

SOL AD ASPECTUM NUNCIAT DE GLORIOSO DEO,
INSTRUMENTUM EST ADMIRABILE, OPUS ALTISSIMI. Eccl. XLIII.

HISTORIÆ PLANTARUM UNIVERSALIS

Tomus II.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO,
Archiatro.

JOH. HENRICO CHERLERO,
Doctore:

Basiliensibus

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRÆUS,
D. Genevensis

Iuris verò publici fecit,

FR. LUD. A GRAFFENRIED.
Dn̄s in Gertzensee etc.

EBRODUNI.

MDCLI.

Dominus creavit è terra pharmaca, vir prudens non gravabitur illis. Eccle. XXXVIII. 4.

HISTORIA

PLANTARVM VNIVERSALIS NOVA ET ABSOLVTISSIMA

CVM CONSENSV ET DISSENSV CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. VVIRT. ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET MED. DOCT.

BASILIENSIBVS.

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT. GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED

Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IPSO Prototypo maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Præparationes, Extractiones, ac Distillationes præcipuas: Exoticarum Orientis atque Occidentis, aliarumque ante nostrum seculum incognitarum, supra mille Historias nouas: Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: & præcipuarum Linguarum appellationes.

Inprimis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM, & posterioris seculi Scriptorum:

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM obscurarum & deprauatarum.

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt: Ac continentur plæraque omnia, quæ

THEOLOGI, IVRISCONSVLTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETAE Grammatici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

TOMVS II.

EBRODVNI.

CIƆ. IƆ. CLI.

A MAGNIFIQVE ET PVISSANT SEIGNEVR

FRANCOIS LOVYS DE GRAFFENRIED

SEIGNEVR DE GERTZENZEE, DV GRAND ET SOVVERAIN Senat de la ville de Berne, Baillif d'Yuerdon, Sur l'Impression de son Herbier.

QVATRAINS

CEt Agent infiny, ce Puissant Oeconome
Qui a basty d'vn riē tout ce grand Vniuers,
Aux herbes a donné des offices diuers,
Et des Proprietez pour la santé de l'homme.

Le sçauant Æsculape a esté le premier,
La Princesse Circé a esté la seconde,
Et Hermes le troisiesme qui ont laissé au monde
Les Vertus des herbages ja au siecle premier.

Dés lors les plus grands Rois ont reputé à gloire
De s'attirer du nom de quelqu'herbe nouuelle
Gentin de Gentiane, & Prunel de Prunelle,
Artemise d'Armoyse, Eupator d'Eupatoire.

Alors on appelloit les enfans du Soleil
Les Doctes qui auoyent des herbes la notice.
Comment nommera-on cil qui d'vn artifice
Admirable produit, cet Herbier nompareil

Si d'vne seule plante adiointe au Catalogue
Des autres, ils ont fait tant d'estime & de cas,
Qu'est-ce que nous dirons? Ains ne dirons nous pas
Que nous deuons chanter de GRAFENRIED *l'Eloge?*

De GRAFENRIED *qui est vn Seigneur Magnifique,*
Vn Baillif debonnaire, amateur de Iustice,
Fauteur de l'Innocence, & punisseur du vice
Grand Pilier au Canton de BERNE *l'Heroïque.*

Qui non pour son esgard, ou profit, ou trafic,
Estale en ce Volume mille plantes incognues,
Au grand Dioscoride, les raisons qui l'ont meues
A ce noble dessein, C'est le bien du public.

Tu me diras que Cherler, que Chabrey, que Bauhin,
Y ont contribué de leur peine beaucoup,
Il est vray, mais c'est luy qui à fait ce beau coup
D'auoir heureusement mis cet œuure a sa fin.

Oeuure qui prendra fin, seulement quand ce tout
Sera reduit en feu. Mais tandis que la fleur
Verdira au printemps, la memoire & l'honneur
De ce DE GRAFENRIED *ne verra point de bout.*

De tous vous Medecins, commencés les premiers
A louer ce Chef d'œuure, qui vous fournit la source
De pouuoir à l'honneur bien remplir vostre bourse.
Et couronner vos chefs de verdoyans lauriers.

Vous humains qui auez icy vn repertoire,
De remedes certains pour soulager vos maux
Exaltez ce Seigneur, benissez ses trauaux
Et en rendez à DIEV *loüange, honneur, & gloire.*

G. BVLET *Sieur de Gram*

DOMINVS A GRAFFENRIED.

ANAGRAMMA.

DIGNVS ODE FERRI MANA

EVOLVTIO.

SINT Mecœnates, non deerunt, Flacce, Marones,
Ritè Poëta canit, quisquis & ille fiet.
Hoc, liber iste docet, cuius monumenta laboris
Magnorum erexit dextera gnara Virûm.
Quid sit Amaltheæ cornu qui nôsse laborat
Huius præstabit lectio lecta libri.
Quid Chiron, Pæon, Podalyrius, atque Machaon,
Quid medicus Lucas, præstiteritque Philon.
Clusius, atque Tragus, Gesnerus, quid Lonicerus
Gesseri, hoc præsens continet omne Liber.
Plantigraphorum alij stipata volumina voluant,
Sed tibi præ reliquis hic liber vnus erit.
Acriter heic dum tres desudauêre Marones,
En! nec Mecœnas defuit astes ope.
His grauis astes erat mox Grafenriedius Heros,
Gentis qui & mentis nobilitate valet.
Promouet hic operas, argenti & prodigus auri,
Inuitâ perâ nec remoratur opus.
Eius magnifico sumptu bene feruuit incus,
Consuleret magnis vt liber iste Viris.
Non fiet hic *dignus* Mecœnas *ferrier ode?*
Staret inoblitus non sibi semper honos?
Vespasiane vale qui spurca lucella matellis
Exigis, hinc putet sordida fama tibi.
Sed Grafenriedi, saluéque, vigéque, viréque,
Lilia dum violam & florea rura dabunt.
Non lucra putida amas, sed commoda totius orbis,
Publica priuatis anteferendo lucris.
DIGNVS es ergo vehi nostra Venerabilis ODE,
MANA fama Viro huic inclyta, viua mane.
Claudam oden voto: Grafenriedi, viue Galeni
Lustra senex, à te cætera námque petes.

Eteostichon per phalæcin.

est IesVs MeDICVs IVVans probat Vs
ægrIs Vera panaX, & VnIsanans.

Obseruantiæ E.F.
L. M. Q.

Hen. Ernius H.F. Tigur.
Ecclesiæ Capellanæ D.

CLARISSIMO Dn. DOCTORI CHABRAEO, MEDICO PERITISSIMO, HISTORIÆ PLANTARVM instauratori diligentissimo.

Rtis Apollineæ quamuis cernantur in arte
Censores multi, Medicas qui spernere Musas
Conuitiis tentant, illas & dente maligno
Rodere non cessant: Medici non tollere possunt
Nodosos morbos, dicentes, & mala tristis
Dira lepræ, tum vastantis contagia pestis:
Insuper in campis crescit non herbula contra
Vim mortis rigidæ. Tua sed mens dedita Phœbo,
Scommata committit furiosis flatibus ista.
Nam sapiens clarum parcit contemnere Phœbum.
Hinc bene, gentis Apollineæ Propagator & Auctor,
Herbarum virtutes, radicesque potentes,
Et folia, & flores, caules, & semina, fructus
Diuersos, pisces varios, mineralia plura,
Narcissos, ceras flauas imitantia pruna,
Ac pyra cum cerasis, Thisbæi mora cruoris,
Castaneasque, nuces, & mespila, dulcia poma,
Tum dulces Bacchi succos, ratione proponis.
Hic liber iste tuus se nobilitate tuetur:
Nam sensus dubios, pugnantia scripta virorum
Doctrinâ Medicâ clarorum, soluere præstat.
Succurrit sanis, illis bona fercula præbet,
Omnibus inseruire solet mortalibus ægris
Nam morbus cerebrum magnus si corripit ipsum,
Actio si cordis vitalis læsa veneno,
Actio si jecoris turbatur bile funestâ,
Actio si stomachi læsa est, si tussis acerbat
Pulmones molles, tenes quando dolor vrget,
Si lacerat dentes, oculos, & membra fatigat.
Tum truculenta tabes corpus cùm conficit omne,
Si rabie canis, & si læsit aranea valde,
Si nocuit serpens, si vipera dente momordit,
Tunc adfert Medicas herbas, & vincere morbos,
Corporis ac vires direptas reddere, tentat.
Singula quis numeret: restant perplura canendi,
Sed, peto, cognoscas animo mea scripta benigno,
Nestoris ac superes Musis comitantibus annos.

Obseruantiæ & amicitiæ E. F. L. M. Q.
Fridericus Stiberus Medicinæ Doctor.

SERENISSSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

HENRICO D'ORLEANS

LONGOVILLÆ NEC NON ESTOVTEVILLÆ DVCI:

GALLIÆ PARI:

Nouicastri & Vallangini SVPREMO PRINCIPI:

COMITI in Dunois, S. Paul, Chaumont, Gournay, & Tancaruille:

DYNASTÆ in Colummiers en Brie:

BARONI in Vouuant, Veruant, Monstreuilbellay, Humbic, Bricquebec &c.

Normanniæ CONNESTABILI HÆREDITARIO:

Ejusdémque Prouinciæ, Christianissimæ Majestatis nomine ADMINISTRATORI & PROREGI:

Regiorúmque Galliæ Ordinum EQVITI.

VEM nuper SERENISSIME PRINCEPS, obviis excepit vlnis Medicorum turba, denuò prodit Naturæ Genius. Et qui duodecim antehac promulgatis Libris Arborum & Fruticum Historiam absoluit: totidem jam ad aliorum, non minùs cognitu necessariorum, graphicam Enarrationem accingitur.

Hic enim Suffrutices: hic Rosæ: hic scandentes Plantæ: hic Dionyso sacræ: hic Legumina: hic Cereales Fruges: hic Gramina: hic Iunci: hic Arundines: hic Flores hortorum decus: hic Rapunculi & Campanulæ: hic Nasturtia: hic Culinariæ herbæ: hic Mollientes & Oleraceæ: hic Lactucæ & reliquæ Papposæ recensentur, delineantur, pinguntur.

Hic tandem Veterum & Recentiorum circa eas Placita obscura reteguntur, alia illustrantur, Nodi soluuntur, Dissidia componuntur, notantur Lapsus.

Nec deerit in quo miretur Mundus se tot cęcutiuisse sęculis: atque adeò Poëtæ factus sit locus Epiphonemati

Lucretius
Val. Flaccus.

O miseras hominum mentes, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisq; periclis
Degitur hoc æui quodcunque est?

Et vt ΕΝ ΟΛΙΓΟΙΣ ΠΟΛΛΑ, hic non Aegypti ΑΒΑΣΕΙΣ, sed bifera Alcinoi Viridaria: Horti Adonidis: Insula Tilos, palmarum, vinearum & margaritarum ferax: atque quicquid in physicarum rerum adytis & penetralibus aperiendis potuerunt celeberrimorum Philosophorum ac Medicorum solertia, sedulitas, & candor.

Prodit igitur alius nostri IOH. BAVHINI foetus: nec redimere volentibus longiores trahere datum moras. Diphilo in suis producendis sint alii tardiores: Acessæi expectent alii Lunam: Nobis humano generi prodesse animus.

Qui autem Primogenito Præpotentes inuénimus Patronos, à quibus scilicet inter alia & Cunas habuerat: Eandem & huic optamus sortem, sub cuius auspiciis cum nomine & splendore publici fiat juris. Minimè enim nos latet quibus hæc sine ridica vitis & Coeli & animalium exponatur iniuriis: Quàm fastidiosa sit hujus æui peruersitas: Quàm magnus sit labor cani lectum sternere: Quàm crescere aliquid ægrè ferat Inuidia: Quàm graues sint Zoilorum morsus: Prælertim verò quam aduersus ejusmodi malè feriatos homines pręstet tutelam Principum virorum patrocinium.

Nec diu deliberandum fuit, PRINCEPS SERENISSIME, cujus clientelæ hoc committeretur OPVS. Ad te enim trahebant ejus cum tuis harum regionum amplis Ditionibus loci natalitij vicinitas, ac SERENISSIMAE CELSITVDINIS TVAE erga omnes humanitas, in literas & literatos pronus animus: maximè verò innatum GRAFFENRIEDANI GENERIS illi quam facimus parti de SVPREMIS Nouicastrensium DYNASTIS bene merendi studium. Cujus sicut & foelicia & grata ab Auo & à Parente piæ memoriæ edita fuere specimina; sic & NOBIS in eâdem humili deuotione pergendi animus, & ejusdem spes gratiæ quæ à CEL-

SISSI-

SISSIMIS PRINCIPIBVS Majorum nostrorum accessit rebus.

Ecquem porrò Nostris hisce & incomparabilis illius BAVHINI lucubrationibus præcellentiorem fautorem Mæcenatémve præfecissemus, quàm Principem cujus Stemma veneratur Gallia: cujus in Rempublicam Christianam merita celebrat Orbis: Principem pace bellóque, sago togáque, Arte & Marte, apud omnes Gentes celeberrimum. Principem præpotentem, clementissimum, munificentissimum. Principem cui labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, & consilium in prouidendo, tanta in vno sunt, quanta in multis aliis etiam insignibus vix reperiantur. Principem quem numerosissimos exercitus cum summo imperio fœlicissimè ducentem vidit Germania, vidit Italia, viderunt Iberia, Burgundia, & Lotharingia, semper & vbique vincentẽ. Principem Monasteriensis PACIS inter CAESAREAM, CHRISTIANISSIMAM, & SVECICAM MAIEST. aliásque nonnullas Europæi Orbis primarias POTESTÂTES, nuper initæ præcipuum ARBITRVM. Atque adeò Principem quem meritò dixeris omnibus reddidisse omnia, singula singulis: prostratósque restituisse Magistratus & siccas effecisse ficas. Principem tandem, vt in his encomiorum suffitibus parcissimus, quem vnum rerum Natura videtur edidisse, vt ostenderet quid in summa Fortuna summa posset Virtus.

Talem nos eligimus Patronum, PRINCEPS SERENISSIME, Vniuersalis Plantarum Historiç SECVNDAM hanc PARTEM, quâ par est humili submissione, SERENISSIMAE CELSITVDINI TVAE offerentes & consecrantes.

Auiculæ, cùm nihil possent opulentiùs, plumas ad magnificentissimum Delphici Apollinis templum vltrò feruntur detulisse: Apes ceras. Sic nos ad tuas aras quod opis est nostræ: nec dedignaberis Munus quod studio suo dignum plurimi censuêre Reges, quodq; Mausoleis prætulit Cariæ regina, quæ post tot annorum myriades adhuc per Artemisiam viuit. GLORIAM sic TVAM tradent Posteris, & in huius Vniuersi extremis claram conseruabunt, omnia ea quæ in hominis & pecudum escam, in

aruo-

aruorum & hortorum decus cedunt, quibus hic, quanta quanta nostra sunt, eminentissimo LONGOVILLAEO NOMINI litamus.

Superest, PRINCEPS SERENISSIME, vt obsequij hoc anathema, humillimæ obseruantiæ monumentum, et qualecunque beneficiorum redhostimentum, quod Sacrario tuo appendere annitimur, quo soles omnia, benigno & sereno suscipias vultu. Superest tandem, vt ab illustrissimo & Splendidissimo Nomine Tuo huic abiturienti tuarum laudum Prçconi nitorem & commendationem accedere lubens patiare: nósque tibi in omnem seruitutem deditissimos semper in posterum studio & fauore tuo prosequi digneris.

Sic, ô Nate in exemplum virorum Principum, Nestoreos quàm fœlicissimè viue annos. Sic impleat Iehoua petitiones tuas. In his desinunt votis

PRINCEPS SERENISSIME,

SERENISSIMÆ TVÆ CELSITVDINIS

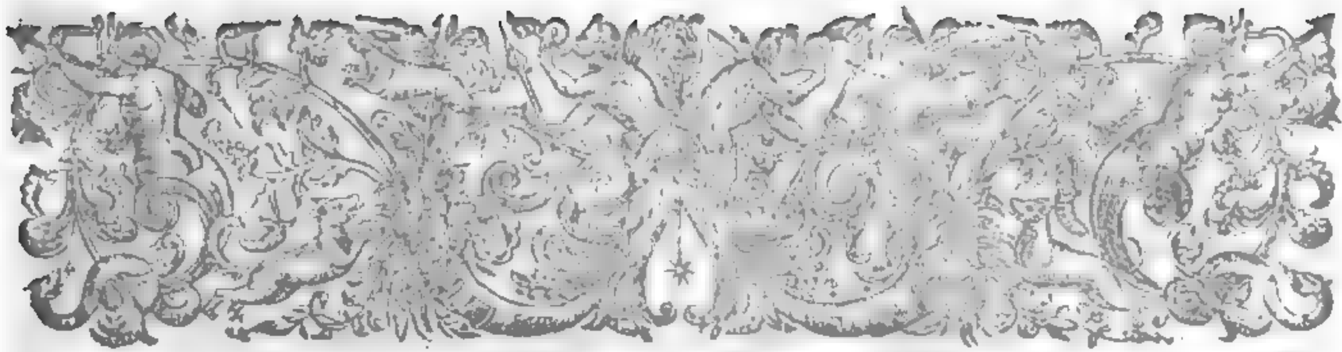
Clientes Humillimi,

FRANCISCVS LVDOVICVS à GRAFFENRIED D. in Gertzenzee, Ebrodunensis Bernensium Ditionis pro tempore Præfectus.

&

DOMINICVS CHABRÆVS M. D. Illustriss. Celsit. Vvirtemb. à Consiliis Medicis, Vrbisq; Ebrodunensis Medicus ordinarius.

Ebroduni Heluetiorum Calendis Iun.
Anno salutis M. DC. LI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XIII.

FRVTICES ET SVFFRVTICES FLORE ROSEO HISQVE AFFINES.

PROXIMVM nunc locum dabimus iis fruticibus ac suffruticibus, quos roseo quodam flore, veluti ornamento præcipuo natura donavit: contentioni forte sit locus, si separemus, quæ similitudinibus & amicitia illa quasi tessera ab eadem sunt unita.

DE CISTO VETERVM SENTENTIÆ. CAP. I.

Theophr.

Error multorum.

Cisti duo genera.

SVNT, authore Theophrasto, eorum [*quibus aculeus deest*] genera complura, summísque, differentiis discreta, ut κιττὸς [*Gaza, κιττὸς Hedera vertit, ut in Theophr. legitur. quem Plinius, Ruellius & olim etiam Clusius secutus est, sed malè: legendum enim κισθὸς, Cisti, ut post etiam Clus.*] cujus duo genera traduntur, mas & fœmina. Quoniam altera majus, durius, pingiúsque folium [*vox φύλλον in quibusdam Theophr. codicibus male desideratur*] habeat, florémque ad purpuram inclinatum: ambabus tamen flores Rosis [*in Aldino codice malè omittitur vox ῥοδίοις*] sylvestribus proximi, verùm minores & sine odore.

Plin.

Plinius non animadvertens distinctionem inter κιττὸν & κισθὸν, Theophr. inemendatam lectionem sequitur, ita scribens: Hederæ [*legendum Cisti*] duo genera prima, mas & fœmina: major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis Rosæ sylvestri, nisi quòd careat odore. Vtuntur [*ad coronas*] & Hederæ [*leg. Cisti*] flore purpureo. Est & in alio genere, earum sylvestribus Rosis similis. Et in iis quoque color tantùm delectat, odor autem abest. Græci vicino vocabulo Cisthon appellant fruticem majorem Thymo, foliis Ocimi. Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, fœminę albus. Plinium autem de Dioscoridis Cisto dicere, ambiguum non est, teste Cornario, etiamsi ex toto non omnia ita respondeant, & hoc sanè loco Hederæ nomen [*Cisson*] Cisto vicinum dicit. Theophrasti porrò Græcum exemplar multis hinc sæculis mendosum fuisse testatur Clusius & alij. κισθὸς igitur pro κιττὸς, locis citatis apud Plinium legendum esse constat. Cistus [*κισθὸς*] quem aliqui Cistharon aut Cissaron [*κισθάρον ἢ κισσάρον*] vocant, frutex est iuxta Dioscoridem in petrosis locis nascens, multis ramis præditus, foliosus, non altus, folia habens rotunda, acerba, hirsuta: flores velut Mali punicæ [*ῥοιᾶς*] sed in fœmina albi.

Cistus mas & fœmina.

Diosc. Cistharos & Cissaros.

Marantha notat Dioscoridem.

Ast quòd Plinius rectiùs, quàm Dioscorides, marem descripserit, roseum florem habere dicens, res ipsa, inquit Marantha, ostendit: nam sive hanc floris similitudinem ad colorem referat Dioscorides, sive ad figuram (quamvis ad figuram potiùs referre videatur, quod ostendit ex hoc, quod de fœmina subdit, ei florem albescere) minùs apta comparatio est. Etenim Punicorum floribus phœniceus color inest, quem vix in alio reperias, si Theophrasto credimus, lib. 1. c. 21. quanquam hoc de arboribus solis intelligere voluisse credendum sit. Est & alterum, pergit Dioscorides, Cisti genus, quod ab aliquibus Ledon appellatur. Ex his itaque constat Cisti duo prima genera facere Veteres, Marem & fœminam: Dioscoridem verò tertium addere, Ledon dictum. Verùm de hoc & alio nos plura trademus, sed potissimùm de iis, quorum icones exhibemus.

Cisti tria genera Diosc.

Nomina linguar.

Frutex κίσθος, κισθάρον aut κισσάρον Græcis dictus, Latinis ut Scribon. Largo, quoque Cistus appellatur, & Rosa silvatica, seu canina. Arab. *Kantet*, *Althein* sive *Lhaie althis*. inquit Matth. Germ. Cistenröſslin. Gall. *Rose canine*. Ital. *Cisto*. Cast. & Cat. *Estepa*. Portug. *Cerguacos*. *Cergacos*. Angl. Listus/ Cist busche/ oder/ Cist sage/ With sage.

Vires & usus
Dysenteria
Noma
Ambusta.
Vlcera.

Cistus, inquit Dioscorides, vim habet adstringentem, unde flores triti in vino austero, bis in die poti, dysenteriis commodant: ipsi verò per se illiti, nomas depascentes cohibent. Cum cerato verò, ambusta & vetera ulcera sanant.

Solutio ventris.

Hæc paulò aliter ita Plinius. Cisti genera ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto. Vlceribus veteribus & ambustis cum cera: & per se oris ulceribus.

Cisthus aut Cisthanus, autore Galeno frutex est gustu adstringens, omnibúsque particulatim operibus. Attamen folia & parva germina trita adeò de-

ficcant, adstringuntque, ut [κολλήματα] ulcera glutinare valeant. At flores magis sunt efficaces, adeò, ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxúsque ac humiditates sanent. Cataplasmatis ritu illita ulcerum putredinosa juvant. Est enim facultas eorum non instrenuè deficcans, ferèque secundi excessûs à temperatis absoluti. Adeò verò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps.

Imbecillitates. Humiditates. Temperamentum.

CISTVS MAS, MAIOR, FOLIO rotundiore. CAP. II.

Generatria summa. IN Cisti tractatione Dioscoridis vestigiis insistendum, tria summa genera constituenda, deinde singula in eas species, quas tum nos, tum alij observarunt, dividenda, initium à mare facturis. *Mas cur dictus.* Marem verò cum Clusio appellamus, qui flore quidem ut reliqua Cisti genera sylvestrem Rosam æmulatur, sed colorem rubrum, nunc saturatiorem, nunc dilutiorem habet: *Maris species quinque.* cujus quinque species foliorum forma, aut colore inter se differentes numerantur.

Cistus mas Bononiensis. Apud clariss. virum igitur, Vlyssem Aldroandum Bononiæ primò vidimus Cistum marē, Monspessulano multò majorem, foliis rugosis, rotundioribus & nigrioribus, non tamen exactè rotundis, ut olim pingebat Matthiolus. *Apuleensis.* Ramum observavi inter plantas, Domini Theodori Zvvingeri, qui delatus dicebatur ex Apuleia, cujus folia erant minùs nigra, & pluribus pilis albis, longioribúsque abundabant.

Descr. Clus. Ramuli. Folia. Flos. Capitula. Semen. Clusius sic describit: Humanâ altitudine plerumque attollitur, ut reliqui Cisti, fruticosus: ramulis aliquantulum incanis: folia reliquis majora & quasi orbiculata, hirsuta nonnihil & rugosa: flos reliquis forma similis paulò major & colore saturatiùs rubente: capitula hirsuta, dura, pentagona, dicendis majora, in quibus semen rufum, majus, quàm aliorum continetur.

An Anguil. Rosa marina. An Anguill Cistus mas, Rosa marina & Rosole in Lanzana quam ait Hypocistidem & Ladanum ferre? An Cordo in sylv. Obs. Cistus frutex ex folio oblongo & tamen subrotundo Salviç aliquo modo simili, majori, hirsuto cavoque, semine in pericarpiis minuto, Papaveri simili?

Matth. notatur. Matthiolus olim Cistum marem pinxit folio admodum rotundo, & floribus integris, Campanulam exprimentibus (quum tamen Rosarum instar folia separata habeat) qualem plantam nunquam vidimus, eam igitur iconem in postr. commen. meritò, ut falsam rejecit, in com. Lat. & Ital. cum mag. fig. & in hist. Germ. aliam reponens meliorem.

Turn. lapsus. Turnerus malam Matthioli figuram habet nomine Cisti maris, quem dicit se vidisse in Italia.

Dodonæi Cistum existimassem lib. de flor. cap. 29. nisi aliò videretur reduci similis figura à Clusio: unicam enim Cisti figuram ponit, relicta priore, quæ Cisti fœminæ erat, ut arbitror.

Synon. Lacunæ dicitur Cistus Mas Matthioli. Cistus masculus Lonic. Clus. Hisp. & Hist. Cistus quartus mas sine figura. Lob. Obs. Cistus mas quartus Clusij.

Hist. Lugd. notatur. Hist. Lugd. præter meliorem figuram Cisti maris Matthioli, habet etiam duas priores falsas sub his titulis: Cistus mas folio rotundiore Matthioli, & Cistus cum Hipocistide Matthioli. Ponit præterea descriptionem ex Clusio Cisti quarti.

Cist. m fœmina, Cam. Hypocistis. Camer. in Matth. Hist. germ. ponit figuram cui inscriptio, Cistus fœmina cum Hypocistide. Eandem etiam ponit in ejusdem Epit. sub hoc titulo Hypocistis. Videtur autem mihi facta eius icon ad ramum quendam à me Bononiæ collectum anno 1563. & Gesnero missum. Erat tamen sine Hypocistide, & sine floribus. Gesnerus autem ad meam plantam quam adhuc habeo, annotarat, esse Ladanum foliis rotundis, Hypocistidem Matthioli.

C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Cisto mare, figuram malam. Est enim eadem cum priore falsa Hist. Lugdunensis. Falsam autem eam esse ipsemet fatetur, ita enim scribit: Matthiolus in suis editionibus diversas proponit icones: inter magnas enim figuras habet Cistum, cuius folia ex rotunditate oblonga sunt: inter minores verò eam proponit foliis rotundis, proculdubio imitari volens Dioscoridis descriptionem, qui talia in Cisto requirit folia. Cùm verò talibus foliis marem hactenus non viderimus, sed oblongis, adposuimus figuram talem sub Hypocistide. Ait præterea C. Bauh. in animadv. in Hist. Lug. Historiæ Cistum marem Matthioli, & Cistum marem primum Clusij: esse duas figuras unius Cisti. Sed & hoc imaginarium. Sunt enim diuersarum plantarum figuræ, ut notum est utramque noscentibus. Est Cistus mas 1. Clusij, Cistus mas Monspeliensis, folio oblongo albido. Sed cur hoc loco tam sicco pede transit impudentissimum illud Matthioli figmentum, Cistum marem folio rotundiore cum Campanç effigie floribus, ex mera descriptione excogitatis (nihil enim tale unquam visum in natura) quem bis depingit, non sine fœda, ambitionisque plena impostura. C. Bauh. pin. Cistus mas 1. sive folio rotundo hirsutissimo.

Locus. Clusij Cistus quartus mas invenitur in regno Valentino & Aragonum: in Italia etiam frequens est.

CISTVS MAS II. FOLIO longiore.

Desc. EAdem altitudine, qua primus Clusij [*Cistus mas Monsp. folio oblongo, albido*] assurgit, interdum etiam majore, non minùs fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia: minùs tamen candicat. Folia præterea eodem ordine disposita, molliora, longiora, angustiora, & magis acuminata sunt: Flos superiori similis, incarnatus: capitulis etiam & semine parum differt. Dubium non est, quin Hypocistis sub hoc genere crescat, nullam tamen observavit Clusius, qui Cistum marem secundum nominat.

Synonyma cum nomenclat. long. Lob. Obs. & Ic. & Ger. Cistus mas angustifolia. Tab. Icon. & Hist. Cistus mas angusti folius Ciſten

rößlein

rößlein. Lugd. Cistus mas 2. Clusij. C.Bauh.pin. Cistus mas 3. sive angustifolius. Belg. Cistus mannekens met smalle bladere. Angl. The male holly Rose.

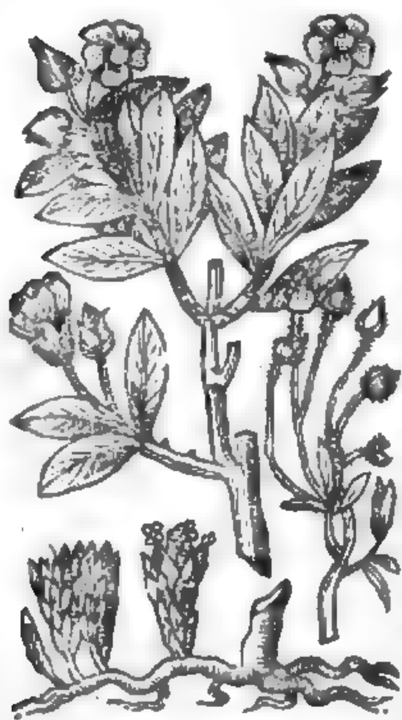
Locus & tempus. Nascitur in Hispania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius item ramuli teneriores sub Autumno, rorulentum quiddam pingue & odorum contrahunt.

CISTUS MAS III. FOLIIS dilutiùs virentibus.

Descr. Folia. PRiori brevior est, non minùs tamen fruticosus, sed tenuioribus ramis: folia ejus jam dicto breviora & dilutiore virore prædita, magis rugosa, pinguia, & odorata: *Flos.* flos aliis similis, dilutè rubens & aliquantulum odoratus, quam notam in reliquis Cisti maris generibus non deprehendit Clusius: *Capitula.* hujus capitula superioribus paullò minora sunt, & suis involucris, quæ florum calycis sunt, diutiùs occultantur, *Semen.* semen in capitulis æquale.

Locus. Hunc Cistum marem tertium (cujus autor nullam ponit figuram) in Lusitania solùm spontè nascentem supra Vlyssiponem itinere Conimbricensi, atque etiam in maritimis observabat. *Cistus fœmina Pat.* Nos Patavij vidimus Cistum, quam fœminam vocabant, diversam nonnihil à Monspessulana, folio multò majore, rugosiore, densiore, hirsuto, formæ ferè ejusdem: ramis nigris, & minimùm tomentosis, quales etiam sunt Monspessulanæ, fortassis id fecit cultura. Si flore fuerit rubente, considerandum, an sit eadem cum Cisto Clusij mare tertio. Lob. Obser. Cistus mas tertius Clusij. C.Bauh.pin. Cistus mas 4. sive folio breviore.

CISTUS MAS IV. MONSP. FOLIO oblongo, albido.

Descr. FRutex est, quàm fœmina robustior, albidior, bicubitalis, hirsutus, Clusio autore, humana altitudine, plerumq; fruticans, *Lignum. Cortex.* ligno satis fragili, & candicante cortice tecto, *Rami. Folia.* frequentibus ramis alternatim semper ex adverso respondentib. Folia sibi invicem opposita, & teste Clusio, molliora & longiora in novellis plantis, in adultis verò, contractiora, duriora & aspera, adstringentis gustûs: utrinque incana, hirsuta, longiora, quàm latiora, infernè rugosa, angustiora, spissioraque, quàm fœminæ, non rotunda, ut in Cisto à Matthiolo olim exhibito. *Matthiolus notatur. Flos.* Flos coloris rosæ incarnatæ apices luteos in medio contentos ambit, magnus, in folia quinque divisus, non, ut in Cytino & Campanula, integer, ut pingebat Matthiolus, deciduus, nec singularis, hinc inde per ramos sparsus, ut ipsius icon habebat, sed confertus, agminatim stipatus, numerosior in ramulorum extremis, ex brevibus, robustis pediculis, non debilibus oblongis & singularibus, ut in Cisto fœmina, quibus decidentibus, *Capitula.* succedunt capitula longè etiam majora & duriora, hirsuta, trifariam secta, perennia, foliolis tribus mucronatis, hirsutis obsepta; pentagona, ut refert

Clusius, in quibus exiguum semen, ex rufo nigricans, seminis Hyosciami, aut Papaveris magnitudine. *Semen.* Ad huius radices, quæ summis cespitibus diffunduntur & cohærent, *Hypocistis.* Hypocistidem ille observavit copiosè nascentem, elegantissimam omnium, quas unquam viderit, primo vere, cùm Cistus jam ad florendum se parat: Etenim quando primùm ex terra emergit, purpureum sive kermesinum sericum esse diceres, deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, qui candicantes sunt, turgidique, & lentò succo pleni: qui à peritis pharmacopœis in Hypocistidis succum densatur.

Clus. Hisp. & Hist. post. Cistus mas primus, ab Hispanis, ceu & 2. & 3. & quartus Estepa vocatus.

Synonyma. Lob. Adv. Cistus mas. Obs. & Ic. Cistus mas cum Hypocistide. Lusitanis Cergacos, Italis Cisto.

An Rauvvolf. Cistus flore purpureo? An Cæsalp. hunc intelligit his verbis: Alterum genus Cisti, in arenosis maritimis nascitur, folio majusculo & candidiore, flores puniceos fert, latiores: fructum similem, [*Cisto fœminæ*] sed conceptaculis quatuor distinctum: sub hoc nunquam Hypocistidem repertam scio: Diosc. hunc marem vocat, ut & Plinius flore rosaceo, foliis Ocimi.

Castori, Tabern. Eicon. & Hist. Cistus mas latifolius. Cam. apud Matth. Germ. relicta Matthioli figura, aliam posuit sub titulo Cisti maris. Figura autem ea facta est ad plantam Monspessulanam, quam Gesnero miseram, quamque adhuc habeo. Eandem figuram ponit etiam in eiusdem Epit. nomine Cisti. An præterea eidem in horto, dicitur Cistus mas?

Hist. Lugdun. Cistus mas primus Clusij. Animadvertit & hic C.Bauh. Hist. Lugdunensem duas figuras ponere. quod est falsum, ut absolutioribus Botanicis notum est. Est enim Cistus cum Hypocistide Matthioli à Cisto mare primo Clusij diversissimus, & non alius, quàm Cistus mas folio rotundiore Matthioli cum falsis floribus Campanulam exprimentibus. Sed posterior figura Clusij sufficiebat, inquit. Vnde miror quomodo vir integer subticere potuerit figuram Matthioli esse falsam, fictam & imaginariam.

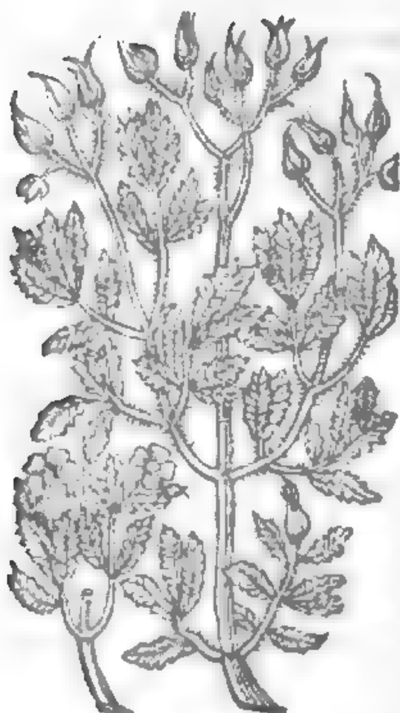
Ger. Ang. The male holly Rose with his. *C.Bauh.* C.Bauh. apud Matth. Cistus 3. cui Hypocistis id dicitur, quod ex ipsius Cisti & Ledi radicis medio pullulat: Limodori genus vocat Dodonæus. Reperitur rubra, flaua, pallida. Eid. in pin. Cistus mas 2. sive folio oblongo incano. *Locus & tempus.* Provenit in itinere versus Frontignanum inter saxa, sesquimiliari Gallico à Monspelio. item in monte Setho, florens mense Aprili & Maio. Clusio frequens est hic Cistus cùm in Hispania, præsertim Bœtica, tum Lusitania & Gallia Narbonensi.

CISTUS MAS V. FOLIIS CRISPIS & quodammodo sinuosis.

Descr. Folia. HVmilis est, & supinus ut plurimum, pedalibus ramis, aut paulò amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa sunt & quodammodo sinuosa, candicantia & hirsuta, gustûs acerbi & adstringentis: *Flores.* flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi umbellatim nascuntur, superioribus paulò minores, sed elegantis ex rubro purpurascentis coloris intensioris, quàm in quarto, *Capitula.* capitula reliquis minora, suis involucris plerúq; cōtecta, semē cōtinet reliquis simile, sed magis atrum.

C.Bauh. pin. Cistus mas 5. sive, foliis Chamædrys: Cistus mas 5. Clusij, Lob. Ic. & Lug. Cistus mas supinus fimbriatis & sinuatis foliis Lob. Cistus mas 3. Taber.

Locus & tempus. Cistum marem quintum Clusius, in Lusitania tantùm nascentem videbat, solo admodùm arenoso, nec usquam frequentiorem, quàm apud Mona-

sterium Peralongas dictum, quinto supra Vlyssiponem miliari, semine maturo onustum, in nonnullis plantis, flore etiam Novembri conspecto. Semen in Belgium reversus, aliquot amicis communicabat: sed nemini natus est hic frutex, preterquam uni Petro Coudebourgo pharmacopœo doctissimo, quem tamen diu conservare non potuit: nam subsequens hiems satis rigida abstulit. Florent predicti Cisti mense Aprili, aliquando etiam maturiùs, nonnunquam seriùs, pro regionum & locorum natura & temperamento: semen Augusto, Septembri, & Octobri maturescit: Cisti hoc genus peculiariter Lusitanis Rosella vocatur.

Nomina. Ger. Cistus mas dentatus: Belg. **Cistus mannekēn plat ter aerden, ligghende.** Angl. **Toot hedor sneyt male Cistus.**

CISTVS FOEMINA MONSPELIANA flore albo, & Hispanica luteo.

CAP. III.

Cisti fœmina variat. Cistus fœmina etiam in suas species distribuenda. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticās, sicut mas: aut supinus & humi sparsus, ut Erica vulgaris. Deinde utrumque genus, teste Clusio, in colore variat, qui maxima ex parte candidus est, & quandoque luteus. *Descr.* Cistus igitur fœmina Monspeliana flore albo, & Hispanica luteo, frutex est, *Folia.* cui folia circinatæ ferè rotunditatis vix cedunt ejus foliis, quem Bononiæ supra observasse nos retulimus, magis viridia, molliora & latiora, quàm in mare Monspeliensi: *Flores.* flores in longis pediculis, ut Rosæ, sed albi, luteos apices in medio coërcent, non minores, quàm maris, multò majores, quàm Ledi, inodori, gustu grato ut Ledi, qui exsiccati lutei fiunt non minùs quàm maris.

Descr. Clusii. Rami. Folium. Clusius sic describit: Est Cistus fœmina, frutex ramosus, cubitum interdum altus, nonnunquam humi stratus, gracilibus, nigricantibúsque ramis, folio non minore, quàm in maris quarto genere, circinatæ ferè rotunditatis, rudi & aspero, viridi tamen: saporis adstringentis & acerbi: *Flos.* Florem habet paulò minorem, quàm mas, quinti generis flori penè similem, album, nonnunquam etiam flavum, luteis fibris, ut in Rosa sylvestri, medium florem occupantibus: capitula minora sunt, maris capitulis, nigriora, non mucronata, sed nonnihil compressa superiore parte, semen paulò nigrius & satis magnum continentia. *Capitula.*

Matth. in Diosc. Cistum fœminam proponit sine descriptione, floribus & fructu, quæ accedit ad hanc nostram: in post. com. Ital. & hist. Germ. addidit flores, qui an benè appicti sint, aliorum esto judiciorum: eam ait vocari à rusticis patavinis Salviam salvaticam. Anguill. Cisto fœminæ, rusticis Salvia salbega vocatæ, subnasci refert Hypocistidem & Ladanum. Turn. Cistum fœminam à Matthiolo depictam habet, quam ait se vidisse in Anglia in horto à Sion denominato. *Synonima cum nominib. Matth. notatur. Salvia salvatica. Salvia salbega. Hypocistis Ladanum.*

An Bellon. Obs. lib. 1. c. 7. de hac ait: Ladanum non fit in Creta ex Ledo, sed ex Cisto, cujus Cisti species provenit similis in ea parte Galliæ, quæ dicitur Laude d'Oise in Ducatu Mainio, præcipuè verò ad Castrum Fouletourte, juxta Soulletiere. *Ladanum.*

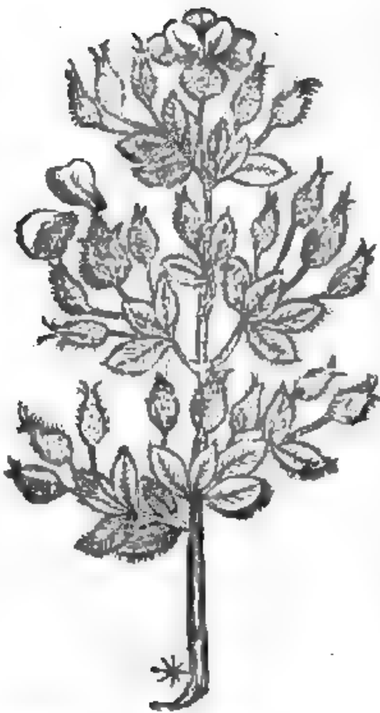
Cord. Hist. Lob. Camer. hort. & Cast. dicitur Cistus fœmina. Dodon. in fol. Cistum fœminam videtur appellare, eadem repetens, quę in flor. hist. dixerat: in hist. Gall. pingit pro Cisto non Ladanifera, ubi marem & fœminam colore florum tantùm distinguit. *Cistus non ladanifera.* Clus. Hispan. & post. Hist. ait Cistum fœminam Hispanis Xara-estepa: & à Narbonensibus Galliæ incolis, qui circa Monspelium vicinísque locis habitant, Mouges vernacula lingua dici. *Xara-estepa.* Rauvvolf. est Cistus flore albo: Cæsalp. Cistus flore candido, alicubi Hypocistidem gignens, & Cistus fœmina Dioscoridis. *Hypocistis.*

Camer. apud Matth. Germ. & Epit. mutavit figuram, aliamq; reposuit, quam Gesnerus curarat pingendam ad ramum Monspelij collectum, quem ei miseram, quemq́ue adhuc habeo: in qua figura pili non placent. Lugd. cum Tabern. & hunc imitato Gerardo, pro Cisto fœmina, præter bonam Clusij figuram, frustra ponunt Matthioli malam. *Error plurium.* Et hanc quoque C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Cisto fœmina. *C. Bauh.* Ipsę tamen non veritus fuit Lugdunensem ideò carpere. Cistus fœmina Matthioli (inquit in suis animadv. in Lugd.) & Cistus fœmina Clusij: posterior figura servanda erat. Ergo altera rejicienda. Sed quare? cur silentio involuit? quia patrocinium ejus assumpsit. Eid. pin. Cistus fœmina 1. sive folio Salviæ: Cistus fœmina, Gesn. hort. Lac. Est elatior & rectis virgis: est & supinus humi sparsus: in utroq; flos candidus, quandoq; tamen luteus.

Locus & tempus. Florentem vidimus Aprili & Maio in sylva Ægremont propè Monspelium & in monte Sethi, in Italia juxta Florentiam: in Sabaudia penes Rodanum. Patavij observatur in montibus Euganeis inter Balneum Aponense & Arqua, ibi aiunt nasci Hypocistim. *Hypocistis.* Bononiæ spontè à Florentia al jugo florebat Aprili. Ejus qui albo est flore, cùm recti, tum supini magna est copia in Hispaniis, Lusitania, Gallia, Narbonensi & Aquitanica: qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania Cantabris finitima circa Bayonam se vidisse meminit Clusius. *Flore luteo.*

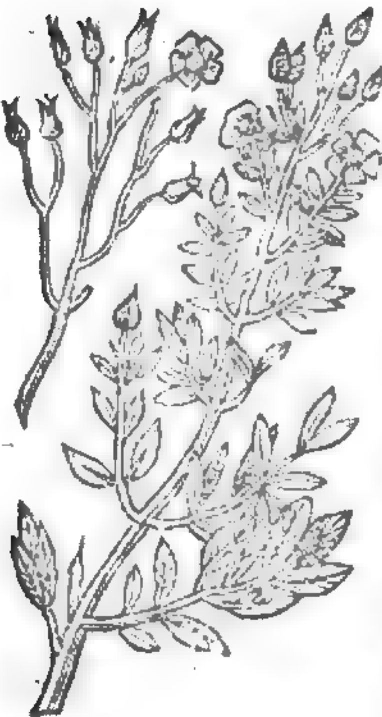
CISTI SPECIES QVÆDAM HISPANICA flore albo.

Cisti fœmina classis secunda. Aliquot præterea Cisti genera observantur, quæ ad fœminam veluti ad primarium genus, Clusij judicio, potiùs referenda, quàm ad marem, aut Ledon: quandoquidem nullo pingui, lentoq́ue liquore sunt obsita, nec roseum, sive purpureum florem habent. Lugduni demonstrabat nobis Baro quidam Germanus ex Hispaniis reversus Cisti aliam quandam speciem, fruticem, ut ex plantæ portione conji- *Cisti species nova.*

Folia. conjicere licebat, parvum, foliolis multis stipatum, non parùm minoribus, quàm in Cisto fœmina Monspeliensium, oblongis, hirsutis, minùs rugosis, gustu adstringentibus. Flores. Flores non singuli ex ramulis, sed plures simul, ut in Ledo Monspeliensi, pediculis satis longis, hirsutis, incanis insidebant, albidi, Ledi Monspeliensis floribus penè similes, quos nondum explicatos alabastruculi mucronati, lanugine alba, densaque hirsuti ambiebant totos. An à quoquam sit descripta hæc planta, non potuimus animadvertere.

CISTVS FOLIO HALIMI flore luteo.

Desc. Cistus folio Halimi prior (sic etenim appellādus videtur, inquit Clusius, propter foliorū similitudinem) Rami. cubitales aut ampliores profert ramos, graciles, satis Folia. fruticosos, in quibus folia Portulacæ marinæ similia, sed omninò incana, ut Halimi, mucrone obtusiore, subacidi & adstringentis gustûs: summis ramis Flos. multi inhærent flores, quinque foliis constantes flavi coloris: minores, quā in superioribus, illi Cisti generi, quod nonnulli Helianthemon vocant, similes, suas fibras in medio continentes: his succe- Capitula. dunt longiuscula & triangula capitula, exiguum subrufum semen continentia. Ad hujus radicem Hypocistis. Hypocistin nascentem observabam luteam omninò, sive ochræ colore, ipsius plantæ florem colore referentem, quam pueros & pastores manducare intellexi.

Locus. Cistus hic frequens est in Lusitania solo arenoso, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Olyssippone, nec usquam alibi Clusio conspectus.

Synon. Lobel. Observ. & Icon. plant. Cistus fœmina folio Portulacæ marinæ, Cistus primus folio Halimi Clusij. Tabern. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi [*primus Clusii, addit Hist. Lugd.*] sicut & Ger. qui Angl. Cistus with leaues like sea pursiane vocat. Belg. Cistus wyffen met de bladers van zee Porceleyne.

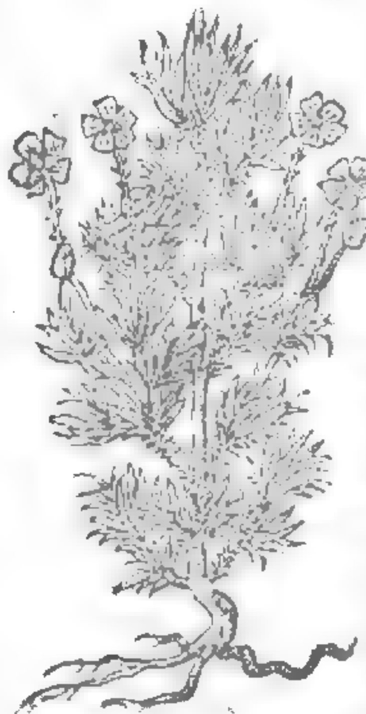
CISTVS FOLIO HALIMI LONgiore incano.

Descr. Cistus folio Halimi alter Clus. Hisp. & post. hist. procerior est præcedente, ramis firmioribus, incanis ut præcedens: Folia Folia. etiam habet Halimi, paulò tamen longiora, angustiora, magis mucronata, & dorso elatiore, incana tamen tota & sicca, subacidi etiam & adstringētis saporis. Istius neque florem, neque semen visum. Locus. Provenit ubi præcedens.

Synon. Lobel. Obser. & Icon. plant & Lugd. Cistus folio Halimi secundus Clusij: Taber. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi secundus. Gerard. Cistus folio Lavendulæ, Angl. Lauander leafed Cistus. Belg. Cistus met bladers van Lauender.

CISTVS FOLIO LAVENDVLÆ Clusio, fortè idem cum Helianthemo recto.

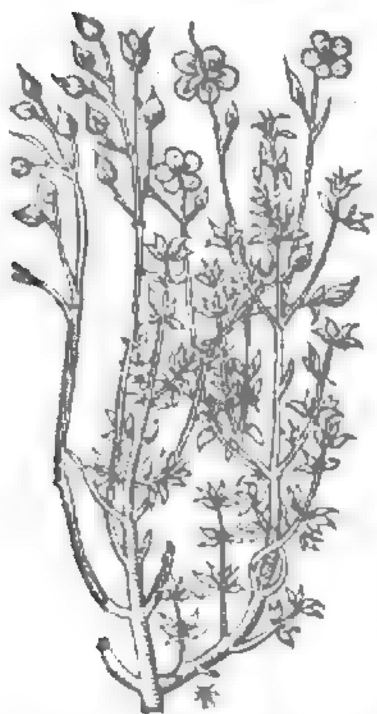
Descr. Cistus folio Lavendulæ (eundem vel similem fruticem denominavimus Helianthen sive Helianthemum rectum, repertum à socio nostro) plerumque cubitali est altitudine, admodum ramosus, sed brevibus ramis & Folia. foliis confertim nascentibus, angustis, incanis, sapore ad- Flores. stringente: flores parvi, non multùm à superiore differentes, albo colore: semen non observavit Clusius. Est hic frutex adeò Lavendulæ similis, ut nisi odor & sa- Lavendula. por prohiberent, pro Lavendula sumi posset: & certè quas plantas sine flore primùm conspexit, pro Lavendula habuit, ideoque negligebat, donec floribus, quos in plantis aliis conspiciebat, admonitus, diligentiùs observaret.

Locus. Tempus. Solummodò Valentino regno invenit aridis & petrosis locis, quarto à Valentia miliari, mensis Aprilis initio. Helianthemum rectum. Repertus à socio fidelissimo Domino Leonhardo Rauvvolff in provinciæ montibus, qui unicaulis erat, rectus, cubitalis: flores in cacumine Descr. similes forma Helianthemi lutei & vulgaris coloris: Flores. folia autem per caulem multa, longa, similia foliis Folia. Lavendulæ. Florebat autem mense Maio.

Synon. Lobel. Obs. & Icon. plan. Cistus folio Lavendulæ Clusij & Valerandi. Tabern. icon. & Hist. Cistus Ce-

fien-Röslein / cujus titulus hic simplex non placet. Lugd. Cistus Lavendulæ folio Clusij. Gerard. Cistus mas tenuifolius. Ang. Thin-leafed Cistus. Belg. Cistus met bladers van Lavender.

CISTUS FOLIO SAMPSUCI CLUS. cui macula in flore.

Descr. Ramus. CIstus, inquit Clusius Hisp. & Hist. post. folio Sampsuchi, planta fruticosa est, multos graciles ramulos proferens, in quibus *Folia.* folia parva, quasi circinata, incana, Sampsucho similia, paulò minora, & dorso eminēte, contrariis inter se pediculis, ut in cæteris Cisti generibus, nascuntur, & adstrictionem habēt cum quadam aciditate & salsedine conjunctam. *Flos.* Flos in summis ramis copiosus, quinis albis foliis constat, quorum meditullium macula ex purpura nigricans inficit, villis & staminibus luteis, medium *Capitula.* florem occupantibus. Capitula deinde Lini ferè exigua, trigona, in quibus semen minutum Hyosciami, ex nigro candicans, sive cinereum continetur: totus verò oblongus ille ramulus, qui florem & capitula sustinet, semine maturo arescit, ut in singulis Cisti generibus.

Locus. Primùm hic inventus in Castella veteri, supra S. Martin del Castannal: deinde copiosus in castella nova, circa Caraiçejo, & toto Bætico agro inter Tagum & Anam flumina.

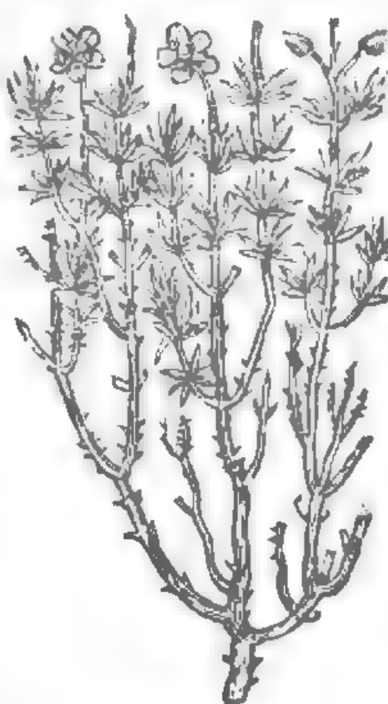
Hispani Quiruëla aut Quirivela appellant, communi fermè cum Ericæ minoris vulgatioris vocabulo, quia fortassis inter Ericas numerant.

Synon. Lobelio, qui inscribit in Obs. & Ico. pl. Cistum folio Sampsuci Clusij, videtur eadem, quæ Helianthes Allobrogum & Gallorum Delphinatis flore albo. Clusij autem figuram habet, verùm Cistus Clusij maculas habet ex purpura nigricantes, ergo diversa. Hist. Lugd. Cistus folio Sampsuci Clusij.

Tabern. notatur. Tabern. Icon. & Hist. Sonnenblum / Helianthemum Sabaudicum vocat, & tamen sibi ait incognitum. Quare non placet nonnihil mutata figura & titulus in planta incognita. Gerard. Helianthemum Sabaudicum: Ang. the dwarffe Cistus of Savoie. Belg. Cistus met bladers van Marioleyne / ende schynt te wesen Helianthon van Savoye / ende Dolfine / met witte bloemen.

CISTUS FOLIO THYMI CLUSII, cum maculis in flore.

Descr. Ramuli. Folia. CIstus folio Thymi, ut annotat Clusius sæpè dicto loco, pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignosis, qui magna ex parte sine foliis conspiciuntur, præterquam circa eorum summitates, in quibus confertim nascuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, gustu ad- *Flos.* stringente. Florem fert summis ramis, Cisto folio Sampsuci similem, minorem, neque maculis insignitum. Semen non observavit.

Solùm autem est conspectus in extrema Bæticę parte, qua Castellam & Lusitaniam spectat.

Synon. Lobel. Obser. & Icon. Lugd. Cistus folio Thymi Clusij. Taber. Icon. & hist. sicut & Gerardo Cistus folio Thymi. Angl. Cistus with the leaves of Thime. Belg. Cistus met de bladers van Thymmes. Hispan. *Perdiguera.*

DE LEDO ET LADANO. CAP. IV.

Ledon. Dio. EST & alterum Cisti genus, inquit Dioscorides, quod ab aliquibus Ledon appellatur, frutex simili modo, ut Cistus, nascens, sed longiora & nigriora folia habet, quæ in vere pinguetudines quasdam contrahunt. *Foliorum vis.* Hujus foliorum vis adstringens est, faciens ad quæ etiam Cistus. Fit autem ex ipso id, quod Ladanum appellatur. Nam capræ & hirci, folia ipsius depascentes, pinguetudinem palam barbis excipiunt, quæ etiam fœmoribus adhæret, eo quòd sit viscosa: hanc oblatam excolant, & in massas efformatam reponunt. Quidam etiam funiculos per frutices trahunt & adhærentem ipsis pinguetudinem ita derasam, efformant. *Delectus.* Optimum est Ladanum, quod odoratum est, subviride, facilè mollescens, pingue, non particeps arenæ, nec friabile, sed *Ladanum è Cypro.* resinosum. Tale autem est id quod in Cypro nascitur. *Arabicum. Lybicum.* Nam & Arabicum & Libycum vilius est.

Arabia etiamnum Ladano gloriatur, ut habetur apud Plinium: forte casúque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidêre. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant precia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantémque ab his casu mixturæ succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui sole. Et ideò in Ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri, quàm in Nabathæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. *Strobus.* Recentiores ex Autoribus Strobon hoc vocant, tradúntque silvas Arabum pastui caprarum infringi, atque ita succum villis inhærescere: verum autem Ladanum Cypri insulæ esse: ut obiter quoque genera odorum dicantur, quamvis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & esse Oesypum hircorum barbis genibúsque villosis inhærens, sed Ederæ [*Cisti debebat scribere*] flore deroso, pastibus matutinis, cùm est *Plinij locus restitutus.* roru lenta Cypros. Deinde nebula Sole discussa, pulverem madentibus villis adhærescere, atque ita Ladanum depecti. *Leda herba.* Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellent: etenim illi Ledanum *Ledanum.* vocant. hujus pingue insidere: itaque attractis funiculis herbam eam convolui, atque ita offas fieri. *Ledani duo genera.* Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id, quod terrenum, est friabile: factitium, lentum. *In Carmania & super Aegyptum.* Necnon & fruticem esse dicunt in Carmania, & super Ægyptum per Ptolomæos translatis plantis: aut ut alij generante [*vet. generari & id in iis, ut Thu-*

Colligendi ratio. Adulterium. ut Thuris arborem. Dal. generatis & ibidem cum Thuris arboribus] Sed Thuris arbore: colligiq; ut gummi, inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libra asses xl. [*xxx. alias.*] Adulteratur Myrti baccis, & aliis animalium sordibus. Synceri odor debet esse ferus, & quodammodo solitudinem redolens: ipsum visu aridum, tactu statim mollescere, accensum fulgere, odore jucundo gratum. Myrtata deprehenduntur, crepitantque in igne. Præterea à syncero calculi potiùs è rupibus inhærent, quàm pulvis. *Ladan. segetum.* Et Ladano (inquit alibi Plin.) sistitur alvus, utroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili è vino. *Lada herba.* Lada appellatur herba, ex qua Ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens, nobilius in Arabia. *Toxicon.* Fit jam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. *Delectus.* Hoc gravissimum odore est, durissimúmque tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum probetur maximè purum, odoratum, molle, viride, resinosum.

Ladanum recentiorum & officinarum. Ladanum Officinarum laudabile, viscidus est succus, in magnas offas coactus, easque graves, ex purpura fuscas, odore valido, sed suavi, præsertim si calorem senserit, cujus etiam beneficio mollescit, veluti & mansum, saporem imprimens adstringentem: hoc Ladanum existimamus esse idem, cum veterum Ladano. *Colligendi modus.* Hujus autem colligendi rationem miram quandam Bellonius describit, quam ipse in Creta observavit: Græci, inquit, colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò id instrumentum rastro dentium experti simile: huic affixæ sunt multæ ligulæ sive Zonæ, è corio rudi, nec præparato confectæ. Eas leniter adfricant Ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille humor circa folia, concretus, qui deinde à ligulis per summos ardores Solis cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cùm totos dies ardentissimo caniculæ æstu in montibus hærere necesse sit: *Tempus.* neque facilè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est, Monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis Idæ radices, *Locus.* pago Cigalunus nuncupato, & apud Milopotamo. Hactenus Bellonius. *Ladanum in Hispaniis copiosum.* Siquis tamen in Hispaniis huic colligendo operam navare vellet, multò minore (ut Clusio videtur) negotio, magnam ejus longè purissimi, resinosi, & odorati copiam colligere posset, cum integræ aliquando silvæ inveniantur omnium pinguissimi illius Ledi, quod Cistus Ledon flore macula nigricante notato inscribitur: neque illo ex Africa invecto, magna ex parte impuro, opus esset.

Vires & usus. Ladanum, autore Dioscoride, vim habet adstringentem, calefacientem, mollientem, aperientem. *Capilli.* Sistit defluos capillos, ammixtum vino, Myrrhæ, & oleo myrteo. *Cicatrices.* Cicatrices decentiores efficit cum vino illitum. *Aures.* Aurium doloribus, cum aqua mulsa, aut rosaceo infusum medetur. *Secunda. Vterus.* Suffitu etiam secundas ejicit. Et duritias in utero pessis ammixtum curat: *Tussis.* compositionibus item, quæ dolorem & tussim, eximunt, & malagmatis utiliter ammiscetur. *Alvi fluor. Vrinam cit.* Alvum quoque sistit cum vino veteri potum, ciet etiam urinam.

Cistus Galeno. Temperamentum. Cistus, aut Ladanum in calidioribus regionibus proveniens, tametsi haud alius sit genere, quàm qui apud nos nascitur, inquit Galenus, eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus est: atque utroque à nostrate differt: tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaque cætera quidem hujus Cisthi, illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt. E vero Ladano, quod vocant, provenit medicamentum, primo excessu jam quodammodo complete calidum, ut vi & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. *Substantia.* Ad hæc substantia tenui ac proinde emolliens, sive malacticum moderatè paritérque digerens, ac videlicet etiam πεπτικόν, hoc est, concoquens. *Vsus. Vterus.* Itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat, quandoquidem ad dicta paulum quidem adstrictionis obtinet. *Capillorum fluxus.* Quocirca defluentes capillos retinet. Nam quicquid, ad radices eorum, pravi humoris sederit, id omne absumit: tum meatus quibus infixi sunt contrahit, & constringit adstrictione. *Ophthalmiam non sanat.* Cæterùm, alopecias & ophthalmias sive lippitudines sanare non potest, utpote magis discussorias vires, quam quæ Ladano insunt, poscentes.

Plin. de facultate Ladani sparsim ita scribit. Natura ei, molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. *Somnus.* Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit: auribus cum hydromelite, aut rosaceo infunditur. *Furfures. Tussis.* Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tussim veterem cum Styrace sumptum. *Cicatrices.* Efficacissimum ad ructus. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit: suffitu corrigit vulvas; dolori earum exulceratisque imponitur. Denique, si fistulæ in quacunque parte serpant, Medicorum vitio malè fectis corporibus, auxilio est Ladanum cum castorio. Lad. Cyprum potum interaneorum vitiis occurrit. Ladanum verò segetum contusum febres tertianas leviores facit. Hæc ille, qui confusè satis & ignoranter, ut de aliis, indistinctè hîc recitata collegit.

DE HYPOCISTIDE.
CAP. V.

Hypocistis. Robethrum. Orobethrum. Cytinus. CISTI radicibus adnascitur quoddam Mali punicæ Cytino simile, quod Hypocistis [ὑποκιστὶς] dicitur: à nonnullis verò Robethrum [ῥόβεθρον, Sarr. ῥόβηθρον, Ald. ὀρόβηθρον, Orobethrum Pal.] aut Cytinus [κύτινος] appellatur. Est ex ipso quoddam fulvum, quoddam viride, quoddam album: ex quo succus exprimitur, velut ex Acacia. Quidam verò reficcatum ipsum & contusum madefaciunt ac coquunt, & reliqua velut in Lycio faciunt, teste Dioscoride. Sub his [*Cistis*] maximè nascitur Hypocistis, quam inter Hederas diximus, inquit Plinius: *Cissos erythranos. Plinius notatur.* Cyssos erythranos ab iisdem appellatur, similis Hederæ. Manifestus hîc fit Plinij lapsus confundentis Cistum cum Cisso Hedera, de quo errore plura ante. Quia verò (Cornario) Mali punici flori similis est, ideò etiam ipsa Hypocistis appellatur Cytinus: *Orobathion. Oborothron.* Plinius Orobathion habet, sed in manuscripto exemplari Oborothron legitur, omnibus ex æquo obscuris appellationibus: idem Malo granato immaturo similem dicit, & sub Cisto nasci, unde habeat nomen, nostris officinis ut Cistus, ita etiam Hypocistis ignota est: *Hypocistis officin.* Hypocistidis tamen succum aliunde importatum habent, & re, & usu omnibus notum: an verò genuinus sit, & ex vera Hypocistide, non temerè ambigi putat Cornarius.

Vires. Hipp. de nat. mul. Hypocistin ex vino bibitam, secundas & menses detrahere posse ait, cui non assentior hoc medicamento purgari uterum; sed suspicor multa confusè scripta per transcriptores. *Adstringens. Sanguinis sputum. Fluxus muliebris.* Vim enim ut Diosc. prodidit, habet eandem quam Acacia, sed magis adstringentem & siccantem, quæ facit ad cœliacos, dysentericos, sanguinem per sputum rejicientes, fluxum muliebrem, sive bibatur, sive per clysterem infundatur.

Plinij error. Plinio autore. Cyssos erythranos coxendicibus utilis est è vino potus: item lumbis, tantamq; vim

accipiunt, ut sanguinem urina detrahant. Plinius confundens Hederam cum Cisto malè tribuit Hypocistidi vires ex eo nunc dictas.

Hypocistis. Hypocistis, quam vocant apud Gal. simpl. multò est magis adstrictoria, quàm folia [*Cisti.*] Admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis rejectiones, profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosque affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non instrenuè addit. *Roborat.* Sic sanè stomachicis Epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex viperis confecto Antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet ac roboret.

Hypocistidis planta. Cistus mas Monsp. flore rubente carneo. Cæterum Hypocistis in variis provenire plantis creditur, ut in Cisto mare Monspel. flore rubente carneo, uti ex Clusio annotavimus antehac, & ejus descriptionem posuimus.

Cæsalpinus notatur. Cæsalpinus meminit Cisti puniceo flore, sub qua ait nunquam Hypocistidem repertam se scire: an eundem Cistum intelligat nescimus. Nobis tamen nimium securè affirmare videtur Hypocistidem non ferre, ille non potuit ubique fuisse. In Gallia Narbonensi quidem nos non observamus in hac planta Hypocistin rubram: Clusius autem observavit & ex eo succum densari ait.

Cistus mas major folio rotundiore. Considerandum etiam an Cistus mas major folio rotundiore à nobis dictus, idem sit cum Cisto mare, quem ait Cæsalpinus vocari Rosam marinam & ferre Hypocistidem.

Cistus fœm. Monsp. flore albo. Cistus quidem fœmina Monspessulana, flore albo, fertur ferre Hypocistidem.

Cistus folio Halimi flore luteo. Sub Cisto folio Halimi, flore Luteo, Clusius observavit Hypocistidem.

Cistus Ledum latifolium. Verum præterea Cistus Ledum latifolium idem sit cum Cisto mare Anguillaræ, quod Ladanum in Cypro & Italia profert, & Hypocistidem, quoque perpendendum.

Cistus Ladanifera. Nos in Cisto ladanifera angustifolio Monspeliensi Hypocistidem observavimus, ut suo ostenditur loco.

Cistus Ledon Thymi foliis. Cistus porrò Ledon Thymi foliis Clusij, fert ipsomet illo autore Tubera, quæ Hispanis Turmæ appellantur, vel potiùs ut existimat Hypocistis.

HYPOCISTIS OFFICINARVM & ejus substituta.

Descr. SVccum ex Hypocistide excoctum, qualis ad nos adfertur, & à nobis observatur, in orbiculatos panes concretus, splendido nitore Asphalti nigricans, sed consistentia cerea, ductili, molli: Sapore acidulo cum adstrictione, eo ferè, qui in Myrobalanis Indis observatur, non negaverimus eundem cum veterum Hypocistide.

Vires & usus Fluxus muliebris. Insignis Medicus Frisimelica in suis in Diosc. lectionibus meminit, se in calidis fluxionibus, præsertim fœminarum, non sine magna utilitate & efficacia Hypocistide usum, ex vino, si nihil vetet, propinata. Monet etiam usurpandam Hypocistidem, quæ ad Orientem sit nata. Cæterùm cùm ex Italia non sit difficilè succum hunc germanum nancisci, imprudenter faciunt, qui ei succum prunorum silvestrium, præsertim vero in theriaca substituunt.

Succus prunorum silvestrium substituendus. Adulterinū Hypocist. Error multorum detectus. Cæterùm Hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concrescat, insolantes. Errandi ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quòd Cistum Hirci barbulam appellent. Quò factum, ut ij omninò aberraverint, qui officinis Hypocistidem parant, sibi persuadentes Hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα vocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina Hypocistide utuntur. Potest, si desit Hypocistis, assumi ejus loco floris agrestis Punicæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ Hypocistis, autore Dioscoride. *Substitutum. Punicæ succus.*

CISTVS LEDON LATIORE folio. CAP. VI.

Locus. LEdum 1. latifolium (inquit Clusius, & ex eo Lob. Obs.) superata Calpe, littore marino, qua Malacam iter est, latiore nascitur folio, quasi ad Lauri angusti-foliæ foliorum formam & amplitudinem accedente: *Folium.* non minùs tamen pingui, lentoque illo humore abundat, quàm id, quod angustiore est folio. Ladanum latifolium primum, sive Cisti Ledi primi species altera, Hispanis quoque Xara dicitur.

CISTVS LEDON FLORE MACVLA nigricante notato.

Descr. LEdi genus, cujus exhibita Ic. in hist. Lug. siccum nobis Lugduni demonstrabat Germanus quidam Baro, ex Hispaniis reversus: ex cujus ramo *Ramus.* apparebat fruticem esse satis insignem, ramuli rubentes, multis abundabant foliis, sibi invicem, *Folia.* oppositis, palmaribus, Ledi Monspessulani multò longioribus, crassioribus, nigrioribus, minùs rugosis: Latitudine tamen pari, supernè virentibus, infernè incanis, gustu admodum adstringente: in ramulorum extremitate folia longa, cæteris similia, non ita tamen crebra, ut habet icon Lugdunensis, à pictore minùs accuratè repræsentata. Nec non flores singulares, magni, Rosis silvestribus albis similes, in *Flores.* quorum singulis foliolis est macula pulchra, nigra, satis magna: totius floris medium obtinent apices lutei, ut in Rosis: ad floris exortum foliola oblonga, utrinque hirsuta.

Lugd. notatur. Lugd. non posuit nostram descriptionem, ideò ponit florem luteum, nec meminit maculæ insignis, quæ in Icone apparet. Sed animus est hoc in loco integram historiam ex Clusio recensere. *Descr. Clusii.* Cistus Ledon 1. angustifolium omnium vulgatissimum & pinguissimum, per Hispaniam nascens, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, *Rami.* ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: *Folia.* folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, supernè ex viridi nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis *Liquor.* pingui quodam odorato, calido & transparente liquore adeò copioso aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, *Odor.* odor autem octava miliarij germanici parte naribus percipi: *Flos.* flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque foliorum textura, omninò interdum albo, sed cujus singula

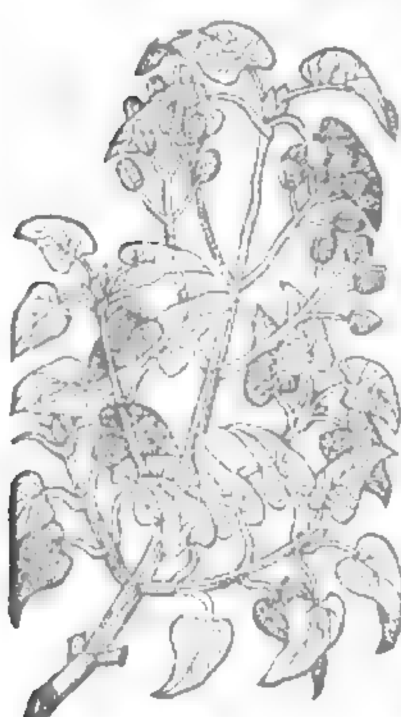
singula folia circa unguem ex purpura nigricante macula, rhomboide nunc majore, modò minore, & angustiore, ut plurimùm infecta sunt, floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in aliis Cisti generibus: *Capitula.* Capitula in longis pediculis, foliisque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & sæpenumerò decagona, dura, *Semen.* interiùs flavescentia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrufum, omnium minutissimum.

Duratio. Tota planta dum resiccata est, quendam candorem contrahit, pinguem attamen illum suum lentorem & suavem odorem non amittit, sed eum retinet ad multos etiam annos.

Locus. Crescit multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis frequentissimè, nusquam tamen magis copiosè, quàm in collibus declivis inter Tagum & Anam flumina & toto ferè monte Sierra morena nuncupato. Hispani Xara, Lusitani Estepa vocant.

Synon. Lobel. Obs. & Gerard. dicitur Cistus Ledon primus. Dodonæus in fol. figuram habet Clusij, & describit sub Cisto Ledo, & *Λῆδον* & *Λάδον* ipsum fruticem dicit & Cisti spurium affirmat. *Ledum & Ladum.* Tabern. vocat Ledum Clusij primum: Lugd. Ledi speciem Bauhini, in Gallia Narbonensi. Sed non est Galliæ Narbonensis. Figura etiam mala: meliorem habet nomine Cisti ledi 1. Clusii. C. Bauh. pin. Cistus ledon 2. sive Cistus ladanifera Hispanica incana. Belg. Erste Cistus ledon van Clusius. Angl. The furst Cistus bringing.

CISTUS LEDON, POPULI NIGRÆ foliis Clusij, major & minor.

Maius. Ledi alterum genus, sive Ledum 2. Latifolium majus, ubi spontè nascitur, brevius est, sed bicubitalibus duntaxat assurgit *Stolones. Rami. Folia.* stolonibus, ramosis: rami sunt fragiles: folia omnium inter Cisti genera, quæ observabat Clusius, maxima, supernè viridia, infernè nonnihil candicantia, Hederæ foliorum formam interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantia, satis rudia & carnosa, Hyeme rubedinem aliquam contrahentia, subacidi & adstringentis saporis. *Flos.* Flos candidus, Cisti fœminę magnitudine par: *Capitula.* capitula pentagona, acuminata, *Semen.* semine exili & nigricante referta. Tenellæ plantę neque pingues, neque odoratę sunt, sed annotinę duntaxat, & vetustiores Autumno præsertim, quo tempore omnes Cisti, qui pingues sunt, abūdantiore succo, crassiore saltèm & magis tenaci prægnantes esse visæ sunt.

Minor. Hujus generis alia species invenitur, per omnia ferè similis, sed humilior, neque cubitum excedens; cujus folia etiam minora sunt: aliàs neque facie, neque flore, neque semine, neque sapore dissimilis.

Locus. Utrumque nasci in Mariano monte (vulgò Sierra morena) qui superandus est iis, qui Ulyssipone Hispalim faciunt iter. Invenitur etiam collibus quibusdam Granatæ vicinis. *Nomina.* Primam speciem incolæ Xara-xarguna & Xaron-vocabant. Granatenses Xara-estepa, eodem, quo Castellani Cistum fœminam, nomine. Altera species incolis Xaguarco dicitur.

Lobel. Observ. & Ic. cum Lugd. Tabern. (qui non benè capitibus separat.) & Gerard. dicitur Ledon secundus, & Cistus Ledon populeà fronde alter, cultu fortè duntaxat, differens. C. Bauh. pin. Cistus ledon 4. sive folijs Populi nigræ major: Ledon 2. Clus. hisp, Lugd. Tab. Ledon latifolium 2. majus, Clus. hist. Cistus ledon Clusij, Lob. Ger. Eid Cistus ledon 5. sive Populi nigræ minor: Cisti ledi 2. altera species, Clus. hisp. & Lugd. Ledon 2. latifolium minus, Clus. hist. Cistus ledon populneà fronde alter, Lob. Cistus ledon 3. populneà fronde Lugd. Tab. & Ger.

CISTUS LEDON LATIFOLIUM creticum.

Descr. Folium. Ledi genus viscidum, folio majore, quàm Cisti fœminæ Monspessulanæ, minùs rotundo, mucronato, infernè candicante, tribus secundùm longitudinem decurrentibus nervis plantagineis, supernè nigricante, minùs rugoso, quàm Cisti maris majoris: folia verò juniora & extremorum ramorum longa, angusta, latiora tamen multò quàm Monspessulani Ledi. *Flores.* In extremis ramorum veluti ex longo pediculo, aliquot flores sunt [*tres observavimus*] ex pediculis unciam circiter longis: calyces hirsuti cum brevibus pilis.

Capitula. Hujus fructus Ledi Ladaniferi nomine missus sic se habet: Capitula vel vascula sunt Ciceris circiter magnitudine, Olivæ ferè, sive oblongà figurà, hirsuta cum quinque angulis, membranis distincta, plena seminibus minutis, papaverinis, fuscis, angulosis. *Semen.*

Ledi Cyprij Clusij descriptio. Clusius sic describit: Ledon tertium, semine ex Italia misso, Cyprij Ledi nomine, nobis & plerisque natum est, cubitali, interdum majori altitudine, fruticosum, nigricantibus ramis, carnosis foliis, & præ saturatà viriditate nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis [*Ledi angustifolij & latifolij*] folia magnitudinis, brevioribus tamen, & rhomboidis quodammodo figuræ, quæ cum novellis ramis lento & roscido humore obsita sunt, non adeò tamen abundanti & denso, neque etiam adeò odorato, ut in primo genere: *Flos.* Flos albus est, secundo generi similis, semen etiam exile, nigricans in rotundis capitulis. *Descr.* Lugd. etiam eundem, vel valdè similem sic delineat: A floris specie dicitur Cistus frutex hic, *Cistus mar. Radix. Cortex. Folia.* in maritimis proveniens, cubitalis, nonnunquam altior, densis, numerosisque radicibus, caulibus multis, surculosis, cortice ex ruso rubente, foliis longis,

longis, in ambitu laciniatis, acuminatis, supernè obscuriùs virentibus, infernè candicantibus, & parùm lanuginosis, flore Cisti, Rosæve silvestris, albo, vel ex albo purpurascente.

Ladanum. An Anguill. Cistus mas, producens liquorem dictum Ladanum in Cypro & Italia &c. proferénsq; *Hypocistis.* etiam Hypocistidem? An Bel. Obs. Cistus, ex quo Ladanum fit in Creta, de quo sub Cisto fœmina ante.

Lob. error. Lobel. & Penæ Adv. est Cistus Ledon latifolium: rarior species quædam Ladanifera, foliis multò crassioribus, longioribus, Sumachij Plinij, aut Rusci modo fruticans, &c. apud quos tamen figura pessima & inepta: próque Rusci legendum Rhois. Icon. plan. Cistus Ledon Rusci aut Myrti folio. Sed & hîc *Error in icon plant.* figura Adversariorum mala: Titulus falsus & deterior factus ad figuram malam. Melior icon ex Clusio in obs. Lobelij ante, hac inscriptione: Cistus Ledon *Ledon Cyprium Tab notatur.* tertius, Ledon Cyprium in Italia. Tab. Icon. & hist. Cistus Ledon myrtifolium. Malam figuram assumpsit Taber. cum falso titulo, & falsam proponit descriptionem.

An Cæsalp. Cisti Ledi sive Ladani species quædam latiore folio?

Camer. ad hist. Germ. Matth. ejusdémque Epit. ponit ramum sub Ladano, quem ex meis plantis depinxerat Gesnerus notatum litera O.

Ladanum. An Alpin. de hac ait. plantam, ex qua Ladanum Cretenses colligunt, planè differentem ab ea, quam hactenus ferè omnes prodidêre, inspexi: hæc siquidem Cisto fœminæ persimilis est, foliis tamen Cisti longioribus prædita, Salviæque proximis: floré sque fert silvestribus Rosis omninò similes, qui roseo etiam colore, quippe communium Rosarum, suffusi spectantur: quæ planta à Cisto fœmina florum tantùm magnitudine differre videtur: dece- *Matth. error.* ptúsque fuit Matthiolus, Diosc. dicente, Ladanum esse Cisti genus longioribus foliis nigrioribúsq; refertum: quæ notæ in Cisto, ex quo Cretenses Ladanum colligunt, omnes observantur, quando hæc planta omninò Cisto fœminæ sit similis, cum iisdem foliis, floribúsque, etsi majoribus.

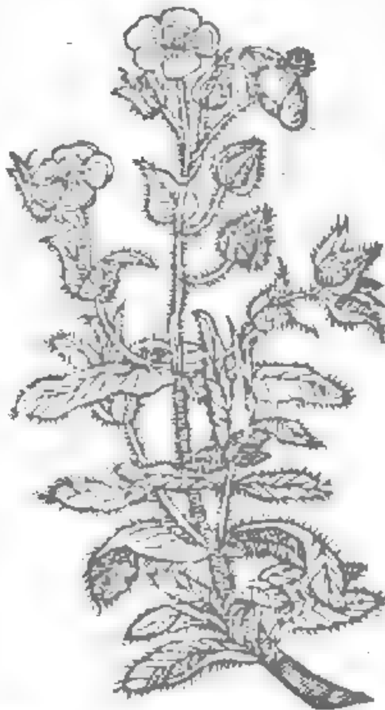
Lugd. Cistus Ledon aliud latifolium Penæ: Item, Cistus marinus. Hunc suspicamur pictum ad plantam siccam, ac etiam descriptum. Non additur præterea locus particularis ubi proveniat: eo loci perquiri posset, si annotatus fuisset. Florum etiam dispositio alia est, quam soleat esse in Cistis Ledis, non ex extremitate ramulorum, sed ex alis. In siccis præterea plantis folia quædam apparent laciniata, ubi ambitus eorum se contrahit. Nos portionem ejus figuræ proponimus ex planta nostra sicca.

Gerard. notatur. Gerardus, cui Cistus Ledon myrtifolium, imitatur Compilatorem, Taber. figuram non bonam proponens, cum falso titulo, & falsa descriptione.

C. Bauh. pin. Cistus Ledum 4. sive Cretense: An Cistus mas Matth. in mag. fig. & Lugd. Ledon 3. Clus. Hisp. Lob. Lugd. Ledon 3. Cyprium, Clus. hist.

CISTVS LEDON IV. CLVS. flore candido.

Descr. Rami. Folia. MVltis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexibilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminæ folia accedunt, verùm paulò longiora, angustiora, hirsuta, nigriora & lentâ pinguedine conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem *Flos. Capitula. Semen.* conspiciuntur: flos albus est, Cisti fœminæ flore non minor, nec ei absimilis: capitula exigua membranaceis quibusdam & laxis involucris tecta: semen continent omnium inter Cisti genera maximum, ni- *Locus.* grum. In sola Castella veteri hoc genus observabat

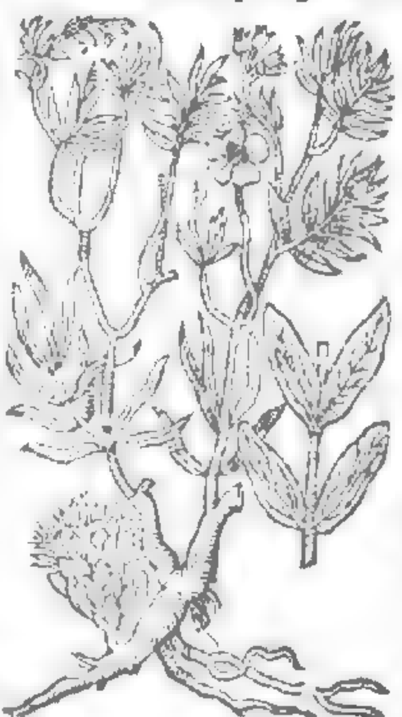
autor, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, ubi ab incolis Ardivieja nuncupatur, *Ardivieja Hisp.* adeò frequens, ut vulgare sit istic proverbium.

Quien al monte va, y mas non *Adagium.* puede, Alomenos ardivieja coge: hoc est, quicunque montem accedit, potiùs quàm inanis redeat, vel Ardivieja (plantam vilissimam) colligat. Apud nostros Belgas satum feliciter provenit.

An Dod. de flor. hunc pinxerit pro Cisto, dubito: sive tamen exhibeat suâ figurâ pro mare aut fœmina, olim aliam habuit.

Synon. Lob. Obs. & Icon. eandem cum Clusio figuram habet, Ledi quarti nomine. Taber. Ic. & Hist. est Ledum Clusij: Gerar. & Lugd. Cistus Ledon quartum Clusij. C. Bauh. pin. Cistus Ledum 8. sive hirsutum.

CISTVS LADANIFERA, SIVE LEDUM Monsp. angusto folio, nigricans.

Descr. LEdum hoc Monspessulanũ, cujus figuram dedit Matthiolus, & ex eo Lonicerus, frutex est bicubitalis, odoratus, in ramos, *Rami.* plures brachiatus, cortice nigro obductus, foliis ses- *Folia.* quiunciam longis, angustis, nigris, rugosis, ex brevibus intervallis mutuò oppositis, angustioribus, quàm præferat Matthioli figura, quam fortè ex sativa depinxit: flo- *Flores.* res albi, parvis Rosis sylvestribus assimiles, majores, quàm exprimat Matthioli figura, in quorum medio apices lutei: succedunt pericarpia hispida, & semina *Pericarpia.* minora, quàm in Cisto mare Monspess.

Hypocistis sive Hypoledon. Ad hæc observavi Hypocistin seu rectiùs Hypoledon, copiosè proveniens Maio. Nascitur autem ad Ledi radicem cui adhæret ut Fungi, & Agaricus arboribus, neque verò est de substantia ipsius fruticis propriè. Itaque non videtur nisi reprehensione dignus Fuchsius, qui tanquam Fungum esse dixerit. *Fuchs. repreh.* Sed ut redeam, ad unius plantæ radicem multa subnascũtur Hypoleda, palmari longitudine, ex squammis multis imbricatim compacta, quibus sui sunt in summo Cityni, luteoli, sub quibus capitula rotunda, mediocriter magna, succo viscido & lento plena.

Dourez annotat se Monspelij verno tempore, ex aqua calida, in qua Ledum hoc eluerat, ad spissitudinem decocta, optimum Ladanum confecisse.

Ledum 5. Clusii. Nos existimamus idem esse Ledon quintum à Clusio his verbis traditum; eâdem, quâ quartum assurgit

surgit altitudine, verùm ramis duris, lignosis, nigricantibus, oblongis, Oleę foliis angustioribus, fuscis, pinguibus, lento humore conspersis, quemadmodum & novelli ramuli; flos albus, omnium ferè minimus: longa & angulosa capitula, in quibus semen ex ruffo nigricans, exiguum. Ad hujus radices genus illud αἱμόδωρον, sive Cynomorij, Hypocistis nuncupatum, adnatum inveniebat Clusius, multis veluti squamis, ut quod in aliorum Cisti generum radicibus crescit compactum, pallescentis coloris, quibusdam tamen lineis purpurascentibus & nonnihil virescentibus distincti, Cytinos suos in summo proferens, lentóq; & glutinoso succo totum prægnans.

Rami. Folia. Flos. Capitula. Semen. Hæmodorum. Coloris. Cytini.

Matthiolus in Diosc. notat Plinium, aitque vocabulorum vicinitate eum deceptum, ex Cisso [Hedera] Ladanum colligi dicentem, non autem ex Cisto, arbuscula: Græc. Λῆδον, Lat. *Ledum*, Arab. *Chasus* vocari: In post. comm. Ital. ait Rob. Constantinum connivere in annot. ad enatrat. Amati, excusantem Plinium. Habet autem is Ledi figuram cum foliis latioribus, quàm sint in nostro, fortè ad cultas plantas factam: vidi sanè Ledum valde simile nostro, si non sit idem, folio longiore & triplo latiore: in cæteris nescimus an sit discrimen, nec etiam ullius discriminis ejus video mentionem factam à Clusio.

Plinij error. Chasus. Rob. Const. notatur. Icon Matt.

Turn. pro Cysto ladanifera, figuram habet quæ non placet. Lob. in Adv. Cistus Ledon, cui frequenter Hypocistis adnascitur: Eid. Obs. Ledon 5. Icon. Ledum Narbonense cum Hypocisto, Ledum 5. Clusij.

Tur. icon mala.

Clus. Ledum quintum, sub quo ait se invenisse Limodori, sive Orobanches speciem, quod Hypocista appellent. Notandum apud Clusium figuram angustissimis foliis esse positam in Hispanicis sub titulo quinti: pertinere autem ad sextum: folia enim tenuiora, in postrema hist. meritò mutatum esse titulum, & positam pro sexto: quinti autem loco, novam iconem introductam quæ respondet Monspeliensi.

Limodorum. Item Clusii.

Cæsalp. & Camer. ad Matth. germ. Ladanum vulgò appellatum frutex, odoramentum ferens eodem nomine. Eid. in Epit. Ledum.

Lugd. Cisti Ladaniferi genus, Λῆδον, sic fortè dictum, quia folia ejus neque levia, neque nitida sunt, sed scabra & pannosa: Λῆδος enim est vestis ex panno raro & detrito: Ledum Matthioli, item Ledum 5. Clusij.

Ledon unde dictum.

Tabern. Icon. & hist. Cistus Ledon Narbonense cum Hypocistide: item Ledum Clusij nonum. Mira Tabern. circa rem herbariam ignorantia manifestatur, ut à quo passim in suis eiconibus ultra centum & quinquaginta superfluæ proponantur, quemadmodum videre est hoc in loco, ubi eandem Ledi plantam, duobus diversis & titulis & figuris exprimendam curavit.

Tabern. ignorantia.

Ger. Cistus Ledon quintus Clusij, Cistus octauus Ledon, cum Hypocistide Lobelij: Cistus decimus tertius, Ledum Matthioli. Gerardus separat jungendas figuras. Anguill. dicitur Ladanum ferens Hypocistidem. C. Bau. pin. Cistus Ledon 9. sive foliis Oleę, sed angustioribus: Cistus Ledon Lobelij, Ger. Cistus flore albo. Eyst. Hunc similem sub Cisto adulterino pingunt, Tab. & Ger.

Ger. notatur.

Ledum abundat Monspelij in silva Ægremont, ubi quis diceret datâ operâ satum, florens Aprili & Maio: ferens Hypocistida, sed parum liquoris sive Ladani continens conspicitur in monte S. Iuliani in Abbruzzo in Apuleia & Provincia: nihil isto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonensi, ubi aliud Leon non observatum à Clusio, sed in plerisque aliis Hispaniæ & Lusitaniæ locis etiam invenitur.

Locus & Tempus.

CISTVS LEDON VL MINORIBVS angustioribúsque foliis Clusij.

FEre simile est quinto, sive Monspel. brevius paulò, minoribus angustioribúsq; foliis, lento humore aspersis, quemadmodum illius folia: flos major est, albus item, quinque foliis constans: semen etiam non respondet.

Descr. Folia. Flos.

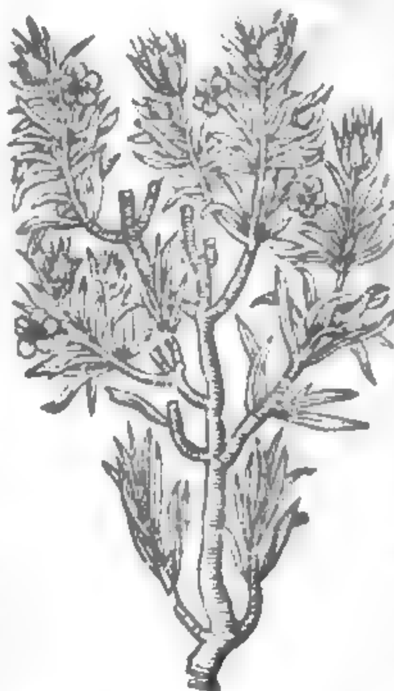
Clus. hisp. & hist. Lob. Obs. sine icone ac H. Lugd. Ledi genus 6. Item, Lug. & Gerar. Ledum 5. Clusij: Tab. Ledon Clusij 9. C. B. pin. Cistus ledon 10. sive angustis foliis.

Synon.

Valentino quoque regno observatum à Clusio circa Xativa, ubi ab incolis Xaguarco dicitur.

Locus.

CISTVS LEDON FOLIIS colore cinereo.

CVbitalis est, multis & frequētibus ramis fruticans, colore cinereo præditis, frequentissimis foliis eos sepientibus, Rorismarini coronariæ, sed omninò canescentibus & hispidis: non tamen minùs pinguibus, lento succo perfusis, cum suis tenellis ramulis, quā quintū genus [Monsp. Flos summis ramis copiosus, candidus, præcedenti similis, semen etiam non dissimile.

Descr. Rami. Folia. Flos.

Valentino regno, Cisti Ledi genus septimum Clusio Hispan. & Hist. duntaxat observatum, circa Xativa, ubi ab incolis quoque Xaguarco dicitur. Lob. Obs. & Icon. Ledi genus septimum. Tab. Lugd. ac Ger. Ledon Clusij septimum. C. Bauh. pin. Cistus Ledon 11. sive foliis Rorismarini hispidis.

Locus, cum Synon.

CISTVS LEDON FOLIIS ROSMArini coronariæ Clusij, flore luteo.

EAdem, quâ superius magnitudine crescit, rami tamen magis expansi sunt, folia tenuiora, supernâ parte ex fusco viridia, infernâ verò candicantia, ut Rorismarini coronariæ folia videantur, gustu tamen adstringentia, licèt lento quodam & pingui humore sint, cum tenellis ramis obsita: flores numerosi secundùm ramorum longitudinem, quinque foliis constantes, exigui, lutei: semen in exiguis capitellis ex cinereo nigricans.

Descr. Rami. Folia. Gustu. Flores. Semen.

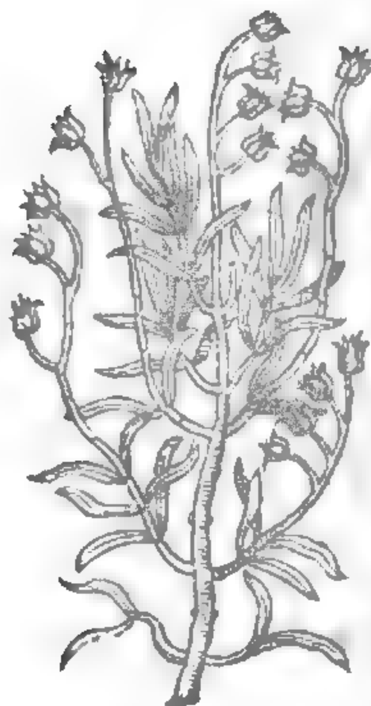
Inve-

Synon. Invenitur Cisti Ledi genus octavum Clusij frequēs in nonnullis locis *Locus.* intra Tagum supra Vlyssiponem & nonnullis Bæticæ, ubi ab incolis Romero appellatur, *Rosmarinus.* id est Rosmarinus.

Rauvv. Ladanum Clusij folio Rosmarini, flore luteo. Lob. Obs. & Ic. ut & Lugd. Ledi 8. genus. Tab. Ledum *Tabern. Ger. inepte.* Clusij quintum pro octavo. Ger. Cistus Ledon sextus Clusij. Cur sextum facit, cùm sit octavus. C. Bauh. pin. Cistus Ledon 12. sive foliis Rorismarini subtus incanis.

CISTVS LEDON IX. CLVSIO.

Descr. Folia. Minus est superiore, folia paulò majora, neque subtus incana, ut in octavo, sed rariora & magis glutinosa sunt: *Ramuli.* ramulos, quibus flos inhæsit, tenues, & exsuccos planéque retorridos: aliquot *Capitula.* capitula inania, omnino hiantia, jam excusso semine, sustinere deprehendebat Clusius.

Synon. Locus. Nascitur Ledi nonum genus Clusij in extremâ Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xarguaco nuncupatum.

Lob. Obs. & Ico. ut & Lugd. Ledi nonum genus. *Tab. aberrat.* Tab. Ledum Clusij sextum pro nono. C Bauh. pin. Cistus Ledon 13. sive foliis Rorismarini, sed non incanis.

CISTVS LEDON THYMI foliis Clusij.

Descr. Ramuli. Pedali duntaxat est altitudine, ramulis exilibus, lignosis, satis tamen fragilibus, nigricantibus, pinguioribus, & lento quodam humore madentibus: *Folia.* folia longè minora, quàm in nono, non multùm à Thymi foliis dissidentia: flores non observavit Clusius, quemadmodum nec in superiore, sed in oblongis ramulis quasi umbellatim procedentia *Capitula.* capitula, exigua, & superiore parte aperta, jam inania & cum suis ramulis arida.

Locus. Nascitur Cisti Ledi decimum genus Clusij in extrema Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xaguarco nuncupatum: quidam etiam *Tumeruela Hisp.* Tumeruela appellant, quòd sub eo fortè tubera,

vel potiùs, ut existimabat autor, Hypocistis, quæ illis tuberis fortasse loco observata est, nascantur: Tubera enim Hispani Turmas vocant.

Synon. Lob. Obs. & Ic. Ledi decimum genus. Tab. Ledum Clusij octavum pro decimo. Lugd. Ledum decimum Clusij. In icone nostra observatâ proportione ad figuram Clusij, oportebat minora esse folia. Ger. Cistus Ledon decimus Clusij. C. Bauh. pin. Cistus Ledon 14. sive foliis Thymi.

TVBERARIA NOSTRAS. Cap. VII.

Descr. Caulis pede altior, teres, alioqui glaber imâ duntaxat parte candicante tomento obsitus, interlucente leviculâ quâdam rubedine, *Folia.* folia circa infimum caulis crebra, plantaginea, ex rotundo oblonga, latitudine semunciali, longitudine ferè unciali, supra, subtúsq; incanâ lanugine, pubescentia, nervis tribus, Plantaginis in morem dispositis, distincta. Per reliquum caulem ex longis intervallis bina folia adverso situ veluti ex geniculo nascuntur, (aut alterum altero paulò inferius) angustiora, longiora, acutioráque, quàm infima, glabra, nervosa, supremum caulis fastigium in binos longiusculos pediculos dividitur, quorum unus in tres alios breviores fecessit. Singulis autem inhæret capitulum tur- *Capitulum.* binatum, plurium foliolorum voluminibus contextum, cuius basim fulciunt foliola perpusilla acuminata: flores interdum longè plures. Duodecim si- *Flores.* quidem gerebat ea, quam siccam apud D. Rentzium vidi. Ego eandem cum Tuberaria majore Myconi *Tuberaria maior Myconi.* suspicor, de qua mox.

Locus. Raram hanc nec usquam nobis visam alibi plantam communicavit D. Rentzius collectam in monte Divi Iohannis propè Pisas, inter plantas Stæchadis arabicæ.

TVBERARIA MAIOR MYCONI.

Etymon. Tuberaria major Myconi, à Mycono dicta, ut *Descr.* refert. Lugd. quòd foliorum & florum figurâ, hirsutie & facultate minori jam dicendæ sit similis, *Folia.* magnitudine tantùm distans, foliis multis, Plantagini

tagini similibus, minoribus tamen hirsutis, humi jacentibus, & vix à terra sese attollentibus: hæc caules multos fundit, subhirsutos, rotundos, in quibus *Caules.* folia sunt per intervalla, caulem amplectentia, minoranis, quæ humi repunt. In caulium summitate flores *Flores.* visuntur lutei: deinde semen folliculo inclusum. Radix *Radix.* lignosa per summa cespitum spargitur. Tota herba aliquantulum pilosa est, ejúsque sapor adstringens, majoris, *Sapor.* quàm minor efficaciæ. Nascitur in locis siccis. *Locus.*

Hanc cum sequenti C. Bauh. refert ad Cistum fœminam vocatque secundum, sive folio Plantaginis.

TVBERARIA MINOR MYCONI.

Descr. Tuberaria minor Myconi, formâ & facultate cum superiore, affinis est Pilosellæ, folia habet Plantagini *Folia.* similia, sed multò minora, humi repentia, villosa: caules dodrantales, rotundos, inanes, hirsutos, in quibus per *Caules.* intervalla folia sunt bina, exigua, caulem ambientia, minora iis, quæ circa radices humi jacent: in caulium vertice flores luteos, in *Flores.* quorū medio purpureum quiddam est, in nigrum vergens, semen in exiguo folliculo, (dilapso flore) sta- *Semen.* tim conspicitur: radix admodum parva est, tenuis, *Radix.* nonnihil fibrata. Tota herba hirsuta est: totius etiam sapor adstringens est cum siccitate. *Sapor.*

Terva Turmera. Castellani eam *Terva Turmera* vocant, id est, Herbam Tuberariam: quoniam ubi illa crescit, tubera frequentissimè reperiantur. Hanc, si veteres cognoverunt, eam esse suspicatur Myconus, quam apud *Hydnophillum.* Athenæum Pamphilus Hydnophillum vocat, quia sæpissimè tubera demonstrat: unde nomen Tuberariæ ei, à Castellanis inditum.

Locus. Passim in pratis reperitur, locis pinguibus, terrenis. Ambas has plantas Myconus ex Hispania misit.

CISTVS ANNVVS I. CLVSIO, folio rotundiore. CAP. VIII.

Descr. Radix Cauliculi. In horto meo Genevensi ad cubiti altitudinem ac etiam majorem excrevit: ab una radice lignosâ & nigrâ, modò coliculo uno, modò pluribus, quinque

ac etiam sex, medio erectiori, omnibus hirsutis, teretibus: foliis veluti per ge- *Folia.* nicula binis, Majoranæ similibus, longioribus, potissimùm circa medios caules: inferiora enim rotūdiora sunt, superiora angustiora verò, pilosa: ad latera singulorum geniculorum, ad unum quodque folium, duo parva foliola: in extremis ramis duo, tres, quatuórve flores, *Flores.* unusquisque in suo geniculo, ex brevi pediculo, hirsuto uno folio longo & duobus parvis constans. Floribus succedunt vascula, triquetra, brevia, magna, Ciceri *Vascula. Semen.* ferè æqualia, quæ matura in tres dehiscunt veluti cotylas latas, corticosas, ruffas, quas cingunt foliola tria, hirsuta, costas habentia: intus membranula tenuis, lucida, cui adhærent multa semina, minus ruffa, papaverinis minora, inæqualia, matura Augusto.

Icon nostra ex Clusio potuisset fortè meliùs ex- *Icon.* primi, quod folia attinet superiora, & capsulas, nisi absfuissemus, cùm pingeretur.

Clus. suam sic describit: longiusculis, hirsutis, re- *Descr. Clusii Virgulæ.* ctis & raris est virgulis, foliis autem amplioribus, quàm in Chamæcisto primo, magísque viridibus, *Folia.* adstringentis gustûs: flos Chamæcisti primi flori si- *Flos.* milis, pallidus aut albicans est, semen minutum ru- *Semen.* bescens in trigonis capitulis, duplo quàm Chamæcisti primi majoribus continetur.

Castellani, Cistum annuum hunc Clusij primum *Turmera* vocant, quia forsitan, ubi hæc nascitur, tu- *Turmera Hisp.* bera, quæ illis *turmas* dicuntur, crescant, Granatenses *terva del quadrillo*. An Hydnophillum herba *An Hydnophillum.* est, ait Clusius, quam Pamphilus in glossis, teste Athenæo l. 2. Deipnosoph. tradit supernascentem tuberibus, cujus judicio subesse tubera cognoscunt. *Chamæcist. flos.* Meo judicio quidem Chamæcisto est congener.

Ejus alia species invenitur longioribus aliquan- *Cisti annui flores albens.* tulum virgis, non tamen minus hirsutis, angustioribus etiam foliis, cujus flos minor, pallidus, valde caducus: capitula & semen similia.

Lob. Obs. Cistus humilis annuus, folio Salicis humilis: item (ut & Lugd.) Cistus annuus primus Clusij. Ic. Cistus annuus folio Salicis. Cam. hort. Cistus annuus flore luteo Clusij in Hisp. Tab. & Ger. Cistus annuus. C. Bauh. pin. Cistus fœmina 10. sive Cistus folio Salicis.

Belg. Jaerlicksche cleyne leeshe Cistus met bladero van cleyne wilghe.

Genevæ habui semine maturo, Augusto. Argen- *Locus & tempus.* tinæ vidi cum vasculis, sive capsulis triquetris Iulio mense, in horto D. Obrecht. In vinetorum apud Salmanticenses marginibus, & Granatensi regno a Clusio observatus.

Cisti annui semen, annotante eodem, maximè *Usus ad Nephritis.* commendatur ad nephriticos dolores, præter alios usus, à doctissimo viro Simone de Tovar, Hispalensi Medico.

CISTVS ANNVVS II. CLVSIO, FLOre pallido, maculâ puniceante insignito.

Cistum annuum secundum Clusius inveniebat *Locus.* in sylva Madritiana, secundo ab urbe Lutetia

miliari, ad Cisti genus referendum, pedali altitudine, *Caulicul.* exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodùm ramosis, *Folia.* foliis oblongis, angustis, hirsutis, virescentibus, quæ cum ramulis per Caniculæ æstus humore quodam pingui, & lento sunt obsita: *Flos.* flos pusillus, quinque foliis constans, ut Helianthemi, pallido colore, & maculâ punicante insignitis: *Capitula.* capitula tenella admodùm, triquetra, *Semen.* semen pusillum & cinereum continentia. *Tempus.* Maio mense floret.

C.Bauh.pin. hunc Cistum cum sequenti eundem facit, statuens varietatem esse in flore maculoso, & non maculoso. Vocat autem Cistum fœminam 11. Cistum flore pallido punicante maculâ insignito: Cistum annuum 2. Clus. hisp. & hist. Lugd. Cistum annuum guttato flore, Ponæ: Helianthemum flore maculoso, Colum.

Variat: est enim flore maculoso, macula ex nigro rufescente, sive puniceo: vel non maculoso. Cæterum, mirari subit C.Bauhinum, quomodo in phyt. Cistum silentio præterierit, nec ejus mentionem aliquam fecerit.

CISTVS ANNVVS FLORE guttato.

Descr. Assurgit (attestante Pona) *Surculus.* recto surculo, tripalmari, quadrato, hirsuto, virescenti; *Folia.* cui prope terram folia multa Oleæ effigiæ, deinde per intervalla ad opposita latera alternato situ bina, ad medium usque, deinde per aliquos ordines terna spectantur, duobus tamen ex his angustioribus, è quibus *Flores.* flores multi, colore & forma Helianthemi. Sed hoc amplius in singulis foliis guttulam sanguineã fortiti, ad instar Pyropi, auro summa arte excepti, tum summitati, tum pediculo longiusculo & capillari calycibus affixi hærent, horum tamen aliqui sine foliis unicum florem in suprema parte obtinentes plantam finiunt. *Radix.* quæ radice unicâ, exili, lignosâ, ac parùm fibratâ alitur. *Locus & tempus.* Floret initio Iulij: sapor, & semina, ut in aliis Chamæcistis. Provenit in plano Agro altero, sed frequenter in oppido Ciani.

Si quis consideret, quæ scribuntur de Tuberaria Myconi, de Cisto Clusij annuo secundo, & de Cisto hoc annuo Ponæ, judicabit fortè de una eademque planta scribi. Verùm quum quotidie experientia nos doceat, multas plantas ex descriptionibus videri easdem, quæ tamen non parùm differant; maluimus nos hic omnes tres proponere, quam temerè asserere, eandem plantam cum reliquis duabus unam esse. Hoc autem ideò potissimùm, quòd collatis descriptionibus & iconibus non raro notæ quædam observentur, quæ differentias manifestò facere videntur. Qui igitur fuerunt iis in locis aut ibunt, ubi illæ proveniunt, statuant quid sentiendum, & nos moneant, libenter sententiam mutabimus, utpote qui veritatis simus studiosi.

CISTVS ANNVVS FOLIO LEDI, flore luteo.

Narbonensis Ledi annui rara species, via, quæ ducit Monspelio ad Rondeletij prædium vulgò Terral, inter Sferro-cavallo & Cristas gallinaceas herbulas fruticat, *Locus.* foliis Ledi angustifolij, hirtis, *Folia.* juxta summum pedalem & sesquipedalem caulem: *Caulis.* semen exile angulosum, rubrum, pulchellum in pericarpio nitido triquetro Selaginis Plinianæ dictæ, læuore glandis Ilicis & magnitudine ferè pari: *Semen.* flos luteus. *Flos.* Lob. in icone, quàm hic posuimus, caules sunt crassiores, quàm proportionaliter esse oporteat.

Lob.Obs. & Ic. Cistus annuus-folio Ledi. Tab. Cistus annuus Ledi folio Lobelij. *Cistus annuus.* Lugd. Cistus annuus alter Lobelij, quæ eundem facit cum Clusij annuo secundo, contra sententiam Lobelij separantis. Considerandum an ejusdem plantæ figura & descriptio à Lugd. non ponatur pro Alysso trigono Dalechampij: *Alyssum trigonum.* perpendendum etiam an Tuberaria Myconi aliquid commune habeat cum hoc Cisto. *Tuberaria maior.*

Ger. Cistus annuus longifolius Lobelij. Belg. Cistus met bladers van Ledum: Ang. Lang leafed yeerely Cistus. C.Bau.pin. Cistus fœmina 12. sive Cistus Ledi folio: Cistus annuus alter Lobelij, &, Alyssum trigonum, Lugd.

Pona annotat in monte Baldo provenire Cistum annuum alterum Lobelij. *Locus.*

CISTVS MINIMVS FOLIO subrotundo.

Exhibuit Heidelbergæ anno 1595. Sprengerus Cisti tenui folio Candiæ nonunc plantulam semipalmarem, *Cistus tenuifolius. Candia. Descr.* radice tenui, lignosâ, *Radix.* reliqua plantâ longiore foliis parvis, subrotundis, latiusculis, *Folia.* binis ex adverso respondentibus, cinereis, in coliculo singulari, tenui, tereti, cujus summum occupant capsellæ Helianthemi canâ lanugine pubescentes. Colebatur in fictili Iunio mense; perennem dictitabat, de quo tamen dubitamus. *Perennis.*

CISTI SPECIES ANNVA, angustifolia.

Locus & tempus. Cisti nomine attulit frater C. Bauh. plantam à se Monspelij inventã, florentem mense Maio, in via Perou versus, annuã meo judicio. *Descr.* Est dodrantalis, vel etiam major ac cubitalis: *Radix.* radix unica leviter fibrosa, satis tenuis, *Caulis.* recta: caulis unicus, teres, hirsutus, gracilis, quatuor aut quinque geniculis distinctus, ad quorum unumquodq; *Folia.* folia bina duabus unciis longiora, angusta, hirsuta, ad Ledi Monspessulani accedentia, ad radicem breviora. subdividitur is in *Rami.* aliquot ramulos inæqualiter non ex adverso sitos, quod observaverimus, quatuor aut quinque uncias *Capitula.* longos, capitulis multis (ad quindecim enim numeravimus) parvis, triquetris, Ledi Monspessulani similibus, minoribus tamen, ex pediculis ferè uncialibus, in unam partem, instar jubæ, vergentibus, quaterna foliola hirsuta circumplectuntur. *Flor.* Florem quidem non vidimus, verùm Gener Cherlerus attulit Monspelio, adscriptis his verbis: circulum in medio nigrum habet, cujus interiora alba, punctulis nigris aspersa, aliquando etiam striis intercurrentibus nigris, folia flava. In planta sicca nullum ani*Sapor.*madvertimus saporem manifestum, præter adstrictionem aliquam. Considerandum an aliquid commune habeat, cum Cisti annui prioris, alia specie Clusij. Quod ad vascula & folia sibi mutuò opposita, affine quid habet, cum Ledo nono ejusdem.

HELIANTHEMVM VVLGARE, flore luteo. Cap. IX.

Descr. Radix. Ramuli. Lignosâ, albâ, lentâque radice nititur: ramulos emittens rubentes, lignosos, hirsutos: *Folia.* in quibus folia opposita, Hyssopi latiora multò, unciam longa, modicè in acumẽ desinentia, hirsuta, sapore *Sapor.* præter siccitatem nullo excellẽte, glutinoso: *Flores.* flores longo thyrso dispositi, qui cum apicibus lutei, quinque foliis constant, Cisti positu, hirsutis, tripartitis folliculis circumsepti, quibus pericar*Pericarpia.*pia succedunt lini, longiora, trifida, in quibus semen. *Semen.*

Figura ex Plantino nobis absentibus desumpta & pro vulgari posita, non multùm placet, licèt eandem assumpserit Clusius.

Tragus, Hyssopum sylvestrem seu campestrem nominat: Cord. in hist. Helianthemum. Ibidem ait Gesnerus: est hæc, ni fallor, immeritò Hyssopus sylvestris dicta à Trago: & additur post; Consolidam auream quibusdam dici Chirurgis. Anguill. autore, Panaces Chironium folio Sampsuchi appellant quidam plantam, quam Plinius dixit Helianthemon, id est, *Fiol di sole.* *Hyssopus sylv. Tragi. Helianthemum. Consolida aurea. Panaces Chironium.*

Non desunt qui pro Chironio Panace ostendunt plantam, quæ folium habet oblongum, Hyssopi ferè modo, sed non video, inquit Matth. quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. Idem in post. com. Ital. dicit, Panaces Chironium nondum potui invenire, quamvis non desint Neoterici, qui pro Panace Chironio demonstrent, quam quidam Florem Solis vocant, ego tamen Panaces esse credere non possum: mihi potiùs Symphiti species videtur. Item hist. Germ. Sonnenblum, Pseudo-Panax Chironium, sive Flos Solis latioribus foliis. Apud Gesner. hort. dicitur Gratia Dei Coldenbergio, quæ si libeat, Vulneraria Hyssopoides vocari possit. *Flos Solis. Pseudo Panax. Gratia DEI. Vulneraria Hyssopoides.*

Videtur Dodonæo gall. Selago Plinij. At de flor. & hist. Latin fol. Florem Solis appellat, Cisto ac Ledo similem, sed minorem stirpem, de qua ait: Plerique latinè Gratiam Dei vocant: est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta: Plinius Helianthen tradit Heliocalliden nominari: quæ an eadem cum isto Solis flore sit, an diversa, nemo facilè in tanta Plinij brevitate explicaverit: Matth. Helianthemum sive Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimare refert: verùm cum eo similitudinis habet nihil. *Selago Plinij. Helianthe. Heliocallis. Panaces chironium non est.*

Lob. Adv. Helianthos sive Flos Solis, an Panax Chironium & Helenium 2. Dioscoridis. Monspelienses Cisti parvi speciem faciebant: sed crescit hic in Anglia & aliis locis passim, ubi nulla Cistus: Adstringendi siccandique vi pollet: acrimoniam nullam prodit: eòque minùs Chironij opinionem facit: sed faciet fortasse magis Centaureum luteum *(perfoliata lutea, de qua suo loco)* effigie cum sit & viribus haud procul recedentibus. Idem Obs. Helianthes, sive Flos Solis. Cisti species Monspeliensium, an Helianthe Plinij? Helianthes Fuchsij. In Ic. sub titulo Helianthemi Panacis Chironij posuit Lob. Clusij figuram, quamvis Clusius separet à vulgari, quã ait, quòd inter Ericas nascatur, & foliis Hyssopum emuletur, Heyden Hissop, & ob flores aureos Consolidam auream Herbariorum Germaniæ vulgus nuncupare: Esse, qui Plinij Helianthen esse velint, alios, qui Panacem Chironium Dioscoridis, cui folium Amaraco simile, florem aureum, radicem parvam, nec altè demissam, tribuat. Is interea ad Cisti fœminæ tertiam classem reducendam esse censet. *Helenium 2. Diosc. Cisti species non est. Chironium non est. Centaureum luteum. Hyssopus eric.*

Lonic. Hyssopus montanus, sive sylv. Heyden oder Berg Isop / odoris peregrini; pingit Helianthemum in quo odorem non animadvertimus.

Lugd. Helianthemum, sive Flos Solis: Hyssopus nemorensis Dodonæi. Cam. hort. Flos Solis, aliis Panax Chironium, quamvis radix sit expers odoris & saporis. Thal. Helianthemum Cordi. Tab. Helianthemum germanicum Sonnenguntzel. Ger. Helianthemum Anglicum album; cur mutarit titulum Tabernomontani, nescio. Vocat enim Helianthemum Germanicum Tabernom. quamvis non sine insigni lapsu meo quidem judicio. C.B. pin. Chamæcistus 1. sive vulgaris flore luteo: Flos Solis Dod. (cui & Cisti & Ledi quædam species) Cast. Cam. Helianthemũ vulgo dictum, Clus. hisp. Helianthemum Plinij, Eid. pan. In hist. verò (ubi ad Cisti fœminę tertiam classem reducit) Chamæcistus 1. Chironia, Cæs. *Synon.*

Subnectam hic, quæ aliquando de Helianthemo flore luteo scripsi ad Gesnerum: Vir quidam doctus existimat esse Helianthen, de qua Plin. li. 24. c. 17. ait. *Helianthe Plinij.*

Helianthen vocant in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio Myrti: hæc cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Perſarum Reges, ut fiat corpus aſpectu jucundum, ideò Heliocallidem eandem nominari &c. Hæc ſanè conveniunt prædictæ herbæ, tum nominis etymologia, tum figuræ deſcriptio, quamvis breviſ, tum effectus: cùm enim viſcoſa ſit planta, non abſurdè in fucos recipi poteſt, tum etiam natales, qui ſunt in montibus. Quamvis nihil repugnet, non auſim tamen aſſerere eam eſſe.

Heliocallis.

Alius quidam doctus aſſerit eſſe Helenium Ægyptium Crateuæ, cui an aſſentiendum, dubito, licèt non malè conveniat deſcriptioni. Veruntamen liceat mihi dicere cum Cordo, quandoquidem ipſi Dioſcoridi ignotum fuit, difficilè quis judicare poterit, tanquam nobis peregrinum & calidis maritimiſque Ægypti locis familiare. Eſt, quòd mirer Plinium idem Helenium deſcribere, quod Cratevas, & tribuere (lib. 21. cap. 10.) folio, quæ Dioſcorides ramulis. Rob. Conſtan. in Lexico exiſtimat eſſe Chryſocomen, quod quidem non refuto: Sed ῥάβδον σπιθαμιαῖον, requiro: item ῥίζας δασείας, λεπτὰς, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, [illegible], κυπέρῳ [illegible], ἐν τῷ γλυκεῖ ὑποστύφουσαν. Item δύναμιν θερμαντικὴν: *Hoc eſt*, requiro fruticem exiguum, radicem denſam, tenuem, ut Ellebori nigri, guſtu haud aſpero Cypero ſimili, ſed ex dulci ſubauſtero. Item vim calefacientem: Acrem præterea qualitatem, quam habere dicit Galenus. Poſtremò, ut habeat quod requiritur à Plinio lib. 21. c. 8. comantes fulgore auri corymbos.

Helenium Ægypt. *Chryſocome.*

Locus & Tempus. Helianthemum Lugduni abundat florens Maio, ac etiam Monſpeſſuli, Tiguri, Tubingę & Montbelgardi. Baſileæ vicinis locis floret menſe Septembri & Octobri, itinere verſus Moutez & Brenzack. Genevæ viret menſis Februarij principio, ubi aiunt ſagas vocare *Herbe d'or*: Galli tamen *Hyſope des gariques* appellant.

Herbe d'or.

Vires & uſus. In uſum utiliter, Tab. afferente, vocari poteſt in ſanguinis ſputo cum plantagine & ſymphyto in vino rubro bibendo, decoctum. *Sanguinis ſputum.* Poteſt etiam uſurpari in alvi profluvio, dyſenteria etiam hepatica. *Alvi profluv.* Vulneraria habetur planta: recenti enim vulneri ſi imponatur, labra conſtringit, ſanguinem manantem ſiſtit: *Sanguinem ſiſtit.* quo nomine Chirurgis vehementer expetitur: in vino rubro cum pauxillo alumine coctum, prodeſt ad oris & pudendorum tumores, ſi decocto partes affectæ colluantur. *Tumores.* Sagminibus ſuis Hyſſopum Sylveſtrem mulierculæ adjungere ſolent, apud Tragum, credúntque tumoribus ac paralyſi membrorum, ſi in balneis quis utatur, vel imponat, utiliſſimum: *Paralyſis.* Nobis non placet. Si quis penitiùs contempletur (inquit Cam.) in Symphytorum ſeu Conſolidarum claſſem accenſenda eſt Helianthe: experientia enim docet, vulnera impoſitu Helianthes coaleſcere. *Vulnera.* eadem ſanguinem ſiſtit. ad uvulam quoque prodeſt; *Uvula.* ad ulcera oris, & genitalium, ſi herba in vino decoquatur rubro, addito momento aluminis, decoctionéque os colluatur, aut ulcera partium jam dictarum: *Ulcera.* ut numero dicam, auxilio eſt omnibus affectibus quibus fluor nimius conjunctus eſt, omninóque Symphiti magni alterúmque Conſolidarum more uſurpari poteſt.

Symphiti ſurrog.

HELIANTHEMVM FOLIIS majoribus flore albo.

Locus & Tempus. Deſcr. Folia.

APud Fridericum Meier Argentinæ Octobri menſe Helianthen vidi florentem albo flore in hypogæo, cui folia unciis duabus longiora, ſatis lata: ſimilem poſtea obſervavi Spiræ in horto D. Tengnagi, florentem Iunio: huic reſpondet figura Plantini. Videndum utrùm culturâ non mutetur anguſtifolia ſata in hanc foliis longioribus & latioribus, quamvis etiam ſpontanea talis reperiatur.

Synon. Lob. ic. & Eyſt. Helianthemon albis floribus. Tab. Helianthemum album germanicum weyß Soñen guntzel. *Tab. notatur.* Ait tantùm colore differre à luteo, quare non erat neceſſe propter colorem ſolùm ponere duas figuras.

Flos Solis. Cam. hort. Flos Solis Matthioli, Helianthemum Plinij, flore albo: *Chamæciſtus.* Chamæciſti ſpecies, folio latiore, quàm vulgò naſcentis ex Italia miſſa, & poſtea circa Bapebergam inventa. Ger. Helianthemum luteum germanicum. Cur mutat titulum Tabernomontani? Is enim figuram poſuerat pro Helianthemo albo germanico: ſed parum intereſt, quum dicat Tabern. ſolo colore differre à luteo de quo ante. C. Bau. pin. Chamæciſtus 2. ſive vulgaris flore albo majore: Chironia flore candido, Cæſ. Heleniũ minus Dioſcoridis, Lug. A priore differt floris colore albo, ejúſque magnitudine, Ladani ſpecie.

CISTVS HVMILIS CLVSIO, SIVE Helianthemum omninò candicans, flore nunc albo, nunc pallido.

Deſcr. Virgulæ. Folia.

EXigua eſt planta, tenuibus virgulis, lignoſis, & humi ſparſis prædita, foliis Helianthemo vulgò dicto ſimilibus, minoribus tamẽ, omninò candicantibus, guſtu adſtringẽtibus: *Guſtus. Flores.* flores extremis ramis inſident, quinque foliis conſtantes, coloris interdum albi, ut plurimùm pallidi, ſtaminibus medium florem occupantibus. *Semen.* Semen in capitulis triangulis lino paribus ineſt exiguũ, ruſum. *Radix.* Radix lignoſa & fibroſa.

Frequens eſt hic Chamæciſtus, ſive Ciſtus humilis Cluſij primus, hiſp. aſt quartus in hiſt. quoad deſcriptionem: quintus verò quoad iconem) Salmanticenſi agro, ubi *Perdiguera* ab incolis appellatur, quia perdices circa eam frequenter ſe volutant & pulverant.

Perdiguera. Locus.

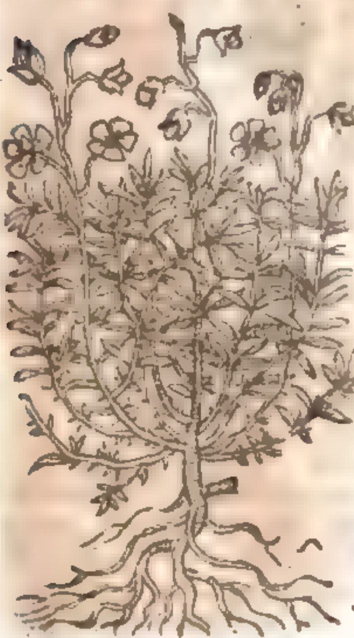
Lob. Obſ. ponit figuram Cluſij ſub titulo Helianthemi Cordi & Tragi: vocando Ciſtum humilem primum Cluſij: item Helianthon ſive florem Solis deſcriptum in Adv. p. 185. Cluſius tamen Helianthen ab hac ſeparat. *Helianthes.* Quare meliùs vocat in Icon. Ciſtum parvum Cluſij.

Tab.

Tab. notatur. Tab. Helianthemum 1. sativum, zam Sonnenblumlein. Compilator in hist. malè ponit figuram, quæ iterum ponitur pro Helianthemo peregrino angustifolio. Ger. Helianthemum Anglicum luteum, Englisch yellow dwarffe Cistus. C.B.pin. Chamæcistus 4. sive foliis minoribus & incanis: Flos solis, Lob. Dod. utrique quoad iconem. Chironiæ aliud genus, Cæs.

Locus. Monspelij spontaneam vidi, & quidem florentem in monte propè Castelneuf, & montibus propè Gigan, quà itur Narbonam, mense Martio & Aprili; Lugduni prope ædes, quæ erant Daruttiorum ad ripam Rhodani, inter Lugdunum & Montuel, florentem Maio.

HELIANTHEMVM FLORE ALBO, folio angusto, hirsuto.

Descr. Rami. PLantula sesqui-palmaribus, dodrantalibusve ramis donata, interdum paulò minoribus, Monspelij verò & Lugduni nūquam ferè cubitalibus, partim erectis, partim repandis: *Folia.* folia mediocriter magna, semūciam longa, angusta, pilosa, incana, ut Lavendulæ, insipida, nonnihil viscosa: *Flores.* flores ex longa serie plures, quales Helianthes vulgaris, nisi quòd albi, fibris luteis medium occupantibus, calyces hirsuti, vascula quoque consimilia, in quibus semen. Quæ Monspelij provenit, *Radix.* radicem habet crassiusculam, lignosam, & in frequentes abit propagines.

Descr. Clusij. Hanc fortè Clusius in Hisp. pro Cisto humili secundo: & Hist. pro Chamæcisto quinto sic describit. Non differt magnitudine & ramulorum tenuitate: flores item similes, semina similia: sed folia angusta *Folia.* omninò & tenuia, Cisto foliis Thymi respondentia, *Radix.* incana etiam, & ejusdem temperamenti. Radix perinde dura, & fibrosa, atque præcedens, flores aperit Maio, frequens plantula Salmaticensi agro, ubi Perdiguera appellatur. Apud Clusium verò in hist. *Icon.* icon hujus posita est sub titulo quarti Chamæcisti, incuriâ Typographi.

Cistus humilis. Lob. notatur. Lob. Obs. dicitur Cistus humilis angustifolius, Coris Monspeliensis foliis, Selago Monspel. Cistus 5. Alsatij & Erica Chrysanthemis minima Adv. Ego contra Ericam Chrysanthemin diversam puto à Cisto humili secundo Clusij, (ut in Icon. inscribitur) quam ob causam, quæ Lobel. dixit de Erica Chrysantemi ad aliam plantam refero.

Tab. notatur. Tab. Helianthemum peregrinum, angustifolium, Klein frembd Sonnengunzel: item Helianthemum germanicum tertium, Sonnengunzel. Quæ qua in re à peregrino differat nondum animadverto: Compilator nulla utitur diligētia in distinguendis Cistis. *Ger. notatur.* Ger. Helianthemum album germanicum: item Helianthemum angustifolium. Diximus qua in re differant hæ duæ figuræ, nos nondum videre, unam plantam tantùm exprimere videntur.

C.B.pin. Chamæcistus 5. sive foliis Thymi incanis: Panax chironium minus, Cam. ep.

CHAMÆCISTVS SERPILLI FOlio, nigricante & hirsuto, flore aureo odorato.

Descr. Ramulo. MVltos promit ex eadem radice ramulos, tenues, oblongos, summâ tellure sparsos, subrubentes, in *Folia.* quibus exigua folia, ordine quodam & duplice serie, quemadmodum in reliquis Cisti generibus disposita, Serpillo ferè similia, nigricantia, & hirsuta crassaque: sub florum autem partum, in novellis ramis longiora & candidiora: *Flores.* flores in extremis ramulis iisdem novellis terni, aut quaterni, oblongis & hirsutis pedicellis inhærentes, quinis folijs, ut superiores, flores constantes, illisque magnitudine pares, sed aurei planè coloris, & odorati: se- *Color.* men observare non licuit. *Radix.* Radix multifida, aliquot fibris latè sparsis capillata.

Locus & tempus. Nusquam nisi in summis Austriæ & Stiriæ alpibus invenit Clusius Chamæcistum hunc 3. pann. 2. Hist. semel mense Augusto florentem. In hortum verò translatus, Maio ipsi floruit: sed flores cum suis pedicellis nimium caduci, omnem observandi seminis occasionem planè ademerunt.

Tab. & Ger. Cistus humilis, Serpilli folio.

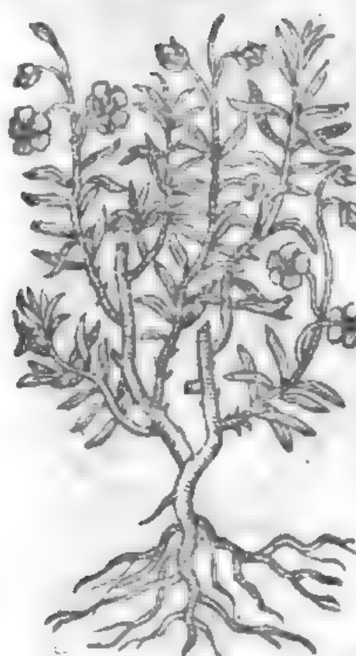
C.B.pin. Chamæcistus 11. sive repens Serpillifolia lutea. Germ. Klein Cisten: Kleins: Ang. Low Cistus with leaues like wilde Thyme.

CISTVS HELIANTHEMOS, flore parvo, luteo.

Descr. Virgula. Folia. PAlmo longiores fundit virgulas, molli lanugine incanas, foliis per genicula binis mollicellis, semuncialibus, pilosis, ex quorum alis ramuli propagantur. *Flores.* Flores virgularum extremis multi, saturatè crocei, triplo minores, quàm nostratis Helianthemi. Calyces eorum hirsuti. *Locus.* Gener Cherlerus collegit Nemausi, & Cistum Helianthemum flore parvo, luteo denominavit. Considerandum an conveniat *An Chamæcistus 3. Clusij.* cum Chamæcisto Clusij Serpilli folio.

CHAMÆCISTVS ANGVSTIFOlius, flore luteo Clusij.

Descr. Ramuli. Folia. RAmulos habet humi fusos, dodrantales, aut majores, multis, oblongis, angustisque foliis, nullo ut plurimùm certo, sed confuso ordine dispositis septos, præter vulgarem in omnibus Cisti generibus foliorum situm, *Sapor.* saporis primùm veluti gummosi, deinde amaricantis: *Flores.* extremos ramulos bini aut terni occupant flores, quinque foliolis constantes, lutei cum suis in medio staminibus coloris: *Capitula.* quibus succedunt trigona capitula, satis magna, majusculum & inæquale semen continentia: *Semen. Radix.* Radix lignosa, dura, vivax, foris nigro cortice obducta, & in aliquot ramos sparsa.

Locus & tempus. Rarior est Chamæcistus 1. angustifolius Clusij in pan. 6. in hist. nec nisi in monte Badensibus Thermis imminenti, quarto à Vienna Austriæ miliari; atq; in Hamburgensi duobus à Posonio Vngariæ urbe miliaribus, paucula plantas, inveniebat autor, florentes Iunio, quo tempore, aut paulò post semen etiam perficit.

Cistus humilis. Tab. & Ger. Cistus humilis angustifolius. C. Bauh. pin. Chamæcistus 8. sive angustifolia.

Ang. Low Cistus with narrowe leaues.

CHAMÆCISTVS FOLIIS MYRTI Tarentinæ, canis vel cinereis.

Descr. Ramuli. Dodrantalibus est ramulis, humi diffusis, quos bina, semper contrario inter se situ sepiūt foliola, *Folia.* Myrti Tarentinæ foliis æqualia, aut angustiora, supernè cinereâ quadam lanugine obducta, infernè verò omninò incana, *Gustus.* gustu adstringente, & nonnihil deinde amaro prædita: pedicillos postea exerit duas aut tres uncias longos: quibus insident quini, aut seni *Flores.* flores, Chamæcisto Serpilli-folio simi- *Icon.* les, quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: *Capitula.* his succedunt trigona parva capitula, *Semen.* semine inæquali, minuto, rufo, plena: *Radix.* radix lignosa, dura, vivax. Ramuli, flores sustinentes, maturo & deciduo semine exsiccari & confringi plerumque solent.

Locus. Maxima abundantia nascitur Chamæcistus 2. Clusij pann. 3. hist. in omnibus illis montibus, qui à Calenberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continuâ quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi, Pannoniæ monte aliisque ejusdem provinciæ locis, sublimioribus præsertim, siccisque, gramine tamen tectis agris. *Tempus.* Floret Maio, semen maturum est Iunio. *Heyl aller welt Schaden.* Austriacis Heyl aller welt Braut vocatur à præsenti videlicet juvandorum vulnerum facultate. *Icon Tab.* Tabern. qui mutavit flores, qui non respondent descriptioni Clusij, quia, ut ait, à sculptore corrupti, & Gerard Cistus humilis latifolius. C. Bauh. pin. Chamæcistus 7. sive foliis Myrti minoris incanis.

Germ. Klein Cisten Röszlein: Ang. Low Cistus with broad Leaues.

HELIANTHEMVM TENVIfolium glabrum luteo flore.

Ex radice crassâ, lignosa, cortice nigricāte contectâ, *Descr. Radix.* ramuli plures exsurgunt, lignosi, *Ramuli.* dodrantales, nonnunquam erecti, interdum per humum sparsi, foliis *Folia.* donati valdè tenuibus & angustis, ut in Cori Monspessulana, vel Erica arborescente, viridantibus & subrubentibus, glabris, nec sibi oppositis, ut in vulgari, sed alternatim ramos conscēdentibus, & singularibus: Ramosius videtur, quàm Thymi-folium sequens. Flores multò minores, quàm in vulgari, aurei, caduci, *Flores.* quibus succedunt vascula, majuscula, lucida, *Vascula.* quæ semine maturo, in tres veluti scutellas triquetras dehiscunt, ea autem vascula ambiunt tres tunicæ. Semen copiosum, ferrugineum, triquetrum. *Semen.*

Erica Chrysanthemos. Lugd. Erica quinta Chrysanthemos. Lob. Adv. Cistus quintus opinatus Assatio: item, Chrysanthemis Erica minima foliis Tamarisci, flosculis luteis. Dalechampius vocabat Ericam Chrysanthemin: Rob. Consi. Chrysocomen faciebat: Frater C. Bauh. *Coris.* attulit ex Italia nomine Coris Dioscoridis, Guillan.

Lobelio opiniones nostræ & Dalech. circa plantas cōmunicatæ. Per Ericam minimam Chrysanthemin Lobelium intellexisse eandem, quam Dalechampium, non dubitamus, id indicante ipso nomine: is enim Dalechampij & nostras opiniones plerasque habuit, licèt rarò meminerit, idque operâ Valerandi Dourez affinis nostri, qui ei omnia nostra communicabat, cum Lugduni Lugdunensem incepissem Historiam conscribere generalem, in qua multùm laborabat Dalechampius. Quæ tandem ob tumultus bellicos interrupta, consarcinata est per stirpium ignarum, qui confudit ac miscuit nostras & Dalechampij doctas observationes cum aliis. Vidit etiam Lobelius nostras stirpes cum suis nominibus, descriptiones etiam plantarum habuit. C. B. pin. Chamæcistus 12. sive Ericæ folio luteus: Cori similimus frutex in maritimis; Cæs. *Species 2.* Hujus duæ species, altera brevioribus foliis & humilior, altera quadruplo longioribus & elatior. *Locus & tempus.* Genevæ observavi locis siccis circa Champe & Monspelij. Cherlerus attulit collectum Nemausi. Vidi Basileæ in hortis, semine maturo Septembri. Degustata nobis nullum manifestum saporem præbuit. Chrysanthemis, Erica minima, inquit Lobelius, nata est natales sabuleta maritima Veneta: eandem studiosiores videbant Monspelij secus patibulum Castri novi. Ericâ Chrysanthemon in sabulosis æditorum collium locis apricis & perflatis gigni, florere Iulio observavit Dalechampius.

HELIANTHEMVM ALPINVM FOlio Pilosellæ minoris Fuchsij.

Helianthemum alpinum Genevæ. Herba hæc collecta in montium locis siccis circa Genevam, ut Saleve, & in hortum translata floruit Iunio. Eam sic descripsi ante triginta annos:

Fruticosa

Folia. Fruticosa herba, cui folia oblonga, Pilosellæ minoris Fuchsij similia, inferiori parte magis candicantia, superiori viridia & pilosa, sed minùs, quàm in inferiore: *Flos.* flos luteus, qualis Helianthemo vulgari, unde hâc vocaveram Helianthemũ alpinum. Est mihi sicca (an verò una sit ex iis, quæ Genevæ erant collectæ, dubito:) non tamen integra, foliis quibusdam uncialibus ferè, aut minoribus, oblongis, in acumen desinentibus, ad Polium montanum vulgare accedentibus, cinereis & ferè albis: radice crassâ, lignosâ, cum capitulis multis onusta.

CISTVS HELIANTHEMOS folio Polij montani.

Cist. Helianthemos. Eadem, aut planè similis, nobis data est Argentinæ ex plantis D. Agerij, cui nomen feceram, Cistum Heliāthemum folio Polij montani vulgaris. Albicantes in ea erant cauliculi, unciarum quatuor, vel quinque, ramosi, qui desinebant in tenues pediculos, parvos flores proferentes, luteos, tres vel quatuor: Folia albicantia Polij vulgaris montani.

Varietas, fortè. Nec dissimilem ab hac Cherlerus attulit stirpem, collectam in rupetis prope Agdes Galliæ Narbonensis, quæ folio est candidiore, quantum judicare possum ex reliquiis quibusdam: allatæ sanè fuerant plures plantæ integræ, sed redditæ sunt nobis invisibiles, remanente tantùm portiunculâ.

CISTVS PVSILLVS FOLIO candido, flore luteo.

Descr. Cistus pusillus folio candido, flore luteo, palmum longiorem, duram, lignosam, foris rubentem, intus albam, gracilem demittit radicem, quæ terram versus crassescit, inque numerosa capita dividitur: è quorum singulis ramuli prodeunt, *Ramuli.* alij unciales, alij duplo longiores, hirsuti, foliis numerosis, infernâ parte candicante densâ lanugine obsitis, supernè viridantibus, pilorum non expertibus, acuminatis, semũcialibus, culmis latis or usti: extremis ramulis bini suis singuli pedicellis insident flo-

sculi perpusilli, lutei, luteoque capillamẽto donati, quorum exteriore parte foliola extima, pilis obsita canescũt, interiore parte lutea. *Flosculi.*

Cæterum, fieri potest, ut vel natura ob Soli tantùm natalis varietatem in tribus præcedẽtibus plantis ludat: Vel, si non, ut eædem, aut earum aliquæ à Clusio in hist. c. de Chamæcisto, & potissimùm sub Cisto humili altero tradantur. Hæc diligentiùs posteri examinent. *An hæc cū duabus præcedentibus eadem. An Chamæcist. 2. Clusij.*

HELIANTHEMVM FOLIO Thymi incano.

Descr. Virgulæ. Virgulæ plures, tenues, incanæ, quæ in alios repandos mox dividuntur ramulos: *Folia.* foliola Thymi durioris, minuta, brevia, hirsuta, cinerea, terna, quaterna, interdum plura ex eodem geniculo enata. *Flos.* Flos & Capsellæ in tres cavitas dehiscentes, cum involucris hirsutis, ut in Helianthemo vulgari. *Radix.* Radix crassiuscula, contorta, lignosa, multifida, multorũ capitum.

Helianthemũ tenuifolium. Fortè hanc miscet & intelligit Lobel. cum Helianthemo tenuifolio glabro: similes sunt plantæ, differentes tamen, diligentiùs consideranti.

Locus & tempus. Monspelij observavi florens adhuc mense Septembri & in montibus propè Castelneuf & juxta pabulum Maio. Mense quoque Aprili, in monte Seti: Cherlerus attulit collectum in vinetis & collibus Nemauso vicinis.

CISTVS PVMILVS MONTIS Baldi, fortè Austriacus myrtifolius.

Descr. Compluscul̃is, sescuncialibus & quadrantalibus, lignosis adolescit virgulis, tenuibus & hirsutis: *Folia.* folia virentia, crebra satis, similia Myrto Tarentinæ, vel Lentis foliis paria, nec ita dissimili circumscriptione, ortu & positu diversissimo, quippe bina, incondita tamen, fortuitis pilis, supra subtúsque donata, per margines copiosioribus, ut in Nerio alpino: *Flores.* flores extremis ramulis unici, satis magni, cum multis staminibus. Siccam hanc accepimus à Iacobo Zvvingero, & fratre C. Bauhino, delatam è Monte Baldo. Eadem fortè est, cum Chamæcisto 8. in hist. seu 4. in pann. Clusij, proveniente in Austria, quam

Descr. Clus. Ramuli. sic descripsit. Palmaris aut paulò amplior est, superioribus Chamæcistis tamen firmior, multisque ramulis, lignosis, rectis & nigricantibus præditus, quos numerosa & adeò conferta ambiunt *Folia.* folia, ut quaternis versibus digesta videantur, Myrti minoris foliis nõ dissimilia, minora quidem & hirsuta, licèt atra viriditate supernè splẽdeant, *Gustus.* quorum gustus adstrictionis particeps est: *Flos.* flos unicus, interdum & alter extremis ramulis exit, satis crasso pediculo subnixus, unico constans folio, quinque profundis crenis, iisdémque veluti circinatis, diviso, ita ut quinque folia habere videatur, ejusdem cum pri- *Color.* mo genere penè magnitudinis, coloris ex albo purpurascentis, & quasi carnei dilutioris, decem staminibus extrema parte nigris, & stylo oblongo purpurascente, medium florem occupantibus. Floribus *Capitula.* excussis apparent pentagona capitula, qualia in nõnullis Cisti generibus videre est, obtusè mucronata, *Semen.* quæ maturitate aperta, semen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

Locus Rarissimum suum fruticem duntaxat in **Snealeben** iugi scopulis nascentem obseruabat Clusius, unde florentem sub mensis Iunij finem eruit; semine verò prægnantem Augusto: in **Peyttalben** summo supercilio, duobus supra **Neuburg** miliaribus. Eam cicurare voluit in horto suo semel atque iterum ex iis iugis cum suo cespite desumptum, sed mitescere noluit.

Si Clusij Chamæcistus hic eadem est, cum nostra, sanè in Icone, quam proponimus, caules nimis crassè picti, & folia sunt, eiusdem magnitudinis cum figura: Idem mihi euenire videtur ipsi Clusij figuræ, quod animaduertere poterit Lector conferens descriptionem cum icone.

Tab. & Ger. Cistus humilis Austriaca **Klein Cistenröẞlein.** C.Bau.pin. Chamæcistus 10. sive hirsuta.

HELIANTHEMVM, SIVE CISTVS humilis, folio Sampsuchi, capitulis valdè hirsutis.

Descr. Radix. Dodrãtales circiter, eósque creberrimos, aliquando à radice lignosâ, crassiusculâ, longiusculâ, fundit *Caules.* caules, eósque rigidos, perquam hirsutos, per quos veluti ad nodos folia ad- *Folia* versa, Majoranæ foliis paria, alia oblonga & latiuscula, alia angustiora: flo- *Flores.* res in ramulorum extremis multi, semunciàlibus circiter pediculis hirsutissimis nixi, lutei, folioso calyce, striato, villoso obvallati. Hanc Cherlerus attulit Monspelio ac nominavit Cistum folio Sampsuchi. *Cistus folio Sampsuchi.*

HELIANTHEMVM AD NVMVlariam accedens.

Perplacet nobis planta à D. Richnero Basileæ anno 1568. data, nomine Cisti, foliis Sampsuchi, dolemus non integram fuisse, sed tantùm ramos cubitales, quos putamus supra terram exclusos fuisse. Rami magnis pilis hirsuti, *Rami.* folia bina in ordine *Folia.* disposita, ad Numulariam accedentia, minora tamen & cum pediculis longiusculis, quales Alsine vulgari, tales pediculos in consimilibus Helianthemis, vel Cistis minoribus non observavi: folia breves habent pilos, minùs conspicuos: ad alas foliorum sunt tenuia foliola.

HELIANTHES SPECIES RARA, coma inflexa, ut in Heliotropio.

Radix crassitudine digitali, *Descr. Radix.* longitudine sesquipalmari, lignosa, fibris paucis, sed validis donata, foris buxea, intùs alba, ramos sex, octo, aut *Rami.* plures per terram spargit palmares & spithamæos, teretes, tenues, quibus folia nullo insigni *Folia.* sapore prædita, crebra, alterno situ utrinque adnascuntur Majoranæ, glabra, & ex viridi luteola, unico nervo per longitudinem decurrente, at priora folia, & quæ proximè terram, non parum ab iis, quæ per ramos visuntur, differunt, utpote longiuscula: flores in extremis ramulis perquam conferti & *Flores.* Scorpioidis reflexi, quinis foliis albis constant, apicibus luteolis, quinque viridantibus extrinsecùs obvallati: capitula sequuntur triquetra, fusca, semi- *Capitula. Semen.* ne exiguo, papaverino pari, atro, cavitatem impressam altera parte habenti, altera gibbo referta amaro.

Lob. notatur. Lob. Adv. tribuit huic flores aureos, cùm sint albi: verùm eam describit ex sicca planta, non ex virente, in quibus non rarò mutantur colores. Vocat autem Helianthes speciem rarã, figurã leguminosã, *Helianthes.* floribus aureis: In Ic. Cistum folio Majoranæ, deflexis floribus: ejus autem icon non placet, ideò aliam curavimus pingendam. Aliquando misit nobis

Hortu-

Hortulanus Ducis Florentiæ cum c inscriptione, *Telephium.* an Telephium Candiæ? Cherler. tulit cum sequentibus nominibus, Telephium orundam & *Helenium Crateva.* Helenium Cratevæ, dictum à Pona. nper. Telephium Dioscoridis quibusdam, Helen o Cratevæ.

Telephium. Cam.hort. ait calorem, quem in Tele io Imperati requirant veteres, à radicem potil ùm gustantibus deprehendi.

C.Bauh. C.Bau.phyt.meminit hujus Telephii: se præter mentem Camerarij, ut suo capite di tum, in *Aizoum peregrinum.* faciens cum Aizoo peregrino ejusdem Camerar: Ego *Telephium Diosc non est contra Camerarium.* Telephium Dioscoridis non existimatim, descriptio siquidem non convenit, ut apparet confer. Eid.pin.Cistus fœmina 8. sive folio Majoranæ: H lianthes species Petræ, Lugd.

Locus & Tempus. Ex Gallo-provincialis misit Iacobus Reynaudet, primùm nomine plantæ repentis, ut Numularia secundò stirpis Veronicæ nodo repentis. Ex semine mihi misso provenit floruitque Iunio & Iulio: etiam non reposita, duravit aliquot annis: Basileæ observavi in hortis, & Lutetiæ Augusto cum suis capitulis. Camerario periit hyeme postquam plurimos annos duravit, semine tamen sponte excidente, plurimum rursus propagavit. Lob. misit Raymundo è jugis arduis montis D. Bonaventuræ non procul Aquisextus erutum.

CISTI FOLIO ARBOR EXOTICA, capitulis lanosis Platani.

Descr. Virgulta. Cisti folio arboris extrema virgulta lignosa sunt, Cisto concoloria & *Folia.* similia: folia item rugosa, oblonga, Salviæ aut Menthæ, sed in summis ramulis villosos, ex-*Flocci.* actè sphæricos floccos ostentant, sive lanosa capitula Platani.

Synon. Lob. Adv. & Ic. Arbor exotica Cisti folio. Tab. Cisti folio exotica arbor.

Lugd. Cisti, vel Ledi Arbor peregrina Penę. Ger. Cistus exotica Lobelij. C.B.pin. Cistus fœmina 11. sive Cisti folio arbor exotica. Belg. Wtlauschen boom met bladers van Cistus: Ang. strange Cistus.

MYRTO CISTUS PENNÆI, FLORIBUS luteis oblongis.

Descr. Cortex. Myrto-Cistus tricubitalis interdum frutex est, scabro admodum cortice, & velut quibusdam tuberculis obsito, qui in vetustis ramulis facilè abscedit & sponte decidit: *Folia.* foliis Myrti ferè, dorso non minùs scabro, quàm ramuli, supernè autem læuibus, conjugatim ut reliquis Cisti generibus circa ra-*Flores.* mulos nascentibus: flores summis virgis insident, luteis quinque oblongis foliis constantes, & multis intus longiusculis staminulis præditi: his succedit *Capitulum.* oblongiusculum & pentagonum capitulum, semine plenum. Tota stirps odorata est, & gummi sive resinam (lentorem potiùs & pinguem quendam

succum, quali Ledi genera madent) effundere videtur.

Confideratio Gagel. Clusio hæc planta revocat in memoriam fruticem Gagel, qui etiam frutex odoratus, de quo nos suo loco.

Synon. Clus.Pan.& hist. Myrto-Cistus Balearica, &, (ut Ger. & C.Bau.pin. cui etiam Cistus ledum 17.) Myrto-Cistus Pennæi. Tab. Myrto-Cistus Clusij.

Londini in Anglia siccam ostendit Clusio, Pennæus Londinensis Medicus, quam ille ex Balearium insularum majore, vulgo Majorica nuncupatâ erutam, Μυρτοκίστον appellavit.

NERIUM ALPINUM QUIBUSDAM, aliis Ledum glabrum, & hirsutum. CAP. X.

Utrumq; Nerium Alpinũ, tum facies, tum natales conjunxêre. *Glabri descriptio.* Frutex est prius cubitalis, ramis contortis ac lignosis, digitali crassitie, cortice vestitis, extimo quidem cineraceo, interiore autem nigricante, at minimi ramuli subinde etiam rubente cortice teguntur, per quos *Folia.* folia circa fastigium conferta, glabra, brevibus hærent pediculis Lentisci foliis paria, nec forma dissimili, nisi quòd crassiora, nervosiora, Clusio autore, minimè in ambitu hirsuta: superiore parte virent, infe-*Sapor.* riore ferruginei sũt coloris, saporis adstringentis, & quodammodo resinosi: Inter quæ in extre-*Flores.* mis ramulorũ flores multi coacervantur coccinei, Clusio, dilutiores, quàm sequẽtis, oblõgi, superiùs quinque partiti, atque argenteis punctulis conspersi, in quibus plusculastaminula, capitulis totidem

dem, medium pistillum stipant, quibus decedentibus relinquuntur capitula rubentia, in quinq; carnulas dehiscentia, in quibus pulvisculus, veluti semen ferrugineum. *Capitula.* Radix oblonga, lignosa, dura, subnigro cortice tecta. *Radix.* Hujus porrò surculorum summitatibus capitula quædam increscunt, squammis foliaceis congesta, oblonga, & gemmæ majoris speciem exhibentia. Colore subrufo foris, intus flavescente. Foliis verò (Clusio referente) ramisque adnata aliquando reperiuntur Tubercula, nunc Nucis ponticæ, modò Pisi magnitudine, inæqualia, foris rutilante aut pallescente nonnunquam colore, intus fungosâ, albâ, gustúque adstringente, pulpâ plena, quæ gallarum vicem præstare possint. *Tubercula.*

Nerium II. sive hirsutum. Folia. Alterum Nerij Alpini genus, multis etiam stolonibus, duris, ac lignosis, cubitalibus, aut paulò longioribus, vix unquam surrectis fruticat. Folia postimùm per ramorum extrema conspiciuntur, & hic quidem conferta, breviora, quàm præcedenti, & obtusiora, utrinque virentia, sed virore saturato, per ambitum pilis seu ciliorum tarsus, longis & conspicuis oblita, saporis non ingrati, aromatici, & nonnihil resinosi, cum astrictione quadam. *Sapor. Flores.* Flores præcedenti consimiliter acervatim in ramorum extremis nascuntur, sed pediculis hirsutis inhærentes, nec adeò diluti, & in capitula, quinque cellulis constantia, desinentia. Clusio capitula viridia, suo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt. Radix dura, lignosa, oblonga; sed & rami per terram sparsi, interdum fibras agunt. *Radix.*

Gesn. in epist. ad Aretium, scribit se Berg-Rosen/ in multis montibus invenisse, & Sabaudica, Italicaque nomina diversa audivisse, quorum nullum Latinam, Græcámve originem præ se ferat. Idem de Lunariis agens (intellige de Arthritica) ait eam vocari Flüblümle/ & fruticem esse odoratum, cujus ligno pro Xylobalsamo, & semine pro Carpobalsamo Bergomensis quidam perperam utatur. *Xylobalsamum falsum.* Ad hæc eodem libro in descr. Montis fracti, inquit: Rosam alpinam, pastores nominare; Aldroandum verò Nerion Alpinum: sed potiùs, Ledon Alpinum esse denominandum. *Rosa alpina. Nerium Alpinum Ledum Alpinum. Chamænerium.* Item in fine hist. Cordi refert, virum quendam Italum ceu Chamænerium quoddam, Nerium Alpinum vocare, natura tamen totâ discrepare: Demum in epist. ad me I. Bauhinum: in monte Gotthardo Laurum Alpinam virentem (ut scribis) invenisti ascendendo, quo nomine Balsamum ab aliis dictum [*aliis* Alp-Rosen/ Berg-Rosen] accipere te conjecto. *Laurus Alpina.*

Lob. Adv. Montana Allobrogum Lentisci-folia, Chamelexfolia, vel Oleastrifolia, minùs odora, Chamerhododẽdrum. Chamedaphnes, sive pusilla Laurus, an Germanicum Mezereum, an num potiùs nostrũ Chamærhododẽdrum? Et paulò ante: Alpigena Chamerhododendros, odora; Alpinis Italo-Germanis, Alp-Rosen/ bacculas Asparagi, vel Taxi pares & concolores, Septembri edens. Hæc ille. *Chamærhododẽdrum. Chamædaphnes.* Ego facilè equidem crederem, eam duarum istarum specierum, quæ latiora & rotundiora habet folia, esse Nerij nostri Alpini speciem, si baccas non ferret, nostrum enim Nerium his destituitur. *Lob. locus suspectus.* Videndum itaque an inter scribendum illa verba baccularum, non sint transposita apud Lobelium in Adv. & fortè pertineant, ad alteram plantam, quam paulò post describit. In Obs. habet figuram sub titulo Balsami alpini, de quo ait; Alpigenę Chamærhododẽdri odorę varietas. *Balsamum alpinum.* Balsamum Alpinum Gesneri & Rosa alpina, vel Evonymos Theophrasti, Dalechampij & Herbariorum. *Evonymos Theophr.* Idem ponit aliam figuram cum Baccis, cui hæc adscribit: Alpigena Chamærhododendros odora Adv. 154. Balsamũ Italicum vulgare, sive Rhododaphne parva rustica, Terionarcha Plinij putata ex Guilandino. *Balsamum Ital. vulgare.* Eidem alibi, Genuina uva Vrsi *Vva Vrsi.* Galeni apud Clusium, eadem videtur cum Alpigena Chamærhododẽdro exhibita Obs. p. 199. & Adv. 145. Videtur item Lob. in Obs. uti etiam in Adv. minùs benè agnovisse Nerium Alpinum, sed miserè cum eo Vitis Idæam secundam miscuisse. *Lob. notatur.* Aliquando fortè habuit ramulum Ledi, sive Nerij Alpini sine floribus & fructu, cum nominibus prædictis, qualia inveniuntur inter chartas Valerandi adscripta: inde putavit baccas ferre.

Clus. in Pann. & hist. Cisto ledo non ineptè subjungit Ledum Alpinum, de quo ait, Nerion alpinum Aldroandus appellat: Alpini pastores Alp-rosen & Bergrosen/ quidam etiam Bärenblüst [*Vrsi florem dixeris*] nonnullos Hünnerlaub/ [*Folium gallinaceum*] vocant. Primum genus intelligi existimarem à Lobelio in Adv. sub Alpigenę Chamærhododendri odoræ nomine, nisi bacculas Asparagi vel Taxi pares illi tribueret quas in nostro non reperias; sed pentagona tantùm capitula, ut ex ejus descriptione liquet. Alterum plurimùm convenit, cum ejus Montana Chamælexfolia, sive Lentisci folia, Chamerhododendro minùs odorata: in Obs. prioris iconem exhibet Lobelius, Balsami alpini nomine: pictor tamen flores non fideliter expressit, quos in quinque crenas, non in quatuor divisos esse comperisset, si ramos suis floribus onustos à me anno 1574. amicis Machliniam missos (è quibus illam iconem expressit) diligentiùs considerasset: licèt non negem interdum fieri posse, ut quatuor tantùm crenis dividantur, sic nonnunquam ludente in floribus naturâ: at omnes in eodem ramo tales natos esse, credibile non est. *Figura Lob. falsa.* Et hic est frutex qui à nonnullis Evonymos dicitur, nescio qua ratione ductis: Nam in hoc ubi fructus Sesamo proximus, in quo acinus in quaternos versus digestus, qualem Theophrastus; sive granum quadrangulâ figurâ, quod Plinius, illi tribuunt. Sed ex ipsa sanè historiâ satis liquet ne minimâ quidem notâ ad Evonymum Theophrasti & Plinij referri posse. Itaque cum Gesnero Ledi potiùs esse genus, quam Nerion aut Evonymum arbitror, multum me impellente, ut ita censeam, hujus stirpis odore & temperamento. *Evonymos non est. Nerium non est.* Rustici & pastores eorum montium, in quibus observavi, utrumque genus Rausch appellant.

Myrtus Alpina dicitur Rob. Constánt. In Rhætia *Porcellana.* Dourez annotatat ad ramum plantæ nostræ esse Evonymum Theophr. veram Dalęchampio, Laurum tinum Plinij, Rhododaphnen rusticam Gesnero & Chamæpeucen Bellonio. *Rhododaphne. Chamæpeuce.* Gesnerus autem subjunxerat nihil habere commune cum Lauro.

Tab. (ubi decimum facit) Ledum Alpinum: Item Balsamum Apinum Alp-Balsam: Adhæc, Chamærhododendros alpina latifolia, Balsamum Italicum, Alp-Rosen. Demũ, Chamærhododẽdros alpina angustifolia, Alp-Rosen/ montana Allobrogum, Lentiscifolia, Chamælexfolia, aut Oleastrifolia. Cæterum, quam Tabern. ponit sub titulo Alp-Rosen/ Chamęrhododẽdros alpinę latifoliæ, cui baccas tribuit, videtur mihi Vitis Ideæ species, quam confundit cum Ledo Alpino. *Vitis Idææ species.* Cui verò titulus est, Alp-Rosen/ Chamærhododendros Alpina angustifolia, est Ledum sive Nerium Alpinum glabrum, sed figura non placet. Illa autem quæ inscripta est, Alp-Balsem/ Balsamum Alpinum, est Ledum Alpinum hirsutum. Tandem cui nomen Ledi decimi Alpini est in hist. eadem est cum Balsamo Alpino Tabern. vel Ledo alpino, hirsuto.

Lugd. Evonymus Theophr. l. 3. c. 18. qui, eo authore tum alibi, tum in Ordynno, Lesbi monte nascitur (sic enim ex Plinio legendum, non ἐν τῷ ὀρχομενίῳ, ut Theophrasti exemplaria habent) magnitudine folioq; Punicæ, pariter molli, majore, quàm *Evonymus Theophr. Plinius corrigitur.*

Chamæ-

Tempus. Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color, qualis Leucoio, odore gravi, & qualis sentitur trucidato cadavere in totum putrescente, ut quasi cæsum animal referat (sic enim *Plinij error.* vertenda videntur, ὥσπερ δ᾽ ὄζει ὥσ [illegible] Plinius transtulit, statim pestem denuntians, sed non rectè) fructu cum suo putamine loculóve Sesami siliquis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distin-*Esu lethalis* cto. Esu lethalis est arbor, tam fructu, quàm foliis pecori, & ovium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abstinentia. Quæ postrema sic fideliùs opinor, traducta sunt, *Gaza a lectione depravata.* quàm à Theodoro. Nusquam legi quid sit [illegible]. Quare [illegible] legi potest. Alij [illegible] interpretantur vomitionem, ut Dodonæus. Matth. in Diosc. Cneoron vocat. Hanc & capras & oves refugere opiliones asserunt. Dalecha mpius quidem eàm attentiùs contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit, quæ hanc attingeret, atque adeò cum decerptam objiceret, aversari deprehendit. Allobroges vocant *des ourles.* Quo loco Theoph. Chamædaphnes legitur, mendum subesse Asteriscus indicat, & Gaza Clematidem legisse videtur, qui Vincam pervincam vertterit: non κληματίδα, similem lego, sed κλωνίον, præsertim puniceo. Floris tam gravem & detestandum odorem non potest significare [illegible]. *Hist. Lugd. notatur.* Hæc Lugd. quæ jungit & describit glabram plantam, quæ non est, ut vult, Cneorum Matthioli. *Evonymus Theophr. non est.* An sit Evonymus Theophr. hæremus. Non enim audivimus quenquam vidisse hanc in arborem excrevisse, folia non sunt mollia, fructus non est solidus, loculus ἐν τῷ κελύφει non sunt in quatuor versus distincta, sed in quinque. Odor, nec sapor nobis ingratus & fœtidus, sed aromaticus & resinosus.

C.B.pin. Ledum alpinum 1. sive hirsutum: Alpigenæ Chamærhododendri varietas, Lob. Balsamum alpinum Gesneri, Lob.ic. Tab. & Cam. Ledum alpinum, Ger. Clus.pan. & hist. Tab. Cistus Ledon alpinum, Ger. Eid.pin. Ledum alpinum 2. sive foliis ferrea rubigine nigricantibus: Ledi alpini genus alterum, Clus.pan. & hist. Rhododendros alpina quibusdam, Cæs. Chamærhododendros alpigena, Ger. Hoc floris colore variat, communiter dilutè rubentis: at in Pyrenæis, flore tantùm albo reperitur.

Locus In Allobrogum saxosis & asperis montibus nasci, propè Muram oppidum, decem à Gratianopoli milliaribus distans, Punica non altiorem, sæpiùs breviorem, legitur apud Lugdunensem. Ledi Alpini genus 1. inventum à Clusio in summis Sneberg/ Snealpen/ Wechseln/ Dürrenstein, aliarúmque vicinarum Alpium jugis inter saxa, ad devexa plerumque eorum latera, & supra Gamingam, Chartusianorum Cœnobium, in montis ascensu lapidibus strato, qui sub*u*rdus est iis, qui ad Schof & vici-*Tempus.* nas Alpes proficiscuntur. Aliud ejus genus invenitur in Snealpen supra Neuberg. Floret utrumque Iunio & Iulio: semen sub Augusti finem, aut paulò seriùs maturescit. Ledum alp. minus, hirsutum, in priori tabella litera A. denotatum provenit in montibus Genevensibus, ut Thuiri. Vtrumque vidi in montibus Rhæticis, ut Burnio florens mense Iunio; Patavij virens Martio, est enim perpetui folio: In monte Gotthardo Maio cum angustioribus foliis & quadripartito fructu, unde etiam attulit Cherlerus. Vtrumque Ledi genus observavit Gargillus in monte Pilati Lucernatium mense Iunio, glabrum quidem adhuc florens, hirsutum verò jam defloruerat.

Usus. Vtroque Ledo Alpino tinctores, qui montium Sneberg/ & aliorum vicina inhabitant, ubi provenit, utuntur ad lineas penulas nigro colore inficiendas, autore Clusio.

ROSMARINUS SYLVESTRIS quorundam. CAP. XI.

CVbitalibus interdum est virgis, firmis, lignosis, *Descr. Virga.* cortice cinereo obductis, quarum extremæ in plures alias tenuiores & quodammodò purpurascentes, easque etiam nudas dividuntur; illæ vicissim in alios dodrantales ramulos, virentes quidem, sed tomento quodam rubiginei coloris obsitos,

quos nullâ serie digesta, sed confusè ambiunt folia, Libanotidis coronariæ foliis, fe- *Folia.* rè similia, sed longiora, supinâ parte viridia, adeóque in pronam partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit, præter nervum, secundùm folij longitudinem, excurrentem simili tomento cum pediculo, cui inhæret, pubescentem, grati & suavis odoris, aciusculi tamen saporis: summis istis ramis insident capita, ex multis, brevibus quasi *Capitula.* squamis ferrugineis compacta, è quibus deinde sese explicat, corymbacea quædam multorum florum *Flores.* coma, oblongis, tenellis atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, nō subluteorum (ut temerè quidam [Lob.] qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupantibus: his demum succedunt, oblongiuscula capitula, per tago- *Capitula.* na, ossiculis fructûs Corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ, dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adepta, rubiginei sunt coloris, semenque con- *Semen.* tinent oblongum, flavescens, adeóque exile, ut scobis, è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut in maturâ deorsum inflectantur, terramq; mucrone spectent, magnâ Naturæ providentia, ne semen temerè effluat; nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni, alij ramuli, rubigineo tomento obducti cum suis foliis, in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: radix lignosa est, & *Radix.* brevibus fibris donata. Tota planta odorata, præ- *Odor plantæ.* sertim cum floribus onusta est, & aromaticum quiddam spirat.

Varietas. Monuit Clusium Achilles Cromerus, ad montium radices, se aliquas plantas invenisse, quæ flores sex foliis constantes, duodenísque staminibus præditos proferrent: insuper addidit, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem affirmare similem plantam, in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet, nominatam autem ab eo Heydnisch bin- *Apiaria peregrina.* fraut/ hoc est peregrinam Apiariam, quod apes ejus videlicet floribus delectentur.

Chamæpeuce et Chamæpitys. Cord. in Diosc. Chamæpeuce, à Germanis Zeitheyde appellata, quàm ait quosdam pharmacopolas Chamæpytin vocare, sed errare: quædam exempla-

ria pro χαμαιπεύκη, χαμαιπεύκη, habere, sed malè. Chamæpeucen Dioscoridi & Plinio, Germanis Setwtannen / Gichttannen & Zeitheyde appellari. Hæc ille, qui in hist. eam copiosè describit.

Erica. Rosmarinus sylv. Falli eos ait Matth. qui velint esse Ericam Dioscoridis: is vocat Wilden Rosmarin, Rosmarinum sylvestrem: Bohem. Roзоwеuck. Lob.Obs. & Ic. Ledum foliis Rosmarini alterum.

Ledum Silesiacum. Videtur Clusio pann. & hist. Cisti Ledi generibus adnumerari posse hunc fruticem, Rosmarinum sylvestre, vocatum à Matthiolo & Castore, ideóque Ledum Silesiacum nuncupavit.

Cam. hort. Chamæpeuce Cordi: Eid. ad Germ. Matth. ejusdémque Epit. Rosmarinum sylvestre.

Tab. & Ger. hor. notantur. Taber. Ledum Rosmarini folio: Item Ledum Silesiacum. Si compilator intellexisset, vel diligenter consideraßet, quæ scriberet, non separasset à capite Rosmarini silvestris Matthioli Cistum adulterinum: nec ejus imitator Gerardus, cui dicitur Cistus Ledum Silesiacum, the Polonian Cistus: item, Cistus Ledon Rosmarini folio.

H.Lugd.p.967. Rosmarinum sylvestre sive Bohemicum Matthioli. Schwenckf. Ledum Silesiacum majus: Melissa solitudinum: Schabenkraut / Heyden Bienkraut/Hart Heyde/Grantze/Setwgrantze Monticolis, quasi dicatur suum grando, per metathesin literarum. C.B. pin. Cistus ledon 15. sive foliis Rorismarini ferrugineis: Rosmarinus sylvest. Dod. belg.

Locus & Tempus. Floret sub finem Iunij, & Iulio plurimis udis & desertis montium locis: semen Augusto & Septembri est maturum: inhærentque interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnunquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

Vires & usus. Excalefacit, attenuat, aperit, roborat, concoquit, resolvit, incidit, & digerit. Quin ad ea omnia efficax est, ad quæ Coronarius Rosmarinus, præterquam ad ciborum condimenta. Non dubium est tamen, quin si quis periculum faceret, ad pleraq; magni usus futurus sit hic frutex. Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones felicissimum ejus usum compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri insideant & subinde id repetant. Hujus Oleum stillatitium vitreis organis extractum, quod cum fragrans admodum sit, & stirpis florúmque nativum odorem retineat, magnas procul dubio facultates etiam obtinebit. Nondum tamen quisquam periculum fecit, sed non defuturos arbitramur, qui aliquando experientur. Tota planta odorata est, & aspectu jucundo (inquit Schwenckf.) præsertim cum floribus onusta est. Articulos roborat; prodest sciaticæ, & aquosis pedum tumoribus. Additur insessilibus ad menses muliebrium eliciendos, aliósque uteri morbos. Lixivio ad inveteratos capitis dolores. Cum Scrofularia in balneis scabiem sanat. Cymas cerevisiæ nonnulli incoquunt ad inebriandum. Totam plantam in cistas, vestimenta à tineis & blattis ut vindicet, reponit vulgus. Rustici in stabulis substernunt jumentis & porcis, adversus eorum scabiem & grandinem. Foliis apiarij alvearia perfricare solent ob odorem apibus gratum & amicum.

Articulorum contractio. Oleum. Sciatica. Uteri morbi. Capitis morbi. Scabies. Cerevisiæ decoquitur. Tineas fugat. Pecorum scabies. Apib. gratus.

ROSMARINUS SYLVESTRIS, ἄοσμος Clusio. CAP. XII.

Descr. Virga. FRutex quidam, inquit Clusius, pedalis altitudinis raro amplior, tenuibus, subrubentibus, virgis præditus, quæ deinde in tenuiores candicantesque ramulos, dividuntur, angustis, oblongisque fo-

Folia. liis, temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virentibus, infernè verò canescentibus, & Salicis pumilæ angustifoliæ foliis admodum similibus, gustu valdè exsiccante, & nullo grato odore: summis etiam ramis insident capitula, ex multis, brevibus squamis compacta, cachryos modo, è quibus sese explicat aliquot Flosculi. flosculi, tenuibus, oblongisque pedicellis inhærentes, quinq; foliolis constantes, ut superioris, sed diversi coloris, nimirum rubri dilutioris, sive quodammodo carnei, quibus Capitula. excussis pentagona conspiciuntur capitula, brevia Semen. & obtuso mucrone, exili & pallescente semine plena. E Silesia ad Clusium mittebat Frid. Sebitzius, inscriptione Rosmarini sylvestris ἀόσμου. Tab. Cistus adulterina mihi incognita. Compilator poterat considerare esse effigiem, Clusij figuræ valdè similem, & ponere propè Rosmarinum sylvestrem Matthioli. Ger. Cistus adulterina, Contrefecht Cistus: item, Rosmarinus sylvestris, Wilder Rosmarin. Cur Gerardus duas facit Cistum adulterinam ex Tab. & Rosmarinum sylvestrem ex Clusio, diversas plantas? Cur non ponit c. 5. juxta Cistum Ledum Rosmarini folio?

Rosmarin. Tab. notatur. Ger. notatur.

C.B. pin. Cistus ledon 16. sive foliis Salicis angustifoliæ. Chamærhododendros montana Allobrogum lentiscifolia, Lob.Adv.& Ic. Chamærhododendros alpina angustifolia, Tab. Chamærhododendros montana, Ger. Rosmarinum sylv. minus, Cam.ep. Hic doctiores judicent, an ego fratre C. Bauhino meliùs Chamærhododendron hanc montanam, Lob. Tab. & Gerardi, ad Nerium alpinum; Vel ille me rectiùs, ad Cistum Silesiacum Clusij, sive Rorismarinum ἄοσμον, referat?

Autoris opinio.

Hoc tamen moneo, me suspicari Clusij Rosmarini iconem factam ad plantam in horto cultam, & fortè non differre nisi culturà, à sequenti Camerarij Rosmarino sylvestri minore, ut statuere etiam videtur Schwenckfeldius.

ROSMARINUS SYLVESTRIS minor Camerarij.

Descr. MUltò minor, & tenerior est priore, lignosis atque tenuibus virgis, ultra palmi altitudinem paululum assurgens: vel ad plurimum dodrantem Folia. æquans: folia acuminatiora sunt, & inferiore parte Flosculi. cæsia. In surculorum summitatibus flosculi prodeunt rubelli, è quibus semen, prioris plantæ [Rosmarini sylv. quorundam] semini simile. Odor ipsius Odor. vix percipi potest.

Nom. Nascitur Rosmarinum sylv. minus, Camer. Epit. sive (ut in hist. Germ.) Rosmarinus sylvest. minor, Wilder kleiner Rosmarin/in Borussia, in silvis umbrosis, uliginoso solo propè priorem, quæ ibi humanam staturam pænè superat.

Synon. Rosmarinum hoc Camerarij mihi persuadeo idem cum Clusiano inodorato, antè tradito, quamvis icones multùm differre videntur: fortè à Clusio

cultu

culta depicta.

Schvvenckf. Ledũ Silesiacum minus: Rosmarinum silvestre minus Matthioli: Rosmar. silv. ἄγριος Clusij: Hein Grantze.

Tempus. Rariùs occurrit iisdem natalitiis, flore Maio & Iunio conspicuus, concavo, quo ab altero diversus, suaviter rubente.

Folia Rosmarini latiora, pulchrè virentia, inodora, exsiccantis & adstringentis facultatis. Neglecti usûs.

LIBANOTIDIS SPECIES RONdeletij. CAP. XIII.

Descr. Lignosus est frutex, bipalmaris (à Cherlero bicubitalis observatus) *Radix.* radice subrufa, robusta: *Stolones.* stolonibus rigidis Roris-marini textura, alioqui glabris, sed minoribus ramis, hirsutis, per *Folia.* quos folia, Hyssopi Arabum foliis paria, alia Thymi Cretici capituli foliorum modo, latiora, hirsuta, aspera, dura, ex eodem puncto sæpenumero plura, quorum unum reliquis longius multò, uncialem tamen longitudinem non assequitur, nervo unico, per singula secundùm longitudinem decurrente: nullo seu odore, seu sapore: *Flores.* flores extremis hærent ramulis, ex oblongo tubulo in calathiscum quinquepartitum, ad Primulę veris imitationem, explicati, colore purpureo, *Semina.* semina cum Echij seminibus nonnihil habent commune, aut potiùs Buglossi, satis magna, colore cinereo.

Synon. Lugd. figuram & descriptionem habet sub titulo, *Tragoriganum nothum.* Tragorigani nothi Dalechampij. C.B. phyt. Tragoriganum angustifolium 3. sive, Tragoriganum nothum Dalech. Eid. in Animadv. in Hist. Lugd. Tragoriganum nothum Dalechampij: Anchusa lignosior Penæ. Vtrobique describitur. Non possum *C. Bauh.* ego cum fratre Tragoriganum Dalech. & Anchusam Lobelij eandem facere plantam, quamvis adhuc in pin. ejusdem sit opinionis. Vna enim frutex est: altera non item. Vni flores spinosi, purpurei: alteri pusilli, cærulei.

Locus cum tempore. Mensibus Martio, Aprili & Maio floret Monspelij in monte Castelneuf.

ROSMARINVS CORONARIVS fruticosus. CAP. XIV.

Odor. Rosmarinus frutex jucundissimi odoris Thus redolentis (unde & nomen ipsi λιβανωτὶς inditum) vel imprimis utilitatis commendatione notissimus, & quia corollis petitus, Coronarij nomen adeptus, bicubitalis est, & altior, virgultis tenuibus, *Virgulta.* cinereo colore præditis, in quibus folia aliquot simul, *Folia.* ex intervallis oriuntur, rigidula, Lavendulæ angustioribus, brevioribus, pronâ parte candidis, supinâ semper virentibus: *Flores.* flores ex foliorum alis, ex cæruleo albicantes, Salviæ florum effigie, minores, labello cotylæ instar concavo, guttato: fibræ incurvæ, longæ, ex rictu sub supremo folio promicant.

Libanotis duplex. Duplicem agnoscimus Rosmarinum vulgarem, seu Coronariam Libanotin, cujusmodi etiam meminit Cordus & ex eo Ges. de hortis. Vnam nobiliorem angustiore folio, quam Cordus *Minor tenuifolium.* in Hist. Rosmarinum minorem seu tenuifolium appellat, quique apud nos in hortis colitur, quem quidam putant veram Libanotidem Diosc. & veterum Medicorum, sed apud nos degenerare: verùm hi toto cælo aberrant; diversissimæ sunt plantæ. Alteram *Maior silvestris.* ignobiliorem à Cordo silvestrem seu majorem vocatam, cui Plinium falsò semen negare tradit, quamque nasci in Narbonensi Gallia scribit.

Munster. cum Cresc. notatur. Munsterus. Cosm. lib. 2. de Narbona, Rosmarini ineptam figuram proponit. Quin & Crescentius pro Rosmarino aliquid Myrti simile pingit.

Mizaldi error. Mizald. ait rura & officinas Rorem marinum appellare quod aliis Libanotis dici soleat. Sed Mizaldus non distinguens inter Libanotidem, quæ Cachry fert herbam: & Libanotidem coronariam fruticem, huic tribuit, quæ ei conveniunt, ut infra licebit videre de viribus ex eo recitatis. Eundem planè errorem ac plures alios Car. Steph. in hort. committit, talia dicens: Rosmarinum, sive, ut quibusdam placet Rosmarinus, adhuc hodie vulgus appellat *du R.smarin*: Eum autem fruticem Plinius Libanotida *Libanotis Plinij, Stephano.* vocat l. 19. c. 12. &c. Sunt autem, ne quis fallatur, multæ Libanotidis species, quarum una tantùm mihi *Libanotis ferax.* est cognita. Est enim Libanotis ferax, quæ duplex, mas & fœmina: folia habet Rosmarino similia, sed umbellam gerit, quemadmodum Anethum, in qua est Cachry, cujusmodi in canina Rosa apparere solet, atque in ipso Cachry semen complexum est. Cæterùm hæ duæ Libanotidis species mihi sunt ignotissimæ. Est & alia Libanotis, quæ sterilis appellatur, *Libanotis sterilis.* eáque simplex est, ramos sessiles habens, ac folia nostro Rosmarino similia, sed neque florem, neque semina gerit, passimque audio reperiri apud Monspessulanum: item etiam in quibusdam Hispaniæ agris, quos eâ herbâ spontè nascenti plenos ac refertos audivi. Est insuper alia Libanotis species nobis *Liban. Galeni.* cognitissima, atque hæc à Gal. l. 7. simpl. Coronaria vocatur. Quæ hactenus scribit Steph. de Libanotide coronaria, scatent erroribus. In primis malè Rosmarinum coronarium, eandem facit cum Libano- *Car. Steph. errores plures.* tide Plinij. Quis dixit Stephano Libanotidem feracem habere folia Rosmarini? Diosc. dixit Marathri. Quid sibi vult cum Cachry in rosa canina? Quænam est Monspessulana & Hispanica? Cur non ... Galeni eandem cum Rosmarino, primo loco ab eo tra-

ditam? Cur non statim eam subjunxit? Verba quæ de viribus adducit radicis, nullo modo competunt nostro Rorismarino. *Fr. Venetus notatur.* Sed & Francisc. Venetus in sua Harmon. mundi confundit cum Libanotide, sive Rosmarino coronaria, umbelliferâ sive ferulaceâ.

Zea. Dendrolibanus. Trago Libanotis dicitur etiam Zea, itē Dendrolibanus & Campsanema, ab Italis Corona montana. In Serapione hæc leguntur nomina Xaieralmetien, *Arbor Mariæ.* Arbor Mariæ, Alpinalphach, Cachola. Avic. facit Buchormarien, quod negat Serapio. Orpheus vocat Solis Thymiama teste Agrippa occult. philosoph. *Ang. error.* Anguillaræ est Rosmarinus coronaria Cneorum nigrum Theophr. Casia Hygini & Virgilij. Sed errat Anguillara, ceu & alij recentiores quidam, existimantes Rosmarinum coronarium esse Cneorum Theophrasti.

Synon. C.B. 1. C.B.pin. Rosmarinus 1. sive hortensis angustiore folio. Rosmarinus, Brunfels. Trag. Fuch. Turn, & Lon. Rosmarinum coronarium, Matth, Ang. (cui & Cneorum Theoph. & Casia Latinorum) Dod. gall. Lac. Lob. Lugd. Cam. & Eyst. Libanotis coronaria, Cord. in Diosc. & Gesn. hor. cui & Rosmarinus minor sive tenuifolius. Casia nigra Theophrasti, Dal. in Plin. Hyssopus Hebræorum quibusdam. Floribus est communiter subcæruleis, rariùs albis.

2. Eid. pin. Rosmarinus 2. sive spontaneus latiore folio: Rosmarinus silv. seu major, Cord. hist. Rosmarinus alter ignobilior, Gesn. hort. Rosmarinum silv. Cæs.

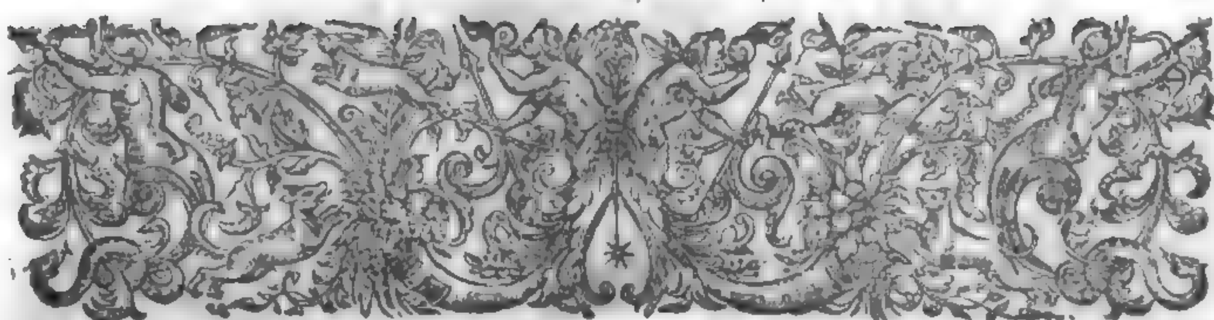
Coronar. cur dictus. Cæterùm, Coronariam hanc, & Libanotidem & Rorismarinum cognominamus ad differentiam aliarum Libanotidum & Rorismarinorum, partim scilicet hoc libro dictorum, partim verò dicendorum lib. 27. inter Vmbelliferas.

Nomina linguar. Λιβανωτὶς Diosc. λιβανωτὶς στεφανωματικὴ recentioribus, Rosmarinus aut Libanotis coronaria, Arab. *Elkalgeber*: Germ. Roßmarin: Belg. Rosemaryn: Gall. Rosmarin: It. *Rosmarin., Rosmarino coronario*: Hisp. *Romero*; Ang. Rosemary, & Garden Rosmarien: Boh. Rosmaryn.

Locus cum tempore. Qui seminatur, & latiora & rugosiora habet folia, non facilè fert hyemem. Alter folio angustiori, vulgatior, surculis facilè propagatur: Ex semine an hic proveniat ignoro. Rosmarinum spontè provenientem observavi in Gallia Narbonensi, ubi tantus ejus proventus, ut haud temerè aliud incolæ lignum urant, eóq; Monspelij & locis vicinis pro ignis vomite utantur. Floret mense Martio, Aprili, Autumno ac toto ferè anno. VVatvvillæ in Alsatia me docuit Sacerdos, Rorimarino ut citiùs proveniat decerpendos esse summos ramulos, idque sæpiùs, ut lignum durius evadat ac frigori magis resistat: adhæc si in transplantatione, fimus addatur, corrumpi. *Cultura.* Seritur, inquit Plinius, quoniam illi semen non est [*falsò illi negat semen*] propagine & avulsione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuso, mirè ali. Rosmarinus certo tempore in novella Iunipero insita, ut Cam. observavit, eò faciliùs hiemem non reconditus perfert.

Vires & usus illarum. Diosc. Rosmarino vim tribuit calefacientem: sanare morbum regium, si quis ipsam in aqua coctam ante exercitationem exhibeat bibendam: deinde exercitatum lavet, & vinum ipsi bibendum det: misceri etiam acopis & unguentis de glaucino. Vsus ejus si Plinio credimus, stomacho post annum saluberrimus. Datur contra serpentes ex vino, vel aceto. Pulices etiam contrita, & cum aqua sparsa necat. Rosmarinus coronaria, ut Serapio testatur, calefacit, exsiccátque: & ex autoritate Abin Mesue, confert; ait idem, *Coriza.* Corizæ frigidæ cerebri. Mizaldus varias ei adscribit vires, de quibus agendum. Rosmarinus inquit, frutex est topiarius, nec non coronarius, cujus odor, te... aut Thus, utcumque præ se fert: *Syncope.* tam suavi ac jucundo spiraculo, ut quos animus defecerit, ilicò recreare possit. *Catharrus.* Suffitu destillationes & tussim continet, régiúmque morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, *Pestis.* solo nidore in pestilentia tutam reddit domum, diluendo & expurgando improbam aëris perniciem suffitu ac vapore salutari. Flores caput ac cerebrum maximè roborant, ex quo illorum usus admodum efficax esse solet contra capitis affectiones. *Condiuntur.* Sunt qui Sacchаro eos condiant, & sibi ac amicis eam rem diligenter custodiant. *Morbi frigidi.* Totus frutex utilis est, omnibus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & calefaciens. Sed paulò particulariùs hîc nobis est medicè philosophandum in expertis & probatis Rorismarini auxiliis. *Succus radicum & foliorum.* Itaque succus radicum & foliorum ejus defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimùm valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ si calidæ fuerint, licebit addere ovi albumen, cum succo Pomi generosi, & aqua rosacea confusum ac diu agitatum. *Hepatis obstructio.* Semen cum Pipere & vino haustum singulare adfert præsidium contra icterum, hepatis obstructiones & inflationes. *Ventris dolor.* Radix siccata, pulverata, & cum vino bibita, ventris dolores, etiamsi colici fuerint, perbellè castigat & demulcet. *Mizaldi lapsus.* Quis non exsibilet Mizaldum? Quis unquam observata Rorismarini radice præscribet ex ea succum defæcatum, vel credet lignosam & insipidam radicem efficere posse perbelle, quæ ille pollicetur? si medicè philosophatus fuisset, & expertus, quod jactat, animadvertisset se confundere ineptè admodum Libanotim umbelliferam, Cachryn ferentem, quæ herba est, cum Libanotide coronaria, quæ frutex arboreus est. Credant lectores istis Medicis non Botanicis, fabulas scribentibus pro veris. *Temperamentum.* Dodonæo calidum & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosiùs admixta, compositum. *Vterus.* Proinde & omnes uteri diuturnos fluxus sistit & sanguinis profluvia supprimit. Convenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidáq; causa malis, cerebrum etenim desiccant, sensus & memoriam acuunt, nervosas partes confortant. Matth. Rosmarinus non tantùm ad corollas expetitur, sed & culinas & pharmacopœorum officinas: obsoniis enim quibuslibet & potibus gratiam conciliat, & ad multos morbos vim salutarem habet. Ejus decoctum superfluos humores cōsumit, veneno resistit, hepatis & lienis obstructiones aperit roborátque. *Cerebri morbi.* Rosmarinus cerebro robur addit & sensibus omnibus, frigidis defluxionibus quibuscunque utilis, epilepsiæ, lethargo, paralysi, caro, contractionibus, tremori, stupori: albos fluores mulierum potu & insessu curat. Siccati pulvis cum tosto pane, aut ex vino Cretico assumptus *Ventriculus.* ventriculo cibum non retinenti confert. Rorismarini cum Ruta in vino decoctum addito Piperis momento bibitum, auxilio est epilepticis. *Conserva.* Conserva florum Rorismarini idem præstat. Quibus anima fœtet, aut visus imbecillior, prodest comedisse omni matutino tenella folia & flores cum pane & pauxillo sale. Suffitus naribus & ore hiante exceptus valet ad tussim & catarrhū. Collutio oris ex Roremarino in aceto & vino acido decocto dentibus & gingivis salutaris. Ex aqua decoctus vulnera putrida & ulcera exterget inspersо simul pulvere. *Lixivium.* In lixivio capitali utiliter maceratur. Stillatitius liquor efficax est ad epilepsiam manè bibitus: cōfert ventriculo & cordi: prodest capiti vertiginoso & anhelitui fœtido. Oleū ad prædicta efficacius. artus atrophiâ laborātes reficit. cervix & tēpora eo inuncta apoplexiam pcavet.

FINIS LIBRI XIII.

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM

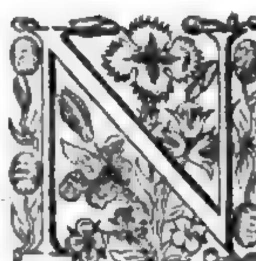
LIBER XIV.

QUI EST ROSARUM, ET HIS AFFINIUM SPINOSARUM NONNULLARUM, UT RUBORUM, CAPPARUM.

NUNC amœnam illam Rosam celebremus, florum reginam, sed quæ undique rigidis spinarum telis armata sit: unde Rosa Plinio nascitur spinâ veriùs, quàm frutice. Quanquam & nos absque spinis nascentes observavimus, uti constabit in progressu. Sed quid vel spinarum minas metuamus, tàm roseo colore, tàm pulchrâ floris facie, tàm suave spirante odore illectis? Adeamus & florum venustissimam decerpentes contemplemur.

DE ROSA. CAP. I.

Duo summa fastigia.

NOTISSIMA Rosarum stirps tam hortensis, quàm silvestris, tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decens magis est, eam seorsim hîc tradere, quàm aliis spinosis fruticibus jungere. *Descr. universalis.* Est igitur in genere frutex infirmus, Cæs. & citò senescens, nisi recidatur, ut cùm suffruticibus ambigere videatur: *Virga.* ramis aut potiùs virgis duris, lignosis, &, ut plurimùm, hispidis, mordacibúsque aculeis horrentibus, non rectis, sed modicè recurvis, frequentibus: *Folia.* foliis subrotundis, asperis, per ambitum serratis, quinque & septem ex uno nervo, sive pediculo cohærentibus, sibi invicem oppositis, supremo singulari: *Flores.* floribus (quibus Rosæ nomen sui fruticis, quique propriè ῥόδα Græcis, ob odoris suavitatem dicti) primùm herbaceo inclusis calyce, *Alabastri.* qui tumescentes in virides alabastros fastigiantur, quibus dehiscentibus flores panduntur, vel simplices, vel multiplices, *Stamina.* in calycis sui medio stamina quædam capillacea, luteis apitibus donata, complexi: *Semen.* semine in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt, Dod. per maturitatem rubentibus, duro, lanugine involuto: radicibus duris, lignosis, in diversa tendentibus.

Rosæ partes. Porrò, Rosæ partes Medici numerant octo, quas ob medicam materiam novisse proderit, viribus siquidem differunt. Pediculus igitur, qui florem sustinet terminatur in caput solidum, lanugine quadam refertum, foliis & floribus substratum, ceu basis totam rosam sustinens, *Calix.* calyx [*quo nomine tamen globulum totis foliis nondum apertum cognominant*] vocatus. *Cortex.* Hunc ambit cortex apertâ rosâ in quinque pinnulas seu lacinias divisus. Tertia pars est, floris medium illud croceum, quod capillamentis insidet, à recentioribus & Officinis Anthera vocata, *Anthera.* deductum ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos rosæ. Quarta, ipsum capillamentum subtile, veluti filum *Capillamentum.* floris, seu crocei illius fulcrum & sustentaculum. Quinta folium, *Folium.* cujus ima pars candida, anguis appellatus, *Unguis.* sextam constituit. His addunt septimam, quæ est lana in capite contenta. *Lana.* Semen, quod est octava pars Rosæ, *Semen.* ne putes inquit Palladius, medios flosculos esse, aurei coloris, sed baccas Pyri brevissimi similitudine, seminibus plenas, post vindemiam maturas, quarum quidem maturitas tum ex colore ruffo, tum ex mollitie æstimatur. Et hæc ferè sunt, quæ omnibus Rosis sunt communia: de his pluribus agetur infra.

Theophrastus Rosam modò inter frutices, modò *Theoph. dif.* inter suffrutices numerat, ejusque differentias his verbis assignat. Rosarum differentiæ multæ, foliorum multitudine, paucitate, asperitate, lævitate, colore, odore. Quippe plurimis quina [in flore] folia *A foliis.* sunt, quibusdam duodena, vicenàque, aliis longè plura: sunt enim quas Centifolias vocant, *Centifolia.* quæ circa Philippos plurimę proveniunt, quas incolę ex Pangæo transferentes serunt: illic enim multæ ejusmodi sunt. Sed folia interna [*in harum flore*] parva admodùm sunt, ita enim oriuntur, ut alia intus, alia extra emicent, non tamen jucundi odoris, nec amplæ magnitudinis sunt. Odoratiores inter amplàs, *Ab odore.* quibus pars ima scabra. Ad summam (ut dictum est) & odoris & coloris præstantia, loci ratione contingit: *A colore.* & quæ eædem in diversa tellure proveniunt, à se differunt, quod jucundum vel nullum spirent odorem. *Et hunc locum Gaza sic est malè interpretatus: nam & quæ in eadem tellure proveniunt, diversitatem bene exilísve olentia, nullam ostendunt.* *Gaza locus malè.* Odoratissimæ quæ apud Cyrenam gignuntur. *Cyrenaica.* Sylvestris asperioribus tum virgis, tum foliis constat, & florem minùs odoratum, minúsque coloratum, nec tam magnum fert.

Genera Plinio. *Prænestina.* *Campana.* *Milesia.* *Trachinia.* *Alabandica.* *Spineola.*

Paulò curiosiùs de his Plinius prodidit. Genera ejus nostri fecêre celeberrima, Prænestinam & Campanam: addidêre alij Milesiam, cujus sit ardentissimus colos, non excedentis [*excedens*] duodena folia. Proximam & Trachiniam minùs rubentem: mox Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Vtilissimam [*alij vilißimam*] verò plurimis, sed minutissimis Spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia ac deinde numerosiora, cùm sit genus ejus

Centifolia.

quam Centifoliam vocant, quę est in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos, sed ibi non suæ terræ proventu. Pangæus mons in vicinio fert, numerosis foliis ac parvis, unde accolę transferentes conserunt, ipsaque plantatione proferunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximúmque folium. Breviterque indicium est odoris, scabritia corticis.

Indicium odoris.

Cepio Tiberij Cæsaris principatu, negavit Centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines utpote nec odore, nec specie probabilem. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, nonnisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, convolutis foliorum panniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, sempérque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule malvaceo, folia Oleæ habente, Mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore præter Coroneolam, & in Rubo natam: tot modis adulterantur. Hactenus Plinius, qui & Pallidæ & Quinquefoliæ meminit, de quibus infra, ubi de loco & tempore sermo habetur, agetur.

Græca, Lychnis. *Græcula.* *Mosceuton* *Autumnalis, sive Coroneola.*

Rosæ colores

In Rosis communiter color quadruplex invenitur: est enim aliis rubeus, candidus aliis, aliis candor inest rubore aspersus, qui color propriè roseus & carneus dicitur, & hoc genus vulgò incarnatum vocant: aliis pallidus.

Fabula de Rosæ colore mutato.

Rosam verò nonnisi candidam per initia fuisse, comminiscuntur, & Turcę & Poëtæ. Illi non ut Poëtæ Rosam ex sanguine Deæ alicuius tinctam esse credunt, sed (id referente Generoso D. Augerio Busbekio) ex sudore Mahumetis rubedinem illam ortam esse sibi persuadent: ac propterea hujus folia humi jacere non patiuntur. Græci econtra sanguine Cupidinis, ut Ausonius, admirandam illam colorum pulchritudinem odorisque suauitatem à Venere contributam fingunt. Alij vulnerato Veneris pede eam adrubuisse fabulantur hoc modo. Deam Venerem Adonidis amore captam Mars Zelotypus deperire laborans, Adonidis morte initam consuetudinem solutum iri sperat, Adonium interficit. Venus resciens gestum facinus, omni studio diligentiaque properè subsidium ferre volens, in Rosæ frutices irruit, pedem nullo munitum Sandalio ejus spinis transfigit: unde Rosæ pristinum candorem, in profusi cruoris memoriam, in ruborem convertit. Quare Claudianus:

Cupidinis sanguis. *Veneris sanguis.*

——Sic fata cruoris Carpit signa sui.

Alij aliter: Ferunt enim Cupidinem cum in Deorum convivio lascivis saltationibus indulgeret pateram nectaris plenam, alæ concursu subvertisse, nectar inde fusum florem Rosæ rubicundum reddidisse. Philostratus Rosæ fruticem Cupidini dicat, quem tota facie videtur æmulari. Semper illa recens juvenisque, nec non mollis ut Cupido. Aureis comatur capillis, spinas pro jaculis gestans, pro facibus fulgorem. Folia pro alis Rosæ data sunt: neque Cupido, neque Rosa tempus norunt. Idem lumina terræ, veris comas, amoris igniculos, terræ fulgur appellat. Quod vero Philostratus Rosis hæc assignet attributa, nemini mirum videbitur, si Anacreontem Tejum Poëtam græcum vetustissimum quem Henricus Stephanus perquam eleganti carmine latino reddidit, canentem audiverit:

Nectar Deor. *Cupidini sacra.* *Encomia Rosæ.*

Rosa honos decúsque florum,
Rosa cura, amórque Veris,
Rosa cœlitum est voluptas,
Roseis puer Cythereæ
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Apud Achillem Tatium l. 2. de Leucippe & Clitophonte, invenitur sequens encomium Rosæ. Si floribus vellet Iupiter imponere Regem, Rosa inter flores regnum obtineret. Terræ est ornamentum, plantarum decus, oculus florum, prati rubor, pulchritudo coruscans. Amorem spirat, Veneris est conciliatrix, formosis foliis comata est, nobilibus frondibus luxuriat: Calix Zephiro ridet.

Florum regina.

Rosa etiam Veneri sacra est. Virgilius in Rosis:

Veneri dicata.

Sideris & floris est domina una Venus.

Hac autem ratione Veneri Rosam dicarunt antiqui, ut quemadmodum brevi hæc tempore duret, & ocyssimè marcescat, sic forma & voluptas venerea citò pereant. Quod Hieronymus Angeriamus apud Curtium festivo hoc disticho notavit:

Brevi tempore durat.

Pulchra brevi duras Rosa tempore, forma brevíque
Tempore: sic formæ par Rosa tempus habes.

Rosam porrò brevi temporis spatio durare, insinuit elegantissimus hic Theocriti versus:

Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει.
Et Rosa formosa est, sed tempore marcet & arcet.

In quam sententiam elegantis distichon extat Ioan. Majoris Poëtæ celebris.

Vt Rosa mane viget, tamen & mox vespere languet,
Sic modò qui fuimus, cras levis umbra sumus.

Et alterum ejusdem:

Vidi ego mane Rosam Solis cum lumine nasci,
Et vidi rursum Sole cadente mori.

Huc facit & illud:

Ῥόδον παρελθὸν ... ζήτει πάλιν. *Adagia.*
Ne quære rursum præteritam semel rosam. i.e. 1.

Ne te maceres desiderio rerum, quæ revocari restituique non queunt, velut exactæ juventæ, formæ, virium, fortunæ. Nam ut nihil est Rosa gratius, ita nihil minùs diuturnum. In eundem sensum dixit in Odis Horatius,

Mitte sectari Rosam, quo locorum Sera moretur. 2.

Habent enim Rosæ suum tempus, sed perbreve, at exquisitius delicati etiam alieno tempore Rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos qui jam senes voluptates sectantur: veluti si Nucibus ludat vir, aut amet, potitétve senex. Rubet præterea, pungitque. Nam & libido ipsa verecundiæ opprobrio erubescit, peterratique aculeo stimulatur. Græcorum tamen nonnulli Palladi Rosam attribuunt, propter Myrsinem Atheniensem puellam. Huc etiam refertur distichon hoc Virgilij:

Palladi adscripta.

Collige virgo Rosas, dum flos novus, & nova pubes:
Et memor esto ævum sic properare tuum.

Ovidij illud de arte amandi:

Forma bonum fragile est, quantúmque accedit ad annos,
Fit minor & spacio carpitur ipsa suo.
Nec semper Violæ nec semper Lilia florent:
Et riget amissa spina relicta Rosa.

Olympij Nemesiani in Bucolico ludicro:

Non hæc semper erit; perdunt & gramina flores
Perdit spina Rosas, nec semper Lilia candent.
Nec longum tenet Vva comas, nec Populus umbras.
Donum forma breve est, nec se tibi commodat annis.

Priscis, sicut & recentioribus, Rosam in honore maximo fuisse, satis supérque compertum est, eorum etiam monumentis. Quod vel imprimis hoc adagio Græco comprobatum: *ῥόδον ...,* id est,

Adagia.

Rosam cum Anemona confers

id est, *Rosam cum Anemona confers.* Ubi quis impari inter se componit. Est autem Anemone, Papaveris genus, cujus flos specie Rosam imitatur, cæterùm nulla odoris gratia. Est & aliud, *Rosas loqui*,

2. *Rosas loqui.*

id est, verba gratissima, & Rosarum instar amabilia. Et Persius ait:

3. *Quicquid calcaverit hic, Rosa fiat.*

Quod adhuc vulgus in homines gloriosos profert.

4 Adde & hoc quod Crateti philosopho adscribitur, *Super Rosas* [ἐπὶ ῥόδων]. Est autem Rosæ odor huic animali naturâ contrarius. Consule hac de re Camerarij cent. 2. p. 58.

Virtutis indicium.

Inter Philologica, quæ de Rosa sese offerunt, imprimis placet illud quod apud Claudianum legitur: *Armat spina Rosas*: id est, nihil absque labore jucundum. Lege Camerarij cent. 1. p. 58. Rosæ itaq; indicant allegoricè animum heroica virtute præditum, consilia & facta singularia, non à quovis præstita.

Veterum Rosa nostris accommodantur.

Sed relictis Poëtis, missis Græcorum fabulis, recitatis Adagiis, investigemus quænam sint illa Plinij Rosarum genera, & utrum eorum quædam ad nos usque pervenerint. Cæsalp. sua veteribus accommodare studet, sic:

Rosa Vulg. incarnata.

Quæ roseo colore est, nascitur in frutice valdè hispido, quaterna cubita excedente, primò floret inter cæteras: Campanam videtur appellare Plinius, quæ præcox est, & Trachiniam minùs rubentem. Apud nos [*in Italia*] præter Carneam Rosam,

Rubra Gal. & plena.

quædam rubens est multifolia, odore jucundo, sed exili: hanc Plinius Milesiam vocat, colore ardentissimo, non excedentem duodecim folia.

Acanthos plena rubella.

Alia apud nos huic similis inter peregrinas visitur, colore magis diluto, accedente ad carneam, latissimis foliis, pluribúsque in se convolutis, ut explicari nequeat, odoratior rubente: Ejus frutex parvus est, & solus spinis caret: hanc Græculam videtur Plinius appellasse.

Lacteola.

Quarta candida, maximè omnium numeroso folio constat, sed parva, odore valdè exili. Plinius hanc Alabandicam vocat, viliorem albicantibus foliis: & Spermoniam plurimis foliis, sed minutissimis; utilissimam, non multò odoratam.

An moschata major?

Quæ ex translatione in Campania, & circa Philippos adeò profecit, ut latissima, & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima quam Centifoliam vocant, Muscatula apud nos appellatur, ob odoris excellentiam, sed quæ opere Topiario colitur: caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus.

Candida plena & semiplena.

Rosa parva ex quinque foliis constans candidis, multis intus floccis, pulvisculum luteum fundentibus, amarior hæc & majorem vim purgandi habet: tardissimè floret, & perdurat usque in autumnum: In hoc genere quædam reperitur multifolia, fortè Prænestina apud Plinium, quæ celeberrima, novissimè desinit.

Syl. duplex.

Sylvestris in sepibus spontè nascitur, virgis prælongis, Rubo similibus; in quibus sæpè spongiolæ villosæ visuntur: fert parvam Rosam, non excedentem quinque folia, colore albo, aut subrubente, exili odore:

Alba & subrubens.

altiores virgæ, & spinosiores sunt, quibus subrubentes Rosæ, humiliores quibus albæ: Dioscorides eandem Cynosbaton appellat, quasi Rubum caninum: Theophrastus inter Rubos tertium genus describit: Theodorus aliquãdo Caninam sentem vertit: Plinius modo Cynorodon, modo Cynosbaton vocat, videtúrque diversas intelligere: nam Cynorodon, radicem sylvestris Rosæ facit; Cynosbaton verò Rubi genus, Rosæ similitudine. Quin & Capparis quoque Cynosbatus vocari traditur ab eodem.

Rosa lutea

Sunt & Rosæ luteæ quinq; foliis constantes, ut sylvestres, latioribus tamen: odore ingrato: frutex, & folia similia sylvestri. Plinius alteram Græculam vocat, Pallidam, Spinosam, longissimis virgis quinque-foliam. Addit autem Plinius alia genera, ut Græcam, quæ Lychnis vocatur à Græcis & Mosceuton, sed ea æquivocè potiùs Rosæ appellatæ sunt, alio loco explicandæ.

Athenæi diff.

Athenæus: Rosarum differentias ex Theophr. posuit, nec plures:

Plin. corrigitur, ab Hermol.

Ex recentioribus Hermolaus præter ea, quæ ex Plinio transcripsit ipso innominato, de suo nihil adjecit, quàm quòd apud Plinium mavult legi Spermoniam, quàm Spinolam aut Spinosam: ita

Spermonia

enim, sive quòd minutissimo folio, sive quòd vilissima sit omnium, rectissimè ipsi videtur appellata, ait tamen esse quosdam qui Sycioniam legendum putent.

Sycionia.

Nec probat quod nonnulli Musceton legant,

Acceton & Moscheuton unde.

quandoquidem Acceton & Moscheuton meliùs reddatur à propagine, viviradicéve, quam Græci Moscheuma dicant. Cæterùm, ambigit Coroneola sitne Cynosbati, an Cynorrhodi flos: quanquam Cynosbati magis putet. Cynorhoda porrò silvestres esse Rosas dicit, licèt Aristoteles eam videatur appellasse Cynacanthen, hoc est, Caninam senticem.

Curtij diff. Pæstana.

Curtius particulatim ex sua observatione Pæstanam celebrat, à Pæsto Calabriæ oppido, passim apud autores commendabilem, quotannis bis germinantem.

An Damascena?

An autem ea sit, quæ nunc Damascena dicitur, ignorat. Parva enim hæc, inquit, candidi & rubei coloris, egregij odoris. Plures autem ab uno geniculo exeunt. Ultima autem hæc germinatu est, verùm continuè & hieme etiam tepidioribus locis floret.

Provincialis.

Est & Provincialis in Gallia ab oppido sic cognominata, colore inter album & rubrum medio, quem incarnatum vulgus vocat.

Anconitana.

Ethruria has Anconitanas vocat.

Odoratissima qua.

Odoratissimæ non sunt quibus folium maximum & latissimum. Odoratiores, quo rubicundiores. Indicium autem odoris corticis scabritia.

Quæstio.

Quærit in probl. Arist. Cur suaviùs Rosæ oleant, quibus asper, quàm lævis umbilicus sit? Quod magis secundùm suam naturam constitutæ sint. Naturâ enim suâ, Rosa spinosa est.

Ruellius notatur.

Differentiæ Rosarum quas Ruellius in longum recenset, aliæ non sunt, quàm Theophrasti & Plinij, quamvis pro suis venditet.

Tragi diff.

Tragus Rosæ hortensis hanc ponit differentiam, ut alia candida sit, alia ex purpura albicans, quædam rubra. Et rursus in hoc genere una simplici: altera multiplici foliorum ordine. Rosæ verò sylvestris quatuor fastigia constituit.

Cynorrhodon Barbari.

Cujus primum genus, ejus quidem judicio, Cynorrhodon Barbari fuerit, nobis Rosa silv. folio glabro: secundum, Spina Mariæ nominatum, est nobis Rosa Eglentina, sive foliis odoratis: tertium, Rosam cinnamominam flore subrubente conjectamur; ceu ultimum, cum priori

Rosa campestris.

Rosa campestri dicta, Rosam sylvest. folio glabro, flore planè albo. Et ita Tragus distinguit, satis oscitanter.

Matth. differentia.

Matthiolus de Rosis Italicis, pauca hæc habet. Multa quidem sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum veniunt. At vulgatissimæ in Italia sunt, albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas vulgò appellant incarnatas. Quædam etiam aureo colore fulgent, odore admodum ingrato ac insuavi.

Gesn. diff.

Rosæ hortenses albæ (inquit Gesn.) multiplici folio, passim apud Tigurenses in hortis abundant, frutice proceriore, quàm rubrarum, quæ tum simplici, tum multiplici folio constant. Vidi & Rosam dimidiâ parte candidissimam, alterâ purpuream. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ nunc nobis satis frequentes.

Incarnata.

Damascenas autem vocant, quoniam ex Damasco Syriæ urbe advectæ creduntur.

Citrina.

Rosæ citrinæ, seu luteæ.

Mosc. lutea.

Rosæ moschum fragrantes luteæ.

Vulpina.

Rosa lutea inodora, vulpina cognominata. Rosa muscata alia à præcedenti simplex & multiplex.

Musc. alia.

Rosæ muscatæ vel Damascenæ parvæ, simplices, albæ, florentes in Italia toto ferè anno.

Nobilis purpur.

Aliæ nobiles, densi folio, flore parvo, purpurei coloris diluti. Adhæc

Locus & tempus.

Rarior est Chamæcistus 1. angustifolius Clusij in pan. 6. in hist. nec nisi in monte Badensibus Thermis imminenti, quarto à Vienna Austriæ miliari; atq; in Hamburgensi duobus à Posonio Vngariæ urbe miliaribus; pauculas plantas, inveniebat autor, florentes Iunio, quo tempore, aut paulò post semen etiam perficit.

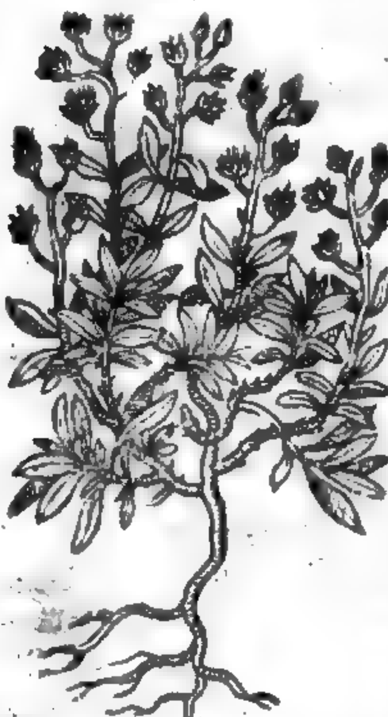
Cistus humilis.

Tab. & Ger. Cistus humilis angustifolius. C.Bauh. pin. Chamæcistus 8. sive angustifolia.

Ang. Low Cistus with narrowe leaues.

CHAMÆCISTVS FOLIIS MYRTI Tarentinæ, canis vel cinereis.

Descr. Ramuli.

DOdrantalibus est ramulis, humi diffusis, quos bina, semper contrario inter se situ sepiũt foliola, Myrti Tarentinæ foliis æqualia, aut angustiora, supernè cinereâ quadam lanugine obducta, infernè verò omninò incana, gustu adstringente, & nonnihil deinde amaro prædita: pedicillos postea exerit duas aut tres uncias longos: quibus insident quini, aut seni flores, Chamæcisto Serpilli-folio similes, quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: his succedunt trigona parva capitula, semine inæquali, minuto, ruso, plena: radix lignosa, dura, vivax. Ramuli, flores sustinentes, maturo & deciduo semine exsiccari & confringi plerumque solent.

Folia. Gustus. Flores. Capitula. Semen. Radix.

Locus.

Maxima abundantia nascitur Chamæcistus 2. Clusij pann. 3. hist. in omnibus illis montibus, qui à Calenberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continuâ quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi, Pannoniæ monte aliisque ejusdem provinciæ locis, sublimioribus præsertim, siccisque, gramine tamen tectis agris. Floret Maio, semen maturum est Iunio. Austriacis Heyl aller welt Kraut vocatur à præsenti videlicet juvandorum vulnerum facultate. Tabern. qui mutavit flores, qui non respondent descriptioni Clusij, quia, ut ait, à sculptore corrupti, & Gerard Cistus humilis latifolius. C.Bauh. pin. Chamæcistus 7. sive foliis Myrti minoris incanis.

Tempus. Heyl aller welt Kraut. Icon Tab.

Germ. Klein Cisten Röslein: Ang. Low Cistus with broad Leaues.

HELIANTHEMVM TENVIfolium glabrum luteo flore.

Descr. Radix. Ramuli. Folia.

EX radice crassâ, lignosa, cortice nigricante contectâ, ramuli plures exsurgunt, lignosi, dodrantales, nonnunquam erecti, interdum per humum sparsi, foliis donati valdè tenuibus & angustis, ut in Cori Monspessulana, vel Erica arborescente, viridantibus & subrubentibus, glabris, nec sibi oppositis, ut in vulgari, sed alternatim ramos conscẽdentibus, & singularibus: Ramosius videtur, quàm Thymi-folium sequens. Flores multò minores, quàm in vulgari, aurei, caduci, quibus succedunt vascula, majuscula, lucida, quæ semine maturo, in tres veluti scutellas triquetras dehiscunt, ea autem vascula ambiunt tres tunicæ. Semen copiosum, ferrugineum, triquetrum.

Flores. Vascula. Semen.

Erica Chrysanthemos. Coris.

Lugd. Erica quinta Chrysanthemos. Lob. Adv. Cistus quintus opinatus Assatio: item, Chrysanthemis Erica minima foliis Tamarisci, floscellis luteis. Dalechampius vocabat Ericam Chrysanthemin: Rob. Consi. Chrysocomen faciebat: Frater C.Bauh. attulit ex Italia nomine Coris Dioscoridis, Guillan.

Lobelio opiniones nostræ & Dalech. circa plantas cõmunicatæ.

Per Ericam minimam Chrysanthemin Lobelium intellexisse eandem, quam Dalechampium, non dubitamus, id indicante ipso nomine: is enim Dalechampij & nostras opiniones plerasque habuit, licèt raro meminerit, idque operâ Valerandi Dourez affinis nostri, qui ei omnia nostra communicabat, cum Lugduni Lugdunensem incepissem Historiam conscribere generalem, in qua multùm laborabat Dalechampius. Quæ tandem ob tumultus bellicos interrupta, consarcinata est per stirpium ignarum, qui confudit ac miscuit nostras & Dalechampij doctas observationes cum aliis. Vidit etiam Lobelius nostras stirpes cum suis nominibus, descriptiones etiam plantarum habuit. C.B. pin. Chamæcistus 12. sive Ericæ folio luteus: Cori similimus frutex in maritimis; Cæs. Hujus duæ species, altera brevioribus foliis & humilior, altera quadruplo longioribus & elatior. Genevæ observavi locis siccis circa Champe & Monspelij. Cherlerus attulit collectum Nemausi. Vidi Basileæ in hortis, semine maturo Septembri. Degustata nobis nullum manifestum saporem præbuit. Chrysanthemis, Erica minima, inquit Lobelius, nacta est natales sabuleta maritima Veneta: eandem studiosiores videbant Monspelij secus patibulum Castri novi. Ericã Chrysanthemon in sabulosis æditorum collium locis apricis & perflatis gigni, florere Iulio observavit Dalechampius.

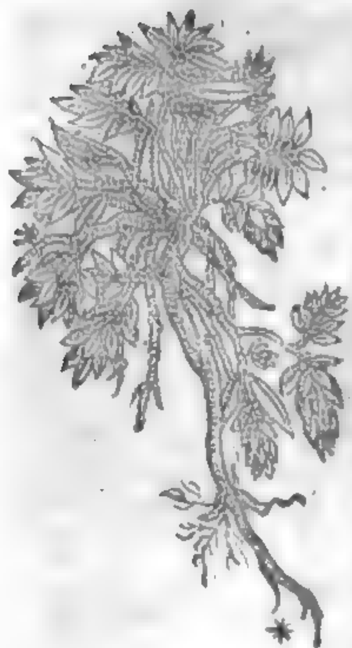
Species 2. Locus & tempus.

HELIANTHEMVM ALPINVM FOlio Pilosellæ minoris Fuchsij.

Helianthemum alpinum Genevæ.

HErba hæc collecta in montium locis siccis circa Genevam, ut Saleve, & in hortum translata floruit Iunio. Eam sic descripsi ante triginta annos:

Fruticosa

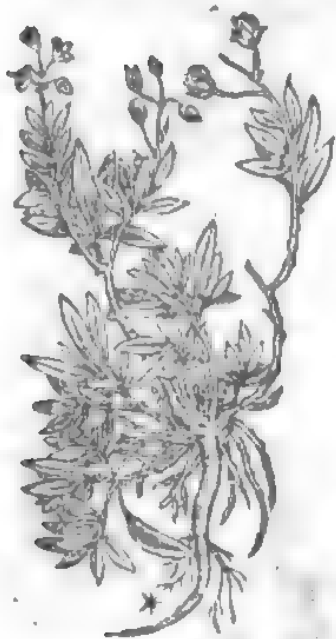
Folia. Fruticosa herba, cui folia oblonga, Piloſellæ minoris Fuchſij ſimilia, inferiori parte magis candicantia, ſuperiori viridia & piloſa, ſed minùs, quàm in inferiore: Flos. flos luteus, qualis Helianthemo vulgari, unde hãc vocaveram Helianthemũ alpinum. Eſt mihi ſicca (an verò una ſit ex iis, quæ Genevæ erant collectæ, dubito:) non tamen integra, foliis quibuſdam uncialibus ferè, aut minoribus, oblongis, in acumen deſinentibus, ad Polium montanum vulgare accedentibus, cinereis & ferè albis: radice craſſâ, lignoſâ, cum capitulis multis onuſta.

Floſculi. ſculi perpuſilli, lutei, luteoque capillamẽto donati, quorum exteriore parte foliola extima, pilis obſita caneſcũt, interiore parte lutea.

An hæc eſt duabus præcedentibus eadem? Cæterum, fieri poteſt, ut vel natura ob Soli tantùm natalis varietatem in tribus precedẽtibus plantis ludat: Vel, ſi non, ut eædem, aut earum aliquæ à Cluſio in hiſt. c. de Chamæciſto, & potiſſimùm ſub Ciſto humili altero tradantur. An Chamæciſt. 2. Cluſii? Hæc diligentiùs poſteri examinent.

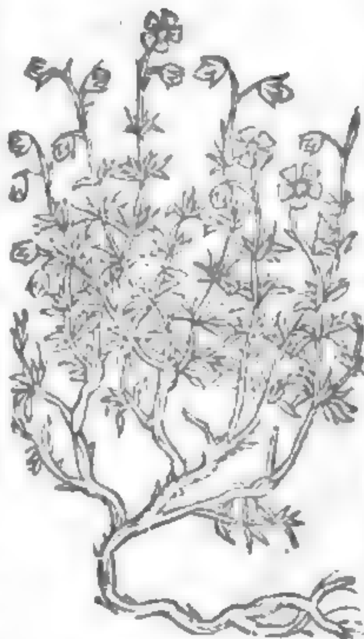
CISTVS HELIANTHEMOS folio Polij montani.

Ciſt. Helianthemos. Eadem, aut planè ſimilis, nobis data eſt Argentinæ ex plantis D. Agerij, cui nomen feceram, Ciſtum Heliãthemum folio Polij montani vulgaris. Albicantes in ea erant cauliculi, unciarum quatuor, vel quinque, ramoſi, qui deſinebant in tenues pediculos, parvos flores proferentes; luteos, tres vel quatuor: Folia albicantia Polij vulgaris montani.

Varietas forte. Nec diſſimilem ab hac Cherlerus attulit ſtirpem, collectam in rupetis prope Agdes Galliæ Narbonenſis, quæ folio eſt candidiore, quantum judicare poſſum ex reliquiis quibuſdam: allatæ ſanè fuerant plures plantæ integræ, ſed redditæ ſunt nobis inviſibiles, remanente tantùm portiunculâ.

HELIANTHEMVM FOLIO Thymi incano.

Deſcr. Virgula. Virgulæ plures, tenues, incanæ, quæ in alios rẽpandos mox dividuntur ramulos: Folia. foliola Thymi durioris, minuta, brevia, hirſuta, cinerea, terna, quaterna, interdum plura ex eodem geniculo enata. Flos. Flos & Capſellæ in tres carinas dehiſcentes, cum involucris hirſutis, ut in Helianthemo vulgari. Radix. Radix craſſiuſcula, contorta, lignoſa, multifida, multorũ capitum.

Helianthemum tenuifolium. Fortè hanc miſcet & intelligit Lobel cum Helianthemo tenuifolio glabro: ſimiles ſunt plantæ, differentes tamen, diligentiùs conſideranti.

Locus & tempus. Monſpelij obſervavi florens adhuc menſe Septembri & in montibus propè Caſtelneuf & juxta patibulum Maio. Menſe quoque Aprili, in monte Seti: Cherlerus attulit collectum in vineis & collibus Nemauſo vicinis.

CISTVS PVSILLVS FOLIO candido, flore luteo.

Deſcr. Ciſtus puſillus folio candido, flore luteo, palmum longiorem, duram, lignoſam, foris rubentem, intus albam, gracilem demittit radicem, quæ terram verſus craſſeſcit, inque numeroſa capita dividitur: è quorum ſingulis ramuli prodeunt, Ramuli. alij unciales, alij duplo longiores, hirſuti, foliis numeroſis, infernâ parte candicante denſâ lanugine obſitis, supernè viridantibus, pilorum non expertibus, acuminatis, ſemũcialibus, culmis latis or...: extremis ramulis bini ſuis ſinguli pedicellis inſident flo-

CISTVS PVMILVS MONTIS Baldi, fortè Auſtriacus myrtifolius.

Deſcr. Compluſculis, ſeſcuncialibus & quadrantalibus, lignoſis adoleſcit virgulis, tenuibus & hirſutis: Folia. folia virentia, crebra ſatis, ſimilia Myrto Tarentinæ, vel Lentis foliis paria, nec ita diſſimili circumſcriptione, ortu & poſitu diverſiſſimo, quippe bina, incondita tamen, fortuitis pilis, ſupra ſubtùſque donata, per margines copioſioribus, ut in Nerio alpino: Flores. flores extremis ramulis unici, ſatis magni, cum multis ſtaminibus. Siccam hanc accepimus à Iacobo Zvvingero, & fratre C. Bauhino, delatam è Monte Baldo. Eadẽm fortè eſt, cum Chamæciſto 8. in hiſt. ſeu 4. in pann. Cluſij, proveniente in Auſtria, quam

Descr. Chaf. Ramuli. sic descripsit. Palmaris aut paulò amplior est, superioribus Chamæcistis tamen firmior, multisque ramulis, lignosis, rectis & nigricantibus præditus, quos numerosa & adeò conferta ambiunt *Folia.* folia, ut quaternis versibus digesta videantur, Myrti minoris foliis nō dissimilia, minora quidem & hirsuta, licèt atra viriditate supernè splēdeant, *Gustus.* quorum gustus adstrictionis particeps est: *Flos.* flos unicus, interdum & alter extremis ramulis exit, satis crasso pediculo subnixus, unico constans folio, quinque profundis crenis, iisdémque veluti circinatis, diviso, ita ut quinque folia habere videatur, ejusdem cum primo genere penè magnitudinis, *Color.* coloris ex albo purpurascentis, & quasi carnei dilutioris, decem staminibus extrema parte nigris, & stylo oblongo purpurascente, medium florem occupantibus. *Capitula.* Floribus excussis apparent pentagona capitula, qualia in nonnullis Cisti generibus videre est, obtusè mucronata, quæ maturitate aperta, *Semen.* semen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

Locus. Rarissimum suum fruticem duntaxat in Snealben iugi scopulis nascentem obseruabat Clusius, unde florentem sub mensis Iunij finem eruit; semine verò prægnantem Augusto: in Vertzalben summo supercilio, duobus supra Neuburg miliaribus. Eam curare voluit in horto suo semel atque iterum ex iis iugis cum suo cespite desumptum, sed mitescere noluit.

Si Clusij Chamæcistus hic eadem est, cum nostra, sanè in Icone, quam proponimus, caules nimis crassè picti, & folia sunt, eiusdem magnitudinis cum figura: Idem mihi euenire videtur ipsi Clusij figuræ, quod animaduertere poterit Lector conferens descriptionem cum icone.

Tab. & Ger. Cistus humilis Austriaca Klein Cistenrößlein. C.Bau.pin. Chamæcistus 10. sive hirsuta.

HELIANTHEMVM, SIVE CISTVS humilis, folio Sampsuchi, capitulis valdè hirsutis.

Descr. Dodrātales circiter, eósque creberrimos, *Radix.* aliquando radice lignosâ, crassiusculâ, longiusculâ, fundit *Caules.* caules, eósque rigidos, perquam hirsutos, per quos veluti ad nodos *Folia.* folia adversa, Maioranæ foliis paria, alia oblonga & latiuscula, alia angustiora: *Flores.* flores in ramulorum extremis multi, semuncialibus circiter pediculis hirsutissimis nixi, lutei, folioso calyce, striato, villoso obvallati. *Cistus folio Sampsuchi.* Hanc Cherlerus attulit Monspelio ac nominavit Cistum folio Sampsuchi.

HELIANTHEMVM AD NVMVlariam accedens.

Perplacet nobis planta à D. Richnero Basileæ anno 1568. data, nomine Cisti, folio Sampsuchi, dolemus non integram fuisse, sed tantùm ramos cubitales, quos putamus supra terram exclusos fuisse. *Rami.* Rami magnis pilis hirsuti, *Folia.* folia bina in ordine disposita, ad Numulariam accedentia, minora tamen & cum pediculis longiusculis, quales Alsine vulgari, tales pediculos in consimilibus Helianthemis, vel Cistis minoribus non observavi: folia breves habent pilos, minùs conspicuos: ad alas foliorum sunt tenuia foliola.

HELIANTHES SPECIES RARA, coma inflexa, ut in Heliotropio.

Descr. Radix. Radix crassitudine digitali, longitudine sesquipalmari, lignosa, fibris paucis, sed validis donata, foris buxea, intùs alba, *Rami.* ramos sex, octo, aut plures per terram spargit palmares & spithamæos, teretes, tenues, quibus *Folia.* folia nullo insigni sapore prædita, crebra, alterno situ utrinque adnascuntur Majoranæ, glabra, & ex viridi luteola, unico nervo per longitudinem decurrente, at priora folia, & quæ proximè terram, non parum ab iis, quæ per ramos visuntur, differunt, utpote longiuscula. *Flores.* flores in extremis ramulis perquàm conferti & Scorpioidis reflexi, quinis foliis albis constant, apicibus luteolis, quinque viridantibus extrinsecùs obvallati: *Capitula. Semen.* capitula sequuntur triquetra, fusca, semine exiguo, papaverino pari, atro, cavitatem impressam altera parte habenti, altera gibbo referta amaro.

Lob. notatur. Lob. Adv. tribuit huic flores aureos, cùm sint albi: verùm eam describit ex sicca planta, non ex virente, in quibus non rarò mutantur colores. Vocat autem *Helianthes.* Helianthes speciem rarā, figurā leguminosā, floribus aureis: In Ic. Cistum folio Majoranæ, deflexis floribus: ejus autem icon non placet, adeò aliam curavimus pingendam. Aliquando misit nobis Hortu-

Hortulanus Ducis Florentiæ cum [c] inscriptione, an Telephium Candiæ? Cherler. [r]etulit cum sequentibus nominibus, Telephium [q]uorundam & Helenium Cratevæ, dictum à Pona. [S]emper. Telephium Dioscoridis quibusdam, Helen[iu]m Cratevæ.

Telephium. Helenium Cratevæ.

Telephium. Cam.hort. ait calorem, quem in Tele[ph]io Imperati requirant veteres, à radicem potiù[s qu]àm gustantibus deprehendi.

C.Bauh. C.Bau.phyt.meminit hujus Telephii: se[d] præter mentem Camerarij, ut suo capite di[ctu]m, i[d]em faciens cum Aizoo peregrino ejusdem Camerar. Ego Telephium Dioscoridis non existimatim, de[scri]ptio siquidem non convenit, ut apparet confer[en]ti. Eid.pin. Cistus fœmina 8. sive folio Majoranæ: H[e]lianthes species Peræ, Lugd.

Aizoum peregrinum Telephium Diosc. non est contra Camerarium.

Locus & Tempus. Ex Gallo-provincialibus misit Iacobus Reynaudet, primùm nomine plantæ repentis, ut Numularia secundò stirpis Veronicæ modo repentis. Ex semine mihi misso provenit floruitque Iunio & Iulio: etiam non reposita duravit aliquot annis: Basileæ observavi in hortis, & Lutetiæ Augusto cum suis capitulis. Camerario periit hyeme postquam plurimos annos duravit, semine tamen spontè excidente, plurimum rursus propagavit. Lob. misit Raymundo è jugis arduis montis D. Bonaventuræ non procul Aquisextiis erutum.

CISTI FOLIO ARBOR EXOTICA, capitulis lanosis Platani.

Descr. Virgulta. CIsti folio arboris extrema virgulta lignosa sunt, Cisto concoloria & similia:

Folia. folia item rugosa, oblonga, Salviæ aut Menthæ, sed in summis ramulis villosos, exactè sphæricos floccos ostentant, sive lanosa capitula Platani.

Flocci.

Synon. Lob. Adv. & Ic. Arbor exotica Cisti folio. Tab. Cisti folio exotica arbor.

Lugd. Cisti, vel Ledi Arbor peregrina Penę. Ger. Cistus exotica Lobelij. C.B.pin. Cistus fœmina 13. sive Cisti folio arbor exotica. Belg. Wtlaufchen boom met bladers van Cistus: Ang. strange Cistus.

MYRTO CISTUS PENNÆI, FLOribus luteis oblongis.

Desc. Cortex. MYrto-Cistus tricubitalis interdum frutex est, scabro admodum cortice, & velut quibusdam tuberculis obsito, qui in vetustis ramulis facilè abscedit & sponte decidit:

Folia. foliis Myrti ferè, dorso non minùs scabro, quàm ramuli, supernè autem læuibus, conjugatim ut reliquis Cisti generibus circa ramulos nascentibus:

Flores. flores summis virgis insident, luteis quinque oblongis foliis constantes, & multis intus longiusculis staminulis præditi:

Capitulum. his succedit oblongiusculum & pentagonum capitulum, semine plenum. Tota stirps oderata est, & gummi sive resinam (lentorem potiùs & pinguem quendam

succum, quasi Ledi genera madent) effundere videtur.

Consider. Gagel. Clusio hæc planta revocat in memoriam fruticem Gagel, qui etiam frutex odoratus, de quo nos suo loco.

Synon. Clus. Pan. & hist. Myrto-Cistus Balearica, &, (ut Ger. & C.Bau.pin. cui etiam Cistus ledum 17.) Myrto-Cistus Pennæi. Tab. Myrto-Cistus Clusij.

Londini in Anglia siccam ostendit Clusio, Pennæus Londinensis Medicus, quam ille ex Balearium insularum majore, vulgo Majorica nuncupatâ erutam, Μυρτοκίστον appellavt.

NERIUM ALPINUM QUIBUSDAM, alijs Ledum glabrum, & hirsutum. CAP. X.

VTrumq; Nerium Alpinũ, tum facies, tum natales conjunxêre.

Glabri descriptio. Frutex est prius cubitalis, ramis contortis ac lignosis, digitali crassitie, cortice vestitis, extimo quidem cineraceo, interiore autem nigricante, at minimi ramuli subinde etiam rubente cortice teguntur, per quos

Folia. folia, circa fastigium conferta, glabra, brevibus hærent pediculis Lẽtisci foliis paria, nec forma dissimili, nisi quòd crassiora, nervosiora, Clusio autore, minimè in ambitu hirsuta: superiore parte virent, inferiore ferruginei sũt coloris,

Sapor. saporis adstringentis, & quodammodo resinosi: Inter quæ in extremis ramulorũ

Flores. flores multi coacervantur coccinei, Clusio, dilutiores, quàm sequẽtis, oblõgi, superiùs quinque partiti, atque argenteis punctulis conspersi, in quibus plusculá staminula, capitulis totidem

Capitula. dem, medium pistillum stipant, quibus decedentibus relinquuntur capitula rubentia, in quinq; carinulas dehiscentia, in quibus pulvisculus, veluti semen ferrugineum. *Radix.* Radix oblonga, lignosa, dura, subnigro cortice tecta. Hujus porrò surculorum summitatibus capitula quædam increscunt, squammis foliaceis congesta, oblonga, & gemmæ majoris speciem exhibentia. Colore subrufo foris, intus flavescente. *Tubercula.* Foliis verò (Clusio referente) ramisque adnata aliquando reperiuntur Tubercula, nunc Nucis ponticæ, modò Pisi magnitudine, inæqualia, foris rutilante aut pallescente nonnunquam colore, intus fungosâ, albâ, gustúque adstringente, pulpâ plena, quæ gallarum vicem præstare possint.

Nerium II. sive hirsutum. Alterum Nerij Alpini genus, multis etiam stolonibus, duris, ac lignosis, cubitalibus, aut paulò longioribus, vix unquam surrectis fruticat. *Folia.* Folia potissimùm per ramorum extrema conspiciuntur, & sic quidem conserta, breviora, quàm præcedenti, & obtusiora, utrinque virentia, sed virore saturato, per ambitum pilis seu ciliorum tarsus, longis & conspicuis obsita, *Sapor.* saporis non ingrati, aromatici, & nonnihil resinosi, cum astrictione quadam. *Flores.* Flores præcedenti consimiliter acervatim in ramorum extremis nascuntur, sed pediculis hirsutis inhærentes, nec adeò diluti, & in capitula, quinque cellulis constantia, desinentia. Clusio capitula viridia, suo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt. *Radix.* Radix dura, lignosa, oblonga; sed & rami per terram sparsi, interdum fibras agunt.

Gesn. in epist. ad Aretium, scribit se Berg-Rosen/ in multis montibus invenisse, & Sabaudica, Italicaque nomina diversa audivisse, quorum nullum Latinam, Græcamve originem præ se ferat. Idem de Lunariis agens (intellige de Arthritica) ait eam vocari Flüblümle/ & succum esse odoratum, cujus ligno pro Xylobalsamo, *Xylobalsamum falsa.* & semine pro Carpobalsamo Bergomensis quidam perperam utatur. Ad hæc eodem libro in descr. Montis fracti, inquit: *Rosa alpina.* Rosam alpinam, pastores nominare; Aldroandum verò *Nerium Alpinum Ledum Alpinum. Chamaenerium.* Nerion Alpinum: sed potiùs, Ledon Alpinum esse denominandum. Item in fine hist. Cordi refert, virum quendam Italum ceu Chamænerium quoddam, Nerium Alpinum vocare, naturâ tamen totâ discrepare: Demum in epist. ad me I. Bauhinum: in *Laurus Alpina.* monte Gotthardo Laurum Alpinam virentem (ut scribis) invenisti ascendendo, quo nomine Balsamum ab aliis dictum [*alis* Alp-Rosen/ Berg-Rosen] accipere te conjecto.

Lob. Adv. Montana Allobrogum Lentisci-folia, Chamelæafolia, vel Oleastrifolia, minùs odora, *Chamaerhododedrum. Chamadaphnes.* Chamerhododedrum. Chamedaphnes, sive pusilla Laurus, an Germanicum Mezereum, an rum potiùs nostrú Chamærhododedrum? Et paulò ante: Alpigena Chamerhododendros, odora; Alpinis Italo-Germanis, Alp-Rosen/ bacculas Asparagi, vel Taxi pares & concolores, Septembri edens. Hæc ille. *Lob. locus suspectus.* Ego facilè equidem crederem, eam duarum istarum specierum, quæ latiora & rotundiora habet folia, esse Nerij nostri Alpini speciem, si baccas non ferret, nostrum enim Nerium his destituitur. Videndum itaque an inter scribendum illa verba baccularum, non sint transposita apud Lobelium in Adv. & fortè pertineant, ad alteram plantam, quam paulò post describit. *Balsamum alpinum.* In Obs. habet figuram sub titulo Balsami alpini, de quo ait, Alpigenę Chamærhododẽdri odorę varietas. Balsamum Alpinum Gesneri & Rosa al- *Evonymus Theophr.* pina, vel Evonymos Theophrasti, Dalechampij & Herbariorum. Idem ponit aliam figuram cum Baccis, cui hæc adscribit: Alpigena Chamærhododendros odora Adv. 154. *Balsamum Ital. vulgare* Balsamũ Italicum vulgare, sive Rhododaphne parva rustica, Terionarcha Plinij putata ex Guilandino. *Uva Ursi.* Eidem alibi, Genuina uva Ursi Galeni apud [illegible]usium, eadem videtur cum Alpigena Chamærhododẽdro exhibita Obs. p. 199. & Adv. 145. *Lob. notatur.* Videtur [illegible]em Lob. in Obs. uti etiam in Adv. minùs benè ag[illegible]visse Nerium Alpinum, sed miserè cum eo Viti[illegible] Idæam secundam miscuisse. Aliquando fortè [illegible]puit ramulum Ledi, sive Nerij Alpini sine flori[illegible] & fructu, cum nominibus prædictis, qualiá inve[illegible] inter chartas Valerandi adscripta: inde putavit [illegible]ccas ferre.

[illegible]lus. in Pann. & hist. Cisto ledo non ineptè subjungit Ledum Alpinum, de quo ait, Nerion alpinum Aldroandus appellat: Alpini pastores Alp-rosen & Bergrosen/ quidam etiam Bärenblüst [*Ursi florem dixeru*] nonnullos Hünnerlaub/ [*F. lium gallinaceum*] vocant. Primum genus intelligi existimarem à Lobelio in Adv. sub Alpigenę Chamærhododendri odoræ nomine, nisi bacculas Asparagi vel Taxi pares illi tribueret, quas in nostro non reperias; sed pentagona tantùm capitula, ut ex ejus descriptione liquet. Alterum plurimùm convenit, cum ejus Montana Chamælæafolia, sive Lentisci folia, Chamerhododendro minùs odorata: in Obs. prioris *Figura Lob. falsa.* iconem exhibet Lobelius, Balsami alpini nomine: pictor tamen flores non fideliter expressit, quos in quinque crenas, non in quatuor divisos esse comperisset, si ramos suis floribus onustos à me anno 1574. amicis Machliniam missos (è quibus illam iconem expressit) diligentiùs considerasset: licèt non negem interdum fieri posse, ut quatuor tantùm crenis dividantur, sic nonnunquam ludente in floribus naturâ: at omnes in eodem ramo tales natos esse, credibile non est. Et hic est frutex qui à nonnullis Evonymos dicitur, nescio qua ratione ductis: Nam in hoc ubi fructus Sesamo proximus, in quo acinus in quaternos versus digestus, qualem Theophrastus; sive granum quadrangulâ figurâ, quod Plinius, illi tribuunt. Sed ex ipsa sanè historia satis liquet ne minimâ quidem notâ ad Evonymum Theophrasti & Plinij referri posse. Itaque cum Gesnero *Evonymus non est. Nerium non est.* Ledi potiùs esse genus, quam Nerion aut Evonymum arbitror, multum me impellente, ut ita censeam, hujus stirpis odore & temperamento. Rustici & pastores eorum montium, in quibus observavi, utrumque genus Rausch appellant.

Myrtus Alpina dicitur Rob. Constant. In Rhætia *Porcellana*. Dourez annotarat ad ramum plantæ nostræ esse Evonymum Theophr. veram Dalechampio, Laurum tinum Plinij, *Rhododaphne. Chamaepeuce.* Rhododaphnen rusticam Gesnero & Chamæpeucen Bellonio. Gesnerus autem subjunxerat nihil habere commune cum Lauro.

Tab. (ubi decimum facit) Ledum Alpinum: Item Balsamum Alpinum Alp-Balsam: Adhæc, Chamærhododendros alpina latifolia, Balsamum Italicum, Alp-Rosen. Demũ, Chamærhododẽdros alpina angustifolia, Alp-Rosen/ montana Allobrogum, Lentiscifolia, Chamæleæfolia, aut Oleastrifolia. Cæterum, quam Tabern. ponit sub titulo Alp-Rosen/ Chamerhododẽdros alpinę latifoliæ, cui baccas tri- *Vitis Idaea species.* buit, videtur mihi Vitis Ideæ species, quam confundit cum Ledo Alpino. Cui verò titulus est, Alp-Rosen/ Chamærhododendros Alpina angustifolia, est Ledum sive Nerium Alpinum glabrum, sed figura non placet. Illa autem quæ inscripta est, Alp-Balsam / Balsamum Alpinum, est Ledum Alpinum hirsutum. Tandem cui nomen Ledi decimi Alpini est in hist. eadem est cum Balsamo Alpino Tabern. vel Ledo alpino, hirsuto.

Evonymus Theophr. Lugd. Evonymus Theophr. l. 4. c. 18. qui, eo authore tum alibi, tum in Ordynno, Lesbi monte nascitur (sic enim ex Plinio legendum, non [illegible] *Plinius corrigitur.* ut Theophrasti exemplaria habent) magnitudine folioq; Punicæ, pariter molli, majore, quàm

Chamæ-

Tempus. Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color, qualis Leucoio, odore gravi, & qualis sentitur trucidato cadavere in totum putrescente, ut quasi cæsum animal referat (sic enim *Plinij error.* vertenda videntur, [illegible] Plinius transtulit, statim pestem denuntians, sed non rectè) fructu cum suo putamine loculóve Sesami siliquis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distin- *Esu lethalis.* cto. Esu lethalis est arbor, tam fructu, quàm foliis pecori, & ovium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abstinentia. Quæ postrema sic fideliùs opinor, traducta sunt, *Gaza locus depravatus.* quàm à Theodoro. Nusquam legi quid sit [illegible]. Quare [illegible] legi potest. Alij [illegible] interpretantur vomitionem, ut Dodonæus. Matth. in Diosc. Cneoron vocat. Hanc & capras & oves refugere opiliones asserunt. Dalecha mpius quidem cùm attentiùs contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit, quæ hanc attingeret, atque adeò cum decerptam objiceret, aversari deprehendit. Allobroges vocant *des ourles*. Quo loco Theoph. Chamædaphnes legitur, mendum subesse Asteriscus indicat, & Gaza Clematidem legisse videtur, qui Vincam pervincam vertetit: non [illegible], similem lego, sed [illegible], præsertim puniceo. Floris tam gravem & detestandum odorem non potest significare [illegible]. *Hist. Lugd. notatur.* Hæc Lugd. quæ jungit & describit glabram plantam, quæ non est, ut vult, Cneorum Matthioli. *Evonymus Theophr. non est.* An sit Evonymus Theophr. hæremus. Non enim audivimus quenquam vidisse hanc in arborem excrevisse, folia non sunt mollia, fructus non est solidus, loculus [illegible] non sunt in quatuor versus distincta, sed in quinque. Odor, nec sapor nobis ingratus & fœtidus, sed aromaticus & resinosus.

C.B.pin. Ledum alpinum 1. sive hirsutum: Alpigenæ Chamærhododendri varietas, Lob. Balsamum alpinum Gesneri, Lob. ic. Tab. & Cam. Ledum alpinum, Clus. pan. & hi. t. Tab. Cistus Ledon alpinum, Ger. Eid. pin. Ledum alpinum 2. sive foliis ferreâ rubigine nigricantibus: Ledi alpini genus alterum, Clus. pan. & hist. Rhododendros alpina quibusdam, Cæs. Chamærhododendros alpigena, Ger. Hoc floris colore variat, communiter dilutè rubentis: at in Pyrenæis, flore tantùm albo reperitur.

Locus. In Allobrogum saxosis & asperis montibus nasci, propè Muram oppidum, decem à Gratianopoli milliaribus distans, Punicâ non altiorem, sæpiùs breviorem, legitur apud Lugdunensem. Ledi Alpini genus 1. inventum à Clusio in summis Sneberg/ Snealpen/ Wechsel/ Dürrenstein, aliarúmque vicinarum Alpium jugis interlaxa, ad devexa plerumque eorum latera, & supra Gamingam, Chartusianorum Cœnobium, in montis ascensu lapidibus strato, qui subeundus est iis, qui ad Schof & vicinas Alpes proficiscuntur. Aliud ejus genus *Tempus.* invenitur in Snealpen supra Neuberg. Floret utrumque Iunio & Iulio: semen sub Augusti finem, aut paulò seriùs maturescit. Ledum alp. minus, hirsutum, in priori tabella literâ A. denotatum provenit in montibus Genevensibus, ut Thuiri. Vtrumque vidi in montibus Rhæticis, ut Burnio florens mense Iunio; Patavij virens Martio, est enim perpetui folio: In monte Gotthardo Maio cum angustioribus foliis & quadripartito fructu, unde etiam attulit Cherlerus. Vtrumque Ledi genus observavit Gargillus in monte Pilati Lucernatium mense Iunio, glabrum quidem adhuc florens, hirsutum verò jam defloruerat.

Vsus. Vtroque Ledo Alpino tinctores, qui montium Sneberg/ & aliorum vicina inhabitant, ubi provenit, utuntur ad lineas penulas nigro colore inficiendas, autore Clusio.

ROSMARINVS SYLVESTRIS quorundam. CAP. XI.

Descr. Virga. CVbitalibus interdum est virgis, firmis, lignosis, cortice cinereo obductis, quarum extremæ in plures alias tenuiores & quodammodò purpurascentes, easque etiam nudas dividuntur; illæ vicissim in alios dodrantales ramulos, virentes quidem, sed tomento quodam rubiginei coloris obsitos,

quos nullâ serie digesta, sed confusa ambiunt folia, *Folia.* Libanotidis coronariæ foliis, ferè similia, sed longiora, supina parte viridia, adeóque in pronam partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit, præter nervum, secundùm folij longitudinem, excurrentem simili tomento cum pediculo, cui inhæret, pubescentem, grati & suavis odoris, acriusculi tamen saporis: summis istis *Capitula.* ramis insident capita, ex multis, brevibus quasi squamis ferrugineis compacta, è quibus deinde sese *Flores.* explicat, corymbacea quædam multorum florum coma, oblongis, tenellis atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, nō subluteorum (ut temerè quidam [*Lob.*] qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupantibus: his de- *Capitula.* mum succedunt, oblongiuscula capitula, pentagona, ossiculis fructûs Corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ, dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adepta, rubiginei sunt coloris, semenque con- *Semen.* tinent oblongum, flavescens, adeòque exile, ut scobis, è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut matura deorsum inflectantur, terramque mucrone spectent, magnâ Naturæ providentia, ne semen temerè effluat; nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni, alij ramuli, rubigineo tomento obducti cum suis foliis, in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: *Radix.* radix lignosa est, & brevibus fibris donata. *Odor gla... ca.* Tota planta odorata, præsertim cum floribus onusta est, & aromaticum quiddam spirat.

Varietas. Monuit Clusium Achilles Cromerus, ad montium radices, se aliquas plantas invenisse, quæ flores sex foliis constantes, duodenisque staminibus præditos proferrent: insuper addidit, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem affirmare similem plantam, in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet, nominatam autem ab eo Heydnisch bins- *Apiaria peregrina.* kraut/ hoc est peregrinam Apiariam, quod apes ejus videlicet floribus delectentur.

Chamæpeuce. Chamæpitys. Cord. in Diosc. Chamæpeuce, à Germanis Zeitheyde appellata, quàm ait quosdam pharmacopolas Chamæpytin vocare, sed errare: quædam exempla-

ria pro *χαμαιπεύκην*, *χαμαιπίτυν*, habere, sed malè. Chamæpeucen Dioscoridi & Plinio, Germanis Sewtannen / Gichttannen & Zeitheyde appellari. Hæc ille, qui in hist. eam copiosè describit.

Falli eos ait Matth. qui velint esse Ericam Dioscoridis: is vocat Wilden Roßmarin, Rosmarinum sylvestrem: Bohem. Royowcuck. Lob. Obs. & Ic. Ledum foliis Rosmarini alterum.

Videtur Clusio pann. & hist. Cisti Ledi generibus adnumerari posse hunc fruticem, Rosmarinum sylvestre, vocatum à Matthiolo & Castore; ideóque Ledum Silesiacum nuncupavit.

Cam. hort. Chamæpeuce Cordi: Eid. ad Germ. Matth. ejusdémque Epit. Rosmarinum sylvestre.

Taber. Ledum Rosmarini folio: Item Ledum Silesiacum. Si compilator intellexisset, vel diligenter considerasset, quæ scriberet, non separasset à capite Rosmarini silvestris Matthioli Cistum adulterinam: nec ejus imitator Gerardus, cui dicitur Cistus Ledum Silesiacum, the Polonian Cistus: item, Cistus Ledon Rosmarini folio.

H. Lugd. p. 967. Rosmarinum sylvestre sive Bohemicum Matthioli. Schvvenckf. Ledum Silesiacum majus: Melissa solitudinum: Schabenkraut / Heyden Bienkraut / Hart Heyde / Grantze / Sewgrantze Monticolis, quasi dicatur suum grando, per methatesin literarum. C. B. pin. Cistus ledon 15. sive foliis Rorismarini ferrugineis: Rosmarinus sylvest. Dod. belg.

Locus & Tempus. Floret sub finem Iunij, & Iulio plurimis udis & desertis montium locis: semen Augusto & Septembri est maturum: inhærentque interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnunquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

Vires & usus. Excalefacit, attenuat, aperit, roborat, concoquit, resolvit, incidit, & digerit. Quin ad ea omnia efficax est, ad quæ Coronarius Rosmarinus, præterquam ad ciborum condimenta. Non dubium est tamen, quin si quis periculum faceret, ad pleraq; magni usus futurus sit hic frutex. Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones felicissimum ejus usum compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri insideant & subinde id repetant. Hujus Oleum stillatitium vitreis organis extractum, quod cum fragrans admodum sit, & stirpis florúmque nativum odorem retineat, magnas procul dubio facultates etiam obtinebit. Nondum tamen quisquam periculum fecit, sed non defuturos arbitramur, qui aliquando experientur. Tota planta odorata est, & aspectu jucundo (inquit Schvvenckf.) præsertim cum floribus onusta est. *Sciatica.* Articulos roborat; prodest sciaticæ, & aquosis pedum tumoribus. Additur insessibus ad menses mulierum eliciendos, aliósque uteri morbos. Lixivio ad inveteratos capitis dolores. Cum Scrofularia in balneis scabiem sanat. Cymas cerevisiæ nonnulli incoquunt adinebriandum. Totam plantam in cistas, vestimenta à tineis & blattis ut vindicet, reponit vulgus. Rustici in stabulis substernunt jumentis & porcis, adversus eorum scabiem & grandinem. Foliis apiarij alvearia perfricare solent ob odorem apibus gratum & amicum.

ROSMARINVS SYLVESTRIS, *ἄοσμος* Clusio. Cap. XII.

Descr. FRutex quidam, inquit Clusius, pedalis altitudinis raro amplior, tenuibus, subrubentibus, virgis præditus, quæ deinde in tenuiores candicantésque ramulos, dividuntur, angustis, oblongisque foliis, temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virentibus, infernè verò canescentibus, & Salicis pumilæ angustifoliæ foliis admodum similibus, gustu valdè exsiccante, & nullo grato odore: summis etiam ramis insident capitula, ex multis, brevibus squamis compacta, cachryos modo, è quibus sese explicat aliquot flosculi, tenuibus, oblongisque pedicellis inhærentes, quinq; foliolis constantes, ut superioris, sed diversi coloris, nimirum rubri dilutioris, sive quodammodo carnei, quibus excussis pentagona conspiciuntur capitula, brevia *Capitula.* & obtuso mucrone, exili & pallescente semine plena. *Semen.* E Silesia ad Clusium mittebat Frid. Sebitzius, inscriptione Rosmarini sylvestris *ἀόσμου*. Tab. Cistus adulterina mihi incognita. Compilator poterat considerare esse effigiem, Clusij figuræ valdè similem, & ponere propè Rosmarinum sylvestrem Matthioli. Ger. Cistus adulterina, Contrefecht Cistus: item, Rosmarinus sylvestris, Wilder Roßmarin. Cur Gerardus duas facit Cistum adulterinam ex Tab. & Rosmarinum sylvestrem ex Clusio, diversas plantas? Cur non ponit c. 5. juxta Cistum Ledum Rosmarini folio?

C. B. pin. Cistus ledon 16. sive foliis Salicis angustifoliæ. Chamærhododendros montana Allobrogum lentiscifolia, Lob. Adv. & Ic. Chamærhododendros alpina angustifolia, Tab. Chamærhododendros montana, Ger. Rosmarinum sylv. minus, Cam. ep. Hic doctiores judicent, an ego fratre C. Bauhino meliùs Chamærhododendron hanc montanam, Lob. Tab. & Gerardi, ad Nerium alpinum; Vel ille me rectiùs, ad Cistum Silesiacum Clusij, sive Rorismarinum *ἄοσμον*, referat?

Hoc tamen moneo, me suspicari Clusij Rosmarini iconem factam ad plantam in horto cultam, & fortè non differre nisi culturà, à sequenti Camerarij Rosmarino sylvestri minore, ut statuere etiam videtur Schvvenckfeldius.

ROSMARINVS SYLVESTRIS minor Camerarij.

Descr. MVltò minor, & tenerior est priore, lignosis atque tenuibus virgis, ultra palmi altitudinem paululum assurgens: vel ad plurimum dodrantem æquans: folia acuminatiora sunt, & inferiore parte *Folia.* cæsia. In surculorum summitatibus flosculi pro- *Flosculi.* deunt rubelli, è quibus semen, prioris plantæ [*Rosmarini sylv. quorundam*] semini simile. Odor ipsius *Odor.* vix percipi potest.

Nascitur Rosmarinum sylv. minus, Cam. in Epit. sive (ut in hist. Germ.) Rosmarinus sylvest. minor, Wilder kleiner Roßmarin / in Borussia, in silvis umbrosis, uliginoso solo propè priorem, quæ ibi humanam staturam pænè superat.

Rosmarinum hoc Camerarij mihi persuadeo idem cum Clusiano inodorato, antè tradito, quamvis icones multùm differre videntur: fortè à Clusio

cultu

culta depicta.

Schvvenckf. Ledū Silesiacum minus: Rosmarinum silvestre minus Matthioli: Rosmar. silv. ἄθρυ Clusij: Heau Grange.

Tempus. Rariùs occurrit iisdem natalitiis, flore Maio & Iunio conspicuus, concavo, quo ab altero diversus, suaviter rubente.

Folia. Folia Rosmarini latiora, pulchrè virentia, inodora, exsiccantis & adstringentis facultatis. Neglecti usûs.

LIBANOTIDIS SPECIES RONdeletij. CAP. XIII.

Descr. Lignosus est frutex, bipalmaris (à Cherlero bicubitalis observatus) *Radix.* radice subrufa, robusta: *Stolones.* stolonibus rigidis Roris-marini textura, alioqui glabris, sed minoribus ramis, hirsutis, per quos *Folia.* folia, Hyssopi Arabum foliis paria, alia Thymi Cretici capituli foliorum modo, latiora, hirsuta, aspera, dura, ex eodem puncto sæpenumero plura, quorum unum reliquis longius multò, uncialem tamen longitudinem non assequitur, nervo unico, per singula secundùm longitudinem decurrente: nullo seu odore, seu sapore: *Flores.* flores extremis hærent ramulis, ex oblongo tubulo in calathiscum quinquepartitum, ad Primulę veris imitationem, explicati, colore purpureo, *Semina.* semina cum Echij seminibus nonnihil habent commune, aut potiùs Buglossi, satis magna, colore cinereo.

Synon. Tragoriganum nothū. Lugd. figuram & descriptionem habet sub titulo, Tragorigani nothi Dalechampij. C.B. phyt. Tragoriganum angustifolium 3. sive, Tragoriganum nothum Dalech. Eid. in Animadv. in Hist. Lugd. Tragoriganum nothum Dalechampij: Anchusa lignosior Penæ. Vtrobique describitur. *C. Bauh.* Non possum ego cum fratre Tragoriganum Dalech. & Anchusam Lobelij eandem facere plantam, quamvis adhuc in pin. ejusdem sit opinionis. Vna enim frutex est: altera non item. Vni flores spinosi, purpurei: alteri pusilli, cærulei.

Locus cum tempore. Mensibus Martio, Aprili & Maio floret Monspelij in monte Castelneuf.

ROSMARINVS CORONARIVS fruticosus. CAP. XIV.

Descr. ROsmarinus frutex jucundissimi odoris Thus redolentis (unde & nomen ipsi λιβανωτὶς indi-

tum) vel imprimis utilitatis commendatione notissimus, & quia corollis petitus, Coronarij nomen adeptus, bicubitalis est, & altior, virgultis tenuibus, *Virgulta.* cinereo colore præditis, in quibus *Folia.* folia aliquot simul, ex intervallis oriuntur, rigidula, Lavendulæ angustioribus, brevioribus, pronâ parte candidis, supinâ semper virentibus: *Flores.* flores ex foliorum alis, ex cæruleo albicantes, Salviæ florum effigie, minores, labello cotylæ instar concavo, guttato: fibræ incurvæ, longæ, ex rictu sub supremo folio promicant.

Libanotis duplex. Duplicem agnoscimus Rosmarinum vulgarem, seu Coronariam Libanotin, cujusmodi etiam meminit Cordus & ex eo Gesn. de hortis. *Minor tenuifolius.* Vnam nobiliorem angustiore folio, quam Cordus in Hist. Rosmarinum minorem seu tenuifolium appellat, quique apud nos in hortis colitur, quem quidam putant veram Libanotidem Diosc. & veterum Medicorum, sed apud nos degenerare: verùm hi toto cælo aberrant: diversissimæ sunt plantæ. *Maior silvestris.* Alteram ignobiliorem à Cordo silvestrem seu majorem vocatam, cui Plinium falsò semen negare tradit, quámque nasci in Narbonensi Gallia scribit. *Plinij Lapsus.*

Munster. cum Cresc. notatur. Munsterus. Cosm. lib. 2. de Narbona, Rosmarini ineptam figuram proponit. Quin & Crescentius pro Rosmarino aliquid Myrti simile pingit.

Mizaldi error. Mizald. ait rura & officinas Rorem marinum appellare quod aliis Libanotis dici soleat. Sed Mizaldus non distinguens inter Libanotidem, quæ Cachry fert herbam: & Libanotidem coronariam fruticem, huic tribuit, quæ ei conveniunt, ut infra licebit videre de viribus ex eo recitatis. Eundem planè errorem ac plures alios Car. Steph. in hort. committit, talia dicens: Rosmarinum, sive, ut quibusdam placet Rosmarinus, adhuc hodie vulgus appellat *du Rosmarin*: *Libanotis Plinij. Stephano.* Eum autem fruticem Plinius Libanotida vocat l. 19. c. 12. &c. Sunt autem, ne quis fallatur, multæ Libanotidis species, quarum una tantùm mihi est cognita. *Libanotis ferax.* Est enim Libanotis ferax, quæ duplex, mas & fœmina: folia habet Rosmarino similia, sed umbellam gerit, quemadmodum Anethum, in qua est Cachry, cujusmodi in canina Rosa apparere solet, atque in ipso Cachry semen complexum est. Cæterùm hæ duæ Libanotidis species mihi sunt ignotissimæ. *Libanotis sterilis.* Est & alia Libanotis, quæ sterilis appellatur, eáque simplex est, ramos sessiles habens, ac folia nostro Rosmarino similia, sed neque florem, neque semina gerit, passimque audio reperiri apud Monspessulanum: item etiam in quibusdam Hispaniæ agris, quos eâ herbâ spontè nascenti plenos acreferentes audivi. *Liban. Galeni.* Est insuper alia Libanotis species nobis cognitissima, atque hæc à Gal. l. 7. simpl. Coronaria vocatur. Quæ hactenus scribit Steph. de Libanotide coronaria, scatent erroribus. *Car. Steph. erroneus plures.* In primis malè Rosmarinum coronarium, eandem facit cum Libanotide Plinij. Quis dixit Stephano Libanotidem feracem habere folia Rosmarini? Diosc. dixit Marathri. Quid sibi vult cum Cachry in rosa canina? Quænam est Monspessulana & Hispanica? Cur non ... it Galeni eandem cum Rosmarino, primo loco ab eo tra-

ditam? Cur non statim eam subjunxit? Verba quæ de viribus adducit radicis, nullo modo competunt nostro Rorismarino. Sed & Francisc. Venetus in sua Harmon. mundi confundit cum Libanotide, sive Rosmarino coronaria, umbelliferâ sive ferulaceâ.

Zea. Dendrolibanum. Trago Libanotis dicitur etiam Zea, itē Dendrolibanus & Campsanema, ab Italis Corona montana. In Serapione hæc leguntur nomina Xaieralmerien, *Arbor Mariæ.* Arbor Mariæ, Alpinalphach, Cachola. Avic. facit Buchormarien, quod negat Serapio. Orpheus vocat Solis Thymiama teste Agrippa occult. philosoph. *Ang. error.* Anguillaræ est Rosmarinus coronaria Cneorum nigrum Theophr. Casia Hygini & Virgilij. Sed errat Anguillara, ceu & alij recentiores quidam, existimantes Rosmarinum coronarium esse Cneorum Theophrasti.

Synon. C.B. 1. C.B. pin. Rosmarinus 1. sive hortensis angustiore folio. Rosmarinus, Brunfels. Trag. Fuch. Turn, & Lon. Rosmarinum coronarium, Matth, Ang. (cui & Cneorum Theoph. & Casia Latinorum) Dod. gall. Lac. Lob. Lugd. Cam. & Eyst. Libanotis coronaria, Cord. in Diosc. & Gesn. hor. cui & Rosmarinus minor sive tenuifolius. Casia nigra Theophrasti, Dal. in Plin. Hyssopus Hebræorum quibusdam. Floribus est communiter subcæruleis, rariùs albis.

2. Eid. pin. Rosmarinus 2. sive spontaneus latiore folio: Rosmarinus silv. seu major, Cord. hist. Rosmarinus alter ignobilior, Gesn. hort. Rosmarinum silv. Cæs.

Coronar. cur dictus. Cæterùm, Coronariam hanc, & Libanotidem & Rorismarinum cognominamus ad differentiam aliarum Libanotidum & Rorismarinorum, partim scilicet hoc libro dictorum, partim verò dicendorum lib. 27. inter Vmbelliferas.

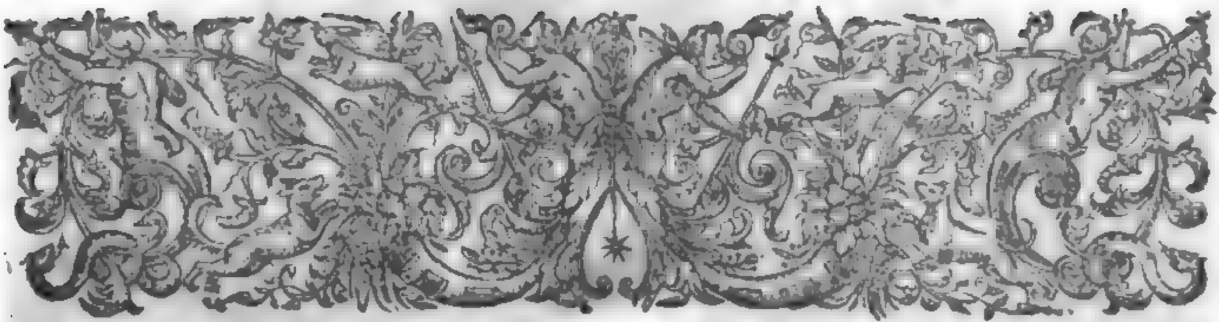
Nomina linguar. Λιβανωτὶς Diosc. λιβανωτὶς στεφανωματικὴ recentioribus, Rosmarinus aut Libanotis coronaria, Arab. *Elkalgeber*: Germ. Rosmarin: Belg. Rosemaryn: Gall. Rosmarin: It. *Rosmarin., Rosmarino coronario*: Hisp. *Romer*; Ang. Rosemari/ & Garden Rosmarien: Boh. Rosmaryn.

Locus cum tempore. Qui seminatur, & latiora & rugosiora habet folia, non facilè fert hyemem. Alter folio angustiori, vulgatior, surculis facilè propagatur: Ex semine an hic proveniat ignoro. Rosmarinum spontè provenientem observavi in Gallia Narbonensi, ubi tantus ejus proventus, ut haud temerè aliud incolæ lignum utant, eóq; Monspelij & locis vicinis pro ignis vomite utantur. Floret mense Martio, Aprili, Autumno ac toto ferè anno. VVatvvillæ in Alsatia me docuit Sacerdos, Rorimarino ut citiùs proveniat decerpendos esse summos ramulos, idque sæpiùs, ut lignum durius evadat ac frigori magis resistat: adhæc si in transplantatione, fimus addatur, corrumpi. *Cultura.* Seritur, inquit Plinius, quoniam illi semen non est [*falsò illi negat semen*] propagine & avulsione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuso, mirè ali. Rosmarinus certò tempore in novella Iunipero insita, ut Cam. observavit, eò faciliùs hiemem non reconditus perfert.

Vires & usus. Ilorum. Diosc. Rosmarino vim tribuit calefacientem: sanare morbum regium, si quis ipsam in aqua coctam ante exercitationem exhibeat bibendam: deinde exercitatum lavet, & vinum ipsi bibendum det: misceri etiam acopis & unguentis de glaucino. Vsus ejus si Plinio credimus, stomacho post annum saluberrimus. Datus contra serpentes ex vino, vel aceto. Pulices etiam contrita, & cum aqua sparsa necat. Rosmarinus coronaria, ut Serapio testatur, calefacit, exsiccátque: & ex autoritate Abin Mesue, confert, ait idem, *Coriza.* Corizæ frigidæ cerebri. Mizaldus varias ei adscribit vires, de quibus ager dum. Rosmarinus inquit, frutex est topiarius, nec non coronarius, cujus odor, tenuem aut Thus, utcunque præ se fert: tam suavi ac jucundo spiraculo, ut quos animus deseerit, ilicò recreare possit. *Syncope.* Suffitu destillationes ac *Catharrum.* tussim continet, regiúmque morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, solo nidore in pestilentia tutam reddit domum, di- *Pestis.* luendo & expurgando improbam aëris perniciem suffitu ac vapore salutari. Flores caput ac cerebrum maximè roborant, ex quo illorum usus admodum efficax esse solet contra capitis affectiones. *Conditura.* Sunt qui Sacchari eos condiant, & sibi ac amicis eam in rem diligenter custodiant. Totus frutex utilis est, omni- *Morbi frigidi.* bus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & calefaciens. Sed paulò particulariùs hic nobis est medicè philosophandum in expertis & probatis Rorismarini auxilius. Itaque succus radi- *Succus radicum & foliorum.* cum & foliorum ejus defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimùm valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ si calidæ fuerint, licebit addere ovi albumen, cum succo Pomi generosi, & aqua rosacea confusum ac diu agitatum. Semen cum Pipere & vino haustum singulare adfert præsidium contra icterum, hepatis obstru- *Hepatis obstructio* ctiones & inflationes. Radix siccata, pulverata, & cum vino bibita, ventris dolores, etiamsi colici fue- *Ventris dolor.* rint, perbellè castigat & demulcet. Quis non exsibilet Mizaldum? *Mizaldi lapsus.* Quis unquam observata Rorismarini radice præscribet ex ea succum defæcatum, vel credet lignosam & insipidam radicem efficere posse perbelle, quæ ille pollicetur? si medicè philosophatus fuisset, & expertus, quod jactat, animadvertisset se confundere ineptè admodum Libanotim umbelliferam, Cachryn ferentem, quæ herba est, cum Libanotide coronaria, quæ frutex arboreus est. Credant lectores istis Medicis non Botanicis, fabulas scribentibus pro veris. Dodonæo calidum & sic- *Temperamentum.* cum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosiùs admixta, compositum. Proinde & omnes uteri diuturnos *Vterus.* fluxus sistit & sanguinis profluvia supprimit. Convenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidáq; causa malis; cerebrum etenim desiccant, sensus & memoriam acuunt, nervosas partes confortant. Matth. Rosmarinus non tantùm ad corollas expetitur, sed & culinas & pharmacopœorum officinas: obsoniis enim quibuslibet & potibus gratiam conciliat, & ad multos morbos vim salutarem habet. Ejus decoctum superfluos humores cōsumit, veneno resistit, hepatis & lienis obstructiones aperit roborátque. Rosmarinus cerebro *Cerebri morbi.* robur addit & sensibus omnibus, frigidis defluxionibus quibuscunque utilis, epilepsiæ, lethargo, paralysi, caro, contractionibus, tremori, stupori: albos fluores mulierum potu & insessu curat. Siccati pulvis cum tosto pane, aut ex vino Cretico assumptus *Ventriculus.* ventriculo cibum non retinenti confert. Rorismarini cum Ruta in vino decoctum addito Piperis momento bibitum, auxilio est epilepticis. Conserva *Conserva.* florum Rorismarini idem præstat. Quibus anima fœtet, aut visus imbecillior, pdest comedisse omni matutino tenella folia & flores cum pane & pauxillo sale. Suffitus naribus & ore hiante exceptus valet ad tussim & catarrhū. Collutio oris ex Roremarino in aceto & vino acido decocto dentibus & gingivis salutaris. Ex aqua decoctus vulnera putrida & ulcera exterget insperso simul pulvere. In lixivio capita- *Lixivium.* li utiliter maceratur. Stillatitius liquor efficax est ad epilepsiam manè bibitus: cōfert ventriculo & cordi: prodest capiti vertiginoso & anhelitui fœtido. Oleū ad prædicta efficacius. artus atrophiā laborātes reficit. cervix & tēpora eo inuncta apoplexiam pcavet.

FINIS LIBRI XIII.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XIV.

QUI EST ROSARUM, ET HIS AFFINIUM SPINOSARUM NONNULLARUM, UT RUBORUM, CAPPARUM.

NUNC amœnam illam Rosam celebremus, florum reginam, sed quæ undique rigidis spinarum telis armata sit, unde Rosa Plinio nascitur spinâ veriùs, quàm frutice. Quanquam & nos absque spinis nascentes observaverimus, uti constabit in progressu. Sed quid vel spinarum minas metuamus, tàm roseo colore, tàm pulchrâ floris facie, tàm suave spirante odore illecti? Adeamus & florum venustissimam decerpentes contemplemur.

DE ROSA. CAP. I.

Duo summa fastigia. NOTISSIMA Rosarum stirps tam hortensis, quàm silvestris, tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decens magis est, eam seorsim hîc tradere, quàm aliis spinosis fruticibus jungere. *Descr. universalis.* Est igitur in genere frutex infirmus, Cæs. & citò senescens, nisi recidatur, ut cùm suffruticibus ambigere videatur: *Virga.* ramis aut potiùs virgis duris, lignosis, &, ut plurimùm, hispidis, mordacibúsque aculeis horrentibus, non rectis, sed modicè recurvis, frequentibus: *Folia.* foliis subrotundis, asperis, per ambitum serratis, quinque & septem ex uno nervo, sive pediculo cohærentibus, sibi invicem oppositis, supremo singulari: *Flores.* floribus (quibus Rosæ nomen sui fruticis, quique propriè ῥόδα Græcis, ob odoris suavitatem dicti) primùm herbaceo inclusis calyce, *Alabastri.* qui tumescentes in virides alabastros fastigiantur, quibus dehiscentibus flores panduntur, vel simplices, vel multiplices, *Stamina.* in calycis sui medio stamina quædam capillacea, luteis apicibus donata, complexi: *Semen.* semine in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt, Dod. per maturitatem rubentibus, duro, lanugine involuto: radicibus duris, lignosis, in diversa tendentibus.

Rosæ partes. Porrò, Rosæ partes Medici numerant octo, quas ob medicam materiam novisse proderit, viribus siquidem differunt. Pediculus igitur, qui florem sustinet terminatur in caput solidum, lanugine quadam refertum, foliis & floribus substratum, ceu basis totam rosam sustinens, *Calix.* calyx [*quo nomine tamen globulum totis foliis nondum apertum cognominant*] vocatus. *Cortex.* Hunc ambit cortex apertâ rosâ in quinque pinnulas seu lacinias divisus. Tertia pars est, floris medium illud croceum, quod capillamentis insidet, à recentioribus & Officinis Anthera vocata, deductum ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos rosæ. *Anthera.* Quarta, ipsum capillamentum subtile, veluti filum floris, seu crocei illius fulcrum & sustentaculum. *Capillamentum.* Quinta folium, cujus ima pars candida, unguis appellatus, sextam constituit. *Folium. Unguis.* His addunt septimam, quæ est lana in capite contenta. *Lana.* Semen, quod est octava pars Rosæ, ne putes inquit Palladius, medios flosculos esse, aurei coloris, sed baccas Pyri brevissimi similitudine, seminibus plenas, post vindemiam maturas, quarum quidem maturitas tum ex colore ruffo, tum ex mollitie æstimatur. *Semen.* Et hæc ferè sunt, quæ omnibus Rosis sunt communia: de his pluribus agetur infra.

Theoph. desc. Theophrastus Rosam modò inter frutices, modò inter suffrutices numerat, ejusque differentias his verbis assignat. Rosarum differentiæ multæ, foliorum multitudine, paucitate, asperitate, lævitate, colore, odore. *À foliis.* Quippe plurimis quina [in flore] folia sunt, quibusdam duodena, vicenáque, aliis longè plura: sunt enim quas Centifolias vocant, quæ circa Philippos plurimę proveniunt, quas incolę ex Pangæo transferentes serunt: *Centifolia.* illic enim multæ ejusmodi sunt. Sed folia interna [*in harum flore*] parva admodùm sunt, ita enim oriuntur, ut alia intus, alia extra emicent, non tamen jucundi odoris, nec amplæ magnitudinis sunt. *Ab odore.* Odoratiores inter amplas, quibus pars ima scabra. Ad summam (ut dictum est) & odoris & coloris præstantia, loci ratione contingit: *À colore.* & quæ eædem in diversa tellure proveniunt, à se differunt, quod jucundum vel nullum spirent odorem. *Et hunc locum Gaza sic est malè interpretatus: nam & quæ in eadem tellure proveniunt, diversitatem bene exilísve olentia, nullam ostendunt.* *Gaza bis malè.* Odoratissimæ quæ apud Cyrenam gignuntur. *Cyrenaica.* Sylvestris asperioribus tum virgis, tum foliis constat, & florem minùs odoratum, minúsque coloratum, nec tam magnum fert.

Rosam cum Anemona confers

id est, *Rosam cum Anemona confers.* Ubi quis impar atia inter se componit. Est autem Anemone, Papaveris genus, cujus flos, specie Rosam imitatur, cæterùm nulla odoris gratiâ. Est & aliud, *Rosas loqui*,

2. *Rosas loqui*, id est, verba gratissima, & Rosarum instar amabilia. Et Persius ait:

3. *Quicquid calcaverit hic, Rosa fiat.*

Quod adhuc vulgus in homines gloriosos profert.

4 Adde & hoc quod Crateti philosopho adscribitur, *Super Rosas* [ἐπ' ἀνθρώπων.] Est autem Rosæ odor huic animali naturâ contrarius. Consule hac de re Camerarij cent. 2. p. 58.

Virtutis indicium.

Inter Philologica, quæ de Rosa sese offerunt, imprimis placet illud quod apud Claudianum legitur: *Armat spina Rosas:* id est, nihil absque labore jucundum. Lege Camerarij cent. 1. p. 58. Rosæ itaq; indicant allegoricè animum heroica virtute præditum, consilia & facta singularia, non à quovis præstita.

Veterum Rosa nostris accommodantur.

Sed relictis Poëtis, missis Græcorum fabulis, recitatis Adagiis, investigemus quænam sint illa Plinij Rosarum genera, & utrum eorum quædam ad nos usque pervenerint. Cæsalp. sua veteribus accommodare studet, sic; Quæ roseo colore est, nascitur in frutice valdè hispido, quaterna cubita excedente, primò floret inter cæteras: Campanam videtur appellare Plinius, quæ præcox est, & Trachiniam minùs rubentem. Apud nos [*in Italia*] præter Carneam Rosam, quædam rubens est multifolia, odore jucundo, sed exili: hanc Plinius Milesiam vocat, colore ardentissimo, non excedentem duodecim folia. Alia apud nos huic similis inter peregrinas visitur, colore magis diluto, accedente ad carneam, latissimis foliis, pluribúsque in se convolutis, ut explicari nequeat, odoratior rubente: Ejus frutex parvus est, & solus spinis caret: hanc Græculam videtur Plinius appellasse. Quarta candida, maximè omnium numeroso folio constat, sed parva, odore valdè exili. Plinius hanc Alabandicam vocat, viliorem albicantibus foliis: & Spermoniam plurimis foliis, sed minutissimis; utilissimam, non multò odoratam, Quæ ex translatione in Campania, & circa Philippos adeò profecit, ut latissima, & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima quam Centifoliam vocant, Muscatula apud nos appellatur, ob odoris excellentiam, sed quæ opere Topiario colitur: caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus. Rosa parva ex quinque foliis constans candidis, multis intus floccis, pulvisculum luteum fundentibus, amarior hæc & majorem vim purgandi habet: tardissimè floret, & perdurat usque in autumnum: In hoc genere quædam reperitur multifolia, fortè Prænestina apud Plinium, quæ celebratissima, novissimè desinit. Sylvestris in sepibus spontè nascitur, virgis prælongis, Rubo similibus; in quibus sæpè spongiolæ villosæ visuntur: fert parvam Rosam, non excedentem quinque folia; colore albo, aut subrubente, exili odore: altiores virgæ, & spinosiores sunt, quibus subrubentes Rosæ, humiliores quibus albæ: Dioscorides eandem Cynosbaton appellat, quasi Rubum caninum: Theophrastus inter Rubos tertium genus describit: Theodorus aliquãdo Caninam sentem vertit: Plinius modo Cynorodon, modo Cynosbaton vocat, videtúrque diversas intelligere: nam Cynorodon, radicem sylvestris Rosæ facit; Cynosbaton verò Rubi genus, Rosæ similitudine. Quin & Capparis quoque Cynosbatus vocari traditur ab eodem. Sunt & Rosæ luteæ quinq; foliis constantes, ut sylvestres, latioribus tamen: odore ingrato: frutex, & folia similia sylvestri. Plinius alteram Græculam vocat, Pallidam, Spinosam, longissimis virgis quinque-foliam. Addit autem Plinius alia genera, ut Græcam, quæ Lychnis vocatur à Græcis & Mosceuton, sed ex

Rosa Galeg incarnata. — Rubra Gallica plena. — Acanthos plena rubella. — Lacteola. — An moschata maior? — Candida plena & semiplena. — Syl. duplex. — Alba & subrubens. — Rosa lutea

æquivocè potiùs Rosæ appellatæ sunt, alio loco explicandæ.

Athenæi diff.

Athenæus Rosarum differentias ex Theophr. posuit, nec plures: Ex recentioribus Hermolaus præter ea, quæ ex Plinio transcripsit ipso innominato, de suo nihil adjecit, quam quòd apud Plinium mavult legi Spermoniam, quàm Spinolam aut Spinosam: ita enim, sive quòd minutissimo folio, sive quòd vilissima sit omnium, rectissimè ipsi videtur appellata, ait tamen esse quosdam qui Sycioniam legendum putent. Nec probat quod nonnulli Musceton legant, quandoquidem Acceton & Moscheuton meliùs reddatur à propagine, viviradicéve, quam Græci Moscheuma dicant. Cæterùm, ambigit Coroneola sitne Cynosbati, an Cynorrhodi flos: quanquam Cynosbati magis putet. Cynorhoda porrò silvestres esse Rosas dicit, licèt Aristoteles eam videatur appellasse Cynacanthen, hoc est, Caninam senticem.

Plin. corrigitur, ab Hermol. — Spermonia. — Sycionia. — Acceton & Moscheuton unde.

Curtij diff. Pæstana.

Curtius particulatim ex sua observatione Pæstanam celebrat, à Pæsto Calabriæ oppido, passim apud autores commendabilem, quotannis bis germinantem. An autem ea sit, quæ nunc Damascena dicitur, ignorat. Parva enim hæc, inquit, candidi & rubei coloris, egregij odoris. Plures autem ab uno geniculo exeunt. Ultima autem hæc germinatu est, verùm continuè & hieme etiam tepidioribus locis floret. Est & Provincialis in Gallia ab oppido sic cognominata, colore inter album & rubrum medio, quem incarnatum vulgus vocat. Ethruria has Anconitanas vocat. Odoratissimæ non sunt quibus folium maximum & latissimum. Odoratiores, quo rubicundiores. Indicium autem odoris corticis scabritia. Quærit in probl. Arist. Cur suaviùs Rosæ oleant, quibus asper, quàm lævis umbilicus sit? Quod magis secundùm suam naturam constitutæ sint. Naturâ enim suâ, Rosa spinosa est.

An Damascena? — Provincialis. — Anconitana. — Odoratissima quæ. — Quæstio.

Ruellius notatur.

Differentiæ Rosarum quas Ruellius in longum recenset, aliæ non sunt, quàm Theophrasti & Plinij, quamvis pro suis venditet.

Tragi diff.

Tragus Rosæ hortensis hanc ponit differentiam, ut alia candida sit, alia ex purpura albicans, quædam rubra. Et rursus in hoc genere una simplici: altera multiplici foliorum ordine. Rosæ verò sylvestris quatuor fastigia constituit. Cujus primum genus, ejus quidem judicio, Cynorrhodon Barbari fuerit, nobis Rosa silv. folio glabro: secundum, Spina Mariæ nominatum, est nobis Rosa Eglentina, sive foliis odoratis: tertium, Rosam cinnamominam flore subrubente conjectamur; ceu ultimum, cum priori Rosa campestri dicta, Rosam sylvest. folio glabro, flore planè albo. Et ita Tragus distinguit, satis oscitanter.

Cynorrhodon Barbari. — Rosa campestris.

Matth. differentia.

Matthiolus de Rosis Italicis, pauca hæc habet. Multa quidem sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum veniunt. At vulgatissimæ in Italia sunt, albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas vulgò appellant incarnatas. Quædam etiam aureo colore fulgent, odore admodum ingrato ac insuavi.

Gesn. diff.

Rosæ hortenses albæ (inquit Gesn.) multiplici folio, passim apud Tigurenses in hortis abundant, frutice proceriore, quàm rubrarum, quæ tum simplici, tum multiplici folio constant. Vidi & Rosam dimidiâ parte candidissimam, alterâ purpuream. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ nunc nobis satis frequentes. Damascenas autem vocant, quoniam ex Damasco Syriæ urbe advectæ creduntur. Rosæ citrinæ, seu luteæ. Rosæ moschum fragrantes luteæ. Rosa lutea inodora, vulpina cognominata. Rosa muscata alia à præcedenti simplex & multiplex. Rosæ muscatæ vel Damascenæ parvæ, simplices, albæ, florentes in Italia toto ferè anno. Aliæ nobiles, densi folio, flore parvo, purpurei coloris diluti. Adhæc

Incarnata. — Citrina. — Mosc. lutea. — Vulpina. — Musc. alba. — Nobilis purpur.

Albo-citrina. Rosæ aliæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, tria, quatuorve folia habentes (quales hæ Rosæ sint, nos latet) per totum annum in arbore ferè videndæ, Muscatæ ab odore, vel Alexandrinæ vulgò appellatæ, ab aliquibus Damascenæ. Hæ verò odore caput tentant: & potentissimè alvum subducunt, non minùs autore Manardo, ac Scammonium: ita ut si sex, vel octo folia acetario miscueris, totum purgatorium reddas, quà de causa ab illis tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferenti, abstinendum censeo. In Hispania rarò videntur & ab aliquibus cum incarnatis confunduntur. Audio easdem Marinas à nonnullis vocari. Incarnata Marina.

Monachi Rosam Damascenam *Moschette* vulgò dictam, è silvestrium genere esse putant, sicut & incarnatam, vel trentaphyllam, à foliis triginta, & albam Centifoliam dictam. Rosæ sylv. Cynosbati, vel Cynorhodi veteribus dictæ, passim sepes vivas replent. Rosa sylv. alia humilior in collibus siccis & apricis toto frutice suavissimè odorato. Rosa sylv. à Maio mense denominata Meyenrößle, spontanea in Albio monte, fuerit Rosa campestris Tragi, rosâ colore magis rubro tinctâ. Hujus altera species, rosâ prorsus candidâ. Sylvestris. Cynosbatos. Campestris Tragi.

Insignis Botanicus Clusius prodidit nobis Rosas Batavicas, Austriacasque, ita scribens: an, quæ apud Batavos Centifoliæ nomine dicitur Rosa, nonnunquam etiam centenis vicenis foliis, ea sit, cujus Theophr. & Plin. mentionem faciunt, hæreo. Istius stirps altera, albo flore, mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, alba major Provincialis appellata, ut superior major Prænestina. Sed & rarius Centifoliæ genus, priore aliquanto minus, colore alioqui, odore & formâ conveniens. Non desunt, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant, quæ mihi nondum videre contigit, nisi ea sit, quam V Vilh. Osterrat Francofurt. unicam in horto suo alit, flore multò dilutiore Prænestinâ, & ferè albicante. Illi congener esse videtur Rosa versicolor, Ioannis Rest au Coloniensis. Accipio etiam Rosas flavas multiplici foliorum serie prædicas exstare. Clusii diff. Centifolia Batavica. Major Provincialis. Prænestina alba. Versicolor. Flava plena.

Cæterùm, ad eas, quæ præter vulgares à me observatæ sunt, redeam. Illarum autem variæ sunt species. Prior Prænestinæ, Provincialis vocatæ, valdè similis, flore saturatiùs nonnihil rubente, & eadem albo, Centifolia alba vocata Batavis. Rosa 2. sive sine spinis, ejusque varietas flore albo. Rosa sine spinis altera. Rosa cinnamomea pleno fore. Rosa humilis flore albo, Græculà Plinij fortè. Rosa campestris odora. Rosa pumila sive Chamærhodon. Herodotus in Vrania, sive lib. 8. Rosas in Midæ Gordij geniti hortis sua sponte nasci refert sexagenum foliorum, fragrantiore odore, quàm cæteras. Centifol. alba. Rosa 2. sine spinis. Humilis. Campestris. Foliorū 60.

Tabern. has agnoscit differentias. 1. Rosam albam. 2. Rosam rubram, quam vocari ait Milesiam, purpuream & puniceam. 3. Rosam provincialem majorem, Persicam, incarnatam & purpuream dictam. ut 4. Provincialem minorem. 5. Rosam sine spinis. 6. Rosam muscatam albam. 7. Muscatam albam multiplicem. 8. Rosam luteam Ægyptiam & Vulpinam dictam. 9. Rosam Eglenterianam, Dunensem & Pampinulam cognominatam. 10. Rosam silvestrem. 11. Rosam arvinam. Tab. diff. Milesia. Persica. Sine spinis. Muscata. Aegyptia. Eglenteria. Sylvestris.

Lacuna Rosam domesticam triplicem facit, albam, rubram, & incarnatam, additque quartam vulgariter Mosquetam, vel Damascenam dictam. Rosam silvestrem ait Cynorhodon Græcis vocari, Pliniumque ac Hermolaum eam cum Cynosbato confundere, quàm verè judicent alij. Dioscor. diff. Domestica triplex. Hermol. & Plin. notat.

Lob. in Adv. Rosas Angliæ, Belgij, & Northmaniæ tradit: Triplex est vulgatioris è colore differentia: nam aut purpura sanguinea saturatè punicant: vel aspectu niveo micant: aut candore & rubore confusis, flammeo rutilant, virgineis genis concolores, quas plebecula pallidas vocat. Silvestris nativæ varietates notatu dignæ: Cinnamomeæ præ sertim florum foliis minimis. Moschatæ silvestrem exuerunt animum & hortenses duplæ factæ. Pares & illis luteæ Galliæ inquilinæ factæ. Est & jamdiu cæruleas videre. Est species vulgò *Esglentines ou Esglentier* dicta foliis odoratis. Est alia pomifera, morifera, aut baccifera Dunen-Rosen dicta. Lob. differ. Rubra. Candida. Pallida. Cinnamomea. Moschata. Lutea. Cærulea. Esglentine. Pomifera.

In tradendis Rosarum differentiis diligentior paululum Lobelio Dodonæus est. In sativarum Rosarum numero prima, inquit is, Rosa alba, Plinij Spineola esse potest, si modo Campana non sit. Altera, quam Incarnatam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est. Tertia, Provincialis Gallis dicitur: hâc Milesiam esse non temerè suspicari licet. Quartam Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè, aut Prænestinam dixerit. Quinta Moschata ab odore dicitur: Damascenam autem & hanc nonnulli appellant. Sexta Rosa sylv. propriissimè, hirsutis pilulis, spongiolis dictis. Septima Cinnamomina appellatur. Octava à colore nomen accepit, Lutea dicta. Nonam, Dunensem nominant, ab ipsis in marino littore arenosis tumulis, quos vulgò Duynen nominant: Sunt qui Pampinulam nuncupant. Decima Cynorhodon, sive canina Rosa odorata, Gallis Englenterium, teste Ruellio, nominata, qui & hanc Cynosbàton, sive Canirubum esse suspicatur. Lugd. vult Campanas Plinij, esse Rosas nostras albas: Damascenas foliis densissimis, Alabandicas, Spineolas & Centifolias: Rosas verò Prænestinas, rubras, & in iis Milesias, quas Galli *Roses de provins* appellent. Trachinias minùs rubentes, quas *Roses incarnates*. Græca rubra etiam est, ut ille quidem sentit, quamvis Plinius colorem non expresserit, eâque multorum sententiâ, quæ Damascena rubra nominatur, *Rose de Damas rouge*. Græcula etiam multorum judicio, Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate*: Moscheutos Rosa Plinio quæ sit ambigitur. Sunt qui inter Damascenas numerent, alij inter Rosas sylvestres passim nascentes in dumis. Damascenarum cortex malvacei corticis modo lætiùs quidè viret, quàm cœterarum, sed quæ foliis sit Oleæ nullam adhuc comperit Dalechampius, quanquam in quibusdam exemplaribus folia lævia legantur, non Oleæ. Cæterùm, Moscheuton Rosam dictam putat, non quòd Moschum oleat (ut vult Dodon.) antiquis incognitum, sed quòd μόσχοις, id est, stolonibus multis fruticet, vel quòd μόσχοις, id est, malleolis feliciter pangatur Vitis modo, non solùm vivi-radice. Coroneolam à coronis nominatam, sive seram, sive Autumnalem, Damascenam esse ferè omnes autumant, tum quod Autumno proveniat, tum quod odore suavi predita sit, Galli *Rose Musquee* & *Muscadelle* vocant. Ea duplex est, Quinque folia una, & altera densa. His addenda Lutea veteribus indicta. Cynorrhodon universè quidem Rosam omnem silvestrem Plinius appellat. Hujus autem genera duo observarunt Herbarij; silv. Rosam vulgarem, & Cynorrhodon Polyacanthon, forma Rosæ sativæ. Dodon. diff. Alba. Incarnata. Provincialis. Rosa Francha. Moschata. Sylv. Cinnam. Lutea. Dunensis. Cynorhodon odorata. Lugd. diff. Rosa alba. Damascena. Roses de provins. Roses incarnates. Rose de Damas rouge. Incarnate. Moscheuton unde. Dodon notatur. Coroneola. Damascena. Rose musquee & Muscadelle. Lutea. Cynorrhodon vulg. Polyacanthon.

Camer. in horto memorat primò albam simplicem & plenam, quam Campanam præcocem Plinij dicit. 2. Lacteolam, Centifoliam eandem putat. 3. Rubricundam non omninò dehiscentem, ut Plinij Græcula. 4. Incarnatam, Norimbergæ Vlmensem à loco vocatam, veterum Prænestinam existimat. 5. Intensè rubentem simplicem, vel plenam à pharmacopœis Finam appellatam, Plinij Milesiam facit. 6. Rosa purpurea, à priore parùm discrepans, videtur ipsi Trachinia Plinij. 7. Damascenam sive Muschatam nominat, eamque simplicem facit & plenam, Cam. diff. Rubicunda. Incarnata. Intensè rubens, sive Fina. Purpurea. Damascena sive Moschata.

plenam, quam Coroneolæ Plinij accommodat: simplicem verò Nesrin, vel Nesrin Serap. & Avic. vocat. 8. Rosam cinnamomeam simplicem, pro Lychnide Plinij Gesnerum habere tradit. 9. Venetam, quam alij Provincialem vocant, Spermoniam Plinij credit. Idem celebrat Rosam absque spinis, campestrem odoratam Clusij, sive Pomiferam, ut existimat Lob. quamvis hic sine spinis pingat, cùm tamen sit spinosissima: Luteam Apennini in Italia inquilinam; & herbacei coloris Rosam. Ait tandem Rosam caninam, [illegible], etiam duplicato inveniri flore, quæ pro Alabandica Plinij haberi queat. *Cinnamomea simplex. Absque spinis. Lutea. Cynorrhodon plenum.*

C.B. differ. Purpurea. Alba. Rubra saturata. Non ita saturata. Moschata. C.B. apud Matth. dividit Rosam in sativam & silvestrem. Sativam purpuream, Incarnatam Italorum, Trachiniam Plinij credit. Albam mavult ejusdem Campanam dicere, quàm Spineolam cum Dodonæo, nisi sit Alabandica. Rubra saturati coloris, videtur ipsi Milesia: flore simplici & multiplici: flore non ita saturatè rubente, fortè Prænestina Plinij: & hæc vel simplici, vel multiplici flore. Moschata ab odore, Nesrin Serapioni: alia simplici, & quidem vel majore, vel minore flore: alia pleno flore. Spinis carens major & minor. Sylvestris vulg. cui Bedeguar adnascitur, flore simplici & pleno, ut & illa, quæ Cinnamomea dicitur. Lutea veteribus indicta, flore simplici, rarissimè pleno. Pimpinula, à similitudine foliorum Pimpinellæ. Odoratis foliis, Esglanterium vulgò & Spina Mariæ. Campestris humilis, vel avenacea flore albo & rubello. Pomifera. Rotundifolia. *Carens spinis. Syl. duplex. Lutea. Pimpinula. Esglanteria. Pomifera. Rotundifolia.*

Idem in pin. sequentes assignat Rosarum differentias: sativam, & 1. rubram Milesiam Plinij, simplicem & multiplicem, colore magis minúsque rubro: ad hanc refert Milesiam rubram plenam vulgo Rosam finam, Milesiam simplicem; Rosam ex rubro nigricantem plenam; & rubicundam Saccharinam dictam, Græculam Plinij, Camerario. 2. Rubram pallidiorem. 3. Saturatiùs rubentem. 4. Purpuream, Trachyniam Plinij. 5. Versicolorem. 6. Maximam multiplicem. 7. Mediam multiplicem. 8. Majorem Prænestinam. 9. Albam vulgarem majorem, Campanam Plinij. 10. Albam minorem. 11. Moschatam simplici flore. 12. Moschatam flore pleno, Coroneolam Plinij. 13. Moschatam semper virentem. 14. Spinis carentem flore majore. 15. Spinis carentem flore minore. 16. Subviridem. 17. Rosam folio subrotundo & crispo. Sylvestrem, & 1. Vulgarem flore odorato incarnato. 2. Sylv. flore majore & rubente. 3. Sylv. flore pleno. 4. Sylv. foliis odoratis. 5. Sylv. odoratissimo rubro flore. 6. Sylv. odoratam albo flore. 7. Rosam odore Cinnamomi simplicem. 8. Rosam odore Cinnamomi flore pleno. 9. Rubram præcocem simplicem. 10. Minorem rubellam, vulgo Majalem. 11. Luteam simplicem. 12. Luteam multiplicem. 13. Campestrem spinosissimam, albam odoram. 14. Sylv. pumilam rubentem. 15. Sylv. pomiferam majorem. 16. Sylv. pomiferam minorem. 17. Arvensem candidam. 18. Campestrem repentem albam. 19. Campestrem, spinis carentem, bifloram.

Et hæc ferè sunt Rosarum propriè dictarum differentiæ, quas ordine paulò post recensentes describemus: hîc verò breviter annotabimus alias plantarum species, quæ Rosæ nomen obtinuerunt.

Æquivoca. Non igitur est institutum nostrum agere hoc in loco de Rosa illa, quam apud Io. Agricolam Io. Pollio Oenipontanus quidam Medicus sibi in Suevorum Brisgoia monstratam prædicat quam incolæ Rosam & Lilium inter spinas appellant. Ea enim nostro judicio Periclymenum fuerit, de quo lib. 15. *Periclymenum.*

Sambucus rosea. Nec agimus de Rosa menapia, Sambuci aquatilis specie Dodonæi quæ Sambucus rosea est, de qua lib. 5.

Nihil dicimus de Rosa canina, ex qua Luminare majus hypocistidem fieri scribit. Ea enim Cistus est: de hac lege lib. 13. *Cistus.*

Nec hic nobis sermo est de Rosa marina & Rosolein Lanzana, quæ dicitur Cistus mas major lib. 13. *Cistus mas major.*

Tacemus Rosam Persicam Avicennæ in Ieneliabin, quæ Amat. adstipulante, non est genus aliquod Rosarum, sed flores Perseæ. Hæc tamen opinio refellitur à Matthiolo. *Persea arbor.* Separamus à Rosis propriè dictis Rosam montanam sive alpinam, Berg Rosen Aretij, quam quidam Nerium alpinum vocant li. 13. *Nerium alpinum quorundam.*

Silemus Rosæ Alpinæ speciem alteram foliolis [illegible] Gesneri, quæ fortè Anonymos 2. Clusij fuerit, de qua lib. [illegible] sub Ericæ baccifera affini. *Anonymos 2. Clusii.*

Præterimus Rosam Hiericonteam de qua lib. 15. *Ros. hierico.*

Missam facimus Rosam Hiericontis Fragosi, quæ nobis Herba maxima l. 25. *Herba maxima.*

Omittimus Rosam transmarinam vulgi Ruellio. Hæc enim Malva rosea est, lib. 25. *Malva rosea.*

Non tradimus Rosam Zaveni, quæ Althea est, tradenda lib. 23. *Althea.*

Non statuimus dicere de Rosa Græca, quam quidam Baptisecula m volunt, malè. Cyanus est. lib. 26. *Cyanus.*

De Rosa Indica Gesneri hort. hîc non loquimur, sed lib. 25. sub Tageti Indico. *Tagetes Indica.*

Sic & de Rosa mariana sexta Tragi, sub Pseudomelanthio. *Pseudomelanthium.*

Et de Rosa mariana quinta, sub Been albo. *Been album.*

De Rosa mariana sylv. flore rubro, sub Ocymoide rubro. *Ocymoides rubrum.*

De Rosa mariana sylv. flore albo, sub Ocymoide albo. *Ocymoides album.*

De Rosa Iunonis vel Iunonia, quod Lilium est, scribimus lib. 19. *Lilium.*

Rosam Solis, vide Rorem solis lib. 27. *Ros Solis.*

Rosæ nomen attribuitur Rhodiæ radici, quam tradimus lib. 15. *Rhodia radix.*

Rosa arbor est Nerium, de quo lib. 15. *Nerium.*

Rosa marina Cæsalpini describitur lib. 39. cap. de Eschara. *Eschara.*

Nomina linguarum. Rosa de qua hîc agimus, Græcis ῥόδον dicitur quasi [illegible] pro [illegible], Etymologico: At ex mente Plutarchi 3. symp. [illegible] quòd largum odoris effluvium emittat. Ab Arab. vocatur *Nard*, *Naron* seu *Vard*: It. *Rose*: Germ. Rosen: & Angl. Belg. Roose Hisp. *Rosas*: Gall. *Rose*: Boh. *Ruse*. Stirps ipsa, quæ græcè ῥοδωνιά dicitur, apud Latinos cum flore nomen idem retinet: Germ. Rosenstauden: Gall. *Rosier*. Virgas stirpis Rosarum, Strabus poëta Gallus Viburna nominat *Rhodonia de frutice. Viburna.*

Dederam Viburna Rosæ pratensa met alio.

Notandum apud Galenum per ῥόδα, Rosam, intelligi totum florem; per φύλλον, verò folium, floris partem, & non ipsius stirpis. Eadem enim est phrasis Germanica cum Græcis, quando dicunt Rosens bletter de flore. Sed & hîc observandum, an quod Gal. dicit in Philoxeni remedio ad fluxum & dolorem; Item in Diarhodo, [illegible], quod vertit Cornarius recentium, sit legendum mollium aut tenerorum, ut intelligat quod idem dicit in Diarhodo [illegible]. Ipsemet præterea Cornarius apud Diosc. [illegible] vertit tenera: ita ut eæ sint teneræ partes, quæ separantur ab unguibus, qui duriores sunt. Manardus ait, Partes eas candidas, quæ capiti de proximo hærent, præcidi à Seplasiariis, Rhodomeli vel Rhodosaccharum reliquo paraturis. Et hinc Rosas tales exungulatas appellant: unguem verò, qui calycibus inseritur & græcè ὄνυχα dicitur, à Galeno tum alibi, tum lib. 4. [illegible] vocari, id est, extremitatem. Ἄνθος verò τῶν ῥόδων, quod (ut Diosc. dicit) in medio Rosarum reperitur, flos Plinio dicitur, id luteum scil. quod foliis circumquaque ambitur, separatum in capillum, id est, in tenuia quædam fila, & in semen quod sub his filis *Rosarum folia. Cornarius notatur. Rosa exungulata. Flos. Semen.*

lanugine quadam opertum cortice continetur: in Officinis tamen, ut dicit Dodonæus, & ab Arabibus Medicis, Anthera nominatur. Manardus contra flores, Antheræ nomine recentiores significasse contendit. Quod & nomen ipsum manifestat, cùm ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos Rosæ deductum videatur, voce tamen (ut fieri vulgò solet) paulisper decurtatâ. Est & Anthera compositionum nomen, quarum Plinius 24. Cels. 6. Diosc. 1. Gal. 5. de compos. med. secundùm genera, Paulus & plerique in suis libris meminere. Cæterùm, Dodon. & Manardus non distinguunt ἄνθος à capillamentis, id quod facit Tragus: qui Anthos vocat puncta lutea in Rosis. Capillamenta autem vocat fila illa quibus insident puncta. Nunc Κεφαλαὶ ἢ κεφάλια τῶν ῥόδων, Diosc. dicta, id est, Capita Rosarum Plinio, in quibus semen gignitur, dicit Manardus esse solidum illud, quod foliis & floribus, ceu basis substernitur: cujus superior pars, ex qua flos & folia prodeunt propriè caput, reliquum calyx nominetur. Tragus calicem ait esse superiorem partem Rosæ nondum expansæ. Dodonæo Calix vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur & continet. Alabastri etiam sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur, complectentes: quæ quinque sunt, duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata; partim minimè, quæ cortices Rosarum à plerisque appellantur. Per nodum Rosarum non intelligit author apud Monachos (scilicet Mesues) pomellum, sive pyrulum in quo semina Rosarum concrescunt & servantur ad maturitatem, quódque defluxis foliis restat in planta & tempore maturationis fit rubrum: sed Calycem, folia florum Rosarum continentem, qui vulgariter Bolto dicitur. Fructum autem, ut inquit Tragus, Rosæ maturum & rubrum, Germani Büttel/Butten/Arßkitzeln nominant. Semina denique sunt lapilli illi duri, qui in capite Rosæ includuntur, ex quo novæ plantulæ proveniunt, sed tardè. Qui itaque Rosarum semen Antheram vocant, decipiuntur. Lanæ tandem sunt capilli, in quibus lapidea semina continentur.

Anthera unde dicta. Capillamenta. Capita. Calix. Alabastri. Cortices Rosarum. Nodi Rosarum. Pomellum. Calyx. Bolto. Error de Anthera. Lana.

Nascitur, autore Theophr. Rosa etiam ex semine, quod sub flore in malo inclusum habet, lanugine Cnici modo, aut Echini Carduorum obductum, omnia semina proximè ambiente: κνηκῶδες ἢ ἀκανθῶδες ἔχον χνοῶδες, ὥστε ἐγγὺς τῶν σπερμάτων αὐτοῦ. Sic enim emendari debet falsa hæc Gazæ lectio, ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ κνηκῶδες, ἢ ἀκανθῶδες, ἔχον δὲ καὶ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς τῶν σπερμάτων αὐτοῦ: quod flori subditum suo in malo contentum cneccum, vel acanaceum, lanugine quâdam obductum gerit, ut primis seminibus proximum sit. Cæterùm, quoniam tardè perficitur semine sata, caule conciso vel toto purgato seritur: usta recisave florem meliùs profert: relicta namque excrescit, silvescitque: sæpiùs transferre eam satius est: sic enim pulchriorem effundi Rosam affirmant. Tempus hoc generationis notatur. Rosa serior hisce [*Hyacintho, Gladiolo, Viola nigra, &c.*] est, & novissima quidem erumpit: prima autem inter vernos desinit flores, parùm enim temporis durat ejus proventus. Vita Rosæ quinquenniū ad vigorem scilicet, non adustæ, nec recisæ. Sed ejus quoque flores senescentis deteriores redduntur. Ad jucundam autem olentiam, Solum, cælúmque accommodatum plurimùm confert: montibus autem Rosæ longè deteriores emergunt.

Gaza emendatur. Satio. Cultura. Tempus. Vita.

Nascitur, inquit Plinius, Rosa spina veriùs, quàm frutice. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & invirides alabastros [*papillatos corymbos Hier.*] fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. Et aliàs verò quoque plurimùm solo prævalet. Cyrenis odoratissima est, ideóque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minùs odorata provenit. Præterea locis omnis siccis, quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris: propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Novissimè tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altiùs, quàm fruges, leviùs, quàm Vites. Tardissimè proveniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine, ob id potiùs caule conciso inseruntur. Et ocellis radicis, ut Harundo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis virgis Quinquefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atque ustione proficit: translatione quoque ut Vitis optimè ocyssiméque provenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata pedalibus intervallis, crebróque circumfossa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce. Rosa & quinquennium profert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: tantúmque Myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Favonio fossa oportet esse, iterúmque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetustis minùs odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & Crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis.

Plinius spina veriùs quàm frutex. Cortex Alabastri. Cyrenaica. Locus. Satio. Tempus. Cultus. Insertio. Præcox ut facienda. Duratio. In Ægypto inodora. Rosaria quo tempore colenda. Rosa ubi & quando odoratior.

Februario mense Rosaria conserenda, inquit Palladius, sulco brevissimo, aut scrobibus ponenda sunt vel virgultis, vel etiam semine. Si qua etiam sunt antiqua rosaria, hoc tempore circumfodiuntur sarculis, vel dolabris, & ariditas universa reciditur. Nunc & quæ rara sunt, possunt ductâ virgarum propagine reparari. Si Rosam temperiùs habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calidâ bis rigabis in die. Rosas nondum patefactas Maio mense servabis, si in canna viridi stante illa, recludas ita, ut fissuram coire patiaris, & eo tempore cannam recidas, quo Rosas virides habere volueris. Aliqui olla rudi conditas, ac benè munitas sub dio obruunt, ac reservant. Odoratiores fieri Rosas Didymus affirmat, quibus Allia propè fuerint consita. Si velis sine temporis intercapedine rosis frui, singulis mensibus loco stercorato pangis, semper Rosas habiturus. Serendi ratio variat. Aliqui integras plantas cum suis radicibus transferunt: alij in palmares taleolas, cum suis radicibus in sobolis modum cubitali intervallo deponunt, & crebris irrigationibus & stercore juvant. Nonnulli ut majorem odoris fragrantiam adsciscant, intertextas iis coronas simul adobruunt. Majorem odoris gratiam habent quæ siccaneis enascuntur. Vita, vigórque manet Rosis, quę in amurca, si mergantur ut humor extet. Alij ut diu serventur, hordeum dum in herba est, cum radicibus evulsum, in fictile non picatum demitti, Rosamque priùs quàm dehiscens se pandat, operiri præcipiunt. Alij virentem hordei segetem pavito loco sternunt, & rosas ipsas recondunt. Democritus triticem bis die rigatum, Januario mense Rosas ædere promittit. Florentinus est author, florem Rosæ inoculationis modo cortici mali insitam, eodem quo malum tempore partus suos excludere. Sunt qui recentes hac ratione custodiant: Alabastros turgentésque calyces in ventre adolescentis

Rosariorum cultura. Vt præcox fiat. Vt in canna conservenda. Vt odoratior fiat. Serendi ratio. Rosis amurca utilis. Recentium asservatio.

scentis arundinis facta rima claudunt, & papyro vel charta, molliter fissuram obstringunt, qui possit aura vel vapor expirari. Rosa protinus candorem contrahit, quæ sulfuris nidore suffitatur, cum dehiscens in folia cœpit evolvi. Si plantarum indigus volueris ex paucis virgultis habere copiosa, quaternûm digitorum paulove longiorum gemmantes surculos cum suis sarmentulis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, stercoratu rigationibusq; tueri: ubi anniculam ætatem compleverint, pedis spatio inter se disjunctos transferre, luxuriante materiam omnem adimere, crebris defossionibus exhilarare. Nicander apud Athenæum:

Propagatio.

Præterea Rosæ spinis armata excissa germina
Terræ tumulis infige, ad duos palmos aperta via:
Operisque principio precibus Themidem Olentam venerare:
Alendas deinde Rosas cælestibus dimitte pluviis:
Semper illa augescent foliis circumcirca comantibus.

In Anglia bifera & trifera. Orbis deliciæ, inquit Lobel. florum princeps & honos Rosa, Angliæ florentissimi Sceptri, perinde auspicatissima, ac meritissima tessera, utin quo regno hunc fruticem, non modò ipsa bruma virentem, & interdum penè perpetuifolium, sed etiam mirè feracem, biferum sæpè, quandoque triflorum videas.

Tempus. Florent Rosæ, quædam citiùs, aliæ seriùs; omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinna nomine, & aliæ quædam sylvestres: seriores sativæ sunt. Moschettæ mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si Autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuò erumpere posse testatur.

CYNORRHODON VETERIBUS.

Videtur Plinius per Cynorrhodon aliam quam Cynosbatum intelligere: nam de Cynorrhodo inquit l.8.c.41. A morsu [*ad morsum alij*] unicum remedium oraculo quodam nuper repertũ [*nuper invento repertũ Dal.*] radix silvestris Rosæ, quæ Cynorrhodos appellatur. *Rosa silv. Cynorrhodos.* Insanabilis ad hoc annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potúsq; omnis afferens odium. *Historia de invento remedio ad canis morsum.* Nuper cujusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris Rosæ, quam Cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casúque accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni, servatúsq; est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Aliàs apud autores Cynorrhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis ejus spinis nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. *Cynorrhodi spongiola.* Et hæc de Cynorrhodo Plinius.

Cynorrhodon de Rosa sil. Cynorrhodon universè quidem de Rosa sylvestri dici non negamus.

Rosa rubella simplex, minor non spinosa. Sed est & Cynorrhodon leve Dalechampio, quod de Rosa rubella simplici, minore, non spinosa intelligimus.

Rosa spinosa rubens. Alterum verò Cynorrhodon de Rosa spinosissima flore rubro, quod Polyacanthon nominavit Dalechampius.

[illegible] Tandem Cynorrhodon de Lilij quoque habetur genere.

CYNOSBATUS VETERIBUS.

Ne verò eorum aliqua omittantur, quæ ad perfectiorem Rosarum cognitionem facere videntur, de Cynosbato in præsenti laconicam instituemus historiam. *Cynosbatus Theophr.* Hujus itaque apud Theophrastum talis extat descriptio. Cynosbatos [τὸ κυνὸσβατον] Cani Rubum Gaza vertit: fructum edit subrubrũ, Rosæ [τῷ ῥόδῳ lege, non τῷ ῥοιᾷ Malo punico, ut passim exemplaria habent] fructui similem: est inter fruticem atque arborem Rosæ [τῷ ῥόδῳ mendosum est, legendum enim Rosæ τῷ ῥόδῳ] similis, folióque æmulatur vestigium hominis [*Exemplar nostrum ἄγνωδες habet: verùm Athenæus ex Theophrasto rectiùs ἀγλαῶδες, splendens: Hermol. γλαυκῶδες. Miletus ἀγνῶδες: Plurimum rectè legisse ἰχνῶδες putat Dalech.*] & ita Gaza ex Plinio. *Theophr. restituitur.* *Theophr. de versa lectio.* Fructum flatu averso colligendum censent, alioqui periculum oculis imminere. Aliàs noctu accipere jubent.

Rubus Plinio. Plinius de Cynosbato sibi minus constat. Rubi aliud genus est (inquit l.16.c.37.) Rosæ similitudine, qui vocatur Cynosbatos. Et l.21.c.4. inter Rosas ait, Rosa nascitur spina verius, quàm frutice in Rubo [*Cynosbato Dal.*] quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti [*latè se non spargentis, Dalech.*] Item l.24.c.14. Cynosbaton, alij Cynospaston, alij Neurospaston vocant, folium habet vestigio hominis simile. *Cynosbatos Cynospastos Neurospastos.* Fert [*adde inquit Dalech. Chamæbaton*] & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, [*nervum habetur. alij*] unde Neurospastos dicitur. *Plin. illustratur.* Alia est à Cappari, quam Medici Cynosbaton [*quoque*] appellaverunt. *Capparis non est.* Hujus Thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche & Chia commanducatus, os purgat. *Ruborum Rosa.* Ruborum Rosa Alopecias cum axungia emendat. *Plin. reprehe.* Et ita Plinius qui Cynosbati historiam, cui fructus subruber est, foliúmque ἰχνῶδες, miscet ac confundit cum Chamæbato, quod uvam nigram fert, sive Morum Uvæ simile, ejus Rubi modò, quem erectum, ac procerum ὀρθὸν vocat Theophrastus: *Plin. error.* Plinio ergo parit uvam nigram Cynosbatus, quod nemo præter eum, quod Ruellius sciat, confirmat. *Smilax aspera.* Error autem inde natus est, quoniam Smilax aspera Labruscæ modo ferens Uvas, Cynosbatos à quibusdam teste Diosc. vocari soleat. Rubus certè qui similitudinem Rosæ fert, Cynosbatos à Plinio dicta est. Hoc Rubo nata multis creditur Coroneola jucundo odore, sed exili. *Cynorrhodi à Cynosbato differ.* Aliqui Cynorrhodon à Cynosbato non flore roseo, quem fert utrumque, sed spongiolis distinguunt, quas Cynorrhodon habet, Cynosbatos non habet.

Rubus caninus Diosc. *Oxyacantha.* Dioscorides Cynosbaton his verbis descripsit: Rubus caninus [τὸ κυνόσβατον] quem & ipsum aliqui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo [βάτῳ] longè major, justa arboris magnitudine [δενδρώδης.] Folia fert multò latiora, quàm Myrtus: spinas circum ramos robustas: florem album: fructum oblongum, Olivæ nucleo similem [ὀλίνῳ] dum maturescit fulvum, internâ parte lanuginosum. Fructus siccatus sistit alvum, absque interno illo lanuginoso: hoc enim arteriam lædit, si in vino fervefactus bibatur. *Ruell. notatur.* Sic quondam vertit Cornarius meliùs, inquit Lug. quàm Ruellius, mendosos codices secutus: fructus exemptis interioribus floccis arefactus, alvum sistit: *Vires.* fervefacti enim ij in vino, mox poti arteriam infestant. Integer codex teste Lacuna habet: ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς ξηρὸς, ἄνευ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐρίου· (χνοώδες γὰρ) τὰς ἀρτηρίας τοῖς ἀπ' (ὄντων ...) βλάπτει.

Serapio historiæ Diosc. quam transcripsit, adjicit radicem fructu calidiorem esse, tusam & in emplastro admotam, spinas & infixa corpori extrahere: Folia quoque trita & imposita phlegmonas impedire ac prohibere: quæ cum in nostris Dioscoridis exemplaribus desiderentur, non sine ratione, ea manca hîc esse suspicari licet.

Cynosbatus Galeni. Galeno Cynosbati fruticis fructus non segniter adstrictorius est, folia verò mediocriter. Itaque particularis usus haud ignotus est. *A lana abstinendum.* Cavendum ab eo, quod in fructu ejus lanæ speciem habet, ceu arteriam vitians.

Nunc

Aequivoca. Nunc verò, Cynosbati, sive Rubi canini æquivocationem paucis prosequemur. Ac primùm quidem *Rosa foliis odoratis.* Cynosbatos sive Cynospastos, pro Rosa foliis odoratis Eglentina dicta, à quibusdam accipitur.

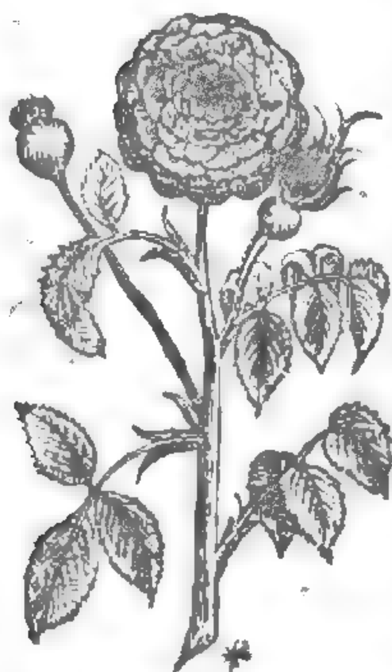
Capparis. A Medicis quoque Cynosbatos, ut vel ipsi novimus, Capparis non rarò dicitur.

Smilax aspera. Smilacem etiam asperam nonnulli vocant Cynosbaton.

Chamæbatus. Plinius verò, autore Dalechampio, confundit Cynosbati historiam, cum Chamæbato. *Veterum Cynosbatum varium.* Cynosbatus adhæc, vel ut alij Cynospastos, quem Plinius describit, alius est à Theophrasti, & à Diosc. Cynosbato differt.

Spina alba. Vltimò spinam albam voluerunt aliqui esse Dioscoridis Cynosbaton, ut facit Cornarius.

ROSA RVBRA, FLORE VALDE pleno, & semi-pleno, & simplici ferè.

Descri. Rosę rubrę frutex minor est quàm albæ aut rubellæ: *Virga.* virgæ non ita crassæ: *Spina.* spinæ multò rariores, nec ita mordaces, aliqui rami etiam sine spinis: *Folia.* folia ex lõgiusculo pediculo, cui in principio veluti auriculæ foliola sũt terna, vel quina, utrinque glabra, supernè magis virentia, subrotunda: *Flores.* flores sive Rosæ, rubræ, magnæ, quædam plenæ admodùm, coloris intensè rubri, sive purpurei: quædã paucifoliæ, odoratæ omnes, & potissimùm siccæ: *Fructus.* flores sequuntur fructus sive capita sublonga, rubra ubi matura.

Dod. descr. Dod. sic describit: Tertia, similis incarnatis ramis 3. & foliis est, sed subindè brevior, flore verò odoratissimo, pulcherrimóque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente. Rosarum omnium prǽstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis utilissima. 4. Quarta, modò dictâ brevior est, virgis cubitalibus, aut altioribus, flore eleganter rubente, sed minùs, quàm jam dicta, & quandoque simplici, quinque tantummodo foliorum, aliàs plurium: aliquando etiam multiplici, odore grato & perquam jucundo.

Synon. De Rosis rubris scripsisse Dioscoridem, inde colligere licet, quia meminit unguis, quod est in folio album. Sed & Cord. in Diosc. hunc de Rosis rubentibus, quæ à Medicis receptæ sint, agere scribit.

1. Cam. h. Rosa intensè rubens, simplex, vel plena, *Rosa fina Cam.* vulgò Pharmacopæis Fina vocata, cujus foliis exsiccatis, quoniam colorem & odorem diutiùs servant, utuntur: *Milesia.* Hanc Milesiam fuisse olim dictam, 2. ex Plinio conjicitur. Rosa purpurea sive in rubro nigricans, & ceu violacei aliquid diluti admixtum habens, priore major, ab aliquibus Bolrosen appellata, *Trachinia.* videtur Trachinia Plinij. 3. Rosa rubicunda, non omninò dehiscens, ut Plinij Græcula, folio quoque, quàm in cæteris latiore, odorata tamen. *Rosa Saccharina.* Ex quibus Saccharum Rosaceum conficitur, unde apud nos Zucker rosen dicuntur.

Synon. Dod. gall. Rosa altera culta, Rosa purpurea, & Rosa rubra. Sub hoc genere continentur Rosæ Trachiniæ Plinio, *Trachinia.* cui in rubro magis nigricantes, sunt Rosæ Milesiæ: *Milesia.* Rosæ sativæ quartum genus, Rosa Milesia Plinij. Eidem de flor. & hist. Rosa sativa tertia, Provincialis Gallis dicta: *Provincialis.* hanc Milesiam esse non temerè suspicari licet. *Milesia.* Rosa sativa quarta, Rosa Francha Gallis: Plinio Trachinia fortè aut Prænestina dicta. *Trachinia Prænestina.*

Lob. Adv. Rosa purpurea sanguinea: Ic. Rosa holoserica. *Holoserica.* Tab. Rosa rubra: item simplices & flore pleno, Rosæ Milesiæ, Rosæ purpureæ & Puniceæ. Cur hanc ita spinosam pinxit, an figura transposita per Compilatorem aut Typographum? Lugd. Rosas Prænestinas existimat rubras & in iis Milesias, *Prænestina Milesia.* quas Galli *Roses de provins* appellent: item, Græca *Græca.* Plinij [*à Græcis Lychnis*] rubra etiam est, ut Lugd. equidem sentit, quamvis Plinius colorem non expresserit, eáque, multorum sententia, quę Damascena rubra nominatur, *Damascena rubra.* *Rose de Damas rouge.* Figura fortè Rosæ rubræ convenit, cui in Hist. Lugd. titulus simpliciter Rosa. Considerandùm an Græca Plinij, sive Lychnis, non sit potiùs herba? An porrò benè ad rubras Rosas referat Lugdun. Damascenam rubram, dubitamus.

Gesn. Rosæ rubræ urbanæ simplices vulgares, quarum prǽstantissimę, quę puniceo colore rubent. Eid. coll. & Cardano de rer. var. Rosæ rubræ. Cæs. Rosa rubens multifolia in brevi fruticę, vix cubitum excedente, aculeis firmioribus, calyce scabro, odore jucundo, sed exili: Milesia Plinij. Ger. Rosa 2. rubra, The red Rosen. Figuram Tabern. habet spinosis virgultis, cur non mutavit, ejúsque loco eam ponit, quæ est nomine Provincialis. Eid. Rosa 3. sive Holoserica, The velvet Rose. Germ. Rot Rosen/ Blůtrot Rosen: Gall. *Rose rouge, Rose de Damas rouge.* Belg. Prouinsch Rosen.

C. B. pin. Rosa sativa 1. sive rubra, Milesia Plinij: *Rosa sativa 1.* Rosa sativa multiplex, Brunf. Domestica punicea, Matth. Hortensis rubra multiplex, Tragi. Rosa hortensis, Fuchs. Rosa, Tur. Lac. Lon. rubra, Cord. in Diosc. Lugd. Adv. Tab. Ger. Rosa rubra urbana, Gesn. h. Sativa rubra, Ang. Cast. Sativa 3. quæ Provincialis, Dod. Rosa Damascena, Lob. Rosa rubens multifolia, Cæs. Rosa intensè rubens, Cam. Est simplex & multiplex, colore magis minúsq; rubro: huc refertur, 1. Rosa Milesia fl. rubro pleno, vulgo Rosa fina. 2. Milesia fl. simplici rubro. 3. Rosa ex rubro nigricante fl. pleno. 4. Rosa rubicunda Saccharina dicta, Græcula Plinij, Camer. Eid. Bau. *2.* Rosa sativa 2. sive rubra pallidior. Sativa 4. sive Francha Gallorum, Dod. Rosa holoserica, Lob. ic. Rosa rubicunda, Cam. Rosa 3. Cæs. Rosa Damascena rubra, Lug. Aliis Trachinia, Prænestina aliis, aliis Græcula Plinij: hæc priore minùs rubet, & flore simplici plerumque est, & foliis latissimis, cujus frutex spinis communiter caret. Eid. B. Rosa sativa 2. sive saturatiùs rubens: *3.* Rosa 1. Prænestinæ similis, Clus. hist. Rosa purpurea, sive in rubro nigricans, Cam. Foliis est quadragenis amplioribus, saturatiùs rubentibus, ad nigredinem vergentibus, & alabastro crassiore.

Locus & Tempus. Genevæ, Lugduni, Montbelgardi, & Basileæ flore observavi intensè rubente: in urbe *Provins* Galliæ vidi Rosam valdè plenam & rubram, *Valde plena & odorata.* quæ in varias Galliæ partes exsiccata distribuitur, quia valdè odorata. Ex hac Conserva sicca ubique paratur. Et hæc est, ni fallor, quam observavi an. 1569. medio Maij mensis, in horto D. Ioh. Heitzmanni, cui flos densissimis farctus foliis, multò minoribus, quàm in vulgari rubra, odoratior etiam, quàm illi: calyx spinulis horret: folia duûm ordinum, duo semper sibi ex adverso opposita sunt, quintum verò in summitate, medium inter ordines locum occupat: omnia in cir-

in circuitu serrata, glabra, superne virentia, inferne canescentia.

ROSA ACANTHOS, FLORE pleno, coloris rubelli.

Descr. IN plurimis hæc variat à reliquis Rosarum speciebus. Est quidem ea ramis & frondibus Rosæ intensè *Rami.* rubescentis, vulgari altitudine, figura & effigie, lævibus & sine spinis, viridantibus magis atque flexuosis: quarum tamen summi propter floris calycem & folia surculi *Folia.* horridiusculi sunt, ex densissima apicularum nigrarum & asperiuscularum congerie: foliola, quæ summa occupant ramorum, communiter quina sunt, rarius terna, interdum sena, lata, opposita, impari seriem claudente: supernè quidem atrovirentia, infernè subcinerea, tria nonnunquam unciarum longa: rosa speciosa, nec minore foliorum stipatu, quàm pallidæ sive incarnatæ, suavis odoris, coloris rubelli saturatiore tinctura, quam ornat varia vagàque venularum purpurascentium delineatio: subtus verò folia ex incarnato candicant *Fructus.* omnia. Huic succedit fructus orbicularis, majoris Avellanæ, colore obscurè rubente, densissimo la*Radix.* pillorum villosorum agmine farcto. Radix repens, lignosa, duraque.

Descr. Clusii. Clus. sic describit: Multis statim à radice assurgit *Virgæ.* virgis, humanam altitudinem interdum æquantibus, si fertili solo & umbroso loco pangatur, ut plurimùm verò longè infra eam magnitudinem, & cubitalibus duntaxat, vel sesquicubitalibus, lævibus & sine spinis, viridibus, in varios ramos deductis: fo*Folia.* lia habet alata, hoc est ternis aut quinis uni costæ (quæ subaspera est) inhærentibus, binis semper inter se oppositis, extremo impari satis amplo, constantia, fuscâ viriditate supernè nitentia, infernè ca*Flores.* nescentia: extremis ramis insident flores, oblongis hirsutisque pediculis inhærentes, multiplici foliorum numero constantes, Prænestinis majores, mediique inter illas & rubras coloris, jucundi odoris: *Fructus. Semen.* fructus brevis, crassus, penè orbicularis, maturitate rubens, inæquale semen, &, ut rectè Theophrastus notat, ..., ut omnia Rosarum genera, lanugine *Radix.* involutum continet: radix dura, lignosa plerumque, ... instar, sub terra propagines in lateribus spargit.

Synon. Clus. pann. Rosa Austriæ 1, sive sine spinis. Eid. hist. Rosa non vulgaris 2. sive sine spinis. Cam. h. Rosa absque spinis purpurascens, plenis majoribus floribus. Cæs. Rosa rubens multifolia colore magis diluto, Græcula Plinii. Tab. Rosa sine spinis. Ger. Rosa 5. sive sine spinis. Ang. The Rose without Pric-les. C.B. pin. Rosa sativa 14. sive spinis carens, flore majore.

Locus & Tempus. Friderici Meyer munere provenit mihi in horto Ill. E.C. Montbelgardi florens Iunio: Octobri cum fructu in prædicto horto Argentinæ observata, cui ex Clusij horto Viennæ primò delata. Clusius autem hujus cognitionem acceptam fert C.V.D. Ioanni Schroetero seniori, Ienensis Academiæ in Thuringia Medico. Non desunt qui flore albo se conspe- *Flore albo.* xisse affirment.

ROSA SINE SPINIS, COLORE penè fecum vini rubri.

ALiud genus Rosæ sine spinis invenitur, non valdè diminutibus virgis. Viennæ Austriæ *Locus.* tiam ante Clusij in eam urbem adventum, in quibusdam hortis cultum, quod minores & rariore foliorum textura constantes flores profert, colore penè fæcum vini rubri.

Clus. pann. & hist. Rosa sine spinis altera. C.B. pin. Rosa sativa 15. sive sine spinis flore minore. *Synon.*

ROSA PVMILA PANNONICA, flore rubello.

PEdales, inquit Clusius, atque aliquando cubitales etiam ex eadem radice profert virgas, virides, lentas, infernè paucis, supernè multis spinis ri- *Descr.* gentes: foliorum alas rubræ simillimas, quinque *Virgæ.* aut septem foliis supernè viridibus, infernè candicantibus constantes. summis virgis & ramulis innascuntur satis magni calyces sive alabastri, hirti, *Folia.* barbatique, quales in Rosis rubris simplici foliorum ordine constantibus, ex quibus deinde sese expli- *Calyces.* cant magnæ, non omninò odoris expertes Rosæ, *Rosæ.* quinque foliis præditæ, initio rubræ, deindè paulatim remittente & quasi evanescente rubedine, carnei ferè coloris, multis luteis staminibus, floris umbilicum, quemadmodum in aliis Rosis, occupantibus: fructus ruber, rotundus, omnium maximus & Pyri in modum turbinatus, fulvescente pulpa, inæqualia alba semina continet.

Non ineptè meo quidem judicio ... græ- *Fructus.* cè dicetur hoc 4. Rosæ genus, Latinis Rosa pumila: Austriaci Erdtrosen vnd Heydrosen / Vngari verò *Parragi Rosa* appellant. C.B. pin. Rosa sylv. 14. sive pumila rubens: Rosa 4. Clus. pann. at in hist. 6. & pumila.

Nascitur passim in cæduis sylvis, aliarum silvarum marginibus, sublimioribus & desertis agris per Austriam inferiorem & universam Pannoniam. Floret Iunio: fructus maturescit Augusto, & plerumque tota Hieme ipsi stirpi inhæret.

ROSA SYLVESTRIS RVBELLA, parvo frutice.

ROsæ rubellæ sylvestris frutex parvus est, cubi- *Descr.* talis ut plurimum, formâ similis Rosæ intensè rubræ, curvis nonnunquam spinis, sed raris: foliis *Spinæ.* ut in illa quinquepartitis, rariùs in septem foliola *Folia.* distributis, serratis, glabris, supernâ parte obscuriùs virentibus; denique ejusdem ferè & coloris & formæ, sed rotundioribus & minoribus: flore non par- *Flos.* vo, coloris rubelli, sive incarnati, ut vocant, quinquefolio, jucundissimi odoris, cui succedit capitu- *Capitulum.* lum cum pediculo hispido.

An Trago tertium silvestris Rosæ genus, magni- *An sylv. Rosæ genus Tragi.* tudine foliorum, eam, quæ odorato folio antecedens, tamen spinas gerens, non perinde minaces, & frondem prorsus inodoram: Rosâ quoque aliquanto majore, colore magis rubro, & elegantiore tinctâ, odoris, ejus quidem judicio, ante omnia suavissimi, tactu pinguiore & magis lentâ, luxurians plerumque in humectis, ac minimè fertilibus avenaceis agris, aliisque nonnullis dumetis, rarò supra altitudinem trium cubitorum, sese attollens, & intra humum hinc inde serpentibus radicibus subinde iuvenescens. Hæc Rosa campestris facile & nullo negotio plantari potest.

An Tra-

Rosa pumila Pann. An Tragus hanc suam Rosam noverit nondum nobis certò constat. Multa communia habere videtur cũ Rosa pumila Pannonica Clusij, eandem tamen asserere non audemus, de qua ante.

Ad Rosæ sylv. 3. genus Tragi refert C.B. in pin. Rosam sylv. Gesn.h. dubitatque an sit Cynosbatos 4. Cordi in Diosc. Vocat autem Rosam sylv. 5. sive odoratissimo rubro flore.

Locus & Tempus. Primùm observavi Genevæ circa Castellum *l'Abbatie* florentem Iunio, postea inter Genevam & Trenei: deinde in Ducatu VVirtembergico non longè à Stutgardia secus viam cùm contenderem Pfaingen, florentem Iunio, & in sylva non longè ab urbe Marbach.

ROSA RVBELLO FLORE MAIORE multiplicato sive pleno, incarnata vulgo.

Descr. Rosæ hæ frutices sunt præalti, ut albæ, spinosioris tamen iis multò. *Rami. Spina.* Ejus rami abundant spinis aduncis, & mordacibus: *Folia.* folia non virent, ut in rubra, nec polita sunt, ut in alba, terna, quina ac etiam septena, penè rotunda: *Flores.* flores multi simul ex longis pediculis hispidis, calice etiam hispido, magni, pleni, rubelli, sive incarnati, odoratiores, dum virent, rubris & albis.

Dod.gall. Rosæ sativæ 3. genus in Belgio Provinsch Rosen: Germ. Leibfarb Rosen/ quæ fortè Plinio Alabandicæ. *Alabandica Plinio.*

Eidem de flor. & hist. Rosa altera sativa dilutè & pallidè rubens, Incarnata ab Italis vocata, Alabandicæ similis. Videtur Dod. hujus figuram in hist. exhibere sub titulo Rosæ sativæ.

Gesn.h. Rosæ ex purpureo albicantes, folio multiplici. *Alexandrinæ. Persica. Damascena.* Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ. Harum Rosarum (inquit Monard.) nostris majora & viridiora sunt, foliis amplioribus: aculeis plurimis & acutioribus: florum numerosam copiam fundunt, quæ foliis quinis, aut senis constant, medio inter album & rubrum colore. Ruderatum amant locum. Seruntur, inciduntur, cremantur, transferuntur, sicuti nostra. Harum Rosarum apud Italos, Gallos, Germanos, diversasque gentes nunc frequens est usus, quas Damascenas vocant, quoniam ex Damasco Syriæ Vrbe creduntur advectæ. Apud nos verò triginta sunt anni, ex quo earum notitiam attigimus; ex his Rosis medicamentum (syrupum ex multiplici earum infusione) *Syrupus.* vel mel Rosaceum foliatum parare solent: hæc ille. Sed videt Gesnerus Damascenas, vel Alexandrinas Rosas diversas esse, ut differentiæ causa has Persicas tantùm nominare censuerit. *Persica.* Proxima laus à Puniceis iis quæ in rubrum candicant, Incarnatæ vulgò dictæ: *Incarnata.* Monachis in Mesuem incarnata vel trentaphilla. Item de coll. Rosæ purpureæ vel incarnatæ. Ego Rosas has nunquam vidi solùm cum quinis aut senis foliis, ut apud Gesn. hoc loco Monardo placet sed semper multò pluribus.

Ryff. Rosa flore incarnato Gallorum; Et, Roseo colore insignes Incarnatæ dictæ. Matth. Rosæ ex albo rufescentes, vulgò incarnatæ vocatæ. Lob. Adv. Rosæ pallidæ plebeculæ. Obs. & Ic. Rosa Damascena. Et Rosam Damascenam sive Provincialem vulgi odoratiss. niveis omninò floribus, vel tantillo *Rosa alba.* candore & rubore confusis, maximo proventu alebat Gandani D. Adrianus van der Gracht. Quantum judicare possum ex figura Lobelij, cui stolones sunt spinosi, Rosam rubello flore intelligit: Rosas alioqui minùs diligenter tradidisse videtur.

H. Lugd. Rosæ Plinio Trachiniæ minùs rubentes, *Roses incarnates* vocatæ. *Trachinia Plinio.* Tab. groß Provinsch Rosen/ Rosa Provincialis major: *Provincialis maior.* Item, Rosarum 3. genus, Rosæ majores, & 4. genus minorum dictæ Rosæ provinciales, Rosæ Persicæ, incarnatæ, purpureæ. *Persica.* Pingit Tab. fruticem sine spinis, cùm soleat esse valdè spinosus: errat fortè Compilator, vel Typographus, qui transposuit. Gerard. Rosa 3. Provincialis sive Damascena, Angl. The Provinsche & Damasce Rose. Miror sequutum Tabern. posuisse fig. fruticis rosei, non spinosi, cùm maximè sit spinosus.

Cam. h. Rosam incarnatam, vel leviter purpurascentem Norimbergæ Vlmensem nominatam, *Vlmensis. Prænestina.* veterum esse prænestinam existimat: Incarnatam tamen Lugd. Trachiniam esse putat. Nos suspicamur Theophrasto esse Rosas, quas recenset inter amplas, quibus pars inferior scabra. Cæs. Rosa roseo colore, nascens in frutice valde hispido, quaterna cubita excedente, primo florens inter ceteras: Campana fortè Plinij, & Trachinia minùs rubens.

Synon. B. pin. C.B. pin. Rosa sativa 4. sive purpurea, Trachynia Plinij: Rosa hortensis ex purpura albicans, Tragi, Gesn.h. Rosa domestica carnis colorem referens, Matth. Rosa incarnata, Ang. Cam. Rosa rubra, sive carnei coloris, Bellon. Rosa pallida, Adv. Rosa sativa purpurea, Cast. Rosa minus rubens, Lugd. Rosa provincialis fl. incarnato pleno, Eyst. Rosa Zebedena Pharmacopæorum, Ioannij in tract. de pilulis. *Zebedena.*

Prænest. Clus. De Rosa hac, Clusio Prænestina dicta, aliàs vulgò Provincialis, puto loquutum Thomam Morum in Epigr. ubi, quomodo utraque in una coaluerit, ostendit his verbis:

Purpurea vicina fuit Rosa candida, utramque
Vtraque dum certant, sit prior utra, premit.
Vtraque sed florem Rosa iam coalevit in unum,
Quoque potest uno lucadit illa modo.
Nunc Rosa consurgit, nunc pullulat una. Sed omnes
Vna habet hec dotes, quas habuere dua.
Scilicet huic uni species decor, atque venustas,
Et color & virtus est utriusque Rosæ.
Alterutram ergo Rosam vel solam quisquis amavit.
Hanc in qua nunc est, quicquid amavit amet.
At qui tam ferus est, ut non amet, ille timebit.
Nempe etiam spinas flos habet iste suas.

Locus & Tempus. Tenerior hæc ad frigus quam alba & rubra: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio; Monspelij Martio, Aprili & Iunio; Genevæ copiosè Octobri & Novembri ac etiam Decembri: quæ tardè florent,

jucun-

jucundissimi sunt odoris, nec ita citò flaccescunt. Et licèt nimio frigori impatiens satis, nisi ab eo muniatur, quandoque pereat, tamen altero anno à radice rursum repullulat.

ROSA FOLIO CRISPO, FLORE rubello sive incarnato.

Locus cum descript. PForzhemiæ anno 1595. idibus Julij observavi in horto D. Grienningeri Rosæ fruticem folio subrotundo & crispo, flore rubello sive incarnato, & præcedenti in cæteris nõ differentem. Plantata in horto Montbelg. fœliciter provenit.

C.B.pin. Rosa sativa 1. sive Rosa folio subrotundo & crispo.

Icon. Iconi nostræ appinximus separatim Rosã domesticam, sed minori proportione.

ROSÆ RUBELLÆ SIVE INCARNATÆ similis.

Descr. PRænestinæ, quam vulgus Provincialem vocat, valdè similis est (*R. sa prior vel prima Clusii præter vulgares*) nec illa minùs alè assurgit: in solo flore discrimen est, qui circiter quadragenis aut pluribus foliis, paulò amplioribus, & saturatiùs nonnihil rubentibus constat, multis stamnibus flavis umbilicum occupantibus, alabastroque multo crassiore & breviore, quam ob causam Toppel Roose vulgò appellatur: odor minùs suavis, & albæ ferè proximus. Hujus genus album florem ferens, apud Batavos inventur, Centifoliaq; alba illis dicitur de qua mox. *Cẽtif. alba.*

C.B.pin. Rosa sativa 8. sive Rosa major Prænestina Clus. hist. Rosa Prænestina variegata, Eyst.

Locus. Valdè frequens Viennensibus est hortis, & tota Austria, nullus tamen apud illos usus, quam ad eliciendam stillatitiam aquam. Francofurti ad Mænum quædam ejus stirpes Prænestinis mistæ aluntur. *Tempus.* Floret cum cæteris Junio, interdum etiam Maio.

ROSA PRÆNESTINA ALBA & versicolor.

NOn desunt, inquit Clusius, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant: mihi certè nondum videre contigit, nisi fortè ea sit quam *Locus.* honestus vir VVilhelmus Osterrat Francofurtensis civis unicam in culto suo horto alit. Illius flos multò dilutior Prænestinâ, & ferè albicans, perinde tamen magnus & plenus, in quo nonnulla etiam folia observavi, media ex parte candicantia, alterâ purpurascentia, vel similis coloris venis aspersa. Anno etiam 1593. florem mihi protulit ea, quam ad me Hoghelandus miserat planta.

Versicolor. Illi congener esse videtur elegans illa Rosa, de qua honestus vir Ioannes Resteau, civis Coloniensis, superioribus Autumnalibus nundinis apud me verba fecit: se videlicet Coloniæ in suo horto alere Rosam Prænestinæ similem formâ & magnitudine, quæ ut plurimùm dimidia ex parte folia candida haberet, reliqua rubra, aut tertia duntaxat ex parte alba, vel nunc integra alba, modò integra rubra inter se commixta conspiciantur. *Folia.* Ejus plantam sequente Octobri ad me mittebat, quæ prævaluit quidem, sed nondum florem ullum dederat, quum Francofurto excessi.

C.B.pin. Rosa sativa 5. sive versicolor: Rosa prænestina versicolor, Clusii hist.

ROSA HOLLANDICA RUBELLA plena, quibusdam Centifolia spinoso frutice.

Synon. GErardo est Rosa 6. sive Hollandica, aut Batava, Angl. The great Holland Rose, vulgò The great Province Rose dicta, *Locus.* quæ Pforzhemiæ anno 1595. Julij 5. mihi adhuc flores demonstrata est, in horto D. Grienningeri, quam D. Hochstetter denominavit Rosam Hollandicam, *Rosa Hollandica.* quamque delatam ex urbe Delphis allatam & magno pretio emptã. Cæterùm, folia ejus videntur majora quàm in rubella sive incarnata, cui similis frutex spinosus: flos etiam similis, major, plenior, florum folia minora paulò.

De hac Clus. Rosa centifolia Batavica prima an ea sit, cujus Theophr. Plinius & Athenæus mentionem faciunt, hæreo. *An Centifolia antiquorum.* Nam illi Centifoliam, inodoram esse, & pusilla habere folia, scribunt. Quæ autem apud Batavos alitur, non modò referente N.V. Io. ab Hoghelande (qui binas ejus plantas sub anni 1598. initium mihi misit, quas cùm prævaluisse putarem, corruptas esse deprehendi, præter unus radiculæ fragmentum) prænestinis majorem, & perinde ferè odoratam intellexi: sed etiam Francofurti ad Mænum apud Balthasarem & Carolum Hoycke Belgas fratresque germanos illo ipso anno conspexi: sequente verò, ex neglecto illo, & veluti abjecto fragmento nata est mihi stirps, quæ altero anno nempe 96. circiter quadragenos flores tulit, non omnes tamen ejusdem amplitudinis, sed in nonnullis numeravi centena vicena folia, extrinsecus majora, intrinsecus pusilla, staminum locum explentia, *Folior. cxx.* & in ipsum calycem reflexa, odorem autem deprehendi prænestinæ, ad albam nonnihil accedentem, colorem Prænestinæ non dissimilem.

Illius etiam stirpem unam quæ album florem ferat, habere se ait idem Hoghelandus, *Centif. Batavica alba.* mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, quam albam majorem Provincialem appellari ait, [illegible]em, majorem Prænestinam.

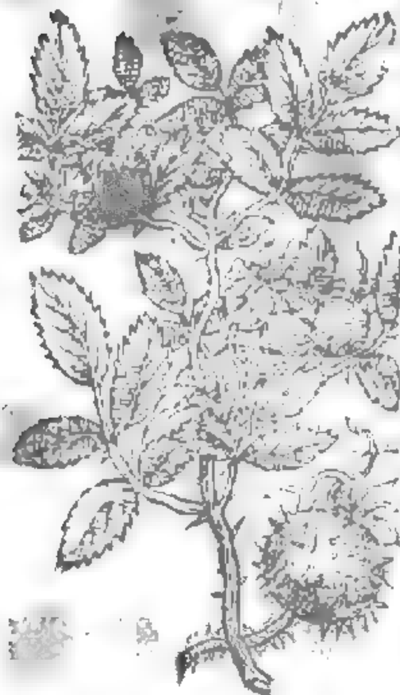
C. B. pin. Rosa sativa 6. sive maxima multiplex: Centifolia Batavica rubra, Clus. hist. Eyst. Habetur & alba, quæ, Rosa alba major provincialis, &, Centifolia Batavica alba, Clus. hist. Rosa provincialis flore albo, Eyst.

ROSA CENTIFOLIA BATAVICA altera.

Centif. Batavica 2. Clus. SEd & rarius Centifoliæ genus apud Batavos inveniri ad Clusium scripsit ille ipse Hoghelandus, priore aliquanto minus, hoc est, mediæ inter Centifoliam & Prænestinam vulgarem magnitudinis, alioqui colore, odore, & formâ convenire: quod verum esse ex ejus planta ab illo missa, sequenti anno deprehendit Clusius.

C.B.pin. Rosa sativa 7. sive multiplex media.

ROSA POMO SPINOSO, folio hirsuto.

Locus. Descr. CHerlerus attulit Rosæ genus ex monte Calcari, & horti Dei declivibus, foliis palmū ferè longis, quinquepartitis, ad rubellam plenam penè accedentibus, minùs rotūdis, longioribus, serratis, *Folium.* hirsutie quadam lenibus tactu, & penè cinereis: capitibus sive fru- *Caput.* ctibus spinosis, magnitudinis Avellanæ rotundæ, ex pediculis brevib. spi- *Spina.* nosis: per ramulos sunt spinæ rariores.

Synon. C.B. Hanc existimamus esse Rosam sylvestrem 15. C.Bauh. in pin. sive Rosam sylv. pomiferam majorem, Rosâ sylv. pomiferâ Lobelij altiorem, ramosiorem, paucissimis aculeis, foliis majoribus, pallidè virentibus, Basileæ locis humidis in Alnetis provenientem.

An Cynorrhodos? Spongiola. An Thal. Cynorrhodos seu Rosa canina, virgis, fructu ac foliis auleatis, spongiolas proferens, weyß Dorn/vel Riechende Dorn.

ROSA POMIFERA VENETIIS Sprengeri folio hirsuto.

Locus. Descr. COllegi Heidelbergæ 1595. in horto Sprengeri Rosæ genus, alibi non observatum, foliis accedentibus Rosæ nostræ pomo spinoso, subtùs lenibus ad tactum, & albicantibus, hirsutisque: differt autem quòd tres conjugationes foliorum mino- *Folia.* rum habeat, & postremò unicum ut cæteræ Rosæ: in extremis ramis raræ spinæ: florem non vidi, ramo sicco describo.

Anno 1609. Maio vidi, ni fallor, hocidem genus Rosæ, Basileæ in horto Heitzmanni, foliis similibus, trium conjugationum: spinis ramorum juxta folia *Flos.* aduncis, brevibus: flore rubello simplici: capitulo spinoso ut in præcedenti.

ROSA SPINOSISSIMA HIRSUTA.

Spina. Folia. ESt & mihi Rosæ ramus, abundans spinis aduncis, cujus folia sunt hirsuta, subtùs ad tactum lenia, conjugationū trium, postremo solo: ea autē majora sūt ungue parvi digiti: quales ferat flores & ubi ramus, ex quo describo, fuerit collectus, me latet.

ROSA MINOR RUBELLO MULTIPLICATO flore, asperis spinis armata.

FRutex est asperis duris spinis armatus, in altitudinem satis magnam multis virgis rubentibus valdè excrescens: Rosę huic parvæ ex brevibus pediculis plenæ, admodum odoratæ.

Descr. Clusii. De hoc frutice Clusius: Rosā Cinnamomeam flore pleno rarò duorum cubitorum altitudinem superantē Viennæ observavi, frequentibus & brevibus ramis donatam, *Rami.* purpurascentibus, qui raris & brevibus spinis armati *Spinæ.* sunt: foliorum alæ illis similes quæ in Rosa, vulgo Canellæ nomen adepta, sunt, h.e. ex quinis aut se- *Folia.* ptenis foliis æqualiter inter se spatio distantibus constant, uno hinc, altero inde, geniculatim conjugatimque semper adhærente, unoque in cacumen excunte, coloris supernâ parte viridis, infernâ candi- *Flores.* cantis: flores vulgari Cinnamommeæ similes, sed majores & multiplici pusillorum foliorum glomeratione constante, quemadmodum alba & prænestina: odor ferè qualis in alba vulgari plena: fructum *Odor.* nondum videre licuit, tametsi multis annis aluerim ejus. *Radix.* Radix latè admodum serpit, & vivax est, novas virgas subinde producens.

Synon. Spermonia Spinula. Cam.h. Rosa Cinnamomea altera, vulgò Veneta, aliis Provincialis, Spermonia Plinij, Barbari, & non Spineola, aut Spinosa, Svecis quorundam.

An Græcula? Gesh.h. Rosæ nobiles densi-folio flore, parvo, purpurei coloris diluti. An Lugd. Græcula, quæ multorum etiam judicio Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate.* An Eid. Græcula Rosa flore suaviter olente, quem sub æstatis initium paulò seriùs quàm Damascena candida promit & per æstatem ferè totam perseverat, foliis Damascenæ albæ latioribus sese non explicātibus, nisi quis manu deducat, sed velut conglobatis & convolutis, ut Plin. scribit: Cinnamomum olere hanc vulgus ait. *Plin. confusio.* Intimiùs perquirendum, & ad trutinam veræ contemplationis revocandum, an Plin. scribens de Rosa Græcula, non miscuerit herbas: præcedens enim, quæ Græcis Lychnis, herba videtur, uti & sequens, quæ Moscheuton: & quamvis veræ Rosæ genus traderet, tamen non videtur competere nostræ minori rubellæ, quæ foliis non est latissimis. Proponimus *An Rosa ex Pangæo.* etiam examinandum an nostra non possit esse Theophrasti Rosa ex Pangæo, de qua etiam Plinius. Sed & hoc observandum quod scribitur à Lugd. suam videlicet Græculam sub æstatis initium florere, quandoquidem nostra Rosa, de qua hîc agimus, primo Vere floret.

Tab. Rosa Provincialis minor: Item, Rosarum genus, Provinciales magnæ & parvæ, coloris aurei, jucundi odoris: Rosæ persicæ, incarnatæ, purpureæ. Figura Tabern. posita pro Rosa provinciali minore, commodè satis exprimit Rosam, de qua hîc agimus.

Ger-

Ger. Rosa 4. sive Provincialis minor, Angl. The lesser Damaske Rose: item, Rosa Cinnamomea pleno flore, The double Cinnamome Rose. *Ger. repreh.* Peccat in excessu Ger. duas proponendo figuras, quæ videntur eandem plantam denotare, prior est Tab. altera verò Clusij in Pannon.

C.B. pin. Rosa silv. 8. sive Rosa odore Cinamomi flore pleno: Rosa cinamomea pleno flore, Clus. pan. & hist. Eystett.

Locus & Tempus. In horto E. C. tempestivè primo vere floret, ex Burgundia delata. Vnde primùm Viennam allata sit plerique dubitant, nonnulli tamen ex Tyrolensi Comitatu originem ducere existimant, alij è Gallia Moschatæ pleno rubro flore, nomine missam. Tunc in omnibus Cæsareis hortis, & aliorum qui herbariæ rei studio oblectantur, alebatur: sed omnium frequentissimam Cassellis in cultissimo Ill. Principis VVilhelmi Landtgravij Hassiæ horto, supra humanam altitudinem sese attollentem, interdum etiam Autumno rursus florentem, quæ tamen florem minus plenũ superiore, quæ Viennæ est, habere Clusio visa est, & stolones atque ramos minùs rubentes.

ROSA CINNAMOMEA FLORIBUS subrubentibus, spinosa.

Synon. cum descr. DOd. gall. Rosæ sativæ 5. genus, flore simplici, fortè Rosa Prænestina Plinij, foliis minoribus, quàm albarum, rubrarum & rubellarum, ramis tenuibus, spinosis, subrubentibus: floribus parvis, simplicibus, odoratis, rubellis. Eid. de flor. & hist. Rosa 7. sive sylvestris 2. à quibusdam Cinnamomina dicta, id est, Cannel Rooßkens, Rosæ caninæ vulgò dictę similis, veruntamen aliquantulum minor, cujus virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore; plerique in hortis habent, præcox est. *Dod. notat.* Notandum Dodon. olim scripsisse spinosam, quod nunc non repetit: In postremis etiam spinarum nullam facit mentionem, quanquam ante dixerit omnes has Rosas mordacibus aculeis horrere.

Lob. & Lug. notantur. Lob. Adv. Rosa silv. quam Boreales Canel roose/ sive Cinnamomeam appellant: Hę foliolis sunt omnium florum minimæ: Franciæ, Belgio, Angliæ, ruri spontè crebræ, ipso odore notissimæ. Eid. Ic. *Rose de Canelle.* Miror autem Lobelium (& ex eo Lugdunensem, qui eadem recitat) Rosam hanc non describere, nec in Obs. se explicare: coloris florum non meminit, nec etiam tradit an spinosa, vel non spinosa: is quidem titulo *Rose de Canelle* ponit figuram Rosæ simplici flore cum spinosis virgis: sed considerandum àn intelligat rubellam flore pleno.

Clus. in pan. & hist. Canelle rosæ vulgaris nec colorem tradit, nec eam describit, neque docet an sit spinosa aut non spinosa. Thal. Cynorthodon sive Rosa sylv. suaviter fragrantibus foliolis, videtur esse *Flore albo.* Cinnamomina Dodonæi, quam etiam flore candido, non ita frequenter tamen inveniri ait. Sed an hæc eadem sit cum Cinnamomina, vel cum aliqua earum, quas tradimus, non est quod adhuc affirmemus. C.B. pin. Rosa silv. 7. sive Rosa odore Cinamomi simplex: Cynamomea simplex, Cam. Pro Lychnide Plinij Gesnerus habet: & in Albio monte, majorem & minorem nasci tradit: illam fœminam, hanc marem faciens.

ROSA RUBELLO FLORE, PARVO, simplici, non spinosa.

Descr. MItior hæc, nullis horret spinis, pediculo duntaxat floris nonnihil aspero: *Folia.* foliorum autem glabrorum conjugationes præter extremum impar, tres sunt, vel quatuor, serratorum, superiùs virentium, inferiùs albicantium, glabrorum: *Flos.* rosæ sunt parvæ quinquefoliæ, odoratæ, coloris rubelli: *Fructus.* fructus rotundus, parvo Mespilo paullò minor, per maturitatem rubés, grana tomento involuta continet: *Semen.* in hortis sæpè altitudinem hominis excedit.

Rosa Maj. Ges. h. Rosa silv. vulgò Tigurinis Meyenrößle/ ubi à quibusdam colitur in hortis: crescit verò spontè ad radicem Albij montis, & est minor, odoratior & pretiosior Cynorrhodo, inque hortis facillimè durat. *Campestris Tragi.* Hæc eadem fuerit Rosa campestris Tragi, quam Germ. vocat Hanrosen/ Feldrosen/ Habersrosen: Item coll. Rosa à Maio denominata Meyenrößle/ Rosa Maij sine spina, montis Albij prope Tigurum. *Gesn. notat.* An Rosa Maij Gesneri eadem sit cum Tragi Rosa campestri 3. vel 4. nobis dubium est, quia ei prior spinas gerit; secunda autem flore prorsus est candido.

Græca Plinio Lychnis. Lugd. Rosa Græca [Plinio] à Græcis λύχνις dicta, nascens sponte in sepibus, valdè humilis, spinis carens, (quod huic tantùm generi Rosarum proprium est) flore languidiùs rubro, Vere & Autumno prodeunte: quod etiam huic Rosæ cum Coroneola & Grecula commune est. quę in hortis nostris colitur, & in quibusdam montibus luxuriat, odoris est expers: *Inodora 1.* At humi jacentem & valdè humilem foliis tam exiguis, ut vix Rosa esse uideretur, flore suavissimi odoris *Odorata 2.* in Cemeneorum montium jugo altissimo Lugduno propinquo, quod montem Pilati vocant, Dalechampius collegit: Contra in Carthusianorum Cœnobio primario, Gratianopoli vicino, prorsus inodora est, ut verissimum esse comperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractans odoris præstantiam loci ratione contingere; & quæ eadem in tellure proveniunt à sese differre, quod jucundum, vel nullum odorem spirent. *Gazæ error.* Eum locum Gaza (ut id obiter etiam hîc dicatur) non rectè est interpretatus: Hanc si quis Rosam Græcam esse Plinij negaverit, *Cynorrhodon leve.* Rosæ genus Cynorrhodon leve esse Dalech. jurè concesserit: Sunt Cinnamomeæ foliolis omnium florum minimæ. Inter silvestres etiam non postremæ venustatis, inquit Pena, sed inodoro pomo donatæ. *Lugd. notatur.* Hæc Lugd. separans Cinnamomeam à pomifera Lobeliũ imitatus, nec indicat an ambe diversæ sint ab ea, quã Lychnidẽ vocat: figura sanè ex Lobelio quã ponit titulo Rosæ silvestris Pomiferæ,

convenit cum ejus Lychnide descripta lectores hæc perpendant.

Cinnamomea: Lychnis Plin. Cam.h. Rosa Cinnamomea simplex, pro Lychnide habita à Gesnero, & in Albio monte major & minor nasci tradita. Quaternas in costis singulis foliorum syzygias habet plerumque major, præter summum singulare, quod domesticæ nullæ, nisi rariss. silvestres quædam, sed non omnes solent: Minor, quam pro mare habet, ut priorem pro fœmina, minutiores gerens spinas; floris pericarpium gerit spinosum modicè, superioris leve. Distinctionem hanc *Cam. error.* à Camer. assignatam nondum inveni in libris impressis Gesneri: fortè Camer. inter manuscriptas annotationes reperit, & non separat Rosam non spinosam à Cinnamomea, de qua ante, quæ Dodon. & Lob. spinosa est. rem ulterius considerasse debebat.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa sylv. 10. sive minor rubello flore, vulgo à mense Maio, Majalis dicta: Cinnamomea altera, Cam. Provincialis minor, Tab. Ger. Malè *C.B. lapsus* quoque frater Rosam hanc Majalem, quæ sine spinis est, eandem facit cum spinosa & Provinciali minore Taber. & Ger. ad quam etiam Cinnamomeam 2. Camer. referimus.

Locus & Tempus. In hortis nonnullis florentem observavi mense Iulio: Genevæ ubi vocant *petits Damas rouge*, Maij principio. Reperi spontaneam in monte Thoiri copiosè, ceu etiam in pago Colonge: in monte Balon Lotharingiam attingente: item, in montibus Burgundiæ propè Mascon cum flore Maij principio.

ROSA SYLVESTRIS POMIFERA Lobelio, flore rubello, sine spinis, pumila, eadem fortè cum præcedenti.

Locus. Descr. INter silvestres Rosas (inquit Lob. in Adv. Duynen Rosen / pomifera, morifera, baccifera, non postremæ venustatis, Angliæ perquam familiaris, & Eglentinæ cognatior, fruticat pumila, bicubito non altior, sed inodora: folio minore, & pereleganti: Mespilo Aroniæ non dispari *Pomum.* pomo donata, minore multò, colore viridiore, rubello, subpuniceo, per Augustum maturo: flos Rosæ silvestris est. Eid. Obs. & Ic. Rosa silvestris pomifera. *Lob. reprch.* Miror Lobelium non tradere qua in re hæc differat à Cinnamomea, nec coloris meminisse, nec indicasse an sit spinosa: figura spinis destituta non malè convenit nostræ Rosæ parvo flore rubello, quæ spontè provenit, quam an intellexerit Lobelius dubito. Camerarius aliam intelligit nempe Rosam campestrem odoratam Clusij, quamvis illa sit spi- *Cam. notatur.* nosissima, ut ipsemet Camer. fatetur; & flos albus qui Lobel. rubellus: nos igitur Camer. non assentimur, eandem Lobel. & Clusij esse hac in parte plantam. Lugd. Rosam sylvestrem pomiferam Penæ separat à nostra præcedenti Rosa, non spinosa: nos sanè suspicamur hanc eandem esse cum nostra, sed spontaneam, id quod stirpium periti investigent.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa silv. 16. sive pomifera minor: Rosa silv. pomifera, Lob. & Lugdun. Cynorrhodi species, Thal. Rosa arvina, Tab. Rosa pimpinella, Ger. Hanc Lob. spinis carentem, at Tab. spinosam pingit. *C.B. censura.* Ego contra fratrem Cynorrhodi speciem Thalij, non puto referendam ad hanc silvestrem pomiferam Lobelij, sed ad pumilam spinosissimam folio Pimpinellæ. Præterea Rosam arvinam Taber. aliam existimo, quæ rationes paullò pòst dicendas.

ROSA PVMILA SPINOSISSIMA, foliis Pimpinellæ, glabris, flore albo.

Descr. HAud impunè ullâ sui parte contrectari se patitur pumila hæc sesquicubitalis Rosa, tam denso horrent minacium spina- *Spinæ.* rum undiq; agmine, tam per caudicem quàm ramu- *Ramuli.* los, quos inconditos multos habet, per quos folia con- *Folia.* jugationum quattuor, alata, glabra, vix quadrantem æquant unguis digiti minimi, circumcirca crenata, subrotunda: flosculi *Flosculi.* simplici constant foliorum textura, candidi, crebri, luteis capillamentis medium obsidentibus, alabastriculis parvis: radix repit & pluri- *Radix.* mas virgas emittit.

Considerandum an eadem sit, quam Clusius in pann. pro Rosa 3. in Hist. pro 5. sic describit: Rosa *An campestris odorata Clusij.* campestris odorata, cubitalibus aliquot, aut ad summum, sed rarissimè, bicubitalibus assurgit virgis, firmis, duris, lignosis, rubescentibus, densissimo spinarum vallo munitis, ex quibus frequentes confuso ordine oriuntur spinosi ramuli, virides, singuli suum florem sustinentes, album odoratum, quinque foliis constantem, Luteæ, aut Canellæ Rosæ vulgaris [*qualis hæc sit Clus. non ostendit*] æqualem, capillaceis quibusdam staminibus cum suis apicibus luteis medium floris umbilicum occupantibus: fructus rotundus, brevis, initio viridis, deinde plenam maturitatem adeptus niger, crassa, angulosa, candida, dura semina continet: folia sunt inter eam quæ luteos simplices fert flores, & illam quæ ab aggeribus, in quibus sponte provenit, quæque à Pimpinellæ foliorum similitudine nomen apud Belgas accepit (Duynen Roosen & Pimpernelle Roosen enim appellant) ferè media, per ambitum serrata, & nullius splendoris: radix dura, lignosa, in diversa tendit. Invenitur multis circa Viennam locis, præ- *Locus.* sertim editioribus & montosis. Floret Maio, quo *Tempus.* tempore rusticæ mulieres plurimos ejus fasciculos ob odoris gratiam, venales in forum deferunt. Fructus Augusto maturescit.

Rosa silv. Dodon. gall. Rosarum silvestrium genus, cujus virgæ spinis acutis abundant, flores parvi, simplices, albi, suavissimi odoris: humilis Rosa, inter Rosas domesticas & silvestres minor: Videtur Græcorum κυνόσβατος, Latinorum Canitu- *Cynosbatos Spineola Plin.* bus, & Plinio Rosa spineola. Idem. de st. & in histor. Rosa 9. parva humillima, ... spino-

spinosissimis, foliis minimis, rosis perquam exiguis, candidis, & suaviter odoratis: frutex hujus niger, aliorum ruber. Rosa minima à nostris Duyn roosskens. h. e. Dunensis Rosa dicta in marino littore, arenosis tumulis, quos vulgò Duynen nominant; sunt tamen qui Pimpernelle Rosskens nuncupant. Rosam Pampinulam dixeris à similitudine nempe hujus fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinulæ quæ alio nomine Sanguisorba & Pimpinella vocatur. Minima spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, juxta Icium portum, in arenosis juxta mare tumulis. Observandum hoc in loco Dodonæum in histor. Dunensis Rosæ fructum nigrum dicere, Clusium autem id tribuere suæ Campestri, quam videtur separare à Dunēsi sive ea, quæ Pimpinellæ folio.

Dunensis. *Pampinula.* *Varietas.* *Dod. notatur.*

Thal. Cynorrhodi species in Broccenbergo nascens, rarior inventu, fructu nigro, non oblongo, sed rotundo, Cerasi magnitudine, continente semina pauciora quàm reliquæ species, duplo tamen grandiora, ac formę quodammodo granorum Vitis.

Cynorrhodon Broccenbergense.

Camer. apud Thalium & in horto ait Rosam pomiferam Lobelij, vel campestrem odoratam in pann. Clusij, Belgis à foliorum figura Pimpernellin Röslin vocari: quamvis ille sine spinis depingat, illam revera sit spinosissima. Ego non adstipulor Camerario: Rosa siquidem Clusij, albo flore est; Lobelij autem Rubella: Hoc præterea observandum, videri Clusium Rosam Campestrem distinguere ab ea, quæ folio Pimpinellæ, ut jam dictum.

Pomifera Lob. *Cam. notatur.*

Tabernam. Rosarum 9. genus, Rosa Eglenteria dicta, frutice humili, virgulis spinosis, foliis parvis, floribus sive rosis pusillis, albis odoratis: fructu nigro: Rosa Dunensis, aut Pampinula. Sed apud Tabern. confunduntur Rosarum genera duo: Icon repræsentat quidem Eglenteriam, sed non descriptio, ut apparet ex ea & nomenclaturis.

Tab. error.

C.B. pin. Rosa sylv. 4. sive Rosa campestris spinosissima fl. albo odoro: Rosa campestris odora & 5. Clus. pan. & hist. & Cam. Cynorrhodon polyacanthos, Lugd. Rosa Dunensis, Dod. Rosa præcox spinosa fl. albo, Eyst. Hæc opinio non placet: patet verò nostra ex dictis, & mox subdendis.

Syn. C.B. *C.B. opinio non placet.*

In hortis non parùm se multiplicat serpendo, ideòque haud multùm in altum sese attollit. In castello Bermont, unde mihi missa, copiosè provenit in rupibus.

Locus.

ROSA SPINOSISSIMA PUMILA flore rubro.

Lugd. Icon est sub titulo Cynorrhodi Polyacanthi, quæ non malè exprimit nostram Rosam spinosissimam flore albo jam dictam. Cynorrhodi autem hoc genus à spinarum densissima multitudine quibus caulis, surculi, ramuli, folia rigent, Polyacanthon nominavit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore est rubro exiguo: Reperitur in Gramuntio nemore propè Monspelium: hæc Lugd. Ego inter Rosæ siccas plantas invenio ramulum spinosissimum foliis minimis, præcedenti similibus, sed minoribus multò, cui titulum fecit Dourez Cynosbati odorati. Gesnerus, qui hunc habuit, ascripserat esse fortè vel Rosæ Damascenæ cognatam, vel Nersin Serapionis.

Cynorrh. Polyacanthon Dal. *Cynosb. odoratum. An Damascena, vel Nersin Serapionis.*

Hanc nos suspicamur esse collectam Monspelij: fecissemus eandem cum præcedenti, nisi invenissemus Dalechampium tradere Cynorrhodon Polyacanthon flore esse rubro circa Monspelium. Cherlerus retulit ramis spinosiss. cum minimis foliis, modò dictis similibus, passim provenire in rupetis & frutetis collium Narbonensis Galliæ, ac ibi florere Maio: verùm quo colore non indicabat.

C.Bauh. hanc spinosissimam eandem statuit cum pumila spinosissima, foliis Pimpinellæ. Sed huic flos albus, illi ruber. Hæc pedis altitudinem nunquam excedit, illa verò sesquicubitalis est.

C. Bauh.

ROSA ARVINA TABERN. SPINOSA.

Apud Taber. in Ic. & hist. hujus Rosæ sive Arvinæ, Feldt Rose nihil præter iconem & nomen extat, quòd ut ait, adeò vulgaris sit omnibus locis, ut non egeat descriptione. Sed Compilator satis demonstrat se parùm versatum in Rosarum discriminibus: Icon quam proponit, accedit ad Iconē Rosæ pomiferæ Lobelij. Quare ejusdem plantæ existimarem, nisi spinosa pingeretur, rarioribus tamen spinis & non crebris, quales sunt in Rosa nostra spinosissima: Considerandum an sit Rosa Maij minor Gesneri Camerario, cujus descriptionem posuimus antea, sub Rosa rubello flore non spinosa.

Tabern. *Rosa Maij Gesn.*

A me aliquando reperta est Rosa sylv. in monte S. Hippoliti, urbi Burgundiæ vicino, frutice parvo spinis robustis, rarioribus, ut in icone Tabern. foliolis novem aut etiam undecim, glabris, qualia in Rosa spinosissima alba. Ger. qui figuram Tab. exhibet, Rosa pimpinella, Angl. The pimpernel Rose, & Rosa pomifera.

C.Bauh. eandem facit Rosam arvinam Tab. cum silv. pomifera Lob. & Cynorrhodi specie Thalij: sed ei adhuc assentiri non possum.

C. Bauh.

ROSA MINIMA.

Rosam vix trium unciarum, colle suo in horto Dei detulit gener, cui folia unciam circiter longa, quinquepartita, glabra: flos pro proportione plantulæ magnus, quinquefolius, albus: in ea spinas non animadverto: considerandum an sit tantùm variatio aliqua alicujus præcedentis generis: nolimus nos ut videamur plures plantas cæteris nosse, multiplicare species: studemus quidē opera Dei in Botanicis demonstrare quātum pro nostro captu fieri potest.

Descr. *Folia.* *Flos.*

ROSA FOLIIS ODORATIS Eglentina dicta.

Rosis silvestrib. antè dictis similis, aculeatis virgis, Trago magis exiguâ Rosâ silvestri vulgari,

Descr.

Virga. *Folia.*

sed spinis & foliis asperioribus Dod. proceritate sylvestres omnes sæpè superans, virgas habet duras, crassas, & lignosas: nos plerumque observavimus minorem & virgis minùs crassis: foliolis subrotundis, quibusdam pænè rotundis, plerumque septenis, Dod. splendentibus & pulchrè virentibus, Trago cineraceis, nobis potiùs viridibus, odore gratissimo ac suavissimo maximè vento flante, teste eodem Trago: flores exigui, quinquefolij, albi, & valdè odorati, (vidimus & rubentes,) Trago ex purpura saturatè candicantes & odore jucundiore ac vehementiore præditi; Dodonęo verò, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructus oblongus, coloris subrubentis. Reperiuntur etiam circa hujus tenues virgas spongiolæ hirsutæ, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur.

Flores. *Alba, & rubens.* *Fructus.* *Spongia.*

Cynosbatos. Cynorrhodos. Eglantera. Cord. in Diosc. κυνόσβατος sive Cynorrhodos altera, hirsutioribus foliis, cujus frutex totus suavissimum odorem spirat, Englandira vulgo appellata. Trago Rosæ silv. genus 2. German. nonnullorum Weinrosen/ Frawen Dorn/ Marien Dorn. Gesn. h. Rosa sylv. humilior, Tigurensibus Weinrößlein denominata, à vino. Eid. cat. Cynosbati genus odoratum, Weindorn/ Weinhag.

Sylv. humilior. Cynosbati genus. Rubus caninus. Cynorrhodos.

Turn. Rubus canis, κυνόσβατος, Angl. Eglentine. In hac communiter spongia nascitur, ut scribit Plinius. Ego hanc nihil aliud quàm suaveolentem Cynosbati speciem existimo. Idem habet de Cynosbato. Dod. Gall. Rosæ 2. genus, Plinio Græcè λύχνις, Lat. Rosa Græca, Gal. & Bel. Eglentier. Idem de flo. & hist. Rosa 10. sive sylv. quædam, foliis odoratioribus: Cynorrhodi sive Caninæ Rosæ odorata species, quam Galli Englenterium Ruellio teste nominant, qui & hanc sylvestrem Rosam Cynosbatum sive Caninum Rubum suspicatur, de quo Diosc. κυνόσβατον ἢ ὀξυάκανθα. Extat & Cynosbati apud Theophr. descriptio, quam habet correctiorem Athenæus: Cùm harum descriptionum utraque non malè canina Rosa odorata convenire videtur: Est verò & alius Cynosbatus, quem Plin. l. 24. describit: sed huic Cynosbato, silvestris odorata (si modo legitima & nō corrupta est descriptio) nec quicquam similis est, veluti neque Cappari, neq; Smilaci asperæ, quarum utraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

Græca. *Caninæ species.* *Cynosbatos. Oxyacantha.* *Cynosbatus Plinij non est.*

Lob. Adv. Rosæ species altera, vulgò Eslentine aut Esglentier: in hujus potissimùm ramis Bedegar vocatum provenit. Idem Obs. & Ic. Sylv. Rosa & Canina Rosa odorata, Angl. Brerbusche or Heptree sive Brere tre. Germ. Wildtrosen & Hecktrosen. Bel. Wilde Rose. Gall. Eglentine. Hisp. Rosa salvage. It. Rosa canina, Rose salvatice & canine. An Lob. benè distinxerit Rosas sylvestres examinent lectores.

Bedeguar. *Lob. notatur.*

Lugd. Rubi genus aliud in quo Rosa nascitur, inquit Plinius, Dioscoridis κυνόσβατος, qui in sepibus cum aliis Rubis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè Sent. Fruticem eum esse putant nonnulli, quem Galli Englantier, & Eglantier vocant, id quod notæ à Diosc. positæ testantur. Et licèt in Dioscoridis historia nihil sit quod non sententiæ Herbariorum de hac planta adstipuletur, dubitant tamen adhuc de ea re quidam, alij apertè refragantur, in primis verò Matthiolus: cui respondent alterius sententiç authores. Hoc primum, quod Matthiolus vehementer probat, & adversus Marcellum contendit: Cynosbaton à Cynorrhodo, sive Rosa sylvestri differre caulium robore, proceritate, crassitudine, aculeorum multitudine & rigiditate, folio jucundi odoris, ut inquit Plinius, sed angusti, nec latè se diffundentis (quod in Rosa sylvestri prorsus odoris est expers) in acutum desinente, cùm Rosæ sylvestris folium summâ parte latiusculum sit & majoribus incisuris divisum, quæ cum tantoperè inter se diffideant, Cynosbaton neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa à Dioscoride conferri oportuit. Nullo verò pacto adversatur Plinij authoritati, Rosam sylvestrem Cynorthodon non Cynosbaton appellantis: qui præterea non scribit, veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuisse, quàm spongiolam illam, quæ mediis sylvestrium Rosarum ramis oboritur, ut citra illius mentem ait Matthiolus. Perspicere verò ex hac historia licet Cynosbati folium Myrto præsertim sylvestri simillimum esse, verùm latius in ambitu serratum, paullò minùs acuminatum. Ejusdem fructum nucleo Olivæ, ἐοικότα ut scribit Diosc. id est, similem; non ἴσον id est, magnitudine parem: quanquam nec ejus magnitudo ea sit ut Olivas superet Hispanicas aut Narbonenses. Quod in Theophr. legitur de Cynosbato φύλλον τῷ ἴχνει mendosum est, scribendum τῷ ῥόδῳ. Et postea pro τῷ ἴχνει scribendum τῷ ῥόδῳ & pro ἀγνώδες, legendum ἰχνώδες, illam & Plinius folium hominis vestigio simile est interpretatus. Hominis vestigium si consideres, principio non nihil latum, medio latius, in angustum & acutum, summo cacumine desinit, quale à calceatis arenæ lutóve imprimitur, tali præsertim calceo, qualem veteribus in usu fuisse ex antiquis statuis apparet. Ea figura imaginem foliorum Cynosbati repræsentat. At quod scribit Plinius Cynosbaton uvam nigram ferre, Cynosbaton sanè cum Chamæbato confundit. Tam in Cynosbato quàm in Cynorthodo excrementum quoddam gignitur, globosum, hirsutum, tactu asperum, quod in Cynosbato pilulam Castaneæ similem Plinius appellat, in Cynorrhodo spongiolam. Et hæc Lugd. quæ cap. sequenti Rosam sylv. alteram appellat vulgò Eglantier. Nos quidem non negamus Rosam Eglentinam esse Cynosbaton, non invenimus tamen quod Lugd. scribit Plinium dicere folium jucundi odoris esse Cynosbato: nec discrimina quæ ponit multi im facimus, nec demonstrat qua in re tantoperè diffideant, ut Diosc. Cynosbaton, neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa oportuerit conferre: An non Eglantina Rosa verè Rosæ genus est? Turn. Eglentinam diversam existimat à Cynosbato, censuitque esse veterum Cynorrhodon seu Rosam caninam.

Rubi Rosa Plinio Cynosbatos *Matth. refutatur. Cynosbatos differt à Cynorrhodo.* *Matth. reprob.* *Lugd. notatur.* *Eglentina Cynorrh. veterum.*

Compilator Tabern. commendat in hist. cum nona Rosa, quæ est Eglenteria, Rosam Dunensem sive Pimpinulam. Cur Ger. pro Rosa silv. odora, Angl. the Eglantine or Swecte Brier dicta, figuram Tabern. Rosæ sylvestris posuerit, rationem non video? An Cam. h. Rosa canina κυνόσβατον vivis sepibus idonea?

Gerardi lapsus.

C. B. pin. Rosa sylv. 4. sive foliis odoratis: Englanteria, Ruell. Rosa silv. altera, Trag. Gesn. h. Rubus canis, Eglanterium, Turn. Cynosbatos, Lac. Rosa 10. Cynorrhodi, vel caninæ Rosæ odorata species, Dod. Rosæ sylv. species altera, Lugd. Rosa Eglenteria, Lob. Adv. Tab. & Eyst. Rosa canina, Ger.

Synon. C. B.

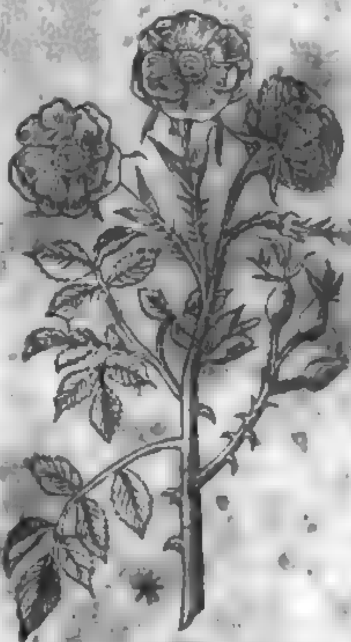
Provenit sponte Montbelgardi ad collem, quem vocant Condsmeine & alibi, ut Basileæ, Genevæ & Lugduni,

Locus & Tempus.

Lugduni, mense Iunio, nunc Augusto, nunc Septembri, etiam cum spongia. Dodonæo hortensis est, nec usquam in Gallia aut Belgio sponte vivit. Angliæ & Flandriæ hortis ad odoris gratiam colitur, sponte oritur in Bathonia Angliæ, proximus collibus non procul ab ædibus D. Laurentij Huyde. Lob. Hanc cùm aliquando Gesnerus in hortuli sui loco umbroso plantasset, odorem amisit: tamen civis quidam alius parum in ipso muro hortuli sui, partim juxta, loco aprico, valdè proceram, & suavissimi odoris, quem nectareum dixeris, annis quamplurimis illic vivam habuit.

ROSA EGLENTINA FLORE pleno.

Locus. VEsuntij in stirpium cultissimo horto Dom. à Bellosontaine vidi fruticem cum foliis odoratis, sed majoribus, quàm in spòtanea. Et hinc Lob. in Obs. ait Rosam Eglentinam flore multiplici in hortis variare: hanc in Ic. inscribit, Rosã sylvestrem odoratam flore multiplici.

Eglentina. Sylv. flore multiplici. Cynorrh. duplex. Cam. in κυνοῤῥόδ. duplicato flore, quę pro Alabandica Plinij haberi queat. Hanc ego cum Camerario Alabandicam non censuerim: ea siquidem vilior Plinio albicantibus foliis.

C.B.pin. Rosa sylva. sive flore pleno: Rosa canina duplicato flore, Cam.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO Eglantinæ virente, albo flore & rubello.

Alba. IN Alsatia & circa Montbelgardum, in sepibus cum reliquis Rosis sylvestribus, genus quoddam provenit magnum, foliis quinis plerumque, ex virore nigricantibus, similibus Eglentinis rugis & colore, non tamen ut illarum odoratis, præterea majoribus: rosæ sunt albæ: spinæ hinc inde per ramos aduncæ. Hujus aliam observavimus florentem Maio in Ducatu VVirtembergico inter Stutgardiam & Eslingam, flore rubello. Rubella.

ROSA SYLVESTRIS ALBA CUM rubore, folio glabro.

Descr. Folia. Flores. Capita. ROsa nostra sylvestris, folio glabro, in magnos excrescit frutices, magnis armatos spinis: folia sunt satis magna, utrinque glabra: flores simplices, quinquefolij, albi, cum aliquo rubore, in medio stamina lutea: succedunt capita longa, primum viridia, deinde Coralli modo rubra, quæ ubi planè matura, mollia redduntur, sapidi gustûs, cum aliqua aciditate: à pilis, quibus semina involuta sunt, inter edendum, cavendum.

Rosa canina vulgo Dod. Dodon. ita describit: Ea quæ canina Rosa vulgò dicitur, Belgio familiaris, aculeatis virgis, & asperis

foliis, sativis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex, quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur hujus virgis aliquádo pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam spongiolam Rosæ nuncupant. Spongiola de pila Rosa sylv.

Cynorrh. Plinij. Lugd. sic, Rosa sylv. quam Cynorrhodon Plinius appellat, foliis est asperis, aculeatis: rami surculique, ut in sativa spinis horrent; sed graciliores sunt, foliaque multò minora: rosæ ipsæ simplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodoræ, quibus tandem succedunt capita rotunda, ut in sativa, rubra cùm matura sunt, in quibus semen lanâ opertum. In mediis ramis nascitur pila quędam hirsuta, à Plinio spongiola nominata. Hanc Seplasiarij quidam Bedeguar appellant, non sine errore, cum Bedeguar Cardui genus sit. Sed nec Dodonæus, nec Compilator Lugd. videntur cognosse discrimina Rosarum sylvestrium. Icon nostra ex Camer. valde placet. Bedeguar de pila Rosa perperam offic. Dod. & Lugd. notantur.

Est hæc illa planta quam Theophr. & Diosc. κυνόσβατον vocant, & alij apud eundem Oxyacantham, malè meo quidem judicio: Meliùs alij apud Plinium Cynosbaton, Cynospaston; alij autem Neurospaston cognominant: existimo tamen eum duas plantas miscere. Cynosbatos. Oxyacantha male. Plin. notat.

Cord. in Diosc. ait κυνόσβατον Canirubum Gazam apud Theophr. reddere, sed eundem fruticem alio nomine Cynorrhodon, Canis rosam, vocari: Esse autem nihil aliud, quàm syl. & aculeatam hamatis spinis Rubum: esseque tres, aut quatuor ejus differentias, & ex omnibus hanc esse prodeciorem. Plinium Cynosbatum cum vulgari Rubo confundere, quosdam etiam hunc fruticem Arbutum esse credere, sed malè. Cani rubus. Cynorrhodon. Rubus sylv. Plin. error. Arbutus male.

Tragi judicio Rosa syl. prior ex purpura dilutè albicans, sive vulgare silvestris Rosæ 1. genus, quod Germani Wildthederosen/ Hanbuttel/ & Buttelrosen/ & spongiolas quę huic adnascũtur, Schlaffkunz appellant, Cynorrhodon Barbaris fuerit. Cynorrhod. Barbari.

Dodon. 9. Rosa κυνόῤῥοδον, Rosa canina & Rosa sylv. Eid. hist. & de flor. Rosa 6. silv. canina vulgò vocata, nonnullis etiam Canina sentis, flore albicante, aut ex albido colore purpurascente, olim inodoro. Canina sentis.

Holler. morb. int. Cynosbaton: Eid. de compos. medic. Cynosbati fructus detracta interiori lanugine Senella vocata. At Senella solet dici de Oxyacantha Matthioli, quæ commendatur ad calculum: quare videndum an ne ab Hollerio duæ confundantur plantæ? Senella. Holl. notatur.

Nescio, inquit Lob. in Adv. quâ fiduciâ invitum me nihil scire docere vult Matth. qui jam diu non novit, ne quidem postremò monitus agnovit Cynosbaton, cujus duo frutices, ut nomenclaturæ sic effiguratæ ex antiqua descriptione persimiles; certum me faciunt, aut saltem ea non carere nos hodie: Est autem frequentissimus Cynosbatos Rubi persimilis, promens florem & fruticem Rosæ syl. estris. An autem Rosæ sylvest. fuerint ritè perspectæ Lo- Matth. reprehend.

belio, valdè ambigimus; videant lectores.

Rubus caninus. *Cynomoron.* *Heliodoron.* *Cynorrh. spongia.* Anguill. vocat Rubum caninum, Rosas albas sylvestres Galeni lib. 2. comp. med. sec. loc. Cynomoron, & Oribasii Heliodoron: Plinium ait tradere in hac inveniri plantam spongiolam, vocatam Cynorrhodon. Hanc Lob. spongiam Bedeguaris vocat. Tab. Rosam silvæ Heckrosen non describit, ita ut nesciam an hanc vel sequentē intelligat. Gesn.h. Rosa sylvestris Cynosbati vel Cynorrhodi nomine veteribus dicta. Eid. cat. Cynorrhodon, Rosa canina. *Cynorrhodi & Cynosbato differentia.* Hanc aliquos à Cynosbato distinguere scribit non flore roseo, quem fert utraque, sed spongiolis quas Cynorrhodo attribuit, & Cynosbato negat. Turn. eos errare scribit, qui Rubum canis & Canirubum, Rubum esse putent. *Rubus non est.* Ger. vocat Rosam caninam inodoram, ejusque figuram assumpsit ex Tab. quæ posita fuerat pro Rosa Eglenteria, cur mutarit nescio. Hæc tandem est cujus turpis figura extat apud Lonic. nomine Hagenbutten & Hanrosen/ & Cynosbati Dioscoridis.

C.B. Syno. C.B. pin. Rosa sylv. 1. sive flore odorato, incarnato; Cynorrhodos Plinij & Barbari: Sentis canis & Cynosbatos, Brunf. Rosa sylv. Matth. Dod. odora, Ger. Cynorrhodos [*an non hac Rosa pomo spinoso, folio hirsuto*] seu Rosa canina, Thal. Rosa sylv. vulgaris, Lugd. Cam. ep. Rosa canina odorata & sylv. Lob. Rosa sylv. altior & spinosior, Cam. Rosa canina, Camer. Cynosbatos & Rubi tertium genus, Lugd. Rosa sylv. odorata incarnato flore, Eyst. Huic, ut & tertiæ [*Rosæ Eglentinæ plenæ*] spongiola adnascitur, quam Plinius in Cynosbato, pilulam Castaneæ similem: in Cynorrhodo spongiolam vocat.

Locus cum tempore. Passim circa scrobes, fossas & margines agrorum & pratorum locis humidis provenire tradit Dodonæus. Ego diversis in locis diverso tempore florere observavi, ut Iunio, Iulio, Augusto, Septembri, Octobri & Novembri, ac etiam Spongiam ferentem.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO glabro, flore planè albo.

Descr. Rosæ fruticem inveni in Burgundia inter Courchaton & Grange castellum & oppidum Ill. E. C. floribus multis simul junctis, Rosæ moschatæ in modum, majoribus, omninò albis, odoratissimis; calycibus, eorumq; pediculis rubentibus: *Folia.* foliis septenis, planè glabris, Rosæ silv. albæ similibus. Et hæc illa est quæ in dumetis provenit, nō ita in altum excrescens, nec ita robustos proferens ramos, ut Rosa silv. alba cum rubore, folio glabro, sed multùm serpens, ramis quibusdam parùm spinosis: Eadem passim in silvosis & fruticetis provenit & circa itinera inter *Locus.* Montbelgardum, & Borongne, alijsque in locis plerumque cum singularibus floribus, modò cum pluribus ut ante dictum: floret Iunio & Iulio, tardiùs paulò quàm cæteræ sylvestres. Hæ demum forte sunt Rosæ albæ odoratissimæ quas reperi florentes *Tempus.* mense Septembri inter VVallenburg & Liechstal Basiliensium.

An Cordo in Diosc. Cynosbatos sive Cynorrhodos, qui Rosa sylv. 3. omnium minima, nec multùm à terra elata, ac propterea Erdtrosen, quasi Chamærhodos appellata. Cum nostra hac Rosa silvestri non malè videtur convenire Rosæ sylvestris Tragi 4. species, Rosæ 4. genus, Cyanrosen / Habertrosen / Feldtrosen / sive Rosa campestris, de qua ait: Rosas profert prorsus candidas, odoris non tam jucundi ut tertij generis, silvestrium omnium Rosarum vilissima. In siccaneis agrorum ipse limitibus, juxtaque itinera Iunio & Iulio mensibus in flore suo apparet. An Gesn. h. Rosæ campestris Tragi species altera, rosas prorsus candidas proferens. An Lugd. Cynorrhodon, sive silv. vulgaris Rosa passim in dumetis reperta ab Herbariis?

C.Bauh. pin. Rosæ sylv. 4. speciem Tragi, facit Rosam silv. 7. sive arvensem candidam: Cynosbaton verò tertiam Cordi, Rosam silv. 18. sive campestrem repentem.

ROSA SYLVESTRIS ALBA, CUM aliquo rubore, folio hirsuto.

Descr. Rosæ silvestris genus hoc magnū ramosum, spinis hinc inde aduncis, robustis, cui foliola quina, vel septena, subrotunda, rugosa, albicantia, hirsuta, nonnihil odorata, minùs tamen quàm Eglenteriæ: flores quinquefolij, albi, cum aliquo rubore: quorum pediculi spinulis asperi, circa Mōtbelgardum in sepibus & dumetis cum cæteris frequētes.

Varietas. Hujus alia species quædam à me reperta est mense Septembri in monte VVirtemberg, ubi sita arx Teck, spinis non curvis, sed rectis: foliola huic quidem etiam hirsuta, sed tenuiora, minùs rugosa, angustiora, septena: in pediculi dorso etiam quædam spinæ.

Cynosbatos quarta Cordi. Cord. in Diosc. Rosa canis, Cynosbatos quarta, majora, quàm tertia omnium minima, & lanuginosiora [*forte longiora & lanuginosa, nostri margine scriptum*] & incana habens folia, & rosas in candido suaviter rubescentes. An Thal. Harcyn. Cynorrhodos alia flore paulò minore ex candido tenuiter rubescente.

ROSA CANDIDA PLENA ET semiplena.

Descr. Rosa alba assurgit virgis longis, lignosis, fungosis, in quibus spinæ acutæ, aduncæ, raræ; cortex alioqui politus & levis: foliola quinque vel septena, crenata, glabra, sublonga, quædam penè rotunda, pediculi dorso spinoso interdum: extremis ramis calices plures, ex pediculis spinulis non mucronibus inhærent, quibus apertis apparent rosæ pulchræ, odoriferæ, albæ, multorum foliorum, interdum cum negliguntur pauca producunt folia, nisi aliud genus sit) quorum interiora minora, exteriora verò majora & amphora, in medio apices luteos includentia:

dentia: succedunt fructus rotundi, rubri, ubi maturi, in quibus grana dura, lanâ involuta. *Fructus.* Hic frutex quia procerior, ideò meliùs frigus tolerat, quàm rubellæ: ei putandi quotannis ramuli qui flores tulere. *Cultura.* Nostra Icon ex emptitiis non placet. *Icon.*

Dod. g. Rosæ 1. genus, Rosa Damascena Italiæ, *Damascena.* Rosa alba Galliæ, Campana Plinij. *Campana Plinij.* Eid. fl. & hist. Rosa sativa 1. vulgò Rosa alba, Rosa spineola Plinij, si modo ejus Campana non sit.

Lob. Ad. Rosa sativa cádida. Gesn. h. Rosæ albæ hortenses multiplici folio. Rosæ vilissimæ, albicantes: Monachorum alba Rosa, quę & Centifolia. Eid. coll. Matth. & Apollinar. Rosæ albæ. Trago Rosa hortensis multiplex alba. Tab. Ger. Anguill. & Lugd. Rosa alba, Cam. h. Rosa alba, candida simplex & plena. Ryff. in Diosc. Rosa flore albo. Cæs. Rosa parva quinque foliis constans candidis: & eadem multifolia, fortè Prænestina Plinij, quæ celebratissima, novissimè desinit.

Rosas albas Campanas esse existimat Lugd. easque omnium vilissimas tradit, demptis Damascenis. Addit quasdam esse foliis densissimis, ut antiquorum Alabandica: has Spineolas fuisse arbitratur & Centifolias.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa sativa 9. sive alba vulgaris major, Campana Plinij: sativa alba, Brunf. Rosa domestica alba, Matth. Rosa 4. candida, Cæs. [*hæc n. bu est lacteola, de qua mox.*] Hujus flores foliorum numero variant: hinc Rosa flore albo pleno & simplici, Eysteti.

Ling. nomina. Germ. Weise Rosen/ Weiß garten Rosen. Belg. Witte Roosen. Gall. *Roses blanches.* It. *Rosa bianche.* Ang. The withe Rose.

Locus & Tempus. In variis locis vario tempore floret, ut Maio & Iunio, Octobri & Novembri. Cæs. tardissimè floret, & perdurat usque in Autumnum. Amarior hæc & majorem vim purgandi habet.

ROSA LACTEOLA.

ROsa lacteola, elegans, non magna, foliis multis, densè stipatis; quæ singula, si evelluntur, candida sunt, cùm verò simul calyci inhærent, in flore integro videtur quidã dilutus rubor emicare.

Locus. Vratislaviæ copiosè in hortis coli dicitur, unde etiam ad nos provenit. Hæc Centifolia Plinij videtur, numerosis foliis & parvis. Nec tamen est talis odoratissima, quamvis reliquis odoris præstantiâ parùm cedat. *Usus.* Extremos veluti margines in coronis aptè ornat, quod exigua sit, Cam.

C.B. pin. Rosa sativa 10. sive alba minor.

Candida numerosissimo folio. Et hæc, me judice, illa est, quam Cæsalpinus quarto loco tradit, maximè omnium numeroso folio constantem, sed parvo, odore valdè exili, quam Plinium Alabandicam vocare scribit, viliorem albicantibus foliis: *Alabandica.* & Spermoniam plurimis foliis sed minutissimis, vilissimam, non multò odoratam. *Spermonia.*

ROSA HUMILIS, FLORE albo Clusij.

ROsa 4. Clusij humilis est & fruticosa, foliis illi quæ album florem fert, persimilis: sed ejus flores, licet albi, longè minores, neque unquam planè sese explicantes, ejusdem cum alba vulgari odoris & coloris, qui tamen plus carnei ad nitum habet. *Descr.* Paulò serius illa floret. Hanc primùm observabat autor in cultiss. D. Ioan. Aicholtzi horto, unde illam adquisivisset, ignorantis: Deinde Francofurti ad Mænum in quorundam Patriciorum hortis. *Locus & Tempus.* Plurimùm autem accedere videtur, ad Græculam Plinij. *Græcula Plinij.*

C.B. pin. Rosa sylv. 6. sive odorata albo flore: Rosa sylv. humilior, Cæs.

ROSA MOSCHATA MAIOR.

ROsa Moschata floribus maioribus, albis, frutex est robustus, rectus, spinosus, ut Moschata minor: in ramorum summitatibus, ex pediculo raris aliquibus spinis aculeato Rosę enascuntur, plerumque quinque aut septem foliis constantes, magnæ, albæ cum aliquo rubore, qui potissimũ detegitur cùm exiccantur: *Descr. Flos.* Odore suavissimo floret Iunio. *Odor.* Genevæ in hortis, non facilè læditur à frigore. *Locus.* Hanc florentem Maio observavi, etiam Clarevallæ in oppido Burgundiæ, unde transtuli Montbelgardum in hortum, ubi quotannis ferè partes superiores gelu absumuntur.

Lob. Ic. Rosæ moschatæ major species. An de hac loquitur Cæs. Rosa candida, quæ ex translatione in Campania & circa Philippos adeò profecit, ut latissima & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima, quam Centifoliam vocant; Muscatula apud nos appellatur ob odoris excellentiam: sed quæ opere topiario colitur, caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus.

ROSA MOSCHATA MINOR flore simplici.

HÆc jam olim à me sic descripta: Rosa Moschata magnos habet stolones, rectos, crassos, statim à radice prodeuntes, in quibus spinæ raræ, interdum à trunco rubræ ac robustæ: rami tactu essent læves, nisi interdum spinæ intervenirent, in quo quiddam habent commune cum Rosis albis sativis, ac differunt ab Incarnatis vulgò dictis, quorum rami undique valdè spinosi. *Descr. Stolones. Spinæ.* Folia satis rara quæ non multùm differunt à Rosis albis & incarnatis, nisi quod minùs rugosa, & magis acuta, glabra supernè cum viriditate, infernè albidiora cum pilis vix apparentibus, in circuitu serrata, quæ ut plurimum habent septem foliola, interdum novem, majori ex parte sibi invicem opposita, in foliorum pediculis parte inferinà *Folia.*

spinæ

Rubin.

spinæ valdè aduncæ. Rami extremi divisi in alios minores, qui quadam quasi lanugine obducuntur & rubent, pauca habent folia, abundantque multis floribus simul cohærentibus qui priusquam se expandant longa apparet capitula mollia & hirsuta. Apertæ rosæ vix diem durant, & mediocris sunt magnitudinis, albæ, habent nonnunquam ungues rubentes, qui lutei sunt priusquam expandun-

Vngues.

tur, constantes singulæ quinque foliolis: apices lutei foliolis decidentibus nigrescunt: relicto in medio uno magno, hirsuto, clavam aliquatenus exprimente. Odor cum suavitate insignis, moschum ut benè ait Dodon. proximè referens, sapor amarus, astrictionis non magnæ particeps, aliquam acrimoniam in faucibus relinquens.

Apices.

Odor.

Nesrin Avicennæ. Auctores sunt Monachi in Mes. ipsum Avicennam cap. de Nesrin, vel Nesrin, sive Neserin, loqui de Rosa hac parva sylvestri alba, vulgò dicta Damascena, seu Damaschina, & à nonnullis Rosa muscatella. Ang. Nesrin serapionis, *Moschette* Rosæ simplices. Sylv. & Ryff. Rosa moschata. Matth. Rosæ Hetruscorum Damascenæ, *Moschette* vulgò dictæ, de quibus ut ipse credit, non est intelligendus Mesue, quòd eas illi facilè incognitas fuisse existimet. Has enim veteribus cognitas fuisse (quod sciat) memoriæ prodit nemo: ni forte esse eas credamus, quæ Plinio Spineolæ appellantur, quæ cæteras excellunt odore. Lob. Adv. & Obs. Rosæ Moschatæ. Eid. Ic. Rosa Moschata flore simplici. Dod. g. Rosæ sativæ 6. genus, Plinio Rosa Coroneola, Neotericis Rosa sera & Rosa Autumnalis, Belgis Musket roosken. Eid. de flor. & hist. Rosa sativa 5. Hetruscorum Rosæ *Moschette*, ubi Coroneolam Plinij esse posse tradit, eamque Damascenam nonnullos appellare, flore ut plurimùm simplici. Gesn. h. Rosa moschum fragrans: Rosa muscata simplex: Moschata vel Alexandrina vulgo, & ab aliquibus Damascena appellata. Is se audivisse scribit easdem marinas à nonnullis vocari, colique jam in hortis circa Verbanum lacum, sed fortè genus diversum esse: Monachos interpretes Mesuei Nesrin vel Nersin Arabicè hunc fruticem vocare, aliàs Rosam putare. Item in app. ex Anguill. Rosam Moschatam, vel Damascenam, Alexandrinámve Nesrin Serapionis vocat. Idem tamen lib. de Quadrup. Rosam Moschatam esse Nesrin Avicennæ negat, his verbis. Rosa Damascena seu Muscatella vulgò dicta inter silvestres annumerari potest: quam Avicenna Canone 2. c. 514. Nesrin vel Nesiin, vel Neserin nominat, ut Bellunensis interpretatur, cujus hæc sunt verba: Nesrin est Rosa odoris acuti, quę vulgò in Hispania & Barbaria Rosa Muscata dicitur. Damasci est Rosa Nesrin vel Nesrin, & est species Rosæ silvestris. Simon Ianuensis etiam & Pandectarius, Neserin vel Nesrim, autoritate Albavi dicunt esse Rosam sylvestrem & albam, quæ in frutice spinoso ut sativa nascatur. Serapio Nersin vocat, & ab aliquibus Rosam sylvestrem & Rosam Seni nominari scribit. Monachi in Mesuem alibi etiam Nesrin Rosam parvam, sylvestrem albam interpretantur: cui Avicenna & Serapio eandem facultatem attribuant, quâ præditum est Zambacum vel Iesseminum, sed infirmiorem: ut in penuria Olei Zambacini, oleo de Nesrin, id est, Rosæ Damascenis uti liceat. Nersin, inquit Avicenna, calidus & siccus est ordine tertio. Omnis species (pars) ejus vim habet abstergendi & attenuandi, sed flos præcipuè. Nervis frigidis prodest. Vermes aurium occidit: & tinnitum earum tollit. Dentium dolorem mitigat. Sylvestris in hoc genere fronti in capitis dolore illinitur. Prodest gutturis & tonsillarum abscessibus. Drachmæ quatuor inde potæ, de sylvestri præcipuè, vomitum & singultum sistunt. Hæc Avicenna de Nesrin. Sed cùm planta sit calida & sicca in tertio, & eadem ferè quæ Zambacum efficiat, Rosis eam adnumerare non possumus: neque enim ulla nobis Rosarum species sive sativa, sive silvestris cognita est, quæ tertio gradu calfaciat, & illa præstet, quæ plantam Nersin præstare ex Avicenna nunc recitavi. Quamobrem aliam esse oportet Rosam Damascenam sive muscatam vulgò in Italia dictam: cujus Matthiolus etiam meminit, perquam odoriferam esse scribens, colore albo, & ventri movendo cæteris efficaciorem. Ego loco Nersin Iesseminum vulgò dictum, aut Leucoia potius quàm ullum Rosarum genus usurpare malim. Nesrin, id est Zambacum sylvestre calidum est & siccum: & calidi temperamenti, caput lædit (& vel sanguinem è naribus aliquando suo odore elicit) Rasis. Idem apud Serapionem, vidi, inquit, in Corascem qui dabant foliorum ejus duas aut tres ad summum drachmas, unde venter admodum movebatur. Nersin est sicut Narcissus, Avicenna & Aben Mesuai: ego Narcissum hic falsò legi video, sive authorum, sive interpretum aut librariorum hæc culpa sit: nam neque forma, cùm sit frutex Rosæ similis, aut saltem magnitudine par: neque vires cum Narcisso conveniunt. Fieri quidem potest ut ea vox corrupta sit pro Iessemino, Quanquam rursus in Narcisso etiam apud Serapionem scribitur, Narcissum ea efficere quæ Iesseminum. Sed legendum est Nersin, non Narces (sic enim Narcissum vocant) ea præstare quæ Iesseminum, ut Avicenna & Mesarugi docent. Serapio quidem, vel citatus ab eo author vocum affinitate facilè falli potuit. Est autem Zambacum sive Iesseminum frutex floribus odoratis, quem Galli & Itali etiamnum Iesseminum appellant, docti quidam Iasminum, & Vnguentum ejusdem nominis, Dioscoridi descriptum, ex floribus ejus confici arbitrantur. Ego eundem fruticem Vergilij Cassiam esse puto, apibus gratam, ut pluribus in apium historia docebo. Quod si Nesrin Iesseminum silvestre est, ut Rasis scribit, non rectè Avicenna hujus plantæ genus silvestre privatim nominaret, sativum etiam genus ejus alterum esse intelligendum relinquens. Cum de Sambaco, id est Iasmin (sic enim Bellunensis hæc vocabula scribit) seorsim agat. Scribit autem Sambacum calidum & siccum esse ordine tertio, & oleum ejus prodesse nervis frigidis, in senibus præsertim, sed odore suo, caput lædere: quod Dioscorides etiam de Iasmino tradidit unguento. Sed sive Sambacum silvestre hæc planta est, sive similis ei, sat fuerit intelligere eandem utriusque facultatem esse: Sambaci tamen efficaciorem paulò: & nullum pro eo Rosarum genus substituendum. Rosæ quidem nomen (vocant enim Nersin aliqui Rosam agrestem, & Rosam seni, ut apud Serapionem legimus) non satis est ad probandum propriè dictæ Rosæ hanc speciem esse: ut neque Violæ propriè dictę genera sunt, quæ vocantur Leucoia Dioscoridis, & Leucoion Theophrasti. Oleum de Nersin utile est adversus pleuresin ex atra bile, & uteri dolores, Aben Mesuai. Hæc Gesn. cujus argumentum mihi non

Spineola Plinii. — *Alexandrina.* — *Muscatella Nesrin.* — *Damascena.* — *Damascena.* — *Nesrin Bellun.* — *Nesrin Albavi Ianuensis & pandect.* — *Nesrin Serapion.* — *Zambacum Iesseminum.* — *Nesrin Avicennæ duplex.* — *Vires.* — *Non est Rosarum species.* — *Damascena.* — *Matth.* — *Leucoia.* — *Zambacum silv. Rasis.* — *Nersin est sicut Narcissus.* — *Narces.* — *Gesn. notat.*

non satisfacit, quo negat Rosam moschatam esse Nesrin Avicennæ, quod desumptum est à viribus. Rosæ enim muschatæ sunt calidæ, & præstare posse videntur quæ Avicenna attribuit Nesrin. Sylvio Rosarum calidissimæ sunt, ex odoris gravitate insigni: sapore quoque amaro, cum acrimonia & adstrictione non pauca. Sylvestre etiam Nesrin si est Rosa nostra sylvestris, optimè respondet, viribus ei attributis ab Avicenna, quæ contrariæ in quibusdam facultatibus & viribus Rosæ Moschatæ. Iesminum quod Gesnerus loco Nesrin sumere mavult, nobis non videtur calidius Rosa Moschata: vires à Rhasi adscriptæ non repugnant: odor ejus non minor quàm Iesemini, cerebrum valenter feriens, & caput tentans, Amato. Quod Serapio scribit de purgandi vi, optimè convenit Rosæ Moschatæ, quæ violenter purgat: annotavit enim Amatus purgare non minùs quàm Scammonium, ac ideò abstinendum ab eis suadet: historiam recitat mulieris, quæ ex gustato condito harum rosarum, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxerit. De Iesemino id non constat. rosa mosch. simplex flore est satis simili Narcissi flori, qui roseus. Odor etiam vehemens, nec vires tantùm differre putamus, quantum putat Gesnerus: perpendantur vires Narcissi à Diosc. traditæ.

Synon. cum nominib. linguar. Cam. h. Rosæ Damascenæ quasi de Sæni apud Arabas, sive Muscatæ simplici flore & præcoci, ex albo florem ad puniceum nonnihil vergentem habentes. A quonam quæso præterquam à Cam. observatus est talis color in Rosa Moschata. Tab. Rosa muscata alba, Weiß Mußkaten Rosen/ Damascen Rosen/ Biesem Rößlin. Lugd. Rosam Coroneolam sive seram, sive autumnalem, Damascenam esse cum pluribus autumat, tùm quòd autumno proveniat, tùm quòd odore suavi prædita sit: Gallic. *Rose Musquee*, & *Muscadelle.* Ital. *Rosa Moschetta*: *Damascena bifera.* Tradit præterea ex Damascenis unam quinque tantùm foliis esse, eam florere Maio, ac iterum Septembri. Et hoc nemini mirum videri debere ait, quòd sint etiam pestanæ Rosæ biferæ. Ger. Rosa muscata simplici flore, Angl. The simple muscat Rose. Belg. Ghemeyn enckel musche Roose.

C. B. pin. Rosa sativa n. sive moschata simplici flore, Nesrim, vel Nesrim Serapionis, Ang. Rosa muscatula, Cæsal: Rosa alba Damascena fl. simplici, Cast. Rosa Damascena (quasi de Sceni apud Arabes) simplici flore, Eyst. Hæc minor est, & major. Rosæ muscatæ etiam silv. cum domesticæ, rubræ, albæ & viridis, Bellon. lib. de cult. meminit.

Montbelgardi copiosè floruit etiam Autumno, sed tandem gelu confecta est frigoris rigidioris impatiens. Monspelij floruit qualis descripta est, Autumno & mense Maio: Lugduni ubi frequens, vidi florentem Augusto, Septembri & Octobri; Genevę etiam Novembri. Floret in Italia ut audit Gesnerus toto ferè anno: Augusto vix ante Autumnum.

ROSA MOSCHATA MINOR, flore pleno.

Descr. ROsa Moschata flore pleno similis est simplici, habens in flore foliola exteriora majora, interiora minora: Videtur Lobelio sylvestrem exuisse animum olitorum arte & mangonio, & hortensis dupla facta.

Synon. Damascena sive Autumnalis. Lugd. Rosa Damascena, sive Autumnalis altera, densa foliorum congerie, & eximiâ odoris suavitate delectans. Gesn. h. & Ger. Rosa muscata multiplex. Dod. Rosæ sativæ 5. species rarior multiplex. *Muscata multiplex.* Lob. Adv. & Ic. Rosa moscata. T. b. Rosa muscata alba multiplex. Cam. h. Rosæ Damascenæ flore pleno, Coroneola Plinij quorûdam, quòd inde coronæ odoratissimæ nectantur & autumno nascantur.

Quamvis forsitan posterioribus sæculis primùm Italiæ innotuerint. Quid enim mirû, quamvis multa Theoph. & Plinio Rosarum genera numerétur, alia etiam extitisse nostra ætate. Tantopere enim, diversis locis per se & humano opere coacta variat natura suas opes.

C. B. pin. Rosa sativa 12. sive moschata fl. pleno, Coroneola Plinij: Rosa muscatula multifolia, Cæs. Rosa alba Damascena fl. pleno, Cast. Eyst. Rosa Coroneola altera, Lugd. Prænestina Plinij, aliorum. *Synon. C. B.*

Ling. nomina. Germ. Weisse gefüllt Muscat Rosen. Belg. Dobbel Muscus Roose. Ang. The double Muske Rose.

Vires. Alvum. Rosæ Moschatæ duplex condiuntur & esitantur passim in Italia, Venetiis præsertim: alvum jucundius, Lob. sed vehementiùs cient, & animi deliquia, stomachi cordisque lancinationes accersunt. Sed quàm jucundè cient alvum, si tam prava symptomata excitant evacuando, videant lectores. *Lob. taxatur.*

ROSA SVCCHARINA PLENA.

Descr. ANno 1608. Maio mense in horto fontis & balnei admirabilis, occurrit Rosa hæc alibi non visa, spinis multis, ut Incarnata, horrida, cui & folia ferè similia, utrinque pilosa, quinque vel sex foliolis constantia, ad pediculi originem lata, veluti duæ auriculæ, crispiora, quàm Incarnatæ: capitula hispida, brevia, crassa: floris color ruber. Aiebat hortulanus vix in totum explicari eam Rosam Idibus Iulij.

ROSA LVTEA.

Descr. RArior & speciosa est Rosa lutea, spinosis virgis, foliolis glabris quinis vel septenis, vix tantillum horridis: floribus luteis simplicibus, cum gravitate odoratis: pomo breviore, ventriosiore: repit & multùm se propagat. Hanc ita delineat Lugd. Rosa lutea veteribus incognita, aurea dicta, quòd luteo aureove colore fulgeat, à cæteris Rosarum generibus foliis, flore, odore discrepans: Nam parva ejus folia sunt, rotunda, obscuræ *Rosa aurea veteribus incognita.*

viridita-

viriditatis, valdè infecta, incisurarum crenis propemodum rigentibus, caulibus valdè spinosis, flore aureo sive luteo, cætera aliis simili, sed simplici & quinque tantùm foliis constante, odore gravi atque ingrato: accusanda natura quæ flori egregio suavem odorem, id est, roseum inviderit, quo si non careret, haud postremum locum inter flores excellentes obtineret: delapso flore poma succedunt adeò Sorbis similia colore, figura & interdũ magnitudine, ut imperitus ac inexercitatus, ea vix a Sorbis discernat.

Synon. Bellon. Rosæ Alexandriæ, & totius Ægypti, flore luteo sine odore. Card.rer.var. Rosa crocea malè olens. Gesn.h. Rosæ citrinæ seu luteæ, quam Augustæ ali inodoram audio (& vulpinas cognominari) frutice tamen odorato: Eid. Rosæ Indicæ magnæ, coloris aurei, VVeisselæ. Sed quid si fortè VVeyselus intelligebat florem majorem Affricanum? Lob. Adv. & Ic. Angl. Cam.h. Tab. Ger. Cast. & Cæs. Rosa lutea. Dod. fl. & hist. Rosa 8. sive Rosa sylv. 3. lutea dicta. Matth. Rosa quædam Italiæ aureo colore fulgens, sed odore admodum ingrato atque insuavi. *Rosa crocea Vulpina.* *Rosa lutea.*

C.B.pin. Rosa sylv. 11. sive lutea simplex: Rosa lutea, fl. simplici, Eyst.

Locus. Luteam Rosam Ægypti & Africæ plerique in hortis nunc habent, florentem Maio & Iunio. Rosas luteas cùm aliàs sæpè vidi, inquit Lob. Argiera Affricæ, ex Numidia Galliæ inquilinas factas: tam in Anglia consimiles, solerti manu in Genistæ scapum insitas, unde colorem virésque mutuantur novas. Si Lobel. vidit cur non demonstrat discrimen inter naturales & insitione mutatas: certum est Rosas luteas omnes, quas hactenus conspexi non solùm colore, sed etiam formâ florum, foliorum & stolonum, posse distingui: si vires expertus cur non indicat ubi & quomodo. Scribunt aliqui Rosæ albæ surculum facto foramine per Genistæ scapum traductum, luteos flores producere. *Lob. notat.*

ROSA LVTEA FLORE PLENO.

Locus. IAmdudũ Clusius flavas Rosas, multiplici foliorum serie præditas, extare accepit: Viẽna enim Austriæ ad ipsũ scribebat nobilis Matrona, ejus ipsi factam esse spem. Et certè paucis post annis intelligebat non modò Matronam illam similem plãtam adquisivisse, sed etiam Pragæ in Cæsareo horto alitum in quibusdam Germaniæ locis reperiri apud eos qui in colendis peregrinis & elegantibus plantis operam collocant. Inter illos Frid. Majerus Argentinensis, anno 1601. digitalis longitudinis ramulum binis foliis præditum & florem sustinentem flavum multiplici foliorum serie constantem, ad eum mittebat, sed prorsus aridum: sed & anno insequente ab eodem accipiebat similis Rosæ surculum sine radice, spinis armatum, perinde ac hi qui florem flavum simplici quinque foliorum textura constantem ferunt, atque foliis illius prorsus similibus.

Syn. C.B. C.B.pin. Rosa sylv. 12. sive lutea multiplex: Rosa flava plena, Clus. hist. & ap. 2. & cur. post. Rosa lutea maxima flore pleno, Eyst. Hæc duplex, altera florem totum expandit: altera verò semiclauso flore permanet. Germ. Geel Rosen. Gall. *Roses iaunes.* Angl. The yellow Rose.

ROSA SVBVIRIDIS ET cærulea.

SI in teneras Agrifolij arbusculas Rosæ inserantur, virides flores producere scribunt aliqui apud Camerarium. Quamvis interdum anni constitutione frigidiore & humidiore, herbacei coloris rosæ, sine calyce proveniant, cujus causam Costæus de natur. stirp. explicat.

Hæc est Rosa sativa 16. sive Rosa subviridis, C. Bauh. pin.

Rosa Cærulea. Est & jamdiu videre, ut refert Lob. & ex hoc Lug. Cæruleas Rosas in hortis Italicis, Sed optarim ego scire hortos, si extent, ubi proveniant, & qua in re differant à cæteris Rosis.

ROSA SEMPER VIRENS, Clusio.

Locus. MIttebat ad me, inquit Clus. Patavio Ioachimus Iungermannus anno Christi 1592. cujusdam Rosæ semen, cujus schedæ inscriptum *Rosa semper virens*: ex eo Francofurti terræ commisso natæ sunt plantæ, quæ mirificè quidem luxuriarunt, sed nulla florem protulit, præter eam quæ translata in Academico Lugduni Batavorum horto alebatur, cujus flos demum anno 1605. conspectus est Iulio mense, magna sanè meâ lætitia: valde enim metuebam ne adeò adulta nullum florem proferens, soli mutatione sterilis evasisset. *Tempus.* Multis porrò hæc Rosa statim à radice luxuriat sarmentis flexibilibus & caducis, nisi quis palo sustineat, aut ad parietem applicet: nam non valde crassa sunt, sed lenta, viridia, spinis rubescentibus, hami instar aduncis & mucrone versus terram converso obsita, ut pleraq; ferè omnia Rosarum genera, eaque alternatim ambiuntur à foliorum alis, septem interdum, sed quinque ut plurimùm, foliis præditis, ex adverso sese spectantibus: horum duo quæ latiori alæ sedi, qua ramum amplectitur, proxima, minora sunt, bina alia quæ succedunt illis duplo penè majora, quintum extremam alam occupans, & imparem numerum faciens, omnium maximum: singula autem à nervo medium folium occupante aliquot venas habent ad folij oras excurrentes, in ambitu sunt serrata, & præ viriditate splendent; nec decidunt ut in aliis Rosis, sed etiam hieme permanent: eam ob causam Rosæ semper virentis nomen illi inditum. *Descr.* Novo verè ex flagellis illis sive sarmentis è foliorum alis multi oriuntur novelli rami, initio quidem cum foliis nonnihil purpurascentes, deinde verò colorem viridem contrahentes: quorum nonnulli summo fastigio ternos aut quaternos gerunt flores uncialibus gracilibus petiolis subnixos, quinque foliis penè uncialibus constantes prorsus nivei candoris, è quorum medio plura staminula prodeunt candida, flavis apicibus insignita, & inter illa capitellum hirsutum albicans. *Nominis ratio.* Floris odor suavis est, & ad Rosæ moschatæ simplicem quinque foliorum seriem habentis odorem valde accedit; sed nec ipsius floris forma valde dissimilis.

C.B.pin. Rosa sativa 13. sive Rosa moschata semper virens fl. albo, Clus. hist. app. alt. auct.

DE ROSARVM COLLECTIONE, delectu, repositione, & substitutione.

Colligendi tempus. DEbent igitur Rosæ tempestivè colligi, antequam penitùs aperiantur, & cum adhuc clausæ, conj figuram imitantur & in umbra siccatæ; sæpiùsque, ne situm contrahant, versæ ad suos usus reponi. Hæc Cordus eadem ferè. Fuchs. de compos. medicam. *Delectus.* Sunt, inquit Sylvius, præstantissimæ quæ longè omnium suavissimæ sunt, & aliis rubicundiores, quales ex montanis, non autem convallibus leguntur: siccandæ loco sublimi meridiano, quo solis radij penetrent, rosas tamen non tangant. *Ubi & quomodo siccanda.* Nam albæ, inçar-

bæ, incarnatæ, moschatæ, quamvis recentes odoratissimæ sint, tamen siccatæ sunt inodoræ: rubræ contra recentes parum odoris reddunt, siccatæ jucundissimum & diuturnissimum jaculantur. Ex agro montoso petroso Pruini urbis, unius diei itinere à Parisiis dissitæ in universam propè Galliam omnium præstantissimæ convehuntur, in territorio tamen Parisino non insuaves præsertim vico cui Fons Najadum nomen etiam vulgò est, larga manu luxuriant sabulosis vinetis, quæ urbi toti satis esse possint, ut Pestanas & alias priscis celebratas rosas, non desideremus. Rubras ad nodum foliis paucis & planis præditas præfert Mesues. Rosæ tardiùs collectæ parùm diu servantur, & citò nigrescunt, tempestivè lectæ biennio servantur: eum igitur mediocriter sunt apertæ, mox integræ insolentur, sæpè movendæ, deinde folia avulsa, vase terreo claudantur, ne odor aut color pereat. Si quo die sunt lectæ sol non luceat, raræ disponuntur, ne se corrumpant densatæ. Rosæ igitur mediocriter apertæ sereno cœlo manè lectæ eodem die ut sunt, siccentur sole, si potes, sæpè vertendo. Nam vix umbra siccaverit quanquam id esset optatius, siccatas avelle, & recondе, ut dictum. Meliores montanæ campestribus, & minùs minuuntur siccando, cum ex harum libris decem siccatis libr. unica supersit quibusdam, idem de Violis. Hæc Sylvius, qui de rosarum trituratione & siccatione pluribus agit, quæ si cupidus scire desideras, ipsum leges. Rosæ cum absolutè scribuntur, rubræ semper & veræ rubedinis ex Monachis intelliguntur. Vbicunque autem petuntur rosæ recentes, si non habentur, faciendum est potiùs sine eis quàm cum siccis. Et è contra scilicet in defectu siccarum non sunt apponendæ recentes. Quamvis hoc rarissimè in aliqua urgenti necessitate possit accidere. Quia faciliùs possumus siccare Rosas tempore suo, quàm extra tempus congruum invenire recentes. Iidem autem Monachi (salvo semper meliori judicio) in defectu Rosarum recentium, ponendum succum ipsarum putant. Et propriè drachmam pro uncia, scilicet quòd pro qualibet uncia rosarum recentium, ponatur drachma vel circa, ex ipsarum succo. Præstantissimæ, quæ puniceo colore rubent: proxima laus iis, quæ in rufum candicant: vilissimæ albicantes in quarum tamen genere, eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & aliis *Moschette* vulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodùm suavi fragrent, sed quòd etiam magis alvum subducant, id quod indicat earum jucundissimus odor. Hæc Matth. An jucundissimus odor indicet magis alvum subducere judicent alij. Idem, sunt Rosæ rubræ minùs odoratæ albis, quæ verò purpureæ, sunt omnibus odoratiores: croceæ autem etiam malè olent. Hujus quidem rei reddit rationem Cardanus: Rubeæ, inquit, nimis siccæ sunt: accidit autem, ut in tenui substantia, citò siccum exhalet, velut & in sylvestribus: albæ autem, quoniam nimis humidæ sunt, non tam benè olent, retinent tamen magis odorem: purpureæ cum temperatæ sint, optimè olent, & diu retinent odorem. Croceus color in plantis fit, evanescente calore nativo: sed non croceus qualis croci, sed qualis competit rosis, & qualis paleæ & foliorum arescentium, unde odorem potiùs terrum efficit. Si Rosas totò anno habere velis, flores semi-apertos sub vespera proinde ferro, manu ne tangas: nocte serena sub divo habeto, manè fictili vitreato recondе, vas obtura, sepelito in arena sicca. Alius modus: siccatas rosas madefacito aqua rosacea, inde per quinque dies in vase figulino sepelias. Aliter, præcisos botros circumligato filo, in arundine pone, claude os cera & sepeli. Sed longè melius Palladij experimentum, decerptos enim botros arundini virenti & plantatæ disciso nodo impones, & nodi partes coire patie is, abscissa arundine cum opus fuerit botros excipe & aqua tepida fove. Nos accipimus folia Vitis, & modico sale aspergimus, rosarúmque boltones interponimus ad modum strati superstrati, ac simul omnia ad usum cum aceto in vase vitreo foliis Vitis superpositis benè obturato natantia conservamus.

Collectio. *Repositio.* *Rosa absolutè rubra.* *Rosa recentes.* *De substit.* *Succum pro Rosis virentibus.* *Delectus ex Matth.* *Matth notatur.* *Cardani causa diversitatis odorum.* *Repositio Card.*

ROSARUM VIRES ET usus.

Dioscoridem potissimùm de rosis rubris scribere, ex sequentibus ejus verbis satis constare arbitror. Rosa, inquit, frigefacit & adstringit. Sed sicca [ξηρὰ, Marcell. νωπὰ recens] magis adstringit. Succum autem exprimere oportet è teneris, forfice desecto eo quod unguem vocant: reliquum autem exprimere, & in mortario terere in umbra, ita ut assiduè vertantur, ne situ corrumpantur. Facit id quod aridis rosis in vino coctis exprimitur, ad dolorem capitis, oculorum, aurium, gingivarum, sedis [δακτυλίου, vulg. exempl. δακτύλων] intestini recti, & uteri, penna illitum & affusum. Ipsæ verò citra expressionem contusæ & impositæ, ad præcordiorum inflammationes faciunt, & ad ignes sacros. Siccæ verò tritæ femora [ὀξ...? unguentis unguentis, femina vertit Ruel. & Sarracenus: in quibusdam exemplaribus errare fortè Typographi legunt, r sicca fœmine consperguntur] asperguntur, & compositionibus antheris dictis, & vulnerariis antidotis ammiscentur. Vtuntur etiam ad medicamenta ornandis palpebris commoda. At qui in mediis Rosis reperitur flos, is siccus aspersus ad gingivarum fluxiones facit. Capita verò pota, alvum fluentem, & sanguinis rejectionem cohibent. De Rosis ita passim Galenus: In Rosæ natura aliud gustantibus acerbum est, quod terreum ut sit & crassum frigidúmque necesse est: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum, & tertium in his aqueum, necessario quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisque oppositione quadantenus summorum medium, cujus mistura neque ipsum illud acerbum, neque ipsum amatum summè est tale, quale dicitur: qualitates enim omnes exoluit aquei admistio. Ipsum itaque hoc aqueum elaboratum, extenuatúmque, atque excalfactum quodammodo videtur, ac perinde facilè in vaporem solvi, & hac ratione rosam tum odoratam esse, tum celerrimè resiccari. Atque hæc omnia de eo ex gustu conjicias. Rosarum flos magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sanè etiam exiccatorius est. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitque in nocturnis venereis imaginationibus ex his substratis levamen citra ullam rerum noxam. Liceat reperiantur Medicorum plerique qui experientia posthabita, an rubra sit rosa, an benè olens, considerant, negligentes ubi caput ipsis exæstuat, coronis ex Rosa contextis, capitique impositis, aut succo ejus, aut oleo rosaceo, sic vel ipsa experientiâ, id quod res est, discere. Nam si excalfiant, magis etiam calida fuerit: sin refrigerentur, frigida: quod perinde est, atque refrigerandæ humanæ naturæ facultate pollere, &c. Et profectò experientiæ quidem ratio tam facilis est, cùm in rosis, tum in cæteris medicamentis omnibus. Nam Rosis aut coronari liceat, aut eis contritis hominis æstuantis os ventriculi illinere, aut succum earum expressum objicere, aut oleo, aquave mistis aliquam corporis partem confricare. Sed quid

Vires. *Virentium.* *Siccarum.* *Alterius folia.* *Temper. ex Galeno.* *Imaginationes Venereæ.*

hæc multis commemoro, cum nonnulli mistum Opobalsamo, rosarum succum sub canis ardoribus refrigerij causâ corporibus inungant, usu videlicet ipso docti, cùm hoc fecerint abundè refrigerare, &c. Verùm rosa illis nequaquam his in rebus propinqua est: tametsi quod ad caloris tepiditatem & essentiæ tenuitatem attinet, perquam sanè & ipsa inflammationibus in hypochondriis consistentibus utilis esse possit, nisi adstrictio (quæ una quoque illi inest) multifariam læderet, quæ maximè iis obest, in quibus Chamæmelum præcellit, nempe condensata corpora rarefaciens, indurata molliens, tensa relaxans. Nam iis omnibus inimica adstrictio est. Attamen ad ascensus augmentáque inflammationum, ac potissimùm earum quæ in exterioribus membris extant, Chamæmelo rosaceum præfertur: quippe cum hæ tepidâ caliditate cum leni adstrictione indigeant. Eadémque ratione idem caput ab odore rosarum juvari consentaneum est, cùm à solis exustione laborat. Apud Plinium de rosis sequentia comperimus. Excalfactoria & rosa [*Corn. Iuncus cum resina imponitur excalfactoria. At rosa adstringit &c. primum vocabulum ad superiora referri*] uteros astringit, refrigerat. Vsus ejus dividitur in folia & flores. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cùm detractis unguibus reliqua pars aut oleo, aut vino maceratur, in sole vasis vitreis. Quidam & salem admiscent & Anchusam nonnulli, aut Aspalathum, aut Iuncum odoratum, quia talis maximè prodest vulvæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita, per linteum spissum in æreum vas, léníque igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia. Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur ad calliblepharum. Et siccis fœmina [*fœmina forte melius*] asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum [*tantum vet.*] in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec aniculo vetustius: & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota sanguinem & ventrem sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. Hulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem initiis stomachi rosionibus & vitiis ventris, & intestinorum & præcordiis utilissima vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ut à balneis inarescant, corpori, dein frigida abluantur. Sylvestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat. Vsus rosæ in coronis propè minimus est [*putamus legendum, ut videtur ex vet. legisse Ruellius, nimius*] Oleo maceratur, idque jam à Troianis temporibus, Homero teste. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam delitiis inungendis minimè noxia. Rosa ut complacet Mesue, est frigida primo gradu, sicca secundo, ex substantiis diversis etiam separabilibus composita: aquea quidem mediocri & terrea adstringente, materiam ei multam præbente: aëra verò dulci & aromatica: ignea denique tenui à qua est amaritudo, robur, perfectio & forma. Igneæ tamen substantiæ vis, quæ ruborem & speciem impressit, valentior fuit quàm quæ amaritudinem. Ob id hæc sola siccatione perditur, illis adhuc permanentibus: quæ si perierint, non magis rosa fuerit, quàm homo mortuus est homo: recentes tamen sunt amaræ magis: quàm adstringentes. Ob eamque amaritudinem rosæ recentes, succo præsertim purgant: siccatæ verò resoluta calidicate amaritudinem excitante, substantiam stypticam & constipantem ostendunt. Succus autem rosarum calidus est, propè ad primum gradum, quia est à substantia terrestri & frigida secretus: purgat, resolvit, aperit, terget. Sicca verò rosa est frigidior, & magis styptica & ea magis, quæ non fuit perfecta, & alba magis, quàm rubra. rosa præterea resolvit, intemperies calidas extinguit: partes cogendo & constipando roborat: id autem semine & pilis in calycis medio inventis maximè. Cùm autem Rosæ sint rubræ, & albæ, & ambæ foliorum multorum, vel paucorum: crispórum, vel planorum: in utroque genere est præstantior, cui color genuinus est perfectior, & folia adsunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimum purgant, potentius tamen adstringunt & roborant quàm rubræ. Succus completarum est melior, idémque & aqua, in qua recentes & perfectæ sunt maceratæ: purgat bile flava sanguinem venarum & arteriarum: Confert utero, quia obstructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculum, hepar roborat, cordis tremorem sanat, vacuata ejus causa. Febribus biliosis confert. Easdem partes roborat oleum rosarum & aqua sublimando ex rosis educta. Corrigendo substantiam ipsarum laxam, facultatem retentricem roborant, inflammationem omnem extinguunt, & ab ea dolorem sedant, somnum conciliant: coryzam tamen & sternutationem excitant, catarrhis obsunt: uvam stringunt, & guttur, & roborant ea, crapulam auferunt. Rosa cùm sit medicamentum benignum, sed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibusdam eget, ut sero lactis, melle: succi enim rosarum uncia una cum seri lactis unciis duabus, aut tribus, & pauca Spica, commodè vacuat: foliorum quoque in sero lactis infusorum, cum pauco melle expressum sine molestia purgat. Syrupus quoque ex succo rosarum, & rosis ipsis est clementer purgatorius. Oleum verò Rosatum, valentium medicamentorum, ut Scammonij, Euphorbij, acrimoniam potu obtundit, & noxam à siccitate Myrobalanorum corrigit: ut oleum violarum, Amygdalarum dulcium, Sesaminum, Omphacium. Rosæ melle conditæ tergent, purgant, roborant: sacharo autem minùs tergent, magis roborant, & adstringunt. Aqua cui infusæ sunt rosæ, mundum facit, terget, purgat; per sublimationem verò facta, multùm roborat, non purgat: quia subtilis ejus caliditas igni est dissoluta. Acetum Rosatum inflammationes omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Rosæ præsertim recentes, coctionem nullam sustinent, facultas enim earum tergens & purgatoria, mox igni resolvitur, remanet adstringens jam manifestior. Succus autem earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. Oleum præsertim Omphacium cum rosis imperfectis insolatum, valentiùs refrigerat & adstringit. Oleum verò dulce, ex maturis olivis expressum, vel Sesaminum cum rosis perfectis insolatum, potentiùs resolvit. Datur Rosarum succus ab uncia una ad uncias duas: syrupus autem cum succo earum factus, ab unciis duabus, ad uncias quinque.

Non video (inquit Monardus) à Græcis, neque ab Avicenna inter purgatoria medicamenta reponi rosam, experientia tamen ipsa, collocari inter ea debere ostendit: cui etiam Diosc. consentire videtur, Rosaceum unguentum vires habere dicens, ad solvendam alvum conducentes. Quod dicit Mesues,

Margin notes (left): *Inflammationes.* — *Vires ex Plinio.* — *Plin. corrigitur.* — *Succi usus.* — *Pulvis.* — *Seminis usus.* — *Vrinam ciet.* — *Caput purgat.* — *In cibos condiuntur.* — *Diapasma.* — *Temperamentum Mesues.*

Margin notes (right): *Purgant recentes.* — *Succus calidus.* — *Quæ rosarum frigidior.* — *Quæ præstantior.* — *Infusio rosarum purgat.* — *Roborat.* — *Oleum rosarum.* — *Inflammationes.* — *Noxa.* — *Crapula.* — *Rosa infusa.* — *Oleum.* — *Mel rosaceum.* — *Aqua ex infusione & sublimatione.* — *Acetum.* — *Rosæ coctionem non sustinent.* — *Succus coctus.* — *Omphacium.* — *Succi syrupique dosis.* — *Rosa purgat.* — *Mesues notatur.*

Rosam deperditâ rubedine non plus esse Rosam, quàm homo mortuus. Hoc dictum valdè est ambiguum: neque ex rubore speciem habet rosa: alioquin alba rosa, rosa non esset: colore etiam deperdito, servari odorem adhuc visum est & adstringendi vim. Sed respondetur Manardo Mesuem non habere rationem coloris quatenus ruber, sed quatenus, ut Sylv. dicit, Rubor signum inseparabile est formæ manentis in rosa. Addit Manardus in doctrina Mesues (quòd dixerit, per albas non fieri solutionem aliquam) apertum errorem deprehendi: albas enim de Seni vocatas, & vulgò Damascenas, cùm albissimæ sint cæteras in purgando excellere. Ei autem respondet Matthiolus, ut infra apparebit. De succi præterea temperamento adversus eundem hæc scribit. In arabica scientia unum pro cæteris maximum, gravitérque vitandum inveni. Mesues namque, cui universa Medicorum caterva Evangelistæ nomen imponit, rosarum succum calidum esse scribit, quod ita animis quorundam insidet, ac si una raraque in arte sit veritas. Atque frigidum potiùs esse ex Græcorum voluminibus excepi, quod quidem ratione, atque complurium Medicorum auctoritatibus ita comprobo. Fiunt ex Rosis Oleum, quod virtutem habet refrigerandi ac medendi calidis morbis: Vnguentum, quod inflammationes placat: Syrupus, qui calorem febrium arcet: Saccharum rosaceum, quod stomachum & cor calidum firmat: Aqua, quæ per sublimatorium extrahitur, mirum in modum frigefacit, & inflammationes repellit: Diversa antidota, quibus rosæ sunt basis & fundamentum totius compositi, velut Diarhodon, utrumque Aromaticum, Rosata novella, & Pastilli, quæ etiam Rosarum sibi vendicant nomen: aut quia majorem partem constituunt compositi; aut quia ipsis vigorantur, vel ad temperamentum & correctionem commiscentur. Velut Mesues pro rectificatione Scamonii succo Rosarum utitur, in quamplurimis locis. Quod factitavit Avicenna lib. 3. quo syrupum rosaceum laxativum ex Scamonio & succo rosarum, cum saccharo condidit. Et hæc omnia medicamenta, quæ ex rosis fiunt (si attentè prospicias) tam apud Græcos, quàm Arabes ad nihil aliud videntur prodesse, quàm ad inflammationes & calidos morbos expellendos. De aliis rosæ partibus, quas Plinius dividit, non memini me legisse illas ad aliud prodesse, quàm ad refrigerandum, comprimendúmque. Et nullam earum partem calefacere adhuc in monumentis Medicorum invenio.

Manardus notatur & Mesues defenditur.

Rosarum succus frigidus, contra Mesuem.

Ratio 1.

Medicamenta è rosis facta, frigida videntur.

2\. Porrò, quòd Rosarum succus gradum caliditatis attingat, nec gustus, nec experimentum hoc mihi demonstrant, nec ratio hoc convincit: maximè cum rosa ipsa, ut vel Mesues testatur, infrigidet in primo ordine, & omnes ejus partes hunc ordinem servent. Succus verò, qui per expressionem subducitur, manifestissimè virtute frigida pollere videtur: cùm partes aqueæ sint, quæ per expressionem subtrahuntur, ex unguibus & foliis ipsius Rosæ. Quoniam Aristotele teste, Omne quod dividitur simile est illi à quo derivatur. Et licèt in parte superiore Rosæ inhæreat aliqua caliditas, adeò tamen exigua est, ut in extractione succi fermè tota evanescat: & si quæ permaneat, ob magnam aquositatem deperdatur. Vnde si rosa sit in primo ordine infrigidantium, hâc ratione succus remanet in secundo, quoniam illæ partes calidæ, quæ erant in rosa, deperditæ fuerunt in succi expressione, quod ex gustu, naturæ medicinarum judice cognosces: si enim vel paullulum ex eo biberis, saporem acerbum atque austerum in eo senties, qui constrictivam virtutem manifestè demonstrat.

Rosa & omnes partes temperamentum frigidum.

3\. Non est tandem quod per odorem dijudices calidam temperaturam rosam habere: nam ut Gal. affirmat, ex odore sensibilium temperatura non cognoscitur, ut ex gustu. Quod si cavillator arguat, quod partes rubeæ superiores Rosæ sunt eæ, quæ calorem ministrant ipsi succo, hoc potiùs esset attribuendum infusioni rosarum, in quam permeant partes illæ subtiles rubeæ, quæ dant ei amaritudinem & ruborem. Quapropter potiùs dijudicarem infusionem habere vim solutivam, quàm succum. Mesues autem non ad aliud infusionem saccharo confectam comprobat, quàm ad morbos calidos, febrium adustiones, pectorisque calorem.

Ex odore Rosæ temperatura non investigando.

4\. Sed nec ex colore succum rosarum, quoniam rubeus sit, calidam temperiem possidere dixeris. Neque enim calcem (inquit Gal. lib. de Ther. ad Pisonem) quòd candida sit, visu duntaxat frigidam judicare, satis esse censemus: neque rosam quod rubea sit, ideò illam calefacere, statim pro certo habemus: sed unà cum visu sensum quoque tactus adhibentes, calidam quidem illam, adeò ut urat, certò invenimus: Hanc verò quod frigiditatem econtrario in ea tactu percipiamus, ex refrigerantium numero esse, firmiter habemus persuasum. Patet enim ex eodem Galeno lib. simpl. per colorem temperaturam medicinarum non esse dijudicandam.

Temperatura rosæ ex colore non dicanda.

5\. Aëtius quoque sub primo infrigidandi ordine, Oleum rosaceum, ipsamq; adeò rosam collocat; & sub secundo ejusdem rosæ succum.

6\. Præterea Galenus 5. & 10. m. m. succum rosarum esse intensæ frigiditatis nos docet. Quibus clarius sole demonstratur, Mesuem hallucinari in cognoscenda temperatura succi rosarum. Sed & ipsemet sibi repugnat, multis in locis (ut in lib. suo de rectificatione medicinarum acutarum, præsertim ubi de rosa, & scammonio loquitur) demonstrans, succum rosarum frigidam potiùs temperaturam, quàm calidam possidere: quoniam tum ad medicinas valde calidas, tanquam frigidum rectificans adhibet: & tum ad morbos calidos biliososque, ut febres cholericas, & inflammationes extinguendas medicinis commiscet: & ad repellendum, comprimendúmque veluti in angina, pro ultima infrigidatione, succo rosarum utitur. Et hæ potissimum sunt rationes, propter quas nullam aliam in succo rosarum constituo temperaturam, quàm frigidam. Neque omninò in hoc est culpandus Mesues, sed interpres, qui hunc locum vitiavit, qui pro frigido, calidum esse succum interpretatus est. Hactenus Manardus, qui complures alias rationes de temperatura succi rosarum frigida in medium adducit, quas brevitatis gratia missas facimus, quas si ulteriùs cognoscere cupis, leges ejusdem tractatum de Rosa, ejusque succi temperamento.

Mesues sibi repugnat.

Mesues excusatur.

Sylvio rosa omnis amara est atq; astringens, præcipuè rubra, à qua substantia refrigerat, siccat: flos autem ejus astringit magis, proinde etiam siccat valentiùs: præstantissima est, quæ longè omninò suavissima, & aliis rubicundior. Succus essentiæ est tenuissimæ, nam celeriter acescit, & lentore caret, & unguentorum omnium odores exolvit & obscurat. Ex rosis calidissimæ videntur Moschatæ, post has roseo colore insignes, Incarnatæ dictæ, quæ & cerebrum valenter feriunt, paulò minus albæ. Folia decem recentia, alvum cuidam decies duxerunt, apud Tagaultium, refert Razis. Sicca autem folia, quia ab eis recessit amaror, laxativa non sunt, sed styptica, & adstringentia. Decoquit Tragus, manipulum foliorum rosæ aridorum, in dimidia mensura vini albi & exhibet his, qui fluxionibus alvi laborant, aliquoties per diem bibendum. Quod si morbo producto, calor conjunctus fuerit, cum aqua rosæ confectionem instituit. Semina dura, quæ capitibus Rosarum insunt in pulverem redacta, & è vino pota, calculum apud eundem pellere traduntur. Eadem facultate nonnulli spongiolis (gerip. Schlaffkunften vocatis) quæ silvestribus adna-

Temperantia Sylvio. Flos.

Calidiss. Moschata.

Folia recentia purgant, sicca ad fluxiones alvi.

scuntur rosis; si in pulverem redactæ aut in vino decoctæ calidæ sumantur, tribuunt. Succus è fructu rubeo, maturo, totaq; sua substantia tuso expressus, posteàque siccatus, demúmque in pulverem redactus, gonorrhææ, & tam rubris quàm albis mulierum mensibus singulari experimento medetur. Rubra illa capita, antequam maturitate mollescant, integra conservantur & siccantur, & ad prædictas affectiones vino decoquuntur & potantur, quod etiam medicamentū & dysenteriæ & cruentis excreationibus unicè prodesse experientia non semel docuit. Omnia rosarum tam sylvestrium quàm domesticarum genera refrigerantis sunt & adstringentis naturæ, præsertim verò rosæ sylvestres aridæ. Sylvestrium rosarum maximè earum quæ Haberrosen appellantur aquam distillatam nonnulli majoris faciunt, & efficaciorem credunt, quàm domesticarum. Ea namque quibusvis calidis affectionibus prodest, refrigerat namque & reprimit omnes cholericas & acres exhalationes, & cor in deliquio animi confortat. Ad confectiones quas vocant, Manus Christi, & Zulapium rosatum, primo loco eas quas vocant Haberrosen: secundo quas Frawenrosen/ tertio rubras domesticas eligit Tragus. Aqua ex rosis nunc commemoratis distillata, doloribus capitis in linteolis imposita, neque non fronti pari ritu applicata epiphoris oculorum unicè prodest. Virtus, inquit Langius, rosarum laxativa, & odorifera, in supernis ejus partibus consistit: at astrictoria & roboris altrix in internis delitescit. Fuchsius ex Simeone Sethi has adscribit rosis facultates. Odorata calidis capitibus prodest, humida verò offendit, eáque destillationi obnoxia reddit. Sumpta verò febres ex flavâ bile procreatas juvat, & roborat stomachum & jecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibétque acres exhalationes ne in caput ferantur. Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi mirificè valent contra calculum, & Vrinæ difficultates si lævigatæ in pulverem exhibeantur. Nos contra Fuchsium nihil facimus ad calculum & urinæ difficultatem nec semina, nec spongiolas, ob eorum astrictionem & siccitatem, nisi fortè prosint per accidens eo modo quo scribit Dodonæus, cujus verba postea ponemus.

Gonorrhæa. Dysenteria. Temper. Trago. Rosæ sylv. Aqua stillatitia. Dolores capitis. Langius. Fuchsius. Testes lædit Fuchsij opinio ... de ... facultate.

Succus ut placet Matthiolo, medicamentis componendis expetitus; præstantior è puniceis elicitur, item ex subrutilis, verùm huic infirmior facultas. Dilutum Græcis ἀπόζεμα, è quo rhodopharmacum alvum innoxiè dejiciens conficiunt, plerumque ex subrubescentium maceratis aqua foliis paratur: etsi hac in re iis Damascenæ Hetruscis vocatæ longè præstent: quippe ex earum vicenis devoratis foliis facilè quidem, & citra noxam subducitur alvus. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas vult Matth.) non alium sibi in Medicina vendicant usum, quàm ut ex se aquam stillent: siquidem iis dejectoria vis, qua pollent puniceæ, ac subrutilæ, multò infirmior inest. Quamobrem videtur Manardus immeritò id Mesui vitio vertisse. Nam albæ, quas Damascenas appellabat, etsi majore dejiciendi vi cæteris præstent: credendum tamen est de iis non intellexisse Mesuem, quòd eas illi facilè incognitas fuisse existimet: verùm de iis albis tantùm, quibus passim roseta florent, cujus rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascenæ Hetruscis vocatæ nuper in Italia florere cœperunt, quódque eas veteribus cognitas fuisse (quod sciat) memoriæ prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quæ Plinio spineolæ appellantur. Sylvestres majore adstringendi facultate sunt prædita quàm sativæ, sed minori fragrantia redolent, atque dejiciendæ alvi ne tantillum quidem facultatis retinent. Idem in hist. Germ. Pueris excalfactis & excoriatis ab urina circa pudenda aspergendus pulvis Rosarum. Ex calicibus distillatur optima aqua adversus omnia profluvia, nullis illachrimantibus oculis. Vermes in spongiolis dicuntur potentiores esse ad calculum, ipsis spongiolis. In apolog. adversus Amathum, nihil, inquit, ad me attinet de illa, quam adducit, muliercula Amathus: Primùm sæpius ipsemet id sumpsi medicamentum aliisque frequenter dedi sine ullo prorsus incommodo, adeò ut quandoque pueris felicissimè propinaverim. Præterea mansa hæc rosa nullam penitùs gustui relinquit acredinem, sed tantùm se ostendit tum adstringentem, tum etiam subamaram. Id quod manifestè indicat, ut nulla faucium, aut linguæ erosio, inflammatiove hinc degustantibus accedere possit. Mihi enim hasce rosas sæpè mandenti, ut quandoque adstrictam excitarem alvum, nihil erosionis, inflammationisque accessit. Quò fit ut quis rectè opinari possit delusum esse Lusitanum, utpote qui hujusce medicamenti facultatis penitùs ignarus, symptomatis illius causam in illud perperam rejecerit. Cùm potiùs credendum sit id ab acrium salsorúmq; succorum defluxu provenisse, qui fortè fortuna eo tempore, quo rosiceum illud saccharum mulier illa sumpsit, à capite in eas partes labi cæpit. Atque magis sinè demiror, quòd tam acriter damnaverit has Damascenas rosas odore perquam suavi fragrantes, è quibus clementissimum illud paratur medicamentum nullo penitùs incommodo alvum ducens. Præterea, eo ignorantiæ pervenisse constat, ut certò sibi persuaserit Ieneliabin è Persicis rosis paratum, de quo pluries in febrium curatione & ventriculi dolore meminit Avicenna, ex Persici arboris floribus parari debere: sed quā falsò teneatur opinione, ipsa ostendit medicamenti nomenclatio, quippe Ieneliabin Mauritanis omnium præclarissimorum Medicorū consensu nihil aliud designat quàm Mel rosaceum. Constat enim per rosas Persicas nihil aliud voluisse Avicennam, quàm Puniceas. Siquidem lib. 5. ubi is de medic. compos. omnium egit, de quibus in universo meminit volumine, Ieneliabin ad febres, & ventriculi dolores parari jubet è rubeis rosis, non autem ex Persici arboris floribus. Id quod manifestè indicat, nil aliud Persicas rosas Avicennæ designare, quàm Puniceas, Persicas illi fortasse vocatas, quòd à Persis in suas venerint regiones. Nam & nos Damascenas vocamus eas, de quibus diximus, quod è Damasco Syriæ primò ad nos pervenerint. Et hactenus Matth. qui videtur causam rubedinis in rosis tribuere calori: statueréq; è rosis rubras subrubétibus esse calidiores: *dicit enim, ab acerbo vero & s. bdulcem, & odoratum saporem assumunt: Ex his demum, quæ igni naturam sequuntur amarorem concipiunt ac etiam colorem rubedinem, quæ scilicet rubicunda spectantur. Quo fit ut plus insit caloris puniceis quàm subrubentibus.* Sed hoc Matthioli argumentum infirmum esse, constat superiùs ex Manardo. Quàm porrò utiliter lotionibus, & clysteribus, ad inhibendas fluxiones ungues, qui ab autoribus nullam propriam receperunt dosem, inferantur, judicent alij. Plinius dicit ungues epiphoris salubres esse.

Delectus rosæ pro compositionibus. Manardus reprehensus. Sylvestres magis adstringentes. Excoriatio infantum ab urina. Calculus. Rosas Damascenas non insalubres contra Amatum. Persica Rosa non sunt flores Persici ut vult Amatus. Persica Rosa Avicennæ sunt Punicea. Ieneliabin è rosis rubris. Matth. opinio explosa.

Sunt Amato in Diosc. quædam Rosæ rubræ, crassæ, stypticæ, ex quibus Zuccarum rosaceum parari debet, nam stypticæ sunt & constringentes: proinde recte è quoque syrupus rosaceus pro fluxu sistendo, ex ipsis siccis conficitur, quæ quoque siccatæ pro lavacris servantur. Sunt quoque aliæ albæ, ex quibus ... paratur, quarum tamen loco Ferrariæ incarnatis, id est, colorem inter album & rubrum habentibus, utuntur, quæ dubio procul, Ferrariæ, velut Ancona & Neapoli, aliive variæ illæ è locis ... solutivæ sunt, & maximè purgant,

Amato ex quibus rosis Zuccharum rosaceum par. Syrupus.

præcipuè si ex illis mel rosaceum foliatum fiat: nam uncia hujus mellis rosacei, cum strepitu, & alvi turbatione levi, purgare in corpore mediocri, ter & quater facit, ut millies expertus est Amatus, illud pro laxante medicamento ægrotantibus propinans. Nec enim dicendum vult, ut multi medicamenti hujus vires ignorantes contendunt, conditum hoc mellis ratione tantum purgare, quum mel coctum parum aut nihil purget, imò mel crudum eiendi vim habeat, quam in coctione amittit, ut Hippocrates testatur lib. de morbis qui extra, & Galenus lib. 3. de alimentis cap. 38. non minùs Paulus Ægineta lib. 1. suæ medicinæ cap. 95. hoc ut solet approbat, inquiens; mel coctum valentiùs nutrit quàm subducit alvum, non coctum è contrario. cui adstipulatur Alex. Aphrodiseus sect. 2. problem. 66. dicens, mel incoctum tergit & purgat, coctum alere tantùm potest. Ex quibus liquidò constat, rosis iis vim laxandi & subducendi insitam & naturalem esse; non verò ex melle acquisitam.

Mel coctū parum purgat.

Syrupus rosatus solutivus.

Ex iis igitur rosis, syrupus rosatus solutivus multarum infusionum dictus nobile & securum purgatorium medicamentum parari debet, prout in universa Italia magno ægrotantium juvamento paratur. qui Amati sententia efficacior & nobilior evadet si aquæ loco, cum rore è cœlo super ipsis cadente paretur, vel saltèm super caulibus ex quibus rosis vel pruinæ magna copia haberi potest. Sunt præterea, inquit, aliæ rosæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, pauca folia habentes, quæ ferè per totum annum in arbore videntur, quas Moschatas, quia Moschi odorem referunt, vel Alexandrinas vulgus appellat. Hæ verò, odore caput tentant, & potentissimè alvum subducunt, non minùs ac Scamonium, ita ut si sex vel octo acetario folia miscueris, totum acetarium purgatorium reddas, & ea de causa ab illis, tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferente, abstinendum suadeo. Nam non ita pridem Venetiis nobilissima Beatrix à Lima, mulier opulentissima, in morbum quendam incidit pro quo juvando, Medicus quidam Venetus, ex prædictis rosis & sacharo conditum parare fecit, ut eo tanquam præstantissimo, & securo purgatorio medicamento interdum uteretur: at quum primùm præclara illa domina, conditum gustare cœpit, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxit: sed illa dubitans, num symptomata ea ex morbo, aut condito orta essent, nullam in medicamentum culpam rejecit. Ego verò noscens medicamentum potentissimum & ferè venenum esse, eam monui, ut ab illo abstineret, nec eo amplius uteretur, putaverat enim hæc domina conditum illud ex rosis incarnatis à nobis dictis paratum esse, quo alias Antuerpiæ sæpè usa erat. Hæ verò rosæ moschatæ in Hispania rarò videntur: sunt enim albæ, subcitrinæ, similes, ut paucis dicam, rosis caninis inter spinas nascentibus, quæ ad summum tria quatuorve folia habent. Non mirum igitur est si Hispani iis Rosis moschatis carentes, dubitent, num incarnatæ à nobis dictæ, quæ ut solutivæ sunt, & apud ipsos reperiuntur, Moschatæ vel Alexandrinæ dicantur. Sunt enim longè differentes: rosa autem hæc moschata Alexandrina sive Damascena dicta, alba ad citrinum inclinans, est omninò fugienda: Incarnata verò rosa, quæ inter rubram & albam media est, rubricatque, longè alia est, quâ ut præstantissima & nobili solvente medicamento uti suaderem: Quia enim in maxima copia habetur per universam Italiam Rosa hæc adeo ex ea syrupus rosatus solutivus, sive novem infusionum, mirus paratur, adeò ut illius unciæ tres

A moschatis abstinendum.

Sex folia purgant.

Faucium excoriatio à condito ex Rosis Mosc.

Ferè venenum.

Rosa moschata in Hisp. rara.

Damascena fugienda.

Incarnata usurpanda.

Syrupus novem infusionum.

absque noxa ulla malos è corpore humores pellant. An verò Ienchabin de rosis Persicis, apud Avicennam multis in locis citatum ex aliqua rosarum dictarum paratur? Respondeo quod non, quia Avicenna ex floribus Perseæ arboris, mel rosatum, sive Ienchabin, confici suadet: vocat enim flores istos interpres Rosas: proinde ornatæ nonnullæ officinæ, ex illis syrupum paratum habent, morbis pituitosis admodùm convenientem. Sunt enim flores illi, naturâ purgatorij, pituitam & lentes humores, ac crassam bilem depellentes.

Ienchabin ex Pers. floribus.

Rosarum foliola, inquit Dodon. quia ex diversis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent, quę tamen in singulis non similiter se habent. In uno siquidem genere: terrestres & adstringentes: in alio humidæ & aqueæ: & in alio spirituosæ & aëreæ partes excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium. Superant quidem humidæ, aëreæ & spirituosæ partes in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis sive Moschatis. Ex tribus his liquot, ea de causa, elicitur gratissimi ac suavissimi odoris, qui ferè ex aliis rosis inodorus est. Vtilis autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cùm ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant: tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum inducit, quem & ipsæ virentes rosæ odore suo suavi provocant. Succus harum rosarum etiam candidarum, alvum lenit & subducit: efficacissimus earum quas Damascenas vocant: proximus dilutè rubentium, quarum frequentior usus. Idem præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum sive Serapium; Officinæ syrupum rosatum solutivum nuncupant, quod ex infuso sive diluto apparari debet, in quo pluries rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem sive subducendam alvum utile, quando expurgatione aliâ potentiori, aut opus non est, aut uti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non aliis quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat porrò & refrigerat Serapium illud, ideò etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm utile, nam eum laxiorem debiliorémque relinquit. Simile possunt & folia harum rosarum sacharo condita, præsertim si manibus tantummodo contrita, ac diligenter cum sacharo permixta, igni admota incalescant, potiùs quàm decoquantur. In rubentibus, quæ passim sunt vulgares, & aliis saturatæ purpuræ, quas Provinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisque facultatis, non tamen absque humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad alvum subducendam quoque facit, minùs tamen quàm aliarum prædictarum. Resiccatæ autem hæ Rosæ humiditate jam absumptâ, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minùs quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi ejus succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt;

Candidæ dilutè rubentes & moschatæ Aqua.

Succus.

Dros. Sera. ex i...

Rub... & Provin...

Virentes...

sanguinis undequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: alvum nimio fluore laxam constringunt: antidotis omnibus utiliter admiscentur, & aliis quoque medicamentis, sive foris adhibendis, sive intra corpus assumendis, quibus ut adstringens ac corroborans aliquod utiliter accedit. Quod ex ipsis *Rhodomeli.* fit Rhodomeli, vulneribus, ulceribus, eruptionibus, ac in universum omnibus, quæ abstergi & resiccari *Oleum.* postulant, longè utilissimum est. Oleum calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut jam in- *Rosæ partium usus.* cipientes mitigat. Flores rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minùs utilia sunt, humanæque *Spongiola quo conveniant calculosis & urinæ difficultati.* naturæ minùs amica. Fuchsius, spongiolas & capitula sylvestris Rosæ contra calculum & urinæ difficultates valere affirmat, si in pulverem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia: sed veluti aliæ quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò utiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio usu, & renes multùm debilitari, & sæpè supercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minùs potentia, frequentiore usu: ut Gal. 5. simpl. scribit. *Contra Dodon. syrup. debili & humido ventriculo utilem.* Hæc Dodonæus. Cur autem rosarum syrupus, ut ipse vult, debili & humido ventriculo parum sit utilis, & laxiorem & debiliorem relinquat, animadvertere non possum; quandoquidem rosæ præter vim purgandi etiam adstrictionem habent, ut Rhabarb. & Myrobolani: quæ occasio ut in dysenteria & aliis alvi fluoribus lubenter eo utamur cum Myrobolanis & Rhabarbaro ac Rhapontico vero, si haberi possit. Excipimus tamen syrupum è rosis moschatis, sicubi præparetur.

Saccharum purgans Cardani. Saccharum ros. purgans vide (inquit Cam. hort.) apud Card. de tuenda valet. quod non contemnendum. Interior rosæ rubeæ flos pulverizatus, cum aqua Cydoniorum destillata datur utiliter in nimio *Menses.* mensium fluxu. Ad dentes à corruptione servandos *Ad dentes et gingivas* & gingivas roborandas sumitur aceti Scyll. & aquæ è calycibus rosarum destillatæ æqua portio & eo sæpè os colluitur, annotante Monardo Hispalensi de rebus Indicis. In spongiolæ Cynorrhodi cavitate interiore tineæ interdum occluduntur, quibus pulverizatis ad expellendos vermes intestinorum *Ferculum Athenæum* multi feliciter utuntur. Ferculum ut ipse dicit suavissimum docet parare Athenæus ex rosis lib. 9.

Ex Cæsalp. Ex Rosa carnea, autore Cæsalpino, colligitur aqua per distillationem odoratissima: Medici quoque oleo infundentes rosaceum componunt: succus ex iisdem, & infusio ad purgationes paratur. Rubens multifolia minimè amara, ideò sine vi purgandi: conditur sacchara ad adstringendum, roborandumque. Parva quinquefoliis candidis amarior, majorem vim purgandi habet. E rosis rubeis succus perfectè rubens extrahitur, ubi paululum ex calefacta in sartagine rosâ, expresseris succum leviter, relinquitur rosæ substantia alba. Ergo si exquisitè expresseris ac diligentiùs, color corrumpetur: atque ita de aliis. Profuit interdum ut in exhibendis medicamentis etiam deliciæ locum habeant præsertim apud morosos & delicatos. Ad alvum igitur ducendam parabitur Saccharum roseum tale. Libram unam Sacchari cum libra una roris dissolve: purga, ut solet, cum ovi candido: inde unciam unam rosarum Persicarum immitte, cùm jam fervet Saccharum, & ubi paululum coxeris extrahe, aliamque unciam simili modo indito atque ita usque ad duodecimam unciam. Præstat autem rosas cum rore esse collectas. demum coquito ad perfectam rationem: additóque uncias quatuor rosarum rubearum, & in sole exponito. Hoc non differt ab alio Saccharo, & jucundè purgat & cum voluptate devoratur. In ulceribus penis & pudendorum in quibus alia remedia frustra adhibita, Cento-Empiricus pilos spongiolæ rosæ silv. in tenuissimum pulverem reducit, inspergit, & probatum remedium extollit.

Instituti nostri ratio postulare videtur, ut aliquas Rosarum compositiones, quarum hodiè in medicina factitanda magnus est usus, in medium proferamus. Ecquis enim ignorat vel solas has tum intus sumptas, tum extra admotas in maximis depellẽdis contra naturam affectibus, vim obtinere summam? Exorditur idcirco Matthiolus, nobisque de distillandi ratione opinionem suam recludit. Ex rosis, vi *Aqua Rosarum stillatitia.* ignis fit aqua pluribus ac diversis instrumentis: veruntamen ea cæteris præstantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ vitreis organis elicitur, cujusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad universum medicinæ usum confici solent. Quandoquidem inter has quæ plumbeis instrumentis, lignorum, vel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum & argentum deprehendi potest. Quippe quæ *Balneum Mariæ.* fiunt in balneo calentis aquæ vitreis rostratis organis, ab herbis & floribus, à quibus manant, nec sapore, nec odore dissentiunt, adeò ut non solùm proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei adustæ resipiant. Quod quidem in iis non invenias, quæ vul- *Plumbea vasa reprobantur.* gò plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam vel rarissimè gustaveris, quin tibi fumidum virus, nidoremq; non reddant. Quæ res non modo ægris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerumque movent, sed & plurimum noxæ pectori, ventriculo, jecinori, visceribúsque omnibus inferunt: quòd à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi vendicent. Quare hac ætate perspectâ, doctissimi, ac peritiss. medici veteres secuti, decoctis, ac dilutis tantùm uti cœperunt. Quæ tametsi viribus aquas qualescunque su- *Aqua sublimata.* blimatas (ita enim stillatitias vocant) præcellant: eæ tamen, quæ calentis aquæ fervore (ut suprà diximus) fiunt, cùm proprios tum odores tum sapores herbarum ac florum, à quibus extrahũtur, secum trabant, jure quidem decoctis non modò ipsas æquipollere, sed etiam præstare crediderim, non tamen, quòd viribus præcellere dixerim, sed quòd gustui suaviores, & visui jucundiores habeantur: quod non parum solatij ægrotantibus affert. Nos quidem aliis aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cujus ope hasce distillatitias, ac præstantissimas aquas suo tempore conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ verò acri, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro variis simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter Seplasiarij, & Medici, quos magis decet humanam chari- *Admonitio.* tatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut jam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant, quippe in hoc etiam (quamvis plus laboris, minùs verò emolumenti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchsius in lib. de compos. medic. unicè caven- *Fuchsij cautio nimis religiosa.* dum præcipit in succis stillatitiis eliciendis, nec ejus vasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo vapore ab ea elevato incalescat. Qua in re secutus potius videtur fuisse

tur fuisse Manardum, quàm rei experimentum. Verùm non possum ipse omninò eorum sententię subscribere, ut qui judicem non esse semper ea exquisità ratione procedẽdum in herbis distillandis, quòd certò sciam nihil referre, quando etiam vasculum herbas recipiens in aquam in majore vase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi volunt ex herbis vapore tantùm ab aqua bulliente elevato extrahi, cæteris præstantiores habeantur: tamen quę ex herbis eliciuntur vasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt, quod mihi compertum est in iis aquis, quas sæpissimè libuit utroque modò elicere & experiri.

Obiectio.

Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quòd illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod vaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut possit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referant.

Solutio.

Hęc sanè differentia quę facilè concedi potest, non est (meo judicio) tanti momenti, ut illa regula perpetuò sit observanda, hæc verò evitanda: quin potiùs, ut hæc mihi videatur probanda, illa verò rejicienda tanquam cautio nimis religiosa.

Modi aliquot aquas distillandi.

Sed quandoquidem in Aquarum distillandarum mentionem incidimus, non gravabimur illarum aliquot modos adscribere, quos quidem in præsentia licuit, multùm celebratos invenire.

1. Alij itaque sumunt rosarum quantum volunt, idque triduum, in balneo digestum, vapore aquæ calidæ distillant.

2. Alij absque digestione præcedanea, aquam ex rosis in alembicum conjectis, eliciunt.

3. Alij per cineres distillant: ubi tamen maxima opus est cautione & circumspectione, ne empyreumate liquor stillatitius inficiatur.

4. Alij lucro magis, quàm valetudini hominum intenti, eas integras, ut decerptæ sunt: cum magna aquæ copia, per vesicam æneam distillant, ac ex triginta rosarum libris centum odoratæ aquæ venalis extrahunt.

5. Alij flores tusos, absque menstruo, aut eo saltèm tam pauco, ut ad irrigationem sufficiat, modico balnei calore distillant: & ad vim refrigerantem, tanto expeditiùs evocandam. una distillatione, quam præcedit irrigatio, ex aqua communi, vel rosacea veteri, aut ad virtutem confortantem & fragrantem prolectandam, pluribus in distillata aqua infusionibus utuntur.

Variat modum variantibus Rosis.

Io. Beguinus in Tyrocinio chymico, ita eam parandam ducit: distinguendo inter rosas albas & incarnatas. Ex illis enim ut plurimùm vis refrigerans petitur, ac propterea paucâ aquâ pluviali irroratæ in mortario marmoreo contundendæ sunt inde torculari succus exprimendus & distillandus. Incarnatæ absque irrigatione contusæ, reponuntur in magno vase vitreo, in cellam: post triduum succus exprimitur, qui per balneum distillatur. Hæc aqua est fragrantissima, quæque vel multos annos, odoris sui fragrantiam conservat. Nonnulli recrementis ejus aquam puram superfundunt, & ita per octiduum maceratam, vel balneo, vel vesica distillant, quæ communi venali viribus & efficacia non cedit.

Aqua Vitæ ex unaquaque planta.

Sed & ultra progredi, ac certam facilémque, aquas vitæ ex plantis, floribus, seminibúsque, cujuscunque generis sint, concinnâ brevitate, veram & legitimam extrahendi methodum tradere est animus, & quidem per digestionis, fermentationísque viam, ut quarum ope solâ, ex omnibus rebus, ac iis potissimùm, quæ in alimentum veniunt; imò etiam & ex rosis quæ frigidæ existimantur, aqua vitæ odoratissima elici potest, quæ de natura cœlesti æthereæ particeps, flammámque, non secus ac ea, quæ ex vino elicitur, concipiat.

Modus.

Rosas igitur sume cœlo sereno, cum rorido madore destituuntur, collectas: eas tere accuratissimè, & in cucurbitam vitream, quæ postea benè clausa, in cellam reponatur, ut ibi fiat earum fermentatio, immitte: Cùm jam acidum quiddam redolere videntur: sume de floribus tritis, quantum vis, & per balneum distilla: aquam inde extractam superaffunde parti rosarum restanti, & rursus distilla, similem in modum pergendo, donec omnis rosarum fermentatarum quantitas per alembicum transierit: fecibus, quæ in fundo remanere solent, semper segregatis. Tandem omnem aquam ex rosis elicitam, per balneum distilla; & duodecimam saltèm partem aut circiter abstrahe, eamque si vis, rectifica. Sic aquam habebis gratissimam, adeóque excellentem, ut unica ejus gutta, ingenti satis aquæ copiæ odorem suum communicare, eámque utilissimam & jucundissimam reddere possit. Non abs re visum fuit paucula hæc absolutioris doctrinæ ergò proponere, quo modi quidam, distillandi aquas, non infimi sicut & hujus aquæ rosarum, ut & simplicium cæterorum omnium, lectori manifestentur.

Tinctura Rosarum vino rubello simillima.

Non erit hic reticenda tinctura rosarum, ob summum levamen quod percipiunt ægri, in summo febriũ vigore, in siti inexhausta, in inquietudinibus, dysentericis passionibus, aliisque affectibus ab humore bilioso, acri & mordaci genitis, pro potu ordinario, ubi ptisana palato ægrotantium non sapit: talis igitur esto modus brevissimus. ℞. pro ℔. j. aquæ fontanæ, limpidissimæ, gelidissimæ, Rosarum rubrarum, exsiccatarum m. ß. hordei p. j. decoquantur leviter, addendo ℥. j. sacch. filtra vel cola, addendo sp. vitriol. gutt. vi. postquam refrigerata erit, æger hanc sumet cum voluptate, liberaliùs bibet, sedabitúrque sitis. Ne autem stateram transgredi videamur, omittendo eorum aliqua, quæ ad hanc rosarum tractationem spectare videntur, Syrupus quoque enumerandus venit.

Syrupus Rosarum simplex.

Est autem simplex, qui ex solo rosarum decocto vel succo fit, & ℞. Rosarum rubrarum recentium, partes sex, quæ infunduntur in vase terreo vitrato, strictioris benè operculato, horis octo in prædictis quæ recalefactæ partibus: tandem addũtur ad singulas 5. partes infusi colati partes 4. sacchari, per albumen ovorum clarificati, & f. syr.

Compositus

Compositus qui ex infusionibus & aliarum rerum decoctionibus conficitur: ℞. Roris vernalis partes sex: ferveſiant, & indantur rosarum completarum recentium rubrarum partes tres, ac horis octo immorentur: Deinde renovatio & reinfusio florum fiat usque septies inclusivè absque fraude, & singulis vicibus diligenter exprimantur: post adde sacchari albi partem mediam, & ad syr. formam coquito.

Syr. Rosatus solutivus.

Fit quoque syr. è rosis siccis, qui ℞. sesquiunciam rosarum rubrarum siccarum (nam libra una mensuralis referta rosis siccis, & moderatè coacta ponderat, drachmas 12. plus minus) quæ infunditur horis octo in aquæ libris tribus; terque reiterantur rosæ, & infusiones atque expressiones. Aqua quoque itidem calefiat, antequam rosæ indantur.

Syr. è rosis siccis.

Postea accipitur liquoris infusi & expressi quantum libuerit, & cum media parte sacchari coquitur ad formam syrupi: Verbi gratia, si liquoris infusi habeas tres libras, tunc illis adde sesquilibram sacchari, & hæc Dispensat. Colonienſe.

Iulep Rosatum.

Paratur tandem syr. vel potiùs Iulepum suavissimum ex aquæ rosarum partibus tribus, sacchari partibus duabus, quod præcedente longè clarius est, usúque frequentissimum. A quibusdam verò sacchari partibus 12. in aqua communi clarificatis adduntur aquæ rosarum partes duæ, ut sit ex aqua rosarum pauca, & multa communi compositum, sed id inefficacius. Sunt etiam qui rosarum folia integra condiunt.

Conserva Rosarum

Sed paratur conserva rosarum, tundendo rosarum exungium partem unam cum duplo sacchari solidi in mortario marmoreo pistillo ligneo: flores & saccharum simul contunduntur & non priùs flores seorsum (sicut fieri

consuevit) & deinde saccharum seorsum, & demum ambo simul. Post contusionem autem & commixtionem sacchari cum floribus rosarum, conserva aliquoties soli exponatur, moveatúrque subinde sursum & deorsum. Relinquatur autem spatium vasis inane propter fermentationem.

Mel Rosatum conficiendi modus triplex.

Triplicem modum parandi mel rosatum docet nos Mesue, quorum primus est, ex foliis rosarum & melle. Secundus verò, sine foliis, ex succo ipsorum foliorum tantùm & melle. Et hic secundus modus potest connumerari inter syrupos simplices. Tertius autem ex foliis & succo simul & melle, qui tertius modus recipit foliorum partem unam, succi partem unam semis, mellis partes tres. Accipitur mel optimum, fervefit, & inde tepere sinitur, spumáque aufertur: deinde adduntur rosæ contusæ cum succo, & ad insolationem ponuntur diebus viginti, vase diligenter operculato. Postmodum suprà ignem duplo vase incalescunt, & effervent: mox fit fortissima expressio & colatura. Rursus coquuntur leniter ad consistentiam melleam, id est, mellis fluxilis.

Pastillorum rosarum conficiendi ratio.

Pastillos roseos, Rhodides appellatos hoc modo præparari auctor est Dioscorides. Rosarum viridium non madentium siccatarum ℨ.xl. Nardi Indicæ ℨ.x. myrrhæ ℨ.vj. Trita hæc efformantur in pastillos triobolares, & in umbra siccantur, & reponuntur in vase fictili non picato probè obturato. Quidam adjiciunt etiam Costi ℨ.ij. Iridis Illyricæ tantundem, ammiscentes etiam vinum Chium cum melle.

Usus.

Cæterùm, pastilli rosei è rosis quas recipiunt nomen habent.

Etymon.

Præparabantur autem graveolentiæ à sudoribus obortientis gratia, & à fœminis collo circumdati monilis vice gestabantur, ut exhalantem de corpore sudoris graveolentiam suo odore retunderent, ex aromatum illorum ammixtione. Officinæ præscriptas habent aliquot pastillorum sive trochiscorum ex rosis compositiones, sed nulla ex his ad hunc usum spectat. Alter etiam horum pastillorum usus erat in diapasmatis quæ corpori insperguntur, & in unguentis post balneum, ad coërcendos videlicet sudores, & jucundum corpori odorem inducendum.

Subsidium.

Sed Plinius etiam solas rosas aridas & expressas in hunc usum commendat. Sic enim lib.21. cap.19. ait: Et aridis & expressis aliquis usus: diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpori, deinde frigida abluantur. Ex quo loco ferè cognoscēdum datur, de quibus Rosis accipiendum sit, quod Diosc. ῥόδων χλωρῶν ἀβρόχων μεμαρασμένων dixit, nimirum de his quæ virides quidem & recentes adhuc sunt, non tamen humidæ & madentes, sed siccatæ, id quod ipsis una die contingere potest, ut humor omnis ab eis desiccetur, velut Galen. lib.1. cap.5. in fine τῶν κ.τ. τόπους docet.

Diapasma.

Quid autem sint diapasmata, idem Plin. 13. cap.2. exponit. Siccis, inquit, odoribus constant quæ diapasmata vocantur. Nam feces unguenti magmata appellant.

Aromaticum Rosatum.

Aromaticum rosatum est confectio suavis & saluberrima, in qua miscetur utile dulci, & ob ejus bonitatem & excellentiam cæteris præponenda est,

Vires
[...]era
Appetitus.
Virtutes naturales.

confortat stomachum, cor, cerebrum, & epar, lætos & claros spiritus gignit, excitat appetitivam, munit digestivam, nutritivam, & virtutes omnes naturales corroborat, resolvit aquosam humiditatem stomachi, & emendat malas qualitates, quæ generant malos humores & putredinem, & convalescentibus & debilibus integras vires, & pristinam sanitatem restituit. ℞. Ros. ℥.j. ʒvij. Liquiritiæ rasæ ℥.vij. Cinnamomi ℨ.v. Ligni aloës, santali citrini, an. ℨ.iij. Gummi Arabici, Draganti an. ℨ.ij. ℈.ij. Macis, Garyoph. an. ℨij. ß. Spicæ ℨ.ij. Nucis musc. Cardamomi, Galangæ an. ℨ.i. Ambræ ℈.ij. Musci ℈.j Sacchar. lb.vj. fiat confectio cum aqua Ros.

Conf. Ros. aromat.

Confectio ex rosis aromatica calefacit & confortat stomachum, jecur & præcordia omnia, frigiditatem repellit, phlegma prohibet & ejus ægritudines, ventositates & inflationes discutit, nauseam, acidos ructus tollit, & omnem stomachi cruditatem emendat, gustum revocat, renes calefacit, coitum excitat, & facit pulchrum colorem, & odorem anhelitus & sudoris. ℞. Rosarum, ligni aloës an. ℨ.iij. Calami aromatici ℨ.j. ℈.j. Galliæ musc. macis, piperis longi, Nucis muscatæ, Mentæ siccæ, Cassiæ ligneæ, mastichis, Asari, Cinnamomi, Garyophillorum, an. ℨ.j. Croci, Cardamomi, trium Santalorum, Rheubarbari, Spicæ, Costi, Cubebæ, Zingiberis, Fœniculi, Anisi, Libistici an. ℈.ij. Sacchari lb.iij. fac confectionem cum aqua rosata.

Electuarium de succo Rosarum.

Electuarium succi rosarum exploratum est contra guttam calidam, & malos tumores calidos & furiosos, fortiter purgat, sanat tertianas simplices & duplas, & reliquas malorum humorum, in convalescentibus exquisitè evacuat, potenter solvit, & est calcar aliarum medicinarum. ℞. Succi rosarum, Sacchari an. lb.j. ℥.iiij. fiat syrupus, cui adde diagridij ℥.j. ß. Santalorum omnium an. ℨ.vj. Spodij ʒiij. Camphoræ ℈.j. fiat electuarium. Æquum est ut vini etiam, liquorum omnium post aquas communissimi, quod humanæ in primis inservit nutritioni, *symphytumque* corporis nostri calorem instaurat roboratque, tractationem aggrediamur brevem.

Rosatum vinum.

Quinque libras igitur infundito (inquit Pallad. li.6. quem inscribit Maium c.13.) rosæ pridie purgatæ, in vini veteris x. sextarios, & post 30. dies, x. despumati mellis libras adjicies, & uteris.

Sine Rosa.

Et Rosatum sine Rosa facies sic. Folia citri viridia sporta palmea missa in musti nondum ferventis vase depones, & claudes, & exemptis quadraginta diebus melle addito, ad modum Rosati, cum placebit, uteris.

Acetum Rosaceum.

Meritò vinum subsequitur acetum, quod ℞. Rosarum rubrarum mediæ maturitatis, præsectis & abjectis unguibus, in umbra extra solem ad triduum aut quatriduum expansarum & resiccatarum, lb. j. aceti sextarios octo, hoc est, quartas Colonienses quatuor. Insolentur diebus quadraginta: Deinde reponantur, vel (quod meliùs est) abjectis foliis corruptis, acetum coletur ac reponatur. Quidam sæpiùs mutant folia rosarum, nec ita diu stare in sole sinunt (verbi gratia ad dies triginta vel pauciores) ut elegantius colore aspectúque, & sapore odoréque validius fiat acetum.

Vires.

Singulariter prodest animi deliquiis, si olfaciatur aut nares oblinantur, prodest etiam membris calidis hocce oblinitus: si duplicatum linteolum in aceto rosaceo humectetur, stomachóve applicetur, maximè prodest optiméque calorem attemperat.

Oleum rosatum.

Oleum rosatum quamvis pluribus fiat modis, melius tamen, teste Clem. de materia medica cap.10. sic fit. Collige Rosas priusquam complicita folia penitùs expandantur, & ponantur in umbra sex vel octo dies, quousque fiant modicum passæ, & evellantur folia rosarum à suis tirsis, & contundantur, postea habeas oleum ex Olivis immaturis quod dicitur Omphacinum, quod cum aqua fontium frigida sæpiùs lavetur & in qualibet ejus libra pone Rosarum ℨ.viij. in vase vitreo obtuso ore, & soli quotidie in hebdomada exponatur, deinde in balneo Mariæ tres horas bulliat ad summum. Prædictas ergo rosas sic coctas exprime, & expressas abjice, & cum oleo alias rosas commisce, & soli septem aliis diebus expone, & postea iterum coque in balneo Mariæ, & permuta iterum Rosas, & adde infusionis Rosarum ℥.iij. & quàm benè cooperiatur orificium vasis, & exponatur soli quadraginta diebus. Deinde oleum extractis rosis quotidie ad solis radios ponatur. Plerique sic faciunt in qualibet libra olei sæpiùs loti ponunt rosarum recentium contusarum ℥.viiij. & coquunt in balneo Mariæ ad consumptionem duarum partium & [...] torculari expri-

Vires. primitur. Confortat membra debilia, digestivam facultatem & calorem naturalem, & refrigerat calorem accidentalem, febrilem & acuitatem choleræ: stipticat lubrica intestina, & corroborat retentivam, & in principio repellit malos humores, qui concurrunt ad apostemandum, & mitigat doloros capitis, & prohibet phrenesin. Plura de Oleo rosato tradere supervacaneum ducimus, quod ea passim apud autores videre liceat.

Diarhodon descriptione communi. Restat ut Diarhodon describamus duplex. Commune quod ℞. foliorum rosarum rubrarum ʒ. xx. Trochiscorum diarhodon. & de spodio, liquiritiæ ana ʒ iij. Cinamomi [*quædam exempl. non habent*] Garyophyllorũ, Galliæ muscatæ añ. ʒ. iij. Spodij, Croci, Masticis, Berberis [*quidam omittit*] ligni aloës añ. ʒ. ij. Trium santalorum, an. ʒ. iij. Asari, Spicæ Indæ, Macis, Cardamomi, seminis Portulacæ, Lactuce, Scariolæ, Citrulli, Melonis, Cucumeris, Cucurbitæ, albarum margaritarum, Ocymi Garyophyllati. [*Alselengemisch*] rasuræ eboris, Tragacanthi, gummi Arabici, an. ʒ. j. Camphoræ ʒ. ß. Musci ℈. ß. Confice cum syrupo de rosis, ex aqua rosarum. *Dosis.* Dosis est ℥. ß. *Vires.* Ventriculum & hepar roborat, coctionem ob id juvat, & dolorem horum à calenti & acri, ac mordente bile mitigat. *Diarhodon Abbatis.* Diarhodon Abbatis ℞. Santalorum alborum & rubrorum, an. ʒ. ij. ß. Tragacanthæ, Gummi Arabici, Spodij an. ℈. ij. Asari, Spicæ, Nardi, Mastiches, Cardamomi, Croci, Xylaloes, Garyophyllorum, Galliæ Moschatæ, Anisi, Fœniculi, Cinamomi, Succi liquiritiæ, Rhabarbari, seminum basilicon. Berberorum, sic. acinorum ejus; sem. Scariolæ, Portulacæ, Papaveris albi, Citrulli, Melonum, Cucumeris, & Cucurbitæ, an. ℈. j. Ossis ex corde cervi, Margaritarum an. ℈. ß. Sacchari candi, rosarum an. ℥. j. ʒ. iij. Fiat omnium pulvis. Camphoram & Moschum studiosè omittimus, quæ, ut & ambra, in aliis etiam compositionibus omitti debent, nisi specialiter exprimatur, aut Medicus jubeat. *Trochisci.* Trochisci à Mesue sic describuntur. ℞. Foliorum rosarum rubrarum, exungulatarum modicè siccarum, aureos 6. Spicæ aromaticæ, ligni aloës, an. aureos 2. Glycirrhizæ aureos 2. Spodij aureum 1. Croci aureum dimidium; Masiches ʒ. ij. Cum vino albo fac trochiscos drachmæ unius pondere. *Rosata novella.* Rosata novella, autore Nicolao Alexandrino, recipit rosarum, Glycyrrh. sacch. ana. ℥. iij. Cinnam. ℥. vj. Garyoph. Nardi, Galangæ, Zingib. Nuc. mosch. Zedoar. Styrac. Cardam. veri, Apij ana. ℥. j. Mellis desp. q. s. Si in pulvere quis asservare voluerit, Zaccharum omittat, donec in formam solidam redigere velit. *Vnguentum Rosaceum.* Vnguentum Rosaceum, Clemens Clement. hoc modo describit; ℞. Rosarum rub. recentium ℔. 1. & tantundem axungiæ porcinæ recentis cum aqua calida novies, & toties cum aqua frigida optimè lotæ, & simul cõtundantur, & septem alios dies dimittãtur; postea adde succi ros. ℔. ß. olei amygd. dulciũ ℥. ij. ß. coquantur ad succi cõsumptione, & conservetur. *Vires.* Plurimum valet in principio *Apostema.* apostematum, repercutit enim materiam, sedat dolores eorum, & capitis febricitantis, & inquetudinem, re- *Febris ardens.* frigerat febres ardentes, epar & stomachum calefactum. Si verò addatur Opij cum aqua rosata dissoluti ℥. ß. Croci ʒ. ij. sedabit quoscunque acerrimos *Opium.* dolores, & provocabit somnum. *Somnum.* *Vnguentum seminum rosarum.* Vnguentum seminis, ℞. seminis rosarum, cupularum glandium añ. ʒ. vj. sumac. acatiæ an. ʒ. ß. Carabæ, seminis plantaginis, masticis, balaustiarum, corticum Granatorum, Gallarum, nucis Cypressi, cost. ulb. gummi arab. Myrrhæ, Myrti, Draganti, terræ sigillatæ. Coriandrorum præparatorum, boli armeni, santalorum rub. an. ʒ. ß. sanguinis draconis, thuris, hypocistidos an. ʒ. ß. bdellij, spodij, coral. rub, an. ʒ. ij. camphoræ ʒ. j. olei rosat. ℔. j. olei citoniorum, myrtini, mastichini, an. ℔. ß. ceræ quod sufficit. Fiat unguentum. Sed hæc de Rosis tractatio, hucusque sufficiat: Temporis nunc ratio postulat, ut vela contrahamus, ne fortè longiori mora in vertices inextricabiles abrepti, benigno lectori molestiam creare videamur.

RVBVS MAIOR, FRVCTV nigro. CAP. II.

Nihil vulgatius norunt dumeta Rubo, qui *Descr.* extradice nodosa, *Radix.* importunà feracitate se propagans, longè latéque, senticosis & mordacibus sarmentis, angulosis, *Sarment.* rubentibus vagatur. Si vicinis fulciatur in altũ crassiores emittit virgas, quæ tamen & *Virgæ.* ipsæ gracilitate & proceritate nimia in terram retractæ, ac curvatæ defixis in eam capitibus radicantur. Virgæ spinis aduncis & pungentibus aculeis *Spina.* vestiuntur, quibus prætereuntium vestibus sese affigunt, eosque remorantur. Folia terna, serrata, aspera, dorso aculeato, inferiore parte candicantia, *Folia.* superiore nigricantia, sicco adstringentique sapore *Sapor.* prædita: hyeme vix decidentia, nisi altera succrescant: flores albi, vel ex candido rosei, rosulæ instar, *Flores* apicibus concoloribus: mora rubra per maturitatem *Mora.* nigrascunt, aristis quibusdam asperiuscula, acinis parvis, gustu quibusdam, ut nobis, grato, dulci, paululum amaro, Trago.

Theophrasto Rubi genera tria sunt, maximè inter se distantia. Quoddam enim erectum excelsũmque: quod βάτος, qui Rubus hic major est, fructu nigro. Quoddam propè à terra protinùs deorsum vergés, terræque conjunctum, rursum radicem agens, quem χαμαίβατον, Humi-Rubum quidam appellant, nos Rubum minorẽ, fructu cæruleo. Nec est quòd Humirubum cum Cæsalpino inter plantas humilioris *Humirub. non est Fragaria.* naturæ recenseamus, & Fragariam appellemus. Tertium κυνόσβατος dicitur, de quo in Rosa loquuti sumus. Cæterùm Theophr. in hist. Rubum fruticem spinosum tradit non solum caule & ramis, sed & foliis cunctis, quæ in extremo & lateribus sinuata conciliant.

Dioscorides duo genera tradit, Rubum hunc vulgaris notitiæ, qui βάτος simpliciter ipsi dicitur, & ab aliis eodem annotante; Cynosbatos, ab aliis Selinoriton, ab aliis Alyntrophos, ab aliis Titani san- *Appellationes notha.* guis [*hæc appellatio à Dioscoride Lactucæ agriæ attribuitur, & potest fieri ut Rubo propterea communicata fuerit, quod mora illius sanguineum compressa succum reddant.*] ab aliis Ibidis sanguis, à Romanis Rubus, ab aliis Sentes, à quibusdam Mora baticapa; à Dacis Mantia, Ægyptiis Hæmos, aliis Ametros appellatur: Serapionem autẽ Tragus Buleich sive Haleich nominare tradit, & Hebræos *Sene.* Alterum, Ideum cognominat. de quo paullo post. Plinio lib. 16. cap. Rubi mora ferunt: & alio genere similitudine rosæ, qui vocatur Cynosbatos; tertium genus Ideum vocant Græci à loco. Sic l. 24. c. 13. duorum priorum meminit. & cap. seq. Cynosbati, Rubi Idæi, & Rhamnum inter Rubi genera recensuit.

An Rubum majorem fructu nigro intellligunt sacræ paginæ Exod: cap.3. Aparuitque ei Dominus [*Angelus Domini, Tigur.*] in flamma ignis de medio Rubi, & videbat, quod Rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moses: vadam & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur Rubus.

Anguill. Morus aut Rubus. Trag. Rubus grandis & secundus. Thal. & Gesn. h. Rubus vulgaris: Eid. coll. Rubus major. Turn. Rubus sentis, baccâ semper nigrâ ubi maturuerit. Lob. Adv. Rubus, Batis vulgatissimus, cujus mora ad diamorum confectionem officinis usitatissima.

Lugd. Rubus, Rubus magnus & Sentis. Dod. Rubus & Rubus vulgaris fructu nigro, Vepres dictus apud Ovid. metamorph. 5.

Vepres Ovidij. *-Aut Lepori, quæ Vepre latens hostilia cernit Ora canum.*

Cord. in Diosc. & Tabern. (quoad descriptionem) Rubus Arvensis. figura autem quam habet sub dicto titulo cõpetit potiùs Rubo minori, fructu cæruleo, cujus non meminit compilator. *C. Bauh. & Gerardus notantur.* C. Bau. apud Matth. & Ger. pro Rubo non benè ponunt figuram Taber. quæ est Rubi Idæi. Ille tamen pro Rubo Idæo meliorem quoque habet. Schvv. Rubus batus, & Rubus sentis. Corn. Brunf. Fuch. Matth. Ryff. (cujus figura minùs placet) Cresc. Cam. apud Matth. germ. & Epit. Lac. Lon. Lob. Obs. & Ic. Cast. & Cæs. Rubus. Dorsth. qui ineptam Ryffij figuram habet, Mora baccæ: Rubi genus grandius fungosum. C.B. pin. Rubus 1. sive vulgaris, Rubus fructu nigro.

Nomina linguarum. Βάτος Græcis dicitur: Rubus & Sentis, Lat. Germ. Brombeer Stauden/ Bremen/ & ut Cornario placet, Cratzbeer/ ab ipsius Rubi pungentibus aculeis, Belg. Braemen & Breemen/ Braembesyen haghe: Gall. *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm est. Ital. *Rovo*: Anguill. *More campagnole*: Hispan. *Carça*: Anglic. Bramblebusche / aut Blackberrybusche: Hung. *Clypke sa, & fody Szeder*. Boh. Wostruzina. Fructum Græci μόρα τῆς βάτου, μόρα βάτινα, & βάτινα quemadmodum & Mora & Sycamina appellant, Galeno teste. Morum Rubi & Vaticanum Schvv. nominant, ac ut Fuchsius sentit Vacinium vel Vaccinium, quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Offic. Mora Bati, & quæ barbariores sunt, inquit Dodon. Mora Bassi, Germ. Brombeer. Belg. Braembesyen/ & Haghebesyen: It. *More di Rovo*: Hisp. *Carça moras*: Boh. Wostruziny.

Locus. Per dumos repit & in sylvis inter cæteras sentes, neque non ad sepes & agrorum limites reperitur. Plantatur autem plantulis suis, ubi capita in terram demittunt, quia ibi statim radices agunt. Rubi namque (tradente Plinio) curvati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterúmque nascuntur ex sesè, repleturi omnia, nisi resistat cultura. Plantatur & seminibus maturè collectis & siccatis, usque ad initium Veris servatis &, *Tempus.* tunc seminatis: Majo mense & interdum etiam Julio & Augusto, itémque Octobri flores conspicui sunt: fructus Augusto & circa Autumnum maturitatem assequitur. Rubi folia Vere; flores æstatis initio colliguntur: fructus cùm maturuit per messes & extrema æstate decerpitur.

Vires. Rubus, autore Dioscoride, adstringit & siccat, capillósque tingit. Summorum autem ipsius ramorum decoctum potu alvum sistit, *Fluxus.* fluorémque muliebrem cohibet, nec non & contra presteris morsum valet. *Vlcera.* Firmant & gingivas, orisque ulcera sanant, commanducata folia. Imposita verò herpetas cohibent, ulceribusque in capite manantibus, oculis procidentibus, condylomatis, item & hæmorrhoidibus remedio sunt. Eadem cardiacis quoque & stomachicis trita convenienter imponuntur. Cæterùm contusis caulibus [illegible] succus sole coactus, ad antedicta vitia efficacior est. At fructûs perfectam maturitatem assecuti succus, stomaticis, h.e. oris medicamentis accommodatur. Sistit & alvum subcrudus fructus in cibo sumptus, æquè ac flos in vino potus. *Ex Galeno.* Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod folia ac præcipuè mollia & recens nata plurimùm in se habeant substantiæ aqueæ, parum verò adstrictionis: eadem ratione & germina, itaque si mandantur, *Aphthæ.* aphthas, & alia oris ulcera sanant. Quin & *Vulnera.* alia vulnera glutinare valent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, si quidem maturus fuerit, non parùm habet succi calidi temperati, qui dulcis est. Itaque ob hoc, & ob modicam astrictionem esui non insuavis est. At immaturus à frigida substantia terrea vincitur, ac proinde acerbus est & valdè exiccatorius. Et sanè uterque siccatus reconditur, validiùs quàm recens desiccans. Sed & flos eandem vim fructui immaturo possidet: utraque ad dysenterias, & ventris profluvium, & atonias, i.e. imbecillitates [*robur exolutum*] & sanguinis expuitionem sunt idonea remedia. Porrò radix præter adstrictionem, non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem Aliment. 2. Ruborum fructum βάτινα appellant. *Batina.* Sunt autem βάτινα, quàm Mora, magis adstringentia: & si quis largiùs iis vescatur, capitis dolorem sentiet: alij stomacho angentur. *Noxa. Correctio.* Proindè fructum hunc abluamus; oportet, prius quàm mandere ipsum aggrediamur: quod maximè in Sycaminis quoque est faciendum. Non tamen ventrem subducunt, sed potiùs cohibent: & si quis immatura ipsa priùs siccata reposuerit, multò etiam magis cohibebunt: Omnia tamen medicamenta, quæ ex Mororum succo parantur, si facta ex iis quoque fuerint, facultatem habebunt efficaciorem. Idem de comp. med. sec. loc. Innocuum est pharmacum Rubi mororum succus voratus, veluti & ipsorum Mororum: sed succus Rubi Mororum habet quid quod stomachum roborat: quod ipsum Mororum cremor non habet: Rubi mororum succus post nucum succum plurimo melle opus habet.

Erasistratus Rubi cremore ad oris inflammationes usus, se ipsum curavit. *Ex Plinio.* Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantùm genuit natura: ideòque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendique, gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimam. *Venenata.* Adversantur serpentium sceleratissimis hæmorrhoidi & presteri, flos aut mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungunt: *Vrina.* urinam cient. Caules eorum *Succus.* tunduntur teneri, exprimitúrque succus, qui sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, *Os. Oculi.* oculorúmq; , sanguinem excreantes, *Angina.* anginas, vulvas, sedes, cæliacos potus aut illitus [*intelligitur succus*] Oris quidem vitiis etiam folia commanducata prosunt: & *Vlcera.* ulceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra: *Stomachici.* item stomachi doloribus, oculisque procidentibus. *Aures.* Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum, vel præsentaneum remedium est. Iidem per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. *Alvus.* Alvum sistunt & profluvia sanguinis: dysentericis prosunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in [illegible] nascuntur, vel cùm efficaciorem stomaticen præbuerint, quàm sativa Morus. Eadémque compositione vel cum hy-

pocra-

Cholera. potis inde tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foveantur: tantaque vis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant. Tragus addit à merulis avibúsque cæteris expeti fructus, & in cibos quoque venire pauperum: Galenum scribere frequentem fructûs Rubi usum dolorem capitis inducere, se autem id needum expertum esse: Verùm se testari posse, quod mora illa vehementer refrigerent, ita quidem ut si quis aquam superbibat, eum horrores febriles continuò obruere posse. Si verum est quod Tragus scribit, dehortari pauperes debebat ab eorum esu, qui nil nisi aquam superbibunt. *Tragus taxatur.* Ego Ruborum mora sæpiùs comedi copiosè, nec nocumentum sensi, quamvis frigidum & humidum ac pituitosum habeam ventriculum.

RUBUS MINOR, FRUCTU cæruleo.

Descr. Contractior hic Rubus proximè jam dicto minor parùm, aut nihil, interdum humo se tollit, reptatu gaudens, *Sarmenta.* sarmentis longè latéque diffusis, Trago, humi serpentibus tenuissimis & aculeatis flagellis nunquam sese attollens, sed protinus deorsum vergēs: *Folia.* & foliis minoribus minúsque senticosis, & Trago authore, Lupulo penè respondentibus, nisi quòd magis nigricent, spinisque asperioribus horrent: *Flores.* flores similes, Trago ex candido rosei, stellati: *Fructus.* at fructus, qui minor, primo exortu viridis, paulò post rubro, per maturitatem cæsio vel cæruleo colore tingitur, pilosus ut Rubi præcedentis mora, gustu pari, non injucunda, qualia arboris Mori: *Radix.* radice nodosa.

Est hic Chamæbatus Theophrasti, Humirubus Gazæ, Rubus humilis & 1. Tragi. *Turn. notatur.* Turn. Rubi species 2. baccis rubris: Is fortè maturum non observavit, sed immaturum duntaxat: mihi enim tantùm baccis aut cæsiis, vel cæruleis, aut nigris notus Chamæbatos. Quare meritò scripsit Matth. in errore *Monach. error.* versari Monachos, quum Rhamnum existimarint Rubum quendam, qui mora cæruleo colore proferat. Gesn. h. alia Rubi species: In cat. Rubi genus humile: de coll. Rubus humilis, Chamæbatus. Lobel. Adv. Rubus alter reptans. Dod. Rubus minor & 2. sive tenerior.

Rubus humilis Belgicus, Clus. Clus. pan. & hist. Rubus humilis proximè ad Chamæbaton accedens, qui plerisque Belgiæ locis nascitur, acinis modo nigris, modo cæruleis, palato admodum gratis. *Locus.* Occupat etiam ille multos Austriæ & Pannoniæ agros, Hungaris Szedöry dicitur.

Lugd. Rubi genus alterum, βάτος ἰδαῖος aut κυνόβατος Theophrasti. Tab. Rubus arvensis, Bromberen. Figura enim Tabern. & titulus videntur convenire Rubo minori cæruleo, quamvis Compilator non distinguat à majori, & pro eo ponat: verùm ei non novum omnia confundere. Ger. malè ponit pro Rubo Idæo figuram Tab. quæ nobis potiùs Rubi minoris fructu cæruleo videtur. Schvv. Rubus arvensis, & Humi-Rubus. Cæs. Rubi differentia altera, Rubus humi adhæc. C.B. pin. Rubus 2. sive repens fructu cæsio.

Locus & Tempus. Repis flavorum gaudet, nec non humectis nonnullis & macris & incultis agris. Flores Maio mense erumpunt: Mora florem excusso subsequuntur.

RUBUS IDÆUS SPINOSUS FRUctu rubro & albo.

CAP. III.

Descr. Rubus Idæus vulgari illo senticoso minor & mitior, brevibus & ferè innoxiis spinulis horridus, interdum iis omninò carens, potissimùm inquit Tragus in virgis primo anno prosilientibus, facnentis teretioribus, teretibus & plerumque rectis, tricubitalibus & altioribus, folia terna aut quinam alæ modum disposita, pediculo sesquiunciam aut uncias duas longo, lævi, annexa, Rubi vulgaris foliis similia, sed tenera & mollia, superiùs atrovirentia: inferiùs incana, ut farina aspersa videantur inquit Tragus, sapore austero: flores albidos excipiunt mora per maturitatem cana, rubentia (sunt & alba) inter acinos pilis donata, dulci, vinosóque carnei coloris succo ebria: Tragus ait, odorem uti ferè Violam Martiam spirare. Radix est longa, per terram latè se spargens, quotannis surculos producens, qui secundo anno flores fructúsque proferunt.

Βάτος ἰδαία Diosc. Est Diosc. βάτος ἰδαία, copiosè in Ida proveniens, multò tenerior Rubo, exiguis spinis præditus. Plinio, Rubi genus, Idæum Græcis vocatum, tenuius, *Rubus Idæus Pl.* quàm Rubus & Cynosbatus, minoribúsque spinis minùs aduncis. Et rursum Idæus Rubus appellatus, quoniam in Ida non alias nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis [*hamis Dalech.*] innocentioribúsque, sub arborum umbra nascens.

Galenus, & Paulus, & Aëtius Rubi Idæi non meminerunt, velut sub Rubo comprehensi, cui viribus respondet. *Plin. notat.* Non aliàs Plinius nasci dixit quàm in Ida: Dioscorides tamen non negat etiam alibi provenire. Et certè communi ferè peritorum consensu, multus etiam passim per Germaniæ sylvas nascitur, & is esse judicatur, cuius fructum Hindbeer, i. e. Vvam cervæ appellant. *Vva cervæ.* Et profectò non alius fructus esse mihi videtur (inquit Cordus) quem lib. . cap. . Asclepiades in pharmaco Arthabiani Vvam ursi appellavit. De qua Galenus sic ait. *Vva ursi.* Quæ Vrsi uva appellatur & in Ponto nascitur, planta est humilis & fruticosa, folio memæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, gustu austerum, quem Vrsi Vvam appellant. Huc accedit, quòd ab ursis hunc fructum expeti, hodiéque notum est.

Rubi tertium genus hoc licèt recentiores vocent Cynosbaton, vel Tragi tamen judicio rectè Dioscor. dis

scoridis *βάτος ἰδαία* hoc est, Rubus Idęus nuncupatur, contra Nicandri Rubus Polybatea, à copia mororum sic nominata. Hanc ille describit, ejusque figuram ni fallor capite sequenti exhibet pro Chamębato. Porrò monet Tragus quosdam Fraga per Rubum Idæum intelligere, sed arroganter nimis. Sunt è recentioribus (inquit Matth.) qui Rubi quoddam genus, quod in montibus Tridentinis, præsertimque Ananiensibus nascitur, quodque rubra mora, Fragis non dissimilia, nullis intus ossiculis, quæ ab incolis vulgò vocantur *Ampomele*, gustui non injucunda profert, pro certo credant Rubum Idæum esse: Sed equidem non video quomodo illorum sententia prorsus rectè probari possit, &c. Nam in Ida provenit. Idem postr. com. lat. & ital. Idæus Rubus etsi ab Ida monte denominari cœperit, quòd ibi copiosissimus fortasse habeatur, nascitur tamen in aliis etiam montibus. Nam in Boëmia non solùm habetur in montibus, ubi sponte copiosissimus, sed & in hortos transfertur.

Non est Fragaria Rubus Idæus.
Locus.
Non Rubus Idæus Matth.

Meminit ergo Matthiolus, ut ait Turn. Rubi cujusdam baccis rubris suavibus, sine acinis, quam Neotericorum aliqui Rubum Idæum nominarint, ait autem se non videre, qua ratione hæc sententia probari possit. Cùm enim dicat Diosc. Rubum Idæum ab Ida nomen adeptum, inde colligi posse putat, non alibi Rubum Idæum, quàm in Ida crescere, &c. Sed hoc argumenti genus, quo frequenter utitur Matthiolus, in veritate evertenda nihil planę concludit, non magis quàm hoc, Stoechas in Stoechadibus insulis nascitur Dioscoridi, Ergo quæ in Arabia, Hispania & Italia nascitur, Stœchas non est. Non enim ait Diosc. Rubum Idæum solummodò in Ida provenire, sed ibi copiosissimam esse: interim non negat quin alibi possit nasci. Et sanè Bellon. in Ida monte Rubum Idæum invenire non potuit.

Matth. refutatur.
In Ida non provenit.

Tab. not.

Tab. Rubus hircinus Bocksbeer / quem Compilator non rectè describit & distinguit à Rubis: titulus etiam non convenit figuræ, quæ est Rubi Idæi. Nec meliùs Ger. ponit figuram Taber. Rubi Arvensis, quæ mihi potiùs videtur Rubi minoris fructu cæruleo.

Ger. lapsus

Synon.

Rubus Idæus Cord. in Diosc. Ryff. Lon. (horum duorum figura non commendanda. Lon. quidem meliorem posuit pro Bocksbeer:) Cam. Ep. & hist. Lac. (qui Fragariam exhibet) Lob. Adv. Obs. & Ic. Ang. Dod. Gesn. h. coll. & cat. Cast. & Schwenckf. cui etiam Rubus cervinus & Cervirubus. Cæs. Rubus 3. montibus proprius, fructu in maturitate solùm rubescente, non nigrescente, sapore acido, gustui grato, quem in Alpibus Ampomelas vocant. Lugdun. Rubus Idæus spinosus. Clus. hist. Rubus Idæus Plin., quoad iconem, Rubus Idæus vulgaris, quoad descr. rubro & albo fructu. Vtrorumque meminit Thalius: rubicundo fructu communem passim tradit; candido rariorem.

Ampomelas.
Rub. Idæus duplex.

C.B. apud Matth. ambos conjungit, eos tamen in pin. separat: & hinc Rubus 3. sive Idæus spinosus: & Rubus 4. sive Idæus fructu albo. Hic est Camer. h. Rubus Idæus leucocarpos, i.e. fructu albicante, odoratissimo.

Nomina linguar.

βάτος ἰδαία Græcis, Lat. Rubus Idęus: Ger. Hymbeer / Horbeer / & Himberstauden: Tragus ait & Hundtbeer vocari, sed hæc vox magis propriè Cynosbaton denotat. Belg. Hinnebesien & Hinnesbesmen. Gall. *Framboisier [Frambostram]* quasi Fragariam ligneam aut silvosam. Ital. *Rubo & Rovo Ideo*; in Baldo *Ampomole*: Hisp. *Carça Idea*: Angl. Raspis busch / & Framboise busch. Fructus sive mora Idęi Rubi nominatur propriè, Ger. Himbeer: Gal. *Framboises*: Allob. *Ampes*: Angl. Framboise / & Hindbery.

Tempus.

Flores Maio, Iunio & Iulio mensibus abeunt in mora, quæ diu subsistere nequeunt: intra paucos enim dies vermiculi in iis nascuntur, & tum prorsus pereunt. Vliginosis & umbrosis silvis, locisque minimè apricis, neq; non rorulentis & arenosis saxis gaudet. Porentrui, ubi *Ambre* vocant, sicut & Montbelgardi, ex eo succum condiunt more Citoniati jucundissimi saporis.

Locus.

Vires.

Eadem præstat, autore Diosc. quæ Rubus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus commodissimè illinitur, & ignem sacrum extinguit: stomachicisque ex aqua bibendus datur. Eadem Plin. duobus in locis repetit. Ad quasvis non solùm ardentes febres aqua è Rubi Idæi moris distillata utilis est, sed & jucunda & grata ægris cùm propter manifestam refrigerandi facultatem, tum propter suavissimum quem exhalat odorem violaceum. Decoctio tenellarum frondium foris, inque inflammationibus convenienter in linteolis imponetur, nam sedandi illas, & restinguendi vi pollere id medicamentum certa experientia docuit. Qui cibos in ventriculo continere nequeunt, & frequentibus vomitionibus infestantur, iis fructus devoratus, & folia recentia tusa, ac foris stomacho imposita, mirè prosunt. Folia Rubi lixivio decocta, si illo caput aliquoties abluas, capillos denigrant. Recentia trita & inflammationibus epatis & stomachi foris imposita, calorem removent, deliquiúmque animi & vires ægrotis addunt, quæ omnia aqua distillata efficacius præstat, potu & illitu, quemadmodum supra quoque Tragus meminit. Ictibus serpentium illita folia addito oleo & vino veneno adversantur. Ex Rubi Idæi fructûs succo expresso, Gesn. syrupum parare solet, quem vel Sapphicis & Smaragdinis ad cor roborandum, anteferre nõ dubitaris. Is enim summopere oblectat, tum aspectu floridissimi & pellucidi ruboris, tum odore gratissimo tum sapore inter dulcem & acidum suavissimo, idque expertus in seipso & aliis. Ex moris Rubi Idæi exprimi posset vinum in usus multos, ad ventriculum imbecillum, alvi fluxus, variósque gingivarum, dentium, uvulæ, palati, aliarúmque partium affectus. Calculosis utile est Aquæ stillatitiæ florum Rubi cochlear. 1. mane & vespera assumptum cum quatuor cochlearibus vini.

Fluxus/...
Syrupus.
Vinum.
Aq. è floribus.

RVBVS IDÆVS NON SPINOSVS.

Locus.

Gignitur frequens (inquit Lugdun.) in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant la Motte, caulibus multis sesquipedalibus, ut Idæus Chamæbatus jure nominari possit, foliosis, sine spinis ullis, folio Rubo Idæo simili, aversa parte candido & lanuginoso: fructu rubro, sed non ut in superiore rotundo & dulci, verùm ex granis sic coagmentato, ut in metæ modum fastigietur, acido sapore etiam cùm maturuit, fragi magnitudine. Incolæ vocant *des Asnes*, & ab Idæi Rubi fructu probè distinguunt quem vocant *des Ampes*. Tragus Chamæbati speciem esse existimat, nec malè Rubo Idæo conjungi & in hortum translatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta sunt, huic frutici rectè attribui posse scribit. Hæc Lugd. cujus descriptio multum videtur differre à descriptione Tragi, quæ paulò post proponenda ad historiam Rubi alpini humilis. Non placet præterea ex Tragô desumpta icon, quæ non alia videtur, quàm Rubi Idæi spinosi: sunt enim in ipsa icone spinæ, & fructus minime fastigiatus in metæ modum, sed ternis, aut quaternis acinis solùm constans.

Chamæbatus Tragi.

C.B. apud Matth. Rubus Idæus non spinosus. Eid. pin. Rubus 4. sive Rubus Idæus levis: Chamæbatus sive Rubus Idæus alter, Trag. Rubus 3. Cord. in Diosc. Rubi alia species, Gesn. h. Bocksbeere / i.e. baccæ hircinæ, Lon. Rubus hircinus, Tab.

Rubus Idæus non spinosus, Lugd. Rubus Idæus Placæ, Clus. hist. dorn Rubus, Ger. ic. C. Bauhini sententia de hoc Rubo aliena est à nostra opinione. Et præsertim Rubi alia species Gesn. h. est nobis Rubus minor, &c. Rubus, Ger. ic. & Bocksbeer Lon. itémque Rubus hircinus Tab. ic. est Rubus Idæus spinosus. An porrò Rubus Placæ, de quo mox agendum, idem sit cum præsenti, judicent alij. Demùm, Chamæbatus Tragi, quoad descriptionem videtur Rubus alpinus humilis; quoad iconem verò Rubus Idæus.

Synon.

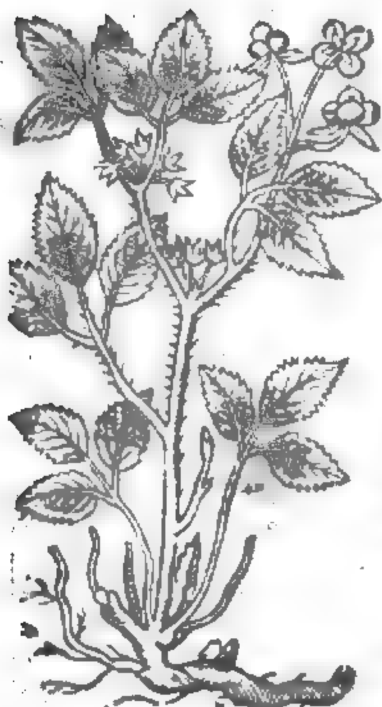
RVBVS SINE SPINIS Valentinus.

IDæi Rubi genus Clusio ostendebat Io. Placa in monasterio D. Virginis, cui cognomen de IESU, primo ab urbe Valentia miliari, sine spinis, foliis Rubi mollioribus, longis sarmentis per terram sparsis, cujus fructum dicebat Rubo vulgari minorem, aliàs illi admodum similem. Cæterùm Placa hanc plantam Rubum Idæum censuit, fortè quòd Dioscoridis latinus codex cap. de Rubo Idæo, hæc verba, *quanquam & sine spinis invenitur*, addita haberet, præter græci codicis fidem. C.B. pin. cum præcedenti Rubo eundem facit.

RVBVS ALPINVS HVmilis.

Cap. IV.

Descr.

RUbi genus hoc, quod *des Chevrottes* vocant Burgundi, planta est admodum humilis, palmaris ut plurimum, aut paullò major, mollis, sine spinis: folia terna ut in Rubo Idæo vulgari, mollia, viridia, non ut illa subtus alba: mora punicea ex longo pediculo in ramorum extremitate plura, capitulo ceu Ruborum, sæpè uno acino vel duobus constant, interdum tribus, rariùs quatuor, sapore grato, acido: granum unum singulis acinis mediocriter durum, sublongum, rugosum, majus, quàm semina Rubi Idæi.

Rubus petræus, Clus.

Clusius sic fusiùs describit: Pedalem non superat altitudinem, teretibus, subrubentibus, & hirsutis viticulis, in quibus bina aut terna folia, Rubo Idæo à plerisque nuncupati penè similia, h. e. terna simul ex eodem pediculo nascentia, rugosa, non hirsuta tamen, nullisque spinis horrentia, valdè exsiccantis & adstringentis gustûs, deinde amariusculi: in summis viticulis & supremis earum alis flores quidem fert (sed cujus formæ aut coloris, ignoro, verisimile est Rubo Idæo aut humili pares) deinde fructum Rubo vulgari aut Idæo minorem, h. e. minore acinorum numero constantem: etenim binos tantùm, ternos, quaternos, aut ad summum quinos acinos habet, longè tamen majores quàm in ullo alio Rubi genere, omninò rubentes, & adeò succi plenos, ut quodammodo transpareant, acidi & palato gratissimi saporis: continent singuli isti acini singula grana alba rugosa & inæqualia, adstringentis gustûs, radix longè, latéque serpit, & longas interdum viticulas humi spargit, quæ subinde radices agunt.

Chamæbatus, seu Rubus Idæus alter, inquit Tragus, non ubique locorum in umbrosis arbustis provenit, virgis tenuissimis humi sparsis, quæ non aliter atque Fragariæ, aut Rubi vulgaris coliculi, sese ipsæ propagant; folia gerit Rubo adsimilia, sed magis exigua nullis spinis horrentia; fructum edit Augusto mense, sed non copiosum: Atque is nihil aliud est quàm Morum rubrum magnitudine fraga non excedens, ternis aut quaternis acinis constans, fructui Rubi exiguo similis, gustu vinum referente, sed pergrato præditus; radix gustum obtinet asperum & ad amaritudinem quandam vergentem. Ea quotannis novos emittit & teneros coliculos. Hæc Mora in VVasgoia nostra & apud Mediomatrices Bocksbeer vocant. Ego existimo Chamæbati speciem esse, aut certè non malè Rubo Idæo conjungi posse. Nam in altissimis montibus gignitur, nec alibi ûnquam illum me reperisse fruticem memini. Cæterùm cùm in hortulos meos illum transtulissem in Rubum Idæum mutatus est. Quæcunque de Rubo dixi ea puto huic quoque frutici attribui rectè posse. Hactenus ille. Ego jam antea monui me dissentire à Lugdunensi existimante suum Rubum Idæum non spinosum eandem plantam cum hac Tragi, quæ occasio ut hîc integram descriptionem ex eo posuerim, licèt eandem plantam existimem cum hac quam hîc propono, cujusque descriptionem ex Clusio pono: nihil enim invenio quod reclamet præter iconem, quæ est potiùs Rubi Idæi, ut in qua appareant spinæ & mora multorum acinorum: respondet etiam tota descriptio Tragi. Quare nullus mihi persuadebit eam mutari in Rubum Idæum ut ipse ait se observasse: quanta esset in fructu, foliis & caulibus differentia à Rubo Idæo ab ipsemet descripto: suspicor deceptum Tragum in sua mutatione quam se perhibet observasse; Quandoquidem Rubus Idæus & Chamærubus in iisdem montibus proveniunt, nempe VVasgoviæ ut ipse testatur: faciliùs fuit Trago unam radicem pro altera absumpsisse, quam tantam metaphoram quasi poëticam evenisse.

Morum rubrum.

Chamæbatus Rubus Idæus.

Notus Gesnero haud dubiè fuit humilis hic Rubus, cúmque de Lunar. Rubum Idæum; de hort. verò Rubum alpinum humilem appellavit.

Rub. Idæus Gesn.

Clus. pann. & hist. Rubus saxatilis, sive petræus alpinus, quia solis saxosis & petrosis locis invenia-tur. Ad quem modum rustici montani Steinbeer [*petraas baccas*] quoque vocant. Chamæbatos Theophrasti non ineptè ejus judicio etiam dici potest, quem Gaza Humi-Rubum interpretatus est. Rubus saxatilis alpinus, Simlero. Cam. h. Rubus parvus saxatilis Clusij.

Rubus saxatilis sive petræus Clusii. Baccæ petrææ.

Lugd. meminit Rubi Idæi non spinosi Allobrogum, quem ait vocari *de Asnes*, putátque eundem cum Chamæbato Tragi. Præterea ejusdem iconem assumit, quæ est Rubi Idæi vulgaris, non Chamæbati, ut antea dictum. Conferenti descriptionem Rubi Idæi non spinosi Allobrogum cum Tragi Chamæbato facilè apparebit insignis differentia. Tabern. Rubus hircinus, Bocksbeer. Nomina, quæ Compilator ex Trago mutuatus est, conveniunt Rubo alpino humili, sed non icon, quam hoc titulo exhibet, est enim Rubi Idæi vulgaris. Sed consueta excusat

Rubus hircinus. Tab. tamen.

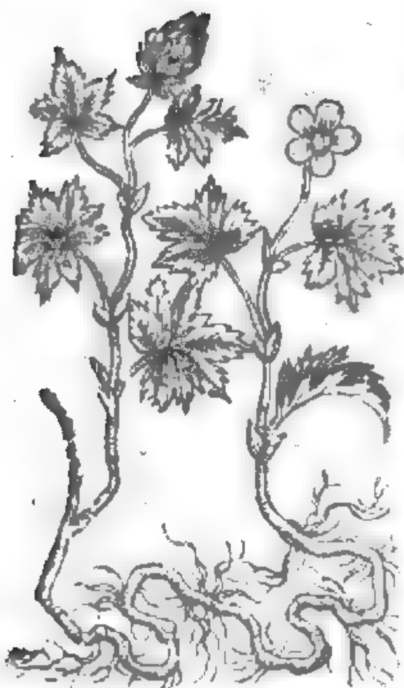
eam ignorantia: discrimina Ruborum non novit. Gerard. Rubus Saxatilis, Stenebläck/ Berrye tree. Schvv. Rubus alpinus: Item Rubus hircinus. Eccur uni plantæ duplicem fecit inscriptionem? Thal. Rubus minimus. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 1. sive saxatilis.

Rubus alpinus. *Rubus minimus.*

Locus. Abunde provenit in saxosis collibus Neuberg monasterio imminentibus, sub celsissimo ejusdem nominis monte, cujus summum jugum perpetua nive obsitum. Crescit & in aliis scopulis qui circa celsissimorum montium radices sunt, non in ipsis montium jugis. Augusto mense colligebat Clusius maturo suo fructu onustum. Ego provenientem observavi in Burgundiæ montanis prope Mathe, & ibi comedunt. Vidi aliàs in Sabaudiæ montibus.

RUBO IDÆO MINORI AFfinis Chamæmorus.

Cap. V.

Descr. Inter mites Rubos etiam censenda est hæc elegans planta cujus iconem & historiam Clusio communicabat Thomas Pénæus, Londinensis Medicus. Dodrantalibus autem prædita est viticulis, in quibus alternatim tria, quatuor, rariùs quinque folia, scabra, Malue, vel potiùs Mori [*novella videlicet & primùm nata mavult tamen Clus. cum Ribes vulgaris foliis conferre*] foliis non valdè dissimilia, in quinque præcipuas partes divisa, & per ambitum serrata, longis pediculis innixa, qui ex binis alis sive apophysibus cauliculum amplectentibus exeunt. Summum caulem exornat flos unicus quinque foliolis ex nigro purpurascentibus constans. Fructus mori fructui [*Rubi vulgaris veriùs*] simillimus (unde nomen) sed paulò minor, primùm albicans, & acerbus, postea ruber, ex acerbo dulcis: radix utcunque nodosa, ex singulis nodis paucas fibras spargens, mirè se propagans, & quàm longissimè serpens, adeò ut brevi tempore maximum spatium occupet.

Angli Knotberries appellant, h.e. nodosam baccam, à fructu nodis simili. Clus. pan. & hist. itemq; Ger. Chamæmorus dicitur. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 3. sive foliis Ribes Anglica.

Locus & Tempus. Nivosa & aperta loca amat, summósque montes, & magnâ copiâ inter Ericas provenit monte Englebor ovv totius Angliæ celsissimo, duodecim miliaribus à Lancastria. Floret Iunio & Iulij initio: fructus Augusto maturus est.

CHAMÆMORUS NORVVAgica.

Chamæmorus Norvegica, Clus. Chamæmoro superiori valdè affinem in Norvvagia & finitimis regionibus nasci ex Henrici Hoieri epistolis intelligebamus Clusius, qui & ejus fructum conditum sub extremum annum 1594. mittebat, & insequentis anni Iunio virgulas, cum foliis & flore inter chartulas repositas. *Descr.* Erant autem hæ virgæ tenues, digitalis longitudinis, fusci coloris cortice obductæ, quibus inhærebant uncialibus petiolis folia, vulgaris Ribes foliis non valdè dissimilia, sed paullò magis orbiculata, in breves aliquot lacinias divisa, tribúsque eminentioribus nervis aversâ parte prædita, è quibus multæ venæ ad circumferentiam sparguntur, in ambitu dentata: è summis virgis exeunt oblongiores tenuioresque petioli sustinentes singularem caliculum, è quo flos emergit candidus, nunc quaternis, modò quinis foliolis constans, umbilicum occupantibus multis exilibus staminibus albis cum flavis apicibus: flori fructus succedit, fragi magnitudine, rubens aut pallidus, cujus interior pulpa mollis, humida, mucilaginosa exilium acinulorum plena, gustu non insuavis.

Natales. Paludosis & humidis locis gaudet, & maturitatem adquirit fructus, mensibus Iunio, Quintili, Sextili: ab incolis verò Molteberen appellatur.

C.B. pin. Chamærubus spinis carens 2. sive foliis Ribes.

Cæterùm, quæ conservandi hujus fructus ratio, quàm admirabiles ejus facultates, cùm ex ipsius Hoieri epistolà, tum ex iis quæ ipse anno 1595. præsens mihi Lugduni confirmabat, subjicere libuit. Ex ipso fructu, inquit, Electuarium rudi minervà conficiunt quotannis Norvvagij, atque Finmarchij, in hunc fermè modum. *Conditura fructus.* Baccas in fictili aut aheno per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cùm enim succi plenæ sint & molles alieno humore irrigari non expetunt. Quamquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis (quo summè delectantur Septentrionales isti) aliquid affundant. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, &, ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam usui studiosissimè reservant: nobile sanè, & probatissimum illis adversus scorbutum remedium. *Facultates.* Etenim non facilè credas, quæ miracula ista gens, solà hac medicinâ faciat quotidie: ut omninò fatendum sit, nihil ad hanc esse vel Cochleariam illam tot encomiis hactenus celebratam, vel Becabungiam, vel Sisymbrium Cardaminem, & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et meritò admiranda singularis Dei benignitas, quod Nordlandiæ longiùs ad Septentrionem remotæ, & fœdissimis morbi ob cæli, solique inclementiam miserabiliter scatenti, indigenis remediis prospicere voluerit: enim verò morborum crudorum, putridorum, melancholicorum, mira hìc ubique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nunc vel in gravissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suisque mederi sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamvis ridiculè, tamen benè atque utiliter hunc in modùm curant. In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidemque solos relictos, domum non transferunt, priusquam sanitati sint restituti. Tum enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris istis vesci coguntur, sive ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, sive ut sitim, quâ ut plurimùm torquentur, extinguant. Dumque hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò convalescunt. Hieme verò quando id non licet, electuario suo non minus feliciter utuntur, sine certà dosi, aut custodià. Aliqui toto curationis tempore, nullo alio alimento utuntur. Hactenus Hoierus.

CHAMÆ-

CHAMÆMORUS ALTERA Norvagica.

Chamæmorus baccifera. IDEM Hoierus, aliam quandam Chamæmorum bacciferam, similibus penè prædictæ foliis observavit, cujus historiolam Clusio anno 1596. communicavit. Fruticosa autem quæ illa stirps erat, quæ Ribesium foliolis & fructu pro sua proportione adeò æmulabatur, ut non dubitârit Clusius tertiam Ribesij speciem appellare. Dodrantalis porrò erat, cortice petiolorum nigricante, foliis latis, dissectis, Vitis foliorum modo: baccis in cujusque pediculi apice quamplurimis conjunctis tanquam in umbella, non, ut in vulgari Ribesio, è multis oblongis racemulis pendentibus, rubentibus, acidulis, saporis valdè ingrati; Incolis Tettebeeren nuncupatis.

C. B. pin. Chamærubus spinis carens 4. sive foliis Vitis: Chamæmorus altera Norvegica Clusij.

RUBI FACIE SENTICOSA PLANta Lobelio. CAP. VI.

Descr. ALterius illic (in India) natæ arboris truncum aut bacillum exprimendum curavimus, qualem cum aliis accepimus. Carpi crassitie est, longam hastam æquans, & cortice nigro, denso vestitus, tuberculis crassis, senticosis, creberrimis, in clavæ modum muricato, solido & gravi prædurò ligno.

Lob. Adv. & Ic. Rubi facie senticosa planta.

C. B. pin. Rubus 6. sive exoticus: Arboris truncus spinosus, Lugd. descr. at figura sub titulo Nerij facie secundo loco habetur.

CAPPARIS SPINOSA ET NON spinosa. CAP. VII.

IMportunius nihil Capparum luxuriantibus longè, latèque radicibus veteres prodidêre. Ipse autem frutex multis etiam stolonibus præditus est, quos aduncæ spinæ deorsum spectantes Ruborum in morem armant, quanquam & spinarum expers mitisque inveniatur: folia alterno positu nascuntur, circinatæ rotunditatis, aliàs modicè acuminata, uncias duas circiter lata, paulùm variante longitudine, saporis perquam amari: ex horum sinu pediculi singulares exeunt longi, quibus capitula insident viridantia, quæ explicata florem exhibent candidum, Rosæ parvulæ æmulum, medium obtinentibus infinitis fibrarum cirris: semen pericarpio oblongo clauditur, multum, parvum.

Descr.

Cortices autem, quę in officinis prostant, parietes habent crassos, duros, solidos, albicantes, nec fractu faciles, acerbo sapore, quem obvestit alius rugosus & pinosus. Tales reperiũtur interdum qui duos pollices crassitudine æquent, quod si è radice detracti sint, simplices existunt, coloremque habent obsoletum.

CAPPARIS OFFICINARUM cortex.

Theoph. & Diosc. aculeatam describunt. Theoph. non solùm caule & ramis aculeatis constat Capparis, sed & folio hispido, quæ cultura deterior redditur, ut naturâ sylvestrem dixeris.

Diosc. Capparis frutex est aculeatus [ἀκανθώδης] per terram in orbem stratus, spinas ut Rubus [βάτος] habens in hami modum aduncas: folia Mali Cotoneæ [κυδωνίας] rotunda: fructum verò Olivæ [ἐλαίας] imitat: qui cùm dehiscẽs panditur florem promit candidum. Hoc autem delapso nõnihil glandis oblongæ figura invenitur, quod apertum grana tãquam Punici mali [*Balaustie Serap.*] exigua rubentiáque intra se ostendit. Radices lignosæ sunt, grandes ac numerosæ. Cæterùm, Capparis inter ejusdem Notha à aliis Cynosbatus dicitur, aliis Capria, aliis Malum corvi. Alij Ophioscorodon vocant, alij Phyllostaphylon, alij Thallian, alij Petraam, alij Holophyton, alij Ionitem, alij Oligochloron. Sunt qui Aconiton [*Acontion Trag.*] qui Hippomanes, qui Trichomanes. Prophetæ Poteram, alij Peuteron [*Pentheron Trag.*] alij Cor lupi, alij Haloscorodon [*Alosthord n Trag.*] alij Lilium [*Crinon Trag.*] alij Thlaspin: Romani Sinapi Persicum, alij Intubum, Aphri Herbam athiscognominant. *Appellationes notha.* Differre autẽ tradit Lybicam quæ apud Marmaridas nascitur, ab ea quæ in Apulia provenit, ceu & ea, quæ de Rubro mari & Lybia affertur. Qua de re fusiùs inter Vires. *Genera Diosc.* Quod autem Capparin Cynosbatum, quidam dixerint, factum esse scribit Cornarius, quod quædam cõmunia cum Cynosbato habeat. *Cynosbatus.* Ast quæ illa sint, non demonstrat. Est Opheostaphyles appellatio apud Plinium, i. e. Uvæ viperinæ: pro qua in supposititiis Phyllostaphylon habetur. *Plin genera.* In Ægypto, inquit is, & Capparis firmioris ligni frutex seminisque & cibi vulgati, caule quoque unà plerumque decerpto. Cavenda ejus genera peregrina. *Delectus.* Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingivis inimicum, Marmaricum vulvis & omnium inflationibus, Apulum vomitus facit, stomachum & alvum movet. Quidam cum Cynosbatum vocant, alij Opheostaphylen. Et postea: Innocentius Italicum est. Marmaricum itaque dixit Plinius, id quod apud Marmaridas nascitur,

ut Dioscorides ait. Palladius Cappar vocat; Serapio Capparus.

Cynosbatos. Phyllostaphylon. Petraea herba. Sinapi Persicum. M. Virg. herba Capparis, Cynosbatos [*Caninus rubus*] ob hamatos quos habet aculeos dicta. Phyllostaphylon, quod inter folia fructum quasi uvam habeat: Petræa herba à natalibus. Cur Sinapi Persicum à Romanis appelletur, incertum.

Dod. hist. iconem exhibet priorem Plantini: descriptio verò convenit Cappari retuso folio; ait enim folia habere rotundiora, quàm Malus Cotonea. Turn. in plurali numero Cappares vocat, & tamen tradit tantùm spinosam. Gazæ, H. Iun. & Gesn. cat. Inturis. *Matth. notatur.* Matth. suæ iconi addit spinas, an ex ipsa planta, vel ex lectione Dioscoridis, ambigo: eo modo dispositas, ut ipse pingit, non vidi. Cam. Epit. & hist. aliam posuit figuram, in qua vix spinæ apparent & folia rotunda ut erant Matthiolo, qui ait se vidisse *Capparis non spinosa.* Cappares frutice non spinoso hortenses, Ferrariæ. *Lon. notat.* Lonic. figuram habet Capparis non spinosæ, licèt in descriptione spinosam tradat, nec faciat mentionem non spinosæ. *Ryff.* Ryff. Dioscoridis descriptioni addit Capparis figuram non spinosam, cùm tamen Diosc. aculeatam tradat.

Lob. Adv. Cappares: Obs. & Ic. sicut & Tab. Capparis folio acuto, & Capparis retuso folio: figuræ *Lugd.* duæ. Easdem etiam exhibet Lugdun. dicitque folio tantùm differre: Et hinc cum Lob. & Compilatore pingit utramque spinosam. Certè si nulla differentia alia est, folium non meretur alteram figuram.

Synon. C.B. C. Bauh. apud Matth. easdem proponit, dicens. Quæ rotundo folio est, Matthiolus expressit. I. Capparis, Tragi, Matth. Cord. in Diosc. Dod. Gall. Gesn. h. Lon. Lac. Cast. Lugd. Capparis retuso folio, Lob. Capparis Italica, Cæsalp. Capparis 2. Tabern. II. Capparis Dod. hist. Capparis folio acuto, Lob. Lugd. Ger. Capparis aliud genus, Cæs. Capparis prima Tab. Idem pin. Capparis 1. sive spinosa fructu minore, folio rotundo: Capparis, Tragi, &c. Ang. Lugd. & Rauvv. qui & sylvestrium meminit. Capparis spinosa, Bellon. Capparis rotundiore folio, Ger. Item, Capparis 2. sive folio acuto. Et, Capparis 3. sive non spinosa fructu majore: Capparis non spinosa, Bellon. In Arabia arborescit & hyeme folia retinet, Cappares Alexandriæ majores esse, quàm alibi, quos Cappar appellant, Alpinus author *C. Bauh.* est. Hæc ille, cujus multiplex error, studiosum tedio consumere posset. Pingit plantam folio retuso, scribens interim esse rotundo. quasi inter rotundum & retusum nihil intersit. Matthiolus eam non expressit. Spinæ malè pictæ sunt, quod severus censor Lugd. non animadvertit. Sursum enim spectant, & plures simul conjunguntur, cùm deorsum inclinent, hamatæ sint, & simplices. Nec folia retusa sunt, sed ex rotundo acuminata. Nec prima ejus Capparis, Tragi est, sicut nec Dod. gall. Lacunæ, aut H. Lugdunensis, quæ eandem cum Matthiolo exhibent, excepto Trago, cujus figura neque ad plantam viridem, neque ad siccam picta videtur. Cordus etiam in Diosc. & Gesn. h. (cui Capparis & Rurpodius dicitur) non concludunt, quam intelligant, imò nec folij acuti aut rotundi ibidem meminerunt. Mirum ergo unde colligat, esse ejus primam Capparin. Loniceri quoque figura esse non potest, spinis enim caret. Cæsalpini tandem Capparis Italica esse nequit, quæ virgas simplices profert, sine spinis. Quod idem comprobant sequentia ejus verba. Aliud genus spinosis ramis constat peregrinum: Dioscorides describit illud genus, quod aculeis constat. Cam. h. Capparis vera. Schvven. Capparis major & minor.

Nomina linguarum. Nomen apud Græcos idem, quod apud Latinos tum ipsa planta, tum fructus obtinet: κάππαρις siquidem dicitur, nonnullis tamen Lat. Inturis: Arab. *Cappar* & *Kappar*. Barb. Capparis. Germ. Cappern: Belgis Cappers: Gall. Capres. Ital. Cappare. Hisp. Castil. & Portug. *Alcaparras*: Catal. *Taperes*: Angl. Cappers. Boh. Kappary.

Capparis Ecclesiastes. Inter interpretes non convenit, quomodo illud Ecclesiastis cap. 12. Et dissipabitur Capparis, sit propriè explicandum. Alijs enim appetitus est decisa voce. Alij sunt qui exponunt de libidine, & rei venereæ appetitu, qui expiret ac emoriatur in senibus.

Locus & Tempus. Monspelij vidi Cappares florentes Autumno, Septembri sine spinis: Patavij fruticem siccum cum spinis certo ordine dispositis, ac aliter quàm pingat Matthiolus: nec animadverti spinas alias sursum vergentes, alias seorsum tendentes: Lugduni spinosas Cappares florētes Novembri, unde etiam plantas habui: quas plantavi in horto Montbelgardi: Prostant in officinis venales aceto conditæ parvæ & mediocres, asservatæ cum sale marino grumoso, quæ ante usum in aqua calida macerantur. *Satio.* Seritur (autore Plinio lib. 19. cap. 8.) Capparis siccis maximè, area in defossu cavata, ripisque undique circumstructis lapide: aliàs evagatur per agros, & cogit solum sterilescere: floret Æstate: viret usque ad Vergiliarum occasum: sabulosis familiarissima. *Capparis Alexan.* Præstantissimas Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias advehi perhibet Matth. *Apulia.* Esse & in Apulia Capparum proventus, unde etiam plurimæ deferantur, verùm longè deteriores his quæ ex Ægypto importantur; provenire etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibúsque præsertim circa Pacis templum: itémque Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantiâ minimè cedant: In cultis nasci Cappares negare Theophr. lib. 6. cap. 5. de plant. hist. Seri tamen hac ætate, colíque perinde ac segetes & legumina, quemadmodum & Plinij tempore, qui serendi rationem jam supra explicarit. Cùm ergo in cultis locis satæ excrescant Cappares, id Theophrasto repugnare putat Matthiolus, quia gaudere locis arenaceis atque tenuibus, cultis haudquaquam exire scripserit: at oppidò quàm ingeniosus *Matth. lapsus.* sit Matth. quo vultu, quo aspectu talia pronunciare audeat, quàm feliciter authorum animos assequatur, hinc apertissimè dignoscitur, cum Theophrast. rem dubitativè proposuerit hoc modo: Inturis peculiare habet, quod & folium & caulem gerit subhispidum, nec Phleum, & Lappaginem æmulatur, quæ foliis mitibus constant: Vnistirps humilis humi caulis est: germinat floretque Æstate & folium usque Vergilias perdurat: gaudet locis arenaceis atq; tenuibus: cultis haudquaquā exire dicitur. Sed cum apud oppida & loca plana proveniat, non Laserpitij modo apud montuosa: hoc minùs vere putarunt. Cultis ergo exit, sed cultu levissimo contenta est, ut docet Columella his verbis. Capparis plurimis provinciis sua sponte novalibus nascitur: sed quibus locis ejus inopia est, si serenda fuerit, siccum locum desiderabit. Isque debebit ante circumdari fossula, quæ repleatur lapidibus, & calce, vel punico luto, ut sit quasi quædam lorica, ne possint eam perrumpere prædicti seminis frutices, qui ferè per totum agrum vagantur, nisi munimento aliquo prohibiti sint. Quod tamen non tantùm incommodum est (subinde enim possunt extirpari) quantum quod noxium virus habent, succóque suo sterile solum reddunt. Cultu aut nullo, aut levissimo contenta est. Quippe quæ res etiam in desertis agris citra rustici operam convalescit. Seritur quoque æquinoctio. Fruticat ruri in ora Tyrrhenici maris, Narbonensi, & Hispanica. Eadem hortis jamdiu innotuit.

Vires & Temperamentum. Capparis, ut videre est apud Dioscoridem, caulis & fructus ad cibi usum sale conditur. Turbat autem alvum, stomachóque incommodus est, & sitim in-

um inducit. At cocta Capparis in cibo accepta, commoda magis est stomacho quàm cruda. Fructus itaque ejus splenem liquat, si duarum drachmarum pondere cum vino bibatur ad dies quadraginta: Ducit etiam urinam & alvi excrementum cruentum. Coxendicum quoque morbo & resolutioni opitulatur fructus si bibatur, ruptis item ac convulsis. Ducit & menses, & pituitam de capite detrahit. Dentium item dolorem sedat fructus cum aceto coctus & collutus. Cæterùm radicis cortex aridus, cum ad prædicta commodus est, tum omne diuturnum & sordidum ac callosum ulcus repurgat. Imponitur etiam in splenicis, cum cruda hordeacea farina: si verò radix manducetur, dolenti denti auxiliatur. Vitiligines etiam albas extergit cum aceto trita. At verò folia & radix trita, duritias & strumas discutiunt. Succus autem auribus infusus, vermes in ipsis occidit. Porrò Lybica Capparis, quæ apud Marmaridas appellatos nascitur, vehementer inflat, quæ in Apulia provenit, vomitus concitat, quæ verò de Rubro mari & Lybia affertur, acerrima est, pustulas in ore excitans, & gingivas ambedens usque ad denudationem. Unde ad esum inepta est. Feruntque eos, inquit Plinius, qui quotidie Capparim Italicam edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex ℥ij. dempto balinearum usu. Feruntque 35. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, et aceto decoctum, vel manducata radix: infunditur & aurium dolori decoctum semẽ in oleo. Phagadænas folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas verniculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutile esse inter auctores convenit. Capparis facultas, ut prodit Gal. lib. de alim. est satis tenuium partium, & ideò minimum alimentũ exhibet corporibus ac vescentibus. Fructu verò ejus magis ut medicamẽto, quàm ut alimento utimur. Idem 7. simpl. Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diversis repugnantibus constet facultatibus: quibus abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, densare, constringere acerbitate. Itaque lienes induratos si quid aliud hoc medicamentum juvare valet, tum foris idoneis illinendis remediis admistum, tum intra corpus assumptum, sive decoctum in aceto aut oxymelite, & id genus sive aridum contusum illisque permistum: quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum evacuet, nec eos tantum per urinas, sed & per ventrem, sæpè etiam sanguinolentos deferat, unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores. Quin etiam menses promovet, & ex capite purgat, detrahitque, quod ἀποφλεγματισμὸν vocant, auxiliaturq; ruptis atque convulsis. Porrò radicis ejus cortex ulceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium: ut qui illa extergere valeat, nec segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpè etiam solus dentibus mansus ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse, itémque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahit, & chœradas & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione virium respondet, nisi quòd ad omnia imbecillior. Imò & folia & caules ejus similem vim obtinent, meminique me foliis quandoque paucis diebus duritiem chœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum vehementiam obtundit. Nec mirum est, quòd aurium vermes amaritate occidant sua. Porrò capparis quæ in admodum calidis ferventibus regionibus provenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Serapio Clysteres ad sciaticam (ut loquuntur barbari) è succo Capparorum, Rasim magna olim experientia factitasse scribit. Capparin asserit Simeon Sethi calidam & siccam esse gradu secundo. Contra Fern. m.m. Capparin, cujus florem ac radicis corticem usurpant, calidam, siccámque esse tertio recessu statuit. Capparis affertur ad nos, inquit Corn. sale conspersa, eò quod sola recondita putrescat. Sale itaque condita etiam hodie in muria ad nos affertur. Ex qua exempta & leniter fervefacta, aceto ac oleo affuso, in cibi usum venit, intinctus ferè loco ad carnes & pisces assatos adhibita. Majores & minores Cappares aiunt Advers. Emporiis variis væneunt, sed minores in prima sunt commendatione, sexiésque pluris emuntur quàm majores: vulgò namque habentur meliores parvæ. Sic palati studium fallit ingenium, valetudinis dispendio: nam qui sapor illis percipitur, ascititius est à muria, vel ab aceto: alioqui utraque acerrimi ac teterrimi gustus est, seu viridis, seu matura. proindéque minor perpaucæ carnis & succi, faciliùs & penitiùs imbuitur conditurà, quàm major, quæ melioris succi & aptioris alendæ carni est. Culinæ proinde error est, minores majoribus præferre. Sed hic consuetus inolevit mos, nam, ut scitè dicebat Philosophus, nihil magis adversatur valetudini aut Medico, quàm bonus coquus. Itaque voluptati coquus emat minores magno precio: frugi œconomus emet (si nos audiat) majores minoris multò, bonæ tuendæ valetudini. Radices esse adulterinas quidam imperiti Medici ridiculè quiritantur: nam hac radice nihil vulgatius aut vilius etiam in Hispania. Vomitiones Cappares haudquaquam ciere, ut inquit Diosc. existimat Matth. Nisi fortasse hac facultate sint prædita, dum recentes ac virides comeduntur, antequam muriam experiantur, & inde elixentur. Sed infirmat Matth. opinionem, quod fortè non eandem Capparin, sc. Apuleam, cum Diosc. intelligat. Capparis virides ac teneros surculos apud Amatum nõ aliter quàm Terebinthi mandunt, ex aceto simul & muria aut solo aceto condientes. In suis consultationibus tradit Montanus radicem Capparum masticatam multam pituitam trahere. Cappares mensæ adhibet contra lumbricos Gesnerus. Bayrus, recipit radices Capparorum & illas coquit in lacte asinæ usque ad tertiam partem & ungit capillos dimittendo per noctem, hos enim pectendo nigrificat.

Ad splenem. Purgat. Plen. Dentium dolor. Aurium vermes. Capp. Lybica. Apulia. Lien. indurat. Ad menses. Ad ulcera. Ad dentes. Ad Chœradas. Temper. Sethi. Sale condita. Cappar. major & minor. Radices in officinis non sunt adulter. Surculi in cibo. Masticat. Crines denigrans.

CAPPARES ARBORESCENTES

CAppares in Arabia invenimus, pumilarum ficuum altitudinem æquantes, ut nobis conscendendæ fuerint, ad earum fructus colligendos, ovi gallinacei magnitudine, & semina intus continentes, piperis instar calida: ipsæ Cappares Iuglandibus magnitudine non cedunt. Ut verò album sinapi in vinum Vernachiam injiciunt, ne ferveat, sed diutius suam dulcedinem retineat: sic Arabes istarum Capparum semina in suis Vinis commiscere solent, ut dulcia ea conservent, quod etiam Avicenna annotavit: Bellon. Obs. l. 2. c. 60.

Synon. C.B.pin. Capparis 4. sive arborescens fructu Iuglandis magnitudine: Capparis Arabica fructu ovi magnitudine, semine piperis instar acri, Bellon. Capparum arbor, Rauvv. qui fructus magnitudinem non expressit. Cappares plurimum ab his quæ in arbores adolescunt, & quę in Gręcia proveniunt, differentes in Tauri montis saxorum fissuris, Bellon. notavit.

CAPPARIS FABAGINEA SIVE Peplios Lutetianorum.

Cap. VIII.

Descr. Longis lentisque caulibus est prædita, glabris, striatis, ramosis, ad quorum genicula nascuntur duo ex adverso siti pediculi unciales & sescunciales, bina folia in summo cacumine gerẽtes, modicè distantia, posita ferè foliorum Visci, pinguia, ex rotundo oblonga, Portulacæ foliis quodammodo similia, nervo medium percurrente, à quo venulæ obliquæ in margines exporriguntur, amara, ex eorundem sinu pediculi semunciales prodeuntes, florem unum sustinent singuli miniatum, extra quem prominent longa rubentia stamina, apicibus donata concoloribus: florem extrinsecus ambiunt foliola oblonga, viridantia: siliqua auctore Rauvvolfio, Sesamo similis: addit frater C. Bauhinus oblonga, angulosa, quatuor veluti ex thecis composita, in qua semina continentur plura, lata, compressa, ex rotunditate in acumen desinentia. Vniversa planta gustu amaro Salicis aut Capparis.

Synon. Fabago. Belgar. Lob. Obs. & Ic. Capparis leguminosa, sive Fabago Belgarum; Peplios Petri Quithe & Parisiorum. Rauvvolff. Halepi Morgesani, Avicennæ Ardifrigi, & Andiria Rhasis. Morgesani. Ardifrigi. Andiria.

Dod. hist. annotat à recentioribus Capparin Fabagineam & plerisque Capparin leguminosam dici, veteribus notam fuisse non constare: Cepæam Dioscoridis esse, non esse facilè affirmare, brevi ac succincta admodum apud Dioscoridem extante descriptione: describi verò ab Avicenna capite 28. herbam quandam Ardifrigi nomine: cum qua responderet, si tam gravi esset odore, quàm sapore amaricante. Si nihil aliud impedit, quàm gravis odor, quominùs sit Ardifrigi, nos illud recipiemus ex autoritate Rauvvolfij, qui ait Halepi ingratissimi esse odoris, ac eam ob occasionem incolas crebrò uti ad expellendos vermes. Cepæa. Dodonæus.

Cam. apud Matth. ejusdémque Epit. Capparis silvestris sive fabaginea, vel leguminosa: Avicennæ Ardifugi, aut Ardifrigi, Rhasis Andiria. Eid. h. Capparis, Fabago. Tabern. Capparis leguminosa, Geschlecht der Capperen.

C.B. in Lugd. Fabago Belgarum repetitur in append. Morgsani Rauvvolffij nomine: duæ descriptiones, ex utraque una facienda erat, siquidem in prima fructus reperiantur: aliàs figura posterior magis probatur. Fallitur C. Bauh. nam fructus aliquoties pingitur in ipsa planta, & separatim juxtà eam. Eid. pin. Capparis 5. sive Portulacæ folio: Telephium Dioscoridis & Plinij, Colum. C. Bauh.

Locus & Tempus. Observavi florentem Augusto, Lutetiæ in horto regio: Romæ inter rudera spontè nasci perhibetur apud Camer.

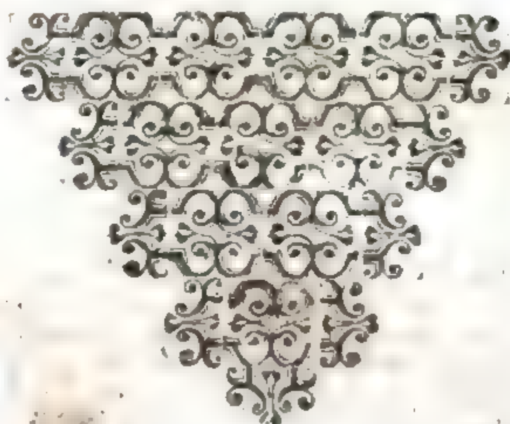
CAPPARI FERE SIMILIS Alhaut.

Cap. IX.

Locus. THevetus auctor est, in Insula Suachem Æthiopico littori adjacente, nasci herbam quandam Alhaut nomine, in rupibus, latè sese diffundentem, foliis ferè Capparis, cujus fructus germina sunt, sive capitula rotunda. Folia, radices, fructus, gustu suavissimi sunt, & cordi salubres, quibus indigenæ ad colicos & stomachi dolores quosvis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus utuntur, decocto ex tota herba parato, cum Corallij albi pulvere. Vires.

C. B. pin. Capparis 6. sive Capparibus similes baccæ in Virginea. Sacquenummener baccæ plantæ, quę in stagnantibus aquis reperitur, per illud occid.

FINIS LIBRI XIIII.

HISTO.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XV.

FRVTICES SCANDENTES ENARRAT, VT VITES, CONVOLVVLOS, ET HIS ALIQVA RATIONE SIMILES PEREGRINOS, ET AROmata quædam.

PLANTARVM genus quoddam est, quod non nisi alterius ope, ac fulcro sustinere se commodè potest, quas ob id [illegible] Græci dixere, ut Vites, Convolvuli & his similes. Quanquam Theophr. quem & Plinius sequutus Vitem inter arbores recenseat: quod sanè & de aliis quibusdam mox dicendis quis asserat. Columella tamen diligentissimus stirpium cultor arborem esse negat, sed medium quoddam inter arborem & fruticem esse vult, ut fusius infra patebit. Utut sit, scandentium lustratio restat, triplici ordine producenda. Primus prælictarum & similium hoc libro; alter scandentium pomiferarum; tertius scandentium siliquosarum & leguminosarum, subsequentibus libris dicendarum.

VITIS VINIFERA. CAP. I.

Descriptio Vitis viniferæ.

NOTIOR est Vitis vinifera, quàm ut describi debeat, sed gratificemur frigido subjectis Septentrioni, ut vel lectione novisse discant notissimi etiam ipsis nectarei liquoris parentem, qui nihil objectius intuenti videri possit, alienæ opis indiga ridicarum & pedamentorum adminiculo innitens tortuoso stipite, fusco, rimosóque cortice hiulca; quæ ubi tepidiorem benignioris cœli auram sensit, gemmas protrudit, in pampinos postmodum, ut familiari illis comparatione utar, Lupi salictarij abituros, minimè tamen inamœna illa aspredine horridos, sed læto virore splendentes: ita uti diximus humo sublata capreolori beneficio adminicula sua complexa à contemptu vindicatum sese it, flosculorum suaveolentium, quinque fibrillis herbidis luteolos apices sustinentibus compactilium racemis divitem colono spem excitat uvarum, quas aliàs ne colori putes obligatam generositatem, ochrâ: tanta talique saporum viriúmque varietate, quantam qualémque tam adversâ quàm secunda valetudine quotidie experimur. Vitis (addit Cæsalp.) quæ ambigit inter arbores & frutices, florem non in summo fructus, sed in sede habet, ac plura semina in communi conceptaculo, brevi tempore ad magnam altitudinem crescit, ita ut nisi crebra amputatione coërceatur, multitudine viticularum luxurians silvescat: folia fert ampla, variè laciniata, ut Ficus, quos pampinos vocant: flosculos parvos & candidos, ut Olea: racemos ingentes, onustos suis granis, quæ uva appellatur.

Stipes. Cortex. Gemmæ. Pampini. Capreoli. Flosculi. Racemi. Folia. Uva.

Vitem arborem dicere videtur Theophr. sic enim scribit. Arbor est, quod ab radice caudice simplici ramosum, nodosum, surculosum, haud facilè dissolubile assurgit, ceu Olea, Ficus, Vitis. Et inter ostenta in arboribus ait, Nigrum racemum ædere candidum fructum; candidum verò nigrum tanquam prodigia, & præter naturæ normam accidere arbitrantur aruspices, ostenta esse æstimantes; solitum verò in Vite Capneia nullo pacto mirantur, nec interpretantur, quasi quæ ratione regionis mutari soleant. Sed hoc ita fieri mirum, quoniam una tantùm, aut duæ, & hæc rarò per universum tempus mutantur. Et si aliquando ita fit, in fructibus potiùs discrimen, quàm in totis arboribus percipitur. Nam talis rei temeritas, fructibus quoque nonnunquam contingit, ut Vitis caudice suo averso fruticet, fructúsq; absque foliis producat. Memini porrò circa agrum Elephantium (ubi causi inter arbores quoque refert)

Theophr. Vitem differentia Vitis arbor. Vitis capnea. Vites ratione regionis mutantur. Vitis elephantis.

Vitium differentiæ à solo.

Viribus folia non decidere. Tandem de satu arborum agens, eam inibi his verbis etiam recenset. Vitium solo differentia maximè numerosa est. Quot enim genera telluris, totidem & vitium esse quidam affirmant. Verùm inter eas, quæ minus fructificant, gemmis crebrioribus constant, solidioresque sunt. Ex eodem Theophr. hæc habentur. Vitis corticem speciem radicis habere, nervosum, macilentum, tunicis multiplicem, quem auferunt cultores: medullam carnosam: materiem lentam: radices tenues, sobolem sursum versus procreantes, ideo evellendas, quæ in summa tellure sunt: folia ampla, aliquatenus fissa, longo pediculo propendentia, & tremula ex nervulo, & cortice, & carne constantia: fruticare ex novellis surculis: florem lanugineum amplectentem fructum: nam decidunt perforati: fructum congestum: succum vinosum. Ex semine natam degenerare, ut pro nobili ignobilis, & sæpe silvestris oriatur, adeo ut quædam fructum non maturet, quædam eundem non compleat, sed ad florem usque perducat.

Varronis differentia.

Marcum Varronem quoque Vitem arborem facere colligitur ex sequentibus. Præterea quæ arbores in ordine satæ sunt, eas æquabiliter ex omnibus Sol & Luna coquunt. quo fit ut uvæ plures nascantur, & ut celerius coquantur, quas res duas sequuntur altera hæc duo, ut plus reddant musti & precij pluris.

Columellæ.

Columella, ut suo loco constabit, nec arborem, nec fruticem, Vitem propriè dixerit. Ejus autem genera hæc tradit. Vitis, inquit, vel ad escam, vel ad effusionem deponitur.

Vitis ad escam.

Ad escam non expetit instituere vineta, nisi cùm tam suburbanus est ager, ut ratio postulet inconditum fructum mercantibus velut pomum vendere, quæ cum talis est conditio, maximè præcoques, & duracinæ, tum denique purpureæ, & bumasti, dactylique & rhodiæ, libycæ quoque & ceraunia, nec solùm quæ jucunditate saporis, verùm etiam quæ specie commendari possint, conseri debent, ut stephanitæ, ut tripedaneæ, ut unciariæ, ut cydonitæ. Item quarum uvæ temporibus hyemis durabiles vasis conduntur, ut venuculæ, ut nuper in hos usus exploratæ numisianæ.

Vitis ad effusionem.

At ubi vino consulimus, Vitis eligitur, quæ & in fructu valet, & in materia, quod alterum ad reditus coloni, alterum ad diuturnitatem stirpis plurimùm confert. Sed ea tum præcipua est, si nec nimis celeriter spondet, & primo quoque tempore deflorescit, nec nimis tardè mitescit, quin etiam pruinas, & caliginem, & carbunculum facilè propulsat, eademque nec imbribus putrescit, nec siccitatibus abolescit, talis nobis eligatur vel mediocriter fœcunda, si modo is locus habetur, in quo gustus nobilis, pretiosúsq; fluit: nam si sordidus, aut vilis est, feracissimam quamque serere conducit, ut multiplicatione frugum reditus augeatur. Ferè autem omni statu locorum campestria largiùs vinum, sed jucundius afferunt collina, quæ tamen ipsa modico statu cœli magis exuberant aquiloni prona, sed sunt generosiora sub austro, nec dubium quin sit ea nonnullarum vitium natura, ut pro locorum situ bonitate vini modo vincat, modo superetur.

Amineæ Vites duæ.

Solæ traduntur Amineæ excepto cœli statu nimis frigido, ubicunque sint etiam si degenerent, sibi comparatæ, magis aut minus probi gustûs vina præbere, & cæteras omnes sapore præcedere.

Germana minor & major.

Eæ, cum sint unius nominis, non unam speciem gerunt. Duas germanas cognovimus, quarum minor ocyùs & meliùs deflorescit, habilis arbori, nec non jugo; illa pinguem terram, hæc mediocrem desiderat, longéque præcedit majorem, quia & imbres, & ventos fortiùs patitur, nam major celeriter in flore corrumpitur, & magis jugis, quàm in arboribus, ideóque non est vineis apta, vix etiam arbusto, nisi præpingui, & uvida terra, nam nec mediocri valet, multoque minus in exili, prolixarum frequentia materiarúmque, foliorúmque & uvarum, & acinorum magnitudine dignoscitur. Internodiis quoque rarior, largis fructibus à minore superatur, gustu non vincitur, & hæ quidem utræque Amineæ.

Gemina, sive gemella minor & major.

Verùm & aliæ duæ geminæ, quæ ab eo quod duplices uvas exigunt, gemellæ vocantur, austerioris vini, sed æquè perennis. Earum minor vulgò notissima. quippe Campaniæ celeberrimos Vesuvii colles, Surrentinosque vestit. Hilaris inter æstivos favonij flatus, austris affligitur. Cæteris itaque partibus Italiæ non tam vineis, quàm arbusto est idonea, cùm prædictis regionibus commodissimè jugum sustineat, materiam, fructúmque, nisi quod duplicem non absimilem minorem germanæ egerit, sicut major gemina minori germanæ, quæ tamen minor hoc melior est, quod fœcundior etiam mediocri solo, nam illi nisi præpingui non respondere dictum est.

Aminea lanata.

Lanatam quoque amineam quidem maximè probant, quæ hoc vocabulum non ideò usurpat, quòd sola ex omnibus Amineis, verùm quòd præcipuè canescit lanugine. Sanè boni vini, sed levioris, quàm superioris, crebram quoque materiam fundit, atque ideò propter pampini densitatem sæpè parùm rectè deflorescit, eadémque maturo fructu celeriter putrescit, super hunc numerum, quem retulimus, singularis habetur

Aminea singularis.

Aminea, majori geminæ non dissimilis, primùm specie pampini, & trunci, sed vini sapore aliquanto inferior, quamvis generosissimus sit, proximè præferenda etiam propriis virtutibus, nam & feracior est, & flore meliùs exuitur, spissáque, & albidas uvas, ac tumidioris acini gerit, gracili arvo non deficit. Atque ideò inter ubertimas uvas numeratur.

Nomentana Rubellianæ & Fecinia.

Nomentanæ vini nobilitate subsequuntur Amineas, fœcunditate verò etiam prævenìunt, quippe cùm se frequenter impleant. Sed earum quoque feracior est minor, cujus & folium parciùs scinditur, & materia non ità rubet, ut Amineis, à quo colore Rubellianæ nuncupantur, eædémque Feciniæ, quòd plus quàm cæteræ fecis afferunt. Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine, quas & in jugo, sed & in arbore meliùs exhibent. Ventos, & imbres valenter sufferunt, & celeriter deflorescunt, & ideò citiùs mitescunt, omnis incommodi patientes, præter caloris, nam quia minuti acini, & duræ cutis uvas habent, æstibus contrahuntur. Pingui arvo maximè gaudent, quod ubertatem aliquam natura gracilibus, & exilibus uvis præbere valeat.

Eugeniæ.

Frigidum, ac roscidum solum & cœlum commodissimè sustinent Eugeniæ, dum sunt in Albano colle. nam mutato loco vix nomini respondent suo, nec minus

Allobrogicæ.

Allobrogicæ, quarum vini jucunditas cum regione mutatur.

Apianæ tres, & duæ lanatæ.

Magnis etiam dotibus tres Apianæ commendantur, omnes feraces, jugóque, & arboribus satis idoneæ, generosior tamen uva, quæ nudis foliis est, nam duæ Lanatæ quamvis frondibus, & palmitum pari facie florere, qualitate sunt dispares, cum tardiùs altera recipiat cariem vetustatis. Pingui solo feracissimæ, mediocri quoque fœcundæ, præcoquis fructus. Ideóque frigidis locis aptissimæ, vini dulcis, sed capiti, nervis, venisque non aptæ, nisi maturè lectæ, pluviis, ventisque & apibus afferunt prædam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur. Atque hæ pretiosi gustûs celeberrimæ.

Biturica, Basilica, Cocolubis.

Possunt tamen etiam secundæ notæ vites proventu, & ubertate commendari, qualis est Biturica, qualis est Basilica, quarum nunc etem Cocolubem vocant Hispani, longe omnium prima utræque proximæ. Nam & vetustatem vinum earum patitur, & ad bonitatem aliquam per annos venit. Iam verò ipsæ fœcunditate præstant omnibus, quas

quas ante retuli, tum etiam patientia, quippe turbines, imbrésque fortissimè sustinent, & commodè fluût, nec deficient macro solo. frigora meliùs quàm humores sustinent, humores commodiùs quàm siccitates, nec caloribus tamen contristantur. *Visula. Argitis minor.* Visulæ deinde ab his & minor Argitis terræ mediocritate lætantur. nam in pingui nimiis viribus luxuriant, in macra tenues & vacuæ fructu veniunt. Amiciores jugo quàm arboribus, sed Argitis etiam in sublimibus fertilis vastis materiis, & uvis exuberat, humillimis tabulatis aptior. Visula brevem materiam & latum folium exigit, cujus amplitudine fructus suos optimè adversus grandinem tuetur, qui tamen nisi primo quoq; tempore maturi legántur, ad terram decidunt, humoribus etiam priusquam defluát putrescunt. *Helvola. sive Varia.* Sunt & Helvolæ, quas nonnulli Varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo (nisi fallor) colore vocitatę, melior est nigrior abundantiâ vini, sed hæc sapore pretiosior. color acinorum in neutra conspicitur æqualis, utraque candidi musti alternâ vice annorum plus, aut minus afferût, meliùs arborem, sed & jugum commodè vestiunt, mediocri quoque solo fœcundæ, sicut Pretia minor & major, sed eæ generositate vini magis commendantur, & frequentibus materiis frondent, & citò maturescunt. *Albuelis.* Albuelis utilior, ut ait Celsus, in colle quàm in campo, in arbore quàm in jugo, in summa arbore quàm in ima, ferax & materiæ frequentis, & uvę, nam quæ Grecul̨ę vites sunt, ut Marcoticę, *Graecula.* Thasiæ, Psythiæ, Sophortiæ, sicut habêt probabilem gustum, ita nostris regionibus & raritate uvarû & acinorum exiguitate minùs fluunt, Inerticula tamen *Amethyston* nigra, quam quidam Græci Amethyston appellant, potest in secunda quasi tribu esse, quòd & boni vini est, & innoxia, unde & nomen traxit, quòd iners habetur in tentandis nervis, quamvis gustu nô sit hebes. Tertium gradum facit earum Celsus, quæ fœcunditate solâ commendantur, ut tres Helvenatiæ, *Helvenatia tres.* quarum duæ majores nequaquam minori bonitate, & abundantiâ musti pares habentur, earum *Emarcum.* altera, quam Galliarum incolæ Emarcum vocant, mediocris vini, & altera quam Longam appellant, *Longa. Avara.* eandemque Avaram sordidi, nec tam largi quàm ex numero uvarum, quas prima spes promittit. Minima & optima è tribus facillimè folio dignoscitur, nam rotundissimum omnium id gerit, atque est laudabilis, quòd siccitates maximè perfert, quòd frigora sustinet, dum tamen sine imbribus sit, quòd nonnullis locis etiam vinum ejus in vetustatem diffunditur, quòd pcipuè sola acertimum quoq; solùm fertilitate sua commendat. At Spionia dapsilis *Vites dapsiles musto* musto, & amplitudine magis uvarum, quàm numero fertilis, ut Oleaginea, ut Murgentina, eadem qua Pompeiana, ut Numisiana, ut Venucula eadémque Scirpula, atque Sticula, ut nigra Fregellana, ut Merica, ut Retica, ut omnium, quas cognovimus copiosissima Arcelaca major, à multis Argitis falsò existimata. *Pergulana.* Nam has nuper mihi cognitas, Pergulanam dico, & Irtiolam, Ferreolámque non facilè *Irtiola. Ferreola.* asseverem quo gradu habendæ sint, quod & si satis fœcundas scio, nondum tamen de bonitate vini, quod afferunt, judicare scio, unam etiam præcoquem Vitem ante hoc tempus incognitam græcâ consuetudine Dracontion vocitari comperimus, *Dracontion* quæ fœcunditate jucunditatéve Arcelatæ Basilicęque & Bithuricæ comparari possit, generositate vini Amineæ. Multa præterea sunt genera Vitium, quarum nec numerum, nec appellationes cum certa fide referre possumus. *Vitium numerus & appellatio incerta.* Neque enim ut ait Poëta, numero comprehendere refert,

Quem qui scire velit Libyci velit æquoris idem
Discere quàm multæ Zephyro versentur harenæ.

Quippe universę regiones, regionúmque penè singulæ partes habent propria Vitium genera, quæ consuetudine sua nominant, quædam etiam stirpes cum locis vocabula mutaverunt, quædam propter mutationes locorum etiam à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint. Quare prudentis magistri est, studiosos ejusmodi nomenclationis aucupio, quo potiri nequeant, non demorari.

Plinium igitur consulamus naturæ miraculum, *Genera ex Plinio* de Vitium natura & quibus modis ferant. Vites jure apud priscos magnitudine quoque inter arbores *Arbor. Ligni Vitis diuturnitas.* numerabantur. Iovis simulacrum in urbe Populonia ex una [*Vite*] conspicimus, tot ęvis incorruptum. Item Massiliæ pateram; Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur Vite unâ Cypriâ, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura [*materia vet.*] Verùm ista ex silvestribus facta crediderim, *Vitis silv.* quando hæ Vites tonsurâ annuâ coërcentur, & vis earum omnis evocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succique tantum gratia his pluribus modis ad cœli mores, solique ingenia. In Campano agro populis [fortè legendum Opulis] *Populis nubuntur.* nubunt: maritásque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, ut *Sublimitas.* vindemiator autoratus rogum ac tumulum excipiat [*dum ad putandum vineam conducitur, paciscitur, si forte casu pereat, rogum ac sepulchrum sibi fieri impendio autorantis.*] Nullo fine crescunt, dividique aut potiùs avelli nequeunt. *Amplissima Vites.* Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimavit. Vna Vitis Romæ in Liviæ porticibus *Romana Vites.* subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat, eadem duodenis musti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubique exsuperant. Miratúmque altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cineam facetè lusisse in austeriorem gustum vini, meritò matrem ejus pendêre in tam alta cruce. *Vlmos exsuperant. Lusus.* Rumbotinus vocatur, & alio nomine Populus [*opulus Dalech.*] arbor Italiæ Padum transgressis, cujus tabulata in orbem patula replent, puróque producto [*emerito palmite, multis annis durato. Sic vocant à squamoso cortice & aspero, qualis est Draconum cutis, vel à longitudine anguinea, Scal.*] Dracone in palmam ejus, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt. *Draco.* Eædem modicè hominis altitudine adminiculatæ sudibus horrent [*hærent alij*] vineámque faciunt: & aliæ improbo reptatu, pampinorúmque superfluitate peritia [*superflua petulantia*] domini amplo discursu atria media complentes [*hæ sunt iugata & compluviatæ Vites*] *Atria complentia.* Tot differentias vel sola Italia recipit. Stant provinciarum aliquarum per se *Vites sine pedamento.* Vites sine ullo pedamento, artus suos in se colligentes, & brevitate crassitudinem pascentes [*brevitatem crassitudine pensantes, Dalech.*] Vetant hoc alibi venti, ut in Africa & in Narbonensis provinciæ partibus. Excrescere ultra suos [*senos*] pollices prohibitæ, sempérque pastinatis [*putatis Dal.*] similes [*nam cum vinea pastinatur, soluta suis adminiculis sarmenta vinitores humi iacere patiuntur, quoad putata suis rursum pedamentis alligent*] herbarum modo vagantur per arva, ac succum terra passim uvis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vva non alibi gratior *Vva magnitudine infantium* [*crassiore Turn.*] collo, ut inde possit invenisse nomen [*a duris acinis*] duracina. Námque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, niténtque viridi. Candicans enim nigérque vulgares. Tument verò mammarum modo Bumasti. *Bumasti.* Prælongis Dactyli porriguntur:

guntur acinis. Est & illa naturæ lascivia, ut prægrandibus adhæreant parvi, mites, & suavitate certantes:

Leptoraga.

Leptoragas has vocant.

Durantes per hiemem.

Durant aliæ per hiemem, pensili concameratæ nodo [*pensiles, congeminatæ nodu, Dal. pensili conglomeratæ nodo, vet.*] Aliæ in sua tantùm continentur anima [*horum conditura generum meminit Cato & Varro*] ollis fictilibus, & insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circumsudantibus.

Fabriles.

Aliis gratiam, qui & vinis, fumus affert [*Fabriles vocat Aurelianus*] fabrilis, iisque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit.

Rhætica. Veronenses. Passa.

Ante eum Rhæticis prior mensa erat, & uvis Veronensium agro. Quin & patientia nomen acinis datur passis [*falsitur Plin. Passas vocamus, quòd ad solem expandantur*] Conduntur & musto uvæ, ipsæque vino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt: aliæ verò sobolem novam in matre ipsa exspectant translucidæ vitro, additque acinis eandem, quam in doliis, amphorisve duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo:

Allobrogica, picem redolens.

jam inventa Vitis [*Allobrogica*] per se in vino picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Arverno, Sequanóque & Helvico generibus non pridem illustrata. Atque hæc Virgilij Vatis ætate incognita, à cujus obitu xc. aguntur anni. Quid, quòd insertæ castris summam rerum imperiúmque continent? Centurionum in manu Vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Nec non vineæ oppugnationum dedêre rationem: Nam in medicaminibus adeò magnum obtinent locum, ut per se vino ipso remedia sint.

Numerus Vitium infinitus contra Democritum.

Genera Vitium numero comprehendi posse unus existimavit Democritus, cuncta sibi Græcia cognita professus. Cæteri innumera atque infinita esse prodiderunt, quod verius apparebit esse ex vinis. Nec omnia dicentur, sed maximè insignia: quippe quæ totidem penè sunt, quot agri. Quamobrem celeberrimas Vitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit.

Amminea quinque.

Principatus datur Ammineis propter firmitatem, senióque proficientem vini ejus ubique vitam. Quinque earum genera: ex

Germana minor & major. Gemella minor & major.

iis Germana minor acino melior deflorescit, imbres, tempestatésque tolerat; non item major, sed in arbore, quàm in jugo, minùs obnoxia. Gemellarum, quibus hoc nomen uvæ semper geminæ dedêre, asperrimus sapor, sed vires præcipuæ. Ex iis minor Austro læditur, cæteris ventis alitur, ut in Vesuvio monte, Surrentinisque collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accommodata.

Amminea lanata. Nomentana.

Quintum genus Lanatæ, ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit. Prima ex Ammineis maturescit, ocyssiméque putrescit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia: quapropter quidam Rubellas [*Rubellianas Colum.*] appellavêre vineas. Eæ minùs fertiles vino, acinis & fæce nimiæ, contra pruinas fortissimæ, siccitate magis, quàm imbre, æstu quam algore vexantur. Quamobrem in frigidis humidisque principatum obtinent. Fertilior, quæ minor acino, & folio scissa minùs.

Apianæ.

Apianis apes dedêre cognomen, præcipuè earum avidæ. Ex his duo genera [*major & minor, vel candicans & nigra*] lanugine & ipsæ pubescunt. Distant, quod altera celeriùs maturescit, quanquam & altera properante. Situs frigidos non respuunt, & tamen nullæ celeriùs imbre putrescunt [*nulla celeriùs maturescit imbre uva M.*] Vina primo dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vineâ gaudet. Et hactenus potissima nobilitas datur peculiaribus atque vernaculis Italiæ. Cæteræ advenere Chio, Thasove.

Græcula.

Græcula non inferior Ammineis bonitate, prætenera acino: & uva tam parva, ut nisi pinguissimo solo colere non prosit [*coalere non possit M. coalescere non possit, vet. collere, I. Bauh.*]

Eugenia.

Eugeniam Taurominitani colles cum generositatis cognomine, misêre Albano tantùm agro: quoniam translata statim mutatur. Namque est aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam suam relinquant, nec uspiam transeant.

Rhætica. Allobrogica. Picata.

Quod & in Rhætica, Allobrogicaque, quàm supra Picatam appellavimus, evenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis vice copiam præstant. Eugenia ferventibus locis, Rhætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus, sed etiam è nigris vina vetustate in album colorem transeunt. Reliquæ ignobiles.

Fecenia, seu Rubella. Biturica florens.

Aliquando tamen cœli aut soli opera non fallunt vetustatem, sicuti Fecenia [*supra Rubella sic dicta, quòd fecis plus afferat, quàm cæteræ*] & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij [*tempestatibus obnoxia, quoniam folia antecedunt, Dal.*] quoniam antecedunt, ventisque & imbribus resistunt, meliores tamen algentibus locis, quàm calidis; humidis, quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uvarum partu, impatiens variantis cœli, sed contra tenorem unum algoris æstúsve constans.

Biturica minor.

Quæ minor est ex eo genere, melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino non provenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vva ejus indecora visu, sapore jucunda, nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duritia.

Helvola. Variana.

Insignes jam colore inter purpureas nigrásque medio Helvolæ, sæpiùs varianti, & ob id Varianæ à quibusdam appellatæ. Præfertur in his nigrior: utraque alternis annis fertilis: sed melior vino, cùm parcior.

Precia duplex. Folio Apij. Basilica. Cocolobis.

Et Preciæ duo genera magnitudine acini discernuntur, quibus materies plurima, uvaque ollis utilissima, folium Apio simile. Basilicam [*Balisbam CH.*] Dyrrhachini celebrant, Hispani Cocolobin [*Cocolubem Colum*] vocant. Rarior uva, æstus austrósque tolerat: capiti inimica, copia larga. Hispani duo genera ejus faciunt: unum oblongo acino, alterum rotundo: novissimas vindemiant. Quo dulcior Cocolibis [*Cocabolis CH.*] hoc melior. Sed & austera transit in dulcem vetustate: & quæ dulcis fuit, in austeritatem: túncque Albano vino æmulantur. Tradunt vesicæ vitiis utilissimum ex his potum.

Albuelis. Visula.

Albuelis summis arboribus fertilior est, Visula imis. Quamobrem circa easdem satæ diversitate naturæ locupletant.

Inerticula. Sobria.

Inerticulam è nigris appellavêre, justiùs Sobriam [*Latini sic vocant, quòd innoxia sit & iners tentandis nervis Colum.*] dicturi, inveterato præcipuè commendabilem vino, sed viribus innoxiam. Siquidem temulentiam sola non facit [*idcò Græci Amethyston vocant. Colum.*]

Helvenaca duplex, minor & Arca.

Fertilitas commendat cæteras, principémque Helvenacam. Duo ejus genera: major, quam quidam Longam: minor, quam Arcam [*Arcum M. Emarcum Colum.*] appellant, non tam fœcundam, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verùm utraque gracilis. Furcas subdere his necessarium: alioqui ubertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore [*roscida odore, Dal.*] Nulla Vitium minùs Italiam amat: uva rara parva putrescens in ea: vino quoque, quod genuit, æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior.

Gracinum mutatur.

Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitratur non naturam ejus repugnare Italiæ, sed culturam, avidè palmites evocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli ubertas lacessentem sustineat. Carbunculari negatur, magna dote, si verum est, aliqua in Vite cœlo non esse jus. Æstum fert Spionia, quam quidam Spineam vocant, autumnisque & imbribus pinguescit. Quinimò nebulis una alitur, ob id Ravennati agro peculiaris.

Venicula.

Veniculam [*Vinaculam Colum.*] inter optimè deflorescentes, & ollis

ollis aptissimam, Campani malunt Sirculam vocare, alij Staculã, Tarracina Numisianã, nullas vires proprias habentem, sed totam perinde ac solum valeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuvio tenus. Ibi enim Murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui vocant, Latio demum feracem: sicut Horconia [*fortaßis quam Arelacam maiorem Colum. vocat*] in Campania, tantum vilitatis cibariæ, sed ubertate præcipua. Tolerat & annos Mœrica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, vinis vetustate rubescentibus. Et hactenus publica sunt genera: cætera regionum, locorúmque, aut ex his inter se insitu mista. Siquidem Tuscis peculiaris est Tudernis, atque etiam ejus nominis Florentia. Est opima Aretio Talpana & Etesiaca & Conseminia Talpana nigra candidũ facit mustum [*Talpana dicitur à colore Talpa.* Etesiaca fallax [*quæ Etesiis variat*] quæ quò plus tulit, eò laudabilius fundit: mirúmque fœcunditate cessat [*miráque fœcunditate non cessat, Dal.*] Conseminia [*Conseminia cognomen hic proprium est. alioquin Conseminalis Vitis Col. m. diversis Vitium generibus consita*] nigra, vino minimè durante, uva maximè, post xv. dies, quàm ulla alia metitur, fertilis, sed cibaria. Hujus folia, sicut Labruscæ, priùs quàm decidant, sanguineo colore mutantur. Evenit hoc etiam quibusdam aliis, pessimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ, Mevanatique & Piceno agro peculiaris est, Amiternino pumula. Iisdem Bannanica fallax est: amant tamen eam. Municipij uvam Pompeij nomine [*Oppidum Neapoli vicinum*] appellant, quamvis Clusinis copiosiorem. Municipij & Tiburtes appellavere, quamvis Oleaginam nuper invenerint à similitudine Olivæ. Novissima hæc uvarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam soli novêre Sabini & Laurenti. Nam Gauranas scio à Falerno agro translatas vocari Falernas, celerrimè ubique degenerantes. Nec non Tarentinum genus aliqui fecêre, prædulci uva. Capnias & Bucconiatis, & Tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, quàm gelaverit. Pharia gaudent Pisæ, Mutina Prusinia, nigro acino, intra quadriennium albescente vino. Mirum ubique cum sole circumagi uvam, quæ ob id Streptos vocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans alpes verò Picenam. Dixit Virgilius Thasias & Mareotidas, & Lageas, compluresque externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes uva, non vino, Ambrosiaca, Duracina, sine ullis vasis in vite servabilis, tanta est contra frigora, æstus, tempestatesque firmitas. Nec Orthampelos indiget arbore, aut palis, ipsa se sustinens; non item Dactylites digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ [*racemosissima Turn.*] & magis purpureæ, cognomine Bimammiæ, quando non racemos, sed uvas alias gerunt. Item Tripedanea, cui nomen à mensura est. Item Sarpula passo acino. Et Rhætica in maritimis Alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Namque hæc brevis, conferta acino, degener vino, sed cute omnium tenuissima, nucleo, quem Chium [*quod gygartum Turnerus vocat*] vocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterumve habens. Est & nigra Amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In pergulis verò seruntur Escariæ appellatæ, Ederæ acinis [*è duracinis M. & CH.*] albæ nigræque. Et Bumasti totidem coloribus. At nondum dictæ Ægra & Rhodia, & Vncialis, velut à pondere acini. Item Pucina [*picina à picis colore*] omnium nigerrima: & coronario naturæ lusu Stephanitis, acinos foliis intercursantibus: & quæ forenses vocantur, celeres proventu, vendibiles aspectu, portatu faciles. Contra damnantur etiam visu cinerea & rabuscula, & asinisca: minus ta-

Sircula. Stacula. Numisiana. Murgentina. Pompeiana. Mærica. Vitium genera secundùm locos, & regiones. Tudernis. Talpana. Etesiaca. Conseminia. Irtiola. Pumula. Bannanica. Oleagina. Vinaciola. Gaurana. Falerna. Tarentina. Thurina. Streptos. Ambrosiaca. Duracina. Orthampelos. Dactylites. Columbina. Bimammia. Tripedanea. Rhætica. Amminea nigra. Escaria. Bumasti. Forenses.

men, caudas vulpium imitata, Alopecis. Alexandrina [*Idæa Theophr.*] appellatur Vitis circa Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo & rotundo, sine divisuris. Septem his annis in Narbonensis provinciæ [*arvo*] Alba Elvia inventa est, Vitis uno die deflorescens: ob id tutissima. Narbonicam vocant, quam nunc tota Provincia conserit.

Doctiss. Dalechampius apud Plinium vult Rumbotinum Columellæ non esse arboris genus, sed arbusti gallici, vulgò *de Hautins* appellati, arboribus sc. humilioribus & minimè frondosis consiti, eàque re ab arbusto Italico differentis: Duracinam Vitem, cujus uvæ magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant, vulgò *Piquepoulle*; Monspessulanis verò *Marroquin*, à Marroch Africa civitate denominatam. An hanc intelligit Lugd. cum ait. Sunt in regno Menin oppidi Syriæ nobilissimæ magnitudinis tum acini, tum racemi, quos ipsi lingua patria privatim vocant Alzibib: nam generi commune est nomen Haneb, nos à succo uvam. Illius vocis imitatione suas grandiores uvas corrupto vocabulo Provinciales dicunt *Augibim*. Helvicam, per se in vino picem resipientem, ab Helvis, Galliæ Narbonensis populis, hodie *Vivarez*; Ammineam, *Gros plant*. Quidam, inquit, scribunt cum duplici m, syllaba penultima correpta. Ausonius,

Solus qui Chium miscet & Ammineum

Alij cum simplici m, penultima producta. Serenus.

Succus Aminea Vitis cum pane medetur. Virg.

Sunt & Aminea Vitis firmißima Vina.

Vitis Amineæ quintum genus, cujus folia lanugine vestiuntur, ait Marcellum Caniculatam vocare, veluti lanugine canescentem & hirtam: Apianam autem tradit esse *Muscat*, cujus uvæ è vinea longè suaviores sint, quàm pergulis, arbusto, jugo. Nos Moschatelinam observavimus duplicem in Burgundia, rubram & albam, & hanc rursus Stutgardiæ; Græculam non inferiorem Amineis bonitate, *Raisins de Corinthe*; Rheticam, *de la Valteline*; Allobrogicam, quam Picatam Plin. quoque nominat, Viennensem, *qui sent la violette*; Bituricam, *le plant d'Orleans*; Bituricam minorem, Sabinis collibus familiarem, *des Gametz*. Lugdunensibus vocatam; Visulam eam dictam fuisse ostendit Columella. Helvolam, sive ut ipse uocat Elveolam, olim fuisse dictam, Oleram & Eleram, & inde cognominari Elvelam, Oleram minutam, & Elveolam Vitim herbacei coloris, Titinnium appellare, *Lenti calid.*, Elvelam, Rapulam, & Rumices Scaligerum: Cocolibin esse eam Vitim ex qua vinum Monspessulanis *Piquardant*, aliis *Muscat de Languedoc*, dictum exprimatur. Forensem celerem proventu, uvâ aspectu vendibilem, ac portatu facilem, rusticis Lugdunensibus servato nomine *des Foirars*: Rabusculam, eandem facit cum Ravusculâ, colore ad ravum inclinante: Asiniscam ab asini colore denominat: Quæ Plinio Alopecis dicitur, is eam vulgò *Raisins barbus* nuncupari tradit: ceu Albam Elviam in Narbonensis provinciæ arvo inventam, *Aubenas de Vivarez*.

Tragus ne nihil fecisse videatur, paucis vulgatissima Vitium genera ipsi quidem cognita obiter ita recenset. In tractu Rheni plerumque eæ Vites plantantur, maximè calidioribus locis, quas Mußcateller & Traminner [*Muscatellinas dixeris & Tramineas*] à loco Traminij dicto, vulgò vocant, licèt posterius genus Rhetiæ superiori & Alsatiæ familiare quoque sit. Præterea & eas quoque, quas vocant Germani Groß vnd klein frenckisch [Francicas] oder Edel vnd lauter Trauben/ h. e. Vitem nobilem. Ad Mosellam, Rhenum, & in agro Vormatiensi Vites procreatur Rißling appellatæ. Quæ verò uvas Hynsch-

trauben

Alexandrina. Narbonica. Veterum Vites nostris accommodantur. Duracina Vitis. Piquepoulle. Marroquin. Augibim. Vivarez. Gros plant. Lanata Vitis. Muscat. Raisins de Corinthe. De la Valteline. Plant d'Orleans. Des Gametz. Lenti calido. Piquardant, ou Muscat de Languedoc. Des foirars. Raisins barbus. Aubenas de Vivarez. Vitium differentia ex Trago. Muscatellina, & Traminia.

Hunschtrauben. Drutsch und Albisch trauben. trauben vocatas proferunt Vites, eæ in omnibus propè regionibus vulgatissimæ habentur. Est & aliud Vitis genus quod uvas facit, Drutsch und Albisch trauben nominatas, & in mõtanis Lãdoiæ oppido imperialis nascitur. Iã & in agro qui & Neapoli oppido Palatinatus celebri adjacet, Vitis genus habetur, quod Gensfüssel incolæ dicunt. Aliud deinde Vitis genus Harthinsch vocatũ propè Turckeimium & VVachcheimium provenit. Prope VVeissenburgum denique (quis enim reliquarum provinciarum, Austriæ inquam & Franconiæ &c. Vitium innumera penè genera persequi queat:) Vites plantantur, quæ uvas Früschwartz/oder Kleber appellatas, neque non quæ Grunfrænckisch dictas, & quæ Schwartzleinpertrauben nominatas procreant. Atque hæc Tragus.

Gensfüssel. Harthinsch.

Früschwartz. Grunf. ancksch. Schwartzleinpertrauben.

Vitis septies in anno fructum ferens. Bellon. observavit in Thraciæ Callipoli in Augustinianorum monasterio Vitem fructu suo semper onustam, quam ipsi Monachi affirmabant septies in anno fructum, eumque maturum præbere.

Tab. notat. Tab. ut plus quàm cæteri sapivisse ducatur, præter Vitem vulgarem, alias duas nominetenus duntaxat icone exprimit, eas non describens, nec demõstrans ubi terrarum observarit. Ipsimet incognitas fuisse satis indicant quæ scribit. Folium & uva, inquit, vulgari non multùm dissimilia: sapor autem ei constabit, qui has uvas noverit. Quia igitur sapor ei nõ cõstitit, certè eas non novit. Si sapor constitit, cur non paucis eum expressit? Si folium & uvam vidit, cur differentiam non annotavit? quid opus erat inania pro necessariis & proficuis effundere verba. Inscribitur autem prima, Vitis duracina major? altera, Vitis chenopodia. Addit & tertiam, Vvam barbatam.

C.B. Not. C.B. pin. Vitem dividit in sativã & sylvestrem. Sativa alia major est, inquit, cujus plurimæ species; alia minor. Majoris uvæ & colore & magnitudine differunt; alterius nãmque acini, aut virides albicantésve, aut fulvi, aut saturato rubore nigricant, aut cærulei, aut subrubentis coloris; aliæ acinis oblongis magnitudine & forma prunorum, quæ Pergulana dici potest; aliæ rotundis, iisque vel magnis, vel parvis; aliæ acinis sunt frequentioribus aliæ rarioribus. Sunt quæ granis aut vinaceis carent, interdum unicum vel alterum granum habent: Rariùs uva barbata reperitur. Minor verò est acinis nigris, rarissimè albidis, aut fulvis, nucleo minimo ac molli. Sapore etiam differunt, ut dulci, acerbo, muscato, quæ Vitis Apiana Plinio.

In foliis quoque differentia, alia majora profundiùs incisa, ut Italica foliis ad pediculum usque in lacinias acutas divisis: alia minora sunt: Sic alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata: alia ad tactum duriora, molliora, alia lævia, alia denique subhirsuta.

In Indiæ insula Baly, Vites bis in anno uvas promunt: Linsc. par. 3. Ind. or. cap. 40. & in insulis Azores, super meras rupes crescunt, quæ radices in medios hiatus seu saxorum rimas immittunt, quibus succum sibi necessarium proliciunt. Et in istis petræis recessibus, Vites multò lætius se proferunt, quàm quæ in planitie sunt, quæ ad frugem pervenire nequeunt. Idem cap. 6. Sed in Hispaniola plantatæ exiguas uvas fundunt, nec admodum jucundi saporis & ferè Februario & Martio vindemiari solent, authore Benzone, sive Americæ lib. 4. c. ult. & ut Iosephus Acosta l. 3. c. 22. & l. 4. c. 32. nec in insulis, nec in firma terra uvæ aut vinum nascitur. In nova Hispania, vineæ uvas proferunt, sed nunquam probè maturescunt, ut vinum confici possit, nisi in Peru & Chile approbum vinum nascitur: nam jam vites colere didicêre, & vineæ plerumque in convallibus Peruanis nascuntur, juxta quas fossas ad aquam colligendam excavant, quã vites subinde irrigant.

VITIS CORYNTHIACA SIVE Apyrina.

Vitiũ summa genera duo. Vitium genera pluribus persequi, licèt plerique supervacaneum ducant, contenti Vitem in cultivam & silvestrem distinxisse, attamen Dodonæus cultivarum plures esse meritò affirmat. Eas autem in majores & minorem dividit. Minor, sive parva, inquit, Idæa modò cognominatur, de qua Theophr. lib. 3. hæc scribit. Nascitur Vitis in ea parte Idę, quam Phalacras vocant. Est autem fruticosa [*fruticosa alibi*] virgulis parvis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini laterales, nigri adhærent, magnitudine Fabę, dulces, qui vinaceis simile quid [χονδρῶδές τι] continet. Palladio dicitur uva sine granis. Plinius hanc Alexandrinam facit, iisdem quibus Theophr. verbis ipsam describens. Dioscorides silvestris Vitis alteram statuit speciem. Nos maluimus eam inter cultivas retinere In officinis hujus exigui passi acini, Passularum de Corintho nomine veneunt. Idem Dod. fruum, Passulas Corinthiacas vocat. Cap. verò de Vacciniis ait: Nascitur Vitis quam modò Idæam cognominant, non in altissimis ac nivosis Idæ tractibus (ut Gesn. interpretari studuit) sed circa Idam provenit: Idam quidem montem non Cretæ, sed Troadis in Asia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ libro, Alexandri Troas appellatur, unde & non temerè à Plinio Vitis Alexandrina dicta est; non secùs quàm illic enata Alexandrina Laurus, à Theophr. nominatur. Huic autem Viti similes apparent, quas Philostratus in vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade sitos) nasci refert, cum iis Vitibus illas comparans, quæ apud Indos ultra Caucasum gignuntur. Vites autem, ait, parvæ admodum, quales apud Mæones Lydósque ibi nascuntur: vinum tamen ex illis expressum gustatu ac ore jucundissimum. Traditur autem hæc Vitis, juxta Idam nata, fruticis [θαμνώδης] instar esse virgulis [ῥαβδίοις μικροῖς] parvis; ramulis verò ad cubitum extensis, circa quos acini obliqui [ῥᾶγες πλάγιαι] nigri, magnitudine Fabæ, dulces, intus habentes vinaceum quoddam [χονδρῶδές τι] molle: folium autem hujus rotundum, indivisum, ac parvum. Describitur hæc à Plinio lib. 14. cap. 3. iisdem ferè verbis, Alexandrina appellatur, inquit, Vitis juxta Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo ac rotundo sine divisuris. In quibus verbis, pro eo quod Theophr. habet, ῥᾶγες ἐπὶ πλαγίῳ, Plinius non acinos, sed racemos obliquos legit, quod Viti magis convenit. Cum descriptione autem hac fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam convenire satis manifestum.

Vitis sine granis. Alexandrina.

Vitis Idæa Theoph.

Passula de Corintho.

Theoph. & Plinii locus illustratur.

Vitis Corinthia. Apyrina. De hac etiam Lob. agit Corinthia sive Ἀπύρηνος uva quæ vocatur, nomen patrium testata, est gię nihil planè differt à communi: Sed algidioris cœli impatiens, gracilitate tantùm racemorum, & exilitate acinorum superatur, qui gigartis carent, suntque ἀπύρηνα, ut quædam mala Granata arillis vacua. Botri enim, sive racemuli ipsi, conflantur acinulis, piperina aut sambucina grana æquantibus. Ad topiariorum pergulas & fornices deducuntur hodie in Italicis & Pedemontanis hortis vites hujus.

Græcula Plinij. Dalechampio apud Plinium, qui ejusdem Græculam esse autumat, dicitur Raisins de Corinthe. Lugd. Vvæ ἀπύρηνοι, Corinthiæ vulgò vocatæ. An eidem uvæ Maderenses sine granis?

Vva Maderenses sine granis.

C.B. pin. Vitis 3. sive Vvæ passę Indicæ gigartis carentes: Vva sine vinaceis seu apyrenos, ad Clus. cur. post. Eidem. Vitis 4. sive Vvæ passæ minores, vel Passulæ Corinthiacæ. Passulæ, Trag. Vvæ passæ mi-

ix, sed minores, acinis sine atillis, Montbelgardi etiam habentur in horto E.C.VV. Vite Bizuntio ex horto Dominorum de Granuelle illuc translatâ.

Eidem C.Bauhino Phyt. Vua passa maior Bipar Gr. & Vitis 2. dicitur.

VITIS FOLIO APII.

PEculiaris folii forma hanc vitem facilè ab aliis dispescit, quippe non tantùm plerumque minùs virgineis vulgatibus, sed & profundè dissectum, ex pluribus quodammodò foliis apparatum videri possit, singulis segmentis in Apii foliorum formam subdiuisis, ita tenuiter, vt plurimis etiam vinitoribus, quibus obtuli, non agnoscerentur pro foliis vitium, rarâ sanè diuisura. *Botros* fert albos, donatos *acinis* latè magnis, non multùm compactis, sed paulò rarioribus, valde dulcibus & sapidis: similes sunt vuæ hæ Botris vuæ, quam Burgundi *Ratsin filant* aut *fendant*, Germ. wirtemb. Gut Edel Reben vocant, citò maturescunt, & vt illæ cibo expetuntur.

Hoc pulchrum vitis genus obseruaui Vesuntii & nusquam alibi, in horto insignis Medici Turnonii, quod delatum dicebant ex Hungaria. Surculi inde delati apud nos feliciter prouenere.

Vitis Pretiæ Plinii. Guil. & Lobel. notantur. Quo referendum hoc genus vitis nondum animaduerto, nisi comprehendatur sub Vitibus à Plinio dictis Pretiæ, quibus folium Apio simile. Scio Guill. Penam & Lobelium pro ea exhibere Vuam crispam, quam Grossulariam vocant: verùm non mihi fit verisimile Plinium fruticem spinosum, cui nihil simile cum vitibus, cui non est vua, nec materies plurima, reposuisse inter vites: fortassis quod Plinius dixit duo genera & ollis vtilissima, persuasit illis hunc fruticem Plinium intelligere: verùm ille postea dicit. Veniculam [Vitim] inter optimè deflorescentes & ollis aptissimam.

Vua alba dulces, dicta Montb. & Burg. Raisins fendans, ou de l'hospital.

LOngi his sunt Botri, plærumque rariores acini, valdè dulces, citò maturi, albi, folia profundè diuisa, vtrinque viridia, & pellucida. Germani in Ducatu Vuirt. has Gut Edel trauben vocant, easque ab aliis separant, quia vinum bonum ex iis fit, sed non durabile. In Burgundia integras ex eis plantant vineas. *Vitis verè nobilis.*

Vua nobiles albæ.

VVæ, quas Germani & Alsati vocant Edel Trauben, appellant Vuirtemb. vinitores weiß freuschen. Hæ vuæ ferunt acinos cute duras, non magnos, dulces, si bene maturi. Ex his fit vinum illud dulce, in Alsatia celebre, Rangenwein dictum. In Than aliquando diligenter perquisiui an ex particulari genere vitis hoc fieret vinum? Verùm comperi locum esse particularem, montem glareosum, qui vites illas fert, quæ nulla ratione differunt in figura, sed tantùm variant vuarũ ratione: eæ enim sunt multò dulciores, & ad tactum viscidæ. bene & citò maturescentes, quæ in superiore montis parte proueniunt. Eę autem quę in vicinis & potissimùm inferiori loco producuntur, tardiùs maturescunt, minùs dulces sunt, & ad tactum non glutinosæ. Cæterùm, quoniam ex his nobilius vinum parari existimant, nolunt quibusdam in locis alias plantare, quamuis minus vini, quàm multæ aliæ reddant: apud nos Montbelgardi parum vtiles, quia tardiùs maturantur. *weiß freuschen. Rangenwein.*

Vesontii vocant Vites *Blanc gentil*, quibus vuæ acinis rotundis dictis similes: Lignum ferè simile, nisi quòd paulò crassius vbi maturuit & rufsum. Huius vuę esui meliores, ex quibus etiam melius fit vinum album, vt Arbosiacum. Vesontii in colle *Ragor* dum putantur, triones relinquuntur palmites. Audio in Ducatu Vuirtemb. abũdare, pręsertim circa Maulbrun. Prope Eslingam referunt esse montem eâ vite consitum, cuius vinum vocant Steubertwein. Vuæ suspensę diu durant. *Vitis Blanc gentil. Locus.*

Vua germanice dicta des Alemans, *alba.*

NOstri vinitores has Vites nostro solo commodas dicunt. *Botris* sat magnis, farctis, acinis etiam maiusculis, tunicâ duriusculâ, mediocriter dulcibus: foliis subrotundis, angulosis; in tres partes diuisis. Vinitores nostri Germ. aiunt in Ducatu frequenter excoli, ac dici Elbe & Gut Elbe: in Alsatia autem Rhein Elbe, esse duo genera, vnum iam denominatum, alterum Rauch Elbe, cui facilè decidant folia, quod in nostris Vitibus tollitur & extirpatur. *Elbe. Duplex genus.*

Vua Lausannenses albæ.

VVæ Montbelgardi dictæ *Lausanois* probantur pro nostra regione. Vitis eius profert *folia* rotunda ferè, parum profundè partita, vtrinque viridia, vuas dulces, *acinos* mediocres: Audio vocari in Ducatu Vuirtemb. Fiderling. Solet esse fructifera, vt aiunt, & ex vuis eius fieri vinum laudabile. *Fiderling.*

Vua alba dicta Melons.

VIti dictæ folia sunt rotunda, angulosa, subtus tomentosa, non profundè laciniata: vuis Lausannensibus similes vuæ: acini non magni, dulces, & iis gratiores: sunt enim Lausannensibus paulò acidiores, vt indicant Vinitores, vinumque aiunt minùs durabile, nesciunt nomen Germanicum. Ex quo Ill. E.C. Montbelgardi excolendas curauit Vites, multa millia surculorum ex Vitibus ad eiusdem E.C. vrbem Grangianam, & arcem suam Hohentwiel in monte sitam, sunt plantata. *Locus.*

Vua alba dicta Guacher.

MAgnæ vuæ, acini crassi, minùs dulces, ex quibus multùm vini, sed minùs laudabile: folia magna, in acutos angulos desinentia, subtus hirsuta. Suspicor dictas à Trago hinsch trauben & nonnullis Scheiß trauben. Vitex circa Epa- *Hinsch trauben. Scheiß trauben.*

manduodurum abundant his vuis in montibus dictis Champuermot. In hoc genere, vt asserunt vinitores, quædam malæ, eæ scil. quibus vuæ decidunt priusquam maturescant, vnde etiam vinum earum austerum.

Vua albe, Raisins Brulans, *dicta*.

Hoc genus vuarum albarum simile est vuis *melons*, minùs dulce, facilè putrescens, ac vredine corruptibile: quippe facillimè siccatur: multas alioqui hoc Vitium genus fert vuas, & fructiferum est: folium eius quinquepartitum, subtus hirsutum. Hoc Vinitores, si viciniores aliquæ Vites occurrant ex meliore genere, extirpant.

Vua alba acinis minimis.

Bose hintschen Præsentes vuæ Montbelgardensibus *chenois* quemadmodum Burgundis quoque dicuntur, vinitoribus VVirtemb. Böse hintschen. Vitis genus hoc minimos plærumque acinos profert, ita vt vel degenerasse, vel particularis generis esse videri alicui possit. Vtrum vis, asserere, mihi nondum planè constat. Nostri paulatim id extirpant, & meliores sensim in locum propagant.

Vua alba enfarins *nuncupata*. Ger. weyßflemmer.

Folia Vitis huius quasi farinâ aspersa conspiciuntur, alba, albi racemi, dulces. Ex Burgundia bonum hoc genus Vitis defertur, ac in *Willaffan* abundat.

Vua acinis se findentibus.

VValmer Est in vineis Montbel. potissimùm Ill. E C. genus Vitis, delatum, [ni vinitores fallant] Stutgardiâ, copiosæ ferens vuas, cui nomen *malmer*: vuis viridis penè coloris, dulcibus, quibus acini magni, facilè putrescentes. Abundant ad Nicarum circa Canstat & Turques. Frigore facilè corrumpuntur, ac ideò in Ducatu VVirtembergico ante hyemem eas terrâ obruunt. Nos Montbelgardi neque has, neque alias humi sepelimus.

Vua maxima albe.

Hoc Vitis genus Basileâ curaui deferendum pro horto Ill. E.C. vuis donatum longissimis, acinis etiam magnis, albis, carne firmâ, difficulter putrescente, suspensis diu conseruabilibus. *Groß läpen* Audio vocari in Ducatu VVirtemb. groß lampen traüben, vbi tamen non frequentes.

Groß lein De his hæc fortè scribuntur: Genus Vitium, quod vulgò vocant *groß lein*: omnium maximis vuis, & acinis maximis, quarum vsus tantùm pro culina ad omphacium: vnica siquidem vua interdum reddit Omphacii semi-mensuram, ita vt seps vnicus quandoque reddat Omphacii plusquam 30. mensuras. In pergulis hortorum coli desiderat. An ex his vuis parentur vuæ passæ maiores, considerandum.

Vua rubella.

Klemmer Vites ex Alsatia & Richenvilla oriundæ, Germ. Bräsilemmer nuncupatæ, Montbelg. *des grises*, vuas ferunt esui valdè gratas & dulces, quibus color rubellus. Sunt maiores & minores. Non copiosè plantantur.

Vua Rhetica.

Veltliner Vites Rhæticas, siue Veltolinas [Veltliner] vocant Vinitores nostri delatas ex Stutgardia, vuas gignentes satis magnas, ex albo rubentes, cute tenui. Vineam ex eiusmodi Vitibus circa Hohentwill conseri iussit Ill. Comes Wirtembergicus.

Vua rubra, Gamé.

EX Burgundia habetur genus Vitis, quod vocant *Gamé rouge*: vuas mittens, sicut & acinos non paruos, ex quibus excipitur copia vini, quâ de re eas Burgundiæ quibusdam in locis colere multùm laborant. Verùm Vesuntii non excoluntur, nec permittitur vt vinum ex iis in vrbem inferatur, quia non durabile. *Gamé*

Vua nigra dicta.

VItis hæc folio ornatur pænè rotundo quadripartito, sed non profundè, inferna parte nonnihil hirsuto. Vinitores vocant in Ducatu Wirtemb. Schwartz flemmer / Augst flemmer. *Schwartz Klemmer* Vuæ huius, quas Montbelgardi vocant *Noirins*, sunt purpureæ, siue rubræ, mediæ cum acinis magnitudinis, dulces. Ex his bona vina parantur, si mustum subitò separetur à fracibus. Vesuntii putando ramos, breues relinquuntur, loco potissimùm macro & petroso.

Vua atra Traminea cognominata.

INter vites rubras non vltimum obtinet locum Traminea, Rotfreuschen Wirtemb. siue Traminer, ceu & Alsatis Schwartz flemer dicta, *Rotfreuschen* Montbelg. verò *fourmentans rouges*. Eius vua valdè dulcis est, ex qua in Ducatu VVirt. Ill. E. C. vinum curat parandum, Falckmer dictum.

Vua dicta Vesuntinis Grappenans.

EXtollendæ hæ Vites loco decliui & petroso *Grappenans* quò Solis orientis radii eò perueniant. Cæterùm vuis modò dictis sunt acini maiores, quàm in *Noirins* dictis, diffi ilius maturescunt, lignum quoque crassius. Vuæ esui non commodæ, sed si maturæ sint, optimæ sunt pro vino rubro faciendo, quod diu conseruari potest. Satis copiosæ Vesuntii. His vuæ dictę *Torpor* similes, sed minores, lignum magis ruber.

Vua Vesuntina.

HArum Vites sunt fertiles, cùm coluntur lo- *Vesuntina* cis calidis & petrosis, vbi tamen non desit terra, nec peruenire possit ventus orientalis. Iniurias cœli primo Vere & Æstate meliùs fert, quàm reliquæ Vites. Vuas profert magnas, & acinos magnos, rotundos, nigros. Esui minùs commodæ, quàm aliæ, nisi suspensæ & reseruatæ vsque ad Natalitia Christi. Ex his habetur vinum, crassum, rubrum, quod diu reseruari potest, licèt minùs bonum, verùm copiosum.

Vua Cressans.

VEsundnis forma & colore Brægina similes, *Cressans* nisi quod carne firmiori & duriore edendo sentiuntur.

Montbelgardi vocant *Gris* vuas rubellas minores, à colore mixto ex rubro & albo, dulces valde, facileque maturescentes. Germ. vocant Traminer. Sût huius generis & maiores, quæ an à mi-

à minoribus differant, præterquàm magnitudine, me latet adhuc.

Vua Arbosiaca rubra siue nigra.

SPectandæ pulchritudinis sunt vuæ, quas Montbelgardi *Arbois* vocant, à loco in Burgundia, vbi vocantur à quibusdam *teste d'oiselot*, Vinitores in Ducatu Vvirtemb. dici aiunt Rotwelsch trauben. Hę rubræ vuæ non conueniunt nostro solo, quia difficulter maturescunt, acini sunt magni, sublongi, ouales, carne firma, dulces tamen. Vinitor meus extirpat has Vites, vt aliis locum det, magis fructiferis & meliùs maturescentibus. Vesuntii vocant etiam *Arbois* colore minùs rubro vuas, vel, vt dicere solent, minùs nigro, parte acinorum pediculo hærente, ligno crasso. Ex hoc genere vuarum scribunt fieri vinum rubellum, quod *Claires* vocant, admixtis vuis *Blanc gentil*. Sunt etiam, vt tradunt, *Arbois blanc* eiusdem naturæ & formæ cum nigris.

Rotwelsch trauben

VVA MONSTROSA BARBATA.

IVuabit fortè inter tot naturæ creata legitima, eiusdē quoque peccata detegere. Si modò peccatū sit, à consueto cursu deflectere, & partûs legitimi vice monstrū oculis nostris subiicere. Res sanè rara, nec vulgi modò rumore sparsa, sed principum curâ cognita, & ad prototypum depicta. Racemus vuarum est geminus, suo quisque pediculo communi ramo hærens. Hoc naturale. At vterque comâ obseptus erat crinita, flauescēte, ad duos ferè cubitos longa, infernè in vnum iuncta & confusa: Hoc verò nouum est, atque monstrosum.

Coma.

Locus.

Picturam cum descriptione ex authentico ad me misit Cl. D. Rentzius Fontis admirabilis Medicus Bollensis ordinarius. Dicitur ab Illustriss. Principe Ernesto Marchione Badensi repertus prope Fridelsheim in Palatinatu anno 1599. & Dorlacum missus, vt noui spectaculi eicone tenus ad posteritatem quoque rediret. Huius etiam rei fidem nobis fecit Laurentius Zysar, qui & vidisse & diligentiùs consideratos manibus palpasse ad eundem D. Rentzium scripsit.

Tab. reprob.

Tabern. ic. & Hist. vocatur Vua barbata, Vuæ tertium genus, quod ab aliis nonnihil variare scribit, oblongo filamento, multo ex vua dependente, ac barbam exprimente. Figura sanè posita à Comp. Taber. placet, sed displicet quod genus tradatur: nec tradatur nec, ascribatur locus, vbi id proueniat.

Nomina. Linguarum

Ἄμπελος ἀνήμερος ἡ ἥμερος, Vitis vinifera siue cultiua appellatur. Vitis quidem dicitur, quòd inuitatur ad vuas patiendas auctore Varrone. Hebr. *Gephen*, Trago, Arab. *Harin* seu *Karie*, siue etiam *Karm*, Germ. Reben/weinreben/wein stock/ oder Rebstock / Belg. Wyngaert. oft Wynstock/ Gall. *Vigne*, It. *Vite & Vigna*, *Vite vinifera*. Vite domestica Hisp. Cast. *Vid*. Port. *Vide*, Angl. Wynde oft Weintree / or Grape tree/ Boh. Rytwy wine. Hung. Teu zolo

Vitis arbustiua.

Vitis porrò arbustiua, quæ maritata est arboribus, vt attestatur Had. Iun. dicitur Græcè ἀμπελος ἀναδενδράς, Ger. Reben an bäumen getzogen, Belg. wyngeert an Een boom gestochten / Gall. *vigne mariée aux arbres, ou qui rampe vn arbre*, It. *vite che rampega sopra li arberi*, Hisp. *vid abraçada con arbol*

Vitis vidua.

Vitis viduæ, non associatæ, nec maritatæ arbori meminit Catul. in carm. nupt.

Vitis compluuiata.

Vitis compluuiata Plin. tecti in modum longè lateque fornicata, germ. Rebstock weit vnnd breit zerlegt. Belg. wyngaert galerye wyss onerdeckt oft gheleyt. Gall. *vigne liée au long du rayon*, It. *vite ligata & condotta à guisa d'arco, di volto, ò di sogna*, Hisp. *vid parrada de patis, en arco ò bueda*

Vitis pergulana.

Vitis pergulana Colum. Germ. Rebgländer/ Belg. Wyngaert lünif oŭerleyde wyngaert, Gall. *vigne qui est faite en treille*, It. *vite fatta in guise di pergolo*. Hisp. *vid sobre percha*.

Vitis iugata.

Vitis iugata, canteriata Colum. quę pedamentis canteriisque transuersa iugatur, Germ. weinreb an einem ghad mit dwerckstangen aufgericht. Belg. Wyn gaaert met latten ofut reſten dwecrs geleyt. Gall. *vigne eschalassee, soubstenue de perches trauerses*: It. *vite sostenuta da pertiche trauersate*: Hisp. *vid sostentada de pertigas attrauersadas*.

Vitis pedata.

Vitis pedata, statuminata Plin. palis perticisque firmata: Germ. gestützet Reben. Belg. wyngaert aen stocken oft staecken gheset: Gall. *vigne eschalassée, ou munie d'eschalas*. It. *vite sostenta & appogiata sopra pertiche & pali*, Hisp. *vid puesta en estado, y sostentada de sus rodrigones*.

Vitis ordinaria.

Vitis ordinaria Colum. in quincuncem ferè disposita: Germ. Reben nach ordnung gepflantzet: Belg. wyngaert der reye / oft Verůolgens gheset Gall. *vigne Plantée par ordre*. It. *vite posta ò plantanta per ordine*: Hisp. *vid puesta y plantada en orden*.

Vitis luxurians.

Vitis luxurians, ἄμπελος ὑλομανής: Germ. Vberflüssig schiessend: Belg. weeldige wyngaert/ Gall. *vigne croissant trop abondamment, qui iette trop de branches*: It. *vite suprabōdante, che cresse troppo*: Hisp. *vid superflua demasiada, que crece mucho*.

Vitis lachrymans.

Vitis lachrymans, δακρύουσα, δακρύστος Sotioni: germ. Ein Trieffende reb: Belg. Een Druypende wyngeert: Gall. *vigne qui pleure ou degoute vne sorte d'eau*: It. *vite che lagrima*: Hisp. *vid quellora*.

Vitis siderata.

Vitis siderata Plinio ἀστρόβλης ἄμπελος Bassiano, Ger. verdorret wein reb: Belg. verbrât doort ouwreder, Gall. *Vigne niellée & gastée du temps*, Ital. *Vita prusciata & guasta par la tempesta*, Hisp. *Vid pasmada*.

Viniradix.

Viniradix Plin. Vitis quæ cum radice pangitur μόσχευμα, Germ. Setzling/ Belg. wyngaert mit den wortel gheset/ Gall. *vigne plantée auec la racine*, Ital. *vite piantata con la radice*, Hisp. *vid. barnada con rayzes*.

Propago.

Propago Virg. vetula vitis humi depressa, quo ex vna plures emergant, ἀπώρυξ, κληματίς Anatolio, Germ. ein alter Rebstock wider eingelegt/ Belg. Oude wyngaert Stock weder int gheleyt. Gall. *Prouin de vigne*, Ital. *prouana della vite*, Hisp. *prouena del sarmiento de la vid*.

Tradux. Tradux Varr. Rumpus eidem propago vitis ab arbore in arborem traducta, Germ. Vberschößling, Belg. der ouerschûete / die haer in de hoochdent in breede wt Streckt, Gall. *l'auantin, ou longue branche de vigne*, Ital. *rampollo*, Hisp. *Sarmiento para preuena, mugron de la vid.*

Vitis partes. Generum Vitium appellationibus ita appositis, partium vitis Nomenclatura exponenda.

Palmes. Palmes igitur siue sarmentum Colum. prælonga luxurians vitis virga est, κλῆμα, κλημαtὶς, ἀμπελὶς, German. die übrige gerten an den beschnittenen weinräben. Belg. wyngaert ranck, welcke blyftant nieû hoût te schieten, Gall. *le viel bois de la vigne*, Ital. *palmite, ò tralcio*, Hispan. *el sarmiento de la vid, el pampano.*

Palmes focaneus. Palmes focaneus Colum. qui in bifurco medius prosilit, Germ. ein schößlin in achsslin / hurling / beygerten. Belg. ein rieffen oft bysscheûte, Gall. *le reietton qui croist entre la fourcheure de la vigne*, Hisp. *sarmiento sopeton.*

Palmes fructuarius. Palmes fructuarius, racemarius, flagellum Vitis fructuarium, Germ. ein früchtbar schoß. Belg. Vruchtbare scheût / Gall. *reietton fruitier.*

Palmes orbus. Palmes orbus Colum. qui nihil parit, Germ. Blinde räben ohne räbaugen / Belg. Blinde scheute daer niet aen en combt.

Palmes pampinarius. Palmes pampinarius Colum. Pampinarium Plin. colis, qui primo anno frondem sine fructu fundit, Germ. Räbschoß ohne traüben / Belg. de ranck die niet dan bladeren voortbrengt, Gall. *Sarment qui porte fueilles seulement sans fruict*, Ital. *Tralcio del primo anno, foglioso*. Hisp. *Sarmiento que no lleua fruta.*

Refex. Refex Colum. palmes subsidiarius eidem Sarmentum annotinum quod putatur ad fructificandum: præsidiarius palmes Colum. palmes vinarius & custos Varroni, Germ. Ein gerten am räb gelassen / ein geschnittene gerten. Belg. de ranck die ghecort is / de ranck die gesneden wort. Hisp. *Sarmiento del cuerpo de la vid.*

Malleolus. Malleolus, nouellus palmes plantationi idoneus, malleolaris virga Colum. Germ. Junge räbschoß, gürling / knebel, Belg. Joot, Joughe ranck, Gall. *prouin*, Ital. & Hisp. *pampano.*

Flagellum. Flagellum, summa palmitis pars & cyma, Germ. gerten, Belg. der boûenste ranck, Gall. *fin, ou menu bout de la vigne.*

Capreolus. Capreolus Varr. Clauicula Cic. Colum. Viticula Plin. Crinis eid. Coliculus viteus cincinni in modum contortus, quo lucum serpendo capit, Annulus vitis Aureliano ἴλιξ, Germ. Gablen an weinräben, Belg. Clauierken. Gall. *Fleaux ou vrilles de la vigne*, Ital. *viticcio, ò tralcio che lega & se & la vite alli pali*, Hisp. *sisereta, ò carcillo de la vid.*

Pampinus. Pampinus Cic. Folium vitis quò vestitur, οἴναρον, Germ. Räbblat, Belg. wyngaertblat, Gall. *pampre, fueille de la vigne*, Ital. *pampano*, Hisp. *pampana, hoia de la vid.* Et hinc est pampinare, cacumina defringere Colum. coles enatos è sarmento tollere Catoni, frondium luxuriem tollere.

Gemma. Gemma [quod omisit Hadr.] ea dicitur, à qua ineunte Vere oriens vua sese ostendit, quæ & succo terræ & colore Solis augescens, primo est peracerba gustatu, deinde matura dulcescit, vestitaque pampinis, nimios Solis defendit ardores.

Caput vitis. Sagitta. Quemadmodum autem flagellum illud Vitis vltimum & productissimum, caput quidam appellant, ita surculi nouissimam partem Sagittam vocant, siue quia longiùs à matre recesserit, & quasi emicuerit, atque prosilierit: seu quia cacumine attenuata, prædicti teli speciem gerat.

Spado. Surculos autem qui nihil attulerint, Spadones apud Ruellium appellant.

Suffrago. Palmites nepotes. Virgas tandem, quæ è radicibus aut caudicis lateribus prodeunt, quasi nepotum partu grauidis, Sobolem dicunt, rustici tamen malunt Suffraginem appellare.

Capreoli. Malleoli. Nunc, quod superest, palmites appellantur, quòd in modum palmarum humanarum, virgulas quasi digitos edunt, Capreolus à capiendo dictus est, à quo & Veteribus Caprea vitis cognominabatur. Malleolus à similitudine rei nomen habet, quòd in ea parte, quâ deciditur ex vetere sarmento, prominens vtrinque malleoli speciem præbet: vel quod capitulatus vtrinque & surculatus solebat seri: differt enim à Sarmento, sicut pars à toto, verùm rostratam ostendit imaginem.

Vua. Scapus. Botrus. Sed iam ad Vitis partum veniamus. Vua constans scapo (scopo Ruell.) & acinis, ab vuido fonte, qui latex est, nomen traxit, vocaturque Græcè σταφυλὴ, Germ. trauben, weintraüben, Belg. drûyne / wyndrûyne, Gall. *raisin*, Ital. & Hisp. *vua. Scapus* Varr. *Scopus* Ruell. *Scopium* Trago, *racemus* Virg. propriè ramulus vnde acini dependent, βότρυς, βότρυχος, Botrus, Botryo Mart. Germ. der rapp oder drapp am traüben / der Cham / Belg. ein drûyne, Gall. *la grappe*, It. *racemo, grappolo*, Hisp. *cencerron de las vuas.*

Acinus. Acinus, & Acinum, Acinus vinaceus Cic. Græcè ῥὰξ & κόκκος, Lat. etiam granum. ῥὰξ τοι' ὁ κόκκος τῦ βότρυος, inquit Democritus, Acinus siue ῥὰξ granum est vuæ, Germ. traüberbeer. Belg. wynbesye, Gall. *grain de raisin*, Ital. *acino, grano d'vua*, Hisp. *granillo de razino.*

Corium acini. Composita est autem acinorum substantia, ex membrana, siue folliculo, aut corio acini (ὑμὴν Græci appellant) carne, humore (τῆς σαρκὸς καὶ ὑγρότητος) per carnem disperso, & semine, eiusdem acini, quod Vinaceus Varroni, Vinaceum Colum. nucleus Trago, γίγαρτον & πυρὴν Græcis dicitur, Hebr. vt aliorum fructuum nuclei *gareinim*, Germ. der kern / Belg. de keeren, oft karles oft steen wan ein drûyne, Gall. *le marc de raisins*, Ital. *vinacciuolo*, Hisp. *granillo de la vua*, Offic.

Arilli. *arilli*, quasi ariduli, quòd sicci, & succum nullum præbeant: sunt tamen & vinacea Colum. quæ ab vuis expressis ac prælo subiectis reliqua sunt. Recrementa tamen hæc propriè στέμφυλα dicuntur, membranosi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum scapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex musto expresso supersunt βρύτια appellant: στέμφυλα verò, quæ ab Oliuis relinquuntur.

Vinearum genera. Pedamenta. Vinearum genera quod attinet: aliæ sunt humiles, vt quæ appellantur iugatæ, vt pleræque in Italia: quibus stat recta vinea dicuntur pedamenta, quæ transuersa iunguntur, iuga, ab eoq; Vineæ iugatæ.

Vinea iugata. Pertica. Arundo. Restes. Vites. Iugatio duplex. Iugorum genera quatuor, pertica, arundo, restes & vites. Pertica, vt in Falerno: Arundo, vt in Arpino: Restes, vt in Brundusino: Vites, vt in Mediolanensi agro, Iugationis species duæ, vna directa, vt in agro Canusino, altera compluuiata in longitudinem & latitudinem, iugata vt in Italia pleræque. Hæc vbi domo nascuntur, vineæ non metuunt sumptum, vbi multa ex propinqua villa, non valdè. Primum genus, quod dixi, maximè quærit Salicta, secundum Arundineta, tertium iunceta, aut eius generis rem aliquam, quartum Arbusta, vbi traduces possunt

Traduces. Opulus. & Pedamentorum genera.

possint fieri Vitium, vt Mediolanenses faciunt in arboribus, quas Opulos vocant: Canusini in harundulatione in ficis.

Pedamentum item ferè quatuor generum. Vnum robustum, quod optimum, solet afferri in vineam è Quercu ac Iunipero, & vocatur Ridica. *Ridica. Palus.* Alterum Palus è pertica, meliorque è dura, quòd diuturnior. Tertium quod in horum inopia subsidio fit, Arundinetum. *Arundinetum.* Quartum pedamentum est, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quos traduces, quidam Rumpos appellant.

Vineæ forma. Vineæ altitudinis modus, longitudo hominis. Interualla pedamentorum, quà boue iuncti arare possint.

Locus Vitibus aptus. De loco Vitibus apto ita Virg. in Geor. canit,

Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara
Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat.

Aptum, ait Florentinus, Vitibus solum, est omnis terrra nigra, non valde densa, neque glutinosa, humiditatem habens.

Ex Colu. Vitem (inquit Colum.) nos cæteris stipitibus iure præponimus, non tantùm fructûs dulcedine, sed etiam facilitate, per quam omni pænè regione & omni declinatione Mundi, nisi tamen glaciali, vel præferuida, curæ mortalium respondet. Tàmque felix campis, quàm collibus prouenit, & in densa non minùs, quàm in resoluta, sæpe etiam gracili, atque pingui terra, siccaque, & vliginosa: Tum sola maximè vtramque patitur intemperiem cœli, vel sub axe frigido, æstiuo, procellosoque. Refert tamen cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis statu colere censeas, neque enim omni cælo, solóue cultus idem, neque est idem stirpis eius genus, quodque præcipuum est ex omnibus non facilè dictu est, cùm suum cuique regioni magis, aut minùs aptum esse doceat vsus. Exploratum tamen habebit prudens agricola genus Vitis habile campo, quod nebulas pruinamque sine noxa perfert, cælique siccitatem, ventosque patitur: pingui, & vberi dabit agro gracilem Vitem, nec natura nimis fœcundam, macro feracem, terræ densæ vehementem, multaque materia frondentem, resoluto & læto solo rari sarmenti, humido loco sciet non rectè mandari fructus teneri, & amplioris acini, sed callosi, & angusti, frequentisque vinacei, sicco rectè contribui diuersæ quoque naturæ semina. Sed & post hæc non ignorabit dominus loci plus posse qualitatem cœli frigidam vel calidam, siccam vel roscidam: grandinosam, ventosamque, vel placidam: serenam, vel nebulosam. Frigidæque aut nebulosæ duorum generum Vites aptabit, seu præcoques, quarum maturitas frugum præcurrit Hiemem, seu firmi, durique acini, quarum inter caligines vuæ deflorescunt, & mox gelicidiis, ac pruinis, vt aliæ, caloribus mitescunt, ventoso quoque, & tumultuoso statu cæli fidentes easdem tenaces, ac duri acini cómittet: rursus calido vberiores atque teneriores concredet: sicco destinabit eas, quæ pluuiis, aut continuis roribus putrescunt: roscido, quæ siccitatibus laborant: grandinoso, quæ foliis duris, latisque sunt, quò meliùs protegant fructum: nam placida, & serena regio nullam non recipit, commodissimè tamen eam, cuius vel vuæ, vel acini celeriter decidunt.

At si voto est eligendus vineis locus, & status cœli, sicut censet verissimè Celsus, optimum est Solum, nec densum nimis, nec resolutum, soluto tamen propius: nec exile, nec lætissimum proximum tamen vberi: nec præceps, simile tamen edito campo: nec siccum, nec vliginosum, modicè tamen roscidum, quod fontibus non in profundo terræ scaturiat, sed vt vicinum radicibus humorem subministret, eumque nec amarum, nec salsum, ne saporem vini corrumpat, & incrementa virentium veluti quadam scabra rubigine coërceat. *Cælum* porrò neque glaciale vinea, nec prorsus æstuosum desiderat, calido tamē potiùs, quàm frigido lætatur, imbribus magis quàm serenitatibus offenditur, & solo sicco, quàm nimis pluuio est amicior, perflatu modico lenique gaudet, procellis obnoxia est. Atque hæc secundùm Colum. maximè probabiles est cœli & soli qualitas.

Cælo porrò calido, ait Dod. Vitis lætatur: æstuosissimum tamen non desiderat: frigidum verò ac glaciale non sustinet: In calidis idcircò regionibus vber est potentis vini prouentus, vt in Hungaria, Austria, Italia, Hispania, Gallia, & aliis locis calidioribus; in frigidioribus tenuius est, & oligophorum, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἄυδατον, quale est quod Louanii & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines, nascitur. *Dodon.* Validiores siquidem & potentiores vuas Sol efficit, sed & dulciores, si multùm calefeceris: vt in Geoponicis Quintilii affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes cōferre aiunt. Monspelii Vites abundant: verùm longè aliter coluntur, quàm nostræ: stipites enim vix excedunt cubitum: quotannis omnes ferè rami abscinduntur, relictis paruis stolonibus; nec vtuntur pedamentis. Verùm quibusdam locis Narbonensis Galliæ permittunt vt conscendant arbores ordine consitas, inter Vites crescente gramine. In Italia vulgare est, vt agri tria ferant, triticum, ligna & vinum: solent enim Itali ordine in agris consererere Salices, Populos, Iuglandes, quas conscendunt Vites, inter arbores serunt triticum. Geneuæ aliquas ita colunt & vocant *des Hutins*.

Obseruationes de instituendis Vineis. Iam [ne quid omittatur] cui vinea facere cordi est, præcipue caueat, ne alienæ potiùs curæ, quàm suæ credere velit, néue mercetur viuiradicem. Sed genus surculi probatissimum domi conserat, faciatque vitiarium, ex quo possit agrum vineis vestire: nam quæ peregrina ex diuersa regione semina transferuntur, minùs sunt familiaria nostro solo, quàm vernacula, eóque velut alienigena reformidant mutatam cæli, locique positionem. Sed nec certam generositatis fidem pollicentur, cùm sit incertum an is, qui conseruerit ea, diligenter exploratum, probatumque genus surculi deposuerit, quamobrem bienniį spatium longum esse minimè existimandum est, intra quod vtique tempestiuitas seminum respondet, cùm semper plurimùm retulerit, exquisiti generis stirpem deposuisse. Posthæc deinde meminerit accuratè locum vineis eligere, de quo cùm iudicauerit, maximam diligentiam sciat adhibendam pastinationi, quam cùm peregerit, non minore curâ Vitem conserat, & cùm seruerit, summa sedulitate culturæ seruiat, id enim quasi caput & columen est impensarum.

Vt autem ea quæ proposita fuere suo quæque ordine prosequamur. Vitiarium neque ieiuna terra, neque vliginosa faciendum est, sed

Vitiarii locus & temperies.

cosa tamen & mediocri potiùs, quàm pingui, tametsi ferè omnes Autores huic rei lætissimum solum destinauerunt, quod ego minimè reor esse pro agricola. Nam depositæ stirpes valido solo, quamuis celeriter comprehendant, atque prosiliant, tamē cùm sint viui radices factæ, priusquam transferantur, retorrescunt, nec adolescere queūt. Prudentis autem coloni est ex deteriori terra potiùs in meliorem, quàm ex meliore in deteriorem transferre. Propter quod mediocritas in electione loci maximè probatur, quoniam in confinio boni, malique posita est. Siue enim postmodum necessitas postulauerit tempestiua semina ieiuno solo committere, non magnam sentient differentiam, cùm ex mediocri terra in exilem translata sunt, siue lætior ager conserendus est, longè celerius in vbertate coalescunt. Rursus tenuissimo solo vitiarium facere minimè rationis est, quoniam malleolorum pars maior deperit, & quæ superest tardè fit idonea translationi. Ergo mediocris & modicè siccus ager vitiario est aptissimus, isque bipalio priùs subigi debet, quæ est altitudo pastinationis, cùm in duos pedes & semissem conuertitur humus, ac deinde tripedaneis relictis spatiis, per quæ semina excolūtur, in singulis ordinibus, qui ducenos quadragenos pedes obtinent sexceni malleoli pangendi sunt: is numerus consumat per totum iugerum, seminum millia quatuor & viginti.

Verùm hanc curam præuenit inquisitio, & electio malleolorum nam, vt sæpe iam retuli, quasi fundamentum est prædictæ rei, probatissimum genus stirpis deponere. Sed electio dupliciter facienda est, non enim solùm fœcundam esse matrem satis est, ex qua semina petuntur, sed adhibenda est ratio subtilior, vt ex his partibus trunci sumantur, quæ & genitales sunt & maximè fertiles. Vitis autem fœcunda, non tantùm debet ea æstimari, quòd vuas complures exigit: potest enim trunci vastitate id accidere, & frequentia palmitum, nec etiam eam feracem dixerim, cuius singulæ vuæ in singulis sarmentis conspiciuntur, sed si per vnumquemque pampinum maior numerus vuarum dependet, si ex singulis gemmis compluribus materiis cum fructu germinat, si denique etiam è duro virgam cum aliquibus racemis citat, si etiam nepotum fructu grauida est, ea sine dubitatione ferax destinari debet legendo malleolo. Malleolus autem nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatúsque à similitudine rei, quòd in ea parte, quæ deciditur ex vetere sarmento prominens vtrinque malleoli speciem præbet. Hunc ex fœcundissima stirpe legendum censemus omni tempore, quo vineæ putantur, ac super terram gemmis tribus vel quatuor exeuntibus diligenter obruendum loco modicè humido non vliginoso, dum tamen antiquissimum sit considerare, ne vitis, ex qua is sumitur, ancipitem floris habeat euentum, ne difficulter acinus ingrandescat, ne aut præcoquem, aut seræ maturitatis fructum afferat, nam illa volucribus, hæc etiam tempestatibus hyemis infestatur.

Delectus malleoli.

Vites & feraces fecunda.

Cæterùm fœcunditas Vitis adiuuari potest cultoris industria, celerrimèque insitionibus ad maximum numerum perducitur. Refert vt in transferendis seminibus similem statum cœli, locique, & ipsius Vitis habitum obseruemus, quoniam plerumque degenerat surculus, si aut situs agri, aut aëris qualitas repugnent, aut etiam si ex arbore in iugum defertur. Itaque de frigidis in frigida, de calidis in similia, de vineis in vineas transferemus, magis tamen ex frigido statu stirps potest calidum sustinere, quoniam lætatur tepore potiùs quàm frigore. Sed & qualitas Soli plurimùm iuuat, vt ex macro aut mediocri transducatur in meliùs, nam quod assuetum est pingui, nullo modo maciem terræ patitur, nisi sæpiùs stercores.

Principium de legendo semine.

Custodiemus autem, vt à prædictis locis, quos humerosos rustici vocant, semina legamus, tamen quæ attulisse fructum antea animaduerterimus: nam si fœtu vacua sint, quamuis à laudabili parte, nihil censemus ad feracitatem conferre malleolo.

Quare magnopere in eligendis seminibus adhibenda cura, vti fructuosā parte Vitis palmites legantur ei, qui futuram fœcunditatem iam toto fructu promittunt. Nec tamen contenti simus singulis vuis, maximeque probandi ii, qui numerosissimis fœtibus conspiciuntur. An non opilionem laudabimus ex ea matre sobolem propagantem, quæ geminos enixa sit, & caprarium summittentem fœtus earum pecudum, quæ trigemino partu commendantur? videlicet quasi semper sit parentum fœcunditati proles responsura, & nos sequamur in Vitibus hanc ipsam rationem, tantò quidem magis, quòd compertum habeamus naturali quadam malignitate desciscere interdum, quamuis diligenter probata semina, idque nobis poëta velut surdis veritati indulget dicendo.

Vidi lecta diu, & multo spectata labore
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quaque manu legeret, sic omnia fatis
In peius ruere, ac retrò sublapsa referri.

Quod non tantum de seminibus leguminum, sed in totam agricolationis rationis dictum esse intelligendum est.

Sequitur hanc eligendi malleoli curam, pastinationis officium, si tamen antè de qualitate soli constiterit, nam id quoque plurimùm & bonitati, & largitati frugum conferre nihil dubium est. Ac priùs quàm ipsum perspiciamus, illud antiquissimum censemus, rudem potiùs eligendum agrum, si sit facultas, quàm vbi fuerit seges, aut arbustum: Si tamen rudis terra non sit, proximum est vacuum arboribus aruum. Si nec hoc est, rarissimum arbustum, vel oliuetum quod non fuerit maritatum vineis, destinatur. Vltima est conditio restibilis vineæ: nam si necessitas facere cogit, priùs quicquid est residuæ Vitis extirpari debet, deinde totum solum sicco fimo, aut, si id non sit, alterius generis quàm recentissimo, stercorari, atque ita conuerti, & diligentissimè refossas omnes radices in summum regeri ac comburi. Tunc rursus vel stercore vetusto, quia non gignit herbas, vel de vepribus egesta humo pastinatum largè contegi. Sed hoc in totum ad illud, quod vineis præcipuè est idoneum, propriè considerandum, si facilis est humus & modicè resoluta, quam pullam vocitant, nec quia sola ea, sed quia sit habilis maximè vinetis. Quis enim vel mediocris agricola nesciat etiam durissimum tophum vel carbunculum, simul atque sunt confracti, & in summo regesti, tempestatibus, geluve, nec minùs æstiuis putrescere caloribus ac resolui, eosque pulcherrimè radices vitium per æstatem refrigerare, succumque retinere: quæ res alendo surculo sunt accommodatissimæ: simili quoque de causa probari solutam glaream, calculosúmque agrum & mobilem lapidem, si tamen hæc pingui

glebæ

glebæ permista sunt, nam eadem ieiuna maximè culpantur. Est autem [vt mea fert opinio] vineis amicus etiam Silex, cui superpositum est modicum terrenum, quia frigidus, & tenax humoris per ortum caniculæ non patitur sitire radices. Higinus quidem secutus Tremellium, præcipuè montium ima, quæ à uerticibus defluentem humum receperint, vel etiam valles, quæ fluminum alluuie, & inundationibus concreuerint, aptas esse vineis asseuerat me non dissentiente. Vitibus contrà inimica Cretosa humus quam argillam vocant. Nec minùs ieiunus sabulo; & quicquid, vt ait Iulius Atticus, retorridum surculum facit. Id autem solum vel vliginosum est, vel salsum, vel amarum, vel siticulosum, vel perarridum. Nigrum tamen, & rutilum sabulonem, qui sit humidæ terræ permistus, probauerunt Antiqui. Grauis est rubrica, vt idem Atticus ait, & ad comprehendendum radicibus iniqua. Sed alit eadem vitem, cùm tenuit, verùm est in opere difficilior, quòd neque humentem fodere possis, quòd sit glutinosissima, nec nimiùm siccam, quia vltra modum prædura.

Iul. Græcinus de terra vineali.

Sed ne nunc per infinitas terreni species euagemur, non intempestiuè commemorabimus Iulii Græcini conscriptam velut formulam ad quam posita est limitatio terræ vinealis. Idem enim Græcinus sic ait. Esse aliquam terram calidam vel frigidam, humidam vel siccam, raram vel densam, leuem aut grauem: pinguem: aut macram: Sed neque nimiùm calidum solum posse tolerare vitem, quia inurat, neque prægelidum quoniam velut stupentes, & congelatas radices, nimio frigore moueri non sinat, neque humidũ, quoniam cùm se promunt vites, modico tempore euocant humorem terræ iusto maiorem qui putrefacit deposita semina. Rursus nimiam siccitatem destituere plantas dicit naturali alimento, aut in totum necare, aut scabras & retorridas facere. Perdensam humum celesteis aquas non sorbere, nec facilè perflari, facillimè perrumpi, & præbere rimas, quibus sol ad radices stirpium penetret. Eademque velut conclusa & coarctata semina comprimere atque strangulare. Raram supra modum velut per infundibulum transmittere imbres, & Sole ac vento penitus siccari, atque exarescere. grauem terram vix vlla cultura vincibilem, leuem vix vlla sustineri, pinguissimam & lætissimam luxuria: macrem, ac tenuem ieiunio laborare. Opus est, inquit, inter has tam diuersas inæqualitates, magno temperamento, quod in corporibus quoque nostris desideratur, quorum bona valetudo calidi & frigidi, humidi & aridi, densi & rari, certo & quasi examinato modo continetur. Nec tamen hoc temperamentum in terra quæ uineis destinetur, pari momento libratum esse debere ait, sed in alteram partem propensius, vt calidior terra sit quàm frigidior, siccior quàm humidior, rarior quàm densior, & si quæ sunt his similia, ad quæ contemplationem suam dirigat, qui vineas instituet.

Quæ cuncta [sicut ego reor] magis prosunt, cùm suffragatur etiam status cæli: cuius regionem, quam spectare debeant vineæ, vetus est dissentio. Saserna maximè probante Solis ortum mox deinde meridiem, tum occasum, Tremellio Scropha præcipuam positionem meridianam censente, Virgilio de industria occasum sic repudiante

Néue tibi ad Solem vergant vineta cadentem.

Democrito, & Magone laudantibus cæli plagam Septentrionalem: quia existiment ei subiectas feracissimas fieri vineas; quæ tamen bonitate vini superentur. Nobis in vniuersum præcipere optimum visum est, vt in locis frigidis meridiano vineta subiiciantur, tepidis orienti aduertantur, si tamen non infestabuntur Austris, Eurisq; velut oræ maritimæ in Bætica. Sin autem regiones prædictis ventis fuerint obnoxiæ, meliùs Aquiloni, vel Fauonio committentur, nam feruentibus prouinciis, vt Ægypto & Numidia, vni Septentrioni rectiùs opponentur, quibus omnibus diligenter exploratis tum demum pastinationem suscipiemus.

Et hæc pleraque ex Columella: cætera verò quæ tum ex sua tum ex aliorum sententia de vitis *Pastinatione, Positione, Pampinatione, Ablaqueatione: Putatione, reliquaque eius cultura* prolixè prosequitur, ex ipso fonte haud grauatim petet Lector.

Natura vitis omne cælum & solum sustinet.

Natura vitis, inquit Palladius, cœlum omne, solumque sustentat, si genera conuenienter aptentur. Plano igitur loco statues vitem, cuius genus nebulas sustinet, & pruinas: collibus, quod siccitatem durat & ventos. Pingui agro graciles, atque infœcundas, macro feraces & solidas: denso, validas atque frondosas, frigido & nebuloso, quæ hyemem celeri maturitate præueniunt, aut quæ duris acinis inter caligines securiùs florent: ventoso, stabiles, & tenaces: calido grani tenerioris & humidi: sicco, eas, quæ pluuias ferre non possunt: & ne multa dicamus, eligenda sunt genera quæ professione vitiorum suorum contraria loca diligunt iis, in quibus durare non poterant. Placida sanè regio, & serena tutò genus omne suscipiet. Vitium genera numerare non attinet, sed notum est maiores Vuas pulchræ speciei, grani callosi, & siccioris ad mensam: feracissimas verò, & cutis tenerioris, & sapore nobiles, & maximè quę citiùs deflorescunt, vindemiis esse seruandas.

[illegible]

Loca naturam plerisque vitibus mutant. Solæ Aminneæ vbicunque sint, vinum pulcherrimum reddunt. Calidum statum potiùs quàm frigidum sustinebunt. De macro ad pingue transire non possunt, nisi stercus adiuuerit. Harum duo genera sunt, maior & minor. Sed minor meliùs deflorescit, & citiùs internodiis minoribus, & grano breuiore. Si arbori applicetur, pinguem terram: si colatur in ordines, mediocrem desiderat. Imbres contemnit, & ventos, nam maior sæpe vitiatur in flore. Sunt & Apianæ præcipuæ. Satis est genera ista dixisse. Industrius vir probata deligat, & terris talibus mandet, quæ imitari eas possint vnde sumuntur: sic merita sua quæque seruabit. Sed vitem vel arborem, melius erit de exili ad pinguem transferre: nam si à pingui terra ad solum exile transierint, vtiles esse non poterunt.

Electio sarmentorum.

Eligenda sunt sarmenta quæ pangimus de Vite media, neque de summa, neque de infima, quinque vel sex gemmarum spatio à veteri procedentia, quia non facilè degenerant, quæ de locis talibus transferuntur. Sumantur autem de Vite fœcunda, neque putemus brachia esse fertilia, quæ Vuas singulas, aut binas producunt, sed quæ multâ vbertate curuantur: nam potest ferax vitis feraciores in se habere materias. Erit & hoc signum fertilitatis, si de duro aliquo loco fructum citabit, si fœtu impleuerit ramulos ex ima parte surgentes. Sed hoc signis potius per vindemias est notandum. Ad pangendum, nouellus palmes eligi debet, duri in se nihil habens, & veteris sarmenti, quia hoc putrescente sæpè

Fertilitatis signum.

corrumpitur. Summa flagella repudiemus, ac surculos, qui licet bono loco nati sint, tamen feracitate caruerunt. Pampinarius, qui de duro nascitur etiam si attulerit fructus, pro frugifero non est ponendus, in suo enim loco fœcundatur à matre, translatus verò tenet sterilitatis vitium, quod renascendi conditione suscepit. Caput sarmenti, cùm deponitur, torquendum non est, nec aliquo modo vexandum, ne demersa penitus fœcundiore parte, quod sterili proximum est supra terram relinquatur: deinde quoniam ipsa tortura vexatio est, & pars ea, de qua radix futura præsumitur, iniuriæ nulli subiicienda est, cum qua contendere cogatur, antequàm teneat.

Positionis tempus.

Ponendæ sunt vites placidis diebus ac tepidis. Curandumque ne sarmenta Sole vrantur, aut vento, sed vel statim ponantur, vel obruta reseruentur. Martio mense, ac deinceps toto Vere vinea ponenda est regionibus frigidis, pruinosis, pinguibus campis, & humidis prouinciis.

Mensura sarmenti.

Sit autem mensura sarmenti cubitus vnus. Vbi pinguis est natura terrarum, maiora inter Vites spatia relinquemus, vbi exilis, angusta. Nonnulli itaque in iis vitibus, quas toto solo pastinato disponunt, ternos pedes inter singulas vites quoquouersus dimittunt. Sed hoc genere diuisionis in iugerali tabula pangentur tria millia tricēta vicena sarmēta. Quod si duos & semis pedes inter vites relinqui placuerit, in eadē tabula ponentur vites quatuor mille septingentæ quinquaginta tres.

Positionis ordo.

Sed ad ponendum vtemur hoc ordine. Lineam seruatis iis spatiis, quæ placuerit custodire, candidis signis, vel quibuscunque notabimus: tunc tensa per tabulam linea, in eis locis surculos, vel calamos figemus, vbi vnaquæque vitis ventura est. Spatium totius tabulæ surculis complebitur ad numerum Vitium ponendarum, atque is qui pancturus est, proiecta circa surculos sarmenta sine vllo errore deponet: Præterea nō est vno genere vitium omne pastinum conserendum, ne annus iniquus generi spem vindemiæ totius extinguat. Et ideo quatuor, aut quinque eximij generis sarmenta pangemus: sed maximè expediet genera tabulatim disponi, & decimanis diuidi, nisi deterreat operis difficultas, quod si est vetus vinea, singulorum generum surculis tabulatim poterimus inserere, & facilè hoc genus colendi, quod est pulchrum, atque vtile, consequemur. Ita & maturitatis & floris tempora, quæ in vite diuersa sunt, suis temporibus opportunius obtinere poterimus. Nec paruo constabit, si legatur maturitas cum acerbitate: dispendium, cùm vnius tempestiuam vindemiam sequi, sit permista cruditate vitiosum, & alterius seras maturitates exspectare, damnificum. Huic commodo adiicitur, quòd pro generum diuersitate per gradus accedente vindemia, minor operarum numerus eam poterit expedire, & generatim condere, ac meliùs puros sapores, sine luctamine alterius generis, vnaquæque vina seruare. Hoc si difficile videbitur, non alias simul conseras, quàm quæ & sapore, & flore, & maturitate conueniunt. Sed hæc in pastinis vel sulcis ratio erit, in scrobibus verò per angulos 4. sarmenta depones: Sed [vt asserit Columella] vinaceam stercori mistam simul sparges, & si exile solum fuerit, pinguem terram scrobi inferes, vel aliunde portatam. Cùm verò plantas, vel malleolum disponimus, modicè humido solo, sed potiùs sicco, quàm lutoso, duabus gemmis supra terram relictis, sarmenta ponemus obliqua, & si fieri potest [illegible] comprehendent.

Maturitatis & floris tempora in Vite diuersa.

Arbusti vites.

Quod si arbustū te habere, delectat plura [illegible] rosæ vitis priùs in seminario nutriri debet, & inde radicata transferatur ad scrobem; cui arbor iniuncta est. Seminarium verò dicimus æquè fossam tabulam pedūm duorum semis altitudine. In hac, quam pro numero ponendarum vitium, vel qualiumcunque plantarū protendis, aut contrahis, breuissimo spatio inter se sarmenta depones, si vallis aut humectus est campus, trium gemmarum, exceptis minutis, quas habebit inferius, & vbi conualuerint, hinc post biennium radicatas vites, vel arbusculas transferas, quas cùm depones in scrobe, ad singulas materias rediges, putatis omnibus, quæ scabra sunt, curtatis etiam radicibus, si quas potueris inuenire vexatas. In scrobe autem ad arbustum faciendum duas radicatas vites deponis, hoc seruans, ne se in radice contingant: sed lapides quinum propè librarum medios in vtramque constitues, & ipsas vites ad scrobis latera discreta coniunges. Mago asserit, scrobem non primo anno esse complendam: sed subinde coæquandam, quæ res vitem faciet altiùs fundare radices: sed hoc aridis prouinciis fortè conueniet, humidis autem sata putrescent recepto humore nisi statim terra cumuletur. Sed arbusta, qui faciet plantas arborum de his generibus ponat, si agro suppetit abundantia, Opulo, Vulmo, Fraxino in montanis & asperis, In quibus, Vlmus minùs læta est. Has etiam Columella dicit seminario debere nutriri. Mihi videtur, quod nulla prouincia sit, quæ non ex his quamcūnque spontè producat. Sed si ager frumentarius fuerit, vbi arbusta disponis, quadragenos pedes inter arbores relinque, vt serpossit, in exili autem vicenos. In scrobe verò vitis ab arbore sua sesquipedis spatio distare debebit. Nam vitis multùm subiecta arbori, incremento arboris opprimetur. Caueis etiam munienda est aduersum pecoris appetentis iniurias, & arbori suæ protinus alliganda.

Mago [illegible]

Est & aliud de transferenda ex arbusto vite compendium. Fit ex vimine parua corbicula, quę mensura pedis, vel aliquantò minùs circini spatio possit amplecti. Hæc ad arborem, cui vitis inhæret, fertur. Et in fundi media parte pertunditur, quò sarmenti virgam possit admittere. Inducto itaque sarmento vitis eius, de qua transferre disponis, corbicula ipsa ex aliqua arboris parte suspenditur, & viua terra repletur, vt sarmentum terra possit includi, quod sarmentum priùs intorquetur. Ita exacto annui temporis spatio, sarmentum quod clausum est, radices creabit intra prædictam corbiculam. Tunc sub fundo corbis incisum radicatum sarmentum cum ipsa corbe portabitur ad locum quem vitibus arbustiuis destinabis implere, ibiq; obruetur circa arboris maritandæ radices. Hoc genere quantum volueris numerum vitium transferes sine ambiguitate prehendendi.

Compendium de transferenda Vite ex arbusto.

Vineæ in prouinciis multis generibus fiunt: sed optimum genus est, vbi Vitis velut arbuscula stat breui crure fundata. Hæc primò calamo iuuatur donec solidetur: sed altior sesquipede esse non debet, vbi robusta sic erit, sola consistet. Aliud genus est, in quo cannis pluribus circà dispositus, ipsa vitis per cannas sarmentis ligatis in orbiculos flectitur se sequentes. Vltimæ positionis vitis est, quæ per terram proiecta discumbit. Hæ omnes & scrobibus ponuntur & sulcis.

Vineæ prouinciales.

Hoc

Putatio Vinearum communis altarum, vel humilium.

Hoc mense (Martio) locis frigidis aliquatenus, & temperatis vitium iusta putatio est. Sed vbi sunt multæ vineæ diuidantur, & pars earum, quæ Septentrionem respiciet, Vere putetur, alia pars aduersa clementioribus plagis, recidatur Autumno: Sed in putatione semper nitamur, vt vitis fiat in crure robustior, neue debili viticulæ duo duramenta seruemus. Auferenda sunt lata, intorta, debilia, malis locis nata sarmenta. Focaneus etiam, qui inter duo brachia medius nascitur, debet abradi, qui si pinguitudine sua brachium quodcunque proximum debilitauerit, illi decisso ipse succedat. Erat tamen optimi putatoris, inferius sarmentum, quod bono loco natum fuerit, reparandæ vitis causa semper tueri, & ad vnam, vel duas gemmas relinquere.

Focaneus abradendus

Loci considerandi

In locis clementioribus altiùs vitem licebit expandere, in exilibus aut æstuosis, aut decliuibus, aut procellosis, humilior est habenda. Locis pinguibus, singulis brachiis vitium bina flagella dimitte. Sed erit sapientis æstimare vim uitis. Nam quæ altiùs tollitur, & fœcũda est, plus quàm octo palmites habere non debet, ita vt conseruemus semper in inferiore parte custodem. Circa crus quicquid nascitur amputandum est, si non desideret vinea reuocari. Quod si truncus vitis Sole, aut pluuiis, aut noxiis animalibus est cauatus, purgamus quicquid est mortuum, plagásque eas amurcâ linimus, & terrâ aduersum prædicta.

Cortex etiam recisus & pendens à vite tollatur, quę res minorem fæcem reddit in vino. Muscus radatur vbicunque repertus. Sed plagæ, quas in duro vitis accipiet, obliquæ & rotundæ esse debebunt. Decisis sicut suprà dixi, malè natis omnibus & veteribus, nouellos, & fructuarios serua. Vngues etiam custodum siccos, & annotinos recide, & omnia quæ vetera, vel scabra reperies.

Illæ, quæ altiùs coluntur, vt in iugo, vel pergula, vbi quatuor pedibus supra terram leuatæ steterint, quaterna brachia habeant. Si macra Vitis erit, in singulis brachiis singula flagella dimittimus, si pinguis, bina. Sed prouidendum, ne in ima parte sint sarmenta, quæ seruas. Quòd cùm fit, vitis tanquam si fulgure tangatur, arescit. Relinquenda sunt sarmenta, neque circa durum, neque in summo, quia hæc velut pampinaria minùs afferunt, illa vitem nimietate fœtus onerant, & longiùs ducunt. Quare in medio loco seruandæ sunt, quæ tuemur. Plaga non iuxta gemmam, sed aliquantò superiùs fiat, & auertatur à gemma propter lachrymam defluentem.

Putatio arbusti

Vitis, quæ in arbore collocatur, prima eius materia ad secundam vel tertiam gemmam præcidatur. Deinde omnibus annis aliquid per ramos crescere, subinde patiamur, vnam materiam semper ad cacumen arboris dirigentes. Sed qui fructum volunt maximum, materias plures per ramos submittunt qui vinum melius, sarmenta in cacumen extendunt. Fortioribus ramis arborum plures materiæ, debilioribus imponendæ sunt pauciores. Putandi autem ratio tatio talis est, vt & vetera sarmenta, quibus primi anni fructus pependit, omnia recidantur, & noua circumcisis capreolis, & ramulis inutilibus dimittantur. Sed prouidendum est, omnibus annis vitem resolui, ac religari, quia refrigeratur.

Cautio

Ita formandi sunt rami arborum vitiferarum, ne alter sub alterius linea dirigatur: sed loco pingui vlmus à terra octo pedibus, gracili verò septem sine ramo relinquenda est. In solo roscido & nebuloso rami arboris vitiferæ in Orientem, & Occidentem putatione dirigantur, vt latera vacua Solis radiis membra totius vitis ostendant. Agendum est autem, vt Vitis spissa non sit in arbore, & deficientibus primis arboribus substituendæ sunt aliæ. In loco cliuoso humiliùs rami arborum seruandi sunt, in plano & vliginoso altiùs. Palmites ad arborem non duro vimine ligentur, ne eos vinculum recidat, aut atterat. Hoc autem noueris quia palma quod extra ligaturam perdens habuerit, fructum inducet, quod infra ligaturam, materiæ sequentis anni deputabit.

Vites quas Prouinciali more velut arbusculas stare dixi, si instituere velis, ramos à quatuor partibus his relinques, & in eis brachiis sarmenta pro vitis possibilitate seruabis. Vites autem, quæ cannis in orbem cinguntur sic putentur, quemadmodum eæ, quæ nituntur ridicis, aut palis. Illæ verò quæ sine adminiculis iacent, quod pro sola indigentia faciendum est, vel necessitate prouinciæ, primo anno duas gemmas: deinde plures habebunt. Sed huius generis vineas strictiùs est putanda.

De Nouellæ Vitis putatione

Nouellam vitem dicit Columella à primo anno ad vnam materiam esse formandam, nec recidendam totam, sicut Italiæ consuetudo est. Anno secundo expleto, quia vel intereant vites in totum recisæ, vel infœcunda sarmenta producant, quæ amputato capite velut pampinaria de duro coguntur exire: quare iuxta ipsam veteris sarmenti, vnam vel duas gemmas censemus relinquendas, quod est meritò in viticula fortiore seruandum, & sanè excipiendam calamis nouellam, vel exiguis palis, vt tertio anno robustiores possit accipere. Nam quadrina nouella, vbi lætum solum est, tres materias meritò nutrire cogetur. Statim post putationem sarmenta decisa à vineis, & Rubi & impedimentum fossoris omne tollatur.

Propagatio Vitium

Hoc etiam mense [Martio] propagandæ sunt vites: sed vetus, & exesa vinea cuius duramenta longè processerunt, vt Columella dicit, mergis meliùs reparabitur, quàm si in fossione totius corporis obruatur, quod agricolis certum est displicere. Mergum dicimus, quoties velut arcus supra terram relinquitur alia parte vitis in fossa. Nam (vt ait Columella) cùm totæ stratæ sunt, plurimis radicibus totius corporis fatigantur. Mergi verò post biennium reciduntur in ea parte, quæ suprà est, & in loco iustas vites relinquunt. Sed [vt agricolæ afferunt) post biennium si recidas, plerumque infirmas habent radices, & repente simul pereunt.

Insitio triplex

Hoc Mense calidis & apricis locis optimè celebratur insitio, quæ fit tribus generibus. Sed ex his duo nunc fieri possunt, tertium reseruatur æstati. Sunt autem genera inserendi hęc, aut sub cortice, aut in trunco, aut emplastro. Inseremus ergo sic. Arborem vel ramum, in loco qui nitidus est, & sine cicatrice, serrâ recidemus non læso cortice. Post serraturam plagam ferramentis acutis nitidamus. Inde quasi cuneum tenuem ferreum, vel osseum, maximè leoninum, inter corticem, & lignum tribus prope digitis consideranter deponimus, ne corticis fascia dissepetur, & in eum modum subducto cuneo, statim surculum mergimus una parte decisum salua medulla, & cortice partis alterius, qui supra arborem sex, vel octo digitis emineat, Duos vel tres, vel plures surculos pro trunci qualitate constituimus, qua-

ternis digitis, vel ampliùs inter eos ſpatium relinquimus, tunc Iunco, aut Vlmo, aut vimine ſtringimus, & ſupra lutum muſco teſtum ponemus, ac ligabimus, vt quatuor digitis ſuper lutum poſſit ſurculus eminere. Pleroſque delectat ſtrictum primo lectæ arboris truncum vinculis arctioribus in medio findere, & ibi ſurculos ex vtraque parte raſos in modum cunei, vt integra ſit medulla demergere, præmiſſo antè cuneolo, quo ſubducto, depoſitus ſurculus redeunte in plagam materia, poſſit aſtringi. Sed hoc vtrumque genus vernum eſt, & fit creſcente luna, vbi incipit gemma arborum turgeſcere. Surculi autem, qui inſerendi ſunt, ſint nouelli, fertiles, nodoſi, de nouo nati, ab orientali arboris parte deciſi, craſſitudine digiti minoris, bifurci, gemmis pluribus vbertati. Si arborem minorem deſiderabis inſerere, in qua ſine dubio meliora incrementa proueniunt, circa terram ſecato, &, quod melius eſt, ſurculos inter lignum, corticemque depone, tunc ſtringe. Quidam raſum ex vtraque parte ſurculum conuenientem ſoliditati arboris inſerendæ ſic in medio deponunt, vt cortex ſurculi vndique cortici arboris reddatur æqualis. Sed in nouella arbore terra mota vſque ad ipſum inſitum colligatur, quæ res eam à vento, & calore defendet. Mihi aſſeruit diligens agricola, omne inſitum ſine dubio comprehendere, ſi depoſitis ſurculis viſcum non temperatum in ipſa plaga pariter mergamus, quaſi glutino quodam ſuccos materiæ vtriuſque miſturum. De emplaſtratione ſuo menſe dicemus. Quartum genus Columella ſic retulit: Gallica terebra vſque ad medullam arborem perforandam, plaga interiùs leuiter inclinata. Ibi educto omni ſcobe, vitem vel ramum admodum foraminis impreſſi delibratum, ſuccidum tamen, & humentem ſtrictè imprimi, vnà aut duabus gemmis foris relictis, tunc argilla, & muſco locum diligenter operiri, ita & vites in Vlmo inſeri poſſe commiſſas. Hiſpanus quidam mihi hoc genus nouæ inſitionis oſtendit, quod ex Perſico ſe aſſerebat expertum. Salicis ramum brachii craſſitudine ſolidum, longum cubitis duobus aut ampliùs terebrari iuſſit in medio & plantam Perſici in eodem loco, in quo conſiſtit, ſpoliatam ramis omnibus, Solo capite relicto, per ipſum ſaligni manubrii foramen induci, tunc eundem ſalicis ramum terræ capite vtroque demerſo, in arcus ſimilitudinem debere curuari, foramen luto, muſco, vinculis ſtringi: anno deinde exempto, vbi infra medullam ſalicis caput plantæ ſic cohæſerit, vt vnitas ſit ex duobus miſta corporibus, plantam ſubterincidi, atque transferri, & aggerari terram, quæ arcum ſalicis cum Perſici cacumine poſſit operire, hinc Perſici poma ſine oſſibus naſci, ſed hoc locis humidis conuenire, vel riguis, & ſalices aquationibus adiuuandas, vt & natura ligni vigeat, quæ delectatur humore, & ſuperfluentem copiam ſucci germinibus miniſtret alienis.

Inſitionis quartum genus

De fodiendis, palandis, et ligandis vitibus.

V Nunc locis maritimis, & calidis fodiendæ ſunt vites: vel [ſi hæc prouinciæ conſuetudo eſt] exarandæ, & in eiſdem locis palandæ, aut ligandæ ſunt vineæ priùs, quàm gemma procedat, cuius concuſſione, vel attritu incurritur grande diſpendium. Theriacam vitem, cuius iſte profectus eſt, vt vinum eius, vel acetum, vel vua, vel ſarmentorum cinis proficiat, contra morſus omnium beſtiarum: ſic facies. Sarmentum, quod pangendum eſt, trium digitorum ſpatio in ima parte findatur, & ſublata medulla ad eius vitem Thyriacæ medicamen addatur. Tunc terræ mandetur vinculo diligenter aſtrictum. Aliqui eadem ſarmenta iam medicamine ſatiata, intra ſquillæ bulbum recondunt, & terris prædicta ratione committunt. Aliqui antidoti eius affuſione radices vitis infundunt. Sanè ſarmentum, ſi de hac vite ſumatur ad transferendam, potentiam materni medicaminis non tenebit, oportebit autem thyriacæ infuſione aſſidua, vim ſucci ſeneſcentis iterare.

Vitis theriaca vt facienda.

Eſt pulchra ſpecies Vuæ, quæ granis interioribus caret. Hinc efficitur, vt ſumma iucunditate ſine impedimento ſorberi poſſit, velut vnum omnium corpus Vuarum. Fit autem Græcis Authoribus hac ratione, per artem ſuccedente natura. Sarmentum, quod obruendum eſt, quantùm latebit in terra tantùm findere debebimus, & medullâ omni ſublatâ, ac diligenter excalpta, membra iterum diuiſæ partis adunare, & vinculo constricta deponere, Vinculum tamen papyro aſſerunt eſſe faciendum, & ſic in humida terra eſſe ponendum. Diligentiùs quidam ſarmentum reuinctum quantum exciſum eſt, intra ſquillæ bulbum demergunt, cuius beneficio aſſerunt ſata omnia comprehendere faciliùs. Alii tempore, quo Vites putant, ſarmentum fructiferum putatæ Vitis in ipſa vite, quàm poſſint de alto ſublata medulla excauant, non diuiſum, & calamo affixo alligant, ne poſſit inuerti. Tunc *ὄξυ κυμινᾶτον*, quod Græci ſic appellant, in excauata parte ſuffundunt, ex aqua priùs ad ſapæ pinguedinem reſolutum, & hoc tranſactis octonis diebus ſemper renouant, donec Vitis germina nouella procedant. Et in granatis malis fieri hoc poſſe affirmatur à Græcis, & in ceraſis opus eſt experiri.

Vua ſine granis.

Vites quæ lachrymarum nimietate tabeſcunt, & deplorando vim roboris ſui auertunt à fructu, trunco earum lacerato Græci ſinum fieri iubent. Si hoc minùs proderit, radicum robur pingue reſcindi, vt afferat medicinam vulnus impreſſum: tum inſulsâ amurcâ ad medietatem decoctâ, & refrigerata plagæ exciſio perlinetur, & ſub hac acetum acre fundetur.

Vites lachrymoſæ.

Conditum vel abſynthiatum, vel roſatum, vel violatum procedere ſpontè fertur ex vitibus [vt natura ſuſcipiat, quod procurare ſueuit induſtria,] ſi ſarmenta in vas aliquod ſemiplenum ſupradictis potionibus merſa ſeruentur, & viuam terram ſimul reſoluas ad lixiuii modum, donec oculi ſarmentorum nitantur exire: tunc eadem ſarmenta gemmantia in quo volueris loco, vitium cæterarum more deponas.

Vt propomata ſponte naſcantur.

Vt Vitis botryones & albos afferre poſſit, & nigros. Græci ſic fieri debere iuſſerunt. Si vicinæ ſunt vites nigra & alba, cùm putantur, ſarmenta vtriuſque inter ſe diuiſa ſic iunges, vt medios vtriuſque generis oculos æquādo reddere poſſint vnitati. Tunc papyro ligabis ſtricto, & molli, atque humida terra curabis adlinire, & interiectis ternis diebus adaquare, donec germen nouæ frondis erumpat. Hinc exempto tempore, ſi libuerit, genus efficies per plura ſarmenta.

Vt botryones varij naſcantur.

Martio menſe locis frigidis putatio vinearum celebratur, de qua abundè Februario menſe locuti ſumus, vſque quò incipit gemma eſſe ſuſpecta. Vbi calor temporis cœperit, ligaturæ ipſi pinnicillo circa veſperam tenuis debet frequenter humor affundi, vt hoc alimento contrarium cœli torrentis animetur, Cùm ergo germen eruperit, & aliquod cœperit incrementum, calami adiutorio debet annecti, ne motus aliquis fragilem

Putationis tempus.

lem procedentis sarmenti quasset ætatem. Vbi solidiùs quantumcunque processerit, vincula oportet abscindi, ne adolescentia mollissimi germinis nodo duræ constrictionis angatur. Aliqui infra terram semipedali spatio effossæ viti surculos inserunt, & beneficio congestionis accumulant, vt hoc quoque nouis sarmentis præter nutricis alimenta subueniat. Nonnulli circa terras meliùs asserunt inserendum, quia in altiori difficiliùs comprehendunt. Vsque ad Idus, vel æquinoctium vites locis frigidis pangendæ sunt, seu pastinato, seu sulco, seu scrobibus, more, quo dictum est.

De nouellis puluerandis & fodiendis vitibus.

Hoc mense nouella vinea incipit puluerari, quod nunc ac deinceps per omnes Calendas vsque ad Octobres faciendum est, non solùm propter herbas, sed ne tenera adhuc semina, solidata terra constringat. Graminum radices, quæ plurimùm vitibus nocent, extirpandæ sunt. Nunc locis frigidis vinearum fossio celebranda est: & palandæ, atque ligandæ sunt vites: sed nouellam mollibus vinculis alligemus, quia eam teneram vincula duriora præcidunt. Palus maioribus vitibus solidus, minoribus ponatur exilis: propter vmbræ molestiam statuatur ab Aquilone, & plaga frigida, spatio quatuor digitorum, vel semipedis, motus à Vite, vt possit ex omni parte circumfodi.

Vt veteres vineæ reparentur.

Vineas veteres nunc aliqui è terra altiùs truncant, studentes reparationi, sed vitiosum est. Nam plerunque vastior plaga Sole putrescit, & roribus: quare hoc genere reparetur. Priùs ablaqueabitur altiùs, donec eius nodus appareat: deinde infra terram supra nodum recidatur, vt operta, de frigore & Sole nil timeat. Hoc faciendum est, si optimi generis vitis sit, & altè posita, Omnia suprà dicta locis calidis primo mense, frigidis verò, post Idus ipsius exequemur.

Vt ægræ vites refocillandæ.

Ægras vites, vel quibus fructus arescit, circumfodies, & vrinam veterem suffundes. Item cinerem sarmenti, vel querci aceto mixtum subiice, aut incisas circa terram lętamine refoueto, & quæ germinant, fortiora dimitte.

Cùm Vitis bidente læditur aut ferro, plagam si terræ iuncta est, adline stercore ouillo, vel caprino: tunc terra mista circumfossa ligare curato: si in radice læsa est, operiens liquidum lætamen admisce.

De nouellæ vitis sarmentis relinquendis & pampinandis.

Maio mense consideremus nouellæ vitis sarmenta, quæ protulit, & ei pauca & solida relinquamus, & adminiculis firmemus, donec brachia prolata durescant. Non enim ampliùs resectæ, & pullulanti viticulæ, quàm duæ vel tres materiæ relinquantur, & alligentur propter iniuriam venti. Ideò autem tres materias dixi debere dimitti, ne dissipantibus ventis nulla remaneat, si in primordio reliqueris pauciores. Hoc mense pampinari conueniet: sed tunc est opportuna pampinatio, cùm teneri rami digitis stringentibus crepabunt sine difficultate carpentis: hæc res Vuas efficit pinguiores, & maturitati consulit Solis admissu.

[illegible]

Hoc mense Vites quæ ablaqueatæ fuerant occare, hoc est, operire iam conuenit. Augusto maritimis locis vindemiæ apparatus vrgetur. Locis verò frigidissimis occatio vinearum fit. Hoc etiam tempore, si terra exilis in vinea est, & vinea ipsa inferior, tres, vel quatuor lupini modios in iugero spargis, atque ita occabis. Quod vbi fruticauerit, euertitur, & optimum stercus præbet in vineis, quia lætamen propter vini vitium non conuenit inferre vinetis.

Extirpationis carectorum tempus.

Nunc locis frigidis pampinatur, locis verò feruentibus, ac siccis obumbratur potiùs Vua, ne vi Solis arescat: si aut vineæ breuitas aut facultas operarum permittit. Hoc etiam mense extirpare possumus carecta, atque filiceta.

Maturitas vuæ vt cognoscenda.

Septembri locis tepidis maritimisque celebranda vindemia est, frigidis apparanda. Sed maturitatem vindemiæ cognoscimus hoc genere. Si expressa vua, vinacea quæ in acinis celantur sint fusca & nonnulla propemodum nigra, quam rem naturalis maturitas facit. Vuas quas seruare volumus, legamus illæsas, neque acerbitate rigidas, neque maturitate defluentes, sed quibus est & granum luce penetrabili, splendidum, & tactus cū molli iucunditate callosus. Si qua sunt corrupta, vel vitiosa resecemus, nec patiamur interesse, quibus inexpugnabilis acerbitas contra blandimenta æstiui caloris induruit. Tunc incisos botryonum tenaces calida pice oportet ambiri, atque ita in loco sicco, frigido, & obscuro fine luminis irruptione suspendi. Vitis cuius fructus humore putrescit, per latera pampinanda est, ante trigesimum vindemiæ diem, & sola frons illa seruanda est, quæ in summitate posita Solem nimium defendit à vertice. Octobri vbi calidi, ac sicci aëris qualitas est, vbi exilis, & aridus est campus, vbi collis præruptus, aut macer, vites vtilissimè ponuntur, de quibus satis mense Februario disputatū. Nunc locis siccis, calidis, exilibus, macris, arenosis, aridis, quæcunque de pastinis, de vitibus ponendis, putandis, propagandis, reparandis, vel arbusto faciendo, antè dicta sunt, rectiùs fiunt vt contra exilitatem glebæ hybernis imbribus adiuuentur. Sic & humorem sitientibus conferunt, & recisa, vel mersa glacie non adurunt, quia talibus locis pruinarum vis, & natura nescitur.

Ablaqueandæ vineæ nouellæ.

Post Idus Octobris ablaqueanda est omnis nouella vinea, seu in pastino, seu in scrobibus, aut sulcis, vt amputentur radices superuacuæ, quas produxit æstate, quæ si conualuerint, inferiores radices faciunt interire, & ita remanebit vitis in summitate suspensa, quæ res eam frigori obnoxiam faciet & calori. Sed hæ radiculæ non ad siccum debent recidi, ne aut plures inde nascantur, aut noua plaga corpori vitis impressa, vi secururi algoris vratur. Recidemus autem relicto digiti spatio. Et si placida ibi hyems est, apertas relinquemus vites, si violenta, ante Decembres Idus operiemus, si perfrigida, aliquantùm columbini stercoris sub ipsa hyeme circa viticularum vestigia largiemur, quod contra frigus nimium Columella dicit toto faciendum esse quinquennio. Hoc tempore idcircò locis quibus dixi, propagatio melior est, quia firmandis radicibus vitis incumbit, cùm proferendi palmites eam cura non permouet. Græci iubent si Vuam nimius imber infuderit, postea quàm mustum eius primo ardore feruebit, vt ad alia vascula transferatur. Ita propter naturæ grauitatem remanens aqua subsidet, & translatum vinum purè seruabitur, relicto quicquid se illi ex imbri miscuerat.

Nouembri toto mense locis calidis, & siccis, vel apricis, erit vitium celebranda positio. Nunc & propago iure dicetur, & locis frigidis nouellas vites, & arborum plantas circumfodere, atque operire conueniet, & ante Idus. Nunc mergis,

hoc est propaginis curuatura post triennium, quàm pressa fuerat, recidetur à vite.

Nunc ac deinceps vinea vetus, quæ in iugo est vel pergula, si robusto & integro trunco sit, ablaqueata fimo satietur, & angustiùs putata inter quartum, & tertium pedem à terra viridissima parte corticis, acuto ferramenti mucrone feriatur, ac fossa frequentiùs incitetur. Nam (sicut asserit Columella ex eo loco germen plerumque producit, & veniente Vere fundit materiam qua vitis reparetur antiqua. Nunc putatio Autumnalis celebratur in vitibus, maximè vbi mitimur tepore prouinciæ.

Remedium vitium sine fruge luxuriantium. Locis calidis, & apricis vites quæ fructu carent, fronde luxuriant & pauperiem fœtuum compensant vbertate foliorum: nunc putare pressiùs conueniet: frigidis verò mense Februario. Si permanebit hoc vitium, circum fossas arena fluuiali, vel cinere debebimus aggerare. Quidam lapides inserunt inter flexuosa radicum.

Remedium sterilis vitis. Iisdem temporibus, & locis vitem quę sterilis, fuerit Græci ita præcipiunt esse curandam. Trunco eius fisso lapidem asserunt includendum, & ibi vrinæ veteris humanæ quatuor cotulas circa truncum debere suffundi, vt ad radices instillatia ipsa descendat. Tunc adiicienda est terra admista lætamini, & circa radices solum omne vertendū.

Vt Vua vsque in Ver in Vite reseruanda. Græcis asserentibus, vt Vuam serues in vite vsque ad Veris initia, circa ipsam vitem, quæ fructu plena est, loco vmbroso scrobem fodies trium pedum latitudine, altitudine duorum, & mittis sabulonem, & ibi calamos figis, in quibus retorques assiduè sarmenta fructibus plena, & illæsis botryonibus alligabis, vt solum non contingant, & cooperies, vt imber eò penetrare non possit: Item Græcis docentibus Vuas in vite, aut poma in arbore si diu seruare volueris, vasculis clausa fictilibus ab ima parte pertusis diligenter à summo tecta suspende, quamuis poma & gypso cooperta in longam seruentur ætatem. *Et hæc sunt Palladii verba formalia.*

Vindemia vt instituenda. Præcox. Misella quæ nigra. Vuâ tandem maturâ vindemiam ita fieri oportet, vt videas à quo genere Vuarum, & à quo loco vineti incipias legere: nam & præcox, & misella, quam vocant nigram, multò antè coquitur, vnde prior legenda, & quæ pars arbusti, ac vineæ magis aprica priùs debet descendere de Vite. In vindemiam diligentiùs Vua non solùm legitur ad bibendum, sed eligitur ad edendum.

Repositio Vuarum. Itaque lectæ ius defertur in forum vinarium, vnde in dolium inane veniat, electa in secretam corbulam, vnde in ollulas addatur, & in dolia plena vinaceorum contrudatur: alia, quæ in piscinam seu Amphoram picatam descendat: alia, quæ in aram, vt in carnarium ascendat. Quæ calcatæ vuæ erunt, earum scopi cum folliculis subiiciendi sub prælum, vt si quid reliqui habeant musti, exprimatur in eumdem lacum. Cùm desiit sub prælo fluere quidam circumcidunt extrema, & rursus premunt, & rursus, cùm expressum, circumcisum appellant, ac seorsum, quod

Circumcisum. expressum est, seruant, quod resipit ferrum: ex-

Lora. pressi acinorum folliculi in dolia coniiciuntur, eoque aqua additur, ea vocatur *lora*, quòd lota acina, ac pro vino operariis datur Hyeme.

Vuarum conseruandarum, & recondendarum meminit Cato de re rustica, & Plinius cuius verba antè recitauimus.

Vires vitis viniferæ. Capitis dolor. Vitis viniferæ folia cum clausculis (ἕλιξι, capreoli) trita & imposita, capitis dolores mitigant, itemque stomachi inflammationem & ardorem cum polenta. Idipsum etiam folia per se imposita præstant: quippe quæ refrigerandi adstringendique vim habeant. Potus eorumdem succus iuuat dysentericos, sanguinem excreantes, stomachicos, ac mulieres malaciâ laborantes. Eadem efficiunt macerati in aqua capreoli & poti. Lachryma vitium, quæ veluti gummi est, quæque circa illarum caudices concrescit, ex vino pota, calculos pellit: inuncta lichenas, psoras, leprasque nitro affricto præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpiùs pilis illitis psylothri effectum habet, maximéque liquor quem accensa sarmenta vitium viridia exudarunt, quo & perunctæ myrmeciæ tolluntur. Cinis autem sarmentorum & vinaceorum detractis circa sedem condylomatis & thymis illitus ex aceto medetur. Prodest & luxatis ac viperarum morsibus: quin & contra lienis inflammationes proficit, cum rosaceo, Ruta, & aceto impositus. *Stomachi ardor. Dysenteria. Malacia. Calculus. Lichen. Psora. Lepra. Hylothrum. Thymus. Luxata. Viperarum morsus.*

DE OMPHACIO.

Omphacium, succus acerbæ atque nondum maturæ Vuæ, Sole desiccatus ac resiccatus, potest ex cuiuslibet vitis cruda ac immatura Vua confici, licèt Diosc. ex Thasiæ solùm aut Amineæ vitis Vua fieri referat, qui modum etiam resiccandi docet his verbis. Omphacium succus est acerbæ Vuæ, seu Thasiæ, seu Aminææ nondum variantis. Oportet autem ante Canis ortum expressum succum in aheno ex ære rubro, quod linteo sit coopertum insolare, vsque dum in densitatem coëat, intereaque semper totum id quod ipsi vasi concretum adhæserit liquido reliquo permiscere, atque noctu ipsum à locis subdialibus sub tectum referre: quandoquidem obstant nocturni rores, quominus spissescat cogaturve. Eligendum est flauum, friabile, perquàm astringens & & linguam mordens. Sunt qui coctione succum condensent. Prodest contra tonsillas, Vuam oris, vlcera, gingiuas humore flaccidas, purulentasque aures, cum melle aut passo: item ad fistulas, vetera vlcera, nomasque ex aceto. Dysentericis & mulieribus fluxione vuluæ laborantibus clystere infunditur Oculorum quoque claritati confert, eorundemque scabritiæ angulisque arrosis conuenit. Bibitur & ad recentem sanguinis excreationem etiam ex ruptis vasis obortam. Sed eo admodum diluto & pauco vtendum: siquidem potenter exurit. *Omphacium veteribus. Dioscoridi notatur. Delectus. Vires vitis. Fluxus.*

Omphacium [vt Galenus prodidit simpl. 4.] calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi potest, quippe cùm id omninò acidum sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéque ardoribus prodest, siue ori ventris impositum, siue totis hypochondriis, siue cuilibet alii, quòd refrigerare velimus, Omphaciumquod in æreo vase inaruit, adstringendi ac insigniter resiccandi potentia pollet, particeps est & abstersionis ab æreo vase contractæ. *Vires ex Galeno.*

Recentiores hodie Omphacium appellant, haud aridum Vuæ immaturæ succum, sed liquidum & consistentia vino similem, ex collectis ante maturitatem Vuis, præloque subditis expressum, qui deinde in vasa reconditus insolatur, vel tepenti loco reponitur, vsque dum efferuescens & sordes quasdam à se abiecerit, & fæculenta resederint, & tunc quidem sale addito (vti acerbum permaneat) in vsum seruatur. Galli & Belgæ *du verius* passim, Latini *agrestam*: Ital. *Omphacium liquidum recentiorum. Nomina linguarum.*

Ital. *agresto*: Hispani *agraz* appellitant. Et hoc Omphacium liquidum, siue agresta, refrigerationem, reficcationem, & egregiè adstringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauseam, ac cibi fastidium tollit, appetentiam excitat, alui fluores reprimit: ardores viscerum mitigat, non modò sumptum, sed & foris admotum, sed tamen & iecinori lienibusque obstructis parum vtile: sunt qui maiorem Omphacio adstrictionem comparent, è siluestr um vitium vuis [imò etiam silu. pyris & pomis] illud exprimentes, non ad medicamenta tantùm, sed etiam ad ciborum condimenta.

Vinum omphacites. Omphacio liquido non absimile est Vinum Omphacites, imò reuera specie haudquaquam differens. Hoc Dioscorides refert peculiariter fieri in Lesbo. Vuâ nondum planè maturâ, sed adhuc acerba, ad tres quatuórue dies in cratibus siccatâ Sole, donec racemi in rugas contrahantur: ex his postquam expressum fit vinum, cadis insolari [Sole inueterari Plinius,] vim habere adstringendo stomacho amicam, & malacia laborantibus, ileosis, ægrè concoquentibus & stomachi dissolutione vexatis, vtilem. Credi & absorptum pestilentibus affectibus auxiliari. Cæterùm huiusmodi vina non nisi post annos complures potui apta sunt.

Quælibet Vua recens aluum turbat, & stomachum inflat: quæ verò decerpta aliquandiu pependit, propterea quòd ea ventilatione magna humiditatis portio decessit, innocentior est, ac tum stomacho vtilis est, tum & appetentiam ciborum restituit, atque adeò ægris languentibúsve idonea est. In vinaceis & ollis seruatæ, ori stomachoque gratæ sunt: aluum sistunt [sed vesicam & caput tentant] & sanguinem excreantibus conueniunt. Similes porrò sunt & quæ in mustum coniectæ fuêre. At quæ in sapa aut passo conditæ sunt, stomachum magis infestant. Seruantur & in aqua cœlesti quæ priùs Solem passæ fuerint: sed eæ parùm vinosæ: sunt siticulosis tamen, ardentibus ac diuturnis febribus vtiles. *Decoctum infusum.* Reconditi vinacei, inflammatis, præduris lacteque turgentibus mammis cum sale imponuntur. Eorundem decoctum infusumve dysentericos iuuat, & cœliacos, itémque fœminas fluxione vuluæ laborantes, sed & ad desessiones ac fotus vsurpatur. Cæterùm acinorum nuclei adstringendi vim obtinent, stomachóque sunt vtiles: iidem tosti tritique ac polentæ vice inspersi, dysentericis prosunt, itémque cœliacis ac stomachi dissolutione vexatis.

Vuæ [vt Galen. lib. 2. de alim. fac. memoriæ prodidit] quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent: ita fugacibus omnibus magis nutriunt: minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ: porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ii qui vinearum fructum custodiunt, quippe qui tunc temporis Vuarum esu admodum pinguescant. Cæterùm non omnes vno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorem, ob id sunt siticulosæ, ac ventriculum inflant, & aluum subducunt. Contrarium efficiunt *Austeræ.* austeræ: siquidem & ventrem cohibent, parùm nutriunt, ægréque concoquuntur. *Acerbæ.* Acerbæ autem vitari prorsus debent vtpote quæ ventriculo aduersatur. *Dulces.* Vuæ eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cùm probè maturæ à vite decerpuntur. At pensiles, si priùs maturæ sint, & dulces, cæteris minùs ventriculum inflant & aluum conuenienter emolliunt.

Grana ad capillos nigr. Capillos denigrare grana Vuæ assata in testa infusa in oleo, & sepulta in fimo per mensem, si eo oleo, vnguantur, testis Bayrus.

Ad podagr. imbecill. Vuarum grana reposita in sacculos qui hiemo calefiant in foraminibus fornacum ac pedalibus noctu apponantur magni facio ad eos non solùm calefaciendos, sed etiam ad roborandos, vt minùs fluxiones arthriticas recepiant.

VVA PASSA.

Vires ex Diosc. Vua passa alba, inquit Diosc. adstringentior est. Prodest esitata earum caro arteriæ, tussi, renibus, ac vesicæ. Estur & cum nucleis per se contra dysenteriam, itemque admista milij ac hordei farina & ouo, in sartagine cum melle fricta sumitur. Sed & eadem ad eliciendam è capite pituitam tum per se, tum etiam cum pipere commanducata proficit. Testium quoque inflammationes sedat imposita cum lomento fabarum & cumini farina. Epinyctidas verò, carbunculos, fauos, putrescentiaque articulorum vlcera, atque gangrænas sine nucleis trita & cum ruta illita sanat. Conuenit & podagræ cum panacis succo adhibita: denique & mobiles vngues illita celeriùs extrahit.

Vires ex Galen. De Vua passa. Gal. 2. de Alim. hæc prodidit: Vuæ passæ cum aliis Vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim fiunt dulces, acerbæ autem omninò paucæ: plurimæ verò ex dulci & austera qualitate sunt mistæ: quanquam dulces nonnihil quoque austeræ qualitatis habent: & austeræ dulcedinis. Cæterùm vt dulces temperamento sint calidiore, ita austeræ frigidiore. Ad hoc austeræ stomachum roborant, & ventrem constipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodò inter ipsas constitutionem dulces obtinent vt quæ nec aluum subducant. Dulcibus tamen, vt vis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Et libro 8. cap. 7. de compos. pharm. sec. locos, idem Galenus sic inquit. Vua passa contemptibilis videri possit, ob familiarem eius vsum. At verò hoc ipsû eam facit vtiliorem: nam cùm familiaris sit nobis, in tantum adstringens est, quantùm opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, fitque ipsa haud facilè putredini obnoxia: & vltra hæc secundum totam substantiam, visceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris, & propria est. Item libro de attenuante victus ratione, sic habet. Vuæ passæ si non sint adstringentes, lieni quidem, & hepati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De Vuis autem passis, vt cibus sunt, locutus est ipse Galenus lib. 2. de alim. fac. his verbis. Alimentum ex passis vuis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mistum ex iis, quæ vtriusque qualitatis sunt participes. Quantitate verò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus, parcius ex austeris, & macris. Quod si passarum pinguium, ac dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molem, cum pari Vuarum mole contuleris, passas valentiùs nutrire deprehēdes. Huiusmodi sanè, vt minùs quàm caricæ subdu-

cant, abstergeantque, magis tamen quam illæ stomachum iuuant.

Sententia nostrorum reprobatur. Cæterùm *Vuas passas*, quarum vbique vulgaris & frequens est vsus, omnibus notissimas esse arbitror, inquit Matthiolus. Verumtamen non est, meo quidem iudicio, credendum, quod cùm de Vuis passis mentionem faciunt Galenus, & Veteres alii, paruulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam Aegæi insulis, ac Pelopenneso, Venetias conuehuntur, & in quibusdam etiam Italiæ locis insolantur. Siquidem Galenus nulla magnitudinis, vel paruitatis habita ratione, omnes in vniuersum vuas Solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alim. fac. iis verbis declarat. Porrò quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia, potest omnia. Ex his nimirum Galeni verbis satis colligi potest, ipsum omnis generis Vuas, quę Solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe Damascenas cæteris grandiores [Zibibum officinæ vocant] ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (vt aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit: Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt Scybelitides, priusquàm mandant, semina eximunt: quæ & ipsæ inueteratæ, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum faciliùs sic eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescũt hæ in Cilicia, colore subflauo. In Pamphylia autem Scybeliticæ, & colore nigræ: quæ, vt dixi, sunt maximæ, hæc ille. Cæterùm sciendum est, non omnes Vuas passas eiusdem esse facultatis: alia namque facultas inest dulcibus, alia austeris, alia vinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque vinaceis carent, vel quòd ita naturâ producantur, vel quòd ii arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate vsque adeò priuantur, vt etiam mirificè leniant: quamobrem pectoris angustiæ, tussi, exasperatis faucibus, & renum, vesicæque vitiis maximè conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. 7. & 8. de comp. medic. sec. loc. vbi Vuas passas sine vinaceis leniendo pectori, ac iecinorosis plurimùm commendat. Contrà verò, facultate omninò adstringente censentur, quæ cum suis vinaceis manduntur. Quòd cùm non ignoraret Dioscorides, Vuam passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit.

Medicorum error. Hinc itaque fit, vt maximo in errore versari existimem Medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deiiciendæ gratia, Vuam passam paruam vulgarem, quæ ex locis suprà dictis in Italiam defertur, simul cum vinaceis deuorandam exhibent, quippe cùm aluum fluidam facere in animo sit, eam potiùs cohibent, quàm leniant: idque potissimùm, vbi Vuæ passæ temporis tractu succi partem amiserint. Quâ re perspectâ in hanc sententiam deducor, vt ad aluum emolliendam aptiores censeam Damascenas, Cyprias, ac Creticas [quibus tamen priùs nuclei exempti sint, vel eæ sumantur, quę sine nucleis nascuntur] quàm quę minutæ passim in Officinis inueniuntur, quandoquidem hæ succi longè minus, quàm corticis, & vinaceorum continent, nisi sint omninò recentes, & diligenter asseruatæ. Quapropter si hoc tenui Vuarum passarum genere vti quandoque cogimur ad emolliendam aluum, eas eligi præstat, quæ sine vinaceis proueniunt: vel si hæ desint: suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatę, tametsi Damascenis, & Creticis longè bonitate cedant: de quibus sanè intellexisse Galenum, easque ad pectoris vitia laudasse, planè suspicamur. In quorum genere hac etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porrò animaduertendum est, quòd vbi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis vti, quæ gustui acerbitatem, vel austeritatem relinquunt: sunt enim tales frigidæ, ac terrestres, quibus vtique facultatibus cohibent, adstringunt, & roborant, præsertim si cum vinaceis nucleis comedantur.

Ratio Vuarum passarum faciendarum Columellæ. Vuarum passarum faciendarum rationem hanc tradit Columella. Vuas, inquit, dulcissimi saporis albas maximis acinis, nec spissis, Luna decrescente: sereno, & sicco cœlo post horam quintam legi oportet, & in tabulas paulisper porrigi, ne inter se pondere suo pressæ collidantur: deinde aheno, vel in olla noua fictili ampla, præparatam lixiuiam cineris sarmenti calefieri conuenit, quæ cùm feruebit exiguum olei quàm optimi adiici, & ita permisceri: deinde Vuas pro magnitudine binas vel ternas inter se colligatas in ahenum feruens demitti, & exiguum pati, dum decolorentur, nec rursus committere, vt excoquantur, nam quadam moderatione temperamentoque opus est. Cùm deinde exemeris, in crate disponito rariùs quàm vt altera alteram contingat. Post tres deinde horas vnamquamque Vuam conuertito, nec in eodem vestigio reponito, ne in humore, qui defluxerit, corrumpantur: noctibus autem contegi debent quemadmodum fici, vt à rore, vel pluuia tutæ sint: cùm deinde modicè aruerint, in vasa noua sine pice operculata & gypsata, sicco loco reponito. Quidam Vuam passam foliis ficulneis inuoluunt, & siccent: alii foliis vitigineis, nonnulli plataninis semisiccatas Vuas contegunt, & ita in amphoras recondunt. Sunt qui culmos fabę exurant, & ex eo, quod cremauerint, cinere, lixiuiam faciant: deinde in lixiuiæ sextarios decem salis tres cyathos, & olei cyathum adiiciant: tum adhibito igne calefaciant, & cætera eodem modo administrent. Quòd si videbitur in aheno parùm inesse olei, subinde quantùm satis erit adiiciatur, quò fit pinguior & nitidior Vua passa.

Vuam autem passam præceptore Palladio, sic facies. Meliores acini, & dulcis, & lucidi botryones in ipsa vmbra suspendis, & Vuam constrictam cùm ponis in vasculis substernis pampinos sicco algore frigentes, & manu comprimis, & vbi vas impleueris, item pampinos addis nihilominus non calentes, & operculabis, ac statues in loco frigido, quem nullus fumus infestet.

Monspessulani Vuam dumparant, racemos bifidos hinc illinc filo ligatos vitiosis acinis forfice detractis, feruenti lixinio addito olei paululò immergunt, quoad flaccescant tantùm & corrugentur: deinde perticis imponunt, vt siccescant, ac post triduum quatriduúmue insolant, vt & Columella docet.

Passas Græci vocant *πατητὰς*, quasi conculcatas, non quidem quòd conculcentur, sed quòd ob resiccationem calcatis similes videantur.

M VS-

MVSTVM.

Genera musti Plinio. GEnera musti hęc recenset Plinius l. 14. c. 19. Cissibilites musti genus in Galatia nascens, & Halyntium in Sicilia. Medium inter dulcia vinumque est quod Graeci Aigleuces vocant, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Et l. 23. c. 1. Musta differentias habent naturales has, quòd sunt candida, aut nigra, aut inter vtrumque: aliáque ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conueniat.

Nomina: Linguarũ. Mustum, liquor videlicet recens ab vuis calcatis, aut torculari subditis effluẽs. Grecè γλεῦκος, ὄινος Tarthæo. χλούνιον Epigram. Al. Most/ weinmost. Belg. Most. Gall. *Moust.* It. *Musto.* Hisp. *Mosto.*

Mustum lixiuum. Mustum lixiuum Colum. protropium Plin. quod in lacum fluxit priusquam prælo pressum sit. [illegible] Polluci, [illegible] Al. Vorschutzwein/trunffwein. Belg. Leckwyn/ most van selfs ghelecckt. Gall. *La mere goutte.* It. *Vino mosto de gioccia,* Hisp. *Mosto ò vino del tintin.*

Mustum tortiuum. Mustum tortiuum Colum. quod post primam pressuram vinaceorum exprimitur, Al. wein vom nachdruck. B. Most laest wtgeprest. Gall. *Vin ou moust de pressurage.* Ital. *Mosto dultimo torchio,* Hisp. *Vino de mosto torcido, e quò sale del husillo.*

Mustum vt toto duret anno. Mustum si voles totum annum habere, M. Catone tradente, in amphoram mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post trigesimum diem eximito, totum annum mustum erit.

Vt dulce permaneat. Mustum vt semper dulce, tanquam recens permaneat sic facito, inquit Columella, antè quàm prælo vinacea subiiciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamque oblinito, & impicato diligenter, ne quicquam aquæ introire possit: tunc in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram mergito, ita ne qua pars extet: deinde post dies 40. eximito, sic vsque in annum dulce permanebit.

Musti vires & vsus. Mustum recens flatu ventriculum & intestina implet: difficilè concoquitur: crassi est succi: & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodò bonum, vt Galenus ait, adest, quod ventrem deiiciat. Citissimè autem secedit dulcissimum, ac ex maturis Vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est: magis inflat, difficiliùs concoquitur, crudiores ingenerat humores. Et tametsi aluo perturbatâ etiam descendat, colicos tamen sæpenumerò simul ingenerat humores, & calculi molestias adfert. Quod si verò aluus etiam non commoueatur, grauiora ac molestiora omnia sunt: frequenter verò & lienteriam & dysenteriam efficit: tale succo Vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est. Mustum omne, *autore Plinio,* stomacho inutile, venis iucundum. A balneis raptum & sine interspiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduersatur. Item serpentibus, maximè hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodest renibus, iocinori, & interaneis vesicæ: colleuat enim ea. Priuatum contra buprestin valet: Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycenium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum, & quòd minorem capitis dolorem afferat: Si quod animal, ait Columella, in mustum ceciderit, & interierit, vt serpens, aut mus, sorexue, ne mali odoris vinum faciat, ita vt repertum corpus fuerit id igne aduratur, cinisque eius in vas, in quod deciderat, frigidus infundatur, atque rutabulo ligneo permisceatur, ea res erit remedio.

SAPA SIVE HEPSEMA.

Confectio sapa. EX musto ingenii non naturæ operâ conficitur quod Græci ἕψημα vel σίραιον vocant, Latini Sapam & defrutum: cùm videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait. Plinius Sapam & Defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapam quidem fieri musto ad tertiam partem reducto: defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. 14 cap. 9. quod alii ἕψημα, nostri Sapam appellant, ingenii non naturæ opus, musto ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus. Palladius his Caroenum adiicit quod ait fieri cùm tertia perdita, duæ partes remanserint. Leontius in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert. Galenus tamen ἕψημα esse mustum plurimùm decoctum testatur. Recentiores hepsema siue sapam, vinum coctum appellant. Mustum quamdulcissimi saporis decoquatur ad tertias, & decoctum, sicut suprà dixi, Defrutum vocatur: quod cùm defrixit, transfertur in vasa, & reponitur: vt post annum sit in vsu, inquit Columella, qui in huius coquendi ratione multus ac prolixus est.

Vires & Vsus. Vim habet Sapa calfaciendi, non tamen æquè vt vinum, hoc autem crassior est, minùs facilè distribuitur, tardiúsque per vrinas descendit, per ventrem verò subinde citiùs, nam hunc modicè seducit. *Alimentum* Nutrit autem valenter, & corpus citò implet, in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret, ac iocinori aut lieni minùs idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque etiam expurgationem procurat. *Tussis* Tussi idcircò ac respirandi difficultati auxiliatur. Galen. lib. 3. de med. sec. loca, Sapâ aurium etiam dolores leniri tradit. Refert autem non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generosi vini musto procul dubio præstantior est, atque ad omnia suprascripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini musto, imbecillior & minùs efficax. Caroenum Sapam Marcell. appellat, vulgò *Vincuit,* ac defrutum *Resinée.* Plinius Sapam in adulterium mellis excogitatam ait.

DE DEVTERIIS ET SECVNDARIIS vini generibus tribus.

Deuteriorũ tria genera. NOn possunt, inquit Plinius lib. 14. cap. 10. iure dici vina, quę Græci Deuteria appellãt, Cato & nos lotam, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter Vina operaria numerantur. *Primum.* Tria eorum genera. [Leg. Decimæ parti musti quod expressum sit, pari aquæ addita, & ita nocte &c. Dal. ex Colum. & Diosc.] Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rursusque prælo subiectis. *Secundum*

Tertium Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expressum sit, addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes. Tertium est, fæcibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat. Nulli ex his plus, quàm anno, vsus.

Prioris Loræ compositionem Columella etiam docet, ex tanta nempe aquæ qualitate, quanta est musti expressa decima, vinaceis superfusa, sed adiici ait præterea spumam defruti siue sapæ: & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit. Quantùm, inquit, vini vno die feceris, eius partem decimam, quot metretas efficiat, considerato, & totidem metretas aquæ dulcis, in vinacea, sed quibus vnius diei vinum expressum sit, addito. Eodem & spumas defruti, siue sapæ, & fæcem ex lacu confundito, & permisceto, eamque tritam macerari vnâ nocte sinito. postero die pedibus proculcato, & sic permistam prælo subiicito: quod deinde fluxerit aut doliis aut amphoris condito, & cùm deferbuerit, obturato. Commodiùs autem seruatur in amphoris. Hanc ipsam loram M. Columella ex aqua vetere faciebat, & nonnunquam plùs biennio innoxiam seruabat.

Loram vt faciat Dioscorides Dioscorides similem aquæ ad mustum, modum ac proportionem retinet, sed à vinaceis loram expressam ad tertias recoquit, additque ad singulas metretas, salis sextarios duos, & huiuscemodi Loram non modò Δευτερίαν, sed & πότιμον nuncupari refert his verbis. *Deuteria. Potimos* Lora, quam Græci Deuterian, alii potimon appellant, paratur hunc in modum. In vinacea, è quibus vini triginta metretæ expressæ fuerint, tres aquæ metretas adiicito: ac vbi vinacea ipsa versaueris calcaueritque, exprimito: expressum decoque ad tertias partes, & in singulos residui congios salis binos sextarios addito, ac post hyemem in cados defundito. *Tempus. Vires.* Eo post annum vtitor: celeriter enim exolescit. *Vini substitutum.* Conuenit porrò ægris, quibus vinum propinare dubitamus, & cogimur tamen ipsorum desideriis obtemperare: itémq; à longa valetudine sese recolligentibus.

Compositio Loræ differens, duplex Gal. Galenus verò 2. de alim. facul. multò differentes huiuscemodi Loræ compositiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis, tantùm aquæ superfunditur, quoad omnia permadeant, quod vbi satis visum factum fuerit, in dolii fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rursus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: sic vt hoc quoque potioni sit attemperatum: *Prior, stemphylitis vnde dicta.* Priorem στεμφυλίτην appellari refert, ab ipsis nempe vinaceis, quæ Græcis στέμφυλα: *Altera, deuteria Atticorum.* Alteram verò Atticæ proprietatis curiosos propriè Δευτερίαν dici velle.

Vinum adynamon Secundam Plinii Loram Dioscorides quoque videtur descripsisse, sed tamen non tertiam ad mustum aquæ, vti Plinius, partem accipit, sed musti & aquæ æquales: Fit & vinum, ait is, quod vocant adynamon, viribus iisdem quibus Lora præditum. Pares aquæ & musti mensuræ leniter ac lento igne feruefiunt, dum excoquatur aqua, reliquum vbi refrixerit, in vas picatum transfunditur. Alii aquæ marinæ & pluuiæ, mellis atque musti pares miscent portiones, elutriant, & in Sole quadraginta diebus torrent. Huiusmodi potu ad eadem illa omnia post annum vtuntur.

Tertia loræ compositio Tertiæ verò Loræ compositionem, Dionysius Vticensis in Geoponicis Constantino Imperatori dicatis haud absimilem habet: στέμφυλα, inquit, hoc est, γίγαρτα, post musti defluxum mox eiicienda sunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim τρὺξ, id est, fæx ex his, quam patria lingua ... vocant, haud incommodus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora, ex vinaceis prælo antè non subiectis, sed à quibus mustum tantummodò, citra pressuram defluxit ac percolatum est. Quid enim ab ipsis exprimi vlterius poterit citra liquoris affusionem, vbi semel prælo subditæ fuerint.

Vini genera.

Vini genera Plinio. NVnc genera vini prosequamur, quorum alia aliis gratiora esse quis dubitet, inquit Plinius lib. 14. c. 6. aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatem præcedere, siue testa [natura] siue fortuito euentus [arte.] *Vinum naturale & artificiale.* Quamobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Iulia Augusta, octoginta duos annos vitæ Pucino [Pizzino de Istria] vino retulit acceptos, non alio vsa. *Pucinum* *Locus* Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timano fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. *Aptum medicamentis.* Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt, ex Adriatico sinu. *Pictanum Græcorum.* Diuus Augustus Setinum [Setia oppidum in colle, à Tarracinæ paludibus quinque millia dissitum: hodie Sezza] prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessi propter experimenta, non temerè cruditatibus noxiis [in ea salebra Dal.] *Setinum Augusti* ab ea saliua. Nascitur supra forum Appii. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis, sinu Amyclano: *Cæcubum.* quod iam intercidit & incuria coloni locique angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas, Falerno agro erat, & ex eo maximè Faustiano. Cura culturaque id collegerat. Exolescit quoque hoc, copiæ potiùs, quàm bonitati, studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus vrbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor milliaria à vico prope Codias, qui vicus à Sinuessa 6. millibus abest. Nec vlli in vino maior autoritas: solo vinorum flamma accenditur. *Faustiani tria genera: Gauranum Faustianum Falernum.* Tria eius genera austerum, dulce: tenue. Quidam ita distinguunt, summis collibus Gauranum [Caucinum cn.] gigni, mediis Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum, quæ celebrentur, iucundum saporem Vuæ esse. Ad tertiam palmam variè venêre Albana vrbi vicina, prædulcia [γλυκύζοντα subdulce esse, non prædulce. Athenæus lib. 1. ex Haleno asserit,] ac rara in Austero. *Albana.* Item Surrentina in vineis tantùm nascentia: conualescentibus maximè probata, propter tenuitatem salubritatemque. *Surrentina* Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioqui esse generosum acetum. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem vappam. Certant Massica,

Massica.

[-nec veteris pocula Massici.
Horat.]

æquè, ex monte Gaurano [Gaulo cn. in emend. Gauro] puteolos Baiasque prospectantia. Nam Falerno contermina Statana ad principatus venêre non dubiè: *Statana.* palamque fecere sua quibusque terris tempora esse sicut rerum prouentus, occasusque. Iuncta his præponi solebant Calena, & quæ in vineis arbustisq; nascuntur, Fundana. *Calena. Fundana Veliternina. Priuernatia.* Ex (vt) alia vicina vrbis Veliternina, Priuernatiaque. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate nimi

initia continendæ vtile aluo; inter medicamina numeratur. Quartum [autoritatis & nobilitatis gradum. Sumpta metaphora ab aurigis, qui curru in Circo certabant:] curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio [is enim primus autoritatem his tribuit, vt in epistolis (epulis) eius apparet] *Mamertina. Potulana. Taurominitana.* Mamertina circa Messanam in Sicilia genita. Ex iis Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipuè. Est in eadem Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari *Prætutia. Palmesia. Cesenatia. Mecœnatiana.* Prætutia, atque Anconę nascentia, & quæ à palma vna fortè enata, Palmesia, appellantur. In mediterraneo verò Cesenatia ac Mecœnatiana [A Mecœnate, Augusti familiari & fido amico, regio sanguine orto, quod Horatius palàm facit.] In Veronensi item *Rhætica.* Rhætica, Falernis tantùm posthabita à Virgilio 2. Georg. —— *& quo te carmine dicam Rhætica?* (Admirantis hoc esse Plinius existimat: Seneca verò, incerti laudaturusne, an vituperaturus sit. Turn. cap. 26. lib. 29. Magis placet Plinii expositio: Nam & ipse ea hauriens egregiè mirabar terrenæ & conuallium sanguinis bonitatem.) *Adriana. Latiniensia. Grauiscana. Statoniensia.* Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autem Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua: Inter pyrenæum Alpesque Massilia gemino sapore, quando & condiendis aliis pinguius, [Nigrius & crassius] gignit, quod vocant succosum. *Beterrarum. Taltica.* Beterrarum (Bliteratum Dal.) intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est: quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo [vinum id Plato Comicus apud Athenæum καπνίαν vocat: Martialis fumos Massilitanos] vtinamque non & herbis ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloën mercantur, quâ saporem coloremque adulterant. Verùm & longinquiora Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, *Italica. Tarentina. Seruitiana. Consentia. Tempsa. Babia. Lucana. Thurina.* Tarentina, & Seruitiana, & Consentiæ genita, & Tempsæ ac Babiæ (Balbiæ. Hermol. in Diosc. Balbina vina eadem esse putat, quæ Athenæus Barbarina vocat.) Lucanaque antecedentibus Thurinis. Omnium verò eorum maximè illustrata Messalæ potu & salute *Lagarina.* Lagarina, non procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatem, siue cura, siue casu, ad quartum à Neapoli lapidem *Trebellica. Caulina. Trebulana. Trifolina. Pompeiana.* Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in suo agro Trebulanis [Italorum vulgò Trebiano] alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis summum 10. annorum incrementum est, nihil senectâ conferente. Dolore etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramque referre, non Vuam: & superuacuam generum consectationem in numerum, cùm eadem vitis aliud aliis in locis polleat. Hispaniarum *Laletana. Tarraconensia. Lauronensia. Balearica.* Laletana (Lusitana M. Lasitana CH.) copia nobilitantur, elegantia verò Tarraconensia, atque Lauronensia, & Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro, multa prætermissa plerosque existimaturos, quando suum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: Diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum è libertis, censuram vini in epulas eius facientem, dixisse hospiti de indigena vino, nouum quidem sibi gustum esse eum, atque non ex nobilibus, sed Cæsarem non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama; sed de quibus consensus æui iudicauerint, hęc sunt.

Et eiusdem l. c. 7. Nunc simili modo transmarina dicemus: in summa gloria post Homerica illa, quæ diximus, fuere Thasium Chiumque. Ex Chio quod Aruisium vocant (ab agro aspero & importuoso insulæ Chii: Strabo 14. Verg. *Vina, nouum fundā calathis Aruisia nectar*: quamuis aliqui legāt Arethusia.) His addidit *Lesbium.* Lesbiū Erasistrati maximi Medici autoritas, circiter dc. annum vrbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est *Clazomenium. Tmolites. Sicyonium. Cyprium. Telmisicum. Tripoliticum. Berytium. Sebennyticum.* Clazomenio, postquàm *parciùs* mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Tmoliti per se gratia, vt vino: sed cuius dulcia admisto, reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem quoniam vetustiora protinus videntur. Ab his dignatio Sicyonio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Ægypto hoc nascitur tribus generibus vuarum ibi nobile, *Mysticum. Gnidium. Myconium. Mesogites.* Thasia, æthalo, peuce [Æthalo, quasi fuliginosa: Peuce quasi picea.] Posthæc autoritas hippodamantio, mylico, cantharitæ. (A cantharorum doliis. De canthareа vite Theophr. c. 20. lib. 2. de Caussis) protropo Gnidio, Catacecaumenitæ (quasi retorrido, κατακεκαυμένη regio 500. stad. longitudinis 400. latitudinis Myciæ vicina exustæ similis, vino generoso celebris, de qua Strabo lib. 13. & 14.) petritæ, Myconio. Nam mesogiten capitis dolores facere compertum est: nec *Ephesium.* Ephesium salubre esse, quoniam mari & defruto conditur. *Apamenum.* Apamenum mulso præcipuè conuenire dicitur, sicut prætutium in Italia. Est enim & hęc proprietas generum, vt dulcia vtique inter se non congruant. Exoleuit & *Protagion.* Protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus Medicus in volumine, quo suasit Ptolomæo regi quæ vina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto *Naspercenites. Oreticum. Oeneates.* Naspercenitem, mox Oroeticum, Oeneaten, Leucadium, Ambracioten & quod cunctis prætulit Præparentium: [Præparethium Turn. & nobis] sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

Et eiusdem lib. c. 14. *Vina dulcia. Diachyton.* Vinum omne dulce minùs odoratum: quò tenuius, eò odoratius. Est vini genus quod vocat dulce Narbonensis prouincia & in ea maximè Vocontii. Asseruatur eius gratia Vua diutiùs in Vite, pediculo intorto. Ab aliis ipse palmes inciditur in medullam, ab aliis vua torretur in tegulis: omnia ex Heluenaca vite. His adiiciunt aliqui, quod vocant diachyton, Vuis in Sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra altè, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisque.

Sunt & in vino prodigia, id perhibente Theophrasto, Athenæo & Plinio. *Vina prodigiosa. Achaicum.* Dicitur enim in Arcadia fieri quod fœcunditatem [sterilitatem Theophr. ἀτοκίους ποιεῖ] fœminis importet, viris rabiem. At in Achaia maximè circa Caryniam [Charmiam CH. Cabyniam Theophr. Ceryniam Athenæo. Addidit Theophrastus, canibus, si Vuas gustauerint, etiam caculos elidi.] abigi partum vino, atque etiam si Vuam edant grauidæ, cùm differentia in gustatu non sit. *Trœzenium. Thasium duplex.* Trœzenium vinum qui bibunt, negantur generare. Thasios duo genera vini diuersa facere proditur: vnum quo somnus concilietur, alterum verò quo fugetur. Apud eosdem vitis *Theriaca.* theriace vocatur, cuius & vinum & Vua contra serpentiū ictus medetur. *Libanium.* Libanios thuris odore, ex qua Diis

prolibant. E diuerso Aspendios [Quidam sic dictam interpretantur ab Aspando vrbe Pamphyliæ. Lego Aspendos, vel Aspendios, à particula priuationis Græca & verbo σπένδειν libare, vt Vua sit, cuius vino Diis libare nefas est.] damnata aris. Ferunt eam nec ab alite vlla attingi, Thasiam Vuam Ægyptus vocat apud se prædulcem, quæ soluit aluum. Est contra in Lycia, quæ solutam firmat. Ægyptus & Ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædam, posteaque restituuntur sibi. Sic & mari nauigato cuius iactatus his quæ durauerint tantùm vetustatis adiicere sentitur, quantùm habuerint.

Aspendium Vnde dictū. *Lycium* *Ægyptium.* *Ecboladum.*

Setinum Martiali.

Vini Setini, quod Plinius D. Augustum cunctis præferre scripsit, recordatur etiam Martialis.

Pendula Pontinos quæ spectat Setia campos
Exigua vetulos misit ab vrbe cados.

Idem

Setinum dominæque niues, densique clientes:
Quando ego te medico non prohibente bibam.

Iuuenali.

——*& lato Setinum ardebit in auro*

Iuuenali. *Cæcubum.* *Galeno vnde dictum.*

Vicinum & Setiæ oppidum Signia, vino Signino clarum.

Galenus porrò lib. 7. secund. loc. in Arteriacorum expositione Cæcubum vinum à loco dictum minimè putat, sed ita vocatum fuisse quod-uis vetustissimum, & ob vetustatem fuluum κιῤῥὸν, quod etiam 12. Meth. rursus confirmat, & lib. 1. de Antidotis.

Trifolina Dalech.

Trifolina verò uina quorum suprà meminit Plinius, illa sunt, vt notat Dalechampius, quæ tertio foliorum exortu, nempe tertio anno ad bibendum tempestiua forent: vulgò, *vin de trois fueilles*. Martial.

Non sum de primo fateor Trifolina Lyæo.

Iuxta illud Est, est, est. Propter est, est, est, Dominus meus mortuus est. Transmarina vt vocat Plinius, Plautus in Pœnulo hæc memorat.

Vbi Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges.

Vini nomina in genere.

Vuarum succus defæcatus, iamque purus nitidusque apparens absoluta scilicet feruefactione, sordibusque residentibus. Græcè οἶνος dicitur, Al. Wein. B. Wyn. Gall. *Vin*. It. & Hisp. *Vino*: & quidem propriè, Nam alii quidam succi ac liquores, vti malorum Punicorum, Cotoneorum, Pyrorum, Mespilorum, Sorborúmue, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus conficiunt, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex Punicorum malorum acinis expressum: Cydonites ex malis Cotoneis: Apytes ex pyris: οἶνος κρίθινος siue vinum hordeaceum, quod & Zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem à stirpibus in iis maceratis vina accepêre, quæ ex vite tamen vina sunt: vt Absynthites, Myrsinites, Hyssopites: factitia autem hæc dicuntur.

Vinum simpliciter.

Propriè verò ac simpliciter vinum appellatur, quod ex vitis vuis expressum est, ac nullius alterius misturam admisit. *Vinum merum, meracum* Cicer. *purū, putum*: ἄκρατος, ἀμιγὴς, εὔζωρος, εὔζωρον μέθυ. Eurip. Al. Lauter vnd vnghemengter wein. B. Loûter pûre suyûere / ein ongemende wyn. Gall. *Vin pur, clair, point mixtionné*, Ital. *Vino schietto, puro*. Hisp. *Vino puro y sin aqua*.

Vinum dilutum

Vinum dilutum, lymphatum, ὑδαρὴς. Al. Gewasserter wein / vermischter wein / mit der wasserstangen geschlagen / Ghewaterde Wyn Gal. *Vin trempé*, Ital. *vino con aqua, acquato*. Hisp. *vino aguado*.

Villum Terent. οἰνάριον. Al. Weinle. B. Wynken / kleine oft slechte Wyn. Gal. *vinot, vinet, petit vin*. It. *vinaccio*.

Vinum generosum

Vinum generosum, nobile Horat. εὐγενὴς. Al. Heblicher wein. B. Schachter wyn / Gall. *vin delicat & friant*, Ital. *vino delicato & piaceuole*, H. *vino delicado*.

Vinum ignobile.

Vinum ignobile, cibarium Varroni φαῦλος οἶνος: Al. ringher wein / tisch wein / B. Schlechte Wyn/tafel wyn, Gal. *vin ordinaire, ou de table*, It. *vino picciolo, de tauola, ordinario*, Hisp. *vino ordinario y de mesa*.

Vinum consistens

Vinum consistens, ferens ætatem, firmum Plin. & Virg. ἀντέχων, παλαιοῦσθαι δυνάμενος, ὁ πρὸς παλαίωσιν ἐπιτήδειος. Al. Bestendiger wein. B. Durachtige Wyn. Gall. *vin durable*. Ital. *vino di lunga dura*. H. *vino que se puose detener*.

Vinum fugiens.

Vinum fugiens Cic. exolescens, dubium, in vitium inclinans, ætatem non ferens, ἐξιστάμενος, τροπίας, Al. wein der abfalt, vmbfalt / absteht. B. Afgeende wyn / ende die niet dûeren en mach / Gall. *Vin alteré, & point durable*, Ital. *vin cotto, che se guasta, che non puol durare*, Hisp. *vino que no se puede detener meno*.

Vinum acescens.

Vinum acescens, vappa Horat. marcidum Statio, ἐξίτης, ἐκτροπίας, ἐξεστηκὼς, quod odorem, saporemque genuinum exuit. Al. verrochner vndt verdorbner wein. Boh. verschaelde / sûere / verdornen wyn. Gall. *vin poussé & corrompu*. Ital. *Vino suanito & guasto*. Hisp. *vino reberado, desuanecido*.

Vinum pendulum

Vinum pendulum, quod lentescit. Al. Zager wein. Belg. Laughe wyn. Gall. *vin relans*. Ital. *vino che fila*, Hisp. *vino liento, lo que bila*.

Vinum hornum.

Vinum hornum, hornotinum, οἶνος αὐτοετής. Al. Heüriger / oder iauriger wein. Belg. Jarighe wein / oft wyn von diesen iare. Gall. *vin de ceste année, ou vin d'vne année*, Ital. *vino di questo anno, vino d'vn anno*. Hisp. *vino de vn anno, ò que esta cogido este anno*.

Vinum bimum.

Vinum bimum Horatio, διετὴς οἶνος. Al. Zweyiarige wein. Bel. Tzweyiarige wyn. Gall. *vin de deux feuilles*, Ital. *vino di duoi anni*. Hisp. *vino de dos annos*.

Vinum annosum siue edentulum.

Vinum annosum, edentulum Plaut. vetustum: πολυετὴς οἶνος. Al. Alter wein. Belg. Oude wyn. Gall. *vin viel*. Ital. *vino vecchio*. Hisp. *vine vicio*.

Vinum atrum Plauto, rubeum. Al. Dicker roter wein. Belg. Roode wyn, wyn tint / wyn van Alicanten. Gal. *teinture*. Ital. *vino rosso ò negro*. Hisp. *vino tinto*.

Vinum heluolum

Vinum heluolum Colum. & Cat. Medium inter album & ruffum κιῤῥὸς οἶνος, Galeno etiam ξανθὸς, quod tamen vir doctus annotat esse rubei coloris, sed erroris non vacuus, hoc est, ruffum pallens. Al. Schiller oder schilleter wein. Belg. pilget, vel piller, voce à Gallica detortâ, quæ est *paillet*, wyn claret. Gall. *vin clairet*. Ital. *chiarello*. Hisp. *vino claro*.

Fragrans odoratum.

Vinum fragrans odoratum, flos Liberi Plauto & Ennio, ἀνθοσμίας, εὐώδης, πνευματώδης. Al. wol riechende wein. Boh. wyn von goeden rûecker / welrieckende wyn. Gall. *vin de bonne odeur, sentant bon*. Ital. *vino de buon odore*. Hisp. *vino che ole, echando de si odor*.

Aromatites.

Vinum aromatites Plin. ἀρωματίτης οἶνος, θύϊνον πῶμα Herodoto, velut aromatica potio. Al. gewurtzer wein / hippocras / oder claret. Belg. Hippocras / claret wyn. Gall. *hippocras*.

Vinum

Vinum saccatum. Vinum saccatum Plin. σακίας Poll. σακκίς Eupol. Al. durch ein sack abgeziegener wein/ hippocras. Belg. door eenen sack gedaen oft ghegotin wyn.

Vini latex. Vinum igne eliquatum, vini latex. Al. brantswein. Belg. Gheberande wein. Gall. *eau de vie, eau ardente.* Ital. *acqua vita, aqua di vita.* Hisp. *agua ardente.*

Patrium. Vinum patrium, vinum indigena Plin. ἰθαγενὴς οἶνος Hipp. αὐθιγενὴς Athenæo. Al. & Belg. Landtwein. Gall. *vin du pays.* Ital. *vino della patria.* H. *vino di su tierra.*

Honorarium. Vinum honorarium Cic. γεραίοχος οἶνος, γεραίρειν Hom. Al. Schenckwein/verehrung wein/ Belg. Presentarie wein/ stadtpotten wyn. Gall. *vin d'honneur.* Ital. *vino da presentar, ò far presente.* H. *vino di honra, y que se da,* quale principibus aut exteris Legatis offerri solet honoris ergò.

Præcium. Vinum præcium Virg. Præliganeum Catoni, siue quod præ omnibus legitur & vindemiatur, siue quod in vsum familiæ operatúmque ex vuis ante iustam maturitatem collectis fit. Al. Der erst wein im herbst. B. d'eerstie wyn, vroechwyn. voorwyn/ G. *Vin premier vendangé.* It. *Vino della prima vindemia.* It. *Vino de la premiera vindemia.*

Operarium. Vinum operarium Plin. quod operariis exprimitur. Al. Botten oder knechten wein, B. Dranck voor de botten eun vercleden/ G. *Vin de manouuriers ou de famille.* It. *Vino di famiglia.* It. *Vino de obreros.*

Tortiuum. Vinum tortiuum, δευτερίας οἶνος. Al. Presswein. B. Perfse oft gheperste wyn. G. *le pressurage.* H. *vino de mosto torcido.*

Fæcatum. Vinum factum Varr. in dolia conditum, nec turbulentum amplius: doliare vinum Vlpiano, nouum necdum veteranum, ac proinde vilius. Al. Führ wein/ ghefaster wein. B. Voeder wyn, gevaette wein. G. *vin paré.*

Molle. Vinum molle Virgil. lene. μαλακὸς οἶνος Plutarch. Al. Milder wein. B. Milde mondelicke oft Lieflycke wein. G. *vin sauoureux & aimable.* It. *vin gustoso, saporoso, di buon gusto.*

Asperum. Vinum asperum, ἀγριος. Al. Harter wein/ der rauch/ onlieblich vnd hard ist. B. Straffe oft harde wyn. G. *vin rude degouteux.*

Mucidum. Vinũ mucidum Mart. Al. Ronachtiger/nuchtelender Wein/ wein der nach dem faß schmacht. Boh. Rienachtige. Riemachtige / oft vaetsche eun na t'uat schmackende wyn. G. *vin chansi, moisi.* It. *vino moffo.* H. *vino mohoso.*

Saccharum. Vinum sacco castrare Plin. sacco frangere, sacellare Nebrissensis ponit, vini vires emedullare σακκίζειν Plutarch. ἰσακίζειν οἶνον Eidem. Al. wein durch ein sack abziehen / auf daß ihme die stercke wergehe. B. wein lecken.

Transfusum. Vinum elutriare Plinio. Vinum de vase in vas transferre, quod & transuasare minus vsitatè dicitur. μεταγγίζειν τὸν οἶνον, ... Poll. Al. Wien ablassen oder abziehen. B. Wyn verlaten van de mondet trecken. G. *Fralater du vin.* It. *Tramutare il vino d'vn vaso al l'altro.* Hisp. *Trassegar vino.*

Crucium vinum. Vinum atrum & asperum [austerioris gustus Plin.] Crucium vocat Festus, Gallam Lucilius: De hoc vino Plinii austerioris gustus, vt etiam de vino Rhetico & Allobrogico, aliisque pluribus, videnda plura antè de vitibus.

Vinum Creticum siue Maluaticum, aut Aruisium. Commendantur hodie vinum Creticum, siue Maluaticum, Virgilio, Aruisium dictum, teste Hadr. Iunio, Chium & Monembasites λεγόμενος Athen. κρητικὸς, μονεμβασίτης. Al. Maluasey. Boh. Malàegie. G. *maluoisie.* Ital. *vino maluatico, maluasia & maruisia.* Est autem Aruisium, vnde nomen habet vinum, promontorium in insula Chio, vulgò dictum Maluasia, vel Maruisia. Belgii, inquit Dodonæus, & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispaniensibus certa proportione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt. *Vini maluatici adulterium.* Alii accipiunt Galangæ, Garyophyllorum, Zingiberis, Macis ana drach. i. puluerem conficientes grossum, quem macerant spiritu vini in vase ligneo bene obturato per 24. horas. Quibus peractis in sacculo vino per tres dies imponunt, acita vinum Maluaticum mentiuntur. *Maluatici compositio.* Aut accipiunt mustum feruefactum cum quo triticum ad consumptionem tertiæ partis despumando decoquunt, colant, vasis imponunt. *Aliâ.* Hìc subiungeremus rationem componendi vini Maluatici artificialis ex aqua & melle, nisi passim apud Authores eius descriptio occurreret.

Apianum, Moschatellinum siue Falernum. Vinum Apianum [vide antè, apud Plin. vitem apianam] siue Moscatellinum, Falernum, φαλερνος Athenæo vocatum, Germ. Moscateller. Belg. Moscatelle wyn. Gall. *vin moscatel,* Ital. *vino moscatello, moscatella. De vino Phalerno* scribit Gal. ad Pison. dicens, Vinum autem illud sit optimum, quale Falernum, quod Faustinianum appellant. Idem de Antidot. lib. 1. cap. 3. Eligenda sunt in conficiendis antidotis vina suapte natura, inter quæ Falernum non hac re solùm excellit, *Delectus.* verùm & omnibus aliis dotibus antistat, eligendumque ex Falerno id quod nondum est vetustate amarum, vt aliqui faciunt, hac in re ab iis qui theriacam rectè conficiunt, aberrantes: Cùm enim audierint, id quod semper ab omnibus solet dici, senescere cætera temporis diuturnitate præter vina, summè vetustum vinum admiscent.

Adulterium Moscatellini. Vinum moscatellinum ita adulterabis. Collige flores Sambuci, abiectis petiolis in aëre exsicca, in dolium, dum mustum feruere incipit, sacculum iis plenum suspendito, ac bis in die, quamdiu feruet mustum, sacculum in dolium exprimito, tandemque flores abiicito, & sic saporem & odorem vini muscatellini conficito. Aut recipe Glycyrrhizæ: Polypodii, Anisi ana Drach. ii. Nucis myristicæ Drach. iii. pulueriza grosso modo, & in vinum immittito: Aut musto feruenti Ocymum siccatum, aut Gallitricum satiuum imponito. Muscatellinum rubrum conficies hoc modo. Collige flores Sambuci nondum planè explicatos, horum recipe vnc. iiii. Cinnamomi Drach. ii. coq. cum musto rubro.

Vina calidarum regionum. Vina Maluatica, Muscatellina; Corsica, & alia ex Græcia, Hispania, Italia, & Languedoc nobis sunt valdè pernitiosa in communi potu, licèt optima ad cruditates ventriculi, ad colicum dolorem, & alios morbos à causa frigida: ac licet vina peregrina ex calidis regionibus aduecta videantur gustui grata, non temerè ea bibenda: nam nõ solùm nocent qualitatibus manifestis, sed etiam *Antipathiâ.* aliis occultis, antipathiâ quadam nobis contrariis, quia regiones nostræ diuersæ: cùm tamen sint familiaria & amica per sympathiam incolis, vbi illa crescunt.

Vinorum differentiâ Frambesiere. Vina Gallica enumerat Nicol. Abrah. à Framboisiere in regimine sanitatis. Vina Francica, inquit, quæ circa Lutetiam proueniunt, & in tota Franciæ insula, maxima ex parte alba & rubella, calida & sicca primo gradu aut principio sec. oligophora: vbi benè matura, grati saporis, studiosis apta, vrbium incolis, qui tranquilla & seden-

taria vite vtuntur: vaporibus acribus non replent caput vt Aureliaca, interna non vrunt vt Gasconica, Hispanica, & aliarum regionum valdè calidarum; non replent corpus stercoris excrementis, vt vina cruda & acerba: non coaceruant humores melancholicos qui pariunt obstructiones, vt vina crassa & nigra. Inter omnia Franciæ vina præstantissima existimantur vina ex *Coussi*: ideò dicata & reseruata Regio potui: plærumque sunt rubra aut rubella generosa, consistentiâ mediocri, grati saporis & potui iucunda: optima summè imbecillibus à Venere, & iis qui magnam passi euacuationem. Inter Campaniæ vina primum obtinent locum bonitatis & perfectionis quæ in *Ay* proueniunt: rubella, subtilia, delicata, palatui admodum grata, ad Rubum Idæum accedentia, expetita Magnatibus: prouocant tamen defluxiones & caput lædunt iis qui raram corporis texturam habent, bibenda ante dies caniculares, postea enim minuitur eorum bonitas. Inter vina Burgundica primum locum obtinent *Beaunensia*, consistentia mediocri, coloris oculorum perdicum, saporis grati: generosa, minùs vaporosa Aurelianensibus, vnde vulgare prouerbium,

Vinum Belnense super omnia recense.

Vina Aureliana magnifiunt in Francia ob generositatem & bonitatem: plærumque rubra sunt, mediocri substantiâ, boni saporis, ad Rubi Idæi saporem accedentis, generosa, ventriculo commoda: magis calfaciunt & nutriunt quàm Francica: verùm præ cæteris caput grauant & cerebrum lædunt: nocua sunt obnoxiis Hemicraniæ & defluxionibus, & iis quibus viscera calida & sicca: meliora sunt sec. anno. Diu cõseruantur vina ex Anjou. Vina ex Bar-sur-Aube, accedunt proximè colore, sapore, & bonitate ad vina ex Anjou. Vina Gasconica licèt calidiora & ficciora vinis Aurelianis, nihilominus non sunt ita vaporosa, nec ita citò offendunt caput, vt experientia cognoui, quia crassiora, nec ita subtilia.

De vino languente, vapescente, aspero, turbido, acescente &c. vt & de vinorum adulteriis peculiaris instituetur tractatio. Omne autem vinum vtplurimùm acescit, & in vappam transit circa Pleiadum occasum, & circa Solstitium hybernum, aut efflorescente iam Vite, & circa Solstitium æstiuũ & sub Caniculæ æstum, & in summa circa omnes accessiones & frigoris & caloris, aut largorum imbrium. Idem contingit & propter violentos ventos, aut vehemens tonitru, aut etiam iuxta tempus quo Rosæ florent, aut à fulgure violento. Plura qui volet, videat Constantinum Mizaldum, & Colerum.

Vina Coussi. Vina Burgundica Beaunensia. Vina ex Bar-sur-Aube. Vina Gasconica. Acescat quando, & cur.

De vini natura & facultate.

Vini naturam pro ætatis ratione differre nemo sanus dubitat. Vina vetusta neruos reliquaque sensuum instrumenta, lædunt, attamen gustu suauiore, iucundioréque sunt: quare vitanda iis qui internè alicuius partis imbecillitatem sentiunt. Nihilominus in secunda valetudine vinum eiusmodi paucum & aqua dilutum innoxiè sumitur. At nouum inflationes parit, ægrè coquitur, grauia facit insomnia, vrinasque ciet. Quod verò ætate medium est, vtroque illo vitio caret, proindéque ad vsum sanorum, ægrorumque deligendum. Insuper album [variat enim vinum pro ratione coloris] est tenue ac stomacho vtile, facileque in membra diuiditur. Nigrum verò crassum est, & ad concoquendum difficile, temulentiam facit & corpus auget. Fuluum vtpote quod medium est, medias etiam inter vtrunque vires obtinet. Album tamen tum in secunda, tum & in aduersa valetudine laudabilius. Sed & vina sapore distant.

Ætas vini variat naturam. Vina vetusta, Sensuũ instrumenta lædunt. Vina inflant. Vina ætate medium, optimum. Color album. Nigrum. Fuluum. Delectus.

Sapor enim atque quæ vino admiscentur, ea differre faciunt. Siquidem dulce crassis partibus constat & ægrè de corpore expirat, stomachum inflat, aluum & intestina, vti & mustum, turbat: sed minùs inebriat, vesicæ ac renibus aptum. Austerum vrinas magis expellit, sed capitis dolorem facit, ac temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: aluum cæterasque fluxiones cohibet. At vinum molle & sapore languidum neruos minùs tentat, minusque vrinas pellit. Passum & hepsema nigra quidem si fuerint, crassa sunt & corpora multùm alunt: at candida, tenuiora: quæ verò medio inter hæc colore sunt, medias quoque vires sortiuntur. Omnia tamen astringunt, languidos pulsus excitant, & faciunt aduersus venena quæcunque exulcerando necant, ex oleo pota & vomitionibus reddita, itemque contra meconium, pharicum, toxicum, cicutam, & lactis in ventriculo coagulationem: necnon & contra renum ac vesicæ rosiones & exulcerationes: nihilominus inflationes pariunt, & stomacho aduersantur. Priuatim confert Melampsithium iis qui alui fluxione laborant. Album magis cæteris emollit aluum. Gypso conditum neruos offendit, capitis grauitatem infert, viscera calore accendit, & vesicæ aduersatur: sed contra venena cæteris aptius. Picata aut resinata excalfaciunt, & concoctionem adiuuant, sanguinem excreantibus inimica. Quæ verò aparachyta, hoc est, maris expertia dicuntur, & sapam tamen admistam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, de corpore difficulter expirant, & stomachum malè habent.

Sapor. Dulce, crassum. Austerum caput tentat. Acerbum fluxiones cohibet. Molle. Passi Siræi. Hepsema. Venena. Lactis coagulatio. Exulcerationes. Melampsithium. Gypso conditum. Picatum. Maris expertia.

In vniuersum vinum omne meracum & syncerum, ac sua natura austerum excalfacit, facilè in membra distribuitur, stomacho conuenit, appetentiam ciborum inuitat, corpus alit, somnum conciliat, robur auget, & colorem commendat. Potum liberaliùs, auxilio est contra assumptam Cicutam, Coriandrum, Pharicum, Ixiam, Meconium, argenti spumam, Taxum, Aconita, Fungósve: nec minùs contra serpentium morsus, & omnium ictus morsúsve, quæ refrigerando necant, aut stomachum in vomitiones effundunt. Facit & ad diuturnam hypochondrii inflationem, rosionem, atque distentionem, itémque singultum, ac stomachi, intestinorum, & ventris rheumatismos. Vina conueniunt sudatoribus, & quibus corpus immodico sudore digeritur, maximè quæ sunt alba, vetera, & odorata. At quæ sunt vetusta simul & dulcia, renum ac vesicæ vitiis sunt accommodatiora: nec non vulneribus inflammationibúsque in succida lana commodè imponuntur. Quin & iisdem fera, phagedænica, & affluentibus humoribus irrigua vlcera vtiliter fouentur. Porrò vina quibus aquæ marinæ nihil additum est, austera, & alba, ad sanorum victus commodè vsurpantur. In his præstant Italica: vti Falernum (quod inter Italica principem locum obtinet,) Surrentinum, Cæcubum, & permulta alia è Campano agro, itémque Prætutianum, Adrianum & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis, Chium, Lesbium, & Phygilites, quod in Epheso gignitur. Crassa verò & nigra stomacho aliena sunt, flatusque pariunt

Vini facultas in genere. Meracum, syncerum, ac natura austerum. Alba vetera, odorata. Vetusta dulcia. Austera & alba.

riunt: attamen corpus augent: tenuia autem & austera, stomacho quidem prosunt, sed carnes alunt. At quæ sunt valdè vetera, tenuia & candida, vehementiùs vrinas ciunt, & dolores capitis inferunt, neruosumque genus largiùs pota tentant. In media ætate, vt à septimo anno, potui saluberrima sunt.

Modus bibendi vnde desumendus.

Modus autem pro ætate, anni tempestate, consuetudine, & qualitate vini decernatur. Optimè verò præcipitur, vt ne sitis immodica toleretur, & tantùm potionis adhibeatur, quantùm proluendis cibis sat sit. Siquidem ebrietas omnis, maximéq; iugis, frequentiórue perniciosa. Enimverò largior perpotatio neruos obsessos in dies remittere, morborúmque acutorum initia quotidie introducere, consueuit. Attamen moderatè aliquot diebus vino indulgêre, maximéque post aquæ potum vtile. Ita namque modo quodam, quæ sub sensum deinde cadunt recrementa ex alto euocantur, & per cæca corporis spiracula repurgantur. Sed illi perpotationi aquam superbibere par est: siquidem medicationis alicuius gratiâ factę ex composito temulentiæ, remedium affert. Et hæc hactenus de vini natura Dioscorides.

De Vino Alexandrino.

Miror, inquit Alexandrinus, fuisse Galeni tempestate inuentos, qui Vinum, ex præstantia quadam potus maximè nomine dignandum, alere quidem dixerint, at alimentum, quod illis τροφὴ erat, dicendum non esse contenderent, nimia animi peruicacia, & litigandi studio, idque verbo tenus: quoniam rem concederent, verbum negarent. τρέφειν οἶνον, ἀλλ' οὐ δεῖ τροφὴν αὐτὸν ὀνομάζειν. Alere & nutrire dicis, & nutrimentum non dices? Quis hoc vnquam Sophista euincet? Illud potiùs dicerent, quum non deessent copiosissimę dialecto voces, τροφή, σιτίον, ἔδεσμα, πρᾶξιν vtrunque esse, διὰ τὸ τρέφειν: alterum verò σιτίον, ἢ ἔδεσμα: alterum ποτόν, ἢ πόμα.

Plurima alia, nec illa leuis momenti, de nobilis huius vitis Fructus, Vini, inquam, simpliciter sic dicti, Natura, differentiis, qualitatibus variis, duratione, conseruatione, adulteratione, temperamento, vsu, viribus & noxis, hîc, cùm ex Veterum tum ex Neotericorũ, nostráque ipsamet obseruatione adiicere erat animus: verùm ne in immensam excrescat noster Codex molem, reliqua quæ huius Loci esse possent, in peculiarem reseruamus tractatum, breui prælis submittendum, in quo, ni nos spes fallit, Lectori beneuolo abundè satisfiet. Ac sic illis dimissis ad factitia vina, & factitios aliquot ex vino liquores properanter pergimus.

Vina Factitia.

Vina factitia.

Fictitiorum vinorum, aut si qui malunt, factitiorum, tot generum à Dioscoride descriptorum, nec pauciorum à Plinio, traditorum, quædam, tantùm in præsenti adscribemus (cætera enim sibi quisque petere legenda de suo simplici potest: ne actum agendum toties sit) ea scilicet, quibus aptiorem locum adinuenire haud potuimus. Et hæc sunt vinum Melitites, Mulsum, Passum, vina marina siue salsa, & vina quædam dulcia.

Vinum melitites.

Vires & vsus.

Vinum igitur Melitites, autore Dioscoride, datur in longis febribus, iis qui Stomacho sunt imbecilli: leuiter enim aluum emollit, vrinas ciet ac stomachum expurgat. Prodest & articulario morbo obnoxiis, nephriticis & capitis infirmitate laborantibus: vtile quoque mulieribus aquâ potantibus: siquidem odoratum est: corporáque alit. Distat à mulso, quoniam fit illud è vino austero ac vetere, & melle exiguo: Melitites autem adiecto ad quinque congios austeri mellis congio, & salis cyatho. Porrò in magno vase fieri ipsum oportet, quò locus amplior ad vehementer efferuescendum pateat, antedicto sale sensim asperso, quandiu efferbuerit: ac vbi feruere desierit, in cados alios transfunditur.

Febres. Aluus. Vrina. Arthritis. Nephritis. Differt à mulso. Melititis compositio.

Mulsum.

Delectus mulsi.

Mulsum præfertur, quod ex vetere vino austeroque & bono melle factum est. Tale siquidem minùs inflat, & celeriter in vsum venit. Ac vetus quidem corpus alit: quod mediæ est ætatis, aluo vtile est, vrinamque pellit. Sed à summo cibo sumptum, nocet: inter initia verò potum, stomachum implet, deindéque tamen appetendi auiditatem reuocat. Fit mulsum vt plurimùm, duabus vini metretis admixtâ vnâ mellis. Aliqui quò promptiùs perfici exhiberique possit, mel cum vino coquunt, atque ita transfundunt. Alii impensæ parcentes ad musti feruentis sextarios sex vnum mellis adiiciunt, ac vbi ferbuerit, eliquant: dulce autem permanet.

Vetus. Mulsi compositio.

Vina marina siue salsa.

Vina marina Varie factitari.

Marina vina variè factitari, auctor est Dioscorides. Aliqui enim protenus vt decerptæ calcatæque sunt vuæ, aquam maris admiscent: nonnulli priùs in cratibus vuas Sole siccant, iisque deinde calcatis marinam adiiciunt. Alii passas priùs vuas in doliis aquâ marinâ macerant, moxque calcatas exprimunt. Et eiusmodi quidem vinum dulce euadit. Quę tamen austeriore gustu temperantur, etiam in febribus subsidio sunt, siquidem meliora defuerint. Valent & ad aluum subducendam, prosuntque purulenta excreantibus, iisque qui aluo sunt dura, quique facilè ex vinorum Aminæorum vsu capite tentantur: attamen & huiusmodi vina stomacho aduersantur, flatusque pariunt. Sitim porrò facit, neruos infestat, & à valetudine sese recolligentibus haudquaquam idoneum est.

Vires & vsus. Febres. Aluus. Pus. Sitis.

Vini salsi genera septem Plinius. Bion. Vsus. Compositio.

Vini salsi genera septem enumerat Plinius his verbis. Apud Græcos iure clarissimum nomen accepit, quod appellauerunt bion [abion Turner. bizon Vet.] ad plurimos valetudinum vsus excogitatum. Fit autem hoc modo: Vuæ paulùm ante maturitatem decerptæ, siccantur acri Sole, ter die versatæ per triduum, quarto exprimuntur, deinde cadis Sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, idq; translatum in album mustum leucochrun appellatur. In aliis autem Gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant. Thalassiten autem vasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit vetustas. Necnon apud nos quoque Coum vinum ex Italico faciendi rationem Cato demonstrauit, super cætera in Sole quadriennio maturandum [coquendam Vuam] præcipiens. Rhodium Coo simile est, Phormeum [Phorineum cn. fortè, Bhormium, vel Pormium] salsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad vetustatem mediam peruenire existimantur. *Idem alibi ait.* Fictitium non potest videri, quod Bion

Leucochrun. Tethalassomenon. Thalassites. Coum. Rhodium Phormeum. Bis Vires

appellauimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

Vnde dictũ

Bion, vt testatur Rhod. lib. 26. cap. 8. dicitur, quòd ad vetustatem accelerandam affuso mari cogeretur. Marinam enim Veteres vinis miscebant, tum vt gratior sapor esset, tum vt celerior & præcocior vetustas contingeret. Maris expers vinum Gal. 12. Method. ἀθάλαττον vocat. Hermol. in Diosc. à festinatione nomen impositum, quasi violenter fiat. Plaut. in Rud.

Aparachyt.

Quasi vinis Græcis Neptunus nobis affudit mare.
Itaque aluum prodisparauit nobis salsis poculis.

Vini Græci faciendi rationem Cato docet.

Vini verò dulcis & Græco similis conficiendi modum Columella tradens sal vino additum id incorruptum seruare.

Stillatitius ex vino liquor, vulgò Aqua vitæ.

Aqua vitæ siue ardens

Elicitur ex vino liquor quem *Aquam vitæ*, & *aquam ardentem* vulgò appellant, quòd veluti ex herbis aut aliis stillatitij liquores, eodem ac simili modo è generoso vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica passim appellitant. Est autem eiusmodi liquor colore & consistentia cùm ex herbis distillatis aquis, tum & simplici puræ aquæ, colore similis, sed facultate longè diuersus. *Vitæ* cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & conseruandam & prorogandam faciat. *Ardens* verò dicitur, quia facilè flammam concipit. Cùm enim vix aliud sit, quàm generosissima ac tenuissima vini pars, citò admotâ ignis flammâ accenditur ac ardet.

Aqua vitæ cur dicta. Aqua ardens.

Temperamentum.

Calidissimus hic liquor est, & subtilissimarum ac tenuissimarum partium, tertio ordine calidus ac siccus, & quidem intenso, præsertim qui purior, quò enim purior, hoc & calidior, siccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum distillationes.

Vires & Vsus.
Calor naturalis.
Sensus

Prodest verò hæc ex vino stillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vti senibus ac decrepitis. Calorem naturalem & fouet & auget: vires tuetur, reparat ac intendit: vitam producit, sensus omnes vegetat, memoriã nõ modò cõseruat, verùm & redintegrat: visum acuit: vtilis est a lepticis ac caro, si febris absit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus: facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem: ventriculum languidum excitat ac excalfacit: flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in intestinis hærentes discutit: cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter resistit. Tanta in corroborando corde, ac sensuum organis excitandis huius vis ac potentia est, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medii mensura sumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita. Subinde hoc modo vsurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam restituit: quæ purissima ac exquisitissima est. Dentium dolores in ore detenta sopit: lenit & neruosarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante accessionem, præsertim post morbi statum exhibere audeant. Exhibenda autem hæc aqua

Caros

Homo moriens

Dentes

ex vino, cum magno in morbis est iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida sit, & partium tenuissimarum, ac nec aliud, quàm spiritus ipse vini, citissimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexia ideircò occupatis, Comitiali morbo obnoxiis, Hemicraniâ, Cephaleâ, aut vertigine ex frigida licèt causa laborantibus, non tamen tutò semper dari potest: nisi enim materia morbi effectrix omninò sit exigua: & temperamento ipse ægrotus, perquàm frigido, citra periculum exhiberi nequit: fusis siquidem humoribus caput ampliùs impletur, & morbi vis intenditur. Quòd si verò & calidi adsint humores, veluti sanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Morbi capitis.

Nocet verò hæc aqua omnibus naturâ ac temperamento calidis, summè biliosis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis est, sæpiùs aut copiosiùs sumpta.

Noxa.

Chimistæ quidam vini fortissimi non adulterati lib. xii. ampullæ indunt, & per vas refrigeratorium, vulgari modo destillant, vsque dum vini efficacia imminuatur: tunc amoto vase quod excepit vinum distillatum vitro amolo recondunt diligentissimè, ne quid expiret, & in aquam calidam ponunt, sinuntque ebullire per dies octo: postea in vapore balnei spiritum vini subtilissimum extillant. In hoc autem opere tria notari debent: primò ne vas in quo vinum digeritur altiùs aquæ calidæ imponatur quàm vinum appareat: secundò, vt commissuræ luto optimè circumlinantur: tertiò vt spiritus inter destillandum rectè separentur à vino, caloreque moderato euocentur.

Tria in hoc perficiendo notanda.

Porrò iidem Vinum Alcalizatum, vt vocant, parant, dum aquosam materiam ex destillatione vini relictam, exhalare sinũt ad succum fæculentum vsque: hunc deinde probè exsiccant, conteruntque, & igne vehementi in calcem albam redigũt, quam sal vini appellant: Postea spiritus vini vncias duas, salis eius semunciam miscent, induntque ampullæ: hanc diligenter occlusam per dies 24. in cineribus sinunt. Mox ex iisdem primùm lento, deinde fortissimo igne educunt: postea salem relictum iterùm exurunt, conteruntque, & spiritu vini imbuũt, digerunt, euocantque vt priùs, atque hunc laborem toties reiterant, donec sal per operculum extillarit: sic nobilissimum vini spiritum alcalizatum prouenire aiunt, ad rerum colores extrahendos.

Vel Vini rubri valentissimi, vt Hispanici, aut Alsatici, aut alterius similis, libræ octo pellicano, aut ampullæ vitreæ satis amplæ infunduntur, & vase diligenter obturato, macerantur in fimo equino, vel aquâ moderatè calidâ diebus triginta: tunc oleosus liquor phlegmati innatare videbitur: qui igne lento in ampulla frigidiusculè tandiu separatur, donec oleosum illud tenue vel spiritus vini vegetabilis à summitate operculi emanare desierit. Hic postea rursus in aqua calida digeritur per dies viginti quatuor: atque sic è libra vini emergit essentiæ scrupulus, verum ad vitam producendam præsidium. Ex hoc vini liquore subtilissimo essentiæ siue tincturę rerum, & aquæ vitæ parantur, dum stirpium plantæ & odoramenta, nec non metalla, aliaque terræ fossilia præparata in illo macerantur, liquantur, extrahuntur, destillanturque. Experientia constare scribit Ringelberg. si vino exusto Linum immergatur concipere quidem flammam posse, sed non aduri.

Vinum Alcalizatum

Sal Vini.

Fæx vini.

Fæx vini. SVperest vt de Fæce Vini pauca dicamus. Hæc crustæ instar concreta vasorum ac cadorum vinariorum lateribus adhærescens, adeò sicca & solida euadit, vt in puluerem atteri possit.

Tartarum. *Nomina linguarum.* Hanc officinæ *Tartarum* appellant, Græci τὴν τρύγα: Germ. Weinstein. Belg. weinsteen. Gall. la *greube*: It. *Feccia*, Hisp. *rasura de Vino*. Laudatur verò à Diosc. è vino veteri Italico: sin minùs ab aliò consimili. Nostra ætas eam commendat, quæ è vino albo colligitur, & Tartarum vini albi nuncupat.

Delectus. Vsus huius fæcis ad multa. Habet enim vim, iuxta Dioscoridem, supra modum vrendi, detergendi, cicatricem inducendi, astringendi, & vehementer exedendi, siccandique. Et hinc œdemata per se & cum Myrto cohibet: ventris stomachique rheumatismos in cataplasmate adhibita sistit: muliebre profluuium abdomini & verendis imposita mitigat: panos nondum exulceratos, itemque tubercula discutit. Turgentes mammas fluique lactis impatientes cum aceto peruncta extinguit. Abundè vt Ægineta ait, desiccat ac discutit. Adstrictoria ei subinde facultas ex vini specie, vnde colligitur, accedit. Facit ad humidas corporis affectiones, prodest cachexiæ ac hydropisi, præsertim Leucophlegmonia laborantibus. Vtilis & Argentariis. Argentum enim hac poliunt ac purificant. Sed & tinctores pannorum ad suos eam conuertunt vsus.

Vires & Vsus ex Dioscoride. *Oedema Rheumatismus. Panus.* *Vires ex Ægineta. Cachexia. Hydrops. Argentum hac politur. Panni tinguntur.*

Vritur hæc fæx. Vritur hæc fæx non rarò, vt Alcyonium, antè diligenter exsiccata. Sunt qui testæ nouæ inditam igni largo crement, vsque dum tota inalbescat, & linguam tactu vrere videatur, quod signum legitimæ ac perfectæ vstionis est. Alii ignitis carbonibus fæcis glebam obruunt, & similiter faciunt. Sic vstam Græcis φρύγιον appellari Ægineta ait: Officinis Tartarum vstum & calcinatum. Vehementer causticam siue vrentem, abstergentem, ad cicatricem perducentem, adstringentem, exedentem & valdè resiccantem vim, Dioscoride autore, habet: vngues scabros cum resina eiicit: medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admiscetur. Vtendum eâ, inquit Dioscorides, recenti quoniam celeriter euanescit: vsta siquidem vini fæx, citò humida fit, ac in liquorem resoluitur. Idcirco qui ea vti volet, vitreo aut vitreato vase diligenter obstructo, in calido siccoque loco, repositam habeat oportet. Colliquescit verò hæc & in liquorem resoluitur, si sacculo ex lino alicubi in cella subterranea frigida suspendatur. Lepras, scabies, impetigines, aliasque cutis & faciei fœditates citissimè tollit: addita æquali mensura ex rosis stillatitia aqua, & tanto quãto ad linimenti consistentiam satis sit; quo vesperi affectæ partes illinendæ sunt. Fit & liquor tartari aliis modis.

Vngues scabri. *Delectus. Repositio. Oleum tartari. Vires & Vsus.*

Cinis Vitium & fæcum Vini. *Vsus.* Cinere Vitium & fæcum vini, teste Trago, e-rustarum, quidam victum suum quæritant. Nam cùm fæces destillatæ fuerint, quod reliquum est siccatur, & pòst in cinerem redigitur, quo ad colores, & ad saponem conficiendum vtuntur. Vterque cinis Chirurgicis quoque magno vsui esse potest, in fœdis condylomatibus & thymis.

Acetum.

Aceti materia ex quo. *Acetum naturale.* Ex liquoribus, quicunque potus vini vices exhibent, penè omnibus fit acetum, natura & arte. Natura, cùm vinum aut ceruisia in loco nimis calido detinentur, vel cùm eadẽ nimis diu seruantur. Arte, cùm vinum aut ceruisia coquitur, refrigeratisque fermentum, aut panis calidus hordeaceus [qui vnus omnium præualet] aut pisa, aut hordeum tostum imponitur. Alii panem tostum in aceto aliquoties reiteratis vicibus macerant & siccant, vinòque aut ceruisiæ imponunt.

Acetum artificiale.

In tempore sic acetum parant aliqui. Sal, piper, fermentum, aut (quod citiùs & minori sumptu fit) lapides, lateres, aut chalybem candentem in vino extinguunt. Vide hac de re Colerum lib. 2. suæ Oeconomiæ. Si vasa mellaria (κηρία Gal. vocat) aut faui lauentur aqua, eàque decoquatur, fieri saluberrimum acetum, apud Plinium præcipitur. Rondeletio probabile non videtur, acetum ex melle fieri, sed potiùs ex propoli, quæ acidum oleat. Ast contra experientiam: Fit siquidem ex melle cocto cum aqua.

Rondeletius not.

Acetum, quod secum quilibet deportari valeat, sic efficies. Accipe tartarum, macera nouem aut decem diebus in aceto forti, exsicca in Sole, idque repete secunda aut tertia vice, ad vsum. Si necessitas adsit, puluerisa, in vitrum vini parum impone de puluere, & habebis acetum.

Dicitur à Græcis ὄξος, German. Essig/ Belg. Azyn/ Edick & Eeck: Gall. *vinaigre*: Ital. *Aceto*: Hisp. *vinagro*. Boh. Ocet. *Nomina linguarum*

Cæterùm acetum, authore Dioscoride, refrigerat & adstringit, stomacho est vtile, & appetentiam cibi excitat: erumpentem vndecunque sanguinem potu insessùve sistit: prodest alui fluxionibus, cum cibariis coctum; cruentis vulneribus idoneum est, ac inflammationes arcet, in succidis lanis aut spongiis impositum. Reprimit & procidentiam sedis vuluæq; item gingiuas abscedẽtes & sanguine manantes. Est etiam efficax ad nomas, erysipelata, herpetas, lepras, lichenas & pterygia, si cum aliquo conuenienti misceatur: phagedænas vlcerum, nomasque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum sulphure auxiliatur: sugillata tollit, cum melle inunctum. Contra capitis ardores, cum rosaceo in succidis velleribus aut spongia imponitur. Ad hydropem, auditum difficilem, auriumque sonitus ac sibilos, feruentis vapor proficit: earundem quoque vermes instillatum necat. Panos coërcet tepidi fotus, aut si imbuta eo spongia admoueatur: & pruritus permulcet. Contra venenatorum morsus, quæ refrigerando nocent, calidi fotus prodest: vti frigidi, contra eorum ictus quæ exurens virus eiaculantur. Calidum potum atque vomitionibus redditum, aduersus omnia venena efficax est, ac præsertim contra haustum meconium cicutámve, sanguinem in ventriculo conglobatum, lac ibidem coagulatum, fungos, ixiam, taxúmque, cum sale. Haustu voratas hirudines, si sorbeatur, eiicit: tussim veterem mitigat; & recentem lacessit. In Orthopnœa, calidum commodè sorbetur. Sed & gutturis fluxiones gargarizatum inhibet: anginis & laxatæ columellæ conuenit: nec non & calidum contra dentium dolorem colluitur. Aceti nequitiæ inest virtus magnos ad vsus, inquit Plinius, sine quibus vita mitior degi non possit. Summa ei vis in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit vt infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturque quoties cum aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu, &c. Idem alibi aceto facilè gummi elui, margaritas resolui, murænasque gustu eius in rabiem agi scripsit. Metallis viridem colorem induci, si humectentur de aceto salso, autore Ringelbergius.

Aceti vires & Vsus Diosc. *Stomachus. Sanguinis fluxus* *Inflammationes.* *Erysipelas* *Podagra. Sugillata.* *Hydrops.* *Venena.* *Hirudines. Orthopnœa.* *Dentes.* *Aceti vires, Plinio.* *Fastidia. Margaritas resoluit.*

Tempor. Sunt referendi nobis hoc loco, ficuti etiam in aliis fecimus, quicunque tractationem hanc ingrediuntur, præcipui Aceti in Medicina & culina vsus. Frigidum igitur naturâ omnium iudicio Acetum statuitur, longè autem magis ficcans: *penetrat.* Reuera namque exiccantissimum. Cæterùm in Aceto penetrandi, atque ad profundum se per omnia indendi vis, ambas hasce efficaces magis adiicit, vt his particulæ omnes imbutæ nihil putrefactionis causis obnoxium expositumve relinquant, ipsæ primò ficciores factæ, ne peregrinum humorem facilè excipiant, frigiditate autem cùm externum calorem arceant, tum internum inuentum priùs inclusumque coerceant. Iam ex calidis Aceti particulis, quamuis non multis, acrimonia sæpe tamen multa, quod acria omnia faciunt, ipsa quoque partem suam excludendis putrefactionis causis conferet, atq; hac conditurâ res nō minùs quàm ex sale custodiuntur. Condiendi cibaria, & opsonii præparandi ratio, ibi incidendi dissecandique facultate, potissimùm illi, quâ rerum constitutionis plerunque durities, & humorum crassities tollitur, attenuatúrque glutinositas, acrimonia abstergitur, calidæ paulò magis partes frigiditatis potentia ad temperamentum deducuntur, ac si *Facultates aceti variæ.* quę frigidæ insunt, calorificam eæ quoque vim sentient temperatiores factæ. Quapropter, quæ multa condire alia non poterunt: Acetum condierit, diuersarum atque etiam contrariarum facultatum viribus pollens. Quibus nominibus *In condimenta Obsoniorum venit.* in condimenta opsoniorum penè omnia iure meritoque venire potest. *Intinctus ex eo parantur* Intinctus autem parantur ex eo cuiuscunque generis, modò sinapi, modò oleo, modò saccharo additis, modò odoratarum herbarum seminibus, & aut aromate aliquo gratiam intinctibus addente, aut rosarum odore conciliato, maceratione earum. Sæpiùs i- *Embamma* psummet appositum per se dapibus multis Embamma fecit, quarum præsertim glutinosior crassiórque substantia, humórque extenuari postulent, tum ex quibus timetur bilis, cuius humoris vim reprimere Acetū aptissimū iudicatur.

Noxa At idem in temperamento melancholico, affectibúsque, peculiariter damnatum, neruis neruosisque partibus inimicum: vtero, intestinis, ventriculo, nisi bilioso, aduersum, mulieribus insuper noxium, & iocinoris virtutes debilitare existimatum: nempe nimio sæpè vsu, & intempestiuo, refrigerato viscere, quemadmodum neruosis quoque partibus qualitatis eiusdem efficacia, sed & penetrabilitate officere maximè potest, acrimoniæ non minùs sæpè violentia læsis. Ventriculum quidem, eiúsque præsertim os, quò maior in hoc sensus, ita quandoque vehementer ingruens, afficit, vt manifestò veluti percussionis eiusdem læsionem sentiat: os quidem nonnunquam ipsum, linguáque, ac palatum, non satis acrimoniam ferunt: sæpè etiam antequàm admoueatur ori, perhorrescunt. Hoc quidem acerrimum facit, quod *Acrimonia eius vt retemperatur* facilè aquâ retundi, aut vino, aut mitioris alterius alicuius succi additione, poterit. Saccharo alii, alii passulis, mitigant: sicuti è diuerso, paulò magis fatuo ex aromate acrimoniam, pipere præcipuè, & gingibere quærunt.

Acetum porrò mulsum, quod Oxymel vocant hoc modo à Dioscoride temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini minam vnam, mellis minas decem, & aquæ sextarios quinque, pariter coquit, dum decies efferbuerint: mox vbi refrixerint, diffundit. Constat porrò sumptum crassos humores extrahere, atque ischiadicis, arthriticis & comitialibus opitulari. Est & auxilio contra *Vires & vsus* morsum viperæ & lacertæ quam Sepa vocant: *Humores crassi* itemque contra haustum meconium, ixiámue, *Venena.* anginis denique vtiliter gargarizatur. De aceti natura & viribus, plura tract. part. quem de vite eiusque præcipuo fructu breui publici iuris fa- *Angina.* cturi sumus.

Vitis vinifera silv. siue Labrusca.

Cultiuam hæc refert caudicibus, ramis, articu- *Descriptio.* latis sarmentis, foliis, clauiculis, flosculis & fructu, quem tamen non perficit, sed immaturum, du- *Fructus* rum, ac austerum relinquit.

In sarmentosam, ait Lobelius, arboreamque penè sobolem luxuriat, prolixitate anfractuum, vnde sterilescit, aut minores, minúsque sapidas & maturas vuas fert, easque raras & perpaucas. Virg. in Bucol.

——aspice vt antrum

Syluestris raris sparsit Labrusca racemis.

Oenanthen à Labrusca separat Dioscorides, La- *Diff. a...* bruscam duum statuens generum. Nos autem Oenanthen non vnius Labruscę modò florē esse, sed vtriusque asserere non dubitamus cum Matthiolo: cùm non aliud Veteribus significet *Oenanthe duplex.* Oenanthe, quàm Vitis florē, id quod ipse Diosc. in proprio capite manifestè declarat: quippe qui tradat Oenanthen vocari Vitis silu. fructum, cùm floret, nullius facta generis distinctione. Quin & idem alibi confirmat, vbi vini Oenanthini meminit, è feracis sylu. Vitis floribus fieri scribens. Ex his itaque abundè constat, non tantùm infructiferæ, sed etiam fructiferæ Labruscæ florem Oenanthen vocari. His adde autoritatem Galeni qui lib. 8. de comp. med. cap. 1. Oenanthen appellat Vitium silu. germen vnà cum floribus, ex quo succedentibus diebus Vua fiat.

Plinius lib. 12. cap. 28. Oenanthen vuam, non florem esse censet, Eodem, inquit, & Oenanthe pertinet, Vitis Labruscæ vua: colligitur cum flo- *Plin. corrigitur.* re cùm optimè olet. Sed in his Plinii verbis rectè suspicatur Matth. mendū subesse, rectiusq; legendum esse cum Dioscoride cùm floret, non cum flore. Quomodo enim quis vnquam vuam cum flore collegit? Cæterùm ad Vitis siluestris genus pertinere scribit Dodon. quas Plinius Triferas & insanas vocari refert lib. 16. cap. 27.

Ab hac Vite siluestri ea est diuersa, quam Gly- *Æquiuoca.* cypicron, seu Amaram dulcem, postea vocabi- *Glycypicros.* mus. Differt & ab illa Vite silu. Dalechampii, *Clematis altera latifolia. Bryonia.* quam Clematin alteram latifoliam hoc loco inscribimus. Nec est Bryonia, quæ eandem appellationem apud nonnullos cum Oenanthe sortita est.

Nostra, quam hîc tradimus, silu. Vitis Græcis *Nomina linguarum* ἄμπελος ἀγρία, Latinis Vitis spontanea, Oenanthe, & Labrusca dicitur. Germ. **Wild räben**: Belg. **Wilde Weinstock**: Gall. *vigne sauuage.* Angl. **wild wine.** Fructus eius Græcè [illegible], Hebr. *Rosar* & *Reuschim*, Germ. **Hertling trauben** dicitur. Illud silentio haud dissimulandum est quod etiam domesticæ vitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia siluestris Vitis vi multò magis adstrictoriâ pollet, is per excellentiam Oenanthe appellatur.

In squalidis agrorum marginibus variis in lo- *Locus* cis occurrit ac Prouinciæ & Narbonæ maritimis, altas plærumque scandens arbores. Non- *Tempus.* nullæ ex hoc genere Iunio mense, vt satiua Vitis, florem ostendunt.

Labruscæ folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, vim habent cultiuæ viti similem.

Ribe-

RIBES VULGARIS ACIDUS ruber.

CAP. II.

Descr.

Ribes vulgò dictus frutex, multis stolonibus parùm crassis, bicubitalibus & tricubitalibus exurgit; cortice spadiceo aut cinereo, materie infirmâ, virente, cum ampla matrice seu medulla; folia Vvæ crispæ foliis similia, sed multò latiora, sinuata, mollia, supernè virentia, glabra, infernè molli lanugine canescentia, sapore subastringente, acido & nonnihil acerbo; flores racematim cohærent plurimi ex pediculo tenui unciali & sesquiunciali, aciduli, quinque foliis pallidè virentibus, oris extrorsum reflexis constantes, staminulis sex sessilibus exiguis albis umbilicum medium, qui colore obsoleto est, stilo virenti minuto bifido lacunam aperientibus.

Veteribus incognita. Ribes Mauritanorum non est. Veteribus, quantum reor, incognita, & silentio involuta, quam plures id esse contendunt, teste Bened. Curt. quod à Mauritanis Ribes dicitur, ut nonnulli etiam recentium Medici, sub hac appellatione illo in Medicina utantur. Ast adstipulantibus Fuchsio, Matthiolo, Lugd. & aliis, Ribes Mauritanorum à nostro diversum est: nec enim respondet descriptioni Serapionis, dicêt Amat. & Dodon. id asserant; *Amati & Dod. lapsus.* ejusdemq; Ribes esse credant, vel ob saporem acidum cum quadam permixtum dulcedine. Verba *Amatus de Ribe.* Amati hæc sunt; Post Berberorum fruticem proximum erit citare, Ribes ferentem, quum de illo quoque antiqui nullam fecerint mentionem. Antiquos quum dico, velim intelligatis Hippocratem, Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Aëtium, Catonem, Varronem, Plinium, Palladium, & Columellam. Inest huic fructui sapor acidus, cum quadam permixtus dulcedine, unde similiter crederem, hunc ipsum fructum, quem nos Ribes appellamus, eundem apud Serapionem Ribes *Ribes Serapionis. Ribes officinarum.* esse, quum eundem saporem Serapio suo tribuat, quem in hoc Officinarum gustamus, nec enim in cæteris notis Serapio ab hoc communi quicquam deviat, proinde nostros Ribes, Serapionis quoque *Amatus refutatur.* esse crediderim. Ast Amatum cæterosque, qui putant hunc fruticem esse Arabum Ribem (de quo postea) hallucinari abundè constat. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore viridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est; neque enim fert hæc capreolos, neque ejusmodi foliis viret: tametsi fructu Ribem admodùm referat, quòd is gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse Ribis baccam auctor est Serapio. Sunt quoque nonnulli, qui *Poterium non est.* esse existiment Poterium, de quo apud Dioscor. Plin. & Galenum. Sed errant & hi toto cælo. Descriptiones conferant & videbunt discrimen. Totum Ribis fruticem circumvestit lanugo subtilis velut pubescens; spinis Poterium horret. Nec desunt, qui hanc plantam esse arbitrentur, quam Gal. lib. 7. de comp. med. sec. loc. Vrsi uvam appellat. Quorum *Vrsi Vva Galeni non est.* error ab ipsomet Galen: satis refellitur eodem loco: quandoquidem asserit hujusce Vvæ plantam Memæcyli folio virescere.

Matth. redarguitur. Halimum non est. Matthiolus scribit Lonicerum hallucinatum, Ribem vulgò dictum, Halimum dixisse, id tamen non comperio apud Lonicerum; meminit quidem alterius plantæ pro Halimo. Idem Matth. in post. comm. *Omnia Ribes silvestris Matthioli.* Lat. & Ital. & hist. germ. silvestre genus in collibus & montibus nasci tradit, hortensi simile, sapore tamen minùs grato, acerbiore, vehementiore. Genus quidem silvestre dulce mihi notum: nullum autem hortensi acerbius. Monachi autem hujus arbusti fructu omnes pharmacopœos falsò pro vero Ribes *Ribes falsa.* uti: quid autem sit eos adhuc latere. Talia & Cardanus, Ribes loco, inquit, sumitur frutice incerto, fructum in umbella [*debebat dicere in racemo*] ferente.

Synon. Ribes vulgaris acidus ruber vocatur Grossularia rubra, a Lugd. (à qua & Vva transmarina) Tab. Dod. gall. & lat. cui etiam Grossularia transmarina dicitur. Cam. ad Matth. Grossularium rubrum & transmarinum. Vulgo gallico apud Ruell. rubra Grossula, & transmarina. Gesn. coll. Ribes vulgò dictum, Acinos divi Ioannis, Itémque b. Ceanothus levis. Trago Ribes, & hortense. Cam. h. Ribes, vulgare baccis rubris. Matth. Ribes officinarum in Ep. & hist. Ribes vulgaris. Clus. Ribes vulg. rubro fructu dulci. Ribes Fuchs. Lac. Cronemburg. Bon. Apoll. Tab. Cæs. qui & fruticem sine spinis nominat. Lob. Adv. Ribes rubra: Obs. & Ic. Ribes Arabum, Ribesium Dodonæi.

Syn. C.B. C. B. pin. Grossularia 5. multiplici acino sive non spinosa hortensis rubra, sive Ribes officinarum: Ribes hortense, Trag. vulgaris fructu rubro, Eyst. Ribes vulgaris domestica, Matth. Cast. Ribes vulgo, Ang. Bellon. Cæs. Vva ursi, Dod. gall. Ribesium fructu rubro, Dod.

Nomina linguar. Germani nostri appellant Ribem Sant Johans Treübel/S. Johans Beerlin; quod sc. circa divi Iohannis Baptistæ diem ad maturitatem fructus pertingant, Belg. Besiekens ouer zee: Gall. *Groiseleis, Groiselles d'outre mer.* Ital. *Vuetta rossa:* Hispan. *Ribes:* Boh. Jahodi S. Jana: Hung. *Apro tengöri zölo;* h.e minor marina Vva.

Locus & Tempus. Passim in hortis nascitur, eorundem pulvinos & areas sæpiens, florens Aprili ac Maio, sub finem verò Iulij quandoque, sæpiùs verò Iulio mense baccas maturans.

Vires. Quæ de fructu Oxyacanthæ dicuntur, ea de acinis Ribis quoque ferè intelligi debent. Exhibendi *Febres ardentes.* sunt illi, Tragi consilio, ægris, qui ardentibus laborant febribus, neque non his qui calidas alvi fluxiones patiuntur. Namque hi acini sicut & Serapia & *Sitis* eclegmata, atque Rob (ut vocant) de Ribes, sitim *Rob Ribium.* immensam restinguunt, vomitiones sistunt, cibi *Vomitiones sistunt.* appetentiam invitant. Quidam Sacchari has bac*Variola.*cas condiunt sicut & Cerasa, quo pacto pueri variolis, aliisque alvi calidis profluviis laborantibus ap*Profluvia calida.*primè conducunt. Baccæ Ribis in sole siccatæ, ad *Baccæ siccatæ.* easdem affectiones asservari poterunt. Reliquas cum Oxyacantha easdem vires obtinet Ribes. Suc*Succus.*cus è baccis Ribes expressus, cum aqua Cichorij aut Acetosæ confert ad febres ardentes & biliosa alvi profluvia, autore Matthiolo, constringendo roborat ventriculum, & iis qui cholera morbo af*Cholera.*ficiuntur subvenit. Idem facit contra hæmoptysin, *Hæmoptysis* cum aqua Portulacæ aut Plantaginis bibitus. Vvu*Vvula*læ tumorem gargarisatus cum aqua rosacea curat. Fronti illitus, lachrymantes oculos adjuvat. *Oculi.* Dentes quoque vacillantes & gingivas corrobo*Dentes vacil.*rat. Folia vehementer adstringere testis est Fuch-

sius, Ribesij nostratis, ait Dodonæus, rubentes baccæ, quarum usus & non aliarum est, frigidæ & siccæ temperamento sunt, ordine secundo satis intenso, & cum partium tenuitate nonnihil quoque adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant: bilem reprimunt, sanguinem contemperant; putredinibus adversantur; sitim vehementer sedant; ventriculi subversiones, & choleram morbum sistunt; dysentericis ex calida causa laborantibus utiles. Syrupus de Ribes conficitur, ut de Granatis, acidus, cui etiam facultate omninò respondet. A vulgo Monspessul. pluris fit, quòd ibi rarior sit Ribes, quàm Malum Granatum. Ribesium ad sepimenta utile, tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere convestit ac ornat.

Putredines. *Dysenteria ex calida causa.* *Syrupus.*

RIBES VULGARIS ACIDUS, albas baccas ferens.

Descr. VUlgari similis foret, nisi cortice esset candidiore, florésque facilè diffluerent, ita ut sæpè remaneant paucissimæ baccæ, ac etiam singulares. Sed & alia differentia est; baccæ enim quamvis acidæ sint, albæ tamen manent, pellucidæ, uniones penè referentes, ejusdem tamen cum vulgaribus magnitudinis. Hujus meminit Clus. hist. nomine Ribes vulgaris albo fructu, quem ait Hungaris incognitum. C.Bauh. apud Matth. dicitur Ribes baccis instar unionum candidis. Eid. pin. Grossularia 8. hortensis fructu margaritis simili: Ribes fructu albo, Eyst.

Synon.

Locus. Montbelgardum Stutgardia ex horto Ill. Ducis VVirtemb. translata, ubi primùm observata est, floret & fructum fert eodem tempore quo vulgaris.

RIBES FLORE RUBENTE.

Descr. FIrmior hujus frutex est vulgari, ac robustior, cortice rubescente vestitus; foliis hirsutis, ad tactum lævibus, angulosis ut vulgaris, sapore tantillum acido; longis florum racemis, quos Maio in horto Ill. C. VVirt. Montbelgardensi profert, ferè palmaribus; figura ferè Uvæ crispæ floribus similibus, obsoleto rubore præditis, quorum fimbria quinque partita albescit, sapore subacido.

An Clus. Ribes vulg. 2 genus. An Clus. est Ribes vulgaris secundum genus amplioribus foliis & majore fructu, licèt acidi saporis ut vulgaris: hujus enim flos variat, quia qui in vulgari herbacei coloris est, in hoc eleganter rubet & puniceus est. An huic similis quam Ioannes Boisot in horto Bruxellis alebat? Hæc Clusius.

Synon. C.B. C.B. pin. Grossularia 6. hortensis majore fructu rubro: Ribes rubro flore, foliis & fructu majoribus, Clus. pan. & hist. Ribes baccis majoribus, Cam. major fructu rubro, Eyst.

RIBES MONOCARPOS.

Uva crispa rubro fructu. MIttebat anno 1598 aliud Ribes genus ex Anglia acceptum ad Clusium Carolus de Tassis, quod Uvæ crispæ rubro fructu appellatione inscriptum erat. Postea tamen è Iac. Gareti epistolâ Londino missâ fructum ferre intelligebat vulgari similem, paullò majorem, confertim tamen in eodem pediculo non nascentem, sed singularem ut in Uva crispa.

Fructus singularis.

C.B. pin. Grossularia 7. distinctis baccis.

RIBES ALPINUS dulcis.

Descr. RIbes Alpinus dulcis fruticat ut præcedens, tenui vimine, cinereo cortice contecto; folia ex alternis tuberculis, exeunt simul aliquot, cùm flore, plusquam dimidio minora vulgaris Ribis foliis, Uvæ crispæ æqualia, in tres acutos angulos exeuntia, in ambitu serrata, levissimè hirsuta, supernè atrovirentia, infernè læto virore splendentia, excurrente in angulos singulos nervo satis elato, gustu subdulci, ex pediculis semuncialibus, hirsutis; flores ex tuberculis iisdem racematim cohærent numerosi ut in vulgari, herbacei, sed floribus Ribis vulgaris magnitudini multùm cedentes, foliis tamen quinis perinde & apicibus constantes, odore gratissimo; singularibus flosculis ad pediculum adnascitur foliolum concolor tenue & oblongum. Uvæ breviores quàm vulgari; acini minùs rubri, subdulces, ferè insipidi.

Folia. *Gustus.* *Flores.* *Uva.*

Synon. Gesn. h. est Ceanothi lævis genus sylv. Rusticis Red beer. Eidem in app. Ribes sylvaticus. Lob. Obs. Ribes candidioribus foliis, acinis dulcibus. Lugd. Grossulariæ rubræ, sivè Ceanothi lævis genus circa sylvas Gesneri. Clus. Ribes genus quoddam, quod Austriacæ & Stiriacæ Alpes alunt, nihil vel minimùm à vulgari differens, fructu tamen non acido, sed dulci. Clusius, quod non silendum, iconem habet, qualem Lobelius pro Ribe Arabum exhibet, cum inscriptione, *Ribes vulgaris fructu dulci.* C.B. apud Matth. Ribes silvestris fructu dulci, aliàs à vulgari nil differens. Eid. pin. Grossularia 9. vulgaris fructu dulci: Ribes vulgaris fructu dulci, Clus. pan. & hist. Ribes minor fructu rubro, Eyst. Item, Grossularia 10. sive silv. rubra: Ribes silv. Matth. Gel. app. Lon. Cast. Cam.

C. Ceanothus. *Grossularia rub.* *Locus.* *Icon Clusii.* *Ribes silv.* *Locus.*

Vidi Genevæ in monte Saleve, deinde in Thuiri, ac etiam in montibus circa Basileam.

RIBES NIGRUM VULGO dictum folio olente.

Descr. FRuticat Ribes nigrum ceu vulgare, folia vitiginea, lata, aversâ parte leviter pilosa, odore fœtido: flores ex eodem tuberculo plures, aut racematim digesti, Uvæ crispæ floribus persimiles, concavi; quinque foliolis rubentibus extrorsum reflexis, totidem surrectis pallidè virentibus, alternante cum quinis fibris concoloribus situ; stilus in medio viridis; odor, qui & foliis, gravis; baccæ oblongæ colore nigro, quæ sive maturæ, sive immaturæ acidæ sunt, cum sapore parum grato, partim ingrato.

Bacca.

Ruell. us. Ruellium de hac loqui existimo quamvis descriptio ejus non placeat, quæ sic habet: Non est omittendum arboreum fruticem apud nos esse, quo

quo velut vivâ ſepe latiores hortorum areas, venuſtatis potiùs causâ, quàm mun menti, cingunt. Is altitudine ternûm cubitorum inoleſcit, & virgineâ fronde viret, ſupra modum aſperi, utriſque lateribus acuminatâ, medio in mucronem deſinente, ambitu leviter fimbriato, ſatis ad Lupi ſalictarij, vel albæ Vitis folium accedente; ramos fundit breves, in quibus excuſſo flore primùm bacculæ pendent virides, ut in Liguſtro racematim coactę, quæ maturitatem adipiſcentes nigreſcunt, guſtu & ſapore piperis, ſed mitiuſculo. Ex prorsùs rotundi Piperis faciem exprimunt: verùm deſideratur in eis retorrida illa rugoſaque maturitas; abeſt etiam illa validior amaritudo, guſtum Piperis ſapore complent; & os, quibus anima fœtet, odoris jucũditate commendant.

Piper olitorum. Piper olitores noſtri nominãt, quòd atrum Piper colore & ſapore forſitan æmuletur. *Piperaſtrum Rue.* Sit ergo noſtris Piperaſtrum, quoad melius vocabulum invenerimus. Vides itaque quàm cæca ſit harum rerum effigies.

Arbuſcula piperiſera. Matth. in Dioſc. eſt Arbuſcula piper racematim proferens, Venetiis viſa, faciémque illius plantæ prorſus exprimens, quam vulgus Ribem appellat. Et hinc meritò appellatur Ribes nigrum. In epiſt. *Amomum Dioſc.* ad Cortuſum ſcribit, ſe audire quoſdam Dioſcoridis Amomum eſſe recenſere. Sed quantas nectit nugas, qui ut videatur ſingulare aliquid conſpexiſſe, Piperis plantam Venetiis in horto Maphæi vigere fabulatur. Atqui ſi frutex ille Piper eſt, vel etiam Amomum, ut alij ſentiunt, parùm aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum (teſte Guilàndino eſſe poſſit.

Ribes nigrum. Cùm Amomum (ait Lobel. in Adv.) doctos diu exercuiſſet, & eos peregrina planta defeciſſet, noſtram Ribes nigram opinati ſunt, quæ vera non eſt. Eſſe ſcribit Apollo quoſdam [*eſt Anguill.*] qui Piper ſilveſtre Syrium, *Pimento del Rabo* Luſitanis vocitum, *Syrium piper. Apollo nis.* cujus plantæ, tum Venetiis, tum Patavij in hortis quibuſdam viſuntur, Amomum exiſtiment. Sed conſiderent docti, an Pimento del Rabo non falsò exiſtimetur fructus Ribis nigri, viſi Venetiis & Patavij, non autem plantæ Pimento del Rabo, ſive Piperis caudati. Lon. Ribes ſilv. ingrati odoris. Hadr. Amomum, Piper hortenſe ab holitorum gente dictum. *Piper hortenſe.* Tigurenſium quidam apud Geſ. quadrup. vocant Palmenſtauden nimis communi vocabulo. *Pſeudamomum.* Is Pſeudamomum eſſe conjicit, cujus folia & ramuli Sabinam herbam aut felis urinam quodammodo redoleant. Vocatur autem à Geſnero de coll. Ribes ſilv. aquaticum, Sabinæ ferè odore: *Ribes ſilv. aquaticum* de hort. Ceanothus Ribes acinis nigris: Item Amomum Arguillaræ, Amomum falſum, Pſeudamomum, Piper quorundam. Eid. cat. Amomum, in hortis præſertim Galliæ Piperis vocabulo olitoribus nominatum; *Piper obtereth.* Pfeffer mit bletter wie Edwardtwurtz: Piper obteres aliquibus Gallis vocatum. Cam. h. Ribes baccis nigris, minoribus & majoribus. Eid. ad Matth. germ. Ribis ſilveſtris quædam acinis nigris. Dod. gal. Ribes nigrum, *Groiſelles noires.* Bel. Schwertze aelbeſien. Lob. Obſ. & Ic. ut & Tab. (cujus icon *Tab. mal.* non in omnibus placet) Ribes nigra, ſchwartz Johans beer. Lugd. Iſos ſive Oclos niger Theophr. *Iſos ſive Ocos Pipirella.* Groſſularia nigra & aliis Pipirella, Officinis Ribes niger, Gallis *Poivrier & Groiſelier noir*; fructus *Groiſelles noires.* Cluſ. Ribes vulgaris nigro fructu, Vngaris ignota. C. B. apud Matth. Ribes fructu nigro. Eid. pin. Groſſularia 11. non ſpinoſa, fructu nigro: Ribes ſilveſtre Trag. Thal. Ribeſium fructu nigro, Eyſt. Frutex Ribi ſimilis fructu nigro, Cæſ.

Locus & Tempus. Copioſè ſe multiplicat in hortis: Februarij principio prorumpere incipit. Frutex Geſneri foliis Groſſulariæ hortenſis in multis Galliæ, Italiæque locis in hortis colitur. Tiguri ſpontè naſcitur, circa rivorum quorundam ripas, ubi facilè comprehendit tranſlatus in hortos, quem acinos nigros piperi ſimiles in calidioribus locis proferre aiunt, ſed Tiguri, ni fallitur Geſnerus, ſterilis eſt. *Tiguri ſterilis.* Creſcit abundè, ſi Camer. hort. rectè meminit, in montanis Miſniæ circa Annæbergam, atque ibi venenati quid iſtis baccis ineſſe aſſerunt, cum aliis in locis eſui eſſe ſoleant. Sunt qui foliis cibos condiant.

RIBES VERUM
Arabum.

Deſcr. Ribes herba Spicæ Celticæ naſcendi modo aliquo pacto naturam refert: ſiquidem ea ſub nive ferè perpetuò degit, folio Lapathi acuti prædita, ni grandius eſſet & rotundius, & ad Papyrum accedẽs, Baccas fert ex ſinu medio foliorum rubras, ut in Lauro Alexandrina, Hippogloſſo & Ruſco conſpicimus; ſeptena ut plurimùm à radice aſſurgunt folia, in quorũ medio fructus veluti racematim dependet, ex quo is ſuccus qui exprimitur, turbidus eſt lactiſque albedinem habet: ideò aliquantiſper ſini & inſolari decet, donec clareſcat & depuretur. Hactenus Bellonius, cui lucem addent quæ ex Rauvvolfhio paullò diverſa *Deſcr. Rauvvolf.* (etſi eandem videantur plantam ambo intelligere) ſubjicimus: nolumus enim in planta non viſa, alterutrum corrigendi provinciam ſumere. De Ribe ergo Arabum ſparſim Rauvvolfhius; Vera Ribes Arabum, caules habet aſperos, longitudine ferè cubitali, craſſitudine pollicari, colore viridi, infernè (ut etiam meminit Serapio) rubeſcente vel purpuraſcente. Autumno inveni Septembri menſe, ſine flore & ſemine, duobus tantùm foliis præditum, tanquam primùm prorumpentibus, rugoſis, rotundis, Petaſitidis foliis æqualibus, ex pediculis craſſis, brevibus, quæ etiam grato illo acido ſucco, ſicut & caulis, plena ſunt.

Synon. Sunt apud Serap. qui putàrint Ribem eſſe, quam Acetoſam nominamus, & Lapatium: alij Granum acetoſum quod affertur ex Coraſcem. Illam Rhazes inter fructus recenſuit. Bellonius vult (ait Matth. in poſt. comm. Ital.) Ribem Serapionis eſſe plantam repertam in monte Libano. *Planta Libani.*

Verùm nescio quomodo possit convenire cum Serapionis descriptione cùm notas non habeat, quas tribuit ei Serapio, rotunda folia, capreolos, & arborem esse. Hæc ille. In meo quidem Serapione, arboris nulla fit mentio. Fructus est racemosus, ut scribit Bellonius: capreolos verò habere manifestè scribit Rauvolff. ad iconem, qui folia rotunda; & ipse Bellonius, rotundius Lapatho dicit. Card. var. lect. Ribes verum Bellonij in Libano. Rauvolffi Camer. ad Matth. Germ. & Lugd. in app. Ribes Arabum. Clus. hist. (qui libenter acquiescit sententiæ Rauvvolffij) Ribes legitimum. C.B. pin. Grossularia 12. Ribes Arabum foliis Petasitidis: Ribes Serapionis, Cam. h. An idem cum hac, Ribes Serapionis foliis Oxylapathi, Bellon. de coniferis, Dod. & Lug.

Ribes Libani. *Ribes legitimum.*

Locus. In Libano nascitur, si à Cedris paulò altius usque ad præcipitium montis scanderis. Halepum reversus Rauvvol. agnovit in Offic. Rob de Ribes ex veteri nomine & acido sapore. Non parva ejus ibi quantitas apparatur, aliò etiam mittenda, inprimis verò ad Turcicum Imperatorem.

Vires, & temperamentum. Ribes Serapionis frigida & sicca est ordine 1. Ex capreolis contritis exprimitur succus, qui coctione inspissatur. Ventriculum refrigerat, roboratque, confert cardiacis; sitim restinguit; fluxum ventris biliosum, & vomitum compescit, appetentiam excitat; utilis in morbillis & variolis; adversus hæmorrhoïdas & ebrietatem. *Morbilli.* Sapa de Ribes stomachum calidum confortat, autore Mesue, vomitum colericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat, biliosam vomitionem, seu fluxum colericum sedat, & alterat.

AN RIBES RAVVVOLFII, AVT illi congener planta?

Inter plantas, quæ in sportulis Doctoris Colij, sive Coolmans repertæ, unam etiam conspiciebam (Clusij verba sunt Exot. lib. 4. cap 21.) quæ licèt mutila, nec integra, mihi in memoriam revocabat ea, quæ in Cl. V. Leonardi Rauvvolfij Itin. Germanico sermone conscripto ante aliquot annos legeram. Is enim lib. 2. cap. 11. mentionem facit ejus plantæ quam Arabes appellant Ribes, ex qua Rob de Ribes conficiunt, cujus magnam copiam è monte Libano delatam in Iudicis Halepani horto videbat, ad Rob illud conficiendum, quod deinde Constantinopolim esset ablegandum. *Ribes planta congener.* Et cap. sequente ejusdem libri, Ribes plantam numerat inter eas quæ ab ipso in monte Libano fuerunt observatæ. Libro autem quarto, qui seorsim postea fuit editus, & Plantarum figuras additis nominibus dumtaxat continet, ejusdem Ribes primùm è terra emergentis iconem exhibet, binis solummodò foliis præditam. *Icon Rauv.* Cogitabam itaque apud me, an illa, quæ inter chartas conspiciebam folia cum suprema caulis parte, ad Ribes Arabum plantam referri possent (verisimile enim est, pluribus quàm in monte Libano locis nasci, quandoquidem apud Medicos Arabes frequens est ejus mentio) aliquot enim notas habere mihi videbantur non valdè dissimiles iis, quas suo Ribes Rauvvolffius tribuit, veluti foliorũ formam, tametsi Petasitis, quibus Ribes folia comparat, foliis longè inferiorum, nec adeò orbiculatorum, ut ille Ribes folia pingit, sed mucronatorum, deinde extimam caulis abrupti partem quibusdam folliculis præditam, iis ferè similibus capreolis, seu veriùs vesiculis quas Ribes plantæ adpingit. *Folio Petasitidis.* Quùm verò & folia, & caulis illa extima pars valde sicca essent, nihil mirum, si aciditatem, quam fortè habuerit, in illis deprehendere non potuerim: nihil tamen asserere volo, sed meam opinionem dumtaxat dubius profero.

Quâ porrò in regione eam plantam observasset & legisset Colius, nihil in chartâ quâ folia involuta, erat adscriptum, nec quidem an aliquo in usu apud incolas esse comperisset. Operæ pretium tamen me facturum existimabam, si mutilam plantam qualem conspiciebam, in tabellâ exprimendam curarem, quæ hîc adponeretur. *Icon Colij & descr.* Cæterùm, illorum foliorum quorum picturam hîc damus, nonnulla orbicularis pænè erant formæ, hoc est, quinque uncias longa, totidem lata, præsertim infimâ parte, pediculo cui videlicet inhærebant, proxima, summâ verò & aliquantulum mucronata; alia, tametsi ejusdem longitudinis & circa pediculum latitudinis, sensim tamen in mucronem desinebant, nec adeò sphæricæ formę erant, sed Hederæ folium angulorum expers, aut Cõvolvuli majoris quodammodo referebant, ejusdémque formæ unum inter reliqua conspiciebam, cujus longitudo & latitudo sex unciarum erat. *Folio Hederæ.* Porrò non valde densa sive crassa erant ea folia (nescio an siccitate id accidisset) & supinâ parte quendam viridem colorem retinebant, pronâ autem, ex albo pallescebant, & pediculis binas uncias longis nitebantur, à quibus nervus prodiens per medium folium secundùm longitudinem protendebatur, & ab illo deinde alij minùs tumentes nervi inæquali situ oriebantur, ex utroque latere quini aut seni, qui ad folij oras usq; excurrentes, intermixtis multis obliquis venulis, magnam gratiam folio conciliabant: summi caulis abrupta pars, teretes quosdam & oblongos folliculos inter folia proferebat, sed eos, ut mihi quidem videbatur, novellos & recenter natos, eósque inanes & siccos, ut facillimè confringerẽtur.

DE SAMBACH SEV ZAMBACH, & Iasmino quædam in genere. Cap. III.

Zambach multis (& veriùs meâ quidem opinione) dicitur de Gelsemino, ut Ang. Dod. gal. Lob. Adv. Matth. Cam. h. Clus. & Bellunensi, qui scribit Zambach absolutè sumptum, esse Lilium album. *Lilium album.* Gesnerus tamen in cat. credit Arabes per Zambachum intelligere Violam [*Leucoium*] quod non placet. *Leucoium. Cassia Virgilij.* Præterea hist. quadrup. Virgilij Cassiam esse putat apibus gratam. At consideratis iis, quæ de Cassia scripsit Virgilius, non video quomodo conveniat cum ea. Verba autem Virgilij posita sunt capite de Cassia poëtica. Idem tandem loco proximè citato pro Nersin Ieseminum vulgò dictum, aut Leucoia potiùs, quam ullum Rosarum genus usurpare mavult. *Gesm. et Nersin.* Nos tamen dicimus Rosam moschatam meliùs convenire cum Nersin quàm Ieseminum.

Sunt qui pro certo sibi persuadent Iasminum unguentum Dioscoridis ex floribus fieri, quos in Italia Gelsemini vulgò appellamus, inquit Matthiolus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus, tum Marcellus, qui inter Leucoij genera nostratem Gelseminum comprehendisse videtur, cujus sententia nõ probanda. *Gelseminũ differt à Leucoio.* Gelseminum differre à Leu-

à Leucoio abundè ostendit Serapio, qui alterum ab altero diversis capitibus distinguit. Nec de Gelsemino agens cap. 176. ullam Diosc. aut Galeni authoritatem adfert. Credimus ergo Diosc. cæterisque veteribus incognitum. Cæterùm Arabes Iesemin appellarunt, tametsi vernacula eorum lingua Zambach sive Sambach, vocitetur. Addit idem in com. Ital. cap. 63. Gualterum Germanum Argent. manifestè erralle qui existimarit Diosc. intellexisse de vulgari Gelsemino. Matth. olim in Diosc. meminit ex Serapione, Gelseminum floribus albis, cum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam se vidisse ait. Modo autem in post. com. dicta de diversis coloribus Gelsemini omittit, quasi ante scripserit non visa.

Iasine porrò Dioscoridis non esse Gelseminum comprobat Lob. in Adv. dicens. Concinniorem quàm certiorem ascivit sibi Gelseminum vulgatius flore albo appellationem de sententia doctiorum, quibus Iame dictum putatur, quasi Viola odora, quia solitum esset istius floribus oleum apud Persas imbui, quod tamen graviùs spirat, eóque arguit, non esse nostrum Gelseminum. Et Violæ latior significatio multò est, quàm ut certam quampiam plantam designare valeat, nedum hanc quam Mauritani Zambach & Gelseminum dicunt. Gelsiminum vulgare Cæsalpino videtur Diosc. Smilax lævis esse: quamvis Diosc. odorem floris subticuerit.

Iasminum [ἰάσμινον] quasi violaceum, à Violis quas ἴα vocant; vel Iosine quasi Violæ odor; aut Iasme quasi medicatus odor: Sambach & Zambach Arab. quibusdam Apiaria, quòd apes ejus floribus plurimùm delectentur. Germ. Jeyelräben: Gall. *Iessemin*: Ital. *Gelsimini*. Amat amœnos & calidos tractus habetúrque in viridariis & hortis.

Avicenna lib. 2. Canon. tract. 2. cap. 619. de Sambaco, Iasmin alba est calidior citrinâ, & citrina purpureâ; & est universaliter calida sicca in secundo. Est subtiliativa humiditatum, & confert senibus ejus oleum. Delet panum quod ex ea humidum, & quod siccum, & facit possidere citrinitatem multitudo odoramenti ejus. Ejus oleum confert ægritudinibus frigidis in nervis, & senibus. Ejus odor facit soda: veruntamen cùm hoc resolvit soda factum à phlegmate, quando odoratur: & purum oleum ejus facit fluere sanguinem ex naribus calefacti, cùm ipsum odoratur. Serapio de temper. simpl. cap. 176. de Iesemin quod est Zambach tradit ex Isaac eben amram, esse quoddam ex eo album, habens florem, & quoddam citrinum, & citrinum esse minus in operatione sua, & citrinum reperiri in Babylonia. Quùm teratur humidum aut siccum, & ponatur super impetiginem aut panum, expellit eos, & resolvi omnem superfluitatem frigidam, & conferre habentibus catharrum, & inducere dolorem capitis illis, qui sint calidæ complexionis, & oleum ejus esse juvativum in hyeme. Sed si calidus aliquis in complexione odoret ipsum nimis, timendum esse ne faciat fluere sanguinem ex naribus ejus. Esse etiam speciem aliam ex ea, cujus flos sit cælestis coloris. Idem ex Aben mesuai ait esse calidum in principio secundi gradus, conferre humiditatibus & phlegmati salso, & senibus frigidæ complexionis, & conferre doloribus quæ fiant à phlegmate viscoso. Ex Mesarugia folia Iesemin humida aut sicca poni docet super impetiginem aut panum, & auferre eos.

Iasminum differt à Leucoio. Iesemin. Zambach. Iasme Diosc. non est Gelseminum. Iame. Viola. Smilax lævis. Nomina linguar. Apiaria. Vires. Temper. Oleum. Modere. Impetigo. Catarrhus. Temper.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM flore albo.

Descr.

LOngissimis & lentis, licèt tenuibus viminibus, & nisi sustententur appositis pedamentis, procidui is donatum est, cortice viridante intectis: folia septem ad nervum alligantur, acuminata, Viciæ foliis ferè paria, glabra, atrovirentia; flores veluti in umbella suavissimi odoris ex oblongo gracili tubulo in calathū quinquepartitum explicantur, colore cādido. Matthiolo è seminibus semen rarissimum oritur, in aliquibus tamē locis edit Lupino simile. Cæs. Crassescit vetustate ferè specie arborea coëuntibus viticulis instar caudicis.

Sunt apud Lugd. docti, qui Pothon album à Theophr. lib. 6. hist. cap. 7. memoratum, Iasminum album putant; Desiderium vertit Gaza. Plinius sic interpretatus est: Sed maximè spectabilis Pothos, alterum candidius. Avicen. Zambac, Sambach, vel Iasmin alba. Isaac eben amram apud Serap. Iesemin sive Zambach album. Hermol. Iesseminum flore candido, & Viola Persica, Parthica & peregrina. Iesseminum Marcello. Gesn. h. Iasme floribus albis. Lob. Adv. Gelseminum vulgatius flore albo: Obs. & Ic. Gelseminum vulgatius. Cæs. Gelsiminum floribus candidis. Cam. h. & epit. Gelsiminum sive Iasminum, Zambach Arabum flore albo. Tab. Ger. Lugd. & C.B. Iasminum album; Miror Tabern. & assectam ejus Gerardum pro Iasmino cæruleo ponere eandem figuram, quæ albi, ac etiam pro Iasmino luteo, cùm luteum differat formâ. Cæruleum nullum vidi, nec invenio, qui intuitus sit, quamvis ejus mentio fiat apud Matthiolum & post. illum apud alios. Iasminum primum Anguill. Iasminum Cord. in Diosc. Dod. Clus. Cam. apud Matth. C.B. pin. Iasminum 1. sive vulgatius flore albo: Apiaria. Dod. Iasminum fl. albo Eyst.

Lobel. ubivis in hortorum angulis apricis & septo prædiorum cavædris surculo pangitur, adque ornamenta pergularum, pedamentis erigitur ad fornices. Cæsalp. floret post Rosam diutiùs è singulis foliorum alis. Fructum apud nos nequaquam perficit. Hyeme amittit folia.

Iasminum album sicut odore flagrat, ita & viribus multis pollet. Oleum ex hujus floribus confectum crudos discutit humores; frigidis ac catharrosis confert, & hyberno utile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutiùs odoretur, periculum adfert sanguinis & narium profluvij. Præcipua olei è floribus utilitas ad contractos, induratósque artus, articulos, tendones, nervósque: calefacit, emollit, aperit. Vteri morbos arcet, non solùm hypogastrio & locis muliebribus illitum, sed etiam potu aut enemate usurpatum. Simili modò prodest & doloribus colicis quos frigidus & viscidus humor concitavit.

Synon. Viola Persica. Zambach Arabum. Tab. & Gerar. error. Locus & Tempus. Vires. Oleum. Temperatura calidiore inimicum. Calefacit artus. Morbis uterinis. Colica.

IASMINVM HISPANICVM FLORE majore externè rubente.

Descr.

COr similes progressus & incrementa habet cum Iasmino vulgato, sed omnibus modis concinnius est; foliorum conjugationes tres quatuórve cum extremo impari alam complent, at singularia folia ex oblongo rotundantur non in mucronem

vulgari more desinunt, iisque latiora, propiùs plerumque se mutuò contingunt, extremumque adeò folium impar, contractius ac brevius, quàm in vulgato existit. Porrò autem & flores longè sunt majores speciosioresque ac fragrantiores, foliis obtusis (cùm vulgato sint acuta) intus lacteo candore, foris punicantibus.

Synon. Lugd. dicitur Iasminum puniceum Dalechampij. Gallis *Iasmin rouge*, & *Iasmin large*. Tab. Iasminum candiflorum. Ang. Gesmini [*Zambach*] species tertia. Lob. Obs. Chamægelseminum grandiflorum peramœnum, humile Gelseminum. Cæs. Gelseminum humilius, flore grandiore, supernè candido, infernè subrubente. *Gelsim. Catalonicum.* Cam. apud Matth. & Epit. Gelsiminum Catalonicum, Germ. Frembd Veyelräben/oder Jaßminen mit grossen blůmen. Ger. Iasminum candiflorum majus, Great white Gesemine. C. Bauh. apud Matth. Iasminum Hispanicum grandiflorum. *Ias. Hispanicum.* Eid. pin. Iasminum 4. humilius magno flore: Gelseminum humilius 1. Clus.

Locus & Tempus. E Chio insula Genua primùm advecta, inde Lugdunum. Qui Byzantium profecti sunt, affirmant plantam hanc in eo tractu & multis Peloponensi locis, à Græcis & Turcis studiosissimè coli, & ubivis in hortis spectari. Vt autem propagetur in vulgari inseritur. Floret Autumno & ferè per totam hyemem Patavij, Lugduni, Basileæ & alibi in urceis pensilibus culta.

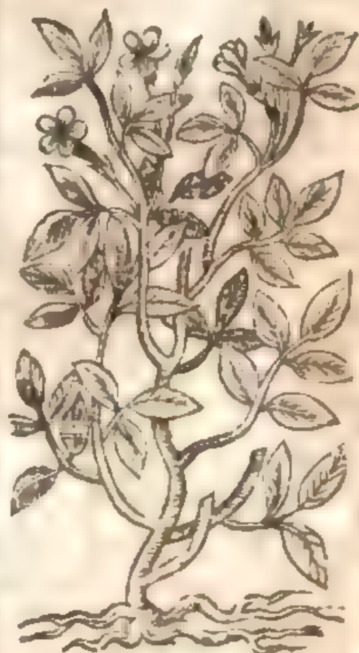
IASMINVM SIVE SAMBACH Arabum, Alpino.

Descr. Sambac, sive Gelsiminũ, aut Iesmin Arabicũ, ut autor est Alpinus, frutex est Cayri in Ægypto, sarmentosus, qui sarmentis serpendo altiùs se extollit, *Folia.* foliis Mali aurancij proximis, *Flores.* flores albi, octonis foliis præditi, omninò similes vulgaribus foliis, magnitudine odoréque prævalidiori, ac suaviori.

Vires & usus. Vsus florum est magis ad ornatum corporis, quàm ad sanitatem: nihilominùs parant oleum, *Oleum.* quo utuntur mulieres in balneis ad uterum calefaciendum & laxandum, ejus enim cirrhosis tumoribus maximè conferre expertæ sunt, *Tumores uteri. Partus iuvat.* ut partum etiam faciliorem reddant, oleum hoc & bibunt calidum, & ipso liniunt extrinsecus uteri partes. Vtuntur quoque eo externùs inungentes thoracis regionem, tum per os ipsum calidum bibentes, ad tussim, anhelitúsque difficultatem, *Tussis. Pleuritis.* & ad pleuritidem lethalem, in qua sputum maxima cum difficultate educitur, & ad peripneumoniam, atque ad dolores vehementes stomachi, intestinorum, atque uteri. *Stomachus. Intestina. Vterus.* Parant hoc nostri unguentarij ex dulcibus amygdalis atque Sesami seminibus, ex quibus odore florum Iesmini imbutis oleum exprimunt valdè odoratum.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM luteum, & cæruleum.

Descr. Iasmini vulgati ritu fruticat, virgultis viridantibus, angulosis, striatis, in quibus folia, aliàs terna Polemonij Monspeliensium ritu, sed acutiora, firmiora quàm in albo, interdum duodecuplo majora, ad Trifolij bituminosi culti folia magnitudine accedentia, aliàs verò pinnata ex una duabúsve conjugationibus costæ annexis, impari semper uno alam claudente: flores eo ordine & situ quo in Iasmino sive vulgato, sive Hispanico, foliis obtusis, luteis. Fructus mediocris magnitudinis, niger, oblongus, bina continet semina magna, nigra, oblonga, quà se mutuò spectant plana, altera parte modicè gibbosa.

Synon. Lob. Adv. Gelseminum luteum. Eid. ic. & Tab. Iasminum luteum, Geel Veyel Räben. *Tab. & Gerardo lapsus.* Quem quis quæso cum ejus imitatore Gerardo excusabit qui pro non viso Iasmino luteo ex sola phantasia ponit albi iconem. Ang. Gesminum flore luteo. Gesn. h. Iasme, Iasminum luteo flore, quo nomine Eyst. & C. Bauh. id apud Matth. nominat, qui seorsim Ieseminum vel Gelseminum luteis floribus inscribit. Eid. pin. Iasminum 2. humilius luteum: Gelseminum humilius alterum fl. luteo, Cæs.

Locus & Tempus. Pfortzheimiæ in horto Grienningeri, qui hieme tegit, adhuc viret Novembri: Argentinæ floret Iulio & fructum maturat Octobri. Patavina & quædam Gallica vireta habent florens in æstate.

Ias. cæruleum. Iasminum cæruleum nondum vidimus: An Arabes Ligustrum orientale, quod aliàs Syringa cærulea dicitur, intellexerint, Cæs. dubitat: alij Clematidem cæruleam esse volunt.

Iasminum cæruleum, Tab. Ger. Iasminum 4. cæruleum Serapioni, C. B. pin.

PAVATE ARBOR FOLIIS MALI aureæ. CAP. IV.

Descr. Frutex est non admodum ramosus, octo aut novem pedum altitudinis, cui rara sunt folia, Mali aureæ minoribus foliis similia, exceptâ appendice quâ carent, utrimque eleganti virore prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliis præditus, è cujus medio exit alba fibra cuspide viridi insignis, odore floris Periclymeni, cui procul aspicientibus persimilis

milis videtur, rotundum semen, lentiscini magnitudine, ex viridi nigricans, & ubi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei sunt coloris; radix alba & insipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

Pavate. Vasaveli. Arbor erysipelas curans.

Acost. de arom. autor est dici, vulgò in Malabar. *Pavate*, à Brachmenis & Canarinis *Vasaveli*; Lusitanis *Arbol contra los erisipolas*, h.e. Arbor erysipelas curans. Lugd. Pavate Acostæ. C.B.pin. Arbor Malabarēsium fructu Lentisci.

Vires.

Tametsi utilis sit hæc planta adversus alvi profluvia, quēadmodum Macer & Coru, cum illis tamen minimè comparari potest, quādoquidem imbecillior est: itaque qui jam dictas novit, ea haudquaquam utetur in alvi profluvijs, at in curando omnis generis duntaxat erysipelate, & eo præsertim quod è mera bile ortum est. etenim insigni virtute adversus hunc morbum pollere deprehensum est. Teritur & maceratur hujus plantæ truncus sive radix orizæ decocto (Canaie uocant) aliquot horis quiescere sinitur ut acescat hæc aqua, erysipelas deinde ea inungitur bibendaque propinatur sufficiente quantitate bis in die purgato priùs ventriculo. Eadem ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui jecoris inflammatione laborant & febrium ardoribus, addito autem succi foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi solent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos. Quoniam verò iis in provinciis multò majore quantitate Pavate quàm Coru crescit, incolæ eo utuntur.

Erysipelas. Radix. Inflammationes.

CLYMENVM VETERIBVS.
Cap. V.

Clymenum Diosc.

DE hoc ita Dioscorides disserit: Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu Fabæ, folia Plantagini similia; folliculos verò habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in Iride ac polyporum cirris. Hoc alij inter notha Dioscoridis Calycanthemon vocant, alij Periclymenon, alij Heliophyes, quasi solis plantam. Nonnulli Hepatitin, alij Smilacem, alij Anatolicon, alij Pyticon, alij Merginem, Latini Volucrum, seu Volucrum majus. Ægyptij Oxivi, Clymenon, alij Clymenium, & Agonon (quod sterilitatem inducat quanquam id Periclymeno magis convenit) nuncupant.

Clymenus Plinio. Similis Plantagini. Succus.

Plinio Clymenos herba à rege appellata est, Ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & semine Ederæ, sylvestribus & montosis nascens. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Succus in usu vi summa in refrigerando. Et alibi. Præcordiis & ilibus utilissimum Clymeni semen potum diebus 30. pondere denarij in vino albo. Hoc in loco Plinius Clymeno perperàm illa omnia attribuit, quæ Diosc & Gal. (qui hujus nusquam meminit, sicut nec post ipsum Paulus) Periclymeno assignarunt. Qua in re quidem Theophrastum secutus est, scribentem: Impotentes facere posse creditur, qui fructum [τὸν καρπὸν, semen Gaza] Clymeni [τοῦ κλυμένου, Volucri Gaza] collectum modo sextarij triginta assiduè diebus, portionibus æquis biberit ex vino albo. Sic enim penitùs sterilescere hominem aiunt, si potionem absolverit. Gaza æquivoco vocabulo usus est, Volucrum interpretans, eo tamen nomine Periclymenum Dioscoridis se intelligere demonstrat. Is Theophrasti κλύμενον lib.2. de caus. cap.25. etiam Volucrum interpretatur.

Plinij lapsus. Theophrastus. Gaza lapsus. Volucrum. Periclymenum.

Clymenon describi aliter à nostris (ait Hermol. coroll. 622.) quàm à Græcis Plinius affirmet. Nam quod is de Clymeno prodidit, Diosc. Periclymeno vocatæ tribuit, & descriptio nostrorum de Clymeno, Periclymeno ferè convenit. Cur quæso Hermol. descriptionē nostrorum vocat, quam hoc in loco se prætexisse scribit. Plinij ea est, nec ullam aliam prætexit. Si quis præterea consideret, quæ cap. seq. adfert, apparebit eum nullum tradere discrimen, inter Clymenum primum Plinij & Periclymenum Dioscoridis. Ruellius quæ recitat partim ex Plinio, partim ex Hermolao transcribit, licèt more suo eos silentio præterire non erubescat.

Hermol. reprob. Error ejusd. Herm. Ruell. notatur.

Ex hactenus dictis igitur constat Clymenum dici à Plinio de Periclymeno Dioscoridis; id quod Hermol. & Matth. attestantur. Clymenum Cortusi [*Lathyris* ... *latifolius* 1. seu *Clymenum Matthioli*, Lugd.] bellè satis Clymenum Dioscoridis imitari videtur Matthiolo; de hoc hist. nost. lib.17. de Lathyro majore flore tractabimus. Clymenum Ruellij, Scrophularia secunda Dod. Ocimastrum Tragi, seu Betonica aquatica Septentrionalium, perperam quibusdam Clymenum Dioscoridis creditur. Ad Scrophulariam majorem (de qua lib.28.) Clymenum Ruellij referendum existimo, vereor tamen ne ei attribuat quædam, quæ ad Saponariam pertineant. Clymenum (inquit Matth.) non est Saponaria vulgò dicta, ut voluit Ruellius. Sed fallitur Matthiolus. Ruell. per Clymenum suum non intellexit Saponariam, de qua ipse scribit.

Æquivoca. Periclymenum. Lathyrus flore majore. Scrophularia major. Ruel. excus. Matth. refutatur.

Clematitin alteram minorem longifoliam Lobelij, quidam apud Lugd. Clymenum esse arbitrantur: de hac postea agemus, sub titulo Clematitis flore cæruleo, surrecto.

Clematis flore cæruleo surrecto.

Cæterò, probatissimum Clymenon est, autore Dioscoride montanum. E frutice toto cum radice succus exprimitur, qui ad sanguinis rejectionem in potu efficax est, itémque ad cœliacorum profluvia, rubentémque fluorem muliebrem: quippe qui astringat simul atque refrigeret. Sanguinem quoque naribus erumpentem supprimit. Folia trita aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.

Delectus. Vires. Succus. Profluvia sanguin. Folia. Vulnera.

PERICLYMENVM VETERIBVS.
Cap. VI.

Periclym. Diosc.

PEriclymenon, ex Dioscoridis sententia, frutex est exiguus ac simplex, habens ex intervallis foliola caulem amplectentia, subcandida, hederacea, ac inter ea nascentia germina, in quibus semen Hederæ; florem candidum ceu Fabæ [κυάμου, ... in me-dis vet.] aliquantulum rotundum [... quo ... x in ald. deest] & quasi [... in orbem addit vet.] in folium procumbentem; semen durum & quod difficile evellatur: radicem crassam [... Or. ... alij ex Crat.] ac rotundam. Hæc sic paullò aliter Plinius. Periclymenos fruticat & ipsa, ex intervallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia du-

Diosc. illustratur. Ex Plinio.

tum, & quod difficile evellatur. Considerans, quæ Hermo. præcedenti cap. de Clymeno scripsit, observabit facilè eum Clymenum primum Plinij idem facere cum Periclymeno Dioscoridis. Dicit enim in Clymeno de Periclymeno actum est, quod nunc Caprifolium [*perperam teste Corn.*] & Matersylva vulgò [*Officinis*] appellatur. Cæterùm id maximè Matthiolum ad credendum impellit, vulgatam Matrisylvam esse Periclymenon, quòd non solùm omnes hujusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam devenisse compererit, sed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ità esse cognoverit. Periclymenon, inter Diosc. notha, aliqui Æginem [*nomenclaturâ à capris factâ*] alij Clymenon, alij Carpathum, alij Splenium, alij Hepatitin, alij Helxinen majorem, alij Clematitin, alij Myrsinen, alij Calycanthemon, Prophetæ Pileum Veneris, Ægyptij Turcum, Romani Volucrum majus, Aphri Lanath appellant.

Hermolaus. Caprifolium. Matrisilva recentiorum.

Nascitur in arvis ac sepibus autore Diosc. convolvens se propinquis fruticibus, adminiculis quibuscunque, Plin.

Locus.

Semen postquam ematuruit collectum & in umbra siccatum, si drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit; & orthopnœæ atque singultui prodest: sed urinas ciet statim à sexto die cruentas. Idem partum quoque accelerat. Sed & folia iisdem sunt prædita viribus, ac tricenis septenis diebus epota sterilitatem in viris facere produntur. Eadem, si ex oleo perungantur, febrium circuitibus redeuntium horrores abigunt.

Vires & facultates. Sterilitas. Febres.

Periclymeni ex mente Galeni utile est & semen & folia, siccandi simúlque calefaciendi vim habentia, adeò ut etiam urinam cruentam efficiant, si diutiùs bibantur. In principio tamen solùm urinam cient. Si verò foris cum oleo illinantur, calefaciunt. Semen autem etiam siccat. Et quidam tradunt si amplius bibatur, omninò effici ut bibentes non gignant. Quidam etiam certum dierum tempus præfiniunt tali potioni: quemadmodum & Diosc. septem & triginta dies. Hic etiam urinam cruentam reddi dicit à sexto die. Semen Periclymeni, ait Plinius, in umbra siccatum tunditur & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eúmque urina cruenta, aut per alvum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoque adjuvant, secundásque pellunt pota simili modo. Dictum antea est, Plinium apertè Clymenum cum Periclymeno confundere. Nam quæ de Clymeno tradit, ad Periclymenum pertinent: quæ verò ex Græcorum sententia scribit, ad Clymenum Dioscoridis spectant. Et in hoc sequutus est Theophrastum, qui & ipse Clymeno adscripsit, quæ Diosc. de Periclymeno prodidit. Illius sententiam sequutus quoque Marcellus à vero aberrat. Etenim magnum est utriusque herbæ discrimen.

Ex Galeno temperamentum. Ex Plinio. Error Plin. Marcelli error.

PERICLYMENON PLVRIMIS, SIVE Caprifolium duplex, perfoliatum, & non perfoliatum.

HVjus radix lignosa, reptatrix, tenuis, cum suis adnatis; flagella plura, alteræ opis indiga, tenuia, longa, lignosa & in ramulos partita, sursum repentia, cauliculis & geniculis intercepta, leviter pilosa; folia ad genicula ex intervallis bina longiuscula & acuta, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incanescentia; flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, amœnissimi, suavi odore, tubæ bellicæ directæ aut promuscidi similes ex corniculato angusto principio in latius orificium satiscentes, laciniatæ fimbriæ ligularúmque pulchritudine spectabiles, intus cavi, staminibus aliquot è medio exeuntibus; color albus ac interdũ flavescens. Fructus acinis Sambuci similis cõglomeratus, per maturitatem rubens, in quo semen duriusculum; succo abundant acini saporis ingrati.

Descr. Non perfoliati.

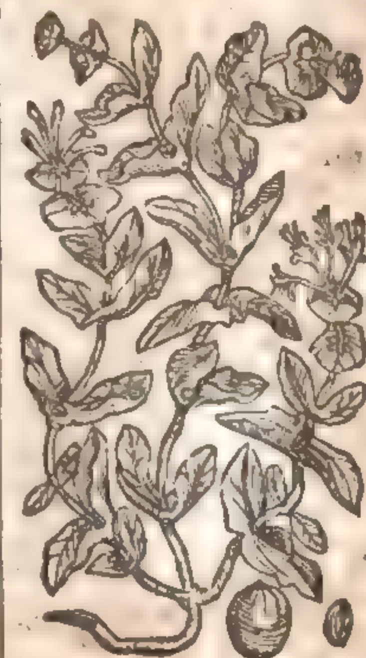
PERICLYMENVM NON PERFOLIATVM.

Alterum genus (perfoliatum) Narbonense quale in horto habemus à præcedenti vulgari in Germania differt foliis penè glaucis rotundioribus & pediculis brevissimis, quorum quædam sunt sepè continua & à viticula trajectâ pertusave, suprema autem acetabuli instar modicè concava, sipote subacti; ex quorum cotyla flores prodeunt præcedentibus similes amœnissimi, suavi etiam odore, colore ex purpura albescente aut in luteum languescente, superioris similes, breviores tamen ac paulò minores Dodon. ex tubulo eminẽt stamina albida. Semen glomeratim nascitur acinorum Sambuci magnitudine colore rubro, dilutiore, ut ait Dodon.

Perfoliatum.

PERICLYM. PERFOLIATVM.

Meminit Periclymeni Pandectarius, qui quidem nullum ejus discrimen tradit, sed in genere delineat his verbis. Matrisilvia latinè, græcè Splenion, vel Splenaria, vel Lienalis, vel Periclymenos. Herba est, cujus folia ex altero laterum subalbida, & ex altero subviridia; se involvens & adhærens sæpiùs; cujus fructus est magnitudinis Cubebarum in principio viridis, & cùm maturuerit citrini coloris tendentis ad rubedinem positi ordinariè, & conclusi in duobus foliis simul conjectis, existentibus in capitibus stipitum juxta eum.

Periclymenum Pandect. Matrisilva Splenion. Splenaria, Lienalis.

Matris sylvę nomine (inquit Cron. in comp. Marciati) insignivit Periclymenon Græcorum Scrib. Largus, quam luculenter ex veteribus Dioscorides & Plinius aperuerunt, & Gal. 8. simpl. Volucrum majus quoque appellat, Pandectariúsque Caprifolium nostrum declarat: nam notæ cum Periclymeno veterum satis conveniunt: unde doctissimis idem sonant, si Matthiolum & Amatum excipiamus: nam hi Caprifolium Pyxacantham asserunt. Mesue inter Volubiles tertiæ speciei ostendit.

Matrisilva Scrib. Largo. Volucrum majus. Pyxacantha.

Clymenus Plinij: Periclymenum Romanorum.

Hermol. in Diosc. vocatur Clymenos Plinij prima, Peryclymenum Dioscoridis. Ruell. Car. Steph. in coll. & Fuchs. Periclymenum Romanorum, Volucrum majus, Periclymenos Plinij: Sylvæ mater Scrib. Largi: Caprifolium & Matrisylva vulgi, licet Caprifolium ei, quam Matrisylvam vocant, teste Cornario parùm respondeat.

Caprifolium vocat Matth.

Sunt (inquit Matth.) qui Periclymenum perperam Caprifolium appellent: Officinæ Matrisylvam vocant: Italis quia in sepibus & frutetis nascitur, adeò ut sæpè tam pertinaciter inhæreat ligétque adminicula, ut in ea imprimat vestigium, mez-tò l'incib si. dicitur. Planè hallucinantur ij, qui Caprifolium, & Matrisylvam seu Periclymenum idem esse existimant, in quorum numero esse deprehenduntur Ruell. & Fuchsius [*imo fi. comm. non Fuchsium, sed Mantium accusa.*] In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Matthæus sylvaticus Pandectarum autor. Siquidem is suum Caprifolium Matrisylvam nominat, cùm tamen, ut subinde legitur, nil aliud Sylvatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridis Pyxacantha. seu Lycium, non autem Periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisylvæ Sylvaticus ipse disseruit. Quod fortè non animadvertentes ij, Caprifolium & Periclymenum idem esse putarunt. Ruellium autem, simul ac Fuchsium lapsos, falsò concludit Matthiolus, quum vulgò atque recentioribus herbariis Caprifolium vocatam asserant, nec propriâ sententiâ id statuant: ipse autem affirmat Matrisylvam (repetens verba Dioscoridis sicuti & cætera in sua ejus descriptione) semen prædurum & quod difficilè evellatur habere, caule & radice simplici, quæ an manifesta sint in Matrisylva aliis dijudicandum relinquimus. Matthiolus sua icone exhibet Periclymenum perfoliatum.

Vincibosco. Error multorum.

Lycium.

Matth. reputatur.

Matth. Dioscoridis recitati.

Icon Matt.

Dod. gall. Periclymenum: In hist. duo ejus genera tradit. Vnum Caprifolium germanicum, alterum Caprifolium Italicum; utrumque fruticem amplexicaulem, vicinis adminiculis sese circumligantem. Porrò Sylvaticum reprehendit qui dixerit Lycium vocari Caprifolium & Matrisyluam. Ejus verba hæc sunt: Matthæus Sylvaticus Caprifolium & Sylvarum matrem cap. 137. rectè quidem Periclymenon, sed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur, Periclymenum cum Pyxacantha ineptè cōfundens, pejus uerò etiam facit Caprifolio vires Pyxacanthæ ascribens. Sed cap. 131. Matrisyluam Periclymenon & Caprifolium rectè asserit ac legitimas ei ex Diosc. vires refert.

Pandect. reprob.

Lycium perperam, ut & Pyxacantha. Error alius

Diosc. not.

Diosc. bis videtur Vinciboscum plantam describere, (ait Cæs.) Periclymenum, modò Cyclaminum alteram vocans. Periclymeni descriptio in cæteris quidem congruit exceptâ radice, quam dicit crassam & rotundam. At Plinius radicis non meminit cùm in cæteris cum Diosc. consentiat. De altera autem Cyclamino inquit Diosc. folia fert Hederæ minora, &c. Vbi eædem prorsus facultates leguntur, quæ in Periclymeno. Affert quoque Plinius alterius Cyclamini descripti nequaquam diversam à Diosc. enarrationem. Ex quibus patet prædictam plantam magis convenire cum altero Cyclamino ob fructus mollitiem & radicem supervacuam. Si igitur eidem accommodari possit Periclymenum, & fructus duritiès de semine intelligatur, auferatúrque conditio radicis rotundæ, & crassæ, error erit in repetitione ejusdem diversis nominibus. Probabilius igitur dicendum videtur legitimum Periclymenum adhuc non compertum esse, non tamen à prædicta planta multùm differre. Plinius alibi Clymenum vocat.

Pericl. duplex Clus.

Clus. hisp. & hist. Periclymenum vulgare, duplici genere constat. Illud quod in Septentrionalibus nascitur, extremis ramis multos flores, odoratos admodum & rubrum fructum in unum caput coactum profert: alterum quod in calidioribus regionibus, veluti Italia, Hispania, & Narbonensi Gallia crescit, est latioribus foliis & binis aut ternis acetabulis extremos ramulos ambientibus, in quorum singulis seni plerumque flores exoriuntur præcociores & minùs odorati quàm in priore, quibus succedunt baccæ ferè puniceæ.

Cam. ad Matth. Periclymenum perfoliatum: de hort. ait, Periclymeni Matrisylvæ vulgò, sive Caprifolij radix etiamsi Dioscoridis descriptioni repugnet, nihilominus tamen ex Crateva & Oribasio affirmatur convenire, qui dicunt radicem esse densam & longam. Hujus generis habui elegantissimam stirpem ex horto Ill. Princ. Landgravij Hassiæ VVilhel. Periclymenum perfoliatum sive Italicum flore odorato vocatum.

Periclymenum Hermol. Ruell. Carol. Steph. in Coll. Cord. in Diosc. Fuchs. Corn. Matth. Dod. gall. & lat. Trago, Ryffio, Cronemb. Gesn. hort. & de coll. stirp. Had. Iunio, Turnero & plerisque. Dorsth. sub titulo Caprifolij ineptè ponit iconem Hepaticæ stellariæ.

Dorsth. not.

Lob. Adv. Periclymeni Periplocas hodiernis Græcis vocati, duplicem observari varietatem testatur ex folio. Italicæ sc. & Narbonensi vulgatiori folium unum & continuum. Septentrionali, non perfoliatum. Idem Obs. duas habet figuras, unam hoc titulo, Periclymenon perfoliatum calidarum regionum: alteram hoc, Periclymenon non perfoliatum; In Ic. Periclymenum perfoliatum calidarum regionum officinarum, Periclymenum non perfoliatum; Septentrionalium. Apollinaris nomine Geißblatt figuram ineptam exhibet, alia verò impressione penitùs omittit. Tab. Periclymenum: Item, Periclymenum perfoliatum durschtige Speck Lilgen. Compilator Tabern. satis demonstrat suam imperitiam stirpium in nomenclatura Germ. tribuens Periclymeno perfoliato quod tribuitur Hyperico. C. Bauh. phyt. Periclymenum. 1. sive perfoliatum, ex purpura niveo colore nitens: aliquando & luteo asperso. Item Periclymenum 2. sive Germanicum vulgare. Eid. pin. Periclymenum 1. non perfoliatum germanicum: Caprifolium, Brunf. Gesn. h. & Lon. Germanicum, Dod. Periclymenum, Trag. Fuchs. Dod. gall. Turr. Cord. in Diosc. Gesn. h. Cam. Thal. Tab. Ger. Germanicum, Eyst. Periclymenum Septentrionalium, Lob. Clus. Item, Periclymenum 2. perfoliatum: Periclymenum, Matth. Ang. Lac. Lob. Adv. & Cast. alterum Dod. gal. Periclymeni species foliis unitis, Gesn. h. Pericl. perfoliatum, Lob. Lugd. (& grandius) Tab. Ger. Eyst. Pericl. vulgare alterum, Clus. hist. Vinciboscum vulgo, Cæs.

Apollinaris inepta icon.

Tab. imperitia.

Sin. C. B.

Περικλύμενον Græc. Periclymenum Lat. Officinis & herbariis qui tamen partim Caprifolium, partim Matrisilvam vocant. alij Lilium silvestre, vulgus Lilium inter spinas, Lilium convallium, Narcissum & Volucrum majus appellitant, Trag. Germ. Geißblat/ Speck: aut Waldlilgen/ Fuchsio Gilgenconfort/ Gesn. quadr. Waldwinde/ Zeünling: Viennæ, Norimbergæ, Feldkirchij Rhætorum & alibi, Rosen von Jericho: in Misnia Je lenger je lieber, Camer. apud Matth. Belg. Gheytenbladt & Mammekens cruyt: Gall. *Chevrefeuille*: It. *Matreselva, Vincibosco & Caprifoglio*: Hisp. *Madreselva*. Angl. Wod binde/ aut Honysuckle: Brabant. Wetten.

Nomina linguarum

Nascitur in silvis & in senticetis, & fruticibus, nonnullisque arbustis. Vere folia exeunt, flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conspiciuntur; fructus sub Autumni tempus. Vtrumque genus Belgicis & Germanicis hortis valdè familiare, pergulas interdum vestit. Neutrum spōntè nascitur quod sciat Clusius, in Vngaria, Austria & Bohemia. Frequens tamen est in Harcynnia Saxonothuringiaca cir-

Locus & Tempus.

ea circa Osterodam oppidum Ducum Grubenhagiorum ubi dicitur Wildrancken. Montbelgardi passim in dumetis, sepibus, & sylvis provenit; sponte folio non perfoliato, Basileæ etiam varius in locis in sepibus: floret Maio, Iunio, Iulio, Augusto, Septembri & Novembri Montbelgardi: In Alsatia copiosè occurrit non perfoliatum: Monspelij perfoliatum florens Aprili & Maio in sepibus.

Vires. Temperamentum. Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem, attestante Fuchsio, acrimoniam quandam præ se ferunt gustata. *Gustu.* Ex facultatibus autem superiùs à Diosc. Galeno, & Plinio commemoratis, nemo non intelligit, fruticem hunc esse Periclymenon: cùm enim gustu acrimoniam præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, possit. Quibus accedit, quòd recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem vires assignent. *Vlcera.* Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partûs celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre. *Ad unguenta.* Cæterùm Matrisilva in eorum unguentorum usum venit, quæ ad capitis vulnera parantur. Namque hac in re efficacissimum est medicamentum, quamvis è veteribus neminem hactenus invenerit Matthiolus, qui Periclymenon ea vi pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendavit Ioannes de Vigo, ad crurum ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Gal. lib. 8. simpl. *Io. de Vigo not.* Veruntamen id non legit Matthiolus in suo Galeno. *Error pharmacop. circa hunc succum.* Præbuisse gravissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur Dodonæo Sylvaticus, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo utuntur. *Error circa Decoctum. Aqua.* Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, aut aquam stillatitiam ex foliis & floribus, non sine errore ad oris faucium que inflammationes incipientes, veluti adstringentia ac refrigerantia vulgus medicantium prodesse temerè existimet. Periclymeni enim haud quaquam frigida & adstringens, sed calida & attenuans est facultas. Et hinc meritò in Saxonia ubi sua sponte copiosè provenit, aqua è floribus stillatitia in frequenti est usu, ad faucium tumores, ubi à frigidis humoribus nati fuerint. *Partus.* Liquorem Periclymeni stillatitium cum semine Lavendulæ solitus est ad partum facilitandum ad ℥. ij. vel iij. propinare Rondeletius.

PERICLYMENVM RECTVM FRVctu rubro & nigro.

Descr. SVo caudice nullius fulcri indigum surgit hoc Periclymenon, fruticibus annumerandum: cui folia Corni fœminæ vulgò dictæ, molliora, minùs nervosa, utrinque hirsuta, bina opposita: quo numero quoque flores uni eidémque pediculo insidentes ex foliorum alis erumpunt, ex luteo pallescentes, Periclymeni vulgaris formâ, minores tamen superiore folio sursum reflexo, fimbriato; inferiore demisso, angustiore, integro, odore grato; quibus decidentibus baccæ gemellæ subnascuntur, eidem pediculo testium instar appensi, per maturitatem rubentes, Sambuci aquaticæ, sapore nauseoso.

Synon. Caprifolium. Dod. gall. Caprifolij 2. species, existimata Periclymenum & Caprifolium, cujus flores, fortè Dioscorides floribus Fabæ veræ compararit; fructus Helvetiis Hundtskirsen nuncupatur: Item, Periclymeni species, Cerasum caninum. *Xylosteum. Pericl. stans.* Eid. hist. Xylosteum, quod plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi Hunds Kirsen / & Hunds Kersen: unde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur, quibus Periclymenon, ab hujus similitudine, veluti convoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omninò stirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis: ut quidem Dioscorides ait.

Periclymenum erectum sive mas. Gesn. h. Periclymeno cognatus frutex, Xylosteon, Beinholtz à Tigurensibus vocatus: Eid. in fin. hist. Cordi, Periclymenum erectum, vel mas: de coll. Periclymenus minor gemellis acinis.

Admonitio Clusij. Clus. hisp. primi generis erecti Periclymeni repetendam descriptionem non ducit, lectorem tamen admonitum vult (in hist. ubi secundi generis Periclymenum rectum. 1. vocat:) inæquales baccas non ferre, quemadmodum nonnulli existiment, sed geminas semper, easque perpetuò æqualis ferè magnitudinis, cùm in Pannonia, Austria, Moravia, *Locus.* Bohemia, ubi plurimùm, tum in Allobrogum, Helvetiorúmque alpibus & aliis locis, in quibus sponte crescit. In Belgicis autem hortis cultum, vix unquam æquales ad maturitatem perducere deprehensum esse; at cum una [bacca] excrescat & turgida fiat, alteram semper exilem, plenam tamen remanere, lagenulámque gestatoriam, aut Cucurbitulam referre quodammodo videri. Hoc porrò Periclymenum rectum 1. Clus. pann. ubi eadem scribit, duplex tradit *Periclymenum rect. duplex.* fructu sc. rubro & nigro, æqualibus porpetuò baccis variis in montibus Hispaniæ satis copiosè repertum. Lob. Adv. Periclymenum alterum Allobrogum, Cornûs fœminæ effigie: Obs. & Ic. Allobrogum Periclymenum. Trag. Halimum (seu ut alij legunt Alimum) à Dioscoride descriptum esse existi- *Halimum Trago & Lonic.* mat. Sic & Lonic. Halymum Diosc. cum Trago esse finit, donec aliud quod meliùs conueniat producatur. *Trag. & Lonic. reprobantur.* Sed uterque fallitur, nec enim convenit cum Halimo hæc planta. Folia siquidem foliis Oleæ, ut Halimi, proxima non sunt, sed multò latiora.

An Cæs. frutex sine nomine similis Corno? An Cæs. frutex quidam in Alpibus sine nomine, similis Corno, brevior: fructu similis parvis Cerasis, qui geminus in uno longo pediculo est rubens in maturitate, coëuntibus aliquando ex toto grassis, in singulis duo, aut tria semina continentur sine osse, bipartito conceptaculo, ipsa semina oblonga, ut etiam grana, ut Corni, sapore amaro. Hæc Cæsalpini *Cornus fœmina.* judicio, quoque Cornus fœmina dici possit apud *Vitis idæa Theophr. Dalech.* Theophrastum. Contra Dalechampius vocabat Vitem Idæam Theophrasti.

Tab. Periclymenum rectum. Ger. Periclymenum rectum fructu nigro, Blacke berried woodbinde. Cam. h. Periclymenum 3. (sic & Lugd.) rectum, dictum Xylosteon Dod. Thal. B. pin. Chamæcerasus *Xylosteon.* spuria 4. sive Chamæcerasus dumetorum fructu gemino rubro: Xylostium fl. albis vulgatius, Eyst.

Locus & Tempus. Abundat passim in sepibus, fructu maturo Iulio, qui cum amaritudine dulcis est. Trago, nascitur inter cæteras sentes in dumetis & frutetis, Alsatiæ admodum familiaris, qua regione secus itinera & vivis sepibus occurrit. Apud Helvetios & plerosque alios Germaniæ populos, in sylvis locis saxosis reperiri testis est Dodonæus: Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demùm perficit.

Tragus

Vires Tragi opinio explodi-tur. Tragus easdem vires quas Halimo tribuit quod Halimum existimavit. Ast risu dignum quod postquam in descriptione dixisset baccas gustatas nauseam & vomitus ciere, ex Solini sententia Halimum famem compescere scribat, quod equidem facilè crediderit, siquidem ubi baccas illius vel semel degustasset, quamprimum satiatus fuit, nec ab eo tempore unquam tanta illum invasit fames, ut prædictum deinceps appeteret fructum. Ast si cum Trago, quicquid famem compescit & gustu ingratum est Halimum esse dicendum sit, multæ tales plantæ reperirentur. De viribus hujus fruticis nihil compertum habet Dodonæus.

PERICLYMENO SIMILIS.

Vitis silvestris. Vitis silvestris (inquit Cord. in Diosc. l. 4. c. 183.) aliquam cum Vite similitudinem habet. Idemque hoc nomen invenit, impropriè tamen. Non enim idem genus cum Vite sativa habet, ut sativa cultura tantùm ab hac distinguatur, sed suum genus à Vite diversum habet. Germanis hæc sylvestris Vitis **Speckraben** appellatur & flores ejus **Specklilien**/ Periclymeno valdè similis est. Videndum ergo erit ne cum eo confundatur. Hæc ille. Quam verò plantam intelligat Cordus nondum intelligo: **Specklilien** dicitur de Periclymeno.

PERICLYMENVM RECTVM folio serrato.

Descr. Periclymeno recto vulgari multò humilius est, humanamq; altitudinem rarissimè attingit: multò graciliores & rariores habet ramos albicante cortice tectos: folia priore teneriora, longiora, in ambitu nonnihil serrata, supernè virentia, infernè minùs incana, quàm primis tenellis germinibus enascuntur inter folia graciles pediculi: unum interdum, sed binos ut plurimum flores sustinentes, superiore minores & teneriores, non pallescentes ut illi, sed purpurascentes, quibus succedunt gemelli fructus æque magni ac in priore, etiam æquales, nigri tamen, non rubri, succulenti, gustu ingrato. Radix dura est & lignosa.

Synon. Clus. hisp. & hist. Periclymenum rectum 2. (ut & Lugd.) germ. Austriacis & Styriacis **Hundsbeer**. Tab. ic. Periclymenum rectum 2. Sabaudicum, **Auffrecht Waldwind**: hoc ei quintum in hist. Ger. Periclymenum rectum Sabaudicum, **Savoys Geißsuckles**. C.B. pin. Chamæcerasus spuria 2. sive alpina fructu nigro gemino.

Locus & Tempus. Rarum est inventu, & unicum fruticem in Pyrenæis montibus; binos aut tres apud Allobrogos in Sabaudicis; deinde frequentiores variis montibus Austriæ & Styriæ inveniebat Clusius; floret cum aliis Periclymeni generibus; semen Iulio maturescit.

CHAMÆCERASVS GESNERI, VEL Chamæperielymenon quoddam Alpinum.

Periclymeni hujus et sequentis flores.

Descr. Frutex ligni medulla alba, facie tota ad Xylosteum aliquatenus accedit; brevis ille quidem, licèt sit ut i quatuor cubitos æquet, ramis adversis, fragilibus, cineraceo cortice obductis, folia Xylostei jam dicti, sed majora multò, acuminata, hirsuta, potissimùm subtus, nec usquam serrata, bina opposita; flores longiusculi, ad florem Periclymeni recti, seu Xylostei, accedentes, rictu patulo hiantes, rubentes, ex adverso sitis pediculis, longis, ex alis foliorū exortis insidentes; fructus ruber interdum geminus, tanquam ocellis notatus, ex longo pediculo, Ceraso similis, succo insuavi & amaro plenus, in se continet grana ferè sex septemve aut plura, alba, lata.

Periclymeno cognat. Frutex hic si Periclymeno recto cognatus videtur, Chamæpericlymenū appellabimus (inquit Gesn. in hist. Cordi) interea *Chamæcerasus.* Chamæcerasū nūcupemus: nam & montium nostrorum incolæ **Bergkriese** appellant, h.e. Cerasa montana. In literis quidem quod sciam, nulla hactenus ejus memoria extitit. Cerasa rubra sunt veris simillima, paulò minora, succo subamaro, croceo per maturitatem; semina sex septémve aut plura; fructus quidam gemelli visuntur, gustu ingrato; singuli tanquam ocellis aut pupillis notantur; folia Cerasi vel Arbuti, sapore ingrato; medulla ligni alba. Vocat de hort. cum Simlero de alp. Chamæcerasum montanam veteribus indictam.

Cerasus humilis. Chamæcerasus alpigena. Periclymenum. Lob. Adv. Chamæcerasus sive alpigena humilis Cerasus; floribus albidis, pallentibus aut luteolis, fructu binoigigartis quinis aut senis; Obs. Chamæcerasus alpigena, (ita & ic. & hist. Belg.) Xylosteum alterum quorundam, Chamæcerasus Cordi: Clus. hisp. Periclymenum rectum 2. Eid. hist. Periclymenum rectum 4. floribus gemellis nunc ex purpura candicantibus, modò purpureis, fructu plerumque unico, rubro, succulento, transparente, duplici in summo, ubi flores inhærescunt, stigmate notato, sed unicum granum [*plura ego semper observavi*] continente

nente. Cui non probatur eorum sententia, qui Plinianam Chamæcerasum esse existimant: cum ejus fructus nulla saporis gratiâ commendetur, nullámque habeat tota stirps cum Ceraso affinitatem. Sed magis verisimile judicat (imò verissimum nostro judicio) Plinij Chamæcerasum non esse diversam ab ea, quæ plurimis Pannoniæ & vicinarum quarundam provinciarum locis sponte provenit, cujus historiam lib. 2. h. n. g. titulo Cerasi pumilæ prosequuti sumus. Nec ipsi satisfaciunt qui Ficum Idæam Theophr. lib. 3. hist. c. 17. esse volunt: nam hæc planta nullam notam habet cum ipsius, nec cum Pliniana Ficu Idæa convenientem. Hæc Clusius, cujus iconem exhibemus sculptam sine floribus, quos in secunda tabella 1. loco depingimus: sicuti 2. loco sequentis flores exprimimus.

Chamæcer. Plinij est nostra Cerasus pumila. *Ficus Idæa Theoph. non est.* *Icones.*

Dod. in fol. figuram habet Plantini, & describit sub titulo Xylostei alterius, dicens, omninò humilem esse fruticem, cui nomen idem, quod Xylosteo posteritas dederit, cujus minor ac humilis species habeatur ac dicatur: falli qui Chamæcerasum appellant, cum non parùm differant.

Xylosteum.

Tab. Ic. Periclymenum rectum 3. ut & in hist. ubi sexti titulum ei præponit, ac temerè flores appingit. Hæc planta apud Lugd. Idææ Ficus, vulgò Frangulę, nomine exhibetur, ac pro Halimo Tragi & Loniceri depingitur, aliorúmque Chamæmespilus esse dicitur. Sed eorum sententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem esse putant, quòd ejus historia à Theophr. descripta lib. 3. hist. cap. 17. huic sententiæ adstipulari videatur: de qua Plinius lib. 15. cap. 18. ubi Alexandrinam vocat. Eandem rursus Lugd. Chamæcerasi Alpinæ titulo à Lobelio pictæ tradit, itémque Chamæcerasi Cordi, Xylosteique alterius quorundam, atque, quæ Pena tanquam de rara planta scripserit, Idæam Ficum ostendere videri. Hæc Lugd. qui confundit Periclymenum tertium Dodonæi sive Halimum Tragi & Loniceri cum Ficu Idæa Dalechampij. Nescio quis vocarit Chamæmespilum. Miscet etiam cum Alno nigra quæ Frangula Matthioli, duásque habet figuras ejusdem plantæ.

Tab. ... *Ficus Idæa. Frangula. Chamæmespilus.* *Repetitio H. Lugd.* *Confusio H. Lugd.*

C. B. pin. Chamæcerasus spuria 1. sive alpina fructu aliquando gemino in uno pediculo, rubente, aliquando ex toto coëuntibus seminibus in bipartito conceptaculo, in quolibet duo aut tria sine osse. Periclymenum rectum vel mas Gesn. h. Chamęcerasus, Cast. Xylostium aliis, quasi lignum osseum, ob ligni duritiem dicitur. An Corno similis frutex in alpibus, Cæs.

Synon. C. B.

Reperitur propè Genevam in monte Salevæ & in Thuiri cum fructu Iulio. In Wassenburg ditione Basileensium, & in montibus Wasserfal cum fructu maturo Augusto. Plantata in horto feliciter provenit. Glaronæ circa Fabarias thermas alibique & Tiguri etiam in Albio monte nascitur, matura in fine Septembris; locis frigidioribus Augusto. Floret una cum Periclymenis, ait Dodon. fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est. Frequens est Clusio in montibus Pyrenæis & Allobrogicis sed omnium abundantissimum in Pannonicis, Austriacis & Stiriacis, præsertim supra monasterium Neuberg, ubi, & in reliquis vicinis Alpibus plurimum provenit, florens Aprili & Maio, fructúmque Iulio & Augusto plerumque perficiens.

Locus & Tempus.

Chamæcerasi montani nullum esse usum putat Gesn. audivit quidem quatuor aut quinque cerasa devorata vomitum ciere: aliquando etiam alvum.

Vires. *Vomitus. Alvum.*

PERICLYMENUM RECTUM fructu cæruleo.

Eiusdem cum Periclymeno serrato folio altitudinis, sed crassiusculo est stipite, multos in ramos divisos, nigricante cortice obductos, qui scaber est, & plerumque multis locis hiat: interdum statim à radice in multos ramos sese dividit: tenelli ramuli purpurascunt, & incana lanugine pubescunt: folia contrario situ inter se disposita, ut in reliquis Periclymeni generibus, illi quòd rubras baccas fert non similia, exsiccantis & amariusculi gustûs: flos non fuerat Clusio cóspectus cùm hujus historiam primùm evulgaret; quandoquidem sub finem Iulij solummodò observatus frutex suo maturo fructu onustus: at aliquot deinde annis elapsis, semine natæ stirpes, tertio à satu anno, flores è tenellorum ramorum alis pediculo inhærentes, protulerunt geminos [*hos cum præcedentis floribus 2. loco depictos dedimus*] rudimento fructus, ut cæterorum, innixos, pusillos, pallescentes, cavos & in quinque lacinias divisos: ut reliquorum Periclymeni surrecti generum flores, è quorum umbilico prodeunt quinque staminula flava appendice insignita, fructus singularibus baccis, utrimque inter folia brevi pediculo dependentibus, constat, Chamæmespilo Gesneri magnitudine æqualibus, sed longioribus paulò, coloris cærulei, quæ vinoso & acidiusculo succo plenæ, manus rubro colore inficiunt, & multa plana grana continent: radix lignosa latè diffunditur, & multis fibris prædita est.

Descr.

Videtur nobis habere multa communia cum Chamæceraso Gesneri. Clus. pan. Periclymenum rectum 1. fructu cæruleo: Eid. hist. Periclymenum rectum 3. Tab. ic. Periclymenum rectum 4. In hist. Periclymenum 7. Proponit autem descriptionem Clusij. & figuram à Lobelio exhibitam pro Chamæceraso, cui appinxit flores ad descriptionem effictos. Ger. (qui figuram Tab. fictam proponit) Periclymenum rectum germanicum Germany Honysuckle. C. B. pin. Chamæcerasus spuria 3. montana, fructu singulari cæruleo.

Synon. *Tab. taxatur.*

Crescit sponte ad radices cujusdam montis pago Malitz vocato contigui, ad sinistram ejus viæ quæ ad Taurum, superioris Stiriæ Salzburgensem ditionem pertingentis præcelsum montem, ducit: nunc autem semine natum in quibusdam hortis alitur. In pannonia fructum diligenter colligunt, atque in tinctorium usum reponunt.

Locus & tempus. *Usus tinctorius.*

PERICLYMENUM PARVUM PRUTENICUM Clusij.

AD Periclymeni etiam genera procul dubio referenda est elegans hæc planta, quæ cauliculis dodrantalibus est, quibus quatuor, sex, rariùs octo adhærent folia ex adverso per intervalla sita, Phillyreæ Narbonensis, sive mediæ foliis similia, sed paulò majora, magisque nervosa, in mucronem desinentia, quinque costis ab ipso pediculo ad mucronem excurrentibus. E supremorum foliorum cavis duo veluti ramuli exeunt binis foliis eodem modo quo in caule, dispositis prædita, qui cacumine quaterna

Descr.

ternâ alia folia gestant. Ex istorũ ramulorũ medio pediculus nudus & sine foliis exit, in cuius sũmo rubræ baccæ (flores non fuêre observati) racematim cohærentes nascũtur, Prutenis rusticis circa Gedanũ vulgò Dãtiscum appellatum expetitæ, atque etiam in Norvvegia & Suecia, ubi in maritimis copiosè nascitur, tenui radice se propagans, & vicina loca occupans, hinc inde fibras spargit.

Locus.

Chamæpericlymenũ Pennæi. Aliud Chamæpericl. tenerius, Hoiert.

Thomas Pennæus qui hujus iconem cum descriptione Clusio cõmunicavit, Chamęperiĉlymeni nomẽ, nec immeritò, indidit. Considerandũ verò proponit Clusius an eadem nõ sit (aut certè persimilis) cujus brevi historiâ ipsũ participẽ fecit Henr. Hoier. anno 1596. inquiens: herbula inter bacciferas stirpes in Norvvegia à me observata foliis Hypericõ humile mentitur: florẽ unicũ profert, Nigellæ flori quodãmodo similem, ex quo baccæ per maturitatem rubentes, non secus ac vaccinia rubra, ejusdẽ quoque magnitudinis propendent, intus albæ, succulentæ, sapore admodum dulci: quæ mãducatæ scabiẽ pruritũmque generare vulgò creduntur, atque hinc illis nomen inditum Schrubbebeeren. Hæc ille.

Hoiert descriptio imperfecta completur a Clusio.

Plantulam autem, quã Clusio siccã relinquebat, valdè tenella erat, ex quibus is observabat (q Hoierus brevitati studens omiserat) singulis surculis sive cauliculis sena plerunq; interdum octona inhærere folia, ex adverso, sive contrario situ sẽper nascentia, in imis cauliculis minora, in extimis ampliora, Ascyri foliis valdè similia, è quorum sinu ad latus pediculi florẽ sustinentis, aliquãdo unicus, ut plurimum bini, utrinque scilicet unus, exsurgunt ramuli binis aut quaternis foliis simili serie dispositis præditi; florem porrò summis cauliculis nitentẽ, quatuor foliis candicantibus constantẽ, in cujus medio multarum baccularũ suis petiolis inhærentiũ rudimenta nigricantia, quæ magnam gratiam flori addere debent.

Chamæpericlym. Prutenicum.

Clus. pan. Chamæpericlymenum Prutenicũ: Periclymenũ 2. hist. Chamępericlymenũ: Et, Periclymenum aliud tenerius. Tab. Periclymenum minus, Waldwinde/Zeünling. Ger. Chamępericlymenum, Dwarffe Honisuckle. C.B. Periclymenum 3. humile: Itẽ pin. Periclymenum 4. humile Norvegicum.

GLYCYPICROS SIVE AMARA-dulcis. Cap. VII.

Descr.

SArmẽta lignosa pedes duos aut tres longa & ferè nisi sustineantur procũbentia emittit, viridantia, & nonnihil purpurascẽtia, angulosa, gustu primùm amaro, postmodum dulcescente, ex quibus alternatim enascuntur folia Solani hortensis atrovirentia, duabus pinnis nonnunquã imâ parte aurita, pediculo circiter unciali: flores fœtidi, sed colore purpurascente, pulchelli [*cæruleo purpurei, quandoque candidi, Gesn.*] in quinque folia extrorsum reflexa partiti, in quorum medio apices lutei; hisce succedunt baccæ per maturitatem coccinei coloris, sublongæ formæ, molles, lenti & ingrati saporis, parvis granulis plenæ: radix fibrosa.

Solani folia. *Baccæ coccineæ.*

Amarum dulce Cord.

Multùm aberrat Cordus tradẽs, Amarum dulcem Solano sõnifico [*στρύχνῳ ὑπνωτικῷ*] valdè cognatã esse, quòd foliis scil. florũ formâ, fructu & viribus (quas in seipso expertũ esse ait) Solanum referat. Quæ enim affinitas tanta est foliorũ? Sunt somnifero Solano folia pinguia, densa, Cotoneæ mali foliis similia, ast majora: huic verò folia Solani hortensis, Ocymi assimilia. Præterea non statim dicendũ est, Amara dulcis formâ suâ externa Solanum hortensẽ refert, ergo Solano somnifico cognata est.

Solanum somniferum.

Dorst. nec. Chamæpitys non est. Matth. not.

Dorsth. iconem Glycypicridis exprimens, eã ineptè Chamæpityn & Ajugã vocat, id quod Tragus etiam monet. Nomen germanicũ, Vergiß mein nit/ dũ Matthiolus à Germano Pharmacopœò pro Chamæpity adductũ erroris incusat Brassavolam, immeritò facit: & imperitiùs multò labitur, cũ vocatã Je lenger je lieber (quo diutiùs eò amantiùs aut gratiùs, quod Amaræ dulci sive Circeæ quadrat) inscitè in Chamepityn transfert. Is autem Hederam Ciliciam aut Milacẽ Theophrasti esse sibi falsò imaginatur, ut & Smilacem lęvetũ [*σμίλακα λείαν Diosc.*] magno errore esse contendit, & Smilacẽ tertiam non aculeatã antiquorũ. Sunt porrò qui Vitem silvestrem Dioscoridis esse existiment, inter quos est Matthiolus. Sed hanc opinionẽ non recipiunt Ang. & Dod. quibus & nos ultrò subscribimus. Herbarii studiosi Lutetiæ, & Monspelij præsertim, Solani speciem faciunt, Solanũ lignosum aut fruticosũ appellãtes; Solano autẽ simile nihil habet. Sed, ut & Dodonęo placet, plus fortè similitudinis cũ Cyclamino altera habet, quæ Diosc. teste, *κισσόφυλλον* & *κισσάνθεμον* dicitur.

Hedera Cilicia non est. Smilax Lævis non est. Vitis silv. non est. *Solanum non est.*

Solanum perpetuum Malacocissus Solatrum mortale Amaradulcis.

Gesn. coll. Solanum perpetuum vulgi, dictum Malacocissus. Eid. h. Solanum fruticosum, Solatrum mortale quorundam, sed mihi minimè noxium; aliis rectiùs perpetuum, quoniam caules in eo perennent: nam folia amittit hyeme. Aliqui Amarodulcem: quòd siquis ramulum aut corticem mandat, primò quidem ingratus videatur gustu, sed quò diutiùs manditur, eò insignior ejus dulcedo se prodat, unde nomen ei factum Je lenger je lieber.

Eckardus not.

Ex quibus patet Eckardum Chemnicensem in serto nuptiali hanc falsò Chamępityn vocare, dum ait,

Namque Chamæpitys Amarum-dulce vocatur,
Quod magis atque magis grata sapore foret.

Chamępitys enim non est grata sapore, ut ipse ait.

Picroglycya Amara dulcis Amarum dulce Dulcamara Circæa Siliquastrũ Plin.

Amara dulcis dicitur Com. Trago (cui & Picriglycya) Lon. Hieron. herb. in apodixi, Anguil. Ges. h. Matth. germ. Lob. ic. Tab. Ger. & plerisque. Amarum dulce Euchar. & Dorsth. Dulcamara Dod. & Lugd. Circæa, Lob. Adv. Eid. Obs. Circæa, Monsp. Cyclaminos altera, Dod. Siliquastrum Plinij, Guil. the. An Melothron Theophrasti: Putat autem Lob. alibi asseri non posse Dulcamaram esse Cyclaminum secundam, cujus sententiæ sumus cum Dodonæo.

Vitis silv. Solanum arborescens. *Salicastrũ Plinij.*

Matth. non bene est Vitis silvestris, ut & Lac. Cast. Cam. h. & ep. cui & Amarum dulce & Solanũ arborescẽs quorundam. Nam Diosc. *τῇ ἀμπέλῳ τῇ ἀγρίᾳ* muscosum florem tribuit. Lugd. Dulciamara, sive Vitis silv. Matthioli, & Melothron Theophrasti. Cæs. Salicastrum Plinij videtur, quod Dios. intellexerit cum de Vite sylvestri dixerit: folia habere Solano similia.

Solanum scandens. Solanum rubrum. C.B. Solanum scandens, seu Dulcamara, à corticis sapore: Schvv. Solanū rubrū, Solanum γλυκύπικρον (ut & Thalio) flore sæpiùs violaceo, rariùs cādido. Dulcis amara flore pleno, & flcæruleo vulgatior, Eyst.

Nomina linguar. Γλυκύπικρος & γλυκύπικρον, sicut & γλυκυπικρίς nominatur Græcè: Lat. Amara dulcis, Amarum dulce, Amarus dulcis & Amaro-dulcis, & Dulcamara, seu Dulci-amara: Ger. Je lenger je lieber/Hynschkraut: Belg. Alfrancke: Gall. Dulce amere: Angl. Sutbitter & feltin Woord: Boh. Sladka Horka.

Locus. Glycypicris aquā plerumq; subesse indicat. Aquosa enim & rigua amat, & hunc circa scrobes & fossas frequenter reperitur, sepibus aut fruticibus aliis innitens. *Satio.* Ramulus in aquam impositus, brevi radiculas emittit, instar Salicis. In terra etiam putarit Gesn. surculum defixū facilè crescere. *Tempus.* Folia Vere erūpunt: flores Iulio exeunt: Augusto baccæ maturæ fiunt. Monspelij, Patavij & Genevæ floret Aprili & Maio; Basileæ Iulio & Augusto. Alui in horto flore albo.

Vires. Morbum, quē patrio nomine (inquit VVeierus) Warm vocant VVestphali, feliciter potiunculā curant ex Je lenger je lieber radicibus aliquot diebus exhibitā, ex qua manè sudor gratus sequitur: nec abs re. interna enim obstructione liberat, & ex ea ortos morbos solvit: *Hydrops.* urinā ciet; quare & contra hydropem cum fructu exhibetur. *Ligni usus.* Accipe, præceptore Trago, lignū de hac planta libræ pondere, ac minutim in frustula tali ludicri instar concide, dein cū mensura vini albi in novā ollam eamq; operculo (per quod tamē foramen in medio exiguū transfigito) probè contectā, ita quidē ut cū farina ex aqua undiq; oblinatur, reponas, superq; carbones lento igne decoquito supra tertias, demumq; his utare. hæc potio manè hora una priusquā surgas, & vesperi cùm lecto te cōmittere velis, cyathi vulgaris mensura sumpta, *Morbus regius.* morbum regium, præsertim inveteratū leniter per alvū & urinā exigit. Quidā hoc decoctū adversus putridas vētriculi febres, ex quibus morbus regius oritur, exhibent. *Pecori suspenditur è collo contra morbum Hynsch.* Nota est hæc planta pastoribus: nā solent illam pecori è collo suspendere adversus morbū quē vocant die Hynsch/ unde Germanicū herbæ nomē natum est, ut Hynschkraut vocetur. *Temperamentum.* Facultate, autore Dodonæo, foliis, fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur ruptis & ex albo præcipitatis, aut cæsis etiam succum utiliter bibi. *Sanguis concretus.* Creditur siquidem concretū alicubi in visceribus sanguinē dissolvere, & partiū læsarū sanitatem procurare. *Tem. Schv.* Calefacit, siccat (ait Schvv.) tertio ordine, abstergit, digerit. Gustanti primū nonnihil amaroris exhibet calore & acrimonia linguā feriens, quæ tamen ilicò abeunt, perstante dulciculo & imbecillo quopiā sapore Glycyrrhizæ ingratiore fastidiū parente, magis magisq; dulcorem ostendendo. Potū moderatè, citra virium dispendiū viscerúmve incēdium, egerit per sudores urinásq; aquas: atque obstructiones demolitur, quę sunt icteri prævię atq; alumnæ. *Lac.* Eadem facultate lac māmis suggerere fructus potis est. *Splen.* Baccę ex vino 40. diebus splenem liquant, & per urinā & alvum absumunt. Bibūtur ad Orthopnœam, reliquias à partu purgant. *Inflammatio.* Folia foris utiliter cōtra inflammationes & pruriginosos pedum tumores admoventur, plebis vulgato experimento. *Usus topiarius.* Attegiis & topiario operi conveniret, nisi gravior esset fruticis odor.

HEDERA VETERIBVS ET IN genere. CAP. VIII.

Diosc. summa differ. tres. Veteres de Hedera consulamus. Ea multas in specie differentias sortitur apud Dioscoridem: summas autem genere tres: candida enim quædam est, nigra altera, tertiaque vocata Helix: Candida quidem fructum fert candidum; nigra, quam vulgus Dionysiam vocat, nigrum, aut Croci æmulum; at Helix fructum non gignit, tenues autem habet viticulas, folia verò parva, angulosa & rubra.

Theophrasto quoq; Hedera multiplex est. *Theophr. Humilis.* Quædam enim humi repit, alia in altum attollitur. *Excelsæ plures.* Atque excelsārū genera plura, maximè verò tria patescunt, candida, nigra, tertia ἕλιξ Helix [ἕλιξ, *Clavicula Gaza, sed male.*] Harum itē species plures. *Candida.* Alia enim fructu solo, alia etiam foliis candida est. Rursus fructū tantùm cādidum ferentiū, quędam grandiorē, densum, & veluti in orbem circūactum fructū producit, quam nonnulli Corymbian vocant, Athenienses Acharnicā, quæ in riguis nascitur; quædam minorē, sparsiorem, nigræ modo. *Nigra.* Habet & nigra differētias, sed non ita perspicuas. *Helicis diff.* At Helix [*Clavicula Gaza*] maximis differētiis distinguitur. Etenim foliis plurimùm differt, tum quòd minora, tū quòd angulosa & concinniora sint [*Sic Plinius & Gaza interpretati sunt γωνιώδη καὶ εὐρυθμότερα. Quare Cornarij non placet emendatio,* *Corn. lectio reprobatur.* *qui in hac foli. rū Helicis delineatione apud Dioscoridem, ἔχει τὰ φύλλα λεπτὰ, γωνιώδη καὶ ἐρυθρά. i.e. folia habet tenuia angulosa, & rubra. vocem ἐρυθρὰ falsò legi cum perspiceret*, quòd nullus in foliis Helicis rubor conspiciatur, *atque falsò in vulgatis Theophrasti codicibus εὐρυθμότερα, quæ concinniora Plinius reddidit, hic δοχμώτερα, id est succulentiora legit, in Dioscoride verò δασέα eadem significatione, id est, crassa*] Hederis autem reliquis rotundiora, & simplicia. Differt etiam flagellorum [*interm. diorum, Gaz.*] longitudine, longiùs enim porriguntur [*hac Gaz. omisit.*] Præterea quòd sterilis sit. Quidam Helicem aiunt Hederæ naturam adipisci, mutarique in eam, cùm perfecta jam adoleverit. At si in eo genere omnes in Hederam adolescant (*hederascere Gaza vertit*) ut nonnulli volunt, ætate sanè & affectu, non genere constabit hæc differentia, qualis est Piri à Pirastro. Tamen ejus Helicis folium ab Hederæ folio plurimū distat. Rarò autē & in paucis evenit, ut vetustate cōmutentur, velut in Populo alba, & Ricino (*Quasi expressisse videtur Plinius. Maxime foliorum unitas in suo cuique genere permanet, præterquam Populo, Hedera, Crotoni, quam & Cici vocari diximus.*] Sunt igitur Helicis [*Claviculæ, Gaz.*] genera multa, maximè verò nota & summa tria. *Helicis 3. genera.* Prima est virens sive herbacea, quæ plurima est, secunda candida, tertia versicolor, quam Thraciam quidam nominant. Et singularum differentiæ quædam sunt. Nam virentis alia tenuiore est & longiore folio [*Plinius habet, in ordinem digesti*] densioreque. Alia minus hæc omnia habet. *Versicolor.* Et versicoloris alia majus, alia minus folium habet, & colorum varietatem in eo dissimilem. *Candida.* Similiter & magnitudine & colore distant candidæ folia. Facillimè augetur herbacea, & altissimè assurgit. *In Hederā transit Helix.* Manifestum esse aiunt Helicen in Hederam transituram, non solùm foliis quæ majora latioráque gerit, sed etiam germinibus: protinus enim recta gerit, non inflexa vel inclinata, tum ob tenuitatem, tum ob lōgitudinem. *Differ. ubi versalis Theophr.* Nam aliis Hederis [*Gaza legit ποώδεσι id est, herbaceis pro κισσώδεσι*] breviora crassioráque sunt germina. Nam Hedera cum semen parit, sublime & rectum germen edit. Est quidem Hedera omnis, radice numerosa, densa, intorta, lignosa, crassa, nec valdè in profundum acta, sed maximè nigra, & inter candidas quæ asperrima, maximéque silvestris. Quare non sine damno arboribus adnascitur: omnes enim necat & arefacit sublato ipsis alimento. Crassescit hæc maximè & arborescit in tantum, ut per se arbor fiat. Majore autem ex parte super aliud vivere solet, caulibus suis vicinas arbores velut amplexando, tale quid statim habens sua natura. Etenim è germinibus assiduè radices per media folia emittit, quibus quasi de industria à natura datis, muros & arbores subit, & iis pertinaciùs hæret. Atque ita sublato humore, atque exhausto, ipsas tabefacit. Quod si inferiùs succidatur, durat, nec emoritur.

Differentia à fructu. tur. Est & hujus non parva differentia à fructu sumpta. Nam alius dulcis est, & alius valdè amarus, tam candidæ, quàm nigræ. Id demonstrant aves, quæ alio vescuntur, alio minimè. Duo genera Hederæ *Genera Plinio. Mas.* prima, inquit Plinius, ut reliquarum, mas, & fœmina. Major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est Rosæ sylvestri, nisi *Plinij lapsus.* quòd caret odore. [*Turpissime lapsus hic Plinius, quæ de Cisso audienda sunt, τῷ κισσῷ, id Hedera, τῷ κιστῷ tribuit. Nec apud Theophr. nec apud Diosc. ulla Hederæ differentia statuitur e sexu petita.*] *Species 3.* Species horum generum tres. Est enim candida & nigra Edera, tertiáque quæ vocatur Helix. *Subdivisio harum specierum.* Etiamnum hæ species dividuntur in alias: quoniam est aliqua fructu tantùm candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi. Item Selinitium cujus est minor acinus, sparsior racemus. *Plinij lectio a græco codice variat.* [*Hæc aliter legisse videtur Plinius quàm in græcis exemplaribus exaratum sit, in quibus Selenitium vox deest & Hederam C.rymbiam vocari legimus.*] Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alij crocatum: cujus *Hedera Poetarum. Nysia. Bacchica.* coronis Poëtæ utuntur, foliis minùs nigris, quàm quidam Nysiam, alij Bacchicam vocant, maximis inter nigras corymbis. *Genera 2. Græcorum.* Quidam apud Græcos etiamnum duo genera hujus faciũt, à colore acinorũ Erythranum [*erythrocarpon, Dal.*] & chrysocarpum. *Helicis differentiæ.* Plurimas autem habet differentias Helix, quoniã folio maximè distat. Parva sũt & angulosa concinnioráq;, cùm reliquorũ generũ simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen sterilitate, quoniam fructũ non gignit. Quidam hoc ætatis esse non generis existimant: primóq; Helicem esse, fieri *Error multorum.* deinde Ederã vetustate. Horũ error manifestus intelligitur, quoniam Helicis plura genera reperiuntur, sed tria maximè insignia: herbacea ac virens quę plurima est: altera cãdido folio: tertia versicolor, quę Thracia vocatur. Etiamnum herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioráq;. In alio genere diversa omnia. Et in versicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis densioribusq; est: alteri generi neglecta hæc omnia. Majora quoque aut minora sunt folia, macularúmq; habitu distant: Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Arbores autem necat candida: coronemq; succum auferẽdo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa ejus folia maxima atque latissima, mámas [*non mammas μαςὸς, sed ramos βλαςὸς*] erigentis, quę sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanquã omnium Ederarum generi radicosa brachia, huic tamen maximè ramosa ac robustat ab ea nigræ. Sed proprium albæ, quòd inter media folia emittit brachia utring; semper amplectens: hoc & in muris, quamvis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, vivit tamen duratque: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & solida arbores sugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq; Ederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, ut aves non attingant. *Diff. fructu.* Est & rigens Edera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata cissos. E diverso nunquam nisi humi repens Chamæcissos.

Nomina linguarum. Κισσὸς & Κιττὸς Græcis, Hedera Lat. Hebr. teste Aruch *Kassus*, Serap. *Cussus* appellatur: Germ. Ephew: Belg. Veyl & Clyf: Had. Iun. Gall. *Lierre*: It. *Hedera*: Hisp. *Yedra*, & *Edera*: Angl. Ivy: Brab. ost Eerdsuel: Boh. Brectom: Hung. *Folyo borostyan* quoniam videlicet serpit. Κισσὸν autem dictam putãt à Cisso, quem pusionem Liberi patris fuisse Gręci fabulantur, & in nominis sui fruticem conversum: dum minister cum eo Deo saliens, allisus terræ periit. Athenienses Cisson Bacchum ipsum vocant, & apud se Acharnis vico, Hederam primò natam volũt. Quin & Hederam Dionysiam, à Baccho Bacchicam appellavit antiquitas, hoc honore Liberũ patrem dignata, qui primus ex India in Græciam Hederam asportavit: itaque in tutela Liberi patris putabatur esse. Nam ut ille juvenis semper, ita hæc perpetuò viret: Nec secus omnia, quã ille mentes hominum illigat. *Cissos Lob.* Mavult Lobelius κίσσος [*κισσὸς leg.*] dictum à textura porosa & spiraculis innumeris ferè pervia, quæ vinũ transmittit, quale Catoni & Varroni Cissymbion poculum est: *Fabula Poetarum.* quàm à pusionis Cissi saltantis in Hederam poëtica deformatione à Baccho versi, ut fingunt Græci: q. & κισσηρις pumex porosus lapis ob fistulosas cavitates ita dictus sit. Vel potiùs Κισσὸς Hedera dicta est ἀπὸ τοῦ κίος, i. e. à verme seu curculione, in Hordeo & Tritico nascẽte, qui cuspidula, aut acu, potiùs quàm ore triticum hordeumq; terebrat. *Hed. unde dicta.* Latini ab edendo Hederã dixerunt: Etenim arborum importuna amasia, & veluti assentatrix, cortice rimoso impacta, maceries vetustiores demolitur, & radicatis propagationibus arbores amplexa, enecat & exedit: præsertim illa species quæ major & arborea vocatur. Põpeius verò dictam censet Hederã quòd hæreat, vel potiùs quòd edita petat. *Epitheta.* Hederam poëtæ cognominant etiam lascivã (propter amplexus arctissimos, & hinc circumfertur illud, Lascivis Hederis ambitiosior) & *Proverbiũ.* comantẽ, quòd olim in Anthisteriorũ, i. e. floralium festorũ (videntur autem illa fuisse, quæ Latini vocãt Bacchanalia) ludis antiqui hàc coronarentur. *Adagium.* Hinc natum habetur adagium: Hedera post Anthisteria. Quùm serò quippiam adhibetur.

HEDERA COMMVNIS, major & minor.

Icones. Prioricon ex nostris emptitiis majorem Hederã exhibet, & altera minorem.

Descr. In censu earum quæ adminiculis sustinentur, Hedera etiam communis occurrit referenda, licèt tamen & per se nonnunquã consistat. *Sarmenta.* Etquidem sarmẽtis tenuibus longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut maceribus innixa, alta petit, us quæ semel apprehendit pro radicis usa, barbitio fibrarum propagato radices in alieno solo agens, *Cortex.* cortice magnã parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi, materie albâ, firmâ: *Folia.* folia nullo ordine pediculis semipalmaribus & palmaribus appẽdsa, magna, nervosa, rigida, crassa, supernè ex atro-virentia & splendentia, infernè ad luteum tantillum ex virore declinantia, sinuosa, tri-

quetra, aliàs rotundata in mucronem exacuuntur, sapore siccante & acri; flores in sarmentorum extremitatibus, sex radiatis foliis herbido colore præditis constant, totidemq; luteis apicibus in orbem circumacti simul multi umbellæ instar: corymbi succedunt per maturitatem nigri: acini singuli semunciâ longioribus pediculis insident baccis juniperilis æquales, sessiles & quasi vtrinque compressi, circulo vmbilicato, cui abest ille reliqui acini nitor, inscripti veluti opercula imposito urceolo, cujus centrum designat prominulus niger stilus: intus distinctis sepimento membraneo, nonnihilque pulposo, loculis continentur semina, unum, duo, tria, quatuor, quinque, oblonga, gibba, turgidula, curculioni convoluto similia, cuticula tenui contecta, intùs pulposa confractæ orizæ cum gluma sua, aut pulticulæ è pane syncomisto non absimilia.

Corymbi. Acini. *Semina.*

Trag. Hedera. Tragus licèt proponat unam tantùm figuram & unam descriptionem, duas tamen ejus species nasci tradit. Quarum priorem Hederam minimam, χαμαίκισσον, Hederam terrestrem, ἕλικα, Claviculam, Hederulam, germ. **Klein Ephew** nuncupat; Alteram vulgarem, **gemein Ephew**, Dioscoridis κισσὸν, κισσὸν χρυσόκαρπον, & (quoniam olim hâc Hederâ Bacchus coronatus fuerit) Hederam Bacchicam, Mysicam & Dionysiam cognominat. Dicitur hæc quibusdam ἄσπληνος, quòd ad splen faciat, nec non, ποιητικὴ quòd hâc Poëtæ olim coronarentur:

Bacchica. Asplenos. Poetica.

Pastores Hederâ crescentem ornate Poëtam

Hederam vulgarem porrò, acinos ferentem, Theophrasti κορυμβίαν, & ἀχαρνικὸν καὶ ἀθήνιον; Exiguam verò, quæ appetente Autumnò colorem varium acquirit, Helicem & Thraciam cognominat. Recenset autem Tragus quàm paucissimis omnem Hederæ historiam, quòd nullum ferè discrimen obseruari posse credat, nisi ab ætate ipsa. Omnem namque Hederam, dum in tenera sua ætate assiduo reptatu per terram vagatur, triangularis figuræ folijs spectandam se præbere; quamprimum verò arbores murósque invaserit, ilicò foliorum figuram variare ait, quòd vel Theoprastus dixerit maximam Hederarum differentiam in ætate ipsarum positam esse. Nos quoque non separamus Hederas nostras, sequuti sententiam Tragi, existimantes unum tantum genus reperiri, ratione loci, vbi crescit, & ætatis, formam mutans.

Discrimen Hederarũ ex ætate ipsa. *Cur autores non separent Hederas.*

Cæsalp. Hedera, ait Cæsalpinus, frutex est peculiarissimam fortitus naturam: non enim solùm radicibus in terram dimissis vivit, sed & germinibus alimentum exsugit & arborum caudicibus, quas scandit; nam præcisa juxta terram, non emoritur tamen, nisi à totis caudicibus avellatur; frequentissimas enim, easque breves per tota germina radiculas, centipedis animalis modo edit, quibus pertinacissimè hærês arbores suffocat, & ædificia (quamvis robusta) tandem demolitur; expetitur tamen viridariis; nam sponte nullo adminiculo totos parietes circumvestit, fronde perpetuâ exornans; ex cultu arborescit, caudice satis crasso, & ad magnam altitudinem latitudinémque distenditur, nisi desit quod amplexetur, cum ad eam ætatem accesserit, in qua fructum ferre possit, totá mutat faciem, naturamq;; nam per se erigitur, & quidem in tantum aliquando, ut nullum relinquatur conjunctionis vestigium cum repente Hedera. Quamdiu enim affixa est, folia fert in plures angulos desinentia, ad summum quinos, quorum duo utrinque prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioréfque, & ipsa majora fiunt, ac virentiora, & unicolora, cùm ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis distincta, aliquando infernè subrubentia; cùm autem erigitur, folia rotundantur obliteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo, qui in summo est, relicto. differentias alias non ætatis, sed generis adhuc non vidi, quamvis Dioscorides tria afferat genera: Theophrastus quoque & Plinius eadem tria in alias plures differentias distribuant, pro stru[?]ctus magnitudine, sapore, & colore foliorum: sed de Helice, ambigit Theophrastus, utrum generis, an ætatis sit differentia, ut multi putant, primò fieri Helicem, deinde vetustate in Hederam transire: appellant autem hederascere, & in Hederam transire, cùm erigitur nullis affixa, quando, & simpliciora sunt folia rotundioráque, cum in Helice sint parva, angulata, & concinnè disposita ac sine fructu: contendit Plinius easdem genere differre maximè ob foliorum varietatem in Helice. Quandam enim herbaceo folio virentique, aliam candido, tertiam versicolori constare, quæ Thracia vocetur: eandem Dioscorides tradit rubro folio, quod nemo alius notavit; sed non cogimur ob hæc Helicem genus diversum ponere cum in ea, quæ manifestè hederascit, variam foliorum & germinum naturam contemplemur, quod in paucis aliis reperitur, ut notavit Theophrastus: fit verò alicubi, ut Helix nunquam hederescat ob imperfectionem quandam, non speciei, sed individui, ut in arboribus plerisque accidit. Patet ergo quàm quidam sine rationibus nos non habere Hederam contendant.

Ex cultu arborescit. *Folia mutat.* *Theophr. ambigit an Hedera & Helix differant, si ab arborea.* *Plinio genere diversa.* *Plinij opinio reprobatur.*

Dod. gall. iconem rec. Dod. gal. duas habet figuras dicens ex tribus Dioscoridis Hederæ generibus priorem albam, Hederam fœminam Plinij, nobis esse incognitam; secundam speciem Hederam nigram & διονυσίαν Plinij, Hederam marem esse, Neotericorum Hederam arbòream, Hederam muralem, Gallis *Liarre noir*. German. **Schwartzer Eppich & Maur Ephew** aut **Baum Ephew**. Belg. **Veyl. & Booven wyl.** Tertiam verò speciem ἕλικα, Claviculam & Hederulam dici; Gall. *Petit Liaire*, Germ. **Klein Ephew**: Belg. **Cleyne Veyl.** Dod. lat. autore Theophrasto Hederam in majorem & minorem distinguit: majorem rursus in candidam, nigram, & Helicem, cujus plures species Theophrastus tradat. Cæterum, majorem sese in altitudinem attollentem aut assurgentem, Theophr. κισσὸν ὀρθὸν, Gazam excelsam, Plinium rigentem Hederam, dicere scribit; recentiores verò Hederam arboream, quòd arbores complectatur: muralem, quòd secundùm parietes nascatur: Esse tamen qui velint omnem assurgentem arboream cognominari, quibuscunque tandem illa conscendens adhæreat, ad differentiam nempe alterius Hederæ terrestris per humum repentis. Minor denique, ait Dod. nigræ similis est, ac ἕλιξ κισσὸς vocatur; germanic. **Klein Ephew.** Dicitur & χαμαίκισσος differens, tamen multùm ab Hedera terrestri alibi describenda. Helicen sive Claviculam latinè nuncupatam non pauci latini hanc existimant, sed Theophrastus ἕλικα ab ὀρθῷ κισσῷ differentem ostendit. Tertiam enim inter assurgentes facit.

Hedera major Dodonæi. *Hedera arborea.* *Muralis.* *Hedera minor.* *Hedera Helix.*

Differ. Lob. Nec plures duabus (Hedera majore seu arborea & Helice sive minore) novit nostra ætas, ait Lobelius, differentias genericas: tametsi quamlibet multas dixerit species Dioscorides. Majoris multæ decernuntur varietates, quæ antiquis persuadere potuerunt, ut plures differentias, sive species statuerint. Hujus quædam arborescit, suaptéque stat stipite, nulli innixa pedamento, qualem in sylvosis quibusdam Angliæ meminimus, Orthocissum antiqui dicunt. Interdum etiam quibusdam locis xerampelino colore folia nitent. Pilis nobis ostendebant herbarij corymbos cæsij & albicantis coloris. Melinos subfuscos corymbos pleræque plantæ satæ in Italicis & Germanicis ex Campania & Apulia, hodie maturāt. Humilis planè minor & infrequẽtior cõcinnè vocata Helix fuit, quia secundũ sarmẽtosos fines exarat

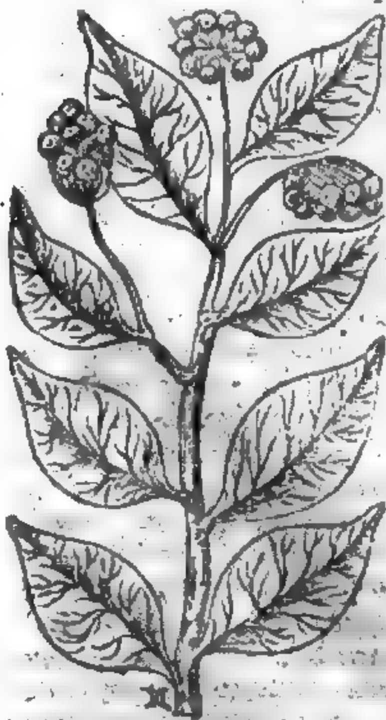
exerat claviculas, capreolósve viticeos, qui humi panguntur & propagatione quadam quasi in spicas & anfractus provolvuntur: interdum etiam serpendo muscidis truncis & caudicibus advolvitur gracilioribus sarmentis. Hæc Lob.

Syn. Hedera major. Prior vocatur à Matth. Cast. Lugd. Brunf. Gesn.h. (qui hujus speciem tradit luteis baccis) & Tab. Hedera scandens, major, & arborea; à Trag. Ang. Cord. in Diosc. Dod. & Cam. ep. Hedera; à Lon. (qui quamvis solum unius iconem exprimat, attamen tres ejus species nominat) Fuchs. Dod. gall. & Lac. Hedera nigra; à Lob. Hedera corymbosa communis; à Tab. ic. Hedera corymbosa major arborea; à Schvv. Hedera baccifera. Altera autem Hedera minor sive humilis à Matth. Fuchs. Brunf. Dod. Lac. Camer. ep. & hist. Lugd. Lon. Cæs. Tab. & Ger. Hedera helix; ab Ang. Hedera sterilis; à Lob. Helix sive provoluta sterilis Hedera; à Gesn.h. Hederæ arboreæ silv. genus semper repens; à Thal. Hederæ species; Helix vocata à Cast. Hedera minor, à Schv. Hedera minor reptans; à C.B. Hedera 3. major sterilis: Eid. Hedera 4. humi repens; Hederula Tragi; Hedera minor, ὀλιγοτ... κισσός, Dod.

Hed. minor. Hed. Helix.

Locus. Hedera passim nascitur ad arbores, in silvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros. Sylvarum opaca arida & saxosa perreptat. Plutarch. in Alexandr. memoriæ prodidit Babylonicam regionem non ferre Hederam, rationémque reddit, quòd nimis sit calida, cùm loca frigida amet. Edera jam dicitur apud Plinium in Asia nasci. Negaverat Theophrastus, nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Medis, frustra. Alexandrum verò ob raritatem ita coronato exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo Liberis patris: cujus Dei & nunc adornat thyrsos, galeásque etiam & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satisque omnibus, sepulchráque ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Hederam vidi in monte Saleve trunco crus æquante & sæpè crassiorem in plurimis Helvetiæ locis. In Castello l'Abbatie reperi ferentem resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, chartam imbuentem olei instar, igni admotam, flammam concipientem, ut cæteræ resinæ.

HEDERA DIONYSIAS, Dalechampij.

Descr. EX congeneribus nigris folium habet minùs atrum, minimè angulosum, crassum, carnosū, venosum, in acumen fastigiatum, nec admodum densum: in corymbis acinos luteos aureo nitore fulgentes, ex congeneribus aspectu maximè pulchros. Hæc radicosis brachiis reliquarum modo vicinas arbores enecat, succo earum exhausto. Rarò in Gallia provenit.

B. pin. Hedera 2. poëtica: Hedera Dionysias, & Chrysocarpos Dalechampij, Lugd. Dionysias, aut Bacchica, quòd ex ea Poëtarum coronæ consuerentur: Chrysocarpos, à fructus colore aureo.

HEDERÆ ÆQUIVOCA.

Æquivoca. Præter Hederam communem & Dionysiam Dalechampij, plures aliæ occurrunt plantæ Hederæ nomine donatæ, de quibus suo loco agemus, ut de Hedera Cilicia Theophrasti, sub Smilace aspera hoc libro. Æquivocè quoque, ob græci nominis similitudinem Hederæ nomen transiit in Cistum marem & fœminam, quibus flos Rosæ sylvestris inodorus, ut Plinius scribit ex Theophrasto, ubi in versione Gazæ, pravâ tamen lectione Κισσὸς legitur non Κισθὸς: de Cisto lib. 13. Sed & Chamæcissus herba Hederæ humilis, seu terrestris nomen sibi vendicat, ut videre est lib. 28. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè, in remediis ad gangrænam Theodorico, de quo paulò post, ut & de Smilace lævi, sive Convolvulo majore, quem Hederam arboream cognominat Dalechampius. Hederam terrestrem suspicatur Dodon. Volubilem minorem, sive Helxinen Cissampelon, ut infra dicemus. Ἑλξίνη etiam κισσάμπελος Constantino μαλακοκισσὸς, h.e. Hedera mollis dicitur. est hæc nobis Helxine Cissampelos, sentine triangulo. Hederula [κισσὸς] seu Hederæ folium [κισσόφυλλον] de Asclepiade dicitur apud Dioscoridem. Tandem præter dicta genera esse & rigentem Hederam, per se stantem, & ob id solam omnium generum vocatam esse Hederam, tradit Plinius: hanc Cæsalpinus Agrifolium esse censet: sed in Theophrasto non aliam intelligit, quàm ætatis perfectæ Hederam. Tandem quæ Hederula aquatica & palustris à Lob. ic. Tab. & Bauh. phyt. vocatur, à nobis Lenticula aquatica trisulca inscribitur. Quam demum Hederam saxatilem C.B. cum Lobelio cognominat, est Asarina sterilis Sevenæ Narbonensis agri.

Smilax aspera. Cistus. Chamæcissus. Apocynum. Convolvulus major. Volubilis minor. Helx. Cissampelos. Asclepias. Agrifolium. Lenticula aquatica trisulca. Asarina sterilis.

VIRES ET TEMPERAMENTUM.

Ex Diosc. Omnis Hedera, autore Dioscoride, acris est, adstringit, nervos lædit. Flores ipsius quantum ipsorum tribus digitis capi potest, accepti & in vino poti, faciunt ad dysentericos, sed bis per diem bibere oportet. Faciunt & ad ambusta cum cerato triti. At tenera folia cum Aceto cocta, aut cruda cum pane trita, spleni medentur. Succus foliorum & corymborum cum irino oleo, aut melle, aut nitro, naribus infunditur, & ad veteres capitis dolores commodus est. Irrigatur & ex eo caput, cum aceto & rosaceo. Aurium dolores & purulentas aures, cum oleo sanat. Cæterùm nigræ hederæ succus & corymbi poti, debilitatem corpori inducunt, & amplior usus mentem turbat. Acini verò corymborum quinque triti, & cum rosaceo in mal. corio calfacti, & in oppositam aurem instillati, dentium dolores mitigant. Denigrant item capillos corymbi. At verò folia cum vino cocta ad omne ulcus imponuntur. Eadem imposita velut dictum est cocta, ambusta, ulcera maligna, & maculas solares curant. Movent & menses corymbi triti subditi, & post purgationem drachmæ pondere poti, conceptionem impediunt. Sed & foliorum pediculus melle tinctus & utero appositus, menses & fœtus educit. Succus autem naribus instillatus, graveolentias & putredines expurgat. Lacryma verò Hederæ illita, pilos abolet, & pediculos occidit. At radicum succus cum aceto potus, commorsis à phalangiis opitulatur. Hedera (inquit Gal. 7. simpl.) ex cōtrariis composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam & frigidam esse ostendimus, habétque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat: nec deest tertia, aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit,

Dysenteria. Splen. Capitis dolores. Mentem turbat. Dentes. Menses. Pediculi. Ex Galeno.

Siquidem dū arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetq; quæ terrea est & frigida adstringénsque,& ea quæ calida est & acris. Viridis autem, foliis ejus in vino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt sanat, tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem ejus quodammodo validiores sunt, & ad lævorem redacti cum cerato ambustis conveniunt. Præterea succus medicamentum est errhinum, h. e. in nares fusum, capiti purgando idoneum, tum vetustas aurium fluxiones sanat, adhæc vetera ulcera tum in auribus tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur. Lachryma ejus pediculos necat, pilis nudat, usque adeò calidæ potestatis, ut obscurè adurat, est enim veluti aqueus quidam liquor, sicut omnes aliæ lachrymæ. Hederæ mira natura traditur à Plinio ad experienda vina, si vas fiet ex ligno ejus, vina trans fluere, ac remanere aquam, si qua mixta fuerit. Theophrastus igniaria ex ea materia fieri testatur, quoniam calida. Plutarchus autor est, Hederæ suffitum in Venerem trahere, & ebrietatem, ut vinum, inducere, furorémque efficere animi. Insignis vis seminis Hederæ nigræ, si vera quam Bayrus illi adscribit. Semen ait Hederæ nigræ facit cadere pilos & enasci non sinit. Acini Hederæ tusi ac pondere drachmæ in vino sumpti, calculum ex pellunt, experientiâ Tragi id attestante. Folia Hederæ cum aceto decocta ac lieni imposita, dolores ejus sedant. Hederæ florum siccatorum pulveris quantum trium digitorum apicibus comprehendas, ex vino bibitum, fluxum dysentericum sistit, ut legitur apud Matthiolum: Succus è foliis cum vino acidulo tribus continuis diebus lienosos potu juvat: quibus etiam opitulantur pocula è ligno vel radice Hederæ confecta. Acini drachmæ pondere cum vino assumpti, mirificè calculum pellunt. ad menses suppressos minimè fallax traditur remedium, si acini tres Hederæ arboreæ in pulverem triti, cum aqua stillatitia Pulegij & pauxillo Croci bibantur calidè, idq; mane diebus aliquot continuis. quinque aut sex acini ante poculorum certamen comesti, ebrietatem arcent. vapor è decocto foliorum utero exceptus menses ciet. ad cephalalgiam, sumuntur folia Hederæ septem, totidémque Persicorum delibrati nuclei, simul ambo in aceto & oleo rosaceo bulliunt, atque ita calida fronti & temporibus inducuntur. Vt cauteriorum ulcera aperta maneant, imponitur quotidiè Hederæ folium, quod & humiditatem omnem exhaurit, & ne quicquam sinistri accidat prohibet. Mulierculæ è foliis Hederæ pileolos confectos capitibus imponunt infantum, quos achores infestant, siccant ita & certò curant. Sunt (prohibente Camer.) qui non sine utilitate contra epilepsiam exhibeant Hederæ lignum. Corymborum pulveratorum scrupulus unus ex aqua Menthę aut simili, efficax ad ventriculi dolores. alicubi & peste correptis exhibent, quibus sudores eliciunt potenter. Sunt apud Dodonæum, qui Hederæ corymbos ad ciendam urinam efficaces asserāt, & calculosis ac nephriticis eapropter exhibeant. Nonnulli Tabern. teste, corymborum & foliorum Hederæ ex vino decoctum, aut eorundem pulverem cum vino ad febrium rigores exhibent. Valent eodem modo ad urinam ciendam. Ex corymbis extillatur oleum eo modo quo ex baccis Iuniperi: alij oleum ita eliciunt ex corymbis, ligno & gummi. Præstans est oleum ad frigidos articulorum morbos. menses ciet, calculos pellit, sordida ulcera exterget. Ad capitis dolorem accipit VVirt. Empir. Hederam quæ supra terram provenit, macerat in lixivio, quo abluit caput. Sebastianus Feudinger Pincerna Illustr. C. VVirtemb. homo curiosus affirmabat anno 1605. quo hæc scribimus, se observare ex Hederæ flore hoc anno futuram copiam vini, quia circa natalitium Domini nostri cùm floreret non defluxisse flores, ita non defluxuros etiam vitium flores, unde sæpè deficiunt Vvæ & vinum. Lignum Hederæ de radice resectum, ubi e assius esse consuevit, à sutoribus in eum usum parari solet, ut postquam cultellos suos ad corium dissecandum idoneos ad cotem exacuerint, asperiores etiam nunc illos æquales levigatósque reddant ad dictum lignum ultra citráque ducendo. quod autem præ aliis idoneum esse judicatur fortè ob mollitiem substantiæ ipsius, quę tangentibus se talem offert. Vendibilis vini signum Hederam olim extitisse, probat illud vetus adagium: Vino vendibili non opus esse Hedera suspensa. Exponit autem hoc dictum Erasmus, veram virtutem non egere alienis præconiis: aut res præclaras per se placere, neque desiderare exoticam commendationem.

Vlcera. *Pediculi.* *Ex Plinio.* *Vas ligneū ad experiēda vina.* *Igniaria.* *Venerem excitat Hederæ suffitus.* *Calculus.* *Passio Hederæ.* *Dysenteria.* *Succus.* *Menses.* *Ebrietas.* *Vlcera cauteriorum aperta retinet.* *Epilepsia.* *Vrina.* *Frigidi articulorum dolores.* *Prognosticum de vitibus a flore Hederæ.* *Cotem aequāt Hedera pro sutoribus.*

HEDERÆ LACHRYMA.

Glebæ quæ Hederæ gummi nomine in officinis prostant, ex saturo rubore ferè nigrescunt, vitreo nitore, sed non pellucido, durā satis compactáque consistentia, non tamen uniformi, rubiginosis intercursantibus micis: haud difficulter in pollinem redigitur, saporem imprimens siccum adstringentem, haud injucundum, cum levi quadam amaritudine, salivam croceo colore tingens. Candelę admotum claram & pertinacem edit flammam, nidore ferè Thuris, & ne vel tum quidem liquescit. admista reperiuntur interdum Hederæ folia. Ipse etiam ex Hedera lachrymam collegi Genevæ circa l'Abatie dictum locum, anno 1570. mense Aprili, similem ei, quæ in offic. prostat.

Descr. *Flammam edit.*

GRANADILLA HEDERÆ similis. CAP. IX.

Allatus Monardi ex Continenti herbæ fructus est, quæ in Peruanis montibus, ubi spontè nascitur, Granadilla appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum Malis granatis habet, nam ejusdem ferè est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quod coronâ careat: in eo resiccato, si agitetur, sonitum edit semē intus occlusum, pyri semini simile, aliquanto majus, tuberculis quibusdam eleganter, elaboratum & aspectu jucundum: pulpa candida est, & saporis expers. Planta hunc fructum ferens Hederæ similis est, eodémque modo repit & scandit, quocunque loco ponatur. Elegans est cùm fructu onusta conspicitur, propter ejus amplitudinem: florem habet albæ Rosæ persimilem, in cujus foliis aliquę veluti passionis Christi figurę delineatæ conspiciuntur, quas magnâ diligentiâ istic pictas existimes, eam ob causam elegantissimus est flos: fructus ij si sunt granatula jām dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur ut ova, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cùm ab Indis tum ab Hispanis: nec, etiam si multos sorbeas, ullam ventriculi gravedinem, sed potiùs alvum emollitām sentis. Herba rara est, quæ duntaxat uno in locō invenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus. Granadillæ etiam meminit Petrus de Cieça, parte 1. hist. Peruanæ c. 28. his verbis: Amplam istā vallem de Lile dictā, in qua oppidum Cali, mediam secat flumē, cujus ripę abundant fructibus ejus loci, inter quos grati admodum saporis & jucundi odoris est Granadilla nūcupatus.

Locus. *Etymon.* *Descr plantæ.* *Flos passionalis.* *Temperamentum fructus.*

B.pini.

B.pin. Clematitis 11. trifolia flore roseo clavato: Granadilla, Monardi, Petro de Cieça in hist. Peruana, Lugd. Vide in Americæ par.9.l.4.c.27.at cap.30. Granadilla inter ligna recensetur.

SMILAX ASPERA.
Cap. X.

Smilax aspera longis, rigidis, striatis, contortis, valdè implicatis, lentis, sarmentosis viticulis excrescit nunc in hanc, modò in alteram partem, inquit Clusius, certâ quadam serie servata inflexis, ex geniculis capreolos proferens quorum ope vicinis arboribus, aliisve advolvitur, & ab imis ad summa repit, horret autem spinis duris rigidisq; non tantùm per sarmenta surgentibus, sed etiã per pediculos, unciales plus minùs, quibus folia ex intervallis singularia appenduntur. cæterùm folia Sigilli B. Mariæ dicti possidet, sed longè crassiora, rigida, nervosa, spinis non tantùm per margines horrentia, sed & in dorso secundùm nervos, nunc ampla & viridia, modò angustiora & albis maculis conspersa, autore Clusio, flores è singulis extremorum ramulorum geniculatis tuberculis racematim cohærentes crebri erumpunt, parvi, albi, odorati, senis foliis constantes, in exiguis in medio apiculis: hosce excipiunt fructus, rotundi seu Vvæ, per maturitatem rubræ, vel, ut ait Clusius, rutilæ in quorum singulis semina duo, vel tria, vel unicum, lubricâ magnitudine, colore & figura, seminum Rhamni tertij seu Paliuri multis dicti, sed duriora, pulpâ albicante, nauseosæ cujusdam dulcedinis participe, Clusius nucleos vocat duros, osseos, veluti Asparagi, foris nigros, addens radicem longè lateq; serpentes sub terra fibras habere tenues, candidas & germina summâ tellure spargere minimi interdum digiti crassitudine, nodosa seu articulata, albicantia.

Capreoli. Spinæ. Pediculi. Folia. Flores. Fructus. Semina. Nuclei Clusio. Radix.

Theophr. accuratissimè Smilacem hanc descripsisse videtur his verbis: Smilax [*Edera Cilicia, Gaza*] caulibus suis sese aliis implicat & obvoluit. Caulis autem ejus spinosus, & veluti rectos aculeos gerit: folium ederaceum, oblongum, angulosum qua pediculo annectitur, & latius. Proprium huic quod medium ipsum nervus spinæ tenuis modo secat, & stamineas propagines non ab ipsa spina, ut in aliis foliis, sed circa ipsam in orbem circumactas ducit, ab ipso pediculi annexu. Ad caulem verò imbecillũ, qua folia velut interstitio quodam ab ipso sejunguntur, ex eodem sinu enascitur cum foliis cauliculus gracilis & convolutus: flos est albus, odoratus vernus [*Græcum textum habet λειριώδη sed Cornar. de Smilace, cum Plinio legit λειριώδη i. liliaceus*] Fructus similis Solano aut Melothro & maximè Viti silvestri, racemis, ut Hederæ pendentibus, propiùs tamen ad Vvæ figuram accedentibus: quoniam ab eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Fructus ruber, sæpiùs quidem nucleos binos complexus, major ternos, minimus singulos. Foris autem nigri sunt nuclei, & valdè duri. Peculiare habent racemi, quod ex obliquo caulem obsepiunt, & unus omnium maximus est in summo caule, velut in Rhamno atque Rubo. Vnde liquet Smilacem & in summo, & in latere fructiferam [*Venetam legit* παραπλαγίως *mendosè pro* παραλλάξ, *vel* π... *H.*] esse.

Smilax Theophr.

Smilax aspera folia habet Periclymeni, sarmenta multa, tenuia Paliuri aut Rubi modo spinosa, & sese arboribus circumvoluit, per eas sursum deorsumque repens. Fructum verò profert racematum, ceu exilem Labruscæ racemulum [*desunt hæc in Ald. cod. in textu & ad notha transferuntur*] qui quidem ubi maturuerit, colore est rubro, gustùmque leniter quodammodo mordet: radice denique est crassa duràque. Smilacis asperæ fructum hîc Dioscorides ... similem facit, h.e. (ut alia ... significata à Suida & Aristoph. scholiaste commemorata, tanquam huic loco non satis convenientia cum Sarraceno omittamus) exili racemulo: quales iis esse solent, qui vel summis palmitibus supra folia ipsa innascuntur, vel immaturi vindemiæ tempore inter folia latitant. Theophrastus autem uti jam dictum, scribit esse fructum Solani & Vitis albæ fructui similem, maximéque Vvæ silvestri nuncupatæ. Pensiles autem esse racemos, ceu Hederæ, verùm ad Vvam propiùs accedere: folio autem esse hederaceo, parvo non anguloso.

Diosc. de Smilace aspera. Diosc. lectio ... Garcia. Diosc. ... catum.

Sed & Plinius de Smilace eadem, quamvis paulò aliter ita prodidit. Similis est Ederæ, è Cilicia quidem primùm profecta, sed in Græcia frequentior, quam vocant Smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis fruticosa ramis, folio ederaceo, parvo, non anguloso, à pediculo, emittente pampinos, flore candido, olente Lilium. Fert racemos Labruscæ modo, non Ederæ, colore rubro, complexa acinis majoribus nucleos ternos, minoribus singulos, nigros durósque: infausta omnibus sacris & coronis: quoniam sit lugubris, virgine ejus nominis propter amorem juvenis Croci, mutatâ in hunc fruticem [Ovid. 4. Met.

Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores.]

Id vulgus ignorans, plerumque festa sua polluit, Ederam existimando: sicut in Poëtis aut Libero patre, aut Sileno, quis omninò nescit quibus coronentur. E Smilace fiunt codicilli. Propriúmque materiæ est, ut admota auribus levem sonum reddat. Sed quod hîc Plin. dicit de codicillis è Smilace, non existimo intelligendum de Smilace aspera, quomodo enim fierent ex tali frutice? Idem alibi de hac loquitur. Smilax quoque (ait is) qui & Nicophoros cognominatur, similitudinem Ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera Smilacis dixère. Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandens arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantùm, ut acinorum succo infantibus sæpè instillato, nulla posteà venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in iis gigni, nullius effectus. Illam esse Smilacem priorem, cujus lignum ad aures sonare diximus.

Plin. de Smilace. Smilax Græcorum. Infausta sacris. Smilacis metamorphosis. Plin. tantum ... Nicophoros. Superstitio ... Plin. Smilacis genera.

Fatetur Matth. in com. It. se posse affirmare aliquod discrimẽ esse inter Smilacem asperam & Zarzam parillam. Idem tamen dixit esse, qui affirment Zarzam parillam nihil aliud esse, quam Smilacem asperam, quorum opinioni ait se facilè assentiri. In hist. demum germ. addit, quosdam doctos viros existimare radicem Salsas & Sarsas parilias Smilacis asperæ radicem esse: alios negare, se nihil asserere posse, quia nihil certi habeat de Salsa parilia. Vides quàm Matthiolus lectorem incertum suspendat. Similem quidem Garcia Smilacem asperam Salsæ pa-

Zarza parilla quorundam. Salsa parilla similis, sed non eadem.

rillæ, sed tamen eandem esse non concedit. Salsa parilla (inquit Alp.) est Smilax aspera: Smilax tamen Zacynthi insulæ, ex qua Salsa parilla, à Smilace aspera in Italiæ locis inventa multùm differt. Sed quicquid sit, Smilax aspera radices habet non tantæ cum Salsa parilla similitudinis fortitas quantum hactenus persuasum doctis quibusdam fuit, ut dicetur cap. seq.

Synon. Smilax simpliciter dicitur Theophrasto & Anguillaræ; Smilax aspera Diosc. Ruell. Matth. Fuchs. Turn. Cord. in Diosc. (cui & Hedera Cilissa) Theod. Golio in onom. Dod. Eychar. Roesslini (cui & Smilax trachæa) Bellon. Obs. Acostæ (qui similem facit Chinæ) Gesn. h. Lac. Lob. Cam. h. & epit. Cast. Cæs. & Lugd. cui & Volubilis acuta, vel pungens; Smilax aspera vera Trago; Smilax aspera fructu rutilo, Clus. hisp. & hist. Smilax aspera 1. fructu rubente, C. Bauh. Hedera Cilicia Plinio (& post eum Gazæ) cui & Smilax, Nicophoros cognominata: Milax, Galeno; Volubilis aspera, Lonicero.

Trag. & Fuchs. notatur. Cæterùm, in Tragi figura apparent aliquæ spinæ in foliorum dorso, ut in Fuchsij pictura (qui Smilacem nascentem non vidit, sed ex sicca transmissa pingendam dedit) quæ in nostra icone, quæ Guarimana, omissæ. *Icones.* Nomen etiam gallicum apud Fuchsium *Phaseoles espineuses* non placet: mallem vocare *Liseron espineux*. In Matthioli imagine in foliis nulla spina: in post. comm. cum mag. fig. duo tantùm spinosa. In figura per Cameratium facta ad Hist. germ. & Ep. folia in marginibus spinosa. In iconibus Matthioli & Fuchsij, ex qua nostra quæ minùs placet, flores appicti tantùm, cum quinque foliolis. Com. *Tab. taxatur.* pil. Tab. Smilacis asperæ tres ponit figuras, nec indicat qua in re differant.

Nomina Smilacis asperæ. Σμίλαξ τραχεῖα Græc. Lat. Smilax aspera; Ger. Stechend oder scharpff Winden/ab aculeis quos habet aptè denominatur: Gall. nostro judicio, *Liseron espineux* aliis tamen *Liset picquant*, *Tan. sive Smilax aspre*: Ital. *Rovacervino*: [*Rubus cervinus sive Hedera spinosa*] Hispan. *çerca parilla*, h. e. Rubiviticula appellatur: *Notha.* Angl. Scharpe Smilax. Aliqui inter notha Dioscoridis Hepatitin cognominant, quasi Iecorariam appellent, alij Lycanthemon, quasi florem lupinum, alij Cynosbaton, quasi sentem canis, alij Aniceton, quasi invictam, alij Heliophyton, quasi plantam Solis, alij Anatolicon, hoc est Orientalem, alij Dyticon, occiduam, alij Helidem, Ægyptij Lyisthe, Romani Merginam, Hetrusci Rhadiam.

Æquivoca. Smilacis vox, quod silentio non est prætereundum, valdè est ambigua, ut quæ quasdam cognatas vel similes plantas significet, ut Smilacem asperam *Smilax aspera fructu rubro, & nigro.* fructu per maturitatem rubro, de qua in præsenti: Smilacem asperam minùs spinosam fructu nigro, de *Salsa parilla.* qua mox; Salsam parillam Smilaci affinem, post dicendam.

Convolvulus major. Denotat & Smilacem lævem, quæ dicitur Convolvulus major Fuchs. Dod. Matth. Lob. Rob. Constant. & aliis, à quibus dissentiunt Cæs. & Turnerus: nos de Convolvulo postea agemus.

Helx. Cissampelos. Scammonium. Gelseminum. Smilacis lævis speciem esse Volubilem minorem (quam nos vocamus Helxinen Cissampelon) satis manifestum Dodonæo. Eidem haud aliud est Scammonium, quam species Smilacis lævis radice crassa. Cæsalpino tamen Smilaci lęvi magis videtur convenire Gelseminum.

Smilax phasiolifera. Cum Smilace hortensi phasiolifera, Cordo eadem est lævis, de qua H. n. g. lib. 17.

Smilax arbor. Quasdam admodum discrepantes, & viribus planè contrariis pollentes, ut Smilacem arborem è genere glandiferarum de qua egimus inter Ilices lib. 7. *Fraxinus.* Smilacem quoque de Fraxino dici, ostendimus l. 8. *Taxus.* Nec desunt indocti, qui magno sanè errore Taxum Smilacem appellent, ut videre est lib. 9.

Nascitur Dioscoridi in locis palustribus & asperis; *Locus.* Plinio autem in convallibus opacis. Dioscoridem imitatur Tragus, scribens, in superiori Helvetia uliginosis locis & tenebrosis provenire, quod non placet. Vbi enim legitur apud Diosc. ἐν ἕλεσι, ibi mallim legere cum doctiss. Dalechampio ἀνωδεσιν, vel πετρώδεσι: Corn. malam Dioscoridis lectionem retinuit. Non nisi montosis & collibus fervidiorum tractuum, Romaniæ, Hispaniæ, Linguagotiæ, plurimam provenire Lobelius testatur. Serius floret, *Tempus.* imò Autumno etiam ipso, cum suo fructu Octobri & Novembri florentem Clusius reperiebat: at frigidis regionibus culta & fictilibus adservata, Autumno duntaxat floret, nunquam semen perficit. Magna ex parte altero duntaxat à satu anno germinare incipit, nonnunquam & tertio. Perpetuò folia retinet: crescit variis Hispaniæ locis, & in Narbonensi Gallia aspero & arido solo: nascitur & aliis calidioribus regionibus: rara in Lusitania conspicitur. Monspelij olim observavi variis in locis, inter sepes locis siccioribus, florentem & baccas ferentem autumno, quamvis toto anno habeat maturas & immaturas; folia in circuitu & in dorso spinis armata interdum iis destituuntur, vel rarissimas habent, ut non mirum si variè pingatur, ut Matthiolus & Alpinus fecit. apud Frid. Meier vidi Smilacem asperam mitiorem in figulinis vasis, quam hyeme reponit.

Vires, ex Diosc. Folia fructúsque contra venena efficacis antidoti vim habent, autore Dioscoride, sive ante, sive postea bibantur. Quin & memoriæ proditum est, si quid ex his infanti recens nato tritum propinetur, nulla ei postea venena nocitura. Inciditur & ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta quibus venena arcentur. Plinius autem, ut ex ante dictis pa- *Ex Plinio.* tet, alium utendi modum tradit, dum scribit, acinorum corymbos contra venenata omnia efficacissimos esse, in tantum ut acinorum succo infantibus sæpè instillato nulla postea venena nocitura sint. *Ex Galeno. Temperamentum.* Milacis asperæ folia gustata acrimoniam aliquam habere, & si illis utamur calefacere legitur apud Galenum: alioqui calidam & siccam haud dubiè Fuchsius credit. Fallopius cùm in monte Iuliani Pisis vi- *Succedaneum Salsæ parillæ.* disset Smilacem asperam, eâ usus est loco Salsæ parillæ per biennium quo ibi fuit, fœlici cum successu plurimos à lue venerea liberans. Certè nostratem Sarsam parillam (quæ Smilax aspera est, inquit Monardes) expertus sum simili facultate præditam, cum illa, quæ ex Hispania nova adfertur, ad quam magis accedit, quàm ad eam quæ in Honduras invenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec ejus aqua, hordeaceâ sapidior est.

SMILAX ASPERA MINVS SPINOSA, fructu nigro

Descrip. Similibus cum priore sarmentis & claviculis proxima quæque amplectentibus nascitur, non est tamen adeò spinis horrida: folia etiam paulò breviora, atriora, molliora, nullis aut certè rarissimis aculeis obsita habet: flos alteri omninò formâ similis, sed colore differens, nam ex albo quasi carneus est, fructúsque rudimentum, quod ex medio flore tanquam umbo prominet, rubescit, plenus autem & maturus fructus non est rutilus, ut in priore, sed omninò niger, & succulentior, quantum quidem Clusio videtur, ossicula conveniunt.

Nomina Hispanica. Smilax altera Clusij extremæ Bœticæ incolis, *Vva de Perr.*, i. e. Vva carina, Lusitanis conterminis *Recamà*, Olysipponensibus *Allegra-caon* appellatur. Icon hujus à Clusio hisp. & hist. proponitur cum inscriptione Smilacis asperæ nigro fructu. Eandem etiam *Smilax aspera nigro fructu Clus.* exhibet Lob. in Ic. sub hoc titulo: Smilax aspera altera.

Smilax folio non spinoso.

tera, facie Salsæ parillæ, aut congener. In obs. depingit Smilacis asperę è spinis varietatem, folio non spinoso, sarmentosis viticulis, multò minùs spinis refertam; cæteroquin cæteris cunctis similibus, aut iisdem, fructu nigro.

C. Bauh.

Ex his ita dictis clarum est C. Bauhinum in phyt. multiplicare entia, nec sine errore Clusii Smilacem asperam fructu nigro (quæ ipsi Smilax aspera 2. est) à Lobelii Smilace aspera altera, facie Salsæ parillæ, aut congenere (Smilace ejus aspera 3.) diversam statuere. Sed hunc errorem apud Matth. silentio involvit, neutriusq; meminit: in pin. verò correxit, commemorans & aliam varietatem foliis angustissimis in Galloprovincia. Quàm benè porrò Clusii Smilacem asperam fructu nigro, cum Smilace aspera Lusitanica Tab. & Ger. (etiam adhuc in pin.) eandem faciat, monstrant eorundem diversæ figuræ. Folia in icone Clusij sicut & Lobelij sunt absque spinis, in Tabernæmontani verò sunt spinosa.

C. Bauhini error alius.

Locus.

Hanc plerisque Lusitaniæ provinciæ locis, circa sepes & collium convexa, & extrema Bœticæ parte, qua Lusitaniæ contermina est, Clusius cum priori florentem conspiciebat. Nobis visa est Heidelbergæ in horto D. Sprengeri Smilax aspera sine spinis. Eadem etiam observata Argentinę in horto D. Meieri. Considerandum an eadem cum Clusiana: perpendendum etiam an eadem sit, quam Matth. in post. comm. cum mag. iconibus exhibet pro Zarza Parillia, de qua hoc seq. capite.

Zarza parillia Matth.

SMILACI AFFINIS SALSA parilla. CAP. XL.

SALSA PARILLA.

Hanc ob similitudinē quam cum Smilace aspera habet, facilè post Smilaces posuerim. Qualis autem reliqua sit plantæ facies vix certi quicquam adferre possum. Radices verò notissimæ sunt ad desudationes eorum quibus vagus concubitus luem affricuit. Sunt autem flagella longissima, plurimarum ulnarum, Junci majoris crassitie, obsequiosa funiculorū flexibilitate, striis per longum decurrentibus, colore exteriùs fusco, cui substantia farinacea, alba subest, crassiuscula, mollis & digitorum attritu in pulvisculum solubilis, Agaricum ferè referens, sapore glutinoso, amaricante, non ingrato tamen, meditullium verò lignosum nitidum, lentum, fractúque contumax. pendent porrò flagella hæc ex pollicaris crassitudinis radice transversa, squammata, quę sarmenta crebra furium mittit, vitigineis non absimilia, parique crassitudine, veluti geniculis quibusdam intercepta, striata, aduncis spinis minacia, coloris buxei, substantia intus Palmæ instar fibrosâ, albicante, sapore nullo evidente.

Descr. sarmentorum.

Color.

Sapor.

Cùm icon Lob. adv. persimilis sit ipsi plantæ siccæ, quam communicavit Douzez, eam assumpsimus. Folio est (inquit in Obs.) Smilacis asperæ spinoso, & sarmentosis implexis viticulis, spinis aduncis, horridis, & radice crebris implexa locis. Benzo tamen in Puna & finibus Guajaquil & Portûs veteris Zarzam parilliam herbam racemosam Roboris folio reperiri scribit.

Smilacis asperæ folio.

Roboris folio.

SMILAX ASPERA ZACYNTHI, Alpino.

Monardes triplicem describit. Carça-parilla, inquit, Hispaniæ novæ est planta multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo ampliùs longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altè demittuntur, ut, qui integras eruere volet, ei profundâ fossione opus sit, ramis nodosis & lignosis, qui facilè desiccantur: floréſne aut fructum proferat, ignoro. Ab hac differens est quam provincia Honduras profert, quòd hæc cinerea, nigrior atque crassior sit, illa verò candidior ad pallorem tendens, & gracilior. Nunc ex provincia Quito inferri cœpit, copiosè nascens vicinis urbi Guayaquil locis, ad flumen ejusdem nominis maximum, cujus aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur. Indi & Hispani eà aquà se abluendo, & magnam ejus quantitatem sæpiùs hauriendo manè, plurimum urinæ excernunt, & valdè sudant, & consequenter morbis liberantur. Sunt autem qui putent ab hujus fluminis aqua Sarsam parillam facultates suas mutuari, quæ colore est ex cinereo nigricante: majoribúsque & crassioribus radicibus constat, quàm quæ ex Honduras adfertur, iisque interdum tam longis, ut altitudine humanâ fodiendum sit, ut erui possint. Hujus tertiæ ad fluvium Guajaquil & in Puna insula nascentis, Petrus Cieca part. 1. Chronici Peruviani c. 54. meminit, alterique in plerisque Indiæ regionibus nascenti præfert. At Cæsalpinus duas primas differentias agnoscit.

Carçaparilla triplex Monardes.

Carça parilla ex Honduras.

De Salsa-parilla sibi minùs constat Matthiolus, in diversis locis ita scribens. Radix (inquit in comm. lat.) quam nuper aliqui Salsam, aliqui Spartam parillam nuncupare cœperunt, Ebuli tam ad unguem æmulatur radices, ut quandoque crediderim Spartam parillam & Ebulum esse idem, tamen id asserere non ausim, cùm hactenus ejus folia non viderim. Idem in comm. It. ait: Radicis Indicæ Hispanis Zarza parilla vocatæ parvus ramus ex Hispania mihi missus, foliis est iisdem cum Smilace aspera, ita ut existimem eos non errare, qui affirment Zarsam parillam aliam non esse à Smilace aspera. Cujus opinionis primus autor fuit Ghinus. Non desunt tamen qui huic opinioni contradicant, quòd videant harum radices facie non parùm differre, cùm Smilacis asperæ, nodosæ; Zarzæ parillæ verò rugosæ habeantur. Ego quamvis neutram opinionem certò affirmare possim, cogor tamen potiùs Ghino assentiri, &c. Zarzam parillam scilicet esse dicendam Smilacem asperam aut speciem ejus. Libro autem 4. in post. comm. cap. 140. ponit figuram nomine Zarzæ parillæ non spinosam: eam scribit sibi à quibusdam missam, affirmans aliquod discrimen inter Smilacem asperam & Zarzam parillam esse, interim tamen

Matthiolus.

Spartā parilla Radici Ebuli.

Smilax aspera.

Smilax aspera non est.

men perseverat in sua opinione, congeneres esse plantas. Cujus autem plantæ sit Salsæ parillæ figura *Joan. Matth.* Matthioli, asserere non ausim. considerandum num sit figura aliqua ad Smilacem minùs asperam expres- *Matth. opinio reprobatur.* sa. Mira sanè fuit ejus opinio de radicibus Ebuli, quę obsecro similitudo inter Ebuli radicem & Salsamparillam vulgò dictam. Neque si similimæ forent, ideò continuò eædem astruendæ. Neque Colutea eadem est cum Sena, licèt illa possit nonnulla eadem, quæ hæc præstare. Sed nec tantam Smilax cum *Differentia radicis Smilacis & Salsaparillæ.* Salsa parilla in radice sortitur similitudinem, quanta hactenus persuasa quibusdam fuit. Siquidem Smilacis geniculatæ, articulatis segmentis radices, candidæ, foris nitentes, Graminis canini, aut Harundinis valatorij. At Parillæ crebris loris prolixissimis, ab uno trunco radicis magno, præduro, strumoso, rugosisque capitibus, hinc inde subtus, ut in Asparago, vel Rusco, oriuntur numerosi concolores lori, æquabiles & sine geniculis vel nodis; recti, flexiles, cortice duriusculo, pullo, rugis striato in longitudine, quam vicenum pedum interdum mensus est Lobelius. Intus farinacea medulla, non ita ingrata, sed viscida, nonnihil emplastica, amaricante, nec tamen calorem prodente. Et quanquam Zarzæ parillæ & Smilacis asperæ hispanicæ radices similes Garcias concedat, tamen easdem esse jure negat. Reperiuntur enim sæpenumerò similes, quæ tamen vel minimo aliquo discrimine differunt. Differentiam etiam cœli solique diversa constitutio adfert. Quare licèt Sarsa parilla, quæ è novi Orbis sive Americæ provinciis infertur, Smilaci asperæ in Europa natæ similis videatur & sit, viribus tamen differt. Neque enim soli cœlique diversitas ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; sed plurimum etiam ad qualitatum viriumque remissionem aut in- *Peruviana.* tentionem confert. Et sanè calidis locis enata potentiora ferè, odoratioráque sunt: frigidis minùs. Ita Sarsa parilla Peruviana, quam provincia Honduras, & nunc etiam Quito profert, tametsi Smilaci asperæ in Hispania natæ similis sit, temperati tamen cœli occasione, tum & ipsius soli genio, longè efficacior est, quàm vel in Hispaniis, aut etiam in Africa nata.

Synon. Zarza parilla Matth. Lac. Monard. Garc. & Lugd. qui cum Dodonæo Zarzæ parillæ etiam Americæ *C.Bauh.* meminit, ut & C.Bauh. phyt. qui hanc suam Salsam parillam 4. malè meo judicio separat ac diversam statuit, ab America, ejus scilicet Salsa parilla quinta. nunc autem errorem corrigit Bauh. in pin. ubi ambas sub Smilace aspera 4. Peruviana, sive Salsa parilla comprehendit. Cæterùm apud Lugd. duæ sunt *Lugd.* figuræ, quarum secunda, quæ tantùm radicibus constat, inversa est culpâ typographicâ. Zarza parilla Peruviana Dod. Zarza seu Salsaparilla, Cast. Sarza parilla, Cæs. Sarsa parilla, Lon. & Frag. Salsa parilla, Lob. & Tab. cui & Smilax Peruviana, & Ger.

Smilax aspera Zacyntho Alpino. Smilax aspera Zacynthi insulæ Alpino q̃ agnovit esse verã Salsam parillam quâ medici utuntur ad sanandam luem veneream: ante dubius erat: quoniam omnes Smilaces asperæ quas viderat exiles admodum brevesque ac capillares radices habebant: sed in Zacintho insula longas crassas, asportatis Hispania radicibus Salsæ parillæ omninò similes observavit plantam radicibus ab omni terra delectam impetuosâ torrentis aquâ, quam transiens Græcus, loci *Smilachia.* accola & agricola Smilachiam nuncupavit. Ea nullum præ se ferebant saporem uti radices Salsæ parillæ. Pharmacopola ejus loci multum lucri se fecisse his radicibus ipsi affirmavit aliò missis pro Salsa parilla: quam mercaturam clam faciebat. Cavit in Salsæ parillæ fascibus ex Hispania asportatis vidit portiones radicum nodosarum vel geniculatarum Asperæ Smilacis, à quibus procedunt radices, quibus utimur cum foliis & ramulis spinosis. Zacinthia verò Smilacem asperam ab Italica diversam ostendit figuræ foliorum varietas: sunt enim breviora radices habent etiam nodos quosdam qui non reperiuntur in aliis Smilacibus asperis. Hispani Carçæ *Salsa parilla cognomen unde.* parillæ nomen indiderunt propter cognationem, quam cum Smilace aspera habet, quam ij Sarza parillam (quasi dicas Rubum viticulam) vocant. Parra enim iis Matthiolo interprete, Vitis dicitur, & Parilla viticula, sive parva Vitis; Zarsa autem, Lacuna teste, Rubus significat.

Semper autem Salsa parilla deligitur nigrior, recens, non cariosa, fractu contumax, quæque assilatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur pulverulenta est, inutilis existimatur.

Vsus Carçæ parillæ Hispali ab hinc sexaginta an- *Vires.* nis circiter innotescere cœpit, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variosque morbos. Longè alia erat ejus utendæ ratio cùm primùm in medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo observabatur, quam in suis morbis curandis usurpare solent, ad quos profligandos maximæ reperiebatur efficaciæ. Verùm nostri sæculi deliciæ in causa fuerunt, ut eodem quo Guaiaci aqua modo nunc propinetur. *Carça præparanda apud Indos ratio.* Carçæ-parillæ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginè quandam resolveretur, quam deinde colabant. Hujus liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum manè hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quòd si interdiu sitis urgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium ejus calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, ut manè sudabant. Hic ordo triduo integro observabatur, ut neque aliud ederent, aut biberent, præter eum lentorem calidum expressæ carçæ-parillæ. Hâc ratione præparatam ego initio plerumque propinavi: multósque meliùs curavi, quàm nunc sanantur. Subsecuta est alia ejus propinandæ ratio videli- *Carça præparanda altera ratio.* cet, duæ unciæ carçæ parillæ, lotæ, confractæ, & minutim concisæ, in novum fictile cum sex aquæ sextariis injiciuntur & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad quatuor sextariorum consumptionem, eadem ratione ut in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde carça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum fervet, frigida colatur, & fictili vitrato asservatur. Purgatus, ut decet, æger, & *Vivendi modus.* calido cubiculo se continens, manè decem uncias prioris carçæ parillæ aquæ hauriet, sudabit duas horas; sudore deterso, indusium & linteamina mutabit, ut in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub undecimam prandebit) faciet: post sudorem uvas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem observabit, nisi imbecillæ fuerint vires, tunc enim conceditur usus carnium exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum novem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento. atque etiam trigesimo die, omnia ea observando quæ in Guayaci decocto sumendo enarravimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies utetur, vinóque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ carçæ-parillæ sumendæ ratio, cujus præparandæ modos secretiores etiam expertus sum, quos hîc recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus,

tamus, quæ ad çarçam parillam pertinent. quandoquidem medicamentum est, cujus usus & facultates maximè celebrantur. Iam annus est sextus & vicesimus, quòd syrupum confeci, non modò in hac urbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarçæ parillæ calore mitigato: hoc

Carça syrupus prior.

modo. Carçæ-parillæ unciæ octo, Guayaci quatuor, ut suprà dictum est, præparatæ, Zizipha sex & triginta, pruna passa viginti quatuor, utraque officulis repurgata, florum borraginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in sex aquæ sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorum consumptionem: colantur, & decem hujus decocti unciis, una syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem servato ordine qui supra dictus est, sudorem etiam (si provocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprà enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parillæ, quæ fit ex ejus semuncia in octo aquæ sextariis cocta, ad duorum vel paulò amplius consumptionem. Ea ratione curantur, cùm omne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, Chinæ, aut çarçæ parillæ curari diximus. Fuit hoc serapium primò conscriptum in gratiam Pantaleonis de Negro Genuensis, qui licèt jam multorū Medicorū operâ usus fuisset, atque Guayaci decoctum aliáq; medicamenta sumpsisset, dejectissimus tamen erat viribus, scirrhóque insuper in crure, & sævis doloribus afflictabatur: at

Syrup. 2.

sumpto serapio, probè curatus est. Fit item alius syrupus hujusmodi: çarçæ-parillæ octo unciæ confractæ & concisæ, in octo aquæ sextariis ad sex consumptionem coquuntur; in binis qui supererunt sextariis, facchari libræ quatuor injiciuntur, fitque syrupus, ut moris est. Ejus syrupi tres unciæ manè, totidem nocte sumuntur, prandium esto è cibis boni succi, cœna sobria: potus è simplici çarçæ-parillæ aqua. Eo utatur donec assumptus sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi nō vetabitur. Curat hic syrupus plerosque ex morbis supra enume-

Carça pulvis.

ratis, sine molestia. Ex ea etiam fit pulvis in hunc modum: Nervo illo interiore (seu matrice exempto) çarça-parilla exsiccatur, contunditur, & cribratur. Hujus pulveris (purgato priùs corpore) drachmam manè jejunus sumit, atque simplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Utilis est hic pulvis in lue venerea, aliisq; morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirificè sanat, hac

Pulveris utendi ratio.

ratione: Purgatus æger, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, pulverem modo prædicto sumet, simplicem illam aquam sumet, & rimis quæ in hoc morbo à salsa pituita, corruptoq; humore natæ, pedes & manus occupare solent, paululum aquæ sublimati rosacea simpliciore dilutæ plumulâ illinet, deinde emplastrum Gulielmi ferventis vulgò appellatum, aut palmeum, panno sericeo tenuiter inductum omnibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua simplicior imponet, singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfectissimè curabitur, nec aliis medicamentis opus erit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit. Ho-

Carça aqua usus frequens.

die tam frequens est aquæ çarçæ-parillæ usus modo prædicto, ut in omni morborum genere sumatur, sive in defluxionibus, flatibus, uterique morbis frigidis, sive aliis quibuscunque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideóque non minore copia multis locis asservatur decoctum simplex çarçæ-pa-

Quibus non conveniat hic aqua usus.

rillæ, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, his qui calidâ, hepatis præsertim, intemperie laborant, non convenire: nimium etenim excalfacit: sed ventriculos frigidos fovet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animadvertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu. Duplex verò ejus Sarsæ

Carça Guayaquiana exhibenda prior ratio.

parillæ, quæ ex provincia Quito cœpit inferri, exhibendæ ratio apud illos observatur. Prior, quâ Indi & nunc utuntur, & ab initio usi sunt, hæc est: çarçæ-parillæ radices, quot opus erit, sumentes, nervo illo interiore repurgant; corticem, si siccæ sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cujus manè eam quantitatem sumunt, quam uno haustu aut pluribus bibere possunt: lectum deinde ingressi, plurimum sudant postea, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ levis erit) atque interdiu: deligendus est tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & usu conservarum, necessariorúmque aliquot fructuum siccatorum permisso, octo aut novem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione utetur. Altera convenit iis qui

Carça exhibenda ratio altera.

imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent, çarçæ parillæ nervo suo liberatæ, &, ut superiùs, maceratæ, si sicca sit, deinde contusæ, quatuor unciæ, pluresve aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ usus) in octo aquæ sextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt, in lectulo deinde se componunt, ad sudorem provocandum, qui tametsi adeò vehemens non sit, ut superior, copiosus tamen est: mutatâ veste pullum edunt, & eadem aqua (nam uno die coctura absumitur) cùm in prandio, tum in cœna, illis potus est: ab aëre & frigore sibi cavent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratio-

In quibus morbis non exhibenda.

ne, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, uti nos facimus, (nam & medici & medicamenta composita illis desunt) sed muliercularum duntaxat operâ utuntur, quæ illis hujus decoctum pro arbitrio exhibent. Illud verò observatione dignum in hac curatione, quòd solus radicis cortex, nervo exempto, in usu est (efficax enim ille nervus inutilis, imò operationem, nisi eximatur, impediens) Ideóque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in

Carça praeparanda ratio optima.

hunc modum uti soleo. Quattuor corticis çarçæ-parillæ lotæ uncias in octo aquæ sextariis viginti quatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in ægro metuo, hordei mundati dimidiam unciam inter decoquendum adjicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillatitium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos ejus effectus in multis expertus sum. Observandum item est, ut

Quanta potest quantitate bibenda.

quanta possit quantitate æger hanc aquam, uti retulimus, bibat, sive uno haustu, sive pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citiùs certiúsque sanabitur. Itaque hanc novam sumendæ çarçæ-parillæ rationem maximè utilem fore puto, faciliúsque & breviore tempore curandos ægros.

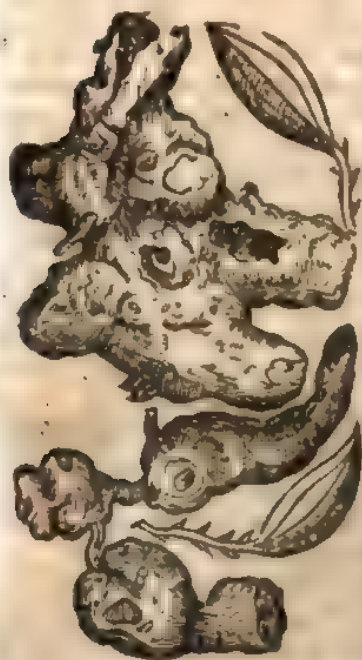
Carça potio ex farya.

Aliam addit Fragosus ejus præparandæ rationem, quæ est: çarçæ-parillæ libra una bis lota, benè contusa, & minutim concisa, in decem & sex aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur usque ad integram ferè consumptionem, h.e. ut acetabulum seu scutella ejus decocti solùm remaneat: çarça statim excepta prælo imponitur, succúsq;

expri-

exprimitur ad uncias duas aut eo amplius, etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur: ubi fervere cœperit, pulveris aloës optimæ ℥.ij. myrrhæ selectæ, Nucis põticæ magnitudine; Croci momentũ (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) injiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. *Exhibendi ratio.* Ex his duo singulis decem prioribus diebus devoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam undecimam noctu. Si verò inveteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana injecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua çarçæ simplex: surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotiis gravissimos dolores, & brachiorum crurúmque paralyses curari experientia se consecutum scribit. Zarzaparilla (attestante Benz.) *Salsa succum.* Venereæ contagioni & aliis morbis medetur. Eà nempe duabus silicibus tritâ expressus & percolatus succus admisto aquæ calidæ modico ęgrotis bibendus porrigitur. Ii mox haustâ ejus potionis, quantum natura patitur, mensurâ, loco calido compositi, quoad tollerare possunt exsudant. Eo medicamento tres aut quatuor dies, ut visum est, utuntur: biscocto tantùm interea pane & pulli gallinacei assi paululo vescentes. *Herba ramusculo.* Alij ejus herbæ ramusculos duntaxat aqua incoquentes, jus eliciunt quod interdiu bibunt: & eo sorbitionis genere nonnulli duos trésve continuos menses utuntur. Radicum decoctum exsiccat, si Lobelio credendum: sudores & urinas cit: cutem evacuat, & quæ cutem subierunt, educit. *Substitutus.* Pro Salsa pariglia ut & Ligno sancto se feliciter usum esse; Rosmarino, Sabinâ, Smilace spinosâ, Junipero & similibus, autor est Bovius.

CHINÆ RADIX. Cap. XII.

Descr. Magnæ crassęq; sunt radices, apophysibus tuberosis inęquales lentis fibrarũ fragmentis hinc inde apparentibus, latis ponderosæ, modò effetæ non sint, colore foris ex fusco rubẽte, intus ex modica rubedine albescente, substantia mediocriter compacta, nullis fibrarum pectinúmve vel vestigiis apparentibus, quo modo ferè videmus Iuglandium fungos compactiores, sapore nullo manifesto, unde *Apion.* ἄπιον nomen apud nuperos meruit.

Icon. Figura nostra est ex ipsa radice, cui etiam partem addidimus ex Lobelio, ut & folium spinoso pediculo ex append. Lugd. cujus figura, ut ait, ex recentissima China expressa est, quę demonstrat eam sub terra serpere, ac variis ex locis teretes ac lignosos processus emittere, quibus nova radicum aliarum soboles adnascitur & incrementum capessit, multis & tenuibus alioqui fibris capillata, quibus nutrimentum attrahit.

Est autem duplex China ab autoribus descripta, alia ex India occidentali, Hispania nimirum nova & Peru, quæ colore intus magis russo est; alia ex Indiæ orientalis regione Sinarum allata. *Descr plantæ Garc.* Orientalem sic describit Garcias: Trium aut quatuor palmorum altitudine assurgit cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, Mali Assyrij junioris similitudine: radix palmi longitudine, interdum crassa, nonnunquam tenuis, quæ recens eruta admodum tenella est, & cruda aut elixa mandi potest: arbores Hederæ modo scandit. Linschot. Ind. or. par. 4. c. 17. Chinæ radix fruticis more excrescit, foliis paucis, Aurantiorum forma. *Descr Acostæ.* Acostæ Orientalis China planta est multis tenuibus spinosisque sarmentis prædita, Smilaci asperæ non absimilibus, quorum maxima minimum manûs digitum crassitie non superant, foliis Plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum nonnunquam æquant, interdum minores sunt, solidæ, graves, candidæ, interdum etiam rubescentes, & multæ sæpenumero simul cohærentes. *Occidentalis.* Est occidentalis China Monardi Arundinis majoris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Saxoniæ radix est Arundinis latifoliæ, quam virentem se vidisse refert Venetiis in horto Petri Boselli, ideóque deceptum ait Acostam, ut qui arbitratus sit plantam esse arboribus adhærentem, ut Hederam. Amatus quoque inter Arundines recensuit: at Cæsalpino, China orientalis potiùs ex genere Iridis, quàm Calami videtur. Cæterum cùm China suis sarmentis Smilaci asperæ absimilis non sit & suis cauliculis Hederæ modo arbores scandat, meritò in scandentium classem refertur.

Apium non est. Considerandum quinam sint ij apud Auger. Ferr. qui Chinam & Apion, res & delineatione & facultatibus apertè diversas confuderint. Miror, inquit prædictus autor, doctos aliquot viros ex sola Chinæ figura turbinata Apion judicasse, quasi nihil sit, quod Pyrum referat præter Apion. Ego hac in parte Augerio non subscripserim: *Auger. confutatur.* meo enim judicio non propter formam aut quòd Veterum apion existimarint, Apion vocarunt; sed ex eo quòd China insipida sit.

Schinæ. Lob. Adv. sub Acoro aquatico, Schinæ (ita enim vocat) obiter meminit, appellátque Schinam Americi orbis. Titulo autem de Apio vera Chinam sive officinarum Apium & ἄπιον (propter nullam fermè gustûs perceptibilem qualitatem, *Apium officinar.* sic enim sonat ἄπιον Græcis) & non ἄπιον cognominat, & Occiduæ Floridæ Pyriformam. *Acorus.* Eid. hist. belg. videtur species Acori, Arundinis aut Cyperi.

Monardi, Ioub. Lac. Lob. ic. Cast. Matth. (huic & Cina) & Tab. China, cui & Schina, Bocksenburg. Chinna sive Cinna, Cæs. China radix, Frag. Garc. Acost. & Lugd. qui in app. alteram figuram dat sub titulo, Radicis Chinæ Acostæ. Chinea radix, Cord. hist. China 1. C. B. Dicitur China & Chinæa radix, à China Indiæ regione, in qua copiosè nascitur: Vocatur hoc excellens medicamentum apud Acostam in Chinarum regione *Lampatum*, *Lampatan* vel *Lampatom*, in Decan *Lampaos*, in Canarin *Bonsi*, ab Arabibus, Persis & Turcis *Chobchina*.

Locus. Radix China primò innotescere cœpit post annum 1535. adferentibus Chinensibus, qui sunt Asiatici Scithæ, Goam Indiæ ubi unicam duntaxat plantam perpusillam vidit Garcias. Iuxta arbores serendam esse perhibent, quoniam Hederæ modo eas scandat & amplectatur: nascitur in Chinarum regione vastissima, quæ Moscoviam usque extendi creditur: invenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranganor, Tanor & aliis locis. Monardes autor est etiam ex Occidentali India Chinam deferri, vulgò autem in Sina Orientalis Indiæ provincia, Scythiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis

nasci,

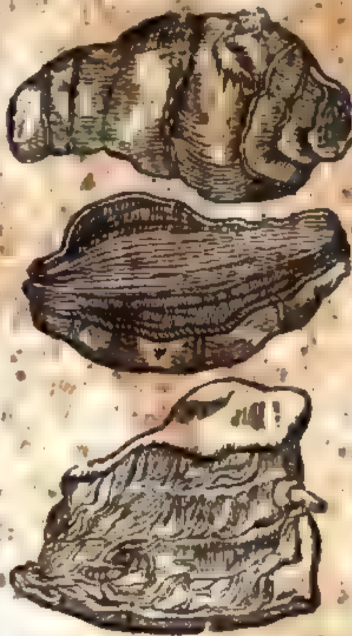
Delectus. nasci, Arundinis, aut Vlvæ modo. Optimam esse recentem, sapore insipidam, pinguem, ponderosam, solidam, quæ neque teredinem, neque cariem senserit. *Adulteratium.* Mercatores autem foramina teredinum erosione, aut carie facta obturant bolo Armeniâ aquâ dilutâ, velut cæmento quodam, obducúntque extrinsecus pari fraude totam radicis molem, quæ fraus & nativum illius colorem ementitur & ei pondus addit. Melior candida quàm rubescens, Garciæ. Linscotano tamen quo nigrior radix, eò melior.

Vires Lui Venereæ. Lobel. quoniam omnis saporis expers est China, gratissima est faciendo côtra luem veneream decocto, q.s. rad. Chinæ in orbiculos concisæ ℥ij. aq. fontanæ sex aut septem libras. macerentur simul diem & noctem in fictili novo; postea lento igne coquantur, fictili benè operculato, aut in balneo mariæ, ut fit decoctum Salsæ, aut Guayaci, quoad satis videbitur. Hujus decocti bibat quotidie bis, quantum ægroto & Medico satis esse videbitur. Prodest hoc decoctum non tantùm in lue venerea, verùm etiam omnibus morbis sudores postulãtibus. Tametsi porrò non desint ex recentioribus, qui Chinæ radicem acriter, sed immeritò damnent, tamen non sine causa magnis effertur à Garcia laudibus, quoniam vel lue venereâ infecti ut curentur, extremâ illâ victûs ratione non egeant, qualis non citra molestiam in Guajaci usu observanda, sed tantùm abstinendum illis sit à bubulis & suillis carnibus, pisce & crudis fructibus. *Præparationis modus.* In magnis autem doloribus & inveteratis hujus radicis uncia in septem aquæ sextariis coquitur, ad dimidij usque humoris consumptionem. Servatur id decoctum usui, vase aliquo vitreo, aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur, & utiliter ulceribus tumoribúsq; imponitur. Salutaris est etiam densus ille vapor inter coquendum exhalans ipsis doloribus. Interdum calido decocto tumores fovemus: nonnunquam lineos pannos decocto madidos ulceribus imponimus, eáque mundamus. Solent Sinenses majori quãtitate in sua *In frigidioribus regionibus radicis quantitas augenda.* regione assumere, quòd frigida admodum sit. Quos cum sciatica laborãs imitari vellẽ ait Garcias, radicis duas uncias, additâ interdum semisse in præcedenti aquæ quantitate decoquens, & calide hauriens, provocandi sudoris causa, ob nimium medicamenti calorem, in tantos hepatis ardores incidi, ut universum corpus erysipelate & phlegmone laborare cœperit. Itaque meo periculo facti sapientiores reliqui, calido decocti potu, & tantà radicis copiâ in posterum uti desierunt. Quare hujus unciam in septem aquæ sextariis decoquimus ad medias, aut ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, subinde ea medicamenta injicientes, quæ hujus radicis facul- *Corrigentia pro morbi natura.* tates corrigant. Eg. Si dolor capitis, aut nervorum adsit, rorem marinum, aut rosas injicio: si obstructionibus hepar laboret, apium: si ardor adsit cũ obstructione, intubum: si ulcus vesicæ aut renum infestet, addo glycyrrhizæ succum: interdum radici admisceo æquale pondus hordei. Soleo autem hujus radicis decoctum sumpturos, priùs syrupis convenientibus purgare, & nonnunquam syrupos Chinæ decocto diluere. Bene autem purgato corpore, radicis decoctum propinare incipio; post 15. diem, minorativo, si opus sit, exhibito; item alio interdum post 30. diem. Toto hoc têpore, naturâ, vel arte alvus libera sit. Quòd si nimium incalescat æger, radicem minùs decoquo, aut decocto aquam intybi, vel fumiterræ, aut buglossi injicio. Quòd si nec hoc sufficit; decoctum subtraho, curationémque in aliud tempus magis opportunum differo. In singulas verò curas, radicis usus esse solet ad ℥xxx. unciis totidem dierum numero, quibus cura perficitur, respondentibus. Rarò calidum decoctum exhibeo, nisi in vehementibus & inveteratis doloribus, quando sudoribus materiam evacuari oportet, bis in die mane sc. & vesperi. Efficacior est hæc radix in inveteratis, ubi videlicet magni tumores, & ulcera maligna adsunt, quàm *Aliæ hâc radice utendi rationes* in recêtibus morbis. Quidam in Balagate calido radicis decocto, ejusdem radicis tritæ ʒ.j. ß. injiciunt, quotiescunque mane & vesperi sumunt. Sunt qui *Conserva.* manè laminam conservæ ex hujus radicis pulvere & melle (sive saccharo, si magnus adsit calor) paratæ edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulveris quantitas in hac côserva, *Radix in cibus.* & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio. Radice adhuc tenerâ Sinenses cum carne elixa vescũtur. Utile demum etiam est hujus radicis decoctũ præter eos morbos, qui cũ contagio luis venereæ commune quid habent, ad paralyses, tremores, articulorum dolores, sciaticam, podagram, tumores schirrodes & œdematodes; tum etiam strumas exstirpat. Succurrit vẽtriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, calculo & vesicæ ulceribus. Intelligo illos qui hoc decocto utuntur, mulierũ conspectu vehemẽter ad libidinẽ accendi. Quare consultum videtur, ut per curæ tempus nullæ ad ægros mulieres admittãtur. Et hæc Garcias. Hæc radix adeò innoxia apud Acostam censetur ut eã sumentibus, tametsi nullam victûs rationẽ observẽt, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, nihil incõmodi adferre credatur. Vulgaris in Si- *In Indiis sumendæ consuetudo.* narũ & Indiæ provinciis sumẽdi hujus decocti consuetudo est, ut radicis ℥.j. additis radicũ apij ʒ.ij. decoquatur lento igne, sine fumo, in aquæ ℔.xvj. ad ℔.vj consumptionẽ reliquasq; in fictili vitreato adservãt, sumúntq; ægri singulis diebus recentis decocti (nã facilè corrũpitur, nec ultra diẽ adservatur) tepidi manè plenum haustũ, duabusque horis in lecto remanent, postea surgunt; duabus autem horis ante cœnam totidẽ hauriunt, interdu de eodẽ frigido bibentes. Plerique tamẽ etiam dum sua negotia exer- *Radicis pulvis.* cent & navigant, singulis diebus manè & vesperi duas ejus radicis in pulverẽ redactæ drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent. Albis magna quantitas radicis absumitur, qui Garciæ plurimũ fidunt, non modò in curandis morbis ab eo enumeratis, sed etiã in hemicrania, in herniis humoralibus & ventosis, in colli vesicæ & penis callis, eorumq; ulceribus: venerẽ etiam admodũ excitare creditur. Ex hac etiam radice recenti aqua stil- *Aq. stillatitia.* latitia elicitur, delicatioribus admodũ familiaris: decoctũ ipsâ aquâ præstantius est. Optimè côservatur radix, si pipere confracto involvatur. Hactenus Acosta. Solius radicis est usus apud Indos, inquit Monardes: propinatur ejus aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim; etenim sudores provocat, cujus rei gratia multi sanãtur. Lusitani eam prædicant adversus omnis generis morbos, sed maximè *Præparandæ Chinæ ratio.* luem veneream. Ejus autem parandæ hæc est ratio. Radicis Chinæ minutim concisæ uncia fictili novo imponitur, huic adfunduntur aquæ sex sextarij; maceratur quatuor & viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigescit, colatur, atque in fictili novo asservatur loco aprico, aut juxta ignem, ut diutiùs maneat incorrupta. Purgato, ut decet, cor- *Aqua Chinæ sumendæ ratio.* pore, collocatus æger loco aprico & convenienti, jejunus dictæ aquæ calidæ decem uncias hauriet; duas horas aut paulò diutiùs sudabit: sudore deinde absterso, indusium & linteamina mundis & calefactis mutabit; deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit; postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quò neque aër, neque frigus permeabit, genio indulgens, & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter undecimam horam dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij

cyatho jusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorum adponentur: potus erit similis aqua, quam jejunus sumpsit, quia decocti tantummodo unum genus est. A sumpto jusculo, uvas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctumve initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet eadem aqua cum conserva aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuò ingrediatur, alias decem aquæ uncias quam calidè poterit, bibat, duas horas sudet, sudore detersо, indusium & lintea calefacta mutet, post horam cœnet conservam aliquam, aut uvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti; de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus observãda, nullâ aliâ purgatione adhibitâ, sed per cubiculum calidum obambulans, & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absolutâ, bona victûs ratio servanda est quadraginta continuis diebus, vinóq; abstinendum & mulieribus: potus erit è Chinæ superioris jam decoctæ, deinde in umbra resiccatæ, uncia una, in sex aquæ sextariis denuò bullitæ ad dimidias. Illud verò diligenter curandum, ut Chinæ radix per quatuor & viginti horas semper maceretur ante decoctionem, sive illa fiat in triginta, sive quadraginta dierum potiùs usum. Ad varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem veneream cujuscunque generis, vulnera & ulcera antiqua, tumores schirrosos discutiens, articulorum dolorem solvens, & qualemcunque podagram, sed coxendices præsertim curans. Inveteratos capitis dolores mitigat, & stomachi defluxiones omnes & rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum solvit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valdè celebratur. Paralysin & omnes nervorum morbos sanat, atque vesicæ: enterocelis utilis, quia humorem, unde generantur, absumit: frigidis omnibus morbis & melancholicis convenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febribus diuturnis, quotidianis, & erraticis prodest, sudoris insigni provocatione, quâ etiam in pestilentibus febribus utilem quidam arbitrantur. Sicca est in secundo gradu cum exiguo calore, idque deprehendere licet ex eo, quòd aqua, cùm Guayaci, tum Sarcæ-parillæ calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicujus indicium relinquit. Ad pituitam consumendam & ad juncturas, cerebrum & ventriculum roborandum decoctum radicis Cynæ sæpè maximo cum ægrotantium juvamento à se fuisse comprobatum scribit Franc. Indiæ de Gutta. Sed in Chinæ præparatione & usu quatuor castigatione digna tradit Augerius, quæ quis datâ operâ ex ejus libris repetere poterit. China radix ut annotat Saxonia, accepit summam authoritatem à Carolo V. Imp. qui summo cum fructu primus ferè omnium radicem accepit & à morbo venereo antiquisque doloribus est liberatus. Certum est Chinam ritè administratam luem veneream superare, cutem mundare, dolores profligare, macies reparare: est in activis qualitatibus temperatissima. desiccat quidem excrementitios humores, alimentales autem vel reficit, vel saltèm conservat: Ideò humiditatem habet oleosam atque firmiter substantiæ hærentem, ut hac ratione & diuturnam & multoties repetitam patiatur coctionem: si minimè cariosa fuerit, neq; admodum gracilis & sicca, sed mediocriter gravis, colore inter album & rufum medio. ℞ Rad. Chinarum incisæ in tabellas, unciam: infundatur in aqua ℔. vj. deinde bulliant in vase oris angusti benè tecto usque ad consumptionem medietatis: præcipit Vesalius in sua epistola de China ut decoctum hoc calidum conservetur, vel singulis diebus recens fiat, alioquin ait acidum fieri: sed experientia docetur oppositum, nec servatum 4. dies acessit: ex residuo fit aqua secunda factâ decoctione in lib. 12. usque ad consumptionem tertiæ partis. Iterum verò quod residuum est coquitur in totidem aquæ libris ad eandem consumptionem. De radicis Chinæ usu Vesalius integrum librum scripsit.

China sudatoria. *China temperam.* *Pituitam consumit.* *China præparatio.* *Vires.* *Temperamentum.*

CHINA SPURIA PYRIFORMIS sive turbinata.

Descr. Chinæ nomine nobis ante annos plus minus 40 datum radicis cujusdam fragmentum, quod atque ad eum usque usum teredine aut cariem sensit, quod haud scio qua fiore à China officinarum differat, consistentiâ eâdem, coloreque, sapore itidem nullo: fibrosis nervis mediû trãseuntibus, quemadmodum figura ex Lobelio exhibet, alioqui in reliqua substantia nullum nervulorum fibrarúmve apparet vestigium; tantummodo cortex, quo obtegitur, rugosus est, zonísque præcinctus, uti ex icone apparet. apophyses in hac radice veluti & in China apparent. Quoniam verò proximè accedit ad Chinam spuriam pyriformem Lobelij, utramq; conjunximus. Lob. suam in hunc modum describit: Majusculæ sunt radices, & Pyri formâ tuberculis prægrandibus, Apium ab effigie turbinata mentientes, colore verò & concretione Chinã, pro qua ex India missæ sed falsæ: adstringunt enim potiùs substantiâ fibrosâ & densâ, colore & micis Rhabarbari æmulis, sine odore: foris color ruffus. Quidam in India versati affirmãt, nec Arundinis, nec Acori, nec Cyperi radicem esse, quabs esse potest China dicta, sed cujusdã magnæ arboris. Notandũ autẽ ad sudores potiùs sistendos, quã provocãdos facere: id ita esse cõperiet, qui experi volet.

China spuria Lob. *Vires.*

Icon. Nostra Icon est ex ipsa radice quam habemus, & China spuria pyriformi sive turbinata Lobelij. In adv. c. de Acoro Aquitanico, h. e. de China spuria Acori effigie, vocat radices prægrandes, turbinatas, Americi orbis Schinam ementientes; Item c. de Apio, Occiduæ floridæ Pyriformem. B. pin. Chinam 2. spuriam pyriformem.

PSEUDO-CHINA RADIX CLUSII.

Pseudo-China. *China species.*

Facilè nobis persuademus jam dictam eandem esse cũ Pseudo-Chinæ radice Clusi) Exot. quam Londino ad ipsum pro Chinæ specie mittebat anno à Christi nativitate 1591. Iac. Garetus, è VVingandecaovv sive Virginea relatam.

Descr. Valdè autem nodosa erat hæc radix, & in aliquot tubera formata, subrutilo colore, farmenti aliquam partem, summo fastigio adhuc retinens, quale in Smilace asperâ conspicitur, duri, lignosi, multis venis, ut Smilacis sarmenta præditis ipsius radicis substantia etiam subrutila, ut in Butomi (vulgo Pseudo-acorus nuncupati, & nostrâ adhuc ætate à nonnullis magno errore pro legitimo Acoro usurpati) radice, falsi initio saporis sive gustûs, quùm videlicet vetusta, deinde desiccantis.

Illam

Locus.

Illam porrò esse arbitratur Clusius, quam Virginiensis historiæ scriptor, capite de radicibus, in Angliam delatam esse tradit pro radice Chinæ, tametsi indigenæ illius usum non norint: sed aliâ radice utantur valdè simili, quam ipsi Tsinam appellant, è qua concisa contritaque, & cum aqua expressa, ad succum eliciendum, panem conficiunt.

China pyriformis.

B.phyt. China 3. sive pyriformis; Pin. China 5. nodosa. Pseudochina radix ex Virginia. Clus. exot.

CHINA SPURIA ACORI effigie Lobelij.

Descr.

POstquam avari mercatores lucri studiosi animadvertissent facilè & magno vendi Chinæ radicem; alias duas radices ex Guinea importarunt, Chinæ prædictæ extrinsecùs similes, quas ut faciliùs venirent, Chinæ nomine ambas donarũt. Innotuerunt hæ primùm Tholosæ, dicebanturque à locis vicinis erutæ; has pharmacopolæ Tholosates pro China venum exposuerunt, quòd Chinæ non absimiles viderentur, iidémque sapore omni carerent. *Radix.* Radix crassior est & densior, quàm Chinæ aut Galangæ majoris, colore dilutiore, immensæ duritiei, fractu contumax, lignosior quàm Chinæ, admodum longa, rugosa, tuberculis geniculatis nodosa, foris flava, intus alba, substantiâ radicis Arundinis. *Locus Chinæ spuriæ.* Eadem allata est è Guinæa Antuerpiam & Londinum, proque China vendita, quæ res Medicos in falsam conjecit opinionem, ratos inventam in Gallia Chinæ radicem ad luem veneream profligandam. Verùm superdocuit & effectus, Acori aut Arundinis radicem esse, non autem Chinæ: Adstringit enim vehementer, estque tota exsuccæ inertisque facultatis, nihil levitatis emplasticæ habens, uti China, & flavescit. An conferat contra luem veneream, norunt qui frustra usi sunt sæpe, tametsi ad ulcera mala & strumas non desint illi suæ dotes. An autem juxta Tholosam nascatur, oblitus sum observare, cùm ibi agerent. Hæc Lobelius: Nos etiam habemus radicem pro China spuria datam, quæ an eadem sit asserere non possumus. *Descr. Chinæ spuriæ aliorum.* Radix est palmari longitudine, crassitudine pollicari, recurva, tuberculis hinc inde exstantibus & acutioribus turbinatis oculis inæqualis, colore foris nigricante partim cinereo prædita, parùm ponderosa, dura, compactior quàm radix Chinæ, fibris oblongis rectisque fractu contumacibus contexta, coloris intus aliquatenus ad rubedinem vergentis, saporem nullum linguæ offerens.

Lob. Adv. Acorus Aquitanicus: item, Acorus Tholosas: Eid. ic. China spuria Acori effigie. C.B. phyt. China 2. sive Acori effigie: Eid. pin. Acorus 3. adulterinus Aquitanicus.

VITIS SYLVESTRIS, ET Athragene veteribus.

Cap. XIII.

PAucis sanè & obscuris verbis hanc l.5.c.10. hist. suæ ita descripsit Theophrastus. Igniarium verò aiunt optimum quidem ex Athragene [*ἐκ τ* [illegible]*, Gaza Athragena*] vocata à quibusdam. *Athragene multorum.* Hæc verò est arbor similis Viti [*τῇ* [illegible]] & Oenanthe [*τῇ* [illegible]*, Gaza Labruscæ*] silvestri. Sicuti illa, & hæc ascendit arbores. Oportet autem focum ex his facere, terebrum verò ex Lauro [[illegible]] Non enim ex eodem agens & patiens. Sed aliud esse oportet secundùm naturam. Et hoc quidem oportet passivum esse, illud verò activum. Vitis autem silvestris [*sc. radix. pergit l.9.c.24.*] annua est, si in umbra fuerit, & illæsa: sin verò non, putris & fungosa fit. Theodorus non videtur agnovisse quæ sequuntur. *Gaza error.* [illegible] [*unde non malè Scali qui veterem sequitur*] [illegible]. Hæc igitur verba omisit Gaza, uti consuevit, quoties ejusmodi scopulos animadvertit: quamvis hic adeò difficilis non fuerit, quem vel inferior Gazâ, viro tanto, non facilè superet. Sensus quidem verborum eorum est. Perhibent solùm hoc ex omnibus medicamentis nimiopere purgationem efficere per superna: aut (uti Corn.) maximè nimiam purgationẽ sursum facere. *Theoph restituitur.* Est enim [illegible] ut Gal. exponit in glossis Hippocratis. Medici actum ipsum violentæ purgationis [illegible] & superpurgationem non ineptè vocant. Capite autem 22. ejusdem libri ait. Calida & acris est Vitis silvestris [[illegible]] radix. *Usus.* Quare etiam ad psilothrum [*ad depilandum*] commoda est & maculas solares tollit: fructu verò ejus depilant coria [*pro* [illegible] *legit ac vertit interpres* [illegible]*, defoliare arbores fructum eius solere interpretans. Corn.*] *Correct. Theophr.* Cæditur autem quovis tempore, Autumno maximè.

De eadem Vite Plinius in diversis locis scribit. Et quidem l.23.c.1. ait: Labrusca quoque Oenanthen fert, satis dictam quæ à Græcis Ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, *Ampelos agria.* rimoso cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. *Usus.* Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus humorem alvi ciet [*aquosa purgat Dioscor.*] ideò hydropicis datur. Hanc potiùs crediderim esse, quam vulgus Uvam taminiam vocat. *Uva taminia.* Utuntur eâ pro amuleto: & ad exspuitionem sanguinis. [*Cum is crassus & viscida pituita permixtus faucibus adhæret, & strangulationis pericula adfert, Dalec.*] *Plin. dilucidatur.* quoque adhibent, non ultra gargarizationes, [*& ulcera ad gulæ Dal.*] ne quid devoretur, addito sale, Thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Cæterum Plinius his verbis (*Labrusca quoque Oenanthen fert satis dictam, quæ à Græcis* [illegible] *appellatur*) *Plin. chaos.* Labruscam quæ etiam [illegible] vocatur, cum Vite sylvestri confundit, insita contextum distinguimus. Labrusca quoque Oenan-

then fert, fatis dictam, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur &c. Vt verba hæc, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία vocatur, & cætera, ad præcedentia [*Labrusca quoque Oenanthen fert fatis dictam*] non referantur, sicuti revera referri non debent, sed ea velut à novo principio legamus, ut de duabus stirpibus Plinium hic loqui accipiamus: priore Labruscâ, alterâ Vite sylvestri, quæ etiam ἄμπελος ἀγρία nominatur. Legendum est (inquit Hermol.) non ita ut Labrusca Oenanthen ferens, Ampelos agria vocetur, sed ita ut duo genera intelligantur, & verba illa, *Quæ à gratis ἄμπελος ἀγρία appellatur*, initium sint novæ periodi. Id & Dioscoridis, & ipsius Plinij testimonio probatur. Plinij dicentis lib. 16. c. 40. Probatur & Vitis sylvestris [*Athragenam significat memoratam Theophrasti, Dal.*] alia quàm Labrusca, & ipsa Hederę modo arbores scandens. Rectè quidem Plinius l. 23. c. 1. Ampelon agrian appellari dixit, quam ante (inquit Cornar.) apud Dioscoridem, Vitem sylvestrem tradidimus, sed non est Labrusca, quæ Oenanthen fert, ut Plinius ait; Verùm ea Labrusca itidem Ampelos agria & Vitis sylvestris nominatur: proinde in his erravit Plinius, sicut neque in Vva taminia sibi constat, quam alibi ad Ampelon agrian retulit cùm paulò ante Vvam taminiam negasset esse Staphidem agrian; cujus tamen contrarium alibi habet. Idem l. 27. c. 7. Vitem sylvestrem aliam esse à Labrusca prodidit his verbis: Ampelos agria vocatur herba, foliis duris, cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus [*rubentibus. Flos qualis eius quem Iovis flammam. vet.*] qualiter flos, quem Iovis flammam appellavimus in Violis; fert semen Punici mali simile acinis. Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideóque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hâc herbâ prodest tusa cum foliis & illita cum succo suo. Sed vulgata Plinij exemplaria falsissimè habent; vulvæ vitia & cutis in facie & varis; legendum enim ex veteri codice & rei ipsius evidentia: varos & vitia cutis in facie. Verba illa (viticulis longis) Dalech. ita reddit: Sarmentis longis, duris, rimoso cortice vestitis; flore capillaceo; fructu exiguis Vvis simili, post maturitatem rubente, granis figurâ rotundis. Diosc. κόκκους Plinius ad Punici semina retulit oscitanter, & aliàs totam historiam corrupit. Cæterùm, ex omnibus plantis quæ vicina scadunt tres assignat Dalechampius, quarum flos cæruleus, sive purpureus, Iovis flori, nempe Aquilegiæ, color similis sit: primam quidem quam granum Nil vocant; alteram, quam Dulcamaram; & tertiam quam pro Clematide secunda pinxit Dodonæus, & quam Pothon cæruleam esse quidam putant. Quæ verò de Vite silvestri hic tradit Plinius ea magis convenire putat Dulcamaræ, quàm Salicastrum supra vocavit, & Viti silvestri similem esse dixit, eosdémque effectus habere. Sed & Hermolao teste, à Plinio lib. 21. in Violis [*inter Violas*] Iovis flos, non Iovis flamma nominatur. Nam phlox, etsi flammam & genus floris apud eum significet, diversus tamen est à Iovis flore.

Vitis silvestris [ἄμπελος ἀγρία] sarmenta Vitis [ὡς ἀμπέλου. Oribas. addit οἰνοφόρου.] modo longa quidem emittit, ita describente Dioscoride, sed ea lignosa, aspera, & rimoso cortice [...] folia verò Solani hortensis similia, at latiora, longioráque [... Serap. legit ...] florem capillaceum, muscosum [... Orib. ...] si Matthiolo credimus quidam ...] fructum exiguis Vvis similem, at ubi maturitatem consecutus est rubentem; rotunda [... vet. ...] quidam ...] autem est acinorum figura. Radix decocta in aqua potáque in vini aquâ mistus, diluti cyathis duobus, aquas ciet: atque ideò hydropicis datur. Vvæ ejus cum maculas à Sole contractas, tum & alias omnes expurgant. Cibi verò gratia novelli surculi condiuntur.

Vitis sylvestris racemi, inquit 6. simpl. Galen. cutem extergendi vim habent, ut epheles & nævos [*maculas solares, & alias*] & id genus omne in extima cute vitium curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina [*tum botri ipsi, tum ramuli*] obtinent; quæ & sale [*ac etiam muria*] condiuntur.

Vitis sive Ampeli silvestris nomine plures ac diversissimæ plantæ exhibentur. Serapio enim Dioscoridis verba de Vite sylvestri transcribens, & Avicenna, Vitem hanc silvestrem, cum Labrusca, Vite sylvestri turpiter confundunt: Actum est à nobis de hac in principio hujus libri cap. de Vite vinifera, titulo de Labrusca. Matthiolus pro Vite silvestri sive Ampelo agria, plantam exhibuit ab Herbariis Dulcamaram & Solanum lignosum nuncupatum, de qua ante sub titulo, Glycypicros, seu Amaradulcis. Dalechampius Vitem silvestrem statuit, eam nimirum quæ Vitalba Italorum, multis nominata est. Nos hanc paulò post Clematin latifoliam, sive Athragenem quorundam inscribemus.

Dod. diversam ab his Vitem silvestrem depingit & describit Tamúmque cognominat, eam scil. quam Matthiolus pro Vite nigra proposuit, alij pro Cyclamino altera. Est hæc nobis Vitis nigra Matthioli appellata. Dalechampius & quidam periti Vitem sylvestrem, Theophrasti ἀμπελον ἀγρίαν esse conjiciunt: sed repugnat florum figura, quod muscosi non sint, nec capillacei, verùm racematim cohærentes.

CLEMATITIS ACRIS VETERIBUS.

CAP. XIV.

Sequentia, quæ ex Dioscoride, de Clematitide acri adducuntur, in Græco cod. Basil. per Cornarium rejiciuntur: deinde verò ex ejus versione tanquam malè rejecta iterum assumuntur pro legitimis. Est altera Clematitis [κληματῖτις, quod idem est ac Sarmentaria. ... flagellis, quæ emittit: dicitur aliis ... Ægyptiis ... Romanis ...] quæ sarmentum [κλῆμα] producit subrubicundum, Viticis modo lentum [...] folium acre admodum in gustu, & exulcerans. Circumvolvit se arboribus velut Smilax. Semen tritum, cum aqua aut aquâ mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducit. Folia imposita lepras removent. Cum Lepidio condita servantur ad usum.

Clematidis folia Galeno acris & adurentis sunt facultatis, adeò ut etiam lepras excorient. Fuerint itaque ex quarti ordinis calefacientium initio.

Plinius de hac loquitur, lib. 24. cap. 10. in hunc modum. Similem huic [*Smilaci videlicet*] aliqui Clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & asperam. Folia ejus lepras expurgant. Semen alvum solvit acetabuli mensura in aquæ hemina, aut aquæ mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum ejus. Idem lib. jam dicto cap. 15. ita scriptum reliquit. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed nominis claritate nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali Centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum jacentem [*in fesciciis vet.*] in arvis; Græci autem Clematidem. Est ejus egregius effectus ad sistendam alvū in vino austero. Idē sanguinem sistit tritus cū Oxymellitis aut aquæ

aquæ calidæ cyathis quinque denarij unius pondere: ... ad secundas mulierum efficax. Sed Græci Clematida, & alias habent, unam quam aliqui Echitem vocant, alij Laginem, [alteram quam Lygon. alij.] nonnulli tenuem Scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles, Scamoniæ ramos habet [ex viticulas foliosas non dissimiles Smilacis ramis habet. alii] nisi quòd nigriora minoráq; sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem à dysentericis cum Lini semine in vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungiâ adjectâ percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia Clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides [myrsinoides Gal.] ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuisque, adversus serpentes ac privatim aspides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maximè gignit.

Clematis Echites. Laginé. Cibus. Vires. Struma. Clematis alia Ægyptia dicta.

Cæterùm, qui hoc in loco Centunculus à Plinio nominatur, Aloisio herba est, quam Dod. pingit pro Helxine Cissampelo: sed vites non conveniunt.

Clematides Helxine Cissampelos. Herba impia. Clemat. Daphnoides.

Placet magis Dalechampio Dodonæi judicium, qui Herbæ impiæ genus Centunculum vocat.

De Clematide Ægyptia quam Plinius mirè cum aliis confundit & perturbat, agemus postea sub titulo Clematidis Daphnoides.

Dalechampij sententia nobis non probatur referentis Echiten Plinij ad priorem Dioscoridis Clematitim: descriptiones enim multùm discrepant. De Clematidibus Plinij sub Convolvulo ex Ruellio multa dicemus.

Convolvu.

CLEMATIS LATIFOLIA SIVE Athragene quibusdam.

CLEMATIS LATIFOLIA integra.

Descr.

Sarmentis aliquatenus vitigineis luxuriat crassis, iisque angulosis, rugosis, junioribus, subhirsutis, subinde rubentibus, obsequioso flexu lentis: folia quina, Dulcamaræ æmula, aliàs integra, aliàs dentata & fimbriata, gustu acria Clusio, viticulæ mediæ tortili, quâ capreolorum loco viciniis arbustis implicata scandit, adnectuntur: flores racematim petiolis incanis insident, suaveolentes, candidi, quaternis aut quinis radiatis foliis constantes, quorum meditullium obsidet muscosus staminum pallidulorum cincinnus, flores excipiunt acini complures cuneatim indidem orti, pinnatæ lanuginis tomento barbati: radix crassiuscula, fusca, fibris donata.

Ruell. cap. de Ampelo agria, licèt multa simul misceat, repetat, nec plantam describat, autoréſq; non citet, sed confusè transcribat: nos tamen per Viornam & Hardeam, plantam à nobis descriptam ab eo intelligi credimus, quamvis non competant ei, quæ

Ruel. taxatur. & Viorna & Hardea Ruell.

CLEMATIS LATIFOLIA dentata.

Ruell. ipsi attribuit. Verba ejus ita breviter perstringemus. Ampelos agria vocatur Vitis silv. palmitibus longis, ut Vitium; si Plinio credimus, spissis & candicantibus foliis: pars acinorum ejus æstu moritur, priùs quàm reliqua, qui & solstitiales: universi nunquam maturescunt, etsi priùs quàm tota Vva maturuit, detur cibo; generi gallinaceo fastidiũ gignit. Vvas appetendi. Flos in racemis candidus dependet: folium Solani per initia, post &c. Vitis silv. annũ durat. Est ei similis quod Salicastrum vocatur: hanc Plinius describit folio duro, cineracei coloris, viticulis callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iovis flammam appellat in Violis, ferentem semen punici Mali in acinis ad eosdem effectus. Propterea sunt è recentioribus, qui hâc & Flammulam & Iovis flammam appellarint. Sylvestris vitis ea mihi videtur, quam rura modo Viornam, modò Hardeam vocant, quòd ramorum fasces ea perinde quasi vinculo ligantes distringat. námque viticulis prælongis asperisque cernitur &c. [ex Diosc.] Hanc Plinius credit esse Vvam taminiam.

Hardea unde dicta. Vva Taminia.

Sunt qui putent plantam Germanis Waldreben aut Lynen vocatam, Vitem esse albam. Sed errant: est enim, inquit Tragus, Dioscoridis ἄμπελος ἀγρία, h.e. Vitis silvestris, cui Serapio cap. 35. florem canum & lanuginosum tribuit, Butaniámque appellat: Vitis silv. plantæ & Plinius mentionem fecit: & meo quidem judicio hęc planta Salictarium ejusdẽ fuerit.

Vitis alba non est. Vitis silv. Diosc. & Serap. Butania. Salictarium.

Corn. in Diosc. altera Clematis, Volubilis appellata, Vyelen & Waldreben Germanorum dicitur, non obstantibus aliis qui Waldreben Clematidem Daphnoidem esse volunt. Fuchs. est. Vitis nigra [ἄμπελος μέλαινα] ubi quidam annotavit in edit. Lugd. ejus Vitem nigram videri esse Viburnum etiam vulgo Gallorum cum Virgilio dictum. Sed Fuchs. cum apud illum essem nominabat Vitem sylvestrem. Cord. in Diosc. Pervinca alvum ducens, & Clematis altera, ubi scriptum reliquit, quosdam codices, ut à Gompylo editum, Clematidem alteram nõ habere: Alteram quoque hâc Clematida, ut Galenus referat, Dioscoridẽ in fine quarti libri descripsisse, aliàs verò in principio libri quarti utráq; describi, sed malè. Priorem enim in principio hujus libri adstringentibus herbis propter vitium similitudinem conjunxisse. Hanc verò quoniam alvum semẽ ejus duceret, in quarti libri fine, ubi de purgantibus agat, descripsisse. Esse autẽ Clematidẽ hanc duplicis differẽtiæ, quarũ una grandis frutex sit, proceras arbores scandens, & singulis annis incremẽtũ sumẽs, quoniam caudex & viticulæ illi aliarũ arborum modo durent. Altera verò per omnia huic similis sit, brevior tamen (quamvis & hæc interdum 15. pedum longitudine adolescat) & Autumno caules sive viticulas amittat. Nasci hanc in pratis circa arbusta, quo inundationes pervenire queant, illam in montibus arbores & vinearum sepes ascendere. Vtramq; Germanis Rebling vocari. Arborescentem tamen majoris, & herbaceam minoris cognomen habere.

Clematis altera Volubilis. Vitis nigra Fuchs. Viburnum. Vitis silvestris. Pervinca alvum ducens. Semen purgans. Clematis duplex.

Saxones etiam Wilde rancken nominare, quòd sarmentis Vitem æmulentur.

Clematis altera. Matth in Diosc. Clematis altera, quam Vitalbis italicis vulgò vocatis plurimum facie respondere ait, propter eaque sibi omninò persuaserit, Italicam Vitalbam esse Clematidem alteram (quam secundo loco reddiderit Dioscorides) contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quam quidam rei herbariæ imperiti falsò Ligustrum vocant: falsò, inquam, quoniam Dioscoridi Ligustrum arbuscula est, non herba, ut suo diximus loco. Fuchs. Vitalbam Matthioli, Vitem nigram esse existimat, sed errat, ut postea dicetur. Cam. apud Matth. germ. aliam apposuit figuram, dicens, quam Matth. vocat Clematidem tertiam, aliàs dicitur Viorna, & Vitalba, & quibusdam Atragena Theophrasti.

Vitalba. Ligustrum falsò. Fuchsii error.

Gesn. coll. Vitis sylv. caustica, Viburnum aliquibus, ac Gallis Viorna, ab usu urendi vulgò vocata. Flore enim, semine, cortice, & radice (inquit idem de hort.) vim urendi habet. Est hæc Clematidi planè cognata: quare à nonnullis recentioribus, similiter Flammula nominatur. Eidem cat. Labrusca, Vitis silvestris exulceratoria, *ἀμπελος*. Item Vitis sylv. foliis Solani; Viorna, Hardea. Sed Gesnerum de præsenti planta minùs distinctè scripsisse, satis demonstrat vocabulum Labruscæ & Oenanthes, quæ nomina huic non conveniunt.

Viorna. Flammula. Labrusca. Hardea. Gesn. not.

Ruff. Clematis altera, & Gallorum Viorna. Lon. Waldräben/Lynen/ Vitis nigra vulgò, Bryonia nigra Græcorum, Vitis Chironia & Bucranium. Confundit autem nomina duarum plantarum, pingens Atragenam. An eidem in Diosc. l. 4. c. 8. Clematidis altera species, Flammula Officinis. Turn. Vitis nigra, Black Brionye.

Bryonia nigra. Bucranium. Vitis nigra Turn.

Nihil invenit Anguill. quod meliùs respondeat Athragene, quàm Vitem albam, quam Fuchs. pro Vite nigra posuit. Si Atragene haberet fructum racemosum, uti vult Diosc. suam habere Vitem silvestrem, eam esse diceret Anguillara. Rob. Const. in lex. *ἀθραγένη* Theoph. quam Plinius Vitē silvestrem transtulisse refert. Qua de re tamen Lob. adv. adhuc dubitat, dicens, Viorna vulgi, fortè Vitis silv. Diosc. & Atragena. Theophr. Non ergo pro Vite silv. eam planè recipit. Acinis, inquit, est compluribus confertim stipata ab uno pediculo, aptis, rotundis, rubentibus ex fusco, compressis tamen: quare nonnulli docti, ubi *...* legitur, id est, sphærica figura acinorum vel granorum, *...* leviuscula immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est, rotundam compressam figuram. Ac tametsi conjectura hæc ipsi non satis animum expleat, tamen multò minùs ejus judicio respondent, Amara dulcis vocata, aut Bryonia nigra quas suis locis commodiùs & necessariò aptavimus, notis. Eidem. Obs. dicitur Viorna vulgi, & Vitis alba Italorum. Ic. Viorna.

Athragene. Viorna vulgi. Amara dulcis. Viorna vulgi.

Dod. gall. l. 4. c. 11. Cyclamini species secunda: Cyclaminus altera, *...* & *...* aliorum, quam postea eodem lib. cap. 48. Vitalbam & Viornam inscribit, speciemque Clematidis alterius haberi refert, sed sibi Cyclaminum alteram potiùs videri asserit. Idem de purg. & hist. in fol. ait Vitalbam, Bryoniam nigram non esse, ut voluerit Fuchsius: legitimam Bryoniam nigram aliam esse. Verùm non negandum ad Clematidem alteram accedere atque ejus speciem esse, licèt tamen & alia sit.

Cyclaminus. Vitalba. Bryonia nigra non est contra Fuchsium.

Thal. Clematis 2. Matthioli. Castori, cujus figura non placet, Clematis 2. Italorū Vitalba. Matthiolum ignorasse, Clematidem alterā liquidò cōstare arbitratur Guiland, eò qd dixerit Matthiolus, quam gens Italica Vitalbam vocat, à Diosc. sub Vitis silv. nomine describi. Solerio, Clematis altera Diosc. Plinio inducta, Vitalba Italorum. Lugd. Vitis silv. Dalechampij, Clematis 3. Matthioli. Dalech. in lib. 6. Æginetæ c. 77. est Celsi & Latinorum Vva taminea, Vitis silv. Diosc. & Theoph. Athragena. Tab. Vitis nigra 2. Icon ejus nihil valet: Compilator etiam de hac planta confusè scribit. Ger. quoq; pro Bryonia nigra silv. Cordi, malè ponit iconem malam Vitis nigræ 2. Tab. Sed ejusdem plantæ aliam exhibet meliorem, cui titulus Viorna, The travellers ioie.

Matth. not. Vitis sylv.

Ad Clematidis alterius classem quin sit referenda quam Anguillara Athragenem Theophrasti censet, non dubitat Clusius, & insuper Plinio l. 16. c. 4. Vitis sylv. nomine notam fuisse asserit, ut etiam cuilibet utriusque scriptoris verba conferenti facilè apparebit. Sed Plinius lib. 23. aliam adhuc Vitem silv. profert à Labrusca differentem, geniculatam, rimoso cortice, quam si quis conferat cum Vite silv. Diosc. unam eandémque stirpem ab eis describi competiet. Eam autem Plinius esse credit, quam vulgus Vvam taminiam vocat.

Athragene Theophr. Clusii.

Cæs. Vitalba. Schw. Clematis seu Vitis sylvestris. B. phyt. Clematis 1. sive sylv. latifolia ad Clematidem Diosc. & Athragenem Theoph. referenda. Eid. pin. Clematitis sylv. latifolia, in foliorum divisuris mirè ludens, & sarmenta aliquando brachiorum crassitudinis producens.

Nomina...

Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, læto fœcundóque solo, autor est Dodonæus. Vulgaris omnibus quas Clusius adiit provinciis vicinis arboribus & sepibus sese implicans. Iulio mense flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno, dependent. Passim provenit spontè. Basileæ vidi florentem mense Iunio & Augusto extra portam S. Albani: ibidem cum seminibus inter portam Stein & Eschen.

Locus. Tempus.

Gustus fervidus & acris calidam arguit vim. Vsus ejus ad circulos pro retinendo labente utero. Ad constringendos fasces, veluti Salices & alia vincula, adhibetur.

Vires & usus.

CLEMATIS BÆTICA CLVSIO.

Peregrinum est hoc Clematidis Bœticæ genus, & à nemine quod Clusius sciat, antequam ejus historia evulgaretur, observatum. Longa autem habet sarmenta, lenta & ramosa, binos per intervalla capreolos contrarios semper inter se pediculis nascētes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu incisa sive serrata, acris & fervidi gustus, singularia in singulis pediculis, sed plurima simul ex claviculorum alis prodeuntia: inter quæ, ex utroque sarmentorum latere pediculi exeunt, caliculum Tithymali caveolis seu labellis similem sustinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis seminibus milio æqualibus constatum, quibus insident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villosæ plumulæ.

Descr.

Clus.

Synon. Clus. hisp. & hist. Clematis altera Bœtica. Lugd. & B. phyt. Clematis altera Bœtica Clusij. Lob. Obs. & Ic. Clematis Bœtica Clusij. Tab. & Ger. Clematis Bœtica. Germ. Spanische Waldräben: Angl. The travellors Joce of Candie. B. pin. Clematitis 3. peregrina foliis Pyri incisis.

Locus. Hanc stirpem primum inveniebat Clusius anno 1565. inter Asindum (vulgò Medina Sidonia appellatum) & Calpen, secundùm fluenta, vicinas arbusculas operientem & suo pondere deprimentem: *Tempus.* deinde alijs Bœticæ locis, Ianuario jam suos concinnos explicantem. *Temperamentum.* Non dubium est quin ad κλεματίδα, cujus Dioscorides lib. 4. meminit, referenda sit, cùm & formâ & temperamento sit illi valdè similis.

CLEMATIS SIVE FLAMMULA scandens tenuifolia alba.

Descr. Clematis hæc per se infirma, non nisi proximis fulta in altum nititur, neque tamen id illorum capreolorum ope facit, sed foliorum pediculis sepes amplectitur. Sarmenta habet striata, viridantia, geniculata: folia rectæ caulis Flámmulæ foliis similia, à Vitalba sive Athragene differunt longitudine, angustiâ & soliditate: tota etiam planta minor: flores albi, odorati, qui unda vi labia, si imprudenter attigerint, inflammant. Semen succrescit plumaceâ cristâ insigne: *Species alia minor.* Huic similis, si non eadem, parva admodum, foliis valdè tenuibus à nobis observata est, seminibus cum prædicta iisdem.

Gesn. h. Clematis, Flammula quorundam flore albo, in Gallia Narbonensi. *Error Lob.* Lob. Adv. (ubi falsò scribit Matthiolum hanc rejecisse, siquidem is eam non novit) Obs. & Ic. Clematis altera, urens, vulgi *Flammula Vulg.* Flammula. Dod. gall. Clematis altera vera, aliquibus Ambuxū & Epigetis, modernis Flammula nuncupata. *Ambuxum Epigetis.* Eid. hist. purg. & in fol. Flammula, Flammula adminiculis egens, Flammula prior: Flammula pro Clematidis alterius specie habita [*ipsemet in gall. hist. fuit eius opinionis*] licèt & semine & florum *Clematis non est.* cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differat. Lugd. Flammula, Flammula Dodonæi, quâ nulla meliùs respondet facie & viribus Clematidi alteri Dioscoridis, teste Lobelio. *Viticella.* Cæs. Viticella. *Tab. notat.* Tab. Clematis urens. 1. Lienen/Leinen aut Waldräben. Cujus icon posset etiam competere Clematidi latifoliæ quam debebat eo capite Compilator ponere & non alio relegare, ubi eam vocat Vitim nigram; oportebat annotare discrimen si non cæcus de coloribus scripsisset. Ger. Clematis urens, Ang. Wirgins Bower.

An Cam. h. Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi? An Gesn. coll. Salicastrum, quam ait esse Clematin alteram, plantam amplexicaulem & urentem? An Ang. Clematis?

C. Bauh. B. phyt. Clematis sive Flammula. 1. repens. Eid. pin. Clematitis 4. Flammula dicta, quòd contusa applicata, vesicas flammæ instar excitet: foliis est aliquando Apij modo divisis: est etiam simplex vulgaris, alia multiflora, quæ Clematis urens 2. Tab. Clematis urens multiflora, Ger. Idem per Clematidem maritimam repentem fortè intelligit nostram Clematidem parvam. Est autem ipsi hæc in pin. Clematitis 5. Clematites, Angl. In prod. sic describit: cauliculos habet sarmentosos, geniculatos & striatos, cubitales, atrovirente cortice vestitos: folia Flammulæ erectæ instar oblonga, acuminata, nervosa, rigida, sed angustiora, quod communiter tria uni pediculo, qui velut in capreolum abit, insident, & quædam per circumferentiam nonnihil crenata, quæ verò in summo caule floribus subjiciuntur, angustissima sunt: flores albi sunt, multis staminibus villosis albis, meditullium occupantibus; longis pediculis sustentati: quibus semina plana, subrotunda, rufescentia; ut in Flammula erecta, sed minora, bina, ternave juncta, singulis capreolo plumoso, veluti incana crista donatis, succedunt: hæc acria sunt quemadmodum & tota planta. In maris Adriatici littoribus, ut in Venetorum Insula Lio & Litzesusina, suis sarmentis repentem observavi.

Spontè sua (ut scribit Dod.) in Belgio nusquam *Locus & tempus.* exit, sed hortensis est: flores sub Augustum, semen seriùs succedit. Vidi ego in Rhætia florentem mense Iunio; Monspelij Septembri, ubi sepes & arbores scandit. Eum etiam ramos ambientem observavi mense Ianuario & Martio, Patavij apud Cortusum. Clematis autem parva à nobis visa est in montibus propè Castelneuf non longè à Monspelio, mense Octobris.

Vires. Acris & valdè calida est, sed tamen Flammulâ Ranunculo mitior.

CLEMATIS SIVE FLAMMULA surrecta alba.

Descr. Fibrosam radicem demittit & albicantem: sarmenta nullius opis indiga, suâ vi in duorum & plurium cubitorum altitudinem nitūtur, lævia, teretia, propter terram nonnihil rubentia, fistulosa, & geniculis intercepta: folia cujusmodi ferè in vulgi Flammula, aversâ parte subhirsuta & ferè incana, adversâ verò atrovirentia: flores consimiles, copiosi, quadrifolij, candidi, apicibus viridantibus, non minùs urida vi vesicas hæc excitat quàm cognata repens. *Duum generum.* Hæc ab iis, qui diligentiùs observant, teste Clusio, duorum generum esse deprehenditur. Vna enim sarmenta rubescentia habet, quemadmodum & foliorum nervos & pediculos, præcocior que est, & odoratum fert florem. Alterius autem sarmenta cum foliorum pediculis virescunt, & florem seriùs proferunt. Humanam verò altitudinem utriusque sarmenta ut plurimùm superant, & singulis annis nova, eaque frequentiora ineunte Vere (marcidis & corruptis prioribus) renascuntur. Huic prorsus similem sibi natam meminit

Clematis flore albo pleno. Clusius, semine ab amico sibi misso Clemandis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, Clusium latet: ipsi certè nunquam videri contigit.

Flammula Platearij. Matth. existimat esse Flammulam Platearij: Dodonæus tamen Platearium de Flammula Ranunculi quadam specie citiùs, quàm de hac scripsisse crediderit, ac etiam recentiores ab acri & mordaci eius qualitate nominasse.

Matth. redarguitur. Matth. & Lugd. Flammula. Dod. Flammula altera. Lob. obs. & Ic. Flammula altera surrecta. Tab. Flammula, Flammula Iovis, Brentwurtz / Bletterzug. Ger. Flammula Iovis surrecta, Vpright Virgens Bower. Clus. Flammula Matthioli, & Clematis altera; sic & Turn. Cord. in Diosc. Flammula frutex. B. phyt. Flammula 4. Eid. pin. Clematitis 4. sive Flammula recta; sic & Cam. & Eyst. Centella herba, quæ trita tumoribus imposita pustulas excitat, in epist. ad Monardem huc referri potest.

Locus. Adeò frequens in Austria inferiore & Pannonia ut nullæ sint ceduæ silvæ præsertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tumescentibus inundari solitas, quæ eâ non abundent. Rarissima aliàs, Dodonæo, Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodo. *Tempus.* Vere noua promit foliola, & cauliculos; Æstate flores; Hyeme solæ reliquæ sunt radices. Basileæ florentem mense Iunio & Septembri vidi in hortis.

Vires. Aqua. Ex Flammula (rectam proposuerat) sæpiùs Matth. aquam elicuit, demisso vitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eâdem, quâ herba ipsa, pollebat acrimoniâ. hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. *Temper.* Flammula (ut Platearius est auctor) excalfacit siccàtque ordine tertio. Sed quòd imposita carnem non secus exulceret ac ignis, calidam ordine quarto rectiùs crediderim: *Quartana.* Sunt qui Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno (ut ferunt) juvamento. *Oleum. Articularis morb.* Alij ejus oleum commendant ischiadicis, articulorum, iliúmque doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ foliá tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quòd vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato vase. datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Ex Flammula (inquit Camer.) scandente elicitur aqua, quæ spiritûs vini instar fervida est; folia carpo imposita vesicas excitant, *Odontalgia.* & multis contra odontalgian prodest, cujus etiam in febribus pestiferis usus est. *Cataplasma.* Tumores suppuratu difficiles cataplasmate ex Flammula (rectam describit) contusa cum oleo, tum maturat, tum aperit Tabernamontanus. Qui ex ea sullaritius liquor elicitur, intra corpus non usurpatur. quòd si quis eo uti velit, in morbis frigidis, cum aliis aquis est miscendus, ne viscera lædat.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA flore cæruleo & purpureo scandens.

Descr. CONcinnior est quàm vulgaris Flammula, foliis ad Athragenen propiùs accedentibus, ut quæ quàm Flammulæ breviora sint & latiora, & variâ specie Athragenes foliorum modo ludentia, modò integra, aliàs divisa semel aut iterum, minimè tamen serrata, lævia, atrovirentia, sapore acri, ex pediculis tenuibus, rigidis, subrubentibus, subhirsutis: sarmentis autẽ suis innititur depactis pedamentis non secùs ac Flammula vulgaris repens: sed præcipua est florum gratia, qui non tantùm odore suavi placent, sed & colore purpurante oculos morantur, quatuor

foliis (quorum vel unũ integrũ Flammulæ vulgaris florem facilè superet) crucis modò dispositis constantes: in quorum medio cincinnus staminum ex viridi pallẽtium, succedunt semina.

Synon. Gelseminum. An Matth. Iesseminum, sive Gelseminũ cæruleis floribus? Est ei in post. comm. lat. Clematis *Clematis.* tertia floribus purpureis: hist. Germ. Leinen od Waldrâben, Clematis altera Dioscoridis. Gesn. h. Clematis, Flammula Coldenbergij, flore rubro. An eidem ibidem Gelseminum cæruleis floribus? Dod. gall. Clematidis alterius altera species: Eid. hist. Clematis altera, κληματὶς ἑτέρα, & nonnullorum ὄχεινος, Latinorum Ambuxum, ut *Ambuxum.* quidem Dioscoridis spuria habent: Hispanorum *Gormadera*, quasi Vomitoria. *Gormadera Hisp. Vomitoria.* Lob. Adv. (ubi Dodonæum ait deceptum ab iis, qui sibi persuaserint in Anglia passim luxuriare) Obs. (ubi dubitat an Pothos Theophrasti sit) & Ic. Clematis peregrina cærulea & purpurea. Cam. h. Clematis altera flore purpureo, topiario operi aptissima. Hist. Matth. germ. *Vsus.* posuit novam figuram, sub titulo Clematidis alterius Dioscoridis. Est & Castori Clematis altera, Ic. Vitalba purpurea, scandens arbores ut Smilax, floribus purpureis magnis, ex quatuor foliis. Cast. pro *Cast. error.* hac planta malè habet figuram Vincæ pervincæ. Apud Clusium hist. Clematidis alterius titulo simpliciter sine descriptione posita icon. Fortè hæc censenda verior Clematis, quia flores magis accedũt ad Clematidem priorem sive Daphnoidem, &, ut illa, sit topiaria. Cæs. Flammula flore cæruleo. *Flammula.* Lugd. Pothos cæruleus Matthioli [*imò Dalechampij*] *Pothos.* Theophrasti πόθος quorundam, Desiderium Gazæ, *Desideriũ.* flore Hyacinthi. Tab. Clematis cærulea peregrina, *Clematis. Tab.* frembd blaw Waldrâbe. Cur hujus figuram repetit sub diverso titulo, qui est Clematis purpurea, Purpurbrun Waldrâben.

B. phyt. Clematis 6. sive cærulea repens: qui annotat, & rectè, Iconem Matth. germanici esse transpositam & sub Clematide tertia exhibitam; ad Clematidem Diosc. referendam, variare flore simplici ac pleno, ut Cam. in epit. unâ figurâ expresserit; colore etiam purpureo, cujus nomine Tabern. duas figuras proposuerit. Eid. B. pin. Clematitis 9. cærulea vel purpurea repens: Clematis tertia, quæ Flammula, Cæs. Clematis peregr. incarnato simpl. flore? & Clematis peregrina purpurea simpl. flore, Eyst. Ger. Clematis peregrina 1. cærulea / Blowe ladiere Bower. Clematis peregrina. 2. rubra, Rod ladiere / Bower.

Locus & Tempus. Gaudet, ait Dodonæus, Soli expositis, sed tamen non omninò aridis locis: læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis juxta sepes & agrorum margines spontè exit. Augusto mense, & quandoque Iulio, floret; semen Septembri perficitur. Flammulam flore purpureo ex semine natam habui Lugduni, florentem in horto Maio. In Rhætia peregrinans cum D. Gesnero in monte propè Munsterthal inveni plantam valdè similem, fruticosam parvam, flore magno ex longo pediculo, cæruleo,

constan-

constante quinque foliolis: florentem mense Iulio: foliis magis serratis quàm in ea, quam Lugduni habui.

CLEMATIS PVRPVREA FLORE pleno scandens.

Descr. CLEMATIS hæc sarmẽtis & foliis scansilique implexu penè earum proximè descriptæ similis: flos verò, purpureus multiplici foliorum stipatu luxurians, saturatior, internâ potissimùm foliorum facie, extrinsecus enim lanugine cinericeâ pubescunt.

Synon. Clus. ex ot. appen. 2. ad. jus historiam lib. 1. c. 86. Clematidis alterius novæ species, illius quidem generis, quod florem habet ex cæruleo purpurascentem, sed alterius formæ multiplici foliorum textura.

Bauh. phyt. & pin. Clematis cærulea flore pleno; Eid. pin. Clematitis 10. Clematis altera flore pleno, Cam. ep. & Clus. cur. post. Clematis peregrina purpur. fl. pleno, & Clematis peregr. incarnata plena, Eyst. Flore est cæruleo, purpuro cæruleo, incarnato, ad purpureum colorem, sed admodum dilutum accedente.

Locus & Tempus. Clematidem flore purpureo pleno vidi Stutgard. in horto Ill. D. VV. ubi Hieme sub tecto reservatur: floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS CÆRVLEA SERrato folio.

Descr. SEsquipalmaris hæc est, cauliculis pluribus oblongis, quibus singulis folia crebris divisuris insecta insident trigemina cohærentia, ut in Anemone Geranifolia; flos longissimo ac tenui pediculo insidet, ex quatuor tantùm foliis compositus, coloris obscurè purpurascentis; semen non visum, nec radix, à C. Bauh. qui eam ex sicca descripsit.

Desc. Pona. A sarmentosa radice (ait Pona in d. script. Baldi) germinant multi caules vitiginei, magis subtiles, quàm in aliis Clematidibus; lignosi, angulares, lenti, & tricubitales, è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur, singulique obtinent tria folia justo intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, formâ mitteà, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos crucem repræsentans, foliis mucronatis, lanuginosis, cœruleis albicantibus, cujus medium acervulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet) decoratur. Est sarmentosa, insipidi & perennis radice: tota planta aliàs aliquantulum acri sapore prædita est.

Clematis Cruciata. C.B. Clematis 7. sive alpina Gerani-folia: Clematis cruciata Iungermanni. Clematis cruciata alpina, Ponæ.

Locus & Tempus. Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Brumâ arescunt folia. Hanc eandem suspicor, quàm anno 1561. in mea peregrinatione per alpes Rhetiæ observavi florentem mense Iulio in monte propè Münsterthal, de qua ante sub Clematide cærulea sive purpurante.

CLEMATIS PANNONICA FLORE cæruleo surrecta.

Descr. COmplures radix satis crassa à lateribus spargit fibras, fulvas, nervulo ligneo candido farctas. sarmenta inde complura, Clusio quaterna aut quina, ad cubitum & sesquicubitum exsurgunt, recta, dura, striata, angulosa, subhirsuta, omninò purpurascentia, geniculata: ad quorum singula genicula, folia sine pediculis sunt bina opposita, Plantaginis majoris ferè paria, minora tamen, similiter per longitudinem nervosa, acuminata, in ambitu lanuginosa, supernè ex atro virentia, infernè dilutiora, lanugine quadam per nervos respersa, Clusio Asclepiadis pænè foliis respondentia, non valdè dura, fervidi gustûs, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia; ex superiorum foliorum alis, pari incremento surgunt gemini adversi surculi, eodem modo se habentes quo sarmenta primaria, nisi quòd minora sint multis numeris folia: atque tàm in primariorum sarmentorum, quàm alarum surculorúmve extremis, flos rutabundus unicus magnus, quatuor foliis mucronatis crucis in formam, inquit Clusius, decussatis constans, modicè sursum reflexis, foris saturatè cæruleis, canaliculatis, minùs cæruleâ lanugine per margines obsitis, intus verò glabris, nec tam intensè, atque medium extimi folij, cæruleis: medium occupat villosus glomer fibrarum ex luteo albescentium, quarum complexu continentur stamina alia glabra, virdantia, apicibus ex albo luteis; atque intra hæc tertia fibrarum virescentium intorta phalanx; semen compressum magnum Clusio Pulsatillæ semini ferè simile plumatum, ut in Viorna vulgi Gallorum; nullius acrimoniæ particeps autore Clusio.

Clematis cur dicta. Tametsi hæc fruticibus sese non implicet, sed satis firma fit; nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen ei imposuit Clusius, quòd ejusdem sit temperamenti & florem purpureæ Clematidi ferè similem habeat. Clus. not. In pann. hujus Clematidis duas figuras habet,

habet, primamque & secundam nominat, quæ meo judicio unius plantæ sunt, cùm etiam in hist. unam tantùm describat, & depingat, quam quosdam Clymenum falsò vocare refert, cùm Clematis cærulea pannonica sit.

Clymenum non esse.

Tab. notat. Tab. Clematis cærulea pannonica, Ungerisch blaw Waldräbe: Item, Clematis cærulea 2. Blaw Waldräbe. Duæ hæ sunt ejusdem plantæ icones ex Clusio à Tabern. mutuatæ, unam tantùm stirpem denotantes. Lob.Obs.& Ic. Clematis altera longifolia minor. Cam.h. Clematis pannonica cæruleo flore, folio penè Asclepiadis. Lugd. Clematis altera minor longifolia Lob. Clymenum quorûdam. Ger. Clematis pannonica, busch Bower: Item, Clematis major panonica, great busch Bower.

B.ph.Clematis 8.cærulea erecta.Figura Lobelij (ait) & eam quæ simplici, & quæ pleno est flore exprimit: à Clusio Clematis cærulea pannonica prima, flore simplici, secunda pleno, pingitur. Tabern. duas habet figuras Clematidis cæruleæ pannonicæ, & Clematidis 2. nomine: at utraque simplicem florem exprimit. Dum enim Lobelij figuram imitandam curavit non advertit apud Lobelium & plenum & simplicem florem. Hæc frater. Ego Clematidem cæruleam surrectam nunquam vidi flore pleno, nec Clusius qui figuram exhibet ullius meminit quæ pleno sit flore, nec etiam Lobelius: semen quidem dicit Clusius eam ferre planum, in capitula rotunda & veluti pullulas congestum, quale pingitur in figura Clusij & Lobelij, non autem flos. Eid.pin. Clematis 8. magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud Clusium & Tab. Flore est cæruleo, rariùs albo.

Tab notat. *C.Bauh.*

Locus. Inventa à Clusio sponte nascens in pratis circa Stampfen duobus ultra Posonium Vngariæ miliaribus & aliis ad Danubij ripas sitis supra Posonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tabern. Floret Maio & Iunio, semen maturum est Augusto.

Tempus. Caules sive sarmenta singulis annis ad radicem usque marcescunt, & ineunte Vere novella, frequentioráque ex ipsa repululant. Stutgardiæ vidi in horto Ducis, mense Novembri seminè maturo: Montbelgardi in horto Ill.C.VVirt. provenit mihi ex semine & sequenti anno floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS DAPHNOIDES, SIVE prima Veteribus. CAP. XV.

Clematis Dioscoridis. Clematis [κλημάτις] quam aliqui Daphnoidem [δαφνοειδὲς] alij Smyrnoidem [...] alij Polygonoiden [πολυγονοειδὲς] vocant apud Dioscoridem, gignitur læto, pinguique solo [ἐν ἀγαθοῖς. sic & Orib.] sarmêta autem habet parva [μικρὰ. sic & Orib. & Paulus] Iunci [σχοίνου] crassitudine: folium parvum, Lauri [δάφνης] folio & figura & colore simile, sed multò minus. Caules foliáque in vino pota alvi profluvia & dysenterias sedant. Cum lacte verò & rosaceo, aut cyprino subdita in pesso, cruciatibus vulvæ medentur. Dolores dentium commanducata finit: imposita quoque venenatorum morsibus juvamentum præstat. Fertur & ex aceto pota, contra aspidum morsus auxiliari. Nascitur in incultis. Marcellus autem in vetustis quibusdam codicibus legit pro læto pinguique solo [ἐν Αἰγύπτῳ] in Ægypto [ἐν Αἰγύπτῳ] quæ lectio ut Cornario, ita & Sarraceno placet, quòd & Plinius de hac Clematide agens, lib.24.cap.15. eam Ægyptiam cognominet, subdatque Ægyptum eam maximè gignere. Sed non probatur nobis eorum opinio. Nec propterea quòd Plinius aliquam Clematidem in Ægypto nasci scribat, textus Dioscoridis est corrumpendus. Nihil etiam probat incultum solum, quod pro confirmanda eorum opinione facere credunt.

Vires. *Marcelli, Corn. & Sarraceni lectio non probatur.*

Non enim obstat, quò minùs incultum solum etiam pingue lætumque esse possit. Sarmenta longa pro parvis legendum censet cum Corn. Sarracenus, quòd & Clematidem longam ac tenuem non solùm agnoscat Plinius loco jam citato. Sed & sic lib. ... ita legendum admoneat. Esse enim longa, immò interdum longissima ejus Clematidis, quam Vincam pervincam vocent, sarmenta, seu vitigines flagella. Nimis autem temerè, meo judicio. Clematidem Daphnoidem Dioscoridis, & Clematidem Ægyptiam Plinij, eandem cum Vinca pervinca statuit Sarracenus. Nos de Clematide Ægyptia Plinij plura diximus ante sub Clematide veterum. Sunt qui volunt, Plinium hanc tradidisse lib.21.c. ... ubi Vincam pervincam describit his verbis. Nam Vinca pervinca semper viret, in modum lineæ [linea ... tenuem virgam ... exprimat quod Diosc. ait, ... seu virgulas habet Iunci crassitie, Dalech.] foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba, inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Arida tusa (inquit cap. ...) hydropicis datur in aqua cochlearis mensura, celeriterque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparso vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multum prodesse dicitur. Hæc Plinius, qui si per Vincam pervincam eandem intelligit cum Clematide, malè hydropicis præscribitur: nec etiam placet quod ait Dioscor. apponi morsibus venenatorum bestiarum, & dolores uteri sanare. Vincapervinca quidem apud Dioscoridem ... Daphnoides vocatur, sed non Chamædaphne. Hermolaus, ut demonstratur h.n.g.lib.5.cap.de Chamædaphne per Pervincam Plinij, eandem quam nos intelligit plantam. De Chamædaphne igitur catharitica, cujus adstringens facultas dysenterias & diarrhæas cohibet, verum id est, non autem de Clematide, quam Plinius cum illa ignoranter confundit.

Dissectio ... Sarac. *Chamædaphne Pervinca.* *Plin. reprehend.*

Cæterùm, Clematis Ægyptia [κλημάτις ἡ Αἰγυπτία] in proverbium abiit, & joco dici solitum fuit in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: natum haud dubiè (inquit Erasm.) ab ejus herbæ specie de qua meminit Dioscor. lib. 4. & Plin.lib.24. cap.15. Laërtius in vita Zenonis Philosophi, ex auctoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atrâ cute: deinde autorem citat Chrysippum, qui in 2. proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam Clematidem [palmitem reddit interpres Latinus Diogenis Laertij] Ægyptiam fuisse dictum.

Proverbium. *Diog. Laer. interpretatur.*

Licèt porrò una solummodo Clematis à Dioscoride notetur, tres tamen ejus differentias magnitudine differentes observari scribit Marantha: & quartam etiam, duplicem in flore foliorum exortum habentem.

Diff. Clematidis Marantha.

CLEMATIS DAPHNOIDES MInor flore cæruleo, purpureo, violaceo, ut & albo, simplici ac pleno.

Descr. Clematis Daphnoides reptatrix planta, humo se non attollit nisi proximis fulcris innixa: radix fibrosa: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia, & geniculata, quaquaversum per terram se spargunt, quæ ubi attigerit, è geniculis propagatis fibris rursum radices tur: folia è geniculis bina opposita, foliis Lauri similia, minora tamen multò, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, superne saturato virore nitentia, inferne dilutiore, sapore adstringente, subamaro: flos pediculo è geniculis enato duas uncias longo, singulari singulatis insidet, oblongus, Gelsemini modo, nunc simplex in quinque lacinias altiusculas & latas dissectus,

ctus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modò bina, modò terna ad imum integra, superiùs ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitùs separata: color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parùm: vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato: vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur: verùm quæ multiplici est flore, eam non alio quàm purpureo, aut purpuro-violaceo colore observavi & bicolori variegatorut dictum: Anno 1600. observavi in alba partes cæruleas, quod ante nunquam animadverteram quamvis à plurimis annis in horto coluerim.

Color varius.

Hæc est illa (inquit Marcell.) quam Ethruria nunc Vincam herbam vocat, quà defunctæ virgines in gente nostra ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quà familiæ Florentinæ aliquæ gentili jure suo primùm ingredientem urbem Archiepiscopum coronatæ ad portam excipiunt stipántque & per urbem comitantur. Cognitu facillima est: in hortis passim nascens; tenuissimis viticulis potiùs per terram serpens, quàm virgis ut Dioscor. ait de Chamædaphne, à terra se extollens: foliísque oleagineis magis quàm laurinis similibus. Denique à Dioscoridis Chamædaphnes historia longè differt, & nihilominùs tamen Vincæpervincæ Plinij, l.21.c.11. descriptæ respondet.

Vinca herba Marcelli. *A Chamædaphne differt.*

À Ruellio l.3.c.80 Clematis daphnoides inscribitur, cujus si quis (ait is) imaginem, naturam, effigiémque exquisitiùs exploret, ea censebitur esse, quæ Lat. Vinca pervinca, officinis Pervinca, vulgò Pervenca nominatur. Miscet autem Ruellius in hoc capite diversissimas plantas, autorésq; miræ confundit, nec sibi constat. Idem rursus suo nomine lib. jam citato, c.112. Hermolai verba de Pervinca repetit.

Clematis daphn. Ruell. *Ruell. confusio.*

Corn. Clematis prior, Vinca pervinca officinarum, & Chamædaphne Græcorum. Tragus Pervincæ florem assignat ex purpura cæruleum, quinis foliis distinctum, instar Borraginis, prorsus inodorum. Hanc, inquit, quòd mortui eà coronari consueverint, nonnulli germanicà voce **Todtenkraut/** aut **todten Violen**, h.e. Herbam, sive Violam mortuorum vocarunt. Commune apud Germanos Pervincæ nomen est **Yngrün/** à perpetuo illi virore inditum, Officinæ Pervincam nominant. Est autem illa ipsissima Clematis Dioscoridis, quæ Plinio & Daphnoides cognominatur. Posset & Chamædaphne, h.e. Terrestris, seu humilis dici Laurus, aut ut Romani dicunt Laurago, & Laureola & Vinca pervinca, quemadmodum alibi meminit Plinius. Apud Dioscoridem sequentia Pervincæ nomina leguntur, δαφνοειδὲς, μυρσινοειδὲς, πολυγονοειδές. Apud Apuleium verò cap. 58. multæ extant nomenclationes illius, nimirum Eupeplios, Daphnoides, Hypoglosson, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danaë, Stephane Alexandrum, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis. Latinè Pervinca, Victoriæ solidum, Laurus Alexandrina & Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris. In Plinio nonnullæ ex his repetuntur, & aliæ etiam adjiciuntur, videlicet Hypetale, Pelasgum, & Stephane Alexandri. Sed quantum mihi quidem videtur, rectiùs universæ hæ appellationes Lauro Alexandrinæ quàm Pervincæ tribuentur. Licèt verò controversia nominum in hanc quoque plantam irrepserit, nihilominus tamen descriptio, quæ apud Plin. l.21.c.11. extat, Pervincæ huic satis respondet.

Pervinca Trago. *Herba vel Viola mortuorum.* *Laurus humilis.* *Nomenclatio varia.*

Clematidem Daphnoidem, inquit Fuchsius, Plinius l.24.c.15. Clematida Ægyptiam nominat: lib. autem 21.c.11. Vincam pervincam, alióque nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vinca pervinca genere & facultatibus diversa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius l.24.c.15. Ut hinc manifestissimum sit Plinio duplicem esse Chamædaphnen. Unam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam privatim Vincam pervincam alio nomine vocat Plinius.

Clematis Ægyptia. *Laureola non est Chamædaphne.*

Gord. in Diosc. Clematis, Pervincæ species, astringendi vires habens. Matth. Clematis primo loco à Diosc. descripta, ac aliquibus Vinca pervinca dicta; vulgò tamen Italis Provenca. In hac nullam reperiri notam scribit, quæ Clematidi primi generis reclamare videatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverit, qui Pervincam Chamædaphnen esse sibi persuadent, quàm vulgò Laureolam appellant. Eid. hist. germ. Clematis daphnoides. Cam. apud Matth. Clematidis Daphnoides quatuor agnoscit differentias: flore purpureo, cæruléo, & albo, & quandam pleno: In hort. Clematis Daphn. sive Pervinca apud Plinium, flore cæruleo, interdum albo: & purpurea Austriaca, à Clusio missa flore eleganti pleno: In Epit. Clematis: & Clematis flore multiplici.

Pervinca astringens. *Diff. Cam.*

Gordonius de consvita per Laureolam, quam ad fluxum ventris infantium (ad lienteriam & diarrhæam Arnold. de Villan.) præscribit, plantam de qua hic agimus, intelligit. Confundit turpiter Lonic. in Diosc. l.4.c.174. Chamædaphnen Dioscoridis cum Vinca pervinca, quæ Dioscoridi Clematidis species est. Ejus verba hæc sunt. Chamedaphne i.e. terrestris Laurus: Alexandrina à similitudine, vel virium paritate; Daphnitis à Lauro; Hydragogus, quòd aquã & urinam trahat; Laureola ut & Laurago à Lauro, non Lactago; Latinis Vinca pervinca: Germ. **Yngrün**.

Laureola Gordon. *Lon. not.*

Anguill. Vinca pervinca optimè correspondens Clematidi primæ Dioscoridis. Gesn. Clematis Ægyptia silv. flore cæruleo passim: hortensis purpureo: transtulit autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum: In cat. Clematis daphnoides vulgò Vinca pervinca. Dod. purg. & hist. Clematis daphnoides, floribus colore ut plurimùm cæruleis; quandoque candidis; rariùs rubentibus. Clematis (ait is) quidem dicitur, quia instar κληματίων repentes proferat cauliculos, quos κλήματα [*sarmenta*] Græci vocant. Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum ad differentiam alterius [*majoris*] vel etiam aliarum. Nam Plinius plures ejus nominis refert l.23.c.15. ubi & hanc Ægyptiam cognominat. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hæc sunt etiam μυρσινοειδὲς & [illegible], quæ potiùs [illegible]. Alio autem loco Plinius l.21.c.11. Vincam pervincam & Chamædaphnen appellat, ubi perperàm legitur in modum lineæ pro Lauri: Describitur tamen abeundem, & à Dioscoride & alia Chamædaphne. De hac nos lib.5. Hi[illegible] egimus.

Clem. Ægyptia fl. c. *Clem. Daphnoid.* *Clematis unde dict.* *Daphnoides unde.* *Plin. corrigitur.*

Lob.

Lob. Clematis daphnoides, Vinca pervinca: an Centunculus Plinij? Item Obs. Daphnoides, polyflora Clematis purpureo rubens. Lug. Vincam pervincam, sive Clematidem majorem peramœnâ florum duplicatione variare scribit, quod Lob. non dixit: nec nos majorem observavimus flore pleno. Cæs. Provinca vulgò in officinis vocata, in umbrosis nascens, flore cæruleo; fructu oblongo, veluti siliquâ bifurcatâ, in qua semina oblonga, depressa: Vinca pervinca Plinij. Tab. Clematis daphnoides; Vinca pervinca flore cæruleo, purpureo & albo, & pleno.

H. Lugd. notatur.

Clus. Clematis prior, *Sanguinalis* cognominata, vulgò Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. 24. c. 15. Ægyptiam quoque cognominare videtur. Ejus autem duæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo ut plurimùm flore, sed qui eum etiam variat, ut nunc albus, nunc subpurpurascens conspiciatur, interdum & medium florem complectatur.

C.B. Clematis daphnoides 1. minor: Vinca pervinca, Brunf. Chamædaphne altera Dioscoridis, Eid. Brunf. 4. Clematis, Lac. Turn. daphnoides, Thal. minor fl. cæruleo, albo, & purpureo, Eyst. qui tres figuras. Eid. B Clematis 3. flore pleno: Clematis altera flore pleno, Clus. hist. ap. alt. Clematis daphnoides fl. purpureo pleno, Eyst.

Nomina linguar. Clematis daphnoides vulgò dicitur, & Vinca pervinca, Germ. Singrün / Ingrün / Wintergrün / & Strytten / Gesn. Berrinck / aut Berwinck. Tab. Wilder Singrün / Cord. in Diosc. Belg. Vincoorde & Maechde palmen: Gall. *Peruenche*: Gallobelg. *Vanche & Pucellage*: Ital. *Peruinca*: Hispan. *Peruinqua*: Angl. Peruincle: Fland. Vincorde: Brab. Maechden palm & Ingroen: Boh. Barwinck. Hung. Clematis altera per sepes repens, *Feyer tengith*. Cæterum qui cur Clematis & Daphnoides appelletur, jam ante Dod. ostendit. Dicitur autem Vinca pervinca, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, autore Fuchsio. Ingrün à Germanis, quòd semper; & particulariter Wintergrün [*Hiemale viride dixeris*] quòd hieme vireat, nominatur. Strytten similiter appellarim; quòd contra frigus certet, & victrix evadat.

Vinca pervinca nomen unde.

Viride hyemale.

Locus & Tempus. Clematidem numerosis, umbrosisque tractibus, & senticetis, atque agrorum marginibus gaudere, perpetuò virere; Martio tamen & Aprili potissimùm florere in confesso est. Clusius subpurpurascentem apud Allobroges sponte nascentem inter vepres observare meminit, præsertim circa Lausannam, eamque interdum alium florem medium complectentem. Vidi ego in montibus Euganeis florentem fine mensis Februarij; Inter Veronam & Castelfranc, Ferrariæ, Basileæ & Genevæ, flore albo Aprilis mensis principio; cæruleo fl. circa collem l'Abbatie & in hortis adhuc Novembri, aliàs Martio: Montbelgardi frequentem Aprili extra novam portam in colle in dumetis juxta fossas, & in horto. Videtur degenerare non transplantata.

Ad vinum turbidum. Siquis habuerit vinum turbidum, quódque colorem amisit, accipiat tantùm hujus herbæ (Pervincæ) quantum pro quantitate & copia vini sufficit, vasiq; imponat, ac illud deinde obturet, obturatumque quindenam relinquat, quod cùm fecerit, vinum brevi purissimum ac clarissimũ reddetur, & genuinum suum colorem recuperabit: præstabit tamen, si ritè rem perficere voles, ut vinum priùs in aliud vas transferatur, túmque herba ut diximus utiliter injicietur. hæc ita se habere experientiâ certâ comprobavit Tragus. Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus in libro suo de stirpium differentiis. Fæmoribus adalligata viridia folia, mensium

Vires.

Hæmorrhagiæ.

abundantiam cohibent, & conceptus adjuvant. Capiti adalligata, & collo, gulæve circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Adduntur quoque utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Refrigerat enim (authore Matth.) siccat, roborat, cohibet. Apollinaris calidam & siccam facit tertio gradu, quum tamen ejusmodi caloris gradum sapor non indicat. Felix Plat. extrinsecus ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas præscribit Clematim. Obscurè admodum. Sunt enim vigintiquatuor plantæ, vel etiam plures, quæ nomen habent Clematidis. Vnde quis obsecro (nisi valdè peritus stirpium) dicet quæ planta sumenda sit: pleræque caustica sunt & vesicatoriæ. Nos sumendam censemus Clematidem daphnoidem vulgò Vincam pervincam dictam. Vires quæ videntur Pervincæ convenire apud veteres, sunt ante scriptæ sub Clematidis Daphnoidis, sive primæ veterum titulo.

Temperamentum. Apoll. not.

Fel. Plat. reprehen.

CLEMATIS DAPHNOIDES MAjor flore cæruleo & albo.

Descr. PER omnia major est hæc Pervinca vulgari: folia quæ opposita ex semuncialibus & longioribus pediculis pédentia è viticulis junco crassioribus oriuntur, tres circiter uncias lata, paulò longiora, nunc acutiora, nunc obtusiora, cum acrimonia amarescunt, saporis ingrati. flores ex foliorum alis pediculis hærent sextantalibus, longo corniculo, divisione & formâ florum Pervincæ vulgatioris, sed, ut par est, multò majores, coloris cærulei, & albi; apud nos interdum frigore absumitur: in hac siliquas sive cornicula singularia observavimus.

Synon. Dod. purg. & hist. & Tab. Clematis daphnoides major. Lob. Clematis sive Pervinca major. Cam. Matth. & hort. Clematis daphnoides major cæruleo flore. Cæs. Provinca altera major, folio latiore, quasi hederaceo, grandioribus floribus cœruleis; Clematis Ægyptia Plinij. Clus. Clematis daphnoides latifolia. C.B. Clematis Daphnoides 2. sive major. Clematis Ægyptia hortensis flore purpureo, Gesn. h. Pervinca major, Eyst. Clematis 1. major, Cast. Cur Gesneri purpuream huc referat, non occurrit: nunquam vidi purpureo flore, nec scio an talis tradita sit ab aliquo autore: minor sanè dicitur purpurea.

C. Bauh.

Lugd. Pervincam majorem Lobelij peramœnâ florum duplicatione variare scribit, sed præter Lobelij opinionem, qui hanc ab ea separat, nec confundit ut Lugdunensis. Hanc nec purpureo, nec pleno flore observavimus unquam.

Hist. Lugd. lapsus.

Locus. Spontè nascitur, cùm multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Gallia, magnâ præsertim copiâ circa Monspelium, toto ferè anno florens, ibi spontanea floribus etiam albis quà itur Frontignanum.

APO-

APOCYNON VETERIBUS.
CAP. XVI.

APocynon, inquit Dioscorides, aliqui Cynanchon [κυνάγχη, κυνάγχην, vet.] nonnulli Pardalianchen [παρδαλιαγχές] alij Cynomoron [κυνόμορον, Ald.] alij denique Cynocramben [κυνοκράμβην] h.e. Brassicam caninam, vet. hu caret, appellant. Est verò frutex [θάμνιον, vulg. exempl.] germen longis [...] sunt qui [...] legerint] constans virgultis, vitilium modo obsequiosis [...] flexibilibus, [...] add. Ald. grave olenti[...] fere invictis: foliis Hederæ, attamen mollioribus & per extremum acutioribus, gravique odore, quadantenus viscosis, & luteo succo turgentibus; fructus ceu Fabarum siliqua digiti longitudine protenditur, folliculari specie, minutis intus seminibus duris [...] parvis [...] atque nigris [...] Marcelli textu [...] alba legit, vetus autem, duris, parvis atque [...] Hujus folia cum farina subacta [...] in panes conducta & in cibo data, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant; ac protinus eaium quadrupedum coxendices resolvunt. Alii inter [...] Dioscoridis apud Corn. Pardalianches, alii Cynocton, alij Thaleon, alij Oligoton, alij Hippomanes, alij Onistin, alij Ophioscorodon, alij [...], alij [...] prophetæ Paralron; Romani Brassicam rusticam aut [...] vocant. A vi & effectu nomen accepit hæc planta, inquit Columna: quæ quia interimit, nomen a canibus habet, [...] dicta, cui vt respondent etiam nomina alia [...] & [...] addi [...] etiam à vi necandi Pantheras, [...] Hanc vero, ut ab hominibus caveatur, quia venenosa sit, atque ne pro Asclepiade, à similitudine decepti decipiant, Dioscorides [...] alia quædam venenosa diligenter descripsit: atque notamilli [...] ab Asclepiade alterna [...] ad scripsit, luteum scilicet succum, quo turgere asserit.

Apocynum ex Plinio videtur homini salutare, quadrupedibus venenum esse. Galenus verò contra ait Apocynum sive Cynocrambe, vocatur à quibusdam Cynomoron, quoniam canes celerrimè necat. Est autem hominibus venenum, herba valdè graveolens, & omnino calida, non ingenerosè: non tamen juxta proportionem sicca. Quare etiam imposita, multam discutiendi vim habet. Hæc Galen. 6. simpl. pharmac. Ex quibus ego, inquit Cornar. moveor, vt non rectam esse putem Plinij lectionem, ubi lib. 24. cap. 11. sic habet. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, Apocyni semen ex aqua, scilicet sanat. Quum enim Dios. nullum ejus usum ad humanum corpus præscribat. Et Galenus venenum esse hominibus dicat, & extra solum corpori impositam, discutiendi vim habere asserat: meritò suspectum est Apocyni semen, ut ex aqua bibatur. Ego itaque verba sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores ex aqua: ad præcedentia pertinere puto, quæ de Radicula traduntur, ita ut sequatur. Apocyni frutex est folio Hederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Et hæc Diosc. sententiæ consona sunt. Aliqui fortè non abs re Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua, intelligatur impositum, nam digerendi cùm habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare: sed certè intrò sumptum Plinium intelligere videtur, cùm ad superiorum similitudinem dicat. Sic, &, &c. Hoc tamen periculatoribus est relinquendum. Cæterùm cur Cynocrambe, quasi canina Brassica, item Brassica rustica nominetur à quibusdam, non video inquit Gesn. nisi quòd siliquas proferat similes fortè Brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgeat, quamvis Apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides Apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in Brassica marina, id est, Soldanella, vulgò dicta observavit. Apocyno (quod Matthiolus depingit, ex Ægypto autem primùm à Bellonio invectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem herbam illam existimo, quam aliqui ridiculo nomine, Noli me tangere vocitant. Notandum porrò aliam esse Cynocrambem Apocynon dictam, prorsus venenosam quam hoc loco Diosc. describit: aliam Cyniam, quæ item Cynocrambes cognominatur.

Cæterùm Apocyni nomine donatæ sunt sequentes plantæ: Apocynon sive Periploca scandens folio longo, purpurante flore, lacteo succo, cujus & altera species Clusio, angustioribus foliis, quæ Anguillaræ Apocynum alterum. Apocynon Dioscor. sunt qui suspicentur esse Secamone Ægyptiorū flore albo. Est & aliud Apocynon folio rotundiore, Apocynon Matthioli non respiens. Apocynum latifolium amplexicaule tertium Clusio, est Lobelio Apocynos sive Periploca prior. Apocynum 4. latifolium Clusij est Scammonia Monspeliensis. Apocynum Syriacum sive Palestinum Beidelsar Alpino. Apocynum Diosc. Fabio Columnæ, aliis herbariis Asclepias flore nigro quorundam. Apocynum arbitrantur, inquit Turnerus, quidam Itali eam, quam Hirundinariam dicunt, sed esse non potest. Inscribitur hæc à nobis, Asclepias sive Vincetoxicum multis. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè.

APOCYNUM SIVE PERIPLOCA
scandens, folio longo, flore purpurante.

TOpiarii operis ussibus ad pergulas obumbrādas expetita est anadendras hæc planta, non aliter ac Periclymenon vicina adminicula solita scandere, vicinis pedamentis sese convolvens (unde Periploca, quasi circumplectens, eò quòd proxima amplexetur, dicitur) multis longissimis sarmentis, quibus teste Clusio, & jam præaltarum arborum (si vicinas nanciscatur) cacumina superat. Sunt verò ea sarmenta dura, lignosa, lenta, tractu invicta, rutilantis ex fusco coloris, multis nodis sive geniculis distincta: è quibus bina folia opposita, Asclepiadis, sed ex minùs lato principio sensim dilatata, ex intervallis, lacteo prægnantia succo: in mucronem acutum paullatim intessentia, obliquis à medio nervo venulis cis margines desinentibus ut in Myrto laurea, quarū extremitates colligit vena totum ambitū circumcurrens viridis; flores extremis ramulis lateralibus quaterni, quini, aut plures, veluti umbellam efficiūt, quorū singuli quinque foliis radiatis constat,

Marginalia: Περίπλοκα vet. — Mecha. — Plin. — Cynomoron — Plinij lectio corrigit. — Apocynum Matth. — Noli me tangere. — Cyniam Cynocrambe. — Secamone. — Apocynum rotundum. — Apoc latifolium. — Scammonia Monsp. — Beidelsar. — Asclepias flore nigro. — Asclepias multorum. — Hedera arborea. — Descr. — Asclepiadis

quæ infernâ parte glabra ex luteo virescunt, superiore verò hirsutâ, obsoletâ purpurâ (cujus mediam aream rhomboides macula viridis obtinet) tincta sunt, oris virescentibus: quà verò foliorum concurrunt exortus, corollam efformant vegetioris purpuræ, quinque ejusdem coloris staminibus intrò recurvis emissis, omnium autem medium occupat quinquepartitum villosum albidum capitulum; floribus porrò succedunt siliquæ Rhododendri oblongæ, torosæ, geminæ ut plurimum & extrorsum aliquantulum inflexæ sive divaricatæ, deinde mucrone coalescentes, quibus dehiscentibus papposâ lanugine involutum semen apparet; radix latè se spargens & subinde germinans. *Rhododendri siliqua.*

Synon. Periploca. Matth. Apocynum, Periploca non modò repens, sed & arbores proceras scandens. Camerar. & hist. & hort. Apocynum repens, vel potiùs ἀναβατικόν. Arbores enim scandit, & admodum altè crescit. Gignitur in Græcia, ubi vocant περιπλοκάδα: lacteum succum emittit & folia ac siliquas profert instar Oleandri. Dod. purg. & hist. Periploca altera repens dicta, caulibus perennibus defluentibus foliis, unde repentis fortassis cognomen: floribus haud magnis, quinque foliolis albicantibus: rara Belgio, & quidem ut Matth. scribit, etiam Italiæ ex Syria istuc assertur; ad Diosc. Apocynum referenda. Hanc plantam Dodonæo non fuisse visam florentem satis demonstrat quod annotavit de floribus. Ang. Apocynon alterum. Lob. Periploca serpens angustiore Periclymeni folio. Column. Apocynum alterum & Apocynum repens vulgare. Clus. hisp. Apocynum 1. amplexicaule. Eid. hist. Apocynum 2. angustifolium. B. phyt. Apocynum 2. sive repens, purpurascente flore: Eid. pin. Apocynum 2. folio oblongo: Apocynum repens, Matth. Lugd. & Cam. Apocynum foliis Oleandri, Ang. Periploca, Cæs. *Repentis cognomen.*

Locus. Tempus. Semine ex Italia accepto Clusio nata est, cùm in Belgio, tum Viennæ Austriæ; perennisque est, deciduis tamen hieme foliis, seriùs flores producens, quàm ut fructus ad maturitatem (quemadmodum & Rhododendri) pervenire posset. Apocynum vidi Patavii in horto D. Cortusii, mense Ianuario ad magnam altitudinem circumvolvens palos, verùm tunc erat sine foliis. Rauvvolff. misit semen Augusta pro Periploca repente ex monte Libano: ea primo anno vix dodrantalis, sequenti duos homines superavit, se involvens foliis longis ad Nerium accedentibus, quibusdam tamen latioribus in acutum desinentibus: pulchra visu planta, succo lacteo turgens, necdum tertio anno florem proferens: etiamsi in altissimam evaserit; hiemem facilè fert: interdum tamen gelu corrumpitur remanente radice. *Periploca repens.*

APOCYNO AFFINIS SECAMONE flore albo.

Descr. Planta est repens, altiùs saliens, seque aliis arboribus convolvens, foliis duris, longis, Seseli Æthiopici proximis, sed majoribus: flores fert albos styracis similes, à quibus producuntur siliquæ longæ ac crassæ, quales in Rhododendro cernuntur, plenæ lanugine albâ, ac seminibus parvis. ex hac planta succus emanat flavus, urens, quem siccatum Ægyptii valenter tenues humores purgare aiunt. *Styracis flore. Rhododendri siliqua.*

Scammonij species. Ægyptii referente descriptionis autore Alpino, Scammonii speciem affirmant quam Secamone appellant, cujus tamen nullum usum in medicina apud eos novit. Hanc plantam Apocynum Diosc. esse suspicatur Guillandinus, eamque putat, quam aliqui è Syria venisse, Periplocam vocatam prodiderunt. *Apocynum Diosc. Periploca.*

Clus. hisp. Apocyni alterius genus 2. Eid. hist. Apo-

cyni secundi sive angustifolii species altera per omnia ferè similis Apocyno angustifolio dicto: sed tenuioribus ramis, multoque angustioribus foliis, non minùs tamen viridibus & nervosis. B. phyt. Apocynum 3. sive angustifoliũ albo flore. Eid. pin. Apocynum 3. angusto Salicis folio.

Sponte hoc Apocyni genus nasci non visum à Clusio, sed in hortis semine ex Italia misso ab eo cultum.

APOCYNVM FOLIO ROTVNDIORE, flore ex albo pallescente.

Descr. BREVIS frutex est stirps hæc neque proximis se advolvens, verùm suis viribus fecta stat, in plures ramos divisa, cortice cinereo: folia ad singulos nodos ex adverso bina nascuntur, hederaceis similia, non angulosa, modicè acuminata, crassa & mollia, uncialibus & sextantalibus pediculis hærentia, succum remittentia ex albo pallescente, ex quorum sinu flores ubertim emicant longis innixi pediculis, umbellam quodamodo ementientes, candidi è quinis oblongis foliolis contexti. *Folio ... ramo.*

Descr. Clus. Hanc Clusius ita describit: Hujus stipes pollicaris est crassitudine, brevis, cineraceo cortice tectus, in plures alas sive ramos divisus, qui licèt lenti sint & viminei, rarò tamen vicinis fruticibus sese advolvunt, aut implicant, seu nullo adminiculo egentes, per se subsistunt: folia perpetuò gemina inter se opposita ad singulos ramorum nodos adnascũtur hederaceâ formâ, molliora, quamvis satis carnosa, quibus avulsis, aut fractis, ex albo pallescẽs succus emanat: flos pusillus, albus, Asclepiadis non dissimilis, ex alarum sinu quasi umbellatim prodit. Fructum (inquit is) non observabam, sed Asclepiadis fructui penè similem intelligebã: semẽ certè quod hoc nomine aliquando ad me missũ fuit, Asclepiadeo par erat, planũ, in medio aliquantulum intumescẽs, nigrum, albâ interiore pulpâ, quod terræ cõmissum, nõ est natum. Plantam autem ipsam satis crassâ radice, pingui succo turgidâ & fragili accipiebam à C. V. Alphonso Pancio, Ferrariæ Ducis Medico & Academiæ professore. *Asclepiadis flore, fructu & semine.*

Brass. ca canina. Apocynon, quod & Brassicam caninã appellant, etsi diu Matthiolo quidem incognita fuerit, adeò ut eam inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ viridario posteriorum explorationi relinquẽdam putarit: anno tamen 1554. è Pisis Lucas Chinus duas ad ipsum misit siliquas, Rhododendri siliquis admodum similes: quarum alteri inscriptum erat Periploca

ploca repens, alteri verò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas nominitarint: inter eas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua eâ sanè longitudine constabat, quâ & Rhododendri, gracilior tamen erat: alterius verò brevior. E longiori sata plantam provenisse ait, quæ non modò humi repserit; sed & arbores quantumvis proceras scanderit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon retulerit. Vtraque porrò non minùs lacte abundavit, quàm Tithymali omne genus: verùm id repenti omninò album fuisse: non repenti verò subcroceum. Hinc itaque factum est, ut Ghino planè subscripserit, & hanc cui omnes prorsus notas adstipulari credidit, Apocynon esse certò affirmarit.

Siliquæ in figura Matth. fictitiæ. Siliquas autem, quas huic suo Apocyno appinxit, fictitias fuisse, in comm. It. & lat. cum mag. fig. demonstravit, ut in quibus eas, & meritò, mutarit.

Apocyni prima species, inquit Anguil. multas habens notas respondentes, Apocynon esset, si occideret canes; *Periplocæ nomen generale.* Periplocadis nomine intelliguntur omnes plantæ amplexicaules: nec est nomen particularis plantæ, ut quidam existimarunt.

Synon. Clusio ad veterum Apocynum, quod Dioscorides etiam a nonnullis κυνοκράμβην appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite agitur ante descriptæ plantæ & sequentes referendæ videntur, sed hæc, de qua hic agimus, omnium maximè. Est autem ei Iusp. Apocynon 1. Eid. hist. Apocynū 1. latifolium. Lob. adv. & ic. Apocynum, Periploca græca foliis latioribus hederaceis: Obs. Apocynum, Periploca græca, Apocynon Guillandini, Matth. & Italorum, Cynocrambe Galeni, & Cynomorius Adversariorum. Bauh. Apocynum 1. subrotundo folio, non repens: Eid. pin. Apocynum 1. folio subrotundo: Apocynum, Matth. Ang. Gesn. h. Lac. Lugd. & Cast. Cynocrambe Lon. Apocyni alterum genus, Cam. Periploca repens, Cæs. Dixerat Bauh. in phyt. non repentem, quod in pin. silentio involvit, & ex Cæsalpino repentem facit. Quondam ex horto Patavino allatam, nominavit Apocynon Dioscoridis, & Zingiber caninum Avicennæ, Guillandini.

Locus & Tempus. In horto Ill. E. C. (unde delata nunc non recordor) quotannis floret; sed siliquas hactenus anno 16.. à multis annis non protulit; conservatur in vase & hieme reponitur. Clusius eam Viennæ Austriæ alebat, hieme quidem folia abjicientem, illius autem inclementiam facilè ferentem.

Vires. Mauritius Thaurer, Laurentius Hyperius & Ioh. Kruga Doctores & Cancellarij Ill. Princip. Guilhelmi Landgravij referantur apud And. Bertholum de Terra sigill. & Clus. c. de Apocyno *Venenata sua.* se Apocyni 5. ß. dedisse cani, qui post semi-horam, licèt partem evomuerit, nihilominùs post symptomata crudelissima convulsionibus & tremoribus interierit: alterum verò canem, qui cum Apocyno partem Terræ sigillatæ æqualem devorarit, tribus post sumptionem horis debilem utcunque fuisse, postero tamen die convaluisse, & maximo cum appetitu edisse, ut sumpti veneni vix minimum signum apparuerit. *Impostura.* Historia hæc revocat nobis in memoriam quod evenit Mótbelgardi gubernante Nobili D. Io. Iohemio à Mundelzheim summo præfecto: Quidam se Chymicos dictitantes, quùm perquirendo Chrysopœam, aurum suum reddidissent totum potabile & comestibile & fame pene perirent, voluerūt ex Medicina quæstum facere, quod consuetū ejusmodi impostoribus Chrysopœis. Terram igitur Silesiacam supra dictam, ac ut suspicamur à prædicto Bertholo nacti, magno pretio divendere conabantur, pollicentes utilem adversus omne venenum. Sed eorum pollicitatio flagris digna erat: hoc enim per experientiam testare non poterant: imperante enim Præfecto nostro duabus gallinis data radix Napelli (verùm nimis in parva quantitate) nullum illæ nocumentum expertæ cum per se, vel cum Terra silesiaca assumpta: dato autem Sublimato utraque periit, eaque citiùs quæ terram assumpserat, quæ enim non sumpserat vomitu partim rejecto veneno diutiùs supervixit, altera cùm non potuerit evomere, terrâ constipante fauces, citiùs periit. Quare nulli intoxicato consulimus dandam Silesiacam terram, nec veram Turcicam, ante rejectum venenum per vomitum, nisi parvâ quantitate cum multo liquore ad movendum vomitum. Considerandum an Andreas Bertholus non deceperit medicos: fortè (quod non declarat ipse, nec Clusius) terram sigillatam exhibuit cum multo liquore, unde calida veneni vis infracta & vomitus facilior subsequutus: quod fortè commodius præstitisset sola aqua tepida, vel cum oleo, aut butyro, aut melle, aut Oxymellite & similibus: lectores vid. ante imposturam quam descripsimus lib. 4. hist. n. g. de Ligno Nephritico cæruleo, & flavo tingente.

APOCYNVM LATIFOLIVM amplexicaule.

Descr. Longis, tenuibus, & frequentibus sarmentis proxima quæque scandit, multiplici circumvolutione, & arcto nexu illa amplectens, viridibus geniculatis, *Hederæ foliis.* foliis Hederæ mollibus, subcineracei coloris, lacteo succo, ut etiam sarmenta, adeò turgidis, ut vel lævissimo vulnere, non minùs copiosè, quā ex quovis Tithymali genere prosiliat. *Asclepiadis flore & siliquis.* Flores ex alarum sinu multi umbellæ ferè in morem prodeunt, candidi, parvi, quinquefoliis perinde ac Asclepiadis flores constantes: siliquæ præterea similes, multo tomento & lanugine plenæ, quâ semen occultatum planum, ex cineraceo fuscum, Asclepiadeo semini par. Molestissimæ hujus radices, quæ sarmentosæ & fibrosæ admodum, eâdem ferè crassitudine longissimè hac illac serpunt, & latè vicina circumloca occupant, candidæ alioqui & fragiles, adeò tamen vivaces, ut, si vel minima fibra sub terrâ latens oculos illam eruentis effugerit, proximo Vere germinare, & vicina loca occupare conspiciatur. Itaque, non minùs exosa hæc planta rei herbariæ studiosis, quàm Aristolochiæ & Clematidis illud genus, cui vulgus Sarracenicæ cognomen imposuit. Hujus cauliculi & sarmenta hieme exarescunt & pereunt, sed novo Vere alia & frequentiora germinant.

Apocyn. 1. ex latifol. Clus. Apocyni 1. latifolij siliquas semine plenas paucos annos post meum (inquit Clus.) ex Hispaniis in Belgicam reditum, Pinciâ usque mittebat Ioannes de Loigny Fabricarum istic Præfectus, hispanica inscriptione additâ, *que trepa por las arboles*. h. e. per arbores repit: postea radicibus adeò multiplicata est, ut nemo esset in universo Belgio rei herbariæ studiosus, qui eam ex suo horto penitus eruere non cuperet.

Apocynum Diosc. Dod. Dod. Periploca prior, potissimùm ad Diosc. Apocynum referenda, rarà Belgio, & quidem ut Matthiolus scribit, etiam Italiæ ex Syria isthuc allata. Nos Matthioli Apocynum ad hanc non referimus, potissimùm quoad iconem.

Scammonij Monsp. varietas, Lob. Lob. Obs. Scammonij Monspeliaci varietas: Apocynos sive Periploca prior Dod. & Belgarum quorundam. Cognatæ figuræ & naturæ est cum Scammonio Monspeliensi flore, succo, viticulis & longo radicis reptatu subtus hincinde porrecta, quæ adeò vivax est, ut semel in hortos ascita, vix truncari delerive queat, etiámque frustillo tantillo relicto repullulet: sed foliis longioribus, siliquis verò & semine Vincetoxici cujusmodi è littoreis Adriatici sinûs & mediterranei maris in hortis Belgicis alitur.

C. B phyt. Scammonium 3. & Scammoniæ affinis. Eid. pin. Scammonea 3. Scammoniæ Monspel. affinis, foliis acutioribus: Apocynum 3. Clus. hisp. 3. latifolium, Eid. hist. Scammonij quoddam genus, Cæs. Volubilis marina, Tab.

Scammonea Clusii. Frater C. Bauh. misit semen (quale fuerit non recordor) nomine Scammoneæ Clusij, quod secundo anno non tulit florem; folia erant cinereo colore, crassa, turgentia lacteo succo, acri, acutiora & minora quàm in Monspeliensi, nisi immutet ætate formam: protulit hiemem unam in horto Montbelgardi, tandem periit: fortè hæc est Apocynos modò à Clusio tradita: suspicor me hanc etiam collegisse Lutetiæ in horto Robini pro Scammonia Monspelienti.

SCAMMONEA MONSPELIACA flore parvo.

Descr. IN longis, teretibus, tenuibus, bicubitalibus sarmentis, vicina quæque amplectentibus, ramosis, vel ut ait Lobel. loris reptantibus & stratis humi viticulis, vel piscatorum attegiis & Tamariscis advolutis quinum cubitorum, folia nascuntur opposita, *Asari facie.* Aristolochiæ, Clematidis vel Asari, falcata ad pediculum, in mucronem desinentia, lata, densa, glabra, albida, unciâ longioribus pediculis hærentia, succo lacteo prægnantia; flores ex foliorum sinu pediculo orto multiplido insident plures confertim congesti, parvi, stellati, albi; semen, Lobel. oblongum angulosum in utriculo minore quàm Aristolochiæ. Radix longa, digitali ferè crassitudine, alba: longo inquit Lobelius reptatu, multùm fibrosa, succulenta veluti reliqua planta.

Convolvuli genus. De hac Clusius: Convolvuli genus observabam non multùm dissimile proximè descripto Apocyno, cùm in sarmentosis ramulis, tum foliis quæ magis quidem orbiculata: in mucronem tamen desinentia, cineracei coloris. Tota etiam planta lacteo succo prægnans & vicinarum stirpium cauliculis sese implicans, cujus semen mihi nō conspectū. Ejus autem iconem, qualis isthic flores & sine radice à Clusio fuit picta, studiosorum oculis subjicere libuit.

Lob. Adv. Scammonium, Volubilis marina communi Pharmacopœorum consensu facta, cujus flos à Volubilium omnium floribus differt: Eid. Obs. & ic. Scammonium Monspeliense. Apud Cord. in hist. lib 4. c. 109. hujus Scammoneæ pictus est ramulus, quamvis Cordus ejus eo loco mentionem non faciat. Gesn. h. Monspeliensis Scammonia quædam floribus exiguis. Rauwol. Scammonium Monspeliense, incolis Tripolitanis Meudhendi; Razi lib. ad Almansorem Corizyola. Cam. h. & Lugd. Scammonea Monspeliensis maritima. Clus. hisp. Scammonea Valentina & Monspeliana: Eid. hist. Apocynum 4 latifolium & Convolvuli genus: Valentinis & Monspelianis Scammonia dicta, plurimùm tamen à legitima Scammonia distans. B. phyt. Scammonia 2 sive Monspeliaca: foliis rotundioribus. Eid. pin. Scammonea Monspeliensis, Eyst. Scammonea Valentina, Tab. Ger. *Synon.* *Meudhendi. Corizyola Razi.*

Locus & Tempus. Lob. copiosissimo toto illo littore & sabuleto, ab usque Rhodani ostio ad aquas Marianas & Sinum Agathopsem: flores fert Iunio & Iulio. In regni Valentini & Narbonensis Galliæ maritimis, præsertim littore illo, quod inter Volcarum stagnum & mare Mediterraneum est, herbidis locis Clusius observabat. Ego Monspelij in maritimis copiosam vidi, florentem mense Augusto.

Adulterium Scammonij. *Vires.* Massilienses cum succo istius herbæ & Colophonia, adulterant Scammonium tam exactè, ut vix cognosci queat. Succo lacteo concreto, quo multo tota turget purgationes moliebantur, sed majore dosi (*quam Scammony*) & minore effectu: quippe succo nihil additum erat, sed coctione coactus niger vel fuscus erat.

BEIDELSAR ALPINI SIVE APOCYNUM Syriacum. CAP. XVII.

Descr. fructus. ALpini munere Patavio retulit D. Cherletus Beidelsaris fructum, qui oblongus, pugnum crassitudine æquat, pediculo hærens unciali, crasso, tereti, duro, incurvo: cortex extimus membraneus, viridis, inferiùs croceus qui tenuem alutā elaboratam æmulatur: utrunque committūt filamēta villos musci arborei referentia: integrum denique firum totius fructûs implet tomentum, velū ri holoserico mollitie neutiquam cedens, color candidum, semine involuto Cucurbitini formæ, duplo minus, compressiore, fusco, pulpâ albicante, sapore amaro.

Descr. plantæ. *Aloes folio.* *Ranunculi flore.* *Lactucæ semine.* Est autem plāta ipsa, uti scribit Alpinus herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis, sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollēs; foliis latis, oblongis, ut Aloës folia, crassis & candidis, ex quibus dilaceratis lac album manat, totaq; planta lacte abūndat: flores fert croceos Ranunculi floribus proximos, fructus bini invicem alligati pēdent testibus hominis testibus similes in quib⁹ alba lanugo, semina parva, lata, Lactucæ seminū æmula cōtinētur.

Quia

Christoph. VVeixy relatio. Quia autem elegans hæc planta in terra nostra exsul ut plurimùm est, non abs re erit, ut aliorum de ea observationes addamus. Assurgit autem, referente Christophoro VVeixio, ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex resiccatæ plantæ parte (quam ipse VVeixius ex Ægyptiacâ, Syriaca, & Constantinopolitana peregrinatione redux, mihi, inquit Clusius, *Clus. descr.* Viennæ Austriæ communicabat cum uno fructu, colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrariis inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex mediâ costâ satis crassa se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odoris, tenella folia extremis ramis adnascentia, prorsus incana sunt; ex foliorum alis alternatim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat, foris pallescentis, internè obscurè & obsoletè purpurascentis: quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ, quibus hiscentibus, sub summâ siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, *Apocyni semen.* qualia ferè Asclepiadis, & Apocyni vulgaris semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia. Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à VVeixio accipiebam plantam, ut commodiùs describere possem, paululum in aqua macerabam: deinde crassâ minervâ delineabam, observatâ in fructu addito eâ proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à VVeixio missi donatus. *Beidsar.* Beidsar ab incolis appellari dicebat. Cùm autem multas notas habeat Apocyno non dispares, non ineptè, meo judicio *Apocynum Syriacum & Palæstinum.* Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & fortè etiam Ægyptiacum; quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit. Non dubium est quin ea sit, quam Alpinus Medicus c. 25. libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & circa Alexandriam Ægypti observatam descripsit *Beidelsar.* Beidelsar nomine.

Honor. Belli relatio. De hac porrò planta consulamus Honor. Bellum, qui multa, diligenti observatione dignissima memoriæ prodidit; cujus verba hæc sunt. *Ossar.* Ossar frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula insunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt diversâ foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initio sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineam helicem describes. Radice firmatur validâ in multas fibras divisâ, luteos flores profert, fructúsque Mali magnitudine, cordis figurâ, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimâ involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinâ tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eoque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentem contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, rimis discisso, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectu pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto accepto natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliáque hieme retinent: nondum autem vel flores, vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter Ossar appellatur, fructus verò Beid el ossar, hoc est, ovum ex ossar, *Beid el ossar.* aut Italicè *Ovo del ossar*. *Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del*. Hujus fructûs lanugine pulvinaria implent, lacte autem coria depilant. *Usus.* Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis: *Haoser, Alaser, Alhusar.* Haoser, seu Alaser, seu Alhusar, planta est quæ lata habet folia, singulis annis succrescens. Saccharum ex ramis extillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parum quidem amarescens: poma profert camelorum testibus non dissimilia, à quibus res quædam caustica, adurénsve emanat, cauteriis maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherca nuncupatur: *Cherca.* folia autem Haoser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeóque exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una, vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser leve est, crassum, erectum, pulcherrimum, ut non injuriâ in suis carminibus tum brachia, tum crura formosarum sanè mulierum, ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymalorum quidem genere. *Haoser aliud genus.* Hæc Serapio. Sed animadvertendum est, veterem Serapionis interpretationem rectiùs huic plantæ quadrare, quàm Mutoni, ut utramque cum nostra conferenti facilè patere poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in sua Simplicium hist. & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris historiam in Epitomen contraxit; quorum libros manuscriptos apud Haym Abenxusem Medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Ossaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. *Alia Ossaris historia.* Ossar frutex est Tithymalaceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quæ decidit manna quæ *Zuccar el Ossar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malahysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructûs duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quendam similem sacculo pendenti, qui intus continet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilque (dicunt ipsi) ad hoc munus peragendum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materiâ implent. *Locus.* Oritur in montium cavitatibus, scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. Si caulem aut folium incidas, lac magnâ copiâ emanat, ita ut quatuor & ampliùs libræ ex una planta exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradûs caliditatis, *Temperamentum.* planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. Habitatores Mechæ pilos extrahunt à coriis, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in ipso infundentes: *Lac evacuando interficit.* quod quidem est vehementius lacte omnium Tithymalorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: Folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna atque corrodentia ampliùs progredi non sinunt: *Ulcera maligna.*

Saxones etiam Wilde rancken nominare, quòd sarmentis Vitem æmulentur.

Clematis altera. Matth in Diosc. Clematis altera, quam Vitalbis italicis vulgò vocatis plurimum facie respondere ait, proptereàque sibi omninò persuaserit, Italicam *Vitalba.* Vitalbam esse Clematidem alteram (quam secundo loco reddiderit Dioscorides) contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quam quidam rei herbariæ imperiti falsò *Ligustrum falso.* Ligustrum vocant: falsò, inquam, quoniam Dioscoridi Ligustrum arbuscula est, non herba, ut suo diximus *Fuchsii error.* loco. Fuchs. Vitalbam Matthioli, Vitem nigram esse existimat, sed errat, ut postea dicetur. Cam. apud Matth. germ. aliam apposuit figuram, dicens, quam Matth. vocat Clematidem tertiam, aliàs dicitur Viorna, & Vitalba, & quibusdam Atragena Theophrasti.

Viorna. Gesn.coll. Vitis sylv. caustica, Viburnum aliquibus, ac Gallis Viorna, ab usu urendi vulgò vocata. Flore enim, semine, cortice, & radice (inquit idem de hort.) vim urendi habet. Est hæc Clematidi planè cognata: quare à nonnullis recentioribus, simi-*Flammula. Labrusca.* liter Flammula nominatur. Eidem cat. Labrusca, Vitis silvestris exulceratoria, οἰνάνθη, Item Vitis sylv. *Hardea. Gesn. err.* foliis Solani; Viorna, Hardea. Sed Gesnerum de præsenti planta minùs distinctè scripsisse, satis demonstrat vocabulum Labruscæ & Oenanthes, quæ nomina huic non conveniunt.

Ryff. Clematis altera, & Gallorum Viorna. Lon. Waldräben/Lynen/ Vitis nigra vulgò, Bryo-*Bryonia nigra. Bucranium.* nia nigra Græcorum, Vitis Chironia & Bucranium. Confundit autem nomina duarum plantarum, pingens Atragenam. An eidem in Diosc. l.4. c.8. Cle-*Vitis nigra Turn.* matidis altera species, Flammula Officinis. Turn. Vitis nigra, Black Brionye.

Athragene. Nihil invenit Anguill. quòd meliùs respondeat Athragene, quàm Vitem albam, quam Fuchs. pro Vite nigra posuit. Si Atragene haberet fructum racemosum, uti vult Diosc. suam habere Vitem silvestrem, eam esse diceret Anguillara. Rob.Const.in lex. ἀθραγένη Theoph. quam Plinius Vitē silvestrem transtulisse refert. Qua de re tamen Lob adv. adhuc *Viorna Vulgi.* dubitat, dicens, Viorna vulgi, fortè Vitis silv. Diosc. & Atragena. Theophr. Non ergo pro Vite silv. eam planè recipit. Acinis, inquit, est compluribus confertim stipata ab uno pediculo, aptis, rotundis, rubentibus ex fusco, compressis tamen: quare nonnulli docti, ubi πλατυσχεῖα legitur, id est, sphærita figura acinorum vel granorum, πλατυσχεῖα leviusculâ immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est rotundam compressam figuram. Ac tametsi conjectura hæc ipsi non satis animum expleat, tamen multò minùs ejus judicio respondent, *Amara dulcis.* Amara dulcis vocata, aut Bryonia nigra quas suis locis commodiùs & necessariò aptavimus, notis: Eidem. *Viorna Vulgi.* Obs. dicitur Viorna vulgi, & Vitis alba Italorum; Ic. Viorna.

Cyclaminus. Dod.gall.l.1.c.11. Cyclamini species secunda, Cyclaminus altera, κίσσανθεμον, κισσανθεμον & κισσόφυλλον aliorum, quam postea eodem lib. cap.48. Vitalbam & *Vitalba.* Viornam inscribit, speciemque Clematidis alterius haberi refert, sed sibi Cyclaminum alteram potiùs videri asserit. Idem de purg. & hist. in fol. ait Vital-*Bryonia nigra non est, contra Fuchsium.* bam, Bryoniam nigram non esse, ut voluerit Fuchsius: legitimam Bryoniam nigram aliam esse. Verùm non negandum ad Clematidem alteram accedere atque ejus speciem esse, licèt tamen & alia sit.

Thal. Clematis 3. Matthioli. Castori, cujus figura non placet, Clematis 3. Italorū Vitalba. Matthiolum ignorasse, Clematidem alteram liquidò constare arbi-*Matth. err.* tratur Guilandinus, quòd dixerit Matthiolus, quam gens Italica Vitalbam vocat, à Diosc. sub Vitis silv. nomine describi. Solerio, Clematis altera Diosc. Plinio indicta, Vitalba Italorum. Lugd. Vitis silv. Dalechampij, Clematis 3. Matthioli. Dalech. in lib. 6. Æginetæ c. 77. est Celsi & Latinorum Uva taminea, *Vitis sylv.* Vitis silv. Diosc. & Theoph. Athragena. Tab. Vitis nigra 2. Icon ejus nihil valet: Compilator etiam de hac planta confusè scribit. Ger. quoq; pro Bryonia nigra silv. Cordi, malè ponit iconem malam Vitis nigræ 2. Tab. Sed ejusdem plantæ aliam exhibet meliorem, cui titulus Viorna, The travellers Ioie.

Ad Clematidis alterius classem quin sit referenda quam Anguillara Athragenem Theophrasti censet, *Athragene Theophr. Clus.* non dubitat Clusius, & insuper Plinio l. 16. c. 4. Vitis sylv. nomine notam fuisse asserit, uti etiam cuilibet utriusque scriptoris verba conferenti facilè apparebit. Sed Plinius lib. 23. aliam adhuc Vitem silv. profert à Labrusca differentem geniculatam, rimoso cortice, quam si quis conferat cum Vite silv. Dioscor. unam eandémque stirpem ab eis describi comperiet. Eam autem Plinius esse credit, quam vulgus Vvam taminiam vocat.

Cæs. Vitalba. Schw. Clematis seu Vitis sylvestris. *Natura.* Bauhin. Clematis 1. sive sylv. latifolia ad Clematidem Diosc. & Athragenem Theophr. referenda. Eid. pin. Clematitis silv. latifolia in foliorum divisuris mirè ludens, & sarmenta aliquando brachiorum crassitudinis producens.

Locus. Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperiri apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, læto fœcundóque solo, autor est Dodonæus. Vulgaris omnibus quas Clusius adiit provinciis vicinis arboribus & sepibus sese implicans, Iulio mense flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno, dependent. Passim provenit sponte: Basileæ *Tempus.* vidi florentem mense Iunio & Augusto extra portam S. Albani: ibidem cum seminibus inter portam Stein & Eschen.

Vires et usus. Gustus fervidus & æris calidam arguit vim. Vsus ejus ad circulos pro retinendo labente utero. Ad constringendos fasces, veluti Salices & alia vincula, adhibetur.

CLEMATIS BÆTICA CLVSIO.

Descr. Peregrinum est hoc Clematidis Bœticæ genus, & à nemine quod Clusius sciat, antequam ejus historia evulgaretur observatum. Longa autem habet sarmenta, lenta & ramosa, binos per intervalla capreolos contrariis semper inter se pediculis nascētes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu incisa sive serrata, acris & fervidi gustûs, singularia in singulis pediculis, sed plurima simul ex clavicularum alis prodeuntia, inter quæ, ex utroque sarmentorum latere pediculi exeunt, caliculum Tithymali caveolis seu labellis similem sustinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis seminibus milio æqualibus conflatum, quibus insident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villosæ plumulæ.

Clus.

Synon. Clus. hisp. & hist. Clematis altera Bœtica. Lugd. & B. phyt. Clematis altera Bœtica Clusij. Lob. Obs. & Ic. Clematis Bœtica Clusij. Tab. & Ger. Clematis Bœtica, Germ. Spanische Waldräben: Angl. The travellors Joie of Candie. B. pin. Clematitis 3. peregrina foliis Pyri incisis.

Locus. Hanc stirpem primùm inveniebat Clusius anno 1565. inter Asindum (vulgò Medina Sidonia appellatum) & Calpen, secundùm fluenta, vicinas arbusculas operientem & suo pondere deprimentem; *Tempus.* deinde alijs Bœticæ locis, Ianuario jam suos concinnos explicantem. *Temperamentum.* Non dubium est quin ad χαμαι- ..., cujus Dioscorides lib. 4. meminit, referenda sit, cùm & formâ & temperamento sit illi valdè similis.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA scandens tenuifolia alba.

Descr. Clematis hæc per se infirma, non nisi proximis fulta in altum nititur, neque tamen id illorum capreolorum ope facit, sed foliorum pediculis sepes amplectitur. Sarmenta habet striata, viridantia, geniculata: folia recti caulis Flammulæ foliis similia, à Vitalba sive Athragene differunt longitudine, angustiâ & soliditate: tota etiam planta minor: flores albi, odorati, qui undi vi labia, si imprudenter attigerint, inflammant. Semen succrescit plumaceâ cristâ insigne: *Species alia minor.* Huic similis, si non eadem, parva admodum, foliis valdè tenuibus à nobis observata est, seminibus cum prædicta iisdem.

Error Lob. Gesn. h. Clematis; Flammula quorundam flore albo, in Gallia Narbonensi. Lob. Adv. (ubi falsò scribit Matthiolum hanc rejecisse, siquidem is eam non novit) *Flammula vulgi.* Obs. & Ic. Clematis altera, urens, vulgi Flammula. Dod. gall. Clematis altera vera, aliquibus Ambuxū & Epigetis, modernis Flammula nuncupata. *Ambuxum Epigetis.* Eid. hist. purg. & in fol. Flammula, Flammula adminiculis egens, Flammula prior: Flammula *Clematis non est.* pro Clematidis alterius specie habita [*ipsemet in gall. hist. fuit eius opinionis*] licèt & semine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differat. Lugd. Flammula, Flammula Dodonæi, quâ nulla meliùs respondet facie & viribus Clematidi *Viticella.* alteri Dioscoridis, teste Lobelio. Cæs. Viticella. *Tab. vocat.* Tab. Clematis urens. 1. Lienen/Leinen aut Waldräben. Cujus icon posset etiam competere Clematidi latifoliæ quam debebat eo capite Compilator ponere & non alio relegare, ubi eam vocat Vitim nigram; oportebat annotare discrimen si non cæcus de coloribus scripsisset. Ger. Clematis urens, Ang. Virgins Bower.

An Cam. h. Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi? An Gesn. coll. Salicastrum, quam ait esse Clematin alteram, plantam amplexicaulem & urentem? An Ang. Clematis?

C. Bauh. 1. B. phyt. Clematis sive Flammula. 1. repens. Eid. pin. Clematitis 4. Flammula dicta, quòd contusa applicata, vesicas flammæ instar excitet: foliis est aliquando Apij modo divisis: est etiam simplex vulgaris, alia multiflora, quæ Clematis urens 2. Tab. Clematis urens multiflora, Ger. Idem per Clematidem maritimam repentem fortè intelligit nostram Clematidem parvam. Est autem ipsi hæc in pin. Clematitis 5. Clematites, Angl. In prod. sic describit: 2. cauliculos habet sarmentosos, geniculatos & striatos, cubitales, atrovirente cortice vestitos: folia Flammulæ erectæ instar oblonga, acuminata, nervosa, rigida, sed angustiora, quod communiter tria uni pediculo, qui velut in capreolum abit, insident, & quædam per circumferentiam nonnihil crenata, quæ verò in summo caule floribus subjiciuntur, angustissima sunt: flores albi sunt, multis staminibus villosis albis, medicullium occupantibus, longis pediculis sustentati: quibus semina plana, subrotunda, rufescentia; ut in Flammula erecta, sed minora, bina, ternáve juncta, singulis capreolo plumoso, velut incana crista donatis, succedunt: hæc acria sunt quemadmodum & tota planta. In maris Adriatici littoribus, ut in Venetorum Insula Lio & Litzefissina, suis sarmentis repentem observavi.

Spontè sua (ut scribit Dod.) in Belgio nusquam exit, sed hortensis est: flores sub Augustum, semen serò succedit. Vidi ego in Rhætia florentem mense Iunio; Monspelij Septembri, ubi sepes & arbores scandit. Eam etiam ramos ambientem observavi mense Ianuario & Martio, Patavij apud Cortusum. Clematis autem parva à nobis visa est in montibus propè Castelneuf non longè à Monspelio, mense Octobris. *Locus & tempus.*

Acris & valdè calida est, sed tamen Flammulâ Ranunculo mitior. *Vires.*

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA surrecta alba.

Fibrosam radicem demittit & albicantem: sarmenta nullius opis indiga, suâ vi in duorum & plurium cubitorum altitudinem nituntur, lævia, teretia, propter terram nonnihil rubenda, fistulosa, & geniculis intercepta: folia cujusmodi ferè in vulgi Flammula, aversâ parte subhirsuta & ferè incana, adversâ verò atrovirentia; flores consimiles, copiosi, quadrifolij, candidi, apicibus viridantibus. *Descr.* non minùs uridâ vi vesicas hæc excitat quàm cognata repens. Hæc ab iis, qui diligentiùs observant, teste Clusio, duorum generum esse deprehenditur. *Duûm generum.* Vna enim sarmenta rubescentia habet, quemadmodum & foliorum nervos & pediculos, præcociórque est, & odoratum fert florem. Alterius autem sarmenta cum foliorum pediculis virescunt, & florem serius profert. Humanam verò altitudinem utriusque sarmenta ut plurimùm superant, & singulis annis nova, eaque frequentiora ineunte Vere (marcidis & corruptis prioribus) renascuntur. Huic prorsus similem sibi natam meminit

L 4

Clematis flore albo pleno. Clusius, semine ab amico sibi misso Clematidis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, Clusium latet: ipsi certè nunquam videri contigit.

Flammula Platearij. Matth. existimat esse Flammulam Platearij: Dodonæus tamen Platearium de Flammula Ranunculi quadam specie citiùs, quàm de hac scripsisse crediderit, ac etiam recentiores ab acri & mordaci eius qualitate nominasse.

Matth. redarguitur. Matth. & Lugd. Flammula. Dod. Flammula altera. Lob. obs. & Ic. Flammula altera surrecta. Tab. Flammula, Flammula Iovis, Brenwurtz / Bletterzug. Ger. Flammula Iovis surrecta, Vpright Wirgens Bower. Clus. Flammula Matthioli, & Clematis altera; sic & Turn. Cord. in Diosc. Flammula frutex. B. phyt. Flammula 4. Eid. pin. Clematitis 4. sive Flammula recta; sic & Cam. & Eyst. Centella herba, quæ trita tumoribus imposita pustulas excitat, in epist. ad Monardem huc referri potest.

Locus. Adeò frequens in Austria inferiore & Pannonia ut nullæ sint cedux silvæ præsertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tumescentibus inundari solitas, quæ eà non abundent. Rarissima aliàs, Dodonæo, Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodo. *Tempus.* Vere noua promit foliola, & cauliculos; Æstate flores; Hyeme solæ reliquæ sunt radices. Basileæ florentem mense Iunio & Septembri vidi in hortis.

Vires. Aqua. Ex Flammula (rectam proposuerat) sæpiùs Matth. aquam elicuit, demisso vitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eàdem, quà herba ipsa, pollebat acrimoniâ. hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. *Temper.* Flammula (ut Platearius est auctor) excalfacit siccàtque ordine tertio. Sed quòd impositа carnem non secus exulceret ac ignis, calidam ordine quarto rectiùs crediderim: *Quartana.* Sunt qui Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno (ut ferunt) juvamento. *Oleum. Articularis morb.* Alij ejus oleum commendant ischiadicis, articulorum, iliúmque doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quòd vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato vase. datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Ex Flammula (inquit Camer.) scandente elicitur aqua, quæ spiritûs vini instar fervida est. folia carpo imposita vesicas excitant, *Odontalgia.* & multis contra odontalgian prodest, cujus etiam in febribus pestiferis usus est. *Cataplasma.* Tumores suppuratu difficiles cataplasmate ex Flammula (rectam describit) contusa cum oleo, tum maturat, tum aperit Tabernamontanus. Qui ex ea sublatitius liquor elicitur, intra corpus non usurpatur. quòd si quis eo uti velit, in morbis frigidis, cum aliis aquis est miscendus, ne viscera lædat.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA flore cæruleo & purpureo scandens.

Descr. Concinnior est quàm vulgaris Flammula, foliis ad Athragenen propiùs accedentibus, ut quæ quàm Flammulæ breviora sint & latiora, & variâ specie Athragenes foliorum modo ludentia, modò integra, aliàs divisa semel aut iterum, minimè tamen serrata, lævia, atrovirentia, sapore acri, ex pediculis tenuibus, rigidis, subrubentibus, subhirsutis: sarmentis autẽ suis innititur depactis pedamentis non secùs ac Flammula vulgaris repens. sed præcipua est florum gratia, qui non tantùm odore suavi placent, sed & colore purpurante oculos morantur, quatuor

foliis (quorum vel unũ integrũ Flammulæ vulgaris florem facilè superet) crucis modò dispositis constantes: in quorum medio cincinnus staminum ex viridi pallẽtium, succedunt semina.

Synonymia. Gelseminum. An Matth. Iesseminum sive Gelseminũ cæruleis floribus: Est ei in post. comm. lat. *Clematis.* Clematis tertia floribus purpureis: hist. Germ. Reinen od. Waldrâben / Clematis altera Dioscoridis. Gesn. h. Clematis, Flammula Coldenbergij, flore rubro. An eidem ibidem Gelseminum cæruleis floribus? Dod. gall. Clematidis alterius altera species: Eid. hist. Clematis altera, [illegible] [illegible], & nonnullorum [illegible], *Ambuxum.* Latinorum Ambuxum, ut quidem Dioscoridis spuria habent: Hispanorum *Gormadera*, *Gormadera Hisp. Vomitoria.* quasi Vomitoria. Lob. Adv (ubi Dodonæum ait deceptum ab iis, qui sibi persuaserint in Anglia passim luxuriare) Obs. (ubi dubitat an Pothos Theophrasti sit) & Ic. Clematis peregrina cærulea & purpurea. Cam. h. Clematis altera flore purpureo, topiario operi aptissima. *Vsus.* Hist. Matth. germ. posuit novam figuram, sub titulo Clematidis alterius Dioscoridis. Est & Castori Clematis altera, It. Vitalba purpurea, scandens arbores ut Smilax, floribus purpureis magnis, ex quatuor foliis. *Cast. error.* Cast. pro hac planta malè habet figuram Vincæ pervincæ. Apud Clusium hist. Clematidis alterius titulo simpliciter sine descriptione posita icon. Fortè hæc censenda verior Clematis, quia flores magis accedũt ad Clematidem priorem sive Daphnoidem, &, ut illa, sit topiaria. *Flammula.* Cæs. Flammula flore cæruleo. *Pothos.* Lugd. Pothos cæruleus Matthioli [*imò Dalechampij*] Theophrasti [illegible] quorundam, *Desiderium.* Desiderium Gazæ, flore Hyacinthi. *Clematis. Tab. err.* Tab. Clematis cærulea peregrina, frembd blaw Waldrâbe. Cur hujus figuram repetiit sub diverso titulo, qui est Clematis purpurea, Purpurbrun Waldrâben.

B. phyt. Clematis 6. sive cærulea repens: qui annotat, & rectè, Iconem Matth. germanici esse transpositam & sub Clematide tertia exhibitam; ad Clematidem Diosc. referendam; variare flore simplici ac pleno, ut Cam. in epit. unâ figurâ expresserit; colore etiam purpureo, cujus nomine Tabern. duas figuras proposuerit. Eid. B. pin. Clematitis 9. cærulea vel purpurea repens: Clematis tertia, quæ Flammula, Cæs. Clematis peregr. incarnato simpl. flore: & Clematis peregrina purpurea simpl. flore, Eyst. Ger. Clematis peregrina 1. cærulea / Blowe ladiers Bower. Clematis peregrina. 2. rubra, Rod ladiers / Bower.

Locus & Tempus. Gaudet, ait Dodonæus, Soli expositis, sed tamen non omninò aridis locis: læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis juxta sepes & agrorum margines spontè exit. Augusto mense, & quandoque Iulio, floret; semen Septembri perficitur. Flammulam flore purpureo ex semine natam habui Lugduni, florentem in horto Maio. In Rhætia peregrinans cum D. Gesnero in monte propè Munsterthal inveni plantam valdè similem, fruticosam parvam, flore magno ex longo pediculo, cæruleo, constan-

constante quinque foliolis: florentem mense Iulio: foliis magis serratis quàm in ea, quam Lugduni habui.

CLEMATIS PVRPVREA FLORE pleno scandens.

Descr. CLEMATIS hæc sarmentis & foliis scansilique implexu per earum proximè descripta similis: flos verò, purpureus multiplici foliorum stipatu luxurians, saturatior, internâ potissimùm foliorum facie, extrinsecus enim lanugine cinericea pubescunt.

Synon. Clus. exot. appen. 2. ad ejus historiam lib. 4. c. 86. Clematidis alterius novam speciem, illius quidem generis, quod florem habet e cæruleo purpurascentem, sed alterius formæ multiplici scilicet foliorum textura.

Bauh. phyt. & pin. Clematis cærulea flore pleno; Eid. pin. Clematitis 10. Clematis altera flore pleno, Cam. ep. & Clus. cur. post. Clematis peregrina purpur. fl. pleno, & Clematis peregr. incarnata plena, Eyst. Flore est cæruleo, purpuro cæruleo, incarnato, ad purpureum colorem, sed admodum dilutum accedente.

Locus & Tempus. Clematidem flore purpureo pleno vidi Stutgard. in horto Il. D. VV. ubi Hieme sub tecto reservatur: floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS CÆRVLEA SERrato folio.

Descr. SEsquipalmaris hæc est, cauliculis pluribus oblongis, quibus singulis folia crebris divisuris insecta insident trigemina cohærentia, ut in Anemone Geranifolia; flos longissimo ac tenui pediculo insidet, ex quatuor tantùm foliis compositus, coloris obscurè purpurascentis; semen non visum, nec radix, à C. Bauh. qui eam ex sicca descripsit.

Descr. Pona. A sarmentosa radice (ait Pona in descript. Baldi) germinant multi caules vitiginei, magis subtiles, quàm in aliis Clematidibus; longi, angulares, lenti, & tricubitales, è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur: singulique obtinent tria folia justo intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, formâ nutteâ, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos crucem repræsentans, foliis mucronatis, lanuginosis, cæruleis albicantibus, cujus medium acervulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet) decoratur. Est sarmentosâ, insipidâ & perenni radice: tota planta aliàs aliquantulum acri sapore prædita est.

C. B. Clematis 7. sive alpina Gerani-folia: Clematis cruciata Iungermanni. Clematis cruciata alpina, Ponæ. *Clematis Cruciata.*

Locus & Tempus. Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Brumâ arescunt folia. Hanc eandem suspicor, quàm anno 1561. in mea peregrinatione per alpes Rhetiæ observavi florentem mense Iulio in monte propè Münsterthal, de qua ante sub Clematide cærulea sive purpurante.

CLEMATIS PANNONICA FLORE cæruleo surrecta.

Descr. COmplures radix satis crassa à lateribus spargit fibras, fulvas, nervulo ligneo candido farctas. sarmenta inde complura, Clusio quaterna, aut quina, ad cubitum & sesqui cubitum exsurgunt, recta, dura, striata, angulosa, subhirsuta, nonnihil purpurascentia, geniculata: ad quorum singula genicula, folia sine pediculis sunt bina opposita, Plantaginis majoris ferè paria, minora tamen, similiter per longitudinem nervosa, acuminata, in ambitu lanuginosa, supernè ex atro virentia, infernè dilutiora, lanugine quadam per nervos respersa, Clusio Asclepiadis penè foliis respondentia, non valdè dura, fervidi gustûs, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia; ex superiorum foliorum alis, pari incremento surgunt gemini adversi surculi, eodem modo se habentes quo sarmenta primaria, nisi quòd minora sint multis numeris folia: atque tam in primariorum sarmentorum, quàm alarum surculorúmve extremis, flos nutabundus unicus magnus, quatuor foliis mucronatis crucis in formam, inquit Clusius, decussatis constans, modicè sursum reflexis, foris saturatè cæruleis, canaliculatis, minùs cæruleâ lanugine per margines obsitis, intus verò glabris, nec tam intensè, atque medium extimi folij, cæruleis: medium occupat villosus glomer fibrarum ex luteo albescentium, quarum complexu continentur stamina alia glabra, virentia, apicibus ex albo luteis, atque intra hæc tertia fibrarum virescentium intorta phalanx; semen compressum magnum Clusio Pulsatillæ semini ferè simile plumatum, ut in Viorna vulgi Gallorum; nullius acrimoniæ particeps autore Clusio.

Tametsi hæc fruticibus sese non implicet, sed satis firma sit, nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen ei imposuit Clusius, quòd ejusdem sit temperamenti & florem purpureæ Clematidi ferè similem habeat. In pann. hujus Clematidis duas figuras habet, *Clematis cur dict.* *Clus. nov.*

habet, primamque & secundam nominat, quæ meo judicio unius plantæ sunt, cùm etiam in hist. unam tantùm describat, & depingat, quam quosdam Clymenum falsò vocare refert, cùm Clematis cærulea pannonica sit.

Clymenum non est.

Tab. notat. Tab. Clematis cærulea pannonica, Vngerisch blaw Waldräbe: Item, Clematis cærulea 2. Blaw Waldräbe. Duæ hæ sunt ejusdem plantæ icones ex Clusio à Tabern. mutuatæ, unam tantùm stirpem denotantes. Lob. Obs. & Ic. Clematis altera longifolia minor. Cam. h. Clematis pannonica cæruleo flore, folio penè Asclepiadis. Lugd. Clematis altera minor longifolia Lob. Clymenum quorūdam. Ger. Clematis pannonica, bush Bower: Item, Clematis major pānonica, great bush Bower.

B. ph. Clematis 8. cærulea erecta. Figura Lobelij (ait) & eam quæ simplici, & quæ pleno est flore exprimit: à Clusio Clematis cærulea pannonica prima, flore simplici, secunda pleno, pingitur: Tabern. duas habet figuras Clematidis cæruleæ pannonicæ, & Clematidis 2. nomine: at utraque simplicem florem exprimit. Dum enim Lobelij figuram imitandam curavit non advertit apud Lobelium & plenum & simplicem florem. Hæc frater. Ego Clematidem cæruleam surrectam nunquam vidi flore pleno, nec Clusius qui figuram exhibet ullius meminit quæ pleno sit flore, nec etiam Lobelius: semen quidem dicit Clusius eam ferre planum, in capitula rotunda & veluti pullulas congestum, quale pingitur in figura Clusij & Lobelij, non autem flos. Eid. pin. Clematis 8. magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud Clusium & Tab. Flore est cæruleo, rariùs albo.

Tab notat. *C. Bauh.*

Locus. Inventa à Clusio sponte nascens in pratis circa Stampfen duobus ultra Posonium Vngariæ miliaribus & alijs ad Danubij ripas sitis supra Posonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tabern. Flo-

Tempus. ret Maio & Iunio, semen maturum est Augusto. Caules sive sarmenta singulis annis ad radicem usque marcescunt, & incunte Vere novella, frequentioràque ex ipsa repululant. Stutgardiæ vidi in horto Ducis, mense Novembri seminè maturo: Montbelgardi in horto Ill. C. V Virt. provenit mihi ex semine & sequenti anno floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS DAPHNOIDES, SIVE prima Veteribus. CAP. XV.

Clematis Dioscoridis.

Clematis [κληματὶς] quam aliqui Daphnoidem [δαφνοειδὴς] alij Smyrnoidem [σμυρνοειδὴς ...] alij Polygonoiden [πολυγονοειδὴς] vocant apud Dioscoridem, gignitur læto, pinguique solo [... sic & Orib.] sarmēta autem habet parva [... sic & Orib. & Paulus] Iunci [...] crassitudine: folium parvum, Lauri [δάφνῃ] folio & figura & colore simile, sed multò minus. Caules foliaque in vino pota alvi profluvia & dysenterias sedant. Cum lacte verò & rosaceo, aut cyprino subdita in pesso, cruciatibus vulvæ medentur. Dolores dentium commanducata finit: imposita quoque venenatorum morsibus juvamentum præstat. Fertur & ex aceto pota, contra aspidum morsus auxiliari. Nascitur in incultis. Marcellus autem in vetustis quibusdam codicibus legit pro læto pinguique solo [...] in Ægypto [ἐν Αἰγύπτῳ] quæ lectio ut Cornario, ita & Sarraceno placet, quod & Plinius de hac Clematide agens, lib. 24. cap. 15. eam Ægyptiam cognominet, subdatque Ægyptum eam maximè gignere. Sed non probatur nobis eorum opinio. Nec propterea quod Plinius aliquam Clematidem in Ægypto nasci scribat, textus Dioscoridis est corrumpendus. Nihil etiam probat incultum solum, quod pro confirmanda eorum opinione facere credunt.

Vires. *Alvi profluvia.* *Dolor dentium.* *Venenatorum morsus.*

Marcelli, Corn. & Sarraceni lectio im probatur.

Non enim obstat, quò minùs incultum solum etiam pingue letúmque esse possit. Sarmenta longa ... pro parvis legendum censet cum Corn. Sarracenus, quòd & Clematidem longam ac tenuem ... agnoscat Plinius loco jam citato. Sed ... ita legendum admoneat. Esse enim longa, imò interdum longissima ejus Clematidis, quam Vincam pervincam vocent, sarmenta, seu vitigine a flagella. Nimis autem temerè, meo judicio, Clematidem Daphnoidem Dioscoridis, & Clematidem Ægyptiam Plinij, eandem cum Vinca pervinca statuit Sarracenus. Nos de Clematide Ægyptia Plinij ... ra diximus ante ... Clematide ... Sunt qui volunt, Plinium hanc tradidisse lib. 21. c. ... ubi Vincam pervincam describit his verbis. Nam Vinca pervinca semper viret, in modū lineæ ... *tenuem virgam ... exprimat quod Diosc. ... viticulas seu virgulas habet Iunci crassitie, Dalech.*] foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Arida tusa (inquit ...) hydropicis datur in aqua cochlearis mensura, celeriterque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparso vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multum prodesse dicitur. Hæc Plinius, qui si per Vincam pervincam eandem intelligit cum Clematide, malè hydropicis præscribitur: nec etiam placet quod ait Dioscor. ... morsibus venenatorum bestiarum, & dolores uteri sanare. Vincapervinca quidem apud Dioscoridem ... Daphnoides vocatur, sed non Chamædaphne. Hermolaus, ut demonstratur h. n. g. lib. 5. cap. de Chamædaphne per Pervincam Plinij, eandem quam nos intelligit plantam. De Chamædaphne igitur cathartica, cujus adstringens facultas dysenterias & diarrhæas cohibet, verum id est, non autem de Clematide, quam Plinius cum illa ignoranter confundit.

Diosc. lectio ... Sarrac. ... Chamædaphne. Vires.

Plin. reprehen.

Cæterùm, Clematis Ægyptia [κληματὶς αἰγυπτία] in proverbium abiit, & joco dici solitum fuit in eos, qui corpore præter modum procero atque arido, colore essent: natum haud dubiè (inquit Erasm.) ab ejus herbæ specie de qua meminit Diosc. lib. 4. & Plin. lib. 24. cap. 15. Laërtius in vita Zenonis Philosophi, ex authoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atra cute: deinde authorem citat Chrysippum, qui in 2. proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam Clematidem [*palmitem reddit interpres Latinus Diogenis Laërtij*] Ægyptiam fuisse dictum.

Proverbium.

Diog. Laer. interpretatur.

Licèt porrò una solummodo Clematis à Dioscoride notetur, tres tamen ejus differentias magnitudine differentes observari scribit Marantha: & quartam etiam, duplicem in flore foliorum exortum habentem.

Diff. Clematidis Marantha.

CLEMATIS DAPHNOIDES MInor flore cæruleo, purpureo, violaceo, ut & albo, simplici ac pleno.

Desc.

Clematis Daphnoides reptatrix planta, humo se non attollit nisi proximis fulcris innixa: radix fibrosa: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia, & geniculata, quaquaversum per terram se spargunt, & quà ubi arripuerint, è geniculis propagatis fibris rursum radicantur: folia è geniculis bina opposita, foliis Lauri similia, minora tamen multò, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, superne saturato virore nitentia, inferne dilutiore, sapore adstringente, subamaro; flos pediculo è geniculis enatus duas uncias longo, singulis singularis insidet, oblongus, Gelsemini modo, nunc simplex in quinque lacinias altiusculas & latas diffectus,

ctus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modò bina, modò terna ad imum integra, superiùs ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitùs separata: color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parùm: vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato: vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur: verùm quæ multiplici est flore, eam non alio quàm purpureo, aut purpureo-violaceo colore observavi & bicolori variegato ut dictum: Anno 1600. observavi in alba partes cæruleas, quod ante nunquam animadverteram quamvis à plurimis annis in horto coluerim.

Color varius.

Hæc est illa (inquit Marcell.) quam Ethruria nunc Vincam herbam vocat, quâ defunctæ virgines in gente nostra ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quâ familiæ Florentinæ aliquæ gentili jure suo primùm ingredientem urbem Archiepiscopum coronatæ ad portam excipiunt stipántque & per urbem comitantur. Cognitu facillima est: in hortis passim nascens; tenuissimis viticulis potiùs per terram serpens, quàm virgis ut Dioscor. ait de Chamædaphne, à terra se extollens: foliisque oleagineis magis quàm laurinis similibus. Denique à Dioscoridis Chamædaphnes historia longè differt, & nihilominùs tamen Vincæpervincæ Plinij, l.21.c.11. descriptæ respondet.

Vinca herba Marcelli.

A Chamædaphne differt.

A Ruellio l.3.c.80 Clematis daphnoides inscribitur, cujus si quis (aitis) imaginem, naturam, effigiémque exquisitiùs exploret, ea censebitur esse, quæ Lat. Vinca pervinca, officinis Pervinca, vulgò Pervenca nominatur. Miscet autem Ruellius in hoc capite diversissimas plantas, autoréśq; mirè confundit, nec sibi constat. Idem rursus suo nomine lib. jam citato, c.132. Hermolai verba de Pervinca repetit.

Clematis daphn. Ruell.

Ruell. confusus.

Corn. Clematis prior, Vinca pervinca officinarum, & Chamædaphne Græcorum. Tragus Pervincæ florem assignat ex purpura cæruleum, quinis foliis distinctum, instar Borraginis, prorsus inodórum. Hanc, inquit, quòd mortui eâ coronari consueverint, nonnulli germanicâ voce Todtenkraut/ aut todten Violen, h.e. Herbam, sive Violam mortuorum vocarunt. Commune apud Germanos Pervincæ nomen est Yngrün/ à perpetuo illi virore inditum, Officinæ Pervincam nominant. Est autem illa ipsissima Clematis Dioscoridis, quæ Plinio & Daphnoides cognominatur. Posset & Chamædaphne, h.e. Terrestris, seu humilis dici Laurus, aut ut Romani dicunt Laurago, & Laureola & Vinca pervinca, quemadmodum alibi meminit Plinius. Apud Dioscoridem sequentia Pervincæ nomina leguntur, δαφνοειδὴς, πολυγονοειδὴς, μυρσινοειδής. Apud Apuleium verò cap.58. multæ extant nomenclationes illius, nimirum Eupeplios, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danaë, Stephane Alexandrum, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis. Latinè Pervinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina & Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris. In Plinio nonnullæ ex his repetuntur, & aliæ etiam adjiciuntur, videlicet Hypetale, Pelasgum, & Stephane Alexandri. Sed quantum mihi quidem videtur, rectiùs universæ hæ appellationes Lauro Alexandrinæ quàm Pervincæ tribuentur. Licèt verò controversia nominum in hanc quoque plantam irrepserit, nihilominus tamen descriptio, quæ apud Plin. l.21.c.11. extat, Pervincæ huic satis respondet.

Pervinca Trago.

Herba sel Viola mortuorum.

Laurus humilis.

Nomenclatio varia.

Clematidem Daphnoidem, inquit Fuchsius, Plinius l.24.c.15. Clematida Ægyptiam nominat: lib. autem 21.c.11. Vincam pervincam, alióque nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vinca pervinca genere & facultatibus diversa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius l.24. c.15. Ut hinc manifestissimum sit Plinio duplicem esse Chamędaphnen. Unam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam privatim Vincam pervincam alio nomine vocat Plinius.

Clematis Ægyptia.

Laureola non est Chamædaphne.

Gord. in Diosc. Clematis, Pervincæ species, astringendi vires habens. Matth. Clematis primo loco à Diosc. descripta, ac aliquibus Vinca pervinca dicta; vulgò tamen Italis Provenca. In hac nullam reperiri notam scribit, quæ Clematidi primi generis reclamare videatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverit, qui Pervincam Chamædaphnen esse sibi persuadent, quàm vulgò Laureolam appellant. Eid. hist. germ. Clematis daphnoides. Cam. apud Matth. Clematidis Daphnoides quatuor agnoscit differentias: flore purpureo, cæruleo, & albo, & quandam pleno: In hort. Clematis Daphn. sive Pervinca apud Plinium, flore cæruleo, interdum albo: & purpurea Austriaca, à Clusio missa flore eleganti pleno. In Epit. Clematis: & Clematis flore multiplici.

Pervinca adstringens.

Diff. Cam.

Gordonius de consvita per Laureolam, quam ad fluxum ventris infantium (ad lienteriam & diarrhæam Arnold. de Villan.) præscribit, plantam de qua hic agimus, intelligit. Confundit turpiter Lonic. in Diosc. l.4.c.14. Chamædaphnen Dioscoridis cum Vinca pervinca, quæ Dioscoridi Clematidis species est. Ejus verba hæc sunt. Chamedaphne i.e. terrestris Laurus; Alexandrina à similitudine, vel virium paritate; Daphnitis à Lauro; Hydragogus, quòd aquam trahit; laureola ut & Laurago à Lauro, non Lactago; Latinis Vinca pervinca: Germ. Yngrün.

Laureola Gordon.

Lon. not.

Anguill. Vinca pervinca optimè correspondens Clematidi primæ Dioscoridis. Gesn. Clematis Ægyptia silv. flore cæruleo passim: hortensis purpureo: transtulit autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum: In cat. Clematis daphnoides vulgò Vinca pervinca. Dod. purg. & hist. Clematis daphnoides, floribus colore ut plurimùm cæruleis; quandoque candidis; rariùs rubentibus. Clematis (aitis) quidem dicitur, quia instar κλημάτων repentes proferat cauliculos, quos κλήματα [sarmenta] Græci vocant. Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum ad differentiam alterius [nigioris] vel etiam aliarum. Nam Plinius plures ejus nominis refert l.23.c.15. ubi & hanc Ægyptiam cognominat. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hæc sunt etiam [illegible], aut potiùs δαφνοειδής. Alio autem loco Plinius l.21.c.11. Vincam pervincam & Chamædaphnen appellat, ubi perperàm legitur in modum lin eæ pro Lauri. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride & alia Chamædaphne. De hac nos lib.5. H.n.g. agimus.

Clem. Ægyptia p.v.

Clem. Daphnoid.

Clematis cur dicta?

Daphnoides cur?

Plin. corrigitur.

Lob.

Lob. Clematis daphnoides, Vinca pervinca: an Centunculus Plinij? Item Obs. Daphnoides, poly flora Clematis purpureo rubens. Lug. Vincam pervincam, sive Clematidem majorem peramœnâ florum duplicatione variare scribit, quod Lob. non dixit: nec nos majorem observavimus flore pleno. Cæs. Provinca vulgò in officinis vocata, in umbrosis nascens; flore cæruleo; fructu oblongo, veluti siliquâ bifurcatâ, in qua semina oblonga, depressa: Vinca pervinca Plinij. Tab. Clematis daphnoides: Vinca pervinca flore cæruleo, purpureo & albo, & pleno.

H. Lugd. notatur.

Clus. Clematis prior, *daphnoidis* cognominata, vulgò Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. 24. c. 15. Ægyptiam quoque cognominare videtur. Ejus autem duæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo ut plurimùm flore, sed qui eum etiam variat, ut nunc albus, nunc subpurpurascens conspiciatur, interdum & medium florem complectatur.

C.B. Clematis daphnoides 1. minor Vinca pervinca, Brunf. Chamædaphne altera Dioscoridis, Eid. Brunf. 4. Clematis, Lac. Turn. daphnoides, Thal. minor fl. cæruleo, albo, & purpureo, Eyst. qui tres figuras. Eid. B Clematis 3. flore pleno: Clematis altera flore pleno, Clus. hist. ap. alt. Clematis daphnoides fl. purpureo pleno, Eyst.

Nomina linguar.

Clematis daphnoides vulgò dicitur, & Vinca pervinca, Germ. Singrün/ Jngrün/ Wintergrün/ & Stryten/ Geln. Berrinck/ aut Berwinck. Tab. Wilder Singrün / Cord. in Diosc. Belg. Vincoorde & Maechde palmen: Gall. *Peruenche*: Gallobelg. *Vanthe & Pucellage*: Ital. *Peruinca*: Hispan. *Peruinqua*: Angl. Peruincle: Fland. Vincorde: Brab. Maechden palm & Jngroen: Boh. Barwinck. Hung. Clematis altera per sepes repens, *Feyer venjthi* Cæteroqui cur Clematis & Daphnoides appelletur, jam ante Dod. ostendit. Dicitur autem Vinca pervinca, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, autore Fuchsio. Jngrün à Germanis, quòd semper, & particulariter Wintergrün [*Hiemale viride dixeris*] quòd hieme vireat, nominatur. Strytten similiter appellarim; quòd contra fungus certet, & victrix evadat.

Vinca pervinca nomen unde.

Viride hyemale.

Locus & Tempus.

Clematidem numerosis, umbrosisque tractibus, & senticetis, atque agrorum marginibus gaudere, perpetuò virere; Martio tamen & Aprili potissimùm florere in confesso est. Clusius subpurpurascentem apud Allobroges spontè nascentem inter vepres observare meminit, præsertim circa Lausannam, eamque interdum alium florem medium complectentem. Vidi ego in montibus Euganeis florentem fine mensis Februarij; Inter Veronam & Castelfranc, Ferrariæ, Basileæ & Genevæ, flore albo Aprilis mensis principio; cæruleo fl. circa collem l'Abbatie & in hortis adhuc Novembri, aliàs Martio: Montbelgardi frequentem Aprili extra novam portam in colle in dumetis juxta fossas, & in horto. Videtur degenerare non transplantata.

Ad vinum turbidum.

Siquis habuerit vinum turbidum, quodque colorem amisit, accipiat tantùm hujus herbæ (Pervincæ) quantum pro quantitate & copia vini sufficit, vasique imponat, ac illud deinde obturet, obturatumque quindenam relinquat, quod cùm feceris, vinum brevi purissimum ac clarissimũ reddetur, & genuinum suum colorem recuperabit: præstabit tamen, si ritè rem perficere voles, ut vinum prius in aliud vas transferatur, tùmque herba ut diximus utiliter injicietur. hæc ita se habere experientiâ certâ comprobavit Tragus. Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus in libro suo de stirpium differentiis. Fæmoribus adalligata viridia folia, mensium abundantiam cohibent, & conceptus adjuvant. Capiti adalligata, & collo, gulæve circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Adduntur quoque utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Refrigerat enim (authore Matth.) siccat, roborat, cohibet. Apollinaris calidam & siccam facit tertio gradu, quum tamen ejusmodi caloris gradum sapor non indicat. Felix Plat. extrinsecus ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas præscribit Clematim. Obscurè admodum. Sunt enim vigintiquatuor plantæ, vel etiam plures, quæ nomen habent Clematidis. Vnde quis obsecro (nisi valdè peritus stirpium) dicet quæ planta sumenda sit: pleræque caustica sunt & vesicatoriæ. Nos sumendam censemus Clematidem daphnoidem vulgò Vincam pervincam dictam. Vires quæ videntur Pervincæ convenire apud veteres, sunt ante scriptæ sub Clematidis Daphnoidis, sive primæ veterum titulo.

Vires.

Hæmorrhagia.

Temperamentum. Apoll. not.

Fel. Plat. reprehe.

CLEMATIS DAPHNOIDES MAjor flore cæruleo & albo.

Per omnia major est hæc Pervinca vulgari: folia quæ opposita ex semuncialibus & longioribus pediculis pedentia è viticulis junco crassioribus oriuntur, tres circiter uncias lata, paulò longiora, nunc acutiora, nunc obtusiora, cum acrimonia amarescunt, saporis ingrati. flores ex foliorum alis pediculis hærent sextantalibus, longo corniculo, divisione & formâ florum Pervincæ vulgatioris, sed, ut par est, multò majores, coloris cærulei, & albi; apud nos interdum frigore absumitur: in hac siliquas sive cornicula singularia observavimus.

Descr.

Dod. purg. & hist. & Tab. Clematis daphnoides major. Lob. Clematis sive Pervinca major. Cam. Matth. & hort. Clematis daphnoides major cæruleo flore. Cæs. Provinca altera major, folio latiore, quasi hederaceo, grandioribus floribus cœruleis; Clematis Ægyptia Plinij. Clus. Clematis daphnoides latifolia. C.B. Clematis Daphnoides 2. sive major. Clematis Ægyptia hortensis flore purpureo, Gesn. h. Pervinca major, Eyst. Clematis 1. major, Cast. Cur Gesneri purpuream huc referat, non occurrit: nunquam vidi purpureo flore, nec scio an talis tradita sit ab aliquo autore: minor sanè dicitur purpurea.

Synon.

C. Bauh.

Lugd. Pervincam majorem Lobelij peramœnâ florum duplicatione variare scribit, sed præter Lobelij opinionem, qui hanc ab ea separat, nec confundit ut Lugdunensis. Hanc nec purpureo, nec pleno flore observavimus unquam.

Hist. Lugd. lapsus.

Spontè nascitur, cùm multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Gallia, magnâ præsertim copiâ circa Monspelium, toto ferè anno florens, ibi spontanea floribus etiam albis quà itur Frontignanum.

Locus.

APO-

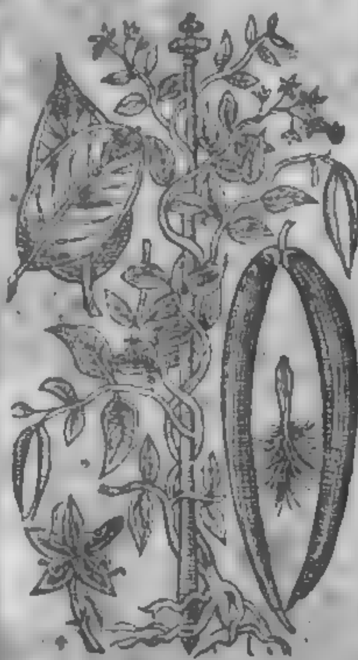
APOCYNON VETERIBVS.
CAP. XVI.

Apocynon, inquit Dioscorides, aliqui Cynanchon [κυνάγχον, κυνάγχιον, vet.] nonnulli Pardalianchen [παρδαλιαγχές] alij Cynomoron [κυνόμορον, ... Ald.] alij denique Cynocramben [κυνοκράμβην] h. e. Brassicam caninam, vet. hic caret.] appellant. Est verò frutex [θάμνος, vulg. exempl. ...] longis [..., sunt qui ... legerint] continuis virgultis, vitilium modo obsequiosis [... flexibilibus, ... Ald. grave olenti...] fractuque ferè invictis: foliis Hederæ, attamen mollioribus & per extremum acutioribus, gravique odore, quadantenus viscosis, & luteo succo turgentibus; fructus ceu Fabarum siliqua digiti longitudine protenditur, folliculari specie, minutis intùs seminibus, duris [... parvis ...] atque nigris [... pro qua voce Ruell. ex Marcelli textu, ... alba ... vetustum tem. duris, parvis atque nigris omnino caret.] Hujus folia cum farina subacta [..., ... leg. ... Fabricolum.] in panes concta & in cibo data, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant, ac protinus eacum quadrupedum coxendices resol... Alij inter rejectanea Dioscoridis apud Corn. Pardalianches, alij Cynocton, alij Phaleon, alij Ologoton, alij Hipp... alij Ortitin, alij Ophioscorodon, alij Cyn..., alij Elaphoscorodon; prophetæ Paralysin; Romani Brassicam rusticam aut caninam vocant. A vi & effectu nomen accepit hæc planta, inquit Columna: quæ quia interimit, nomen à canibus habet, ἀπὸ τῶν κυνῶν ... dicta, cui vires respondent etiam nomina alia ..., ... ad hæc sunt etiam à vi necandi Pantheras, παρδαλιαγχές. Hinc verò, ut ab hominibus caveatur, quia venenosa sit, atque ne pro Asclepiade, similitudine decepti accipiant, Dioscorides notas quædam venenosa diligenter descripsit, atque notam illi privatam ab Asclepiade alienam addit, scripsit, luteum scilicet succum, quo turgere asserit.

Apocynum ex Plinio videtur homini salutare, quadrupedibus venenum esse. Galenus verò contra ait Apocynum sive Cynocrambe, vocatur à quibusdam Cynomoron, quoniam canes celerrimè necat. Est autem hominibus venenum, herba valde graveolens, & omninò calida non ingenerosè: non tamen juxta proportionem sicca. Quare etiam imposita, multam discutiendi vim habet. Hæc Galenus simpl. pharmac. Ex quibus ego, inquit Cornar. moveor, ut non rectam esse putem Plinij lectionem, ubi lib. 24. cap. 11. sic habet: Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, Apocyni semen ex aqua, scilicet sanat. Quùm enim Diosc. nullum ejus usum ad humanum corpus præscribat. Et Galenus venenum esse hominibus dicat, & extra solùm corpori impositam, discutiendi vim habere asserat: merito suspectum est Apocyni semen, ut ex aqua bibatur. Ego itaque verba: Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores ex aqua: ad præcedentia pertinere puto, quæ de Radicula traduntur, ita ut sequatur, Apocyni frutex est folio Hederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Et hæc Diosc. sententiæ consona sunt. Aliqui fortè non abs re Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua, intelligatur impositum, nam digerendi cùm habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare: sed certè intrò sumptum Plinius intelligere videtur, cùm ad superiorum similitudinem dicat. Sic, &, &c. Hoc tamen periclitatoribus est relinquendum. Cæterùm cur Cynocrambe, quasi canina Brassica, item Brassica rustica nominetur à quibusdam, non video inquit Gesn. nisi quòd siliquas proferat similes fortè Brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgeat, quamvis Apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides Apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in Brassica marina, id est, Soldanella vulgò dicta observavit. Apocyno (quod Matthiolus depingit, ex Ægypto autem primùm à Bellonio invectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem herbam illam existimo, quam aliqui ridiculo nomine, Noli me tangere vocitant. Notandum porrò aliam esse Cynocrambem Apocynon dictam, prorsus venenosam quam hoc loco Diosc. describit: aliam Cynam, quæ item Cynocrambes cognominatur.

Cæterùm Apocyni nomine donatæ sunt sequentes plantæ: Apocynon sive Periploca scandens folio longo, purpurante flore, lacteo succo, cujus & altera species Clusio, angustioribus foliis, quæ Anguillaræ Apocynum alterum. Apocynon Dioscor. sunt qui suspicentur esse Secamone Ægyptiorũ flore albo. Est & aliud Apocynon folio rotundiore, Apocynon Matthioli non repens. Apocynum latifolium amplexicaule tertium Clusio, est Lobelio Apocynon sive Periploca prior. Apocynum 4. latifolium Clusij est Scammonia Monspeliensis. Apocynum Syriacum sive Palestinum Beidelzar Alpino. Apocynum Diosc. Fabio Columnæ; aliis herbariis Asclepias flore nigro quorundam. Apocynum arbitrantur, inquit Turnerus, quidam Itali eam, quæ Hirundinaria dicitur, sed esse non potest. Inscribitur hæc à nobis, Asclepias sive Vincetoxicum multis. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè.

APOCYNVM SIVE PERIPLOCA scandens, folio longo, flore purpurante.

To Opiarii operis usibus ad pergulas obumbrãdas expetita est anadendras hæc planta, non aliter ac Periclymenon vicina adminicula solita scandere, vicinis pedamentis sese convolvens (unde Periploca, quasi circumplectens; eò quòd proxima amplexetur, dicitur) multis longissimis sarmentis, quibus teste Clusio, & iam præaltarum arborum (si vicinas nancisceretur) cacumina superat: sunt verò ea sarmenta dura, lignosa, lentaque flectu invicta, rutilantis ex fusco coloris, multis nodis sive geniculis distincta: è quibus bina folia opposita, Asclepiadis, sed ex minùs lato principio sensim dilatata, ex intervallis, lacteo prægnantia succo: in mucronem acutum paullatim fatescentia, obliquis à medio nervo venulis eis marginem desinentibus ut in Myrto laurea, quarũ extremitates colligit vena totum ambitũ circumcurrens viridis; flores extremis ramulis lateralibus quaterni, quini, aut plures; velutí umbellam efficiũt, quorũ singuli quinq; foliis radiatis constãt,

Dioscor. Cynanchon. Ald. Nomina. Plin. Cynomoron. Plinij lectio corrigi. Apocynon Matth. Noli me tangere. Cynocrambe. Secamone. Apocynum rotundum. Apoc. latifolium. Scammonia Monsp. Beidelsar. Asclepias flore nigro. Asclepias multorum. Hedera arborea. Descr. Asclepiadis.

ploca repens, alteri verò Periploca non repens, fortasse quod ita Syri eas nominarint: inter eas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua eâ sanè longitudine constabat, quâ & Rhododendri, gracilior tamen erat, alterius verò brevior: E longiori sata plantam provenisse ait, quæ non modò humi repserit; sed & arbores quantumvis proceras scanderit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon retulerit. Vtraque porrò non minùs lacte abundavit, quàm Tithymali omne genus: verùm id repenti omninò album fuisse: non repenti verò subcroceum. Hinc itaque factum est ut Ghino planè subscripserit, & hanc cui omnes prorsus notas adstipulari credidit, Apocynon esse certò affirmarit. Siliquas autem, quas huic suo Apocyno appinxit, fictitias fuisse, in comm. It. & lat. cum mag. fig. demonstravit, ut in quibus eas, & meritò, mutarit.

Siliquæ in Apocyno Matth. fictitia.

Apocyni prima species, inquit Angul. multas habens notas respondentes, Apocynon esset, si occideret canes: Periplocadis nomine intelliguntur omnes plantæ amplexicaules: nec est nomen particularis plantæ, ut quidam existimarunt.

Periploca nomen generale.

Synon.

Clusio ad veterum Apocynum, quod Dioscorides etiam à nonnullis κυνοκράμβη appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite agitur) inter descriptæ plantæ & sequentes referendæ videntur, sed hæc, de qua hic agimus, omnium maximè. Est autem ei Lusp. Apocynon 1. Eid. hist. Apocynú 1. latifolium. Lob. adv. & ic. Apocynum, Periploca græca foliis latioribus hederaceis: Obs. Apocynum, Periploca græca, Apocynon Guilandini, Matth. & Italorum, Cynocrambe Galeni, & Cynomorius Adversariorum. B. ph. Apocynum rubrotundo folio, non repens: Eid. pin. Apocynum 1. folio subrotundo: Apocynum, Matth. Ang. Gesn. h. Lac. Lugd. & Cast. Cynocrambe, Lon. Apocyni alterum genus, Cam. Periploca repens, Cæs. Dixerat Bauh. in phyt. non repentem, quod in pin. silentio involvit, & ex Cæsalpino repentem facit. Quondam ex horto Patavino alteram, nominavit Apocynon Dioscoridis, & Zingiber caninum Avicennæ, Guillandini.

Locus & Tempus.

In horto Ill. E. C. (unde delata nunc non recordor, quotannis floret; sed siliquas hactenus anno 16.. à multis annis non protulit) conservatur in vase & hieme reponitur. Clusius eam Viennæ Austriæ alebat, hieme quidem folia abjicientem, illius autem inclementiam facilè ferentem.

Vires.

Venenata vis.

Mauritius Thaurer, Laurentius Hyperius & Ioh. Kruge Doctores & Cancellarij Ill. Princip. Gulhelmi Landgravij testantur apud And. Bertholum de Terra sigill. & Clus. c. de Apocyno, se Apocyni ʒ. ß. dedisse cani, qui post semi-horam, licèt partem evomuerit, nihilominùs post symptomata crudelissima convulsionibus & tremoribus interierit: alterum verò canem, qui cum Apocyno partem Terræ sigillatæ æqualem devorarit tribus post sumptionem horis debilem utcunque fuisse, postero tamen die convaluisse, & maximo cum appetitu edisse, ut sumpti veneni vix minimum signum apparuerit. Historia hæc revocat nobis in memoriam quod evenit Mótbelgardi gubernante Nobili D. Io. Iohemio à Mundelzheim summo præfecto: Quidam se Chymicos dictitantes, quum perquirendo Chrysopœiam, aurum suum reddidissent totum potabile & comestibile & fame penè perirent, voluerũt ex Medicina quæstum facere, quod consuetũ ejusmodi impostoribus Chrysopœis. Terram igitur Silesiacam supra dictam, ac ut suspicamur à prædicto Bertholo nacti, magno pretio divendere conabantur, pollicentes utilem adversus omne venenum. Sed eorum pollicitatio flagris digna erat: hoc enim per experientiam testare non poterant: imperante enim Præfecto nostro duabus gallinis data radix Napelli (verùm nimis in parva quantitate) nullum illæ nocumentum expertæ eo per se, vel cum Terra silesiaca assumpto: dato autem Sublimato utraque periit, eaque citiùs quæ terram assumpserat, quæ enim non sumpserat vomitu partim rejecto veneno diutiùs supervixit, altera cùm non potuerit evomere, terrà constipante fauces, citiùs periit. Quare nulli intoxicato consulimus dandam Silesiacam terram, nec veram Turcicam, ante rejectum venenum per vomitum, nisi parvâ quantitate cum multo liquore ad movendum vomitum. Considerandum an Andreas Bertholus non deceperit medicos: forte (quod non declarat ipse, nec Clusius) terram sigillatam exhibuit cum multo liquore, unde calida veneni vis infracta & vomitus facilior subsequutus: quod fortè commodius præstitisset sola aqua tepida, vel cum oleo, aut butyro, aut melle, aut Oxymellite & similibus: lectores videant impostur am quam descripsimus lib. 4. hist. n. g. de Ligno Nephritico cæruleo & flavo tingente.

Impostura.

APOCYNVM LATIFOLIVM amplexicaule.

Descr.

Longis, tenuibus, & frequentibus sarmẽtis proxima quæque scandit, multiplici circumvolutione & arcto nexu illa amplectens, viridibus, geniculatis, foliis Hederæ mollibus, subcinéracei coloris, lacteo succo, ut etiam sarmenta, adeò turgidis, ut vel levissimo vulnere, non minùs copiosè, quàm ex quovis Tithymali genere profiliat. Flores, ex alarum sinu multi umbellæ ferè in morem prodeunt, candidi, parvi, quinque foliis perinde ac Asclepiadis flores constantes: siliquæ præterea similes, multo tomento & lanugine plenæ, quæ semen occultatum planum, ex cineraceo fuscum, Asclepiadeo semini par. Molestissimæ hujus radices, quæ tomentosæ & fibrosæ admodum eadem ferè crassitudine longissimè hac illac serpunt, & latè vicina circum loca occupant, candidæ alioqui & fragiles, adeò tamen vivaces, ut, si vel minima fibra sub terrà latens oculos illam eruentis effugerit, proximo Vere germinare, & vicina loca occupare conspiciatur. Itaque, non minùs exosa hæc planta rei herbariæ studiosis, quàm Aristolochiæ & Clematidis illud genus, cui vulgus Saracenicæ cognomen imposuit. Hujus cauliculi & sarmenta hieme exarescunt & pereunt, sed novo Vere alia & frequentiora germinant.

Hedera folia.

Asclepiadis flores, siliquæ & semini.

Apocyni 3. latifol. Clusii.

Apocyni 3. latifolij siliquas semine plenas paucos annos post meum (inquit Clus.) ex Hispaniis in Belgicam reditum, Pinciâ usque mittebat Ioannes de Ioigny Fabricarum istic Præfectus, hispanicâ inscriptione additâ, *que trepa por los arboles*, i. e. per arbores repit: postea, radicibus adeò multiplicata est, ut nemo esset in universo Belgio rei herbariæ studiosus, qui eam ex suo horto penitus eruitam non cuperet.

Chr. Vveixij relatio. Quia autem elegans hæc planta in terra nostra exsul ut plurimùm est, non abs re erit, ut aliorum de ea observationes addamus. Assurgit autem, referente Christophoro VVeixio, ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex resiccatæ plantæ parte (quam ipse VVeixius ex Ægyptiaca, Syriaca, & Constantinopolitana peregrinatione redux, mihi, inquit Clusius, Viennæ Austriæ communicabat cum uno fructu, colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrariis inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex mediâ costâ satis crassa se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odoris, tenella folia extremis ramis adnascentia, prorsus incana sunt: ex foliorum alis alternatim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat; foris pallescentis, internè obscurè & obsoletè purpurascentis: quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ, quibus hiscentibus, sub summâ siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, qualia ferè Asclepiadis, & Apocyni vulgaris semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia. *Apocyni semine.* Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à VVeixio accipiebam plantam, ut commodiùs describere possem, paululum in aqua macerabam; deinde crassâ minervâ delineabam, observatâ in fructu addito eâ proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à VVeixio mihi donatus. *Beidsar.* Beidsar ab incolis appellari dicebat. Cùm autem multas notas habeat Apocyno non dispares, non ineptè, meo judicio Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & fortè etiam Ægyptiacum; quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit. *Apocynum Syriacum & Palæstinum.* Non dubium est quin ea sit, quam Alpinus Medicus c. 25. libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & circa Alexandriam Ægypti observatam descripsit Beidelsar nomine. *Beidelsar.*

Honor. Belli relatio. De hac porrò planta consulamus Honor. Bellum, qui multa, diligenti observatione dignissima memoriæ prodidit; cujus verba hæc sunt. *Ossar.* Ossar frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula insunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt diversâ foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initio sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineam helicen describes. Radice firmatur validâ in multas fibras divisâ, luteos flores profert, fructúsque Mali magnitudine, cordis figurâ, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimâ involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinâ tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eóque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentem contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, timis dissecto, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectu pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto acceptô natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliàque hieme retinent: nondum autem vel flores, vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter Ossar appellatur, fructus verò Beid el ossar, hoc est, ovum ex ossar, *Beid el ossar.* aut Italicè *Ovo del ossar.* *Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del.* Hujus fructûs lanugine pulvinaria implent, lacte autem coria depilant. *Usus.* Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis: Haoser, seu Alaser, seu Alhusar, planta est quæ lata habet folia, singulis annis succrescens. *Haoser, Alaser, Alhusar.* Saccharum ex ramis extillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parum quidem amarescens: poma profert camelorum testibus non dissimilia, à quibus res quædam caustica, adurénsve emanat, cauteriis maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherca nuncupatur: folia autem Haoser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeóque exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una, vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser leve est, crassum, erectum, pulcherrimum, ut non injuriâ in suis carminibus tum brachia, tum crura formosarum sane mulierum ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. *Cherca.* Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymalorum quidem genere. *Haoser aliud genus.* Hæc Serapio. Sed animadvertendum est, veterem Serapionis interpretationem rectiùs huic plantæ quadrare, quàm Mutoni, ut utramque cum nostra conferenti facilè patere poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in sua Simplicium hist. & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris historiam in Epitomen contraxit; quorum libros manuscriptos apud Haym Abenxusem Medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Ossaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. Ossar frutex est Tithymalaceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quæ decidit manna quæ *Zuccar el Ossar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malahysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructûs duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quendam similem sacculo pendenti, qui intus continet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilque (dicunt ipsi) ad hoc munus peragendum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materiâ implent. *Alia Ossaris historia.* Oritur in montium cavitatibus, scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. *Locus.* Si caulem aut folium incidas, lac magnâ copiâ emanat, ita ut quatuor & ampliùs libræ ex una planta exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradûs caliditatis, planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. *Temperamentum.* Habitatores Mechæ pilos extrahunt à corijs, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in ipso infundentes: quod quidem est vehementius lacte omnium Tithymalorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: *Lac eva cuando interficit.* Folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna atque corrodentia ampliùs progredi non sinunt: *Ulcera maligna.*

exsiccat ulcera sordida, humiditatem excrementitiam, carnémque superfluam consumit; las confert maculis cutem inficientibus. Hujusmodi stirpes nonnullæ Tripoli reperiuntur, nonnullæ etiam Cayri. Sed cavendum ne propinquiùs accedas ipsis, aut sub umbrâ dormias. Bellonius lib. 2. Observ. cap. 60. hanc stirpem fortè intellexit sub arboris lanigeræ nomine, non tamen descripsit. Si verò hanc lanigeram esse Theophrasti, aut Plinij putavit, valdè hallucinatus est: nam lanigeræ Theophrasti nihil aliud sunt quàm Gossipium, quod in Arabia & Ægypto arborescit, & multos annos durat: sed in Creta hieme perit. Alpinus quoq; hunc fruticẽ describere videtur libro quem de plantis Ægyptiis edidit sub nomine *Beid el sar*: sed ut ingenuè fatear, ipsius descriptionẽ nõ satis assequor. Nescio enim quid commune habeât hujus plantæ folia cũ Aloës foliis, quibus ipsa cõparat; neq; in quibus semina hujus conveniant cum Lactucæ seminibus: & icon quam spectandam proponit diligentiorem pictorem requirebat: semina verò & fructus satis rectè expressi: at majores sunt his quos ex Ægypto accepi, ut ex siccis foliis & fructu cum sua lanugine & seminibus, observare memini. De sacchâro autem quod super hanc stirpem inveniri scribunt, aut ab ipsâ manare, nihil adhuc compertum habeo: nam in novellis plantis illud observare non potui. Illud tantùm animadverti, quòd lac detracto folio emanans, successu temporis circa vulnus concrescit instar gummi cujusdam albi, Tragacanthæ valdè similis, dulcedinis tamen expertis. Hucusque Bellus.

Maculæ cutis. *Arbor lanigera Theophrasti.* *Beid el sar Alpini.*

Syn. C. B. C. Bauh. pin. Lapathum silv. latifolium 5. & Lapathum Ægyptiacum lactescens, siliquâ Asclepiadis: Esula Indica, quibusdam.

Locus & Tempus. Anno 1595. Iulij 1. Stutgardiæ in horto D. Hieronymi Gerhart Vicecancelarij observavi parvas plantas Beidelsar, quæ foliis correspondebant figuræ ab Alpino propositæ; erant autẽ purpurascentia: parvas etiam plantas in olla vidi Argentinæ in horto D. Georgij Obrechti Iurisconsulti ex seminibus missis nomine Beidelsar à D. Agerio. Nascitur, autore Alpino, in humidis locis propè Alexandriam in ramo Nili Calig vocato & Cayri, propè el Mattharia, loco ferè perpetuò humido ac ferè palustri ex aqua Nili ibi diu remanente. Christ. VVeixius Medicus circa Hierico nascentem ad flumen Iordanem observabat & legebat.

Vires. *Dolores frigidi.* Folia contusa, ut ait Alpinus, tum cruda, tum in aqua cocta, emplastri modo apponuntur in frigidis tumoribus & doloribus; ex lanugine parant cubilia in suum usum. Vtuntur etiam eâ ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam escâ ac pabulo. Tota planta scatet lacteo succo calidissimo & exurentis facultatis, quem plures in quibusdam vasis excipiunt ad depilanda coria; nam si aliquanto tempore in eo macerantur, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantiùs corpora solvit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium, ad impetiginem curandam, & ad plures cutis maculas & infectiones tollendas, si eo partes illinantur.

ASCLEPIAS VETERIBVS.

Cap. XVIII.

Asclepias Diosc. *Hederâ folio.* *Securidacæ semine.* *Vires.* Asclepias, ut ait Dioscorides, ramos producit longos, in quibus sunt folia longa, hederacea; radices habet multas, & tenues odoratas; florem graveolentem; semen ut Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices in vino potæ auxiliantur torminibus, & contra bestiarum venenatarum morsus. Folia imposita, ad mammarum & uteri maligna ulcera faciunt. *Vlcera.*

Asclepias Plinio. De Asclepiade eadem apud Plin. leguntur. Asclepias folia Hederæ habet: ramos longos; radices numerosas, tenues, odoratas, floris virus grave: semen Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solùm potu, sed etiam illitu.

Temperamentum. Galenus de Asclepiade herba scripsisse dicit Dioscoridem, se verò nondum experimentum ejus habere. Paulus calidam & siccam & tenuium partium esse testatur, & reliqua ex Dioscoride addit. Vocatur hæc inter notha Dioscoridis ab aliis Cission; quasi Hederula; ab aliis Cissophyllon, h. e. Hederæ foliis prædita.

Vincetoxicum non est. Falluntur vel Matthiolo nobis adstipulante, qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat, quæ frequenter in saxosis & asperis locis provenit, lævi admodum caule; foliis Lauro acutioribus; flore albo, muscoso; corniculis tenuibus, oblongis; radicibus innumeris albicantibus. Quandoquidem hujus radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: semen non est Securidacæ simile. Adde etiam quòd ex Oribasij lectione Asclepias non profert folia longa; cui subscripsit Marcellus interpres fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit πολλὰς, h. e. multas, sed tantùm λεπτὰς, εὐώδεις, i. e. tenues, odoratas. *Oribasij lectio.*

Veterum ergo Asclepiadem, esse neotericorum Vincetoxicum, crediderunt, sed falsò, Trag. Fuchs. Corn. Lon. Cord. Lob. Dod. & Tabernamontanus. Nos herbariorum Vincetoxicum mox inscribimus Asclepiadem sive Vincetoxicum multis, floribus albicantibus.

Error aliorum. *Hedera terrestris non est.* Nec minùs etiam hallucinantur ij, qui Asclepiadis vice, quam in montibus nasci Dioscorides, nec non etiam Plinius tradiderunt, eam herbam accipiunt, quam Hederam terrestrem cum quibusdam alibi nominamus, quæ plerumque secus vias nascitur & perpetuò humi serpit foliis rotundis. Siquidem præterquam quòd Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in vijs publicis nasci, nusquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu, & folia rotunda proferre. Anguillara ait se Asclepiadem non nosse: Tyrnerus autem non facilè posse affirmari perhibet quænam illa fuerit.

Asclepias nigra quorundam. *Asclepias Cretica.* Est porrò etiam Asclepias altera flore nigro Lobelio, Camer. Taberni. C. Bauh. & Hort. Lusitanico, quam Columna vult esse Apocynon plantam lethalem, malè meo quidem judicio. De hac paulò post, ut & de Asclepiade Cretica Clusij.

ASCLEPIAS SIVE VINCETOXIcum multis, floribus albicantibus.

Descr. NVmerosas radix demittit fibras, benè habitas, longas, albas, gustu nauseoso [*Trago, odoratas, contortas & implicatas, instar Hellebori nigri, adeòque interdum ponderosas ut decem libras æquent, cujusmodi à se jam olim in sylva, quam Germani* Den Ydar *vocant prope arcem* Birckenfeld *repertas ait*] caules surrigens lentos, cubitum & sesquicubitum altos, hirsutos, geniculatos: ad quorum genicula bina semper folia adversa ex brevibus pediculis sursum vergentibus, nonnihil per extremos margines & nervos hirsuta, formâ hederaceorum, longiora, rugosiora: ex quorum alis pediculi prodeuntes flores privatis insuper pedicellis donatos sustinent albicantes; quinque foliis constantes [*Trago, ex candido pallescentes*] eisdem apicibus concoloribus rotulæ modo, sessilique

ſique piſtillo viridi, medium occupantibus. hiſce ſuccedunt cornicula ſeſcunciam aut ampliùs longa, ſemen tomento involutum continentia, ruffum. Trago aculeatæ & oblongæ ſiliquæ, Ciconiæ roſtrum imitantes, intus candidâ lanâ & lato ſemine Gentianæ ſimili refertę, quæ ſi ad maturitatem ſuam pervenerint & apertæ hiaverint, lanuginoſum & quaſi pinnatum ſemen in auras evaneſcit.

An Aſclepias Ruell.

An Ruell. l.3. c.26. hanc noſtram plantam per Aſclepiadem, quam aliis Ciſſion, aliis Ciſſophyllon, quoſdam Hederalem nominaſſe refert, intellexerit, aſſerere non auſimus propter jejunam ejus deſcriptionem.

Aſclepias Veterum, non eſt contra Trag.

Quo nomine veteribus ſit appellata nondum ſatis conſtare ſcribit Tragus, tamen ſi omninò ſit pronuncianda ſententia, non ineptè ſe facturum exiſtimat, ſi Aſclepiada eorundem nominet. Aſclepiadem autem à Theophr. Pelicinum dici prodidit. Aſt meminit quidem Theophr. lib.8.c.8. πελεκῖνον, vel ut vertit Gaza Securinę, verùm eo loci nihil eſt quod Vincetoxico conveniat.

Apocynum non eſt.

Aſclepias an ſit dubium.

Quidam Herbarij Itali, cùm Turn. in Italia ageret, Hirundinariam vulgi Apocynon arbitrabantur: verùm cùm nec ſuccum habeat luteum, nec vina intoxicet, Apocynon eſſe negat. Porrò quòd Hirundinariæ radices non ſint odoratæ, non facilè affirmari poſſe ſcribit, veram eſſe Aſclepiadem. Necullam hactenus vidit, quæ cum Aſclepiadis deſcriptione conveniat. Licet Cornarius Aſclepiadem Dioſcoridis, eſſe Officinarum Vincetoxicum, & Herbariorum Hirundinariam, deſcriptione totâ & uſu approbari ſibi imaginatus fuerit. Sed eſt & Cordo in Dioſcor. & hiſt. Fuchſ. Lon. Turn. Geſn.h. (cui & Herba cognata Apocyno, & Apocynum dicitur) Lob.Obſ.& Ic. (cui & Vincetoxicum) Dodon.gall. purg. & hiſt. Lac. Tab. (cui duplex fruſtra effigies) Columnæ, Cam.ep. & Cæſ. Aſclepias, uti & Lugd. qui duas unius plantæ dat icones. Prima inſcribitur Vincetoxicum ſive Aſclepias Fuchſij; altera Vincetoxicum Matthioli. Matth. Fuchſ. Montagnanæ (cui & Herba Laurentij dicitur) Dod.gall. purg. & hiſt. Cam.hiſt. & ep. Caſt. & Thal. Vincetoxicum.

Apocyno cognata.

Aſclepias. H. Lug. not.

Herba Laurentij.

Lob. redarguitur Dod refutatur.

Lob. Adv. Aſclepias Vincetoxicum, qui invehitur in eos (iniquè) qui Aſclepiadem negant. Sic & Dod. Vincetoxici deſcriptionem, deſcriptioni Aſclepiadis Dioſc. conformem eſſe dicit, & tergiverſari Matthiolum ſcribit. Sed exigui momenti ejus rationes. Radices (inquit is ſe opponens Matthiolo) odoratas & ſimiliter flores, maximéque locis montoſis, nemo, cui incorruptum odoratûs organum, eſſe negaverit: folia odore commendari, Dioſcorides non aſſerit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graveolentia enim omnibus haud æquè magna eſt: ſemen tametſi non exquiſitè quadrangulum, planâ tamen oblongâque figurâ, magnitudine item & colore ſatis Securidacæ refert. Voces μακρὰ & λεπτὰ omiſſæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia hederacea ſæpenumerò longa; veluti Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices.

Aſclep. fl. albo.

Ger. Aſclepias flore albo. Cam.h. Aſclepias vulgaris flore albo: flore candido, Hort.Luſ. C.B. Aſclepias 1. albo flore: Eid. apud Matth. Aſclepias, Apocyno cognata herba. Dod.purg. & hiſt. Ger. & C. Bauh. Hederalis Ruellij, ſecurè nimis. Hirundinaria, Brunf. Trag, Geſn.h. & Lon. Aſclepias vulgi, Apocynum Dioſcoridis, Col.

Hederalis Ruellij an ſit dubitatur.

Nomina linguar.

Aſclepias floribus albicantibus, Vincetoxicum dicitur ab Officinis; Hirundinaria ab Herbariis; Germ. Schwalbenwurz: Belg. Swaluwe wortele: *Dompte venin* gall. Fuchſ. Victrix toxici. It. *Aſclepiade & Vincetoſſico.* Ang. Swallowe wurt/ & white Swalowe woort/ aut Swalwurt: Bohem. Laſſtowicnik. Hung. *Fechęe fu*, i.e. Hirundinis herba. Aſclepias autem nominata eſt ab Æſculapio, qui Ἀσκληπιὸς Gręcis dicitur, antiquo Medicinæ autore, juxta illud:

Aſclepiadis Etym.

Inventum Medicina meum eſt, opiféxque per orbem
Dicor, & herbarum ſubjecta potentia mihi eſt.

Hirundinaria.

Hirundinariæ nomen haud dubiè ſortita eſt, quòd acutæ & apertæ ejus ſiliquæ cum candida lanugine volanti hirundini fermè ſimiles ſint. Licet hæc ipſa Hirundinariæ appellatio, ad Chelidonium & Nummulariam quoque hîc referenda, ſed diverſo reſpectu. Vincetoxicum, vel rectiùs νικητοξικόν, quòd illi inſignis adverſus venena vis inſit.

Vincetoxicum unde.

Locus & Tempus.

Naſcitur in altis, arenoſiſque montibus & ſylvis, in nonnullis etiam rupibus, in primis verò incultis ac deſertis locis, Hircinia ſylva ad Moſellam & in VVaſgovia. In ſylva Ydar ut ante dictum reperitur 10. libras ponderans, autore Trago. Copioſiſſimè naſci ſcribit Fuchſ. in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur, Auguſto menſe florens. Ego Aſclepiadem Baſileæ vidi florentem menſe Iunio & Auguſto in monte propè Leuŕach, cum ſeminibus in longis ſiliquis maturis: Monſpelij & Lugduni florentem Maio & Iunio: radix rarò hieme moritur.

Vires. Ariſtolochia facultate.

Eaſdem planè ex ſententia Tragi facultates Hirundinaria obtinet, quas Ariſtolochia longa. Radix illius utiliſſima eſt evocandis menſibus mulierum. Poteſt verò intro ſumi & foris quoq; tutò adhiberi. Radices Aſclepiadis in vino decoctæ & potæ ſubveniunt torminibus. Arcet & hæc potio venenum ne cor petat, in iis præcipuè qui rabioſi canis, aliorúmque venenatorum animalium morſu infeſtati fuerint. Hæc radix pondere ſemilibræ per noctem in vino macerata, & deinde uſque ad tertias decocta, manè jejuno ſtomacho calida pota, ſudore interim provocato, mirificè expellit aquam inter cutem, adeò ut illa per pedum plantas erumpat: eſtque hoc ſingulare experimentum. Mulieribus ad menſium provocationem magna efficacia in deſeſſionibus ſemper uſurpata: matricis dolores juvat. Herba cum floribus tuſa, mammis tumentibus cataplaſmatis inſtar impoſita, tumorem deprimit. Pulvis ex herba & radice ſordidis ac putridis ulceribus medetur non ſecus atque Ariſtolochia: potéſtque hæc illius loco uſurpari & illa vices hujus obire, ſi alterutra deſit. Radix pota ab iis, quorum in corporibus ſanguis ex caſu coagulatus eſt, eum educere totum per urinas creditur. Matthiolus Aſclepiadem moderatè calidam & ſiccam dicit. Marantha torminibus ſuccurrere volens, ejus radicibus utitur: folia verò adverſus vulvæ, mammarúmque ulcera, quæ cacoethe vocantur, illinit: floris & ſeminis nullum eſſe uſum tradit. Apud Fuchſium tamen contrarium ſcribitur. ſcilicet flores & folia ſiccata, mox trita vulneribus utiliter inſpergi: ſordida etiam ulcera purgare & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitus, & rupturis egregiè mederi. Peſte laborantibus hujus radicem in vino decoctam, potamque commendat Tabernomontanus. Idem ex radice & herba recenti aquam diſtillat, ac cum ſyrupo de quin-

Tormina. Canis rabidi morſus.

Hydropi.

Menſtrua.

Vlcera; Ariſtolochia ſubſtit.

Temperamentum.

Cacoethe. Marantha reſut.

Vulnera.

Ruptura. Peſtis.

tidi pallescentibus: in quibus folia multa, acuta, longa, unciam circiter lata, ut plurimùm terna simul orientia, interdum bina, ubi rami dividuntur, transversũ ferè digitum invicem dissita, rigida, dura, crassa, superiore parte atrovirentia ut Lauri folia; infernè magis, propter aspersas hinc inde maculas, albida, exsucca; supremi rami in surculos aliquot divaricantur, quibus insidẽt flores multi simul juncti, odori, pulcherrimè rubentes, qualis ferè colore Rosæ incarnatæ conspiciuntur, aut albi, divisurâ quinquepartitâ Clematidis daphnoidis: singulisque divisionis partibus internè adnata quædam trisulca appendix, in medio apices quinque simul juncti albi, pilosi: floris verò longi veluti calycis imum extrinsecus obvallant foliola intensè rubentia; siliquæ marcidis floribus succedunt, quales Apocyni vel Asclepiadis sursum spectantes, contrario scilicet situ ei quem Lon. & Tragi figura demonstrat, papposo semine plenæ.

Flores aut rubentes, aut albi.

Siliquis Apocyni.

Rhododaphne Diosc.

Nerion quibusdam apud Diosc. Rhododaphne, aliis Rhododendron vocatum, frutex est notitiæ vulgaris, folia longiora [μακρότερα] crassioráque [ἢ παχύτερα] habens, quàm Amygdalus. *Lacunæ lectio non placet cum legit, folia Amygdalo longiora vidi, sed non latiora: præstat igitur legere; μακρότερα ἢ παχύτερα, ut habent alia exempl.*) florem ad Rosæ similitudinem conformatum: fructum [καρπόν. *Miror Diosc. dicere καρπὸν δὲ ὅμοιον ἀμυγδάλῳ. in quo enim consistat similitudo nondum mihi constat, & non siliquam, ut Sarrac.*] similem Amygdalæ, velut cornu [*ὡς κέρατα. ὡς κέρας legit Corn. seu potiùs ὡς κεράτιον*] & post aperturam plenum lanosâ naturâ, simili pappis Acanthinis [*ἀκανθίνοις ἄμμα vetusti codicis fidem legit Corn. Siquidem quod intra Nerij siliquam continetur semen, lanosis floccis albidis est implicitum, quales & ij sunt pappi qui in Acanthio visuntur. præstat ergo hæc lectio, improbaturque vulgaris, quæ ὑακινθίνοις habet*] Radicem acuminatam, longam, lignosam, atque gustanti salsuginosam. Hæc Dioscorides interprete meliori veteri codice. Rectè verò fructum intus lanâ quâdam refertum dixit, spinarum seu Carduorum pappis simili, quæ in quibusdam Dioscoridis exemplaribus falsò ὑακινθίνοις πάπποις similis esse legitur, cum Hyacinthus nullos prorsus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, id est spinarum, seu Carduorum pappis, ut meliores codices, & ipsa experientia testantur. Similitudo fructus Nerij cum Amygdalo intelligenda prorsus est, vel adhuc exiguâ siliquâ, & adolescente, vel ob corticis viriditatem, & crassitiem, alioquin haud rectè adulta siliqua, angustâ, oblonga, nullo subiecto duro & lignoso nucleo, lanuginosis tantùm villis farcta cum Amygdalo comparetur.

Lacunæ lectio suspecta.

Diosc. not.

Diosc. corri.

Diosc. restituitur.

Diosc. explicatur.

Rhododendros, inquit Plin. l. 24. c. 11. quia ne nomen quidem apud nos latium invenit, Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Idem l. 16. cap. 20. ait, Et quamvis herba dicatur Sabina, Rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis venit. Alij Nerion vocarunt, alij Rhododaphnen, sempiterno frondis honore, Rosæ similitudine, caulibus fruticosum: qui locus falsi suspectus est. Sunt qui legant Sabinè, hoc est lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, hunc que ejus loci sensu n esse ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cùm tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipso nomine quod Græcum est: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Planta verò est Lauri facie, non iniucunda spectatu, præsertim suis floribus ornata, quorum similitudine deceptus quondam L. Apuleius in Asinum mutatus, dum Rosas quæreret, quarum pastu in pristinam formam restitueretur, parum abfuit, quin imprudens eos devoraret. Verùm qui in plantarum Historia, & viribus cognoscendis diligentissimus fuerat, recordatus Nerij flores asinis venenum esse præsentaneum, statim labra substraxit, demissisque auribus abiit. Idem Lucianus sibi in asinum quoque transformato narrat accidisse. Sed Nerium ἀγριοδάφνην, id est Laurum silvestre n vocat, perniciosum asino & equo cibum, cùm asserant id comedentes e vestigio mori.

Rhododendron Plin.

Plin. illustratur.

Rosa Apulei.

Laurus silvestris Lucia.

Matth. (cui in prioribus com m. siliquæ malè pictæ sunt, tanquam fortè ab eo nondum visæ) Cam. ep. & hist. itémque h. & Lugd. Nerion sive Rhododaphne, sive Rhododendron, Oleandrum vulgi, flore rubescente & albo. Matth. It. cum mag. fig. Turn. (qui duas habet figuras frustra meo judicio) Fuch. & Ang. cui & Oleander in Candia, Oleandro & Neandro Italorum quorundam, flore albo & rubro, sive roseo. Lon. (qui figuram malam exhibet: siliquæ enim deorsum nutant) Nerion, Rhododaphne, Laurus rosea. Trag. cujus figuræ non benè appictæ siliquæ deorsum pendentes. uti etiam quondam in Fuchsiana) Nerion, qui idem Nerin Nicandro vocari ait. Lob. Adv. Nerion, Oleander, Laurus rosea, & Rhododendrum purpureum & album; Eid. Obs. Nerion; Item, Nerion albis floribus: Ic. Oleander, Laurus rosea: Et, Nerion floribus albis. Tab. hist. Nerion, (Rhododendron addit in Icon.) Item Nerion floribus albis. Ego cùm nullum discrimen noverim præter colorem, frustra ab his duas figuras poni existimo. Gesn. coll. Rhododaphne vera.

Matth. icon imaginaria.

Turn. not.

Lon. icon mala.

Icon Tragi mala.

Nerii Nicandro.

Lob. not.

B. pin. Nerion 1. floribus rubescentibus: Nerion, Trag. Cord. in Diosc. Lob. Tab. flore rubro, Eyst. Nerium, Matth. Fuchs. Dod. gall. Gesn. h. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rhododendron. Bellon. Gesn. h. Dod. Rhododaphne, Gesn. h. Cæs. Eid. B. Nerion 2. floribus albis; Nerion candidis floribus in montis Idæ convallibus Bellon. Nerium sive Rhododendron flore albo, Eyst.

Synon. C. B.

Νήριον, ῥοδοδάφνη, ῥοδόδενδρον Græcis dicitur: Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum, Offic. & Barbaris Oleander, Ger. Olander/ Unholdenkraut/ Rosenblümlein & Lorberrosen: Belg. Oleanderboom: Gall. *Oleandre, Rosage, ou Rosagine*: It. *Rosa Laura & Oleandro*: Hisp. *Adelfa*, sive *Eloendro*: Ang. Olander: potest etiam vocari (inquit Tur.) Rose tree/ aut Baye Rose tree. Ast Nimphæ fortassis Nereides nomen dederant. apertiùs alij Rhododendrum, quasi Arboream Rosam; vel Rhododaphnen, i.e. Lauream Rosam, vocitarunt. Rhododaphnem (inquit Fuchs.) Græci dixerunt à Rosæ floribus & Lauri foliis, quæ fruticis hujus præcipuæ sunt notæ. Nec refert quòd Dioscorides Amygdalæ foliis ejus folia comparaverit: Lauro enim & Amygdalæ non dissimilis magnoperè foliorum figura est. Fecit idem Rosæ flos & arbor, ut eadem gens Rhododendrum nominaverit.

Nomina linguar.

Nerij etym.

Rhododend.

Arborea rosa.

Rhododaphne.

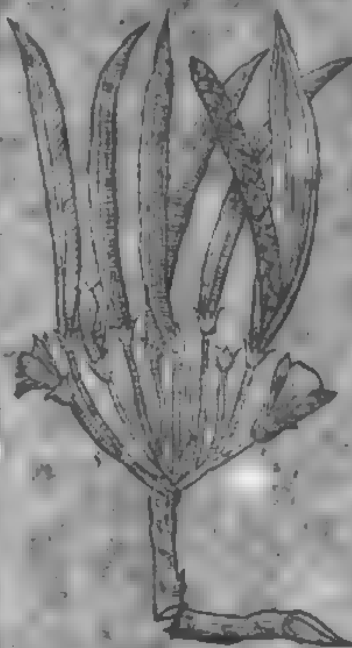
Nasci in hortis arborum [ἐν παραδείσοις] & maritimis locis, & juxta flumina, author est Dioscorides: scatere Nerio silvas in Ponto, quod propagine & semine seritur, prodidit Plinius. Vidit primum Matthiolu:

Locus.

thiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Utrumque (inquit Anguill.) in insula Candia abundat, sponte proveniens, apud flumina, ibique vocatur [illegible]: In Italia notissimæ sunt, ut Venetiis in hortis. Circa Tripolim in Syria, (ubi incolæ vocant Desle) Nerium spontaneum observavit Rauwolff. Passim ad aquarum fluenta reperiri scribit Cam. in Creta; nonnullis quoque Galliæ locis; item Genuæ, & in Hetruria propè Libornum. In montis Baldi parva insula Monachorum minorum D. Francisci abundanter provenire Nerium albis & rubris floribus ex saxis nudis propè aquam pullulans, testatur Pona. Copiosissimè provenit in tractu maritimo alpino & montoso Liguris, inter Niceam & Genuam, cum siliquis, ait Lugdunensis. Quo autem mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis Fuchsio constitit: neque enim vel flores, vel fructus ejus ipsi videre contigit. Hinc est quod etiam pictura quam exhibet, iisdem careat. Monspelij vidi cum siliquis in Autumno, ubi abundat, & hyemem fert, & floret mense Maio & Iunio. Lugduni, ubi reponitur, Iulio & Augusto. Patavij cum siliquis Vere, ut in horto Bembi sub tecto mense Ianuario cum siliquis nondum maturis. Rhododendron, inquit Bellon. in nonnullis Cretæ insulis ad ædicularum trabes conficiendas aptum est, cum aliqui parvum sit.

Vires ex Diosc. Dioscorides tradit Nerij flores & folia mulis, asinis, canibus, & quadrupedum plurimis venena esse, hominibus verò contra serpentium morsus conferre, è vino pota, eoque magis ruta addita. Imbecilles etiam animantes, ut pecus & capras, si aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium jumentis, caprisque & ovibus venenum est. Item homini contra serpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Mirum: folia Nerij quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, rutâ additâ, è vino pota. Pecus etiam & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita scribens: Nerion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solum hominibus, sed plerisq; etiam pecudibus est. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, quâ ratione Cantharides auctore Avicennâ, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à Scorpione ictis, alia denique lethalia medicamenta aliis venenis adversantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit: Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed revera Nerium intrò sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent [illegible] cum vino pota, videlicet flores & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui procul dubio videtur hæc ex Dioscoride trascripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cujus contra venenata animalia præcipuus est usus, flores Nerij recipiuntur, ceu medicamentum contra venena efficax. In hac verò apud Aetium, & Paulum compositione Esdræ, malè legimus flores Nerij, deinde, paulò post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sint, quàm flores Nerij: Interpretatio [illegible], quæ in margine notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere, sed non semper: accidere enim in quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cujus & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligant. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. [illegible] Cæterùm Bachanellus in suo consensu de cognosc. simpl. contrarius Dioscor. & Plinio eandem cum Cordo distinctionem adhibet. Ego quomodo conciliandus sit Gal. & Paulus cum Diosc. & Plinio, hæreo, si Matthioli ratiocinatio non recipitur. Dum porrò scribit Diosc. Nerion è vino potum, rutâ additâ hominibus contra morsus serpentium præsidium esse: *Tragus* Tragus eas facultates non ipsi Nerio, quin potius Rutæ attribuit. Sed si Nerium vim non habet resistendi serpentium morsibus, sed tantùm ruta id efficit, frustra ad id probatur à Dioscoride: frustra etiam admiratur Plinius vim illam. Quicquid sit consultius omittendum usum internum medicamenti dubij, ne in jactura vasis artem figulinam faciamus.

NERII FACIE ARBOR.

Descr. NErij facie arbori propendent siliquæ de ramis & surculis, Sambuci palustris, medullosis, pallidis, pullis, nodosis, sesquipalmum & pedem longis vaginis, coriaceis, uno colissu septenis aut novenis, singulis gracilem Lampetram effigiantibus: intus farciuntur pelliculis cepaceis & tomentosis, adeò exuvium serpentis ementientibus, & quiddam cadaveruli anguini simile involuentibus, ut pueris horrori sit & illudat: consimili florum exortu oblongi exeunt caliculi, herbæ Sanctæ, aut Strammoniæ.

Lob. adv. & ic. Nerij facie arbor, ut & Lugd. apud quem tamen titulus transpositus est incuria typographi. Est enim Palmaceæ pinnatæ spinosæ adscriptus, de qua egi lib. 1. ad finem. Tab. Nerio similis arbor: sic & B. pin. cui etiam Nerion 3.

NERII SILIQVÆ EFFIGIE, Kayr Baka.

TEres, instarque minimi digiti crassitudinem erat fructus, qui integer, sex unciarum longitudinem superasse videbatur, immaturæ Nerij siliquæ formam quodammodo referens, denso cortice præditus, foris rugoso striatóque, & veluti innumeris tuberculis obsito, instar onagricæ pellis sive corij, è quo vaginas suis cultellis & acinacibus excipiendis tegunt Turcæ, nigro alioqui, nisi ea parte quæ pediculo proxima, illa enim rufa erat: an semina contineret mihi (inquit Clus. exot. l. 3. c. 19.) incompertum, sed pulpam admodum duram, & quæ vix cultelli interventu eximi posset, in eo observabam, quæ subacidi saporis grati. Illum fructum ostendebat Theodoricus Clutius, Lugduni Batavorum. Similem

posi ga

postea à Bernardo paludano accipiebam, quem dum per longitudinem secare vellem, vt quid côtineret obseruarem, corrumpebam, quum adeò solidus esset, ut frangeretur citiùs & in partes dissiliret, q̃ scissuram admitteret: in confracti tamen particulis, lanuginem quandam observabam, illi nô valdè dissimile, quæ in Nerij siliquis côspicitur. Similem etiam Amstelredami videbam: cùm Abdala Guzarate orsûdus, illâ navigatione, ut dixi advectus, Kayé baka appellari aiebat, atque, dum recens est, edulem esse affirmabat. C.B.pin. Nerion 4. sive Fructus Nerij siliquæ figura.

Nom.

VITIS ALBA SIVE BRYONIA CAP. XX.

Descr.

Brachialem interdum crassitudinem radix a dipiscitur, alba, exsiccata similis Mechoacanæ circulos enim habet, verùm differt quòd sit fungosa, sapore acri, amaro & virosô; unde flagella exeunt tenera, striata, subhirsuta, quæ longè latèq; clavicularum sua beneficio se spargunt & proxima quæque scandunt: folia hederacea, angulosa, hirsuta, incana, viridantia, aut atris rididis discurrentibus undulata ut in Cretica quam vocant recentiores; ex foliorum alis flores simul aliquot juncti, è quinque foliis compositi exeunt, colore albido in herbaceum languente, quibus succedunt acini sambucinis pares, per maturitatem rubri succo croceo, nauseoso, granulisque turgentes.

Folia hederacea.

Vitis alba Diosc.

Vulgarem porrò Bryoniam esse veram Dioscoridis Vitem albam patet ex multis notis, quas ei Dioscorides assignat, tam aptè cohærentibus, ut qui per campos spatiaretur, illam primo occursu facilè cognosceret. immò & Dioscoridi gratiam habere deberet, quippe qui effodiendæ radicis tam vastæ laborem nobis eripuerit. nam qui cognoscere solùm hanc plantam affectat, ut cùm opus sit, usui adaptet, satis superque esse possint notæ à foliis, à viticulis, à pampinis, à fructibus, à nascendi, & crescendi modo, aliisq; quibusdam: qui verò ad medendum eam accipere intendat, poterit radicem (si hac uti volet) effodere. nam multis pollere remediis hanc, vel ipse Dioscorides docet. Quia autem eos qui vulgarem Bryoniam non esse veram Dioscoridis Vitem albam argumentantur ex hoc, quòd notatu dignam notam non apposuerit, nempe radicem, quam ob nimiam magnitudinem non reliquisset, si vera esset, stultos esse dicit Marantha, placet veterum de Bryonia hic subscribere historiam, quo veritas magis elucescat.

Hippocrates passim, præsertim m.m. voce [illegible] utitur, quam Gal. in exegesi apud eundem Bryoniam albam [illegible] exponit, & rectè meo judicio, sed [illegible] quidam vitiosè legunt. Vitis albæ [illegible] quam aliqui [illegible], alij [illegible], alij [illegible], alij [illegible], alij [illegible], alij [illegible], [illegible], aut [illegible], referente Dioscoride, nominarunt, sarmenta, folia, & tortiles pampini [illegible] (fortè [illegible] Sarrac.) [illegible] sativæ Viti similia sunt, sed omnia hirsutiora. Vicinis verò fruticibus implicat sese, illos suis claviculis amplectens: fructum autem habet racemosum, fulvum [rubentem Co.] quo quidem coria depilantur. Quod autem Diosc. in hac sua descriptione, radicis, ut aliàs facere solet, & paulò post in Vite nigra facit, non meminerit, suspicatur Cornarius radicis vocem in Diosc. elapsam esse, & quidem ante verba [illegible], ut è radice exeuntes asparagos accipiamus. Notandum porrò, nomina supra dicta in Dioscor. lectione retinere quosdam, ut Hermol. Corn. Sarrac. & alios: quosdam verò rejicere, ut Ruellium, Cæsalpinum, & nonnullos alios. Non autem esse rejicienda patet ex Theophrasto, qui inter suffrutices Bryoniam hanc Melothrum vocat, ei fructum Smilaci similem assignans.

Hipp. Vitis alba Diosc. Diosc. lectio dubia. Tever mulcarum. Melothrum Theophr.

Plinius quoq; de Vite alba scribens, ait à Græcis Ampeloleucen, ab aliis Ophiostaphylon, aliis Melothro, aliis Psilothrum, aliis Archezostin, aliis Cedrostin, aliis Madon appellari; hujus sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandere: folia spinosa ad magnitudinem Ederæ, dividi ut Vitium; radicem albam, grandem, Raphano similem initio; ex ea caules Asparagi similitudine exire; semen in uvæ raris acinis dependere succo rubente, postea Croci [Crocino legit exemplar Cornarij] Novisse id, qui coria perficiant, illo enim uti eos.

Plin. de Vite alba. Radix Raphani.

Apuleius cap. 65. non contentus recitatis nominibus, plura adscribit: Græci, inquit, Brioniam, Chelidonium, & Melothron, & Archezostin sive Apiastellum; Itali Vvam taminiam, Vitem albam, Agrifolium, Dentarium; Ægyptij Thidona, Dardiadona; Syri Hugadessi, Dinuprila: Daci Docklea appellavêre. Herba uirgultis atque foliis & corymbis ut vinifera Vitis, sed omnibus hirtis, quæ se colligat vicinis fruticibus, fructu sive semine botruoso, longo, raro, fulvo, quo etiam tergora depilantur, thyrsos emittens primâ informatione è radice quæ sunt asparagis similes. Humelbergio Bryonia hæc est quæ alio nomine Ampeloleuce, i. e. Vitis alba vocatur; Teutonicè Schmerteurtz. Est autem græca appellatio Brionia, sic dicta, à verbo [illegible] quod est extollo & exalto, eo quòd in propinquos frutices scandens se extollat. Chelidonium dictum videtur a similitudine quadam foliorum, quæ similiter quadantenus incisuris dividuntur. Melothron appellari videtur à colorum concinnatione. Nam Græci [illegible] vocant [illegible] & [illegible] i.e. colorum infectiones & concinnationes: quod coriis fortè ex Bryoniæ albæ fructu accedebat. Archezostis dicitur quasi princeps cingulum [illegible] enim græcè, latinè cingulum est, [illegible] princeps. Sic appellatum quod inter alia principaliter propinquos frutices cingens, & implorando comprehendat. Apiastellum inter græcas appellationes ab Apuleio enumeratum, nominis sui (modo non sit corrupta dictio, quod ambigimus, nam latinam potius, quam græcam formam

Apuleius de Bryonia. Fructus botruosus. Vitis alba. Bryonia unde dicta. Chelidonium. Melothron. Archezostis. Apiastellum.

mam habere videtur & causam, ab herba, quæ Græcis Apios, montana, aut agrestis Raphanus dicitur, de qua suo capite Dioscorides agit, idque quoniam radix Raphano similis est initio, alba & grandis, ut ait. Sed nos longè aliud censemus, utpote, dictionem esse corruptam ex ea, quæ est Ophiostaphylon, quod latinè interpretatur uva anguina, cuius nominis ratio & causa est, quòd in sepibus, ubi & angues plerumque latent, vitigineo folio & acinoso fructu nascitur. Vuæ tamineæ appellatio Bryoniæ accessit ex pediculari pituitariaque vocata herba, quam Greci Staphida agrian vocat, & propriè à Romanis Vva taminea appellatur, licèt Plinius cōtra Cellum Vuam tamineam aliam dicat esse à Staphide agria. Cæterùm, suspicamur nos hoc loco non Vvam tamineam, sed anguinam potiùs esse legendum, ut respondeat græcæ appellationi, quæ est Ophiostaphyle, & Vva anguina latinè interpretatur, de qua dictum est in dictione priore Apiastellum. A radicis colore candido, & à viticulis, foliis, claviculisq; viniferæ Viti similibus, & fructu racemoso, dicta est Vitis alba. Dentaria dicta videtur, quòd quemadmodum reliqua ossa fracta, sic etiam dentes imposita extrahat. Quidam (addit Hermol.) Psilothrum dicunt quia pelles confici huius acinis quemadmodum & Labruscæ possint. Vulgus teste Ruellio, quod per dumos serpat, Colubrinam vocat. Alij apud Cornarium ob fructum eius fulvum Cerasa Diaboli (Teuffels kirsen) appellant.

Ophiostaphylon. Vva anguina.

Vva taminea.

Vitis alba. Dentaria.

Colubrina. Cerasa diaboli.

Quotquot rei herbariæ, inquit Tragus, extant scriptores Bryoniam hanc ad Vitem referunt albam Dioscoridis excepto Brunfelsio, qui in Onomastico suo Vitem nigram Dioscoridis, veram esse Bryoniam perhibet. Huic astipulatur & Simon Ianuensis aitque Fesiresin, h.e. Bryoniam esse nigram, & non albam Vitem. Diversum sentiunt & Avicenna & Mesues, nec non Iacobus Manlius, cui dicit Fesire Vitem esse albam, ac alias vocari, Alphesera, Albazarasin, Hezenaren, & Tarotus. In Mattheo Sylvatico Fescera & Viticella, Germ. Wildrüben/ h. e. Rapum silvestre; Wilden Zitwen/ zedoaria sylv. Hundskürbs/ cucumis caninus; & Teuffelskirsen/ Cacodæmonis Cerasum. In Thesauro pauperum, quod Dodon. addit, Rorastrum appellatur.

Vitis nigra Brunfelsio.

Fesiresin.

Bryoniam hanc ob radicis candorem albam, easdémque propter acinorum ruborem, rubram cognominare, non absurdum esse perhibet Cordus in hist. ubi eam differre à nigra scribit quòd acinos rubentes habeat, & radicem tàm foris, quàm intus candidiorem; quòd succum nigræ radix habeat paulò viscosiorem, cum quidem careat hæc cum illa qualitatum, sed efficaciorum. Viticellam [*Balsaminam*] eandem facit cum Bryonia Eur. Cordus contra vulgares herbarios, qui eas meritò separant. Confundit Cornarius duas admodum diversas plantas, figurâ & temperamento, dum dicit, Vitē albam, Labruscam, calidam esse & humidam 2. gradu. Galenus enim 1. de comp. pharm. sec. loc. *ἀμπέλου λευκῆς* & *βρυωνίας* separatim, tanquam diversa commemorat: nec malè Sarraceni judicio, quandoquidem ipsemet rursus 6. simpl. Vitem nigram propriè *βρυωνίαν* vocari scribat quod ipsum Plin. lib. 23. c. 1. admoneat.

Bryonia alba sive rubra. Diff. Bryoniæ albæ & nigræ. Cordi.

Viticella Eur. Cord. error eius. idem. Error Cornarij. Labrusca.

Galeno, Marcello. Matth. Ryffio (qui autor est Gallis Ignem ardentem, *du feu ardant*, dici) Trag. Lugd. Tab. Cam. ep. & hist. Lob. Gesn. h. Bryonia.

Synon. Ignis ardens. Bryonia. Bryonia alba.

Cord. hist. Lonic. Dod. Thal. Bryonia alba. Diosc. Plin. Ruell. Corn. Fuchs. Matth. Ang. Lac. Cord. in Diosc. Lob. Cast. Lug. Turn. Cam. ep. Schw. Vitis alba, sylvestris. Diosc. Galen. Hermol. cui & Bryonias Columellæ Ampeloleuce. Matth. Vitis alba esse. Bryonia herbar. vulgò mulierculam Cucurbita sylvestris: Cam. h. Bryonia baccis rubris. Demet. Const. Agriostaphis alba. P. phy. & apud Matt.

Vitis alba ampeloleuce. Cucurbita sylv.

Bryonia 1. sive alba baccis rubris, seu Vitis alba Dioscoridis: Eid. pin. Bryonia aspera sive alba baccis rubris. Schvv. Bryoniam [illegible] Diosc.) confundit cum Bryonia baccis nigricantibus, quam tum albam cognominat, si errat ore. Alphons. Moresch. Vitis sylv. vel Bryonia sylvestris.

Bryon. baccis rubris.

Vitis Gel. Bryon sylv.

Cæterùm communiter Vitis alba ab officin. & Herb. Bryonia nominatur, quam Græci *ἄμπελον λευκὴν, βρυωνίαν* descripserunt, Maurit. Fesire, Alsesire, Fessera, seu Alsescera, Nezargiesan seu Nezarchasen; Germ. Stickwurtz/ Gichtwurtz/ Zaunrüben/ Gichtrüben/ Hundsrüben/ & Cord. in Diosc. Hundskürbs/ Scheisswurtz/ Rasswurtzel/ Römischrüben/ Wilder Zitwen/ & Teuffelskirsen: Weysswenrab/ Lon. Belg. Bryonie: Gall. *Coleuure, Colubrine, ou Feu ardant* uti dictum: Ital. *Vite bianca, Brionia*, & quod non placet *Zucca salvatica*: Hisp. *Nenxa* & *Anorca*: Angl. Bryonie/ Wilde wyne & Wilde Hoppes. Hung. Fejér tök. h. e. Tetica Cucurbita. Ioh. Pesed.

Nomina in linguis variis.

Quod poterat à legentibus in hujus Bryoniæ historia desiderari quos scilicet natales habeat, & quibus locis invenienda sit, id Columella Romanus scriptor in carmine suo explevit, dicens:

Locus & Tempus.

Quaque uvas audax imitatur Nysia vites:
Nec metuit sentes: nam vepribus improba surgens
Achradas indomitásque Bryonias alliget ulmus.

Bacchi vitibus similem & in sepibus spinas & aculeatos frutices alligantem describens: quæ tota ferè est candidæ in hoc scriptore Bryoniæ historia. Monuit illud obiter etiam Romanus ille auctor consuevisse veteres ob quotidianum & multiplicem ejus ad vitæ medi usum: Silvestrem aliquin stirpem in hortis conserere ne cogerentur incultis locis & inter sepes quærere, quod non in hortis tamen utile esset: sed in sanitatis usu simplex & sale servatum etiam placeret. Plurimam nasci tradit Cordus in VVittembergēsi Suevia atque Romana provincia. Multis in Belgicis locis reperitur. Floret Æstate, Autumno fructum producit. Montbelgardi provenit propè urbem variis in locis, propè Adincourt, inter Vergencourt & Dampiere propè fontem. Monspelij, Patavij, Genevæ, Potet Maio; Basileæ propè S. Iacobum & extra portam S. Albani Iunio, & Iulio.

Bryoniæ radicem foris cineritiam, intus albam/ antem, amplam, consummatam Veris initio colligit Sylvius.

Delectus. Collectionis tempus.

Vires & usus.

Hippocrates variis in locis Bryoniæ albæ [*τῆς λευκῆς ἀμπέλου*] radicem ad uteri morbos, ejusdémque ulceratera & inflammationem commendat. Hunc sequitur Ruland. cent. 1. cur. 99. in matricis dolore, motu & præfocatione. Ioh. Liebaut ad fluorem uterinum album accipit Bryoniæ radicem [*coleuuree*] recentem, excavat & replet oleo Liliorum, reponit loco calido, per diem & noctem, donec totum oleum absorbeatur, exprimit, colat, & calidè in uterum injicit. Diosc. Vitis albæ asparagi primâ germinatione prodeuntes eduntur cocti urinam & alvum moventes. Vim habent & fructus, & radix atrem. Vnde in Chironiis, & gangrænicis, & phagedænicis, & putridis tibiarum ulceribus, cum sale imposita [*ἀποσκέπει* ...] faciunt. Radix autem extergit ac erugat. Maculas item solares, vates, lentigines, cicatrices nigras, cum Ervo & terra Chia, & Fœnograeco depurgat. Eadem cocta cum oleo donec flaccida fiat, ad eadem facit. Tollit & sugillata, & pterygia in digitis contrahit. At [*πρὸς σάρκα*] imposita cum vino, inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Educit & ossa, trita imposita: & erodentibus medicamētis commodè ammiscetur. Bibitur eadem ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie per annum. Prodest & syderatis & vertiginosis, similiter accepta.

Morbi uterini.

Asparagi cauliculorum usus. Vim diuret. Diosc.

Vlcera putrida.

Macula.

Sugillata.

Inflammatio. Abscessus.

Comitialis morbus.

Verùm

Verùm duarum drachmarum pondere pota, commorsis à vipera auxiliatur, & fœtus enecat. Aliquando verò mentem turbat aliquantulum. Et urinas movet pota. Apposita verò utero, fœtus & secundas trahit. Sed & eclegma ex ipsa cum melle datur his qui suffocantur, difficulter spirantibus, tussientibus, latus dolentibus, ruptis & vulsis. Splenem liquat trium obolorum pondere, cum aceto ad dies 30. pota. Imponitur etiam commodè cum fico ad eadem. Decoquitur ad insessus, ut quæ uterum purgat, & abortum procurat. Succus è radice colligitur Vere. Bibitur hic cum aqua mulsa ad eadem, ducens & pituitam. Fructus facit ad scabiem & lepram, cum illitus, tum impositus. Attrahit lac succus ipsius fructûs [*κωπὸς vetus codex, Lat.*] cum tritico cocto absorptus. Hæc Dioscorides. Ex quibus illud quod scribit attrahere lac, intelligimus purgando, sive retrahendo à mamillis, non autem abundantiam lactis facere ut Plinius tradit. Qui enim faceret lac virosa & maligna hæc planta, nisi per accidens repurgando malè affectas morbidave nutrices? Asparagorum Bryoniæ usum contra Diosc. Plinium & Galenum in cibis non probamus nisi assumatur loco medicamenti & ad evacuationem alvi, quæ fortè moderatior si subsequatur, nō propterea dixerimus cū Galeno fœtidam hanc plantā edulium stomacho acceptum: quod etiam non placuit Dodonæo, ut postea dicetur. Cæterùm, Plinij verba hæc sunt. Caules Asparagi similitudine decocti in cibo alvum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarúmque tædio cum sale illinuntur. Novêre seminis succum qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie varósque & lentigines, & sugillata emendat & cicatrices. Eadémque præstat decocta in oleo. Decoctæ datur [*præstat in oleo decocta: Datur &c. Corn.*] & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto sensus purgat [*turbat censet legendum Corn. ut habet Diosc.*] Illa vis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita. Herba Brionia, inquit Apuleius, in cibo data lienosis, per urinam lienem digerit & emendat. Hæc herba tam laudabilis est, ut in theriaces etiam compositiones mittatur. Item si in capite, vel in cinctu eam tecum portaveris, nulla mala te cōtingent. Ampeli leuces, autore Galeno 6. simpl. prima quidem germina ab omnibus pro more edi Vere solent, utpote edulium stomacho, propter adstrictionem acceptum: sed & subamara sunt & modicè acrem adstrictionem possident: quare & urinam modicè cient. At radix & abstergentem & desiccantem vim habet, & moderatè [*σύμμετρος ubique legitur. sed necesse sit ἄμετρος*] calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus imposita: & psoram & lepram sanat. Porrò fructus ejus racemi speciem præ se ferens, iis qui coria deplant, est utilis. Scribit Dod. facultate Bryoniam albam omnibus suis partibus calidam & siccam esse tertium præsertim caloris gradum excedentem, cum expurgandi vi potentissima, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed & aquosos humores educat: Galenum notat in eo quòd ab omnibus pro more per Ver edi, eduliumq; esse stomacho propter adstrictionem gratum dicat: de Vitis silvestris sive Tami asparagis, sed nequaquam de hujus Bryoniæ germinibus veritatem habere asserit: albæ enim Bryoniæ asparagos, sive prima germina nequaquam adstringere, sed alvum vehementiùs commovere, stomachóque gravem molestiam inferre: Dioscoridem quoque scribentem corrigit, *radicis succum Vere exprimi, bibique cum aqua mulsa, pituitamque ducere*: ducere autem addit, non modo succum, sed & radicis decoctū, pituitam, bilem flavam, ac serosos aquososque humores, & quidem validissimè, unàque ventriculum ita sæpenumero perturbare, ut & eosdem vomitione reddi procuret. conferre ejusmodi vehementem purgationem hydropicis posse, & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent: sed tamen epilepticis non quotidie, ut Dioscorides monet, exhibendas: subinde etenim dedisse satis fore molestiam: validū enim esse remedium, violenter purgans, & naturę vim inferens. Plinium denique taxat, qui lactis abundantiam facere scribit: videri enim magis lactis generationi adversari, quòd acris sit, & eo vellera ac coria, teste Diosc. depilentur. Præter quæ omnia hæc addit Mesues: Ex succo Bryoniæ, melle & vino ana, fit potio ad strumas experta, & emplastrum ex ipsius radice & melle, easdem delet. Ex Bryonia medicamentum à Democrito compositum apertè efficax ad epilepsiam, paralysin, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum inde utrinque nervorum, accipit radicis Bryoniæ mundatæ & tritæ ℔.ß. sapæ uvarum passarum ℔.iiij. squillæ assatæ, strobylorum purgatorum añ.℥.j.ß. nucis moschatæ, Cardamomi, Macis, Zingiberis añ. ʒ.ij. Caryophyllorum, Piperis longi, Stœchados añ.ʒ.j.ß. Seselios, Salis gemmæ, Gallitæ añ.℥.j. spicæ ʒ.ß. Agarici ʒ.iij. Datur post sex menses à ʒ.ij. ad ʒ.v. Idem accipit succi Bryoniæ ℥.v. Aceti scillini ℔.j. aquæ coctionis Origani, Hyssopi sicci, Lybistici, Seselios, Cardamomi, Stœchados añ.ʒ.j. Sapæ uvarum passarum ℔.ß. Mellis ℔.ij. facitque syrupum idem pollentem, quod prior compositio, si detur unciis duabus. Ex succo ejusdem & sapa uvarum passarum eclegma ad tussim & asthma efficax filius Zezar cōponit. datur autem radix Bryoniæ ab aureo uno ad aureos duos: succus autem à ℥.j. ad ʒ.ij. Quendam epilepsiā curatum esse tribus septimanis, solummodo purgando se succo Bryoniæ depurato, addito pauco sacchara legitur apud Arnold. de Villanova. Magni fit à quibusdam radix ad arthritidem, quam sectam macerant in aqua Vitæ deinde distillant, lintea madefacta in aqua calida imponunt parti dolenti. Bayrus, radicē terit, & circa collum ligat, ac sic epilepsiā tollit, & spasmū sanat. Idem fructu fricato pilos removet. Neutram Bryoniam esse in usu ad purgandum asserit Fallopius, sed solùm cùm lenienda alvus fit, inunctionem ex oleo radicis Bryoniæ convenire. Sed q̃ vera scribat, patet ex hactenus dictis. Ei præterea refragatur Mesues, qui Vitim albā inter sua medicamenta dejectoria reposuit, & de ea hæc ad sēsum scripsit. Vitis silvestris, quòd hausta, quemadmodum & Dracunculus vētriculo, & jecinori noxam inferat, danda non est, nisi aromatum pulvere permista, aut addito mastiche, Cydoniis malis, aut aliis adstringentibus, roborantibusq; medicamētis. Succus è contrita radice expressus pituitā ejicit, urinā remorantē trahit, & cerebrū mundat, quinetiam pectus, & nervos à pituitosis, putridisq; excremētis liberat, viscerū obstructiones aperit, renes à calculis expedit, subvertit itē vertiginosis, comitialibusque. Præstat opem mirificè tussientibus: & induratos tumores resolvit, præsertim lienis, si cum vino & ficubus tusa radix illinatur. Mēstrua elicit, & universum purgat uterum, atq; etiam fœtum expellit, si in ejus decocto insideant fœminæ. Succus fabarum, aut cicerum farina exceptus, maculas in facie, & vulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excavatis ejus radicibus immissum, cineribusque incoctum, sugillata delet. Præterea mulieres

Margin notes: Plin. not. — Asparagorum usus an salubris. — Plin. — Gangræna. — Lepra. — Vitia cutis. — Vertigo. — Apuleius. — Amuletum. — Radicis vis. — Psora. — Fructus ad coria. — Temper. Dod. — Purgatio. — Radix purgat. — Ventriculo valde nocet. — Hydrops. — Diosc. not. — Plin. reprehe. — Lactis generationi contraria. — Struma. — Affectus cerebri frigidi. — Asthma. — Dosis Bryoniæ Mes. — Epilepsiæ cura. — Arthritis. — Amuletum Psic. — Fallopius refutatur à Mesue. — Noxa correctio. — Succus radicis purgat. — Calculus renum. — Tussis. — Uterum purgat.

Vteri ſtrangulatus. vulvæ ſtrangulationibus obnoxias mirum in modum juvat, adeò ut eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem novi (inquit Matth.) mulierem quotidie ferè per plures annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo Vitis albæ radicis uncia efferbuiſſet dormitum itura ſemel in hebdomada, cùm hac medicinâ per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo convaluit. *Empyrici cuiuſdam phantaſia, & Porta.* Cæterùm non placet ad dyſenteriam decoctum Bryoniæ, cujuſdam Empirici, cum Thymbra aromatica potum. Multò minùs arridet phantaſia Portę phyt. l.5. c.17. dicentis, Bryoniæ ex pallido albeſcentes flores habens, pituitã emendat: Item, radix ejuſdem lacteſcens oſtendit cauliculos cum tritico coctos, potóſque, lactis abundantiam facere. *Succi colligendi ratio.* Retulit Io. Stoffelius, radicem Bryoniæ ſiquis ſummâ tellure reſecuerit, partem verò reliquam terræ inhærentem excavaverit, amputatámque partem ſuperiorem, tanquam operculum rurſum impoſuerit (cavendo ne quid pulveris ſordiùmque terreſtriũ in cavũ incidat) poſtero die detegendo cavũ illud ſucco quodam lacteo plenũ, etiam ad tertium uſque diem reperiri. *Vires & doſis.* Hujus ſucci cochlear unum propinatum, clementer per inferiora, fœliciterque purgare quemlibet hominem. Agyrtæ nonnulli mira quędam monſtra ex hac radice effingunt, quæ cùm aliquot dies ſiccæ arenæ mandaverint, pro *Mandragora adulterium.* Mandragoris poſtea diſtrahunt; alij immaniter per illam homines purgant, Tragus.

BRYONIA ALBA MACVLATA.

Deſcr. E Semine miſſo à D. Iacobo Zvvingero pro Bryonia Cretica provenit mihi planta Montbelgardi in horto E.C. radice magnâ, albâ; viticulis, foliis (in quibus tamen ſunt maculæ albæ) & floribus ac uvis ſimilis vulgari jam deſcriptæ. *C.B deſcr.* De hac frater C.Bauh. Radice eſt longâ, altè deſcendente (amplâ, Rapæ modò, dixerat apud Matth.) ſed ad vulgaris magnitudinem non accedente, fuſco cortice tectâ (quæ foriſecus cum vulgari convenit, verùm intrinſecus candida, nec circularibus lineis prædita) ex qua longa & tenuia ſarmenta prodeunt, quæ ambiunt folia aſpera (qualis & tota planta) ad ſimilitudinem Vitium, aut Bryoniæ vulgaris diviſa, ſed minora, viridia, albis ſtriis per medium diſcurrentibus, vel maculis albis notata, quibus capreoli ut in Vite adduntur. *Synon.* Flores habet pallidos, quinquefolios, ſtriatos, vulgaris Bryoniæ floribus majores, ex longis pediculis propendentes: cuilibet flori, fructus ſuccedit ſemicircularis, supernè in partes duas diviſus, viridis primùm, at per maturitatem ruber, (qui vulgaris fructui major eſt, aliquando unicus, aliquando plurimus, ex longo pediculo dependens, aiebat apud Matth.) ſemina duo continens, quare dicoccos appellari poteſt. Hæc ille, cui dicitur in phyt. & apud Matth. Bryonia 3. ſive maculata, à vulgari differens, quòd minor ſit, & folia per medium albis ſtriis notentur: In prod. Bryonia 1. In pin. 3. Cretica maculata: Bryonia dicoccos, frequentiſſimè in Creta proveniens, elegans, & ab aliis alibi natis differens: Bryonia Cretica, Ponæ Italicos.

VITIS SIVE BRYONIA NIGRIS baccis. CAP. XXI.

Deſcr. QVamvis videatur Bryonia nigris baccis poſſe paucis verbis tradi, nihilominus tamen cùm libuerit Cordo particulatim eam delineare, placet ejus diligentem deſcriptionem proponere. Bryonia quæ nigras fert baccas, ab una radice viticulas emittit plures, tenues, longas, & angulosas, foliis aſperis, ſcabris & formâ vitigineis ſimilibus veſtitas. Secus quæ ſinguli, longi, intortique exeunt capreoli, arbuſtorum virgas, & ſepium ſarmenta apprehendentes, quò facilius ipſæ viticulæ, alioquin infirmæ, ſepes ſcandant, quas ubi aſcenderint in omnes partes reptantes ſe expandunt. Flores à Veris exitu, uſque poſt medium Æſtatis fert parvos, foliaceos, colore pallidos, pauca intus ſtamina habentes, quibus ſingulæ ſuccedunt baccæ, ſeu acini, mediocris Piſi quantitate, *Bacca Piſi quantitate.* formâ rotundæ, colore primùm virides, in maturitate verò nigræ, & in exiguos racemos congeſtæ, tactu molles, intúſque lubrico & glutinoſo ſucco plenæ, quibus quina ſenave ſemina continentur, cannabis colore & quantitate, *Semina cannabis.* ſed modicè acuminata, in latitudinem compreſſa, & candidum nucleum intra ſe claudentia. Radice nititur perenni, ſecundùm ætatem grandi carnoſaque, longitudine plerumq; cubitum excedente, craſſitudine brachij aut tibiæ, longo Rapo aut Raphano ſimili, *Radix Rapo ſimilis.* capite multis ceu verrucis tuberoſo, in profundo in duas vel tres partes diſtracta, colore foris in candido cineracea, intus autem candida, aut Buxi modo pallida, quæ guſtu amara & ſubacris eſt, *Guſtus.* cum aſtrictione non pauca & aliqua nauſeoſa qualitate abundat. Eadem lubrico & glutinoſo ſucco & gravem odorem ſpirat, baccæ ſive acini, radicem qualitatibus æmulantur, minùs tamen ſiccant. Colligitur *Collectio. Uſus.* primo Vere mox prodituris aſparagis. Ex radice aqua, præſecto radicis capite, & excavata radice, quæ in cavum (ſingulis diebus matutino tempore tollenda) confluit, iſchiadis utilis. *Iſchias. Locus.* Naſcitur in ſepibus. Plurima in VVirtenbergenſi Suevia atque Rhenana provincia, in Heſſia, Saxonia, VVeſtphalia, Pomerania, Marchia, VVirtenbergenſi Electoratu & Miſnia abundat. Lectores conſiderent an Cordi Bryonia hæc nigra quæ formâ foliorum non differt ab alba, eadem ſit quæ veterum ut Dioſc. Plinij & Galeni, quorum verba ſubjicimus.

Vitis nigra Dioſc. Nigra Vitis, inquit Dioſcorides, quam aliqui Bryoniam nigram, alij Chironiam Vitem nominant, folia fert Hederæ, ad Smilacis folia propiùs accedentia, ſed majora; caules etiam huic ſimiles; ac ipſa quoque vicinas arbores capreolis ſuis amplectitur, fructus racematim cohæret, qui inter principia viret, at poſt maturitatem nigricat; radix foris nigra, intus buxeo colore. *Vires. Uſus. Vrina. Menſes. Vertigo.* Hujus etiam cauliculi qui primò germinum partu erumpunt, olerum modo in cibos recipiuntur. Vrinas porrò cient, menſes pelliunt, ac lienem minuunt, nec non & comitialibus, vertiginoſis, ac nervorum reſolutione tentatis proſunt. Radix iiſdem quibus albæ viribus pollet, eadémque præſtat, ſed inefficaciùs. Folia verò cum vino exulceratis jumentorum cervicibus efficaciter illinuntur, ac luxatis etiam ſimiliter imponuntur. *Luxati.* Nigram Vitem inter Dioſcoridis notha alij Bucranium, Romani Vvam taminiam, alij Batanutam, Bateonda alij, alij Betiſalcam, Daci Priadela, alij Peregrinum, Afri Lavothen vocant. *Dioſc. appellationes notha.*

Brionia nigra Plin. Bryonia nigra efficacior in eodem uſu [*cum alba, ad extrahendum oſſa infracta*] cum melle & thure, ita tradente Plinio: Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat. *Vires & uſus.* Ciet menſes & urinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, vulſis, ruptis. *Dolores lateris.* Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorũ. *Pterigia.* Ex vino ſecũdas fœminarũ appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatẽ ſeminis: qui illitus per ſe & cũ ervo, lætiore quodã colore & cutis teneritate mãgonizat corpora: ſerpẽtes fugat. *Mangonium.* Tũditur radix cũ pingui fico, erugaló; corp' ſi ſtatim bina ſtadia ambulet: alias urit, niſi frigidã abluatur. Iucun-

Iucundiùs hoc idem præstat nigra Vitis: quoniam alba pruritum affert. Est ergo & nigra, quam propriè Bryoniam vocant, alij Chironiam, alij Cynecanthen, aut Aproniam, similem priori, præterquàm colore. Hujus enim nigrum esse diximus. Asparagos ejus Diocles prætulit veris asparagis in cibo urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & harundinetis maximè nascitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore ossa infracta vel efficaciùs extrahit, quàm suprà dicta. Cæterùm eidem peculiare est, quòd jumentorum cervicibus unicè medetur. Aiunt si quis villam eâ cinxerit, fugere accipitres, tutásque fieri villaticas alites. Eadem in jumento homineque phlegma, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit, circumligata sanat.

Nomina. Chironia. Cynecanthe. Apronia. *Locus.*

Vitis nigra, quam Bryoniam propriè vocari scribit Galenus, supra dictæ ad omnia similis est, nisi quòd imbecillior. Quod autem non ausimus asserere hanc Cordi Bryoniam nigram [ἀμπελομέλαιναν, quam in Diosc. in quibusdam similem statuit cum Vite alba] eandem esse cum Vite nigra Diosc. Plinii & Galeni, facit potissimùm Dioscorides suâ diversâ descriptione in forma foliorum ab alba.

Bryonia propriè Galeno.

Bryoniam nigram inventu rariorem tradit Marcellus, ideóque cognitu difficiliorem: inventam tamen totam veterum scriptorum historiam confirmare. Sunt illi, inquit, per intervalla cum foliis dispositi racemi: & qui non ultra octo decémve acinos ostendunt: multo minore quàm in punicis magnitudine, & colore ante & post maturitatem, quo ab hoc describuntur. Quos tamen Diosc. hîc caules vocat: nos potiùs viticulas dixerimus: earum enim speciem magis, quàm caulium habent. Maturescunt acini ejus extrema æstate: & ubi minùs calet: umbrosisque locis Autumno. Nascitur & hæc, ut in alba diximus, in sepibus & inter fruteta propinquas stirpes ascendens & alligans. Minor hæc quàm alba est: nec tam latè ut illa viticulas suas spargit. Pares utriusque vires antiqui omnes esse tradiderunt: ideóque sine discrimine uti ceu alterutrâ jusserunt. Licétque id in Paulo Ægineta cognoscere, qui contra nigras cicatrices utriusque ope his verbis utitur; Nigras cicatrices delet Bryoniæ radicis albæ & nigræ in oleo decoctæ &c. De ejus appellationibus non est quod dicamus præter quam Chironiam vitem vocari potuisse: aut quòd Chiron Medicinæ & herbarum in Thessalia peritissimus ulceribus jumentorum & hominum ex ea primus remedium invenerit: aut quòd Chironiis ulceribus eâ veteres mederentur. Quod autem in Dioscoride legitur Vvam taminiam dici à Romanis, falsum est. Alia enim à Bryonia taminia Vva est: quemadmodum Latini antiquiores omnes docuerunt.

De Bryonia nigra Marcellus. *Tempus.* *Locus.* *Ægineta de Bryonia nigra.* *Chironia Vitis.*

Ampelon melænam, aliquos Aproniam vocare autor est Hermolaus. Hanc etiam Tannum sive Tamum quosdam putare, & vulgò Tamarum. Esse qui Tamnum quoque scribant, non Tamum, aut Tanum. Ruellius Vitem nigram vocat, recitans confusè Dioscoridis, Plinij & Hermolai verba, quem non nominat. Cæterùm credidit Fuchsius eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ Hetruriensibus vulgò Vitalba dicitur, ac à nobis Clematis latifolia inscribitur. Verùm hæc ejus opinio nobis cum Matthiolo, pace suâ, planè reprobãda videtur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo colore: non fert folia Hederæ majora, sed potiùs minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nullâ cum Vvis similitudine. Adde, quòd eadem suâ facultate exulcerat. Vitis verò nigra exulceratis boum cervicibus medetur, & luxatis ob adstringentem vim, quam habet, utilissimè imponitur. Vitem nigram Dioscoridis, temerè nimis Matth. herbariorum & officinarũ Sigillum B. Mariæ nuncupat.

Ampelos melæna. Tannus. Tamnus. *Ruell. not.* *Clematis latifolia. Fuchsii opinio reprobata.* *Luxata.* *Sigillum B. Mariæ.*

An Corn. in Diosc. Bryonia nigra, herbariis nota, fructûs & radicis colore ab alba tantùm differens: Matth. in Diosc. cum mag. fig. Bryonia fructu nigro, quem ait Dioscoridem non vidisse. Is autem Vitem nigram legitimam non exhibet, ut sequenti historia dicemus. Fallop. Bryoniam nigram ait Psilothron vocatam à Græcis, eò quòd usus ipsius attenuet pilos. Cam. h. & Hort. Lusit. Bryonia baccis nigris. Lugd. Vitis nigra quoad descriptionem, non verò quoad iconem, quæ est Vitis nigræ quorundam, de qua mox. Hanc eandem iconem eodem titulo retinet Lacuna, Cam. ep. & hist. Matth. germ. & Tab. Vitis nigra quoque dicitur Arnold. Gillen. Hort. Lus. & Ryffio absque icone, qui Fuchsium & alios falli scribit, qui nigram Vitem aliam esse plantam ab alba differentẽ arbitrentur, cùm eadem sit & colore in radice, quæ huic nigra, alteri alba, & fructu tantùm differant, quem alba Vitis rubrum, nigra verò nigrum proferat & in Norico agro copiosiss. cum alba proveniat, quamvis simul nascentes nusquam repererit. Dod. gall. Bryoniam nigram à nemine adhuc in Galliis cognitam esse testatur. In hist. eam paucis (ex Cordo ni fallor) describit. Bryoniæ nigræ radix aliquando ad nostras manus venit, ait Cæsalpinus, nautis eam pro victu circumferentibus: vocitant Panem Turcharum: est radix brachiali crassitudine amplior, sed brevis, carnosa, colore intùs subrubente, ut divisa in taleolas, farciminis speciem gerat. hæc quamvis multò antè eruta, adventante Vere germinare cœpit. Quamprimum igitur eã terræ mandavi, ut plantæ speciem addiscerem: protulit autem caulem circumvolventem se adminiculis ad multam altitudinem, & folia Hederæ mucronata, colore subrubente, vixit usque in Autumnum; frigore verò adventante penitùs extincta est. ejus neque florem, neque fructum videre licuit.

Psilothrum. *Fuchs. not.* *Panis Turcharum.*

Gerar. Bryonia nigra silv. qui malè malam habet iconem Tabern. Vitis nigræ secundæ, quæ est Clematidis latifoliæ, pro Bryonia nigra. C.B. phyt. Bryonia 2. sive nigra, seu Vitis nigra Diosc. Apud Matth. Bryonia seu Vitis alba altera nigricantibus baccis, fructu nigro Matth. Eid. pin. Bryonia 2. alba baccis nigris: Vitis alba baccis nigris, Cast. Differt à vulgari radicibus, & baccarum colore; hujus radix interiùs buxeo colore pallet: illius ex albido sublutei coloris est: hujus baccæ maturæ nigricant, illius rubent. Siquidem autem hæc colorum differentia icone exprimi non possit, ejus picturam hîc studio omittimus.

Tab. icon mala.

Ἀμπελος μέλαινα Græcis, & βρυωνία μέλαινα, & χειρωνία ἄμπελος, Latinis Vitis nigra, & Bryonia nigra, & Vitis Chironia nominatur; Arabib. *Fesire sentanim, Alfesiresim, sive Fas.rsim*: Ger. Schwartz Stickwurtz: It. *Vite nera*: Gall. *Couleuree noire*.

Nomina linguar.

VITIS NIGRA QVIBVSDAM,
sive Tamnus Plinij, folio Cyclamini.

CAP. XXII.

Radix magna, crassa, tuberosa, rotunda ferè, foris nigra, intus alba, profundè in terra demersa, ut non nisi altissimè adacto ligone quis facilè consequi possit, viridis à nobis gustata, saporem acrem linguæ imprimebat, non tamen ingratum, aut amarum: siccata candidissimâ substantiâ accedit ad Dracunculi minoris radicem nullis circulis donata quales apparent in Bryonia, quæ facilè in pollinem redigi potest, nec rara ut illa, sed compacta, in eo accedens ad Mechoacan, ab ea etiam diversa circulis, sapore quoque est non ingrato, cum aliqua

Descr. *Sapor.* *Dracunculi radice.*

acrimonia, plures viticulas emittit quæ proximis quibusque se circumvolvētes in altum nituntur, nullis claviculis donatæ: folia alternatim longissimis pediculis hærent, Cyclamini foliorum ferè formâ, sæpè tamen acutiora & duplo triplóve majora, infra supráq; læto virore splendentia, tenera, multis nervis sinuatis predita, gustûs viscidi. Flores inde oriuntur unde foliorum pediculi, racematim cohærentes, ex luteo virides sive chlori: quibus racemi succedunt uvarum rubentium, aut ex rubore fuscarum.

Folio Cyclamini ferè.

Cyclamin. altera. Sigillum, vel Tuber Mariæ. Malacocissus.

Ruell. Cyclaminos altera Diosc. & Plinij, Herb. & offic. Sigillum Mariæ; Mauritanorum Bothormarien primum [*Tuber Mariæ*] nominatum, Malacocissus Democriti. Sic & Corn. Fernel. & Dalechampio. Sed falluntur. Non enim radicem, aut facultates habet Cyclamini alterius.

Matth. Vitis nigra, Hetruscis vulgò Tamaro appellata, corrupto à Tamno vocabulo. Sunt enim (inquit is) qui hanc Tamnum, sive Tamum etiam vocent, unde Latinis ejus uva taminia dicta est. Viti nigræ, quæ in Italia nascitur, illud objici posse putaverim, quòd in uvarum colore à Dioscoridis dissidere inveniatur, quòd ejus Vitis uvæ post maturitatem nigrescant, nostræ verò perpetuò rubentes spectentur. Sed hoc nihil me movet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra, quod sæpè viderim naturam plerumque in florum & fructuum colore ludere. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uvas proferat, alibi verò nigras, ut in Græcia, Asia, aliisque calidioribus, quòd hujusmodi discrimina sæpenumero cœli, ac soli diversitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam objectionem diluit, non dubitaverim asserere, hanc plantam, esse veram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorsus notæ illi adstipulari deprehenduntur. Hæc ille, qui plantæ capreolos appingit, qualem observare nunquam potui. Amplectitur quidem proxima, sed non per capreolos: Racemi etiam in prioribus comm. malè exprimuntur: Radix quoque non tenuis, sed crassa, quam non observavit Matthiolus. Plantam præterea non describit, sed fictam tantùm iconem proponit. Quare meritò in comm. cum magn. fig. eam mutavit, pingens meliùs uvam & radicem, licèt capreolos reliquerit. Radicem ita longam, qualis est in postrema ejus icone, ac etiam apud Dod. & Lob. ac in nostra, ad imitationem illorum facta, non observavi, sed pænè rotundam & tuberosam. Meliorem Cam. in epit. & hist. sub Vite nigra exhibuit figuram. Quis autem quæso plantam hanc eandem dixerit, cum Vite sive Bryonia nigra Dioscoridea? folia huic non sunt angulosa, qualia esse solent albæ: fructus non niger: caret capreolis, quicquid Matth. ex descriptione Dioscoridis pingat: plurimum denique in figura foliorum ut in cæteris differt, cùm tamen è contrario Gal. per omnia similem dicat. Tandem radix odore & sapore differt, quæ diversam vim ostendunt. Fallitur præterea Matthiolus hujus racemos uvam taminiam Latinos dixisse. Hæc siquidē Staphisagria est, autore Dalechampio.

Matth. figura falsa

Icon nostra ex Lob. & Dodon. non placet. Matth. optimo refutatur.

Vitis silv. Bryoniæ species. Arabum error. Plin. lapsus.

Dod. Vitis sylvestris [*Seel nostre Dame*] Bryoniæ species, non autem Labrusca. Quod admonere voluit, ne quis cum Avicenna, Serapione aliisque Medicis Arabibus, falsò putet eandem esse Labruscam & Vitim silvestrem. In quo & Plinium (in hist.) particulatim notat, ut cui utriusque ὁμωνυμία occasionem præbuerit, ut satis de his se explicare non potuerit, & l.23.c.1. utramque inter se confuderit. Hanc præterea ait Columellam & Latinos Tamum appellare, fructumq; ejus uvam tamineam. Vvam autem tamineam, etiam Staphisagriam esse, sed hanc falsò ita nuncupatam Plinium confirmare, qui & Salicastrum vocet. Non esse refellendam eorum sententiam ducit, qui Cyclaminum alteram hãc esse velint, vel solam enim radicis magnitudinem facilè hos redarguere. Cyclamini siquidem radix, quòd nullius usûs [ἄχρηστ☉] ac exigua sit, hujus autem magna & multi usûs. Cùm eo magis ipsi videretur agendum, qui ἄμπελον sive βρυωνίαν μέλαιναν esse pertinaciùs tuetur: nisi repertâ, & ab eo conspectâ legitimâ Bryoniâ nigrâ, sententiam mutaturum speraret. Sed tamen quid vetat & in hujus errorem animadvertere, & Tamum nō esse Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet instar Vitis, & acinos profert nigros. Ostendunt hęc differentiam satis evidentem. Describit autem is Vitem sylvestrem, quòd longos, lignosos, mediocris crassitudinis, rimosi corticis, instar sarmentorum Vitis obscurè subrubentes promat coliculos; capreolis sive viticulis careat: flores candidos, muscosos odoratósq; proferat. Sed patet eum Vitem suam silv. ex libris, & non ad plantam, quod ei sæpiùs evenit, describere: verè quidem dixit adversus Matth. capreolis carere: reliquæ verò notæ non reperiuntur in sua Vite sylv. vel Tamo.

Tamus Columella.

Cyclaminus altera non est.

Bryonia nigra non est.

Dod. repre.

Vitim nigram silv. Ollingeri (si modo est eadem quæ Tanus Plinij, inquit Gesh. quã Matthiolus pingit, quãvis radicē non probè, fructū verò omittit: & capreolos addit, descriptionē Dioscoridis in hoc, nō naturã secutus.) ego cū capreolis nūquã vidi, sed viticulis tãtùm suis flagellisq; se circūvolventem. Aut igitur Dioscorides lapsus fuerit ἄμπελον in hac planta nominando, aut nō propriã significatione usus: aut Vitis nigra Dioscoridis hæc non erit. Accedit quòd fructū ejus primò viridē, in maturitate nigrum facit: cū Tani acini post viriditatem semper rubeant. Item ꝙ Dioscorides minùs efficacē hujus Vitis radicē facit, ꝙ̃ albę: cùm Tani radix exulceret, ꝙ meo periculo didici; Vitis albę non itē, aut non adeò. Interim hanc Vitē nigrã esse non negabo, aut proximã ei speciem: quoniã non invenio aliã quę propiùs ad descriptionē accedat. Eid. Gesh. Malacocissus Democriti videtur Vitis nigra, quã Ruellius Cyclaminum alterã existimat, aut nō longè dissimilē. Eadem habet etiam in cat. pl. ubi præterea (sparsim tamen) Cyclaminum alterum, Tamum & Tannum, ac Vitim nigram appellat. Non placet autem quod aliquando dixerit Tamum habere baccas nigras, maximè cum postea ex autopsia tales negaverit.

Matth. reprob.

Tani radix exulcerat.

Gesn. not.

Lob. adv. Vitis, vel Bryonia nigra, Sigillum Marię, an Cyclaminos altera: Obs. Vitis, sive Bryon silv. (ita & ic.) Tamus & Bryonia sylv. Dod. quem ait meritò, vulgatum Sigillum Salomonis [*Mariæ lege*] sive Bryoniam nigram, silvestrem Bryoniam, Tamúmve statuisse. Item alibi, Cyclaminos altera, Bryonia nigra quorundam. Lugd. Vitis nigra Matthioli, qui falsam ejusdem figuram retinet, quam etiam Tab. sub Vite nigrã albã primã proponit, quem & Ger. imitatur, Bryoniam nigram appellãs.

Lugd. Tab. & Ger. not.

Schvv-

Schvv. securè nimis pronunciat Sigillum B. Mariæ esse Cyclaminum alteram & Bryoniam nigram.

C. Bauh. C. B. phyt. Bryonia 4. sive silvestris: Eid. apud Matth. Bryonia silvestris. Non autem convenit (quod fratri placet) descriptio Dioscoridis. Velim etiam ab ipso annotatum, ubi nigrescentibus baccis, ut ipse prodidit, repererit? Tandem quæ Theoph. l. 9. hist. c. 14. & 22. de Vite silv. scripsit, plantæ de qua accipitur, non quadrant. Eid. B. pin. Bryonia 4. lævis, sive nigra racemosa: Vitis nigra Matth. Ang. Lac. & Cast. Tamarum vulgo, Cæs. Vitis sylv. Diosc. & Theophr. quibusdam. Sed florem capillaceum, muscosumque ei tribuit Diosc. qui in nostra non observatur. Aliis Cyclaminus cyssanthemos Diosc. Aliis Uva taminia Plinii: aliis ejusdem Salicastrum, quod potiùs Amaræ dulci convenit. Baccæ maturæ aliquando rufescunt, aliquando nigrescunt.

Locus & Tempus. Provenit à me plantata in horto E.C. collecta ex vicinis locis urbi Montbelgardensi, ut in colle versus Arbonam eundo ad planitiem in dumetis: item propè la Chau Vitium monte. Genevæ florentem observavi mense Maio in colle l'Abbatie. Frater C. B. in Huningen collegit. Tiguri in sylvis spontè provenit, ut & Porentrui cum baccis perfectis Augusto. Radicem valdè profundè agit. Vitis nigra Matthioli frequentissima in Hetruria provenit, quin & in Goritiensi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus ejus cauliculi pronascuntur.

Vires & usus Tamari viticulas, quæ Vere primùm erumpunt, quòd Asparagis similes sint, eorum more decoctas, suâ etiam tēpestate mādi Matthiolus prodit, quamvis non eam, quam Asparagi, cum palato ineat gratiam. *Matth. non recipitur.* Ast comedat Matth. suos Asparagos, ejus ego authoritati non confido, nec securè sumi posse existimo. *Vis aperitiva.* Compertum est (inquit Lob. adv.) vel mulierculis, vehementiùs urinam, renúmque sabulum & mensium saburram, impellere potu: verùm veneris tantoperè incentivam esse, non perinde assentiuntur quidam Commentatori: quin potiùs experti eidem conviciantur; *Matth. reprehenditur.* conquesti lumbos enervare, sanguinem, renésq; inflammare, plurisque esse sibi unam aut alteram Cynaram, quam incertam & periculosam suam Bryoniam: quam si propter calorem, venerem accendere vult, haberet sibi uni, aut Flammula vesceretur, ad sui Satyrij erithronij vires *Satyrium erithroniū* enerves supplendas. *Temperamentum* Planta à Matthiolo pro Bryonia nigra exhibita, legitima Turneri judicio non est; tum quòd hæc planta manifestè cùm sit frigida, non eas habet facultates, quæ Bryoniæ nigræ tribuunt Dioscorides, Galenus, & Mesuæus; affirmant enim earundem esse virium cum Bryonia alba. at illa Matthioli tam valida non est. Mesuæo Bryonia alba, calida & sicca est in tertio recessu. Nigram manifestè calidam statuit etiam, ubi ait non adeò esse calidam ac albam, additq; utriusq; radicem frigidis conferre morbis &c. Iam verò utrum planta frigida, qualem scio certò Matthioli illam esse, ejusmodi possit morbos persanare, doctis dijudicandum relinquo, & an frigida sit necne, periculo facto circa Solstitium æstivum, docebit sapor. Antè diximus ex Gesnero radicem exulcerare, quod tamen nobis non constat, ex gustu sanè acrem comperimus: *Dubitant autores.* dubitamus etiam an q̄ dicit Dod. radices sint calidæ & siccæ ordine tertio: addit fructus adsimiles facultate, attamen mitiore: utramque abstergere & digerere: Quod Galenus scribit de asparagis Bryoniæ ab omnibus pro more per Veredi, de Vite silv. sive Tamo, nequaquam de Bryonia alba veritatem habere: esse qui asserant in Hispania Bætica in cibaria recipi: Dici à porcis hujus radices quæri, erui, ac cum voluptate mandi, neq; minus esse gratas quàm Cyclamini orbicularis quæ inde Panis porcini nomen sortitæ sint: Sed temerarium fore idcirco Tamum Cyclamini speciem asserere, quòd ejus radices porcino generi gratæ sint.

BRYONIA LÆVIS, SIVE NIGRA baccifera, C. Bauhini.

Radicem habet magnam, crassam, longam, succo glutinoso plenam; caules verò sarmentorum Vitis instar lōgos, lignosos, angulosos, quibus se, (licèt capreolis careat) crebris circumvolutionibus vicinis fruticibus circumvoluit: folia hederacea, Smilacis lævis similia, magis tamen sinuata, tenuia, splendentia, & nervosa, longissimis pediculis donata: flores albi sunt, muscosi: ad cujuslibet folij exortum, in viticulis maximè superioribus, pedicellus brevis ex caule exurgit, qui baccam unicam ceraso minorem, virentem primùm, at per maturitatem rubētem, sustinet: cui semina satis magna, rotunda, nigráque, quaterna, quináve includuntur. Provenit in sylvis circa pagum Hüningen, Iunio florens: at baccæ Septembris fine maturæ sunt.

Hæc à communi Bryonia sylvestri, quæ Tamus dicitur, potissimùm in his differt, quòd communis florem minorem habeat, racemosa sit: hæc verò flore sit majore & baccifera. Hæc C. Bauh.

Est autem in prod. ipsi Bryonia 2. sylvestris baccifera: Eid. pin. Bryonia 5. lævis, sive nigra baccifera.

MECHOACAN. Cap. XXIII.

Descr. Taleæ sunt radicis brachialis crassitudinis p transversum sectę, cortice rugoso tectæ, ex fusco cinereæ, cæteroqui cinereæ, per quas vix ulla apparet fibra, substantiâ molliusculâ, *Sapor.* sapore subdulci cum obscura quadam acrimonia, nauseam movēte masticando, circulos habet ut Bryonia, *Discrimen à Bryonia.* verùm ab ea differt, quòd compacta sit & non fungosa, nec sapore acri, amaro & viroso, qualis illa. Porentrui à Pharmacopœo nobis data Mechoaca tota fusca nescio unde, sapore nonnihil acri in qua circuli valdè manifesti: altera radix secundùm longitudinem secta externè rugosa cinerea, internè albicans.

Mechoacan generatria. Mechoacan ex Mechoacā. Mechoacan Monardes duplex tradit, & tertium genus sylvestrius. De primæ verò Mechoacan annum 1560. primùm in provincia Mechoacan dicta, radicis reperta planta hæc scribit. Video stirpem in magno vase terrâ pleno repositam Hispali in monasterio Franciscanorum, multis ramis supra terram expansis luxuriantem, colore fusco ad cinereum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (si adponantur) scandere, & multiplici nexu amplecti possint: foliis circinatę ferè rotūditatis in mucronem tamē desinētibus, nōnunquā admodū amplis, atrovirētibus, fibrosis, perēnibus, adeò verò delicatis, ut humiditate carere videantur: fructu, ut perhibent, *Fructu Coriandri* coriandri sicci magnitudine, racematim cohærente.

Radice Bryoniæ. Radice crassâ, Vitis albæ seu Bryoniæ modò: insipidâ, & sine acrimoniâ, quæ advehitur magnis & parvis fragmentis, partim in taleas concisis, partim manu confractis. *Rhabarb. Indicum.* Non defuerunt autem, qui huius radicem, cui Rhabarbari Indici & Mechoacani nomen inditum, eandem cum Bryoniæ radice (quòd hujus modo crassa sit) esse putarunt, aut saltem ei congenerem; sed multùm differunt. nam Bryoniæ radix, cùm viridis, tum sicca, admodum acris est: Mechoacan verò insipida & sine acrimonia.

Mechoacâ ex Continenti. Cæterum nûc ex Continenti advehitur Mechoacan, natû circa Nicaragua & in Quito (ubi diligenter colitur & magno in usu est, ob eius mirabiles effectus) longè præstantius eo quod ex nova Hispania adferri consuevit: cuius flos, semen, & ramuli etiam allati sunt. *Flore mali aurea.* Erat verò is flos quasi Mali aureæ, quinque foliis constans majoribus, subfusci coloris, è cuius umbilico protuberat calyx sive vesicula quædam avellanæ magnitudine, membranâ constans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissimâ pelliculâ secretas dividitur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur.

Mechoacan genus silv. Mittit promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus silvestrius quod simile est alteri cùm folio, tum sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet. *Scammonea.* Scammonea autem hoc genus nuncupatur propter rationem inter vires adducendam. Hactenus Monardes, qui rursus de Ind. Occid. lib. 1. cap. 22. ait Mechoacan dici Rhabarbarum Indiæ, Rhabarb. novæ Hispaniæ, Rhabarb. ex Mechoaca: *Rhab. India & nova Hispania.* quosdam voluisse Vitem albam esse, verùm multùm differre. Qua in re huic subscribit Lob. (cui dicitur Peruviana Mechoaca, Mechoacæ provinciæ planta Bryoniæ similis. In obs. autem solùm radix exprimitur; in Ic. verò folia, Bryoniæ silvestri similia adduntur; ipsum deniq; florem pingit ex Monarde) Lugd. Car. Steph. in domo rust. germ. lib. 2. c. 76. cum Ægid. Everardo post. com. de Panacea herba sive Tabaco. Putat autem is maiorem cum Vite nigra affinitatem habere, aut cum Turbith, saltèm quoad facultates. *Turbith. Scammonium Americum.* Inferiùs ex Monarde patebit, cur idem Scammoneum quoddam esse Americum cum Dodon. tradat, qui & Scammonij speciem non temerè credit, etiámque Nil Americanum esse posse concedit, ac cum Carol. Steph. in domo rustica germ. Convolvuli speciem facit. *Nil Americanum. Convolvulus.*

Genera duo Clusii. Missa sunt Clusio ex Hispaniis duo seminis Mechoacan genera: unum brevi calyculo sive siliquâ, seminéque nigro, quale est Scammonij, aut Cōvolvuli majoris: *Semine nigro.* 1 Alterum oblongiore aliquantum calyculo, & semine rufo, & quàm superiùs longiore tenerioréque: *Semine rufo.* 2. utriusque siliqua parte interiore lanuginosa est. Ex utriusque semine natæ plantæ (quas hyemis iniuria sustulit) prodibant Scammonij aut Convolvuli modò, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Convolvuli majoris, sed tenerioribus, & colore magis fulvescente: radix pollicarem, vel maiorem crassitiem jam erat adepta.

Tab. not. Tab. duas ponit figuras, quarum prior inscribitur, Mechoaca 1. Bryonia Peruviana, Indianisch Zaunräben/ Mechoacan; posterior, Mechoaca 2. Ponit autem priorem pro Mechoaca Monardis, appingens flores & capreolos, cùm tamen capreolorum nullam hactenus invenerim mentionem factam à quoquam, nec ipse dicat, ubi, vel apud quem viderit: non ostendit qua in re differat à secunda quam Lobelio attribuit, cujus figuræ similem ponit sine capreolis. Dodonæus etiam nullos habet capreolos. *Icon auctorum.* Nos studio omisimus flores & capreolos, nolentes ponere minus incertum pro certo.

Lugd. not. Lug. Mechoacæ tres habet figuras; uni titulus Mecoacan Penæ: alteri Mechoacan Dodonæi: tertiæ Mechoacan Monardi. B. phy. Bryonia 5. Mechoacana, seu Mēchoacan duplex: 1. ex Mechoaca novæ Hispaniæ insula; 2. ex Continente circa Nicaragua, præstantior. Item Bryonia 6. sive Mechoacana silvestris. Eid. pin. Bryonia 6. Mechoacana alba. Item Bryonia 8. Mechiocana sylvestris.

Locus & Tempus. Locus ex hactenus dictis manifestè satis declaratus est. Nunc quod superest, fructus prioris Mechoacæ Monardis Septembri maturescit: radix colligitur Octobri: semina alterius, molli & spongiosâ terrâ excepta, commodè nascuntur.

Temperamentum. Mechoaca calida est primo gradu, sicca secundo: tenuium autem esse partium, nonnihil tamen adstrictionis possidere, ex eo patet, quòd absolutâ purgatione, internarum partium robori nihil adimit, nec eas debilitat, ut reliqua purgantia medicamenta: imò illa purgati, robustiores reddūtur, quàm ante sumptum medicamentum erant. Hinc fit, ut nullâ correctione indigeat: solùm vinum est ejus vehiculum, cum quo sumpta, faciliùs & efficaciùs operatur, quàm cum alio quovis liquore, nec vomitione rejicitur. *Delectus.* Deligitur autem à Monarde recens, albicans, exteriore parte nonnihil flavescēs: improbatur candida, nigra, cariosa. Ab Ægid. Everardo (à quo domestica nominatur) præfertur recens, alba, compactior & solidior, gravisque aliquantum, non perforata: rejicitur leucophæa, aut subnigra, quam ad purgandum imbecillem, ut silvestrem esse tradit, præsertim si linguam pungat. *Asservatio.* Hinc ineptè faciunt (pergit Monardes) qui illam in pulverem comminutam adservant, quoniam facilè exhalet, & ejus vis infringatur. *Conserva.* Ex radice fit conserva varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, quæ in deliciis esse possunt: nam ut radix est insipida, facilè saccharum recipit, quocunque tandem modo paretur. Molesta non est hujus radicis sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideóque omni tempore, omníque ætati, pueris, senibus, aliísque qui cætera medicamenta respuunt, utilis est, cùm benignè & sine molestia purget. *Vires.* Crassos, viscidos, putridósque humores, utramque bilem & aquas educit: Iecoris, ventriculi, lienis morbos tollit, & earundem partium obstructiones aperit, ideóque ægritudinibus inde provenientibus, hydropi, ictero utilis: inveteratos capitis dolores curat, cerebrum & nervos expurgat, cephaleæ, epilepsiæ, strumis, articulorum, coli, & renum doloribus opitulatur: veteres defluxiones sistit: uteri morbis, qui plerumque ex *frigidis* humoribus aut flatibus generantur, tussi veteri, asthmati, & reliquis pectoris vitiis, antiquis febribus, & lue venereâ vexatis convenit, repetito, quoties opus fuerit, ejus usu. *Lues Venerea.* Nam in similibus obstinatis & inveteratis morbis, necessariæ sunt plures evacuationes, ad penitùs revellendum & expellendum humores qui tales morbos generant: itaque nihil mirum, si unicâ purgatione, ægri optatam sanitatem non consequantur. Hujus autem radicis sumendæ ratio talis est. Purgato priùs corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diætâ, pro medici judicio; selectioris hujus radicis leviter contusæ pulvis vino albo maceratus, *Pulvis.* aut aquâ fœniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert; quod etiam commodè dilui poterit, si quis dilutum cupit, stillatitio intybi, buglossi, vel scariolæ liquore) summo manè propinatur, *Dosis.* dimidiæ drachmæ pondere pueris; unius drachmæ juvenibus & adolescentibus; duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupi rosati novem infusionum duabus unciis: aut violarum serapio, conservæve miscetur: & sæpiùs ex jusculo sumitur. Dimidiâ post sumptum hoc medica-

mentum

mentum horâ somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt, sed brevis: nam purgari incipienti, nec somnus, nec cibus, nec potus convenit. Si verò qui hunc pulverem, vel aliud quodvis laxans medicamentum sumpserit, sibi à vomitu metuit, utatur eo quod sæpiùs expertus sum remedio, videlicet, ilicò à sumpto medicamento, albumen ovi assum & adhuc calidum digitisque attritum lineo panno raro involvat, & in nodum colliget, quem gutturis orificio imponet, & istic retinebit, donec medicamentum laxare incipiat; etenim non modò vomitum prohibebit, sed etiam fumos & vapores à medicamento sublevatos reprimet. Factâ purgatione datur jusculum, & paulò post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant. Peracto prandio neque somno indulgeat, neque bibat ante cœnam, quæ levis erit, & rerum boni succi. Postridie eluat corpus medicamento aliquo, & conservâ quapiam utatur, deinceps in victu & reliquis rebus necessariis sese gerat, ut decet. Fiunt nonnunquam ex eodem pulvere excepto electuario rosato Mesue Catapotia Coriandri sicci magnitudine ut faciliùs dissolvantur & citiùs opus suum peragant. In manu autem est Medici, aut ejus qui sumpserit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sumpto pauxillo jusculo aut aliâ re, ejus operatio ilicò cessat. Negat Io. Fragosus Regis Catholici Medicus, jusculo aut alio cibo injecto Mechoacan vim purgativam sisti aut infringi, & quotidianâ experientiâ id se observasse ait, eandémque nostri autoris in Pimpinichi opinionem reprobat. Mittit Monardi promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractatu est, aliud Mechoacan genus silvestrius, quod gravia symptomata excitat, ut vomitus immodicos, tormina, & alvi profluvia, quam ob causam Scammonea nũcupatur: sed nemo (periculo semel facto) utitur. Mechoacan agrestis gustu acredinem præ se fert, & domestica nigrior est vehementiúsque & cum molestia purgat: quare magis noxia, autore Everardo.

Catapotia. *Monard. refutatur.* *Mechoac. silv. noxa.* *Scammonea cur dicatur.*

BRYONIA MECHOACANA nigricans.

Descr. Radice est Mechoacæ simili, sed cortice nigricante vestitâ, interiùs rufescente, quæ tessulatim incisa rotunda, magnitudine & figura calculo aleatorio respondens, ex India Chelapæ sive Celapę nomine ante annos undecim allata fuit. Ab Alexandrinis & Massiliensibus, Ialapium vel Gelapo vocitatur: & à Massiliensibus, Mechoaca nigra, vel mas existimatur.

Gustu est non ingrato, & gummoso, & ob copiosam gummositatem, si carbonibus, vel igni admoveatur, flammam concipit. Facultate, vulgarem sive albam Mechoacam superat: nam ob gummi copiosum, fortiùs humores serosos purgat, cum imi ventris levi dolore, & præcipuè viscera, hepar & ventriculum roborat. Quare drachmæ unius pondere exhibetur tutò, & sine fastidio opus suum exequitur. Sunt qui ea in dosi, cum aqua Cichoreæ, aut simili stillatitia, seu jure actu frigidis, tribus horis ante prandium, ægrotis propinent.

Ex Bauhini prodromo, ubi eam sub Bryonia 3. Mechoacana nigricante exhibet. In pin. facit Bryoniam 7. Mechoacanam nigricantem.

RADIX QVIMBAYA. CAP. XXIV.

Locus. Meminit apud Clus. Petrus Cieça part. 1. Peruanæ hist. in Provincia Quimbaya, cujus metropolis Carthago, nasci tenues quasdam radices digitu crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine duobus aquæ sextariis per noctem maceretur in vase aliquo, majorem aquæ partem eâ nocte absumi. Ex ea quæ superest aqua, qui tres uncias sumpserit, adeò benignè purgatur, & sine molestia, ut si Rhabarbaro purgatus esset. Cujus rei aliquoties periculum fecit magno illorum, qui sumpserunt, commodo. *Vires.*

Synon. Lugd. Petri Cieçæ radix Quimbaya. C.B. Radix Quimbaya: meminit etiã Fragosus, sed succinctiùs.

BEXVGO DEL PERV. CAP. XXV.

Plantis illis quæ ex utriusque Mechoacan generis semine Scammonij aut Convolvuli modo prodibant forsitan similes erant, quæ ad Clusium Diepâ mittebat doctissimus vir Godofredus le Brũ, Medicus Regius, *Bexug. del Peru* appellatione, quarum drachmam sumptam, purgandi vim habere scribebat, præferrique Mechoacan & nucibus Indicis purgativis. Erant verò illæ, sarmenta veriùs, quàm radices, longa, æqualis ferè ubique crassitudinis, digitalis videlicet, nonnulla etiam minora, lenta, & funiculorum, sive Athragenæ sarmentorum instar nonnihil contorta, cortice cineraceo obducta, valdè nervosa internè, leni gustûs initio, deinde nonnihil acris & salivam cientis, denique guttur & fauces urentis, breviter ad Athragenæ sarmenta proximè accedentia, ut quodammodo mihi persuadeam Athragenes fuisse sarmenta illis in locis nascentis.

Bexugo del Peru. Vires & dosis. Descr. rad.

B. pin. Clematis 2. Peruviana.

RADIX PVRGATIVA INDICA Mattalista. CAP. XXVI.

Illustriss. Princip. Frid. Duci VVirtembergico missa fuit hæc radix, nomine radicis purgativæ Indicæ Mattalista, quæ fibrosa erat, repræsentabátque quodammodo segmenta Helenij, fusca, rugosa, internè nonnihil flavescens & albicans, nullo sapore manifesto, nisi quòd diu masticata, acrimoniam quandam habebat. Hæc autem erant adscripta: Assumpta pondere ʒ.ij. pulverisatarum in aqua cordiali stomacho jejuno manè, refrigerat, valet in febribus cholericis & ardentibus. Syrupus ex hac radice paratus ex unc.iiij. in lib. 1. aquæ decoctis cum Sacchari pondere ʒ.ij. refrigerat, mundificat sanguinem. Sed quis non intelligit sacchari dosin nimis parvam esse. Syrupi dosis etiam erat adscribenda.

Descr. Sapor. Vires. Cholera.

LVPVLVS MAS ET FOEMINA. CAP. XXVII.

LUPULUS MAS.

Descr. Anadedras Lupulus, per le infirmus, facilè ridicas, aut proxima adminicula, quæ arripuit, conscendit, non ille quidem capreolorum, quos nullos habet, ope, sed tortilibus, asperis, angulosis purpurascẽtibus & cõcavis sarmentis tenaci pedamẽtorum complexu in altum subnitens, cæteroqui humo se t allere vix potis; folia è geniculis bina, adversa, pediculis palmaribus, asperis, ru-

LUPULUS FOEMINA.

Foliorum Lupuli.

bentibus adnexa, aspera, modò Mori folia imitata, integra, in mucronem abeunt, modò trifariam divisa totidem mucrones ostentant, tum hîc, tum illic per ambitum serrata: flores ex foliorum alis racemosi, cannabacei, colore herbido pallescentes, ex foliolis & totidem staminibus componuntur, qui in aliis nullo sequente fructu evanescunt, aliis squammis compactiles fructus semen continent rufum, amarum.

Lupuli genera.

Lupulum dividunt aliqui (ut Trag. Lob.& Cam. ep.) in sativum & spontè provenientem, sive sylvestrem, facie non differentem, præterquam magnitudine & exilitate: nam sylvestrem aiunt florum conos minores, rariores, pauciorésque habere.

Lupuli sexus.

Alij distinguunt in marem & fœminam. Mas (ait Cam. ep.) folliculos edit; fœmina flosculos. Non desunt qui marem appellent Lupulum, qui steriles habet flores; & fœminam cui folliculares fructus; folia (addit C.Bauh.) circa radicem sine incisuris, serrata tantùm, rotundiora; flosculi subpallidi, sine fructu pereuntes in pollinem luteum. Illud mirum eum qui floret non ferre semen [*fructum C.Bauh.*] & qui semen [*fructum C.B.*] non florem.

Lupulus salictarius. Bryonia. Vitis Septentrionalis,

Lupulum salictarium spontaneum in Græcia etiamnum hodie vernaculè Βρυωνίαν vocari audit Lobelius: Sativam verò, Vitim Septentrionalium inscribit: de qua dicit. Munifica Phronæa miserta algidiores regiones, eis largita est hanc quasi Vitem alteram, qui quasi vità quapiam suas potiones animarent, & salubriores efficerent. Quare sedulò coluerunt hãc vulgò Vitem, depactamq; è sylvestri urbanam fecerunt, jam tot locis, ut etiam tractus patentissimos vinetorum superent, depactis multis pedamentis & ridicis, quæ tenella clavicula & capreolos fulciant atque maritent: hæ autem fulcra, quia saligna ut plurimùm sunt, ideò fortè Salictarium vocarunt Lupulum: solo humentiore, lætiore, pinguiore, radicum fibras inserit hodie Germania, superior præsertim, atque Flãdria, Anglia & Northmania, unde uno aut altero anno se porrigunt viticeæ propagines multis anfractibus prolixæ, pòst amplexantes obvia quæque arborum & arbustorum, lucósque efficiunt fornicatà pulchritudine visendos: quippe lætior multò tota planta cùlta evadit, florúmque thyrsis foliaceis & squammosis adultioribus, semine etiam multò majore. Vindemiæ tempore uvæ decerpuntur, & in saccos coguntur ad Bierę sive Cerevisię confectionem.

Salictarij nomen unde.

Volubilis.

Volubilis, ut postea dicetur, plura habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Hujus etsi apud Medicos hac ætate frequentissimus sit usus; nihil tamen, quod Matth. equidem invenerit, Galenus, & Dioscorides, aliique veteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoriæ prodiderunt, quanquam non desint, qui velint hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo tantùm nomine demonstratum lib. 21. c. 15. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ spontè nascuntur, quibúsque pleræque gentium utuntur in cibis. Lupuli vocati latiùs meminit Mesues inter sua dejectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud [*quartum Sylvio*] Volubilis genus, quod Lupulus appellatur, folia habens aspera, Cucumeris modo: flores exilibus folliculis squammatim compactos, racematimque dependentes, colore subcinereo. Hanc plantam, inquit Tragus, Mes. c. 24. in simpl. Volubilem tertiam nominat, Barbarus credit Lupum salictarium Plinij, & Græcorum βρύον, quasi ad Bryoniam aliquo pacto pertineat dictum. Manardus Lupulum, Lupum repticium. Tolophiam, Volubilem magnam & mediam, Habiolam, Habillam, & Bruscandulam vocari tradit l. 5. epist. Quorum sanè omnium sententiæ, ut non multùm ab invicem distant, ita maximè mihi probantur. Sed cum iis convenire non possum qui Lupulum Corrudam interpretantur, cùm Asparagus Corruda dicatur Theophr. l. 6. c. 3. Cæterùm ut quid mihi de Lupulo videatur, explicem, existimo Lupulum eam esse apud Dioscoridem plantam, quæ illi σμίλαξ τραχεῖα, h.e. Smilax aspera dicitur. Idem Tragus ait, quæ de Smilace aspera sua Plinius tradit, ea efficaciùs & certiùs præstare Lupuli florem odoratum (qui in Petro de Crescentiis Levertigo dicitur) se credere, ideóque Lupulum Smilacis asperæ genus esse se firmiter tenere. Sed ejus sententiæ, Cornario teste, tota Diosc. ac Plinij descriptio repugnat, & in primis fructus racemosus.

An Veteribus notus?

Lupus salictarius.

Volubilis 4. genus Mesue.

Volubilis 3. Mesues.

Bryon.

Tolophia. Habiola. Habilla.

Corruda.

Smilax aspera Diosc.

Levertigo.

Synon.

Lupulus.

Lupus salictarius.

Matth. Trag. Brunf. Turn. Dod. hist. Tab. Clus. hist. Cam. ep. Cast. Lug. Clus. & Cæs. Lupulus. Lac. Fuch. Gesn. h. & coll. Lon. (qui & Humulum vocari scribit) Dod. gall. Lob. obs. Lupus salictarius. Lob. ic. Lupus salictarius spontaneus sive Lupulus, & Vitis Septentrionalium. Schvv. Lupulus spontaneus mas, Lupulus sylvestris, Lupus salictarius, **Wilder Hopffen/ Dorn Hopffen**: Item, Lupulus spontaneus sterilis. Lupus sylvestris fœmina, **Wilder femel Hopffen**: folio rotundiore, nec tam profundis, ut mas, incisuris dissecto, & juxta radicem potissimùm sine incisuris. Eid. l. 2. Lupulus mas, βρύον, βρυωνία, Lupus salictarius sativus, Lob. Humulus lætior majoribus capitulis & semine copiosiore.

C.B. ph. & apud Matth. Lupulus mas & fœmina. Eid. pin. Lupulus 1. mas: Lupulus sativus & sylv. Trag. Lon. Cast. Lugd. Item, Lupulus 2. fœmina, ut & Cam. ep. & h.

Bryon.

Humulus.

Bruscandula.

Bryon & Lupus salict.

Lupus repticius.

Fuch. repre.

Lupum salictarium, sive Lupulum Fuchsius à Græcis recentioribus Bryon vocari refert, & à vulgo Humulum: ab aliquot Italiæ ruribus ad græcam appellationem alludentibus Bruscandulam, quasi Bryon scansile nominari. Bryon quidem à Bryoniæ similitudine haud dubiè dictum: Lupum verò salictarium, quia subeat, scandatque Salices & arbusta omnia circumvolvendo sit appellatum: & hinc quoque Lupum reptitium nonnullis nuncupatum. Hæc ille. Quo verò auctore, Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nondum reperire licuit. βρύον Muscus est. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, ut Oribasius testis est.

Nomina linguar.

Lupulum Officinæ passim vocant: plerique Lupum, vel Lupulum salictarium: Germ. **Hopffen**: Belg. **Hoppe** & **Hoppecruyt**: Gall. *Du Houblon*: It. *Lupolo, Bruscandolo*: Hisp. *Hombrezillos*: Angl. **Hoppes**: Boh. **Chmel**: Hung. *Komlo*.

Locus & Tempus.

In sepibus passim abundat ac ad dumeta & margines pratorum humentium luxuriat. Vitis instar colitur à Germ. Septentrionalibus capitulis & semine copiosiore. Capitula Augusto & Septembri colliguntur & coguntur in saccos.

Vires, temperamentum & usus.

Temperamentum.

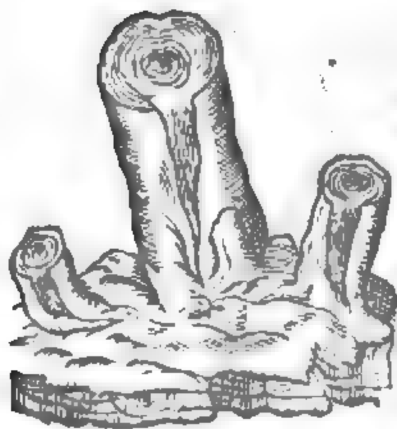
Volubilis quarta Mesues Lupulus temperatus vel potiùs frigidus principio ordinis primi. Sanguinem

Sanguinem purgat. nem bile flavâ modicè purgat, eúmque clarum reddit, & sedato ejus calore temperat, præsertim sero lactis infusa: iterum syrupus ex eo sanat, febribúsque biliosis & sanguineis prodest. Ipsa quoque & succus ejus cum hordei polenta cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis intemperiem calidam. Cumque sit tam efficax medicamentum, mirari subit, cur à nostræ tempestatis medicis in usu tam rarò habeatur.

Cervisiæ incoquitur. Qui cervisiam coquunt, loco condimenti Lupulum habent, sine illo enim rarò bona conficitur cervisia. Flores tamen cerevisiæ largiùs incocti caput tentant. *Pistores eo utuntur.* Pistores etiam nonnulli Lupulo carere nolunt. Est enim ad multa quàm utilissimus. Proinde tam flores quàm radices ejus temperaturæ sunt *Temperamentum.* calidæ, & siccæ. Recentes verò ac verni Lupuli turiones medicam obtinent naturam, ad humidam & refrigerantem qualitatem vergentes. Apicij recentes Lupuli turiones non aliter atque Asparagum, acetariis in Vere expetunt, nec sanè ineptè illi facere videri debent. *Turiones.* Siquidem Lupulus in tenera sua ætate in cibo devoratus, sanguinem purgat, ventrem solvit laxátque, & obstructionibus epar & lien liberat. *Obstructiones.* Vnde colligi potest non solùm turiones hos in cibo usurpatos, sed flores Lupuli vino decoctos ac potos, adversus venenum, & si quid aliud malum in interaneis fuerit, unicè facere. *Venenum.* Flores Lupuli in desessionibus duritiem & tumorem matricis juvant, *Matrix.* nec non difficulter urinam reddentes & eos qui inter mejendum, calculum vesicæ sentiunt. Turiones primo Vere aquâ ferventi macerati & frigidâ abluti, cum aceto & oleo communi, addito sale in aceteria veniunt. *In acetaria.* Cichorij sapore non ingrato, calore temperato ad alvum emolliendam, Lupulus flore & semine calefacit, exiccat, extenuat, aperit, abstergit, sanguinem purgat. *Decoctum.* Bibitur contra venena, scabiem, luem gallicam, & cæteros affectus, qui cutim extimam inficiunt. Datur etiam contra febres ab infarctu provenientes. Semen lumbricos ventris necat, urinas provocat & menstrua educit. *Lumbrici.* Vulgus & vetulæ Salmanticenses, sæpenumero medicinam empiricam factitare solitæ, ad curandam alopeciam à venerea lue natam, hac ratione Lupulo utebantur. *Alopecia.* Ejus radices pondere libræ unius probè lotas & à sordibus repurgatas, per noctem in aquæ libris octo macerabant: postridie in illa ipsa aqua, lento igne & fumi experte, ad tertiæ partis consumptionem coquebant, vel etiam ad mediam partem, si vehemens esset alopecia. Decoctionem servabant in usum: ejus uncias octo manè ægris jejunis propinabant, deinde stragulis injectis sudorem provocabant. *Dosis.* Addebant interdum Apij sive Selini hortensis, duas aut tres, & graminis aliquot radices, nonnunquam etiam passas Vvas à gigartis mundatas.

RADIX CAROLI SANCTI, foliis Lupuli.

Cap. XXVIII.

Lupuli folio.

LVpulo similis est, & perticis se convolvit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur. folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore gravi: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo aliæ radices oriuntur digiti crassitudine majoris, colore candicante: cortex qui facilè separatur, cujusque usus, est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia; nervus radicis cortice spoliatur, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt. *Corticis usus.*

Synon. Monard. Carlo Santo. Geof. lin. de pl. *Radis de Carlo Santo.* Cast. Carolus Sanctus. Lugd. Radix contra venena Carlo Sancto. B. phyt. Lupulo similis Mechoacana. Eid. pin. Lupulus 3. Mechiocanus: Indica radix, Monardi, par. alt.

Locus. Nascitur temperatissimis provinciæ Mechoacan locis solo neque nimium sicco, neque humido.

Vires. Calida & sicca initio secundi gradûs. Radicis Caroli Sancti cortex manè aliquanto tẽpore commanducatus, multam pituitam, aliósq; humores ex capite elicit, eámque ob causam rheumatismos, capitis dolores & defluxiones curat: *Capitis dolores.* in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitatem è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè cujus gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eúmque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est. Idem commanducatus, gingivis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit eósque à scabritia & corruptione liberat, *Dentes stabilit.* orísque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam. Pulveris ejus exigua quantitas ex vino albo, aut Adianti Canellæque decocto sumptus, vulvam obstructionibus liberat, *Obstructiones.* mensésque provocat, & flatus discutit, *Menses. Flatus.* purgato videlicet priùs corpore, & alvo (dum ejus remedio utetur) ex æquis partibus Liquidambar & unguenti Dialthææ inuncta. Cordis affectibus, iis præsertim qui ex uteri sympathia oriuntur, auxilio est ejus pulvis, utcunque sumptus, aut illius decoctum *Affectus cordis.* hoc modo præparatum: Radicis minutim concisæ drachmæ duæ in tribus aquæ sextariis coquuntur ad dimidias, *Decoctum.* corticis Citri in pulverem redacti drachmę quatuor, pulveris Canellæ drachmæ duæ statim injiciuntur, ac denuò fervent, deinde colantur. Istius decocti sex unciæ singulis diebus manè addito saccharo propinantur, *Dosis.* purgato tamen priùs, ut decet, corpore. Hunc pulverem, & decoctum nonnulli in morbi gallici affectibus, atque etiam epilepsia commendant. *Morbus gallicus. Epilepsia.* Alterum experiri non admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculũ faciẽdum in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam epilepsiam in adultis tolli, non est verisimile. Descriptis his *Carlo Sancti* facultatibus, qui proximâ classe è Nova Hispania advenerunt, istam radicem *Indicam* cognominabant, eamque valdè æstimabant: tantas enim illius facultates experientiâ comprobatas se habere dicebant prȩter modò enumeratas, ut plures de Rore-marino celebrari non soleant. Ejus corticem in pulverem tritum puerperis obstetricum negligentiâ animi deliquium patientibus, propinant; plurimum enim sudorem provocando liberantur. Idem pulvis ex vino aut florum malorum Aurantiorum stillatitio liquore datus, mulieribus partûs difficultate laborantibus magnam utilitatem adfert. Monachus quidam ventriculi debilitate affligebatur, *Ventriculi debilitas.* ortâ tam ex frigidorum humorum abundantiâ, quàm ex imbecillo calore naturali, sic, ut nec cibum concoquere posset, sed is corrumperetur, & in magnos flatus converteretur: has radices cùm pro sua opinione in aqua decoxisset, çarçæ-parillæ modo, decoctum per multos continuos dies in prandio & cœna hausit: id illi adeò feliciter cessit, ut & ventriculus roboraretur, & concalesceret, eadémque operâ cibos postea probè concoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & flatus absumerentur. Aliud præterea consequutus est non speratum auxilium: nam herniâ (quâ *Hernia.* per

per multos annos laborabat, sic, ut braccis & ligaturis quasi assiduè uti cogeretur, nec nisi certis quibusdam intervallis eas deponere posset) liberatum sese sensit, cùm bimestri hujus radicis decocto usus fuisset, nec braccas ampliùs adposuit, sed sine illis incessit. Vtile etiam est hujus radicis decoctum ad os colluendum: nam gingivas roborat, dentes à corruptione præservat, atque si jam corrumpi incipiunt, ne latiùs malum serpat, impedit. Cæterùm adversus hoc malum habeo remedium multorum jam annorum experientià comprobatum, ut videlicet æquis partibus aquæ è rosarum calycibus stillatitiæ, & aceti scillitici subinde os colluatur: nam certissimum est dentes eà collutione à putredine liberari, & si illà jam correpti sint, ne ulteriùs serpat, prohiberi. Hactenus Monardes.

Ad gingivas & dentes.

SMILAX LÆVIS VETERIBVS. CAP. XXIX.

SMilax lævis, ita describente Dioscoride, folia habet hederacea, sed molliora, læviora, tenuioraq; [λεπτότερα, & non λειότερα ut vet.] flagella æquè ac prior [*Smilax aspera*] at nullis spinis horrida: quibus tamen haud secus ac illa arbores scandit, iis sese circumvolvens: semen verò gerit ceu Lupini [θέρμου: Auth. advers. ὀροβου: quidam legendum conjiciunt καρπὸν δ' ἔχει ἐπὶ θυλάκῳ] nigrum, exiguum, supra quod flores perpetuò visuntur, candidi, undiq; numerosi & orbiculati. Ex hac porrò Smilace per æstatem topiarij operis umbracula factitantur: at folia per Autumnum amittit.

Diosc. lectio varia. *Vsus.*

Vires. Cæterùm semen cum Dorycnio potum ternis singulorum obolis [τριωβόλου ὁλκὴ ἑκάτερον: Matth. τριώβολον ἀφ' ἑκατέρου] ut somnia tum varia, tum etiam tumultuosa videantur, efficere perhibetur. Galenus hanc Milacem lævem nominat, ac asperæ quodammodo similem esse, quoad vim attinet, refert. At Plinius contra lib. 24. cap. 10. nullius esse effectûs scribit. Quidam, inquit, duo genera Smilacis dixêre, &c. [*vide titulum de Smilace aspera.*] Alterum genus culta amare & in his gigni nullius effectûs.

Somnia tumultuosa. *Milax lævis Galen.*

Aequivocatio. Smilax hortensis, vel phasiolifera. Quidam, ut Cordus, existimarunt Smilacem lævem eandem plantam esse cum Smilace Phasiolifera: ego eam opinionem refuto lib. 17. Ruellio Smilax lævis est grandis Phasellus. Non desunt, inquit Sarracenus, qui Smilacem lævem eandem esse cum sativa seu hortensi Phasiolifera existimarint: tum quoniam utrique descriptio propemodùm eadem; viresque itidem eædem à Dioscoride tribuuntur; tum quia Galenus & Paulus, Smilacis hortensis in simplicium censu nullâ factâ mentione, Smilacis lævis tantummodò meminerunt. At ego cum peritioribus rei herbariæ professoribus inter utramque manifestum discrimen agnosco, Smilacemque hortensianam eam esse credo, quæ λόβια seu phaseolos profert: hanc verò, ad asperæ differentiam lævem dictam, eam quàm recentiorum plerique Convolvuli majoris aut etiam albi nomine designarunt.

Convolvulus major.

Alij autem contra Sarracenum negant, nec fortè sine ratione, Smilacem lævem esse Convolvulum majorem.

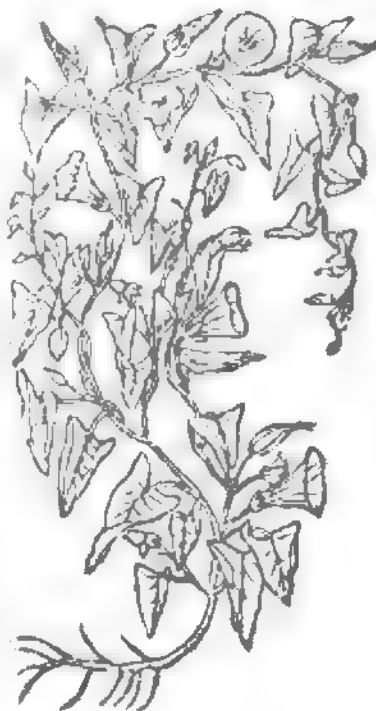
Helxine cissampelos. Quidam apud Corn. Smilacem lævem Helxinen Cissampelon vocant, malè.

Gelseminum. Cæsalpino Smilax lævis est Gelseminum, quæ opinio fortè non rejicienda: lectores perpendant diligentiùs.

Smilax Ilicis genus. Smilax aspera. Smilacis æquivocationes alias posui lib. 7. ubi ago de Ilicibus: Item hoc libro ubi scripsi de Smilace aspera.

Hedera arborea. In lib. 6. Æginetæ cap. 84. in Theodorici remedio contra gangrænam intelligunt quidam per Hederam arboream, Smilacem lævem, quibus assentitur Dalechampius.

CONVOLVVLVS MAIOR.

Descr. PErgulis obumbrandis posset inservire Smilax lævis, ita subsidio proximi cujusvis sustentaculi in altum nititur, longissimis & veluti contortis tenuib⁹ striatis viticulis, ex quibus, longis intervallis, pediculis unciâ longioribus hærentia prodeũt folia, hederaceis longè majora, acuminata, duas alas hinc & hinc juxta pediculum promittentia, lævia, nitida, viridãtia, ex quorum sinu profertur pediculus longus singularis, cui insidet flos unicus magnus nivei candoris, calathi formâ, cujus imum tubulum folliculus complectitur; semina in capitulo Cerasi mediocris magnitudine rotundo continentur fuliginosi coloris.

Folia hederacea.

Descr. Dod. Hanc ita delineavit Dodonæus: Smilax lævis major viticulosis ac sarmentosis cauliculis longis ac tenuibus sursum ac deorsum arboribus, fruticibus, vicinisque sepimentis obvolvitur circumligatúrque: folio est lato hederaceo, sed molliore, lævigatioreq;; flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac Lilia æmulantes; semen angulosum, sordido colore nigricans, exiguis sylvestribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis continetur; radices longæ, crassioribus cirrhis similes, intus candidiores, hàc illàc per obliquũ, infra terræ tamen superficiem feruntur.

Synon. *An Smilax lævis Diosc.?* Mesue Volubilis magna, Lactaria, Funis arborum dicta. Sylv. Cissampelos Dioscoridis. An Dioscoridi (quod Trago, Matth. Fuchs. Dod. Lob. C. Bauh. Schvvenck. & aliis placet) σμίλαξ λεία, folio Hederæ simili molliori? An præterea (quod Fuchs. & Dod. affirmant.) Μίλαξ λεία, Galeno & Paulo Æginetæ? Cord. in Diosc. Helxine Cissampelos Græcorum, Latin. Convolvulus, cujus flores Ligustrum interpretati sunt apud Virgilium, magno errore. Sed eodem planè lapsu existimatur quoque Ligustrum, de quo Martialis lib. 1. in Procillum scripserit. Quod si enim (ut dictæ opinionis autores sentire videntur) Smilax hæc Ligustri nomen aliquando sortitum sit, quòd vicinis circumligetur, ac circumvolutionibus plurimis implicetur, non tantùm non sola Ligustrum erit, sed & Vitis, Lupulus, Cuscuta, & infinitæ aliæ. Sed & ipsum quoque Ligustrum, Ligustri nomen non mœrebitur, cùm per se erectum sit, nec vicinis se circumvolvat.

Tragus Volubilem suam majorem (ita enim Convol. majorem inscribit) quam Germanos à forma florum Campanam candidam vocare scribit, eam esse dicit quam Mesues simpl. c. 24. Funem arborum, quod est (si germanicè interpreteris) Seilbaum; Avicenna l. 2. c. 735. Funem Papaverum; vel ut alij habent, Pauperum (quod sonat germ. Bettlers Seill) appellarit; Alij autem Cymbalarem, & Campanellam vocarint; Otho tandem Brunfelsius Volubilem cisso-

Campana candida. *Funis Papaverum. Funis pauperum.*

cissophyllon aut Cissampelon esse existimarit. Verùm Cissophylli appellationem propriè ad Asclepiada pertinere Tragus ait & Plinium Volubilem majorem Convolvulum vocasse l.21.c.5. ejúsque florem nõ ineptè Lilio albo contulisse. Quosdam tandẽ velle scribit Volubilẽ sub Clematide altera apud Dioscoridem l.4. esse descriptam; alios Periclymenum esse dictitare; nonnullos rursus Smilacem lævem facere. Quæ opinio ipsi magis arridet, ut quam etiam Ruellius sequatur. Proinde si omninò quid sentiat, effari liceat, videtur ipsi sanè hæc planta Scammoneæ (quæ Dioscoridi Colophonia, Dactylon, Colophonium, Apopleumonos, & Sanilum cognominatur) genus esse sylvestre, sed non noxium quale est Scammoneum, quo officinæ utuntur.

Convolvulus Plin. *Clematis 2. Diosc.* *Scammonea silv.*

Malocissus, q̃ Democritus mollibus Hederæ foliis depingit, caule tenero, sese cuicunque, quod fuerit nactus, involvente, videtur Gesn.h. Iasiones, sive Asines, seu Convolvuli species major. Huic subscribit Anguill.ep.5. dum ait, Malacocissus Democratis apud Cassianum Bassum nihil aliud est, quàm Convolvulus, vocatúrque à Catone Volubilis. Convolvulus (pergit Gesn.h.) vulgò Volubilis, Liliastrum, ἀλμυρὶς ἴτυα secundùm Ruellium: Item Clematis altera, herbariis nunc Volubilis major ex Ruellij sententia, sed non est Liseron, Campanella Ruellio.

Malacocissus Democratis. Iasione. Asine. *Liliastrum.* *Volubilis major.*

Nullam hactenus inveni (inquit Turn.) descriptioni Smilacis lævis per omnia respondentem. Etsi enim Convolvulus flore magno nolæ instar in aliis omnibus respondeat, dissentit tamen fructus, Lupino dissimilis. Aëtius quoque de curanda hydrope, ait Smilacem in sepibus & propter aquas nascentem, siliquas proferre Smilacis hortensis. Sed tale quicquam nusquam observavi in Convolvulo majore. Smilax lævis Matthioli cum nec semen habeat Lupini, nec siliquas Smilacis hortensis, nequit etiam esse meo judicio Smilax lævis, nisi alij sint Lupini mihi incogniti, aliæque siliquæ Smilacis hortensis nunquam mihi conspectæ. Mihi quidem videtur Smilax lævis Matthioli primum esse Volubilis genus apud Mesuæum.

Convolvulus non est Smilax. *Matth. repreh.* *Volubilis 1. Mes.*

Convolvulum porrò hunce majorem, Smilacem esse Dioscoridis negat etiam Cæs. dicens: Sunt, qui putant apud Dioscoridem, Smilacem lævem esse; nam descriptio in cæteris valdè congruit, sed non ad eam altitudinem adolescit, ut in æstate ad umbras quæratur, neque tantùm folia in Autumno decidunt, sed & caules & tota planta perit; idcirco magis visum est Smilacem lævem albo Gelsemino convenire.

Smilax non est.

Fuchs. Matth. Acostæ, Bellon. Turn. Cam. ep. (qui non audet affirmare, an legitimam Smilacem lævem referat) Smilax lævis. Lugd. Smilax lævis Matthioli. Dod. hist. & purg. Lob. Obs. & ic. Smilax lævis major. Dod. gall. Smilax lenis alba major. Lob. adv. Convolvulus major, Plinij Smilax lævis, vel lenis, Volubilis major vulgi. Trag. Tab. Volubilis major, ut & Cam. hist. ubi figura nova. Schvv. Convolvulus major (ita & Gesn.h.) Σμῖλαξ λεία, Dioscoridis. C.B. Smilax lævis, Convolvulus 1. major albus: Volubilis, Brunf. latifolia, Fallop. de decor. Volubilis major, Trag. Lon. Thal. Tab. Smilax lævis, Lac. Cast. Lugd. major, Dod. Lob. Ger. Campanula alba silv. Schvv. Convolvulus major flore albo, Eyst. Est semine nigro, aliquãdo rufescente.

Smilax lævis. *Smilax lævis major.* *Volubilis major.*

Germ. vocant Windekraut / glatt Winde / oder Weißglocken: Belg. Winde & Wrange; Gal. *Liseron, Liset, Campanette & Phasioles* Fuchsio, minùs commodè: Ital. *Vilucchio maggiore*: Hisp. *Tedra Campana*, Lob. *Campanilla Terva*, Dod. *Correquela maior* Matth. Angl. Byndweede & Winde Lobel. Schmooth Smilax / Arbor Winde / Great Winde / Withwinde / Turnero: Hung. *Feyer venyt nag. b fulak*, Clematis altera, Nomenclatori Pannonico. Convolvulus quidem dicitur, quod arbores scandat, & eis se convolvat: Lævis autem Smilax appellata, non aliâ ratione, nisi quòd asperis aculeis careat; *Liset & Liseron*, ut quidam apud Fuchsium annotat, à ligandis, quibus adnascitur plantis dicitur.

Nomina linguar.

Nascitur passim per fruteta & sepes, sese involvens: amat culta & in iis etiam potissimùm gignitur; Æstate floret, Autumno semen profert. Particulatim in monte Moutetz florentem adhuc Octobri observavi.

Locus & Tempus.

Fuchsius præter quod ei modicam amaritudinem in gustu præ se ferentem attribuat, huic etiam, ut plures alij, vires ex Dioscoride, Plinio & Galeno adscribit. Sed si non sit Smilax lævis ut existimare videntur Turn. & Cæsalpinus, suspectæ erunt vires ei attributæ ex Smilace. Miror Tragum dicere folia gustata linguam urere cum amaritudine, & postea scribere stillatitiam aquam florum internè & externè valdè utilem in omnibus calidis affectibus, & ad ruborem oculorum. Volubilis magna, Lactaria, Funis arborum dicta (inquit Mes. in vers. Sylvij) Dioscoridi est temperata, vel paulò calidior; sicca ordine secundo: resolvit, maturat, terget, solvit, aperit orificia vasorum; ob id datur cum tragacantho, mastiche, spica Nardi, sero lactis; obstructionem venarum meseraicarum, & hepatis liberat; ob id sanat icterum cum succo apij & intybi, vel sero lactis; bilem ustam clementer purgat, ob id febres putridas, præsertim biliosas, diuturnas; thoracem & pulmonem excrementis repurgat, ob id asthmati confert, phlegmonem hepatis externam præsertim cum polenta & oleo rosaceo & aceto. Cephalalgiam antiquam, præsertim cum oleo rosato aut chamæmelino & aceto. Succus ejus aurium ulcera sanat. Empirici, id perhibente Fuchsio, succo Volubilis majoris ad calidas utuntur passiones, capitis potissimùm & oculorum. Monbelgardi animadverti hortulanum diligenter hujus radices colligere, non solùm quòd suo reptatu multiplici odiosa, sed quòd porcis gratum & utile alimentum sit. Eâ degustatâ nec amaritudinem, nec acrimoniam sensi.

Vires & usus *Trag. not.* *Temperamentum.* *Obstructiones. Icterus. Bilis.* *Asthma.* *Cephalalgia.* *Porcorum alimentum*

IASIONE VETERIBUS.
CAP. XXX.

Exploratum illud habeo (inquit Theophr. l.1.c.21. de flor. gen. & differ.) per omnes partes differentias plures vario modo exultare; nam nonnulli etiam folio uno emergunt, descriptionem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionæ: in hoc enim handquaquam folium unum quoque discernitur, nec conceptaculo [*legendum χαρὶν, non χεῖρν quod Gaza vertit conceptaculum. Rob. Const.*] pars infima eget, sed postrema in angulos exeunt, Oleæ quoque flos pænè talis esse videtur. Hæc nos ita reddimus. Nonnulli flores etiam unico folio naturâ constant, delineationem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionis [τὸ sc. ἄνθος, τῆς ἰασιώνης.] Non enim singuli flores in folia dividuntur, neque sanè conceptaculi pars inferior distinguitur, sed ex superiore parte projecturæ angulosæ exeunt. τῆς ἰασιώνης, à foliorum numero differentias hoc in loco Theophrastus aptat: idcirco unifolium hunc ostendit. Imò verò ut acutiùs sentias, ait Scaliger, nullifolium: neque enim folium est quod non est divisum. Et quia multi flores sunt ab imo pertusi; hunc eâ etiam describit differentiâ. οὐδὲ τοῦ χαλοῦ τὸ κατωγμένον. Est enim χυλός, ut ita dicam, capedo. Nicander χελώνης in Theriacis. Interpres χελῶνα τὴν χεῖρα, at ego à manu. Sic enim habes χεῖρα captivam apud Sophoclem. Et χειρώναξ ministerium recitat è Athenæo non

Iasiona Theophr. *Folio uno.* *Gaza terr.* *Versio authorum.* *Theophr. illustr.*

non fecit. Ex his Scaligeri verbis, quæ opinioni Rob.Const. refragari videntur, colligitur, quàm benè Theophr. à Roberto corrigatur.

Rob. Const. taxatur.

Similitudo cum Olea in quo consistat.

Oleæ floris autem similitudo cum Iasione, in quo consistat, apparet ex cap. 22. lib. jam citati, cùm ait. *Oleæ flosculi prostrati spectantur perforati.* Sanè plurimi sunt flores in eo cum Iasione convenientes, qui licèt appareant ex diversis foliis, tamen unicum sunt folium, quod & decidens subsistit integrum sine conceptaculo; Leucoia verò omnia, Rosæ, Cisti, Lilia, Trifolium hepaticum, & alij multi flores cùm decidunt, extra conceptaculum separantur, unde manifestò apparet, foliis pluribus constare. E genere verò unifoliorum florum videntur esse Verbasca, Phlomides, Iasminum, Trifolium fruticosum luteum, Sambucus vulgaris, Ebulus, Campanulæ omnes, Anthirrina, &c.

Flores foliis pluribus. Flores unifolij.

Theophrastum l.2. caus. c.25. de plantis, quæ aliquid quærunt, cui incumbant, hanc intelligere credo, dicentem. Adde quæ arboribus sustinentur, atque amplexicaulia constant. Hæc enim aliquid, cui incumbant quærunt, ceu inter minora Volucrum [*Gaza in cod. Veneto & Basil.* ἄσιν: *alij, ut Gesnerus & Scalig.* ἰασιώνη. *Rob. Const. Ligustrum Virgilij secundùm Servium, i.e. Clematis sive Convolvulus*] quod vitam apud aliud agit [*cod. Venet. legebat* πρὸς ἕτερον, *in Basil. autem* πρὸς ἕτερον *meliùs*] quod si obtinere non valeat, humi se præcipit, atque humicaule [χαμαίκαυλον] fit. Hoc autem corpore levi constat, facilèque arbores scandit, offensatque. Et hinc noxam arboribus infert perstringendo, obumbrandóque pabulum aufert, cætera prohibendo.

Volucrum. Theophr. lectio varia. Asine.

Arboribus noxia.

Plinius Iasionem diversis in locis, diversis nominibus exhibet. Libro namque 21.c.5. ait, Est flos non dissimilis illi [*Lilio*] in herba, quam Convolvulum vocant [*ea est Iasione à Theophr. & ab authore dicta, Dalech. ex Scalig.*] nascens per fruteta nullo odore, nec croceus intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiscentis. Idem lib. jam citato cap.17. inquit, Iasione unum folium habet; [*ad florem referendum, Hermol.*] sed ita implicatum, ut plura videantur. Addit autē l.22.c.22. Et Iasione olus silvestre [*Lasine olus repens, alij*] habetur, in terra repens, cum lacte multo; florem fert candidum: Concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisin sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit. Rectè Hermol. apud Plinium pro Lasine Iasione legit, dicens. Quidam verbum Lasinen corruptum esse nescientes, Plinium culpant, quasi hanc ipsam herbam lib.24. repetierit inutiliter, Laginem vocando, non Iasionem. Sed cùm longè alia sit, ut ex superiore libro constat, nec ea vocabuli sit affinitas, quam putabant, modestiæ suæ parùm consulent, nisi recantarint.

Iasione Plinio. Convolvulus.

Plin. illustratur.

Lasine.

Concilium. Vires.

Plin. excus. Lagine. Notantur plurimi.

Iasione Scaligero est Convolvulus: Rob.Const. Smilax lævis Dioscoridis: Dalechampio Volvulus major, Smilax lævis Dioscoridis, Convolvulus Plinij. Nobis autem inter plantas jam denominatas, meliùs placet Convolvulus major, sive Smilax lævis dicta.

Aequivoca Convolvulus major.

Iasione Theophr. & Plinij censetur à Goropio, Lobelio, & Gesnero Convolvulus minor, quem Helxinen Cissampelon quorundam infra inscribimus, quique Ruellio, Car. Stephano & Gorræo Liseron, sive Lassei on cognominatur.

Convolvulus minor.

Convolvulum folio Altheæ ad quam plantam à veteribus descriptam referri possit, ignorare se fatetur Clusius, nisi fortè Iasione Plinij sit. Vocatur hic Clusij Convolvulus à nobis peregrinus, de quo paulò post.

Convolvulus peregrinus.

Dodonæus videtur innuere suam Campanulam cæruleam hortensem esse Iasionem Plinij & Theophrasti. Sic Pena & Lob. in adv. scribunt Campanulam hortensem meritò putari Theophr. Iasionem. De Campanula cærulea agimus lib.20.

Campanula cærulea.

Iasione Plinij, olus silvestre, lib.22.c.22. traditum, non abhorret à Rapunculo, authore Cæsalpino, quamvis non repant caules, nec flos candidus insit. De Rapunculo agimus lib.20.

Rapunculus.

Alia verò est Iasione (ait idem Cæs.) apud Theophrastum: de qua idem Plinius alibi, quam Aquilegiam puto. De Aquilegia scribemus lib.20.

Aquilegia.

Laginem Plinij, quidam malè censent, authore Hermolao, ut jam ex eo scriptum eandem esse cum ejusdem Iasione.

Lagine Plinij.

HELXINE CISSAMPELOS veteribus.

Cap. XXXII.

Descr. Convolvulus.

HElxine [ἑλξίνη, cat. ἐλξίνη] cognomento Cissampelos (addunt interpretes) folia habet Hederæ similia, at minora: ramulos verò longos [ἀπ' αὐτοῦ μακρὰ, *Lacuna ex vet. cod. qui addit*, καὶ λεπτὰ *& sic legit & Catac. at vulgatum exemplar* μικρά] quibus circumplectitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, vineis ac segetibus. Potus foliorum succus alvum solvendi vim habet. Cissampeli quidem hoc in loco cognomentum rectè adjicit interpres ex Galeno & Paulo ad distinctionem alterius Helxines seu Muralis herbæ [*Parietariæ*] de qua suo loco agemus. Neque porrò existimandum Helxinem, de qua agit Plinius l.21. c.16. harum alterutram esse. Siquidem alia est, quam Ixinen veriùs nominare debuit cum Theophrasto hist.l.6.c.4. ex cujus verbis suam ipse historiam deprompsisse videtur. Hoc verò capite descriptam Helxinen, rectiùs Plinij Convolvulum, l.21. c.5. commemoratum, esse dixeris, eo nomine donatum, quòd suarum viticularum ope vicinis sese advolvat adminiculis. Quod autem Galenus & Plinius huic Helxinæ vim tribuunt διαφορητικὴν, in eo minimè (quod voluit Marcellus) Dioscoridi repugnant, quandoquidem, teste Sarraceno, utraque facultas & discutiendi & solvendi alvum, potest citra controversiam, uni eidémque plantæ competere. Marcellus Virgilius malè Cissampeli Helxines caput è Dioscoride, quasi adulterinum rejecit, nihilo minus tamen nomina ejus in Helxines (quæ Parietaria est) capite, relinquens, ut sunt, Cittampelon, Cissampelon, Melampelon & Cissanthemon.

Locus.

Ixine.

Marcell. reprob.

Ex hactenus dictis apparet duas diversas esse herbas à Dioscoride Helxines nomine descriptas. Una Cissampelos ab interpretibus cognominata, quam Cordus in Diosc. Convolvulum à Latinis vocari scribit, cujus quidem species duæ habentur, major sc. & minor.

Aequivoca.

Convolv. major & minor.

Helxine Cissampelo Elatinem similem esse scribit idem Cord. in Diosc. quam quidam ibi Orobanchen nonnullos facere tradit.

Elatine.

Altera verò Helxine, Parietaria Latinis dicta, Galeno Perdicium & Herba muralis Celso.

Parietaria.

Helxinen suam Plinius lib.21. cap.16. Ixion [*Ixine, quæ Chamæleon albus est, Dodon.*] veriùs nominare debebat (inquit Sarracenus in Diosc.) cùm Theophrasto, ex quo suam ipse historiam desumpsisse videtur. Et hoc ipsum Cord. in Dioscoridem admonuit, cùm dixit. Magno errore apud Plin. lib. 21. cap.16. Helxines appellatione Carduus quidam describitur.

Ixine Theophr.

Carduus.

HELXI-

HELXINE CISSAMPELOS MVLtis sive Convolvulus minor.

Descr. NOn videtur, licèt se proximis circũvolvat etiam, anadendras, ut Volubilis major; sed brevioribus, tenerioribus viticulis ꝑ terrã spargitur; folia intorto pediculo, multò minora quã scandentis majoris, ideóque minùs pinnata, magis tamen rugosa, nervosáque; flores ex foliorum alis longè minores, ex albo purpurantes, ac etiam omninò albi; radix similiter tenuis & teres, reptatrix.

Floris varietas. Volubilem minorem, florem valdè variare agro Francofurtensi observabat Clusius: Nam vel omninò niveus erat, vel albus quidem, sed in quo secundùm quinque complicationum longitudinem subpurpurascens color elucebat, umbilico etiam albo, aut omninò purpureo: vel prorsus purpureus, radiis secundùm complicationes albis: vel medio inter utrosque colore: vel radiis crassioribus, saturatiùs purpurascentibus, reliquâ parte albis.

Iasione. A Iasione Theophrasti & Plinij non multùm dissidere putatur ea quam nostrũ vulgus (inquit Ruel. & post eum Gorth. def. med. Lob. adv. Gesn. coll. & cat. ubi ipsi quoque videtur Clematis tertia Plinij) *Lisero. Liserota.* Liseronem; ruta Liserotam appellant: nàmque serpit humi flore Convolvuli candido: videntur quoque nonnulla prisci nominis rudimenta in gallico *Lasione pro Iasione.* vocabulo relucere. Nam& in Plinio Lasione pro Iasione hactenus depravatè legebatur. Sed & Goropius Ruelli sententiam tenet: Plinius, inquit, Iasionem Convolvulum minorem vocare videtur, aiens *Concilium.* ferre florem candidum, Conciliúmq; minorem vocari. Theophr. hujus florem uno folio constare di- *Plin. not.* cit, quod Plin. ad ipsam herbam transtulit, malè.

Car. Steph. notatur. Considerandum an Carolo Stephano Iasione Ruellij fuerit nota, & quo pertineant quæ dicit de ejus usu, quæ videntur ad Iasionem Ruellij, vel, quod suspicor, veriùs ad Sonchum referenda. Obscuriùs sanè de ea scripsit, addendo verbis Theophr. & Plinij, quædam de suis, ut ex sequentibus patet. Iasione Theophr. & Plinio olus est sylvestre humi serpens copioso lacte succulentum, flore candido & in hoc nobili, quòd singulari folio constet, sed ita implicato ut plura videantur, floris margine in an- *Usus. Locus.* gulos exeunte. Haud multùm differre ab ea videtur quæ in nostris vineis crescit: quam rustici per æstatem & autumnum colligunt ad cuniculos educandos: iis enim mirum in modum placet & gratissima est, quemadmodum & Brassica. Vaccis quoque & bubus pro esu porrigitur quam Laceronem, sive Lacerotam appellant [Galli *du Laceron*] nisi quis po- *Sonchus.* tiùs Sonchum esse putaverit, qui vulgò Lacteronis, à lacte quo diffluit, potiùs quàm Lasseronis nomen habere debuit. Sed alia est prorsus à Iasione, ut ex Ruellij descriptione patet.

Helxine in segetibus nascens, Cord. Cord. in Diosc. Helxine in segetibus nascens, gracilibus & oblongis foliis, flore prædicti [*Convolvuli majoris*] floribus simili, sed secundùm proportionem minore, lacteum liquorem confracta remittens, Germ. Kornwinden [*Convolv. frumentitium dixeris*] appellata.

A Trago Volubilis minor (sic & Lon. Thal.) sive *Volubilis minor, Trag. Lon. Thal.* secunda, Cymbalaria cognominatur, quam Cissampelon esse aut Helxinen, ut multi astruunt, negat, & nihil aliud esse affirmat, quàm Anginam & Pestem hortensium herbarum.

A Dod. gall. Smilax lenis alba minor inscribitur *Smilax lenis alba minor, Dod. gall.* ac postea inter nomina Volubilis minor appellatur, magnámque similitudinem cum Chamæcisso [*Hedera terrestri*] habere dicitur. Quæ opinio à Dodon. purg. & hist. (ubi Smilax lævis inscribitur) his verbis retractatur. Non est Chamæcissus, quod quando- *Chamæciss. non est.* que suspicatus. Tametsi enim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color descriptioni, quæ passim extat, conformes appareant: & flores quia speciosi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atq; huic κίσσου nomen non minùs quàm Cissampelo conveniat, non idcirco tamen Dioscoridis Chamæcissus. Vires quoque adesse oportet, quæ in hac Smilacis specie desiderantur. Chamæcissus calida & amara foliis est, hæc verò nec amaritudinem, nec caliditatem ullam obtinet: gustata siquidem qualitatem nullã exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæcissum esse abundè ostendit. Ignava autem est, nulliúsque usûs herba. Ast lævis Smilacis speciem esse, neque alio referendam satis est manifestum. Non desunt tamen *Scammonium tenue Plinij.* [*inter hos Matth. Fuchs. Ang. qui Scammoniam tenuem Plinii quoque facit, & Ges. coll. & h. Cast. Lugd. C. Bauh. & Schw.*] qui Helxinen esse velint, cognomento Cis- *Helxine cissampelos.* sampelon. Sed pro hac aliam ostendo, Dod.

Lob. adv. obs. & ic. Convolvulus minor purpu- *Convolv. minor, purpureus, Lob.* reus. Lugd. Helxine cissampelos Matthioli arvensis & sepiarius. Turn. Convolvulus. Ges. h. Cæs & Clus. hist. Convol. minor, cui & Volubilis minor. Tab. Volubilis arvensis. Scammonea parva Gam. & Ang. cui & Orobanche Theophrasti. B. phyt. Convol. 2. sive minor arvensis. Eid. pin. Smilax lævis 2. sive Convol. minor arvensis. Annotat autem ipse quibusdam Orobanche Theophrasti 8. hist. 8. ubi *Orobanche Theoph. Ervanga Gaza.* Gaza Ervangã reddiderit, dici. Ἑλξίνης verò cognomento cissampeli nomine Dioscoridem meminisse, quòd folia Hederæ similia habeat. Schw. Convol. *Helxines Etym.* minor, ἑλξίνη κισσάμπελος Diosc. ἀπὸ τὸ ἑλίσσεσθαι, à circumvolvendo. Dicta est ἑλξίνη ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod significat trahere & arripere.

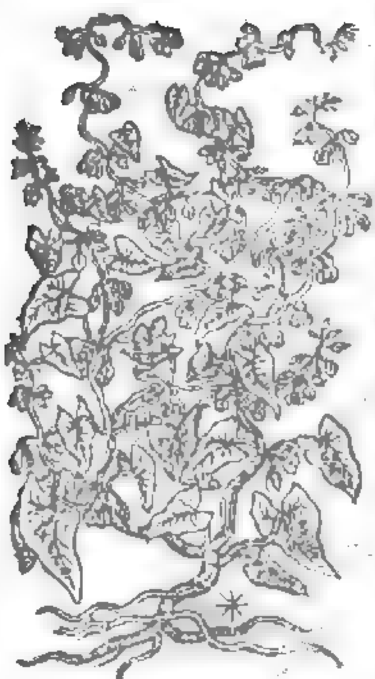
An de hac loquitur Amatus l. 4. c. 42. quando ait: Græcè, ἑλξίνη κισσάμπελος; Lat. Helxine cissampelos, Convolvulus; Arab. *Acsin*; Hisp. *Campanella*; It. *Vilucchio*; Gall. *Liset, ou Campanette*; Germ. Mittelwinden/ Weingartwinden. Hanc quoque Servius Gramma- *Ligustrum.* ticus, non sine errore Ligustrum appellavit; brevissimè Galenus l. 6. simpl. Helxinen alteram Cissampelon dictam, digerendi obtinere facultatem ait.

Convolvulum minorem & Volubilem minorem *Nomina linguar.* Germ. Klein Windkraut/ klein Zaunglocken/ klein Schessen; Belg. Cleyn Winde / Gall. *Petit Liseron*; It. *Vilucchio minore*; Hisp. *Terva*; Boh. Swlacee mensſy; Hung. *Folák, zalák*.

Locus. Tempus. Passim observatur. Gignitur autem in cultis arvis frequentiùs, non rarò tamen & in neglectis, ac secus margines agrorum: frugibus pluvioso præsertim cæli statu molesta. Floret unà cum majore.

HELXINE SEMINE triangulo.

Descr. ALtera Helxines cissampeli species & ipsa quoque quæcunque proxima arripuit, circumvolu-

tione tortili cõscendit, nullis usa capreolis, sed viticulis suis, quas ex radice mediocriter crassâ, multifidâ plures emittit, interdùm palmo paulùm altiores, aliàs etiam sesquicubitales, subrubentes, ad quatum genicula in pediculis longis nascuntur folia singularia, triquetra, Atriplicis (Ocymi Trago, i.e. Fagotritici) nonnihil rubentia; flosculi racematim cohærent in pediculis ex foliorum sinu exortis, parvi, albidi, semine succedente triquetro (veluti Ocymi Trag. Fegopyri Dod.) acuminato, nigro.

Atriplicis folio.

Hæc est illa Centunculus Plinij l.24, c.15. Anguillaræ, quam nihil aliud esse tradit, quàm speciem Clematidis. Helxinæ Cissampelo Cordus in Diosc. Elatinem (ita enim hæc præsens planta ab ipso vocatur) flore valdè exili, semine triquetro, lacteum liquorem non remittentem, quâ solâ notâ eam à Cissampelo distinguit, similem esse, ac propterea Serapionem statim post Convolvulum eam describere, ac Athin corrupto ab Helxine & Elatine nomine appellare scribit.

Centunculus Plinij, Ang. Elatine, Cords.

Lobelius in adv. à doctis persuasus, Helxinen cissampelon alteram Atriplicis effigie putarat legitimam Helxinen, cùm tamen huic aliquantùm dissimilis sit: Frequens namque (ait ille) amplexibus multis, vites arripit, nec secus aut arctat, aut enecat, vel iisdem pabulum surripit, atque Cassytha; foliis est hederaceis, oblongis, in angustum Atriplicis facie & modo desinentibus; flores item Atriplicis albicant racematim; semine triquetro, nigro, Sesami Theophr. sed minore; radice exiguâ; ubivis magno proventu vinetis, frugibus, ac sepibus adnascitur. Sed de succo vel facultate subducendi alvum, mihi ignota, nisi quis Atriplicem putet, eóque lubricare posse alvum statuat, multò tamen imbecilliorem illa maritima certum. Hæc ille, qui in obs. & ic. picturam habet sub titulo Helxines cissampeli alterius, Atriplicis effigie. Nisi Elatine, ait Amat. in Diosc. alterius Cissampeli species sit, quæ illa sit ignoratur.

Helx. cissampelos altera Atriplicis effigie, Lob.

Atriplex.

An porrò est herba illa Ruellio l.2. c.30. quæ Fabam, Cicer & Ervum suo brachiorum complexu circumligans enecat, & Orobanche vocatur; agricolis quidem Græcis Ospreoleon, vel Leontobotanon, h.e. Legumen leoninum, vel Leonis herba: rusticis Galliæ Tenia dicitur, forsan à tenendo, quo tenaci noxa obvolvat, cincinnisq; vel cirris tanquam brachiis strictim amplexetur, ut ea penitùs strangulet. Et hæc ille qui lib. jam citato c.75. eam sequentibus describere videtur. Orobanche cauliculus sesquipedalis aut paullò excelsior, subrubens, sine foliis, hirsutulus, pinguis, tener, flore subalbido in luteum vergente; radix illi subest digiti crassitudine, quæ dum ariditate flaccescit, scapus dehiscens in rimas dissilit. Legumina, inter quæ nascitur, strangulat, unde & nomen invenit. Estur oleris vice. Placet tum cruda, tum patinis decocta sicut Asparagus. hac specie per æstatem inter segetes & legumina identidem offenditur. A recenti Græcia Ospriolcon, quasi Legumen leoninum, aut Leonteos botane, quod est Herba leonina dicitur. Nec mihi succurrit idoneum nomen, quo vulgus rurive passim utatur, nisi quòd in Parisiensi agro Teniam suprà diximus appellari, ubi de Orobanche inter vitia frugum abundè dictum est. Ex his Ruellij verbis luce meridianâ clariùs patet, eum duas diversas plantas confundere, vocando Orobanchen Teniam, quam posteriore hoc loco ex antiquis describit, quum prius longè aliam habeat nomine Orobanches & Teniæ. Sed Ruellium nullus admiretur ampliùs. Est enim ei ordinarium & assuetum, plantas & diversis in locis repetere, & mirè inter se miscere.

Orobanche.

Leoninum legumen.

Ruell. reprch.

A Dod. gall. Helxine Cissampelos; Gall. *Liseron noir* inscribitur, ac Const. Imperatoris Μελανκισσὸς [*Hedera mollis*] Latinorum nonnullorum Convolvulus, aliorum Vitealis, officinarum Volubilis media appellatur. Ad Smilacis autem lævis genus, Dodonæus Convolvulum suum nigrum sive Helxinen cissampelon de purg. & hist. pertinere scribit, ubi eam prætereà Volubilem nigram, ἑλξίνην κισσάμπελον μελαν...ν appellat, & hæc subjungit: Cissampelos cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus sæpenumerò circumvinciatur. Reperitur hujus & multò alia, in exemplari quo Marcellus Virgilius usus est, descriptio, & appellationes complurimæ: sed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plinius l.21.c.16. non de hac Helxine, sed de Ixine scribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus est.

Helxine cissampelos, Dod. gall.

Convolv. niger, Dod. lat.

De præsenti nostra planta Tragus verba facit, ubi l.2.c.33. de Orobancha, sive Cusso altero Serapionis agit. Inter vitia, ait, frugum non postremo loco habetur id, quod Germani Spyn/ seu Windkraut appellant, quam etiamnum Anginam seu Orobanchan quandam esse judico. Cùm verò Orobanchæ Dioscoridis descriptio huic non per omnia quadret, judicium candido lectori committo. Videtur sanè mihi quòd præsens vitium altera Cussus Serapionis sit, de quo c.41. scribit, ac Lobleb vocat, h.e. Volubilem minorem; German. Kleinwinden / vel Schwartzwinden. Hæc ille. Id hic silentio prætereundum non est, cùm Orobanchæ Diosc. semen in cibo ob dulcedinem ejus, quam præ se fert, edatur: hanc autem jumenta in cibo fastidiant, Dioscoridis Orobanchen esse non posse. Hanc porrò, quam Ruell. & Tragus Orobanchen esse suspicantur, Gesn. coll. & h. Convolvulo similem herbam dicit præterquam flore. Et licèt is locis jam adductis Orobanchen esse neget, attamen in cat. pl. non solùm Orobanchen nominat, sed ad imitationem Ruellij cum ejusdem Tenia, planta valdè differente confundit. Orobanche nominatur, inquit, quod Ervum strangulet, Leontobotanos. Forsan hæc fuerit, quam absurdissima quorundam imperitia, nescio unde, Hypocistin audet appellare, in Parisiensi agro Teniam appellant. Cam. epit. & hist. habet figuram novam cum campanulis sub inscriptione Helxines cissampeli, vulgò Volubilis minoris. Huic autem adscribit nomina linguarum Helxines cissampeli. Lugd. Helxine cissampelos Dod. B. phyt. Convol. 4. sive minor semine triangulo: Eid. B. pin. Smilax lævis 4. sive Convol. minor sem. triangulo: Volubilis media sive nigra, Thal. Volubilis nigra, Tab. Ger. Fromentone alterum genus, Cæs. Polygonum hederaceum, Colum.

Orobanche seu Cussus alter Serapionis, Tra.

Trag. refutatur.

Convolvulo similis herba Gesn.

Hypocistis male.

Nascitur in cultis locis, arvis, vineis, segetibus, ac sepibus circa Montbelgardum, etiam in horto E.C. Basileæ observavi mense Octobri seminibus maturis qua...tur in Moutez, Genevæ passim florentem & semine turgentem Iunio. Vindemiæ tempore, autore Dod. semen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere succrescit.

Locus & Tempus.

Teniæ

Superstitiosa de extirpatione Teniæ ex agris. Teniæ pestis (sic enim ut Ruellius non absurde dici posse quidam putant) quòd non facilè extricari possit, ideò græci agriculturæ authores remedia adversus natales ejus exortus condiderunt. In arvis ut aiunt non prodibit, si in quatuor eorum angulis & medio Rhododaphnæ ramuli pangantur. hoc eodem remedio putant legumen omne à noxa vindicari. Qui volunt hanc frugum pestem prorsus aboleri, quinq; testas cretâ depingunt, Herculis effigiem leonem strangulantis, referentes, & in quatuor agrorum angulis atque in medio collocant. Sunt qui delineatam eo modo testam in areæ tantùm mediâ ut hanc amoliantur perniciem, jubeant obrui. Democritus affirmat Orobanchen herbam confestim abigi, si mulier quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo corpore, gallum in manibus tenens, arcam circumeat. Ita validiora coalescere legumina testantur, qui hac superstitione sunt ambiti, quippe cum herba, gallinaceum verens gallum, deficiat. Sunt, è græcis qui longâ probarint experientiâ, quæ serendo sunt legumina galli cruore conspersa, nullam ab hac adversante herba sentire penitùs injuriam, eòque reratu à nocumentis tuta esse asserunt. Cavendum tamen ne quæ sementi destinantur legumina, bubulo cornu contingantur; sic enim inania & cassa vanescere produnt.

Vires ejus. Quòd si hæc planta alter Cussus Serapionis, ceu Trago videtur, fuerit, poterit in medicina usurpari (licèt Cordus nullum illius esse usum tradat) præsertim verò ad tumores lienis in aceto priùs coctus, dein tusus, ac cataplasmatis instar impositus, id quod non semel faciendum, sed sæpiùs repetendum. Quid verò præter hæc efficere valeat, usus quotidianus fortè docebit.

CONVOLVULUS PEREGRINUS pulcher folio Betonicæ.

CAP. XXXIII.

Descr. Floris cum Convolvulo similitudo facit ut hanc plantam, alioqui non congenerem superioribus, nec formâ illis respondentem subnectam. Peregrina est peregrini Convolvuli elegantia, in foliis potissimùm spectanda, quæ ex viticulis, proxima fulcra arripientibus tenuibus, pilosis, pedalibus aut cubitalibus longis pediculis hæret, argentei coloris, splendido tomento villosa, infima quidem & radici (quæ tenuis summo cespite vagatur) proxima, Betonicæ purpureæ foliis similia, sed multò minora, crispis serratisque marginibus, reliqua etiam laciniata & profundè incisa, gummosa Clusio si gustentur, subacria & subamara: flores inter Helxines cissampeli & Smilacis lævis flores medij, his minores, illis majores, purpurascentes, calathi formâ, ex continuo unico folio conflati, longis pediculis hærentes, quorum basin ambit folliculus ex pluribus foliis compositus. Radix Clusio tenuis, exilis, fibris per summos cespites repit & subinde alias plantas producit.

An Iasione Plinij. Ad quam stirpem Veteribus descriptam referri hæc planta, cui à viticulis, vicinis fruticibus aut herbis se implicantibus, Convolvuli nomen Clusius hisp. & hist. indidit, ignorat: nisi quis fortè Iasionem, cujus Plinius l.22.c.22. meminit, esse existimet. *Convol. fol. Althææ. Vires.* Valentini Convolvulum folio Althææ; Hispani vulgari nomine *Campanilla* i.e. Campanulam; Lusitani *Verdezilla* appellabant, & ad vulnera curanda efficacissimam esse tradebant.

Synon. Convolvulus Scammonij facie Lob. non. Papaver corniculatum luteum. Varietas floris. Lob. Obs. & ic. Convolvulus peregrinus Clusij, Convolvulus Scammonij facie, an Helxine cissampelos Dioscoridis? Advers. p. 274. Sed apud Adversaria nullam ejusmodi plantam invenio. Non etiam intelligere possum, cur dicat Scammonij facie, nisi referat ad florem. Tab. Scammonium minus Plinij 2. Item Scammonium. Hujus iconem Gerardus habet, ac Papaver corniculatum luteum minus, Small yellowe horned poppie inscribit. Lug. Convolvulus folio Althææ Clusij. B. phyt. Convol 6. (pin. 9. aliis Helxine cissampelos.) sive argenteus Althææ folio, flore ex purpura candicante, interdum omninò purpurascente.

Locus & Tempus. In collibus juxta Tagum flumen læto solo, in Bætica, plurimisque aliis Hispaniæ locis nascitur. Floret Martio & Aprili. Ad Tagum quidem, etiam Decembri florentem Clusius inveniebat. Mihi autem, cùm essem Monspessuli, allata est mense Aprili ex monte Seti. Siccum vidi apud D. Zvvingerum Basileæ foliis ferè pellucentibus.

CANTABRICA VETERIBUS.

CAP. XXXIV.

Cantabrica Plinij. In Hispania, inquit Plin. l.25.c.8. inventa est Cantabrica, per Divi Augusti tempora, à Cantabris reperta. Nascitur ubique, caule junceo pedali, in quo flosculi oblongi, velut calathi; in his semen perquam minutum. Ea cum Dictamno & radice Aristolochiæ, in vini hemina sæpiùs bibenda, contra serpentium morsus.

Betonica altilis sativa. Cantabricæ nomine diversæ plantæ ab authoribus indigitantur. Turnero enim Cantabrica Plinij est Caryophylleus, quæ nobis est Betonica altilis sativa, de qua pertractabimus lib. 29.

Betonica altilis sylvestris. Lobelius in adv. videtur existimare Caryophyllos silvestres esse Cantabricam Plinij, de quibus jam dicto libro, sub Betonica altili silvestri agemus.

Aquilegia. Colubrina herba. Cantabrica (inquit innominatus quidam) est fortè Aquilegia (de hac lib. 30.) licèt Ruellius aliam demonstret, quam rura Colubrinam herbam vocant.

Volvulus terrestris. Sunt qui Cantabricam Plinij, teste Lugd. Convolvulum minimum Clusij esse putant. Vocamus hunc nos Volvulum terrestrem, quem mox describimus.

Campanula parva. Cantabrica minor rotundifolia Lobelij in adv. Cantabrica Plinij Anguillaræ, est nobis Campanula parva, cujus meminimus lib. 20.

Camp. rotundifol. minima. Sed & Campanulam rotundifoliam minimam Cortusus, teste C. Bauh. phyt. Cantabricam Plinij nominat. Hæc qualis sit, vid. lib. proximè citato.

Rapunculo spicato similis Bald. Herbam quoque Rapunculo spicato similem in Baldo, Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ cognominat. Tradimus hanc libro jam scripto.

Tragopogon Hispanicum sive Scorzonera.

Tragopogon Hispanicum, sive Scorzoneram opinantur aliqui posse referri ad Cantabricam, sed non rectè vel Camerario teste.

Rheseda floribus albis. Rheseda lutea.

Cantabricæ titulo extat etiam Rheseda Plinij Neotericorum, Lobelij Belgarum Eruca peregrina Italica, quam nos suspicamur Rhesedam floribus albis, quæ delineatur lib. 29. Per eandem tamen Thalius Rhesedam majorem flosculis luteis intelligit.

VOLVVLVS TERRE-stris.

Descr.

VOlvulus terrestris ex radice crassa, lignosa & sicca, nigricante, multorum capitum, crebros junceos coliculos tenues profert, duos vel tres palmos ut plurimùm surrectos, aliquando etiam cubitales, hirsutos, valetulos, per quos cernuntur nullo ordine folia angusta, oblonga, pilosa: extremis ramulorum insident ex calyculis hirsutis, flores ex albo purpurascentes, Helxines Cissampeli, calathi formâ. Ex Lobelio addimus nostræ descriptioni, radicem sesquipalmum longam, albidam: folia gustu exsiccante, nonnihil calfaciente.

Helxines flore.

Varietas.

Quamvis autem Icon Lobelij & Clusij, quam proponimus, varient non parum, ac etiam descriptiones, eandem tamen plantam existimamus, variantem pro diversitate locorum: ne tamen quisquam fallatur, nos hîc subjicimus descriptionem Clusij quæ sic habet. Multis tenuibus, adeòque junceis ex eadem radice prodeuntibus ramulis, prædita est hæc planta, humi procumbentibus, pedalis, interdum cubitalis longitudinis, duris, flexibilibus tamen, lanuginosis, qui in summo aliquot flores proferunt purpurascentes, inodoros, Convolvuli æmulos, minores, unico folio constantes, sed ita implicato, ut quinque videantur, florum oris in totidem angulos desinentibus, &, dum clauduntur complicatis; folia, per ramulos nullo ordine sunt sparsa, longa, angusta, tenui lanugine obducta, Salicis foliis haud absimilia, glutinosa si quis mordeat, & aliquantulum amara: semen fert in vasculis Convolvulo non absimilibus, minoribus tamen, fuscum, angulosum, inæquale: radix candicans singularis, infimâ parte ramosa est, & vivax.

Descr. Clus.

Flore Convolvuli.

Salicis folio. Convolvuli semine.

Convol. minimus Spicæ folio.

Lob. adv. & ic. (ubi figura Clusij) Convol. minimus Spicæ foliis, vel Stœchadis citrinæ, aut Linariæ. Obs. Convol. minor Spicæ folius, sed ejus effigies minùs scitè expressa adv. p. 274. Scammonium tenue Plinij quorundam. Scammonium minus Plinij, Tab. & Clus. hisp. & hist. Cantabrica quorundam. Cast. Cantabrica Plinij. Ponæ in Baldo Convolv. minor Spicæ foliis Lobelij. B. phyt. Convolv. 4. (to. nin.) Linariæ folio Guilandini Helxine stans dicitur at Cortusi Scammonea Patavina. Is rectè annotat Lugdunensem duas figuras & duas descriptiones unius plantæ exhibere. Vna enim planta est Volubilis terrestris Dalechampij; & Convol. minimus Spicæ foliis Lobelij. Ger.

Scammonium tenue Plinij Cantabrica.

Helxine stans. Lugdunens.

Variat magnitudine, reperitur enim vix duas tresve uncias altus: flore est communiter purpureo, rariùs albo.

Locus & Tempus.

Rariùs inventu Convolv. minimus aliis regionibus quàm Galloprovinciæ, Allobrogum & Norbonæ ad margines aridos satorum & Olivetorum, ubi Iunio & Iulio florem promit. Frequens est multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis, Clusio. Postea illam etiam inveniebat in colle Thermarum urbi, vulgò Baden, imminenti, quarto ab urbe Vienna Austriacâ miliari. Floret Maio & Iunio, nonnunquam & Autumno. Apud Belgas semine ex Hispaniis accepto nata, non nisi Iulio & Augusto, ubi nullum semen perficere observabat, tametsi magnâ diligentiâ testaceis conservatam: calidioribus autem locis sponte nascitur, seménque fert dictum. Nos eam descripsimus anno 1561. collectam quà itur Monspelio Castelnœuf secus viam florentem Vere. Quidam Iasionem putant. Frater in montibus Euganeis inveniri indicavit, & purgare.

Iasione quorundam.

SCAMMONIA ET SCAMMOnium Veteribus, & in genere.

CAP. XXXV.

Diosc. descriptio varia.

ΣΚΑΜΜΩΝΙΑ, ex authoritate Dioscoridis, ramos ab una radice profert multos [*tres, aut quatuor*] tricubitales [*τετραπήχεις Orib. ut vet. quatuor cubitorum*] pingues & quadantenus hirsutos [*ὑπολιπαρεῖς ... Ruell. nonnihil crassitudinis præ se ferentes, sed priorem lectionem tenet Serapio, qui suam historiam ex Diosc. transcripsit.*] foliis itidem hirsutis Helxines [*non Parietariæ, sed Cissampeli,*] aut Hederæ similibus, sed mollioribus ac triangulis: floribus albis, rotundis, in modum calathorum [*... vet. quidam ...*] concavis & graveolentibus: radice prælonga [*... Orib. ...*] crassitudine brachiali [*& ita Orib. & Herm. at vulg. codex cubitali,* quæ lectio non placet; cum nunquam nisi impropriè, dicatur aliquid esse crassitudine, sed longitudine cubitali. Sed & Serapio ineptè vertit, radice grossâ, sicut pollex] candidâ & gravis odoris, lacteique succi plenâ. Succus legitur hunc in modum; capite exempto radix ita cultro incavatur, ut excavatio sensim à latiore orbe in acutum desinat, proindéque in id cavum confluit succus, qui conchis demum excipitur. Alij postquam scrobes in terra [*Add. Lacuna ex vet. cod. καὶ τὴν ῥίζαν κόψαντες ... fornicis. Orib. ... i. mortarii instar*] concamerato sinu effoderunt, juglandis folia insternunt, in quæ radicis incisæ succus diffundatur, cúmque inibi siccatum tandem auferunt. Bonitate præstat qui pellucidus est ac levis, rarus & colore glutini taurino similis, rimulis fistulisve tenuibus, atque fungosus, qualis scilicet ex Mysia regione Asiæ deportatur. Neque verò in probatione animadvertere solùm par est, utrum linguæ tactu albescat: hoc enim evenit etiam admisto tithymali succo, sed longè magis anteà commemoratis attendendum est; itemque si non vehementer linguam excalfaciat exuratve, id quod & misti tithymali argumentum est. Natione autem Syriacus & Iudaicus deterrimi habentur, graves, densi, ervi farina & tithymalo adulterati. Succus drachmæ unius aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura aut mulsa, per inferna bilem pituitámque extrahit. Solvendæ alvi gratia, binos obolos, cum Sesama aliove semine sumpsisse sat est. Efficacioris etiam purgationis causâ dantur

Delectus.

Adulterinum.

Improbandi. Dosis succi ...

dantur succi tres oboli, cum Veratri nigri duobus, & Aloës drachma una. Fiunt & purgatorij sales, drachmis viginti succi Scammoniæ in senos salis cyathos adjectis. Horum modus proportione virium: integer quidem, cochlearia tria: medius, duo: minimus, unum. Purgat & radicis drachma una aut altera cum iis quæ retulimus. Ipsius quoque decoctum nonnulli ebibunt. Ex eadem decocta in aceto contritáque cum hordeacea farina, cataplasma fit ischiadicis utile. Succus autem vulvæ appositus in lana, partus enecat: tubercula quoque discutit, cum melle oleóve perunctus. Eodem decocto in aceto illitæ lepræ auferuntur. Sed & eodem caput contra diuturnum dolorem ex aceto & rosaceo irrigatur. Vinum Scammonites ita fit. Radicis Scammoniæ per messes effossæ tritæ & linteo illigatæ drach. xv. in musti congium unum mittuntur ad dies triginta. Purgat hoc alvum, ac bilem & pituitam detrahit.

Radicis dosis. Radicis decoctum. Ischias. Tubercula. Lepra. Vinum Scammonites.

Scammonium, quod est Scammoniæ succus, copiosum quidem in Italiam advehitur, præsertim Venetias, quo ex Alexandria Ægypti & Syria importatur: sed quod probatissimum sit, rarum admodùm invenitur, nec unquam se consecutum esse, ingenuè fatetur Matthiolus. Quod autem Scammonium illud, quo omnes ferè officinæ refertæ sunt, Tithymali succo sit vitiatum, hinc liquidò patere arbitratur quòd decem vel quindecim ejus grana alvuum pluries resolvant, cùm synceri drachma, Dioscoridis testimonio, id vix præstare possit. Plantam è cujus radice Scammonium colligitur, vidit primùm Neapoli, allatam (ut quidam Seplasiarius asserebat) ex Gargano Apuliæ monte, quæ omnibus notis ejus quidem judicio, legitimam Scammoniam referebat. Sed profectò mirari nobis subit, quod Matth. in comm. non ampliùs Scammoniæ Gargani montis meminerit, sed aliam tradat, depingat, ac Constantinopoli missam esse dicat. Hanc (Scammoniam Syriacam intelligit) ostendit etiam esse in annotationibus Andreæ Martinelli supra Mesuem depictam.

De Scammonio Matth. Adulterati Scammonij nota. Matth. reprch.

Ignorantem & inscium herbarium se Euch. Roesslin ostendit, dum arborem Scammoneam facit, & liquorem ejus succum arboris cognominat, cùm nec frutex sit, sed herba, id quod Plinius his verbis docet, Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, præterquam si adjiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. Est autem succus herbæ à radice ramosæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassâ, madidâ, nauseosâ. Nascitur pingui solo. Radix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. Laudatur Colophonium natione Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens [*hoc signum fallax & incertum esse Diosc. tradit*] quàm levissimum, quùm diluitur albescens. Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & Tithymali marini succo, in Judæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymalus enim linguam excalfacit. Vsus bimo, nec ante, nec postea utile. Dedêre & per se ex aqua, vel aqua mulsa, & sale, quaternis obolis. Sed utilissimè cũ aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Hæc Plin. quæ multùm faciunt ad Diosc. intelligendum. Faciunt & ad Plinij lectionem rectam. Sunt enim de veteri codice transcripta. Nam vulgata exemplaria tribus locis emendant. Primò ubi dissolutionem stomachi legitur, in vulgatis stomachi vox in totum deest: Secundo ubi ervi farina habetur, in vulgatis herbæ farina falsò legitur. Tertio ubi usus bimo legitur, pro eo vulgata exempla habent, Bulbi more: quam lectionem falsam esse, sequentia verba declarant: nec ante, nec postea utile; quæ neque ad Bulbum referri possunt, sicut neque Bulbus ad Tithymalum, de quo præcedit quòd linguam excalfacit. Hoc tamen de Scammoniæ succo Diosc. nõ tradidit, quòd usus bimo sit, ut nec ante, nec postea utilis sit. Et profectò ego hodie novi in quibusdam officinis usum ejus ad decem annos servari. Et scribit Arabs Mesues Scammoniam per annos duodecim conservari. Scammonium Syriacum licèt Dioscoridi improbetur, Plinius tamen contrarium sentire videtur. Commendatur enim illi præter Mysium & Colophonium, etiam Prienense, quæ Priene civitas Syriæ est. Mesues Antiochenum & Armenicum laudat, Corascenum vituperat. Galenus in Simplicium censu Scammoniam præteriit. Paulus Scammonia, inquit, calidam & discussoriam, & biliosa extergentem vim habet, & magis succus, qui etiam tubercula discutit, & fœtus necat appositus, & lepras exterit. Et in diuturno capitis dolore, caput ex eo cum aceto & rosaceo irrigatur. Sed & radix pota purgat, tum ipsa, tum decoctum ejus. At cum aceto & farina hordeacea cocta, ischiadicis imponitur. Idem l. 7. c. 4. Scammonia, inquit, similiter ut veratrum purgat, & magis flavam bilem. Verùm magis quàm omnia purgatoria, stomacho noxia est. Detur itaque non febrientibus, & stomacho benè affectis, pondere obolorum quatuor cum sale, aut pipere, aut zingibere, aut quodam oxyporo citò transeunte, stomacho grato, aut cum melle. Fiunt & catapotia cum gummi. Aëtius l. 3. c. 25. ferè eadem habet. Et addit, ammiscetur ipsi sal, & thymi coma, aut pulegium. In his verò qui ferre possunt, præstat Aloën miscere. Datur & per se cum melle, aut ptisanæ succo, si clanculum exhibere volumus. Et hi ambo Scammoniæ nomine succum solum intelligunt, & non radicem, aut herbam ipsam. Et hunc etiam solum utilem Theophr. 9. hist. dicit, & aliud nihil, τῆς δὲ σκαμμωνίας, inquit, ὁ ὀπὸς μόνον χρήσιμος, ἄλλο δ' οὐδέν. Recentiores Græci Scammoniam vocant δακρύδιον, i. e. lacrymam, ex qua voce corrupta officinæ vocant Diagridium. Vsus ejus hodiè ferè est ad reliqua purgatoria medicamenta acuenda. Sed in his, quæ à veteribus de Scammonio produntur, duo sunt expendenda: ejus delectus, & in purgationibus dosis. Laudant enim illi leve, pellucidum, colore quàm simillimum taurino glutini. At vulgare nostrum squalidum est, & cineritio colore, & aspectu tristiore: quia non succus, aut liquor manans, aut lacryma Scammoniæ ad nos adfertur, sed succus vi expressus. Scammoniæ lacrymam, quam Venetiis apud Albertum Martinellum vidit Pena in Syriacis conchis allatam, Colophoniæ concolorem, concretione simili, ex fusco cæruleam fuisse ait, cujus coloris non est Scammonium nostrum. Verùm cùm pura ac mera lachryma Scammoniæ tam frequenti usui non sufficeret, succum multum vi expressum ad nos asportari oportuit: cujus maximè delectus habendus, quia nullus nisi variè adulteratus ad nos adfertur. Nam aliquando ex eodem corpore, eadem morbi causa, & eodem planè modo affecto, grana aliquot sumpta facilè, & sine ullo cruciatu, bilem pituitamque expurgabunt, ex eadem prorsus gleba, frusto parvo effracto multò plura grana sumpta minùs evacuabunt, nec sine molestia, & cruciatu. In causa est dissimilis molis concretio, quæ hîc plus, illic minùs, aut lactis Tithymali, aut Lathyridis, aut alterius stirpis valentioris succi accepit: unde dissimiles purgationes consequuntur. Cùm autem veteres, aut drachmam, aut quaternos obolos,

Euch. Roesslin not. De Scamm. Plinius. Descr. Genera. Delectus. Adulteriũ. Radicis usus. Plin. corrig. Scammonij duratio. Scammonij delectus. Temperamentum. Scammonij correctio. Dacrydium. Confertur Scammonium nostrũ cum antiquorum. Veteres emendantur.

aut majorem aliquam dosim præscribunt, purum & merum succum imperant. Purgat Scammonij succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamẽtorum potentiâ cedens. Nullâ enim parte, ut Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commovent. Efficit istud non vehementer aliquâ calidâ facultate; sed aliâ quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunque siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat. Quamobrem nec inter calidissima, ut plerisque videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum censet Dodonæus. Extergit autem & educit potissimùm bilem flavam; serosos item tenuésque humores, & quandoq; pituitam, ventriculo tamen magis, quàm reliqua omnia medicamenta, ut Paulus tradit, noxium est Scammonium. Mesues verò non modò ventriculo grave atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere; interna viscera erodere; venarum ora dilatare, totiúsque suæ substantiæ essentiâ cordi visceribúsque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs oportunum idcircò ejus usum animi sequuntur deliquia, ventriculi subversiones, alvi fluores, dysenteriæ & tenesmi. Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in cotoneo malo decoquatur; & muccagine psillij, prunorum carne aut succo, aliísve lentis similiter succis permisceatur, additâ mastiche, aut aliquo ex moderatè astringentibus. Plinius noxam ejus tolli posse affirmat admixtâ Aloë: Veteres Scammonium in malo cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subversione alvum subduxit: ut lib. 1. de facult. alim. Galenus scribit: & 3. de simpl. Quinque de causis corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò ventriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoveat. Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pastâ undique circumlitâ: præsertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galangâ. Inflammat deinde acredinis exuperantiâ corporis spiritus: quò fit, ut facilè febres excitet, iis præcipuè qui obstructionibus viscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & fervorem extinguunt: cujusmodi est psillii seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potiùs pulpa, rosarum & violarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam antè coctionem macefaciunt oleo rosaceo, aut violaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio. Adhæc, quòd magnâ tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alvi fluxiones facit: vasorum enim oscula plus quàm par sit, aperit. Hæc læsio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibúsque, nempe mastiche, cydoniis malis, succóque ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flavis. Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenesmum excitat. Sed deletur hoc incommodum additis humidis pinguibus, lentisque medicamentis: cujusmodi sunt tragacanthum, bdellium, amygdalinũ oleum aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, aut sacchаro asservata, psyllij spissamentum, mastiche, cydoniorum mala pòst sumpta, & calida aqua pòst bibita: utpote quæ medicamentum ociùs à ventriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est, quòd prudentes Medici, quò celeriùs Scammonium à ventriculo & intestinis dejiciant, hordei jusculum cum saccharo superbibendum præbent. Obest postremò Scammonium cordi, jecori, ac ventriculo substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi cum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, jecinori, ventriculóque opem suam præstant. Dejicit Scammonium valentissimè bilem, quam à vasis & à sanguine exhaurit. Ejus dejiciendi facultas haud sanè aliis medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia.

Scammonium moderatè calidum.

Scammonij noxa.

Scammonij correctio.

Flatus mordaces gignit.

Inflammat spiritus.

Nimium movet alvum.

Abradit intestina.

Obest cordi.

De dosi Scammonij non consentiunt autores, nam Scammonium posse ad ʒ. usque tutò dari censuit Dioscorides, quamvis rursum dicat posse interdum satis esse ʒ.ß. ut liberalis fiat purgatio: duos verò obulos, h.e. scrupulum, posse commodè alvum ciere. Videtur itaque dosin ejus esse à ℈. ad ʒ. Paulus verò ait dandos esse iiij. obulos, cum quo Aëtius & Actuarius consentiunt. Rufus usque ad ʒ. j. & radicis usque ad ʒ. ij. exhibet. Mesue tamen, quem omnes fermè juniores sequuti sunt, non audet ℈. dare, imò consulit non esse excedenda grana xij. sicuti minimum, quod dari possit, ut ventrem solvat voluit iiij. esse grana. Eum autem loquutum esse puto propriè de Diagridio, de quo mox. Videtis igitur quanta sit varietas scriptorum. Vnde non est mirum quod Avicenna admiretur varietatem ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum, nã Dioscorides fortasse exhibet unam drachmam illius Scammonij, quod mite erat, & ortum in miti loco: vel quia Scammonium illud erat mite si non ratione loci, saltèm ob vetustatem. Sed sit utcunque. Ego scio (inquit Fallop.) quod Scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non evacuat: aliquando in pauca exhibitum evacuat præter modum: aliquãdo è contra: unde nescio quid dicam de dosi hujus medicamenti: consulo tamen vobis, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potiùs pro calcari: vocatur autem Calcar pauca Scammonij quantitas addita medicamentis purgãtibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus, & cervicosis quibusdam hominibus, quibus nihil fuisse videtur factum, nisi pharmacum eduxerit usque ad ultimum, & plurimum ut ita dicam cacarint; & ideò pharmaca pro hujusmodi hominibus debent habere calcaria, qualia etiam debent esse pharmaca pro Monachis, & eò magis quia difficile in ipsis fit evacuatio, quoniam cùm vescãtur malis cibariis semper abundant crassis excrementis, & viscidis humoribus. Vnde præparetis quantum velitis, semper tamen difficilè moventur. Itaque utamini semper pauca quantitate Scammonij, & stetis potiùs in dosi Mesue, quam etiam non excedetis, quàm in dosi Græcorum, quos nolim ut in hac re imitemini. Tractatus qui pro quo, Scammoneæ loco aut Cucumerem agrestem, aut lac Tithymali, aut Euphorbium accipit. Sed Sylvius in Antibal. Scammonio deficiente, Ricinum probat.

De dosi Scammonij.

Authores de dosi Scammonij ut interpretandi.

Calcar medicamentorum.

Substituta.

Scammonia, quam Diosc. describit, paulò diversa est, attestante Cæsalpino, à Scammonia ejus, floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso enata. Est hæc nobis Scammonia Syriaca flore majore Convolvuli.

Aequivoca Scamm. Syriaca flore majore Convolvuli.

Scammoniam aliam quandam Monspelij ostendunt, Scammonia Monspeliaca, à Gesn. h. (qui portionem pingit in figura adhibita Scammoniæ Cordi) Clus. Lob. Cam. & nobis vocata, cujus est & altera varietas.

Scammon. Monspeliaca.

Ægyptij quoque suam Secamonem [*Apocyno affinem*] Scammonij speciem affirmant.

Apocyno affinis Secamone.

Camerario apud Matth. germ. lib. 4. cap. 38. Volubilis sive Convolvulus major videtur genus Scammoneæ.

Convolv. major.

Scammonia tenuis Plinij, ita tradentibus Cordo in Diosc.

Helxine cissampel. in Diosc. Ang. Cam. h. & Cæs. nihil aliud est, quàm Helxine Cissampelos.

Volvulus terrestris. Planta, quam Tab. pro Scammonio minore exhibet, est nobis Volvulus terrestris.

Convolvulus peregrinus. Idem jam dictus autor exhibet & secundum Scammonium minus Plinij, quod Convolvulum peregrinum inscribimus.

An Nil Arabum quibusdam? Testis est Cæsalpinus alterum genus pro Scammonia ostendi foliis subhirsutis flore cæruleo, quam Mesues Volubilem lanuginosum vocet. An hæc Nil Arabum quibusdam.

Mechoaca. Mechoaca Scammonij species, & non temerè quidem, ait Dodonæus, creditur. Ob mala symptomata, quæ excitat Mechoacan genus silvestre, Scammonium à Monarde vocatur. Vide Mechoaca. Et de his omnibus præsenti libro pertractatur.

Thapsia. Scammonium dici de Thapsia Dioscoridis l. c. autor est Tragus l. 2. c. 8. & Brunfels in Onomastico. De hac nos lib. 27.

SCAMMONIA SYRIACA FLORE majore Convolvuli.

Descr. E Syria delata Scammonia, etiam nostro assuevit solo, licèt nullum ad ecchylosin studium adjungamus: profert autem è radice longâ, crassâ, lacteo succo prægnante, multas aliquot cubitorum viticulas, proximis ridicis sese convolventes scandentésque; folia triangula ceu hastilis barbatus, mucro, *Smilacis folia.* Smilacis lævis æmula, sed minora, glabra, tenuia; flores calathoeides nonnihil purpurascût, Helxines *Cissampeli floribus.* cissampeli floribus proximi.

Descr. Cæs. Hanc ita describit Cæsalpinus. Tenues viticulas fert, bicubitales: foliis triangulis, effigie sagittarum, parvis: flores ex candido pallescentes: fructus veluti pinguedine obductos, in quibus semina nigricantia: radicem grandem Raaphano similem, succosam.

De Scammonia Cordus. De Scammonia nostra Syriaca Cordum loqui suspicarer, si folia non diceret spinosa in hist. l. 4. c. 109. cùm ait. Scammônia est, cujus liquor est Scammonium, Convolvulo per omnia similis, quantùm ad viticulas, flores, lacteum liquorem & qualitates attinet: folia quoque ab hujus foliis parùm discrepant; sunt enim ipsius foliis similia, sed pilosa, triangularia, atque in alatæ sagittæ figuram redactæ. De radice priùs dixerat in Diosc. majorem esse Convolvuli radice. Et hinc etiam Cissampelum, tenuem Scammoniam vocari, quoniam multò tenuiorem radicem, *Cord. not.* quam Scammonia habeat. Verùm hæc descriptio Cordi ex Dioscoride concinnata est. Figura quidem malè picta aliquatenus nostram Scammoniam Syriacam exprimit: ramus verò appictus, nô est Scammoneæ Cordi, sed Monspeliensis. Quintam speciem Volvuli Mesues, esse plantam illam scribit Fallopius, ex cujus radice emanet Scammonium. *Volvuli 5. species Mesues.* Græci (inquit Dodon. purg. & hist.) σκαμμωνίαν, Latini ferè Scammonium nominant; ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretúmq; succum. Dicitur & à nonnullis σκαμμωνία ρίζα, ab aliis κολοφώνιον; officinæ succum crudum quidem Scamoneam; in cotoneo verò malo decoctum, Diagridium vocant: quasi δακρύδιον, i. e. lacrymulam. Est verò ipsum Scammonium (ut cap. de Campana cærulea affirmat) nihil aliud, quàm species Smilacis lævis, radice crassâ. Lactariam hanc, scansoriamque Volvulam (unde fortè, Lobelio advers. nomen Volvulo fuit) solo penicillo commentatoris pictor expressit. Cùm tamen paucæ sint plantæ, quas de facie & facultatibus, penitùs notas habere, magis intersit boni Medici, & Pharmacopœi quàm Scammonium hoc Syriacum, Antiochenum & Norbonense. Anno igitur 1562. indefessus ille herbarum novarum vestigator Venetus pharmacopœus Sequinus Martinellus, ex Syriaco Alepo miserat plusquàm centum libras glebæ Scammonij Antiocheni succi concreti, cui exprimendo interfuerat: conchas etiam non paucas lachrymâ plenas, seu Diagredio antiquorû, cum seminibus angulosis Volubilis. Hæc semina tum Patavij & Venetiis primo Vere terræ mandata, in luculentam Volubilem, seu Volvulum abiêre, adeò sinuosis Smilacis foliis, triquetris, vel potiùs Cissampeli foliis, floribus, & facie, ut planè nostræ Cissampelo eandem dixisses: verùm radice insigni fuit, & mole grandem Bryoniæ radicem æquante atque teneritudine simulante: foris tamen pulla, aut cinericia, intus albidâ carne: cujus fissæ torulus sive cor medium exemptum, planè idem est, aut simile radici communis & probatioris Turbith officinarum: verùm faciliùs aliquantò frangitur hæc, tametsi perinde gummosa succóque lacteo prægnet, atque Turbith. Hanc eandem posteà Antuerpiæ, quò semen miseramus serendo meminimus, speciosam factam, floribus & viticulis quinum & senum cubitorum, prorsum nihil diversam, cujus Guillielmus Dries, non minùs peritus pharmacopœus, quàm probus civis Antuerpianus, adnata, radicúmq; pullulationes excisas, exsiccatásque ostentabat, adeò Turbith Alexandrinum ementita, ut discriminis perparum, aut nihil percipi posset. Hæc Lob. adv. qui in obs. figuram habet eandem cum Dodonæo, titulo Scammonij, Adv. 272. In ic. vocat Scammonium syriacum; antiochenum, & Scammoneum. Gesn. h. est Scammonia è Syria allata. Ang. & C. B. (cui prima) Scammonea Syriaca. Cam. h. Scammonea Antiochena: Eid. hist. & epit. ut & Lon. & Cast. Scammonia. Rauvv. Scammonium verum. Cæs. Scammonia floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso nata. Matth. in comm. cum mag. fig. Scammonea. Lugd. Scammonia Matthioli.

Colophonia. *Diagridium.* *Smilax lævis.* *Lactaria, scansoriaque Volvula.* *Turbith.* *Synon.*

Locus & Tempus. Habui Lugduni, Genevæ & Montbelgardi in hortis. Basileæ in horto D. Plateri florebat Iunio, & Iulio, Augusto, & Septembri. is hieme recondebat. In calidis, pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliisque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste. Verisimile est, ubi suæ spontis est, citò & plurimâ deinde Æstatis parte florere: nam & in Belgio, ut Dod. tradit, æstivis mensibus subinde cum flore videri potest. Scammonea Antiochena Camerario aliquot annos duravit asservata in fictilibus per hyemem, & Æstatis initio floruit, sed semen nunquam absolvit.

Vires. Meminit idem Cortusum patritium patavinum, rerum naturalium summum indagatorem ex crassis radicibus aliquot uncias succi extraxisse. Aiunt si propè Tithymalum feratur, adeò ejus caliditatem accendi, ut veneni naturam acquirat. Hujus tamen liquor caloris acrimoniæque vi per ætatem amissâ benignior nonnihil evadit. Quod verò non eas notas habet Scammoneum, quales illi Diosc. tribuit, causa esse putatur, quod hoc tempore non observent veterem parandi modum, ac non ex incisa, sed dissecta prorsus vel expressa radice, aut è stipitibus & foliis contusis paretur: alioqui tanta copia Scam-

monij quo pacto quotannis ad nos adferri posset? vel etiam lacte Tithymali sæpiùs adulterant. Pulcrè mehercule alicubi Ruellius inquit: Nulla medicinæ pars incertior, quàm quæ ab alio orbe quàm nostro petitur.

SCAMMONIVM, SVCCVS SCAMmoneæ densatus.

Descr. VVlneratâ Scammoneâ succus emanans lacteus concrescit qui in magnas massas coagulatus importatur, tophosas & satis leves taurini glutinis instar nitidas & veluti pellucentes, colore fulvo, nigricante aut cinereo, atque is quidem color potissimùm elucet in pulvere, in quem levi digitorum attritu friatur, odore nauseoso, sapore amaricante & mediocriter acri.

Diagridiũ quid & eius praeparatio, per concoctionem. Scammonium, succus Scammoneæ densatus, per coctionem, aut etiam per macerationem paratus Diagridium appellatur. Confectio autem ejus per concoctionem hæc est. Accipitur cotoneum, extrabitúrque durior ejus illa pars media, quæ semina continet (recisâ tamen superiori priùs laminâ) cujus loco in excavatam partem Scammonium inditur: mox laminâ, quæ priùs fuerat recisa, pro cooperculo additâ cooperitur, triticeáque pastâ circumquaque malo cotoneo obducitur, ac ita coquitur in clybano, h.e. vase fictili crudo. *Per macerationem.* Quidam tamen succo ex cotoneis expresso, Scammonium macerant, ac Diagridium parant. Accipiunt autem Scammonij partes duas, succi cydoniorum partem unam; miscent probè, ponunt in locum calidum & quotidie movent, donec mediocriter induretur ejus massa: deinde formant pastillos, eósque quantum satis est exsiccant. *Modus alius.* Alij alium probant modum, & quidem ex malis communibus, ita, ut acceptâ ollâ, aut testaceo mundo vase, malis primò fundum ad digitalem crassitiem sternant, mox itidem tantundem Scammonij superponant, & sic subinde donec vas plenum fuerit. Mox autem carbonibus accensis, ac in camino posito vasi eóque optimè triticeâ massâ operto, quantum satis sit, coquant. *Optimus modus quis?* Satis autem cocta dicuntur, cùm mala induruerint. Ex cotoneis autem, quàm ex aliis malis per coctionem tutior & cum minori molestia fit purgatio. Quare & amplior ejus dosis sumi potest. Ac rursum magis ex aliis malis, quàm ex maceratione in succo cytoniorum. Sicut & magis ad purgationem videtur facere, cùm ex hoc succo paratum est, quàm si sine hoc detur. De dosi hujus ac etiam facultatibus vide plura ante. Officinę Scãmonium pręparatum, quod ut diximus Diagridium vocant, compositionibus ferè omnibus, crudi ac non præparati Scammonij loco admiscent. De hujus dosi loquutum putamus Mesuem.

NIL ARABVM QVIBVSDAM, sive Convolvulus cæruleus. CAP. XXXVI.

Descr. CÆruleus Convolvulus tortilibus viticulis, tomentosis, proxima quæque arripiens, in altum nititur, texturis topiariis peridoneus, nisi longiorem vitam teneritudo, frigorum malè patiens negasset: *Folia hederacea.* folia palmum circiter lata, paulò longiora, formâ hederaceâ, in tres acutas lacinias sinuantur, lanuginosa, colore ex herbido in flavum vergente, priora ad folia Sigilli B. Mariæ accedunt; folia Lob. ternis angulis singula, in teneriusculis pediculis; *Caeruleum ... flos.* flores Smilacis lævis, cyaneo colore adblandiuntur, extra tamen in singulas quinque laciniarum zona excurrit albida, quo etiam colore totum floris infundibulum tam extrà, quàm intra tingitur, quinis foliis herbæ concoloribus obvallatum, in quo stamina & apices lactei altè reconduntur; flores Dodonæo sunt veluti Smilacis lævis instar campanulę, sed per oras angulosi, & colore in cæruleo purpurei; floribus Lob. è pediculorum calice exeũtibus, Iasmini aut *Iasmini flore.* Vincę pervincæ similibus sed ora quinis stellatim pminentibus angulis, Nolæ cæruleæ vel asureæ effigie; semen nigricãs Dodon. radix subest parva, fibrosa (gracilis, longa, Lob.) lignosis nervulis fractu contumacibus farcta, Ciclamen, Hederámve annosam imitata, nonnihil hirsuta.

Habel Serapionis. Granum Indicum. De hac planta hæc Serapio. Habel, i.e. Nil, est granum Indicum [*Granum Nil, Cartamum Indum, Habix.*] cujus planta, autore Isaac Eben Amram, similis est plantæ Lebleb, adherens arboribus duobus brachiis, vel tribus, habens ramos & folia viridia, & in radice cujusque folij florem coloris purpurei, similem pomulis in figura sua, quo decidente apparet semen in vaginis, in quibus latitant tria grana, minora granis Staphisagriæ, levia, tribus partibus divisa, & ista grana sunt id quod de ea administratur in medicina. Hujus etiam meminit Bellunensis in interp. in Avic. dicens. Habel Almesachin est herba quæ dicitur Funis pauperum, & est species Lebleb. *Funis pauperum.* Granum Nil est semen nigrum repertum in planta Volubilis cujus flos habet colorem azurum: & figuram Campanellæ similem, tendentem ad longitudinem aliquam, & hujusmodi planta non est herba, ex qua Nil seu Indicum [*Vsme hæc est, & est folium Nil, ex quo exprimitur succus, ex quo conficitur Indicum tingens*] *Vsme non est.* conficitur ut quidam putant, sed est species Volubilis nota, & semen hujus plantæ granum Nil, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos phlegmaticos & melancholicos, sicut ait Avicenna à quo in cura vermium administratur. Ex quibus ita dictis vel me tacente facilè judicatu est, *Opinio Tagaultij refutatur.* opinionem Tagaultij non esse recipiendam, dicentis in I. a. can. Mesue, Nil granum esse Isatidem Græcorum, & vulgò Gallis passim Gueida, *du Gueide* dici, herbam notissimam, quâ infectores utantur in tingendis pannis. Addam tamen verbis Bellunensis argumentum ex ipso Mesue desumptum quo Tagaultij opinio sufficienter refelli videtur, nempe quòd Isatidis semen vix possit mensurari pleno & vacuo: quum admodum compressum sit, nec quicquam simile habeat, cum reliquis fructibus, qui à Mesue loco jam citato recensentur. *Isatis non est.*

Volubilis cærulea. Hæc est illa planta, quæ à Monachis in Mes. Volubilis cærulea nominatur, cujus semen Bellunensis dicit esse Granum Nil. A Dod. gall. dicitur *Liseron bleu*; Conjugulum nigrum. *Coniugulum nigrũ, Convolvulus, Campana iazura.* Dod. purg. & hist. (ubi eam pingit & describit) dicit accedere lævium Convolvulorũ numero, optimè etiam exprimere Campanam cæruleam vocatam vulgò Campanam iazuram, & Convolvulum cæruleum dici recentioribus; existimari autem Ligustrum esse nigrum, Colum. lib. 10. *Ligustrum nigrum.* Nec sine ratione, quandoquidem Smilax lævis

vis major etiam album dicatur Ligustrum. Nam è cæruleo purpureum colorem subinde nigrum dici: veluti Violæ nigræ. Esse autem qui hanc Campanam granum Nil Avicennæ esse velint, c. 506. differens quidem ab eo Nil, quod describatur c. 512. Illud enim Isatis Græcorum esse; illud verò peregrinam ac Indicam stirpem: ut non modò Avicenna, sed & Serapio testetur.

Convolvuli alij. Non desunt & aliæ Convolvulorum species, quæ ad Nil quoque Avicennæ referuntur, unicaulis, spinulis asper, alter absq; illis. Sed Mechoaca quoq; *Mechoaca. Anil.* potest & Nil, & Scammonium Americanum esse. Anil etiam Arabum & Turcarum in Guzarate à plerisque *Bompholix.* Nil vocatur. Nil tandem Germanorũ, Pópholix est.

Nunc quod ad nos attinet per Granum Nil Arabum quibusdam dictum præsentem intelligimus *Azureus, sive Convol. cæruleus.* plantam. Lob. in adv. hanc intelligit per Asureum suum, sive cæruleum Convolvulum hederaceum, vel smilaceum, exoticum, quem in Ic. pingit eodem titulo: in obs. autem inscriptione Asurei, sive cærulei Convolvuli, Campanulæ lasuræ herbariorum, *Pleutonaria.* adv. 274. Noctu florentis Pleutonariæ dictæ.

Gesn. h. Convolvulus peregrinus, vel cæruleus, Nil Arabum. Tab. Ger. Cast. & Cam. h. Convolv. cæruleus, de quo hic ait: Nil Arabum, vel potiùs Habal Nil Serapionis, Latinè granum Indicum. Halmisen circa Alepum ubi multum crescit, Persis *Alasia*, Italis *Campanula Azurea* aut *fior di notte*: quia noctu potissimùm flores, sole oriente clauditur.

Volubilis cæruleus. Lug. Volvulus cæruleus, sive Campana Azura Lobelij. Dod. (ut ait Lug.) quidam Pothon cæruleum Theophrasti esse credunt, ornamento & umbracu-*Pothos Theoph.* lis sepulchrorum laudatum antiquitùs. Alij Pothon illum esse malunt Convolvulum purpureum duplicem Cortusij.

C. B. Convol. 5. sive cæruleus hederaceo angulosò folio: Smilax cærulea Dod. gall. [*non invento ita ab eo vocari*] sine icone. Scammoniæ similis flore cæruleo, Ang. Nil Arabum, Eyst. Campana cærulea, Dod. Bry. Convolvuli alterum genus, quod pro Scammonio ostenditur, Cæs. Campanula cærulea hederaceo folio, Swer. Quibusdam Pothos cæruleus Theophrasti: quibusdam Volubilis lanuginosa Meluci.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E. C. floret Augusto & sequentibus mensibus, non facilè autem maturescit semen. Hæc, inquit Lobelius, non nisi hortis Italiæ, Galliæ & Belgiæ nota, ubi amœnâ purpurâ porrectis attextisque secus parietes & perticas funibus viticeis, gracilibus, umbracula concinnant, atque fornices visu perjucunda. Peregrinam hanc stirpem, & aliunde illatam sub fine æstatis, si calida, fervénsque fuerit, in Belgio flores facere scribit Dodonæus. Gesnero flores ephemeri sunt: noctu enim se aperiunt (unde florem noctis vulgo quidam in Italia nominant) postridie vi solis pereunt. Satus variè provenit, nunc infra palmi altitudinem consistens, at florens tamen: nunc altiùs excrescens, semel etiam ad cubitos fere novem, quæ planta semen initio autumni maturavit.

Vires. Granorum Habel Nil in medicina, ut auctor est Serapio, proprietas est (ex Aben Mesirai) laxare *Phlegma.* phlegma, & mundificare ipsum. Præparatio ejus est, quòd benè teratur, misceatur cum oleo amygdala-*Delectus.* rum dulcium. Et melius ex eo novum ponderosum, *Dosis.* & non stypticum in sapore suo: & dosis à quatuor Kirat usque ad octo. Granum Nil (ex Habix) est car-*Carthamum Indum.* tamum Indum, calidum & siccum in primo gradu, *Noxa.* & habet hoc, quod quando miscetur cum medicinis, facit moram in intestino duodeno, atque in illo quod sequitur ipsum, & est propinquum meseraicis, & facit ibi punctiones, & quum sumitur in potu solum, non laxat eadem die, nisi completis viginti quatuor horis post ejus punctionem, & quando admiscetur ei Scammonea, facit ipsum descendere, & *Purgat.* tunc laxat phlegma viscosum, & operatio ejus est etiam in educendo choleram, & fortassis accidunt ex potu ejus juvenibus stypticitas in ore stomachi, & torsiones magnæ, & si nimis sumpserint, faciet eos *Vomitum movet.* evomere, & fortassis inducit tenasmonem. Et dosis ejus cum aliis medicinis est drach. semis, sed simplex nunquam vidi dari in potu, nisi admisceatur ei Scammonea, quia juvat ipsum ad expellendum phlegma, & choleram, quoniam ipsum expellit humores duorum diversorum colorum per secessum. Grani Nil semen, ut Bellunensis testatur, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos, phlegmaticos & melancholicos sicut dicit Avicenna. cap. *Temperamentum.* qui Granum Nil, Carthamum Indum esse dicit, ac calidum siccum primo ordine statuit.

CAMPANVLA INDICA.

Descr. Congener videtur rara hæc Cãpanula, ei quam Nil Avicennæ nuperorum quidam esse volunt, tortilibus flagellis hirsutis rubescentibus circum perticas cõvolutis in altũ nitens; folia hederacea sive Cyclamini, *Folia hederacea.* acuminata, qualia nẽpe primùm pullulantia esse solent Campanulæ lazuteæ sive Nil Avicennæ, ad pediculum unciâ longiorem, rubẽtem, hirsutum, lanata, subtus supràq; pilosa; flores campanulati seu calathi forma, calyci insiden- *Flore campanulato.* in quinque acutas lacinias diviso, villoso, nigricanti, plures simul juncti ferè, pediculo ex foliorum ala prodeunte.

Locus. Primùm visa Argentinæ apud D. Fridericũ Meier qui Campanulam Indicam nominabat, nobis etiam Montbelgardo in horto E. C. provenit aliquoties, sed non maturavit semen.

An B. pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus folio subrotundo: qui 1. in prod. Convolvuli species altera, quæ ad Nil Avicennæ referri potest, Dodon. Campanula azura, Swert. Campanula Indica purpureo-violacea, Bry. Convolvulus Indicus flore violaceo, Eyst.

CONVOLVVLVS BONA NOX dictus, flore candido, grandi.

Scribit Clusius l. 2. exot. c. 18. se à doctiss. Viro Simone de Tovar urbis illius primario Medico intercultus exoticos anno 1596. Hispali delatos, tertium accepisse, cui magna affinitas erat cum Con-*Convolvulus.* volvuli aliquo genere, quòd tota facies respondere videbatur, licet longè major esset quàm ullius similis generis ipsi unquam conspectus. Etenim calix qui florem continuerat, quinque foliis unciam ferè longis & latis invicem amplectentibus constabat, ut in Capparis quibus includebatur caput trigonum membranaceum, tria grana instar magnorum piso-

rum continens, coloris ex fusco cineracei, & penè fuliginosi; tres autem flores ex longis pediculis dependentes crassiusculo ramo inhæsisse apparebant; similia porrò grana illo ipso anno ab eo Convolvuli peregrini appellatione, his additis verbis, accipiebat Clusius.

Convolvul peregrinum.

Buenas noches.

Buenas noches, plantę ex occidentali India delatæ semina, quæ etiam stirps apud fortunatas Insulas reperitur, ubi *Buenas nxhes* vocatur, voce Hispanis consuetà, quà se congredientes vel discedentes, vesperi salutant. Hæc verò primo sui ortu bina profert folia Campanulæ Indicæ primùm nascentis foliis similia, sed majuscula & crassiora, cui etiam similia edit folia recens-natus Mechoacanus, antè quam innascantur alia folia. Multi porrò ab unica hujus plantæ radice caules prodeunt, qui pedamenta adfixa, vel vicinas plantas multiplici ambiunt spirà, Smilacis asperæ instar, cui etiam similia habet folia, majora tamen & molliora: in caulibus etiam aliquot hamatas continet spinulas, quales & Smilax aspera, sed rariores ac minùs horridas: flores autem pandit candidos & grandes, mediocri disco pares, qui matutino tempore dehiscentes, noctu illicò flaccescunt; unde nomen accepisse videtur.

Folia.

Caules.

Spinulæ.

Cæterùm ex seminibus à Touaro acceptis, quæ amicis communicaverat Clusius, unica planta insequente anno nata est ornato viro Honesto Lopez, quæ initio prodibat simili modo quem Touarus refert, deinde multa longa sarmenta proferebat, perticæ, multis spiris & nexibus sese circumvolventia, & tenellos veluti spinarum aculeos, præsertim circa articulos, generantia, qui nihil aliud erant, quàm radicum rudimenta, ut in plerisque plantis, puta Mayzo, Harundine, & aliis quibusdam similibus interdum contingere videmus, quę haud dubiè comprehendissent, si quis terra obruisset: folia habuit valdè viridia, Convolvuli foliis similia, sed longiora, & pleraque hederaceorum foliorum instar angulosa, atque in longum angustum mucronem desinentia, ut Smilacis asperæ folia: florum quidem gemmas ferre incipiebat, sed perfici nequiverunt; quia præmaturæ pruinæ totam plantam corruperunt. Hæc ille.

Planta ex seminibus nata.

Sarmenta.

Folia.

Ego duo semina & portionem capitis trigoni prædicti Convolvuli habeo inter fructus delatos ex Anglia 1605. per generum Cherlerum, qui plærosque acceperat ab honesto viro Iac. Gareto: grana sunt instar magnorum Pisorum non tamen maximorum, angulosa ex compressione ut evenit quibusdã Pisis, colore, qualis ei tribuitur à Clusio, dura sunt ossiculorum modo. Est mihi etiam capitis ni fallor trigoni pars una triangularis ferè, mediocriter fusca: Semina in aquam injecta non sidunt.

Semina.

C.B. pin. Smilax aspera 3. Indiæ occidentalis.

CONVOLVULUS PEREGRINUS cæruleus folio oblongo C. Bauhini.

Descr.

RAdice est singulari, oblonga, rufescente, ex qua caules multi, tenues, pedales, interdum cubitales, flexiles, ramosi, levissimis pilis pubescentes prodeunt, quos folia oblonga inferiora quidem, uncias tres, quatuorve longa, vix unciam lata, inordinatè vestiunt, quæ sensim minora redduntur, & per marginem leviter hirsuta sunt: ex omnium ferè foliorum sinu, pediculi tenuissimi, oblongi exurgunt, quibus singulis flos cæruleus ad exortum pallidus, Campanulæ formà, unico folio constans, & ex caliculo prodiens, insidet: floribus succedunt capitula membranacea parva, quibus semina parva, nigra includuntur. Planta sanè ob florum copiam elegantissima, & quæ ob cauliculorum flexibilitatem fulciri debet. Hic in horto meo ex semine, Campanulæ cæruleæ nomine accepto, sæpius crevit.

B. prod. Convolvulus 2. Eid. pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus peregrinus cæruleus, folio oblongo.

Synon.

LOBUS CUM SEMINIBUS CONvolvulo majori accedentibus.

INTER fructus & cætera quæ gener detulit ex Anglia, anno 1605. ab honesto viro Iac. Gareto reperimus Lobum sive siliquam nigram magnitudine articuli postremi pollicis simili quodammodo, sublongam unciam, tumidam, & leguminum modo in duas partes sese separantem, cortice duro satis, qui nonnihil contrahebatur, pediculo longiusculo: intus grana duo (an plura adfuerint nescimus, Lobus enim erat apertus) magnitudine pisorum mediocrium ferè, triangularia ut Convolvuli majoris siliqua, continentem, quorum latera duo minora ferè plana, tertium verò gibbosum extabat, leviter hirsuta vel tomentosa, colore fusco tribus costis, uti etiam circulò circa umbilicum cinereis, cortice duro, qui si abradatur flavescit. Quid contineant hæc ossicula nondum introspeximus, sunt enim nobis tantum duo. Injecta in aquam fluitant.

Descr.

Cortex.

Grana.

BRASSICA MARINA, SIVE Soldanella. CAP. XXXVII.

QVIA Brassica marina toto genere (quia enim ut inquit Adrian. Spieg. flore & folio herbæ atque floris Convolvulus, virtute verò Scamonium est) differt à reliquis Brassicis, ideò non Brassicis (de quibus lib. 21. scribimus) sed Smilacibus lævibus & Convolvulis ea subjungi voluit.

Convolvulo folio & flore.

Smilax.

Brassica autẽ marina, quæ hodie officinis Soldanella appellatur, per terram suas spargit viticulas, à quibus folia prodeunt subrotunda, retusis alis prædita, latiora quàm longiora Chelidonij minoris similia, crassiuscula, liquore lacteo manantia, pediculis longis innixa: flos magnus, purpureus, quadrantalis ferè, campanulatus, non absimilis multùm floribus herbæ, quæ pro Nil Avicennæ exhibetur, aut Smilacis lævis, indivisus, seminã in lo-

Descr.

in loculis rotundis non tantùm nigrum, ſed & album, angulosum. Guſtu eſt ſalſo, ſubamaro.

Soldana. Braſſ. marina Dioſc. Soldanellam aliqui etiam Soldanam vocant, & eam Braſſicæ marinæ à Dioſcoride deſcriptæ plerique ſimilem affirmant. Imò nos non ſimilem, ſed planè illam ipſam eſſe cum multis aliis ex hoc maximè concludimus. *Dioſc. lectio Varia.* Quòd Dioſcorides hanc Braſſicam à ſativa evariare dicit, quo modo certè Soldanella à Braſſica penitùs evariat. Quæ marina Braſſica [*κράμβη θαλασσία : malè Lugd. θαλασσία : nec meliùs Ruff. in Dioſc. θαλαδία*] inquit Dioſcorides, dicitur, à ſativa in totum evariat, habétque folia longa [*μακρὰ fortè legendum μικρὰ auth. Matth. ἐμμήκη, prælonga Ruell. qui tenuia addit, quam ob cauſam, ipſe videru*] Ariſtolochiæ rotundæ [*τῇ στρογγύλῃ ἀριστολοχίᾳ*] ſimilia, quæ ſingula de ramis ſubrubris prodeunt, ex uno pediculo velut Hedera. *Liquor album.* Habet liquorem album, non multum, qui guſtu ſubſalſus eſt, & quodammodo amarus, compage pinguis. Et hæc eſt illa, quàm priori ævo *Raphanus Theophr.* Theophraſtus l. 7. c. 4. Braſſicæ [*ῥαφάνῳ*] tertiæ agreſtis cognomento intellexit, cui folium læve eſſe parvum & rotundum ſcribit, ac multis ramis, multíſque foliis conſtare: huic præterea ſuccum acrem ineſſe & medicatum, quo Medici ad purgandas alvos utantur. Eadem & Plinius tradit. *Raphani genus Plin.* Raphani, inquit, genus ſilveſtre Græcis, cui lævia quidem [*folia*] ſed breviora ac rotunda, copioſáque atque fruticoſa; ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas alvos. Cæterùm licèt Dioſcorides prodiderit marinam Braſſicam folia ferre rotundę Ariſtolochię, longa, ac tenuia; ea tamen non abs re ab omnibus eſſe cenſetur, quàm vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quę in maritimis naſcatur, foliis lacteo ſucco madeat, ramulis conſtet rubentibus, è quibus prodeunt ipſa folia, Hederæ modo, quæ guſtu ſalſa, & amara, & quadantenus acria ſentiuntur. *Textus Dioſc. Vitio laborat.* Quamobrem Dioſcoridis codicem hoc in loco, ſicut & in aliis permultis, mendi ſuſpicione non vacare cum Matth. puto. Facilè enim eveniſſe crediderim librariorum incuriâ, ut folia *μακρὰ*, i. e. longa, pro *μικρὰ*, i. e. parva, hoc loco ſucceſſerint: & certè facilis fuit unius literæ lapſus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam Braſſicam repræſentat, exceptis foliis, quæ ſunt Ariſtolochiæ rotundæ minora.

Lectio Cæſ. Cæſalpinus autem ſic aptiùs legendum putat, foliis rotundis, longæ Ariſtolochiæ ſimilibus, & non ut vulgati codices legunt, tranſpoſitis dictionibus, foliis longis rotundæ Ariſtolochiæ. Et hinc congruè Dodonæus Soldanellæ ſive Braſſicæ marinæ folia tribuit Aſari, aut Ariſtolochiæ longæ (non ut ipſe, rotundæ) rotunda. Quo Dioſcoridis loco ſic emendato, Soldanella omnibus planè notis Braſſicam *Error Ruel.* marinam Dioſcoridis refert. Ruellius etſi in hoc nobiſcum cæteríſque conſentiat, quòd marina Braſſica hæc ſit herba, quæ vulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nullâ etiam (ut inquit) reclamante notâ; in eo tamen manifeſtè aberraſſe deprehenditur, quòd Soldanæ folia Ariſtolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Etſi rectè quidem videatur Matthiolus exiſtimaſſe pro folia *μακρὰ* legendum *μικρὰ*, tamen in meis (inquit Dalech.) Dioſcoridis exemplaribus non legi *μακρὰ*, ſed *ἐμμήκη* [*prælonga*] pro quo lego *προμήκη* porrecta, quod eſt veriſſimum. *Ruell. defenditur.* Hæc ille. ego etiam nolim tam manifeſti erroris cum Matthiolo incuſare Ruellium, quòd dixerit foliis prælongis: fortè enim ad foliorum pediculos lon- *Matth. ref.* gos reſpexit. Nec video tantùm Ruellij errorem, quantum dicit Matthiolus, quia dixerit l. 2. c. 54. Soldanam eſſe folio Ariſtolochiæ longæ: id quod optimè fecit (uti & Cæſ. legit) meliùs enim longæ quàm rotundæ folia referre videntur: rotundæ enim folia ſunt longiora quā latiora: Soldanellæ autem latiora ut plurimum quàm longiora, ſicuti folia Ariſtolochiæ longæ, quorum longitudini latitudo æqualis: dein quoad totum folij ambitum & anchoræ formam, meliùs convenit Soldanella cum Ariſtolochia longa, quàm rotunda: deinde quoad pediculos, quibus prædita eſt longa, rotunda non item. *Error Matthioli.* Verùm Matthiolo non fuit cognita longa, pro qua exhibuit Clematitin doctis multis nominatam. Camer. huit. addit Carolum Stephanum exiſtimare Soldanellam eſſe dictam, quòd ad ſolidandas rupturas faciat.

Volubilis Turnero. Videamus nunc quid Turnerum Anglum, unum ex multis, qui Volubilis ſpeciem facit, impellat, cur adhuc dubitet an Soldanella ſit Braſſica marina, in ☉ cap. de Cochlearia neget. Etſi inquit ille, jam ab annis pluribus Braſſicam marinam veram indagaverim, unámque invenerim à vulgò doctorum receptam, alteram verò quam ego ſolus pro vera Braſſica marina habui: attamen cùm utramque cum Dioſcoridis deſcriptione confero, neutram per omnia convenire comperio. *Braſſica marina Turn.* Ea quam ego veram Braſſicam marinam arbitratus ſum, naſcitur intra primas maris aquas in litore, in ripis rivulorum prata irrigantium, & lapidoſis inſulis quas interdum mare *Locus.* perluit. Viſa mihi in Friſia Orientali circa Norden/ ubi Luppelfruyt/ à cochlearis forma in folio, dicitur. *Cochlearia.* nec non in Anglia in Ceſtria occidentali, juxta Portlandiam & Portbecium, verùm nullum nomen *Locus.* aliud audivi, quam Scurby wode aut Scurby wurte: poſſet etiam appellari Spounwurte. Vbi primùm erumpit, folia habet quinque aut ſex, modò pauciora, modò plura, erecta ſimul omnia ad modum Pyrolæ aut Betæ tenerioris. caulis longus, terram verſus rubeſcit. folia pinguia, craſſa, rotunda, Aſari ſimilia, minora, virentiora, ſapore non nihil ſalſo & amaro, guſtanti fervida & acria, Braſſicæ quodam ſapore ingrato, fervore & amaritudinis conjunctæ ratione. caulis ſpithamam æquat ferè, in quo quæ naſcuntur folia, longiora ſunt, acutioráq; iis, quæ ſtatim à radice ſurgunt. flos albus, ſemen tenue, nigrum. Indigenæ contra Scorbutum utuntur. *Vires.* Ego verò non contra eum ſolùm utilem expertus ſum, ſed & contra hydropem, quemadmodum Doctiſſ. Reinerus Rector Scholæ Gruningenſis, & Henricus Herbartus teſtari poſſunt. Non auſim tamen pronunciare, eſſe veram Braſſicam marinam Dioſc. præcipuè cùm magna ejus quantitas parùm; vera autem Braſſica marina vehementer purget: deinde etiam quòd nullum in eo lac aut ſuccum lacteum animadverterim. Idem nunc ſubdit. Recepta paſſim in Italia, Gallia & Germania Braſſica marina, Herbariis dicitur Soldana aut Soldanella. A Matthiolo verò exhibita, quoad radicem ſaltèm, non eadem eſt cum noſtra Soldanella, quæ in Anglia & Belgio naſcitur, neque quæ venalis habetur Francofurti & Antuerpiæ. Quippe, ut reliqua omnia totius plantæ ſimilia ſunt Volubili aut Helxinæ ciſſampelo, niſi quòd folia rotundiora ſunt, non ita acuta: ita radix cum ejuſdem radice convenit. *Soldanella Matth. radice differt.* noſtra verò Soldanella procul intuenti Malvę ſimilis videtur, tum floribus, tum foliis: propiùs ſi accedas, tam ſimilis eſt Volubili, ut nihil aliud, quàm Volubilem quandam marinam dixeris. flores planè Volubilis vulgaris, campanam referunt, niſi quòd majores ſunt, & ex cæruleo purpuraſcunt. Cúmque reliqua tota planta per ſabulum ſerpat, flores recti ſtant & amœno decore litus pingunt. Semen aliorum Volubilium inſtar, nigricans, rotundum, Viciæ par, aut etiam majus. folia rotunda Ariſtolochiæ rotundæ aut Aſari: ſapore non adeò acri, ac Cochleariæ; pur- *Doſis.* gant pulverizata ad ʒ ij. ſed non adeò vehementer, ut Dioſc. innuere videtur de Braſſica marina: inquit enim *κοιλίαν κινεῖ ἀθρόως, ἐστὶ δὲ δριμύτερον*. Plinius etiam de Braſſica marina ſcribens ait vehementiſſimè ex

omnibus

omnibus alvum solvit: neque tam sunt calida folia ac Brassicæ marinæ apud Diosc. Inquit enim ὅλη δ' ἡ πόα δριμεῖα, καὶ ὑπὲρ δ' αὐτῆς ἦσσον δὲ τὴν δριμύτητα τὰ λοιπὰ τῶν χρειῶν. Cùm igitur Soldanella, nulla habeat folia longa, sed omnia rotunda, neque tam vehemẽter purgantia, ac suam Brassicam marinam facit Diosc. neq; ullam habeat qualitatem, sive in odore, sive sapore, cur Brassica marina debeat vocitari, cùmque tota planta tam similis sit Helxinæ cissampelo & Smilaci sylvestri, quarum neutri ea confertur, dubitare posset quispiam an Soldanella sit Brassica marina Dioscoridis. Quòd si tamen Soldanella non sit Brassica marina, potest nihilominus aquis hydropicorum detrahendis rectè deservire, quemadmodum alia Helxines cissampeli & Volubilis mediterraneæ genera idem præstant. Dicit Aëtius Smilacem sylv. quę ad aquas, fruteta & sepes conscendit optimam esse ad hydropem: idem habet Nicolaus Myrepsus, Aëtium fortè sequutus. Scribit Diosc. Helxinen cissampelon alvum solvere. Mesueus de quinque speciebus Volubilis agens, omnes facit purgatrices. Quare mirum non est, Soldanam, cùm Volubilis sit species, aliarum Volubilium modo purgare. Matthiolus, ut omnes tollat remoras, quæ prohibere possint, ne Soldanella sit Brassica marina, inquit corruptum esse Diosc. textum, & μακρὰ pro μικρὰ falsò irrepsisse: quod quidem verisimile videtur, nisi quod Aristolochiæ folia aliàs sint longiora, aliàs breviora & rotundiora, ut in Cochlearia, & generibus quibusdam Malvę, aliisque plantis: tunc autem Soldanella non fuerit Brassica marina. Verùmenimverò apparet aut nullum in textu omninò esse errorem, aut antè multa sæcula corruptum. Nam tum utraque vetus barbara versio Diosc. (ordine alphabetico) tum etiam Serapionis legit folia longa. In nullo autem codice greco, qui hodie extet, aut veteri interprete, invenio φύλλα λεπτὰ, seu folia tenuia, ut habet Ruellius. Quod miror non animaduertisse Matthiolum, hominem alioqui oculatissimum, ut multis in locis Commentariorum eius apparet. Hactenus Turnerus.

Dubitat. an sit Brassica marina. *Volubilis species.* *Ruell. lectio notatur.*

Error Matthæi Sylv. de Cachile Serapionis. Errat in hac planta, ut prodidit Matthiolus, Matthæus Sylvaticus pandectarum autor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cuius error apertè convincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Cachile suum Vsneæ simile fecerit, folioque non Aristolochiam, sed Nasturtium imitari tradiderit.

Brassica marina. *Lonic. not. Soldanella.* Brassica marina, Diosc. Ruell. Corn. Matth. Leon. Trago, Altom. Ang. Cord. in Diosc. & hist. Cast. Gesh. Dod. gall. Lob. Cam. Lac. Monach. in Mes. Lugd. Sylvio, Valeriolæ, Port. phyt. Alson. Moresc. Turn. Cæs. Io. Agric. Ryffio, Euch. Roess. & Lonic. in quorum figuris capreoli non placent, & aliis plerisque. Soldanella Lob. Dod. Levin. Lemn. Cam. Gat. Gesh. Cord. Leonic. Altom. Ang. Ryffio, Adolph. Occ. Cast. Lonic. Sylvio, Alsons. Moresc. Monach. in Mes. Lugd. Valeriolæ, Euchar. Roess. Cæs. Io. Agric. Tab. & aliis. Soldana Trago, Altom Dod. Gatin. Brunfels. Apollini, Lev. Lemnio, Lonic. Lugd. & Fallop. Volubilis species, Mesue. B. phyt. Brassica maritima minor (hæc vox apud Matth. omissa) seu Soldanella officinarum. Eid. pin. Soldanella 2. Soldanella marina. Ger. Eyst.

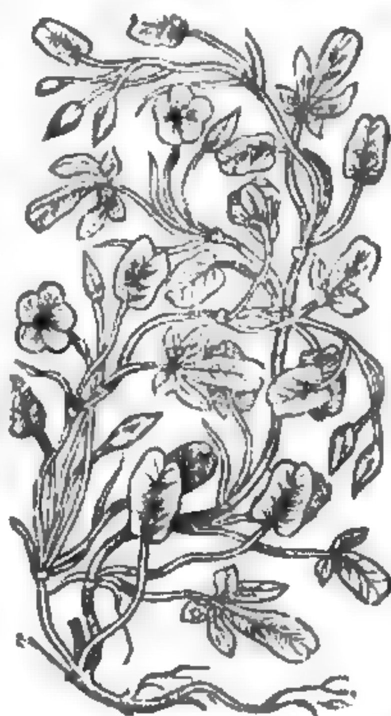
Brass. maritima.

Nomina linguar. Brassica marina vocatur Græcis κράμβη θαλασσία, Germ. Meerwinde: Belg. Zee winde, i.e. Convolv. marinus: Gall. Choux de mer: Ital. Cavolo marino: Hispan. Verça marina: Ang. See coole.

Locus & Tempus. In hortis plantata felicissimè ex semine adolescit. Soldanella passim ad mare provenit, potissimùm circa Venetias, Genuam & similibus locis: item ubique ferè in Belgico littore. Ad mare Monspelij æstate floret: autumno semen perficit.

Vires ex Diosc. Herba in totum stomacho inimica, acris vehementissimè, alvum ciet in cibo cocta: coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, Dioscorides. Marina Brassica suprà quàm quòd ventrem dejiciat, utpote subsalsa & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea, Galenus. *Aquas ducit. Ascites.* Brassica marina assumpta aquas ducit, precipuæ prerogativæ in ascite. Vtendi modus varius: siquidem folia ejus ex sale, aceto, & saccharo acetarij modo ad quinque aut sex bucellas comesta mirabiliter aquas per alvum ducunt. Eadem in jure carnium cocta, adjecto dein saccharo aut melle, propinantur. Possent & sicca in pulverem redacta ad ʒ.ij. aut ij. ex jure pulli bibi. *Correctio.* Rectè autem cinnamomi pulvis & similia corrigentia addentur; alioqui usu nimio ventriculo nocent. *Pulvis.* Pulvis in catapotiis ad ʒ.ij. deglutitur. Sunt qui scribant multos tertianarios Soldanellà curatos, Matthiolus. Puerulis ad ʒ.j. & ulteriùs datur in conserva salviæ vel rosmarini, Brasavola. *Hydrops.* In hydrope pro siccatione, & evacuatione aquæ, nullum vidi medicamentum præstantius, inquit Fallopius, & exhibetur vel in pulvere ʒ. j. pondere; vel in decocto; vel asparagorum modo, si planta recens habeatur, quo modo est suavissima, & siccat, aperitque vias, & evacuat aquam. atque experientiâ hujus Brassicæ ductus ego exhibui etiam aliquando in hydrope asparagorum modo Volubilem minorem optimo cum successu. *Dosis pro vires.* Sed hæc sola species Volubilis in usu est: aliarum verò specierum nullâ utimur ad purgandum. Contrarium sentit Altom. de ascitis curatione agens. Quidam, ait, ex tumoribus succum marinæ Brassicæ cum vino, aut sapa, seu aqua lactis approbant (hodie vulgus Medicorum Soldanam, seu Soldanellam appellat) cujus usum non valdè admitto: namque ventriculo mirificè adversatur, & ipse pluries experientiâ vidi noxam inferre, potiùs quàm auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdam citiùs periisse observavi. *Vsus Soldanellæ rejicitur.*

CONVOLVVLVS MARINVS
Soldanellæ affinis.

Descr. CONVOLVULUS quidã rarus, cujus folia inferiora quidem, quę uncialibus pediculis committuntur falcata Phyllitidis in more sunt, adverso fine rotunda, vel lacunâ in medio exsculptâ corculum imitantia, sescunciam circiter longa, unciam lata, nervis obliquis à medio recto in latus exporrectis; superiora verò folia, Hemionitidis alterius peregrinæ Clusij modo auriculis pulchris geminatis (in quas nervi excurrunt) pinnata; flores ex foliorum alis prodeunt magni ut in Smilace levi sive Convolvulo majore. Provenit in horto D. Zvvingeri Basileæ.

An Hermolai Iecoraria sive Ficatella. An est Hermolai in Diosc. cap. 666. Iecoraria sive Ficatella Venetiis in littore passim nascens, & olitorio foro ieiuniorum tempore venalis, hederaceo ferè

ferè folio; flore purpureo, Lilij pusilli effigie, se convolvens, quibus appropinquat; solvens alvum cocta & cruda oleris modo accepta.

Convolv. 2. maritimi Imper. Convolvulus marinus ad nostrum mare (inquit Imper.) se expandit supra terram, ad quinque vel sex cubitos, folia habens incisa, crassa, saporis salsi, flores campanæ modo albos, semina cõtinet in folliculo triangulo, hirsuto, Soldanellæ modo, cui *Herba lactifera.* congener, & quia viribus similis illi, ejus est usus quum è terra prodit: est herba lactifera. Lugd. in *Lugd. not.* ap. hujus iconem ex Rauvvolfio ponit, ac Brassicæ marinæ genus inscribit, quod ab incolis Meudhendi, à Rhase ad Almansorem Corigiolam nominari tradit. Sed nec Meudhendi, nec Corigiolæ no- *Brassica marina alia Rauvv.* men alteri suæ Brassicæ marinæ Rauvvolf. attribuit, verùm Scammonio Monspeliensi.

Fatetur frater C.B. phyt. & apud Matth. (à quo Brassica marina 1. sive major inscribitur) hujus sibi *Brassica marina 1. sive major.* Convolvuli marini nomine & plantam & semen Imperatum Neapoli misisse; folia autem ejus quædam laciniata esse, quædam non: omnia tamen parte superiore sinuata. In pin. Smilacis lævis generibus adscribit, & Soldanellam 1. maritimam majorem vocat.

CONVOLVVLVS ÆGYPTIACVS QUINQUEfolius, Casp. Bauhini.

CAP. XXXVIII.

Descr. Viticulis est tenuibus, geniculatis, lævibus: ex quolibet geniculo folium, longo tenuissimo pedicello donatum, prodit, quod in quinque lacinias angustas longiusculas dividitur, & quandoque inferior una alteráve bipartitur, & cuilibet laciniæ, tenuissimus mollisq; aculeus insidet. Supra folij exortum, pedicellus æquè tenuis, duarum trium ve unciarum longus & nudus exurgens, florem magnum purpuro cæruleum, aliorum Cõvolvulorum forma, sustinet. Semen non conspectum, cùm solum hujus

Synon. ramum, Convolvuli Ægyptiaci nomine, à nobiliss. Cortuso Patavio ante viginti annos acceperim, inquit C. Bauhinus, cui in prod. est Convolvulus 3. foliis laciniatis, vel quinquefolius: Eid. pin. Convolvulus 7. Ægyptiacus Bauhini, Bry.

DE LIGNO COLVBRINO in genere.

CAP. XXXIX.

Ligni Colubrini Etym. PLURES stirpes inveniri plurimùm dissimiles, cùm formâ tum nascendi modo, uno tamen eodémque nomine nuncupatas, Lignum Colubrinum, quod singulæ mirum in modum utiles sint adversus colubrorum virulentos ictus & morsus, facilè animadvertet is, qui sequentes earundem descriptiones diligenter contulerit. C. Bauh. Lignum colubrinum, Clematitidem Indicam vocandam censet, quòd pleræque sarmentitiæ sint, & per arbores repant. Hoc verò lignum, sive potiùs radicem, ut Garciæ placet, serpentium morsibus prodesse, hoc modo deprehensum est. In Zeilan insula, Ser- *Lignum, s. potius radix hac ut tutò inventa fuerit.* pentis genus est coronatum, ceu diademate insignitum, Lusitani *Cobras de Capel* (nos Regulum dicere possumus) maximè noxium. Est item animalis genus magnitudine viverræ huic serpenti inimicissimum, *Quil*, vel *Quirpele* vocant. Quotiescunque, cum serpente congressurum est hoc animalculum, istam radicem (quæ multa istic nascitur) eâ parte præmordet quâ denudata est: etenim pars aliqua extra solum prominet. Præmorsâ radice, pedibus anterioribus salivâ conspersis, caput primùm, deinde reliquum corpus sibi demulcet: postea serpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd si illo congressu serpentem vincere non potest, denuò ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prœlium redit, atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (ij sunt Zeilan incolæ) istam radicem venenis resistere cognoverunt.

Tria porrò hujus ligni genera in insula Zeilan *Facultates.* esse prodidit Garcias, de quibus in genere ait. Non modò adversus animalium virus ejaculantium morsus ictúsve efficax est hoc lignum, sive potiùs radix; sed etiam ejus pulvis lumbricos necare, papulas, exenthemata, & impetigines tollere creditur, & *Cholera morbus. Mordexi.* cholericam quam vocant passionem (incolæ *Mordexi* dicunt) sanare. Similiter utile esse medicamen- *Febres.* tum ferunt adversus febrium circuitus, unciæ pondere propinatum, priùs tamen tritum, & aquâ maceratum, per vomitus expurgatâ multâ bile.

Nullum autem ex tribus Garciæ Colubrini ligni *Garcia genera tria.* generibus, cum Acostæ ligni Colubrini bina stirpe convenit, quas describit, & in provincia Malabar inveniri tradit. Idem mentionem facit & tertij Colubrini ligni generis, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro se acturum scribit, qui ad nostras manus nondum pervenit, nec cum oculis nostris videre licuit. His addit & aliud lignum Clusius, quod an illis congener sit, ignorat. Sed singulorum adscribimus historiam.

COLVBRINVM LIGNVM I. Garciæ.

Descr. DVorum aut trium palmorum magnitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinque duntaxat tenuibus: radix quæ maximè in usum venit, veluti tenuiorum nostrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita ut semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice unâ exemptâ, aliæ in ejus locum succedant. Radix hæc ex candido cinerea est, solida admodum, amaro gustu; folia Persicæ mali, magis tamen vi- *Persicæ folia.* rentia; flos longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore rubens; fructus Sambuci, sed ru- *Sambuci fructu.* bens & durus, racematim cohærens, veluti in Periclymeno.

Primum & laudatissimum, secundùm mentem *Rametul. Pao da Cobra.* autoris, hoc est, à quo subsidium quærit viverra, vocatúrque incolis *Rametul*, Lusitanis *Pao da Cobra*, i.e. Lignum Colubrinum. Hujus ligni Colubrini Garciæ, fragmentum trium digitorum transverso-

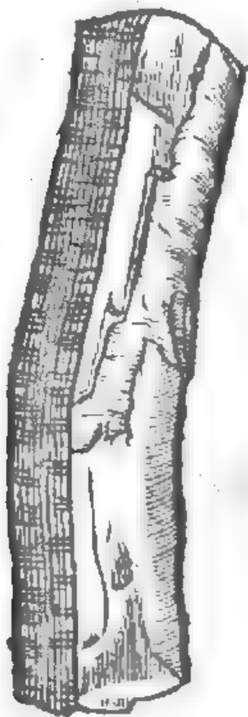
rum longitudine anno salutis 1564. ostendit Clusio Salmanticæ Valæus, dono olim è Lusitania missum.

Synon. B.pin. Clematitis Indica 3. foliis Persicæ, fructu Periclymeni. Ligni colubrini 1. genus, Garz. Frag. *Palo del Cobra*, i.e. Lignum serpentinum, seu colubrinum, Linscot. par. 4. Ind. or. c. 31. *Pao de Cobra* lignum seu radix Lusitanis dicta, omnium venenorum antidotus, in Insula S. Laurētij Ind. or. par. 4. c. 7.

Locus. In Insula Zeilan, & multis aliis regionibus; & in Goæ Continenti nasci tradunt.

Vires & usus. Serpentis ictus. Vulnera. Teritur primùm hæc radix, & ex vino, aut aqua cordiali propinatur à serpente percussis: teritur etiā ad cotē santali modo, & vulneribus inspergitur.

COLVBRINVM LIGNVM II.
Garciæ, Clusio scandens.

Malo punicæ similis arbor. ARbor est (cùm sola provenit nullis vicina arboribus) Malo punicæ similis, spinis brevibus & firmis horrida, cortice candido, denso, rimoso, & amaro, non tamen veluti prioris cortex; foliis est luteis, aspectu pulcherrimis. Hanc autem (si juxta aliam quāpiam arborem proveniat) per summos ejus ramos serpere, atque Cucurbitæ modo amplecti ferunt.

Descr. Clus. De hoc ligno hęc Clusius. Secundi generis Garciæ descripti ligni fragmentum, quinque unciarum longitudinis, quódque ut conjicere licebat, duarum unciarum crassitudinem æquârat, mihi non modo ostendebat Londini anno 1581. C. V. D. Hector Nunez Medicus Lusitanus, sed etiam dimidiā ejus parte liberaliter donabat. Ejus porrò materies firma erat, candida, venis quibusdam distincta, non dissimilis Fraxini ligno: cortex autem qui eam integebat, candicans & quasi cinereus, utraque verò degustata, amaro sapore prædita esse deprehendebantur. Ejus qualem accipiebamus à Clusio fragmenti iconem lectoris oculis subjicimus.

Synon. Garc. Lignum Colubrinum secundum. Clus. ex. Ligni Colubrini 2. fragmentum. Lugd. Lignum Colubrinum Acostæ, qui debebat scribere Garciæ. Tab. Lignum Colubrinum. B.pin. Clematitis Indica 2. spinosa foliis luteis: Ligni colubrini alterum genus, Garz. Trag. & Clus. qui ligni frustum pingit.

Locus. Secundum hoc genus in insula Goa nasci ferunt, sed nunquam Garciæ videre contigit.

Vires. Commendatur adversus venena veluti primum, eodémque modo usurpatur. *Cortex.* Solent ipsum lignum cum cortice & radice permixtum exhibere. Præfertur tamen radix.

COLVBRINVM LIGNVM III.
Garciæ, foliis Lentisci.

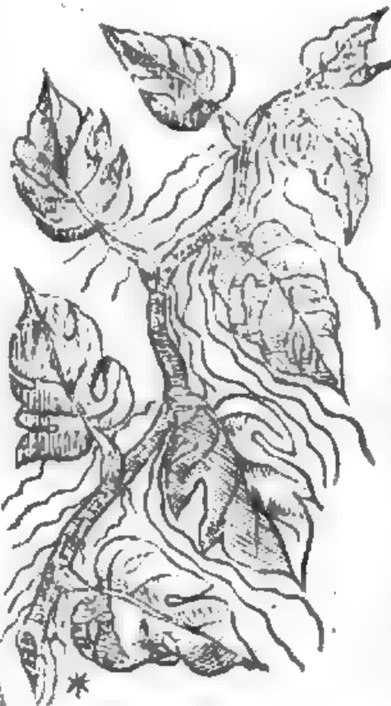
Descr. RAmos habet paucos, tenues, quatuor aut quinque cubitorum longitudine, qui, nisi alligati, sustentare se nequeunt, sed per solum sese diffundunt; folia rara, lentiscinorum effigie, oblonga, non viridia, sed maculosa, sive nigricantibus ex candido maculis respersa. Radix tenuis est, dura, nigra, & odorata.

Synon. B.pin. Clematitis Indica 1. foliis lentiscinis, candidis maculis aspersis: Ligni colubrini 3. genus, Garz. Frag.

Locus. Cùm Prorex in Iafanapatan insula Zeilan contermina esset, dono data est illi hæc radix. Similem in Continenti Goæ nasci ferunt.

Vires. Hanc mirificè prædicabant, & adversus venena pollere aiebant.

COLVBRINVM LIGNVM HEDERACEUM foliis Bryoniæ, Acostæ 1.

NAscitur in Malabar Hederæ modo, colore Dracunculi majoris, sive Serpentariæ; *Bryoniæ folio.* folia illi sunt Bryoniæ ferè similia, integra tamen initio, nervóque prædita per longitudinem excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus; *Foliorum lusus.* successu temporis accedunt exigua foramina, quæ paulatim cum foliis incrementum sumunt: donec tandem omninò folia scindāt, eáque Vitis foliis similia reddant; conspiciuntur enim interdum in eadem stirpe, folia integra, alia exiguis, nonnulla majoribus foraminibus prædita, omniáque adeò inter se dissimilia, ut ejusdem plantæ folia, minimè esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, ut (Acosta tradente) qui non norit aut de die non viderit, si ad Lunæ splendorem noctu conspiciat, vivum colubrum esse existimet.

Synon. Acostæ ex versione Clusij, Lignum Colubrinum prius. Cast. Lugd. Lignum Colubrinum 1. Acostæ, B.pin. Clematitis Indica 4. Malabarensis foliis Vitis, colore Dracunculi.

Vires. Serpentibus adversatur. Vulgò præstantissimum censetur remedium adversus colubrorum [*unde sibi commune cum aliis nomen Colubrini servat*] & viperarum morsus: incolæ sanè dum in agros tendunt, magnā ex parte circumferre solent hoc lignum (sunt enim in ea Provincia multæ viperæ, variáque serpentum genera) aiúntq; solo ejus odore serpentes fugari; & si, dum colubros venantur, illos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extingui.

COLVBRINVM LIGNVM DVDA
Sali Canarinis, Acostæ II.

Duda Sali. Descr. LIgni Colubrini alterius (cui nomen apud Canarinos est Duda Sali) planta admodum brevis est & tenuis, eáque solummodò folia habet, mollia, lævia, saturatiùs virentia: flos aut fructus non conspectus, nec quisquam se vidisse asserit: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnūquam extuberans & summā tellure serpens, exterior ejus cortex valdè tenuis est & cinereus, nullo,

Sapor. pullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suavem, & uti Moschus odoratum; fissus est undique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore, flavóque cortice subtus nascente, qui odorem Loti silvestris, sive Trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhizâ dulciorem; præmansus odore admodum suavi, nec injucundâ mordicatione, momentaneâ tamen, præditus esse deprehenditur;

Materies. ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida; folia Napi saporem referunt; germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Synon. Lugd. Lignum Colubrinum 2. Acostæ. B.pin. Clematitis Indica 5. Malabarensis altera radice serpente; *Palo della Culebra*; Cast.ap.

Locus. Invenitur in Malabar altera ligni Colubrini stirps, proveniens in locis humidis & inter arbores, præsertim verò secundum illas, quæ *Angelinæ* nuncupantur, nec procul à mari.

Vires. Tritam radicem cum aquâ rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim Canarini ut autor est Acosta utuntur) præsens certúmque asserunt remedium

Serpentes. adversus omnis generis serpentum morsus.

Febres. Plurimus etiam ejus est usus in febribus continuis, tertianis, que

Syncope. syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: datúrque adversus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare: & certissimum esse, serpentes & viperas ejus aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimèque in aliam partem sese proripere, si quis ante serpentes projiceret. Perutilis etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiúmque cavis gestent.

COLVBRINVM LIGNVM CLVSII, Pao da Cobra dictum, fortè III. Acostæ.

NVllum dictorum Ligni Colubrini generum cum hoc convenire facilè animadvertet qui descriptiones diligenter conferet: & haud scio, inquit Clus. apud Acostam, an Garciæ ligno Colubrino congener sit lignum illud, cujus iconem ad me

Icon. mittebat Iacobus Garetus Londinensis Aromatarius; erat verò hæc icon delineata, ex fragmento ligni cum tubere, sive superiore radicis parte in nodum coacta, & suo etiamnum cortice (cujus superficies ex clavo pallescebat & rugosa erat, cortex verò exalbidus erat) tecta; majorisque quam ipsum lignum amaritudinis; quod crassi alicujus fruticis non qualis à Garcia & Acosta nostro describitur, fuisse videbatur.

Pao da Cobra. Fragmentum verò illud *Pao da Cobra* nomine inlignitum, repertum fuerat in magna illa navi Prætoria, quæ Indiæ Orientalis Prorex vehebatur, occupata à Naucleris Anglis anno 1587. Biennio autem post, à Gareto similis ligni fragmentū accipiebam quincuncialis ferè longitudinis per medium secundùm longitudinem sectum, cujus diameter sescuncialis, coloris pallidi, ipsum quidem lignum amarum, sed cortex paullò amarior, cujus superficies quodammodo flavescés, ipse verò ex candido cineraecei coloris.

Synon. B. pin. eandem suspicatur cum Clematitide sua Indica 6. quæ est Colubrinum lignum 3. Acostæ.

RADIX MALACÆ QVÆDAM, toxicis sagittis resistens.

RAdicem quandam in Malaca inveniri rumorem sparsit Garzias, quæ adversus vulnera sagittis toxico illitis facta præsentaneum exhibeat remedium.

B. pin. Clematitis Indica 7. Cur autem non ostendit ob quam causam Radicem hanc Malacæ ad Clematitidem referat, Indicare debebat, si Clematitis sit appellanda, qua in parte aliquam cum ea habeat cognationem.

ARBOR ANGELINA. Cap. XL.

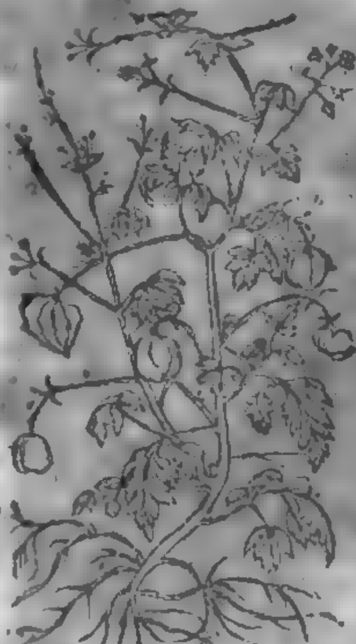
QVæ arbor sit Angelina, cujus Acosta sub Colubrino ligno meminit, edoceri non potui, inquit Clusius, licèt diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim, atque ipsorum plerique existiment, peculiarem Malabar regionis arborem esse, nobis incognitam: quam mirum est Acostam non describere.

An C.B.pin. Lignum durissimum, ferri duritiem æmulans 3. Angelina arbor apud Cachinum, ex cujus continuo trunco naves Tonas vocatas extruunt tam grandes, ut unâ 20. vel 30. dolia aquatica vehi possint, cujus lignum adeò durum ut ferrum atterat, Linscot.part.4. Ind.or.cap.14. & par.7.c.27. An arbor cujus pars imâ crassitie 24. orgyarum in Guineæ insula Formosa: par.6. Ind.or.c.4.

HALICACABVM PEREGRINVM multis, sive Cor Indum. Cap. XLI.

Descr. NOn nisi adminiculo claviculatum quibus perticæ advolvitur, humo surgit, caulibus striatis, glabris; foliis læto virore nitentibus, Apij alicujus ferè divisurâ, gustu viscida, in iis pili quidam minuti, è quorum alis pediculi exeunt floribus donati albis, quos turgidæ excipiunt vesicæ grana continentes, Piso parvo similia, nigricantia partim, partim albida, in quibus cordis effigies pulchrè delineata; radix subest digitali crassitudine, multò minore, fibrosa, lignosa, duriuscula.

Desc. Cord. Dor.

Cord. hist. sic describit; Dorycnium ex brevi caulis triplices singulares & striatas emittit junceæ gracilitatis viticulas, duorum plerumque cubitorum altitudine, tenuia affixa virgulta ascendentes. E quibus per intervalla striati pediculi tria folia Apio similia ferentes prodeunt, & quodlibet eorum in tres partes per ambitum profundius incisas dividitur. hæc quò summitati propinquiora fuerint, eò minora etiam sunt [*gustu viscida, in foliis sunt quidam pili minuti*] ex foliorum alis singuli exeunt pediculi, longitudine digitali, gracilitate sua mediocri filo æquales, in extremitate duobus brevibus, & retroflexis capreolis contrario annexu sibiipsis oppositis, virgultorum alas ac furculas apprehendentes, quò melius viticulæ ex ascendere & imbecillitati suæ consulere possint. In fine pediculorum ante capreolos fert flores candidos, parvos, exiguis in medio luteo colore staminibus, quorum magna pars caduca apud nos; qui verò abortivi non ceciderint, sed remanserint, è medio triquetros densos & aëre inflatos emittunt folliculos, magnitudine Halicacabi vesicis æquales, tenui admodum membrana constantes, principio viride mox in rufo pallescente, intus tribus membranulis à medio ad angulorum intervalla usque transeuntibus in tres camerulas interceptos. Qui interdum non tribus tantùm sed quatuor constant angulis, verùm hæc non est propria eorum, sed monstrosa forma ex superabundanti in ea parte nutrimentali humore causam & originem habens singulis camerulis, ubi in medio folliculo conjunguntur, singula semina innascuntur magnitudine parvi Pisi, figurâ rotundâ, colore nigra, ab una parte, nempe in annexu candidam & satis magnam maculam habentia, figurâ quidam tenus Aparifolium, vel latiusculum Cor imitantem, unde etiam ipsa semina grana Cordis appellantur, ea foris dura sunt, intus verò candidum & inflexo septo distinctum nucleum complectuntur: sapore dulcem radicem habet, digitali crassitudine, multis fibratam citris, [*lignosis & durinsculus*] Æstiva est herba.

Grana cordis.

Hæc Cordi descriptio mihi placet, cui apposita figura Tragi, & ascriptum à Gesnero, se nec Dorycnium putare, neque Solanis cognatum, etsi aliqui Halicacabum peregrinum nominent. Cordus autem in Diosc. prodidit nullum ex veteribus, tum Græcis, tum Latinis Dorycni herbam descripsisse, præter Dioscoridem, qui historiam ejus ex Crateva desumpserit: Plinium & alios quosdam credidisse, Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quod falsum esse Nicander, Dioscorides & plures alii testentur. Revera autem esse hanc herbam Dorycnium opinatur Cordus. Seritur, inquit, à Venetis Monachis, & à paucis in Germania Medicis herba, quam Grana cordis & Halicacabum alterum vocant, ab Halicacabi fructus similitudine. Habet hæc omnes notas & vires, quas Nicander & Dioscorides Dorycnio tribuunt [*Reprehendit hanc opinionem Matthiolus, Gesn.*] Sola tamen folia non conveniunt, quæ Dioscorides Oleæ foliis similia esse dixit. Sed

Plinij et aliorum error.

Granum cordis.

Dorycnium Diosc.

hoc me nihil movet: Desumpta ex Crateva est historia, potuitque corrumpi, deceptus iste, ubi de foliis agitur. Respondent candidi flores, folliculi, unde etiam Halicacabus à veteribus & nostris appellatur. Conveniunt etiam ad amussim in folliculis contenta, rotunda, dura, lævia & colore varia semina. Convenit etiam eorum numerus, & commanducata lacteum habent colorem & saporem, quas notas Dorycnio Nicander tribuit. Quinetiam somnifica sunt ejus semina, nec sine periculo vitæ intra corpus sumuntur. Quapropter cùm omnes aliæ notæ conveniant, verisimile est in foliorum comparatione mendum esse. Sevimus hanc herbam, vidimus & gustavimus. Propterea non ex aliorum relatione ista de Dorycnio scripsimus. Grana ejus comesta suaviorem somnum, quàm Opium afferunt: Sed cavendus est magnus illorum numerus. Hæc ille de Grano cordis, quod si vires possidet, quales illi tribuit Cordus, non poterit esse Dorycnium Dioscoridis & Nicandri, qui omninò diversas illi adscripserunt facultates.

Trag. Dod. gall. Euch. Roeslin, Vesicaria nigra sive peregrina. Fuchs. Ger. & Hort. Lus. Halicacabum peregrinum. Matth. Vesicariæ genus aliud. Dod. purg. & hist. Gesn. Cam. h. Tab. (cui & Cardispermō: Nomen autem germanicum, Der Balsam öpffel ein ander Geschlecht, non convenit) Euch. Roesslin. Lugd. (qui & Fuchsij & Matthioli figuram exhibet) & Lon. Halicacabus peregrinus. Gesn. coll. Caput Monachi, Halicacabus Fuchsij (supplet de hor.) peregrinus, quem Fuchsium & alios Solanum Vesicarium peregrinum vocare scribit, cùm tamen toto genere à Solano Halicacabo differat, nec è Solanorum genere sit. Non probat etiam (ut & Matth. Colum. & Dod. qui cum Grano à Serapione Abrong, & Abrugi dicto, convenire dicit) Dorycnium à Cordo dici.

Vesicaria nigra.

Halicac. peregrinum.

Solanum Halicacabum ut sit.

Lob. adv. dubitat, Pisum cordatum sitne, potius Isopyrum, quàm Melanthij quædam species, aut Trifolium palustre? Mavult tamen amplecti amici cujusdam sententiam quæ Isopyrum statuit, plantam vulgò Cor Indicum vocatam, olitoribus Halicacabum peregrinum. Idem alio loco etiam ostendit sibi non placere eorum opinionem, qui Vesicariam cordis effigie, Dorycnium hariolantur. Eid. obs. & ic. plant. Pisum cordatum, ut & Schw.

Pisum cordatum, Lob.

Cor Indicum.

Lobelio se opponit Columna dicens, neque Vesicaria Indica, Pisum cordatum, vel cor Indicum dicta à Pena amici cujusdam sententia Isopyrum putata, Isopyrum est. Nec, ut idem Pena scripsit, phaseoli *[illegible]*, quod nonnulli etiam folium interpretantur, habet, quod ipse ignorans, Dodonæo objicit, ut intellexisse videatur.

Isopyrum non est.

Cam. ep. & hist. Vesicaria sive Halicacabum repens. Cast. Vesicaria altera. Solanum peregrinum, Lac. Faba inversa recentiorum, Cæs. B. apud Matth. Solanum 3. sive Vesicaria repens. Eid. pin. Pisum 10. Vesicarium fructu nigro, albâ maculâ notato.

Vesicaria repens.

Faba inversa.

Halicacabum peregrinum multis sive Cor Indum, Ger. Münchs kopfflin/hit. Calvariam Monachi; Schwartz oder Welsch Schlutten / nigram seu peregrinam Vesicariam appellare placuit Trago: Cam. autem in ep. & hist. Hertzsamen/& Hertzkörner nominat. Belg. dicitur Dod. gall. Dreinde Criecken/& Swerte Criecken vom ouer Zee, Gall. *Halicacabon estrange*, Fuchsius tamen *Baguenaudes sauvages* appellat: Ital. Cam. in ep. & hist. *Vilutchio forestiero.* Angl. Blacke winter cherrie.

Nomina linguar.

Halicacabum peregrinum sæpius mihi provenit, sed semen non maturavit. Tiguri, Genevæ & Basileæ cultum in hortis, & flores proferentem observavi mense Junio, Julio, Augusto & Septembri.

Locus et Tempus.

Cred-

Creditur valere semen ad omnes cordis affectus, ob notam, quâ insignitur. Matthioli ætate scenas, tegias, tuguria, & pergulas inumbrabat: quin etiam ædium fenestras topiario opere contegebat & opacabat.

CACUBALUM QUIBUSDAM vel Alsine baccifera.

CAP. XLII.

Descr. HAud absimilis hujus radix ab Hippiæ majoris, uti nec folia: ac sarmenta longissima, duriora, reptantia & nervum transmittunt à quo cortex hirsutus facilè strictu cedit, crebris geniculis tuberosis donata. verùm florum hic prima est observatio, qui è turgidis Halicacabi utriculis vix tantillum foliorum, quo numero quinque, herbido pallore albescunt, apices bifidos proferunt, penitùs latentibus staminibus simul & baccæ rudimento, quæ per maturitatem nigra, grana continens nigra, nitentia, rotunda, compressa.

Descr. Clus. Hanc ita describit Clusius: Sarmentis veriùs quàm caulibus, iisque numerosis, prædita est hæc planta, geniculatis, flexibilibus, humanam altitudinem plerumque superantibus, præsertim si frutices, quos scandere possit, vicinos habeat, alioqui propter infirmitatem, humi diffusis: bina singulis geniculis & internodiis adnascuntur folia ex adverso sita, Alsines vulgaris foliis figurâ & colore similia, longè tamen majora, & ad Helxines foliorum amplitudinem accedentia, mollia: flores ex calicibus, seu folliculis prodeuntes ex herbaceo candidi sex foliis constant, quibus succedunt acini Piperis nigri, aut granorum Juniperi vulgaris magnitudine, folliculo illo inclusi, initio virides, per maturitatem nigri, semine exiguo & plano pleni: radix candida, valdè fibrosa, longa & sarmentitia: quæ singulis annis novos caules promit, aliis per hiemem marcidis & corruptis.

Alsines species. Licet sapor insipidus & herbaceus fuerit, ut eam ad Alsines genera retulerit Clusius. Liberum tamen omnibus reliquit, ad quam voluerit classem referre. Sunt, inquit, quibus Alsine repens, κυκλάμινος ἑτέρα (quam nonnulli [Lucas Ghynus apud Dod. & Lobel.] κυκλάμινον ἢ κισσάνθεμον vocant) dicatur, quoniam multis cum Dioscoridis descriptione notis conveniat. Sed ob notas aliquas, quas cum Cyclamino altera habet, sic denominanda non erat. Non ipsi ulus, ut idem esset, sed in omnibus convenire oportebat.

Alsine repens.

Cyclaminum altera non est.

Alsines majoris facie planta, Lob. Recentiorum planta, Alsines majoris facie, baccis Solani, an Cacubalum (ait Lob.) Plinij? Intellexeram enim Valerandum Dourez scripsisse hæc nomina, Cacubalum Plinij, Vera Polemonia Dioscoridis, Gesnerus autem negavit esse Cacubalum, aut Polemoniam: Lugdunensis contra Cacubalum Plinij esse affirmare videtur, ita enim eam inscribit, ac dicit esse aliorum Ocimoides repens: nec deesse qui Clymenum herbam esse putent à Plinio lib. c. 7. descriptam. Alsine baccifera (ita enim vocari potest magis particulariter) dicitur Alsinè repens à Clus. hisp. & hist. ap. alt. Lob. obs. & ic. Dod. Cast. & Cam. h. A Thalio Alsine maxima fructu nigro. A Tab. Clematis urens 2. Rennen oder Waldreben / non sine errore, quem sequitur Gerardus, qui Clematim urentem multiflorum, Double flowred Virgins Bower. Est ℞ phyt. Alsine 9. In pin. Alsine 6. sive scandens baccifera: Cyclaminus altera Diosc. Chini.

Alsine baccifera.

Alsine repens.

Clematis urens.

Locus & Tempus. In hortis in quibus alui quotannis suos renovat caules ex radice perenni; floret & baccas fert è semine collecto in Galliæ Campania. Copiosa invenitur Salmanticensi agro, umbrosis locis & circa sepes: nostris etiam nunc in hortis frequens & pergulas scandens: aliquot verò post annis abundè observabam, inquit Clusius, ponè arcem Eberstorf, loco paludoso inter arundines. Floret totâ Æstate. Secus, authore Dodonæo, margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, ubi lætum fœcundúmque solum. Iulio mense hujus flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

Vires. Dodon. refrigerans hæc esse videtur & Alsinæ facultate ac potentia proxima. Vim refrigerandi adstringendique obtinere, oculorum inflammationibus cum potenta illini, succum aurium doloribus infundi, & omnia, quæ Helxine, emendare, prodidit Clusius.

Oculi.

Aurib.

NASTURTIUM INDICUM FOlio peltato scandens.

CAP. XLIII.

Descr. PEregrinæ elegantiæ est ex Indiis delatum Nasturtium, cui cum nostri orbis Nasturtio, præter saporem odorémque, nihil est commune: folia peltata, circinatæ ferè rotunditatis, sæpè latiora quà longiora, nonnunquam & Hederæ modo angulosa, supernè glabra, infernè brevi lanugine hirsuta, medio ferè ut in Cotyledone, unde radij in ambitum porriguntur; pediculum excipiũt palmarem & sesquipalmarem subrubentem, tortilem & capreolorum ritu bacillo depacto sese circúvolventē: quo etiam complexu nituntur cum ramis caules: cæterùm ex foliorum alis undatim tortiles pediculi rubentésque exorti florum sustinent delicias artificij arguti plenas: posticâ parte productum corniculum sextantem circiter longum ex flavo puniceum, in quinque lacinias digitatas, concolores; striatas, quæ reliquo flori committitur, facessens, quarum ternæ duo suprema florum folia sursum explicata à tergo suffulciunt, colore luteo prædita, miniatis lineolis ad basin striata, per supremã orã subrotundã mucrone brevi uiusculo donata: id quod in reliquis tribus est videre, minoribus licèt & rotundioribus, ac veluti cordatis radiatim digestis, quorũ tamē basis nõ virgata,

Folia ejus.

aut majorem aliquam dosim præscribunt, purum & merum succum imperant. Purgat Scammonij succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamētorum potentiâ cedens. Nullâ enim parte, ut Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commovent. Efficit illud non vehementer aliquâ calidâ facultate; sed aliâ quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunque siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat.

Scammonium moderatè calidum.

Quamobrem nec inter calidissima, ut plerisque videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum censet Dodonæus. Extergit autem & educit potissimùm bilem flavam; serosos item tenuésque humores, & quandoq; pituitam, ventriculo tamen magis, quàm reliqua omnia medicamenta, ut Paulus tradit, noxium est Scammonium.

Scammonij noxa.

Mesues verò non modò ventriculo grave atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere; interna viscera erodere; venarum ora dilatare, totiúsque suæ substantiæ essentiâ cordi visceribúsque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs oportunum idcircò ejus usum animi sequuntur deliquia, ventriculi subversiones, alvi fluores, dysenteriæ & tenesmi.

Scammonij correctio.

Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in cotoneo malo decoquatur; & muccagine psillij, prunorum carne aut succo, aliísve lentis similiter succis permisceatur, additâ mastiche, aut aliquo ex moderatè astringentibus. Plinius noxam ejus tolli posse affirmat admixtâ Aloë: Veteres Scammonium in malo cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subversione alvum subduxit: ut lib. 1. de facult. alim. Galenus scribit: & 3. de simpl. Quinque de causis corporibus læsiones inferre potest.

Flatus mordaces gignit.

Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò ventriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoveat. Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pastâ undique circumlitâ: præsertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galangâ.

Inflammat spiritus.

Inflammat deinde acredinis exuperantiâ corporis spiritus: quò fit, ut facilè febres excitet, iis præcipuè qui obstructionibus viscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & fervorem extinguunt: cujusmodi est psillii seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potiùs pulpa, rosarum & violarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam antè coctionem macefactur oleo rosaceo, aut violaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio.

Nimium movet alvum.

Adhæc, quòd magnâ tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alvi fluxiones facit: vasorum enim oscula plus quàm par sit, aperit. Hæc læsio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibúsque, nempe mastiche, cydoniis malis, succóque ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flavis.

Abradit intestina.

Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenesmum excitat. Sed deletur hoc incommodum additis humidis pinguibus, lentísque medicamentis: cujusmodi sunt tragacanthum, bdellium, amygdalinū oleum aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, aut saccharo asservata, psyllij spissamentum, mastiche, cydoniorum mala pòst sumpta, & calida aqua pòst bibita: utpote quæ medicamentum ociùs à ventriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est, quòd prudentes Medici, qui celeriùs Scammonium à ventriculo & intestinis dejiciant, hordei jusculum cum saccharo superbibendum præbent.

Obest cordi.

Obest postremò Scammonium cordi, jecori, ac ventriculo substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi cum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, jecinori, ventriculóque opem suam præstant. Dejicit Scammonium valentissimè bilem, quam à vasis & à sanguine exhaurit. Ejus dejiciendi facultas haud sanè aliis medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia.

De dosi Scammonij.

De dosi Scammonij non consentiunt autores, nam Scammonium posse ad ʒ. usque tutò dari censuit Dioscorides, quamvis rursum dicat posse interdum satis esse ʒ.ß. ut liberalis fiat purgatio: duos verò obulos, h.e. scrupulum, posse commodè alvum ciere. Videtur itaque dosin ejus esse à ℈. ad ʒ. Paulus verò ait dandos esse iiij. obulos, cum quo Aëtius & Actuarius consentiunt. Rufus usque ad ʒ. j. & radicis usque ad ʒ. ij. exhibet. Mesue tamen, quem omnes fermè juniores sequuti sunt, non audet ℈. dare, imò consulit non esse excedenda grana xij. sicuti minimum, quod dari possit, ut ventrem solvat voluit iiij. esse grana. Eum autem loquutum esse puto propriè de Diagridio, de quo mox. Videtis igitur quanta sit varietas scriptorum. Vnde non est mirum quod Avicenna admiretur varietatem ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum,

Authores de dosi Scammonij ut interpretandi.

nā Dioscorides fortasse exhibet unam drachmam illius Scammonij, quod mite erat, & ortum in miti loco: vel quia Scammonium illud erat mite si non ratione loci, saltèm ob vetustatem. Sed sit utcunque. Ego scio (inquit Fallop.) quod Scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non evacuat: aliquando in pauca exhibitum evacuat præter modum: aliquādo è contra: unde nescio quid dicam de dosi hujus medicamenti: consulo tamen vobis, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potiùs pro calcari:

Calcar medicamentorum.

vocatur autem Calcar pauca Scammonij quantitas addita medicamentis purgātibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus, & cervicosis quibusdam hominibus, quibus nihil fuisse videtur factum, nisi pharmacum eduxerit usque ad ultimum, & plurimum ut ita dicam cacarint; & ideò pharmaca pro hujusmodi hominibus debent habere calcaria, qualia etiam debent esse pharmaca pro Monachis, & eò magis quia difficile in ipsis fit evacuatio, quoniam cùm vescātur malis cibariis semper abundant crassis excrementis, & viscidis humoribus. Vnde præparetis quantum velitis, semper tamen difficilè moventur. Itaque utamini semper pauca quantitate Scammonij, & stetis potiùs in dosi Mesue, quam etiam non excedetis, quàm in dosi Gręcorum, quos nolim ut in hac re imitemini.

Substitutum.

Tractatus qui pro quo, Scammoneæ loco aut Cucumerem agrestem, aut lac Tithymali, aut Euphorbium accipit. Sed Sylvius in Antibal. Scammonio deficiente, Ricinum probat.

Acquisita Scamm. Syriaca flore majore Convolvuli.

Scammonia, quam Diosc. describit, paulò diversa est, attestante Cæsalpino, à Scammonia ejus, floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso enata. Est hæc nobis Scammonia Syriaca flore majore Convolvuli.

Scammon. Monspeliaca.

Scammoniam aliam quandam Monspelij ostendunt, Scammonia Monspeliaca, à Gesn. h. (qui portionem pingit in figura adhibita Scammoniæ Cordi) Clus. Lob. Cam. & nobis vocata, cujus est & altera varietas.

Apocyno affinis Secamone.

Ægyptij quoque suam Secamonem [*Apocyno affinem*] Scammonij speciem affirmant.

Convolv. major.

Camerario apud Matth. germ. lib. 4. cap. 38. Volubilis sive Convolvulus major videtur genus Scammoneæ.

Scammonia tenuis Plinij, ita tradentibus Cordo

in Diosc.

Helxine cissampel. in Diosc. Ang. Cam. h. & Cæs. nihil aliud est, quàm Helxine Cissampelos.

Volvulus terrestris. Planta, quam Tab. pro Scammonio minore exhibet, est nobis Volvulus terrestris.

Convolv. peregrinus. Idem jam dictus autor exhibet & secundum Scammonium minus Plinij, quod Convolvulum peregrinum inscribimus.

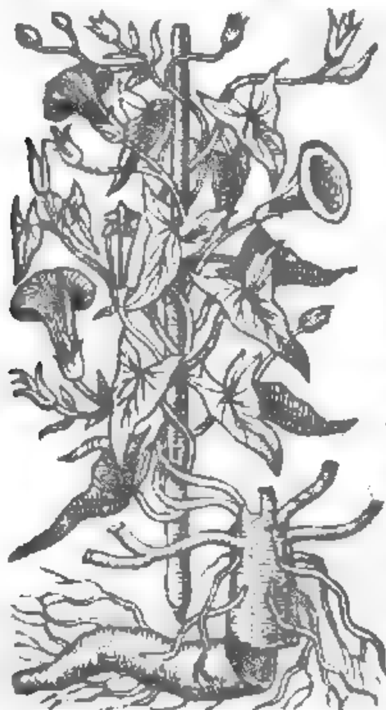
An Nil Arabum quibusdam? Testis est Cæsalpinus alterum genus pro Scammonia ostendi foliis subhirsutis flore cæruleo, quam Mesues Volubilem lanuginosum vocet. An hæc Nil Arabum quibusdam.

Mechoaca. Mechoaca Scammonij species, & non temerè quidem, ait Dodonæus, creditur. Ob mala symptomata, quæ excitat Mechoacan genus silvestre, Scammonium à Monarde vocatur. Vide Mechoaca. Et de his omnibus præsenti libro pertractatur.

Thapsia. Scammonium dici de Thapsia Dioscoridis l.4. autor est Tragus l.2.c.8. & Brunfelsium Onomastico. De hac nos lib. 27.

SCAMMONIA SYRIACA FLORE majore Convolvuli.

Descr. E Syria delata Scammonia, etiam nostro assuevit solo, licèt nullum ad ecchylosin studium adjungamus: profert autem è radice longà, crassà, lacteo succo prægnante, multas aliquot cubitorum viticulas, proximis ridicis sese convolventes scandentésque: folia triangula ceu hastilis barbatus, mucro, *Smilacis folio.* Smilacis lævis æmula, sed minora, glabra, tenuia; flores calathoeides nonnihil purpurascunt, *Cissampeli floribus.* Helxines cissampeli floribus proximi.

Descr. Cæs. Hanc ita describit Cæsalpinus. Tenues viticulas fert, bicubitales: foliis triangulis, effigie sagittarum, parvis: flores ex candido pallescentes: fructus veluti pinguedine obductos, in quibus semina nigricantia: radicem grandem Raaphano similem, succosam.

De Scammonia Cordus. De Scammonia nostra Syriaca Cordum loqui suspicarer, si folia non diceret spinosa in hist. l.4. c.109. cùm ait. Scammonia est, cujus liquor est Scammonium, Convolvulo per omnia similis, quantùm ad viticulas, flores, lacteum liquorem & qualitates attinet: folia quoque ab hujus foliis partim discrepant; sunt enim ipsius foliis similia, sed pilosa, triangularia, atque in alatæ sagittæ figuram redactæ. De radice priùs dixerat in Diosc. majorem esse Convolvuli radice. Et hinc etiam Cissampelum, tenuem Scammoniam vocari, quoniam multò tenuiorem radicem, *Cord. nos.* quam Scammonia habeat. Verùm hæc descriptio Cordi ex Dioscoride concinnata est. Figura quidem malè picta aliquatenus nostram Scammoniam Syriacam exprimit: ramus verò appictus, nó est Scammoneæ Cordi, sed Monspeliensis. *Volvuli 5. species Mesues.* Quintam speciem Volvuli Mesues, esse plantam illam scribit Fallopius, ex cujus radice emanet Scammonium. Græci (inquit Dodon. purg. & hist.) σκαμμωνίαν; Latini ferè Scammonium nominant; ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretúmque succum. Dicitur & à nonnullis σκαμμωνία ῥίζα, ab aliis κολοφώνιον; officinæ succum crudum quidem Scammoneam; *Colophonia.* in cotoneo verò malo decoctum, Diagridium vocant: *Diagridium.* quasi δακρύδιον, i.e. lacrymulam. Est verò ipsum Scammonium (ut cap. de Campana cærulea affirmat) nihil aliud, quàm species Smilacis lævis, *Smilax lævis.* radice crassà. Lactariam hanc, scansoriamque Volvulam (unde fortè, Lobelio advers. nomen Volvulo fuit) solo penicillo commentatoris pictor expressit. *Lactaria, scansoria, que Volvula.* Cùm tamen paucæ sint plantæ, quas de facie & facultatibus, penitùs notas habere, magis intersit boni Medici, & Pharmacopœi quàm Scammonium hoc Syriacum, Antiochenum & Norbonense. Anno igitur 1562. indefessus ille herbarum novarum vestigator Venetus pharmacopœus Sequinus Martinellus, ex Syriaco Alepo miserat plusquàm centum libras glebæ Scammonij Antiocheni succi concreti, cui exprimendo interfuerat: conchas etiam non paucas lachrymâ plenas, seu Diagredio antiquorú, cum seminibus angulosis Volubilis. Hæc semina tum Patavij & Venetiis primo Vere terræ mandata, in luculentam Volubilem, seu Volvulum abiêre, adeò sinuosis Smilacis foliis, triquetris, vel potiùs Cissampeli foliis, floribus, & facie, ut planè nostræ Cissampelo eandem dixisses: verùm radice insigni fuit, & mole grandem Bryoniæ radicem æquante atque teneritudine simulante: foris tamen pulla, aut cinericia, intus albidà carne: cujus fissæ torulus sive cor medium exemptum, planè idem est, aut simile radici communis & probatioris Turbith officinarum: *Turbith.* verùm faciliùs aliquantò frangitur hæc, tametsi perinde gummosa succóque lacteo prægnet, atque Turbith. Hanc eandem posteà Antuerpiæ, quò semen miseramus serendo meminimus, speciosam factam, floribus & viticulis quinum & senum cubitorum, prorsum nihil diversam, cujus Guilhelmus Dries, non minùs peritus pharmacopœus, quàm probus civis Antuerpianus, adnata, radicúmque pullulationes excisas, exsiccatásque ostentabat, adeò Turbith Alexandrinum ementita, ut discriminis perparum, aut nihil percipi posset. Hæc Lob. adv. *Synon.* qui in obs. figuram habet eandem cum Dodonæo, titulo Scammonij, Adv. 272. In ic. vocat Scammonium syriacum; antiochenum, & Scammoneum. Gesn. h. est Scammonia è Syria allata. Ang. & C.B. (cui prima) Scammonea Syriaca. Cam. h. Scammonea Antiochena: Eid. hist. & epit. ut & Lon. & Cast. Scammonia. Rauvv. Scammonium verum. Cæs. Scammonia floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso nata. Matth. in comm. cum mag. fig. Scammonea. Lugd. Scammonia Matthioli.

Locus et Tempus. Habui Lugduni, Genevæ & Montbelgardi in hortis. Basileæ in horto D. Plateri florebat Iunio, & Iulio, Augusto, & Septembri. is hieme recondebat. In calidis, pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliisque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste. Verisimile est, ubi suæ spontis est, citò & plurimâ deinde Æstatis parte florere: nam & in Belgio, ut Dod. tradit, æstivis mensibus subinde cum flore videri potest. Scammonea Antiochena Camerario aliquot annos duravit asservata in fictilibus per hyemem, & Æstatis initio floruit, sed semen nunquam absolvit.

Vires. Meminit idem Cortusum patritium patavinum, rerum naturalium summum indagatorem ex crassis radicibus aliquot uncias succi extraxisse. Aiunt si propè Tithymalum seratur, adeò ejus caliditatem accendi, ut veneni naturam acquirat. Hujus tamen liquor caloris acrimoniæque vi per ætatem amissâ benignior nonnihil evadit. Quod verò non eas notas habet Scammoneum, quales illi Diosc. tribuit, causa esse putatur, quod hoc tempore non observent veterem parandi modum, ac non ex incisa, sed dissecta prorsus vel expressa radice, aut è stipitibus & foliis contusis paretur: alioqui tanta copia Scam-

monij quo pacto quotannis ad nos adferri possent vel etiam lacte Tithymali sæpiùs adulterant. Pulcrè mehercule alicubi Ruellius inquit: Nulla medicinæ pars incertior, quàm quæ ab alio orbe quàm nostro petitur.

SCAMMONIVM, SVCCVS SCAMmoneæ densatus.

Descr. VVlneratâ Scammoneâ succus emanans lacteus concrescit qui in magnas massas coagulatus importatur, tophosas & satis leves taurini glutinis instar nitidas & veluti pellucentes, colore fulvo, nigricante aut cinereo, atque is quidem color potissimùm elucet in pulvere, in quem levi digitorum attritu friatur, odore nauseoso, sapore amaricante & mediocriter acri.

Diagridiũ quid & eius præparatio, per concoctionem. Scammonium, succus Scammoneæ densatus, per coctionem, aut etiam per macerationem paratus Diagridium appellatur. Confectio autem ejus per concoctionem hæc est. Accipitur cotoneum, extrabitúrque durior ejus illa pars media, quæ semina continet (recisâ tamen superiori priùs laminâ) cujus loco in excavatam partem Scammonium inditur: mox laminâ, quæ priùs fuerat recisa, pro cooperculo additâ cooperitur, triticeâque pastâ circumquaque malo cotoneo obducitur, ac ita coquitur in clybano, h.e. vase fictili crudo. *Per macerationem.* Quidam tamen succo ex cotoneis expresso, Scammonium macerant, ac Diagridium parant. Accipiunt autem Scammonij partes duas, succi cydoniorum partem unam; miscent probè, ponunt in locum calidum & quotidie movent, donec mediocriter induretur ejus massa: deinde formant pastillos, eósque quantum satis est exsiccant. *Modus alius.* Alij alium probant modum, & quidem ex malis communibus, ita, ut acceptâ ollâ, aut testaceo mundo vase, malis primò fundum ad digitalem crassitiem sternant, mox itidem tantundem Scammonij superponant, & sic subinde donec vas plenum fuerit. Mox autem carbonibus accensis, ac in camino posito vasi coque optimè triticeâ massâ operto, quantum satis sit, coquant. Satis autem cocta dicuntur, cùm mala induruerint. *Optimus modus quis.* Ex cotoneis autem, quàm ex aliis malis per coctionem tutior & cum minori molestia fit purgatio. Quare & amplior ejus dosis sumi potest. Ac rursum magis ex aliis malis, quàm ex maceratione in succo cytoniorum. Sicut & magis ad purgationem videtur facere, cùm ex hoc succo paratum est, quàm si sine hoc detur. De dosi hujus ac etiam facultatibus vide plura ante. Officinę Scāmonium preparatum, quod ut diximus Diagridium vocant, compositionibus ferè omnibus, crudi ac non præparati Scammonij loco admiscent. De hujus dosi loquutum putamus Mesuem.

NIL ARABVM QVIBVSDAM, sive Convolvulus cæruleus. CAP. XXXVI.

Descr. CÆruleus Convolvulus tortilibus viticulis, tomentosis, proxima quæque arripiens, in altum nititur, texturis topiariis peridoneus, nisi longiorem vitam teneritudo, frigorum malè patiens negasset: *Folia hederacea.* folia palmum circiter lata, paulò longiora, formâ hederaceâ, in tres acutas lacinias sinuantur, lanuginosa, colore ex herbido in flavum vergente, priora ad folia Sigilli B. Mariæ accedunt; folia Lob. ternis angulis singula, in teneriusculis pediculis; *Smilacem levis flore.* flores Smilacis lævis, cyaneo colore adblandiuntur, extra tamen in singulas quinque laciniarum zona excurrit albida, quo etiam colore totum floris infundibulum tam extrà, quàm intra tingitur, quinis foliis herbæ concoloribus obvallatum, in quo stamina & apices lactei altè reconduntur: flores Dodonæo sunt veluti Smilacis lævis instar campanulę, sed per oras angulosi, & colore in cæruleo purpurei; floribus Lob. è pediculorum calice exeũtibus, Iasmini aut Vincę pervincæ similibus sed ora quinis stellatim pminentibus angulis, Nolæ cæruleæ vel asureæ effigie; *Iasmini flore.* semen nigricās Dodon. radix subest parva, fibrosa (gracilis, longa, Lob.) lignosis nervulis fractu contumacibus farcta, Ciclaclamen, Hederámve annosam imitata, nonnihil hirsuta.

Habel Serapionis. Granum Indicum. De hac planta hæc Serapio. Habel, i.e. Nil, est granum Indicum [*Granum Nil, Cartamum Indum, Habix.*] cujus planta, autore Isaac Eben Amram, similis est plantæ Lebleb, adhærens arboribus duobus brachiis, vel tribus, habens ramos & folia viridia, & in radice cujusque folij florem coloris purpurei, similem pomulis in figura sua, quo decidente apparet semen in vaginis, in quibus latitant tria grana, minora granis Staphisagriæ, lęvia, tribus partibus divisa, & ista grana sunt id quod de ea administratur in medicina. Hujus etiam meminit Bellunensis in interp. in Avic. dicens. Habel Almesachin est herba quæ dicitur Funis pauperum, & est species Lebleb. *Funis pauperum.* Granum Nil est semen nigrum repertum in planta Volubilis cujus flos habet colorem azurum: & figuram Campanellæ similem, tendentem ad longitudinem aliquam, & hujusmodi planta non est herba, ex qua Nil seu Indicum [*Vsme hac est, & est folium Nil ex quo exprimitur succus, ex quo conficitur Indicum tingens*] *Vsme non est.* conficitur ut quidam putant, sed est species Volubilis nota, & semen hujus plantæ granum Nil, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos phlegmaticos & melancholicos, sicut ait Avicenna à quo in cura vermium administratur. Ex quibus ita dictis vel me tacente facilè judicatu est, *Opinio Tagaultij refutatur.* opinionem Tagaultij non esse recipiendam, dicentis in l.1. can. Mesue, Nil granum esse Isatidem Græcorum, & vulgò Gallis passim Gueida, *du Gueide* dici, herbam notissimam, quâ infectores utantur in tingendis pannis. Addam tamen verbis Bellunensis argumentum ex ipso Mesue desumptum quo Tagaultij opinio sufficienter refelli videtur, nempe quòd Isatidis semen vix possit mensurari pleno & vacuo: quum admodum compressum sit, nec quicquam simile habeat, cum reliquis fructibus, qui à Mesue loco jam citato recensentur. *Isatis non est.*

Volubilis cærulea. Hæc est illa planta, quæ à Monachis in Mes. Volubilis cærulea nominatur, cujus semen Bellunensis dicit esse Granum Nil. A Dod. gall. dicitur *Liseron bleu*; Conjugulum nigrum. *Coniugulum nigrũ. Convolvulus.* Dod. purg. & hist. (ubi eam pingit & describit) dicit accedere lævium Convolvulorũ numero, optimè etiam exprimere Campanam cæruleam vulgò Campanam lazuram, & Convolvulum cæruleum dici recentioribus; *Campana lazura.* existimari autem Ligustrum esse nigrum, Colum. lib.10. Nec sine ratione, quandoquidem Smilax lævis *Ligustrum nigrum.*

vis major etiam album dicatur Ligustrum. Nam è cæruleo purpureum colorem subinde nigrum dici: veluti Violæ nigræ. Esse autem qui hanc Campanam granum Nil Avicennæ esse volunt, c. 506. differens quidem ab eo Nil, quod describatur c. 512. Illud enim Isatis Græcorum esse; illud verò peregrinam ac Indicam stirpem: ut non modò Avicenna, sed & Serapio testetur.

Convolvuli alij. Non desunt & aliæ Convolvulorum species, quæ ad Nil quoque Avicennæ referuntur, unicaulis, spinulis asper, alter absq; illis. Sed Mechoaca quoq; *Mechoaca. Anil.* potest & Nil, & Scammonium Americanum esse. Anil etiam Arabum & Turcarum in Guzarate à plerisque Nil vocatur. Nil tandem Germanorũ, Pőpholix est. *Pompholix.*

Nunc quod ad nos attinet per Granum Nil Arabum quibusdam dictum præsentem intelligimus plantam. Lob. in adv. hanc intelligit per Asureum *Asureus, sive Convol. cæruleus.* suum, sive cæruleum Convolvulum hederaceum, vel smilaceum, exoticum, quem in Ic. pingit eodem titulo: in obs. autem inscriptione Asurei: sive cærulei Convolvuli, Campanulæ lasuræ herbariorum, adv. 274. Noctu florentis Pleutonariæ dictæ. *Pleutonaria.*

Gesn. h. Convolvulus peregrinus, vel cæruleus, Nil Arabum. Tab. Ger. Cast. & Cam. h. Convolv. cæruleus, de quo hic ait: Nil Arabum, vel potiùs Habal Nil Serapionis, Latinè granum Indicum. Hasimisen circa Alepum ubi multum crescit, Persis *Alasia*, Italis *Campanula Azurea* aut *fior di notte*: quia noctu potissimùm flores, sole oriente clauditur.

Volubilis cæruleus. Lug. Volvulus cæruleus, sive Campana Azura Lobelij. Dod. (ut ait Lug.) quidam Pothon cæruleum Theophrasti esse credunt, ornamento & umbraculis sepulchrorum laudatum antiquitùs. Alij Pothon *Pothos Theoph.* illum esse malunt Convolvulum purpureum duplicem Cortusij.

C. B. Convol. 5. sive cæruleus hederaceo angulosο folio: Smilax cærulea Dod. gall. [*non invento ita ab eo vocari*] sine icone. Scammoniæ similis flore cæruleo, Ang. Nil Arabum, Eyst. Campana cærulea, Dod. Bry, Convolvuli alterum genus, quod pro Scammonio ostenditur, Cæs. Campanula cærulea hederaceo folio, Svver. Quibusdam Pothos cæruleus Theophrasti: quibusdam Volubilis lanuginosa Mesuei.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E. C. floret Augusto & sequentibus mensibus, non facilè autem maturescit semen. Hæc, inquit Lobelius, non nisi hortis Italiæ, Galliæ & Belgiæ nota, ubi amœna purpura porrectis attextisque secus parietes & perticas funibus viticeis, gracilibus, umbracula concinnant, atque fornices visu perjucunda. Peregrinam hanc stirpem, & aliunde illatam sub fine æstatis, si calida, fervensque fuerit, in Belgio flores facere scribit Dodonæus. Gesnero flores ephemeri sunt: noctu enim se aperiunt (unde florem noctis vulgo quidam in Italia nominant) postridie vi solis pereunt. Satus variè provenit, nunc infra palmi altitudinem consistens, at florens tamen: nunc altiùs excrescens, semel etiam ad cubitos fere novem, quæ planta semen initio autumni maturavit.

Vires. Granorum Habel Nil in medicina, ut autor est Serapio, proprietas est (ex Aben Mesuai) laxare *Phlegma.* phlegma, & mundificare ipsum. Præparatio ejus est, quòd benè teratur, misceatur cum oleo amygdala- *Delectus.* rum dulcium. Et melius ex eo novum, ponderosum, *Dosis.* & non stypticum in sapore suo: & dosis à quatuor Kirat usque ad octo. Granum Nil (ex Habix) est *Carthamum Indum. Noxa.* carthamum Indum, calidum & siccum in primo gradu, & habet hoc, quod quando miscetur cum medicinis, facit moram in intestino duodeno, atque in illo quod sequitur ipsum, & est propinquum meseraicis, & facit ibi punctiones, & quum sumitur in potu solum, non laxat eadem die, nisi completis viginti quatuor horis post ejus punctionem, & quando admiscetur ei Scammonea, facit ipsum descendere, & tunc laxat phlegma viscosum, & operatio ejus est etiam in educendo choleram, & fortassis accidunt ex *Purgat.* potu ejus juvenibus stypticitas in ore stomachi, & torsiones magnæ, & si nimis sumpserint, faciet eos evomere, & fortassis inducit tenasmonem. Et dosis *Vomitum movet.* ejus cum aliis medicinis est drach. semis, sed simplex nunquam vidi dari in potu, nisi admisceatur ei Scammonea, quia juvat ipsum ad expellẽdum phlegma, & choleram, quoniam ipsum expellit humores duorum diversorum colorum per secessum. Grani Nil semen, ut Bellunensis testatur, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos, phlegmaticos & melancholicos sicut dicit Avicenna. can. qui Granum Nil, Carthamum Indum esse dicit, ac *Temperamentum.* calidum siccum primo ordine statuit.

CAMPANVLA INDICA.

Descr. Congener videtur rara hæc Cãpanula, ei quam Nil Avicennæ nuperorum quidam esse volunt, tortilibus flagellis hirsutis rubescentibus circum perticas cõvolutis in altũ nitens; folia hederacea sive Cyclamini, *Folia hederacea.* acuminata, qualia sæpe primùm pullulantia esse solent Campanulæ, lazureæ sive Nil Avicennæ, ad pediculum unciæ longiorem, rubentem, hirsutum, falcata, subtus supraq; pilosa; flores campanulati seu calathi formâ, calyci insiden- *Flore campanulato.* in quinque acutas lacinias diviso, villoso, nigricanti, plures simul juncti ferè, pediculo ex foliorum ala prodeunte.

Primùm visa Argentinæ apud D. Fridericũ Meier *Locus.* qui Campanulam Indicam nominabat, nobis etiam Montbelgardo in horto E. C. provenit aliquoties, sed non maturavit semen.

An B. pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus folio subrotundo: qui 1. in prod. Convolvuli species altera, quæ ad Nil Avicennæ referri potest, Dodon. Campanula azura, Svvert. Campanula Indica purpureo-violacea, Bry. Convolvulus Indicus flore violaceo, Eyst.

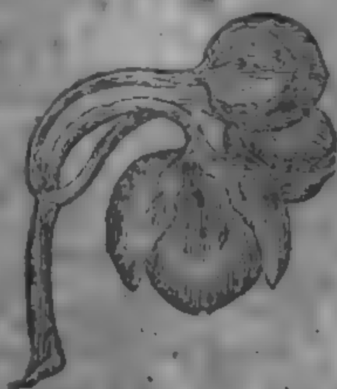
CONVOLVVLVS BONA NOX dictus, flore candido, grandi.

Scribit Clusius l. 2. exot. c. 18. se à doctiss. viro Simone de Tovar urbis illius primario Medico, inter fructus exoticos anno 1596. Hispal: delatos, tertium accepisse, cui magna affinitas erat cum Con- *Convolvuli.* volvuli aliquo genere, quod tota facies respondere videbatur, licet longè major esset, quàm ullus similis generis ipsi unquam conspectus. Etenim calix qui florem continuerat, quinque foliis unciam ferè longis & latis invicem amplectentibus constabat, ut in Cappari, quibus includebatur caput trigonum membranaceum, tria grana instar magnorum piso-

rum continens, coloris ex fusco cinerecei, & penè fuliginosi; tres autem flores ex longis pediculis dependentes crassiusculo ramo inhæsisse apparebant; similia porrò grana illo ipso anno ab eo Convolvuli peregrini appellatione, his additis verbis, accipiebat Clusius.

Convolvuli peregrini.

Buenas noches.

Buenas noches, plantæ ex occidentali India delatæ semina, quæ etiam stirps apud fortunatas Insulas reperitur, ubi *Buenas noches* vocatur, voce Hispanis consuetâ, quâ se congredientes vel discedentes, vesperi salutant. Hæc verò primo sui ortu bina profert folia Campanulæ Indicæ primum nascentis foliis similia, sed majuscula & crassiora, cui etiam similia edit folia recens natus Mechoacanus, antè quam innascantur alia folia. Multi porrò ab unica hujus plantæ radice caules prodeunt, qui pedamenta adfixa, vel vicinas plantas multiplici ambiunt spirâ, Smilacis asperæ instar, cui etiam similia habet folia, majora tamen & molliora: in caulibus etiam aliquot hamatas continet spinulas, quales & Smilax aspera, sed rariores ac minùs horridas: flores autem pandit candidos & grandes, mediocri disco pares, qui matutino tempore dehiscentes, noctu illicò flaccescunt, unde nomen accepisse videtur.

Folia. Caules. Spinulæ. Flores.

Cæterùm ex seminibus à Touaro acceptis, quæ amicis communicaverat Clusius, unica planta insequente anno nata est ornato viro Honesto Lopez, quæ initio prodibat simili modo quem Touarus refert, deinde multa longa sarmenta proferebat, perticæ, multis spiris & nexibus sese circumvolventia, & tenellos veluti spinarum aculeos, præsertim circa articulos, generantia, qui nihil aliud erant, quàm radicum rudimenta, ut in plerisque plantis, puta Mayzo, Harundine, & aliis quibusdam similibus interdum contingere videmus, quę haud dubiè comprehendissent, si quis terrâ obruisset: folia habuit valdè viridia, Convolvuli foliis similia, sed longiora, & pleraque hederaceorum foliorum instar angulosa, atque in longum angustum mucronem desinentia, ut Smilacis asperæ folia: florum quidem gemmas ferre incipiebat, sed perfici nequiverunt, quia præmaturæ pruinæ totã plantam corruperunt. Hæc ille.

Planta ex seminibus nata. Sarmenta. Folia.

Ego duo semina & portionem capitis trigoni prædicti Convolvuli habeo inter fructus delatos ex Anglia 1605. per generum Cherlerum, qui plæraque acceperat ab honesto viro Iac. Gareto: grana sunt instar magnorum Pisorum non tamen maximorum, angulosa ex compressione ut evenit quibusdã Pisis, colore, qualis et tribuitur à Clusio, dura sunt officulorum modo. Est mihi etiam capitis ni fallor trigoni pars una triangularis ferè, mediocriter fusca: Semina in aquam injecta non sidunt.

Semina.

C.B. pin. Smilax aspera 3. Indiæ occidentalis.

CONVOLVULUS PEREGRINUS cæruleus folio oblongo C. Bauhini.

Descr.

Radice est singulari, oblonga, rufescente, ex qua caules multi, tenues, pedales, interdum cubitales, flexiles, ramosi, densissimis pilis pubescentes prodeunt, quos folia oblonga inferiora quidem uncias tres, quatuorve longa, vix unciam lata, inordinatè vestiunt, quæ sensim minora redduntur, & per marginem leviter hirsuta sunt: ex omnium ferè foliorum sinu, pedicelli tenuissimi, oblongi exurgunt, quibus singulis flos cæruleus ad exortum pallidus, Campanulæ formâ, unico folio constans, & ex caliculo prodiens, insidet: floribus succedunt capitula membranacea parva, quibus semina parva, nigra includuntur. Planta sanè ob florum copiam elegantissima, & quæ ob cauliculorum flexibilitatem fulciri debet. Hic in horto meo ex semine, Campanulæ cæruleæ nomine accepto, sæpius crevit.

B. prod. Convolvulus 2. Eid. pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus peregrinus cæruleus, folio oblongo.

Synon.

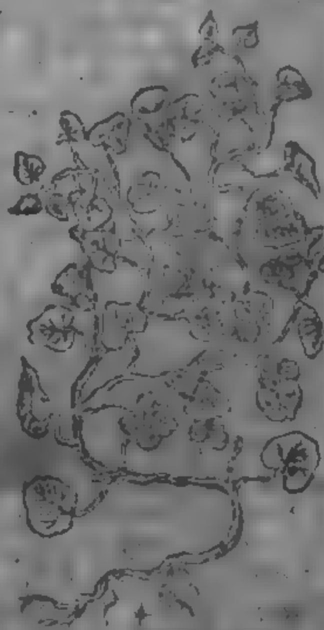
LOBUS CUM SEMINIBUS CONvolvulo majori accedentibus.

Descr.

Inter fructus & cætera quæ gener detulit ex Anglia, anno 1605. ab honesto viro Iac. Gareto reperimus Lobum sive siliquam nigram magnitudine articuli postremi pollicis simili quodammodo, sublongam unciam, tumidam, & leguminum modo in duas partes sese separantem, cortice duro satis, qui nonnihil contrahebatur, pediculo longiusculo: intus grana duo (an plura adfuerint nescimus, Lobus enim erat apertus) magnitudine pisorum mediocrium ferè, triangularia ut Convolvuli majoris siliqua, continentem, quorum latera duo minora ferè plana, tertium verò gibbosum extabat, leviter hirsuta vel tomentosa, colore fusco tribus costis, ut etiam circulo circa umbilicum cinereis, cortice duro, qui si abradatur flavescit. Quid contineant hæc officula nondum introspeximus, sunt enim nobis tantum duo. Injecta in aquam fluitant.

Cortex. Grana.

BRASSICA MARINA, SIVE Soldanella. CAP. XXXVII.

Quia Brassica marina toto genere (quia enim ut inquit Adrian. Spieg. flore & folio herbæ atque floris Convolvuli sive vitute verò Scamonium est) differt à reliquis Brassicis, ideò non Brassicis (de quibus lib. 21. scribimus) sed Smilacibus lævibus & Convolvulis ea subjungi volui.

Convolvuli folio & flore. Smilax.

Brassica autẽ marina, quę hodie officinis Soldanella appellatur, per terram suas spargit viticulas, à quibus folia prodeunt subrotunda, rectusis aliis prædita, latiora quàm longiora Chelidonij minoris similia, crassiuscula, liquore lacteo manantia, pediculis longis innixa: flos magnus, purpureus, quadrantalis ferè, campanulatus, non absimilis multum floribus herbæ, quæ pro Nil Avicennæ exhibetur, aut Smilacis lævis, indivisus, semen in lo-

Descr.

in loculis rotundis non tantùm nigrum, sed & album, angulosum. Gustu est salso, subamaro.

Soldana. Brass. marina Diosc. Soldanellam aliqui etiam Soldanam vocant, & eam Brassicæ marinæ à Dioscoride descriptæ plerique similem affirmant. Imò nos non similem, sed planè illam ipsam esse cum multis aliis ex hoc maximè concludimus. *Diosc. lectio varia.* Quòd Dioscorides hanc Brassicam à sativa evariare dicit, quo modo certè Soldanella à Brassica penitùs evariat. Quæ marina Brassica [*κράμβη θαλασσία: malè Lugd. θαλασσία: nec meliùs Ruff. in Diosc. θαλαδία*] inquit Dioscorides, dicitur, à sativa in totum evariat, habétque folia longa [*μακρὰ fortè legendum μικρὰ auth. Matth. ἀμήκη, prælonga Ruell. qui tenuia addit, quam ob causam, ipse viderit*] Aristolochiæ rotundæ [*τῇ στρογγύλῃ ἀριστολοχίᾳ*] similia, quæ singula de ramis subrubris prodeunt, ex uno pediculo velut Hedera. *Liquor album.* Habet liquorem album, non multum, qui gustu subsalsus est, & quodammodo amarus, compage pinguis. Et hæc est illa, quàm priori ævo *Raphanus Theophr.* Theophrastus l. 7. c. 4. Brassicæ [*ῥαφανίς*] tertiæ agrestis cognomento intellexit, cui folium læve esse parvum & rotundum scribit, ac multis ramis, multisque foliis constare: huic præterea succum acrem inesse & medicatum, quo Medici ad purgandas alvos utantur. Eadem & Plinius tradit. *Raphani genus Plin.* Raphani, inquit, genus silvestre Græcis, cui lævia quidem [*folia*] sed breviora ac rotunda, copiosáque atque fruticosa; sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas alvos. Cæterùm licèt Dioscorides prodiderit marinam Brassicam folia ferre rotundę Aristolochię, longa, ac tenuia; ea tamen non abs re ab omnibus esse censetur, quàm vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quę in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, Hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadantenus acria sentiuntur. *Textus Diosc. vitio laborat.* Quamobrem Dioscoridis codicem hoc in loco, sicut & in aliis permultis, mendi suspicione non vacare cum Matth. puto. Facilè enim evenisse crediderim librariorum incuriâ, ut folia *μακρὰ*, i.e. longa, pro *μικρὰ*, i.e. parva, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam Brassicam repræsentat, exceptis foliis, quæ sunt Aristolochiæ rotundæ minora.

Lectio Cæs. Cæsalpinus autem sic aptiùs legendum putat, foliis rotundis, longæ Aristolochiæ similibus, & non ut vulgati codices legunt, transpositis dictionibus, foliis longis rotundæ Aristolochiæ. Et hinc congruè Dodonæus Soldanellæ sive Brassicæ marinæ folia tribuit Asari, aut Aristolochiæ longæ (non ut ipse, rotundæ) rotunda. Quo Dioscoridis loco sic emendato, Soldanella omnibus planè notis Brassicam marinam Dioscoridis refert. *Error Ruel.* Ruellius etsi in hoc nobiscum cæterisque consentiat, quòd marina Brassica hæc sit herba, quæ vulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nullâ etiam (ut inquit) reclamante notâ; in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia Aristolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Etsi rectè quidem videatur Matthiolus existimasse pro folia *μακρὰ* legendum *μικρὰ*, tamen in meis (inquit Dalech.) Dioscoridis exemplaribus non legi *μακρὰ*, sed *ἀμήκη* [*prælonga*] pro quo lego *ἐπιμήκη* porrecta, quod est verissimum. *Ruell. defenditur.* Hæc ille. ego etiam nolim tam manifesti erroris cum Matthiolo incusare Ruellium, quòd dixerit foliis prælongis: fortè enim ad foliorum pediculos longos respexit. *Matth. ref.* Nec video tantùm Ruellij errorem, quantum dicit Matthiolus, quia dixerit l. 2. c. 54. Soldanam esse folio Aristolochiæ longæ: id quod optimè fecit (uti & Cæs. legit) meliùs enim longæ quàm rotundæ folia referre videntur: rotundæ enim folia sunt longiora quà latiora; Soldanellæ autem latiora ut plurimum quàm longiora, sicuti folia Aristolochiæ longæ, quorum longitudini latitudo æqualis: dein quoad totum folij ambitum & anchoræ formam, meliùs convenit Soldanella cum Aristolochia longa, quàm rotunda: deinde quoad pediculos, quibus prædita est longa, rotunda non item. *Error Matthioli.* Verùm Matthiolo non fuit cognita longa, pro qua exhibuit Clematitin doctis multis nominatam. Cam. hist. addit Carolum Stephanum existimare Soldanellam esse dictam, quòd ad solidandas rupturas faciat.

Volubilis Turnero. Videamus nunc quid Turnerum Anglum, unum ex multis, qui Volubilis speciem facit, impellat, cur adhuc dubitet an Soldanella sit Brassica marina, in & cap. de Cochlearia neget. Etsi inquit ille, jam ab annis pluribus Brassicam marinam veram indagaverim, unámque invenerim à vulgò doctorum receptam, alteram verò quam ego solus pro vera Brassica marina habui: attamen cùm utramque cum Dioscoridis descriptione confero, neutram per omnia convenire comperio. *Brassica marina Gal. vera.* Ea quam ego veram Brassicam marinam arbitratus sum, nascitur intra primas maris aquas in litore, in ripis rivulorum prata irrigantium, & lapidosis insulis quas interdum mare perluit. *Locus.* Visa mihi in Frisia Orientali circa Norden/ ubi Leppelkruyt/ à cochlearis forma in folio, dicitur. *Cochlearia.* nec non in Anglia in Cestria occidentali, juxta Portlandiam & Portbecium, verùm nullum nomen aliud audivi, quam Scurby wode aut Scurby wurte: posset etiam appellari Spoonwurte. *Locus.* Vbi primùm erumpit, folia habet quinque aut sex, modò pauciora, modò plura, erecta simul omnia ad modum Pyrolæ aut Betæ tenerioris. caulis longus, terram versus rubescit. folia pinguia, crassa, rotunda, Asari similia, minora, virentiora, sapore non nihil salso & amaro, gustanti fervida & acria, Brassicæ quodam sapore ingrato, fervore & amaritudinis conjunctæ ratione. caulis spithamam æquat ferè, in quo quæ nascuntur folia, longiora sunt, acutioráq; iis, quæ statim à radice surgunt. flos albus, semen tenue, nigrum. Indigenæ contra Scorbutum utuntur. *Vires.* Ego verò non contra eum solùm utilem expertus sum, sed & contra hydropem, quemadmodum Doctiss. Reinerus Rector Scholæ Gruningensis, & Henricus Herbartus testari possunt. Non ausim tamen pronunciare, esse veram Brassicam marinam Diosc. præcipuè cùm magna ejus quantitas parùm; vera autem Brassica marina vehementer purget: deinde etiam quòd nullum in eo lac aut succum lacteum animadverterim. Idem nunc subdit. Recepta passim in Italia, Gallia & Germania Brassica marina, Herbariis dicitur Soldana aut Soldanella. A Matthiolo verò exhibita, quoad radicem saltèm, non eadem est cum nostra Soldanella, quæ in Anglia & Belgio nascitur, neque quæ venalis habetur Francofurti & Antuerpiæ. Quippe, ut reliqua omnia totius plantæ similia sunt Volubili aut Helxinæ cissampelo, nisi quòd folia rotundiora sunt, non ita acuta: ita radix cum ejusdem radice convenit. *Soldanella Matth. radice differt.* nostra verò Soldanella procul intuenti Malvę similis videtur, tum floribus, tum foliis: propiùs si accedas, tam similis est Volubili, ut nihil aliud, quàm Volubilem quandam marinam dixeris. flores planè Volubilis vulgaris, campanam referunt, nisi quòd majores sunt, & ex cæruleo purpurascunt. Cúmque reliqua tota planta per sabulum serpat, flores recti stant & amœno decore litus pingunt. Semen aliorum Volubilium instar, nigricans, rotundum, Viciæ par, aut etiam majus. folia rotunda Aristolochiæ rotundæ aut Asari: sapore non adeò acri, ac Cochleariæ; *Dosis.* purgant pulverizata ad ʒ. ij. sed non adeò vehementer, ut Diosc. innuere videtur de Brassica marina: inquit enim *κοιλίαν κινεῖ ἀπαλῶς*, *ἱκανῶς ἐσθιομένη*. Plinius etiam de Brassica marina scribens ait vehementissimè ex

omnibus

omnibus alvum solvit: neque tam sunt calida folia ac Brassicæ marinæ apud Diosc. Inquit enim ἀλλ' ἡ μὲν θερμοῖα, αὐτὴ δὲ αὐτὴ ἐστι διὰ τὴν θερμότητα τὰ λεπτὰ τῷ χρῶμ. Cùm igitur Soldanella, nulla habeat folia longa, sed omnia rotunda, neque tam vehemẽter purgantia, ac suam Brassicam marinam facit Diosc. neq; ullam habeat qualitatem, sive in odore, sive sapore, cur Brassica marina debeat vocitari, cùmque tota planta tam similis sit Helxinæ cissampelo & Smilaci sylvestri, quarum neutri ea confertur, dubitare posset quispiam an Soldanella sit Brassica marina Dioscoridis. Quòd si tamen Soldanella non sit Brassica marina, potest nihilominus aquis hydropicorum detrahendis rectè deservire, quemadmodum alia Helxines cissampeli & Volubilis mediterraneæ genera idem præstant. Dicit Aëtius Smilacem sylv. quę ad aquas, fruteta & sepes conscendit optimam esse ad hydropem: idem habet Nicolaus Myrepsus, Aëtium fortè sequutus. Scribit Diosc. Helxinen cissampelon alvum solvere. Mesuens de quinque speciebus Volubilis agens, omnes facit purgatrices. Quare mirum non est, Soldanam, cùm Volubilis sit species, aliarum Volubilium modo purgare. Matthiolus, ut omnes tollat remoras, quæ prohibere possint, ne Soldanella sit Brassica marina, inquit corruptum esse Diosc. textum, & μακρὰ pro μικρὰ falsò irrepsisse: quod quidem verisimile videtur, nisi quod Aristolochiæ folia aliàs sint longiora, aliàs breviora & rotundiora, ut in Cochlearia, & generibus quibusdam Malvę, aliisque plantis: tunc autem Soldanella non fuerit Brassica marina. Verùmenimverò apparet aut nullum in textu omninò esse errorem, aut antè multa sæcula corruptum. Nam tum utraque vetus barbara versio Diosc. (ordine alphabetico) tum etiam Serapionis legit folia longa. In nullo autem codice greco, qui hodie extet, aut veteri interprete, invenio φύλλα λεπτά, seu folia tenuia, ut habet Ruellius. Quod miror non animaduertisse Matthiolum, hominem alioqui oculatissimum, ut multis in locis Commentariorum eius apparet. Hactenus Turnerus.

Dubitat. an sit Brassica marina. *Volubilis species.* *Ruell. lectio notatur.*

Errat in hac planta, ut prodidit Matthiolus, Matthæus Sylvaticus pandectarum autor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cuius error apertè convincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Cachile suum Vsneæ simile fecerit, folióque non Aristolochiam, sed Nasturtium imitari tradiderit.

Error Matthæi Sylv. de Cachile Serapionis.

Brassica marina, Diosc. Ruell. Corn. Matth. Leon. Trago, Altom. Ang. Cord. in Diosc. & hist. Cast. Gesh. Dod. gall. Lob. Cam. Lac. Monach. in Mes. Lugd. Sylvio, Valeriolæ, Port. phyt. Alfon. Moresc. Turn. Cæs. Io. Agric. Ryffio, Euch. Roess. & Lonic. in quorum figuris capreoli non placent, & aliis plerisque. Soldanella Lob. Dod. Levin. Lemn. Cam. Gat. Gesh. Cord. Leonic. Altom. Ang. Ryffio, Adolph. Occ. Cast. Lonic. Sylvio, Alfons. Moresc. Monach. in Mes. Lugd. Valeriolæ, Euchar. Roess. Cæs. Io. Agric. Tab. & aliis. Soldana Trago, Altom. Dod. Gatin. Brunfels. Apollini, Lev. Lemnio, Lonic. Lugd. & Fallop. Volubilis species, Mesue. B. phyt. Brassica maritima minor (hæc vox apud Matth. omissa) seu Soldanella officinarum. Eid. pin. Soldanella 2. Soldanella marina. Ger. Eyst.

Brassica marina. *Lonic. not. Soldanella.* *Brass. maritima.*

Brassica marina vocatur Græcis κράμβη θαλασσία, Germ. Meerwinde: Belg. Zee winde, i.e. Convolv. marinus: Gall. Chaux de mer: Ital. Cauolo marino: Hispan. Verça marina: Ang. See coole.

Nomina linguar.

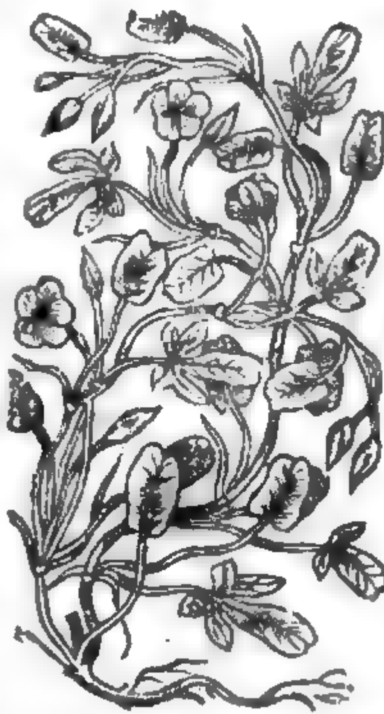
In hortis plantata felicissimè ex semine adolescit. Soldanella passim ad mare provenit, potissimùm circa Venetias, Genuam & similibus locis: item ubique ferè in Belgico littore. Ad mare Monspelij æstate floret: autumno semen perficit.

Locus & Tempus.

Herba in totum stomacho inimica, acris vehementissimè, alvum ciet in cibo cocta: coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, Dioscorides. Marina Brassica suprà quàm quòd ventrem dejiciat, utpote subsalsa & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea, Galenus. Brassica marina assumpta aquas ducit, præcipuæ prærogativæ in ascite. Vtendi modus varius: siquidem folia ejus ex sale, aceto, & saccharo acetarij modo ad quinque aut sex bucellas comesta mirabiliter aquas per alvum ducunt. Eadem in jure carnium cocta, adjecto dein saccharo aut melle, propinantur. Possent & sicca in pulverem redacta ad ʒ.ij. aut iij. ex jure pulli bibi. Rectè autem cinnamomi pulvis & similia corrigentia addentur; alioqui usu nimio ventriculo nocent. Pulvis in catapotiis ad ʒ.ij. deglutitur. Sunt qui scribant multos tertianarios Soldanellà curatos, Matthiolus. Pueris ad ʒ.j. & ulteriùs datur in conserva salviæ vel rosmarini, Brasavola. In hydrope pro siccatione, & evacuatione aquæ, nullum vidi medicamentum præstantius, inquit Fallopius, & exhibetur vel in pulvere ʒ. j. pondere; vel in decocto; vel asparagorum modo, si planta recens habeatur, quo modo est suavissima, & siccat, aperitque vias, & evacuat aquam. atque experientià hujus Brassicæ ductus ego exhibui etiam aliquando in hydrope asparagorum modo Volubilem minorem optimo cum successu. Sed hæc sola species Volubilis in usu est: aliarum verò specierum nullà utimur ad purgandum. Contrarium sentit Altom. de ascitis curatione agens. Quidam, ait, ex tumoribus succum marinæ Brassicæ cum vino, aut sapa, seu aqua lactis approbant (hodie vulgus Medicorum Soldanam, seu Soldanellam appellat) cujus usum non valdè admitto: namque ventriculo mirificè adversatur, & ipse pluries experientià vidi noxam inferre, potiùs quàm auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdam citiùs periisse observavi.

Vires ex Diosc. *Aquas ducit Ascites.* *Correctio.* *Pulvis.* *Hydrops.* *Dosis pueris.* *Vsus Soldanellæ rejicitur.*

CONVOLVVLVS MARINVS Soldanellæ affinis.

Convolvulus quidā rarus, cujus folia inferiora quidem, quę uncialibus pediculis committuntur falcata Phyllitidis in morẽ sunt, adverso fine rotunda, vel lacunà in medio exsculptà corculum imitantia, sescunciam circiter longa, unciam lata, nervis obliquis à medio recto in latus exporrectis; superiora verò folia, Hemionitidis alterius peregrinæ Clusij modo auriculis pulchris geminatis (in quas nervi excurrunt) pinnata; flores ex foliorum alis prodeunt magni ut in Smilace levi sive Convolvulo majore. Provenit in horto D. Zvvingeri Basileæ.

Descr.

An est Hermolai in Diosc. cap. 666. Iecoraria sive Ficatella Venetiis in littore passim nascens, & olitorio foro ieiuniorum tempore venalis, hederaceo ferè

An Hermolai Iecoraria sive Ficatella.

ferè folio; flore purpureo, Lilij pusilli effigie, se convolvens quibus appropinquat; solvens alvum cocta & cruda oleris modo accepta.

Convolv. marinus Imper. Convolvulus marinus ad nostrum mare (inquit Imper.) se expandit supra terram, ad quinque vel sex cubitos, folia habens incisa, crassa, saporis salsi, flores campanæ modo albos, semina cōtinet in folliculo triangulo, hirsuto, Soldanellæ modo, cui congener, & quia viribus similis illi, ejus est usus quùm e terra prodit: est herba lactifera. *Herba lactifera.* Lugd. in ap. hujus iconem ex Rauwolfio ponit, ac Brassicæ marinæ genus inscribit, quod ab incolis Meudhendija Rhase ad Almansorem Congiolam nominari tradit. *Lugd. not.* Sed nec Meudhendi, nec Corigiolæ nomen alteri suæ Brassicæ marinæ Rauwolff. attribuit, verùm Scammonio Monspeliensi. *Brassica marina alia Rauw.*

Fatetur frater C.B. phyt. & apud Matth. (à quo Brassica marina 1. sive major inscribitur) hujus sibi Convolvuli marini nomine & plantam & semen Imperatum Neapoli misisse; folia autem ejus quædam laciniata esse, quædam non: omnia tamen parte superiore sinuata. *Brassica marina 1. sive major.* In pin. Smilacis lævis generibus adscribit, & Soldanellam 1. maritimam majorem vocat.

CONVOLVULUS ÆGYPTIACUS QUINQUEfolius, Casp. Bauhini.

Cap. XXXVIII.

Descr. Viticulis est tenuibus, geniculatis, lævibus: ex quolibet geniculo folium, longo tenuissimo pedicello donatum, prodit, q in quinque lacinias angustas longiusculas dividitur, & quandoque inferior una alterave bipartitur, & cuilibet laciniæ, tenuissimus mollisq; aculeus insidet. Supra folij exortum, pedicellus æquè tenuis, duarum triúmve unciarum longus & nudus exurgens, florem magnum purpureo cæruleum, aliorum Cōvolvulorum forma, sustinet. Semen non conspectum, cùm solum hujus ramum, Convolvuli Ægyptiaci nomine, à nobiliss. Cortuso Patavio ante viginti annos acceperim, inquit C.Bauhinus, cui in prodr. est Convolvulus 7. foliis laciniatis, vel quinquefolius: Eid. pin. Convolvulus 7. Ægyptiacus Bauhini, Bry. *Synon.*

DE LIGNO COLUBRINO in genere.

Cap. XXXIX.

Ligni Colubrini Etym. Plures stirpes inveniti plurimùm dissimiles, cùm formâ tum nascendi modo, uno tamen eodemque nomine nuncupatas, Lignum Colubrinum, quòd singulæ mirum in modum utiles sint adversus colubrorum virulentos ictus & morsus, facilè animadverteris, qui sequentes earundem descriptiones diligenter contulerit. C. Bauh. Lignum colubrinum, Clematitidem Indicam vocandam censet, quòd pleræque sarmentitiæ sint, & per arbores repant. Hoc verò lignum, sive potiùs radicem, ut Garciæ placet, serpentium morsibus prodesse, hoc modo deprehensum est. *Lignum, sive potius radix hac ut innotuerit.* In Zeilan insula, Serpentis genus est coronatum, ceu diademate insignitum, Lusitani *Cobras de Capel* (nos Regulum dicere possumus) maximè noxium. Est item animalis genus magnitudine viverræ huic serpenti inimicissimum, *Quil*, vel *Quirpele* vocant. Quotiescunque cùm serpente congressurum est hoc animalculum, istam radicem (quæ multa istic nascitur) eâ parte præmordet quâ denudata est: etenim pars aliqua extra solum prominet. Præmorsâ radice, pedibus anterioribus salivâ conspersis, caput primùm, deinde reliquum corpus sibi demulcet: postea serpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd si illo congressu serpentem vincere non potest, denuò ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prœlium redit, atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (ij sunt Zeilan incolæ) istam radicem venenis resistere cognoverunt.

Facultates. Tria porrò hujus ligni genera in insula Zeilan esse prodidit Garcias, de quibus in genere ait. Non modò adversus animalium virus ejaculantium morsus ictúsve efficax est hoc lignum, sive potiùs radix; sed etiam ejus pulvis lumbricos necare, papulas, exanthemata, & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocant passionem (incolæ *Mordexi* dicunt) sanare. *Cholera morbus. Mordexi.* Similiter utile esse medicamentum ferunt adversus febrium circuitus, unciæ pondere propinatum, priùs tamen tritum, & aquâ maceratum, per vomitus expurgatâ multâ bile. *Febres.*

Garciæ genera tria. Nullum autem ex tribus Garciæ Colubrini ligni generibus, cum Acostæ ligni Colubrini bina stirpe convenit, quas describit, & in provincia Malabar inveniri tradit. Idem mentionem facit & tertij Colubrini ligni generis, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro se acturum scribit, qui ad nostras manus nondum pervenit, nec eum oculis nostris videre licuit. His addit & aliud lignum Clusius, quod an illis congener sit, ignorat. Sed singulorum adscribimus historiam.

COLUBRINUM LIGNUM I. Garciæ.

Descr. Duorum aut trium palmorum magnitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinque duntaxat tenuibus: radix quæ maximè in usum venit, veluti tenuiorum nostrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita ut semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice unà exemptâ, aliæ in ejus locum succedant. Radix hæc ex candido cinerea est, solida admodum, amaro gustu; folia Persicæ mali, magis tamen virentia; *Persicæ folia.* flos longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore rubens; fructus Sambuci, sed rubens & durus, racematim cohærens, veluti in Periclymeno. *Sambuci fructu.*

Rametul. Pao da Cobra. Primum & laudatissimum, secundùm mentem autoris, hoc est, à quo subsidium quærit viverra, vocatúrque incolis *Rametul*, Lusitanis *Pao da Cobra*, i.e. Lignum Colubrinum. Hujus ligni Colubrini Garciæ, fragmentum trium digitorum transverso-

Sapor. nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suavem, & uti Moschus odoratum; fissus est undique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore, flavoque cortice subtus nascente, qui odorem Loti silvestris, sive Trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhizâ dulciorem; præmansus odore admodum suavi, nec injucundâ mordicatione, momentaneâ tamen, præditus esse deprehenditur; Materies. ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida; folia Napi saporem referunt; germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Synon. Lugd. Lignum Colubrinum 2. Acostæ. B.pin. Clematitis Indica 5. Malabarensis altera radice serpente; *Palo della Culebra;* Cast.ap.

Locus. Invenitur in Malabar altera ligni Colubrini stirps, proveniens in locis humidis & inter arbores, præsertim verò secundùm illas, quæ *Angelinæ* nuncupantur, nec procul à mari.

Vires. Tritam radicem cum aquâ rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim Canarini ut autor est Acosta utuntur) præsens certumque asserunt remedium adversus omnis generis serpentum morSerpentes. sus. Plurimus etiam ejus est usus in febribus contiFebres. nuis, tertianisque, syncope, ventriculi debilitate, & Syncope. cordis tremore; daturque adversus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare: & certissimum esse, serpentes & viperas ejus aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimeque in aliam partem sese proripere, si quis ante serpentes projiceret. Perutilis etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiumque cavis gestent.

COLUBRINUM LIGNUM CLUSII, Pao da Cobra dictum, fortè III. Acostæ.

NVllum dictorum Ligni Colubrini generum cum hoc convenire facilè animadvertet qui descriptiones diligenter conferet: & haud scio, inquit Clus. apud Acostam, an Garciæ ligno Colubri-Icon. no congener sit lignum illud, cujus iconem ad me mittebat Iacobus Garetus Londinensis Aromatarius; erat verò hæc icon delineata, ex fragmento ligni cum tubere, sive superiore radicis parte in nodum coacto. & suo etiamnum cortice (cujus superficies ex flavo pallescebat & rugosa erat, cortex verò exalbidus erat) tecta, majorisque quam ipsum lignum amaritudinis, quod crassi alicujus fruticis non qualis à Garcia & Acostâ nostro describitur, fuisse videbatur.

Pao da Cobra. Fragmentum verò illud *Pao da Cobra* nomine insignitum, repertum fuerat in magna illa navi Præto-

ria, quâ Indiæ Orientalis Prorex vehebatur, occupata à Naucleris Anglis anno 1582. Biennio autem post, à Gareto similis ligni fragmentũ accipiebam quincuncialis ferè longitudinis per medium secundùm longitudinem sectum, cujus diameter sescuncialis, coloris pallidi, ipsum quidem lignum amarum, sed cortex paullò amarior, cujus superficies quodammodo flavescens; ipso verò ex candido cineracei coloris.

Synon. B. pin. eandem suspicatur cum Clematitide sua Indica 6. quæ est Colubrinum lignum 3. Acostæ.

RADIX MALACÆ QUÆDAM, toxicis sagittis resistens.

RAdicem quandam in Malaca inveniri rumorem sparsit Garzias, quæ adversus vulnera sagittis toxico illitis facta præsentaneum exhibeat remedium.

B. pin. Clematitis Indica 7. Cur autem non ostendit ob quam causam Radicem hanc Malacæ ad Clematitidem referat. Indicare debebat, si Clematitis sit appellanda, qua in parte aliquam cum ea habeat cognationem.

ARBOR ANGELINA. CAP. XL.

QVæ arbor sit Angelina, cujus Acosta sub Colubrino ligno meminit, edoceri non potui, inquit Clusius, licet diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim, atque ipsorum plerique existiment, peculiarem Malabar regionis arborem esse, nobis incognitam: quam mirum est Acostam non describere.

An C.B.pin. Lignum durissimum, ferri duritiem æmulans 3. Angelina arbor apud Cachinum, ex cujus continuo trunco naves Tonas vocatas extruunt tam grandes, ut unâ 20. vel 30. dolia aquatica vehi possint, cujus lignum adeò durum ut ferrum atterat, Linscot. part.4. Ind.or.cap.14. & par.7.c.27. An arbor cujus pars imâ crassitie 24. orgyarum in Guineæ insula Formosa: par.6.Ind.or.c.4.

HALICACABUM PEREGRINUM multis, sive Cor Indum. CAP. XLI.

Descr. NOn nisi adminiculo clavicularum quibus perticæ advolvitur, humo surgit, caulibus striatis, glabris; foliis læto virore nitentibus, Apij alicujus ferè divisurâ, gustu viscida, in iis pili quidam minuti, è quorum alis pediculi exeunt floribus donati albis, quos turgidæ excipiunt vesicæ grana continentes, Piso parvo similia, nigricantia partim, partim albida, in quibus cordis effigies pulchrè delineata; radix subest digitali crassitudine, multò minore, fibrosa, lignosa, duriuscula.

Creditur valere semen ad omnes cordis affectus, ob notam, qua insignitur. Matthioli ætate scenas, attegias, tuguria, & pergulas inumbrabat: quin etiam ædium fenestras topiario opere contegebat & opacabat.

CACUBALUM QUIBUSDAM vel Alsine baccifera.

Cap. XLII.

Descr.

HAud absimilis hujus radix ab Hippiæ majoris, uti nec folia: at sarmenta longissima, duriora, repentia, nervum transmittunt, a quo cortex hirsutus facilè strictu cedit, crebris geniculis tuberosis donata. verùm florum hic prima est observatio, qui è turgidis Halicacabi utriculis vix tantillum foliorum, quo numero quinque, herbido pallore albescunt, apices bifidos proferunt, penitius latentibus staminibus simul & baccæ rudimento, quæ per maturitatem nigra, grana continens nigra, nitentia, rotunda, compressa.

Descr. Clus.

Hanc ita describit Clusius: Sarmentis verius quàm caulibus, iisque numerosis, prædita est hæc planta, geniculatis, flexibilibus, humanam altitudinem plerumque superantibus, præsertim si frutices, quos scandere possit, vicinos habeat, alioqui propter infirmitatem, humi diffusis: bina singulis geniculis & internodiis adnascuntur folia ex adverso sita, Alsines vulgaris foliis figurâ & colore similia, longè tamen majora, & ad Helxines foliorum amplitudinem accedentia, mollia: flores ex calicibus, seu folliculis prodeuntes ex herbaceo candidi sex foliis constant, quibus succedunt acini Piperis nigri, aut granorum Juniperi vulgaris magnitudine, folliculo illo inclusi, initio virides, per maturitatem nigri, semine exiguo & plano pleni: radix candida, valdè fibrosa, longa & sarmentitia: quæ singulis annis novos caules promit, aliis per hiemem marcidis & corruptis.

Alsines species.

Licet sapor insipidus & herbaceus fecerit, ut eam ad Alsines genera retulerit Clusius. Liberum tamen omnibus reliquit, ad quam voluerit classem referre. Sunt, inquit, quibus Alsine repens, κυκλάμινος ἑτέρα (quam nonnulli [*Lucas Ghinus authore Dod. & Lobelio*] κλημάτιτιν ἢ κισσόφυλλον vocant) dicatur, quoniam multis cum Dioscoridis descriptione notis conveniat. Sed ob notas aliquas, quas cum Cyclamino altera habet, sic denominanda non erat. Non in multis, ut idem esset, sed in omnibus convenire oportebat.

Alsine repens.

Cyclaminus altera non est.

Alsines majoris facie planta, Lob.

Recentiorum planta, Alsines majoris facie, bacciis Solani, an Cacubalum (ait Lob.) Plinij: Intellexeram enim Valerandum Dourez ascripsisse hæc nomina. Cacubalum Plinij, Vera Polemonia Dioscoridis Constantini.

Genuerus autem negavit esse Cacubalum, aut Polemoniam. Lugdunensis contra Cacubalum Plinij esse affirmare videtur, ita enim eam inscribit, ac dicit esse aliorum Ocimoides repens: nec deesse qui Clymenum herbam esse putent à Plinio lib. 25. c. 7. descriptam. Alsine baccifera (ita enim vocari potest magis particulariter) dicitur Alsine repens à Clus. hisp. & hist. ap. alt. Lob. obs. & ic. Dod. Cast. & Cam. h. A Thalio Alsine maxima fructu nigro. A Tab. Clematis urens 2. Leinnen oder Waldreben / non dævi errore, quem sequitur Gerardus, qui Clematim urentem multifloram, Double flowred Virgins Bower. Est ℞. phyt. Alsine 9. In pin. Alsine 6. sive scandens baccifera: Cyclaminus altera Diosc. Chini.

Alsine baccifera
Alsine repens.
Clematis urens.

Locus & Tempus.

In hortis in quibus alui quotannis suos renovat caules ex radice perenni; floret & baccas fert è semine collecto in Galliæ Campania. Copiosa invenitur Salmanticensi agro, umbrosis locis & circa sepes: nostris etiam nunc in hortis frequens & pergulas scandens: aliquot verò post annis abundè observabam, inquit Clusius, ponè arcem Eberstorf, loco paludoso inter arundines. Floret totâ Æstate. Secus, authore Dodonæo, margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, ubi lætum fœcundúmque solum. Iulio mense hujus flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

Vires.
Oculi.
Aurib.

Dodon. refrigerans hæc esse videtur & Alsinæ facultate ac potentia proxima. Vim refrigerandi adstringendique obtinere, oculorum inflammationibus cum polenta illini, succum aurium doloribus infundi, & omnia, quæ Helxine, præstare prodidit Clusius.

NASTURTIUM INDICUM FOLIO peltato scandens.

Cap. XLIII.

Descr.

PEregrinæ elegantiæ est ex Indiis delatum Nasturtium, cui cum nostri orbis Nasturtio, præter saporem odorémque, nihil est commune: folia peltata, circinatæ ferè rotunditatis, sæpè latiora quà longiora, nonnunquam & Hederæ modo angulosa, supernè glabra, infernè brevi lanugine hirsuta, medio ferè ut in Cotyledone, unde radij in ambitum porriguntur, pediculum excipiunt palmarem & sesquipalmarem subrubentem, tortilem & capreolorum ritu bacillo depacto sese circumvolventem: quo etiam complexu nituntur cum ramis caules: cæterùm ex foliorum alis undatim tortiles pediculi rubentésque exorti florum sustinent delicias artificij arguti plenas: posticâ parte productum corniculum sextantem circiter longum ex flavo puniceum, in quinque lacinias digitatas, concolores, striatas, qua reliquo flori committitur, facessens, quarum ternæ duo suprema florum folia sursum explicata à tergo suffulciunt, colore luteo prædita, miniatis lineolis ad basin striata, per supremam oram subrotundam mucrone breviusculo donata: id quod in reliquis tribus est videre, minoribus licèt & rotundioribus ac velut cordatis radiatim digestis, quorum tamen basis non virgata,

Folium hujus.

ſed rhomboeide maculâ miniatâ inſignis, utrinque barbitio comans: Semen tricoccon accedens ad Heliotropium tricoccum, rugoſum, mediocris magnitudinis.

Naſturtium Indicum folio angulosſo. Naſturtium Indicum quoddam foliis anguloſis depingitur à Dodonæo, Lob. Obſ. & ic. ac etiam Lugdunenſi, quod quia verum non eſt, nos hoc præſenti hoc titulo omittimus, ac genuinam plantam duntaxat exhibemus, quam Nervij ſemine ſatam in penſilibus hortis alebat Iac. Plateau. Huic (inquit Lob.) folia peltata; ſemina Betæ quadantenus, qualia nobis oſtendit prædictus. Cuculo Indiano ferè paria aſſerebat D. de Brancion, in ſiliqua admodum eleganti, qualem habeo à naucleris reducibus ex Peruanis Indijs. Siliqua autem, quam Dod. & Lob. obſ. & ic. Naſturtio ſuo Indico appoſuerunt, alterius eſt plantæ, de qua paulò poſt, nec ſemina continentur in ſiliqua: ſunt enim qualia deſcripſimus. Figura adhæc eorundem caret flore, ac propterea non undique placet. Meliorem Lugd. pingit, ſub titulo Naſturtij peregrini Myconij, Peruani etiam à Peru, unde advectum eſt, dicti. Alibi pingitur pro Flore ſanguineo Monardis, ſemine ex Peru delato.

Item Dodonæi & Lobelij apposita siliqua non est Nasturtij Indici.

Flos sanguineus, Monardi.

Convolvuli ſpeciem facit Dodonæus, in quorum claſſem etiam admitti poſſe putat. Naſturtij autem Indici nomē ipſi datum eſt ex eo, quòd ſapore Naſturtium referat. Et hinc dicitur Cam. h. Naſturtium Indicum Dodonæi: Item in Icon. annexis N.31. Naſturtium Indicum: Et N.32. Flores & ſemina Naſturtij Indici. Caſt. & Eyſt. Naſturtium Indicum; 1. ſive majus, B. pin. Monardi ex verſione Cluſij Flos ſanguineus, ubi Cluſio videtur Convolvuli genus, fructu χρυσαλίδ@ formam referens, ex Hiſpanijs *Maſtuerço de las Indias*, h. e. Naſturtij Indici nomine miſſi. Sed nobis fructus χρυσαλίδ@ formam referens alius eſt. Imò ipſe apud Monardem in exot. ſuis fatetur Naſturtium hoc Indicum non ferre fructum, Chryſalidi ſimilem, ſed tribus ſeminibus ſimul iunctis conſtantem. Mihi, inquit, & multis alijs ſemine nata eſt frequentibus ſarmentis perticas ſcandens, folijs Aſari modo orbiculatis, nunc minoribus, modò amplioribus, præſertim ſi fertile ſolum nacta ſit: flore admodum eleganti, aureo, Perſicariæ ſiliquoſæ (quam vulgus Noli me tangere appellat) florem nonnihil æmulante, ſed ampliore, quinque folijs conſtante, quorum terna inferiora, quà umbilico adhærent, tenuia admodum & anguſta, atque ubi in latitudinem ſeſe expandere incipiunt, multis barbulis hirſuta, ſingula verò circa ungues puniceante maculâ infecta, & calcari quinque radijs prædito, in longum protenſo, qui rariſſimè apud nos ad frugem pervenit. Surculi terræ commiſſi ſatis feliciter proveniunt, & in Autumni finem egregiè virēt: ſubſequens tamen hiems plerumque corrumpere ſolet. Ceterùm neque in Germania, neque in Belgio nata fert fructum Chryſalidi ſimilem, ſed tribus ſeminibus ſimul iunctis conſtantem.

Nasturtium Ind.

Convolvulus.

Clus. not.

Planta Clusio nata descriptio.

Cultura.

Locus.

Coronidis loco addamus, quæ pulchrè ſcripſit Arnold. Gillenius de Naſturtio Indico: Rectène is fecit, inquit, qui plantæ huic Naſturtij nomen indidit quòd huius ſapiat acritatem? An is qui à cinnabariceis venulis, quibus aſperſi flores, Florem cruentum appellavit? Cur non liceat ad Violas referre, quarum gratiſſimum flores ſpirant odorem? Cur non ad Regios flores, quorum faciem huius flores egregiè exprimūt: Cur non ad Aſarum, cuius folio eſt: Cur non ad Convolvulos: amplexicaulis enim eſt. Eſto Naſturtium ob ſaporem quem verè exprimit, à quo maxime dependet efficacitas; Indicum à loco natali.

Vis regius.

In hortis nō ſolùm ex ſurculis, ſed etiā ex ſemine deciduo facilè pvenit, florēs Iunio, Iulio & Auguſto.

Locus & Tempus.

Vires Naſturtio ſimiles eſſe guſtus demonſtrat. Quare in acetarijs & medicamentis, idem qui Naſturtij uſus. Inſigniter calidus Flos ſanguineus à Monarde dicitur.

Vires & usus.

NASTVRTIVM INDICVM folio anguloſo.

Iconē huius Dodonæo tantùm videre contigit, Naſturtij Indici nomine miſſam, ſed coloribus ſuis expreſſam, plantæ Europæ peregrinæ, quam America, vocata Occidentalis India gignit, ſpeciem exhibentem Convolvuli; folia lata anguloſa & pulchrè depinguntur virentia; flos luteus retrò propendens habet corniculum inſtar floris Regij quam Delphynium appellant.

Lob. obſ. & ic. ac Lugd. Naſturtium Indicum ex Dodonæo.

Siliqua huic Naſturtio appicta, putatur à Dod. Lob. & Cluſio ſiliqua Naſturtij Indici peruviana, de qua mox dicendum.

Item.

NASTVRTII INDICI PVTATA ſiliqua Peruviana.

Siliquam (hujus icon in præcedenti tabella exhibetur) admodum elegantem habet Lob. à naucleris reducibus ex Peruvianis Indijs, teretem, rotundam, unciali & duos digitos longam, coriaceam, ſtrijs & rugis exaratam, luteolam, ſummo & imo ventrioſam, tantillùm falcatam.

Icon.

Diximus nos ante titulo de Naſturtio Indico folio peltato, hanc ſiliquam non eſſe Naſturtij ut Lobel. loco citato annotavit, qui juxta radicem Naſturtij Indici iconem huius ſiliquæ Peruvianæ poſuit, quam etiam videre eſt in Icon. & apud Dod. hiſt. Nos hanc ſiliquam etiam habemus, non occurrit unde acceperimus. Et hæc eſt illa, de qua loquitur Cluſ. apud Monard. de Flore ſanguineo cùm ait: videtur Convolvuli genus, cuius fructus Chryſalidos ſpeciem refert.

An B. pin. Naſturtium Indicum 2. Peruanum Monardis, folio rotundo, Lenticulæ paullò maiori.

CYCLAMINVS ALTERA veteribus.

CAP. XLIV.

Cyclaminum alteram veterum Medicos ignorare eruditorum pace cum Ruellio dixerimus. Quin caput Cyclamini alterius ipſius Dioſcoridis quibuſdam exemplaribus deſideratur. In quibus autem habetur, ſequentia leguntur. Cyclaminus altera, quam nonnulli Ciſſanthemon aut Ciſſophyllon vocant, folia fert Hederæ, ſed minora; caules craſſos, geniculatos, quique circa vicinas arbores capreolorum

Cyclaminus altera Diosc.

Cissanthemon, Cissophyllon.

Diosc. lectio varia. capreolorum modo sese volvunt. Flores visuntur candidi, odorati. Fructus verò *Addit Lacuna ex vet. cod.* ... uvæ acinorum instar, corymbis Hederæ similis, mollis, ac sapore aliquantulum *Vires.* acris, atque lentus: radix supervacua. Nascitur locis asperis. Hujus fructus drachmæ unius pondere potus [*Goupylus esse scribit in veteri vestigia diversa cujusdam scripturæ, sed vulgatam, quippe quæ optimum habeat sensum, veram esse existimat*] cum vini albi cyathis duobus ad quadraginta dies, lienem liquat, ac per urinas & alvū absumit. Bibitur & ad orthopnœam: ac potus [..., *pota*] quoque reliquias à partu *Diosc. restituitur.* purgat. Quoniam autem alterius Cyclamini radicem supervacuam esse scripsit Galenus, ista [... ..., *purgat ebibita*] vel ad reliquam plantam, vel potiùs ad ipsius fructum, vel acinos (quod facilius Sarrac. crediderit) referenda sunt. Quare pro ..., ... [*epotu*] legendum putat, nimirum ..., cujus fit mentio. Verba autem Galeni de altera Cy- *Galen.* clamino hæc sunt. Porrò altera Cyclaminus radicem quidem supervacaneam habet, sed fructum admodum efficacem: nam hic cum vino pluribus diebus potus lienes sanat, urinam movens, ac ventrem subducens: locos quoque ejicit, & asthmaticis prodest. Qualitas ejus gustanti acris est & sublenta.

Plinius. Hanc etiam Cyclaminum describit Plinius l. 25. c. 9. Dioscoridem ferè exprimens his verbis: Est & altera Cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus, supervacuis, à priore distans, circa arbores se volvens, acinis Hederæ, sed mollibus: flore candido, specioso; radice supervacuâ. Acini tantùm in usu, gustu acri, sed lenti. Siccantur in umbra, tusique dividuntur in pastillos.

Temperamentum. Cyclaminus uterque, autore Mesue, est medicatorius, calidus siccus initio tertij ordinis.

Aequivoca. Pro Cyclamino altera variæ exhibentur plantæ. *Dulcamara.* Cordus enim Glycypicron seu Dulcamaram, quod Lobelio non placet, pro Cyclamino altera exhibet.

Vitis nigra quibusdam sive Tamus. Sigillum B. Mariæ quidam existimant Cyclaminum alteram, quorum opinionem falsam esse, facilè intelliget, qui harum descriptiones contulerit. Nos Sigillum B. Mariæ, Vitim nigram quibusdam sive Tamum inscribimus.

Bryonia nigra. Bryonia nigra est nonnullis Cyclaminus altera, quam sententiam non approbat Lobelius.

Periclymenum. Placet Cæsalpino Vincibosciim [*Periclymenum à nobis inscriptum*] convenire cum altero Cyclamino Dioscoridis, vel ob fructus mollitiem, quod nobis non probatur.

Periclym. alterum. Periclymenon alterum, autore Lobelio quibusdam dicitur Cyclaminus altera, verùm ea opinio ei non placet.

Cacubalus quorundam. Alsine repens Lucæ Ghino est Cyclaminus altera Dioscoridis. Nos de Alsine repente sive Cacubalo quorundam hoc libro (ubi eam opinionem rejicimus) agimus, ut & de jam dictis.

Planta hederacea folijs. Dubitat Lob. in obs. & ic. de planta quadam Hederaceis foliis, an sit Cyclaminos altera, de qua jam dicendum.

CYCLAMINVS FORTE ALtera, Hederaceis foliis planta.

Locus. Si quid conjecturæ captari potest, cujusmodi stirps fuerit Cyclaminos altera: cognata Hederæ & Cyclamini planta accipienda videtur: Hanc multæ adumbrare videntur, nulla autem explere asseri potest. In Italiæ collibus, quo loci & quâ radice jam non occurrit, repertæ plantæ inque sportulas conjectæ sedulis vestigatoribus iconem & descriptionem exhibeo, inquit Lobe-

Descr. lius in obs. Herba est Hederæ foliis sinuatis paribus; in mollibus flexilibus, cubito prolixioribus, ni labat memoria, cauliculis flores oblongi, galericulati, ex purpura pallentes.

Synon. Lob. obs. & ic. An Cyclaminos altera, hederaceis foliis planta? Lug. Cyclaminos altera hederaceis foliis. B. pin. Hedera 5. sive hederaceis foliis planta.

QVAMOCLIT. Cap. XLV.

Descr. Planta est anadendras, foliis prodiens oblongis & latiusculis initio binis sibi invicem connatis, quæ diu durant, etiam sese perticæ involvente jam ipsâ plantâ: reliqua folia Myriophyllo alteri apud Matthiolum similia sunt ac tenuia admodum, ut Con- *Convolvulus tenuifolius.* volvulus tenuifolius non ineptè vocari possit; cauliculi rubent, sed magis vergunt ad nigredinem; flores elegantissimo rubore placent in quinque angulos collectis oris, Peti florum similitudine; semen in capsulis oblongis fert itidem oblongum & fuscum, quod aquâ maceratum plerumque rumpi- *Sapor.* tur, ut Campanæ Lazuræ grana. Sapor ipsius herbæ est subdulcis & modicè nitrosus; capsulæ verò nonnihil piper vel brasma Piperis gustatu referunt, ut & semen, quod parùm abest, quin haud minore caliditate fauces nonnunquam afficiat.

Icon. Inferiore parte adjectos vides folliculos duos effractos, superiore verò florum calyculos duos, semotas laminulas tres, & exempta semina trina.

Quamoclit plantam novam ex India allatam, & à Cæsalpino sub nomine Iasmini, folio Millefolij descriptam (cujus semen ipsi communicatum fuit à Iosepho de Casa bona) repræsentare studuit Cam. inter figuras in fine horti sub 40. numero, quamvis ipsi Norimbergæ exilior creverit, quàm in calidioribus regionibus. Sed hujus naturalem formam re- *Iasmin. Indicum.* fert Pona, Iasminúmque Indicum alterum rubrum Myriophylli folio inscribit. Huic autem anno, 1604. virescebat ex semine à Ferdinando Imperato accepto, fructúmque ad maturitatem producebat.

Synon. B. pin. Iasminum 6. millefolii folio: Gelseminum alterum rubrum, Cæs. Gelseminum Indianum pennatum flore sanguineo, Ponæ It. Convolvulus pennatus exoticus, Col. Quamoclit, Cam. sive Iasminum americanum, Clus. cur. post.

PIPER IN GENERE
CAP. XLVI.

Diosc. de Pipere. PHilostratus Viticì Piperis arborem assimilat, tum aliis partibus, tum fructuum racemis. Sed Dioscorides arborem piperiferam neque delineat, neque cuiquam alteri comparat, ita scribens; Piper brevis arbor [*μικρὸν δένδρον*] esse traditur, nascens in India, quæ inter initia prælongum fructum veluti siliquam promit, quod est longum piper, habens intus [*λεπτὸν addit Lacun. ex vet. cod.*] aliquid tenui Milio simile, quod tandem in perfectum piper evadit. Id autem suis temporibus dehiscens, racemos emittit grana ferentes, qualia videmus. Ea acerba candidum piper faciunt. Piperis radix Costo similis est.

Delectus. Eligendum est gravissimum, plenum, nigrum, non valdè rugosum, recens, non furfurosum. Invenitur etiam in genere nigri, nutrimento destitutum, inane, leve, quod vocatur Brasma, de quo ceu & de Pipere nigro & albo postea plura.

Theophr. genera. Theophrastus, qui *πέπερι* tantùm fructum esse dixit, ejus duo genera facit. Vnum rotundum [*στρογγύλον*] ut Orobus, cute, carnéque constans, sicuti Lauri baccæ, subrubrum [*ὑπέρυθρον*] Alterum verò oblongum, [*περιμήκες*] nigrum [*Lugd. contra rotundum nigrum, oblongum subrubrum dicendū videtur*] semina parva papaveris [*μηκωνικὰ*] continens: longè hoc validius altero. Ambo calefacientia, ideò conferunt hæc contra cicutam.

Iunipero similis arbor. Plinius qui Iunipero arborem comparavit ita scriptum reliquit: passim verò quæ piper gignunt arbores, Iuniperis nostris similes, quanquam in fronte Caucasi solibus opposita gigni tantùm eas aliqui tradidêre. Semine à Iunipero distant parvulis siliquis, quales in Faseolis videmus. Hæ priusquam dehiscunt, decerptæ tostæque sole, faciunt quod vocatur piper longum, paulatim verò dehiscentes per maturitatem ostendunt candidum piper: quod deinde tostum solibus, colore rugísque mutatur. Verùm & iis sua injuria est, atque cœli intemperie carbunculantur, fiuntque semina cassa & inania, quod vocant Brachmasin, sic Indorum linguâ significante abortum. Hoc ex omni genere asperrimum est, levissimúmque & pallidum. Gratius nigrum, leniúsque utroque candidum. Non est huius arboris radix, ut aliqui existimauêre, quod vocant Zingiberi, alij verò Zimpiberi, quanquam sapore simile. Piper longum facillimè adulteratur, Alexandrino Sinapi. Emitur in libras x.xv. Album x.vii. Nigrum x.iiij. Vsum ejus adeò placuisse mirum est. In aliis quippe suavitas cepit, in aliis species invitavit: huic nec pomi, nec baccæ commendatio est aliqua, solâ placere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis illa primus cibis experiri voluit? aut cui in appetenda aviditate esurire non fuit satius? Vtrumque sylvestre gentibus suis est, & pondere emitur ut aurum vel argentum. Piperis arborem iam & Italia habet maiorem Myrtho, nec absimilem. Amaritudo grano eadem, quæ piperi musteo credita est. Deest tosta illa maturitas, ideóque & rugarum colorisque similitudo. Adulterantur Iuniperi baccis mirè vim trahentibus. In pondere quidem multis modis.

Generatio 3. Galenus tria piperis genera prodidit. Piperis, inquit, radix Costo maximè viribus similis est. Fructus autem recens iam germinantis, est piper longum. Quare etiam humidius est, quàm maturum. Signum humiditatis est, quod repositum facilè perforatur: & non statim mordet: sed paulatim incipit, diutiùs autem perseverat. At fructus qui velut uva immatura est, album piper est, quod nigro acrius est. Illud enim velut superassatum iam & superexsiccatum est. Ambo verò vehementer calefaciunt & exsiccant. Longum piper fraudulenter præparatum deprehendes, si aqua maceraveris. Solvitur enim quod præparatum est. Quod verò nativum est, indissolutum permanet. Est autem id quo piper longum adulteratur, flava quædam herba, quæ ab exteris adfertur; similis illi aspectu, non tamen gustu similis. Quare etiam facillimum est ipsam discernere à longo pipere. Verùm par est monente eodem Galeno lib. de Ther. ad Pisonem te non ignorare fraudes quas in longo pipere struunt. Quidam enim ipsum confingunt vero Piperi longitudine æquale, & imposito Pyrethri vel Napyos aliquantulo, quia sensum hoc pacto mordet, gustantem fallunt. Verùm qui circa hæc peritus fuerit, & suave acutúmque gustu dijudicare noverit, præsertim si pediculum ipsi adhærentem accuratiùs inspexerit, verum piper invenit, & ab istis decipi non potest.

Lud. Vartom. Sicco pede prætereunda non sunt, quæ posteritati relinquere voluit Ludov. Vartom. Piper, inquit, suburbanus Calecuthi ager mittit: legũt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus est admodum, instarque vitis absque adminiculo (pedamenta vocamus) consistere nequit. Hederæque non est absimile piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem vincere consuevit. Dicta arbor, imò frutex dispergitur in ramos complusculos, intra geminum ac tertium palmum longos. Folia eius Mali Assyrij figuram exprimunt, sed hæc crassiora pinguiuscula nonnihil, intercursantibus ex aduersa parte minutioribus venis. E singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, passulis nõ absimiles, confertiores tamen. Coloris est, qui & immaturioribus uvis. Legunt itaque mense Octobri atque Novembri in colorem prasinum adhuc inclinantes, ad solémque apricantem assandum imponunt tegetibus. Triduò nigrescit non aliter quàm huc affertur: absque ullo alio cultu putandi, minúsque ligonizandi cura est illis, simplici ac syncero telluris proventu.

Ruell. Apud Plinium lego, inquit Ruellius, Piperis arborem iam olim Italiam habuisse maiorem Myrtho, nec absimilem. Qui Lusitani regis diligentissimi studio, Libucnicis magnâ parte meridiani situs ambitu Mauritaniæ circumvectis, in novum orbem se contulerunt, natales reliquámque faciem stirpis ad nos reuersi repræsentarunt: ij autem qui plurimas se vidisse fatentur, fruticem non arborem piper edere narrant, albæ viti in sepibus proreptãti simillimum, vicinas scandentem arbores, qui racemosum ostendat fructum, primum viridem, nec aliter quàm in Ligustro coacervatum, quem antequam legitimâ maturitate nigrescat, lectum, sub sole palmeis tegetibus expandant: sicque baccas Solis æstu corrugari, vel passas nigrescere commemorant. In eodem frutice longum piper aut album offendi negant, sed alias arbores, quæ sapore piperis nonnihil ferant oblongum, compactilibus callis racematim cohærentibus, veluti Ponticæ Nucis julum, quod inibi longum piper incolæ nominant, namque tam æmulâ facie longum piper exprimunt, ut nisi sapor fallaciam proderet, nullo insigni discerniculo notarentur. Vides quàm dissimiliter exotica arbos à variis authoribus sit depicta, qui forsitan eam non viderunt, sed potiùs indigenam fidem sequuti repræsentarunt. Id tamen non est omittendum, arboraceum fruticem apud nos esse, quo velut vivâ sepe latiores hortorũ areas vetustatis potiùs causâ, quàm munimenti cingunt. Is altitudine ternum cubitorum innotescit & vitigineâ fronde viret, supra modum asperâ, utrisq; lateribus acuminatâ à medio in mucronem desinente, ambitu leviter fimbriato, latis ad Lupi salictarij, vel vitis albæ folium accedente. Ramos fundit brevesin quibus excusso flore primùm baculæ pédent virides,

virides, ut in Ligustro racematim coactæ, quæ maturitatem adipiscentes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiusculo. Ex prorsus rotundi piperis faciem exprimunt; verum desideratur in eis retorrida illa rugosaque maturitas: abest etiam illa validior amaritudo, gustum piperis sapore complens, & os, cujus anima fœtet, odoris jucunditate commendans. Piperolitores nostri nominant, quòd atrum piper colore & sapore forsitan æmuletur: sit ergo nobis Piperastrum quoad melius vocabulum invenerimus. *Piperastrum.* Vides itaque quàm cæca sit harum rerum effigies. [*Si licet judicium nostrum adferre suspicor esse Smilacem asperam, Piperastrum Ruellii.*] Alij oculatâ fide referunt longum piper esse ex aliis arboribus veluti nucamentū quoddam, exilibus granulis squammatim compactum, quod veluti julus in Avellana nuce, verniculosa facie dependet, piperató gustu: nunquam in album tamen vel nigrum piper coalescere. *Piper longum.* Qui Vitici assimilarunt julum compactilibus granulis coactum in eadem arbore fructum, veluti quendam convirescentis seminij conceptum contendunt; quale forsan in salicibus apparere cernimus, & etiam Vitice, Nucéque pontica. *Vitici simile.* Nec deest qui tradat visum sibi in India piperis fruticem, Hederæ modo amplexicaulem, folio Mali Assyrij, sed carnosiore pinguique, racemis palmaribus, coloris immaturæ uvæ: hos legi mense Novembri, ac insolatos nigrescere. *Hederæ simile.* Nec iis ultrò citróque adjunctis volumus fidem antiquorum placitis derogare. Variæ sunt forsitan diversis regionibus arbores piperiferæ: uti & varia palmarum multarúmque stirpium genera, palmulas tamen ferentia. *Forsitan variæ arbores Piperiferæ.* In Ægypto ut Straboni placet, granum piperi simile, paulò tamen majus nascitur Coslion nomine, quod piperis vicem & acremenium pensat, si alterius non detur occasio. *Cosfion Strabonis.*

Lusitani, Matthiolo ita tradente, navig. suis, hoc ævo confectis per Oceanum Atlanticum versus Austrum primo, & hinc deinde in Orientem ad Calecut, Taprobanam, aliásque Indici pelagi insulas: item Hispani Liburnicis vecti ad Occidentales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerint, non modò pipere & hujusmodi odoratis simplicibus, universam repleverunt Europam, sed & stirpium historias, à quibus oriuntur posteritati memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut planè nobis ignorasse videantur Theophr. Diosc. & Plinius aut ob regionum distantiam (indigenam potiùs in hoc fidem sequuntur, quàm quod fortè ea viderint, quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quamvis causam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an in siliquis inclusum, an bacciferarum arborum more. *Theophr. Diosc. & Plin. not.* At hi qui suis Liburnicis immensa trajecerunt maria, propriásque perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusque plantæ virescunt, nigrum ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis viticulis, vicinas arbores altiore complexu scandentibus, acutæ Clematidi non dissimilibus, folio tamen Malum Assyrium æmulantibus. *Piperis nigri descr.* Quin & racematim proferri uvarum Labruscæ modo, confertiùs tamen: deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub ferventi Sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousque nigrescat, & rugosum evadat, quod tridui spatio plerumque fit. Longum autem ut iidem testantur, aliæ ferunt arbores, éstque velut nucamentum quoddam, exilibus granulis compactum, quod velut julus in pontica Nuce, qui pulchrè adstipulatur; vermiculosa facie dependet piperato gustu: nunquam tamen in album vel nigrum piper coalescit. *Piper longum.* Galenus indigenam fidem & *Galen. not.*

Dioscoridem sequutus, eandem plantam tum rotundum quàm longum piper edere credidit. Piperis fruticem vidi Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maximè respondere visus est, quòd viticuloso caule esset, Clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbusculam piper racematim proferentem vidi Venetiis, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem appellat. Viret hæc in horto Medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna visuntur. Quò fit ut mirum non sit, si in piperis historia variant auctores. Quandoquidem cùm variæ in Italia piperiferæ habeantur arbusculæ, facilè credendum est varietatis longè majoris eas in India reperiri. Hæc ille, qui figuram sibi depictam à Portugalensibus exhibet. *Matth. not.* Matthiolum autem negligentem Botanicum fuisse apparet ex eo quod visum piper Neapoli non descripserit. Si benè considerasset plantam Venetiis visam, comperisset à pipere plurimùm differre & nihil habere commune, nisi quod racemum fert: ea autem planta nihil aliud est quàm Ribes nigra quibusdam dicta, de qua nos præsenti libro. Iconem quam ponit falsam existimamus quales plures habet.

Nascitur piper apud Indos, ut Amat. scribit, eo modo quo apud nos Hedera; sic enim piperis planta parietibus & arboribus hæret, circumvolviturq; folio Mali Cotonei, sed rotundiore, quanquam piper quoque in planta folia Vitis ferente nasci à nonnullis visum est, & hodie Venetiis in nonnullis hortis conspicitur. Nascitur enim priùs piper, affixum ramulo, tanquam verruca carni, sed postea pediculis tanquam Hederæ bacca pendet. Virides namque piperis racemos aceto servatos, ex India ad nos amici transvexerunt: ex quibus exactè censemus, quod piper dicto modo crescat, nascatúrque, sed quum ad maturitatem pervenit colligitur & in storeis ad torridum solem ponitur, ubi eo modo, quo nos corrugatum videmus, efficitur. Interdum autem granum hoc omphax ac immaturum est, albúmque piper appellatur, ita ut piper nigrum, & album ejusdem sit arboris fructus, nec in alio differant quàm majori, vel minori maturatione. *Album Piper immaturum.* Diosc. & Galen. errant, quia piper longum ejusdem arboris fructum esse credant, quum reverà piper longum alterius arboris fructus sit, quæ ex insula Somatra, Taprobana dicta adfertur. *Diosc. & Gal. error.* Hæc Amatus qui in eo maximè decipitur, quod Piperis arborem folio Mali Cotonei tradat. *Amat. err.*

Cord. hist. Piperis genera describit, verùm cum vix quicquam, quod sit alicujus momenti, aut quod ab antiquis non sit dictum, tradat, nihil hîc addemus, ait enim, cum illis, sicuti & Monachi, omnia tria Piperis genera esse ex una planta. *Cord. not.* Ex Dodonæo etiam nihil addam quàm quod dicit Antuerpiam adferri ex India Piper conditum cum pediculis.

Salvo meliori judicio in defectu piperis albi, pro eo potiùs apponendum censent Monachi piper longum, quàm nigrum: quia in stipticitate & confortatione magis conveniant inter se. *Quædam de Piperis substitutis.* Posse etiam poni nigrum putant, quia quod album sit in medio, & de utroque ipsorum participet. Similiter si careant longo, potiùs præcipiunt accipiendum album, quàm nigrum, quia album magis appropinquet longo, quàm nigrum: Et è diverso, in defectu nigri ponendum consulunt album, quia propinquius sit. Item quandocunque duæ ipsorum species desunt, per reliquam supplendas arbitrantur. Sed quando simpliciter legitur piper, semper album intelligendum docent secundùm aliquorum opinionem, quod etiam probat Nicolaus Præpositus in suis Analogiis, quia (ut aiunt Avic. & filius Serap. quòd ipsum ponant authoritate Galeni) piper album confortet stomachum plusquam aliæ duæ species. *Piper simpliciter dicitur de albo.*

De

Piper nigrum acrius candido.

De acrimonia Piperum hæc Cordus hist. Vtrumque odoratum & gustu acerrimum, fervidissimúmque est, odoratius tamen acriúsque candido nigrum sentitur: ideoque medias habet candidum, inter longum & nigrum qualitates: tardiùs enim longi, citiùs candidi, citissimè autem nigri acrimonia gustu percipitur, quamvis Dioscorides candidum (quoniam acerbum sit) utroq; ignavius esse tradat, quàm benè non video, cùm absurdum quoddam inde oriatur: nam idem Dioscorides nigro ignavius candidum ideo esse ratiocinatur, quoniam acerbius, hæc immaturius sit nigro, ergo cùm longum quoque acerbius, immaturius, imperfectiúsque sit candido, sequitur necessario longum Piper omnium esse ignavissimum, ergo videtur aut hæc ratiocinatio nullum in veritate locum habere, aut Dioscoridem malè tradere, candidum tam longo quàm nigro ignavius esse. Hæc Cordus qui Piper rotundum seu nigrum, ex longo fieri odoratius, acriúsque candido dicit, sed malè, Quod autem quum Piper simpliciter pronunciat, nigrum contra Monachos qui album præferunt, intelligat, nostro judicio doctè sentit.

Diosc. not. *Cord. not.* *Piper simpliciter, de nigro intelligitur.*

Sed quid de Pipere referant, qui id se vidisse gloriantur, mox audiendum. circa Calecut (inquit Cronemb.) in India copiosè provenit piper, etiam in urbe sed parvâ quantitate: truncus similis est Viti, si plantetur juxta arborem, alioquin non potest assurgere: provenit Lupuli modo: plurimos fert ramos, duarum aut trium palmarum longos; folia similia Melangoli. Ex ramulis prodeunt 5. 6. aut 8. pediculi paulò longiores digito, quibus adhæret piper parvorum botrorum modo, sed magis angulosum, viret instar Agrestæ. Mense Octobri & Novembri immaturi botri excinduntur, supra lintea exponuntur soli per tres aut quatuor dies, sic exsiccatur & nigrum fit. Simile quid refert Ioan. Stadius, dicens duo genera Piperis in America sunt; alterum flavescens; alterum vèrò rubescens, eodem ferè modo ac formâ succrescentia: dum viret Cynosboti habet magnitudinem; frutex per se humilis est, sesquicubitum altus, foliis exiguis, sed abundans Pipere, quod acriter in ore mordicat: maturum decerpunt, & soli expositum siccant. Est & tertium genus Piperis, sed minoribus granulis, à prædictis non multùm diffidens, quod similiter sub sole torretur. Sunt illi radices Lettiki dictæ, satis boni saporis, quas si plantare instituunt, conscindunt eas in minuta frusta, quæ terrâ obruta radices agunt, & abundè producunt. Hæc attestari videtur Marantha cùm ait, Piperis arborem cùm Dioscoridi videre non licuerit, atque ex aliorum scriptis ejus fructus describeret, tria illius genera ejusdem arboris esse tradit: & tamen hi, qui in novas Indias navigarunt, quique arbores viderunt, diversarum arborum fructus nigrum, candidum & longum esse affirmant.

Io. Stadius. 1. 2. *3.*

Illud porrò Galeni lib. 9. c. 4. sec. locos

Viginti & drachmas candentis conjice flammas

In Græco sic habetur:

Οὐκ ἀλὶ δ' ἀργινόιο πυρώδεος εἴκοσι βάλλε.

Vlterum quidam loci illustrantur.

Appellavit itaque Cornarius candentem flammam, ipsum Piper album, à flammeo fervore quem habet, unde etiam πυρώδες ἀργινόεν, quasi ignitum candidum, Philo dixit. Quemadmodum autem Philo Piper album hoc loco ænigmaticè πυρώδες ἀργινόεν dixit. Sic Andromachus senior in Elegiaco carmine, quo Theriacam ex viperis describit, à Galeno 1. lib. de antidotis relato, idem Piper album ἀγλαΐην appellavit, à nitore videlicet quem habet. Sic enim ait

Candens flamma. *Piper album ἀγλαΐη.*

Καὶ λίβανον μίσγοιο καὶ ἀγλαΐην τίθεσο

[illegible]. Id est

Thuráque miscebis mox, aglaïamque nitentem

Cum nigro mixtam junxeris huic Pipere.

Quod ipsum tamen neque à Galeno animadversum est. Hos enim versus exponens inquit, non quærere oportere de Aglaïa, tanquam alterius alicujus pharmaci nomen sit, quum neque in pedestri junioris Andromachi descriptione, neque in ea quæ ad ejus ætatem per successionem pervenit, alicujus pharmaci nomen Aglaïa reperiatur, & ea omnia quæ hoc pharmacum sex drachmarum pondere recipit, consonè tum seniori, tum juniori Andromacho sunt relata, & omninò nihil extra illa additum sit, ad quod Aglaïæ nomen referendum quis putet, ut fortassis Aglaïam epithèton Thuris, elegiæ autori apponere visum fuerit: Sic Galenus. Ego itaque omninò rem inquirendam, & quidem attentiùs duxi, & sanè repertam etiam mihi feliciter spero. Aglaïam enim Andromachus senior nihil aliud quàm piper album, velut dixi, appellavit. Piper autem album aliàs in versibus Andromachi non habetur, quùm tamen junior Andromachus ipsum ponat, sed ita ut hac parte varient hæ hujus Antidoti descriptiones, aliàs nullâ re differentes, quod videlicet senior Piper longum in principio xxiiij. drachmarum pondere posuit, & eo loco pro eo junior piper nigrum habet eodem pondere: hoc vero loco inter res quæ sex drachmarum pondere recipiuntur, senior album & nigrum Piper posuit; junior verò album & longum retulit, ita ut diversitas tantùm in nigro & longo pipere sit, quorum alterum alter xxiiij. drachmarum pondere, alter sex recepit; album verò in utroque inter res sex drachmarum pondere ammixtas habetur & ἀγλαΐα à seniore appellatur. Hæc Cornarius.

Galenus non. Aglaïa à Galeno. *Aglaïa est Piper album.*

Piperis igitur simpliciter dicti nomine, intelligendum venit in primis Piper nigrum: In cujus genere Dioscoridi est Brasma, Plinio Brachmasis, sive Abortus piperis. Præterea & Piper album, quod Andromach. senior in Theriaca Aglaïæ vocabulo insinuat, quamvis Dioscorides existimarit, esse epitheton ut annotavit Cornarius.

Anquirota.

Piper insulæ Taprobanæ candidius Melaga dictum.

Piper caudatum, Piper longum, Piper Æthiopicum siliquosum, Piper floridæ, & Piper longum Fel. sel Alpini, de quibus mox ordine dicemus.

Piperis præterea genus, vel Piperastrum Ruelli habetur, quod Smilax aspera creditur.

Smilax aspera.

Piper etiam in horto Maphæi à Matthiolo visum est Ribes nigrum à quibusdam dictum: De his jam egimus.

Ribes nigrum.

Piper Indicum sive Calecuticum siliquosum: Piper siliqua parva Brasil. Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi. Piperis Calecutici parvum genus, siliquis oblongis: de his lib. 21.

Piper siliquosum. *Piper parva.*

Πέπερι, Piper Lat. Germ. Pfeffer: Belg. Peper: Gall. *Poivre*: Ital. *Pepe*: Hisp. *Pimienta*: Arab. *Fulful.* Boh. Peper.

Lingua.

Loca in quibus Piper potissimùm provenit hæc sunt. Malavar, Onor, Barselor, Mangalor, Calecut, Granganor, Cochin, Coulan, ubi lingua Malavarica, *Molanga* appellatur. Crescit etiam in Queda prope Malacam: & Malay vicè *Lada* vocatur. Hoc Piper potissimùm versus Pegu vehitur & regiones Nordliche Septentrionales. Piper etiam sequentes Provinciæ ferunt, Pedir, Camper, Andragiri, Iambe, Bares, Speriamon, Dampin, quæ regiones sunt Sumatræ: Item in Iava Bantam, & Iavæ plaga Westseiten/ Anier, Chuconin, Molassery, Changabaya, Cherola, Charita, Cheregin, Labuau, Buatim, Ilibongor, Panban, & locus quidam quatuor milliaribus distans à Bantam Versus Orientem, Puteca vectus. Hæc igitur omnia loca Piper alunt. Piper maturescit in Iava mensibus Septembri atq; Octobri, Colligitur Novembri & Decembri, & in Bantam, & potissimùm in Chinam vehitur. Linguâ Iavanicâ

Locus & Tempus.

Sabang

Sabanb vocatur. In regione Carganoræ ubertim piper nascitur, quod torrent, ut scribit Iosephus ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Est & in regio Eli, Melibar, & Cedum in magna copia. Nam nemora (inquit M. Paul. Ven.) & campestria ejus plena sunt. Colligitur verò in Maio & Iulio, Linschot.

VIRES ET USUS.

Ex Hippoc. Piperis grana [πεπέρεως κόκκους] quinque cum pauco Elaterio muliebri lacte paulatim instillato, Hippocrates in vellere unguento intincto subjicit, eodémq; modo detrahit. Inter medicamenta subditiia vehementer purgantia, quæ magis aquas, mucosa & pelliculas educere queunt, Piperis grana [τῶ πεπέρεως κόκκους] majuscula quatuor, aut parva, si opus videatur, ad Elaterij potionem admixta leviter terit & lacte muliebri instillat, cum pauco melle subactum, id ex lana molli pura circum pennam linteo tenui convolutum, unguento albo Ægyptio intinctum supponit. Per diem autem adhærere sinit, deinde, ubi detraxit, cervinum adipem subdit. Sed *Indic. med.* & Indici medicamenti aliquantulum in lacte mulieris masculum lactantis, si ita visum fuerit, terit. Aut grana tria decorticata Indici medicamenti oculorum, quod Piper vocatur, & rotundi tria [τρεῖς κόκκους ...] leviter trita & vino veteri tepidè diluta, circum volucris pennam in glandis formam obducit, húncque in modum intromittit. Hoc Hippocratis in loco Fœs. κόκκους ... legit, & grana Cnidia triginta assumi & teri vult, verùm illum locum ex isto potiùs repono & Indici medicamenti grana tria trita sumi volo quod piper vocatur Hipp. ex lib. περὶ γυναικ. Vim habet in univer- *Ex Diosc.* sum calefaciendi, urinam ciendi, concoquendi, attrahendi, discutiendi, exterendi ea, quæ pupillis tenebras offundunt. Commodum est etiam ad rigores *Febres.* per circuitum in febribus repetẽtes, tum si bibatur, *Venena.* tum si illinatur, & commorsis à bestiis venenatis au- *Fœtus.* xiliatur. Educit etiam fœtus. Putatur & conceptio- *Tussis.* nem impedire, si post coitum apponatur. Tussi quoque & omnibus circa thoracem affectionibus commodum est, tum si delingatur, tum si in potu acci- *Angina.* piatur. Anginis item convenit, illitum cum melle. Tormina [...] quoque dissolvit cum teneris Lauri foliis potum. Pituitam e capite detrahit cum uva passa manducatum. Dolores sedat, & in sanorum usu multum est [ὑγιεινὸν rectè legitur apud Diosc. Corn.] ac appetentiam movet, & ad intinctus admixtum, *Struma.* concoctionem adjuvat. At pice exceptum strumas discutit. Detergit & vitiligines cum nitro. Torretur autem in nova testa pruinis admotum, & ut lenti- *Radix Piperis non est Zingiber.* cula movetur. Cæterùm, radix ipsius non est Zingiber, ut aliqui existimaverunt, quemadmodum satis declarabimus. Nam Piperis radix Costo similis est, calefacitque gustum, & humores provocat. Eadem si cum aceto imponatur & bibatur, splenem minuit. Pituitam verò de capite detrahit cum Staphide a- *Ex Galeno.* gresti commanducata. Galeno simpl. lib. 8. Piperis radix vires Costo similes potissimum obtinet. Porrò fructus nuper quidem admodum germinantis, longum piper est; quare etiam maturo humidius est: humiditatis ejus indicium est quod facilè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed post paulò incipiat, verùm plusculum duret. Porrò fructus qui velut omphax est, Piper album est, nigro qui- *Temperamentum.* dem acrius N... illud jam quasi superassatum est, & super exsiccatum, verùm utrumque valenter, tum excalfacit tum desiccat. Minus (inquit Gal. apud Ioach. Curaum) Piper calidius est quam Zinziber, quia in Piperis ... funditur in materia valdè tenui quæ citò absumitur, sed Zinziberis substantia est magis terrestris & solidior, ideò calor, sicut in prunis, diutiùs in ipso conservatur, & hac ratione, quoties ventriculum refrigeratum calefacere oportet, nec tamen epati vel suâ naturâ, vel ex accidenti aliquo calenti, noxam inferre volumus, jubet nos Galenus pipere uti. Hujus enim calor in ventriculo & in primis viis deflagrat, nec pervenit ad epar secus quàm contingit ex cinnamomo, zinzibere, aut aliis aromatibus. Vt annotatur in Schol. Salern. piper est salsamentum rusticorum, commiscent enim piper cum fabis & pisis. Similiter etiam ex pane asso cum cerevisia vel vino & pipere, fit salsamentum nigrum ad modum pultis, quod etiam Piper vocant. & hoc effundere super carnes solent, aut pisces. Cæterò, *Notatu quædam digna.* quod paucum piperis provocet urinam, & multum ejus ventrem solvat, ita tradit Bapt. Fiera:

Ardet & in nervis, glutinat áque phlegmata fertur
Sic piper, ut nullum siccet aroma prius.
Exacuit stomachum, mollito ventre superbit,
Hic caveas fervet si tibi bile iecur.
Corporis huic minimi numero laus damna rependit.
Plura movent alvum, meiere pauca iubent.

Quod autem piper frigidum non sit, pulchrè do- *Piperis usus utilis in gurgulione flammeo.* cet Leon Botall. his verbis: Piper plerumque usurpatur solum fœlicissimo successu ubi gurgulio flammeus est: unde plebæi & qui parũ exercitati sunt in rationibus medicis, audent dicere hoc argumento fulti piper frigidæ potentiæ esse, putantes calida *Piper frigidum non est.* tantùm expelli à frigidis, ignorantes præcipuam inflammationum curationem absolvi à calidis resolventibus id quod parti hæret: ad magnos capitis *Dolor capitis.* dolores (ait V Virt. Empir.) accipe 20. grana, contunde cum pauco vino & superliga vertici capitis. Vel, coque piper in forti aceto, postea exsiccetur redigaturque in pulverem qui in saculum oblongum ponatur, effundatur prædictum acetum & aliquoties percoletur. Dum durabit acetum abluatur quotidie manè jejuno caput: statimq; involvatur pannis calidis: hoc sæpè probatum fuit. Vt impe- *Canis rabidus.* diatur canicula, ne venereum sentiat fervorem, huic priusquam catulos habuerit, per novem dies manè novem grana piperis in cibo aliquo dat Iac. Foulloux. Furfure & Pipere Magnes si alatur, refe- *Magnetis alimentum.* rente Nic. Vrbino Chirurgo, longè validius ferrum ad se attrahet, quam si Ferri scobe foveatur.

PIPER NIGRUM.

PIPER nigrum racematim in *Descr.* ligula longa sine pediculis cohæret, acinis Sãbuci paul- *Sambuci acinis.* lò minus, rotundum, cortice rugoso, nigro, aut fusco, quo detracto substantia conspicitur duriuscula & compacta, cujus exterior orbita ad viridem inclinat, interior albicat, & scrobiculum in medio vacuum ostendit; sapor fervidus to- *Sapor.* tum os & fauces adurens. in iisdem racemis hærẽt grana quædam multò minora, maturitatem nondum assecuta, ideóque rugosiora & evanida Brasmatis in morem. Nostrum *Brasma.* piper nigrum solet esse crassius candido, potissimùm

in illud quod minus rugosum; consuevit enim esse obductum cortice rugoso, & quò majus est eò minus rugosum videtur: vidimus enim sæpiùs Lugduni racemos ubi grana quò minora, eò magis rugosa erant & inania magis. Ex majori, quod maturius existimamus, faciliùs detrahitur cortex, eóque detracto albescit, ideò à quibusdam perperam pro candido assumi observavimus.

Error quorundam.

Vocant Germani piper nigrũ schwartzen Pfeffer & simpliciter Pfeffer: Angli Pepper: It. *Pepe*, Hisp. *Pimienta*, Belgæ swert Peper: Galli *Poivre noir*; Lusitani *Bambu*, Malayvenses *Mamba*: Nomẽ verò est, inquit Garcias, linguâ Malavaricâ *Molanga*; Malacitanâ verò *Lada*; Arabibus tum medicis, tum vulgo *Filfil*; tametsi Avicenna l.11. c. 549. & 550. secũdùm Bellunensis translationem *Fulful* appellet, & *Fulfel*, quem secutus est Serapio lib. simpl. c.307. In Guzarate & Decan *Meriche*, & in Bengala *Morois*. Mirum non est si Theoph. l.9. c.22. Diosc. l.2. & hos sequutus in plerisque Plinius l.12. c.7. piperis plantæ formam ignorarint. Quòd verò Arabes in eodem errore versati sint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.

Linguæ exoticæ. *Ignorantia Veterum.*

Garcias sic describit: ad arborum usque fastigium sese convolvendo scandere solet: foliis raris, Mali Assyrij effigie, sed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, gustu calidis aliquantulum & folium Betre sive Betle sapientibus; fructus uvarum modo racematim cohæret, minores sunt tamen Piperis racemi, & ipse fructus minor, sempérque virens, donec siccetur & plenam maturitatem consequatur, quæ incidit circa medium Ianuarium; radix postea non Costo similis ut voluit Diosc. quandoquidem Costus radix non est, sed Lignum: Inter plantam quæ Piper nigrum fert, & ea quæ candidum, tam exigua differentia, ut à nemine quàm ab incolis dignosci possit, nisi cùm uvas habent & illas quidem maturas.

Mali Assyrij folio. *Fructus racemosus.* *Diosc. refutatur.*

Piperis historiam etiam describit Lud. Rom. sed paulum à Garcia variat. Racemis interdum cum Gingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos ut sunt uvarum racemi. Tametsi Garcias, & hunc sequutus Acosta (quorum historiam aromatum ante multos annos latinam faciebat Clusius) de Pipere commentati sint: quia tamen his proximis annis Batavi qui in Iavam navigarunt, & ad Moluccas usque insulas etiam penetraverunt, aliquot ejus sarmenta cum foliis, ipsáque adeò radice, atque qui inter illos magis curiosi, etiam ramulos cum suo fructu immaturo inhærente retulerunt; & horum unum cui folia & fructus inhærebant, tum etiam sarmenta quædam, amici curâ & diligentiâ idem Clusius nanciscebatur: operæpretium se facturum existimavit, si ex illis notis quas in planta & ramis siccis observare potuit, ejus historiam concinnaret, & ramuli cum suo fructu & foliis, radicisque parte à perito pictore in tabella expressi figuram hic subjiceret.

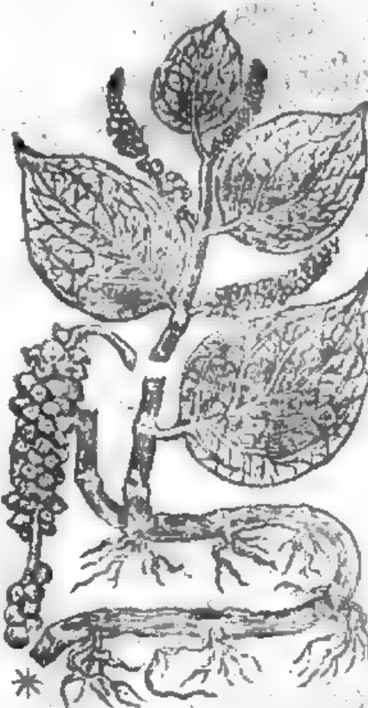
Racemi muria conditi.

Descr. Clus.

VAldè autem sarmentosa est piperis nigri planta, & adeò imbecillis atque caduca, ut nisi pedamentis fulciatur, aut juxta arborem aliquam circa quam se convolvere possit, pangatur, humi procumbat & spargatur, perinde ac Lupus salictarius; lenta verò & flexibilia sunt ea sarmenta, frequentibúsque nodis sive geniculis distincta, &, quæ humi sparsa, multas fibras ad singula internodia agunt, quibus se humi figunt, quemadmodum Clematidis aut Periclymeni flagella, ut in illorum nonnullis observabatur, quæ fibras adhuc retinebant: sic ut in illarum plantarum numero reponenda censeatur, quæ facilè pangi possunt, sarmenta porrò ad singulos nodos singulare folium proferunt alternatim, hoc est, nunc in hac, modò in altera sarmenti parte nascens; hederaceâ quodammodo formâ, vel ejus Cyclaminis quod hederaceo constat folio, cui tamen anguli desint, neque adeò crassum, verùm multò tenuius, interdum verò adeò latum, ut quatuor unciarum latitudinem æquet, & quasi orbicularem formam adquirat, nisi in mucronem desineret: maximâ verò ex parte binas duntaxat uncias latum, quatuor longum, breviter Tambul sive Betle folio adeò simile, ut alterum ab altero vix discerni queat, nisi piperis folium paullò durius, & nervos illos per folij longitudinem excurrentes paullò crassiores habere videretur: nec illud in ambitu serratum est, ut quidam pinxêre, sed prorsus æquale & nihil similitudinis habens cum mali Assyrij folio, ut nonnulli tradunt, omnia verò folia quinque nervis sunt prædita, quorum medius & crassior medium foliorum per longitudinem secat, reliqui quatuor minùs crassi ab illo oriuntur, utrinque bini, in latera secundùm folij pæne longitudinem expansi, & illi quidem in nonnullis foliis æqualiter ex opposito nascentes (ea Acosta feminei sexûs ab incolis censeri scribit) in aliis verò inæqualiter oriuntur, neq; istam proportionem servant (hæc ab incolis masculini sexûs appellatione donatur asserente eodem Acosta) sintne porrò quæ feminini generis censentur, dilutiore viriditate prædita quàm quæ pro masculini generis foliis habentur, nihil pronũciare potest Clusius, sicca duntaxat folia vidit: sed quandoquidem in eodem sarmento utriusq; formæ nacta conspexit, vix sibi persuadet, colore inter se variare, illud autem observabat, utraque, licèt resiccata, pronâ parte dilutiora esse, quàm supinâ, atque per universum folium venulas obliquas transversim evagari, insuper non mediocrem acrimoniam adhuc retinere. Vvæ porrò ad ramorum internodia nascuntur teretes & oblongæ, multis granis orbicularibus, nunc majoribus, modò minoribus ipsi scapo sine petiolo adnexis constantes; & illæ quidem non ex foliorum ala, h. e. inter sedem pediculi folium sustinentis & ipsum sarmentum, sed ex altera sarmenti parte, folij pediculo videlicet oppositâ, quemadmodum ex adposita figura ad vivum expressa videre licet. Cæterùm illam acrimoniam non modò retinent sicca folia, sed etiam ipsa sarmenta, atque (quod magis mirum) ipsa radix quæ sub terra latuit, ut experiebatur Clusius. Piperis folium, quale in Bantam Iavæ emporio nascitur nullam similitudinem habebat cum Mali Assyrij foliis, sed Betulæ folium æmulari videbatur, non adeò tamen tenellum, sed magis firmum, duabus crassis venis ex utroque nervi medio latere versus aras excurrentibus, oblongiusculo mucrone præditum, quinque uncias longum in ambitu minimè serratum, tametsi folia ampliora conspexerit. Ipsum porrò monebat N. V. Fabricius Mordente, Indos solere, Piperis botros adhuc virides & immaturos in os indere: deinde ramulum, cui grana inhærent, digitis prehen-

Clematidis aut Periclymeni sarmento. *Folio hederaceo.* *Folio Tambul sive Betle.* *Folia non sunt mali Assyrij.* *Piperis sexus.* *Acrimonia.* *Piper in Bantam.*

PIPER NIGRUM CLUSII.

prehensum sensim extrahendo leviter dentibus premere, ut grana in ore maneant; illa posteà mandere non sine voluptate. Idem ipsum sacticasse, & gustu suavem deprehendisse, quia levem quandam acrimoniam cum pauxilla acerbitate conjunctam in illis deprehendebat. Idem Clusius in notis in Garciam ait: Putat errorem esse Garcias si Piper ab aliis *Fulful* dicatur, cùm Arabes *Filfil* vocent. Sed, cùm omnes totidem literis scribant, & diversitatem diversi literarum apices tantùm efficiant, in omnium arbitrio est, utro malint modo, pronunciare, *Filfil*, aut *Fulful*. Piperis plantam ita describit Auctor geographiæ Arabicæ: Et in insula, h.e. terra Mali, nascitur arbor Piperis, neque nascitur nisi in ipsa, aut in Candaria, aut in Gerbathan: & nulla invenitur, nisi in istis tribus terris. Est autem planta, cujus stipes aliquantum similis est stipiti Vitis, foliis instar foliorum plantæ Volubilis sive Faseoli, longa; non alta, racemis instar racemorum Vitis, quorum unusquisque occultatur folio suo propter pluviam, quod inflectitur, adveniente pluvia. Piper verò album non inflectitur ab ea, superveniente illa initio aut ante. *Hachi* filius Charti dicit de eo, quod quum est pluvia, inflectuntur folia ejus super racemos istos, & defendunt eos à pluvia, quum recessit pluvia, attolluntur sive removentur folia à racemis, neque revertuntur, nisi tempore pluviæ. Revertente pluvia, revertûtur folia ad ipsos. & hoc est mirum. Hæc ille, quæ nisi fallor, ait Clusius, indigent peritorû hominû examine. Nam mihi suspecta sunt. Sed Arabes multa ejusmodi fabulantur, ut Iudæi.

Piperis genera Acostæ. *Piper domesticum, & sylv.*

ACOSTA Piper aliud domesticum esse tradit, cujus usus sit; aliud sylvestre, quod ob amarorem negligatur. Domestici, inquit is, planta sarmentosa est, scanditque Hederæ modo, arboribus, quas nancisci potest, sese circumvolvendo: nodis per intervalla prædita, ad quos nascuntur folia, Betele foliis similia, parte interiore saturè virentia, exteriore dilutiora, cuspide mucronata, & gustu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora sûc: quæ dilutiora sunt fibrasque æqualiter nascentes habent, feminas cësent (nam utrumque sexum in foliis ejusdem plantæ constituunt) nigriora verò inæqualibus fibris, mares. Ad singula internodia, unde folia dependent, ex ipsa foliorum sede nascuntur uvæ, quarum maximè circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix pusilla est & summa tellure fibras agit. Summa autem similitudo est plantarum quæ nigrum Piper proferunt & album: alibi tamen folia tenuiora & molliora videntur: ejus etiam fructus magis aromaticus, meliorisque saporis quam nigri.

PIPER NIGRUM Acostæ.

Caulis. *Piper femina, & mas.* *Nigrum & album.*

Lugd. not. Error Diosc. & Gal.

Lugd. quæ quatuor exhibet figuras, Galenum notat quòd Dioscoridem secutus eandem plantam piper longum, cãdidum & nigrum proferre falsò crediderit. Figuras autem quatuor sub his titulis exhibet Lugd. Arbor piperifera Theveti: Piper nigrum & album: Piper Matthioli: Item in app. Piper nigrum Acostæ. Galeni sententiam Cam. quoque rejicit. Pingit autem racemos rotundi piperis & folia reperta sæpiùs inter grana, item longum piper, negat tamen in eadem planta crescere piper album & nigrum, sed consimili tantum, ut botros rubros & albos in diversis vitibus; rariores autem statuit esse plantas quæ album, quàm quæ nigrum piper proferant: piper nigrum ait arundinibus sustineri quemadmodum ferè apud Belgas Lupulû. Caulem namque debilem esse, & sine ope alterius surrigi non posse, ramis Iuniperinis similes; grana viridia primùm, dein matura facta atque siccata nigrescere.

Piper albû & nigrum non in eadem planta.

Folia quæ pingit Linschot. non sunt Hederæ similia, sed Lauro: Nos figuras diversas proponimus; Prior quam ponimus nobis absentibus depicta est ex Clusio. (Hæc olim posita simpliciter pro Piperis uva; postremò verò pro piperis albi uva) vera quidem, verùm per Sculptorem malè sculpta: ad latera additum granum caudatum, quod est Piper caudatû sub signo crucis; & Haermia sub signo Stellæ, sed utrumque semen per Sculptorem corruptum. Icon secunda, quam proponimus est ex Clusij exoticis; Tertia, quæ est ex Acosta & figuris æneis, displicet nobis, verùm certò asserere non possumus non vivâ plantâ quæ melior icon: Camerarij folia piperis exhibemus juxta iconê Piperis caudati sub litera A. Matthioli figuram nô exhibemus, quia ei non consuetum vera figuris exprimere, eam facilè possemus asserere falsam & numquam ei ita visam. Theveti effigiem non sine occasione omittimus, quam tamen Ambrosius Pareus assumpsit lib. suæ Chirurgiæ 26. cap. quia falsa est, quod apparet ex seminibus quæ pingit cum pediculis Hederæ modo adhærentibus, cùm uvam representênt: Ex historia & icone præterea Clusij, quam hoc capite ponimus, apparet satis ineptè Thevetum appingere piperi truncum arboreum magnum, licèt scribat esse arbusculam: & cur scribit, Mali Medici foliis similia, & nihilominus in icone sunt planè Hederacea.

De iconib. *Matth. not.* *Thev. not.*

B.pin. Piper 1. rotundum nigrum: Piper nigrum, Matth. Lac. Cast. Garz. Frag. Clus. & Lug. Tab. Piper rotundû nigrû, Cord. hist. Lob. adv. & Cæs. Piper nigrû in Calecut, Lud. Romano. Piper rotundû Hippocratis, Garz. Quid sibi velit Matthiolus cû sua figura, q̃ & Cast. Lugd. Tab. & Ger. habent, nô assequor. de ea figura sic Guilandinus: si frutex ille Piper est, vel etiâ Amomû, ut alij sônant, parû aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum esse possit. Seritur Piperis planta hoc modo: sarmentû ejus seu ramû juxta prægrandê qualêcunq; arborem (magna certè ex parte juxta Fausel, ut Palmâ plantatâ vidit Garcias) aut palû defoditur, atq; bubulû stercus, & cineres cû aqua inspergûtur: infra annû deinde fructifera est, quòque vetustior est planta, eò feracior, quippe quæ ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigiû sese circûvolvendo scandere soleat. In Couchin verò ubi plurimû nigrû nascitur, quinq; aureis emi solebat centenę libræ: sed post quadrienniû aut quinquenniû, q̃ in alias etiâ regiones importari cœperit, quindecim aut viginti aureis emendæ erât. Piperis autê nigri pretium in centenas libras est duorum Lusitanicorum cum semisse, natali loco: at in Bangala duodecim Lusitanicis emuntur totidem libræ.

Eius serendi ratio. *Pretium.*

Piper nigrum rotundum in Insula Sumatra provenit & prçaltas Cânas scâdit. Maxima Piperis quâtitas provenit in Malavar, tota ea maritima regione quæ à Promôtorio Comorim ad Cananor usq; pertingit. Nascitur etiâ in Malacæ maritimis, sed bonitate superiori cedens & magna ex parte inane. Provenit similiter & in Insulis Iavæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliisque locis. Sed id totû in Chinarum regionem deportatur, & loco natali consumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Possi-

Locus. *Piperis non vales.*

sima etiam ejus pars quod in Malavar gignitur, in usum incolarum cedit, tametsi regio admodum ampla non sit: nonnihil etiam à maritimis ejus regionis populis absumitur: Pars defertur in Balagate bubulis coriis: & magna copia (tametsi regio mandato sit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id suffurantibus ipsis incolis. Eæ sunt regiones quæ Piper gignunt, quamquam & invenitur supra Cananor, quà Septentrionem spectat: sed adeò exiguâ quantitate, ut ipsis incolis non sufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet hæc planta locis desertis & mediterraneis. Quàm verò procul à Caucaso monte dissitæ sint hę regiones, ex topographicis chartis satis patet.

Vires. Colica. Piperis nigri foliis utuntur incolæ adversus dolores colicos aliósque frigidos corporis affectus. Condiuntur aceto aut sale virentes adhuc & immaturi piperis nigri racemi & usui asservantur. *Temperamentum.* Arabes & Persæ medici piper calidum tertio ordine constituunt. Sed Empirici cujusmodi sunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum piper faciunt, ut & pleraque alia aromata quæ excalfaciunt. Ejusmodi autem erroris causa fortè hæc fuerit. Quod ut ait *Fracast.* lib. 1. de Contag. dum mistio perstat, dum igneæ partes separatæ sunt & dispersæ, sepultæque in aliis, alteratio nulla introrsum fit, quare & Piper & Euphorbium, & reliqua tractata manibus frigida sentiuntur. At ubi casu aliquo mistio illa solvitur & mutatur, & partes quæ ejusdem rationis sunt, in unum coëunt, & majorem quantitatem & potentiam ad agendum acquirunt, tum actu fiunt, & agunt jam, unde & Calx, & Piper, & Euphorbium jam calida percipiuntur, quùm prius potentia solùm calida essent, actu verò aliter se habentia propter eandem causam, nec seminaria intrinsecus sese alterant, quanquam è diversis constent, utpote mista, quod autem in tam pauca quantitate vis multa inesse possit, declarant & Euphorbij, & Piperis, & similium particulæ minimæ & effugientes visum, quibus tanta vis à natura tributa est, adeò refert ignem in materia densa contineri, quanquam parva sit. Item: Quis putaret è Pipere, Iride, & Ptarmica sternutamentum conciliari? exhalant nimirum ex omnibus his ac circumquaque feruntur insensibilia corpora, quorũ diversæ actiones sunt & facultates.

PIPER ARBOTIVVM, BRASMA.

Reperitur etiamnum Piper quoddam in genere nigri, nutrimento defectum, cassum seu inane ac leve, quod Brasma [βράσμα] Diosc. vocat. Hoc *Piper immaturum.* non dubitamus nos asserere esse Piper immaturum. Lugduni sæpiùs vidimus, racemorum instar, quale habemus adhuc, de quo egimus in descriptione Piperis nigri, id manifestè demonstrat longum Piper à nigro multùm differre.

Brachmasi. Piper abortivum. Semina, inquit Plinius, cassa & inania vocant Brachmasin Indorum linguâ, sic significante abortum. Cæs. Brassina. Cord. hist. Piper abortivum, sive Brosma sive Brasma, Negociatoribus Gerbelor nominatum. Sed nec Brasma vocabulum quod apud Dioscoridem legitur, nec Brechmasin, quod apud Plinium, unquam his in regionibus audivit, aut auditum putat Garcias, cui Piper quod linguâ Malavaricâ à Canara nomen sumpsit.

Syn. C. B. B. pin. Piper rotinane: Piper Canarinum, Frag. Lugd. Linscot. 4. part. Ind. or. c. 18. Hoc cæruleum est, intus cavum, in cujus spatio granula quædam continentur, quod pauperculæ plebis usibus cedit, quare Canarynum, i. rusticanum vocari solet: & propter vilitatem ad exteros non effertur.

Usus. Pituita. Est hoc inane illoque utuntur ad pituitam à capite evacuandam, dentiúmque dolores mitigandos: *Dentes. Colica.* nonnulli & in cholerico, quem vocant [illegible], miris laudibus celebrant.

PIPER ALBVM.

Piper album magnitudine videtur nigro cedere, *Descr.* utrinque umbilicello tantillum prominulo, exiguo minimè rugoso, albido sive cinericeo: substantia ejus interior bicolor est queadmodũ piperis nigri, & cava in meditullio (præter albã pellitulam quam habet) apparet; cortex, quo grana integuntur, nigricans facilè detrahitur, quod non fieret si esset immaturum, ut Galenus & nonnulli volunt; sapore *Immaturũ non est.* adeò est fervido præditum, ut jam supra triginta annos in capsulis meis reservatum fauces igneo ardore urat, quanto magis recens, quo argumento convincuntur ij, qui piper album nigro immaturius contendunt, nec aliâ ratione differre ex vestigiis reliquiarum corticum apparet delibratum.

Synon. Piper omphacodes. Cæterùm piperis albi meminisse constat Diosc. nominantem πέπερι λευκὸν, πέπερι ὀμφακῶδες, quod commodum maximè dicit ad ocularia medicamenta & ad antidotos theriacalésque compositiones. Hoc Galenus lib. 1. de antid. ex Androm. seniore, per ἀγλαΐαν significat, quam Cornarius, uti dictum ante, *Aglaia, Flamma candens.* cãdentem Flãmam, à flãmeo fervore nuncupat, & πυρώδες λευκὸν, quasi igneum candidum Philo dicit.

Et licèt Sylvius piper album ex longo fieri testatus sit: attamen piper candidum in propria planta provenit differente à nigro, ut Vitis albam ferens uvam, ab ea quæ nigram fert: Candidum quidem nigro calidius & odoratius est, vel Lobelio teste. Et hinc Cordo assentiri non possum, qui l. 4. hist. piper album ignavius nigro existimat, Dioscoridem secutus, licèt eum in eo interim reprehendat, quòd candidum etiam ipso longo ignavius putarit. Sed errat & Matthiolus, qui in hist. germ. piper rotundum album ante maturitatem colligi, ideóque nec tam acre & gratum esse dicit, quàm nigrum.

Locus. Candidi autem plantæ rariores sunt, nec nisi certis Malavar & Malacæ locis raræ nascuntur, auctore Garcia. Vidit Clusius Vlyssipone candidum piper, & inde secum attulit grano non rugoso, sed pleno, acriore & odoratiore quàm nigrum, Vlyssipone tamen neglectum. Ex Indiis verò copiosum saltèm quod medicamentis sufficeret, haberi posset, si Lusitani pharmacopolæ paulò diligentiores essent. Invenitur interdum Antuerpiæ apud Myropolas nigro permistum: sic & racemos nonnunquam cum Zingiberis radicibus muriâ conditis, ibidem reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos, ut sunt uvarum racemi.

Synon. Matth. Lac. Garc. Frag. Clus. ad Garc. Cast. Lugd. Linsc. 4. par. Ind. or. c. 18. Tab. Turn. & Lob. obs. Piper album. Piper rotundum album, Cord. hist. Piperis alterum genus candidum crassiori grano, Cæs. Piper 2. rotundum album, B. pin. cui & piperis alterum genus, quod in Taprobana *Molaga* vocant, *C. Bauh.* Lud. Romano. Sabanh pute, seu piper album, reliquis paulo exilius, in Sunda, part. 4. Ind. or. c. 3. Nos cum Cæsalpino piper in Taprobana, Molaga vocatum, à pipere hoc candido sejungimus.

Vires & Usus. Candidum piper solet magnatum mensis inferri: eo enim utuntur quemadmodum nos sale: venenis resistere & ocularibus medicamentis prodesse ferunt, quod & Diosc. annotavit, atque utinam totam hujus plantæ historiam tam verè descripsisset. Oratos autem omnes Medicos volo, ut piperis candidi *Admonitio.* loco (quod calidius est & odoratius) nigrum non præscribant, nisi candidi sit penuria. Similiter ne longum piper candidi aut nigri loco substituant.

PIPER INSVLÆ TAPROBANÆ candidius Molaga.

Piper procerius. Molaga.

LVd. Vartom. lib. 6. Indicatum rerum de pipere insulæ Taprobanæ ita tradit. In insula Sumatre urbe Pyder, procerioris piperis uberior est proventus, miraque copia: lingua patria piper Molaga dicitur, i. e. longè procerius illo quod huc advehitur, multoque candidius, verùm inane ac mordax plurimùm, sed ponderosum minùs: venit enim illi piper non pondere, sed mensura, ut apud nos Triticum exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo vicenæ naves onustæ evehantur, hæ Cataium proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor verò, quæ piper hujusmodi gignit procerius, crassioris est caudicis, amplioraque folia, eadémque carnosiora habet arboribus urbis Calecut. Cæs. Piperis alterū genus in Taprobana copiosum, & patrio nomine Molaga vocatum, quod maximè apud Tartaros dispensatur.

Arbor descript.

PIPER CAVDATVM.

Piper caudatum unde dictum, & quale.

PIper caudatum nomen partim à sapore, partim à forma invenit: grana sunt pipere & albo & nigro plerumque minora, quędam ęqualia, ex rotundo sublonga, & pediculum versus turbinata, &c, ut vulgare nomē præfert, caudata, coloris nigricantis vel fusci, inter piper album & nigrum medij, cortice crassiusculo, extenso, interdum nonnihil vel rugoso, vel crispo, medullam comprehendente, piperis vulgaris modo bicolorem, duriusculam, in cuius tamen medio non conspicitur vacuus ille scrobiculus: sapor idem nihilominus cum pipere vulgato, iam etiam supra annum trigesimum.

Piper.

Cubeba v. Monach.

An Monachis in Mes. dist. 1. prima Cubeba Pandectarij, sylvestris fortè, cujus grana traduntur minora & sicut piper acuta.

Pimenta del Rabo. *Piper Cubebis simile,*

Olim Antuerpiam invectum piperis genus, quod Lusitani *Pimenta del Rabo* (de quo dubitat Scalig. exerc. 148. ne sit Cubeba, quamvis nihil afferat.) caudatum piper appellabant: Cubebis ferè simile erat [*ita describente Clusio*] pediculo subnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans, eadem acrimonia quâ piper præditum, aromaticum, racematim (ut ab iis qui racemos habuerunt, didicit) cohærens. Amomum nonnulli periti perperam existimarunt. Cæterùm similes uvas septennio post ex Guinea recens allatas, accipiebat ab honestissimis iisdémque humanissimis viris, VVilhelmo Parduyn & Petro Gareto, Piperis ex Guinea appellatione. Erant autem illarum quædam breves & unciales tantùm, nonnullæ verò tres uncias ferè longæ, tenui stilo inhærentes, longiusculo petiolo grana rotunda, vel minora, vel crassiuscula continentes, vicena, tricena, interdum plura, legitimo quidem pipere minora, non minùs tamen fervidi saporis, duráve & solida, ejusdem etiam penè coloris. An porrò ipsa planta perinde arbores & perticas scandat, ut ejus quod ex Orientali India adfertur, hactenus intelligere non licuit.

Amomum non est. *Piper Guineæ.*

Icon.

Quùm caudati piperis figuram curavimus parandam non visa erat racemosa Clusij: ea autem cum à sculptore minùs feliciter sit effigiata (ceu in prima icone piperis nigri sub signo crucis videre licet) Clusij etiam figuram proponimus.

Amomum. *Piper Æthiopicum. Piper sylv. Ang. not.*

Anguillara, cui dicitur Amomum & Piperis species, à Portugalensibus *Pimenta del rabo* dictum, pro Pipere Æthiopico vendi solitum, ait in Syria vocari Piper sylvestre; plantam describi folio Vitis, quæ ipsi quondam visa sit Venetiis & Patavij. Lectores perpendant an Anguill. non existimarit esse Ribes nigrum quibusdam dictum, fruticem ferentem hoc Piperis genus, licèt baccæ succulentæ nullo modo respondeant. Lob. adv. Piper caudatum *Pimenta del Rabo* Lusitanis (Clus. ad Garz. Frag. Lugd.) dicta, Amomo apta planta, Peper met steerten vocata Belgis i.e. caudatum piper cujus folia prodidit esse foliis Vitis Anguillara. Eid. Lob. de Balsamo: Piper caudatum, Amomum creditum.

Amomum.

Apollo taxatur.

Apollo, ex Anguillara hæc pro suis venditat: sunt, ait, qui piper sylvestre Syrium, *Pimentum del Rabo* Lusitanis vocatum (cujus plantæ tum Venetus, tum Patavij in hortis quibusdam visuntur) Amomum existiment, suffrutex enim est vitigineis foliis, racemosis floribus, candentibúsque, in acerrima semina Aphacæ magnitudine terminantibus: omni ex parte gravi, acrique odore præditus.

Lugd. Piper caudatum Clusio. Imp. hist. nat. *Pepe di Rabo*, Piperis racemosi genus, quod adferunt Lusitani, quidámque Amomum antiquorum existimant, novum Piperis genus. B. pin. Piper 11. racemosum caudatum ex Guinea: Amomum Anguillaræ: *Pimento del Rabo*, Linscot. part. 4. Ind. orient. fig. 15.

PIPER LONGVM.

Descr. *Color.* *Grana.* *Iuli.*

PIper longum nucamenta betulacea æmulatur, unciam aut sescunciam longum, teres, aliquando planum, coloris fusci vel cinerei, reticulato verruculatur plexu, in superficie asperum, cujus pro numero grana pelliculis seorsim privatis inclusa, Sinapi granis paria, foris nigricantia, intùs subalbida, gustu non cedente nigro vel albo, quanquam non statim apparente: pendent autem hi juli ex pediculo gracili unciali, alteri fini inserto.

Synon.

Diosc. πέπερι μακρὸν dicitur, quod tandem in perfectum piper evadere credit.

Piperis longi genera diversa.

Theophr. qui innuit longum piper diversi generis esse, vocat piper prælongum nigrum,

Fructus Piperis germinantis.

semine papaveris. Galen. Fructus piperis jam germinatis esse piper longum contendit, quod si fraudulenter præparatum sit, si aquâ maceretur, solvatur; si verò nativum sit, indissolutum permaneat. Magnitudine verò Piper hoc aliud superare ait corticemq; subtiliorem & minùs rugosum habere.

PIPER LONGUM MONARDIS.

Qui proprias lustrarunt regiones ubi piper longum (quod reliquis duobus est acrius) virescit, testantur apud Matth. aliam arborem à pipere nigro & albo esse, licèt Galenus & Diosc. eandẽ plantam tam rotũdum, quàm longum piper edere crediderint.

Gal. & Dio. reprehenduntur.

PIPER LONGUM CLUSII.

Planta, inquit Garcias, quæ longum piper profert, longè alia est, etenim non plus habet similitudinis cum nigro & albo, quàm faba cum ovo. Nos piper longum, quod à viris doctis recipitur, non provenire in eadem planta, in qua album & nigrum, certò credidimus non lecto Garziâ: erat enim nobis piper longum & rotundum, cum pediculis qui demonstrabãt diversam esse plantam: per illos enim apparebat, longum in rotundum non posse diffundi; semina etiam jam perfecta & matura medullâ suâ differebant. Vt D. Presburger annotarat, Gulandinus piper Indum, Capsicum Actuarij, & piper longum Diosc. idem esse tradit. Cord. in Diosc. facit piper longum nigro & candido omninò dissimile. Idem verò hist. (ubi describit) censet esse cum Diosc. Galeno & Plinio rudimentum piperis albi & nigri. Sed si piper est immaturum cur granula medullâ albâ plena; cur in uvis piperis granum ejus integrum apparet, ac etiam illa, quæ minora sunt, inania & ideò Brasma. Lob. obs. piper longum, μακρὸν πέπερι, Macropiper. Eid. adv. ang. Lang pepper; ger. Langenpfeffer; Belg. Lange peper; Hisp. *Pimenta*: Item piper longum à pipere nigro diversa planta, folio Mori. Tab. piper longum minus.

Piper Indum.

[illegible] refut.

Macropiper.

Folio Mori.

Et licèt Cæsalpinus, cui piper tertium longum dicitur, arborem à recentioribus describi neget, ac Solinum & Plinium eam Iunipero tantùm similem tradidisse scribat, non defuerunt tamen, qui eam delinearint.

Arbor Iunipero similis.

Piperis longi apud Aromatarios multi culei pleni conspiciuntur: sed & Batavi nauclери magnam ejus quantitatem cum aliis aromatibus anno 1597. ex Iava advexerunt, & singulis annis adhuc advehunt, quod cùm differat ab eo cujus Nicolaus Monardes meminit libro de simpl. med. ex Novo orbe delatis, ejus iconem ad vivum expressam ex lib. 1. exot. petitam post piperis nigri iconem, hîc adjiciendam (inquit Clus. apud Garc. arom. l. 1. c. 22.) putavi. Botrorum maxima pars duarum unciarum longitudinem rarò excedit, tametsi inter recens allatos repererim ad trium unciarum longitudinem productos, nullum verò minimi digiti crassitudinem æquantem, sed graciliorem, & æqualis penè ubique crassitudinis, plurimis granis Milij repurgati granorum instar, obliquè secundùm longitudinem dispositis constantem, cineracei quodammodo externâ parte coloris, internâ albi, fervidi saporis. Plantam igitur (pergit Clus. exot. l. 1. c. 20.) quæ longum piper profert, ab ea in qua nigrum nascitur, longè dissimilem esse scribit Garcias, sed (quod ejus viri pace dictum volo) plurimùm fallitur, meâ quidem sententiâ. Nam plantæ longum piper ferentis ramulum pedalem ternis foliis & binis fructibus præditum anno à nato Christo 1601. Amstelredami dono accipiebam ab eruditiss. viro Doctore Lamberto Hortensio, qui eodem anno ex Iava redierat, ibidem ab ipso decerptum: acceperunt & nonnulli ab aliis illo etiam majores, sed omnium folia à piperis nigri foliis non multùm differre mihi videbantur, nisi quòd paulò teneriora dilutioréque viriditate prædita essent, meâ opinione, cum etiam breviore pediculo subnixa, atque etiam pluribus nervis insignita; nam à medio illo nervo folium à pediculo per longitudinem secante, non modò quaterni alij nervi exoriebantur, sed utrinque quini & seni, interdum etiam & plures, pro foliorum videlicet amplitudine, illi tamen minùs eminentes quàm in nigri foliis, & inæquali ortu nati, multis etiam obliquis venulis per folium transversim evagantibus; & licèt resiccata essent ea folia, ac per multos menses inter chartas adservata, non levi tamen acrimoniâ erant adhuc prædita. Fructus qui juli quodammodo formam æmulabantur, oriri etiam conspiciebantur ad singula internodia, non in folij alâ: sed quemadmodum in pipere nigro, ex ipsius folij opposita parte, in altero videlicet ramuli latere, atque etiam alternis perinde ac in pipere nigro: erant verò illi fructus modò longiores, modò breviores, quasi ex multis granulis eleganti serie secundùm pediculi longitudinem congestis constantes, virides tamen, quia ante maturitatem lecti, in quibusdam autem ramulis adeò tenellum fructum conspiciebam, ut jam primùm natus videretur, quùm ramuli abrumperentur. Horum etiam ramulorum internodia sive articuli breviore spatio ab invicem videbantur dissiti, quàm in nigro. Nulla autem istius piperis sarmenta vidi, sed, ut dixi, ramulos duntaxat ab ipsa planta abruptos, quorum magis integrum in tabella adposita à perito pictore exprimi curabam.

Descr. Botrorũ Clusio.

Descr. plantæ.

Error Garciæ.

Acrimonia.

Bry. frat. Icon. Ind. Orient. de pipere longo hæc habent. Chiabe est piper longum, crescit in Iava, à præstantioribus & opulentioribus incolis præfertur, quippe quòd rotundo Pipere salubrius putent.

Chiabe.

C.B. pin. Piper 3. longum orientale: Piper longum, Matth. Lac. Cord. hist. Lob. Garz. Frag. Clus. ad Garz. & exot. l. 1. c. 20. Linscotto & Iavensibus Pepileni. Piper longum orientale, Cast. Macropiper minus, Tab. Hujus arboris facies longè alia extitit Linscoto, non autem Clusio.

Synon.

Garciæ, qui longum piper *Pimpilim* vocari ait, in Bengala nascitur, quæ regio quinquaginta leucarum spatio à Malavar distat, ubi candidum & nigrum gignuntur. prætium longi piperis in Bengala est unius aurei cum semisse in singulas centenas libras. Aloys. Cad. Piper longum in Same invenit.

Locus.

Piper

Vires & usus. Piper longum intensâ mordacitate præditum est & subamarum, quoniam immaturum: antidotis item & theriacis medicaminibus accommodatum, Diosc. Nonnulli statim ab initio curationis uvulæ relaxatæ ob inflammatione pulvere piperis lõgi auxiliari conantur, quod quidem periculo non vacat.

PIPER EX FLORIDA.

Descr. STyli sunt palmaris longitudinis, plus minùs, haud ita Myosuri spicæ absimiles, crassitudine pari, fusci, veluti pulvere crispati, nudi tamen & politi circa imum, obsequiosi, sapore acriusculo, ad piper accedente. In Musæi mei thesauro habeo à quadraginta ferè annis titulo, *Peiure de floride.*

An Piper longum Monardi. Considerandum an hoc piper sit idẽ cum pipere longo Monardis quod sic describit:

Toto Cõtinentis tractu (in quo Nõta, Carthago) & etiam in Novo regno, magnus est usus piperis cujusdam oblongi, quod majori acrimoniâ præditum est Orientali, magisque aromaticum, & jucundiorem odorem spirat, quàm Axi, seu Capsicum, quinetiam præfertur pipe- *Capsici odore.* ri nigro, cùm saporis, tum suavitatis causâ. Altæ cujusdam plantæ fructus est, oblongus, crassitudine quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum conjuncto & continuo ordine dispositis, seminis plantaginis modo; quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

An plantæ peregrinæ Clusij. AN est porrò illa plantula peregrina, de qua Clus. exot. l. 4. c. 11. ita scribit: Habet hæc plantula cauliculum uncialis longitudinis aut ampliorem, valdè gracilem, sustinẽtem ut plurimùm binas, oblongas, graciles, quincuncialésque veluti spicas, longo pediculo subnixas, adeò obliquè quaquaversum striatas & rugosas, ut exilium lumbricorum siccatorum, aut teretium limularum formam quodammodo referant, coloris fusci & fuliginosi, subacris & calidi saporis, odore autem Melilotum penè referentes. Quoniam autem Iacobus Garetus, qui plantulam Clusio mittebat, nullum nomen adscripsit, nec unde habeat ipsi significavit, ideò ad cujus plantæ genus hæc referri possit, ignorat, quod nemo inficias ibit, cùm difficilè sit, de plantis nunquam antea conspectis, eisque mutilis & corruptis, certi quidpiam statuere.

PLANTULA PEREGRINA Clusij.

Synon. Monard. Ital. vocat suam plantam *Pepe longo di Carthagenia*: Item ex versione Clusij, Piper quoddam oblongum. Ejus autem icónem antè posuimus cum figura piperis longi, quæ sanè non ita respondere videtur, ut descriptio. Lob. obs. & ic. Piper longum Monardis. Cæs. Indiæ Occidentalis quoddam genus piperis, quo indigenæ loco piperis utuntur. Lugd. ex Monard. Piper longum. Tab. Macropiper majus. Hic cum Lob. & Lugd. proponit figuram Monardis. B. pin. Piper 4. longum occidentale (sic & Cast.) dimidij pedis longitudine: Piperis longi genus ex Carthagine, Frag. Piper longum incolis *Chiabe* dictum, Linscot. 4. part. Ind. or. fig. 10. Ego hoc ad præcedens piper longum refero. Cæterum B. pin. plantulam peregrinam Clusij, ad piper longum Fellel Alpini pertinere scribit.

PIPER ÆTHIOPICVM siliquosum.

Descr. SIliquæ plures ex uno tuberculo pendent unciarum duarum, trium, quatuórve longitudine, rotundæ, pennæ anserinæ crassitudine, nigricantes, incurvę aliquantum, thorulis pro contẽtorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractúque cõtumacibus contextę; interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea: semina distinctis comprehenduntur loculis (carnoso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter è siliqua avellenda, magnitudine minimi Phaseoli, foris nigra & nitida, medullâ duriusculâ rufescente, textura cancellata (præsertim juxta pelliculam, quâ integitur) favos apum imitata. Sapor tam *Sapor.* siliquæ, quàm seminum ad Piperis nigri saporem accedit.

Cubeba. An Lon. Cubeben? Certum siquidem est figuram apud eum non esse Cubebarum vulgarium, dubitamus igitur an piperis Æthiopici, licèt non placeat *Piper Æthiopicum.* icon, nec etiam nostra, quæ per ineptum sculptorem corrupta. Lob. adv. & ic. Piper Æthiopicum [*ita etiam Tab.*] Matthioli; Amomum officin. non- *Amomum.* nullarum & Longa vita.

Habzelin (inquit Guill.) granum nominatur Serapioni Piper Æthiopicum. Verùm Piper Æthiopicum revera est aliud, in Barbaria dicitur *Cronys*; formâ spectatur Phaseoli. Memini Venetiis Agyrtam siliquas pro Balsami fructu venditasse quæ res & *Impostura.* doctis, ut audio, imposuit.

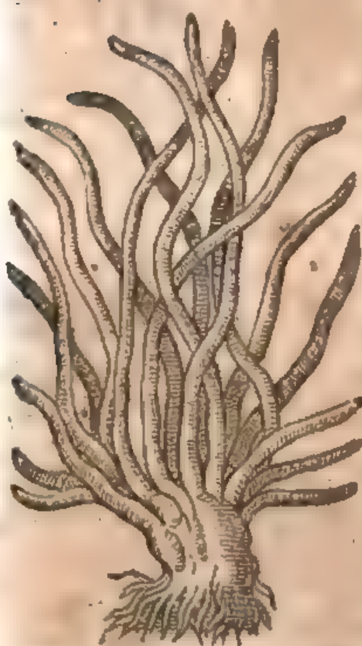
Siliquas nigras quas pro Carpesio Paul. Hessus ad Matth. misit, cur probet legitimum esse Carpesium, nihil penitùs argumenti sibi sese offert. Etenim quum Galenus Carpesium, præter id quòd her- *Carpesium non est.* ba sit figurâ & facultate Phu similis, festucis vel stipulis tantùm constare asserat, non siliquis, neque granis, non videt, quo pacto ejus acquiescat sententiæ, præsertim quum jampridem compertum habeat, hasce siliquas nil aliud esse,

Piper Nigrorum, Serap. quàm Piper nigrorum ita Serapioni vocatum, qui ejus historiam posteritatis memoriæ commendavit his verbis: Æthiopicum Piper Barbari nominant *Croni*, & est in forma sua Phaseolis non absimile, semina tamen minora habet, & cortices, siliquásve breviores, colore nigro & gustu ferè acri; veluti piper, atque è Nigrorum plaga advehitur, dentium doloribus non inutile. *Vires.* Quæ quidem notæ adeò conspicuæ sunt in hisce siliquis, & granis intus conclusis, ut nullus relinquatur dubitationis locus. Adde quod mansum (ut experimento constat) dentium dolores perinde ac Pyrethrum in masticatoriis mulceat. *Dolor dentium.* Et non ex Syria vel Pamphylia (ubi Carpesij plurimum provenire testatur Galenus) sed ex Æthiopia adferatur.

An Piper Cardano Diepæ visum? An hoc intelligit Cardanus, cùm dicit. Vidimus Diepæ piperis genus quoddam ex India allatum, muccosum & pingue valdè, in vaginulis contentum quæ nigræ erant, cùm ipsum piper colore esset ferrugineo & majus nostro quod ex Oriente defertur. Itaque cùm plurimum habeat humidi concocti, gratius est ventriculo jecorique: & maximè, quòd saporis sit mitioris & longo piperi simili. Est nobis piper Æthiopicum siliquosum, pulcherrimum à Paludano missum sapore acri, vegeto.

Syn. C.B. B.pin. Piper 6. oblongum nigrum. An Piper longum, Diosc. Habzeli & Piper nigrorum, Serap. Piper æthiopicum, Matth. Lob. Cast. Lugd. Tab. Crone & Granum Anescen Avicennæ, Ang. Carpesium, Cord. hist. Piperis aliud genus æthiopicum, Frag.

PIPER LONGVM FELFEL
Tavil, Alpini.

Descr. EST quædam herba in viridariis quibusdam custodita, junci foliis, sed crassioribus, è quibus sectis succus quidam flavus manat, valdè acris ac exurés, *Folia juncea.* totáque planta est calida in quarto gradu, magis quàm piper exurens. *Temperamentum.* Eâ utuntur emplastri modo apposita, ad coxendicis dolorem, nec non ad frigidos articulorum dolores; *Morbi frigidi.* corrigũt verò nimium ejus calorem oleo rosaceo, vel myrthino.

Synon. B.pin. Piper 5. longum angustissimum ex Florida: Piper longum, Felfel, Alpino. Plantula peregrina, Clus. ex l.4.c.11. De Pipere ex Florida, ceu & plantula peregrina Clusij, nos ante diximus.

FRVCTVS SQVAMMOSVS
cum granis piperis nigri; An Brasma Diosc.

Descr. E VValachria delatus fructus, quem VVillelmus Parduynus, Clus. exot. l.2. c.22. communicabat; exilis erat, semunciam magnitudine non superans, *Nuci Fausel similis.* exiguæ & immaturæ Nuci Fausel non valdè dissimilis, exalbidi coloris, calice præditus quatuor squamis constante, continens aliquot grana fusca, rotunda, instar Piperis nigri, sed valdè rugosa, quia forsitan immatura, intus alba, acris saporis; An Brasma Dioscoridis?

Synon. C.B. An B.pin. Piper 9. abortivum: βράσμα Diosc. piperis scil. nigri genus cassum seu inane, & leve, ob nutrimenti defectum. Bresma, sive Brasma, Cord. hist.

LOBVS ÆTHIOPICO PIPERI
similis, acris.

Descr. LObus (inquit Clus. ex.l.3.c.16.) non valdè dissimilis Æthiopici Piperis lobis: nam & illorum instar articulis distinctus, & grana in singulis continebat nigra, crassiuscula, rugosa, acris saporis: alioqui lobus crassior erat piperis Æthiopici lobis, cortice denso constans, foris rugoso, coloris ex ruso nigricantis, supernâ & infernâ parte duplici nervo à pediculo ad extremum lobum excurrente: pluribus aliquot articulis præditum fuisse verisimile; nam post quartum articulum præcisus fuerat. Hujus figura comprehenditur in sequenti tabella, *Icon.* 1.loco. B.pin. Piper 8.

CROPIOT RVGOSVS FRVCTVS
acerrimus semine simili piperi Æthiopico.

Cropiot. EXoticus fructus Cropiot, quem (autore Clus. exot. l.2.cap.21.) orn. vir VValichius Syvertz anno 1599. de nautis ex America redeuntibus redemerat, *Descr.* parvus & rugosus erat fructus, nõ valdè dissimilis singularibus ejus fructûs articulis, quem piper Æthiopicum appellant, & Avicennæ esse putatur, magnâ acrimoniâ præditus; nigrumq; semen continens, ut piper Æthiopicum. Solere autem incolas cũ fructum admiscere Tabaci foliis, adscriptum erat; quum illius fumum haurire vellent, ad capitis dolorem leniendum. *Usus.* Erant autem aliquot ejus fructus funiculo trajecti, ut in icone videre est: quod incolas fecisse arbitratur ad eos commodiùs reficcandum, vel ut in promptu haberent, quando illis utendum. Hujus icon 2.loco exprimitur.

BODAGLAM FRVCTVS EXOTI-
cus, Paludano.

Descr. PIperis ferè magnitudine fructum exoticum nobis misit Paludanus, cinereum, imâ parte angulosum nullo pediculo donatum, supernâ amplo hiatu cavernosum, intergerrinorum quorundam parietum beneficio in tres cellulas distinctum, apertum, cæteroqui per ambitum

tum ita æqualem, ut cultello dissectum, & mediam quandam fructûs portionem dicas. Cellulas porrò semini quiddam continuisse suspicio est, quæ fortè exciderant, aut ad maturitatem non pervenerant. Totius alioqui structuram non malè fortè quis Mespilo compararit, nisi quòd totus hic cavernosus, & semini (si quod fuit) nil nisi vasculum corticosum esse videatur, qui dentibus facilè atteritur, sapore est acriusculo & ferè evanido. Est & gemellus, & compressiones quæ circa angulos imâ parte apparent, plures cohæsisse immediatè & sine pediculo manifestè arguunt.

Forma Mespili. *Sapor.*

MVNGO.

Est semen, inquit Garcias, viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine. Nasci ferunt in Palæstina. Ejus meminit Avicenna l.2.c. 481. vocatque *Messe* [*Meisi e habent nostra exemplaria & additum margini Mes, Mex Clus.*] Bellunensis ejus interpres *Mens* (Mex autem dici debere ab eruditis Medicis Arabibus edoctus sum.) Huic lectioni accedit ipsum ipsius Avicennæ testimonium qui l.1. Fen.3. doct.2. c.7. prohibet aviculas Mex edere ita ut, periculum sit, ne crudum adhuc Mex cum earum chilo ad hepar rapiatur: pabulum esse equorum; interdum tamen etiam ab hominibus edi: Guzarate & Decan incolas in febribus hoc modo uti. Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos hujus fructûs decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo & instar Orizæ coctum febricitanti exhibetur: panis verò triticeus non nisi post multos dies administratur: non quod frumento careant hæ provinciæ: nam etsi non stercorentur & colantur agri, quemadmodum apud nos, sed superficie tenus duntaxat arentur, nativâ suâ pinguedine & ubertate etiam interdum sine pluviâ frumentum Novembri mense sibi commissum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibent. Mungo frigidus est, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

Avicenna lectio varia. *Editur ab aviculis.* *Pabulum equorum.* *Febres.* *Decoctum.* *Temperamentum.*

B.pin. capite de Cubebis quarto loco dicitur Fructus niger Coriandro similis.

HAERMIA SERAPIONIS, sive Piperella.

Haërmiæ nomine datum granum, piperi est suppar, Coriandro paulò majus, aliquando æquale, rotundum, colore fusco vel citrino, pediculus tenuis qualis piperi caudato, ab ejus vestigio ad adversum mucronem brevissimum, producuntur pulcherrimæ striæ crebræ, atque huic quidem cortici separabili substantia subest compressa, solidiuscula, punctis rubentibus guttata, in qua est sinus exculptus, ad medium usque penetrans: sapor apparet adhuc aromaticus, ad Garyophyllorum saporem accedens, etiam in iis granis, quæ totos jam triginta annos & plures asservo, Lugduni per D. Val. Dourez data: Clusius ait granum contineri nigricans calidi gustûs. Icon est cum Pipere nigro ubi stellâ notatur: ineptus sculptor malè eam imitatus est.

Descr. *Sapor.* *Icon.*

Haërmia, vel Piperella Serapionis est in figura sua sicut figura piperis minoris, nisi quia est in colore suo quasi citrina. Est autem granum parvum, minùs pipere odoriferum, cujus odor est sicut odor ligni Aloes. Lugd. Mungo similis fructus. Cæterùm non placet nostra Haermia pro Mungo: quia hoc semen Valerandi non mihi videtur aptum febricitantibus, & equorum pabulo, quod prædicatur de Mungo. D.B. Paludanus 1598. misit nobis pro Amomo.

Haermia, vel Piperella Serapionis. *Lugd. not.* *Amomum.*

Missus est Valerando Dourez ex Ormuz (inquit Clus. exot.) fructus piperis magnitudine, rotundus, striatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, ut primùm intuentibus Coriandrum videatur, majus tamen & nigrum, membrana superior granum continet nigricans calidi gustûs. Non ineptè quadrare videtur Negundo: sed neque etiam huic Mungo: cui exactissimè conveniret, nisi calidus esset, Mungo verò frigidus, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

Coriandro. *Negundo. Mungo.*

B.pin. Piper 7. sive Piperi similis fructus striatus: Haermia Serap. Fructus cap. de Mungo additus, fortè Negundo, Clus. ad Garz. Caryophyllus Plinianus sive Negundo, Imper. Negundo, Garz. Acost. Fragoso. Nos de Negundo & Mungo sub suis titulis.

Syn. C.B.

In Haermia duas esse virtutes contrarias scriptum reliquit Serapio. nam testatur eam & caliditate & frigiditate participare: interim nec humiditate carere, in doloribus frigidis gutturis & ventris siccitate utilem esse: nonnihil eam abstergere.

Vires & Tempera.

NEGVNDO ARBOR MAS ET fœmina.

Provenit in Balaguate & Malavar arbuscula quâdam Persicæ magnitudine, frequentibus ramis, qui recisi frequentiores lætioresque enascuntur, foliis Sambuci, simili modo per ambitum serratis & aliquântulum hispidis: flos ex cinereo candidus, fructus niger, piperis magnitudine, aut paulò major. Malavar incolæ eum suis eduliis Caril nuncupatis inspergũt. Hæc Garcias.

Locus. Descr. Garcia. *Sambuci folio.* *Fructus.*

De Negũdo hæc tradit Acosta; Duæ arbores multis Indiæ locis, præsertim verò provincia Malabar inveniuntur. Earum prior mas censetur Amygdale magnitudine, foliis supernè virentibus, internè lanuginosis & hirsutis, foliorũ Salviæ modo, in ambitu serratis, quæ procul aspicientibus Sambuci foliis simillima videntur. Altera Negundo fœmina nuncupata. Eadem magnitudine quâ prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioráque, neque in ambitu serrata, foliis Populi albæ perquam similia: utriusque folia Salviam odore & sapore referunt.

Acosta Negundo duplex. *Salviæ folio.* *Fœmina foliis populi.*

magis amara quàm mari & acria: in plurimis foliis parte aversâ summo manè inhærens conspicitur spuma quædam candida, quæ nocte ex illis emanat, flos cinerei coloris, plurimúmque ad Rorismarini florem accedit; fructus similis piperi nigro, acris gustûs, minimè urentis uti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

Rorismarino flore.

Nomina linguar. *Vitex non est.*

Vulgare nomen est, teste Garcia, Negundo quam nonnulli in Balagate *Sambali* appellant; in Malavar *Noche*: qui Viticem esse contendunt, multùm errant. Acosta ex vers. Clusij, duas arbores facit: priorem marem censet & à Canarinis *Varalo Nigunda* appellari refert: alteram Negundo fœminam nuncupat quam ait *Nochilla* à Lusitanis, vulgo in Canaria *Nyergundi* dici; in Balagate *Sambali*, in Malabar *Noche*: utramque verò tam marem, q̃ fœmina ab Arabibus, Persis, & Decan incolis *Bache* vocari; Turcis *Ayt*.

Si Acostæ icon legitima est, folia quæ dicit Populi, ego potiùs Iuglandis dicerem, à forma quâ prædita sunt & materia. Meritò Negundo subnectenda subjiciendáve historiæ Haermię Serapionis, quandoquidem fructus qui existimatur Haermia, traditur à Clusio & Imperato pro Negundo, quemadmodum & Cariophyllum quoque Plinianum quorundam, aliis Amomum Lusitanicum censetur.

Cariophyllum Plinij quorūdam alijs Amomum.

Vires. *Vsus.* *Contusio.* *Tumor.*

Multis facultatibus prædita est hæc arbor, teneriorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipsis elixis, aut contusis, utilissimè contusa foventur, modò non adsit vulnus. Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & contusionibus applicantur, resolvunt enim tumores & curant. Frequens est adeò hujus usus, ut in omnibus doloribus, frictum cum oleo, aut elixum exhibendum censeant. Non desunt qui supra vulnera admoverint, unáque nocte dolorem sustulisse, materiámq; digessisse affirment: deinde foliis contusis, ipsis vulneribus impositis ita ea emundasse, ut brevi ad cicatricem perducta sint. Vtilem perhibent esse mulieres ad juvandum conceptum, ejus enim succo aut decocto epoto, uteros ad conceptionem præparari. Ego (ait Garcias) malim præmandi, valentiùs enim futurum existimo medicamentum. Masticata folia oris halitum commendant. Acrimoniæ verò cujusdam participant veluti Nasturtium: unde manifestum est calidam esse hanc plantam. Experti sunt nonnulli veneris stimulos & impetus cohibere, eámque ob causam Viticem esse contenderunt. Arborem moderatè calidam faciunt, ut notat Acosta, & semini paulò plùs caloris tribuunt. Folia, flores, fructus, contusa aut in aqua decocta, vel in oleo fricta, utiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacunque causa provenientibus: præsertim verò in articulorum doloribus ex frigida causa natis, atque in tumoribus & contusionibus mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiam vetustis folia trita imponũtur, felici successu, quandoquidem eorum materiam digerunt, eaque emundant, & ad cicatricem perducunt, modò corpus non sit impurum. Et sanè in vulneribus, apostematibus, & contusionibus adeò utilem experiuntur, ut Chirurgorum operam minimè requirant. Mulieres horum foliorum decocto omni tempore universum corpus lavant: tantáque invasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus, utilia esse ad juvandum conceptum, ut eum, qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obrutura sint. Obstetricibus etiam, quas illi Dayas vocant, apprimè nota est hæc arbor. Adeò frequens est hujus arboris usus ad medendum in illis regionibus, ut nisi Deus præcisos ramos multiplici fœtura renasci faceret, jam diu fuissent consumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc essent. Sed quo magis præciduntur rami, eò feliciùs renascuntur, perpetuáque fronde virent.

Vulnera. *Oris halitus.* *Venerem cohibet.* *Temperamentum.* *Dolores frigidi.* *Vlcera.* *Vulnera.* *Conceptum juvat.*

CVBEBÆ. Cap. XLVII.

Descr. Piperis grano.

CVbebæ grana sunt Piperi similia, interdum paullò majora, pediculo longo stili instar donata, cortice fusco, rugoso, interdum erugato, extensóque, nucleo subjecto exiguo, rotundo, foris nigricante, intus albo: aliquando cassa reperiuntur, æquè efficaci vel etiam efficaciore sapore prædita, quam nucleata, suavi, aromatico, acri, sed qui Piperis acrimoniæ multùm cedat, pertinaci tamen.

Sapor.

Considerandum an Cubebæ pingantur cum Pipere caudato?

An Cubebarum mentionem fecerit Avicenna?

Cubebarum quidem meminit Avicenna: verùm non describit: quare considerandum an vulgares Cubebas intelligat, vires siquidem respondere videntur.

Myrtus syl. non est.

Myrti sylvestris fructum ait Hermolaus Cubebas Mauricè vocatas, quod quàm verum sit, diligenter animadverti cupit, præsertim ab iis dissentiens, qui hoc affirmant; Galenum certè id, quod Cubebas Medici appellant, Carpesium vocare tradit, esse autem odoratum semen Carpesium, h.e. Cubebam, quam Paulus & Carpesiam quandoque vocarit: Mauros sylvestris Myrti baccas, Carpesium, & Cubebas esse putasse.

Serapionis error de Oxymyrsine.

Serapio (attestante Brassav.) magno errore, arborem ferentem Cubebas, esse Diosc. Oxymyrsinem arbitratur. Recentiores etiam (ut Pandect. & alij) cum Serapione Carpesium Oxymyrsinem esse putant, & tamen Cubebæ Oxymyrsine esse non possunt: nec Carpesium Galeni.

Ruscus non est. *Compeda.*

Actuarius, referente Ruellio, Carpesium à Barbaris jam suâ ætate Cubebas vel Combebas dictas, esse professus est, & hoc nomen officinis vulgatissimum, longè aliam rem esse à Rusco. Carpesium autem Actuarij & Nicolai Myrepsi Combebam vel Compedam nuncupari, & officinis Cubeba dici, testatur etiam Fuchsius de comp. med. qui Actuarium disertè fecisse scribit quòd Combebas alio nomine Carpesia dici annotarit. Sed licèt Actuarius κόμβιβας, vel κύμπεβα etiam καρπήσια vel καρπίδια vocari scripserit, Galeni tamen καρπήσια, aut Dioscoridis Oxymyrsine, seu Myrti sylv. fructus (nam eum Carpisiorum nõ meminisse legitur apud Silvium de comp. med.) Cubebæ esse non possunt, id quod Serapio & alij quidam Neoterici existimant. Cubebas verò longè diversos esse à Carpesio fructus, Cord. Lob. & Pena confirmant: existimat autem cum Pena Lobelius fieri posse, ut sit nigro piperi congener. Est ipsi in obs. Cubeba officin. piper Hippocratis simpliciter & Piper rotundum Theophr. Guillandino.

Piper Hipp. Piper rotundũ Theoph.

Veris, aiunt Monachi, Cubebis, si Plateario credimus, caremus: communes Cubebæ non solùm non habent acutum saporem, sed cum quadam pauca amaritudine insipidæ sunt, & nullam præbent aromaticitatem: tres autem Cubebarum species esse scribit Pandectarius ex autoritate Plinij [*apud Plinium non invenimus*] quarum ultima, quæ pro domestica scribitur, potest esse communis Aromatariorum. Heus quàm depravatus, si non penitùs abolitus Monachorum gustus & odoratus. In Cubebis vulgaribus acrimoniam & aromaticum saporem ac odorem comperimus, quem concedunt & observarunt Hermol. Sylv. Fuchs. Matth. & Cæsalpinus.

Monachi taxantur.

Quid hac tempestate sit Carpesium arduum sanè fuerit Matthiolo explicare. Tametsi Hermol. Ruell. Fuchsius ac etiam Monachi pro certo exploratum habent, Avicennæ, Serap. & Actuarij autoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui vulgò Cubebæ vocantur, legitimum esse Carpesium: verùm eos in errore versari existimat, qui credunt (ut Hermol. Ruel. & Fuchsius) vulgares Seplasiariorum Cubebas, illas refer-

Error multorum.

...tere, de quibus scripsere Serapio, Avicenna & Actuarius; quandoquidem qui dixerit Cubebas fructum vel semen esse, eorum reperit neminem: nec minùs probari posse putat, id usquam dixisse Galenum: cujus stirpis fructus vulgares Cubebæ sint, quid affirmare velit, non habet; cùm ex Orientali plaga peregrinæ afferantur. *Monachi reprehenduntur.* Hæc Matthiolus qui scribit Monachos nostras Cubebas recipere, quod falsum est. Scribit Robertus sub vocabulo Opocarpasi, ... aut ... aliud esse, quàm Opocarpason; Actuarium ... appellare, & Nicolaum Myrepsum: sed Combebas, sive Cubebas Mauritanorum, vel ... Græcorum differre à Cubebis officinarum: ... enim herbam esse Phu appellato generi similem.

Cubebæ (tradente Linschott.) crescunt in Iavæ sylvis suâ sponte ad ripam Sunda. Vocatur ab incolis *Conciumbi* & *Cumuc*. Malayicè, *Cubachini*. In Sunda saccus plenus, Barhrut (mensuræ genus est) ponderis 56. librarum dum carè venditur, & in summo pretio est, sex aut septem millibus caxas divenditur. Arbores earum pomis nostris haud absimiles sunt: racematim cohærent grana, sicut uvæ vitium quæque tamen proprio hærent pediculo. Iavæ incolæ Cubebas coquunt antequam divendant, ne & alibi locorum seminentur atque proveniant.

Ab Arabibus Medicis, ut Garcias scribit, appellatur hic fructus *Cubebe* & *Quabeb*; à vulgo *Quabebechine*: in Iaoa, ubi frequens nascitur, *Cumuc*; à reliquis Indis, præterquam in Malayo, *Cubab sini*, & etiam à quibusdam *Cubachini*, non quòd in Sina vel China nascatur, sed eò perferatur: sylvestris autem est planta, & spontè nascens, non domestica, neque *Monachi reprehensi.* multorum generum, uti falsò Monachi putarunt: neque est folio Myrthi: fructus autem neque piperis genus, neque Carpesium, neque Viticis semen, ut quidam asserere ausi sunt, quorum sententiam utriusq; historia & facultates planè dissimiles satis convellunt. Putat Silvaticus ex Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud esse quàm Dioscoridis Myrtum silvestrem, quem Ruscum vocant; aut Carpesium Galeni. Sed fallitur.

Apud Acostam It. appellantur Cubebæ aromaticæ & venereæ; vulgo Arab. *Cubeba Chini*; incolis *Cubal Chini*, non quòd in China proveniat &c. Hæc ille qui sua ex Garcia desumpsit. Ruellium autem & Monachos taxat, quòd existimarint Carpesium esse *Ruell. & Monachi notantur.* Cubebas Serapionis & Avicennæ, quia ubi Galenus ponat Carpesium, Serapio scripserit Cubebas. Verùm Cubebas fuisse cognitas Dioscoridi, & Galeno scitè negat. Lacuna per Carpesium intelligit radices, & ideò concludit pro Carpesio sumendas Cubebas Arabum. Monachi dicunt se vidisse varias species Cubebarum, quasdam sine sapore, alias amaras, & alias bonas. Sed fieri potuit amaras fuisse corruptas; bonas recentiores & meliùs conservatas. Ant. Musa & Serapio dicentes nos habere Cubebas, hallucinantur, confundúntq; Carpesium cum Myrto silvestri: *Pandectarij error.* Pandectarius existimans Galenum vocasse Cubebas Cauti, errat, quia est species Dauci sylvestris: Qui volet videre varietatem opinionum legat Monachos in Mes. de Cubebis, Brassavolam, Ant. Musam, Platear. Pandect. Luminare majus, Sim. Ganuensem. Serap. Galen. Avicen. Matth. Sylv. Hermol. Lacun. Matthiolum & alios.

Quadam de aquivocis Cubebarum. Cubebæ nostræ non sunt Carpesium Galeni: sed nec ut Scalig. somniat, Plinij Caryophyllon. *Pimento del rabo* Lusitanis, quod significat piper caudatum, valdè veretur idem Scaliger ne sit Cubeba, nihil affert tamen. Officinæ pro Cubebis substituerunt grana quædam odorata, formâ piperis, quem legitimi Amomi fructum putat Cæsalpinus. Sed & Cubebas vulgi; quas Medici accipiunt pro Carpesio, putantes esse fructus Myrti sylvestris, potiùs Amomi fructum idem Cæsalpinus arbitratur.

B. pinax Cubebas officinis vocatas, Actuario dici ..., Arabibus Cubebe & Quabebe. Idem inibi cum Matthiolo negare videtur Cubebas i. vulgares esse Arabum Cubebas, aut Carpesium Galeni.

VIRES ET USUS.

Temperam. Avicennæ. Cubebæ ex autoritate Avicennæ, calidæ & siccæ sunt; aperiunt, attenuant, Cinamomo ignaviores, utiles ad genitalium & gingivarum putrida ulcera, ac *Vlcera.* aphthas; ore retentæ vocem claram reddunt, hepatis obstructiones aperiunt. *Obstructiones.* Vrinæ vias emundant, arenulas extergunt, calculos pellunt tam renum, quàm vesicæ. Salivam mansæ è capite alliciunt. Hermol. Barbar de Cubebis vulgaribus dicit: Carpesium si ore contineatur claram vocem facit pro- *Vox.* nuntiantibus: ob id Bernard. Iustin. homo inprimis doctus, & eloquens nunquam sine hoc semine concionabatur. Sed & illam dotem prædicant: majorem in coitu voluptatem sentiri ab iis, qui habeant in ore, quasi non sit in ea titillatione mens commotanisi doceamur quemadmodum nos Venus adminiculatior, & violentior transversos auferat. Cubebæ vulgares (teste Matth.) excalfacere valent tertij *Temper. Matth.* ordinis initio & siccant in fine ejus. Languentem ex pituita ventriculum, vel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant, lienem juvant, flatus discutiunt & frigidis uteri affe- *Affectus uteri frigidi.* ctibus auxiliantur. Diu cum Mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt & cerebrum roborant. Cubebarum apud Indos, inquit Garcias, magnus in vino maceratarum est usus ad excitandam Venerem: *Venerem excitant.* tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. VVitt. Emp. ad vertiginem accipere jubet 4. aut 5. Cubebas masticandas, & retinendas in ore, expuendam humiditatem quæ cumuletur, postremo etiam ipsas Cubebas. Idem ad eundem affectum suadet Cubebarum ℥.j. Sacch. albi ℥.j.ß. reducendas in pulverem & accipiendum quantum supra nummum grossum dictum manere possit manè & vesperi: quùm autem accipiantur obturandas esse nares, ut odor pulveris ascendat ad caput, sed & defluxioni- *Defluxiones.* bus à capite obnoxio manè masticandas præcipit Cubebas conditas vel non conditas.

FRAGRE SERAPIONIS.

Temperamentum. FRagre, ut autor est Aben Mesuai, assimilatur Ciceribus, & est calidum & siccum in secundo gradu, & ingreditur medicinas quæ præparant stomachum. Fragra assimilatur ab Isaac Eben amram Ciceri, & habet interius granum parvum; nigrum, rotundum, de foris verò rubeum, & ex succo ejus fit collutio ad fœtorem oris, & confert, & nos utimur *Fœtor oris.* eo in Nodach, i. e. in pulverizationibus & unguentis. Fragaria non idem est, teste Cæsalpino, quod apud Serapionem Fragre vocatur.

AMOMVM IN GENERE. Cap. XLVIII.

Theophr. DE Amomo, quod apud Theophr. l. 9. hist. c. 7. alij ex Media, alij ex India advehi narrant, parciùs tamen, at vehementiùs odorum, ita disserit Dioscorides. Amomum frutex est [*uvæ fructus*, *Marton.*] velut botrus ex ligno perplexus sibiipsi. *Diosc. genera tria.* habet etiam florè quendam parvum velut Violæ albæ; folia verò Bryoniæ similia. Optimum est Armenium *Armenium.* colore aurum referens [...] habénsque lignum subfulvum, admodum odoratum. At Medicum eò *Medicum.* quòd in campestribus & aquosis locis nascitur, in-

vali-

gatur cùm cecinit ἀμώμου βότρυς. Matthioli sententiæ adstipulari deprehenditur Iunior Andromachus, qui nusquam Botrym commemorat, sed Amomum tantùm. Hæc ille, qui quum nos (ait Amat.) vero carere Amomo sciret, ut illum tamen haberemus nos in Lusitaniam remittit, ubi ex India nunc delatum contendit: Amati tamen sententiâ fallitur, cùm huc usque Amomum verum incompertum sit. Sed Amato in Apologia refragatur Matthiolus dicens, nunquam meis scriptis affirmavi Amomum ex India in Lusitaniam convehi, nec eo quemquam remisi. Scripsi quidem me à quibusdam non spernendæ fidei Medicis accepisse jam primum ex India in Lusitaniam afferri Amomum, nec sanè plura quam hæc.

Matth. reprehenditur. *Matth. se excusat.*

Hamama Columbam, non pedem Columbæ, ut vult Garcias, significare scribit Clusius. Quod verò Garcias ait pedem Columbinum esse Diosc. Amomum, præterquam quod illi impositum est ab illo Iudæo, scire debemus Columbam scribi per He in fine, Amomum autem per Elif. quæ sola scriptionis differentia constituit & significationum differentias; ut Amomum vel ejus notio nullam cognationem habeat cum Columba. Itaque vanum est pedem illum Columbinum cum Amomo Dioscoridis conferre, propter solam allusionem nominum. An est Olivij Amomum, quod vidit in Musæo Calceolarij colore ad aurum vergente, pallente scilicet & uvam referente, quod Piperis genus esse apud Lusitanos non audet affirmare. Observat Maronea (cujus sententiam videant lectores postea sub Amomo novo facie Cardamomi minoris.) Amomi vocem antiquissimam, quâ Theophr. etiam utitur, Indicam esse, non Arabicam ut existimant recentiores, qui dum Amomi Etymon ab Arabibus frustra perquirunt, in ea bis peccant: siquidem duplici utuntur incertissimo fundamento, uno quidem, quia Amomi vocem asserunt Arabicam esse non Indicam: altero verò quia ponunt tanquam notissimum antiquissimam linguam Arabicam ab ætate Theophrasti ad hæc usque tempora suam integritatem servasse. Significat autem vox Amomi & fruticem ipsum, & etiam racemum, qui est præcipua pars quæ inservit usui medico. Theophr. & Galenus satis jejunè pertractarunt de Amomo, cùm ejusdem descriptionem omiserint. Verùm Dioscorides & Plinius eas dederunt Amomi descriptiones, quæ si unà conjungantur Amomi notitiam & facilem & perspicuam faciunt. Recentiores autem, qui utriusque auctoris de Amomo descriptiones invicem sejungere student, ipsi veterum Amomo magnas tenebras offundunt. Diosc. & Plinij unanimis est consensus in Amomi historia describenda: explodenda opinio recentiorum existimantium Plinium & Dioscoridem non convenire inter se in Amomi descriptione. Plinij est singularis diligentia, quâ ipsum superavit Dioscoridem in Amomo delineando, unde adhuc magis redarguendi recentiores asserentes Plinium ignorasse legitimum Amomum. Hactenus Maronea, qui diligenter consensum Dioscoridis & Plinij demonstravit, quem omittimus, quia patet ex utrorumque scriptis huic capiti præpositis, ac etiam ex iis quæ excerpta ex Maroneæ Commentariis à nobis posita sunt postea sub titulo Amomi novi Cardamomi parvi facie sive Racemi Indici.

Hamama quid significet. Garcias deceptus. *Opinio eorum qui Amomum pedem columbinum statuunt, rejicitur.* *Amomum vox Indica non Arabica.* *Error duplex multorum.* *Amomi significatio. Theophr. & Gal. not.* *Diosc. & Plin. laudantur.*

Amomum Humelbergio, apud Apuleium frutex est odoratus, transmarinus, cujus semen in usu esse scribit. Sed miramur Humelbergium, cur non indicet, ubi in, an sit in usu, & quale sit. Latet nos præterea, an Castoris Durantis, ἄμωμος, sive Hamænis & Hamanæ icon vera sit, necne.

Aequivoca. *Humelber. notatur.* *Hamanis icon.*

Bellon. in obs. ait terram adhuc proferre Amomum: hoc verò Constantinopoli, qui volet habere, petendum, nec (addit de neglect. cult.) sine adminiculo subsistere. Quale autem Amomum intelligat Bellonius nondum nobis constat, an fortè in Obs. per Constantinopolitanum intelligit Amomum verum quorundam, de quo mox? Et de neglect. cult. aliud, nempe Ribes nigrum.

Volunt præterea aliqui Cardamomum vulgare esse Amomum.

Cardamomum.

Nec desunt qui per Amomum, Amomum novum Cardamomi minoris vulgaris facie sive Indicum racemum (de quo paulò post, quod Clusius spurium vocat) intelligi dicant.

Amomum νεώτερον.

Amomum, autore Hadr. in nomencl. est Piper hortense ab holitorum gente dictum. Hoc Piper Hadriani est Ribes nigrum.

Ribes nigrum.

Piper denique caudatum, *Pimenta de rabo* quibusdam Amomum nuncupatur.

Piper caudatum.

Est & Amomum Garyophylli odore quorundam.

Amomum Caryophylli odore.

Est & piper Æthiopicum Matthioli, Amomum Officinarum nonnullarum.

Lob. in append. ad Icon. plant. & Cæs. (quod nobis nondum arridet) putant Cubebas legitimum Amomum.

Cubebæ.

Rosa Hierichuntis multis est Amomum, quæ opinio quibusdam displicet & nobis etiam.

Rosa Hierichuntis.

Pro Amomo Plinij vulgus Italorum Strychnodendron ostendit.

Strychnodendron.

Botrys falsò æstimata à multis Amomum, & pro eo malè usurpata fuit.

Botrys.

Sic quoque Sison falsò Amomum officinis dicitur.

Sison.

Ammi Alexandrinum etiam ab aliquibus malè existimatur esse Amomum. Amomi nomine in officinis vendi Bibinellæ tertium genus scribit Gualterus Ryff. in reform. pharm. germ. l. 1. c. 21. Est hæc nobis Saxifragia hircina.

Ammi Alexandr. *Saxifragia hircina.*

Cæterùm aberrare eos, qui pedem Columbinum faciunt Amomum demonstramus sub Geranio Columbino. Et hoc nobiscum sentit Ioh. Agric. Serapionem erroris incusans, quod Amomum pedem Columbinum esse putant.

Geranium Columbinum.

Galenus l. 6. simpl. sicut & codex de substitutis Acorum imponunt, quem sequitur Cordus in Aurea Alexandrina, in Diatrion. Mes. in Theriaca, in trochiscis Hedichroi, Placot. Borgaruc. Matth. Turn. Lac. Bacchanell. & Apollo, quorum opinio minimè improbanda videtur: quum Acori radix quam seplasiæ falsò Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris & præter id adstringat siccétque. Quum Galenus Amomum similem Acoro facultatem obtinere scribat, præstaret, inquit Clusius, legitimum Acorum, satis videlicet jam cognitum, medicamentis Amomum recipientibus admiscere, quàm alias plantas, quæ pro Amomo obtrudi solent. Fuchsius quidem Amomi vice Acoro utitur, ast ejus penuria Galanga majore. Idem & Amatus, qui Acorum, Galangam crassam censet. Dispens. Col. Amomi loco ponit in troch. Hedr. id quod dicitur, Calamus aromaticus. Hunc sequitur Tab. apud VVirsung. dicens: Galenus scribit Acorum [Calmußwurtz] easdem habere vires cum Amomo: eo igitur utendum censeo in defectu Amomi. Amomi sive Pomi Hierosolymitani locum (sic Michaeli Neand. placet) explet Acorus. Hic si intelligit per Pomum Hierosolymitanum ut puto Rosam Hierico, nomen Pomi Hierosolymitani certè non placet.

Substitutus Acorum. *Galanga major.* *Calamus aromaticus.*

Quid tandem Amomi loco accipiendum sit, & Diosc. & Galenum declarare dicit Marantha. Et hinc ex dictis Dioscoridis colligit recentiores Medicos magno in errore versatis atque in illo quidem duplici. Primum quidem, quod semen, nescit quod, ex vera Amomi planta minimè excerptum usui adaptent: Deinde, quia putant Amomi semen (si mo-

Marantha redarguitur. *Alius.*

dò

do verum reperiretur) accipiendum esse; cùm potius ejus lignum utile à veteribus judicetur, ut ex Dioscoridis lectione se accepisse gloriatur. Inquit enim adulterari ex Galeno solere Amomum herbâ simili, quæ sit sine fructu: jam si fructus ad usum ducerentur, non posse plantam, quæ fructu careat, adumbrare: monere præterea Galenum fragmenta fugienda esse, & integros surculos capiendos. quod de fructu minimè intelligi possit, deligendum etiam esse, valdè odoratum, modò cariem non contraxerit: cariem autem non ita semini videri propriam, sicuti ligno. Sed erroris hujus causa fortè Plinium fuisse qui l.12.c.13. Amomi uvam in usu esse asseruerit: Nec ipsum latere in usu etiam fuisse Amomi uvas, & racemos: ut 9. κτ' τόπους cap.3. ubi Asclepiadis pharmaca ad hydropem recenset Galenus: similiter & κτ' τόπους in stomaticis Hieræ, Amomi racemos: & 7. κτ' γένη, c.9. Amomi uvas. Sed dicendum esse præcipuam partem lignum, sive surculos fuisse, quos intellexerint, cùm Amomi absolutè mentio fieret: & cùm aliam partem cuperent, veluti racemos, Vvåsve explicatè protulisse. Sed de Amomo aliàs longè plura. *(Amomi quæ pars accipienda.)*

Asarum. Amomi loco substituitur Asarum à Collegio Florent. in antib. Turnero, Borgaruco, & Monachis in Mesuem dist.1. cens.28. quos ridemus meritò quòd substituant Azarum purgans medicamentum, pro non purgante, in quo magnum facultatum discrimen. Animadvertendum tamen ab Adolpho Occone in Bened. lax. Nicol. pro Amomo tolerabilius substitui Asarum, cum compositio sit purgans, quàm in aliis compositionibus non evacuantibus.

Sabina. Porrò ab Avicenna pro Amomo poni Sabina duplum planè displicet, ingratum medicamentum & pænè fœtidum pro odorato.

Cubebæ. Pro Amomo substituuntur Cubebæ à Cordo, Placotomo, Turnero, & Borgaruco. Turnerus tamen deficiente vero Amomo uti posse putat *Carpesium.* Carpesio, quod quibusdam Cubebarum nomine notum sit.

Ammi. Avicenna Amomi loco supponit Ammi quasi duplum, ut & Fuchsius in antiball. pro Amomo substituit semen A neos, in Aurea Alex. & in Benedicta.

Caryophylli. Amomi loco præstabit Caryophyllos substituere, qui longè præstare videntur authore Matthiolo, quod & ipsum Gesn. in Hedychroi pastillis non improbat, & nobis præcæteris antiballomenis summè placet.

AMOMVM QVORVNDAM odore Cariophylli.

Amomum Lusitanorum. Descr. CLariss. Paludani munere missos fructus inscriptione Amomi verui Lusitanorum adservamus. Eosdem anno 1605. attulit ex Anglia Cherlerus, sine nomine, datos ut censemus à Iacobo Gareto. Magnitudinem autem variat: quidam namque piper æquat, quidam etiam duplo ferè major est: omnes sunt cortice fusco, rugoso, umbilico, summo tenus, non quo parti adhæserunt, prædiri, quadripartito. Vnum vel duos continent nucleos nigros atrovirente membranulâ tectos, qui intergerino pariete dispescuntur. Tota sanè fructûs figura externa pulchrè Mali Granati, colore excepto, respondet. Sapore est acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente. Manifestè differt ab Haermia Serapionis, ut conferenti apparebit: inter cæteras notas, huic non adsunt pulchræ striæ. Nos curavimus ex ipso fructu pingendum. *(Mali Granati fructus. — Sapor. — Icon.)*

AMOMVM NOSTRVM EX ipso fructu.

Garofalo Pliniano, semen aromaticum, inquit Imperatus, adfertur per Lusitanos, magnitudinis piperis nigri communis, odoris & saporis Caryophylli aromatici, odor tamen vetustate evanescit: Neoterici vocant nomine Indico *Negund*: multùm convenit cum descriptione Caryophylli apud Plinium. Et hæc ille qui alibi vocat Caryophyllum Plinianum, aroma nuper delatum ex India. Duos autem pingit fructus, & secundo loco Haermiam nostram. *(Negundo. — Garyophyllum Plinij.)*

Descr. Clus. AMomi descripti Clusius exot.l.1.c.17. iconem & descriptionem proponit his verbis: Mittebat ad me Londino Iac. Garetus anno 1601. fructum orbicularem, piperis grano plerumque majorem, nonnunquam etiam minorē, rugosum, fusci coloris, satis fragilem, qui apertus semen continere deprehendebatur rotundum, nigrum, in binas partes fissile, non minus aromatici odoris & saporis quàm ipse fructus, atque aromaticos Caryophyllos quodammodo referentis: botri autem in modum nascitur, ut ex multis granis, quæ petiolos suos adhuc retinebant, & binis ternisque granis uni ramulo inhærentibus conjecturam facere poteram: his adjecta erant folia, unius quidem formæ, sed magnitudine valdè differentia: nam quædam septem uncias erant longa, tres lata, nonnulla quinque duntaxat uncias longa, duas cum semisse lata, alia trium unciarū longitudinem nō excedebant, & vix duarum latitudinem attingebant, quæ etiam iis longè minora & angustiora præsertim quæ cum granis permixta reperta fuerant, pro loci quem in ramis aut ramulis occupaverant ratione: nulla autem inter illa reperi quæ serratas haberent oras sed æquales omnia, & multis tenuibus venis, à nervo folia per longitudinem secante, in latera obliquè excurrentibus, prædita, eorum mucrone nunc angustiore, obtuso tamen, nunc latiore & quasi orbiculato, cineracei & ex spadiceo coloris, & satis acris saporis: ramuli qui additi fuerant, tenues quadranguli, cineracei coloris cortice tecti, annotini videlicet, qui verò postea nati, spadiceo, retinentes adhuc vestigia ubi folia adhæserant, quæ ut plurimum, ex adverso nata esse demonstrabant, & illi etiam acriusculi saporis, perinde ac folia nec ingrati odoris. Additum præterea erat radicis cujusdam fragmentum cubitalis longitudinis, à nautis quos ex India rediisse scribebat, relatum cum prædicto fructu & foliis: intelligebat autem ab aliis fragmentum illud ab arbore, sive frutice folia illa & fructum ferente, recisum: ejus materia valdè dura & firma erat internâ parte alba, externâ & sub cortice latente, fusca ob vetustatem forsitan: erat autem gemino cortice tectum, interno quidem satis denso, fuscique coloris & acris saporis, interno verò breviore, ex cinereo flavescentis coloris (quem ex argillacea terra in qua planta nata contraxisse verisimile est) acerrimique *(Folia. — Color & Sapor. — Radix quædam.)*

AMOMUM CLUSII.

timique saporis. Eam potiùs radicem, multis tenuibus fibris firmatam fuisse, quædam adhuc inhærentes, & aliarum, quæ abruptæ, vestigia apparentia satis innuebant. Ipse autem Caretus adscribebat, se, licèt omni diligentiâ adhibitâ ut nautas qui hæc attulerant convenire posset, ad percontandū in qua provincia legissent & an nomen atque facultates ab incolis intellexissent, illos nunquam invenire potuisse. Similem autem fructum, petiolis tamen carentem aliquot annis ante accipere memini, additâ ejus, qui mittebat, interrogatione an Amomum? Et certè huic fructui sunt facultates Amomi, quod Dioscorides nobis proponit, facultatibus non valdè dissimiles: etenim calfaciendi, adstringendi & exsiccandi vim habet, & reliqua præstare posse arbitror, ad quæ Amomum utile esse Diosc. lib. scribit: aliquot tamen notæ, iis quas Diosc. suo Amomo tribuit, non respondent, veluti folia quæ Bryoniæ foliis dissimilia, radix crassior, quàm ut fruticis videri queat, tametsi in quibusdam fruticibus nec minores, nec minùs crassas, quàm hæc sit quę missa mihi, observare meminerim, ut in Cisti plerisq; generibus & quibusdam aliis. Sed judicio iis relicto qui in his rebus sunt me peritiores, & magis exercitati satis officio me perfunctum existimabam, si eam quæ de fructu, foliis & ramulis & radice observabam benevolo lectori proponerem. Cæterùm hunc exoticum fructum diligentiùs considerans, primarias quasdam notas reperio, quæ me plurimùm movent (proferam enim ingenuè quod sentio (ut Plinij) Garyophyllon esse censeri possit. Nam is l.12. cap.7. postea quàm de Pipere egit, hæc subjicit: est etiamnum in India piperis granis simile quod vocatur Garyophyllon, grandius fragiliúsq. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratiâ. Tametsi brevis hæc sit & succincta descriptio, nec ullas facultates fructus ipsius contineat, habet tamen insignes notas, quæ cum iis, quas fructus quem lectoris oculis subjicio possidet, collatæ valdè similes deprehenduntur, veluti comparatio cum piperis granis, illis tamen esse grandiora fragilioraq; ut plerumque hęc sunt grana, licèt etiam parva reperiantur, odor gratus, & ad Caryophyllos aromaticos, qui nobis in usu, valdè accedens, cujus gratiâ Plinij tempore adferebantur. Et certè hunc fructum manducatum, oris halitum gratiorem reddere comperiebam: ad multos præterea alios usus utilem fore credibile est, si quis periculum faceret.

An Amomum. *Vires.* *Garyophyllon Plinij.* *Odor.* *Ad oris halitum.*

AMOMUM NOVUM CARDAMOMI vulgaris Facie, sive Indicus racemus.

Amomum novum, nobis primum demonstratū est per fratrē C. Bauhinum, quod est instar uvæ. Ejus autem dedit duos folliculos Cardamomo minori accedentes, & semina continētes Cardamomo minori paria, ejusdemque cum eis saporis & odoris. Eam uvam exprimit Clusius in exot. Auctuario: de ea autem scribit sub titulo Amomi spurij, quæ sequuntur. Anno Christi 1600. mittebat ad me Ioan. Pona, plantæ cujusdam aliquot fructus uvarum instar confertim in ramulo natos & aromaticum quidpiam redolentes, quos pro legitimo Amomo sibi datos scribebat: atque adeò eam opinionem Plinij autoritate confirmare nitebatur, qui lib.12. cap.13. Amomi & Amomidis mentionem faciens, subjicit; simile his & nomine & frutice, Cardamomum, semine oblongo. Verùm quidem est singulos uvarū quos accipiebā fructus, aliquam cū minore Cardamomo, in officinis vulgò recepto, similitudinem habere, certè uterq; fructus triangularis est formę. At Cardamomi vulgò recepti theca oblongior est, & minùs crassa, & multisq; striis distincta semina continens crassiuscula, Meleguetæ seminibus non valdè absimilia, odorata, subrufi coloris, nec ingrati saporis, licèt acriusculi: ejus verò fructus qui pro Amomo missus, theca brevior, crassior & candidior est, nec adeò striata, seminaq; continet tenui membranâ involuta, nigra, oblōgiuscula, duplo quàm minoris Cardamomi seminā majora, splendentiaque & valdè dura, albā quidē medullam continentia, quæ acrimoniā quandā tandem exerit, sed nullius amaritudinis participem: atq; insuper tota uva cum suo fructu nativum odorem habere non videbatur, sed ascititium potiùs & olei Lavendulæ odorem quodammodo spirabat, quasi illo delibuta fuisset, vel certè apud simile oleum adservata.

Amomum spurium Clusij. *Descr.*

Antiqui utebantur uvâ Amomi ut apparet ex Plinio & Galeno in Catageni in Medicamento Asclepiadis βότρυος ἀμώμου [ἀμώμου forte] in Theriaca Andromachi senioris, καὶ βότρυος ἀμώμου [ἀμώμου forte leg.] racemosi Amomi. Nescio (Cerch. Martin. loquitur) cur Matthiolus dicat, sibi non cōstare Dioscoridem semen in Amomo approbasse; ego contrariū invenio in Anazarbeo, & meliorē partē Amomi esse fructum similem racemis parvarū uvarū: ait enim deligito recens, seminis plenū, uvis parvis simile, grave: celebrata igitur ab antiquis uva Amomi & non lignū. Meū Amomū nuper missum per M. Cerchinum Martinel. ex Malaca civitate Indię, habet multa grana simul juncta, quæ referunt parvū uvæ racemum &c. Plinius Cardamomū cū Amomo confert unde apparet affinitas magna, nō solū nominis, sed formæ & figuræ ac etiā viriū: cū ratione dixit Pena. Nō parū affinitatis esse Amomo cū Cardamomo. Si Antiquitus magis erat notū Amomū ut diceretur qui novit Amomum, statim novit & Cardamomum: hodie dicendū ē contrario: qui novit Cardamomū statim novit & Amomū: Cardamomū enim nihil aliud est quàm Cor Amomi ut nominis Etymologia ostēdit: Meū Amomi racemū existimarūt aliqui esse speciem Cardamomi, nō cōsiderātes Cardamomū nō proferre grana, in racemo, nec rotūda sed lōga. Nostrū Amomū habet omnes notas quas in Amomo Diosc. requirit. Probat hoc Colleg. Med. Venetorū cū dicit, Amomū pręsentatum per D. Cerch. Martinellum Aromatarium ab Angelo 15. mensis Septēbris 1604. habeatur pro vero & legitimo Amomo, ac in cōfect. Theriacę ac Mithridatij, cæterisq; medicamentis adhibeatur. Rejicit autē Libellus contra Cerch. Martinell. incerti autoris, oblatus Pharmacop. Mantuanis dicens: Deberet explodi hoc novū Amomū ex omni benè instituto pharmacopolio & ex tota Italia: nullo enim modo convenit cū descriptione Diosc. & aliorum bonorū authorū: Nicol. Stelliola contra opinionē Patavinorū in suo libello de Theriaca & Mithridatio, secutus opinionem Matthioli & Marāthæ dicit Diosc. describere plantam & notas ligni Amomi & non seminis, unde concludi vult lignum non semē aut fructū Amomi usurpandū in medicamentis: quod ex Diosc. verbis apparet, Plinij authoritas est suspecta cūm nullus sit ex antiquis vel neotericis qui certè affirmat Amomum nasci in India, quin imò Garzias scribit falsam esse eorum opinionem qui dicant nasci Amomum in India, ita ut existimandum sit aut Plinio non benè cognitum Amo-

Uva Amomi. *Matthiol.* *Melior pars Amomi est fructus.* *Racemus ex Malaca non est Cardamomi species.* *Legitimum Amomum Venet.* *Amomum hoc explodendum.* *Lignum Amomi utendum non semine aut fructu.*

mum: præterea ejus verba demonstrant diversum esse à Diosc. Amomo, ita ut quilibet possit judicare quantum valeat auctoritas Plinij ut probet utédum uvâ Amomi & non ligno. Si Galenus intellexisset Amomi fructum aut semen, dixisset καρπὸν Ἀμώμου aut Σπέρματος ἀμώμου, licèt 14. ultimi libri de comp. med. per gen. scriptum sit Andernaco interprete Amomi uvæ, malè tamen id factum, ut etiam libro 1. Antid. ubi idem nomen βότρυος malè interpretatur per vocem uvę, in eo etiam reprehensus fuit à Fuchsio. Martinellus monstrat se parùm in lingua latina versatum, cùm vult Diosc. per hæc verba, *Deligitur recens, seminis plenum, uvæ parvæ simile, grave*; manifestè voluisse meliorem partē esse fructū similem racemis parvæ uvæ. Traductio Ruellij uvis parvis simile parū fidelis videtur. Cerchini racemus non est planta, nec plātæ pars quæ sit tota simul cōnexa & ex ligno se convolvat, quàvis sit sicut racemus: fallitur idē dicens omnes notas Dioscoridis cōvenire. Grana quæ potiùs folliculi dici possunt nō cōvolvūtur, nec soluta diffundūtur. Quò magis Cerchinus demonstrat similitudinē Amomi cū Cardamomo, eò magis corroborat opinionē, q̄ verissimā existimo, eorū qui dicunt ejus racemū esse Cardamomū: quandoquidem grana hujus racemi sunt plena semine, clausa, coloris flavi: semē contentū gustu acri, & non nihil amaricante: differentię Martinelli nō possunt impedire quin sit species Cardamomi. Vti diximus racemus ex Malaca figurâ nō cōvenit cū Amomo, non est ex ligno se cōvolvēs: nō ex Armenia affertur, sed ex India: & quàvis hic racemus haberet omnes notas veri Amomi, cùm tamen habeamus Armeniū, stultitia esset usurpare Indicum; color granorū hujus racemi nō est aureus sed potiùs malè coloratæ paleę: in hoc racemo nihil reperio quod possit dici lignū sed, sarmētū, cui adhærent quidā folliculi. Sarmētū nihil habet rufi, sed est ejusdē coloris cū folliculis. Est ei aliquis odor, quia non potest dici odoratissimus: nullo modo cōveniunt ei voces, *grave, acre, gustu mordens, simplici colore non evariante*. Si Martinellus vult jā dicta verba referēda ad folliculū, leve est, inodorū, insipidum: si ad semē nō est grave, odorē habet, sed non odoratissimum, nōnihil est acre, sed non mordicās. Plinius non solus scripsit de Amomo Indico, sed antè illum Theophrastus, ut apparet ex verbis ejus ante citatis ac etiam ex aliis: Quodnam sit Amomum Armenium considerandum.

Galenus nõ intellexit fructum vel semen. Andernaci not.

Martinelli damnat.

Ruell. reprehe.

Racemus ex Malaca delatus non convenit cum Amomo.

Nic. Maronea Veronēsis Philos. & M. Doct. in cōmēt. suo de Amomo inter alia hęc habet. Injuriâ tēporū Amomi notitia deperdita est seculisq; nōnullis Amomū latuit ad nostra usque tēpora, quibus Amomi uva denuò in lucē prodiit operâ & industriâ egregij & honestissimi Viri Cerchini Martinelli qui ex remotissimis Indię regionibus verū & legitimum Amomū ad nos transmisit, sanè hoc idē Amomū tāquā legitimū, nostrū Medicorū Veronēsium Collegiū agnovit & multi alij viri doctiss. amplexati sunt. Verùm, quia diversa sunt hominū ingenia, fuerunt aliqui, qui editis scriptis Indicū Amomū, tanquam spurium repudiarunt. Idcirco decrevi Amomi Indici patrociniū suscipere, ipsā scil. tueri veritatē, atque ostēdere Indicū racemū esse ipsorū veterū legitimum Amomū: quo usus est Io. Pona in cōponēdis suis antidotis, Mithridatio & Theriaca, quia illū admisi, tāquā legitimū, quo tēpore Collegij nostri nomine, ego unà cū exc. viro Iacobo Dionysio præfui ejus recensendis Antidotis, quæ publicè parabat. Sū autem explanaturus Amomi historiam [*Nos integram nō ponimus, sed huc maximè facientia tātùm depromimus*] quam Dioscorides & Plinius nobis scriptā reliquerūt, quò perscrutari quilibet possit, nū Racemus ex India allatus, possideat notas veri & legitimi Amomi, an verò, ut recentioribus placet, idē racemus referēdus sit inter species Cardamomi, vel demū nova plāta existat, priscis viris prorsus incognita. Verū necessariū esse duxi, hujus descriptionē, antequā ad ipsam expositionē accedā, præmittere. Amomū igitur Indicū cujus descriptionē facimus, nō est integra plāta, sed fructus: cujus etiā exhibemus iconē, exprimētē naturalē Amomi magnitudinē. Est autē parvus racemus, absq; pediculis ex unico sarmēto enatus, sibi ipsi arctè cohærens, & convolutus in uvæ modum, cōstās, denis, aut duodenis ad summū acinis, seu folliculis, fibrosis, se mutuò cōprimentibus, tāquā de cōmuni loco inter se decertātibus, adeò ut sibi invicē parvas cavitates imprimāt. Racemum sustinet lignū teres, pollicari lōgitudine, fibrosū, odoratū, acre, foliis cōfertim exornatū, tū pusillis squāmarū serie distributis, quâ parte folliculorū est expers, tū lōgioribus foliis, lenis singulos folliculos ambiētibus, quæ vicem quandā præstāt calycis illius, quē in Nuce Avellana cōspicimus, ex lōgioribus folijs tria quidē cōstāt lōgitudine semunciali, tria verò paulò breviora sunt, eadē folia tenuia sūt, fibrosa, acria odorata: sed quæ privatim folliculos cōplectūtur, æmula sunt foliorū Mali punici, suis cacuminib⁹ sępè cōtracta, rarò integra, ut vix extra Amomi acinos emineāt, q̄ evenire credēdū est, quia mutuo attritu foliorū summitates cōfringūtur in lōgissimo itinere. Acinorū crassitudo, & figura orbicularis existit, qualis mediocris uvei acini, ornātur folliculi Amomi externis tenuissimis filamētis, seu nervis quasi lineis per longitudinē ductis, ternis etiā præditi sunt parvis sulcis, totidēque interpositis exiguis eminētiis, quæ triplicē internorū seminū seriē circūscribunt, singulos folliculos replēt tres seminū phalāges, tenui mēbranā ab invicē sejunctæ, unaquæq; autē phalāx pluribus cōstat seminibus angulosis, eadē tenui mēbranā involutis, adeoq; strictim sibi cohęrētibus, ut triū duntaxat seminū lōgiusculorū effigiē præbeāt. Racemi totius & ligni color idem spectatur in aliquo pallidus, in alio cādidus, in alio verò ex pallido ad subrufum vergēs, sed in cādido folliculo semina insunt plerūq; evanida, in subrufo semina solidiora, & perfectiora frequētissimè observantur: seminibus angulosis color externus ex rufo nigricās adest, internus albus, semina interna eadē solida quidē sūt, sed frāgibilia, nō fractu cōtumacia, ut Cardamomi semina. Racemo odor inest validus, sed ἡδύς, ingenitus verò, nō ascititius, qui vulgarē Lavēdulā quodammodo redolet, suavior tamē, exēptis à folliculo seminibus major odoris acrimonia inest, minor autē odoris gratia, eadem ratione, & racemus, & nuda semina acri sapore sunt prædita, sed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis seminibus vehemētior percipitur, quæ vulgarē caphurā quodammodo sapit. Præmissa sic descriptione, ipsā expositionē aggredior, in qua tria præcipuè præstare conabor. Vnū erit expositionē afferre verbis Dioscoridis sūmoperè consentaneā: alterum erit, rei ipsius veritatē perscrutari, in illis præsertim, quę Dioscorides partim ex sua sententia scribit, partim ex auditu refert: quam sanè distinctionē cùm recentiores prætermittūt, Amomi doctrinam non parū perturbāt: postremò suis cōgruis locis indagabo, nū Indicus racemus eas obtineat notas, quas Diosc. suo Amomo assignat. Hęc præfari volui, existimās, ea allatura esse lucem illis, quæ à me posthac dicentur.

Unde delatum legitimum & vetustum.

Collegij M. Veronensium consensus.

Amomi specie Racemus Indici descriptio.

Acini figura.

Semina.

Color racemi & ligni.

Odor racemi.

Ad Dioscoridis itaque verba hæc: *Amomum est parvum frutex* [θαμνίσκος] addo, *cujus fructus est*: alioqui Dioscoridis sensus videtur mutilus & falsus. Suspicādū etiā codicē Græcū mutilū esse, desiderariq; in eo Myrtuosi nomē quo Plin. Amomi fruticē cognominat, seu aliā ejusmodi vocē adjungēdā esse, vel Dioscor. deditā operā Amomi brevē notionē attulisse. *Est sicuti uva racemus*] Βότρυς seu racemi significatio apud Græcos duplex videtur, una cōmunissima, quæ

Interpretatio verbor. Diosc. & Maronea.

quæ comprehendit omnes fructus racemosos. Altera significatio denotat non universum genus racemorum, sed illorum quandam notissimam speciem, nempe racemum uvæ: Hanc significationem *Recent. err.* cognoverunt Marcellus & Ruellius, qui nomen βότρυ exposuerunt uvam vel uvæ racemum, quæ inter se non differunt. Recentiores autem aliqui hanc *Ruell. defenditur.* βότρυος significationem ignorarunt cùm Ruellium reprehendunt, tãquam malè interpretantem hanc vocem βότρυς nomine uvæ, qua in re suam prorsus patefaciunt inscitiam. Veteres sanè Amomi fructum existimarunt esse racemum. Dioscorides declarat Amomi racemum similitudine seu exẽplo ipsius uvæ.

Lignum. *Ex ligno*] etsi ligni nomen significare possit & integrum Amomi fruticem & singulas illius partes, nẽpe stipitem, ramos, surculos, nihilominus tamen hoc loco denotat tenue sarmentũ, cui uva cohæret.

Convolutus *Convolutus in se ipsum* ἀντιπεπλεγμένος ἑαυτῷ] sensus verborum est Amomi fructus est similis illi uvæ racemo, qui est in seipsum convolutus seu complicatus. Verùm racemus ille dicitur complicatus in seipsum, qui a contrariis omnibus locis sibimet cohæret & convolvitur: sunt verò loci differentiæ contrariæ, ante, retrò, sursũ, deorsum à dextris & à sinistris.

In seipsum ἑαυτῷ] Vox relativa nostram confirmat expositionem, vocem convoluti referendam esse potiùs ad proximum substantivum racemum, quàm *Indicum racemum convolutum contra Recentiores.* ad remotiorem fructum vel fruticem. Recentiores inquiunt Diosc. descripsit plantam convolutam, sed Indicum Amomum est racemus convolutus non planta, quare non est Dioscoridis legitimum Amomum patet solutio dubitationis ex Diosc. & Plinio, quia uva ipsa convolvitur non planta. Recentiores negantes Indicum racemum esse convolutum & sensui adversantur & vocis significationem non rectè accipiunt, si enim ex Plinio uva convolvitur, cur Indicus racemus uvæ similis nõ cõvolvitur etiã? Enimvero recentiores hallucinati esse videntur, in hac voce convolutus, tanquã significet Amomũ alicui rei esse convolutum. Recentiores Indicum racemũ illegitimum Diosc. Amomũ dicunt, quoniam ramulo adhæret herbaceo potiùs quàm lignoso, cùm idem ramulus flexibilis & venosus appareat: Sanè verissimè asseritur Amomi Indici pediculũ flexibilẽ & venosum, sed nõ inde sequitur eundem ramu- *Lectio Diosc. quomodo restituend.* lũ esse herbaceũ. Duplex est lectio vulgata, una quidem quę Gręci exẽplaris seriem sequitur, altera verò est Latinorũ interpretũ qui perturbant ordinẽ verborũ. Lectionẽ vulgatã nõnulla absurda cõsequuntur, si fruticẽ exponamus plantã expertẽ fructuum Diosc. dupliciter errat. Sed quia Recentiores vulgarẽ insequẽtes lectionẽ existimant Dioscoridẽ declarare Amomi plantã, exemplo ipsius uvæ, illorũ partes erant ostendere etiã alia Dioscoridis loca in quibus plantas ipsas cõparatione fructuũ illustraverit. Adhæc uvæ exemplũ ineptũ est ad exprimendũ fru- *Recent. err.* ticem. Recentiores autem quandam excogitarunt similitudinem cõmunem Amomi plantæ & uvæ racemo quam vocarunt cõnexionem seu adhærẽtiam partium tum fruticis tum uvæ, verùm est similitudo tenuissima, indigna prorsus Diosc. diligentia. Lati- *Latinorum interpretũ lectio repudianda.* norũ interpretũ lectio (Amomũ exiguè fruticat ex ligno se convolvens in uvæ modũ) pluribus de caussis repudianda, sensum Diosc. immutat, obscura est. Erarunt recentiores illi qui nuper adversus Indicum Amomum scripserunt: siquidem illi vocem βότρυ *Recent. err.* in amplissi. sua significatione racemi acceperunt, hoc pacto legentes: Amomum est parvus frutex in seipsum convolutus veluti racemus. Ex hac lectione sequitur falsum & impossibile.

Flores & folia. *Habet autem & florem parvum veluti Viola albæ, folia verò Viti albæ similia*] Ita Diosc. conjungit florum & foliorũ descriptionẽ ad antecedentia ut nemo in- ficiari possit, quin antea Amomi fructũ figuraverit, quẽadmodũ nos exposuimus. Verisimile est foliorum & florum Amomi historiam Dioscoridem accepisse potiùs ab aliis scriptoribus quàm quòd Amomi flores & folia ipsemet unquam viderit.

De loco. *Optimum est Armeniacum.*] Dignũ inquisitione an Amomũ nascatur in Armenia, Ponto: caussæ dubitandi quia Theophr. antiquitùs adnotavit, odorata partim ex India, & Syria advehi, indéq; mitti ad mare, partim ex Arabia deportari. Adhæc scribit Plinius Amomum in India provenire. Quibus accedit Dioscoridem persæpè exoticarũ plantarũ suas ignorasse regiones. Verissimum esse puto Amomi plantã indigenã Indiæ esse, ex qua olim deferebatur primũ in Sinum Persicũ, mox in Mediã, Armeniã, Pontũ importabatur, inde verò in Græciam & Italiam perveniebat. Equidem censeo si Amomum in Media, Armenia, Ponto nasceretur haud difficile esse, hoc tẽpore ex illis regionibus illud exportare. Secũda succedit dubitatio an tres sint Amomi species, vel potiùs sint tria individua sub unica. *Quod autem ad auri* *Color.* *colorem inclinat, habétque lignum subcirrum.*] χρυσίζον τῇ χροιᾷ non significat ipsummet auri colore præditum esse, sed ad auri colorem inclinare: sanè ejusmodi color esse videtur medius inter album & aureũ, quem Plinius pallidum, atq; secundæ bonitatis vocat. ligni nomen intelligendum est tenue sarmentũ, cui racemus hæret. *Subcirrus*] color, ὑπόκιῤῥος magis ad fuscũ vergit quàm subaureus. Quod Diosc. Armeniaci Amomi nomine non intelligat fruticem, sicuti recentiores aliqui opinantur, non est difficile ostendere.

Odoratum valde εὐώδης ἱκανῶς] Theophr. lib. de odo- *Odor.* ribus, vero Amomo tribuit odoris vehemẽtiam his verbis: vehemẽtiora parciùs adhibent ut Costum & Amomum. Sanè Indicũ racemum vehemẽter nares excitare, verissimũ est, quãvis aliqui Recentiorũ idi- *Recent. err.* psum negare nõ erubescãt. Sed Medicũ, quia in cãpe- *Medicum.* stribus & aquosis locis nascitur, invalidũ. *Magni &* *subviride*] si cũ recentioribus Medicũ Amomum sub- *Color subviridis.* viride exponamus fruticẽ, ista coloris subviridis observatio in ipso frutice erit prorsus plebeia & indigna herbario. racemo est adhibẽdus, cui Plin. etiã tribuit. *Et ad tactũ molle, ἁπαλὸν, Venosum ligni*] lignũ sunt *Ligna.* ramuli, qui ipsos racemosos fructus ferũt. Medicũ Amomũ venosũ est nõ suis fructib⁹ sed lignis, imo suis fructib⁹ est ad tactũ molle, seu fragile: fragile autẽ & *Molle.* venosũ sibi adversãtur. Patet Dioscoridẽ de racemo non de frutice loqui, nã si frutex venosus erit, sicuti pleriq; interpretes exponũt, quid erit ad tactũ molle seu fragile nihil prorsus. *Odore ad originũ inclinan-* *Odor origani.* *te* ἐμφερὲς τῇ ὀσμῇ] non denotat odorẽ Origani, sed quod accedit ad Origani odorẽ, inter racemos Indicos nullũ adhuc observavimus subviridem. [*Car. Ni-* *Maron. not.* *col. Marmea* ὀριγανίζον *interpretetur ad Origanum inclinante nescio, significat enim ad Rutam inclinante.*]

Ponticum verò subcirrum] cirrus color ex ruffo & ru- *Ponticum.* bro commixtis enascitur, sed subcirrus ex pallido & *Subcirrus color.* cirro fit. Ex Indicis aliquos observavimus subcirros, eodẽq; cæteris præstantiores eũ odoratiores sint & graviores. Color subcirrus est racemo assignandus non frutici, præsertim cùm Plinius colorẽ ruffum racemis tribuat, nõ frutici. *Non longum*] Si Medici A- *Non longus.* momi racemus magnus est, est etiam longus: Huic Diosc. opponit Ponticum, non longum, de racemo autem loquitur, non de frutice.

Neque fractu contumax] Ponticum Amomum non est fractu contumax, veluti exempli gratia est Car- *Cardamomi fructus.* damomi fructus: mediam obtinet conditionem inter duritiẽ Cardamomi & Medici racemi fragilitatẽ.

Racemosum βοτρυῶδες] Ponticũ Amomum est race- *Ponticum.* mosum, quia uvæ effigiem habet non racemi tãtùm cõmuniter sumpti: Amomũ racemosũ significat fructum, non plantã ut perperam recentiores scribunt: *Recent. err.*

verùm quia negarant Amomū racemosum esse fructū effigie uvæ prædıtum, sed scripserunt esse plantā similem racemo: ipsorum partes erant, suam confirmare expositionem, Dioscoridis testimonio.

Fructu plenum] Si Amomum Ponticū est racemus, sicuti docuimus, inde colligitur eundem racemū ex acinis seu folliculis constare: qui intra propriā cavitatē fructus aut semina continet. Falsū est solū Amomū Ponticū esse fructus plenū, namq; & Armeniaci Amomi racemus debet esse fructus plenus cū optimus existit Dioscoridis testimonio. Dioscorides parum videtur esse constans in usū vocū καρπὸς & σπέρμα. Hoc in loco objiciunt Viri docti, Dioscorides nō de Amomi planta sermonē habet, sed de fructu Pontico, quem dicit esse fructus plenū, propositionē esse nugatoriam, cū unū & idem sit subjectum atq; prædicatū, fructus est, fructus plenus, facilè diluitur objectio ex fructus & seminis significationibus. Namq; subjectū est Amomū Ponticū, seu racemus Pōticus, qui ex pluribus fructibus, seu folliculis constituitur. Sed prædicati rationem habent interna semina angulosa, quæ in eisdem folliculis continētur. Falsum ergo est quod assumunt recentiores, idē esse in propositione subjectum & prædicatum.

Carpos & sperma Diosc.

Recentiorū falsitas.

Odor an ascititius.

Odorē sensum feriens] Homines recentiores qui Indico Amomo infesti sunt, racemi Indici suavē validumque odorem suis scriptis extenuant, tanquam ascititiū. Opponimus testimoniū ipsorum sensuum. Quæsiverit jure quispiam, quibus permoti cōjecturis putaverint quòd Amomo odor ascititius. Recentiores frustra inquirunt, num Indici Amomi odor existat in ejusdē pericarpiis vel in seminibus internis: cum Diosc. ipse collocaverit in racemo toto.

Eligito autem recens & album vel subrubum] Amomi color albus & subruber ipsius racemi existit, nō fruticis, nāq; & Plinius eosdem colores racemis Amomi assignat. Omnes colores quos Diosc. observavit, nos præter ipsū subviridē in racemis nostri Amomi observamus: verùm hosce colores non observatos fuisse à recentioribus illis viris, qui Amomo Indico bellum indixisse videntur, facilè crediderim. Subruber autem color esse videtur is, quem Diosc. supra vocavit subcirrū: albus verò color Amomi nō videtur esse simplex, sed remissior ob admixtā exiguam fuscedinem: si tamē de Veterū Amomo licet judicium facere ex nostris Indicis racemis, quorū illi qui albi existūt, ita sunt albi ut ad colorē cineritiū aliquātulū vergant. Quod spectat ad colorē albū quē Diosc. parē bonitate cū subrubro facit dicendū est vel codicē Græcū esse corruptū ut Marcel. Virg. suspicatur, vel Dioscoridem adversari Plinio, qui pessimū esse candidum affirmavit, vel voce candidi intelligendū esse racemū subaureum, quē Plinius pallidum dixit: verū si lectio depravata est vel expungendæ sunt duæ voces (albū vel) legendūq; non albū sed subrubrum.

Colores.

Subviridis color.

Subruber

Diosc. text. corruptus.

Non coactum vel connexum] ut est adulteratus racemus qui constat acinis seu fructibus, qui etsi à suo lipho aliàs avulsi jā fuerint, postea tamē gūmi liquido in unū factitiū racemū, conglutinati adeò fuerūt, ut unū continuū & solidū corpus præ se ferant potiùs q̄ racemū ex pluribus acinis constitutū. Suspicari licet, in græco codice fortasse desiderari aliqua verba, quæ significāt ipsum Gūmi liquidū, quo racemū Amomi adulterari Plinius scribit. Verū recentiores, qui Ruellij interpretationē sequētes existimāt, optimū Amomū, neq; astrictim cohærere, neq; esse cōvolutū decipiūtur. Nō coactū vel cōnexū (scil. gūmi liquido ex Plinio addēdū est Marcello Virg.) libēter assētirer, verba isthæc esse expūgēda, nisi ex Plinio haberem[9], valde pspicuā expositionē modò enarratā.

Adulteratus racemus.

Recentiorū error ex Ruell. versione.

Diosc. lectio corrigitur.

Solutum & diffusum] Diosc. legitimū racemū denotat, qui cōstat acinis ab uno sarmento enatis, se quidē contingētibus, nō verò conglutinatis in unum. Diffusū & solutum sunt voces polyonymæ, quæ excludunt cōtinuitatē & coglutinationē nūnmē verò nomē diffusi significare potest distātiā inter eosdē Amomi fructus ut Recētiores scribūt, q expopūt sparsū.

Recentiorū error.

Seminis plenum] Græcis autoribus plures fructus & seminis significationes sunt, sed hoc in loco semē id significat, quod in pericarpiis cōtinetur. Amomum plenū est ipse racemus, cujus folliculi acinosi continent semina multa & perfecta, quæ totā eorundem folliculorū cavitatē replent. Recentiores profitentur Veteres Medicos sola Amomi planta semper usos fuisse, neglexisse verò fructus & semina ejusdem Amomi, tanquam inutilia, sed non satis est affirmare, nisi etiā ex classicis auctoribus id ipsum ostendatur.

Semen.

Recentiorū error.

Simile parvis uvis βοτρυδίοις] Recētiores cū videant nomen uvulę vel racemuli admodum favere Indico parvo racemo, cujus acini denos aut duodenos ad summum non excedunt, negant Dioscoridē dixisse unquā Amomū eligēdū esse simile parvis uvis aut parvis racemis, sed res est lucē meridiana clarior, βοτρύδιον significare parvā uvā vel exiguū racemū. Verùm si Diosc. in præsentia eligit Amomi plātā ut placet Recentioribus, illa non potest esse similis parvæ uvæ. Diosc. voce parvi excludit Medicum racemum magnū quem (utpote invalidum) antea repudiavit. Recentiores novā afferunt expositionē verborum Diosc. Eligito Amomū plenū semine simili parvis racemis. Sed ejusmodi expositio statim apparet falsa, siquidē seminis vox, q est secūdi casus, regitur à voce plenū, & connecti non potest cū simili, q est quarti casus, quapropter expositio cōmunis retinenda est, q ait, Eligito Amomū semine plenū, simile parvis uvis.

Botrydion.

Parvum.

Recent. interpr. falsa.

Grave] Recentiores qui Amomū Indicum reprobant, tanquam illegitimū, quia grave non sit, in eadē re multipliciter peccant, nam & sensui contradicunt & una simul confundunt signa Amomi tū legitimi tū optimi. Demū Amomi gravitatem faciūt absolutam, cùm tamē sit cōparativa, quæ dignosci nō potest, nisi plures Amomi racemi invicē cōferantur.

Recent. err.

Valde odoratum.] Tantā racemus Indicus odoris fragrantiā pollet, ut racemus quē jam multos dies aqua fervēti maceratum, postea exsiccavimus, suam quandā nativam suaveolentiam spiret: quamobrem ignoro quid compulerit Recentiores ad negādum validā nostri Amomi ὀσμὴν sēsibus ipsis expositam.

Racemi Indici etiam macerati odor contra recentiores.

Sine carie & acre] Errant Recentiores inquirētes acrimoniā Amomi in ejusdē particulis, quarū per se nullus unquā fuit usus, nēpe in solis folliculis, vel in solis seminib[9]: siquidē veteres toto utebātur racemo.

Recent. err.

Gustum mordens] Eligit Diosc. quo excludat Medicū Amomū invalidū. Recentiores racemi semina gustū mordere negant, sed hac in re dupliciter errāt, & quia negāt rē sensibus apertissimā, & quia racemi acrimoniam absolutam faciunt, non comparativam.

Recent. err. negant acrimoniam.

Simplex colore non varium] Color varius in uvis tūc existit, quando in uno & eodem racemo acinorum hic viridis apparet, ille purpureus, vel quādo idemmet acinus ita existit. Sanè variū hunc colorē ignotū Recentioribus, in quibusdā Indicis racemis Amomi nos observavimus. Diosc. hoc loco racemum ipsum describit, non totam Amomi plantam ut Recentiores opinātur. Varius autem color imperfectæ maturitatis est nota, vt in uvis ipsis possumus obseruare.

Color varius.

Recent. err.

Adulterant verò aliqui Amomum ipsa vocata Amomide simili existente Amomo, inodora artē & sine fructu, ἀμώμιδι ...] Omnes expositores Amomidi tribuūt esse inodoram & sine fructu, nō ipsi Amomo, verùm ipse verborū cōtextus ostendit easdē voces adjectivas, connectendas potiùs proximiori substantivo Amomo, quàm remotiori Amomidi. Deinde cùm Amomi vox multiplex sit, quæ significat plantam absque fructibus & plātam fructibus onustam, atque fructum racemosum similem parvis

uvis

uvis: Amomo inodoro & sine fructu, hoc est, Amomo immaturo ut Plinius etiam scribit.

Quæ nascitur in Armenia, floréntque habet similem Origano] Suspicamur quòd noster auctor de Amomide scripserit, potiùs quæ apud auctores legerit. Amomi plantam Dioscoridi solò auditu fuisse cognitá, non autem oculatá inspectione compertam nobis suspicandi occasio: quòd verò ex veteribus herbariis aliqui Amomum describentes plantam integram cum sua radice figuraverint, apud Plinium locum monstrabimus.

Oportet autem huiuscemodi probationibus fragmenta vitare. Eligito autem quæ ab una radice habent surculos integros] Amomi radix non est utilis ad compositiones, quoniam radicum Amomi apud Veteres Medicos nulla unquam mentio habetur: sed radicis mentionem facit Diosc. ut manifestum faciat, ipsas plantas integras, suísque radicibus cohærentes, non esse expositas dolis & fallaciis. Recentiores ex incertiori Amomidis descriptione student confundere & perturbare certiorem & dilucidiorem notitiam legitimi Amomi racemosi. Hæc ex Maronea in Dioscoridem dixisse nobis sufficiat.

Ostendit porro Maronea Plinium de Amomo verè scripsisse & consona iis, quæ Dioscorides de Amomo tradidit: quinetiam apertè monstrat, Indicum racemum omnibus Amomi Pliniani notis insigniri: præterea comprobat, Plinium in describendo Amomo fuisse diligentiorem & dilucidiorem ipso Dioscoride. Nos ex Maroneana explanatione in Plinium, quædam tantùm adscribimus, plura desiderantem ad ipsius Maronea commentarium relegantes. Sciendum itaque est, quòd quando Plinius dicit: *Amomi uva in usu est.*] Amomi nomen significat plantam ipsam, ejusdem verò plantæ fructus, dicitur uva Amomi. Recentiores qui Ruellio vitio vertunt quòd Dioscoridis vocem βότρυς perperam exposuerit uvam cùm significet racemum, ejusdem erroris etiam Plinium ipsum tacitè reprehendunt. Amomi uvam intelligit Plinius racemum, qui refert imaginem uvæ. Recentiores qui Plinium in Amomi frutice describendo ancipité vident, inde colligunt, eundem auctoré etiam uvam Amomi ignorasse, admodũ fallaci argumento ducti.

Indicæ Vite Labrusca.] Aliqui ex Recentioribus reprobaverunt Plinij de Amomo historiam, quia illa admodum favet nuper invento Amomo. Garzias autem audiendus non est qui Amomum in India nasci suis scriptis negat: non credendum est vel Garziam omnes Indiæ vastissimas regiones peragrasse, vel omnia simplicia medicamenta cognovisse.

Frutice Myrtuoso] Nobis arridet opinio, quòd Amomi planta sit frutex Myrti effigie præditus, náq; in Racemi Indici (ut sic loquar) pediculo folia insũt breviora, quæ non sunt dissimilia à foliis Myrtinis.

Punici mali foliis simile.] Amomum quod est simile foliis Mali Punici, atque à Plinio laudatur, non est altera Amomi species, sed est Amomum antea descriptum, illud autem est Amomi fructus vel planta: Amomum quod folia obtinet Mali Punici similia, est ipsamet uva, non plãta. Indicus noster racemus in seipso continet folia æmula foliorum Mali Punici, sena singulos folliculos ambientia in modum calycis. Recentiores autem quibus incognita sunt folia dicta, frustra objiciunt Plinio, quòd Amomum descripserit longè diversum à Dioscoridis Amomo. Ex Plinio folia Mali Punici pertinent ad uvam Amomi, non ad plantã: sed ex Diosc. folia Vitis albæ spectant ad plantam Amomi, nõ ad fructum. Racemi quibus insunt folia integra & longiora, quæ extra Amomi acinos perspicuè eminent, sunt pulchriores visu & plerumq; recentiores, & incorruptiores existunt: folia ante maturitatem decerpta, rugosa evadunt, quæ nondum animadvertere potuimus in Indicis racemis: sed acinos racemi rugosos. Plinius Amomo rufso primum bonitatis signum assignat: idem Nardo tribuit colorem ruffum, nihilominus tamen in Indicis racemis nõ videmus colorẽ illum, sed subruffum: subruffi autem racemi Indici Amomi plerumq; omnium ponderosissimi & maximè odorati existunt.

Pretium] Quis assentietur Recentioribus scribentibus Plinium ignorasse Amomi uvam, quam nullus Vnguentarius aut Medicus Plinij seculo ignorare poterat? Frustra laborant Recentiores, qui fingunt duas Amomi species à veteribus descriptas, cùm illi unicum tantùm cognoverint.

Foliis Mali Punici & gummi liquido] Cum Amomi uvæ fragmentis in unum factitium racemũ. Recentiores frustrà objiciunt Plinio, solis foliis inodoratis Mali Punici & Gummi liquido effingi nõ posse fructus odoratos, qui legitimum racemũ æmulari possint: Plinius in sua narratione historica prætermisit Amomum friatum ut pote notissimum in ætate.

Minùs venosa atque durior] vulgaris Codicis lectio hac in parte mendosa est, legendum est minùs venosa, atque dura.

Simile his & nomine & frutice Cardamomum] Confutanda opinio Recentiorum, qui scripserunt Amomum Indicum esse speciem Cardamomi racemosi. Docet Plinius: Cardamomum simile esse Amomi speciebus, nempe Armeniaco, Pontico, Medico; qui verò exponunt Cardamomum simile esse his, Amomo & Amomidi scilicet, illi perperam faciunt unum Amomi genus & Amomidis, cũ planta sit sui generis ab Amomo diversa.

Frutice] quoniam Plinius nunquam vidit Amomi fruticẽ, eadem ratione credendũ est eundẽ nũquam vidisse ipsum Cardamomi fruticẽ, utpote peregrinũ inutiléq; Vnguentariis & Medicis. Existimandum cognovisse Plinium similitudinem inter plantas Amomi & Cardamomi vel ex veterũ monumẽtis, vel ex ipsa similitudine fructuũ Amomi & Cardamomi: Nostrâ ætate nemo adhuc vidit (quòd sciã) Amomi & Cardamomi plãtas: *Et nomine*] Amomum, Cardamomũ, & Cinnamomum sunt vetustissima nomina, & sunt inter se similia: Ex hac verò similitudine nominum licet facere probabilem cõjecturã unã & eádem regionẽ aluisse illas plantas atq; nomen eisdem imposuisse. Quãobrem cùm ex historiis nostri ævi notis apertè Cinnamomũ in remotissimis Indię Orientalis insulis provenire, credendũ est in eisdem insulis, vel saltem proximiori earundẽ Insularũ continenti etiã Cardamomũ & Amomũ nasci, indéq; in Europã deferri: Verũ cùm Pliniũ inter Amomũ & Cardamomũ duplicem similitudinẽ descripserit, scilicet fruticis & nominis similitudinem, Recentiores ipsi qui affirmant nostrũ Indicũ racemũ esse Cardamomũ racemosũ fateri coguntur, inter Cardamomũ & Amomũ, tertiam reperiri similitudinẽ notatu dignã, nẽpe racemorũ similitudinẽ, adeò ut uterq; Amomi & Cardamomi racemus eodem modo cohæreat, convolvátq; se ad uvę similitudinẽ. Verũ Veteres quidẽ vocarũt Amomũ racemosũ, sed Cardamomum nunquam dixerunt racemosum, vel quia Cardamomi racemus laxus, & rarus, nullam præ se ferat imaginem uvæ, vel quia Cardamomi fructus tenuibus hæreat pediculis & propterea suam racemi figuram diu servare non possit. Ex his colligendum est Galenum, Diosc. Plin. & alios veteres nunquam cognovisse Cardamomum racemosum.

Semine oblong.] Recentiores longitudinem seminis exponunt, tãquã similitudinẽ Amomi & Cardamomi: sed Plinius Cardamomũ semine oblõgo præditũ esse dicit Amomi nullâ mentione factâ. Plinius voce seminis intelligit Cardamomi fructum, qui externo folliculo, internisq; seminib⁹ cõstat, sed Recẽ-

Marginalia: Radix. — Recent. error. — Interpretatio verborũ Plinij de Amomo. — Recent. male reprehendunt Ruellium. — Recent. error. — Garz. not. — Folia Myrti. — Punici folia. — Folia rugosa. — Color rufus. — Recent. error. — Plinij lectio corrigitur. — Racemus Indicus non est species Cardamomi. Recent. error. — Plinius non vidit nec Amomi nec Cardamomi plantam. — Cardamomum & Amomum eu laxis? Recentiores refelluntur. — Semen pro fructu.

tiores hanc impugnant expositionem. Procul dubio omnes Cardamomi fructus cum sua theca oblongi; interna verò semina angulosa & brevia sunt, non oblonga: quia verò eadem semina seriatim deposita sunt, sibique invicem connexa tenui intercedente membranâ, quâ involvuntur, inde fit, ut unaquæque series seminum, unici tantùm longioris seminis ostendat imaginem, quæ recentiores in errorem induxit. Cùm dicunt Recentiores Cardamomi fructum non esse semen, veritati repugnant, nam ex Aristotele fructus & semen re idem sunt. Ex Theophr. seminis vox communissima, quæ sub se continet fructus & semina, tam nuda, quam in pericarpiis contenta. Plinius ipse Balsami fructum semen appellat & nucleos Pineorum. Et si verò scripserit Plinius Cardamomum in Arabia provenire, attamen id falsum esse, novimus ex Neotericorum historiis.

Recent. errar.

Contra Pli. Cardam. non adferri ex Arabia.

Quatuor ejus genera] Cardamomum duplex existit, frutex scilicet quod inutile est, propterea etiam ignotum, atque semen oblongum: sed quoniam Plinius enumerat quatuor Cardamomi species, easdem esse fructus, qui pericarpiis & seminibus internis constant, nemo dubitare debet: siquidem harum specierum color est viridis, ex ruffo candidus, varius, atque ipsi acuti anguli, nostrum vulgare Cardamomum referunt non plantam: ex hoc loco apparet Plinium ignorasse Cardamomum racemosum.

Cardamomum quadruplex.

Viridißimum] si Plinius Viridissimum Cardamomum intelligit illud quod herbaceo colore præditum est, nihil prohibet quin vulgare Cardamomum sit Plinij legitimum quamvis sit pallidum, siquidem vel maturitate, vel vetustate, vel aëris intemperie color viridis evanescit. Quid prohibet etiam Viridiss. Plinio illud esse, quod recentissimè collectum fuit?

Viridiss. dua significationes.

Pingue] significat oleosum & significat etiam crassum, & succo redundans, hoc in loco verò significat semina crassiora & vegeta ipsius Cardamomi.

Acutis angulis] Acuti anguli sunt in vulgaris Cardamomi theca, nam ejusdem interna semina angulosa quidem sunt, sed non sunt prædita acutis angulis, sed potiùs obtusis. Verùm quoniam Indici racemi fructus orbiculares sunt, quasi uvæ acini, ad hanc primam speciem Cardamomi redigi non possunt: nam etsi fructus Indici Amomi præditi sint tribus exiguis eminentiis, illæ tamen sunt leviter connexæ non angulatæ.

Indicus racemus huc referri non potest.

Contumax frangenti] Corrupti Codices legunt, contumax fricanti. Verùm ex Diosc. & Plinio locus corrigendus. Loquitur verò Plinius de integro fructu Cardamomi, non de internis tantùm seminibus.

Plinij lectio corrigitur.

Proximum è ruffo candicans] Hic est nativus color Cardamomi vulgaris.

Color.

Tertium brevius atque nigrius] Tertia Cardamomi species breviori & nigriori semine constat. Semina autem breviora sunt ipsi fructus integri Cardamomi, quod constat suo pericarpio & seminibus internis, sed si liberè loqui licet, etsi seminum brevitas denotare possit tertiam speciem Cardamomi, nihilominus tamen nigredo denotare videtur quandam à solis calore contractam exustionem.

Cardam 3.

Peius tamen varium] Varius color inchoatam maturitatem significat. Hæc autem quarta Cardamomi species non differt natura à reliquis speciebus Amomi.

Varium.

Hic & apud Medos nascitur] Nullum est absurdum Cardamomum nasci in Arabia & Media, sed revera ex Neotericis non habemus. Concludendum in Amomi historia plenam fidem adhibendam esse Plinio: tum quia vera & notissima scripsit, tùm quia cum Diosc. consentit, quo etiam se diligentiorem præstitit. Quia verò in Indico nostro racemo omnia apparent legitimi Amomi notæ, recitatæ à Diosc. & Plinio, asserendum est hunc Indicum racemum esse verum & legitimum Diosc. & Plinij Amomum.

Locus.

Racemus Indicus legitimum Amomum.

Quod Latinis Amomum, ἄμωμον Græcis, & Arabibus *Hamana* sive *Hamanus*, & Constantinopoli in officinis *Amama* nominatur; mihi verò Amomum 1. racemosum dicitur, ego (inquit Bauh. in pin.) verum credo Amomum, Martinelli & Ponæ, de quo Nicol. Marogna Medicus librum latinè scripsit, quem Pona Italicum dedit. Amomum spurium, Clus. exot. auctario. Fructus 5. è VValachria, Eid. exot. l. 2. c. 22. Amomum verum Ponæ, Clus. cur. post. & ibidem sub Amomo.

Synon. C. B.

CARDAMOMUM VETERIBUS ET in genere. CAP. XLIX.

Cardamomum (exorditur Theophr. hist. l. 9. c. 7.) alij ex Media, alij ex India, cum Nardo & reliquis omnibus, aut plurimis advehi narrant. Hoc ad unguenta utuntur. Simile his [*Amomo & Amomidi*] est Plinio l. 12. c. 13. & nomine & frutice Cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor ejus genera, Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti quod maximè laudatur. Proximum de ruffo candicans. Tertium brevius atque nigrius. Peius tamen varium, & facilè tritu, odorisq; pravi: qui veriùs Costo vicinus [*quod verius Costo vicinum. Dal.*] esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Precium optimi in libras duodecim [*libras x. duodecim. Dal.*] Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni priùs Arabiæ divitias indicari conveniret, causasque quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedêre. Cæterùm ex quibus autoribus Plinius sua quatuor genera faciat, non constat, teste Matthiolo: Dioscorides enim, Galenus & cæteri Græci, unius tantùm Cardamomi meminerunt. Quæ verò commentantur de his Cardamomis Plinij, vide cap. præcedenti apud Nicol. Maroneam de Amomo novo Cardamomi minoris facie, vel Indico racemo.

Locus ex Theophr.

Cardamomi 4. genera Plinio.

Pretium.

Plin. not.

Diosc. de Cardamomo tractans id non describit, sed duntaxat quibus in locis nascatur optimum, qualéque illud sit, docet his verbis: Cardamomum optimum est quod ex Comagene & Armenia & Bosphoro affertur. Nascitur etiam in India & Arabia: Elige verò id quod ægrè frangitur [δυσθραυστον] plenum est ac conclusum [μυωδὲς] quod enim ejusmodi non est, exoletum est: quod item odore nares percellit, & sapore acre & subamarum est. Vim habet calefactoriam. Cum aqua potum facit ad Comitiales, tussim, coxendicum dolores & resolutionem: ad rupta item & convulsa, ac tormina, & lumbricum latum ejicit. Cum vino verò potum renum affectionibus, urinæ difficultati, à scorpione ictis, & ad omnia venenum ejaculantia commodat. Cum Lauri radicis cortice, drachmæ pondere potum, calculos atterit. Fœtus etiam perdit suffitu. Et scabiem eximit illitum cum aceto. Miscetur etiam ad unguentorum spissamenta.

De Carda. Diosc.

Delectus.

Vires

Comitialis.

Renes.

Venenum.

Calculus.

Scabies.

Temperamentum adscribit *Galen.* simpl. 7. Qui sanè adstruit esse facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeò ut Nasturtium: sed quanto suavius magisque fragrans est Nasturtio, tanto ei imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est vel ipsum per se illitum. Porrò adjunctum habere quiddam etiam amaritudinis quâ lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras detergit.

Temperamentum, ex Gal.

Apud Galenum in theriaca Androm. (quæ & l. 1. Antid. & in lib. 1. de theriaca ad Pisonem habetur) Indæum

Indaum Cardam. Indæum Cardamomum non pro nigro, & Indorum colorem habente accipio (inquit Cornar.) sed pro Indico & in India nascente, ut Dioscorides docet. Porrò idem Galenus 7. c. 3. ejusdem operis, in confectione Pamphyli, Cardamomum exenteratum habet: sic enim ego καρδάμωμον ἐξηντερισμένον reddo: & accipio non id cujus interna pars evacuata & ejecta est, sed cui exterior cortex sive pellicula, in qua continentur, detracta est, ita ut interna pars in usum assumatur, & sit ἐξηντερισμένον, velut ex interna parte acceptum: contrario modo ei quo glycyrrhiza ἐξηντερισμένη probatur, ex qua ejecta est medulla, & radix reliqua in usum accepta. *Exenteriemenon.* Quanquam autem in Scribonio, & Marcello Medico Latino vetusto, per me ex officina Frobeniana edito, ἐξηντερισμένον vox reddita legatur per vocem animatum: *Animatum pro inanitum.* Nam & Nasturtium animatum, & cachry animatum, & misy animatum habent. & animatum ita pro exenteratum & inanitum, positum videri possit, per errorem exscribentium, qui animatum pro inanitum agnoverint: tamen velut etiam in relatis commentariis meis scripsi, animatum pro pleno & integro, & evacuato contrario dictum esse potest, atque adeò pro interno, quod ad externum collatum, animatum, & velut anima præditum haberi: atque ita Galenus 2. de antid. dixit καρδαμώμου τῶν λοβῶν χωρὶς, τὸ ἐντεριώνης: i. e. Cardamomi interni absque folliculis. *Lobi Cardamomi.* Quanquam in Galeno ambiguum sit, an χωρὶς ad λοβῶν, aut ἐξηντεριώνης vocem referenda sit. Quùm autem λοβῶν usus nullus à Dioscoride præscribatur, ἐξηντεριώνης, & quod supra ἐξηντερισμένον dixit, i. e. internum in capsulis comprehensum accipi debere videtur. Et hoc declarat Galenus ibidem, ex eo quod in sequenti medicamento καρδάμωμον ἐκπεφλοιωμένον accipere jubet. Aëtius tamen 12. c. 47. καρδαμώμου χωρὶς τὸ ἐντεριώνης habet, i. e. Cardamomi medulla privati, tanquam rejecto interno grano, capsulæ ipsæ accipiendæ sint: sed ego vocem λοβῶν deesse puto, & legendum, καρδαμώμου χωρὶς λοβῶν, τὸ ἐντεριώνης: ut sit eadem quæ Galeni lectio. *Aetius corrigitur.*

Cardamomum duplex Avicenna. Avicenna de Cardamomo duobus distinctis capitibus tractavit. Priore de Cardamomo Sacola, de qua suo loco dicemus: altero de Cardamomo Cordumeni. Quo capite easdem planè vires ei assignat, quas suo Cardamomo Dioscorides. Ex quo perspicuum est de Græcorum Cardamomo Avicennam hic verba facere. Item Serapio nomine Cardamomi eadem prorsus refert, quæ Diosc. & Galenus de suo Cardamomo. *Cardamomum Græcorum.* Sed Cardamomum ne Græcorum sit, quod vulgo in officinis habetur, id in controversia est. Gesneri quidem judicio, Cardamomum Græcorum, aut illud ipsum est, quod nostri simpliciter Cardamomum vocant, (cujus tamen tres ferè differentiæ magnitudinis inveniuntur) aut pro eo rectè usurpari potest. *Differ. magnitudinis.* *Melegeta.* Matthiolus suspicatur Melegetas vulgo dictas, Cardamomum majus esse: sed illæ profectò longè calidiores sunt Cardamomo, & acrimonia piperi non cedunt: & quod Matthiolus ignoravit, Arabicum seu Arabum Cardamomum sunt, *Sacolla* etiam & aliis nominibus apud Arabes dictum, apud Actuarium modò *Cacula*, modò *Cachrys*, modò *Capsicum*: quod postremum indocti aliqui in compositionibus quibusdam in Tapsiam mutarunt, (ut in Diamarg. Avicennæ quadam descriptione) quæ mortis quorundam occasio extitit, ut testatur Lacuna in sui Dioscoridis hispanici præfatione: alij verò in *Cassiam ligneam*, ut Matth. in epist. *Tapsia male.* sed Gesnerus Capsicum, i. e. Cardamomum Arabum esse legendum primus animadvertit. *Capsicum in Actuar. leg.* Quòd si quis etiam Cubebis pro Græcorum Cardamomo uteretur non aberraret is ipsius judicio. Ipsi Melegeta non videtur cum Matthiolo magis resipere aroma, quàm alia Cardamomi nomine dicta semina: quæ *Matth. somniat.* quidem, cùm nonnihil subamara sint, ut Cardamomum Gesnero visa sunt: Melegeta verò acerrima, absque amaritudine, nescit quid somniarit Matthiolus, ut Melegetam potiùs Cardamomum Græcorum esse putarit, quàm id quod nomen retinuit.

Cordus præter Melegetam, Cardamomi tria genera facit, magnitudine tantùm distincta; Matth. duo solùm. Cæterùm cùm omnia hæc quatuor genera, sua semina folliculis includant, ridiculum est, quod nugatur Matthiolus, Melegetam sibi præ ceteris videri Cardamomum Græcorum, quoniam folliculos habeat. *Matth. nugatur.* Melegeta dicitur etiam *Nux sacra*, & *Nunte sarcas* Myrepso, quasi *Nux Cachrya vel Cachrys*. Temerè etiam Matthiolus pro Cardamomo Myrti baccas supponit, corruptam Martiati Rotæ Ἀντιβαλλομένων versionem sectatus: meliùs Juniperi baccas aut Cedri substituisset. *Cardamomi subst.* Piper Indicum seu Siliquastrum quorundam, primus Gesnerus ante plurimos annos Capsicum aut Cardamomum Arabicum sibi videri scripsit: in quo errasse se agnoscit: etsi sententiam illam aliqui non indocti sunt sequuti. *Gesn suum errorem fatetur.* Cæterùm minus Cardamomum Serapionis, nullo capitulo aut folliculo inclusum, ipsi ignotum est. *Cardam. minus Serap. quid.* Quod si quæ compositio Cardamomum duplex majus & minus requirit, Cardamomum quodcunque habetur, ex tribus illis magnitudine tantùm differentibus, duplicatum ponere approbat, aut Cubebas prò altero. Pro *Sacolla* autem & *Capsia*, vel *Capsico Cacaldve*, in lexico Græco rei herbariæ, quod D. Sambucus ad ipsum misit innumeris erroribus refertum, verba hęc inveniri scribit, καρδάμωμον, κακουλα, & rursus κακουλα ἐστὶ κακουλα τὸ μέγα. *Melegeta nō est Cardamomum.* Melegetta verò vel granum paradisi vulgò dictum, non est Cardamomi species: sed sui generis, quod & precij vilitas indicat, & nulla odoris aromatici gratia. Græcis veteribus incognitum fuisse putat: recentiores Græci *Capsicum* nominant, ut Actuarius: & alicubi *Sitcresium*, si bene meminit ab Arabico nimirum *Seitarengi* (quæ vox tamen alibi Lepidium significat) in recentiorum quibusdam antidotis *Capsia*, interdum etiam *Cassia* pro *Capsico* legi videt: vocatur & *Nunte sarca*, & *Nux sarca*, & aliis barbaris nominibus, de quibus nunc inquirere non vacat. Quod autem Gesnerus Matthiolum Cardamomi duo tantùm genera statuere scribit, se negligentem ejus lectorem ostendit, nos siquidem contrarium brevi ostendemus. *Gesn. not.*

De Card. Cordus. Cardamomi appellatione grana quædam in pharmacopoliis habentur, & gustu & olfactu admodum aromatica: Manardus & Antonius Musa contendunt nos (inquit Cordus) verò Cardamomo carere, *Manard. & Musa not.* quoniam ab authoribus descriptæ notæ granis Cardamomum appellatis non conveniant. Quod quidem verum esse ipse fateor, non tamen continuò proclamandum erat, nos vero Cardamomo carere. Dioscorides enim & Serapio integros Cardamomi utriculos sive fructus granis cōfertos, ut olim afferebantur, atque non rarò nostra etiam ætate, descripserunt. Hodie verò ut plurimum cortices, quia lignosi & nullius qualitatis sunt, abjiciuntur, & sola grana folliculis inclusa, propter saporis & odoris fragrantiam ad usum reponuntur: hinc etiam est quod Græci in compositis medicamentis semper expetant Cardamomum: ἐξηντερισμένον & τῶν ἐντεριώνων Cardamomi, h. e. exenteratum & ex utriculis exempta viscera sive grana. Maius alterum & minus alterum. *Cardamomum Maius & Minus.* Arabes utrumque Cardamomum generali nomine, & *Cordumeni* & *Saccola* appellant. Itaque vehementer errant ij, qui *Cardumeni* apud Serapionem Carui agreste interpretantur, idem enim est cum Cardamomo: *Carui agreste.* nec aliquem suspendat quòd Serapio, eandem rem alibi *Cordumeni*, alibi *Sacolla* nomine describit: in capite enim de *Cardumeni* ea recenset, quæ apud Dioscoridem de *Cardamomo* le-

guntur: in *Sacolla* verò rem eo depingit modo, ut Arabes descripserant, & ut ipse viderat, & quemadmodum adhuc affertur Cardamomum. Iam cùm Dioscoridis & aliorum Græcorum descriptioni, & *Cordumeni* & *Sacolla* apud Serapionem historiæ per omnia conveniat, nemo diversum statuat esse Cardumeni & Sacolla. Arabes pulchrè etiam suis nominibus Cardamomi species distinguunt. Siquidem majus appellant *Heyl*, minus verò *Helbane*, qui autem contrarium dicunt, errant. Cardamomum minus, nomen servat in Pharmacopoliis, Ger. Cardamömle, diversũ à granis paradisi, quæ aliqui Cardamomum minùs impropriè vocant, minùs fortè precio & viribus intelligendum: mole enim majora sunt, & aliqui majori Cardamomo substituunt. Habet idem Cordus in obs. silv. Cardamomum quoddam pinguius, acrius, odoratius, scabriúsque veluti incultius quiddam.

Cardamomi specierum distinctio Arabum.

Error quorundam.

Cardamomum pingue.

Francofurti ad Mænum in nundinis Cardamomi tria genera hodie officinæ apud Cornarium agnoscunt [*Manardus inter hæc, solam amaritudinem desiderat*] maius quod ad fuscum & propemodum nigrum colorem declinat semen, medullam albam habens; minus, cuius color ruber est, tertium quod *Grana paradisi* vocant, fulvi coloris. Sunt autem omnia semina angulosa, & velut compressa. Sed ex his nullum propiùs ad Dioscoridis Cardamomum accedit, quàm quod minus appellant, & est, ut quod sapore acre sit, & leviter amarum. Majus nec acre est admodum, nec amarum. Grana verò Paradysi, quæ vulgo Paradyß körner vocantur, acrimoniam adeò excellentem habent, ut fervorem linguæ inducant, & piperis loco cibaria condiant, in multorum usu. Minore itaque Cornarius utetur, si ita usus ferat.

Cardamomum triplex Corn.

Minus eligendum.

Monachis in Mes. dist. 7. cens. 265. auctoribus, aliud est Cardamomum Græcorum & aliud Arabum. Cardamomum Græcorum scilicet Diosc. & cæterorum, apud Arabes vocatur Cardamenum vel Cordumenum, sive Cardameni, vel Cordumeni. Arabes, vt Serapio & Avicẽna, faciunt plura Cardamomi genera. Avicenna confundit species in diversis capitulis vt in capitulo *Cardam. mum* & capitulo *Gobzbague*, & capitulo *Elbue*. Interpres etiam Serapionis, Simon Ianuensis in capitulo de *Sacolla*, quod est de Cardamomo (vt iidem putant) erravit, ac etiam aliqua de suo addidit, videlicet Cardamomum maius esse *Heil*, & minus *Hilbane* (quod putãt minus corruptum) & esse masculum: vt idem scripsit in sua clavi in litera Cardamomum: similiter erravit in capitulo 316. quod incipit Cardameni: quia non debuit intitulare ipsum de Carui agresti. Vt omnes communiter tenent, quando absolutè est scriptum Cardamomum, semper maius est intelligendum. Bellunensis in suis interpretationibus ait, *Eilbua* est Cardamomum minus, & est granum apud Italos appellatum *Melegette* & dicitur etiam *Heilbua*. Quomodo Mesues ponit Cordumenum vt in Diamoro, & in Athanasia magna, & in Diasulphure, & in confectione alsescerę, & aliis pluribus: tunc non petit Cardamomum Arabum sed Cardamomum Græcorum, quod ipsi Arabes sub nomine Cordumeni describunt. Vnde sciendum quòd Cardamomi sint quatuor genera, Cardamomum maius & minus, & *Heil* & Cordumenum: Et omnia quatuor genera tangit Plinius 13. c. lib. 12. Fatentur Monachi se nescire quid sit Cardamomum Arabum maius, & *Heil* penitùs ignorant; & Cordumeni Arabum, scilicet Dioscoridis Cardamomum, quid certè sit adhuc nõ benè percipiunt. Minus Cardamomum quod aliter *Helbaugue* appellatur authoritate Bellun. tenent pro certo esse *Melegetam* sive *Meleghetam* usualem, quam omnes aromatarij agnoscunt, & hæc ponenda in trochiscis de ligno. Aloës Mesues. Loco Cardamomi majoris, ac etiam loco *Heil*, licet illis uti Cardamomo scilicet *Melegeta*.

Cardamomum Græc. & Arabum diversum.

Avicenna confundit.

Error Ianuensis.

Cardam simplex.

Cordumenum Mesues.

Cardamomi 4. genera.

Cardamomum Arabum non norũt Monachi.

Legitimum Cardamomum hac tempestate non cognosci, ne ab ipsis quidem mercatoribus, qui ex Syria, vel Aegypto aromata ad nós cõvehunt, *Matthiolus* compertum habet. Quo fit vt Medici ac pharmacopæi in componendis medicamentis æquè errent in Cardamomo, atque in aliis compluribus, quòd Cardamomi loco variis quibusdam seminibus, odoratis tamen, indifferenter utãtur. Quorum primum Cardamomum maius: secundum Nigellam quod Melãthij est genus: tertium verò *Meleghetas*, vel grana Paradisi nuncupant, cùm tamen eorum nullum nec Græcum, nec Mauritanum sit Cardamomum, quandoquidem aliud Græci, aliud verò Afri pro Cardamomo intelligunt. Serapio Dioscoridis Cardamomum Cordumenum appellat, deinde autore Isaach sui Cardamomi peculiare caput instituit, idque Saccolam nominat: quin & duum esse generum trãdit, alterum maius, alterum minus, quorum nullum nõ modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorũ, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur itaque primum quòd omne officinarum Cardamomum Dioscoridis Cardamomum esse non possit, pluribus tum notis, tum etiam qualitatibus. Quippe quòd hæc in universum parùm, vel ferè tantillum densa sint, frangenti non contumacia, & gustui nihil amaroris relinquant. Quòd præterea ab Arabicis distent, si cum illis comparentur, facilè disparitas deprehenditur. Siquidem Serapioni maius Cardamomum semen est plantæ, quod oblongis quibusdam cõcluditur capitibus iis sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris rotundis, Pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, farcta, & odorata: minus verò nullo contegitur capitulo majoris modo, quanquam colore conveniant. Quod planè indicat, omne officinarum Cardamomum nec Arabum esse, nec pariter Græcorum, sed potiùs ab utrisque maximè differre. Quare putaverit Matthiolus, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mes. scripsere, quòd Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod Seplasiæ Meleghettas vocant, Andreæ Bellun. qui Avicennam mendis expurgavit, auctoritate freti. Sed cùm Bellun. id asserat vulgari tantùm opinione ductus, cúmque notæ minimè eorum sententię adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ *Meleghettas* appellant (vt omnibus planè constat) capitulis excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non evenit. Crediderunt Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omninò Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos Piper Indicum, alij Siliquastrum appellant. Verùm etsi Piper Indicum in corniculis Rosarum ferè modo suum includat semen, quia tamen reliqua Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent, Mauritanorum Cardamomum esse nequit: hoc enim suis in vasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc Piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò mansum, sed ori tãtùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoriâ facultate pollere, quàm acri. Cæterùm scribit Avicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus verò lentibus minora proferre. Quòd cùm fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit, quippe minori Cardamomo,

Cardamomum nostra ætate non cognoscitur.

Nigellæ

Saccola nõ est Cardamomum Diosc.

Monachorum error.

Piper Indicum contra Ruell. & Fuchs. non est.

non

non autem maiori semina, lentium modò nasci ait Avicenna: quaquam Ruellius, vt suam tueatur sententiam, secus fortè legerit Avicennam. Tria genera Cardamomi ex Alexandria Ægypti & India Orientali à Lusitanis adferuntur, inquit Matth.germ. & Italicus. Maius vocatur à quibusdam *Melegeta*, ab aliis Grana Paradisi. Medium & minus nō certò scio an unum horum sit verum Cardamomum veterum. Veteres testantur Cardamomum habere siliquas ut legitur apud Galen. Zenonem in suis remediis adversus venena rejecisse siliquas: præterea id videdum apud Gal. lib. 10. de antid. post Democriti descriptionē, in Theriaca carmine descripta: Item l.7. de comp. med. secund. loc. cap.4. Facilè autem dicerem maius Cardamomum esse veterum verum Cardamomum, si non deesset amaritudo, quam requirit Gal. lib. 7. simpl. si odore caput offenderet, & non facilè frangeretur. Neutrum volo asserere. Non malè agunt qui Cardamomo vulgari utuntur loco veri Cardamomi. Cardamomum maius dicitur *Melegeta* propter similitudinem cum *Melega*, & propter gratum odorem quibusdam Grana Paradysi.

Cardamomi genera.

An Cardamomum antiquorum.

Licet uti Cardamomo vulgari pro vero.

Clusius in fine Dod. gall. scribit, antiquis Græcis vocari καρδάμωμον Lat. *Cardamomum*, Arab. *Cardameni*, *Cardumeni* aut *Carduameni*. Ab hoc Cardamomo aliud habere Arabes diversum, cuius maius genus vocetur ab eis *Saccolla* aut *Chachulle*: minus autem dicatur *Heil* & *Hilbane*. Officinis utrorumque Græcorum & Arabum Cardamomum esse incognitum: pro iis alia duo haberi genera, primum & maius Grana esse Paradisi. Idem in exot. auct. quale sit Græcorum aut Latinorum Cardamomum nondum cuipiam constare opinatur, certum enim ait esse ab Arabum Cardamomo differre.

Acosta de arom. c.64. de Cardamomo scripsisse ait Avic. cap. de *Cacolaa* & divisisse in majorem & minorem. Magnam esse confusionem nominum huius medicamenti in scriptis Arabum. Et quamvis Serapio unum ex his vocet *Chacolaa*, & alterum *Heilbane*, sciendum textum corruptum & scribendum esse *Cacolaa*, *Ebil*. *Cacolaa* autem ut vocant omnes Arabes, aut *Caculee* ut dicit Auicenna, vel *Elachi*, significare Cardamomum, si verò non habeat nomen apud Græcos & Latinos, id accidisse quia non cognoverint: & hinc credi Galenum non scripsisse de hoc. Dicere Dioscoridem melius adferri ex Comagene, Armenia & Bosphoro, adferri etiam ex India & Arabia, quod si ibi inveniatur illud quod tradit Galenus & Dioscorides non esse Cardamomum quo vulgò utuntur in India, sed duo fore & non unum: si dicatur esse Avicennæ & Serapionis Cordumeni, non esse quod contradicat, quia non sit id, quod Auicenna & Serapio vocarint *Cacula* vel *Hil*: Non competere etiam signa quæ Dioscorides attribuerit Cardamomo, nō enim difficilè rumpi. Quod vulgaris vsus (ait idem Acosta) vocetur Cardamomum, quum non sit Græcorum ait in causa Girardus Cremonēsis in sua versione, quia non noverat hoc simplex, præstitisset eum reliquisse nomen Arabicū. Non est etiam hoc Plinij Cardamomum quia quatuor tradit genera. Vulgare Cardamomū diversum est admodum ab eo quod Valerius Cordus tradit, cujus vnum genus maius est magnitudinis glandis, & minus magnitudinis Avellanæ, quandoquidem Cardamomum maius non excedit magnitudine Pini nucleum. Ruellius dicit fruticem similem Amomo, ac colligi Amomum in Arabia, unde patet quod exhibet non esse Cardamomum, quandoquidem ex India fertur, in Arabiam, nec etiam ibi Amomum provenit. Dicit præterea ex Theophrasti auctoritate esse vicinum Nardo & Costo: verùm in eo videtur deceptus, quia Nardus & Costus reperitur in Chitos & Mandou: *Cacola* autem vel Cardamomum in Malavar. Dicit præterea semina alba, ita calida ut vesicas excitent in ore quod non convenit Cardamomo vel Cacolæ: cortex enim albus & semen nigrum. Andreas Lacuna dicit demonstrari tria Cardamomi genera, maius & minus, & alterum quod est Nigella. Maledicit Arabibus sine occasione quasi confundant omnes species. Erravit Mercator, qui ei dixit ex Armenia vehi Venetias tria genera Cardamomi si saltem verum erat Cardamomum, quia verum ex India venit Alexandriam. Cardamomum igitur Græcorum non est Arabum. Præter rationem Manardus & alij dicunt Cardamomum Arabum medicamentum novum & removent ab usu, quia Galenus & Diosc. eo non sint usi. Eo usi sunt Avicenna, Abenzoar, Isaach, Rhasis & alij. In formulis medicamentorum Græcorum & Latinorum antiquorum qui non scripserunt post Arabes, accipiatur Cardamomum Galeni, nec accusentur qui culpâ vacant. In compos. Arabum & Latinorum recentiorum assumatur Cardamomum majus & minus, quæ vulgaria & ejusdem figuræ, quæ quantitate tantùm inter se differunt. Avicennam oportebat distinguere Cardamomum in majus & minus, quia diversis in locis proveniūt. Affirmatur reperiri in Zeilan aliam speciem Cardamomi majorem & minùs aromaticam vulgari. Garzia ab Orta vult ut utamur vulgari majori & minori: Minus magis aromaticum. Andreas Bellun. dicit *Cacule* esse Cardamomum majus & *Alcal*, vel *Hahaleil*, vel *Cairbua* & *Eilbua*, Cardamomum minus. Verùm hęc nomina sunt depravata in libris arabicis, nec mirum si errarit Bellunensis. Quod ait Matthæus Sylv. Indicos Medicos radice uti ad febrem, res non ita se habet.

Cardamomum Avic.

Cardumeni

Cremonensis error.

Cardamomum maius.

Lacuna reprehenditur.

Manard. reprehenditur.

Cardamomum in Zeilan.

Qui tandem novit Amomum Diosc. & Plinij, is teste Lob. adv. illicò noscet eorundem Cardamomum, utpote Amomo simile nomine, frutice, semine oblongo & idem discet nostrum siliquosum, Cardamomum officinarum, aut Græcorum non esse, aut descriptiones prorsum depravatas esse: Nam Galeni locus adductus de exenterato fructu Cardamomi, potest intelligi de glumis mundato: nec ullus locus adversatur ex Dioscoride. Neutiquam tamen contemnēdi usûs hasce siliquas putamus: tum quia tacito consensu & prærogativâ usûs receptæ sunt: & fortè Arabum sunt. Earum quæ maxima, *Melegetta* aut *Milegetta*, nomine Grani Paradysi notissima est. E quatuor aliis siliquis quæ inter se perquàm similes sunt, ea quæ officinis majus Cardamomum vocatur oblonga triquetra lapidi dactyli concolor. Triquetra etiam siliqua sed brevior est media vocata, quam veriùs putant Cardamomum. Minima pariter triquetra, sed vix nucleum Pruni æquat. Alia quędam recens allata ex Indiis occiduis, pusilla Melegettæ penè par, gustu Gingiber prorsum testante. Istas omnes siliquas Cardamomi esse, aut plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat. Dum Lob. in adv. notat Anguillaram, licèt non nominet, non videtur observare Galenum meminisse κελύφους sive siliquarum quod competit nostro Cardamomo. Item Diosc. dixit ναστὸν & μεμυκὸς, plenum & occlusum quæ siliquæ optimè conveniunt. Anguill. sententiam videant lectores post sub titulo Cardamomi cum siliquis triangularibus. Minus distinctè scribit Lonicerus de Cardamomo & ejus viribus. Hîc ponimus totā ejus historiam ne quid desit lectoribus, Ille igitur inquit. Cardamomum est fructus arboris: grana similia Rutæ seminibus continentur in parvis tenuibus lobis inclusa. Est autem Cardamomum duplex, hortense & sylvestre, sive majus & minus. Ex his domestica, sive majora præ valent, magisque odorata sunt, subrufa, acria, cum quadam dulcedine. Sylvestria & minora non adeò bona,

Cardamomum siliquosum nostrum rejicitur.

Gingiberi assimiles siliqua.

bona, minus odora, nec tantis viribus prędita, quàm culta, quibus in Medicina utimur, separatis tamen officulis, pulveribúsque priùs excussis.

CARDAMOMI ÆQVIVOCAtiones.

Cardamomi genus maximum. CÆterum Melegetha, sive Grana Paradysi, multis Cardamomum, quibusdam majus, aliis minus habetur. Cordo quidem, Cardamomum majus Melligettæ simile creditur.

Gingiberis siliqua. Siliqua Gingiberis pusilla Melegettæ penè par Lobelij cui consimiles plantæ apud Lobelium in Advers. dicuntur Cardamomi siliquæ, quanquam aliter sentiat Garcias, de hac autem siliqua scribemus lib.18.

Cardamomum siliquatum quadruplex. Cardamomum cum siliquis quadruplex majus, & minus vulgare, medium & minimum. Hoc Cardamomum aliqui pro vero recipiunt, alij non ut Clusius.

Amomum novum Cardam. facie. Cardamomi facie Amomum novum quibusdam Cardamomi species, negante Cerchino Marinella. Vide ante.

Substituta. Cardamomo substituit Colleg. Flor. in antid. nunc Cardamomum officinarum, nunc etiam Nasturtium. Idem facit & Borgarucus: Sylvius pro Cardamomo majore minus, & contra. Idem & Placotomus.

Cordo in arom. teste, cùm simpliciter Cardamomum scribunt autores, minus Cardamomum [vsuale] intelligunt.

Piper Calecuticum. Cardamomum Arabicum interpretantur aliqui Piper Indicum siue Calecuticum siliquosum quæ opinio à plærisque reijcitur.

Quàm porrò Ruellij opinio sit erronea qui Capsicum aut Siliquastrum pro Cardamomo Mauritanorum proponit, omnibus notissimum est, inquit Garcias lib.1. c. 24. De hoc Cardamomo scripsimus hist.n.g l.11.

Galenus nigrum Cardamomum habet l.9. c.2. κτ τόπους. Sed falsò isthic, sicut etiam in multis alijs apud Græcos Medicos locis, καρδαμώμου μέλανος pro καρδάμου μέλανος legi, in Comment. medicis in id opus à me scriptis (inquit *Cornar.*) ostendi: velut etiam vicissim Cardamum, i.e. Nasturtium pro Cardamomo apud eosdem suppositum habetur, tum ob scriptionis, tum ob virium aliquam similitudinem, altero pro altero agnito & recepto.

Nasturtium. Tract. qui pro quo, nonnunquam Piper longum, quandoque Cinnamomum, interdum etiam Carui ut Agricola ex Menardo, pro Cardamomo substituit, quamvis Cordus eos vehementer errare dicat, qui Cardumeni apud Serapionem Carui agreste interpretantur. Quod idem asserunt Monachi, qui Simonem Ianuensem in cap.316. errasse dicunt, quod incipit Cardumeni, quia non debuisset intitulare de Carui Agresti: quoniam non sit de Carui agresti, sed de Cardumeni. Nonnulli dicunt ipsi juniorum, ut Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare maius, & cæteri ita confundũt Cardumeni Arabum (quod quidem Carui agreste falsò interpretatum legimus) quod vix sit, qui sciat ab ipsorum laqueis abire.

Addunt Monachi, Cardamomum dum ignoramus, authoritate Auicennæ possumus uti Harmel [Rut. agresti] aut Squinantho.

Ruta sylvestris. Maximè tandem errant, ut nobiscum equidem doctè sentiunt Monachi in Mel. dist. 8. cens. 766.

Peucedanum. Iuniores qui asserunt Cardumeni esse Peucedanum, Seseli, & Keisim. Lege in Oxymelite, inquiunt, squillitico descriptione Democrati, ubi utrumque recipitur. Vbi & Luminare maius, etiam plura confundit.

Melanthium. Nigellæ tertium id genus quod Lacuna in officinis haberi asserit non est Cardamomum quandoquidem Nigella totis his regionibus non nascitur *Garc.* Alij etiam Nigellam citrinam perperam Cardamomum crediderunt. Cam. scribit in hort. Bononienses eam in suo antidotario substituere pro Cardamomo.

Myrtus. Cardamomi loco supponit Galen. aut Myrtum, aut Cyperum quem sequuti sunt Matthiolus in Diosc. lib.1.cap.5. Clusius in fine hist. gall. Dod. c.20. Monachi in Mes. dist.8. cens.265.

Geranium. Tragus tandem lib.1.c.114. inter nomina Geranij habet vocabulum Caradomomes, quod ait alio pertinere. Est ultimò & Cardomomon, Gesnero in ascript. Diosc. Geranium alterum.

CARDAMOMI GENVS MAXImum, Grana Paradysi, sive Melegeta.

Descr. MElegetæ siliqua oblonga est striata, Ficûs nondum passæ ferè magnitudine, tenuis quidem illa, sed validiuscula, pediculo satis crasso hærens. Semen copiosum, membranis disclusum continetur, angulosum, spadiceum, penè splendens, substantia sive medullâ albâ, sapore fervido Piperis, sed qui non tam citò se exserat.

Icon. Cùm jam parata esset figura ex Camer. hist. dono accepi à Cl. Paludano aliquot elegantes siliquas Melegethæ, quæ Cardamomũ majus vocatur, ex quib^9 statim animadverti iconem nimis Ficum repræsentare, nisi alium intellexerit fructũ.

Figura non bona. Hæ in summitate lato & circulari sunt umbilico, in medio tripartito, qué adpingi conveniebat. Præsens tabella proponit inspiciendum hoc Cardamomi genus maximum, & præterea tertium minimum sub sequenti titulo commemoratum.

Desc. Cord. Melligeta, i.e. Grana paradisi seu Cardamomum piperatum Cordi hist.l.4 c.27. [*Cardamomum officinarum tertium, Corn.*] oblongus est fructus, & magnitudine figura propemodum ovo æqualis, folliculo similis, cortice constans venoso, fractu contumaci, subruffo, aut in pallido fusco, supernum pythmena, inferiùs pediculi vestigium habens, intra senitidis, angulosis, pipere minoribus, superficie ruffis, intúsque candidis seminibus, crebris, fungosisque membranis distinctis & interceptis plenus, gustu fervidis ut piper & zingiber, quibus odore etiam non dissimilia sunt. Cortici nulla ferè in gustu qualitas.

Locus. Afferuntur ex India, & regno Melli: cortice exempta ejus grana raróque folliculo inclusa:

Delectus. eligenda sunt nitida, ruffa, superficie extenta, miniméque rugosa, solida atque ponderosissima.

Melligetta non est Cardamomum. Errant porrò (ut idem adstruit c. 28.) quotquot dicunt Melligettam majus Cardamomũ esse. Cardamomis enim tenuis miniméque fervens, sed gratus ac jucundus est sapor: Melligettæ verò piperis instar acerrimus. Idem in Diosc. ait Cardamomum majus quia parcius affertur, propterea quidam ejus locum Grana Paradisi aliàs Melligetta nominata

nominata substituerunt, eaque Cardamomum majus vocarunt: impropriè tamen & malè. Nam sapore quo piperi similia sunt & odore, plurimùm à Cardamomo differunt: fructus tamen sive utriculi figura magnam habet cum majore Cardamomo similitudinem qui ovi plerumque magnitudine conspiciuntur, & granis (quæ novimus) onusta sunt Cardamomi instar.

Matthioli sententiam de Cardamomo & Melegetta ante posuimus. Ejus facit tria genera in sua epitome: Majus ita describit, Majoris capitulum fici seu pyri faciem refert, semine intus subrufescente, angulosóque.

Ruellij temporibus tota Seplasiorum caterva ad Mauritanos planè deficiens, hoc duplicis fastigij Amomo abutebatur, pro eo quod à Diosc. & veteribus Græcis perscribebatur. Vnum ostendebant, *Amomum.* Amomum appellātes, alterum viribus prælatum, vul- *Malagreta* gò Malagreta Hispanis; nostris officinis Grana Paradisi nō minatum. Cardamomum minus hoc intel- *Melligreta* ligūnt quod vulgò Italis Melligreta.

Cardam. minus Melegeta. Ostendimus antè ex Monachis, Cardamomum minus Heilbaugue Bellunensi dictum esse Melegetam & usurpandum in troch. de aloës Mesues & pro *Cardamomi majoris & Heil substit.* Cardamomo majori ac etiam loco Heil. Sylvius contendit Cardamomum Serapionis utrumque, tàm majus, quod Granum Paradisi & Melegetam vocatum putant plerique, quàm minus nihil habere commune cum vero Diosc. & Galeni Cardamomo: sed Valerius Cordus contrarium asserit, nos scilicet verum Cardamomum hodie non desiderare. Icon à Ritho exhibita videtur repræsentare Cardamomi maximum genus, de quo hoc capite agimus. An ve- *Ryff not.* rò Rithus intellexerit quæ scripsit considerandum? Apud Lonicerum icon ferè similis iconi Matthioli, pro Granis Paradisi vulgò & Cardamomo majore.

Tab. Cardamomum majus Arabum. Lac. Cardamomum majus, vulgi Melegheta, & Grana Paradisi, Cardamomum Dioscoridis: Cardamomum hor- *Lacuna not.* tense ex Ragusei opinione. Lacunam taxat Garcias, dicens, cum satis protervè in Arabes invectum esse: ejus Melegheta nō esse Cardamomum Diosc. siquidem ignota fuerit Dioscoridi, neque Cardamomum majus coloris sit cinerei: Malagueta sive Melegueta nonnullis Paradisi grana, cujus in Europa usus Cardamomi minoris loco, non esse Cardamomum, Avicennæ *Combazgie* dictum: cætera vide paulò post sub Cardamomo siliquoso.

Clus. apud Garciam scribit Matthiolum Cardamomi iconem Ficûs formâ exhibere: cùm tamen nihil aliud sit quàm Melegueta suo involucro tecta, quæ sanè inter Cardamomi vulgaris sive Saccolaa *Saccolaa.* Arabum genera ex Garciæ sententia recipienda non sit: Adhortamur nos ut videant lectores quæ antè annotavimus capite de Cardamomis cum siliquis: *Clus. not.* olim enim Clusius videbatur confundere Grana Paradisi cum Cardamomo siliquâ sive thecâ longiore.

Lob. adv. Cardamomi siliquarum maxima Mele- *Millegetta.* getta aut Millegetta dicta à semine crebro, farcto, occluso & folliculo membraneo, Ficum foliis effigians nomine Grani Paradisi notissima est, & ex Occidua Aphrica frequens allata.

Lacuna (inquit Acosta) concludit primam speciem Cardamomi esse Meleghettam vel Granum paradisi, & esse Cardamomum de quo scripserit Dioscorides. Sed Diosc. non vidit Cardamomum cum cortice, quandoquidem Lacuna dicit esse Meleghetta: neque hanc cognovit Diosc. nec scivit ubi nasceretur. Majus dicit habere colorem rubrum: sed est clarum non ita esse. Cardamomum minus non esse illud semen quo utuntur in Hispania pro Melegheta, vel Granum Paradisi, constat per multos qui fuerunt in Meleghetta, qui affirmant se nunquam in Meleghetta vidisse *Cacolaam*, vel Cardamomum. Si quis benè consideret, Avicenna vocat Meleghettam Cobenbague.

Plateanus Cardamomum duplex assignat: majus quod dicitur domesticum, minus quod dicitur sylvaticum & illud esse pilosum & subalbidum. At Castor facit triplex, majus simile Ficui, medium longum, minus capitellum triangulare.

Cam. hist. ait Avicennam Cardamomum majus vocare *Saccolaa quebir*; minus *Saccolaa cegueir*, quo nomine etiam hodie, teste Garciâ, cognita sint mercatoribus & Medicis; item *Saccule & Elachè*: putátque *Saccule.* Cardamomum nostrum antiquis, tam Græcis quàm Latinis incognitum fuisse: Cordumeni autem Arabum fortassis esse Cardamomum Græcorum. Et maximum quidem, cujus iconem damus, continere in se Melegettam, quæ à Cardamomis distinguenda veniat.

B.pin. Grana paradisi & Cardamomum 1. sive of- *Synon. C.B.* ficinarum: Cardamomum majus, Matth. Lon. Lac. (cui etiam Cardamomum hortense) Cast. Lugdun. Grana paradisi, Cord. in Diosc. Mellegetta seu Cardamomum piperatum, Eid. hist. Milleguetta, Lob. Malaguetta, Garz. (cui & Combazbange Avic.) & ad Clus. cur. post. Cardamomum primum, Cam. epit. alterum, Cæs. Cardamomum Arabum majus, Tab. Grana paradisi seu Meligettas, Linscott. part. 3. c. 14. Hoc Cardamomi minoris loco aliqui utuntur, & & Melegeta dicitur, propter similitudinem, quam cum Melicæ semine habet.

Hujus folia sub Melegueta in prodromo sic de- *Foliorum descr.* scribit: crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, à qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis cum quibus maximam similitudinem habent: fructus satis cognitus habetur in officinis, ut & grana exempta: hujus folij pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente, non tamen ita acuto & aromatico, ut in foliis Caryophyllorum animadvertitur, quo signo potissimùm à se invicem distingui possunt.

Cardamomū in India provenit, potissimū à Cale- *Locus.* cutio usq; ad Cananor. Itē in Malavar & Iaio, Cam.

CARDAMOMI CVM SILIQVIS sive thecis longis & brevibus.

Præter Cardamomum, quod Melegetæ & Granorum paradisi nomine innotuit, sunt & alia tria, nisi duo malis, siliquati Cardamo- *Siliquati Cardamomi genera.* mi genera. Ex his maximum, unciam 1. aut sescunciam longam, gracilem, triquetram, striatam, coloris cinerei fractu contumacem siliquam habet, modicè turbinatam, seminibus numerosis, triplici versu, membranis intercedentibus tenuissimis candidis, farctam; color granis spadiceus & cinereus ferè, figura ut Melegetæ angulosa, rugosa; substantia alba; sapor fervidus

dus consimilis. Alterum genus semuncialis longitudinis habet siliquam, striatam, cineream, sed evidentiùs triquetram, ad tergemina Lathyridis semina accedentem, semine farctam membranulis distincto, cinereo, (in fuis siliquis etiam rubente) anguloso, sapore & substantiâ prioris. Tertium assignant, quod solâ magnitudine videtur à jam dicto differre, est enim siliqua omnium minima, cæterùm quid differat præterea non video.

Icon. In præsenti tabella Cardamomi siliquati duo priora depingimus; tertium verò omnium minimum, in icone Cardamomi maximi effigiamus.

De Card. siliquatis Cordus. Cord. in Diosc. Cardamomi genus alterum minus dicitur, quod fructum fert Avellanâ ut plurimùm minorem, triquetrum & minoribus granis, ejusdem cum majore saporis & odoris, sed vehementiùs palatũ & linguam penetrantibus, hoc frequentius est in usu & licèt simpliciter hodie Cardamomum vocetur, in pharmacopoliis tamen Cardamomi minoris nomen servat & à Germ. Cardamömle dicitur & ab Arab. *Helbane.* Idem describit hist. l. 4. c. 29. Cardamomum mediocre, figurâ oblongum, triquetrum, utrinque acuminatum, colore in candido fuscum, quantitate grandi avellanæ nuci æquale, majore Cardamomo minus, minore verò majus, ideóque mediocre nominatum, intus densè in se farctis, majoríque Cardamomo similibus granis plenum: cortice constãs prædicti instar, venoso, sed multò tenuiore, in tribus suis angulis, quibus maturum dehiscit, singulas commissuras habens. Gustu Cardamomo majori grana ejus respondent. Affertur & hoc ex Ægypto & India, sed paucissimum, idque perquam rarò, cum utroque Cardamomo. Et c. 30. Cardamomum minus mediocri per omnia simile est, paulò tamen minus, candidiori, paulò tenuiori cortice, & trium angulorum commissuris dehiscente vestitum, quo detracto semina apparent densè in se farcta, nullis membranulis distincta, majori Cardamomo similia, paulò minora, magisque angulosa, in ruffo cineracea, atque tam arctè sibiipsis conjuncta, ut unum semen figurâ bubulos renes æmulans, appareant esse. Saporem grana habent valdè aromaticum, tenuem, majoriq; Cardamomo similem, sed paulò tenuiorem. Affertur & hoc ex Ægypto & India, folliculis suis exemptum, nonnunquam etiam unà cum folliculis, idq; copiosiùs, quàm majus, solúmque vulgò hodie cognoscitur: majus enim cùm parcius advehatur, paucissimis notum est: probatur quod majoris notas habuerit. Cæterùm cùm autores simpliciter scribunt Cardamomum ut ait in dispens. arom. rosat. minus Cardamomum [*usuale*] intelligunt.

Helbane Arab. Cardam. mediocre.

Card. minus, mediocre.

Matth. de Cardam. Matth. hæc depingit & describit vocans unũ Cardamomum medium, alterum minus, quamvis nec pro Cardamomo Græcorum, nec Arabum recipiat. In prior. comm. negarat etiam cognosci Cardamomum, medicos & pharmacopœos reprehendens, quòd semen quoddam pro Cardamomo majori exhiberent. Idem hist. germ. sit ne Cardamomum Græcorum dubitat: non tamen eos peccare dicit, qui loco veri ponant. In epit. sic describit; Cardamomum *Medium.* medium folliculo contegitur oblongo, colore minus rufescente. Minus minore cõstat capitulo, ipsóque triangulari, semine subrotundo, asperiusculoq;, semen omnibus acre & odoratum, majoris tamen *Minus.* acrius & odoratius [*de quo sub Melegeta*] minus ut medium acredinis vehementiâ superat, ita & odoris fragrantiâ. Nos quæ sit sententia Matthioli de his Cardamomis & ubi proveniant antè annotavimus. Cam. apud Matth. distinguit in medium, minus & minimum, tres ponens icones.

Cardam. vulgaris usus. Anguill. in genere loquens de Cardamomo, dicit se credere vulgaris usus Cardamomum esse verum & legitimum, idque argumentis conatur probare: sed frustra, non enim distinguit Anguillara minus à majore, fortè quòd similia semina, & siliquæ non multùm differentes, nisi magnitudine.

Card. silv. & sativum. Lon. meminit Cardamomi majoris & minoris, sive sativi & sylvestris, ubi non dubitarim eum loqui de aliqua specie hîc traditâ: nos tamen cum obscurè tractet, ea in genere proponimus, lectoribúsque ea discernenda relinquimus.

Garciam de hoc Cardamomo crediderim locutum cùm ait: Cardamomum quod vocant aroma est illis in regionibus probè cognitum in quibus magnus ejus usus est. Hujus etiam magna pars in Europam, Africam & Asiam evehitur. Quàm verò rectè sit illi inditum Cardamomi nomen, aliis disceptandum relinquo. Avicenna l. 2. c. 159. sanè peculiare caput instituit de *Saccolaa* quod duûm esse generum tradit, Alterum *Saccolaa quebir*, i. e. magnum, alterum verò *Saccolaaceguer*, i. e. minus. His nominibus cognitum est utrumq; Cardamomum cùm Medicis Arabibus, tum mercatoribus. In Malavar vocatur *Etremelli*; In Zeilan *Encal*; in Bengala verò Guzarate & Decan, interdum *Hil*, interdum *Elachi*, idque inter Mauritanos: nam à gentilibus indigenis omnium provinciarum enarratarum *Dore* nuncupatur. Quod alterum Serapio *Saccolaa*, alterum *Helbane* vocat, mendosum est exemplar, & *Hil* duntaxat scribendum erat. Etenim si *Bane* omninò adjiciendum volumus, potiùs *Bara* dicendum erat, quod lingua Canarina magnum significat. Nihil igitur aliud *Saccolaa* est omnibus Arabibus nuncupatum, aut *Saccule* Avicennæ, aut *Elachi*, quàm quod Cardamomum vulgò appellant, veteribus cùm Græcis, tum Latinis planè ignotum, ut ex eorum monumentis colligere licet. Siquidem Galeni notæ nostro Cardamomo non conveniunt. Nostrum Cardamomum in illas regiones defertur è quibus Dioscor. suum devehi scribit. Sed neque id frangenti contumax est, neque caput tentat, neque amarum, neque gustu adeò acri, ut Caryophylla. Plinius l. 12. c. 13. etsi quadruplex esse Cardamomi genus scribit, tamen Dioscoridi & Græcis unicum tantùm extat Cardamomi genus. Sed nullum ex prædictis cum nostro quicquam commune habet, quod fragile esse debet, siliquâ candicante, granis intus nigris. Seritur verò id leguminum modo, altitudine, quando summa, cubiti, in quo dependent siliquulæ granula interdum usque ad viginti continentes, non ut Cordus lib. 1. in Dioscor. scripsit, glandis avellanæ magnitudine. Gerard. Cremon. Saccolaam ignorans, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tametsi legitimum Arabicum nomen integrum & non mutatum reliquisse præstitisset. Non multùm fortè refragabor iis qui Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum esse putant: quandoquidem Serapionis & Avicennæ Saccolaa Græcis est ignota. Quòd verò *Saccolaa* utendum negent non concedo, multis enim experimentis improbatum est, plerisque morbis perutile: eóq; utendum censeo in omnibus compositionibus Arabum & recentiorum qui Arabes sequuti sunt. Malaguetam porrò, sive *Meleguetam* à nonnullis Paradisi granal nuncupatam, cujus in Europa usus Cardamomi minoris loco, non esse Cardamomum didici, inquit idem Garcias alibi, quoniam sæpiùs cùm in Hispania, tum hic in India percontatus eos qui in Lusitania in Malaguetam profecti fuerant, an istic *Cacolaa* sive *Sacolaa* (quod Cardamomum appellamus) nasceretur, negarunt omnes: rursus Indis interrogati an *Malagueta* apud eos cresceret, negarunt & ipsi. Deprehendebam tamen Malaguetam ab Avicenna *Combâz bague* dici, cúmq; lerò here ex Sofala, cui Malagueta provincia conterminá est, deferri: verisimile autem mihi non videri Avicennam, virum adeò peri-

Cardamomi nomen.

Saccolaa 1. 2.

Serap. corrigitur.

Cardamomum vulgò veteribus Græcis incognitum.

Plin. Card. 4. genera.

Saccolaa descriptio.

Contra Cordum. Cremo. err.

Malagueta Cardamomum non est.

peritum, bina capita de eadem re scripsisse. His cogitationibus occupato animo, Turcam mercatorem professione Iudæum, in Cochin commodum reperio, qui diceret sibi mandatum, ut præter cetera aromata *cacullas quabli* [illegible] emeret: quod me movit, ut sciscitarer an in aliis etiam regionibus nasceretur. Tandem regiarum mercium in Ceilan curator (Factorem vocant) mihi retulit, istic quidem inveniri, nostro quidem multò majus, sed minus odoratum: rémque ita se habere comperi, illius speciminé (me curante) ex Ceilan delato. Accersitus præterea in Balagate ad curandum Illustrem Hamjam, cujusdam Regis in Balagate, nomine Verido, fratrem, de industria medicamentum, in quo Cardamomum majus & minus arabica lingua præscripsi, ut conspicere possem: utrumque mihi exhibitum ad medicamenti compositioné, eadem quidem utriusque forma, sed magnitudo diversa, nulla tamen cum Malagueta similitudo. *Delect. m.* Optimum autem censetur minus, quod odoratius est altero, & facultate majus dici potest, meo judicio. Provenit utrúq; in India, præsertim verò ab emporio Calecut usque ad Cananor, tametsi aliis etiam locis Malavar, & in Joa nascatur, nön tamen adeò copiosum, neque cortice adeò candido. *Usus.* Multus ejus usus est in his provinciis, siquidem unà cum Betre (veluti suprà diximus) manditur pituitâque caput & stomachum expurgat, & serapiis admiscetur. *Sylvatici error.* Falsum autem est quod Sylvaticus c. 117. scripsit, Indos ejus radice adversus febris circuitus uti, nascique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili est admodum radice, nec nisi satum provenit, solo autem ignibus perusto, ut faciliùs enascatur. Pandectarium Cardamomi meminisse invenietur alibi; in nostris autem exemplaribus apud Rhasim haud facilè invenies. Nullam autem facultatem similem [*qualem impropevat Garzia*] nostra Pandectarij, qui Matthæus Sylv. *Garz. reprob.* est, exemplaria tribuunt. Cæterùm, quicquid sit Garzias mihi videtur immeritò Cordum redarguere. vidimus enim hos fructus, eo modo, quo describit, in quibus semina illa, quę passim in Officinis dicebantur Cardamomum, non enim loquitur de seminibus, in theca contentis: sed de toto fructu.

Clus. de Card. siliquoso. Clus. in fin. hist. gall. Dod. cap. 20. tradit Cardamomum Officinarum majus, diversum à Grecorum & Arabum Cardamomo, quod vocat grana Paradisi, siliquâ longâ, durâ, lignosa, ut nux [*Naix Gange*] longiùs & angustius in quo multa grana, angulosa, dura, firma, & boni odoris: Cardamomum autem minus Officinarum fructu duro, rotundo, instar Avellanæ, aut minore, in quo etiam grana parva, angulosa, minora multò quàm majoris: Idem ait Cardamomum antiquorum & Arabum utrumque incognitum officinis: quorum loco duas alias habent species; prima, & major est Granum Paradisi. *Icon Clusii.* Iconem habet Clusius aliquo modo demonstrantem nostrum Cardamomum majus, siliquâ longiore: in ea Icone multæ sunt siliquæ simul hærentes, cum foliis Lupuli aut Vitis adpictis: habet etiam aliam Cardamomi minoris Officinarum cum ramis sine foliis: si ejusmodi plantas vidit, oportebatur pleniùs describere. Suspicamur etiam eum confundente Cardamomum majus siliquâ longiore cum Meleguetta. *Cardamomum majus.* Pergit idem in exot. Amomum spurium, cujus singuli uvarum fructus aliquam cum minore Cardamomo in Officinis vulgò recepto, similitudinem habent; quale autem sit Græcorum & Latinorum Cardamomum, nondum cuiquam constare opinor, certum est ab Arabum Cardamomo differre; certè uterque fructus triangularis est formæ. At Cardamomi vulgò recepti thecæ, oblongiores & minùs crassa, multis fibris distincta semina continens, crassiuscula, Meleguettæ seminibus non valdè dissimilia.

Lob. adv. officinis Cardamomum majus vocatum, oblongâ siliquâ, triquetrâ, lapidi dactyli concolor est & par, semen cōdit angulosum Mellegettæ minus. Triquetra item siliqua sed brevior est media vocata, nec dispari semine, quàm veriùs putant Cardamomum propter [illegible] narorem & acrimoniam non exiguam. *Minimum.* Minima pariter triquetra, sed vix Pruni nucleum æquat. At plura dignetur lector videre antè ex Adversariis tradita, quæ non recipiunt pro veterum Cardamomo, ubi notatur Anguillara, quamvis non nominetur. In obs. quatuor Cardamomi agnoscit genera, majus, minus, minimum, & medium. Hunc sequitur Plantinus & Tab. Lobelius ergo & ex eo Plantinus addunt speciem non enumeratam in adv. quia hîc non comprehendunt siliquâ Gingiberis, ut factum fuerat in Adversariis.

Cardamomum Græcorum Adolphi Occonis. Cardamomum Græcorum, ut vult Occo in el. Indo majore, aut illud ipsum est quòd nostri simpliciter ita vocāt, aut certè pro eo usurpari potést. Verone in musæo Io. Ponæ reperit Maronea Cardamomi racemos esse raros & sparsos; Indici verò Amomi, densos, & in seipsos convolutos; veteres Amomum dixisse racemosum, minimè verò Cardamomum: idem observavit Amomi fructum uvę imaginem referre, suámq; elegantem figuram diutissimè servare, quia arctè suo ramulo adhæreat: at Cardamomi fructum etiam si suâ naturâ racemosum fortè, nihilominus tamen longè distare ab uvæ racemis: præterea quoniam tenuibus hæreat pediculis, suos racemos non diu servare integros: & hinc videntur Cardamomi fructus qui ad nos efferuntur, ferè semper avulsi à suis ramulis. Sed de Cardamomo siliquoso de quo hîc agimus legant lectores ex Maronea præcedenti capite de Amomo novo Cardamomi facie, multa notatu digna. *De icone Maronea.* Notandum tamen Maroneam suâ icone, cui titulus *Cardamomi tres species*, videri duas ejus species in uno & eodem ramo pingere, quasi ejusdem plantæ: nos verò ante etiam meminisse duarum Iconum à Clusio olim exhibitarum.

Synon. C. B. C. B. pin. Cardamomum 3. majus officinarum; Saccolaa Arabum, aut Sacoule Avicennæ, Elachi Mauritanis: Cardamomum medium, Matth. Lon. Cast. Lug. Cardamomum majus, Cord. in Diosc. (cui Heyl Arabum) & hist. Clus. ad Dod. Linscot. 4. part. Ind. or. c. 23. Cardamomū majus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum, Garz. Frag. secundum, Cam. ep.

Eid. B. Cardamomum 4. medium, ut & Lob. & Tab. Cardamomum mediocre, Cord. hist. Item, Cardamomum 5. simpliciter in officinis dictum: Cardamomum minus: Matt. Lac. Lon. Lob. adv. Lug. Tab. Linsc. & Cord. in Diosc. & hist. cui & Helbane Arabum. Cardamomum verum, Ang. Cardamomum minus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum 2. Cæs. 3. Cam. ep. Eid. B. Cardamomum 6. sive minimum, ut & Lob. & Tab. Cardamomum 4. Camer. ep. Nos Cordi Cardamomum majus seorsim describendum ducimus; nec ad hic dicta referimus.

CARDAMOMUM MAIUS MELligethæ simile, ficus modo turbinatum, Cordo.

Descr. CArdamomum majus Cordo hist. c. 28. l. 4. Melligettæ similis fructus est, minor tamen, longitudine rarò sextaté superās, superiùs juxta pythmena latior, inferiùs propè pediculum angustior, & ficis aut pyri modo turbinatus, nullam commissuram

habens quâ aperiri queat, colore foris in cinereo subrufus, venoso & distractu difficili cortice cõstãs; intus seminib⁹ crebrò mẽbranulis interseptis ac distinctis. Colore, figurâ ac magnitudine Melligettæ granis similibus, obtusioribus tamẽ angulis, plenus. Saporem grana habent quemadmodum & odorem valdè jucundum, aromaticum, tenuem, subacrem, ac modicè amarescentẽ. Cortici nulla est in gustu gratia, ideóq; eo exempta semina ad nos ex Syria & Ægypto afferuntur, quamvis interdum etiam integri fructus, quales jam descripsimus, advehuntur. Eligito grana ejus nitidiora, ponderosiora ac odoratissima. Fructus autem integri probantur maturi, h. e. superficiem extentam habentes, undiq; præclusi, neq; ex industria aperti, neq; teredinibus corrosi, pỏderosi, & consummatis denséq; in se farctis seminibus pleni. Idem in Diosc. l. 1. c. 5. Cardamomũ majus hodie quod affertur fructũ habet lignosum, fractu contumace, ficus propemodum magnitudine & figurâ: intus angulosis & aromaticis granis Mali punici modo plenum: hoc parciùs affertur, propterea quidam in ejus locũ Grana Paradisi substituerunt. Scriptum in annot. apud Cordum, Cardamomũ majus dici arabicè Heil diversum à Granis Paradisi, quod cùm parciùs advehatur paucissimis notum esse.

Meminit Corn. Cardamomi officinarũ, cujus ad fuscũ & propemodũ nigrũ colorẽ delinet semen &c. Ejus verba vide antè sub Cardamomo maximo, Cõsiderãdum an intelligat Cardamomũ majus, de quo hîc agimus: Meminit etiã Cardamomi minoris quo utendum censet, de quo mox. Memor est etiã Clus. apud Garz. Cardamomi majoris propemodum magnitudine Cordi, verùm non demonstrat, quam plantam intelligat. Exhibet Matthiolus pro Cardamomo majore ficus similem iconẽm, quàm ante cap. de Melegheta posuimus, quam Clusius, ut ante dictum, dicit esse Meleguetæ.

VIRES ET USUS.

Vires ex veteribus jam antè à nobis traditæ sunt. Restat igitur hoc in loco, ut eas quas apud recentiores annotatas invenimus, adscribamus. Cardamomũ & Grana Paradisi calida sunt & sicca ordine secundo, inquit Lon. Incorrupta decem asservãtur annis. Vsus eorũ salutaris lipotimiâ laborantibus. Vertigini medentur in potu macerata, sicut & pulverisata, in jusculo exhausta. Quin & ita usurpata ventriculum roborãt, concoctionemq; juvant. Cardamomũ cum tantundẽ ligni Paradysi pulverisatum ebibitùmque ex vino generoso, ructibus auxiliatur, & vomitibus. Cordis tremorẽ pulveris hujus drachma ex vino sumpta, dubio procul emendat. Aniso mixtum, cum vino propinatum appetentiam excitat. In omnibus affectibus internis à frigore obortis uti possumus Cardamomo, quod his magnoperè conducit, præsertim muliebri sexui.

MELEGVETA SIVE CARDAMOMVM malè quibusdam existimatum Clusio.

Elegantis alicujus plantæ fructum, reor (inquit Clusius ex l. 2. c. 5.) decimum quartum, quæ forcassis crescit Cannæ Indicæ vulgò vocatæ modo: nã caulis suprema pars, capita sive siliquas sustinens, prorsus similis mihi videbatur, lenta ut illius & fibrosa, multisq; foliolis, seu appendicibus cõpta: quæ foliola, quem florẽ proferãt, nemo indicare poterat, nam Pharmacopœus qui hæc collegerat, in reditu extinctus nullum nomen adscriptum reliquerat.

Erãnt hæc porrò capita binas uncias longa, inferna parte crassa, deindẽ paulatim ad supremam usq; partẽ gracilescentia, quasi triangulari formâ prædita, obtusis tamen angulis cartilaginosa, externè fusci ex ruso coloris, internè veluti in ternas cameras secundùm longitudinem membranæ ex quadam cartilagine divisa, atque plena nigris, splendentibus seminibus, nihilo majoribus, depsè si nul congestis, & tenui membranulâ involutis, satis albis & quadam acrimoniâ præditis. Nascuntur autem ea capita in summo caule, quaterna aut quina, atque veluti ex eodem ortu prodeunt.

Cæterùm qui anno à Christi nativitatẽ 1601. ex Iava & Sumatra redibant, similes fructus, etiam in Madagascar insula lectos adferebant, quos mihi obtrudere volebant pro Meleguetta sive Cardamomo majore vulgò credito. Verùm quidem est, similitudinẽ quandam esse in externâ facie: sed qui vel mediocri diligentiâ utrumq; fructum conferet, discrimen observabit: nam Meleguetæ fructus magnâ ex parte brevior & crassior est, hic verò gracilior & oblongior; Meleguetæ cortex etiam minus istius cortice durus, imò satis fragilis: hujus præterea grana nõ tã numerosa quàm in Melegueta, majora tamen, fusca & splendentia, singuláque peculiari candicante membranâ involuta. Meleguetæ verò grana, licèt trifariã quadã cartilagine distincta sint & singula suâ peculiari membranâ involuta videantur, minora tamẽ sũt, magis rugosa & duriora istius fructus granis; præterea nõ ita splendent; & subrufi sunt coloris, acerrimiq; saporis. Si quis tamen Meleguetam esse cerebosiùs cõtendere velit, mihi cum illo litem esse non cupio, mòdò non legitimum, sed ejus spurium aliquod genus esse non diffiteatur.

B. pin. Granis paradisi sive Mellegetæ affinis fructus: Fruct⁹ 14. sive Melegueta spuria, Clus. ex l. 2. c. 15.

CARDAMOMI FACIE FRVCTVS triangularis malignus. CAP. L.

Exoticus fructus, quem accepit Clus. exot. l. 2. c. 22. è VValachria à VVilhelmo Paduyno, erat triangularis formæ, semuncialis etiam magnitudinis, exalbidi coloris, tenuiq; membranâ tectus, Cardamomi officinarum fructũ perbellè referens, continensque multa grana inæqualia & rugosa, cineracei foris coloris, intus albi, omnia in globum congesta; satis validi & gravis odoris & acris saporis, qui brevissimo, & vix apparente petiolo plantæ inhæserat, calice tribus foliolis constante inclusus. Qui mittebat, consulem suæ urbis unum, ex his fructibus edulle scribebat, ex cujus esu morbum contraxisset: quæ adeò causa fuit, ut granum leniter duntaxat gustare vellem, nihilo minus (an ex odore, an verò ex degustatione acciderit, ignoro) caput mihi dolere cœpit, & haud dubiè pejus mihi accidisset, si devorassem.

AMOMVM VERVM QVORVNDAM. CAP. LI.

Amomi nomine à Valerando Dourez insigni pharmacopœo accepi aroma quoddã, magnitudine spicarum Stæchadis Arabicæ, cujus tamen portiones separatæ his angustiores erant: duas simul junctas vidi Pedem columbinum hirsutum exprimentes. Constant autem foliolis multis squammularum imbricato positu, compactis, ex luteo albicantibus, simile aliquid & colore & formâ cum Origano [oniti quorundam] habentibus, odoratis, sapore viscoso, amaricante & acri.

Garcias de Amomo scribens narrat se percontatũ à quodã pharmacop. Hispano quid esset Amomum: cum respondisse, Arabica lingua Hamama nuncupari. Ejus verò Scholiastes nobis picturam exhibuit ad Valer. Dora um Amomi nomine & Ormuz celebri sinus Arabici emporio missam: non tamen cum Plinio & Diosc. Amomo convenire ille putat, nisi id fortè sit quo se Garcias donatum asserit. Hamama verò

Margin notes: Sapor. Delectus. Heil. Cardam. majus officinarum Cornario. Clus. vet. Temperamentum. Vertigo. Ventriculus. Cordis tremor. Descr. Locus. Cardamomum majus. Melegueta spuria. Locus. Descr. Cardamomum offic. Malignus fructus. Descr. Hamama.

Pes columbinus.

vero interpretatũ pedẽ columbinum significat: Medici Nizamoxæ Regis in Decan potentissimi, dixerunt isthic non nasci, sed inter alia aromata quæ ad Regem ex Asia, Persia, & Arabia conficiendis alexipharmacis praferretur, Amomũ etiam adferri, cujus ramulo me donarunt. Illũc cum Diosc. descriptione contuli, ad quã venustè quadrabat, & licèt jã siccus, Pedem tamen columbinum referebat. Sciendũm est Amomum apud Avicennã nihil aliud esse quàm Pedem columbinum. Hæc Garcias. Qui ut Clusij verbis utar, utinam Amomi descriptionem pleniorem dedisset.

Amomum Avicennæ

Acosta de Amomo nihil certi habet: scribit de eo loqui Diosc. l. 1. Lac. Matth. Amatum enar. 14. Serap. Fuchs. Galen. 6. med. & Ortam, dicentem sibi denominatum Amama arabicè, quod significet Pedem columbinum, & esse Amomum Avicennæ, verùm quia non vidit, non describit.

Synon. Ruellius dicit Cardamomum simile Amomo & colligi cum Amomo in Arabia. Clus. ad Garc. Lug. & Tab. Amomũ. B. pin. Amomũ 2. spurium foliosum.

AMOMIS SIVE PSEUDAMOMUM.

Descr. AB eodem Valerando pro Pseudamomo & Amomide mihi exhibita sunt fragmenta seu partes quædam nonnihil Amomo præcedenti similes, inter quas ligneæ aliquæ portiones nigræ, in quorum extremitatibus apparent partes squammosæ breviores quàm in Amomo minùs albicantes, saporis viscidi, ut nobis videtur. *Icon.* Hujus figura sub Amomo in præcedenti tabella, in infima ejus parte.

ROSA HIERICHO. CAP. LII.

Descr. LIgnosis & confertis statim à radice natis fruticat stolonibus, palmaribus, aut paullò majoribus, crassis, cinerei coloris, in numerosam ramulorum sobolem cancellatim divaricatis, superiore parte omnibus in globum veluti coëuntibus, per quos folia rara unciam sescunciámve longa, semunciam lata, laciniata, cinerea, hirsuta; flosculi secundùm ramos intrinsecùs ubique racematim quodammodo nascuntur, candidi: quorum unumquemq; sequitur vasculum, duobus loculis, mẽbranulà disclusis, totidem semina orbicularia compressa rufa, acria cõtinens, binis supra loculos extrinsecus veluti auriculis prominentibus ex adverso positis, ex intergerrino calycis parte [illegible] surgẽte stylo longiusculo; radix satis crassa, lignosa, simplex.

Amomum. *Rosa Hiericho.* Amomum (inquit Cord. in Diosc.) ut parens meus Euricius Cordus prodidit, est odoratus frutex, quẽ Monachi Rosam Hiericho & Rosam Mariæ vocant cui sententiæ ego quoque subscribo. Antonius Musa tamẽ huic judicio cõtradicit, eo fretus argumento, quod folia tribuatur Bryoniæ. Si Bryoniæ folia habet, maneat Amomũ, si verò dissimillima, tum primùm hac de re meritò dubitamus. Musam remoratur quòd ea Rosa nares non vulnerat, quantumvis recẽs, quod dictum quomodo intelligat, nõ possum cõjicere. A Diosc. probatur [illegible] i. e. odo-

te feriens. Duæ sunt Hiericuntidis Rosæ species, una insipida, nec odorata quæ Amomis: altera gustu aromatica valdè odorata, quæ verè Amomũ vocatur. Hæc Cordus, cujus annotationibus quidam addit, non probari sibi Rosam Hierichuntis vulgò dictam Amomum [illegible]. Huic autem adstipulatur Coldemb. qui absolutè concludit, quòd Rosa Hierichuntis vulgò vocata Amomũ esse non possit. *Cord.* Cæterum hanc Cordus sibi odoratam pronũciat, cum tamen nobis Rosa Hiericho nec recens ac virens, nec etiam sicca odorata observata sit, nec folia habeat Bryoniæ. *Amomum non est.* Quare oportebat eum tradere ubi Rosam hanc viderit odoratam.

Non paucis placuit Rosa Hiericontea vocata pro Amomo: quod tamen minimè decuit eos asserere incertos foliorũ, quæ memini (ait Lob. adv.) vidisse & crevisse D. Trevisano Patavij. Crescit enim haud difficile ex semine recenti: hærent autem seminula complura, racematim unà stipata, glumosa, sorgi minora intra fruticis, cancellatim, reticulatimque implexi glomum contenta. Non describit Lob. semina, sed vascula.

Coloniæ vidi, ait Turnerus, suffruticem manu (in pugnum cõtracta) paullò minorem, per omnia fruticí à Diosc. descripto respõdentem, quem ex Iudæa peregrinationis Hierosolymitanæ voto defunctus quidam secum retulerat. Eadem Herbariis dicitur *Rosa Hiericuntina.* Rosa Hiericuntus, i. e. Ang. Rose of Hiericho. Ferunt, quotannis circum festum natalitium aperiri, unde à quibusdam nominatur Christ messe rose. Hoc ipsum censerem verum esse Amomum, si odorem haberet (quem in Amomo requirit Diosc.) nec non folia Bryoniæ, in aliis enim omnibus mirificè convenit descriptioni, si quis in hujus generis plantam incidat odoratam cum reliquis notis (ex Diosc.) pro vero Amomo licet accipiat.

Gesn. in tat. Amomum quod Euricio Cordo videbatur Rosa Hierosolymitana, Aspalathum esse judicat, & idem paulò post Radicem nigrã Hippocr. nominat, germ. Rosen von Hiericho. *Aspalatus.* *Radix nigra.* Sed Rosa Hiericuntea nihil commune habet, nec simile quicquam cum Aspalatho & Radice nigra Hippocr. quicquid scribat Gesn. Nobiscũ autem sentit Casp. Bartholin. dicẽs: Rosa Hiericũtina, verè Rosa non est, neq; Amomũ Dioscoridis, neq; Aspalatus. Neque nascitur hoc tẽpore in Palæstinæ Hiericũntis hortis, ut agris

Benteli. Amomum.

Quædam (inquit Scalig. in lib. 1. de plantis Aristotel. inscripto) cùm exeunt, spicæ figuram gerunt, ac evadunt postea; cujusmodi sunt qui in Arabia dicuntur Benteli, & planta quæ nominatur Helioscopium. Benteli apud ipsos Arabes quid sit, quæsitum non inveni. Si non est Amomum, quid aliud afferam nescio. Est enim Amomum id omninò, quod Rosam Hierosolymi, aut beatæ Mariæ vulgus vocat, perplexo sarmentulo in racemi modum, quæ si nihil spirat odoratum, natalium humori, atque vetustati est attribuendum: non autem detrahendum speciei, propter accidentium absentiam quorundam. Athenæus 3. *Dipn.* Bentelos conchæ genus margaritiferum prodidit apud Indos. Miror tanti judicij virum asserere, ita temerè Rosam Hierosolymitanam esse Amomum, cùm nec recens, nec vetus odorem spiret ullum. Idem mecum sentit Brassavolus: non defuere ait, qui Ierosolymitanam rosam Amomum esse putarint: verùm hanc non esse dubito; quia non vulnerat nares odore. Confirmat & hoc Agricola, quod vel Hierichuntis rosa non sit veluti uva, quale est Amomum Plinio l. 12. c. 13. & Andromacho in descriptione Galen. Confirmat idem & Sylvius & Fuchs. l. 2. de compos. med. & Amatus in Diosc. l. 1. c. 13. apud quem icon malè posita cap. de Rosa. Et Riffius in Diosc. cum Lacuna. Et Lobel. Adv. & icon. pag. 203. Tom. 2. Item Lugd. Rosa Hiericonthea. Falluntur igitur cum reliquis Michael Neander phys. part. 1. Andernachus in med. veteri & nova comm. 2. dial. 5. Frischlinus in Nom. græco-latino c. 22. Bened. Curtius, Rob. Const. Lonic. & (teste Cronenburgio de comp. med. lib. 1. fol. 5.) Euritius Cordus, quem imitatur Cordus junior & Dasypodius, qui omnes ineptè Hierichuntis Rosam Amomum esse credunt. Ex horum numero est & Rhegin. qui & *Lacum Hierichuntis*, & *Vvam Diosc. Galeni & Aetii* vocari scribit. Sed inter hos adhuc deteriùs Frischlinus c. 32. Aspalathum, Rosen von Jericho esse scribit. Plus etiam ridendus Cordus quòd Rosam de Hiericho Amomum esse dicat: cùm idem in expositione Theriacæ, nos Amomo vero carere asserat.

Rosa beatæ Mariæ sive Hierosol. Bentelos concha. Scalig. not. Non Amomum. Error existimantium esse Amomum.

De Rosa Hierichuntina impostura.

Bellonio Obser. plantæ quæ in valle Iericho nascuntur, in memoriam revocant herbulam quam quidam impostores Rosam Hiericuntinam vocarunt: & quoniam radice in aquam mersa expanditur, imposturæ hinc ansam arripuerunt, admirationi naturæ spectantibus, dictitantes in vigilia Natalis Domini duntaxat aperiri, aut partus doloribus conflictantibus fœminis. Quibus ejus natura incognita est, nunquam aliàs putant posse expandi, id quod nihilominus falsum est. Argumentum desumpserunt ex sacræ paginæ loco, *sicut plantatio Rosæ in Iericho*. Qui locus intelligendus de Rosa vulgari rubra aut pallida, non autem de abjecta illa plantula. Quæ & alios fefellit plures, qui iconem exhibuerunt, arbitrantes esse Amomum, cùm Amomum nequaquam sit. Nos eam invenimus in Arabia deserta in littore maris rubri arenoso nascentem, adeóque in Iericho prorsus non provenit.

Rosa Hierico qua.

Locus. Hiericuntea planta.

Hi omninò expellendi sunt, teste Matthiolo, qui pro certo asserere non verentur eam stirpem esse Amomum, quam Hiericuntinam à Hierico Palestinæ oppido appellant plantam, quæ plerumque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad sanctissimum Redemptoris nostri sepulchrum peregre proficiscuntur. Ea enim est quam nostrates mulieres Rosam D. Mariæ vocant. Constat hanc Amomum non esse, quòd folia albæ Vitis non proferat, nec ullum spiret odorem. Cordus lib. de comp. pharmacis suis inconstanter de Amomo disseruit; quippe in compositione aureæ Alexandrinæ pro certo asserit Amomum novum esse Rosam Hiericuntis: in compositione verò Theriacæ, suipsius oblitus habere nos Amomum negat. Verùm tur Hiericuntea nostrates mulieres tempore partus ad investigandam pariendi horam, quandoquidem (ut ipsæ fatentur) in aquam demissa, non priùs satiscit, quàm fœtus nasci incipiat: tanta inter Christicolas irrepsit superstitio.

Rosa Maria. Cordi inconstantia. Superstitio Christicolarum.

Gabriel Giraudet in itinere hierosolymitano: In planitie hierosolymitana proveniunt quidam flores qui dicuntur Rosæ ex Hierico, quarum insignes vires. Die nativitatis eâ horâ quâ natus Dominus noster se aperiunt & expandunt eæ Rosæ & sunt valdè utiles puerperis: cùm parturiunt imponendæ in phyalam in qua aqua benedicta & subitò Rosa aperitur, tunc femina statim parit sine periculo. Vel hæc sola hist. Giraudet reddit plurima eorum quæ scribit suspecta. Rosa Hiericho non meretur nomen floris, quia flores minimi & non speciosi. Vires ejus tales non sunt quales prædicat: quotiescunque enim imponitur in aqua calida, expanditur: nec in eo parturientibus confert, quòd se aperiat.

Vires. Fabula Giraudet.

Est Carolo Stephano Rosæ species, quæ vulgò Rosa Hierichontis dicitur, *Rose de Hiericho*, ex qua Amomum Dioscor. colligitur, ut putatis, qui dialogum illum conscripsit, qui botanologicon inscribitur: Cui etiamnum Marcellus & Barbarus assentire videntur.

Amomum.

Cæs. de Cubebis agens, inquit: Quæ Amomis vocatur à Dioscoride & Plinio, hodie Rosa Hierici, vel sanctæ Mariæ vocatur: fruticulus cum sua radice palmaris, lignosus, ramulis frequentissimis implicitus, rotunda figura, quasi Chamæleontis albi caput, antequam dehiscat: fructûs fert in medijs ramulis frequentes, figura Myrti tenuiores, duros, candicantes, qui idem est totiùs fruticis color: continentur in duplici cavitate pauca semina nigricantia, quibus satis, aliquando provenit planta folijs parvis ut Polygoni, sed ad frugem non pervenit.

Amomis, Rosa Hierici, vel S. Mariæ.

Oportebat Colerum annotasse ubi viderit Rosa Hiericho florere, vel auctorem citare, qui id scripserit. Falsum est eam in Natali Christi florere.

Colerus reprehend.

Cordum inconstantiæ, latinè taxat Matthiolus, quæ tamen facilè defenditur, ut notat Apollo; quoniam tametsi Hiericuntam legitimũ esse Amomum contenderit. Paucis tamen dehinc interjectis folijs, nos vero Amomo carere, i. e. Rosam illam Hiericuntam desiderari, non ideò suipsius immemor appellandus, sed veriùs errore damnandus.

Cord. & Matth. reprehend.

Rosa Hierichuntica vulgò dicta, Amomum esse nequit. Sed aliquid (teste Cam.) fermè habet commune cum Thlaspi, parum tamen vel nihil acredinis, quæ gustu percipiatur, nisi in radice & surculis, quorum sapor æmulatur Raphanum. Infestatur admodum à campis viridibus, ut Nasturtium, Eruca, Brassica & congeneres herbæ. Ejus sylvestrem speciem Syriæ tectis & rideribus innascentem invenit D. Rauwolfius.

Amomum non est Thlaspi. Rosa Hiericho duplex.

Amomum tandem nõ esse Rosam hiericuntinam testatur etiam Maronea in com. de Amomo, ubi Amomi fruticem esse ait infœcundum, sed valdè odoratum, suaptéque natura sibimet cohærentem, atq; multò arctiùs, quàm ipsa sibi adhæreat Rosa Hiericuntina sicca, nihilominus tamen idem frutex Amomi non erit similis uvæ, quia veris fructibus destitutus supponitur, & quia ipsius rami & surculi nullo modo possunt referre imaginem acinorum ex quibus racemus componitur.

Rosa Hiericuntina nõ est Amomum.

Nimis securè scribit Bauh. apud Matthiolum de nobis incognita Rosæ hiericontheæ duas esse species, alteram totam lignosam insipidam, & inodoram: alteram aromaticam & valdè odoratam. In pin. dicitur ei Rosa Hierichuntea, vulgo dicta: Amomum, Cord. in Diosc. & hist. Amomis Diosc. & Plinij, Cæs. Rosa Hiericontea, Turn. Lon. Lob. Garz. Cast.

aperta & conclusa, Eyst. Rosa de Hiericho, & Rosa Mariæ monachis, Lugd. Rosa Hierichontina 1. & 2. Tab. major, Ger. In hortis facilè & crescit & floret: de hac Ioh. Sturmius Lovaniensis professor, libellum superstitionibus plenum scripsit. Eid. B. Rosa Hiericonthea 2. sylvestris: Rosæ Hierichonthis sylv. species, Rauvv. Cam.

Munstero in cosmograph. teste, Rosæ hæ dictæ à Hiericho, non in agro Hiericho, sed ultra Iordanem, & regione Hiericho in Arabia nascuntur. Lutetiâ habui semen ab hortulano regio Robin, quod satum Montbelgardi in horto E.C. plantam proferebat, quæ florebat Iunij principio.

APHYLLON INDICVM.

Descr. Syn. & Locus. BRY fratrib. icon. 4. part. Indiæ Orientalis scribentibus, in Insula Sancti Laurentij plantam

Hollandi copiosè invenerunt & vocarunt Blätterloß/ quia nulla folia exactè habebat. Teneriores ramulos scorbuti curationi adhibuerunt non sine effectu. De hac planta apud alios authores hactenus nihil invenimus.

B. pin. Rosa Hierichonticæ exsiccatæ similis: Blätterloß Holandis, fruticulus ad scorbutum, Ind. or. par. 4. fig. 21.

FINIS LIBRI XV.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XVI

SCANDENTES POMIFERAE ET HIS AFFINES.

Scandentium classis altera, assurgendi modo ferè solo, arbores imitatur, sarmentorum naturâ ab herbarum conditione non multùm recedens, sed profectò eò ipso notabiliores, quòd fructuum mole, vastáque magnitudine cum ipsis adeò certent arboribus. Ad hos nunc gressum festinanter dirigamus.

COLOCYNTHE CVCVRBITA VETERIBVS.
Cap. I.

DIOSCORIDES quamvis κολοκύνθην (quam ad κολοκυνθίδος differentiam ἐδώδιμον cognominat) non describat, vires tamen recenset, de quibus nos infra.

Cucurbitæ species Theophr. Theophrastus lib. 7. hist. c.4. simplicem non esse Cucurbitarum speciem affirmat, sed alias meliores, alias deteriores. Cucurbitæ, ait, partim genera esse existimant, partim negant, sed in uno eodémque genere alias meliores, alias esse deteriores affirmant. *Olus est.* Cucurbita in olerum genere cum seminibus ipsis flores edit, quippe ei flos in postremo fructûs, & crescentibus fructibus flos diu infixus servatur. Inter æstiva brevem radicem sortitur, tum propter tempus, tum & forsitan magis ratione naturæ, quæ tempus secuta est: parte ampliatur superna luxuriatúrque: radice tamen pusilla inhæret. *Satio.* Semina distantia fert: succum aquosum. Circa quintum diem erumpit, aut sexto, (vel ut alij volunt) septimo, sed posterius, tardiúsque Cucumere. Refert ad celeriorem proventum recentior seminis ætas. In olerum genere Cucurbita vel ex toto immatura atque incommutabilis permanet. *Magnitudo.* Si quis mollem, parvamq; absconderit, ita ut alimenti copia largè accedat, percoquatúrque, incrementum quoque largè consequitur. Sic enim nulla pars alimenti à sole detrahitur, nec flatibus resiccatur: quibus causis moles augeri non potest. Dulciores & molliores redduntur, pulverem surculo excitantes sine rigatione, cùm venti anniversarij perflant, hoc generi rotundo convenit.

Columella. Magnam Cucurbitarum varietatem, diversitatémque à seminis natura dependere testatur Columella, elegantiss. suis versibus, quos hic subjicimus:

pregnánsque Cucurbita serpit.
Vna neque est illis facies, nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis quæ vertice pendet,
E tenui collo semen lege, sive globosi
Corporis, atque utero nimium quæ vasta tumescit
Ventre leges medio, sobolem dabit illa capacem:
Naricia picis, aut Actæi mella Hymetti
Aut habilem lymphis hamulam, Bacchóve lagenam.
Tum pueros eadem fluviis innare docebit

Rotunda & longa ex eodem semine. Docet itaque Columella in hoc carmine suo, quâ ratione ex eodem seminio, utrumque genus, longa & rotunda Cucurbita fieri possit. Quod autem in carmine jam recitato hac ipsa de re omisit, in prosa non multò pòst addit: Aquosis autem locis primo quoque tempore, non tamen ante Calendas Martij, semen ponendum est, ut deferri possit Æquinoctio confecto. Idque de media parte Cucurbitæ semen inverso cacumine ponito, ut fiat incrementi vastioris; nam sunt ad usum vasorum satis idonea. *Esculenta.* At si esculentas merci præparabis recto cacumine de collo Cucurbitæ sumptum [*semen*] serendum erit, quò prolixior & tenuior fructus ejus nascatur.

Plinius. Sed jam unde digressa est, revertatur oratio nostra. Plin. l.19. c.5. de Cucurbitis hæc memoriæ prodidit: similis [*cum Cucumeribus*] & Cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Æquè Hiemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur semine in terra sesquipedali fossura, inter Æquinoctium vernum & Solstitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Calendis Martij Cucurbitas serere simili modo reptantibus flagellis scandentes parietum asperа in tectum usque, natura sublimitatis avida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, levi umbrâ cameras ac pergulas operiens. *Cucurbitæ prima genera duo.* Inde hæc duo prima genera: Camerarium & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pedi-

calo

culo libratur pondus immobile aurae. Cucurbita quoque omni modo fastigiatur, vaginis maximè vitilibus conjecta in eas postquam defloruit. Crescit quâ cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ. Libertate verò pensili concessâ, jam visa est novem pedum longitudinis. Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo totum natura diversa. Nuper in balinearum usum venêre urceorum vice, jàmpridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tenet. Deraditur nihilominùs in cibis. Cibus saluber ac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano ventre non queat, sed non intumescat. Semina quae proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supra dictis: quae in medio, rotundas: quae in lateribus, crassas brevioresq;. Siccantur in umbra, & cùm libet serere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuioresque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quae pendendo crevêre: minimùmque seminis tales habent, duritiâ ejus in cibis gratiam terminante. Eas quae semini serventur, ante Hyemem praecidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticae suppellectili. Inventa est ratio, quâ cibis quoque servarentur, usque ad alios penè proventus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco arenâ substrato, fœnoque sicco opertas, ac deinde terrâ, virides servari tradunt.

Procera. Rotunda. Crassa. Asservatio.

Palladius. Martio Cucurbitam serendam esse annotat Palladius: amare verò solum pingue, humidum, stercoratum, solutum. Hoc in Cucurbitis insigne esse, quòd longas pariant & exiles semina, quae in earum cervice nascuntur: quae in ventre fuerint, Cucurbitas faciant crassiores: quae in fundo, latas, si inversis cacuminibus obruantur. Vbi adolescere cœperint, adminiculis adjuvandas esse. *Cucurbita semini servanda.* Quae servandae sint ad semina, usque ad Hyemem in sua Vite dependere debere, deinde sublatae in Sole ponendae, aut fumo, aliter semina putrefacta deperire. Diocles author est prope Magnesiam Cucurbitas amplissimas gigni. *Magnesia Cucurbitae ampliss.* Menodorus Erasistratius amicus Hicesij, Cucurbitarum, inquit, alia est Indica, quam & Sicyam nominant, alia est Colocynthe, nempe vulgaris. *Indica sive Sicya.* Indica utplurimum elixatur, vulgarem autem etiam assant. Cnidij etiamnum Indicas Cucurbitas vocant. Hellespontij, quae longae sunt, Sicyas nuncupant, rotundas verò, & globosas Colocynthas. Apud Athenaeum Euthymedus Atheniensis lib.1. de Oleribus, Cucurbitam vocat Sicyam Indicam, quòd ex India semen ejus advectum fuerit: Megalopolitae verò Sicyoniam appellant. *Sicyonia.* Attici uno vocabulo Colocynthen vocant. Phrynicus diminutivo nomine protulit:

Vel exigua maza parum quidpiam, vel Colocynthy.

Nihil omninò longiùs Marcellus de Cucurbita repetendum censuit: Graeci, inquit, dulcem & quae edendo est, Cucurbitam fœminino genere in secunda declinatione κολοκύνθην dixerunt: *Cucurb. dulcis. Medica sive amara.* Medicam verò & amaram, de qua nos paullò post seorsum acturi sumus, in quinta: & ab hac diminuta appellatione κολοκυνθίδα. Est & illud animadvertendum in dulci Cucurbita ex duplici genere, duplex etiam nomen esse: rotundae, & in globum tumentis, quae Cucumeri similis sit, σικύαν: tereti & in longitudinem extensae, κολοκύνθην: Latini utramque eodem Cucurbitae nomine appellaverunt.

ÆQUIVOCA.

Cucurbitae, sive Colocynthae, & Colocynthidis sive Coloquintidis aequivocationes & substituta nunc proponimus. *Cucurb. fol. molli, flore albo.* Cucurbita igitur, Graecis κολοκύνθη, & κολοκύνθη ἐδώδιμος cognominata, Latinis Cucurbita cameraria, Cucurbita plebeia, & Cucurbita sativa, est nobis Cucurbita folio molli, flore albo.

Sed & Cucurbitae propriè dictae genus quoddam est longum, cujus aliquot sunt differentiae, Anguinae dictae. *Longum.*

Quaedam habentur angusto collo, diversorum generū & ipsae, magnae & parvae, Lagenariae vocatae. *Angusto collo.*

An plebeia Cordi referenda ad modò dictam?

Cucurbita folio aspero, flore luteo. *Fol. aspero.*

Cucurbitae folio aspero, amarae, diversorum quoque generum. *Amara fol. aspero.*

Cucurbitarum generi annumerat Anguriam Gesnerus. Nos Citrulum folio Colocynthidis laciniato nuncupamus. *Citrulus.*

Κολοκυνθὶς, Cucurbita silvestris, agrestis, silvatica, Cucurbita amara, Cathartica, ex Graecia, Cucurbitula, Cucurbita caprina, Cucurbita deserti, Cucurbita Elisaei Prophetae: Coloquintis vulgaris, quibusdam silv. Barbara, marina & Somphos Plinij. *Colocynthis.*

Cucurbitae sessiles, capitatae, clypeatae diversa genera, & eis affines. *Cucurbita clypeata.*

Cucurbita silvestris & exigua, Graecis Somphos, Latinis Barbara, & Marina Plinio, de qua ex eo post, Dodonaeo autore adhuc incognita. *Somphos.*

Cucurbita arborea Indica an Guanabanus, vel Higuero, de qua H.n.g.lib. cap. *Guanabanus.*

Cucurbitaceus fructus arboreus Clusij l.2. c.12. exot. traditur à nobis H.n.g.lib. cap. sub fructu Indico pyriformi granis intus nigris. *Fruct. Ind. pyriform.*

De Cucurbitino fructu Indico magnitudine ovi Struthij vide postea hoc lib. *Cucurb. fr. Ind. &c.*

Cucurbitularum Americi Vespusij, Lagenularum Americanarum Clusij exot. l.2. c. & mentio fit in H.n.g. lib. cap. *Lagenulae America.*

Kikaium Ionae Prophetae non est Cucurbita, sed Ricinus, ut ostendemus H.n.lib.34.cap. *Ricinus.*

Cucurbita canina dicitur de Bryonia seu Vite alba, Basilio Fabro teste. *Bryonia.*

Chamaepitys dicitur Cucurbitularis Hadriano in Nomencl. *Chamaepitys.*

SUBSTITUTA.

Si semina Cucurbitae haberi non possint, accipienda suadet Platearius semina Malorum dulcium. Ego verò malim Melonum, vel Cucumerum substituere. *Sem. Malorum dulc. Melon. vel Cucum.*

Cucurbitae succo deficiente, Tract. qui pro quo sumit succum Violarum insipidiarum. *Succus Violar. insipid.*

Ad quid Felix Platerus in clystere ad febres continuas praescribit Cucurbitae seminum loco, semina quatuor majora ferè rancida, quae corrupta & corruptione calidiora reddita sunt? *Sem. 4. majora fere rancida.*

DE CUCURBITIS IN GENERE ex Neotericis.

Inter scandentes pomiferas plantas praecipuè nota est Cucurbita, quae Graecis Κολοκύνθη, & Κολοκύνθη ἐδώδιμος: item [illegible] ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, & Cucurbita sativa: à nonnullis verò Κολοκύνθα per α ultima syllaba: ab aliis σικύαι: à Plinio Cucurbita cameraria, quòd cameras, testudines, pergulas, topiarias hortorum scenas scandat ac operiat. Huic verò & altera, quae nullis propè assistentibus fulta humi repit, plebeia cognominatur.

Nomina. Arabibus autem Cucurbita *Haraba, Hara, seu Charha*, & ut Trago placet, *Ella* dicitur: Germ. Kürbß: Belg. Cauwoorden: Gall. Courge: It. Zucca: Hisp. Calabaza: Angl. Gourde: Bohem. Tykew: Hung. Tök.

Etymon. Graeci porrò ex adverso vocabulum imposuere, κολοκύνθην nominantes, quòd scilicet pumili brevésq; sint partus, quos ipsa passim enititur, cùm tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Cucurbitam verò Latini à concurvatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè si quid obstiterit, aut fuerit impedimento, quo minus extendatur, incurvescat.

Proverbium. Quod citò fit, citò perit, sic vulgo dici solet, inquit Tragus. Quod sanè dicterium, si ulla alia de re, certè de Cucurbita quàm verissimè dicitur. Ea namque unâ Æstate, in sublime ita conscendit, ut fastigia altissimarum arborum attingat. Autumno verò si vel unam pruinam senserit, dejicitur, foliis & palmitibus prorsus marcescentibus. Qui fit ut quotannis Cucurbitam serere necesse sit, id quod in nostris regionibus Aprili mense facere solemus. Tum enim nonnulli ea accipiunt semina, quæ in ventre Cucurbitarum enata fuêre, eorúmque mucronatas partes in terram defigunt, pollicentes sibi hâc ratione feliciorem Cucurbitarum proventum. Alij semina priusquam serant, in dulci lacte, aut aqua sacchari macerant, quò sc. citiùs erumpant, & dulciores evadant fructus. id quod non rarò contingit. Quamprimum verò bina prima ac pinguia Cucurbitæ folia eruperint, continuò rigare humum oportet, aliter tardiùs augescent. Iunio mense appetente, cùm folia quaterna aut quina Malvæ Romanæ haud dissimilia prodierint, tum & capreoli Vitium claviculis similes progignuntur, quibus natura sublimitatis avida, palos, arbores, aut quodcunque apprehenderit, conscendit Cucurbita. Post hæc flos apparet, atque is quidem duûm generum. Primus namque lanuginósus, albæ Rosæ exiguæ similis, quinis aut senis foliis præditus spectatur, qui tertio ab ortu die sine fructu decidit. Qui hunc subsequuntur flores (diversorũ colorum) magis exigui sunt, in quorum fine fructus in pyri formam silvestris turbinatus, conspicitur, qui in dies flore marcescente admodum augetur, ac aut in orbem collectus intumescit, aut in longum propagatur, quidam cornu instar recurvus spectatur, alius rectâ figurâ contentus est, alius grandis, alius contra exiguus evadit, quæ sanè varietas, diversitásque à seminis natura dependet, quod Columellæ versus testantur. Huc usque Tragus, qui unicâ figurâ tres Cucurbitæ species exprimit, ac Hebraicè Cucurbitam Kikaion (Ionæ 4.) vocat. Nos verò Guilandino potiùs assentientes Kikaion Ionæ non credimus Cucurbitam esse, sed potiùs Ricinum.

Diff. Tragi. *Icon Tragi.* *Kikaion Ionæ est Ricinum.*

Cucurbitæ species Matthiolo. Matthiolus in Diosc. figuram habet non multùm dissimilem, ab icone Tragi, tres Cucurbitæ species demonstrantem. Cucurbita sativa, inquit, quæ per Æstatem in cibum frequentissimè vario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se formâ dissimiles habeantur, non tamen propterea viribus, & naturâ sibi invicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius l. 19. c. 5. refert) forma varia in Cucurbitis arte & mangonio fieri facilè potest. Diligenter custodiendum est, ne eò mulieres accedant: namque earum contactu facilè elanguescunt incrementa virorum, tantóque magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens vasculum aqua subjiciatur, à quinque vel sex digitorum intervallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. Sine semine nascentur, si per triduum antea spargenda semina oleo sesamino macerentur. Camerarius quoq; in ep. & hist. germ. Matthioli ut istâ imagine, tria pinxit Cucurbitæ genera, nempe longam, rotundam, & sessilem.

Mulieres enecant herbas. *Sine semine ut nascatur.*

Cucurbita, Sychia, Succha & σικύα Lob. De Cucurbitis, hoc titulo (Cucurbitæ, Sychia, Succha, Σικύα) præmisso, hæc scribit in Advers. Lob. Tanta est Cucurbitarum, Cucumerum, & Peponum inter se cognatio, ut antiqui Græci & Latini, nedum recentiores, minùs accuratè nomenclaturas discreverint. Euthydemus siquidem in oleraceo libro Syciam Indicam nominat Colocynthidem: [illegible] post Hippocratem: cui, uti etiam Theophrasto videtur, quamlibet varietatem & differentiam genericam horum fructuum σικύην vox significare, σίζειν namque bullire est, unde σικύα, quæ vas, ollam & pyxidem significat, & sanguisugum vitreum, aut cornu instrumentum: indéque fortè Latinis Cucurbita, tametsi Varroni à curvando dicta putetur.

Cucurbita fortè σικύα. Aristoteles etiam Sycias Pepones appellat: & Galenus Pepocucumerem. Quare quò faciliùs percipiantur & discernantur ab invicem, quæ hodie in usum culinarium & medicatum venerunt, genera cuncta non incommodè σικύαι, vel Cucumeres vocamus: quarum duo summa fastigia sunt, Cucurbitæ & Melopepones, varia nomina adepta propter fructuum, foliorúmque varietatem. Et rursus: Admodum verisimile fit, Zucchæ nomen (sic enim Italicè vocant Cucurbitam depravatis elementis) σικύαν, aut σικύας, vel συκίας (utroque enim modo scribunt nonnulli Græci) designare: nam συκέα, unde etiam Ficus Latinis derivatur, generalissima fuit appellatio Cucurbitarum, Cucumerum, & Melopeponum. Quare Cucumerinæ familiæ maximæ vocari possunt Cucurbitæ, & commodiore etymo à curvando deduci, quasi curbando, ut loquuntur Vascones & Pyrenæi: Hæc ille. Quas alij Cucurbitarum differentias agnoverint, nunc est ostendendum.

Cucumerinæ familiæ.

Calabassi. *Capallos.* Calabassi seu Cucurbitæ in India ad miraculum usque augescunt; quæ in hac sola provincia Chile nascuntur & Capallos nuncupantur: Cucurbitarum species propè infinitæ sunt, quædam immensâ mole monstrosæ sunt, quæ dissectæ & resiccatæ excavantur, & ex iis varia vasa effinguntur: ex minoribus pocula, aut pateras ingeniosè cœlatas concinnant: Bauh. pin. ex Ioseph. Acosta l. 4. c. 9.

CVCVRBITA LONGA, FOLIO molli, flore albo.

Descr. Cucurbita lõga viticulas digitali crassitudine, angulosas, orgyias aliquot lõgas è radice tenerâ fibratâ emittit, quæ per terram sparguntur, alioqui pergulas & perticas capreolorum ope scandunt: folia rotunda, pedem, aut sesquipedẽ lata, molli lanugine tomẽtosa, crenis subinde nonnullis per ambitũ incisa, ex pediculo tereti, longo, concavo: flores nivei candoris liliacei, quinquepartiti, intus villosi, exterius breviore pilo obsiti, atque hi quidem aliàs pediculo immediatè cohærent, taléique steriles sine fructu marcescunt, aliàs mediante fructûs rudimento, qui delapso flore succrescit, inque insignem adolescit magnitudinem, pedes quinque aut sex longus, cervice crassâ, in ventrem modicè turgescens, qui, si quid, quod resistat, offendit, curvatur: Cortex recenti tener, herbaceus, adulto durus, flavescens, medulla alba. insipida, modicè fungosa; semina uncialis longitudinis ferè, longa, plana, compressa, unâ parte lata, duobus angulis conspicua; infernâ, quâ germinare solent, plures angulos habentia, & sub tunica

tunicæ durinsculâ albâ, medullam includentia albam, dulcem, cibo gratam.

Varietas. Stutgardiæ præter vulgarem longam, aliam observare memini Anutoris crassitudinis & longitudinis, cortice candidiore.

Cucurbita veterum. De Cucurbita folio molli, flore albo, cui competere videntur, quæ veteres de Cucurbita memoriæ prodiderunt, hæc scribit Cordus. Cucurbitæ (inquit *Cucurbitæ duæ potiores differentiæ.* in Diosc. duæ sunt potiores differentiæ: Una longos fere fructus, altera latos & sessiles: semine ejus Medici utuntur. Modò autem dictum genus in hist. *Desc. Cord.* (ubi Tragi icon assumpta) diligenter sic descripsit: Cucurbita cameraria, quæ ante camerarum fenestras seritur, viticulam ab una radice emittit, quæ in multas alias angulosas, teneras, & modicè concavas viticulas dividitur, folia ex intervallo proferentes, singula ferè rotunda, nisi in iis anteriori maximè parte tres plerumque acuminati anguli eminerent: eadem eminentiis quibusdam brevissimis, rarisque per ambitum circumvallantur, & tactu mollia sunt, foliorum Althææ modo, magnitudo eorum seu latitudo secundùm natalium diversitatem variat, fœcundo autem aprico & humido solo, apud nos in Germania pedem cum quadrante interdum latitudine excedunt: pediculus iis est longus, tener, leviter hirsutus, modicè concavus, & propemodum teres, fiatve modicè canaliculatus esset eo latere, quo superiori foliorum parti respondet; capreolos secus folia producit singulos, quibus affixos baculos, & perticas apprehēdit, in magnam altitudinem ascendens, flores juxta folia & capreolos fert figurâ liliaceos, partim steriles, partim verò fœcundos, utrique quinis, candidis, intus hirsutis, sesquiuncia longioribus, unciâ paullò angustioribus, forasque modicè reflexis & repandis constant foliis, differunt tamen *Steriles.* inter se. Siquidem steriles breves habent in medio apices & hirsutiores sunt, nec quicquam habent tumidi post se (ubi pediculo junguntur) quod sequuturi fructus spem faciat: *Fœcundi.* fœcundi verò in medio tria crassiuscula, bifidaque stamina continent; nec immediatè pediculo junguntur, nam inter ipsos flores & pediculum parvum & leniter hirsutum extuberat, quod tenera Cucurbita est, capitulum juxta annexum in angustum collum desinens, quod marcescente flore paulatim accrescit, deinde ab Autumno in magnam molem, quam Cucurbitam vocamus, *Forma non eadem omnib. Cucurbitis.* auctum maturescat. Magnitudo & forma nō est eadem omnibus Cucurbitis: quædam enim lōgæ sunt, quædam verò inferiùs ventrosæ existunt, & superiùs in angustum collum coarctantur. Cùm apud nos in Germania feliciter enatæ maturuerint, longæ quinos senósque pedes longitudine, & dodrantem cum uncia assequuntur, maximè si pensili licentiâ concessâ, liberè pependerint. Ventrosæ autem interdum in duorum pedum longitudinem & pedalem latitudinem adolescunt: utrumque tamen genus frequentiùs minus capit incrementum, eam enim magnitudinem quam posuimus non semper, nec ubique consequuntur: color omnibus est in maturitate flavus, durusque & ligneus cortex: pulpa teneris est candida, gustu dulcis, maturis verò fungosa, seminibusque plena, præterquam in collo: nam eo loco ventosæ nullum semen continent; longitudo seminis uncialis est, latitudo autem semiuncialis: idem planum & complanatum est, atque anteriori parte modicè acuminatum, posteriori verò latiusculum, duobusque eminentiis cornutum, corticem habet rugosum, candidum, acuminatum, compressum, gustuque dulcem nucleum claudentem. Radice tota herba nititur candidâ, in multas tenues partes distractâ, eaque semestri: in hortis sata cunctas perticis extructas ascendit, & obtegit, facitque jucundas frigidasque scenas, luces solis solem arcens: seritur etiam in hortis pensilibus, ante cameras & fene- *Cucurbita cameraria.* stras, ut dictum est: unde hoc Cucurbitæ genus Camerarium Romani appellabant, ut Plinius testatur. Cord. eodem libro aliam tradit Cucurbitam, quæ an una sit ex Cucurbitis, quas postea trademus; Lagenariis, considerandum. Cucurbita plebeia, inquit, *Cucurb. plebeia Cordi qua.* viticulis, foliis, floribus & semine camerariæ similis est, fructum tantùm dissimilem producit, cui duorum dodrantum, aut nonnunquam cubiti apud nos est longitudo; latitudo verò quincunx aut sextans, formâ sunt inæquali: nam inferiùs longum habent ventrem, à quo in longum, nec angustum collum desinunt, interdum etiam incurvantur. Est & alia, *Distinguitur a Cameraria.* quibus distinguuntur, differentia. Cameraria altitudinis avida est: Plebeia verò humi prorepit, quoquoversùs viticulas suas spargens. Saporem habet dulcem, carnemque, cum tenera adhuc est, quæ edendo fit. Et hæc Cordus.

Synon. Cucurbitam longam folio molli, flore albo, vocavit Lob. in adv. Cucurbitam sive Zuccham in obs. & ic. omnium maximam, anguinam. Ger. ut & Dod. gall. qui tertio loco describit, Cucurb. anguinam, hist. ubi Lobelij figuram habet, Cucur. longiorem Turn. Lon. Gall. Cam. & Tabern. (apud quem icon *Error apud Tabern.* transposita per incuriam typographicam ut existimamus, sub titulo Cucurbitæ Indicæ minoris. Cucurbitam longam & sic etiam Fuchs. & Hort. Lusit. appellavêre. Lugd. Cucurbitam camerariam longam. Ang. ep. 7. Cucurb. Zuccham longam, ... Hellespontiorum. B. phyt. Cucurb. 4. Idem pin. Cucurbitam 3. sive oblongam flore albo, folio molli, Cucurb. fructu oblongo, Tragi. Cord. in Diosc. Cucurb. oblongam, Fuchs. Cucurbitam, Gesnin. sativam longam, Cæs. Cucurbitam falcata figura sæpe crescentem, quandoque cervicem tantùm habentem recurvam, nonnunquam rectitudine servatâ bicubitalem, tricubitalemque acquirentem longitudinem.

CVCVRBITA LATIOR FOLIO molli, flore albo.

Synon. TRAGUS hujus fructum pingit, tres enim species unâ effigie repræsentat. Fuchsius separavit & hanc majorem vocavit, gal. Courge aut Courle grosse. Dod. gall. Cucurbitam 1. Sicut & Lugd. Cucurb. camerariam majorem: hist. Cucurb. latiorem, ventricosam ac crassam absque collo, & inferiore sed latiorem, pyriformi haud sucum quodammodo referentem. Hort. Lusit. Cucurbitam rotundam. B. phyt. & pin. Cucurbitas sive majorem sessilem flore albo, Cucur. fructu in orbem collecto ... Trag. Cucurbitam sessilem, Matth. ep. Cucurbitam ... Fuchs. Turn. Latiorem, Dod. Zuccam rotundam. Ang. Cucurbitā sessil. fructu. Cord. in Dios. *Varietates.* Variat hæc, inquit, magnitudine, variat colore corticis: nam sunt virides, flavæ, candidæ, quædam in mutoso cortice, quædā sulcis distinctæ, quæ ...

CVCVR.

CVCVRBITA LAGENARIA.

Cucurbita lagenaria non variat foliis & flore, à longa prius descripta: verùm fructu plurimùm differt, collo angusto ventréque crasso, lagenas & phyalas repræsentans: semina putamus magis fusca esse, quam longarum.

Lagenar. differentia.

1\. Lagenariæ has observavimus differentias. Lagenariam Cucurbitam vulgatiorem majorem, luteam, albedine cõspersam.

2\. Lagenariam mediocris magnitudinis, longiusculam valdè virentem, maculis luteis conspicuam. Hæc saccharo conditur.

3\. Lagenariam minorem maculis albidis insignem.

4\. Lagenariam magnam, longo collo constantem, virescentem, maculis luteis notatam.

5\. Lagenariam, collo multò longiore, colore pallido, albisque maculis ornatam. Conditur & hæc saccharo.

6\. Vidimus tandem Cucurbitam mediam inter longam & lagenariam, corpore crasso rotundo, magnitudinis circiter capitis, collo tenui cubitum penè longo.

Synon. Tragus appellat Cucurbitam camerariam & plebeiam Plinij, germ. Flesschen Kürbs. Turn. Fuchs. Cucurb. minorem. Dod. gall. Cucurb. 2. minorem: hist. Cucurb. priorem. Tab. Cucurb. lagenariam majorem, & alteram minorem. Ger. Cast. & Lob. obs. &c. Cucurbitam lagenariam, hanc in Adv. duplicem agnovit. Lagenariam, inquit, vocò, ut quâ peregrè proficiscentes lagena utuntur, præsertim in Galliis, Hispaniis & Italia: commodiùs namque gestatur vinum, quàm vitreo aut figulino vase, quæ onerosa sunt, & faciliùs franguntur. Semen illi minus, quàm superiorum; folium alioquin, flores & reliqua non disparia. Ab hac tantùm differt fructu minore, lagenulamque concinniorem exprimente, eòque lubentiùs commodiùsque gestatur itinerantibus. Semine, folio, & flore, delicatiore, non diverso.

Varietates C. Bauh. B. phy. & pin. dicitur Cucurb. 3. sive lagenaria flore albo, folio molli, Cucurbita, Brunf. Cuc. plebeia Cordi. Gesn. h. Cucurbita cameraria minor, Lug. Variat fructus quandoque lagenarum formâ: aliquando ventricosâ absque collo pyri turbinati figura.

De loco in genere.

Ante in genere ex Neotericis, ceu etiam ex veteribus, quædam de loco, tempore, satione, cultu, & mangonio commemorata sunt. Quare hic illud duntaxat adscribimus, quod apud Dodonæum in fol. lat. legimus. Cucurbitæ in hortis seruntur ac coluntur. Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perveniunt: in calidis tamen regionibus citiùs maximè præcoces. Præcoces autem Cucurbitæ, tùm & Cucumeres sic redduntur, ut Quintiliani tradunt. In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda, stercore admixto liquidior facta: & anticipato consueto tempore, Vere videlicet inchoante, semina implantanda, & cùm sol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos sub dio expones, circaque Solis occasus in domum contectam inferes: atque hoc assiduè faciendum, aqua irrorata, quando usus postulaverit: postquam verò perfectè cessabunt frigora & glacies, cophini sive dolia in locum subactum & excultum defodiendi, ita ut labra æqualia sint terræ, deinde reliqua cura adhibenda: sic ille ex Plinio.

Vires et usus in genere.

Cucurbita quæ editur, ex Dioscoridis quidem authoritate, cruda trita imposita, tumores & abscessus mitigat. *Tumores.* Ramenta ejus pueris infantibus, in partium circa cerebrum & membranarum ejus inflammatione utiliter per sinciput imponuntur. *Inflammationes.* Similiter ad oculorum & podagricas inflammationes. At succus ramentorum expressorum, & per se, & cum rosaceo infusus, ad aurium dolores commodus est: *Aurium dolores.* & cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitus prodest. Totius autem Cucurbitæ fervefactæ & expressæ succus, cum modico melle & nitro potus, alvum leviter solvit. *Alvum solvit.* Et si quis in ipsam crudam excavatam infusum vinum per noctem sub dio exponat, & temperatum jejunus bibat, leviter alvum mollit. Quantum porrò ad ejus in medicina usum attinet; *Temperamentum ex Galeno.* Galenus de simpl. humidæ frigidæque temperaturæ esse scribit, utraque qualitate secundi ordinis: Quocirca ramentorum ejus succum ad aurium dolores cum phlegmone junctos, cum rosaceo utilem esse tradit. Sic totam quoque calidam illitam calidas phlegmonas mediocriter refrigerare. In esu autem humidam esse & sitim propellere: *In esu nimium.* crudam quidem ad esum injucundam esse, & concoctioni extremè rebellem, adeò ut si quis ad ejus usum in alterius cibi inopiâ cogatur, onus frigidum in ventre situm sensurus sit: ut stomachus subvertatur, & ad vomitum concitetur, qui etiam solus liberare potest illum ab instantibus symptomatis. Quare omnes homines, inquit 2. de Alimentis, post cocturam statim aut sartagine frixam, aut assatam edere solent. *Diphilus.* Diphilus scribit Cucurbitam parum nutrire, facilè corrumpi, habitum corporis humectare, egeri celeriter, bonum succum generare, si ex aqua & aceto sumatur, juvaréq; magis ventriculum: meliorem succum nobis suppeditare conditam in salgamum: potentiùs extenuare cum sinapi: concoqui minori negotio, ac excerni lessilem. *Mnesitheus.* Mnesitheus censet, quæ naturâ facilè ab igne vincantur, & coquantur, ut Cucurbita, corpori alimentum subministrare, non multum sanè, sed humidius & nihil molestum. *Epicharmus.* Epicharmus suo carmine videtur Cucurbitam ceu insalubrem damnare:

Longè salubrius id erat, quàm Cucurbita.

Plinius. Plinius lib. 20. c. 3. Dioscoridis sententiam ampliter explicat. Sativæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur: *Clavis.* caro ejus interior sine semine, clavis pedum & suppurationibus, quæ Græci apostemata vocant. *Apostemata.* Decoctæ autem universæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. *Dentes stabilit.* Vinum cum ea fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus Cupressi, contusa & imposita; ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medentur. Nec non ramenta corticis recentes podagras refrigerant, & ardores capitis & maximè infantium. *Podagra.* Et ignes sacros vel strigmentis impositis, vel lentiginibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus, miré combusta sanat. *Combusta.* Chrysippus Medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ judicantur, & interaneorum, vesicarúmque exulcerationibus. Quos itaque dixit Plinius capitis ardores, & maximè infantium, Dioscorides [illegible] habet, *Diosc. explicatur.* [illegible] verò [illegible] quos inflammatio partium

tium circa cerebrum & membranas ejus vexat. Ita enim Paulus d...cap. habet: [illegible]. Et ibidem mox etiam ipse, Cucurbitæ ramenta ad siriases præscribit. Plinius alibi adustionem infantium, siriasin vocat, ut l.30.c.15. Ossibus in canino fimo inventis, adustio infantium quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur. Et alibi infantium destillationes, ut l.22 c.21. Folia Heliotropij infantium destillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Alibi etiam simpliciter græco vocabulo utitur. at l.32.c.10. Siriasesq; infantium spongia frigida, cerebro humectato, rana inversa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inveniri affirmat. His itaque modis Plinius siriasim reddere conatus est. Verùm Alexander Aphrodiseus l.1. probl.98. [illegible] vulgus dicere, ardorem habere ait. [illegible], inquit, [illegible]. Et videtur sanè verbum à Sirio stella factum esse, de quo Poëta ait:

Sirius ardor,
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris,
Nascitur & lævo contristat lumine cælum.

At verò quod ex strigmētorum, (quæ ramenta Dioscorides vocat) succo febrium ardores refrigerari tradit, id dicit quod Dioscorides ait, cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitis prodest. Cæterùm, ut ad institutum redeamus, veteres Medici apud Plinium Valerianũ de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam coagulatam dicerent. Galenus humidæ putat virtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxet, bibendi desideria non excitet. Cætera etiam in Cucurbita talia, ut apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt ventrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutiùs in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctione corpori admotus, febrium restinguit ardores. Cinis aridę corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro jam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem usque perducere. Semini sicco illa vis traditur, ut in pulverem tusum & inspersum impleat vulnera quæ cavata sunt. Quidam illud in vino bibendum dedere, ut solutiones alvi fluentis inhiberent. Viticulæ quoque Cucurbitæ jam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt. Ex Simeonis Sethi sententia, Cucurbita concoctu facilis, boniquę succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, urinam cit & ventrem movet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflammationes ventris & jecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicosque affectus. Si malos humores assequitur, ab iis corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & veneris appetentiam extinguit. Sanguis, ex ea procreatus, consistentiâ tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum ejus cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita calidas inflāmationes refrigerat. Tragus ait quosdam se vino, quod in excavata cucurbita manserit, purgare. Hoc an verum sit non sum expertus, id tamen potiùs existimarim præstare Cucurbitas amaras folio aspero. Omnia Cucurbitarum genera, inquit, frigidę & aqueę sunt naturę, ut rectè dixerit Plinius, Cucurbitam nihil aliud esse, quam congelatam aquam. Cucurbitæ ad ardentes febres utrinque usurpatæ mirificè faciunt. Quamquam autem Cucurbitarum usus, propter frigidam, quam obtinent, humiditatem, stomacho non usque adeò conducat, nihilominus tamen culinis passim familiares cernuntur. Sunt enim qui teneras illas & molliusculas adhuc in cibis esitare solent, eo quo sequit modo. Corticem exteriorem abjiciunt, interiorem verò & candidam substantiam unà cum mollibus ac immaturis seminibus bulliunt, posteàque minutim conscindunt, ac cum cepa, butyro & sale coquunt. Hæc ibus ferè cum brassica capitata cõscissa & cocta convenit, macilentisque hominibus prodest. Nonnulli Cucurbitam immaturam orbiculatim instar malorum scissam, cum butyro in sartagine frigunt. Quidam purgationes ex Cucurbita conficiunt hoc pacto. Cucurbitam recentem excavant, vinóque repletam noctis spatio relinquunt, ac manè jejuno stomacho, illud vinum bibunt. Aqua ex immaturis Cucurbitis distillata, his qui ardentibus febribus ita laborant, ut nullis aliis medicamentis calorem restinguere possint, potanda exhiberi, nec non foris in epithemate cordi & jecinori, ut reprimatur calor immensus, admoveri potest. Eadem ardori capitis, quam syriasin vocant, maximè infantium, efficacissimè magno experimento in linteolis imponitur. Quòd si aqua distillata non suppetat, succus sumatur, parique ratione usurpetur. Aqua stillatitia & succus immaturæ Cucurbitæ, non tantùm aurium dolori instillatu auxiliatur, sed & oculorum, omniumque aliorum membrorum inflammationes & podagras refrigerant. De Cucurbita ita cecinit Fiera:

Succi aquei, cursùs rapidique Cucurbita, bilem
Vincit, & ilia cùm non bene coctà ciet.
Quàm bene grata tamen, cuicunq; admixta secundat.
Huic externa magis quàm sua forma placet.

Cucurbitæ folia recentia, secundùm Matthiolum (ex Cardano) jumentis illita, affrictàq; muscas abigunt. eadem mammis puerperarum admota lac siccant. Oleum quod è Cucurbitarum floribus paratur, iis in oleo diutiùs insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolores, præsertim in febribus mulcet: aridæ cinis ambusta & pudendorum ulcera sanat. Estur passim Æstate in cibis cum jusculis elixa, tum quoq; in oleo, aut butyro frixa, farinâ priùs circumlita, & acerbæ uvæ succo aspersa. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita, vel etiam Cucumis, inquit Dodonæus, in lectulo adjungatur, & febricitaverit, mox à febri liber erit. Editur & Cucurbitæ pulpa cocta, quæ facilè subsidet, præcipuè autem elixa, quæ & præter substantiæ suæ lubricitatem, tum & humiditatem, alvum emollit. Assa vel frixa quàm plurimùm de propria humiditate deponit, atque idcircò minùs facilè descendit, nec alvum adeò citò emollit. Semen urinæ acrimoniam contemperat, & eandem mediocriter provocat. Quidam (teste Amb. Pareo) dicunt sua industriâ loco exsecti crani se supponere frustum corticis cucurbitini exsiccati, et coalescere, decipientes in eo ignorantes. Diximus ante Cucurbitarum cortice carne exinanito peregrè proficiscentes utrorum vice frequenter uti, in eo vina condientes, quo per iter se à sitis injuriâ vindicare possint. Cæterùm notissimam ait Lobelius, & è Cucurbitarum genere conditurus aptissimam, anguinam vocatam. Hanc maxima copia in taleolas longas dissectam, sacchároque conditam, Lusitanos, Hispanósque venum in Septentrionem adferre, vocatéque Carbasade: siticulosis & æstu febrili vexatis gratissimas offulas esse.

Vnguentum ad achores singulare & certum (si Timot. Roesl. credimus) recipit Cucurbitam, in qua oleum Olivarum fuerit, admovet igni, scutella terrea excipit stillans oleum, cujus capit drach. ij. & tantundem Salviæ silvestris, coquendo simul in patella terrea nova, dum incipit bullire, tunc terræ & cinerum Ficus nigræ, singulorum drach. unam injicit, statimque ab igne demit, agitatque donec fri-

Marginal notes (left): *Plin. Valer.* — *Cucurb. humida & frigida.* — *Pudendi ulcera.* — *Vulnera.* — *Alvum inhibet.* — *Dysenteria.* — *Sim. Seth.* — *Noxa.* — *Venerem inhibet.* — *Tragus reprob.* — *Cucurbita est congelata aqua.*

Marginal notes (right): *Tenera in cibis sumuntur.* — *Aq. distillata.* — *Febris ardens.* — *Oculorum dolor ex inflammatione.* — *Ex Matth.* — *Muscas abigunt.* — *Lac siccant.* — *Calores extinguit.* — *Infanti febricitanti.* — *Vrinæ acrimonia.* — *Impostura quorundam de cortice supposito pro cranio.* — *Viatorum Cucurb. cortex sub...* — *Condita Cucurb.* — *Carbasade.* — *Vnguentum ad achores.*

infigeratur. Cum vero uti necesse est, in aceto decoquit fuliginem, quo abluit caput, exsiccat, deinde inungit unguento, semel in die, tertio quoque die lavat per mensem & sanat: cum pili apparent, inungit melle calido.

CVCVRBITA LONGA, FLORE albo, protuberante ventre.

Descr. ANNO 1608. sub finem Septembris ex horto Princip. Montbelg. allata fuit Cucurbita, quæ longitudine sua plus quàm tres spithamas æquabat, ventre oblongo orbiculari ferè, nisi lacunæ quædam depressiores, costarúmque obscuriorum secundùm longum procurrentium sinûs aliquid adimerent, ambitus ventris duas spithamas & semissem ampliabatur, ad extremum quadam sui particula in unum magis latus vergebat, inclinabatque: collum cum capite spithama longiùs protendebatur, ambitu suo spithamâ latius ampliusque extiterat, in medio tenuius, caput crassius teretiúsque evaserat, in eam ipsam, quâ ventris prius extremum, partem magis inflexum torquebatur, incurvabatúrque, lævis erat undique superficies, colore albido in luteolum tendente, pediculum capiti infixum gerebat quadrangularem, & aliquantulum Helicis in morem intortum ferebat, in quatuor dein superiùs alias propagines multiplicabatur. Aperta carnè veram proximam cortici unciam crassam obtinebat subflavescentem, subdulcem & aquosam nondum plenè maturam, reliquam carnem albissimam, spongiosam, mollem intra se abditam condebat, cujus substantiæ longâ serie inhærescebant semina foris albida, duriuscula, tunicâ albâ, pellucidâ, humidâq; donata, cum appendice ab eadem orta longiusculâ, semina confracta sublutea sunt interiùs, medullâ destituta, humore tamen aqueo repleta ferè, dulcia, esúque jucunda.

CVCVRBITA LVTEA, CORtice tenero.

CVcurbita hæc lutea vix utraque manu amplecti potuit palmum alta, Martio sulcis latis & costis itẽ sulcosis, cortice tenero, carne pallidâ, sapore aliarum Cucurbitarum. Est de genere, ni fallor, Cucurb. Si- Cucurbitarum Sicilianarum capreolis carentium. Semẽ ciliana. habet parvũ, subrotundum: duravit ad Aprilem.

CVCVRBITA OVALIS FERE, variegata, parva.

PRovenit Montbelgarbi in horto E. C. Cucurbitæ genus parvum, longitudine palmari, ovali ferè figura, quod manu amplecti non poterat. Hæc ut Cucurbita amara pyriformis maculata est, minùs tamen rufa, lineis etiam latioribus multò & magis albicantibus, maculis etiam pluribus: carne albicante, saporis aliarum Cucurbitarum.

CVCVRBITVLA PILÆ PALMAriæ non multò major, rotunda.

CVcurbitulæ species minima rotunda, pilæ palmariæ nõ multò major. lecta fuit in horto E. C. Montbelg. an. 1607. Octobri mense. Foris erat cortice tenui, fragilique, viridanti colore in summitate circumquaque imbuti, ad regionem autem petioli viror ille saturatior sensim dilutus cernebatur, & in petioli ambitu partim luteola, partim etiam albicans visebatur: caro ipsius interior dulcedine perfusa sentiebatur, cui semina multa interjecta, hinc inde sparsim fuerant, reliquis Cucurbitularum seminibus consimilia, quibus decorticatis pulpa alba simul & nonnihil flavescens conspiciebatur & ad dulcedinem gratam tendens. Hoc semen Romà delatum per D. ab Andlavv, Canonicum Moguntinum, nobísque communicatum fuit.

CVCVRBITA FOLIIS ASPERIS, sive Zucha flore luteo. CAP. II.

Descr. VVlgaris notitiæ Cucurbita, flagellis sarmentisve longissimis, canaliculatis, modicè concavis, crassitudine pollicari, asperis, latè vagatur, & perticas, si quas nacta est, capreolorum innixu & voluminibus scandit: folia larga, Cucurbitæ flore albo longè majora humilioraque, ficulneis laciniis, aspera, atro virore splendentia, & per ambitum serrata, ex pediculis dodrantalibus, solidis, modicè canaliculatis, & spinulis horrentibus: flores nonnihil odorati, fundo acetabuli instar, in quinque folia liliaceis majora dissecantur, intus crocea & lanuginosa, foris ex croceo in herbaceum tendentia, costisque & venulis eminentioribus herbidis rugosa, brevissimis pilis donata: *medium florem occupat*, quæ aliarum plãtarum apicibus respondent, crocea, bisulci animalis pedem exprimentia. ij duplices sunt, quidam sine fructu pereunt, aliis succedũt fructus, qui & formâ, & magnitudine, & colore subinde variant. Est enim vel longus, vel compressus, vel globosus, vel pyramidalis, cortice duro & veluti lignoso, colore viridi aut in viridi subnigro notis albis maculoso vel striato: carne tenerâ, albâ, subdulci, non usque adeò insipida, ut in Cucurbitis flore albo: semine cineraceo, magnos oblongo, ... parte ... angulofo ... altera obtuso ... linea elata, costæ instar, pulpa candida, dulci & suavi.

Fructus.

CVCVRBITÆ ASPERÆ icones quinque.

ICON II.

Magna

Rarum vitio.

ICON III.

Cucumis & Zucco marinus Trag.

ICON IV.

ICON V.

Magna sanè turba est & penè innumera Cucurbitarum folio aspero, quarum duas icones ex iis quas jam sculptas emimus præmittimus: Tres quæ sequuntur sunt etiam ex imaginibus à nobis emptis. Secunda à nobis proposita, est apud Dodon. lat. in fol. nomine Peponis majoris oblongi. quartam ponit pro Pepone rotundo minore: Eadem apud Tragum extat sub titulo Cucumeris, sive Zucconis marini.

Tragus de Cucumere, seu, ut vulgò loquitur, Zucco marino hæc inter alia prodidit. Intra paucos annos quamplurima peregrinarum stirpium genera è longinquis regionibus in Germaniam deportata sunt. Inter cætera verò, & hęc poma æstiva, quæ unà in Æstate totâ suâ substantiâ adolescunt, florent & maturantur, ad nos commigrarút. Eorum nonnulla magna, alia parva, quædam rotundæ figuræ, alia oblonga; rursus hæc dulcia, illa amara; quædam cerea seu aurea, alia luteola, sed pallida, nonnulla candida evadunt. Omnium verò eadem ferè folia, idem caulis, iidémque flores, licèt hæc in his majora, in illis magis exigua appareant. Flores quidem fert duplices, luteos, cymbali formam repræsentátes, quorum priores nullo post se relicto fructu decedunt. Qui verò superstites manent, campanulę similes, odore suavi præditi, cum corrugari cœperint, ilicò pomeus fructus consequitur, alius oblongus, alius rotundus, alius lævis, glaberque, alius multis crassiusculis & prominentibus quasi costis striatus, alius albus, alius ex pallido luteus, alius nigricans, qui tamen cùm Autumni tempore maturuerit cerei efficitur coloris. Porrò omnium horum generum poma, corticem seu cutem exteriorem lignosam habent, intus crocei sunt coloris, maximè ea quæ foris nigricant, lato & dulci semine referta, ita ut ducenta unum quandoque pomum contineat. Porrò quod inter semina & corticem in omnibus generibus medium est, præstantissimum censetur. Quæ candida, foris & quæ ex pallido lutea sunt poma, carnem habent candidam, Rapóque formâ & sapore similem. Vniversa verò eorum genera durare per annum possunt, nec interea temporis putrilagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eáque quâ decet curâ conserventur. Postremò quòd in his pomorum generibus aureo nitet, seu cereo colore, subinde mutatur, nam viridem rursus assumit colorem, quem mense integro servat, deinde aureum recipit, atque sic alternis mensibus, alio atque alio tingitur colore, quod non semel magnâ cum admiratione observavi. Sunt qui hæc poma Cucumeri adnumerent, asserantque Turcicos vocari Cucumeres, quorum sententiam probare non possum. Cucumeres enim omnes humidæ sunt qualitatis, putrilagini facilè obnoxij, quare diu durare non possunt. Ego vero hunc fructum, Summer Öpffel/h. e. Mala æstiva, & Indianisch Öpffel/ h. e. Indica Mala appello. possunt verò cùm multa eorum sint genera, ita suis appellationibus distingui, ut dicantur,

Cucumis vocari non meretur. *Mala æstiva.* *Mala Indica.*

Mala Indica	Crocea Lutea Citrina Nigra	Germ.	Saffrangäl Bleichgäl Goldtgäl Schwartz	Indianisch Öpffel.

Vulgo Zucco marina dicuntur, quòd ex ultromarinis regionibus, partim ex Syria, partim ex India ad nos primùm venerint, quod testantur appellationes ipsorum. Vulgo enim Zucco de Syria, Zucco de Peru dicuntur. Et hæc habuit Tragus quæ de nomenclaturis hujus plantæ diceret, quibus nos haud contenti, certiora & magis probanda in medium adferemus. *Zucco marina.* *Zucco de Syria.*

Cucurbitæ folio aspero à Fuchsio Cucumeribus annumerantur. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum nominat, vulgari multò major ac procerior foliis, floribus, & fructu, qui ut in vulgari Cucumere non est maculosus, sed tamen oblongus etiam, & admodum flavus. Et hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi citrinum, h. e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores, & semina attinet, ferè similis, nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus. Vulgus *Zucco marin* vocat: Meer Cucumers Galli *Concombre* ou *Concombre marin*: Officinis perinde atque Turcicus est ignotus. Et hæc Fuchsius qui Cucumeris Turcici effigiem exprimit illâ icone quam secundo loco ponimus; Cucumeris verò marini imaginem illâ picturâ exhibet, quam quarto loco locavimus. Nos, ut liberè rè dicamus nostram sententiam, pronunciamus Fuchsium malè confudisse, miscuisséque Cucur- *Cucumis Turcicus, Fuchs.*

bitam aſpero folio cum Cucumere vulgari, Citrulo & Melonibus. Magna ſanè eſt differentia inter Cucurbitam aſpero folio & Cucumerem vulgarem. Turcicum verò Cucumerem ineptè vocari ait Citreolum.

Zucha quinque Cordo

De quinque Zuchæ ſpeciebus Cordus ſcripſit.
1 Zucha major longa, inquit, viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus & aſperitate, grandi oblongæque Colocynthidi ſimilis exiſtit. fructu verò ejúſque ſapore ab illa differt. ſiquidem figura eſt longus, in longitudinis circumferentia viginti ſex plerumque uncias complectens, latitudinis verò ambitu octodecim uncias rarò excedit. Pondere autem quinque libras ſex uncias ſuperat, pediculo hæret craſſo, anguloſo, nigro, ſolido, & tactu aſpero: à cujus annexu contigui inter ſe & tereti ſuperficie exeunt anguli, ipſum fructum circa pediculum veluti craſſioribus ſtriis ornantes. colorem habet principio viridem, & candicantibus maculis conſperſum: in maturitate verò citrinum, ſuperficie conſtat aliquantulum tuberosâ, cavernosáque. guſtu dulcedinem reſipit. Colitur in hortis.

Zucha major rotunda viridis.

2. Zucha major rotunda, viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus atque aſperitate jam dictæ longæ Zuchæ ſimilis eſt, folia tamen figura aliquantulum ad Vitis & Ficûs folia accedunt. Fructum fert globi modo rotundum, aut modicè in latitudinem depreſſum, craſſo, anguloſo, aſpero, ſolidóque pediculo hærentem: longitudinis circumferentia viginti duas aut nonnunquam plures, paucioréſve uncias complectentem, ambitu verò latitudinis viginti quatuor uncias nonnunquam excedentem, pondere autem quinque libras atque octo uncias habentem, colore & cavernosâ ſuperficie longam majorem Zucham æmulantem. ſaporem habet dulcem, aqueo ſucco dilutum. colitur ut longa.

Zucha rotunda mediocris viridis.

3 Zucha rotunda mediocris, viticulis, capreolis, foliis, floribus, radicibus, aſperitate, atque omnibus aliis proprietatibus oblongæ & grandi Colocynthidi ſimilis exiſtit: fructum verò habet globi modo rotundum, aut modicè compreſſum: in ſuperficie modicè, ita ut vix appareat; tuberoſum, quàm grandis, rotundæ Colocynthis [*Colocynthis Cucurbita amara*] paullo majorem, pondere civilis libræ unius cum dimidia: principio viridem, deinde maculoſum, in maturitate verò luteum: qui diſſectus luteam carnem oſtendit, & in medio ejus ſex latorum, oblongorum, acuminatorum, candidorúmque ſeminum ordines, quibus candidus ineſt nucleus. Saporem habet fructus dulcem, ſemen verò dulciorem. ſeritur prædictorum modo.

Zucha rotunda minor.

4 Zucha rotunda minor, per omnia mediocri ſimilis eſt, præterquam quòd folia latiora habeat, fructus autem minores, ſed eminentioribus angulis ſtriatos, & in ſuperficie magis tuberoſos, quorum etiam cortex multò lignoſior & durior eſt quàm mediocris Zuchæ, carnem habent ferè croceam, & ſenos ſeminum ordines. ſapore mediocri Zuchæ reſpondet, cui etiam ſimiliter colitur.

Zucha major rotunda viridis glabra.

5. Zucha magna rotunda, glabra, majoribus Zuchis viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus & aſperitate ſimilis eſt. fructum producit grandi & rotundæ Zuchæ figurâ ſimilem, tam longitudinis, quàm latitudinis ambitu viginti duas plerumque uncias complectentem, pondere autem quinque libras duabus unciis excedentem, pediculo craſſo, anguloſo, aſpero, nigro, ſolidóque hærentem, à quo eminentes prodeunt anguli, undique per fructûs latera tranſeuntes, donec circa floris veſtigium collecti, ruſus conjungantur. colorem habet etiam circa maturitatem in nigro ſubviridem. Si verò ſerenus & tepidus fuerit Autumnus citrinum colorem induit, quòd ſi cælum frigidum & triſte fuerit, tepido loco fovendus eſt, ut citrineſcat. Colitur prædictorum modo. Et hæc Cordus.

Cucurbita.

Geſnerus hort. Zuccam marinam Italis vocatam, Cucurbitæ ſpeciem eſſe concludit, Zuchámve majorem rotundam apud Cordum Zucham Indicam Matthioli ſuſpicatur.

Zucche Indiane Matthioli.

Sed & Matthiolus *Zucche Indiane* (ita enim inſcribit) inter Cucurbitas refert.

Cucurb. Indica genera plura Matthioli.

Sunt & alia, inquit, Cucurbitarum varia genera Italiæ peregrina, quæ diu per Hiemem recentes aſſervari poſſunt. Ferunt has ab occidentalibus Indiis in Italiam veniſſe: unde Indicæ à pluribus vocitantur. His in poſt. comm. addit. Sed jam diu Italico ſolo proveniunt. Harum varia habentur genera, magnitudine, facie & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, imò maximæ, ventricoſæque, aliæ parvæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, vario colore, quæ quidem omnibus notiores ſunt, quàm à me deſcribi debeant. Fructus decerpuntur Autumno & aſſervantur Hieme totâ in culinis. Semen in ventre condunt magnum, amygdalini nuclei figurâ, in quo nucleus concluditur dulcis & ſuavis. Sapor iis ſubdulcis, non ut noſtratibus uſque adeò inſipidus: verùm guſtui inſuaves ſunt, niſi præcipuis condimentis ſaturentur. In hiſt. german. & epit. cum add. ubi eadem leguntur, vocat (ut etiam Caſtor p.490.) Cucurbitam Indicam, Ital. *Zucche Indiane, oltramarine & marine.*

Pepo. Dod.

Dodon. gall. vocat Cucurbitam aſpero folio Peponem, cumque duplicem facit, longum & rotundum, ut ex iconibus patet.

Pepo magnus, albus & viridis.

Longum vocat magnum [*Pepon grand*] iterúmque duplicem facit, album, ſcil. & viridem.

Peponis 1, ſive magni, ait, fructus eſt prægrandis, amplus & longus, duarum ſpecierum, viridoniger, pluribus coſtis, cortice admodum duro, alter albus tectus cortice tenui, dulci.

Pepo rotundus, viridis & albicans.

Pepo 2. ſive rotundus, folia habet minora, non ita profundè ſecta: ſed & caules minores ſunt, & plerumque in terram decumbentes: fructus nonnihil compreſſus, unus viridis, alter albicans, in quo ſemen minus quàm prioris, ſed majus quàm Cucumeris vulgaris.

Dod. lat.

Hoc genus quomodo deſcribat Dodon. in fol. lat. haud ſcio. Icon. hiſt. gallicæ ſecundo loco exhibita, fit tertia in lat. quæ deſcriptioni non reſpondet. Iudicent igitur lectores, an Dodon. cognoverit plantas quarum habet icones & deſcriptiones.

Peponum ſpecies Dod. lat.

Peponum (inquit in hiſt. lat. in fol.) aliquot reperiuntur ſpecies, vel magnitudine, vel formâ differentes.

Pepo major oblongus.

Peponi majori oblongo folia ampla aſpera, aliquot profundis inciſuris diviſa: flores auri colore lutei: fructus magni, craſſi, rotundi, oblongi, craſſioribus ſtriis veluti anguloſi: color corticis quandoque obſcurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior eſt, ac veluti lignoſus, albidi verò mollior ac tenerior.

Pepo rotundus major.

Alterum Peponum genus, Pepo rotundus major, caulibus & foliis utriſque aſperis, tum & claviculis priori ſimile eſt; ſed foliorum fiſſuræ minus profundæ, cauléſque teneriores: fructus globoſi, rotundiores, modò majores, frequenter minores: & quandoque virentes, durioriſque corticis: ſubinde cute molliore ac albicante: ſemina aliquando minora.

Pepo citrio Malo ſimilis.

Hujus generis & tertius eſt Pepon, aſperis caulibus, foliiſque fiſſis ac ſerratis priorem referens. flos magnus quoque ac luteus, veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cujus cortex

tex tuberculis nonnullis exasperatus, veluti Mali
citrei cutis, qui per maturitatem similiter luteus est,
proinde & Citrium malum cùm colore, tum asperi-
4 tate referens. Quarti generis Pepon, sive latus, for-
Pepon latus mâ ab aliis plurimum differt: de hoc nos postea.
Peponum nomina. Græcis πέπων: Latinis similiter Pepo. πέπονες autem
omnes fructus perfecti ac maturi communi nomi-
ne dicuntur: unde Medici quidam, inquit Galenus,
Pepo Cucumeralis. fructum hunc σικυοπέπονα, i.e. Peponem cucumera-
lem nominari oportere contendunt. Plinius lib. 9.
cap. 5. Cucumeres, inquit, cum magnitudine excef-
sere, Pepones vocantur: Germanis Plutzer (in hist.
gall. Pfeben nominari dixit.) Belg. Pepoenen / Gal.
Pepons, Papons & Pompons vocantur. Majores à non-
Turcici 1 nullis Turcici cognominantur: Secundi verò Mari-
Marini 2. ni; Tertij Hispanici: Quarti lati. Hæc Dodonæus,
Hispanici 3 cui an perspecta fuerint sua Peponum genera du-
bitamus. Icones enim non respondent suis descri-
1. ptionibus. Prima autem ejus imago in Hist. gall.
& lat. exhibita, ponitur à nobis pro Cucurbita aspe-
2. ro folio secunda. Secundum ejus Peponem hist. lat.
describit foliis esse fissis, cùm tamen icon foliorum
fissuris careat: Hunc nos putamus in hist. gall. non
describi, esséque Cucurbitam, quam fructu maximo
3. folio non fisso cognominamus. Tertia quoque effi-
gies in hist. lat. quæ in gall. pro secundo Pepone da-
batur & describebatur, ut Tertium Peponem expri-
meret, fructus tuberculis exasperatus, ut in descri-
ptione habetur, pingendus erat, & Citro similis.
4. De quarta icone, latorum Peponum, quæ in hist.
gall. tertio loco posita fuit, agemus sub titulo Cu-
curbitæ clypeatæ affinis ovalis ad Citrum acce-
dentis.

Lob. simplices. Cucurbitas aspero folio Lobel. in Adversariis talibus descripsit verbis: Sicyopeponibus, Cucumeribus, Peponibúsve oblongis, sive ovalibus, vulgatissimis, hortorum ruralium nullus vacat, eosdemque vocat cuncta Germania & Anglia Pepones magnos, admodum Meloni vel Citrullo similes. *Compressi, rotundi.* Variant verò compressi, rotundi, Melonis effigie, folio minori, minúsque inciso: cortice delicatiore glauco, vel albido, nitente: semine albo Citrulli. *Latiores clypeiformes.* Latiores clypeiformes nihil prorsum dissimiles in ramis & foliis. Minus autem distinctè scribit Lobelius de his fructibus. Nos Clypeiformes ut & strumosum aliò referimus. In Obs. p. 363. Icon. p. 641. dedit Peponis oblongi vulgatissimi iconem, quæ ad nostram tertio loco positam accedit: nomen germanicum Pfeben non placet.

Pepo max. oblongus. Tabern. Suspicamur Tabernomontanum per Peponem maximum oblongum intelligere Cucurbitæ aspero folio genus, quamvis ponatur capite de Melonibus; *Pepo Ind. minor. Cucumis Turcicus.* Itemque per Peponem Indicum minorem oblongum. Videtur nobis etiam Cucumis ejus Turcicus nihil aliud esse, quàm dictæ Cucurbitæ picturam, accedentem ad nostram iconem primam.

Cucurb. Indica Synon. H. Lus. Cucurbitam Indicam majorem & minorem tradit. B. phyt. & pin. Cucurbita 2. sive major rotunda flore luteo, folio aspero: Cucurbita Indica, Matth. Cast. Zuccha major rotunda, Cord. hist. Cucurbita Zucca marina Italis vocata, Gesn. Cucurb. rotunda, Cæs. Cucurbita Indica rotunda, Lugd. Cucurb. Indica major & minor, Tab. Citrullus major & Pepo major sylv. Ger. quoad icon.

Varia hujus genera, magnitudine, facie & colore differentia: eorum namque quoddam genus est, quod utrisque ulnis vix amplecti potest, & in insula S. Laurentij ejusmodi colore rubro, flavo & albo, & saporis longè gratioris atque nostrates ubertim proveniunt. Palud. in notis ad Linscot. par. 2. Ind.

CUCURBITA ASPERO FOLIO, flore luteo, semiarcûs in morem intorta.

Descr. Cucurbita hæc nata fuit in horto Montbelgard. anno 1607. in Autumno matura facta, uncias circiter novem longa, parte superiori longiori tenuiorique duas circiter uncias in latum porrigitur. Superiùs à pediculi regione deorsum versus ad quatuor plus minúsve uncias in longum protensa, sensim à graciliori habitu ad crassiorem extumescit, undique rotundatur, atque in morem semiarcûs intorquetur, in quibusdam verò ut in unum latus arcuatur, sic in oppositam assurgit: colore in virenti adhuc recentíque fructu saturato virore nigricantéque conspersa, matura autem, reservatáque diutiùs flavescit, extremis tamen ejus partibus adhuc viridantibus: superficie per omnia lævi, nullisque extuberantiis asperata, nisi una alterave verruca occurrenti. observantur etiam in toto longitudinis tractu costæ plurimæ à suprema parte ad inferiorem protensæ, neque tamen superficiem æqualem excedentes, asperiorémque reddentes. Inferior ejus pars latior est tres uncias, ventricosiórque & rotunda, costisque, ut superior, exarata; quæ tamen in nigrore illo viridis saturatioris coloris ferè oblitescunt, sub finem appendicula cernitur protuberans papillæ mammarum persimilis, in medio albescens.

Cucurbita quædam aliæ aspera. Cucurbitam folio aspero, flore luteo, fructu non magno, ex albo ad cinereum vergente, Augusto mense vidi in Ducatu VVirtemberg. in pago Boll dicto, prope fontem admirabilem.

Cucurbitam folio aspero floro & fructu omninò nigro observavi in horto D. Io. Lutz Pharmacopœi in urbe Kirchen.

Data fuit olim ab eodem Lutzio Cucurbita tenuis, longa, sesquicubitalis, circa medium angusta, costis magnis, & colore virente celebris, maculatáve.

Novimus tandem Cucurbitæ folio aspero parvum genus, fructu non multò majore pugno, rubro, cum quibusdam maculis. Et hæc est Cucurbita 8. Bauhino in pin. sive Cucurbitæ parvum genus, fructu pugni magnitudine, cortice rubro, maculis asperta, & semine rubro, Ioh. Bauhini.

CUCURBITA ASPERA, FOLIO non fisso, fructu maximo, albo sessili.

Descr. Fructus magnus, caput ferè æquans, si rotundus esset, & non compressus, angulosus est & candidus: folia aspera cæteris similia, sicuti & flores lutei. Observavi in Brisgoiæ Heitersheim arce Illustr. equitum Rhodiensium, nondum maturū Augusto. Hoc Cucurbitæ genus, aut simile diligentiùs consideravi in Abbatia Masmunster mense Octobri, fructu maximo.

specioso, quem narrabant interdum ponderare ad triginta libras. Albus erat, utrinque sessilis, costis eminentibus & latis distinctus: folia licèt sint aspera admodum, differebant tamen ab aliis, quòd non essent laciniata & fissa, sed rotunda, ferè ad folia Personatiæ sive Bardanæ accedentia.

Pepo max. Ind. compressus Lob. Lob. obs. & ic. inscripsit Peponem maximum Indicum compressum: magnitudine à superioribus differentem, interdum 80. libras pendentem: foliis rotundioribus.

Pepo rotundus major Dod. Dod. lat. eandem cum Lobelio iconem habet, nomine Peponis rotundi majoris: verùm ut ante monuimus descriptio non respondet iconi. Cæs. dicitur Melon sive Pepon modicè depressa & sessilis. B. phyt. & pin. Pepo 2. compressus major, corticis colore & substantiâ varians; qui enim albido est colore, substantiâ est molliore: qui obscurè virente, duriore.

CUCURBITA VERRUCOSA.

Cucurbita verrucosa fructu ab aliis differt. Cucurbita verrucosa Dalechápio apud Lugd. ea vocatur, quæ aliis Cucurbitis, radice, folio, flore, capreolisq; similis est, sed fructu differt, qui in aliis lævi & plano cortice tegitur, costis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarū acrochordonum modo nodis plurimis tuberosus est, ludentis lasciviентisq; naturæ visendo spectaculo.

B. pin. Cucurbita 7. (6 in phyt.) verrucosa Lugd.

Coloris albi. Montbelgardi sata nobis provenit in horto E. C. V Virt. coloris albi.

An Sicyopepon strumosus Lob. Considerandum an ad hanc Cucurbitam verrucosam, referendus sit Sicyopepon, vel Cucumis Pepon Lobelij strumosus, de quo in Advers: Perelegans & rarus, foliis alioqui ficulneis proximis, fructu Melonem magnum æquante, sed Limonia mala exprimente, tuberosóque cortice papillatim variegato: speciosa item tricolori strumarum bullatione: semine non dissimili, Sicyopeponibus puta sive Cucurbitis folio aspero.

CUCURBITA SESSILIS FLAVEscens folio aspero.

Descr. Hæc Cucurbita flavescens est novem uncias in longum porrecta, diffusa verò novem uncias in latum, undiquaque lævis, nisi ubi verrucosæ quædam eminentiæ, modò majores, modò autem minores, modò etiam duæ tresve in unam quasi corpus coalescentes, lævorem ejus exasperaverunt: costas lævi impressione à se mutuò distinctas, diversimodéque latas obtinet: latitudinis in medio sui ventriosi corporis sesquiunciam latæ sunt, ad partem verò illam latiorem, cui in medio flos caducus adnatus affixus erat in angustias contrahuntur, sed raptæ ibi latitudinis redditur: ipsa, ut novem quoque uncias æquet, itaque complanata est, ut toti Cucurbitæ sessilis nomen tribuerit, quòd quasi humi projecta sedere videatur: pediculus ipsius inflexus, virescens, asperior & octangulus est: pulposa ipsius substantia interiùs duas plus minùsve uncias lata est, pallescens: cujus dein medium spacium in totum complent fibrosa filamenta plurima seminum magnam copiam appensam inter se condentia: cortex durus.

Fructus icon. Exprimitur hæc quodammodo icone, quæ posita est sub titulo Cucurbitæ latioris folio molli, quod fructum attinet: folia autem diversa sunt, quia aspera, sicuti & flos.

Locus. In horto E. C. durant adhuc folia sequenti anno mense Ianuario.

CUCURBITA SESSILIS ALBIcans folio aspero.

Descr. Cucurbita hæc sessilis teres & albicans senas & amplius uncias longa, octoque in latum diffusa est ad floris regionem planiorem, costas habet sursum deorsúmque summo lævore politas, nullisque nisi quandoque duabus ad summum verrucosis per obliquum ventriosi corporis tendentibus eminentiis, asperiores redditas, superficialibúsque sulcis ad invicem commissas: utque ad pediculum angulosum in angustum coarctantur, sic vice versâ in parte subjecta ipsi è diametro opposita in latum primùm diffunduntur, donec ad floris ambitum undique sinuosum angustioribus suis finibus rursus coërceantur. In horto, &c. Non multùm differt hæc à præcedenti flavescente.

CUCURBITA MEDIOcrocea.

Cucurbita mediocrocea. Varia. Cucurbita mediocrocea variat magnitudine. Nam aliàs ad capitis humani magnitudinem accedit, sæpè etiam minor est. Coloris quoque situ variat: communiter enim mediâ parte sive superiore vel inferiore, vel laterali crocea sunt poma, reliqua viridia, pallidis maculis aspersa: fit tamen ut aliquando de hoc, aliquando de isto colore magis participent. Qua junguntur colores, virides veluti pictarum regionum alpes in croceo elevat: cortex item durus, firmus, lævis: caro firmiuscula, sapore cucurbitino, subdulci: semina alba, magna, per ambitum limbata.

CUCURBITA ASPERA MEDIÆ magnitudinis, turbinata variegati coloris.

Cucurbitæ asperæ genus mediocris magnitudinis ferè pyriforme, variegati coloris provenit in horto E C. quod suspensum in hypocausto duravit tota Hieme. Semina parva subrotunda, qualia ovata.

CUCURBITÆ TURBINATÆ majores albæ.

Fructus descr. Nobis missi tres fructus Basileâ à D. Iacob. Zvvingero, quorum duo sex aut septem unciarum, pyriformes, basi ventriosâ, propter pediculum turbinatâ, aliquantulum angulosâ: super-

superficies lævis est, ex luteolo pallida: caro unciam ferè crassa, Cucurbitæ vulgaris aspero folio insipida penè, gustúque aqueo: semina ovata sunt, sapore dulci, grato. His similis tertius, nisi major esset, & turbine latiore & minùs acuto, ac quibusdam tuberculis, vel verrucis ratiùs obsitus: Huic adaptamus figuram Guarinianam hunc fructum nostrâ opinione satis commodè exprimentem.

3. Usus.

CUCURBITA ASPERA pyriformis, parva, alba.

Descr.

Cucurbita pyriformis foliis est asperis laciniatis; caules longi cum capreolis per terram sparsi, Cucumerum modo: flores lutei duplices, steriles & fructiferi, ut in cæteris Cucurbitis aspero folio: fructus pulcher, copiosus, albus, politus, longus uncias quinque vel sex, superiùs angusto collo, infra ventricosus, qui manu complecti potest: cortex, ubi maturus, durus: caro pulposa, dura, saporis cæterarum: semina qualia illis parva, lata, compressa, medullam dulcem & albam includentia.

Fructus.

An Pyromelo Tab. An Ger. & Tab. Pyromelo, Byren Melonen. In hist. non describit, & cum Melonibus miscet. An B.pin. Melo 4. pyriformis.

Locus & Tempus. Nusquam observavi nisi in horto Illustrium Equitum Rhodiensium in Heitersheim Brisgoiæ, ubi mense Septembri supra terram sparsa adhuc florebat.

Usus. Hortulanus asserebat comedi copiosè teneras cum oleo, aceto, pipere, & sale Cucumerum modo. Minùs tamen sunt palatui meo grati, illis enim peculiaris sapor.

CUCURBITA ASPERA minima, turbinata, pallida,

Clariss. Plateri munere & hanc habemus Cucurbitulam obiter turbinatam, cortice subpallido, h.e. in flavum albicante: carne subdulci: at semine oblongiore quàm Cucurbitulæ sphæricæ, in subflavum etiámque in citrinum vergente.

CUCURBITA ASPERA TURbinata, subcrocea.

Locus. Haud ita pridem ex Italia delatas binas Cucurbitas accepimus, æqualis ferè magnitudinis, pugno vix capaces, in pyramidem affabrè turbinatas, adeóque quàm proximè ad formam Pyrorum, à Germanis Speckbirn / quasi lardina dictorum accedentes, nullo collo angustiore, ut in cæteris Pyriformibus, testâ subfirmâ, cui obducta cutis lævis admodum & subcroceo lævore splendicans, prorsus eleganti & rariori facie. Caro qualis in cæteris, sed paullo dulcior. Semina minuta, candidissima, subrotunda, cæteris Cucurbitæ generibus ventriosiora. Plantam nondum vidimus: ubi semen terræ commiserimus, tum demum ejusdem formam describemus.

CUCURBITA ASPERA ovalis, flavo colore.

Minoris Cucurbitæ asperæ species perelegans ovalis Cucumeris majusculi penè magnitudine & figurâ quodammodo, spithamam longa, quam una manu non amplectaris. à pediculo per ejus longitudinem læves & obscuri quidam sulci descendunt: cortice est lævi, flavo, nec crasso tecta, & parum duro; circa pediculum angustior, parte oppositâ obtusior: colore est ex flavo croceo: caro cucurbitina, flavescens, digito non crassior; insigni cavitate semina itidem cucurbitina, parva, sed subrotunda claudit, qualia Pyriformis variegata. Ejus planta tota aspera est & flore luteo. Descr.

Fructus calido loco suspensus fert Hiemem ad Aprilem usque: sapor qui reliquis Cucurbitis: sata provenit in horto E.C. Montb. Locus.

CUCURBITA ASPERA PUgillans, ex rotundo oblonga.

Haud inelegans Cucurbitæ genus in horto Montbelg. crevit ex semine, nescimus unde importato, quod majoris Pomi magnitudine ex rotundo in ovatam tendit figuram, cortice pallido subflavo. Caro uti cæterorum, subdulcis, esui admodum grata. Locus.

CUCURBITA ASPERA MInima sphærica, crocea, variegata.

A Cl.D. Platero Cucurbitæ parvæ admodum genus accepimus, sphæricum ferè, flavum, & croceo emblemate Damasceni Pannolerici in morem pulchrè variegatum: caro dulcis ut cæterorum, crassiuscula: semina ex rotundo oblonga, candida, mediocria. Huic similis quædam amara descripta. Descr.

An Pepo Ind. minor Tabern.

An est Ger. & Tab. in ic. & hist. (sine descriptione) Pepo Indicus minor rotūdus, Klein rund Indianisch Peponen.

An B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus, rotundus, luteus, viridis, Trag. Pepo sylv. Dod. Pepo rotundus compressus Melonis effigie, Lobel. & Lugdunen.

CVCVRBITA ALBA ASPERA, fructu longo collo.

Descr. CVcurbita hæc, folio asperiori inumbrata, octo uncias longa, lagenæ figuram similem repræsentat. Collum ipsius à petioli initio ad ventris confinia tendens, rotundo capite donatum, æquabile est, nec ullis striis intercursantibus exasperatum, tres cum semisse uncias longum, unam unciam cum dimidia latum: venter majoris & oblongioris ovi ideam referens, longus est uncias quinq; & aliquid amplius, unciam verò unam & aliquousque ulterius latus densusque, multis itidem asperioribus sulcis inæqualior redditus, sed lævorem quendam tactui gratissimum, per omnes suas partes ad capitis usque teretis extremitates exhibens: paucis iisque minutioribus alicubi tuberculis aspersus: cortice duro. Provenit Montbelg. in E.C. horto.

CVCVRBITA LAGENAM EXprimens, parva, aspera.

Descr. ANno 1606. in horto E.C. crevit Cucurbita lagenulam exprimens, sulcata, palmum longa, ac etiam brevior, quam una manus amplecti non poterat, cujúsque pars inferior haud sessilis, sed veluti umbilico protuberans ad unciam semis; superior autem longum, curvum, satisque angustum collum præ se ferens: color externus albidus, nonnihil flavescens: pulpa flava: semina parva, inæqualia.

CVCVRBITA ALBA VERrucosa.

CVcurbita hæc anno 1605. Martio mense ab affine Lutzio accepta, semicubitalis erat, alba, angulosa, sessilis, costis multis interstitiis latis elevatis, tota verrucosa: cortex tener: semen magnum album.

CVCVRBITA VERRVCOsa parva.

EX Sicilianis sine capreolis, ni fallor, hæc una erat, tota verrucosa, infantis capite minor, & quodammodo pyramidalis, palmum alta, lutea: semine lato.

CUCURBITÆ FOLIO ASPERO plantatio.

Cucurbitæ folio aspero semine quotannis in hortis optimis & apricis proveniunt. Plantatio eorum sic se habet. Aprili mense lata & dulcia semina (quæ Amygdalo putamine detracto ac purgato conferenda rectè duxit Tragus) in pingui solo panguntur, sed non nimis profundè, cubitali interstitio ab invicem distantia, requirunt enim latum spatium, siquidem fœliciter provenire debeant. Decimo à satu die erumpunt, eruptione binûm foliorum Cucurbitis similium, inter quæ alia majora aspera, & nigricantia, formâ Malvam Romanam seu hortensem referentia prosiliunt. Cùm ergo in caules & viticulas planta hæc exierit, quod unius mensis spatio fit, tum suffulcire illam ac in altum adminiculis promovere oportet, quod nisi feceris, brevi totum agrum obducet, solet enim se longè latéque diffundere, flagellisque suis pernici reptatu vicinis se alligare fruticibus veluti Bryonia. Fructus durare per annum possunt, nec interea temporis putrelagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eâque quâ decet curâ conserventur. Duratio.

Quandoquidem autem longo tempore à putrilagine tuta sunt universa hæc pomorum genera, necesse est, ut mediam quandam inter frigidum, calidum & siccum, temperaturam obtineant. Possunt ergo non tantùm in cibo, sed & medicina usui esse. Omnium horum pomorum caro, à cute & interna medulla purgata in olla cum aqua modica, sale & butyro decoqui potest, quo ritu Rapas & Mala decoquimus, éstque hic cibus non contemnendus, quòd si loco aquæ vinum iis adjicias, gustum suaviorem obtinebunt, Malísque decoctis similem. Ex semine putaminibus repurgato juscula dulcia parantur, instar jusculi Amygdalini. Hæc decoctio stranguriæ, calculo, ardori urinæ apprimè conducit. Si quæ alia hujus plantæ sint juvamenta, ea progressu temporis cognosci fortè poterunt. Cucurbitas Indicas, cùm subdulci sint sapore, credidit Matthiolus primo excessu refrigerare, & humectare secundo. Temperamentum. Usus in cibo. In medicina. Stranguria. Cucurbitæ Indicæ temperatura.

CVCVRBITA CLYPEIFORMIS sive Siciliana, Melopepon latus à nonnullis vocata.

Descr. CVcurbita hæc erecta provenit absq; capreolis: folia profert Cucurbitis folio aspero nō multùm dissimilia: fructus fungum repræsentans tenero est exteriore cortice, carne luteolâ, firmâ, saporis aliarum Cucurbitarum, semine penè circinnato, palmam manûs ferè implet: labra reflectuntur & crispantur. In hypocausto duravit ad mensem Februarium, deinde putrescere cœpit.

Memini & hoc, & aliud Cucurbitæ hujus genus in horto E.C. Montbelgardi observasse non rectum, longioribus ramis se spargentibus, quale pingit Varietas.

Pepo latior fructus Dod. git Dodonæus, qui eandem cum Lobelio iconem habet cum inscriptione Peponis latioris fructûs.

Melopepones latiores Lob. autem in obs. & ic.p.542. Melopepones latiores clypeiformes vocat, & de his in adv. ait: Sicyopepones, Cucumeres Peponésve latiores clypeiformes nihil prorsum dissimiles in ramis & foliis [*à Sicyopepone compresso rotundo*] horti alunt, rotunda galeri specie, aut clypei umbilicati, & ambitu rimoso, atque plicis fimbriisque rugoso cortice, delicato, & concolori, nec diversi saporis à prædicto.

Cucurb. sessilis Gesn. Gesn. in ap. hort. vocat Cucurbitam sessilem, raram, albam, latam, compressam ab altera parte, paulò majorem Cucumere, marginibus partis latioris cuspis veluti fimbriis eminentibus.

Cucurb. Siciliana. Nominavimus nos aliquando Cucurbitam Sicilianam, & cum quibusdam germ. **Muchel Kürbß.** Primùm nobis visa Tubingæ & Eslingæ, unde semen delatum feliciter provenit in horto patris p.m. anno si bene recordor, 1561. Ego autem hæc scribo anno 1606.

B.pin. Melopepo 1. clypeiformis: Pepo latus, Dod.gall. latioris fructûs, Eid. & Gesn.h. Cucumis, Pepóve latior clypeiformis, Lob.adv. Melopepo latior clypeiformis, Lob.ic. Cucurbita laciniata Dalechampij, Lugd. Cucurbita sessilis, Gesn. app. Melopepo clypeatus, Tab. Pepo maximus clypeatus Ger. Nos de Pepone lato Dodonæi postea sub Cucurbita clypeiformi cortice molli, & ramosa mox plura dicemus.

Usus. Sicyopepones latiores clypeiformes in taleolas scissos, frictósque in sartagine, & farinâ aspersos, suaves admodum mandunt, in Belgio, Gallia & alibi, ut refert Lobelius.

CUCURBITA CAPITATA TAbernomontani sive clypeiformis.

Icon Tab.

Pingit Tab. Cucurbitam hanc capitatam, **Köpffel Kürbß** / cujus icon multa habet similia, cum Cucurbita clypeiformi sine capreolis, sive Siciliana, cujus etiam hæc genus est, quod miror à Compilatore alio capite fuisse positum.

Cuc. capitata C.B. B. phyt. dicitur Cucurbita 5. Eid. pin. Cucurbita 6. capitata: Cucurbita sessilis alba lata, ab altera parte compressa, Gesn.h. Cucurbita capitata, Tabern. Cucurbita fungiformis, Ger. Cucurbita stellata sive sessilis, Cam. Cur frater inter capitatam Tabern. & sessilem (prædictam) Cucurbitā Gesneri non distinguit.

CUCURBITA CLYPEIFORMIS cortice molli, & ramosa.

Descr. fructus. Hic fructus saturæ flavedinis, latam, planamque ferè, circa petiolum viridem, asperam, angulosamque superficiem gerit, unciam circiter latam: mollem item corticem habet, raris sulcis exaratum, extremam circumferentiam multis quasi lobis mollioribus, rotundioribus, sibi invicem succedentibus exornatam obtinet, supremam partem dimidiæ sphæræ, depressæ tamen undique, minúsque

convexæ similem exhibet, inq; medio sui foveolā aliquam decidui floris latiorem aspe-riorémque sedem spectandam offert, cortex corrugatur successu temporis: duravit ad Februarium mensem: caro firma lutea: semina parva, circinata ferè, inæqualia.

An Pepo latus, Dod. An Dodon.gall. Peponum tertia species, Pepo latus, gall. *Pepon large*, belg. **Breede Pepoenen** / & aliis *Melons de Turquie*, **Torckſche Melonen**/ valdè similis Peponi rotundo, ramis procumbentibus, foliis & floribus, caulibus tamen non ita asperis: fructu compresso, lato, & rotundo, tecto cute leni & tenui, rugato, in margine clypeum exprimente: semine albo, simili Cucumerino, majore tamen. De Pepone lato in fol.lat. hæc scribit: Quarti generis Pepon, latorum Peponum nomen obtinuit: Ejus caules, folia, floréque aliorum Peponum similes sunt: fructus autem haud longus, aut globosus, verùm latus & quodammodo planus, scuto alicui propemodum similis, in medio quidem crassior, per circumferentiam verò tenuior, & quibusdam locis reflexus, crispórum instar; cortex hujus mollis, tenuis ac candidus est; caro interior satis dura ac durabilis; semen quàm Cucumeris majus, formâ & colore conveniens: quia durior caro Peponum latorum idcirco diutiùs, quàm reliqui asservari queunt. Et hæc Dodonæus, qui tum in hist. *Dod. not.* gall. tum lat. iconem exhibet plantæ non surrectæ, aut sponte se sustinentis, sed ramosæ & procumbentis, cui capreoli, quibus præcedens destituitur, in qua fructus, quales descripsimus ante, neglecimus tamen observare qualis esset planta: hoc certò me non fugit fuisse in horto E.C. Cucurbitas fimbriatas procumbentes & se latè spargentes, sed illud non observavimus an capreolos habuerit: Præterea in hist. lat. ponit, ut diximus, præter modo dictam aliam iconem, nomine fructûs Peponis lati, quæ eadem cum Lobeliana, de qua ante.

Pepo Indicus minor clypeatus. Peponis Indici minoris clypeati (**Klein Jndianisch Schilt Peponen**) icon apud Taber. non multùm differt ab icone Dodonæi, capreolos habente.

B.pin. Pepo 6. minor clypeatus: Pepo Indicus minor clypeatus, Tab. Pepo Indicus fungiformis, Ger.

Usus. Lati Pepones eduntur non modo elixi, sed & in pingui aliquo fricti. Descendunt verò & per alvum haud segniter, alimentum autem adferunt, quale aliorum Peponum, i.e. Cucurbitarum folio aspero.

CUCURBITÆ CLYPEATÆ AFFInis; sive Sicilianæ genus parvum, utrinque obtusum, quibusdam Melo-pepo rotundus.

Locus. Descr. In horto E.C. anno 1606. provenit genus Cucurbitæ, quam Sicilianam vocamus. Ea pugno major est, uncias quatuor vel quinque longa, utrinque pe-

ne sessilis, magno Granato non multò major, sed elatior, alba, costis uncialibus ex internodiis parvis distincta: cortex mediocriter durus: semina parva, qualia ferè Sicilianæ sive Cucurbitæ fimbriatæ. provenit in horto Montbelgardensi.

Melopepon teres, Lob. & Tab.

Lob.ic. p.645. figuram habet sub inscriptione Melopeponis teretis. quæ foliis destituta minùs placet. Melopeponis teretis fructus pinguntur apud Tabern. cum ipsa planta carente capreolis. Melonem autem vocari & cum Melonibus confundi non placet. Planta nostra capreolis non caret.

B.pin. Melopepo 5. sive teres, ut & Lob. & Tab. Pepo maximus rotundus, Ger.

SICYOPEPON COMPRESSVS, rotundus, Melonis effigie.

Descr. Sicyopepones, Cucumeres Peponésve compressi rotundi, Melonis effigie variant [à Cucurbitæ aspero folio] folio minori minúsque inciso, alioqui simili nec dispari flore, aut fructu, nonnihil aliquando orbiculatim striato: cortice delicatiore, glauco, vel albido, nitente: semine albo Cituli. Hæc Lobelius in adv. qui in obs. p.365. & ic. p.642. figuram habet (ut & Lug.) sub titulo Peponis rotundi compressi Melonis effigie. Hanc eandem effigiem exhibet Dodonæus pro Pepone silvestri, quam nos Cucurbitam amaram vocamus: ea verò pictura accedit ad iconem nostram ex Fuchsio pro Cucurbita aspero folio quarto loco positam, cui Dodonæus, ut monuimus, similem habet pro Pepone rotundo minore. Nos peritioribus in horum pomorum cognitione indagandum relinquimus, uter melius, Lobelius an Dodonæus accommodarit suæ descriptioni imaginem.

Pepo rotund. compressus Melonis effigie Lob.

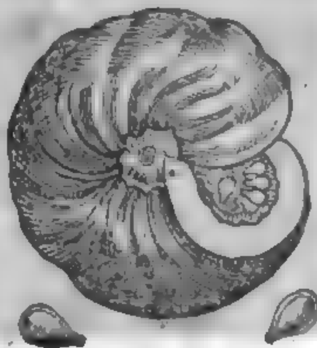
B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus, rotundus, luteus, viridis, Trago. Pepo Indicus minor rotundus, Tab. Ger.

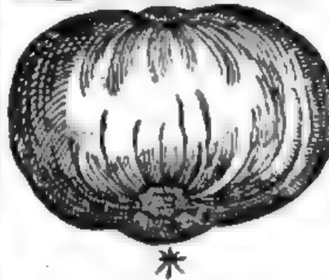
Usus. Sicyopepones compressos, rotundos, Melonis effigie in taleolas scissos, frictósque in sartagine & farinâ aspersos suaves admodum mandunt in Belgio, Gallia & alibi, Lob.

CVCVRBITÆ GENVS, SIVE Melopepo compressus alter, Lobelio.

Melopepo compressus alter Lob. Lob. hujus figuram exhibet in Ic. p.642. sub Melopeponis compressi alterius inscriptione. Extat hujus descriptio, ni fallor, in Hist. belg. sive teutonica Lobelij, quam fratri mutuò dedimus, necdum recepimus. Pingitur apud Tabern. Melopepo compressus, Breyte Pfeben / an ex ipsa planta me latet. Iac. Braun in hist. ipsius confundit cum Melonibus, non sine lapsu.

Melopepo compressus Tabern.

B. pin. Melopepo 2. compressus: Melopepo, Ang. Pepo maximus compressus, Ger.

Locus. Provenit anno 1605. in horto E.C. Montbelgardi Cucurbitæ sessilis genus (quod videtur respondere iconi Lobelij & Tabern.) latum quantum expansa manus amplecti potest, altum quatuor unciarum, costis magnis, elevatúmq; superiore parte, ad pediculum compressa, & ferè plana figura.

CVCVRBITA ASPERA, CORTICE molli, alba, magnitudine Arantij.

Descr. Cucurbitæ genus magnitudine Arantij collectum in horto D. Fœlicis Plateri anno 1601. mense Augusto, album erat & rotundum, costis multis, quibusdam latis, aliis angustis, pulchro ordine distinctis: cortice molli & tenero: medullâ fungosâ albâ exuccâ ferè, sapore nullo insigni: semine pro pomi magnitudine satis magno, longiusculo. In hypocausto reservatum mensis Martij 16. die rugas contraxit.

B.pin. Pepo 5. rotundus Arantij forma: Cucurbita Arantij forma, Eyst.

PEPO INDICVS MINOR, angulosus, Tabern.

Nihil habemus adhuc certi & notatu dignum de Pepone Indico minore anguloso Tabern. dicto, germanic. Klein Indianisch eckechtig Peponen. Ejus tamen iconem & nomen suspicamur esse genus aliquod Cucurbitæ folio aspero. An hoc capite bene ponamus hanc iconem asserere non audemus. Idem de sequéti dicimus. Côsiderandum item verit, an quæ inferiùs describitur, sit eadem cum præcedenti.

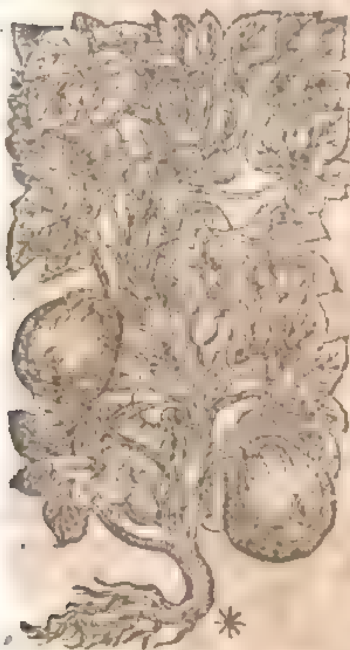
Descr. Cucurbita ista utrinque tuberosa, & extumescens, lata est uncias quinque, & quatuor ferè longa, petiolum habet inflexum, exasperatum, quinquangulum, striis per longitudinem aliquot sulcatum: regio amplior (cujus medio infixus hæret petiolus)

tiolis) multis costis, modò majoribus, quasique geminis, modò minoribus, sinuatque aliquem latum inter majorum interstitia relinquentibus inæqualior quidem, non autem aspera reddita est: costæ ipsius majores plurimæque à medio petioli centro desle&tentes, versusque ventrem excurrentes utrinque prominent: alterâ verò parte, quâ floris regionem spectat, iisdem quoque sulcis à costis latioribus incisis, & zonæ instar transversim Cucurbitam amplectentibus, donata est, sed in eo distat à priori regione pediculum respiciente, quòd hæc tuberosa cùm sit, non tamen in fastigium ita strictum consurgat, sed latius, ut aliquomodo sessilis inibi evadat, circa verò ventris extuberantiam depressionem sortiatur, quæ in altera regione ipsi adjacente minimè conspicienda exhibetur, quia rectà ad pediculi culmen usque fastigiatur.

Synon. C.B. B. pin. Pepo 7. minor angulosus: Pepo Indicus minor angulosus, Tab. Ger. Huc & Peponem minorem Indicum 4. Tabernomontani, referendum censet Bauhinus in pin. Nos hunc postea pingimus & describimus.

CVCVRBITA INDICA MInor Tabern.

Cucurb. Indica minor Tabern.

Pinxit Tabern. in Icon. Cucurbitæ genus hoc surrectum, sine capreolis, titulo Cucurbitæ Indicæ minoris, Item Indianisch Kürbß. Verùm in Hist. (ubi icon trāsposita, malè sub titulo Cucurbitę longę) nulla differentia ab altera Cucurbita Indica, quæ ibi posita traditur, præterquam à magnitudine. Verùm si icō vera, & herba sine capreolis provenit, genus erit pulchrum & à nobis nondum observatum. An ritè hunc locum ei demus, ignoramus.

An Cordo in obs. silva, Cucumis recto caule, fructu Melonis aut Peponis parvi?

CVCVRBITÆ INDICÆ MINORI Tabern. accedens, tuberculis abundans.

Locus. Provenit hęc anno 1605. in horto E.C. Montbelgardi Cucurbitæ genus sessile, accedens ad iconem Cucurbitæ Indicæ minoris Tabernomontani. *Descr.* Ea palmo longior, crasso ventre, quem non utraque manu amplexus fueris, parte supremâ, in qua costæ latæ, & magni sulci, angustior multò, alba tota, multis tuberculis, & veluti verrucis exasperata: cortice mediocriter duro.

CVCVRBITÆ INDICÆ præcoces.

De Cucurbitis Indicis spacio 25. dierum à satu maturis scribunt Historiographi novi rerum Indicarum, quarum meminit Quiqueranus Gallus in libro de laudibus provinciæ. De magnis Cucurbitis quibus Brasilians ad piscandum utuntur, lege I. Osor. lib. 1. hist. Port. parte 15. Cucurbitas ad natandum aptas commemorat Levinus Apollinaris lib. 1.

CVCVRBITA INDICA PARVA.

Descr. Inter fructus raros ostendit pm. E.C. Princeps Fridericus, Dux VVirtembergę, Cucurbitæ genus ferè globosum, pugno paulò majus, versus pediculum nonnihil pyriforme, cortice crasso valdè, subflavo, maculis fuscis notato: seminibus Cucurbitę mollis folio longo, minoribus, angulosis, cortice duriore, medulla alba, ejusdem saporis cum prædictis.

CVCVRBITA CLYPEIFORMIS tuberosa & verrucosa.

Hæc Cucurbita lata depressaque est, planitie *Descr.* scuto alicui similis, dodrantalis propè latitudinis, quaternúmque unciarum altitudinis, circumferentiæ (à petiolo crasso, aspero, angulo so, albicantéque) ad summum fermè ipsius fastigium, hemisphæricæ rotunditatis & longitudinis, cum adnatis quibusdam tuberculis inæqualis magnitudinis, eandem intervertêrent, inæqualioremque redderent: superiori sui parte uncialem undique planamque superficiem occupat, in quibusdam verò locis eadem declivior & prominentior, ad instar saxosæ extuberantiæ, constituitur ob tubercula mammata, verrucosaque: planitiei medium occupat convexa quædam, omnique ex parte declinans globositas, suis quoque sulcis à summa globi parte ad imam, nunc altiùs, nunc verò leviùs incisa, suisque tuberculis exasperata, summitas verò ipsius latiusculam sortita est superficiem, quam sive tuberculum aliquod latum vocare malis, sive alij cuivis rei assimiles, licebit. Duri atque crassi est corticis particeps. Pulpa ipsius interior carnosa & firma, asservatur que diu. Semen ipsi parvum, latiusculum, quale alius Clypeiformibus. Alebatur anno 1607. in E.C. VVirt. horto. *Locus.*

CVCVRBITA LATA, CLYPEIformi accedens, minùs tuberosa.

Hic fructus flavidi coloris à tuberosa & verru- *Descr.* cosa clypeiformi Cucurbita in eo differt, quòd depressam undique, & in se considentem coarctatámve magis formam obtineat, sulcos suis modò altiùs, modò verò leviùs cortici impressis, deinde quoque, quòd superiori sui parte, non itidem monticulum planitiei medio incumbentem, imminentémve sustineat, sed rectà sursum versus, sulcis iisdem eo tendentibus, molliter, clementérque elevatur.

tum assurgitque, itque sui summa parte floris decidui vestigium albicans, latiúsque gerit, quâ parte pediculo hæret sessilis & nonnihil concameratus: *Cortex. Semina.* cortex non multum durus: semina planè clypeiformis similia, subrotunda sunt: pulpa subflava. Duravit ad Februarium usque sequentis anni 1607.

CVCVRBITA CLYPEATÆ AFFINIS, ovalis, angulosa, ad Citrum nonnihil accedens.

Descr. FRuctus hic ovalem figuram per omnia ferè refert, longitudine sua ad quinque uncias protenditur, latitudine verò crassitiéque quatuor uncias complectitur. ad petiolum viridem, angulosum, striatum, & scabrum, plures occurrunt majores striæ, juxta eminentias protuberantes, ex minoribus plurimis in ventris sinuoso ambitu obviis in unam petioli extremitatem concurrentibus striis *Venter.* productæ. Venter in orbem circumdatus per transversum multis magnis majoribus, minoribúsque sulcis est exaratus, intérque medios sulcos tubercula inæqualis eminentiæ circumquaque se visui spectanda offerunt. Ad extremum fastigio acuminatiori quàm ad pediculi regionem apparebat, donatur. Colore est flavescente. Citrium medium æmulatur nonnihil: cortex durus: semina subrotunda ad clypeatas accedentia. Consideretur an huic, Pepo Citrio similis, quem capite de Cucurbita aspero folio ex Dodonæo delineavimus, conveniat: Icon certè non respondet.

CVCVRBITÆ CLYPEATÆ AFFINIS à pediculo in conum desinens.

Descr. CVcurbita hæc turbinem inversum (seu conum) metámque referens, quincuncialis est longitudinis, digitorúmque in pugnum compressorum amplitudinem suâ ventriositate exæquat, usque ad petiolum (qui crassus est, ubi dependentem fructûs sustinet, striatus, subherbaceus, albidis punctis notatus) profundioribusque liris procissus est, ut fossulam quasi aliquam petiolum sibi inversum quasi ambiente m videndum exhibeat, quæque ab altioribus sulcis ex latiore ambitu ad usque imum petioli centrum excavatur, venter etiam compluribus altiùs incisis liris exaratus est, qui tandem secundùm ductum suum continuum ad extremum usque verticem sensim disparent, vertex ipse demum colliculum gracilescenti fastigio donatum exhibet. Cortex durus flavescens, caro ejusdem coloris: semina subrotunda, inæqualia. Provenit in horto E.C. Montbelg. anno 1607. duravitque usque ad Martium anni subsequentis.

Error. Tabern. inscripsit Peponem minorem Indicum quartum. Hunc Bauh. in pin. cum Pepone suo 7. sive Indico minore anguloso Tab. eundem facit: quod non probamus.

CVCVRBITÆ CLYPEATIS AFFINES utrinque aliquo modo turbinatæ.

CVcurbitæ genus folio aspero varians magnitudinem totius fructus, crassitiem ventris, ejúsq; *Descr.* etiam longitudinem, vel denique longitudinem, crassitiemq; colli. Vnum enim genus, longum est in totû uncias octo propemodum. Venter verò ipsius *Venter.* in longitudinem quatuor unciarum protenditur, suáque crassitie trium est unciarum. Collum denique *Collum.* extensum est ad quattuor uncias, crassitudine verò sua duas uncias complet.

Secundum porrò genus oblongum est secundùm *Varietas altera. 2.* totum sex uncias, ventriositas verò ipsius extensa est ad quatuor & ampliùs uncias, crassa verò quatuor unciarum. Colli demum spacium inter ventrê & pediculum interjectum est unius unciæ & dimidiatæ. Crassitudo verò ejus adæquat duas uncias.

Tertia varietas integram longitudinem absolvit 3. quinque unciis. Ejus verò venter ad tres uncias & dimidiam porrigitur. crassus autem est trium & amplius unciarum. Collum denique productum est ad duas uncias cum semisse; crassum verò trium & si quid est amplius, unciarum. Cæteroquin omnia genera *Descriptio omnium trium.* in universum considerata in eo conveniunt, quòd striis secundùm ipsorum totum ductum sint proscissa, excepto primo genere quod usque ad ventriositatem suam sulcatum est, reliqua pars rotunda est ferme, omnibúsque striis destituta, tuberculis tamen aliquibus hinc inde compressa diversæ magnitudinis. Dein verò sub finem ventris cujusque differentiæ tuberculum aliquod prominens conspicitur. Pediculus denique viridis, in medio autem ipsorum genere albicans visitur, angulosus & ad tactum asperior: cortex durus flavescens: semina qualia Cucurbitæ latioris. Hi fructus diu incorrupti conservantur.

CVCVRBITÆ FOLIO ASPERO amaro. CAP. III.

DOdonæus lat. in fol. Pepones agrestes vocat *Pepones agrestes Dodon.* & totâ naturâ silvestres, fructibus crassis, oblongis, striatis, durioris corticis ac colore virentibus, sed minoribus multò: pulpâ & interiori medulla, unà cum seminibus, veluti sativorum, sed admodum amaris: semine quoque paullò minore. Horum veteres non meminerunt, inquit Dodo- *Icon Dod.* næus, qui iconem habet, quæ non videtur multùm differre, à sui Peponis rotundi minoris effigie, quæ eadem cum figura nostra pro Cucurbita folio aspero, quarto loco posita. Dodonæi imaginem Peponis *Pepo rotundus compressus Melonis effigie Lob.* silvestris Lobelius pro Pepone rotundo compressi Melonis effingie pingit. De Cucurbitis verò aspero folio amaris in Advers. loquitur, ubi ait: Sunt ex Colocynthides in hortis Batavis, Gallicis & Italis vicini triplicis aut quadruplicis varietatis: fructum nempe pusilla Cucurbitæ, aut pyri aut lagenulæ effigie, ex fusco viridante, cortice nonnihil maculis variegate, reliquâ foliorum facie Cucumerem silvestrem referente, teterrimi saporis. Memini etiam exactè sphæricas maximum Arantium aut Citrium vocatum Adami pomum æquiparantes, etiam per nihil variegato cortice. Videas & nonnunquam compressa rotunditate, subflavi corticis, quarum omnium eædem vires, & dirus amaror. Sæpissimè pusilli, Peponis oblongi effigie, ovum anserinum aut oblongum

æquan-

æquantes, corticis durioris, & viridi in atro, & cinereo maculati sunt.

De Cucurbitis asperis amaris nobis cognitis, deinceps seorsim acturi sumus. Et primùm quidem eas describemus quas Cordus in hist.pl. delineat.

Cucumeris genus amarum Trago. Trag. lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus amarum prorsus, veluti Coloquintides. Meminit in hist.germ. hujus Cucumeris sub nomina Indianisch Oepffel.

Locus. Alicubi locis incultis sponte Pepones silvestres (Cucurbitas folio aspero amaras) gigni concedit Dodonæus; Verùm in Germania ac Belgio non nisi satos provenire.

Vires & Usus. Uti porro totâ suâ naturâ silv. Pepones valdè amari sunt, ita quoque temperamento calidi, siccique, & secundo quidem ordine intenso: expurgandi quoque non minorem vim, quàm silvestres Cucumeres obtinent, inquit Dodonæus. Vinum præterea quod calyci, exemptâ cum semine medullâ, infusum, tantisper in eo hæserit, donec amaritudinem plenè contraxerit, per alvum purgat, ac pituitosos biliósque educit humores. In summa hujus succus idem quod Cucumeris agrestis præstat: resiccatus verò Elaterij loco succedere potest.

CUCURBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, oblonga, viridis.

Colocynth. grandis oblonga, Cordi. Colocynthis grandis, oblonga Cordi, ab unâ *Radix.* radice viticulam emittit digitali aut pollicari crassitudine, quæ in multas alias angulosas undique per terram aliquot orgyiarum longitudine sparsas dividitur. hæ juxta exortum graciliores sunt. at aliquantulum reptando progressæ digiti ferè crassitudinem consequuntur, eædem dodrantali intervallo *Folia.* geniculis præcinguntur, secus quæ capreolos emittit, & singula erigit folia, longitudine & latitudine pedali, in tres partes Lupuli modo secta, tactu aspera & brevibus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, asperis, concavisque pediculis insidentia, ab iisdem geniculis radices in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui succurrit, *Flores.* flores secus foliorum exortum profert duplicis generis, fœcundos & steriles. Steriles longo concavoque insident pediculo, Liliique figuram & quantitatem habent, præterquam quod intus hirsutus, & colore luteus fit, atque labrum ipsius in quinas tantùm partes dissecetur, reliqua floris pars concava & continua est, in cujus medio cachryi simile capitulum eminet, retro ipsum florem nullum exuberat tuberculum, quod sequuturi fructûs spem faciat. Fœcundus autem flos breviori, solidiori & crassiori nititur pediculo, intúsque tria crassa, hirsuta, luteaque tubercula, staminum vice continet, quibus in fundo floris melleus liquor circumfunditur: retro florem capitulum eminet, quod deciden- *Fructus.* te flore in grandem & humi procumbentem excrescit fructum, longitudine plerumque dodrantalem, ea crassitudine, quæ utraque manu circumamplecti vix possit, duarum civilium librarum pondo habet, is primùm viridem colorem habet, postea candicantibus maculis conspergitur, in maturitate postremò totus in luteo pallet, & circa pediculum eminentibus angulis distinguitur. dissectus, corticem primùm ostendit durum, lignosúmque, mox flavam, cartilaginosámque carnem, & in medio ejus sex or- *Semina.* dines seminum candidiorum, acuminatorum, latorum & planorum. In quibus candidus est nucleus. Radice nititur semestri & admodum brevi, à qua aliæ multæ candidæ in diversas partes exeunt, longitudine cubitales, & funiculorum modo teretes. quòd si quis plantam hanc humi repere nolit, juxta cancellatas perticis extructas ducat, ea enim ratione capreolis baculos apprehendet, & attegias sive fenestras faciet. Saporem fructus habet amarissimum & gravem odorem: seminis autem nucleus dulcis est. Seritur spectaculi gratia in latis hortorum areis.

Nom. Syn. C.B. B.pin. Colocynthis 4. oblonga: Colocynthis grandis oblonga, Cord.hist. Colocynthis grandis candida, solo colore ab oblonga differens, Eid.hist. Variat colore: alia enim primùm viridem colorem in cortice ostendit; postea maculis candicantibus conspergitur; postremò totus in luteo pallet, fitque durus & lignosus: alia principio viret quidem, sed mox albicantibus maculis aspergitur, at in maturitate totus albicat. Cordus.hist. differentias sex proposuit, & ex eo Lugd. inquit frater.

Ego verò hîc primam Cordi differentiam describo, & de secunda nunc dicam. Tertia & quarta mihi est Cucurbita foliis asperis, sive Zucha. Quintam inscribo Cucurbitam aspero folio, amaram, turbinatam, &c. de hac mox, ut & de sexta, quam voco Cucurbitam oblongam, non angulosam, &c.

CUCURBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, rotunda, viridis.

Colocynth. grandis rotunda Cordi. Colocynthis grandis, rotunda (ita à Cordo descriptionis authore vocatur) oblongæ grandi Colocynthidi, viticulis, capreolis, floribus, foliorum magnitudine, radicibus, asperitate atque omnibus aliis accidentibus similis & æqualis est. duobus tantùm differt. folia namque in quinas partes divisa habet, fructúsque minores superficie æquali, pondere civilem libram excedentes & globi instar rotundos, aut modicè planos, utrinque tam circa pediculum, quàm floris vestigium modicè eminentibus angulis distinctos: quibus color est primùm viridis, in maturitate verò pallidus, qui dissecti substantiâ, seminum ordine & figurâ oblongis similes sunt. præterquam quòd nonnunquam octonos seminum ordines habeat, ac totidem quoque oblongæ Colocynthidi contingere possunt. Sapore & odore oblongæ respondet.

CUCURBITA ASPERO FOLIO, amara, turbinata, flava candicantibus lineis inscripta, parva.

Colocynth. turbinata Cordi. Colocynthis turbinata, viticulas, capreolos, folia, & flores grandi & oblongæ Colocynthidi similes profert, & similiter per terram repens, sed omnes partes tenuiores habet. fructum producit pyri turbinatum (cujus pyramis circa pediculum est) ovo majorem in maturitate flavum, & candicantibus lineis per longitudinem distinctum, foris durum & lignosum, intus autem fungosâ carne plenum, in qua quatuor oblongorum, planorum, parvorum ac candidorum seminum ordines continentur. *Radices.* Radicibus nititur prædictis similibus, sed minoribus multò, quibus semestris est vita, è geniculis autem nullas in terram demittit radices. Saporem habet amarum, ut prædictæ Colocynthidis species, quibus etiam similiter colitur, inquit Cordus de *Error at[illegible] Cordum.* Colocynthide turbinata, cujus descriptioni malè Gesnerus, vel alius apposuit Colocynthidis iconem ex Trago. Nec enim hoc capite Colocynthidem describere erat animus fuit.

CUCURBITA OBLONGA, NON angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colocynth. [illegible] Colocynthis oblonga, glabra, authore Cordo, viticulis, capreolis, foliis, flore & radicibus grandi

grandi

grandi & oblongæ Colocynthidi similis & æqualis est, folia tamen quaquoversus dodrantem vix excedunt, & non longè à mucrone duabus incisuris, sed non profundis in tres partes dividuntur: scutum habet oblongum, eidem Colocynthidi similem, sed sine angulis & omninò glabrum, minorémque. nam longitudinis circumferentia quindecim uncias rarò excedit; latitudinis verò duodecim uncias complectitur; colorem habet primùm viridem, in maturitate verò obscurè luteum, ac in pallorem saturatum degenerantem; seminum ordine, colore, & quantitate, atque carnis substantia, colore ac sapore prædictas Colocynthides æmulatur, quibus etiam similiter in hortis colitur.

Tragus hujus meminit in hist. germ. nomine Colocynthidis: in hist. lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus, amarum.

CVCVRBITA AMARA, MAGNA, folio aspero, colore vario.

Descr. Sapor nomen dedit. Nam Colocynthidis in modum amaricat caro. Magnitudo capitis humani ferè est, aliàs major, aliàs minor, quémque certis limitibus coërcere facilè non fit. *Cortex.* Cortex herbeus, guttis & maculis flavis perfusus, porracinis, h.e. ex viridi flavescentibus lineis latis intersectus, duriusculus cæteroqui, ac firmus, non ita tamen ut in Cucurbitis vulgaribus non amaris. *Semen.* Semen majusculum est, album, oblongum, quale in Cucurbitis aspero folio, quibus etiam similia folia, flores lutei, rami, & cætera.

Varietas. Anno 1606. provenerunt in horto E.C. quædam duobus pugnis multò majores, aliæ minores penè orbiculares, & quædam verrucosæ. Durarunt ad mensem Martium anni sequentis hæ Colocynthides, si ita appellare malis, quàm Cucurbitas.

CVCVRBITA ASPERA, AMARA, fructu parvo, globoso, colore vario.

Montbelgardi in horto E.C. provenit Colocynthis folio aspero, parva, rotunda, pilis palmaris paulo major, amara, cortice duro, externè diversicolore. Novimus quosdã hujus esu sibi insignes vomitus provocasse.

Alia priori similis. Similem observavimus non amaram, quæ à nobis hic descripta minor videbatur. Icõ autem ex Guarinianis jam sculptis emptis, cùm propositam Cucurbitam amaram exprimere videretur eam assumpsimus. Et hæc fortè fuerit satæ Colocynthidis secunda Lobelij, fructu maximi Arantij, de qua ante.

CVCVRBITA SIVE COLOCYNTHIS amara, pyriformis, variegata.

Descr. Longiùs paullò à Colocynthidis, quam officinarum usus accepit, forma recessit; præsertim foliis: sarmentis longissimis, asperis, canaliculatis, clavicularum beneficio in dicas topiarias cõscendentibus: folio Cucumeris, magis laciniato, atrovirente superiùs & molliore, inferiùs herbido & aspero: floribus Cucurbitæ folio aspero, duplicis generis croceis: fructus succedunt pugillares, formâ pyri turbinatâ, viridantes, lirisque albicantibus virgati, consimilibus quoque notis temerè maculosi: carne candida, odoris gravis dum virent, saporis amari intolerabilis, cui semen immergitur copiosum, compressum, candidum, sive Cucurbitæ usitatioris, folio aspero.

Varietates tres. Hæc Cucurbita proveniens in horto E.C. non parum variat, ceu anno 1607. deprehendimus. In eodem namque horto parvæ quædam mediocris pyri magnitudine provenerunt, quædam pugno crassiores, & quædam ferè rotundæ: cortice tenui, non valdè duro, coloris supra dicti: seminibus parvis, sublongis.

Colocynthis germanica Tragi. Tragus Colocynthidem alteram sive germanicam vocat, ac diversi planè generis esse à Colocynthide vera, non solum ex fructu, verùm etiam foliis, & universa formâ demonstrat. Spiræ à nonnullis, inquit, voluptatis gratiâ plantari consuevit. Semine quoque, quod habet latum, & Citrullis vulgò vocatis quadantenus simile, seritur. Folia profert non cineracea, sed nigricantia, aspera, formâ verò Cucumerem luteum repræsentantia. Caules ejus seu sarmenta rotunda & aspera humi repunt, sicut Bryoniæ, neque unquam sublimia affectant, humili ac dejecto statu semper contenta. Per terram enim reptant, ita quidem ut una sæpe planta latissimum campum vestiat, nam plures obtinet claviculas, quibus vicinis se alliget fruticibus. *Flos luteus duplex.* Duo gignit florum genera, & ea quidem lutea, ac flori Cucurbitæ consimilia, quorum primum quidem cùm nullum habeat in fine adjunctum fructum protinus evanescit; alterum verò fructum post se relinquit, in modum pyri mediocriter magni, maximè ejus quod Germani Regelsbyren vocant, turbinatum. Is ubi Autumno appetente maturescit, citrei cernitur coloris, intus fungosus, ac multis seminibus refertus, impensè etiam amarus. Hic bilem & pituitam leniter & citra periculum purgat. Colocynthis hæc arenosâ & humidâ gaudet terrâ, fructum fert copiosum, ut non rarò ducenta lata poma una de planta legerit Tragus.

Cucurb. sylv. Dod. Dod. lat. in fol. Cucurbitam sylvestrem inscribit, ac de ea ait: Viticulis, caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac veluti lanuginosis, sativam æmulatur, omnibus ac singulis multò minoribus. scandit verò & hæc scenas, umbracula, ac testudines hortenses: fructus Cucurbitis ventricosis ac lagenulas referentibus, forma quidem similis, sed magnitudine longè inferior, omninò videlicet parvulus, nec vulgari pyro major, utpote qui & manu concludi ac comprehendi queat. cortex hujus exterior initio viret, postea durus factus ligni quoque colorem assumit, interior medulla humida, & admodum succulenta

est, in

est, in qua semen latet. amara autem hæc est, veluti silvestrium Peponum, h. e. Cucurbitarum asperarum amararum. Sunt quibus legitima hæc Colocynthis videtur sed à veritate aberrantibus: Nam Colocynthis Anguria sylvestris est, cujus & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungosa resiccatur. Hujus autem Cucurbitæ silvestris durum ac lignosum putamen, medulla verò adeò humida, ut se non resiccari, aut ægrè admodum patiatur. In calidis regionibus sponte alicubi gignitur, sed in Germania ac Belgio non nisi sata reperitur, ubi & tardè ac rarò perficitur. Hæc Dodonæus, cui ut suspicamur, non bene nota fuit, quam pro Cucurbita silvestri exhibuit. Ea enim quæ nobis nota, & ante tradita est, folio est Cucurbitarum asperarum fillo, sive laciniato, floribus luteis, non Cucurbitarum mollium floribus albis: Icon quam exhibet Dodonæus foliis est laciniatis, qua in re differt à Cucurbita flore albo, quod monere oportebat Dodonæum. Nos ejus iconem proponimus, ut quæ mediocriter nostram Colocynthidem pyriformem exprimat.

Coloc legitima neg. tur. — *Dod. fallitur.*

Lob. in obs. p. 397. Icon. p. 645. vocat Colocynthidem pyriformem, de qua ante ex Lobelij Adv. egimus. Tab. inscribit Colocynthidem fœminam.

Colocynth. pyriformis, Lob.

B. phyt. & pin. Colocynthidem 4. sive pyriformem, seu Peponem amarum; Colocynthidem germanicam, Tragi. Colocynthidem 1. Dod. gall. fœminam, Tab. Colocynth. turbinatam, Cord. hist. Colocynth. pyriformem, Lob. Lugd. & Ger. Colocynth. nigram, pyriformem, Cam. Cucurbitam silv. Dod. figurâ pyri, Cæs. Pseudocolocynthidem pyri formâ, Eyst. Cucurbitam silv. Somphon dictam Plinio, quorundam.

Synon. Pepo amarus.

Cæterùm facultate hæc Cucurbita calida & sicca est, nec minùs quàm Colocynthis, aut Pepones silvestres [*Cucurbitæ aspera amara*] utriusque videlicet qualitatis ordine secundo: Est verò & insigniter amara, quamobrem & obstructos meatus expurgat, ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem, æquè ac silv. Pepones obtinet, si Dodonæo credimus. Vinum etiam, quod in excavatam hanc Cucurbitulam nocte totâ permanserit, valenter quoque purgat, & biliosos ac pituitosos humores educit.

Temperamentum. — *Obstructi meatus.* — *Vinum ex cavata Cucurbitula.*

CVCVRBITA AMARA PARVA, mediocris magnitudinis.

MOnspelio egregius Medicinæ Candidatus, Anton. Dinoth, pro Colocynthide pyriformi nobis semina misit parva, Cucumerinis breviora, sed latiora, Cucurbitarum asperarum formâ, in ambitu veluti linea lucida & splendicante circumducta, nucleum continentia non amarum, ac ferè insipidum: cortice interim amaro. Planta quæ nobis inde Montbelgardi enata, folia fert cæteris Cucurbitis asperis figurâ similia, quædam profundiùs, alia minùs profundè laciniata, quædam ad Xanthij folium quodammodo accedunt, ita aspera ac hirsuta conspiciuntur. Caules angulosi, flores parvi, lutei, cæteris alioqui similes: fructus parvus, pyriformis, albus. Caules summi valdè amari, qui excrescunt ad multos cubitos, suis capreolis proxima quæque amplectentes.

Colocynth. pyriform. fœmina. — *Planta forma.* — *Flores.*

CVCVRBITA MINIMA lutea amara.

CVcurbita minima, Arantio similis, sulcata, lutea, cortice est duro, carne flavescente, amara: semine parvo. Similem habemus ex Malmunster, pugno minorem, majorem verò præcedenti, valde amaram, luteam cortice & carne: semine majore. Eadem fortè cum præcedenti.

Variet.

CVCVRBITA SESSILIS ET compressa, flava, amara.

CVcurbita hæc parva est & sessilis admodum, vix uncias quatuor alta, palmo latior, flava, cortice duro, seminibus parvis sublongis: insigniter amara. Accedit ad Sicilianam, non tamen fimbriata. Provenit nobis anno 1606. Montbelgardi.

Siciliana non fimbriata forma.

COLOCYNTHIS VETERIBVS, & in genere.

CAP. IV.

COlocynthis, quæ aliis Cucurbita silvestris [*κολοκύνθη ἀγρία. Corn. ἀγρία legendum suspicatur*] aliis Cucurbitula amara [*σικύαν πικρὰν*] & aliis Cucurbita Alexandrina [*κολοκύνθη ἀλεξανδρίνη*] dicta est, sarmenta, foliaque emittit per terram strata, sativi Cucumeris similia, incisuris divisa: fructum verò rotundum, mediocris pilæ similitudine, vehementer amarum: quem legere oportet, cùm cœperit ad pallidiorem colorem vergere, Diosc.

Diosc text.

Plin. l. 20. c. 3. Cucurbitam silvestrem alteram vocat, postquam enim de prima Somphos à Græcis appellata egit, sic ait: Colocynthis vocatur alia [*Cucurbita silv.*] ipsa plena, sed minor quàm sativa. Vtilior pallida, quando ejus sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit alvum, &c.

Cucur. silv. altera Plinii.

Mesues videtur marem & fœminam facere. Præstantissima fœmina, inquit, præsertim si est magna, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, &c. cùmque languescente virore cœperit in luteum colorem mutari.

Colocynth. fœm. Mes.

De Coloquintida apud Serapionem, præter ea quæ de viribus ex Dioscoride, Galeno, Habix, Rase, Christiano, Aben Mesuai, & Abuberig habentur, hæc leguntur. *Kandel*, h. e. Coloquintida est Habix Melo agrestis. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligat eas in fine sui anni, quando sunt maturæ, & color earum incipit fieri citrinus, & non colligatur illa, quæ est viridis, quando videlicet incipit condensari suâ Rosa, aut dum ipsa habet aliquid viriditatis, quoniam modicum ex ipsa occidit, & propriè illa quæ reperitur sola in arbore sua occidit potantem se sine dubio, &c. Sed quando colligitur, postquam citrinatur pomum ejus, & est perfectè maturum, & hoc est, quando advenit frigus ei, videlicet quando accenditur lampas, scil. in mense Septembri, in principio Autumni, confert potanti, &c. Et scias quòd Coloquintida, quæ oritur in rupibus & locis altis, est fortioris operationis, quam illa quæ est propinqua aquis. Hæc fusiùs infra de viribus recensentur. Videtur autem Colocynthis, silvestris sponteve nascentis Cucurbitæ species illa, quam *Mortem sive Exitium in cacabo*, vocabant queribundi prophetæ illi, qui apud Eliseum fame pressi, cùm cibo indigerent, jussusque esset quidam incoquere pulmento olera, collectam magnam hujus copiam, ratus esse Cucurbitam esculentam, ollæ indidit: Illi verò ut esitare cœperunt amarorem infestum, quasi mortem detestati sunt, nec porrò comedere potuerunt, tum ad Prophetam protinus exclamarunt, & *Mors*, inquiunt, *Domine, est in cacabo*,

Ex Serap. — *Colligendi tempus.* — *Sola in sua arbore.* — *Delectus.* — *Mors in cacabo pro Gerbinis.*

nes pessimis pesti. Vates autem Eliseus miraculis potens fretúsque multis, farina adjecta pulmentum Colocynthidásque silvestres dulcoravit, edendóque commodas reddidit: quare oportuit esse amarissimas.

PLANTÆ COLOCYNTHIDIS nomine donatæ.

Præter Colocynthidem vulgarem officinarum, Colocynthidis nomen plantæ sequentes obtinuerunt. *Cuc. aspera amara.* 1. Cucurbitæ folio aspero amaræ, de quibus ante, ceu & de sequentibus.

Oblonga 2. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, oblonga, viridis.

Rotunda. 3. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, rotunda, viridis.

Turbinata 4. Cucurbita aspero folio, amara, turbinata, flava, candicantibus lineis inscripta, parva.

Non angulosa 5. Cucurbita oblonga, non angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colore vario. 6. Cucurbita amara, magna, folio aspero, colore vario.

Fructu globoso 7. Cucurbita aspero folio amara, fructu parvo, globoso, colore vario.

Pyriformis. 8. Cucurbita sive Colocynthis amara, pyriformis, variegata.

Cuc. lagenaria. 9. Cucurbita folio molli, flore albo, longa sive lagenaria.

GOLOCYNTHIS.

Descr. NOtiora officinis poma hujus quàm herba, quæ per terram sparsa, striatis, asperis flagellis, folia per intervalla profert singularia, pediculis duarum triúmve unciarum, vel etiam longioribus hærentia, aspera, incana & hirsuta, præsertim verò parte inferiore, pŭctis albicantibus notata, laciniata, Citrulli divisura, sed minore, ad quorum pediculos exeunt tortiles capreoli, & ipsi quoque hirsuti. flores luteoli. poma pugno æqualia, Lob. subflava, virentia, virosáque: deferuntur exempto cortice flavescente: pulpa candida, fungosa, levissima, amarissima, horrenda & ingenter amaro gustu, fauces, viscera, intestináque lædens, teste Lobelio, cui immersa semina parva, compressa, dura (penéque lignum, Lob.) polita, alba, vel rufescentis, vel ut Dod. sordentis coloris.

Nominis linguar. Colocynthis hæc, fungosam obtinens medullam, græcè κολοκυνθὶς, latinè Colocynthis, Cucurbitula, Cucurbita amara, Cucurb. silvestris, Cucurb. caprina, Cucurb. deserti, Cucurb. Alexandrina, Thymbra, Autogenes & Tutrastra appellatur. *Fel terræ. Melo agrestis.* Mesues Fel terræ & necem plantarum nominat: Serapio *Kandel*; Habix autem Melonem agrestem nuncupavit. Averrhoes *Haanthal* dixit. Apud Eliseum Prophetam Regum 4. Colocynthides *Pakkuoth Sade*, h.e. Cucurbitæ silvestres dicuntur à singulari numero *Pakkuah*, h.e. Colocynthis. *Cucurb. sil.* Vocatur autem in Ismaelitica lingua *Chandel*: Germ. Kürbßlin / Coloquint / Bitterkürbß / Wildkürbß / Geißkürbß / Erdgallen: Belg. Quint appel: Gall. *Coloquinte*, seu *Courge sauuage*: Ital. Hisp. Angl. & Bohem. *Coloquintida.* Colocynthis porrò, ut Cordo placet, diminutivum est à Colocyntha, i.e. Cucurbita. Apud Cordum in Diosc. quidam annotavit eam esse propriè Colocynthidem, quæ est fructu longiore: Alteram verò, quâ in pharmacopoliis utimur, Somphon esse. *Somphos.* Idem in historia ejus l.1.c.97. posuit Colocynthidis hujus iconem ex Trago. Verùm hoc loco non ponenda erat, quia Cordus hanc Colocynthidem ibi non describit.

Dodon. in fol. lat. p. 378. figuram Lobelij exhibet: descriptio verò & reliqua conveniunt cum iis, quæ tradita sunt in hist. purgantium. Idem p. 654. eandem rursus iconem habet sub titulo Colocynthidis, inquiens: silvestre autem hujus (Anguriarum intellige) genus est Colocynthis dicta, de qua supra dictum fuit. *Anguria silv.* Quia porrò consimili est e facie [*cum Cucurbita*] sed multò minor tota, Cucurbitulam & σικυδιον, sive Cucumerulum vocarunt Hippocrates & Ægineta, ducti, ut ait Lobelius, potiùs foliorum aspectu, quàm planè contrariis facultatibus.

Synon. Lob. dicitur Colocynthis sive Cucurbitula amara cathartica, ut Icon. p. 645. B. phyt. & pin. Colocynthis 1. sive fructu rotundo major. Cucurbita agrestis, Brunf. Colocynthis vera, Trag. Colocynthis, Matth. Ang. Cord. in Diosc. (& Cucurbita deserti) Gesn. h. (& Cucurbita silv.) Lac. Lon. Lob. (& Cucurbitula amara) Lugd. Cast. Cam. Ger. Colocynthis prima, Dodon. gall. mas, Tab. Dodonæo alicubi Anguria silvestris. Colore est viridi, magnitudine utramque manum replente.

Locus & Tempus. In Germania (inquit Fuchs.) sua sponte non nascitur, sata tamen provenit, sed rarissimè perfectionem attingit, quòd frigidior sit ejus terra, quam quòd in ea fructum proferre possit. Ex orientalibus enim & calidioribus locis ad nos defertur. Fuchsio adstipulatur Gesner. Cucurbitæ, inquit, silvestris species non reperitur, quod sciam: nam Colocynthis, dicta Cucurbita silvestr. nescio ubi sponte nascatur, nisi in Græcia fortè. Lobelius perhibet hanc serere Herbariæ voluptatis studiosos Vere, in Gallia, Germania, & Anglia, fructúmque decerpere Septembri, ac proinde purgationibus minùs aptum, eo qui ex Græcia, Hispaniisque deferatur, exempto cortice. Nobis certè Colocynthis folio dissecto, sive officinarum Montbelgardi sata sæpiùs in horto E.C. & alibi provenit, sine fructu tamen.

Vires & Usus. Vim habet medulla fructûs purgatoriam, si ejus quatuor oboli ex aqua mulsa sumantur: vel additis Nitro & Myrrha melle decocto excipiantur, & in pilulas cogantur. Ipsæ verò pilæ arefactæ teruntur, & utiliter infunduntur clysteribus ad coxendicum dolorem, paralysin, & coli vitia: ut quæ pituitam bilem, strigmentáque, interdum etiam cruenta eliciant. *Coxendicum dolor.* Subditæ eædem, fœtus enecant. Quòd si quis unam exempta medulla obducat luto, in eaque acetum ac nitrum fervefaciat, decocti jus illud, dentium doloribus collutione proderit. *Dentes.* Sin mulsa, aut passum in eadem decoquatur, & sub dio frigescat, potu crassum humorem, strigmentáque alvi detrahet: stomacho tamen supra modum adversatur. Sed & subditâ ex ea balano alvi excrementa evocantur. Virentis denique succus prodest coxendicum dolori, si illinatur, authore Dioscoride. *Virentis succus.* Gustu amara quidem est, inquit Galenus, sed quæ amarissimo medicamento epo- *Ex Galen.*

tu epo-

...posito absunt opera, ea evidenter efficere nequit ob purgatoriam facultatem, quam validam in se continet, nimirum cum iis, quæ expurgat, ante & ipsa per alvum excerni prævertens. Cucurbita, Colocynthis vocata Plinio, herbacea arefacta per se inanit alvum. Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnium vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi. Ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo verò regio utiliter semina ejus sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes ejus cum Absinthio & sale, dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas Græci periodicas vocant. Et hæc Plinius, ex quo Dioscoridis loci declarantur, hactenus, ut ait Cornarius, à nullis interpretibus rectè intellecti. Primùm enim confusa est lectio Dioscoridis græca & duo modi sumendi medullam ejus, in unum coaluerunt, paucis particulis elapsis. Sic igitur lectio distinguenda est, velut etiam nos reddimus. Δυνάμιν δὲ ἔχει ἡ ἐντὸς ἐντεριώνη ... καθαρτικὴν, ... μετὰ ... ἀνακαθαίρει, καὶ ... καὶ ἐν ὑδρομέλιτι ἑψηθεῖσα ... Priorem modum docet apertè Aëtius lib.3. cap.35. Dantur ex medulla ejus scrupuli duo, in aquæ mulsæ cyathis duobus. Posteriorem habet Plinius ubi ait: prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. Deindè rectè dixit Plinius, Ejecto semine, aqua Mulsa in ea decoquitur ad dimidias. At in Dioscoride plerique contrarium intellexerunt, ipsam medullam videlicet in aqua mulsa coqui debere: quod falsissimum esse Aëtius clarè ostendit eodem loco. Quòd si mitiùs purgare volueris, inquit, sumito Colocynthidem justæ magnitudinis, eámque aperito supernè, & semen totum eximito. Deinde quicquid tomenti speciem præ se fert in ipsa, rursus citra semen in ipsam indito, & repletam ipsam sapa, aut vino dulci veteri, per diem ac noctem macerari sinito. Deinde excolatum per pannum vinum calefactum bibendum dato. Hoc tamen interest, quod Dioscorides aquam Mulsam, aut Passum, in ipsa priùs coquendum, deinde per noctem sub dio exponendum præcipit. Aëtius autem per diem solùm ac noctem macerari sinit. Atque ita etiam Paulus lib.3. cap.13. Et hic sanè usus hodie quoque frequentissimus est Medicis, qui illa utuntur, modum infusionis Colocynthidis, ipsi appellant. Medullæ hujus Colocynthidis (quam Hipp. κολοκύνθης ... nominabat) apud varios Medicinæ autores, varia est dosis. Mesues ceratia decem: Paulus drachmam integram exhibere non veretur. Ruffus itidem drachmam unam ex aqua mulsa propinat. At Aëtius scrupulos duos exhibet in aquæ mulsæ cyathis duobus: eodémque loco, imbecillibus etiam scrupulum unum sat esse scribit. Nonnulli volunt pomum Colocynthidis, exemptâ medullâ, simul & semine, lutoque oblitum incoqui aceto & nitro. Sed absurdum illud est. Modum præparandi diluti Colocynthidis pleniùs supra descripsimus ex Aëtio. Ruffus itidem in libello de Purg. med. nullâ tamen medullæ factâ mentione, cum sic tradit: Quòd siquis mitiùs purgare volet, semine Colocynthidis ejecto, affusóque intra corticem vino dulci, lento igne coqui ipsam oportet dum probè incaluerit, illud tandem potandum exhibetur. Sed & Paulus lib.3. cap.13. eodem modo præparatum Colocynthidis dilutum in morbo comitiali propinat. De Coloquintida Serapio ex authoritate Dioscoridis & Galeni tractat. Nos eorum verba ante recitavimus. Addit autem hæc ex opinione Habix. Coloquintida, quæ est Melo agrestis, sumitur in potu, purgat phlegma grossum, quod advenit juncturis, & illud phlegma quod emittit fumositates ad caput, & expellit humores qui aggregantur in corpore ex melancholia, & aliis malis humoribus. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligit eas in fine sui anni, &c. Illa quæ reperitur sola in arbore sua occidit potantem sine dubio, quoniam quando datur ex pulpa sua, facit torsiones fortes, & evomere fortiter, & est laxatio ejus sine juvamento, & inducit tenasmonem, & anxietatem animi, & coarctationem anhelitus, & frequentiam ejus & sincopim, & sudorem frigidum, & fortassis interficit, sicut dixi. Pomum ejus perfectè maturum confert potanti, & expellit humores, quos volumus purgare, & non est necesse, quod misceatur cum medicina alia. Sed est valdè cavendum ne detur in potu in tempore magni frigoris, vel magni caloris, nam ista sunt duo tempora, in quibus nos docuit Hippocrates non debere dare medicinam laxativam, dixit enim in libro suo Aphorismorum, Non oportet quod detur medicina laxativa, quando ascendit Scahari, & in magna Hieme: & intelligit in Iunio, Iulio & Augusto, & per Hiemem voluit intelligi, in Novembri & Decembri & Ianuario. In istis igitur duobus temporibus anni non oportet quod detur medicina laxativa, & propriè acuta, sed solùm duobus temporibus aliis, volo dicere in Vere & Autumno. Quando igitur bibitur Coloquintida in hora magni caloris, nocet membris interioribus fortiter & nocet etiam stomacho, & expellit sanguinem per ora venarum, abradendo ea. Et quando datur in hora magni frigoris, fatigat patientem fortiter, quia natura non assentit ei, quare facit torsiones. Si igitur volueris Coloquintidam rectificare, & miscere cum aliis medicinis, purga ipsam primò à granis suis, & à cortice exteriori, adeò quòd remaneat pulpa sua pura, deinde tere ipsam cum gummi Arabico & Dragaganto & Amilo cum omnibus istis, vel cum uno ipsorum, & quando addis ex aliqua ex istis Medicinis, pone de ea quantitatem æqualem ei, sed si vis admiscere ei omnes, pone de unaquaque Medicina æqualiter, ita quod summa quæ proveniet, sit æqualis Coloquintidæ in pondere, & hoc quando facis medicinam laxativam, sicut sunt pilulæ. Verùm quando vis ipsam ponere in Hieris, & medicinis magnis, non oportet quod temperes eam cum aliqua medicina alia, nisi cum illis, quæ ingrediuntur in medicina illa, nec cures multùm reprimere acuitatem ejus. Et quantitas quæ datur ex ea, quando præparatur secundùm istum modum cum medicinis aliis, est à duobus dauich [ ] usque ad unum Kirat. Et scias quod Coloquintida quando extrahitur à pomo suo, & permanet sic diu, est minoris virtutis in laxando, & minuitur acuitas ejus. Et quando tenetur, & dimittitur sic tempore longo, fit adhuc in hoc minus, & magis remissa virtus ejus. sed quando dimittitur in pomo suo, non recipit immutationem, nisi in longo tempore. Et oportet quod non colligatur Coloquintida ex arbore, in qua ex una radice non est ortum, nisi pomum illud solum, quoniam nutrimentum totius radicis venit ad illud pomum

Ex Plinio herba infus.

Pilula.

Semina ...

Succus.

... ...

Medulla ...

Colocynthidis ... ...

Modus ... Colocynthidis.

Medulla Colocynth. dosis.

Dilutum Colocynthidis.

Ex Serapione.

Purgat phlegma.

Colocynthis una sola in arbore.

Colocynthis perfectè matura.

Cautio.

Colocynthis in hora caloris aut frigoris bibita nocet.

Colocynthis rectificatio.

Colocynthis in medicinis magnis.

Coloquintida in arbore unica ...

solutio, & auget in eo virtutem multam laxandi. Tamen igitur Coloquintidis interficit propter acuitatem suam nimiam, & siccitatem, nam qui sumpserit ex ea duobus darich, non retinebitur fluxus ejus, quousque moriatur. Et scias quod ego vidi in omnibus hominibus qui degunt in terris magnæ siccitatis, quod in pluribus eorum vincit super naturam eorum cholera nigra, quapropter non possunt in eis operari, nisi medicinæ fortes & acutæ, sicut est Coloquintida, & folia ejus, proprie & Esula, & Mezerion & Damdesem, & similia horum. Scamonea verò non est eis necessaria. Et oportet cavere, ne apponatur in aliqua medicina ex cortice Coloquintidæ, neque ex seminibus ejus, quoniam cortex est durus & siccus, & adhæret villis stomachi, & intestinis, & pungit punctione forti, & prohibet assellationes: similiter etiam facit cortex seminum, sed seminis ipsius oleum est calidum mollificativum. Et Arabes quidem infundunt semina ipsa in aqua pluviali donec recedat amaritudo eorum, & sic comedunt ea decocta, & alio aliquo modo, & præbet eis nutrimentum, verùm quando comeditur ex eis nimis, inducunt fastidium, sed quando fricantur plantæ pedum in domo prima balnei fricatione forti, facit eos hæc fricatio egerere & evomere, & confert, & non augetur nocumentum. Et quando fuerit necesse apponi Coloquintida in clistere aliquo, oportet quod apponatur in decoctione clisteris integra sine contritione & repressione aliqua, quia tunc confert colicæ, & facit descendere humores grossos, crudos, & melancholiam. Sed folia Coloquintidæ quando aliquis vult purgare cum eis, oportet quod colligantur ex arbore sua postquam maturuerint poma ejus & citrinescant, quando folia incipiunt aer infrigidari, in tempore videlicet quo diximus debere colligi poma ipsa, & siccentur in umbra, donec non remaneat in eis aliquid humiditatis, & sic reponantur, & quando fuerit necesse, quod exhibeatur de iis in potu, oportet quod temperetur cum amilo, aut Gummi Arabico, aut Dragaganto, cum vino istorum, vel cum pluribus, sicut diximus in Coloquintida ipsa. Quando igitur ponuntur cum eis, ex istis faciunt operationem mirabilem in expellendo melancholiam, & quando admiscentur cum eis medicinæ convenientes ad hoc, sicut Aloës, Anisum, & Epithymum, & Sal Indum, & si dantur in potu cum Hiera picra, erit medicina juvativa multùm. Et ego non vidi aliquam ex medicinis laxativis magis conferentem in doloribus melancholicis quàm folia Coloquintidæ. Et antiqui quidem defecerunt in memoratione ipsorum, & omiserunt usum eorum. Et ego tentavi & dedi de eis in melancholia, & alopecia, & tyria, & lepra, & inveni juvamentum magnum, & fortassis faciunt evomere illum qui sumpserit ex eis, & nihilominus confert multum leprosis, & faciunt consistere ægritudinem suam, & dolores suos & non permittunt augeri. Et scis tu quod ista est cura eorum, in quibus confirmata fuerit ægritudo, nam a quibus membra ceciderunt, impossibile est quod renascantur eis propter hanc medicinam modo aliquo. Et scias quod Coloquintida quæ oritur in rupibus & locis aliis, quæ non est imbibita humiditate pluviæ, est fortioris & melioris operationis quàm illa quæ est propinqua aquis, & quantitas quæ datur ex Coloquintida illi, qui est fortis, est pondus drachmæ tertiæ, usque ad duos darich [ ] & est operatio ejus conveniens hominibus qui sunt duræ naturæ ad laxandum, sicut illi qui degunt in regionibus frigidis, & qui nutriuntur cibis eorum lacte, & caseo & similibus, quia horum natura non movetur, nisi per fortes medicinas, & quando ponitur in clisteribus, laxat humores crudos & melancholiam, & confert colicæ, quando ponitur de ea in medicinis, cum quibus clisterizantur à drachmis iii. usque ad v. & coquitur & colatur aqua, & fit clister cum ea. Et scias quod folia Coloquintidæ quando accipiuntur ex arbore sua, & servantur, quousque annus unus pertranseat super ea, aut anni duo, aut tres, minuitur de virtute eorum & propter hoc necesse est, quod Medicus augeat in pondere eorum quando voluerit ex ipsis exhibere. Dixit Rasi quidam quod radix Coloquintidæ est melior medicina quæ esse possit puncturæ scorpionis, & Arabes habent ipsam pro communi & manifesta medicina ad hoc.

Et dixit Rasi Arabs quidam quod scorpio pupugerat filium suum in quatuor locis corporis, & dedit ipsi in potu drachmam unam de radice Coloquintidæ, & sedata sunt statim omnia, quæ patiebatur. Rectificatio ejus est cum Bdellio. Christianus terit & linit super locum puncturæ, sedatque dolorem ejus, maximè radice Coloquintidæ masculi: nam fœminam ait mollem, albam, & esse debiliorem in hoc. Proprietas Coloquintidæ est (ut ait Aben Mesuai) quod mundificat cerebrum ab humiditatibus malis & expellit humores crudos, sed ipsa inducit punctiones, & torsiones, & tenasmonem in intestinis, & vomitum, & rectificatio ejus est quod admisceatur ei Dragagantum, & quidam admiscent ei gummi Arabicum, sed Dragagantum est meliùs eo, quia juvat ad laxandum, gummi verò est stypticum & oportet quidem quod Coloquintida non teratur multùm, ne adhæreat intestinis, & ulceret ea. Melior autem est illa, quæ est matura, citrina in cortice suo, & interiùs alba, & lenis. Cavendum verò est ab illa, quæ est sola in sua arbore, quia est mortifera. Dosis Coloquintidæ est à tribus Kirat [ ] usque ad sex. Coloquintida (secundùm Abuberig) purgat choleram admistam humiditati viscosæ, non illam quæ est admista sanguini, quemadmodum facit Helleborus niger, & Scammonea, sed ipsa trahit à membris nervosis, & ille cui convenit potus Coloquintidæ est ille, qui habet ægritudinem in capite suo, aut in velamine cerebri, quod est simile retis, aut in alio velamine propinquo craneo, sicut est habens scotomiam, & hemicraniam, & cephaleam, i.e. Ovum, & Soda, & habens stuporem & paralysim, & spasmum, & humiditatem oculorum antiquam, & strictúram anhelitûs ab humoribus grossis, & dolores juncturarum, & sciaticam ab humoribus grossis, & ægritudines renum & vesicæ. Et hæc Serapio ex authoritate Habix, Rasis, Christiani, Aben Mesuai, & Abuberig.

Mesuæus Arabs inter alia huc reducenda vim ejus, potissimùm catharticam, nobis sic descriptam reliquit. Immatura Colocynthis flatus torminosos & molestissimos excitat, immodicè purgat, ut etiam sanguinem educat & sæpe mortem afferat. pessima etiam ac venenosa est, quam produxit unicam tota una planta: quæ planta si loco illo est unica, multò perniciosiorem fructum parit, præsertim si locus ille est uliginosus, vel putrescentibus, vel thermas propinquus, vel serpentibus abundet. præstantissima fœmina, præsertim si est magna, exsiccatè quoque matura, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, quoque levior, eò melior: sitque ex agro laxo,

Marginal notes: Cautio. Oleum seminum. Infusio seminum. In Clystere quo modo imponenda. Folia. Correctio. Antiqui quomodo. In clysteribus. Folia concerpta a matribus. Ex Rasi. Vim scorpionum. Ex Christiano. Sexus Colocynthidis. Ex Aben Mesua. Dragacantha admiscenda. Ex Abuberig. Ex Mesue. Immatura.

Colligendi tempus. Temperamentum. Vires.

laxo, arenoso, libero, Autumno lecta, cum languescente virore cœperit in luteum colorem mutari. Calida est ac sicca ordine tertio, igneâ substantiâ & terreâ per ustionem tenuatâ [*eximiè amara*] constat. pituitam & alios humores crassos & glutinosos, magis ex profundis partibus & distantibus, ut cerebro, nervis, musculis, juncturis, pulmone, thorace, quàm ex venis attractos, ut Dioscorides censet, purgat: ac etiam bilem flavam, ut voluit Hümain. Quapropter dictarum partium morbis mirè subvenit, cephalalgiæ antiquæ: dolori cranij totius, hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maximè, ac reliquis nervorum juncturarúmque affectibus; asthmati item, ac tussi antiquæ, dyspnœæ ex thoracis repleti angustia. ac præterea summè omnium prodest colico dolori, tam à pituita quàm flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc sive sumpta, sive clystere, aut balano intestinis immissa præstat, utero autem imposita, fœtum necat. eadem cum aceto forti affricta, alphos, lepram [*psoram*] elephantiam sanat. Oleum denique super cineres calidos incoctum, cortici ejus inanito, capillos illitu nigrat, eosque ne cadant, firmat, canitiem tardat. Idem auri instillatum ejus dolorem ac tinnitum sanat. Acetum autem similiter incoctum collutione dolorem dentium sanat: incidit enim, tenuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo, hepati & cæteris visceribus noceat turbando, subvertendo, violenter trahendo, miscenda ei sunt dictas partes roborantia, ut Mastiche, Gallia & similia, uti miscentur glutinosa, lubricando citiùs deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, ut gummi, Tragacantha, Bdellium, Mastiche, & similia, ne ampliùs vias exulceret [*per quas fertur*] & ora venarum adeò vehementer aperiat, ut inde sanguis manet. Filius Serapionis Colocynthidem mulsâ cui incocta fuerit Ruta macerabat [*eius drachmam unam in mulsæ cyathis duobus cum Ruta coquit Paulus, non Serapio*] siccabat, lævissimè terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam Colocynthidem rosato oleo fricabat, & cum æquali portione Ladani in catapotia formabat, utilia prædictis affectibus. Ego autem eam minutissimè forcipibus incido, glutino & mucagine Tragacanthæ aut Bdellij perlino, sicco, tenuissimè tero: cum Ladano, vel mulsa, vel Mastiche oleo rosato dissolutâ, in pastillos cogo citra molestiam purgatorios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel uvarum passarum decoctum, cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, eam abolet. Longam decoctionem sustinet, éstque, ut mihi cum Serapionis filio videtur, contra filij Zezar sententiam, pulveranda tenuissimè, ut ejus facultas malefica permista illi exquisitè alia pleniùs obtundatur, utque viscera celeriùs permeet, neque in ipsis ob partium minùs tritarum crassitiem cesset: qua fortasse fit, ut in visceribus pigra retineatur, eáque ulceret, præsertim cùm sensu perceptibiles fuerint ejus particulæ. datur à siliquis sex ad decem, frigus & æstum vitantibus. Agirtæ, attestante Trago, Colocynthidem vino maceratam, aut decoctam, iis quos purgatos volunt, exhibere solent, ac ita quidem illos purgant, ut plerique fatis concedant: hac arte ferè omnes Iudæi imbuti sunt. ab his ergo Medicis, qui valetudini suæ rectè consultum cupit, abstinebit. Semen Lobelio constat non tanta virulentia ad purgandum, quàm caro ipsa sive medulla: dedimus namque, inquit, multò majorem dosim, quàm medullæ, majore

Colici dolores. Fœtum necat. Elephantia. Oleum. Acetum. Correctio. Mel[ium] corrig. In catapotiis. Est tenuiss. pulverizanda contra filij Zezar opinionem. Detestabilis impostura. Semen carne præfertur.

commodo, nullo aut longè minore tumultu. Scribit Dodonæus ejusdem semen ad mortuorum corporum conservationem ac condituram utile, præsertim Aloe ac Myrrha admixtis. Pater p.m. literis prodidit, se ex clystere, quem Colocynthis ingressa erat, summè debilitatum, & ferè mortuum fuisse. Fernelius Colocynthidem calidam siccámque dixit ordine tertio, amarissimam; lentam pituitam, crassósque, ac glutinosos humores, paritérque bilem utramque (quod vix alij concessum est) detrahere, & aquam citrinam, idque maximè ex articulis, & distantissimis reconditissimísque partibus. Conferre morbis inveteratis, contumacibus, quos neque Agaricus, neque Turpetum solverit. Vehementer autem ventriculum, viscera, corpúsque conturbare, venas aperire, & sanguinem elicere, quàm Aloë, aut aliud quodvis pharmacum, potentiùs: intestina corradens gravibus torsionibus excruciare. Quocirca exquisitissimè tritam diluit oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha, aut mastiche concinnari in trochiscos, vel coqui ex jure pingui, aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium (fœtus enim vel supposita enecat) sed ætate duntaxat florentium & robustorum medicamentum esse, víxque nisi aliorum permixtione tutum. Dari à scrupulo uno ad drachmam dimidiam. Quòd si tandem omninò Colocynthide uti volis, accipere te jubet Tragus Germanicam nostram, piro similem, utpoto in expellendo non tam strenuam & immitem. Pilam ergo seu fructum Colocynthidis bene excavato, fungosámque ejus unà cum seminibus medullam cyatho vini injicito, ac quatuor, aut quinque horis maceratam per linteolum exprime, expressúmque succum, noctu cum cubitum ire voles, bibe. quod si feceris, videbis luce appetente, pituitam, crassos ac viscosos humores, nec non bilem citra noxam leviter exigi. Idem medicamentum colicis prodest, & ad putridas ventriculi febres facit, hydropicis apprimè conducit.

Ad mortuorum corporum conservationem. Ex Fernel. Morbi inveterati. Noxa. Ætate florentium est medicamentum. Colocynth. germanica Trago. Colica. Putridæ ventriculi febres.

Bayrus l.6. c.24. Colocynthidem silvestrem coquit, priùs tamen tritam, & in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem, scarificat gingivas circa dentem, & jubet os claudere per modicum temporis, postea accipit dentem cum digitis, & sequitur sine dolore. Probet, qui volet. Nos fidem hujusmodi stultitiis non habemus, quamvis Schenckius l.1. obs. med. 424. de dentibus agens, eandem teneat opinionem.

Ut dens sine dolore & ferro extrahatur.

CITRVLVS FOLIO COLOCYNthidis secto, semine nigro, quibusdam Anguria.

Cap. V.

SPARGIT per terram sarmenta fragilia, hirsuta, foliis vestita amplis, in profundas lacinias dissectis, asperis & hirtis, è quorum sinu exeunt capreoli, nec non pediculi flores sustinentes luteos, quos fructus excipiunt magni & rotundi, quos ferè ambabus manibus ambias; cortex durusculus, sed lævis, nullis tuberculis inæqualis, atro-viridior, dilutissimè virentibus maculis perfusus: caro Cucumeris vulgaris, alba, firma, grati saporis; semen fungosâ meditullium occupante substantiâ integitur oblongum, latum, compressum, nigrum, rugosum, duriusculo cortice præditum; sub quo medulla albá, esui grata, ut Cucurbitarum

Descr. Caro. Semen.

Citruli genus aliud.

Observavimus in horto E.C. Citruli genus majus, capitis humani magnitudinē æquans, cortice cōtectum duro, inæquali, anguloso, atro-virente, maculis ex luteo pallidis per longitudinem ex intervallis uncialibus notato. Pediculo hęret gracili, si cum Cucurbitis eam conferas. Caro quoque quā cucurbitina, firmior est, saporis Cucumeris vulgaris. Semina Cucurbitinis minora, crassiora, colore buxeo obscuriore, nullis lineis per ambitum notata.

Synon. An Citrulus hic sit Simeonis Sethi, cujus verba infra de viribus adscribemus, Anguria, Cucumis dicta, secūdùm verò communem sermonem Tetranguria, considerent lectores? *Tetranguria.* Hermol. coroll. 366. vocat Sicyam quorundam, Angurium vulgi, & Melonem Palestinum. *Sicya. Melo palestinus.* Serapioni dicitur *Batecha. Chatha* & *Kara*, i. e. Melo, Citrullus, & Cucumer. Iacob. Manlius *Batecham* Serapionis, & *Albathecam* Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, *Cucum. Saracen.* Anguriam interpretantur, & Languriam) unam & eandem plantam esse contendit.

Cucumis vulgari similis. Tragus Cucumeris genus facit, ac per omnia vulgari simile ait, sed magis exiguum, latis & phœniceis seminibus intus refertum: foliis Colocynthidi peregrinæ, aut Bryoniæ similibus, multis incisuris dissectis. Hoc genus autem Citrullum, Citreolum, & Cucumerem citrinum vocat. *Cucum. citrinum.*

Fuchs. quarti generis Cucumerem statuit, & officinas, quæ Citrullum vocant, respiciens, germ. Citrullen nominavit, gall. *Citrulle.* Cord in Diosc. Cucumeris quandam speciem vocavit, & Anguriam Italorum. *Anguria Italor.* Dod. in fol. lat. Gesn. de coll. stirp. & Tab. Anguriam. *Angur. vera.* Gesn. h. Anguriam veram. Lob in Obs. p. 364. & Icon. p. 640. Citrullum officinarum. *Citrull. officinar.* De hoc verò ait in Advers. Imitatur majorem aliquem Melonem effigie, & carne solidiore, fragili: sed sapore, vescendóque magis Pepones vulgatos refert: unde Melopeponem, ut ancipitis naturæ, mixtâ de utroque nomenclaturâ dictum puto, nempe Mali *Melopepo* sive Melonis circinitâ rotunditate, non tamen torulis sulcata, & sapore magis Peponem, quàm Melonis dulcedinem melleam referente: quibus etiam, monente Galeno, discernitur à Melone. Semen verò unum è quatuor vocatis majoribus est; majus *Semen è quatuor maioribus unum.* Melonis, minus Peponis, duriore cortice septum, nigro, omnium durissimo: alioqui tota planta similis Peponum plantæ, sed foliis altioribus, laciniis Colocynthidi proprioribus. Seritur etiam & manditur caro cocta, vel cruda, & plærisque Pedemontij, Italiæque hortis enascitur.

Brassavola hallucinatur. Cæterum, hallucinari Brassavolam putat Matthiolus, quod existimarit veteres Græcos, præsertim Dioscoridem, σικυῷ appellatione, Hetruscorum *Cucumis Hetrusc.* Cucumin, vel aliorum Italiæ populorum Anguriam repræsentasse. Facilè adducor, inquit, ut credam, *Græcis veteribus ignota.* Angurias veteribus Græcis incognitas. Eas nunquam vidisse, vel cognovisse veteres, demonstrat Fuchsius. Minus illis assentior qui Pepones Angurias esse dicunt. Anguria hæc, quam Dallaha appellat Serapio, planta est folia ferens Colocynthidi medicamentosæ, majora tamen, aspera, & perambitum divisa: caulem sarmentosum, humi repentem, ut Cucumis & Pepo: florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum exuberantem, ponderosum, subrotundúmque: cortice lævi, herbaceo colore, maculoso tamen, & eâ parte quâ humi jacet, albicante, carne intus humidâ, aquosâ, in quibusdam prædulci in nonnullis autem subacidâ, insipidâve, sitique extinguendæ perquam idoneâ. *Caro.* Semen concludit latum, Peponum duplo majus, Cucurbitæ paullò minus, cortice solidiori, & nucleo *Semen.* grandiore. Est quoque seminis in colòre differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum innascatur. Seritur in hortis & viridariis, ac etiam in agris. *Asservatio.* Decerpitur fructus, & diu quoque asservatur in horreis: Tritici enim acervis insidens, non solùm à putredine tuetur, sed coquitur, si immaturus decerpatur. Hæc ille *Matth. err.* qui Anguriam inscribit, vocatque germ. Angurien/ Gurcken & Erdtapffel: Hisp. *Cogombro* & gall. *Concombre*, meo judicio non absque errore.

Anguria Aetii. Anguriæ voce primo Aëtium usum esse censuit C. Bauhinus, qui aliàs Citrullum vocari tradit à citreo colore, ac propterea Anguriam i. Citrullum dictam vocat, variaréque ait colore corticis, nunc *Varietates C.B.* virente, nunc maculoso, subcandidis maculis: carne nunc rubente & dulciori, nunc candidâ: semine nigro, aut rubro, aut fulvo; rariùs sine semine reperiri, Cæsalpino teste. Esse tandem narrat, qui Peponem Dioscoridis, Galeni & Plinij esse credant. Citrullus dicitur Trago, Gesn. h. Lon. Tab. officinarum, Lob. & Ger. Anguria, Matth. Ang. Lac. Gesn. coll. Dod. Lugd. Cast. & Cam. Cucumer, vel Cucumis citrullus, Fuchs. Dod. Gesn. h. & Turn. Cucumer vulgo, Cæs.

Locus. In calidis regionibus Anguria suavior provenit, ideóque circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præstantiores habentur & mole vastiores. Dodonæus hanc in Germania rarò seri, rariùs verò etiam maturescere scribit. Nobis tamen aliquoties feliciter provenit, ac maturuit in horto E.C. Montbelgardi. *Tempus.* Genevæ ex semine dicto Citruli, floruit Iunio, Iulio, Augusto & Septembri. Basileæ in hortis colitur Citruli nomine, semen officinis vulgare, oblongum, latum, compressum, nigrum, & rugosum, in quo differt à Batecha, cujus semen læve, æquale, sive politum, nigrum & album, quod etiam majus.

Vires ex Sim. Anguriæ vires, quas hîc primo loco tradimus, habet Simeon Sethi, non tamen asserimus eum intellexisse plantam, de qua præsenti capite sermonem instituimus. Perpendant lectores an fortè Cucumerem vulgarem assignarit. Anguria, inquit, quæ Cucumeres dicuntur, secundùm verò communem sermonem Tetranguria, ob frigidum & humidum *Temperamentum, ex Sethi.* temperamentum, noxia sunt, & mali succi. Ex iis autem parvæ magnis anteferre oportet. Hæc urinam ducunt, & si in aceto macerentur, in acutis *Febres acutæ.* præsertim febribus, mitiorem calorem reddunt. Crebrior verò horum usus semen genitale minuit, in venereúmque impetum aufert. *Semen.* Semen autem horum desiccatum, caliditatem quandam possidet, contrariámque his actionem efficit, urinámque magis provocat. *Noxa.* Pituitam Tetranguria in ventriculo gignunt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebriùs utuntur, illi propter humores temporis spacio in venis & aliis corporis cavitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen verò horum urinam cit, sed minùs quàm Peponum, quoniam celeriùs in ventriculo corrumpuntur. Meliora in his sunt, quæ habent semen exiguum. *Calidis & siccis stomachis.* Calidos autem & siccos stomachos juvant, & si in ardente febre cum aceto porrigantur, valde prosunt.

Pro-

Proprium verò horum est, nauseas, ventriculi calorem excitatas, sedare. Horum autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt, mali succi existunt, & difficulter admodum coquuntur, & ferè venenata. Habent verò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, & colicos affectus & hypochondriacas passiones. Hæc ille. Anguriæ fructus, inquit Matthiolus, frigidus est & humidus, ordine secundo, sitiq; arcendæ aptissimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio ejus pulpâ internâ se refocillent. Confert adurentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maxime. Acutos humores vincit, & iis præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantiâ scatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) alvum in principio fortiter non citat: ideóque in illis convenit, qui tenuis & imbecillis sunt temperamenti, macri & exangues: etenim iis alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores, verum quamvis id effici possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus longè magis conveniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum aceto parantur medicamenta, incidant & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quod ejusmodi acidæ potiones maciem augeant, & ventriculum lædant. Atqui etiam ubi quispiam acida adstringentia propinaverit, impossibile quidem videtur, ut obstructiones non augeantur, si eæ in jocinore, & ejus meatibus extiterint. Etenim acida & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porrò insipida, & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua, ut in Anguria, dulcedo insit, suo quidem temperamento humectant, ac simul refrigerant, generántque in ipso jocinore sanguinem aquosum, qui flavæ bilis fervorem & malitiam coërcet tam in jocinore, quàm in venis. Cæterum, ut Dodonæus concludit, Anguriæ caro, quæ cortici subest, cruda, sed frequentius cocta comeditur: alimentum autem confert exiguum, idque frigidum ac humidum, sanguinémque ingenerat aquosum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac fervorem contemperat. Cruda in ore commansa linguæ in febribus asperitatem lenit, & sitim sedat. Semen facultate Cucumerum simile est.

Tempér. Matth. *Febres ardentes.* *Exanguibus convenit hominibus.* *Tempér. a-[illegible]* *In cibo cruda & cocta.* *Sitim sedat.*

CITRVLO AFFINIS MELO Indicus, sive Patheca. Cap. VI.

Descr.

Est apud Indos Melonis genus pregrande & rotundum, oblongius tamen aliquantulum, formâq; quodammodo ovali, quod Lusitanis Indiam incolentibus Patheca (corrupto ab Indorum Batiec vocabulo) dicitur. Hunc Melonem per longitudinem non apperiunt, ut Melopepones nostrates comestiuri aperimus: sed per transversum secant. Et licèt dulcedine à nostris superetur hic Melo, attamen suavis est, refrigerátque mirum in modum & humectat, tota carne sese in quendam liquorem resolvente authore Garcia, arom. l.2.c.20.

Nomen Batiec.

Reperiunt autem Arabes & Persæ primùm hunc fructum ad se delatum, eámq; ob causam Batiec inde appellant i.e. Melonem Indicum, quo nomine etiam ab Avicennâ multis in locis appellatur. Batiec enim eorum lingua Melonem sonat. In India verò ab ipsis incolis Calengari dicitur. Meminit hujus Avicennæ lib.4. Fen.1.c.39. de tertiana pura, ac eum multis laudibus commendat. Putarunt nonnulli id Melonis genus, quod in Hispaniæ Castella nascitur, quódque Budiecas vocant, esse hunc Melonem Indicum & depravato à Batiec nomine Budiecas appellatum. Sed magnopere falluntur. Nam plurimùm ab hoc differt cùm foliis, tùm plantâ tota, quæ Melonum Indicorum modo per solum non extenditur & serpit, sed sese in altum extollit. Aiunt etiam in Africa Indicis similem nasci, sed cùm non viderit author, affirmare hoc non ausit.

Calangari. *Budiecas non est.*

De Citrulo affine Melone Indico hec scribit Linschottanus: In Iava magni atque elegantes Melones aquatici proveniunt. Fructus hic suavis est admodum, obscurè virens, intus albus, magnitudine Cucurbitæ oblongæ: quem incolæ suis hospitibus præcipui honoratij loco apponere solent, propter insignem vim refrigerandi, qua pollent: In universa Indıa appellantur Batiec.

Locus.

Nos Citrulli officinarum semini lato, compresso & nigro simile, sed majus vidimus, magisque æquale, & lubricum, a viro celeberr. D. Theodoro Beza exhibitum, cujus duo genera, nigrum sc. & flavum. Genevę plantata duobus foliolis productis periêre. Ex India allata fuere.

Genera duo.

B.pin. Melo 7. Indicus fructu oblongo: Batie Indi, sive Indicus Melo, Garz. Patecas, Anguria, sive Melo Indicus, Linsc. part.4. Ind. or. c.10. Melones aquatici in Iava, Batiec in universa India par.4. Ind. or. cap.6. & fig.20. An Comolanga Lud. Romani, Clus. in Garz. Scalig. Lugd.

Vtilis verò est in biliosis febribus & ardentibus adversus jecoris & renum ardores, ut experientiâ Garcias didicit. Vrinas ciet: soléntque sani eum fructum edere, quatuor horis à jentaculo, quoniam tum maximè sit infestus calor. Meliùs tamen facere viderentur, si ab eis suas mensas auspicarentur. Hujus semina (quæ ante maturitatem candida sunt, per maturitatem verò nigra) somnum provocant, eaq; reliquis seminibus frigidis, tametsi eis non careamus, præstantiora æstimamus. Ignorabant eruditi hujus regionis Medici, istius Melonis in Medicina usum: non solent enim ad hujusmodi minutias sese abjicere, & in suis curationibus experientiâ & consuetudine duntaxat nituntur, sed à me (Garcia) edocti, eis uti cœperunt.

Vires & Vsus. *Febres biliosa.* *Semina.*

CITRVLO VEL MELONI Indico accedens Camolanga.

Camolanga Scalig.

Meminit Ioseph. Scaliger exerc. 81. par.15. in Corcopal Indiæ provinciæ Camolangæ fructus, qui esitatur, & sesquipede major est, Cucurbitæ colore, humi, instar Melonis, jacentis, pulpæque plurimum habentis. Cum Melone vero Indico similitudinem quandam habere videtur Clusio apud Garciam, quam Ludovicus Roman. l.5. navig. c.15. in hunc modum describit: Habent in Calecut fructus quosdam Cucurbitis similes, sed conditura aptiores. Res est non indigna memoratu, huic nomen est Comolange. Oritur in culta tellure Peporum modo. An autem is est, cujus succo Turcæ, & Vngari in delitiis habent extinguendæ sitis gratia vel Napeca Bellonij Obs. lib.2.c.6. quam vulgari Arabica appellatione Copous nominari scribit. Lugd. p.1837. vocat Camolangam. Munst. Cosm. lib.5. Camolangam provenientem in Calcut. Portugalensis hist. gall. l.13. Malucanorum fructum, valdè refrigerantem, Camulini vocatum.

Fructus Cucurbitis similis. *An Napeca.* *Camulini.*

CVCVRBITINVS FRVCTVS INDIcus, magnitudine ovi Struthij.

Descr.

Fructum hunc ex India allatum, accepi ab Illustrissima principissima, Ducissa VVirtembergica, &c.

magnitudine ovi Struthij, aut Limonij majoris, sed utroque extremo obtusiore, quàm in ovo, facie Cucurbitina, pediculo digitali. Cortex crassus erat ac durus, fragilis tamen, tenui ac flavescente obtectus epidermide, quibusdam ceu foraminulis conspersus, parte concava fungosus, qui excavatus poculi vices supplere posset.

Pulpa. Pulpa intus contenta fungosa, & albicans, sapore nullo insigni: *Semina.* seminibus farcta parvis, oblongis, compressis, Colocynthinis ferè similibus, longioribus paullò, ruffis, & supernè cordatis, ruffa cum fimbria dilutioris coloris: sapore subdulci, & jam ob vetustatem rancescente.

Usus. Condimenta ex hac Camolanga componunt, vel Cucurbitis quas Carabassadas vocant Hispani, vel Citriis meliora atque sapidiora, Scalig.

ΣΙΚΤΟΣ, ΣΙΚΥΑ, ΣΙΚΥΣ, ΠΕΠΩΝ, καὶ μηλοπέπων, Cucumis, Pepo, & Melopepon, veteribus, & Neotericis.

Cap. VII.

Pauca veteres & obscurè de oleraceis modò nominatis pomis scripsêre, ac fortè confusè Plinius, ac magis Neoterici. Nos igitur statuimus priusquam de pomis nobis notis scribamus, omnia proponere, quæ veteres de nominatis in titulo tradidêre, ita ut posteritati ansa & occasio præbeatur, quomodo nostro seculo denominandæ sint, certiùs & liberaliùs judicandi & decernendi. De his igitur omnium antiquissimus scriptor Theophr. hæc passim prodidit. *Theophr. Sicyos & Sicya.* Humor Cucumerem [σικύαν] quoque comitatur, ex carne, & nervo: semina hujus [σικύας] non congesta atque promiscua, sed discreta atque distincta: succus verò [σικύαν] aquosus. Megarenses *Sicyos, Pepo.* Peponibus [τοῖς σικύοις] Cucumeribus [σικύοις: fortè legebat Gaza, abest tamen in cod. Basil. & Ald.] cùm venti anniversarij perflant, terram scalpentes, pulverem excitant, atque ita dulciores, teneriorésque reddunt absque irrigatione. Ad summam, omnia æstiva brevem radicem sortiuntur: etenim Pepo [ὁ σίκυος] & Cucumis [ἡ σικύα] exiguam sortiuntur. Floret Cucumer eû in modum [quo Faba & Heliotropium] qui Pepo cognominatus est [in Theophr. græco *Gaza lect.* ὁ σίκυος tamen tantùm legitur] etenim huic præpostero germine accidit. Quædam plantæ figura subditi loci imitantur. Cucumis enim [ἡ σικύα] formam accipit loci, in quo sata fuerit. Saporum differentiam præparata Cucumeris [τοῦ σικύου] semina capiunt, *Tempus.* si lacte macerata terantur: circa quintum diem sata erumpit, aut sexto, vel (ut alij volunt) septimo, priùs, celeriúsque Cucurbita. Cum seminibus ipsis *Olus? Flos.* flores edunt in olerum genere Pepo [σίκυος] & Cucumis [σικύα.] Quippe omnibus flos in postremo fructûs, & crescentibus fructibus flos diu infixus servatur. Simplices autem Cucumerum [οἱ σικύων] flores sunt, qui postremis sarmentorum emergunt, & ob id eos auferunt: Cucumeris enim [τοῦ σικύου] prohibent incrementum. Maturiùs ex recentioribus *Ut maturè exeat.* seminibus exit, in quem finem nonnulli semen lacte, aut aqua etiam præmaceratum serunt. Cucumis [σίκυος] pluribus generibus constat, quod partim *Sicyos tria genera* affirmant, partim negant. Illi tria genera notant, *Laconicum. Scytalicum* Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his Laconi-*Bœoticum.* cum melius rigatum evadit: reliqua verò duo non rigata præstantiora fiunt. Cucumis [ὁ σίκυος] ut cætera hujusmodi olera, præhumida est & frigida. Cu-*Temperamentum.* cumis [ἡ σικύα] vocata, quamvis arboris altitudinem capiat, in ramósque sese, Vitis arbustivæ modo diffundat, tamen vitæ admodum fragilis est. Itaque ante Æstatem germinare non potest, sed ad Autumnum usque prorogari cupit. Tertio porrò die Cu-*Annuus est Cucumis.* cumis [σίκυος] exit. Sua imbecillitate facilè perit in annuis Cucumis [ἡ σικύα. fortè legendum ὁ σίκυος.] hæc enim ne ad naturæ suæ quidem perfectionem pervenire potest. Ampliatur parte superna luxuriatúrque Cucumis [σίκυος] licèt radice pumila inhæreat. De Cucumeribus [περὶ τῶν σικύων. fortè legendum ut alibi σικύων] porrò dictum est, quod seminibus in la-*Mangonium.* cte, mulsóve maceratis dulciores reddantur. Amaritudo autem Cucumerum [ἐν τοῖς σικύοις] per summitatem sentitur. Enimverò foras versus rem hujusmodi excerni consentaneum est, utpote alienam. Quia porrò Cucumeres [οἱ σικύοι] pulvere occultati nutriri, teneriorésque reddi creduntur, ideò Megarenses ita eos tractare consueverunt. Si quis nunc parvos Cucumeres [τοὺς σικύους] in mollitia abscondérit, alimentíque copia largè accesserit, percoctáque fuerit, incrementum quoque largè consequuntur. Sic enim nulla pars alimenti à Sole detrahitur, nec flatibus resiccatur: quibus causis moles augeri non possunt. Et hæc Theophrastus, qui & *Cuc. silv.* Cucumeris silvestris [σικύου ἀγρίου] alibi meminit. Quæ autem de Sicyo tradit, ea nobis videntur omnia *Sicyos est Melo.* convenire cum Melonibus nostris, de quibus post. Quæ porrò de Sicya prodit, competunt fortè Cucu-*Sicya est Cucumis.* meri nostro vulgari.

Plinius. Plin. l. 19. c. 5. de natura, & generibus, & historia nascentium in hortis, ait: Cartilaginei generis, extráque terram est Cucumis, mira voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promoventibus in Solem rotis olitoribus rursúsque hybernis diebus intra specularium munimenta revocantibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato [Hoc fit & hodie in satu nostrorum Peponum. Dalech.] apud antiquos Græciæ authores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia virides, & quàm minimi [Melones minimos, & *Cucum. virides quàm minimi.* Malo Cydonio non ampliores, adhuc habet Hispania, Dal.] In Provinciis quàm maximi: & citrini [cerini legit Dalech. qua voce autor quoque usus est cap. 13. lib. 15. Apud Marcellum ex Plauti Aulularia, in voce Flammeus, Hadrianus Iunius pro carinarij legit cerinarii. Alibi Plautus cerinum & melinum colores memorat] aut nigri. Pla-*Cuc. Afric. Cuc. Masf.* cent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cùm magnitudine excessere, Pepones vocantur. Vivunt hausti in stomacho [de Cucumere hoc Diosc.] in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres [de Melone idem] tamen plurimum. Natura [de Cucumere & Anguria, idem] oleum odere mirè, nec *Oleum oderè. Aquas diligunt.* minùs aquas diligunt. Desecti quoque, ad eas modicè distantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut si quid obstet, vel si pendeant, curvantur: idque vel una nocte deprehenditur, si vas cum aqua subjiciatur à quatuor digitorum intervallo descendentibus ante posterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curvatis. Iidem in fistula flore demissi, mira longitudine crescunt. *Longissimi.* Ecce cum maximè

nova

novâ fetu [*de Melonibus, idem*] eorum in Campania provenit mali Cotonei effigie. Forte primò natum studio utinatam, mox semine ex illo genus factum, Melopeponas vocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram, colorémque, & odorem, quòd maturitate adepti, quanquam non pendentes [*de Melonib. idem*] statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem Rubi quàm vastissimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relictâ stirpe, circa vernum æquinoctium: ita in medulla Rubi semine Cucumeris... terrâ minuta... fimóque circumaggerata... frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum [*...*]

Cucumeris genera.

[*...Cucumeris genera, ut quod ex suis sarmentis fierent, habentes...; vel quòd iis sarmenta similia essent. Galli ... Courgees nominantur. Est & inde ... ... sit c.5. l.32. & ... Theophr. cap. 5. 4. hist. quæ fruticem bacillum significat. Dalech.*] Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aquâ gaudere. Sunt qui herbâ, quæ vocatur cnidex nomine, tritâ, semen eorum maceratum serere jubeant, ut sine semine nascantur. Idem Plin. l. 20. c. 1. ubi de anguino, sive erratico Cucumere egit, de sativo, & de Pepone subdit. Multi eadem omnia [*quæ Cucumeri silv.*] sativis tribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum Cumino tritum, potúmque in vino tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aqua mulsa. Urinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt alvum. Caro [*Dioscorides ... Ruel. ... legit, ... ramentum*] eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur [*... infantium siriasi imponitur sincipiti: et ad ... oculorum fluxiones cohibet, Diosc.*] Radix sanat ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc & folia cujuscunque sativi illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum vino, canis morsus. Item Millepedæ, ... Græci vocant, oblongam pilosis pedibus, pecori præcipuè nocivam. Morsum tumor insequitur & putrescit locus. Ipse Cucumis odore defectum animi. Coctos detraso cortice, ex oleo, aceto, & melle jucundiores esse certum est.

Radix.

Cortex.

De Cucumere sativo [*...*] hæc scribit Dioscorides: alvo, stomachóque utilis est, refrigerandi vim obtinet, si modò non corrumpatur, ac vesicæ prodest, olfactu verò defectos animo recreat. Sed & ipsius semen modicè urinas cit, & cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subvenit. Cæterùm ejusdem folia cum vino imposita, canum morsus sanant, ex melle verò epinyctidas. Idem de Pepone [*...*] ait. Ipsa quoque Peponis caro in cibo sumpta urinas movet: oculi vero inflammationes imposita lenit. Ejus verò ramentum infantium siriasi laborantium sincipiti imponitur: ac fronti quoque ... vice adalligatur ad ... fluxiones. Porrò succus cum semine ... farina siccatus in Sole, faciem ... Cæterùm sicca radix ... drachmæ pondere pota, vomitiones movet. Quod si quis placidè ac citra

Cucumis sativus Diosc.

Pepo Diosc.

... ... recenter. Sapa quoque cum melle imposita ... ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Et hæc Dioscorides, qui neque Cucumerem sativum, neque Peponem, ut vulgaris notitiæ plantas, descripsit, sed nec aliorum veterum ullus suis notis nobis illas repræsentavit. Dioscoridis autem Pepones nobis quidem videntur esse Cucumeres nostros. Ejus verò Cucumeres, nostros Melones.

Pepo Diosc. est Cucumis noster.

Cucumeres, ut tradit Galenus, urinam quidem, ut & Pepones cient, sed minùs quàm illi, quòd ipsorum substantia minùs est humida, ideoque non facilè, ut illi, in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipsos bellè concoquant. Qui autem eo ipso sisi affatim sese impleverunt, tandem longo tempore succum frigidum ac mediocriter crassum in venis coacervant, qui in ea concoctione, quæ in venis fit, haud facilè mutationem in probum sanguinem recipit. Quam ob causam omnibus pravis edulis abstinendum, etiamsi ea quibusdam concoctu sint facilia. Nobis enim non advertentibus pravus succus ex ipsis post longum tempus in venis colligitur, qui postea exiguam ad occasionem putredinem nactus, febres malignas accendit. Et hæc Galen. Idem 8. simpl. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiæ est, immaturus autem crassioris. Sed & abstergendi & incidendi facultas eis inest. Quare & urinam movent, & corpus splendidum reddunt, ac magis quoque si quis semine arefacto, contusoque ac cribrato vice pulveris abstersorij utatur. Superat in eis frigida humidáque temperies, non tamen magnoperè, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed jam desiccantis: idque in primo quodammodo ordine, aut etiam secundo, sed incipiente. Est & in istis major abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et lib. de euchymia & cacochymia: Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones & Melopepones. Sed quia bonitate succi tantùm absunt, ut nisi celeriter transeant, in ventre corrupti succum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Huic sententiæ, ut attenuuntur omnes, adstipulante ipsâ etiam experientiâ, ita Diphili Carystij opinio reprehensione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnavit primis mensis, ut qui raphani modo sursum feratur: ultimo cibo innocentiorem esse: concoctúque faciliorem, alioqui usum eius abdicavit. At contra eûm pravi sit succi, ante alios omnes cibos sumendus, ut facilius per alvum subeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eveniet, si aliis cibis postremus ingeratur. Addidit his quæ vera sunt, urinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus distribui, ægrè per ventris anfractus evadere. Quinetiam horrores concitare, bilem creare, venerem arcere.

Cucumeres Galeno.

Temperamentum.

Non boni succi.

Diph. Carystij reprehens.

Difficulter distribuuntur.

Plenilunio maximè glissunt in hortis Cucumeres, manifestúmque capessunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, ut tradit Athenæus, quod est aquei humoris incrementum. A mulis Cucumeres expetuntur, capitúntque mira eorum voluptate, nec non odorem eorum sentiunt. Quare munienda sunt cucumeraria, ne irrumpentes ea depopulentur ac proterant.

Plenilunio increscunt.

A mulis expetuntur.

Martio mense, sinitur Palladius, Cucumeres seminantur, rare sulcis factis: altitudine sesquipedali, latitudine pedum trium. Inter sulcos octo pedum spatium crudum relinquas, ubi possint vagari. Herbis juvantur, ideò sarculo & runcatione non indigent. Semina si ovillo lacte & mulso maceres, dulces nascentur & candidi. Longi & teneri fiunt, si aquam in patenti vasculo sub eis ponas, duobus palmis inferiorem, ad quam festinando ... ... cien-

Ex Palladio.

Cucumeres Longi.

cientur. Sine semine nascentur, si priùs eorum semina oleo sabino [*sesamino alij*] perungantur, & herba ea quæ Culex dicitur, trita confricentur. Aliqui florem Cucumeris cum viticulæ suæ capite cannæ inserunt, cui priùs omnes nodos perforaverint: ibi Cucumis nascetur in nimiam longitudinem tensus. Oleum sic metuit, ut si juxta posueris, uelut hamus plicetur. Quoties tonat, velut timore perterritus convertitur. Si eius florem sicut in sua vite est, in forma fictili clauseris, ac ligaveris, qualem vultum forma vel hominis, vel animalis habuerit, talem Cucumis figuram præstabit. Hęc omnia Gargilius Martialis asseruit. Columella dicit, loco aprico & stercoroso si Rubos habeamus, aut Ferulas, post Autumni Æquinoctium, his juxta terram recisis & excavatis ligneo stilo, inter medullas lętamen immittamus, & Cucumeris semen addamus, hinc nasci fructus qui pollent & inter frigora non necari. Hæc enim, ut hyemem odit. Inventa est ratio, ait Plinius, qua cibis servarentur Cucumeres usque ad alios proventus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnóque sicco opertos, ac deinde terrà, virides servari tradunt. Salgamarii hodie sale, aceto, Fœniculo, & Sampsucho condiunt. Alii tritâ sinapi cum aceto.

Σίκυς græcè dicitur, cognominatúrque ἥμερος ad ἀγρίου sc. differentiam: & Attico more σίκυος & σικυόν, & à Phrynichio Poëta σικύδιον. Demetrius verò, Athenæo auctore, σικύους dictos esse ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κινεῖν, i.e. quòd venerem cieant, cùm contra veneri refragentur. Inde proverbium fuisse commemorat Athenæus τὸν σίκυον τρωγέτω γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὑφαίνουσα, i. e. texens pallium mulier Cucumerem devoret. Cùm enim textrices magnâ ex parte, si Aristoteli creditur, sint impudicæ, ut in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos Cucumeres textricibus consulebat: nam venereorum aviditatem inhibere tradidit Diphylus. Quare κατ' ἀντίφρασιν nomen impositum fuit. At potiùs σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κινεῖν, quòd ad gignendos, spargendos, diffundendos ramos caulésque valdè incitentur, non quòd venerem stimulent. Matron suis carminibus terræ filium nominavit. Heraclides Tarentinus Hedygeon, quasi terræ suavitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt, & communi sermone, teste Simeone Sethi. τετράγγουρα Latinis verò Cucumis & Cucumer dicitur, à curvitate ut Varroni placet. Arabes *Chate, Cheta* & *Chetbete* vocant: Germani Cucumern: Belgę Concommeren: Galli *Concombre* & *Cocombre*: Itali *Cocomero*: Hetrusci *Cedruolo* Hispani *Cogombro*: Angli Cucumbres: Bohem. *vvoknorky* Hung. *Vgorka* & *Buborka*.

Tanta porrò est naturæ cognatio, inter Cucumere, Pepones, Melopepones, & Cucurbitas, ut sæpenumerò & proprietates, & nomina Latini, Græciq; confuderint. Pepo enim, qui à Græcis Pepon, à Theophrasto Sicyos & Persicyos dicitur, à Polluce Cucumerum generi contribuitur. Nec desunt, qui Sicyam hoc intelligant, quod vulgo Angurium & Palestinus Melo dicitur. Athenęus certè Sicyam veteres pro Cucurbita vocare solitos affirmat, atque ita Nicandrum Poëtam uti Georg. vol. 2. Apud Græcos certè Cucumeris appellatione Pepones quoque veniunt. Plinius quoque tradit, ut ante annotavimus, Cucumeres cum magnitudine excessere Pepones vocari.

De Melone, Pepone, Cucumere & Citreolo in genere hæc habet Tragus. In Italia & Gallia multa plantantur Melonum, Peponum, & Cucumerum genera, quæ & in Germaniam commigrarunt. Habent verò Melones, Pepones, & Cucumeres ejusdem ferè formæ folia, caules & flores, ac humi magis sparguntur, quàm in altum sese attollant, claviculas, quibus proximos complectuntur frutices, Cucurbitæ longè magis exiguas obtinent. Folia Melonum & Peponum rotunda sunt, aspera, ac minora Cucurbitæ foliis. Ramuli seu viticulæ duplici côque luteo emicant flore, quorum alter decidit, alter verò (posterior) fructum facit, qui nihil aliud est, quàm pomum quoddam, sed diversæ formæ & coloris. Invenias enim Melones & Pepones alios oblongos, alios rotundos, nonnullos luteos, quosdam virides. Hi omnes foris cernuntur striati aut sulcati, intus verò succosi, seminibúsque in utero liratim digestis referti, odore suavissimi, jucundissimique, sapore verò satis dulces. Melonum & Peponum magna in agro Norimbergensi copia provenit, nec non in Vngaria. Cucumeris folia asperiora sunt, majora & latiora Peponibus & Melonibus. Radices omnium rectæ sunt, multísque ac candidis capillamentis fibratæ. Maturantur verò eorum poma in nostris regionibus inter Æstatem & Autumnum, h. e. Augusto plerumque mense. Quemadmodum autem Dioscorides omnia Melonum, Peponum, & Cucumerum genera sub τοῦ ἡμέρου σικύου καὶ τοῦ πέπονος, h. e. sativi Cucumeris & Peponis voce comprehendit, ita Germani omnia prædictorum generum poma, Melonen vocant. Cucumeres verò cum magnitudine excessere, Pepones, dictos Pfeben / Galli *Pompons* nominant. At rotunda & citrei coloris poma, Melopepones & Stapones à forma appellantur. Quæ verò ex viridi colore nigricant, gustúque optimo prædita sunt, quidam Hircos & Hircinos (Germani Bockshoden) vocant. Galli *Pepons Turquius*. Cucumerem luteum, Columella Anguinum vocat. Reliquos Cucumeres vocant Citrinos, Citrulos, Citreolos, & Citrullos: Serapio *Batecha*, & *Chatha*, & *Cura*. i.e. Melonem, & Citrullum. & Cucumerem. Iac. Manlius Bathecam Serapionis, & Albathecam Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, Anguriam & Larguriam interpretantur) unam & eandem esse plantam contendit. Hebræi Cucumeres *Kisschuim*, Chaldæi *Kattain* (à qua voce *Chatheth* Serapionis non multùm abludit) Pepones verò *Atthichim* (quod à *Batheca* & *Albatheca* non multùm abesse videtur) &, ut Thargum habet Hierosolymitanum) *Malpania* vocant. Hac de re vide Num. xi. Et hæc Tragus, qui unâ icone plures comprehendit plantas, Melones, Pepones, Cucumeres vulgares, & Angurias, quę vulgo officinis Citruli dicuntur. Non distinguit præterea inter Melones & Pepones.

Cucumerum genera Fuchsio sunt Pepones & Melones in quos statim degenerant, figura tantùm & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam vocati fuerunt. Sed qui formam & effigiem Mali referunt, & humi rotundantur, Melopepones à Græcis vocantur, facto ex Pepone & Malo nomine, neque inter Pepones & Melopepones aliud, quàm quod ex figura quondam sumebatur, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, i. e. pomeos, à Malorum figura appellavit, quo nomine major pars hodie Medicorum simul cum officinis utitur. Sunt itaque in universum tria Cucumerum sativorum genera. Primùm genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis Herbariis, & cum adjectione Cucumis citrinus, h. e. flavus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur. Aëtius, quod equidem sciam primus Anguria vocari tradit, quæ veteribus σίκυοι, i. e. Cucumeres vocantur. Horum sanè plura sunt genera: nos quattuor potiora commemorabimus quorum etiam picturas exhibemus. Primi generis est vulgaris Cucumer, fructum obtinens oblongum & maculosum, germanicè vo-

catus

catur gemein Cucumern/ gallicè simpliciter *Concombre*. Sunt qui illum privatim Anguriam appellent. Ad quod sanè nomen alludentes, Germani nostri alio nomine Gurcken nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum cognominat, priori multò major ac procerior, foliis, floribus, & fructu, qui ut in primo non est maculosus, sed tamen oblongus etiam: Germani Türckisch Cucumeren nuncupant: Galli *Concombre du Turc*. Fructus ejus admodum flavus existit, hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi Citrinum, h.e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est, qui Marinus dicitur, Turcico quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis: nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus: Vulgus *Zucco marin* vocat: Germani Meer Cucumeren: Galli *Concombre marin*. Officinis perinde ac Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quam Officinæ hodie Citrulum vocant. folia habet ferè Colocynthidis, multifariam dissecta & incisa, fructum rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, h.e. in rufo atra. Ego officinas respiciens nominavi hunc Cucumerem Citrulum, germanicè Citrullen/ gallicè *Citrulle*. Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, h.e. maturescere dicitur. is enim mitis ac tener maturitate flaccessit: Germani Pfeben appellant, Galli *Pepon*. Tertium genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur, Germani Melaun nominant, Galli *Melons*. A priore forma & suavitate differt: rotundior siquidem & Mali Cotonei quasi formam referens, mitiórque existit. Discrimen hoc sentientes posteriores, Græci σικύν simpliciter dixerunt, quem nos privatim Cucumerem vocamus. Adjectâ autem Peponis voce, hunc quem nostra ætas privatim Peponem nominat, σικὺν πέπονα, i.e. Cucumerem. Peponem dixerunt, mitem sc. & maturitate tenerum Cucumin innuentes. Sub quo eum etiam quem à teretu ac rotunda Mali effigie μηλοπέπονα peculiariter dixerunt, complexi sunt. Et hæc Fuchsius. Videtur autem valdè indistinctè de Cucumere, Pepone, Melopepone & Anguriis scripsisse, miscens cum iis Cucurbitas folio aspero. Præterea non sine errore Cucumerem sativum vulgarem, maculosum cognominat, & Anguriam dici credit: competunt siquidem ista duo nomina plantæ quam pingit nomine Cucumeris Citruli.

Dalechampius author est Plinium Cucumeris nomine Gallorum Melopepones, vulgo *Melons* dictos, Cucumeres, Anguriasque complecti, & de iis diversa tradere, cuique suo generi tribuenda. Citrinos adhuc in Gallus vocari *Sucrades blanches*; nigros autem, *Sucrades rouges*. Cucumeres Italiæ virides Plinij, esse Pepones, i.e. Melones minimos & Malo Cidonio non ampliores, in Hispania adhuc cognitos. Idem apud H. Lugdunensem ait dubitari à multis an Cucumeris nostratis vires capite de Cucumere sativo [περὶ σικύας ἡμέρ.] exposuerit Dioscorides, an vulgaris Anguriæ. Sed Dioscoridem, cæterósque Græcos σικυὸς nomine Cucumerem, Gallorum *Concombre*, intellexisse veris conjecturis assecutum esse Matthiolum. Dioscorides siquidem scribat Cucumerem silvestrem fructu solo à sativo differre, cúmque foliis, floribus, sarmentisque sativum prorsus referre. Quare cum his omnibus Cucumis sativus silvestri prorsus similis sit, nemini dubium esse debere Dioscoridem de Cucumeris vulgaris, non de Anguriæ viribus σικυὸς nomine tractasse.
2. His accedere Plinij authoritatem, ita scribentis: Cucumeres crescunt, quâ coguntur formâ, &c. Hæc enim de Cucumere nostro verissimè dici posse, minimè verò de Anguria. Nam Angurias in Italia in magnam excrescere molem, ac cùm aqueæ sint substantiæ, ac prædulces cùm maturæ fuerint, facilè à ventriculo descendere, quod Cucumeribus nostris evenire negat, quòd frigido glutinosóque sint succo, ac ob id concoctu contumaces, nec non nisi longo tempore labi. Præterea Cucumeres eodem 3. Plinio auctore, in fistula flore demisso, mirâ longitudine crescere: & hoc in Cucumeribus nostris certâ experientiâ se compertum habere. E quorum semine qui postea sint orti, eandem retinuerint formam, ut in vite sua pendentes longi, & anguium modo contorti spectentur. Adhæc natura oleum 4. odisse mirè, ut idem scripserit, nec minùs aquas dilexisse. Dejectos quoque ad eas modicè distantes 5. adrepsisse, &c. Hæc ille. Cucumerem Dioscoridis nobis videri nostros Melones dicemus paullò post. Inquiremus etiam an nostri Cucumeres sint Pepones Dioscoridis.

Apud Theophrastum, inquit Cæsalpinus, & Dioscoridem duo tantùm Citreoli genera traduntur: appellat Theophrastus alterum quidem Sicyon, alterum verò Sicyan: uterque vertitur à Gaza Cucumis, quamvis aliquando distinctionis gratia Sicyos Pepo, & Cucumer vocetur, Sicya autem Cucumis. Ex Theophrasti verbis colligere licèt Sicyam significare Citreolum nostrum: hic enim figuram accipit loci, præcipuè genus illud intortum anguis modo: fortè & idem Sicyos intelligitur sc. Laconicus, qui meliùs evadit rigatus, id enim convenit nostris Citreolis: gaudent enim aqua ut Cucurbita longa: reliqua autem Sicyorum genera, quæ non rigata præstantiora sunt, optimè quadrabunt nostris Peponibus, & Cucumeribus, qui maturi cibis expetuntur: hi enim pulvere æstivo gaudent, aquas oderunt. Dioscorides Sicyn masculino genere vocat; quam Theophr. Sicyan appellat; Peponem autem quem Theophr. Sicyon. Sicys autem Dioscoridis vires Citreolis nostris conveniunt. Ex Peponis quidem nomine colligere licet Peponem accipi debere aliquem ex iis, qui maturi expetuntur in cibis, ut nostrum Peponem, aut Cucumerem, aut utrunque, sed ex eo usu, quo ἡ ἐξ αὐτοῦ τῶν σπερμάτων ἐπιτίθεται: i.e. ejus testa veluti calvana pueris imponitur ad calvariam, significatur potiùs noster Cucumer; rotundum enim ejus corium, & testæ modo fragile, & planitie ac lævitate calvariam æmulatur: idem comprobat & facultas refrigeratoria, & vis repellendi: hæc enim in Cucumere magis est manifesta, quàm in nostro Pepone. Apud Galenum repetitur Sicyos, & Pepon, & Melopepon. Quæ autem de Sicyis inquit, ea profectò cum Sicy Dioscoridis conveniunt, i.e. cum nostris Citreolis. Quæ porrò de Pepone scripsit, cum Dioscoridis Pepone concordant, & nostris Cucumeribus quadrant: Sed unum tantùm ansam dubitandi præbet, quòd ipse, inquit, homines in Peponibus, à carne intima, in qua semen habetur, abstinent: contra enim apud nos usu venit: gratior est Cucumeris interna caro, in qua semina, quàm externa propè corticem. De Melopepone tandem quæ tradit, adamussim nostris Melonibus congruunt, sed eandem dubitationem afferunt, quam in Pepone indicavimus. inquit enim in Melopeponibus homines carnem internam, in qua semina continentur, mandunt; idque ipsis ad dejectionem confert. Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur, non tam citò eam, ac Peponum excernunt: rarò enim ex nostris Melonibus internam substantiam, fibrosam comedimus, sed unà cum semine auferimus: idcirco suspicor errore aliquo commutata esse in eo loco vocabula Peponis & Melopeponis, ut rectiùs in hunc modum restituatur Galeni locus: Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur: non tam citò eam ac Melope-

Cucumis Turcicus. 2. *Cuc. marinus. 3.* *4. Citrulus.* *Cucumeris alterum genus est Pepo.* *Cucumeris tertium genus est Melo.* *Fuchs. reprech.* *Dalech. Per Cucumerem quid intellexerit Plinius.* *Melo minimus.* *Græcorum σικυὸς est Cucumis Dalec. Coniect. 1.* *Citreolus Cæsalp.* *Sicya Theophr. est Citreolus Cæs.* *Sicys & Pepon Dios.* *Cucumer.* *Sicyos Galeni est Citreolus Cæsalp.* *Pepon Diosc. & Galeni idem est cum Cucumere.* *Melopepo Gal. nostri Melones.* *Galeni locus suspectus restituitur.*

lopeponum excernunt. Quasi hoc sit in causa, cur Melopepones tardiùs discedant, quàm Pepones: quia interna caro eorum non comeditur ut Peponum; vis enim ad dejectionem faciens magis in ea parte est: ideò si ex Pepone aliquis tantùm carnem duriorem assumeret, ut fit ex Melopepone, sentiret tardiorem Peponis descensum: huc accedit, quòd in Melopeponibus homines à carne intima, in qua semen habetur, abstinent, in Peponibus autem mandunt, idque ipsis ad dejectionem confert. *Cucumeres Plinij quid?* Plinius omnes hos fructus, Cucumeres vocat: nam Pepones & Melopepones inter eos recenset, quasi species. Cucumis tamen privatim ab eo intelligitur Citreolus noster Italicus, *Citreolus Italicus.* non solùm parvus, sed & grandis, qui peregrinus est. Cùm autem inquit, Pepones vocantur, cùm magnitudinem excessere, consentit cum nostris Cucumeribus seu Anguriis. *Anguria.* Cùm præterea ait, Ecce cùm maximè nova forma eorum in Campania provenit, Mali Cotonei effigie: fortè Melopeponas intelligit. Per non pendentes, qui statim à pediculo recedunt, manifestè Melones nostri indicantur.

MELONES. CAP. VIII.

Descr. generalis. MVltorũ generum Melones sarmentosis, asperisque & longis caulibus, per terrã se spargunt: foliis asperis angulosis, sed minùs, quã Cucumerum, quorum respectu rotunda dici possent, quibus etiam magnitudine videntur cedere: è quorum sinu flores emicant lutei, cucumerinis similes, floribus pomorum Amoris pares, indidem plures unà cum intortis capreolis, quos excipiunt fructus nonnihil pilosi, omnes ventrosi, modò sublongam aliam, contractiorem, rotundam figuram obtinent, majores & minores, torosi & canaliculati, in superficie aliquas veluti à tineis corrosas semitas reticulatas habentes, colore virente, & cinereo: cortice duriore, quàm Cucumeris. Caro subest per maturitatem coloris melini, mucilaginosa, humida defluens, ubi nimium matura, *Sapor.* sapore suavi, moschum subinde redolens, aut saccharum resipiens: meditullium occupat mucilaginosa quædam substantia, cui immerguntur semina, strobylis quodammodo similia, minora, candida, sapida, numerosa.

Varietates. Multiplex in fructu est differentia, non tantùm colore cutis, carnis, saporéque, & odore, verùm etiam formâ oblongâ, sessili, &c.

Sicyos Theophr. Consideratis quæ Theophrastus scribit de Sicyo, nihil invenio, quod non convenire possit cum nostris Melonibus: ubi Theophrastus habet σικύαν, Gaza interdum vertit Peponem, sed plerumque Cucumerem: quin Σικυὸς ἄγριος sit Cucumis agrestis vulgaris neminem existimamus dubitare: is sanè majorem habet similitudinem cum nostris Melonibus, quàm cum Cucumere.

Cucumis Plinij. De Cucumeribus quæ tradit Plinius magna ex parte referenda mihi videntur ad nostros Melones vulgò dictos, cum quibus ni fallimur, confunditur Sicya Theophrasti, sive Melopepones Galeni, & Cucumeres nostri vulgares: mihi facilè persuadere sinam, à Tiberio Cæsare Melones potiùs expetitos, quàm Cucumeres vulgares. Quæ scribuntur de præparatione seminum, & de variis generibus, quæ etiam de Peponibus dicuntur, meliùs conveniunt cum Melonibus, quorum sanè varia genera. *Sicyos Diosc.* quæ Dioscorides scripsit Sicyos sativæ nomine, videntur repugnare Meloni (nisi quis objiciat, quod ait ὁ φθινάδης, quod potiùs videtur convenire Cucumeri vulgari) folia Cucumeris silvestris, ut jam diximus, similiora sunt, Melonum foliis, quàm Cucumeris vulgaris.

Pepones Dalech. Quæ Tragus, de Melonibus tradidit, ante posuimus. Dalech. apud Lugd. hæc particulatim habet. Sunt etiam Cucumerum species, Pepones & Melopepones. Sed ex Plinij verbis, *Cucumeres cum magnitudine excessere &c.* intelligere licet Pepones in genere Cucumerum esse, & Melopepones in genere Peponum: quos Palladius Melones appellat à *Melones Palladij.* Mali Cydonij figura, quam referunt nomine composito Melopepones appellari. A Peponibus autem differunt, quòd Pepones majores sunt, magis striati, magisque succulenti, sed minùs grati, carne molliore & semine pauciore, oblonga figura, ut Cucumeres; Melopepones globosa. Πέπων igitur Græcis, secundùm Galenum τὸ πέπειρον, h.e. maturum significat, quod omnibus aliis frugibus maturis convenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo scribimus μέλαν, i.e. nigrum. Quare Medici non simpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, sed σικυοπέπονα, *Sicyopepo.* i.e. Peponem cucumeralem. Aristoteli σίκυος πέπων dicitur. & Polluci. Quin etiam σπερματίας, *Spermatias.* de quo Dioscorides, Galenus & Plinius seorsum de Cucumeribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon* & *Poupon* dicitur. *Peponis genera Dalech.* Ejus permulta sunt genera, quæ sapore, figurâ, & colore distinguuntur. Est enim ventricosus Pepo, *Pepo ventricosus.* qui à pediculo ad umbilicum usque striatus & canaliculatus est. Alius quam fœminam vocant, *Pepo femina.* minùs striatus. Quidam totum corticem texturâ quadam reticulati, miro naturæ artificio consparsam habent. Aliquorum fructus grandis est, *Fructu.* humani capitis instar, aliquando etiam major, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo sunt colore, *Fructus colore.* alij flavo, alij pallido, nonnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia: in quibusdam enim rubet, *Pulpâ.* in aliis albicat, in nonnullis ex albo rufescit. In quibusdam dulcis & gustui suavissima, in aliis insuavis & insipida. Sunt item qui Hircini, & vulgo Turcici *Odore.* dicuntur. Melopepones etiam varij sunt, *Melopepones quoque varij.* nunc magni, nunc Mali Cydonij figurâ & magnitudine. Horum caro interdum candida est, interdum flava, quandoque pallidior, aliquando solidior, aliquando laxior. Præferuntur candidi, solidi, ac sic dulces, *Delectus.* ut saccharo conditi videantur, quos ideò saccharatos vocant, Galli *Succrins* & *Succrades* vocant. Præterea quibusdam semen pulpæ firmissimè inhæret, *Semine variant.* ut cultelli mucrone particulatim evellendum sit, aliis in medulla humida semen jacet, quæ concusso fructu separatur sponte, ac decidit à reliqua pulpa disjuncta. Sunt præterea qui olitorum mangonio *Mangonium.* Rosarum & Moschi odorem spirant, seminibus, qua parte germinant, parumper apertis, & aqua rosacea, quæ moschum exceperit, maceratis. Est genus quoddam hybernum, *Genus hybernum.* quod in area non maturescit, sed flavescit laquearibus appensum, magnaque voluptate Hieme comeditur. Hoc Hetrusci melle sacchar ôve condiunt Citrei pomi modo. Ac Citrulus & Anguria Peponum etiam species sunt.

Hæc

Hæc omnia Peponum, Melopeponúmque genera feliciter in Gallia proveniunt. Ex multis qui ex eadem plantâ nascuntur fructibus pauci sunt, qui bonitate excellant, cæteri sunt insuaves. Odor suavior, crassior pediculus, pondúsque, bonitatis sunt indicia. Videtur apud Dioscoridem mendosè ῥίζα pro ξύσμα positum fuisse, sicut etiam Dioscorides de Cucurbita dixit, τὸ δὲ ξύσμα αὐτῆς καταπλασσόμενον μετὰ ... i. e. Ramenta ejus infantibus siriasi vexatis simplici utiliter admoventur. Cornarius tamen vocis ῥίζα lectionem non improbat, & significare contendit, sinciput & apicem, ac summam Peponis partem, quæ recisa eum usum præbeat; quem Cucurbitæ ξύσμα, q. e. ramentum. Plinius, nisi mendosi sint ejus codices, Dioscoridi & Galeno planè adversatur, cùm dixit radicem contra vomitiones siccari, ut legendum putat Hermolaus. Plinij lectio ita restituenda videtur Cornario: Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam, &c. Et hanc emendationem perspicuè approbat, sequens Plinianæ orationis contextus, siccatur, & in farinam tusa datur, &c. Quod verò dicit radicis farinam in smegmate addi, an de eadem Dioscorides intelligat, cùm scribit succum cum semine admixtum, ad farinam siccatum in sole cogi ad smegmata, dubitari sanè potest. Nam etsi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioscorides, nullâ tamen adhuc radicis mentione factâ, ejus farinam qui potuit intelligere? At cùm ad eum usque locum de Peponis carne tantùm tractarit Dioscorides, cùm etiam hæc Galeno abstergendi vi prædita sit, magisque semen ipsius, ejus carnis exsiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον simpliciter farina aliqua vulgaris, ut triticea, vel hordeacea, quæ si non ad abstergendum, certè ad pastillorum formam effingendam, succo & semini admisceatur, eáque forma illa excipiantur. Quod porrò radici Peponis tribuerunt Dioscorides & Plinius, Galenus ipsius Peponis carni adscripsit. Hactenus Dalechampius, qui Peponis speciem Citrulum quoque constituit, dicens: Peponis sive Cucumeris species est, qui Citrulus Medicis dicitur, quasi Citreolus, Avicennæ verò Batheca. Est autem Bathec sive Batheca nomen commune ad omnes species Melonum, & Anguriarum. Serapio cùm de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni sententia dixisset, peculiare de Anguria caput subjecit, quam arabicè Dullaha appellat, in cujus historia & viribus exponendis, cùm nulla Græcorum, sed Arabum duntaxat testimonia proferat, facilè intellectu est Angurias veteribus Græcis penitùs fuisse ignotas. Eam ob causam eos hallucinari, qui Pepones Angurias esse arbitrati sunt, in confesso est.

Bonitatis signa. *Diosc. textus suspectus.* *Plin. eodem mendo, ut restituitur.* *Dubium.* *Batheca nomen commune omnium Melonum & Anguriarum.* *Hallucinatio notanda. Fuchs. Pepon.*

Fuchs. iconem nomine Peponis habet, qualem nos ex eo proponimus, & genus Cucumeris facit, ut ostensum antehac, ubi ejus verba transcripsimus. ibi sanè multa indistinctè tradita videntur.

Non desunt qui dicant Melopepones Galeni lib. 2. aliment. communes nostros Melones esse. Pepones verò, quos in eo genere Veneti vulgo *Pipone* vocant. Ego autem quamvis dubius sim (inquit Matth.) inclinat tamen animus ad credendum per Melopepones Galenum, nostrates Melones intellexisse, si modo ipse eorum unquam habuit notitiam. Cum illis porrò non mihi facilè convenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Πέπων Græcis, Pepon item Latinis, Mauritanis *Batheca*; seu *Battech*: Germanis Pfeben & Melon & Melaun: Gallis *Melons*. Idem in comm. post. cum magn. fig. vocat vulgari nomine Melones & Pepones, addens diversas esse species, formâ, colore, & odore. Differentias adhuc speciei meminit, quæ servatur ad primum Ver. In hist. germ. vocat magnos Melones latinè Pepones, parvos verò & rotundos Melopepones. Adhæc Melonum speciem reperiri ait tenuissimo cortice, estaréque toto ex so, qui Pepones, vulgares Cucumeres faciunt. Sed errat ipse.

Melopepones G. à Matth. *Veneta Pipona non sunt Pepones Galeni. Nomina.* *Mali redarguuntur.*

Lob. adv. vocat Melonem vulgi, Cucumerem antiquorum, & Melopeponem Dioscoridis, assignátque varietatem Peponum esse magnitudinis, coloris, & odoris. Inveniri quippe speciem quandam Moschatelinam, quæ vix Colocynthidem aut Arantium superet, odore moschi, sapore delicatissimo. Esse & alteram cortice, carnéque albam, sapore etiam perjucundo. Vel hoc uno argumento tandem asserit Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) domesticum Cucumerem, sive Sicyam sativam, quia odore eximiæ fragrantiæ, & Cytonei mali, aut Pomorum redolentium æmulo restauret vires languidas & reficiat, spiritúsque dissipatus revocet animo lapsis, ut idem Dioscorides author est: eoque Melones, quasi Pomosos, meritò vocatos fuisse à recentioribus Græcis, quòd oris ac stomacho, cibus sint gratissimus, omnium hujus generis.

Melo vulgi Lob. est antiquorum Cucum. & Melopepo Diosc. *Melo albus. Melo vulg. sive Pepon Italicus est Cucumis antiq.*

In Obs. p. 364. dicitur ei Melo vulgi & Melopepo Dioscoridis: in Icon. p. 639. Melo vulgi & Cucumis antiquorum. Brunfels. & Trago Melo, ut & Gesn. de coll. (cui & Melopepo.) Dodon. in sol. lat. vulgo Melones, Ital. *Mellone*. Hisp. *Melon*. Gallic. *Melons*, Germ. & Bohem. Melon/ Belg. Meloenen. Μῆλον autem Græcis pomum significat, proinde rectiùs Μηλοπέπων hic Cucumis Dodonæo appellandus videtur, Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam hujus fructus odoriferis malis odore sæpenumerò vicini sunt, subinde verò & obscurè moschum redolent, qui idcirco & Moschatellini cognominantur. Galenus hunc pro Cucumi habuisse videtur, qui Græcis σικυὸς ἥμερος, Lat. Cucumis sativus.

Nomen cum variis linguar. *Melopepon.*

Icon hujus proponitur à Tab. pro Melone, nec illa displicet: verùm sine ratione & imperitè per Nicol. Braun pro Melonibus & Peponibus proponuntur icones tredecim, multùm inter se differentes, & diversarum admodum plantarum, nec tamen earum ullum traditur discrimen, nec ulla descriptio.

Nic. Braun taxatur.

B. phyt. vocatur Melo 1. sive vulgaris, mirè fructu varians. Est enim, inquit, nunc oblongus, aliàs contractior rotundioris figuræ, aliàs modicè depressus, & sessilis: subinde major, qualem Tab. & Ger. Melonis hispanici (de hoc nos seorsim post dicemus) nomine pingit; quandoque minor. Cortex aliis asper, rugosus & tuberosus: & hic est Pepo strumosus, Lob. adv. aliis lævis: nunc viridis, nunc cinereus, nunc pallidus, nunc varius. Pulpa aliis rufa, aliis candida, viréntque, quibusdam suavior, quibusdam moschi odore, quorum Dodon. & Cord. [*in Diosc. & hist. Moschatellinorum Peponum nomine*] meminit. Aliqui æstivi, aliqui hyberni ad Hiemem perdurantes. Habentur Camerario insolente Americi & alij Italici, Patavini item Zatti dicti, & Neapolitani, in quibus semina adeò tenui cortice teguntur, ut excorticata videantur, idcirco Gymnospermi dicuntur: Sunt denique & Pilosi. Cucumerum genera censentur Pepones & Melones, qui videntur potissimùm figurâ & quantitate differre: qui enim majores sunt & oblongi, Pepones dicti fuerunt: qui verò formam & effigiem Mali referunt, Melopepones, quod nomen adhuc hodie in usu est. Sicque tria statim possunt Cucumeris genera, primũ Cucumer, de quo aliàs: Secundũ Melonũ, Tertium Peponum.

Melo 1. sive vulgaris C. B.

Melo autem, Theophrasto Sicyon, Plinio Cucumis Mali Cotonei effigie, Melopepo Galeni: fortè Cucumis antiquorum. Hactenus C. Bauhinus, cui & in pin. Melo 1. vulgaris: Melo, Brunf. Trag. (& Melopepo) Lac. Tab. Ger. Pepo, Matth. ic. Fuchs. Lug. & Cast. Pepo, grandis Melo, Cord. hist. Cucumis Galeni & antiquorum, Dodon gall. Melo vulgaris, Melopepo in Græcia, Guil. Melo sive Pepo vulgi, Cucumis Galeni, Dod. Melo vulgi, sive Cucumis antiquorum, Melopepo Dioscoridis, Lob. Melon vulgo & Pepon, Sycion Theophrasti, Melopepon Galeni, Cæl. Melopepo, Gesn. h. Lon. Lugd.

Synon.

MELO RETICVLATVS.

Descr. fructus.

MElo reticulatus pedem ferè longus, qui crassitudine utcunque utramque manum implet, profundè corniculatus, cortice est ex nitido rubescente, deinde aspero, rimoso, reticulato, cinereo: carne subluteà, sive melinâ, satis firmâ, sapidâ, subacidâ: medullâ intus fungosâ, albescente: seminibus oblongis, subluteis: aqueo humore, subacido.

Hortulanus asserebat facilè putredinem contrahere, ubi pluvia tangatur, quem propterea magna cum difficultate colit Montbelgardi in horto E.C. maturum medio Augusto.

MELO HISPANICVS.

INvenimus apud Tab. & Gerardũ Melonis hujus Hispanici figurã, verùm nullâ additâ descriptione. Quare si nõ sit figmentum, qualia nonnulla proponit, ejus delineationem ij tandem addere poterunt Historiæ nostræ, quibus notum erit Melonis hujus Hispanici discrimen.

B. in suo phyt. & pin. si scripta ejus intelligimus, Melonem vulgarem majorem modicè depressum & sessilem vocavit.

MELO MAGNVS CORTICE virente, lævi, semine parvo.

MElo capite pueri nuper nati paullo minor, longior nonnihil quàm crassior, cortice extern̄è virente, lævi, lucente, quibusdam in partibus rugas habente asperas, quasi inscriptiones: costis duas uncias latis, non admodum elatis. Sub cortice caro latet durior, unciam penè crassa, tenerior paullo, grata admodum, & odorata: licèt anni constitutio partim commoda fuerit pro Melonum maturitate: semina sunt valdè parva, latiuscula, alba.

Delatus hic Melo Vesutio, degustatúsque mensis Octobris 7. die, in arce Beffordiana, quo nec meliorem, nec gratiorem, & odoratiorem comperimus.

MELO TVRBINATVS.

MElo turbinatus primò non multùm largior, quàm manu comprehendi possit, pediculum versus in angustum desinit, ut solent pira. Costas ut cætera genera habet, satis eminentes, unciam politas, latas: in superiori parte cineritias, maculis rubris notatas, earundem costarum partes depressas, rubentes, pilisque quibusdam asperas. Maturus rugosus non fit, jucundum spirat odorem, coloremque non mutat, & cortice exteriore rubet. caro dura, multa: mollis verò pauca, sed lutea, sapore gratissimo, & dulci: odore grato: pauco aqueo humore imbuta: semen angulosum, maturum in horto E.C. Montbelgardi Septembris principio.

MELO MOSCHATELLINVS, rotundus parvus, & pyriformis.

TAm Mõtbelgardi in horto E. C. quàm alibi Melonis hoc parvum genus provenire observavi, odoris & saporis gratissimi, de quo Lobel. in adv. verba fecit (quæ ante adscripsimus) & in Icon. p. 640. icone exhibuit pro Melone saccharato.

A Ger. & Tab. ic. & hist. (ubi sola icon) inscribitur Melo saccharinus, ger. Zucker Melonen: A B. phyt. & pin. Melo 2. sive rotundus parvus. Dantur aurei, parvi, in modum pomorum Arantiorum, Cam. vel ut Cæs. mali rosei magnitudine. Meminit & Garzias Melonis genus in Hispania, quod Budiecas vocent. Eid. B. pin. Melo 3. pyriformis moschatus: Melo saccharinus variegatus, Eyst. Nos icone nostrâ priorem Melonem muschatellinum demonstramus.

MELO LONGVS.

MElonem hunc pulcherrimum antehac nunquam visum observavi Granduillæ, longitudinis quatuor circiter palmorum, incurvum, ut cornu vaccinum, non ita crassum ut vulgarem Cucumerem, sed multò longiorem, sapore, ut refertur, pulpâ, seminibus, ac etiam foliis iisdem, cum jam dicto.

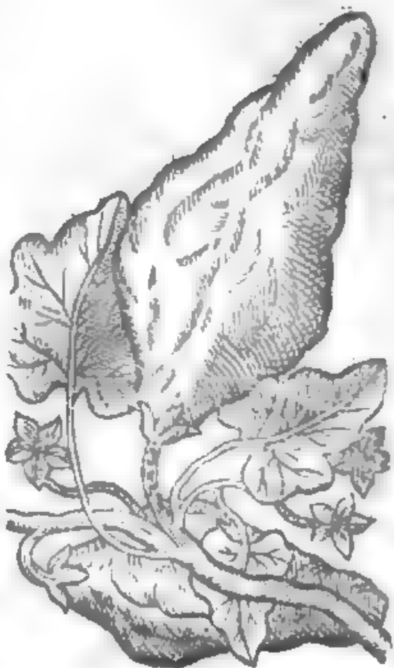
Melo

Melo hic albus ita nobis denominatus, Montbelgardi in horto E.C. ex seminibus per eundem E.C. delatis provenit. Erat hic pingendus & describendus: verùm oborto nimis intempestivo gelu, méque absente, id, me quidem adhuc dolente, neglectum fuit.

Locus. Tempus. De loco & tempore Melonum verba facere reliquum est. Melonum igitur & Peponum, ut ante ex Trago constat, magna in agro Norimbergensi copia provenit: nec non in Hungaria. Maturantur autem Augusto plerumque mense. Seritur teste Dodonæo, locis cultis: tumulos amat, Soli vel maximè expositos, terram verò mediocrem, non minùs pinguem, aut stercoratam. In Germania & Belgio non nisi serò, & cùm astrum calens, ac sicca fuerit intemperies, ad maturitatem perveniunt. Melones in gulæ deliciis crudos suavissimos habet universa Italia, Galloprovincia, Narbonensisque, & Vasconia: nec non inferior Austria & Pannonia. Cæteris regionibus ad Boream, ut Franciæ, Belgio, & Angliæ ægrè, aut insipidiores proveniunt, nec plerumque maturitatem consequuntur, præ imbrium copia, & caloris inopia. Nos Melonum differentias & genera varia vidimus Monspelij, Basileæ, Lugduni, Genevæ, in Alsatia & aliis locis, quos particulatim non annotamus. Iulio & Augusto maturantur.

Vires & Usus. Temperamentum. Vires, quæ Melonibus ex veteribus competere possunt, ante recensuimus. Dodonæo frigida ac humida Melonum caro est, difficiliúsque quàm reliquorum Cucumerariorum concoquitur. Quod & Aëtius testatur, in ventriculo, si diutiùs hæreat, corrumpitur & malignis febribus occasionem præbet. *Dod. opinio improbatur.* Nos verò nequaquam Dodonæo concesserimus Melones difficiliùs concoqui Cucumere vulgari, ipsâ carne molliori odorata, contrarium, scilic. concoctionem minùs difficilem, demonstrante. Ipse etiam qui ventriculo laboro frigido, & pituitam coacervante, non semel observavi, mihi Cucumeres facilè nocere & difficulter ventriculum meum eos concoquere, ructu diu post esum eosdem resipientem. Melones verò semper sine manifesta comedi noxa. *Correctio.* Ne autem Melonum caro per concoctionem in ventriculo vitietur ac corrumpatur, noxámque aliquam facilè inferat, solent Viennenses Austriaci, ditiores præsertim (quotannis enim ferè non duntaxat domestici, verùm etiam exteri regnorum adjacentium Melones divenduntur maxima in copia) cum pipere & saccharo eos comedere, vinúmque generosum superbibere. Estitantur tamen etiam cum pauco sale & pane. Vocant Melones suo idiomate Blutzer / & seminum Melonum emulsionem Blutzer milch/ h.e. Lac Melonum, præstantissimum in febribus ardentibus remedium. *Emulsio seminum Melonum. Febris ardens.* Seminum autem medullam aquâ fontanâ aut alio aliquo liquore congruo priùs contusam, per cribrum setaceum emulgent angustissimum, aut pannum ad institutum accommodatum. Seminis hic Melopeponum & Peponum cremor febrientibus utiliter ex hordeacea ptisana, teste Matthiolo, propinatur, non solùm enim refrigerat, sitímque extinguit, sed etiam obstructiones tum hepatis, tum vasorum expedit, & urinam provocat. *Obstructiones. Urina ardor.* Datur tussientibus, tabidis, & marasmo affectis: atque etiam contra urinæ ardores valde prodest, additis pastillis ex Halicacabo, aut Glycyrrhizæ succo, Mannæ, Gummi Arabici, aut Tragacanthæ momento. Sed & magis confert, si seminum Papaveris cremor accedat, baccarúmque Halicacabi, & Malvæ decoctum. *Aq. destillata.* Ex Melopeponibus in particulas sectis, Ari, Bryoniæque radicibus, & Limonum succo, ac caprino lacte, quod hæc omnia superet additis, aqua vitreis organis, ut vocant, destillatur, qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt. *Facies inconcinna.*

MELONES ABDELLAVI Ægypti.

EX Melonibus quosdam à nostratibus planè diversos Ægyptij habens, quos Abdellavi vocant, ad differentiam aliorum quos Chaiar [*Melonum apud Aegyptios genus Alpino sine icone. B.pin. Melo 6. (5. phyt.) sive Melonis Aegyptii alterum genus*;] nominant. *Descr. Abdellavi. Chaiar.*

Usus. Quorum usus ad cibum haud multùm jucundus percipitur, cæterisque omnibus insipidiores, ac molliori pulpâ observantur. Habent tamen semina, quæ aliis omnibus longè magis ad refrigerandum præstare putant. *Semina.* Qua de re, omnes ea plus aliis in usu frequentiori habent aliorum Melonum semina parvi facientes. Planta à nostratibus non multùm differt, sed fructus fert oblongos, acutos, extrema, & medium valde crassum habentes, Bahobab alibi narratis fructibus proximos. *Planta effigies.* B.pin. vocat Melonem 5. (4.phyt.) sive Ægyptium. *Melo Aegypt. C.B.*

MELONES INDICI, AMplissimi.

IN Americæ insula Madagascar, sive S. Laurentij, referente Theveto libri sui de America cap. 23. mirabilis crassitudinis Melones reperiuntur, & tantæ, quantam quis ulnis amplecti possit, coloris rubentis, & in quibusdam albi, alij lutei, salubriores multò nostris, potissimùm Lutetianis, cultis in aqua & fimo, magno sanitatis detrimento. *Locus. Colore varias.*

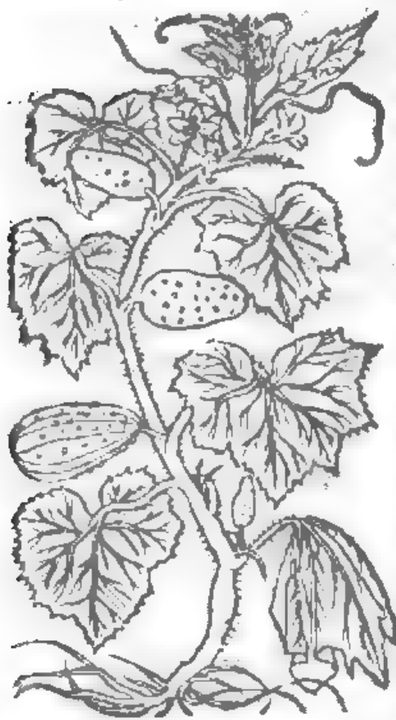
MELONES PERUANI.

MElone in valle Peruana tantâ felicitate proveniunt, ut radix caudicis crassitudinem assequatur, & viva aliquot annis in solo vigeat, quæ quotannis Melones profert, cujus luxuries non secus ac cæterarum arborum amputatur: Ioseph. Acosta l.4. c.19. B.pin. Melo 8. Melo peruanus.

CUCUMIS VULGARIS, VIRIdis & albus.

Descr. EX radicibus rectis, multísque candidis capillamentis fibratis, hirtis sarmentis, crassisque humi fusis, alternatim adnascuntur folia, palmi unius, aut alterius quoquo versum amplitudine, tactu aspera, angulis hederaceis cæsa, & serrata, scandentia, Melonum foliis asperiora, & majora, latioráque, è quorum alis capreoli exeunt, & flores (Lob. liliacei, ex luteo pallentes, conniventésque noctu, aut marcescentes Volubilis ritu) quinquepartiti, semunciâ majores, duplices: quidam enim decidunt sine fructu, alij producunt fructus oblongos,

utrinque turbinatos, viridanti colore, aut albo: viridantes autem ubi maturi flavescunt, semipedem longi sunt, partim ventricosi, angulosi: verrucosis, subnigricantibus tuberculis asperati: cortice teneriore, carne duriusculâ, candidâ, transpatente, laxâ: sapore non ita grato, ut Melonum, inquit Tragus, sed peculiari quodam & agresti: semine copioso, pineolis putamine exutis accedens, compresso, angusto, Melonum seminibus adeò similí, teste Lobelio, ut neutiquam, nisi quia angustius [*non omnibus Melonibus*] & pusillo apiculo subtus protenso donatum est, discrepet: medullâ lactescente, admodum suavi, & multi usûs officinis.

Sapor. *Medulla.*

An Sicya Theophr. Iam descriptæ à nobis plantæ, Cucumeri scilic. communi, an respondeat Sicya Theophrasti, considerandum? Eam autem, ni fallor, Plinius miscuit, *Plin. mist.* cum Sicyo Theophrasti, non distinguens eam à Melonibus nostris. Eum namque nomine Cucumeris comprehendere nostros vulgares facilè *Cuc. vulgares.* credimus, non autem longos illos, qui dicuntur artificiales. scio enim extare tale genus Cucumeris, præter Melonem longum: vidi recurvatos nullo subjecto oleo, ij dicuntur serpentini, de *Cuc. longus.* quibus post. An nostri Cucumeres vulgares à Dioscoride Pepones dicantur perpendendum, quamvis *An Pepo Diosc.* Matthiolus dicat non admittendam eam opinionem, nihil tamen occurrit quod repugnet, nisi obstet Galeni sententia de Peponibus. Indagandum præterea est, an radix Cucumeris vulgaris vomitum moveat? Quicquid autem in contrarium afferatur, *Sicyos Diosc. est Melo.* conveniunt tamen ea, quæ Dioscorides de Sicyo sativo pronunciavit, cum Melone nostrate, ut antea monuimus.

Allubescunt ea, quæ Dod. in fol. lat. scripto prodidit. Passim, inquit, Cucumis pro eo habetur, qui Græcis σίκυς ἥμερος, i.e. Cucumis sativus dicitur. *Melopepo Galeno.* Galeno autem non Cucumis, aut σίκυς, sed Μηλοπέπων est. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla, caróve interior editur, sed omnis abjicitur, excepta hujus carne, quæ cum seminibus estur. Quod scribit Gal. lib. 2. de aliment. Homines, inquit, à carne Peponum interna abstinent, Melopeponum autem mandunt: dicitur Belgis Cons commeren. Sunt qui Anguriam dici velint, sed o- *Anguria non est.* mninò alius fructus est Anguria. Et hæc Dodonæus. Subjiciam aliorum opiniones, de nostro vulgari Cucumere.

Cuc luteus Trago an guina Col. Cucumerem luteum, quem Columella Anguinam vocat, Tragus ita delineat: In Cucumeris pomo luteo & oblongo multi prominent undique toruli, licèt formâ & colore elegantius sit Melone & Pepone, tamen crassiorum est partium, & cibis non perinde gratum, atque illa, quippe quòd peculiarem quendam & agrestem habeat saporem: intus candidum, ac acutis seminibus prorsus repletum. folia hujus asperiora sunt majora & latiora. gaudet mediocriter pingui Solo. Poma admodum oblonga fiunt, præsertim si per harundinem flos deducatur. Serapio *Kura* vocat: Hebræi *Kissuim*, Chaldæi *Kattaia*, à qua voce *Chatheh* Serapionis non multùm abludit. *Kura.*

Monuimus ante, Fuchsium vocare Cucumerem *Fuchs mot.* sativum vulgarem, sed confundere cum Anguria.

Non planè discerni posse putat Matthiolus, an *Insubrium & Venetorum Cucumis Matth.* Dioscorides reddat vires ejus Cucumeris, qui propriè Insubribus & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis verò Citrullus, omnibus notissimus, an al- *Citrullus Hetruscorum.* terius, Hetrusci scil. qui aliis Italiæ populis Anguria vulgò nuncupatur. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex aliis veteribus hactenus quenquam repererit, qui Cucumerem, qui Græcis propriè σίκυς appellatur, notis ullis repræsentarit. Sed quod Græci σίκυος vocabulo Hetruscorum *Sicyos Græcorū Matt.* Citrullum, & Insubrium, Venetorúmque Cucumerem, omnibus notissimum significarint, facilè conjici posse credit ex ipso Dioscoride. Quippe quòd Dioscorides asserat Cucumerem silvestrem solo fructu, à sativo discedere; Huic verò ille, quem Hetrusci Citrullum, alij verò Cucumerem dicunt, per omnia respondeat. Non possum igitur, ait, non liberè pronunciare, Dioscoridem Citruli nobis vocati, non autem Anguriæ vires descripsisse. Quamobrem Fuchsius magno errore putat Cucumeres, *Fuchs. err.* quos Citrullos Hetrusci nominant, Angurias esse. Eadem repetit in comment. cum mag. fig. In hist. germ. refert quosdam in Bohemia vulgares Cucumeres, Citrullos vocare, propter similitudinem cum parvis Citriis. Sed necdum in epit. eorum admittit *Matth. refutat.* opinionem, qui nobiscum, & veriùs, nostro quidem judicio, vulgarem Cucumin, Peponem esse contendunt.

Sed & Corn. ait Cucumim sativum, Græcorum σίκυν & σίκυον (quam vocem in masculino & neutro genere profert) esse: recentiores verò Græcos ἀγγούριον vocare: Sic enim Simeonem Sethi habere: *Anguriam. Tetrangurea.* ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοιλοῦ δὲ τετράγγουρα, frigida & humida secundo gradu. Ex hac autem appellatione Germanos partim Anguriem, & partim Gurcken vocare. Nasci hodie multùm per omnem Scythiam & Sarmatiam, & apud Livones Pomum *Pomum rutenic.* Rutenicum appellari.

Vide quæ Dalechampius de Cucumere sativo di- *Nomina linguar.* xit, capite de Cucumere, Pepone & Melopepone in genere ex veteribus & Neotericis. Habes eodem hoc capite nomina linguarum, quæ prudens lector huc transtulerit.

Cucumer latinè, σίκυς atticè, communis multis *Σίκυς.* generibus dictio, omnem hanc in Latinis incertitudinem fecit, quod Cucumerem in Græcis ac Latinis audientes, ex ea quod nunc est, unum tantùm genus, Cucumer vulgo appellatum, fructu oblongo, & maculoso, significari crediderunt: quum Græci σίκυος nomine, genera multa numerent, quæ aut cartilagine, aut cute foris obducta, in oleraceis extra terram crescunt, & si hoc quod nunc Cucumis dicitur, illis primum, & supremum genus sit, atque posteriores Græci σίκυον simpliciter dixerint, Cucumerem vulgatum, quúmque Brassavolus, non tantùm Cucumerem vulgi, sed omnia Melonum genera, i.e. Cucumeres, Citrulos, & Angurias, comprehendi annotaverit: verùm per Cucumim absolutè, Anguriam intelligi oportere, quæ Hetruscis Cucumis dicitur: at per Cucumim citrinum, voce hâc adjectâ, nostrum Cucumerem significari, ideo Hetruscis Citreolum vocatum, diminutivè, à flavo citrij colore: quem in extrema maturitate ostendit. Matthiolus evaginato ense, ac si pro aris, ac focis digla- *Matth reprch.* diaretur, sub voce σίκυος, ex cõmuni omnium sententia, Cucumim Latinis ex Diosc. intelligi contendit: i.e. Hetruscorum Citrullum, quũ illis Cucumis, nostratibus sit Anguria. Matthiolus autem etsi probet

Sicyos

Sicyos (agrios addito) erraticum Cucumerem: at nullâ adjectione, vulgatum etiam significare, non tamen tollit, plura ex aliis denotare posse, ut secundo sui Coroll. Hermolaus facilè indicat: præterea Dioscorides alvo & stomacho perquam utiles haberi Cucumeres ostendit, qui quum adeò difficilis sint concoctionis, ut etiam secundo die, ex Plinio, consentiente Matthiolo, stomacho immorentur, atque ex Gal.2.de aliment.facult.cap.6.suæ substantiæ proprietate, coctu sint difficiles, pravique succi, quâ ratione alvo, & stomacho amicentur, non solùm naturaliter, sed etiam ex symptomate, doceat obsecro, äit Apollo Rad.1. supra El. Diarhod. commune, Matthiolus: nam sic omnia pari modo frigida, alvo accommoda dici possent: quicquid sit nostrum Cucumerem, & Hetruscorum Citrullum, pro Cucumere accipiam.

Cucumeres Anguill. Cæterum, Anguill.epist.7. narrat Cucumeres inveniri & virides, & albos, & longos, & contortos, & glabros, ac asperos, omnes notos: Anguinum dictum viridem esse & contortum, & serpentem.

Tab not. Apud Tab. effigies Cucumeris ex Hispanico semine nati proponitur sine descriptione, non indicato quidem discrimine à vulgari Cucumere, cujus imaginem ibidem quoque habet.

Synon. C.Bauh.phyt. & pin. itémque apud Matth.vocavit Cucumerem 1. sive sativum vulgarem: Cucumerem sativum Brunfelf. Matth. Fuchs.Dodon.gall. Lon.Cast. Cucumerem, Trag.Ang.Turn.Lac.Fracast.& Tab. Cucumerem vulgarem, Dod.Ger. Cucumer sativum, Cord.in Diosc. Cucumeres sativos & esculentos Lob. adv.& Ic.p.638. obs.p.363.Cucumim esculentum: Citreolum vulgo Cæsalpini: Sicyon Galeni quorundam, & ejusdem Melopeponem aliorum: *Varietas.* fructu maturo subluteo: toto etiam albo: toto etiam viridi: magnitudine quoque & formâ vario, longum, recurvum: lævem, asperum.

Locus & Tempus. Seritur in hortis: pinguia & aprica amat loca. Julio & Augusto mense fructus edules, cum ipsis seminibus, sed Septembri demum ad perfectam maturitatem proveniunt.

Vires & Usus. Dioscoridis vires de Cucumere & Pepone posuimus ex veterum sententia, ceu ea quæ circa Cucumeris vires memoriæ prodidit Galenus. *Delectus.* Dodonæus eligit virides, nondum maturos: maturi siquidem & jam citrini facti esui haud sunt idonei. *Semen frigidum.* Semen frigidum quidem, sed multò minùs quàm fructus. Aperiendi vim atque extergendi præterea obtinet: urinas movet: jocineris obstructiones aperit: pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodest: *Inflammatio pectoris.* contusum, forisque abstersorij loco adhibitum, cutim splendidam reddit: Galeno autem non Cucumis, aut σίκυς, sed Melopepon est, &c.

Qui calidioris temperaturæ sunt homines, inquit Tragus, aut ab ineunte ætate ejusmodi cibis assueti, hisce vesci possunt. *Noxam frigidiori ventriculo infert.* At qui frigidiore sunt præditi ventriculo, si hoc cibo frequentiùs uti voluerint, facilè in febres incidere possunt. Cucumeres intrinsecus ad calidas affectiones usurpari possunt. Extrinsecus succus cum semine adjectâ farinâ, siccatus in Sole, cogitur in smegma, *Smegma.* quod faciem repurgat, & nitorem affert, sed cum vino illinire oportet: mulieribus hæc medicina convenit. De Cucumere ita cecinit Baptista Fiera,

Sic nocet humescens Cucumis, gelidúsque Citrullus,
Ut tremuli ardores cordis odore levet.
Ne diuturna tamen sit concomitata caveto
Febris, in assiduos si datur esca cibos.
Nec bilem, subigísque sitim, stomachóque calenti
Gratus erit, medici si sapit arte coqui.

Vires Anguriæ sive Cucumeris Simeonis Sethi posuimus capite Colocynthidis folio citreoli, sive La-ciniati. *Lob. taxat.* Lobelius vulgari Cucumeri vires Cucumeris Dioscoridis adscribit. Miror autem eum in obs. Cucumeri vulgari attribuere vires ex Dioscoride, & Galeno, itémque Ægineta Cucumeris eorum sativi: quum in Advers. dixerit, Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) Cucumerem domesticum, ac etiam scribat in iisdem Observ. quasi sibi contrarius, Melonem vulgi esse Melopeponem Dioscoridis, ibidem Melonis iconem ponens, subjiciénsque Peponis vires ex Dioscoride. *In acetariis.* Cucumer vulgaris, major quidem, decorticatur, ac transversim in orbiculos tenuissimos, quoad fieri amat, dissecatur sale aspergitur paropsidéque duplici excipitur, agitando eousque donec aqueus humor majori ex parte eliciatur, deperdatúrque. Sic agitati Cucumeris orbiculi, cum Pipere, oleo & aceto comeduntur. *Conditura.* Parvi aceto, sale, Pipere & Fœniculo quotannis condiuntur: inseruntur etiam quandoque Garyophylli per totum annum conservantur. Mirè, præter cæteras vires, appetentiam excitando, æstuanti ventriculo conferunt.

CUCUMER MINOR, PYriformis.

Cucumerem húc minorem Ger. & Tabernomontani, klein birren Cucummern/ Cucumeribus aliis minorem eisq; similem, nisi piro par esset, ineptè, meo quidem judicio, *Nic. Braun not.* Nicol. Braun capite de Cucumere silvestri collocavit.

Bauh. phyt. & pin. vocat Cucumim 4. sive Pyriformem.

CUCUMERES LONgissimi.

Cuc flexuosus Lob. Cucumis flexuosus, authore Lobelio, sive anguinus prorsum simillimus est vulgari flagellis, foliis & claviculis. *Lob hallucinatur.* Nos autem observavimus, ei folia esse minùs aspera, quàm in vulgari, quædam etiam subrotunda, parùm laciniata, & angulosa, alia magis: fructus longi instar serpentis se contorquentes, albi, quasi canaliculati, & striati, pulpâ albâ, sapore vulgaris: semine albo. Ex his liquido constat, hallucinatum esse Lobelium.

Plinio Cuc. in fistula flore, &c. Plinius per Cucumeres in fistula flore demisso, mirâ longitudine excrescentes, Cucumeres nostros longissimos innuere videtur, eósq; arte tam longos fieri & quidem è vulgaribus credidit. Ego autẽ nostros hos lõgissimos specie à vulgaribus differre, asserere non vereor, & tales naturâ, nõ arte esse, quicquid dicat Matthiolus, cui ut in plerisq; aliis suis credimus. *Citruli anguinum modo contorti, Matth.* Vidi, inquit, Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas cõjectos mirâ longitudine crevisse. E quorum semine, qui postmodum orti sunt,

Cucumis longus eidem.

eandem retinuerunt formam, adeò ut in vite pendentes, anguium modo contorti viderentur. In hist. germ. vocat Cucumeres longos, anguinos, recurvos, sulcatos, albos, asperos, sapore & odore eodem cum vulgaribus: foliis asperis, ut Melonum. Camerarius in hist. germ. Matthioli pingit Cucumeres longos, à longis Matthioli quodammodo diversos, vocátque germ. **Ein ander art langer Gurchen** / h.e. speciem aliam Cucumerum longorum. Iconem autem ex ipsa planta viva, ut ait, depingi curavit: folia ejus Melonum simil a scribit, itémque flores: Cæterùm, fructum minùs canaliculatum, tuberculis interim inæqualem, vulgaris ad modum sed semen longè minus. Hos imbrium frequentiam perferre non posse, multóque gaudere sole, uti Melones, quibus similes penè forent, nisi differentiam faceret fructûs sapor, atque forma. Nos aliis discernendu n damus, an differat Camerarij Cucumis, à Matthiolino & nostro, quia in epit simpliciter pro Cucumere Matthioli longo suam iconem proponit. Verùm in hist. germ. dicit quodammodo diversam, & aliam speciem, ut ex recitatis ejus verbis ostendimus.

Icon Cam.

Cam not.

Cuc. oblongus, Dod.

Dodonæus oblongos Cucumeres artem & culturam primò ut fœtum produxisse narrat, & crebrò recurvos reperiri, indéque anguinos vocari.

Cuc flexuosus, Lob.

Quem Lob. in Obs. p.363. & ic. p.639. Cucumim anguinum, flexuosúmve inscribit, tenerâ cute, nitore herbido, cum in Advers incurva gracilitate anguium flexum, & longitudinem, & crassitiem æquare scribit, indéque nomen habere.

Citreolus anguis modo intortus Cæs.

De hoc Cæsalpinus ait: Alter Citreolus est fructus non absimili [*à Citreolo vulgò h.e. Cucumere*] sapore, qui crudus ante maturitatem carne tenerâ, & fragili gratus est, sed formâ dissimili: crescit enim, quâ cogitur formâ, ut plurimum anguis modo intorta pluribus sulcis, vel potiùs striis discurrentibus, simili modò horridus, colore candicante. Florentiæ Mellonem vocant, sed huic minor authoritas quàm Citreolo. ejus planta assurgit in pergulas magis, unde fructus pendent, qui si permittantur ad justum incrementum pervenire, crassescunt in longitudine multùm, ut Cucurbita. Nuper tertium genus [*Cucumis Ægyptius Chate, ut opinor, de quo deinceps agendum erit*] advectum est fructu cubitali tenerrimo. prædicti ergo fructus recenter orti & immaturi gratiores sunt, quàm perfecti & maturi, omnes oblongâ figurâ constantes, Cucurbitis longis proportione respondentes. Cæterùm, ex Theophrasti verbis colligere licet, ejus Sicyam, Citreolum nostrum significare, præcipuè anguis modo intortum.

Mello Florentia.

Sicya Theophrast.

Cuc. anguinus. Tab. C. Bauh.

Tab. Cucumim anguinum, germ. **Schlangen Kürbß** appellat, minùs aptè. B.phyt & pin. dicitur Cucumis 4. sive flexuosus: Cucumis anguinus & tortilis, Lac. Cucumis anguinus, Ang. Gesn. col. Lugd. anguina, Tab. Ger. Cucumis sativus 2. Cast. Citreolus alter formâ anguis, Cæs.

Ejus autem speciem haberi ait fructu cubitali. Sic in regno Congiano insignis magnitudinis & suavitatis haberi: part. I. Ind. or. l.2. c.1. Videtur hæc nobis Cucumis Ægyptius Chate. Nec Cæsalpini delineatio abhorret.

CVCVMIS ÆGYPTIVS CHATE.

Descr.

CVcumis Ægyptius folia habet minora, albiora, molliora, ac rotundiora, quàm nostrates, fructus admodum differentes, longiores, viridiores: cortice plano, molli, æquali, sapore dulciori.

Chate Ægypti, Alp.

Vocant hoc genus Cucumerum Ægyptij Chate. quæ planta à communi Cucumere alia quidē re non differt, nisi magnitudine, colore & mollitie, Alpinus.

An Citreoli 3 genus Cæs.

An est hic Cucumis Cæs. Citreoli tertium genus, nuper advectum, fructu cubitali, tenerrimo? An Bauhino Cucumis tertij, sive flexuosi species fructu cubitali. Idem vocat Cucumim 5. sive Ægyptium rotundifolium.

Cuc. Ægyptius rotundifol. Bauh.

Usus.

Vires.

Febres.

Pestis.

Causus.

Renum & vesica morbi.

Inflammationes.

Podagræ dolores.

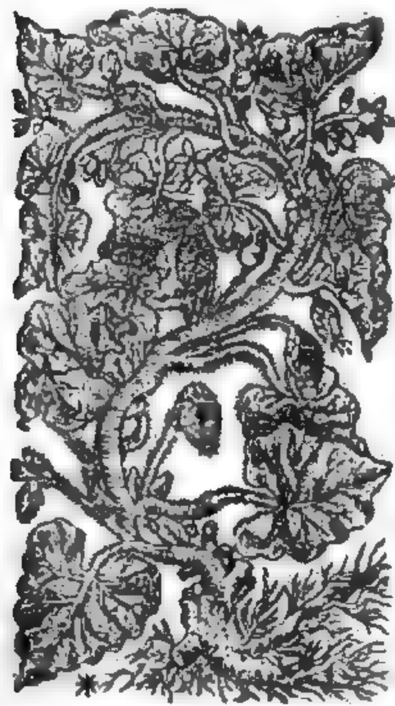
Horum usum corporibus in cibo ipsis tum crudis, tum coctis vescentibus, salubrem esse apud omnes eorum locorum incolas creditur. Sunt enim concoctu faciliores. Medici aliqui ibi nonnullis febricitantibus crudos etiam mandendos concedunt, præsertimque peste affectis, quibus Cucumeres hos crudos esitatos summè conducere omnibus (qua ratione nescit Alpinus author) persuasum sit. Coctos in ardentibus febribus, utiles esse ratione confirmatur, quando refrigerent, atque humectent. In renum & vesicæ calidis morbis, cum lacte coctos Cucumeres multis diebus non sine multa utilitate in cibo sumuntur. Lac etiam ipsorum seminum pro iisdem malis per os sumere sæpè solent. Ad oculorum verò, aliarúmque partium calidas inflammationes pulpa contusa Cucumerum lacti mixta utuntur. Et ad sedandos podagricos dolores à causa calida concitatos, succum lacte, oleóque rosaceo mistum, partes liniendo, adhibent. Stillatitiam aquam ad libram ad jecoris caliditatem corrigendam, & ad sanandos renes tum inflammatos, tum à calculis vexatos multis diebus ægros bibere consulunt, quibus ipsam satis iis conferre experientia compertum est. sunt aliqui, qui ad hæc eadem mala aquâ stillatitiâ lacti eorundem Cucumerorum seminum mistâ, uti solent.

CVCVMIS SILVESTRIS SIVE asininus. CAP. XI.

Descr.

CVcumer asininus Seplasiis dictus, Melonis folium quodammodo refert, sed mollius, quàm Cucumeres vulgares, iis etiam magis incanum, præsertim parte infernâ, vel cineritium, crassius, & asperius, longis & hirtis pediculis appensum, ex flagellis ramosorum caulium teretibus, striatis & hispidis enatum: flores sativi floribus multis numeris minores sunt, quinquefolij, calathi formâ, colore ex albido herbaceo, tantillum in dilutiorem flavedinem decli-

declinante, saturatiùs tinctis apicibus medium occupant. Huius fructus majorem glandem cerri æquat: cui & formâ olivæ respondet, superficie spinulis crebris, brevibus horrente: qui maturus levissimo attactu virosum succum cum lubrico semine violenter ejaculatur: pueris, ubi sponte provenit, notissimus, inquit Lobelius, qui fructum turgētem vix dum tactum digitis ludibundi in faciem invicem elidunt semina, succóq; peramaro & viroso, os, oculósque perfundunt. Semen pullo esse colore, vel cinereo-nigricante constat, Colocynthidis non dissimili, sed minore: radicem longam, crassam, albam, paucis adnatis donatam. Lobelio repens est planta, humilis, non topiaria.

Sicys silv. Diosc. Cucumis silvestris [σίκυς ἄγριος] solo fructu à sativo differt, multò minorem eum habens, oblongis glandibus similem: folia verò & sarmenta sativo similia sunt: radix alba & magna, frutice in totum amaro: Dioscorid.

Sicyos silv. Theophr. Theophrastus Sicyon silvestrem vocat, sativo penitùs incomparabilem, sed aspectus tantùm similitudinem gerentem: loca algentia quærentem, ex *Agitatorium.* cujus fructu medicamen liquatum, Elaterium [*agitatorium Gaza vertit*] vocatum fiat.

Pl. Cuc. sil. Cuc. anguinus. Cucumin silvestrem (inquit Plin. l. 20. c. 2.) multi hunc esse apud nos, qui Anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur, quo decocto mures de ejus sparsa medicina non attingunt: est multò infra ma- *Sativo major.* gnitudinem sativi. ex eo fit Elaterium succo expresso ex semine, cujus causa nisi maturiùs inciditur, se- *Delectus.* men exilit, oculorum etiam periculo. Aliqui in Arabia natum magnificant, mox Cyrenis, alii in Arcadia tradunt, similem Heliotropio, cujus inter folia, & ramos provenire magnitudine Nucis Iuglandis semen. esse autem ad speciem scorpionis, caudâ inflexâ sed candidâ, aliqui etiam ab eo scorpionum Cucumin vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus, & semine, & elaterio, sed hoc genus apud nos non visum est.

Cæterùm, à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Cucumerem silv. solo fructu distare à sativo dixerit: Theophrastus verò sativo penitùs incomparabilem pronunciaverit. Et sanè qui ambos Cucumeres contulerint, magnam invenient in sarmentis, foliis & radice differentiam, *Fuch. hallucinatur.* quicquid hallucinatus dixerit Fuchsius.

Synon. cum nominib. linguar. Σίκυς ἄγριος Græcorum, est Cucumer silvestris Matthiolo, Ang. Fuchs. & Lac. Cucumis silv. Trago, Lon. Cast. Cæl. Cam. Dod. gall. & lat. in fol. p. 372. ubi iconem habet & descriptionem in lib. purgan. med. exhibitam nomine Cucumeris silvestris, nec plura *Dod. allucin.* addit, quàm in Purgant. historia fecerat: Eandem figuram alibi p. 652. repetit eodem nomine, inquiens: Hujus autem (intellige Meloris) vel etiam superioris (puta Cucumeris) silvestre genus est, quem σίκυον ἄγριον, & silvestrem Cucumerem vocant: Nec aliud addit. Quid autem opus erat figuram repetere, quemadmodum in aliis etiam factum. Idem in Lobelij Ic. fit, ita ut diversos ejusdem iconis faciant titulos: ad quæstum. Cucumis agrestis, Brunf. Lugd. & Cord. in Dioscor. ubi notat in Dioscoridis capite quædam absurda reperiri. Cucumis anguinus, Cor- *Cuc. anguinus.* do in hist. Turn. & Gesn. de coll. Cucumis erraticus Gesn. h. cui & asininus, ceu quoque Tab. Ger. & Eyst. *Cuc. asin.* Cucumer agrestis Brunf. & Lugd. Cucumer silv. *Cuc. agrestis.* Elaterij, Cucumis asininus officinarum, Lob. adv. obs. p. 368. Ic. p. 646. Cuc. silv. asininus C. Bauhino. Arab. *Chese alhmar, Kate alhenei, & Chetha albamar.* Germ. Wilde Cucumer / Esel Cucumer / & Springkürbß: quibusdam etiam Pompen / propterea quòd semen & humorem ejaculetur, quemadmodum machinæ quæ jam aquam, quam Germani Pompen appellant. Sunt tandem quibus Igelskürbß / quod sonat, Erinacei, sive echini Cucurbi- *Echini Cucurbita.* ta. Belgis Wilde Concommeren: Gall. *Concombre sauvage.* It. *Cocomero saluatico.* Hisp. *Cogombrillos amargos.* Angli, inquit Lobelius, Noli me tangere *Noli me tangere.* vocarunt, quod nomen tamen propriè aliis plantis quoque debetur. Non immeritò autem Cucume- *Cuc. agrestis.* rem agrestem potiùs dixerunt, quàm asininum aut silvestrem: quia omnium hujus generis plantarum suapte sponte, importunóque admodum proventu oriatur, circa mœnia, areas, & stabulorum fimeta, in Italia, & Narbonensi, Provincialique Gallia.

Locus & Tempus. Augusto mense floret, atque subinde Autumno fructum tempestivum producit: in Germania, quod sciam, inquit Fuchsius non nisi satus provenit. Semel autem satus pluribus inde annis facilè renascitur, teste Dodonæo, non tamē è radice revirescens, sed ex seminibus sparsis proveniens. In plerisque calidis regionibus in ruderibus, sabulosis, aliisque incultis locis circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore ad Elaterium conficiendum colligitur, de quo posthac dicendum erit, ubi & vires hujus Cucumeris recensebimus ex veterum & recentiorum opinione.

CVCVMERIS SILV. SVCCVS, Elaterium.

Elaterium verum ex medulla plurima Cucumeris silv. & pauca ei hærente mucagine medullosa non ex ipsis Cucumerulis parandum esse colligi- *Plinius.* tur ex Plinio Cucumin (inquit l. 20. c. 2.) silvestrem esse diximus, multò infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum quod vocatur Elaterium, succo expresso è semine [*est & i ... hic Plinius ... intempestivè redd. Dalech.*] Cujus causa nisi matu- *Plin. mut.* riùs incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. [*Nam cùm ex lit à pedicul. ... autem ... emittit, qui ... ladit. Dal.*] Servatur autem decerptus unà nocte: postero die inciditur harundine. *Plin. dilui.* Semen quoque cinere [*Longè aliter hæc Diosc.*] conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui *Plin. lect. à Diosc. diversa.* expressus suscipitur aquâ cœlesti, atque subsidit, deinde sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates & vitia oculorum sanat, *Vires.* genarúmque ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus Vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succóque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocant: parotidas & panos [*τὰ φύματα, τὰ πανώδη, tumores pani similes, sub faucibus & auribus ac inguinibus. Nonium in Optione,*

Qui me miserum miseriorem reddit, quàm panum pueri m.]

sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestivum est Autumno. [*... planta Augusto floret, fructu autem Septembri perficitur. Dal.*] Nec *Longa est ævo.* ullum ex medicamentis ... longiore ævo durat. Incipit à trimatu. [*Dioscorides in prolog. præter Veratrum ni-*

grum & album, alia medicamenta, scribit inutilia esse à trimatu: Elaterium verò à bimatu ad decennium utile esse deiectionibus. Dalech.] Si quis recentiore uti velit, pastillos in novo fictili igne lento in aceto domet. *Dalechamp.* Melius quo vetustius: fuitque jam ducentis annis servatum, ut author est Theophrastus. Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. [*Dioscoridi lucernarum luminibus obiectum facilè flagrat & ardescit. Dal.*] Hoc enim veri experimentum est, si admotum priùs quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum [*cum candore nonnihil humidum, Dal.*] ac læve herbaceo aut scabro melius, ac leniter amarum. *Superstitio.* Putant conceptus adalligato semine adjuvari, si terram non attigerit. partus verò, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum Cucumin qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem Heliotropio, &c. [*Herbarij omnes comparant cum sativo. Suspicatur autem Dalech. in autore Græco, unde Plinius hæc sumpsit, scriptum fuisse ἄγριον σίκυον τῷ ἄλλῳ τρόπῳ, alteri Cucumeri similem esse, Pliniúmque legisse ἡλιοτρόπῳ. Quidam tamen Heliotropio similem esse colore foliorum interpretantur.*] *Plinij lapsus.* efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & Elaterio, & ad purgandum uterum, alvósque. *Dosis.* Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. *Angina.* Illitum anginas [*morbum faucium gravissimum,* Plaut. in Mostell.

In angina ego nunc me velim verti, ut venefica illi
Fauces prabeam, atque enicem sceleſtam ſtimulatricem. Lucillius apud Nonium.
Insperato abijt, quem una angina abstulit hora.

& arterias cum melle & oleo vetere sanat. Idem eodem libro c. 2. Multi hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de ejus medicina non attingunt. *Articulorum morbi.* Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. *Lumborum dolor.* Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito, triginta denariorum pondere, in hemina dato aquæ. *Tumores.* Sanat & tumores subitos illitu cum lacte mulierum. *Elaterium gravidis noxium.* Purgat eas Elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo verò regio in nares conjectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia sativis attribuunt.

Diosc. De Cucumeris silvestris viribus, ejúsque succo Elaterio sic inquit Dioscorides: Totus frutex amarus est. *Foliorum succus.* Succus foliorum instillatus ad aurium dolores facit. Radix cum polenta imposita, omnem veterem tumorem discutit. Eadem cum resina Terebinthina imposita, tubercula rumpit: cum aceto cocta & imposita, podagras discutit. *Coxendicum dolor.* Ad coxendicum dolorem per clysterem infunditur. Decoctum ejus in dentium dolore colluitur. Arida trita vitiligines, lepras, impetigines exterit: cicatrices nigras & maculas in facie depurgat. *Succus radicis.* Succus radicis sesquioboli pondere minimum exhibitus: & cortex quartâ acetabuli parte, bilem & pituitam purgat, maximè in hydropicis. *Hydrops.* Facit purgationem citra stomachi læsionem. Sumenda autem est radicis selibra, & cum duabus libris vini, præsertim Libyci, terenda: & ex hoc dandi sunt cyathi tres jejunis, tribus interpositis diebus, donec tumor satis contrahatur. *Modus præparandi Elaterium.* Quod verò Elaterium dictum, ex fructu Cucumerum paratur, hoc modo. Cucumeres qui ad tactum desiliunt electos ac repositos per noctem sinito. Postridie cribrum non densum crateri imponito, & ad cultrum supinum acie sursum conversâ, singulos Cucumeres ambabus manibus prehensos dividito, & humorem per cribrum in suppositum craterem exprimito, ita ut insuper etiam quod carnosum in ipsis est, & cribro adhæret, exprimas, quo & ipsum in craterem illabatur. Quum verò totum expresseris, sinito ipsum subsidere. Deinde in pelvim appositam quæ expressa sunt mittito. Quæ verò secta sunt, in cribro acervata, & dulci aquâ affusâ expressa, ipsa quidem abjicito: humorem verò in pelvi turbatum & linteo contectum, ad solem exponito. Et quum subsederit, omnem supernatantem aquam unà cum eo quod concretum superstat, diffundito. Et hoc sæpè facito, donec superstans aqua constiterit: quâ diligenter guttatim expresâ, id quod subsidet in mortarium missum terito & in pastillos efformato. *Humor ut citò resiccetur.* Quidam quò humor citò resiccetur cinerem cribratum per terram sternunt, & medio excavato, triplex linteum supertendunt, & super hoc Elaterium cum humore fundunt, resiccatum autem in mortario, velut dictum est, terunt. Alioqui pro aqua marinam affundentes lavant. Alij in postrema lotione aquam mulsam affundunt. *Elaterij delectus.* Optimum Elaterium esse putatur, quod cum albore humectum est, non grave, læve, gustu amarissimum, & ad lucernam admotum facilè ardens. Quod verò prasinum est, asperum, aspectu turbulentum, Ervo & cinere plenum, hoc grave est & vitiosum. Quidam ad Cucumeris succum ammiscent amylum, quo levitatem & candorem consequatur. A bimatu porrò ad decennium usque, idoneum est Elaterium ad purgationes. *Dosis in potione.* Perfecta ejus potio est obolus: minima semiobolus: pueris ærei duo. Amplius potum periculum affert. Movet purgationem sursum ac deorsum pituitam & bilem ducens. Purgatio per ipsum optima est difficulter spirantibus. *Vt per alvum purget, vel per vomitum.* Proinde si per alvum purgare voles, duplo sale ammixto, & de Stibio quantum ad colorem inducendum satis est, cum aqua efformata catapotia Ervi magnitudine exhibeto. Sorbeat autem insuper aquæ tepidæ cyathum unum. Ad vomitum verò, aqua ipsum diluito & locos sub lingua penitissimè cum pinna illinito. Si verò difficulter vomant, oleo aut unguento irino diluito: & ne dormiant, prohibeto. Cæterùm, his qui nimium purgantur, assiduè vinum & oleum exhibendum est. Vomentes enim restituuntur. Si verò vomitus non cessent, aqua frigida, & polenta, & posca, & pomorum fructus, & quæcunque stomachum densare possunt exhibeantur. *Fœtus necat.* Movet Elaterium etiam menses, & in pesso appositum fœtus enecat. Idem cum lacte in nares infusum, morbum regium depurgat, & diuturnos capitis dolores summovet. *Angina.* In anginis efficaciter illinitur cum oleo vetere, aut melle, aut felle taurino.

Galenus. Cucumeris silvestris fructûs ipsius succum, Elaterium vocatum, & non minimè radicis aut foliorum ad medicationes perutilem esse ipse quoque Galenus prodidit. Elaterium, inquit, menses ciet, & fœtum interimit appositum ceu alia omnia amara & subtilium partium, maximè si aliquam habeant caliditatem, veluti Elaterium. *Temperamentum.* Summè siquidem amarum est, leviter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientium. Porrò tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo anginâ laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo vetere. Bonum item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. *Dolores capitis.* Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atque Elaterium quidem ejusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licèt similem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet, abstergit namque, digerit, atque emollit. Porrò cortex eo potentiùs desiccat.

Mesue. Ex Mesues authoritate in comm. Silvij hæc adferuntur. *Fructûs perfectio et natura.* Cucumer agrestis, folio sativi Cucumeris, sed asperiori, fructu ejusdem, sed parvo, asperrimo, amarissimo: cujus perfecti ac præcipuè ex eo succi

lans

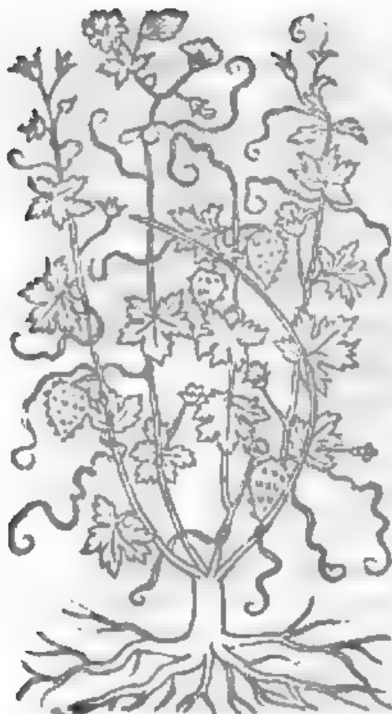
latus est, secunda radicis. Idem fructus jam absolutus, si maturitate pallescat, viridisque esse desierit, & amaritudine sit eximia, succúmque remittat album & subpinguem, est calidior. Imperfectus autem tam est noxius ut sanguinem educat. Succus autem exeunte Æstate excipitur, radix sine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multùm efficacia & celebria recipitur. *Temperamentum.* Calidus est & siccus ordine tertio: substantiâ igneâ, & terreâ ustâ constat. Purgat potenter pituitam vomitu & dejectione, & interdum bilem, si vacuari parata est: serosum [*& non seorsum, ut Silv. legit.*] *Silv. corrig.* excrementum, etiam & evulsu contumax, atque adeò à juncturis mirificè trahit, præsertim succo & radice, ob id earum dolores sanat, *Ischias.* ischiadem etiam juvat apertè cataplasmate impositus, vel clystere injectus. *Scammoneæ attrib.* Vim namque purgatricem Scammonio proximam ei tribuit Ioannitius. Si enim vacuet immodicè etiam sanguinem trahit. Radices item ejus cum absinthio in aqua & oleo percoctæ, hemicraniam molestam & curatu difficilem sanant, si ipso decocto tempora foveantur, & iisdem radices eædem, & herbæ tritæ cataplasmate applicentur. Succus quoque ipsius, naribus injectus cum pauco lacte idem efficit. *Excrementa cerebri.* Excrementa enim cerebri evocat, & nasi fœtorem ab horum putredine ortum persanat: *Fœtor narium.* cephalalgiam quoque veterem, & *Epilepsia.* epilepsiam. Idem cataplasma, præsertim si stercus caprinum addatur, tumores magnos, duros, & *Struma.* strumas resolvit. Succus quoque, & decoctum tum fructûs, tum radicis hydropem juvat potu (valenter enim aquas serosas vacuat) & *Icterus.* icterum, & obstructionem hepatis & lienis. *Pulvis radicis.* Pulvis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contusionibus succedanea dissipat. Succus radicis cum farina Fabarum, sordem faciei & *Cutis fœda.* fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet & *Lentigo.* lentigines. Resolvit enim, tenuat, terget, siccat, solvit molestè, & tardè aperit obstructa, & ora venarum. *Correctio.* Ne ora venarum aperiat & ulceret hic succus, & cum torminibus, & anxiâ molestiâ vacuet: datur cum Bdellio, vel Tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulsa, & sale: promptiùs autem purgat cum pauco sale gemmæ & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer sine compressione multâ extractus siccatur, ut Scammonium & Aloë. Nonnulli inter siccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siccando cogi incipit: alij alia immittunt pro scopis variis. Triennio servatur, post sex menses utendus. *Noxa corriguntur.* Noxam autem ab eo corpori impressam delent aqua hordei, mulsa, vinum, oleum. *Dosis.* Datur succus à granis 10. ad drachmæ unius partem tertiam: Pulvis radicis à granis quindecim ad drachmæ semissem. Radice hujus multùm utuntur practici Monspelienses, cujus efficacitatem deprehendas ex unguento Agrippæ, Ciclaminis, & ahis etiam internis, ut Anasarca & Ascite.

Vera compositio Lob. Rondeletio primùm & post Lobelio ex Plinio conjectura fuit Elaterium verum ex medulla seminis candida plurima (quæ minùs quàm fructus, aut folia ingrata est, quæque præsertim Sole siccata, flammisque admota, tota urendo deflagrat) ex pauca ei hærente muccagine medullosa, & non ex ipsis Cucumerulis parandum esse. *Catharticum.* Perquam autem celebre fuit antiquis catharcticum, ut de Hippocrate & Theophrasto liquet, Elaterium, quasi dicas exagitans, turbásve ciens medicamentum: vehementer námque supernè, infernéque alvum citabat, pusilla dosi, nempe oboli, vel scrupulo semisse, per se, vel adjecto salis altero tanto, & Stibij quod colorando *Coloratio Delectus.* satis esset. Probatissimum fuit, læve, non asperum, nec ponderosum, sed album, nec aridum, vel exuctum, vehementer amarum, & lucernæ objectum facilè flagrans. Quæ notæ lectori plantarum consulto, non rixandi, sed cognoscendi cupido, facilè retegunt planè perviam hujus loci in Theophrasto & Dioscoride salebrosi intellectionem: *Theophr. & Diosc. cap. purgantur.* cum nam que ex Cucumerulis istis succus effluat admodum tenuis, viridis, aqueus, ignéque densatus, inæqualis, nigricans, ac objectus lumini neutiquam flammam alens, paucísque annis mucidus, putrísque futurus, verisimile Lobelio quidem fuit, vel Theophrasti, vel Dioscoridis Elaterium dici non posse, tum propter illas omnes, jam quas dixit, reprobi notas, tum quia nec durat, nec flagrat. Quare ipse superioribus annis cùm in Gallia Narbonensi parasset Dioscoridis & Theophrasti instituto, curassetque parandum multis modis: tandem maximam Cucumerulûm copiam colligendam curavit, è quibus super cribro incisis, seminis tusi, & crebrò manibus pressi, medullam sive muccaginem Psillij similem subter cribrum transmissam excepit, Cucumerulorum eorundem succo affuso, & aquæ fontanæ nonnihil, quò faciliùs gluten remitterent trans cribrum: istud partim Soli sub dio expositum nigricans habuit, partim verò igne aut sub cineribus exsiccatum, albidum & pullum. Vtrumque tamen lucernæ admotum actutum flammam dabat, & alebat suâ pinguedine: quin etiam quale ipsi adhuc in musculo longè aridum superest, faciliùs uret, cujusmodi nunquam poterit parari ex sola Cucumerulorum aqua, muccosáve carne, ut probè norunt, qui sæpiùs periculum fecerunt. *Plinius ad Dioscoridis sententiam accedit.* Eapropter Plinius videtur cęteris meliùs & veriùs ex Theophrasto, aut quopiam alio classico authore, ad Dioscoridis sententiam accessisse; quum ex fructu, & semine faciendum censet: nimirum ut objectum flammæ flagret, quale optimum tradit Dioscorides: quem suum ducem ignavè *Matth. reprehe.* hîc deserit Senensis commentator, & insulsè sugillare videtur, dum contentiosas texit ambages authoritatum farragine. Sanè par est, quo dictum modo, commodiùs, tutiúsque purgare, adeóque diutiùs non putre durare, quia acris virulentúsque succus medulla pingui seminis retunditur & mitescit, nec perinde (qua oleaginosum pingue) putrescit: mitior etiam vis in semine & par ratio, quæ in Colocynthide.

A Theophr. dissentit Diosc. Nunc à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium dejectionibus utile esse. Theophraphrastus verò idem ducentis annis virtute mirabili servatum esse scripserit. *Æginetæ sententia probatur.* Cordus tandem Æginetæ sententiam magis laudaverit, qui illud probat, quod ad viridem colorem inclinat, Dioscorides verò candidum. Impossibile siquidem contenderit viridem per se succum, cùm exsiccatur, candidum fieri. *Diosc. caput mancum.* Sed esse & alia quædam in hoc capite absurda scribit.

BALSAMINA CVCVMERARIA.
Cap. XII.

Descr. Ex radice parva, fibrata, semestri pronascuntur viticulæ unius aut duorum cubitorum, tenues, striatæ, angulosæ, quæ clavicularum ope, quas ad folia singula emittit, perticis se circumvolvit: folia Bryoniæ, vel potiùs Vitis foliis similia, minora, conciniùs divisa, hilari virore nitent, penitùs glabra, pediculo unciam aut sescunciam circiter longo, amarore quodam & acrimonia levi prædita. è foliorum alis flores prodeunt, ex quinque foliolis acuminatis compositi, colore ex albido lutei, staminibus etiam luteis, quos excipiunt fructus sublongi, qui maturi rubent; vel ut ait Lobelius, superficie, carnéque nitentis purpuræ phœniceæ, turbinati, Cucumeris formâ, eodémq; modo tuberculis horridis

ridis bullati, carne puniceâ: semine Citruli, vulgo dicti, copioso, fusco, longiore, quàm latiore, modicè acuminato, compressoq; & aspero.

Balsamita mala. Balsamitam esse multi ignorantes Apothecarij credunt, ut etiam Luminare majus in Martiat. dicit, sed non rectè. Cognatâ facie Cucumerino generi cùm sit, veriùs cum Lobelio, qui in Obs. p.369. Icon. p.648. etiam puniceam cognominat, Balsaminam cucumerinam; aut si mavis nobiscum Cucumerariam vocabis; vel cum Cordo Cucumerem puniceum, quo nomine eam in hist. describit, id quod figura à Gesnero apposita quoque declarat. Alij, ut Tragus, Balsaminam Ligurum Padanorum, Pomum mirabile Gallorum, h.e. *Merveille, & Pommes de Merveilles*, nominant; nonnulli verò Pomum Hierosolymitanum cum Hetruscis appellant. Balsamine 1. dicitur Anguill. epist.13. Trago, ut & Fuchs. cui & mas. Balsamine alia Gesn.h. Eid. in app. Balsamina Momordica dicta; de coll. stirp. Balsamina pomifera herba. Charantia Hermol. Lon. Dod gall. & lat. Garantia vulgò Gallorum, Ges. Charatia Italorum Fuchsio, quoniam septi modo in hortis, fenestrísque per cancellos opere topiario facilè digeratur. Momordica Matth. Cast. & Bapt. Sardo: Mamortica nonnullis: Viticella aliis. Germ. Balsamöpffel & Balsamkraut/h.e. Pomum Balsaminum, & Herbam Balsaminam. Balsaminæ nomen inde accepisse videtur, quòd fructu ejus, sive pomo in oleo macerato, balsami vice ad vulnera utantur. Italis est *Garanza, Caranza & Garanzi*. Videtur nobis illud Cucurbitæ genus esse, quod à Plinio Somphos nuncupatum legimus.

Balsamina cucumerina. Cucumer puniceum. Pomum mirabile. Pomum Hierosol. Balsam. 1. Bals. Momordica. Charantia. Charatia. Momordica. Viticella. Pomum Balsaminum. Cucurbita genus, Somphos Plinij.

B.pin. Balsamina 1. (2.phyt.) rotundifolia repens, sive mas: Balsamina sive Pomum mirabile, Trag. Balsamina, Matth. Lac. Lugd. & Cæs. alba Gesn.h. Cucumis puniceus, Cord. hist. Balsamina mas, Cam. & Ger. Fructus maturus colore variat, modò puniceo, modò luteo rubescente. Balsamina mas fructu puniceo, & Momordica fructu luteo rubescente, Eyst.

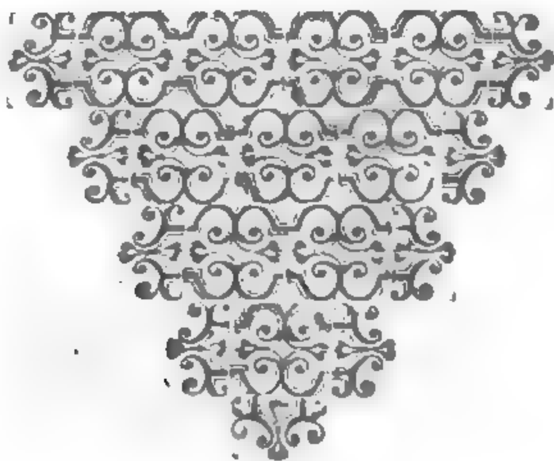
Locus & Tempus. Non nisi sata provenit: meliùs ac feliciùs in Italia calidisque regionibus proficit, quàm in Germania ubi Augusto plerumque mense floret, & nunquam, aut rarò & tardè fructus maturescit. Ubi verò primùm excaulescere cæpit, sarmentis seu palis suffulcienda erit, ut illis alligata à ventorum injuriâ tuta esse queat.

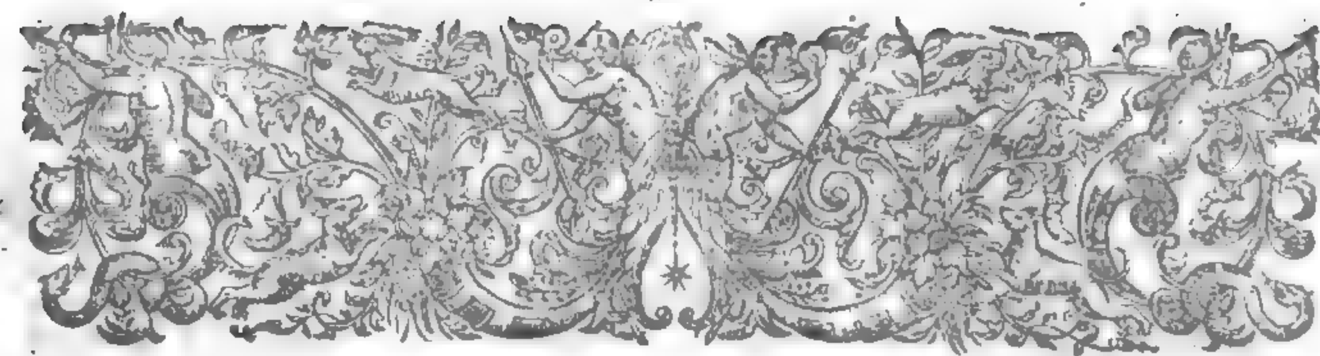
Temperamentum. Vires & Usus. Intestinorum dolores. Obtinent fructus Balsamines, tum & folia eximiam resiccandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima. Vulnera recentia conglutinare folia imposita feruntur: cum vino verò assumpta coli, intestinorúmque dolores sopire, & ruptis, convulsisque utiliter exhiberi. Oleum, in quo fructus exempto semine, vel insolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, vel in fimo [*malè fimo D.d.*] equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò unit ac persanat. Doloribus ac ulceribus mammillarum auxiliatur: uteri exulcerationes ac inflammationes injectum curare posse existimatur: punctis ac vulneratis nervis utiliter adhibetur: adversus combustionem, ex aqua, oleóve fervente, ferro ignito, vel igne multùm confert: cicatrices extenuat. ramices quoque hujus unctione sanescunt, si foliorum pulvis aliquot diebus interea exhibeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, si post balnei convenientis usum partes circa pubem ac uterum isto inungantur, ac demum viro mulier misceatur. Nonnulli (inquit Fuchs.) pomum oleo priùs imbutum aliquot dies insolant, deinde vel fimo, vel terrâ tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami vires glutinandis vulneribus adscissere pollicentur, inde tractum Balsaminæ vocabulum. Quid multa? in vulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conjicio, hincque Balsaminam appellatam. Ego verò de ea peculiarem experientiam nullam habeo. Poterunt itaque alij si lubet earundem virium facere periculum. Addit Tragus ex Hermolao: Oleum ex Balsaminæ primi generis seminibus exprimi ad vulnera præcipuum. Alij asserunt poma hæc in oleo macerari, idque postea vulneribus glutinandis mirificè prodesse, ita quidem ut si equo nigro auriculam præscindas, albo postea equo, cui itidem sua præcisa sit, vi hujus olei agglutinare possis. An verò sic se res habeat mihi non constat. Author Pandectarum multa de illa scribit.

Mammillæ dolores. Uteri inflammatio. Combusta. Cicatrices. Mulieres steriles. Vulnera. Mira in glutinando vis.

FINIS LIBRI XVI.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XVII

SCANDENTES SILIQUATAE LEGUMINOSAE, ALIÆQUE SIMILES, NEC SCANDENTES: UT TRIFOLIA.

TERTIUS scandentium ordo, est siliquosarum. Suntque hæ illæ siliquæ, quæ legumina sinu suo comprehendunt, κεράτια quoque dictæ, quæ tamen si lubet, & λόβους dicas cum Græcorum nonnullis, & Phaseolos cum Latinis, φασιόλους cum Dioscoride, & φασήλους cum Galeno & plerisque, & δολίχους cum veteribus. Est quidem siliqua neque caro, neque lignum, neque cartilago, si propriè loquare: neque temerè aliud nomen inveniat, quàm membranæ, vel corij: quod duplex: carneum & molliùs, exteriùs superinductum: ac interiùs duriùs, quanquam tenue, quódque nullus edomare queat stomachus. Maximus sanè illarum stipatus. Siliquatis adjecimus Trifolia, non unâ similitudine illis affinia, sed nec multiplici varietate illis cedentia.

PHASELUS, PHASEOLUS, PHASIOLUS, DOLICHUS ET SMILAX HORTENSIS IN GENERE.

CAPUT I.

SCANDENTES ergo procedant siliquatæ, primúmque Phasioli qui tum multitudine, tum elegantiâ, tum raritate cæteras multum antecellunt.

Phaselus à Phasiolo distinguitur.

Distinguunt Phaselum [φάσηλον] à Phaseolo sive Phasiolo [παρὰ τοῦ φασιόλου] Galen. Paul. Cord. in Diosc. Dod. Corn. Matth. Turn. Cæs. & passim alij. Sed distinxit & Diosc. qui tamen pro Phaseolo Phasiolum legit, ac rursus pro Phasiolo, Smilacem hortensem [σμίλακα κηπαίαν] reddit. Quod autem distinguat, id non solùm diversa Phasioli & Smilacis nomina sub diversis ac multum à se invicem separatis capitibus, sed discrepantes quóque earundem historias satis supérque comprobare arbitror.

Distinctio Diosc.

Phaselus de Lathyro, Gal. Dolichi.

Sunt, inquit Gal. de alim. facult. qui Phaselum eundem cum Lathyro esse dicant: alij autem ipsius speciem. Dolichorum nomen à Diocle quidem scriptum est. scriptum etiam est in libro Hipp. de rat. vict. Existimo autem ipsos sic appellare semen plantæ hortensis, quam nunc vulgo numero multitudinis bifariam nominant: quidam enim λόβους [*siliquas*] alij φασιόλους [*Phasiolos*] nuncupant, vocem ipsam quatuor sillabis proferentes, eóque modo diversum ab eo, quod tribus sillabis pronunciant, φασήλους scil. efficientes. Quod ad Dolichos attinet, conjectare quis possit, eos nominare plantas hortenses, vel ex iis, quæ Theophr. 8. de plant. hist. scripsit. Ex eo autem quod ligna longa jubet affigi, posset quis conjectare, ipsum verba facere de iis, quos nunc Phaseolos, & Lobos [*siliquas*] diximus. Ipse autem id lobos [*siliquas*] appellat, quod semen leguminum continet. Et sanè ipsos quidem Dolichos lobi [*siliquæ*] continent: ob eam opinor causam fructum totum vulgò nunc lobos [*siliquas*] nominant. Cùm Hipp. nullam prorsus Lathyri [*Cicerculæ*] aut Phaseli mentionem fecerit, suspicari quodammodo possumus, illorum seminum quoddam licere appellare Dolichon. Quod si quis Phaselos quoque in Lathyrorum [*Cicercularum*] genera reponat, negare saltèm non poterit, quin Lathyri [*Cicerculæ*] in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in leguminũ catalogo Dolichos reponens, Lathyri verò nomen prætereuns, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis possit & Ochros [*Ervilias*] & Lathyros [*Cicerculas*] & Phaseolos unum esse genus, verùm pluribus appellari nominibus: fortasse autem propter quasdam differentias, quæ in ipsis apparent. Veruntamen quod Dolichi non minùs Pisis nutriant, tum quod æquè ac Pisa flatu careant, judicio esse debet, Dioclen Dolichos appellasse, quos nunc Phaseolos nominant. Vocet quisque quo libeat nomine, quos nunc vulgo Phaseolos & Lobos [*siliquas*] appellant, dum sciat ea talem obtinere facultatem, cujusmodi Diocles Doli-

Lobi Phasioli.

Phaseli.

Conjectura Galeni. Dolichos esse Phaseolos.

Lobus Theophr.

Hipp. Phaseli non meminit.

Dioclis Dolichi.

Hipp. illustratur. Dolichis attribuit, ad cujus sententiam Hippocrates propè accedit, cum inquit: Dolichi [*Phaseoli sive siliquæ Corn.*] pisis magis per alvum secedunt, minùs inflant, & probè alunt. nam ita res habet, nisi quòd integros, & etiamnum virides, unà cum suis siliquis ex oleo & garo ut plurimum homines mandant: nonnulli autem etiam vinum adjiciant. Et: Phaseli & Ochri semina homines & Fœnugrecum, priùs in aqua quoad radicem produxerint macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos.

Distinctio Pauli. Paulus etiam de Phaselo, & Phaseolo, quem Dolichum nominat, ut de diversis eodem capite tractat. Ochron, inquit, & Phaselum maceratæ donec etiam radices succreverint, ex garo ante cibum sumpta, alvum subducunt, ac plus quàm Fœnugræcum alimenti exhibent. At Phaseolum & Dolichon integra cum siliquis viridia comesta, excrementitia magis redduntur.

Dist. Cord. Phaselum quid. Nonnulli, ut Cord. in Diosc. perhibet, Phaselum à Phasiolo distinxerunt, ita ut Phaselus sit legumen simpliciter nunc vocatum ab Italis Phasiolus; Phasiolus verò idem cum Dolicho. Sed istam differentiam nullus autor adhuc, neque ipse Dioscorides observavit. Quapropter cùm videam, ait is, à multis diversas has plantas confundi, distinguam eas, quibus ab invicem dignosci possint. Sunt enim ambæ legumina, magnam in foliis, floribus, siliquis, & seminibus affinitatem habentia. Phaseolus igitur nostro judicio quem Dioscorides hoc nomine recenset, quémque plurimi distinctionis gratia Phaselum, seu ut Itali dicunt, Phasiolum vocant, est Phaseolus vulgaris Italicus, humilis minor albus cum orbita rubente, vel nigricante, caules sine adminiculo surrigens, quam pleniùs infra describimus. Alter verò, qui Dolichus ab aliquibus appellatur, propriè Smilax hortensis [σμῖλαξ κηπαία] vel sativa Phasiolifera vocatur, idque ad differentiam ab omni alia Smilace. Cordi gravem errorem, Smilacem phasioliferam, levem vocantis, vide postea de Smilace hortensi.

Phaseolus Diosc. Autorum. Phaseolus vulg. Ital. cum orbita, &c. Dolichus. Smilax hortensis. Cord. err.

Dist. Dod. Neque Dodonæo placet, ut quidam existimant, φάσηλον ac φασίολον idem esse legumen diversis nominibus appellatum, sed fructus diversos ac differentes, veluti Galenus ostenderit. Idem autem suam sententiam ita confirmat. Galenus primùm de Phaselis, deinde de Dolicho, qui Phaseolus dicitur disputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen sit à Theophr. Diosc. Hipp. & plerisque aliis Dolichus appellatus, tamen Dolichum colligit & resolvit fructum esse in Italia hortensis plantæ; in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac Faseolus nominetur. Huic accedit Ægineta de Phaselo & Phaseolo, quem Dolichum nominant, ut diversis tractans. Iam & Faselus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare fuit legumen: Dolichus verò peregrinum. Nam sationis Faseli, Columella & Palladius meminerunt. De satione verò Dolichi nemo Latinorum scripsit, utpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subindè plantam hortensem nominans, ac in Caria seri referens; & similiter Dioscorides Smilacem hortensem eum nuncupans. Qui etiam seorsim, separato capite hanc perstringens, aliam ac differentem Smilacem hortensem sive Dolichum à Faselo esse, quem Phasiolum; nonnulli λόβιον ac λοβὸν, latinè Siliquam, nuncupant, evidenter commonstrat. Quas ob rationes dubium esse nequit, Faselum trium syllabarum, à Faseolo quadrisyllabo diversum esse; non minùs quàm Cicer, Cicercula & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui unum legumen diversimodè appellatum esse existimant. Hæc ille, qui sibi ipsi apertè contradicit ejusdem Pemptadis quartæ, l. 2. ca. dum ait. Cùm apud veteres nullum aliud reperiatur, quod Bonæ similius esse queat, quam Faselus, Bonam eandem cum Phaselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioscorides φασίολον, Simeon Sethi φάσηλον nominavit. Habet enim in primis Bona fructum Dolichus similem, at majorem, quæ major est, cujusmodi Faseli esse Dolichus innuit, diminutivà voce, à similitudine Faseli, φασίολος nuncupatus. Iam & Bona alta proceráque est, qualem Faselum esse Columella testatur

Dolichus Galeni. Hortensis planta. Faselus Italiæ legumen. Dolichus peregrinus. Smilax hor. Diosc. Faselus est Diosc. Phasiolus. Error multorum. Dod. err.

Faselus de Bona Dod.

Et gravis Atriplici [at triplici malè legit Dod.] *consurgit longa Faselus.*

Vulgarem item olim per Italiam fuisse Faselum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notissimum est, sationis enim ejus & tempus & modus in his docetur: Bona verò hac ætate nihil familiarius. His accedit, quòd minoris Bonæ fructus, Spartii fruticis sive Spartij Lobum magnitudine ac formâ, & non rarò colore, proximè referat: at Spartij lobos Diosc. tradit veluti Phasiolos. Phasioli autem quibus Sparthi fruticis lobi à Dioscoride similes perhibentur, iidem sunt cum Phaselis. quam ob rationem quadrisyllabus φασίολος per ἰῶτα, à trisyllabo per ἦτα φασήλῳ differre nequit. Vides ita contradictionem, φασίολον [*Faseolum*] quadrisyllabum, à φασήλῳ [*Faselo*] trisyllabo differre & non differre. Hanc quidem contradictionem tollemus, si dixerimus φασίολον quadrisyllabum Dioscoridis, à φασήλῳ trisyllabo plurimorum non differre: differre autem φασίολον aliorum, seu δόλιχον, qui est Smilax hortensis Diosc. [σμῖλαξ κηπαία] à φασήλῳ plurimorum, qui est φασίολος ejusdem, quod Dod. non absque contradictione simpliciter asserit. Faselum autem non esse Bonam [*Fabam*] præter rationes infra in cap. de Faba adducendas, vel hæ solùm id tam manifestè innuunt, ostendunt atque demonstrant, ut nullus dubitandi locus supersit. Nihil similius, inquit, est Bonæ, quàm Faselus. Sed an illum fugit, quia omnis similitudo claudicat, nec quod simile est, idem numero cum simili dicitur. Adde Faselus à Bona multùm dissimilis est. Bonæ folia subpinguia sunt, Faseli non item: Bonæ siliquæ crassæ, carnosæ, mollibus ceu floccis lanosæ & hirsutæ sunt, non autem Faseli: Bonam tegit oblongus dilutè virens unguiculus, nec Faselum: Bonæ caulis quadratus, Faseli rotundus. Bona igitur Faselus esse non poterit.

Phaselus à Phaseolo non differt. Dod. contradictio.

Faselus non est Bona contra Dod.

Faseli & Bona diff.

Dist. Corn. Cur Dioscorides de Phaseolo agit, & rursus de hortensi similiter repetit, si eadem res est Smilax & Phaseolus? Duo traduntur esse genera Phaseolorum, candidum & subfulvum, ait Cornarius. Candidum, quod Diosc. Phaseolon vocat. Cornarius meo judicio perperam λόβια & δόλιχοι quosdam appellare scribit. Sicut etiam falsò à Phaselo separat, quem absurdiùs λάθυρον [*Cicerculam*] aut ejus speciem esse credit. Eos autem è Germanis reprehendit, qui Phaseolos, ceu etiam Smilacem Welschbonen/ quasi dicas Fabas Italicas, nominant, siquidem idem faciant, quod in aliis rebus ignotis & peregrinis facere soleant. Omnia enim hujusmodi Welsch voce, ad rei alicujus nomen additâ appellant. In Phaseolis tamen hoc gravius est, quòd rei ignotæ penitùs nomen fingunt. Cæterùm Phaseolum subfulvum. Smilacem esse concludit.

Phaseolorum duo genera. Corn. err. Errores alij. Germanor. Subfulvum.

Matth. Phasiolum in duo summa fastigia quoque partiri videtur, in campestre sc. & hortense. Hoc Smilacem hortensem, variis coloribus præditum esse ait; illud autem Phaseolum à Diosc. descriptum, candidum ac vulgarem in arvis in Italia.

Phaseolorū duo fastig. sec. Matth.

Is non assentior, inquit Turnerus, qui legumen quod mihi Dioscoridis Phasiolus putatur ejusdem generis esse aiunt cum Dolicho Theophrasti, Smilace Dioscoridis, & Phaseolo Galeni. Primo, quia in toto

Phaselus Diosc. non est ejusdem generis cum Smilace.

toto opere suo non consueuit Dioscorides duobus capitibus longè dissitis, de hortensi & syluestri planta eiusdem generis, sed eodem capite, aut ferè proximo agere. Atqui de Phaseolo agit lib.2. cap.101. de Smilace hortensi cap.140. eiusdem libri, quod non fecisset vtique si naturalibus duntaxat (vt Matth. velle videtur) differre credidisset. Quæ ratio si nó valet, nec valebit Matthioli Secacul faciétis Eringium, aut laurú Alexandriná & Hippoglosson esse distincta. Altera ratio est. Dolichus Theophrasti, Smilax Diosc. & phasiolus Galeni pereunt, neque ad frugem perueniunt nisi adminiculis fulciantur. At phaseolus Diosc. in Longobardia feliciter satis sine adminiculis ad frugem peruenit. Non est ergo phaseolus Diosc. idem cum Dolicho Theoph. Smilace hort. Diosc. & phaseolo Galeni. Postremò ab ipsis dissentio quòd authoritates, quas pro se adducunt in nonnullis penitùs contra ipsos faciunt. Scriptum est enim ex autoritate Hipp. apud Galenum, Dioclē, & Aetium, Dolichos minùs esse flatulentos, At phaseoli Diosc. non tantùm flatulenti sunt, verùm flatus etiam excitant. Galenus quoque eo loco, vbi Dolichos & phaseolos eosdem facit, absque omni dubio duas facit Dolichi species, eodemque modo phaseoli duas. Cùm enim in principio ferè capitis dixisset ex autoritate Theoph. Dolichos putrescere & interire, nisi adminiculis suffulciantur, eiusdem capitis fine ostendit esse præterea genus quoddam, quod adminiculis non egeat, Atque hos ego phaseolos censeo Dioscoridis, qui multùm à Smilace differunt. phaseolus ergo Diosc. & eiusdem Smilax hortensis duo sunt distincta legumina.

Matth. err.

Dolichus Theoph. & Phasiolus Gal. est Smilax Diosc.

Galeni duæ Dolichi species.

Faseolos Antiquorum nequaquam esse eos, quos vulgò *Faselos* vocamus (Cæsalpini verba sunt) patet ex eo, quòd Æstate seruntur, perficiuntur in Autumno, seruantur optimè incorrupti, & facillimè coquuntur. Galenus quoque phaselum testatur alium esse à phasiolis: comedi in Alexandria, &c. Genus candidum recipitur in compositione quadam ad renes, sed eo loco phaseolus legitur, non phaselus. Dioscoridis Smilacis hortensis descriptio partim Faseolos nostrates ostendit, præsertim siliquæ similitudo cum Fenugræco, partim Turcicos vocatos, cùm seminis varios colores tradit.

Faseoli Antiquorum non sunt Faseoli Italiæ.

Tria etiam sub genere Phaseoli, specie inter se diuersa cognoscit Manardus legumina, *Phaselum communem* [Italicum] Phasiolum, quem & lobum vocari ait, & *Eruiliam* [Pisa] & *Smilacem*, de quibus singulis separatim dicemus, à Smilace initium facturi.

Faseli Turcici. Phaseolus Manardo. Phaselus Italicus. Smilax.

SMILAX HORTENSIS.

Descriptio

SARMENTORVM longissimorum beneficio perticas & pergulas proximas, sese iis circumuoluens, conscendit, foliis donata ternis, ex vno pediculo aptis, hederaceorum non angulosorum similibus, asperis, satis neruosis, palmo quoquouersus amplioribus: *Flores* surculo peculiari cohærent plures, Pisi floribus multò minores: *Siliquæ* pensiles succedunt, palmum & sesquipalmum longæ, siliquarum Pisorum crassitudinem mediam attingentes, *semina* continentes nouena, vndena, longa, renes imitata: sinú in medio impressum habentia, læuore eximio, colore mirum in modum vario, cinereo, eburneo, luteo, glauco, rubente, omnibusque his inter se mixtus striato, guttato (Phasioli vulgò appellati) inueniuntur aut

omninò niuei, aut nigri, aut flaui, aut purpurei, aut amethystini, aut cœrulei, aut rubri, aut lateritii ferè coloris, vel albi nigris venis aut lituris distincti, ac etiam cinerei, & carnei coloris similib' venis insignes, Clus.) sapore viscido, leguminoso, nec omnibus grato.

Phasiolus vulgaris; C. Bauh.

C. Bauh. Smilacem hortensem duplicem facit, vulgarem alium, alium peregrinum: vulgarem, alium maiorem, fructu longiore, & renis formam meliùs referente, qui comuniter cádidos: alium minorem siliquâ angustiore: distant etiá crassitie & tenuitate Hic variat floris & seminis colore: flores plerumque candidi, pallidi, flauescentes, purpurascentes, siue amethystini & vt Cordus hist. censuit, floris colorem fructus sequuntur.

Verùm in semine fructúve maior est coloris varietas, sunt niuei, flaui, ex flauo obsoleti, purpurei, rubri, latericei ferè coloris, amethystini, violacei, atro violacei, nigri, initiò purpurei deinde atri: vel alibi nigris venis & lituris distincti: item carnei & cinerei, similibus venis insignes: item albi purpurascentes, orbibus albis variegati, vel spadicei nigris maculis aspersis: nonnulli incani, atro colore, vel ab vna parte, vel vtrinque notati. Non minor sanè est varietas in Phasiolis ex America, Africa atque aliis regionibus, procul ab orbe nostro remotis, quàm in his quæ in Europa nascãtur. Sunt enim maiores, minores, mirâ colorum varietate inter se discreti. Illorum nonnulli, aut prorsus candidi, aut flaui, aut cinericei, aut fusci, aut atri, aut rubri, aut amethystini, aut variis coloribus non vno modo distincti: interdum albo & nigro, rubro & nigro, flauo & nigro: sic alius ex flauo & spadiceo simul mixti coloris, at circa hilum candidus: alius roseus, in quo rubri nonnihil elucet.

A Dioscoride ita describitur. Σμῖλαξ κηπαία, cuius fructus [καρπὸς, & non semen, vt falsò quidam legunt] lobia [quasi siliquula dicas] & à nonnullis asparagus vocatur, folia habet Hederę [κισσοῦ] similia, molliora tamen: caules tenues & capreolos propinquis fruticibus implicatos, qui eò vsque adolescunt, vt topiarii operis attegias seu cameras opacent, vt tentoria & scenas efficiant, alius. Fructum autem (καρπὸν) profert Fœnugræco (τῆλιν) similem, longiorem tamen & insigniorem, in quibus semina similia renibus concluduntur, non æqualia quidem colore, sed ex parte subfulua.

Diosc. restituitur, & variè illustratur.

Quæ sit Smilax ita declarat Aëtius. Qui nunc ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes Veteres Dolichi & Phaseoli appellabantur, & ab aliquibus Smilax hortensis. Lobi quidem, hoc est, Siliquæ, quoniam præ aliis præcipuè, ex omni siliquarum genere, quæ indumento intectæ sunt,

Smilax Aëtio.

hæ solæ vnà cum siliquis, siue tegumentis suis vt plurimùm comeduntur.

Nō est Smilax læuis, Hermol. Hermol. doctè sentit nobiscum [Smilacem hortensem] non eandem esse cum ea, quę læuis à Diosc. cognominata est: Recentiores cum Aetio Phasiolum à Dioscoride per Smilacem hortensem intelligere non candidum sed rubentem, qui & Lobus & Dolichus dicatur & lat. Siliquula.

Siliquula. Marcell redarguitur. Sed non sapit hęc nostra & Hermolai opinio Marcello, qui tamen ipse, qualis sit Smilax hort. & quibus in regionibus inueniatur, nescit dicere. Sed rationem, ob quam nostram opinionem despicit, ipse perpendito. Parum verisimile mihi videtur, inquit, ad eam altitudinem & frondium copiam posse legumen aliquod augeri, vt scenas & tabernacula vestiens inumbret. Theophrastū si inspexisset, intellexisset vtique Dioscoridi eum auctorem fuisse, cur inter legumina Smilacē hortensem in tantum ascendere scripserit, vt topiarium opus efficeret, satis quidem commodè ad exprimendum vocis & verbi captum.

Marcell. repreh. Quare Manardus meritò Marcellum reprehēdit dicens: Phaselum esse, qui nunc vulgò Phaseolus dicatur, quem & Virgil. vilem fuisse nuncuparit. Quod si animaduertisset Serapio, sub Lubiæ nomine, quod certè à lobo Græcà voce deflexum est, Phaselos cum Phaseolis i. e. Eruilia minimè confudisset. *Serap. err.* *Marcell. sanatur.* Marcellus explodit sententiam quam refert Hermol. non alio argumento, quàm quòd verisimile non videtur ad eam altitudinem legumen aliquod augeri, &c. sed semetipsum proprio gladio iugulat, siquidem ipse Smilacem, quicquid ea sit, in leguminum genere numerandam dicit, ac ipsomet interprete tanto incremento esse dicit Dioscorides, vt scenas & tentoria inumbret. Fateri igitur oportet, aut verbū Dioscoridis ..., non bene à se conuerti, aut Smilacem, quæ ipsomet teste legumen est, adeò posse crescere, vt tabernaculi instar Solem arceat, atque, vt sequens est, eius argumento, eos non reuinci, qui Phaseolum pro Smilace intellexerunt, Serapio & Auicenna de Phasiolo nunc vulgò vocato ea prodiderunt, quæ Diosc. de hortensi Smilace. *Smilax vera Manard.* Nuper tamen etiam cognoui veram Smilacem in summam proceritatem ascendentem, grana quoque in siliquis producentē, Phaseolo communi præterquàm colore (rubra enim, vel crocea sunt) similia. Multò tamen duriora videntur, quàm communes Phaseoli.

Gorræi err. Gorræus cur Smilacem fruticem hortensem vocat? Quid quæso Smilax cum frutice participat. Frutex à radice caudice multiplici, ramosusque attollitur. Smilax verò legumen à radice foliatum, sine caudice prouenit.

Brunfelsii error. Gorræum Smilacem vocando fruticem malè sequitur Brunfelsius.

Dolichos, qui Galeno & Æginetæ Phasioli cognominantur, Siliquam Theoph. & Smilacē hort. Dioscoridis esse retur Tragus, nec errat: ac aliter etiam Marcellum, si is Smilacem hort. viridem vidisset, pronunciaturum fuisse existimat. *Marcell. repreh.*

Lonic. pro Dolicho & Smilace hort. falsò iconem Pisorum exhibet, nec minùs verè Smilacem læuem dicit.

Simili errore & Cordus leuem Smilacem eandem statuit cum satiua, quam Dolichon etiam appellat. Phasioli altera species, inquit is, Phaseolo Dioscoridis, quē aliqui distinctionis gratia Phaselum vocant. [Phasiolo sc. albo, Italico, vulgari, humili, seu minori cum orbita rubente, vel nigricante] formâ foliorum similis. Circumuoluitur hæc arbustis & hastis, fiuntque ex ea coronę Æstate: longiores hæc siliquas fert, propterea ab aliquibus Dolichus vocatur, & fructus eius lobi, quoniam insignes sunt siliquæ, in quibus figurâ Phaseli semina nascuntur, nec tantùm candido colore: nam inueniuntur nigro, croceo, ruffoque colore, & mixtis etiam pluribus coloribus simul. *Dolichus cur vocatur.* Hic Phaseolus, Smilax hort. & satiua etiam appellatur: cùm propriè loqui volumus, Dolichum, Smilacem læuem siue satiuam, & siliquas eius lobas appellamus. *Loba.* Germaniæ peregrinum fuit legumen hic Dolichus, nunc à plurimis non tantùm ciuibus, verùm etiam rusticis vmbræ & ostentationis causa seritur. Læuem autem Smilacem eandem esse cum satiuâ, Dolichus appellatâ, palam fiet, si quis alios authores de Smilace legat, qui eandem herbam, lenem & satiuam esse iudicant, & duo tantùm Smilacis genera esse dicunt, sc. asperum & lene, quod in hortis nascitur. *Est Smilax lenis Cordo, sed falso.* Adhæc si vtriusque descriptio & vires in Diosc. considerentur, quilibet iudicabit eandem esse herbam lenem & hortensem Smilacem. Propterea ipse Diosc. errauit, quòd crediderit lenem Smilacem proprium genus à satiuo haberi. *Diosc. notatur, & Galenus.* Dioscoridem in hac re secutus est Galenus, qui ait lenem Smilacem asperæ similes vires obtinere, quod falsum est. Nam lenis Smilax terrestri constat substantia, vt omnia ferè legumina: propterea etiam grauia & tumultuosa facit insomnia. Asper verò Smilax longè alio constat temperamento, quod ex gustu percipi potest. Sapore enim nihil commune cum leni Smilace habet. Cùm autem plantarum temperamenta & facultates, ipso Galeno teste, ex sapore iudicentur, necesse etiam est, asperam Smilacem nihil in viribus cùm leni Smilace commune habere, vt Diosc. etiam indicat, qui Smilacem lęuem tumultuosa insomnia facere dicit, asperam verò contra lethalia venena antidotum esse. Cùm igitur tam breui Galenus lenis Smilacis vires perstringat, & minimè verum temperamentum illi assignet, facilè colligitur, ipsum nesciuisse, quid lenis Smilax esset. *Et hæc Cord. in Diosc.* qui in hist. quoque satiuam & lęuem Smilacem eandem facit, ac Dolichum vocat. *Smilax læuis & satiua Cordo. Cord. taxatur.* Eum autem licèt inter Botanicos magni faciā, nihilominus tamen temerè nimiùm erroris accusat Dioscoridem & Galenum: nec videmus tantam similitudinē in descriptione Smilacis lenis & hortensis, quantam facit Cordus: conferatur descriptio seminum & siliquarum, pręterea non conueniunt Phaseolo nostro Smilacis lenis flores, nec etiam quod dicitur hanc folia per Autumnum amittere: quemadmodum Smilax phasiolifera in totum perit. Vires etiam non respondent. Quis obseruauit Phasiolos pręstare, quæ Diosc. de Smilace lęui prędicat: nos sæpiùs comedimus, nec tumultuosè somniauimus. *Dioscoridis locus suspectus.* *Videtur* igitur Dodonęus non malè sentire addita fuisse capiti Dioscoridis de Smilace hortensi illa verba, *grauia somnia facit. Audacter* nimiùm falsitatis accusat Galenum, cui nota erat Smilax læuis, differens à Phasiolifera & Smilace aspera, non solùm figura, sed etiam viribus. *Galenus & Diosc. vindicantur.* Quę Galenus scribit de Smilace excusant etiam Dioscoridem ab errore, & demonstrant non idem esse Smilacem hortensem & læuem: ac indicant ipsum & Cordum nesciuisse, quid esset Smilax læuis, & malè confudisse cum Smilace Phasiolifera, ambasque turpiter vnam & eandem dixisse.

Matth. in pronunciando & determinando quid esset Smilax hortensis, sibi minùs constitit. Nunc enim credidit illos, à veritate haudquaquam-

Phaseolus Diosc. Matthiolo.

quam desciuisse, qui dixerint Phaseolorum genus priori loco à Dioscoride descriptum, esse Smilacem hortensem. Nunc autem eos putauit nequaquam hallucinatos esse, qui asseruerint Phaseolos coloribus infectos (quos nihil ab hortensi Smilace differre existimat) Dolichos esse Theoph. Gal. & Pauli.

Turcica multicolor Faba. Phaseolus Turcicus. Compil. confusus

Lob. *Phaseolus vulgaris, Turcica multicolor Faba, Smilax hort.* Dioscoridis, *Dolichos* Antiquorum, An Lobos Galeni?

Cardano *Phaseolus Turcicus*.

Compilator Tabern. non distinguit Phaseolos, ponit tantùm figuras duodecim generum, nullâ additâ descriptione: pleræque autem figuræ nil demonstrant: ita confudit historiam.

Phaselus peregrinus Italia. Descr. Caesalp.

Cæsalpinus, qui suam particularem habet opinionem, Smilacem hortensem facit Phaseli genus peregrinum, quod in Italia seri ait in hortis opere topiario, viticulas verò ferre longiores, adminiculis egentes: siliquas breuiores, sed latas & falcatas, instar Siliquæ arboris: semina grandiora Phaselis Italicis, ac magis depressa, læuioraque ac nitentia: colorem aliis ex toto candidum inesse, qui magis probentur in cibis: aliis melleum, aliis maculosum: aliis lineas nigras in candido circumagi, Phaseolos Turcicos vocari: hos recentes insuaues esse, perfectos coqui in cibis, vt reliquos, qua in re fallitur. Siliquæ enim recentes coctæ non sunt insuaues, sed gratæ esui, coctæ cum iure carnium, vel butyro recenti, vt verè dixerit Diosc. olerum modo esui aptam esse siliquam cum semine Asparagi modo elixam. Sed de viribus & vsu mox plura suo loco.

Caesalp. lapsus.

B.pin. *Smilax hortensis* siue Phaseolus vulgaris 1. vel maior: *Phaselus*, Brunf. *Phaseolus*, Dod.gal. & Cam. *vulgaris* (vel Faba Turica multicolor) Lob. Clus. pan. & hist. *albus* Ger. *Smilax hortensis*, Brunf. (quoad descriptionem Trag.) (cui & siliqua Theop.) Matth. (& Phaseolus hortensis.) Fuchs. Turn. Lac. Cord. in Diosc. Gesn. h. Lugd. Tab. [qui, vt & Ger. fructus duodecim generum pingit] & Cam. *Smilax satiua* siue lenis, vel Dolichus, Cord. hist. *Dolichos* Theophrasti. Ang. *Dolichus* [siue Phaseolus] Dod. & Lon.

Porta notatur.

Porta Neapolitanus pro Smilacis hortensis siue Phaseoli figura malè ponit Pisi maioris iconem.

Synonima linguarũ.

Σμῖλαξ κηπαία & λόβια Diosc. *Δόλιχος* Hipp. Dioch, Theoph. & plerisque aliis cum Galeno & Aëtio, cui etiam φασίολος, nonnullis quoque λόβος ac λοβίος, Lat. Siliqua. Botan. vulgò *Smilax hortensis*, & plurima ex parte *Phasiolus*, Arab. *Lubia*, autore Fuchsio Germ. Faseln / Welschbonen Matth. Steigfaseln / Windtbonen malè apud Fuchs.] Sprenckelbonen / vocauit aliquãdo Gesn. Graßfaseln / Phaseole / Welsch Erbs / Rot oder theils / vnd ander viel farben. Belg. Roomsche-bonen / Gall. *Febves peintes, Faseoles*, It. *Fagiuolo Turchesco*, Hisp. *Feyones*, Angl. Kidneybeanes Boh. fasoli, Hung. *Törör borso*, Turcicum Pisum.

Smilax quidem nominatur, quòd Smilacis similitudine conscendat & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Λόβος autem ac λοβίος à siliquarum magnitudine. Sed verbum Lobia æquiuocationem facit: nam apud Dioscoridem fructum Smilacis significat: apud Galenum verò & Aetium Lobos est Phasiolorum siliqua.

Lobia æquiuoca.

Æquiuocatio. Ilex. Taxus. Fraxinus. Smilax aspera.

Breuiter hîc in memoriam reuocare conueniat amplam Smilacis æquiuocationem. *Ilicem* enim ita vocant, arborem glandiferam. *Taxum* similem Abieti, genere simplicem, *Fraxinum* ambiguam, *Smilacem asperam*, cuius plura genera, *Smilacem læuem*, vel *Conuolulum* maiorem, *Smilacem hortensem* Dioscoridis, qui Dolichus est Theophrasti, de quo præsens nostra tractatio, Smilacem læuem minorem, quam *Helxinem* cissampelon cum campanulis vocamus, existimat tandem Tragus *Lupulum* esse Smilacem asperam. Aptum etiam *Scammonium* Smilacis læuis speciem esse affirmat Dodonæus. Et *Gelseminum repens* videtur Cæsalpino Smilax læuis.

Smilax læuis. Smilax hortensis. Helxine cissampelos cũ campanulis. Lupulus. Scammonium. Gelseminũ.

Locus.

Smilacem hortensem habui variorum colorum in horto E. C. Montbelg. satam. Obseruaui Lugduni, Basileæ & passim alibi. Dolichum [siliquam vertit Gaza] ligno longo affixo ascendere, & frugiferam fieri, alioqui vitiosam reddi, autor est Theophrastus, idemque innuere videtur Columella scribens:

Et grauis Atriplici consurgit longa Faselus.

Tempus.

Faseolos teste Plinio, serere qua velis terra licet, ab Idibus Octobris in Calendas Nouembris, Virgilius autem occidente Boote serere iubet.

Si verò Viciamque seres, vilemque Faselum,
Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.

Repositio.

Dolichos (ex autoritate Galeni) propter humiditatem copiosiorem non reponunt, cuius occasione solent corrumpi. Quod si quis eos quoque securè velit reponere, sicuti Pater ipsius factitabat, siccare ipsos penitùs oportet. Sic enim hieme tota manent imputres & incorrupti, eumdem nobis vsum, quem Pisa præstantes.

Vires & vsus.

Coquitur fructus vnà cum semine, vt iam antè obiter ex Dioscoride relatum, & velut Asparagus, oleris modo editur. Ciet vrinam & grauia somnia facit [hoc postremum perperàm à nonnullis adiectum] autore eodem. Nutriunt quidem non minùs quàm Pisa, Dolichi, consimiliterque flatus expertes sunt, verùm iucunditate, & in alui deiectione illis cedunt, vt testis est Aetius. Simeon Sethi apud Fuchsium, & Mauritani *in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt*. Galenus etiam de alim. facult. humidiores natura esse asserit. Reliqua ex Galeno vide antè. Qui ex iis magis rubri sunt, pergit Sethi, calidiores. Manifesta quoque in iis humiditas, quòd citò putrescant. Humorem generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, partim & multùm nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant. Cum Sinapi oblati, plurimùm noxæ deponunt. Albi igitur Phasioli crassiores & difficilioris concoctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia faciunt, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum menses mouet. Porta sibi persuadet Smilacem hortensem suis floribus papilionem ostendere, ac ideò Venerem irritare & augere. Is tamen vti dictum, non Smilacis, sed Pisi maioris iconem exhibet. Sed Smilax sit, flos papilionem referat, ergone venerem excitat? Ast quæ consequentiæ necessitas, quæ necessitatis ratio? Vanitas & superstitio. Ait præterea, florem creare ex purpureo versiculorem, fructum nigerrimum & rubrum, & propterea flatuosam habere naturam, ægrè perfici, brutáque insomnia parere; nos existimamus eum (vt & Matth.) scripsisse non ex experientia, sed secutum fortè Simeonem Sethi, & suam phantasticam imaginationem. Sethi autem opinio trahit originem ex lectione Dioscoridis prauâ. Nec persuadebit nobis clami-

Vrinam ciet. Diosc locus corruptus. Temperamentum. Aluum. Correctio. Decoctum. Menses.

tans, deteriores nigros & rubros Phaseolos albis aut variegatis: coloris enim ratione solâ non existimamus variam esse vim Phaseolorum, licèt eandem sententiam tenere videatur Matth. ita scribens: Phasioli excalfaciunt & humectant ordine primo: atqui fului, flaui & rubri albis calidiores sunt. In cibis sumpti inflant, & ventriculo laborem faciunt, semen tamen generant, & venerem sollicitant, & præsertim si cum longo Pipere, Galanga, & Sacchato aspergantur. Id autem valentiùs præstant, si ex lacte bubulo coquantur, quousque rumpantur. Redduntur in cibo innocentiores, si cum Sinapi, aut Carui semine edantur cornicula dum viridia sunt: & tenera elixantur, & cum Pipere in acetariis eduntur. Phasioli masticati & illiti sanant equorum morsus. Adduntur etiam in fucis, quibus mulieres faciem concinnant. Ang. Gall. tradit agros impinguare, ac facere vt vermes non rodant frumentũ.

Vires. Semen. Venus. Acetariis. Fucus. Agros impinguat.

PHASIOLVS VIOLACEVS.

CVM Smilacis hortensis in altum se extollentis quæ tentoria & scenas facere potest, vt scribit Diosc. varii coloris fructus passim obseruauerimus, ac etiam ipsi in horto E. C. ex diuersis locis conquisitos coluerimus, eos nunc enumerare fas erit.

Smilacis Phasiolifera varia genera.

Stutgardiâ igitur nobis misit D. Schwartz Phasioli violacei nomine fructum, Smilaci hortensi similem, sed paruum, vt Phasioli Italici sunt, totum purpureum, siue violaceum, excepto vmbilico albo lucido. Eundem misit D. Phil. Steph. Sprengerus nomine Phasioli Ægyptiaci. Habui quoque Basileâ datum à D. Mart. Chmieletio, cui prouenit in horto siliquis valdè longis & tenuibus.

Descriptio. Locus.

PHASIOLI NIGRI.

LONGA & lenta habet sarmenta reliquorum generum instar, quibus perticis & pedamentis (si adponantur ait Clus.) se circumuoluit, & innititur: alioqui adeò infirma, vt humi procumbant, & se spargant: iis innascuntur folia numero terna, longo pediculo inhærentia, vt in vulgaribus Phaseolis, & eiusdem cum illis amplitudinis, neruosa: sarmentorum nodis vnde prodeunt folia, nascuntur oblongi pediculi, in quibus flores bini, quaterni, seni, interdum etiam octoni, ex aduerso vt plurimùm nascentes vulgarium formâ, hoc est, floris Pisi instar pænè formati, coloris purpurascentis, seu veriùs Amæthistini: quibus succedunt totidem oblongi teretes lobi, initiò virides, deinde maturitate flauescentes, in quibus bina, terna, quina, sena, vel etiam octona grana, vulgarium quidem formam referentia, sed minora, & coloris, quando matura, nigri.

Descriptio.

Clus. hist. Phasiolus, Æthyopici appellatione missus ob nigredinem, vt verisimile est, vel forsitan quòd ex Æthiopiâ prima eius origo. B. pin. Phasiolus Æthiopicus vel niger, siue 2. Æthiopicus lobis flauescentibus fructu nigro.

Lugduni Batauorum notus, semine ex Italia misso. Floret cum vulgaribus, vel etiam aliquandò paullò maturiùs.

Phasiol. Æthyopicus. Locus & tempus.

PHASIOLI TVMIDI, NIGRI, splendentes.

IN Kirckheim vrbe Wirtembergica, in horto D. Ioan. Lutzii insignis Pharmacopæi obseruami Phasiolos nigros, splendentes, tumidos, cum paruo hilo albo, ac similes Phaseolis humidioribus minoribus niueis: iis tenuiores sunt violacei. Et hic est fortè Clusij decimus tertius.

Locus.

Idem Clus. hist. Phasiolus 13. ex Italia misso semine, Phaseoli Æthiopici appellatione, similis nobis prouenit Francofurti.

Floret paulò maturiùs superioribus, eam ob causam semen faciliùs ad maturitatem peruenit.

Tempus.

PHASEOLI ATRO VIOLACEI.

SVNT nobis Phasioli non multùm differentes à nostris nigris, tumidis, nisi quòd videntur paulò longiores & maiores, ac atro violacei, & minùs tumidi, splendent vt dicti, eis est hilus, vel vmbilicus albus, non multùm etiam sunt dissimiles à violaceis, accedunt fortè ad Clusij Phaseolum 15. initiò scilicet purpurascentem deinde atrum.

Descriptio.

PHASEOLI FVSCI, FOLIIS CRASSIS & pinguibus.

PHASIOLVS Clusij 16. ex Guinea delatus suo lobo exemptus, terræ creditus Pharmacopæo Delphensi creuit, ad specul: symbolum, ad palmarem altitudinem, cauliculo satis firmo & rotundo, binasque aut ternas foliorum alas protulit, in quibus, vt reliquis Phaseolis, terna folia, sed valdè crassa, & pinguia, longéque minora, Trifolii Asphaltitis foliorum magnitudinem non excedentia. Ipse Phaseolus semuncialem magnitudinem non superabat, satis densus & crassus, coloris fusci cum spadiceo commixti.

Descr. Cauliculus. Folia.

B. pin. Phaseolus Guinensis 1. fructu fusco spadiceo: Phaseolus peregrinus 16. Clus. hist. Sunt maiores & minores.

PHASEOLVS VVLGARIS ITALICVS HVMILIS, SEV MINOR ALBVS, CVM ORBITA rubente, vel nigricante.

HVNC sic describit Matth. Phasioli albi, & magis vulgares, qui passim in campis seruntur, mense Maio, & quandoque post messem sine pedamẽto per se subsistunt, sed in latum sese pandunt foliis hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, venosis, tortis, ex vno pediculo prodeũtibus: flores emittit candidos, Piso maiores, è quibus palmaria cornicula prodeunt, teretia, & in acutum desinentia, primo quidem exortu viridia, & per maturitatem albicantia. In his semina plura, quæ Phasiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus similia, alba præter vmbilicum qui tantùm in iis nigricat. In hoc capite Dioscorides de candidis tantùm ac vulgaribus Phasiolis disseruit.

Descr. Matthioli.

Non probamus Matthiolum dicere, semina similia quadrupedum renibus, videtur enim mihi non bene obseruasse eorum renes, hæc semina humanis renibus, magis similia sunt, quàm illis. Iconem habet Matthiol. non nihil differentem à Smilace, quæ diuersa valdè est ab icone Camerarii, quam hic posuit in ep. & hist. pro Phasiolis: ei enim appositæ duæ siliquæ: in icone autem Matthioli, tum paruâ, tum magnâ (quamuis flores, malè pingantur) sunt plures flores & siliquæ: ità vt ad septem ex vno pediculo numerentur. Hinc colligo eam Camerarii non esse Phaseolorum vulgarium, sed alterius generis de quo paulò post. Ipse etiam scribit in hist. se per Phasiolum 4. Clusii non intelligere eum, quem in editione Matthioli proposuerit. Clusius autem vt paulò post dicetur, tradit suum Phasiolum binos flores magna ex parte sustinere, nucea circa hilum nigrâ maculâ insignitum, quæ omnia demonstrant Iconem illam Camerarii ab eo non bene positam pro Phaseolo Italico vulgari

siue Matthioli.

C. Bauh. ste. Hac eadem censurâ dignus Casp. Bauh. qui in suo renouato Matthiolo pro his phasiolis iconem ponit Camerarii, quod non placet, ob causas iam dictas, & postea repetendas.

In pin. vocat Smilacem hortensem siue phaseolū vulgarem 3. siliqua sursum rigente, & phaseolum paruum Italicum: Phaseolum, Matth. album, Lugd. *Phaseolum* & phaselum, Ang. Cord. in Diosc. & hist. phaselum, Cæs. Flore est, inquit, maiore candido papilioni simili, foris in viridi colore pallescente: foliis nullam asperitatem habentibus: sunt maiores & minores: sunt albi, subnigri, illi maculâ nigrâ, hi albâ notati: est & minor albidus, cum orbita rubente aut nigricante.

An Dolich. An Dodonæo hist. frum. & in fol. Dolichus alius minor [hunc vocat Bauh. in pin. Smilacem hortensem siue phaseolum vulgarem 2. & hortensem minorem: dubitat autem an sit phaseolus Tumeri: aut fortè phasioli illi, quos Trallianus lib. 7. φασίολοι μικροί. & lib. 11. phasiolos Alexandrinos nominat, si modò per Fasiolum paruum Dolichos veniat intelligendus, quod verisimilimum videtur.

Phasiolus paruus, Alexand.

Lonicero lupinus. Lonic. pingit hoc titulo Groß faseln / phaselus, phaseolus & phasiolus; in descriptione tamen confundit cum eo phaseolum Tragi, siue pisum maius flore purpureo.

Cast. Dur. mot. Cast. Phasiolus non se attollens, semine albo. Quamuis autē dicat hunc se non attollere, pingit tamen pro eo Smilacis hortensis modo ad perticam volutum.

Herba parua Scarorū cibus. An de hoc agit Bell. obs. l. 1. c. 8. In Creta Scarus piscis est saxatilis, qui delectatur mora circa rupes, vescitur etiam paruâ herba, quæ vi placet, & quæ alibi non prouenit, quæ occasio, vt Scarus in Creta insula maneat. Incolæ qui norunt Scarum oblectari herba Phasiolorum; in agris serunt, ac folia imponunt in nassis in mare diluculò (Siliquas pro se reseruant) vt alliciant eos, ac capiant, hinc illi nominant *Scarobolano*. Quod in Scaro melius est, est herba qua vescitur, cuius semper magna copia in eius ventriculo inuenitur. Hos esse credimus, qui à Galeno de alim. vocantur Dolichi, quique in Caria feruntur, figurâ cicerculis longiore.

Scarobolanos.

Dolichi.

Phaseolus. Pavlo dicitur Phasiolus albus; qui compositur dem ex cicadis, ingreditur. Manard. l. 1. ep. 4. Phaselus communis, qui nunc vulgò Phaseolus, quem & vilem nominat. Item l. 9. ep. 24. Phaseolus, vel Phaselus communis.

Cæsalp. Phaselus, qui vulgò Fasolus, cui semen candidum, maculâ nigra. Plura hac de re videro antè.

Locus & tempus. Seui in horto E. C. Phaseolorum Italicorum semina, quæ primò vidi Tubingæ, floruerunt Augusto. Patauii frequenter in cibo vsus sum. Matthiolo seruntur in agris mense Majo, & quandoque post messem.

Facultas Dioscoridis inflat, & flatus mouet, & ægrè concoquitur. Coctus autem viridis, si edatur, aluum mollit, ad vomitionem autem idoneus est.

Fuci parandi ratio. Parant, vti dictum, quoq; phasiolis muliebrem fucum hoc modo: sumunt phasiolorum alborum micæ panis triticei albissimi, an. lib. 1. Cucurbitam longam, teneram, virentémque vnam, dissectâ priùs cucurbita, macerant simul omnia ex lacte caprino nocte vna, deinde addunt seminum Melopeponum vnc. v. nucleorum persicorum mundatorum vnc. iij. nucleorum pincorum delibratorum lib. 5. Conterunt per se omnia in lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domesticum vnà cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantùm intestinis, & omnibus simul mistis, ex vitreo organo, ad hoc parato, in vase feruentis aquæ collocati, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. Siquidem huiusce aquæ lotione nitorem faciei conciliant, & cuti mollissimum addunt læuorem. Reliquas vires & vsus, sicut & temperamentum iam antè tradidimus.

PHASEOLI TVMIDI MINORES NIVEI.

Magnitudine vulgaribus phaseolis minores plerúmque, nec vt illi, sinuati circa vmbilicum. Interim puluinati magis, & tumidiores omni ex parte pro portione sua. Colore niuei sunt, & splendicantes, vetustate verò absolescunt & in eburneum, tandem etiam in pallidum migrant.

Sic describit Clusius: Totâ formâ, & nascendi modo à vulgari haud differt: valdè ramosa enim habet sarmenta, quæ vicinis perticis sese aduoluunt, easque scandunt, oblongos pediculos ex foliorum (quæ s. mper terna, vt in vulgari, simul nascuntur) sinu promentia: in quibus bini, quaterni, interdum etiam seni nascuntur flores, ex aduerso semper siti, vulgaris Phaseoli floribus magnitudine & formâ respondentes, initiò, dum recens aperti sunt, candidi, postea verò pallescentes: quos excipiunt oblongæ, propendentes, vt in vulgari siliquæ, seu Lobi: quina, septena: & plura interdum candidissima, & quasi ex ebore *Descript. Clusii Sarmenta.* *Flores.* *Siliquæ.* *Semina.*

tornata semina cōtinentes, minora & tumidiora, quàm albi vulgaris.

Synonyma. Clus. pann. phaseolus 2. siue minor niueus, siue de Guatimela. Phasiolus Parkinsoni alter. Ex Hispaniis an. 1586. missus. *Frisoles blancos de Guatimela*, hoc est Phaseoli albi ex Guatimela (quæ noui orbis prouincia est) Vere satus egregiè creuit, & ad frugem peruenit. Idem Hist. Phaseolus peregrinus 2. cui iconem apponit Clusius, quæ apud Lobelium nomine Phasioli vulgaris extat.

An Phaseolus albus Americanus. An Taber. weisse bonen von America. Phaseolus albus Africanus. Quem si compilator per suum figmentum cum capreolis non intellexit, nescio quam plantam intelligat: Phasiolum hunc accepi cum hac inscriptione: *Frisolas brancas de Guatimela.*

Satus in horto E. C. Montbelgardi prouenit, sed non maturuit. Iulio floret, fructus Augusto, nonnunquam etiam mense Septembri, maturescit. Dum Viennæ vixit, semine ab amicis communicato Clusio natus, nec antea ipsi conspectus,

PHASEOLVS NIVEVS, MINOR, circa hilum nigrâ maculâ insignitus ET PVMILIO NIGER.

Descriptio caulis. Folia. Caret longis sarmentis, & breui, firmoque caule constat, pedalem longitudinem rarò excedente, & in breuissimos ramos diuiso, ad quorum folia quidem superiori similia nascuntur terna numero, sed breuiori pediculo inhærentia, qui non purpurascit, vt in proximè descripto [Smilace hortensi, siue Phasiolo Anagyridi simili ferè, colore rubescente.] Pediculi ex alis prodeuntes, longi, crassiusculi, firmi, binos etiam flores magna ex parte sustinent, formâ, colore præcedentis flori simillimos, deinde binos lobos illius cylindraceis siliquis paullò longiores, & teretes, in quibus fructus formâ par, sed colore differens, nam niueus est, circa hilum nigrâ maculâ insignitus, & quibusdam nigris punctis interdum in lateribus notatus. Satis præcox hic est, nec ullis pedamentis eget, cùm (vt dixi) breui, firmoque sit caule.

Lobi Americani. Alubias de Indias. Clusio descriptionis authori in Pannon. *Phaseolus 4. Lobi Americani minores, siue Pumiliones.* Item *Phaseolus tertius, Alubias de Indias, id est, Lobi indici.*

Lobus Indicus. Icon Clusii transposita. Figura Clusii sub dictis nominibus, non habet binos flores: sed plures, ideo aliò releganda, & huc transferenda figura, quæ est sub alieno titulo, nempe Phasioli tertii, siue Americani elatioris, verè enim comperimus in hist. Clusii transpositam iconem, vbi composita sub titulo Phasioli peregrini 4. cui additæ sunt siliquæ, quæ deerant.

Phaseoli pumiliones. L.2. Camer. *Phasioli pumiliones albi, & nigri,* quorum hi magis, quàm illi assiosi sunt, quamuis ambo frigiditate nostræ plagæ sæpiùs à maturitate prohibeantur. Intelligo autem, quorum iconem dedimus in Matthioli editione, & quos Clusius in Pann. quarto ordine proposuit. Existimo autem ego Clusii Phasiolum quartum, diuersum à Matthioli Phasiolo, qui in Italia frequens, quâ ob rem Camerarii figuram ad hoc caput reduco, & separo à Phasiolo Matthioli.

Camer. error. Taber. *Phasiolus Brasilianus* Brasilgen boonn.

Phasiolus Brasilianus Tab. reprek. Quantùm indicare possum ex figura essicta ad Clusii figuram, ad hoc caput referenda icon.

C. Bauh. error. C. Bauh. in suo Matth. proponit eandem figuram, quam Camerarius, sub inscriptione Phasioli. Non autem placet Camerarium, & C. Bauhinum iconem eius plantæ, quæ Clusio Phasiolus 4. ponere pro Matthioli Phasiolo vulgari: diuersi siquidem, vt antè dixi, quod facile apparebit, conferenti vtramque iconem, nisi dicatur Matthioli icon falsa.

Eid. B. pin. *Phaseolus peregrinus 6.* minore fructu, albo, nigrâ maculâ insignito: Phaseolus pegrinus 4. *Alubias de Indias,* Clus. pann. quoad descriptionem: & Hist. Phaseolus albus, Lugd.

Creuit etiam hic mihi [inquit Clus. Viennæ anno 1576. donatus à Dodonæo S.C.M. tum Medico, qui eius fructum præcedente anno, dum Pragæ esset, in arcis horto obseruauerat, & legerat.

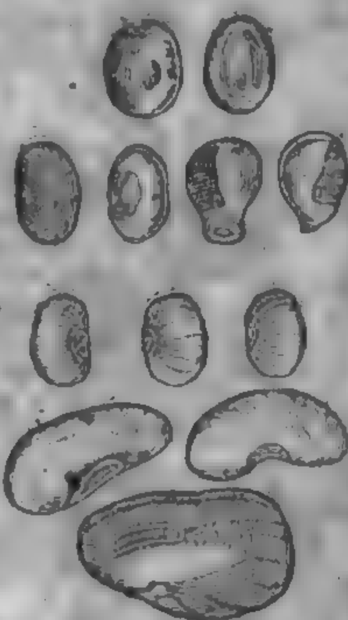
PHASIOLI PARVI, ALBI, CVM ORBITA MINIMA, RVBENTE.

Habemus paruum genus Phasiolorum alborum, non tamen candidorum, cum minima orbita rubente, & paruo hilo albo.

PHASIOLI MINIMI, ALBI, orbita magna rubente.

Svnt nobis Phasioli minimi albi, minores quàm Phasioli cum orbita nigra: nescimus an semper tales [ascriptum erat repertos inter aromata] iis sanè similes sunt: orbita magna est, sed rubens, cum hilo in medio albo.

PHASIOLI PARVI, PALLIDO albi, ex America delati, Lobelio.

A Lob. in Icon. pinguntur Phasioli parui, pallido albi ex America delati, Idem in Histor. Belgica Cleunge ghemaceberde boonkens. Fieri potest, vt vnus præcedentium paruorum Phaseolorum esse debuerit; Phaseoli parui ex pallido albicantes ex America Lobelio delati B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 5. minor: Phaseoli parui ex America Lob. Lugd. Phaseolus Brasilianus 1. Tab. Huius magna varietas, quare fructus duodecim genera.

PHASIOLI PARVI ITALICI, NIGRI, CVM MACVLA ALBA.

Gener Cherlerus attulit nobis ex Italia Phasiolos paruos, nigros: parte caua hilus paruus albus: parte verò superiore, gibbosâ, longa & lata maculâ.

PHASEOLVS NIGRICANS HYLO PROMINENTI

Phasiolus alter, Phasiolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hylo pro-

lo prominente, & renis formam minimè referente. Clus. apud Monardem. Eadem tradit Lob. in Obs. ex Clusio.

PHASIOLVS LATA SILIQVA, FRVCTV exiguo nigro, vmbilico candido.

Locus.
Flore.

Vidit Clusius nō procul Olysipone in monasterio quodā Phaseoli genus, vulgari adeò simile, vt vulgare putaret: pergulas istic vestiebat operc topiario, flore purpureo: at siliquæ scabræ sunt, breuiores & latiores, quàm nostri vulgares, fructus est exiguus, Pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhærent, quæ candida est: Brasilianis frequentem esse audiuit. Clus. apud Monard. & ex eo Lob. obs. & Icon. & Tab. Phasiolus alter Brasilianus. Audiuit Lusitanis apud Brasilianos habitantibus, *Faua braua*, id est, Fabam siluestrem nuncupari.

Siliquæ. Fructus. Phasiolus Brasilianus alter. Faba syluestris. Phaseolus Indicus.

Phasiolus alter Indicus Clusij: Phasioli genus vulgari simile. B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 2. siue alter, fructu nigro, pisi magnitudine.

SMILAX HORTENSIS, SIVE PHASIOLVS ANAGYRIDI SIMILIS FERÈ, colore rubescente.

Descrip. Sarmenta.

Habet hic Phasiolus oblonga sarmenta, ex singulari caule statim secundum radicē ipsam prodeuntia, & in multos ramos diuisa, lēta, oblique se contorquentia, & humi procumbētia, nisi perticis, aut pedamentis sustineantur, quibus sese circūuoluunt, reliquorum Phaseolorum modo: purpurascunt ea juxta alas, ad quas etiam adnascuntur terna folia, minùs ampla superioris foliis, & dilutiore colore virentia, longo petiolo inhærentia, qui ea parte, quâ folia sustinet, contrariàque, quâ sarmentis inhæret, ex atro purpurascit: flores in oblongis petiolis, plerúmque bini, magni, Pisi formâ, foris ex candido pallescentes, interiore verò parte ex purpura cærulei: his succedunt totidem prælongi lobi, teretes, & quasi cylindracei, in quibus fructus reliquis Phaseolis minor, Anagyridis legitimæ fructui penè similis, rubescentis coloris.

Folia. Flores. Lobi. Fructus.

CLVS. pann. *Phaseoli 3. genus, Lobi Americani maiores, Phaseolus tertius Americanus elatior.* Acceptus ex Hispania cū hac inscriptione: *Alubias de Indias*, id est, *Lobi Indici*.

Lobi Americani. Alubias de Indias. Icon Clusii transposita.

Figura hujus Phaseoli, vt mihi videbatur posita erat pag. 723. sub alio titulo, nempe Phaseli Pulcheriani secundi, quò non pertinet, id demonstrante manifestè numerò florum: quæ omissio, vt ad hoc caput reduxerimus ex Clusio suam figuram: in quo nos bene egisse apparet, ex ejus Hist. lib. 6. cap. 44 vbi ponitur pro Phaseolo peregrino tertio.

PHASIOLI RVBENTES FIGVRA PENE nostratium cum linea elata.

Descrip. Cortex. Vmbilicus.

Pulchro rubente colore splendicant, cortice & circa vmbilici ambitum coccineo. Vmbilicus niger fœniculi majoris magnitudine, supra quem macula nigra, sulco diuisa. Parte opposita, quæ dorsum Phaseoli dici potest, linea elatior per longitudinem excurrit, & totum Phasiolum vsque ad hilum circumscribit. Nostratibus etiam sunt paullò ventriosiores, habitioresque, ac ad Anagyridem accedunt formâ, & magnitudine.

Anagyridis forma. Locus.

Accepimus ab Illustrissima Principissa, & à D. Thoma Platero, Medico Basileensi, qui ex Hispania se importasse retulerat. Considerandum an affines, vel fortè idem, cum Phaseolo Clusii Anagyridi simili.

Icon habebitur post cum Phaseoli indici parui maculati Icone.

PHASIOLI EX GVINEA PALVDANO, spadicei, minimi.

Descrip.

Et hos quoq; pulchellos cum aliis multis exoticæ elegantiæ Clariss. Paludano debemus. Parui sūt, Africanos magnitudine vix superātes, splēdido læuore, spadiceo, aliàs dilutiore; aliàs obscuriore, plurimùm tamen æquabili colorati, hilum versus nonnihil angulosi: Hylo, qui pro corpusculi modulo sat magnus candidúsque modice, insinuati. Pulpa subest cortici callosa, subflaua, gustu phaseolacco.

Hylus. Pulpa.

Considerandum an differant, vel quantùm à Clusii Phasiolo quinto, Laburni fructu.

An Phasiolus. fructu Laburni.

PHASEOLI AFRICANI PARVI nonnihil albicantes.

Descriptio. Folia. DE Phaseolorũ quoque more scandit & præsens planta: folia terna, minora, strictioraque multò, quàm in vulgaribus, paulò duabus vnciis longiora, non totam semunciam lata; neruosa, glabra, crassa: Flores. flores ex obsoleta quadã fuligine in luridum pallorem languescunt, vix dehiscentes: Siliquæ. siliquæ sesquipalmum lõgæ, vulgaribus angustiores, vix culmum latæ, grana claudunt nonnihil candicantia, dimidio minora, Phaseolis nostratibus, circa germen fusca.

Phaseolorum Africanorum, paruorum, nomine missi per Carolum Paludanum Ill. E.C. Wirtemb. Accepi etiam cum hac inscriptione: Fasoli ex Insula D. Thoma. *Fasioli ex Insula Diui Thomæ sub Aequatore sita.*

Locus & tempus. Satum huius Phasioli semen in horto Ill. E.C. Montbelgardi floruit Augusto, & Septembri, quo mense quidem maturuit semen.

PHASEOLVS LABVRNI, FRVCTV ex nigro subuirescente, siue Ægyptius flore luteo.

Descriptio. Sarmenta. TEnuia habet sarmẽta, ex singulari caule statim proximè radicem enascentia, eaque valdè ramosa, ex viridi purpurascentia, quæ vicinis perticis & pedamẽtis sese conuoluunt: Folia. folia ex eodem pediculo, vt in aliorum Phaseolorum genere, semper terna, longè tamen minora, & Trifolii mœnianthis [quod in vmbrosis & ubere gleba nascitur] foliis perquàm similia, ex atro virentia circa pediculum purpurascentia: Flores. flores in spicæ modum congesti, magni, nisi vulgaris forma, & Color. magnitudine ferè, coloris flaui, in oblongo, crassiusculoque pediculo ad foliorum exortum prodeunte nascuntur: Theca. lobos non obseruabam quia flores duntaxat produxit ipsa planta, eosque valde caducos propter aduenientia frigora: breues Semen. tamen angustosque esse intelligebam ab his, qui conspexerant, & terna, aut quaterna grana continere: quæ verò accipiebam parua erant admodum, Laburni granis non maiora, Laburni grana. utroque tamen mucrone plærumque obtusiore, pulli coloris, seu potiùs ex nigro subuirescentis.

Phaseolus Ægyptiacus. Clusio hist. *Phaseoli peregrini genus. Phaseolus 5. Aegyptiacus* Patauio missus à Bernardo Paludano ex Syria & Ægypto reduce; anno 1578. qui terræ anno sequenti creditus, creuit quidem, sed serò admodùm, deinde periit. E seminibus conseruatis & anno 1582. demùm satis, aliquot plantæ egregiè prouenerunt, quarum vna florem Septembri duntaxat mense tulit, ac ad frugem minimè prouenire potuit: ipsa tamen plantà Calendis Nouembris perbellè adhuc florente: hoc semen *A'vorùm* à Paludano; at deinde ex Italia Ægyptiaci Phaseoli nomine simile accepi. Et fortè Dolichus Bellonii. Phasiolus hic peregrinus Dolichus est Bellonii.

Icon Clusii transposita. Aduertes apud Clusium in pann. iconem quæ quæ est p. 729. sub titulo Phaseoli quinti Ægyptiaci, non esse Phasioli, quem intelligit Clusius, sed sub hoc titulo reponendam iconem, quæ est pag. 727. sub nomine Phasioli tertii, *Alubias de Indias* In pann. p. 730. est alia icon, cui titulus Phaseolus quintus, siue Ægyptiacus: quam iconem Clusius omninò omisit.

Camer. in hort. *Phaseoli Aegyptii* à Clusio picti in pann. obseruationibus, *sine siliquis* quas nos addidimus.

PHASIOLVS INDICVS PARVVS, maculatus.

Descriptio. PHaseolus est vulgaris magnitudine penè æqualis, Color. vtrinque turgidus lucidus, colore pullo, maculis notato, præsertim circa vmbilicum, longiusculus, quem portio quædam alba, extuberas, cingit. Est ex fructibus Illust. Cels. Wirtembergicæ.

Eicon eadem cum ea qua lib. III. c. 88. habetur.

PHASEOLVS INDICVS, PARVVS rubens, hilo nigro.

PHaseolus paruus, sinuatus, hilo nigro, reliquà parte obscurè rubens. Ill. Ducissa terræ commisit, apud quam visus & depictus.

Eicon cum præced. habetur.

PHASIOLI NIGRI, FACIE seminis Pæoniæ, splendicantes, vmbilico albicante. Et

Alter

Alter Ægyptius minimus.

1. *Descrip.*

MAgnitudine & figurâ ad semen Pæoniæ fœminæ quàm proximè accedunt. Quippe ex rotundo sublonga sunt, nigerrima pulcherrimè, & Succini nigri, politi instar, splendicanti, eâ tantùm parte, quâ adhærent, quam umbilicum dicere solemus, albicantia. (*Color.*) Existimamus, nisi fallit memoria nos accepisse à D. Paludano, qui Ill. nostro misit. Perpendat lector, an possit esse idem cum Phasiolo præcedente, latâ siliqua Clusii.

2. *Phaseolus Ægyptius minimus.*

Est mihi præterea minimus phasiolus missus per insignem Pharmacopœum Tossanum Carolum Burgundum Phasioli Ægyptii nomine, qui Piper magnitudine vix æquat, angulosus, sublongus, colore spadiceo, ac ferè nigricante, splendente, vmbilico candido, longiusculo, cuius parte opposita impressio sinum efficit.

Eicon eadem cum ea quæ l. 3. c. 92.

PHASEOLI PARVI EX AMERICA delati, Lobelii, ex fusco purpurascentes.

Phasioli ex America.

LObelio in Ic. & hist. Belg. dicuntur. Clein boonkens von America / In lateyn *Phasioli parui ex America delati*: An Eid adu. Permultæ acceptæ à Naucleris, Fabæ, Phaseoliue ex Americæ nouo orbe, éque Hesperia Aphrica allati, qui mixtæ naturæ videntur, sed propinquioris Phasiolo: nam eorum quidam exiguus, minor multùm Phasiolo, ex fusco purpurascit.

Quales sint auctori non constat.

Lugd. Phasioli parvi ex America dicuntur. Ego autem, vt verum fatear, quales sint hi Phasioli, nescio, quia eorum nullam inuenio descriptionem, de qua certus sim.

PHASIOLI EX ANGOLI Paludano, pallidi, variegati, hilo magno, spadiceo.

Descrip.

CL. Paludani munificentiâ in Naturalium nostro thesauro aliquot horum adseruamus: 1. qui vulgaribus ventriosiores, læues, maculis insigniti, colore varii. Quidam namque obscurè flauescentes, seu melini, dilutiore luteolo 2. conspersi: quidam pallidi, & ferè albicantes, pullis maculis insigniti, & horum vbiuis varietas in colore notabilis. (*Hilum.*) Hilo donantur magno, spadiceo, aut nigricante, à suprema parte, plusquàm mediam fructûs longitudinem excurrente, minimè sinuato, sed eminente. Tanta porro eorum durities, vt ex eorundem collisione Auellanarum instar sonitum edant: considerandum an aliqui in figura Lobeliana pictorum, nomine Phaseoli Indici rubri huc referri possint.

Hunc eundem ab Illustrissima nostra Principissa accepimus, qui vna parte latior est, altera angustior, in ceteris cum nostris qui iam sculpti erant, planè similis.

Eicon habetur ante cum Icone phaseolorum ex Guinea Paludano miss. r. m. &c.

PISVM AMERICANVM COCCINEVM, aliis Abrus, & idem nigrum.

Icon alia Clus. Exot. l. 4. c. 15.

Descrip.

AMericanū Pisum coccineum nostrati est minus, granorum Peoniæ fœminæ in morem ex rotundo oblongum, nitidum, mirificè durum, cortice (*Cortex.*) tectum vel penitùs nigro, vel bicolori, ita vt germinis regio nigricet, reliquū vel hilari atro splendeat, vel tristiori spadiceo colore sit tinctum: medullâ insigniter durâ, bifida; (*Medula.*) flauescit, sapore leguminoso. (*Sapor.*) Habemus etiam tota nigra: & alia, quæ colore spadiceo sunt, nihilominùs nigrâ maculâ notati. Quod an naturale ipsis sit, an hoc accidat per vetustatem, experientia obseruatorem istarū rerum curiosum docebit.

Alpini Descriptio.

Hoc Pisum sic describit Alpinus: Est arbor fruticosa, sarmentosa, volubilis, *Lablab* modo serpens, ac altiùs se extollens, latiusque se expandens, foliis vel Tamarindi planè similibus, sed longe minoribus, mouentur etiam ad Solem: occidente Sole clauduntur, (*Folia.*) totaque clausa manent, quousque Sol denuò oriatur, quo tempore rursum aperiuntur. Flores audio ferre Phaseolis proximos, atque siliquas, quæ intus habent semina parua, rotunda rubra, dura, Phaseolis omninò similia, quæ Corallia planè æmulantur. (*Siliqua. Semen. Coralliorū æmula.*) Hic addit Honorius Bellus: Fructus figurâ Phaseoli non est, sed ouali, Orobi grani. (*Fructus Orobi.*)

Descriptio. Clus.

Clus. in suis Exot. aliam iconem proponit sub titulo Viciæ Africanæ, de qua hæc scribit: Eius semina à nautis Batauis è Guinea redeuntibus

magnâ copiâ fubinde funt allata,& ramulos cum fuis filiquis, fiue lobulis propendentibus, etiam mihi videre contigit. Sæpè porrò iftius plantæ femina terræ à me funt credita, fed maxima ex parte non nata: imò [quod magis mirum] poft triennium è terra eruta, adeò incorrupta reperta, ac fi pridiè duntaxat fata fuiffent. Semel tamen contigit, vt quæ recentia a Cl. V. Honorio Bello acceperam e Creta miffa, terræ in fictili commiffa nafcerentur quidem: fed plantæ, licèt omnem diligentiam adhiberem, vt conferuare poffem, breui contabefcerent.

Nafcendi modus. Folia.

Prodibant autem illæ, Viciæ, aut Lentis modo, duobus duntaxat craffiufculis foliis initio, ipfo videlicet femine bifariam fe diuidente,& in folia formante, vt in Leguminibus accidere folet: inter ifta verò folia nafcebatur cauliculus fuftinens aliorum foliorum alas, quæ ex multis foliolis contrario fitu femper nafcentibus conftabant, denis, duodenis, aut pluribus, nullo impari alam finiente, inftar Viciæ filueftris, aut Lenticulæ: valdè caduca eft planta, quæ nifi fulciatur, procumbit, Piforum inftar; inter foliorum alas, quæ farmenta aut caules amplectebantur, fatis firmi & oblongiufculi exoriebantur pediculi, fuftinentes alternis denos, aut duodenos flores, Viciæ, aut Lentis floribus [vt arbitror] non diffimiles; mihi enim eos videre non contigit, fed oblongum duntaxat pediculum reficcatum apud honeftiffimum virum Chriftianum Porretum, deinde anno 1602. alterum fimilem mihi donatum ab honeftiffimo Viro Petro Gareto. Iftis pediculis inhærebant deni, duodeni, aut plures pediculi breuiufculi, fatis craffi & rugofi; è quorum fingulis graciliore, breuioreque adhuc petiolo dependebat filiqua rugofa, fpadicei foris coloris, vnciam, aut paulò ampliùs longa, femunciam lata, illaque aliquantulùm plana, mucrone inftar hamuli curuo, internâ parte albi, in qua continebantur quaterna, aut quina femina duriffima, orbicularis ferè, vel oualis formæ, prorfus rubra & nitentia inftar corallii expoliti, quum probè matura funt, fummâ autem parte, quâ filiquæ inhæferant, omninò atra, & præ læuore fplendentia. Huic plantæ, *Vicia Africana* nomen indebam quia ex Africa eius femina femper delata memini. Cl.V. Profper Alpinus lib. de plantis Ægypti, cap.21. *Abrus* appellat, arboremque impropriè [meâ quidem opinione] facit, quandóquidem volubilem, *Lablab* [quod Phafeoli genus] modo ferpentem, latiufque fe expandentem, effe fcribit, & ridicæ fe conuoluentem pingit. An Aloyf. Cadamuft Arbores quædam, quæ in regno Senegæ Faxiolos producunt rubentes, cum macula nigricante, quæ eft illis pro infigni, & a noftris oculus dicitur, alii hilum appellant. Phafioli autem, qui nufquam elegantiores vifuntur, inftar nucis Auellanæ faberrimè facti funt, diceres torno aliquo infculptos ac ftriatos, adeò variantis naturæ ars in eis ludit, res vifu confpicua,

Cauliculi. Caduca. Flos. Siliqua. Semina. Vicia Africana. Alpin. reprehen.

Gefn. Pifa rubra ex nouo orbe allata. Lobel. Obf.& Ic. Coccineum Americum Pifum; An Orobi fpecies? Pifa ex nouo Orbe delata, non delata, non decerpta ex quadam arbore, vt quidam putarunt. Cæfalp. Santali rubri femina. Alpin. Phafiolus ruber, Abrus vocatus. Cam.h. Phafiolus Indicus; vulgò falfo Pæonia Indica vocatus: miffus eft, Ginge & Abrus nomine. Lugd.l.4.c.41. Pifum Americum; Pifum coccineum, Americum. Eid.c.12. Pifum Americum, Indicum nuc. B.pin. Pifum Indicum 2. minus coccineum: Fabarum genus quod Ægyptiis Abrus, part.2. Ind.or. c.4. Et hic maior coccineus nigrâ maculâ notatus, reperitur. Accepi inquit Honor. Bellus, femina phafeoli ex Iemen, (ex Arabia Felici quæ terræ commiffa feliciffimè nata funt, quæ ab Alpino fub Abrus nomine defcribi puto, licèt ipfe fructum non rectè [meo iudicio] defcripferit.

Pifa rubra. Coccineum Americum Pifum. Santalum rubrum. Phafiolus. Abrus. Pifum Americum. Phafeolus ex Iemen.

Hæc ex Linfchot. In vniuerfa infula Madagafcar, item in China, Phafeolorum genus quoddam crefcit, quod Latini Abrus vocant: Malayuenfibus autem *Condurı* appellantur, & Iauanis *Saga*. Perelegantes funt, parui, rotundi, nigrâ macula infigniti. Vtuntur iis tantùm ad pondera, non ad cibum. Sunt enim fapore perquàm amaro: quidam etiam arbitrantur venenatos effe.

Abrus Alpini error. Abrus Condurı. Saga. Vfus. Amara. Venenata.

Pifum Americanum, coccineumq; fæpiùs plantauimus in horto E.C. fed non germinauit, fequenti interdum anno reperimus integrum. Frater mifit femina nomine Pæoniæ Indicæ, & Phafeoli Indici atro-rubentis ex Creta. Accepimus etiam Lutetiâ cum denominatione *Bas du Brefil*. Plura femina huius etiam Patauio ad nos mifit Saxonia. Datum præterea nobis eft aliquando nomine Ginge Æthiopici, & Abrus Ægyptiorum, à Paludano pro Phafeolo Indico.

Locus. Pifum Americanum. Pifum Brafilianum.

Hæc grana coccinea; nigra maculâ infignita, dura admodum funt, diuque in terra latitant, quorum interdum Camerario prouenerunt rudimenta, inftar Piforum, fed ad frugem planta non peruenit. Semina vetufta nequeunt vlla maceratione vinci, fed recentiora intumefcunt intra horas duodecim, vel citiùs, ac duplò fiunt maiora, colorem autem coccineum vertunt in fordidè purpurafcentem, quæ fi deguftare volueris, deprehendes faporem Pifi nigri detracto cortice, adeò fabaceum aliquid refipiunt: Mittuntur ad nos nominibus *Ginge & abrus*. Afferente Alpino Phafiolorum guftum habent, Ægyptii in iure elixis vefci confueuerunt. Sunt verò præ cæteris omnibus concoctu difficiliora, ex quo ftomacho maximè infefta funt, flatufque multos concitant & Hypochondriacis valdè noxia obferuantur; parum fuccum generant. Cæterùm, quum diutiffimè propter duritiem incorrupta maneant, ferico filo traiecta, è collo monilis inftar fufpendi, & Armillarum loco in brachiis geftari poffunt, ad ornamentum; quod nonnullas nobiles virgines, quibus fimilia grana donabantur, interiectis paruis vnionibus facere obferuatur, nam non modò corallinos globulos natiui coloris elegantiâ prouocant, fed etiam vincunt. Quidam tefte Camer. perhibent vtiliter adhiberi, in dentitionibus, febribus & fpafmis puerorum

Diu latent incorrupta. Vires & vfus. Stomacho nocent.

PISVM AMERICANVM SIVE
Abrus coccineum maius, compreffum, maculatum & non maculatum.

PErelegantes fanè & vifendi hi fructus, *Abrus coccinei* dicti veluti degeneres effe videntur. Pifi maioris amplitudinem æquant, eamque planè, quam hîc pictam damus. Duri funt, ex rotundo nonnihil oblongi, æquabili alioqui ferè circinatione, modicè compreffi. Quorum alter miniato dilutiore tinctus, nigrâ maculâ faturatiùs rubente lineâ circumfepta, tertia fui parte in ambitu confpicuus. Alter faturatiore coccineo rutilus, nitidus, & prædicto ventriofior, nullo nigro veftigio notatur: vtrinque verò linea pyriformi concolori, acumine verfus germen (quod vtri-

Defcriptio.

vtrique exiguũ) protenso notabilis.

Pro descriptione & pictura misit amicus noster Iacobus Zuingerus qui se accepisse perhibet à Bembo Nobili Patauino. Interna inspicere haud licuit, quia noster non erat fructus. Phaseolaceum tamen esse non ambigimus.

B.pin. Pisum Indicum 1. maius. Variat fructus colore nigro, subfusco, variegato, vmbilico eminente.

PISVM AMERICANVM ALIVD magnum, bicolor, coccineum & nigrum simul, siue Phaseolus bicolor, *Anacock* dictus.

Descriptio. *Color.* FRuctus hic durus, qui dentibus infringi non potest, resistens etiam malleo, iniectus in aquam subsidet instar lapidis, colore miniato sicuti Abrus, eleganti atque splendente, verùm media ferè parte, in aliis vix tertiâ: niger est, compressus, nec exquisitæ rotunditatis, sed in oblongum vergens, ea præsertim parte, vbi vmbilicus est. *Diuersa magnitudinis.* Hic diuersarum magnitudinum est, & formæ; magnus, qui Lupini semine duplo ferè maior; mediocris cum eodem æqualis ferè, & paruus eodem minor. *Vmbilicus.* Est eis omnibus veluti vmbilicus sublongus, quâ parte adhærebat siliqua, vt existimamus. *Medulla. Sapor.* Apertis cum difficultate medulla est durissima ex albo flauescens: saporem notabilem non animaduertimus. *Phasiolus Indicus. Faba Indica.* Accepimus à à D. Paludano nomine Phasioli Indici, ab Ill. nostra Principissa, Da. Anhaltina Ducissa Wirtemberg. pro Faba Indica. D. Thomas Platerus exoticarum vestigator solertissimus dedit maiores & minores. *Icon Clusii malè posita.* Gener Cherlerus in suo itinere Anglico plures etiam attulit maiores & minores. Plantæ Phasioli Iconem habet Clusius in Pann. vbi malè posita fuerat pro phasiolo Ægyptiaco: nam in Historia ablatis phasiolis minoribus infra pictis ponit plantę iconem pro phasiolos peregrino 1. siue lato albo, cum venis nigris: phasiolos pictos habet idem Clus. vt & Lobelius. Qualia autem sint folia istius plantæ, & qualis stirps, nobis non constat, nec scimus an aliquis annotarit.

Phaseoli rubri Indianorum. Lobel. in ic. & hist. Belg. horum meminit nomine phasiolorum rubrorum Indianorum, durissimorum: ac duo fructus ab eo figurâ exibentur, qui etiam describuntur. Londino accipiebat Clus. elegantissimum quendam phasioli (vt arbitratur) fructum à Iacobo Gareto cuius iconem & breuem historiam, propter venustatem & raritatem lectoris oculis subiicere volui, præsertim cùm *Phaseoli ex India Orientali* inscriptionem *Descriptio.* haberet. Is autem ponticâ nuce paulò minor est, in medio tumidior & puluinatus, læuis, splendens, durus, solidus, in aqua subsidens, extima parte (quà nimirum suæ vaginæ, aut lobo adhæsit) veluti diducto & hianti osculo supernè paulo elatiore, & aquilino præditus, duobus duntaxat coloribus constans: superior enim pars ab elatiore rostelli parte; quasi lineâ ad alterius extremitatis infimam in fructu partem obliquè ductâ, tota vtrinque atra est, Ebeni nigredine & nitore, inferior verò, omninò aurea, cui admixtum sit pauxillum Minii, præmaturi Mali aurei colorem refert, & vt altera nitet. Eius pulpam describere nequeo, cùm confringere noluerim, vt pote qui vnicus sit, inter reliquos exoticos fructus etiam seruandus.

Icon in transp. posita. Pingit Clusius duos phasiolos, aut potiùs vnius duas facies sine planta. Ille verò in pann. duas etiam pingit facies phaseoli modò dicti cum planta, sub titulo quinti Ægyptii: verùm ibi obseruandum errore typographico accidisse, vt sub dicto titulo tabella illa posita sit: phaseoli quidem Ægyptiaci icon & tabula est p. 727. sub titulo phaseoli tertii.

Hoc prӕterea notandum Clusium in hist l. 6. c. 41. iconem prædictam ex pann. posuisse pro phaseolo peregrino primo, siue lato albo, cum venis nigris: verum abstulit phaseoli siue pisi duas facies, quæ iuxta radicem erant pictæ, quæ respondebant nostro piso Americano, siue Anacock. præterea pann. pag. 732 depictum habet nostrum pisum, sub titulo phaseoli Indici, nullâ additâ descriptione: in hist. tamen loco antè citato eam addit. Tandem in Exot. inquit: Honestus vir Walichius Syuerts anno 1599. de nautis quibusdam ex America reducibus fructum Anacok redemerat, cuius vsum ipsi ignorabant: Erat autem phaseoli genus binis coloribus distinctum, rubro & nigro.

Maior & minor. *Descriptio.* Item l. 3. c. 3. de hoc fructu sequentibus agit Eruditus vir Simon de Touar Hispalensis Medicus phaseolorum tertium mihi communicabat, qui erat elegantissimus: isque duorum generum, maior & minor, & magis orbicularis forma: color in vtroque bifariam diuisus, nam mediâ ex parte corallii instar rubebat, alterâ prorsus ater erat, læuis & splendens. Similem, maioris videlicet generis, multos ante annos Viennæ Austriæ accipiebam, eiusque mentionem faciebam l. 6. meæ rariorum plantarum Historiæ, capite de phaseolo. Vtriusque porrò generis anno salutis humanæ 1597 Londino accipiebam ab honesto viro Ludouico Miræo Cl. V. Matthiæ Lobelii Genero, ipsi à nauta quodam ex India reduce donatos, & asserente, inquilinos *Vsus.* tribus, aut quatuor maioribus in pollinem tritis vti ad vomitum prouocandum: è minoribus au- *Armilla. Epilepsia.* tem filo traiectis armillas fieri aduersus Epilepsiam gestandas, arbitrari forsitan iisdem facultatibus pollere, quibus pæoniæ grana: sed ornatûs potius causa gestari existimem, intelligebam *Anacock.* autem, ab Incolis appellari *Anacock.*

Phaseolus Aegypt. Taber. phaseolus Ægyptiacus Egiptische faselen oder Bonen.

B.pin. phaseolus Indicus 6. peregrinus ex rubro & nigro distinctus.

ANACOCK ACCEDENS PHASEOLVS totus ruber.

GEner Cherlerus ex itinere Anglicano & Belgico attulit secum phasiolos de genere

(vt existimo) Anacock: sunt enim eiusdem formæ, ventriosiores, maiores, quàm staphylodendri fructus, ferè ouales, inæquales tamen. Color ruber, idem ferè cum Anacock, minùs tamen viuidus & splendens, nullâ maculâ nigrâ, vmbilicus idem, sed maior, circulus etiam elatus, flauescens: durus est, & in aquam iniectus, fundum petit: hic fortè fuerit idem cum Phaseolo Indico rubro Lobelii sine macula nigrâ, quamuis nulla icon eum demonstret.

Anacock

Descriptio.

Color.

Vmbilicus.

PHASEOLI INDICI RVBRI durissimi Lobelii, cum nigra macula: & alterum genus sine macula, alterum cum longa tenui macula.

1. Phasiolus corallini coloris cum macula nigra

MAgnitudine & figura sunt fructuum staphylodendri, læuoris eximii, rubore corallino, inuictæ duritiei, altera parte lucente nigram maculam habentes, medullâ præditi insigniter durâ, sapore non ingrato.

2. Phasiolus alter ruber.

His non absimile figurâ est secundum genus, paullò tamen maius, & oblongius: nullâ nigrâ maculâ donatum, tantæ etiam duritiei, & tam pertinacis, vt à Wenceslao Tserclaes satum semestre totum in terra minimè mutatum latuerit.

3. Phasiolus ruber cum linea nigra notatus.

Tertii generis Phaseoli præcedentibus duobus maiores, colore rubro obsoleto, ex oblongo rotundi, vtrinque nonnihil compressi, quemadmodum Castanea equina, quibus secundùm longitudinem altero latere macula est nigra, longa, tenuis: medulla insigniter dura, sapor amaricans.

Medulla.

Lobel. hist. Belg. Roode seer harte Indianische Boonkens. Icon. *Phasioli rubri Indiani durissimi*.

Nos hoc in loco priorem Phasiolum maculatum referendum esse ducimus ad nostrum Pisum siue Phasiolum bicolorem, magnum, alterum.

B. pin. Phaseolus Indicus 4. ruber, ex phœniceo croceus, & ex rubro spadiceus splendens. Nos de hoc non agimus.

PHASIOLVS, SIVE PISVM Indicum, compressum, sanguineum, Lupini quodammodo facie.

Descript. Magnitudo. Color. Vmbilicus.

FIgura ex triangulari in rotundum vergit, ita tamen, vt vtrobique ferè sessilis videatur. Magnitudo Lupini sibi ferè est. Color corticis sanguineus, læuis, pulchrè splendens. Vmbilicus impressior, albicans, secus quem macula parua, nigricans, conspicitur. Accepimus ab Illustriss. Ducissa Virtembergica. An idem sit: an tantùm varietas Pisi Americani magni iam antè descripti, pro certo non affirmamus. Habet tamen cum eo magnam adfinitatem.

PHASIOLVS INDICVS EX RVBRO spadiceus, splendens.

Descript. Cortex. Vmbilicus.

VNciæ trientem non superat, latitudine semunciali, modicè compressus. Cortice tegitur inter russum & spadiceum medio, & ad *Tanné* Gallis dictum accedente, læui, splendido, vmbilico dilutiore, vtcunque magno, per mediâ longitudinem eleuato. Parte oppositâ gibba: Estque ex iis quoque quos ab Illustrissima Ducissa Wirtembergica dono accepimus.

Eius Eicon ante tradita cum Icone Phaseoli Indici parui maculati.

PHASIOLVS INDICVS OVATVS, spadiceus, vmbilico albicante breuiore.

Descriptio.

PHasiolis Indicis, sanguineo & nigro magnitudine suppar est, quippe paullò breuior, angustiorque. Color intercurrentibus maculis quibusdam dilutioris coloris spadiceus est. Sed varietas in vmbilico, qui ex tubêdine albicat, & vltra mediam lateris longitudinem non explet. Visus apud Illustrissimam Principissam Virtembergicam, quæ seuit, ideoque interiùs contemplari non fuit datum.

Color.

Vmbilicus.

PHASEOLVS SANGVINEVS ouatus Indicus.

Descr. Hylus.

PErelegans & exotica raritate spectabilis est hic Phasiolus. Vnciam ferè longus est, digiti parui crassitudine, figurâ ouatâ, colore sanguineo. Hylus latiusculus, atque niger per mediam ferè longitudinem excurrit. Dono nobis dedit D.D. Thomas Platerus Medicus, & naturalium solertissimus vestigator, ex Hispania allatum, ex India tamen primò inuectum esse, retulit. Eundem, cùm jam figura nostra esset sculpta, communicauit nobis Illustrissima Ducissa Virtemberbergica, itidem (vt ferebat) ex India sibi allatum, qui prædicto paulò compressior, in cæteris planè similis est. Anno 1605. gener Cherlerus rediens, ex Anglia & Belgio attulit similem fructum, vtrinque compressum, vt cuenit Pisis, durum, splẽdentem, qui iniectus in aquam subitò sidebat.

Locus.

PHASIOLVS INDICVS ouatus niger.

Descriptio.

PHasiolo Indico sanguineo iam descripto magnitudine, & figura ferè æqualis: colore autem variat. Nam totus niger est, & præ nigredine, atque læuore splendicat. Hilus itidem niger, magnitudine, & positu, vt in priori. Estque etiam hic ex fructibus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam visis, quem aperire, cùm terræ esset creditura, non licuit, ideoque nec interiora, vel saporem addere.

Color. Hylus.

Eicon ante habetur cum Phasiol. Ind. ou. spadicei &c. icone.

PHASIOLVS INDICVS FVLVVS.

Descript.

NOstratibus Phasiolis latior est, vix tamen longior. Color fuluus est, & mustelinus. Vmbi-

Vmbilicus. Vmbilicus magnus & longus, niger in area, ipso fructus cortice leuiter splendescente atque dilutiore, & quodammodo ex russo albicante constitutus. Etiam hic ex iis est, quos apud Ill. Ducissam Wirtembergicam descripsimus, reseruauit pro satione.

PHASIOLVS, LATO, STRIATO, siue radiato semine: alter punctatus, cupula atro virente.

1. *Siliqua. Semina.* Siliquæ magnæ, latæ, compressæ. Semina vnciam circiter longa, paulò minùs lata, renis formâ, in terminis regione sinuatâ, nigra, frequentibus albis striis virgata. Huic similia alia

2. paulò minora, quæ licèt radiata, siue virgata, variant nihilominùs dispositione radiorũ.

3. Minoris huius genus, quod pictum in superiore parte nostræ tabellæ paulò minus, quàm sit, misit insignis Medicus Hercules Saxonia primariæ Cathedræ Patauinæ Professor, is colore nonnihil variat, qui atrorubens etiam radiatus. Sunt nobis alia semina, quorum icon infima parte tabellæ nostræ, quæ alba dici possunt, punctis nigris guttata, maculisque rubentibus versicoloria, a germine latiore maculâ, ad, & circa extremum ceu capula expansa atro-rubente.

Eundem describit Clusius. Caulis. Clusius similem plantam sic describit: Caulis statim à radice in aliquot oblonga sarmenta diuiditur, lenta, vicinos stipites & virgulta reliquorum Phaseolorum modo amplectentia: *Folia.* in singulis alis terna folia vulgaris Phaseoli foliis simidia, atriora tamen, ex eodem pediculo *Ramuli.* nascentia, extremo, (vt in vulgaribus) impari: ex iisdem alis breues ramuli prodeunt, *Flores.* multis floribus vulgari haud absimilibus, minoribus tamen, albis, vuæ in modum conge- *Siliqua.* stis, onusti: quibus succedunt oblongæ siliquæ: seu lobi, vulgaribus multò latiores, continentes *Fructus.* ternos, aut quaternos fructus, planos, communibus Phasiolis latiores, albos, sed multis nigris maculis, siue venis, ab hilo in latitudinem ductis elegantissimè depictos.

Phaseolus Africanus. Purkircherianus. cur ita dictus. [illegible] Clus. dicitur Phasiolus primus siue Africanus, Phasiolus minor, varius, siue Pukircherianus. Eò quòd huius fructum D. Purkircherus primus in Pannoniam intulerit ex Neapolitano regno delatum, singulisque annis coluerit & eius genus vt dixi, conseruarit: quam ob causam apud rei herbariæ illius regionis studiosos, Purkircheri cognomen inditum, & vt Phaseolus Purkicherianus nuncuparetur, obtinuit. Ante multos verò annos similem planè mihi missum memini, Phaseoli Africani nomine: & ex Africa Italos primùm accepisse, verisimile est. Idem in Hist. Phaseolus peregrinus primus. Item Phaseoli peregrini primi genus alterum.

Phaseolus peregrinus I. De Iconibus Phaseoli lati. Ponit quod animaduertimus, Clusius in Hist. postrema, pro Phaseolo peregrino primo, iconem quæ est in Pannon. pag. 229. Phaseoli 5. siue Ægyptiaci titulo: verùm ex ea tabella ademit duo semina, quæ infra separatim erant picta; pro genere altero apponit figuram, quæ est in Pannon. sub titulo Phaseoli primi siue Africani: verùm non demonstrat, qua inter differant. Icon autem phaseoli peregrini primi Clusii, est nobis in tabella capitis Phaseoli bicoloris, seu Pisi Americani alterius, bicoloris: in eo Clusium imitati sumus, cùm nesciremus diuersam plantam à seminibus bicoloribus appictis. *Phaseolus Americanus.* Phasiolum, qualem pinxit Clusius, radiatum, qui etiam inferiore tabellæ nostræ parte pictus est, misit Ill. Landgr. Guilielmus, nomine Phasioli Americani: in descriptione tamen Clusii variare videtur: dicit enim album cum multis nigris maculis, aut venis: meus potiùs dicendus niger cum albis venis.

Phaseolus Brasilianus. Tabe. reprehenditur Okendgier An Tabern. Icon. & Hist. Bresilgen Bonen 1. Phasiolus Brasilianus primus. Nescimus, quam inepam figuram proponat Compilator, quæ huc referenda videtur, considerato titulo. An Thomæ Hariot in hist. Virgineæ Insulæ, *Okendgier*.

Locus & Tempus. Clusio Georgius Purkircherus Posoniensis in Vngaria Medicus primarius communicauit, cui ad pergulam, aprico loco satus singulis annis fructum maturum dedit. Mihi deinde anno 1582. & aliquot sequentibus, egregiè prouenerunt aliquot eius stirpis, quarum nonnullæ lobos dederunt, qui matura semina protulerunt: interdum etiam, quos ad maturitatem peruenire posse existimabam, ob Solis radiorum defectum, spem meam frustrati sunt. Prouenit nobis in horto Ill. E.C. Wirtemberg. folio Smilacis vulgaris, ex semine misso, ab Illustriss. Landgrauio, cui (vt scripsit) excreuit ad lanceæ altitudinem, sed tantùm floruit; nobis verò ad maturitatem ferè prouenit. Ab aliis etiam acceptum semen terræ commissum, aliquoties siliquas protulit, sed nunquã semen maturuit. Si nanciscamur deinceps tempestiuè in vase plantabimus, & sub tectum proponemus, donec cælum incalescat, vt exponi possit.

PHASIOLORVM INDICORVM latorum tres species, & Clusii latus.

Est nobis Phasioli Indici nomine à Doctore Paludano datus, sesunciali ferè longitudine, latitudine vnciali, compressus: cortice obtectus flauo, russo colore variè interspersо, splendente quidem, sed non vsque quaque læui. Hilum album est longiusculum, areâ obscurè rubrâ circumdatum.

Huic quodam

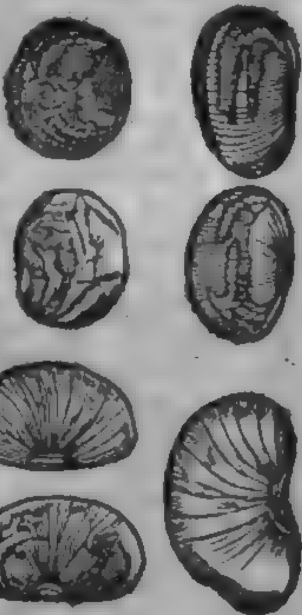
modo similem vidimus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam, sed minorem: quippe longitudine vnciali, latitudine vnciam mediam non multùm superante, itidem compressum. Sed color albus erat, rubris itidem maculis interstinctus; cuius picturam ex ipso etiam fructu effictam exhibemus.

Similiter & tertium quendam apud eandem conspeximus, prædicto magnitudine tantùm cedentem, quantùm is primo loco descriptus, compressum, Sed colore etiam variantem, quippe ex nigro & albo variegatum, ita vt insignis sinus, albicans, punctis fuscis aspersus, totam ferè fructûs nigri longitudinem vtrinque peruadat.

Locus. Vt Clus. refert apud Monardem, Londini emit in Mercatorû porticu de Gallo Nauclero Phasioli genus, quod è Brasiliana noui Orbis prouincia aduectum afferebat. Nostro vulgari maior est is Phasiolus, latiórque, nec minùs colore variat: etenim nunc flauus est, aut omninò niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis pupureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europea est, nostrumque saporis gratia & leuitate longè superare, si eodem modo decoquatur. Londini satum prouenit vulgari similibus sarmentis & folijs, sed ad frugem non peruenit.

Videtur nobis Clusius, primum nostrum Phasiolum iam descriptum pinxisse, ac fortè eâdem tabella album, de quo capite sequenti.

PHASEOLVS NOVI ORBIS LATVS, TOTVS CANDIDVS SMILACI HORTENSI AFFINIS.

Descript. STRIATO noui Orbis Phaseolo minor est, à germine ad partem oppositam, vnciam latus, lõgitudine sescunciali, eburnei candoris & læuoris.

Synonyma. Phasioli ex America. Dicuntur Lob. in Belg. editione parte 2. *Phasioli ex America albi.* Et Icon. Plantin. *Phasioli magni, lati, albi*, Theuet. *Americanorum Faba, omninò alba, valdè compressa, nostratibus latiores & longiores.*

Locus. Habeo ab Ill. E. C. missos à D. Paludano, & deinde mihi cum hac inscriptione: Phasioli Brasiliani, maiores: ex quibus nos curauimus depingendos cum duobus minoribus Lobelij eâdem operâ, ac etiam Phaseolos rubros Americanos, striatos, planos.

PHASIOLVS LATVS ALBO EX NIGRO varius, angustifolius.

Descriptio. SARMENTA statim à radice habet multa prodeuntia, Purkircheriani, siue in ordine [Clusio rariorum plantarum Historiæ] primi Phaseoli modo, quæ, licèt eadem ratione vicinis perticis sese circumuoluant, non tamen adeò luxuriant aut altè assurgunt. Ad horum nodos folia enascuntur terna, vt in aliis Phaseoli generibus, multò tamen angustiora, Sexti [nobis Phaseoli lati, coloris tegularum, cum striis per longitudinem nigris] foliis, quem Coloniæ apud Hoperi viduâ conspiciebat Clusius, non valdè dissimilia: ex horum alis emergebãt digitalis lõgitudinis cauliculi, paruos flores in vuæ modum congestos sustinentes, albos initiò, sed, vbi senescunt, pallescentes: iis succedebant planæ, lataque vaginæ, Primi [Purkircheriani] lobis ferè pares, breuiores tamen, initiò virides, quæ maturæ fuluescũt, semênque continent planum, Primi iam dicti granis minus, sed similibus coloribus albo & nigro varium, nunc in longitudinem extensis nigris striis, nunc confuso ordine sparsis maculis nigris maioribus, aut minoribus per vniuersum Phaseoli corpus: nonnunquam integro fructu nigro, vel exiguis albis maculis consperso, aut dimidiâ duntaxat ex parte. Florebat Iulio, & Augusto: semen etiam maturum præbere incipiebat Augusto.

Folia. Cauliculi. Flos. Vagina. Semen. Tempus.

PHASIOLI LATI, CANDICANTES VIRGVLIS NIGRICANTIBVS NOTATI secundùm longitudinem, vel nigricantes: flore albo.

Descriptio. Sarmenta. PLVRIBVS sarmentis assurgit, eiusdem cum peregrino iam descripto, [septimo Clusij] vel cum superiore, longitudinis, quæ vicinis palis sese applicant, & eos scandunt: vbi sese in ramos diuidunt, adnascuntur folia, Primi [Phasioli lati, striato semine] foliis similia, terno numero, sed paulò minora: flores ex alis profert etiam Purkircheriani, seu Primi, floribus similes, albos, vetustate pallescentes, vuæ instar nascentes: quibus & planæ, vt in præcedente, succedunt vaginæ, illis haud maiores, continentes bina, terna, aut quaterna grana, plana, superioribus magnitudine respondentia, non adeò candicantia, sed colore interdum exalbescente, aliquando nigricantibus virgulis secundum longitudinem, vel confusè notata, interdum toto etiam pæne fructu, vt in superiore, nigricante.

Folia. Flores. Vagina. Semen.

Synonyma. Numeratur hic Phaseolus apud Clusium in hist. *Peregrinus octauus* seu emissâ Pannonicarum stirpium Historiâ, alter, qui Viennæ Austriæ, semine peregrè accepto, ipsi prouenit.

Locus.

PHASEOLI LATI, MAGNI TOTI ALBI, EXCEPTIS QVIBVSdam radiis.

Descriptio. PHASEOLVM hunc adquirebam, inquit Clusius, semine, quod N. V. Ioannes Boisot ex Hispaniâ acceperat, mihi communicato, natum; erat verò is fructus Purkircheriano maior, sed totus albus, nisi quidam radij sparsi varium quodammodo fecissent: terræ creditum semen prodiit, creuitq; Purkircheriani instar, similibus sarmentis, folijs, floribus, & vaginis, sed cùm Æstas subsequeretur tardior, humidior, & frigidior, neque hic, neque alij, quos seueram, Phaseoli exotici, ad frugem peruenire potuerunt.

Synonyma. Est autem hic Clusij rariorum plantarum Hist. Tertius, siue ordine peregrinus nonus, lib. 6. c. 41. phaseoli

PHASIOLI LATI, PRORSVS NIGRI.

Descrip. Rami. MVLTI sunt ab vna radice assurgentes rami, superioribus quidem altitudine æquales, sese circumuoluentes, ex viridi purpurascentes, nodosi, & geniculati, quibus adnascuntur folia, *Folia.* Octaui foliis similia, secundum tamen articulationes, quibus connexa sunt, purpurascentia: ex alis etiam prodeunt digitalis longitudinis ramuli *Ramuli. Flosculi.* flosculos, superioribus magnitudine & formâ, respondentes, vuæ quoque instar congestos, serentes, sed quorum galea, seu cassis obsoletè purpurascit, bina lateralia folia, coloris sunt floridioris: his succedunt planæ, latæ, fuscæ & ni- *Vagina.* gricantes vaginę, semina continentes plana, Pur-Kircherianis, siue versicoloribus Africanis minora, per maturitatem prorsus nigra. Quartus est Clusio Hist. siue ordine Phaseolus peregrinus decimus.

PHASIOLI LATI COLORIS TEGVLARVM CVM STRIIS PER medium nigris.

Descriptio. VNDECIMO Phaseolo nascendi modo & reliquis ferè notis, per omnia fermè similis: *Flores. Fructus.* sed huius flores Decimi floribus valdè similes, paullò tamen dilutiùs purpurascentes sunt: fructus autem magis dilutâ rubedine præditus, tegularúmque colorem quodāmodo refert, quem raræ per longitudinem nigræ striæ varium faciunt, aliquando autem plurimæ totum penè atrum reddunt. Hoc genus mihi natum semine, quod communicabat Cl. Vir. Ioachimus Camerarius Inclitæ Reipub. Noribergensis Medicus primarius: reliqua fructu ex Hispanijs misso. Clusio ex sex Viennæ natis vltimus, est ordine hist. pl. duodecimus.

PHASEOLVS CAPOTILLO DEL ALDANA, SPADICEI coloris.

Descriptio. PHASEOLVS (inquit Clus. Exot.) peregrinus tertius, ab eruditissimo viro Ioan. Castanedâ Medico Hispalensi ad me missus anno 1600. cum hac inscriptione: *Capotillo de Aldana*: semuncialis erat magnitudinis, læuis, spadiceique prorsus coloris, exceptâ parte supina, quâ suo lobo adfisse videbatur, durus & solidus.

PHASEOLVS BRASILIANVS CVM SVO LOBO, FABA SPADIcei coloris, & circa hilum fuscum candicantis.

Descrip. Lobus. PRÆLONGVS (ait Clus. Exot.) erat hic lobus: nam decem vnciarum longitudinem habebat, vnius autem vnciæ latitudinem, aut paulò ampliorem: cartilaginea porrò cute tectus erat, & quaternis in dorso neruis à pediculo ad extremum lobum, secundum longitudinem excurrentibus, insignitus, fusci extrinsecus coloris, intrinsecus ex cineraceo candicantis, tenui quadam membranâ singulas Phaseolorum sedes (decem

autem continerat) distinguente præditus: ipsi verò *Phaseoli.* Phaseoli longi, semunciam lati, spadicei coloris & circa hilum fuscum candicantis.

Locus. Hunc autem lobum ab iis, qui recenter è Brasilia aduenerant, redemptum, Viennam Austriæ ad me [Clusium] mittebat, Richardus Garth, anno à nato Christo 1585. cum aliis quibusdam fructibus exoticis, quos sciebat me summa diligentia conquirere.

PHASEOLVS NOVI ORBIS EX ATRO PVRPVREVS, AVT SPAdiceus compressus duûm generum.

IN nigro relucet color glaucus aut purpureus, *Color.* longitudo vncia minor, latitudo semuncialis; germen album, sapor leguminosus, Huius ge- *Sapor.* neris politior vnus, maior, minùs rugoso cortice, & eo quidem spadiceo.

Ioh. Bauhino dedit Ill. E. C. cui miserat D. Paludanus nomine Phaseoli Brasiliani.

PHASEOLVS AMERICANVS MAXIMVS, LOBVS FABA OBSOletè rubente, hilo longo, albo.

Siliqua. CLARISSIMVS Vir, D. Carolus Paludanus dedit Serenissi. nostro Principi, siliquam nostri Phaseoli Americani, ex breui, crasso, ligneo pediculo, palmum longam, vnciam & semis latam: cortice crasso, duro, externè fusco, internè *Cortex.* albo. Secundum commissurę longitudinem, veluti sulci aut costæ laterales duæ: est biualuaris, & aperta se contorquens, sapore nullo insigni. Membranæ intus spongiosæ, inter quas fructus

multi phasiolacei, vngue longiores, coloris obsoletè rubentis, videbantur nondum maturi. Hylus longus, albus, per longitudinem fructûs, non eleuatus, neceo est candore, qui in Leblab, eo etiam multò est maior: sapor fabaceus: dentibus facilè atteruntur.

Sapor.

PHASEOLI RVBRI, AMERICANI, STRIATI, PLANI.

Descrip. ROTVNDIORES sunt, quàm Phaseoli magni, toti candidi, amænè rutilantibus lineis striati, Porphyritæ marmoris instar, præcedentibus minores, nonnihil rotundi, & plani, maiores, latioresque Phaseolis vulgaribus: ex quibus aliqui oblongi sunt, subcærulei, aut nigri, artificiosè striis albis variegati. Lob. Similes, si non eosdem Clus. sic describit: *Descr. Clusii. Sarmenta. Flores.* Sarmenta altè etiam assurgentia, similia folia, & flores in digitalibus ramulis vuæ modo congestos, paruos, octaui [Phaseoli lati candicantis] generis lobis similes, in quibus semina terna, aut quaterna, plana, dilutâ *Semina.* rubedine prædita, quæ nigris venis, siue radiolis secundum longitudinem distincta sunt, nonnunquam magnis, vel exiguis nigris maculis confusè aspersa: interdum etiam vtrinque prorsus, vel alterâ duntaxat ex parte, nigra, emicantibus sparsim paruis rubentibus maculis, vt ex marmore aliquo *mixto* tornata, videantur.

Lob. in hist. Belg. Rot Orenge ghemarbelde Boonen. Icon. Plant. Phaseoli rubri.

An Clus. hist. ex sex Viennæ natis quintus, aliàs ordine Phaseolus Peregrinus vndecimus.

Econ antè habetur cum Phaseoli lati striati &c. Icone.

PHASEOLVS SANGVINEVS, compressus, vmbilico albo.

Descriptio. ELEGANTISSIMVM hoc Phaseoli genus, exoticæ suæ pulchritudinis exhibet notas. Totus sanguineus est; vulgari Phasiolo latior, multoque compressior. Per ambitum nonnihil *Vmbilicus.* angulosus, Vmbilico in medio paruo, albo. A quo ad oppositum transuersim obscuræ, nec nisi Lynceis ferè inuenientibus oculis excurrunt venulæ, obscuriores ex atro rubentes, quarum diuaricatione in extremo nihil pulchrius conspici potest.

Fruimur hoc ex liberalitate magni nominis Medici Patauini Herculis Saxoniæ, vt & plurimorum aliorum, exoticæ elegantiæ.

PHASEOLVS VVLGARI MINOR ET PLANIOR, SVBRVBRO COLORE, foliis angustis.

Descriptio. Folia. ELEGANS genus Coloniæ conspexit angustis foliis Clusius, fructu vulgari Phaseolo minore & planiore, subrubro colore, ex Hispaniis accepto, *Frizoles Gudieli* appellatione. Quin Dodonæus eius descriptionem in suam nouam stirpium Historiam intulerit, non dubitat.

Eidem hic est Phaseolus peregrinus sextus. *Dod.* in fol. Phaseolus peregrinus, perticis & vicinis adminiculis sese quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaseolis, sed singula angustiora multò, ac

similiter nigriora: Siliquæ breuiores, planiores, ac magis compressæ, pauciores fructus obtinent. *Siliquæ.*

PHASIOLVS LABLAB ALPINI.

PHASIOLVS niger, *Lablab* vocatus Alpino de pl. Ægypti est arbor sarmentosa, quæ crescit ad Vitis magnitudinem, sarmentisque, Vitis modo, extenditur, ac expanditur foliis, figuraque similis est omninò vulgari Phasiolo, flores ferè bis anno, Vere, ac Autumno, Phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus siliquæ longæ, instarque Fabarũ latissimæ cernũtur, quæ semina nigra, Phaseolis planè similia, continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur. *Lablab. Descriptio. Sarmenta. Flores. Siliqua. Semen.*

Hæc arbor viuit annos centum & ampliùs, perpetuoque viret. Ægyptiis frequens in cibis, nostrisque non minùs suauis. Mulieres vtuntur decocto cum croco ad excitandos menses, præterea vtilis ad tussim, & dispnæam, & ad vrinam suppressam mouendam. *Longæuitas. Menses. Tussis.*

Clus. ab. Il. viro Io. Pinello duo Lablab genera à Prospero illi communicata accepit: vnum videlicet nigrum, vt quod descripserat in Pannonicis, alterum ruffum: De Lablab autem quod affirmat Prosp. Alp. viuit annos centum & ampliùs, est difficilè creditu iis, qui Phaseolorum & leguminum naturam norunt. *Genera. Nigrum.*

Honor. Bell. in epist. ex Cydonia Cretæ ad Clusium Augusto mense scripta. Iulio nuper præterito ex Ægypto, semina accepit *Leplap* diuersi ab eo, quem in Pann. Clus. describit, quæ terræ commissa felicissimè nata sunt, maximâ suâ voluptate: differt fructu, siliqua, coloreque: nam hic siliquas profert magnas, longas, latas, *Differentia.*

caulis

caulis color purpureus, ad nigrum tendens, pediculi & nerui foliorum eiusdem sunt coloris: flores plures vno petiolo inhærent. Ab Alpino recte planta delineatur: sed flores valdè differunt: nam non in fine cauliū, sed è foliorum catis exeunt longo pediculo, plures, quasi spicatim, magni, figurâ aliorum Phaseolorum, sed colore atro purpureo, qui Italicè *Paunazzo* dicitur, Phasiolique ad rubrum tendunt nigris maculis insigniti, longo hilo (ut niger,) & albo.

PHASEOLVS LEBLAB NIGER ET SPADICEVS, HILO LONGO, ALBO.

Descriptio. EX Phaseolorum genere quoque est, quod *Leblab* barbarâ voce nuncupant. Magnitudine est Phaseoli vulgaris, cortice tegitur spadiceo, laui, saturè rubentibus punctulis aspersо. Cuius ambitus partem tertiam cingit hilum eminens, candidum, decoram elegantiam fructui concilians.

Cortex. Cl. Paludanus *Leblab* nomine misit fructum, descripto iam figurâ similem, sed planè nigrum, & aliquantò minorem, & ad cuius hili imum duæ maculæ flauæ conspiciuntur.

Aliud genus. Est nobis Leblab genus quoddam totum nigrum, excepto hilo, itidem candido, eminenti, ac iam descripto simili, magnitudo prædicto æqualis. Huicque similem habemus alium; colore russo, plùs minùs diluto: est etiam colore ferè rubro, nec non colore ferè flauo. Dentibus facilè atteritur hic Phasiolus: sapor eius leguminosus quidem, sed nobis valdè ingratus.

Leplap. Clus. in Pannon. & hist. rar. depingit & describit hoc Phaseoli siue leguminis genus, quod Paludanus misit, cui *Leplap* nomen inscriptum erat, his verbis: Siliqua breuis & lata est, quaternaque grana oblongiuscula, nigra, hilo nihilominus albo, admodum longo, prædita, continens.

Locus. Clusio aliquoties acceptum, & terræ, opportuno tempore, creditum, nasci noluit, respuens fortè regionum Septentrionalium frigidiorem aërem. Sunt nobis siliquæ prædicti *Leblab*, quales pinguntur à Clusio, sicut & semina eorum ex diuersis locis missa, videlicet à Paludano, vt dictum, alia mihi data per D. Iacobum Zuingerum, & fratrem Casparum Bauhinum ex Creta delata. Verùm ea fuerunt simul mixta per incuriam. Basileæ prouenit Leplap in horto D. Iselii, simile caulibus & foliis Smilaci & Phaseolis vulgaribus, nisi quòd folia multa, quaterna proferat. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio diuersorum colorum Leblab attulit.

PHASEOLVS PEREGRINVS ORBICVLARIS, CINEREI COLORIS, TECTVS atrâ tenuique membranâ.

Descriptio. MITTEBAT ad me [inquit Clus. Exot. lib. 3. c. 14.] anno 1600. honestiss. vir Vvilhelmus Parduin Phaseolum peregrinum, qui lobo inclusus fuisse videbatur, planus, vncialis magnitudine, orbicularis penè formæ, medio tumidus, atque in binas partes diuiduus, cineracei coloris, atrâ, tenuique membranâ tectus, cui nullum nomen erat inscriptum.

PHASEOLVS PEREGRINVS ANGVSTVS, NIGRICANS, ALBA, TENVI MEMbranâ tectus.

Descr. PHASEOLVS alter peregrinus, Clusio [etiam in Exot.] missus, anno 1600. per Vvilhelmum Parduin vncialis quidem erat longitudinis, sed angustus, solidus & durus, nigricans, in binas similiter partes diuiduus, tenui quadam membranâ tectus, albâ, quæ in latere vestigium retinebat, quo lobo inhæsisse videbatur.

PHASEOLVS BRASILIANVS MVLTIS, SPADICEVS, MAGNVS CVM MAGNO hilo nigro, plurimum ambiente

Descrip. Cortice. CASTANEÆ magnitudine est, orbiculatus, vnciali plùs minùs latitudine, puluinatus, cortice tectus rugoso, spadiceo, dilutiore, saturatioréue; circa hilum verò dilutiore & ferè albicante; cuius orbitam ferè totam ambit, hilum pullum, culmum latum, sulco medio secundum longitudinem exaratum in principio punctum impressum habens.

Alius. Huius generis etiam alium dono accepimus ab Illustrissima Ducissa Vvirtembergica cuius hilum vtrinque eminēs, veluti crispatas habet fimbrias. Anno 1598. Cl. vir Paludanus misit nobis pro Fabis Brasilianis: quasdam etiam antè habebamus, non recordamur vnde. Icon. Icon nostra facta ad iconem, quæ est apud Lobel. in Iconibus, & Clusium apud Monardem. Faba autem facta secundum nostrum fructum.

Faba latissima. An *Lobel.* & Pena in Adv. de hac aiunt, Faba (vel Phasiolus) quędam latissima & candida, compressæ rotunditatis, ambitu ferè vnciam æquat, gustu, concretione, & Phaseoli similitudine: hac non demptam ex arbore Phasiolifera, vt quidam putant, norunt amici quidam, qui seuerunt, leguménque non ita dissimile Phasiolo habuerunt.

Macunâ. Lob. Obs. & Icon. Plant. picturam ac descriptionem Clusii exhibet simili titulo *Phaseolus Brasilicanus* à Brasilianis *Macunâ* vocatus, ex cineritio candicans. Tab. Icon. & hist. *Phaseolus Brasilianus* 3. *Bresilgenbonen.* Hist. Lugd. *Phaseolus Brasilianus Clusii.* Qui, cùm Olysipone esset, quemadmodum apud Monardem perhibet, donatus est Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato admodum recenti, pollicari latitudine, crasso colore fuscescente, magno hilo, & parte extremâ veluti fessili. Eiusmodi quatuor, aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes ad huc tusi & impositi bubones venereos curare di- Phaseolus ex Brasilia colore rufescente.

Erant porrò illi lobi diuersæ quidem longitudinis, equalis tamen latitudinis, non valdè crasso, sed cartilaginoso potiùs cortice tecti, eoque rugoso, quia immaturi, fusci coloris, breui, russaq; lanugine obducto, quam adhuc retinebat in lacunis, vbi attrita & detersa non fuerat, supernâ, & infernâ parte veluti duplici cristâ sinuosâ, & & semunciam ferè latâ, à pediculo ad mucronem vsque lobi productâ, prædito: Phaseoleos autem continebant penè vnciam latos, orbicularis formæ, non tumentes tamen in medio, sed depressos, quia plenam maturitatem nondum erant adepti, in ambitu vndiquaque ferè veluti anulo cinctos, vt plerique similes Phaseoli, valdè duros & nigros, nucleo tamen albo præditos, quo recente vesci licuisset, quia ingrati saporis non erat. Istorum autem loborum vnus, quaternas vncias longus erat, trésque Phaseolos continuerat: alter ternas duntaxat, & binos Phaseolos habuerat; vterque autem binas penè vncias latus.

Cortice. *Semen.*

PHASEOLVS BRASILIANVS MAIOR PICTVRATVS: ET alter dilutiore colore.

Descrip. FIGVRA sunt oblonga, & ad circularem accederent, nisi segmentum, quod parte sessili ad circuli perfectionem requireretur, deesset. Magnitudine præcedentibus superiores sunt, longitudine sescunciali, latitudine ab hilo ad sessilem leuiter sinuatam partem: vnciam facilè superante. Nec minùs ventriosi videntur, quàm prædictæ duæ species descriptæ. *Cortice.* *Cortici* color spadiceus, per quem foliacea quædam emblemata sunt sparsa eleganti aspectu. Circa hilum dilutior, & ferè flauescens. *Hilum.* *Hilum* nigrum quoque, sed angustius, & vix culmi minoris latitudinem adæquat, ast quàm in cæteris magis eminet. Eadem tamen ratione fructus ambitum comprehendit, sicut in iam descriptis, hoc est, ad partem sessilem vsque. Circa hili extrema nec caput nigrum, nec stria trauersa conspicitur. Maior quoque inter vtrumque hili extremum distantia quàm in prioribus. Hanc habuimus ex fructibus à Paludano datis Ill. C. Wirtemb.

Huius generis vidimus etiam minorem apud Illust. Principissam Wirtembergicam, & colore pallidiore, seu dilutiore, in cæteris ferè iam descripto similem.

PHASIOLVS BRASILIANVS MAGNVS, TOTVS NIGER, splendens.

Descrip. Cortex. CORTICE obtectus est duro, toto nigro, læui, atque splendente. In cæteris ferè, cum rubro splendente conuenit, sed eo paulò minor est. Hilus etiam totus niger tres fructûs partes ambit, ipsóque fructu clarior est. Rotundus esset, nisi pars sessilis rotunditatem caueret. Illustrissima Principissa Wirtembergica seuit, apud quam videre, describere, atque depingere datum fuit; aperire, vt penitiùs introspiceretur, non item.

Eicon eadem cum ea quæ lib. 3.c.68.

LOBVS PEREGRINVS CARTILAGINEVS, PHASEOLO EX PVniceo nigro tanquam annulo cincto.

ANNO 1599. inquit Clus. vt videre est in Exot. peregrinũ quendam lobum nanciscebar, cui similem ante videre non memineram: propterea illius historiam peregrè natis lobis adiungendam esse censebam.

Descrip. Lobus. Quatuor autem vncias cum semisse longus erat hic lobus, binas, aut paulò ampliùs latus, cartilagineo potius, quàm duro & lignoso cortice constans, dorso insignitus duplici, veluti cristâ cartilaginea, & sinuosâ, ad extremum vsque lobum protensâ: rugosus autem erat cortex, & coloris nigri veriùs, quàm fusci: licet porrò ea longitudine esset præditus, tres tamen Phaseolos duntaxat continebat orbicularis formæ, mediâ parte aliquantulùm tumentes, circiter vnciam latos, in ambitu ferè vndequaque tanquam anulo cinctos, valde duros, & ex puniceo nigros. Quæ arbor, siue planta hunc lobum protulisset, quàve in prouincia nasceretur, intelligere non potui, tametsi omnem diligentiam adhibuerim.

PHASIOLVS SECVNDVS NIgricantium, non magnus pro lobi amplitudine.

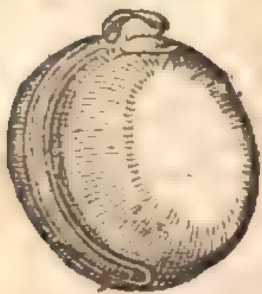
Descrip. ALTER lobus ex Guinea allatus, circiter septem vncias longus, sescunciam latus, quem

Clusius redimebat anno 1595. dura cute tectus erat, coloris externa parte ex fusco cineracei (eius dorsum tribus neruis secundum longitudinem insignitum, vt in plerisque sinulibus lobis) internè veluti membrana suffultus, aliquot Phaseolos continens non valdè magnos, pro lobi amplitudine, nigros, longo hilo siliquæ siue lobo inhærentes.

Accipiebat autem hoc breuiorem eodem anno ab amplo viro Simone Parduyn consule Medioburgensi in Walachria Zelandiæ. Et biennio post his non dissimiles à nautis Batauis ex Madagascar insula allatos, Amstelredami conspiciebat. Traditur hæc historia Exot.lib.3.cap.11.

PHASIOLVS PEREGRINVS MAGNVS, COLORIS CASTANEÆ, cum magno hilo, læuis

Descriptio. Cortex.

MEMINI aliquando me Phaseoli cuiusdam siliquas vidisse, quales pinguntur à Lobelio Brasiliani Clusii nomine, à Brasiliano tamē & purgatrice Faba diuersa grana continentes: hac enim minora, illo maiora orbiculata, semunciali latitudine, cortice duro, leui, spadiceo obducta, leuiter compressa, quorum hilum profundius, canaliculatum, non pullum, vt in Brasiliano, sed reliquo cortici concolor, nec ita etiā latum, longiusve, vt quod duas duntaxat tertias orbitæ cingat, cùm Brasilianus Phaseolus breuem isthmū relinquat. Cortice separato, qui crassiusculus multùm de intenso illo colore remittit, pulpa in conspectum sese dat, superficie quidem tenus rati coloris, intrinsecus alba, dura, sapore viciæ.

Descript. Clusii.

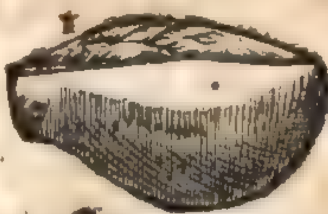
An Phaseolus tertius Nigritarum, ex Guinea aduectus, quem Clus. Exot. lib.3.cap.11. his verbis descripsit: Secundo [præcedenti] non dissimilem, vncias cum semisse longum octo, sed neruus secundum longitudinem in dorso excurrentibus magis eminentibus, interna autem parte nulla membrana (nisi attrita fuisset) præditum, cineracei ex fusco coloris, Phaseolos continentem superioribus maiores, spadicei coloris, nec hilo adeò longo præditos, vt illi, quos honestus vir Petrus Garetus, Iacobi frater, Amstelredamo ad me mittebat.

An Gesn. epist. tertium Fabæ genus ab Adolpho Occone missum? Faba.

Lobel. Obs. & Icon. Siliqua Phaseoli Brasiliani. Sed videtur nobis hæc siliqua Lobelii non esse Phasioli Brasiliani: sed Fabæ, de qua hoc agimus capite.

Iac. Theod. Tabern. Icon & hist. Phasioli Brasiliani tertii siliquæ. Schoten der dritten Bresilgen Bonen.

FABA, VEL PHASEOLVS INDICVS MAGNVS, RVBER, SPLENDENS.

APPRIMI similis est iam descripto Phasiolo peregrino magno, coloris Castaneæ: eundemque diceremus, nisi color manifestè distingueret, leui interim quoque interueniente figuræ atque proportionis discrepantiā. Descrip.

Vnciam vnā & semis adæquat amplitudine, quamvis circinatæ rotūditatis non sit: quippe parte vnâ rotundiore, alterâ latiore, compressus, & vnciâ mediâ vix crassior. Hilum insigne, ac nigrum, duas ambitûs partes comprehendit, reliquâ parte tertiâ hilo vacuâ existente. Cortex rubeus est, insigniter læuis, splendens, ac subdurus, quem aperire potestas non data fuit, quòd Illustrissima Principissa terræ committere decreuerit, apud quam vidimus, descripsimus, depinximus. Hilum. Cortex.

Icon eadem cum ea quæ lib.III.cap.LVIII.

FABA INDICA, SIVE PHASIOLVS MAGNVS, COLORE EX PHOENICEO croceo.

Descrip. Color.

PRÆCEDENTI iam descripto figura & magnitudo respondet. Sed suo colore variat: nam phœniceus ex croceo, hic ex illo ita emicat, vt cuius lustrum prævaleat non temerè dixeris, concomitante pereleganti læuitate, atque splendore quàm in prædicto tamen multò inferiore. Hilum quoque non nigrum, sed fructui ferè concolor, quamvis saturatius. Dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Vvitembergica.

PHASIOLVS SIVE FABA ARBORESCENS ex Guinea, Paludano latissima, ferè quadrata.

FRVCTVS, quem misit D. Bernardus Paludanus titulo Phaseoli, sive Fabæ arborescentis ex

Descriptio.

Guinea, Purgatricibus noui Orbis Fabis compressior est, trium vnciarum latitudine, atuor ad hilum; opposita parte latus, & tantùm non quadratus, longitudo sescuncialis: cortex Castanearum corticem crassitudine æquat, ex spadiceo nigricans, obliquè striatus, amarescétem substantiā claudens, quæ situm iam in superficie contraxerat, penitùs verò nigricat, & odorem ingratum spirat.

Cortex. Substantia.

Eundem fructum dono nobis dedit Illustrissima Ducissa Vvirtembergica, sed figurâ paullò variantem. Nam ad ouatam figuram quàm proximè accedit, ac prædicto latitudine quidem cedit, sed crassitie superat. Cortex, & quæ intus latet substantia, cum prædicto eadem; sed paulò dilutior, fortè quia maturior: Nam in vniuersum prędicto est habitior. Conferant lectores historiam duarum sequentium Fabarum arborescentium Clusii: eæ sanè cum nostris respondere videntur.

FABÆ ARBORESCENTIS LONGISSIMVS lobus, Phaseoli, lati, plani, spadicei.

Descrip. lobus.

VALDÈ magnus erat lobus, inquit Clus. Exot. Lugduni Batauorum conspectus apud Hēricum Tilmannum Mercatorem, qui diu in Lusitania vixerat, cumquè ex Guinea delatū afferebat. Nam viginti vnciarū longitudine, duroque & crasso cortice erat præditus, atque rugoso, coloris externa parte nigricantis, & fuliginosi, internâ autem ferè spadicei (eam enim videre poteram, quia propter nimiam siccitatem, & calorem in binas partes cum strepitu dissilierat) continens magnos septem Phaseolos binas vncias cum semisse longos; sescunciam latos, valdè planos pro magnitudine, & minimè densos, coloris ex spadiceo nigricantis; & splendentis. Ipsum quidem lobum libenter in tabella exprimendum curassem: verùm quia in binas partes dissilierat, & illæ instar cornuum arietis sese contorserant, commodè fieri non poterat: sed ex alio simili iconem in tabella expressam hîc subiiciendam curabam.

Color. Semen.

Eam porrò iconem suis natiuis coloribus in charta elegāter expressam, seruata lobi magnitudine & latitudine, mittebat ad me anno 1601. doctiss. vir Franciscus le Clerc Montisaut Medicus Tornacensis, cum vno Phaseolo ex ipso lobo exempto. Lobus autem vnâ vnciâ minùs longus erat eo, quem apud Tilmannum conspiciebam: nam eius longitudo nouemdecim vnciarum dūtaxat erat, latitudo verò eadem cum illo, qui Tilmanni, circa pediculum tamen paullò angustior: color externus fuscus, quem crassiores venæ, siue striæ nigræ, à pediculo ad extremum vsque lobum secundum longitudinem ductę exornabant, internus color ex spadiceo ad rubedinem tendens: ipse Phaseolus planus, niger, & splendens, illi penè similis; qui in lobo Tilmannico: quâ autem parte lobo adhæserat, paullò angustior illo mihi videbatur, deinde in latum se expanderes. Vnde autem hunc lobum habuisset, non adscribebat.

Locus. Lobus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS LONGE MINOR, PLANVS, RVGOSVS, spadicei coloris, neruo eminentiore.

LOBO haud dubiè inclusus fuerat alter Phaseolus, superiori quidem formâ non valdè dissimilis, sed longè minor, sescunciam videlicet tantùm longus, vnciam latus, planus, rugosus, spadicei quodammodo coloris, neruo, qui eum ambiebat, eminentiore, & in binas partes diuiduum esse indicante, vt Fabæ vulgares. Hunc Clusio, quemadmodum ipse Exot. lib. 3. cap. 7. testatur, Paludanus ostendebat.

Descript. Phaseolus.

FABA ARBORESCENS, PHASEOLO plano, longo, nigro.

PHaseolū accipiebat Clus. libro & capite modò allegatis, à Cl. V. Paludano, Fabę arborescentis appellatione, quæ ex Guinea delata esset, & ex simili lobo, qualis Fabæ arborescētis longissimæ, exemptus esse credebatur: erat autem valdè planus, binas vncias longus, aut amplior, sescūciam latus, eiusdem penè coloris cum eo, qui superiore capite descriptus, minùs tamen nigricans, quia forsitan minùs maturus, non minùs tamen splendens illo.

Locus. Descriptio. Phaseolus.

Similem etiam, sed maiorem, crassiorem, & spadicei coloris nanciscebar anno 1597. in Madagas

Alius.

car insulâ natum, ab eis, qui illo anno ex Iaua Amstelredamum redierant.

FABA ARBORESCENS, SIVE Phaseolus ouo columbino ferè similis, exalbidi coloris.

Descrip.

PHaseolus, inquit Clu'. Exot. qui lobo inclusus fuisse videbatur: diuersa erat eius forma, nam columbinum ouum ferè exprimebat, longior vncia, ambitu sescunciam ferè comprehendens, exalbidi coloris, cui flaui quidpiam circa extremã partem, quæ lobo inhæserat, fulginosâ maculâ erat insignitus, læuis alioqui, & splendens, grauis, & ponderosus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS NIGER, AD OVVM columbinum accedens.

Descrip.

PHaseolum quartum (pergit Clus. lobo etiam comprehensum fuisse, non est dubium: ilium ad me mittebat anno redemptionis humanæ 1597. ornatiss. vir Iacobus Plateau, rei herbariæ peritissimus. Erat porrò crassiusculus, eiusdem penè magnitudinis cum superiore, totus niger, præter exiguam maculam subalbam, quâ procul dubio inhæserat lobo, durus autem, & solidus, atque in aqua subsidens.

PHASIOLVS NOVI ORBIS, SIVE FABA purgatrix latissima, cordis figura.

Varietas Fabarum.

VAriæ magnitudinis purgatrices noui Orbis Fabas seruo, aliàs vnciarum duarum latitudine, aliàs sescunciali, vtraslibet orbiculatas ferè, latiores tamen paulò, vbi sinus paruus, quà siliquæ adhæserunt, cauas, digiti ferè crassitudine, modicè compressas, spadiceo, duro, striato, & lucente cortice intectas:

quod intus continetur, teste Clusio, album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea: sapore primùm, *Sapor.* quali ferè sunt omnia legumina, sed illicò linguam mordicante, & acri, quo fit, ni fallor, vt purgandi facultate sint præditæ.

Faba purgatrix. Fabam iam descriptam reperimus inter Valerâdi Doutrez selecta, cuius hæc erat inscriptio: Faba purgatrix, vel potiùs Phasiolus Peruuianus. *Phas. Peruuianus.* Sunt nobis tres fructus, vnus sonat, alter nõ, tertius flaccidior, & compressior, qui immaturus videtur, quem habui ab Illustriss. E. C. missum à Bernhardo Paludano, nomine, si benè recordor, Fabæ Brasilianæ. *Faba Brasiliana.*

Quartum anno 1605. accepimus inter ea, quæ Gener adferebât ex itinere Anglicano & Belgico, magnum, plenum, pulchrum, atro-durum, non sonantem, sine nomine. Adhæc anno 1608. tres alias purgatrices Fabas dono habui ab Ill. mea Principissa. Erant autem duæ nigræ, compressæ, vtrinque ferè planæ, tertia coloris penè castanei, vnâ parte planior, alterâ gibbosa valdè, sinum cordatum minùs demonstrans.

An Lobel. & Pena in Adu. de supra dicto loquuntur, dicentes: Phasiolos, siue Fabas perquàm raras habemus, *Faba perquàm rara.* quas ferunt repertas magnâ copiâ ad Cornubæ littora, &, quod non parum mirum, eo loco nullam meminit vllus nauem illisam, nullúmve naufragium factum, & tamen quotannis nouæ inueniuntur, partim fluitantes, & partim effodiuntur immersæ sabulis littoreis, quasi, vt putant Cornubiensis maris Anglici accolæ, secundis Austris, aut Zephyris è nouo Mundo appulsæ fuerint. Tenebras, nobis *Lob. & Pena reprehenduntur.* equidem iudicibus, effundunt Aduersaria, quæ omnis-generis ambiguitates & dubia continuò pariunt. Fabas perquàm raras, sed quales rogo, quantas? describere fas erat, nefandum nudis incedere nominibus: nec enim his docetur quid res sit, sed per descriptionem ea tandem intelligitur.

Lobel. Obs. Icon. Plant. *Phaseoli noui Orbis,*

Locus. Fabæ purgatrices Clusii. *Clusio apud Monardem* nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem, vt vulgò pingi solet, imitatur: idcircò à quibusdam *Cor Diui Thomæ* nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça part. 1. Chron. c. 112. Phasiolus maior Fabæ purgatricis nomine missus.

Cor D. Thoma.

Cæterùm silentio minimè premendam idem Clusius existimauit opinionem, quam Nortuuagos de hoc Phaseolo habere intelligebat: illos enim prorsus sibi persuadere scribebat doctissimus vir ipsi amicus, marinum esse Phaseolum, atque ideò in Farris insulis nasci inter Algam, & ex profundo erui, quin & folliculos ostendere, quibus contineri negantur, quum tamen nihil aliud sint (nam vnum quem mittebat, conspexit) quàm ouorum *Raia* piscis putamina. Ipsi à forma renes marinos appellant, nonnulli etiam *Bona fortis calculos*; siue, quòd calamitatem à domo possessoris, siue etiam, quòd incantamenta, & nescio quam noxam, ab heri pecore arcere vel propellere, credantur. Similem præterea cum suo lobo proponit capite octauo lib. 3. Exotic. qui non minùs crassus erat (vt ex icone, quam suis coloribus expressam, eruditissimus vir Franciscus *le Clerc* Medicus Tornacensis ad ipsum mittebat, coniecturam facere poterat) quàm lobus, qui ex Wingandecaovv relatus, & hoc libro descriptus est: quem quidem lobum videre sibi non contigit, nihilominùs eius iconem, secundum eam, quæ ad illum missa, in tabella secunda expressam adpositam hic volebat.

Phaseolus marinus. *Renes marini* *Bona fortis calculi.* *Icon secundo loco posita est Clusii.*

Descrip. Lobi. Is autem lobus non erat valdè longus pro eâ crassitudine, quam pictura, quæ ad viuum affabre expressa, referebat, sed quinque vnciarum longitudinem duntaxat habebat, binarum verè latitudinem, duro, crassoque cortice constans, coloris ex cineraceo fusci, de crasso pediculo pendens.

Phaseoli. Binos Phaseolos solummodò continuisse videbatur, quorum alterum cum ipsius lobi icone ad ipsum mittebat; binas vncias latum, sescunciam longum, sumpta ab hilo, quo lobo adhæserat, ad infimum fructum mensurâ, planum, medio tamen, aliquantulùm extuberantem, læuem, coloris nigri & splendentis, quia perfectam maturitatem adeptus erat, aliàs ex fusco spadicei: plerique autem omnes, quos videre Clusio contigit (multi certè & quidem variæ magnitudinis persæpè sibi sunt conspecti) cordis, vt vulgò pingitur, formam habebant, hoc est, eà parte, quà lobo adhæserant paullulùm erant caui, atque propter hanc formam, & quia in insula S. Thomæ (tametsi in aliis etiam Africæ regionibus inueniri non dubitem) nascitur, & inde plerumque Phaseoli illi allati, *Cor S. Thomæ* à quibusdam appellatur. *Hæc ex Clusio.*

Cor S. Thoma. *Phaseoli Americi purgantes.* Hos exhibet Iacob. Theod. Tab. ic. & hist. sub titulo Phaseoli Americi purgantes, Purgierend Bonen auß America. Eosdem quoque *Hist. Lugd.* depingit, ac describit, vocatque Fabas purgatrices Monardis. An porrò Fabæ vulgaribus similes, quarum meminit Ferdinandus Lopez de Castagneda Hist. Indicæ lib. 7. cap. 78. quæ vomitum cient, & aluum valenter purgant?

Locus. Fabarum purgatricum solum fertile Carthago, Nomen Dei, & insula D. Thomæ dicta. Sed Clusius in Africæ etiam aliis regionibus inueniri non dubitat. Cæterùm, vt Monardes præcipit, pellicula illa tenuis, quæ per medium illas intersecat, & cæparum tunicula exteriorem æmulatur, vnà cum cortice abiicienda est, alioqui tantâ vehementiâ supernè & infernè purgant, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciant. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino, aut sacchàro exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestiâ bilem, pituitam, & crassos humores, multò leniùs, & faciliùs, quàm superiora medicamenta [nuclei pinei cathartici, Auellanæ purgatrices &c.] purgant. Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis esto assatarum (quod cùm in hoc, tum in præcedentibus obseruandum est, torreri enim singula præstat) à quaternario numero ad senarium, pluriùmue, aut pauciorum, pro ægri viribus. Calidæ in secundo, siccæ in primo.

Cautio circa earum vsum. *Sumendi ratio.* *Facultates.* *Dosis assatarum.* *Temperamentum.*

PHASIOLI NOVI ORBIS, SIVE FABÆ purgatricis latissimæ, variatio longior.

Descriptio. A hilo, quod eminentius est, nec sinum facit, ad oppositam partem duos pollices, cum dimidio est latus, longitudo duarum est vnciarum, sic, vt ab orbiculata superiorum figurâ non parum desciscat, color spadiceus, dilutior, lubricitas & nitor, vt videtur, maior, crassities par.

Color. Vnde habuerimus Phasiolū noui Orbis longiorem non recordamur. In ea sumus opinione, Clusium in Exot. lib. apud Manardum cap. 49 huius meminisse, cùm post traditam Fabam purgatricem forma cordis, scribit: Illi similes, hoc est, magnitudine, & colore respondentes, sed longiore formâ præditos Phasiolos videre memini.

PHASEOLVS, MACOVNÆ, SIVE Phasiolo Brasiliano similis.

Phasiolus Macounæ similis, hoc est, spadiceo nigricante, sed planiore, longioreque formâ, hilo non admodum magno, Clus. de fructibus peregrinis. Est autem ipsi, fructus peregrinus secundus, pag. verò 43. Phasiolus Macounæ similis dicitur, cuius ad epistolam Petri de Osma Nicolao Mo-

nardes inſcriptam poſtremâ editione meminit, quique Diuo Maximiliano ſecundo Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit, *Haba de India muy larga*, id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua merſus imum petit. Iac. Theod. Tabern. Icon. Fructus peregrinus 11.

Haba de India muy larga.

Eicon eadem cum ea qua lib. III. cap. 46.

PHASIOLVS INDICVS BREVI SILIQVA tumida atque nigra.

Deſcrip. INter alia naturalia præcipuæ raritatis, quæ D. Paludanus Illuſtriſſimo ac Clementiſſimo meo Principi Duci Vuirtembergico obtulit, eſt ſiliqua hæc Indica, vnciâ latior, longitudine dupla, puluinaris inſtar tumida, nigra, aut fuſca, corticis Caſſiæ fiſtularis in modum, modicis ſtriis, rugoſa, lucida. Ex cuius extremo altero eminet pediculi veſtigium: Parte verò oppoſitâ angulus incuruus. Porrò hæc ſiliqua in hypocauſto collocata, à colore fatiſcens, in duas diſſilit partes, quæ contorquebantur inſtar reliquarum ſiliquarum leguminoſarum, quæ tamen madefactæ aquâ, facilè in priſtinam figuram extendebatur.

Color. Colore erant intus viridante, ipſe verò cortex fimbriâ claudebatur albicante. Latebant intus in ſiliquæ angulo fructus proprio pediculo hærentes, gemelli, nigri, læues, latitudinis penè circinatæ, compreſſi, vt cultri dorſo non multùm ſint craſſiores. Saporem non addo, quòd integri fructus terræ fuerint concrediti ab Illuſtriſſima Duciſſa. Pictura facta ad ipſam ſiliquam, ſed paulò minor propter ligni formam.

Icon.

Deſcript. Cluſii. Prædictus fructus à Cluſ. in Exot. depingitur, ac deſcribitur, ſub titulo lobi membranacei nigri. Erat autem hic lobus binas vncias longus, vnam latus, prorſus atri coloris tumidus inſtar lobi Ciceris, nec formâ valdè illi abſimilis, maior tamen, membranaceo cortice ſatis duro cõſtans qui præ ſiccitate dehiſcebat, & conuoluebatur, quemadmodum penè leguminum lobi, ſeminàque continebat bina, aut terna, nigra, circinatæ ferè rotunditatis, plana tamen (quod mirum in adeò tumido lobo) formâ non multùm diſſimili articulis lobi Acaciæ, non adeò tamen turgentia in medio, tenui admodùm membrana tecta, eaque etiam nigra. Eum lobum cum aliis quibuſdam exoticis, mittebat ad me Amſtelredamo Petrus Garetus. Similes poſtea apud alios etiam videbam.

LOBVS QVADRANGVLARIS.

Deſcrip. EXoticum, inquit Cluſ. lib. 3. cap. 17. nec vulgare leguminis genus eſſe videbatur, ſemel duntaxat mihi conſpectum, quadrangulari lobo conſtans, quatuor craſſioribus & eminentioribus neruis prædito, quadrantem longus, & circiter ſemunciam craſſus, cortice ſatis denſo, pro legumine, præditus, eoque obliquè ſtriato, coloris ex fuſco fuliginoſi, ſeptena grana continente quadrangula, in binas partes aliorum leguminum inſtar diuidua, quæ vetuſtate duritiem contraxerant. Hæc paucula de eo legumine ex eius notis apparentibus, & manifeſtis dicere poteram, quæ lectorem boni conſulturum arbitror.

Lobus. *Cortex.* *Color.* *Semen.*

LOBVS MEMBRANACEVS planus, niger.

Deſcrip. Lobus. LObus hic omnino planus erat, alioqui formâ valdè ſimilis ſuperiori: binarum enim vnciarum longitudinem habebat, vnius latitudinem, extremitas paulò latior erat, color extra ſpadiceus. Willelmus Parduyn, ab his qui anno 1598. ex Guinea redierant, accipiebat, & mihi [Cluſio Exot. lib. 3. cap. 16.] mutuò dabat, vt eius hiſtoriam deſcribere poſſem, quia quum vnicus illi eſſet, ad ſe redire volebat, quem adſeruaret: porrò maturuſne eſſet, an immaturus, nihil pronunciare queo: ſed quum lobum eſſe conſtaret, nec agitatus ſtrepitum ederet, opinio magis inclinat, eum ante maturitatem fuiſſe lectum.

Color. Locus.

FABA, CYAMOS LEGVMINOSA IN GENERE.

OPes ac diuitiæ Indiæ, Americæ, Africæ, aliarúmque exterarum regionũ in præcedentibus hiſtoriis de Phaſiolis ad noſtras terras apportatæ fuerunt atque traditæ: quid noſtra ferat tellus noſtris & peregrinis exhibere aggredimur à Cyamo exorſi, quem recentior ætas Fabam appellat, radice partim eſt rectâ,

Faba. Radix.

Caulis. *Folia.*

recta, partim serpente, ramosa, & fibris donata: ex qua caules surriguntur duobus cubitis latiore solo altiores, quadrati, inanes; foliis aduersis, crassis, ex oblongo rotundis, ad vnam costam annexis: ex quorum alis flores oriuntur simul aliquot iuncti congeneribus Pisis similes, quorum supremum folium vague purpurascente albidum, striis purpurantibus pictum est; duo lateralia in medio nigra, in ambitu alba, stamina occultans, colore est ex albo herbaceo: semen in siliquis magnis, crassis, carnosis, hirsutis, surrectis, oblongum omnibus notum.

Flores. *Semen.*

Sed veniamus ad ea, quæ de hac Theophrastus aliique Veteres scriptis promulgarunt. Is igitur hist. lib. 8. cap. 1. Frumenti prima & maxima genera duo tradit, alia quippe frumentacea, vt Triticum, de quo lib. 18. Alia chedropa, vt Faba, Cicer, de quibus posthac agendum erit. Horum autem omnium generatio simplex, & vna est, quippe ex semine omnia exeunt, nisi quid raro parteque radice prosiliat. Ex leguminibus quidem Faba maturè seri poscit: hæc enim suæ debilitatis gratia radices agere ante Hiemé desiderat. Sunt tamen, qui hanc serò audeant serere, si minus primis satibus expedire potuerint. Legumina quarto die, aut quinto, proueniunt, Fabis exceptis: Hæc enim intra dies plures etiã quàm frumentacea exit, quibusdam enim in locis vel in decimo-quinto, aliàs etiam vigesimo: hæc enim difficillimè omniũ prouenit, & si, cùm sata fuerit, imber plus æquè successerit, vel prouentu omninò difficillima reddetur. Sed an ea, quæ tẽpore verno seruntur, celeriùs exeant, cogitandum. Cæterùm germinando eadem ex parte radicem fundit & caulem, qua nimirum parte siliquis semen adnectitur, inque ea veluti principium quoddam germinandi haudquaquam obscurum: quod vel ad pudendi formam effigiatum sanè inspicere possis, vt & in Cicere, sed maximè in Lupino: his enim radix deorsum versus, folium verò, & caulis sursum tendunt. Sed & multis foliis exit Faba, vsque rotundis, qualiter leguminum maxima pars, quæ radice singulari subnixa, multos supernè ramos ex caulibus gerunt, Fabis tantùm exceptis, quæ inter legumina sola potissimùm erecto caule constat, qui geniculatus est, atque inanis, quamobrem culmus vocatus, cæteris leguminibus lignosior. Quot verò diebus hæc floreat, sic declarat idem Theophrastus: Leguminum floris diutina productio, atque inter cætera Erui, Cicerisque diuturnissima. Inter omnia verò Faba quidem, summo descrimine, & longissimo tempore floret: quadraginta namque diebus florere prodita est: sed alij, subinde alio atque alio emergente, florere assignant: particulatim enim florere aiunt, alii simpliciter referunt flos enim spicatis confertum Leguminibus omnibus particulatim emergit. His enim primùm pars inferna floret, quæ cùm defierit proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo. Hinc hist. lib. 7. cap. 3. hanc (intellige florendi modo) cum Ocymo comparat, scribens: Ocymum verò particulatim primùm inferiùs, deinde cùm ea defloruerit parte, florere superiùs incipit. Vnde fit, vt diutiùs istud floreat, quemadmodum Faba. Eum porrò diebus quoque quadraginta perfici volunt: ita tamen, vt intra tantundem spatium temporis hæc florere, atque perfici nata sit; cùm cætera intra dies pauciores consummentur. Nunc in Leguminum genere, colorum, saporumque ratio differentiam facit. Candida siquidem in omnibus generibus

Frumenti duo genera. *Frumentacea.* *Chedropa.* *Quomodo prodeant.* *Quando seranda.* *Difficill. prouentus.* *Germen.* *Pudendi effigies.* *Folium.* *Caulis erectus.* *Faba floret.* *Faba per quadraginta dies.* *Color.*

præstant dulcedine, vt Cicer, Faba, & alia generis eiusdem. Quæ, vt omnia Legumina, siliquis adhæret, & veluti quoddam principium inde obtinet eminens, non concauum, vt Lupinum. Ac licèt imber post sationem superueniens omnibus præstò sit, excipitur tamen ægrè germinans Faba, quæ florescens præcipuè madefieri cupit; ob id serò eam serere volunt (vt dictum est) quoniam diu floreat: sed postquam defloruerit, parum omninò aquæ desiderare affirmant. Consummatio enim iam in vicino est. Hinc fortè illud pulchrè subsequitur, quod de causis lib. 4. cap. 14. memoriæ prodidit: post florem etiam, si adhuc humida, tenellaque afflatu vehementer vexetur, facilè perit. Discutitur enim quod in sua tenuissimum est, & conflictata intereſe euanescit. Hanc ex cæteris nouale optimum præstat, quamuis frequens seratur, fructumque ferat copiosè. Iam quod cultoribus scitu pernecessarium, aquas fluentes huic magis prodesse, quàm cœlestes affirmant. Apud Philippos cùm ventilatur, eius loci vento perflata, si coctu facilis est, fit difficilis. Et hoc sanè mirum, quod cùm alias minimè molesta est, tum etiam tellurem raritatis suæ, ac putredinis causa stercorare putatur. Ob id, qui circa Macedoniam atque Thessaliam colunt, cùm Fabæ florent, arua inuertere consueuerunt. *Vermiculi* etiam in Fabis, quam quidem celerrimè in leguminum genere erodunt Midæ ab aliquibus dictæ nascuntur. Singula namque pro suo humore peculiare animal creant, cùm secutis sc. imbribus calor repentinus humorem incluserit. Sed ita erosam, si credere nonnullis fas est, repleri posse affirmant. Cæterùm Midæ, vt aliarum herbarum & fructuum Impeti, dum alimenta sua consumpserint, pereunt. Igitur ad hæc omnia tractuum natura id primùm refert, nec temerè; iam enim cœlum diuersum caliditate, aut frigiditate, aut humiditate, aut siccitate constet: hoc autem fructus reddere, consummareque potissimè patet. Quapropter quibus locis fieri solent, non semper fiunt. Seminibus autem non vis eadem ad germinandum, ac reseruandum vtique datur. Quædam enim germinant, consummanturque celerrimè, & reseruari egregiè possunt, vt Panicum, Milium, Quædam germinant quidem, sed non celeriter, seu Faba, & præcipuè, quæ facilè percoquitur. Apud Apollonium maris Ionii Fabam nullo pacto erodi aiunt, ideóque seruandam rẽponi. Quin & circa Cizicum diu durare potest. *Quod autem* Faba tardi prouentus sit, caussam assignat, crassitiem putaminis ambientis. Si præterea satæ impluerit, adhuc multò tardiùs eam prouenire noster author scribit, quasi terra tunc pauimentetur, solideturque. Tertiò, Quod verò Faba, & aliud quicquam ex leguminibus minùs fruticet, imbecillitati certè tribuendum hoc est. Qua de causa maturiùs hæc serere solent, vt priusquam (vt iam sæpiùs dictum) Hiems adueniat, radicentur. Faba tamen adeò detrimentis multis est, frequenterque, obnoxia, vt quamuis maturè prouenerit, tamen perfici plerumque non possit. Imbecillitatem autem eius vel sensu percipere licet: est enim corpore solido ac inani: nec radice numerosâ subnititur: quas ob res à quauis causâ statim offenditur. Maturè igitur serere Fabam solent, quòd Hiemem anticipare debeat, quò possit radicari, & simul quia imbrem in flore amet, quia laxa est. Inter legumina autem magis æruginem sentit, tum quia folia vndique gerit, tum quia densa seritur, tum quia fructum terræ proximum gerit.

Fabarum vegetio. *Quomodo fiat coctu difficilis.* *Stercorat.* *Vermiculi.* *Midæ.* *Duratio.* *Cur tardi prouentus.* *Faba imbecillitas.* *Maturè seranda.* *Ærugo.* *Fructus terra proximus.*

(vt existimo) Anacock: sunt enim eiusdem formæ, ventriosiores, maiores, quàm staphylodendri fructus, ferè ouales, inæquales tamen. Color ruber, idem ferè cum Anacock, minùs tamen viuidus & splendens, nullâ maculâ nigrâ, vmbilicus idem, sed maior, circulus etiam elatus, flauescens: durus est, & in aquam iniectus, fundum petit: hic fortè fuerit idem cum Phaseolo Indico rubro Lobelii sine macula nigrâ, quamuis nulla icon eum demonstret.

Anacock
Descriptio.
Color.
Vmbilicus.

PHASEOLI INDICI RVBRI durissimi Lobelii, cum nigra macula: & alterum genus sine macula, alterum cum longa tenui macula.

1. Phasiolus corallini coloris cum macula nigra
2. Phasiolus alter ruber.
3. Phasiolus ruber cum linea nigra amarus
Medulla.

Magnitudine & figura sunt fructuum staphylodendri, læuoris eximii, rubore corallino, inuictæ duritiei, altera parte lucente nigram maculam habentes, medullâ prædìti insigniter durâ, sapore non ingrato. His non absimile figurâ est secundum genus, paullò tamen maius, & oblongius: nullâ nigrâ maculâ donatum, tantæ etiam duritiei, & tam pertinacis, vt à Wenceslao Tserclaes satum semestre totum in terra minimè mutatum latuerit. Tertii generis Phaseoli præcedentibus duobus maiores, colore rubro obsoleto, ex oblongo rotundi, vtrinque nonnihil compressi, quemadmodum Castanea equina, quibus secundùm longitudinem altero latere macula est nigra, longa, tenuis: medulla insigniter dura, sapor amaricans.

Lobel. hist. Belg. Roode seer harte Indianische Boonkens. Icon. *Phasioli rubri Indiani durissimi*.

Nos hoc in loco priorem Phasiolum maculatum referendum esse ducimus ad nostrum Pisum siue phasiolum bicolorem, magnum, alterum.

B. pin. phaseolus Indicus 4. ruber, ex phœniceo croceus, & ex rubro spadiceus splendens. Nos de hoc non agimus.

PHASIOLVS, SIVE PISVM Indicum, compressum, sanguineum, Lupini quodammodo facie.

Descript.
Magnitudo.
Color.
Vmbilicus.

Figura ex triangulari in rotundum vergit, ita tamen, vt vtrobique ferè sessilis videatur. Magnitudo Lupini sibi ferè est. Color corticis sanguineus, læuis, pulchrè splendens. Vmbilicus impressior, albicans, secus quem macula parua, nigricans, conspicitur. Accepimus ab Illustriss. Ducissa Virtembergica. An idem sit, an tantùm varietas pisi Americani magni iam antè descripti, pro certo non affirmamus. Habet tamen cum eo magnam affinitatem.

PHASIOLVS INDICVS EX RVBRO spadiceus, splendens.

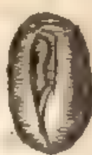
Descript.
Cortex.
Vmbilicus.

Vnciæ trientem non superat, latitudine semunciali, modicè compressus. Cortice tegitur inter rufum & spadiceum medio, & ad *Tanné* Gallis dictum accedente, læui, splendido, vmbilico dilutiore, vtcunque magno, per mediâ longitudinem eleuato. Parte oppositâ gibba: Estque ex iis quoque quos ab Illustrissima Ducissa Wirtembergica dono accepimus.

Eius Eicon antè tradita cum Icone Phaseoli Indici parui maculati.

PHASIOLVS INDICVS OVATVS, spadiceus, vmbilico albicante breuiore.

Descriptio.
Color.
Vmbilicus.

Phasiolis Indicis, sanguineo & nigro magnitudine suppar est, quippe paullò breuior, angustiorque. Color intercursantibus maculis quibusdam dilutioris coloris spadiceus est. Sed varietas in vmbilico, qui ex tubedine albicat, & vltra mediam lateris longitudinem non explet. Visus apud Illustrissimam Principissam Virtembergicam, quæ seuit, ideoque interiùs contemplari non fuit datum.

PHASEOLVS SANGVINEVS ouatus Indicus.

Descr.
Hylus.
Locus.

Perelegans & exotica raritate spectabilis est hic phasiolus. Vnciam ferè longus est, digiti parui crassitudine, figurâ ouatâ, colore sanguineo. Hylus latiusculus, atque niger per mediam ferè longitudinem excurrit. Dono nobis dedit D.D. Thomas Platerus Medicus, & naturalium solertissimus vestigator, ex Hispania allatum, ex India tamen primò inuectum esse, retulit. Eundem, cùm jam figura nostra esset sculpta, communicauit nobis Illustrissima Ducissa Virtembergica, itidem (vt ferebat) ex India sibi allatum, qui prædicto paulò compressior, in cæteris planè similis est. Anno 1605. gener Cherlerus rediens, ex Anglia & Belgio attulit similem fructum, vtrinque compressum, vt euenit pisis, durum, splendentem, qui iniectus in aquam subitò sidebat.

PHASIOLVS INDICVS ouatus niger.

Descriptio.
Color.
Hylus.

Phasiolo Indico sanguineo iam descripto magnitudine, & figura ferè æqualis: colore autem variat. Nam totus niger est, & præ nigredine, atque læuore splendicat. Hilus itidem niger, magnitudine, & positu, vt in priori. Estque etiam hic ex fructibus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam visis, quem aperire, cùm terræ esset creditura, non licuit, ideoque nec interiora, vel saporem addere.

Eicon antè habetur cum Phasiol. Ind. ou. spadicei &c. icone.

PHASIOLVS INDICVS FVLVVS.

Descriptio.

Nostratibus Phasiolis latior est, vix tamen longior. Color fuluus est, & mustelinus. Vmbi-

Vmbilicus. Vmbilicus magnus & longus, niger in area, ipso fructus cortice leuiter splendescente atque dilutiore,& quodammodo ex ruffo albicante constitutus. Etiam hic ex iis est,quos apud Ill. Ducissam Wirtembergicam descripsimus, reseruauit pro satione.

PHASIOLVS, LATO, STRIATO, siue radiato semine: alter punctatus, cupula atro virente.

1. *Siliqua. Semina.* Siliquæ magnæ, latæ, compressæ. Semina vnciam circiter longa, paulò minùs lata, renis formâ, in terminis regione sinuatâ, nigrâ, frequentibus albis striis virgata. Huic similia alia
2. paulò minora, quæ licèt radiata, siue virgata, variant nihilominùs dispositione radiorũ. Minoris huius genus,quod pictum in superiore parte nostræ tabellæ paulò minus, quàm sit, misit insignis Medicus Hercules Saxonia primariæ Cathedræ Patauinæ Professor, is colore nonnihil variat, qui atrorubens etiam radiatus. Sunt nobis alia semina, quorum icon infima parte tabellæ nostræ,quæ alba dici possunt, punctis nigris guttata,maculisque rubentibus versicoloria, a germine latiore maculà,ad,& circa extremum ceu capula expansa atro-rubente.

Similem describit Clusius. Caulis. Clusius similem plantam sic describit: Caulis statim à radice in aliquot oblonga sarmenta diuiditur,lenta, vicinos stipites & virgulta reliquorum Phaseolorum modo amplectentia: in *Folia.* singulis alis terna folia vulgaris Phaseoli foliis similia, atriora tamen, ex eodem pediculo nas- *Ramuli.* centia, extremo, (vt in vulgaribus) impari: ex iisdem alis breues ramuli prodeunt, mul- *Flores.* tis floribus vulgari haud absimilibus, minoribus tamen, albis, vuæ in modum conge- *Siliqua.* stis,onusti: quibus succedunt oblongæ siliquæ: seu lobi, vulgaribus multò latiores, continentes *Fructus.* ternos,aut quaternos fructus, planos, communibus Phasiolis latiores, albos, sed multis nigris maculis,siue venis, ab hilo in latitudinem ductis elegantissimè depictos.

Phaseolus Africanus. Purkircherianus. cur ita dictus. [illegible] Clus.dicitur Phasiolus primus siue Africanus, Phasiolus minor, varius, siue Pukirchetianus. Eò quòd huius fructum D. Purkircherus primus in Pannoniam intulerit ex Neapolitano regno delatum, singulisque annis coluerit & eius genus vt dixi,conseruarit: quam ob causam apud rei herbariæ illius regionis studiosos, Purkircheri cognomen inditum,& vt Phaseolus Purxicherianus nuncuparetur, obtinuit. Ante multos verò annos similem planè mihi missum memini,Phaseoli Africani nomine: & ex Africa Italos primùm accepisse,verisimile est. Idem in Hist. Phaseolus peregrinus primus. Item Phaseoli peregrini primi genus alterum.

Phaseolus peregrinus 1. De Iconibus Phaseoli lati. Ponit quod animaduertimus, Clusius in Hist. postrema,pro Phaseolo peregrino primo,iconem quæ est in Pannon.pag.229.Phaseoli 5. siue Ægyptiaci titulo: verùm ex ea tabella ademit duo semina,quæ infra separatim erant picta; pro genere altero apponit figuram,quæ est in Pannon.sub titulo Phaseoli primi siue Africani: verùm non demonstrat,qua inter differant. Icon autem phaseoli peregrini primi Clusii, est nobis in tabella capitis Phaseoli bicoloris, seu Pisi Americani alterius, bicoloris: in eo Clusium imitati sumus, cùm nesciremus diuersam plantam à seminibus bicoloribus appictis. Phasiolum,qualem pinxit *Phaseolus Americanus.* Clusius,radiatum, qui etiam inferiore tabellæ nostræ parte pictus est, misit Ill.Landgr.Guilielmus, nomine Phasioli Americani: in descriptione tamen Clusii variare videtur: dicit enim album cum multis nigris maculis, aut venis: meus potiùs dicendus niger cum albis venis.

Phaseolus Brasilianus. Tabe reprehenditur Okendgier. Locus & Tempus. An Tabern. Icon. & Hist. Bresilgen Bonen 1. Phasiolus Brasilianus primus. Nescimus,quam inepam figuram proponat Compilator, quæ huc referenda videtur,considerato titulo. An Thomæ Hariot in hist.Virgineæ Insulæ,*Okendgier*.

Clusio Georgius Purxircherus Posoniensis in Vngaria Medicus primarius communicauit, cui ad pergulam, aprico loco satus singulis annis fructum maturum dedit. Mihi deinde anno 1582. & aliquot sequentibus, egregiè prouenerunt aliquot eius stirpis,quarum nonnullæ lobos dederunt,qui matura semina protulerunt: interdum etiam, quos ad maturitatem peruenire posse existimabam,ob Solis radiorum defectum, spem meam frustrati sunt. Prouenit nobis in horto Ill. E.C.Wirtemberg.folijs Smilacis vulgaris, ex semine misso,ab Illustriss. Landgrauio,cui (vt scripsit) excreuit ad lanceæ altitudinem, sed tantùm floruit; nobis verò ad maturitatem ferè prouenit. Ab aliis etiam acceptum semen terræ commissum, aliquoties siliquas protulit, sed nunquã semen maturuit. Si nanciscamur deinceps tempestiuè in vase plantabimus, & sub tectum proponemus, donec cælum incalescat, vt exponi possit.

PHASIOLORVM INDICORVM latorum tres species, & Clusii latus.

Est nobis Phasioli Indici nomine à Doctore Paludano datus, sescunciali ferè longitudine, latitudine vnciali, compressus: cortice obtectus flauo, ruffo colore variè intersparso,splendente quidem, sed non vsque quaque læui. Hilum album est longiusculum,areâ obscurè rubrâ circumdatum.

Huic quodam

modo similem vidimus apud Illustrissimam Ducissam Wittembergicam, sed minorem: quippe longitudine vnciali, latitudine vnciam mediam non multùm superante, itidem compressum. Sed color albus erat, rubris itidem maculis interstinctus; cuius picturam ex ipso etiam fructu effictam exhibemus.

Similiter & tertium quemdam apud eandem conspeximus, prædicto magnitudine tantùm cedentem, quantùm is primo loco descriptus, compressum. Sed colore etiam variantem, quippe ex nigro & albo variegatum, ita vt insignis sinus, albicans, punctis fuscis aspersus, totam ferè fructûs nigri longitudinem vtrinque peruadat.

Locus. Vt Clus. refert apud Monardem, Londini emit in Mercatorũ porticu de Gallo Nauclero Phasioli genus, quod è Brasiliana noui Orbis prouincia aduectum afferebat. Nostro vulgari maior est is Phasiolus, latiórque, nec minùs colore variat: etenim nunc flauus est, aut omninò niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis pupureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europea est, nostrumque saporis gratia & leuitate longè superare, si eodem modo decoquatur. Londini satum prouenit vulgari similibus sarmentis & foliis, sed ad frugem non peruenit.

Icon. Videtur nobis Clusius, primum nostrum Phasiolum iam descriptum pinxisse, ac fortè eàdem tabella album, de quo capite sequenti.

PHASEOLVS NOVI ORBIS LATVS, TOTVS CANDIDVS SMILACI hortensi affinis.

Descript. STRIATO noui Orbis Phaseolo minor est, à germine ad partem oppositam, vnciam latus, lõgitudine sesꝗuiunciali, eburnei candoris & læuoris.

Synonyma. Phasiol. ex America. Dicuntur Lob. in Belg. editione parte 2. *Phasioli ex America albi.* Et Icon. Plantin. *Phaseoli magni, lati, albi*, Theuet. *Americanorum Faba, omninò alba, valdè compressa, nostratibus latiores & longiores.* Americanorum Faba.

Locus. Habeo ab Ill. E. C. missos à D. Paludano, & deinde mihi cum hac inscriptione: Phasioli Brasiliani, maiores: ex quibus nos curauimus depingendos cum duobus minoribus Lobelij eàdem operà, ac etiam Phaseolos rubros Americanos, striatos, planos.

PHASIOLVS LATVS ALBO EX NIGRO varius, angustifolius.

Descriptio. SARMENTA statim à radice habet multa prodeuntia, Purkircheriani, siue in ordine [Clusio rariorum plantarum Historiæ] primi Phaseoli modo, quæ, licèt eadem ratione vicinis perticis sese circumvoluant, non tamen adeò luxuriant aut altè assurgunt. Ad horum nodos folia enascuntur terna, vt in aliis Phaseoli generibus, multò tamen angustiora, Sexti [nobis Phaseoli lati, coloris tegularum, cum striis per longitudinem nigris] foliis, quem Coloniæ apud Hoperi viduã conspiciebat Clusius, non valdè dissimilia: ex horum alis emergebãt digitalis lõgitudinis cauliculi, paruos flores in vuæ modum congestos sustinentes, albos initiò, sed, vbi senescunt, pallescentes: iis succedebant planæ, latæque vaginæ, Primi [Purkircheriani] lobis ferè pares, breuiores tamen, initiò virides, quæ maturæ fuluescũt, seménque continent planum, Primi iam dicti granis minus, sed similibus coloribus albo & nigro varium, nunc in longitudinem extensis nigris striis, nunc confuso ordine sparsis maculis nigris maioribus, aut minoribus per vniuersum Phaseoli corpus: nonnunquam integro fructu nigro, vel exiguis albis maculis consperso, aut dimidiã duntaxat ex parte. Florebat Iulio, & Augusto: semen etiam maturum præbere incipiebat Augusto. Folia. Cauliculi. Flos. Vagina. Semen. Tempus.

PHASIOLI LATI, CANDICANTES VIRGVLIS NIGRICANTIBVS NOTATI secundùm longitudinem, vel nigricantes: flore albo.

Descriptio. Sarmenta. PLVRIBVS sarmentis assurgit, eiusdem cum peregrino iam descripto, [septimo Clusij] vel cum superiore, longitudinis, quæ vicinis palis sese applicant, & eos scandunt: vbi sese in ramos diuidunt, adnascuntur folia, Primi [Phasioli lati, striato semine] foliis similia, terno numero, sed paulò minora: flores ex alis profert etiam Purkircheriani, seu Primi, floribus similes, albos, vetustate pallescentes, vuæ instar nascentes: quibus & planæ, vt in præcedente, succedunt vaginæ, illis haud maiores, continentes bina, terna, aut quaterna grana, plana, superioribus magnitudine respondentia, non adeò candicantia, sed colore interdum exalbescente, aliquando nigricantibus virgulis secundum longitudinem, vel confusè notata, interdum toto etiam pæne fructu, vt in superiore, nigricante. Folia. Flores. Vagina. Semen.

Synonyma. Locus. Numeratur hic Phaseolus apud Clusium in hist. *Peregrinus octauus* seu emissa Pannonicarum stirpium Historiã, alter, qui Viennæ Austriæ, semine peregrè accepto, ipsi prouenit.

PHASEOLI LATI, MAGNI TOTI ALBI, EXCEPTIS QVIBVSdam radiis.

Descriptio. PHASEOLVM hunc adquirebam, inquit Clusius, semine, quod N. V. Ioannes Boisot ex Hispaniã acceperat, mihi communicato, natum: erat verò is fructus Purkircheriano maior, sed totus albus, nisi quidam radij sparsi varium quodammodo fecissent: terræ creditum semen produit, creuitq; Purkircheriani instar, similibus sarmentis, foliis, floribus, & vaginis, sed cùm Æstas subsequeretur tardior, humidior, & frigidior, neque hic, neque alij, quos seuerat, Phaseoli exotici, ad frugem peruenire potuerunt.

Synonyma. Est autem hic Clusij rariorum plantarum Hist. Tertius, siue ordine peregrinus nonus, lib. 6. c. 41.

phaseoli

PHASIOLI LATI, PRORSUS NIGRI.

Descrip. Rami. MVLTI sunt ab vna radice assurgentes rami, superioribus quidem altitudine æquales, sese circumuoluentes, ex viridi purpurascentes, nodosi, & geniculati, quibus adnascuntur folia, Folia. Octaui foliis similia, secundum tamen articulationes, quibus connexa sunt, purpurascentia: ex aliis etiam prodeunt digitalis longitudinis ramuli Ramuli. Flosculi. flosculos, superioribus magnitudine & formà, respondentes, vuæ quoque instar congestos, ferentes, sed quorum galea, seu cassis obsoletè purpurascit, bina lateralia folia, coloris sunt floridioris: his succedunt planæ, latæ, fuscæ & ni- Vagina. gricantes vaginę, semina continentes plana, Purkircherianis, siue versicoloribus Africanis minora, per maturitatem prorsus nigra. Quartus est Clusio Hist. siue ordine Phaseolus peregrinus decimus.

PHASIOLI LATI COLORIS TEGVLARVM CVM STRIIS PER medium nigris.

Descriptio. VNDECIMO Phaseolo nascendi modo & reliquis ferè notis, per omnia fermè similis: Flores. Fructus. sed huius flores Decimi floribus valdè similes, paullò tamen dilutiùs purpurascentes sunt: fructus autem magis dilutâ rubedine præditus, tegularúmque colorem quodámodo refert, quem raræ per longitudinem nigræ striæ varium faciunt, aliquando autem plurimæ totum pænè atrum reddunt. Hoc genus mihi natum semine, quod communicabat Cl. Vir. Ioachimus Camerarius Inclitæ Reipub. Norimbergensis Medicus primarius: reliqua fructu ex Hispanijs misso. Clusio ex sex Viennæ natis vltimus, èst ordine hist. pl. duodecimus.

PHASEOLVS CAPOTILLO DEL ALDANA, SPADICEI coloris.

Descriptio. PHASEOLVS (inquit Clus. Exot.) peregrinus tertius, ab eruditissimo viro Ioan. Castanedâ Medico Hispalensi ad me missus anno 1600. cum hac inscriptione: *Capotillo de Aldana*: semuncialis erat magnitudinis, læuis, spadiceique prorsus coloris, exceptâ parte supina, quâ suo lobo adhæsisse videbatur, durus & solidus.

PHASEOLVS BRASILIANVS CVM SVO LOBO, FABA SPADICEI coloris, & circa hilum fuscum candicantis.

Descrip. Lobi. PRÆLONGVS (ait Clus. Exot.) erat hic lobus: nam decem vnciarum longitudinem habebat, vnius autem vnciæ latitudinem, aut paulò ampliorem: cartilaginea porrò cute tectus erat, & quaternis in dorso neruis à pediculo ad extremum lobum, secundum longitudinem excurrentibus, insignitus, fusco extrinsecus coloris, intrinsecus ex cineraceo candicantis, tenui quadam membranâ singulas Phaseolorum sedes (decem

autem continuerat) distinguente prædictus: ipsi verò Phaseoli longi, Phaseoli. semunciam lati, spadicei coloris & circa hilum fuscum candicantis.

Hunc autem Locus. lobum ab iis, qui recenter è Brasilia aduenerant, redemptum, Viennam Austriæ ad me [Clusium] mittebat, Richardus Garth, anno à nato Christo 1585. cum aliis quibusdam fructibus exoticis, quos sciebat me summa diligentia conquirere.

PHASEOLVS NOVI ORBIS EX ATRO PVRPVREVS, AVT SPAdiceus compressus duûm generum.

IN nigro relucet color glaucus aut purpureus, Color. longitudo vncia minor, latitudo semuncialis; germen album, sapor leguminosus, Huius ge- Sapor. neris politior vnus, maior, minus rugoso cortice, & eo quidem spadiceo.

Ioh. Bauhino dedit Ill. E. C. cui miserat D. Paludanus nomine Phaseoli Brasiliani.

PHASEOLVS AMERICANVS MAXIMVS, LOBVS FABA OBSOletè rubente, hilo longo, albo.

CLARISSIMVS Vir, D. Carolus Paludanus Siliqua. dedit Serenissimo nostro Principi, siliquam nostri Phaseoli Americani, ex breui, crasso, ligneo pediculo, palmum longam, vnciam & semis latam: cortice crasso, duro, externè fusco, internè Cortex. albo. Secundum commissurę longitudinem, veluti sulci aut costæ laterales duæ: est biualuaris, & aperta se contorquens, sapore nullo insigni. Membranæ intus spongiosæ, inter quas fructus

multi phasiolacei, vngue longiores, coloris obsoletè rubentis, videbantur nondum maturi. Hylus longus, albus, per longitudinem fructûs, non eleuatus, nec eo est candore, qui in Leblab, eo etiam multò est maior: *Sapor.* sapor fabaceus: dentibus facilè atteruntur.

PHASEOLI RVBRI, AMERICANI, STRIATI, PLANI.

Descrip. ROTVNDIORES sunt, quàm Phaseoli magni, toti candidi, amænè rutilantibus lineis striati, Porphyritæ marmoris instar; præcedentibus minores, nonnihil rotundi, & plani, maiores, latioresque Phaseolis vulgaribus: ex quibus aliqui oblongi sunt, subcærulei, aut nigri, artificiosè striis albis variegati. Lob. Similes, si non eosdem Clus. sic describit: *Descr. Clusii. Sarmenta.* Sarmenta, altè etiam assurgentia, similia folia, & *Flores.* flores in digitalibus ramulis vuæ modo congestos, paruos, octaui [Phaseoli lati candicantis] generis lobis similes, in quibus *Semina.* semina terna, aut quaterna, plana, dilutâ rubedine prædita, quæ nigris venis, siue radiolis secundum longitudinem distincta sunt, nonnunquam magnis, vel exiguis nigris maculis confusè aspersa: interdum etiam vtrinque prorsus, vel alterâ duntaxat ex parte, nigra, emicantibus sparsim paruis rubentibus maculis, vt ex marmore aliquo *numidico* tornata videantur.

Lob. in hist. Belg. Ror Orengie ghemarbelde Boonen. Icon. Plant. Phaseoli rubri.

An Clus. hist. ex sex Viennæ natis quintus, aliàs ordine Phaseolus Peregrinus vndecimus.

Icon antè habetur cum Phasioli lati striati &c. Icone.

PHASEOLVS SANGVINEVS, compressus, vmbilico albo.

Descriptio. ELEGANTISSIMVM hoc Phaseoli genus, exoticæ suæ pulchritudinis exhibet notas. Totus sanguineus est; vulgari Phasiolo latior, multoque compressior. Per ambitum nonnihil angulosus. *Vmbilicus.* Vmbilico in medio paruo, albo. A quo ad oppositum transuersim obscuræ, nec nisi Lynceis ferè intuentibus oculis excurrunt venulæ, obscuriores ex atro rubentes, quarum diuaricatione in extremo nihil pulchrius conspici potest.

Fruimur hoc ex liberalitate magni nominis Medici Patauini Herculis Saxoniæ, vt & plurimorum aliorum, exoticæ elegantiæ.

PHASEOLVS VVLGARI MINOR ET PLANIOR, SVBRVBRO COLORE, foliis angustis.

Descriptio. Folia. ELEGANS genus Coloniæ conspexit angustis foliis Clusius, fructu vulgari Phaseolo minore & planiore, subrubro colore, ex Hispaniis accepto, *Frixoles Guateli* appellatione. Quin Dodonæus eius descriptionem in suam nouam stirpium Historiam intulerit, non dubitat.

Eidem hist Phaseolus peregrinus sextus. *Dod.* in fol. Phaseolus peregrinus, perticis & vicinis adminiculis sese quoque circumvoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaseolis, sed singula angustiora multò, ac

similiter nigriora: Siliquæ breuiores, planiores, ac magis compressæ, pauciores fructus obtinent.

PHASIOLVS LABLAB ALPINI.

Lablab. Descriptio. PHASIOLVS niger, *Lablab* vocatus Alpino de pl. Ægypti est arbor sarmentosa, quæ *Sarmenta.* crescit ad Vitis magnitudinem, sarmentisque, Vitis modo, extenditur, ac expanditur foliis, figuraque similis est omninò vulgari Phasiolo, *Flores.* flores ferè bis anno, Vere, ac Autumno, Phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus *Siliqua.* siliquæ longæ, instarque Fabarũ latissimæ cernũtur, quæ *Semen.* semina nigra, Phaseolis planè similia, continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur.

Longæua. Hæc arbor viuit annos centum & ampliùs, perpetuoque viret. *Vsus.* Ægyptiis frequens in cibis, nostrisque non minùs suauis. *Menses.* Mulieres vtuntur decocto cum croco ad excitandos menses, præterea vtilis ad *Tussis.* tussim, & dispnæam, & ad vrinam suppressam mouendam.

Genera. Clus. ab. Il. viro Io. Pinello duo Lablab genera à Prospero illi communicata accepit: vnum videlicet *Nigrum.* nigrum, vt quod descripserat in Pannonicis, alterum russum: De Lablab autem quod affirmat Prosp. Alp. viuit annos centum & ampliùs, est difficilè creditu iis, qui Phaseolorum & leguminum naturam norunt.

Honor. Bell. in epist. ex Cydonia Cretæ ad Clusium Augusto mense scripta. Iulio nuper præterito ex Ægypto semina accepit *Leplap* diuersi ab eo, quem in Pann. Clus. describit, quæ terræ commissa felicissimè nata sunt, maximâ suâ voluptate: *Differt.* differt fructu, siliqua, coloreque: nam hic siliquas profert magnas, longas, latas,

caulis

caulis color purpureus, ad nigrum tendens, pediculi & nerui foliorum eiusdem sunt coloris: flores plures vno pediolo inhærent. Ab Alpino recte planta delineatur: sed flores valdè differunt: nam non in fine caulium, sed è foliorum cauis exeunt longo pediculo plures, quasi spicatim, magni, figurâ aliorum Phaseolorum, sed colore atro purpureo, qui Italicè *Pauonazzo* dicitur, Phasiolique ad rubrum tendunt nigris maculis insigniti, longo hilo(ut niger,) & albo.

PHASEOLVS LEBLAB NIGER ET SPADICEVS, HILO LONGO, ALBO.

Descriptio. EX Phaseolorum genere quoque est, quod *Leblab* barbarâ voce nuncupant. Magnitudine est Phaseoli vulgaris, cortice tegitur spadiceo, laui, saturè rubentibus punctulis asperso. Cuius ambitus partem tertiam cingit hilum eminens, candidum, decoram elegantiam fructui concilians.

Cortex. Cl. Paludanus *Leblab* nomine misit fructum, descripto iam figurâ similem, sed planè nigrum, & aliquantò minorem, & ad cuius hili imum duæ maculæ flauæ conspiciuntur.

Aliud genus. Est nobis Leblab genus quoddam totum nigrum, excepto hilo, itidem candido, eminenti, ac iam descripto simili, magnitudo prædicto æqualis. Huicque similem habemus alium; colore ruffo, plùs minùs diluto: est etiam colore ferè rubro, nec non colore ferè flauo. Dentibus facilè atteritur hic Phasiolus: sapor eius leguminosus quidem, sed nobis valdè ingratus.

Leplap. Clus. in Pannon. & hist. rar. depingit & describit hoc Phaseoli siue leguminis genus, quod Paludanus misit, cui *Leplap* nomen inscriptum erat, his verbis: Siliqua breuis & lata est, quaternaque grana oblongiuscula, nigra, hilo nihilominus albo, admodum longo, prædita, continens.

Locus. Clusio aliquoties acceptum, & terræ, opportuno tempore, creditum, nasci noluit, respuens fortè regionum Septentrionalium frigidiorem aërem. Sunt nobis siliquæ prædicti *Leblab*, quales pinguntur à Clusio, sicut & semina eorum ex diuersis locis missa, videlicet à Paludano, vt dictum, alia mihi data per D. Iacobum Zuingerum, & fratrem Casparum Bauhinum ex Creta delata. Verùm ea fuerunt simul mixta per incuriam. Basileæ prouenit Leplap in horto D. Iselii, simile caulibus & foliis Smilaci & Phaseolis vulgaribus, nisi quòd folia multa, quaterna proferat. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio diuersorum colorum Leblab attulit.

PHASEOLVS PEREGRINVS ORBICVLARIS, CINEREI COLORIS, TECTVS atrâ tenuique membranâ.

Descriptio. MIttebat ad me [inquit Clus. Exot. lib. 3. c. 14.] anno 1600. honestiss. vir Vvilhelmus Parduin Phaseolum peregrinum, qui lobo inclusus fuisse videbatur, planus, vncialis magnitudine, orbicularis pænè formæ, medio tumidus, atque in binas partes diuiduus, cineracei coloris, atrâ, tenuique membranâ tectus, cui nullum nomen erat inscriptum.

PHASEOLVS PEREGRINVS ANGVSTVS, NIGRICANS, ALBA, TENVI MEMbranâ tectus.

Descr. PHaseolvs alter peregrinus, Clusio [etiam in Exot.] missus, anno 1600. per Vvilhelmum Parduin vncialis quidem erat longitudinis, sed angustus, solidus & durus, nigricans, in binas similiter partes diuiduus, tenui quadam membranâ tectus, albâ, quæ in latere vestigium retinebat, quo lobo inhæsisse videbatur.

PHASEOLVS BRASILIANVS MVLTIS, SPADICEVS, MAGNVS CVM MAGNO hilo rugoso, plurimum ambiente.

Descrip. Cortex. CAstaneæ magnitudine est, orbiculatus, vnciali plùs minùs latitudine, puluinatus, cortice tectus rugoso, spadiceo, dilutiore, saturatioréue; circa hilum verò dilutiore & ferè albicante; cuius orbitam ferè totam ambit, hilum pullum, culmum latum, sulco medio secundum longitudinem exaratum in principio punctum impressum habens.

Alius. Huius generis etiam alium dono accepimus ab Illustrissima Ducissa Vvirtembergica cuius hilum vtrinque eminẽs, veluti crispatas habet fimbrias. Anno 1598. Cl. vir Paludanus misit nobis pro Fabis Brasilianis: quasdam etiam antè habebamus, non recordamur vnde.

Icon. Icon nostra facta ad iconem, quæ est apud Lobel. in Iconibus, & Clusium apud Monardem. Faba autem facta secundum nostrum fructum.

Faba latissima. An Lobel. & Pena in Adv. de hac aiunt, Faba (vel Phasiolus) quedam latissima & candida, compressæ rotunditatis, ambitu ferè vnciam æquat, gustu, concretione, & Phaseoli similitudine: hàc non demptam ex arbore Phasiolifera, vt quidam putant, norunt amici quidam, qui seuerunt, legumenque non ita dissimile Phasiolo habuerunt.

Macona. Lob. Obs. & Icon. Plant. picturam ac descriptionem Clusii exhibet simili titulo *Phaseolus Brasilicanus* à Brasilianis *Macona* vocatus, ex cineritio candicans. Tab. Icon. & hist. *Phaseolus Brasilianus* 3. *Bresilgenbonen.* Hist. Lugd. *Phaseolus Brasilianus Clusii.* Qui, cùm Olysipone esset, quemadmodum apud Monardem perhibet, donatus est Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato admodum recenti, pollicari latitudine, crasso colore ruffescente, magno hilo, & parte extremâ veluti sessili. Eiusmodi quatuor, aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare di-

Phaseolus ex Brasilia colore rufescente.

Erant porrò illi lobi diuersæ quidem longitudinis, equalis tamen latitudinis, non valdè crasso, sed cartilaginoso potiùs cortice tecti, eoque rugoso, quia immaturi, fusci coloris, breui, russaq; lanugine obducto, quam adhuc retinebat in lacunis, vbi attrita & detersa non fuerat, supernâ, & infernâ parte veluti duplici cristâ sinuosâ, & & semunciam ferè latâ, à pediculo ad mucronem vsque lobi productâ, prædito: Phaseoleos autem continebant penè vnciam latos, orbicularis formæ, non tumentes tamen in medio, sed depressos, quia plenam maturitatem nondum erant adepti, in ambitu vndiquaque ferè veluti anulo cinctos, vt plerique similes Phaseoli, valdè duros & nigros, nucleo tamen albo præditos, quo recente vesci licuisset, quia ingrati saporis non erat. Istorum autem loborum vnus, quaternas vncias longus erat, tresque Phaseolos continuerat: alter ternas duntaxat, & binos Phaseolos habuerat; vterque autem binas penè vncias latus.

Cortice.

Semen.

PHASEOLVS BRASILIANVS MAIOR PICTVRATVS: ET alter dilutiore colore.

Descrip.

FIGVRA sunt oblonga, & ad circularem accederent, nisi segmentum, quod parte sessili ad circuli perfectionem requireretur, deesset. Magnitudine precedentibus superiores sunt, longitudine sescunciali, latitudine ab hilo ad sessilem leuiter sinuatam partem: vnciam facilè superante. Nec minùs ventriosi videntur, quàm prædictæ duæ species descriptæ. *Corticis* color spadiceus, per quem foliacea quædam emblemata sunt sparsa eleganti aspectu. Circa hilum dilutior, & ferè flauescens. *Hilum* nigrum quoque, sed angustius, & vix culmi minoris latitudinem adæquat, ast quàm in cæteris magis eminet. Eadem tamen ratione fructus ambitum comprehendit, sicut in iam descriptis, hoc est, ad partem sessilem vsque. Circa hili extrema nec caput nigrum, nec stria tranuersa conspicitur. Maior quoque inter vtrumque hili extremum distantia quàm in prioribus. Hanc habuimus ex fructibus à Paludano datis Ill. C. Wirtemb.

Cortex.

Hilum.

Huius generis vidimus etiam minorem apud Illust. Principissam Wittembergicam, & colore pallidiore, seu dilutiore, in cæteris ferè iam descripto similem.

PHASIOLVS BRASILIANVS MAGNVS, TOTVS NIGER, splendens.

Descrip. Cortex.

CORTICE obtectus est duro, toto nigro, laui, atque splendente. In cæteris ferè, cum rubro splendente conuenit, sed eo paullò minor est. Hilus etiam totus niger tres fructûs partes ambit, ipsóque fructu elatior est. Rotundus esset, nisi pars sessilis rotunditatem caueret. Illustrissima Principissa Wirtembergica seuit, apud quam videre, describere, atque depingere datum fuit; aperire, vt pen-

titùs introspiceretur, non item.

Eicon eadem cum ea qua lib. 3. c. 68.

LOBVS PEREGRINVS CARTILAGINEVS, PHASEOLO EX PVniceo nigro tanquam annulo cincto.

ANNO 1599. inquit Clus. vt videre est in Exot. peregrinâ quendam lobum nanciscebar, cui similem ante videre non memineram: propterea illius historiam peregrè natis lobis adiungendam esse censebam.

Quatuor autem vncias cum semisse longus erat hic lobus, binas, aut paulò ampliùs latus, cartilagineo potius, quàm duro & lignoso cortice constans, dorso insignitus duplici, veluti cristâ cartilaginea, & sinuosâ, ad extremum vsque lobum protensâ: rugosus autem erat cortex, & coloris nigri veriùs, quàm fusci: licet porrò ea longitudine esset præditus, tres tamen Phaseolos duntaxat continebat orbicularis formæ, mediâ parte aliquantulùm tumentes, circiter vnciam latos, in ambitu ferè vndequaque tanquam anulo cinctos, valde duros, & ex puniceo nigros. Quæ arbor, siue planta hunc lobum protulisset, quáve in prouincia nasceretur, intelligere non potui, tametsi omnem diligentiam adhibuerim.

Descrip. Lobus.

PHASIOLVS SECVNDVS NIgritarum, non magnus pro lobi amplitudine.

ALTER lobus ex Guinea allatus, circiter septem vncias longus, sescunciam latus, quem

Descrip.

Clusius redimebat anno 1595. durâ cute tectus erat, coloris externâ parte ex fusco cineracei (eius dorsum tribus neruis secundum longitudinem insignitum, vt in plerisque similibus lobis) internè veluti membranâ suffultus, aliquot Phaseolos continens non valdè magnos, pro lobi amplitudine, nigros, longo hilo siliquæ siue lobo inhærentes.

Accipiebat autem hoc breuiorem eodem anno ab amplo viro Simone Parduyn consule Medioburgensi in Walachria Zelandiæ. Et biennio pòst his non dissimiles à nautis Batauis ex Madagascar insula allatos, Amstelredami conspiciebat. Traditur hæc historia Exot.lib.3.cap.11.

PHASIOLVS PEREGRINVS MAGNVS, COLORIS CASTANEÆ, cum magno hilo, læuis

MEMINI aliquando me Phaseoli cuiusdam siliquas vidisse, quales pinguntur à Lobelio Brasiliani Clusii nomine, à Brasiliano tamé & purgatrice Faba diuersa grana continentes: hac enim minora, illo matera orbiculata, semunciali latitudine, cortice duro, leui, spadiceo obducta, leuiter compressa, quorum hilum profundius, canaliculatum, non pullum, vt in Brasiliano, sed reliquo cortici concolor, nec ita etiã latum, longúmve, vt quod duas dũtaxat tertias orbitæ cingat, cùm Brasilianus Phaseolus breuem isthmũ relinquat. Cortice separato, qui crassiusculus multùm de intenso illo colore remittit, pulpa in conspectum sese dat, superficie quidem tenus rari coloris, intrinsecus alba, dura, sapore viciæ. *Descriptio. Cortex.*

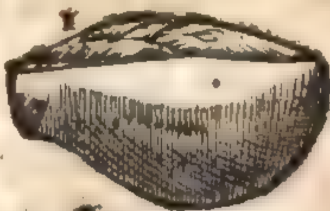
Descript. Clusi. An Phaseolus tertius Nigritarum, ex Guinea aduectus, quem Clus. Exot. lib.3.cap.11.his verbis describit: Secundo [præcedenti] non dissimilem, vncias cum semisse longum octo, sed neruis secundum longitudinem in dorso excurrentibus magis eminentibus, interna autem parte nulla membrana (nisi attrita fuisset) præditum, cineracei ex fusco coloris, Phaseolos continentem superioribus maiores, spadicei coloris, nec hilo adeò longo præditos, vt illi, quos honestus vir Petrus Garetus, Iacobi frater, Amstelredamo ad me mittebat.

An Gesn. epist. tertium Fabæ genus ab Adolpho Occone missum? *Faba.*

Lobel. Obs. & Icon. Siliqua Phaseoli Brasiliani. Sed videtur nobis hęc siliqua Lobelii non esse Phasioli Brasiliani: sed Fabæ, de qua hoc agimus capite.

Iac. Theod. Tabern. Icon & hist. Phasioli Brasiliani tertii siliquæ. Schoten der dritten Bresilgen Bonen.

FABA, VEL PHASEOLVS INDICVS MAGNVS, RVBER, SPLENDENS.

APPRIME similis est iam descripto Phasiolo peregrino magno, coloris Castaneæ: eundemque diceremus, nisi color manifestè distingueret, leui interim quoque interueniente figuræ atque proportionis discrepantiâ. *Descrip.*

Vnciam vnã & semis adæquat amplitudine, quamvis circinatæ rotũditatis non sit: quippe parte vnã rotundiore, alterã latiore, compressus, & vnciâ mediâ vix crassior. Hilum insigne, ac nigrum, duas ambitûs partes comprehendit, reliquâ parte tertiâ hilo vacuâ existente. Cortex rubeus est, insigniter læuis, splendens, ac subdurus, quem aperire potestas non data fuit, quòd Illustrissima Principissa terræ committere decreuerit, apud quam vidimus, descripsimus, depinximus. *Hilum. Cortex.*

Eicon eadem cum ea qua lib. III. cap. LVIII.

FABA INDICA, SIVE PHASIOLVS MAGNVS, COLORE EX PHOENICEO croceo.

Descrip. Color. PRÆCEDENTI iam descripto figura & magnitudo respondet. Sed suo colore variat: nam phœniceus ex croceo, hic ex illo ita emicat, vt cuius lustrum præualeat non temerè dixeris, concomitante pereleganti læuitate, atque splendore quàm in prædicto tamen mùltò inferiore. Hilum quoque non nigrum, sed fructui ferè concolor, quamvis saturatius. Dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Wirtembergica.

PHASIOLVS SIVE FABA ARBORESCENS ex Guinea, Paludano latissima, ferè quadrata.

FRVCTVS, quem misit D. Bernardus Paludanus titulo Phaseoli, siue Fabæ arborescentis ex

Descriptio.

Guinea, Purgatricibus notis Orbis Fabis compressior est, trium vnciarum latitudine, acutior ad hilum, opposita parte latus, & tantùm non quadratus, longitudo sescuncialis: cortex Castanearum corticem crassitudine æquat, ex spadiceo nigricans, obliquè striatus, amarescentem substantiã claudens, quæ situm iam in superficie contraxerat, penitùs verò nigricat, & odorem ingratum spirat.

Cortex. Substantia.

Eundem fructum dono nobis dedit Illustrissima Ducissa Vvirtembergica, sed figurâ paullò variantem. Nam ad ouatam figuram quàm proximè accedit, ac prædicto latitudine quidem cedit, sed crassitie superat. Cortex, & quæ intus latet substantia, cum prædicto eadem, sed paulò dilutior, fortè quia maturior: Nam in vniuersum prędicto est habitior. Conferant lectores historiam duarum sequentium Fabarum arborescentium Clusii: eæ sanè cum nostris respondere videntur.

FABÆ ARBORESCENTIS LONGISSIMVS lobus, Phaseoli lati, plani, spadicei.

Descrip. lobum.

VAldè magnus erat lobus, inquit Clus. Exot. Lugduni Batauorum conspectus apud Héricum Tilmannum Mercatorem, qui diu in Lusitania vixerat, eumque ex Guinea delatũ asserebat. Nam viginti vnciarũ longitudine, duroque & crasso cortice erat præditus, atque rugoso, coloris externa parte nigricantis, & fuliginosi, internâ autem ferè spadicei (eam enim videre poteram, quia propter nimiam siccitatem, & calorem in binas partes cum strepitu dissilierat) continens magnos septem Phaseolos binas vncias cum semisse longos; sescunciam latos, valdè planos pro magnitudine, & minimè densos, coloris ex spadiceo nigricantis; & splendentis. Ipsum quidem lobum libenter in tabella exprimendum curassem: verùm quia in binas partes dissilierat, & illæ instar cornuum arietis sese contorserant, commodè fieri non poterat: sed ex alio simili iconem in tabella expressam hîc subiiciendam curabam.

Color. Semen.

Eam porrò iconem suis natiuis coloribus in charta elegãter expressam, seruata lobi magnitudine & latitudine, mittebat ad me anno 1601. doctiss. vir Franciscus le Clerc Montisfaut Medicus Tornacensis, cum vno Phaseolo ex ipso lobo exempto. Lobus autem vnâ vnciâ minùs longus erat eo, quem apud Tilmannum conspiciebam: nam eius longitudo nouemdecim vnciarum dũtaxat erat, latitudo verò eadem cum illo, qui Tilmanni, circa pediculum tamen paullò angustior: color externus fuscus, quem crassiores venæ, siue striæ nigræ, à pediculo ad extremum vsque lobum secundum longitudinem ductę exornabant, internus color ex spadiceo ad rubedinem tendens: ipse Phaseolus planus, niger, & splendens, illi penè similis; qui in lobo Tilmannico: quâ autem parte lobo adhæserat, paullò angustior illo mihi videbatur, deinde in latum se expandens. Vnde autem hunc lobum habuisset, non adscribebat.

Locus. Lobus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS LONGE MINOR, PLANVS, RVGOSVS, spadicei coloris, neruo eminentiore.

Descript. Phaseolus.

LObo haud dubiè inclusus fuerat alter Phaseolus, superiori quidem formâ non valdè dissimilis, sed longè minor, sescunciam videlicet tantùm longus, vnciam latus, planus, rugosus, spadicei quodammodo coloris, neruo, qui eum ambiebat, eminentiore, & in binas partes diuiduum esse indicante, vt Fabæ vulgares. Hunc Clusio, quemadmodum ipse Exot. lib. 3. cap. 7. testatur, Paludanus ostendebat.

FABA ARBORESCENS, PHASEOLO plano, longo, nigro.

Locus.

PHaseolũ accipiebat Clus. libro & capite modò allegatis, à Cl. V. Paludano, Fabę arborescentis appellatione; quæ ex Guinea delata esset, & ex simili lobo, qualis Fabæ arborescẽtis longissimæ, exemptus esse credebatur: erat autem valdè planus, binas vncias longus, aut amplior, sescũciam latus, eiusdem penè coloris cum eo, qui superiore capite descriptus, minùs tamen nigricans, quia forsitan minùs maturus, non minùs tamen splendens illo.

Descriptio. Phaseolo.

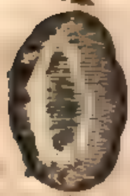
Similem etiam, sed maiorem, crassiorem, & spadicei coloris nanciscebar anno 1597. in Madagasi

Alius.

car insulâ natum, ab eis, qui illo anno ex Iaua Amstelredamum redierant.

FABA ARBORESCENS, SIVE Phaseolus ouo columbino ferè similis, exalbidi coloris.

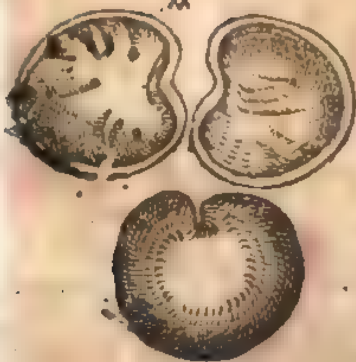

Describ. PHaseolus, inquit Clus. Exot. qui lobo inclusus fuisse videbatur: diuersa erat eius forma, nam columbinum ouum ferè exprimebat, longior vncia, ambitu sescunciam ferè comprehendens, exalbidi coloris, cui flaui quidpiam circa extremã partem, quæ lobo inhæserat, fuliginosâ maculâ erat insignitus, læuis alioqui, & splendens, grauis, & ponderosus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS NIGER, AD OVVM columbinum accedens.

Describ. PHaseolum quartum (pergit Clus. lobo etiam comprehensum fuisse, non est dubium: illum ad me mittebat anno redemptionis humanæ 1597. ornatiss. vir Iacobus Plateau, rei herbariæ peritissimus. Erat porrò crassiusculus, eiusdem penè magnitudinis cum superiore, totus niger, præter exiguam maculam subalbam, quâ procul dubio inhæserat lobo, durus autem, & solidus, atque in aqua subsidens.

PHASIOLVS NOVI ORBIS, SIVE FABA purgatrix latissima, cordis figura.

Varietas Fabarum. VAriæ magnitudinis purgatrices noui Orbis Fabas seruo, aliàs vnciarum duarum latitudine, aliàs sescunciali, vtraslibet orbiculatas ferè, latiores tamen paulò, vbi sinus paruus, quà siliquæ adhæserunt, cauas, digiti ferè crassitudine, modicè compressas, spadiceo, duro, striato, & lucente cortice intectas:

quod intus cõtinetur, teste Clusio, album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea, sapore primùm, quali ferè sunt omnia legumina, sed illicò linguam mordicante, & acri, quo fit, ni fallor, vt purgandi facultate sint præditæ. *Sapor.*

Fabam iam descriptam reperimus inter Valerãdi Douurez selecta, cuius hæc erat inscriptio: Faba purgatrix, vel potiùs Phasiolus Peruuianus: Sunt nobis trés fructus, vnus sonat, alter nõ, tertius flaccidior, & compressior, qui nimi maturus videtur, quem habui ab Illustriss. E. C. missum à Bernhardo Paludano, nomine, si benè recordor, Fabæ Brasilianæ. Quartum anno 1605. accepimus inter ea, quæ Gener adferebát ex itinere Anglicano & Belgico, magnum, plenum, pulchrum, atro-durum, non sonantem, sine nomine. Adhæc anno 1608. tres alias purgatrices Fabas dono habui ab Ill. mea Principissa. Erant autem duæ nigræ, compressæ, vtrinque ferè planæ, tertia coloris penè castanei, vnã parte planior, alterâ gibbosa valdè, sinum cordatum minùs demonstrans. *Faba purgatrix Douurez. Phas. Peruuianus. Faba Brasiliana.*

An Lobel. & Pena in Adu. de supra dicto loquuntur, dicentes: Phasiolos, siue Fabas perquàm raras habemus, quas ferunt repertas magnâ copiâ ad Cornubiæ littora, &, quod non parum mirum, eo loco nullam meminit vllus nauem illisam, nullùmve naufragium factum, & tamen quotannis nouæ inueniuntur, partim fluitantes, & partim effodiuntur immersæ sabulis littoreis, quasi, vt putant Cornubiensis maris Anglici accolæ, secundis Austris, aut Zephyris è nouo Mundo appulsæ fuerint. Tenebras, nobis equidem iudicibus, effundunt Aduersaria, quæ omnis generis ambiguitates & dubia continuò pariunt. Fabas perquàm raras, sed quales rogo, quantas? describere fas erat, nefandum nudis incedere nominibus: nec enim his docetur quid res sit, sed per descriptionem ea tandem intelligitur. *Faba perquàm rara. Lob. & Pena reprehenduntur.*

Lobel. Obs. Icon. Plant. *Phaseoli noui Orbis,*

Locus.

Fabæ purgatrices Clusii. *Clusio* apud Monardem nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem, vt vulgò pingi solet, imitatur: idcircò à quibusdam *Cor Divi Thomæ* nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça part.1. Chron.c.112. Phasiolus maior Fabæ purgatricis nomine missus.

Cor D. Thomæ.

Cæterùm silentio minimè premendam idem Clusius existimauit opinionem, quam Noruuagos de hoc Phaseolo habere intelligebat: illos enim prorsus sibi persuadere scribebat doctissimus vir ipsi amicus, marinum esse Phaseolum, atque ideò in Farris insulis nasci inter Algam, & ex profundo erui, quin & folliculos ostendere, quibus contineri nugantur, quum tamen nihil aliud sint (nam vnum quem mittebat, conspexit) quàm ouorum *Raiæ* piscis putamina. Ipsi à forma renes marinos appellant, nonnulli etiam *Bonæ sortis calculos*; siue, quòd calamitatem à domo possessoris, siue etiam, quòd incantamenta, & nescio quam noxam, ab heri pecore arcere vel propellere, credantur. Similem præterea cum suo lobo proponit capite octauo lib. 3. Exotic. qui non minùs crassus erat (vt ex icone, quam suis coloribus expressam, eruditissimus vir Franciscus *le Clerc* Medicus Tornacensis ad ipsum mittebat, coniecturam facere poterat) quàm lobus, qui ex Wingandecaovv relatus, & hoc libro descriptus est: quem quidem lobum videre sibi non contigit, nihilominùs eius iconem, secundum eam, quæ ad illum missa, in tabella secunda expressam adpositam hic volebat.

Phaseolus marinus. *Renes marini.* *Bonæ sortis calculi.* *Icon secundo loco posita est Clusii.*

Is autem lobus non erat valdè longus pro eâ crassitudine, quam pictura, quæ ad viuum affabre expressa, referebat, sed quinque vnciarum longitudinem duntaxat habebat, binarum verè latitudinem, duro, crassoque cortice constans, coloris ex cineraceo fusci, de crasso pediculo pendens. Binos Phaseolos solummodò continuisse videbatur, quorum alterum cum ipsius lobi icone ad ipsum mittebat; binas vncias latum, sescunciam longum, sumpta ab hilo, quo lobo adhæserat, ad infimum fructum mensurâ, planum, medio tamen, aliquantulùm extuberantem, læuem, coloris nigri & splendentis, quia perfectam maturitatem adeptus erat, aliàs ex fusco spadicei: plerique autem omnes, quos videre Clusio contigit (multi certè & quidem variæ magnitudinis persæpè sibi sunt conspecti) cordis, vt vulgò pingitur, formam habebant, hoc est, eà parte, quà lobo adhæserant paullulùm erant caui, atque propter hanc formam, & quia in insula S. Thomæ (tametsi in aliis etiam Africæ regionibus inueniri non dubitem) nascitur, & inde plerumque Phaseoli illi allati, *Cor S. Thome* à quibusdam appellatur. *Hæc ex Clusio.*

Descrip. Lobi. *Phasioli.* *Cor S. Thomæ.*

Hos exhibet Iacob. Theod. Tab. iç. & hist. sub titulo: Phaseoli Americi purgantes, Purgierend Bonen auß America. Eosdem quoque *Hist. Lugd.* depingit, ac describit, vocatque Fabas purgatrices Monardis. An porrò Fabæ vulgaribus similes, quarum meminit Ferdinandus Lopez de Castagneda Hist. Indicæ lib. 7. cap. 78. quæ vomitum cient, & aluum valenter purgant?

Phaseoli Americi purgantes.

Locus.

Fabarum purgatricum solum fertile Carthago, Nomen Dei, & insula D. Thomæ dicta. Sed Clusius in Africæ etiam aliis regionibus inueniri non dubitat. Cæterùm, vt Monardes præcipit, pellicula illa tenuis, quæ per medium illas intersecat, & cæparum tunicula exteriorem æmulatur, vnà cum cortice abiicienda est, alioqui tantâ vehementiâ supernè & infernè purgant, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciant. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino, aut sacharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestiâ bilem, pituitam, & crassos humores, multò leniùs, & faciliùs, quàm superiora medicamenta [nuclei pinei cathartici, Auellanæ purgatrices &c.] purgant. Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis esto assatarum (quod cùm in hoc, tum in præcedentibus obseruandum est, torreri enim singula præstat) à quaternario numero ad senarium, pluriúmue, aut pauciorum, pro ægri viribus. Calidæ in secundo, siccæ in primo.

Cautio circa corum vsum. *Sumendi ratio.* *Facultates.* *Dosis assatarum.* *Temperamentum.*

PHASIOLI NOVI ORBIS, SIVE FABÆ purgatricis latissimæ, variatio longior.

Descriptio.

AB hilo, quod eminentius est, nec sinum facit, ad oppositam partem duos pollices, cum dimidio est latus, longitudo duarum est vnciarum, sic, vt ab orbiculata superiorum figurâ non parum desciscat, color spadiceus, dilutior, lubricitas & nitor, vt videtur, maior, crassities par.

Color.

Vnde habuerimus Phasiolũ noui Orbis longiorem non recordamur. In ea sumus opinione, Clusium in Exot. lib. apud Manardum cap. 49 huius meminisse, cùm post traditam Fabam purgatricem forma cordis, scribit: Illi similes, hoc est, magnitudine, & colore respondentes, sed longiore formâ præditos Phasiolos videre memini,

PHASEOLVS, MACOVNÆ, SIVE Phasiolo Brasiliano similis.

PHasiolus Macounæ similis, hoc est, spadiceo nigricante, sed planiore, longioreque formâ, hilo non admodum magno, Clus. de fructibus peregrinis. Est autem ipsi, fructus peregrinus secundus, pag. verò 45. Phasiolus Macounæ similis dicitur, cuius ad epistolam Petri de Osina Nicolao Mo-

Caules. recta, partim serpente, strumosa, & fibris donata: ex qua caules surriguntur duobus cubitis lætiore *Folia.* solo altiores, quadrati, inanes; foliis aduersis, exsitis, ex oblongo rotundis, ad vnam costam annexis: ex quorum alis flores oriuntur simul aliquot iuncti congeneribus Pisis similes, quorum *Flores.* supremum folium vngue purpurascente albidum, striis purpurantibus pictum est, duo laterali a in medio nigra, in ambitu alba, stamina occultans, colore est ex albo herbaceo: semen in *Semen.* siliquis magnis, crassis, carnosis, hirsutis, surrectis, oblongum omnibus notum.

Sed veniamus ad ea, quæ de hac Theophrastus aliique Veteres scriptis promulgarunt. Is *Frumenti duo genera Frumentaceum Chedropum.* igitur hist. lib. 8. cap. 1. Frumenti prima & maxima genera duo tradit, alia quippe frumentacea, vt Triticum, de quo lib. 18. Alia chedropa, vt Faba, Cicer, de quibus posthac agendum erit. Horum *Quomodo prodeant.* autem omnium generatio simplex, & vna est, quippe ex semine omnia exeunt, nisi quid *Quando serenda.* raro parteque radice prosiliat. Ex leguminibus quidem Fabam maturè seri poscit: hæc enim sua debilitatis gratia radices agere ante Hiemē desiderat. Sunt tamen, qui hanc serò audeant serere, si minus primis satibus expedire potuerint. Legumina quarto die, aut quinto proueniunt, Fabis ex *Difficill. prouenit.* ceptis: Hæc enim intra dies plures etiā quàm frumentacea exit, quibusdam enim in locis vel in decimo-quinto, aliàs etiam vigesimo: hæc enim difficillimè omniū prouenit, & si, cùm sata fuerit, imber plus æquè successerit, vel prouentu omninò difficillima redditur. Sed an ea, quæ tēpore verno feruntur, celerius exeant, cogitandum. Cæterùm *Germen.* germinando eadem ex parte radicem fundit & caulem, qua nimirum parte siliquis semen adnectitur, inque ea veluti principium quoddam germinandi haudquaquam obscurum: quod vel *Pudendi effigies.* ad pudendi formam effigiatum sanè inspicere possis, vt & in Cicere, sed maximè in Lupino: his *Folium.* enim radix deorsum versus, folium verò, & caulis sursum tendunt. Sed & multis solus exit Fabamque rotundis, qualiter leguminum maxima pars, quæ radice singulari subnixa, multos superque ramos ex caulibus gerunt, Fabis tantùm ex*Caulis erectus.* ceptis, quæ inter legumina sola potissimùm erecto caule constat, qui geniculatus est, atque inanis, quamobrem culmus vocatus, cæteris leguminibus lignosior. Quot verò diebus hæc flo*Faba floreat.* reat, sic declarat idem Theophrastus: Leguminum floris diutina productio, atque inter cætera Erui, Cicerisque diuturnissima. Inter omnia ve*Faba per quadraginta dies.* rò Faba quidem summo discrimine, & longissimo tempore floret: quadraginta namque diebus florere prodita est: sed alij, subinde alio atque alio emergente, florere assignant: particulatim enim florere aiunt, alii simpliciter referunt: flos enim spicatis confertim Leguminibus omnibus particulatim emergit. His enim primùm pars inferna floret, quæ cùm defierit proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo. Hinc hist. lib. 7. cap. 3. hanc (intellige florendi modo) cum Ocymo comparat, scribens: Ocymum verò particulatim primùm inferiùs, deinde cùm ea defloruerit parte, florere superiùs incipit. Vnde fit, vt diutiùs istud floreat, quemadmodum Faba. Eam porrò diebus quoque quadraginta perfici volunt: ita tamen, vt intra tantundem spatium temporis hæc florere, atque perfici nata sit, cùm cætera infra dies pauciores consummentur. Nunc in Leguminum genere, colorum, saporumque ratio differentiam *Color.* facit. Candida siquidem in omnibus generibus præstant dulcedine, vt Cicer, Faba, & alia generis eiusdem. Quæ, vt omnia Legumina, siliquis adhæret, & veluti quoddam principium inde obtinet eminens, non concauum, vt Lupinum. Ac licèt imber post sationem superueniens omnibus præstò sit, excipitur tamen ægrè germi*Fabarum vigor.* nans Faba, quæ florescens præcipuè in deficeri cupit: ob id serò eam serere volunt (vt dictum est) quoniam diu floreat: sed postquam defloruerit, parum omninò aquæ desiderari affirmant. Consummatio enim iam in vicino est. Hinc fortè illud pulchrè subsequitur, quod de c. lib. 4. cap. 14. memoriæ prodidit: post florem etiam, si adhuc humida, tenellaque afflatu vehementer vexetur, facilè perit. Discutitur enim quod in lus tenuissimum est, & conflictata interire euanescit. Hanc ex cæteris noiale optimum præstat, quamuis frequens feratur, fructumque ferat copiosè. Iam quod cultoribus scitu pernecessarium, aquas fluentes huic magis prodesse, quàm cœlestes af*Quomodo fiat coctu difficilis.* firmant. Apud Philippos cùm ventilatur, eius loci vento perflata, si coctu facilis est, fit difficilis. Et hoc sanè mirum, quod cùm alias minimè *Stercorat.* molesta est, tum etiam tellurem raritatis suæ, ac putredinis causa stercorare putatur. Ob id, qui circa Macedoniam atque Thessaliam colunt, cùm Fabæ florent, arua inuertere consueuerunt. *Vermiculi* etiam in Fabis, quam quidem celerrimè in *Vermiculi, Midæ.* leguminum genere erodunt. Midæ ab aliquibus dictæ nascuntur. Singula namque pro suo humore peculiare animal creant, cùm secutis sc. imbribus calor repentinus humorem incluserit. Sed ita erosam, si credere nonnullis fas est, repleri posse affirmant. Cæterùm Midæ, vt aliarum herbarum & fructuum lues, dum alimenta sua consumpserint, pereunt. Igitur ad hæc omnia tractuum natura vel plurimùm refert, nec temerè, iam enim cœlum diuersum caliditate, aut frigiditate, aut humiditate, aut siccitate constet: hoc autem fructus reddere, consummareque potissimè patet. Quapropter quibus locis fieri solent, non semper fiunt. Seminibus autem non vis eadem ad germinandum, ac reseruandum vtique datur. Quædam enim germinant, consummanturque celerrimè, & reseruari egregiè possunt, vt Panicum, Milium, Quædam germinant quidem, *Durant.* sed non celeriter, ceu Faba, & præcipuè, quæ facilè percoquitur. Apud Apollonium maris Ionii Fabam nullo pacto erodi aiunt, ideóque seruandam reponi. Quin & circa Cizicum diu durare *Cur tardè prouentus.* potest. *Quod autem* Faba tardi prouentus sit, caussam assignat, crassitiem putaminis ambientis. Si præterea satæ impluerit, adhuc multò tardiùs eam prouenire noster author scribit, quasi terra tunc pauimentetur, solideturque. Tertiò, *Faba imbecillitas.* Quod verò Faba, & aliud quicquam ex leguminibus minus fruticet, imbecillitati certè tribuendum hoc est. Qua de causa maturiùs hæc serere solent, vt priusquam (vt iam sæpiùs dictum) Hiems adueniat, radicentur. Faba tamen adeò detrimentis multis est, frequenterque, obnoxia, vt quamuis maturè prouenerit, tamen perfici plerumque non possit. Imbecillitatem autem eius vel sensu percipere licet: est enim corpore solido ac inani: nec radice numerosâ subnititur: quas ob res à quauis causâ statim offenditur. *Maturè serenda.* Maturè igitur serere Fabam solent, quòd Hiemem anticipare debeat, quò possit radicari, & simul quia imbrem in flore amet, quia laxa est. *Ærugo.* Inter legumina autem magis æruginem sentit, *Fructus terra proximus.* tum quia folia vndique gerit, tum quia densa seritur, tum quia fructum terræ proximum gerit.

Putrescunt enim inferiora potissimum, quoniam minùs perflantur. Interea tamen maximè rara, & fertilis flore, fructúsque multoties parit Solo leui gaudet.

Quæstio qua ratione Fabæ coctiles, aut incoctiles fiant.

Cæterùm non minùs vtilis, quàm iucunda agitatur quæstio, quamobrem Fabæ, vt & reliqua semina coctilia, aut incoctilia fiant. Vtrum ratione agri, an aëris, an certæ affectionis: &, omniane, an aliqua tantùm perdura effici possint. Fabis enim ac lentibus (inquit Theoph. de caus. lib. 4. cap. 13.) id potissimùm euenire videmus. Fit sæpè, vt & ager aliàs coctilia, aliàs & incoctilia ferat, tametsi eodem modo colatur: & ex continuis segetibus sulco tantummodò arcente, altera incoctilia, altera coctilia profert. Semina quoque aliàs ex incoctilibus coctilia prodeunt, aliàs contra ex coctilibus incoctilia, vt in exortu, germinatione, crassatione, copiâ, bonitateque nihil intersit, vtrum coctilia sint, an incoctilia. Ergo de his, & si quid aliud possit huic quæstioni subiungi, primum illud dicendũ, quod coctile, & incoctile, ad feruefactionẽ, resolutionẽmq; atq; (vt summatim dixerim) ad nostri vsûs rationem dici solitum est.

Quid coctile & incoctile.

Quod enim resolui facilè potest, & cocturâ celeriter immutatur, id coctile est: contrà quod resolui, immutarique nequit, vel quit, vel quod ægrè mutatur, hoc incoctile est.

Coctile, rarum. Incoctile, durum.

Tale autem sit vtrumque necesse est, si alterum rarum molleque sit, alterum densum, durumque: Sic enim alterùm caliditatem, humiditatemque, quibus resolutio agitur, suscipere valeat, alterum nequeat, sed suâ densitate, duritateque indomitum semper resistet. Cùm igitur coctile, & incoctile ad hunc modum distingui deceat: animaduertendum, quibusnam rationibus ea ipsa eueniant. Simplex igitur, veraque ratio illa est, quam & inter primas disputationes reddidimus: quòd alimenti causâ hæc omnia factitantur, i. e. qualitate, quantitateque eius.

Alimenti causâ.

Sic enim alimentum commutare nimirum potest. Euenit namque, vt quæ in locis calidis, stercorosis, tenuibus, Solique expositis sint, alimentum leue, atque facilè habeant: itaque fructum rarum, mollemque præstant.

Loca calida.

Hac enim de causâ non nisi coctilia fiunt in Lemno, quia huiusmodi solum est: quippe omninò agrum eiusmodi coctilem quidam appellant, atque in eo coctili coctilia volunt. Sunt & quæ affert Ægyptus coctilia, soli, & aëris causâ: calor enim coctilitati, atque omninò digestioni pernecessarius est.

Ager coctilis. Aer calidus.

Quapropter quæ stercorantur, vicenis fermè diebus germinant. Quæ igitur agro feruenti, leuique proueniunt, his de causis coctilia sunt: contrà quæ terrâ frigidâ, spissâ, lentâ, & quasi figulari, atque etiam pratensi, madidâ, & palustri exurgunt, omnia hæc incoctilia propter copiam, viresque alimenti, & densa, duraque sunt, ex permistione terrenæ, atque frigidæ partis.

Terra frigida incoctilia profert.

Congelatio enim & condensatio, ex eisdem, quibus induratio fieri solet: ex quo fit, vt locis palustribus, atque præmadidis, inutilia ex toto creentur.

Loca palustria.

Nihil enim remitti in aqua possunt, quamobrem non nisi suùm pabulo sunt. Has ferè causas tribuere solo debemus. Sed cùm aquæ quoque cælestis, & aëris qualitas alimentum augeant: idcirco imbribus incoctilia potiùs fiunt, vtpote cùm plùs alimenti, & crudius subministretur.

Imbres incoctibilitatis causa.

Hoc enim idem propè solum quoque eiusmodi facit, & aër, si eâ frigiditate sit, quæ non flatilis, sed aquatilis quædam consistet: sic enim coaget, spissabitque.

Aër frigidus.

Cùm igitur causæ in hæc digerantur, nihil vetat, quominùs ager etiam idem, aliàs coctilia, aliàs incoctilia ferat, vbi scilicet pluuiæ, ac cæli conditiones non similes, sed aduersæ incesserint. Etiam segetum, quas sulcus tantummodò dispergat, altera coctilia facere potest, siquidem solum diuersum sit. Vt enim in metallis, sic & in aruis putandum, venas spatiari vicinas, diuersas inter sese, quæ suis viribus differentias reddere possint, tametsi aëris idem status seruatur. Itaque interdum segetis quoque eiusdem aliquam talem esse particulam, patitur ratio naturæ. Idem eueniet, & si aëris, flatúsue frigiditas talis accedat, vt vel totum, vel pars concrescant: quod etiam in corruptione euenire videmus, cùm alia diuersa, alia similia sint, & si quam ipsis seminibus dissimilis habitudo sit. Infirmiora enim faciliùs affici certum est. Infirmum autem vel natura fieri possit, si quam mutationem receperit. Quâ de causâ nihil prohibet inter Fabas caulis eiusdem, alias coctiles esse, alias incoctiles.

Faba alia coctilis, alia incoctilis.

Itidem & in eadem siliqua euenit, vt quidam referunt, si verè aiunt. Etenim fieri potest, vt alia valida, alia inualida sit. Fabæ infirmitatis argumento, vel illud potest deduci, quòd solâ mutare suum colorem videtur, vt nigra ex candidis efficiatur. Concretionem verò, condensationemque esse vi frigoris, quæ incoctilia reddat, testificare illud quoque videtur, quod apud Philippos euenire Fabis solitum est. Flatus enim in eo loco vehementer frigidus est, & Fabæ incoctiles pleræque efficiuntur. At si in paleis torrefactis in aëre relinquantur, nihil se mutant, sed incoctiles permanent: cùm enim à paleis, tùm suo mutuo contactu teguntur, simulque terræ calore conseruantur. Contrà si exaltentur, sublimesque capiantur, flatus ampliùs valet, nulloque tegmine defendente, facilè subit, atque coagit: tum etiam dispoliatæ, tunc primùm suis paleis, & calore circumplectente destitutæ, infirmissimæ fiunt. Magna autem commutatio mouere plurimùm potest: sed si postquam tempus præterit, & quasi firmiùs sibi iam constitere, diuentilentur, nullam offensam ex flatu capiunt. Iam enim & putaipe ambiens id robustius factum est. Incoctile autem effici, si diutiùs relinquantur sub diuo, vt quidam aiunt, ratio est. Plus enim, quàm modicum sit, refrigescunt, simulque indurantur. Huic proximum quodammodo est, vt pluuia, quæ protinus à satione secuta est, incoctilem reddat: quod enim in pullulando infirmam inuenit, rigere vehementissimè facit: quod quidem ad cocturam, non ad exortum nocet.

Pluuia quæ fiunt à satione secuta incoctiles reddit.

Nec temerè dixerim, eorum alterum abesse, cùm vis illa in aliis, proptereaque alia sit. Tum enim infœcundum, & germinis sterile, vel difficulter auctile quicquam redditur, cùm initia generationis vtuntur. *Ex coctilibus quoque satis*, iterum incoctilia fieri, ratio est, nam ab eisdem aduerso modo dispositis, non temerè facilitas percoquendi proueniet.

Ex coctilibus satis incoctilia fieri possibile.

Itaque si aër, aqua, & solum ita se habeat, quidnam causæ sit, cur non semina quoque mutentur. Sin autem euenit, vt putamen coctilium remittatur, incoctilium obtundatur, vt quidam aiunt: & altera ositate colorem suum immutent, altera minùs, & solutiora cùm demetuntur, coctiliora reddantur [etenim id quoque narratur] nihil absurdum: quippe obtentio illa duritie concretionis, crassationisque est: quorum nihil alienum ab iis est, quæ sunt incoctilia. Et nihilo immutari oris habitu posse, illius sanè est, quod prædurum, indomitumque possit persistere: aduerso autem reddi aduersum debet. Minùs quoque in inesse resolui, duritiei, concretionique datur. Quod enim durum admodum est, resolui haud facilè potest: quod etiam in atcali euene-

tis

sit, incoctilia fieri quidam dixerunt: sed hoc minus verisimile est: Solis etenim siccitas, etsi insipidiora minus, suauia reddat, coctilia tamen nihilo minus, sed magis potest efficere. Cæterùm si verum id etiam est, prioribus rationibus nihil repugnat: nec quicquam dissonat, si cùm vetustescunt, incoctiliora reddantur.

Sicciora fiunt.

Sicciora enim sic quoque efficiuntur, tam ex aëre circumfuso, quàm exhalatione humoris interni. *Celeriùs quoque*, magisque corrumpi, quæ coctilia sunt, ratio exigit: duriora enim hæc sunt, & proinde magis possunt animalia gignere. Concocta quoque eadem pleniùs sunt, quod etiam ipsum facit, vt celeriùs immutentur. Et hæc dari prædictis rationibus possint. *Sola autem* ex leguminibus, vel etiam ex omni frumentorum numero Fabam & Lentem incoctilia fieri falsò dici existimandum. Sed quod hæc maximè experimur propter vsum frequentem, hinc sola hæc incoctilia dicimus. Cæteris item molâ frangentes vti solemus, his autem integris, quæ certè non parua differentia est: etenim si attenuatis iis quoque vteremur, non æquè incoctilia esse perciperemus. Cæterùm si quis illa tantummodò incoctilia esse contendat, nec istud irrationabile est: sunt enim cæteris fermè debiliora, debile autem faciliùs affici necesse est.

De cornu stulta quæstio.

Quod vulgariter quæritur, quamobrem ea, quæ cornu contigerint, incoctilia fiant. Numquid stulta omninò quæstio sit: lapis enim multò durior est, cui semina sæpè occurrunt: & nullo minùs incoctilia fient, etiamsi in cornu nihil offenderint, nec bobus aretur. Atque de his satis. Quemadmodum igitur ad coctionem, & omninò ad feruefactionem incoctile aliquid est, ita etiam ad exortum, germinationemque esse potest. Et hoc enim seminum imperfectio quædam est, pariterque in omnibus euenit. *Verùm* de his cogitandum ampliùs est. Validiora, vegetiora, suauiora, insuauioráue, atque ad vsum cibarium meliora, deterioráue, pro locorum natura redduntur, vt diximus: quòd sicciora, spissiora, constantioraque procreentur locis montuosis, quàm planis, atque etiam magis, quàm pluuiis. Sunt enim illa spiratiora, & in vegetando temperatiora: non enim cùm semina plurima, crassissimaque euadunt, suauia quoque eadem esse necesse: sed alia opus est habitudine.

Sarritio.

Sarritio quoque plurimùm conferre ad suauitatem videtur. Iuuat & vegetiora demeti, humore namque vniuerso consumpto, cùm ad cibum deteriora, tum minora efficiuntur. Legumina verò, vt meliùs legantur, vegetiora demetunt, arefacta enim defluunt.

De Faba Plin.

Plurima ex hactenus dictis, quæ de Cyamo seu κυάμῳ tradidit Theophrastus, Plinius lib. 18. cap. 12. Fabæ conuenienter tribuit, sic de iis scribens: Sequitur natura leguminum, inter quæ maximus honos Fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis.

Lomentum.

Lomentum appellatur farina ea, [farina eius CH.] aggrauaturque pondus illa ex omni legumine. Iam verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vsus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miscetur apud plerasque Gentes, & maximè panico solidà, ac delicatiùs fracta. Quin & prisco ritu Fabacia [Fabaca Turn. & CH.] suæ religionis Diis in sacro est, præualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Ob hæc Pythagoricâ sententiâ damnata: vt alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ea. Qua de caussa parentando vtique assumitur. Varro & ob hæc Flaminem eâ non vesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Namque Fabam vtique è frugibus referre mos est auspicii causa, quæ ideo *refriua* appellatur. Et auctionibus eam adhibere lucrosum putant.

Excisa repletur.

Sola certè frugum etiam excisa repletur crescente Luna. Aquâ marinâ, aliàue salsâ non percoquitur. Virgilius eam per Ver seri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars mauult fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius.

Fabalia.

Namque siliquæ, caulesque gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maximè concupiscit: cùm verò defloruit, exiguas desiderat.

Stercorat.

Solum, in quo sata est, lætificat stercoris vice. Ideò circa Macedoniam, Thessaliamque, cùm florere incœpit, vertuntarua.

Locus.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicut Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania siluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit.

Caule spinoso.

Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa Crocodili oculis timentes refugiunt.

Scapus.

Longitudo scapo quatuor digitorum est, amplissimæ crassitudo. Nec genicula habet, molli calamo. Simile caput Papaueri, colore rosco. In eo Fabæ non supra tricenas: folia ampla: fructus ipse amarus, & inodorus Dal. Sed radix perquàm lauta incolarum cibis, cruda, & omninò decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaque, & in Torone Chalcidis lacu. Circa Philippos Ateramnon [Ateramum CH.] nominat in pingui solo herbam, quâ Faba necatur: Teramnon, quâ in macro, cùm vdam quidam ventus afflauit.

Fabæ magnitudinem exprimit multorum fructuum ad eam collationes. Theoph. Terebinthi semen, magnitudine Fabæ esse scribit similiter & Loti, Vitis Ideæ. Taxi denique fructum, Faba minorem affirmat. Plinius Tithymali Paralii fructū, magnitudine Fabæ esse ait. His iungito Aristotelem, qui & ipse animal. lib. 6. Fabæ magnitudinem expressit his verbis: Pullus ab incubitu decimo die totus perspicuus: oculi capite grandiores, qui Fabis [κυάμων] maiores.

Dodon. reprob.

Et licèt Aristoteles ita senserit, antiquorumque Fabulæ, siue Fabellæ pusillæ sint, tamen non ilicò nostrates è Fabarum censu amouent (inquiunt Aduers. Lob.) vt Dodonæo placet: sed id nos docent, eorum Fabam fuisse minorem, quàm hodierna, nec tamen specie diuersam, sed congenerem, & potiùs fructu, magnitudine, figurâ, quàm plantæ natura, temperamento, aut lineamentis distare.

Faba Veterum minores, quidem sed non diuersa.

Nam Theoph. & Plin. Fabam, qualis nostras est, describunt caule recto, & vnico, solamque inter legumina vt plurimùm culmo tradunt, & multis locis Diosc. caulem Fabæ quadratum dicit, & florem Fabæ Periclymeni asserit. Sed id euenire quia variant magnitudine, colore, effigie latiore, compressiore, tereti, rotunda. Et frequentissima hodie Faba nostra maior, rarò vspiam tamen nisi sata prouenit, serunt quippe in scrobillas paxillo depressas. Quare vt non est difficilè nosse istam vulgarem Fabam, maiorem, longiorem, minusque rotundam esse, quàm Antiquorum Faba fuerit, sic eandem Phasiolum, Dolichúmue asserere, nequiquam licet per eosdem authores.

Phasiolus non est, nec Dolichus.

Altera Faba, quæ minor, non multùm videtur abesse à Græcorum Faba, Venetiis vulgò *Faba menuda* dicta.

Faba menuda.

Lob. Obs. Faba maior recentiorum, *Bona* siue Phaseolus Diosc. Dodonæo. Is etiam meminit Fabæ maioris, coloris ex rubro purpurantis. Ic. Pl. p. 57. Tom. 2. Teut. 65. Tom. 2.

Quod quidem eorum opinio planè reiicienda

da sit, qui Fabam non esse, sed alterius nominis legumen, nimirum Phaseolum esse prodiderunt, confirmat Hist. Lugd. dum dicit. Dicat mihi quæso aliquis, paruum, illud nigrum, quod summæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba nostra reperitur? Nam quod in Americo Piso, Indicóue nigrum spectatur circa germinis exituri cauum, atra nota est impressa cortici, non verò laciniosum hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in Faba. Quæ verò de Fabarum formâ, & magnitudine sparsim apud authores leguntur, & quibus illæ à Fabis nostris differunt, tanti non sunt momenti vt sententiam nostram possint conuellere. Nam diuersis in terris maiores & minores producuntur, & cùm crescere incipiũt, & cùm perfectæ sunt.

His adde Had. Iunium, qui etsi Rombertus approbare nitatur, Phaseolum Veterum, φασήλιον, esse vulgarem Fabam, ægrè tamen persuaderi potest, cognitionem leguminis tantopere in vsu mortalium semper habiti, ita prorsus abolitam, atque ex animis hominum erasam, vt nunc demũ velut rediuiuam ab inferis, aliam nomenclaturam reuocare necessum sit, itaque bonâ Romberti veniâ, cum maxima doctorum turba, receptam vbique temporum, prærogatiuâ, vocem seruabit, dum omnium consensu veritas obtinuerit. His meritò subscribit Turn. dicens: Nos cum Germanis ab annis multis Græcorum Cyámon Fabam vocamus. Verùm Tragus contrarium probare conatur. *Bona* nostra radicem habet singularem, [vt Faba Theoph.] caulis est rectus, quadratus, concauus, [Diosc. de Clymeno cum Theoph. l. 7. c. 5. idem Fabæ tribuit] folia rotunda, flos lugubribus notis pictus, [de Faba Plin.] semen non conuenit: Galeno multis locis Faba rotunda, nostra Bona oblonga est, nonnihil compressa. Huic obiectioni si respondeo, facilè soluerentur rationes Tragi & aliorum. Haud facilè in his regionibus semen, quale Galenus describit pro Faba, inuenias, cuius planta notas habeat ab aliis scriptas. Quòd si Bona nostra non sit Faba Veterum, ostendat mihi quispiam, quod genus leguminis in Italia, Hispania, Anglia, Germania, aut Gallia sit Veterum Faba: Tragus Cicerculam veram [ipsi incognitam] putat esse Fabam Antiquorum: Sed cùm Cicercula non sit rotunda, nec recta surgat, sed obliqua, nequit esse Faba. Habet etiam Cicercula folia oblonga, cùm Fabarum folia, auctore Theop. sint rotunda. Amatus & Dodonæus, adiuti rationibus Tragi negant Bonam esse Antiquorum Fabam, sed quale legumen sit, non indicant. Ita nobis Fabam auferunt, sed nihil ei substituunt, quod fecit Tragus audentiùs, quàm doctiùs. Ex iisdem duo Bonam volunt esse Faselum, Sed Bonam non esse Phaselum, ex ipsius Dodonæi verbis probo, qui scribit Faselum esse Phaseolum Dioscoridis. Sed Phaseolus non nisi adminiculis adiutus surgit: suis tamen viribus stat Bona nostra, non est ergo Bona Faselus. Galen. quoque de alim. fac. c. de Dolichis inquit, Dicere posset quis omnia hæc, Eruilias, Cicerculas, & Phaseolos vnum esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Et paulò post*, de iisdem scribens, ait, siue hæc, vt dixi vnum genus, siue vnius generis differentiæ sint. Attamen scribit Theoph. Cicerculas & Eruilias, obliquè, non rectâ surgere, instar Fabæ. Siue igitur Faselus idem sit cum Cicercula & Eruilia, siue eiusdem generis, vt scribit Galenus, tum crescet Faselus obliquè, vt reliqua duo, quæ, auctore Galeno, solo nomine differunt. Ergo cùm Bona nostra rectâ surgat, Faselus esse nequit. Præterea inquit Galenus Faselum medium esse inter flatulentas & non flatulentas, At Bona, vt ait Dodonæus, citans Dioscoridem, est flatulenta. Cùm ergo inter flatulenta & non flatulenta, medio modo se habeat Faselus: Bona autem tam sit flatulenta, vt Cumino addito opus habeat ad flatus auferendum: Bona Faselus esse non potest. Miror interim Dodonæum citare Dioscoridem de facultatibus Faseli, cùm nusquam eius meminerit, nisi Dodonæus Faselum & Phaseolum pro vno eodemque recipiat. Quod si faciat, mirari rursum subit, cur duobus capitibus distinctis de Faselo & Phaseolo agat, si vnum & idem sunt. Miror etiam, cum facultates Fabæ Veterum tribuere Bonæ Faselo, quas nemo Faselo tribuit, nec tamen Fabæ Veterum nomen etiam nostræ Bonæ concedere. Neque enim Galenus, neque quisquam alius dixit Faselum conferre inflammationibus, testiculorum, & mammarum affectibus. Sed & Gal. & Dioscorides eas vires propriè Fabæ Veterum ascribunt. Quare videtur Dodon. inuitus, quatenus Fabæ Veterum facultates nostræ Bonæ concedit, Bonam nostram facere Fabam Veterum. Ex *rationibus supra dictis* perspicuum euadit, Bonam nostram nec Phaseolum esse, nec Faselũ. *Iam Tragi & assectarum eius rationibus respondeamus.* Quod ad Fabæ crescendi tarditatem, non alia mihi videtur responsione opus, quam ipsius Theophrasti: satis enim respondet eodem loco, his verbis: Sed an ea, quæ tempore verno seruntur &c. Plinio de radicum multitudine, iam responsum est à Theoph. scribente: Fabam plures non habere radices. Quod ad Fabarum fœcunditatem Plinio memoratam, ascribendum terræ fœcunditati: vnde Agricola vir sapiens scribit Veterũ pondera & mensuras ex granis & leguminibus non posse restitui, propter eorũ diuersitatem ex regionum diuersitate. Quod ex Diosc. adducit de Fabæ rotunditate ex cap. de Iunipero in nullo emendato codice nec latino, nec græco inuenitur. Si quis textum Dioscoridis secundum Serapionẽ obiiciat, non alio argumento meliùs probauerim Fabam non debere esse rotundã, quàm ipsius Serapionis verbis, ita scribentis: Quędam reperitur, cuius fructus est paruus sicut Faba, nisi quia ipse est rotundus. Videtis hic Dioscoridẽ, vt citat Serapio, Fabam non facere rotundã. Ait enim baccas Iuniperi minoris paruas esse instar Fabæ, nisi quòd rotundæ sint, non vt Fabæ. Quod ad rationem de Fabarum rotunditate, ex Galeno desumptam, respondeo aut Galenum suam Fabam sub legumine aliquo comprehendere, quod nos pro Pisi genere accipimus, quemadmodum censent quidã apud Diosc. sub Fabis contineri Pisa, quoniam nulla Pisorum apud Dioscoridem facta mentio: aut certè eius Faba in hac nostra Europa, nisi multùm fallor, non reperitur. Plinius Pisa facit quadrata: secundum eum igitur nostra Pisa alba, rotunda, aut sunt Galeni Fabæ, aut Cicera alba, quæ Plinius rotunda alba facit, Cicere arietino minora. *Hactenus Turnerus.* Quâ porrò authoritate fretus Fabam tam audacter Bonam vocet hactenus haud constitit, nisi, vt ita dicam, Germanismo fultus, idiomateque Alemanico abusus, vt aliis doctior videretur, nomenclaturam nouã hanc excogitarit. Si Bona & Faba diuersę sunt plantæ, cur differentiam veram non ostendit cur non vtramque diuersis descriptionibus & iconibus expressit?

Faba (inquit *Hermol.* coroll. 328.) græcè κύαμος ἑλληνικὸς vocatur ad differentiã Ægyptiæ. A. Gellius &

Radix singularis.
Caulis rectus.
Folia rotunda.
Obiectio Tragi.
Bona nostra Faba Veterum.
Cicercula non est.
Amatus & Dodon. mutantur, & Tragus.
Bona non est Faselus.
Bona flatulenta.
Dod. reordit.
Responsiones ad obiectiones Tragi.
Diosc. Fabam non facit rotundam.

Fabulum. Ateramon. Teramon. Plinius err.

& Festus Fabam etiam Fabulum appellant. Aliter Theodorus Teramon, & Ateramon siue Ateranon apud Theophrastum accipit, pro coctibili sc. & incoctibili, non autem pro herbis ita nuncupatis, vt Plinius. Theophrastus certè alio loco facilè significat, veriorem Theodori, quàm Plinii sensum fuisse. Ateramna vulgò legumina Græci vocant, inobsequiosa & contumacia. quod genus seminis etiam Cerasbolon vocatur à Platone superstitiosâ origine, quasi sterilia & irrita proueniant, quæ per boum cornua serendo cecidissent in terram.

Faba Pythagoræ.

Interdictum esse Pythagoricum cibo Fabam miscere inualuit opinio contra verum, sed venerem intelligi demonstrat oportere Gellius. Totâ Insubriâ & Liguria recentes Fabæ, vendentium voce, nũcupantur *Baiana*. In Etruria & Latio *Staphi*: vtrumque originem habet eruditam: Nam & Baianas Apitius appellat, & Scapos Fabarũ Plinius.

Baiana. Scaphi.

Cyamus.

Scribit Cord. in Diosc. Cyamum Græcos, Latinos *Fabam* vocare, Germanos Bonen, de quo non opus sit dubitare. Differre Fabas secundum colorem & magnitudinem. Describit autem in hist. lib. 2. triplicem differentiam cap. sc. 162. *Fabam vulgarem satam*, *Fabam nigram minorem*: & cap. 164. *Fabam nigram maiorem*.

Phasioli. Mes. Robilias.

Tragus, si quis Bonen (Fabas) ad Phasiolos Dioscoridis referat, cum eo minimè contenderit. Serapio (ait idem) cap. 116. *Mes*, & fructum eius *Robilias*, nigras habere maculas scribens, videtur mihi, quod verisimiliùs sit, fabas nostras germanicas intellexisse. Quarum aliæ [inquit cap. 14.] sunt magnæ, aliæ exigue, ex his quidem aliæ rufæ, aliæ candidæ. Vulgares agrestes Fabæ, tres, aut quatuor, quæ maiores plerũque binæ, drachmæ pondus æquant. Nostræ Fabæ descriptio, quam Germani Bonen dicunt, ei minimè competit, cuius veteres rei herbariæ scriptores meminere, Phasiolos potiùs, quàm Fabas, siue Cyamos, apud Dioscoridem vocatas sentio. Fabæ apud Auic. *Narbathio*, Serapioni verò *Hachille* dicuntur, Hebræis *Pol* Ezech. 4. Mirari satis non possum, Barbarum & Manardum, & alios plerosque à Fabis adeò abstinuisse.

Cyamus nõ est. Vt nec Faba. Narbathio. Pol.

Fabarum genera.

Matth. in comm. cum magnis icon. Lat. & Ital. & ep. p. 182. Fabas [κυάμους] alias asserit magnas, alias paruas, subrotundas alias, alias cõpressas & alias colore albicãtes, subrutilas alias, alias subnigras.

Anguillara tradit solùm magnas, paruas, rubras, nigras, albas. Gesn. de hort. albas, & rubeas. Bellon. per Fabam Ægyptiam intelligit Fabam veram, edulem, natam in Ægypto. Videtur illi, Galenum etiam intellexisse lib. de alim. de Fabis communibus, vbi de Ægyptiis loquitur.

Pyamsi.

Cyami.

Fabam denique appellant [vt nobis author est Dod.] πύανον, vnde πυανέψια Athenensium festa Apollini sacra, quibus πύανοι [Fabæ & legumina] coquebantur, à quibus rursum mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιὼν nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur κύαμοι etiam testiculi: quòd sint, τῦ κύειν αἴτιοι, pariendi autores. Ab his Cyamis abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur. Quo symbolo eum detestatũ aiunt rei venereæ vsum, non autem esculentarum Fabarum.

Faba fresa.

Faba fressa, aut fracta ἐρεγμὸς græcè appellatur, aut ἔρεγμος, & Fabæ fresæ farina ἐρέγμινον ἄλευρον. Fabæ Græcis φασίολος, Diosc. etiam Phasioli, Lat. *Faseli*, Offic. & vulgò dicuntur, Germ. & Belg. Bonen Phaselus maior, aut Faselus satiuus maior. Belg. Grotte Bonen. Altera potest dici Faseli minores. *petite Feue* Gallicè. Brabant. Zeusch Boonkens/& Peerden boonkens. Fabam vulgarem non esse Cyamum demonstratur in Hist. frugum, &

Faba non est cyamus.

in fol. Bona maior vt plurimùm candida, subinde ex rubicundo colore purpurascens, semidrachmæ sæpenumerò pondo. Hanc veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum Fabam esse non solùm Officinæ, sed omnes passim crediderunt, qua in re à veritate absunt. Dioscorides Ægyptiã Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradit: quæ tamen & ipsa parua est, Bonáq, longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba auctore Galeno semiobolum tantùm. Bona verò semidrachmam, i. e. obolos integros tres, sæpè complet. Bona igitur non Faba, sed omninò alterius nominis videtur, Faseli sc. quem Græcorum complurimi φασίολον, ac Diosc. φασίολον, Simeon Sethi φάσηλον nominauit. Phasioli autem Dioscoridẽ sunt cum Phasiolis à Galeno, in lib. de alim. facul. appellatis. Bonam germ. dictam, veterum Græcorum & Latinorũ φασήλους, Diosc. φασίολον esse, dubitandi nullus locus superesse videtur. Minor Bona colore aliàs subalbicans, aut subflaua. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem multitudine foliorum & florum, siliquarumque numero superat: alias nigra. Brabanti vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac aliis finimitis vulgò Peertsboonen/ hoc est, Bonam equinam, & Klein boonkens/ paruas Bonas, appellant, plærique etiam Zeeusche boonkens, Zelandicas Bonas. Est verò hæc Bona, Phasiolus quidam, & potissimùm ille, quem Diosc. videtur solum nouisse. His & aliis rationibus, si Diis placet, firmissimis, quibus Dodon. vulgarem, veriorem que sententiam non tantùm infirmare, sed funditus euertere frustra se torquet, quid respondendum sit, ex antè dictis clarè elucescit.

Bona non Faba sed Faselus. Bona minor.

Bona equina. Bona Zelandica.

Faba maximum legumen. Varietas.

Faba semen est, vt apud Cæsalp. legimus, inter legumina maximum, & quò maius, eò magis in longitudinem depressum est: minora autem rotundiora sunt, & modicè oblonga: color aliis albicans, aliis niger: rubras quoque Fabas ipse vidit. *Faba*, Theophrasto, Plinio, Varroni, Galeno, Dioscoridi. Plura antè ex Plinio, & Varrone.

Schuu. Faba maior, κύαμος Diosc. Faba maior satiua, Grosse rote Bonen/Deutschebonen. Faba minor, siue rubra klein rote boonen.

Petri Crescentii error.

Pro Faba, Viciæ aliquod genus veriùs exprimit Petr. Crescentius.

C. *Bauh.* apud. Matth. Faba. κύαμος à fertilitate, inter legumina maximum: Sunt vt plurimùm candidæ, sunt nigræ, & ex rubicundo colore purpurascentes, & flores aut candidi lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: satiua est maior, & minor, Fabullum Gellio & Festo.

Fabullum. Faba fresa.

Had. Iun. *Faba fresa* Plinio nominatur, quæ confracta est, ἐρεγμὸς Al. Gewelte Bonen Belg. Gestoten oft gecapte/ oft gemalen bonen. Fabæ tunica, *concha Faba* Scribon. *Valuulus* Columel. *operculamentum*. λέπος, λέμμα, πίτυρος Nicand. θήκη Aristoteli, λοβός, λέβηρις Hesychio, χέλυφος Apollonio. Gall. *La gousse*. Siliqua, folliculus. Colum. cõcha, valuulus, à valuis simili operculatura, non autem à vallo, vt Nebrissensis putat. Theca generaliter, quâ vestiuntur legumina. λοβός, κελυφὶς Theophrasto. θήκη Aristotel. Fabæ oculus. ὄμμα Arist. Vmbilicus Fabæ, vbi bifores Fabarum valuæ committuntur. Fabæ scapus, fabalis stipula Ouid. καυλὸς τῦ κυάμου. Al. Bonen stengel/ bonenhalm. Belg. Boonstroo/ bonenstangel. Fabæ *hilum*, Nigrum in summa Faba. Belg. t'swardt bande Bonen. Gal. *Le noir de la Febue*. It. *Il nero della Faua*. Hisp. *El negro de la Haua*. *Fabalia* Plin. *Fabago* Cat. *Fabaginum acus*. κυάμια: quisquiliæ & purgamenta Fabarum. Belg. t'caf bande bonen. Lomentum, farina fabacea, λώμα,

Siliqua.

Faba oculus.

ἄλευρα. Germ. Bonen meel / vt & Belg. Gal. *Farine de Febues.* It. *Farina di Faue.* Hisp. *Harina de las Hauas.* Conchis Martiali, Iuuenali, Faba cum corticibus suis elixa. Germ. Bonen die man vnzgemelt kochet. Belg. Vngepelde boonen gecoocht Gall. *Febues bouillies auec l'escorce.* Ital. *Faue bollite con le sue guscie.* Hisp. *Haua cozida con su cortesa.*

Nomina linguar. Faba vulgaris, κύαμος plerisque Herbariis, Germ. Bonen, Belg. Bone, Gall. *Feues, Febues, Fabue.* Ital. *Faua*, *Faba* verò recentes & virides, *Baccelli.* Hisp. *Hauas.* Ang. Braues. Bohem. Bob. Hung. Bab. Arab. *Hachille, Haballe*, & *Bacchale.*

Ægyptiaca. Lupinum. Cyami nomine, Fabæ complures apud Herbarios inueniuntur: vulgares quippe, magnę, albæ, & purpureæ: paruæ, albę & nigræ. Lupinum eleganter depingit Auicenna lib. 2. cap. 451. nisi quòd illic Fabam Ægyptiam affirmarit. Quæ eadem cum Colocasia Diosc. à Plinio seorsim traditur.

Locus & Tempus. Fabam in locis validis, non calamitosis seri pręcipit M. Cato. Tempus assignat Varro, & Palladius. Huic circa septimum Idus Decembris seri potest. Nam post exactam brumam malè seminatur. Illi optimè seritur in Virgiliarum occasu, & quidem modii quatuor in iugero, sed nonnullis locis paulò ampliùs, aut minùs si enim locus crassus, plùs; si macer, minùs; quare obseruabis, quantùm in ea regione consuetudo est serendi, vt tantùm facias, quantùm valet regio, ac genus terræ. vt ex eodem semine alibi, cum decimo redeat, alibi cum quinto decimo, vt in Hetruria, & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt, etiam cum centesimo redire solitum. In Syria, ad Gerada, & in Africa, ad Dyrrachium itidē ex modio nasci centum. Illud quoque multùm interest in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis, an in veruacto, quæ interdum requierit. Cui Agrius. In Olynthia quotannis restibilia esse dicunt, sed ita vt tertio quoque anno, vberiores ferant fructus. Licinius. Agrum alternis annis relinqui oportet, aut paulò leuioribus sationibus serere, i. e. quæ minùs sugunt terram. Dicetur, inquit Agrius, de tertio gradu, de nutricationibus, atq; alimoniis eorum. Licinius. Quæ nata sunt, inquit, in fundo alescunt, adulta concipiunt, prægnantia enim sunt, matura pariunt poma, aut spicam, sic alia simile ei, à quo profectum est, reddunt semen. Itaque si florem, acerbúmve pirum, aliúdue quid decerpseris, in eodem loco, eodem anno, nihil renascitur, quod prægnationis diem bis habere non potest: vt enim mulieres habent ad partum dies certos, sic arbores ac fruges. Faba & legumina in oleariis vasis oblita cinere perdiu incolumia coaceruantur.

Quantitas Fabarum pro iugero. Ex modio centum. Asseruatio.

Cæterùm Dodonæo seritur maior in agris & hortis, floret Aprili ac Maio mensibus & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Minor seritur in agris & frequentiùs apud Zelandos. Ego autem Fabas vidi florentes Monspelii mense Februario, & Florentiæ mense Aprili esui aptas. Geneuæ mense Maio & Iunio florentes, maiores & minores, nigras & albas. Basileæ itidem obseruaui florentes mense Maio, & Iunio aptas esui, solent ibi maiores habere albas & purpureas, vel rubentes, quales etiam vidi in Watvviler Alsatiæ; Montbelgardum Basileâ curaui vtriusque coloris adferendas & serendas in Horto Ill. E. C. vulgò solent habere minorem albam & nigram.

Adagium de Fabis. Antequam verò Vires & vsum aggrediamur, scito, quòd *Fabarum arrosor*, dicatur, qui in creandis magistratibus sua vendit suffragia; &, quibus hinc quæstus est, *Fabis victitare* dicuntur. *Fabilibus victitat* etiam dicitur de Homine qui sordidus est, & qui præ nimia parsimonia quosvis cibos esitat, vt impensis parcat.

Vires & vsus. Iam verò facultates etiam, quas Fabæ Veteres tribuerunt, annotandæ veniunt. Hippocrate igitur authore, Fabæ aluum sistunt, & inflant: quia meatus aliud insuper accedens alimentum non suscipiunt. Aluum sistunt, quia totam alimenti fæcem habent. Fabarum putamina [inquit Theophr.] arborum radicibus aut germinibus apposita vitam penitùs tollunt: non tamen omnibus, sed iis, quæ nuper prosiluêre, vtpote imbecillioribus, quia suâ duritiâ, siccitatéque, alimentum, partim trahendo, partim arcendo auferunt: alimento enim destituta protinus moriuntur. Faba græca (pergit Diosc.) flatus ac ventos gignit, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit. Tussi tamēn cōmoda est, & carnes gignit, medium inter caliditatem ac frigiditatem obtinens. Cocta verò cum posca, & vnà cum cortice in cibo accepta, dysenterias & alui profluuia cohibet. Sed & ad vomitus in cibo idonea est. Minùs autem inflat primâ aquâ de coctura diffusâ. At viridis, & stomacho magis incommoda est, & magis flatuosa. Farina Fabæ tum per se, tum cum polenta imposita, inflammationes ex plaga mitigat, & cicatrices concolores efficit: & mammas grumoso lacte turgentes, ac inflammatas iuuat, & lac extinguit. Cum melle verò & Fænugræci farina, furunculos & parotidas, & sugillata discutit. Cum Rosa autem, & Thure ac oui candido, oculos procidentes & staphylomata ac tumores ipsorum reprimit. Eadem cum vino subacta, confusiones & plagas oculorum sedat. Faba ipsa sine cortice commansa, ad fluxiones sistendas fronti imponitur. Et cocta in vino, testium inflammationes curat: & ad pubem puerorum imposita, impuberes ipsos diu conseruat. Exterit item vitiligines. At cortices Fabarum impositi, euulsos pilos graciles, ac tenues renasci faciunt. Cum polenta verò & alumine scisso, & veteri oleo impositi, strumas discutiunt. Et ipsorum decoctum lanas tingit. Faba decorticata in duas partes diuisa, qua parte ex natura coaluit, ad sanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipsasque cohibet, si secundum semissectam partem apponatur.

Putamina necant tenellos germinib. Temperamentum. Alui profluuium. Inflammationes plagarum. Mammarum affecta. Oculi procidentes. Pili euulsi. Sanguis eruptio ab hirudinibus.

Temperamentum. Fabæ, vt memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. in exsiccando, & refrigerando secundum vtrumque ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco Medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cæliacis, & vomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò, vt edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excretionibus ex thorace & pulmone idonea, vt medicamentum verò, foris imposita, fine molestia desiccat. In podagricis eâ sæpenumerò vsi sumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymellite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes, cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate

Caro. Cortex. Dysentericis. Flatulenta est. Podagra. Neruis. Phlegmone.

mate extinguitur, sicut puerorum pubes farinâ fabaceâ illita plurimo tempore glabra permanet. Et lib. 1. de alim. facult. sic inquit: Inflat is cibus quocunque modo apparetur: nec per quamuis longam decoctionem id vitii potest amittere, quod ptisanæ minimè negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi volet, quandam totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeque, qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minùs rectè coctum assumpserit. Habent autem Fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil abstersoriæ possidet facultatis, similiter ptisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur, velut alii nitro, atque aphronitro, & in vniuersum iis, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex Sole contractas. Huius ergo facultatis nomine in alui quidem transitu diu cunctantur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine vlla abstergendi facultate, qualia Halicam, Tragum, Similaginem & Amylum esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa Faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò ampliùs integræ Fabæ inflabit cibus, quamquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis) flatum deponit, sed tum concoctu perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si viridis, immatura, nondumque arefacta edatur, communé omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum vim non tantùm in viis intestinorum: sed etiam per vniuersum corporis habitum producet. Meritò igitur minùs quoque nutriet, sed promptiùs deiicietur. Plerique autem hominum non crudas solas Fabas comedentes, vnà eas cum suillâ carne decoquunt, veluti olera consueuerunt: turi verò etiam cum caprina, & ouilla. Alii Fabas inflare sentientes, Cepas admiscent, cùm in ollis ex illis pulmentum struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento Cepas ingerant crudas. In omnibus namque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calefacientia, & extenuantia corrigi comparatum est.

Substantia. *Cutis sordes.* *Lentes.* *Ἔτνος.* *Corrigentia.*

Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius: Namque solida fricta, feruensque, in acre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo fresa, & cum Allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur. Et commanducata ieiuni ore, etiam ad furunculos maturandos, discutiendosue imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomentum quoque ex aceto decoctum, tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarû ciriis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias, sistunt aluum. Nota est officinis (pergit Corn.) Faba, cum suo lomento. Hinc forsitan exstitit & illud Martialis:

Tormina. *Tussis.* *Furunculi.* *Lomentum.* *Vox.*

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clarâ Stephani balnea luce petas.

A Fabis abstineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus enim ad hunc enarrat modum: Abstinendum à tractandis Reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magistratibus suffragia per Fabas vice calculorum ferebantur. Et rursus dicit ob id damnatas Fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines. His autem quid sibi velit, non satis constat, nisi dicatur Lathyrum & Erebinthum Ciceris genera esse, quæ nomina a Letho & Erebo deducantur. Lethe autem Græcis obliuionem sonare, Erebum verò à caligine nomen habere: inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Sed idem ædepol in probl. physicam affert causam, cur Pythagoras à Fabis abstinendum iusserit, nempe quòd omnia legumina spiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato lib. 1. de Diuin. sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Fabâ vescerentur, quòd habeat inflationé magnam in cibis, tranquillitaté mentis quærenti veté contrariam. Aristoxenus refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpiùs vsum, quàm Fabâ, quòd is cibus sensim aluum subduceret, & læuigaret. Porrò Gellius, quòd in cibis Cyamus repudiaretur, causam erroris fuisse putat, Empedoclis carmina, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, inter quas versus hic inuenitur.

A Fabis abstinendo. Respubl. munera. *Plutarchi sententia.* *Lathyrus. Erebinthus. Lethe, i. e. obliuio. Erebus, caligo.* *Inflatio à Fabis.* *Pythagoras vtebatur Fabis.*

Ah miseri à Cyamo miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique κύαμον legumen vulgò dici. Sed qui diligentiùs, scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (Gellii verba sunt) κυάμους hoc in loco testiculos significare aiunt, eosque more Pythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους appellatos, quia sint αἴτιοι τοῦ κύειν, καὶ δύναμιν τῷ κύειν, ad conceptum efficaces, causæque conceptionis, & geniturae humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem versu isto non à Cyamo [Faba] edendo, sed à rei venereæ proluuio voluisse homines deducere. Patet ergo quantùm à vero aberret Gesn. in explicatione Fabæ Pythagoricæ, cuius verba hæc sunt. Pythagoras interdicto illo, quo à Fabis abstinere iussit, per Fabas oua intellexit, à quibus nimirum non aliâ ratione abstineri voluit, quàm à quorumuis animaliû carnibus, par homini fore scelus existimans in aue aut auis ouo peccanti. Itaque eius discipuli quotidianum illud iactabant, ἴσον τι (τοι) κυάμους ἐσθίειν, κεφαλάς τε τοκήων, quod est, non differre comedisse oua, & parentum capita. Vocauit autem ouum Cyamon, quod quasi κύησιν [fœtura animalis] esset, & conceptum eius intra se clauderet. Apud Ægyptios porrò, referente Theone grammatico, tanta est Fabarum religio, vt eos neque ferant, neque comedant, imò nec aspicere fas sit. Quin, Herodoto teste, apud Romanos inter funesta habebantur: quippe quas non tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iactebantur, laruis & parentalibus.

Cyami sunt testiculi. *Gesner. nota.* *Ægyptii Fabas videre nolebant.*

Cæterùm Fabas venerem stimulare voluit etiam Palladius, ita enim scribit: Pauones, cùm Idibus Februariis calêre incipiunt, Fabâ leniter torrefactâ in libidinem prouocantur, si eis quinto quoque die tepida præbeatur. Sex Cyathi vni sufficiunt. Nunc iam contra pruinas stercus ingerамus Persico, vel fæces vini, quod maximè pro-

deſt, cum aqua, in qua Faba decocta eſt, permiſtæ. M. Cato in boum cibaria annua in iuga ſingula ſumit Fabæ modios viginti. Columellæ nauſeantibus ſuibus ſalutaris habetur eburnea ſcobs ſale fricto, & Fabæ minutè freſæ commiſta, ieiuniſque priùs, quàm in paſcua prodeant, obiecta.

Fabæ recentes [vt mea fert opinio, inquit Trag.] innoxiæ ſunt in cibo, iis ergo vtemur: ſiccas operariis relinquentes. Sunt qui ex farina Fabarum placentas mellitas conficiant, alii, vt Alſati, ea in ſaginandis porcis vtuntur, ad quam rem accommodatiſſima eſt, ſiquidem breui tempore eâ ſaginantur porci, non aliter, atque armenta Cytiſo. Chirurgi collectiones & tumores locorũ, fabaceâ farinâ in aceto & vappa decoctâ, ac calidâ impoſitâ, oleoque admixto diſcutere ac ſanare conſueuerunt: eadem farina vino decocta, ac calida impoſita omnibus tumoribus imprimis conducit, ſiue ii in mammis mulierum, ſiue in locis genitalibus, aut quibuſcunque aliis oriantur. *Tumores.* Fallopius de thermis cap. 11. Vnum habet præcipuum inter alia, licèt ſit empiricum medicamentum [in ardore vrinæ] & eſt aqua extracta è floribus Fabarum, vel ex ſiliquis ipſis recentibus, ad ſex vncias exhibita, per tres vel quatuor horas ante prandium, vel cœnam, addito Syrupo de Liquiritia, vel de Papauere. *Aqua è floribus.* Idem in eodem caſu approbat Baccius de therm. lib. 3. c. 3.

Faba noſtra (Adv. loquuntur p. 394.) legumen neutiquam contemnendum, imò tanti faciẽdum hodie, vt Vere & tota Æſtate, multis in regionibus, magnum ſit annonæ ſupplementum, & non parum multæ gentes panes ex Fabis depſant veterinariç, etiamque plebeculę non incommodos: farinâ autem, aut ipſa tota freſa Faba pultes ſapidas, & placentas conficiant, efficiantque vt de hac noſtra Faba dictum putemus, quod Antiqui ſcribunt, Fabæ maximum honorem habitum fuiſſe, vt quâ panis attentatus ſit. Bona maior, ſiue Faſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero (inquit Dod.) non poſtremo loco, arida vt cætera legumina, decocta, & in cibis aſſumpta: nam recens quidem inflat, & flatus gignit. At reſiccata & arida, probeque deinde cocta, minùs aut parum admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, nec omninò facilè, nec omninò tardè, abſque his autem aluum conſtringit, & potentiùs quidem, quæ rubra eſt. Farina Bonarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente Fabarum, eius loco hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicut eius enim temperies parum à medio receſſit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miſcentur, ceu materiæ quædam. Abſtergendi autem facultatem fabaceæ farinç, Bonarum nõ habet. Cæterùm facultate ac temperamento Bona minor admodum ſimilis maiori eſt, non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum ſaginæ ſeruit, ac vtilis eſt. In cataplaſmatis, farina huius idem, quod maioris poteſt. Vt pueri puellæque non pubeſcant (auctore Cardano) lomento Fabarum aſſiduè loca ea lauabis: detergit enim atque ita prohibet donec cutis ſolidetur humore glutinoſo. *Dyſenteria.* In Dyſenteria feliciter dedit panem paruum factum è farina fabacea, cui nucem moſchatam & bolum præparatum admiſcebat, & piſtori coquendum dabat. Io. de Mont. exp. ad calculum veſicæ & renum accipit culmos Fabarum, comburit, cineres reponit in ſacculum, affundit vinum, & ter colat ſupra cinerem: ægro *Cinis culmorum.* in balneo dat vncias duas vini, manè & veſperi, quod lapidem mirabiliter frangit. *Calculus.* Herc. Saxonia perhibet, Polonos vti ad Plicam [morbum pilorum] lixiuio Fabis alterato. *Plica. Gonorrhæa.* Gonorrhæam virulentam multi curant (teſte Iac. Douyneto) vſu caulium Fabarum in cinerem redactarum. Caules deuruntur: cinis in aqua fluuiali 24. horas maceratur, colaturq; per inclinationẽ: doſis eſt ad ℥iij. per ſe, ſingulis diebus noua maceratio facienda eſt: vſus erit trium dierum tantùm. Sal [vt Querc. defenſ. Herm. perhibet] ſiliquarum Fabarum inter alios mirum in modum cauſticus eſt & vrens, qui tamen ex iuſculo iuſta doſi exhibitus admodum diureticus eſt, vt nihilominus viſcerum offenſionem efficaciſſimè operetur: Gallinas, ſi crebrò putamina Fabarum edant, ſteriles fieri teſtatur Apollonius.

ARACVS FABACEVS, ET FABA Kayrina, cui ſemina minora.

Cap. III.

Deſcriptio. Legumen plùs quàm cubitale, cuius *Caulis.* caules ſatis craſſi, anguloſi, inanes, nonnihil hirſuti: *Folia.* *folia* quaterna, vel ſena, coniugationibus duabus digeſta, coſtæ adhærent longiuſculæ, Fabæ vulgaris foliis ſimilia, hirſuta, nigricantia, neque vllum eſt ſolũ, quod imparitatem faciat, *Pediculus.* pediculus enim, ſiue ἰάχις in capreolos abit, quibus proxima apprehendit: verùm vbi cauli pediculus annectitur, pinnæ adnaſcuntur binæ, veluti in Piſis: atque ex eodem *Flores.* oriuntur loco flores purpurei, ſimiles ferè floribus Viciæ, vel Aphacæ, quibus decidentibus *Siliqua. Semen.* ſuperueniunt *ſiliquæ* mediocriter longæ, magnæ, hirſutæ, quibus *ſemina* continentur, Piſi ferè magnitudine, grauiſſimi, & ingratiſſimi ſaporis, & odoris, per maturitatem nigra. Flos, quod Dodonæo placet, Bonarum formâ, colore è puniceo nigricans: ſiliquæ interiori ſua parte, albos, molleſque floccos continentes, in quibus ſemina tria, quatuor, aut quinque rotunda. Eruiliæ formâ & magnitudine, ſubinde paulùm maiora, colore nigra, paruum, candidum vmbilicum habentia, quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. *Subſtantia.* Subſtantia horum ſeminum rarior eſt, ac minùs dura, ſolidáue, quàm Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quemdam ingratum excitant.

Anno 160?. Auguſto menſe in horto Fr. C. Bauhini Baſileæ prouenit, nomine Fabæ Kayrinæ, ſiue Ægyptiæ, Auguſtò menſe ſiliquæ erant *Faba Ægyptia.* maturæ, ſeminata ſemina Septembri in horto Montb. III. E. C. floruit Maio: flores purpurei quidem

quidem, ed internè ſtriati, ſingulares, duæ coniugationes foliorum in vno pediculo ac etiam ternæ: ſaporis ingrati: ſiliquæ maturæ Iunio, nigræ, aſperæ: tactu anguſtiores, quàm in *cocco vico* Honorii Belli, in iis ſemina ſeptem, magnitudinis parui Piſi, rotunda, nigra veluti pannus boloſericus *veluvum* vocatus: ſapor leguminaceus primò, poſtea odioſus, & quaſi ſulphureus, cum tantilla acrimonia.

Huius, ni fallor, fit mentio apud Matthiolum in Dioſc. cum magnis figuris Lat. & Ital. Fabam ſilueſtrem, *Fauam ſaluaticam*, ſunt qui velint Galeni lib. 1. alim. Aracum domeſticum, qua in re fortaſſe non malè ſentiunt, nec vult is eorum ſententiæ contradicere. Huic aſſignat in Epit. flores in purpura albicantes, ſemen rotundum fabaceo ſapore. In Matthioli icone folia quaterna, flores & ſiliquæ ſingulares. Camerarii autem icon folia quædam habet quaterna, quædam ſena. Idem in hiſt. germ: apud Matth. refert, Aracum Galeni velle aliquos Fabam ſylu. quam opinionem non in totum reiiciat Matth. In horto tandem,

Aracus Faba ſilv. Aracus Fuchſii. Vicia Romana. Camer. error.

Aracum Fuchſii facit, vt Geſnerus picturæ inſcripſerit, vulgò Viciam Romanam vocatam, Fabæ ſilu. Matthioli, & Piſo nigro, ſeu Phaſeolo Dodonæi cognatam plantam. *Ego* contra Camerarium mihi planè perſuadeo, Aracum Fuchſii Geſnero non diuerſum à Faba ſilueſt. Matth. vt etiam ex eius ſcriptura demonſtrare etiam nunc poſſumus. Quum adhæc anno 1560. morarer Tubingæ cum celeberrimo meo præceptore Leonhardo Fuchſio, prædictam plantam primò vidi in horto eius florentem Auguſto, quam mihi denominauit *Aracum*, quo etiam nomine plantam ſiccam cum deſcriptione miſi D. Geſnero, quum curaret ſuas plantas pingendas. Aracus Fabaceus collectus Monſpelii, quadrifolius eſt, qui item Tubingæ.

Phaſiolus ſilv.

Dod. gall. Phaſiolus ſilu. dicitur, gall. *Feue ſauuage*, & *Feue noire*, Faſelus ſylveſtris, & Faſelus niger Belg. Wilde Boonen & Swerte Boonen & Moorkens. fortè eſt Cyamos & Faba. Idem hiſt.

Bona nigra.

frumenti ſilueſtris Quæ de Faba ſparſim apud Theoph. aut alios veteres repeiuntur, multa cum hac Bona conueniunt. *Icon* placet in latin. hiſt. in gall. ſiliquas binas pingebat, non ſingulares.

Dodonæi icones.

Lob. & Pena Adu. Fabam ſilu. præ cæteris credimus delineationem Græcæ Fabæ explere. *Tab.* & *C. Bauh.* apud Matth. *Fabam ſilu.* vocant.

Hiſt. Lugd. error.

Malè ab *Hiſt. Lugd.* eadem planta ſub duabus deſcriptionibus & figuris traditur, duobus diuerſis in locis. pag. quidem 451. ſub titulo Faba ſilu. pag. verò 472. Phaſiolus ſilueſtris, ſiue agreſtis.

Geſn. de hort. accuratiùs perpendendum ducit, an Phaſelus ſilueſtris, vel niger à Dodon. dictus Phaſelus Veterum ſit. Fabamque Veterum eſſe negat.

Piſum nigrum.

Schvven. cat. Sil. Fabam nigram appellat, κύαμον ἄγριον, Piſum nigrum, Schwartz boonen/ Wilde Erbeis, Mohren Erbeis. Piſum ἀγρίασμον.

Locus & tempus.

Prouenit ſponte in Apulia campeſtribus locis, in Narbonenſi Gallia, ac Aquitania. Apud Belgas rarum eſt legumen, neque alibi, quàm vbi ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet.

Cultura.

imbribus ac humido cæli ſtatu ærugino ſum efficitur, maximè cùm in flore eſt, paucis à ſatione diebus exit, citóque extollitur. Monſpeſſuli menſe Aprili florentem & ſiliquas habentem in itinere verſus Frontignianum inueni. Geneuæ habui in horto meo ex ſemine miſſo per D. Zuingerum Baſileã, florentem Maio: ſequenti anno ex ſemine deciduo; item Martio. Baſileæ copioſum vidi in prædio D. Plateri. In Italia ſponte prouenientem reperi. Montbelgardi habeo in horto Ill. Principis ex ſemine Stutgardiã & Argentinã miſſo, per doctiſſimum Medicum D D. Melchiorem Sebitzium nomine Schwartz Erbſen. Semina matura obſeruaui Iulio: mihi etiam miſſa nomine Fabæ ſilv. Matthioli Stutgardiã, ſata Aprili, florebant Iunio.

Vires. Matthioli error.

Sunt, inquit Matth. qui dicant, eaſdem cum domeſtica Faba vires habere. Nos autem, ſi Matthiolus eandem plantam per Fabam ſilv. intelligit, quam hîc tradimus, eaſdem vires, & facultates concedere non poſſumus, huic enim ingratus eſt ſapor, Hunc quoque ſi guſtaſſet Schvvenckfeldius, aliter quàm pares cum Faba maiore facultates habere ſenſiſſet. Apud Dodonæum nullum Bona hæc habet vſum.

Schvvenckf. notatur.

ARACVS FABACEVS SERRATVS, ET Cocco vico ſemine maiore.

Locus. Bona ſilv.

Ex montibus Euganeis circa Patauium attulit plantam D. Agerius Med. Argent. Bonæ ſilv. Dod. folio ſerrato nomine, præcedenti ſimilem caule, flore, vt exiſtimo, purpureo Viciæ ſepium, & ſiliquis, quæ, vt illæ, latæ, vncias tres longæ, ſingulares, ex breui pediculo hærentes, in circuitu hirſutæ: in iis ſex Piſa numerauimus, qualia me latet, quia non erant matura. In foliis tres coniugationes pulchrè dentatæ, præter alas binas: folia in capreolos deſinunt, ad quorum latus præter coniugationum, foliolum vnum ſolum adeſt, minus cæteris.

Deſcript. Flos. Siliqua. Semen. Folia.

Locus. Cocco vico. Tempus.

Anno 1608. Septembri ſeuimus Montbelgardi, in horto Ill. C. Wirtemb. ſemen, cuius inſcriptio erat: *Cocco vico* Honorio Bello. Hoc anno ſequenti plantam produxerat, quæ florebat Maio: ſimilis autem erat præcedenti Araco fabaceo priori, verùm flores bini, omninò purpurei, internè non ſtriati, pictiúe in foliis: ternus ordo paruorum foliolorum, quorum quædam planè ſimilia ſine ſerraturis, alia verò cum ſerraturis: alæ in principio pediculorum criſtatæ, vt in Araco fabaceo ſerrato. Sapor non diſplicet: in ſiliquis latis numeraui ſeptem grana, ſapor in virentibus leguminoſus, cum aliqua ingratitudine.

Flos. Folia. Alæ. Sapor. Siliqua. Semen.

An hic idem ſit cum ſerrato noſtro conſiderandum, folia quidem maiora, ſed id à cultura accidere potuit.

Tempus.

Menſe Iunio ſiliquæ maturæ, latiores multò, quàm in Faba Keitina, Piſa autem duplò maiora, minùs nigra, cum hylo albo: ſapor idem.

LVPINVS VVLGARIS SEMINE ET flore albo, satiuus.

Cap. IV.

Descriptio. Caulis. Folia.

LVpinus vulgaris satiuus, cubitalis & sesquicubitalis est herba, caule mediocriter crasso, ex viridi flauescente, tereti, hirsuto, ramoso: folia alternatim oriuntur, glauca supernè, & glabra, inferiùs magis albicantia & lanuginosa, in quinque, sex, aut septem segmenta radicatim ad pediculum vsque teretem, vncias duas, aut tres longum, incisa: sapore subamaro, leguminoso: *Flores.* flores ad diuaricationem ramorum peculiari surculo enato insident, colore albido, pallescente, Cæsalpino flos candicans, aut ad cæruleum vergens, folio vno latiusculo sursum reflexo, lateralibus duobus quartum rostro cæruleo [sub quo apices latent crocei] insigne amplexis: sequuntur siliquæ pro florum numero plures simul iunctæ, fabacearum instar surrectæ, villosæ, pulposæ, compressæ, in ambitu crenatæ, intus glaucæ, in quibus semina quina, senaue, membranis dissepta, orbiculata, & nonnihil angulosa, compressa, qua se parte siliquæ adhærent, *Siliqua. Semina.* cauitatem quandam, veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, sapore amaro, *Sapor. Radix.* radix dura, alba, multifida.

Lupinus vnde dictus.

Lupinorum autem appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quòd sicut lupus terram appetit, & in fame terra vescitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeò amat, vt quamvis frutectoso solo coniectum inter folia, vepresque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut lupis expositus & rebectus, dictus videri potest, ex eo, quòd, vt idem Plin. ait, impunè iacet, vel derelictus, si non protinus secuti imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutus. *Lupini Genera.* Duo sunt Lupini genera, Dioscoridi, Plinio & Galeno, satiuus & syluestris. Nos de hoc agemus paulò post. Remedium eius [satiui] ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur ait Plin. lib. 18. cap. 14. Nec vllius, quod seritur, natura assensu terræ mirabilior est: Primum omnium cùm Sole quotidie circumagitur, horasque agricolis etiam nubilo demonstrat. *Terram amat.* Terram amat, terraque operiri non vult. Cætera, quæ de hoc Veteres prodidere, sationi, culturæ, loco, tempori, viribus & vsui reseruauimus.

Variat secundum regionem.

Cæterùm, Lupini cognitionem, vt & multarum aliarum plantarum, nonnunquam impedire potest regionum varietas. In Hetruria enim ac quibusdam aliis locis [vt Marantha obseruauit] amarissimus est, atque iumenta eum maximè auersantur: in Campania verò modicam aut nullam habet amaritudinem: estque iumentorum ita gratum pabulum, vt eo per Hiemem vescantur.

Auicenna, *Tragi* testimonio, Lupinum eleganter depinxit, nisi quòd falsò Fabam esse Ægyptiacam affirmauit, id quàm à veritate absit nemini obscurum esse potest. *Auicen. hal.* Serapio tria Lupini genera commemorat, *Lupinus tral.* vnum satiuum, & duo siluestria, vocatque *Tarinus*, & primum genus *Regales*, Auerroës *Termos*. Apuleio *Thermos orinos*, Lupinus montanus. Dioscoridi θέρμος ἥμερος, & *Brechon* appellatur. *Termus. Tormos. Thermos. Brechon.* A Galeno, ob varias, quibus pollet, vtilitates πολύχρηστος dicitur. Apud Hebræos *Taltan* vocatur. vide *Aruch* Monsteri. *Taltan.*

Nullis pestiferis, auctoritate Matthioli, plantis strangulatur Lupinus: cùm ipse noxias omnes strangulet herbas, quæ illi adnascuntur. A Mauritanis *Tarinus, Arinus,* seu *Tormus* appellatur.

Lupinum [inquit *Corn.*] Feigbonen appellant, quasi Ficûs Fabam per antiphrasin & Luporum Pisa, quasi dignum sit illis edulium. *Faba ficus. Luporum Pisa.*

Sed nec ita procul [Lob. & Pena iudicibus in Aduers.] absunt à Fabaceis, & Phaseoli fructus, quos θέρμους Græci vocarunt, quia calidiores cæteris leguminibus essent, aut potiùs, quòd θερμῷ [calida aqua] lauarentur, & macerarentur, quo amarorem exuerent tristem & molestum, à quo etiam λυπηρόν, vnde Virgilii Epithetum: *Tristisque Lupini Sustuleris calamos.* *Thermi. Epitheton.* Iidem Obs. inter alia Fabæ ficulneæ nomen huic tribuunt. Icon. verò Plant. p. 64. Tom. 2. Lupinus satiuus.

Notat *Hist.* Lugd. quòd folia huius sub vesperam, Solis occasum veluti præsentientia, flaccida facta deorsum vergant.

Illud tandem memoratu dignum, quod *Camer.* in horto perhibet: Lupini albi, inquit, in quorum genere reperiuntur maximi, flore antequam aperiantur, subcæruleo, intus verò albo.

Plautus nominat Lupinos, Aurum comicum nam in scena nummis ex Lupino factis, pro aureis vtebantur Comici. *Aurum comicum.* Et nunc etiam in Italia pueri ex his nummos efformare solent, vnde Horatius:

Nec tamen ignorant, quid distent æra Lupinis.

Voluit namque hoc versu significare, illos minimè latere, sed scire quantùm probati nummi distent à falsis, itemque boni viri à malis. Notabis autem Salomonem Albertum apud Horatium hoc in loco legere *Erua*, pro *æra*.

Cæterùm Lupinus satiuus omnibus passim autoribus & officinis Lupini simpliciter dicti nomine innotescit. *Nomina, & linguarum.* Græcis vocatur θέρμος, θέρμος ἥμερος; Germ. welsch bonen / Feigbonen / wolffs-chotten, wolffsachbonen: Belg. Vijchboonen & Lupinen. Gall. *Lupins*: Ital. *Lupino domestico*, Hisp. *Entramuces*, & *Entramocos*. Ang. *Lupines*.

Satio.

Ne porrò, quæ distulimus, hoc in loco negligamus, ad Veteres reuertimur. Lupinum igitur [autore Theop. lib. 8. hist. cap. 11.] ex iis, quæ siluestria quasi putantur proprietatem quandam tum in generatione, tum in germinatione sortiri planè videtur. Nisi enim hoc protinus [licèt robustissimum sit, ab area terræ mandaueris, malè prouenient. Atque in totum condi hoc legumen subter terram recusat: qua de causa ne subarantes quidem id serunt, & sæpe si in materiem, aut herbam prædensam quampiam incidat, eam vi summa impellendo diducit, radiceque terram contingit, & germinat. Et vnum hoc [pergit Plin. lib. 18. cap. 14.] seritur non [aratro] arato. Nihilque aliud nullo impendio constat, vt quod ne serendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur.

Cultura. ex aruo [ex area Theoph.] ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Coli non vult, itaque adeò non eget fimo. *Duratio* Lupinum teste Theoph. Cicere & Eruo, quæ omnium maximè durant, longè diuturnius est. Condi in fimo maximè conuenit, quoniam in humido vermiculi vmbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

Locus. Quærit maximè sabulosa, & sicca, atque etiam harenosa loca. Ex densiore terra rubricam maximè amat. Cretosa tantùm limosaque odit, & in iis non prouenit, teste Plinio, Theophrasto quoque perhibente, solum arenosum & vliginosum potiùs poscit, atque in totum cultis prouenire non vult. A nobis Montbelgardi plantatus in horto E. C. feliciter prouenit, sed à muribus deuoratur, vt euenit anno 1588. Matthiolo sentur in agris, sterili solo in Hetruria.

Tempus. Primùm omnium seritur, secundum Plinium, nouissimum autem tollitur: vtrumque Septembri ferè mense, quia si non antecessit Hiemem, frigoribus obnoxium est. Ter præterea floret. Apud Germanos quidem (Dodon. loquitur) sub finem Maij: deinde Iunio, aut initiò Iulij: tertiò verò Iulio, aut Augusto mensibus, si anni tempestas calida siccaque fuerit, fructus sæpè ad maturitatem peruenit. Nobis semen maturum factum Augusto, Septembri & Octobri, floret Iunio. Geneuæ florentem habuimus Iulio, Basileæ etiam Maio. Cæsalpino seritur mense Augusto, ac paulò antè colligitur.

Vires & vsus. Lupino, iuxta Plinium, multiplex vsus: nam non duntaxat homini, & quadrupedum generi vngulas habenti, communis: sed pinguescere hoc etiam satu, arua, vineasque dixit, ita vt optimi fimi vicem repræsentet. Sed ad terram rubricam alendam post tertium florem verti debet, in sabulo post secundum. Maceratum autem calidâ aqua homini in cibo est. Puerorum ventribus impositum pro remedio est. Bouem vnum modij singuli satiant. Lupini semen, πολύχρηστον est, inquit Galenus lib. 1. Alim. Elixum enim, deinde in aqua *Coctio.* dulci maceratum, tantisper dum in hac omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditum, non quomodo Hordeum, & alia, quæ variè apparantur. Lupini dura *Substantia* ac terrestris est substantia: quocirca ipse concoctu difficilis est, succumque crassum gignit ex quo non probè in venis concocto, succus, quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cùm inter parandum, quicquid habeat amaritudinis, deponat, *τῆς ἀηδοῦς* qualitatis, quæ sensu deprehendatur, expertibus, similis euadit. Par igitur est ipsum, neque ad deiectionem, neque vt adstringentia ad fluxum ventris cohibendum esse accommodum, sed tardè descendere, & difficilè deiici, ac pertransire. Idem lib. 6. simpl. Lupinus edi potest coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita, fitque tunc nutrimentum succi crassi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere est emplasticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi, digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest, tum etiam foris identidem perfusum, vitiligines, achoras, pustulas, psoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere [illegible] gratia, assumptū. Elicit menses, ac fœtum cum Myrrha & melle impositum. *Menses.* Porrò Lupinorum farina sine mordicatione, digerit. Nec enim liuida tantùm, sed & chœradas, & phymata curat: sed tunc in *Phymat.* aceto, aut Oxymellite, aut posca coquatur oportet: idque pro ægrorum temperamento, & affectûs diuersitate, quod ex vsu est eligendū. Digerit item, quæ liuida sunt: & quæcunque modò diximus, præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam, qui eam ischiadicis cataplasmatis modo illinunt. *Ischiad.* Lupinum satiuum notum esse, Dioſc. tradit, & eius farinam cum melle delinctam, aut cum aceto potam lumbricos expellere. *Lumbrici.* Sed & ipsos aquâ maceratos, si amari adhuc edantur, eadem facere. Et decoctum ipsorum cum Ruta & Pipere potum, idem facere. Vnde etiam splenicis prodesse: & gangrenas, *Gangrenæ.* vlcera fera, theriomata appellata, scabies incipientes, vitiligines, maculas, pustulas, vlcera capitis manantia, ipso vtilissimè perfundi ac foueri. Idem etiam menses & fœtus detrahere, cum Myrrha & melle appositum. At farinam purgare cutem & liuida. Cum polenta & aqua mitigare inflammationes. *Inflammationes.* Cum aceto verò, coxendicum dolores, & panos lenire. Strumas dissipare Lupinum in aceto coctum, & impositum. Ita etiam Carbunculos rumpere. *Carbunculi.* Cum aqua verò pluuia coctos, donec succum remittant, faciem depurgare. Cum Chamæleonis nigri radice coctos, omnem *Omnem scabies.* scabiem sanare, si decocto tepido eluatur. Radicem autem coctam cum aqua, & potam, vrinam mouere. Edulcatos tritos, cum aceto potos Lupinos, stomachi fastidium lenire, & appetentiam *Fastidium.* ad cibum facere.

Seruntur (inquit Matth.) in Hetruria non modò ad alimentorum vsum, sed ad agros impinguandos: Dulcorantur in Italia, ibique fre- *Temperamentum.* quenter eduntur cum sale. Excalefaciunt & siccant manifestè, abstergunt, aperiunt, digerunt, resoluunt, & attenuant. Cæsalpino teste, Lupini semen aquâ calidâ præmaceratum, amaritudine demissâ, gratum gustui redditur, vt citra aliam coctionem esitetur. Quod Theoph. dixit, *Theoph. explicatur.* viridem à nullo animali mandi propter amaritudinem, de fructu intelligendum est: nam hodie etiam pro boum pabulo seritur inter rapas. Lupini sati (vt vult Aug. Gall.) impediunt vermes *Agris vtiles.* frumentum rodentes, & agros macilentos impinguant.

LVPINVS EXOTICVS HIRSVTISSIMVS

Elegantissimum huncce Lupinum Cl. D. D. Felix Platerus Ἀρχίατρος Basileensis summus amicus noster in perelegantiſ suo Herbario sicco habet. A quo mutuò acceptam plantam hoc loco describere ac depingere par est. *Ramus* est cubitalis, vil-

Faba. Flores. Siliqua.

lofiſſimâ hirſutie byſſeâ obſit°, in ramos brachiatus, qui *folia* longis pediculis hærentia emittunt; quinquepartita, penitùs villoſa, foliis Lupini ſatiui alioqui haud multùm diſſimilia. Ramorum ſummitatibus *flores* inſident aliquot cærulei, hiãtes, minores quàm Lupini vulgàris, ſuccedunt *ſiliquæ* alterno ſitu poſitæ, penitus villoſæ, ſurrectæ, vnciales, longiores, nec dum fructum continentes, breuibus pediculis hærentes, ad quorum exortum alia quædam lanuginoſa, præanguſtá folia prodeunt.

Lupinus ſilueſt. Candiæ. Semen. Color.

Huius ſemen exiſtimamus eſſe, quod Florentiâ à Caſabona magni Ducis Hetruriæ hortulano, nomine Lupini ſilueſtris Candiæ accepimus, quódque hîc ſuâ magnitudine appingi curauimus, maius nimirum & craſſius vulgari. Totum luridum eſt colore, & aliquantùm variegatum, compreſſum, aſperum, eo loco vbi vmbilicus, exactum.

Locus.

In horto Corolocaſtrenſi prouenit Lupinus cęruleus, Hiſpanicus, latifolius, hirſutiſſimus, quę in dicto horto legimus anno 1608. pulchrè florentem. Omninò is reſpondet iconi huic noſtræ. Aiebat plantarum ſtudioſſimus Arnold. Gilenius Med. Cand. Caſſellas nomine Lupini Indici miſſum, cùm illi plantam oſtenderemus.

Deſcrip. Cluſii. Folia. Flores. Tempus.

Cluſius hunc, ni fallor deſcribit, nomine Lupini cæruléo-purpurei. Natum, inquit, quoddam Lupini genus fuit Lugduni Batauorum, ſemine peregrè accepto, creuitque in cubitalem, aut maiorem altitudinem, latis firmo ſcapo & in ramos diuiſo præditum: cui, vt in aliis Lupini generibus, inhærebant folia ex vno longo pediculo dependentia, ſeptena, aut plura, molliora tamen, quàm in eo, qui flauum profert florem, paullò etiam latiora, longioreque lanugine obſita: flores extremum caulem, & ramos, tribus quatuor, aut pluribus ordinibus ambiunt, verticillatim, aut coronæ inſtar, in orbem diſpoſiti, quaterni, & quini, iis qui albi ſunt, ferè æquales, ſed coloris ex cæruleo purpuraſcentis & elegantis: quibus ſucceſſerunt ſil quæ non diſpares vulgari ſatiuo, in quibus fructus illo non minor, verùm alterius coloris. Florebat Iulio menſe, ſemen Septembri maturum fuit. Cùm anno 1565. è Luſitania per Bæturiam in Granatenſe regnum. tranſiret, meminit Februario menſe agros Lupino conſitos videre, cuius flores albi, aliquid cærulei commixtum haberent: an huius fuerit generis, ignorat Cluſius.

LVPINVS LVTEO FLORE, ſemine compreſſo, vario.

Deſcriptio. Floribus Geniſtæ. Odor. Semen. Siliqua. Folia. Caulis.

LVpinus luteus inſignibus aliquot notis à vulgari diſtinguitur, potiſſimùm autem *flore* luteo, adeò vt decerptus pro Geniſtæ fallat, verticillatim diſpoſitus, interpoſito ſpatio ſæpè duos, vel tres, nonnunquam etiam ſeptem obſeruaui verticillos. Odore grato ad Leucoii lutei accedente: deinde verò *ſemine*, quod compreſſa formâ & magnitudine albo ferè par, colore varium eſt, albo fuſcoq; maculoſum, areolâ albâ ceu zonula circa germinis regionem cinctum, ſiliquis lanuginoſis clauſum, reliquus plantæ vultus, ſatiuo, ſeu albo Lupino ſimilis, *folia* digitata, vtrinque hirſuta: caulis teres, brachiatus, villoſus: radix ſimplex, recta.

Dodon. Hiſt. gall. & latina videtur icone Lupini ſilueſtris lutei, luteum hunc repræſentare. *Lobel.* & Pena Adu. Lupinum floribus Geniſtæ

vocant, fructu amaro. Icon Plant. pag. 65. Tom. 2. Lupinú flore luteo. *Cam.* hort. Lupinum luteum flore odoratiſſimo, Leucoii ferè, vnde & Hiſpanicam Violam nominent, dicit. Apud Matthiol. verò germanicum, Lupinus ſilueſtris flore luteo quibuſdam Lupinus Hiſpanicus. Et tandem in Epiſt. Lupinus ſilu. luteus,

Hiſpanica Viola. Lupin. Hiſpanicum.

Türckiſcher Veiel. Tab. Geel ſeigbonen / Lupinus luteus. Caſp. Bauh. apud Matth. Lupinus ſilu. luteus Germ. Viola Turcica. Semina ſapore amariſſimo. Hiſt. Lugd. Lupinus ſilu. Dodonæi. Cluſ. Hiſt. Lupinus flauo flore.

Locus & Tempus.

Lupinus luteus ſæpiùs à me ſatus in horto E. C. prouenit: ſed ſemen non maturuit: florentem vidi menſe Auguſto & Septembri in horto Generoſi D. Baronis à Morouic Beffordiæ, eius autem coniunx vocabat Spaniſch Veiel. Menſe Octobri pulchrè aliquando floruit & ſemine ferè maturo fuit in horto E. C. anno 1594. ſatus Aprili: floruit Iunio quoq; anno 1598. cùm D. Guilielmus Landgrauius miſiſſet, ſed non maturuit ob ſiccitatem anni, vt puto. Geneuæ habui primùm in horto, flore odorato Iunio, foliis minoribus, quàm in vulgari; maioribus, quàm in cæruleo. Baſileæ vidi in horto D. D. Felicis: ſemina etiam matura collegi in horto Generoſi D. Baronis à Polvviller. Anno tandem 1597. Auguſtò menſe in horto Montbelgardenſi plantę aliæ florentes, alię ſemine maturo vario effœtæ, cùm ſeptem florum verticillis obſeruaui. Gen. Io. Henr. Cherl. attulit Monſpelio, confirmauitque authoritatem Lobelii, ſcribentis: Monſpelii in ſatis & cultis, herbariorumque hortis viſitur Lupinus floribus luteis. C. Bauh. licèt apud multos ſpontè oriatur, apud Germanos tamen hortenſem facit. In Germania verò prouenire Dodonæus ſcripſit, etiam ſæpè ad maturitatem.

LVPINVS SILVESTRIS, PVRPVREO FLORE, SEMINE ROTVNDO, vario.

Deſcriptio. Folia. Flores. Siliquæ. Semen.

EX ſilueſtrium Lupinorum genere eſt vnus *caule* cubitali, robuſto recto, tereti, ſtriato, ſolido, alis ſatis frequentibus concauo, & ramoſo: *folia* Lupini ſatiui, nonnihil hirſuta; multò minora, in quinque, ſex, vel ſeptem radios longos, anguſtos, fiſſa; pediculo hærent longo, ſapore ingrato & odioſo: flores longâ ſerie crebri agminatim aſcendentes, Ciccercularum & Piſorum flores referunt, coloris purpurei: quibus ſuccedunt *ſiliquæ* rectæ, *ſemina* continentes parua, ſtigmatis variata, rotunda: *radicem* porrò demittit ſatis profundè, non magnam tamen, glandulis ad fibram adnatis ſtrumoſam.

Dioſcoridis videtur [illegible] Lupinus ſilu. [illegible] ſatiuo in omnibus ſimilis, minor verò. Quo [illegible] in loco

in loco, autore Cornario, Diosc. dicit μικρότερον pro πικρότερον. Sed declarat rem hanc Plin. lib. 22. cap. 25. Lupini quoque inquit, siluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquàm amaritudine.

Minor sativo.

De hoc Matthiol. Ital. cum magnis fig. Lupini silv. floribus roseo colore rufescentibus. Lupinus agrestis, Ital. *Lupino saluatico.* Aliter apud eundem Hist. germ. Vbi figura notata est litera N. suæ Epitom. Camerat. Lupinus silv. flosculis è cœruleo purpurascentibus, aut subrubentibus: fructus minuti, colore sordido, vario & nonnihil liuente aspersi: wilde feigbonë. Idem in horto paruitatem fructûs exprimens, Lenti comparat, crassiorem tamen affirmat. *De hoc & sequentes.*

Cæsalp. Lupini genus sponte prouenit in locis arenosis, breuius: foliis angustissimis: siliquis tenuibus, flosculis cæruleis. Tab. Klein feigbonen, Lupinus minor flore rubente. C. Bauh. apud Matth. De Lupino flore purpurascente, latifolio, hirsuto, seu siluestri Dioscoridis, dicetur in historia exhibitâ simul figurâ, prout sponte in luco Gramuntio propè Monspelium prouenit, qui luteo altior & ramosior est. Lupinus cæruleo flore angustifolius [cuius iconem proponit ex Tabernam.] foliis multò angustioribus, & minoribus, vt figura ostendit, communiter in septem partes diuisis: flosculis quàm in illa minoribus, quibus siliquæ multò minores succedunt, vix conspicuâ lanugine hirsutæ, quibus semina minuta, rotunda, colore sordido, variis maculis aspersa & amara reconduntur. *Hæc Frater.* Ego verò Lupinum purpurascentem, quem Monspelii obseruaui, etiam apud nos cultum, latifolium dicere non possum, nec etiam hirsutum, quia ita leuis hirsuties, vt eius mentionem non fecerit Lobelius in sua descriptione; nec etiam Camerarius. Cur separemus Lupinum minorem Tabern. à Monspessulano purpurascente, consideratâ solâ icone, non videmus. Nec Tabern. dicit suum Lupinum cæruleum, sed Rottlech / subrubrum. An Anguill. Lupinus siluestris Dodon gall. Lupinus est siluestris, cæruleus, & ruber, quem postea in Hist. frum. Lupinum silv. purpureum vocat: in fol. autem Lupinum purpureũ, flore ex purpurâ cœruleo, aut subrubente. Lob. & Pena Adv. Obs. & Ic. Pl. p. 65. Tom. 2. Lupinus silv. flore purpureo, & puniceo, fructu minore, guttatis, aut fortuitis asperso maculis pullis, cineri ceis & cæsiis. Sed horum Icon cum floribus verticilli modo dispositis non placet, in luteo tantùm obseruaui. Clus. vocatur Lupinus flore cæruleo.

Latifolius. Hirsutus.

I. Bauh. inte.

Locus & Tempus.

Lupinum silv. flore purpureo Monspelii primùm, dein Florentiæ florentem in agris Aprili mense vidi. A Landgrauio Hassiæ missa grana nomine Lupini cærulei, florem mense Nouembri & Decembri, Montbelgardi Autumno clementiori primò produxerunt. Habui etiam Argentinâ ex horto D. Friderici Meier, quæ sata vix maturuêre quòd tardiùs florerent, quàm luteus etiam, aut albus. Matthiolo siluestrium Lupinorum innumeræ exoriuntur plantæ in Hetruria, quæ Maio mense in campestribus visuntur. Lobelio in satis & cultis Gramuntio luco circumiectis non procul Monspelio sæpè occurrit. Lupinus flore cæruleo (pergit Camer.) crescit suâ sponte in Italia circa Viterbium, & Pisam, Neapolim & Romam, ac apud Samnites & alibi. In inferiore Germania, ait Dod. fructus rariùs ad maturitatem peruenit. Clusius tandem in Gallia Narbonensi inter segetes non procul Monspelio vltra fluuium Ledum spontè natum obseruabat.

Vires & Vsus.

Dissentiunt circa vires Diosc. & Gal. Ille enim hunc eadem, quæ satiuum, præstare scribit. Galenus autem amariorem dicit, & ad omnia valentiorem satiuo, facultatisque valentioris. De viribus & vsu Lupini silv. ita Plinius nobis sentire videtur. Lupini quoque siluestres sunt, omnimodè minores satiuis, præterquàm amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minùs ponderis est, nec pluis vtilitatis. Mitescunt cinere, aut aqua, calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Vlcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti, discutiunt. Succus decoctorum cum Ruta & Pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciũt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas, pruritusque in balnei illita cohibet, & per se siccat vlcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines corrigunt: si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiui, vitiligines nigras & lepras emendant. In silv. Lupini semine, ait Porta, guttatim & fortuitò asperse maculę pullę & cinereę, verè à serpentum designationi satisfacit: vnde contra aspidas valet.

Color. Vlcera. Struma. Animalia ventris. Farina. Aspid.

CICERA ANTIQVIS
CAP. V.

Vsus.

Cicera Columellæ bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est, paulùm maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui duodecim libræ satisfaciunt vni iugo; Ciceræ sexdecim: eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. Sapore certè nihilo differt à Cicercula, colore tantùm discernitur. Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ita vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Nos sanè de hac Cicera penitùs nihil, quod dicendum occurrat, apud alios inuenimus, quàm quòd à Cicere ouino, teste Cornario, sit diuersa.

Sapor. Satio.

CICER IN GENERE
CAP. VI.

Ciceris duo fastigia summa licèt Diosc. Gal. & Plin. constituant, attamen Theoph. qui hos

tempore multum antecessit, aliter longè sentit, ita siquidem scribit.

Columbinū. Ἐρέβινθος [Cicer] magnitudine, & sapore, & odore [καὶ τοῖς χυλοῖς καὶ τοῖς χρώμασι : succis & coloribus] & formâ plerasque differentias ostendit, vt Arietinum & Columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant.

Satiuum. Porrò summa illa duo genera *satiuum, & siluestre*. Satiui quidem differentiæ aliquot.

Dioscorides satiui alterum genus Arietinum appellat. Siluestre, foliis satiuo simile dicit, ast odore acri [graui, Plin.] semine differens.

Plinii differentia. Arietinum Columbinū. Venereum. Cicercula. Plinius differentias Ciceris plures sumpsit etiā à magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim, inquit, arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album, nigrumque: est & Columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum, rotundum, leue, Arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, velut Pisum. Dulcissimum autem id quod Eruo simillimum: firmiusque quod nigrum, & ruffum, quàm quod album. Patet ergo & Plinium duo hîc fecisse Ciceris genera, Arietinum, & alterum Columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀροβιαῖον id, nempe Eruinum Theophrastus vocat, quod his declarat: dulcissimum autem id quod Eruo simillimum.

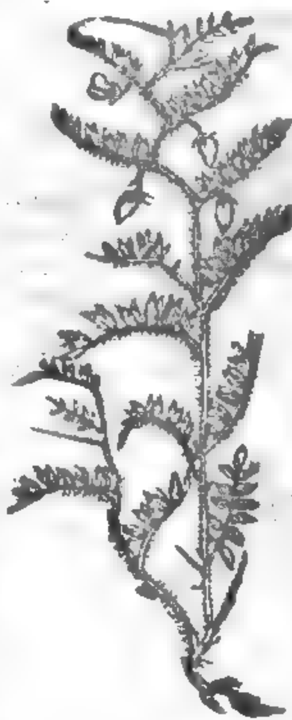
Columella differens. Punicum. Galeni differentia. Eruinum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & ipse duo Ciceris genera tradit, inquiens: Cicer Arietinum vnum vocatur, & alterum Punicum, quod toto mense Martio seri potest. Tandem Galenus quoque duorum generum meminit, Arietini videlicet & Eruini [ὀροβιαῖος.] Ita namque scribit Alim. lib. 1. cap. 22. Cicera nigra exigua, in Bithynia maximè prouenientia, Arietinaque ipsa nuncupant. Item simpl. 6. Erebinthus [Cicer] legumen est flatuosum. Quod verò Arietinum appellatur, &c. At alterum Eruinum appellatum, Erebinthus sc. agrestis, ad omnia efficacior domestico est, hoc est tum calidior, tum siccior, quantò & acrior & amarior.

Cæsalpini differens. Theophrastus (autore Cæsalp.) Arietinum & Columbinum differre scribit. Aetius & Columella quoddam Orobiæum cognominant, Eruo simile. Dioscorides satiuum & siluestre tradit: inter satiua, quoddam Arietinum. Siluestre genus videtur significasse Theoph. cùm dixit quoddam odore differre: & Aetius Orobiæum hoc idem videtur appellasse, nam ei vim tradit, quæ profectò Ciceri satiuo per se non inest, nisi cū Eruo admisceatur, vt Diosc. adnimaduertit. Est ergo Cicer silu. *Cæsalp. & Gazæ err.* Hæc Cæsalp. sed malè. Nam apud Theoph. pro Columbino, vt vertit Gaza, legitur ὀροβιαῖος, & pro odore in versione Theop. Gazæ, legendum colore. Dioscoridis primum existimamus idem, cum Orobiæo Theop.

Plinius, teste Cornario, Cicerculam contextui suo inseruit, Cicerque dixit, imprudenter sanè duas diuersas res confundendo: de Cicercula sub Lathyro dicetur. Cur Cicer præterea Serpillum à quibusdam appelletur, videre est ex Marcello hist. n. g. lib. 18.

CICER ARIETINVM.

Descr. Caulis. SVa vi surrigitur Cicer, caulibus hirsutis, durioribus, ramosis: *folia* pinnata, hirsuta, claniculorum expertia, quorum singularia haud malè foliis Ononidis comparaueris, denticulata, siue serrata: ex quorum alis *flores* emicant singulares, colore purpurascente, vel albo: *siliqua* te-

tetes; farctæ seminæ, Piso æquali, colore albo, ruffo, aut nigro, cuius capiti appositum corniculum: sapor ad Pisa accedit, vt & radix.

Cordi differentia. Ruffum. Candidum. Columbinū. Nigrum Arietinum. *Cord.* in Diosc. Est quoddam genus ruffum, quoddam candidum, quod Columbinum dicitur, & tertium nigrum, quod priuatim Arietinum appellatur. Describit hoc in Hist. cui Gesn. figuram ex Trago addit.

Trag. *Cicer*, Germ. Zyser Erweissen. Ruffum germ. Roth Zysern. Nigrū, Schwartz Zysern. Album, weiß Zysern. Auic. lib. 2. cap. 132. nigri meminit Ciceris. Omnis Ciceris species ad Pisa referenda nobis videtur. Erebinthi appellatione (meo iudicio) à Diosc. comprehensa lib. 2. cap. 95. Serapio cap. 80. Cicera *Chemps*; alba, *Karsenne*, nigra verò *Chabes* nominat.

Fuchs. Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum, & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantùm picturam damus. Differunt potissimùm in floribus: hoc enim, purpureos, album verò candidos flores producit.

Cornarii differentia. Columbinū. Venereum. Orobiaum. Punicum. Rufum. Corn. Cicer alterum Columbinum, quod & Venereum dicitur Plinio, est, quod ὀροβιαῖον [Eruinum] Theoph. dixit, & Columella Punicum appellauit. Nostri Kichern corrupta voce Latinâ dicunt. At verò Cicera à Cicere omninò differt. Officinæ etiam hodie Cicer ruffum, ac nigricans albo præferendum sciunt.

Matth. differentia. Matth. in Diosc. In Cicerum genere habetur candidum, quod & Columbinum vocatur. Est & rubeum, Venereum dictum. Habetur item & nigrum, cæteris minus, quod Arietinum appellant. Eadem tradit Matth. in post. com. Italicis, quo in loco & milius pingit & describit.

Anguil. Ciceris species tres, albi, ruffi, Arietini. Albi duplices, Arietini & Eruini, à se inuicem tantùm figurâ differunt. Vnum simile capiti arietino, alterùm politum, vt Eruum, id demonstrat Gal. lib. 9. de comp. med. f. loc. Arietini meminit etiam Hippoc. Ruffi duæ etiam species, Arietinum & Eruinum. Niger simplex colore tantùm differens.

Dod. differentia. *Dod.* Gall. *ἐρέβινθος κριός*, Lat. Cicer Arietinum, offic. Cicer. Idem de frum. postea describit, floribus aut candidis; aut ex purpura rubescentibus, seminibus colore aut candidis, aut ex subrubente purpura nigris.

Lonicerus duas habet figuras, quamuis vna sufficeret.

Lob. & Pena Adu. Cicer satiuum Arietinum Dioscoridi, Offic. Cicer rubrum; color albus quibusdam: alia obsoletè nigricant, plurima ex fusco purpurascunt. Obs. Cicer satiuum Arietinum. Ic. Pl. Cicer Arietinum Diosc.

Cæsalp. Cicer semen propè testiculis simile, colore aliis ex candido pallescit: aliis ruffus: aliis niger. Erebinthon Græci vocant.

Camer.

Camer. Epit. Cicer. Item horti, C ceres albi, purpurei, & nigri.

Tum. quoque tria constituit genera. Arietinum, Nigrum, & Columbinum, vel Venereum, quod non meminit se vidisse.

Nomina. Linguae. *Cicer, Cicer Arietinum, Cicer satiuum* Hist. Lugd. Ἐρέβινθος Germ. Zisern / Kirchern / Ziser: Undt Kücher Erbs. Belg. Ciceren. Gall. *Ciche, & Pois ciche*, & *Poix Pechu*. It. *Ceci*. Hisp. *Grauancos*. Arab. *Chemps, Hamos*, seu *Arhamos*. Angl. *Ciche*. Boh. Cyzcua. Hung. Bagolych borso / *Bubonis Pisum*.

Locus & Tempus. Ciceres rubri à nobis sati in Horto E.C. Montbelgardi, facilè proueniunt, si eos non inueniant mures, qui auidè colligunt, tempore pluuioso facilè corrumpuntur. Habemus etiam Ciceres flore & semine albos, quorum semina missa Stutgardia: Aprili sata, floruere Iulio. Geneua etiam mihi missi sunt rotundi flauescentes, omnium quos videris, minimi, politi, qui sati prouenêre cum flosculis albis, florentes Augusto: Geneuæ alioqui frequentes, satis magni, angulosi, & copiosi, Monspelii in esu vulgares. Geneuæ, Lugduni, & Basileæ, Ciceres magni, flaui, rubescentes vel nigricantes, flore subpurpureo, frequentes in hortis. Cicer nigrum recepi ex Anglia missum per D. Gargillum, & Stutgardia. Seritur Vere, autore Matth. appetente, pingui solo, & maturescit Æstate, demetitur arescentibus siliquis: nam si citiùs extirpetur, semen rugosum euadit. Dod. In Italia, Hispania, & Gallia passim in agris seritur. Fuchs. pullo, crassoque solo gaudet. Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

Vires & vsus. Cicer, vt placet Dioscoridi, satiuum aluo commodum est, vrinam ciet, flatus gignit, bonum colorem inducit, menses & fœtus educit, & lac gignit, Cataplasmatis modo imponitur, maximè cum Eruo coctum, ad testium inflammationes & fornicarias verrucas. Cum Hordeo verò & melle, ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetigines & cancrosa, ac maligna vlcera. Alterum porrò ipsorum genus Arietinum appellatum. Vtrumque ciet vrinam, si decoctum ipsorum cum Rosmarino detur, ad morbum regium & hydropem. Lædit autem & vesicam exulceratam, & renes. Cætera, quæ Diosc. de curatione verrucarum prodidit, tanquam superstitiosa & magica hîc à nobis commemorantur. Sunt autem hæc: Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna earum capita eminentiásue singulis Ciceribus tangere, deligataque in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant. Non admodum consuetum est, autore Gal. Alim. vrbanis hominibus ex Ciceribus pultem conficere, à rusticis verò nonnunquam vidit parari: quemadmodum & ipsorum farinam cum lacte elixari. Non enim vt Fabæ & Pisa possunt comminui, vt ex ipso fracto pulmentum, quod ἐρυγμὸς dicitur, fiat. Apud multas autem gentes mos est Cicera in aqua elixa mandere: nonnulli verò nuda ipsa sola, alii sale modico condientes, esitant, nostrates verò ex siccis caseis quiddam farinæ simile facientes, id ipsis aspergunt. Est autem Cicer edulium non minùs, quàm Fabæ, flatulentum, sed valentiùs nutrit, quàm illa. Ad venerem autem incitat, creditumque est etiam semen generare, vnde quidam equis admissariis ipsum exhibet. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior, quàm Fabis, adeò vt quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant. Nuper autem cùm de Fabis ageremus, sermonem fecimus omnibus immaturis fructibus communem. Eadem porrò & de frixis Ciceribus audiuisse existima, quæ de Fabis frixis diximus. Quandoquidem frixa omnia flatum quidem deponunt, verùm difficiliùs coquuntur, & ventrem magis sistunt, crassiorisque succi alimentum corpori exhibent. Quæ præter iam dicta lib. 6. simpl. tradit, hæc ferè sunt. Cicer ventri commodum, ciendæ vrinæ idoneum, lacti generando aptum: proiicit verò & menses: porrò, quòd vocatur Crium, hoc est Arietinum, cæteris efficaciùs vrinam prouocat: decoctum eius calculos renum confringit: alterum verò Cicerum genus (vocatur autem Orobæum) eadem vt possit, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi & modicè humidi, participes item sunt amaritatis: cuius vi & lienem & iecur, & renes expurgat psorasque [Gerard. addit & lepras] & lichenes extergunt, tum abscessus post aures prouenientes (παρωτίδας Græci vocant) & testes induratos discutiunt: tum etiam vlcera, quæ Cacoëthe vocant, cum melle sanant. Quorum vsum in cibis idem suprà docet. Nigra autem sunt ea, & exigua, in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaque vocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur & virentibus adhuc Ciceribus homines, ante adeptam maturitatem, quemadmodum & Fabis. *Cæterùm* de viribus Ciceris Plinius agens, etiam silu. generis meminit, velut etiam Galenus fecit & Diosc. quem ita declarat: Cicer & silu. est foliis satiuo simile, odore graui. Si largiùs sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Farina vtriusque vlcera manantia capitis sanat, efficaciùs siluestris. Comitiales & iocinorum tumores & serpentium ictus. Ciet menses & vrinas grano maximè. Emen da. & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoëthe vocantur. Verrucarum in omni genere primâ Lunâ singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata abiiciunt post se, ita fugari vitium arbitrantes. Nostri præcipiunt Arietinum cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos duos in difficultatibus vrinæ. Sic & calculos pelli, morbumque regium. Eiusdem foliis, sarmentisque decoctis in aqua quàm maximè calida, morbos pedum lenit: & ipsum calidum, tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum Gallæ dimidio tritum, oculorum vlceribus ex passo medetur. *Hac ille.* Cicera difficulter concoquuntur, inquit Simeon Antiochenus, & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisque quàm Fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educunt. Habent salsam simul, & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignunt extergendique facultatem obtinent. Nigra medicamentosam vim habent: vrinam enim vehementissimè mouent, & calculos renum, & vesicæ frangunt. Nullum verò legumen sic, vt Cicera, præcipuè autem nigra, & parua, lapides frangere potest. Id verò magis eius ius: quod tamen vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora, & crassiorum sunt partium, quàm alba. Omnia autem vrinam ducunt. Madefacta nocte vna in aqua, & sumpta, lumbricos eiiciunt, sed qui vtitur, sexieiunet horas oportet. Imposita vt catapla-

Margin notes (left column): Ven. gign. — Inflammationes. — Vlcera. — Hydrops. — Semen.

Margin notes (right column): Menses. — Calculus. — Psora. — Parotis. — Vlcera. — Infl. — Gangræna. — Obstr. — Lac. — Lumb.

ma parotidib. molliunt & discutiunt tumorem. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorumdem ictericos iuuat, & vrinam albam reddit. Oportet verò iis neque ante cibum neque pòst vti, sed in medio. Tragus dicens ciceris in aqua decocti ius calculum pellere, meliùs placet, quàm qui euidenter frangere affirmare non erubescunt, inter quos est Diosc. & Gal. Si tanta vis est cicerum, maximè Bithyniensium, vt euidenter frangat calculos, pretiosiores erunt auro & cæteris omnibus lithonthryptis: nullum enim existimamus veraciter dici posse frangere calculum, nec etiam si fieret, euidenter id appareret. Cur porrò Tragus primum decoctum effundat, consideratione eget. Matth. non reiicit primum decoctum, quia ita scribit. Puerperis confert in aquam infusum: manè bibitum, ita vt post sex horas nihil comedatur, lumbricos ex intestinis eiicit: prouocant, abstergunt, attrahunt discutiunt, incidunt, & flatus excitant. Farina ex Intybi stillatitia aqua decocta & illita, iocinoris tumores resoluit, & serpentum morsibus medetur.

Tumores. Scabies. *Diosc. & Galenus notantur.* *Reiicitur primo Tragi.*

CICER SILVESTRE MVLTIFOLIVM.

Descriptio. Radix.

Cicer silvestre multifolium, perenni *radice*, crassa & dulci donatum est: *ramos* bicubitales & altiores profert, striatos, tortuosos, concauos: *folia* hirsuta, pinnata, satiui ciceris positu, sed longiora, angustiora, nec per ambitum crenata, ad Lentis maioris folia propiùs accedentia, nisi in obtusum & subrotundum muctonem desinerent, subdulcia: coniugationes multæ, ad tredecim supputaui, ex foliorum alis pediculus palmaris exit, rigidulus, *spicam* breuem sustinens florum subluteorum, quibus racematim cohærentes succedunt folliculi breues, ventriosi, hirsuti, *semina* continentes, autore Dod. exigua, dura, plana, splendentia, gustu Phasioli.

Folia. *Flores. Folliculi, Semina.*

Icon. Dolemus iconem nostram depictam nobis absentibus, ex icone, quæ non placet, quæ est apud Lobelium, ac ex non bona deteriorem factam.

Matth. notatur. Cicer silu. 1. Tab. Icon. wilde Ziserserbs. *Cicer* Matth. in Hist. Lugd. & *Cicer silu.* 1. Dalech. Sed hîc duas icones vnius plantæ exhibitas existimo. Cicer siluestre Matth. Clusio exili candicante flore.

Cicer silu. omnibus ferè notum esse, Matth. in Diosc. quidem scribit, ast nec describit, nec depingit. In post. com. cum mag. icon. & Italicis ponit figuram, sine descriptione. Idem in Epit. Cicer silu. satiuo simillimum esse dicit, sed folia non denticulata, & siliquas minores, rotundioresque, plantam verò in vniuersum hirsutiorem, atque asperiorem. Cicer autem, de quo hîc agimus, non est hirsutius, neque asperius satino, neque etiam simillimum, icon quoque Matthioli non tale demonstrat: suspicamur eum eiusmodi imaginariè scripsisse, in com. siquidem non describit.

Cicer silu. Camer. Epit. Matth. Eidem in horto, fructu tamen nonnihil differens, quia maior & oblongior.

Cicer silu. herbariorũ aliud, Lob. & Penæ Adu. folliculis Coluteæ, quod longius videtur recedere à Diosc. silu. Cicere. Matthiolus huius picturam mentionemque ridiculè inculcat in Indice, non describit. Obseru. & Ic. Pl. Cicer silu. Herbariorum. Cicer silu. ad me [Gesn. horti] Dalech. Lugduno misit. An Anguil. Cicer siluestris.

Folliculis Coluteæ. *Cicer silu. herbariorum.*

Ciceris silu. quemadmodum à Matth. depingitur, fructum, aliquando ad Dodon. Cl. Cortusus misit. Odor autem herbæ qualis sit, compertum Dod. non habet: is autem si fuerit, *Venus* dubio procul. Videtur eidem in Hist. cicer hoc silu. primum magis quàm reliqua cum silu. cicere conuenire.

Locus & Tempus. Cicer siluestre Matth. Petrus Turn. Angl. mihi Heidelberga attulit, dicens radicem crassam, dulcem, saporisque Glycyrrhizæ habere. Plantam siccam D. Agerius dedit, & semina, quæ per me sata in horto Ill. E. C. Iulio mense floruerunt. Gignitur, vt Hist. Lugd. scribit, in saltuoso salicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

CICER SILVESTRE MAIVS THALII.

Cicer silu. maius, scribit Thalius in Harc. Silu. conuenit fermè cum eo, cuius Matth. iconem exhibet, nisi quòd folia non sint rotunda, ita vt Icon Matthioli habet, sed oblonga, nigra, hispida, non dentata (quam ipse quoque notam in suo requirit, Lenticulæ foliis similia. Sunt & costæ, quibus folia inhærent, Matthioli plantæ costis longiores multò, pluribus itidem foliis præcinctę. Caulibus vitigineis humi reflectitur, brachiatis, ac latè expansis. Flores profert in densa spica confertim conglomeratos, Lenticulæ similes, luteos, quos subsequuntur membraneæ vesicæ, agminatim cohærentes, subflauæ, pilosæ, in acutum mucronem prominentes, minores siliquis ciceris Arietini, quibus conduntur paruæ siliculæ plenæ seminibus rotundis, paruis, flauescentibus, similibus fermè Loti satiui seminibus.

Folia. *Caulis. Flores.* *Vesica.* *Silicula. Semen.*

Inscriptionis ratio. Vocat autem hanc speciem maioris nomine, quòd eiusdem duæ aliæ species reperiantur, quarum altera mediam magnitudinem obtinet, altera longè minor est.

Varietas.

Misit mihi ramum pro cicere Thalii Cl. D. Doldius, quod an ab antè à nobis tradito diuersum, dicere non ausim: tredecim in eo coniugationes foliorum: flores planè similes videntur: verùm foliola apparent longiora, quàm demonstret Icõ Camerarii: verùm ea varietas pendet fortè à cultura, talem habeo collectam Argentinæ in horto Frid. Meier: non sunt tamen hispida, quod de suo prædicat Thalius, vix apparent pili, quemadmodum etiam in præcedenti.

De hoc autem hæc Doldius scribit. Hanc pro cicere silu. maiore Thalii agnosco, omnia respondent, excepto eo, quòd vesicas dicat habere agminatim

minatim cohærentes, subflauas: cùm huius sint nigræ, neque vesicæ siliculas inesse intelligere possum, sed ipsæ siliquæ agminatim iunctæ, vesicas singulas referant, semen subflauum, compressum. Serpit longè, folia dulcia sunt, & radix, vt ad Glycyrrhizas silu. referri possit.

Glycyrrhizæ silv. *Locus.* Prouenit, auctore Thalio, Cicer silv. maius, locis pratensibus, Minus autem, quod duplex, in montibus Harciniæ adiacentibus, ac meridiano Soli expositis nascitur.

CICER SILV. TRIFOLIVM.

Digitalem demittit *radicem*, singularem aliquando, aliàs in paucas fibras diuisam, lignosam, dodrantalem, quæ terrâ versus in plura capita, squammata diuidi incipiens, ex singulis vnum, vel plures tollit *Caules.* caules cubitales, & in ramos aliquando subdiuisos, linquescentes, hirsutos: pediculis autem longis tria hærent coniunctim *folia*, maiora quàm satiui Ciceris, rotunda, hirsuta, circumquaque serratâ: *flores* Ciceris, mediocriter magni, quos *siliquæ* excipiunt binæ ferè, ex vnico longo pediculo, vnciâ longiores, hirsutæ.

Cicer silv. Diosc. Cicer silv. 2. Tab. Ic. wild Ziserérbs 2. Cicer silv. verius, è Sabaudorum finibus. Non abs re quis coniectet, inquit Lob. Ob. istud Diosc. silv. esse: flores purpurascunt, semina Cicere multò minora, compressa, & potiùs Cicerculæ similia. Item. Ic. Pl. Cicer silv. veriùs. Cicer silv. Dodon. in fol. alterum, quod ad iconem, tertium, quod ad descriptionem. Ponæ tandem in Baldo, Cicer silv. alterum Dalech.

Locus. Geneuæ prouenit in monte Saleuæ.

OCHROS IN GENERE.

Cap. VII.

Eruiliæ. OChri (Eruiliæ Corn.) Pisis magis secedunt, minùs inflant, & probè alunt: ex autoritate diuini Hipp. de diæt. lib. 2.

Ochri. Theop. Ochrorum meminit, vnico tantùm in loco. Hist. sc. lib. 8. cap. 3. dicens: Legumina alia oblongiori sunt folio, vt Ochros (Cicera.) Caulis autem procidens. *Oblongius folium. Caulis. procidens.*

Multò pleniùs de hoc egit Gal. alim. lib. 1. 29. cap. Ochron [ὦχρον Eruiliam vertunt] homines, quomodo & Fænugræcum, priùs in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt, ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm Fænumgræcum. Atque in Alexandria iuuenem quendam nouit arti Medicæ deditum, qui per annos quatuor singulis diebus solis his pro obsonio, vtebatur, Phaseolos, dicit, Fænumgræcum, Eruiliam, & Lupinos. Attigit autem interdum & Oliuas ex Memphitide, & olera, & paucos fructus, eos, qui citra coctionem manduntur. Propositum enim ei erat, ignem nunquam accendere. Omnibus certè illis annis sanus fuit, nec vlla in re habitu corporis, fuit deteriore, quàm ab initio. Mandebat autem fructus huiuscemodi *Correctio.* cum garo scilicet, oleum aliquando solum ei adiiciens, nonnunquam etiam vinum, aliàs acetum, interdum verò salem tantùm, sicut & Lupinos. At de salubris quidē victûs ratione in lib. de tuēd. sanit. copiosè tractauimus: tractabimus autem postea etiā summatim in opere hoc. Nunc autē iis, quæ de Eruiliis & Phaselis dicta sunt, id quoque addatur, hæc ædulia medium quodammodo locum obtinere inter ea, quæ succum bonum, aut prauum, generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatûs expertia, parùm & multùm nutrientia. Nullam enim efficacem habent qualitatem instar quorumdam, quæ acres, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores. Et cap. 26. Lathyrus [Cicercula] substantiâ Ochris (Eruiliis) & Phaselis similis. Tandem cap. 28. Ochros (Eruilia) Hipp. Diocl. Cæterùm vide plura sub Phaseolo & Dolicho, Veterum.

Theod. error. Theodorus (Cæsalp.) Eruilium vertit id quod à Theophrasto Ochros vocatur, quamuis aliquando Cicerum vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & Cicerum, & Ochrum.

PISVM IN GENERE, EX Veteribus & Neotericis.

Cap. VIII.

PIsum, quantùm quidem ex Theophrasto colligere licuit, oblongius producit folium, caulem verò humi procidentem. Huic morbus, vt *Piso et morbus.* omnibus seminibus, ob alimenti, cælique temperiem euenit: videlicet cùm plus, minúsue est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit. Sic enim & vermes Ciceri, Cicerculæ, Pisoque innascuntur, & erucæ. Pisum omnium maximè fragile est, nam *Rubigo.* & rubigini est oportunissimum, propterea quòd folia habeat numerosa, & radicem imbecillam.

Ceterùm, quemadmodum Dioscorides Fabam, cuius vires indicat, non describit: ita quoque nec Pisum describit, nec eius meminit. Vnde turpi- *Error multorum.* ter errant, qui Cicer arietinum Dioscoridis censent esse Pisum vulgare, quòd germanicum Erweisen sono accedat ad Erebinthum: necnon ii, *Non est Cicer arietin.* qui putant Pisum, Germanis Erbs dictum, Eruū *Non est Eruum.* esse Latinorum & Orobum Græcorum, vocabuli similitudine adducti. Nihil enim probat vocum ista similitudo in linguis tam dissitis. Ita enim Pulegium Polium fuerit, inquit Turnerus, quia Germani Poley interpretantur. Ieiunum ergo & infirmum apparet esse eiusmodi omne argumentum, à nudo nomine petitum, nisi descriptio & facultates conueniant: at descriptionem & vires Pisi cum Orobo & Erebintho non conuenire suis dictū est locis. Erebinthus, auctore Theoph. in terram non procedit, sed obliquè surgit, Pisa autem in terram caduca sunt. Ergo. Pisum folia habet longa, Erebinthus non item, Ergo. Galenus de Cicere arietino, & Piso, vt de duobus diuersis leguminibus, duobus distinctis agit capitibus,

Plinius quoque vno capite Cicera à Pisis separat. Erebinthus itaque, latinè Cicer, non est Pisum. Orobum Theoph. obliquè crescere affirmat, At. Pisa nostra cuiuscunque generis, sunt χαμαιπετῆ [humi strata.] Galenus etiam scribit omnia Orobi genera, planè esse amara, At omnia Pisorum genera, planè dulcia sunt, sine omni amaritudine, Ergo. Cæterùm, verba Plinii de Piso, nos in dubium vocant, ancipitesque faciunt, an ei cognitum fuerit, necne Pisum. Ita enim inquit: Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, veluti Pisum.

Eruiliam vulgò. Mes. Almes Almelic.

Legumen, quod Eruiliam vulgò vocant, teste Manardo, non est id quod Arabes *Mes*, vel *Almes*, vel *Meiso*, neque id, quod *Almelic* vocant. Auicenna asserit *Almelic* esse Erbum. Quòd verò Erbum Auicennæ (Orobon Græci appellant) nos Eruum, sit tam ab Eruilia nostra, quàm *Mes* Auicennæ diuersum, clarum est: Eruilia oculum non habet. Scribunt præterea Auic. & Isaac in cortice *Mes* esse ponticitatem, [ita enim ipsi appellant saporem acerbum [στρυφνὸν] linguam adstringentem, qui sapor ab Eruilia alienus. Eruilia quoque non sunt Pisa: scribit enim Plinius, Pisa habere angulos, vt Cicercula, quos in Eruilia nostra non videmus. Quonam nomine hæc res ab Antiquis censeatur, quam Eruiliam Plinii voce nonnulli, vel parùm ab ea deflectendo *Rouilliam* vocant, *Pisarerce* Veneti, *Rodiones* alii, hoc operosius est valdè iudicare. Sunt tamen quæ ipsum mouent, vt credat Eruiliam esse id, quod Theoph. & Diocles Dolichon vocauerunt, & Galeni tempore Phasiolus, vel Lobus dicebatur, & à Theodoro Siliqua appellatur: quamquam Siliqua existimanda est aliud legumen iuxta Latinos Autores. Eruiliæ solius inter legumina edi ab hominibus siliquas simul cum semine, nemo est qui nesciat: cùm & crudæ aliquando ab otiosis, & coctæ à nobilibus, confecto præsertim ex iis delicato quodam pulmento, libentissimè mandantur, aliorum leguminum siliquis in cibum iumentorum proiectis: Si igitur, Eruiliæ sunt Dolichi, quis ambigat malas esse, & esum harum prohibendum fuisse vulnerato prope genu. Hęc Manardus existimans Eruiliam esse. Pisum. Sed falsam & infirmam eius esse opinionem quotidianus ostendit vsus. Hodie enim non vnius solùm plantæ siliquæ eduntur, sed duarum, nempe Pisorum vulgarium, cuius variæ species, & Smilacum hortensium, siue Phaseolorum dictorum vulgò. Sed dicere quispiā poterit [autore eodem] de Phasiolo i.e. de legumine, quod Latinè dicitur Eruilia, sub Phasioli nomine scripsisse Dioscoridam.

Rouillia. Dolicha Phaseoli. Siliqua. Manard. nor. Eruilia. Phasiolus Diosc.

Orobus non est.

Quod ad Orobum attinet. Mundella in exam. simpl. med. Ant. Musæ Brass. eum existimat nequaquam Eruiliam esse posse domesticam, quæ Ianuario mense seritur, & paxillis quibusdam postea inhærens, eosque scandens, fructum parit, de qua Manard. lib. 1. sed Eruiliam, quæ Ferrariensibus *Rauione* dicitur. Quicquid autem illud est, certum est nullo modo Orobi facultates Eruiliæ conuenire posse, cùm quia Orobus granedinosus traditur à Diosc. & sanguinem per vrinæ meatus, si, vt ille & Galenus aiunt, largiùs sumatur, euocans, tum quia in cibis eius vsus damnatur, tanquam ingratissimus, amarusque est secundum Galenum. Satiua verò Eruilia Brixianis linguis ipsorum vulgari *Rouaior*, nostris autem Veronensibus *Biß* appellata, neque amara est, sed potiùs dulcis, & ad cibum homini non tantùm non damnata, sed suauis, & quæ plurimùm comedentes oblectare possit. Sanguinem verò per vrinæ ductus, quod quidem aut Mundella viderit, aut aliunde acceperit, nunquam ciere visa est: neque capiti grauitatem adfert, vt ex iis, qui eâ creberrimè vesci consueuerant, manifestum est. Quare plurimùm hallucinantur Pharmacopolæ, qui Orobi vice Eruiliam altilem seruant, eamque pro Orobo vendunt. Præterea quis vnquam suspicari posset in Eruilia hac nostra illam secundæ sedis exiccationem inesse, quæ in Orobo ad curandas gangrænas pollet:

Vsus & Vires.

Pisum. Lo-cybon.

Πίσον ἢ λοκυβον græc. Pisum Latin. dicitur, Officinis hoc nomine notum. germ. Erbs oder Erweissen. gall. *Pois*. Sic autem à Pisa, loco, in quo copiosissimè nascebatur, nominatum est, inquit Fuchs. Hist. c. 240. Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducum, humi serpens, quod genus Germani Klein feldt Erweysen nominant. Huius, vtpote vulgaris, picturam haud damus. Flori papilionis forma circa vmbilicum, granis rotundis, & vt Plinius lib. 18. c. 12. ait, angulos multos, inæquales, habentibus: mirari satis non possum, vnde plærisque suspicio orta sit, vt Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autem esse, qui legumen hoc, quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse cicer Arietinum: quorum sentētiam probare non possum, quòd Plinio teste, cicer Arietinum non sit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant. Ast non placet Fuchsium discrimina florum & seminum in Pisis non ostendere.

Cicer Arietinum.

Pisorū tria genera German perperam Pisa. Pisa agrestia albo & roseo flore.

Pisorum, sic enim vocant vulgò, sed perperàm, in Germania tria satiua genera celebrant, quæ Tragus Feldt Erweyssen / Klotz Erweissen / & Pfal oder groß garten Erweissen, dixit. Pisa agrestia, flore candido: Ex his nonnulla reperiuntur, quæ subrubricant, vbi decocta fuerint, floribus veluti rosei coloris comantia. Inter leguminum genera vix vllum vsitatius est Pisis, præsertim verò agrestibus, quæ nullo adminiculo fulcita, humi serpunt [potiùs decumbunt.] Omnia Pisorum genera alsiosa sunt, Hiemisque impatientissima.

Pisi nomen huic legumini vno consensu imponunt omnes. Manardus statuit Phasiolum & Dolichum. Ego cicer Arietinum Diosc. esse iudico, quod ille lib. 2. cap. 59. sub Erebintho describit, quæ vox cum germanica appellatione Erweissen siue Erbsen satis conuenit. Hebræi siue Thalmudistæ potiùs, *Par Kedan* vocant.

Arabes, quod sciam, Phasiolorum haud meminere, nisi fortè *Mes* ad eos pertineat Peregrinos Phasiolos tertio loco à nobis descriptos. Serapion. *Mes Rouilsas* esse iudicamus.

Pisum.

Duas figuras habet Lonicerus cum his titulis, Groß oder Klotzerbeyß / & Klein oder feldt Erbeyß. Item Erbeyß Græcis, vnd Latinis Pisum: magna dicuntur Groß klotzerbeyß, groß garten Erbeyß / parua Fäld Erbeyß. Variæ sunt species colore, magnitudine, & figura, satiuæ & siluestres. Et Paulò pòst aliam Pisorum figuram ponit sub hoc titulo, Klein Faselen Dolichos: cùm tamen in descriptione longè aliam plantam intellexerit. Ibidem in prima descriptione ex duabus plantis, nempe Phaseolo Italorum, & Phaseolo Tragi, vnam fingit descriptionem: omnia pro suo more confundens. Pisorum duas habet figuras Matthiolus sub titulis Pisi maioris & Pisi minoris: sic duas Pisorum faciens differentias: traditque Dioscoridem de Pisis non scripsisse, ac præterea Brassauolam credidisse Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo

Ochros

Ochros appellatus, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate deceptum.

Piseolus. Piseolus vulgò Cæsalp. teste, appellatur semen candidum & rotundum: flores colore aliis rubente, aut vario, cui in siliqua pauciora insunt grana, grandiora & rotundiora: cui plura, eadem minora sunt, & magis farcta. Græci Phasiolos & Phaseolos appellant, vt Gal. animaduertit, *Phaseoli.* alios à Phaselo: Siliquas lobos appellant, vnde & ipsi Phasioli lobi, id est, siliquæ dicuntur: eosdem Dolichos appellari testatur apud Theoph. *Lobi. Siliqua. Dolichi.* Hippoc. & Dioclem. Siliquam apud Theop. Theodorus vertit. Dioscoridi Phasiolus, Plinio *Siliqua Faseolus.* Faseolus vocatur.

Diff. Casp. Bauh. Pisa à Pisa loco (inquit C. Bauh.) vbi olim copiosè nascebantur: quæ diuersorum generum sunt, maiora quæ hortensia, cuius fructus dum virides rotundi, resiccati angulosi fiunt: colore candido, aliàs sordido: hæcque duplicia, vel sine folliculis comeduntur, vel simul cùm folliculis, & leptoloba dicuntur: sunt quadra: sunt minora, quæ vel hortensia, & ramis affixis in altum scandunt, & ramulare Pisum dicuntur: vel in agris seruntur, & humi serpunt, & sunt alba (quæ maio- *Alba maiora, & minora.* ra & minora) vel viridia, vel cœrulea, quæ ratio- *Viridia. Cærulea.* ra, vel russa, quæ nostris cinerea dicuntur. Est Pisum proliferum, vbi plures siliquæ simul iunguntur: sunt ipsa Americana rubra, sunt & siluestria, de quibus omnibus in Historia.

Nomina linguarũ. *Πίσον*, *Pisum*, Germ. Erbs. Gall. *Pois*: It. *Pisello Piso*: Angl. Prase. Boh. Hrach: Hung. Borso.

PISA POTISSIMVM VVLGARIA, parua, alba, siue aruensia.

Descrip. Pisi vulgaris. Generali quadam notione Pisa circumscribemus, quorum differentias petet studiosus lector ex synonymis. In genere ergo hoc legumen, sicuti alia, breuis durationis; *Radix.* tenui est *radice*, fibrosâ: *caules* *Caulis.* fistulosi, alienæ opis indigi, & nisi palis sustentētur procidui: *folia* *Folia.* *genicula* aduerso situ ita complectuntur, vt ab eo transadigi videantur: quanquam in adnatis surculis, eorundem sit pinnata dispositio, eo quod surculi superest, in capreolos tectiles, quibus proxima quæque accipit, abeunte: flores ex geniculis pediculo nudo insident, forma ad Ge- *Flores.* nistæ flores accedentes, sed colore albo, vel purpureo, vel ex albo virescente, vel variegato: *sili-* *Siliqua.* *qua* iis succedunt, binæ ferè, cylindraceæ, pensiles, bifores, & carnosa pulpa, minùs tamen multò, quàm in Faba, in quibus reclusa ad commissuram annectuntur pisa, aliàs maiora, aliàs minora, nunc rotunda; nunc quadrata, interdum flaua, rubra, & virescentia.

Cæterùm Pisorum, titulo iam à nobis proposi- *Eruiliæ.* torum, Eruiliæ nomine meminisse existimamus Mundellam & Manardũ: de hac nos antè, Klein oder feldt Erbeis/ Pisa flore albo, minora alba. Fuchs. Pisi vnum genus in aruis caducum. Trag. Veldt Erweyssen, Pisa agrestia flore cand.do.

Dolichi non sunt illud Pisorum genus, vt rectè contendit Matthiolus, quod Autoniis vulgò dicitur *Roviglione*, Tridentinis verò *Arabeia*, vt Manardo placet. Quandoquidem hanc sub Ochri nomine, tam Galenus, quàm Paulus descripsêre. Idem in com. cum mag. figur. Pisum minus duûm generum statuit, album & cinereum, quod Eruiliam vocant quidam, Ananienses & Tridentini *Arabeia*, alii *Roviglione*, atque *Tragum* perperam *Tragi error. Cicer malè* putasse Pisum cicer esse Arietinum. Et in com. Ital. cum mag. fig. *Piselli minori il semen bianco & l'altra beretino.* In Epit. Cam. Pisum minus, græc. *πίσον μικρόν.* It. *Pisello minore, duum* generum, album & subnigrum. In Hist. germ. Kleine feldt Erbsen. Pisum minus. Flores albi. Hæc varius in lo- *Matth. notatur* cis Matth. quem miror vni minorum Pisorum suorum tribuere modò colorem cinereum, modò subnigrum.

Meminit Cam. in horto in genere Pisorum vulgarium & siluestrium. Huc tandem quoque refero Tab. ic. & Hist. Pisum minus 2. Die kleine *Tab. notatur* feldt Erbsen, quamvis Compilator nihil certi de eo scribit.

Ex Pisis, paruis, albis Monthelgardi agri con- *Locus & tempus.* seruntur, vti etiam in horto Ill. E. C. Vidi Bessortia adhuc in horto in fine Augusti. Apricis gaudet locis, autore Fuchsio, frigorum namque impatientissimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris desiderat. Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiam semina in valuulis profert.

PISI PVLCHRA SPECIES folio anguloso.

Locus. Pisi varietatem in horto Friderici Meieri, quem Argentinæ colit, collectam *Descriptio.* dedit D. Agerius. Cuius viticulæ, quàm vulgati multò teneriores, delicatioresque apparent: ad foliorum origines *foliola* bina, lata ꝗ Aphaces Dodsoliis quodammodo æmulantia, obtusiora, ima vtrimque parte angulosa, & quasi serrata. In pediculis verò, qui in capreolos desinunt, quaterna tantùm foliola hærent gemina oppositione. Pisi vulgaris minora, plerumque etiam denticulata. *Flores* singulares tenuibus pediculis hærent quàm in his multò

minores, rubelli in sicca planta: quibus singulis singulæ succedunt siliquæ.

PISA PARVA VIRIDIA.

Pisa viridia, minora, rotunda, eiusdem valdè magnitudinis cum Pisis ex purpureo variegatis, ni minora, quaterna, vel quina vna in siliqua, coloris ex albo virentis, vnicoloria, demptâ eâ parte, quâ siliquæ adhærent, quæ pars nigricat, in foliis discrimen non animaduerto.

Pisi tertia species, Dod gall. fructu albo, aut viridi, interdum cinereo, aut nigricante. Græcè ὤχρος Plin. Eruilia, Gal. *Pois*, Germ. Erweyssen Belg. Erweten. Ital. *Rouiglione*, Venetiis *Pisarelli*. Idem in fol. & Frum. Pisum minus, flores vt plurimùm candidi, aliquando tamen ex purpura obscuri: semina vt plurimùm luteo, subinde virenti colore. Græci ὤχρον à luteo ochræ colore quem interior fructûs medullâ refert. Plinius & alii Latini auctores Eruiliam, Recentiores ac Officinæ passim Pisum, & Pisum minus nominant: propter similitudinem cum Piso, licèt fructus rotundus, & non angulosus, quale, Plinio teste, Pisum est. Mirum Dod. in post. omittere Pisa alba, & alios colores. Figura sui Pisi minoris est cap. præcedenti sub titulo Pisi maioris. In frum. hist. figuram eandem habet pro Piso maiore & pro Piso minore. Quid existimem de Pisi figura, quam olim posuit pro medioeri & minore Piso, dictum sub comoso, quod non benè distinxit nec historiâ, nec figurâ à cæteris, quamuis minoribus magis conueniat.

Ochrus. Eruilia. Rouiglione. Pisarelli. Ochrus vnde. Pisum minus. Fructu rotundo. Dodon. notatur.

Pisum peregrinum [ait *Cæsalp.*] & in Italia semen Piseolo nostro paruo in cæteris simile, sed colore viridi etiam cùm perfectum est, diuque durat incorruptum. Piseolus viridis appellatur: foliis paulò oblongioribus: floribus purpureis. Theoph. folium ei tribuit oblongius, Plinius eadem confirmat: frigoris impatientissimum, ideò in Italia non nisi verno tempore seritur. Serapio ait Oculum habere pupilla in albo nigra. Galenus Pisis substantiam tradit similem Fabis. Ast nos in nostris Pisis viridibus, non animaduertimus folia paulò oblongiora, nec flores purpureos. quamobrem iterum diligentiùs erit consideranda huius Pisi planta.

Pisum peregrinum. Piseolus viridis.

Lob. & Pena Adv. Obs. & Ic. Pl. Pisum minus ex luteo virescens. Mirum non meminisse Lob. Pisi albi. Sui Pisi minoris figuram bis ponit hoc loco pro minore & antè pro maiore.

Lobel notatur.

Pisa minora viridia mihi prouenere Montbelgardi sata in horto Ill. E. C.

PISA MINORA EX PVRPVREO variegata, Viciæ similia.

Descr.

Parua hæc sunt, nec Viciis multò maiora, in quibus tamen puncta quædam ex cineritio purpurea conspiciuntur, vt in viciis vulgaribus, à quibus ideò non ita facilè distingui possunt. Herba verò, caulis, vt siliquæ, multùm à Viciis vulgaribus differunt, quia angustiores, rotundiores, nec hirsutæ.

An Dod. gall. Pisum tertium colore interdum cineritio. An Matth. in Diosc. cum mag. fig. Pisum minus cinereum & in Ital. *Seme beretino*.

Locus.

Prouenêre mihi in horto Ill. E. C. etiam eodem loco culta, quo cætera Pisa & Vicia, eodemque etiam tempore matura.

PISA MINORA, RVBRA, VARIEGATA.

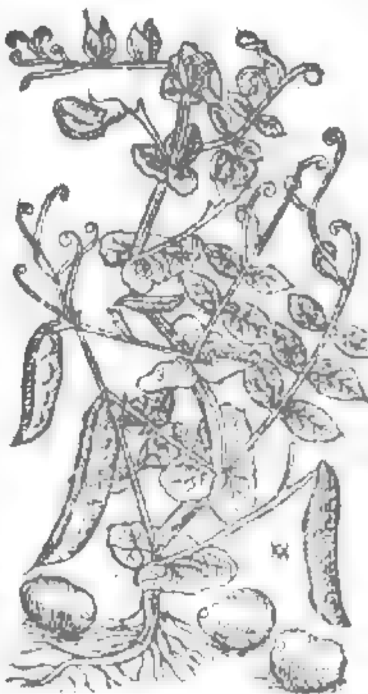
In agris cum aliis Pisis albis hoc Pisi genus non rarò ipse collegi. Est autem formâ & colore maiori simile, flore purpureo, semine variegato.

Trag. hist. germ. Das klein geschlecht *Faseln*. Quidam volunt Acabum *Mes*, aut *Almes* esse Pisum. In Auic. scriptum est *Meisce*. In Serap. *Mes & Rouilie*, existimo intellexisse die kleine braune, feldt Erweyssen / aut nostras Fabas germanicas aut tertium genus peregrinum Phasiolorum. Et Hist. lat. Phasiolorum secundum genus.

Camer. hort. Pisa rubra, Trago Phaselus (minor.)

Phaselus minor.

PISA MAGNA, RVBRA, VARIEGATA.

Descr. Hominem magnitudine multùm excedit hoc Pisi genus, *florens* *Flos.* fert purpureum in medio, & in latiori parte roseum, in superiore *siliquæ* *Siliqua.* magnæ, succulentæ, Pisa intus valdè magna, non rotunda, vt minora, sed angulosa, vel potiùs compressa, pulchri coloris, variegati ex rubedine & albedine, cortice, crasso vbi *Cortex.* coquuntur, à Germanis magni fiunt in cibo.

Cam. hort. Pisa rubra, Italica, grandia, Phaseolus Trago. Tab. 20. & Hist. Pisum quadratum Plinii Fasel Erbsen. Trag. Hist. germ. *Faselen*. Diosc. lib. 2. cap. 99. φασίολος. Si quis etiam velit *Ciceres* non reluctabor. Idem in Hist. Lat. Phasioli, *Faselen*.

Pisum quadratum. Ciceres.

Paulus Phasiolos, Dolichos cognominat. Diosc. tamen si cognouisset Phasiolos Dolichos quoque Græcis cognominari, ex Theoph. vtique & aliis id indicare potuisset. Existimamus ergo Phasiolos esse eos, quos Germani *Faselen* vocant. Si quis tamen ad Cicera referat, cum eo minimè contenderim. Phasioli differunt maximè in eo à Piso maiori hortensi in geniculis, qui inter folia & ramulos visuntur non planè purpurei apparent, quod in nullo Pisorum genere deprehendas: flores non albi, vt in Pisis, sed in anteriore quidem sui parte rosei coloris, in posteriore verò purpuræ saturatæ: semina habent *rotundos angulos*: alia quidem spadicea: nam plura eorum sunt genera. Tragus pro Phaseolis exhibet figuram, quam pro Piso quoque ponit.

Lob. & Pena. Adu. Pisum angulosum hortorum, quadratum Plinii, semine ferrugineo, & rufo colore, videntur angulosa Plinii Pisa. Obs. *ὤχρος*. An Pisum angulosum hortorum, sit quadratum Plinii? Pisum maius Dod. Perperàm Cicer arietinum Tragi. Hisp. *Arueias*.

Lobel. non distinguit Pisa, vt Tragus, nec distinctè

stinctè de Pisis scribit. Figura, quam habet, est pagina sequenti pro Piso minore.

Lonicer. confundit hoc Pisi genus cum Phasiolo Italorum.

Dod. gall. Huius Pisi mentionem facere videtur. Item de frument. & in fol. vbi figura cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon.* Sed iam ostensum Dodonæum non exactè distinguere Pisa maiora.

Locus Tempus. Pisa magna rubra variegata colimus in horto Ill. E.C. Montbelgardi, colunt etiam alij. Basileæ & Geneuæ vidi. Montbelgardi Iulio matura quidem, & Augusto adhuc florentia.

PISA MAIORA, ALBA.

Descriptio. Pisa alba maxima, Pisis vulgaribus sunt similia, Flos. flore nunc purpureo, nunc albo: Semen. semina quidem alba, non autē ita angulosa, siue compressa vt illa: maiora quàm sint Pisa comosa, nec ita rotunda.

Icon. Fuchs. hist. Pisum alterum germ. Groß garten Erweissen. Item Ic. Pisum maius, Groß Erbs, Fuchs. non scribit an cultum intelligit: si illud curauit depingendum, quod suspicor, non placet quod in generali descriptione Pisi dicit, florem circa vmbilicum purpureum: non enim omnia Pisorum genera partem habent purpuream.

Pisum maius. Lob. & Pena Adu. Pisum vulgatius maius. germ. Erweissen / Angl. Pease Stock Erwitten. E quadam vrbe Pisa inter Asiam & Olympum montes sita Pisum allatum, & dictum volunt, græcè λέκυθον quasi dicas oui vitellum: flore effigie Papilionis, albicante, sui medio purpureo: quibusdam Germaniæ locis spontè germiant.

Lob. reprch. An Lob. benè distinguat Pisa, iudicent lectores. Pisum maius album nihil habet in floris sui medio purpurei: optarim etiam annotatum locum Germaniæ vbi spontè proueniat. Ic. Plant. Pisum vulg. maius.

Dod. gall. *Pois ramiers*: gall. πίσον & λέκυθος, Pisum. Brabant. Groote Erwten / Roomsche Erwten/ quibusdam Stock Erweten: hæc species verum Pisum Plinij. Pisum descriptum à Plinio & Antiquis: in hist. frug. ostendit, non esse Faselum aut Dolichum. Flores purpurei: semina sicca, angulosa & cinerea [*gris.*] Figura, quam Dod. ponit est Fuchsiana, nec mihi videtur bene describere, neque distinguere Pisa maiora: quanquam in Hist. gall. potissimùm tradere videatur, Pisa maiora, varia. Idem in Hist. lat. frug. & in fol. Nostri, inquit, vulgò Roomsche Erwiten & Groote Erwiten/ aut Stock Erwiten appellant, ac Latinè Pisum Romanum, aut maius. Theophrastus & alii Veteres Græcè πίσον, Latinè Pisum. Plærique etiam λέκυθον, sed parum propriè. Lecythos siquidem non peculiare aliquod legumen, aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis est, vti Gal. lib. de Euchymia & Cacochymia testatur. Lecythos. *Hac Dod.* cui flos candidus cum purpurea nota circa vmbilicum. Apparet Dodonæo non bene Dodon. reprh. notas differentias maiorum Pisorum ex descriptione: pro maiore figuram habet Pisi minori; Lobelii, quanquam apud Lobelium etiam posita sit pro maiore: ea ponenda erat capite sequenti, vbi figura maioris Pisi non bene posita pro Piso minore. Addit præterea Dodonæus aliam figuram cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon*, quæ conuenit cum Piso vario minore.

Tabern. Tab. icon. & Hist. Pisum minus 1. Klein Erbsen Quum Tab. compilator ponat suo more indistinctè figuram sub prædictis titulis sine descriptione, quò referam nescio, nisi hoc loco ponam.

Lonic. Lonicerus quoque huius Pisi meminit, non tamen describit, picturam tantùm ponit.

Matth. pluribus in locis de hoc agit. In com. in Diosc. cum mag. fig. Pisum maius. Pisum rotundo & candido semine: flore papilionis figura, circa vmbilicum purpureo. Idem in Ital. com. cum mag. figuris. *Piselli maggiori*, i.e. Pisa maiora: fructu albo, flore in quibusdam albo, in aliis purpureo. Item in Epit. cum add. Cam. Pisum, Græcis πίσον, Ital. *Pisella & Bisa*. Alterum maius semine rotundo & candido. Flores vmbilico tenus purpurei & quandoque in vniuersum candidi. Tandem Hist. germ. Pisum maius flore cœruleo [leibfarb] aut albo: errant qui Cicer Arietinum volunt Groß garten Erbeyssen. Nec Matth. videtur Matth. reprh. bene distinguere Pisa: maius semine candido, nihil habet purpurei in flore.

Locus & Tempus. Pisa alba maxima Basileæ, Geneuæ, Montbelgardique vidi Iulio matura, ea habemus in horto Ill. E.C.

PISVM ERECTIVS COMOSVM.

Descript. Erectius vulgari Piso, caule firmiore, crassiore, potissimùm parte superiore, striato, inani, suâ vi assurgit: ex intervallis foliorum alas, costâ mediâ, cui annectūtur, in tortiles capreolos abeunte, producēs, sed nullo flore, nullo fructu, præterquam in summo caulis fastigio, quod floribus albis, numerosis, in orbem positis densè stipatur, quos siliquæ vulgato satiuo eadem radiatâ serie comantes, excipiunt, geminæ, aut tergeminę eidem pediculo appensæ. Pisa Siliquæ. continentes alba, satiuis vulgatis minora paulò, orbicutata, ad arvensia accedentia: permistis pinnatis foliis, quàm in reliquo caule minoribus, radix fibrosa vt in cæteris. Pisa.

Pisa atrocarpa. Camer. hort. Pisa atro-carpa. Compilator Tabern. Ic. & Hist. ponit figuram sine descriptione, hoc titulo: *Pisum proliferum.* Busch Erbsen.

Iconē Tabern. assumpsit C. Bauh. apud Matth. pro Piso maiore, quod non placet.

Trag. Pisorum genus Klotz Erweissen & Pfalß floribus albis. Dod. gall. Pisum 2. flores plærumque albi: fructus rotundus, etiam siccus. Dodonæus videtur innominato Trago, ex eo suum genus secundum facere: figura, quam ponit nomine Ochris ex Emilia *Pois moyens & petits*, huic plantæ non conuenit, sed potiùs minori: An Pisum comosum, flores alterius coloris habeat, præterquam albi, nescio. Dodonæo non fuisse notum hoc Pisum, & noluisse citare Tragum, satis demonstrat omissum in postremis hoc Pisi genus.

scriptis. Verùm alienis se ornare plumis, hoc ei commune.

Locus & tempus. Pisum, quod comosum voco, antehac mihi non visum, Stutgardia missum, & à me in horto Principis plantatum, ad altitudinem hominis non excreuit, maturuit cum cæteris Iulio. Anno 1594. missa per D.D. Schwartz / cum hac inscriptione: Pisa magna, quorum plures siliquæ vno pediculo, seu caudice continentur. Sata Aprili floruerunt Iunio

PISA SINE TVNICIS DVRIORIBVS IN SILIQVA MAGNA ALBA.

Desc. PIsum album ramosum in magnam altitudinem excrescit, siliquæ albæ magnæ, sine duriori tunicâ, totæ mandi possunt. In cæteris vulgari Piso correspondet.

Cam.hort. Pisa leptoloba, quæ simul cum folliculis comeduntur, cuiusmodi Lobel. memorat è Vilda Lituaniæ oppido allata.

Locus. Habui ego in Sultz vrbe Alsatiæ ex horto nobilis viri à Pfaffenlap munere vxoris eius Claræ à Rinack, quæ in horto Ill. E.C. sata prouenerunt Montbelgardi sæpiùs, ac aliis in hortis.

Vires & vsus. De Piso maiore anguloso, aliàs sordido, agens Dod. has ei facultates assignat. Pisum veluti Hipp. tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis secedit. Galenus, Pisa cum Fabis totâ substantiâ quandam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum Fabis modo sumuntur: his duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non æquè ac Fabę sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoque segniùs quàm illæ per aluum secedunt. Idē de Piso minore, colore luteo subinde virente: Facultate & viribus Pisum istud Faselo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui sunt succi: multùm ac parùm nutriunt: facilè ac difficilè concoquuntur: tardè & citò descendunt: flatulenta sunt ac flatûs expertia, veluti Galenus lib. de aliment. facult. de his, & Faselis scriptum reliquit. Matt. Rulandus in Balnear. lib.1. classe 3. cap.1. ad scabiem, lepram, vlcera, & omnia cutis vitia, balneo vtitur sæpiùs experto, ex Pisis cum foliis Quercûs in aqua fluuiali decoctis. Idem eiusdem operis lib.1. classe 3. cap.4. ad achoras, ℞. Pisor. Miiii. decoq. in s.q. aquæ: horum iuri admiscetur tantundem lixiuii fortis, & facta ebullitione reseruetur vlui. Caput eo lauetur quotidie ante cibum, & mox siccetur. Sunt, qui scribunt, autore Matthiolo, Pisorum iure hausto purgari puerperas, & lactis copiâ augeri, auriginosos sanari, & aquæ intercuti succurri. Sed procul dubio decipiuntur, quòd hęc haud possit præstare, quòd refrigeret & siccet. Verùm errandi ansam cæteris præbuit Tragus, quippe qui perperam putarit Pisum Cicer esse arietinum. Errorem hunc debent diligenter vitare, qui suis puerperis Pisorum ius propinant: quin etiam iis, qui sumpserunt purgatiuum medicamentum extergendi ventriculi gratia. Nulla enim Pisis inest abstersoria facultas, vt docet Galenus. Idcirco Pisa dimittantur (inquit Saxon.) & in eorum locum Cicer, Faba, Lupini, aliaque id genus abstersoria addant Poloni in balneis ad Plicam tollendam.

Cutis vitia. Lotura. Trag. repr.

In Germania, teste Trago, nullum in culinis frequentius legumen habetur Pisis, tam diuitibus, quàm pauperibus familiare: cum radice Petroselini decoctum, in cibo puerperis vtilissimum esse: nam eo iure per vrinam superflua multa purgantur, præsertim si decoctioni Macis & Rosmarini quid adiiciatur. Adfert quoque lactis copiam, vnde facilè colligi potest, Pisa, boni [vt vocant] nutrimenti esse. Breuiter citra periculum in omnibus ferè morbis iure decocti vti possumus, neque hîc curo, quid alii asseuerent, aut negent. Horstius ad dysenteriam pestilentialem scribit Pisa [Erbsen] nocua: cæterùm, inquit Schola Salernitana de Pisis,

Sunt inflatiua cum pellibus atque nociua,
Pellibus ablatis, sunt bona Pisa satis.

Noxa. Turnerus tandem omnibus, quotquot ventriculum, aut lienem habent flatibus obnoxium, nimium Pisorum vsum, quacunque ratione præparatorum esse fugiendum suadet, nisi addant Anisum, aut Cyminum, aut Mentha, aut aliud aliquid ἄνευ. Coqui igitur puluerem Menthæ pulti Pisorum addant.

PISVM GVINEÆ ALBVM, siue Cicer.

Descriptio. EX his alia, Ciceribus & Pisis nostratibus paria, alia maiora, omnia ex rotundo nonnihil oblonga, æqui nitidaque superficie, vno colori, flauescente, nisi quòd germen album, zonulâque modò obliqua, modò, recta, latior, nunc angustior dilutiùs flauescit. Sapor idem qui nostratibus Pisis, quemadmodum & consistentia.

Idem Pisum adhuc siliquæ suæ inclusum dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Wirtembergica. Magnitudinem siliquæ, quæ minus Pisum continet, sua proportionali magnitudine docet pictura. Maiores habet Ill. Principissa. Cæterùm singula siliqua singula continet Pisa. Siliqua autem non dura est, sed qualis ferè cæterarum, per ambitum compressior, & velut cristata, colore extrinsecus ex russo & flauo mixto & variegato: extrinsecus scabra, intus læuis. Ista Pisa misit Cl. Paludanus Ill.C. prædictæ, nomine Phaseoli Guineæ, nobis verò anno 1598. titulo, Cicerum Indicorum.

Phaseoli Guineæ. Ciceres Ind. dicti.

Tertius lobus (inquit Clus. Exot. lib.4. cap.16.) paucis ab hinc annis ex Guinea inferri cœpit ab Hollandis & Zelandis, qui exercendi mercimonii gratiâ illuc commeant; Illum autem Ciceris genus esse arbitratur Clusius, eam ob causam Cicer Nigritarum appellabat. A variis porrò ipsi communicabatur, à Cl. V. Paludano videlicet, Wilhelmo Parduyn, & Francisco Pennino. Erant autem hi lobi parui, semuncialem magnitudinem non

non excedentes, tumidi: mucrone, hami penè instar, incuruo: rugosi foris, & ex spadiceo fusci coloris, internè candicantis, & læues: eos vnicum semen continere obseruabat, quasi orbiculare, minoris Pisi modo, non vnius tamen coloris, nam vel prorsus album, vel omninò nigrum, vel rubens, vel interdum etiam *mixtim*, ex albo & rubro variè distinctum.

Desc. Clusii.

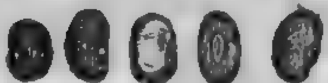
PISVM BRASILIANVM FLAVESCENS area fusca germen cingente.

Descriptio.

Piso Guineæ persimile, magnitudine par, aut etiam maius, itidem ex rotundo oblongum, cortice flauescēte: verùm Brasiliano huic germē candidum maius est, figura ouata, cuius circumscriptionē cingit vndique area latiuscula coloris fusci. A germinis verò parte vna per vniuersum fructûs ambitum zona quædam candicans apparet, manifestum diuisi Pisi, sicut nostratis, argumentum:

Phaseolus Brasilian. Cicer Indicum.

Phasioli Brasiliani nomine misit D. Paludanus ad Ill. E. Comitissam, ex cuius ego dono habui. Idem misit anno 1598. nomine Ciceris Indici.

PISVM BRASILIANVM PHOENICEVM & nigrum.

Descriptio.

A Cl. Paludano hoc nobis est, Ciceris Indici nomine: Piso Brasiliano magnitudine suppar, Ciceri æquale, aliâs ferè phœniceo, aliâs nigricante læuore conspicuum, non tamen rotundum, sed angulosum: hilo candido, fusca area circumsepto, à quo vtrinque elauata quædam extenditur costa, fructui concolor. Hoc idem nobis missum Stutgardia, per Ill. nostram Principissam D. Sibillam Anhaltinam, Ducissam Wirtemberg. & per hortulanum Ill. C. W. pro Faba Ægyptia duorum colorum: phœnicei, & nigri. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio anno 1605. attulit coloris phœnicei & rubri, iniecta in aquam fundum petierunt: dentibus facilè confringuntur: nucleus albus in duas partes finditur: sapor nostrorum Pisorum.

Faba Ægyptia.

Eicon cum praeced. habetur.

PISVM INDICVM VARIEGATUM.

Magnitudine nostrum Pisum maius variegatum æquat, verùm rotundius paullò est, colore ex rubro & albo variegato, alba maximè area circa vmbilicum existente: qui magnus satis ac penè fuscus, cuius partem oppositam rubram striæ albæ peruadunt.

Color.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. cap. LII.

PISVM INDICVM QVODDAM rotundum, fuscum.

Iam descripto Piso paullò maius est, orbiculatius, & à perfecta rotunditate non ita multùm abscedens: colore obscuriore, & propè fusco, obscurè maculatum, summotenus area albicante insignitum. Visus ac depictus apud clementissimam meam Ducissam Wirtemb.

Color.

PISVM INDICVM MAIVS NIGRVM

Pisi Indici magni genus ab Ill. Ducissa Wirtembergica datum, Piso vulgato duplo maius est, penè orbiculatum, nigrum, parte quâ vmbilicus est, compressâ, per cuius medium costa elatior descendit.

PISVM INDICVM VMBILICO eminente.

Pisum Indicum quoddam esse facies arguit & figura: cicere paulò maius est, sed orbiculatius, coloris pulli obsoleti, maculis subcinereis, aut candicantibus distinctum. Vmbilicus parte superiori eminet, quod in aliis Pisis non obseruatur. Etiam huius visuram & picturam impertiuit Ill. Cels. Wirtembergica. Huius vt & trium immediatè præcedentium Icones habentur antè, sub titulo, *Pisum Brasilianum flauescens*, &c. Et *Pisum Indic. variegatum.*

PISA INDICA FOLIIS LONGIVSCVLIS

Pisi Indici pictura ex viua planta à nobis exprimitur. Hoc neque Pisorum cæterorum, nec etiam Phasiolorum modo excrescit, sed folia profert multa, terna, longiuscula, magna & parua, ex longis pediculis hærentia: Flosculi mini-

mixta foliorũ principia: ſapor manifeſtus nullus.

Piſa Indica anno 1608. ſata in Italia menſe Iunio erant, qualia icone in præſens exprimimus.

LATHYRVS SIVE CICERcula in genere.

Cap. IX.

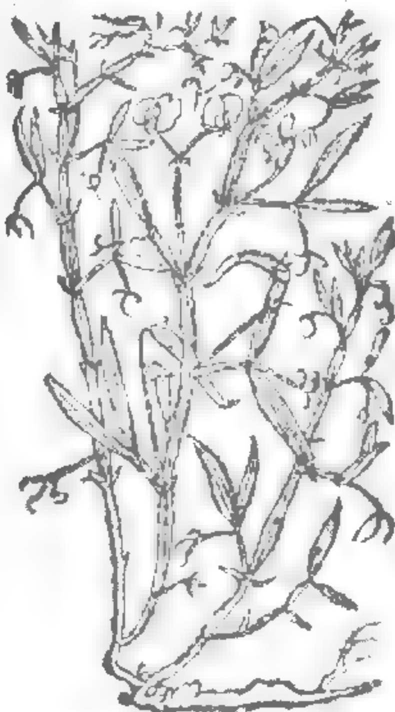
Folia. Caulis. Vermes. Legumirũ folia, vt ſcribit Theoph. alia oblongiora ſunt, vt Lathyri [ciceculæ,] caulis verò humi procidens. Huic & vermes innaſcuntur, quum priùſquam fuerint reſiccatæ dies interim feruidi acceſſerint.

Subſtantia. Locus. Lathyrus (cicercula) inquit Gal. ſubſtantiâ quidem Ochris [Eruiliis] & Phaſelis eſt aſſimilis. Vtuntur autem his, vt plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſſimùm in Myſia & Phrygia, non modò quemadmodum in Alexandria, & aliis plæriſque vrbibus, Ochris [Eruiliis,] & Phaſelis, ſed *Vſus & facultates.* etiam, vt phacoptiſſanã parantes. Succum autem habent Phaſelis & Ochris [Eruiliis] facultatibus quidem conſimilem, ſed conſiſtentia craſſiorem. Ob eamque ipſam cauſam plùs aliquantò, quàm illa nutriunt. Aracos ſemen eſt Lathyro [cicerculæ] ſemini conſimile, fueruntque nonnulli, qui putarũt ipſum non eſſe generis à Lathyro (cicercula) diuerſi, quandoquidem & vſus ipſius, & facultas Lathyri (cicerculę) facultati eſt adſimilis, niſi quòd Araci duriores. Sunt quoque qui Phaſelũ *Lathyri non meminit Diocles niſi nomine Ochri.* eundẽ cum Lathyro [cicercula] eſſe dicant: alii ipſius ſpeciem. Diocles Ochri [Eruiliæ] & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri [cicerculæ] nomẽ prætermittit. Dicere quis poſſit Ochros, Lathyros, Phaſelos, vnũ eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. Eſt & cicercula, autore Plinio, minuti ciceris, inæqualis, anguloſi, velut Piſum. Cicercula etiamnũ magis in aluo proficit. Cicercule, ait Columella, quæ Piſo ſimilis eſt, menſe Ianuario, aut Februario ſeri debet, læto ſolo, cæloque humido.

Cicercula. Cicer. Lathyrus. Columelæ erri. Cicerculam, inquit Cornarius, Columellæ Plinius quaſi tertiam ciceris ſpeciem recenſet, quòd illi ſuum eſſe finimus. Nam re vera cicercula eſt, quæ λάθυρος Græcis dicitur: cicerculam inſuper cicer dixit, & duas res diuerſas confudit.

Cæterùm, *cicercula* diminutiuum videtur à *cicera*, non *cicere*, alioqui diceretur *cicerculum*.

LATHYRI MAIORIS SPECIES flore rubente, & albido minore, dumetorum, ſiue germanicum.

Deſcriptio. GErmanicæ Lathyro longiſſima ſunt flagella, ad cubitos aliquot porrecta, anguloſa, & membranulis aucta, in varios ramos diuiſa: *folia* ex pediculis palmo longioribus, longa, venoſa, & acuta, bina iuncta pediculo, inter vtrumque in capreolos abeunte, proxima fulcra amplexuros, *flores* longis hęrent pediculis, Piſorum æmuli, rubentes, minores quàm Narbonenſis Lathyri: *ſiliquæ* rubræ, anguſtæ, penè rotundæ, grana continent minora quàm Viciæ ſatiuæ, quædam oblonga in Lathyride, ſiue catapulia minore, nigricantia, rugoſa nonnihil & maculoſa. *Hilus* mediam partem ſeminis occupat: *ſapor* leguminoſus: *radix* ſubeſt perennis, longa, digito craſſior, ſingulis annis germinans. Eadem eſt, ni fallor, quam reperi, colore partim albo, ac nonnihil ex luteo pallido. *Folia. Flores. Semen.*

Trag. in hiſt. lat. pingit ſub titulo Rōchern/ non tamen benè ſimpliciter ponitur, videtur enim tradi ab illo in hiſt. germ. ſub titulo Piſi ſilu. wilde Röchern & Vogels wicken, breuiter nimis deſcribens, dicit: Recentiores legumen, quòd nos Piſum Græcorum interpretati ſumus, Eruum & Orobum non ſine errore nuncupant.

Orobus. Apud Fuchſium eadem icon eſt ſub his nominibus Erui ruffi, & ſilueſtris Orobi, gall. *Veſſe noire, Ers.* Ex deſcriptione autem Fuchſii, quæ ferè nulla, non poſſum iudicare quam intelligat plantam, non diſtinguit ſuum ſatiuum Eruum à ſilueſtri, niſi colore ſeminis. *Icon*, quam ex Fuchſio repræſentamus, benè conuenit cum noſtro Lathyro germanico, à nobis iam deſcripto. *Icon.*

Mochum. An Eruum Guilandini, quod *Mochum* in Italia nuncupari ſentit? ſed plantam, quam Matth. pro Eruo ex Fuchſio ſupponit, Mochum eſſe pernegat. *Mochum* Eruum eſſe verè dicit Matth. interim tamen Mochum ignotam ſibi plantam ſtatuit, quando non Mochum, ſed vagam aliam ſtirpem pro Eruo picturâ exprimit.

Apud Cordum in Hiſt. non benè ponitur icon ex Trago, pro Phaſeolo ipſius Cordi.

Herbum. Locus. Eruum officinis, inquit Matthiolus, Orobus Græcis, vulgò *Mocho*, Arabibus *Herbum, Keiſene*, ſiue *Kerſene*, Italis *Eruo*, Germ. Eruen, Hiſp. *Yeruos*, Gall. *Ers*. Eruum frequentiſſimum in Hetruria naſcitur, ac ſeritur. Figura Matth. non malè conuenit cum Lathyro magno, flore minore germanico, vel cum Lathyro maiore anguſtifolio flore maiore. An deſcriptio competat iconi conſiderandum. In poſtremis com. ſuam omiſit effigiem, relinquens verba, quæ poſuerat, & aliam ſurrogans nomine Climeni latiore folio.

Dodon.

Dodon. vocat Lathyrum siluestrem, floribus rubentibus, negatque esse Eruum quod perperam plerique aliquando crediderint. *Loniceri* descriptio non placet, videturque Lathyri species confundere, dicens: *Richern*, Græcis Lathyros, Latinis cicercula, aut Pisum Græcorum.

An Lobel. & Penæ sit Cicercula altera considerandum: an Phaseolus Diosc. Nonnulli Phaseolum suspicati sunt: Ego, vt verum fatear, Lobelium non intelligo, hæc descriptio videtur posse conuenire cum Lathyro Narbonensi, nec demonstrat qua in re differat à sua Lathyride Narbonensi quam negligenter describit, non demonstrans flores. *Lob. notatur*

An Camer. horti, Lathyrus siluestris alius angustifolius, de quo sub Lathyro maiori flore.

Hist. Lugd. Lathyrus satiuus angustifolius, quem Erui nomine depinxerat Matth. priore commentariorum in Dioscoridem editione, id est, in hoc genere, quod latioribus est foliis Matth. Clymenum esse vult, Cord. Eruum satiuum, Trag. Pisum Græcorum. Et Lathyrus silu. Dodon. Eruum satiuum Fuchsii: flores rubescunt: semen vt in Lathyro satiuo cõpressum, inæquales habet angulos, verùm minus est, & durius, & colore in atrum degenerante. Malè assumpsit Hist. Lugd. pro suo Lathyro iconem Matthioli, cui non sunt siliquæ latæ: absque iudicio præterea dicit Lathyrum siluestrem Dodonæi esse Eruum satiuum Fuchsii. Pisum Græcorum Tragi non est Clymenum Matthioli, sed Lathyrus anguloso semine, cuius figuram non habet Tragus. *Clymenum Pisum Græcorum.* *Hist. Lugd. notatur.*

Clus. in Pannon. Clymenum Matth. siue Lathyrus Dodonæi, vel Eruum satiuum Cordi. Item Hist. Lathyrus silu. Dodon. Clymenum Matth. Eius duo genera latifolium & angustifolium. Lathyrus Dodonæi, nostro quidem iudicio, diuersa est à clymeno Matthioli, quamuis eius sit species. Eruum satiuum Cordo esse non potest, diuersum indicante ipsa voce satiuum. Icon quidem, quæ apposita est Cordi Phasiolo, est eius plantæ, quam intelligit Clusius pro Lathyro Dodonæi, ni fallor, quamquam icon in post. Hist. Exot. non sit huius Lathyri, sed clymeni Matth. Lathyrus igitur angustifolius Clusii, est noster germanicus, de quo hoc loco agimus. *Duo genera Clus. notantur.*

Eruilium, Cæsalp. loquitur, quod vulgò *Rubiliam* vocant, tanquam Piseolus siluestris est: venduntur que eius grana recentia, aliquando pro Piseolis: deprehenduntur autem, quoniam decoctione russescunt, & duriores permanent: cùm perfecta sunt, nigra redduntur, sed decorticata, pallida sunt: gracilior eorum siliqua: folio constat bipartito, angusto, digitali fermè longitudine, medio capreolo, flore purpureo, qui geminus in longo pediculo est: caules fert Piseolo similes: oritur spontè inter segetes. Quoddam genus in siluis nascitur, pluribus in eodem pediculo floribus, roseis: siliquis tenuibus, nigris. Plinius modò Eruilium, modò Eruiliam vocat. Theodorus Eruilium vertit id, quod Theophrasto Ochros vocatur, quamuis aliquando ciceram vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & ciceram, & Ochrum. De Ochro Theoph. & Gal. De cicera mentio est apud Columellam, qui pabuli potius generibus, quàm leguminibus eam adnumerari testantur: nam bubus datur Erui modo. *Hac Cæsalp.* Sed, vt verum fatear, nondum asserere possum, de quibus plantis scribat. Lectores igitur considerent, an fortè intelligat Lathyrum nostrum maiorem germ. & Narbonensem. *Eruiliam. Rubiliam.* *Folium.* *Caules. Locus.* *Cæsalp. confusus.*

Eruilia, autore Anguill. hodie & Antiquis dicta ὄχρος. Hodie in Italia Bononiensibus *Rotioti*, Patauii *Erbeggia*. Ast perquirendum quæ planta dicatur Bononiensibus *Rotioti*, & Patauii *Erbeggia*, & an conueniat nostro Lathyro magno, Germ. vel Narbonensi.

Lathyri maioris speciem flore rubente Montbelgardi habui in horto Ill. E.C. à me satam: prouenit copiosè in dumetis inter *Chastenoy* & lapidem limitum Montb. viâ versus *Charmont*, & in monte vitium *la Chaux*: aues semina perquirunt & siliquas perforant, vt ea deuorent: abundat etiam circa Beffordiæ castellum in sepibus, præterea inter *Mendiere* & *L'Isle*. Inueni aliquando vno miliari à Basilea prope Crenzach/in monte Marchionum Badensium mense Augusto cum siliquis & floribus prope *Marimont* in vitium colle, quem deserunt, abundabat mense Augusto siliquis ferè maturis in dumetis. Inter Colmariam & Poluueiler anno 1595. 9. Iulii. Prope *Than*, mense Augusto obseruaui cum flore suo rubente eodem anno: Iulii 4. inter Colmariam & Selestadium obseruaui Lathyri magni speciem à præcedente non differentem, quod adhuc animaduerterim, nisi florum colore albo: cæterùm in aruis & inter dumeta prouenit, inquit Fuchs. Læto, ait Dodon. pinguique agro circa eorundem margines prope sepes, dumos, ac senticeta enascitur, quæ capreolo suo apprehendens conscendit & superat. *Locus Tempus.*

LATHYRVS MAIOR LATIfolia, flore maiore purpureo, ciosior.

NOstrati siue german. Lathyro omnibus partibus speciosior, membraneis alis; venosis, secundum caules prolixos aptis: *folia* bina, neruosa, rigidiora, in obtusum mucronem desinentia, vnciã circiter lata, pediculo mẽbraneo in cirros facessente adnectuntur: *flores* singulari appendice, dodrantali interdum, hiuntur, multi iuncti, magni, purpurei, & colore grato, quos sequuntur *siliquæ*, vncias tres longæ, aut etiam maiores, vix semunciam latæ, nonnihil compressæ. *Folia.* *Flores.* *Siliqua.*

Matthiolo in Diosc. clymenum dicitur, licèt quæ planta sit clymenum in Italia nondum potuerit inuestigare: proponit tamen figuram plantæ, quam D. Cortusus ei misit, quæ satis repræsentare videtur Lathyrum maiorem, latifoliam, absque tamen vlla descriptione. *Clymenum.*

Lathyrus Narbonensis (aiunt Lobel. & Pena Adu.) latiore folio, valde verisimile est, à Lathyridis cataputiæ granis, quæ Orobinis similia Diosc. dicit, nomen factum. In Narbonensi agro fre- *Cataputiæ grana.*

Cc

quentior erumpit ea, cui latiora, supernè acuta, bina, neruosa, per interualla oriuntur folia, situ & æmulatione auricularũ lepusculi arrectarum, aut Bupleuri Herbariorum. Item Obs. Lathyris Narbonensis latiore folio, Anglis Eichelinge/ clymenum Matthioli, Eruum satiuum cordi, Pisum Græcorum Tragi, Adu. 398. Ic. Plant. Lathyrus latiore folio. Figura Lobelii meliùs conuenit cum Lathyro maiore, angustiore folio. Pisum Græcorum Tragi, quod descriptionem attinet, differt à Lathyro Narbonensi, vti etiam figura Lathyri germanici. Eruum Cordi satiuum, est Lathyrus satiua, non clymenum Matthioli, nec Pisum Græcorum Tragi, quod antè monuimus. Lobel. nimis obiter hanc plantam describit, nec demonstrauit discrimen inter hanc & Lathyridem suam, & cicerculam secundam, Nec placet quòd Lathyridem hanc, non potiùs Lathyrum vocet; Lathyris enim dicitur de cataputia minore officinarum.

Cultura. An Thalio Lathyrus silu. maior, seu purpureus, caulibus quadratis. Hist. Lugd. Lathyrus satiuus latifolius: Clymenum Matthioli. Camer. horti, Lathyrus silu. latifolius, Clymenum Matth. flos dilutè rubellus, imprimis elegans est. Planta ipsis pedamentis fulta, satis altè surgit, ideoque topiario operi commoda est. *Clus. err.* Clus. Pannon. clymenum Matth. siue Lathyrus Dodonæi. Item hist. Lathyrus silu. Dod. clymenum Matth. duo genera, vnum latifolium. Sed diximus antè Lathyrum silu. Dod. diuersum à clymeno Matth. Icon ab eo proposita, eadem est cum Lobeliana. Verùm per genus Lathyri latifolii ego intelligo clymenum Matthioli.

Scribit Pona in descript. montis Baldi, Eruum satiuum Cordi, Pisum Græcorum Trago. Matthiolus pro clymeno pingit, nos autem dicimus tres diuersas plantas.

Clymenum Matth. Casp. Bauh, apud Matth. clymenum Matth. Lathyrus, siue cicercula Dod. Lathyrus latifolius siln. Lugd. cicercula Cæsalpino. *C. Bauh. err.* Ego aliter quàm frater C. Bauh. sentio: separo enim Dodonæi Lathyrum à clymeno Matthioli. Cicercula Cesalpini esse non potest, quod satis demonstrat descriptio: tribuit enim ei siliquam latam & breuem, semen album, quæ non competunt clymeno Matthioli.

Locus & Tempus. Lathyrus maior, purpureus, repertus à nobis verno tempore in itinere Monspelio versus *Peroux* in sepibus, inter Valentiam & Viennam in agris. Florentem insuper vidi Argentinæ in horto D. Friderici Meieri Iulio, & Augusto, & Septembri. Iac. Gargilius Scotus misit mihi ex Anglia eam, cui latiora folia, cum hac inscriptione *cicercula purpurea maxima Anglica.*

Camer. horti, *Lathyrus alius angustifolius* à priore tantùm hac notâ discrepans, & facillimè Hiemis sæuitiam tolerans.

LATHYRVS MAIOR NARbonensis angustifolius.

Locus. HAnc Lathyri speciem cum longioribus & angustioribus foliis, Monspelii obseruaui, vnde etiam similem attulit Gen. Cherlerus p. m. *Descriptio.* *Folia* huic sunt bina cum capreolo in medio bifido, vt in latifolio, folia ad originem pediculi foliati & laciniati quaterna, quorum duo maiora, & alia minora duo, quæ minùs fœliciter in nostra icone expressa: *flores* magni, ex longo pediculo, latifolio similes figura, & flore purpureo. *Item. Flores.*

LATHYRI SPECIES LVTEA.

Locus & tempus. LAthyri quædam species nobis visa fuit primùm anno 1608. florens Iulio in horto D. Friderici Meieri, cuius semen ei missum fuerat pro segetum semine. *Semen segetum.* Similis alioqui Lathyro silu. Narbonensium flore rubente, vel albo, folia enim habet bina, longa, ex quorum medio capreolus in aliquot partes supernè diuisus prosilit, flosculus luteus diuersus à nostrate Lathyro siluestri luteo dumetorum, cui flores sunt simul in vno pediculo iuncti: folia etiam sunt minora, & tota planta multò maior, ramosiorque, quatenus hucusque obseruare potuimus. *Flores. Folia.*

LATHYRVS LVTEVS SILV. DVmetorum.

Descr. Radix. EX radice repente, angulosis fistulosisque flagellis latè se propagat, infirmis tamen & humi prouolutis, ni sustineatur bicubitalibus & altioribus: *folia* quædam calamos pinnatis alis amplectuntur, alia extremis adnatorum insident, bina, opposita, vt Lathyro sisiquà hirsutà, vel cicerculæ, breuiora, inter quæ tortiles capreoli enascuntur: *flores* cæteris Lathyris similes, ex longis pediculis parui, lutei: siliquæ succedunt glabræ, quæ maturæ, nigræ, striatæ, interdum nonnihil incuruæ. Semina parua sex, vel septem, penè rotunda, lucida, non variegata *Folia. Flores. Semen.*

alegatâ, subluteâ.

De hoc Dodon. agit in Hist. dicens: Terræ glandibus simile quoddam legumen. Huius meminit & Tragus Hist. germ. vocans wild Feckern mit gälen blůmen. Et Hist. lat. nomine Pisi silv. Græcorum flore luteo & vogels wicken Advers. Aracum appellant, & Ciceram luteo flore: & Ochræ vicium quorundam.

Pisum silv. Aracus. Cicera. Ochra vicium. Aphacæ species. Vicia. Compil. error.

Thalio in Harcynia, dicitur Lathyrus silv. floribus luteis.

A Gesnero de coll. stirp. fit Aphacæ, vel viciæ, aut potius Orobi species, floribus flauis.

Tab. Ic. & Hist. viciam appellat, Geel wicken/ *Germ.* Vicia, Gall. *Vesse.* Belg. vitsen. Magno sanè errore Lathyro luteo Compilator accommodat nomina Viciæ simpliciter dictæ: denominati non describunt.

Aracus. An Cæsalp. hunc intelligit, quando ita scribit: Aracus exilis est planta, dodrantis altitudine: foliis Cicerculæ: flores fert luteos: siliquas longiores, tenuiores, rotundas, & nigras, in quibus semina rotunda, nigra & scabra: oritur inter segetes, gracili solo.

Locus. Aratus, inquit Theophrastus, in Lente nascitur: semen scabrum & durum. Galenus idem testatur ex Lente, inquit, degenerat: semen ineptum cibis, alibi inquit. Quod Aracon vocatur in Asia silvestre quoddam rotundum, ac durum, Eruoque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod seligentes proiiciunt. Alibi Aracus ab eodem vocatur, semen Lathyro simile, adeò vt multi putarint, ab eo nequaquam genere diuersum esse, quandoquidem & vsus ipsius omnis, & facultas Lathyri facultati similis est: nisi quòd Araci duriores sunt, minusque facilè elixantur, & ideò concoctu difficiliores. *Hæc Cæsalpinus*, ex quibus pauca quædam conueniunt cum nostro Lathyro luteo.

Locus & tempus. Lathyrus flore luteo Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirtemb. sponte & plantata florens Iulio: passim etiam circa sepes, & in pratis, vt in ferarum horto E. C. flores adhuc Augusto cum siliquis. Obseruaui copiosam circa Beffordiam, Basileæ mense Aprili & Maio, ac Iunio extra portam lapideam. Lugduni *au bois de la bonne Allemande* florens Martio, cum radice nodosa. Genebæ in pratis, sicut & Monspelii. Quidam volunt Erui genus, quidam cicerculam silv. Fuchsius præceptor meus, cùm apud illum essem, Lathyrum. Frater Casp. attulit Patauio nomine ciceris Latinorum. Passim, inquit Thalius, locis cæduis ac pratensibus prouenire intuitus sum.

LATHYRUS SILIQUA hirsutâ.

Descr. Radice est singulari, tenui, annua: angulosi *caules*, cubito longiores sunt: *folia* bina Lathyri eius, quæ flore albo, & rubro est: at *florum*

Flores. purpurascentium pediculi longi sunt, sesquipalmares aliquando, licèt & vix palmares interdum existant; in quorum fastigiis plures dispositi flores, qui delapsi siliquas relinquunt, longiores; quàm in Lathyro flore albo, rubróue, angustioresque, verùm breuiores & latiores, quàm in

Semina. maiore germanico, sescunciam ferè longas, nõ totam semunciam latas, hirsutas, asperas: *semina* comprehendentes maioris germanici seminibus similia, minora, fussa, vel nigricantia, rotunda, superficie crispâ.

Alia descript. Dodon. suum Aracum sic describit: Similis

Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque, eum omninò refert: flores habet ex rubra purpura in puniceũ inclinantes, siliquas paulò minores atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, durioraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Gal. lib. de Alim. facult. *Ἄρακον* appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini Ciceram nominant.

An Anguill. Aracos & Aracis. In Italia Mocho, in Græcia hodie Araca? *Aracus. Ar. ... Cicera.*

An Adv. Aracus, aut cicera. Quamvis, inquiunt, distinxerit Galenus Aracum citra aspirationem scribendum, ab Aracho aspiratione scribi solito, vitiumque & exitium quoddam illud posterius Lentium & aliorum leguminum dixerit: tamen vtrumque videtur ab indole sui cognati leguminis quasi in spurium abiisse. Est enim prorsum cognatus & similis, fortassis idem ille Aracus, quem quidam cicerculam alteram volunt: nec abs re, cùm eius grana sordidiùs nigricantia inter Pisa, Orobos, & Vicias pullulent, à quibus videntur degenerasse. Quod idem Columella affirmare videtur, quando nihil sapore, sed tantùm colore à cicercula dissidere, cóque *cicera* vocari asserit. Tandem Obs. & Ic. Plant. Aracus, aut cicera, Ital. *Mocho*, Adu. 398.

An hist. Lugd. cicera, cuius icon ex Lobelio proponitur, descriptio autem ex Dodonæi Arace siue cicera. Verùm nos dubitamus an Lob. eandem intelligat plantam.

Lathyrum siliquâ hirsutâ reperi in agris *Charmont*, necnon versus *Chastelloy* circa agrorum limites: item versus *Audincourt* florentem Iulio & semine maturo Augusto. Transtuli in hortum Montb. Ill. C. Wittemb. vbi in magnam excrescit altitudinem. Lugduni quoque vidi. Frater C. Bauh. obseruauit Basileæ. Hunc etiam conspexi, ni fallor, florentem Geneuæ Maio & Iunio. In ducatu Wittemb. propè fontem admirabilem Augusto, & in horto Friderici Meier Argentinæ. *Locus Tempus.*

LATHYRI SPECIES QUÆ ERVILIA SILVESTRIS Dodonæi.

Descr. Angulosos, aliarum Lathyrorum instar, *caules* profert cubitales & bicubitales, quibus, nullo intercedente pediculo, amplexicaulia ad-

nascuntur *folia*, oblonga, modò simplicia, modò in capreolos abeuntia, non rarò non tantùm in hos degenerantia, nouam foliorum sobolem è lateribus, aut mucrone, iucundo naturæ lusu, parientia: *flores* ex foliorum sinu prodeuntes, singulares, & breuibus pediculis hærentes: *siliqua* vncias duas longæ, semunciam latiores, secundum longitudinem pinnatæ, quibus quina, sena, plus minus continentur *Pisa* melina, & obscurâ quadam flauedine, non exactè rotunda, sed ex mutuo compressu vtrinque sessilia, lineâ quadam albicante media longitudine prædita: magnitudine Pisi albi vulgaris, cum quo magna similitudo: idem quoque sapor.

Matth. in Diosc. cum magn. figuris Latin. & Italicis, *Aracus niger*. Planta, cuius imaginem expressimus, Arachum secundo loco à Galeno descriptum, & Theophrasti per omnia refert. Matthiolus suo more proponit solùm iconē sine descriptione: ea icon accedit ad Eruiliam siluestrem Dod. non tamen placet flores ex longis pediculis plures pingi: in Epitome dicit caulem subasperū, siliquas Pisi minores, in quibus semen asperum, rotundum, pullo colore, quæ non respondet nostræ plantæ. Cam. & C. Bauh. alias icones habet, in quibus flores meliùs dispositi & appicti: considerent lectores, an in descriptione epitomes Matth. non idem eueniat quod in figura, nempe mixtam, & confusam ex duabus plantis.

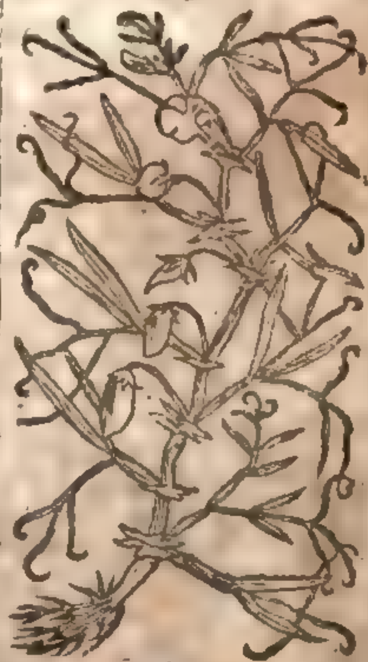
Dodon. gall. dicitur Eruilia silu. *Pois sauuage* flores albi, siliquæ rotundæ, semen totundum: Pisis simile, minus, amarum, viride, durum admodum siccum. Herbarii serunt in hortis. Pisorum quarta species videtur, Pisorum siluestris species nominatim ea, quæ Eruilia syluestris Hermolao Barbaro dicitur. Eidem de frum. Eruiliæ silu. siliquæ Lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina, Eruiliis minora, & duriora, colore sublutea, sapore subinde subamara. Rarum & peregrinum legumen, quodque à studiosis herbarum tantùm ac rarò quidem in hortis seritur. Eruiliam, siue Ochron siluestrem appellauimus alio destituti nomine. A veritate recessit Matthiolus, qui legumen istud Aracum & quidem nigrum fecit, plus huic similitudinis cum legitimo Eruo est. Item Hist. colore sublutea, aut nigra, sapore subinde amara. Huius leguminis cum Eruo, si non idem, affinitas maxima, & tanta quidem, vt pro Erui succedaneo extra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi. Suspecta nobis est descriptio Dodonæi, cui pro ratione stat voluntas, qui variè, prout voluit, & ipsi placuit, semen descripsit.

Lob. & Penæ Adu. Ochrus silu. siue Eruilia. Siluestris indolis, velutique degeneres à Pisis, Ochrique Eruiliæ, quasi eruendæ & eiciendæ dictæ, rariùs nisi in hortis Septentrionalium Herbariorum hodie seritur: iuxta tamen sepes, vias, in Linguagotia spontè reptat imbecillioribus viticulis, membranula triplici, aut duplici secundum longitudinem veluti pinnatis, ima folia oblongiora & latiora, in clauiculas desinentia ferentibus: supernè foliola verè partim in plura & minora diuiduntur, partim etiam clauiculis donantur candidis, & interdum purpureis, flore & siliqua cicerculæ, cui admodum similis. Item Obs. *Ochrus silu.* siue Eruilia Adu. *Cicer Oroboides quorundam.* Ic. Plant *Ochrus* siue *Eruilia*, Teut. 79. Tom. 2. Lobelius in Obs. proponit figuram Dodonæi. Dubito an proueniat in Linguagotia, siquidem inibi non obseruaui quod ait de foliis, quæ supernè in plura & minora diuidantur, dubium mihi mouet, quia non respondet figuræ: si ipse non posuisset figuram Dodonæi, suspicatus fuissem, eum tradere Lathyrum flore albo, quæ Monspelii prouenit in segetibus, vbi etiam quædam flore rubente.

Geneuæ prouenit mihi in horto, à quo tempore præterierere triginta anni, quibus nunquam visa, donec anno 1601. ex semine dato per D. Fridericum Meierum nomine Ochri Dodonæi in horto Montbelgardensi Ill. E. C. sata excreuerit, quæ tandem Augusti mensis principio exaruit semine maturo.

LATHYRVS ANGVLOSO semine.

Angulosis, prolixis satis *caulibus* præditus, in ramos multos diuisis: *folia* pediculo hærent latiusculo, duabus ad exortum appendicibus, caulem complectentibus: sunt eā verò gemina, oblonga, acuminata, glabra, striata, inter quę prosiliens pediculi reliquum in tortiles abit clauiculas, quibus proxima apprehendit: ex pinnatarum appendicum sinu pediculi exeunt singulares, *florem* gerentes vnicum, maiusculum, album, quem excipit *siliqua* lata compressa, *semina*, claudens angulosa, candida: *radix* fibrosa, gracilis.

Quidam volunt, inquit Tragus Entʒbern / cicer Arietinum, alii columbinum, per nos quidē licet, verùm dicimus Pisum Græcorum veterum: dicit enim Plinius lib. 18. c. 12. Cicerculam habere angulos vt Pisum. Idem in Hist. Lat. Pisum Græcorum satiuum quod quidam Eruum & Orobum non sine errore nuncupant. Icon, quæ est apud Tragum, non est Lathyri satiui, sed maioris siluestris.

Officinis & Græcis apud Lonicerum *Orobus*. Latinis *Eruum*. Germanis Erüen.

Fuchsio *Eruum album, & satiuum*, ὄροβον Græcis: floribus candidis, vel in candido cæruleis, aut puniceis: Verùm is nimiùm obiter describit, non distinguens satiuum à siluestri, nisi solo seminis colore. Quidam apud Fuchsium in Hist. Lugduni impressa annotat, cicerculam magis videri. Idē de comp. med. Orobum, ait, hodie non cognoscitur à nostratibus Pharmacopoeis. Non enim est hoc semen, quo pro eo aliquot annis vti cœperunt: Ochri enim semina sunt.

Fuchs. vapatur.

Fuchsius, præterea teste Matth. in Diosc, hallucinatur in suo plant. volumine, Cicerculam vulgò vocatam, satiuum Eruum esse existimans: etsi omnes rei herbariæ periti à Galeno Lathyrum appellari non dubitent. An Cicercula Anguillaræ à Theophrasto λάθυρος, in Italia *ceserchea, cesera & manaroba* vocata.

Lathyrum. Cicercula.

Eruum album ex Italia Gesn. appellat, quod Italis *Morbo* in Hetruria dĉtum sit, quorum vtrúque[quoniam summa illa amaritie quam Orobo, i. e. Eruo, tribuit Galenus, caret,] an verus sit Orobus dubitari potest. Eruditi quidā, vt Fuchsius, ni Gesn. fallatur, pro cicercula accipiunt.

Phasiol. minor Eruum angulosum Cordo.

Phasiolus minor est, vt vult Cordus, qui ab aliquibus angulosum Eruum appellatur. Flores eius candidi, & semina colore candida. Radice tuberculis exiguis plerúmque plena. Ast Cordo icon alterius plantæ ex Trago non benè addita.

Bellonius scribit in Alexandria Ægypti abundare genus Pisi, quod Græci vocent λάθυρος, Veneti *Mauerette*, Romani *Cicerchia*, Galli *des Sars*.

Cicercula prima Dodonæo gallicò, λάθυρος, cuius flores albi, semen quoque album, angulosum, Columellæ & Palladio Cicercula. Lathyrus non est Eruum, vt quidem existimant. Idem lib. frum. & hist. lat. in folio. Dodonæus olim posuit iconem Fuchsii, quam etiam nos proponimus pro Lathyro, siue Cicercula. In post. hist. lat. eam exhibuit pro Araco, siue Cicera, quod non placet: non tamen displicet noua icon, quam in lat. ponit pro Lathyro, siue Cicercula.

Lathyris.

Lathyridem Narbonensem alteram constituunt Aduersaria, angustiore gramineo folio, cui ibidem enatæ in vdis, folia admodum angusta, graminea, venosa, & mucronata, bina, è pediculo in tortiles, capillaceasque clauiculas desinente, Catanance [leguminaceæ] ferè sunt; defluxis albidis, & luteolis floribus succedit siliqua compressior, duplò breuior, latior superiore [Narbonensi] latiore folio, vbi grana angulosa, pusilla, Pisi, aut Eruiliæ sapore. Obs. Angustiore gramineo folio Lathyris Adv. 398. Lobelii descriptio non conuenit, eo quòd non distinguat à sua Lathyride latiore folio, cui nimis similem facit: icon demonstrat eam, quam nos hoc capite tradimus an florè luteolo extet, sub iudice lis est, miror etiam Lobelium albido flore dicentem, & non albo. Illud præterea notandum, quod dicit semina pusilla, qualia fortè in spontanea, non item in satiua. Quæ causa sit vt in Iconibus Plantini, omittatur icon proposita in obseru. me fugit. Malè tandem Lathyris Lob. & Pena dicitur, cùm Lathyrus dicendum erat.

Lobelii multiplex error.

Cicercula.

Cicerculam vocat Cæsalp. scribens, semen esse alterā parte depressum, quasi effigie cunei: cortice leuissimo, albo, aut nigricante, aut vario, in siliqua breui, & lata: plantam autem breuiorem Eruilio, humi procumbentem, multis ramis: folia simili modo bipartita, & angusta, breuioraque: flores purpurascentes: seri gracili solo: caput tentare, & officere luminibus.

Cæterùm Cicerculam hanc refert frater C. Bauh. ad Clymenum Matthioli, cui penitùs assentiri non possum, vt suo capite dictum.

C. Bauh. lapsus.

Græcis λάθυρος dicitur (quemadmodum apud Hist. Lugd. legitur:) Latinis, vt Columellæ & Palladio, *Cicercula*: Gallis *des Gesses*: caules habet angulosos: flores candidos: siliquas latas: semen album, latum, compressum, inæqualiter angulosum. Hunc Erui nomine depinxerat Matth. Figura Matthioli quam proponit Hist. Lugd. nullo modo conuenire potest, siliquæ enim non sunt latæ.

Hist. Lugd. lapsus.

Lathyrum Dodonæi Camer. horti appellat, flore purpureo, & alterum albo. Pisum angulosum vulgò tam à viticulatum, quàm seminum angulis dictum, Ĕĉerbee. Orobum Fuchsii, Phasiolum minorem satiuum Cordi. Cicerculam vulgarem, satiuam, flore albo Clus. in Hist. nominat, cicerculam Plinii & Columellæ, λάθυρον, Lathyrum, Gall. *Cerres & Pois cerres*, appellant: Parisienses *des Sars*.

Pisum angulosū cur dictum. Orobus Fuchsii.

Seui in horto Lathyrum flore albo Montbelgardi semine Stutgardiæ in horto Ill. Ducis collecto. Semen maturum fuit Augusto. Monspelii vidi in segetibus florentem Aprili, annua est herba. Stutgardiæ autem in horto Ducis obseruaui florentem Iunio, flore omnino albo, ac etiam partim albo, partim rubente, qui quantùm differat à sequenti, hæreo.

Locus & tempus.

LATHYRVS FLORE RVBRO, & alius albo.

Flore & foliis proximè accedit ad Lathyrum flore albo, inter segetes Monspelienses obuius: *flos* ruber, quales *siliquæ & semen*, iam non succurrit. Aprili florebat Geneuæ in horto.

Descr.

Idem fortè cum præcedenti, sed colore varians.

Tempus.

An Dodonæi gall. cicercula minor, ἄρακος, Aracus, Lat. Cicera flore rubente. Item Hist. frum. & in fol. Similis Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque cum omninò refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, siliquas paulò minores: atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, durioraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima.

An Cicercula minor Aracus cera.

Ratum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Gal. lib. de aliment. facult. ἄρακον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inuenit, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini *ciceram* nominant, quòd videlicet cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimùm colore ab eo differat. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à cicercula differt, colore tantùm discernitur: nam est obsoletior, & nigro propior. Item Palladius, in Martio, nunc cicera seritur, quæ distat à cicercula solo colore, quo fordet, & nigrior est.

Galeni lectio.

Est porrò & alius Aracus, flore, fructuque candidis, cæterùm magnitudine & formā seminis, reliquisque omnibus, priori similis, quem non Aracum, sed Lathyrum minorem esse, fortè quis dixerit.

Lathyrus minor.

Lathyro similis est cicera, vt Hist. Lugd. quoque tradit, caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes. Hanc Lathy-

Cicera.

rum Hist. ex Dodonæo tradit, & ei adaptat iconem cicerææ, quam Lob. posuit pro Araco, aut cicera. Verùm hæremus dubii, an Dodon. & Lob. eandem tradant Aracum.

LATHYRVS QVÆDAM, QVIBVSDAM Ægyptia Aracus.

Aracus Ægyptius. Caulis. Folia. ARacus Ægyptius Lathyro albo similis, infirmus, clauicularum ope bacillis iuxta depactis sese implicat, caulibus angulosis, quibus membranulæ secundum longitudinem adnatæ: *foliis* culmum latis, acuminatis, crassiusculo pediculo adnexis, binis, striatis, inter quæ capreoli oriuntur: ad basim autem pediculi duæ veluti alæ & *flores* ex longo petiolo inflexo singulares insident, Pisi floribus æquales, supremo folio lato sursum expanso, foris carneo, intus cæruleo, exceptâ infimâ orâ rubente, colore prædito, alis duabus foris coccineis, macula cœrulea medium pingente, intus cœruleis, excepta angusta purpurascente orbita: carina ex herbaceo albicat: *siliqua* latæ, sescunciam longæ, compressæ nonnihil, insigni sulco fimbriato altiùs exaratę, *semina* continent bina vel terna, magnitudine Lathyri albi, angulosa, ac ferè quadrata, à crassiori latere ad oppositum deuexa, & in angustum compressa, coloris infusci, minutissimis maculis anthracinis conspersa, gustu Pisorum dulcescente, & dentium attritu substantia qualis Pisorum æquabili. *Flores.*

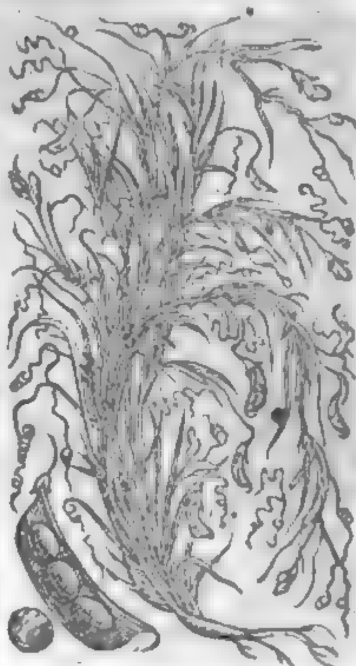
Cicercula Ægyptiaca, autore Clusio, à satiua vulgari non valdè differt, floris color diuersus, in hac internè elegans, cœruleus, foris ex cineraceo purpurascens: grana frequentibus maculis nigris insignita. An Bellonio cap. 19. Obs. lib. 2. Gręcis vulgò Lathyri?

Existimo Clusium eandem nobiscum tradere plantá, quamuis icon non in omnibus respondere videatur, folia enim breuiora & latiora, quàm in nostro albo, vel Ægyptiaco.

Locus & tempus. Est nobis in horto Ill. E. C. missus per Dom. Ioach. Camerarium pro Araco Hispanico, florens Iunio & Iulio. Redditus etiam nobis à D. Iacobo Zuingero Basileæ eodem nomine. Missus præterea pro cicercula Ægyptiaca per D. Scholtzium. Argentinę obseruatus in horto D. D. Melch. Sebizii, & Frid. Meieri cum flore & siliquis Augusto. Adhæc D. Doldius misit Norimbergâ siccam plantam nomine Araci Camer. & Lathyri Ægyptii, ascribens: flos pulcherrimus candidus, cœruleis lineis aspersus, quandoque cœruleus cum puniceis: semen angulosum, latum, & maculosum: caulis membraneus: folia opposita, & diuaricantia. Clusio primùm hæc planta nata Viennæ Austriæ, semine in Ægypto collecto, & Constantinopoli misso: flores tulit Iunio & Iulio, atque etiam in Septembri: semen maturum fuit Augusto, & Septembri. Francofurti etiam singulis annis prouenit ex semine communicato.

LATHYRVS FOLIO TENVIORE floribus rubris.

Descriptio. Radix. Flores. HÆc aliàs est cubitalis, aliàs vix palmaris, *radice* tenui fibrosâ: coliculi crebri, per quos *folia* tenuissima, longa, Caryophylli holostei, vel graminei: *flores* rubri, pro plantæ proportione magni, similes Lathyro flore rubro: eadem fortè fuerit cum modò dicta, foliis tantùm ludẽs.

Locus. Hanc Gener. Cherlerus attulit Monspelio, nomine Lathyri graminei, cubito multò altiorem: siliquis latis, in quibus semina tria, quatuorue, Orobi existimati magnitudine, vel Viciæ luteæ, penè rotunda, asperata, fuscis maculis obsita hilo lineis fuscis picto.

An Lob. icon. Lathyrus angustiore gramineo folio?

Locus & tempus. Quà itur Monspelio Frontignianum reperimus, locis siccis & siluestribus mense Aprili florentem. Cuidam docto viro videbatur hæc esse Araci species, vocarique vulgò gallicè *Arauce.*

CATANANCE IN GENERE.

CAP. X.

Folia Coronopodis. Dioscor. lectio. CAtanance [κατανάγκη] altera folia habet longa, inquit Diosc. velut coronopodis: radicem tenuem, iunceam: capita [κεφαλὰς Dod. ex vet. exempl. λοβὸς ἐρέβινθ, vertit siliquas, veluti Eruum] sex, aut septem: in quibus semen simile Eruo. Curuatur hoc siccatum ad terram, & milui exanimati vnguibus simile euadit. *Altera* mali parui magnitudinem habet: radicem magnitudine Oliuæ: folia & figura, & colore similia foliis Oleæ, mollia, per terram strata & fissa: semen in virgis paruum, multis partibus persoratum velut cicer, puniceum. Catananccn Thessaliam herbam qualis sit, Plinius vt describat, superuacuum ducit: cùm sit vsus eius ad amatoria tantùm. Illud non abs re est dixisse, ad detegendas Magicas vanitates: electam ad hunc vsu coniecturâ, quoniam arescens contraheret se ad speciem vnguium mylui exanimati.

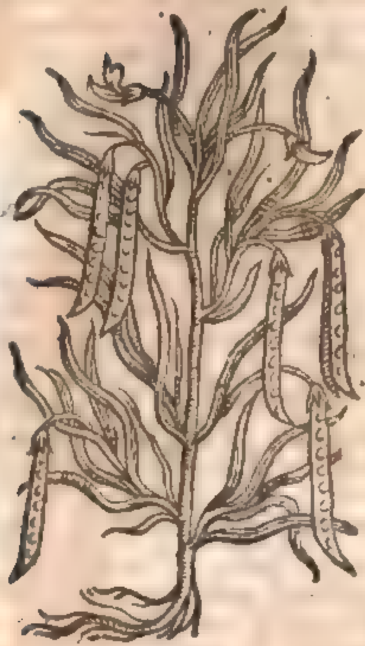
Cæterùm cùm Catanance prima ignota adhuc omnibus ferè rei herbariæ professoribus existat, si quando in plantam incidas, cui omnes catanances notæ correspondeant, caue, inquit Marantha, turberis, quòd non sena aut septena, sed alio quopiam numero capitula habeat: nam si hunc numerum, quia à Diosc. illi constituitur, necessariò illi adesse tibi persuadebis: fortasse eã nunquam assequeris.

Catanâces nomen Cornarius ex vi & coactione impositum arbitratur. Galenus & posteriores Græci de hac herba siluerunt. In catanance altera mali magnitudo suspecta est.

Scribit Dod. hist. in fol. κεφαλὰς, in quibus semẽ catananccn ferre Diosc. scribat, non capitula, sed siliquas, hoc loco interpretari debere: nam catananche κεφαλὰς, veluti Orobum habere, Dioscoridem asserere: at Orobũ non capitula gerere sed siliquas.

CATAN.

CATANANCE LEGVMINOSA quorundam.

Descriptio. Caulis. Folia. Flores. Siliqua. Semina.

CAtanance leguminosa dicta, Lathyrum familiæ congener legumen est, tenuibus, ramosis *caulibus*, quibus nullæ aptæ mēbranæ: *folia* & longitudine graminea, interdum angustiora pediculis destituuntur, venosa, acuta: *flores* tenuibus pediculis insident ex foliorū sinu ortis, palmum nonnunquam longis: *siliqua* vncias tres longæ, plùs minùs angustæ, *grana* decem, duodecim, aut plura continent nigricantia, rotunda: *radice* nititur inutili.

Lathyrus angustifolius. An Eruum silv. Herbariorum. Amatoria. Necessaria. Non bulbosa Vnguimiluia.

Vocat D. Agerius Lathyrum angustifolium, ipse in huius radice obseruauit Orobanchen. Dubitant Advers. Eruum silv. Herbariorum, sitne καταναγκη, siue Amatoria, aut Necessaria, non bulbosa Vnguimiluia Diosc. Quasi necessitate inconcussa, & fatali adigeret ad amandum, Catanancen vocarunt, quasi amoris illicium necessarium. Plinius: eiusque coæui cordati viri, consultò figuras harum tacuerunt; nec Diosc. vires, sed historiam duntaxat alienam citat. Quodpiam genus leguminis fuisse hanc descriptio ostendit, cui non malè quadrat ea herbula, quæ Lagopi angustifolii foliis visitur. Alteram catanancem ciceris nomine non nouerunt. Dubium idem mouent Obs. & Ic. Plan.

Locus. Geneuæ prouenientem intuitus sum catanancen leguminosam, quemadmodum & prope Schweghausen in Suncouia. Et quia folia graminea sortitur, facilè ab olitoribus euellitur, ideoque radix eius annua non est, licet anno sequenti ex semine deciduo spontè regerminet.

Tempus. Hæc, teste Lobelio, in hortis Herbariorum Iulio & Augusto siliquas fert: visitur etiam in agris littorum maris Septentrionis.

LEPORIS AVRICVLA Cæsalpini.

CAP. XI.

Descriptio. Folia. Flosculi.

LEporis auricula vulgò appellatur, autore Cęsalpino, herba multis ramis, humi stratis: *Foliis* indiuisis, prælongis, instar leporinæ auriculæ: *flosculis* luteis in summis ramulis, vt Securidacæ: *siliquas* fert longas, tenues, hirsutas, inuicem implicatas: *seminibus* distantibus: prouenit læto solo.

Dioscorides Clymenum vocat: ei, inquit, caulis Fabæ, quadratus: folia Plantaginis: folliculis supra caulē inflexis, vt Polyporum Cirri: probatissimum est è montibus: celebratur succus ad sanguinem sistendum.

Plinius clymenum à Rege quodam appellatum scribit: vnum quidem foliis Hederæ, ramosum, articulis præcinctum, graui odore, seminibus Hederæ. His intelligit, quam alibi Periclymenū vocari diximus.

Alterum Græcorum sententia, Plantagini simile, caule quadrato, folliculis inflexis, vt Polyporum cirri.

ISOPYRON. VETERIBVS.

CAP. XII.

Phasiolus.

ΙΣόπυρον aliqui Phasiolum vocant, vt nobis autor est Diosc. eò quòd Phasiolo simile sit, & in summo folio pampinum ferat [ἔλικας τὸ πέταλον ἴσχει. Dal. inquit quidam πτὸ χέλυον legūt.] In summo caule sunt capita, tenuia, seminibus referta, similibus Melanthio in gustu. At folium Aniso simile est. Huius semen cum aqua mulsa potum dolores circa thoracem, & tusses sedat. Conuenit etiam sanguinem spuentibus & hepaticis.

Folium Anisi. Vsus seminis.

Hæc paulò aliter Plinius ita refert: Isopyron vocant aliqui Phaseolum [iuxta veteris codicis lectionem. Nam vulgata exemplaria Phasioli vocem non habent, Corn.] quoniam foliū, quod est Aniso simile, in Phaseoli pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis Melanthii. Contra tussim & cætera pectoris vitia, cum melle, aut aqua mulsa, item iecinori vtilissima.

Phaseolus Gaza. Semen Melanthii.

Vires & vsus.

Galeno Isopyron, aut Phasiolon, semen amarum & acerbum habet. Proinde exterget, & secat crassos humores, simulque contrahit, ac adstringit corpora. Et ob id reiectiones sputorum ex thorace adiuuat, & hepar repurgat. Et sanguinem spuentibus non aduersari sed ipsos insuper adiuuare creditur. Nam propter mixtam tēperiem conuenire videtur, etiam ad contraria.

Ignotum est hodie omnibus, quod sciam Isopyron, inquit Corn.

ISOPYRON CÆSALPINI.

Semen.

SEmen est simile Eruilio, atrum, rotundum, quod dum viride est, coquitur, vt Piseolus, sed perfectum negligitur: eius planta spontè prouenit inter segetes, *caule* ferè simplici, cubitali, procumbente in terram, nisi adminicula habuerit: *folia* fert non diuisa, vt cæteris leguminibus contingit, sed integra, ternorum digitorum latitudine, in tres capreolos desinentia: *florem* in alis foliorum fert luteum, *siliquam* Piseolo, teste Cæsalp. tenuiorem.

Aliqui, vt Diosc. notat, Isopyron, Phasiolon appellant, nonnulli verò, vt Plin. perhibet, Faseolon vocant.

PISVM SILVESTRE.

CAP. XIII.

Descriptio.

TRes, quatuorue singularum *foliorum* coniugationes cōstæ aptantur in capreolos desinenti: sunt ea autem Capparum foliis æqualia, modò leuiter acuminata, obliquis venis stipata;

ex alę sinu surculus longus enascitur, thyrsum comosum gerẽs, flauum, Viciæ maiorẽ paullò: *siliquæ* succedunt Pisi aruensis pares, nonnihil compressæ, glabræ, semen claudentes. Foliorum magna similitudo cum vicia maxima siluatica, sed firmiora & magis polita.

Pisum silu. Cam. horti vocat Pisum siluestre Pannonicũ, in Fraconia alicubi darmgichtkraut. Tabern. verò icon. Pisum siluestre, wildterbsen. Pisum siluestre, de quo aiunt Aduersaria, in Heluetia, & superiore Germania, non secus ac Phaselus siluestris [Galega verna] obuiam se dat peregrè eunti. Quidam in suo vnius paginæ rariorum stirpium libello, affirmat in saxis littoreis, nulla terra opertis, tantam segetem Pisorum spontè enatam in Angliæ Suffolcia inter Otforclum & Alburnum, etiam Autumno 1555. vt mille hominibus suppeteret.

Locus. Hoc Pisum diu siccum habui sine nomine, nescio vnde: verùm anno 1591. Tossanus Carolus doctus pharmacopæus Burgundus eius semina misit nomine Pisi Indici, quæ Plantæ in horto Ill. E. C. & hortulo meo Montbelgardi, nec primo, nec secundo anno florem protulerunt. Pisum siluestre Clusio primùm conspectum vltra Drauum flumen in Pannonia, iugis arci Greben vicinis, anno 1579. copiosè inter saxa nascens: vnde postea Ill. Heros Balthasar de Battyan, qui Clusium in eam prouinciam deduxerat, maturum fructum illi adferri curauit. Subsequente deinde anno aliis locis Viennæ vicinioribus obseruabat, veluti in siluoso illo monte supra Gumpostkirchen, item supra Posonium, & in Leytenberg. *Tempus.* Floret Iunio, semen maturum fit Iulio.

APHACE IN GENERE ET EX Veterum placitis.

CAP. XIV.

Aphace differt ab Aphia: item ab Aphaca arbore.

APhaca differt ab *Aphia* quæ olus item est, vt Aphaca: differt & ab *Aphaca*, quæ arbor.

Aphacam Theoph. modò leguminum generi, modò inter olera connumerat, & vt verum fateatur Hermolaus, idem, an diuersum genus sit, ferè ambigit. Sed Aphacam [teste Corn.] Plinius ita describit, vt Dioscoridem exprimat, aut certè eum autorem, vnde Diosc. transcripsit. Meminit Aphaces aliquot locis Theophrastus, sed in his ambiguos reliquit Lectores, an de olere, aut fruge loquatur. Strangulari certè Aphacas à Securidaca lib. 8. hist. palàm dicit. Gal. lib. 1. aliment. Aphacen cum Vicia, quam *Βικίον* apud Asianos vocari dicit, coniungit. *Βικίον Gal.* Et quamuis Theoph. Aphacam non inter legumina, sed inter Cichoracea describat, ait Cæsalp. attamen videtur aliquando etiam eam inter legumina recensere, vt cùm inquit, celeriter perit, vt Dolichus, eius siliquæ leuiter latæ: in Aphacis nascitur Securidaca: serò inter legumina seritur, sed in his videtur aliquam speciem Lentis significare. Gal. Securidacam non in Aphacis, sed in Phacis [Lentibus] nasci scribit. *Lens.* Aphacam autem tanquam Viciæ affinem tradi ad brutorum pabulum colligi solitam à rusticis.

Plinius Aphacen vocat, vt ab altera Aphaca distingueret, quę inter cichoracea reponitur. *Ἀφάκη* tandem frutex [*θαμνίον*] paruus est, autore Diosc. *Aphace Diosc.* nascens in aruis, altior Lente, tenuibus foliis, quę verò in ipso nascuntur siliquæ maiores Lente, semina continent tria, aut quatuor nigra, [in cod. Basil. *μεγάλων*, pro *μελάνων*] Lente minora. Aphaca, inquit idem, tenuia admodum folia habet, pusillo altior Lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna, aut quaterna semina sunt, nigriora & madidiora, & minora Lenticula. Nascitur in aruis. Aphace & viciæ seminum figura non est rotunda, veluti Fabarum, vt Gal. tradit aliment. lib. 1. cap. 36. sed aliquantò latior, quomodo Lentium. Cæterùm Viciæ nomen apud nos quidem est tritum, eoque solo nominatur. Attici verò *[illegible]*, aut Fabam appellant.

Vires & vsus Facultates. Aphacæ semina, autore Diosc. vim habent adstringentem, vnde alui, & stomachi fluxionem sistunt, si fricta, & fresa Lentis modo coquantur. Naturam ad spissandum Plinius Aphacæ tradit efficaciorem, quàm Lenti. Reliquos autem vsus eosdem. Hanc quoque cum ipsis siliquis integram plantam rustici reponunt, vt brutis pecudibus sint pabulo. Per famem tamen quosdam noui, ait Galenus, qui hanc quoque comederunt potissimùm Vere, cùm etiamnũ virent, quemadmodũ Fabas, & cicera esitare consueuerũt. Sunt autem non insuauia modò, sed concoctu etiam difficilia, aluumq; inhibent. Perspicuum ergo est quòd, cùm naturâ sint eiusmodi, alimentum, quod ex ipsis distribuitur, haudquaquam boni succi, & crassum, ad succum melancholicum gignendum idoneum, ceu de Lente dicitur. Verùm illi quidem multa bona insunt, his autem nihil bonorum illius adest. *Temperamentum.* Idem Gal. 6. simpl. Aphace, inquit, vim habet adstringentem, quemadmodũ Lens. Sed & similiter vt Lentes, editur, & ægriùs quidem, quàm illa, concoquitur, sed validiùs siccat. Caliditate quoque moderata participat.

VICIA VVLGARIS SATIVA.

CAP. XV.

Descriptio. ANNVA est planta Vicia coli solita, *caulibus* cubitalibus & proceriobus, angulosis, striatis, hirsutis, cauis: *foliorum* coniugationes decem, aut duodecim costæ adhęrent longæ, tandem in tortiles claiculas, quibus proxima arripit adminicula, desinentia vncialis, aut

paulò minora, angusta, per extremum lata, hirsuta, eadem interdum alternatim rachi alligantur, *Flos.* ex vniuscuiusque costa *flos* aliquando enascitur vnus [interdum plures] quem *siliqua* excipit qua- *Siliqua.* drantalis & longior, vnciam ferè lata hirsuta, *semina* claudens Pisis aruensibus paria, nigricantia, *Semina.* compressa.

Brunfelsio *Eruum.* Inuenit Hermol. è Recen- *Eruum.* tioribus, qui viciam esse Aphacen existiment. Ast cum Marc. Virg. non facilè Aphacen ratiocinetur *Aphace.* aliquis Viciam notissimam omnibus frugem esse: & si congener, aut similis illi sit, siluestrem existimandam esse.

Tragus in Hist. germ. vocat wicken, aut Viciam Roßwicken/Großwicken/ Zam vnd feldtwicke/ Lat. Eruum, Auic. Erbum & ὄροβος, cui opinioni tamen resistit Manardus. Is autem dicit Orobum Græcorum, Eruum Latinorum, & *Auicēnæ* Arabum esse wicken/ in Virgilio *Vile*, in Serap. *Hesene* & *Kesen*, aut *Keser*. Hæc Tragus, qui meo iudicio Viciam satiuam & maiorem vocat, picturam autem eius non exhibet.

Vicia maior. Vicia maior, inquit Gesn. Ist schier wie Erbs. Fuchs. Vicia & *Bikion*, quo Officinæ non sine ma- *Officinarū error.* gno errore pro Orobo vtuntur. Hunc Germ. wicken simpliciter, vel cum adiectione Zamwicken. Gall. *Vesse* vocant, de qua Varro. Effigies Fuchsii minùs conuenit: videtur enim composita ex Vicia multiflora, & vulgari satiua, folia enim similia Viciæ multifloræ, flores autem vulgari, quam ille, quum ei Tubingæ conuiuerem, vocabat Aphacen maiorem: nos Viciæ satiuæ veriorem figuram iungimus.

Os mundi. Quibusdam, vt Dodon. placet, Os mundi dicitur, Belg. Vitsen, nec est Eruum. Idem de Frument. & in fol. Vicia, de qua Varro. Gal. in Asia Pergami *Bikion*, ab Atticis verò ἄρακον, aut κύαμον nominari ait. Officinæ plæræque perperam ὄροβον, ac Eruum.

Theoph. Aphaces leguminis meminit: hæc an cum Vicia nostra conueniat, considerandum est.

Dodon. gall. habens iconem Aphaces Fuchsii pro Vicia & pro Aracho, meritò in postr. eam reiicit, tanquam ex duabus compositam.

An Anguill. Vicia nigra? Lob. & Penæ Adv. *Cicer*, Vicia, de qua Varro. ἄρακον Atticis. Item Obs. *Vicia*, Angl. Fiche/ Belg. perperàm *Orobus*. Ic. Plant. *Vicia* Teut. 88. Tom. 2.

Cordo in Diosc. Orobum, Eruum, omnes passim Germ. wickn/ sed errore seducti: est Latinorum Vicia, & Græcorum Aphace, seu *Bikia*.

Figuram habet Lonicerus sub titulo Zamwicken/ Roßwicken/ quæ Viciæ non videtur.

Matth. tanatur. Existimo Matthiolum in Diosc. per Aphacen intellexisse plantam, de qua hoc loco agimus, quamuis viciarum genera confundat, vti etiam earum nomina, & icon eius aliam plantam denotare videatur, quæ vt Fuchsii, ex variis plantis composita est: nec se correxit in post. com. Italicis. In Hist. germ. huius plantæ Historia confusior, quia Aphacen, germ. wild wicken vocat, i. e. Viciam siluestrem. Figuram eandem habet, quā olim pro Aphace. In Epit. Matth. cum addit. Cam. simpliciter dicitur *Bikion*, *Vicia*, Ital. *Veccia*. Mihi *Camer. notatur.* quidem Camerarii figura placet: ast Matthiolo patrocinans, nullam attulit ei lucem, nec patrocinatus est.

Clus. Pann. *Vicia vulgaris satiua.* Item Hist. *Vicia.* Hic Veram viciam expressimus (inquit Hist. Lugd.) Matth. autem nomine Aphaces depinxit, quam Gal. cum Vicia coniunxit. Hist. Lugd. intelligere Viciam vulgarem satiuam non dubito, verùm quicquid sit veram non exprimit: nam Aphacæ pictura Matthioli est Viciæ inter frutices prouenientis.

Vicia secunda C. Bauh. apud Matth. siue angustiore folio, *Vicia Matthioli*, *Vicia vulgaris satiua Clusio*, *Aphaca vera Lugd.* *Arachus* Dod. gall. *Cracca primum genus* Dod. in fol. *Arachus. Cracca. C. Bauh.*

Matthioli figuram Frater retinet, quæ falsa: sunt *Garsi lapsus.* enim appensæ siliquæ foliis: an Matth. intellexerit satiuam viciam, non abs re ambigitur: ei enim Viciæ semen est minus, quàm in Aphaca: præterea in Vicia vtraque, tum satiua, tum silv. folia non sunt acuminata. Vicia satina non benè meo iudicio dicitur angustiore folio: multæ siquidem silv. Viciæ sunt magis angustiore folio, quàm satiuæ. Hist. Lugd. habet quidem Matth. figuram falsam, sed per eam non intelligit Viciam satiuam. Dod. Arachum vocans, de silv. Vicia loquitur, non de satiua, nec etiam figura eius Fuchsiana conuenit cum satiua, aut silv. Dodonæi in hist. Lat. Craccæ primum genus, non est Vicia satiua, sed silv. Satiuæ laudabilem figuram posuit p. 521. pro Vicia.

Vicia, auctore *Cæsalp.* semen est nigrum, aut *Locus & Tempus.* maculosum, Lente rotundius: flores purpurei, aut in cæruleum vergentes. Differunt semina inuicem, crassitie, rotunditate, amaritudine: amarius, quod tenuius est, & rotundius: huius siliqua breuior & aspera.

Vicia vulgaris satiua copiosè in agris Montbelgardensibus seritur, & potissimùm circa *Blaumontium*, vnde Montbelgardum adfertur, pro pabulo Columbarum eis gratissimo, quum interea Gallinæ, vti mihi affirmatum, non facilè iis vescantur, anates verò, si comedant, moriantur. Semina matura Iulio & Augusto.

VICIA ALBO SEMINE

Mirifico *foliorum* lusu penè imponat alicui, veluti Proteus aliquis, vt eadem non eadem putari possit: ex his enim alia ferè rotunda, *Folia duplicia.* alia longa, & angusta: *flos* vnicus, vel geminus, *Flos.* multâ purpurâ pictus, qua in re à Vicia, Aphace dicta, seiungitur, breui pediculo hærens: *siliquæ* *Siliquæ.* diuersæ quoque, *seminibus* copiosis (nouem etenim grana in vna numeraui) grauidæ, albis penitùs, aut subpurpureis variis, aut virore pallentibus, ad Pisorum viridium minorum (quæ magnitudine quoque adæquant) figuram, palloremque accedentibus: à quibus tamen seiunguntur, quòd quà siliquæ adnectuntur, non, vt illa, nigricant.

Huius meminit Tragus in Hist. germ. sub nomine weiß wicken/ suspicaturque Fabam Veterum. Idem in Hist. lat. Eruum candidum vocat, coniicitque esse Fabam Veterum. Inter Ciceris Arietini genera reperitur quoddam coloris pallidi. Hoc genus Erui (quod germ. weiß wicken vocant) Pisum esse procliui errore quis iudicare posset: sed neque ad Pisa, neque ad Orobos commodè referri potest. Hoc Eruum Fabas esse eas, quarum Veteres seorsim sub Cyami appellatione mentionem fecerint, suspicatur Tragus. Anguill. *Vicia alba.*

Habui Montbelgardi in horto Ill. E. C. Adhæc *Locus & Tempus.* propè Beffordiam reperi in agro satam cum Pisis. Argentinæ Iulii principio dedit D. Agerus plātam virentem cum siliquis delatam ex Molzheim nomine Pisi gallici, ita nominantibus Iesuitis, qui semine eius vescuntur.

VICIA VVLGARIS SILVESTRIS semine paruo & nigro, frugum.

Semen. A Viciâ satiuâ semine potissimùm differre videtur, quòd admodũ paruum & rotundum, copiosum (ad octona eximere memini) in siliquis angustioribus, longioribus, magisque teretibus, quàm viciæ sepium, minùs hirsutis & ferè glabris, quæ siccæ nigrescunt. *Siliquis.*

Aphaca. Aphace altera Matard. (de qua Diosc. & Gal.) inter legumina reponenda: Viciæ adeò similis, vt eius nomen etiam hodie adhuc apud rura retineat, & *Vicia.* silu. Vicia dicatur quæ in agris sæpissimè sponte nata videtur.

Trago in Hist. lat. Vicia minor, & Viciæ tertium genus. Idem Hist. germ. Das Dritt wicken geschlecht: potest comprehendi sub Orobanche aut Erui angina Theoph. Hoc licèt non pingatur à Trago, descriptio tamen, & iam dicta nomina huc referre cogunt.

Viciam minorem appellat Gesn. Vogel wick cuius siliquæ subrubræ, antequam maturescant Rüben wick.

Matth. figmentum. Matth. in Diosc. nomine Viciæ nostram Viciam vulgarem silu. semine paruo intelligere videtur: nulla tamen descriptio commoda, figura accedit iconi Fuchsii, quod folia attinet: siliquæ cum floribus appensæ foliis, figmentum certè: quisnam vidit tale aliquid in genere Viciarum. In post. com. Ital. nihil correxit: dicit errare eos, qui hanc Viciam Aphacen putent, vti olim dixerat. In hist. germ. idem figmentum habet nomine Viciæ & wicken. Qui eius patrocinium suscepit, nihil hîc patrocinatur. Aphaca Viciæ species, quam nostri (ait Corn.) vogels wicken, & wilde wicken appellant.

C. Bauh. Casp. Bauh. qui Viciam vocat apud Matthiol. falsam eiusdem figuram retinet, ac satiuam vulgarem esse: cui cur assentiri non possim, antè dictum.

Aracus. Dod. gall. ἄρακον & Arachum Galeni lib. de alim. facult. dicit, & nominat gallicè *Vesse*, aut *Vesse sauuage*, Belg. Crock. Idem hist. frum. & in fol. Craccæ primum genus. Hoc vitium Græcis ἄρακον, Gall. *Vesseron*, quasi Viciolam, aut Viciastrum, Germ. Wild wick & S. Christoffels Kraut / Brabantis Croc. Ruellius etiam *Craccam* appellari refert. Fuchs. *Aphacen* appellat. Matth. verò *Viciam* fecit, sed vterque à veritate recessit.

Figuram Fuchsii habebat olim Dod. quam meritò in postremis reiecit: an Aphace Fuchsii, sit eius Cracca, vt vult, dubito, figura non indicat: an porrò descriptio conueniat, iudicent alii.

Lob. & Pon. Adu. *Aracus*, siue *Aracca*, & *Cracca* maior. *Vicia* silu. Semina non compressa, vt *Aracus.* Viciæ & Aphacæ. Item Obs. *Aracus*, Gallis *Crocque*, An vera Aphaca Diosc. Dalechampio?

An Anguil. Aphaca, Patauinis *Vecione*, & *Cesetone*.

Aphace, Cordo Vicia est, quæ spontè in aruis *Aphaca.* nascitur, quàm Germani Feldwicken.

Loniceri figura, quam sub his nominibus proponit, Wild wicken / feldtwicken / S. Christoffels Kraut / Græcis Aphace, vulgò Vicia siluestris: non conuenit Viciæ vulgari minori.

Hist. Lugd. Aphaca vera, Vicia Matthiolo, Aphacæ rectè fortasse dicetur legumen, quod Matthiolus nomine Viciæ exhibuit. Hist. eandem nobiscum Viciam intelligere facilè existimo, verùm figura Matthiolo falsa; non bene conuenit.

Abundat in agris Montbelgardensibus: eandem, ni abat memoria, florentem reperi cum suis floribus purpureis passim in segetibus circa Monspelium mense Martio, Aprili, & Maio. *Locus & tempus.*

Huic affinis, si non eadem, angustissimis foliis ac tenuissimis, longiusculis, flore pulchro, purpureo, à me reperta, cum essem Monspelii, inter saxa, quà iter Frontignanum mense Aprili. Frater C. Bauh. similem Basileæ collectam misit. Dedit nobis D. Agerius Viciam, ex cuius radice erumpit, vt in Cistis, & Ledo, Orobanche cærulea.

VICIA SILV. QVASI INCANA flore albo.

Mvltos ex eadem radice, quæ perennis est, *Descriptio.* profert *ramos*, teretes, striatos, pedales, etiam cubitales interdum, quos ambiunt *foliorum* *Rami. Folia.* alæ, quemadmodum in vicia vulgari satiua, & siluestri, sed densiore lanugine obductæ, & quasi incanæ: capreolis, quibus, vicino gramini se implicat, extremam alam occupantibus: *flores* in *Flores.* supernis foliorum alis, terni plærumque, Viciæ vulgaris floribus persimiles, candidi coloris, superiore tamen folio, obsoleti coloris venis internè distencto, inferiore foliolo eiusdem coloris: *Siliqua.* floribus succedunt *siliquæ*, seu vaginæ planæ (quantùm videlicet ex illarum rudimentis colligere licuit) Viciæ vulgaris siliquis similes: *radix* fibrosa est, tuberculisque vt Leguminum pleraque radices viuaces, donata.

Clusio dicitur Vicia silu. albo flore, tam in Pannonicis, quàm in post. Hist. siue genus primum. Hungaris Warytv borso / hoc est *Cornicis Pisum*, nuncupatur.

Nascitur in aruis desertis apud Chyztreg oppidum in Pannonia situm. Maio mense florentem anno 1579 Clus. duntaxat obseruabat. *Locus. Tempus.*

VICIA SILV. FLORE ALBO alia.

Viciam siluestrem flore albo in Austria collectam dedit nobis D. Agerius, ea videtur similis *foliis* luteæ, pilosæ: *flos* in sicca pallidus apparet: *siliquæ* principium, quod adfuit, latiusculum, pilosum.

VICIA LVTEO FLORE SILV.

Caulicul. Folia. Ex vna radice numerosi, iidemque flexuosi exeunt *cauliculi*, angulosi, in alas alternatim diuisi: quibus *folia* hærent Viciæ satiuæ similia, dena, duodena, plùs minùs, quorum costa in tortilē clauiculam terminatur. Alarū, foliorumque commissuris *flores* singulares, ex breuissimis pediculis pendent, speciosi satis, ex luteo pallidi, quibus *siliquæ* succedunt vulgatæ Viciæ siliquis breuiores, habitiores, crassiores, latioresque, albâ hirsutie pubescentes, in quibus *semina* quaterna, aut quina, fusca, maculata, aliquantùm angulosa, compressaque: sapore leguminoso. Flores. Siliqua. Semina.

Locus & Tempus. Monspelii obseruaui mense Martio & Aprili. Montbelgardi mense Maio: semen maturum Iunio. Quotannis ex semine deciduo repullulat, ac totam Hyemem perfert.

VICIA SEPIVM PERENNIS.

Prope sepes prouenit; *caule* duorum, triúmue cubitorum longitudine, *foliis* non multùm à foliis Viciæ vulgaris satiuæ abludentibus, subinde tamē variantibus, in tarsū dispositis per coniugationes, quales aliquando in vno folio tredecim numeraui, quanquam soleant multò etiam pauciorius cōstare: singularia folia à Vicia satiua eò potissimùm differunt, quòd quâ parte costæ adnectuntur, latiora sint, indeque sensim attenuentur in mucronem [licèt & quædam rotunda satis reperiantur] minùs hirsuta, sapore fatuo, viscido, *flores* vnico pediculo rubenti hærent plures, ad sex vsque, quod non bene exprimitur in nostra Fuchsiana icone, è calyce purpureo, vnicolores, non bicolores, vt in Vicia satiua & silnestri vulgatiori: quamquam intentionem quandam, & remissionem coloris in partibus floris est obseruare: siquidem folia eius inferiora saturatiore purpurâ tincta sunt, & penè nigricant: superiora dilutiùs purpurascunt. *Siliquarum* insigne discrimen: tam fœliciter siquidem florum vbertatem vna duntaxat, aut altera siliqua excipit, minor, multóque breuior, latiuscula interim & compressa; glabra, non vt satiuæ hirsuta, per maturitatem nigra, præque nigredine penè lucens, *semina* claudens Pisi sapore, medullâ luteâ, formâ variâ, modò longiora, interdum susque deque aut altrinsecus compressa, non exactè rotunda, plùs quàm dimidio sui siliquæ adhærescentia, intercedente apophysi longissimâ, vt in Lathyro maiore, minora quàm Viciarum satiuarum, coloris albi, punctulis discursantibus, quantùm hactenus obseruare licuit: radix perennis, reptatrix, Aristolochiæ clematitis instar, fibris multò minoribus, dulce quid [aliorum leguminum de more] resipiens. Caulis. Folia. Flores. Siliqua. Semina.

Orob. silv. Trag. germ. sub titulo Daß ander wicken gewächs/ wald wicken / & Orobi silv. sepium Viciam pingit. Latinus verò, nomine alterius maioris Viciæ generis, & Viciæ maioris silv. An autem in descriptione, & inter nomina sit secundum genus, dubium mouet, quod ait, semen grandius, quàm in satiua, quod hactenus nondum obseruaui.

Aphace. An Gesn. de hort. Vicia floribus rubicundis, eidem de coll. stirp. Aphace Fuchsii, genus Viciæ siluestris?

Cracca maior. Tabern. ubi catur. Apud Tabern. dicitur *Cracca maior*, wycken. Græc. ἀφάκη, *Vicia*, & *Cracca*, Arab. *Apaki*. Ital. *Aphaca*. Belg. Crock. Boh. wicken. Quàm bene autem Tab. distinguat nomina Viciarum, facilè peritioribus constare poterit.

Os mundi. Fuchsio dicitur Aphace, & vulgò Vicia silv. & Os mundi. wild wicken germ. Aut S. Cristoffels kraut. Gall. *Vesse sauuage*, aut *Vesseron*. Figura Fuchsii satis commodè exprimit Viciam nostram, at descriptio minùs placet. Dodonæus olim suæ Viciæ Fuchsii accommodarat, quamuis aliam plantam intelligeret, quod in Hist. frum. & in folio demonstrauit, vbi suæ Viciæ veriorem figuram apposuit.

Aberrant tandem, qui censent Aphacam nihil à Vicia differre vt ostendit Galenus.

Nomina linguarum Matth. ubi catur. Plinius Dioscoridis Aphacam ad verbum retulit, inquit Matth. ἀφάκη Græc. Lat. Aphaca & Aphace. Arab. *Apaki*, *Afaki*, siue *Albikia*. Ital. *Aphaca*. Germ. wildwicken, & Vogelwicken. Figuram eandem, quam Fuchs. pro Aphaca habet Matthiolus, verùm descriptio non placet. In post. com. Ital. & Hist. germ. eandem figuram proponit, non demonstrans de qua planta loquatur. In Epit. tandem Matth. cum add. Camer. alia Aphacæ species nuncupatur. Viciæ sepium figuram aliquam fortè ponit Lonicerus, sub dictione wicken quamvis de ea non loquatur in contextu. Multùm etiam differt Vicia silv. Lobelii Obs. quamuis eandem faciat C. Bauh. apud Matth. dicens: *Vicia latiore folio*, *Aphaca* Matth. *Vicia maior silu.* Trag. *Vicia silv.* Lob. C. Bauh. err.

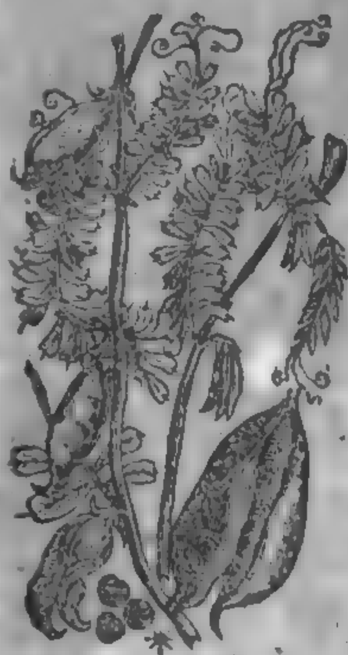
An porrò Clus. Pannon. & Hist. Vicia plurimùm in Belgica vepribus se implicans?

Hist. Lugd. error. Minimè tandem gentium Vicia vera cum Aphace Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, conuenit. Diximus enim antè figuram Matth. non congruere cum Vicia satiua, est namque Vicia quam sepium perennem vocamus.

Locus & tempus. Copiosè prouenit in sepibus & pratis circa Montbelgardum, nec non spontè in horto Ill. E. C. floret Aprili mense. Circa Beffordiam quoque florentem obseruaui in sepibus Augusto, & in fine eiusdem mensis cum semine deciduo;

Basileæ & alibi quoque à me obseruata est.

VICIA SILV. LVTEA CVM galea fusca.

Loco. Viciæ filuestris nomine dedit mihi ramum D. Agerius, collectæ circa Bononiam, cui tribuebat florẽ luteum cum galea fusca: in sicca sanè inferiora labra lutea apparent & nescio quẽ obscurum colorem habet, flores maiores, quàm luteæ à nobis descriptæ, bini ex breuibus pediculis iuxta folium, vt in illa: folia verò diuersa, quinque tantùm coniugationes supputauit, foliala breuiora, latiora, ad foliola Viciæ sepium perennis accedentia, paullò rotundiora tamen, folia desinunt in capreolos: siliqua etiam quamuis nondum matura nobis videbatur, attamen ad modò dictæ Viciæ siliquam, eam suo tempore accessuram, colligere haud difficile fuit.

VICIA MVLTIFOLIA CVM latis siliquis.

PVlchrum Viciæ genus accepimus à Dom. Agerio Med. Argentinensi, cui folia omninò similia Viciæ nostræ multiflorę: foliorum, vt in illa, cõiugationes plurimæ, ad duodecim supputaui: angusta sunt, in acumẽ desinunt, in iis magni pili: flores parui, singulares, ex breuissimis pediculis sicci lutei apparent: siliquæ singulares etiam, primò valdè hirsutæ, postea minùs, sed tactu asperæ, vnciam vnam & semis breuiores, & vnciam semis ferè latæ, in iis grana quinque obseruauimus, cuius sint coloris: vel magnitudinis, dicere, non possumus, quia immatura.

HELENIVM ÆGYPTIVM EX genere fortè Viciarum.

PLanta gracilior, quàm sequens, in asperis & petrosis nascitur: dodrantalibus cauliculis erectis: foliis ab radice longioribus sequenti, nullà fermè diuisurà, in caule autem crebris diuisuris, gracilioribusque: flosculos fert veluti in capitulis rubentes: & exiguas ac breues siliquas folliculis inclusas: radice nititur tenui, colore buxeo. Huic & sequenti non absimile videtur Helenium Ægyptium apud Diosc. descriptum ex sententia Crateuæ.

LVPINVS SILV. ITALORVM rusticorum, Cæsalp. dictus.

PLanta hodie à rusticis [Italicis] Lupinus filuestris vocatur: oritur prope flumina præcipuè in maritimis: caulibus humi repentibus, cubitalibus, circa radicem subrubentem: folia fert diuisa Lentis modo: foliolis sc. coniugatim in pediculo dispositis, colore, & figurâ Lupini, infernè candicantibus, supernè virentibus: flores in racemulis oblongis, colore sanguineo siliquas vaginâ inclusas, tenues, asperas, interceptas, ac depressas, quasi Lentes, inuicem hærentes: eâ pinguescunt iumenta, & à morbis curantur.

VICIA MVLTIFLORA PERENNIS, NEMORENSIS, SIVE DVmetorum.

PEr antonomasiam floridæ nomen meruit hæc Vicia, quippe quæ velut iubam, numerosissimòs consertim, eodem vergentes, paruos, cœruleos, aut purpurascentes flores Viciæ proferat, spicæ æmulos, in surculo peculiari ex alarum sinubus orto: folia angusta admodum, acuminata, hirsuta, in alam digesta, Viciæ vulgaris satiuæ ferè instar, in agro squalidiori natæ, costæ extremum in capreolos abit quemadmodum in Viciis & Lentibus: caules bicubitales, striati, in ramos satis rectos diuisi.

A Clusio ita describitur:

Cubitalibus est ramis, striatis, lentis, infirmis, & humi, nisi capreolis sese sustineant, procumbentibus, obliquè, modò in hanc, modò in alteram partem, secundùm foliorum alas, inflexis, è quibus frequentes plerumque ramuli enascuntur: foliorum alæ oblongæ, tenues, deorsùm incuruæ, seu nutãtes, & in binos capreolos desinentes, duodenis, vicenis, vicenis senis, aut pluribus, interdum oblongis, angustisque foliolis surrectis, & ex aduerso nunc æqualiter, modò inæqualiter nascentibus, præditæ sunt: flosculi elegantes, Viciæ silu. albo flore, quasi incanæ floribus formâ non dispares, minores tamen, & Astragali montani (Clusio Onobrichidis quartæ) flosculis propemodum respondẽtes, coloris ex cœruleo purpurascentis, viceni nonnunquam, aut plures, spicæ instar in oblongis nudis ramulis, ex superiorum alarum sinu exeuntibus, nascuntur: deinde vncialis longitudinis siliquulæ exiguum semen continentes: radix tenuis, latè serpens, & sub tellure se condens, singulis annis nouos, frequentioresque ramos profert.

Est apud eundem Pannon. Vicia silu. spicato flore: & Hist. post. Vicia silu. Pannon. 2. Hungaris Warym borso [Cornicis Pisum] quoque dicta, [omne namque silu. Viciæ genus ita nuncupant] quæ plurimùm à Belgica, vepribus se implicante differt.

Aphace. Os mundi. Trago germ. die fünffte wick/ Aphace Diosc. germ. S. Christoffels Kraut. Lat. Os mundi. Quibusdam Schwartz linsen. In Lat. autem, *Vicia silu. altera, Vicia alia in dumetis, Vicia quinta, Vicia postrema, quæ in dumetis nascitur, ἀφάκη.*

Dod. gall. *Vicia secunda silu. prima quæ potest vocari Arachus*: gall. *Vesse sauuage*. germ. wild wicken Belg. wilde Witsen. Item frum. & Hist. in fol. Nostri wilde witzen, hoc est, Viciam silu. aut germanicam, non impropriè Galegam silu. aut germanicam quis ipsam nominarit: nam Galegæ quædam species videtur.

Gesn. de Lunariis, Trago Viciæ genus in dumetis nascens. Et de coll. stirp. Vicia quædam silu. floribus cœruleis. An eidem ibidem Viciæ quædam species [an Aphaca.]

Tab. ic. & Hist. *Aracus, Vicia, Aphaca.* Vogels wicken.

Locus. Tempus. Viciam multifloram habemus in horto Montbelgardi C. W. in medico, & ferarum, passim etiam abundat in dumetis & pratis. Obseruaui Basileæ florentem Iunio & Iulio, Besfordiæ prope castellum etiam in pratis, & Monspelii cum flore Maio in segetibus propè *Castelneuf*. Aliquando Gesnero plantam siccam cum descriptione misi, sine nomine. Frater C. Bauh. attulit ex horto Patauino nomine Anthillidis primæ Dioscoridis Guilandino.

VICIA PARVA, SIVE CRACCA MINOR CVM MVLTIS SIliquis hirsutis.

Descriptio. Caulis. Folia. Ex *radice* exili & inutili, quadrati, tenues, & infirmi exeunt *coliculi* importuna alarum vbertate luxuriantes: *folia* Lentis foliis paria, læuia, pinnata, rarò sibi mutuò respondentia, ad medium neruum annexa, ad septendecim, qui in tortiles capreolos variè partitos facessens segetem infestù cõplexu arripit, strangulat, excrescens interdum ad tres cubitos; ex foliorum alis hinc inde enatis *Flosculi. Siliqua.* pediculis *flosculi* insident racematim, quatuor, vel quinque, eòdem spectantes, pusilli, ex albo subpurpurei, quos *siliquæ* excipiunt semunciales, hirsutæ, quarum singulis bina *grana* insunt Viciæ sepium minora, rotundiora, magis maculata.

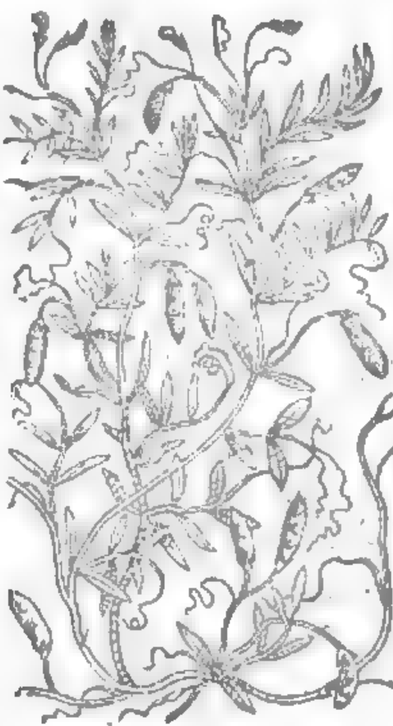
Trag. germ. das klein weißgraw wicklen: potest comprehendi sub Orobanche, aut Erui agrina Diosc. & Theophrasti. Idem. in Lat. *Omnium minima Vicia: quartum & genus.* Tragi Viciam minimam, quò referam non video, nisi sit Cracca minor.

Cracca minor. Tab. ic. *Cracca minor* klein wild wickelen Hist. etiam *Vicia, Aphace & Aracus.*

Arachus. Lob. & Pena Arachum vocant, siue craccam minimam: & Aracum, siue craccam minorem, habentque figuram Dodonæi, dicuntque in Aduersariis quatuor granula continere in siliquis, quod nondum animaduerti, sicut nec etiam Dod. qui bina tantùm in illis deprehendimus. Dicitur autem Dod. gall. *Vicia silu. 2.* Arachi species I. Hist. verò frum. & Lat. in fol. Craccæ alterum genus, Brabantis Eroc.

Locus. Tempus. Abundat in agris, etiam in horto Ill. E. C. à me sata, quæ se propagat semine deciduo quotannis. Frater C. Bauh. attulit Patauio pro cicere silu. Cortusi: iis Basileæ obseruauit, Geneuæ florentem & siliquas habentem vidi Iunio & Iulio. Montbelgardi florentem & semine maturo Augusto.

VICIÆ, SIVE CRACCÆ MINImæ species cum siliquis glabris.

Descr. Est præcedenti tenerior, *foliis* similibus interdum, tamen rarioribus, pediculo tenuissimo, longo, ex foliorum alis nato: *flos* innascitur vnicus, suaue purpurascens, sæpe vel duo, vel tres, quem sequitur *siliqua*, præcedentis craccæ siliquæ par, glabra, torosa, duo, tria, aut etiam quatuor *grana* cõtinens.

Hanc fortè Lob. & Pena confuderunt cum Dodonæi craccæ altero genere, de quo antè.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. & passim in agris floret Iulio mense, semine maturo Augusto. Hanc & Geneuæ quondam obseruaui in agrorum limitibus.

VICIA SILVATICA MAXIMA PISO siluestri similis.

Descr. Folia. Flores. Omnium Viciarum, quotquot hactenus videre licuit, maxima est, multorum cubitorum, *foliis* ad Viciæ sepium folia accedentibus, multò maioribus, & Piso siluestri respondentibus, sescuncialibus, vnciam latis, modicè obtusis: *flores* surculi cuiusdam longissimi extremum occupant numerosi, purpurascentes, subsequentibus siliquis pari cum Pisorum magnitudine, compressioribus, latis, glabris: *radix* crassa, nodis intercepta, reptatrix, caulium complurimùm propagine fertilis, perennis.

Pisum silu. minus. Meminisse huius Tab. icon. & hist. credimus, & hoc quidem titulo Pisi silu. minoris, Klein wild Erbse.

Locus. Viciam siluaticam aute voco Viciæ genus hoc à me olim repertum prope Tigurum. Hæc mihi prouenit Montbelgardi in horto Ill. E. C. Eandem copiosè reperi circa fontē admirabilem Bollensem cum flore & siliquis mense Augusto, & veniendo Rheinfeld inter Weil & Basileam cum siliquis Nouembri.

VICIA ALIQVA.

Descriptio. IN ramorum cacumine florescongestos possidet, Polygalis Gesneri pares, nec absimili figura, sed colore cœruleos: *folia* pinnata costæ annexa, Viciæ foliis longitudine paria, angusta: costa extrema in capreolos desinit.

Nobis attulit Gener Cherlerus, vbi collegerit, non recordatur.

VICIA SILV. CVM LENTIS siliqua.

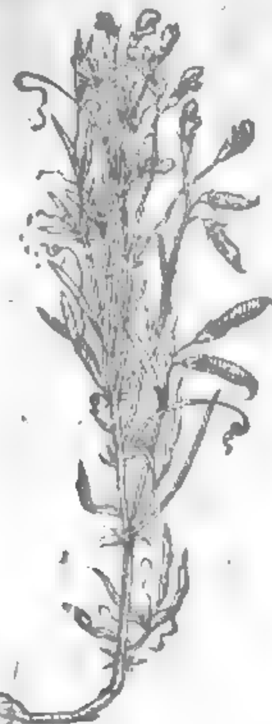
Caulis. Folia. DOdrantalē habet *caulem* gracilem, angulosum, glabrum, ramosum folia duarū, triúmue vnciarum, *tarsi* effigie, singularia, craccæ minimæ foliis non maiora, per extremum obtusa & veluti cordata: costæ extremū in tortiles cirrhos abit: ex alę sinu enatus pediculus vncialis *florem* gerit vnicū, Lentis flori similem, quem excipit siliqua vnciā longior, semunciam lata, glabra, compressa, duo, aut tria claudens *semina*, orbiculata, Lentis maioris. Siliqua. Semen.

Pictor noster malè pinxit folia acuta, quum sint cordata quodammodo.

Locus. Nemausi in Gallia Narbonensi collectam mihi attulit Gener Cherlerus.

VICIÆ PARVVM GENVS, FOLIO longo.

Locus. CVbitalem Monspelio allatam dedit ramum Frater C. Bauh. angulosum, foliis datis, costâ

in capreolos facessente: singularia *folia* sescuncialia, & duarum vnciarum, r aminea vix culmū lata, in acumen desinentia: *flosculi* longo surculo peculiari hęrent, multi, oblōgi: sequuntur *siliquæ* craccæ minores, nonnihil longiores. Folia. Flores. Siliqua.

VICIÆ PVLCHRVM GENVS MVLtifolium, siue Galegæ species quibusdam.

Folia. COstę longæ in capreolum desinenti alligantur *folia* interdum viginti, in acumen desinentia, glabra: *florū* idem positus ex longo pediculo, pauciores, vt animaduertere adhuc licuit, paullò maiores singuli, quales ferè Viciæ sepium, purpurascentes, nisi fallat sicca plāta. Ramosa est hæc Vicia.

In foliis siccis nullum manifestum animaduertimus saporem.

Locus. Argentinę anno 1595. habui ex plantis siccis D. Agerii; qui postea anno 1600. dedit nomine Galegæ alicuius ex monte Apennino.

VICIA, QVAE PITINE ANGVILLARÆ, LATA SILIQVA, FLOre luteo.

Caules. Folia. PItine Anguillaræ dicta, legumen est, ex radice tenui & annua *caules* plures proferens angulosos, cubitales, dodrantales, & sesquicubitales, ramosos, tenues, imbecilles, nec nisi capreolorū ope, quibus se proximis circum voluūt, humo surgentes: *folia* ex interuallis bina, opposita, cauliculis sine pediculo adnascūtur, triquetra, Helxines cissampeli, lænia, tenera, striata, sursum plærumque spectantia, & caulem veluti complexa, ex quorum alis subinde rami prodeunt, foliis iisdem vestiti, nec non claiculæ tortiles, iidemque pediculi duabus vnciis longiores, quibus singulis singuli insident *flores* lutei, Lathyri lutei floribus

Siliquæ. floribus similes, quos *siliquæ* excipiunt vnciales, aut sescunciales, latiusculæ, modicè falcatæ, compressæ, in quibus sex, septemue *semina*, Lentibus minora, non ita compressa, sed paulò rotundiora, quæ modò nigricant, modò rubescunt, modò variegata videntur.

Aphace. Hæc est illa, quam Dod. passim ἀφάκην, Aphacam, & Aphacen Diosc. & Plinio, ac Galeno dictam scribit. An autem nomina Italica *Vicioni* & *Ceserone* quæ Lob. & Pena in Adv. & Obs. huic plantæ tribuit, conueniant dubium mouet, quòd Anguillara ea alteri adscripserit. Nunc si Gesnero fides non abroganda, malè Anguill. πιτίνην ex Theoph. conuertit. Pitine namque pro Serpillo corruptum apud Theoph. esse vocabulum, obseruauit primò Gesn. quod idem postea, ad plantam siccam, quam ei inter alias Monspeliacas transmisi, annotauit.

Aphaca, Camer. horti teste, seu Pitina Theoph. depingitur à Dodon. Lob. & Lugd. Lugd. quidem hisce vocabulis: Orobanche, legumen, aut leguminis vitium, ὀρόβαγχη Theoph. Gal. & Plinio. Aphaca Dod. quam Theod. in Theoph. Eruaginam vertit, alii Erui anginam. Sed dicam liberè, hæc planta non placet pro Lugdunensis Orobanche, Cæsalpini sententiam potiùs approbarim, qui Cuscutam Orobanchen putat. Eius tamen opinionem, & eorum qui eum sequuntur, apprimè recipio, qui Aphacen statuit: Theophrastus enim scribit Securidacam in Aphaca nasci, quasi satiua sit Aphaca.

Orobanche Eruango. Hist. Lugd. reprobatur.

Aphaca.

Cæsalp. porrò hanc vocat Aphacam flore luteo. Diosc. Gal. & Plinii. Aphacen, cui semina madidiora, & minora Lenticula: per madidiora verò significare videtur, lubricum lentorem, qui peculiaris est in Aphace seminibus. Dicitur à Tab. Elatine tertia.

Elatine. Satio. Locus. Tempus.

Quotannis semine deciduo se propagat in horto Ill. E. C. aliàs spontè Montbelgardi copiosè prouenit inter segetes. Monspelii obseruaui, nec non in Italia, vt Bononiæ. Basileæ florentem & siliquas habentem mense Maio. Hanc Geneuæ vocant *Pesete*.

VICIÆ FOLIIS ARACVS Anguillaræ.

ARacos Galeni prouenit inter segetes foliis simillibus Viciæ, sed angustioribus. Flos est coloris rufi, & semen simile Eruo, verùm caret, inquit Anguillara, nomine vulgari.

An non fortè à nobis sub alio nomine tradita, Lectores inuestigent.

LENS.

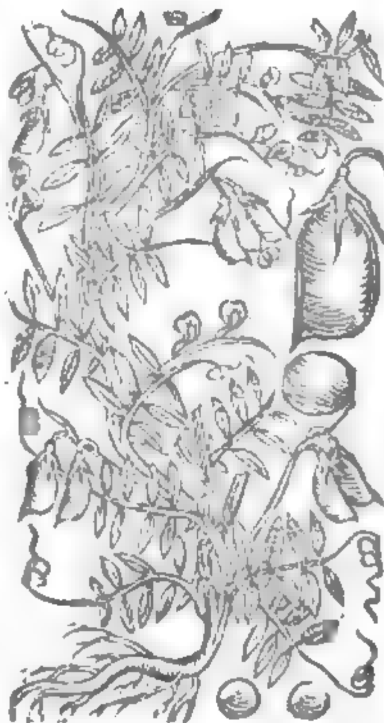
CAP. XVI.

Lens maior.

Descr. Caulis. LEgumen hoc infirmis caulibus humi prosternitur, nisi in propinquo habeat cui capreolorum amplexu innitens sese erigat: *radix* itidem pusilla: *folia* pinnata Viciæ, minora, hirsuta: *flores* purpurascunt, vel albescunt: *siliquæ* breues, compressæ, *semina* duo, aut tria continent, circinata, compressa, colore albido, vel subnigro, seu fusco, parua, valde læuia, quæ cortice dempto in duas partes scinduntur.

Folia. Flores. Siliqua. Semina.

Lens alia. Est & alia vulgari Lente omnibus partibus speciosior & maior, [ob id dicta meritò *maior Lens*] herbâ, foliis, flore albo, siliquis, vt & smine, quod Lentis vulgaris grana duo aut tria facilè æquat.

De Lente hæc scripsit Theoph. Lenti caulis in latus tendit. Hæc præarida sine vllo odore, maximè inter leguminą fertilis est, & summatim, quæ semen ferunt pusillum. Lentem porrò [cuius in leguminum genere sera satio est] vt crassescat, paxillo demittunt.

Æquanimitatem parit. Lenti qui dicantur. Genera duo Plinio.

Inuenio apud authores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri vescentibus eâ. Hinc Rhodig. [vt Dalech. notat] lentos dictos vult patientes, lenes, minimè iracundos, quamuis & pigros, incuriosos, segnes, sic etiam vocent. Genera Lenti in Ægypto (pergit Plin.) sunt duo, alterum rotundius, nigriusque: alterum suâ figurâ. Vnde vario vsu translatum sit in Lenticula nomen.

Exigui momenti.

Hinc etiam Martialis rem exiguam & ferè nullius momenti significare volens, ita canit:

Accipe Niliacam Pelusia munera Lentem
Vilior est alica, carior illa Faba.

Differentiæ Tragi.

Cæterùm, inquit Tragus, *Lens*, φακὸς Theoph. Lentis vulgaris, seu agrestis, grana alia subrufa, alia

ex luteo pallida, nonnulla ex cano nigricantia apparent: humidâ verò cæli tempestate prorsus nigra euadunt. Serap. *Hader*, Hebr. *Asdath*, Chald. *Iamma*, aliàs *Thelusiba*. Lens satiua maior & latior. Lentis vulg. granula haud temerè supra quatuor in siliqua. Lentes in Vicia degenerant.

Lonicer.pingit, dicens: Linsen vocati Græcis Phace.

Dodonæus notatur. Dodonæo in fol. additæ duæ sunt icones: vni titulus *Lens*, alteri *Lens minor*; cùm tamen duarum in descriptione non faciat mentionem. Sed *ollâ*, quod dicitur, *Lenticulam attigit*. Quemadmodum enim olla fictilis Lentem amare videtur, ac velut vltrò venire ad Lentem: ita Dodon. ad exhibendum absque descriptione figuras vehementer propensus, ac velut ad id natus, duas nullâ additâ descriptione proponit.

Etymon. Lentem ex Etymi vi dictam esse *Cornario* videtur, quasi lenis dicta sit, lenitatisque significationem habeat. Nec Germanos aliter Linsen appellare, quàm velut Linde.

Nomina linguarum. Φακὸς Græcis [autor est Matth.] eadem quæ *Lens* Latinis. *Hader* Arab. *Lenticchia* Ital. Germ. Linsen/ Hisp. *Lenteyas*, Gall. *Lentille*, Boh. Socowice. Et quod Matth. omisit, Belg. Lensin, Angl. Lentiles. Idem in post.com.Ital.duas facit species, minorem albam, cineritiam paulò maiorem. Et Hist germ. Lentem maiorem, & minorem.

Tabernæmontanus notatur. Aduersaria nomenclaturam dictam, non tantùm non habent, sed nihil insuper addunt.

Anguill. præter iam recensita nomina, *Lente* in Italia dici perhibet. Frustra denique mihi videntur à Lob.Obs.& Ic.Pl. duæ poni figuræ: præterea magis vulgarem existimo minorem, quàm maiorem.

Gesner.cum Cordo contentus nominibus vulgaribus, vt & Tab.ic.& Hist.

Lentem Italicam *Cam.* horti grandiorem dicit, & candidiorem vulgari.

Lentes in Aracum mutari. Lentes in Aracum mutari obseruauit Marantha.

Lens Cæsalpino semen est candicans, aut ruffescens, flosculis candicantibus, vel purpurascentibus: differunt amplitudine seminis, & exilitate: probatur latum & candidius, ruffum & paruum deterius est: perfectum Græci Phacon vocant.

Casp.Bauhin. apud Matthiol. Lentium genera duo habet, maius & minus. Gerard. Great lentils Lentem maiorem, minorem verò litle lentils appellat.

Locus & Tempus. Cælum amat, inquit Plin. siccum, solum autem tenue magis, quàm pingue. Lens floret Monspelii Aprili, Lugduni, Geneuæ, & Basileæ frequens. Montbelgardi eâ conseruntur agri. Maior ex semine Stutgardiâ misso prouenit, Aprili floret, Iunio & Iulio maturescit. Lens vulgaris seu agrestis, autore Trago, solo gaudet mediocriter pingui, soletque appetente verno tempore seri, erumpit è terra instar Viciæ. Lens satiua non ita pridem è Lotharingia ad me allata. Teste Schvv. calidiore solo, & sudo prosseri gaudet. A Cæsalp. seritur locis aridis.

Vires & vsus. Lens si assiduè edatur, ex Dioscor. autoritate visum hebetat, ægrè concoquitur, stomacho incommoda est, inflat eum, & intestina: aluum autem sistit, si cum cortice edatur. Præstat, quæ facilè coquitur, & quæ dum maceratur, nihil nigri remittit. Vim habet adstringentem. Vnde aluū sistit decorticata priùs, & diligenter cocta, primâ in coquendo aquâ diffusâ. Nam primum ipsius decoctum aluum sistit [λυπικὸν Cod. Basil. non πιλακτικὸν, vt videtur Corn. legitur contra Gal. mentem:] Inducit lens grauia somnia, ad neruosa, & pulmonem, & caput incommoda est. Meliùs autē suum opus perficit ad alui fluxiones, addito ad ipsam cum aceto intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut Malicorio, aut Rosis siccis, aut Mespilis, aut Sorbis, aut Piris, aut Palmulis Thebaicis, aut Cotoneis Malis, aut Cichorio, aut Plantagine, aut gallis integris, quæ post cocturam abiiciuntur, aut Rhoë, qui obsoniis inspergitur. Oportet autem acetum diligenter cum ipsa coquere, alioqui aluum perturbat. Triginta Lentes decorticatæ ac deuoratæ, ad stomachi subuersionem prosunt. Lenit etiam Podagram, cocta cum polenta & imposita. Cum melle verò, sinus glutinat, crustas rumpit, & vlcera repurgat. At cum aceto cocta duritias & strumas discutit. Cum Meliloto verò, aut Malo cotoneo, oculorum & sedis inflammationes curat rosaceo ammixto. Verùm in maioribus sedis inflammationibus, & magnis sinubus, cum Malicorio, aut Rosis aridis decoquitur, ammixto etiam melle. Ad nomas gangrænicas similiter, aut ammixtâ etiam aqua marinâ. Ad pustulas autem, & herpetas, & sacros ignes, & perniones, velut antea dictum est. Cæterùm ad mammas lacte turgentes, & lacte in ipsis in grumos coacto in aqua marina cocta, & imposita commoda est. Plinius vsum eius medicum ferè velut Diosc. habet. Lens optima inquit, quæ facillimè coquitur, eaque, quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, sed aluum sistit in cibo, magisque discocta cœlesti aqua: eadem soluit, minùs percocta. Crustulas vlcerum rumpit eaque, quæ intra os sunt, purgat, & adstringit. Collectiones imposita sedat, maximéque exulceratas, & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum Meliloto, aut Cotoneo. Et paullò pòst: Ad sedem cum rosaceo aut Cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigunt; cum putamine Punici, melle modico adiecto. Et rursus: Propter dissolutionem stomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta in quo vsu meliùs semper eam torrere antè & tundere, vt quàm tenuissima detur, vel per se, vel cum Cotoneo, aut Piris, aut Myrto, aut Intubo erratico, aut Beta nigra, aut Plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli: nec somno facilis. Ad pustulas vtilis, igníque sacro. Et mammis in aqua marina decocta: in aceto autem duritias & strumas discutit. At Galeno teste, Lentes adstringunt quidem, sed non validè, & caliditatis & frigiditatis in medio consistunt, & secundo ordine siccant. Proinde corpus quidem ipsarum siccat, & ventrem sistit. Decoctum verò propellit. Quapropter etiam prior aqua diffunditur, cùm cohibendi gratiâ sumuntur. *Et rursus:* Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim sunt, ac friabiles, corticémque habēt adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ est particeps. Succus verò in ipsis est adstringenti contrarius. Quocirca si quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam sale, aut garo, aut cum ipsis oleo conditam sumpserit, potus in aluum deiicit. At ex his coctis Lentibus, ad eum modum, quem diximus, paratus cibus facultatē habet succo contrariam, vt quæ ventris fluxus

Margin notes (right): Cornar. error. — Somnia. — Acumen. — Vlcera. Struma. Inflammatio. — Mammæ. — Lens optima. — Oculi. — Dysenteria — Noxa — Corpus — Decoctum — Succus

ficcet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis, & dysentericis, cibus est accommodus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehemétiam, & ea, quæ ipsam consequuntur, amittit: ita magis nutrit, quàm quæ cortice spoliata non est: verùm succum crassum ac paruum gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus deficcat, vti ea cui cortex non est ademptus. Aegineta quum subcruentæ pustulæ euaserunt [à morsu viperę] ipsas scarificat, ita ne excoriet, deinde multâ aquâ fouet, Lêticulam coctam cum melle obducit, dum consanescant. Considerandum sanè, an consultum sit applicare Lentim, quæ adstringit, morsui viperino: vereor ego quidem adhibere, ne venenum intrò repellatur. Qui igitur Aeginetæ subscribit, is cum illo *Lenticulam angulo tenet* [negotium, quod fieri nullo pacto potest, tentat] siquidè Lens angulis careat. In caliditate & humiditate, inquit Scvvhenkf. medium tenet, deficcat tamen ordine 2. valenter quoque adstringit, ventrem sistit. Decoctum verò prouocat, inflat, lenit, glutinat, extinguit, purgat, discutit.

Sed *in Lente vnguentum* [in Lenticula fabulam] Cæsalpinus narrare videtur. Ineptè enim vili leguminí mirandum effectum adscribit, qui minimè congruit, nec in tempore adhibetur. Dum enim Dioscor. & alii Lentem & oculorum aciē hebetare, stomacho grauem esse, intestinis noxiam, neruis, pulmoni & capiti inimicam, & turbulenta insomnia gignere, scribunt, is ex Arabum sententia decoctum earum ad febres pestilentes, quas lenticulares vocant, laudat, quia exanthemata in illis erumpentia, Lenticulas repræsentent. Sed eum plura inter se dissimilia confundere, quis non videt? Eum mehercle imitatur, qui mentionem inducit vilis cuiuspiam aut nihili vel hominis, vel alterius rei, aliis de egregiis verba facientibus, in quem adagium hoc quadrat, *in Lente vnguentum.*

Cæterùm, *mera aut egregia nulla de Lente*, minutum enim est, ac vile legumen. Prouerbium autem est, *Mira de Lente*, apud Græcos dici solitum, quoties res humilis & pusilla splendidis excomiis, magnificisque laudibus attolleretur:

Porrò, *Diues factus iam desiit gaudere Lente.* Pauperum siquidem ac tenuium cibus est; quæ fastiditur simulatque lautior fortuna contigit. Prouerbium in eos est, quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quæ prius inopes boni consulebant. Dixit hoc Aristophanes in adolescentem, qui cùm pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cepit illam fastidire. Et licèt dictum sit Lentes esse pauperum cibum, non tamen conuenit vt eadem ad fastidium iterentur, ne Athenæi trimeter prouerbialis obiiciatur:

Te Lens Deus corripiat & fortuna Lens

Sed de his satis. Nam *Zenonium est & Lentem coquere*, id est, Sapientis est, in re minutissima se artificem declarare.

Dysenteria. Dubium. Aegineta notatur. Prouerbiũ. Cæsal. reprehẽ. Prouerbiũ. Febris lenticulares. Adagia alia.

OROBVS SIVE ERVVM IN genere.

Cap. XVII.

MVtant semina & pro temporum ratione vt leuiora, faciliora que reddantur: vt si [ὄροβος] Eruum, quis Vere serat, facilè, gratumque exit, non graue, quemadmodum si Autumnó feratur. Floris inter cætera legumina, diutina productio est. Huic porrò quemadmodum Ciceri & Fabę, primùm pars inferna floret, quæ cùm desierit, proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo: qua de causa multoties Eruos auulsâ semen ex ima parte defluxisse cernitur, virente adhuc omninò, herbaceaque supernâ. Caulem habet in latera magis dispersum. Numeratur inter ea, quæ omnium maximè durant. Serere inter radiculas consueuere contra papiliones [τὰς ψυχάς] Seritur aliàs maturiùs, sit tamen, vt non prorsus ante Ver. Candidum in omnibus generibus præstat. Et licet semina eius siliquis Cylindratis inclusa proueniant, attamen non intersepta; sed quasi inuicem contingentia constant. Fructus rotundos Gesn. esse dicit, modo Piperis, quod apud Theop. nondum reperio.

Ὄροβος [Eruum] inquit Diosc. paruus frutex [θαμνίσκος] omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in valuulis (ἐν λοβοῖς) habet.

Apud nos (Galeni verba sunt) semen quoddam siluestre, rotundum, ac durum, Eruóque exilius in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant.

Erui, quod Plinio facilè concesserimus, non operosa cura est. Hoc ampliùs quàm Vicia runcatur. Nascitur & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si Hyems aquosa sit.

Eruum autem, si Columellæ credimus, lætatur loco macro, nec humido, quia luxuriâ plerumque corrumpitur. Potest & Autumno seri, nec minùs post brumam Ianuarii parte nouissimâ, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem mensem vniuersum negant Agricolæ huic legumini conuenire, quòd eo tempore satum pecori sit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo suo cerebrosos reddat, quinque modiis iugerum obseritur.

Cicera bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est, paullùm aqua maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui decodecim libræ satisfaciunt vni iugo, Ciceræ sexdecim, eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. Sapore certè nihilo differt à cicercula, colore tantùm discernitur. Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ita vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Erui rufi meminit Aetius, cuius autoritatem confirmat Hermolaus, dicens: Eruum, Herbúmue, aliud candidum, aliud rufum.

Eruo præter notas à Diosc. ei attributas, hasce ferè addit Marantha: Eruum semen habet Paralii Tithymali, aut catanances primæ: magnitudine Æthiopidis seminis, aut Lithospermi, aut Dorycnii, aut Lathyridis. Ex hac descriptione facilè deprehenditur error multorum, qui varias plantas, pro Eruo ostendunt: quarum nulla descriptio arridet: cùm omnes semen habeant longè maius semine Lithospermi, aut Æthiopidis: nam vel ipse Theoph. Orobi semen minus Sambuci acinis esse asserit, quod cum Diosc. consentit.

Orobus plurimis qui angulosus, quem duplicem faciunt. Matthiol in primis com. proponebat iconem pro Eruo, quæ mihi videtur esse Lathyris, quam Germanicam voco flore rubente.

Brassauolus credidit Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo Ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate fortè deceptus.

Eruum & gratum unde. In serendo. Flores quo tempore. Caulis. Vsus. Delectus. Gesn. notatur. Frutex est. Cultura. Locus. Tempus. Vsus. Eruum rufum Herbum. Catanance similia semina. Multorum error. Matth. notatur. Brassauoli error. Eruilium non esse Eruum.

Nec adstipulandum iis est, teste Matth. qui Eruiliam Pisi genus, Eruum esse contendunt.

Hallucinatur Fuchsius, qui cicerculam vulgò vocatam, Eruum satiuum esse credidit.

Hunc eundem errorem committit Turnerus, dicens: Ego Orobum Fuchsii cicerculam esse puto, quam Galenus Lathyrin vocat.

Eruum videtur Cornario, altera Viciæ species esse. Nostri enim, inquit ille, maiorem & minorem Viciam latinâ voce parùm corruptâ, distinguunt. Officinæ peregrinum ab externis petitum Orobum habent in vsu: quum tamen verus Orobus etiam apud nos proueniat.

Cornarius se opponit Turn. cùm ait, Galenus, Paulus & Aetius, nulli Eruo omnem auferunt amaritudinem, In Eruo autem Fuchsii, cùm nulla sit penitùs amaritudo, Eruum esse nequit. Quin ipse Fuchs. de compos. med. testatur eos omnium maximè errare, qui pro Eruo seu Orobo Vicia silu. seu Aphace vtantur.

Vires & vsus. Farina.

Farina orobina ad medendi vsus conueniens. Capiti onerosum est, inquit Diosc. aluum esu turbat [ταρακτικὸν] Sanguinem per vrinas trahit [ἄγει]. Boues autem pinguefacit, si coctum apponatur. Præcedentia non legit Oribas. autore Matthiolo. Præparatur Erui *farina* hoc modo: Habitiora & candida grana deligito, & aqua permiscendo respergito: ac vbi sufficienter combibere sueris, tum demum torreto, dônec cortex disrumpatur & decidat. Deinde molita, & tenui cribro excreta reponito. Est Erui farina aluo commoda, vrinam ciet, bonum colorem inducit. Ast vberior eius vsus, in cibo, aut potu, cum torsionibus [torminibus, μετὰ στρόφου] sanguinem per aluum & vesicam ducit. Purgat autem vlcera cum melle. Lentigines item, & maculas Solares, itemque alias, & totum corpus. Sistit etiam nomas, & duritias [σκληρώματα Lacuna ex vet. cod. πωρώματα] ac gangrænas. Mollit quoque duritias in mammis. Et ferina ulcera, & carbunculos, & fauos emarginat, ac rumpit. Cum vino subacta & imposita, canum, hominum, & viperarum morsus sanat. Cum aceto verò, vrinæ difficultates, & tormina, & ad egerendum contentiones [tenesmos] sedat. Commoda est & his qui alimentum ex cibo non percipiunt, nucis magnitudine fricta accepta cū melle. At Erui decoctum affusum, perniones, & pruritus in vniuerso corpore fouendo sanat. *Hæc Diosc.* quem Plinius ita declarat, vt ex ipso transcripsisse videri possit. De Eruo, inquit, quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem Veteres, quàm Brassicæ tribuerunt. Contra serpentium ictus ex aceto, ad Crocodilorum item, hominumque morsus. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi Autores affirmant. Farina eius varos & maculas cutis toto corpore emendat. Serpere vlcera non patitur, in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, tenesmum, & quę cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum, deuoratumque, corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decocti perniones, & pruritus sanat fouendo. Quin & vniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus mitescit, bubus, iumentisque vtilissimum. Siliquæ etiam virides, priùs quàm indurescant, cum suo caule, foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Cæterùm Eruum medicaminis vim obtinere, epistolis D. Augusti (qui per hoc curatus) memoria extat.

(Margin notes: Vlcera. Lentigines. — Carbunculi. — Animalium morsus. — Tenesmum. — Lienem. Varos. — Colorē corporis commendat.)

Boues tum apud nos, ait Galenus, tum apud alias plerasque gentes Eruum priùs in aqua dulcoratum pascuntur: homines verò ab hoc semine prorsus abstinent. Est enim insuauissimum, & praui succi. In magna tamen fame, quemadmodum Hipp. quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos, præparentes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis, ac pulmonis, humores expurgantibus. Porrò inter Orobos albi minùs sunt medicamētosi, iis, qui ad flauitiem, aut pallorem recidunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà etiam cum ea abstergendi & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum sit, quod citra insignem amarorem desiccandi vim habet. Et hęc traduntur in lib. de Alim. simpl. vt & sequentia: Orobus desiccat quidem excessu secundo intēso, calefacit autem primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Idem de Antid. Candidā Erui farinam admiscet Scillę: nam quę candida non est, amara supra modum esse consueuit. Et rursus de comp. med. Vitat hanc non solùm in dolore capitis], per consensum stomachi oborto, sed omnibus aliis etiam circa caput obortis affectionibus. Articulos etiam dissoluit.

(Margin notes: Thorax. Pulmo. Orobi albi. — Temperamentum.)

Animaduersio.

Animaduertendum præcipit Matthiolus, quod quanquam ad eruinam farinam conficiendam, candidius Erui semen Dioscorides elegerit, Galenus tamen candidum pallido, ac rufescente, longè minùs præstare scribit. Eapropter & Brassauolum Galeni rationem minimè habuisse: cùm sibi ex Dioscoridis tantùm sententia persuaserit, album Erui semen in medicamentorum vsu, tam russum, quàm pallidum viribus antecellere. Sed de hisce Matthioli commentariis, nostrum quoque, si animus est, percipito iudicium: Galenus quidem Erui candidam farinam Scillæ admiscet, ast solam eam ob rationem, quòd candida supra modum amara non sit, tamen nostro iudicio si talis esset, amaritudinem in Scillæ trochiscis haud augeret: ipsa enim Scilla est valdè amara: Adhæc ignoro, cur præferat albam, si alia viribus antecellat.

(Margin note: Autorum iudicium de farina Erui.)

Error quorundam.

Nunc quis non cum Marantha irridendos censeat, qui Eruum se nunquam potuisse cognoscere asserunt: propterea, quòd in nulla planta (etiamsi delineationi respondere videretur) vim educendi sanguinis per vrinā animaduerterint: nam uel huius rei nunquam periculum fecerunt vel si facere aggressi sunt, non ita vt decet, sunt experti: Vnicā enim exhibitione, pauca quantitate contenti, effectum hunc exposcebant, non considerantes Dioscoridem velle, non nisi largiùs in cibò, aut potu assumptum id efficere.

Quæsieram tandem ex Gesnero, quid de Eruo sentiret. Miror equidem, respondit, Galenum in trochiscis Scillinis, Erui loco panis micam eis addi iubere: cùm hæc dulcis, Eruum verò (ipso teste) amarissimum sit: adeò vt vel totam Theriacam suo sapore amaro inficiat. Ego pharmacopolis nostris suasi, vt Dictamni vulgaris radicem [id

est

est Fraxinellæ] Erui loco potiùs quàm panis medullâ ponant: nam & amara ea radix est, & vim contra venena ac pestem non vulgarem habet. Inter legumina præter Lupinum, nullum adhuc amarum inueni: posset autem Erui loco etiam Lupinus, præsertim syluestris, vt pote amarior, ficciorque accipi.

OROBVS SIVE ERVVM multis.

Cauliculi. Cauliculi huic Orobo quadrati, tenues, multis alis concaui: Folia. *folia* ad neruulum palmarem annexa Lentis, vix tamen exactè ex aduerso respondentia: Flosculi. *flosculi* & ex alis, & ex cohculis, Lentis, albidi, infimo folio maculâ fuscâ notato: Siliquæ. *siliquæ* tenues, Cylindraceæ, longitudine circiter vnciali, articulatis Semen. torulis, in quibus *semen* rotundum (angulosum redditur vbi siccum) leguminoso duntaxat gustu.

An semen, quod iam afferunt pro Orobo Siculo, quodque Fuchs. de comp. med. Cicerculam potiùs arbitratus? An Orobus, species leguminis in Creta proueniens, quo Lob. Obs. vtitur, & adhuc nomine gallico caret.

Matth. in com. suis in Diosc. editis sibi minùs constat, ita enim in prioribus scribit: Eruum officinæ Græcorum more Orobum appellant. Cæterùm, quod ex Alexandria, Syriaque, Venetias conuehitur, aliud semen repræsentare censet, quàm Erui, quod frequentissimum in Hetruria nascitur, ac seritur. Folia mittit Eruum, quod vulgò *Mocho* vocant, Lathyri, vel Cicerculæ vulgò vocatæ æmula: florem Pisorum modo, admodum rufescentem: siliquas formâ teretes, ac oblongas, in quibus semen, colore in aliquibus pallido, in nonnullis candido, in quibusdam verò rufescente. Ignorandum non est, quod etsi Eruũ ab agricolis seratur, habetur tamen inter spontè nascentia: namque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoscatur, illud inter viciæ species annumerant. Idem in Epit. edita anno 1571. scribit Eruum duum esse generum, candidum, & ruffum: Galenum verò tertium addere, pallidum. Orobum esse plantam sarmentosam, foliosamque, humi procumbentem, ramis sese implicantibus, foliis paruis, longiusculis, Lente minoribus: flores edere paruos, subpurpureos, & quandoque candidos: siliquam Pisi breuiorem, graciliorem que, in qua rotundum concludatur semen, conclusã inter granum & granum siliquã. Proponebat primùm iconem Matth. repræsentantem nostram Lathyrum maiorem flore rubente, siue nostram germanicam valdè differentem à planta, de qua hoc capite scribimus: In Epitome verò omittit, & reponit aliam iconem satis commodè exprimentem nostrum Orobum angulosum. In com. cum mag. ic. anni 1583. meliorem habet: omittit autem ea, quæ in præcedentibus scripserat, ponitque sequentia: Nondiu est, quod legitimum habetur & seritur Eruum, iam vbique in Italia. Alterum quoque vidimus Erui genus, quod Creticum vocant, nostrati ferè simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. In com. Ital. cum mag. ic. anni 1568. quæ sunt ante modò dictam editionem anni 1583. eadem tradit: verùm ibi duas habet icones, priorem similem modò dictæ, sub titulo *Eruo*: alteri inscriptum est, *Orobo di Candia*. In Hist. germ. Iconem comment. cum mag. fig. habet, vbi etiam ὄροβος & Eruum. Sed vti dictum sibi contrarius videtur Matth. nec fortè scit, quid scribat. In primis enim com. & Epit. statuit Eruum frequentissimum in Hetruria nasci, & vocari *Mocho*, ab agricolis seri, per se inter segetes frequenter oriri. In post. com. omittit nomen *Mocho*, ac non diu esse asserit, quod legitimum habeatur, & seratur: nihilominus tamen in iisdem post. com. retinet verba antè citata, quod agricolæ serant, quod spontè frequens oriatur, & inter Viciæ species numeretur. Præterea plantæ, quam in post. com. exhibet pro Orobo, quæ eadem cum nostro Eruo, non inest amaritudo, quæ eo authore requiritur in Antiquorum Eruo.

Matth. sibi contrarius.

Camer. ad Epit. Matth. iconem nouam ex Gesnerianis, vt puto, sub titulo Erui apposuit.

Orobus hodie si Anguillatæ credimus, in Abrusso vulgaris, retinet nomen antiquum corruptum ex *Eruo*, ac vocant *Ieruo*. *Ieruo.*

Ἐρέβινθος Dod. gall. Cicer satiuum, Columbinum, Venereum, & Orobiæum [ὀροβιαῖον.] Lat. Cicer eruillum, non est Eruum, vt multi Neoterici putant, qui Theriacæ, & aliis medicamentis indunt: Et hoc idem affirmat Histor. Frumentorum. Cicer eruillum non Eruum.

Orobus, inquit Gesn. à Græcis dictus est Eruum, quod ad Theriacæ compositionem requiritur. Legumen est multis capreolis, siliquis secundùm semina interceptis, ita vt in furnis coniuncti panes: semen foris album, intus rufescit. Facilè prouenit. Circa Lugdunum [unde semina accersiui] agros eo conseri audio. Inuenitur & syluestris: sed non in Germania, quod sciam. Lot. ab.

An Eruum Guiland. in Theone, quod in Italia *Mochum* nuncupari cum Matthiolo sentit, cùm hic tamen interea *Mochum* ignotam sibi plantam statuat.

An qui vulgò, Cæsalp. autore, in Etruria *Mochi* appellantur, teruntur que in alpibus ad pabulum brutorum: Planta in totum similis cicerculæ tenuioribus foliis: seminibus simili modo angulosis, candicantibus, vel nigris, minoribus, & in sua siliqua magis farctis, asperioribusque: hæc columbis gratissima est ad fœtificandum. Dioscorides Orobum vocat. A Theodoro apud Theoph. Eruum conuertitur. Sed & Plinio Eruum, Galeno autem Orobus dicitur. Si Cæsalp. eundem nobiscum Orobum intelligit, comparatio cum cicercula non placet. An Mochi. Cæsalp. Hist. citatur.

De hoc Lob. & Pena Adu. Cicer orobæum tantoperè simile est Narbonensiũ Orobo: Dioscoridis satiuo, Ciceri eundem fecit Orobum vulgatum & receptum officinis Dodonæus. Orobus receptus Herbariorum: *Robus*, color rubeus Antiquis fuit, qualis in russis bobus, & Orobis cernitur. Hodie nihil pænè ab illo dudum dicto Orobus Herbariorum Robus.

Matth. inseruntur. Orobus. Mocho. Flos. Siliqua. Semen. Viciæ. Erui genera.

dissidet receptus in officinis Italicis & Norbonensibus. Orobus semine & siliqua præsertim, nisi quia huius altero tantò minor est, compressior, nec vno loco, sed variis ex alarum geniculis, secundum summum & imum caulis exorta, pendula, alioqui terna & quaterna claudit semina; Cicere minora multò, tangenti hebetiùs angulosa, & vno latere aliquantùm acutiora, gustu Lentis, folio & facie Pisi, Lentis, aut Viciæ: ramosis, sparsis, luxuriantibus, caducis ferè ramulis: minùs tamen est πολυκλαδ@ hic, quàm Cicer Orobæum, & satiuum, minusque ingratus gustanti: nec enim nostro ingenio conuenit, stirpium vel figuras, vel qualitates, plumbeâ, Lesbiaue ad nostram sententiam exigere, aut flectere, vt nimis multi factitant: sanè par est alterutrum horum leguminum, verum esse Orobum, cum è tam multis nihil penitùs similius occurrat.

Nomina. Linguar. Item Obs. Orobus receptus Herbariorum. Ital. *Mocho*. Hisp. *Yeruo*, & *Yeruos*. Prouincialibus *Eres*, quasi *Eruum*. *Mochus*, siue *Cicer satiuum* Dioscoridis Dodonæo. *Mochus.* Idem Ic. Pl. Tom. 2. pag. 72.

C.Bauh. C.Bauh. qui duas icones proponit, quæ paulò meliores nostrâ emptitiâ, quæ nobis non placent, apud Matth. ita scribit: Orobus, ὄροβος quibusdam παρὰ τὸ ἐρέπτεσθαι ὑπὸ τῶν βοῶν, quòd eo boues vescantur, & saginentur: *Eruum* Lat. quod satiuum est, & siluestre. Satiuum, vel maiore siliquâ, & semine, vel graciliore siliqua & semine: rursus qui maiore semine, candido est, aut pallido, aut ruffo: *Siluestri.* Siluestre, varium est. Hic tantùm de satiuo. I. *Orobus satiuus maiore siliqua* C.B. *Orobus & Eruum* Matth. Cord. in Diosc. Gesn. hort. Cast. Lugd. *Orobus receptus Herbariorum* Lob. *Eruum verum*, siue *Orobus* Camer. Tab. *Cicer satiuum* Dod. gall. *Mochus*, siue *Cicer satiuum* Dod. in fol. II. *Orobus satiuus minore siliquâ* C.B. *Orobus Creticus Matthiolo* (in cuius editione postrema, & iconibus, figura non habetur) & Lugdunensi.

Locus & Tempus. Orobus Matthioli Geneuæ in horto nostro proueniebat facilè, virens adhuc Decembri ex semine deciduo, florens Maio. Lugduni quoque habebam. Basileæ frater C. Bauh. Montbelgardi ex semine Stutgardiâ misso, & sato, Aprili & Iunio floruit: semen maturum Iulio. Honorius Bellus ex Cydonia Cretæ misit, hâc additâ inscriptione: Orobus ὄροβι siue ῥόβι, quod rustici serunt singulis annis, & boues eo saginant Antiquorum more. Nos non videmus, qua in re differat à semine, quod nunc existimatur & perhibetur Orobus: est enim ferè triangulare cum vmbilico nigricante: color totius ex albo cinereo: sapor leguminosus, & Pisorum vulgarium. Huic simile paullò maius legumen misit Araci nomine: sapore & formâ non differens, sed colore ferè glauco. Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis. In Germania verò, ac Belgio [si vera Dod. perhibet] non nisi in hortis, & à paucis seritur. In glareosis affatim oritur. *Aduers.*

OROBÆVM CICER LObelii.

Cicer Orobæum Theoph. ab Orobo nigredine tantùm distans. Difficilè tamen sit statuere quodnam sit Dioscoridis domesticum primum nam notum, quod hîc damus, tantopere simile est Norbonensium Orobo, siliquâ præsertim, vt certos nos reddat, esse illud, quod dulcissimum & Eruo simillimum à Plinio dicitur: sed ambigimus iam, sitne idem istud cum Diosc. satiuo: cui eundem fecit Orobum vulgatum, & receptum officinis, doctus & perbonus scriptor Dodonæus, qui nondum hanc nouisset.

Norbonæ & Gallo-prouinciæ plerique satis per messes flauet hæc, *culmo* assurgens sesquipedali, geniculato lateratim, quasi in obliquum flexo, leuiter striato, fistuloso: *foliis* in imo neruulo prolixo hærentibus, Lentis, aut Araci: à medio item ramulis donatur, & foliatis pediculis: & iuxta summos alarum geniculos complures confertæ *siliquæ*, vno ferè exortu nixæ, sese tangunt & stipant, cylindreæ, vnciam longæ, rectæ, teretes, inter transuersa pusilla interualla foras protuberantibus singulis quasi torulis, ternis & quaternis, articulatim distinctus: ipsa intus *semina* nullâ membranulâ distincta. Pisum Arietinum fermè æquant, obtusè triangula: Orobi duplò maiora, colore albida, pallida, & subfulua, non ingrati saporis, Ciceris aut Pisi. *Locus. Descr. Folia. Siliquæ. Semina.*

Cicer orobæum Theophrasti Lob. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Obs. autem *Cicer orobeum* Adu. p. 400. *Cicercula Plin.* F. Pennini.

OROBO SIMILIS LATHYRVS Cretensis Honorii Belli.

Lathyr. Semen, quod misit nobis Honorius Bellus ex Cydonia Cretensi, huius inscriptionis: Lathyrus, λαθυρία, dicens à rusticis quotannis seri: Hoc sanè Orobo antè dicto, vel Araco Cretensi ab eo missis, simillimum est: adeò vt nullum discrimen adnimaduertam, nisi in colore, qui medius est inter Orobum & Aracum ab eo missum: sapor idem, cum Pisorum sapore. Satum Montbelgardi in horto Ill. C. Wittemb. prouenit.

OROBO SIMILIS ARACVS CREtensis Honorii Belli.

Misit nobis ex Cretæ Cydonia Honor. Bellus semen, quod ita inscripsit: Aracus, Ἀρακά, à rusticis quotannis seritur. Id sanè vix differt ab eo, quod misit pro Orobo: triangulare enim, vel quadrangulare quoque est, paulò tamen maius, & colore ad glaucum accedente: sapor leguminosus, qualis Orobo, & Pisis. Si prouenerit satum, obseruabimus qualia folia & flores.

ARACVS VETERIBVS.

CAP. XVIII.

Aracus Theoph. Arachidnæ similis. Aracus res scabra & dura in Lente videtur, autore Theoph. qui Arachidnam ipsi similem scribit. De hoc Gal. inquit: Aracos Aristophani in Holcadibus. Semen hoc Lathyro [Cicerculæ] semini est adsimile. Fueruntque nonnulli qui putarunt, ipsum non esse generis à Lathyro [cicercula] diuersi: quandoquidem & vsus ipsius omnis, & facultas, Lathyri [cicerculæ] facultati est adsimilis, nisi quòd Araci sunt duriores, minusque facilè elixentur. Quæ caussa etiam est, cur Lathyris [cicerculis] concoctu sunt difficiliores.

ARACHIDNA

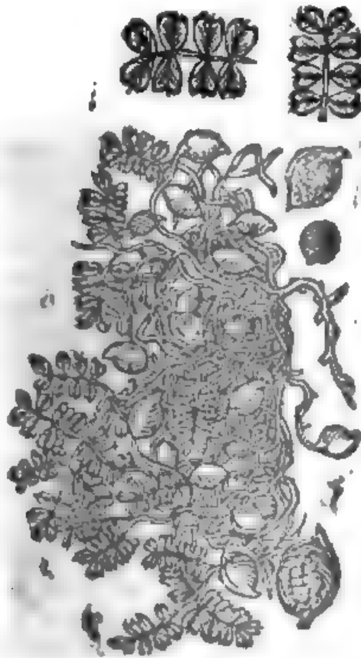
ARACHIDNA VETERIBVS.

Cap. XIX

Fructus: Radix. ARachidnæ radix, eiuſque, quod ſimile eſt Araco, &c. Pars ipſa carnoſa radicem ſimplicem, craſſam, altiùs infigendam mittit, cæteras verò, quibus inſidet, fructus tenues, ac ſummo ceſpite cohærentes agit: *Locus. Folia deſiciuntur.* loca arenoſa potiſſimùm amant: neutrum folia gerit, neque foliis quicquam ſimile, ſed quaſi binorum fructuum, partibus inter ſe appoſitis, fæcunda potiùs extant, quod mirum profectò eſt. Et hæc apud Gazam Theophraſtus teſtatur, cuius textum Honorius Bellus corruptum ſuſpicatur, vt mox videre eſt, ſub eius Arachidna.

ARACHIDNA, AVT POTIVS Aracoides Honorii Belli.

Locus. DE Arachidna Cretica, cuius plantam ſiccam, & ſemina ad nos miſit ex Cretæ Cydonia, hæc ad nos perſcripſit Honor. Bellus: Planta omninò noua eſt, & nullum Botanicum huc vſque vidi, qui earum plantarum genus aliquod deſcripſerit, quæ ἀμφίκαρπα à Theophraſto vocantur, *Dentaria.* licèt Cæſalp. Dentariæ ſpeciem Arachidnam faciat, quæ cùm Theophraſti Arachidna, meo quidem iudicio, nihil commune habet.

Planta autem noſtra, cùm vtrinque fructũ ferat, id eſt, & infra, & ſupra terram, meritò mihi *Arachidna, Aracoides.* Arachidna, aut potiùs Aracoides vocata videtur. Et licèt Theoph. lib. 1. cap. 11. *Textus Theophraſti corruptus.* Arachidnã, aut id, quod Araco ſimile eſt, foliis carere affirmet, tamen textum corruptum eſſe, meritò quis dubitare poteſt. Nàm cùm Theoph. ſtirpem ſimilem Araco deſcribat, neceſſe eſt ſimilitudinem harum eſſe, aut floris, aut fructûs, aut foliorum. *Aracus duplex.* Aracus verò duplex ab Auctoribus habetur, vnus Lathyro ſimilis, qui inter Lentes naſcitur, & grecè per κ ſcribitur. Alter verò per χ teſte Galeno 1. de alim. fac. c. 17. Silueſtre quoddam ſemen rotundum, ac durum, Eruoque exilius, quod & Theoph. l. 8. c. 8. affirmat, aſſerens: quòd Aracus in Lente oritur, res ſcabra, & dura. Cùm autem planta noſtra, caule, foliis, & lobo ſimilis ſit Lenti, ſemenque durum, & Araco non diſſimile ferat, Orobo, Lathyroque minori, fructumque ſub terra circa radices, & in caule gerat, meritò *Aracoides.* Aracoides dicenda videtur. Et ea Theop. verba, quòd folia non ferat, ad Arachidnam Ægyptiam potiùs referenda videntur, quàm ad Aracoidem noſtram, quam ita deſcribo. *Deſcriptio.* Herba eſt dodrantalis, *Folia.* *foliis* leguminoſis Lentis, vel Viciæ, minoribus, obtuſis, cordatis. Viticulis tenuibus, quorum extremis *flores* hærent purpurei Viciæ. *Flores. Siliquæ. Semina.* Circa *radices* ſub terra fert *ſiliquas* paruas, Lenticulæ ſimiles, in quibus modò vnum, modò bina *ſemina*, rotunda, nigra, in altero verò non nigrum, ſed Orobo ſimile. At quos fructus in caule proferat, pluribus occupationibus præpeditus hactenus obſeruare non potui.

Agreſtis Lens. A ruſticis ἀγριόφακοι [agreſtis Lens] vocatur. Inter ſegetes & legumina inuenitur, negligiturque, ideò vobis radicis tantùm fructum mitto. Mitto etiam Orobi ſemina, Araci, & Lathyri, vt horum leguminum in hac inſula naſcentium differentiam commodè obſeruare poſſitis. Hæc ille.

Auctorum obſeruatio. Noſtra hìc reſtat obſeruatio. Nigrum ſemen Viciæ ſatiuæ ſimile eſt, dentibus durum attritu: ſapore Piſorum: medulla alba. Album verò ſimimile formâ, ſapore, & duritiâ: eius figuram ex planta ſicca, quam miſit, parandam curauimus: ſata enim non prouenit.

Icon Cluſii. Iconem quoque Cluſii, quamuis falſa videretur, delineandam curauimus. Proponit autem illam Exot. lib. 4. c. 16. quam ita deſcribit:

Araco ὅμοιον. An Theophraſto Araco ὅμοιον? Non minùs admirabilis eſt huius plantæ natura, quàm eius, cuius rariorum plantarũ Hiſt. l. 4. cap. 52. Arachidnæ appellatione memini: propterea illam eſſe ſuſpicabar, quam Theoph. lib. 1. Hiſt. pl. cap. 11. Arachidnæ cõiungit, & ὅμοιον τῷ ἀράκῳ eſſe, fructumque supernè inferno minorem ferre, ſcribit, tametſi folia, aut quidpiam foliis ſimile habere neget. Quem ſequutus eſt Plinius.

Locus. Iſtius plantæ ſemen cum ſuis ſiliquis, tam ſupernis, quàm ſub terra latentibus in Creta lectũ, ad me ante aliquot annos Honor. Bellum mittere memini, quod à me ſatum, & quibuſdam etiã amicis communicatum, nulli eſt natum, an ob nimiam vetuſtatem, ignoro. Eam ob cauſam eius hiſtoriam, vt auebam, in meum librum euulgatum inferre non potui. Quum vero Io. Pona anno 1603. ſemina mitteret in Lugduno-Batauæ Academiæ horto ſerenda, inter quæ nonnulla à Bello communicata cognoſcebam, cum illis integram huius plantæ ſtirpem, ſiccitate prorſus contractam reperiebam, quam, vbi aliquot horis in aqua maceratam explicaſſem, vt commodiùs deſcribere poſſem, exprimendam curabam.

Deſcriptio. Ramuli. Folia. Statim porrò à radice hæc planta in plures ramulos diuiditur, ſemipedalis, aut dodrantalis, ad ſummum, longitudinis, tenues, anguloſos: quos alternis ambiunt exiguorum foliorum alæ, Lenticulæ, aut Araci foliorum alis ſimiles: ea folia extimâ parte latiuſcula, & quodammodo cordis (vt

vulgò pingi solet) formam imitantia, per mediũ, secundùm longitudinem, neruo secta, qui extimã foliorum partem nonnihil superat: nascuntur autem in singulis alis ex vtroque latere quaterna aut quina, vel ex aduerso sita, vel inæquali serie, ipsa verò extrema ala in capreolum desinit, & sese conuoluit, vt in Lenticula, & Vicia. Illius florem non conspexi (quem Lenticulæ, aut Araci flori similem esse autumo) sed siliquas duntaxat in alarum sinu nascentes, latiusculas, unciam lõgas, aut paullò ampliores, fuscas, nonnihil villosas, mucrone incuruo & quasi hamato præditas, continentes bina, aut terna semina nigra, rotunda, non angulosa, vt Araci, quæ maturitate dissiliunt: radicem habebat Lenticulæ, aut Araco similem, è cuius capite summã quasi tellure plures paruas, tenues, albas fibras quaquauersum spargebat, è quarum singulis dependebant singulares, interdum geminæ, siliquæ breues, & rotundæ, extima parte in curuum mucronem desinentes, tenellæ, & candicantes, continentes vnicum, vt plurimùm semen, nonnunquam [quæ maiores] & alterum, rotundum, illo non minus, quod siliquę in plantæ ramis nascentes proferunt, sed albicantis, aut subfusci coloris. *Hæc Clus.*

Radix. *Siliqua* *Semen,*

Arachidna Cretica, an potiùs Aracoydes Theoph. verè ἀμφίκαρπος Hon Belli, cum suis fructibus, inferno sc. & superno. Hæc Ponæ in descript. montis Baldi ex semine inferiori crescit, & in hoc obseruauit, & vnica radice duos diuersos cauliculos, & folia oriri, vt ex eius figura patet.

Icones.

Postquam ipsam plantam ab Honor. Bello acceptam, in qua nullos obseruaui capreolos, descripsissem iam, atque icone propriâ effigiatam proposuissem, Pona, sicut & Clusius etiam iconem exhibuêre. Clusii igitur iconem, additis ex Ponæ figurâ floribus, expressam quoque damus.

Siliquæ sub terra non crescunt.

Cæterùm, consideratâ planta, quam Pona nobis misit, & collatâ cum ea, quam accepimus ab ipso Honorio, quamque curauimus depingendam, obseruatâ etiam descriptione Clusii, non possumus nobis persuadere illas siliquas, in curuum mucronem desinentes, sub terra crescere, aut vnquam creuisse: ramos in icone cum siliquis longis plantæ alterius censemus, ceu Viciæ alicuius: si quis haberet plantam integram, cum vtrisque siliquis in caulibus & radicibus, & videndam, saltèm communicaret, rem gratam faceret, tolleretque nobis suspicionem nostram, iconem quippe per incuriam ex duabus plantis compositam.

CHAMÆBALANVS Leguminosa.

Cap. XX.

Etymol. *Descr.* *Cauliculi.* *Folia.* *Flores.*

EX *radicis* argumento Chamæbalanon, quasi terrestrem glandem dicas denominarũt: siquidem ex filis tenuibus, longissimis, pendulæ subsunt glandes, crassiusculæ, oblongæ, pulpâ candidâ, dulci, non nisi alta fossione inueniendę: vnde infirmi emergunt *coliculi*, sed longi, cubitales, vel maiores, ramosi, humi procumbentes: in quibus obseruare est bina ferè folia, eaque subaspera [si credamus Matth.] ex aduerso sita, Viciæ similia, vnciam circiter longa, reliquo pediculo in capreolos abeunte: *flores* leguminosi, Pisi, plures congesti, priuato inhærent

surculo, purpurei, Matthiolio punicei, & odorati: inde *siliquæ* oriuntur.

Arachidna.

Apios Ruellio, & *Ischas*, aliis *Chamæbalanos*. Rom. radix silu. Plinio & Theoph. etiam Apios.

Ruell. se veram Ischiada inuenisse putat, inquit Cord. in Diosc. sed fallitur.

An Cordo Ornithogalũ flore purpureo, quod ait se ignorare, an à Diosc. descriptum? Notatum à quodam apud Cord. Arachidna Theoph. quosdam Erdnuß interpretari: & alibi *Turnerum* Apion Fuchsii, Astragalum facere. Verũ Cord. eo capite nec Apion Fuchsii tradit, nec Astragalon Turneri, nec historiam Chamæbalani nostræ leguminosæ, de qua hîc agimus.

Trago hist. germ. pingenti, vocatur Erdnuß/ Sewbrot. Lat. *Panis porcinus, Nux terræ, Ficus terræ*, Erdfeigen/ Erdmandel. A quibusdam *Arthanita* Auicennæ, & *Buchor maryen* Serapionis, & *Malum terræ*, aut *Cyclaminum* Di sc. idem habetur cum Erdnuß. Sed aberrant, quamuis M. Virgil. Florentinus, & Peothus id existimarint. Is (Tragus) dicit esse Raphanum silu. qui in Theoph. ἴξας, & in Diosc. ἄπιος dicitur: vocat Chamæbalanum terrestrem, Acker/ & Grund Eychel.

Raphanus silu.?

Tragus in Hist. lat. non reprehendit Marcellum Virg. & Peothum: sanè si Marcelli verba considerentur, quibus ait, radice subdulci, pecori gratum esse Cyclaminum, quis possit suspicari de hac radice loqui? verùm si cõferat, quæ paulò pòst dicit: vidimus nos aliquando cyclamini radicem globosam, & latitudine amplissimi panis, ex qua folia erumpebant, & inter folia flos pediculo potiùs, quàm coliculo. Planè concludet Marcellũ ibi de vera Cyclamino locutum, & nõ de Erdnuß/ quamuis malè dixerit pecori gratam Cyclaminum.

Tragus notatur.

Apios quoque *Fuchsio* dicitur, Erdnüß/ Erdeckelen. Gall. *Raue Rafort*, aut *Ciche sauuage*, quæ nomina gallica non placent. A Dod. gall. Belgis Erdnoten & quibusdam Muysen met steerten. Neotericis Chamæbalanus, & glandes terrestres. Quidam docti Astragalum existimant à Diosc. descriptam: ab aliis Apios. Item Hist. lat. vbi quoque figura. Belg. Erdeeckelen, & Nuces caudatę: nominant quidam χαμαιβαλάνος, Terrę glandes. Et de frum. cum Apio non conueniunt, Astragalo similiores sunt.

Fuch. reprob. *Glans terrestris.* *Apios non est.* *Nux caudata.*

Quibusdam, inquit Corn. in Diosc. Ornithogalon ea radix rectè dicitur, quæ à nostris Erdtnuß & Sewbrot/ & Erdfeigen vocatur. Alii interim ad Cyclaminum referunt. Alii rursus Apiõ esse volunt. Quod autem Apios non sit, vis eius purgatoria obstat. Considerandum porrò, an Cornario sit Astragalus, & Iris astragalitis, Erdsmoren, de quo scribit in Diosc. lib. 4. cap. 52. De quibus agemus titulo de Astragalo Veterum, vbi etiam Astragali æquiuocationes.

Cyclaminus. *Apios.*

Panis porcinus. Fuchsio error. Apios Lonic. vulgò panis porcinus, Schwrot/ Nux terræ, Chamæbalanus.

Apion, cuius picturam damus (inquit Riff. in Diosc.) Fuchsius falsò Bockelfern Erdnuß/Schweinbrot / siue Schweinbrot appellauit, nominibus scilicet rebus aliis dicatis, vt Cyclamini, & Ornithogalo: quo nomine germanico, siue gallico, hodie appellatur, scire nondum potui. *Hæc Ryffius.* Nobis autem iudicibus, germanica nomina huic plantæ meliùs conueniunt, quàm Apios nomen.

Ryff. error.

Sententiæ Ruellii de Apio, Matthiolus haud subscribendum iudicat: siquidem Apios falsus, & non verus, vt crediderunt, Fuchs. Tragus, & Lonicerus, Ital. *Noci della terra*, habet figuram propriam. Suspicatur Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchsio, & quibusdam ex recentioribus, Apios Diosc. esse creditur: sed magnas inter has plantas differentias.

Tragopogonum Nux terræ. Amatus porrò, quantùm videt, Tragopogonum putat, quam Fuchsio Apios admentitur. Germani plantam hanc, Terræ nucem appellant. Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, is sanè nullam videt.

Apium vomitorium. Non placent Winckeri verba, qui Erdnuß, Apium vomitorium vocat.

Nescit Baccan. an Ruellio credendum, qui dicat Apion familiarem herbam. Apud Cam. hort. Apios Fuchsii, Astragalus aliorum. Chamæbalanus Erdelnuß Tab. ic. & Hist. Apios, Herbam esse, dicit Fauardus. Apios quorundam, Apios Herba Hieron. Bock. Eidem & Fuchsio radix siluestris: ipsi viderint, inquit Gesn. Fuch. Roel. Erdmandel/Apios, Arachydna, Ficus terræ. Theop. Golius & Amatus Apion nominant simpliciter.

Apios. Radix siluestris.

Astragalus Turnero. Astragalus Turnero, non est Apios. Quare errant Amatus, Trag. & Fuch. Et rursus. Astragalus circa Coloniam nominatur Erdeckelen / Belg. Erdnutte / Germ. Erdnuß. Angl. Peese Earthnut / à foliis Pisi, aut Ciceris, & radicibus Nuculæ terrestris similibus. Etsi reliqua omnis descriptio conueniret Dioscoridis, tamen in humidis quibusdam locis quia radicem comperit parum admodum adstringentem, dubitare cepit: at rursum cùm in locis siccis manifesta adstrictione præditam animaduertit, nihil ampliùs cubitauit Turnerus, quin verus esset Astragalus, etsi Fuchs. contendat esse Apion. Descriptio Astragali Dioscoridis, conuenit cum planta, quam Turnerus exhibet, in omnibus, quantùm indicat, exceptâ radice: tota enim radix non est Raphani radici similis, etsi glandulosis tuberculis sit donata, vt species quædam Raphani. Quem autem exhibet Matth. folia habet rotundiora, non tam longa, & serrata, vt Cicerum. Expendant docti, eamque eligant, quæ descriptioni optimè quadrat.

Astragalus.

Fuchsii Apios longè abest à legitima Nuts uards/ autorib. Aduers. Anglis & Germanis. An autem Terræ glandes, siue Pseudo-Apios Germanorum Astragalus Diosc.? Germ. Schwartz Rettig / Raphanus niger. Item Obs. vbi figura, *Terræ glandes*. Perperam Ornithogalon & Apios Cordo. Belg. *Mus caudatus*. Et Ic. Pl. *Terræ glandes*. Ego quidem vbi Cordus Apion dixerit, quod Lobel. perhibet. haud inuenio. Est & apud Hist. Lugd. figura, sub titulo *Apios Fuchsii*. A Thalio in Harc. *Astragalus aruensis*, seu *Chamabalanus* appellatur. *Glandes terræ, vel terrestres* Clus. vocat, Hung. Fodi monyaro, hoc est, terrea auellana. Dicit C. Bauh. apud Matth. esse *Pseudo-Apios* Matthioli. Autumasse quosdam Matthiolum Astragali nomine in prima editione exhibuisse. *Apios* Fuchsii, & Tragi *Herba* Lus. *Terræ glandes*, Erdnuß / Erdeicheln appellantur. Sed cui cognita Apios satis apparet, quantum discrimen? quam contrariæ facultates?

Pseudoapios. Mus caudatus.

Locus & tempus. Ex Burgundia accersitam in horto Ill. E. C. Montb. plantaui: postea reperi in agris non longè à pago *Charmontey*. Montbelgard & Burgundiones vocant *des Magussans*. Basileæ reperi extra portam lapideam in agris supra collem quà itur Binnigam, ad dextram, florentem Iunio, flore rubello, profundè radicé; et quasi fodiendo priusquam reperi. Qui radices perquirent, caueant ne perstringant tenues radices à quibus pendet bulbosæ. Patauii vidi in horto D. Cortusii, & Geneuæ copiosè in vineis extra portam à S. Geruasio denominatam.

Satio. Cultura. Seri & semine & radice (inquit Dod.) potest, sed radice citiùs perficitur: vna enim glans sata in plures breui tempore multiplicatur. Secus aruorum margines multis in Brabantiæ locis gignitur. Floret Iunio & Iulio. Post messem effodiuntur & colliguntur radicum glandes. Pseudo-Apios Matthioli floret Iunio mense præcipuè: Passim nascitur vbique in Bohemia in campis & præsertim in vineis.

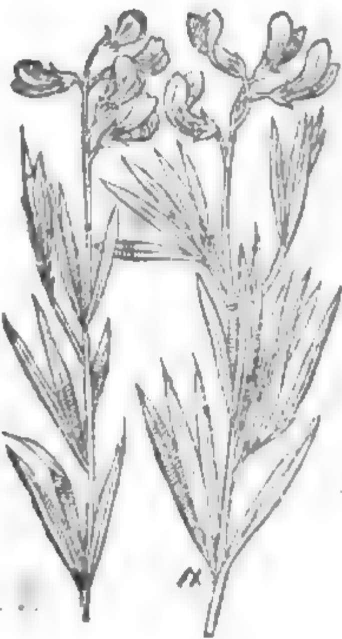
Vires & vsus. Vidit Ruellius per inopiam frugum ruri pauperes hâc radice vesci. Pastores quandoque his nucibus vescuntur: Cæterùm experientiâ didicit Tragus, nauseas, & vomitiones illas ciere, aliàs eius iudicio planè innoxiæ sunt. Sed vereor ne Tragus, qui putabat Erdnüß esse Apion, sibi etiam persuaserit, eas & vomitiones ciere. Adhæc Terræ glandes, quod Dod. asserit, coctæ, & in cibo sumptæ, difficiliùs, quàm Rapa, aut Pastinaca, concoquuntur, sed alimenti tamen non minùs, quàm Pastinacæ subministrant: minùs quàm illæ inflant, tardiùs descendunt, ventrem etiam adstringentes. Crudæ difficiliùs concoquuntur, & ægriùs descendunt. Temperamentum autem obtinent calidum quidem mediocre, siccum verò paulò intensius, cum non exiguâ vi adstrictoria, vnde etiam non solùm ventris fluxum, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam, reprimunt. Hasce Tragus Chamæbalano vires assignat. Quarum quædam ex Astragalo adscriptæ videntur. Dixit enim Dod. glandes istas aluum constringere, non secus ac Astragalon. Radices sunt (inquit Lob.) neutiquam purgantes, imò ab opilionibus esitari solitæ: mirati fuimus Augerium Ferrerium libello de lue vener. hanc radicem sibi, aliisque adeò veram esse Apion persuasisse, vt profiteri ausus sit, se præparatas, ministratasq; istas rapulas venereis ægrotis dedisse, adque lotiones & fomenta vsurpasse: monuisse potuerunt illius primæ qualitates alimentosæ, & ignauæ potiùs, quàm medicatæ. Sapor illis subdulcis, glandis, aut Castaneæ adstringens, ac vti Castaneæ tardiùs conficiuntur, flatulentum, suauem tamen, succum creant. Veneris incentiuæ sunt. Sanguinis vteri, renum, & ventris fluores compescunt. In Bohemia, vbi abundant multi comedunt Castanearum modo. Et licèt edantur ad satietatem, teste Matthiolo, mouent quidem nauseam, sed non euacuant per aluum. Nunc autore Cam. horti, ex huius floribus aquam destillant quidam, quæ ita rosaceam ementitur, vt pro illa non rarò vendi soleat.

Nausea. Temperamentum. Venerea. Aqua.

ARACI, VEL APIOS LEGVMInosæ species Tossano Carolo.

Cap. XXI

Descriptio Caules. Folia.

CAule est cubitali, vel maiore, tenui, glabro: *Folia* ex interuallis quaterna vno pediculo nixa, duarum, triumue vnciarum longitudine, *culmum* lata, in acutum mucronem desinẽtia, striata, viridantia: *flores* extremo surculo hęrẽt, quinque, vel sex congesti, pediculis mediocriter lõgi, magni, Galegæ vernæ, colore purpureo præditi, vel ex purpureo ad incarnatum vergente, cœlesti, pulchro, scribebat qui mittebat: *radix* ad Galegæ vernæ radicem accedit. Pictor ordinem foliorum non bene expressit, qui erat pingendus, qualis est in Orobo pannonico, radice bulbosâ Clusii, quem æmulari videtur.

Radix. Icon.

Carolus Tossanus stirpium diligentiss. indagator ascripsit huic plantæ: *Arachi*, vel *Apios Fuchsii species*.

Arachus. Apios. Locus

Ex *Champagnole* Burgundiæ planta tum sicca, tum virens in horto Ill. E.C. plantanda missa anno 1590.

ASTRAGALVS QVIBVSDAM Aracho Tossani Caroli similis.

Cap. XXII.

Locus. Flos. Radix. Caules. Folia.

DEdit nobis D. Agerius leguminosam plantam, nomine Astragali, collectã in editioribus pratis circa Bononiã cuius *flores*, vario constãt colore, albo quippe, luteo & leuiter rubescente. *radix* bulbosa, vt Pœoniæ: *caules* cubitales, angulosi: *folia* duas, tres, quatuórue coniugationes habent, quæ Arachi foliis longiora sunt, de cætero eis valde similia, sed non in capreolos desinentia: florum pediculi palmo minores, angulosi, in quorum extremitatibus flores plures, quales Lathyro siluestri germanico, vel lutto: iuxta principium foliorum, & pediculorum appendices acutæ.

OROBVS QVORVNDAM radice bulbosâ, flore albo.

Cap. XXIII.

Descr. Folia.

GRaciles promit cauliculos, erectos, firmos, angulosos, pedales, & cubitales: folia per interualla, vni costæ inhærentia, quaterna plerumque ex aduerso sita, erecta, angusta, trium ferè vnciarum longitudinis, gustu aliquantulùm acido initiò, deinde amariusculo, nullis capreolis prædita, quòd caules satis firmi, adminiculis non egeant: *flores* in longis nascuntur surculis spicæ instar cõgesti, florum Pisi, aut Viciæ formâ, seni, aut octoni, candidi coloris: deinde oblongi lobi nigricantes, prioris lobis [Astragali maioris Fuchsii] pares, *semine* nigro, interdum etiam maculoso, pleni, qui per maturitatem cum strepitu dehiscentes semen abiiciunt: *radicibus* nititur quinis, aut senis, minimi digiti longitudine, crassiusculis, Asphodeli, aut Pœoniæ fœminæ minoris, oblongis bulbis ferè similibus, minoribus tamen, foris nigris, intus albis.

Flores. Radices.

Est Orobus Pannonicus Clusii [cuius descriptio item proposuimus] tertius, albus primus, siue Asphodeli radice.

Inuenitur magnâ copia in pratis non procul Walterstorf / Maurpach / Medeling / & thermis Badensibus Austriæ vicinis. Obseruabam etiam in montosis vltra Danubium locis, ad cæduarum siluarum margines.

Locus.

Floret cum superioribus [Galega minore verna, & Astragalo maiore Fuchsii] semenque perficit Iunio.

GLYCYRRHIZA.

Cap. XXIV.

Forma. Folia.

ESt frutex, autore Diosc. virgas habens longitudine duorum cubitorum, circa quas *folia* densa, Lentisco similia, pinguia, & ad tactum glutinosa. *Flos* est Hyacintho similis. (Sed hoc, inquit Marantha, ad colorem solùm referri debet, figurâ enim Staphydis Agriæ floribus similes sunt.) Fructus magnitudine pilularũ Platani: asperior

asperior, qui *siliquas* habet instar Lentis, fuluas, paruas [Matth.exempl. πυῤῥὰ μακρὰ, i.e. fuluas, longas] Radices longæ sunt, buxei coloris [Ca. πυῤῥίζοντας, fuluo colore] Gentianæ modo, subacerbæ, dulces quæ expressæ succum reddunt γλυκύ. Hæc addit Lac.] Lycium.

Plinius, qui Glycyrrhizon inter spinosa foliata numerat, foliis eius aculeatam mordacitatem inesse scribit; & à quibusdam Adipson appellari, Hist. lib.21. cap.15. *Et rursus*: Sunt qui est Acanon Eryngio adscribant, spinosam, breuemque, sic latam herbam, spinisque latioribus. Alii Eryngen falsò eandem putauerunt esse, & Glycyrrhizam, quare subiungi eam protinus refert: Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, [Plin. malè legit, ἐχῖνι, pro σχίνῳ, Lentisci] pinguibus, tactuque gummosis, fruticosa binûm cubitorum altitudine, flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani magnitudinis.

Nascitur plurima in Cappadocia, inquit Diosc. & Ponto. Esse præstantissimam vult Plin. in Cilicia, secundam in Ponto, radice dulci, & hanc tantùm in vsu. Capi eam Vergiliarum occasu, longam, ceu Vitem, coloris buxei. Melioremque nigram & lentam, quàm fragilem.

Facit succus, auctore Diosc. ad arteriæ asperitatem, quem linguæ subditum eliquare oportet. [Meum exemplar addit Matth. habet μέσῳ δὲ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, medium autem inter caliditatem.] Conuenit & ad ardorem stomachi, & ad thoracis ac hepatis affectiones, scabritiemque vesicæ, & renum affectiones, cum passo potus. Idem sitim eximit sub lingua eliquatus: & vulneribus commodè illinitur, & ad oris affectiones manducatur. Quin & decoctum radicum recentium ad eadem facit. At radix sicca in puluillum detrita pterygiis vtiliter inspergitur. Quædam [ait Plin.] exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt Glycyrrhizon, Hippace, & butyrum. Quòd autem sitim, famemque sedet, Adipson ideò quidam appellauere eam, & hydropicis dedere, ne sitirent. Ideò & commanducata stomatice est, & vlceribus oris inspersa sæpè & pterygiis. Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, ʒij. pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. Sunt qui & calculos eâ pelli tradiderunt. Glycyrrhizæ, siue dulcis radicis succus Galeno in primis vtilis est similiter, vt eius fruticis radices, dulcis, simulque leuiter adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria, verùm etiam vesica scabra, idque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ: nam tale monstratum est esse dulce: sed cùm adstrictio quædam coniuncta sit, vniuersum eius temperamentum quantùm ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potissimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad symmetrum. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id, quod modicè est dulce, iure sanè etiam siti congruens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & humanâ naturâ frigidius. Refert Diosc. radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum, seu vnguium oculorum, idoneum esse illitu remedium.

Adipson. Acanon.

Plinij corrigitur.

Locus.

Collectio.

Vires & vsus.

Sitim. Vulnera. Decoctum radicum recentium. Pulvis siccæ. Pterygiis.

Adipson cur dicta.

Succus.

Temperamentum.

GLYCYRRHIZA DIOSCORIDIS
ECHINATA NON REPENS.

VT minùs nota, ita minoris hodie vsus Dioscoridis Glycyrrhiza, cui, non vt vulgatæ, *radices* tenues, circumquaque, repentes, sed crassæ, latè, rectâque depactæ, simplices, brachij longitudine ac crassitie, buxei [inquit Dod.] lutei que intus coloris, foris rarò alterius, sed tamen quandoque nigricans, minori verò dulcedinis gratia, (Dod. ait dulci sapore cum austeritate quadam.) *stolones* autem plures, virgultei, hominis proceritatem subinde assequuntur: *folia* Lentisci, maiora, acuminata, coniugatim rachi alligantur, viroris saturati, & tactu nonnihil glutinoso: *flores* è florum alis exeunt parui, cærulei: sequuntur *fructus* ex pluribus oblongis *siliquis* echinatis glomerati, ad imum cohærentibus, quorum singulis singula insunt.

Radix.

Color.

Sapor.

Stolones. Folia.

Flores. Fructus. Semina.

Summitatem Glycyrrhizę echinatæ appingit Matth. vulgari Glycyrrhizæ repenti. In Epist. anni 1571. peruertit descriptionem Dioscoridis. Qua de re consules caput proximè sequens.

Matth. notes.

C.Bauh. apud Matth. Glycyrrhiza echinatis siliquis. Dulcis radix Matthioli in compendio. Glycyrrhiza Matth. in mag. figuris. *Et hac Frater*, cui non concedo Matthiolum hanc intellexisse pro Glycyrrhiza. Et hoc satis demonstrat radix in eius icone, præterea ipsemet fatetur primùm pilulas: adde illum scribere suam frugiferam copiosè in Germania prouenire in Bambergico agro, quis autem nescit Glycyrrhizam vulgarem radice repente, ibi crescere, & non echinatam, vt vult C.Bauh. Nec est ea igitur quoque, quæ à Cæsalp. traditur.

Glycyrrhiza echinatis siliquis.

C. Bauh. not.

Nunquam potui, inquit Lacuna, in Italia, nec alibi videre fructum nostræ Glycyrrhizæ ordinariæ, donec mihi Dodonæus demonstrauit ramulum collectum Antuerpiæ in horto Guilielmi Andreæ: omnia exemplaria Diosc. sunt corrupta, legendum in siliquis prouenire grana similia Lenticulæ. Fieri tamen potest, vt reperiatur aliud Glycyrrhizæ genus cum siliquis similibus Lenticulis, quod nobis describit Dioscorides, a me non visum, nec etiam ab vllo alio, quod intellexerim. Apud Lacunam in margine, quidam notat, Glycyrrhizam cum fructu spinoso non producere radicem longam, vt cætera. Proponit autem Lacuna ineptam figuram, ramuli siquidem non bene exprimunt Glycyrrhizam echinatam. Nec nouit discrimen inter hanc & sequentem.

Diosc. restituitur.

Icon Lacunæ inepta.

Nunc Glycyrrhizam Italicam ad descriptionem Dioscoridis meliùs accedentem à Condenbergio aridam cum fructu echinato missam accepi.

Dod. gall. Glycyrrhiza vera, Glycyrrhiza Diosc. Et Hist. in fol Glycyrriza vera Diosc. officinis & vulgò incognita.

Glycyrrhiza incognita.

Glycyrrhiza echinata (aiunt Lob. & Pena) sique est sterilis, vt Matth. sibi re verâ certú esse audi-

Matth. reprob.

tione postremis commentariis prodit, tres forent Glycyrrhizæ species: nobis quot notę, tot frugiferæ: Ac primùm Dioscoridis dulcis radix, cuius vsus officinis rarior. Dedit Valer. Dourez Glycyrrhizam spinosam Anthiochenam, sed nihil nisi siliquas vidimus. Et Obs. Glycyrrhiza echinata Dioscorid. Scythoüt & Callisitchcut. Germ. Süsholtz/ Süßwurtzel. Ang. Licdorce. Gall. *Raigalisse*, & *Raiglice*. Hisp. *Regalitia* & *Regaliza*. Ital. *Regolitia*, quæ nomina vulgaria quàm bene huic Glycyrrhizę tribuantur iudicent Lectores.

Glycyrrhiza echinata.

Lobelianus.

Antiochena, quam à Valerando acceperunt, non est mihi diuersa ab echinata, qualem facit Compil. Tabern. dicens: Glycyrrhiza echinata Diosc. Süßholtz.

Lob. meminit etiam alterius, quam nominat spinosam Anthiochenam. Glycyrrhizam echinatam Diosc. Anglicè hedgehoggye licorice nominat. Glycyrrhizam veram Dioscoridis Schvvenckfeldius.

Locus & tempus.

Semina & siliquas sæpiùs habui, seminauique, sed non prouenit, præterquam semel Montbelgardi vbi tertio anno echinos produxit: semen autem maturum factum Octobri: excreuêre magni caules bicubitales: radix crassa, magna. Planta hæc, (teste Lob.) in hortis Germaniæ, & Belgię, tantùm voluptatis causà colitur, longéq; vulgatà dulcedine, & gratiâ vincitur. Flores, inquit Dod. Æstate, Autumno pilulæ cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit. Hieme siquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

SCYTHICE RADIX veteribus.

Cap. XXV.

Scythices natura haud ita cognita hodie, quemadmodum aliarum radicum dulcium. Imò cùm raris in terris etiam olim propagaretur, haud mirum si pauca ab Autoribus tradita hisce etiam temporibus extent.

Scythica Theoph. Locus.

De hac autem ita scribit Theop. Dulcis autem etiam Scythica [Σκυθικὴ] & quidam eam ἀδυψον vocant; nascitur apud Maiotim. Vtilis ad anhelitus [ἀσθματα] tussim siccam, atque in totum ad thoracis affectus, & ad vlcera in melle. Potest & sitim sedare, si quis in ore teneat. Quà de causà tum eà, & Hyppace Scythas vndecim & duodecim dies durare credunt.

Scythice, Plinio.

Sed hæc paulò clariùs, Plinius ita tradit. Inuenêre herbas & vniuersæ Gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur circa Bœotiā [Mœotidem Corn.] nascens, prædulcis. Aliam [prædulcem aliàs Corn.] vtilissimā[vtilissimamque] ad ea, quæ spasmata [asthmata] vocant. Magna & ea cōmēdatio, quòd in ore eam habētes, famem, sitimque nō sentiunt. Idem præstat apud eosdem Hippice [Hippace Corn.] dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas in duodenos dies durare in fame, & siti.

Hippace Equestris.

Cæterùm, Hippacen apud Theophrastum, Gaza Equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par, ad abigendam sitim famemque: Sed caseum equinum, inquit Gesnerus, non radicem, aut herbam esse, Dioscoridis' Pliniique testimonio constat. Hermolaus vnà literà discernit, sic vt *Hippice* herbam, *Hippace* caseum designet. Et Hippace apud Theoph. legitur. Quare non probatur Gaza, qui Equestrem transtulit. Sed in hoc etiam errauit Gaza, quòd sitim tolerare vertit, vbi gręcè simpliciter διάγειν [vitam agere] legitur: vt intelligamus Hippacen cibi loco, Glycyrrhizã verò sitis remedium esse. Apparet etiam Plinium errasse, qui vtrique Hippacæ & Glycyrrhizæ, vtrumque seorsim attribuit remedium.

GLYCYRRHIZA RADICE repente, vulgaris, Germanica.

Radix.

Sarmentosæ radices longè latéque, implexu vago repant, colore buxeo; foris nigricantes, sapore melleo cui *stipes* multùm dulcedine cedit, subhirsutus, nonnihil purpurascens: *folia* in alam Fraxini instar disposita, quorum singularia minora, per ambitum integra, atrouirentia, modicè viscosa, dum adhuc tenera sapore acerbo, & subacido, Trago autore, Dictamno vulgari aut Ciceri sunt similia: *flores* racemosi, purpurantes, Dod. dilutè cœrulei, singularibus Trifolii bituminosi floribus persimiles: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, in quibus *semina* parua.

Folia.

Flores.

Plinii err.

Dulcis radix, siue Glycyrrhiza, autore *Cordo*, eadem est cum Scythica. Errauit Plinius, quòd dicit sine dubio inter aculeatas esse Glycyrrhizã, solusque eam echinatis [aculeatis] describit. Decepit Plinium duorum istorum vocabulorum similitudo χέρα & ἐχῖνα. Nam facilis est ex vno in alterum lapsus.

Glicoritia.

Γλυκύρριζα, inquit Tragus, Latini radicem dulcem: nostri Liquiritiam, & Glicoriciam vocant, Serapio autem *Sus* nominat. Dioscorides ei varia attribuit nomina. Theoph. Scythicam appellat. De hac radice dulci legatur Gal. & Auic. & Constant. Mirari satis non possum cur aculeatis plantis glycyrrhiza à Plinio annumerata fuerit, & echinatis solus descripta. Hinc necesse est, vt dicamus Plinium folia glycyrrhizæ nequaquam vidisse, aut asperas illas, quas diximus, siliquas intellexisse.

Plin. error.

Sed miratur Tragus Plinium, qui ipse interim haud mirandus solùm, sed potiùs omninò reiiciendus. Pingit enim siliquas hirsutas, ac asperas tradit, quod ego non obseruaui, quasque ab eo visas non credo: sed in Diosc. duntaxat legisse, & iconi suæ falsò appinxisse. Nec præterea assentior Glycyrrhizam Pabergensis agri esse eandem cum Diosc. Glycyrrhiza, de qua antè egimus, cui siliquæ glabræ, non verò hirsutæ, vel aculeatæ, quas pingit, id quod etiam testatur Dodonæus.

Fuchs. error. Adipson.

Fuchs. qui Scythicam Theoph. quoque statuit & ἄδιψον à quibusdam vocitari tradit, non describit, sed malè descriptionem Diosc. huic attribuit

buit, quia planta, quam icone proponit, non conuenit.

Sed quid de hac Matth. intelligamus. Dulcis radix, ait, quam Græci Glycyrrhizam, & Officinæ græcum nomen corrumpentes, vel potiùs Barbaros secutæ, *Liquiritiam* vocant, & Hetrusci vulgò *Regolitia*, planta est paucis non cognita. Sed non possum non valdè admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerarit plantas. Sine controuersia dici potest Plinium Glycyrrhizam minimè nouisse: Cuius erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potiùs Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortasse facili, lubricoque Librariorum non aduertentium lapsu ἐχίω pro σχίνω scriptum legebatur: vel quòd græcæ linguæ non exactè peritus, vocabulorum, vocumque similitudine deceptus in hoc errauerit. Hæc huiusmodi opinio adeò firmiter veritati cohæret, vt facilè si quoque deprehendi possint à veritate desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse præditam, sed mangonio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cùm ea etiam, quæ hoc æuo spontè per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. *Hac ille*, cuius icon non repræsentat Glycyrrhizam Diosc. ea enim est radice Gentianæ, fructu asperiore: Matthioli verò, radice est reptante, siliquâ glabrâ. Plinius non errauit, vt ille ait, ob imperitiam linguæ græcæ, aut latinæ, quam multò melius intelligebat ipso, Cuius peritia [non dicam ignorantia] in lingua Græca, & Latina, qualis fuerit, satis nota plurimis est. *Addit adhæc in* com. cum mag. ic. Glycyrrhizam re vera duum esse generum: vnam frugiferam, alteram verò sterilem: Frugiferam [quam describit Diosc.] fructum proferre pilularum Platani magnitudine. Hanc primùm ad se misisse Io. Helium Medic. Noremberg. Nec antea vsquam à se visam. Et hæc eadem com. Ital. cum mag. quoque icon. ascribit, sed vtrobique ineptam ponit iconem, relictâ meliori, confundens duas plantas: priori namque suæ iconi demit summitates, & supra ponit fructum echinatum Glycyrrhizæ Dioscorideæ. *Falsò etiam* scribit eam, quæ pilulas fert, non longè à Norimberga prouenire: facilè crediderim ei missas pilulas Norimberga ex horto aliquo, in quo culta fuerit particulatim. Frustra tandem aliquam Glycyrrhizam sterilem dicit. *Vltimò* falsam habet eandem figuram, Iconum p. 381. ex duabus plantis compositam. Dioscoridis etiam descriptioni præter veritatem addit radices sarmentosas, quod postea figmentum penes confusam descriptionem in Hist. germ. repetit.

An Anguill. de hac agit, quando scribit: Glycyrrhizam, quam descripsit Diosc. (non) habemus in Italia, verùm inuenitur versus Thraciam quę flores edit glomeratos, sphæræ instar, quibus superueniunt siliquæ spinosæ: radix nostrati similis omninò. Sed intelligere velim Anguillaram, si per Italicam, candem, quam nos, intelligit, falleretur enim in radice, quæ differt ab ea quæ spinosas fert siliquas, quæ non repit.

Glycyrrhiza læuis à Lacuna vocatur, Castill. *Regaliza*, aut *Orofuz*. Catal. *Regalitia*, Port. *Regoliz*: cui non bene perspectum fuit discrimen inter Glycyrrhizam vulgarem, quam pingit pro læui, & echinatam, de qua scriptum, Dulcis radix communis, Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza communis, aut Glycyrrhiza germanica Dod. gall. Eadem in fol. Glycyrrhiza vulgaris. Hanc etiam esse, inquit idem, palàm est Officinæ corruptâ voce *Liquiritiam* vocant. Theoph. γλυκεῖαν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli σκυθικὴν. Plin. Scythicam herbam. Et verè ἀπηγλυκὴ siue multùm dulcis, hæc dici potest; est enim omninò dulcissima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione, in qua gignitur, nominatur. Potest & hæc ἄλιμος citra aspirationem & ἄδιψος propriissimè nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim præcipuè sedat.

Lobel. & Penæ Glycyrrhiza siliquosa, communis, quæ dulcedine echinatam vincit.

Glycyrrhiza, quæ vulgò corruptè Liquiritia, suffrutex est (autore Cæsalp.) cuius radices sunt prælongæ, digiti crassitudine, sarmentosæ, intus flauescentes, serpunt in terra, virgas ferentes multas, bicubitales, lignosas, annuas tamen: siliquæ breues. Dioscorides fruticulum inquit esse. Theoph. Scythicam vocat. Plinius folia tribuit ei echinata, pro Schino [Lentisco] Echinum legens. Quæ Glycyrrhiza Cæsalpini non ea, quæ echinata, vt voluit Casp. Bauhinus.

Proponit Tabern. confusam & figuram, & descriptionem, dicit enim siliquas asperas.

Sic & Gerardi figura non bona, potissimùm quoque si spectes siliquas, quæ vix diuersæ pinguntur à Dioscoridea Glycyrrhiza. siliquis figmentum ex Tab.

Schvv. in cat. Sil. Glycyrrhizam vulgarem, & radicem dulcem Franciam vocat, Lackeritz Silesiis, Gemein Süßholtz.

C. Bauh. apud Matth. Glycyrrhizam alteram siliquosam appellat, quæ quibusdam malè sterilis censeatur.

Glycyrrhiza radice repente, vulgaris, germanica, à nobis dicitur, Germ. Süßholtz / & Süß wurtzel, Belg. Suythout & Calissie: aut Calliſſichout. Gall. *Riglice*, *Regolisse*, & *Regolisse*. Ital. *Regolitia*. Hispanis verò *Regaliza*, & *Regalitia*, Gerard. Red gehogge Licorice. Angl. Licores. Boh. Lekorice / Polon. Lakrycie. Hung. edes gyoker.

Glycyrrhiza [inquit Fuchs.] multa, nec ignaua [frugifera Matth.] aliquot Germanię nostrę locis, Bâbergensi præsertim agro, producitur. Et hodie nusquam ferè non seritur in Hortis: his, quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam possit radicitùs extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat. Audio & Fullaci in Carinthia prouenire: & illic etiam in Franconia Bambergæ, in agris coli: tertio, aut quarto anno effodi, hoc modo: sulcus longus, nempe per totum agrum ducitur, duos ferè pedes latus: profundus tres, aut quatuor dodrantes: sic maiores radices eximunt, relinquunt minores. Iulio mense, teste Trago, appetente, flosculi prodeunt. Tam folia, quàm caules Hieme quotannis pereunt, quo fit, vt quotannis radice omnia hæc nouo pullulascere necesse habeant. De dulci radice Germania gloriari potest, in primis verò Bâbergensis ager, qui vnicus toti Germanię satis Glycyrrhizæ suppeditare potest. Abundat hac (autore Matth.) Apulia, præsertim Gargano monte, vnde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos conuehitur, & radicum, quàm plurimùm. Visitur etiamnum in viridariis, pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata, sed ad medicamentorum vsum. Pleiadibus occiduis [inquit in Hist. germ.] radix colligitur. Nascitur & in nostro hortulo [ait Gesn. horti] in quo duobus, aut tribus annis absque flore, & fructu caulem edidit tricubitalem ferè, quarto primùm

anno flosculos, & siliquas ostendit. Hæc cùm scriberem ad cubitos quatuor excreuerat, decem, aut pluribus (aliquot enim resecueram) ab vna radice caulibus sub finem Iunii mensis: neque dum tamen flores ostendebat. Prouenit autem plurimùm plantata radice. Folia tactu glutinosa sunt, & leuiter subolent nescio quid aromatici Calami ferè, sub noctem præsertim: quo tempore folia omnia demittuntur, interdiu verò surriguntur. Idem de coll. stirp. inquit, floret Iulio, & semen fert Septembri. Communis, nullis non nota, pergit Lobel. quæ ex Hispaniis Londinum, Antuerpiam & Lugdunum defertur, & vili vbique locorum distribuitur, non paucis Galliæ Narbonensis locis multùm spontè oritur, etiam prope *Latera* oppidum. Iunio, & Iulio siliquas fert. Schuuenkfeldio Augusto & Septembri floret. Habebam ego Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. allatam Stutgardia, & Lugduni ex fasciculis Francofurto missis. His ita hactenus dictis, addit Dodonæus: Frequens est in Hispania, & Belgarum horti hac non destituuntur. Rariùs autem in germania ac Belgio floret, ideoque etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, credita: cùm tamen floret, sub finem Æstatis floret.

Plurimùm radice plantatur.

Vires & Vsus.

Viribus antea ex Theoph. & Plinio sub titulo Scythice enarratis, adiungamus eas, quas Tragus Matth. & Dodonæus in præsenti testantur. Quare præstantissimâ hâc, nobilissimaque plantâ secundum commentariorum suorum librum, Tragus concludit, dicens: Non solùm radix hæc vnà cum succo extracto magni facienda, verùm etiam suo modo vtilior, commodior, & salubrior ipso Sacchato esse mihi videtur, ita quidem si altero ex his carendum mihi foret, Saccharo sanè, quàm Glycyrrhizâ carere mallem. Pro illo namq; mel vsurpare possem, quemadmodum & Veteres non Saccharo, sed melle plæraque medicamenta temperasse legimus. Saccharum equidem, sicut & alia aromata, ad officinas & diuitum culinas spectare potiùs videtur, qui verò tenuioris sunt fortunæ, melle, & dulci radice contenti erunt, & plùs commoditatis inde, quàm ex Saccharo & aromatibus percipient. Nemo enim ignorat amara, & Saccharum sitim excitare, quam dulcis radix & succus eius restinguunt. Dolendum est auté tam præpostero nos præditos esse iudicio, vt noxia expetamus, salutaria respuétes: id quod in ægris, præsertim verò febricitantibus comperimus, quibus confectionibus Saccharo aliisue aromatibus permixtis, sanitas non confertur, sed aufertur, sitisque non adimitur, sed additur, quæ tamen aliis & commodioribus medicamentis restinguenda erat. Sed vt ad Glycyrrhizæ vires propiùs accedamus, Matthiolum inspiciamus, & Dodonæum. Cæterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis est, temperatè quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris est qualitatis particeps, sed hunc abradere oportet: Humectat autem magis recens, & succo plena radix, quàm arida. Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, perineumoniam, pleuritidem, sanguinisque ac puris sputationem. phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit, inflammationes sedât, acrimoniam, & salsilaginem humorum mitigat, contemperatque: crudiores humores concoquit, & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate, vel alio quouis modo sumpta: aut aliquandiu mansa, succóue sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicæ exulceratis confert: vrinæ stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, salsis, & mordacibus humoribus excitatis. In quibusdam monasteriis Hollandiæ (addit Hist. gall.) ex succo Liquiritiæ & aliis aromatibus paruos panes efformant, qui tussi prosint frigidæ & inueteratæ, & aliis similibus pulmonum & thoracis affectibus.

Temperamentum. Cortex. *Decoctum.* *Humorum salsi.* *Tussis.*

FOENVM GRAECVM SILVEstre, siue Glycyrrhiza siluest. quibusdam.

Crassa *radice* nititur, cubitum, & sesquicubitum longâ, albo sapore dulci: *ramos* vimineos, per terrâ spargens, tres aut quatuor cubitos longos, atque etiam interdum longiores, teretes, glabros, fractu contumaces: *folia* instar Glycyrrhizæ disponuntur, coniugationib⁹ quatuor, quinque, aut sex, vno impari alam claudente, quod tamen non est perpetuò, sunt ea verò, si singula seorsim contépleris, Pisi siluestris foliis similia, supernè ex viridi glauca & glabra, infernè ex viridi flauescentia, ac hirsuta, sapore eo, quem radici inesse dicebamus: ex foliorum porrò alis pediculus circiter palmaris enascitur, qui leguminaceos crebros *flores* ex flauo pallentes sustinet: *siliquæ* non minùs floribus frequentes, incuruæ, dorso sulcato, vnde si neruum auferas, ex duabus compositæ videntur, quarum singulæ suis membranis dissepiuntur, *semen* claudentes Fœnugræci, minus, lucidum, cui sinus insculptus.

Descr. radix. Sapor. Rami. Folia. Color. Sapor foliorum. Pediculus. Flores. Siliqua. Semen.

Fœnugræcum siluestre Tragus nominat, Lotumque syluestrem, à Diosc. descriptam, quam & Trifolium minus, & Lybicam vocet, perperàm esse iudicat.

Synonyma.

Ineptit simili modo Lonicerus, qui Lotum trifoliam, aut Lotum campestrem appellat. Ger. Steinwicken/ aut wild fönugrec/ & wild bocks horn.

Dodonęo est Fœnugræcum silu. Tragi, & Recentiorum, & hæc in Hist. frum. In fol. autem Fœnugræcum silu. 1. Belg. Wilde Fenigrieck/ Germ. Wildtbocksshorn.

Lobel. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Glaux vulgaris, Obs. insuper Fœnugræcum silu. Tragi Angl. Sea Trifoly.

Gesn. Glycyrrizam silu. eam herbam putat: quam Dod. Iconum suarum lib. 2. p. 36. pro Hedysaro pinxerit. Quod an verum sit videndum. in hist. gall. id non facit.

Glaux vulgaris. Glycirr. silu.

Cordo, cui Polygalon dicitur, gesn. addit figuram ex Tragi lib. 2. cap. 5. vbi etiam annotatum, Polygalon, Cordi quidam non rectè Hedysarum

dysarum, neque melius alii Fœnugræcum silu. nominant. Glycyrrhiza siluestris.

Clusius, à quo Glaux vulgaris, & Glycyrrhiza silv. Gesneri dicitur, scribebat olim apud Acostam, Herbam mimosam multis notis conuenire cum Polygalo Cordi, cuius folia noctu interdum contrahantur, ac spinis careat caulis, nisi pro spinis sumere libeat, tenues illas & mucronatas appendices sedi foliorum alatorum inhærentes. Hanc tamen opinionem lib. Exotic. Clus. omisit. Vocatur Hungaricè Dens leucleu/ edes fiu, h.e. Numularis dulcis herba.

Habeo à me satum Montbelg. in horto Ill. E. C. Fœnugræcum silu. Tragi, folio Glycyrrhizæ. Multis hoc odiosũ est, ramis nimirum se nimium spargẽtibus. Geneuæ prouenientem obseruaui prope collẽ *la Bastie* mense Martio, & florens Iunio. Lugduni abundat, vbi Dalechampius Glycyrrhizam silu. vocabat, quod nomen non displicet, dulcis enim est herba. Basileæ vidi extra portam Lapideam inter spinas. Item eundo Bernam inter *Murat* & *Morges* mense Iulio prægnans semine. Inter Basileam & Leurach cum suis siliquis instar cornu effigiatis, multis simul mensis Augusti principio. Item iuxta Castellum Beffordiense semine maturo Augusto. Inuenitur à Clusio in siluis, pratorum marginibus, vmbrosis, atque etiam in pratis apertis.

FOENVGRÆCO SILVESTRI Tragi in quibusdam accedens planta.

Palmari est altitudine, caulibus donata teretibus, hirsutis, striatis, crassiusculis: *folia* Tribuli terrestris paria, perquàm hirsuta, coniugatim costæ, duum vnciarum, ex caulis geniculis ortæ, adhærentia: indidemque *flores* copiosi dimidiatũ verticillum efficiẽtes, parui, pallidulì, quorum vnicuique succedit *siliqua* hirsuta, in acumen desinens, in duas partes findi facilis, quarum vnaquæque suis vndique membranis conuestita, semen continet copiosum, Fœnugræci satiui, minus: *radix* duum vnciarum, simplex, gracilis.

Hæc planta in multis accedit Stellæ leguminosæ, de qua postea.

Circa Monspelium ad Episcopi Monsp. Castellum, lapide circiter vno ab vrbe distans, in loco arido, vix vnam, aut alteram obseruauit, atque collegit Gener I.H. Cherlerus.

HERBA MIMOSA.
CAP. XXVII.

Inter ea, quæ anno 1809. Gener Cherlerus ex Anglia reportabat, erat *Herba mimosa*, de qua hæc ille. Herba, semen, & ramulus Herbæ mimosæ, per D. Cargillum missæ, cui tradiderat D. Garetus, qui acceperat à Comite Comberlandio, qui collegerat in insula, quã cepit in America, quæ vocatur S. Ioan. de Porte Rico. Sunt autem eius ramuli tenues in partes diuisi, in quibus creberrimæ & tenuissimæ, veluti spinulæ, non tamen pungentes, ad Mulei ramulos accedunt: ipsi verò ramuli sunt conglomerati, abundantes seminibus, quæ adhærere videntur illis veluti

Icon Acostæ.

spinulis, ea aliquid cum Lente simile habent, verùm minora, & minùs orbiculata, in acumen desinentia, compressa nonnihil, & in medio parumper tumescentia, dentibus attritu facilia. Constant membranà tenui, fuscà, & minimo nucleo internè albo: saporem nullum animaduertimus.

Iconem Acostæ dudum sculpendam curaueramus, anno sc. 1506. sed quia veriorem Clusii, quæ cum nostro ramulo, semine, & herba congruit, agnoscimus: eam parandam censuimus. Dicitur autem Acostæ in lib. Arom. Italicè edito, *Herba Molle, Herba Delicata*, & in versione Clusii *Herba mimosa*, vbi sequentia de ea leguntur. Inuenitur in quibusdam [Asiæ] hortis, planta quinque palmorum longitudinis, vicinis arbustis, aut parietibus incumbens, tenui caule, eleganti viriditate prædito, nec admodum rotundo, per interualla exiguis, & pungentibus spinis, foliis superioribus haud absimilibus, Filicis fœminæ foliis minoribus. Gaudet humidis & petrosis: manuque admota senescit & marcescit, remotà verò pristinam viriditatem recipit, sed non celeriter ideóque Herb. *viua*, & Mimosa dicitur. Naturam habet plurimùm ab arbore tristi differentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit & siccatur quodammodo, sic vt contabuisse videatur: oriente verò Sole vigorem denuò recipit: quantoque Sol magis feruet, eò magis viret, totoque die folia ad Solem conuertit. Odore & sapore est Glycyrrhizæ: vulgoque ab indigenis folia manduntur aduersus tussim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem efficiendam: tenuem etiam doloribus vtilis esse censetur, & recentia vulnera glutinare.

His Clusius (qui olim apud Acostam hanc multis notis cum Fœnugræco silu. Tragi conuenire dixit, & nunc in Exot. hanc suam opinionem omittit) addit: Multarum (præsertim in leguminũ genere) folia, noctu se contrahere, & comprimere solent. Herbæ porrò Mimosæ appellatione ad me mittebatur sicca planta à Iac. Garetо extremo Octobri, anni 1599. quam ab Ill. Comite de Comberland ex Insula D. Ioannis à portu diuite nuncupata, reduce, fictili cum terra impo-

sitam recepisse scribebat, conseruare tamen non potuisse. Huius verò iconem, quàm commodè fieri potuit, ex illa sicca exprimi curabam, vt eius historię ex sicca etiam planta concinnata, addi posset.

Descrip. Constabat autem ea planta, quæ prorsus sicca, & foliorũ expers, singulari *Radix.* radice, non crassâ quidem illâ, sed dura & lignosâ, rarisque fibris præditâ, à quâ terni, aut qua- *Cauliculi.* terni cauliculi exibant breues, qui statim in aliquot tenues virgas, & humi procumbentes in ambitu se spargebant, ad singulos nodos, frequentes, lõgas, tenuesque fibras agentes, instar ramorum Periclymeni vulgaris, qui per terram diffunduntur: erant verò cubitalis longitudinis *Virga.* illæ virgæ, interdum ampliores, teretes, lentæ, quibusdam spinulis latiusculâ basi eas insidentibus præditæ, quemadmodum in Rubi ramis videre licèt, minoribus tamen, rarioribus, minusque firmis: eæ rursus in alios graciliores ramos diuidebantur, frequentioribus spinulis obsitos, quorum nodis inter binas appendiculas alternũ *Ramuli.* exoriebãtur tenerrimi ramuli suis foliolis obsiti, quæ numerosa serie quâdam, & pari vtrinque numero, in ala nata erant, nullo singulari alam finiente, tenella admodum, & virentia, non dissimilia Acaciæ foliolis, quę (dũ primùm prodibant, tenui, incanaque lanugine pubescebant, vt ex ramo suis paruulis ramulis, & foliolis onusto, quẽ addiderat, deprehendere poteram, quique fibras aliquot adnatas etiam retinebat. Adiunxerat & *Capitula.* bina capitella, quæ, in ea planta nata, ab Illustri supra dicto Comite accepisse scribebat, cum aliquot ramis sua folia adhuc retinentibus. Constabant ea capitella è multis, tenuibus, angustisque & spinosis veluti foliolis, inter quæ latebant semina orbiculata, plana, nigra, in medio nonnihil tumentia. Flores à me conspecti non fuerunt, & haud scio, an allati fuerint. Vtrum porrò huius plantæ virentis, & adhuc in terra hærentis, folia, manu admotâ, marcescant, vt scribit Acosta, eiusque rei causâ nomen fuerit inditum, ii referre possent, qui plantam virentem & crescentem viderunt, atque erutam capsæ imposuerunt.

ASTRAGALVS VETERIBVS.

Cap. XXVI.

Descript. Diosc. Astragalus [ἀστράγαλος] inquit Diosc. est paruus à terra frutex [θαμνίσκος] foliis & ramulis similis [κλωνίοις] Ciceri: flores sunt purpurei, parui: radix subest rotunda, velut magnus Raphanus [ῥάφανος μέγας: Lob. & Pena Adu. Colum. ῥίζας ὑποκειμένας] propagines habens solidas, nigras, duras, velut cornua inter se implicatas, gustu adstringentes.

Variat nonnihil à Diosc. lectione Plinius, breuiter ita scribens: Astragalus folia habet longa, incisuris multis obliquis [Columnæ incisuris multis superfluum videtur, & legendum obliqua:] circa radicem caules tres, aut quatuor foliorum plenos, florem Hyacynthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras. *Plinij descr. Folia. Flos. Radix.*

Gal. lib. 1. c. 1. secund. loc. medicamentum ad caluescentes habet, quod recipit Iridis Astragalitidis, siue, vt alii, Illyricæ sextantem. In quem locum ego (inquit Corn.) in com. med. annotaui, videri mihi Iridem Astragalitidem eandem esse cũ Astragalo simpliciter appellato, eò quòd huius radicum soliditas, & vires, Iridis Illyricæ soliditati, ac viribus respondeant, ad vetera vlcera explenda, ac repurganda. In ea sententia adhuc sum & habet Iridem Astragalitidem etiam Aëtius libro tert. cap. tert. Potest itaque Astragalus, Iris appellari, & additione Astragalitidis declarari. Astragali appellatio talum significat, quòd radicis figurâ, & soliditate talum refert. Nostris putatur ea esse, quam Erdtmören vocant. Sed fœdi erroris insimulare licet Cornarium, qui, vt aliquid noui, & minimè vulgaris in lucem ederet, sibi persuaserit, ne dicam leuibus idearum somniis finxerit, Astragalum, & Iridem Astragaloidem, easdem esse plantas. An præterea per Erdtmören intelligat Chamæbalanum quorundam, considerandum. si eam intelligit, radix non est similis magno Raphano, vt in Diosc. legit. *Iris Astragalitis. Corn. errat.*

Conuenientius adhæc nomen, & Etymon, quàm Cornarius, Columna tradit. Seminum, inquit, forma ἀστραγαλοειδὴς, plantæ huic nomen indidit Astragali: ἀστράγαλος quidem talum, & talorũ lusum significat, quorum formam & vsum huius plantę semina referunt: tereti formâ quidem sunt in superna, infernaque parte plana, vel acetabulorum more concaua: posset etiam ita appellari à tuberosa, carnosaue forma radicis compressâ, & meliùs à multitudine fibrarum nodosarum ad similitudinẽ flagelli, vnde ἀστραγαλωτὴ μάστιξ à Polluce dicitur. Diosc. plantæ habitum similem Ciceri fecit, non folia Ciceri similia: florem Hyacinthi, colorem intellige.

Cæterùm Astragalum volunt aliqui, vt Turnerus, quem antè, hoc libro 17. tradidimus, titulo Chamæbalani leguminosæ, hanc fortè etiam intelligit, per Erdtmören antè dictam Cornarius. Necdum constat, quæ planta sit Astragalus Matthioli, nisi sit Hedisarum clypeatum per pictorem accommodatum descriptioni Dioscoridis. Adhæc Astragalitidẽ Iridem Galeni & Aëtii non existimamus esse eandẽ cum Astragalo, & Erdtmören, vt putauit Cornarius. *Aequiuoca. Chamæbalanus leguminosa. Hedisarum clypeatum.*

Astragalus maior dicitur à Fuchsio. Astragaloides autem, & Astragalus silu. Thalio & aliis. Non desunt prǽterea, qui Astragaloidem recticaulem, hirsutam vocitant. Alii verò Astragaloides Cicer Ponæ, Onobrychin quorundam purpureo flore. Alii Astragalum Monspeliacum. Quidam Astragalum quendam montanum Astragalum montano candidiorem. Nonnulli Astragalum Syriacum appellant. An Astragalus, fortè lanuginosus Bæticus. Astragalus Dioscoridis quibusdam. Habetur & Astragalus siluaticus vernus à quibusdam, & Galega nemorensis verna, de qua paullò post. *Astragalus maior. Astrag. recticaulis hirsuta. Astrag. Cicer. Onobrychis quorundam. Astrag. Syriacus.*

Creditur tandem Astragalus Columnæ, Galegę nemorensis

nemorensi valdè similis, si non idem.

Locus. Nascitur (teste Diosc.) locis vento expositis, vmbrosis, & niuosis. Multa in Memphide Arcadiæ. Ast contra [autore Plinio] legitur, in Pheneo Arcadiæ in petrosis, apricis, & iidem niualibus. Ita etiam Paulus habet Galenum secutus. Quum itaque hi omnes ἐν φαινῷ legant, inquit Corn. etiam in Dioscoride rectam lectionem esse, ἐν φαινῷ apparet: & non ἐν μέμφιδι, velut quædã exemplaria habent: maximè cùm nulla sit Arcadię Memphis.

Colligendi tempus. Colligitur exitu Autumni, quum folia amiserit, siccatur in vmbra.

Vires & vsus. Radix, vt Diosc. tradit, in vino pota aluum fluidam sistit, & vrinas mouet. Facit & ad vlcera vetera, arida inspersa. Sanguinem quoque cohibet. Tunditur autem difficulter ob suam soliditatem. His addit Plinius: Vis ei ad spissanda corpora. Vrinam mouet repercusso liquore, sicut plæraque quæ aluum sistunt. Sanat & dysentericos in vino rubro tusa. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est fotu. Galenus fruticem hunc paruum, radices habere adstringentes asserit, proindeque ex iis esse, quæ non ingenerosè siccent.

ASTRAGALVS ROMANVS, SIVE Hedysarum clypeatum siliquâ asperâ.

Rami. RAmis est cubitalibus, bicubitalibus, & tricubitalibus concauis, procumbentibus, glabris, crassiusculis, multis ex *radice* statim ortis: per quos alternatim ferè nascuntur *folia* palmaria, & Folia. ferè dodrantalia, alæ instar hærentia, quinque, aut sex coniugationibus, extremoque folio impari, constantia. *folia* singularia, Glycyrrhizæ foliis quodammodo similia, paullò breuiora, latioraque, & glabra, exceptis marginibus, breuibus pilis ornatis, sapore nullo manifesto, nisi tantillùm adstringente: ex alarum sinu prodeunt surculi singulares, qui in spicam digestos ferunt *flo-* Flores. *res*, amœnos, Genistæ, sed rubentes: è quibus *siliquæ*, compressæ, asperę, ternis, aut quaternis, aut quinis seminibus orbicularis, clypeoli effigie locatis, complures visuntur.

Icones factæ sunt binæ. Prior demonstrat folia præcipuè, & flores: altera verò siliquam, & semen. Illa rursus facta est ad plantam siccam delatam à genero meo Cherlero nomine Astragali Romani quorundam, hæc autem ad Iconem Plantini, cum nostra siliqua, & semine.

Onobrychis Securidaca non est. Falluntur (inquit Dod.) qui Onobrychin alteram ad Securidacę genus referre student. Falluntur & ii qui Helenium esse Aegyptium Dioscoridis volunt, quod esse nunquam potest, cùm odorata non sit.

Alia icon.

Hedysarum clypeatum. Hedysarum alterum clypeatum, & Helenium Ægyptium quorundam à Lobelio Obs. dicitur. Hedysarum Icon. Plantini. Pona in Baldo vocat Hedysarum alterum clypeatum. Camer. hort. cognominat Securidacam clypeatã à Lobelio, ac Dod. descriptam, Onobrychin 2. Dod. Nec deesse scribit, qui velint Helenium esse Ægyptium, quod non conueniat, siquidem radix sit rubra. Hedysarum alterum clypeatum Lobelii, quod in hortis Belgicis alatur, hist. Lugdunensi cognominatur. Helenium Ægyptium, eiusque speciem quidam dixere, alii verò appositè Hedysarum censuêre.

Locus & Tempus. In hortis Belgii Dodonæo conspici interdum contigit. Ponæ verò in horto montis Baldi. Mótbelgardi in horto E. C. satum aliquoties mihi prouenit, & primo quidem anno flores protulit Septembri, & Octobri, qui non maturuerunt. Argen- Vius. tinæ tamen apud Fridericum Meierum Septembri maturum obseruaui, qui mihi indicauit à se obseruatam hanc plantam in pratis Senensium copiosè prouenientem, quam equis pro pabulo exhibeant. Perit Hieme, ni reponatur. Hanc attulit Gener Cherlerus collectam in via Romana Viterbam versus. Florentiæ item in horto magni Ducis Hetruriæ.

ASTRAGALVS MATthioli.

Matth. ... SOmnio herclè vexabatur Matthiolus, cùm Astragalum quendam in agro Tridentino, in vallis Ananiensis montibus sibi prouenientem olim imaginaretur, siquidem in postr. com. istius Astragali figuram omisit quasi fictitiam. Nos enim suspicamur illi quondam aliquam plantam nomine Astragali demonstratam, quam postea per pictorem Dioscoridis descriptioni aptarit (pictoribus enim omnia licet, vt licuit apud eum in aliis plantis) Ea verò planta fuit fortè Hedysarum clypeatum, quibusdam dictum Astragalum, vt antè indicatum. Retractauit hinc meritis & Hist. Lugd. in vltimis suis editionibus sententiam suam de Astragalo Matthioli. Siquidem consilium sicci botanici, aut vinolenti, nec cogitatum sapientis, sed optatum quidlibet audentis certò percipiebatur. Quamuis autem Astragali figuram apud Matth. C. Bauh. ex secunda com- C. Bauh. mentariorum editione proposuerit, attamen ignorare se fatetur qualis sit planta, etsi non desint, qui eiusdem Pseudo-Apium esse censeant.

ASRAGALVS MAIOR Fuchsio.

Descriptio. Astragalus maior. Radix. Caules. QVam mihi olim D. Fuchsius cùm apud eũ Tubingę esse Astragalum maiorem denominauit, *radice* est satis longa, & crassa, dulci: caulibus rectis, cubitalibus, striatis, angulosis: *foliola* Viciarũ modo disposita, nouem, vel vndecim: interdum vnguibus longiora, aliàs multò minora, ex rotundo oblonga, ad costam vnam adnexa, subcærulea, quæ exsiccata nigrescunt: *flores* ex pediculis longis, satis magni purpurei, ex eodem pediculo plures, formâ Viciarum: quibus succedunt *siliquæ* longæ, teretes, admodum affines plantæ, quam paullò pòst describam, quibus multa inter se similia, quædam diuersa.

Commemorat hanc Clusius his verbis: Eruum siue Orobus rei herbariæ studiosis, Pannonicus purpurascens secundus, folia habet sena, octona, interdum decem vni costæ hærentia, Lenticulæ folijs haudquaquam maiora, tenella, viridiaque, gustu amaricante, calidiusculo: flores purpurascente colore, qui vetustate in cœruleum commutatur: radix in diuersa tendens. Icon apud Clus. in hist. post. quemadmodum etiam apud Lobelium, optimè exprimit plantam, quam nos descripsimus: in Pannon. errore typographi pro Orobo Pannonico secundo pag. 738. malè ponitur icon Trasi.

An Lob. Obs. sicut & Ic. Pl. Astragaloides altera Herbariorum. Huius figuram habere vide tur Lonic. sub nomine Feldtweicken: quamuis non sit ea, de qua in contextu loquitur. C. Bauh. frater, qui Patauio misit, ei hæc nomina adscripsit, Glycyrrhiza Gesneri, Aphace Cortusio: verùm vbi Gesn. ita vocarit ignoro. Astragaloides simpliciter à Dod. scribitur, eique flores ex cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ conferuntur, siliquæ verò teretes, oblongæ, nigricantes, in quibus semen Viciâ minus, non rotundum, ac globosum. Nonnulli, inquit is, Ervum silu. vocant.

Inueni Geneuæ mense Iunio in colle la Bastie florentem: item mense Maio. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meieri cum siliquis Iulio. In Belgicis hortis aliquando videre meminit Clusius, & Aphace nomine à rei herbariæ studiosis appellari. Sed multo tempore. Dod. teste, durat, Hiemis, frigorisque patiens. Ad hortos Belgii aliunde allatum, peregrinum est legumen. Iunio ac etiam serius floret, siliquæ interea perficiuntur.

Flores. Siliqua. Eruum: Orobus. Descript. Clusii. Flores. Astragaloides. Locus & tempus.

ASTRAGALOIDES, SIVE ASTRAGALVS siluaticus, Astragalo magno Fuchsii, vel Chamæbalano leguminosæ affinis planta.

Descriptio. Radix. CHamæbalano similem voco, cui ex *radicibus* longis, quasi repentibus, variéque implicatis, partim tenuibus, partim tuberosis, Chamæbalani Dodon. perquàm similibus, nisi è tuberibus plures capillares fibræ prodirent, externè nigris, internè albis, sapore subdulcibus, *caules* exsurgunt multi, pedales, angulosi, *folia* aliquatenus Chamæbalano similia, sine capreolis, glauca, & ferè nigricantia, oblonga, obtusa, neruosa, ex breuibus pediculis, quaterna vel sena, præter foliola, quæ ad pediculorum exortum sunt: *flores* Pisorum rubentes, quibus succedunt siliquæ satis longæ, teretes, ex pediculo non admodum longo, in quibus *semina* mediocriter magna, lutea, sapore ferè Pisorum, quà se contingunt vtrinque compressa.

Caules. Folia. Flores. Siliquæ. Semen.

Ab Astragalo maiore Fuchsii differt, cui folia ex vno pediculo plura, & breuiora: differt etiam caulibus: qui breuiores & radicibus.

Thalio in Harc. Astragalus siluaticus, apud quem Camerarius scribit, dici vulgò Christians würtz/ alius Cicer montanum nuncupari, describi à Cordo, sed à nullo, quod sciat, depingi.

An Ruell. Astragalus, qui à Diosc. describitur, frequensque est apud suos. Rura, inquit, nostra montanum, vel rusticum Cicer nominant: Cicerculam esse diceres. Vulgus nonnunquam siluestres Cerras [cicerculas] vocat. Astragalum itaque Ruellius agnoscere uisus est, vel Cordo teste: cui cum ratione est adhibenda fides. germ. dicitur Knöllen Kraut. Idem in hist. describit Astragali nomine quo in loco Gesnerus annotauit Christian wurtzell & Knollenwurtzel ab aliquibus Cicer montanum appellari.

Astrag. silu. An montanum cicer.

Mense florentem Aprili, prouenientem verò cum siliquis obseruaui mense Octobri in monte Rosßberg prope Masmunster & locis vicinis, in siluis & dumetis. Item circa fontem Admirabilem in ducatu Wirt. inter vepres.

Locus & Tempus.

ASTRAGALVS RECTICAVLIS hirsuta.

Descr. Folia. ANonymum quendam *ramum* inter siccas meas adseruo, rectum, cubitalem (altiorem fuisse sicca insinuat) rigidum ac firmum, totum pilis candicantibus ac lanuginosis obsitum, crebro *foliorum* vestitu præditum. Ea costę hærent quindecim communiter, ordine & posita vt in Galega, minora, angustiora, tota villosa, in acu-

men desinentia, sapore amaro, *flores* longo pediculo insident Trifolii pratensis, hiantes, pallidi, in glomerem congesti, ex villosis calyculis prominentes. Hac vbi locorum nactus sim, nō recordor. Elegans tamē tum raritas, tum varietas, figuram merebatur, & nomen aliquod.

POLYGALON VETERIBUS.

Cap. XXVIII.

Descr.

POlygalon Dioscoridi frutex [θαμνίον] est paruus, Palmi altitudine: *folia* habens Lentis foliorum specie: gustu subacerba [moderatè austera Galenus: Plinius autem vtramque speciem generis appellatione comprehendens, gustu adstricto dixit. Habet enim, inquit Corn. τὸ στῦφον species, τὸ αὐστηρόν, καὶ τὸ στρυφνόν.] Sed herbarum periti [pergit idem Corn.] hodie & de hac ambigunt. Quidam Pimpinellæ speciem esse volunt, quam Heine Bibenel dicunt. Alii eam esse volunt, quam Creützblum, vocant. Sed quum hæc trium generum sit, iuxta triplicem florem, Polygalon esse volunt eam, quæ album florem habet. Reliqua duo genera, & purpureum florem habens, & od cæruleum ad Glauca, de qua suo loco agemus, referunt. Florem Polygali neque in Diosc. neque in Plinio Corn. reperit, ideoque nihil pronunciat. Contendunt præterea nonnulli esse Gesneri Polygalon, alii verò Polygalon minus saxatile, quidam porrò Polygalo affine Caput gallinaceum.

Pimpinellæ species. Polygalon flore albo. Glaux. Polygalon Gesneri Polygalon minus saxatile. Caput gallinac. Vires.

Folia pota lac gignere creduntur, testibus Diosc. Plinio, & Galeno. Quare in ipsis calidum & humidum prædominantur, talia enim esse oportet ea, quæ lac gignunt.

POLYGALON GESNERI.

Descriptio. Radix. Rami. Folia.

MVltarum notarum argumento Polygalon indigitabat Gesnerus herbam, è *radice* mediocriter crassâ, longa, cortice obtectâ nigro, intus albâ, *ramos* proferentem multos, palmares, vel etiam cubitales, rubentes: è quibus orti pediculi *folia* coniugatim dispositi sustinēt, Lentis, inferiùs magis albicantia, & pilosa, superiùs viridātia magis: summis ramis *spica* insidet *florum* Viciæ, vel Aphaces aut Lentis, sed coloris purpurei è calyce piloso: sequuntur *seminum* conceptacula subrotunda, modicè compressa, spinulis asperata, & per ambitum gibba, cristam serratam membraneam erigentia.

Lobel. & Pena Aduersar. Obs. qui *Caput gallinaceum* Belgarum vocant, dicunt: An Onobrichis Dioscoridis? *Polygala vera Dalechampii. Onobrichis Dodonæi.* Dodonæo autem gallico, *Onobrichis quædam*, & *Viciæ species secunda*. Item in fol. & de frum. *Onobrichis Diosc. Plin. & Galeni*, Gesnero de hort. *Glaux*, vel *Onobrichis Dodon.* Et in append. *Polygalium Rheticum*. Hist. Lugd. *Polygala multorum, quibusdam Onobrychis*. Tab. ic. & Hist. *Onobrychis*, Hanenkopf / wildthöffenkraut. Clus. Onobrichis Dodonęi, quæ Brabantis Haneкammeken, id est, Crista gallinacea cognominatur. Pona in Baldo nominat *Polygalam Diosc.* Dalechampio, Lobelium imitatus, Gesnerus tamen fuit primus auctor huius appellationis, quicquid scribat Lobelius.

Synonyma. Caput gall. Belgarum. An Onobrychis? Polygala vera Dalech. Glaux. Polygalum Rheticum. Crista gallinacea.

Loca & tempus.

Polygalon Gesneri diligens simplicium indagator Leonhardus Rauvvolffius prope Arelatam in Prouincia mense Maio collegit. Vidimus nos hanc florentem mense Aprili, in monte Apennino. Geneuæ abundat in pratis iuxta Arar & Nosodochium. Polygalon in peregrinatione Rhœtica Curię reperi flore albo, vt cēlebat Gesn. non recordor autē an aliis notis à præcedenti differat. Montbelgardi prouenit in horto ex semine in Brisgoia collecto. Clus. sicut & Pona in Baldo gramineis locis, sicciorbusque pratis nasci perhibent. Sed & plærisque superioris Germaniæ locis exit, inquit Dodonæus. In Bohemiæ agris secus scrobes, per quas pluuia delabitur aqua, Onobrychis frequens est, apud Brabantos & Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur. Augusto cum flore & fructu reperitur.

Vsus.

Curiæ Rhætorum [sic enim Pontisella inibi narrabat] plurimi fiunt prata, in quibus hæc prouenirec, multùm enim ex eius esu lactis vaccis & cæteris animalibus copiam contingere pro indubitato creditur.

POLYGALVM MINVS saxatile.

Descriptio. Radix. Folia. Cauliculi. Flosculi.

TOta quanta est, vix palmum superat. *Radicula* candida est, longiuscula, modicè pro plantulæ modulo crassa, diuisa in capita, paucis fibris donata. Ex qua *foliola* statim emergunt costæ hærentia, repanda, capitis gallinacei, sed obtusiora, latioraque, pilis candidis obsita. *Cauliculi* graciles sunt, consimilibus foliis vestiti, supernè diuisi: quorum extremis *flosculi* insident luteoli, aut pallidiuli hiantes, exigui, pauci, Astragalorum positu, nec in spicam abeuntes, vt in Polygalo Gesneri, capitula sequuntur exigua, rotunda, aliquot apiculis supernè donata.

Locus & Tempus. Hanc plantã attulit gener Cherlerus, collectam circa arcem Episcopi Monspeliensis in locis incultis, asperis & saxosis, Iunio mense.

POLYGALO GESNERI AFFINE
Caput gallinaceum.

Radix. PRolixam agit *radicẽ*, & crassiusculã, lignosam, & in fibras, filamentorum instar, ductilem, lentam, fractuque contumacem, foris nigricantem: intus albam, simplicem aliàs, aliàs multifidam, & in numerosa capita diductam ex quibus densa pullulat foliorum caulium-que seges: Caulis. *caules* autem palmares, aut etiã dodrantales, tenues, subhirsuti, ad medium vsque foliosi, cæterà nudi, *spicam* gerunt vnius, duarum, aut trium ferè vnciarum, Flores. *floribus* congestam purpureis Polygali Gesneri, quæ tamen hîc in latum diffunditur per extrema, non autem in metæ formam fastigiatur: floribus etiam adhuc non omninò delapsis succrescunt *siliquæ*, Acaciæ siliquarum quodammodo formâ, vnico, aut duobus peltatis orbiculis constãtes, quodam veluti isthmo loculos disterminante, quòd si vnicum est conceptaculum, breuem mucronem profert (id quod etiam in extremo, vbi plura sunt, obseruare licet) margine alias æquabili, nec cristato, vt in Polygalo Gesneri, vmbone protuberante propter contentum *semen*, Craccæ minori par, nigricans, rotũdumque, nisi quippiam, vnciniuli instar, inæqualitatem faceret: singuli porrò orbiculi præter tunicam semen integentem, extrinsecus reticulatum habent obductum plexum, circa oras hærescentem, aliàs liberum, spinulis mitibus asperatum, radiis rectis, in margines exporrectis: *folia* quædam à radice mox germinant, alia per caules, trium plus minùs vnciarum longitudine, foliolis coniugatim dispositis constantia, duplò minoribus, quàm Polygali Gesneri, acuminatis, vtrinque hirsutis, & argenteo splendore subinde micantibus: foliorum per ramos pediculi longiusculi squamulas habent appositas, rubentes.

Locus. In sabuletis & campestribus ad semitas prope montem Lupi Monspeliẽsiu inuenit gener Cherlerus. Existimo me eandem vidisse anno 1594. apud Fratrem C. Bauhinum.

ONOBRICHIS IN GENERE
Cap. XXIX.

Folia. ONobrychidi Diosc. *folia* Lenti similia tribuit, attamen paulò longiora. *caulem* verò palmi altitudine: *florem* puniceum [rubentem Plin.] *radicem* paruam [exiguam & gracilem Plin.]

Verùm non satis constat (inquiũt Ryff. & Corn.) quæ herba sit. Quidam enim Herbarii Rutæ siluestris speciebus annumerant. Corn. quidem Onobrichidem & Onopordon, vnam herbam esse putat altero nomine à crepitu, altero à ruditu asini ducto. Et fieri potest vt vtrumque accidat asino, ex herbæ esu, vt & pedat, & rudiat. Cur autem in hanc abierit sententiam, Plinius ipsium mouit de vtriusque viribus non multùm diuersa tradens. Onobrichidis igitur nomen plurimis plantis attributum est, in primis Polygalo Gesneri, Astragalo Monspeliano, Hedysaro clypeato, & Meliloto 5. Tragi. Est & Clusio planta dicta Onobrychis flore purpureo, subcœruleo alia, tertia pallido, montana quarta, ac demum quinta peregrina. Galegam porrò volunt esse quidam Onobrichin. Hanc Cæsalpinus similem Capragini [Galegæ] scribit, flore scilicet rubente, Coralli modo, siliquis nigris, longis. Simili modo & alteram, latioribus foliis, flore purpureo. Visa tandem est aliquibus Onobrichis Polygala Tragi, & Onobrichis 4. lutea Dalech. Vltimò sunt, qui Auiculariam Syluii Onobrichidem vocent.

Locus. Nascitur in humidis, Diosc. autore [circa fontes Plin.] & incultis locis.

Ceterùm vim habet [inquit Diosc.] herba trita imposita, tubercula diffundendi, cum vino verò pota, vrinæ stillicidium sanat. Cum oleo illita, sudoremouet. Sed hæc Plinius: Siccata in farinæ modum, & inspersa vino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet. Et hæc lib. 24. c. 16. Sed rursus lib. 27. cap. 12. de Onopordi [quod idem Corn. cum Onobrichide facit] viribus non multùm diuersa tradit. Onopordon, inquit, si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas, & menses. Aluum sistit. Suppurationes, & collectiones discutit. Hoc autem postremum etiam de Onobrichi Diosc. in sibi adscriptis dicit. Galeno Onobrychis rarefaciendi, ac discutiendi vim habet, proindeque folia eius, virentis etiamnum, illita ad morem cataplasmatis, phymata digerunt: arefacta verò, si cum vino bibantur, strangulant. Quin etiam sudores elicit cum oleo inuncta.

* * *

ONOBRICHIS QVIBVSDAM purpureo flore.

Deſcriptio.

ALis multis concaua cubitalem ſuperat lôgitudinem, ramis teretibus, hirſutis, medullâ ſungosâ farctis: *folia* Lentis, longiora paulò, hirſuta, denis, aut duodenis pinnatim vnicoſtæ adnexis coniugationibus, impari vno numerũ claudente: *flores* purpureo-violacei, Trifolii formâ, in ſpicam ſextantalem comoſam diſpoſiti, pediculo inſident Spithamam lõgo, hirſuto.

Folia.

Flores.

Deſc. Cluſ.
Caules.

Hanc ſic deſcribit Cluſius: Cubitales plærumque habet caules, multos [ſi vetuſta ſit planta] rotundos, duros, humi procumbentes, in quibus frequentia folia, Lenti ſimilia, anguſta, hirſuta, ſeu lanugine quadam obducta, quindena ſubinde, & totidem alia ex aduerſo vni coſtæ hærentia, vno impari extremam alam occupante, guſtu amaro, & ingrato: ex alarum cauis oriuntur ramuli ſimilibus foliis ſepti, ex quibus dodantales exeunt pediculi, ſtriati, ferentes multos flores, Trifolii florum æmulos, oblongiuſculos, eleganti purpurâ nitentes, inodoros, confertos, & velut ſpicam trium interdum vnciarum longitudinem æquantem efficientes, nonnunquam etiam longiorem, præſertim quando in ſemen abeunt, quod bifidis, breuibus, turgidiuſculiſque vaſculis continetur, exile, nigrum, durum, ſapore ingrato, vt alia legumina: Radix illi magna, longa, dura, in obliquas nonnullas fibras ſeſe ſpargens, & ſubinde ad cauliculorum exortus, recentes fibras agens, viuax, & perennis.

Folia.

Ramuli.

Flores.

Semen.

Radix.

Spica.

Onobrichis prima, flore purpureo Cluſio. *Onobrichis Cluſii prima* Tabernam. *Onobrichis Pannonica prima Cluſii*, ſeu, vt ego dicerem, [ait Pona in Bald.] *Cicer Aſtragaloides*.

Locus & tempus.

Menſe Iulio Argentinæ in horto Frid. Meieri florentem obſeruaui, ſicut & in Pfortzeim in horto Pharmacopæi D. Griemingeri. Habui & ſiccam à D. Agerio colorem reſeruantem. Frequentem inueniebat Cluſius ad Danubii ripas ſupra Poſonium apud Petronellam oppidum [quod nonnulli, ex loci ſitu, ruderibuſque antiquis Carnuntum Veterum eſſe coniiciunt, à Plinio numeratum inter Pannoniæ vrbes, quodque ſe modò ſubditum agnoſcit generoſo Domino & libero Baroni ad Vnuerzagt] ad viarum margines, & frequentiſſimè toto illo itinere ad Badenſes thermas tendente, multiſque aliis circa vrbem Viennam Auſtriæ locis, tam citra, quàm vltra Danubium.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM, SVBcæruleo flore.

MVltos ex eadem radice promebat altera viminеos cauliculos, pedales, nunquam non etiam longiores, humi fuſos, crebris nodis diſtinctos, & in his alata *folia*, hoc eſt tredecim, quindecim, ſeptem, & decem, aut pluribus & oblongis foliolis vni coſtæ inhærentibus conſtantia, extremo ſemper imparem numerum faciente: prodeunt deinde ex alis tenues pediculi, ſeu virgulæ, *floſculos*, in ſpicam confertos, ferentes, Piſi, aut Viciæ florum formâ, ſed longe minores, colore dilutè cæruleo, vel ex cæruleo purpuraſcente: his ſuccedebant exiles *ſiliquæ* quaſi duplicatæ, continentes puſillum *ſemen*, renis formâ, nigrum: *radix* minimi digiti craſſitudinem fermè æquabat, dura, lignoſa, contorta, obliquè ſe ſpargens & altè ſub terra ſe condens, rariſque fibris donata, quæ ſummâ parte in aliquot capita exuberabat, è quibus ſingulis annis nouos cauliculos fundebat.

Folia.

Siliqua.
Semen.
Radix.

Onobrichis ſubcæruleo flore, ſiue Onobrichis ſecunda Cluſio, qualiter & Tabernæ vocatur.

Locus & Tempus.

Rara eſt, nam paucas duntaxat plantas inueniebat Cluſius publicâ viâ ſecundùm orbitas, inter Schwecket & Götzeſtorpf infra Viennam Iunio florentes, & non procul à Znaim Morauiæ oppido, dum Pragam, & inde per Germaniam proficiſceretur. Etiam in hortum tranſlata florebat toto Iulio, & ſubinde ſemen perferebat.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM flore pallido, vel Polygalon.

Rami.
Folia.

SEſquicubitalibus aſſurgit tertia *ramis*, rectis, firmis, duris, viridibus, in quibus *folia* Lentis, ſiue Viciæ ſilueſtris, longa, anguſta, duodena, aut quindena, & totidem ex aduerſo, eidem coſtæ hærentia, vno etiam, quod extremæ coſtæ inſidet, impari, lanugine obſita, guſtu ingrato & amaro, deinde nonnihil acri: *ramuli* extremo caule ex alarum ſinu prodeuntes, palmares, ſtriati, in dodrantales ſpicas, *floſculorum* Trifolii flores æmulantium, oblongiuſculorum, pallidorum deſinũt, quibus impreſſi nigricantes quidam radii: his ſuccedunt *ſiliquæ*, prioris ſiliquis ſimiles, mucronatæ, duobus valuulis conſtantes, in quibus *ſemen* Fœnogræco penè ſimile, ſed minus & nigrum: *radix* craſſa, dura, lignoſa, longa, aliquot

fibris donata, candicans, perennis.

Onobrichis pallido flore, vel, vt Tab. Onobrichis Clusii tertia. Sunt autē mihi stirpis reliquiæ cū hac Gesneri, propria manu, inscriptione: Polygalon luteū vocō quod lac pecori auget, folia ei quæ Rutæ capraria Italorum ferè. Huius Polygali siliquas appinxi figuræ Clusii.

Locus. Valde rara & hæc est, duobus duntaxat locis Clusio conspecta, ad Hamburgum videlicet vrbem, duobus supra Posonium (vulgò Presburg) milliaribus, & ad oppidum Fischmunt ad Fischam flumen situm, paullò suprà quàm in Danubium se exonerat, publicâ viâ, vnde singulares plantas singulis locis duntaxat eruebat florentes Maio mense.

Tempus.

ASTRAGALVS MONSPESSVlanus.

Descriptio. ASTragalū vocant Monspessuli plantam Securidacæ minori similem, diuersam tamē quæ *radice* est durâ lignosâ, crassitudine digitali, & crassiore, longitudine cubitali, dulci, intus albâ, externus cortex crassus, subfuscus, quę antequam è terra erumpat diuiditur in aliquot portiones, siue capita, tres, quatuórue digitos longa, vt nisi quis profundè fodiat, multas esse plantas existimet: ex quibus prodeunt *coliculi*, simplices, concaui, rubentes, vix palmares, *foliolis* vestiti breuibus, in mucronem exacutis, pilosis, imarescentibus, crebris, sic vt ad costam vnam adnexa foliola viginti & vnum supputarim: in virgularum extremitate *flores* multi, non multùm floribus Poligali Gesneri dissimiles, purpurei, interdum albi, non in spicam digesti, sed conglomeratis Trifolij floribus similes, sed maiores: quibus succedunt *siliquæ*, duas vncias longæ, incuruæ, rubentes, teretes: Differt à Securidada minore, foliis primò quæ mucronata, non obtusa: radice deinde crassâ numerosâ: floribus denique, qui in Securidaca & minores, & alterius coloris.

Radix. Coliculi. Folia. Flores. Siliqua.

In icone nostra, radicis maxima pars est, nerinus cortice detectus, qui euellendo in terra remansit.

An Rauvvolfius hac de planta scribit, cùm in Itinerario suo de pulchra specie Astragali, circa Halepum cum paruis foliis Hedysari prouenientis tractat?

An Hist. Lugd. in append. Astragalus foliis paruis Hedysari, siue Securidacæ, aut quomodo quidam pronuntiant, Securidatæ? *Astragalus foliis Hedysari.*

An Anguillaræ Astragalus, quem Diosc. dicit in Arcadiæ Memphi prouenire? Verùm nulla Memphis reperitur in Arcadia, sed in Ægypto. Astragalus hodierna Græciæ foliis est ordine dispositis, vt in Cicere, sed minùs serratis. Rami humi sparsi sunt: flores eleganter ex cœruleo & purpureo mixti. Radicem talo porcino admodum similem dicas facie externâ, fibris alioqui plusculis stipatam, duramque. In montibus Euganeis similis prouenit planta, quam semper hanc ipsam esse sibi persuasit. Sed hanc nostram eandem esse cum Anguillaræ Astragalo nolimus adstruere.

Mirum, quod Clusius, qui in Hisp. Astragalum Monspeliensium cum siliquis inflexis, & duplici serie semen continentibus, subfuluum & rotundiusculum agnouit, in sua postrema Hist. pro eo Securidacæ minoris iconem posuerit: discrimen poterat ex tenui radice, in icone quam exhibet colligere. In Astragalo enim radix crassa. *Clus. error.*

Eodem errore lapsi sunt Lob. & Pena, qui non animaduerterunt Securidacam minorem diuersam esse ab Astragalo Monspeliensium. Ita siquidem legitur in Aduers. Securidaca minor, Astragalus Monspeliensium. Legumen floribus purpureis, semen subrotundum, subfuluum est similius Galegæ, vel Araci, quàm Securidacæ. Idcirco præceptores nostri Monspelienses huius speciem esse inficiabantur. Astragalo propiorem astruebant, quō nos etiam referendam duxissemus, nisi Raphani radix, & adstrictoriæ, cæteræque facultates deessent. Quare nulla stirps, quæ explendæ descriptioni satis sit, vspiam sese dat. Non ea quam in collibus Lugdunensibus prope *Treuon* & in horto Patauino. Radix certè dissuadet: nam Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere, ideò nunc illum illius picturę postremò puduit. Et Obs. Astragaloides Herbariorum, Astragalus forte Matthioli, vel iam demum Polygala eiusdem circa vrbeculam *Treuon* Lugdunensis Galliæ cum Valerando Dourez, & nonnullis aliis peritis herbarum exploratoribus diximus. Cauliculos spithameos, & pedales erigit. Folia Ciceris, aut Galegæ, sed minora: Flosculi ex pallido puniçant, aspectu iucundi. Radix crassitie digitum æquat. Item Ic. pl. Astragalus fortè Matthioli, vel iam demum Polygala eius. Meritò igitur præceptores Monspelienses Securidacam minorem negabant, quæ multùm, vti iam ostensum, ab hac differt, quod non animaduertit Lobelius, qui pro Astragalo Securidacæ minoris Dodonæi figuram ponit, ac Astragalum Monspeliensium dictitat. Semen huius Astragali, teste *Clusio*, rotundiusculum, Securidacæ verò minoris simile est Securidacæ & quadratum. Figura quoque mala, nec placet, quod separet Lugdunensem à Monspessulano, nec etiam, quòd suspicetur Matthioli Polygalam, à qua non parum abest. Nec tandem æstimarim cum Astragalo Matthioli conuenire. *Lobel. error.* *Matth. ic. natur.*

Polygala. Securidacæ recurvæ siliquæ (inquit Cam. in Hist. germ. Matth.) revocant in memoriam parvam herbam à Gesnero depictam, & Polygalam dictam: fortè est Polygala autoris depicta in suis lat.com. quamuis ex figura eius nihil certi concludi possit. Idem in Epit. Polygalam vocat. Sed audiat Camerarius de his certiora scientem. Figura ex Gesnero posita, facta est ad plantam Monspelianam olim à me ei missam, quæ adhuc penes me est nomine Astragali Monspeliensis: nunquam animaduerti Gesnerum fecisse Polygalam, antequam autem ille curauit pingendam plantam, de qua hoc in loco agimus, habebat Polygalam foliis nonnihil similem & floribus, sed siliquis longè diuersam. Verùm, quum teste Camer. ex figura Matthioli non possit concludi, quæ eius Polygala fuerit, quis approbabit eum in Epit. pro Matth. Polygala exhibere plantam de qua verba facimus, non parum tamen ab ea differentem.

Polygalon Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, siue Astragaloides Lobelii, aut Anthyllis clauiculata, radicem edit nigram, lignosam, fibratam, dimidium pedem longam, supernè in multa veluti caulium principia diuisam, crassiuscula, laminulis corticosa, ex quibus folia multa exeunt, humi strata, longa, ex foliolis composita, Lente similibus, vtrinque ordine ex aduerso digestis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde siliquæ Lenti similes, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus exoritur, capreolo clauiculæque similis. Suspicor Anthyllidem Dalechampii non diuersam à nostro Astragalo, quamuis quædam videantur minùs conuenire, nempe color floris, qui fortè visus in planta sicca, cùm multi flores exsiccati, lutei videantur. Capreoli, qui traduntur & depinguntur sunt fortè in Astragalo, vbi flos excidit, & tunc siliquæ minùs curuæ: de hisce tamen iudicent Lectores.

An Cæsalp. Astragalos humi strata, similis Helenio Ægyptio [de quo antè inter Vicias] foliis numerosioribus, tenuioribusque: floribus similiter sanguineis racematim in summis ramulis, siliquis autem corniculis similibus, rubentibus: radice crassâ, ac lignosâ, supernè in multos ramos inuicem diuisâ, vnde germina erumpant?

Figura à Compilatore Tab. [titulo Polygalæ Matthioli 4. creutzblům posita,] multa habet similia cum Astragaloide herbariorum Lobelii, variata tamen est, & fortè confusa, vt dictum, cum Polygala Matthioli, & altera, quæ vulgaris dicitur, siue Tragi.

Cæterùm, quam Polygalam censuit Matth. [inquit C. Bauh. apud eundem] eandem Lugd. & Tab. sub ipsius nomine posuêre. Verùm Castori Astragalus dicitur, Lob. Astragaloides herbariorum. Secundò, Astragalus Alpinus à Cam. in locum Polygalæ Matth. substituitur. Astragali Monspeliensium nomine à Clusio proponi videtur, & in Hist. Lugd. Astragalus purpureus vocatur. Displicet nobis icon Tab. falsa, à Fratre pro Polygala Matthioli posita, à qua multùm differt. Lobelii Astragaloides mihi idem videtur cum Astragalo Alpino proposito à Fratre. Astragalus insuper ei dictus Alpinus, quem secundo loco, suo Matth. appingit, est ex meis plantis siccis, vt antè dictum. Astragalum autem purpureum Hist. Lugd. alium puto.

Crescit secus vias in itinere Narbonam versus, prope Gigāt vno à Mōspelio miliari: quo loco florentem vidi mense Aprili. Visus mihi Bononiæ quoque in monte: item inter Basul & montem Gibb: vnde accersitur Petroleum. Gener Cherlerus attulit flore albo collectam Nemausi.

ASTRAGALVS QVIDAM MONTANVS, vel Onobrichis aliis

Multa *folia* promit ab eadem *radice*, Lenticulæ, aut Tragacāthæ foliis proxima, vni similiter costæ inhærentia, molliora tamē, viridia quidem illa, sed lanugine quadam cādicante pubescentia, lentò primùm gustu, deinde nonnullam amaritudinem relinquente, postremò linguam vellicante: nascuntur inter foliorum alas *cauliculi*, ferè dodrātales, lupini, exiles, quadam lanugine obducti, aliquot *flosculis* onusti, Viciæ silv. aut Lenticulæ florum magnitudine, colore ex cæruleo purpurascente: quos excipiunt *siliquæ* pusillæ, geminis cellulis constantes, semine (quod cùm adhuc maturum non esset, probè non potui obseruare) plenæ: multas ex eadem *radice*, quæ longa, crassiuscula que est, & obliquas fibras agit, propagines, & *ramulos* dodrantales, humi fusos, in latera emittentes.

Astragalum hunc quorundam montanum, Clusius Onobrichidem quartam numerat, quam si quis non inter Onobrichides, sed inter Astragalos referre malit, Astragalus est ipsi Alpinus: Onobrichis est Tab. Clusii 4.

Crescit in summo Sneeberg iugo, atque in Etscheri summis scopulis, quibus duobus locis florentem, & siliquas iam formantem Augusto Clusius eruebat.

ASTRAGALVS MONSPELIANO CANdidior, & Onobrichis quorundam.

Astragalus hic multa cum Monspessulano habet communia, à quo tamē differt: *folia* multò candidiora, interdum longiora & maiora, pili longiores: *caules* non multùm maiores: quibus insident *flores* multi purpurei, si benememini multò plures, quàm in Astragalo Mōs-

pessulano, conglomerati, densâ pilorum lanugine hirsuti.

Descr. Clusii Similis, si non hæc ipsa planta videtur ita describi à Clusio: Hispani aliam [supple plantam] proponebant, Astragali facultatibus quidem respondentem: sed formâ radicis minimè. Nam *Folia.* tametsi folia Ciceris, aut Lentis, pusilla habeat *Cauliculi. Flosculi.* tota canentia: cauliculos breues, duros, & in his flosculos Pisi formâ, pusillos, congestos, & purpureos, summis pediculis inhærentes: radix *Radix.* tamen magna ex parte singularis, & nihil commune cum Astragalo habens, omninò repugnat.

Astragal. purpureus. Locus. Hist. Lugd. Astragalum purpureum Herbariorum quorundam esse tradit, qui in Iuræ montium saxosis collibus proueniat, radice grandi: foliis Ciceris siluestris, villosis, gustu adstringentibus: flore ex albo purpurascente. An Lob. & Penæ Adu. Astragali persimilis pusilla planta palmaris, quam, dum in collibus quibusdã Galloprouinciæ essent, sublegerũt, elegantiâ neutiquã spectatu indigna: radicibus namque prorĩpit lignosis, implexis, corticosis, denso exortu numerosos producentibus cauliculos, fruticantes, duros, sed breues, vix binas, aut ternas vncias excedentes, & foliola emittentes pusilla Lentis, Astragali, aut potiùs Tragacanthæ, quam tota refert rigidiuscula incana hirsutie: flosculis luteolis, aut albidis, Ornithopodii, gustu præsicco & æquè duro. Onobrichis quorundam. Sed *Placa* Onobrichin etiam esse censebat, discrepat tamen historia. Lusitani *Herua de S. Lorenzo* nuncupabant.

Tempus Locus Geneuæ collegi in monte *Saleue* florentem mense Iuno. Crescit etiam vt Clus. testatus est, in vinetorum, & agrorum marginibus secus vias per Lusitaniam & Hispaniam, floret Aprili.

Vsus. Siccatæ huius in clibano puluerem vulneribus & vlceribus vtiliter inspergi asseuerare quosdam legitur apud eundem Clusium.

ASTRAGALVS SYRIACVS.

Astragalus Syriacus à Lob. Obs. ita vocatus & descriptus, perelegãs est, & rarior leguminosa plãta, Astragalis generica certè habẽda: quippe *foliorum* & *cauliculorum* similitudine, & implexu *radicum* proreptãtium Astragalon refert. Sed *Flos* *florum* denso exortu congestorum decore, effigie, elegantiâ, magnitudine & rubore ornatur amœnissimo.

Hanc exhibent Ic. Pl. eodem nomine, quemadmodum & Hist. Lugd. quæ & descriptionem Obs. proponit. Astragalum Syriacum, *Syrisch* *Astragalus Syriacus.* Cicern Tabern. vocat.

An Clus. Pannon. Onobrichis peregrina, rara plãta, quam Londini vidit in Io. Richæi pharmacopœi regii horto, cui folia mollia, incana lanugine pubescentia, vt Tragacanthæ legitimæ folia, & eodem modo costæ inhærentia, quindena & plura, interdum etiam vicena quina, vno extremam costam occupante: cauliculi tamen in hac oblongiores sunt, fusco cortice tecti, lenti, fractu contumaces, humi fusi, & plerumque nudi, qui extrema parte frequentes ramulos suis alatis foliis onustos proferunt, & in vnciali, villosoque pediculo multos flosculos in caput, & globum congestos, Tragacanthæ floribus proximos, candicantes, deinde membranaceas siliquas, Erui siliquulis minores, & Dorycnii vulgariter nuncupati, siue Hispanici, valuulis pares, singularia semina Fœnogræco similia continentes. Si quis verò hanc etiam non inter Onobrichides, sed inter Astragali congeneres plantas, cum quibus magnam similitudinem habere videtur, referre malit, Astragalus peregrinus esto.

Alepo Syriæ suam plantam Lob. primùm habuit, postea in vrceis pensilibus D. Brancionis *Locus* Melchliniæ Italo semine enatam scit. Clusii *Tempus* florebat Iulio & Augusti initio; quæ flores & semen, semine Londino misso protulit.

ASTRAGALVS FORTE LANVginosus, Bœticus.

CAP. XXX.

Cubitales, aut ampliores sunt huic Astragalo *caules*, minimi *Caules.* ferè digiti crassitudinem æquantes, pẽtagoni, siue angulosi, duri, subrubentes, & lanuginosi: *folia* lanuginosa, & incana, in *Folia.* longa costa ex aduerso semper inter se opposita, veluti in Viciæ & Ciceris foliis, gustu primùm adstringente, deinde feruido, *flores* copiosi, Lupini, aut Fabæ vul- *Flores.* garis florum æmuli, secundum oblongos ramulos, seu virgas ex alarum sinu prodeuntes nascuntur, serie quadam digesti, albidi omninò, sed antè quàm aperiantur, & explicentur, ex luteo foris nigricantes: *fructum* ferre dicitur (nam flo- *Fructus.* rentem duntaxat obseruabam, ait Clus.) in lobis, qui gustatus, fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: *radix* pro stirpis magnitudine amplissima, brachialis nonnunquam crassitudinis, palmaris verò longitudinis, deinde in binos, aut tres ramos diuisa, foris nigra, rugosa, intus candida, dura & lignosa, ingrati saporis, quæ arefacta, cornu duritie superat. Cæterùm Astragali nomine, licèt multę plantę hodie insigniantur, nulla tamen meo iudicio, ad Dioscoridis descriptionem propiùs accedere videtur, quàm hęc quam Lusitani *Alfabeca* vocant, Bœtici autem *Garauancillos*

Garauancillos, hoc est, Cicer exile. Si facultates etiam, quas ex eius temperamento contrarias deprehendere licet, nõ refragarentur, legitimum Astragalum esse confirmarem, cum cuius historia plurimis notis conuenit. Videtur porrò ea esse, quam Amatus, Apocynon facit, & Lusitanis *Atramocus decan*, id est, Lupinos caninos vocari ait.

Cicer exile.

Primùm hanc plantam collibus quibusdam supra Vlysipponem, quos Tagus fluuius alluit, inter vepres obseruabam, atque mense Decembri eruebam anno 1564. deinde sub exitum Ianuarii insequentis, siluosis locis non procul Hispali, dum Gades proficiscerer, florentem inueniebam. Phaseoli nouum genus in epistolis Honorii Belli respondet Bœtico Astragalo. Nobis autem hanc opinionem non placere, indicabimus sub sequenti Ponæ Phaseoli genere nouo.

Locus.

Lobel. Obser. & Ic. Pl. Astragalus Lusitanicus Clusii cognominatur, vt & Tabernæ, qui insuper klein Spanische cicern vocat, & Alphabecam. Astragalus fortè Clusii Hist. Lugd.

Astrag. Lusitanicus. Alphabeca.

PHASEOLI NOVVM GENVS foliis Lentisci.

CAP. XXXI.

NOua prorsus & elegantissima etiam hæc est planta (inquit Honor. Bellus in epist. ad Clus. ex Cretæ Cydonia) quæ apud me nondum nomen inuenit, sed interim ob similitudinem quandam seminis, quam cum Phaseolis habet, Phaseoli nouum genus vocare mihi liceat. Ad sesquicubitalem assurgit altitudinem, modò simplici *caule*, modò pluribus stolonibus ab vna *radice* prodeuntibus, digiti minimi crassitudine: *folia* illi pinnata, h.e. longo pediculo vtrinque herentia, semper contrariis petiolis, Lentisci æmula, sed mucrone obtuso, vt Securidacæ folia: è foliorum cauis, *siliquas* fert rotundas, pollicari crassitudine, tomentes, & multo aëre plenas, colore rubras, in quibus continentur sex, aut octo *semina* ad luteum tendentia, compressa, Phaseoli figura: quos *flores* proferat, compertum mihi non est: nam eam spontè nascentem in Spagia insula aduersus Matonem Peloponesi sita, frequentissimam inueni anno 1592. dum Venetias petebam, mense Aprili, quo tempore siliquę ad maturitatem nondum peruenerant: à nautis grana cruda libentissimè edebantur, græcéque *Lupinos siluestres* vocabant, licèt nihil cum Lupinis commune habeant · huius plantæ semina his diebus ex eadem insula ab amico accepi, quem, vt colligeret, rogaueram: nam insula habitatoribus caret, & non nisi aduersis ventis à triremibus petitur, & à piratis: eam ob causam semina citiùs habere non potui.

Phaseoli nouum genus. Descriptio. Caulis. Folia. Siliquæ. Semina. Locus. Lupini silu.

. Sed ad hæc Honorii Belli scripta, Clusius sequentia tradit: Valdè respondet hæc planta [nam ea etiam semine misso mihi nata, anno 1597.] Bœtico Astragalo, quem inter Hispanicas plantas descripsi, ac quantùm quidem ex eius facie coniicere licet, superiorem Hiemem in horto pertulit, & nouo Vere denuò germinauit, nullum tamen floris specimen adhuc dedit: nescio an proximo anno (si per Hiemem conseruare potero, perenni enim est radice) dabit. Ego quidem haud possum mihi persuadere Phaseolum exoticum Belli eundem cum Clusii Astragalo: descriptiones namque & vires nimiùm dissident.

Astrag. Bœticus.

Phas. peregrinos, vt fortè eiusdem generis, Co-ral arbor posset commodè sequi, si non iam collocata esset antè inter arbores siliquosas, quò etiam possent referri Fabæ aliæ & Phasioli Americani.

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS quibusdam.

ASTragalo Dioscoridis apprimè similis plantula (inquit Rauvvolff) humilis: *radice* longâ, purpureâ, ad Raphani crassitiem, longitudinemque accedente, maiusculis fibris donatâ, quæ vel ipsâ radice citiùs nigrescunt atque indurantur: Harum aliæ deorsum vergunt, sursum aliæ, curuitate cornutâ, sapore dulci cum modica siccitate. *Coliculos* erigit aliquot, vix digitatos, radici concolores, terram versus reflexos, quibus adhærent nouem, aut decem foliola Lentis, aut Orobi, Inter quæ *flores* emergunt violacei: quos sequuntur *vtriculi* tumidi, quorum aliqui Coluteæ ferè æquales.

Descriptio. Radix. Caulis. Folia. Flores.

Astragalus Diosc. Christian wurtzel/ & Astragalus verus Dioscoridis Rauvvolfio. Astragalus Diosc. vulgò Christiana radix. Depictæ radici non dedit proportionem, quamuis exigua sit planta, minor tamen longè apparet in icone quàm in viua.

GLAVX HISPANICA. CAP. XXXII.

TErnis, aut quaternis à radice assurgit *cauliculis*, dodrantem altis, gracilibus, incanâ lanugine pubescentibus: *foliis* serie quadam secundum costæ longitudinem vtrinque digestis, siue ala foliorum illos vestiente, Onobrichidis, aut Astragali prioris [Onobrichidis quibusdam flore purpureo] in modum, mollioribus tamen, supernè virenti-

Cauliculi. Folia.

bus, infernè canâ lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: *flos* extremo cauliculorum fastigio innascitur confertus, capituli, spicæue breuioris & obtusæ instar, Glycyrrhizæ vulgaris florum formâ, & colore perquàm similis: *radix* candicans est,& exilis,quæ,an viuax sit,asserere nequeo.

Græcis *glaux*, perinde atque Latinis appellatur hæc planta: quæ appellatio, si quibusdam minùs probabitur, permittant quæso Glaucem Hispanicam à Clusio (cuius & descriptio proponitur) tantisper,nuncupari, donec magis aptum nomen inuenerit.Nullá adhuc inter eas(ait idem in Hisp.) quæ Glaucis nomine à recentioribus describuntur, magis ad amussim Diosc. descriptioni respondentem inueni. Cęterum Glaucem Diosc. Clusii, Lobelius Obs. ne sibi quidem inspectione notam fatetur. Glaux Clusii Schelekraut / Tabernæ. Antillis altera Lenti similis Dod.

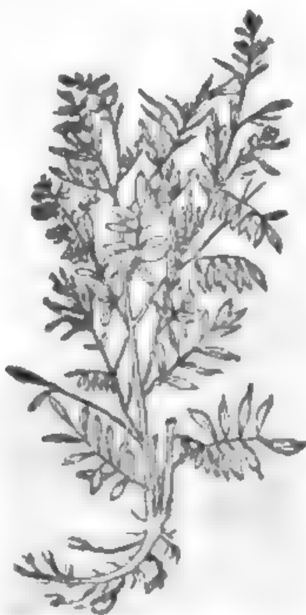
Cur autem Glaux Hispanica dicatur, ratio redditur, quia nusquam alibi, quàm ad ripas fluminis Thormis Salmâticam alluentis, paullò infra eam vrbem à Clusio obseruabatur, nomine vulgari carens, mense Iunio: verùm is locus procul à mari distat iuxta quod Dioscorides glaucem nasci tradit.

ONOBRYCHIS CÆSALP. FLORE rubente, Corallii modo, similis Galegæ: Et alia flore purpureo latioribus foliis.

ONobrychis similis Capragini, breuior, in montibus riguis nascitur: flore rubente, Corallii modo: siliquas nigras fert, longas, vt Vicia. Altera latioribus foliis constat,rarioribusque,flore purpureo: siliquis similibus. Dioscorides *folia* ei tribuit Lentis,longiora paullò *caulem* dodrantalem: *florem* puniceum: radicem paruá: in vliginosis & incultis. Plinius circa fontes eodem modo describit.

GALEGA.

CAP. XXXIII.

HInc inde per terram spargit tenues *radices* albas: *caules* verò tollit bicubitales & altiores,striatos, inanes, ramis compluribus brachiatos: *folia* Viciæ, pinnata, impari alam claudente, longiora, spinulam mollem ex extremitate proferentia, sapore leguminaceo: *flores* peculiaribus insident surculis, ex foliorum alis exortis, Viciæ floridæ, iubam longam efficientes, colore albo,vel ex al-violaceo: *siliquæ* teretes, tenues, oblongæ, in quibus *semen*.

Corn. non satis constare dicit, quænam hæc sit Onobrychis,& Rutæ silv.speciebus Herbarios quosdam annumerare scribit.

Dod. gall. Fænugræcum à quibusdam siluestre dictum, aliis verò Glaucem aut Polygalam vocatam, nullam cum Galega similitudinem habere scribit. Sed hanc Italos Galegam, & Rutam caprariam, nonnullos etiam corruptè Gralegam nominare asserit.

Hier. Fracastorio *Herba gallica* vocatur. Hetruscis *Lauanese*.

Gesnerus ait dici in Italia *Castracane Lauanna, Thorina*,vel *Taurina, Martanica, Sarracena,Capragina,Herbanesa*. Fænumgræcum siluestre, & teste Brassauolo, *Giarga*.

Quidam Onobrychim Veteribus nuncupatam esse indicant,alii Glaucem, nonnulli Polemonium esse volunt,ali Polygalon,sed non tam Matth. quàm Dioscoridis singularum descriptiones repugnā. Gesnero qui cum Lob. Obs. Galegam vocat,(quasi Gallicam) appellatur Ruta Capraria Italorum: nam & *Regallicum*, & *Galeni herba* quibusdam dicitur vel Galega,aliis Taurina,& Martanica, ab aliis herba Necla, vel Fænugræcum silv.

Cardanus eius meminit, sicut & Monachi in Mes. qui in Italia [autore Manardo] à quibusdam Gyarcam vocari scribunt. Brassauola Giargam, & fortè eadem fuerit, quam Marc. Empir. Cicharbam vocat, miscens aliis quibusdam medicamentis ad caput pruriginosum & vlcerosum. Martanica verò an fortè à Marte dicitur? Nunc teste Agricolâ Rutam agrestem, vel Caprariam, nonnulli Polemoniam Dioscoridis vocant, cuius sententiæ est Leonicenus & Manardus. Alii tamen hanc herbam Sarracenicam censuerunt appellandam. Sed ridiculum est, Rutam caprariam, seu Galegam, quam nonnulli Onobrychim credunt, pro Polemonia ostendere.Et cùm videant illi boni viri hanc nusquam in montibus, asperisque inueniri, vt de Polemonia docet Dioscorides, sed pinguibus locis atque humectis: inquiunt hoc mirum non esse,quandoquidem plantæ variis locis nasci consueuerunt, quod & nos admitteremus cum Marantha, si vel vnam ex aliis notis cohærere videremus.

Non facilè adducor[ait Matth.]vt credam,quemadmodum censet Brassauolus, eam esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ vulgus appellat *Lauanese*: alii verò Galegam, alii Rutam Caprariam nominant, & Ruellius Herbam Glaucem, quidam verò *Lauamani*, quod propè riuos aquarum nascatur, vbi manus lauantes Rustici, hac planta saponis vice sibi sordium lutum abstergunt:sed Glaucis faciem nō repræsentat: Ruellius hallucinatus.

Caprago [autore Cæsalp.] vulgò appellatur, alibi Gralega, in Hetruria *Auanese*: flores habet cœruleos, vel purpureos: siliquas nigras, Viciâ breuiores. Ruta Capraria, & Galega Italorum, quorundam Lauanese. Hist. Lugd. Fœnugræcum silu. Geißrautt / Fleckenkraut/ Tabern. Galega vulgaris,quam nonnulli Rutam Caprariam, Fracastor. Onobrychin,Clus.in Pannon. Galega Ponæ & Camer. cui & Ruta capraria.

In vliginosis locis,scrobium aggeribus,in montibus, & denique passim prouenit, teste Matthiolo. Cæsalp. frequentem asserit in aruis frugiferis: florere Æstate, perfici Autumno. In Pannonia omnium abundantissimam vidit inter Mu-

tam

sam & Drauum flumina, paullò supra eorum confluentes. Cæterùm per me sata in horto E.C. Montbelgardi primo anno caules protulit, & per Hiemem multis durauit annis. Semen maturum obseruaui Septembri. Spontaneam reperi in Italia inter Patauium, & Vincentiam, & inter hanc, & Villanouam, & circa fossas vrbis Patauinæ, in montibus Euganeis Februario germina prorumpentem, inter Veronam & Castelfranc, in ter Ferrariam & Bononiam: Geneuę habebam in horto Ianuario virentę: vidi in hortis, Tiguri D. Gesneri, Tubingæ D. Fuchsii, Bernæ in pluribus, Basileæ D. Felicis Plater, & Fratris C. Bauhini.

Vires & vsus. Epilepsia. Vermes. Succus herbæ Fœnugræci silu. datus à Bayro, in cochleari, liberabat pueros ab Epilepsia, expellebat vermes, quod postremum etiam ipsa bullita in patella herba cum oleo & semine Lini super vmbilicum ligata præstabat. Hanc magni faciunt (pergit Matth.) nonnulli suis experimentis n xi. non modò aduersus pestilentiam, & lethalia medicamenta: verùm etiam contra ferarum omnium quæ dentibus, aut aculeo venenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem vsum herbā tum eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum, sesquiúciæ pondere, haustum pueris comitiali morbo vexatis. Succo & semine Camer. vermes quoque necat. Decoctum in aceto paratum cum Theriaca, & Tormentilla ac Cardobenedicto, teste Ingrassia plurimùm valet in peste, & febribus malignis cum petechiis. Quorum omnium quoque testis est Dodonæus qui contra venena assumpta eandem laudat. Cæsalpino tandem autore, Galegæ succo tumentes ob venenum boues sanant, infuso in os. Quidam aquam distillatam in peste exhibent.

GALEGA MONTANA DALEchampii.

Descriptio. Caulis. Folia. Flores. Radix. Siliqua. CVbitalis planta est Galega Dalechampio, mōtana dicta, *caule* striato, ex quo per ex interualla orti pediculi, longitudinis mediocris quinas, senasue annexo denso agmine sustinent *foliorum* coniugationes, quæ Galegæ vulgò notæ foliis, quàm simillima: *flores* in peculiari appendice spicam æmulantur, colore prædi ti luteo pallescente, figura florum Genistæ quoque: *radix* subest multiplex, tuberosa, & longissimis fibris donata: *siliquas*, quas mihi obseruare non licuit, testatur Dalechampius esse nigras, *seminibus* plenas Lenticulæ similibus.

Galega montana Dalechampii Hist. Lugd. & Ponæ in Baldo.

Locus. Inuenimus nos in monte excelso & niuoso, qui *Thuiri* dicitur, quum essemus Geneuæ. Nascitur hæc in asperis (ità legitur in Lugd.) montibus, non in eorum quidem salebris, aut præcipitiis, sed in ipsis culminibus, si qua vbi planities illis occurrat.

Vires & vsus. Efficacem [apud Lugd. Hist.] esse aiunt contra venena, lumbricos, morbum caducum & pestem, non minùs, quàm Galegam alteram. Sed vereor ne hæc imaginariè scribantur, & non per experientiam: quam ob causam nulli consuluerim temerè eâ vtendum. Dolemus nos, quum viridem haberemus non diligenter à nobis descriptam, ac saporem annotatum, quem debuerat obseruasse, qui vires adscripsit. Animaduertant alii.

GALEGA NEMORENSIS verna.

Tempus. Caulis. Folia. VEris munus Galega siluastica, pedem altos habet *caules*, cùm incipit florere, *foliáque* satis angusta, & mollia, postea maiores, angulosos, ex *radicibus* multiplicibus, fibrosis, nigris, perennibus, numerosos surgentes: in quibus folia ex duabus, tribúue coniugationibus composita, quorū singularia Parietariæ foliis paria, vnciam, aut sescunciam lata, vncias circiter tres longa, in longum mucronem desinentia, tribus secundùm longitudinem decurrentibus costis, bina quoque foliola caulem, foliorumque pediculos amplectuntur veluti pinnæ: *flores* in longo pediculo veluti spicati, sex, vel septē, aut octo, quales leguminib, purpurei primùm, postmodùm cærulei, quos siliquæ excipiunt. vncias duas longæ, nigræ, in quibus *semina* rotunda, exigua, interdum verò oblongiuscula, amaricantia. Radix quotannis iterum pullulat. Flores. Siliqua. Semen.

Orobus silu. Camer. inter figuras in fine horti, Orobus Siluaticus vernus, sicut & Thalio in Harc. qui præterea vocat, Orobum Cyssophyllum. Georg. Æmilius Theologiæ doctor, contendebat Astragali speciem esse, vocabatque Astragalum siluaticum vernum. Laurent. Hiei. Aphaces speciem ex aliorum sententia faciebat, Aphacem siluestrem nominans.

Astragalus. Aphaca. Hist Lugd. nos. Phasiolus siluarum. Hist. Lugd. [cuius figura non placet] Phasiolus siluarum, & Phasioli tertium genus dicitur, quod Dalech. in siluis compererit.

Galenum aiunt Lob. & Pena Adu. Phaselum à Dolichone discernere, Pliniumque videri eum imitasse, & Maronem per Faselum. Ea verò, quæ dixerint, de Phaseolo potiùs accipienda, quàm de Phasiolo. Idem videri Columellam intelligere. Sibi verò videri Phasiolum esse, quod da ne

huius operis extremo. Phaselum à Phasiolo diuersum. Plinio, Maroni, Columellæ, Dioscoridi

Clus. in Pan. est Orobus Pannonicus, purpureus, primus. Idem in fol. ait: Erui, siue Orobi nomen apud rei herbariæ studiosos obtinuit Orobus Pannonicus 1. Folia ei sena, octona, aut plura, vni costæ adnata: semen intectum, ro undum & exiguum, nonnunquam verò oblongiusculum. varium: radix per interualla extuberans. Tota planta calidiuscula est.

Pona in Baldo, Orobum 1. pann. Clusii vocat.

Schvv. in cat. Sil. Orobum silu. vernum. Arachum latifolium Dod. wald eruen waldmisen.

Locus & tempus

Inueni Geneuæ in colle *la Bastie* sub arboribus florentem mense Aprili & Maio. Item Montbelgardi inter arbusta. Obseruaui & Bononiæ, vbi orobum vocat. Copiosè nascitur, autore Clusio, in montana illa silua Leitenberg supra Manderstorff, similiter supra Medeling & omnibus montanis illis siluis quadam serie productis à Danubio ad Alpes: variis item Pannoniæ locis. Floret Aprili, atque etiam Maio: semen autem profert Iunio.

Vires & vsus

Semen amaricat (inquit Schvv.) & calidiusculum est, & abstersoriæ facultatis.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ valde similis, si non eadem.

Radix.

Radix colore foris est fusco, intus pallido, multas nodosas fibras, duras, longas, implicatas habens, in quorum medio, finibus, & extremo inueniuntur veluti bulbi concrescentes, quibus *radix* se propagat: Inueniuntur etiam aliquando [Maii mensis fine inueni, inquit Columna.] quædam carnosa, crassa, purpurascentia, succosa, dura, læuia, vt ὑποστάχυς, dici possent, nec aliud quicquam repræsentare videntur: quæ tamen se non explicant, sed ita abundant superflud. *Caules* tres, quatuórue emittit tenues, quadratos, Ciceri similes, parum è terra se attollentes, inque ipsam inclinatos, ex quibus per interualla, vt in Cicere, posita sunt *folia*, pedicellis hærentia, primò bina, dein quaterna, bina ex opposito, postea quina, postremò terna ex opposito intercursantia, formâ ad Rusci folia accedentia, maiora verò, duplo longiora, teneriora, & læuia, ad nouella Hederæ folia accedentia: pedicelli autem, quibus insunt, in imo vbi cauli hærent, singuli auriculas habêt, vt in Cicere & similibus leguminosis visitur: auriculas bina illa folio à pedicello, & caulis geniculo hærentia intelligo: in summo verò veluti aculeum, sed mollem. Inter foliorum verò petiolos & caulem, viticulæ exeunt dodrantem longæ, in terram nutantes, ex quorum medio ad summum vsque viginti ferè insunt flores, primùm coaceruati, deinde Viciæ modo dispositi, formâ & colore eidem similes: sunt enim purpurei exteriùs, in medio cærulei, interiùs verò lutei, colore vario ornati. quibus hiantibus, ex illorum vasculis exeunt *siliqua* tenues, quatuor digitos longæ, primùm virides, siccatæ verò rufescentes, vt etiam *semen*, in terram deuexæ, seminibus refertæ, formâ, vt dixi, ἀστραγαλώδει. *Radix* dura est, difficiléque tundi, vel rumpi potest etiam siccata: sapore adstringente, gustu verò fatuo, odore terreo, veluti fungi.

Flos.

Siliqua

Radix

Cæterùm Columna plantam hanc à se longis, vt vides verborũ ambagibus depictam Ἀστράγαλον (Astragalum) Diosc. Plin. & Galeni (vt quæ eorum delineationi respondere videatur) proclamare non veretur. An verò eius Astragalus idem sit cum Galega verna valdè dubito: maior namque numerus florum quàm vnquam obseruarim: in foliis præterea non depinguntur, nec describuntur nerui, ad plantaginem accedentes; adde, Clusium quoque diuersum facere.

Astragalus

Astragalus secundus à Clusio siue Alpinus inscribitur, cuius iudicio nulla planta ad Dioscoridis descriptionē propiùs accedere videtur quàm quam in Cantabris, Heluetiorum alpibus, atque etiam Pannonicis obseruabat, ramulis aliquot ex vna radice prodeuntibus, gracilibus, interdum surrectis, vt plurimùm autem procumbentibus, foliis Ciceris foliorum instar, in alâ ordine dispositis, sed rarioribus & longioribus, nec in ambitu serratis, sed valdè accedentibus ad Orobi primi (Galegæ nemorensis vernæ) folia: flore Viciæ, aut Ciceris flori simili, ex cæruleo purpurascente, cui succedunt lobi Arachi siliquis ferè pares, in quibus semen continetur: radix est tuberosa, nigra, dura, cui propagines adnascuntur sarmentitiis radiculis inhærentes, illi similes, sed minores. Sed miror Clusium non posuisse huius Astragali descriptionem capite de Orobo pannonico [Galega verna purpurea nemorensi] cum quo tanta similitudo: quæ obsecro similitudo Astragalo Columnæ cum Cicere, vereor ne Clusius mindè benè interpretatus sit, suum Astragalum Alpinum, siue Hist. Hisp. secundum, quem eum esse existimat, quem Fab. Colum. hoc in loco, pro legitimo Dioscoridis Astragalo, exhibet: multùm differentem à Chamæbalano, seu Glandibus terrestribus.

Astragalus alpinus

Locus

In montibus (inquit Columna.) vallibus, locis vmbrosis, & Sole illustratis ventosis oritur, hic vbique. Floret Maio, & Iunio mense perficitur. Nascitur, ait Clus. in montibus, quos dixi, vento perflatis, & apertis.

Locus & tempus

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ SIMILIS flore albo.

Pro Orobo Pannonico Clusii albo 2. collecto in montibus Tyrolensibus plantam dedit nobis D. Nicolaus Agerius, cui *folia* similia Galegę vernæ, in quibus discrimen manifestum, quòd non trineruia secundum pediculorum principium, nullæ pinnæ: *flores* mihi videntur minores: id notandum in ea planta, quæ vnica fuit, *caulem* in suprema parte diuisum fuisse, in foliorum

Locus.

Folia.

Flores.

foliorum, & in alium longum pediculum, in cuius suprema parte erant plures flores, iuxta diuaricationem verò *siliqua*, prouenire incipientes.

Desc. Clus. Clusius autem suum Orobum ita describit: Aliquot ab vna radice prodeunt caules cubitales, striati, recti, folia alternatim proferentes pennata, quaternis foliis satis amplis, & mucronatis constantia [quibus adnascitur aliquando in extrema ala quintum] viridibus, per quæ aliquot venæ transuersim à medio neruo excurrunt, subacidi quidem initiò gustûs, sed postea amariusculi: flores ex alarum sinu breui petiolo insidentes prodeunt quini, aut seni, antrorsum spectantes, Viciæ floribus non dissimiles, albo colore præditi, qui in binis foliolis sursum reflexis pallescit, odoris expertes: lobi, quales in primo genere [Galega nemorensi verna] ferè, in quibus semen fuscum, maius: radix minimè viuax est, sed prolato fructu perire solet, vt plerisque Leguminum generibus accidit.

Eruum, siue Orobum Pannonicum 4. album ad Phaseoli silu. aut Viciæ genus commodè referri posse, existimat Clusius.

Arachus (inquit Dod.) latifolius cauliculos fert, qui non attolluntur, sed humum versus inclinantur: foliis luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, rarò tria, lata, & in rotunditate oblonga: congesti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei: in siliquis semen, Viciâ minus. Plerique Eruum Venetum appellant, non tamen Eruum, aut Erui species, sed silvestre legumen, quòd haud aliò, quàm ad Arachi, per eh, genera, referendum videtur. Ast eadem Icon Dodonæo cum icone Orobi Pannonici 4. aut albi 2. Clusii. Fortè Dodon. sua descriptione comprehendit etiam Clusii Orobum Venetum, flore purpureo.

Locus & Tempus. Raram hanc plantam in Austria primùm inueniebat Clusius, nec nisi in Alpibus illius Prouinciæ nascentem, vnde delata, & in hortum translata, altero anno flores ipsi protulit Aprili, & Maio, deinde semen. Anno 1579. obseruabat Maio florentem maximâ copiâ, in eâ Pannoniæ parte, quæ inter Drauum & Sauum est flumina in Danubium illabentia, quæque ob eam caussam Interamnis Pannonia nuncupatur, in monte quodam siluoso Greben arci vicino. In collibus (vt Dod. perhibet) herbosis apud Bohemos subinde reperitur: in hortis Belgii facilè proficit. Floret Vere, Æstate siliquæ cum semine perficiuntur.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ SIMILIS multiflora, flore purpureo, & albo.

Orobus latifolius. INsignis Botanicus & Med. Argent. D. Agerius obtulit nobis nomine Orobi latifolii, coloris albicantis plantam, collectam in horto Bononiensi, cui magna similitudo cum Galega verna: *folia* constant duabus, vel tribus coniugationibus, quæ paulò breuiora videntur, nec trineruia, ad principium pediculorum alæ, vt in illa: florum pediculi longi, in eorum summitate flores plurimi (multò enim plures quàm in illa) minores, in vtramque partem conuersi, non in vnam tantùm, vt in prædicta.

Desc. Clus. Rami. Hanc ni fallor, Clusius bis delineat: Multos ex eadem radice fundit ramos, pedales angulosos, & ad singulas foliorum alas, modò in hanc, nunc in alteram partem inflexos, humique vtplurimùm diffusos, folia in singulis alis quaterna, aut sena, vni costæ inhærentia, bina semper ex aduerso sita, nullo extremo imparem numerum faciente, Orobi Pannonici primi [Galegæ nemorensis vernæ] foliis pænè similia, sed dilutè virentia: flores oblongis virgulis ex alarum cauis prodeuntibus innascuntur, numerosi, in comam flexi, pusilli, quatuor foliolis, vt reliquorum leguminum flores constantes, hoc est, superiore latiore, sursúmque reflexo & expanso, binis minoribus ad latera, quarto inferiore cauo, & quodammodo carinato, coloris purpurei: oblongi, lobi, mucronati, Viciæ loborum pænè æmuli, rotundiores, & magis teretes, maturitate rufescentes, semen continent orobaceum oblongiusculum, albicantis coloris: radix dura, lignosa, multis fibris in diuersa tendentibus donata, viuax est, & singulis annis frequentiores caules profert.

Orobus Venetus. Orobus Venetus primus purpureo flore, & alter siue secundus, qui foliorum duntaxat & ramorum, colore differt, qui ex viridi pallescit, & floribus, qui prorsus sunt albi, Clus. Orobus Venetus primus, & alter Clusii: seu purpureus, & albo flore, Ponæ in Bald.

Locus & Tempus. Cùm in Belgica, tum Viennæ natæ è semine Venetiis misso nomine Orobi. Florent Maio.

SECVRIDACA FLORE LVTEO, SILIqua lata oblonga.

CAP. XXXIV.

EX *radice* statim multos emittit *caules*, cubito longiores, ramosos, procumbentes, *folia* læuia, lentis maioris, sensim latescentia, sex, octóve coniugationibus, ad costam annexa

Flores. xis, vno in summa ala imparitatem faciente: indidémque adeò vnde foliorum pediculus, appendix specularis, in fastigio vmbellatim *flores* sustinet Meliloti nobilis Tragi, luteos: quibus succedűt *siliquæ* *Siliqua* palmo longiores, nonnihil sulcatæ, rostro recuruo, cõpressæ, valdè breui pediculo hærẽtes, duob[9] hinc & hinc aggeribus veluti fossam intercipientes, geminum conceptaculum, rufforum, quadrangulorum membraneis distinctorum.

Semen. Semen [ait Cæsalp.] est apud nos peregrinum, omnium amarissimum, vt si vel minimum eius degustetur, ingens amaritudo sentiatur, depressum est, quadrangulâ figurâ, ancipitem securim præ se ferens, colore rubro: extat & pallidum: flores fert luteos, in longo pediculo plures, in orbem dispositos: siliquas digitales, depressas & aduncas.

Hedysarum Pelecinum. Desc. Diosc. Dioscorides Hedysarum & Pelecinum vocat, fruticem minutis foliis, Ciceri similibus: siliquis verò cornicula referentibus, in quibus semen fuluum, quod ancipitem securim æmuletur [vnde & nomen acceperit,] gustu amarum.

Pelecinum. Plinio. Desc. Plinii. Idem ferè Plinius habet. Pelecinum in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis Ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaternísve, quale Gith nouimus; amarum, stomacho vtile. Est herba [tradit alibi] quæ Lentem enecat, & hoc quidem complexu suo: vocatúrque Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon nominant.

Securina. Scalig. & Plin. notantur. Apud Theophrastum Gaza Securinam vocat, & in Aphacis nasci scribit: quo in loco Scaliger in Phaca legendum præcipit. Sed perperàm & Plinius loco proximè citato, & Scaliger apud Theophrastum φακὸν (lentem) pro ἀφάκῃ (Viciæ genere) legerunt. *Locus.* Is enim ipse, vt & Dioscor. in segetibus nasci scribunt. Theophr. etiam Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit. Adde Theophrastum etiam hac in re Plinio refragari, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Nec contrariatur, quod Galenus Lentem in Securidacam degenerare testatus fuerit. Aliud enim est, degenerare in aliud, & inter ea nasci.

Antiquis vnum Hedysari genus. Neotericis quibusdam duo. Hedysarum maius. Plinii err. Matth. not. Dioscorides igitur, Plinius & Galenus vnius tantùm Hedysari, Pelenecii, siue Securidacæ meminerunt. Matthiolus autem cum Neotericis aliquibus duorum fecêre mentionem, maioris scilicet & minoris. De maiori ita Matthiolus: *Hedysarum* Diosc. Galeno & Theoph. Plinius deceptus Securidacâ Lentem complexu strangulari scripsit; & φακὸν pro ἀφάκῃ legit & vertit. Hæc Matthiolus, qui non descripsit suam figuram falsam. Olim in icone malè positæ erant siliquæ, singulares ex breui pediculo, quas in postr. com. retinet, quibus insuper adaptauit flores dilutè purpureos, non tamen annotauit, vbi terrarum eiusmodi colorem obseruauerit. Ego quidem semper luteos offendebam, & decerpebam. Et quamuis Dod. olim Matthioli Securidacam dicebat non multùm ad Dioscoridis descriptionem accedere: postea tamen in re herbaria doctior factus suam mutauit sententiam, Hedysarúmque primum appellauit.

Pelecinum. Ceterùm Pelecinum, Securidacam, & Hedysarum Gesneri hort. dixeris, qualiter & Cæsalpinus appellat. Plinius, inquit is, eâ Lentem strangulari, Galenus verò Lentem in Securidacam degenerare, testantur. Verùm me iudice, non est possibile eam diuersam plantam, quam Cæsalp. describit, quæ eadem cum nostra Securidaca, posse in Lentem degenerare: scribit enim Theophr. de caus. pl. Mutationes euenire putandum, vt aliquid similitudinis faciant, non vt omninò speciem exprimant alienam: igitur aut non est Securidaca Galeni, aut Galenus errauit.

Hist. Lugd. reprehen. Hanc tribus in locis triplicibus insignuit nominibus Hist. Lugd. liberalissimè quidem absque duce. Et primùm quidem, inquit appellari Latinis Securidacam, vel vt Turnerus, legendum censeat Securidatam. Hedysarum maius siue Securidacam Matth. Item Hedysarum Dodon. 1. Et rursus, Hedysarum Dod. 4. Hisce vides auream esse libertatem. Aurea est: sed non quæ propter Rempublicam herbariam, ast potiùs marsupii explendi gratiâ suscepta fuerit: tres siquidem vnius plantæ figuras Historia proponit, quarum prior ex Matthiolo falsa quod annotare debebat *C. Bauh. not.* seuerus ille Censor Hist. Lugd. C. Bauh.

Hedysarum. Lob. notat. Hedysarum, siue Securidaca maior, autoribus Lob. & Pena Adu. Ancipitis Securiculæ æmulo semini fertur accepta πελεκῖνος, siue Securidaca, vox, quam etiam ἡδύσαρον, ob suaueolentiam vocarunt. In Obs. & Ic. Pl. eadem nomina leguntur. Figuram porrò in Obs & icon. quod concernit pulchrè repræsentat Securidacam, de quâ hic agimus, non item descriptio, in qua inter alia flores describuntur purpurei, quales nunquam videre contigit.

Nullius insuper semen aptius Veterum securim, Clusii iudicio, refert, quàm eius, quæ ab omnibus Hedysarum (ἡδύσαρον, πελεκῖνος) legitimum censetur, & Securidaca vera.

Hæc à Cam. Securidaca maior nominatur, & ἡδύσαρον, à Græcis, forte per antiphrasim, cùm semen sit amarissimum. A C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliquâ oblongâ. Ἡδύσαρον πελεκῖνος, *Hedysarum Matthioli*, Ital. *Hedisaro, & Securidaca*, Cam. Lob. & Penæ *Securidaca maior*. German. groß pfchsdchen.

Locus & tempus. In Germania (id annotante Dodon.) inculta prouenit, floret in hortis Maio & Iunio mensibus. Sed in Hispania aliquot locis inter segetes spontè nascentem Clusius obseruauit, vulgatissimam porrò hanc esse scribit per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias. Florere Iunio, interdum tota etiam Æstate: semen maturum esse Iulio, & Augusto. Variare etiam interdum floris colore, qui vel totus candidus sit, vel exalbescat, vel interdùs purpurascat. Notant item Adu. eam in aruis & segetibus, quas rapidi torrentes ex Alpibus Taurinis præcipiti alluuione, plerumque vastant, & ad Ceuacum via, satis multam oriri, leguminisque modo serpere & fertilitate restibili, se se reparare. Securidacam flore luteo, siliquâ latâ ha-

tâ habebam in horto. Vidi Basileæ in horto D. Fœl. Plateri florentem adhuc & siliquas ferentem Septembri, Montbelgardi verò etiam Augusto.

Vires & Vsus. Stomacho in potu vtile Hedysarum [autore Diosc.] Additur & in Antidot. Cum melle verò subditum ante coitum spem partus adimere creditur. Hedysari quoque meminit Galenus simpl. med. 6. sic inquiens: Hedysarum, aut Pelecinus. Huius fruticis semen colore ruffum est, vtrinque anceps, tum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli.

SECVRIDACA ALTERA, siue minor.

Radix. *Caules.* *Folia.* *Flores.* Lignosa, simplici *radice*, & candidâ nititur, ex qua emergunt *caules*, striati, cubitales, aliquando vix duas vncias longi, *folia* pinnata Securidacæ maioris, minora, per extremã oram latescentia, sæpè & fissa, *flores* singulares, pediculi fastigio ordine ascendentes insident ex luteo pallidi, quibus succedentes *siliquæ*, vt minores quàm Securidacæ prioris, ita multò magis incuruæ, parum abest quin vtriusque finis coitu circulum efficiat, torosiores, quàm Securidacæ iam dictæ, & propemodum rotundæ: in quibus geminus *granorum* crassorum, quadrangulorum, rufforum versus, intergerinâ membranâ dissepus. *Siliquæ.* *Semen.*

Astragalus Monsp. Securidaca minor, Astragalus Monspel. Præceptores nostri [aiunt Lob. & Pena Adv.] Securidacæ speciem inficiabantur. Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere. Addunt iidem in Obs. Hedysarum alterum Dod. Huius altera differentia in vireto Morgani, Hiemis, cœli, & Soli nostri patientissima. Item Ic. Pl. Tom. 2. p. 27. Iconem habet Hedysari alterius Dodonæi. Verùm, quod monuimus, Securidaca minor Matth. aut Dod. diuersa est ab Astragalo Monspeliensium. *Hedysarum alterum.*

Apud Dod. gall. titulo, *Securidaca Latinis*, quibusdam Pelecinon, Græcis ἡδύσαρον, effigies mala: in Hist. autem lat. titulo Hedysari alteri, bona.

Ait Gesn. Pelecinus falsus Goldenbergio, pingitur à Dod. Tom. 2. sponteque apud nos nascitur. Ast vellemus eum annotasse vbinam terrarum in Germania obseruauit, si intelligit eundem nobiscum Pelecinum. Nos nunquam obseruauimus.

Clusii error. Hedysarum, siue Securidacam minorem appellat Matth. & Cam. hort. & Epit. Matth. Astragalum Monspelianum, Clusius. Verùm diximus cap. de Astragalo Monsp. non bene pro eo à Clusio poni Securidacæ minoris iconem.

C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliqua falcata.

Hist. Lugd. reprob. Hist. Lugd. quæ duas icones vnius plantæ proponit, Hedysarum minus Matthioli, & Hedysarum alterum Dod. inscribit.

Locus. & tempus In hortis meis Geneuæ & Montbelgardi mense Maio florebat, & siliquas proferebat, Hiememque perferebat.

SOLEA EQVINA.

Cap. XXXV.

Radix. *Caules.* Soleæ equinæ dictæ herbulæ *radix* alba, paucis donata fibris lignescit, Matth. gracilis, quatuor digitorum longitudine: à qua statim plures proferuntur *caules*, palmares, aut dodrantales, angulosi, striati Matth. vnde *folia* exeunt Securidacæ minoris pinnatim digesta, & per extremam oram latescentia, leuiterque in corculi morem fissa: hinc, ex sinu videlicet foliorum, flosculi exeunt lutei, singulares, quos *siliquæ* etiam excipiunt singulares, nullo pediculo, tres circiter vncias longæ, culmum latæ, nonnihil incuruæ, compressæ, artificis naturæ rarum spectaculum, dorsum his cõtinuum, opposita pars fimbriatis finibus lacinosa, vel, vt Matthiolus ait, siliquæ oblongæ, pressæ alterà parte, incuruæ, incisuris diuisæ, & foraminum rotundorum speciem referentibus: prouenientе vtrinque foraminum orificio. *Semen* lunatum, bicorne pro contenti seminis figura, numeroque, totidem equinæ soleæ simulacra repræsentat. *Flosculi.* *Siliquæ.* *Semen.*

Lunaria. Alchymistarum. Sferra cauallo. Sferra cauallo, Lunaria Alchymistis, si denominanda mihi esset (inquit Matth.) pro arbitrio, vocarem Securidacam minorem. Italis *Sferra cauallo* sic appellatur, quòd equis calceos ferreos calcata extrahat. Chymistis Lunaria minor, quibusdam Securidaca etiam nuncupatur. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non paruam videatur habere cum minori Securidaca cognationem, tum facie, tum viribus: *Hactenus Matth.* Ego autem malim dicere, vocari *Sferra cauallo*, à figura Soleæ, siue ferri equini quàm à vano, vt quidem existimo, rumore, qui tribuitur etiam alteri plantæ, ipso Matth. teste. *Lunaria minor Matth. reiicitur.*

Ferrum equinum. Cæterò, Ferrum equinum, *Ferro de cauallo*, Itali vulgò nominant, vt notat Gesn. hort. & Dod. de frum. cui tota insuper amara est, & Hedysaro naturâ assimilis.

Solea equorum. Lob. & Pena Adu. *Ferro cauallo*. Ferrum equinum. Soleam equorum refringentem fabulati sunt. Quidam nomen Lunariç affinxerunt. Hæc illi, qui describunt.

Cam. in Epit. Matth. posuit iconem *Sferra Ca-*

ualli, quæ partim conuenit, quod siliquas attinet, cum Ferro equino: partim autem videtur esse alterius plantæ, quam consueui nominare, Soleæ, vel Ferro equino similem, de qua mox.

Medica. Hedysarum, siue Ferrum equinum Tab. Medicæ species Cast. Dur. Sed ad Securidacam [ait Cæsalp.] reduci posset & ea, quam vulgò vocant *Sferra cauallo*, alii Lunariam, oritur in montibus, in totum minor Securidacâ.

C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. iconem Sferra cauallo ponit, quæ non respondet nec descriptioni, nec iconi Matthioli: scribit enim Matth. folia cordis faciem referre: quæ non referunt folia iconis iam dictæ: idem accidit Camerario. In nostra icone radix pro portione plantæ crassior picta, & flosculi omissi.

Icon. Locus. Soleam equinam vidi Patauii in horto D. Cortusi: spontaneam reperi inter Nemausum & Valentiam redeundo Monspelio florentem & siliquas habentem mense Maio. Prouenit Montbelgardi in horto E. C. semine per hortulanum Magni Ducis Hetruriæ Florentiâ mihi misso. Tempus

Nullum, quod Matth. sciat, habet in Medicina vsum, quamuis non desint Herbarii, qui eam in potionibus vulnerum addunt. Chymistæ hac tantùm ex argento viuo argentum purum fieri fabulantur. Chymistarum error

ORNITHOPODIO AFFINIS, VEL POtiùs Soleæ, vel Ferro equino, herbæ.

Radix. Longissima *radice*, nigricante, lignosâ, subdulci, licèt sit vbi & pluribus nitatur radicibus: viticulas producens multas, palmo longiores, interdum dodrantales, & cubitales, ramosas, tenues, subrubentes, in quibus *folia* Lentis pinnata, paulò quàm Ornithopodii maiora, non continuâ vsque serie, costæ ad *caulem* vsque adhærentia, vt in Ornithopodio Dodonæi iam dicto, cùm costa, quà cauli adnascitur, sit aliquousq; foliis vidua, vt in Ferro equino, subamara: *flores* octo aut nouem in ramulorum extremis, coronæ instar radiatim penduli, colore & effigie Meliloti, quam nobilem vocant, quibus succedunt *siliquæ*, crebris internodiis interceptæ, aduncæ, in acutum desinentes, siliquis Ferri equini similes (in quo ab Ornithopodio dicto dirimitur, cuius siliquæ Scorpii caudam æmulantur, teretes) minores tamen, minúsque incuruæ, nec ita latæ, in quibus semina incurua, oblonga, rubra. Folia. Flores. Siliqua. Semina.

Hedysarum. Hedysarum minus Gecl Steintwicken Tabern.

An Ornithopodium. An Gesnerus hanc intellexit de hort. pro Ornithopodio Dodonæi, ait enim Ferro equino cognatam videri herbam, Dodonæi Ornithopodium.

An Melilotus. An eidem de coll. stirp. Meliloti silu. species humilis, binis è regione foliolis, cuius lutei flores, suauem quendam & ferè lactis odorem referunt: in prato infra turrim in Bard/floret Maio, & Iunio. Siliquas curuas, & vnguium specie profert Iunio adulto, vel in fine Iunii.

Camerarius. Confundit meo iudicio Cam. apud Matth. in Epit. præsentem hancce nostram plantam cum *Sferra cauallo*: duas siquidem hoc titulo plantas depingit, Soleam scilicet equinam, & huic affinem.

Locus. Monspelii prouenit prope patibulum, florens Aprili & Maio. Basileæ vidi cum flore Iunio. Geneuæ passim viret Februarii principio, floretque Maio. Montbelgardi frequens est. Gener Cherlerus collegit circa Wasserfall.

LVNARIA RADIATA ROBINI.

Misit ad nos Lutetiâ Regis Gallorum in signis Botanicus Robinus, amicus noster Lunariæ radiatæ siliquas plusculas, formâ & exoticâ elegantiâ pulcherrimas. Vnciam longitudine vix superant, colore sunt ex ruffo subcinereo, vtrinque dentatæ, neruo per medium currente distinctæ: in quibus gemino versu semina continentur exigua, compressa, Lentis colore, ac rotunditate, verùm multis numeris minora, leuitérque sinuata, sapore, quantùm ex sicco deprehendere licuit, minimè notabili, aliquo tamen modo ad leguminosum accedente. Siliqua. Color. Semina.

Semen commisimus terræ Montbelgardi in horto Ill. E. C. Wirt. quem colimus. Mense verò Aprili prouenit & floruit Iulio, siliquásque produxit. *Radix* longa cum aliquot fibris, cauliculos plures profert angulosos: in ramulos subdiuiduntur folia dodrantalia: Viciarum, ac Securidacæ minoris modo disposita, in quibus foliola multa, sibi inuicem apposita, nonnihil cordata vltra 29. supputauimus: desinunt in vnicum foliolum sine capreolo, vt Securidaca dicta, cui valdè similis: inter superiora folia exoritur pediculus longus, in cuius extremitate flosculi hiantes, quales ferè in dicta, vel in Vicia, quæ Cracca minor dicitur, rubelli, plures simul: sequuntur *siliquæ*, quales descriptæ, recuruæ, septem supra vnum pediculum supputauimus: *folia* sapore sunt subdulci. Radix. Cauliculi. Folia. Flosculi.

Securidaca peregrina. Securidaca peregrina, quam Clusio misit Iac. Antonius Cortusus, significans missam à Cl. V. Honorio Bello, qui eam nascentem obseruabat in sco-

Scolopendra leguminosa. in scopulis apud Sebenicum Illyriæ vrbem. Ipse Cortusus ascripserat *Scolopendra leguminosa*, vel Hedysarum peregrinum, quod postremum nomen aptiùs illi conuenire videtur. Hæc Clusius, qui nondum in lucem ediderat suam iconem cùm nostram parandam curassemus.

MELILOTI MAIORIS QVARTA species Trago.

Cap. XXXVI.

QVarta Melilotus Tragi licèt foliis, tenuissimisque virgis & adnascentiis, nec non longâ radice, floréque luteo & multiplici tertiæ [Medicæ silu. flore luteo] respondeat: tamen *flores* huius maiores, & magis crocei apparent, quo nomine à superiori [tertia] differre videtur. *Flos.* Est & aliud discerniculum, & certius quidem, quo inuicem quarta hæc à tertia Meliloti species discerni queat, nimirùm forma siliquarum, quas hæc Melilotus gignit, ex vno flore plerumque ternas duntaxat aut quaternas, digitum longas, vnguibus auicularum similes, terete seminio Orobo haud dissimili refertas. *Siliqua.* Germ. Vogelwicken dicta, fortè Serapionis Melilotus, nam descriptio satis quadrat.

Quemadmodum autem & Dodonæus, qui Trifolium corniculatum vocat, & Frater, cui & Trifolium 54. dicitur, nullam huic plantæ lucem afferunt: ita nec ego, qui adhuc diuinare non possum, an sit mihi nota. *Tragus notatur.* Si Tragus locum, vbi proueniat, annotasset, ibi posset perquiri.

MELILOTVS QVINTA Tragi.

Radix. VIuaci *radice* reptat multis adnatis variè se propagans: fibris aliquot donata, crassitie radicum Conuoluuli maioris, lignosâ candidaque matrice farcta, sapore amaricante: hinc emergunt longissimi *caules*, crassitudine cum radice pari, striati, intus concaui, ramosi: *Caules. Folia.* *folia* pinnata, Securidacæ, pinguiuscula, atro-virentia, octo aut duodecim foliorum coniugationibus constantia, impari vno extremam alam claudente: ex foliorum alis pediculi producuntur palmares, & breuiores, angulosi, quibus pendulæ impositæ sunt coronæ *florum* Securidacæ, *Flores.* quorum folium supremum purpurascens sursum explicatur, lateralia bina in album languescunt, carina penitùs albet, sub rostro atro-purpureo stamina occultans argentea: flos interdum totus albet, solo carinæ rostro purpurascente: *siliquæ* succrescunt vncias duas, aut tres longæ, angulosæ, tenues, crebris notis articulatæ, semine longo, mediocriter amaro.

Lotus campestris. Melilotus. Tragus Hist. Ger. die fünffte stein wicken/ pulchra Lotus campestris. Idem in lat. Meliloti maioris quinta species.

Aphaca maior. Fr. C. Bauh. attulit Patauio nomine Aphacæ maioris Cortusi. An Cæsalp. Alterum genus. Securidacæ, quod in siluis grandioribus oritur: ramis tenuioribus, siliquis instar Meliloti vulgaris, & semina intus habet oblonga, subalbida: flosculos simili modo, in orbem dispositos, albos aut subrubentes.

An Hist. Lugd. In pratis & terrarum aggeribus gignitur Loto Enneaphyllo non dissimilis: foliis eodem ordine collocatis, sed non perpetuò nouenis: flore simili, sed purpureo: semine iisdem corniculis incluso.

Hedysarum Scorpiuron, aliis Onobrichis, Cam. hort. Vogelwicken/ Melilotus tertia, & Serapionis Trago, Lonic. qui fallitur, non enim Trago tertia est, sed quinta. *Onobrichis Loniceri lapsus.* Ornithopodium quoddam maius, Dod. Hedysarum purpureum, Purpurbraun Deltschen/ Tab.

Locus & tempus. Montbelgardi pluribus in locis, à me etiam plantata in horto floret Iunio, & Iulio, suo reptatu molesta. Basileæ etiam & Stutgardiæ copiosè obseruaui. Obseruauit & Clus. maximè viuacem vulgatissimam, per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam, atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias, Florentem Iunio, & interdum totâ etiam Æstate: semen maturum Iulio, & Augusto. Pennæus suam crescere aiebat agro Geneuensi non procul à Ponte tremulo, inter dumeta.

POLYGALO GESNERI SIMILIS planta.

Descriptio. Folia. PAlmam alta, alatis donata *fibris* Polygali Gesneriani, multò tamen minoribus, hirsutis, ad Astragali Monspeliani *folia* accedentibus, siue magnitudinem, siue etiam figuram respicias, nisi obtusiora essent, paulloque longiora: *Flores.* *flores* extremo fastigio caulium hærent, multi pro plantulæ modo, rostello adhuc rubro apparente caduci enim erant, positu ferè florum, quintæ speciei Meliloti maioris Tragi.

Locus. tempus. Hanc in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero in Rhætorum monte Albula reperi, florentem Iunio.

SCORPIOIDES LEGVminosa.

Radix. RAdicem habet Scorpioïdes leguminosa lôgam, tenuẽ, simplicem, in capita aliquot subinde diuisam: ex quibus non tantùm prodeunt *coliculi* palmares, & sesquipalmares, hirsuti, *Cauliculi.* verùm etiam folia, quę Ornithopodii foliis æqualia, exigua, hirsuta, acuminata, & nonnihil incana, pinnatim digesta in coniugationes decem, aut plures ad costam adnectuntur: quanquam & ex ipsis caulibus consimilia quoque folia oriantur: *Flores.* *flores* extremis ramulorum hærent coaceruati, Ornithopodii floribus haud absimiles: quibus super veniunt intortæ *siliquæ* sensim attenuatæ, modicè compressæ, striatæ. *Siliquæ.*

Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tom. 2. Scorpioides leguminosa.

SCORPIOIDES LEGVMINOSA altera.

NOtabili hæc tum à Scorpioide leguminosa Herbariorum, tum ab Ornithopodio differentia discrepat. *Viticulos* hæc quidem, vt istæ emittit, læues, cauos, dodrantales, aut maiores, in ramulos diuisos: Sed *foliola* ordine vtrinque ad costam aggesta, pauciora, angustiora, rariusque disposita, & quoad figuram ferri equini foliolis simillima, quippe quæ cordata, ferè notabili neruo donata sunt. Pedicellorum extremis *flosculi* hærent singulis gemelli, flaui, cum Ornithopodii flosculis tam figurâ, quàm magnitudine apprimè conuenientes. Quibus gemella succedunt *cornicula* multiplici discrimine quoque à dictæ Scorpioidis siliquis variata. Teretia quippe sunt, ac recurua, minimè tamen compressa, sicut illa, ac proinde multò angustiora, gracilioraque, glabra: nullis interim nec striis, nec lanugine donata, obscuris tamen quibusdam articulis distincta: quæ *semen* continent exiguum.

Hanc primò nobis exhibuit D. Agerius diligentissimus Botanicus, in agro Neapolitano lectam prope *Fundi* iuxta vias inter Scillas, ex qua & descriptionem, & figuram damus.

STELLA LEGVMINOSA.

CAP. XXXVI.

STella leguminosa, Arturo Cortusi, cui debetur rarissima hæc planta, *foliis* exit leguminosę Scorpioidis, *flosculis* Lampsanæ. *Semen* exile, pullum, in corniculis tantillùm falcatis, vno pediculo aptatis, & radiatim congestis, stellam exprimentibus, gustu leguminoso, & glutinoso.

Num eadem sit cum Stella illa decantatissima herba, Hibernis celebrata, humi depacta, fides esto [inquit Lob. Obs.] penes illos qui viderunt, & referunt. Cæterùm Stellam leguminosam, siue Arturo Cortusi depictam quoque exhibent Ic. Pl.

Stellam leguminosam Lobelii vocat Hist. Lugd.

Chariss. Frater C. Bauh. ostendit mihi anno 1607. plantulam plurimùm accedentem Stellæ leguminosæ, si non eandem, folia Lentis candicantia accedunt Astragalo candidiori. Multùm etiam similis plantulæ Monspeliensi, cui titulum fecimus, Fœnugræco silv. Tragi in quibusdam accedens plantula.

ORNITHOPODIVM FLORE flauescente.

ORnithopodiũ Dodonæo dictum *radice* pusilla *coliculos* promit plures, dodrantales, tenues, & in ramos diuisos: *folia* pinnata per costam totam ad eius vsque cum ramis aut caulibus connexum disponuntur, dimidio minora quàm Lenticulæ: *flores* leguminacei, flauescentes, plures in vnius surculi fastigio simul iuncti pediculis perquàm breuibus: *siliquæ* perinde copiosæ, pedem auiculæ digitatum exprimentes, teretes, quarum singulæ Scorpii caudam referunt, nodis quinque, aut septem distinctæ: *semina* Dod. sena, septenáue, minuta, rotunda, Napi, aut Rapi similia continentes.

In figura ex Fuchsianis hîc apposita maximè displicent siliquæ. Et quamuis similitudinem aliquam habeat in foliis, meliùs tamen placet Dalechampii figura, posita pro Ornithopodio tuberoso.

Vocari potest, inquit Dodonæus, Ornithopodium, Brabantis Vogelvoet / Gallis *Pied d'oiseau*, Lat. *Auis pes*, licèt nullum nomen, quo appellari posset, habeat, nisi sit Polygala [πολύγαλα] Dioscoridis, vt nonnulli existimant. Ex Arachidum quoque est numero. Verùm Gesnero Ferro equino Italorum cognata videtur. Sed vereor, ne Gesn. describat, & intelligat aliam plantam, quàm Dodonæus: quia Ornithopodii Dodonæi siliquę & foliorum dispositio non ita respondēt Ferro equino, vt plantæ quam descripsimus: siliquæ enim huius, caudam Scorpionis imitantur, quatuor, aut quinque sunt articuli, non incurui: qui non exprimuntur in mala nostra figura.

Ornithopodii autem, siue Pedis auis elegans varietas oritur, vt annotant Lob. & Pena Aduers. marginosis herbidis Grinvvicii Regiæ, ad Tamesim flumen, non procul Londino: vix tota binos, aut ternos superat pollices: ramulis in terram sparsis, exilioribus, & crebrioribus, venustiùs ordine positis, quàm superior, [Polygalon Gesneri] quæ non aliis ab ista natalibus gaudet. Iidem in Obs. Ornithopodium vocant Polygalam Diosc. Dodonæo, qua in re Dod. detrahunt, cùm id non affirmet, sed dubiè ex aliorum existimatione proponat. Ic. tandem Pl. dicitur Tom. 2. Ornithopodium perpusillum. Hist. verò Lugd. Ornithopodium Dodonæi. Item: Pusillum Ornithopodium Penæ.

Data nobis est hæc planta, à D. Petro Turnero inter stirpes Anglicanas. Nascitur [inquit Dod.] in aruis, segete potissimùm demessâ: reperitur & locis incultis, veluti in collibus, pratisque siccis & apricis, ac secus vias, aruis verò nata minithopodium penæ potest anterior.

ORNI-

ORNITHOPODIVM TVBEROSVM Dalechampii.

Radix. RAdice donatur multiplici huc illuc fusâ, tenuibus fibris capillatâ, crebris tuberculis *Cauliculi.* nodosâ, duris, rotundis: *cauliculis* multis, humi ferè sparsis, aut paululùm ex-*Folia* tantibus: *foliis* Viciæ, minoribus, in singulis ramulis ex aduersodispositis *Flos* numero imparibus: *flore* in summis ramulis ex albo rube-*Siliqua.* scente: *siliquis* exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibusdam distinctis: minu-*Locus.* to semine.

Nascitur in aridis & sabulosis.

Herniaria cur dicta? Herniariam quidam vocant, quia omenti & intestini prolapsui mirè auxilietur sumpta & admota. Item ex-*Calculus.* perimentis constat totius plantæ decoctum ac puluerem, renum calculos frangere & eiicere.

ANTHYLLIS PRIMA QVIBVSDAM, flore luteo, foliis Lente minoribus.

Lunaria. QVædam (Lunaria) gracili folio nascitur, tenuibus ramulis, dodrantalibus, sparsis: *foliolis* candicantibus, Lente minoribus: *flosculis* luteis, aduncis, vt vulgare Melilotum: quidam Anthyllidem primam putant: at sapor non inest falsus. Cæsalp. l. 6. c. 33.

POLYGALON CORTVSI.

Radix. ITa mihi olim denominabat Patauii Nobilis Cortusus, plantam, cui crassæ, lignescentes, dextræque *radices*, dodrante longiores, nunc simplices, nunc multifidæ, intus albæ: quæ statim plures e-*Virgulæ* mittit virgulas lignosas, dodrantales, aut breuiores, humi stratas, quibus coniu-*Folia.* gatim hærent *folia*, vt plurimùm nouena, similia Ornithopodio quorumdam, nisi essent breuiora, & rotundiora, solidiora, spissiora, & magis alba, saporis adstringentis, neruo vno secundum longitudinem prædita: *flores* ramulorum nudorum extremo insident lu-*Flos;* tei, vt Ornithopodii iam dicti, vel Polygalæ Valentinæ primæ Clusii: *semina* item consimiliter in *siliquis* longis, crebris internodiis interceptis.

Siliqua; polygalæ Polygalâ, cuius imaginem in Ital. & magnis fere tis appinximus, misit ad me [inquit Matth.] Veronâ Calzolarius. Quæ an legitima sit, pro certò decernere non ausim, quòd tam paucæ eius tradantur notæ, facilè tamen adducor, ad credendum legitimam esse, & præsertim cùm ipse Calzol. scribat multiplici sibi experimento constare, huius plantæ vsum lac in mulieribus copiosùm efficere. Cam. in Histor. Germ. relictâ *Camer. noti* Matthioli figurâ non vndique spernendâ, ponit aliam ex Gesnero à Polygala Matth. differentem. Matthiolus autem non descripsit Polygalam suam, contentus pro suo more solâ figurâ. Qui porrò patrocinium eius suscepit, non bene patrocinatur illi, sed figuram ex Tabern. apponit malam. Polygala Matth. 4 Ærebüblüm, nonnihil *Matth rep. prob.* differt [inquit Tabern.] à cæteris, floribus planè similibus, folia etiam conuenirent, nisi breuiora essent paulò & latiora. At Compilator corrumpit *Compil. exatur.* figuram Matth. vel Astragalum Lobelii, posteaque ex figura sua falsam descriptionem concinnat, nec bene Ærebüblüm dicit: ea enim amara est planta, Matthioli autem non amara, sed adstringens: flos etiam diuersus, nempe luteus. Quæ obsecro conuenientia, aut similitudo foliorum? consideratis etiam Taber. figuris, vni folia Lini, alteri folia leguminum, cum multis foliolis *Lob. error,* ex vno pediculo. Lobelium Adu. quo argumento Senensis Polygalam legitimam vindicet, piget referre: vocatur autem ab ipso in Obs. Astragaloides Herbariorum, Astragalus Matthioli, vel iam demum Polygala eiusdem. Verùm Lob. non nouit Polygalam Matthioli, quæ multùm differt ab Astragaloide ei dicta, cui flores tribuit ex pallido punicantes. Astragali quoque figura apud Matth. partim ficta, partim etiam aliena, de qua suo loco.

An Lotus Enneaphyllos? An Histor. Lugd. Lotus enneaphyllos Dalechampii, radice firmatus breui, subnigra, valdè fibratâ: cauliculos edens multos, per terram sparsos, vel supra terram paululùm extantes: folia Loti, in singulis pediculis nouena: quæ ex caussâ Enneaphyllum cognominatur: flores luteos in serta congestos: semen paruum in cor-*Locus* niculis longis & gracilibus: ac qui pratis & terrarum aggeribus gignitur. Descriptio sanè hæc Dalech. cum nostra planta conuenit, si radicem demas, fortè Dalechampio non fuit delata integra planta.

Locus & tempus. Geneuæ in horto nostro tota Hyeme virebat, florebatque Maio. Hanc olim inueneram primò in Rhætiæ monte *Nambre*: Postea verò è montibus quibusdam Episc. Basil. transtuli Montbelgardum in hortum Ill. E. C. VVirt.

POLYGALA QVIBVSDAM.

Cap. XXXVIII.

Descriptio POlygala nostra Lenticulæ foliis & facie crassioribus, pusilla, & tenera planta, in Gallo-*Locus.* Prouinciæ pascuis montosis prouentu multo seritur, *flosculi* sunt lutei, minores Cytisi, aut Araci, *siliqua & semine* minutis, quæ lactis augent prouentum, gregi & armentis, Lob. *Polygala nostra*

Lob.& Pena Adu.& Polygala Dioscoridis, Obs. Polygalæ nullum scio (ait Anguill.) vulgare nomen: planta est similis Lenti: sed crassior: ei flos luteus, cum tenui siliqua. Seminatur in Prouincia & datur animalibus: prouenit etiam in Italia in montibus Bononiensibus, & in Samnitibus, siue *Abruzzo*. Lobelius similem ponit cum Anguill. descriptionem, qui ambo sese nisui exponunt, cùm neuter vulgare nomen addat: nam si seritur, vt aiunt, multo prouentu, non potest esse innominata. Hanc porrò eandem suspicari cum Polygala lutea [vt frater C. Bauh. facit] non possum: quia Polygala lutea à vulgari colore solo distat, quod animaduerterim, cui folia non respondent Lenti, nec vires conueniunt ei attributę à Diosc. Aliquando suspicatus sum Anguillaræ Polygalam, eandem cum Cortusi, & Matthioli Polygala, verùm cultura, de qua scribunt, mihi adhuc incomperta, dubium mouet.

Lob. & Anguill. not. — *C. Bauh.*

GLAVCE VETERVM.

CAP. XXXIX.

Diosc. descr. Glaux (Γλαῦξ) inquit Diosc. Cytiso [cod. Bas. λωτῷ] aut Lenti, similia habet *folia*, quorum infernæ partes albidiores, supernæ virides sunt; ramulos per terram producit [χαμαὶ ἢ ἀπὸ γῆς. Marc. ἀπὸ γῆς legendum censet quinque, aut sex, tenues, palmi altitudine à radice: *flores* Leucoïo similes, sed minores, purpureos. Hæc ita tradit Plinius. Glaux antiquitus Eugalacton vocabatur, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, auersa candidiora: rami in terram serpunt quini, seniue, admodum tenues à radice: flosculi purpurei exeunt. Plinium Glaucium cum Glauce confundere scribit Cornarius: dicitque Glaucem herbam Officinis & Herbariis, esse hodie ignotam.

Descr. Plinii — *Plin. not.*

Locus. Dioscoride & Plinio autoribus inuenitur iuxta mare.

Vires & vsus. Lac. Hæc cocta cum farina hordeacea; & sale, & oleo, atque sic absorpta, lac in mammis extinctum nutricibus reuocat, Diosc. A cuius lectione recessit Plinius, scribens: Coquitur in sorbitione Similaginis, ad excitandum vbertatem lactis: eámque qui hauserint, balneis vti conuenit.

GLAVX LEGVMINOSA Herbariorum.

Descriptio Caulis. Radix. Folia. Caule assurgit rotundo, pedali *radice*, exili, singulari, nitente, à qua statim *folia* erumpunt Ocymoïdis, aut Halimi, albida, glauca, oblonga: è medio autem caule aliquàmulta exeunt minora, minutim, Lentis modo, aut Viciæ diuisa. *Flos.* In summo caule pallido, conspicui flauent, aut punicant *flores*, congesti in glomerulum, ex calyculis multis conflatum, obsidentibus squamosis folliculis, acerosisque veluti glumis, vbi *semen*. Tota planta læto aspectu.

Glauca. Glauca, vel Glaux quædam leguminosa Herbariorum floribus purpureis, Lob. & Penæ Adu. Ast dicant, qui sunt Herbarii illi, qui meminerunt? quę obsecro similitudo Ocymi, aut Halimi, Lentis, aut Viciæ?

Locus. Iuxta agrorum, viarumque margines obuiam sese dat in Francia, Anglia, & Belgio, iuxta autores.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

CAP. XL.

Radix. Prolixam satis agit *radicem*, fibris capillaribus donatam: *coliculos* emittit plures, palmares, aut etiam dodrantales, ramis multis diuisos, albicantes, per quos *folia* pinnata Lenticulæ, incana, pilosa: *flores* pediculis insident, è sinu foliorum orti, lutei, parui, quibus succedunt muricata *capitula*, spinis maiusculis hærentia, ad Spinachiorum accedentia, *semen* continentia. *Coliculi. Folia. Flores. Capitula.*

Tribuli genera Theophrasto. Tribulo (*Theoph.* tradente) peculiare est, quòd integumentum fructûs aculeatum gignit, τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι ... ἐστι. Duo eius genera. Vnum, folium Ciceris [ἐρεβινθώδες] habet: Alterum spinosis est foliis. Humi iacent ambo, & quaquauersum ferè disperguntur. Seriùs germinat, qui folia spinosa habet, & circa villarum septa prouenit. Semen præcocis [Tribuli] Sesamo [σησαμώδες. Plin. arenaceum, ἀμμώδες] simile, Serotini verò rotundum, nigricans, siliquâ clausum. Cæterùm Tribulus spinosa planta est, ac annicaulis, qui iuxta folium aculeatum, altero quoque folio conditur. Hic porrò vel semine aculeigero constat: habet enim in semine aculeum; Qua de causa id quoque proprium ei (vt sic loquar) præ omnibus licèt vtique adnotare. Adhæc folium iuxta aculeum gerit.

Τρίβολος terrestris [inquit Diosc.] foliis quidem est Portulacæ [ἀνδράχνη. Lob. putat legendum Araci] similibus, at tenuioribus: viticulæ verò [μακρά, Vetus Cod. Lacun. & Orib.] per terram sparsæ, in quibus spinæ sunt rigidæ, prædurę: iuxta amnes & rudera nascitur. Græca verò Diosc. verba sic habent: τὰ κλημάτια μακρά, ἐπὶ γῆς ἐστρωμένα, καὶ πρὸς αὐτοῖς ἄκανθαι σκληραί, quæ sic reddidit Ruellius: Viticulis in terra stratis: spinis secundùm folia rigidis, quæ Ruellii versio non ita arridet, vt Cornarii, qui legit: & sarmenta per terram sparsa: & in ipsis sunt spinæ acerbæ: siquidem illud, καὶ πρὸς αὐτοῖς, non videtur referri ad φύλλα, sed ad κλημάτια. *Diosc. descr. Ruell. versio improbatur.*

Genera duo Plinio. Tribulo proprietas [ait Plinius] quod & fructum spinosum habet, & secundum spinam folium. Eius genera duo. Vni Ciceculæ [Theoph. Ciceris, ἐρεβινθώδες] folia. Alteri, aculeata. Hic & seriùs floret, magisque septa obsidet villarum: Semen ei rotundius, nigrum, in siliqua: alteri arenaceum: [alii Acanaceum legunt vulgata exempl. ἀκανθώδες, Hist. Lugd.] Lolium & Tribulum, & Carduum, Lappamque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et hæc de Plinii sententia. *Frugum morbi.*

Sed

Sed Tribulum frugibus infestum esse, vel ex Virgilio manifestum est, nam ita canit:

Lappaeque, Tribulique, interque nitentia culta
Infelix Lolium, & steriles dominantur Auena.

Tribulus Theophrasti, Venetis vocatur *Basa-pae*, inquit Anguillara, Tribulus terrestris (autore Bellon.) vulgò in Creta vocatur *Arriudo*. Tribulus sacrarum literarum, in Gallia non prouenit.

Esse [ait Clus.] Diosc. τρίβολον χερσαῖον, Tribubulum terrestrem affirmare non velim: sed optimè quadrare videtur alteri ex terrestribus Theoph. descripto, πρώιον videlicet, tametsi hic non sit valdè præcox, locis saltem vbi obseruabam. Hisp. *Abrojos* appellabant: folia sunt subatri gustu, cum quadam adstrictione: fructus quinquepartitò diuisus (quatuor spinis singulæ diuisuræ constant) in quo totidem semina: radix interdum minimi digiti crassitudinem æquat.

Tribulus Theoph.

C. Bauh. in Matth. Tribulus terrestris folio Ciceris, Theoph.

Folio Ceceris Tribulus qui dictus

Soliti erant (vt Adu. annotant) proiicere hosti murices infestis aculeis armatos: quos quia protererentur, τρίβολοι nominabant: vnde huic siliquæ plantæque muricatæ Tribuli nomen. Senensi duo Tribuli. Alter, quem Pisis à Cytinò missum scribit. Alter, Dioscor. foliis Portulacæ quem in Veneto littore vidit. At quidam peritus locorum illorum & herbarum Italus nobis dicebat Senensem illum prædictum Commentatoré nunquam nisi aridum, aut pictum vidisse vulgatissimum Tribulum, eòque describere nesciuisse: deinde Portulacam marinam illic frequentem pro Tribulo Portulacæ foliis accepisse.

Nomina linguarum

Τρίβολος χερσαῖος, *Tribulus terrestris* dicitur [inquit Hist. Lugd.] quòd siliqua, plantaque muricata sit, It. *Tribulo terrestre*, Arab. simpliciter Tribulus *Hasach*, siue *Haserk*, Hisp. *Abrojos*, & *Abrolhos*.

Terrestris cur dictus

Terrestris autem Tribulus [τρίβολος χερσαῖος] dicitur [teste Dod.] ad differentiam alterius in aqua nascentis. Est autem duplex φυλλάκανθος (spinoso folio) & πρώιος [præcoquus.] Cum πρώιον autem Theoph. hic magis conuenit, quem & terrestrem Theoph. Tribulum, non omninò abs re, quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnius terrestris tantùm meminit, hunc omisit. Suum siquidem Tribulum, non Ciceri, sed Portulacæ, similia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, siue tenuiores, tenerosque ramulos, per terram stratos, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῳ magis similis est, quàm πρώιῳ, siue præcoquo.

Cæterùm, Tribulus terrestris Veterum & Recentiorum, Calcitrapa à quibusdam esse censetur.

Locus

Ad aruorum semitas, in quibus Melopepones Salmanticæ seruntur, frequentissimè prouenientem reperiebat Clusius, hortulanis valdè molestum, & exosum, quoniam fructus eius [qui per maturitatem facilè de planta decidit] firmis aculeis pedes illorum nudi grauiter offenduntur. Florebat isthic Iulio, semen verò Augusto & Septembri maturum. Meminit etiam olim Monspeliano agro obseruare, sub ipsis ferè vrbis mœnibus inter olíueta, vt & Lobel. qui dicit: Videas pratenses, puluerulentas, & sabulosas planities maritimas Adriatici, Thyrreni, & Gallici Mediterranei maris isto Tribulo itineranti infestas & propemodum imperuias. In Lio Venetę postremùm insulæ sabuletis, cuiuis Pharmacopœorum notissimum dicebat Italus, eoque minimè Pisis accensendum. Hunc vidimus nos, flores & semina ferentem mense Augusto, in fossis circa Monspelium prope muros exedificatos à Papa Vrbano. Montbelgardi prouenit in horto Ill. C. Vvirt.

Tempus

Vires & vsus. Inflāmatio. Oris vlcera. Succus

Adstringit & refrigerat: estque omnis inflammationis cataplasma. Cum melle verò seruida oris vlcera, & tonsillas, & putredines in ore sanat, & gingiuas. Exprimitur & succus ex eo ad ocularia medicamenta. Fructus ipsius viridis potus, calculosis prodest. Drachmæ quidem pondere potus, & impositus commorsis à vipera particulatim opitulatur. Commodus est etiam ad lethalia medicamenta, cum vino potus. Decoctum respersum pulices necat. Cæterùm, qui ad Strymonem fluuium habitant Thraces, viridem quidem herbam equis in pabulum dant, fructum verò, qui dulcis est, & probè nutrit, in panes effingunt, ipsoque pro pane vtuntur. Hæc ita Plinius tradit. Succus ex hoc colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideò vtilis contra inflammationes, collectionesque. Vlcera per se erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat. Item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant. Ipsi nudeo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix castè pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat. Tritum verò, in aqua sparsum pulices necat. Galeno teste: Dominatur in hoc terreum frigidum, quod adstringens etiam alibi ostenditur. Et propterea ad inflammationes, dum adhuc generantur, & omninò ad omnes influxiones commodat. Fructus, qui tenuium partium est, calculos in renibus atterit potus. Et quamuis Galenus Dioscoridem sequutus terream & frigidam qualitatem huic tribuat Tribulo, Salmaticenses tamen eius decoctum, ad pituitam, crassosque humores incidendos, & euacuandos felici successu clysteribus iniici prodebant, teste Clusio. Nullius hodie commodi, nisi Asinis, quibus pabulum est, Lob.

Panis è fructu. Oculi. Radix strumæ

DE LOTO IN genere.

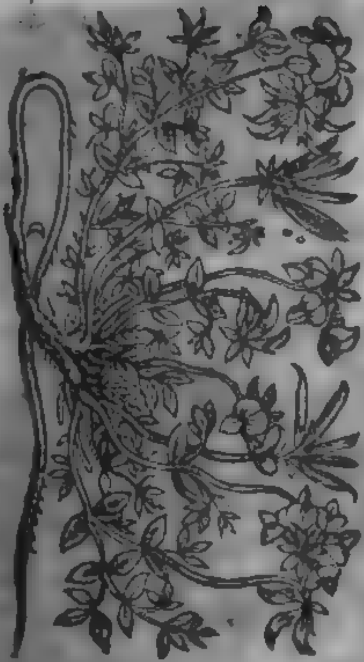
CAP. XXXXI.

Lotus arbor. Lotus herba aequiuoca est

IN genere de Loto verba facturi, hanc duplicem agnoscimus. Est enim & *Lotus arbor*, de qua Historię libro 2. diximus: & *Lotus herba*, de qua nunc agemus. Quæ authore Theoph. in pluribus formis est, & fermè ceu æquiuocis: Huius enim species plurimę sunt, differentes & foliis, & caulibus & floribus, & fructibus.

Lotus [inquit Diosc.] quam aliqui Trifolium vocant, folia habet terna, Loto arbori similia. Censendum autem est, Matthiolo teste, Dioscoridem Trifolii huiusce folia, Loti arboris comparasse foliis, non quòd terna folia Loto, perinde ac Trifolio, ex vno pediculo exeant, sed quòd vnumquodque per se Trifolii Alphatitis folium, Loti arboris folium referat. Cæterùm in caule tantùm [autore Theoph.] foliata Lotus.

Lotum porrò satiuam, & silu. ac Ægyptiam, Arabes indifferenter vocant *Handachocha*, *Gatcha* & *Thausc*.

lotus pentaphyllos. Cæsalp. *Melilotus vulgò appellatus*, cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quàm us autem iis, præter colorem croceum nulla qualitas legitimi Meliloti insit. Tabern. *Trifolium siliquosum minus*, Klein schootenklee.

Trag. in Hist. germ. Edeler steinklee. Dass sibentgeschlecht potest esse Serapionis Melilotus, non tamen malè conuenit cum Hedysaro Diosc. quod Pelecinum vocat, & quorundam Securidacam. Nostri Herbam flauam, & Herbam leporinam vocant: quidam etiam Unser frawen schüchlin esse volunt. Hanc idem in Hist. lat. nasci tradit in agrorum limitibus & secus itinera, hoc quidem titulo: *Aliud quoddam Meliloti genus, Melilotus nobilis, Meliloti septimum genus.* An insuper eidem Hist. germ. Lagopus, Hasenfuss / quem Diosc. non describit, nec etiam Gal. Ægineta, & Plin. ex denominatione tamen, vt etiam ostendit Apuleius, apparet herbam similem pedi leporis, nullam igitur nouit plantam præter flores quosdam, è genere Trifolii, & Loti, quæ planta auff dem Gaw vocetur hasenpfötlin: existimat autem verum *λαγώπουν* Antiquorum, dictum Dioscoridi Leporis Cyminum, & Leporinum pedem: Hasenclee. Hanc suspicamur nos Lotum vrbanam Matthioli.

Lotum pentaphyllum Gesn. dixerit herbam, quâ imperiti quidam pro Meliloto hactenus abusi sint: inodoram prorsus, Gäle Tubenkröpfle / cuius species duæ sunt. Matthiolum Lotum vrbanam nominare non probauerit, sed Lotum Fuchsii putarit.

Meliloti alterum genus, Fuchs. Melilotum germanicam vocauit, quòd in Germania pro vera Meliloto sit vsurpanda ob adstrictionem. Hanc suam autem opinionem stabilire nititur antiquo manuscripto Herbario, qui hanc pro Meliloto pingat. An de hac Ruell. sciens in pratis herbam, quam officinæ *Andachotam* & *Coronam* vocant *regiam*. Sed an Lotus sit vrbana non audet asserere, quòd à Diosc. non describatur. Sunt tamen inquit, qui verum Melilotum defendant.

Nulla certè hactenus Matthiolo sese obtulit planta, cui Lotus vrbana meritò subscribi possit: hæc est, inquit is, vera ac legitima Lotus satiua. Sunt tamen alii, qui existimant, eam plantam Lotum esse vrbanam, quam vulgares herbarii, & officinæ Melilotum falsò appellant, vtpote quæ solis constet Trifolii effigie, nascaturque non in pratis tantùm, sed etiam in viridariis & hortis. Verùm horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ii suâ potiùs opinione duci, quàm rationibus, aut auctoritatibus niti videantur. Inclinat tamen animus ad credendum, quòd ità, vt illi rentur, facilè esse possit. quandoquidem vulgaris Melilotus & in hortis prouenit, & folia Trifolio proxima profert: quin & omnibus notissima est herba, quemadmodum Lotum vrbanam olim fuisse, apertè innuit Diosc. qui eam vt triuialem non depinxit. His illud accedit, quòd in hunc vsque diem proprium ferè seruauerit nomen, eo tantùm aucto ex Loto in Melilotum: vnde postea facilè factum esse potest, vt eadem legitimæ Meliloti locum occupauerit. hæc ille: Qui sub titulo Loti vrbanæ ponit iconem Loti nostræ corniculatæ glabræ, quam Melilotum quoque officinarum nominare videtur. Verùm hanc suo more non describit. Et licèt retineat in post. com. cum mag. fig. maiorem verborum prædictorum partem, omissâ tamen in his icone, vt & in Epit. aliam reponit, Trifolii scilicet odorati, sub eodem Loti vrbanæ titulo.

An Amato *Lotus silu. Trifolium silu. Offi. Melilotum*: Hisp. Lusit. *Melgas*: & Ital. Gal. *Melilot.* Germ. Guldenklee oder Steinklee

An Brunf. Tom. 1. Rhaps. 14. *Trifolium 7. flore luteo*, Latinis *Leporaria* vocatum?

Lotum silu. non tamen Dioscoridis Dod. gall. vocat. germ. Wildenklee / Steinklee / Edelsteinklee Vogels wicken / Unserfrawen schüchlin. Gall. *Treffle sauuage iaulne* Belg. Steenclaueren / & Geelsteenclaueren wilde clauèren, & quibusdam Vogels Wiken. Quidam, ait ipse, Meliloti speciem putant, ideò vocatur latinè Melilotus silu. aut Melilotus germanica.

Trifolium corniculatum primum, similitudinem maximam habet (eodem teste in fol. & de frum.) cum Serapionis, & Isaaci Meliloto, quam *alchilel* siue *Melich* vocant.

Lonic. *Melilotus germanica*, & *Herba flaua*, Loti silu. 5. species.

An Lob. & Penæ Adu. *Melilotus coronata*? Non de nihilo erat, quod quidam persuasi fuerunt, illam Lotum, quæ siccioribus pratis & viarum marginibus lætatur, Sertulam esse campanam, aut saltem pro Meliloto esse vtendam. Plebi gallicæ *Corona regia* dicitur, indidemque Romanis *Sertula* fortè dicta. Eâ Pharmacopœi, Galli præsertim, plurimùm vtuntur æquè tutò atque Meliloto. Nusquam non Angliæ, Galliæ, Belgiæ, frequentissima siliqua Loti siluestris. Item Obs. *Melilotus coronata, Trifolium corniculatum Dod. Melilotus germanica Fuchsii.*

An de eadem loquitur pag. 500. *Melilotus Adu. Sertula campana & corona Regis.* Angl. Melilote It. *Meliloto*, & *Trifoglio cauallino*. Hist. Lugd. *Lotus satiua Matth.* Hort. Camer. *Melilotus nostra germ.* Hort. Lus. *Trifolium siliquosum*, *Melilotus nobilis Tragi*.

In pratis prouenire solet, ac etiam collibus siccis. Geneuæ duas species obseruaui: Hirsutam florentem Maio & Iunio cum siliquis, quam marem voco. Glabram alteram, aut saltem pilos habentem paucos, florentem Septembri secus vias Montbelgardi & Basileæ, quam fœminam nomino. D. Agerius attulit ex Italia, cuius radici adhæsit Orobanche parua.

LOTI CORNICVLATÆ MAIOR species.

Est altior multò quàm vulgaris, *caulibus* enim cubitum, ac etiam sesqui cubitum altioribus assurgit: *foliis* per ramos tribus ex vno pediculo, vncialibus circiter, duobus itidè pediculi ex

Marginal notes (left): Trifol. siliquosum. — Hedysarum. Pelecinum. Securidaca. Herba flaua. Herba leporina. Melilotus nobilis. Lagopus. — Trifolii genus. Loti genus. — Cyminum leporis. Pes leporinus. Lotus pentaphyllos. Melilotus malè. — Lotus Fuchsii. — Melilotus germ. — Substitutio. — Andachota. Corona regia. An Lotus. Melilotus. — Lotus vrbana. Lotus satiua. Melilotus officinis falsò.

Marginal notes (right): An Lotus silu. — An trifolium fl. luteo. Lotus silu. nominis linguar. — Meliloti species. — Trifol. corniculatum. — Melilot. germ. — Locus & tempus. — Mas. — Fœmina. — Descriptio. Caulis. Folia.

Flores. pertibus caulem cõplexis: *flores* peculiaribus surculis & in summo caule in orbẽ congesti, maiores, lutei, foliis quibusdam coronæ subiectis: sequuntur *siliquæ* numerosæ, vnciales, & sescunciales.

Siliqua.

Est C. Bauhino *Trifolium* 5. siue *corniculatum maius & hirsutum*: *Lotus pentaphyllos maior, modicè hirsuta* Gesnero. *Meliloti vulgaris alia species foliis subhirsutis* Cæsalpino. Nobis autem non satisfacit C. Bauh. differt enim Cæsalpini Melilotus altera, à Loto pentaphyllo. Ea siquidem Cæsalpino breuior est Loto corniculata, & siliquæ incuruæ sunt, quæ non conueniunt Loto maiori corniculatæ, de qua hîc agimus: præterea Meliloti vulgaris alia species Cæsalp. in veteribus ædificiis nascitur: nostra autem inter vepres, & spinas, in sepibus.

Lotus pentaphyllos. C. Bauhino.

Trago fortè vocatur *Meliloti quarta species*. Der Vierte Klee / Vogelwickene / quæ Setapionis Melilotus esse possit. Ego tamen non ausim asserere Tragum intelligere Loti corniculatæ maiorem speciem, quamuis id suspicer, & eam Lonicerus quoque suâ figurâ demonstret. Est *Trifolium corniculatum* Dodonæo *tertium*, de quo Tragus. Gesnero *Lotus altera maior hirsuta & erecta, gustu adstringenti*.

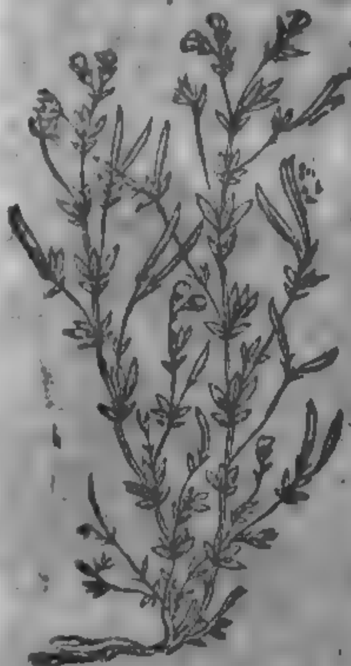
4a Meliloti species.

In Dumetis & sepibus prouenire, solet inter Montbelgardum, & *Souchaut*.

Locus.

LOTVS CORNICVLATA SILIQVIS singularibus, vel binis, tenuis.

Descriptio. Radix.

Caules.

SEmper mulsufidâ, infirmâ *radiculâ* terræ hæret: *caules* emittens rectos, numerosos, pedales, ramosos, subrubentes: longis albicantibus pilis obsitos: ad quorum nodos terna *folia* Meliloti nobilis, oblongiora, acutiora, binaque, nihilo minora, cauli ad pediculi exortum enata: ex foliorum sinu *pediculus* exit singularis tenuis, vncialis & longior: in cuius cacumine, *flos* luteus, hians, ex calycibus hirsutis: *siliqua* plerumque singularis [rarissimè binæ] unciam longa, teres, *semine* copiosissimo, ad vicenarium ferè numerum, tenui, Portulacæ pari, russo, rotundo, sapore leguminoso referta.

Flos. Siliqua. Sapor.

Hanc attulit Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi.

DE MELILOTO VETERVM in genere.
CAP. XLIV.

SErtula campana, teste Theophrasto, viridis quidem nihil: ast siccata plenius olet, & plùs temporis odoratâ durat.

Sertula campana.

Melilotus [Μελίλωτος] optimus est Atticus, & qui in Cyzico, & Chalcedone prouenit, quique Croco simillimus [κροκίζων, Crocum referens] Corn.] & odoratus est. Nascitur & in Campania circa Nolam, in luteũ languescentem colorẽ vergens [μηλίζων] & infirmo odore. Sed vocem μηλίζων melino colore reddidit Cornarius. Nihil enim aliud (inquit) vult ea vox, quàm coloris similitudinem in Meliloto, ad Malum Cotoneum.

Delectus. Locus.

Cæterùm Meliloton *Sertam Campanicam* Cato dixit: Celsus *Sertulam Campanam*.

Serta campanica.

Ita & Plinius l. 21. c. 9. qui appellationis etiam rationem reddit, quòd sit in Campania Italiæ laudatissima. Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicunque verò asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitùs factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis breuissimis atque pinguissimis. Et eiusdem libri c. 11. Melilotos vbique nascitur, laudatissima in Attica, vbicunque verò recens, nec candicans, & Croco quàm simillima, quanquam in Italia odoratior & candida.

Natales. Odor.

Sertulam ergo Romani veteres dixerũt, quòd flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquis coronæ & serta factitata sunt: *Coronam* autem *regiam*, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

Sertula cur dicta. Corona regia vnde.

Duorum porrò generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris, alteram candidi. Auicennæ autem Meliloton eandem cum Dioscoridis Meliloto esse de viribus ac facultatibus amborum testimonium in fine adducendum ostendet.

De Meliloto hæc Serapio. *Alkilelmelich* [Alchilelmelich, corona regia, Ysaac Eben amram] est herba, quæ habet folia rotunda, viridia, & ramuli eius sunt subtiles multùm, & folia rara, & fructus habent vaginas, subtiles, rotundas, sicut virgæ puerorum paruulorum, & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapi. Et quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis.

Alkilel melich.

Hodie verò non omnes Autores eundem habent Melilotum. Quidam enim, teste Cordo, humi stratam Trifolii speciem, quæ luteos habet flores, pro Meliloto accipiunt, sed malè. Neque recens enim, neque sicca aliquam odoris bonitatem habet: Melilotus verò fragrantissimum habere debet, præsertim eius succus. Propterea hunc Diosc. cum Sampsucho inter alias odoratas herbas describit. It tamen meliùs faciunt, qui Steinklee appellatam Loti siue Trifolii speciem, pro Meliloto accipiunt. Odorata enim est valdè, præsertim quæ luteos habet flores: hi siccati meliùs etiam olent. Dicitur hæc à nobis *Trifolium*

Subfictitia.

Trifolium odoratum siue Melilotus vulg. lium odoratum, siue Melilotus vulgaris.

Tragus etiam Melilotum 3. seu nobilem, siue Meliloti exiguæ speciem alteram, quæ quidem ab aliis Melilotis Serapionis accenseri, ipsius tamen iudicio non malè ad Hedysarum, aliàs Securidacam, & Pelecinum fruticem dictum, referri posset, pro Meliloto recipit.

Imperitorum lapsus. Gesnerus ait Loto pentaphyllo imperitos pro Meliloto abusos.

Fuchsius, Meliloti alterum genus, quod Melilotum germanicum vocat, pro vera Meliloto, ob adstrictionem, vsurpandum censet.

Matthiolus Lotum vrbanam, quam & Melilotum officinarum falsam affirmat, nominare videtur. Pro vera Meliloto, Melilotum vulgi, cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quamuis præter colorem croceum, alia nulla qualitas legitimi Meliloti insit, agnoscit. *De his* singulis agemus sub Loto corniculata glabra & hirsuta, minore.

Dicit quoque Gesn. Melilotum veram Tiguri in aruis, alibique locis arenosis præcipuè flore luteo, & alteram speciem albo nasci, eamque vulgus Trifolium aureum appellare. *De hac* agimus sub Trifolio odorato, siue Meliloto vulgari.

C. Bauhinus Meliloti vulgaris speciem aliam Cæsalpini habet, quam nos Lotum corniculatam maiorem facimus.

Melilotum porrò Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potiùs, quàm Lotum vrbanam, aut Sertulam campanam dici putat Alpinus. A nobis Melilotus Ægyptia inscribitur.

Melilotum veram, eam esse plantam tradit Matth. cuius flores Germani colligant, ac pro Meliloto passim vtantur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortassè, quàm Itali. Vocatur hæc Melilotus falsa dicta, à nobis Trifolium odoratum, seu Melilotus vulgaris odorata flore luteo.

An Medica silu. surrecta. Melilotum adhuc alium vulgò appellatum, siliquas ferentem incuruas, multi legitimam Melilotum putant: sed hæc, inquit Cæsalpinus, fortè ad Melilotum Serapionis reduci potest. An hic Medica nostra silu. surrecta?

Theophrastus Loti nomen æquiuocum esse ait, cùm eius genera plura sint, inter quæ & illud recenseatur, quod Melilotum vocatur, sic enim Cæsalpinus legendum censet, non Melias sitos, *Mel frugū.* quod Gaza Mel frugum vertit.

De Meliloto Græcorum non inter Trifolia, autore Cæsalpino, quærendum est. Serapio tamen inter Arabes Melilotum intelligere videtur Loti genus, quod Trifolium Balsaminum appellatur, inquit enim Herbam esse foliis rotundis, &c. Putauit autem id à Diosc. Melilotum vocari, colore croci, odoratum. Hanc tradimus esse Lotum odoratam, annuam, flore cœruleo.

Herbæ S. Mariæ optimè conueniunt, quæ de Meliloto traduntur, tum apud Dioscorid. tum Plinium, & Auicennam. Et hæc nobis est Mentha Saracenica, siue Costus hortensis, de quo H. n. lib. 25.

Nomina linguarum Μελίλωτος Græcis, Latinis *melilotus*, *Serta & Sertula campana*, aliis *Corona regis*, Germ. Steinklee, Belg. Mallott / Gall. *melilot*, Ital. *meliloto & Trifolio Caualino*, Hisp. *Corona de rey*, Angl. Melilote.

Locus Hodie probatissima, legitimáque Melilotus, si Hist. Lugd. fides habenda, non modò in multis Campaniæ locis, sed etiam in Gargano Apuliæ monte prouenit.

Melilotus, authore Dioscoride, vim habet adstringendi, inflammationemque omnem emolliendi, præsertim oculorum, vuluæ, sedis ac testium, si ex passo decocta imponatur; addicto interdum oui luteo assato, aut Fœnugræci farinâ, Lini semine, aut Tritici polline, aut denique capitulis Papaueris, Intybóve. Sanat & recentes meliceridas per se cum aqua, & vlcera manantia in capite cum terra Chia, & vino, aut galla inuncta. Stomachi dolorem in vino decocta, itemque cruda cum aliquo ex antè dictis leuat. Dolores etiam aurium cum passo mitigat succus ex ipsa cruda expressus & instillatus. Denique capitis dolorem ex aceto & rosaceo irrigatus lenit. Meliloto, si Plinius vera dicit, oculis medetur cum lacte, aut cum Lini semine. Maxillarum quoque dolores leniuntur, & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel crudâ, tritaque. Idem effectus & ad vuluas. Testes verò, & sedem procidua, quæque ibi sint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & contra Meliceridas efficax. Sed animaduertendum vulgatos codices falsò habere lacte, pro luteo oui: disertè enim in Diosc. ᾠοῦ λεκίθῳ, legitur. Copiosior autem, vt Galenus ait; in Meliloto est substantia calida, quàm frigida (primi videlicet ordinis calida & sicca, Dod.) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit, & maturat. Vtraque tandem Auicennę Melilotus odorata est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habens. Quòd porrò in Meliloto, vsum sibi vendicent siliquæ, & semina, quæ in eis continentur, ex authoritate Isaac Eben amram apud Serapionem iam constat. Ex quibus facilè est coniicere, inquit Matth. non esse mirum, si emplastrum, quod de Meliloto Officinis dicitur, sæpè Medicos fallat, cùm in id legitimi Meliloti seminis farina nunquam recipiatur. Quod autem Diosc. Melilotum tradit adstringentem & malacticam vim habere, sciendum est, ait Dod. eam non habere propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio, & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Vires & vsus *Inflammatio* *Meliceridæ.* *Vlcera capitis* *Stomachi dolor.* *Aurium dolor* *Plin. corrig.* *Temperā.* *Vsus sili. quarum & seminum* *Emplastrum* *Diosc. explicatur Malacticus.*

MELILOTVS ÆGYPTIA ALCHIMELECH vocata.

Descriptio. SVpra terram expansa planta est, parua modicè repens, ferè nihil aut parum in altum se attollens: *foliis* Trifolii siliquosi, minoribus tamen, *floribúsque* paruis, multis, longis, racemi modo ordinatis, croceis, odoratis, à quibus promanant *siliquæ* paruæ, obliquæ: *semen* continentes minutum, rotundum, subnigrum, declinans ad rubrum, odoris non omninò expers, sapore stiptico, cum aliquo amarore.

Folia. *Flores.* *Siliqua.* *Semen.*

Synon. Melilotum autem, Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potiùs puto (inquit Alpin.) quam eam plantam, quæ *Lotus vrbana*, aut *Sertula campana* dicitur.

Vires & vsus *Tēperam.* *Hepatis tumor.* Huius plantæ semina tantùm apud Ægyptios in vsu sunt. Quæ putant ii quoad calorem & frigiditatem esse temperata, sed siccare, resoluere, ac stipticitate roborare, ex quo ad hepatis tumo-

res ipsorum vsus apud illos est frequentissimus: quoniã sine aliqua relaxatione digerit & resoluit. Ad omnes quoque dolores, quascunque corporis partes occupantes, fomentis ex ipsorum decocto vtuntur, maximè ad pleuritim, peripneumoniã, & ad hepatis, coli, & ventriculi dolorem: quibus dolore vexatis, ipsorum decoctum ad libram bis in die calidum bibunt. Mulieres quoque vteri strangulationibus, flatibus, ac doloribus eo subueniunt, præsertimque ex eo etiam insessionibus paratis, quæ etiam Fœnugræci, Linique seminibus, paratæ, & Camomeli floribus, efficaciùs ad illus, & aliarum partium duros tumores administrantur, atque ad euocandos menses retentos. Ad roborandum ventriculum: & aperiendas obstructiones venarum decocto summè proficuè vtuntur.

Pleuritis

Vteri strangulatio

Menses

Ventriculus debilis

LOTVS SILIQVOSA FLORE FVSCO tetragonolobus.

Descriptio

Citra controuersiam longè pulcherrima est hæc Lotus, simplice *radiculà*, paucisque fibris donatà, nitens: ex cuius capite complures oriuntur *caules* cubito longiores, interdum suppares, teretes, hirsuti, in aliquot alas diuisi, procumbentes ferè. *folia* ex certis interuallis terna iuncta, foliquis duobus semper caulem amplectentibus, vt in Loto siliquosa lutea Monspeliensium, vel Loto corniculata, sed longè maiora, hirsuta: *flores* ex foliorum alis, Pisi quidem formà, minores, holosericeum coccineum, vulgò dictum saturum, prouocantes: *siliquæ* sesquiunciam circiter longæ, angulosæ, crassiusculæ, quatuor membranis, ceu sagittarum alis appositis donatæ: in quibus continentur *semina* magna rotunda, subflaua, quę dentibus resistunt, sapore Pisi.

Radix

Caules

Folia

Flores.

Siliquæ

Semen.

Lotus pulcherrima tetragonolobus, flore rubberrimo. *Pisum rubrum* quorundam Camer. hort. & Iconum. Lotus siliquosus rubro flore, Pisum rubrum Ocllingeri: Semen eius missum Lupini nomine, licèt eius planta Lupino prorsus sit dissimilis: τετραγωνόλοβος nonnullorum, & τετράπτερος quem non minus, aptè tamen, τετραγωνόκερας forsitan appellare liceret. Aliquoties ex Italia missum semen *Sandelide* appellatione, Clusio. *Anthillidem* [inquit Anguill.] vocant in Candia *σανδαλίδα*. An autem Anguillara hanc intelligat asserere non ausim, quia non describit. C.Bauh. *Trifolium 60.* siue *Siliquosum rubrum*.

Pisum rubrum

Lotus siliquosa

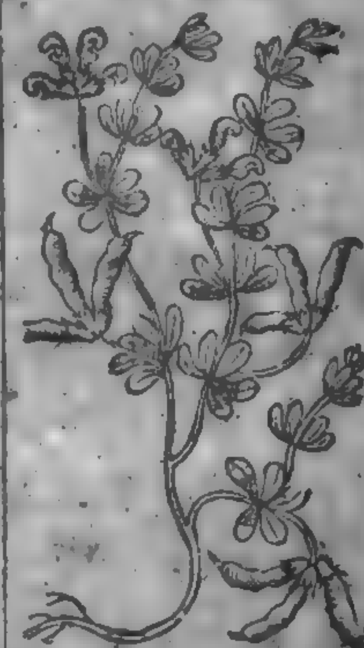
Anthillis

Trifolium siliquosum rubrum

Ante plurimos annos cùm ex semine à me sato planta in horto E.C. Montb. prouenirer, Lotus siliquosa, flore fusco denominatà descripta que fuit, nec antè à me visa, nec à quoquam descripta. Floret Iulio, semina matura Augusto. Annua planta est. Semina eius missa E.C. ab hortulano Ducis Florentiæ anno 1594. cum inscriptione *Semina Sandalida Candia*.

Sandalida Candia

LOTO SILIQVOSÆ ALIQVOMODO Similis, Coronopus ex Cod. Cæs.

Herba Stella, si fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longè differens planta est à Coronopo. Depingitur enim in hoc Coronopus, tenuibus ac viticulosis cauliculis, ex recuruis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsarei autem veteris mann-scripti codicis fidem, nobis [inquit Dod.] asseruit Bern. Paludanus, qui huiusmodi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Differt ab Herba stella

Descriptio

Locus

Sed inter nothas Coronopi voces hæ ascribuntur. Ἀμμίτης [Harenaria] & αἱμώδης [sanguinaria] C.Bauh. Trifolium 57. facit, & Coronopum ex codice Cæsareo Dodonæi vocat.

Synon.

LOTVS ORNITHOPODII siliquis.

Vnica ex *radicula*, albà, duriusculà, paucis fibris donatà, *cauliculi* exeunt aliquot, teretes, in aliquot ramulos ex sescunciali interuallo diuisi: ex quorum geniculis *folia* hærent quina, quorum inferiora duo superioribus tribus magnitudine cedunt, nullo sapore manifesto prædita. Extrema *flosculi* occupant lutei, quales in Loto corniculata glabra, nigris lineis striati. Quibus succedunt *siliquæ*, ex vno geniculo duæ, tres, ac plures, sescunciam, aut ad summum vncias duas longæ, falcatæ, compressæ,

Descriptio

Radix.

Caulis

Folia

Flosculi

Siliquæ

Semina.

sæ, atro-purpureæ, *seminū* extuberantias pulchrè exprimentes. Nobis in vnicâ siliqua ad 14. semina animaduersa.

Synonyma.

Lotus peculiaris.

Lotus alia peculiaris Camer. hort. Ic. verò Lotus peculiaris siliquis Ornithopodii. C. Bauh. phyt. *Trifolium 56. siue Trif. siliquis Ornithopodii.*

Locus & Tempus.

Genet Cherletus attulit Basilea florentē cum suis siliquis mense Augusto D. Zvvingeri, in quo semen maturum colleg Septembri. Vidi etiam apud Fratrem Norimberga missam.

LOTVS SILIQVOSA LVTEA Monspeliensis.

Descriptio. Radix.

VT fibris multis obsitam habet *radicem*, quę alioqui crassa, lignosa, longa: ita plurium aliquando capitum: foli. Loti corniculatæ, quina. quorum duo cauli adnascūtur, maiora tria simul cohęrēt, iam dictæ Loti folia magnitudine vincētia.

Folia.

Flos.

flos vnicuique cauliculo in cacumine vnicus, magnus, luteus, quatuor striis ad latera donatus, ex longo calyce erumpens: *siliqua* succrescit vnica sescunciam longa.

Siliqua.

Trifolii genus.

Trifolii genus, à siliquarū magnitudine Monspeliensis *Lotus pratensis siliquosus* cognominatum, Clusius. *Trifolium 61. siue siliquosum luteum* C. Bauh. phyt. *Lotus trifolia pratensis siliquosa Monspeliensium*, siliquâ, quàm Fœnugræci maiore, sed tectâ, & superiùs retusâ, quibusdam secundùm longitudinem impressis striis, Fœnugræci flauescens semen, dum maturuit, dissiliente & ostendente, Lob. & Penæ Adu. & Icon. Pl. Quorum figura non placet. In nostra verò sculptor appendicum folia malè præcidit sculpendo. Tabæcon. & Hist. Trifolium siliquosum Schottenklee & rursum *Lotus trifolia siliquosa Monspeliaca* Schotten Steinklee von Mompelier. Sed vel hæ duæ figurę vnius plantę duobus diuersis in locis [quasi diuersarum plantarum essent] à Compilatore

Icones.

Trifol. siliquosum Tabern. notatur.

Taberna positæ, palam omnibus faciunt, eum instar noctuæ cæcutire, vt qui imaginariè herbarum figuras, quò plures aliis nouisse videatur effingit.

An Polygala.

An porrò Polygala Cæsalpini? quæ in maritimis nascitur, similis vulgari Meliloto: latiore folio, molli: flore singulari, in summis ramulis grandi, pallido: siliquam fert longam, & quadrangulam, exiguis seminibus, gustu adstringente.

Locus. tempus.

Geneuæ toto anno in horto virens nullos flores protulit, quæ aliàs passim inibi inuenitur florens in pratis mense Maio, etiam Aprili Monspessuli, ac quoque Iunio Curiæ Rhetorum. Basileę vidi florentem Septembri anno 1595. in horto D. Chemeletli. Frequens est autore Clusio, in omnibus Pannoniæ, & Austriæ pratis, sed Narbonense paulò durius videtur, quod idem quoque asserit C. Bauh. qui non longè à Bruck/ quà itur ad Thermas Heluet icas, collegit.

TETRAGONOLOBO LOTO similis siliqua.

Descriptio.

APud Ill. nostrum Principem piæ memoriæ inter fructus peregrinos visa hæc siliqua, uncias duas longa, fimbriis ornata quatuor, vt Lotus siliquosa flore fusco: quæ [vt solent legumina] ita conuoluta & contorta erat, vt cōmodè minùs exprimi potuerit: Pisum, quod continebat fuit ferè quadratum, rubrum, magno vmbilico albicante notatum.

Semen.

TRIFOLIVM ARGENTATVM, floribus luteis.

Descr. Radix.

BAsis huius singularis, lignosa, gracilis; *caules* fūdit palmares & longiores, tenues, hirsutos: *folia* terna alterâ parte argenteo nitore splendētia, pilosa: alterâ verò viridantia:

Folia.

flores cacumini caulium hęrēt magni, lutei, hirsuti, è laciniato villoso calyce.

Flores.

Synonyma.

Trifolium 24 siue asperum Narbonense luteum. C. Bauhino phyt. *An Lotus asperior fruticosa siue Narbonensis incana* Lob. Obs. & Ic. Pl. *Lotus asperior fruticosa Lobelii*, Hist. Lugd. *Lotus Narbonensis incana* Grawelecht wilear Steinklee / Tabernæ.

An Lotus fruticosa.

Locus. & Tempus.

In via Monspelio Frontigniniani versus, & in monte Seti floret mense Aprili.

TRIFOLIVM RECTVM MONSpessulanum.

Descriptio.

TRifolium hoc etsi nonnulla cum Trifolio albo Dodonæi habeat communia, haud dis-

[Si]militer tamen discernitur, *caules* habet rectos, robustos, bicubitales, ramosos, minus teretes, quàm iam dicti Trifolii, imò nonnihil angulosos, glabros penitus, aut parum hirsutos: *folia* quina, bina minora, cauli apposita ad pediculorum exortum, reliqua tria extremo hærent pediculo, maiora, quibus folia Trifolii illius albi magnitudine cedunt & rotunditate, superant verò lanugine: *flores* confertim conglomerati priuatis surculis ex foliorum sinu ortis, corollæ instar penduli, albicantes, inferioris folii rostello atro-purpureo: *siliquæ* in orbem radiatæ, numerosissimæ, tenues, 24. interdum, omnium pediculis mediocriter breuibus, in surculi caput coëuntibus, vnciâ breuiores, teretes, glabræ, fuscæ, *seminibus* refertæ nigricantibus, papauerina æquantibus.

Lotus silv. Diosc. Lob. & Penæ Adv. Lotus silv. Diosc. cuius caules numerosi, bicubitales, à radice lignosâ, fibrosâ: folia terna, mollia, rotunda, fusco virore, læuia: flores lutei: vaginulæ numerosæ, teretes, rubentes, nitidæ, intus semine sinapi pari, cinericio colore. Sapor, qui leguminum quorundam & medicatus. Item Obs. *Lotus silv.* Adv. Hisp. *Trebol. Saluage.*

Lotus Libyca. Hist. Lotus Lugd. p. 509. Libyca Dalech. siue Lotus silv. flore ex albo subrubente, qui cum Loto Diosc. maximè congruere videtur, ita scribentis: Silv. Lotus, quam aliqui Lybicam appellant, plurima quidem in Lybia gignitur (sic enim ex græco legendum : λωτὸς ἄγριος, ὃν ἔνιοι λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit *Ruell. reiicitur.* Ruell. Lotus silv. quam Trifolium minus appellant, absurdè, quî enim planta cubitalis & sæpe maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine superans, Trifolium minus rectè dici posset?) caule bicubitali, & sæpè maiore, alis multifoliis, Loti Trifoliæ pratensis similibus (non vt Ruell. interpretatur, foliis Trifolii pratensis.)

Monspelii (inquit Clus.) Trifolii genus repe-ritur, cubitale aut amplius, & quodammodò fruticans ad læuam pontis Iuuenalis, quà ad Gramontiam siluam iter est, ad Ledi fluminis ripam *Oxytriphyllō. Lotus silu. Cytisus.* quod nonnulli *Oxytriphyllon* Scribonii nuncupabant, aliqui *Lotum silv.* nec defuerunt, qui inter Cytisi genera referrent. Similem porrò, si non eandem, apud Granatenses obseruabam, cubitali altitudine, & multis ramis præditam, per quos secundùm nodos, & ramulorum diuaricationes sparsa erant terna semper folia, vni petiolo inhærentia: flores summis ramis nascebantur, pusilli, candicantes, in globum quodammodo *Oxytriphyllon duplex.* congesti: quibus succedebant cornicula, siue lobi, semen exile, rotundum, nonnunquam oblongiusculum, continentes. Eius autem plantæ duplex erat genus: vnum, candidioribus ramis, & albâ radice: alterum, caule & ramis ex albo purpurascentibus, similiter & radice, quæ tamen in quibusdam plantis magis rubere videbantur: Granatensis quidam Medicus Lagopum esse volebat, refragantibus tamen notis. Ioannes Placa Professor in Academia Valentina *Perempsana Arabum* [in quo regno frequentem obseruabam] *Perempsanam* Arabum vocabat, eamque duplicem faciebat: primam, humidis nascentem, Granatensi similem: *Enzinar.* alteram, montanam lanuginosamque. Granatenses Mauritani *Enzinar* suâ linguâ appellabant, & ex vtriusque radice, quæ satis crassa, & magnæ adstrictionis particeps est, præsertim autem ex rubescente, serapium conficiebant ad dysenteriam vtile. Huius semen ex Italia missum *Lotus fruticosa.* *Loti fruticosæ* nomine, & natæ ex eo plantæ *Et hæc Clusius.*

Nobilitate & doctrinâ insignis Medicus *Ias. Vtenhofius* misit Monspelio nomine *Trifolii Scribonii.* C. Bauh. phyt. *Trifolium 46.* siue rectum Monspeliensium flore rotundo.

Monspessuli prope aquas. Semen missum Florentiâ per D. Iosephum Casabonum nomine Trifolii fruticosi Candiæ, satum Monthelgardi id horto Ill. C. W. prouenit: erat semen minimum nigrum in parua & tenui siliqua: nos reseruamus in olla Hieme reponenda. Ad ripam (ait Hist. Lugd.) Ladi amnis haud procul Monspelio in stagnum marinum defluentis visitur. In Angliæ vdis.

TRIFOLIVM ALBVM, RECTVM hirsutum valdè.

Descr. Caules. MVltis hoc Trifolium ex eadem radice stolonibus, rectis, cubitalibus, & bicubitalibus fruticat, gracilibus, lignosis, teretibus, hirsutis, & ramosis: *Folia.* *folia* canâ lanugine pubescunt, terna, quædam subrotunda, potissimum priora & parua, cum paruis duabus appendicibus: superiora in obtusiorem mucronem desinunt, & ex iis quædam maiora, ad quæ appendices etiam magnæ, ita vt sint quina folia, *Sapor.* sapore insigniter citra morsum vllum, aliâ-ve acriorem qualitatem adstringente: *flores* extremis ramulis emicant *Flores.* plures iuncti, positu patulo singularium forma, quæ Trifolio Asphaltio, sed color candidus, ex calyce valde hirsuto & viroso: iuxta calyces & flores foliola longa, breues, crassiusculæ superueniunt *siliquæ*, coloris spadicei, forma stercoris *Siliqua.* magni muris caudati: *semen* in iis flauescens.

Lotus silu. Lybyca. Lotus siluest. quam copiosam in Lybia gigni tradidit Dioscor. an nascatur in Italia non ausim [inquit Math.] affirmare. Equidem herbam quandam sępiùs vidi ac legi in incultis & pratis nascentem foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quàmplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeunt semine plena, Fœnugręci, modo, odore non ingrato. Sed an hæc sit vera Lotus silu. nondum compertum. Cæterùm turpi erroris notâ inurendus est Matthiolus, vt *Notatur Math.* qui figuram absque descriptione proponit, habet is quidem descriptionem, sed ex Diosc. repetitam, addito luteo florum colore, quam inpostr. com. simul cum figura demit, & substituit *C. Bauhin.* Lotum satiuam pro syluestri. Eius patronus omissâ priore figurâ Lotum etiam satiuam supposuit non factâ mentione prioris iconis. Figura igitur, quam olim exhibuit pro Loto Lybyca in multis conuenit cum nostro Trifolio, albo, recto, hirsuto. Alia species est Medicæ, siue Trifolii peregrini Dodonço gall. quam aliqui Glaucem

Itali-

Anthyllis. Polygala — *Oxytriphyllum. Trifolium candidũ. Cytisus*

[talis Gesn.hort.in append.] existimant, alii Anthyllidem, Polygalam alii. Verùm Dodonæi iudicio maiorem videtur habere similitudinem cum Oxytriphyllo, à Scribonio descripto. Idem in hist.frum.& in fol. Trifolium candidum vocat: quod studiosorum plærique Glaucem, alii Cytisum faciant, nonnulli herbarii Oxytriphyllon. At Scribonii Oxytriphyllon à Trifolio bituminoso non differt. Cytisus frutex est. Cum Glauce autem similitudinis quoque nihil, aut exiguum habet.

Lob.obs.

Lob.& Penæ Oxytriphyllum alterum Scribonii, & herbariorum, quorum Icon displicet: siliquæ enim longiusculæ, quales solent esse in Trifolio recto Monspeliano.

Trifolium autem, de quo hîc agimus, Valer. Dourez *Oxytriphyllon Scribonii Largi* vocabat, vti comperimus eius manu adscriptum. Missum etiam Monspelio per Nobiliss. virum D.Iac. Vtenhouium Medicum, cum hac inscriptione. *Trifolium candidum Dodonæo.* Inter meas plantas Monspessulanas inuenio me adscripsisse, *Pes leporinus, Glaux quibusdam.* Dedit plantam siccam D.Rentzius, hoc titulo: *Dorycnium Casabona Florentia* & in horto Bembi.

Pes leporinus. Dorycnium

Frater attulit nomine Loti siliquosæ collectæ in via Monspelio versus Frontignanum, ei in Phytopinace dicitur Trifolium 62. siue siliquosum villosum. Cur autem hoc Trifolium ei dicatur 62. non videmus, potiùs erat dicendum 47.

Lotus siliquosa — *Trifolium siliquosum C. Bauh. pin.*

Lotus silu. Matth. appellatur ab Hist.Lugd.

An Cæsalp. Glaux, quæ in asperis nascitur, præcipuè maritimis?

Locus

Geneuæ nobis in horto prouenit. Abundat teste Lobelio & Pena Monspelii iuxta Gramontiam siluam. D. Agerius attulit ex Italia cum Orobanche adhærente radici.

TRAGOS DVPLEX CÆSALPINO.

Locus

POst Trifolia, Medicam, Lotum corniculatam, Glaucem, Polygalamque, Cæsalp. Tragum ponit, eamque duplicem tradit, ita scribens: Tragos in maritimis nascitur: ramulis multis ab eadem radice procumbentibus in terram, lignosis, tenuibus, dodrantalibus: *foliolis* pusillis, nigricantibus: in cacumine *flosculos* candicantes fert: & *fructus* Glauci similes, sapore vehementer astricto. Alterum genus in totum grandius, bicubitali altitudine: foliis Glaucis, latioribus, vtrisque sapor acerbus, tum foliis, tum fructui, qui velut grana Tritici asseruata, & in aculeum, infirmum tamen, definit. Dioscorides hoc nomine vnam numerat: inter fruges alteram, quæ & Scorpius vocatur, in maritimis nascens, pusillus frutex in terram procumbens, oblongus, non magnus, dodrantalis, aut maior: folia autem non habet: in ramis veluti acinos pusillos, rufos, magnitudine Tritici, acuto cacumine, gustu multùm adstringente, numerosos. Plinius inquit, Herba Tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipede alta, fruticosa, sine foliis: pusillis racemis, rubentibus: grano Tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens: alibi eandem Tragion, & Scorpionem vocat, veprem sine foliis, racemis rubentibus ad medicinæ vsum. Sed quod sine foliis traditur, repugnat prædictæ plantæ: At suspicor hanc conditionem adiectam esse propter æquiuocationem, cum Scorpio Theophrasti, quam Theodorus Nepam vertit, cui nulla folia, nisi spinæ pro foliis habeantur, vt in Asparago, quod Plinius significauit cum de Tragio [Trago] dixit, veprem esse sine foliis, non enim Tragos spina est, sed hoc Nepæ Theophrasti conuenit. Hæc Cæsalpinus, qui quas plantas tradat pro Trago perquirant Lectores. Quam dicit flosculos & fructus ferre similes Glauci, Trifolium album, rectum, hirsutum valdè, iudico, Dodonæo Trifolium candidum dictum, de quo præcedenti capite locuti sumus.

Tragos inter fruges — *Tragos Scorpion* — *Tragion. Scorpion* — *Scorpius Theoph. Nepa* — *Cæsalp. taxatur*

Considerandum an primus sit fortè, quod Monspelienses Dorycnium vocant. Nostrum Trifolium rectum Monspessulanum dicerem Tragum secundum Cæsalpini, si responderet fructûs, siue seminis descriptio: planta alioqui multam habet affinitatem cum eius Glauce. Neuter porrò Tragus cum Trago Diosc. conuenit, & Plinii, qui bene repræsentatur Hist.n.lib. 11. per vuam marinam, vbi Tragi æquiuocationes.

An Dorycnium — *Cæsalp. reprehen.*

ABSVS FOLIIS TRIFOLII.
CAP. XLV.

EST herba palmi magnitudine, vel aliquantò maior, *foliis* Trifolii, sed rotundioribus, quaternis singulæ alæ appensis. *Flores* paruos, albos, & *semina* Piri seminibus proxima ferens, quam Prospero Alpino de plantis Ægypti, cap. 31. teste, incolæ sermone vernaculo *Absus* vocant.

Flores — *Locus*

TRIFOLIVM HALICACABVM, SIVE vesicarium.
CAP. XLVI.

CAules fundit cubito longiores, villosâ lanugine obductos, in ramos alternatim ortos, diuisos: *folia* terna, non rarò quaterna, sena, aut septena, hirsuta, ita certè vt extremum folium longè reliqua magnitudine excedat, Oleæ folio maius: ex alarum ortu prodeunt *pediculi*, quorum cacumini insident *flosculi* lutei, parui: quibus succedunt insignis magnitudinis turgidæ *vesicæ*, fuscæ, lanuginosæ, *semina* claudentes duo, teste Dod. Arachis similia.

Dod. Caulis — *Folia* — *Flosculi* — *Vesica* — *Cicer silu.*

Cicer. silu. al.

Dod.error. terum, Dodonæo missum ab Alphonso Paucio, Acad.Ferrar. Professore. Sed non placet pro hoc apud Dod. poni iconem Ciceris silu. trifolii, ni fortè error Typographi, qui posuerit alterum pro tertio.

Dorycnium. Inuenitur [inquit Anguill.] planta admodum similis Dorycnio: verùm quum nesciam an sit somnifera, non possum illud certò statuere.

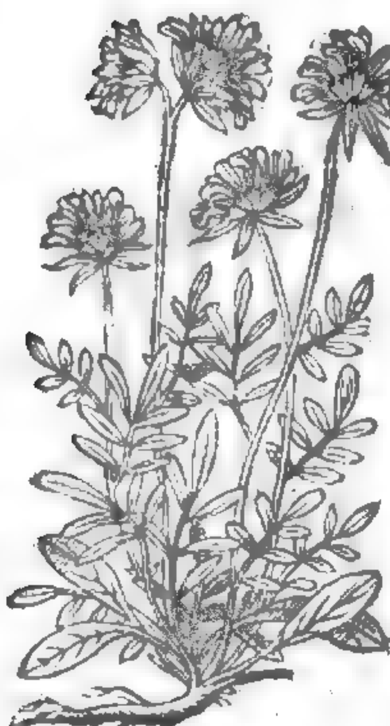
Trifol.Halicacabum, seu Vesicarium. Camer. *Trifolium Halicacabum*, seu *Vesicarium* vulgò dici ait, aliis verò Cicer.silu. quibusdam etiam, ac satis ineptè Dorycnium. Folia plærumque quaterna, vel quina gerere, vt Loto annumerandum videatur.

Lotus. C. Bauh. phyt. *Trifolium* 55. siue *Halicacabum*. Scribit Clus. Trifolii quoddam genus, satis amplis foliis pro plantæ exiguitate, à magnis & membranaceis vesiculis, quibus semen suo pericarpio continetur, appellari.

Locus & tempus. Montbelgardi prouenit mihi in horto Ill.Ex. C.VVirt. ex semine Francofurto allato, quod adhuc Octobri floruit, & semina protulit.

VVLNERARIA RVSTICA.

Cap. XLVII.

Descr. Radix. Radix longa, recta, lignosa, sapore leguminoso: *Caulis.* *caules* dodrantales, teretes tenues, hirsuti, nonnihil rubentes: *Folia.* *folia* pinnata, Galegæ, pinguiuscula, infernè hirsuta, modicéque canescentia, supernè ex luteo virescentia, *Sapor.* sapore subdulci & subacri, at quæ in extremis ramis floribus subiecta sunt, lata *Flores.* sunt, digitata, oblonga, membranea: *flores* in ramulorum fastigio glomerati, luteoli, odore nullo excellente: quorum singuli ex vesicula lanugine argenteâ, villosâ emicant, parui, folio supremo reflexo, sub quo lateralia duo parua, quartum minimum rostratum stamina lutea continentem amplectuntur.

Synon. & Nomina. Anthyllis Glauciola. Dod. dicitur gall. *Anthyllis* prior, *Anthyllis magna*, ἀνθυλλὶς Diosc. *Anthylion*, *anthyllion & anthisellon* Plinii. Glauciola quorundam, à nomine Glauce, quia Glaucem existimant, quamuis non *Glaux non vera.* sit vera Glaux. Eidem in fol. Anthyllis Lenti si- *Zabara Auic.* milis, ab Auic. *Zabara* vocata: qui sic describit: Herba humilis: cauliculi dodrantales: folia Lentis modo, ex pluribus formata, vtraque verò mollia, tenui lanugine incanescentia: flosculi in cauliculorum fastigiis lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti, post quos siliquæ paruæ, *Dod.error.* in quibus semen exiguum, radix tenuis, duriuscula. Hæc ille, cuius icones propositæ respondent nostræ vulnerariæ rusticæ, verùm discrepat *Anthyllis Diosc.nō est.* eius descriptio, & multò magis gallica. Nec conuenit ea planta cum Anthyllide Diosc. quod facilè animaduertent, quibus nota erit planta, cuius picturam exhibet Dod. Quænam obsecro similitudo cum Lente, qualem in Anthyllide requirit Dioscorides.

Vulneraria Sideritis. Gesn.de hort. *Vulneraria Consolida*, aut sideritis, cognomine *rustica*: quidam Germani inquit simpliciter wundkraut in Bernensium agro Gachheil nominant.

Lob.Obs. *Anthyllis leguminosa Belgarum, Anthyllis prior Dod. Glaux quorundam.* Ic. Pl. Anthyllis leguminosa Belgarum.

Lotus latifolia. Hist. Lugd. *Lotus latifolia Dalech.* cui flores priusquam aperiantur subrubentes, cum reclusi sunt lutei. Semen paruum in breuibus siliquis. Anthyllis quorundam maior. Item alibi Anthyl- *Hist.Lugd. notatur.* lis prior Dod. Si Rapsodus aliquid peritiei habuisset stirpium, non posuisset figuras & historias vnius plantæ in diuersis locis.

Lagopodium. Tab. *Lagopodium flore albo* weisser Katzenklee. *Tab.reprehen.* Et rursus, Lagopodium flore luteo, Geeler Katzenklee. Sed Compilator Tab.non demonstrat vbi obseruauerit flore albo, nec etiam describit vt oportebat.

Anthyllis. Clus. *anthyllis leguminosa flore luteo Lobelii*, cuius genus purpurascente flore Ferraria accipere meminit.

Glaux Guiland. Ponæ in Baldo *Glaux Guilandini* & Belgis Anthyllis leguminosa.

Locus. & Tempus. Panace.Chironium 1. Vulnerariam rusticam, siue Panaces Chironium læue denominatum Gesnero, & vulneribus admotum commendatum, vidi Geneuæ, Lugduni, & passim in Germania florens mense Maio: Monspelii vidi flore purpureo mense Martio delatam ex montibus circa Gangen. Gener Cherlerus attulit ex montibus supra Apenninum in pratensibus quibusdam Iunio collectam, flore [vt ait] sanguineo, vel rubro, & ex Gotthardo flore exquisitè albo. In aridis quidem [vt refert Hist. Lugd.] macris, & sabulosis prouenit, & agrorum marginibus, Lob.teste, Lutetiani agri, Narbonensis, Germaniæ & Angliæ. Brabantis hortensis est.Dod.

TRIFOLIVM IN GENERE.

Cap. XLVIII.

Triaphyllon. Trifolii plura genera Monachis. Trifolium, Triaphyllon Græcè, siue Triphyllon plura complectitur genera, [aiunt Monachi in Mes.] & species & differentias.

Trifolia vulgaria septem Brūfelf. Multa sanè [teste Brunfels.] Trifolii sunt genera, quorum septem in recepto sunt vsu. Tametsi porrò plura passim in pratis ac viridariis Trifolii inueniantur genera, omnibus planè nota, *Trifolium Diosc.* non tamen de his, vt placet Matthiolo, tradidit Diosc.cap.de Trifolio, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Gal.

C. Bauh. Trifolii 70. species. Innumerabiles authore Trago Trifoliorum inueniuntur species. C. Bauhinus verò septuaginta sibi notas tradit.

Tempestatis prænunciū. Trifolium tandem, tradente Brunfelsio, pratense olus est, & futuræ tempestatis prænuncium. Notum est etiam, quando album Trifolium abundè floruerit, sequenti anno, futuras esse aquarum inundationes. Sophocles venenosum esse putat, nam in eo serpentem inuenies nunquam. Fracast.de cont. Trifolium omne ad contagiones valere scribit.

Auctorum differentia. Nos etiam complures plantas Trifolii nomine do-

ne donatas numerauimus; nouimus. Ast sanè inter se longè distantes, si vel radices solùm, caules, folia, flores, & fructus, saporem etiam eorundem & gustum, locum item & tempus, vires denique, temperamentum, & vsus, trutinâ non vulgari pensicules. Numerauimus autem sequentes. Fœnugræcum, Fœnugræcum silu. Dalechampii. Loti genus edule, ἡμερζιν Hon. Bello dictum. Trifolium Aphaltites, siue Bituminosum à Diosc. traditum. Et aliud huic planè simile, sed inodorum, siue non fœtidum. Trifolium item Americanum. Pro Trifolio insuper bituminoso & Oxytriphyllo quidam exhibent Lotum satiuam nobis existimatam: Trifolium odoratum Fuchsio. Corn. Lonicero. C. Bauh. Trifol. Caballinum Ges. Balsaminum Cæsalpino. Nouimus & Trifolium 48. C. Bauh. de quo nos sub Loto silu. ex codice Cæsareo. Trifolium odoratum Matth. quod est Equinum Dodonæo, Vrsinum Trago, Aureum Gesnero, nobis Trifolium odoratum, siue Melilotus vulg. odorata, flore luteo & albo. Trifolio huic præcedenti, siue Meliloto vulg. odoratæ affinem folio angustiore. Trifolium Italicum folliculis rotundis C. Bauhino, quod nos appellamus Melilotum magno semine, rotundo, rugoso. Trifolium Italicum siue odoratum Italorum Gesneri, à nobis Trifolium Italicum inscriptum, siue Melilotus Italica corniculis incuruis. Est & Triphyllon Securidacæ genus. Adhæc Trifolium pratense, cum quo Amatus confundit bituminosum siue Asphaltites. Et aliud maius purpureum, breuiore & longiore spica. Maius purpureum Clusii, siue maius secundum. Acre & maculatum, quod an ad præcedentia, vel sequētia, referri possit, nondum nobis certò constat. Alpinum Rheticum Astragaloides *Montanum aliud, minus, Thalio purpureum*, varians flore rubro, & albo. *Stellatum purpureum Monspessulanum. Angustifolium spicatum. glomerulis Personatis Cherleri.* Paruum rectū, flore glomerato cum vnguiculis. Capitulo glomerato, rigido. Pratense album, siue mas. Maius albo flore incanum Clusii. Pratense, flore albo, minus, & fœmina glabrum. Paruum album Monspessulanum, pilosum cum paucis floribus. Albo incarnatum spicatum, siue Lagopus maximus. Idem flore albo. Angustifolium Hispanicum, siue Lagopus angustifolius, flore dilutè rubente. Trifolium quibusdam quod vulgò Lagopus dicitur, nobis verò Lagopus trifolius quorundam. Trifolium caule nudo glomerulis glabris & membranaceis, & Lignosum cum glomerulis. Cum glomerulis ex caulium geniculis. Cum glomerulis tomentosis secundum caules. Folliculaceum, siue Vesicarium minus, purpureum. Paruum quoddam, siue Lotus pratensis purpurea, Dalechampii. Pratense luteum mas, flore minore, semine multo. Saxatile hirsutissimum, siue argenteum. Pellatum Creticum. Trifolii genus procerum Gesnero est Medica vera, à nobis dicta Medica maior, erectior, floribus purpureis. Nouimus & Trifolium, quod cognominatur Medica silu. flore luteo, & russo. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medicam marinam vocatam. Medicam scutellatam, Dodonęi Trifolium cochleatum primum. Trifolium 19. siue scutellatum C. Bauhino, quę nobis Medica orbiculata. Cochleatum 2. Dodonæi, nobis autem Medica echinata glabra, cum & sine maculis nigris. Trifolium 20. siue cochleatum C. Bauhini, nobis Medica magna turbinata. Echinatum magnum hirsutum, siue Medicam echinatam magnam, hirsutam. Cochleatum fructu duro spinoso C. Bauhini, siue Medicam nostram hirsutam echinis rigidioribus. Tortuosum quibusdam dictum, siue Medicam minorem Gesneri: an nostram Medicam echinatam hirsutam. Echinatum aruense secundum C. Bauhini, quod nobis Medica echinata minima. Coronatum, siue Medicam coronatam paruam Cherleri. Trifolium siliquâ falcatâ C. Bauh. siue Medicam nostram lunatam. Trifolium 29 Trifolio siliquâ falcatâ simile C. Bauh. siue Auriculam muris & leporis Cam. Trifolium halicacabum, seu vesicarium. Corniculatum glabrum & minus C. Bauh. vel Lotum corniculatam nostram glabram, fœminam: & hirsutam, marem. Corniculatum maius & hirsutum C. Bauhini, quod Loti corniculati maior species à nobis appellatur. Lotum corniculatam siliquis singularibus, vel binis, tenuibus Cherleri. Siliquosum luteum C. Bauh. quod Lotum siliquosam luteam Monspeliensium vocamus. Siliquosum rubrum eiusdem dictum à nobis Lotus Siliquosa flore fusco tetragonolobus. Trifolium 57. C. Bauh. quod nominamus Loto siliquosæ aliquomodo similem Coronopum ex codice Cæsareo. Trifolium siliquis Ornithopodii C. Bauh. de quo agimus titulo, Lotus Ornithopodii siliquis. Trifolium argentatum floribus luteis. Trifolium rectum Monspessulanum flore rotundo C. Bauh. hoc nobis Trifolium rectum Monspessulanum. Trifolium asperum Narbonense luteum C. Bauhini. Candidum Dodonæi, quod nos album, rectum, hirsutum valde dicimus. Acetosum, siue acidum flore albo & purpurascente, quod Oxys appellatur. Acetosum flore luteo, à nobis Oxys lutea nuncupatum. Trifolii maioris & fœtidi nomine, semen Anonidis non spinosæ, purpureo flore, Clusio missum. Aculeatum Creticum. Hepaticum, siue Trinitatis herbam flore cœruleo, multis aureum dictum. Hepaticum flore albo. Hepaticum flore rubro. Hepaticum flore pleno. Trifolium palustre. Fragariā certè, si Tragum sequimur, [illegible] dicemus. Porrò Fœnugræcum silu. nobis nominatum, Lotum silu. iudicamus Diosc. quam & Trifolium minus nuncupat Tragus. Sed inter Trifolia etiam recensetur, Melilotus 5. Tragi. Ceruinum aquaticum Gesneri. Adulterinum. Bastshartklee Aretii & Iosephi Simleri de alpibus. Nūc & Trifolium apud Diosc. de Maiorana quoque dicitur, quemadmodum & de Medio. De Orchide [albo, calcari longo] & staphide agria Monachis in Mel. & de Satyrione Fuchsio de comp. med. Tulipa demum quibusdam, Camer. hor. teste, Triphyllum Satirium vocitatur. Trifolia tandem arbores & frutices traduntur Hist. n. g. tom. 1.

Trifolii Herbæ & aquiuocationes. Fænugræcum. Trifol. Asphaltites. Lotus satiua odorata annua, flore caruleo. Lotus silu. ex codice Cæsareo. Trifolium odoratum siue Melilotus vulg. odorata. Melilotus magno semine rotundo rugoso. Trifol. Ital. siue Melilotus Ital. corniculis incuruis. Securidaca. Trifolium pratense. Trifolium maius purpureum. Trifolium acr. Trifol. alpinum Rheticum Astragaloides. Medica maior erectior, flore purp. Medica marina. Medica scutell. Medica echinata glabra cum & sine ... Med. magna turbinata. Medica echinata magna hirsuta. Medica lunata. Auricula muris & leporis Camer. Lotus corniculata glabra fœmina & hirsuta mas. Lotus corniculata maior species. Lotus siliquosa flore fusco tetragonolobus. Coronopus ex cod. Cas. Lotus Ornithopodii siliquis. Trifol. rectū Monspess. Trifol. album, rectum hirsutum valde. Oxys. Anonis. Fragaria. Fænugr. silu. Tragi. Maiorana. Medium. Orchis albus calcari longo. Tulipa. Arbores & frutices.

FOENVGRÆCVM

Cap. XLIX.

Descr. Folia. IN Trifoliorum classem cooptandum meritò Fœnugræcum, vel ob *folia* quæ terna, maiuscula, crenata, modò oblonga, modò latiora quàm longiora, supernè virentia, infernè glauca: tota planta [inquit Cæsal.] semicubitum non excedit, estque ramosa. *Flores* ex foliorum sinu exeunt Lupinorum floribus pares, subcandidi: *siliquæ* palmares & sesquipalmares, breuissimis pediculis hærent falcatæ, mucrone tenui, longo, inani *Flores. Siliquæ.*

Semen *semen* flauescens, odoratum, inæquale, inferiore earum parte continetur ferè quadratum, Cæsalpin. teste, odore quodam, cùm decoquitur medicato, succumque reddens glutinosum, seminis Lini modo: *radix* lignosa, singularis.

Nomina. Telis Τῆλις, & inter Diosc. reiectaneas appellationes πάλιος καρπὸς [fortè καρφὸς vt Plin.] aliis βούκερας, αἰγόκερας aliis, aliis κεράτιτις, aliis λωτὸς, Romanis Fœnumgræcum, Ægyptiis autem ἰτάτης dicitur. Sed maior pars Græcarum appellationum à siliquarum est similitudine sumpta: hæ siquidem corniculis similes sunt. Ceratitis quidem simpliciter à cornu dicitur. κέρας enim cornu significat. Sic Aigoceros à caprino cornu quemadmodum à bubulino Buceros, quod nomen Theoph. huic plantæ indidit. *Silicia. Siliqua. Silicula* Fœnugræcum porrò, quod Diosc. Telin vocat, Plinius Siliciam dicit. Columella absque alio attributo Siliquam, Varro Siliculam.

Cæterùm Loto silu. semen simile Fœnugræco [τήλιδι] Diosc. adscribit, sed multò minus: folia verò circa ramos Loto similia, trifolia, sed minora, & maius dorsum habentia.

Epiceras Scribit Hermol. in Diosc. Epiceras ab Hipp. vocari, quoniam semen habeat simile corniculis. *Carpus. Carphos. Boton* Inuenio (inquit porrò) & Carpum in nostris, & Græcis Autoribus vocatum. Item Carphon, quasi flosculum, Diosc. quoque dixit Boton vocatum: quidam Lobon (siliquam legendum,) non *Lotus* Loton credunt, Ego & Lotum dici posse video. Plinius Anonim similem Fœnugræco, Diosc. Lo*Lotus fœnaria* to fœnatiæ, aut Rutæ faciunt, vt æstimare liceat, Lotum fœnariam cum Fœnugræco eandem videri, aut persimilem.

Sed quid de hac re Corn. Quod Plinius inquit, Fœnugræcum Carphos vocari dicit, videtur etiam Diosc. agnoscere, si κάρφος [festuca] & non καρπὸς legatur. Buceras autem & Ægoceras appellationes sunt Hippocraticæ, velut Galenus in glossis testatur, & lib. 1. de alim. vbi quomodo in cibum veniat, exponit, Non modò Telin, inquit, sed etiam Buceras, aliqui verò Ægoceras, nominant hoc semen, Nostri hodie cibum Fœnigræci ignorant, sed medicum vsum retinent officinæ, maximè Chirurgorum, qui partim Latinâ voce corruptâ appellant, partim ad Græcæ vocis similitudinem Bockshorn nominant. Vulgus tamen Sibengezeit vocat, quomodo alii Lotum satiuam appellant.

Dodon. Tragus, Lonic. & Cordus, singularis præter hactenus recensita nihil afferunt, quemadmodum etiam Anguillara, cui Fœnugræcum satiuũ dicitur: Gesn. & Cæsalp. Est siquidem hodie adeò notum Trifolium Fœnugræcum, attestantibus id Lob. & Penâ Adu. vt qui Lotos norit, neminem latere possit, quòd duntaxat differre videtur siliquâ, quâ maiore est, magisque adunca, & acutiori stylo. Item Obs. & Ic. Pl. Fœnugræcum.

Synonyma singularum Βούκερας, Theoph. *Epiceras*, Hipp. Τῆλις, κεράτιτις αἰγόκερως, λωτὸς, & καρπὸς, seu καρφὸς, Dioscoridi. Plinio *Silicia*. Columellæ *Siliqua*, Varroni *Silicula*. *Olba* Arabibus, & *Helba*. & *helbe*, seu *hebbe*, & *Astulba*. Germanis Bockshorn/ gigenhorn/ Sibengezeit, aut kühorn. Belgis, Fenigrieck: Anglis, fenegrock. Italis, *Fiengreco*, Gallis, *Fenugrec*, & *Senegre*. Hisp. *Alfornas* & *albouas*, Hung. *Fenogrecum*.

Satio Silicia, teste Plinio, scarificatione seritur, non altiore quatuor digitorum sulco, quantoque *Locus* peiùs tractatur, tantò prouenit meliùs. Rarum dictu, esse aliquid, cui prosit negligentia. Satum Montbelgardi Fœnugræcum in horto E. C. facilè prouenit. Geneuæ, & non longè à Monspelio, vbi copiosè à multis seritur, vidi florens No*Tempus.* uembri, & ex semine deciduo virens totâ hyeme ad mensem Ianuarium, quo mense quoque florebat Lugduni in horto Pharmacopæi Verdau. Florens præterea obseruaui Aprilis principio, & cum siliquis Maio.

Vinum Siliquis, vel Fœnugræco, vt refert Benzo, abundat regio Peruana, ita vt vinum etiam inde conficiant, quod bibunt.

Vires & vsus Farina Fœnugræci molliendi & diffundendi vim habet. Trita verò cum aqua mulsa cocta im*Inflammationes* posita, ad internas & externas facit inflammationes, Cum nitro verò & aceto trita imposita, splenem minuit. Decoctum ad insessus commodum est, in muliebribus affectionibus, quæ ex *Affectus muliebres. Caput* inflammatione, aut præclusione vteri consistunt. Expressus ab ipso in aqua cocto succus, capillos & furfures, & achoras, manantia capitis vlcera repurgat. Cum anserino adipe pessi vice apponitur, molliens ac dilatans locos circa v*Viride Fœnugræcum. Decoctum* terum, Viride Fœnugræcum cum aceto, debilibus & exulceratis locis commodum est. Decoctum verò ipsius ad egerendum inanes alui con*Dysenteria. Oleum* tentiones, & ad graueolentes egestiones dysentericas prodest. Quod autem fit ex ipso oleum, id cum Myrto capillos repurgat, & cicatrices in pudendis exterit. Diosc.

Vis eius [inquit Plin.] siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum malis pluribus subuenit, siue duritia, siue tumor, siue con*Vulua* tractio sit vuluæ, fotu & infuso prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & ie*Parientes* cinori decoctum. Diocles difficilè parientibus [instante partus tempore Dalech.] semen eius dedit acetabuli mensurâ, tritum in nouem cyathis sapæ, vt cùm tertias partes bibissent, calidâ lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, *Farina* pro summo auxilio. Farinam Fœnigræci cum Hordeo, aut Lini semine decoctam aqua mulsa contra vuluæ cruciatus subiecit. Item imposuit *Lepra* imo ventri. Lepras, lentigines, Sulphuris pari portione mistâ farina curauit, Nitro ante præpræparatâ cute, sæpiùs die illinens, perungique præcipiens. Theodorus Fœnogræco miscuit quartam partem purgati Nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen aceta*Menses* buli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtilissimum sit vuluis, interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si verò cum Malua decoqua*Vulua* tur, postea addito mulso, potus inde ante cætera vuluis, interaneisque laudatur. Quippe cùm *Alarum grauεolentia* vapor quoque decocti plurimùm prosit. Alarumque etiam graueolentiam decoctum Fœnigræci semen emendat. Farina porrigines capitis, furfuresque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia ge*Articulorũ dolores.* nitalibus [tumentibus, inflammatis Dalech.] medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ: articulis, carnibusque, quæ recedunt ab ossibus, aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni, decocta in aceto, & melle tantùm. Carcinomata, *Carcinomata* subacta ex vino, purgat: mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus ex*Tussis* ulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat: postea mel additur. *Temperam.* Est ex calefacientibus manifestè (Galeno 1. alim. autore

autore) eundem vsum ad cibum exhibens hominibus, quem Lupini: præsumunt enim ipsum ex garo, ventris subducendi gratia. Et ad hoc multò magis idoneum est, quàm Lupini, vt quod ex propria substantia nihil habeat, quod difficulter egrediatur. Editur etiam cum aceto & garo, velut Lupini. Et cum vino, & garo, & oleo, plærique Fœnumgræcum edunt, vt Lupinos. Quidam etiam cum pane edunt, & satis hoc ipsis obsonii est, minùs quidem ventrem subducens, sed neque caput tentans, quemadmodum id quod cum garo editur aliquorum capita tentat, neque stomachum subuertens: quod in quibusdam efficere Fœnugræcum solet. Succus ipsius cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos, est accommodus: suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ facultatis sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parciùs ei mel est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. At lib. 8. simpl. Fœnumgræcum, inquit, calidum est ex secundo ordine, siccum ex primo. Et propterea feruentes inflammationes exacerbat: minùs autem calidas, & in scirrhum induratas discutiens curat. Sed hæc Galenus.

Cæterùm seminis decoctum maceratis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit, & non solùm capillorum pediculos (Milben) extirpat, si caput hoc abluas, sed etiam efficit vt pulchriores, & longiores euadant. Semen clysteribus adiicit Tragus, quibus aduersum tormina ab exulceratione orta vsurpat.

Germina, teste Prospero de Pl. Ægypti cap. 42. mox è seminibus erumpentia, ex ipsisque statim prosilientia plebei comedunt, præsertimque mulieres pinguefieri cupientes: per vrbem multas massas terræ plenas seminum recenter productis germinibus vendendas ii ferunt.

Sciendum porrò vnguentum ex Fœnugræco quod τήλινον est, & nó à Telo insula, nomen habet, à Diosc. præparari, quod recipit Fœnigræci lib. 5. olei ℔. nouem: Calami ℔. j. Cyperi ℔. ij. quæ simul ad dies 7. in oleo macerantur, ita vt ter quotidie commoueantur. Deinde excolantur, & reconduntur. Alii pro Calamo Cardamomum: pro Cypero, Balsami lignum simul macerant. Quidam oleum antea his spissant, & postea Fœnumgræcum in ipso macerantes excolant. *Hactenus Diosc.* Plinius autem aliter hoc vnguentum, ast corruptissimè, præparari prodidit, qui dicit: Telinum fit ex oleo recenti, Cypero, Calamo, Fœnugræco: consentiens quidem hactenus cum Dioscoride: sed quod addit: Meliloto, melle, & melino, Maro, Amaraco: Corn. ad Telinum pertinere non putat: & quædam exemplaria pro melle & melino, habere mello, nullà certà significatione: & melinum recipi in Telinum, satis absurdum esse. Hodie bene parari posse, sed non haberi. Cæterùm vim ei tribuit Diosc. molliendi abscessus, & maturandi, ac concoquendi. Maximè autem conuenire ad omnes circa vterum duritias. Infundi etiam ægrè parientibus, quum excretis antea humoribus loci obandi fuerint redditi: itemque ad sedis inflammationes. Vtiliter etiam infundi, frustra ad egerendum nitentibus. Fursures quoque & achoras detergere. Et ad ambusta & perniones cum cera. Maculas etiam Solares detergere, & medicamentis ad faciei nitorem inducendum paratis misceri. Eligendum esse recens, & quod Fœnigræci odorem non admodum referat, & manus purget, & in sapore dulcedinem cum amaritudine repræsentet. Tale enim esse optimum.

Margin notes: Cyrenium. — Succus. — Decoctum seminis. Oculorum fluxiones. Capillorum pediculi. Semen clysteribus adiicitur. Eius germinum Fœnugræci ad pinguefaciendum. — Vnguentum Telinum. — Plin. reprehe. — Vnguenti facultas. — Furfures.

FOENVGRÆCVM SILVESTRE Dalechampii.

Minus est satiuo, *caule* tamen dodrantali interdum: *folia* gerit terna, & inter hæc *flores* per totum caulé: corniculatas *siliquas* multò breuiores, sescunciales, recuruo, vacuóque & tenui mucrone donatas, quàm in satiuo tamen latiores, *semen* quidem continentes minus: *radicem* longam, lignosam, surculosam.

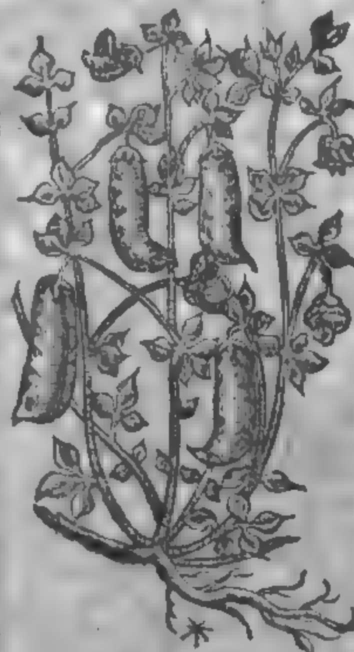
An de hac Anguill. ait: Fœnugræcum silv. quo in multis locis vtuntur pro Meliloto: Hist. Lugd. Fœnugræcum silv. Dalechampii.

Gener Cherlerus attulit Monspelio collectum in via Frontigniana versus Balleruch, florens Maio & Iunio, Iulio siliquas ferens.

Margin notes: Descriptio. Caulis. Folia. — Flores. — Siliquæ. — Locus & tempus.

TRIFOLIVM, SIVE LOTVS HIERAZUNE, edulis, siliquosa.

CAP. L.

Ἱεραζούνη, Trifolii, aut Loti genus est edule, si non. Bello credimus, in foro enim eius siliquæ, antequam durescere incipiant, venales reperiuntur, à pueris & fœminis libentissimè edũtur, succosæ sunt & dulces, Pisi recentis gustu: multos, tenues *caules* à radice profert, *folia* Trifolii, angusta, crassiuscula, aliquantulùm mucronata, terna semper sibi coniuncta: *flores* luteos Pisi, quibus succedunt *siliquæ* rotundæ

Margin notes: Folia. — Flores.

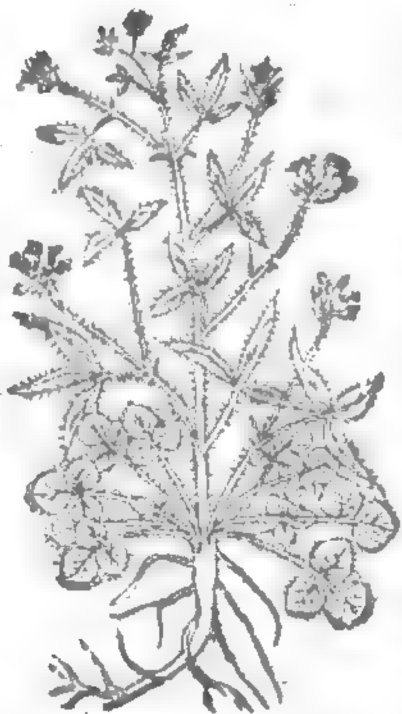
falcatæ, ac pro ratione plantæ, magnæ: inter segetes inuenitur, & in marginibus agrorum frequentissimè, herbaque omnibus nota est. Huius *semen* Astragalo Monspeliensium non multùm absimile Clusio videbatur, quod cum aliis ab Honorio acceptis terræ commiserat, sed non natum erat & illi, & mihi; habebam enim ego à chariss. Fratre C. Bauhino, quod ab eodem Honorio nomine *Hierazumi ex Creta* acceperat. Continebatur autem in siliquis corniculatis, vncialibus, semicirculi instar incuruis, geminis, cōcauâ parte canaliculatis, pedicello paruo in foliatum exitum, corniculorum extremum capiente, dependentibus, denso farctu, paruum, leuiter compressum, quale ferè Fœnugræci, sed minus, sapore dulci. Color tum siliquæ, tum seminis ex rufo obsoletus.

Locus. Semen. Siliqua. Sapor seminis.

Ἱερακζύμη, seu *Hierazumi Cretica*, Belli. *Lotus Cretica*, Casp. Bauh.

TRIFOLIVM ASPHALTITES

siue bituminosum odoratum, & non odoratum.

IN fruticem excrescit Trifolium bituminosum, cubitalem & sesquicubitalem, *virgultis* rigidis, incanis, ac etiã nigricantibus, striatis: *folia* terna, per primam adolescẽtiam rotunda, mox oblongãtur, in acuminatum mucronem desinentia, incana itidem & hirsuta, odore bituminis fastidioso, tactu glutinoso: *flores* non planè glomeratim congesti, sed oblongiori capitulo dispositi, colore purpuroviolaceo, quorum singuli vnum folium latius surrigunt, duo lateralia replicant: quorum complexu quartum comprehenditur apiculos luteos continens: ex calycibus oblongis, striatis, villosis: *semen* nigrum, asperum, hirsutum, in cuspidem desinens foliaceum, eiusdem cum reliqua planta odore, Cæsalp. sapore medicato. Congener huic, totoque adeò vultu idem iamdiu colo, excepto eo, quòd *folia* quidem odore omni penitus destituta sunt: flores verò suauiter, licet obscurè, redolent.

Descr. Folia. Odor Tactus Flores. Semen. Huius Trifolii Varietas.

Monachi in Mes. Trifolium Asphaltitum, siue acutum, aut odoratum, præsens Trifolium appellant. Matth. autem Trifolium Asphaltite, & rursus lib. 4. c. 109. Lotum Ægyptiam, quam, vt & reliquas Loti species, Serapio Handachochã indifferenter nominat, & è cuius semine Oleum exprimatur, Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque enim fieri ex vulgaris Trifolii semine, vt quidam aberrantes existimarint, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantùm Trifolio, quod Asphaltites Græci vocant. Idem

Trifol. Asphaltitum acutum odoratum. Trifol. Asphaltites Lotus Aegyptia. Handachocha. Oleum. Trifolium Asphaltites.

hist. Germ. Trifolium Asphaltites, Harzklee vocat.

Cast. Dut. Trifolium bituminosum. Bellon. Obs. Trifol. cognominatum Menianthes.

Dodonæus Trifolii huius meminit his verbis: τρίφυλλον, & vti Dioscor. scribit ὀξυτρίφυλλον Græci nominant, plærique Μηνυανθὲς: alii Ἀσφάλτιον: nonnulli κνίκιον: Nicander etiam πεντάπετον: Romani Trifolium acutum, aut odoratum: nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tarifilon est, non autem, vt quidam existimant, Handachocha. Sub Handachochæ siquidem nomine Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit. Describit Trifolium istud etiam Scribonius Largus cap. 163. Mirum hinc quòd olim legebant apud Diosc. ὀξύφυλλον, nec mentionem faciebant vllam Oxytriphylli Scribonii.

Trifol. bituminosum. Trifol. Menianthes Oxytriphyllon. Minyanthes. Asphaltion. Cnicion Tripetalon. Trifolium bituminosum Taril.

Lonic. describit & depingit, primo anno prouenientem plantam dicens: Lotus, quem Diosc. describit, simpliciterque Lotum nominat, ex aliis præcipuus est, diciturque Græcis Triphyllon, Lat. Trifolium, Dioscor. etiam Asphaltion [Harzklee] ab odore, & Oxytriphyllon, ac Menyanthes. Hæc ille, qui describendo Diosc. secutus, ait habere folia similia Loto arbori.

Lotus Triphyllum Asphaltion

Gesn. de hort. Trifolium quoque simpliciter vocari scribit, & Asphaltites [bituminosum] quod cùm adultum sit, Oxytriphyllum etiam dici mereatur: quamuis hoc aliqui Veterum [vt Plin.] specie distinguant à duabus aliis eiusdem generis speciebus.

Folia Loti arboris. Trifolium simpliciter. Oxytriphyllum

Trifolium Asphaltion Turn. Angl. vocari tradit Piche trifoly Clauen.

Lob. & Pena Adu. describunt ac dicunt Asphalteum seu Menianthes Diosc. Iidem Obs. Trifolium Asphalteum siue bituminosum, & Trifolium odoratum Plinii, quod synonymum in Ic. Pl. omiserunt.

Asphalteum. Menianthes.

Camer. hort. Trifol. bituminosum. Gal. lib. de Ther. ad Pison. de hoc Trifolio Asphaltite, siue Hyacinthino. Matth. in epist. Galenum negligentiæ arguit in legendo Diosc. lib. 3. cap. 106. Ex Sophocle tamen & Simo Medico Plinius idem prodidit, & Aboali cap. 697. cum errore floris, id quod Scaliger animaduertens exoter. exerc. 153. dist. 10. inquit, hoc non casu, sed sapientis cuiusdam cogitatu productum ad experimentum fuisse. Sed Iul. Alexandr. respondet, librum illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. At de his inferiùs agemus.

Gal. arguitur. Gal. excusatur.

Hist. Lugd. vnius plantæ duas figuras exhibet sub titulo Trifolii Asphaltitis, vnam quidem rotundis foliis, alteram verò longioribus.

Hist. Lugd. not.

Tab. communia nomina retinet. Asphaltium Trifolium, inquit Marantha, quod in Campania insignem bituminis odorem habet: in Hetruria transplantatum, nullum prorsus spirat: quod in causa fuit, vt ibi pro Asphaltite non haberetur.

Transplantatum nullum odorem spirat.

Textor de peste vulgò Trifolium fœtidum nominat.

Trifolium fœtidum

Trifolium bituminosum Cæsalp. Dictamnum ab incolis Iluæ propter vires aduersus venena celebratas nuncupari scribit, & à Dioscoride Enicion, quod nos hactenus apud Diosc. non legimus.

Dictamnum. Enicion

Casparus Bauhinus Trifolium Bituminosum τρίφυλλον μηνυανθὲς & ἀσφάλτιον nuncupat: ac apud Matthiolum hæc scribit: folia, quæ ante caules prodeunt, rotunda sunt, vt figuræ Matth. minores ostendunt, cum verò caulescit, & adulta est, acumi-

acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ retinendæ, vt fecit Herbarii Lugd. author, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans, idcirco vnâ figurâ exprimere voluimus. Et rursus in animad. in Hist. Lugd. ait: prior figura priùs prodeuntia folia exprimit, altera verò cùm & rotunda & longa exprimat, seruanda erat, reiecta priore. Nos huic animaduersioni ita respondemus: Si Matthioli prior icon falsa erat, poterat reiici, vel retineri, monendo falsam eam esse: verùm cùm non sit falsa, sed bene exprimat nuper natam plantulam, & iam dudum sculpta esset, cur Typographus Rouillius nactus perfectiorem & plures partes exprimentem, non curasset etiam sculpendam, & vtramque proponendam? Ea etiam quam exhibet C.Bauh. imperfecta est, non enim exprimit prima exeuntia folia, nec posset per eius iconem nouam nouella plantula agnosci, cùm ille voluerit vnâ figurâ, vtraque exprimere folia, eccur non fecit, & ita minus mancam habuisset iconem

C. Bauh. not.

In agro Lucensi, circa Lunam & Carram di Massâ, & vniuersam Hetruriam notissimum. Hyemis frigora apud nos, infit Camer.) fert. Semen ex Italia allatum, terræque mandatum plantam profert foliorum odore bituminoso, Italicæ nihil vel parum inferiorem. Semen itidem sapore Italicum refert. Sin autem, semen in Germania educatę plantę rursus seritur, statim sapore & odore producta planta deficit. Et vel hinc patet verissimum illud esse, quod Porta prodidit, è variis nimirum terræ qualitatibus in quatillis varia herbarum genera exoriri, natali solo, cœloque familiaria. Sic tophacea terra Asphaltites Trifolium producit, vnde mons Neapoli imminens tophaceus, à Galeno Trifolinus dictus est, ex huius Trifolii copia. Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros apud Dodon. ait, locis fragosis, vt Ruellii conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam suâ sponte, sed in hortis tantummodò satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demùm mense floret. In maritimis, Cæsalp. teste, nascitur gracili solo, copiosum in Ilua. Ego verò florentem obseruaui mensibus Octobri, Aprili, Maio, & Iunio Monspelii circa Castelneuf. In horto præceptoris Fuchsii Tubingæ, & Tiguri apud Gesnerum. Patauii virentem Decembri. Basileæ in horto D.D. Fœl. Plateri, & Theod. Zvvingeri florentem mense Iunio, & Septembri cum semine maturo, ob loci fortassis humiditatem: ibi non fert Hyemem, nisi reponatur, nec primo anno caules producit: floret Augusto. In Creta nihil vulgatius.

Locus

Tempus

Semen & folia, authore Dioscor. in aqua pota, pleuritidi, vrinæ difficultati, morbo comitiali, in principio aquæ intercutem, his, quę vtero strangulantur, auxiliantur. Ducunt etiam menses. Exhiberi verò debent seminis vnc. iii. foliorum vnc. iiii. Opitulantur etiam commorsis à bestiis venenatis folia trita: cum aceto mulso pota. Quidam narrant totum decoctum fruticis & radicis, & foliorum, si commorsis à serpentibus affundatur, dolores eximere: Verùm si ea aqua, quâ quis curatus fuerit, alii, qui vlcus habeat, affundatur, ipsum eadem pati, quæ illi, qui commorsi fuere. Quidam etiam in tertiana febre, folia, aut semina tria cum vino bibenda exhibent: in quartana quatuor, velut quæ circuitus febriles exoluant. Ammiscetur etiam antidotis Trifolii radix. At Veteres alii, quod Dod. testatur, non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt vt ex plurimis compositionibus. lib. 2. de Antid.

Vires & vsus. *Pleuritis* *Aqua intercus* *Menses* *Dosis foliorum & seminis* *Decoctum* *Serpentium morsus* *Tertiana* *Quartana*

apud Gal. videre est: Theriacis; videlicet Ælii Galli, Zenonis Laodicei, Claudii Apollonii, Eudemi, Heraclidis, Dorothæi, & Heræ.

Trifolium Plinius scit credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel foliis & tota herbâ decoctâ: serpentesque nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere 25. grana eius, quod Menyanthes appellatur, tradi. Multa alia præterea in remediis eius scribi. Sed ipsum contra sententias eorum grauissimi viri autoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque è Medicis, decocti, aut contriti succum, infusum corpori, easdem vredines facere, quasi percussis à serpente tradit. Ergo non aliter vtendum eo censuerit, quàm contra venena. Fortassis enim & his venenis inter se contraria erit natura, sicut multis aliis. Item animaduertit semen eius, cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. *Ita Plinius.* Et hanc sententiam Simi Medici à Plinio adductam [inquit Corn.] habet etiam Galenus in lib. de Ther. ad Pison. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho similis est, quum Veris tempore prægnans sit, & semen agresti Cnico simile habet, si quis tunc ipsam valdè decoquat: Deinde morsum phalangii, aut etiam viperæ, eâ aquâ perfundat, sanat ipsum, & statim doloris exortem efficit. Si verò quis in alio non commorso, sanum locum eodem fomento perfundat, eundem sensum, & eosdem dolores, omnes commorso similes inducet, vt hic effectus reuera admiratione dignus sit, eandem herbam & morsum sanare, & sanum locum bestiarum venenatarum modo malè afficere. *Hæc Galenus.* Nec alia est Diosc. sententia. Non enim de eadem numero aqua, Dioscoridis verba accipienda sunt: nam hæc res nihil miri exhiberet: sed de ea, quæ eadem specie est, quæ contrariam vim in commorsis, quos lædit: non sine admiratione ostendit. Impudenter itaque Galenus damnatur, velut qui Diosc. sententiam non intellexerit, ab his, qui ipsi parum intelligentium stupiditatem hac parte declarant. Gratiam autem habeo pro Galeni patrocinio aliis, qui librum illum inter spurios referre mallent, quàm pati, vt Galenus hic cæcutiisse dicatur. Siue autem genuinus, siue spurius Galeni liber sit, non propterea à viro docto, qualis Matth. videri ambit, tam friuolè stupiditatis, aut ignorantiæ stigmate notandus, sed potiùs fideliter, quod equidem verè ingeniosum virum decet, excusandus fuit, vt qui non simpliciter locum sanum dixerit, sed duntaxat à dicto morsu liberum, quod Galenus his verbis innuit: Sanum locum in non commorso. Nec locus simpliciter sanus medicamentum tale quod requirit.

Serpentium ictus *Dosis* *Venena* *Vsus eius tantùm contra Venena* *Plinio subscribit Galenus,* *Nec dissentiunt à Dioscoride* *Galeni defensio contra Matth.* *Matth. reprehe.*

Hippocrates [ait Dodon.] Trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cùm sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit. Cæterùm Trifolio, quod Asphaltion Galeno dicitur vis calida & sicca, vti bitumini, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam, mensesque prouocat.

Menses *Fœtus*

TRIFOLIVM AMERICANVM.

Descriptio. Trifolio bituminoso simile quoddam reperitur, quod *caules* fert à radice cōplures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: *folia* in singulis pediculis terna, colore in virore subnigra, figurâ rotūdiuscula, primis & è radicibus exeuntibus bituminosi Trifolii, formâ, colore, & odore quoque quadantenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, *flores* in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi, spicatim digesti, *fructus* inde rotundi, aliquantulùm plani, Aphaces (Viciæ latâ siliquâ, flore luteo) à nobis (inquit Dod.) descriptæ semini ferè similes. *Radix* in plures diuiditur.

Cæterùm Trifolii bituminosi speciem odor grauis, & eius odori haud multùm dissimilis, Dodonæo ostendere videtur.

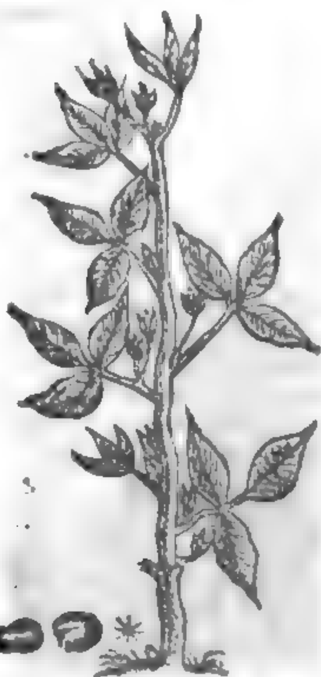
C. Bauh. phyt. *Trifolium* 11. siue *Americanum*. Tab. *Trifolium Americum* Indianischer klee. Ita & Lob. Obs. & Ic. Pl. & Cam hort. Hist Lugd. & Dodonæo *Trifolium ex America in Belgium illatum* est, vbi Iulio & Augusto floret. Cæsalp. Trifolii quoddam genus latifolium ex America allatum, odore ingrato.

Locus. Nos Trifolium Americanum primò vidimus Basileæ in horto D. D. Fœlic. Plateri. Eius semen Stutgardiâ accepimus, serendum Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirt. non animaduerti:

Locus. Sata in horto Ill. Principis, palmâ non multùm altior erat Iunij principio.

ARBOR TRIFOLIA INDICA.

Cap. LI.

Descriptio. Haud quicquā curans adminicula, per se rectâ surgit, *caule*, vel si mauis, trunco, quadrato, breuissimis pilis hirsuto: *foliis* ornato quorū priora exciderant, parte inferiore quoque hirsutis, ternis, angustis, Trifolii bituminosi, ex longo pediculo, saporem manifestum

LOTVS SATIVA, ODORATA, annua, flore cæruleo.

Cap. LII.

Descriptio. Planta est cubitalis, & sesquicubitalis, *caule* recto, gracili, striato, nonnihil anguloso, multis alis concauo, inani: *folia* Meliloti vulgaris, terna iuncta, pinguiuscula, per ambitū crenata, longiora quàm latiora, sapore acriusculo: *floribus* verò glomeratis, pallidè cœruleis, Trifolii pratēsis vulgaris æmulis, minoribus, præcipua ex pertinaci odoris suauitate quæsita est gratia: quos echinata excipiunt oblonga capitula, *semine* miliaceo fuluo referta: *radix* gracilis, simplex, alba, paucis aucta fibris, rectâ ferè demittitur.

Synonyma & nomina. Lotus satiua Cordi, Camer. hort. & ad Hist. Matth. Lotus odorata, aut satiua peritis stirpium.

Matth. in com. in Diosc. cum magnis iconibus tam lat. quàm italicis, & Hist. germ. Lotus silv. siue Lybica, an nascatur in Italia, non audet affirmare, quòd non meminerit, à se ibi eam vspiam visam, Verùm in Bohemia copiosam admodum prouenire, floribus in capitulis cœruleis, vocari germ. wilder Steinklee / & Sibengezeit. Et in Epit. ab Arabibus handachocham nominari. *Et hæc Matth.* Vbi verò Lotus hæc Matth. spontanea, vel silv. de qua hoc capite agimus, comperiatur nobis nondum constat, nec scimus cur non potiùs dicatur satiua, quàm vulgaris Officinarum Melilotus, siue Trifolium odoratum vulgare. Olim Matth. dicebat se sæpiùs vidisse herbam quandam floribus luteis, de qua dubitabat, an Dioscoridis esset. Iconem etiam proponebat: nunc illam plantam reiicit, & silentio planè præterit, quasi nunquam vidisset, vel falsa commentus esset: hîc silent, silent etiam eius glossatores & patroni.

Castori Lotus silu. sed malè nostro iudicio. Dod. λωτὸς ἥμερος Diosc. & nonnullorum τριπόδιον nuncupatur, Latin. Lotus vrbana, & Lotus satiua, quibusdam Trifolium, nunc & Trifolium odoratum. Gall. *Tresle odoriferant*, Germ. Sibengezeit / Belg. Seuen ghetijde cruyt. Fuchs. his addit, Officinis simpliciter Trifolium dici. Tragus hoc depingit & describit, dicens.

Scribon. Larg. (Oxytriphylli nomine) plantam hanc depingit. Germ. Sibengezeyt appellant, propterea quòd singulis diebus septies odorem habeat & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit. Decerpta autem & exsiccata odorem suum perpetuò retinet, qui certè pluuiosa temporis constitutione, & tempestate imminente multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes odore suo compleat, quo nomine tempestatum nuncia, German. verò wetterkraut haud iniuriâ dici posset.

Sunt porrò qui præter omnem rationem huic nostro Trifolio peregrino, Nardi nomen tribuant. Ast Latinè aliter appellari non potest, quàm Trifolium acutum & odoratum. Spitziger vnnd wolriechender klee quo de Diosc. lib. 3. cap. 114. Cognominatur à Nicandro in Theriacis Menianthes & Tripetalon, à Dioscor. verò Cnicion, Asphaltion, Oxytriphyllon. Columellæ denique lib. 6. cap. 16. Trifolium Symonianum.

Quoties

Quoties in Galeno, Plinio, Rhase, & Nicolao, Trifolii mentio habetur, toties Trifolium odoratum hoc intelligendum, quemadmodum Manlius rectè docet.

Handachocha, Lythos, Garch, Thuff. De odorato Latifolio scripsêre & Arabes, Serapio cap. 9. & Auic. lib. 3. cap. 343. apud quos hæc illius nomina leguntur: *Handachocha, Lythos, Garch, & Thuff.* Quod si scripta horum examinauerimus, deprehendemus Trifolium odoratum, domesticam illis esse Handachocham, pratense verò siluestrem. *Et hæc Tragus*, cui si verum Trifolium bituminosum cognitum fuisset, hanc plantam nunquam existimasset Asphaltion Dioscor. Plinii, Galeni, & aliorum, vt Scribonii. Lectores igitur admoniti sint, ne fidant viribus à Trago huic plantæ tributis, quum sint Trifolii bituminosi: Oxytriphylli quoque nomen non malè conuenit Trifolio bituminoso. *Tragus in re herbaria imperitus*

Hist. Lugd. reprehen. Hist. Lugd. pag. 506. Trifolium odoratum alterum, siue satiuum. Et pag. 508. Lotus silu. altera Matthioli. Sed & nimiùm rudis in re botanica, consarcinator Hist. Lugd. si vel leuem plantarum cognitionem habuisset, non duas vnius Trifolii figuras pro diuersis exhibuisset.

Plin. not. Trifolium odoratum Plinius Loti satiuæ folis, Corn. teste, ascripsit, quæ Dioscor. expresso succo attribuit. Officinæ Trifolium odoratum vocant, wolriechenden Klee, alii sibengezeit appellant, quòd septies in die odorem mittat.

Lonic. confusio Confusè sanè Lonic. hæc describit, qui modò Trifolium odoratum, & Lotum satiuam: modò Trifolium acutum, Plinii Asphaltion, Arabum Andachocham, Officinarum simpliciter Trifolium cognominat.

Gesn. lapsus Herba casealis Gesn. de hort. quam olim malè Lotum silu. esse putabat, nunc Lotum satiuam, Herbam casealem Zigerkraut, Stündkraut appellat. Item Trifolium caballinum in Italia plerisque vulgò vocatum. Aliis etiam Triphyllon, Trifolium, & Trifolium minus, Sibengezeyt interpretatur, sed falsò. *Trifolium caballinum*

Rob. Const. not. Robert. Const. apud Amat. in Diosc. Cytisus, Trifolium odoratum esse non potest [vt vult Amat.] quia Trifolium odoratum Herbariis, vt Lonicero, nihil aliud est, quàm Alphaltion Plinii, & trifolium Dioscoridis, quod singulis annis emoritur. Eccur stirpium peritus (si diis placet) non obseruauit aliam etiam plantam dici trifolium odoratum, qualis est Matthioli & Amati trifolium caballinum, quod multùm à Loniceri trifolio odorato differt, nempe, quod nostra Lotus satiua est: malè etiam, vt antè dictum, vocat Asphaltum Plinii, & trifolium Dioscoridis.

Anguill. taxatur Balsamus silu. Quàm rectè porrò Anguill. Lotum hunc, in Flandria, & Hispania Balsamum dictum, siluestrem vocet, intelliget is, qui titulum huius capitis vel obiter inspexerit.

Mich. Neand. confusio Mich. Neand. in Physicis, trifolium ὀξύφυλλον, aut Ἀσφάλτιον vocat, ast confundit trifolia, nec bituminosum bene olet, quod asserit.

Loti genus Trifolium balsaminum Loti alterum genus peregrinum apud nos Italos [inquit Cæsalp.] trifolium balsaminum vocant, ob odoris vehementiam, qui spirat è semine, flore non in spica, sed in rotundis capitulis cœruleo. Serapio hoc intelligere videtur per Melilotum, inquit enim, Herbam esse foliis rotundis, &c. putauit antè à Diosc. ita vocari colore Croci, odoratum. Lob. & Penæ, Hortorum odora Lotus. est verior Diosc. Germ. Sibengezeitkraut. Belg. Seuengetyden clauer of fruyt. Cùm arbores, frutices, & alia, specie, fa- *Hortorum odora Lotus*

cie, fructu, & floribus differentes plantæ Loti dicantur, quapiam bonitatis commendatione, potiùs quàm inter se conuenientia, videtur hæc nomenclatio huic trifolio attributa, quasi quòd cæteris trifoliis excelleret, inque paradisis & latioribus locis oriretur, dictum foret trifolium λωτὸν, siue volupe, & voluptas, à verbo λῶ, vt sit adlusum ad λωτοφάγους Vlisseos, & Epithetum apud Homerum, qui vocat roscidum Lotum, Deorum lubescentiam. Proinde coniectura plena fert, veram vrbanam illam, verè dici Lotum, quæ domi hodie colitur, decerpiturque. Et Obs. Hortorum odora Lotus, Perperàm *Trifolium Asphaltæum* Diosc. Fuchsio. Lotus satiua, siue trifolium odoratum alterum Dodon. Lotus silu. Anguill. & Matth. An Mel Frugum Theophrasti? Angl. Gardenclauer. Hisp. *Trebol Real.* *Volupe, Voluptas* *Roscida Lotus* *Deorum lubescentia* *Trifolium Asphaltæum non est.* *Fuchs. not.* *An mel frugum*

C. Bauh. phyt. trifolium 45. siue odoratum, vel Lotus hortensis. Quibusdam μέλι ἀγρίων Theophr. 7. hist. 14. Mel frugum Gaza vertit.

Ponæ in Bald. Lotus siluestr. Anguillaræ & Matth.

Locus Tempus In hortis tantùm habui, vt Geneuæ ex semine deciduo, florentem Maio & Octobri, virentem Ianuario. Sicuti Lugduni quoque Basileæ, & Montbelgardi quotannis se renouabat. Dodon. authore floret Iunio, Iulio ac Augusto in hortis cùm in superiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis regionibus seritur, nec sponte prouenit quod Anguillara testatur. Et licèt in Baldo reperiatur, tamen & ibi primùm sata fuit.

Vires & vsus Extractus, ait Diosc. succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα [albugines vocant] & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat. Vim autem mediocriter concoquendi, & resiccandi possidere Gal. ait, & in caliditatis, frigiditatisque coniugatione mediam quodammodò, ac temperatam esse. Quæ certè facultates, id attestante Dodonæo, in hoc odorato trifolio conspicuæ sunt. Nostri, pergit Dodon. oleum in quo folia, floresque odorati huius trifolii macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocelas, bubonocælasque plurimùm commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur. Dodonæus (nescio inquit Cam.) quibus rationibus adductus, existimat haberi posse pro Oxytriphyllo Scribonii, ad venena & morbos pestilentes commendato. Frequentissimè seritur apud Heluetios propter quoddam casei secundarii genus, Claronensem vocant, quod hac potissimùm herba condire solent. Vide Gesn. de operib. lact. Eius olei vsus est ad corroborandos neruos. Et hæc sua Camer. ex Gesnero desumpsit, qui malè horti sui Medici Dodonæum citat, cùm Tragus eadem scripserit, nec vnquam Dod. horum meminerit. Trifolium hoc in vino decoctum, vt vult Matth. Ger. melle aut saccharo præparatum, & epotum emollit ac dissoluit omnis generis apostemata, lenitque dolores. Conducit etiam vtero indurato. Cum vino dulci verò, farina seminum Lini, seu Fœnugræci, capitulisque Papaueris fiunt fomentationes, & cataplasmata, vteri, intestini recti, pudendorum tumoribus calidis aptissima. His adiiciunt quidam oui luteum, aut oleum commune. Cum gallis autem & creta incoctum, & illitum manantia capitis vlcera sanare traditur. Cum vino coctum & stomacho applicatum dolores sedat. Aceto tandem, & oleo rosaceo permixtum, & admotum, mitigat dolorem capitis *Oculorum vitia* *Temperies* *Oleum* *Vulnera* *Dod. reprehen.* *Caseus* *Nerui* *Camer. not.* *Apostemata* *Tumores pudendorum* *Vlcera capitis*

Cancer.
Fuchsii lapsus.
Macula faciei.

Aqua decoctum, & oleo rosaceo ammixtum cancro medetur. Succus florum expressus, obscuritati visus succurrit. Calidè in aures instillatus, dolores sistit. Perperàm adhæc Fuchsius, Hist. Lugd. hoc notante, trifolii Asphaltitis vires omnes à Diosc. assignatas, huic trifolio attribuit. In Belgio, concludit Anguill. & Hispania mulieres ex eo oleum parant, quod maculas faciei abstergit, & vtile est matrici & calculosis.

TRIFOLIVM ODORATVM SIVE MELILOTUS vulgaris flore luteo.

Folia.
Flosculi.
Semen.
Radix.

Hominis proceritatem assequitur, multis alis rubescentibus, trifolio bituminoso nõ dissimilibus: *folia* trifolii pratensis, vel potiùs Loti satiuæ, crenata: *flosculi* in spica digesti, foliorum numero & situ, vt in Genistæ floribus, sed valdè exigui, odore suaui, mellito, colore plurimùm luteo, rariùs albo: succrescunt veluti vascula parua, nigra, magnitudinis Lentis, ex breuibus pediculis, continentia *semen* luteum, paruum, veluti cornu contortum: *radix* crassa profunda, plærumque caulibus productis, pereuns.

Melilotus maior.
Trifolium vrsinum.
Genus duplex.

Figuram huius Meliloti malè posuit Brunfels. meo quidem iudicio, nomine Fragariæ. Vulgaris & maior Melilotus, autor Tragus, ad Melilotum Dioscoridis lib.3.cap.41. refert, quam ille Zoodetem, & Orthanon cognominat. Marcellus & Manardus Sertulam campanam vocant, Cato Sertam campanicam, Auerrhoes Alchelilamelech hoc est, Coronam regiam appellat. Quibusdam Trifolium vrsinum, germanicè Berenklee dicitur.

Cæterùm, huius Meliloti duplex est genus: Vnum, quod florem spiceum profert lutei coloris, & alterum, flore quidem etiam comans spiceo, sed candidi coloris, quod in Hist. germ. Groß gemein Steinklee mit weissen blümlin, Melilotum maiorem candido flore nuncupauimus.

Lotus silu.
Melilotus Fuch.

Corn. Lotum silu. vocat, de qua Plin. vt etiam de Libyco nihil habeat, quamque officinæ ex Meliloti generibus faciant, ac Groß Steinklee & Gülden Steinklee vocent. Et sanè, inquit, Meliloti appellatio, Lotum refert. Et quia nullam præ se fert gustu adstrictionem, inter Melilotos Fuchsii quidem iudicio, rectè connumerari non potest, ideò Saxifragiam luteã, Steinbrech appellauit, dicens: perperàm eum officinæ nonnullæ pro Meliloto vsurpant.

An Monach. in Mes. dist.11. cens.318. Trifolium maximè odoratum, quod vulgò Romæ Tribulum (quasi Trifolium) appellatur, quodque largè mulieribus, & aliis venditur. Ad hanc dubitationem quid Matthiolus? Trifolium, inquit, odoratum, Romani & Hetrusci vulgò vocant *Tribulo.* Hoc equi auidissimè in pabulum suum sequuntur: vnde factum est, vt quidam Trifolium equinum appellauerint. Florem edit album, atque etiam alicubi luteum. Item in com. cum magnis fig. & in Ital. Lotus vrbana: quam eam Trifolii odoratam plantam esse censeo, quam antea Cytisum faciebamus, quamque Romę vulgò *Tribolo* dicunt, & alibi in Italia *Trifoglio cauallino*, ob caussam dubio procul iamiam dictam. Germani huiusce flores colligunt ac pro Meliloto passim vtuntur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortassè, quàm Itali. Huius Trifolii odorati neque Dioscorides, neque Gal. quod sciam, quicquam meminerunt. Non desunt, qui id velint esse plantam, Theophr. Mel frugum appellatam, quam ipse recenset inter Loti genera. Et Hist. germ. nominatur Lotus vrbana, sicut & in Epitome etiam cum addit. Camerarii, & Melilotus falsò dicta. *Hæc ille.* Qui pro Loto quondam vrbana, Lotum corniculatam exhibebat, mutans nunc sententiam, nec caussam indicans.

Tribulo.
Cytisus.
Dioscorid. & Galen. ignotum.
Mel frugum.
Matth. error.

Ad eundem modum, Senensem fortè secutus Cast Dur. Lotum satiuam vocat, quod minimè congruit.

Diosc. Cytisus.

Amat. profectò ad aliorum errores obseruandos mediocriter oculatus, ad suos ipsius talpis cæcior: sic enim clamat. Qui herbam Mauram, Flauram, vel plantam Leonis dictam, Trifolium esse putarunt, omninò hallucinati sunt, quum herba Maura illa dicta, Trifolium odoratum, Dioscoridis Cytisus sit. In dignoscenda siquidem Cytiso herba multi decepti sunt, ignorantes, quòd vera Cytisus ea sit herba, quam vulgus Trifolium odoratum, Itali Trifolium caballinum nominant. Ex quibus palàm fit Amatum ipsum in dignoscenda vera Cytiso, talpis cæciorem esse: Trifolium namque hoc odoratum Cytisus Dioscoridis non est, quod ex lectione historiæ vtriusque manifestum euadit. Adhæc icon huius plantę apud Amatum est li.4. c.112. sub titulo Loti siluestris.

Dodonæi species huius Meliloti.

Dodonæus Syluam plenam speciebus huius Meliloti profert: dicitque vocari à quibusdam *Trifolium odoratum: Tr. caballinum: Tr. Vrsinum: Melilotum germanicum: Melilotum officinarum: Cytisum Veterum: Melilotum Auicennæ: Melilotum Veterum: Sertulam campanam, & Coronam regiam.*

Lonic. error.
Melilotus Diosc.
Herba regia.

Malè Lonic. meo iudicio hanc plantam bis pingit lib.5. ac primùm quidem cap.93. nomine Meliloti Dioscoridis, herbæ regiæ, ac Meliloti luteæ. Et rursum c.94. sub Meliloto albo.

Gesn. de hort. Melilotus vera flore luteo, & albo: vulgi Trifolium aureum.

Lob. & Penæ Adu. Melilotus germanica & gallica. Obs. Melilotus germanica, quo nomine & in Ic. Pl. Tom.2. p.43. appellatur, Melilotus lutea, & alba Auicennæ, Trifolium odoratum Dodonæi.

Tripuli.

Lotus silu. Cæsalp. quæ vulgò *Trifuli*, & corrupto vocabulo *Tripuli* vocatur.

Cam. hort. & ad Hist. germ. Matth. Trifolium caballinum dicitur, quod Bononienses loco verę Meliloti vsurpent: & Melilotus vulgaris, quę potiùs Lotus sit.

Lotus. Hist. Lugd. duplex error.

Hist. Lugd. duas icones vnius plantæ ponit. Primam, p.507. cui titulus, Lotus satiua altera Matthioli. Melilotus officinarum: Hæc opinio de Loto nititur duntaxat opinione, non rationibus. Et alteram, p.511. quæ inscribitur Melilotus vulgaris, siue Trifolium odoratum Dodonæi.

Thalius Hæc. Trifolium odoratum 1. Dod. seu

Melilotus vulg. flore tum citrino, quàm candido.

Tab.ic.p.507. & Hist.p.206. Lotus silu. flore albo.weisser: oder wilder Steinklee. Item Lotus silu.2. præcedenti in omnibus similis, exceptis radicibus magis fibrosis, & spinis caulium. Et rursus Ic.p.510. & Hist.p.211. Melilotus vera, Lotus vrbana, Melilotus vrbana, nobilis coronata. Sertula regia. Sertula campana, quibusdam Melilotus saxifraga, & lutea. Arab. *Alabile lemelich*. Ital. *Meliloto*. germ. honigklee/ gemein oder groß Steinklee / Schüchlein & Vnser lieben frawen schcuhlein. Passim prouenit, tota Æstate ferè floret, flore albo & luteo. Compilator Tab. cui tanquam imperito indulgendum, proponit tres icones vnius plantæ, & nomina tum latina, tum germanica inter se confundit, nec vllam descriptionem exactam exhibet, ac falsò vnam ex suis Melilotis dicit spinosam.

Locus Tempus. Iconem duplicem Theod. Dorst. habet, sed Meliloto non conuenientem

Gesn.de coll.stirp. Trifolium odoratum, quòd Matth. Cytisum facit, omnino est Lotus. Ast licèt hæc dicat Gesn. ego tamen hanc pro cytiso apud Matthiolum non inuenio.

C.Bauh. apud Matt. & in phyt. Trifolium 43. siue odoratum, seu Melilotus offic. flore luteo, & albo.

In fluuiis, & fluminũ ripis prouenit, Cæsal. Ego obseruaui monspelii. Basileę etiam florentem Octobri inter horræum Xenodochii & propugnaculum. Copiosè quoque mense Iunio & Iulio ad ripam fluuii Birseck. Geneuæ passim Iunio mense. Adhæc prope Aspach, vnde in hortum Ill.E.C. transtuli flore, albo: floret Augusto. Eadem copiosè prouenit inter Sultz & Bollewiller. Geneuæ abundat iuxta *Arue* fluuium.

Romæ mulieres Trifolium hoc distillant, pro suffumigiis, & aliis variis odoramentorum lasciuiis faciendis, Monachis in Mes. autoribus. Scit Matth. eius succo oculorum nubeculas deleri. Vsurpatur tota planta vnguentariis, quòd odoratam aquam ex ea faciant, in qua chirothecas macerant, ac lauant. Vtuntur [inquit Dodon.] hoc vniuersæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis, ac compositionibus, pro Veterum vera Meliloto. Odorata siquidem est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habet. Hinc igitur emplastris & cataplasmatis digerentibus, ac resoluentibus, nec non concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur. Ex huius tandem floribus [teste Cæsalp.] per destillationem extrahitur aqua, quæ per se quidem nequaquam grata est, at aliis odoratis ammixta, valde gratum & perseuerantem odorem spirat.

MELILOTO VVLGARI NOSTRATI affinis, folio minore & angustiore.

Angulosos & prolixos *caules* profert, minores quàm vulgaris Meliloti, diuisione pari: *folia* itidem tergemina, odorata, sed non parum tum longiora tum angustiora, quàm nostratis vulgaris, per ambitum crenata: *flores* lutei consimilites spicati, sed singuli minores: pericarpia circularibus lineis rugosa, singula vnicum

semen continent. Adeò coactæ breuitatis reperitur interdum, vt palmum non superet, *radice* prolixa, & simplici, cuius picturam exhibemus.

Vbi collegerit, aut vnde attulerit Gener Cherlerus p.m. non occurrit.

MELILOTVS MAGNO SEMINE rotundo, rugoso.

Duorum cubitorũ altitudinem assequitur, *radice* simplici, rectâ, lignosâ, albâ, gracili: *caulis* angulosus, purpurascens, rigidus, læuis, arcto tubulo peruius, plurimis ramis brachiatus: *folia* trigemina, pediculis rubescentibus appenduntur, supremo margine rotundata, leuiterque crenata, nonnunquam & integra: *flosculi* melini, vulgaris Meliloti, veluti in spicam digesti, suaueolentes: pericarpia Pisi magnitudine, rugosa, *semen* modò vnum, modò duo continent.

Camer. inter icones Melilotum hanc depingit, vocatque Italicam. Cui inscriptioni in horto addit, vocari & Melilotum veram, in Marsis autem incolis hodie *Malatro*, in Romano agro *Coronellam*, ad imitationem Antiquorum, qui Romæ Sertulam campanam nominabant. An Anguill. Illyricorum *Direlina*? C. Bauh. Trifolium 54. siue Italicum, folliculis rotundis, quod Northus à D. Ioh. Ostvvaldo Loti vesicariæ nomine habet.

Locus. Tempus. Sata in horto E.C. floret Iulio, semina profert matura Augusto & Septembri, quo mense apparuerunt plantæ nouellæ ex semine deciduo. Semen huius misit Tossanus Carolus pro Meliloto Hispanica.

TRIFOLIVM ITALICVM, SIVE Melilotus Italica corniculis incuruis.

Descriptio

PRæcelsum est Trifoliũ, trium, quatuórue cubitorum, & altiùs interdum, alis multis brachiatum, iisque crassis satis & firmis: *folia* terna ex breuibus pediculis, Meliloti germanicæ haud multùm dissimilia, oblóga, serrata, glabra: è quorum sinu pediculi exeunt palmares, in cacumine comantibus onusti floribus Meliloti Syriacæ, luteis, odore fragrãti & pernaci: quos *siliquæ* sequuntur falcatæ, vnciales, compressæ, striatæ, gemino versu alato pendulæ.

Folia

Flores

Siliquæ

Icones

Fuchsiana nostra figura non placet, qualem habet Tragus & Dodon. qui etiam in postrema hist. eam retinet. Ne ergo lectores existiment, nos velle eos priuare figura Meliloti Syriacæ, & nostra figura displiceat, alterã icone proponimus ramum ex Lobelio, qui in tabella simpliciter cum magis recuruis siliquis est: Siliquam etiam ex nostra Syriaca separatim, & ramum cum flore eius, quæ prouenit Basileæ: in Syriaca, quod monuit Lobelius, siliqua videtur magis curua, falcatáue. In Italica porrò, quod ait idem Lobelius, esse minùs falcatas propter degenerationem, afferere adhuc nequimus.

Melilot. vera Trifol. Italicum. Corona regia Corn. not.

Corn. dicit, notam officinis Melilotum herbam & Germanis dici welscherklee [Italicum Trifoliũ] quibusdam etiam Coronam regiam. Verùm nescimus in quibus officinis fuerit Italicum Trifolium in vsu eius tempore.

Melilot. Italica

Fuchs. vocat Meliloti tertium genus, & Italicam Melilotum, maioris, vt loquitur, discriminis causã, quam optimam & legitimam arbitratur, scribens ex Italia in Germaniam delatam, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata.

Trag. not.

Quamuis autem Tragus iconem eandem habeat cum Fuchsio, nomine Meliloti maioris, cuius alia passim species extet, non tamen videtur de eadem planta scribere: siquidem Meliloti huius aliam speciem, ne dicam passim, sed hactenus nullibi, extare animaduerti. Quam ob causam puto illum intelligere Medicæ speciem per suam descriptionem, de qua alio loco.

Trifol. odoratum. Lotus silu.

Gesner. appellat Trifolium odoratum in Italia sic dictum, & iudicat Lotum siluestrem, & non Melilotum. Dodonæo Gall. olim vera Melilotus, quæ vsurparetur Romæ, & in Italia, adeoque Melilotus Italica vocata sit, Germ. Italianische aut Römische Melilot, Gall. *vray Melilot*. Alibi tamen aduersus Fuchsium dicit cum vera Meliloto non per omnia communicare. Fuchsius, inquit is, Melilotum Italicam [welschen sieben flee] nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire existimat: cum qua tamen non per omnia conuenit. Siliquæ sunt recuruæ, in quibus semina parua, ac forma Genistæ: radicibus firmioribus, longis, tenuibus & fibrosis: ó varium & mutabile caput!]

Melilotus vera Fuchs. not.

Locus

Melilotus Syriaca, omnium, quas nouerunt Pena & Lob. huius familiæ, optima & elegantissima, quæ è Syriaca Alepo ferri cœpta. Patauii sata, quasi soli satiui oblita, nonnihil corniculis minùs sulcatis, lunatis, & ignauiore odore degenerat. Hanc Obs. describunt *melilotum Italicam & Patauinam*. *Trifolium corniculatum alterum Dod.* Ic. Pl. Tom. 2. pag. 43. *melilotum Italicam & Patauinam*. Et præcedenti pag. 42. *melilotum Syriacam odoram, melilotum, sertulam campanam, & coronam regiam*. Miramur nos Lobelium non meminisse Meliloti Italicæ, cuius mentionem facit Matth. & alii plures, quæ non primùm anno 1562. ferri cœpit ex Syria, & degenerauit in Italia, vt Lob. ait, sed longè antè extabat in Gargano monte, teste Matth. cuius recordatur Fuchsius, anno 1540. Licèt porrò Lob. lib. Ic. Pl. duas proponit icones, non propterea facimus duas diuersas plantas, quandoquidem ipsemet dicit Italicam & Patauinam ex Syriaca degenerare.

Melilot. Patauina

Melilot. Syriaca odora Lob. reprob.

Lob. error

Hist. Lugd. *melilotus*, siue *Sertula campana* nuncupatur.

Sertula campana Thal. not. Trifolium odoratum

Thal. Harc. *Trifolium corniculatum alterum D.d. meliloti maioris tertia species Tragi*. Figura quidem Tragi, non descriptio autem, Meliloto Italicæ correspondere videtur, quod Thalius non animaduertit.

C. Bauh. not.

Casp. Bauh. phyt. *Trifolium* 44. siue odoratum corniculis reflexis. *melilotus siue Sertula campana Matth.* ic. p. 440. *melilotus Syriaca odora* Lob. part. 2. p. 42. Item *Trifolium* 52. siue corniculatum 2. *melilotus maior Tragi. melilotus Italica & Patauina*. Non seiungendum erat C. Bauhino Trifolium 52. sed dicendum potiùs 45. vel 44. Nam & Matthiolus de Italica differens, non separat à Meliloto Tragi, quod iconem attinet.

Melilot. legitima Matth.

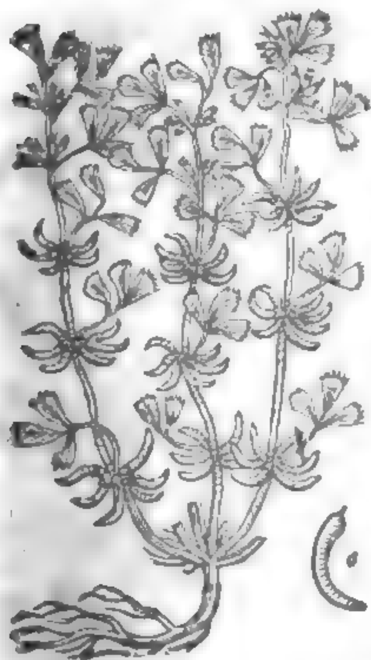
Is autem in Diosc. vocat *melilotum legitimam*, *μελίλωτον*, *Sertulam campanam*, Arabum *Alchilelmelich*, Hisp. *Coronam de Rei*, vbi figura deest, quam ponit in com. cum mag. fig. & Hist. Germ. welsch steinklee: Boh. Romanice. cognominat. In Epit. verò cum Cam. glossis sigerfraût appellat, quod nomen non placet, cùm alterius plantæ sit.

Locus

Vidi Monspelii & Basileæ in horto D. D. Iacobi Zvvingeri. Portione nomine Meliloti veræ ex Syria Val. Dourez, pulchrã & integrã me donauit Frater. Probatissima [quod Matthiolo nemo negarit] legitimaque Melilotus non modò in Campaniæ pluribus locis, sed etiam Gargano Apuleiæ monte prouenit. Cuius semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias afferri cœpit. Testatur hoc Adu. quæ dicunt: E Syria-

Syriaco Alepo ferri cœpta fuit, & coli superioribus, nec antea, annis 1562. & tertio, cuius etiam culei referti Venetiis, in Martinelli ad Angelum officina, prostant: exilior, odore Meliloti Germanicæ, vel Gallicæ, sed multò fragrantiore, ac in decenniū perdurāte. Sata Patauii, degenerat.

SECVRIDACÆ GENVS TRIPHYLLON. CAP. LIIII.

Caulis Folia

Pedales habet, graciles, sed robustos *caules*, *foliis* donatos ternis simul iunctis, per extrema latioribus, crenatis, quibus, veluti ad caulium articulos, mediocribus interuallis distantes, *siliquæ* falcatæ verticillatim apponuntur, Meliloti Italicæ siliquis pares, denæ, aut duodenæ, caulem coronantes, semunciâ longiores, graciles, striatæ. Dalechampio dicebatur Securidacæ genus.

Siliqua

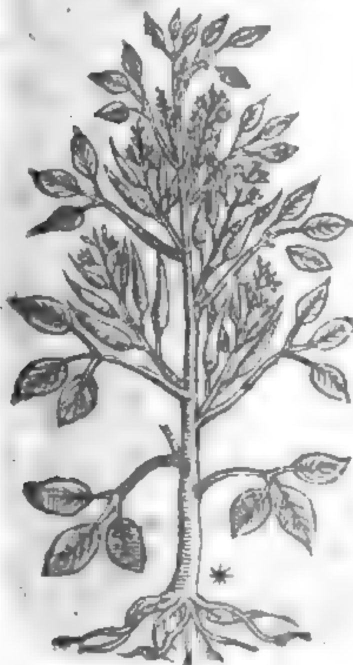
Hedysarum minimum Flos. Describit hoc & depingit Hist. Lugd. titulo Hedysari minimi, cuius radix tenuis, breuis, candida, flos luteus, circa caulem copiosus: semen rufum, bipenni simile.

An Fœnugræcū silu. An Dodon. Hist. frum. & Lat. in fol. Fœnumgræcum silu. alterum, recentiori ætati Fœnugræco legitimo similius, flores perpusilli, siliquæ teretes, tenues, paruulæ, oblongæ, tres, quatuorve simul, in quibus semen exiguum.

An Lob. Obs. p. 502. Et Ic. Pl. Tom. 2. p. 45. Fœnumgræcum silu. Herbariorum?

Locus. In agro Monspeliensi & nemore Gramuntio, crescit, Hist. Lugd. In Hispania plærisque incultis locis spontè extre Dod. accepit. Hortis hic in Belgio [ait Lob.] duntaxat quibusdam reperitur, ex Hispania delato semine.

LOTVS SYLV. EX CODICE Cæsareo. CAP. LIIII.

Caulis

Depingitur *caule* recto, *foliis* Trifolii, & è sinu horum, pediculis *flores*, deinde *siliquas*, proferentibus, quæ tenues sunt, & quàm Fœnugræci minores, vt imago ostendit.

Lotus silu. Huiuscemodi autem siluestris Lotus hactenus incognita latet, & non nisi in vetusto Bibliothecæ Cæsareæ codice reperitur, annotante Dodonæo.

Trifolium. Hist. Lugd. *Lotus silu.* ex codice Cæsareo, sicut & C. Bauhino, cui *Trifolium* 48. quoque dicitur.

TRIFOLIVM PRATENSE, ET LOTVS pratensis Veteribus, & in genere.

Licet de vulgatissima Loto, Trifolio pratensi, Veteres particulatim nihil prodiderint, nec Dioscorides de hoc caput proprium conscripserit, nihilo tamen minùs hanc non penitùs sicco pede transiit, sed de hac l. 4. c. 107. egisse videtur, cùm ait, siluestris Lotus quam Trifolium minus appellant plurimùm in Libya gignitur, caule bicubitali & sæpe maiore: alis multis: foliis Trifolii pratensis, &c.

Trifolium commune. Oxytriphyllon (inquit Scrib. Larg.) foliis, & specie, & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & frutex eius duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

Trifolium pratense Cornar. differentia. Nostri (inquit Corn.] Herbarii Trifolium Klee vocant, & tria eius genera agnoscunt, quæ florum colore discriminant, purpureumque, ac album, & luteum appellant, quæ pratensia sunt.

Aliter sanè de Trifolio pratensi Tragus scribit, dicens: Hoc inter omnia Trifoliorum genera, quæ sanè multa sunt, non solùm formâ, sed & vsu notissimum vulgò habetur. Eius duo existunt genera, colore duntaxat florum, & magnitudine differentia: hoc enim album, illud purpureum fert florem, hoc maius, illud exiguum censetur.

Tragi differentia

Fuchsii differentia. Sed Trago contrariatur Fuchsius, dicendo, Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolii inueniuntur fastigia: quorum primum: à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum. Germ. Braun wysenklee, Gall. *Treffle purpuree.* Alterum itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germ. weyß wysenklee, Gall. *Treffle blanc*. Et tertium luteum, Germ. Geel wysenklee, Gal. *Treffle iaune* appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodum differunt: quoduis enim horum generum tribus constat foliis, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisque pallescentia, candicantiave, in tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnugræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putant.

Folia

Lagopus

Matth. differentia. Cæterùm [ait Matth.] Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diuersitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexilique: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in cauliculorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Secundum cauliculis assurgit lentis, obsequiosisque, foliis in vnoquoque pediculo ternis, variâ tamen facie perinde ac bituminosum: namque quædam, quæ ad radicem sunt, Acetosi Trifolii modo, quod Oxys vocatur, trina ex vnico pediculo emergunt, ac cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt, & in cacumine acuminata, vt in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Prouenit spontè in pratis, & viridariis, & herbosis locis. Tertium, vt primum, circinatis, sed breuioribus foliis. Distant & florum colore, quòd in vno flores albicent, in alte-

ro rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense Trifolium tempestates prænuntiat. nam[vt Plin. est autor] inhorrescit, & folia contra tempestatem surrigit.

Aduersaria Trifolii pratensis triplicem varietatem perhibent, ast diuersos colores non ostendunt.

Cæsalp. porrò Trifolium pratense vocat, quod in fœnalibus campis, & inter segetes ad pabulum iumentorum secatur, infirmis caulibus, aut stratis in terram, aut procumbentibus: cuius multæ differentiæ, magnitudinis, & paruitatis, tum foliorum, tum caulium, tum fructûs.

Turn. differentia Turn. duplex genus tantùm agnouit, dicens: Est Trifolium quoddam vulgare in pratis nascens, flore vel albo vel purpureo.

Eucharii error Indistinctè Euchar. de Trifolio Klee, Triphyllo fleischblům, Triblat/ heymischenklee / & wildenklee scribit, non demonstrans quodnam intelligat, vires etiam confundit, ac pro Trifolio posita icon, Oxios, siue Trifolii acidi.

Trifolii in pratis nascentis, inquit Amatus, tria genera passim videntur, alterum foliis rotundis, & magnis: alterum verò acutis: tertium foliis quoque rotundis, sed minoribus, quæ omnia floribus lacteis, quandoque rubris, nonnunquam verò purpura ornantur. Harch. itidem Trifolium pratense à colore triplici triplex numerat, candidum, purpureum, & luteum.

Nomina linguarum Græci τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γενόμενον, & non rarò λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις nominant: Latinis *Trifolium pratense* dicitur: Ger. dreyblat klee// wisenklee/& fleischblůmer, Belg. Claueryn. Angl. herbe trefoile. Gall. *Treffle, Triolet*, & vetere eiusdem Gentis lingua, *Visumarus*, vt tradit Marcell. Scriptor antiquus. Ital. *Trifolio*. Hisp. *Treuol*. Hung. Lo here.

Locus & tempus. Nascitur in pratis, vnde etiam nomen nactum, ac palustribus locis, præsertim iis, qui subinde, fluuiali aqua rigantur. Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æstatis maxima sæpenumerò parte.

Vires & vsus Haud dubiè mediocriter concoquendi & exsiccandi vim possidet, vt non temerè quidam ex Recentioribus Herbariis tradant Trifolia pratensia albo muliebri profluuio mirificè conferre. *Album muliebre profluuium* Eadem etiam inflammationibus imposita, eas concoquunt, & ad maturitatem perducunt, Fuchsius. Trifolio pratensi nihil vtilius pecori veterinariæve saginandæ. *Pecori saginando vtile* Id etiam inter palati irritamenta recensent Lobel. & Pena. *Temperã.* Refrigerat, exsiccat cum partium tenuitate: inflammationes cataplasmate, ventris torsiones, cœliacosq; dolores iniectione mulcet, ac exsiccandi & mediocri concoquendi vi menstruis albis mederi proditur, Lobelius. Ast considerandum an vires à Fuchsio & Lobelio attributæ Trifoliis vulgaribus conueniant, saltem non conueniunt purpurascenti, siue rubenti maculato: folia enim gustu acria, vt paulò pòst dicemus. *Semen & flores. Intestina* Semen & flores ex aqua mulsa, aut vino decocti & ebibiti, vel clystere iniecti, intestinorum rosiones ac dolores sedant, & viscidos, lentósque adhærentes intestinis humores educunt. Ex aquâ verò decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. *Abscessus Inflammatio* Ex ipsa verò herba, cataplasma vtiliter inflammationibus imponitur. Volunt nonnulli Trifolium flore purpureum comestum aut ebibitum, menses prohibere. Album verò prouocare. Pascuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtilissimè vituli, & agnelli. Flores apibus grati sunt, de his enim vt de Thymo mellificant, Matthiolus. Sunt qui Trifolii pratensis succum, miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, albis quidem maculis in foliis notati, ad albas, nigris autem ad nigras, Hort. Lus. *Oculorum nubeculæ. Succus. Vulnera* Succus in vniuersum ad cicatrices & vulnera commendatur. Easdem penè obtinet facultates, quas Fœnumgræcum, sed non perinde vsitatum.

TRIFOLIA MACVLATA ET ACRIA.

Cap. LV.

Qvandoquidem adhuc minùs nobis constat, quomodo Trifolium maculatum, & acre, à vulgari & sequentibus sit distinguendum, ideò caput particulare hoc eis tribuimus, donec discrimen meliùs innotescat. Ex maculatis igitur, quæ ad certam classem referre ambigimus, primùm sese offert Hæmorrhoidum, de quo Gesn. horti, quod circa Lugdunum videtur, species alia Trifolii pratensis, maculis nigris. *Trifol. Hæmorrhoidi* Post hoc est & *altera species maior*, in collibus & aruis Tiguri frequens, acri gustu, vt abscessu tertio calida videri possit. *Trifolium acre* Sed quod sit Gesneri Trifolium acre, mihi non adeò compertum est. Frater etiam quod intelligat, me latet. Refert ad Clusianum post dicendum. Trifolium, vt diuinantur Aduersaria, pratense purpureum & album prata alunt, sæpiùs guttatis & falcatis superficie foliorum maculis. *Trifol. guttatis maculis* Meminit & Cæsalp. Trifolii maculati, albo flore, à dicendis alieni, de quo forsitan agimus titulo, de Trifolio albo, glabro, minore, fœmina. *Trifolium maculatum*

Vires Trifolium guttatis maculis (inquit Lob. Obs.) Euphrasiæ ritu ocularibus decoctis & collyriis nostra ætas feliciter commiscet.

TRIFOLIVM PVRPVREVM VVLGARE.

Cap. LVI.

Descriptio Eccui ignotum prato vulgare istud Trifolium, cui ex *radice* crassiuscula, adultiori ferè, digitali, fibrata, *Radix* viticulæ tenues, striatæ, partim humi repunt, partim surriguntur, subhirsutæ: sed de *Folia* trium *foliorum*, nunc rotundorum, aliàs oblongorum, interdum spiculatis lineis albis notato-rum, nonnunquam obliquis candicantibus striis virgatorum, numero situque notius: *Flores* autem glomerati modò rubent, modò albent, odore non insuaui, gustanti siccitatem offerentes: *Flores* anno 1607. mense Iunio obseruaui Trifolium vulgare purpurascens in area passim arcis Montbelgard. in horto & extra vrbem habere maculata folia: maculas autem esse albicantes, semicirculares, ad cordis

cordis formam nonnihil accedentes, & folia aliquamdiu masticata acria esse.

Brunfelf. ετ. ror. Brunfelf. Herb. germ. Trifolium primum, Gemcin Klee / Drybl. & Fleischblum à colore rubente instar carnis ad summum exsiccatæ. Et Tom. 3. Trifolium maius vbi perperam pro Trifolio purpureo vulgari, apposita icon Melampyri.

Trifol. pratense. *Trifolium pratense* Fuchsio & Trago. *Trifolium* simpliciter *pratense* Lobelio & Tab. quibus addit Thalius *vulgare, & alterum flore rubro.* *Flore purpurascente* Lonic. dicitur. *Capitulis florum purpureis* Gesnero. *Purpureum*, Lobel. & Penæ Adv. Cæsalp. Camer. Hort. Luf. C.Bauh. cui & *Trifolium* 1. in phyt. nominatur. *Trifol. vulgare. Trifol. purpureum.*

Locus & Tempus. Passim in pratis prouenit.

Vires. Vide paulò ante vires, titulo Trifolium pratense, & Lotus pratensis, Veteribus, & in genere.

TRIFOLIVM PVRPVREVM maius, folio & spicâ longiore & breuiore.

Descr. Caul. Fol. AD cubitũ & sesquicubitum excrescit, *caulibus* crassiusculis, valentulis, variè diuaricatis: in *folijs* subinde ludit, interdum semunciam vix excedunt, subrotunda, frequentiùs oblõga, acuminata, trium vnciarum semunciali latitudine, concinnè per ambitũ crenata, admodum venosa, crispa, trigemina, pediculo nixa in vaginam valdè laxã pinnatam, trium vnciarum, aut longiorem caulem complectentem, desinente, *flores* rubentes in spicam palmarem & maiorem, satus crassam dispositi, ex calyculis in pinnas longas, tomentosas, dissectis.

Tragi Cytisus. Tragus vocando Cytisum insigniter labitur. An Hort. Luf. Trifolium montanũ purpureum? Clusius in Pannon. describit & Iconem exhibet cum spica breui. In post. verò hist. cum spica longa. Describit & depingit Lonicerus ex Trago, quem citat, & Cytisum silv. Columellæ facit, à Dioscor. diuersum: quamuis ipse non norit. Lobel. Obs. Lagopus altera, an Cytisus Tragi, & Trifolium magnum Cordi. Dodon. Lagopus maior alter. C.Bauh. phyt. *Trifolium* 32. *siue spicatum folio pinnato.* *Cytisus Columella. Lagopus Lob.*

Locus & Tempus. Obseruatum à nobis florens Iunio prope *Champs* Geneuæ, & Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri. Inuenitur, autore Clusio, non modò in Hamburgensi Pannoniæ monte, & illi vicino Prellenberg, sed aliis etiam Pannoniæ, & Austriæ, Stiriæque montibus, alpestribusque pratis & siluis. Floret mense Maio & Iunio.

TRIFOLIVM MAIVS CLVSII secundum, non album, sed rubrum.

Descriptio. Folia. Flosculi. TRifolio maiori albo non valdè dissimile est alterum genus, vel amplitudine, vel formâ: *folia* tamen paullò angustiora, & crassior *flosculorum*, qui confestim nascuntur, spica, eaque summo caulis fastigio inhærens, sine vllo petioli vestigio, & quasi inter folia latens, cui plerumque adnascitur alia breuior, rarissimè tertia: flosculi verò differunt colore, qui non albus est, sed ruber, & odore, cuius sunt expertes: *radix*, prioris radici ferè par.

Trifol. ... Clus. in Pann. & in fol. *Trifolium maius* 2. siue *maius purpureo flore.* C. Bauh. *Trifolium* 8. seu *montanum purpureum maius.* *Trifolii altera species & maior in collibus,* Gesn. hort. Et, *maius secundum Clusij,* sine icone: variat, folio acuto non crenato, & obtuso crenato.

Locus. In Hamburgensi monte & aliis Pannoniæ & Austriæ montibus, Alpestribusque pratis, præsertim siccioribus Viennæ vicinis, tum pariter in Morauiæ & Bohemiæ siluis copiosè inuenitur.

TRIFOLIVM MAIVS TERTIVM purpureum Clusio.

Descriptio. MAiore multò excrescit altitudine, quæ plerunque cubitalis est: *caules* etiam habet crassiores, nodosos: *folia* ex singulis geniculis alternatim prodeuntia, longa, striataque, dorso magis eminente & elato, laxâ quadam veluti vaginâ in binas appendices desinente, caulem amplectentia, deinde terna numero ex eodem petiolo nascentia, superioribus duplò longiora, illis tamen non minùs dura, & per oras denticulata, gustu nonnihil adstringente: huic spica oblongior, & maior, elegantissimâ rubrorum flosculorum è caliculis hispidis emergentium serie composita: *radicem* habet superiorum radici similem, viuacem & singulis annis plures caules proferentem.

Cautio... Clus. Pannon. *Trifolium maius* 3. seu *maximum flore purpureo.* Tragus Grossen geyßklee / & *Cytisum* appellauit. Lobelius *alterum Lagopum* nuncupasse videtur. Hæc is, qui in rariorum Hist. post. non ampliùs Tragi Cytisum facit, nec mutati consilii rationem assignat.

TRIFOLIVM MONTANVM minus Thalio, purpureum.

Descriptio. BReuioribus constat *cauliculis*, & *foliis* acutè mucronatis, & *capitulis* etiam, estque *flore* quandoque purpureo, quandoque candido.

Trifolium montanum minus Thal. *Trifolium aliud montanum*, etiam satis vulgare, foliis oblongioribus, acutè mucronatis, minus. C. Bauh. phyt. *Trifolium nonum, seu purpureum minus*: variat flore albo, & rubro.

TRIFOLIVM ALPINVM RHETICVM Astragaloides.

Descriptio

Non ita obuium alibi, quàm summis montium iugis hoc Trifolium, cui *radix* crassa, longa, in plura capita aliquando diuisa, terram versus comosa, substantiâ albâ, dulci: ex qua *pediculi* germinant lõgiusculi, imâ parte vaginam imitati, *folia* terna, oblonga, vncialia, aut sextantalia, angusta, acuminata, glabra, obliquis venulis intertexta: inter hæc surgunt *coliculi* nudi, enodes, vix foliorum cacumen attingentes, quorum fastigio insident glomerati *flores*, magni, rari, purpurei, *semen* Craccæ minoris, compressum in *siliquis* semuncialibus, foliaceâ vaginâ textis.

Flos. Semen

Trifol. alpinum C.Bauh.phyt.*Trifolium 42.* siue *alpinum minimum flore luteo*. Io. Ponæ in Baldo, *Trifolium angustifolium alpinum, radice sapore subamaro.* Planta admodum rara & perennis, florum colore purpureo, admodum venusto.

Locus & tempus In Rhetia in monte propè Burmium inueni, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM STELLATVM PVRPVreum Monspess.

Descriptio

Bipalmares, non planè surrectos, quosdam etiam in terram procidnos fũdit ex gracili lignosâ *radice caules*, totos densâ lanugine obsitos. *folia* terna lõgis nixa pediculis, cordata, tantillùm per oras superiores crenata, penitùs hirsuta: *florum* glomeres diuulsi, coloris purpurei, perquàm villosis constant calycibus, quorum pinnæ diductæ radiatam stellam repræsentant. Multa habet communia cum Trifolio ex albo incarnato, cui folia non cordata.

Caulis. Radix. Folia. Flos.

Trifolium stellatum C.Bauh.phyt.*Trifolium 35.* siue *stellatum*, *quod multùm similitudinis habet cum Lagopo maximo Lobelii, at diuersum est.*

Locus & tempus Prouenit Monspelii circa patibulum, vbi florens legimus mense Aprili. Montbelgardi in horto E.C. ex semine deciduo pullulascit.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM spicatum.

Descriptio

Omnia ferè quæ habet cum Cytiso Tragi: *radix* vnica, tenuis, longiuscula, lignosa: *caules* ex ea plures, satis firmi, palmares, aut pedales, simplices, in quibus *folia* terna, graminea, hirsuta, pediculo nixa vnciali, caulem longâ, striatâ vaginâ obuoluente: *spica* duarum circiter vnciarum longitudine, aut maior, ex *floribus* purpureis congestis, in calycibus lanuginosis, pinnas quinque protendentibus.

Gramen 8. ut Alopecuros minor. Trifol. spicatum angustifolium. Lagopus. Alopecurus. C.Bauh.phyt.*Gramen 121.* siue *Alopecuros minor.* Item *Trifolium 39.* siue *spicatum angustifolium.* Lob. & Penæ *Lagopus altera angustifolia.* Hist. Lugd. p.432. *Alopecuros graminea Dalech.* Et p. 442. *Lagopus altera angustifolia.*

Locus & Tempus. Abundans inueni inter Monspelium & Lugdunum, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM ALBO-INCARNATVM spicatum, siue Lagopus maximus.

Descriptio

Satis prolixâ *radice* donatum est, gracili, fibratâ, *caules* plures dodrantales, & cubitales, hirsuti, simplices: *folia* ex piloso pediculo, vaginâ suâ breui, hirsutâ, caulem complexo, terna, subrotunda, latiora, quàm longiora, crenata, non cordata, *spica* duarum aut trium vnciarum *floribus* constat albis, dilutâ

dilutâ purpurâ remistæ, ex calycibus admodum villosis, in pinnas quinque desinentibus. *Semen* maiusculum, subrotundum, lucidum, pallidum, accedens ad Meliloti vulgaris: saporis Pisorum.

Lagopus Trifolium.

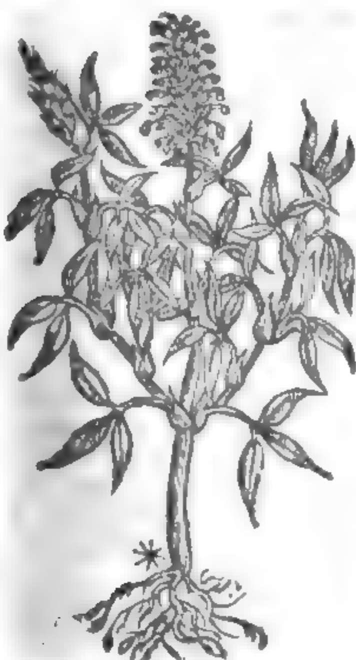
Lob. & Penæ Adu. Obs. & Ic. Plant. *Lagopus maximus folio & facie Trifolii pratensis.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 36. siue *spicatum flore subrotundo.* Dod. in fol. *Lagopus maior folio Trifolii.* Hist. Lugd. *Lagopus maxima.*

Locus & tempus

Geneuæ obseruaui in prat is prope fluuium *Arue* florens Maio: vt & alibi: Annua est planta, ex semine deciduo, siquidem maturo Iulio & Augusto, se conseruat.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM HISPAnicum, siue Lagopus angustifolius flore dilutè rubente.

Descriptio

Lagopi maioris genus, semine ex Hispaniis accepto natum, cuius iconem ad Clusiũ mittebat Iacobus Plateau: Id vnicum fert *caulem* gracilem, & satis firmum, nodis quibusdam distinctum, & in aliquot ramos diuisum, nascentibus ad singulos nodos, pediculis, satis laxâ sede caulem & ramulos amplectentibus, quorum extremis terna insident *folia*, vt in Trifolio albo incarnato, non orbiculata tamen, sed longiuscula, & angusta, carinata, siue dorso elatiore, canescentia instar foliorum vulgaris Lagopi: summi rami desinunt in longas caliculorum spicas, è quibus emergunt *flosculi* vulgaris floribus similes, & ferè concolores, hoc est, dilutè rubentes.

Caulis *Folia* *Flosculi*

Locus

Lagopum angustifolium Hispanicum Clus. obseruare meminit Salmanticensi agro, dum in eâ vrbe viuebat, ad vinetorum aggeres.

LAGOPVS TRIFOLIVS QVORVMDAM. Cap. LVII.

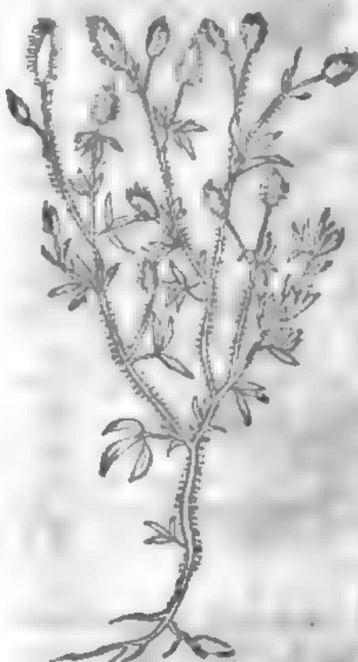
Descriptio

NOmen ex argumento spicæ indeptus est, quæ molli villo, cineraceo, purpurascentéve, leporinos pedes imitatur, *flosculis* albidis & minutis, Scorpioidis, tantillùm prominulis, quos *semen* excipit exile, fuluum: coliculi palmum, aut sesquipalmum alti: vel etiam spithamæi, ramosi, toti canâ lanugine pubent, in quibus hirsuta Trifolii *folia*, vnciam circiter longa, culmum lata, sapore subadstringente, strenuè siccante: *radicula* subest exilis, lignosa, tortuosa, candida, fibrata.

Trifolium felinum.

Lagopyrum

Nostri [infit Corn.] ad Græcæ vocis imitationem hasenpfötlin vocant. Aliqui Katzenklee [felium Trifolium:] Nam huius genus quoddam esse videtur. Apud Hipp. Galenus Lagopyron exponit, quæ appellatio, Triticum leporis significare videtur. Trago, & vltima melilotus, alba, & Lotus campestris dicitur. Lonic. depingit & vocat *pedem leporinum* & *trifolium humile* Lagopus [teste Dodon. gall.] à quibusdam dicitur *Leporis cuminum, pes leporis & trifolium humile.* Addit idem in Hist. frum. & in fol. vocari à nõnullis λαγώπυρος Hippocratis. At Lagopyros non Trifolio, sed Tritico similis. Lob. & Penæ Adu. *Lagopus genuinus Antiquorum*, Lagopyrus Hippocrati. Item Obs. & Ic. plan. *Lagopus* Pes leporis. Lagopus [inquit Lacuna] Trifoliis annumerata planta, Herbariis *Trinitas* dicitur. Dubitat Matthiolus an Germanorum vulgò Lagopus legitima sit: Sed quæ tanti dubii necessitas? cur affirmare non audet? Apud Amatum pro Lagopo quidem pingitur, verùm alia herba, nempe Trinitatis, ab eo describitur. Brunfels. nihil singularis adscribit, sed vulgata retinet nomina. Hist. Lugd. *Lagopus vulgaris Matthioli.* Item *Lagopus vulgaris Fuchsii.* Sed cur frustra Lugd. contra Philosophum entia multiplicat? Cur duas figuras vnius plantæ ponit? Infinitas hac ratione ne dicam Botanicus, sed quiuis tonsoris discipulus icones appingere posset. Tabern. *Lagopodium* vocat.

Lotus campestris. Lagopus. Trifolium humile. Leporis cuminum. Error quorundam. Lagopyros Hippocr. Lagopus genuinus Antiquorũ. Trinitas. Matth. reprch. Amatus not. Hist. Lug. not. Lagopodiũ

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 38. siue *spicatum humile*, seu *Lagopus.*

Nomina linguarum

Λαγώπους Germ. hasenfüeß, hasenklee pfötlin, katzle/, & Katzenklee. Belg. hasen Pootkens. Gall. *pied de lieure*, Castil. *pie de liebre.* Portug. *pe de lebre.* Ital. *pie de lepre.* Hisp. *pie de lebre.* Angl. hares foote Boh. Zagecinohz/

Locus & tempus

Geneuæ viget mense Iunio & Iulio cum flore, Basileæ adhuc Octobri in aruis, Montbelgardi quoque, ac sponte in horto E. C. Augusto.

Vires & vsus

Non parum huic est adstrictionis: siccitatis verò tantùm vt mirum seminis profluuio laborantibus præstet præsidium Lobel. Aluum sistit si cum vino bibatur, aut in febri ex aqua: adalligatur & ad inguinis inflammationem Diosc. Replet caua. Sunt, inquit Matth. è Germanis, qui ea vtuntur ad detergendam sitim in dysenteria.

Dysenteria.

TRIFOLIVM GLOMERVLIS PERsonatæ Cherleri.

Descriptio

IN humum reclinat palmares *caules* quos à repentante radice emittit, plures, hirsutos, floribus vestitos ternis iunctis, per extremum latioribus, pilosis: vniuscuiusque coliculi fastigio capitulum hæret vnicum, maiusculum, in Personatæ modum glomeratum, & aristis longis, sed lanugine quadam albicante intertextis, horrens, *flosculis* inter aristas apparentibus paruis, purpureis, basin autem amplectuntur terna *folia*, magna, squammatim incumbentia subeuntiaque, lata, albicantia, per margines purpurascentia, similibusque striis virgata, nescio

TRIFOLIVM GLOMERVLIS TOMENTOSIS per caulium longitudinem.

Descriptio. ANgulosi & glabri *caules*: *folia* terna iuncta, parua, ex oblógo rotunda, glabra, crenata, pediculo donata ferè vnciali, cuius exortui adnata gemina pinna maiuscula, ex lato mucronata, caulem cõplexu suo cõprehendit, indidemque *flosculi* minuti, palliduli, glomerati oriuntur, quos sequuntur glomeruli folliculorum tomentosorum, candicantium, conclusorumque, in quorum singulis *semen* vnum pusillum, ruffescens, nitidum, apophysi veluti donatum; quemadmodum in Fœnograeci semine animaduertimus.

Locus & Tempus. Ex squalidis Gallo-prouinciæ quibusdam locis collegit Gener Cherlerus mense Iulio.

TRIFOLIVM FOLLICVLACEVM, SIVE Vesicarium minus purpureum.

Descriptio. HVmi fusos producit ex tenui, simpliceque radice *caules* dodrantales, *foliis* ornatos ternis; paruis, per extremum obtusis, circumcirca crenatis, pediculo longo appensis: è quorum sinu exit pediculus vnciâ lõgior, *flores* sustinens in orbem glomeratos, paruos, rubentes, quos mẽbranei excipiunt *vtriculi*, satis laxi, bicorni fastigio dehiscentes. Hæc pulchella planta se per terram spargit, degustata nullum habet manifestum saporẽ.

De hoc Clus. in Hisp. & hist. postr. agit, vocans *Trifolium pratense Salmanticum*, Hispanorum *Trebol de prados*, & simpliciter etiam Trebol, quòd ipsi & cætera Trifolii genera sic appellent. Cæterùm folia huic tribuit in ambitu quoque serrata. Quæ occasio, quòd figura Clusii minùs placeat, quòd talia in eius pictura non exprimantur, nec folliculi, in quibus semen exile, subrufum, contineri scribit, benè appareant. C.Bauh. phyt. *Trifolium 6.* siue pratense *folliculatum*. Lob. Obs. & Ic. Pl. picturam, Clusii descriptioni, vt & nostræ, minùs commodam habet. Clusi, namque sine crenis proponit: vocat autem *Trifolium pratense Salmanticum*. Tab. *Trifolium Hispanicum*.

Ex semine è Belgio misso Geneuæ mihi prouenit: floret mense Aprili, estque semen maturum Iulio. Clusio autem totâ Æstate floret.

TRIFOLIVM CAVLE NVDO GLOMERVLIS glabris: Et aliud paruum eium glomerulis, lignosum.

EX *radice* crassiuscula *caules* exeũt simplices, nudi, glabri, pedales: in glomerem florum purpureorum fastigiati, subtectis foliis, exilibus, viridantibus: sequuntur vtriculi flosculorũ numero respondentes, laxiusculi, squallidi, veluti neruulis intertexti, albidi, è quorũ orificio adhuc flosculorum prominent reliquiæ: *folia* tergemina, glabra, subrotunda, ferè vncialia, pediculo hærent palmari & sesquipalmari, è radice.

In viis quibusdam haud ita frequentem, quà Nemauso ad Gari pontem pergitur, obseruauit atque decerpsit Gener Cherlerus Iunii initio floens adhuc, sed & vel tunc glomeratum. Locus & Tempus

TRIFOLIVM PARVVM QVODDAM, SIVE Lotus pratensis purpurea. Dalech. Descriptio.

LOtus pratensis purpurea [inquit Hist Lugd.] *radicem* gignit gracilem, candicantem, parùm capillatã: *cauliculos* multos, ferè pedales, surculosos: *folia* Loti nunc terna, nunc quaterna, exigua: *flores* in ramulorũ vertice copiosos, purpureos.

In pratis & humidis locis nascitur.

TRIFOLIVM PRATENSE ALBVM à Fuchsio depictum, siue mas.

CAP. LIIX.

Descriptio. FOlia huic hirsuta, oblonga, venosa, crenata, terna ex longo pediculo appensa, per *caules* cubitales, simplices, plures ex *radice* crassiuscula, inque plura capita interdum diuisa: exorti *flores* glomerati, albi, Trifolii pratensis, purpurei, aliæ

qui similes. Geneuæ variisque aliis in locis obseruaui florentem Augusto, Septembri & Octobri.

TRIFOLIIS AFFINE, QVADRIFOLium Phæum Lobelii.

CAP. LIX.

Descriptio.

LObel. Obs. *Quadrifolium phæum* & Ic. Pl. Tom. 2. p. 33. *Quadrifolium phæum fuscii hortorum.* C.Bauh. phyt. *Quadrifolium hortense album.* Tab. Lotus quadrifolia Vierbletteriche Steinklee. Ast mirum dici Quadrifolium, quum in figura Lobelii etiam sint quina.

Quadrifol. hortense. Lotus quadrifol. Tab. notatur.

TRIFOLIVM MAIVS ALBO FLORE incanum Clusii.

Descriptio

TErnis, aut quaternis interdum assurgit virgis aut *cauliculis* pedalibus, firmis, rectis, teretib. circa quos nascuntur rara *folia*, oblonga, angusta, dura, neruosa, carinata, & dorso elatiore, terna semper ab vno exortu prodeūtia vt in reliquis Trifolii generibus, incana, in ambitu veluti dentata, ab radice frequentiora & maiora: *flores* extremis ramulis, in quos cauliculi separantur, inhærent parui, frequentes, conferti, & spicam quodammodò formantes, albo colore, & nonnullo odore præditi: *radix* viuax minimi digiti crassitudinem æquans, fusco & denso cortice tecta, longa, aliquot fibris donata.

Clusio cuius descriptionem proposuimus, *Trifolium maius primū*, seu maius albo flore. C.Bauh. phyt. *Trifolium* 10. siue *montanum album.*

Trifol. album.

Locus & tempus.

In pratis sicciorihus Metropoli Austriæ Viennæ vicinis, tum in Morauia & Bohemia floret Maio & Iunio.

TRIFOLIVM PRATENSE FLORE albo minus, & fœmina, glabrum.

CAP. LX.

Descriptio.

COntractior est habitu quam mas, *caulis* breuioribus, infirmis, per terram sparsis, per quos *folia* terna, parua, rotunda, glabra, rotula: *flores* glomerati, minores, ex lōgioribus appēsi pediculis, coloris albi. Hoc ni fallor, Montbelgardi quadrifolium, & quinque foliū reperitur. Ex hoc genere suspicor natuum, maculatis foliis, flore albo, repertum ad fontem admirabilem in Ducatu Wittembergico: Maculatum etiam est Iulio circa Montembelgardum. Passim ac sponte prouenientem variis in locis obseruaui.

Locus & Tempus.

TRIFOLIVM PARVVM, ALBVM MONSPESSVLANVM PILOSVM CVM paucis floribus.

Descriptio.

TRifolio nostrati pratensi albo respondet, sed multò minus est, *foliis* pilosis, *floribus* albis, duobus plærumque aut tribus simul iunctis: pumila est admodum planta.

Locus & tempus.

Monspelii hoc legimus florens mense Aprili.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM mas, flore minore, semine multo.

CAP. LXI.

Descriptio.

ADpedalem altitudinem & cubitalem excrescit hoc Trifoliū, *caulibus* tamen non penitus surrectis, quos à *radice* albâ, minimi digiti crassitudine, fibrosâ, sapore leguminoso Pisorum aut Fabarum, ex ..., difficili, promit plurimos, hirsutos: *folia* hirsuta Trifolii purpurei & albi: *flores*, parui, lutei, ex multis flosculis minimis, formâ (si parua licet componere magnis) Genistæ alicuius, aut Coluteæ, congesti, globulum exprimentes, quibus succedunt *semina* multa, Melilote officinarum quodammodò similia.

Melilotus minor, Sertula campanica, & kleiner steinklee Brunfels. *melilotus exigua*, Trago: *medica* Dodonæo: *Trifolium aruense*, Tabern. *Trifolium luteum*, Gesnero: *Saxifraga lutea*, Fuchsio. Meminit tantùm Trifolij lutei Matthiolus, nec distinguit nisi colore à cæteris. C. Bauh. in renouato addit iconem.

Matth. not.

Nomina linguarum. Cæterùm, nomina linguarum vsitata, sunt Gall. *Treffle petit iaune*. Germ. Geelklee / Geelwisenklee, & klein steinklee / Belgicè Cleynsteen claüern & Cleyn geele Claüern.

Locus & Tempus. Geneuæ florens vidi Maio, vbi virebat Hyeme: Basileæ Octobri: Lugduni, & Montbelgardi etiam spontaneum.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM, fœmina, flore pulchriore, siue Lupulino.

CVm Trifolio pratensi luteo mari multa habet communia, *radicem* exilem, duram, *cauliculos* graciles, hirsutos, *folia* trigemina, neruosa, *florem* luteum, sed magnitudine & singularium flosculorum formâ differentem, duplò enim & triplò maiores huic sunt glomeruli. Lupulorum capitula imitati, minores, contrarioque situ squammarum, quarum vnaquæque cristata supremum constituit flosculorum folium, reliqua tria sinu suo occultans. Huius porrò Trifolij pratensis videntur duæ species: minor passim proueniens: altera magna & robusta ad cubiti altitudinem surgens, cum pulchris magnis floribus, in qua semina parua lutea animaduerti. Pulcherrimum hoc Trifolium pratense luteum, magnum & robustum, fœminam voco.

An Leporina Lupulus siluaticus. Trifol. pratense luteum.

An fortè Brunfels. Leporina? Thalius *trifolium luteum alterum lupulinum*, & vulgò *lupulum siluaticum* appellat. Casp. Bauh. phyt. *trif. lium* 4. siue *pratense luteum, capitulo Lupuli*. Hort. Lul. *trifolium aruense luteum, lupulinum*. Geelb wisenklee/ unser frawen hopffe. An Tragi, Meliloti genus 8. & penult. Lonic. Tragum imitatus huius meminit, ac vocat *Lagopum, pedem leporinum, & trifolium humile*.

Lagopus. Pes lepor. Trifolium humile.

Locus & Tempus. Speciem maiorem inueni in margine agrorum montis Rolsberg prope Masmunster, florentem Octobri, Minorem alioqui frequentem Montbelgardi, Monspelij & Geneuæ. Frater C. Bauh. collegit Basileæ in pratis.

TRIFOLIVM SAXATILE HIRSVTISSImum, siue argenteum.

Descriptio. SVb hoc nomine apud Fratrem obseruauimus plantulam, cuius *radix* dura, lignosa, cortice vestita ruso, cuius figura reptionis suspicionem inijcit: supernâ illâ parte in maiusculos diuaricatur trunculos, plures cauliculos ex radice multiplici erigentes, sed palmâ breuiores, quos folia Trifoliorum ritu digesta vestiunt argentea, mollicella, albicantia, breuissimis nixa pediculis. Ex quorum sinu glomerulum mollissimorum, pilosorum, flauescentium stipatu congestum promittit, quod ex flosculis fatiscentibus compositum arbitramur.

C. Bauh. phyt. Trifolium 41. seu saxatile hirsutissimum, quod in heluetiicis iugis & caulibus summis legit.

Trifolium saxatile hirsutissimum.

TRIFOLIVM PELTATVM CRETICVM.
CAP. LXII.

Descriptio Trifol. peltatum Creticum. QVod apud Fratrem obseruaui cum inscriptione Trifolij odorati Cretici, & apud D. D. Iac. Zvvingerum, cui ascriptum erat *Massaria*, *Radiculâ* est tenui, longiusculâ, fibris donatâ, quæ *cauliculos* ex se promit duas, treísve vncias altos, glabros, *folia* exigua, quæ longiusculis insident pedicellis. *Flosculi* quini plùs minùs cauliculo summo incubunt congesti, pallidè luteoli: quos *siliquæ* excipiût compressæ, latiusculæ, simile *semen* sed exiguum, ac vix vnum aut alterum complectentes. Hæ, referente Fratre ex testimonio Honorij dum teneræ sunt, recentésque, dulcissimæ, esuique aptæ sunt: at vbi induruerint, amarissimæ.

Massaria.

C. Bauh. phyt. Trifolium 27. siue peltatum Creticum. Item apud Matth. Trifolium 8. siue Peltatum Creticum.

MEDICA IN GENERE.
CAP. LXIII.

EX Trifoliorum, & eorum quidem, quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica est. Hæc natales suos ipso nomine fatetur, locumque vnde venerit, vocabulum indicat. Externa olim Græciæ [inquit Plin.] à Medis est aduecta per bella Persarum, quæ Darius attulit. Hinc Gentile nomen obtinuit. Similis est Trifolio, caule, foliisque geniculata, quicquid in caule assurgit, in folio contrahitur. Hæc paulò aliter Diosc. tradidit. *Medica* recens nascens similis est trifolio in pratis nascenti. Verùm in progressu folia contrahuntur, & caules trifolio similes producit, in quibus accrescit semen, Lentis magnitudine, siliquulæ modo intortum.

Natales. Plinij lectio. Diosc. lectio.

Medica ab Hispanis vocatur *Eruaye, Alfasafas, Alfalfe, & Alfalfa*, voce fortè deductâ ab *Alfasafat*,

Alfasa. Alfalfe. & Alfalfa. Alfasafat.

Cot. Alfisfis. Andacocca. quam Auicenna simul cum nomine *Cot & Alfisfat* lib.1.exprimit: licèt lib.3.capite de tremore, vbi oleum de Andacocca multùm laudat, videatur eandem per Andacoccam intellexisse. Gallis

Nomina linguarum. *Sainctfoin, & Foin de Bourgongne, & grand Treffle*, Picardis *Foignasse*, Germ. Viechklen, oder bürgündisch hew, hailfiter.

Aequiuoca. Sub Medicæ nomine, quæ nobis verior videtur, & vt existimamus, per Hermol. Marcellum, Gesnerum, Matth. Amatum, Bacchan. Dodon. Clus. & Cæsalpinum recepta est, & à nobis Medica maior erectior florib. purpureis dicitur. hæc occurrunt æquiuoca. Medica siliq. lutea & rufa. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medica marina. Medica scutellata. Medica orbiculata. Medica echinata glabra cum maculis nigricantibus, & sine iis. Medica magna turbinata. Echinata magna, hirsuta. Hirsuta echinis rigidioribus, Echinata hirsuta, Echinata minima, Coronata parua Cherleri, Lunata, Lunatæ similis siliqua, de qua sub Auricula muris Camerarii. Medicæ nomen quoque, quamuis perperàm, & apud imperitos solùm cognitionis herbarum, teste Dodonæo obtinuit Trifolium pratense purpureum. Olim Trifolium candidum, dicebatur Medica tertia Dodonæo; quæ opinio in postremis reiicitur. Nos de hoc agimus sub titulo, Trifolium pratense album. Trifolium quoque luteum, Trago dicitur Medica Dioscoridis, & apud Dod. Medicæ species.

Saxifraga lutea. & Conft. not. Porrò Medica Tragi non est Saxifraga lutea Fuchsii, vt vult Rob. Const. apud Amatum. Est hæc nobis Melilotus vulgaris. Quæ verò sit Medica Cornario, quam dicit à vulgo Medicorum vocari Bursam pastoris, & à vulgo Germanorum deschenkraut, inquirendum.

Error quorundam. Laburnum. Cytisus. Apud Euch. Roels. Lonicerum & Ryffium ineptè ponitur icon Laburni pro Medica. Cytisum Matthioli à Cortuso missam, non Cytisum, sed Medicæ speciem esse [inquit Hist. Lugd.] autumant periti herbarii: hæc vocatur à nobis Cytisus candidus siliquâ incuruâ. Ad hæc Medicæ speciem esse putant Ferrum equinum dictum Gesnero, quod nos Soleam equi inscripsimus. Medica etiam de Helenio dicitur in ascript. Dioscor. de eo hist. n.g.l.25. ne Medio quoque Medica traditur in spur. Diosc. de eo hist. n. lib. 20.

Duratio. Tanta dos eius [inquit Plin.] vt vno satu ampliùs quàm tricenis annis duret. Plinio contrarius esse videtur Palladius, qui semel satam decem solùm annis permanere scribit. Cæterùm Medicam diu durare, vel Plutarchi testimonio comprobatur, similitudinem ex hac in libello contra Epicurum desumentis egregiam. Sicuti, inquit, herbæ Medicæ semen multis flexibus, & per obliquum terræ innascens, ob asperitatem multo tempore perdurat, ita dolor vncinos & radices disseminans: carnique implicatus adhæret non diem modò, aut noctem, sed annos & aliquot lustra, ægrè aliis doloribus tanquam clauis violentioribus expulsus discedit.

Locus, in quo Medicam proximo Vere facturus es, autore Columellâ & Palladio circa Calendas Octobris proscindendus est, & is tota Hyeme putrescere permittendus. Mense autem Februario, iterandus est, & purgatis lapidibus diligenter occandus. Et tandem circa Martias Calendas, subacto sicut in hortis solo, formandæ sunt areæ pedibus 10. latæ, & 50. longæ, ita vt eis per semitas aqua ministretur, & facilè possint ex vtraque parte runcari. Tunc iniecto antiquo stercore in Aprilem mensem (hoc enim

Tempus satus. tempore Medica serenda est) seferuntur, paratæ. Singuli cyathi seminis occupant locum latum pedibus quinque, longum pedibus decem. Sed mox ligneis rastellis obruantur iacta semina, quia Sole citiùs comburuntur. Post sationem ferro locum tangi non licet, sed rastris ligneis frequenter herba mundetur, ne teneram Medicam premat. Prima messis eius tardiùs fiat, vt aliquantùm semen excutiat. Cæteræ verò messes quàm volueris citò peragantur. Vbi secueris, sæpiùs riga. Post paucos dies, cùm fruticare cœperit, omnes alias herbas runcato, ita & sexies per annum metis, & annis decem potest tenere continuis.

De Medica, inquit Varro, In primis obserues, *Locus.* vt ne in terram nimiùm aridam, aut variam, sed temperatam semen demittas. In iugerum vnum, si est naturâ temperata terra, scribunt opus esse Medicæ sesquimodium: id seritur ita, vt semen iactatur, cùm frumentum seritur. Medica porrò, vt Theoph. tradit, sæpiùs diminuta, consque melior, sapidiorque euadit. Sed nec huic stercoratio prodest, quin potiùs stercoris & vrinæ causâ perit, vt quidam dixere.

Vsus. Lactantes boues. Medicâ nutriri boues lactantes, vt plus contineant lactis, iubet Sotion in Geoponicis, itemque Varro, Columella & Palladius. Aristoteles

Lac extinguit. contrà hist. animalium inquit: Pabuli genus aliud copiam lactis extinguit, vt Medica herba, & præcipuè ruminantibus: aliud auget, vt Cytisus & Eruum. Qui in Hispania rem obseruârint [vt notat Camer. horti] vbi quotidianus eius vsus est, referunt nullo cibo tam viridi quàm aridâ prius magisque lætari, saginari, & pinguefieri iumenta, pecusque omne: parciùs tamen dari, quoniam inflet, & multum sanguinem creet, quem deducere postea necesse sit, annotante Virgilio Marcello. Medica, inquit etiam Varro, obiicitur modicè, ne parum, aut nimiùm saturentur, vtrumque enim ad corpus alendum

Aristoteles cum Sotione & aliis conciliatur. inimicum. Fieri itaque potest, vt lactis abundantiæ conducat, modò non ad satietatem vsque præbeatur, id quod etiam Plinius vetat, alioquin nihil mirum Aristotelem vera scribere, & vniuerso in sanguinem, adipem, & carnes, alimento redacto, non superesse, quod in lac conuerti debebat.

Ager. Agrum stercorat, ac adeò est suauis ac nutriens, vt pecus arcere necesse sit, ne vel disrumpatur, aut sanguinem detrahere oporteat.

Macies mularum. Animalium vitiis plerisque medetur. Ad maciem mularum, vt Columella prodidit, nulla res tantùm, quantùm Medica prodest.

Semen. Semen, vt tradit Diosc. siccatum iucundi saporis gratiâ condimentaneo sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herbâ totâ pro gramine vtuntur ii, qui pecora alunt.

MEDICA MAIOR, ERECTIOR, FLORIBUS PURPURASCENTIBUS.

Descr. Valdequam luxuriat obsequioso fœnore cultorem fouens, *caulibus*, ut numerosis, ita prolixis: *folia* terna oblonga, per extremam oram, quæ obtusa est, crenata: *flores* copiosi velut in spicam digesti, purpurascentes: *siliqua* cornu caprini instar contortæ, in quibus *semen* minutum & candidum: *radix* subest longa, tenuis, & lignosa.

Hanc tradit Hermol. dicens: Imperitia vulgi Melica vocari cœpit. Semen eius sub dente Phaseoli recentis saporem præsentat. Propter altitudinem radicum huius reliquæ herbæ intereunt, sine ipsius damno.

Ex Hispania [inquit Marcell. Virg.] integros herbæ

herbæ; quam inibi Medicam censent, cum suo semine caules afferri nobis curauimus. Siliquam non licuit videre &c. miramur autem nos ei allatos caules cum suo semine, & siliquas non etiam adfuisse.

Fœnum Burgundiense. Medicam appellat Ruell. ex aliorum sententia *Fœnum Burgundiense*, quod rura *Fœnaciam* dicant. Ait etiam Marcellum magis eius cognitionem obliterasse. *Medica vera.* Gesnero *Medica vera*, Clusio *satiua & legitima*. Anguill. *Medica species*. Mediceę quoque meminerunt Matth. Lacuna, Amat. Bacch. Lob. Pandect. Cæsalp. Camer. hort. Lus. & alii.

Hist. Lugd. reprob. Historiæ Lugd. Consarcinator imperitus stirpium omnia confundit: descriptio quidem competit Medicæ, de qua agimus hoc capite. An item Dodonæi icon, dubitamus. Quia Dodonæi & historia, & figura dubia: hic præterea nullum certum ponit discrimen inter Medicas, sed suo more commiscet. *C. Bauh.* C. Bauh. phyt. *Trifolium 30. siue siliquâ cornutâ. Medica Dod. gall.*

Locus Tempus. Hac quondam, Hermol. Marcell. Virgil. Aug. Gallo, & aliis testibus, plena erat Venetia, sed pridem per Gotthos periit, reseruata autem in Hispania, inde denuò in agrum Neapolitanū, quasi postliminio introducta fuit. Cæterùm, Tiguri primò apud D. Gesnerum, cui, vt ipse perhibet, ex semine peregrino prouenit, deinde Basileæ in hortis quibusdam florentem mense Iunio & Iulio, vidimus. Geneuæ agros eâ consitos obseruauimus, quos aliquoties in anno resecabant ad impinguandos equos. Circa Burmiam in Rhetia spontè prouenire reperi. Montbelgardi in horto meo & Illustrissimi Principis è semine mihi prouenit, ac multis durauit annis.

Vires. De huius viribus & vsu iam suprà in genere pertractauimus.

MEDICA SILVESTRIS.
CAP. LXIV.

Descriptio. Medicæ siluestris genus est, *radice* crassiusculâ lignosâ, sapore subdulci, virgulta emittente cubitum longa, vel etiam longiora, teretia, striata, glabra, in multos, lentos surculos subdiuisa: *folia* de more terna, angusta, oblonga, supremo margine veluti corrosa: *flosculi* surculorum fastigiis conserti, globuli ferè modo insident, crocei, quibus delapsis *siliquæ* suboriuntur contortæ, compressæ.

Lens. Tabern. not. Taber. *Lens maior repens*, Groß kriechende linsen. Icon Tabernæ quidem placet, ast non nomina, quæ huic in eum dubio procul finem adscripsit, vt nouitate placeret, non aliis, sed sibi ipsi.

C. Bauh. not. C. Bauh. phyt. *Trifolium 31. seu frutescens, luteum*

Ast nos in hac herba nihil fruticosi obseruauimus, existimantes hanc plantam comprehensam esse sub Trifolio 30. siliquâ cornutâ, flore luteo.

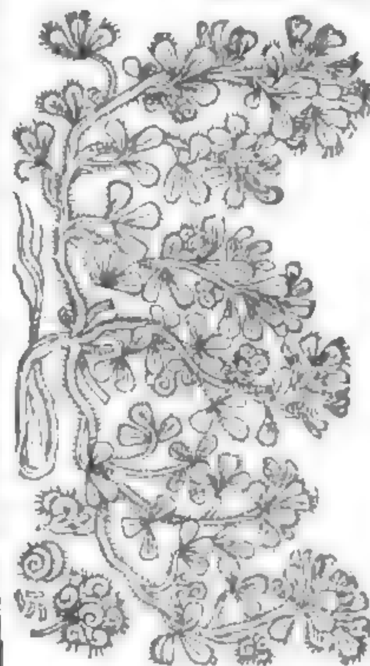

Locus & tempus. In sepibus & segetibus prope Monspelium & Lunel, mense Maio & Iunio reperitur cum flore luteo, variisque aliis in locis tum à nobis tum ab aliis reperta fuit.

Vires. Calida est in secundo gradu, subacris, sapore scilicet nitroso, tenuiumque partium Gesn.

TRIFOLIVM COCHLEATVM MARInum, siue Medica marina.
CAPVT LXV.

Descriptio. Qvantum quantum est, totum villosâ, incanâque lanugine obductum est: *caules* pedales, ac etiam cubitales, ramis frequentibus brachiati: per quos *folia* ex breuibus pediculis terna, parua, obtusa, frequentia, sapore nullo manifesto, *flores* multi simul congesti, lutei, Trifolii lutei ferè similes: *siliqua* orbiculares, in se contortæ, *radix* crassa, cubito longior, tenera, gustu quodam ingrato, salsuginoso, & amaricante. Gesn. hort. Trifolium marinum.

Trifol. marinum. Cochleat. & Album sacerdotale. Cytisus marinus. Medica marina. C. Bauh. phyt. Trifolium 24. siue Cochleatum maritimum. Guilandinus Trifolium album, & Cicer sacerdotale vocabat: alii Cytisum marinum. Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tō. 2. p. 38. vti etiam Tabern. cum Camer. hort. & icon. Medicam marinam: Eius autem figura facta est ad plantam siccam, à me [I. Bauh.] Gesnero missam, & anno 1561. collectam, quæ adhuc diligenter inter siccas meas coaceruatur: *C. Bauh. not.* Quamuis nec Gesneri, nec nostri hîc meminerit, sicut in pluribus aliis.

Dalechamp. not. Anthyllis. Dalechampius hanc depinxit, vocans Anthyllidem priorem descriptam à Dodonæo, cuius opinioni assentiri non possum, nisi dicam non diligenter ab ipso neque descriptam, neque depictam.

Clusius, à quo parum aliquando abfuit, quin

filiqua cochleata, paruin compressa, muricibus per margines horrida.

Synonyma. Trifol. cochleatum, maculatum. C.Bauh.phyt. Trifoliū 22.siue cochleatum maculatum. Medica Arabica Camer. Et sequenter, Trifolium 23.siue cochleatum fructu nigro hispido. Trifol.cochleatum alterum Dod Medica folliculo spinoso Lobelio. *Hæc ille.* Nos tamen, Medicam Camer. Arabicam diuersam à Lobelii Medica spinoso folio,& Dodonæi Trifolio cochleato altero, asserere non ausimus. Nimium sunt breues Dodon. & Lobelius.

Medica folliculo spinoso. C.Bauh. nec.

Cæterùm, Trifolium cochleatum alterum (inquit Dodon.) gallicè *L'herbe aux Limaçons* vocatur, quod plærique Recentiorum Medicam indicent, quamuis cum descriptione Medicæ non conueniat. Est enim Medica Arabica (teste Camer. hort.) foliis cruentâ maculâ insignitis. Lobel obs. & ic.pl.Tom.2.p.37.sub Medica folio spinoso, figuram Trifolii cochleati alterius Dodonęi habet. Medicam porrò Arabicā Hort. Lusgerm. Arabisch Schneckenklee vocat. Meminit huius, ni fallor, Cæsalp. sub Trifolio pratensi in genere.

Medica Arabica. Medica folio spinoso. Trifolium pratense.

Locus & tempus. Genouæ mihi in horto mense Maio vigebat: Argentinæ D. Melchiori Sebizio cum floribus & filiquis hispidis, foliis glabris non maculatis, Iulio.

MEDICA MAGNA TVRBINATA

Descriptio. CVbitales & sesquicubitales *caules* emittit, luteŝutos, multis ramis fissos, *foliis* tergeminis, hirsutis. Trifolii pratensis purpurei paribus, aliis veluti triquetris, per oras incisis, quorum pediculi longiusculi, pinnis caulem ambiunt: *flores* parui, lutei, pediculo hærent vnciali, & sescunciali, quos sequuntur *fructus* turbinati, sex aut plurium circumuolutionum, arctè commissarum, duri: vnaquæque spira gemino denticellorum ordine cælata est, medium secante zonulâ perpetuâ: *semen* compressum, renis instar sinuatum, Fœnugræci semini par, aut etiam paullò longius. Annua est planta.

Medica siliqua Cupressi figura. Lob. & Pen. nec. Lob. & Penæ Adu. Medica, cui siliqua Cupressi figura, cuius portio quidem aliqua, sub titulo Medicę, tres seminis varietates ostendentis, exprimitur, ast non placet icon. Hæc etiam à Plantino Tom.2.p.37.proponitur.

C.Bauh. hepsus. C.Bauh.phyt. Trifolium 20. siue cochleatum fructu compresso oblongo. H.Lugdunensis, inquit, vnâ figurâ tres exprimit differentias, vt & Lobelius. Si Frater triplicem hanc differentiam ostenderet, ipsi fidem haberemus, nos duplicem duntaxat obseruamus, scutellam sc. & turbinatam.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E.C. ex semine per D. Christophorum Schvvartz Stutgardiâ misso, & Aprili terræ mandato floruit Iulio.

MEDICA ECHINATA MAGNA hirsuta.

Descriptio. FOlia huic hunc prima subrotunda, postmodū nonnihil acuminata, & serrata, terna vni pediculo innixa: *caules* ad duos, tresue cubitos per terram spargūtur: *flores* multi, coaceruati ex longo pediculo, lutei: *siliquæ* simul aliquot cohærent, spiris duabus, aut tribus, vel etiam quinque, ferruminatæ, breuissimis veluti spinis obtusis, exasperatæ. Geneuę in horto mihi prouenit. Echinus, qui particulatim in tabella hac est pictus, sequentis Medicæ est.

Locus. Icon.

MEDICA HIRSVTA ECHINIS RIgidioribus.

Descriptio. PEr terram se expandit cubitalibus & lōgioribus caulib. *folia* parua hirsuta, & per extremā oram lāta: *flores* lutei: *echini* cochleati, pauci, & ferè singulares, longis susque deque vergentibus rigidiusculis spinis horrēt, non admodū densis: conuolutiones sunt tres, aut quatuor.

In figura nostra empirica spinę nimis breues & crebræ, ideò in tabella præcedenti, melius erant exprimendæ.

Medica siliquis spinosis. Trifol. cochleatum fructu duro. An Lob.& Penæ Adv. Medica siliquis spinosis? C.Bauh. phyt. Trifolium 21. siue cochleatum, fructu duro, spinoso. Medica siliqua spinosa Adv. quam Lob.ic.Tom.2.p.37. sub Medica pingit. An autem Lob.(vt equidem C.Bauh. vult) intelligat eandem Medicam nobiscum, asserere non ausimus, quia paucis tantùm verbis spinosæ meminit. In iconum quoque tabella, in qua Lob. tres Medicas dicit se tradere, nullam video spinosam. Fratrem eandem nobiscum intelligere existimo. Ponæ in Baldo Medica spinoso folliculo. Cast. Durantes pro Medica pingit cochleatam spinosam. An Camer. hort. Medica annua, semine minuto, hirsuto?

Locus & Tempus. Mense Septembri ad mare reperi Monspelii.

MEDICA ECHINATA HIRSVTA.

Descriptio

Crassiuscula est & prolixa, sed singularis *radix*, alba: *caules* multi, tenues, per terram sparguntur, dodrantales, & cubitales, striati, hirsuti: *folia* terna, subrotunda, ad Trifolium pratense luteum accedentia, nullo notabili sapore prædita, pilosa, albescentia, maximè parte inferiore: *flores* parui, lutei, simul aliquot congesti, eodemque modo simul coaceruata ex eodem pediculo longiusculo, *capitula*, Piso non maiora, contortis helicibus constantia, globosa, quatuor aut quinque, atque etiam plura, mollibus spinulis echinata.

An Trifol. tortuosum? Tribulus Trifol. echinatum. An Lotus?

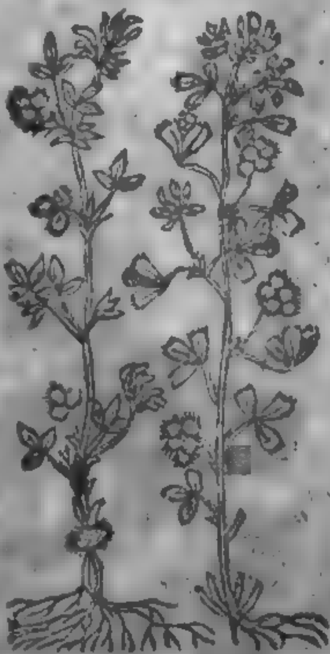
Hist. Lugd. Tribulus terrestris minor repens Dalechampii. C. Bauh. phyt. *Trifolium 26. siue echinatum aruense maius.* An Lob. Obs. *Lotus Italica altera?*

Locus & tempus.

Floret & semina fert mense Aprili & Maio. Passim prouenit maximè inter segetes prope patibulum Monspelii. Frater C. Bauh. inuenit prope Perou in littore maris. Hanc eandem habuit Geneuæ in horto.

MEDICA ECHINATA, MINIMA.

Descriptio

Hæc est *caulibus* circiter pedalibus, vel minoribus, tenuibus, quos ornant *folia* terna, Medicæ echinatæ foliis similia penitùs, parua, hirsuta: *flosculi* pusilli, lutei, multi simul congesti: sequuntur eiusdem *pediculi* fastigio hærentes quàm proximè, glomerati echinuli muricati, tres, aut quatuor, vel quinque iuncti, Orobi grano non maiores: *radices* tenues.

Tribulus. Trifolium Medica.

Hist. Lugd. *Tribulus minor rectus Dalech.* C. Bauh. phyt. *Trifolium 26. siue echinatum aruense secundum.* Cam. hort. *Medica pusilla capsulis echinatis.* An Ponæ in Baldo, *Tribulus silu. Dalech.*

Locus.

In pratis prouenit Geneuæ ad Nosodochiũ. In arenosis & sabulosis locis Dalech. legit. Ex monte prope Lipsiam, der Rosenthal vocato, Camer. attulit.

MEDICA CORONATA CHERLERI, parua.

Descriptio. Caules.

Pedalibus donata est *caulibus*, tenuibus, subrubentibus: è quibus alternatim ex longis interuallis *surculi* exeunt singulares, vnciales & longiores, qui extremo mucrone ternos, quaternósue gestant echinulos, Tribuli terrestris trifolii Hist. Lugd. Verùm singuli vnicâ ferè, aut sesqui-alterâ circumuolutione constant, vtrinque denticulatâ, gemellam coronam imitata, echinos sustinenti: surculo ad exortum breui pediculo hærent tergemina *folia*, hirsuta, aliquando subrubra, ferè cordata, in ambitu crenata, tam exigua, vt simul omnia dimidiatus vnguis digiti minimi facilè possit tegere.

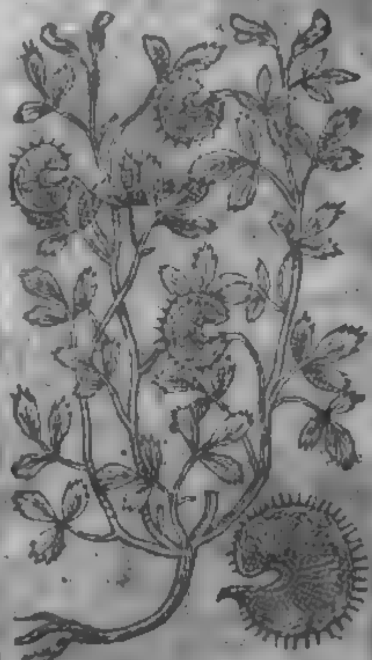
Folia.

Locus.

In saxosis, aridis, & squalidis Galliæ Narbonensis, maximè verò in collibus inter Nemausum & Vicetum obseruauit & legit Cherlerus: estque vna ex rarissimis plantulis.

MEDICA LVNATA.

Descriptio. Siliqua.

Lata, compressa, pollicis vngue maior siliqua, ad Auriculam muris Camerarii accedens, sed speciosior & maior, striata, in circuitu singulis spinulæ, Cristam galli non malè exprimit.

Lunaria radiata. Medica falcata. Trifol. siliqua falcata. Hist. Lugd. reprob.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Lunaria radiata Italorum: Medica lunata, siue falcata Casp. Bauh. phyt. Trifolium 28. siue siliquâ falcata. Consarcinator Hist. Lugd. non distinguit Medicam silu. alteram lunatam seu falcatam, à cæteris Medicis. Cæterum pulchrum semen misit Clariss. D. Cortusus nomine Medicæ Alaphalfaga. An porrò, Cæsal. Trifolii quoddam genus, cuius siliqua valdè lata, de quo sub Trifolio pratensi in genere. An Cast. Dur. in fine Medica lunata.

Alaphalfaga.

AURICULA MURIS CAMERARII.

Descriptio

Inquilina nobis planta est, quam Auriculæ muris nomine proposuit Camerarius, radice nixam parua, colore buxeo, sapore dulci, ex qua *caules* pedales circiter, numerosi, supini, in terram reclinantes, teretes, hirsuti: *folia* alternatim è caulibus exeunt, mediocriter crassa, rigidiuscula, tamen aspera, & pilosa, pinnata, eo quidem ordine, vt extimum impar sextuplò ferè coniugatim dispositis in alam foliis maius sit, principio angustiore, medio ampliore, denique in mucronem desinens: sapor vtrisque aliquantùm feruidus: *flores*, cuiusmodi leguminibus, parui, crocei, hirsutis, viridantibusque foliolis ambiti: *siliquæ* latæ, compressæ, similes Medicæ lunatæ, sed paulò minores, in se contolutæ, hirsutæ, *semen* claudunt figurâ renis, alterâ parte gibbosum, alterâ sinu insculpto cauum.

Trifolium siliquâ falcatâ simile. Auricula muris. Auricula leporis.

C.Bauh. phyt. Trifolium 29. Trifolio siliquâ falcatâ simile. Camer. hort. Auricula muris, à femine, & Auricula leporis, à foliorum figurâ appellata.

Locus & tempus

Anno 1597. mense Augusto floruit in horto Montbelgardiensi E. C. ex semine partim misso per D. Hoenstetter Medicum, partim in horto D.D.Martini Chmielecii Basileæ, maturo, mense Septembri. Annua est planta. Cæterùm, vbi spontè nascatur, ignorat Camer. nisi fortè in Creta, vnde semen Epithymo immixtum defertur.

Vires & vsus.

Saporem nonnihil feruidum habet, siquidem Camerario credendum, ac diutiùs commanducata, saliuam prolicit. Liquor stillatitius dulcis est primo gustu, postea verò nonnihil linguam vellicat, fortè putridis vlceribus, si quis periculum faciat, non incommodus.

Vlcera

OXIS, SIVE TRIFOLIUM ACIDUM, flore albo & purpurascente.

CAP. LXVI.

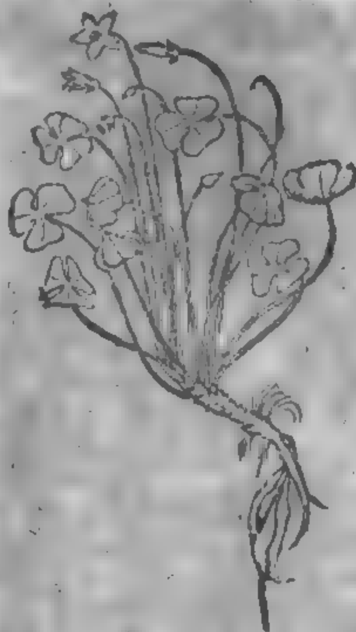
Panis cuculi cur dicatur

Trifol. acetosum vnde

Est Trifoliis annumeranda planta, quæ à vulgaribus Herbariis *Panis cuculi* vocatur, vel quòd Cuculus aui eâ vescatur, vel quia hâc erumpente Cuculus vocem suam edere incipiat, in officinis autem Trifolium acetosum ab acido sapore, ac à Plinio Oxys eâdem ob causam.

Descriptio

Ex crassiusculâ, squammatâ, alba, vel ex albo rubente *radiculâ* longæ & crebræ pendent fibræ albicantes, indidemque emergunt pediculi infirmi, tenues, rotundi, palmares & longiores, terna gerentes *folia*, satis magna, latiora quàm longiora, cordata, hirsuta, ex viridi flauentia, sæpè reflexa, vt capitum ad pediculum coi-

tus trebinatam reddat formam, sapore acido: inter hæc alia surgūt pediculi, *florem* singuli sustinentes, vnicum, magnum, albicantem, striatum, tenerum, *folliculus* pentagonus; quo attacto *semen* exilit rufum, nucleo Persici simile, striatum.

Trifol. acetosum.

Brunfels. Tom. 3. cum Matthiol. Cast. Dur. Histor. Lugd. & Thal. Trifolium acetosum, & Herb. ger. *Trifolium* s. *Oxys*, autore Dodonæo, *Alimonia* vulgi Alexandro Benedicto. Lob. & Penæ Adu. pusilla videtur Lotus.

Alimonia.

Lotus.

Oxyn autem Plinii nunquam ad Lotos pertinere, doctè Gesn. existimauit. Patet igitur vel hîc Lobelium memoriâ lapsum.

Alleluia.

Anguill. non vult affirmare Oxyn esse speciem Trifolii acidi. Cordus, qui describit, dicit *Oxyn Allelutam* vocari. Ruell. *Oxys Plinii*, vulgò *panis cuculi* dicitur, & Herbariorum *Trifolii m 4.* quod *acidum* nominant. Clus. Hisp. *Oxys vulgaris.*

Trifol. acidum.

Trago si non restragandum, fieri potest, vt sit Oxys seu Oxytriphyllon apud Dioscoridem. Posset etiam dici siluestris Acetosa, seu Oxalis wild saür ampffer] Sunt qui *Luyulam* & *Bachail* nuncupent. Vide Mesuem, Matth. Syluaticum, Leonh. Gilbertum, & Iac. Manlium super vng. Marciaton. Oxytriphylli quoque nomen apud Dioscor. videtur eidem Hist. Germ. superfluum & pertinere ad Gauchklee, Trifolium acidum. Hæc ille, cui si notum fuisset verum Trifolium bituminosum, ei reliquisset nomen Oxytriphyllon, quod non malè conuenit.

Oxys. Oxytriphyllon. Acetosa silvest. seu Oxalis. Luyula. Bachail. Tragus not.

Adstipulatur nobis Cornarius, dicens: Oxytriphyllon cum Oxy nihil commune habet. Oxym Plinii crediderim esse Trifolium acetosum dictum. Hinc malè videtur Cæsalpino Plinius per Trifolium alterum, acuto folio Oxytriphyllon, intelligere, Trifolium acidum, quod alibi Oxym vocat.

Cæsalp. error.

Nec desunt, Monachorum testimonio, qui per Triphyllon intelligi putent Trifolium acetosum, *Alleluia* nuncupatum. Fracast. Luyula, fortè Oxys Plinii.

Oxys Plinii. Trifol. acetosi differ. Fœmina. Mas.

Trifolium autem acetosum differt sexu. Fœmina [inquit Cam. in Epi t. Matth.] flore albo, venis purpurascentibus distincto. Mas totus purpureus, rarus inuentu.

Tab. Oxys & Trifolium acetosum floribus lacteis.

C.Bauh. phyt. Trifolium 11. siue acetosum vulgare. Variat flore lacteo, purpurascente & luteo. Hæc Frater, qui quo Autore dicat vulgare Trifolium acetosum flore esse luteo; me latet. Ego nunquam me audire aut memini, aut quemquam scribere obseruaui. Paulò pòst quidem scribam de luteo, sed differente à vulgari.

C.Bauh. error.

Fuch. Roess. pro Alleluia, Pane cuculi, seu Trifolio cuculi, iconem Trifolii albi exhibet. Ve-

Trifol. cuculi. Fuch. error.

tæ autem Oxyos icon est pro Epithymo malè posita, malè quoque Trifolii titulo vbi potiùs ponenda est dicta icon Trifolii albi.

Oxys Plinii non est Oxytriphyllō Diosc. Error variorum. Cæterùm Oxin Plinii, siue Trifolium acidum, quidam existimarunt Oxytriphyllon Dioscoridis, non sine insigni errore. Oxyphyllon enim & Oxytriphyllum, de Trifolio bituminoso Veteribus dicitur. Nec minùs bene Lotum satiuam quidam putauêre Trifolium Asphaltites & Oxytriphyllum. Nobis hæc est Lotus satiua, odorata, annua, flore cœruleo. *Non est Lotus satiua.* Malè quoque quibusdam Scribonii Oxytriphyllon: dicitur nobis Trifolium rectum Monspessulanum. Pessimè tandem à nonnullis pro Oxytriphyllo altero Scribonii habetur, de quo nos sub Trifolio albo, recto, hirsuto valdè.

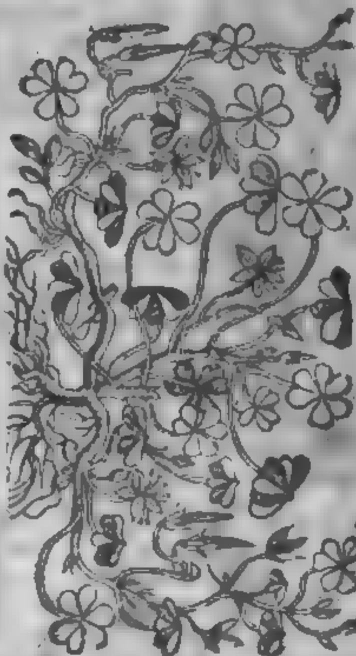
Linguarum Nomina. Ὀξὺς, ὀξυτρίφυλλον; *Oxys, Oxys Pliniana, Acetosella, Oxalis minima, Trifolium acetosū, acidum, panis cuculi, & Alleluia*. Gall. Pain de cocu. Germ. Saur Büch: Gauch: & Gückgauchklee & Hasëklee. Itē Hasen-Roß: & Büchampffer. Büch: Gauch & Guckgauchbrot, Gurkenlauch / & Gauchlin. Belg. Cockoutkbrot. Angl. Wod saur. Hung. Alleluia fiu.

Locus & Tempus. Oxyn flore albo obseruaui Geneuæ semine maturo Iunio. Patauii cum siliquis Decembri. Bononiæ al burgo di S. Catharina. Basileę copiosè Augusto circa Dornach in montibus. Frater autem C. Bauh. in monte Moutets. Cæterùm opacis plurimùm prouenit locis prope sepes & itinera. Iac. Gargilius inuenit flore purpurante prope Newhauß quæ est vltra paruam Basileam in Marchionatu: nos autem inter Beffordiam & Raupach in dumetis florens Martio. Montbelgardi passim florens Aprili, virens Augusto.

Vires & vsus. Enterocele Futura simpluuiis nuncia. Temperamentum Ventriculi ardores Aqua Febres acutæ Succus Erysipelas Fauceum calida fluxio Affectus cordis & ventriculi Porta reprob. De eius viribus hæc Plinius. Oxys datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Obseruasse autem sese scribit Fuchsius, atque adeò multorum experientiâ cognitum, quod eius herbæ copiosi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendunt: pauci contra, siccitatem. Tota planta, auctore Matthiolo, refrigerat Oxalidis modo. Quare deuorata, sitim & ventriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor roborat. Stillatia huius aqua datur vtiliter potanda acutâ febre laborantibus, sed multò magis præstat succus ex saccaro potus. Illinitur idem per se erysipelatis & inflammatis locis: osque eo colluitur, cùm lingua, palatum, faucesque calidâ fluxione laborant. Placet autem Triphyllon Alleluya dictum ad affectus cordis, vel ventriculi potiùs & oris eius, commendari. Propter temperamentum quod ex sapore proditur, non autem propter cordis figuram, vt Porta vult. Siquidem multa sunt, quæ talem figuram habent, nec cardiaca comprobantur. Displicet quoque quod laudet propter rectas, longas, & rigidas vaginulas ad serpentum morsus. Quis enim consulat, vt applicetur planta adstringens & refrigerans morsui serpentum? non inuenio Plinium aliquid tale de Trifolio acido scripsisse. Suspicor Portam confundere cum modò dicto Trifolio, Trifolium Asphaltites. *Conserua Pestis.* Præ cæteris demum, teste Io. Bokelio, ad pestem laudatur conserua Trifolii acetosi verno tempore cum Saccharo præparatæ sumpta manè ad Castaneæ quantitatē.

OXYS LVTEA.

Cap. LXVII.

Descriptio SErpendo per terram spargit *coliculos* palmares, aut sesquipalmares graciles: *folia* tenuissimis nixa pediculis terna cohærent minora quàm Oxyos vulgaris, magisque per extremum fissa, corculum [vt vulgò pingi solet] expressiùs effigiantia hirsutiora, ex breuibus pediculis à coliculo prodeuntibus dependentia: gustus acidi: *floris* forma stellata eadem, sed color luteus: quem cornicula, siue *siliqua* ferè vnciales sequuntur, sursum spectantes, crassiusculæ, foliosæ ex quinque loculis constitutæ, quæ vbi ad maturitatem peruenere leuissimo attactu *semina* plurima, parua, russa, vel flaua C. Bauh. aspera exiliunt è lateribus osculis quamprimùm coniuentibus, vt ne appareat siliquas dissiluisse. *Radix* longiuscula, gracilis, fibrata.

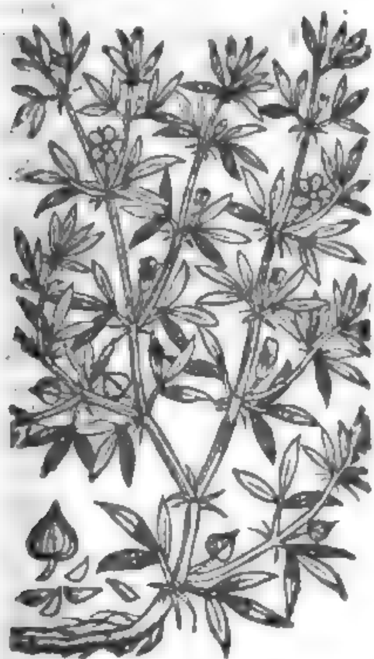
Oxys siue Trifol. acetosum flore luteo. Oxys lutea corniculata repens Trifol. acetosum corniculatum luteum C. Bauh. err. Huius Trifolii his meminerunt nominibus (*Oxys*, siue *Trifolium acetosum flore luteo*.) Clusius Dodon. Cam. Tab. & Lob. qui præterea Obs. *Oxyn luteam corniculatam repentem*, & *Oxyn luteam Clusii*, cum Hist. Lugd. inscribit. C. Bauh. phyt. Trifolium 12. siue *acetosum corniculatum luteum*, qui antè vulgare luteum quoque dixit, quasi ab hoc diuersum, ita vt duo genera faciat. Ponit is icōnem in renouato Matth. vbi vocat Trifolium acetosum flore luteo Castori.

Locus & Tempus. Vmbrosis quibusdam circa Hispalim locis nascitur. Apud Belgas, atque adeò in omni solo sata prouenit, quin & semel sata, postquam florere cœpit tota deinde Æstate flores producit, & semen fert; plantæ tamen omnes, vt Clus. dicit, Hiemis inclementia pereunt, sed & semine deciduo renata [si rigida Hiems subsequatur] plerumque corrumpuntur, prorsusque genus interit, frigidioribus præsertim regionibus. Hæc Clus. Ego quidem cùm Monspelii essem vidi flore luteo mense Iunio, & postea Octobri florentem circa Gangem. Heidelbergæ copiosè in horto D. Sprengeri, & Basileæ D. Zvvingeri, vnde in hortum Montbelgardensem transtuli, in quo se quotannis semine propagauit.

TRIFOLIVM ACVLEATVM CRETICVM.

Descriptio RArum est hoc Trifolium Cretæ munus, cui *caulis* in ramos alternatim oriundos, creberrimos, angulosos, denuò in minores ramulos diuaricatos, humique fusos, striatosque diuiditur, vbique verò quà rami, surculiq. diuiduntur, duo exeunt *pediculi* breues, oppositi, singuli *folia* terna, parua, oblonga, in acumen spinosum desinentia, glabraque sustinentes: iisdemque dua-

que diuaricationibus subsunt adunci, rigiduli, mordaces deorsum spectantes aculei: superiùs verò ex ipso ramorum coitu pediculus exit breuis, cui ex calyce viridante emicans insidet *flos* amœnus, magnus, purpuro-violaceus, Lysimachiæ speciosæ similis, è quinque foliis compositus, medium obsidentibus apicibus luteis: *siliqua* quatuor, aut quinque, costis canaliculatis, latiusculis, ad mucronem turbinatum coëuntibus constant, *semine* in singulis contento lato, russo.

Trifolium spinosum Creticum

C.Bauh.phyt. *Trifolium* 33. siue spinosum Creticum cœruleum, quod in horto Montbelgardensi apud Fratrem Io.Bauhinum legimus: accepimus etiam à Laurentio Rosenavv nomine Trifolii spinosi, semper virentis ex Candia, Cysti flore. Clus. in postr. Hist. vocat *Trifolium spinosum Creticum*, Honorio Bello, Orbitochorto, dubitatque an Tribulus terrestris Diosc. τρίβολος χερσαῖος sit, aut saltem genus aliquod. Sed notæ Dioscoridis, nobis quidem iudicibus, videntur meliùs respondere iam recepto Tribulo terrestri: siquidem Trifolio Cretico non sunt folia τῷ ἀνδράχνῃ, qualia requirit Dioscorides.

Orbitochorto. Tribulus terrestris

Casabona præfectus horti Ill. Ducis Florentiæ ex horto eius Pisano misit Stutgardiam semen cum hac inscriptione: *Orbitochorto*, Trifolium aculeatum, flore Cysti, rarissima planta Candiæ. Sata Montbelgardi in horto Ill. Princ. mense Aprili, prouenit ex semine mihi misso Lutetiâ à Robino, floruit principio Iulii. Nata quoque erat Moguntiæ in Reuerendissimæ eius Celsitudinis horto, semine ex Italia quidem misso, sed ex Cretâ accepto.

Trifol. aculeatum. Locus & tempus

TRIFOLIVM PALVSTRE.

Descriptio.

GEniculata *radix*, longa, alba, prorsum incedit fibris subinde demissis, firmata, *pediculi* inferiùs latiores vaginæ instar, dodrantales, tria habent annexa *folia*, magna, fabaceis formâ & magnitudine respondentia, læuia, inter hæc *caulis* surgit cubitalis, læuis, gracilis, virens, thyrsum gerens florum, ex albo purpurascentium, qui Dalech. priusquam dehiscant candidi, nonnunquam subrubentes ac rotundi: cùm reclusi in quina folia diuisi, oblonga, tenuissimis & candidis filis, veluti lanugine, siue pube quadam elegantissimè crispata, folliculi inde parui, rotundi, siue rotunda capitula aut vascula, in quibus *semen* Helianthemi simile, ex fusco flauescens: amari gustûs.

Trifol. palustre

C.Bauh.phyt. *trifolium* 16. siue palustre. *Isopyron* Diosc. quorundam, aliis *Menianthes palustre* Theoph. 4. Hist. 11. *Mensiflorum* Gaza vertit. Thalio Harc. *Trifolium palustre, seu castoris*, *Isopyron* Dodon. *Limonium verum Cordi*, oder wasserwisenmangolt, quòd nempe irriguis pratis & consimilibus locis gaudeat, à quibus Limonio suum apud Græcos nomen antiquitùs obtigit.

Limonium.

Tragi error

Tragus idem Limonii pratensis nomine describit, sed apparet ipsum incidisse in locum, vbi stirps hæc florifera quidem fuerit, sed floribus eius absque fructu intercidentibus, vnde ipse existimauit, nullum herbæ huius fructum prorsus esse.

Taber. error

Compilator Tabern. duas exhibet figuras, nec ostendit qua in re differant præter magnitudinem. Hort.Lus. *Trifolium palustre fibrinum castoris*, Biberklee/lungenklee. Dodon. Gall. *Isopyron* vocatum est à quibusdam, teste Dioscoride, *phasiolon*. Item in fol. *Faselus hircinus*, aut *Bona hirsuta*, Belg. Boixboonen/ Harch. in Enchir. quoque *Limonium* vocat, verùm confundit cum eo Pyrolam.

Harch. err.

Lonic. confusio.

Lonic. *Limonium, limonium pratense*, & *Beta siluestris*. Hæc ille, qui nomina solùm absque descriptione ponit, ideóque confusè nimis capite de Pyrola duas figuras ponit.

Lob. & Pena [qui in Adu. quærunt, Trifolium paludosum, sitne potiùs Isopyron, quàm Melanthii species?] scribunt, cur huic Trifolio, aquatico vocato, quod potiùs Isopyron, Matthiolus Melanthium quoddam prætulerit, vix coniectari licere.

Isopyron.

Non est Isopyron contra Dod.

Cæterùm, Gesnerus eorum opinionem non probat, qui plantam hanc Limonium, aut Dioscoridis Isopyron esse affirmant. Isopyrum siquidem Diosc. Anisi folio constet. Lotus [inquit is, forsitan est palustris VVoiselli.

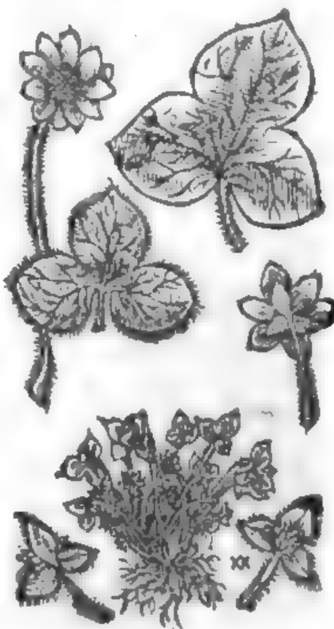
Hist. Lugd. err.

Hist. Lugd. Menianthes palustre Theophrasti: Isopyrum Dodonæi, cuius sententiæ, tum Dioscoridis, tum Plinii authoritas, maximè refragatur. Hist. Lugd. duas proponit icones. Priori titulus est modò dictus. Altera verò, Menianthes palustre Dalechampii inscribitur.

Locus & Tempus

Nascitur vliginosis ac palustribus locis, sterili ac macro solo, aquarum tamen affluxu semper madescente, extra aquam citissimè flaccescens. Primò vidi Tiguri florens Maio, postea Geneuæ semine maturo Iulio.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE TRInitatis herba, flore cœruleo.

Descr.

HVic plantę *folia* sunt ex longis pediculis triquetra, auersâ parte Matth. Cyclamini modo subpurascentia, superiore verò albis quibusdam maculis respersa: *caulis* ex radice tenuis, *florem* in cacumine sustinens stellatum, cœruleum: *semen* colore non diuersum, oblongum: *radices* tenues, plurimæ subrubentes.

Græcis & Mauritanis [inquit Hist. Lugd.] inco-

gnita videtur fuisse, hæc quæ hodie ab Herbariis. *Hepatica*, dubio procul quòd Hepaticos iuuat, & *Herba Trinitatis*, à foliorum figura nominata est. Huius flores colore variant, aliàs cærulei, aliàs purpurei, & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia [florum] maiora, maculis, notulisue variegata spectantur.

Hepatica Etymon Herba Trinitatis. Unde Varietas.

Dodon. gall. *Hepatica*, Et Lat. *trifolium aureum*. Baptista Sardus, inquit, *Trinitatem*, & *Trinitatis herbam*, [vt & Itali apud Gesn.] nominat. Sunt qui *Balarin* esse suspicantur, quam Trifoliam herbam esse Hesych. scribit: Sed Balaris descriptione non extante, nihil definiri potest. Cæterùm Trinitas à Cordo *Epimedium* redditur. Iis autem (inquit Trag.) qui hanc herbam *Lichen* esse statuunt, assentiri non possum. Omnes empirici eam Hepaticam esse statuunt. Germanis Edel leberfraut, *Hepatica nobilis*, Hieron. Braunsch. Güldenklee, *trifolium aureum* vocatur. Ego quoque [sic & Lonic. Matth. germ. & Cast. Dur. p. 464. appellant. Hic præterea pagina sequenti 465. Trinitatem nominat, atque ita duas figuras & descriptiones vnius herbæ ponit,] vocabo *trifolium aureum* seu *magnum*.

Balaris.

Epimedium Lichen non est.

Hepatica nobilis.

Lob. & Penæ Adu. *Hepaticum trifolium*, siue *trinitatis*: Obs. quoque Hepaticum Trifolium *Hepatica & Trinitas Herbariorum. Epimedium Tragi* Cordo- Gesn. Hepatica terrestris, & aurea flore cœruleo & rubro Tabern.

Hepaticum Trifol. Trinitas Herbar. Hepatica terrestris.

Camerarius, cui in horto, Trifolium Hepaticum flore cœruleo dicitur, scribit apud Matth. Trinitatem inuenit flore rubente, & interdum albo [maculosoque Cæsalp.] Tardiùs autem eas florere, quàm cœruleam. Hoc ita confirmat Clus. Planta quam nonnulli Trifolium nobile [Edlen klee] vel aureum, & Hepaticam trifoliam, appellant, flore, vel est cœruleo, & præcocior: vel ad cœruleum tendente, & seriùs florens.

Hepatica trifolia.

C. Bauh. phyt. *trifolium* 14. siue *Hepaticum*.

Pingit Brunfelf. sub Hepaticæ [byrßklee] titulo, vocatque ex Hieronymi Herbario, Hepaticam tertiam, & Trifolium aureum. Brunfelsium reprehendit Amatus dicens. Lagopum, herbam illam, quam Trinitatis appellant, esse, credendum est: Hæc herba Trinitatis, Pes leporis dicitur, & à Brunfelsio inter Hepaticas reponitur, qua in re nulla præstanda fides. Sed miror Amatum Trinitati tribuere cubitalem cauliculum, ac dicere alia in descriptione, quæ non multùm conuenire videntur: hæc etiam non nascitur in segetibus, quod Diosc. tradit de Lagopo. Brunfelf. quoque non ex se, aſt ex authoritate Hieronimi, bene vocat Hepaticam. Robert Const. apud Amatum, Alteram herbam Trinitatis, *pied d'Alexandrie ou d'Alouette* vocat, quæ Lagopus Lusitano, Matthiolo absque nomine cap. de Trifolio. An autem Robert. congruè tribuat ei nomina gallica, mihi nondum constat.

Brunfelf. taxatur.

Lagopus Pes leporis.

Amat. reprob.

Rob. Const.

Trinitatem vulgò dictam flore cœruleo Brunfelf. inter Hepaticas numerat, licèt non inueniam (ait Matth.) inter Græcos antiquos, aut Arabes, qui eius meminerint.

Cæsalpinus Triada seu Trinitatem ab Hermolao, & aliis quibusdam *Toram* & *Tauram* appellari scribit. Nos id apud Hermolaum nondum legimus. De Tora agetur lib. 34. vti quoque de Anthora, quam à nonnullis Hepaticam auream, & Trinitatis herbam nuncupari Thalius in Harc. tradit. Alia porrò est herba Trinitatis nomine donata, vocaturque Viola tricolor à quibusdam etiam Iacea, de qua suo loco

Tora, & Taura.

Viola tricolor.

Nomina linguarum.

Hepatica, *Hepatica nobilis*, *aurea*, *trifolia*, *Trinitatis*, *Trinitatis herba*. *Trifolium Hepaticum*, *nobile*, *aureum*. Germ. Leberfraut/ Edel: Vnnd Gulden Leberfraut. Edel: Vnnd gulden klee. Belg. Edels Vnnd Gulden leuercruyt. Gall. *Hepatique*. Boch. yatrnik trogilysté.

Offendi Trinitatem variis in locis. Cæterùm loca quærit vliginosa, & opaca, hinc in siluis frequens.

Locus & tempus

Probatur maximè à recentioribus Medicis ad vulnera glutinanda, tam foris illita, quàm intus: item ad enterocelas, in quem vsum puluerem dimidii cochlearis mensura ex vino austero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ, faucium que inflammationes. Refrigerat enim, siccat & roborat. Quare aduersus intemperies calidas, & inflammationes hepatis, & febrium calores vtilis.

Vires & vsus *Vulnera Enterocele Fauces. Temperamentum. Inflammationes.*

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE albo.

QVoniam autem in Trifoliorũ historia versamur [inquit Clus.] obiter etiam meminisse hoc loco libuit Hepaticæ Trifoliæ flore albo, quã Belgici horti alunt munere Alphonsi Pancii Ferrariensis Medici, qui eam nobis Mechliniam misit. Hanc etiam non solùm Viennensi agro sed omnibus in siluis Pannoniæ & Austriæ interioris spontè nascentem obseruabam. Nam Viennensis saltus omnes Hepaticas, præter eam, quæ pleno est flore, alit. Nos in montanis Sabaudiæ Syluis etiam vidimus.

Locus.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE Trinitatis herba flore rubro.

HEpaticã Trifoliã rubro flore alunt Belgici horti, munere Alphonsi Pãcii, qui Mechliniam mittebat: Viennensis ager alit eam, quæ incarnato, siue rubello est flore: apud Nissam Silesiæ, & Ienam Thuringiæ etiam spontè nasci Clusius ab amicis intelligebat.

Descriptio

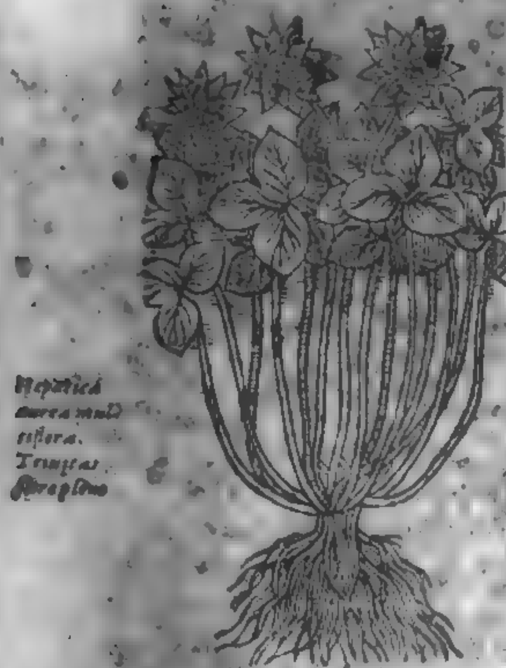
TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE pleno.

PVrpuro cæruleis multiplicibus *floribus* stipatam elegantiã peregrinã, præclaro D. Io. Brancioni, doctissimus p. m. Alfonsus Pancius Ducis Ferrar. Medicus m[...]: cæteroquin *folia*, *radix*, cum superioribus haud absimilia.

Descriptio

Lob. Obs. & Ic. Pl. T[...] p. 55. *Hepatica trifolia polyanthos*. Clus. Pann. [...] *Trifolium nobile multiplici cæruleo flore*, quod Pancius Mechliniam misit. Item in fol. ait: Post meum Viennã discessum, inuenta est apud arcem [...]ternberg Mag.

Hepatica trifolia polyanthos. Trifol. nobile polyanthon. Locus.

Hepatica aurea multiflora. Trinitas flore pleno.

Mag. Dn. de Heusenstain in siluis illis, quæ ab illa arce ad niueum montem extenduntur, etiam illa Hepatica trifolia, quæ flore cæruleo est, & pleno. Taber. *Hepatica aurea multiflora*, gefült gulden Leberkraut. Camer. ad Hist. Matth. *Trinitas flore pleno.*

EPIMEDIVM QVORVNDAM. CAP. LXVIII.

Descriptio.

PRo Epimedio ostenditur hodie planta, pulchra sanè & nostris oris rara: *radix* obliqua agitur, nec altè demersa, gracilis satis, sed longa, lignosa: hinc surgunt *pediculi* dodrantales, atque etiam cubito altiores, tenues, politi, rigiduli, in ternos *surculos* diuisi, quorum singuli sursum in ternos alios diuiduntur, ita vt vnicuique *folium* hæreat vnum Hederaceum, ex rotudo oblongum, rigidulum, acuminatum, neruosum, auersâ parte glaucum, superiùs ex viridi pallescens, iuxta pediculum pinnis duabus subrotundis, quarum altera alterâ longior, donatum, circumcirca minutis *denticellis* crenatum: pedicularis quidam ramus paullò infra primam ramorum diuisionem palmaris aut dodrantalis in ramulos diuisus, quorum vnusquisque plures gerit *flores*, priuatis petiolis hirsutis nixos, quatuor foliis purpurantibus constantes, quorum medium occupant *apices* lutei.

Synonyma.

Epimedium nominat Anguillara; dicitque Dioscoridem in eo lapsum, quòd putet carere flore & semine. Aduers. Lob. & Penæ *Epimedium* quoque tradunt, suspicanturque Epimedium hoc esse *Epipetrum*, vt Plinius legisse videatur Theophrasto memoratum, non autem vt vulgò legunt Epimetrum. Epimedium (inquit Dod.) appellatur: sed legitimum affirmari nequit. Diosc. enim florem & semen ei esse negat: Plinius etiam nunquam florere refert. Hist. Lugd. Tabern. & Camer. Epimedium. In montibus Liguriæ planta proueniens dicitur Cæsalpino.

Locus & tempus.

Obseruaui Patauii in horto Iesuitarum, D. Cortusii & Triuesani, Ferrariæ in monasterio S. Dominici à l'angeli, in montibus Euganeis inter balneum Aponense & Arqua, vbi Gener Clierlerus etiam obseruauit copiosè florens Martio & Aprili: Sturgardiæ florens Maio, in horto Ill. E. C.

ANONIS, SIVE RESTA BOVIS, vulgaris, purpurea & alba, spinosa. CAP. LXIX.

Descriptio.

LOnge lateque *radice* spargit albidas, fractu perquam contumaces, *ramis* verò lignosis, simplicibus & frequentibus fruticat, cubitum vnum, aut alterum longis, tenuibus, rotundis, hirsutis, rubescentibus, lentis, spinis longis & rigidis armatis, interdum verò nullis, priusquam decidant folia: *folia* spinis ferè proximo ortu, incondita, sublonga, Ciceris singularibus foliis simillima, nigricantia, hirsuta, in ambitu crenata, sapore leguminoso, tactu glutinosa, odorataque: teste Cæsalpino, *flores* Coluteæ, sed colore purpurascente, albo, vel carneo: *siliquæ* paruæ rotundum *semen* contineant, Viciæ formâ & sapore.

Folio Rutæ.

Optandum esset, vt omnes Antiquorum descriptiones, qui de Medica materia, aut de plantis aliquando egerunt, tales essent. Felicissimè si quidē vnus omnium. Theophrastus αὐτοσχεδίως hanc expressit, scribens: Ononis in ramis aculeata est: annuam fert frondem, Rutæ folio similem, quam toto caule profert, facitque tota veluti coronæ formam per interualla dispositâ: florem minutulum, & in siliquâ non vndique septum edit. Nascitur pingui & glutinoso solo, præsertimque in segetibus, atque cultis: quam ob rem aratoribus inimica: Nec facilè perit, cùm semel alto & pingui solo hæserit. Descendit enim quamprimùm, & quotannis regerminat per latera se spargens: iterumque in interiora terræ nitens descendit, sequenti anno copiosiùs nascitura. Eruenda tota extirpandaque penitus est: Quod, cùm terra imbribus maduerit, egisse oportet. Facilè enim tunc tota perit. Si quid enim ex ea relictum fuerit, ex eo iterum renouatur. Æstate germinare incipit: Autumno autem incrementi sui finem habet.

Ononis.

Anonis (inquit Diosc.) quam aliqui Ononida [ὀνωνίδα] vocant, ramos habet dodrantales & maiores, fruticosos, multis geniculis præditos, & qui alas multas habent: capita rotunda: folia parua, tenuia, velut Lentis, ad Rutæ, aut Loti pratensis folia accedentia, subhirsuta, odorata, non iniucundi odoris. Muria conditur antè quàm spinas producat, estque cibo gratissima. Habent ra-

Loti pratensis folia.

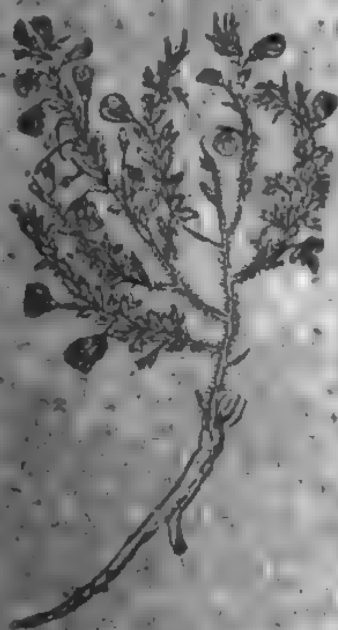
in vitteam ... conijciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ ... libræ pondere, non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Cæterùm, quòd Veteres hanc herbam, antequam spinosa fieret, muria condierint, factum est, quia in cibo sumpta fœtidum oris halitum emendare tradebatur.

Anonis spinosa lutea.

ANonidem spinosam luteo flore habeo collectam Lutetiæ, quæ minor vulgari purpurea & alba.

Matth. in Dioscor. & postr. comm. Ital. Anonis flore aureo.

ANONIS LVTEA NON SPINOSA, Dalechampio Natrix.

ANonis vulgari similis est; *virgultis* cubitalibus in frequentes ramos fissis, spinarum expertibus: *folia* terna cohærent, oblonga, hirsuta, per extremum crenata, viscosa, odorata, sapore nullo, euidenter: *flores* longis nituntur pediculis, Anonidis spinosæ purpureæ maioribus, lutei, conferti: *siliquæ* vnciales, teretes, hirsutæ, *semen* continent colore pullo, inquit Camer. Herba tota est hirsuta, & pinguis, odorata, sed hircinum quiddam olet.

Camer. in Epit. Matth. figuram ex siccis meis plantis D. Gesn. missis sub his nominibus ponit. Ononis lutea, montana. Natrix aliis. An Bellon. de plan. Creta prouenientibus, Vera Melilotus odorata, crescens in collibus herbosis, similis ferè Ononidi. Lob. & Pena Adu. vocant Natricem Plinii Herbariorum, & describunt distinguentes ab Ononide lutea. Huius fortassè meminit Matth. cùm ait: Anonis interdum constat flore aureo, sed quibusdam in locis aculeis vacat.

De hac ita Cæsalp. Diosc. Cicer. siluestre tradit, odore graui. Hoc genus videtur significasse Theoph. cùm dixit inter cæteras differentias, quoddam odore differre: & Ætius Orobiæum hoc idem appellasse videtur; specie Ononis (vnde quidem Onobrim læuem appellant) flosculos fert & siliquas exiliores Cicere, & semina in his parua & rotunda, subflaua: tota planta constat odore valdè medicato, Theriacam imitante, vnde vulgò Theriacaria herba vocatur, laudata ad vermes, enecandos. Quod Cæsalp. flosculos dicit Cicere exiliores, non conuenit cum nostra Anonide, cur idem floris colorem non tradat, nos latet. Ononim luteam non spinosam (inquit Histor. Lugd.) sunt qui Melilotum maiorem, Melilotum silu. pinguem, & Natricem Plinii cognominent. Et hæc, quòd non solùm radix ... sed & herba tota virus hirci: aut, vt aliqui exponunt, bituminosum & grauem fœtorem redoleat. Cæterùm hac in Piceno (ait Plin.) à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos (Faunos alii) vocant: ego species limphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur.

Dodon. Anonis flosculo luteo. Clusius Anonidis nostræ hisce ferè meminit: Anonis mitior, non spinosa, siue secunda, flore luteo (præsertim si in hortis colatur) purpureæ adeò similis, vt ab ipsa antequam flores explicentur) nisi diligenter inter se conferantur, vix discerni queat: paulò tamen pinguior deprehenditur, nec adeò grauiter odorata: præterea vbi sponte nascitur candidior est: eius item flores, qui lutei sunt, breuiori spica nascuntur.

Scribit Pona in Baldo perperam Anonim luteam multos pharmacopœos pro vera Meliloto vti.

Anonim luteam non spinosam Monspelii locis arenosis collegimus, & quidem florentem Augusto & Septembri, Aprili & Iunio. Hanc alias vidi Eslingæ in horto Volmarii pharmacopolæ. Geneuæ copiosam iuxta *Arue* vltra flumium circa superiores partes florentem Iulio. Frater C. Bauh. misit cum hac inscriptione: Natrix Monspessul., prope Buttonet campus refertus: Item in Castelnau, quibusdam Melilotus vnctuosus: floret Iunio. Frequentem obseruauit Clus. tùm in Gallia Narbonensi, tùm in Hispania & Lusitania florentem Iunio, & Iulio. In aridis, glareosis & sabulosis gigni tradit Hist. Lugd.

Eadem teste aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptam experientia compertum est.

ANONIS NON SPINOSA PVRpureo flore.

ALunt Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diuersum, quod ab aliis minimè obseruatum Clus. in Pannon. existimat. Multos hoc annuatim ex radice durâ, lignosâ & perenni fert *surculos* cubitales, rotundos, lentos & vimineos, firmos tamen & admodum ramosos, mollique lanugine obductos: multa *folia* alternatim caulem lata basi amplectentia, interdum singularia, plerumque autem terna, ex eodem pediculo prodeuntia, molliora & ampliora, quàm vulgaris: summæ *virgæ* & *rami* desinunt in oblongam *spicam* florum vulgari quidem similium, sed colore magis sanguineo, *siliquas* deinde persimiles vulgari, quemadmodum & *semen* fert. Tota planta lento quodam humore grauiter & hircinum olente obsita est, Fraxinellæ ferè odore, & nullo aculeorum vallo munita.

Vocatur autem hæc à Clusio tam in Pan-

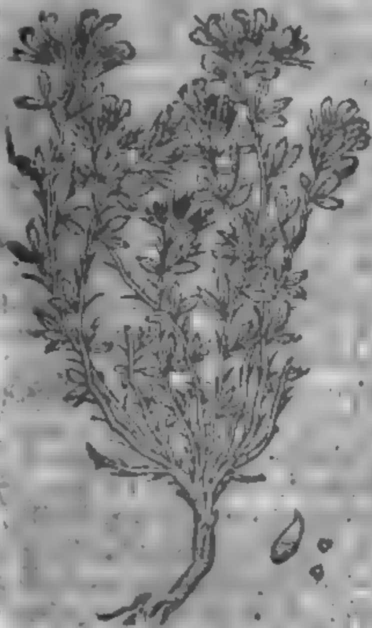
Trifolium foetidum
Ononis sine spinis

quàm poster. Hist. Anonis non spinosa, siue mitior prima, flore purpureo, cuius semen è Silesia ei missum Trifolij maioris & fœtidi nomine. Dedit nobis D. Agerius Ononidem purpuream sine spinis, collectam in Sclauonia, ea nostrati spinosę alioqui similis, nec respondens iconi Clusij.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS pusilla glabra fruticans Cherleri.

Descriptio

Lignosis, palmaribus & breuioribus fruticat *surculis*, subrubentibus, tenuibus, glabris, quos *folia* stipant crebra, tergemina, glabra, viridantia, circumcirca crenata, oblonga, Medicę nostratis folijs quadantenus similia: ex quorum sinu prodeunt, per totos ramos *flores* maiusculi conformatione leguminosorum, lutei, calyce in quinque *segmenta* flore longiora, acuta, ex rubro nigricantia, diuiso: succedunt *siliquæ* turgidę, nigricantes, glabræ, Craceæ minimæ minores, *semina* quatuor, aut quinque sinuata continentes.

In figura nostra folia sunt eiusdem ferè magnitudinis cum ipsius natiuæ folijs.

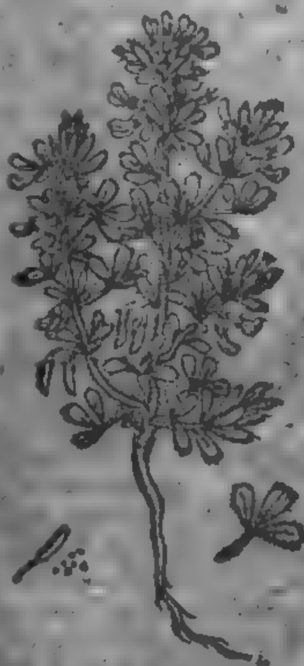
Locus & tempus

Circa Monspelium in rupetis & squalidis collegit, & ad nos attulit Gener Cherlerus. Floruit autem Maio, & paullò post siliquas tulit, alijs subinde atque alijs prosilientibus flosculis.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS minima hirsuta Cherleri.

Descriptio

PAri cum lutea minima glabra surgit altitudine, lignosa, duraque & albicante, dimissà *radice*, in multos ramulos hirsutos, rubentes, vel incanos fissâ; *folia* terna, angustiora, longiora, per extremum duntaxat crenata, alioqui cæteræ ignata, hirsuta: *calyces* per ramos crebri, magni, pilosi admodum, in quinque longas aristas desinentes, pediculo contorto, deorsum terram spectantes, cancellis suis *florem* complexi paruum, cætera albidum, rostello ferrugineo. Tota est tactu viscida.

Locus

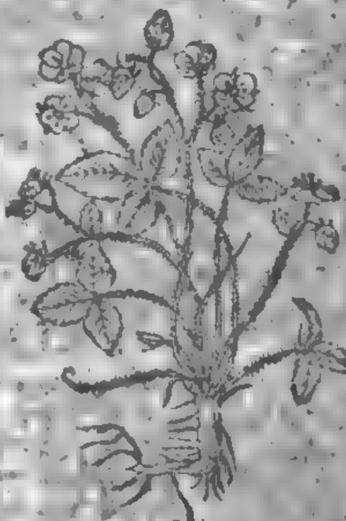
In rupetis Monspeliacis & Nemausinis vtcunque obuiam animaduertit & collegit Cherlerus.

FRAGARIA FERENS FRAGA RVBRA & alba.

CAP. LXX.

Descr.

AD Trifolia accedit vel *foliorum* numero Fragaria, fert enim in singulis pediculis terna, sed Rubo minora, venosa, hirsuta, per ambitum serrata, superiùs viridia, inferiùs autem albicantia, *cauliculum* palmi altitudine, ramosum & hirsutum, *flores* Ranunculo minores, in quina folia sectos, candidos, *fructum* globosum, in qualem, per maturitatem rubrũ, odoratum, sanguineo, dulci, vinoso gratissimoque succo prægnantem, *seminibus* multis & exiguis abundantem, *radicem* fibrosam, capillarem, oblongam, subrufam, perennem, gustuque adstringentem.

Brunfels. error

Maximâ sui vel inscitiæ vel negligentiæ nota Brunfels. Tom. 3. Rhaps. 14. pro Fragaria Mellilotum vulgarem exhibet. Ita vt meritò à quolibet in dubium vocari possit, an Fragariam vulgatissimam herbam aliquando viderit.

Fraga serotina

Præter fraga rubra & alba, Camer. teste, reperitur aliud genus, inter hæc coloris medij, seu flauescens, maius multò & rotundius, quod vulgò Bröstling dicunt, tardiusque maturescit. Possent vocari fraga serotina.

Trifol. fragiferum.

Tabern. Trifolium fragiferum.

Herba quæ fraga fert [ait Hist. Lugd.] Fragaria ab herbarijs nominatur, quæ quomodo à Græcis appellata sit, nondum constat. Fragariam autem ex quinque foliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum. Sunt etiam, qui Rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Cronemburg. & Fuchsius, quibus non subscribunt Lob. & Dalechampius.

Apuleius Græcis *κόμαρον* appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à Comaro, quę ex Diosc. Galeno & alijs describitur. Fuchsius tamen vidit codicem manu-scriptum, in quo hæc verba: *Comaron Græci, Romani Fragum.* Quicquid sit, ex numero Mororum esse constat. Græci Comaron appellarunt, ob fructus arboris eiusdem nominis. *Fragaria* à verbo frago, quod odorem reddo significat, nominata est.

Moron

Fragaria, vnde dicta

C. Bauh. differentiæ

C. Bauh. phyt. Fragaria 1. vulgaris. 2. fructu albo. 3. hispidis folijs. 4. bis fructum ferens.

Fragariæ, vt Cæsalp. notat, fructus differentiæ paucæ, in figura, & magnitudine: nam quædam rotunda sunt, vt Arbuti fructus, quædam oblonga.

longâ. Quoddam genus in Alpibus Bargeis visum est bis in anno fructificare, Vere sc. & Autumno: eius fructus modicè compressus & striatus est, sapore Rubi Idæi. Plinius Fraga tantùm meminit in Italia. Non autem idem est, quod apud Serapionem Fragre, de quo H.n.lib.15.post Piper. Apud Theoph. Chamæbatus [Humirubus] vocatur, malè. Diosc. inter genera Pentaphylli intelligit, inquit Cæsalp. quam opinionem postea refutabimus.

Fragre non est. Chamæbatus.

Cæterùm, Fragariæ meminerunt Fuhs. Lob. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. Tragus & Gesnerus. Qui duo præter rubrum & album, singulare genus tradunt, quod barbeer appellant. Cronemberg. cum Cordo, cui Gesn. ex Trago figuram addit, Fragulam vocant.

Fragula.

Ceterùm, legisti, si nõ neglexisti, Fragariam ferre in singulis pediculis terna folia, nec plura, licèt asserat Brassauolus in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque pediculo insint folia, quæque fraga gignat, in cibis gratissima.

Nomina linguarum.

Τεϖφυλλον μικρὸν. Had. Iun. herba appellatur, *Fragaria* vulgo, & *Fragula*, germ. Erdtbeerkraut Gallis *Fraisier*, Ital. *Fragaria* & *Fragole*. Ipsi fructus Virg. ac Ouidio *fraga*, Seruio *Mora terrestria*, Germ. Erdtbeer Belg. Eerdbesyen/ Gall. *Fraises*, Gallo-Belg. *des Chapirons*, Ital. *Fraga*: Hisp. *Miezgado, Maganeta*, Angl. Strawberye, Bohem. Jahody, Hung. Epöry.

Locus.

Passim in montibus, non rarò in conuallibus, in siluis, ac aliis similiter aliquantùm vmbrosis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris suis expatiatur, ac deinde floret: Iunio, priùs ac tardiùs fructus maturi fiunt.

Tempus.

Vires & vsus.

Coqui, autore Trago, ex Fragis pulticulas vtilissimas conficiunt, quæ ob refrigeratoriam vim inflammatione laborantibus rectiùs quàm sanis exhibentur. Aqua è fragis destillata præstantissimo est remedio internis quibusuis iecoris & pulmonis, aliisque totius corporis inflammationibus, sitique restinguendæ: ad eadem Fraga ipsa faciunt. Leprosi, quibus nimiùm calet sanguis, faciesque plurimùm rubet, aquâ fragorum distillatâ longo tempore vitam ac valetudinem tueri possunt, si bis aut ter quotidie illam bibant mensura trium ligularum. Aqua fragorum destillata, pari ratione bibita, cor confortat, vitia thoracis expurgat, morbum arquatum discutit, sanguinẽ purgat, & emendat. Herbæ Fragariæ tusæ succus malignis & calidioribus vulneribus apprimè conducit: nam glutinat ea, & ad sanationem perducit. Aqua Fragorum vlceribus oris & anginæ auxiliatur gargarisatu. Eadem faciei ruborem & maculas tollit, collutu. Vlcera tibiarum hac aquâ ablui & purgari debent, linteolisque in ea madefactis semper illis imponi: nonnulli ad oculos collyria ex Fragis conficiunt, nam sal illis admiscent, postesque destillant: alii Fraga cum sale, æneo vase, recondunt, ac per octiduum cellæ vinariæ committunt, quoad in viridem aquam mutentur: eâ postea ad oculorum suffusiones vtuntur. Succus igitur Fragorum expressus ad multa vtilis, visui imprimis, vt Camer. notat, & retentæ vrinæ, Longo tempore asseruatur, viresque vetustate acquirit. Decoctum ex herba & radice diutiùs vsurpatum cum passulis ictericis prodest. Stillatitia aqua manantem sanguinem sistit.

Morbus arquatus. Succus. Vulnera. Angina.

Vrina. Menses. Temperamentum.

Serapio (inquit Fuchs.) Fragariam calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alii frigidam & humidam in primo: Nonnulli [qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari videntur] in tertio ordine scribunt. Ego folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendi, vt siccam esse hac ratione, & minimè humidam oporteat. Folia, flores, fructus, & radix adstringunt. Differunt tamen inter se, quòd folia potissimùm recens nata, plurimùm in se habeant aqueæ substantiæ, parum verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrenâ essentiâ, & aqueâ tepidâ. Fructus immaturus frigidâ terreâ substantiâ præditus est, vt frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem non parum sicci temperati calidi, qui dulcis est, modicamque adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicendus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant.

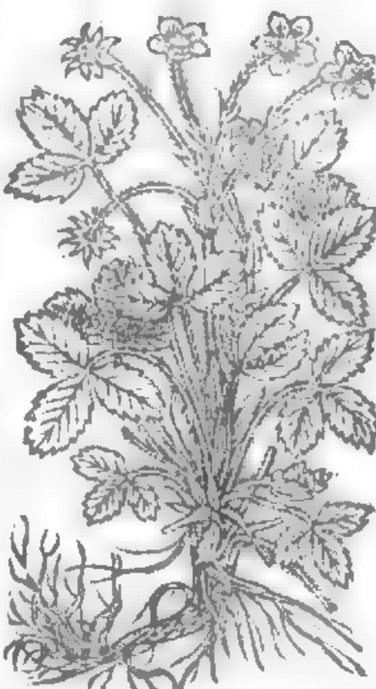
In cibis expetuntur. Temperamentum.

Expetuntur tandem in cibis Fraga (inquit Cæsalp.) quorum gratia & coluntur in hortis. Refrigerant & humectant, pichrocolis conueniunt, & siticulosis, sed copiosiore cibo caput tentant, & inebriant: eorum succus incipientibus inflammationibus commodus, præcipuè gutturis: vetustate vires acquirit efficaces ad oculorum suffusiones & ad faciei vlcera: Aqua distillata prouocat menstrua. Herba adstringenti sapore constat & subamaro, ad calculum vtilissima, & lienosis, hepaticisque. *Ad calculum* fraga matura in phialam aquâ ardente optima plenam coniicito, post horas 40. circiter, colato, & rursus noua in eandem aquam ardentem iniicito, ac sic relinquito optimè tecta & munita ne quid expiret. Prima autem fraga quæ post colaturam supersunt, per linteum validè exprimere poteris, & expressum eum liquorem seorsim seruare. Cùm vti voles, ter aut quater in mense cochlearium plenum sumes manè & addes puluerem de Saccharo cando. Gratum, probatũ, efficacissimumque hoc remedium est, quod vltra 20. annos calculo conflictati, præ cæteris omnibus, quæ innumera eis diuersi medici præscripière, Gesnero commendarunt.

Inebriant. Succus. Guttur. Oculi. faciei.

Menstrua. Herba. Calculus.

FRAGARIA NON FRAGIFERA, VEL non Vesca.

Fragaria sterilis, vel potiùs non vesca, *radice* nititur lignosâ, satis crassâ, corticẽ ruffo, adstringẽte obductâ, multis hinc indè enatis fibris capillatâ, *sarmẽtis* suis per terram serpentibus tenuissimarum fibrarum productione denuò radices agens: *folia* humi fusa, tripartita, in ambitu serrata, molli lanugine suprà subtusque canescentia, ex hirsutis pediculis duas vncias longis, ad exortum gemina, vtrinque

Coliculus *Flos* *Calyx* *Semen*

mucronata membranulâ eleganter alatis: *coliculus* teres, hirsutus, vno aut altero folio tripartito stipatus, sextantalis, *flosculum* sustinet pulchellum, candidum, inodorum, quinque foliosis constantem, ex calyculo decem mucronatis, hirsutis folliculis donato: in medio *staminula* plurima: *semina* ex capitulis, Pentaphylli aliquantùm similibus.

Fragaria silu. Sterilis.

Lob. Obl. *fragaria siluestris minimè vesca*, siue *sterilis*. Gesn. hort. *Fragaria species sterilis*. C. Bauh. phyt. *Fragaria sterilis*.

Locus & tempus

Fragaria sine fructibus vescis: Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Martio & Aprili.

PENTAPHYLLON SIVE QVINQVEFOlium Veteribus.

CAP. LXXXI.

NOn scandit quidem Pentaphyllum, nec ceu Fragaria, trifolium est, sed huius instar serpit, ac similia folia, nec fructum valdè dissimilem, adeò vt nonnunquam à quib. dā confundantur, profert. Quæ ratio est, quòd hunc ei demus locum.

Dioscoridis lectio valdè illustratur

Quinquefolium (itaque describente Dioscor.) ramos fert, sarmentitios, tenues palmi altitudine, in quibus est fructus ἐφ' ὧν ὁ καρπὸς Folia habet Mentæ ἡδυόσμῳ, similia quinque in singulis pediculis, rarò plura, per ambitum serræ modo fissa: florem cum pallore rubentem, auri specie ὑπόχλωρον, χρυσοειδῆ) Radicem subrubram, & longam, Veratro nigro (ἐλλεβόρου μέλανος crassiorem.

Theoph. lectio Pentapetes

Πενταφύλλου, aut πενταπετὲς (vtroque enim, inquit Theophrastus, appellatur nomine) radix cùm effoditur, rubra, siccata verò, nigra & quadrangula (τετράγωνος) existit, habet folium Vitis] ὅμοιον,) paruum quidem, ast colore simile: crescit & perit cum Vite [(τῇ ἀμπέλῳ) Folia omnia quinque, vnde & nomen: caules verò super terram (ἐπὶ γῆς, quam particulam Theod. omisit) tenues mittit, ac internodiis (γόνασι) crebris constat.

Pentaphylli vnde Theodori translatio

Quinquefolium Plinii Chamæzelum. Chamæzelon

His similia Plinius tradidit. Quinquefolium nulli ignotum est, quòd etiam frago gignendo commendetur. Græci vocant Pentapeles. siue Eamæzelon (vel (vt alii Chamæzelum, Hist. Lugdun.) siue Pentaphyllon. Quum effoditur rubram radicem habet, hæc inarescens nigrescit, & angulosa. Theoph. legit τετράγωνος quadrangula

Teoph. restituitur

Plin. not.

fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cū Vite. Hæc quidem ex Theophrasto mutuata esse constat (licèt mentio eius non fiat) præter illud, quòd gignendo fraga etiam commendari scribit. Nec hoc obscurum est, & ambiguum, vt Hermolaus, Cornar. Matth. in postr. com. Ital. & Hist. Lugd. somniant. & ante hos Leonicenus, qui errasse in hoc Plinium maximè credidit, quòd Quinquefolium etiam fraga ferre dixerit Pentaphyllum, atque Herbam fraga ferentem pro eadem accepisse, ac Pentaphylli notas, simul ac vires, eidem herbæ, præter Pentaphylli nomen, adscripsisse censuit. Nam quæ herba etiam fraga gignendo commendatur, & nulli ignota est, inquit, non quinis, sed trinis duntaxat constat foliis. Existimassem quidem in re tam nota, esse codicis potiùs, quàm Plinii errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere, nisi alia nomina subiungeret, quæ sunt Pentaphylli propria. *Hæc ille.* Verùm triplici in errore versari Leonicenum, sequentibus rationibus Collinucius perspicuum

Plinii lectio non est obscura, vt nonnulli somniant

Plin. not.

Leonic. triplex error

fecit. *Primùm* quidem, quòd Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, viisque passim conspicitur, quæ quidem vulgò, & Quinquefolium, & Pes coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua hîc loquimur, affirmasse illum plærisque constat: cùm de nostra hac defensione, déque sua accusatione sermo fortè incidisset, auulsumque terrâ ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseque illam Quinquefolium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quòd per imperitiam, herbam fraga ferre nullam posse credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, quamque meliùs Trifolium dici adseuerat, & quam docti, vulgusque, Fragariam noscunt pariter & appellant. Tertiò, quòd folium quid sit, quove modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptione, parum intellexisse visus est, quas rationes postquam variis fulciuit aliis, concludit tandē verū esse autorem Plinium, & calumniatorem Leonicenum.

Pes coruinus

Leonic. calumniator.

De ratione nominis Pentaphylli annotat Marcellus. Non Pentaphyllon (πεντάφυλλον) tantùm vocari suâ ætate Theophrastus dixit, verùm [πεντάπτερον] etiam, facto ab aliquibus nomine à pennis auium, vt credidit Gaza: vt autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit & extendit. Fecit eadem etiam foliorum formâ, vt pentatomon (πεντάτομον in quinque partes diuisum (diceretur. Sic à Dioscor. inter nomina, pentadactilon [πεντεδάκτυλον] quòd vt in hominis manu quinque sunt digiti, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. Pseudoselinum ψευδοσέλινον quoque dictum, quòd Apium mentiatur, sitque illi in foliorum sectionibus quadantenus simile. Callipetalon (καλλιπέταλον) à foliorum pulchritudine, (ξυλοπέταλον) à foliorum duritie, vt & ξυλόλωτον. Quemadmodum & in his [ἄσπαλτον & ἀλφαλτον & πεντάκοσον) latere ex figura, aut viribus eius aliquam rationem verisimile est. Vocatur & Θυμιατίτης, Manus Martis. His addit Hermol. Pentaphyllon & Pentapteron in Theoph. *Quinquefoliam* & *Quinquepennam* Theodorum conuertisse. Ætium hanc *Hermubotanem* (Mercurii herbam) vocari tradidisse. Ægyptios etiam *Dissyphi* cognomine, Dacos *Drocila*, Italos *Psyllitrum, Soloram & Thebestin*, quanquam corrupta putet nomina. Nam & *Therumbros* & *Theonestram* quoque dictam idem Hermol. inuenit.

Pentapteron *Pentatomon* *Pentadactyl.* *Vnde Pseudoselinum* *Callipetalon* *Xylopetalon* *Xylolotum* *Asphaltum* *Pentacosum* *Manus Martis* *Pentapterō* *Quinquefolia* *Hermubotane Mercurij herba* *Dissyphi.* *Drocila.* *Solora.* *Thebestis.* *Therūbrus.*

Sexta-decima herba (inquit Albert. Magnus de virt. herb. à Chaldæis *Cartulin*, à Græcis *Quinquefolium*, à Latinis *Serpentina* vocatur, & secundùm Alexand. Imper. *herba Mercurii* dicitur, à quibusdam *Pentadactylus, pentaphyllon*, à quibusdam *Calipendulo*. Nec sibi pugnat Theophrastus, & Dioscorides, licèt is de radice & folio agens, addiderit, Quinquefolii radicem effossam, siccatamque nigrescere. Nam hoc à Diosc. ideò dictum non est, quoniam satis fore sibi credidit, si qualis ea esset cùm foderetur, dixisset. Adiecit etiam vitigineum Quinquefolii folium esse, non quantitate, sed colore & formâ, quódque naturam Vitis sequeretur. Sed illud videndum etiam, quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat, quæ malè inuicem comparari posse videntur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeò difficilè vt illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis, vtrumque colorem illum.

Diosc. conciliatur cum Theoph. *Cartulin Chald.* *Serpentina* *Pentadactylus* *Calipendulo* *Folium vitigineum*

Nascitur, auctore Diosc. in aquosis locis, & iuxta canales ac aquæ ductus.

Locus

Vires & vsus. Est autem multi vsus, eodem tradente. Potest enim radicis decoctum, ad tertias deductum, si ore contineatur, *Dolor dentium.* dentium dolores sedare. Putredines etiam in ore, si colluatur, sistit. Et arteriæ asperitates, si gargarisetur, eximit. Aluo quoque fluenti, & *Dysenteria.* dysenteriæ opitulatur. Arthriticis item, ac ischiadicis, si bibatur. *Articulorũ dolores.* Eadem cocta in aceto trita, imposita herpetas cohibet: strumas *Strumæ.* discutit: duritias, tumores, arteriarum dilatationes, aneurysmata appellata, *Aneurysma.* abscessus, ignes sacros, pterygia in digitis, *Pterygia.* condylomata, & scabies sanat. *Scabies.* At succus radicis teneræ, ad hepatis & pulmonis affectiones facit, & ad lethalia medicamenta. Folia bibuntur cum aqua mulsa, aut vino diluto, & modico Pipere, ad febres per circuitum repentes, *Quartana.* in quartana quidem quatuor ramulorum folia, in tertiana verò trium, *Tertiana.* in quotidiana vnius (sic, vnum.) Auxiliatur etiam comitialibus pota ad 30. dies. *Morbus comitialis.* Sanat item breui morbum regium foliorum succus ad aliquot dies triũ cyathorum mensura potus. *Morbus regius.* Vulnera quoque & fistulas, folia cum sale & melle imposita sanant. *Vulnera.* Opitulatur Quinquefolium etiam herniæ intestinorum: *Hernia.* & hæmorrhoidas sistit potum & impositum. *Hæmorrhoida.* Secatur & ad lustrationes ac purificationes [adhibetur & purgandis domibus, Plin.] Qui reliquum vsum medicum sparsim pro occasione exponit, planè prout Diosc. habet, omnia tradens. *Temperamentum.* Galenus Pentaphylli radicem fortiter siccare dicit, sed minimè acrem esse. Et ideò etiam multi vsus esse; quemadmodum & alia omnia, quæ tenuium partium sunt, & siccant citra mordacitatem. Est enim & hæc radix, siccandi vi prædita ex tertio ordine, manifestà caliditate minimè participans. Idem 5. sec. loc. c. 9. Quinquefolium tradit ab aliquibus Eupatorium vocari, *Eupatorium.* cuiusque radicem in vino coctam dentium dolores leuare: hoc autem etiam Diosc. tradit. *Alberti superstitio. Serpentes.* Hæc herba, si Alberto magno superstitioso illi credis cum folio Trifolii inhumata, generat serpentes rubeos & virides, de quibus si fiat puluis, & ponatur in lampade ardente, videbitur ibi copia serpentum. Et secundum Alexand. Impert. *Radix. Plaga.* radix sanat plagas & duritiem, trita & emplastrata. *Scrophulæ.* Amplius scrophulas diluit velociter, si succus eius bibatur cum aqua. *Pectoris dolores.* Sanat etiam passiones pectoris seu dolores, si succus eius bibatur. *Dentium.* Soluit etiam dentium dolores, si succus ore teneatur, *Oris.* actiones oris curat passiones. *Opes.* Et si quis secum deferat, opem dat & auxilium. *Eloquentia.* Amplius si quis vult à rege, vel à principe petere aliquid, copiam dat eloquentiæ, si secum eam habeat, & obtinebit quod voluerit, videlicet etiam in lithiasi & *Dysuria.* disuria succus eius habitus.

PENTAPHILLVM SIVE QVINQVEfolium vulgare repens.

Descriptio. NOn secus ac Fragaria, flagellis suis cubitalibus & bicubitalibus, teretibus, hirsutis, rubentibus serpit: *folia* minora Fragariã, quinquepartita, magna, hirsuta, singulis segmentis, in ambitu altis incisuris serratis, pediculis quadrantalibus & maioribus, gustu viscido: *flores* Potentillæ; lutei, quinque foliis constant latiusculis, apicibus in medio croceis, quinque foliis virentibus in pediculis singularibus, palmo longiori fastigio insidentes: *capitula* superueniunt exigua, minutis *seminibus* repleta, quæ cùm pericarpio spolientur, acetabulo florem tegente proteguntur. *Radix* longa, crassitudine interdum di-

gitali, colore rubro, sapore adstringente & exsiccante, exsiccata quadrata euadit.

Synonyma. Quinquefoliũ luteum. A Tormentilla differt. Camer. hort. Pentaphyllum repens & vulgare. Fuchs. Quinquefolium maius luteum. Lob. & Per. Obs. Quinquefolium siue Pẽtaphyllõ vulgare. Ic. Pl. p. 690. icon sub falso titulo *Icon transposita.* [Pentaphyllon maius flore subluteo, interdum albo] eius enim titulus est p. 689. Pentaphyllon, Quinquefolium vulgare: vbi icon non conueniens, & transposita: est namque Pentaphylli recti maioris.

Ex quatuor Pentaphylli generibus, quæ in Italia vidi, inquit Matth. primum à Diosc. historiã *Matth. differentia.* nihil prorsus dissentit. Radix huic subrubens, licèt id neget Brassauolus, *Radix rubra contra Brassauolũ.* quod alius, vt mihi eam effodienti, verum esse deprehenditur. Sed contingere potuit [ait *Apollo*] hanc notam Ferrariæ *Manard. error.* deficere, vliginoso fortè loco: vocatur Quinquefolii prima species & maxima. Hinc autem mirari subit, pergit Matth. Manardum Ferrariensem virũ *Heptaphyllon, seu Tormentilla, non est Quinquefolium.* alioqui doctrinã insignem: quippe qui tam facilè sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefoliũ, quod Græci Heptaphyllon, officinæ verò, herbariorumque vulgus, Tormentillam dicunt. Siquidem hæc septem ex vno tantùm cauliculo profert folia. Pentaphyllum verò quinque, vnde & illi nomen. Hoc radices Elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa verò admodum breues, strumosas, simulque in vnum compactas globum. Gignitur hæc plerumque in incultis, siticulosisque locis, in altis præsertim montibus: illud verò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ sanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiuisse. Cęterùm, *Leoniceni error.* nunquam admiratus sum Plinium in hoc (in quo tamen à Leoniceno, vt arbitror, immeritò reprehenditur) quod lib. 25. cap. 9. tradiderit reperiri Quinquefolium, quòd Fraga gignendo commendetur: Quandoquidem Quinquefolii genus est, quod à quibusdam Diapensia vocatur, *Quinquefolii genus Diapensia. Matth. notatur.* in cuius summis cauliculis capitula spectantur fragis non dissimilia. *Hæc ille*, qui asserit, Plinium non huic Quinquefolio, sed Saniculę Fuchsii, quam Diapensiam nominat, fraga attribuisse. Cùm tamen Quinquefolium vulgare parua veluti Fraga potiùs, quàm Sanicula, aut Diapensia habeat. Idem in postr. comm. Ital. eadem dicit, ast Leonicenum non reprehendit, imò potiùs eum sequitur, ac cum Leonic. ait se mirari satis non posse, Plinium dixisse, Pentaphyllum notum ex eo, quòd fraga ferat: ipsum Quinquefolium contrarium demonstrare. *Pentaphyllũ maius vulgatissimum.* Trago Pentaphyllum tertium, maius & vulgatissimum, quod officinæ hodie verum Pentaphyllon dicant esse. *Non est Tormentilla contra Tragum.* Et licèt hanc ipsam plantam Tormentillam esse statuat potiùs, quàm Pentaphyllum Diosc. &

aliquot pilis, vix ac ne vix quidem conspicuis in quibusdam partibus obsita. *Coliculi* aliquot palmares, summotenus diuisi *flosculos* sustinent pulchrè luteos (quantùm quidem ex sicca iudicare licet) foliis latiusculis constantes, in quorum medio *stamina* saturatiora ac ferè crocea. Eadem, certè aut non multùm differens videtur, quam describit Clus. sub nomine *Quinquefolii* tertii his verbis: Ex radice fibrosâ & nigricante, ramos promit humi se spargentes, & subinde oblongas alias fibras agentes: qui summo capite, multa folia proferunt. Pentaphyllo vulgatiori ferè similia, in quinque profundas fissuras diuisa [quarum singulæ instar vulgaris Quinquefolii per oras serratæ sunt] molliora tamen, aliquantulùm incana & splendentia, adstringentis gustûs: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, multifidi, qui pro stirpis exilitate satis magnis floribus præditi sunt, eleganti & planè aureo colore, multis intus croceis staminibus: semen aliorum Pentaphyllorum more, in Fragi rudimentum congestum, fuscum, exile.

Synon. Clus. Pannon. & Hist. in fol. Pentaphyllon aureo flore, siue Quinquefolium tertium, cui nomen Pentaphylli alpini aureo flore indidit. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 6. siue minus, repens, luteum, alpinum. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium alpinum splendens.

Locus. Datum nobis hoc Pentaphyllon ab Agerio in Stiria collectum. Dono etiam accepimus à D. Iac. Zvvingero. Crescit [inquit Clus.] in summis Austriacarum Alpium iugis, quæ tamen herbosa

Tempus. sunt, & sub Iunii finem floret, in hortis autem Maio.

PENTAPHYLLVM MINVS MOLLI lanugine pubescens, flore luteo.

Descriptio. Mvlta exeunt ab vna radice capita ramosa, humi fusa, aliquot foliis Pentaphylli vulgaris & elatioris formâ similibus prędita, hoc est, quæ quinque foliolis in ambitu serratis, mollique lanugine pubescentibus constant, sed non, vt illa [præcedens] incanis, gustu initiò exsiccante, deinde nonnihil linguam vellicante: ex iis capitibus prodeunt dodrantales interdum *cauliculi*, similibus sed minoribus, *foliis* ornati, gestantes in summo multos *flores* luteos, elegantissimos quinque foliis, vt superiorum, constantes, medium florem occupantibus multis luteis staminulis: *semen* in caput, & veluti Fragi rudimentum congestum, fuscum: *radix* lôga, dura, satis crassa, foris nigricans, & tenuibus fibris donata est: sed & rami illi humi fusi plerumque fibras agunt, & vicina loca occupant.

Clus. Pannon. & in fol. Pentaphyllon 4. siue repens minus, flore luteo. Prima species. Cuius figura in Pann. transposita est sub alio titulo, nempe Quinquefolii quarti secunda specie. Camer. hort. Pentaphyllum Bauaricum, in campis asperis, circa Monacum frequens. Pannonico 4. Clusii non absimile. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 4. siue minus repens, luteum primum. — *Icon in Pannon. transposita. Pentaphyll. Bauaricum.*

Locus. Tempus. Nihil illo vulgatius secundùm vias, locis siccis & nudis Pannoniæ, Austriæ inferioris, Morauię, & Bohemiæ. Florere incipit ineunte propemodum Vere.

PENTAPHYLLON PARVVM HIRsutum.

Descriptio. Radice donatur crassâ, longâ, nigrâ: *foliis* paruis hirsutis, ex pediculis duarum vnciarum longis: *cauliculis* multis, humi fusis, quatuor vel quinque vnciarum: *floribus* luteis.

Desc. Clusii. Clusius suum sic describit: Cũ præcedenti nascitur, atque etiam floret, minùs tamen frequens, humi similiter fusum, cuius cauliculi non virent, sed purpurascunt, & graciliores sunt, folia angustiora, magis villosa, & illorum oræ altiùs serratæ: flores etiam magis aurei: in cæteris conueniunt.

Synon. Clus. Pannon. & in fol. Quinquefolii quarti siue Pentaphylli repentis minoris aureo flore, 2. species. Cuius figura quidem bene competit huic nostro Pentaphyllo: sed in Pannon. transposita est sub titulo Quinquefolii 4. prima species. — *Icon transposita.*

Trago Pentaphylli, siue Quinquefolii minimũ genus, sub initio Aprilis florens, sine caule, foliis per terram sparsis, flore luteo, instar Anserinæ. Tragi quidem descriptio conuenit non autem figura. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 5. siue minus repens luteum secundum. An Thal. Harc. Pentaphyllum minus, suffrutescens, quod radice constat lignosâ, multifidâ, denso foliorum agmine, breuioribus caulibus digitali longitune, minoribus foliis, locis aridioribus. An Gesner. de coll. Pentaphyllum minus, quod locis apricis & siccis nascitur, præcipuè collibus, floret Martio, aliàs etiam Septembri. Schvv. quinquefolium vernum minus Tabernæ. In collibus siccis & secus vias. Aprili occurrit in Silesia. Dod. gall. Pentaphyllum luteum minus. Quinquefolij tertia species *Apollinis rad.* 1. — *Trag. nota. Quinquefolium vernum.*

Locus. Tempus. Passim prouenit, vt versus *la Crotte* Montbelgardi: Beffordiæ versus Castellum vidi florens Septembri, & copiosè *en plein Palais*, florens adhuc Nouembri.

PENTAPHYLLVM MINVS FOLIO subtus albicante.

Descriptio. Radix lignosa minimi ferè digiti crassitudine, quæ in fibras tenuiores abiens, longè laté-

riæ floribus magnitudine non inferiores, quod eodem nomine, quo Lob. suam vocauit, insigniri possit, Pentaphyllum minimum & petræum. Cùm tamen Lobelii diuersum sit à Clusii, quia flores muscosi.

An Gesn. hort. app. Quinquefolii albis floribus species quædam in locis montium nascens? C. Bauh. phyt. Quinquefolium 2. siue album minus.

Locus Nostrum à prædicto D. Becchio collectum in Baldo. Suum eruebat Clus. inter saxa & scopulos, summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium iugis. *Tempus* Floret sub finem Iulii, interdum etiam Iulio & Augusto, prout iuga illa maturiùs, aut seriùs à niuibus sunt libera.

PENTAPHYLLVM, SIVE POTIVS HEptaphyllum argenteum, flore muscoso.

Descriptio

Radicem habet crassam, longiusculam, fibratamque, ex rubro nigricantem, nunc singularem, nunc in multa capita diuisam: pediculi palmares circiter, argenteâ lanugine obducti, *folia* sustinent, in quinque, aut septem segmenta, vt plurimùm, diuisa, per extremum serrata, subtus argenteo nitore splendentia, mollique villo tecta, superiùs atro-virentia, glabra: *caules* dodrantales & maiores, tenues, paucis *foliis* vestiti, ramosi, muscosos, confertos gerunt *flosculos*, Alchimillæ modo, singulos quaternis foliolis virentes, foris incanis, hirsutisque. Adstrictionem aliquam percipimus in foliis.

Pentaphyll. petrosum Lob. & Penæ Adu. [vt & Ic. Pl.] Alpinum petrosum & minimum Pentaphyllon cognominatur: quod quidam Tormentillæ annumerant, cui *Tormentilla* multùm sanè simile est: flosculi candidi interdum & purpurascentes. Gesn. hort. Argentaria *Argentaria petræa. Herba stellæ species.* petræa, quæ videtur species Herbæ stellæ à quibusdam dictæ, ob radiatam foliorum speciem. Bergsinnaw, Steinsinnaw. An eidem de coll. *Pentaphyllū petræum* Pentaphyllum petræum, in saxis iuxta aditum fodinæ ferrariæ in monte supra *Sergans*, vbi plantæ erant paucissimæ, florebantque Augusto? *Heptaphyllū montanum* Gesn. cùm apud eum essem vocabat Heptaphyllum montanum, & Argentinam montanam. Ille *Argentina montanā.* lib. de Lunariis in descriptione Montis fracti ait, *Tormentilla alba:* Argentariam, speciem Herbæ stellæ, siue Pedis leonis. Tormentillam albam vocabat Dalech. *Leontopodiū.* Bened. Aretio Heptaphyllon montanum, Schaff süppen. C. Bauh. phyt. Quinquefolium *Stellaria argentea.* 12. siue Heptaphyllon alpinum sericeum, & quorundam Leontopodium Dioscoridis. Camer. in *Argentaria petræa. Alchimilla minor.* Epit. Matth. Stellaria argentea, vel Argentaria petræa, vel Alchimilla minor, & Heptaphyllon *Argentea Heptaphyll.* montanum. Item horti, Argentea Heptaphyllos montana. Taber. icon. Pentaphyllon petræum minus. Item pag. sequenti 124. Quinquefolium alpinum, Heptaphyllon Clusii. Clus. Hisp. Heptaphyllon flosculis candidis [virentibus.] Tormentilla candida Hist. Lugd.

Locus. Lobelio occurrit in celsioribus montium iugis, gelidisque cautibus, quales sunt Sabaudiæ, in Austensi valle, & Norbonæ ad Calcaris, hortique DEI, ardua, & in verticibus editissimis Mindenii. Gesnero in saxis, vel locis saxosis montium Helueticorum. Clusio in Pyrenæis iugis apud Cantabros, florens Maio, in Alpibus Allobrogum seriùs. Nobis in montibus Geneuæ propinquis, Monspelii in cacumine montis *Esperon* mense Octobri.

PENTAPHYLLVM INDICVM.

Descriptio.

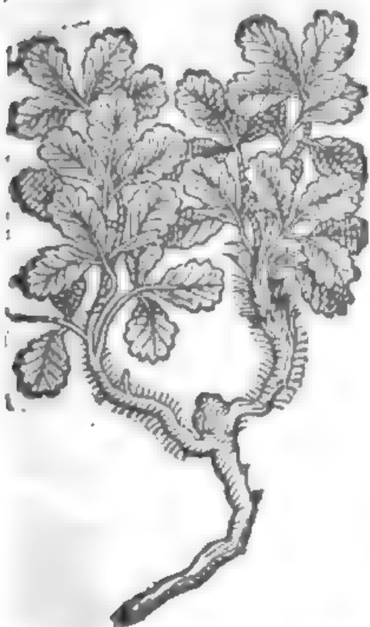
In sportulis [autore Clus. Exot.] D. Nicolai Colii Medici, anno 1601. ex Orientali India adferebatur Amstelredamū. Pentaphylli Indici planta, cum duabus aliis eiusdem generis, formâ quidem prorsus similibus, magnitudine verò nonnihil differentibus. Singulæ porrò plantæ bina duntaxat habebant *folia*, eaque tenella, peracri tamen sapore prædita, ex tuberosâ *radice* prodeuntia, gracili, septem, aut octo nihilominùs vncias longo pediculo subnixa, in quinque profundas, & ad pediculum vsque ferè pertingentes lacinias diuisa, neruo singulas lacinias à pediculo ad summum mucronem secundum longitudinem secante, & venis quibusdam ab eo neruo in latera excurrentibus prædita. *Caulémne & flores* proferret, mihi incompertum, ait Clus. sed *radix*, quæ, vt dicebam, tuberosa instar radicis Tormentillæ, & solida, parte externâ aliquantulùm fusca, internâ verò alba, & cuiusdam acrimoniæ particeps, duorum aliorum foliorum, quæ abrupta, vestigia adhuc retinebat, plenaque, & aliquot fibris donata erat.

PENTAPHYLLI EFFIGIES, LEVCAS quibusdam.

Cap. LXXIII.

Leucadem putaram ex plantis habeo Valer. Dourez. *radix* crassa, nigra, squammata, in capita diuisa: tota alioqui planta, quæ vncialis, aut sescuncialis, cinericeo tomento obducta: *folia* plerumque terna, Fragariæ modo, minora, magis villosa, candidioraque, serrata.

Lob. & Pena Adu. testibus, non penitùs nihil

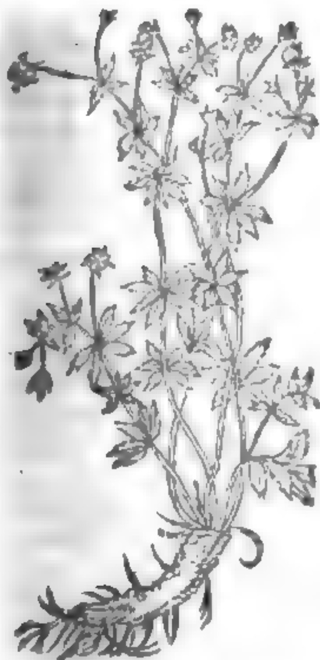
hil sentiunt, Valerandus & alii, qui plantam hanc incanâ Pentaphylli effigie, intuiti, Leucadem censent. Tabern. ic. Argentina Môpeliaca, weiß Silberkraut.

Admodum inuentu rara, nec nobis lecta, nisi prope Allobrogum deuexa, planitie in arida, glareosa.

TORMENTILLA.

CAPVT LXXIV.

Descriptio

Ex *radice* crassâ, pollicem nônunquam superante, aliàs rectâ, aliàs in obliquum actâ, rubente, fibrosâ, sapore adstringente, viticulas plures emittit, humi fusas, nonnihil subinde erectas, & cubitum interdum longas, hirsutas, rubescentes, tenues: in quibus ex interuallis, *folia* caulem ambientia, Pentaphylli, hirsuta, sed diuisurâ septemplici: *flores* parui, lutei, Quinquefolii. In huius coliculo obseruatur aliquando adnatum tuberosum quoddam excrementum, concretione Pomorum quercinorum, in cuius antris stabulantur vermiculi, seu teredines.

Viticula

Heptaphyllon vnde. Quinquefolii species. Tormentilla verò [quemadmodum *Apollo* prodidit] à septenis foliorum diuisuris, Heptaphyllon [vel vt Hermol. Septifolium] quoque vocatur. Eadem in Quinquefolii specie reponitur, ob folia quippe duo iuniora, quæ tam exigua sunt, vt in foliorum numero à quibusdam reponenda non videantur. Et hinc fortè factum, vt Brassauolus hanc Plinii Pentaphyllon suspicatus sit, vt & Manardus, quem propterea cæcutiuisse Matthiolus dixit. Hæc ille, qui Matthiolum reprehendit eo loco, cùm tamen ipse in dolis, ac versutiis, & non Matthiolus, quem suo nomine metitur, magis quàm in comitate confidit, inquit enim Tormentillam Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ Theophrasti tam apertè respondere, vt nulli magis: Nempe hunc in modum eum inter cætera dictare 9. de hist. pl. c. 14. Quinquefolium crebris internodiis constat, vt ne hylus quidem huic deficiat, nisi & duo folia excipias, quæ & certè ob eorum exiguitatem in numero foliorum recensenda, non videantur. Quæ postrema apud Theophrastum reperiri, nunquam vel somniauerimus. Cæterùm, quum hæc absolutè pronunciet Apollo, ei hîc errandi, aut veriùs Matthiolum suggillandi, ansam facilè iniuria, inuidiaque suppeditarit.

Apollo reprehenditur

Germani] inquit Trag. lib. 2. cap. 171.) hanc plantam Tormentill à Latinâ voce deriuato nomine nuncupant, alii Birckwurtz, à Betula, quòd in iis siluis, quæ magnâ copia Betulas producunt, & hæc luxuriet, nonnulli Blutwurtzel/ aut Rotheil wurtzel [sanguinariam aut rubram radicem] vocant, eò quod Dysenterias, & vitia intestinorum curet. Dicitur & Bistorta [Cæsalp.] à nodis nimirum radicis quibus intorquetur, vt ea, quæ priuatim Bistorta dicitur (nam est procul dubio prima Pandectarii Bistortæ species) & à plerisque Ferula. Ego autem puto nomine Pentaphylli insigniendam. Idem cap. sequenti ait Tormentillam nobilissimũ Pentaphyllon Theophrasti & Dioscorid. esse statuo. Quod verò ita sentio, Theophrasti me mouet descriptio. Tandem lib. 2. c. 37. Miror (inquit cur Alex. Bened. Sparganion nominet. Hæc ille. Quod autem Tormentilla Theophrasti Quinquefolium non sit, solâ Theophrasti autoritate refellitur, vti iam sub Pentaphyllo vulgari docuimus. Malè igitur sentiunt Tragus, Gesn. Michael Humelbergius, Valeriola, & alii, qui Tormentillam Pentaphyllon esse existimant: hæc enim septena folia habet, rarò pauciora, præter id, quod teste Maranthâ, aliæ notæ non respondent.

Tormentilla *Birckwurtz.* Locus *Sanguinaria radix.* *Bistorta.* *Pentaphyll. Theoph.* *Sparganion Tragi error* *Gesneri, Humelb. Valeriola &c. lapsus*

Quærentibus porrò Lob. & Penæ in Adu. & Obs. an Tormentilla, vel Heptaphyllon, Chrysogonum Dioscoridis sit: scitè, nostro iudicio Dodon. negatiuè respondet, dicens. Tormentilla fruticis modo haudquaquam, vt Dioscoridis Chrysogonum attollitur, nec flos eius similis est Coronarii Verbasci floribus, vt Chrysogoni: ergo Tormentilla Chrysogonum non est.

An Chrysogonum

Nominatur verò Tormentilla (vt Lob. & Pena notant) quia tormentum cruciatúmve dentium sæuissimum placat; atque venenatarum quarundam rerum compescit furorem cruciantem. Meminit & Hermol. Tormentillæ, quosdam esse scribens, qui ad Saxifragam referant.

Tormentilla vnde? *Saxifraga*

Græcè ἑπτάφυλλον, Septifolium, Latinè vulgò *Tormentilla* nominatur, Germ. Birckwurtz, Rot heilwurtz & Tormentill / Gall. Ang. & Belg. *Tormentille*, Ital. & Hispan. & Hungar. *Tormentilla*, Boh. Natrzeyk

Nomina linguarum

Obseruaui passim Basileæ, Monspelii, & Geneuæ in pratis, vbi folia protrumpebant Martio, florebat Maio, Iunio, & Iulio ibidem audiui Rhizotomum vocantem *Mamor*. Nemoribus (ita tradente Hist. Lugd.) opacis, montosis etiam, siccis macilentisque locis gaudet. Serò & Æstate floret.

Locus Tempus.

Tormentilla omnibus vulnerariis potionibus, emplastris, & vnguentis adiungi potest nam vetera & putrida sanat vulnera & abscessus, vino, vel aqua decocta, collutione & inspersu. Est & in omnibus medicamentis, quæ aduersus venena & pestem componuntur, adhibenda. Est porrò radix potenter resiccans, & ex eorum quæ tertii sunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adstringentis facultatis particeps. Herbæ autem & radix simul tusa ac imposita sanant

Vires & vsus *Vulnera Abscessus* *Venena Pestis* Temperam. *Herbæ & radix*

Tumores. Ischias. Scabies. duritias & tumores, & collectiones iuxta aures subnatas, coxendicum dolores sedant, cuiuis fluenti scabiei medentur, nec non & mariscis, aliisque id genus affectionibus, maximè verò hoc efficiunt, cùm ex aceto imponuntur. Nec inuenias aliam radicem, quæ *Dysenteria.* dysenteriis & lienteriis, aliisque quibuscunque alui fluxionibus coërcendis aptior sit. Hinc ad has affectiones ex ea pastilli, pulueres, electuaria, potiones, & sacculi conficiuntur. Opiliones etiam hac radice ægrotantibus ouibus subueniunt. Succus radicis & herbæ recentis expressus manè & vesperi temporibus illitus, vertigini medetur. *Venenum.* Idem potus veneno omni in cibo, siue potu hausto resistit, sicut & pesti, nam per sudorem venenum expellit. Potest etiam manipulus herbæ & radicis vino decoqui, ac decoctum ad eadem calidum bibi. Vtiliter etiam emplastra & vnguenta succo Tormentillæ conficiuntur. *Pesti: Emplastra. Aqua.* Radix cum herba vino per noctem, inque balneo Mariæ distillata, ad omne venenum vtiliter quoque propinatur. Eadem aqua cum Tutia præparata, vel Succino albo, oculis instillata, destillationibus illorum medetur. Aqua & succus secreta mulierum medicina est, ad sistendos menses. Sicca radix in puluerem redacta, singulis vicibus aduersus pestem, omneque aliud venenum drachmæ pondere siue in potu exhibetur. *Oculi. Menses. Puluis. Pestis. Dosis. Dysenteria. Obseruatio.* Eadem ex vino rubro pota dysentericis succurrit. Verùm obseruandum est, si febris Dysenteriæ coniuncta sit, vt puluerem illum ex aqua, in quâ candens chalybs extinctus fuerit, aut ex aqua Tormentillæ distillata, drachmæ pondere exhibeas, idque bis per diem. Sunt qui radicem cum albo oui admixtâ dimidiâ nuce Myristicâ & tantundem farinæ Auenæ, subigût, ac in ferreo cochleari super carbones lentè decoquât, subinde vertentes placentulam illam. *Placentula.* Fluxiones mirificè cohiberi aiunt, si quis quotidiè vnam talem placentulam deuorauerit. *Fluxiones.* Alia proinde ratio has placentulas, & quæ iis, quibus cholera, fastidia & vomitus excitat, profuerit hæc est. *Cholera. Fastidium. Vomitus.* Accipe puluerem radicis Tormentillæ, & cũ albo oui subige, deinde verò super laterem candentem decoque & recondе. Quod si quis prædicto morbo laborauerit, ei huius placentulæ partem drachmæ pondere contusam, ex aqua Balsaminæ propina.

POTENTILLA SIVE ARGENTINA. Cap. LXXV.

Descriptio.

Ex radice palmari & longiore, tenui, subadstringẽte, *folia* promit Agrimoniæ, pinnata (intercedentibus paruulis foliolis) quorum singularia in ambitu serrata, supernè glabra, infernè candicante hirsutie vestita, Cæsal. foliorum sectionibus tenuiorib⁹ maximè Quinquefoliũ referentibus, sicciore & adstringentiore sapore, quàm radix: *cauliculos* nudos spargit, qui more Fragaræ radicât in summo defixi in terram, ac folia gerunt: alios cauliculos inter folia attollit simplices: quibus *flores* insident grandiusculi, Pentaphylli, quinque foliis constantes, lutei: *fructus* similis, grandiusculus.

Quo nomine Græci & Latini hanc herbam appellent, à nullo, quod Fuchs. sciat, adhuc proditum est. Recentiores quidem Potentillam, ab eximiis viribus, quibus pollet, vocant: nonnulli Agrimoniam siluestrem, ob formæ affinitatem, quam cum vtroque habet, nuncupant. *Potentilla vnde. Agrimonia silu. cur Tanacetum cur.* Dicitur & Argentina, siue Argentilla, ab argenteo foliorum splendore: Germani verò Genserich (Anserinam) quòd hâc anseres in cibo delectentur, appellant. *Argentina, Argentilla vnde. Anserina vnde.*

Posset inquit Tragus, Anserina hæc, quod ad formam attinet, non ineptè Eupatorium dici. *Eupatorium. Millefolium maius.* Posset & Groß garb [Millefolium maius] appellari. Nam singula eius folia instar pinnæ auium pulli, sed maioribus incisuris dissecta apparent, quoad reliqua Millefolio non dissimilia. Millefolium itaque maius Latinis dicetur, nam & hoc nomine à Diosc. insignitur, tametsi quædam nomina, quæ eo capite commemorantur, ad alterum Millefolium pertineant, quod Stratiotes vocatur. Ea sunt Stratiotice, Achillion, Supercilium Veneris. Hæc ille, qui describit, & bonam figuram exhibet, verùm nomina commiscet: est enim neque Eupatorium, neque Millefolium. *Tragus prob.*

Quidam [vt notat Hist. Lugd.] Stephanomelidem Plinii esse coniectantur vtilem ex aqua sanguinis fluenti per nares, sic dictam, quòd coronis melius eius flos innectatur. *Stephanomelis.*

Cæterùm [teste Lob. & Penâ, qui in Adu. Obs. & Ic. Pl. Argentinam vocant] tantopere est hæc affinis Agrimoniæ, vt non rarò mulierculas Agrimoniam se collegisse ratas fallat: discernitur autem respectatu viticulorum. *Agrimoniæ affinis.*

Gesnero hort. dicitur Argemone altera: & in cat. pl. Thalictrum Herbarior. suæ ætatis. Quod tamen Argentina non est [attestante Cordo in Diosc.] licèt hoc opinentur Ruellius & Anguill. Potentilla 2. optimè à Fuchs. & Matth. depicta. *Argemone. Thalictrum Gesn. & Ruell. not.*

Hadr. Iun. nominatur *Argemone, Inguinaria Plinii, Agrimonia silu. vulgi, Anserina, Argentina, Potentilla, ἀγριμώνη ἑτέρα*, & quorundam *Σιλίγγα*. Germ. Genserich, Grensing. Belg. Silvercruyt, Block noilandis, Gall. *Argentine, Bec d'oye.* Ital. *Argentina*, iung. Lud pasitr, Anserum gramen. Boh: Stribrnik aut Husy Maydlo. *Nomina. Linguarum. Inguinaria Plinio.*

Obseruaui passim florentem Maio, Iunio, ac Iulio. Frequentem scribit Cæsalp. in Germania, circa semitas & loca aquosa, potissimùm iuxta flumina, quorum nulla amantior, frequentiorue alumna. Amat vliginosa. Æstate, dum floret, legi debet. *Locus & Tempus.*

Quum folia eius & radix [inquit Fuchs.] adstringant, temperamento à Pentaphyllo [Millefolio Trag. legit] nihil differre videtur. *Temperamentum.* Quare hæc, potissimùm autem radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumque euidentis caliditatis habet. Errant itaque mirum in modum, qui hanc humidam esse statuunt, nullâ aliâ moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: quasi verò Nasturtium aquaticum, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Gal. lib. 4. simpl. c. 6. teste, terrena sunt de crassâ corporis consistentia. *Error quorundam.*

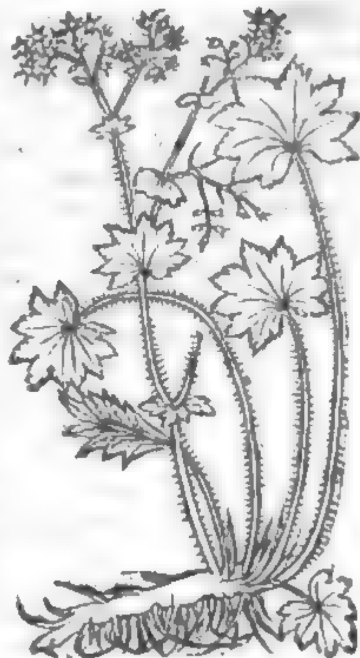
Adstri-

Astrictoriâ igitur & exficcatoriâ vi pollet. Quare Recentiores fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam id ipsum posse adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cùm habeat. Quinquefolij temperamentum; eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit, exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorúmque doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliáque, quæ à Diosc. Quinquefolio attribuuntur, potest. Quòd verò adiciunt, hanc etiam lumbricos exterminare posse, id minùs rectè faciunt. Ea siquidem facultas, non huic, sed illi inest herbæ, quæ verè Tagetes dicitur. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum eo confundunt. Anserina cum aqua & sale decocta, ac iis exhibita, qui ex alto deciderunt, auxiliatur, vt quibusdam apud Tragum videtur, sanguinem concretum dissoluendo. Verùm hoc illi nequaquam probatur. Herba vino decocta & pota torminibus, & dorsi dolore laborantibus subuenit, mulieribus, quæ albis profluuiis vexantur, conducit, nam adstringit haud secus atque Pimpinella Italica. Aqua Anserinæ destillata rubentibus oculis vtilis est, si linteolis in ea madefactis imponatur. Hac ratione maculas quasvis extergere, fluxiones & dolores sedare dicitur. Experimento egregio didicit Ioan. Agricola Potentillæ succum vnà cum puluere Colchici vulgaris mariscis ani mederi. Viribus eximiis pollet [aiunt Adv.] ad frangendum calculum, interiora vulnera & vlcera maligna, & dysenterias, viscera roborando, similiter Agrimoniæ: cuius potiùs, quàm Tagetes temperamento exficcante, siue calore moderato est, sed astrictione superat: multum sanguinem grumosum potu dissoluit. Hanc inditam pelui, frigidâ aquâ semiplenæ, & operculo occlusæ, destillare, siue vapores in concauum operculi subuehere, quod sublimare vocant, ferunt. Huius stillatitiam ad lentigines, pannos & maculas, fuscúmque colorem Sole contractum delendum, Angliæ mulierculæ adhibent. His addit Hist. Lugd. Datur vtiliter potui sanguinem rejicientibus. Herbæ siccæ farina ex sua ipsius stillatitiâ aquâ pota, albas vteri fluxiones sistit, sed valentiùs addito Corallo & Eboris ramentis. Sunt qui ad enterocelas præferunt, tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vlcera sanat præsertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, si in aceto decoquatur, & os sæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapsam columellam restituit, addito Aluminis momento. Barth. Curtichter in secr. pract. lib. 1. cap. 2. ad dolorem capitis à sanguine & bile, Anserinam ex aceto ros. & sale, primò pedibus apponit, & si non cessat, succum cum aqua rosacea temporibus applicat.

PES LEONIS SIVE ALCHIMILLA.

Cap. LXXVI.

Descriptio. EX *radice* minimi digiti, aut pollicari crassitudine, plurimis fibris donata, strenuè adstringente & desiccante: *caules* surgunt aliquot tenues, teretes, hirsuti, ramosi, dodrantales & cubitales, quibus insident *flosculi*

herbidi, vmbellatim congesti, quorum singuli, octonis constant foliolis, majoribus quatuor, totidémque minoribus, alternatim positis, in quorum medio apiculi lutei: *semen* minutum luteum Papauerino simile: folia, alia statim à radice exoriuntur, longis, sesquipalmaribus, pediculis hirsutis, alia cauli, pediculo aut breui, aut nullo adhærent, interceptáque folij continuitate, reliquo pediculum ambiunt; vt ab eo perforentur: cæterùm folium ad Maluam accedit, ex luteo virescens, infrà hirsutum; in octo, aut nouem angulos obtusos, seu plicas diuisum, in singulos angulos singulis neruis à pediculo prodeuntibus, concinnè in ambitu crenatos.

Hæc vulgò Herbariis, Pes Leonis (Leontopodium) & planta leonis, à foliis instar leonini pedis latis, & rotundis nominatur: minimè verò est Dioscoridis Leontopodium, id quod Brunfelf. Euch. & Cornarius volunt. Notum est (inquit Corn.) Leontopetalon officinis & herbariis, & ab ipsis corruptè *Pata leonis* (Lewentap) appellatur. Sed erronea admodum est hæc opinio. Quandoquidem Alchimillæ descriptio cum Dioscoridis Leotopodij delineatione [teste Dorst.] minimè conuenit. De Leontopodio scribimus Hist. n. g. l. 31. vbi & eius æquiuocationes assignamus.

Euch. preterea vocando Alchimillam, Artinellam, Leucopedion, Plantam siue Pedem leonis, Leontopetalon diuersarum plantarum nomina confundit.

Brunfels. ait eos non perperam agere, qui Dentem leonis, Leontopodion & Leontopetalon Dioscor. nominent, quamvis descriptio non quadret. Sic vult sic iubet Brunfels. cui pro ratione nouitas placet. Qui tamen non dentem sed pedem legisse debebat. Horum autem opinionem de Leontopdio & Leontopetalo, nobiscum rejiciunt: Fuchs. Matth. & Dodonæus.

Nec audiendus (monente Matthiolo) Brunfels. in suo Onomast. Dodon. Lob. & Pena Adu. & Histor. Lugd. qui Stellariam vulgò vocatam Leontopodium esse scribunt, id quod ex ambarum plantarum descriptione constat.

Quod verò Hier. Brunsch. Sinaw, græcè Alchimillam, Artinellam, & Leucopedion vocari scribit, apud quem Græcum inuenerit ista nomina non reperio.

Dicitur autem Alchimilla, quòd Alchymistarum præconiis celebrata sit, *Ἀρρόσπιρα* seu *Ἀρρόσιον* siue *Ἀρδάσιον* Cordo à German. Chirurgis Sanicula maior, quòd sit illi, tum facie, tum viribus admodum affinis.

Pes leonis, siue *Alchimilla*, German. Sinaw / lewen füß / oder lewen tapen / Groß Sanickel. Belg. Sinawe / vnser frawen mantel / Gall. *Pied ou Tape de Lion*, Ital. *Pie de Leone*, Angl. Ladies mantel. Nomina linguarum

Agrimonia similitudinem habent.

Brunfels. quam Tom.3. Rhaps.2. Garyophyllatam vocat, eandem in 4. herbam Benedictam nominat.

Herba benedicta.

Syluaticus notat.

Lagopus non est

Reprehendit Matth. Syluaticum quòd parùm rectè tradiderit, dicendo, Lagopum eam esse herbam, quam Herbariorum vulgus Caryophyllatam appellet.

Geum Plinii

De hac Veteres, quod Matth. sciat, nihil memoriæ prodiderunt. Nisi fortasse fuerit Geum, cui Plin. lib.26. cap.7. radiculas assignat ternas, nigras, bene olentes. Vtrum autem sit Geum Plinii vulgaris hæc Garyophyllata Lob. & Pena Adu. quoque dubitant.

Nardus silu.

Sanamunda.

Auantia.

Oculus leporis.

Sic & Trag. de hoc dissidio nihil indicat, sed Nardum filuestrem vocat, quam quidam Sanamundam nominant.

Eadem repetit Dodon. gall. & Gesn. Qui præterea Auantiam, & Oculum leporis, atque Geum, Garyophyllatam vocari tradit, id quod ante eum Antonio Musæ Brassauolo quoque placuerit.

Garyophyllatam vulgi Cæsalp. nuncupat, cui apud Plinium inter Argemonias numerari videtur, cùm ait, radix Thus redolet.

Hist. Lugd. Garyophyllata Matthioli, & Garyophyllata vulgaris, qualiter & Clusio dicitur.

Eupatorij species non est.

Gaeia

Taber. icon. & Hist. Garyophyllata, & Herba Benedicta, quam quidam Lagopum, alii Eupatorii speciem volunt, sed errant, inquit, Plinius vocat Geum, & Scalig. Getiam. Item Caryophyllata 4. siluatica, flore luteo. De hac quarta plura vide sub nostra aquatica, dubius enim sum, quò referri debeat.

Camer. Epit. Caryophyllata. Item horti Caryophyllata vulgaris: Et rursus: montana similis vulgari, elegantior tamen & maioribus floribus prædita.

C. Bauh. phyt. Caryophyllata 1. siue vulgaris. Caryophyllata 2. siue vulgaris maiore flore, fortè Fuchs. siluestris.

Gloria filia.

Baccharis

Gerardo, Caryophyllata, VVallonum Gloria filia.

Baccharis, [vt vult Corn.] officinis ignota est, sed Herbariorum vulgus Herbam Benedicti, siue Benedictam vocat, aliqui etiam Chirothecam nostrę dominæ, vnser frawen hendschuch, appellant. Verùm Benedicta non videtur nobis respondere cum Bacchari Dioscor. nec nomen Chirothecarum placet, quòd fortè Digitalis sit,

Corn. duplex lapsus.

Hanc autem non esse Diosc. Baccharem, vt nonnulli suspicantur, descriptio plantæ, quæ non conuenit, vt Monachi in Mes. testantur, comprobat.

Lagopus non est.

Geum Plinii est

Sed vt liberè dicamus, quod sentimus: Minimè, cum Fuchsio, Caryophyllatam, Dioscoridis Lagopum credimus, dicimusque eorum sententiam, qui Geum Plinio dictam velint, periculo vacare, quòd eadem facultas vtrisque radicibus insit.

Fuchs. differentia

Cæterùm, Fuchsius Garyophyllatæ, seu Herbæ Benedictæ siue Sanamundæ vulgò appellatæ duo genera animaduertit, hortensem, flore minore, & siluestrem flore maiore, magis ad croci colorem accedente. Nos Fuchsii duas figuras apponimus, quia sculptę iam erant, quamuis nullam differentiam demonstrent, nec discrimen à Fucsio positum in iis obseruare possimus

Euchar. error

Garyophyllatæ figura malè apud Euchar. Carduo benedicto appingitur.

Caryophyll. etymon

Caryophyllata qualiter Græcis & Antiquis Latinis nominata sit, nondum compertum. Est autem ab odoris suauitate, quam radices de se præbent, nominata. Vulgus herbam Benedictam, à diuina sua efficacia, & Sanam mundam appellat.

Herba benedicta cur dicta.

Nomina linguarum

Germani Benedicten würtz, Belgi & Brabanti Garyoobyllate, Gall. *L'herbe benifte, Resize, ou galliot*, Angl. Auens, Boh. Benedykt, Hung. Vadzcf tiu,

Locus & tempus.

Vidi spontè prouenientem non longè à Monspelio, Basileæ mense Octobri inter propugnaculum & portam cineticeam, intra vrbem ad muros & propè portam lapideam, & alibi florentem Maio & Iunio, cum flore & semine Augusto, Patauii virentem in quodam horto Decembri, & in horto D. Musali Ianuario, Florentiæ in horto D. Nicolai Ferrariensis, Lugduni passim; Geneuę virentem mensis Februarii principio, & cum flore Maio. Cæterùm, Matth. teste, gignitur in montibus, & in viis iuxta septa, quòd mirum in modum sepibus opacis gaudeat. Vulgaris in Germania, inquit Tabern. in terra firma, & humida, vmbroso loco, in hortis prope muros, in sepibus & dumetis: transfertur in hortos propter summam vtilitatem.

Vires & vsus

Temperam.

Geum Plinii medetur non modò pectoris doloribus, & lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Recentiores & peruetustus etiam herbarius, annotante Fuchsio, calidam & siccam esse in tertio ordine statuunt. Folia sanè in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt, vt & itidem radix. Eadem luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa, arcas & vestes iucundo commendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones, sedandosque coli dolores. Manuscriptus Herbarius facultatem habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Tomentum item ex vino decoctionis eius menses ciere. Contra venena tritam cum vino sumptam valere. Concoctionem præterea roborare, dolorem ventriculi, & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum decoctam in vino sanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctum confert. Externa verò ex eâ colligi debent. Acetariis etiam folio expetita herba. Eadem Tragus sic tradit.

Colica.

Menses

Venena

Vulnera

Acetaria

Vinum

Vsus huius radicis vulgarisis est, vt vere in vinum imponatur, quòd optimo ac iucundissimo & odore & sapore commendat. Hoc vino cor exhilarari & obstructiones iecoris aperiri, nec non frigiditate & crassis humoribus affectum stomachum iuuari multi testantur. Radix Benedictæ vino decocta ac calida pota, dolorem ventriculi, & intestinorum à frigiditate, aut flatibus ortum, sedat. Vinum in quo radix Benedictæ decocta fuerit, purgat & mundat omnia vulnera, cuiusmodi sunt fistulæ & carcinomata: idem fœdas maculas exterit, si illo facies aliquandiu singulis diebus abluatur, maximè verò in primis diebus puerperii. Caryophyllata, inquit Matth. non est viribus inefficax, argumento quòd eius radices manifestum Caryophylli spirent odorem: Eâ Recentiores vtuntur potâ ad thoracis interna vulnera. Quin & eius succum admistâ ærugine, cuniculosis, contumacibúsque vlceribus, vtiliter iniiciunt. Eadem olfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest cœliacis, dysentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Temperamentum ei excalefaciens, & exsiccans,

Fistula

Fœda macula

Vlcera

Cerebrum

Enterocele

vt ma-

vt manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesque deprehenduntur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere & adstringere valent, sed etiam roborare. Menses, *vt attestatur Lobel.* & sanguinis grumos propellit, obstructiones reserat, venenis aduersatur. Radix huius, *vt tradit Tabern.* in cibo, & potu, & medicamentis quocunque modo sumpta, cerebro succurrit, spiritus vitales recreat, omnibusque oculorum vitiis subuenit. Radix masticata oris fœtorem emendat. Eadem ieiunè commanducata, corroborat, & ab omni contagio præseruat. Ex herba & radice, in balneo Mariæ destillatur aqua ad eosdem vsus idonea. Similiter & vinum ex radice paratur, & Conserua. Radix colligenda Martio.

Menses. Spiritus vitales. Oculorum vitia. Fœtor oris. Aqua. Vinum. Conserua.

Auantia montana flore luteo, caule vnam alto. C.Bauh.phyt.Caryophyllata 6. siue Alpina lutea, cuius flos licèt communiter luteus sit, inuenitur tamen & purpureus & albus. Gerard. Caryophyllata montana.

Locus Tempus

Planta hæc, quam Gesnero in peregrinatione Rhetica Garyophyllatam alpinam nominaui, reperta in monte Braulio, florens Iunio, vt & alibi. In summis etiam [autore Clus.] duntaxat iugis montium Pannonicorum, nec in omnibus tamen, sed inter gramina, vel sub fruticibus nascitur. Iunio floret, Augusto semen maturum est. Reperitur [teste Matth.] in Bohemiæ montibus, è quibus Albis fluuius oritur.

Vires & vsus

Iisdem cum altera pollet viribus, sed præstantioribus. Radix non solùm excalefacit, & siccat, sed etiam cohibet ac roborat.

GARYOPHYLLATA MONTANA flore magno, luteo.

Descriptio

Folia Caryophyllatæ montanę & palustris vulgatioris, respondent, sed multò minora, vncialia, multa per terram sparsa, villosa, nonnihil laciniata, per extremum rotunda, serrata: inter hæc surgit *coliculus*, sex circiter vncias altus, foliis paruis, & in profundas oblongas lacinias fissis, cuius summo *flos* insidet magnus croceus, concolorum staminum congerie medium occupante, ex calyce hirsuto in lacinias mucronatas, alternatim maiores minoresque cæso: radix satis crassa, nigra, fibrata, valdè odorata.

Gesn. hort. Geum tertium alpinum Matth. in Diosc.cum mag. fig. Gariophyllata montana, cui flos aureus, radix odore Caryophyllorum, & gustu adstringente. Lob. Obsv. vt & Ic. Pl. Caryophyllata maior rotundifolia, & Garyophyllata montana Matth. qualiter etiam Hist. Lugd. inscribit, dicitur: Quandam, inquit, Caryophyllatæ raram & perelegantem speciem, Italo semine ortam, nihil dissimilem à Septentrionali rotundifolia impertiuit Coldenbergius, nisi folio quadruplo maiore, & radice crassiore digitum æquāte, minusque fibrosa foret. Si Lob. eandem cum Matthiolo [cuius figuram exhibet] intelligit præcedenti descriptione, miror eum non meminisse coloris.

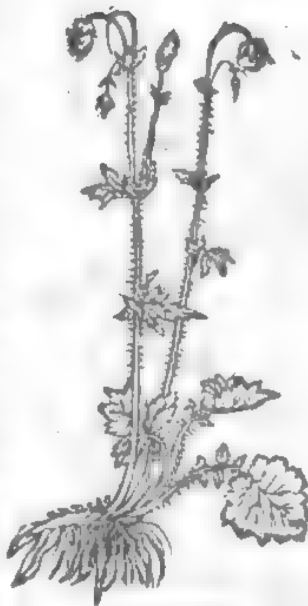
Caryophyll. rotundifolia. Lob. notatur.

An Anguil. Garyophyllata alpina. Clus. Pannon. & in fol. Caryophyllata montana 2. Caryophyllata alpina aureo flore, à Matth. Caryophyllatæ montanæ nomine descripta: pictura tamen non valdè feliciter expressa. Camer. in Epit. Matth. Caryophyllata montana, Ital. *Garofanata saluatica*. Item hort. Caryophyllata alpina altera, à Pennæo floribus albis reperta, in monte Lupo Galliæ. Tab. ic. & hist. Caryophyllata montana Berg Benedicten wurtz / Berg Näglinkraut:

Flore albo. Auantia montana.

GARYOPHYLLATA AQVATICA flore rubro striato.

Descr.

Radice fibrosa minima, extrinsecus rubente nonnihil, intus alba, sapore adstringente, & subdulci, tādem *caules* profert multos interdum paucos, aliquando cubitales, farctos, hirsutos, nonnihil rubentes: ramulorum summis subinde etiam priuatis pediculis, breuibus, hirsutis, rubentibus, nonnihil nutantibus *flores* insident, patuli, Alpinæ floribus ferè ęquales, striati, non multùm elati, & supra calycem parùm admodum se proferentes, extrà purpurei intensiùs, intus dilutiùs, odore grato, ex foliis quinis, à tenui principio sensim in latum se diffundentibus, intra quorum septa *apices* multi, crocei, echinatum *capitulum* obuallant: insidet autem *flos* quasi calatho patulo rubente hirsuto, in quinque lacinias hirsutas, totidemque ligulas in laciniarum spatia distributas diuiso: *folia* Caryophyllatæ vulgaris foliorum formā, sed longè maiora, alia à radice statim orta, alia in caulibus, pediculo sextantali, sapore cum radice compari.

Camer. in Epit. Matth. vbi noua figura, Caryophyllata aquatica. Item hort. Caryophyllata palustris.

Caryophyll. montana.

Hist. Lugd. Caryophyllata montana Dalech. radice inodorā, fatuique gustûs: foliis Caryophyllatæ similibus: flore luteo, lineis pluribus distincto. Aquosis locis gaudet. Quæ Dalechampii Caryophyllata, si non eadem cum nostra, saltem erit illi valdè similis. C. Bauh. phyt. Caryophyllata 3. siue aquatica, nutante flore. Item Caryophyll. 4. siue aquatica 2. Et rursus, Caryophyll. 5. siue montana Dalechampii. Adhæc Caryophyll. 7. siue alpina minor. Et tandem apud Matth. Caryophyllata aquatica.

Geum aquaticum.

Cam. in suo Matth. Caryophyllata 3. vel Geum aquaticum Gesneri Clusio, floribus pallidis, sub-

purpureis, aliquando multiplicibus, magis rubentibus, aliquando sanguineis.

Clus.Pann.& in fol. Caryophyllata 1. siue alpina nutante flore, radice impensè adstringente, odore iniucundo: floribus quinque vt plurimùm foliolis, nonnunquam senis, aut septenis, suauiter rubentibus, constantibus. Item Caryophyllata 3. siue Geum aquaticum Gesneri: cuius iconem suis coloribus depictam ipsi communicauit Pennæus, quam ex Gesneri depicto herbario se desumpsisse fatetur. Flores huic sunt sanguinei coloris, duûm generum: nam alter flos multiplici foliorum texturâ & serie constat, alter simplici, vtriusque medium, quemadmodum in aliis Garyophyllatis, occupante villosâ congerie. Iconi suis adscriptum Geum aquaticum flore simplici & multiplici. Tabern. hist. Caryophyllata 4. siue syluatica, Herba benedicta silu. wild Benedict würtz & wald Garafel/ radice simili vulgari crassiore, minus fibrosà, odore multò minore: foliis paruis similibus Hederæ terrestri, pilosioribus; caule cubitali, rotundo: floribus pulchris luteis, rarò pluribus, quàm tribus in vno caule, sequitur floccus albus. Prouenit copiosè in S. Petri silua inter S. Remig.& Laüserbürg, abundanter reperitur in Brabantia prope Mechliniam in silua, non longè à domo aquatica Bürgenstein. Radix habet exsiccantem & adstringentem saporem. Gesn. hort. Geum 2. riuale, Caryophyllatæ & Benedictæ species. Trago Benedicta silu. Lob.& Penæ Adu. Septentrionalium rotundifolia papposo flore Garyophyllata: radice non perindè Garyophyllum aut Nardum halante, vt vulgaris: flore speciosiore, & coliculo pallidiusculo. Quæ descriptio non in omnibus placet, colorem enim non tradit. Figura quæ alioqui satis bona, exhibetur eodem etiam titulo, Icon.Pl.p.694.

Herba benedicta silu.

Geum riuale. Benedicta silu. Garyophyll. rotundifo.

Lob. mor.

Florentem in horto mense Aprili & Maio, ex montibus allatam Geneuæ habui, semen decidit mense Iunio. Crescit authore Clus. mediâ ferè Montium regione locis vdis & riguis, sub arboribus. Floret isthic Iunio: in hortos translata Maio, aliquando etiam maturiùs. In Brabantiæ siluosis conterminis Mechliniæ, & in Northmannia frequens, in Anglia verò plurima, teste Lobelio.

Locus. Tempus.

GARYOPHYLLATA PENTAPHYLLÆA

IN Rheticis Alpinis non procul Clauenna, hanc primùm nacti, putauimus [aiunt Lob.& Pena Adu.] esse Tormentillæ, aut Pentaphylli speciem: verùm radix Geranii fibrosior, forisque rubiginosa, paruum quid suaue redolens, Garyophyllatam testatur. Quinetiam erigit caules pedales, cui hærent folia quinquepartita, ambitu serrata, Pentaphylli aut Tormentillæ, flore luteolo pallentéve, staminulis lanuginosis, croceis, papposis, minoribus Garyophyllato.

Locus: Descriptio.

Lob.& Penæ Adu.& Ic.Pl. Alpina Pentaphyllæa Garyophyllata. Cæterùm, Lobelius prædicto titulo duas diuersas proponit figuras: Prior quidem in Adu. pingitur, sine pilis, & tantùm cum foliis quinis: Posterior verò tota pilosa & septifolia, quæ sanè effigies non malè conuenire videtur cum Ranunculo nostro montano albo, hirsuto.

[illegible]

Taber. Ic.& hist. Caryophyllata 5. siue alpina, quinquefolia. Sed & Tabernæ figura longè à Lobelii diuersa, est enim tota glabra, licèt ipse hirsutam esse scribat. Nos igitur propter figurarum varietatem Lobelii & Tabernæ, nullam proponimus. Casp. Bauh. phyt. Caryophyllata 8. siue Quinquefolia maior. Item Caryophyllata 9. siue alpina, quinquefolia minor, quæ foliis est quadruplò angustioribus quàm prior, totaque minor & tenerior, in monte Fracto proueniens, cui Cast. Durant. pag. 197. Caryophyllatam montanam non absimilem pingat. Gerard. hist. Angl. Caryophyllæa montana alpina pentaphyllæa.

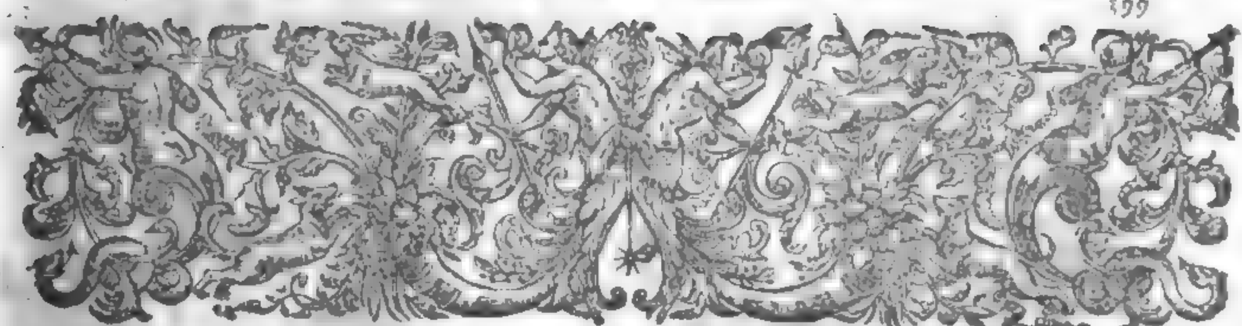
Tabern. [illegible]

Car. [illegible] figura [illegible]

FINIS LIBRI DECIMI SEPTIMI.

HISTORIÆ

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS OCTAVVS.

FRVMENTACEA, GRAMINEA, HARVNDINEA, IVNCEA.

Perductâ ad Colophonem Arborum, Fruticum, & Suffruticum historiâ, tempus est vt ad Herbarum historiam accedamus. Maximum hinc opus naturæ, Frumenta ordiemur, & cibos suos homini enarrabimus, faterique cogemus, ignota esse pleraque, per quæ viuat. Fruges, inquam, Cereales, in cibos potiùs, quàm medecinam cedentes, non à Cerere, vti Poëtæ nugantur, repertas & excultas, sed ab ipso totius vniuersi Creatore in ipso Mundi exordio productas: subinde gignente eas, & vsibus affatim subministrante Tellure, lato præcipuis orbis regionibus prouentu. Post Frumenta, & inter ea, & de Graminibus dici cogit Botanicus ordo. Quippe etiamsi Frumenta non sint, sunt tamen pecudi, quod frumentum homini. Adde quod plura eorum sunt Frumentacea. Sed & formæ similitudo, & quòd illorum quædam in hæc abeant, inter illa de se dici postulant. Et quid propiùs ad Grámina accedit, quàm Iunci & Harundines. Vt & hinc venia sit hæc illis adiicientibus, & æqui studiosorum, ac Historia nostra compendio consulentibus.

TRITICVM VETERIBVS ET IN GENERE.

Cap. I.

Tritici genera Theophr. plura. Ex locis, coloréque.

Radidimus priori libro, quæ de Leguminibus dicenda videbantur, nunc ad Frumentacea, quæ, teste Plinio, non eadem vbique, neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus occurrunt, deuenimus. Sunt autem ea, quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant foliis, seménque panificio, & pultibus aptum in spicis aut iubis producunt. Horum quidem omnium quamplurimis terris commune, & nobilissimum est Triticum.

Ex viribus.

Ex crescendi modo.

Huius (vt author est Theophr.) genera plura notantur, cognomina ex locis sortita, vt *Africum, Ponticum, Thracicum, Assyrium, Aegyptium, Siculum*: quæ & colore & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam vel aliunde cognomina sortiuntur pro suis viribus, tum aliis, tum vel maximè, quæ ad cibum pertineant, vt Canchrydias, Silengis Alexandrinus. Nec verò ab re fuerit, si illa quoque pro differentiis capies: & aliud præcox, alind serum: & aliud auctu amplum multúmque reddens, aliud ieiunum quoddam parúmque ferens: & aliud spicam grandiorem effundens, aliud paruam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, vt Africum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso: quod etiam ipsum Africo datum est. Crasso tamen & Canchrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis vestitur, vt Thracium: & aliud vnicalamum, aliud multicalamum, & magis minúsque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis ratione virium proximum sit: eiusmodi námque differentiæ naturaliores profectò apparent, quibus trimestrium annumerari genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies valeat consummari. Et in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficique posse affirmant, idémque firmum esse, ac ponderosum, nec modo trimestris leue: quamobrem famulis id præberi inquiunt, etenim nec multùm in hoc furfuris esse volunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria verò quædam habentur, quæ ex Sicilia, & in Achaiam aduecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parúmque fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera in Eubœa & præcipuè apud Caristum. Trimestria verò permulta, & vbique habentur: leuia hæc & parùm fœcunda, & vnicalama sunt, atque in totum infirma.

Ex diuersa habitu.

Ex viribus.

Delectus. Leuissimum igitur Triticum, quoad simplici ratione agere licet, *Ponticum* est: ponderosius ex iis quæ in Græciam aduehi solent Siculum datur, sed eo ponderosius, quod Bœotia fert: quod inde asserunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos semilextarios vix possint consumere, cùm Athenis fuerint, facilè quina consumunt: leue satis, & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terris, cœlóque intelligi debet. Nam & Asiæ vltra Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum fieri tradunt, vt nucleis Oliuæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pissotis autem dictis adeò firmum nasci affirmant, vt siquis plus comederit, disrumpatur necesse sit: & Macedonum ita plerosque interiisse aiunt. Absurdum sanè, & leuitati trimestrium absonum, quod in Pontico euenit: Verum enim durum admodum est: hybernum autem molle est: leuitate enim molle plurimùm differt. *Miria magnitudo.*

Reliquum est, vt propriæ naturæ causa detur, quam in pluribus differentias recipere magnas, cùm in exortu, consummationéque, tum in propriis speciebus videmus, ceu magnitudinis atque paruitatis & figuræ. Adde copiam paleæ, & incommoditatem ratione vsus cibarii hominum. Forsitan & genera regiones efficiunt, vel omnia, vel certè aliqua: assimilant enim sibi ipsis quodam modo, & aut differenciam aliquam generis pariunt, aut etiam minùs vtile reddunt, vt Tritico Thracio euenit. Fit enim multis cum tunicis, seroque prouenit: quod vtrumque vis sanè frigoris facit. Qua de causa cæteris quoque agris, Thracium istud satum maturè, serò erumpit, ac augescit: & quod maturè apud alios seritur, serò apud alios exit. Consuetudo enim velut natura effecta est. Nam & quod in Asiano agro Aepilynangis vocitato habet vim disrumpendi, quódque magnitudine nuclei est, agri proprietate, naturæque vires eiusmodi sortiuntur: nec aliò translata seruari incommutabilia possunt. Nec minùs locum habet in cæteris, si quis cum agro, cœli quoque adiiciat qualitatem. Hinc enim fructuum diuersitates exultant, imò hinc sterilitates sequuntur, cùm planta in alieno agro nequeat hospitari. *Hæc Theophrast. quorum multa transcripsisse videtur Plinius.* *An ea regionibus genera constituendo.* *Cœli qualitas, diuersitatem generat.* *Plinius.*

Frumenti ipsius, inquit, totidem (duo vt frugum) prima sunt genera, per tempora satûs diuisa. *Hyberna*, quæ circa Vergiliarum occasum [Nouembrem] sata, terrâ per Hyemem nutriuntur, vt Triticum, Far, Hordeum. *Aestiua* quæ Aestate [Maio] ante Vergiliarum exortum seruntur, vt Milium, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia Vergiliarum occasu seruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet. Aliqui *Verna*, Milium &c. appellant. *Sementiua*, autem Triticum &c. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedum causâ sati, vt Farrago. Sementiua autem interpretatur Dalechamp. quæ primo & potissimo sementis tempore, nempe circa Vergiliarum occasum, quod ἄροτον [sementem] vt ait Theophr. antonomasticè Græcia vocauit, terræ mandantur. Tritici, (pergit Plinius) genera plura, quæ fecere Gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maximè discernitur: montanis modò comparetur Italiæ agris externû, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrióque, [deinde &] deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit [Canchrydiam, Selengyn, & Alexandreum Theodracontion, & Istelepant, & Selinusium CH.] Dracontiam, Strangiam & Selenusium, argumento crassissimi calami: ita pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maximè inane, seu tenuissimi calami in humidis seri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cùm clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum Orbe potentissima, ita tamen vt ante mortem eius annis ferè 145. Sophocles Poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad verbum translata sententia. *Genera prima duo. Hyberna. Aestiua.* *Sementiua Dal. quid.* *Triticum Italicum.* *Bœoticum Siculum. Africum. Thracium. Syrium. Aegyptium.* *Frumenti genera.* *Sophocles.*

Et fortunatam Italiam frumento [serère] canere candido.

Quæ laus peculiaris hodiéque Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur, leuissimum est Gallicum, atque è Chersoneso aduectum: quippe non excedunt in modium vicenas libras [siliquæ granum ipsum pondero Turn.] siquis granû ipsum ponderet. Adiicit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libram addit. Africum & dodrantes. In transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris modios pendere: circa Clusium & (Senas Dal.) senas. Lex certa naturæ, vt in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subacto congium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Balearico: [quod modio Vet.] modo tritici panis pondo xxx (xxxv Dal.) reddit. Quibusdam in binis mistis, vt Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fuscum est, panémque nigrû facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntque xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, inutilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resoluto, quibus diximus generibus, spuma ità concretâ pro fermento vtuntur. Qua de causa leuior illis, quàm cæteris, panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum vestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestria [& trimestre Dal.] inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mense & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notum, & hyemalibus prouinciis nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec vsquam capax: seritúrque non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thracium sinum quod quadragesimo die, quàm satum est, maturescit: mirúmque, nulli frumento plus esse ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia, montosis (montuosis CH.) vtraque partibus Eubœæ quoque circa Carystum. In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cùm sit antiquissimum. Græci trimenon vocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent. *Gallicum leuissimum.* *Tritici genera ponderatione et differentia.* *Differentia et calami.* *Lapsus Columellæ.*

Quod verò dixit Plinius: Est & bimestre &c. Theophrastus aliter habet. Scribit enim esse Tritici genus trimestre celeriùs maturescens, vt in Eubœa quod intra quadraginta dies perficitur. Esse & trimestria, quæ ex Sicilia in Achaiam transportantur. *Plinius à Theoph. dissidet.*

portantur. Est & eiusmodi in Euboea, maximè in Carysto. Praeterea à Theophr. dissidet, cùm ait, Tradunt in Bactris grana tantâ magnitudine fieri, vt singula spicas nostras aequent, cùm Theophr. scribat, In Asia trans Bactra adeò grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuae par sit magnitudine.

Far plurimis terris commune.

Nunc, eodem Plinio autore, frumenti genera, non eadem vbique (vt diximus) neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima *Far* (Triticum muticâ spicâ secundùm peritiores) quod adoreum Veteres appellauêre, Siligo, Triticum. Haec plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiae est. Aegypto autem ac Syriae, Ciliciaeque & Asiae, ac Graeciae peculiares Zea, Olyra, Tiphe, Aegyptus Similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italicae parem. Qui Zeâ vtuntur, non habent Far. Ex omni genere durissimum Far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimus locos, & minus subactos vel aestuosos, sitientésque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreae donis, sicuti diximus. Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodièque dicuntur. Et Ennius antiquissimus vates obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fitilla (pulte fritilla M. fritilla CH.) conficiuntur: videtúrque tam puls ignota Graeciae fuisse, quàm Italiae polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plùs alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim Tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiae sunt & Galliae comatae. Sed & trans Alpes in Allobrogum tantùm Meninorúmque agro pertinax, in caeteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium vt grauissima quaeque grana eius serantur.

Arinca Gallica.

Pulte vixerunt Romani.

Obsidionis fames.

Puls ignota Graeciae. Siligo Tritici deliciae.

Tritici genera duo Dioscor.

Dioscorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηναῖον, id est Trimestre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimestre significante. Σῆτες enim significat ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, id est, hoc ipso anno, quod Dores σᾶτες dicunt, vnde σητάνειος πυρὸς est, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐπετείου ἔτους, τοῦτ' ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ ἔαρ σπειρόμενος, hoc est Triticum huius praesentis anni, nempe vere satum.

Triticum. Semen adoreum. Tritici genera. Robus. Siligo.

Prima & vtilissima, inquit Columella, sunt hominibus frumenta Triticum, & semen adoreum. Tritici genera complura, ait Columella, cognouimus. Verùm ex his maximis serendum est, quod *Robus* dicitur, quoniam & pondere, & nitore praestet. Secunda conditio est habenda siliginis, cuius species in pane praecipua pondere deficitur. Tertium erit *trimestre*, cuius vsus agricolis gratissimus. Nam vbi propter aquas aliámve causam matura satio est omissa, praesidium ab hoc petitur. Id genus est siliginis. Reliquae tritici species, nisi si quos multiplex varietas frugum, & inanis delectat gloria, superuacuae sunt. *Adorij* autem plerunque vidimus in vsu genera quatuor, *Far*, quod appellatur *Clusinum* candoris nitidi. Far, quod vocatur *Venuculum* rutilum, atque alterum candidum, sed vtrunque maioris ponderis, quàm clusinum. Semen trimestre, quod dicitur *Halicastrum*, idque pondere, & bonitate est praecipuum.

Trimestre.

Adorij quatuor genera. Far.

Spica. Granum.

Spica, autore Varrone, quae mutica non est, in tritico & ordeo tria habet continentia. *Granum*, *glumam*, *Aristam*, & etiam primitus spica cùm oritur *Vaginam*. *Granum* dictum, quod est intimum solidum. *Gluma*, qui est folliculus eius. *Arista*, quae vt acus tenuis longa eminet è gluma. Proinde vt grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & Granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solùm scriptum scio esse in Euemeri libris versis, videtur vocabulum etymon habere à glubendo, quòd eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici eius, quam edimus, folliculum. Arista dicta, quòd arescit prima; granum à gerendo, id enim seritur, vti spica gerat frumentum, non vt glumam, aut aristam gerat, vt Vitis seritur, non vt pampinum ferat, sed vuam. Spica autem quam rustici, vt acceperunt antiquitus, vocant *specam*, & à *spe* videtur nominata. Eam enim quòd spe- rant fore serunt. *Spica mutica* dicitur, quae non habet aristam. Aristae enim quasi cornua sunt spicarum quae primitùs cùm oriuntur, neque planè apparent, in qua sublatent herba, ea vocatur vagina, vti qua latet conditus *gladius*. Illud autem summa in spica iam matura, quod est minus quàm granum, vocatur *Frit*, quod in infima spica ad culmum stramenti summum, item minus quàm granum est, appellatur *Vrruncum*.

Gluma. Arista. Vagina.

Spica.

Spica mutica.

Vagina. Gladius. Frit.

Vrruncũ.

Hermolaus partim ex aliis, partim ex sua obseruatione haec habet. Triticum & satiuum & siluestre, cultu annorum trium mitescit. Degenerare Triticum in Hordeum, ex eodémque nasci pede vtrumque sabulosum existimatur à Theophrasto. Triticum multis integitur tunicis: ei culmus altior quàm Hordeo: spica quoque remotior à folio, palea suauior, mollior, succosiore spicae verò inconditae explanataeque. Culmus *spicam* sustinet, quae & *spicus* & *spicum* à Cicerone dicitur in Arato: spica, granum & Arista, quae vti acus eminet è folliculo siue gluma. Sunt porrò Aristae partes in spica primae, quae à Graecis *antherices* dicuntur, & *atheres*. *Stipula* sunt folia culmum ambientia: est autem *culmus*, idem quod & calamus. Quod minus est, quàm granum, vocatur *Frit*: quod verò ad culmi cacumina in firma spica geritur, minus item quàm granum, *Vrruncus* appellatur. In Tritico marcescente gurguliones gigni, vt etiam Cantharidem constat. Tritici multa discrimina: Sitanion vocatur, genus id Siliginis trimestre, frumentago dictum Theodoro, differens crassitudine surculorum. In nomine sunt *Assyrium, Aegyptium, Ponticum, Thracium, Siculum*, *Africum* quòd facilè absoluitur folliculo: Thracium verò multas habet tunicas. Habetur & cachrys, siue canchrys, culmo crasso, quod etiam Africo tribuitur. Ponticum leuissimum, Siculum ponderosum, ponderosius Boeotium. Ponticum & Aegyptium sine Lolio nascuntur, item Siculum, praecipuè Agrigentinum. Cum Siculo melampyron nasci perhibent alii, sed innocuum neque Lolii modo graue, caputve tentans. Nominatur & Alexandrinum, oblongo semine, quod fortasse idem cum Aegyptio, & Calymno. Dracontias & Selenusium, & Stlengias crasso cunctâ calamo. Iam aliud trimestre, aliud bimestre. Sitanium idem esse video cum trimestri, satiuum Doricè vocatum, & Atticè titinon, quasi purum. In truculento Plauti Etanio pro Setanio legitur mendosè. Euboicum intra diem quadragesimum à satu metitur, firmitate ac pondere praecipuum, non vt trimestri leuitas, ob id cibario pani vtile: nam & furfuris parum habet, inuentu rarum. Bimestria in Achaiam è Sicilia primùm venêre, parum foecunda, sed cibo facilia & fu

Hermol. Triticum satiuum & siluestre.

Spicus & spicum.

Arista partes.

Culmus sive calamus.

Tritici morbi.

Cachrys.

Sitanium idem cum trimestri. Plauti error.

Bimestre.

cunda. Olynthi & in Eubœa apud Cerinthum genus effoditur terræ, quà triticum oblinentes, diu id seruant. Trimestria vbique sunt, verùm inutilia, & infirma singulari calamo. In Asia quodam loco trans Bactra frumentum dulcis Oliuæ par nasci referunt. In Pissotis tam firmum, vt multos Macedonum largiore vsos eo saties peremerit. Omni frumento nocent imbres in flore. Item iam planè crassato, triticum plus quàm hordeum vligine commeat in Lolium. Camatias in Thessalia Tritici genus est, quod admisso pecore nihil patitur, etiam bis derosum. Præter lupinum nihil æque in spica durat quàm Triticum.

Camatias tritici genus.

Ruellius.

Ruellius qui suam historiam ex Theophrast. & Varrone, Columella & Plinio, Galeno & Hermolao congessit, ait speciatim vnum apud Gallos tritissimum esse genus, macrum, triste, Hordei similitudine, cuius granum folliculo non facilè deglubatur, nullis tamen aristis vallatum, quod Vere non seratur. Sermone vernaculo, *Succursus gentium*, siue *Scurgeon* dici, cuius agricolis vsus propè nimius cùm annonæ premat penuria. Dicit adhæc, Trimestre, quod Græci Trimenon, vel Sitanium vocent, totis Alpibus notum esse, & hyemalibus prouinciis, nullum hoc lætius. Vnicalamum præterea Gallos *Martia* vocare, quòd Martio satum terno hinc mense maturescat.

Martia.

Cordus.

Cordi verba haudquaquam negligenda ducimus, præsertim quòd videantur ad dicta Veterū intelligenda nonnihil facere. Ea autem sunt hęc: Sunt Tritici species, *Robus & Siligo*. *Robus* vocatur densius, solidius, & ponderosius. *Siligo* rarius, & leuius pondere: sed candidius Triticum. Est & alia Tritici distinctio: *Semestre* & *Trimestre*: illud ante hyemem, hoc verò initiò Veris seritur, quare alterum Winterweitze, id est hyemale Triticum: alterum Sommerweitze, id est Aestiuum Triticum, Germani vocant. An verò idem sit Robus cum semestri, neque negare, neque affirmare ausumus. Credimus tamen, haud sine causa, non differre Robum à semestri, nam à Semestri non distinguunt id Authores, neque Columella cùm species Tritici recenset, Semestris meminit, sed Robi, quasi idem cum eo crediderit & ipse. Quemadmodum quoque Robus Siligini præfertur pondere & magnitudine, ita etiam Semestre Trimestri, quod & Sitanium dicitur, & Siliginis species existit.

Robus Siligo.

Semestre, Trimestre Hyemale. Aestiuum.

Siligo.

Tragus triplex Germaniæ Tritici genus describit, quorum primum *hybernum* censet, alterum æstiuum dicit, tertium *non vulgare*, nec vbique notum scribit, de quibus separatim tractabimus. Constat, inquit, Triticum omnium frugum fertilissimum esse, siquidem culturâ suâ minimè destituatur. Legimus enim vno ex grano Tritici triginta aut quadraginta quandoque spicatos culmos exiuisse. Sed hanc feracitatem terræ bonitati & culturæ diligenti ego adscripserim. Huc nimirum respexit Seruator noster Iesus Christus, cùm in parabola ad populum, sementem quæ in bonam terram cecidisset, aliam, quidem centuplum, aliam verò sexagecuplum, aliam denique trigecuplum fecisse fructum dicit. De Thracio Tritico Plinius peculiariter meminit, quod illud à satione quadragesimo die maturetur. Sed hæc Plinius ipse non vidit, at potiùs legit in Veterum scriptis, tum aliorum, tum præsertim Theophrasti, qui lib. 9. Hist. plant. cap. 3. in Mela sata intra triginta, aut quadraginta dies meti scribit, rursus verò in Chalcia Rhodiorum Insula locum quendam esse adeò præcoquem & fertilem: vt hordeum satiuum in eo, cùm in aliis sereretur locis, meteretur, &c. Hæc verò quæ tam à Plinio, quàm Theophrasto, prædicantur, credere, quàm experiri malumus. Nostrum certè Triticum hybernum, nouem mensibus in agris moratur, quod non solùm omnes norunt agricolæ, sed & Plinius & Varro testati sunt. Aegyptii septimo à satione mense fruges suas horreis committunt, vnde frumenta illorum iurè Septimestria dici possent, atqui talis fertilitas nostro solo negata est. Idem de Sitanio quod nostri Ammelkorn nuncupant iudicium est. Hoc quia tertio postquam satum fuerat mense, horreis apud alias Nationes recondi fertur Trimestre Dioscoridi nominatur. Apud nos quinto demum mense maturatur, vt omnes norunt. Tanto interuallo fruges alio atque alio solo procreatæ inter se distant, vt vel hinc appareat, suum cuique frumento tempus in singulis regionibus deputatum, frugésque pro diuersitate terræ alio atque alio gaudere cœlo.

Triticum Germaniæ triplex, Tragi.

Feracitas terræ bonitati & culturæ adscribenda.

Plinius.

Fuchsius quoque tria summa genera Tritici eos obseruare dicit, qui frumentariæ rei periti sint. *Primum* quod Robus, Germanis simpliciter Weitzen nominetur. *Secundum* quod Trimestre & nonnullis Sitanium, Germanis Ammelkorn dicatur, haud dubiè non aliâ ratione, nisi quòd ex hoc genere Tritici amylum optimum conficiatur. *Tertium*, quod non vndiquaque notum. Atque alterum non differre à primo, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtineat. Sed consideratione dignum, an Triticum Setanium à primo differat tantùm aristis: Montbelgardi enim obseruo in agris nostris vulgare triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Ammelkorn Hier. Tragi, quod suspicor, is plurimùm fallitur, hoc enim est ex genere Zeæ. Minus non separatur, nisi per Molendinum, de quo sub titulo Zeæ Vernæ.

Fuchs. genera tria. Robus. 1. Trimestre 2. 3.

Fuchs. reprehend.

Dodonæus triplex quoque Tritici genus tradit, *Robum* Columellæ, *Siliginem* Plinii, & *Setanium*, quod Trimestre vocant.

Triticum triplex Dodonæi.

Triticum aliter ex Dalechampii sententia, qui sua Veteribus accommodare studet, Hist. Lugdunensis diuidit, vt eius duo summa sint genera vsu frequentiora. Vnum *candidum*, vulgò Gallis *Blé blanc* nuncupatum: alterum *rufum*, Veterum *robus*, quasi *rufus*, vulgò *Blé rouge*, Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum primâ syllabâ productâ, & Rubeum Veteres appellarunt, Græci ξανθόν, vnde Seruio Nitedula, mus agrestis robeus, & in illud Vergilii, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in Veteri inscriptione, vt Prætor cui hæc regio sorti obuenerit, litaturum se sciat, aliúsue quis magistratus, Volcanalibus x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rursus Tritici candidi rufique duæ sunt Gallis notæ species. Vna cuius spica aristas habet, *altera* cuius spica mutica est, id est aristis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione Galli designarunt: posteriorem *Blé motet* vocant, quasi Triticum muticum. Quod autem spica aristis vallata sit, vel iisdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, crassi, stercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, crasso & stercorato agro spicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato aristis horridam. Adiiciunt quidam cœli statum quo seges adolescit: humidiore etenim spicam aristis carere, sicciore aristis muniri. Addunt alii & ventorum flatus, quoniam si vehementio-

H. Lugd. sua Veteribus accommodat. Blé blanc. Blé rouge.

Robeus color.

Blé mutet.

vehementiores irruant, aristas decutiunt: si leniores spirauerint, aristas spicarum collisu non frangunt. Sunt & qui segetis densitatem raritatémque nonnihil ad id valere putant. Nam densiore segete, spicas muticas, rariore, cum aristis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo pistores fieri asserunt, sed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum aristato præferunt, etiamsi mutici granum gracilius sit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parum: farinæ verò minùs ab aristato, & furfuris plurimùm. Præterea mutici farinam candidissimam esse, ac niueam, aristati nigriorem, ac sordidiorem. Candidum Triticum, Latinorum Siliginem ſtugem esse, Veterum scriptorum testimoniis confirmari potest, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum nostrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præstare literis prodiderunt.

Siligo.

Cornario genera suo.

Duo Tritici genera celebrauit Cornarius. Et prius quidem (quod Columella Robum) tum simpliciter weitzen (Triticum) tum winterweitzen (Triticum hyemale) posterius (quod Columella Trimestre, τριμηναῖον Diosc. Trimenon Plinius dicat, Aestiuale) Sommerweitzen vocat, sicut etiam reliqua frumenti genera iuxta seminationis rationem, winter & Sommergetreyde (Hyemalia, & Aestiualia frumenta, appellat. Potest, inquit, Setanium (Trimestre) *Triticum bornum* dici, quum vere seminatum, æstate metatur: Columella Robum probat, quo Autore, nullum (sicut multi credunt) natura trimestre semen datur. Quod quidem Columellæ dictum reprehendit Plinius. Sed non videtur satis considerasse id, quod Columella subiungit, Sed sunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ sustinent veris tepores &c. Tertium Tritici genus ignotum & neglectum arbitratur, eò quòd Columella dixerit, species eius in pane præcipuè, pondere defici. Et repetierit cap.9.

Trimestre semen nullum datur.

Nec nos tanquam optabilis fallat Siligo.

Tritico nihil fertilius

Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem: vtpote cùm è medio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni, quinquageni modii redduntur. Misit ex eo loco Diuo Augusto Procurator eius ex vno grano (vix credibile dictu) quadraginta paucis minùs germina, extántque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliique, & tota Boetica & imprimis Aegyptus. Fertilissima Tritici genera, ramosum, aut quod centigranum vocant. Cæterùm, ob summam Tritici in Asia fertilitatem, Imperatores Romani, attestante Vrsino, qui ei Prouinciæ præfuerant, aut in ea res gesserant, Africam signabant capite obuoluto pelle elephanti capiti detracta cum promuscide, adiecta spica & subdito aratro cum cultro. Sed & ea soli fertilitas Siculos ad omne delitiarum genus sic effudit, vt omnibus voluptatum generibus præter modum addicti forent ac dissoluti. Hinc Platoni Siculæ mensæ, vt & Italicæ, & Thessalæ, lautissimæ ac maximè opiparæ, quemadmodum & Asianæ. Macrob.7.Saturnal. Modum eum seruat, qui sui potens est, & in mensa Sicula, vel Asiana. Brod.c.34.lib.5.

Tritici mira fertilitas.

Triticum ... ferti... centigranum.

Nomina linguarū

Græcis πυρὸς vocatur, quasi πυρὸς, pro ἀπυρὸς, ἀπὸ τοῦ ἀπείρειν, secundum Etymologicum. Hebræis *Chittah*, vel *Chintah*, Columellæ *Robus*, si Trago credimus. Arab. *Henta*, *hencha*, *hantha*. Germ. weytzen / Alsatis, Korn. Belg. Terwe. Angl. whete. Ital. *Fourmento* & *Grano*. Hisp. *Trigo*, Gallis generis vocabulum speciei tribuentibus, *Froument*, voce ex frumento Latino deflexâ. Sed frumentum apud Latinos Tritico latiùs patet. Hinc plerique etiam *far* frumentum appellant. Hung. dicitur Buza, Boh. pssenice. Significat verò Triticum generaliter omne frumentum quod ex spicis tritum, ac trituratione repurgatum est: in quo significato, ait Dodonæus, Iurisconsultus nonnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. obligat. propriè tamen idem cum eo est, quod Græcis πυρὸς est.

Locus, campus, satio, cultura, & id genus alia.

Solo pluuio atque frigido semina conueniunt ad Tritici sicut & cæterorum frumentorum fructificationem, quòd aperta & rara substantia sunt: soluta enim hæc sunt. Verùm (vt simpliciùs agàm inquit Theophr. de caus. plant. lib.3. cap.26.) Solum pingue Tritico accommodatius est, largius enim callosiúsque alimentum exposcit. Triticum trimestre solo tenui melius fit. Alimentum enim subministrari modicum eo potest, hoc est leue leui. Africum & Dracontias appellatum, & Strangias, & Selenusium, lætum exigunt agrum. Hæc enim vberiùs succos hauriunt. Argumento calamus est, quem crassum gerunt. Ad summam, quodcunque huiusmodi sit, solo frugali aptè committitur. At si aliquod genus tunicis multis contegitur, ceu Thracium, hoc solo hyberno conuenientiùs dabitur, frigus enim huic nihil efficere potest. Rarum, solutúmque, ceu Canchrydias vocitatum, agro pluuio serendum profectò est, quippe cùm alimenti copiam id quoque desideret: quamobrem & culmo crasso exurgit. Et in cæteris verò semper ad alimentum referenda ratio est: nunquam tamen ratione aëris prætermissa, etenim solum apricum & ad summam serenum, infirmioribus commodius est: contrarium validioribus, lutosum siccis & paruo alimento contentis. Sic Triticum solo pluuio vberiùs quàm hordeum geritur, & omninò contra imbres validius est: fert idem etiam solo non stercorato copiosiùs. Ratio, quòd suo naturali colore pleniùs concoquere possit, & fimum non æquè requirat, quoniam in se habeat quod ex fimo acquireretur. Ad summam, Triticum robustius est, & maturiùs seritur, & locis frigidis magis committitur. Robur autem facere, caloris planè interest naturalis. Quin & quòd tunicis inuolutum pluribus sit, fit vt tutiùs maneat: quapropter solum, quod longo interuallo temporis colitur, Triticum magis quàm hordeum fert, Triticum enim alimentum eius soli validius magis vincere potest. Omnino [vt simplici ratione dicam] publicæ ac summæ differentiæ illæ sunt, agri natura, seminum firmitas, infirmitásve, atque aëris habitus: qua de causa hæc considerari vbique necessarium. Frigora subsecuta omnibus in locis vtilia sunt: sic enim sata pleniùs radicantur, canchrificantúrque ita, vt ineunte vere haudquaquam modica magnitudine careant, sed præcipuè in bonis. Austrinum enim atque omnino serenum tempus celeriter edit, ærugi némque fortificat. Quæ densè fuerint seminata, spicam priùs effundunt, quàm quæ rarenter, quòd altera largiùs radicentur, & multiplicius deorsum scindantur, quia locus superfit, altera protinus sursum excurrant. Tritico atque reliquis, quæ spicâ pusillâ, infirmáque sunt, anceps satio datur. Sunt enim in singulis generibus alia præcocia, alia serotina. Quamobrem alia properant, alia differunt. Triticum enim quod hyeme seritur, quia numerosa radice fit, virésque suas ad se ra-

dicandum primùm intendat, multitudinem culmi educit, est enim multicalamum: trimestre contrà paucis radicibus, paucisque culmis consistit, qua de causa sursum continuò nititur, atque celeriter consummatur: quod enim minus est, perfici faciliùs potest. Hinc etiam alterum largè fructificat, alterum parcè: & alterum facilè, alterum graue est, [vt antè iam diximus] cùm plus alimenti, & turbulentiùs trahat. Excursus quoque ratione properè agitur, cùm in condendis radicibus haud multùm teratur temporis, vt pote paucis. Qualitas quoque temporis plurimùm fauet, nam & radicosum illud, si eo tempore obseratur, velociùs enascetur, & in culmos spargetur pauciores, & spicam paruam, atque paucis fertilem geret: & trimestre, si maturè seratur, frigus tolerare non poterit suæ causa imbecillitatis. Sed mirum, atque diuersum eueniet, si quod tempore breuiori conficitur, graue, fastigiosúmque sit: vt Aenenses de eo referunt, cuius cura æquinoctio delegata est.

Catonis apud Plinium sententia est, in agro sicco & non herboso, nec vmbroso Triticum seri. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex præcocibus in serotina: idque in contrarium præcepère quidam falsâ diligentiâ. Serere in iugera temperati soli iustum est Tritici aut Siliginis modios quinque. Farris aut Seminis (quod frumenti genus Plinius ita appellat) decẽ. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut vliginoso solo, Tritici aut Siliginis modios sex: in soluta terra nuda, & sicca, & læta, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex vna seminis radice fruticem numerosum fundunt, densámque segetem è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli, alii quinque non minùs seri, pluréſue præcipiunt: item in consito, aut cliuoso, vt in macro. Huc pertinet oraculum illud magnoperè custodiendũ, segetem ne defruges. Adiecit iis Accius in Praxidico, vt sereretur, cùm Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Zoroastres Sole xii. partes Scorpionis transgresso, cùm esset in Tauro. Sequitur huc delata & maximè indigens cura de tempore fruges serendi quæstio, magnáque ex parte ratione siderum cõnexa. Quamobrem sententias omnium, in primis ad in pertinentes, exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, vnum tempus serendi tradidit à Vergiliarum occasu. Scribebat enim in Boeotia Helladis, vbi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit, vt in alitum quadrupedúmque genitura, esse quosdam ad conceptũ impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cùm sit calida & humida. Virgilius Triticum & far è Vergiliarum occasu seri iubet: Quo fit, vt horum siderum aliorúmque exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante Vergiliarum occasum seri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisque prouinciis. Custodiri enim semen corrũpente humore, & à proximo imbre vno die erũpere. Alii statim ab occasu Vergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio Autumni in calidis seriùs, ne ante hyemem luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam serendum non esse magno argumento: quoniam hyberna semina, cùm ante brumam nata sint [sata sunt M.] septimo die erumpant: si post brumam, vix xl. Sunt qui properent, atque ita pronunacient, *festinatam sementem sæpe decipere, serotinam semper. E contrario alii, vel vêre potius serendum, quàm malè in Autumno.* Atque vbi fuerit necesse, inter Fauonium [Spirare is incipit circa 7. aut 8. Februarii. Lugdunenses vocant, *Le vent fueilles*, quòd arborum folia eliciat.] & vernum æquinoctium. Quidam omissa cœlesti cura, vt inutili, temporibus definiunt. In Græcia & Asia frumenta omnia Vergiliarum occasu feruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet: Varro qualiter nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Frumenta cùm defloruere, crassescũt, maturantúrque. In Aegypto septimo à satu mense frumenta metuntur.

Tritici in singulis iugeribus quantum serendum.

Tempus. Triticum erumpit die plurimùm septimo, crassescit autem, inquit Theophrast. maturatúrque intra quadragesi mum, quum tardissimè octauo ab satu mense plurimâ parte metatur, Aegyptiis, vt aiunt, septimo. Varro quindecim diebus in vaginis esse dicit, quindecim florère, & quindecim arescere. Triticum pergit Plinius, quo seriùs metitur, copiosius inuenitur: quo celeriùs verò, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granum indurescat, & cùm iam traxerit colorẽ. Oraculum verò biduò celeriùs messẽ facere potiùs, quàm biduò seriùs. Siliginis & Tritici etiã ratio in area horreóque. Far quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi: & stipula tantùm, & aristis liberatur.

Tritici mutatio Vermis. Sed de mutatione Tritici in formam alienigenam, in Lolium, & vice versa, & ex semine in Auenam, mirandum sanè est. Aqua Tritico florenti obest. Vermem maximè etiam sentit in radice, ea nimirum humefacta. Euenit verò vt Triticum bestiolas ita gignat, quia dulcius est: qua de causa palea quoque huius suauior. Vermis generatus in eo, vbi alimentum assumpsit, quod in culmo est, spicam aggreditur, & vel totam erodit, vel alteram partem.

Ærugo. Ærugo, quamuis frumentorum commune vitiũ sit, tamen magis infestat Triticum, quod tunicis integitur pluribus, & folium spicæ gerit proximius, vnde frugem suam effundit: residet enim in eo humor putrefactus, qui æruginem creat. Adde quòd spicam gerat erectam, densiorémque. hinc enim humor minùs potest defluere: qua de causa spicam aliquantulùm inclinari meliùs est.

Cultura. Triticum perit ex nimio stercore, si non imbres secuti sunt. Quocirca Solo pluuio, crebra & largior stercoratio commodior est. Siticulosis atque gracilibus modica prodest. Hyeme sicca & suda, Vere pluuioso & humido fœcundam segetem esse monstrat hoc carmen veteris Poetæ apud Festum.

Futura segetis indicium

Hyberno puluere, Verno luto, grandia farra Camille metes.

Expressit & Virgilius hanc sententiam his versibus,

——hyberno lætissima puluere farra,
Lætus ager, nullo tantùm se Mœsia cultu
Iactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.

Triticum quomodo seruandum *Triticum Vbi seruandum.* Triticum non penitùs exsiccari patitur, quod ad reddendam farinam melius minùs arefactum putatur. Qua de causa in aceruos componi assolet: videtur enim in aceruo crassescere potiùs, quàm attenuari. Triticum puluerulentum putrescit celeriùs: & quod in domicilliis opere tectorio leuigatis conditum: quoniam id caloris plus sentiat. Puluis enim calidus est, vt pote siccus, vt illimentum calcis calorem susceptum vtique seruat. Nam & cùm vniuersum, altúmque aceruatum est, putret: sic enim plus caloris exoritur. Triticum magis Hordeo & leguminibus durat, quia calidius est

Duratio.

est, & tunicis pluribus tegitur. Triticum in spica nondum messum durare maximè potest. Connexa est ratio, vt nobis autor est Plinius, frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea supernè impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere vllas. Alii ab exortu tantùm æstiuo, aut Septentrione, eáque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Alibi contra suspendunt granaria lignea columnis, & perflari vndique malunt, atque etiam à fundo. Alii omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat conferuescere. Multi ventilari quoque vetant. Curculionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec ampliùs periclitari. Columella & Fauonium ventum conferre frumento præcipit: quod miror equidem, siccissimum alioqui [siccissimo Vet. siccissimum locum quærenti Dal.] Sunt qui subrecta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimùm tempestiuitas condendi videbitur. Nam si parum tostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum: inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cùm est numerosius, aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantùm, aut amaritudine. In tritico maximè crescunt animalia, quoniam spissitate sua concalescit, & furfure crasso vestitur. Quidam ipsum Triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alii Chalcidica, aut Carica Creta, aut etiam Absinthio. E[illegible] Olynthi, ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè condita in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos siros vocant, vt in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia vt sicco solo fiant curant: mox vt paleâ substernatur. Præterea cùm spica sua conduntur [condantur Dal.] ita frumenta, si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum Triticum durare annis quinquaginta.

Ratio conseruandi frumentum in multos annos.

Horreum locúsve Tritico destinatus, aqua salsa ante omnia conspergitor, scopísque optimè extersus siccator, sic enim Tritici conseruationi magis erit idoneus, Octobri repositum Ianuario agitetur nouilunio. Idem fiat mense Martio ter tribus postremis septimanis. Aprili quoque, sed semel tantùm in nouilunio. Toto Maio intactum relinquatur. Sequentibus verò mensibus reliquis singulis semel tantùm, idque sicut antea in Nouilunio & Sole feruente ventiletur. Quod si fortè vermiculi & gurguliones generentur, asperso sale, betulæque scoparum surculis siccis impositis arcebis: sic frumentum ab horreorum stipatoribus atque œconomis celebris Monasterii Massouiensis in Sunchouia frumenti feracissima in plureis annos conseruari solet. Cùm versaremur in Ducatu VVirtembergensi in pago Wolffschlügen Nürtingensis præfecturæ hoc literis mandatum inuenimus. Anno. 1590. Maii mensis 25. die, tam sæua, violentáque tempestas coorta est cum horribili procella ventorúmque turbine, & tremenda nubis fœcundissimæ ruptura, nimborúmque effusione, tantáque grandine, vt culmos frumentaceos in aruis ferè omnes grandine comminuerit humique strauerit. Interea tamen clementissimus Deus suâ illâ paterna benedictione rursum dexter affuit, vt frumentacei culmi ab ima vsque radice, maiori quàm priùs, cum aristarum copia, nulláque interueniente satione, de nouo progerminauerint, tantóque vberior successit frugum prouentus, quantò maior calamitas agros priùs attigerat, agros enim nouales, requietósve planè præ se ferre videbantur. Hanc igitur tempestatem tanta messis subsequuta fuit, vt post nouenas septimanas tam diræ grandini succedentes, optimas fruges in horrea coegerint, idque non illic solùm, sed aliis passim in locis pluribus illius tractus aruis contigisse certum est.

Vsus.

Optima porrò è Tritici generibus ad secundæ valetudinis vsum habentur, inquit Dioscorides, quæ recentia & perfectè adulta colorem luteum referunt: hæc sequuntur trimestria, quæ nonnullis Sitania nominantur. Itaque cruda illa in cibo sumpta teretes lumbricos gignunt: commanducata verò & imposita commorsis à rabioso cane auxiliantur. Confectus eorum similagine panis pleniùs alit, quàm cibarius: qui verò fit è trimestrium farina, leuius alimentum præstat, facilèque in membra digeritur. Farina eorum cum Hyoscyami succo cataplasmatis instar imponitur aduersus neruorum fluxiones & intestinorum inflationes: lentigines autem ex aceto mulso tollit. Furfures in acri aceto decocti [vulg. exempl. emittunt ἐξῳδῶν] & calentes adhibiti lepras remouent, suntque contra omnem incipientem inflammationem vtile & accommodatum cataplasma. Cocti verò cum Rutæ decocto luxuriantes turgentésve mammas [ἀναργῶντας Vet. codex teste Lacuna habet χρὴ ἐκινῆθας] compescunt, & morsis à vipera, torminosísque conueniunt. Farinaceum fermentum, calfaciendi extrahendique vi præditum, priuatim callos in plantis pedum extenuat, & tum alia tubercula, tum etiam furunculos ex sale maturat atque aperit. Porrò è Sitanio Tritico farina, contra venenatorum ictus ex aceto aut vino commodè imponitur. In glutini verò modum decocta si delingatur sanguinem reiicientibus [αἱμοπτυϊκοῖς Vet. αἱμορραγέσι] opitulatur. Contra tussim & exasperatam arteriam cum Mentha & Butyro decocta efficax est. Ipsius autem Tritici pollen si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Sed & panis tum crudus, tum etiam coctus ex aqua mulsa impositus, inflammationem omnem demulcet: quippe qui plurimùm emolliat & quadantenus refrigeret, maximè verò si herbis, succísve quibusdam ad id accommodatis ammisceatur. Vetus autem panis & aridus tum per se, tum quibusdam admixtus, alui profluuia sistit. Recens verò muria maceratus & impositus, lichenas inueteratos sanat. At gluten [κόλλα δὲ, &c. Hæc verba ad capitis vsque calcem non leguntur in altero codice manuscripto. Goup.] quod è Similagine aut polline [ἐκ γύρεως, vulg. ἐξ γύρεως] conficitur ad glutinandos libros, sanguinem reiicientibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura sorbendum exhibeatur. Cæterùm, quæ in molendo crassior fit ex Zea & Tritico farina, ex qua puls fit, Crimnon [κρίμνον] appellatur. Abundè autem nutrit & facilè conficitur. Quæ verò ex Zea maximè priùs tosta fit, aluum magis adstringit.

Nona. *Morsus canis rabidi.* *Panis.* *Farina.* *Neruorum fluxiones.* *Lentigines.* *Furfures.* *Lepra.* *Mammæ turgentes.* *Furunculi.* *Haemoptoicis.* *Tussis.* *Pollen.* *Inflammationes.* *Profluuia alui.* *Lichena.* *Crimnon.*

Amylum.

Amylum autem appellatum ab eo est, quòd sine mola fiat. Optimum quod è trimestri paratur Tritico, natione Creticum aut Aegyptiacum. Conficitur verò ex Tritico eiusmodi puro quinquies die, ac si fieri potest, etiam nocte, aquâ perfuso: atque vbi emollitum fuerit, sensim aquam citra agitationem effundi oportet, vt ne simul vtilior succus excludatur. At vbi mollissimum euasisse constiterit, diffusâ aquâ pedibus calcari

114

oportet: deindéque infusâ aliâ teri. Tandem innatantes furfures incerniculo tollendi: reliquum verò colo traiiciendum, móxque vt excolatum fuerit, super tegulis nouis ardentissimo sub Sole siccari densarique oportet. Námque si paulisper vdum manserit, acescit. Porrò contra oculorum fluxiones, caua vlcera, & pustulas efficax est. Sanguinis etiamnum reiectiones potu cohibet, & exasperitas fauces lenit: lacti quoque & obsoniis admiscetur. Paratur & Amylum ex Zea macerata elotáque ad vnum aut alterum diem, & massæ triticeæ in modum manibus subacta, tandémque feruentissimo in Sole, vti dictum est, exiccata. Sed huiusmodi Amylum ad vsum medicum ineptum est: ad reliqua verò idoneum.

De Tritici, eiúsque farinæ, itémque panis & paleæ atque Amyli [iuxta veteris codicis quidem lectionem] vsu passim hæc Plinius lib. 22. cap. 25.

Siliginis grana.

Siliginis grana combusta & trita in vino amminneo, oculis illita epiphoras sedant: tritici verò ferro [eâ industriâ conficitur oleum è Tritico à medicamentariis] combusta iis, quæ frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio.

Triticea farina vsus.

Farina Tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus, cum rosaceo verò [rosa verò Dalechamp.] & fico sicca myxísque decocti furfures tonsillis gargarizatione prosunt. Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cùm horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore Podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet, (Aceruis Tritici defossos & sepultos: quâ astutiâ rusticos Triticum furari solitos Gal. scribit cap. 14. 1. de Nat. fac.)

Tritici palea.

Paleam quoque Tritici calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decoctæ sunt aqua foueri. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad Scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro.

Amylon.

Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & hulcera sanat: itē pustulas & fluxiones sanguinis.

Genæ duræ.

Genas duras emollit. Datur cum Opio, his qui sanguinem reiecerint. In vesicæ verò dolore semuncia Amyli cum ouo & passi tribus ouis subferuefacta, à balneo. Panis [panis facultates attigit Dioscor. lib. 2. cap. 101.] hic ipse, quo viuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias valdè mitigat.

Rheuma.

Datur & ex vino ad discutienda quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant, item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus (non quidem fermentatum (ζυμίτην) autopyron dici vult Plinius. sed αὐτόπυρον, id est confectum è farina minimè castrata, simul & fermentatum ad ea remedia commendat) qui vocatur autopyros, vtilior.

Paronychia Callus pedum

Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis (Ammianus Marcel. ad vsus diuturnitatem excoctum vocat buccellatum. Brod. cap. 11. 4. ναυτικὸν ἄρτον Lucianus) tusus atque iterum coctus, sistit aluum. Vocis studiosos [aut φωνάσκους, aut eos qui claram vocem custodire volunt, ne aspera & rauca fiat: aut φωνασκοὺς, qui canoram, suauem, plenam, lenem vocem suis modulationibus adhibere maximè nituntur & student:] & contra distillationes, siccum esse primo cibo, vtilissimum est. Sitanius (hoc est è trimestri) incussa in facie; aut desquamata cum melle aptissimè curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuissimum cibum [intritam panis vocat Celsus lib. 1.] præbet.

Oculorum tumor.

Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pustulis capitis aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balneis demonstrat. Quin & grauitatem odorum in cubiculis vstus emendat, & vini, in saccos additus. Pistura verò non omnibus facilis: quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula serrata, & stellata intus denticulata, vt nisi intenti pisant, concidantur grana, ferróque frangantur. Maior pars Italiæ ruido vtitur pilo, rotis etiam quas aqua verset obiter, & molat. De ipsa ratione pisēdi [pinsendi] Magonis proponetur sententia. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli [vel vt alii legunt euallari, vallo suo eiici, ac excludi, deglubi, gluma corticéque suo spoliari] deinde Sole siccatum pilo repeti.

Amylum fit ex omni Tritico.

Lib. 18. cap. 7. explicat sententias Dioscoridis *de Amylo*, his verbis: Amylum fit ex omni Tritico ac Siligine, sed optimum è trimestri. Inuentio eius Chio insulæ debetur: & hodie laudatissimum, inde est appellatum ab eo quòd sine mola fiat. Proximum è trimestri quodam minimè ponderoso tritico. Madescit dulci aquâ ligneis vasis, ita vt integatur [intingatur CH.] quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita vt misceatur pariter emollitum, priùs quàm acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita in Sole densatur. Post [illegible]ium maximè laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac læuore, atque vt recens sit, iam & Catoni dictum.

Palearum quibus plures Gentium pro fœno vtuntur eodem Plinio lib. 18. cap. 30. teste, pessima ex Tritico præterquam iumentis opere laborantibus, Culmum saxosis locis, cùm inaruit, baculo frangunt substratu animalium.

Culmus palea substituitur

Si Palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc, maturiùs desectus, muriâ diu respersus, dehinc siccatus in manipulos cōuoluitur, atque ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & stipulas magno Virgilii præconio:

[*Sæpe etiam steriles incendere profuit agros*
Atq; leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.]

Summa autem eius ratio, vt herbarum semen exurant.

Galeni. Temperamentum.

Galenus auctor est Triticum vt medicamentum foris impositum primi esse ordinis excalfacientium, tamen nec resiccare, (Plin. Sexti Pomp. historiâ Triticum siccare ostendit.) nec humectare manifestò posse: habere verò etiam quiddam lentoris, obstruentísque naturæ. Porrò, quod ex eo conficitur Amylum, eo tum frigidius esse, tum siccius.

Amylon

Quod verò ex pane fit cataplasma, vim habere magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum cùm & Salem & fermentum panis adiuncta habeat, quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi digerendique ea quæ in alto resident.

Cataplasma. Glutinum.

Glutino tandem, quod ex Similagine & polline Tritici fit, idem Galenus meatus obducendi ac concoquendi vim attribuit, quibuscunque partibus impositum fuerit.

Galeni. ut.

Ast considerandum an Amylum siccius sit Tritico, & an non potiùs humidius: quandoquidem cortex & furfur ab eo separatum, quod videtur siccius farina. Præterea perpendendum an Amylo ex maceratione in aqua non imprimatur humiditas. Verùm Solis calore ea impressa & acquisita humiditas,

tas, fortéque etiam naturalis resoluitur, & eâ ratione siccius redditur. De quinque autem panis ex Tritico generibus, Galenus purissimum dicit esse Silignitena, id est, siligneum. Et hoc est quod etiam Plinius dicit, E Siligine lautissimus panis, pistrinarúmque opera laudatissima. Deinde semidaliten, id est, similagineum, ex Similagine Tritici farina. Et mox distinguit vocabula, semidalim quidem Græcam vocem esse asserens, Siliginem verò non item. Nimirum hanc Græcos à Latinis accepisse, sicut Semidalim à Græcis acceptam Latini in Similaginem converterunt. Maximè igitur, inquit, nutrit Siligneus. Deinde Similagineus. Tertius est medius, syncomistos & Autopyrus appellatus, cui nihil furfurum decessit, sed ex toto Tritico constat. Quartus est sordidus, magna ex parte è furfure constans. Et postremus omnium furfuraceus totus.

Farina crassior ex Zea & Tritico Germanis nota est, inquit Cornarius, & ex ea pultem faciunt modò crassiorem, modò tenuiorem, vt sorberi possit. Vnde Galenus dixit ... Vocant autem nostri Griesmel, eò quòd arenæ speciem referat. Idem Galenus crassam Triticeæ, & ex Zea farinæ partem, Crimnon esse dixit, & magis quàm polentam nutrire, sed ægriùs concoqui. Vnde videri possit in Dioscoride legendum esse non ..., quod facilè conficitur reddidi, sed ... vt accipiamus quæ non concoquitur. Sed graue hoc malum esset, & priuatiua particula non responderet ei quæ difficultatem significat. Itaque recta est ... vocis lectio: & Galeno ... vox comparatione ad Polentam dicta est. Apud Hippocratem sæpè habetur, ... & aliquando simpliciter ..., vt cremor farinæ crassæ accipiendus videtur. A veteris codicis de Amylo lectione Pliniana, vulgata sic euariat, *Datur cum ouo bis qui sanguinem reiecerint*: Sed Opium, vt quod concoquat, & dolorem eximat, aptiùs videtur legendum. Deinde tribus ouis, mensura passi significatur, quod accipiendum est, quantùm trium ouorum euacuatæ testæ capiunt, vt hoc cum ouo & Amyli semuncia feruefactum, à balneo sumatur. Potest tamen fieri vt cyathis vox decurtatè scripta cy. pefierit, & ita pro vera lectione, passi cy. tribus, falsa supposita sit, passis tribus. Amylum nostri partim corrupta Græca voce Amydum vocant: partim Kraffmel & Stercke, quod in fœminarum vsu peplis inductum, ea & inalbet, & firmet.

Cur Triticum homini in cibo facilius sit, quàm cæteris animalibus quanquam validioribus, quorum multa eo satiata intereunt, docet Theophr. de caus. plant. cap. 10. lib. 4. quæ huc transcribere nimis longum est, & præter institutum. De Tritici præparatione ad conficiendum vinum, itémq; Aquam vitæ, consules alios. Nos in Alsatia sæpiùs bibimus vinum, quod solent cum Tritico parare, ac weissenwein vocant: Mustum autem iniecto pauco tritico decoquunt aliquandiu, inde remanet vinum dulce & generosum ad maluaticum accedens, quod præstantius aiunt secundo anno.

Panis genera Galeni. Farina crassior. Diosc. lectio suspecta. Amydum. Triticum homini, quàm brutis, salutare magis. Tritici vinum & aqua vita.

TRITICVM VVLGARE, GLVMAS TRITVRANDO DEPONENS.

Descriptio. VVlgare Triticum culmos habet proceros, trium cubitorum altiores, ex radice capillata ortos, foliis gramineis donatos: spicam verò in summo culmo palmarem circiter, muticam aut breuibus admodum aristarum rudimentis donatam, ac etiam longis, in qua grana flauescentia, turgidula, oblonga, sulcata, superiore parte hirsuta, triplici glumarum, quas tribulorum verbere deponit, vallo clausa, ita vt gibbus duabus, sulcus vna muniatur.

[Considerandum an Tritici alterum genus, Secanium Fuchsio dictum, à primo Robo sc. [ita vulgare vocat] non differat, nisi spicâ multis aristis vallata, & in duos versus dispositâ. Ego, vt antè monui, obseruaui Montbelgardi in agris vulgare Triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Amelkorn Hier. Tragi, plurimùm fallitur. Hoc enim est ex genere Zeæ vernæ.

Fuchsius.

Triticum Brunfelsi. in 4. Gesn. hort. & de coll. Cord. in hist. Dod. [qui Triticum dicit spicam vt plurimùm muticam habere, interdum tamen aristis cinctam] & Tab. siue Robus, Colum. & Dod. Gall. Tritici primum genus Trago, Fuchs. & Lon. Triticum spicâ muticâ Hist. Lugd. & Ger. Triticum aristis carens Cæs. Triticum 1. siue hybernum aristis carens C. Bauh. pin. cui videtur Siligo Veterum, quam Plinius Tritici delicias vocauit. Siligo spicâ muticâ Lob. Obs. pag. 14. Icon. plant. p. 25.

Synonyma.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti Orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita, quæ colore, magnitudine, specie & proprietate inter se differunt: testis Theophrastus. Lætum autem pinguéque solum Triticum postulat, idque magis apricum & siccum, quàm riguum. In sicco enim, vt Columella refert, meliùs coalescit: in humido vero ac vliginoso degenerat, & post tertiam sationem in Siliginem, hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rursus in Robum, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana serantur: author Plinius. Seritur frequentiùs Autumno: interdum Vere, Autumno satum per hyemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur. Æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit, Dodonæo referente.

Locus. Degenerat.

Fuchsio passim prouenit Triticum primi & secundi generis: floret Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TRITICVM CVM MVLTIPLICI SPICA GLVMAS FACILE DEPONENS.

Descriptio. RAdicem fibrosam, culmum geniculatum, foliaque cum vulgari vsus Tritico habet com-

munia ad spicæ facillimum discrimen, quo in hoc præter quatuor illos versus aristatos, qui in summa spica solitarii, circa medium complures vndique sibi adiũgunt, multiplicique congestione in ventrē crescunt: granum etiam multò candidius & delicatius. H. Lugd. p. 376. Tritici rufi genus, Lugdunensibus rusticis *Blé qui truche* appellatum, ob spicā sc. eius in alias fissam, pluréisque minores adnatas veluti ramos spargentem: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenses Coloni dicunt: Triticum ramosum, Centigranum vocatum & Triticum fertilissimum Plinio.

Blé qui truche.

Synonyma Casp. Bauhin. pin. Triticum 4. siue spicā multiplici: Triticum ramosum Plinii, spica ramosa Cæsalp. Tritici 5. species, & *Gran del graspo*, i.e. frumentum racemosum Anguillaræ: Triticum multiplici spica Lob. Ic. p. 26. & Germ. *Blé qui truche* H. Lugd. Triticum typhymum multiplici spicā Tabern. Triticum racemosum Portæ: spicis modò paucioribus modò pluribus, ita vt Matt. 24. spicas viderit.

C. Bauh. Considerandum quantùm differat ab hoc Triticum Casp. Bauhin. pin. tertium, siue rufum hexastychon, Tritici rufi genus aliud H. Lugd. An color facit differentiam à nostro coloris albissimi.

Locus & Tempus. Tritici pulchrum genus hoc, spicā multiplici, quod primùm Heidelbergæ vidi, mihi datum ab insigni Pharmacopœo Sprengero nomine Siliginis, satum fœliciter prouenit Montbelgardi in Horto Ill. E. C. cui valdè infestæ sunt aues.

TRITICVM RVFVM, GRANO MAXIMO, Far siue Adoreum Veterum putatum.

Descriptio TRitici rufi præter Aristatum & Muticum H. Lugdunensi multa alia sunt genera, pro diuersa locorum natura, sitúque. Haud procul Lugduno in pagis monti alto, siue Aureo propinquis, Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune, & gros blé*. Spicam fert muticam, granum maximum, sed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte, in cibo rusticis gratissima: quamobrem illud ad eas delicias non segniter colunt. Sunt qui Far, siue Adoreum Veterum esse putant, ex cuius pulte Romanos diu victitasse Plinius literis antè prodidit.

Casp. Bauhin. pin. Triticum 2. siue rufum grano maximo.

TRITICVM RVFVM HEXASTYCHON.

Descriptio ALiud Tritici rufi genus est ἑξάστιχον, Galli vocant, *Froument à six quarres*. Quidam, vt circa pagum Ericum in Allobrogibus, *Blé riguet*, quasi rigidum Triticum, quòd rigidissimâ firmissimâque spica sit, sex ordinibus distincta, cùm in aliis quatuor tantùm reperiantur.

Tritici rufi genus hoc aliud H. Lugdunensis sine icon. p. 376. vocat in pin. C. Bauh. Triticum 3. siue rufum hexastichon.

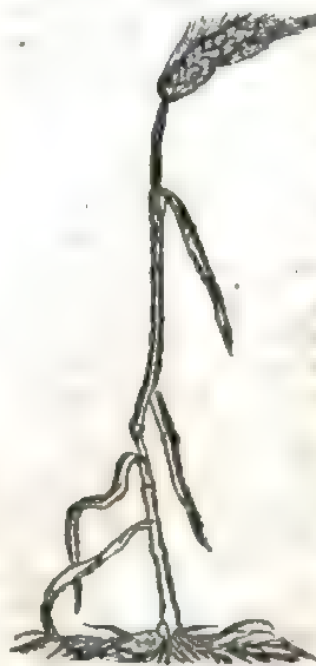
TRITICVM DICTVM FAR CLVSINVM Dalechampio.

Descriptio FAr Clusinum Dalechampio, aduectum ex Italia, & in agro pingui satum creuit ad hominis altitudinem, vel etiam procerius: caule sex geniculis distincto: foliis totidem: radiculis quinque vel sex, fibrosis: spicā palmum longa, prælongis aristis horrida, folliculis amplis, densis, multiplicibus, granum ambientibus longum, exile, profundiùs lacunatum, aridum, quod vix exculpitur ac euoluitur.

Far pro omni frumenti genere. Sed & *Far* pro omni Frumenti genere à Veteribus vsurpatum fuit. Hinc Far triticeum pro Tritico, & Far hordeaceum pro Hordeo, & Far adoreum, pro Farre apud Columellam lib. 8. cap. 5. legitur. Videtur & Plinius lib. 18. cap. 7. Far, pro Farris farina, siue pulte, siue grano decorticato, accepisse, vbi Populū Romanum farre tantùm è Frumento trecentis annis vsum fuisse, è Verrio tradidit. Porrò decorticati Farris grani crassior farina, ex qua pultes fiunt, Græcis χόνδρος dicitur. Lat. *Simila*, Gall. *Froumentée*, quibusdam Italico nomine vsurpato *Semoule*, quasi Simila. Dioscorides tamen ex Zea quoque, sicuti ex Tritico crimnon fieri testatur, atque etiam ex Olyra.

Semoule; Simila.

TRITICVM CINERICEVM MAXIMIS aristis donatum, triturando glumas deponens.

Descript. SPeciosum splendæque magnitudinis est calamis proceris, geniculatis, foliosis: aristâ maximâ, ferè sesquipalmari, duobus granorũ ordinibus compactâ, glumis hirsutis, cinericeis (vnde nomen) in longissimas asperrimásque aristas desinentibus, quibus tribuli verbere in area facilè excutiuntur semina.

Synonyma Trago Triticum tertium siue aristas longiores & asperiores proferens: Triticum paniculatum: Germanis Weitzen kolbentahis Triticum Italicum, h.e. Welschenweitzen: Tritici genus Typha fortè cognominandum: Triticum, quod apri syluestres rarè degustant.

Fuchs. Tritici tertium genus. Hoc in hist. non vndiquaque notum ait, geniculáque habere quaterna, aliàs præcedenti [i.e. secundo trimestri, siue Setanio, de quo sub Tritico vulgari.] per omnia propemodum simile esse: in Alsatia & agro Tubingensi gigni.

Dodon.

Dodon. Gall. inscribit Typham cerealem, Gall. *Meteil*, Belg. Roomsche tarwe. Figuram autem habet fortè ex Trago: an bonam iudicent alii. In Frugum Hist. & Lat. in fol. sub Tritici typhini titulo pingit, ac ait: Reperitur frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores, spicam verò aridis longis & duris Hordei similitudine [illegible], granum autem durum, densum, colore fuluum, Tritico minus, quódque facilè è glumis suis exteritur.

Locus. Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac Insularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, eâ, quâ descriptum est, formâ prodiit. Suspicari quis posset, semen hoc Typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed cùm Typhæ granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubetur, huius autem facilè, Typha propriè esse non potest: licèt tamen ex Typha natum, & degeneratum esse possit, nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales Typhæ esse ex Veterum plerisque locis manifestum est. Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum, ac Typhinum quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha, authore Theophrasto, in Triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneum videtur Triticum ex Typha natum similitudinis plurimùm cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo spicáque Zeam refert. *Triticum Romanum.* Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieron. Tragus Welschweitzen, hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas, est tamen culmis, spicis, atque granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotundioresque quàm Triticum, semen verò pulcherrimum atque Tritico simile, vti Tragus refert. Seritur frequentiùs in Alsatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idque locis potissimùm montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vno ferè abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.

Dod. err. Quandoquidem autem Dodonæus, cuius verba hactenus recitauimus suam priorem corrigit sententiam, nec authenticum tradit discrimen inter Typham cerealem, typhinúmque Triticum, ideò vtriusque descriptionem hoc capite comprehendimus, sicuti & Lobelii Obs. p. 14. & Icon. pl. 16. Triticum aristis circumuallatum, quia tantùm proponit figuram Dodonæi Latini: necdum separamus cum Casp. Bauhin Phyt. à Tritico tertio *C. Bauh.* Tragi, donec demonstret harum plantarum differentiam. *Synonyma* Sed ipsemet in postremis [pin. scil.] vnam eandémque esse concludit. Triticum 9. siue Typhinum simplici folliculo, inquit, est Tritici tertium genus Trago, Fusch. & Lon. Triticum Matthiolo, Lac. Cast. & H. Lugd. p. 377. Typha cerealis Dodon. Gall. Typha Dodonæi, & Typha Fuchsii, Hist. Lugd. p. 392. Triticum aristis circumuallatum Lobel. & Ger. Triticum aristis munitum Cæsalpino. *C. Bauhini lapsus* [illegible] Cæterùm plura obscurè dixisse hoc in loco videtur nobis C. Bauhinus. Imprimis autem Triticum Matth. Lac. Cast. & Hist. Lugdunensis p. 377. exhibitum, ad vulgare referendum ducimus, ideóque ab hoc separandum. Deinde eum mirari subit, quòd Triticum aristis circumuallatum Lobelii, [quod hic Triticum typhinum Dodonæi esse perhibet] ad Triticum suum 9. iam memoratum referat, itémque rursus ad decimum, quod typhinum simplici folliculo Hispanicū cognominat, & Triticum typhinum Dod. & Hist. Lugdunensis, quæ Dodonæi figuram cum historia habet, nostro iudicio ad hoc caput pertinentem. In eo præterea hallucinari videtur, quòd *Tragus frumentum.* Tragum Frumenti genus, spicâ cærulea H. Lugd. p. 577. à Tritico suo nono diuersum dicat, & Triticum 4. faciat, siue Triticum aristis longioribus spicâ cæruleâ. Triticum *Loca* vocatum alterum Lob. Icon. Triticum nigrum peregrinum 2. Taberni. Triticum liuidum Gerardi. Cæterùm, Tragus frumenti genus spicâ cærulea H. Lugdunensis, in Sebusianis, vulgò *Bugey* (Allobrogum Sabaudianorum gens est, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clausa, olim longiùs patens) Tragus frequentissimus est: incolæ seruatis prisci nominis vestigiis *Blé Turguet* vocant. In montosis aridis, & ventosis locis nascitur, & absque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliásque cœli iniurias in montosis locis frequentes tolerat, ventisque agitatus firmissimè granum retinet. Spica cùm maturuit, aristis densis horret, & cœruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum spicæ flauescunt. Haud multùm alimenti præbet. Est apud varias Gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem significationem persequi difficillimum foret. *H. Lugd. icones 4.* Et hæc H. Lugdunensis, de Trago Frumento, cuius figura pro Tritico cineritio meliùs placet quàm vel icon Typhæ Dodonæi, vel effigies Typhæ Fuchsii, p. 392. frustra repetitæ. Reprehendit autem Hist. Lugd. cap. de Typha Dodonæum his verbis: Τύφη, Lat. etiam Typhe & Typha dicitur, à Ruellio, Typha cerealis cognominatur: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Tipham, subiungitque esse omnium leuissimam, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam. Mnesitheus Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat, item & Diocles. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus lib. 1. Alim. vbi eius de Tiphinis panibus & Tipha, oratio scripta habetur. Tipha autem Galeni quamnam nostrarum frugum speciem referat, ignorant plerique docti Herbarii. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil* vocari putat, Germanis welsche weitzen/ & Romische weitze, id est, Triticum Italicum, aut Romanum. *Dod. lapsus.* Fuchsius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. Neque enim Gallorum Meteil, non vbique noti, seu peregrini Tritici species est, sed partim ex Tritico, partim ex Secali miscellanea seges, quam Lugdunenses vocant *de la Mesila*. Calamo, geniculis, spicâ aristis vallatâ Olyram Typha refert, nisi quòd spicas habet longiores & asperiores, rotundioresque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici simile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in Triticum redit, quod & de Tipha Plinius scripsit. Hactenus Hist. Lugd. quæ Tritici cineritii quatuor imagines proponit.

Trit. [illegible] Quid tandem C. Bauh. per Triticum 8. siue Ty-

phyonum multiplici folliculo, Typham inter frumentacea Theophrasti, Thypham Galeni, Typhen Plinii intelligat, & an huc referri possit, aliis diiudicandum relinquimus.

phyum multiplici folliculo.

TRITICVM SPECIOSVM GRANO longo.

Descriptio

SPeciosissimum Tritici hoc genus, hactenus nobis nondum obseruatum ex horto Stuchardino accepimus, quod satum in horto Montbelgardensi in spicam exiit spica Tritici vulgati longè maiorem, sex aut septem vnciarum aristis dodrantalibus, pedalibus plus minus. Glumæ vnciales ferè, granum oblongum & vnciæ triente & quam vulgati duplo ferè longius continet, è glumis facilè separabiles, in quo cum vulgato & cinereo conuenit.

Triticum grano longo. Hist. Lugd.

De hoc, ni fallat inscriptionis vicinitas, apud H. Lugdunensem hæc scribuntur. Circa Matisconem in humidissimis Sebusianorum tractibus deterrimum & strigosissimũ Tritici genus prouenit, grano longo, exili, subatro, multis glumis vestito. Rustici vocant *Long gran*, id est, longum granum, faméque vel egestate compulsi panem ex eo conficiunt. Alii suibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere.

Long gran

Casp. Bauh. in pin. Triticum 5. siue semine oblongo, cui congener dicit Frumentum *Scourgeon* Ruellii.

TRITICVM SYLVESTRE, AGRIOstari Cretensibus.

Locus

Descriptio

AGriostari quod Triticum syluestre significat, autore Hen. Bello, frequentissimè in Creta inuenitur, negligitúrque. Herba est Tritico similis, folia & caules tritici ferens, spicásque aliquantulùm asperas, nigriores, & aristas breuiores, eius grana minora sunt Tritico satiuo, & altera parte obtusa, ita vt secalis grana potiùs quàm Tritici æmulentur. Hæc semina nulla alia causa tibi mitto, nisi vt tibi compertum sit, non in sola Sicilia Triticum oriri syluestre, quemadmodum Poëtæ tradiderunt: & quod non absque ratione Cretenses Triticum primò à Cerere in Creta inuentum fuisse sibi persuaserint, quemadmodum Diodorus Siculus in suæ Bibliothecæ l. 6. scriptum reliquit.

Clusio nata.

Felicissimè & abundanter Clusio nata erat hæc planta, sed antè quàm caules proferre inciperet, ab eo cui repurgandi horti curam dederat, pro inutili herba euulsa & abiecta fuit, licet serie quadam & ad normam, quemadmodum sata erat, nata.

ZEA IN GENERE, EX VETERIBVS & Neotericis.

CAP. II.

Zea duplex Diosc.

ZEam Dioscor. duplicem facit. Alteram enim simplicem: [ἁπλῆν] alteram Dicoccon [δίκοκκον] appellat: quòd in duobus putaminibus siue folliculis grana bina coniuncta [coniunctum semen, Corn.] ferat. Hordeo autem potentiùs nutrit, ut idem tradit, & ori grata (εὔστομος, Corn. tamen εὐστόμαχον, h. e. stomacho commodam, ex Galeno legendum asserit) est: sed panificia ex ea confecta, minùs quàm ex Tritico nutriunt.

Diosc. lectio Zeæ.

Est verò Spelta Dioscoridis quidem dicoccos, si Dodonæo non refragandum, quæ Theophrasto & Galeno Zea. Hic autem Zeam vniuersa sua facultate, in medio quodammodo Tritici & Hordei esse, in lib. simpl. med. scribit. Quare ex illis cognosci posse iudicauit Cornarius magis alere panes ex Zea factos, quàm hordeaceos: & minùs quàm triticeos, & insuper stomacho commodam esse. Nam in Græcis non vocem εὔστομον, h. e. ori gratam, legendum esse præcipit, sed εὐστόμαχον, i. e. stomacho commodam: Et hanc esse Galeni l. 1. de aliment. lectionem ait.

Diosc. dicoccos, Theoph. & Gal. Zea.

Porrò, antiquissimi ac prisci Latinorum, teste Dodonæo, Zeam siue Speltam, Far nuncupauere, vt locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus. Nominabant [inquit] prisci Romani sacras nuptias, vocabulo suo φαῤῥακία, quia coniuges vescerentur eodem Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus: idem affirmat Asclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita scribens: ἄλφιτα ὃ καλοῦσι ζέας, id est Farris, quod ζέας appellant. Appellatur verò Far istud Latinis quoque *Ador*, *Adoreũ* & *semen Adoreum*, ac à Posterioribus propter frugis præstantiam, peculiari nomine *Semen*. Hoc populum Romanum tantùm, è frumento 300. annis vsum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor scribit: *Far Clusinum* candoris nitidi: *Far* quod vocatur *Venniculum* rutilum, atque alterum candidum, sed vtrumque maioris ponderis, quàm Clusinum: Semen trimestre, quod dicitur *Halicastrum*, ídque pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum Halicastro conuenire Spelta posset, si trimestris esset, ac Vere sereretur, verùm cùm Autumno seratur, Venniculo albo magis similis esse videtur. Nam veluti Venniculum, sic & spelta, pondere præstat ac cãdida est. Et hæc Dodonæus.

Spelta.

Ador. Adoreum.

Semen adoreum.

Far clusinum.

Far Venniculum.

Halicastrũ.

Cæterùm qui Zea vtuntur (Plinii verba sunt l. 18. cap. 8.) non habent far. Est autem hæc Italiæ, in Campania maximè, seménque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, vt mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non vt aliqui arbitrantur, quoniam vitam donaret. Amylum quoque ex ea fit, priore crassius. Itẽ cap. 10. apud Græcos esse Zeam scribit, tradique eam, cùm sit degener, redire ad Frumentum, si pista seratur, nec protinus, sed tertio anno. Cap. 11. Zeam in Africa degenerare refert. Ait & alibi Zeæ granum pulchrius esse, quàm Tritici. Libro 22. cap. 25. Zeæ medicinas prosequitur, de quibus alibi dictum.

Apud Galenum Mnesitheus panem ex Zea neminem affatim comesse citra sanitatis dispendium posse tradit. Quod si quis, ait, si pani non assueuerit, etiamsi minimùm sumpserit, ægrotabit. Est enim grauis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam eo semine coguntur nutriri, ipsúmque ferere, quòd frigoribus perstrenuè resistat. Hæc Zeæ de qua ex Dioscoride & Plinio diximus, conuenire non possunt, neque Zeæ Theophrasti, qui eandem quam Dioscorides Zeam intellexisse videtur: sic enim scribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque sunt similia, vt Zea, Olyra, Typha, Auena, & Aegylops, Zea est firmissima, copiosissiméque fructificat, multiplicem altamque radicem effundit, calamo multiplici crassóque assurgens. Fructus autem est leuissimus, & cunctis animalibus admodum iucundus. Deinde subiungit. Sunt autem hæc duo, Zea scilicet, & Typha, Tritico simillima. Herodotus verò, aliique Zeæ meminisse videtur,

Zea citra sanitatis dispendium affatim non sumitur.

videtur, cum scribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in victu vti summum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alii Zeias cum ζ nominant.

Zeam Germanis notam esse, & quidem simplicem μονόκοκκον, Tinckel appellari, δίκοκκον verò Speltam vocari, testatur Cornarius. Ζεῖα igitur, & ζέα Græcorum, Latinorum Zea, quibusdam annotante C. Bauhino, idem cum Olyra est: sed horum sententiam haud dum probandam censemus: sicuti neque Tragi qui Far Clusinum Columellæ credidit. Lobelio in Aduers. videtur typhâ cerealis. Ast ab aliis meliùs Frumenti peculiaris species, quæ Latinorum semen est, statuitur. Semen autem Latini à substantia frugis appellarunt. Eius hodie differentiæ plures habentur. Zeam, Speltam vulgò vocari scribit Dodonæus: Germanis Speltz, nonnullis verò Tinckel, & Tinchelkorn, Belg. Spelte. Gall. *Espeautre*: Italorum plerisque *Farra farra*. Hetruscis *Biada*. Insubribus *Alga*, quasi Alica. Hebræis, *Kuntha*.

Olyra more, vt & Far clusinum Columella. Typha cerealis.

Nomina linguar.

DE CHONDRO ET HALICA SIVE ALICA.

CAP. III.

Chondrus & ἄλιξ ex factitiarum rerum numero sunt, teste Cornario & Dodonæo. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioscoride authore. Theophrastus & ex Hordeo syluestri bonum fieri Chondrum tradit.

Galenus Chondrum ex Tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quàm ex Triticeo genere ipsum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperam sibi persuaserunt. Non enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vti diximus, factitia.

Tritici genus Galeno

Galeni & aliorum Græcorum Medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam siue Alicam interpretantur, Chondrum omninò idem cum Halica esse putantes, qua in re, non parum à veritate recesserunt. Chondrus siquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis, Paulus Aegineta non vno ostendit loco: aut videlicet de vtrisque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. 1. cap. 78. aut vnam alterius loco substituens, veluti cap. 19. 39. & 62. lib. 3. Differunt autem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodo, veluti genus & species, aut potiùs vt vnius generis duæ species. Nam Halica siue Alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἄλικα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens. Est enim vna Halica ex Zea, quæ semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio lib. 22. res Romana esse fertur, Magni Pompeii tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè ἄλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt, non enim gypso & arena veluti hic repurgatur, sed cætera candorem perfectionémque suam assequitur. Est verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro simillima: gypso siquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licèt tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eandem esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dissimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quàm preparandi conficiendique ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo sylustri Chondrus: ex Hordeo & Tritico ptisana confici possunt.

Halica non vna.

Alica & Chondrus præparationis modo differunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de Agricultura, siue γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassio Dionysio Vticensi, docetur his verbis: Zea tunditur & in feruentem aquam inicitur, ac premitur, deinde gypsum album tusum cribratum, & arenæ albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus, ne acescat. Postquàm verò rursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius excutiatur.

Chondri præparatio.

Tempus.

Optimus est Chondrus, qui primùm excussus est: secundum locum habet, qui succedit: deterior autem tertius est.

Delectus.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. 18. cap. 11. tradit. Halica fit, inquit, ex Zea, quam semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritiâ conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vinctorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conceditur medulla, ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum verò aphæremam [ἀφαίρεμα] appellant: nondum habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Posteà mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, colorémque & teneritatem adfert.

Præparatio ex Plinio.

Deinde paulò infrà: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidii modii mensura, posteáque gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit, cribro angustissimo, & arenas tantùm transmittente. Alia ratio vbique adulterandi. Ex Tritico candidissima atque grandissima eligunt grana, & semicocta in ollis, postea arefaciunt Sole ad initium, rursúsque leuiter aspersa molis frangunt. Ex Zea pulchrius quàm ex Tritico fit granum, quamuis id Alicæ vitium sit, candorem autem ei pro creta, lactis incocti mixtura confert. Cæterùm de ipsius vtilitate lib. 22. cap. 25. ita ait. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioqui non ptisanæ potiùs laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompei Magni ætate in vsu fuisse, & ideò vix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximiè vtilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. *Et paulò pòst.* Ptisanæ, quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in Alicam transeunt. Nec dissonant ab his, quæ Galen. 1. de aliment. prodit. Ex genere Tritici inquit, est Alica, quæ multùm alit, & viscosum succum habet, siue in aqua sola cocta, accipitur ex vino mulso, aut vino dulci, aut etiam adstringente: proprium est enim vnumquodque vsus tempus: siue cum oleo & sale condita. Inicitur etiam aliquando acetum ad ipsam, & dicunt Medici ita præparatam, chondroptisanæ factam esse conditu-

Halica adulterina.

Alica res Romana.

Alica vires & vsus.

[illegible] Quidam verò ex Alicæ Ptisana [χονδρογενεῖ ...] ægrum nutritum esse dicunt. Aliqui verò Veterum, velut Diocles & Philotimus, ptisanam triticeam (πτισάνην πυρίνην) ita præparatam Alicam [Chondrum hoc modo apparatum] appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Roman. solitam Martialis in xeniis hoc dist. ostēdit.

Nos Halicam, mulsum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Alimentum optimum. Temperamentum. At idem Galen. 8. simp. phar. Alica, inquit, est etiam alimentum optimum, quemadmodum etiam Triticum, sed non est huius loci de alimento distinguere. Verùm vt medicamentum meatus obducendi vim habet. In temperamento verò similis est Tritico, plus viscosi quàm illud habens, quo etiam magis quàm illud alit. Et est velut materia quædam idonea ad suscipiendum acetum, & aquam marinam, & muriam, & alia huiusmodi quæ vehementer siccant. Quapropter quidam ex his quæ multùm siccant, ipsam esse putauerūt. Est autem ex his quæ magis concoquere possunt, quemadmodum & Triticum, quæ minimè siccant. Verùm ob siccantium pharmacorum mixturam, id quod ex ipsis compositum est siccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipsam Alicam referant siccandi causam, omissis his quæ sunt ammixta. *Et hactenus* quidem Cassii, Plinii & Galeni verba, ex quibus manifestum est, Halicam à Chōdro differre, & Chondrum cum secunda Plinii Halica conuenire, vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera, Dodonæo attestante. Sed ex iis quoque clarum fit, monente Cornario, etiam ex Tritico Alicam fieri: & tum res eiusmodi factitias, nomina inter se commutare, tum pro ipsis naturalibus nomina factitiorum vsurpari & vicissim.

Alica Etymon. Videtur porrò Alica Latinis ab alendo appellata esse, sicut Græcis χόνδρος ob excellentiam, id est, *granum* dicitur. Vtuntur tamen etiam Græci medici iuniores Latina voce ἄλιξ, pro Alica. Et aliquando χόνδρον ἄλικα coniunctim dicunt.

Chondri Vires ex Dioscoride. Alicæ. Cæterùm χόνδρος authore Dioscoride, potentiùs quàm Oryza & alit & aluum cohibet, sed stomacho longè vtilior. Decoctus in aceto illitúsque, lepras tollit, & vngues scabros pellit, ac incipientibus ægilopiis medetur. Eius decoctum dysentericis dolore vexatis infusum idoneum est. Chondrus, uti Paulus lib. 1. tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores: verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescēs incocta permanet. Probatur magis χόνδρος ipsius ex integro Chondro benè decocto, expressus Ptisanæ similis: ἄλιξ in cæteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

DE ATHERA, ET ΚΟΛΛΑ SIVE GLVTINE.

CAP. IV.

Athera quid. Athera sorbitio est, inquit Dioscorides, ἀθάρη ... ὄψον, i. e. veluti pulticula liquida infantibus conueniens: cōmoda etiam ad cataplasmata. Fit autem ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas verò non ex Zea tantùm, sed ex quauis etiam priore farina coquitur: veluti, Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui ceruisia vel alio liquore permixta, Plinius etiam ex Olyra facit. Est autem edulium, quod citò cōcoquitur, facilèque nutrit, infantibus idcircò & senibus conueniens: interiora tamen uiscera non- nihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina: dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

Athera crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

In vtriusque medio πολτὸς, siue puls, est solidior quidem ac spissior Athera: liquidior verò Glutine, & minùs Glutine, plùs autem quàm Athera viscera obstruens. Atheræ, aut potiùs pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania, frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui ipso assiduè vtuntur offendit. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit autore Galeno.

ZEA SIVE SPELTA.

Descrip. CVlmo foliisque Tritico respondet, spica palmaris aut sesquipalmaris, aliquando mutica, interdum aristis circumuallata, longioribus breuioribúsve, geminorum granorum versu, vel ita dispositis granis, vt alternatim vnius principio medium alterius respondeat, glumis pertinaciter hærentibus, nec tribuli idem semen relinquentibus, quo nomine à Tritico vulgari distinguas licèt, alioqui glumis & tunicis exuta grana vix internoscas.

Synonyma. Dodon. gall. Zeam hanc pingit sine aristis. H. Lugdunensis contra p. 385. Zeam duplicem exhibet, modò non. Casp. Bauhin. pin. Zea 1. siue dicoccos vel maior: ζεὰ δίκοκκος Dioscor. Zea Theophrast. & Galeno. Zea, Brunf. Cordo in Dioscor. Lon. Ger. Spelta prima Trago. descr. Secunda, Eid. ico. Zea dicoccos, Matth. Gesn. apud Cordum. Zea altera Matth. Lac. Cast. Zeæ primū genus Fuchs. Turn. Zea, Romanis veteribus semen, nunc Spelta Dod. gall. Zea vulgò Spelta, Far antiquiss. Ador posterioribus, & Semen Adoreum, Dod. Typha Ang. Far primum Cæl. Zea maior seu dicoccos Lugd. pag. 385. Zea ador, Tab.

C. Bauh. An Lob. in Ic. plant. p. 27. Robus, siue Triticum Insulanis Gallo-Belgis Loca vocatum. Ibi siquidem nulla alia figura pro Zea. Scio fratrem Casp. Bauhinum à Zea diuersam statuere, & in pin. Triticum 7. facere, cognominaréque Triticum aristis longioribus spica alba, Triticum typhinum Ger. quartum Tabern.

Locus & tempus. In multis Italiæ, Galliæ & Germaniæ locis prouenit. Nascitur qualicunque solo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduersus lon-

giotis

gloris temporis humorem, habet. Læto tamen pinguique solo meliùs proficit. Seritur vt Triticum, Septembri vel Octobri mense: Iunio floret, Iulio autem maturitatem consequitur, demetiturque.

ZEA VERNA, Zimmer.

Descriptio. TRiticum quod vulgus VVirtembergicum Zimmer vocat firmos habet calamos, tres cubitos altos, quatuor, quinque aut sex geniculis donatos: folia plusquam semunciam lata: spica verò duorum est versuum, sibi mutuò æqualiter respondentium, aristata, in singulis autem versibus ordines duo seminum maiusculorum, quæ glumæ inuoluunt validæ, aliàs albicantes, aliàs quasi ferrugine infectæ vel rubentes, binæ quidem vndique, extima verò externa tantùm parte.

C. Bauh. C.Bauh.phyt. Triticum 2. æstiuum siue τετράνυρον πυρός Dioscoridis, Tritici genus alterum Tragi, Triticum trimestre Cordi, Olyra Dodonæi gall. Item Triticum 3. siue amyleum, Spelta secunda Tragi. Et rursus Zea 2. siue dicoccos Dioscoridis, Spelta 1. quoad descriptionem: 2. quoad iconem Tragi. Ego Dodonæum se corrigentem sequor, nec Dioscoridis Triticum existimo: nec hoc Cordus trimestre vocare videtur. Iam nec Amyleum Triticum, à Tritico altero Tragi separandum: quin nec Spelta secunda Tragi eadem est cum Amyleo Tritico, quod eadem cum Zea altera. Eid. pin. *Zea* tertia, siue amylea, vel zeopyrum Amyleum: an Far halicastrum trimestre cognominatum, Col. Triticum secundum Trag. Fuchs. Lon. Olyra, Dod. gall. Lugd. Triticum trimestre Cord. Amylæum frumentum & Far halicastrum. Dodon. Frumentum vel Triticum Amylæum, Tab. Triticum amylæum, Ger.

Fuchs. err. Si Fuchsius per Tritici secundum genus, Sitanium scil. de quo cap. de Tritico, hanc Vernam zeam intelligit, malè, meo iudicio, eam haud differre ait à Tritico, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, &c. obtineat.

Olyra. Amyl. Frum. & amyleum. Dodon. gall. Olyram Plinii esse statuit, negátque Siliginem. Latinus zeæ generibus accedere haud perperàm dixit Amyleum Germanis dictum frumentum, Amelkorn, æstiuum, siue trimestre genus. Addit Tragum & Fuchsium trimestre Triticum esse existimasse: sed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus esse non posse: inter Farra autem citiùs reponendum fore, inter quæ Halicastrum fortè sit futurum, quòd, teste Columella, vere seratur.

Typha. Io. Marbardus Med. Halæ Sueuorum vocabat in Ind. suarum plant. mihi missarum, *Typham*, Frumenti genus, Zimmer.

An Lob. Ic. plant. p. 27. Triticum, *Loca* vocatum alterum, & Triticum lucidum Gallo-Belgarum? Non me latet quidem aliam esse opinionem Fratris, eúmque separare à tritico altero Tragi, ac facere triticum 4. in pin. siue Tragum frumenti genus spica cœrulea Hist. Lugdunensis, quod ad Triticum cinericeum retulimus.

Anno 1596. mense Augusto obseruaui inter vrbem Rotemburgum & Nideravv fontem acidum tritici genus hoc, quod mihi denominarunt welsche korn, an bene, nondum mihi constat. Inueni eodem mense etiam inter Kirchen vrbem & Bol: serunt verno tempore, circa festum Diui Georgii, tardè metunt, scilicet primùm Septembri. Locus & Tempus.

ZEA MONOCOCCOS, BRIZA QVIBVSDAM.

CVlmis surgit gracilibus & sesquicubitalibus, læto solo maioribus, foliis angustis: spica summo culmo sedet strigosa, sed pulchra; trium quatuórve vnciarum longitudine, semunciam lata, compressa, duplici contexta versu granorũ, quos glumæ simplices arctè obtegunt, in aristas asperas desinentes. Radix fibrosa: Icon nostra planè displicet: iam sculptam emimus. Descriptio.

Dod. Gall. inscribit Brizam, vocans eam Germ. Blicken/ S. Peters korn / *Frumentum Sancti Petri*, & Ein korn, Monococcon: suspicatur autem Gallicè, *Blé locular* ou *Froument locar*, id est, Frumentum loculare Ruellio dici, Farrisque speciem esse, non verò zeæ, vt quidam putarint. Lat. de Frum. & in fol. sub titulo Frumenti monococci huius figuram exhibet [hanc & Lobel. habet in Obs. pag. 10. Ic. plant. p. 31. Brizæ, Monococci recentiorum & Dodonæi inscriptione.] ac addit Tinckel, ac Dinckelkorn à quibusdam etiam appellari. Suspicaturque Frumentum rubrum siue loculare Ruellii, *Froument rouge*, & *Froument locar* esse zeam monococcon. At hic apertissimè falli Dodonæum docet Dalechampius in hunc modum: *Blé locar* Gallis, Triticum est, quasi Loculare sic dictum, quòd multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult In concauis, inquit, tractibus Galli serunt: & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Farra Bryza Dod. Gall. Frum. S. Petri. Monococcos. Frum. loculare. Far. non Zea. Dod. lapsus.

re venniculo rutilo. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium. At in Frumentorum Historia scribit non temerè Scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperã ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius *Brizam* quoque non longè dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eàque *Brizi* panis in vulgus nostrum manasse putatur extritâ literâ: *Bizum* enim panem nigrum vocamus.

Synonyma — Casp. Bauhin. phyt. & pin. Zea 1. Briza dicta, vel Monococcos germanica: Ζεία ἁπλῆ, quòd simplicis grani sit, Diosc. Spelta prima, Trag. ico. secũda Eid. descript. Zea Ang. Zea simplex, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Zeæ alterum genus, Fuchs. Frumentum loculare, Ruell. Siligo, & Zeæ alterum genus, Tur. Briza, Dod. gal. Adu. Lugd. Monococcos Lob. Ger. Monoccon, frumentum barbatum, Far vẽniculum rubrum, Col. Zea Mnesithei fortè, Dod. Spelta vulgò, Cæs. Zeæ species prima, Cast. Zea monococcos, Tab. minor & monococcos Lugd.

C. Bauhin. not. — Si, vt frater antè scripsit, Triticũ amyleũ est spelta secunda Tragi, quomodo erit Zea simplex, siue ἁπλῆ Dioscoridis? Trago enim Amyleum Triticum, est spelta secunda, duæ sunt plantæ diuersæ.

Locus & Tempus — Nascitur asperis & montosis plerisq; Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus seritur, seriùs tamen ac subinde Septembri demum mense maturescit.

Ex Monococco panis confectus, ater est & hominibus ingratus.

OLYRA AC TYPHA.

CAP. V.

Olyra Diosc. — Olyram Zeæ genus facit Dioscorides, sed aliquantò minùs quàm illam nutrire, & ex ipsa panes, crassiorémque farinam, eodem modo fieri refert.

Arinca Galliarum Plin. — Plinius Arincam Galliarum propriam, & Italiæ copiosam esse dicit. Et rursus, Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm Far, & maior spica, eadem & ponderosior. Rarò modius grani non 16. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est quam vocat Olyram.

Arinca eadem cum Olyra Plin. Error quorundam. — Arincam itaque eandem cum Olyra Plinius facit. Nec reperitur apud ipsum id quod quidam scribunt, Olyra Græcis, Latinis Plinio autore, Siligo. Quare isti Olyram cum Veterum Siligine confundunt. Quę autem fuerit Siligo, & quòd ea hodie ignota sit, concludit Cornar. Hodie tamen Siliginem putari, & appellari eam quæ Olyra est fatetur, sed nullo Veterum autore. Olyram itaque esse affirmat eã, quæ vulgò hodie Siligo appellatur, quam Germani Rocken vocant, & quibusdã locis Korn per excellentiam, hoc quidem nexus argumento, quòd ex hac magna ex parte per omnem Germaniam vulgares panes fiant, vt & ex typha, quam deteriorem aliquantò, Olyræ speciem statuit. Sed quæ sit in his differentia, ex Galeni verbis, quæ inferiùs adscribenda, cognoscendum.

De Olyra ac Typha ex Theophrasti & Galeni præcipuè sententia, hunc ferè in modum disseruit Dodonæus.

Mnesithei opinio reprobata. — Olyram ac Typham Mnesitheus idẽ frumentum, vtroque nomine appellatum existimauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophrasto accedens: qui Olyram à Typha distinguunt. Theophrastus *Olyram* ac *Typham* inter ea quæ maturè feruntur; ac Tritico similia sunt, enumerat: & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem ac infirmiorem, Typham verò omnium leuissimam: nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est: nec, vti Zea, pingue lætúmque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi ac Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista feratur, idque non protinus, sed tertio anno.

Typha cerealis Recentiorum. — Plinius *Olyram* Latinis Arincam dici affirmat. Recentiores *Typham*, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quę in paludibus enascitur, de qua suo loco. *Typhæ* semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatem nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico longè exilius, quanquam non desint, qui ipsum quoque in Tritici numero ponant: velintque id semen esse, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos suos alloquentem facit his verbis:

Triticum prædulce Homeri.

Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκα:

Hoc est, Triticum enim vobis primùm prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eámque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa.

Triticum exile Mnesith. — Nec absurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei, & colore, & densitate, & caliditate sit absimilis. Vtrumque autem semen (inquit Galenus, qui Mnesitheum miratur, quòd quomodo Olyrę à Typhis differant, ignoret.)

Locus — *Olyra* videlicet ac *Typha* in Asia est frequens, & potissimùm in regione, quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi, secundi autẽ ab his sunt Typhin. Quod si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores.

Panes ex Typha non diu asseruandi. — Calidi verò panes ex laudatissima Typha facti Olyrinis longè sunt præstantiores: asseruati verò deteriores se ipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum: & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuscemodi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse. At calidus adhuc cùm est, ab ipsis etiã vrbanis expetitur, ipsúmque cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγάλακτι appellant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, nõ rusticis modò, sed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum est vel ipsis rusticis manditur insuauiùs: præterea concoctu est difficilior, ac tardiùs per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab Hordeaceo, quod ad deiectionẽ attinet, multùm relinquitur: non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt penè Triticeo syncomisto par sit. Congeritur autem in panes Typhæ semen repurgatum, omnique vsui accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis ἀπόθερμον, hepsemate, quod alii ἀθάραν nominant, iniectos nonnunquam etiam cum sale esitatum.

Cæterùm

Inter Triticum & Hordeum media natura. Cæterùm Olyram mediam inter tritici & Hordei naturam possidere, authorem habemus Galenum 8. simpl. med. tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Galeni porrò differentiam inter Olyram & typham etiam Germanos obseruasse, ideóque eos, optimæ ex Olyra panes Schoenrocken appellasse, prodidit Cornarius.

Et de Olyra, atque ei simili typha hactenus: nunc eius factitia sequuntur, quæ apud Veteres in vsu esse solebant, & sunt inter alia, Far & Tragus.

DE FARRE FACTITIO EX VETERIBVS

CAP. VI.

Far, frumentum naturale. DE Farre factitio dicturi, Dodonæi historiam ad vnguem obseruabimus. Far, inquit, aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vti ostendimus, ζία ἢ ζεία appellatur, aliàs res factitia artisque & non naturæ opus: de illo superioribus capitibus, de factitio verò modò.

Far, factitia res. Fuisse autem istud apud Veteres illos Romanos, quos pulte Farracea, non pane, longo tempore vixisse Plinius scribit, ex Farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde translatum est, ad cuiusuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & Far Hordei, Palladius vino conspersum, Phasianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici scriptum reliquit. *Farris conficiendi modus.* Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Ætium Serm. 19. ostendit: Σῖτον, id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indéque extractum ac in pilam coniectum, veluti Ptisanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit tollito atque in Sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitùs à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Porrò factitium istud Far, præsertim ex zea siue Farre frumento, plerique nostræ ætatis idem cum Chondro aut Alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti: Chondro etenim simile est, non tamen idcircò idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando Far Chondri modo coqui scribit. *Farris à Chondro & Halica differentia.* Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus siquidem gypso arena addita (vt paulò post dicetur) purgatur: Far absque his cum aqua sola. Differt verò etiam ab Halica, Far etenim antiquum, quo Romanorum vetustissimi vixerunt, Halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeii nondum cognita, cui non solùm aqua, sed & creta candorem teneritudinémque confert. Differentiam præterea horum etiam ostendit Trallianus lib. & cap. 8. vtrisque, vti diuersis vtens, & eorum inter se comparationem faciens. *Nomina Linguarū.* Quod autem Germani ac finitimi Frisii, Hollandi, Bataui que ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri simillimum est, ac eius quoddam genus: Germani Grüs pert, Hollandi Gort appellant, & ex Hordeo quidem gerstene grupen/gerstene gort/ex Auena verò habere grupen/habere gort.

Facultate Chondri. Cæterùm Far quod ex zea factum est, facultate Chondro aut Halicæ quodammodo simile est, nutrit ea de causa valenter, sed tardiùs descendit, ægriúsque concoquitur. Vsus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius est, minúsque alimenti adfert. Est & Far apud Aëtium cognomento Clusinum, non naturale aliquod Far, verùm puls quędam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. 13.

Imbue plebeias Clusinis pultibus ollas,
Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.

DE TRAGO.

CAP. VII.

Tragus quid. TRagus, vt Dioscorides ait, Chondri similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. de aliment. facult. ex nobilissima Olyra ait, cùm, vt decet, fuerit excorticata: in Comment. verò lib. primi, de ratione victus in morbis acutis ἐκ τῶν ζειῶν, hoc est, ex zeis; quarum vtque Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. 18. ex tritici semine Ptisanæ modo, in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertilisque: eiusdem lib. cap. 10.

Confusio inter Alicam, Chondrum & Tragum. Ex his igitur patet omnia Frumentorum genera, ad Ptisanæ modum decorticari ac præparari solita, & illius, & suam, & eius frumenti, ex quo parantur, appellationem habere: Alicam item & Chondrum, & Tragum similiter inter se confundi: quum iuxta Galeni verba, Tragus etiam ex zea fiat, ex qua Dioscorides Chondrum & Alicam facit: & non solùm res factitiæ nomina inter se communia habent, sed etiam cum suis natiuis confunduntur, teste Cornario. Quod igitur Dioscorides dicit tragum figurà Alicæ similem esse, sed multò minùs quàm zeam nutrire, Cornarius ita accipiendum statuit, vt tragus æquè vt Alica ex zea, eàdem etiam figurà fiat, sed quia paleas non probè ab ea depurgentur, ideò minus alat. *Trygis apud Hipp.* Cæterùm, videtur ipsi quod τρύγις apud Hippocratem lib. 2. de Diæta à Trago diuersa non sit. Proinde in sua translatione hunc locum sic reddidit. Trygis, id est, tragus siue Olyra, leuior est tritico, & quæ ex ipsa fiunt, similiter vt ea quæ ex tritico parantur, & magis per aluum secedunt.

A Chondri & Alica differentia. A Chondro autem, & Alica, & materià, sed potissimùm ipsà pręparatione differt: *Chondrum* siquidem, gypsum & arena perficiunt. *Halicam* creta emundat, *Tragus* solà aquà maceratus excorticatur.

Conficiendi modus. Eius conficiendi modum Cassius tertio de agricult. lib. sic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticatúrque, & in Sole calido siccatur, deinde idem rursus fit, donec ei pelliculæ & quicquid fibrosum est in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ non quòd naturale aliquod frumenti genus sit. Nam vt Veterum Autorum testimoniis abundè constat, res factitia est.

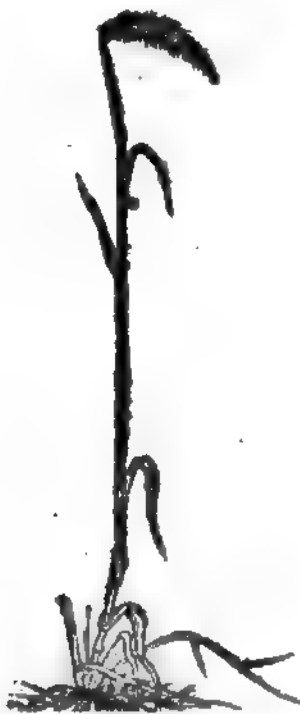
Trago autem Galeno authore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa ὕδατι, aut vinum dulce, aut mulsum infun-

dentes, superiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioscorides ait, nutrit, eò quòd multùm palearum habeat. Quare etiam ægrè conficitur & aluum mollit.

SECALE

CAP. VIII.

Descriptio.

Secale vulgarium frugum culmos tollit altissimos, eósque rigidos, non sine foliis, quæ prima germinatione rubescunt, spicâ ferè quadrata, fuscâ, aristis concoloribus horridâ, grana Triticeis longiora, strigosiora, & intentiùs flauescétia aut fusca, gluma exterior ex qua arista producitur, altera parte denticellis rigidiusculis armata est, interior tenuior, candidior, læuis. Vstilagini obnoxium est, raræ formæ, sescunciã aut vncias duas longæ, triquetræ, colore foris ex spadiceo nigricante, intus cinericeo, modò incuruæ, duritie ferè cornea, sapore subdulci insuaui.

Olyra Veterum. Cordus in Diosc. ait quod si frumentum hoc, non fuerit Olyra apud Veteres, se ignorare quid sit.

Farrago. Dodon. gall. refert quibusdam Farraginem dici, non tamen veram esse, ut quæ nil aliud quàm Hordeum sit, concludit. Duplicem autem statuit, *Maior & minor.* maiorem & minorem. In Hist. Frum. & Lat. in fol. meminit Autumnalis & Aestiuæ, ac inter alia Brizam esse putat, cùm tamen pro Briza olim longè *Briza.* aliam habuerit plantam. Verba eius hæc sunt: *Secale.* Plinio Secale est, de quo lib. 18. cap. 16. sic scribit Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia, id autem quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est: nascitur qualicunque solo cum centesimo grano, ipsumque pro lætamine est.

Quæ Plinij verba frumentum Rocke ac rogge dictum, cum Secali conuenire satis commonstrant. Dicitur autem id, ut Plinius tradit, etiam Farrago, verùm non secus, quàm Far, Hordeum, Arena, Triticúmve, subinde Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumque pabulo cedunt.

Farrago siquidem, quam Græci χράσιν appellant, generale nomen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli caussa seratur. Seritur ea, ex recrementis Farris prædensa, admixtâ aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago quòd Far sit ferro cæsum, aut quòd primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore dicitur.

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis ingerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt consita rigatáque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alta pabula defecerint, ea bubus cæterisque pecudibus, optimè desecta præbetur: & si depascere sæpiùs voles, vsque in mensem Majum sufficit. Quod si etiam semen ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, ut sit idonea frugibus. Similis satio Avienæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur, Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque testatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupedum caussa sati: vt Farrago. Absyrtus etiam πυρίνην χράσιν, id est, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, κριθὴν, quam Eumelus iis refert, post trimatum dari solitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus est, quando videlicet pecudum iumentorumque per hyemem pabulum efficitur. Recentiores Roggam Siliginem ferè interpretantur: qua in re quantùm hallucinentur satis apertum est. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum est, ac tritici, vt inquit Plinius, deliciæ, ex qua lautissimus panis & pistrinarum opera laudatissima fiunt, at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum non lautiorum, mensis ac cibis dicatur.

Ex Hordeo. *Farrago ex Tritic.* *Secale quomodo Farraginis genus.* *Recentiorũ lapsus.*

In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui Rocke cum Olyra conuenire autumant. Olyra siquidem candida est, ac vtriculis multis continetur: Secale verò præter quod nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij conjectura plus verisimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè dissidere credi scribit, atque inde putari nomen *Bizi panis* in Galliæ vulgus manasse. Panis siquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita litera r. *pain biz* Galli nuncupant, sic vt ab inuicem non dissidere existimari possint, nisi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter se differre manifestè ostendit.

Error aliquorundam Olyram cũ Secali confundentiũ. *An Briza Ruellio?*

Quod verò Brizæ semen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ persimilem Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranosam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione, contra planè quàm Secalinus, qui Triticeo syncomisto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Brizæ semen.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citiùs abscessus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta. Farina consusanea, diuturniores capitis dolores lenit, in lenteo capiti circumligata.

Panis.

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeisque seminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus bene-

Bene'q; fermentatus fuerit, minus lentus est, non admodum ægrè conficitur, citóque descendit: nondum tamen Tritico syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum, ac firmum præstat, nec mali succi, si ex bono frumento coctus fuerit, ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis Scorbück aut Scorbuyck, dictum. Admiscetur huic non rarò Triticum, vt lenitiorem gratioremque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus est, & teneritudinem suam Triticeo diutiùs retinet.

Synonyma Lobelius in Adu. Secale distinguit in vernum, & autumnale. Tragus in hybernum & æstiuum: asserit autem esse Olyram Theophrasti & Dioscoridis, Siliginem Veterum ac Secalen, nec non Triticum secundum Columellæ. Fuchsius contrà, eos magno in errore versari scribit, qui hoc Frumenti genus Siliginem esse existimant.

Secale C. Bauhinus, duplex ait, sationis tempore & magnitudine destinatum. Secale quidem Hybernum vel maius [quod primum in phyt. secundum autem in pin. est:] dicitur Siligo, Brunf. Lon. Veterum & Secale Trag. Secale Matth. Dod. Gall. [quibusdam Farrago, non tamen est vera Farrago, quæ nil aliud est quàm Hordeum] Fuchs. Lob. Tab. Ger. Secale & Farrago Plinii, Dod. Tipha cerealis & Tipha Theophrasti, Portæ. Vernum vel minus [quod 2. Phyt. 3. pin.] est Siligo æstiua, Trag. Secale alterum, Lugd. Rogga siue secale æstiuum, Dod.

Nomina linguar. Germani Rocken, & Rockenkorn: Belgæ Rogghe vocant: Galli *Seigle* & *Segle*: Itali *Segala*: Hisp. *Centeno* & *Sentena*.

Locus & tempus. Nascitur cùm in Germania ac apud alias Nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim solo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido, fœcundiore tamen ac lætiore meliùs præstantiúsque. Seritur Autumno, quod & lætius, item & Vere: Aestiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. In Passauani Principis & Abb. Murbac. ditionib. obseruaui spicam Secalis insitatæ magnitudinis, versuum multorum, granorúmque supra sortem vulgarem copiosorum, è glumis spontè dehiscentibus, vel citra trituram, excidentium.

SECALE LATIFOLIA C. BAVHINI.

Descriptio CVlmis Secali primo siue latifolio [vt in pin. vocat] in prodromo descripto, exurgit candicantibus, rotundis, striatis, quibus spica palmum longa, crassa, aristis longissimis, & vt in vulgari tenuissimis denticulis exasperatis armata, insidet: folia habet cubitum longa, vnciam lata, & per marginem leuiter exasperata, grana non vidimus, spicam & folia ex horto Nobiliss. Contareni, Senatoris Veneti, habemus.

SECALE LVXVRIANS C. BAVHINI QVID?

Quid. SEcale 4 siue luxurians [vt in pin. ait] est Clusii Siliginis Lon. Secalis mater, Thal. tit. de gramine. An Plin. lib. 18. cap. 17. de hoc intelligendus, dum scribit: Inter vitia segetum & luxuria est, cùm onerata fertilitate procumbunt: alii volunt Plinium intelligere id, quod Theophr. 8. hist. *φυλλομανίαν*, insanam foliorum luxuriam, vocauit.

Locus & tempus. Cæterùm de Secalis matre hæc dixisse videtur Thalius. Reperitur in Harcinia Festucę tertiæ seu gramineæ nemoralis species media, radicibus geniculatis, minoribus, densa capillaceorum cirrorum congerie præcinctis, foliis pluribus, angustis, palmo longioribus, parum pilosis, culmis cubitalibus & longioribus, interdum bicubitalibus, *Descriptio* crassioribus, minoribus verò iam memoratæ speciei, paulò tamen tenuioribus quàm festucæ nemoralis maioris, propè radicem bina ternàve genicula habentibus, reliqua autem serie [qua vsque, in summum fastigium prorsus destituitur geniculis] iubatam spicam continentibus, oblongam, sed primæ speciei tenuiorem, rariorem, vtriculis tamen eiusdem paulò maioribus constantem, nec ita splendentem, vt in illa. Spica vbi defloruerit, frumenti alicuius genus imitatur, vtpote Secalen, vel aliud simile. Frequens est in montibus aridioribus passim, ac secus vias. Videtur verò hoc genus vitium esse Secalis. Ac, sicuti sæpissimè in Secale nostra accidit, vt aristæ quædam, postquam flores deciderunt, ac semina iam augmenta suscipere incipiunt, vitium aliquod in granis contrahant: fortè maior succi copia, quàm ad grani iustum alimentum opus est, attrahitur, vt ita necesse fit, corticem adhuc tenerum rumpi, & ita internam substantiam in maiorem molem augeri, ac à feruore Solis & ambiente in circumferentia sua affici. Tunc enim videmus quædam semina longiùs ex suis vtriculis seu glumis protendi, ac in mediocrem etiam crassitiem excrescere, nigrúmque colorem foris contrahere, intus candida farina densioris materiæ constantia. In Thuringia vulgò vocatur vitii hoc genus mater Secalis, Rockenmutter. [Vtuntur etiam eo ad sistendum sanguinem.] *Secalis mater.* Eodem, inquam, modo vitii id anno 75. in hac festuca Secalina obseruaui. Reperi enim in montibus quibusdam Stolbergæ huius plures spicas, non vnum eiusmodi vitiosum granum oblongum, nigrum, continentes, sed plura, eáque maxima ex parte in corniculi modum recurua. Verùm tempore florescentiæ ipsius anno illo copiosæ erant pluuiæ & postea succedebat calor Solis feruidior. Porrò si quis singula velit ad amussim examinare, facillimè differentia maioris & minoris esset reperiri, solummodò discrimine in spica vel longiore vel breuiore constituto.

NACHANI GARCIÆ.

CAP. IX.

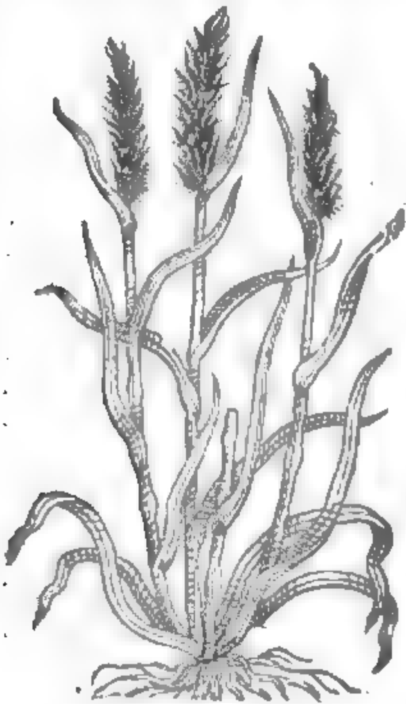
NAchani Garciæ sementis nigræ & minutæ, sapore secales, conficiendis panibus aptæ, etiam meminit is, teste Clusio, qui naufragium Nauis Sancti Benedicti nomine, quæ paulò supra Promontorium Bonæ spei ad scopulos allisa est, *Sinapi similis.* descripsit, aitque Sinapi similem esse, sed nigriorem, cuius farina in panes orbiculares subacta vescuntur tota illa Aethiopiæ ora maritima, præsertim inter A. S. Christophori, & eum qui à S. Lucia nomen accepit. *Synonyma*

C. Bauh. pin Secale 5. siue Secali affinis peregrina, Nachani Garciæ, Secales peregrinum genus ii. Lugd.

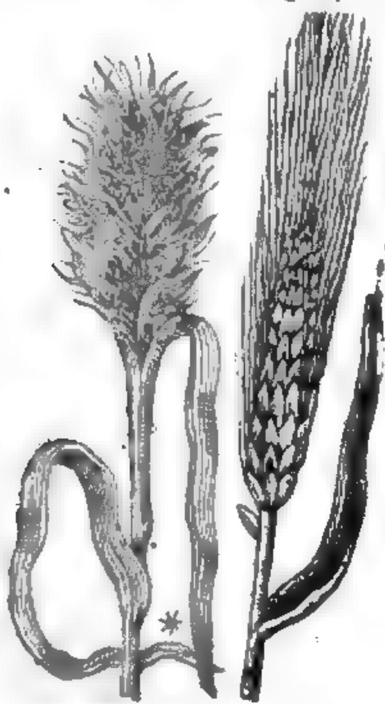
VSTILAGO.

Cap. X.

Descriptio. Segetum siue frugum, præsertim spicatarum, maximè Auenæ & Secales, Dodonæo Auenæ & Tritici vitium est. Vstilago [ἐρυσίβη, Rubigo vertit Gaza apud Theoph. 8.hist. cap.10.] vbi in spicam abit culmus apparere solita; si pluuia madens incerti Solis sentiat feruidiores radios: culmo, foliòve neutiquam degenerante, sed granis in fuscũ fuliginosum puluisculum commutatis, qui vel solus vel saliua, liquorève subactus, eiusmodi colore cutim inficit. C.Bauh.pin. triplicem Vstilaginem nominat. 1. Vstilago secales. Vstilago, Trag. Dod. [cui Auenæ ac Tritici propriè morbus] Lon.

Synonyma. Lob.Lugd.[cui præsertim Auenæ pestis est.] Vstilago secalina, Tab. II. Vstilago hordei, Vstilago polystichi, & Vstilago hordei dystichi, Lob.icon. Vstilago hordeacea, Tab. III. Vstilago Auenæ: & Lob.icõ. Vstilago Auenacea, Tab.

De Vstilagine, sententia Theoph. De Vstilagine, quam Germani vulgò Brandt vocãt: hæc Theophrastus loco citato, prodit. Rubigines frumentacea magis, quàm Leguminosa: & inter frumentacea hordeum magis, quàm Triticum sentit, & inter hordea aliud plùs, aliud minùs; sed præcipuè dixerim achilleis. Nec segetum situs, naturáque parum refert: tractus enim excelsi, perflatique, rubiginem nullam, aut minimam sentiunt. Concaui & flatibus nullis expositi contrà frequentissimam habent: gignitur hæc plenilunio. Plenilunio gignitur. Libro autem causar. 3.cap.27. sub æruginis [vt Gaza interpretatur] nomenclatione de eadem sic scribit: Semina quoque ad fertilitatem idonea, & vitia quæ accidere solent, haud ignorare oportet. Locis enim cauis & à flatu silentibus segetes ærugine infestantur: aufugiunt hoc vitium quæ stant non erecto, sed paruo cacumine. Quamobrem spicam inclinari vtile est, vt imbres decidant, nec rores excipi possint. Inclinantur magis quæ longæ sint: manent erectiùs latæ ac breues: quo fit, ut istæ ęruginem sentiant. Iuuat & multò à foliis spicam distare, humor enim in foliis magis concipitur. Itaque si propinqua sit, tangitur statim: si remota, non æquè inficitur. Quamobrem hordeum achilleis vocatum, ęruginosum, tam nigrum quàm candidum est, spicam enim gerit erectam. Contrà genus, quod eteocrithum vocamus, quia incuruatur, ab ærugine innoxium est. Segetes vento expositæ minùs ęrugine infestantur, motus enim humorem discutit. Segetes vento expositæ minus infestantur. Nam & cùm post imbrem flatus secutus, & non deinde successerit, ęrugo minùs constitit. Flatus enim humorem deiicit, & Sol paululùm immoratus nullam putredinem conficit, sed priùs quàm quicquam emarcescat, humor totus afficcatur atque absumitur: ęrugo autem quædam putredo est, nec putridum esse quicquam potest sine alieno calore. Triticum pleniluniis potissimùm ęruginē capit: ratio in calore est, quo etiam noctu Luna putrefacere potest. Infirmiora, fragilioraque sunt omnia [vt simpliciter loquar] alba quàm nigra, tam in plantis, quàm in animalium genere. Igitur quod semina locis conuenienter eligi debeant, plerisque rationibus constat. Morbi autem [vt in summa dixerim] omnibus ob alimenti cęlique temperiem eueniunt: videlicet cùm plùs, minúsve alimenti prębetur, aut aër immodicè humidus, siccusve est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit.

Cæleste frugum vinearumque malum, nullò minùs noxium rubigine dixit Plinius lib.18.cap. 17. Frequentissimam autem hanc in roscido tractu, conuallibusque ac perflatum non habentibus: E diuerso carere eâ ventosa & excelsa. Capite 28. hæc subdit. Plerique dixere rorem inustum Sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi vitibus. Rubiginis causa varia. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque vredinem frigore tantùm constare Sole innoxio. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primùm omnium non hoc euenire, nisi noctibus & ante Solis ardorem, deprehenditur, totumque Lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenâve Luna, hoc est præualente: vtroque enim habitu plena est, vt sæpiùs diximus. Sed interlunio omne lumen, quod à Sole accepit, cælo regerit. Differentia vtriusque habitus magna, sed manifesta. Namque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque autoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum Sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & Sol. Item plenilunio ęstiuo procul abeat aduersa Soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantùm illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera esse cælestis iniuriæ meminisse debemus. Cælestis iniuriæ duo genera. Vnum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteráque similia intelliguntur, quæ cùm acciderint [vis maior in frugibus & terræ fructibus diuina Vlpiano dicitur. ff. de damno infecto. l. fluminum [vitium autem. Eidem calamitosa tempestas. ff. de loc. & cond. l. ex conducto, eod. titul. Caius exponit τὴν θεῖαν. Porrò calamitosam grandinem à dæmonibus immitti scribit Theophr. cap.9. lib.5. causs.] vis maior appellatur. Hæc ab horridis sydenibus exeunt, ut sæpiùs diximus, veluti Arcturo, Orione, Hoedis. Alia sunt

[..]stilla, quæ silente cœlo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cùm facta sunt. Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis [Caniculam legit Turnebus cap.23.lib.24. Aduersar. eámque interpretatur syderationem & carbunculationem, quâ sata afflantur, & ad sterilitatem castrantur, cùm canicula insana messes coquat, æstuosóque impetu suo omnia torreat.] carbunculum appellantibus, omnibus verò sterilitatem. Et hæc Plinius, de quibus eardémque causis fusiùs capite sequenti, [..] scripsit, quæ hîc subdere nimis tædiosum fortè foret.

Tempus Cæterùm nascitur Vstilago Aprili & Maio mensibus, cùm cœli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbosa, aliàs serena, feruens fuerit, tunc enim spicæ humore madidæ, à Solis feruore corrumpuntur, ac quodam modo, vti aiunt, aduruntur.

HORDEVM VETERIBVS ET NEOTERICIS IN GENERE.

CAP. XL.

Diosc. Hordeum 1. Hordei à Tritico differentia Theoph.

Dioscorides vnius duntaxat Hordei meminit: at Theophrastus lib.8.hist.cap.4. plures eius differentias & genera recenset. Hordeum, inquit, latiori folio quàm Triticum conditur, nec tunicis integitur, sed nudum consistit: hoc enim omnium maximè caret tegumento. Quin etiam calmus breuior Hordeo, quàm Tritico est, & spica minùs discreta à foliis emicat. Palea quoque infirmior, quæ ex Hordeo, quàm quæ ex Tritico, vtpote quæ minùs succi retineat, & durior sit. Ad hæc Hordeum à Tritico differt, quòd hordeum in versus spicatur, triticum nullo versu conditum est, sed æquale vndique constat. Genus totum ad genus tales ingerit differentias. Rursus eorum vtrumque in plura genera ipsis etiam fructibus, & spicis & reliquis formis atque etiam viribus affectionibúsque discreta, diuidi sanè potest. Est enim in hordei genere aliud binis versibus, aliud ternis, quaternis, cúmque plurimùm senis, est enim vel huiusmodi quoddam genus. Quod verò pluribus construitur versibus, hoc semper ferè spissius, positúque arctius constat: Magnam & Indicum differentiam facit, quandoquidem ramis natum sit brachiari, vt proposui. Et spicę verò aliis grandiores, rarioresque constant: aliis minores, frequentioresque, & aliis distantiores à foliis, aliis proximiores, vt achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minúsque: aliud oblongius, maiúsque, atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosiùs creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cœli mutationes candido validius esse videtur.

Hordei differentia.

Hactenus Theophrastus, Hordeum autem ad purpuram accedens, in India Occidentali, semine ex Hispania delato, fœcundius & vberius nascitur, vt habetur in Hist.Ind.Occid. parte 9.cap.31.

Hordeum hexastichū, siue cantherinum.

Columella lib.2.cap.9. Hordei duo genera tradit. Est, inquit, Hordeum, quod rustici hexastichum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, meliùs quàm Triticum, & hominem salubriùs, quàm malum triticum pascit. Nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Seritur soluta siccáque terra, & vel præualida, vel exili, quia constat arua segetibus eius marcescere, propter quod pinguissimo agro, cuius nimiis viribus noceri non possit, aut macro, cui nihil aliud committitur. Altero sulco seminari debet post æquinoctium media ferè sementi, si læto solo, si gracili maturiùs. Iugerum quinque modii occupabunt. Idque vbi paulùm maturuerit, festinantiùs quàm vllum aliud frumentum demetendum erit. Nam & fragili culmo, & nullâ vestitum paleâ granum eius celeriter decidit, iisdémque de causis faciliùs teritur, quàm cætera. Sed cùm eius messem sustuleris, optimum est noualia pati anno cessare, si minùs stercore saturare, & omne virus, quod adhuc inest terræ, propulsare: alterum quoque genus ordei est, quod alii distichum, galathicum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximii, adeò vt tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Seritur quàm pinguissimis, sed frigidis locis circa Martium mensem. Meliùs tamen respondet, si clementia hyemis permittit, cùm seminatur circa Idus Ianuarias. Iugerum sex modios postulat.

Granum decidit.

Hord. alterum Galathicum.

Sationis tempus Palladio.

Palladius Ordeum galathicum, quod graue & candidum ait, serendum præcipit locis frigidis circa Martias Calendas: Cantherinum verò Octobri; macrâ & siccâ terrâ, vel multùm pingui.

Frum. hybernum Plinio.

Plinius lib.18.cap.7. Hordeum inter frugum genera recensens, frumentum constituit hybernum, vt quod circa Vergiliarum occasum (Nouembri) satum terrâ per hyemem nutriatur. Multis radicatur fibris, sine ramis: erumpit à primo satu die septimo. Ex eo autem alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem, fructus spicis continetur, munitúrque vallo aristarum quadruplici: genicula Hordeo sunt octona, nec ante dictum geniculorum numerum conceptus est spicæ, qui vt spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipit, septémque tardissimè deflorescit. Hordeum vtrumque [distichon & polystichon: vel nudum quod γυμνόκριθον, & gluma sua vestitum, intelligit Dalech.] & quicquid in stipula est, in cacumine vnum folium habet, & quidem scabrum, vt reliqua: cùm defloruit, crassescit, maturatúrque cùm plurimùm diebus quadraginta: In Aegypto sexto à satu mense metitur, in Hellade septimo, in Peloponneso octauo. Hordeum maximè nudum: ei calamus humilior, quàm Frumento, arista verò mordacior. In area exteritur. Leuissimum ex frugibus Hordeum: primum ex omnibus frumentis seritur. Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Spicæ quædam [Distichi Hordei.] binos ordines habent: quædam [polystichi. Cantherium Columella vocat, Dal.] plures vsque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiúsque, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omnium mollissimum est: seri non vult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: ex omni frumento minimè calamitosum, quia tollitur antequam Triticum occupet rubigo. Hordeum surculo [Hordeum sacculo, legit Turnebus c.24.lib.1. Aduers. quod non cibariis, vt Triticum, sed loculis feratur, & foris vendatur. Alii legunt, seculo, quia φιλόζωον, id est, alendis pascendísque animalibus gratum. Columella cap.9.lib.2. hordeum altero sulco seminari tradit. Ex illo authore videtur hæc linea transcripta. Sarculo, interpretor, terra leuissimè mota, & tantùm suspensa, vt fit sarriendo.] seri dicunt, propterea celerrimè redit, fertilissimúmque: quod in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectum

Hord. duplex.

Leuissimū ex frugibus.

Differentia.

Mollissimum.

Minimè calamitosum.

Fertilissimum.

est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia: eodemque anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantiùs quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Hordeum festuca enecat (pergit c. 17.) quæ vocatur ægilops: Catonis sententia est, seri in nouali & in aruo, quod restibile possit fieri, & loco temperato. cap. 24. Virgilius inter Æquinoctium Autumni & Brumam seri iubet. Serere in iugero temperati soli iustum est modios decem.

A Festuca enecatur.

Hordeum absque semine, & cortice.

Cardanus refert in Atholia Scotiæ regione Hordeum absque semine produci: in Cappadocia verò sine cortice.

Hordeum salutare hominib. mortale suib. & canibus.

Aristoteles de mirab. author est circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse viginti ferè stadiorum spacio, qui Hordeum producat, quo homines vescantur: equi verò & boues abstineant: imò sues etiam & canes excrementa hominum, qui mazam aut panem ex Hordeo illo comederint, auersentur, tanquam mortis periculo.

Genera duo Ruell. Hexastichum.

Mundum.

Distichum.

Trimestre.

Error aliquorum.

Eteocrithon.

Ruell. hallucinat.

Achilleis.

Ruellius ex rusticorum obseruatione Hordei duo genera memorat, hexasticum, quod quosdam cantherinum appellare refert, quod folliculo castratum enascatur: Gallos, qui hoc serunt, mundum vocare ait Hordeum, quòd spontè granum glumâ concidat, cùm in reliquo non nisi ægrè deglubatur. Alterum distichum statuit, quod Galathicum nonnullos nominare scribit, ponderis & candoris eximij, adeò vt Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Alibi tamen Oryzam Hordeum galathicum ab aliquibus appellari tradit. Ad hoc genus reducendum putat trimestre quoddam Hordeum, quod gallicè *secourgeon* dici narrat, quòd rebus ad egestatem adductis, cùm annonæ premit penuria, plebem alat & à famis noxa vindicet. Errare autem eos addit, qui secundum hoc genus Orizam esse interpretentur. Nominat & Eteocrithon genus Hordei quod tutum à rubigine sit, quoniam incutuum nascatur. Cæterùm, Hordeo plures senis spicatum versus Theophrastum secutus, falsò denegat. Cui porrò spica folio perquàm proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, & ob id propensiùs obnoxium ærugini, hoc Achilleis à Theophrasto, & Achilleias ab Hippocrate cognominari contendit. Omnia autem eo capite confundit.

Genera duo multis. Maius.

Minus.

Corn. Tragus, Fuchsius & H. Lugd. Hordei duo genera assignant, quæ in hunc modum discernunt. Maius, polysticũ dicitur, Germ. groß gersten / Gall. *Orge a plusieurs rans*, quia in multos versus spicatur. Sunt enim ex hoc genere, quę spicâ tribus, interdum quatuor, nunc sex, nunc octo versibus distinctam proferunt. Alterum Distichum, vulgare sc. & exiguum. Germ. klein Gersten / Gall. nunc *Pomule*, nunc simpliciter *Orge*, nunc *Orge à deux rancs*, quòd sc. in duos duntaxat versus spicetur. Hoc vere, Illud ante Hiemem seritur.

Dod. differentia fortè septem.

Dodon. Latinus in Hordei genere, quod pluribus versibus spicatur, πολύστιχον appellat. Quod sex versuum ἑξάστιχον: Cantherinum hoc Columellæ ait, Aliud duorum versuum, δίστιχον, Columellæ Galathicum, Germ. futer gersten. Quod magnum & plenum, spicamque gerit erectam, Hippocratis, ærugini obnoxium: quod verò incuruatur, ἐτεόκριθον, ab ęrugine minùs infestatũ. Meminit præter hæc, & hordei trimestris, *Secourgeon* gallicè dicti: item & hordei Gallicę mundi, *grane nude* quod γυμνόκριθον Galen. de alim. facult. esse suspicatur.

Lobelij differentia.

Vniuersæ Europæ, & multo vsu notissimum Hordeum, Lobelius in Adv. variare scribit magnitudine, colore, spica, gluma, versu, satione, prouentu, & vsu. Nam, vt ait, culmis procerioribus è grano pleniore, maiore, coloreque rubello prouenit. Sed insignior differentia est in glabritie, nuditatéve grani. Siquidem oritur hordeum, aut follicello pertinaci adhæsu granum sepiente, aut leuiore gluma & exutu facili, cuiusmodi est illud genus quod nudum vocatur vulgò. Notissimum nostras quod à sementis occasione in Autumnale & Vernum diuiditur. quippe illud pinguiori vervacto, vel restibili mandant, eóque corpulentius maiusque stipulâ & spicâ euadit. Vernum verò, vt minore perficitur spatio, sic minus granum minusque alens è graciliore tum stipula tum spica promit: proportione quadam cum Siligine trimestri. Alimentis & medicatis cibis plurima commendatio: deglubitum maxima vi venum fertur hodie è Germania superiore in Belgicam, Angliamque Septétrionales plagas, omninò glumis nudatum, quod *mundatum* vocant, Reliquæ Galliæ officinæ ligneo pistillo affusa feruida pauca, mortarioque inditum, hordeum leniter tundendo tunicis paleacis exuunt, mundumque vocitant, ad prisanam, sorbitiunculas, aliásque pulticulas, ægris non parum accommodas facitandas. Est illud mansu suauius, albidum, pellucidum, & transparens, minúsque vtrumque quàm triticum viscidum, minúsque vel calidum, vel pingue. Eoque pleureticis & Hepaticis multò vtilius. Nam potionibus diurnis diuturnisque temetis, cuiusmodi Galliæ quædam pars inferior aut Germania, Ruscia, Flandria, Anglia, Hybernia, Moscouia, Nortuegia, & Suecia potat, cęteræque gentes ad Septentrionem, non exuitur: sed triduum integris granis maceratur ad Maltz confectionem. Vt in *Byera, Zytho, Curmi* & cæteris temetis latiùs dicturi sumus.

Altera Lobelij distinctio.

In Aduersariorum altera parte Hordeum distinguit in distichon & polystichon. Hoc iterum diuidit in Autumnale & Vernum. Nominat præterea Hordeum spica mutica, Borealibus Britannis *Barly* simpliciter vocatum, quod nunquam vidit.

Cæsalp. de Hordei differentiis obscure agit.

Cæsalp. de Hordei differentiis agens, nobis admodum obscurus apparet. Hordeum, inquit, semen est in medio crassum, & rotundum, vtrisque extremis in acutum desinentibus, cortice potiùs quàm folliculo inclusum: adhæret enim semini, vt cum labore auellatur: ponuntur semina in spica nulla alia protegente membrana, ideò nuda videntur vt Speltæ: & similiter in aristam desinunt, longam, & asperam, aliquando binis versibus, vt vnicum vtrinque semen ordine procedat: longissima spica, quod genus *Ordeolam* vulgò appellant: in montibus & locis frigidis, satam, breuiori grano, ac rotundiori, candido, quo pro Farre vtuntur. Ad hoc genus referri videtur de quo alibi ait, qui Zea vtuntur non habent Far per Zeam intelligit, quæ in Campania semen appellatur, ex qua fit alica. Alterum genus Hordei similem spicam fert paulò breuiorem, granis tenuibus, vtrinque alternatim ad latera inclinantibus, vt in spelta, in montibus Lucensibus *Scandellam* vocant, ex qua panes faciunt reliquo Hordeo meliores: sed iumentis noxia est: nam aluum turbat. Galenus fortè hæc genera Hordei inter Olyras recensuit. Dioscorides Tragum inter fruges (nam & alia est Tragos inter herbas medicas Scorpios cognominata) Chondro simi-

Scandella.

Tragus.

lem

tum figura tradit &c. Plinius Tragum externum esse semen ab Oriente inuectum Oryzæ simile. Hordei aliud genus est, crassius, in spica breuiori, rotundiorique, quinis ordinibus, rarò quaternis, aliquando senis, quo maximè vtuntur ad iumentorum nutrimentum, & rustici ex eo panes faciũt: primum metitur inter fruges, magnum in penuria suo præcoci aduentu afferens adiumentum: huius quoddam genus est, cui cortex spontè abscedit, vnde *Hordeum mundum* vocant, quod facilioris cõctionis est, & succulentius in Ptisana conficienda. Plinius hordeum glabrum vocat in Bœotia & Aphrica. Et Galenus hordeum nudum in Cappadocia corticis expers. Theophrastus hordeum describit latiore folio quàm Triticum.

In India quoddam genus Hordei syluestris est, ex quo Chondrum bonum faciunt. Dioscorides vnum tantùm genus ponit, quod candidum purúmque est.

C.Bauh. species. C. Bauh. pin. Hordei quatuor species assignat, Polystichum sc. hybernum & vernum, Distichon, & Zeocriton. Nos septem eius differentias mox infrà describemus.

Nomina linguar. Κριθὴ Græcis, Lat. *Hordeum*, Hebræis *Schéorah*, Arab. *Xahair*, Germ. Gersten, Belg. Geerste/ Gall. orge, Ital. *Orzo*, Hisp. *Ceuada*, Anglis Barly/ Bohemis Gechmen. Κριθὴ porrò ἀπὸ τῆ διακεκρῖσθαι, quòd eo reperto & in vsum recepto glandibus spretis, à brutis homines distincti sint. *Hordeum. Laborem significat.* Artemidorus nobis author est Hordeum molestiam atque laborem significare: quia difficulter molatur, pinsatúrve, neque facilè in ventriculo concoquatur, à naturáque subigatur.

Vires & vsus. De hordei, eiusdem Ptisanæ, farinæ, Polentæ, Zythi, atque, Curmi, viribus, & vsu sequentia Dioscoridem prodidisse reperimus. *Dubitatio Diosc.* Hordeum optimum est candidum & purum, sed minùs quàm triticum alit: ptisana tamen ob cremorem quem inter coquendum reddit, plus alimenti præbet, quàm polenta ex eodem hordeo facta. *Ptisana Vires.* Est autem illa efficax contra acrimonias atque arteriæ asperitates & exulcerationes: ad quas itidem conuenit triticea ptissana, quæ quidem & plus alit & potentiùs vrinas mouet. Lactis verò vbertatem præstat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Vrinam porrò ciet hordeum, absterget, flatulentum est, stomacho aduersatur, & oedemata concoquit ac maturat. *Farina.* At verò ipsius farina cum ficubus & aqua mulsa decocta, œdemata & inflammationes discutit: quin & duritias concoquit cum pice, resina & fimo columbino. Cum meliloto verò & papaueris calycibus, iis dolorem eripit qui ex latere dolent: aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnogræco & ruta imponitur. Strumas cum pice liquida, cera, impubis pueri vrina, & oleo ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut pyris syluestribus, aut rubo, aut malicorio alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cydonio malo aut aceto prodest. Decorticata in acri aceto malagmatis in modum, quod ex eadem hydrelæo subacta conficitur, & calens apposita, lepris medetur. *Farinæ cremor.* Farinę verò cremor ex aqua cum pice & oleo decoctus, puri mouendo accommodatus est. Ille idem ex aceto elicitur, si cum pice coquatur, contra fluxiones articulorum prodest. Cęterùm hordeacea polenta cohibet aluum, inflammationésque mitigat. *Zythum.* Ex hordeo Zythum paratur, quod quidem vrinas cit, renes ac neruos tentat, sed meningas potissimùm offendit: inflationem parit, vitiosúmque succum creat, & elephantiasin inducit. Ipso verò maceratum ebur obsequiosum, & operi tractabile redditur. Fit & ex hordeo potus, quem Curmi nominant, eóque sæpenumerò pro vino vtuntur, verùm dolorem capitis infert, *Curmi.* prauúmque succum gignit, ac neruos lædit. Parantur & similia potus genera ex Tritico quemadmodum in Iberia Occidentali & Britannia.

Cæterùm in Dioscoridis exemplaribus capite de hordeo ad finem de polenta pro ἄλφιτον falsò legitur ἄλευρον. *Plin. antiquissimum cibum.* Et hoc vel ex Plinio patet, qui passim de hordeo, eiúsque farinæ, & palearum vsu ac medicina sic disserit. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro autore apparet & gladiatorum [Athletarum, histrionum, Comœdorum, nomine continentur gladiatores, arenarii, mirmillones, secutores, retiarii, *Plinij lectio suspecta.* pugiles, pancratiastæ, xystici, pantomimi, palæstritæ. Nusquam porrò legitur Athenis, vbi Menander vixit, atque adeò nec in Peloponneso tota, nec in Hallade gladiatorum spectacula edita fuisse: quamobrem legendum hîc quidem diuinant, & pistorum. Chifletius tamen legendum putat, Caligatorum, id est, gregariorum militum, quòd illis, si quid peccassent, ignominiæ causa, pro Tritico daretur Hordeum. Festo hordearium æs, quod equiti Romano dabatur pro hordeo emendo, quo equum aleret. Fuerunt & gladiatores equites Galeno 3. secundùm genera, Lipsio in Saturnalib. Andabatæ, quibus ex publico dabatur hordeum, quo nutrirent equum, vnde fortassis dicti sunt Hordearii, quamuis Plinius de hominum cibatu videatur magis loqui, quàm iumentorum. Sed quid si legas, & Equitum cognomine, *Hordearij: Gerstenfresser.* qui Hordearii vocabantur. Fuerunt enim Romę equites gladiatoribus antiquiores. Dal.] cognomine, qui Hordearii, [nunc Studiosos, idiotæ sic appellare solent, C. Bauh.] vocabantur. Polentam quoque Græci non aliunde præferunt. Pluribus fit [curiosam hordei præparandi rationem ex Pherecrate recitat, Eustathius his verbis, τὰς κριθὰς δεῖ πτίσσειν, tundere, pinsere: φρύγειν, torrere: ἀποβράττειν, incerniculo cribrare, aut corbe: αἰνεῖν, aqua rursum aspergere: ἀλέσαι, molere: μάξαι, manu subigere: προσφέρειν edendũ apponere] hæc modis: *Polenta pluribus fit modis.* Gręci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementiùs tostum rursus exigua aqua aspergant, siccéntque priùs, quàm molant. Alii verò virentibus spicis [nam ita melior polenta fit] decussum hordeum recens purgant] à puluere, lapillis, & id genus reliquis sordibus.] madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum Sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, vicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutiùs volunt seruare, cum polline ac furfuribus suis condunt nouis fictilibus Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, iisdem additis, atque etiam milio. *Panis.* Panem ex hordeo Antiquis vsitatum vita damnauit, quadrupedúmque tradidit refectibus. Ptisanæ [πτισάνην Athen. lib. 10. dictam vult ἀπὸ τῆ πτίσσειν ἢ αἰνεῖν, à tundendo & madefaciendo. De Ptisana idem author hunc griphum recitat: κριθῆς ἀφλοίου ὑγρᾶς χυλὸν πίε, Hordei decorticati & tusi cremorem bibe.] inde vsus validissimus saluberrimúsq; tantoperè probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates, è clarissimis Medicinæ scientiâ. *Ptissana dein Hipp.* Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto verò ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli [ex hordeo disticho, cui sunt bini ordines, vt mox loquetur, & versus.] In Bæti-

ca & Africa genus, ex quo fiat, hordei, glabrum [γυμνόκριθον Graeci. Dal.] appellat Turannius. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Mirúmque, in vsu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, offisque humana manu demissis in aluum, maiores vires, torósque corporis fieri.

Farina.

Palea. Palea ex optimis: stramentum verò nullum comparatur. Meliorem etiam Polentam fieri tradunt, si non excoctâ maturitate tollatur. De ipsa ratione pisendi, Magonis proponetur sententia. Hordeum antè perfundi aqua multa iubet, postea euallí, deinde Sole siccatum pilo repeti. Huius sextarios viginti spargi duobus sextariis aquæ. Paleam calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quâque decocta est aquâ foueri.

Pisendi ratio.

Hordeaceus panis Eruilia aut Cicercula olim fermentabatur. Farina ex Hordeo & cruda & decocta collectiones impetusque [humorum fluentium impressiones & incursus] discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedarum [Scolopendrarum] morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes [Galenus lib. 2. ad Glauc. cataplasmate ex hordeacea farina parato discuti posse tumores suppuratos pollicetur, si exiguum pus est, si cuti vicinum, si tenue] ex posca addita resina & galla. Ad concoctiones verò & hulcera vetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnograeco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior [ad concoquendum humore, & dolorem mitigandum aptior.] Neruis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle lentigini.

Farina Gesus & Vires.

De Polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione [quoniam eo loco de Hordeo tractaretur, & eodem loco etiam conueniebat de iis quæ fiunt ex hordeo sermonem haberi.] A farina hordei distat eò quòd torretur, ob id stomacho vtilis. Aluum sistit, impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta [melle aut aliqua refrig. ex Columell.] aut alia refrigerante herba. Item perniónibus & serpentium plagis: item ambustis ex vino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet: ideò & cruore suffusis in fascias vsque sanguinem perducit, efficaciùs in sapa. Imponitur & pedum callo clausque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in panibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris araneis morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouemque granis si furunculum quis circumducat, singulariter, manu sinistra, & omnia in ignem abiiciat, confestim sanari aiunt.

Polenta à farina hordei distat.

Hippocrates, multò plura de ptisana in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber de ptisana inscribitur, quàm ipse Plinius, à quo citatur, prodidit, his verbis. Rectè omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo sanè eos qui ipsam prætulerunt. Nam lentor ipsius lenis est, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida sitim adimit, & facilè eluitur, si fortè & hoc opus sit: & neque adstrictionem habet, neque malam turbationem, neque in ventre intumescit. Intumuit enim in coctura, quàm maximè tumescere solet. Quicunque igitur ptisana in his morbis vtuntur, nulla die vasa vacua fieri permittant, vt ita dicam, sed vtantur & intermittant, si non ob id medicamenti, aut infusi per Clysterem vsum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere soliti sunt, eis bis danda est. Verùm fecundo progressu facto, si fieri poterit etiam bis bis detur, si sanè opus habere visum fuerit. Ptisanam porrò ex optimo Hordeo factam esse oportet, & quàm optimè coctam, & præsertim, si non solo succo vti velis. Nam vnà cum reliqua ptisanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum deceticatum non lædat. Nusquam enim adhæret, neque secundum thoracis rectitudinem moram habet. Lubrica verò maximè est, promptissimè sitim eximit, facillimè concoquitur: & debilissima est optimè cocta, quibus omnibus opus est: *Hæc Hip.*

De ptisana Hipp.

Sitim adimit.

Quoties & quantum præbenda.

Quoquo modo Hordeum paraueris inquit lib. 1. Alim. Galenus, nunquam corpus calefacit, sed variè pro modo preparationis humectat ac siccat, quandoquidem Polenta ex frixo Hordeo facta, siccare perspicuè cernitur, ptisana verò humectat præcipuè quum vt decet, parata fuerit, hoc est, cùm in coctione quamplurimùm intumuerit: postea igne lento per multum otium in chylum, siue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiscetur, cùm planè intumuerit. Cùm verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum autem si initiò statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil est miscendum, nisi velis anethi, aut porri quippiam, idque initiò statim immittere. Video autem ptisanam à coccis omnibus pessimè præparari: In mortario namque crudam ipsam tundentes, non ad ignem coquentes dissoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copiosum videatur esse redacta. Talis certè ptisana meritò maximè est est flatuosa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptisana rectè præparanda prætermisi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptisanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus terere conuenit, asperum quidpiam manu tenentibus. Vsque eò autem terenda, dum qui in superficie est cortex, sit abiectus: is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinsendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod si non quicquid est acris deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Pessima est ptisanæ præparatio, cùm vbi cocci crudam ipsam in mortario cum aqua contuderint, deinde parum coxerint, sapam iniiciunt. Quidam cum his mel quoque & cuminum iniiciunt, cinnum quemdam verius quàm ptisanam parantes. Verùm quæ rectè præparata est, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ægrotis præstabit. *Hæc Galenus de ptisanæ facultate tradidit.*

Galeni sentent.

Cremoris modus.

Præparandi ratio.

Ptisana

Ptisana vnde. Ptisana autem à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit, quod tundere & decorticare significat. Hoc primum quidem generale nomen est frugum omnium decorticatarum, tusarúmque, & cum diuersarum frugum generibus copulatum, alia atque alia ptisanæ genera significat. At simpliciter, & sine adiectione posita, hordeum excorticatum, ob eius præstantiam tantùm significat. Hæc autem, vt ex variis Galeni locis, quorum nonnullos ponemus, colligi potest, hoc modo fiebat: hordeum in aqua maceratum dum extumescat, in Sole siccatur: mox in pila ligneo pistillo tantisper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur, donec succulentum reddatur. Galenus, quod sciam, aquæ & hordei mensuram non exprimit. Oribasius vni parti hordei decem partes aquæ miscet. Paulus vni parti Ptisanæ quindecim partes aquæ.

Aqua & hordei mensura.

Ptisana parandi modus Didymi. Eius parandæ modum tradit Didymus in Geopon. Cassiani: hordeum maceratum tunditur, & in Sole siccatur, sicque reponitur: inspergitur deinde quod exiguè est tenuius, quoniam eam conseruat. Et humidior sumpta maximè nutrit. Vni parti hordei decem partes aquæ inciuntur, & sal friatus ipsi inspergitur. Fit etiam ex Tritico Ptisana eodem modo.

Ptisana recentiorū. Hodie Medici Hippocratis, Galenique Ptisana non vtuntur, sed eius vice hordeum integrum suspensâ mola decorticatum, quod *Hordeum mundum* vocant, tantisper in aqua decoquunt, dum pultis speciem referat: deinde tundunt, & tenui incerniculo percolant, saccharum addentes, & modò cum saccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut seminis Melopeponum, aut seminis Papaueris, modò aquam ex rosis stillatitiam pro variis scopis & varia morborum ratione. Nostro tempore, inquit Dodonæus, rarò aut nunquam horum [quorum Galenus meminit, aceti scilalis, olei, Anethi, aut Porri.] aliquod additur, sed saccharum ferè, & aqua è Rosis albis stillatitia ei admiscentur, & subinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut seminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præsertim quando impensius refrigerandum, aut somnus eà conciliandus est. Admiscetur ei & nonnunquam Amygdalorum dulcium χυλὸς, siue succus (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præsertim cùm alium liquidiorem cohibere vtile est.

Ptisana recentiorum decoctum. Fit & hodie à Pharmacopœis potio, quam Ptisanam κατεχρηστικῶς vocant, Galli *Tisane*, cùm nec Ptisana sit, nec Ptisanæ cremor, sed eius tantùm tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex hordeo mundato, Glycyrrhiza, & vuis passis. Qua ratione parata potio vtilis est iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque respirationi seruientium, vel renum, vesicæque exulceratione laborant.

Hordeum vnde à Tritico. Porrò, eodem Galeno authore, hordeum non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palàm calefacit, illud verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ipso vtare, siue panes ex eo feceris, siue ptisanam coxeris, siue polentam, vim quandam refrigerandi habere videtur. Dissidet præterea à Tritici natura succi specie, quem vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticum crassum ac lentum, hordeum tenuem, & nonnihil detergentem succum in nobis creat. Panes omnes hordeacei Triticeis minùs aluntur; qui tamen ex præstantissimo hordeo conficiuntur, minùs à Triticeis in eo superantur, qui verò ex laxo ac leni, panibus furfuraceis respondent. Panes quidem ex hordeo sic laxo citissimè per aluum subeunt, quod reliquis etiam manifestum est, si cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò adhuc magis Typhinis friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, exiguum corpori præbere alimentum, & potissimùm si facti ex peiore hordeo fuerint. Idem rursum: hordeum primi est ordinis in refrigerando & exsiccando: habet etiam pauluiùm abstersionis.

Polenta quæ laudatissima. Polentam verò (quam Græcè ἄλφιτον propriè vocat, quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præsertim rudiore farina impropriè dicatur) ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissimam fieri scripsit, cuius si copia non sit, & ex alio ipsam confici. Cùm autem polenta omnis rectè facta boni sit odoris, eam esse suaue olentissimam, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum siccam habeat, est confecta. Compluribus autem per sanitatem morem esse eam sapa & vino dulci mulsóque commistis, nonnunquam etiam sola aqua consperssam, æstate duabus, tribúsue ante balneum horis bibere, dicerèque sentire se hoc potu siti liberari: si autem cum vino austero fuerit pota, ventrem desiccare. Polenta Gentes quasdam pro pane vti, idque rusticos in Cypro facere, tametsi frumenti plurimùm metant. Veteres militibus Polentam præbuisse. Romanos tamen milites ipsius imbecillitatem damnantes, eà non ampliùs nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dari, priuatis quidem, & omni exercitatione abstinentibus, satis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quàm satis est.

Polenta pro pane vsus.

Cæterùm, cùm Polenta hordei frixi farina sit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aëtius non dissimilem huic rem descripsit, sed *Bynen* appellari ait, quod nomen à nullo alio vsurpatum fuisse meminit. Ex eorum, inquit, quæ tumores cohibent numero, est & id quod Byne appellatur. Est autem hordeum madefactum quod germinet, vnà cum enatis ligulis tostum, si tritum pro cataplasmate imponatur. Hoc nomine Aëtius indicat hordeum ad Ceruisiam conficiendam præparatum, quod *Maltum* vulgò appellant, Germani *Maltz*.

Byne.

Maltum.

Ceruisia. Ceruisia autem, ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis *Byre*, Gallis *Biere* dicta, parum à *Byne* distat. Laudatissimum fit Maltum mense Martio & Aprili. Qualitate sicca præditum est, maiore quàm in hordeo, frigiditate multò remissiore. Nam empyreuma quod illi ab assatione diutinâque coctione accedit, siccitatem eius auget, frigiditatem verò non solùm minuit, sed & caliditatem quandam ei imprimit.

Ptisana Galeni non potest intelligi de Malto. Quare Galenus cùm scribit hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, siue Ptisanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipsa germinatione, partim longiore tostione magis à natura sua recessit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. Absterget præterea multùm hordeo vehementiùs, tum quia farinæ minùs, glumarum plùs habeat, tum ob empyreuma, quod abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum feruénsque in sacculo appositum. Polenta multò plùs hordeo desiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet authore Dioscoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Diosco-

Malti facultas.

ridis exemplaribus legimus, τὸ δ᾽ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον, &c. id est, farina ex his aluum sistit, inflammationes mitigat, vt de farina hordei de qua multa priùs dixerat, hęc etiam intelligantur. Sed exemplaria falsò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet.

ἄλευρον falsò pro *ἄλφιτον*

Galenus quoque scribit polentam multò magis quàm hordeum siccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id est, polentę discrimen, ὠμὴ λύσις, & composita voce ὠμήλυσις dicta esse videtur, quid ea sit etiam hîc explicandum. Polenta igitur hordei tosti farina est: ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda hordeacea farina est: ideóque Plinius, Polentam à farina hordei distare, quia torretur, ὠμήλυσις cruda hordeacea farina est nulla alia re admixta. Id ex eo perspicuum fit, quod vbique in eius vsu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cum quibus subigi, parari, & coqui debeat. Quare falsum est ὠμήλυσιν semper significare crudam hordeaceam farinam aqua & oleo subactam, quod in εἰσαγωγῇ libello Galeno falsò attributo legitur. Neque solùm cruda hordeacea farina per ὠμήλυσιν significatur, sed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ speciem indicat. Galenus καταπλάσσομεν δὲ χρὴ κριθῆς ὠμῇ λύσει. In cataplasmate verò vtere hordeacea cruda farina. Quin & sola hæc vox ὠμήλυσις Hordeaceam crudam farinam significat, vt paulò post, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι᾽ ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμῇ λύσει κριθῆς, ἢ πυρῶν ἐν γλυκεῖ ἑψημένῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in passo cocta. Neque solùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vsurpatur, sed vniuersè de omni cruda farina. Galenus καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιτιθέασι, τὴν διὰ κριθῶν ἢ πυρῶν, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεως, ἢ καὶ μάζαν ἐκ τούτων. Quare & omelysis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. *Et hæc de Hordeo, eius farina, ptisana & polenta ex Veteribus dicta sunto.*

Omelysis quid?

Maza demùm ex polenta humido aliquo permixta & subacta conficitur. Et aliqua quidem, cum sola aqua subigitur; aliæ verò, aut cum vino aut cum oleo, aut cum melle aut cum aliquot horum permixtis. Cum aqua autem eam subigi, præter quod ex libro Hippocratis de diæta secundo satis euidens fit, testis quoque est Xenophon sexto παιδείας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites suos ad aquæ potionē adhortatur, & à consuetis non admodum recessuros ostendit, ὁ σῖτος, φησί, ἀλφιτοποιεῖ, &c. id est, Etenim qui polenta victitat, Mazan aqua permixtam edit, & qui pane vtitur, panem aqua subactum. Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de intern. affect. apparet, vbi in hepatico morbo, cui suffocatio accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam quæ vino dulci subacta est non edendam consulit. Idem mazam oleo & melle quàm maximè subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit. Hesychius verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam Veteres vocarunt, ipsamque præparare μάττειν dicebant, postea verò necessarium victum, ob intemperantiam varietate distinguentes, studióseque paulatim immutantes, nomen ipsum *Maza* in ματτύας commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortasse, quæ ex Amygdalis & Saccharo placentæ conficiuntur, in officinis *Massepanes*, hac ætate adhuc nominantur.

Massepanes.

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægriùs concoquitur, magísque ventriculum flatu implet, in quo etiam si diutiùs manserit, turbationem excitat. Citiùs autem subducitur, si commixta diutiùs fuerit ac subacta. Quòd si mel quoque addatur, citiùs etiam ob id ventrem ad excretionem incitabit.

Panib. hordeaceis ægriùs concoquitur.

Zythus porrò non simpliciter ex Hordeo præparatur, velut Diosc. ait, sed ex Hordeo torrefacto, ac eo modo præparato, quo *Bynen* præparari Aëtius docuit. Quapropter qui ζύθον ἀλφίτου πόμα exponunt, dum ex polenta potum Zythium esse dicunt, propinquiùs rem designant, quàm qui scribunt, ζῦθος ἐστὶ ὁ ἀπὸ κριθῆς γινόμενος, quum neque vinum sit, sed potiùs quo vini loco quædam Gentes vtuntur: neque ex Hordeo simpliciter, sed torrefacto præparetur. Id demum crassiorem in modum molitur, & certa mensura in aqua coquitur, donec omnis ex illo vis in aquam exoluatur, in qua rursus ad certum tempus & modum, flores Lupuli, quem Plin. lupum salictarium dixisse videtur, incoquuntur, atque ita Cereuisia in amplum vas per colum transfusa frigefieri, & per se feruere sinitur, donec fæcibus ad fundum demissis clara euadat: quo facto vasis picatis excipitur, alicubi etiam resinatis: & postquam rursus per se deferbuit, bibitur. Quibusdam locis etiam triticum eodem modo paratum, ad hordeum certâ mensurâ addunt, & eodem modo coquunt. Et talis Cereuisia ex tritici caliditate minùs frigida putanda est, quàm quæ ex hordeo solo constat: quod nunquam secundum vllum præparationis modum calefacere, Galen. 1. aliment. dicit, sed in Polenta siccare, in ptisana verò humectare. Proinde in libello de conuiuiis veterum Græcorum, & hoc tempore Germanorum, omnia Cereuisiarum genera in communi frigefacere dixi, inquit Cornarius, alia plùs, alia minùs, pro Hordei, ex cuius cum aqua parantur natura. Et addidi, hac de causa excogitatum esse, vt Triticum ad Hordeum in Cereuisiis parandis addatur, quò moderata Tritici caliditas, Hordei frigiditatem contemperet. Et ad eundem modū scripsi lib. 1. de peste. Cereuisia etiamsi omnis natura frigida sit plùs aut minùs, pro Tritici in aliquibus locis ad hordeum, ex quo cum aqua coquitur, admixtione, tamen & frigiditas, & flatuositas, & malitia ipsarum emendatur lupuli capitulorum ac florum in cocturam additione. Vnde contingit vt quantò minùs de lupulo habeant, tantò sint Cereuisiæ deteriores. Et hæc non tantùm rationem & experientiam, sed etiam Galenum sequutus scripsi. Hic enim lib. 6. simpl. pharmac. maximam in Zytho partem frigidam, & aquosam & acidam esse dicit, vt qui malos humores, & flatus gignat, velut ex putredine factus: quanquam Hordeo ipso zythum acriorem esse affirmet, & in acrimonia aliquid calefaciens habere. Si cui tamen Cereuisiam calidam suapte natura esse, & in Hordeo qualitatem innatam permutatam esse, & Cereuisiam per accidens, non aliter ac vinum, refrigerare placet: huic ego suam sententiam iucundam esse sino, & vt eâ affatim fruatur indulgeo: Nec pro mea tuenda ampliùs quid afferam, quàm sicut Galenus scripsit, hordeum nunquam secundùm vllum præparationis modum calefacere, sed in polenta siccare, in ptisana verò humectare: Ita etiam in Cereuisia, quæ ex quadam polentæ specie paratur, non ad caliditatem, sed ad siccitatem, [illegible] fieri, & hanc

Zythus.

Cereuisiæ omnes, Germanorum frigidæ.

Fatentur qui calidā dixerunt.

tamen

tamen aquosa ipsius maxima parte dilui ac temperari: nisi nimiùm adeò tostum fuerit hordeum, vt inde & sapore, & odore contracto, bibentes Cereuisiam conqueri cogat, quòd ipsos siccet ac torreat, velut non rarò audire contigit. Nemo verò auditus est, qui ex Cereuisiæ potu calescere se conquestus esset. Et hæc de communi hodie parandæ Cereuisiæ modo intelligi volo: qui an quondam eiusmodi fuerit, meritò ambigitur. Itaque sicut Galenus de aquæ hordei, id est τοῦ κριθίνου ὕδατος potu, ab Hippocrate præscripto dicit, manifestum esse hunc sitim eximere, sed præstiterat, inquit, ab ipso dictum esse, quomodo parare hordeum oporteat, num simpliciter madefacere, aut, veluti hi qui nunc zythum ex ipso faciunt, aut alio quodam modo: ita profectò præstiterat etiam ipsum Galenum parandæ Cereuisiæ modum descripsisse, vt certiùs de ipsius temperamento iudicare possemus, sed velut omnibus notum præteriisse illum videtur. Et dum ex putredine factum dicit, illud intelligendum nobis exhibet, quod Aëtius de *Byne* prodidit, quod sit hordeum madefactum, quod germen emisit, quod *cymam* etiam vulgus nostrum appellare solet, & deinde vnà cum enatis ligulis: ita autem cymas siue germina vocat: tostum est. Ergo itaque nullam Cereuisiam calidam esse sentio, sed aliam minùs aliâ frigidam, velut dixi. Acrimoniam tamen in ipsis vt vitium, aliquid caloris habere, & hordei tosturam præsertim nimiam siccitatem inducere: quæ tamen aquosa ipsius maxima velut dixi parte diluitur. Quin & frigiditas Cereuisiæ, multo ipsius potu corrigitur, vt etiam ex potandi velut exercitio, Cereuisiæ potores incalescant, non quòd ab ipsa Cereuisiæ natura vllus calor ipsis accedat. Plin. lib. 22. in fin. vbi de frugum vsu medico egisset: ex iisdem, inquit, fiunt & potus: zythum in Aegypto, Cælia & Ceria in Hispania, Cereuisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem. Quibus verbis & Cereuisiæ potum in totum damnat, & natales istarum locos, & nomina in his diuersa indicat, quod ipsum etiam Diosc. facit, qui etiam *Curmi* appellatum, & ex hordeo paratum potum proponit, cuius vsus vini loco sit. Et hic igitur potus non fuit alius quàm insignis aliqua eius temporis Cereuisiæ species, quæ sicut etiam hodie multæ, & caput, & neruos, & oculos læsit, & prauos humores genuit. Et tales potiones etiam ex Tritico fieri adhuc hodie in Hispania audimus; & in Anglia scimus, quæ magna ex parte è Tritico parantur, non multo lupulo adiecto, vnde etiam albidiores sunt, quàm quæ cum multo lupulo coctæ fuluiores euadunt. In inferiore porrò Germania Cereuisiam non Byre vocant, vt in superiore & media, sed Cont: & simplici modo paratum, simpliciter Cont dicunt, duplicato verò, Dupel Cont. Vnde non malè mihi diuinasse videtur Erasmus Roterod. cui lib. 1. Epigram. Græcorum sub titulo εἰς ἰατρούς, in epigrammate Palladæ, δίζυθον pro duplici isto zytho patriæ suæ familiari accipiendum esse visum est: meliùs meo iudicio, quàm qui pro vocibus δίζυθον & δίζυθον, corrigendum arbitrantur ζίζυφον & ζίζυφα, & de ziziphis fructibus accipiunt, quos iuiubas Officinæ vocant.

Porrò, quod Diosc. de zytho dixit, ἀναλύει δὲ ὁ ἐλέφας γινόμενος εὐχείρωτος διὰ αὐτοῦ: & nos reddidimus, sed & ebur zytho maceratum tractabile euadit: hoc Plinius non de ebore, sed de animali elephante intellexisse putatur, dum lib. 8. cap. 7. fine ait. Capti elephanti celerrimè mitigantur, siue, vt vulgata exemplaria habent, mitificantur ordei succo. Ego tamen ebur Cereuisia macerari ab his qui pectines, & dentiscalpia, atque alia instrumenta ex illo faciunt, cognoui. Nec de zytho aut Cereuisia dixit Plinius, sed de hordei succo, qui alio modo ex illo parari potest, vt non ad hunc Dioscor. locum respiciens id dixerit, quem de ebore, non de elephante animali dicere, credo his qui per experientiam testantur, & Plutarcho, qui id confirmat in libello qui inscribitur, An malitia sufficiat ad infelicitatem. Quod verò elephantiasin inducere zythum Dioscorid. dicit, id etiam in vino Sycite repetit.

Maltum à Recentioribus nuncupatum, Dodonæo teste, ex hordeo quoque fit. Nam ipsum hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postremò cum ipsis germinibus siue enatis ligulis resiccatum est. Resiccatur autem frequentissimè ignis calore, quem ad hoc constructus fornax per exigua spiramenta admittit: rarò verò absque ignis subsidio, idque non nisi æstiuis mensibus vigente æstu, cùm in tabulato æminentiore loco perflato, tenuiter sparsum, sæpiùs per diem vertitur. Nostri *Mout*, Germani Maltz, Recentiores *Maltum* voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus Medicus, hordeum hoc modo præparatum βύνην nominat. Ad Beræ siue Cereuisiæ decoctionem conficitur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus. Qualitatem habet siccam quidem hordei intensiorem, frigidam verò multò remissiorem, præsertim quod ignis calore tostum ac resiccatum est, nam ἐμπύρευμα, quod illi ab assatione diutinaque tostione inhæret, siccitatem eius intendit, ac frigidam non solùm remittit, sed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Quod verò æstiuis caloribus resiccatum, minùs quidem calet, tamen & ipsum hordeo calidius vel sola germinatione redditum, quæ absque leui quidam putrefactione, ob alienam humiditatem, non succedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, satis notum.

Galenus lib. de aliment. facult. hordeum ait, quoquomodo quis eo vtatur, siue ptisanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione sola, deinde & tostione, si accesserit, magis à natura sua recessit, quàm Polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus conficitur. Abstergit præterea & Maltum hordeo potentiùs, minùs lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, Siliquarum verò plùs habeat, quàm crudum hordeum: tum ab inhærente illi nonnullo calore, partim à leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum seruénsque in sacculo appositum. Cataplasma ex *Bynes* farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teste, imponitur.

De Bera siue Ceruisia.

Bera ex Malto, & Lupuli salictarii floribus, modo, proportionéque certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & simplicissima quidem ac propriissima talis est. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliásve fruges, vnà cum Malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, semina, flores, aro-

mata, aut alia huiusmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compositæ quædam Beræ, siue Ceruisiæ sunt ac medicatæ, ab hordeacea, Triticeave Bera & sapore & qualitate dissidentes.

Nomina. Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæque Septentrioni subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Bier siue Bere. Latina autem passim *Ceruisiam*. Veteres verò ex hordeo potum varijs nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id est, Vinum hordeaceum, ex hordeo omnem compositum Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo teste, πῖνον dixit: alii βρῦτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρῦτον ait bibere, ex hordeo, παραβίαν verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non solùm ex hordeo, sed & ex radicibus fieri βρῦτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρῦτον, veluti Thraces, ex hordeo, Aegyptii hordeaceam potionem, ζῦθον siue ζύθον Theophr. ait, appellant. Idem testatus Plinius lib. 22. Ex frugibus, inquit, potus, *Zythum* in Aegypto, *Celia* & *Ceria* in Hispania, Ceruisia & plura genera in Gallia, aliisque Prouinciis. Quos lib. 14. nominibus quidem aliis, sed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, Zythum non in Aegypto solùm, sed & in Galatia quoque fieri asseuerat. Tanta est (inquit de Galatia scribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat, quare coacti homines potum sibi ex hordeo componunt, quem appellant Zythum. Dioscorides vnum hordeacei potus genus zythum: alterum *Curmi* nominat.

Phoucas Arabum. Simeon Zethi ex posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico nomine φοῦκας vocat, alii φουκᾶς, siue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex hordeo tantùm potus est, sed etiam, veluti Rhasis scriptum reliquit, ex pane *Ikeuri*, hoc est, Similagineo, Mentha, ac Apio compositus: ac, vt Hali Abbas testatur: quædam etiam Phoucas ex pigmentis, aut ex malorum punicorum succo conficitur. Hæc autem omnia sine similia sint genera, diuersis appellata nominibus, siue proprietate aliqua discrepantia, cum Bera siue Ceruisia nostra in eo conuenire possunt, quòd ex hordeo ac frugibus componantur, preparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortasse differunt. Nam si zythum, vt Galenus ait, lib. de facult. simpl. medicam. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec resoluantur in liquorem vino similem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis scribit: ac acre malique succi sit, neruos & neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera siue Ceruisia nostra nequaquam conuenire potest. *Bera ac zytho dissentientes.* Nam Bera ex fruge non fit putrescente, multò minùs ex eà in liquorem resoluta, sed ex hordeaceo Maltho, vt diximus, coquitur, ab omni putredine asseruato. Est & Bera per se suauis, dulcis, ac boni omninò succi. Quæ certè Beram à zytho, cùm conficiendi modo, tum facultate dissidere ostendunt. Sin autem zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex hordeo ac Tritico fiat leuiter tantùm putrefactis; ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, zythum & Bera simillima sunt. Nam hordeum in Maldhum transiens, leuiter quodammodo putrescit, & à natura sua recedit. Verùm tum Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minus rectè zythi facultates cognouisse videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem siue mutationem, hordeum, aut ex eo potus, mali succi statim fieri non potest, non minùs quàm Polenta, quæ ex non recente hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo hordeum computrescit, humorémque alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum est. Polentam tamen hanc ob causam, neque Galenus ipse, neque Veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contrà omnem boni odoris, suaueolentémque esse, sicuti & Malthum ritè confectum est. Zythum autem, siue ζῦθος, ex hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophrast. lib. de caus. sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit. Nonnullos verò, ait, naturam commutantes, & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Aegypto ζῦθον appellatur.

Temperamentum Ceruisiæ. Cæterùm vt ad temperiem Beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt, aqua, Maltum hordeaceum, subinde Triticum aut zea, & Lupuli salictarii flores. Aqua quidem simplex cuiusmodi ad Beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: Maltum enim exigua caliditate resiccat & abstergit: Triticum ac zea temperatè calida siccáque sunt: Lupuli flores secundo ordine calefaciunt, resiccántque, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoque, ac aperiendi potentia prædìti. Faciunt hi ad Beræ cùm saporem, tum diuturnitatem, fruges verò alimenti materiam subministrant.

Ceruisiæ tenues, & aliarum inæqualis mistura. Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa Berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ, siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimùm admiserunt, potentiores sunt: quæ minùs tenuiores: minimùm tenuissimæ. Ex hordeaceo Malto, diutiùs tosto, rubicundæ, & præsertim si diuturnior decoctio accesserit: præcipua autem parte ex zea ac Tritico confectæ candidæ sunt, senescéntésque tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores capútque citiùs tentantes, Lupuli flores copiosiùs incocti efficiunt, dulciores eorum parsimonia: fruges enim ex se dulcedinem conferunt. Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida, superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen alicuius caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia, in vasa conditæ non secus ac mustum fluctuant ac efferuescunt, minùs tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non solùm temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiæ superantur. Calefactio siquidem Beræ clemens mitisque est, Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copiosius, copiosissimum potentiores: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardéque descendunt: candidæ, tenuiores & citiùs digeruntur: amaræ abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent.

Compositæ Ceruisiæ. Compositæ Beræ, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiáve recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxas. Recens Bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum

mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinę sæpenumero stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calentéque ea foueantur: præstat ad hoc recentissima, & cui nondum Lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succum gignit. *Acetum* quod ex Biera cóficitur, vini aceto minùs acre, minúsque potens est, nec partium adeò tenuium. *Hactenus Dodonæus.*

Acida noxa.

De Bieræ siue Cereuisiæ diuersa compositione, Lobelius in Aduersariorum altera parte sequentibus verbis egit. Vniuersa Britannia ad hordei præparationem quam Mauth siue Malt vocant, solo ferè hordeo spicâ mutilâ vtitur, idque polysticho ad Ceruisias Británicas suauissimas & optimas præfert, quæ quaslibet Septentrionales bonitate longè superant. Mauth autem inibi paratur, hoc qui sequitur modo. Hordeum maceratur aqua biduò & tribus noctibus: deinde effusâ aquâ in horreum aceruatur loco ventis minùs peruio, quoad germen perpusillósque radicum cirros & pullulationes (quæ hyeme tardiùs, vere & æstate biduò aut triduò,) emiserit. Mox priùs quàm incalescat sulcatim dispersum, sesquipalmari densitate, ter quatérve die & nocte subuertitur aperto aëre: quod octo vel nouem dies continuos iterando perficitur. Tandem in tabulato pertuso, igne subdito vel aptato fornaci vimineo, texto calatho acuminato, & superstrato hordeo, igne lento è palea, cremiis vel arido ligno admoto fornacis ostiolo, sesquipalmari interuallo ab imo interposito, exiccatur, quoad molis frangi queat, sicque extostum Mauth in fornacis capacitatem deiicitur: quod ex qualibet hordei mensura ad quartam partem accrescit, & antiquum bonitate, in zytho componendo, nouum præcellit.

Cereuisia Saxonica.

Malthi præparatio.

Bieræ siue Cereuisiæ, Nortmannis & Gallobelgis *Biere* & *Ceruoise*, Anglo-Britannis, & Germanis, & Belgis Bier dictæ, compositio, recipit Malthi mollis leuiter contriti modios Britannicos octo, cui superfunde aquæ fluuialis limpidioris feruentis, in qua aliquot manipuli furfuris Triticei incocti fuerint, quantùm satis implendo dolio Aureliano aut Aquitanico & semisse. Exactè mixta, infusa calidè perstent tres horas: deinde foraminulo palea aut duplicato fundo apto subterfluant. Id quod transmissum est [Belgis & Anglo-Brit. Wort vocatum] recoquitur semihoram, sesquihoram, vel aliquot horas, vt meliùs conseruetur, adiectis vnc. 12. florum Lupuli salictarii: mox longo latóque lacu, vel depressis labris vix pedem altis, perfrigerantur. Et huius decocti frigefacti libris octo vel decem fermenti siue fecis Bieræ vel Alæ potentioris libra aut sesquilibra adduntur, exactè agitando, loco tepidiore permiscentur, stragulis operiendo, sensimque reliquum liquorem, vt commodiùs fermentescant, affundendo. Quibus absolutis transcolantur: vasa adimplentur: demúmque fermentatione absoluta, exactissimè occludũtur. Eidem Maltho nouam affundunt feruidam, transcolant, eóque Cereuisiam tenuem concinnant.

Cereuisiæ compositio cum obseruationibus Lobelii.

Variis è frugibus, Tritico, Hordeo, zea, Auenâ fit Malthum, quod ratione conficiendi, Bieræ colores immutat. Triticeum & Polystichum, suprà coctum & excoctum potissimùm, rubicundam & subfuscam Cereuisiam efficit. Hordeo disticho, Auena, zea, tritico, commixtis quinis vel senis libris farinæ fabaceæ, albida & limpida redditur. Malthi hordeacei partes duę aut tres, Auenæ & Tritici ana pars vna, sumuntur: farinæ fabarum quantùm Tritici quarta pars, aquæ quantùm satis, pro tenuitate, & efficacia Bieræ futuræ.

Variæ vnde Malthum.

Cereuisiæ, à Cerere dictæ, siue *Bieræ* Teutonicæ & Anglo-Britannicæ omnium suauissimæ & saluberrimæ, calidioribus regionibus vtilissimæ & conuenientissimæ, parandi ratio exactissima & largissima, Anglo-Britanno vernaculo, à C.D.I. Coys Plantarum peritissimo accepta: recipit Aquæ fluuialis [densiores, pinguiores, stagnantes aut puteales aquæ ex terræ argillosæ venis manantes, limpidis putealibus scaturiginosísque ad pinguiores concinnandas Cereuisias longè vulgi opinione, præferuntur. [Fontanas tamen ex scatebris emicantes, & fluuiales fluentes cum Lobelio eligeremus, sanitati tuendę, auctâ frugum dosi] Galones 40. feruefac, sine tamen ebullitione [In quibusdam regionibus ebulliunt aquam ante Malthi infusionem & macerationem, superaffusa Galoni mensurâ vnâ aut altera frigidæ, ne illicò Malthum excoquatur aut supra modum conferuescat, excandescátve, crustulásque retorridas contrahat.] In parte eius tertia [Hæc obseruantur quoties Malthum retorrescit. Conuenientissima est alioqui feruidior aqua, Maltho minùs arido, aut humidiore.] infunde & macera [Experientia constat Malthum commodiùs immitti aquæ, quàm aquam Maltho affundere. Lobel.] modium vnum optimi Malthi, molis vt ut triti: sine conferuescere per horam integram in cupa aut paulò plùs: tempore hoc exacto, liquor Wort Britannicè & Belgicè vocatus, percoletur in vas commodum, foraminis cupæ fundi obice, vt mox dicetur, reserato. Et inter colandum, feruefac alteram tertiam aquæ partem, modo supradicto, & percolato liquore horæ spatio, affundatur. Si autem maiorem Cereuisiæ quantitatem parare velis, eámque potentiorem, primam colaturam feruefac, [affusa Maltho percolato secunda feruidâ aquâ] additis vnciis quatuor florum Lupi salictarii, per totum tempus iteratæ infusionis secundæ Malthi, hoc est, horæ aut sesquihoræ spatio. Colantur deinde per setaceum & in lacu refrigerantur. Wort non excedat pedis altitudinem in lacu, æstate potissimùm, hyeme superare licet, quo refrigerato æstiuo tempore, [hyeme tepidulo] sume huius colati Wort sufficientem bonam quantitatem in vas conueniens, prædictæ pedalis aut sesquipedalis altitudinis exceptam, cui lib. ß. aut vnc. 8. optimæ spumæ, siue fermenti Cereuisiæ, Britannicè Yeast, Belgicè Gyst, & Gallicè Gy, diluti & permixti in alio vase siue vrceo, triplici aut quadruplici mensura prædictæ colaturæ Wort: fermentescere finito, donec ebullitione & effluentiâ vrceum superet, effundatúrque in vas colati, Wort vocati, liquoris. Post Spumarum fermenti in vrceo permixti effusionem in prædictum colatum liquorem, in quo vrceus conditus est, ebullitione & fermentatione totum colamen spumis vndantibus operiens, affundè sensim, ne ebullitio interpellatur, reliquum colatum liquorem, & permisceantur. His peractis, sine iterum conferuescere, donec sublimè plùs satis efferantur spumæ [eleuantur siquidem pedali sæpe mensurâ] & potus saporem similem colati liquoris acquirat, nullo tamen modo acrem, quia Cereuisia citiùs acorem saperet. Vasis demum impletis & post sublimationem occlusis, conseruetur Cereuisia. Doliare vas in quo Malthum infunditur, capacitatis sit Dolii Aureliani, plùs minùs, pro ratione quan-

Cereuisiâ Teutonicâ.

titatis *Bieræ* futuræ, duplici fundo donatum, vtroque maiusculo foramine pertuso. Longior & validior fustis, stramine, aut fœno tortili circumuallatus foramina permeet, sed imum fundi foramen arctius, obicis uicem supplens, reserans & claudens, ad liquamentum (wort vocatum) percolandum, & in alia vasa traiiciendum. Superior autem fundus sit multis foraminibus peruius. Vimineis cistis longioribus, cilicii loco, Malthi liquamen separant Belgæ.

Cereuisia tenuis.

Si tenuem cupis Cereuisiam, (quâ vulgò æstiuo tempore delectamur) vtrumque primum & vltimum commisce colatum liquorem siue liquamentum: feruefac addita s.q. florum Lupi salictarii, ex arbitrio: & omnia perage, vt dictum priùs. Tertiam & vltimam aquæ feruentis partem superfundito Maltho, ad omnium tenuissimam Cereuisiam: maceretur per duas horas: & eadem vt priùs præstat.

Cereuisia Martia.

Cereuisia Martia vegetans, maximéue alens: perdiuturna, in annum & diutiùs perdurans, recipit Malthi recentis molis triti modios 12. Auenæ Modium semissem, pisorum aut Fabarum & Tritici tritorum, ana tantumdem, Aquæ q.s. implendis tribus doliis Aquitanicis aut Burdegalensibus: duobus vegetante Cereuisia, & vno viribus tenuiore. Feruefac tertiam aquæ partem modo supradicto: infundantur donec aquæ pars secundæ tertia efferbuerit, & infusioni sit parata. Tum primò Malthi liquamento percolato, & in aliud vas & refrigeratorio lacu traiecto, exactè simul percoctis sine defæcatione ex lib. 4. Lupi Salictarii: optimeque tandem per semihoram despumando percoctis, & in refrigeratorio lacu traiectis, iterum affundatur Maltho secundus liquor siue Liquamen wort vocatum, quoad tertia altera pars aquæ efferbuerit, quod horæ aut circiter spatio perficitur. Hac ratione æquè efficax erit illud secundum wort ac primum: Denique vltima aquæ tertia parte feruefactâ, detracto liquore, affundatur Maltho tertiâ & vltima vice ad ignauioris Cereuisiæ præparationem. Martia efficacissima Cereuisia antè sex menses non est potionibus apta. Perfrigerato primo liquamine wort/ permisceatur lib. duabus Spumæ Cereuisiæ, & vnc. 1. pul. Caryophillorum: Exactissimaque fiat fermentatio citato modo.

Anglorum Ala.

Primæ nobilitatis Anglorum Ala suauis & vinei saporis potio, recipit liquamenti Malthi vernaculè wort, libras ducentas, florum Lupi salictarii M. 1. quò Malthi dulcē & insipidum saporem exuant. Percoctis & transmissis sensim commisceantur [vt suprà monuimus] fæcis *Bieræ* vel *Ala* libræ tres, & Graut Anglorum (Belgæ Vaerbier vocant) libræ sex vel octo. Grast autem fit hoc qui sequitur modo: Farinæ Malthi lib. 6. vel octo: aquæ feruefactæ lib. 12. vel 13. quæ agitata & probè sexies die remixta temente camino, stragulis operto, & palea condito, nitido vase tamdiu macerantur, donec Serapii lentorem assequantur. Tunc igne, sedulò versando ne vrantur, ad pultis solidioris crassitiem percoquuntur. Reconditur etiam hodie, per ebullitionem siue fermentationem adhuc spumans in lapideis phyalis, oris angustioris, suberino operculo exactissimè occlusis, & decussatim funiculo, ne exiliat, vt sæpè fit, arctissimè ligatis. Sapore admodum vinoso, gratissimoque, palatum & nares feriente: Non desunt qui Cereuisiam, eadem lege & ratione vini instar asseruant.

Ala Anglorum à priscis tradita videtur.

Quantùm ex priscis Plinio & Dioscoride coniecturam facimus de Zitho & & Curmi potiones Cereuisiis nostris proximas, nec dubiè designasse videntur: præsertim *Alam*, quæ vini vicem antiquitus supplebat Britannis: quorum ipse Dioscorides meminit, referens malum succum gignere & neruos tentare: quibus idem quod nobis, euenisse potuit, potissimùm plebi & Anglo-Britānicæ rusticæ turbæ, cui ad gulæ delectamenta potentiorem Alam è cauponariis expetenti, inexsaturabilis quæstus gratia, illâ ex Maltho lixiuio aquæ vice macerato, imponitur, sic enim magis compositam & grano potiorem ementitur; caput ferit, lætamque opilionibus, colonis & naucleris stultitiam conciliat.

Impostura.

Nec desunt nonnusquam inexplebiles nummorum vafri homines qui Bieræ pro Lupuli floribus camini fuliginem substituant, aqua salsa malthum macerantes, vt eo plùs sitiantur Bieræ, quò plùs sint potæ. Harum potionum & consimilium assiduo usu incommoda Dioscoridi memorata percipiuntur: quæ non possunt sine hepatis & viscerum summo dispendio assumi, Cerebro & neruis inde affectis & sanguine exusto, fit tuberculorum in facie & naso, vti elephanthicorum, eruptio, inde apud Anglo-Britannos in hunc vsque diem locus protrito elogio, *Ascivit sibi faciem & nasum rubrum, tuberosum commendatioris Ala.*

Maxima in cereuisia varietas.

Maxima igitur in Cereuisia varietas; pro ratione, quantitatis frugum, mixtionis, compositionis, varias qualitates sortita. Germanis & Belgis Gentiana, Baccę Lauri Zeduaria, Gaghel/ Helenium, Lauendula, Saluia Hormini flores, Cuculus siue Cucubalus Indianus, [quem insanum seu furiosum Solanum faciunt] Chamæpytis, Coriandrum & consimilia unà cum Lupulo incoquuntur.

Limpidior.

Limpidior, vegetior, benè defæcata Biera, cuius quidem faciendæ rationem docuimus, vt calidioribus innotescat regionibus, & penuriâ vini, eius vicem supplere possit, suauis & salubris est potio, alimentum bonum præbet, modò probè & ex optimis frugibus paretur & percoquatur.

Tenuis.

Tenuis autem quæ grani minùs, plùs aquæ recipit, humectando refrigerat, minusque alit. Ac inde malum succum gignit: renes, neruos & caput tentat: tormina, inflationes intestinorum, quemadmodum & recentior epota, stillicidium vrinæ, crassum succum, calculum renum & vesicæ parit. Luteriana crassa, dum recens pessima. Additur Lupulus Bieræ vel Alæ duplici ratione: cùm ob saporem & conseruationem, tum quia crassum succum Zithon procreare literis prodatur, cuius erratum & noxam emendaret, aperiendo abstergeret, per vrinas crassa pituitosaque excrementa venarum, renum, vesicę, citra magnam calfactionem educeret: docemur enim à Mesuæo in Syrupo è succo Lupuli & Byzantino, aliisque Neotericorum compositionibus Lupulum, non secus ac Fumariam, sanguinem purgare & defæcare, eiusque ebulliciones compescere: iecoris intemperiem calidam, internosque feruores, febresque biliosas & pituitosas arcere: Quem eundem effectum præstant turiones siue Asparagi vere erumpentes, cibo & acetariis. Floribus tamen, quia temperatè calidi, secus euenit, vti de coriandro monuimus Aduersariorum pagina 314. Quod caput feriant, è Cereuisia non reiiciendi; neque illis causa rheumatismorum & articulorum defluxionum, vt nonnullis doctis Anglo-Britannis perplacet, attribuenda: sed potiùs ingluuiei, crapulæ, mollitiei, blanditiis, & gulæ oblectamentis quibus sunt dediti, ascribere debent: quia Ala ipsa potentior, sine

eis aut

cis, aut Lupulo pauxillo concinnata, non secus ac vinum, abditissimas permeat cerebri membranas, eademque infert incommoda. Lupuli flores non nocent qualitate, sed quantitate, quemadmodum vinum & optima quæuis temeta.

HORDEVM DISTICHVM.

Descriptio

BReuiore culmo est Hordeum, quàm vel Triticum vel Secale, foliis latis, spica longis asperisque horret aristis, quæ singulæ è singulorum granorum capitibus exeruntur; grana verò gluma tenui simplici clauduntur, quam nullâ tritura deponunt, nisi vel molarium confrictu, aut sacculi asperioris, calidâ priùs macerata, aut denique pilâ. Cæterùm quod hîc distichon nominamus, duos habet granorum versus, quibus tamen interiecta & aliorum rudimenta, sed quæ nihil sint aliud quàm inutiles glumæ.

Synonyma

Gesn. coll. & hort. *Herdeum.* Trago *Hordeum alterum* siue *exiguum.* Dod. gall. *Hordeum paruum,* latin. *Hordeum distichum Galaticum* Columellæ. Ruell. Hordei alterum genus: ad hoc reducendum putat trimestre illud Hordeum Gallis *Secourgeon* dictum: erroris autem eos accusat, qui genus hoc Orizam asserunt.

Error quorundam.

Lobel. in Aduers. *Hordeum*, (nonnullis visum Siligo) *Vernum.* Obs. p. 15. *hordeum minus* Vere serendum, Hyemis impatientissimum. Eid. Adu. altera parte, *hordeum distichon*, Gallobelgis *Pamelle*, Germ. Klein gerst, id est, minus hordeum, siue Britannis Borealibus Common barly: Martio, Aprili, & initiò Maij duntaxat seritur, hyemis quippe & frigoris impatientissimum: vniuersâ sui parte gracilius, cubitum & sesquicubitum rarò superat.

C. Bauh. Phyt. & pin. *hordeum* 3. siue distichon: quòd spicâ binos ordines habeat. Plin. *hordeum distichon* Galaticum Columellæ. *hordeum Cantherinum* Ruellio. *hordeum minus* Trag. *hordeum distichum*, Fuchs. Tur. Dod. in Diosc. Lob. Lugd. cui & *æstiuum & trimestre minus.* hordeum binis versibus Matth. Cam. *hordei* alterum genus, Cæs.

Nomina Linguarū

Κριθὴ. Germ. Sommer gersten/ fütter gersten/ Klein gersten. B. Zoomer gerst. Gall. *petit orge & orge mondé, orge à deux rancs.* Ital. *orzo.* H. *Cenalla.* Angl. Barly.

HORDEVM POLYSTICHVM.

CAP. XIII.

Descriptio

INconditi & multi sunt Polysticho seminum versus, quorum si quis ordo, ad Hexastichum accedunt.

Trago Germ. *hordeum* alterum siue polystichum: Lat. Hordeum 1. siue maius, quatuor, sex & octo versibus. Ruell. *hordeum* binos, ternos, quaternosque, item & quinos spicarum versus continens. Lobel. Obs. p. 15. *hordeum* polystichum, Autumno serendum, Eid. p. 19. *Siligo Tragi, Olyra Dioscoridis*: In Aduers. *Olyra*, Siligo Tragi, seu Far candidum, Olyra quæ Zea Herodoto, Triticum amyleum, non Siligo vel Secanium, vt nonnulli putarunt. Existimo Lobelium nesciuisse quid scriberet, quia Tragus non eandem constituit plantam Siliginem & Far candidum, sed diuersas: nec etiam demonstrat quam plantam intelligat. Dod. Gall. *hordeum* quatuor vel pluribus versibus. Hordeum maius: Lat. *hord. polystichon.* Tabern. *Hordeum* polystichum hybernum. Hoc hordeum bene repræsentatur effigie Lobelij in Icon. plant. p. 28. exhibita, sub inscriptione hordei.

Synonyma

Lob. err.

C. Bauh. pin. *hordeum* 1. [ita etiam phyt.] siue polystichon hybernum. Hordeum Brunfels. Matthiol. Lac. Ges. hort. Lobel. Dodon. Lon. Cast. Cæs. Ger. Hordeum maius Tragi. Hordeum polystichum. Fuchs. Tur. Dod. Gall. [cui & hordeum cantherinum.] Lugd. Tab. Hordeum primum Ang. Hordeum secundum hyemale, Cord. in Dioscorid. Polystichum dicitur quia in multos versus spicatur: est enim differentia in spicarum forma, magnitudine & granorum numero: quoddam binos, quoddam ternos, quaternos, quinos, cúmque plurimùm senos versus habet: sic aliud rotundius & minus, aliud oblongius & maius, aliud candidius, aliud nigrius.

Κριθὴ πολύστιχος, Germ. Wintergersten/ Grosse gersten. Belg. wintergersten/ Gallis, *grosse orge, orge à plusieurs rams.*

Nomina linguarum

HORDEVM HEXASTICHVM PVLCHRVM.

CAP. XIV.

Descriptio

BReuior sed thorosior Hexasticho spica, senis granorum versibus constans, inter quos & paleæ inutiles breui mollique arista donatæ intercurrunt: at solidorum granorum gluma in valentulam, asperam, longamque aristam facescit.

An Cordo in Diosc. hordeum sine tunica, hordeum Italicum & Romanum, hord. hexastieum: si glabrum suum, de quo in Hist. tractat, intelligit, cur vocat Hexastichum quod non magis sine tunica, quàm distichum erat appellandum.

An hordeū sine tunica Cordo.

Ruell. hordeum hexasticum, Cantherinum quorundam. Trago, hordeum cum sex ordinibus. Dod. Lat. hordeum sex versuum, ἑξάστιχον, Cantherinum Columellæ.

C. Bauh. pin. hordeum 2. (& phyt.) siue polystichum vernum. Hordeum senis versibus, Matth. Cam. hordeum Septentrioni notissimum πολύστιχον, Lobel. Obs. hordeum polystichum vernum Lob. Icon. hordeum polystichum æstiuum, & hordeum trimestre polystichum Tabern.

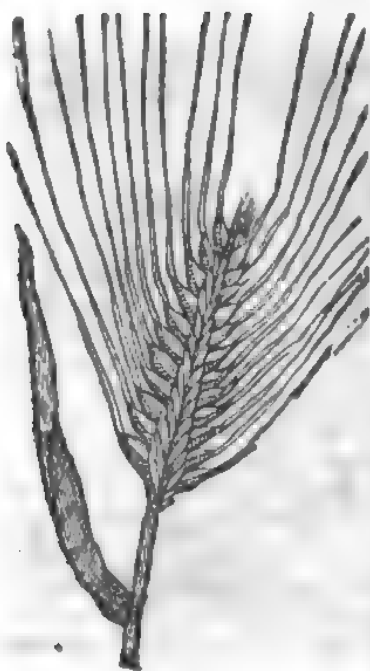
Synonyma

HORDEVM DICTVM GERMANIS ORIZA.

CAP. XV.

Descriptio

QVanquam culmo, foliis, geniculis, cum hordeo vulgari conueniat, ex spica

tamen euidens cuilibet discrimen, est enim lato-compressa duobus versibus constans, granorum hordeaceorum, habitiorum, paleaceo cortice, grano adhærente clausorum, quorum singula in longam asperamque aristam desinunt: inter geminos hosce versus duo alij vtrinq; id est, quater gemini intercedút, paleacei, nullum granum continentes, mollicellis & breuibus aristis donati.

Columella Far candidum Trago. *Trag reprek.*

Hordei genus hoc, *Germanicam Oryzam* Tragus appellauit, iudicauitque nihil aliud esse, quàm Columellæ Far candidum, Tragum frumentaceum Dioscoridis. Habet autem lib.2.cap.22.figuram ineptam sub titulo candidi Farris. Teütscher Reiß & Ame'korn/ quod nomen, vt & ipsa figura, non videtur ad dictum caput pertinere. Cap.22. vocabat Farris genus & Vennicu-lum album.

Zea genus Dod.

Dodonæo hist. Frumentum & Lat. in fol. consentaneum videtur ad Zeam referre Oryzam Germanicam à Trago nuncupatam. Tragum autem, Farris speciem & *Tragum cerealem* existimantem, reprehendit, vt qui veritatem assecutus non sit. Tragum namque rem factitiam asserit, ac subdit: Olyræ autem magis similis Oryza hæc Germanica est, quæ à Dioscoride Zeæ generi adscribitur; aut Plinii Santalo, Farris Gallici specie, nitidissimi grani: illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Clusino, quòd fortè idem cum Plinii Santalo est: vtrumque enim candidum, & Clusinum, à Clusio dici potuit: oppido transpadanæ Italiæ, quæ aliàs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quominus hæc Oryza, vel Clusinum, vel Olyra sit, sola vtique erit vernalis satio. Nam Olyra & Clusinum Far, ex hybernis sementibus sunt. Adeò certi, de plerisque frumentaceis, definiti nihil potest: cùm propter Veterum ipsorum breuitatem, tum frumentorum appellationes, aut diuersas, aut sæpenumerò, confusas eandem rem aliis aliter subinde appellantibus. Ruellius Farris Gallici, siue Frumenti Barbati genus quoddam esse ait, cuius gramen candidius, ac spica minoribus aristis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Clusinum putatur: istud autem an simile sit, vel idem cum Oryza Germanica, expendendum est. *Hæc Dodonæus*, qui præter sententiam Tragi, Oryzam Germanicam Zeæ speciem facit: quamobrem cùm planta ei incognita fuerit, eius de nomenclaturis opinionem probare non possum.

Santalo Plinii. Aut Farri Clusino similis.

Frumenti barbati genus. Dod. redarg.

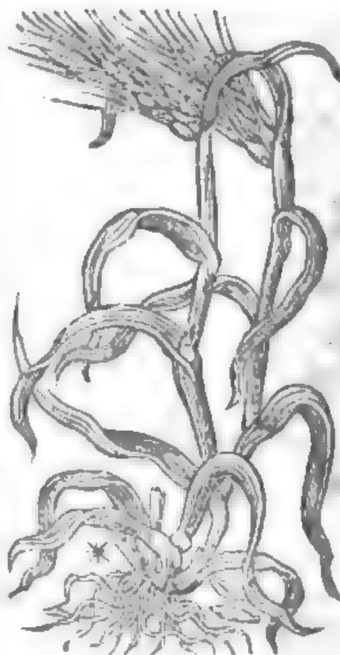
Synonyma C.Bauh.pin. *Zea* 5. (3.phyt. vbi est Zeæ genus, Oryza dicta) siue Zeocryton, seu Oryza Germanica: vt & Trago (cui & Tragum cereale & Far gallicum, & frumenti barbati genus Ruellii videtur. Olyra Aduers. Far, Teutscher Reiß, Cast. Typha Theophrasti, Tab.

Locus & Tempus. Semen habui primò Stutgardia nomine Reiß-samen, quod satum in horto Ill. E. C. Monbelgardi descriptam produxit. Oryza Germanica, quæ ex æstiuarum, siue trimestrium numero est, dicitur apud Mediomatrices cum aliis trimestribus seminibus lætissimis agris coli.

Vires. Tradunt Oryzam Germanicam in cibo vsurpatam aluum emollire, rursus Oryzam illam peregrinam, alvum supprimere. Vtilis autem germanica ad multa culinæ opera, laudaturque præsertim ad pultes, ob albedinem: cibis admixta ori grata est: cum lacte oryzæ modo decocta, probè alit, teste Dodonæo.

HORDEVM NVDVM, SIVE Gymnocrithon.

Cap. XVI.

Descriptio. HYbridam dicas Gymnocrithon, cuius spica Hordeaceam imitatur, horrido aristarum barbitio: at verò grana ruffescentia, vtrinque acuta vnâ facie sulcata aduersæ partis mucrone germen lóngiusculum ostentãtia, gluma simplici obuoluta, leui etiam digitorum attritu, faciliùs quàm Triticea, exiliunt: si quis autem versuum ordo obseruari possit, quaterni ii videri possunt: porrò folium latum, multum, calamos amplectitur.

Chondrus & Far adoreum Columellæ Trago. Zea Dodo. Cor. nuncup.

Trago, qui tertiam Speltæ speciem asserit: χόνδρος. h.e. Halica, & Far adoreum Columellæ esse videtur, eiusdemque Venuculum rutilum, quod Germ. Kern vocat. Dodonæus contra Farris speciem esse negat, nec cum Chondro aut Alica, vt pote rebus factitiis conuenire statuit. Zeis autem annumerat, Zeopyrumque quoddam esse pronunciat, grano nudo. Suspicor ego Dodonæo minùs fuisse cognitum hoc Hordeum nudum, quæ de eo scribit desumpta sunt ex Ruellio & Trago: placet tamen figura quæ Cordo in hist. cap de hordeo glabro apposita est cum hac annotatione, Dodonæus, à quo hanc imaginem mutuati sumus, Zeopyron vocat, & ex Galeno Gymnocrithon, i.e. Hordeum nudum. Perpendendum autem an Cordus hoc etiam intellexerit, per hordeum sine tunica. Si hoc intelligit, ceu antè quoque monuimus, non placet vocari Hexasticum. Cantherinum putarit dicendum Ruellius, quòd folliculo castratum nascatur. *Hordeum mundum* vocant Galli.

An Hordeũ sine tunica Cordi.

Caspar. Bauhin. pin. Zea 4. siue Zeopyrum (sic etiam in Phyt.) seu Tritico-speltum, quod naturam habeat τῆς ζειας ϗ πυρῦ: ζεόπυρον ϗ γυμνόκριθον Galeno: Hordeum alterum Anguil. Zeopyron Dod. H. Lugd. & Tabern. Zeopyrum siue Tritico-speltum, Hordeum nudum vulgò vocatum Lob. in Adu. p.8. Obs. p.18. Ic. plant. p.30. Hordeum glabrum Cord. histor. hexastichon, hodie hor-

hordeum sine tunicas Cord. in Diosc. Hordeum nudum Gesn. hort. Germ. mundum, Cæs. hordeum γυμνόκριθον, Cam.

Locus & tempus. Satum Vere in horto Ill. E. C. Montbelgardi, semen maturuit Iulio, & paulò citiùs quàm in Oryza Germ.

Usus. Seritur plerisque Germaniæ locis ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet.

HORDEVM MVRINVM.

Cap. XVII.

Descriptio. HOrdei fibrosis radiculis & foliis donatum, culmos erigit cubitales, multò tenuiores, spicas quoque breuiores, aristis mollioribus armatas, glumâ tenui, quæ nullum granum tegit.

An Herba phœnicea Græcorum Plinio? An de hoc Plinius lib. 22. cap. 25. Est herba phœnicea Græcis appellata, Latinis verò hordeum murinum. Hæc trita è vino pota præclarè menses ciet. Ex quibus apparet annotante Dalechampio, hanc aut prorsus diuersam esse à phœnice Dioscoridis, aut apud Plinium legendum menses cohibet. Phœnix enim Dioscoridis in austero vino pota manantem vuluâ sanguinem sistit & alui profluuium.

Synonyma Hord. alterum. Trago Germ. Hordeum alterum, das ander Graß. Verum Hordei vitium: Lat. Lolium tertium. Tabern. Hordeum spurium (& Gerardo) Aristidia, Gerstenwalch, Bastaert gersten. Lob. in Adu. p. 7. Obs. p. 18. Ic. p. 30. Hordeum spontaneum spurium, vulgò Souarion. Turn. & Cæs. Hord. murinum: Dodon. Lat. Hordeum aut Triticum murinum, vulgò Muyse Corn. Anguill. Holcus Plinii, Aristida aliorum. H. Lugd. Gramen hordeaceum, Holcus Plinij, p. 427.

Locus. Carcallen Hordeum murinum maius, & minus. Geneuæ (vbi, vt & alibi, passim prouenit) quibusdam Carcallen nominatum fuit.

Graminis Loliacei tertium genus Tragi, quod Hordei ipse vitium esse asserit, Thalius duplex facit: Maius bicubitali culmo in montibus, longiorique spicâ: Minus culmo & spicâ breuioribus, in collibus aridioribus, aliisque asperis locis, ac secus vias. Hinc C. Bauh. phyt. Gramen 109. siue hordeaceum minus, Plinio Holcus à trahendo dictum, eò quòd aristas à corpore educat: ob id Aristidam quidam vocant: Item, Gramen 110. siue hordeaceum maius. Eid. pin. Gramen hord. 1. siue montanum, vel maius: Item Gramen hord. 2. siue minus & vulgare.

HORDEVM VRENS NOVÆ HISPANIÆ.

Cap. XVIII.

Descriptio. NArrat Nic. Monardes ad se perlata esse cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina huius plantæ, quæ Cevadilla, id est, Hordeolum, istic vocatur, à similitudine quam cum Hordeo nostrate habet, in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus, & Lini semine neutiquam maius, verùm longè aliis facultatibus præditum.

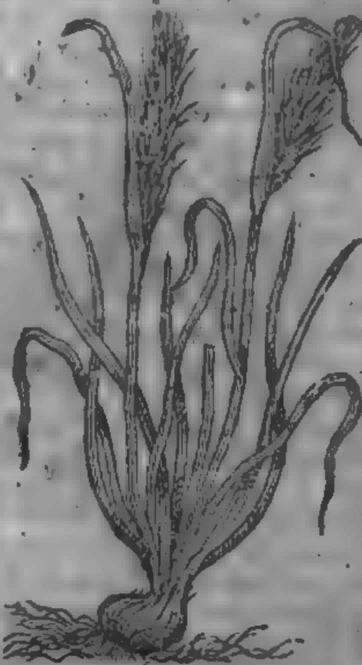
Synonyma. Orzada nouæ Hispaniæ Monardi & Castori. Cevadilla Monardis Clus. Hordeolum Monardis Hist. Lugd. p. 1907. Hordeum 4. siue causticum, propter similitudinem huc relatum Casp. Bauh. pin.

Vires. Aliis siquidem ab Hordeo facultatibus præditum est. Etenim nunquam auditum est aliquam aliam plantam adeò vrente & caustica vi præditam: ita vt vbi cauterium necessarium est, Gangrænis. in gangrænis, & impuris, putridisque vlceribus, eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed etiam ignis præstare posset. Etenim vermes in vlceribus necat, Vlceris. putridaque vlcera expurgat, puluis eius semine inspersus, maiore minoreve quantitate pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruantibus quæ in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque cùm eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio liquore, rosarum aut plantaginis excipiunt, linumque aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrænis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur pro periti Chirurgi iudicio. Eadem ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerunque infestantur.

GRAMEN BVLBOSVM EX ALEPO.

Cap. XIX.

Descriptio. EX oliuaribus, multis laceris, tunicis vestitis, bulbis pendent, fibræ robustæ culmi pedales crassiusculi, foliis insignes, angustis, palmaribus, scapo gerit spicā Hordeo murino similem, palmari minorem, glumis densis, longis, calamo appressis, sursum spectantibus, in breuem aristam singulis desinentibus.

Synonyma. C. Bauh. phyt. 12. Gramen bulbosum ex Alepo quod solùm vidimus siccum inter plantas. Gramen 8. siue bulbosum ex Alepo, siccum apud Fratrem visum. Plin. Gramen nodosum à radicis forma. 5. siue bulbosum ex Alepo.

Gramen bulbosum Alepi habui à Valerando Dorœo nostro.

AVENA ALBA ET NIGRA.

Cap. XX.

Descriptio

Haud ita facilè & promptum ex radiculis fibrosis, culmis geniculatis, foliis gramineis, discrimen; at in panicula euidétissimum, quo à reliquis frumétaceis sine negotio distinguas licet, quæ iubæ instar tremulis staminibus explicata, glumis geminis laxioribus hiantibusque, gemina grana oblonga, alba, nigra, suis itemaliis glumis, corticibusue duris haud difficulter è dentibus, nisi molendino, inuoluta, quorum granum alterum habitius aristas habet laterales, grana suis durioribus glumis detecta villosa sunt.

Gaza notatur.

Theophr. 8. hist. cap. 9. inter ea quæ Tritico & Hordeo similia ait, Auenam (Gazæ. Ridiculè hic omnia à Gaza translata.) recenset: sed radice numerosiore constare asserit, & multis dispergi culmis, ac veluti siluestre quoddam & immite semen multiplici tunica integi.

Diosc.

Dioscorides Auenam (βρόμος) tum calamo, tum foliis Tritico assimilat, sed geniculis ab eo distinguit. In cacumine verò dependentes veluti paruulas locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur.

Plin.

Plinius lib. 18. cap. 10. Bromon inter externa recenset, ab Oriente inuecta, Oryzæ similia: alibi inter vitia segetis Auenæ græcæ, non silvestris, quam sterilem Virgilius vocat. Auena græca, Bromos: Auena cui semen cadit, Ægilops. Dal.) Auenam rursus vocat Frumenti vitium, & Hordeum in eam degenerare scribit, vt postea fusiùs dicetur. Cæterum, Auenæ semen maximè nudū tradit, in quo aduersari videtur Theophrasto, inquit Cæsalpinus, qui Bromon multiplici tunica tegi testatur, & alibi, inquit, Auenam maximè natura operuit, vbi græcè Crocos legitur, quam vocem Auenam vertit Theodorus, sed Bromos legendum est. Sed Plinius nudum vocauit: quoniam membranæ in maturitate dehiscentes maximè nudum ostendunt semen, proprio tamen cortice intectum, vt Hordeum & Spelta. Galenus frequentissimam in Asia ait, & potissimùm in Mysia. Tertium autem genus Ægilops vocatur, manifestè quidem à Theophrasto Auenam vertit Theodorus; siluestre quoddam & immite, quod magis in Hordeo nascitur, terram vehementer extenuat, & multiplici tum calamo, tum radice constat, folio piloso: cultis meliùs erumpit: & solum frugale desiderat, & coli exposcit, sed deleri contumax: cùm annis alternis nascatur: non enim simul prouenit ex omnibus seminibus, sed partim anno primo, partim secundo: semen continuum, & bifidum cernitur, vt eius vna pars priùs nascatur, altera posteriùs anno sequente. Dioscorides autem aliam videtur describere Ægilopis nomine.

Cornario Bromos est Auena satiua, & non sponte proueniens, neque ex Hordeo degenerante producta. De bromo, inquit, Plinius ita scribit, vt & ipsum inter vitia segetis ponat, & cum Aegilope confundat, & tamen eadem quæ Dioscorides de ipso prodat. Germani Bromum Auenam albam; Ægylopa, Auenam nigram & barbatam appellant. — Plin. confundit Bromum cum Aegilope.

Idem alibi, Aegilops herba est, quæ Latinè Auena silu. dicitur, & erratica, & barbata, & nigra atque fatua, ea sc. quæ inter frumentum vt pote eius vitium sua sponte prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Differtà Bromo, qui Auena frumentitia est, satiua, pura, & quam albā Germani vocant. Quum porrò Diosc. l. 2. de Bromo egerit, falsò de eo in quibusdam græcis codicibus lib. 4. post Ægilopa repetitur, ideoque hic remouendus erit. *Huc vsque Cornarius.* Et autem notam fuisse Auenam nigram vix dum credimus. Fatua siquidem non est: sed æquè plena ac ipsa alba; eodem etiam modo colitur multis locis, nec deterior, interdum etiam melior, & grano maiore. Nobis præterea videtur eum temerè nimis hoc loco Theophrastum erroris accusasse. Differt enim Ægilops Theophrasti ab Aegilope Dioscoridis, cui non conuenit Auena nigra. Sed à Cornarii sententia alienus quoque est Dodonæus, duas Bromos constituens, vnamque frumentaceam, alteram verò herbam faciens. Et differunt sanè etiam Dioscoridis descriptiones. — Cornarius.

Tragus Auenam duplicem agnoscit, satiuam sc. & siluestrem. Sed ita rem tractasse videtur, vt quænam ambæ sint, obscurè admodum dixerit, nec facilè extricatu sit. Theophrastus (inquit cap. de satiua) tria frumenti syluestris genera recenset, Bromó scilicet, Auenam, Ægilopa, & Lolium. Dioscorides verò indifferenter hoc frumenti genus nunc Ægilopa, vt lib. 4. nunc Bromon nominat, videlicet lib. 2. vbi de Auena frumento peculiariter agit. Germani Habern vocant, nonnulli alii, videlicet impostores illi mendici, qui vt fœliciùs homines decipiant, propriam linguam confinxerunt, quam vocamus Betlerwelsch, hoc est Mendicorum Stadicorum Italicum, Spirling ab acuto semine dixerunt. Serapioni *Daufir* dicitur, cap. 25. De syluestri inter vitia frugum, ita disserit: Lolii primum genus in quibusdam aridioribus pratis, & collibus, nec non stramineis domorum tectis, prouenit culmo, stipula & spica, Auenæ haud multùm absimile, fructus expers, quare lepidè Plautus in Milite dixit. — Auena duplex. — Vile Triticum.

Mirum est Lolio victitare te tam vili Tritico.

qui senarius in prouerbium tandem abiit, quo notantur luscioſi & cæcutientes, vide Erasmum in Chiliadibus. Hoc Lolii genus Plinius proculdubio intellexit, cum libro 18. cap. 17. scribit, Primum omnium frumenti vitium est Auena. Nam & nos Germani id vitii habern hoc est Auenam dicimus, sed non simpliciter, ad differentiam enim frumenti Auenæ appellamus Gauchhabern/ vel Neußhabern, hoc est, Cuculi, vel Murium Auenam. Hæc Virgilio *Sterilis auena* nuncupatur, Dioscoridi ...

Magna est autem inter doctos controuersia, quidnam sit Auena, quid Bromos, quid denique Ægilops, de quibus ingentia volumina conscribunt.

C.Bauh. pin. Auena 1. siue vulgaris ita quoque

phyt.

Phyt.] seu alba: Auena Brunfels. Matth. Fuchs. Dodon. Turn. Amat. Lac. Lon. Aduers. Cat. Tab. Ang. Auena satiua & prima Trag. Auena vesca, Adu. Lobel. Obs. p. 19. Ic. p. 31. Ger. Auena frumentum, Cord. in Diosc. Auenæ prima species, Ang. Auena mitior & satiua, Cæs.

Auena, Græcis βρῶμος, forsan à βρῶμα quod cibū significat, & αἰγίλωψ Diosc. Ger. Habern/Boh. Ouez. Gall. Auoine. Ital. Biaua, Auena, Vena. Hisp. Auen & Auena. Anglis Ootes/Ette & Haber.

Cæterum, Auena calamina, est tibia vnde rustici plerumque cantare consueuerunt: Mart.

Dum tua multorum vincat Auena tubam.

Virg. Ecl. 1.

Syluestrem tenui musam meditaris Auena.

Auena item est, culmus & stipula: Virgil.

Segetes vanis (vacuis) elusit Auenis.

Adhæc est Auena herba segetes necans: Virgil. Ecl. 5. & Georg. 1.

Infelix Lolium & steriles dominantur Auenæ.

Symmachus: Nec rubigo segetibus obsuit, nec Auena fruges necauit. Steriles tamen Auenas aut secundum situm Italiæ Virgilium dixisse vult Horatius Grammat. quòd in Thracia fructuosæ fiunt ad discretionem earum quæ seruntur.

Locus & Tempus

Auena quoque terram extenuat: in hordeo nascitur: Tritico inimica est. Primum omnium Frumenti vitium Auena est, inquit Plinius, & hordeum in eam (nusquam hoc Theoph. sed c. 1. lib. 4. caus. Triticum & Hordeum sola in Lolium degenerare scribit] degenerat: sicut ipsa frumenti sic instar quippe cùm Germaniæ populi serant eam, neque alia pulte (eam hodie quotidiano vsu frequentissimam Germani vocant Habermuß) viuant. Soli maximè cælique humore hoc euenit vitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cùm diutiùs retentum est terra, priùs quàm erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cùm sereretur. Prima autē statim eruptione agnoscitur: ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex vicino Auenæ vitium, cùm amplitudine inchoata granum, sed nondum maturum, priùs quàm roboretur corpus, afflatu noxio cassum inane in spica euanescit quodam abortiuo.

Terram paucis annis exhaurire Auenam, scribit etiam Virg. Georg. 1.

Vrit enim Lini campum seges, vrit Auena.

Loca amat rigua. Vere sata, sub finem æstatis maturescit.

Bromi semen vtile est ad cataplasmata, quemadmodum & Hordeum, sed & pultem ex ipso faciunt quæ aluum sistit. Succus autem ex ipso, à tussientibus, commodè sorbetur, Dioscoride & Plinio autoribus. Bromus est cibus iumentorum [inquit Galen. 1. alim.] non hominum, nisi fortè in extrema fame, ex hoc semine panes facere cogantur. Extra famem verò ex aqua coctum editur cum vino dulci aut sapa aut vino mulso, similiter vt Typha. Caliditatis autem satis particeps est similiter vt illa, etiamsi non similiter durum sit vt illa. Quare etiam alimentum minus corpori exhibet. Et alioqui panis ex ipso factus insuauis est, non tamen ventrem supprimit, aut impellit, sed hac parte medium obtinet. Item 5. simpl. ait: Bromus est quidem vnum ex frumentaceis [σιτηρῶν legendum fortè pro ὀσπρίων] sed vt medicamentum similem Hordeo vim habet. Impositum enim siccat, & discutit moderatè & citra mordacitatem. Est etiam frigidiore paulò temperamento & aliquid astrictionis habet, vt etiam alui fluxionibus prosit. Quod verò Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere verum hodieq; est: sed quod nō alia pulte viuant falsum: Nostri [Cornarij verba sunt] ex Bromo Auena farinam crassiorem instar Crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt aut sorbent. Et ex farina tenui pultem parant. In Saxonia, magna farina illa, crassior, & velut Crimnon apparata, omnibus ferè obsoniis aspergitur, vnà cum sale & simul coquitur. Prudens œconomus & ouorum recentium cupidus, Io. Collerus, mense Ianuario gallinis Auenam tostam exhibuit, vt citiùs & frequentiùs oua parerent, quod experimento comprobauit.

AVENA NVDA.

Cap. XXI.

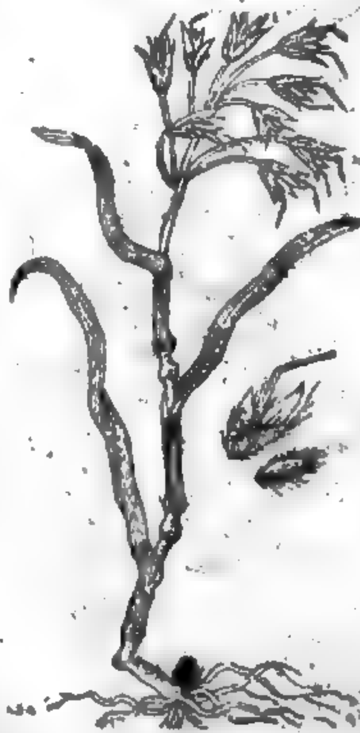

Minùs pertinaciter glumis hæret Auenæ nudæ granum, haud dissimili argumēto sic appellata, atque Hordeum nudum, non enim habet durum corticē, vt Auena vulgaris, sed plures glumas, tunicásve tenues, paleaceas, porrò autem granum ipsum habitius est, & ex albo fulucscens, quodammodo simile Auenæ. Figura nostra Fuchsiana minùs placet. Descriptio

Auena nuda Lobel. in Aduers. pag. 9. Icon. p. 32. Dodon. Tabern. Ger. & C. Bauh. qui tertiam facit. Descriptio

ÆGILOPS QVIBVSDAM ARISTIS RECVRVIS, SIVE AVENA PILOSA.

Cap. XXII.

Folia sunt Auenæ foliis æmula, spica verò, si quæ alia eius generis Cerealium, admodum speciosa, pedalis, rariùs tamen glumis stipata: Hę quippe aliàs binæ, aliàs ternæ, longis & trium vnciarū pediculis hærent, perquàm elegantes, glumis vtrinque munitæ oblongis, lucentibus, striatis, pallidè partim virentibus, partim virescentibus, latioribus quàm in vulgari Auena, cui similia grana intus bina communiter, rariùs singularia, fuluo ac penè russo colore prædita, pilis flauescentibus ac pulchrè, Byssi instar, lucentibus, obsepta, quæ ferè Auenæ granis longiora sunt. Secus quas aristæ exeunt gemellæ, longæ, duarum aut trium vnciarum nutantes atque incuruæ, vti crura ἀπ' ἀκαίδων sunt

liora, & in summo capite suis inclusa folliculis [hæc omittit Corn.] semina duo aut tria, rubra, è quibus aristæ velut capilli exeunt. Sed quid impedit, inquit Marantha, Ægilopem quaterna vel etiam plura in summo capite habere semina: etiamsi Dioscorides dicat bina, ternave illi inesse.

Hordeum enecat Festuca, ait Plinius, quæ vocatur Ægilops, quòd poculorum ægilopas sanet, folio Tritici.

Plinium Ægilopem Auenam græcam vocare, & Festucaginem à Gaza reddi, legimus apud Hermol. Coroll. 752. & Io. Agricolæ cui præterea Ægilops Diosc. est Auena sterilis Virgilij.

Plin. err. In Ægilope [inquit Leonic. in Plinij errata apud Brunfels. tomo 2.] nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeo vulgatis, quibus nomina Latina non deerant, Græcis vtendum censuerit: an potiùs quoniam de eisdem herbis græca appellatione monstratis illa affirmarit, quæ sensus falsa esse deprehendit. Ex Theophrasti verbis, quorum magna ex parte sententiam Plinius, de vitiis frugum agens, exprimere studuit, facilè ostenditur Pliniani erroris in Aegilope, origo. Postquam enim Theophrastus fecerat de Orobanche mentionem, quæ amplexu suo Eruum strangulat, subdit eandem esse Aegilopi, quam Auenam Gaza conuertit, interimendi rationem, ideò subiunxit Plinius, Hordeum enecat Festuca quæ Ægilops vocatur. Cur autem Ægilopem potiùs quam Auenam eodem loco dixerit Plinius, eam rationem affero, quòd cùm Græci duo Auenæ genera facerent, Bromum sc. & Aegilopem, hoc verò discrimen nemo reddidisset in Italia, ob id Plin. lib. 18. cùm Auenam inter vitia frumenti collocasset, paulò post de Festuca quæ vocatur Aegilops, edisserit: non quòd nesciret Auenæ id esse quoddam genus, vt nonnullos cauillari inquit Brunfelsius, me scil. innuens &c. Plinium in meo libello non reprehendi quòd nescierit Ægilopem esse quoddam Auenæ genus, sed ob id, quòd eodem capite modò Græcâ, modò Latinâ voce in eodem Auenæ genere vti voluerit. Nam quod Plinius lib. 18. Auenam esse frumenti vitium & Hordeum in eam degenerare, hoc idem Theophrastus libr. 6. de plantis & Galen. lib. 1. de alim. de Aegilope etiam testatur. Quod verò etiam paulò post Plinius ait de Ægilope Hordeum necari, idipsum Theophrastus lib. 5. de causis plant. licet alio modo quàm Plinius Aegilopi tribuit. Alterum quoque fastigium Plinius, si non eodem capite: saltem libro, aliquando Bromon, aliquando Auenam nominauit &c. Cur Plinius Ægilopem circuinligando se Hordeum dixerit interimere, non scirem reddere rationem cùm nulla Auenæ species, quæ id faciat agnoscatur, sicuti neque Lolii &c. Sed cur Plinius in his apertis erroribus tam operosè defenditur abs te Brunfelsi vbi Plinius Ægilopis naturam peruertit &c.

Plinius defenditur. Pro Plinio aduersus Leonicenum stat Pandulph. Colinutius, sed an Plinium sufficienter defendat, Lectoribus liberum esto iudicium. Ægilopem, inquit, quæ sylu. Auena sit, quis vnquam vidit vel iumenta vel homines vesci? Tum Auena Tritici & Hordei vitium est: quod duodevigesimo volumine docet Plinius. Ægilops verò (vt eodem loco Plinius) Hordei morbus est proprior non vitium, & Hordeo innascitur, quod quinto quoque & vigesimo volumine refert (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera. Frugiferum vnum: sterile autem &c. Dioscorides quoque de Auena, Aegilopeque seorsùm tractans, diuersas illas esse indicauit. Non Bromi quidem duas species, 2. volumine cùm referat, secundum à Romanis Auenam vocari: tum 4. volumine Aegilopen quoque à Romanis Auenam dici affirmat &c. Aegilopis semina maiora (quàm Auenæ) nigræ &c. Si Dioscoridis & Plinii scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentiâ, diuersa esse mõstratur, [Aegilops & Auena] quis Leonicenum non errasse defendit, qui Plinii doctrinam taxare non sit veritus &c. Lectorum erit examinare an Plinium sufficienter defendat Pandulphus.

Plin. n... Theophrastum non nusquam, vt lib. 5. caus. Ægilope pro inani Auena, & lib. 8. pro herba Hordeum enecante, hic tamen corruptè Aegilopa legi: Plinium verò Festucam vocare, in eademque dictione vagari nunc frugem, nunc herbam facientem, testatur Rob. Constant. in Lexico.

Auena sterilis. *Aegilops* herba est quæ *Auena* Latinè dicitur, sed ea quæ sua sponte prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Virgil. steriles Auenas dixit. *Bromus differt ab Aegilope.* Differt *Aegilops* à *Bromo*, quòd Bromos Auena frumentitia est, satiua, pura, & quam nostri albam vocant. Ægilops autem ex Hordeo degenerante, & inter frumentum sua sponte prouenit, vtpote eius vitium, & aliàs etiam enascitur, & Auena syluestris, & erratica, & barbata, & nigra, & fatua à nostris appellatur. *Theophr. ... Plinius ... ...* Confundit tamen Bromon cum Ægilope Theophrasti & ipsum in hoc sequutus Plin. Quum autem lib. 2. de Bromo egerit Diosc. lib. 4. post ægilopa falsò suppositus *Diosc. ...* in quibusdam Græcis Codicibus habetur, & à nobis remotus est, inquit Cornarius. Nobis autem non videtur ita temerè erroris accusandus hoc loco Theophrastus. Is enim nostro iudicio diuersam tradit Ægilopa à Dioscoridea, vt facilè est colligere ex eius verbis lib. 9. cap. 9.

Aequiuoca. Gramen Aegilops forte Matthiol. Aegilops quorundam. Gramen gros. Aegilops Narbonensis. Gramen tremulum. Gramen nodosum. Hordeum murinum. Secale. Auena. Bulbi genus. Cæterùm quænam hodie sit stirps Ægilops, inter authores non conuenit. Est enim gramen quoddam Matthiolo, quod Ægilopem existimat. Est Festuca prior Ægilopis species Dodonæo: nobis Ægilops quorundam aristis recuruis siue Auena pilosa. Habet Tragus Lolium secundum, Ægilopem Galeni; quod Gramen *gros Montbelgardicum* inscribitur. Ægilops Narbonensis & calidarum regionum Lobelij. Gramen quoddam tremulum à nobis describetur, quod est Ægilops vera Plinij, Trago. Gramen nodosum suspicatur author Hist. Lugdunensis Ægilopa Plinij. Hordeum murinum cognominat Ægilopa Schuuenck f. Triticum secale an Ægilops, Bacchanelli. Ægilops dicitur de Auena tam albas quàm nigra. Ægilops Bulbi genus Plinio libr. 19. cap. 5. Hoc cuiusmodi sit, nondum certè reperire licuit. *Consolida regalis.* Ægilops Dioscoridis Brunfelsio in sua Exagesi, est Consolida regalis, de qua lib. 25. Hist. n. Ægilopa Dioscoridis, quidam autumant *Aquilegia.* Aquilegiam, descriptam lib. 30. Sed decipiuntur. *Quercus Cerrus.* Est porrò Ægilops ex Quercuum genere, quæ Cerrus cognominatur. *An Fagus sepium.* Hist. Lugd. per Ægilopa intelligit fortè Fagum sepium.

Nomina Linguarum. Αἰγίλωψ Græcè, & Lat. Ægilops, Germ. Taub haber/wild vnnd vnfruchtbarer haber, Gersten ratten, & Theod. Golio in Onom. Vilßrüterete von der gersten/Vnkraut in dem gersten. Gallis, *vne sorte d'auoine nommée Aueron, ou Auenerons, Auoine fole: Auoine sterile, Auoine sauuage*: adhæc Rusticis Gallis *Aueron*, quasi *auenago* vel *auenala*: in Gallia Celtica, *Coquiole*.

Tempus. In Hordeo non nisi post annum à semine suo nascitur.

Vires. Herba cum farina imposita sanat Aegilopas, & duritias discutit: succus seruatur ad eadem

farinæ ammixtus, ac ficcatus, authore Dioscoride. Plinio, Aegilopas sanat herba eodem nomine, semine contrito cum farina permixto, impositoque, vel succo: exprimitur hæc è caule, foliisque prægnantibus, dempta spica vt in trimestri, digeritur in pastillos. Aegilopi Galenus discutiendi vim attribuit, id quod ex gustu cognosci scribit: leniter enim quodammodo acris est, imò etiam ex eo, quòd induratas inflammationes & ægilopas sanat.

GRAMEN SIVE AVENA STERILIS.

Cap. XXVI.

Descriptio. QVemadmodum spontanea pleraque satis strigosiora, ita & suæ spontis Auena, satiuæ & culmi crassitie & altitudine cedit, cæteroqui ei satis similis, iuba, glumis, mollicellis breuium aristarum setis, verùm semine aut nullo aut cassò, strigoso.

Locus, & tempus. In pratis circa admirabilem fontem in Ducatu Wirtembergico Augusto mense florens.

ÆGILOPS BROMOIDES IVBA purpurascente.

Cap. XXVII.

Descriptio. VAlidis sed fibrosis fundatur radicibus, stipulas emittens plures, bicubitales, valentulas, longis internodiis distinctas: *folia* Auenaceis longiora, ridicula, angusta, subhirsuta, potissimùm quà à culmis abscedunt; vagina siquidem culmum complexa glabra est, iuba purpurascens diuulsa. Inter glumas longæ, graciles, auenaceis strigosiores iubæ emicant: quà verò petioli glumis committuntur flauescens villus circumnascitur.

Locus. In Gallia Narbonensi tam inter segetes, sed rarò, quàm ad squalidas aruorum margines collegit Gener Cherlerus.

LOLIVM QVINTVM TRAGO, Hordei granis, aristis non admodum multis.

CAP. XXVIII.

LOlii 5. genus exiguis & oblongis Hordei granis, sed aristis non admodum multis, nec asperis armatum, Tragus Bromon Dioscoridis esse iudicauit, ac præterea eorum sententiam improbandam censuit, qui caput illud apud Dioscoridem ceu suppositilium pronunciarunt atque damnarunt. Adductus, vt ait, authoritate Theophrasti, tria Lolii genera describentis. Sed quænam consequentiæ necessitas? Theophrastus tria describit Lolii genera, ergo hoc quintum est Bromos Dioscoridis. *Tragus notatur.*

C. Bauh. phyt. *Gramen* 740. siue *Festuca sterilis altera*: Eid. pin. *Gramen Festuca* 8. siue *Festuca auenacea sterilis humilior*. Bromos herba graminei generis Thalii.

PHOENIX VETERIBVS.

Cap. XXIX.

PHoenicis nomine hic non intelligimus arborem illam, de qua lib. 5. cap. de palma egimus sed herbam, de qua Dioscorides, hæc scripsit. Phoenicea herba [φοινιξ] quam aliqui Rhun, alii Anchinopa vocant, folia quidem hordei, at breuiora & angustiora: spicam verò Lolio similem, & ramos circa radicem senûm digitorum, ac septenas octonasue spicas. In aruis tectisque recês illitis nascitur. Vim hanc habet in austero vino pota, vt alui profluuium, erumpentemque ab vtero sanguinem, vrinarumq; largiorem fluxum sistat. Tradunt & nonnulli in puniceo vellere amuleti instar adalligatam, sanguinem supprimere.

Est & herba Phœnicea appellata à Græcis, à nostris ordeum murinum. Hæc trita ex vino pota, præclarè ciet menses. Ita Plinius lib. 22. cap. 25. An verò eadem hæc sit, quæ Diosc. Phœnix, illud maximè ambiguum facit, quod menses illam ciere dicit: quum Diosc. Phœnix sanguinem sistat & alui ac vrinæ fluxum cohibeat. Galenus de Phœnice herba siluit. *Hordeum murinum.*

Paulus Phœnix, inquit, quam alii Rhun vocant herba est Lolio similis. Vim habet adstringentem. Pota in vino austero omnia fluida sistit. *Rhun.*

Phœnix esse videtur, quam Germani (inquit Corn.) Taubenkorn appellant. Sicut enim Ægilops vitium est Auenæ, & *sterilis Auena* dicitur, & a nostris Taubenhabern: ita phœnix Ordei vitium, & sterile Hordeum apparet. Et propterea etiam ipsum Anchinops, aut potiùs Anchilops a Dioscoride vocatur. *Auena sterilis.* *Anchinops.*

Guilandinus de Papyro affirmat falli Hermolaum, Ruellium Marcellum, & qui eos sequitur Mathiolum (Ryffium adde, Lobelium Dodonæum, & alios) quòd omnes perhibeant Phœnicem, pusillam Dioscoridis herbulam, dici a Plinio Phœniceam, & Hordeum murinum, decepti nominum similitudine. *Scriptorū aliquot lapsus.*

Cæterùm, pro Phœnice herba, variæ à variis exhibentur plantę. Est nobis Pœnix Lolio similis. Phœnicem Tragi suspicor Ægilopem Matthioli. Phœnix, Leo, Carduus ferox, quid? *Acquiuoca* *Phœnix Lolio similis.*

PHOENIX LOLIO SIMILIS.

Cap. XXX.

Descriptio. VT est eorum genus ferè quæ segetis nomine veniunt, ita & hoc vitium capillatam fibris radiculam habet culmis coactioribus plurimùm, sesquicubitum nonnunquam altis, perquam tenuibus rarisque geniculis donatum; *folia* Triticeis angustiora, palmum aut sesquipalmum longa: *spica*, Loliacea ex atro virescens aut rubescens, glumis alternatim ex culmi fastigio ortis, subiecto foliolo, lumpero simili, non mordaci: *flosculi* frumentacei albi.

Nomina linguarum. Lolium 4. Trago das Vierte Queckengraß / Lolium exiguum, Dinckel / Speltzen / Dort / quibusdam S. Petrecekorn, & Wildtinckel / Rot Wild haber / Gesn. coll. stirp. Eid. in cat. Ein Kreutlein der Gersten gleich. Bintzen helmer, & Waldtrohor / Lobel. Taubenkorn / Meußkorn / & Mäußgersten / Matth. germ. Belg. Muysekoren: Gall. *Iuraye sauuage*: It. *Loglio saluatico*: Boh. Myssy Faukol.

Phœnix Matth. Turn. Lacun. Dod. (cui & Lolium murinum) Cast. Cord. Lon. Cæs. Lugd. & Lob. Obs. p. 21. Ic. plant. p. 34. Hordeum murinum, Guil. Lob. Tab. Graminis Loliacei 4. genus Tragi, Tal. Lolium rubrum Ger. Gramen Loliaceum 3. siue angustiore folio & spica: φοινιξ Dioscoridi, à seminis colore phœniceo, Herba phœnicea

nigra Græcorum, Hordeum murinum Romanorum Plinii, C.Bauh.pin.

Locus. Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia, & Gallia frequens, & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus. *Eam proximè sequens Icon non malè repræsentat.*

LOLIVM GRAMINEVM SPICATVM CAPVT TENTANS.

CAP. XXXI.

Descriptio. STipulas habet cubitũ vnũ, duos, trésve altas, striatas, paucis nodis articulatas, foliis amictas gramineis, in spicam ferè spithamæam desinentes, figurâ peculiari, siquidem alternatim ex culmi lateribus grana terna aut quaterna, & quina, in paruas aristas desinentia, rubentia, triticeis strigosiora, glumis adhærentibus clausa, pedicellis breuibus connexa, pusillæ spicæ forma, exeunt.

Icon. Figura Lobelii in Obs.p.22.Ic.plant.p.35.titulo Lolij & Tritici temulenti meliùs placet, quàm nostra, quæ iam facta erat.

Synonyma. C.Bauh.pin. *Gramen loliaceum* 1. siue spicâ largiore. Αἶρα Diosc. Arist. Theoph. Gal. Orib. Ægin. Act. Ζιζάνιον Constant. *Zinzania* Arabum. *Lolium* & *Aera*, Plinio. *Lolium* Ruell. Matth. Gesn. Ama. Cordo in Diosc. Tur. Dod. Cæs. Cast. Lugd. Taber. *Lolium* & *Triticum temulentum* Aduers. Lob. *Lolium verum*, Gesn. hort. *Lolium album* Ger. *Frumentum fatuum*, Lon. Variat: communiter aristas habet, sed sine aristis quoque Bononiæ obseruatur. 2. Eidem Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore, quod sic describitur:

Spica angustiore. Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore: Ex radice alba, arundinacea, fibrosa, culmi aliquot bicubitales exurgunt, foliis paucis, latiusculis, oblongis cincti, quorum summo spica angusta, vncias quatuor vel quinque longa, Phœnici vel Hordeo marino similis. Basileæ circa Cliben, longioribus & breuioribus foliis varians reperitur.

Lolium vnde dictũ. Lolium autem esse αἶραν Græcorum, non est ambiguum, etiamsi Plinius diuersis locis, tanquam de diuersis agat. Αἶραν porrò vocarunt Græci, teste Lobelio, vt coniectura fert ἀπὸ τοῦ αἴρεσθαι, quod est efferri & attolli, vel sursum rapi: rapitur quippe in cerebrum Lolii vapida nocua aura, atque dementiæ affinem tenebricosam vertiginem, temulentiámque efficit. Quo quidem maleficio vel infimæ plebeculæ notum, & inuisum plus satis est, præsertim Galloprouinciæ, Narbonæ, & passim in reliqua Gallia vbi *Yuraye*, quasi ebriosa vel inebrians vocatur. Quippe etiam in Normannia, Belgio & Anglia, non solùm pani mixta farina, sed multò magis Cerealibus potionibus, *Ale* & *Byere* addita, & feruefacta, torpore & temulento veterno cerebrum opprimit, & opacat, reliquáque membra torpida reddit. At foris admotum, eiusdem ex axungia depositum cataplasma, eadem pellit incommoda, doloresque diuturnos artuum & pericranei soluit.

Spica similior nulli quàm Phœnici, vt scitè Dioscorides monet: eóque qui alterutram norit, ambas nouerit. Granum in dura tunica: stipula, radix, & reliqua Tritici, vel Secalis sunt: eóque ea in opinione, qui ex Theophrasto est Senensis, vt hæc Theophrasti pestis, rursum in Triticum redire solita sit: vt verùm dixit, ita ineptum & physices imperitum se prodit, quum de Hippocrate Historiam, è Plinio exemplum sexus humani mutati, adducit. Quippe neque ad rem facit hic, sexus mutatio, & in plantis sexuum distinctio non vera, sed metaphorica & figurata doctis meritò censetur: igitur res vera, ratio improba. Nullus enim non nouit hic defecisse Lolium à Tritico, nec in fœminam abiisse, sed in vitium quodpiam, aut aliam segetis speciem; calidius enim & siccius est Lolium reliquo quolibet frumento, improbum alendo, præsertim homini, Tritico autem planè contrarium natura. Hoc enim homini salubre, veterinariæ autem nex plerumque. At Lolium hisce, vel neque alitibus gallinis nocet nihil, illi tamen plurimùm, quare specificæ differentiæ sunt, non maris aut fœminæ, vt blaterabat Commentator. Quin etiam Lonicerus Germanus Botanicus minimè bonus. *Commentator Senensis not.* *Lonicerus qualis Botanicus.*

Nomina linguarum. Dicitur & αἶρα Græcè: Arab. *Zizania* & *Sceylem*: Germanis **touwalch**, cum in Hordeo nascitur: in Secale verò **trespe/trabsendort/**& **tresdorp**, Cordo. Vocatur & **Kühweitzen**, hoc est, Triticum vaccinum, & **Lülch**, corruptâ Lolii Latinâ voce. Belg. **Dolick**. Gall. *yuraye*, ou *yuroye*, & *lulle*. Ital. *Loglio*. Hisp. *joio* & *zizania*.

Locus. Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptis, ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem præsertim vliginoso per cœli, mensibus potissimùm hybernis, tempestatem humidam.

Vires. Lolium molitum vim habet emarginandi ac circumscribendi nomas, & putredines, & gangrænas, si cum raphanis & sale imponatur. Impetigines feras, & lepras cum sulphure vino & aceto curat. Cum stercore verò columbino, & Lini semine coctum in vino, strumas dissoluit, & quæ ægrè maturantur, rumpit. Cum aqua mulsa coctum ac impositum, coxendicum morbo laborantibus prodest, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure. Idem suffitum conceptus adiuuat, authore Dioscoride. Plinius lib.18.cap.17 Lolium, inquit, non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et paulò pòst. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Quum est in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Asia, & Græcia balneatores, quum velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Et libr.22. cap.25. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cum Raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panes concoquit cum fimo columbino & Lini semine decocta in vino. Et ibidem inferiùs. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infelix dictum est à Virgilio Lolium: Hoc tamen molitum, & ex aceto coctum impositúmque

que; sanat impetigines, celeriùs quò sæpiùs mutatũ est. Medetur & podagræ, aliisque doloribus cum Oxymelite. Ratio hæc, Aceti sextario vno diluuntur mellis venciæ duæ. Iustum est ita temperatis sextariis tribus, decoctæ farinæ Lolii addere vsque ad crassitudinẽ, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Atque hæc est veteris codicis lectio. Et sanè Plinius neque integrè, neque distinctè medicamenta à Diosc. præscripta expressit: quanquam etiam Dioscoridis lectio non satis probe sit distincta. Cornarius ita distingui ac coniungi debere censuit, velut hic reddidimus, maximè ea quæ postrema habentur, vt Ischiadicis cum aqua mulsa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut thure impositum Lolium molitum prodesse velit: & deinde ipsum solum suffiri, & non cum aliquo ex his quæ præcedunt, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia, commodè in cataplasma Loliaceum ammiscentur: Ineptè verò ad suffitus adhibentur. Desiccat vt Galenus lib. 6. de simpl. medic facult. & excalfacit efficaciter, vt propinquum sit acribus, magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentiæ, verùm multùm ab ab hàc deficit. Secundum hoc, ponat ipsum quispiam in principio tertii ordinis excalefacientium, secundi verò in fine exiccantium: *Lolium*, autem frugibus, ex quibus Cereuisia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem potest pani copiosius additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipsis adferens: quod & Ouidius Fastorum lib. 1. scriptum reliquit:

Plinius notatur. Dioscor. lectio suspecta.

Et *careant Loliis oculos vitiantibus agri.*

Atque hinc natum videtur prouerbium: *vt caecutientes lolio victitare dicantur.*

GRAMEN *GROS* MONTBELGARD.

CAP. XXXII.

Descript. CAlamis est cubitalibus, nodosis, in quibus folia graminea, summâ stipulâ spicæ complures in iubæ formam conspiciuntur, tenuibus, asperis pediculis appensæ, vnciam circiter longæ, binis versibus compositæ, granis nouenis, aut paucioribus, vix vnquam pluribus, Secales paribus, formâ aliis, rubris, canaliculatis, duris, gluma bifori hirsuta in breuem aristam (quæ postremæ glumæ geminæ) desinente conclusis; radices multæ, capillares.

Festuca altera Dod. Dodonæus hanc plantam sic describit: Altera Festuca, quæ propriè Secalis vitium est, culmis foliisque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeoue tenuiores, in quorum summo veluti effusæ pendent iubæ, Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores, arctiusque coniunctæ. Semina oblonga, sunt, longitudine grani Secalini, sed angustiora, tenuiora, leuioraque multò, quæ membranulis siue utriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Germani Dort & Lülch vocant: Brabanti Drauich: Latinè Festucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum similitudinem gerunt, illasque interim infestant, minimum ac leuissimum est granum: Festucis ea de causa similimum.

Gramen hoc, quod Tragus lib. 2. cap. 25. pro Lolio germ. Dort dicto describit, nullo modo existimo fieri ex mutatione Hordei & Tritici: multò minùs idem esse cum planta, quam pingit pro Dort & Lolio. Hordeum, Triticum, & Dort Tragi annuæ sunt plantæ, non repentes: ac præterea spicis inter se multùm dissident. In eo etiã aberrasse videtur, quòd Aegilopa Galeni, sed non Dioscoridis, esse crediderit, sed potiùs *αἶρα* eiusdem, & Zizaniam Auicennæ. *Lolium Trag.*

Sed & Dodonæus (perhibente Gesn. hort.) Aegilopem fecit Dort germanicè dictam, eamque lib. 2. imag. pro Lolio pinxit: circa finem verò eiusdem libri, se emendans, Ægilopem nuncupauit & pestem Secalis esse dixit. Refert idem Gesner. Tragum hanc plantam tertio inter Lolia loco describere, qua in re non parum hallucinatur: nam secundo, ni fallor, loco traditur. *Aegilops Galeni. Aira Diosc. Zizania Auic. Dodon. notatur.*

C. Bauh. pin. dicitur Gramen Festucæ 1. siue Festuca graminea glumis hirsutis: Lolium 2. Trag. at 1. icone Ægilops & Festuca, Dod. gall. Gesner. hort. Bromos, Lac. altera, Ger. Bromos sterilis altera, Lob. Obs. p. 21. Ic. plant. p. 33. & Hist. Lugdunensis Lolium Lon. Festuca altera Dodonæi. Gramen murorum Dalech. Lugd. Festuca graminea, Tal. Phœnicis altera species, Eid. Symphonium, Bromos herba, Tabern. Variat spicis, quæ aliquando quasi in fasciculum comprehensæ, & Phœnix altera est Thalii: aliquando dispersis: sic aliquando glabris, aliquando hirsutis & propriè Secales vitium est. *Synonyma* *Varietas*

Propriè Secalis vitium est: cum aliis enim frumentis, aut non rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes: anni hyemisque constitutionem clementem ac tepidam. *Locus*

GRAMEN SPICA HIRSVTA, ad Gramen *du Gros* accedens.

Descriptio SVmmus culmus spicâ insignis est duum triumue vnciarum Triticeæ simili, magis diuulsa, glumis multiplicibus, hirsutis, aristis mollicellis, perbreuibus, nec effatu dignis: folia per stipulam sesqui cubitalem angusta, villosa, candicantia. Radices crassæ, duræ, fibras crassiusculas habent appensas, perennes.

Locus Nemausi inter Triticum præcipuè obseruauit & collegit Gener Cherlerus.

GRAMINI MVRALI DALECHAMPII simile, si non idem.

Descriptio AD Gramen *du gros* Montbelgardensibus dictum nonnihil accedit: à quo natalibus aliisque quibusdam notis differt: nascitur enim in parietinis, culmis multis cubitalibus & altioribus,

bus, foliis ad genicula non ita dissimilibus, sed hirsutis & ferè canescentibus; iuba eundem habet cum gramine *du gro* positum, cuius partium textura itidem distichos, spicas breues imitata, aristis mollibus breuibus, glumas etiam molles, striatas, armantibus, tantillùm hirsutas, squammatim incumbētes, strigosiores, & semine crassas. Radix capillaribus fibris contexta est. Nisi figuram paratam habuissemus, meliorem exhibueremus.

Hord. murinũ Tab. Figura Hordei murini Tabern. optimè conuenit nostro Gramini, sed cætera nomina, ut phœnicis & Lolii non item, existimo præter autoris sententiam figuram plantæ quam non intelligat appositam. Frater Casparus attulit ex Italia nomine Cynopis Theophrasti & Canariæ.

Cynops.

Locus. Geneuæ obseruaui & in valle Griesbachiana ad thermas acidas: Patauii prouenit, nec non Basileæ & Montbelgardi.

ÆGILOPS MATTHIOLO FORTE.

Cap. XXXIII.

Descriptio. Folia graminea, angusta, hirsuta: culmi plures, cubitales, geniculati, tenues, paniculam ferunt singuli multifariam diuersam, cuius portiunculæ squammatim è pluribus glumis compactiles spicam paruam mentiuntur, locustis Auenæ non multùm dissimiles, aliâs singulares, aristis donatæ mollibus, longis.

Bromus siue Auena sterilis Lob. Lobel. sic describit: Bromos, siue Auena sterilis, ab Auenis vesca, vsu quidem diuerso, sed genere & figura non diuersa: vtrique enim vt nomen sic facies, & natales eadem. Sed minore graciliorèque pedali stipula, apiculisque stamineis delicatioribus, minimè mordacibus, cõmosa effigie, semen fermè euanidum, in tunicis fermè vacuis.

An Lolium 1 Tragi. C. Bauh. phyt. pag. 23. Gramen 104. siue Festuca sterilis.

Trago fortè Lolij 1. genus est, quod plinium lib. 18. cap. 17. per primum omnium frumenti vitium, Auenam intellexisse asserit: Virgilium verò per Auenam sterilem, & per phœnicem Dioscoridem. Vocat germ. **Gauchhabern** & **Maußhabern**, hoc est, Cuculi vel murium Auenam.

An Aegilops Matth. An Matth. in prior. Comm. Ægilops siue Festuca, Ananiensis ruri vulgò *Squala*. Arabib. *Dausir, Dalsir, Dosana, Dauser, siue Dusser*: Ital. *Egilopa*. In post. comm. similem habet figuram sine descriptione pro Ægilope prima, olim vera existimata, vt ait, Italica nomina adimens. *Videant ergo Lectores, qualiter se extricent ex Matthioli scriptis.*

Aegilops 1. Auena fatua Tab. Tabern. icon. p. 134. & Hist. p. 666. Ægilops 1. Auena fatua. **Gersten/ Twalch Gauch habern/ haber gras**, αἰγίλωψ, Festuca, Festucago, Gazæ Bromos sterilis, Virgilio Auena sterilis 1. georg. Plinio Hordeum festuca lib. 18. cap. 7. Ital. *Squallo & Squala*. Galli, *Lauron & auoron*. Angl. **Dranck** & **wilde otes**. Fland. & Brabantis. **Dranck**. Spicæ Hordeo similiores, nisi minores essent, nec ita asperæ, sed molliores.

Bromus herba Dod. gall. Dodon. gall. Βρόμος πόα, Bromus herba, & Auena herba. gall. *Aueron* aut *aueneron*. Eid. Hist. frum. & in fol. Lat. Bromus herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso syluestris quædam Auena, multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque tenerioribus: iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet: radice firmatur copiosa ac tenui. Nominant eam græci βρόμον πόαν, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quæ græcis quoque Βρόμος aut βρῶμος dicitur.

Matth. not. Bromus Lob. Lobel. in Adu. notat falsò primam dici Ægilopen apud Matthiolum, & Bromon esse. In Obs. p. 20. figuram Dodonæi habet nomine Bromi, vocans p. 21. Festucaginem Gazæ Italorum *Vena vana*, id est, Auenam cassam, & *Orza salvatica*, & demum Ægilopem alteram, non primam Matthioli.

Gramen Festuca C. Bauh. C. Bauh. pin. Gramen Festucæ 7. siue Festuca auenacea sterilis elatior Βρόμος Diosc. aliis Βρόμος πόα ad differentiam Auenæ. Festugago Gazæ. Lolii primum genus, Trag. des. Ægilops prima Matthiol. altera in comp. Ægilops Lac. vera Gesn. hort. Bromos, & Auena herba, Dod. gall. Festuca & Auena græca, Lon. Auena sterilis, Adu. Thal. Bromos sterilis Lob. icon. Ger. Bromos herba, Dod. Lugd. Auena græca Cæs. Ægilops 1. & Auena fatua Tabern.

Locus & tempus. Herba natura sua in totum syluestris, Aestate Maio mense secus vias in pratis, agrorum marginibus & segetibus reperitur.

GRAMEN TENVIFOLIVM HIRSVTVM: BARBA ÆGILOPIS OLIM Matthiolo.

Cap. XXXIV.

Descriptio. Radices tenues albæ, è quibus enatorum culmorum pars ima nodosa, satis profundè in terram depacta, festucis siccis comata, vt in Nardo Indica. folia dodrantalia, angusta, hirsuta, potissimùm quà calamos ambiunt, angustiora multò quàm sint Aegilopis Matthioli: calami hirsuti, geniculis nigris distincti, iuba diuulsa, vt in Aegilope glumis crassioribus ex pediculis robustioribus, rubentibus, cum aristis multò breuioribus.

An Dod. Gramen pratense 3. Gramen minus Lob.

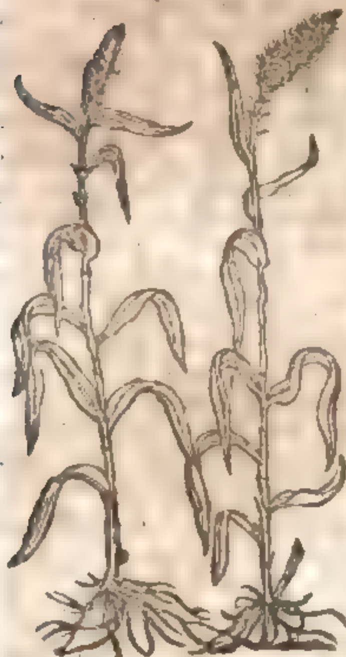
An Dodon.Lat.in fol.Gramen pratense 3. sine descriptione.

Lob.& Pena aduers. p.2. Gramen minus (sic in Ic.p.1.)istud,quidem quod fundit montanus, incultus,& aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius velleri, sic multò delicatius,minus & semine efficacius est. Ex succincta hac Lobelii descriptione nondum intelligo quam plantam intelligat: suspicor figuram demonstrare a nobis descriptam,non tamen affero. Tabern.icon. Gramen minus,& Hist.vbi Gramen 4. Graß. Figura Tabern.videtur facta ad imitationem figuræ Lobel. vti Dodon.Scio fratrem Gramen minus Lobelii & Tabern. ad aliam plantam referre.

Locus. Geneuæ prouenit,aliisque in locis obseruauimus.

PANICVM VVLGARE, PVNICEVM, & spica diuulsa. CAP. XXXV.

Panicum vulgare.

Panicum punicum.

Descriptio. PLures ex radice fibrosa culmos erigit Panicum, geniculatos,farctos, quibus adnata folia longa, lataque, Arundinaceis similia: fastigium verò culmi spicam fert clauæ instar, dodrantalem ferè, breuissimis aristis asperam,numerosissimis,luteis, rotundis, nitidis, Milii minoribus,folliculis inuolutis, densè spicatā: Panicum rubrum vti prouenit in horto,radices habet fibrosas, sed validas, subrubentes, caules verò duûm aut trium cubitorum altitudine,loco fœcundo, firmos, ex viridi rubescentes, crebris geniculis interceptos,ramosos, & læues, præterquam sub spica,quę sesquipalmum longa è spiculis compluribus densè congestis componitur in minoribus plantis, spica nō apparet ita ex spicatis composita, in quibus semen Panici vulgaris copiosum,glumâ etiam non alia, sed aristis, quæ inter grana plurimæ emicant purpurascentibus: folia arundinacea, frequentia, vaginis longis caulem inuoluunt, adeoque & inferior vagina superiorem excipit, tactu aspera. Est mihi quoddam Panicum spica insigniter diuulsa,cuius figuram nouam exhibemus,sicuti etiam Panici punicei,alias vti paratæ erant proponim⁹ pro vulgari.

Panicum spica diuulsa.

Frumenti hyberna genera. E frumentis quæ Hieme in herba sunt,verno tempore in culmum geniculatum & concauum fastigiatur Panicum, quod pro indiuiso [Constant. legit, tantum pro indiuiso: exponitque sine diuisione, in commune, communiter. Quo genere loquendi vsus est Cato cap. 137.] & paruis auibus expositum est. Indefensum quippe membranis continetur. Est verò à Paniculis dictum, cacumine languidè nutante, paulatim extenuato culmo penè in surculum, prædensis aceruatur granis cum longissima pedali obba.

Melfrugū. Diocles Medicus mel frugum appellauit. Hæc *Plin.*lib.22.cap.25. Dioscorides refert Panicum alios Melinen appellare,& frumentaceis seminibus, Milio simile.Et hæc est fortè occasio, cur Tragus inscribat Milium agreste seu exiguum klein oder wilder Hirß / quod alii Pannicum, Germ. feuch & Heidelfeuch appellant. Iudicauit porrò & Typham, à paniculata iuba nominandā.

Ruell. error. Ruellium, Panicum in Italia Melicam vocari scribentem hallucinari refert Matthiolus in prior.comm. vbi ἔλυμον à Græcis appellari ait, Arab.*Dochon*: Italis *Panico*: Germ. Pfenich/heydel-Pfenich pray/Fuchschwantz i.e. cauda vulpina: Hisp.*Panizo*,& *Paniso* Gallis *Panis*. Meminit in post.comm.lat.cum mag.fig. Panici pedali longitudine panicula: tradit & aliud, mammosas ferè paniculas gerens, & semen racematim proferens copiosiore prouentu: addit colorē paniculas variare: nam quasdam candicare, alias rufescere, plures flauescere. In It.asserit Panici genus quoddam semine luteo,& alius albo: figuram ponit qualis nostra ad puniceum facta.

Ruell. error alius. Cæterùm errandi occasionem præbuisse videtur Ruellio nominis Melicæ cum μελίνης, siue μελίνης vicinitas, quæ fecit vt Panicum & Sorghum inter se confuderit,& Melicæ descriptionem cum Panici miscuerit. μελίνη ἐκ μέλιτος dictum videtur quasi Melleum quidpiam: ἔλυμος verò,forsan ab εἰλύω quod est inuoluo.

Synonyma. C. Bauh.pin. *Panicum* 1. siue *Germanicum*, siue *Panicula minore*: *Paniculum* Fuch.Tur.Dod.Cord. Gesn. hort. Lon. Lob. Obs. p.24. Ic. p.41. Cæs. Cam. Tab. Ger. Variat paniculis albis, flauis & purpureis: semen album,luteum,rufescens: Dioscorides frumentaceis, Gal. leguminibus iungit. Eid. *Panicum* 2. *siue Italicum*, siue paniculâ maiore. *Panicum* Marullo,Hermolao,Ruellio,Matthiolo, cui & *Domesticum*: Anguil.Cæs.Portæ. *Panicum*

sati-

sativum, Lugdunensi. *Panicum vulgare*, Clus. Hist. *Panicum aliud Indicum, panicula villosa*, Lob. Ic. p. 41. *Panici Indici spica* Dodon. *Panicum Indicum*. Tab. Ger.

Locus & tempus. Plinius lib. 18. cap. 7. recenset Panicum inter frumenta æstiua, ea sc. quæ æstate ante Vergiliarum exortum seruntur. Cap. 26. Extremo ergo hoc tempore Panici satio est. Iustum est hoc seri maturato Hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes vespere per arua Cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes volatus, Græci vocant verò lampyridas, incredibili benignitate naturæ. Cap. 17. Panicum in frigido & aquoso priùs serendum, postea in calido agro. Pestem a Panico sturnorum passerumve agmina, abigunt herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla auis intret. Cap. 10. Panicum aquis minimè gaudet, cùm in folia exit. Vetant id inter vites arboresque frugiferas seri, terram emaciari hoc satu existimantes.

Vires & usus. Panicum Dioscorides Milio simile dixit, eodémque modo in panes subigi: eosdem habere vsus: minùs tamen & nutrire & adstringere. Panico Galliæ quędam, præcipuè Aquitania vtitur, inquit Plinius lib. 18. cap. 10. Sed & circumpadana Italia, addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticæ Gentes nullum Panico præferunt cibum. *Dysenteria.* Item lib. 22. cap. 25. Panicum effectus habet quos Milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, *Tormina.* & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Colum. Panicum pinsitum, & euolutum furfure, sed & Milium quoque, pultem, panis inopia, maximè cum lacte non fastidiendam præbet. *Ex Galeno.* Galeni sententiam ex 1. de alim. vbi Milium minùs aluum cohibere dicit, quàm Panicum, suo loco adscribemus. Cæterùm ei contrariatur Dioscorides, quod & ego (inquit Corn.) ita se habere credo. Verum 6. simpl. phar. ita de Panico scribit, Panicum quod & *Meline* vocatur, ex leguminibus est simile Milio, & specie, & viribus parum alens, *Fluxiones ventris.* & siccandi vi præditum. Sistit etiam ventris fluxiones, quemadmodum Milium. Si verò extrinsecus impositum fuerit, siccat & frigefacit. Quo loco ἐκ τῶν ὀσπρίων ἐστι, legitur: quod Diosc. dixit τῶν σιτηρῶν ἐστι. Indiscriminatim enim τὰ σπέρματα Galenus etiam ὄσπρια vocat, alioqui enim ὄσπρια appellari dixit illa cerealia semina, ex quibus panis non fit. At verò quod Plin. dicit, Dioclem panicum mel frugum appellasse, non aliud est quam expositio vocis μελίνης, quà melleum quid significatur.

Dalech. notæ Porrò, licet apud Hist. Lugdunensem legatur nullum hodie Panici nec officinis, nec panificio esse vsum, quòd, cùm siccum admodum & macilentum sit semen, parum admodum præbeat alimenti, ideóque auiculis obiiciatur. Clusius tamen perhibet magni per vniuersam Germaniam, Vngariam, & Bohemiam Panici vsus esse: etenim in alimentum cedere ac pultes ex eius semine deglumato fieri non ingrati saporis.

PANICVM COERVLEVM SIVE INDICVM.

Cap. XXXVI.

Descriptio Sorghi altitudinem assequitur Panicum Indicum, similiter ex fibrosa valida radice multos emittens culmos eósque medulla alba farctos, foliis donatos ad singula genicula arundinaceis: iamverò cylindraceas spicas, non in summo tantùm culmo gerit, vt nostrate Panicum, verùm etiam è nodis & alis foliorum aliam spicarum sobolem parit, quæ vt longitudine cedunt nostrati, ita crassitie vincunt, pilosæ: In his semen stipatu denso Panici nostratis, subcœruleum, Milio par, ab vna parte, quà adhæret secundum longitudinem stria donatum, læue, gemellum ferè, ex pediculis vncià longioribus pilosis, glumis inuolutum.

Panicum Americanum. Clus. plantam nostram ita describit: Est præter Panicū vulgare genus aliud ex Peruana prouincia primùm in Europam illatum: habet autem id culmos longè crassiores, firmiores, altiores vulgari Panico, & planè harundinaceos, vt quos humanam altitudinem attingere, interdum etiam superare plerumque viderim, crebris geniculis & veluti articulis præditos, & lanugine obsitos: folia harundinacea è singulis articulis prodeunt, longa, lata, dura, Melicæ foliis non valdè dissimilia: inter quæ prodeunt è geniculis alii veluti breuiores culmi, similibus foliis obsiti, desinentes in spicam digitalis longitudinis, nonnunquam breuiorem, & duntaxat pollicarem, densè compactam, & æqualis propemodum vbique crassitudinis: semina oblongiusculis gracilibúsque petiolis innixa proferentem, & capillaceis veluti glumis inclusa, quæ extimâ parte è glumis prominente, crassiora, magis rotunda, & quasi orbiculata sunt, læuia, subcœrulei coloris, qui in calidioribus regionibus magis satur est, rarò tamen vel in Germania, vel in Belgica (in illis enim prouinciis sæpe terræ mandaui eius semina ex Hispaniis accepta) ad plenam maturitatem proueniunt: radices eius fibrosæ sunt, validiores & maiores, quàm in vulgari Panico.

C. Bauh. pin. p. 27. *Panicum* 3. *siue Indicum* spica obtusa cœrulea. *Panicum cæruleum Indicum*, Adu. Lob. icon. Cam. Tabern. *Panicum Indicum* Dod. Ger. siue *peregrinum*, Lugd. *Panicum Americanum*, Clus. Hist. Pannicula est subcœrulea, in calidioribus regionibus magis satura. Panici nomine & Phalaridis Aethiopicæ accepimus huius plantæ semen. *Synonyma* *Phalaris Aethiop.*

Figura Panici Indici Dodon. de frum. & in fine Hist. Flor. ac in fol. Lat. satis commoda si semen pingeretur duplex ex vno pediculo: descriptio an quadret Panico hæreo.

PANICI AMERICANI SESQVIPEDALIS SPICA.

Cap. XXXVII.

Descriptio HVius Panici Americani spicam crassam valdè firmam & bene compactam, non vbique

tamen æqualem, sed paulatim & sensim extimâ parte gracilescentem, sesquipede longiorem, nec tamen integram ad me mittebat (inquit Clusius) Londino Iacob. Garetus anno 1592. à Nauclero quodam Anglo ex sua nauigatione reduce emptam, cuius semina, non multo maiora mihi visa, quàm illius Panici Americani, cuius modò memini, cæteroqui prorsus similia: nisi plura simul iuncta, & hispidâ glumâ inclusa, breui pediculo inniterentur: illius stirpem nascentem videre non licuit, nam serere neglexi, quia vetustate nimis resiccatum existimabam, spicam tamen in ligneâ tabella Francofurti exprimendam curabam à perito artifice, vt hoc loco insererê, digna enim mihi videbatur, cuius aspectu alii etiam fruerentur. Proximè autem sequente anno scribebat ad me N.V. Carolus de Tassis veredariorum Antuerpiæ Præfectus, ipsi natas istic plantas semine quod ab eodem Gareto acceperat, non valdè dissimiles illis, quæ iam a multis in Belgicis hortis sunt conspectæ: nec dissimiles etiam spicas siue paniculas protulisse.

Cum hac spica eandem attulisse generum Cherlerum redeuntem ex Anglia 1605. existimamus, eamque à Iacobo Gareto peritiss. Phamacopœo datam, minorem tamen præcedenti. Est autem tantùm palmaris, quia nondum matura vt iudicamus, ea repræsentat aliquomodo plantaginis spicam aut Piper longum, vtraque parte gracilior: crassitudinis circiter calami ordinis, constat veluti squamis pulchrè ordine sursum tendentibus, scapus diducitur in plurima fractu mediocriter contumacia fila: Color pallens, obscurior, sapor nullus manifestus

Synonyma C.Bauh.pin. *Panicum 4. siue Indicum spica longissima. Panici Americani spica grandis vel sesquipedalis*, Clus.Hist. *Panicum Aethiopicum ex Guinea*, Clus.hist.ap.ad lib.6.

PHALARIS.

Cap. XXXVIII.

Descriptio CVlmo adolescit sesquicubitali, Hordeaceo, quatuor aut quinque geniculis nodoso: foliis Hordeaceis, radice habitiore, vnicuique culmo, qui ex vna radice plures pronascuntur, spicæ singulæ insident, sesquiunciam aut vnciam longæ, turbinatæ, foliaceis glumis striatis squamatim scandularum ritu compactiles, e quarum sinu tremula flosculorum pallidulorum filamenta promuntur, iisdemque postea locellis semen reconditur lubrico nitore Milii, forma Lini, sed magnitudine suppar.

Diosc. Phalaris Dioscoridea caliculos emittit à tenuibus ac nullius vsus radicibus numerosos, bipalmes, geniculatos, culmis Zeæ similes, graciliores tamen ac sapore dulces, folia itidem Zeæ (ἰσχνότερα. δὲ ἢ γλυκέα τῇ γεύσει, τὰ φύλλα δ' ὅμοια τοῖς τῆς ζείας. Cõclusa habentur in vet. cod. itẽque apud Oribasium, at in vulg. exemplarib. desiderantur) semen verò Milii magnitudine, candidum & oblõgum.

Plinius. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo flore inclinatum: Semen simile Sesamæ. Ita Plinius lib.27.cap.12. non adeò consonè Dioscoridi, quanquam sanè de eadem herba dicere videatur.

Phalaris Cornarii, ignota. Milium Solis. Phal. Dios. apud Tragum. CornariusPhalaridem officinis ignotam dixit: & sub diuinatione Herbariorum positam, qui eam inter Milium & Hordeum nasci putent, nomine Germanis adhuc ignoto. Quidam tamen verum Milium Solis esse asserunt, quod Officinæ minus appellant.

Apud Tragum Phalaridis figuram aliquis posuit sub titulo Phalaridis Dioscoridis, Das 7. Quecken Graß: interea Tragus hanc plantam non describit eo loco, nec eam intelligit.

Lonic. huius descriptionem exhibet sine descriptione.

Matth. in prior. com. Phalarim eam suspicatur quæ in syluestrium frugum genere, à quibusdam recensetur, adeò vt non desint etiam, qui hanc appellent Syluestre Milium, semine Milii ferè magnitudine. In post. comm. vbi pictura, omittit Milii sylu. nomen quasi olim confuderit cum Phalaride. Miliũ sylu. Phalaris duplex.

Videtur Gesn. hort. Phalaridis speciem vnam siluestrem admittere, at alteram satiuam.

C.Bauh.pin. *an Melia altera Theophrasti, Phalaris Diosc.* Trago icon. Phalaris Matth. Ang. Tur. Dod. Cord. Gesn. hort. [cui & Canariense semen,] Lon. Lobel. Cæsalp. Cast. Cam. Lugd. Tabern. Ger. *Phalaris herba*, Gesn. catal. *Milium alterum* Theophrasti Dalech. in Plin.

Locus & Tempus. Peregrinum hoc semen Belgio est, authore Dodonæo, infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis. Seritur Vere: sub finem Aestatis maturescit. Non modò e Canariis saccharinis & Hispaniis, sed etiam Narbonensi agro, via ad Magallonem prope segetes ad pontem, Phalaridem veram, eiusque enatum semen feliciter in Belgio & Anglia habuimus ait Lobelius: quò Institores Canariis philomenis plusquam sacchatatas & mellifluas cantilenas modulantibus alendis venum asportant seminis magnâ vim. Nos variis in hortis colimus semine maturo Augusto.

Vires. Herbæ tusæ succus, Dioscoride dictatore, ex aqua aut vino expressus ad vesicæ cruciatus utilissimè bibitur. Semen quoque cochlearis mensura ex aqua potum, ad eadem est efficax. Plinio calculos frangit semen, potum ex vino vel aceto, vel cum melle & aceto. Idem & vesicæ vitia sanat

Galen. lanat, Galenus Phalaridis herbæ & siccam & semen, & folia pota ad vesicæ dolores opitulari, ve fur eius quæ tenuium partium quid & calidum habet, credi testatur. Alimento esse, & nonnullos panes pinsendos curare, esitareque ad calculum farctusque vesicæ, perhibet etiam Lobelius.

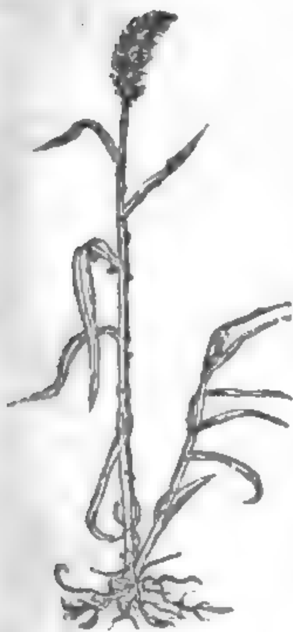
PHALARIS MAIOR SEMINE NIGRO C. BAVH.

PHalaris 2. siue maior semine nigro: *Canera* Melitensium incolis: granum in Melita frequens, Canariis insulis familiare, Massiliæ notum, nigrum, oblongum, à Milio simile, quo Canarios passeres præcipuè nutriunt: ex grano aliquando à Dalechampio sato natum, referente C. Bauh. in pin.

PANICVM SYLVESTRE DICTVM, ET DENS CANIS. I.

CAP. XXXIX.

Descriptio

GRamen Panicum syluestre quibusdam dictũ, radices habet tenues frequẽtissimas, eoque nomine euulsu difficiles: culmi plures palmares, atque etiam dodrantales, geniculis paucis articulati, obliquè articulantur, obliquè erigũtur, aut per terram repandi reclinantur: denuóq; actis radiculis attolluntur: singulis calamis, singulæ insident spicæ Panici, minores, asperæ, versibus adhærentes; per maturitatem russescentes, breuibus pungentibus aristis obseptæ, inter quas semina parua Panico minora. Folia graminea, albicantia, hirsuta, aspera, partem culmi ceu vagina amplectentia.

Icon. Phal. Plinii Fuchs. Fuchsius, cuius icon hic assumpta displicet, vocabat Phalaridem Plinii; hanc quam Geneuæ nominant *Panicete*, quasi vacuum Panicum. Ego tamen non puto Phalaridem Plinij ad hoc Panicũ referendum. Sed crediderim potiùs eum l. 18. c. 17. intelligere per Herbam albam Panico similem, occupantem arua, pecori quoque mortiferam. An Ruell. lib. 2. cap. 118. Herba specie frumentum, folio Tritici &c. in aruis nascens. Frumentum ruri caudati frumenti nomine notum? An eid. lib. 3. cap. 82. Holostium, Denticulus canis Ruri, gramen molle Herbariorum nonnullorum?

An Frum. caudatum Ruell.

Ruell. reprehens. Cordus in Diosc. Ruellium reprehendit, vt qui sibi non constet, quòd Holostium à gallis, Denticulum canis appellari scribit: Quòd idem rursus alibi gramen, alibi Coronopum, Dentem canis esse dicat. Sed an Cordus ritè mentem Ruellij perceperit, dubito, & an animaduerterit, nomen Dentis canis à gallis aliquot plantis similibus tribui, vt huic & duabus sequentibus.

Dod. not.

An Rhegino in exerc. Alopecuros, Panicum agreste, non Frumentum caudatum, Lat. Cauda vulpina, Herba Tritico similis scholasticis? An corrh. Frumentum caudatum, aliis Alicopecuron aliorum? An Alopecuros.

An Cæsalp. Alopecuros vera si particulatim floreret, Panicastrella vulgò vocata, Panicum syluestre fortè dicendum?

An Trago Lolium 7. quod Phalarim Dioscoridis esse putat? An Thal. Phalaris silu. maior, spicis asperis, lappaceis vestibus adhærentibus.

Lonic. not. Lonicero pro Phalaride Dioscoridis describitur, sed non depingitur. Figura enim quam pro Phalaride exhibet, est alterius plantæ.

Matt. not. Matth. in comm. cum mag. fig. habet descriptionem sub Panico syluestri, quæ conuenit huic nostro Denti canino primo paniculâ simplici, non item figura, quæ Panici est panicula sparsâ, aut diuulsa.

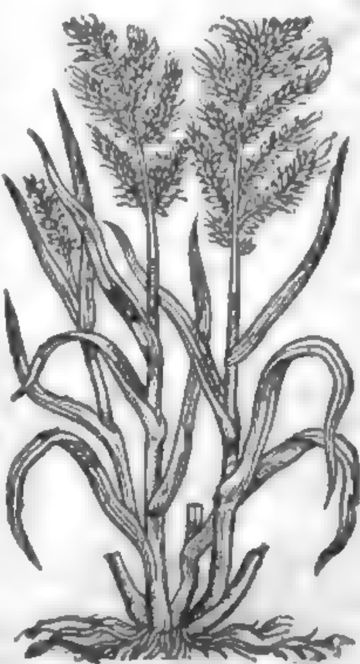
Lob. in Ic. plant. pag. 13. tom. 2. est Panici effigie gramen simplici spica. Tabern. Ic. & Hist. gramen panicum 1. feud graß. H. Lugd. p. 412. Panicum sylu. aliud Dalechampio, quæ fortasse fuerit Herba alba Plinii. Quidam tamen esse volunt eiusdem Scriptoris lib. 22. cap. 25. Miliariam herbam, quæ Milium necat, & trita, cornúque infusa podagras iumentorum sanare dicitur. Magis tamen placet eorum sententia Dalechampio, qui Albam herbam esse putant. Herba alba Plinii.

Synon. C. Bauh. C. Bauh. phyt. *Gramen* 94. siue *Panicum syluestre, simplici spica*, vel *Milium syluestre, Lolium* 6. *Tragi*. Eid. pin. *Gramen paniceum tertium* siue *spicâ simplici*: *ετυμόλογον*. *Lolium sextum*, *Miliaria herba* Plinij, Trag. Panici effigie gramen simplici spicâ, Lob. icon. *Panicastrella*, Cæs. *Panicum silvestre aliud*. Dalech. *Herba alba fortaße Plinij*, Lugd. Gramen paniceum primum. Tab. *Gramen cyperoides spicatum*, Ger. icon. Variat: aliquando enim spica oblonga; aliquando breui & rotunda.

Locus & tempus. Inuisa Olitoribus herba, annua quidem: oritur æstate: semen maturat Augusto: perit Autumno. Passim obseruatur. Has ei vires adscribit Tabern.

GRAMINIS GENVS QVIBVSDAM GALLIS Dens caninus 2. siue Panicum sylu. paniculâ diuulsa.

CAP. XL.

Descriptio CAlamos è radice fibris complutibus crassiusculis constante, quæ locis humidis emittit duos tresve cubitos altitudine equantes: *Folia* Arundinacea in acutum mucronem desinunt, iubam explicat palmarem & sesquipalmarem subrubentem, aut è rubore nigricantem, è crebris spicis

compositam, denso granulorum Paniceorum, glumis mucronatis, subhirsutis, nunc muticis, nunc aristatis, idque interdum in eadem planta inclusorum, stipatu confertis, liberò tamen costæ dorso, vt in gramine Mannæ.

An Oryza spec. Cord. An Cordo in Diosc. Oryzæ species, Germanis Schuader nuncupata, Sesamum non absque errore putatum.

An Milium 2. Ang. An Anguill. Milium secundum; Milium silvestre Galeni, cuius meminit lib. 2. de antid. fortè Ischæmon Plinii?

An Trago Lolii sextum genus, Miliaria Plinii.

Matth. not. Matth. in com. cum mag. fig. titulo Panici silu. ponit figuram paniculâ sparsa, quæ videtur exprimere plantam primùm prouenientem, & loco humidiori, carentem aristis: descriptio autem conuenit Panico silu. paniculâ simplici.

Ischæmon Plinii. Multò aptiùs Ischæmonis historiæ Plinii quadrare visum est Clusio Milii genus hoc silu. & supinum, vt vocat, quàm Panico siluestri.

Panic. silu. Dodon. frum. & in fol. lat. (vbi Panicum palustre à nonnullis vocari ait) figuram minùs bonam ostendit. Ad Graminis autem genus, siluestre hoc & spurium degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, Gramen mannæ alterum, referendum ipsi visum fuit.

C. Bauh. phyt. C.Bauh. phyt. Gramen 92. siue panicum siluestre sine aristis: panicum sylu. Matthioli, &c. Item, Gramen 93. siue panicum silu. cum aristis, per omnia priori respondens, nisi quòd spicæ vtriculi in oblongâ aristam desinunt. Rursus, Gramen 94. siue panicum sylu. spica aspera: Lolium 7. Tragi: Panici effigie gramen aristis circumvallatum Lobel. icon. p. 1..

C. Bauh. Panicum silu. de quo hic agimus spicâ singulari non obseruauimus, Quare tres species non facio. In eadem enim planta interdum obseruo spicarum vtriculos desinentes in aristam, alios eadem destitutos, ita vt lusus naturæ hac in re negari non queat. Euenire autem eum dicimus ratione soli, atque ætatis. Huc porrò Lolium 7. Tragi non refero. Siquidem spicæ longæ, asperæ atque lappaceæ, vestibus adhærentes sunt, quas in hoc Panico spica diuulsa non obseruo. Sed ipsemet in pin. (vbi non ampliùs tres, sed duas solùm species facit) Lolium 7. Tragi, & Panici effigie Gramen aristis circumvallatum Lobelii separat.

Gramen Paniceum 1. siue *spica diuisa*, inquit, est Panicum silu. Matthioli: Lob. in Adu. p. 15. Cast. Cam. H. Lugd. Tab. & Gerardi: *Panicum Herbariorum siluestre Lobelii*. Obs. p. 25. (vbi perperàm Lolium Cordo) Ic. plant. p. 42. tom. 2. *Gramen alterum mannæ* Dod. & Hist. Lugd. *Milium silu. & supinum*, Clus. hist. *Panicastrella species* Cæsalp. An Milium silu. *Ischæmon*, Anguill. spica subinde singularis, non rarò multiplex, eaque modò herbacei, modò atrorubentis coloris est. Item Gramen paniceum 2. siue spica aristis longis armata, Panici effigie Gramen aristis circumuallatum Lobelii, Ic. Plant. p. 14. *Gramen Paniceum* Ger. *secundum* Tabern.

Nos nondum separamus ab inuicem, ob iam adductam rationem. Illud duntaxat monendum censuimus, ex Lobelii figuris eam meliùs placere quæ exibita est apud eum p. 14. quæ & à Mathiolo pingitur.

Locus. Passim prouenit, nonnunquam palustribus locis delectans: hortis odiosa & molesta herba. Frequens est [inquit Dodon.] iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, & aliis Europæ prouinciis.

GRAMINIS GENVS DENS CANINVS tertius, siue Gramen primum, vel Galli crus.

CAP. XXXXI.

Descriptio. Culmos ex radice fibrosa plures promit, tribus quatuorue articulis nodosos, subinde etiam ramosos, subrubentes: *folia* Triticeis breuiora, latiora, hirsuta, culmos longiuscula uagina inuoluunt: *iuba* singulis insidet culmis palmum aut sesquipalmum longa, quatuor, quinque pluribus setis comata, quarum alteri parti secundum longitudinem è bifori gluma *flosculi* purpurascentes adnati, auersâ parte nuda sulcata, semen iisdem glumis conclusum panici granis longius.

Coronopus Veter. Ruel. Capriola sanguin. Ruellius lib. ·. cap. 62. Theophrasti, Plinii, Dioscoridis Coronopú ait, à Leoniceno primò vulgari nomenclatura declaratã, & eum censere dici Capriolam, Sanguinariam: Olitores Gallos vocare Dentem canis: Hanc generibus Graminis Plinium assignasse nobis expriment eandem esse, quam Græci Coronopum & Romani Gramen vocarent aculeatum. Quod autem Leoniceni Capriola Coronopus Dicoridis sit (cuius sententiæ quoque est Monardus) negat Matthiolus in Diosc. lib. 2. cap. 123. Verùm eos aberrare non putat, qui dicunt Sanguinellam siue Capriolam esse aculeatum gramen Plinii Dactylon vocatum. Neque usquam se legisse ait, expressisse Plinium (ut Ruellius testari videtur) Gramen hoc aculeatum, esse Coronopum. Graminis huius semen, Germanos Himeldaw, hoc est, celestem Mannam, Sclauos verò Cornicis pedem appellare. Et hinc factum esse, vt quasi certò crediderint, quod Leonicenus ab iis fortè seductus, putaret hanc plantam Dioscoridis coronopum. Lib. 4. c. 28. vocat gramen aculeatum Plinii, Hetruscorum Sanguinellam & Capriolam. In post. comm. cum mag. fig. distinguit lib. 4. gramen Mannæ à Sanguinella tantùm satione: ait enim gramen Mannæ multis in Germaniæ locis seri. Cæterùm, nec in spontaneo, nec in culto hoc gramine, crassam radicem, qualem Matth. pingit, obseruaui. Meliùs placet Camerarii figura in Epit. germ.

Coronop. Diosc. non est. Matth. Sanguinella. Dactylon. Manna cælestis. Gramen aculeatum Plinii. Matt. non reprobatur.

Aculeatum Plinii gramen esse negat Dodon. Lat. his verbis: Ad graminis genus referendum videtur & hoc Gramen Mannæ primum, syluestre, spurium, degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, quod plerisque Italiæ & Germaniæ,

Frumentum spurium.

maniæ locis multis sua sponte exit, reperitur & in Bohemiæ sylvestre, apud quos tamen & in agris seritur, veluti & in Goritiensi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert, apud Belgas peregrinum, non nisi satum prouenit. Germani Himeldau, id est, Cœli rorem appellant, Matthiolo ea de causa Mannæ gramen, Mylij sylvestre ac spurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij gramen aculeatum esse, sed quia eius omninò breuis descriptio, affirmari nihil potest. Multùm autem à veritate recedunt, qui Coronopum esse existimant. Coronopus siquidem, vt Dioscorides ait, per terram repit, & foliis est iisdem: huius verò culmi erecti assurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ gramen non esse Coronopum euidenter ostendunt.

An Gramē aculeatum Plinij dubitatum.

Coronopus negatur.

Clus. hallu.

Clusius in eo hallucinari deprehenditur, quod Ischæmon Plinij (ita nostram hanc præsentem stirpem in Hist. inscribit) quod Milij genus sylvestre & supinum facit, in humidis nascens, foliis asperâ lanugine obsitis, Panicum sylvestre Matthioli esse, sibi imaginatur.

Gramen hirsutum nemorosum Lob.

Lobel. in Adu. p. 3. sub gramine hirsuto nemoroso, huius meminit vocans in fine, gramen aliud Recentiorum, Ἰσχαιμον Plinij. Sequenti pag. 4. vocat Ischæmon vulgare, Crus galli, Dactylon Plinij, & Aculeatum, Sanguinellam & Capriolam Italorum, Frustra autem hic quærit an sit Scirpus Tragi. Matthiolum etiam, meo quidem iudicio, immeritò reprehendit, quod vulgarem Sanguinariam cum gramine Mannæ eandem asseruerit, cùm potiùs congeneres, quàm eædem sint.

Lobel. damn.

Tabern. not.

Needum sane mihi constat, cur Tabern. gramen Mannæ, hoc est Mannegraß / himelsdauw à suo Ischæmo, siue gramine sanguinario primo separet. Vocat hoc germ. Blutgraß / quod insigne sit aduersus hæmorrhagiam sanguinis remedium. Illud in hist. duplex statuit, scil. satiuum & spontaneum. Veteres autem huius non meminisse decernit: dici verò Neotericis gramen Mannæ cœlestis, gramen esculentum, gramen cereale, Capriolam, & Herbam Capriolam & Sanguinellam. Boh. Rosa, Vandalis & Sclauonibus pedem cornicis, h. e. Kraen füß, vocatur tamen & hanenbein, hoc est, Crus Galli.

Gramen esculentum.

Pes cornicis.

Sanguinar. Gramen album.

Gesn. cat. Coronopus, Capriola vulgò dicta. Eid. hort. graminis species, Sanguinaria Auicennæ: Item, gramen album seu hirsutum, Manna cœlestis Matthioli.

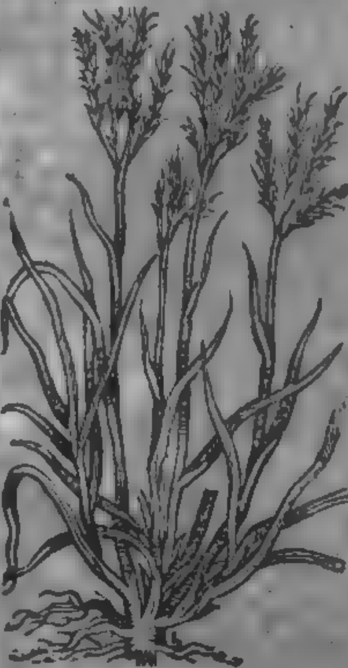
Synonyma C. Bauh.

Cæterùm ad hoc caput sub vno & eodem titulo referimus C. Bauhini in phyt. *Gramen* 86. 87. & 91. quia nondum intelleximus, an reuera differentes sint plantæ, vel an culturâ tantùm varient. Horum I. vocatur in phyt. *Gramen echinatum & aculeatum* 3. siue album capitulis aculeatis Italicum. *Gramen aculeatum* Matth. Cast. & H. Lugd. pag. 435. II. inscribitur gramen dactyloides siue Ischæmon 4. siue gramen dactylon folio latiore, *Sanguinaria Comitis Neuenara*, Tragi, *Canaria Plinij, & galli crus Apulei*, Anguill. epist. 12. *Coronopus* Leoniceni, *Ischæmon* Gesn. cat. Clus. hist. & Tabern. *Ischæmon vulgare* Lob. in Adu. pag. 4. Obs. pag. 12. icon. plant. p. 24. & gerardi, *Ischæmon Plinij*, Clusii Hist. quoad iconem, *gramen Ischæmon Plinij*, H. Lugd. siue Dactylon pag. 426. Variare hoc dicitur spicis, plerumque quinis & senis, rarò quaternis, rarissimè ternis. III. appellatur *gramen Dactyloides* siue Ischæmum 8. siue gramen Dactylon esculentum, *gramen Manna* Matth. & Castoris, *gramen aculeatum*, *Sanguinaria*, *Capriola*, Leon. Ruell. Ama. *Frumentum German.* Schwander, Orizę species, Cord. in Dioscor. *gramen album seu hirsutum*, Gesn. hort. *Manna cœlestis Germanis*, Eidem *gramen Mannæ esculentum*, Lobel. in Adu. Obs. pag. 15. Icon. plant. pag. 24. & ger. *gramen Mannæ primum*, Dod. Tabern. *gramen aculeatum* 1. *Plinij*, Thal. *graminis genus*, *quod in Germania seritur* Cæsalp. *gramen Mannæ prius* Matth. & *prius* Dod. Hist. Lugdun. pag. 414.

Annua est planta etiam hortis valdè odiosa, Dens caninus sylvest. tertius, qui Iulio apparere incipit. Ab hoc satiuus, quem priuatim gramen Mannæ vocant, non nisi culturâ differre videtur. *Locus & tempus.*

Cacumina pueri naribus inserunt, extrahuntque vt sanguinem eliciant, & hinc ab effectu Hetrusci vulgò *Sanguinellam* vocant: in Germaniæ locis seri ac coli audio [inquit Matth.] non minori cura, quam cætera frugum & leguminum genera, siquidem eius semine frequenter vescuntur in cibis, quòd in iure carnium pinguium decoctum non minorem cum palato ineat gratiam quàm Oryza: cui ego facilè præposuerim: in pila autem ipsum tundere oportet, vt à suo resiliat putamine. Huius in acetariis hactenus nullus est vsus, licet Gesner. in cat. hoc asserat: Nunc an tales & tantas vires obtineat, quantas perhibet Tabern. fides penes ipsum esto. *Vires & usus.*

GRAMEN DIGITATVM HIRSVTVM.

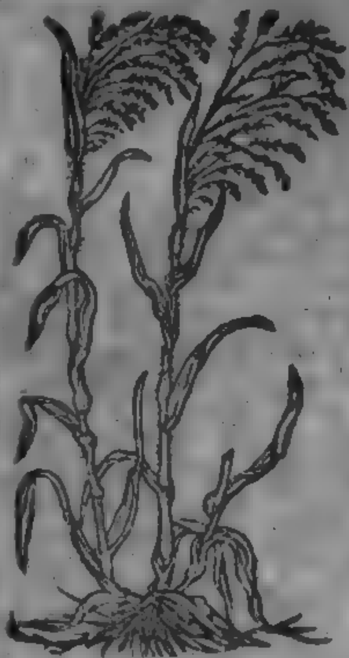
Pereni radice & firma nititur, ex qua culmos emittit cubitales & bicubitales, tenues, rubentibus geniculis nodosos, frequentiùs singulares, aliàs ramosos: folia tres quatuórve vncias longa, angusta, & raris longis pilis hirsuta, subinde rubescentia, statim à radice partim, partim sed minora (exceptâ vaginâ) ex culmis oriuntur, panicula iubata, quatuor aut quinque spicis comata, gramini Mannæ similibus, minoribus purpurascentibus, mollilanugine villosis, ex glumarum mucrone arista molli rufa prominente, flosculorum staminula saturatiore purpura tinguntur. *Descriptio.*

Est hoc Tabern. *Ischæmum secundum*: C. Bauh. phyt. *gramen* 89 siue *Dactylon* 3. *spicis villosis*: Eid. pin. *gramen dactyloides* siue *Ischæmon* 5. siue *Dactylon angustifolium spicis villosis tribus* 6. 7. & *tenuioribus*... *Synonyma.*

Basileæ frequens ad pomerium Albanum & alibi locis siccis & squalidis. *Locus.*

MILIVM.

Cap. XLII.

Descriptio

Milium pluribus *culmis* crassiusculis bicubitalibus & tricubitalibus, breuibus internodiis interceptis surgit: *folia* arundinacea vncia latiora, hirsuta, præsertim quà parte densa lanugine obsita sunt & euidentiùs striata; in summis stipulis, juba explicatur ampla, ad longa tenuiaque stamina, inermibus glumis comprehensa, grana lubrico læuore lucida, parua, colore sæpius fuluo, vel aureo, rariùs albo, nigro striato, radices crebræ, fibrosæ, validæ, albicantes.

Synonyma cum nominib linguar.

Græcis, vt Dioscoridi, Galeno (qui secund. de antidot. Milii siluestris mentionem facit) & aliis κέγχρος; & non vt Straboni κέγχρος dicitur, à numerosissimis & minutis granis Ficuum, quæ κεγχραμίδες vocantur: Hippocrati iuxta Galeni glossam ... & non ..., ut vult Hermolaus: Arab. *Ieuers, Geguers*, & *Gauers*, secundum verò Serapionem *Dochen*. Hebr. *Dochan*: Latinis vt Plinio, Brunfelf. Trago. Matth. Fusch. Turn. Dod. Cordo in Diosc. Lac. Lon. Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 29. Gesn. coll. Cast. & Tabern. *Milium*, à miliari summa sc. Festo. quasi millesimum granum ferat. *Milium vulgare* Lob. in adu. & Gesn. hort. *Milium commune* Anguillar. *Milium nostras* H. Lugd. p. 409. *Miliū Aureum & album* Cam. *Milium* 1. siue semine luteo, vel albo C. Bauh. pin. Milium Dioscoridis, Theophr. & Plinii, Cæsalpino.

Nomina linguarũ.

Germ. Hirß, & Hirſʒ: Belg. Hirs & *Milie* Gall. *Mil* & *Millet*: It. *Miglio*: Hisp. *Milho*, & *Miyo* Angl. *Myle*: Boh. *Proso*.

Meline inepte. *Farina miliacea.*

Varro Milij nomen ineptè à Græco deducit, Melinen id vocari dicens: nam Diosc. & Galenus per Meliné Panicum intelligunt. Farinam miliaceam, seu fractum Milium sunt qui *Scrutum* vocari putent, in Horatij versu illo.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Sunt tamen & aliæ scruti appellationes. Nostra autem stat sentētia scruti nomine vetera & corrupta ferramenta, pannos veteres, vestimenta quoquo modo deprauata, vasa dimidiata, supellectilemque tandem quamlibet præfractam, significari, id quod docet Lucilius apud Gellium, his verbis: Quid ni? & scruta quidem vt vendat, scrutarium laudat.

Miliariæ aues.

A Milio, *miliarias aues* dictas esse, quòd ad hanc frugem turmatim se conferant, eaque vescentes saginentur, placet Varroni. Porrò quamvis Cenchridi aui nomen videatur Milium indidisse, eam tamen miliariam non esse certum est, cùm cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini *Tinniculum* à voce & sono, vocant; Galli verò *Quercerelle*, vulgo bene cognitam, quòd in altis urbium turribus nidificet.

Plinius lib. 18. cap. 17. docet quomodo Milium muniendum sit à vermibus & passeribus, dum ait: Reliqua semina [Milij & Panici, intelligimus] Cupressi foliis tusis si misceantur, non esse vermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad Milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri jubent, priùs quàm sarriatur, defodique in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec vermem nocere, sed eruendam priùs quàm metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina vberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon, in tegulis nascens tabulisve, latinè verò sedum aut digitellum, medicata seri jubet omnia semina. Vulgò verò, si dulcedo noceat, & vermes radicibus inhæreant, remedium est, amurca pura: ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ vincant. Pestem à Milio atque Panico sturnorum passerúmue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla avis intret. Mures abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat: & depastæ quidem vel sæpiùs, nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum etiam semel, omninò certum est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertiò depascunt: alioquin folia tantùm fierent. Sic quoque cum quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli: verùm diligentioribus cum centissimo quinquagesimo. Neque est cura difficilis, quàm diutissimè aqua rigandi, vt præpinguis & densa vbertas diluatur. Limum autem non inuehunt Tigrisque, sicut in Ægypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, vt sequente anno sponte restibilis fiat seges, impressis vestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere.

Locus & tempus.

Milium porrò leuem, solutámque desiderat terram, nec in sabuloso solùm sed & in arenoso quoque prouenit, modò vel humido solo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius milium inter frumenti quoque genera verna connumerat, & eo Campaniam præcipuè gaudere tradit. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro.

MILIVM SEMINE NIGRO SPADICEOVE.

Semine Basileâ misso facilè mihi prouenit in horto E. C. Montbelgardi, in quo ex semine deciduo quotannis renouatur. Non est hoc illud Milium nigrum olim Romam allatum ex India cuius Plinius lib. 18. cap. 7. meminit.

Milium

Milium 2. siue *semine nigro* C. Bauh. pin. est Milij nigri species apud Oribasium, Ang. *Milium semine nigro & latiore iuba* Lob. Obs. *Milij alterum genus è colore nigro deterius*, Cæs. *Milium iubâ subinde coloris nigricantis*, Dod. *Milium nigrum* Taber. Cam. Ger.

Hoc quod in Argouia Bernatum frequenter seritur, à vulgato differt foliis latioribus, caule non adeò alto, jubâ sparsâ & minore, semine aliquantùm majore & rotundiore, & ad pultes conficiendas altero longè vtiliore.

Vires & vsus. Panis ex Milio. Milio (cuius adhuc apud Nigritas in Aphrica magnus est vsus) nonnunquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ huius farina coctâ, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & sacchato plerumque asperso. *Alibi Plinius.* Panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è Panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. 60. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore rectè paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus, vt è furno excipitur, deuoratus, sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cùm verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte Miliacea quam vulgò *Polenta* vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Sed carbonarios opilionésque Tyrolenses quum percunctaretur Lobelius, num vera scripsisset Matthiolus, nimirum eos solo Miliaceo pane, vel Polentâ lacte incoctâ vesci, eum ridebant. Milium, inquit Dioscorides, in panes coctum minùs cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus, reliquísque doloribus, si ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat vero tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paululùm tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulii comestum planè inter omnia frumentacea minimùm confert nutrimenti, sed & ventrem siccat. Porrò foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum iis quæ citra morsum exsiccari postulant, & cataplasmatis modo illitum exsiccare potest. Attamen admodum friabile est. Proinde difficile est eius in cataplasmatis vsus. Idem alio in loco fomenta ex Milio in capitis dolore laudat, quòd, vt ait Hippocrates, leue ac lene sit Milium. Sic enim ille scribit, fomentum siccum ex sale ac Milio torrefactis, ac laneo marsupio exceptis accommodatissimum. Etenim leue ac lene Milium est, quod Plinius leuissimum ac mollissimum esse dixit. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem vsum torretur antè. Neruorum doloribus, & aliis feruens in sacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimúmque est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est, farina eius cum pice liquida serpentium, & millepedæ plagis imponitur. *Hac Plinius.* Milium igitur ad flatus repellendos fomentum est optimum, præsertim si cum sale commixtum fuerit. Quin & præstantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta, & carnes, si in eius aceruo sepeliantur, à carie & putredine diutiùs vindicat.

Syrupus. VVeck. in Antidot. spec. syrupum ex Milio componit, quem Ambrosij cognominat, laudans cum in febribus, vt qui sudorem prouocet, & sitim extinguat. Recipit autem Milii excorticati quantitatem conuenientem, decoquit donec crepet: dein recipit vnc. v. vel circa, eius iusculi bullientis, & infundit vini albi odoriferi vnc. ij. & sic calidum dat patienti ac bene eum cooperit, & sic mirum in modum sudaturum promittit. Sed mihi magis probatur sententia Montagnanæ consil. 193. de thermis, qui ait se expertum, Milium ex lacte insigniter sudorem compescere. Dioscorides enim aluum adstringere scribit, & Galenus ex eo panem frigidum esse. Matthias à Michou de Sarmatia Asiana refert Tartaros bibere Cereuisiam ex Milio confectam, vocaréque *Buzam*, Rutenos verò *Braham*. Cereuisia Miliaris.

Similitudo notabilis. Lubet coronidis loco memorabilem historiam à Milio petitam subnectere quam Th. Zuingerus in methodo similitudinum, ita recenset. Tartarorum princeps Amorabecus ad Lazarum Seruiæ Despotam missis Legatis, ad transitum in Vngariam petendum, mulum Milio onustum adiunxit, & coram Despota saccos exonerari voluit, vt innumerabiles Tartarorum copias esse significaret. Despota in tertium diem responso delato, Gallos interea, capos & gallinas fame excruciatas magno numero in effusum Milium emisit. Qui cùm paruo temporis spatio totum absumpsissent: ad Legatos conuersus, Renunciate ergo Regi vestro, inquit, quantumuis innumera Milij grana ei adsint, tamen neque nobis edaces gallos defuturos. Cui quidem voci omen adfuit. Tartari enim factâ irruptione, à Seruiis magnâ strage repressi fuêre.

MILIVM LVCIDVM ARGENTEVM EX CAIRO.

Cap. XLIII.

Descriptio. VVlgari Milio magnitudine cedit, magisque rotundum, in acutum vmbilicum terminatur, tenui argenteo valdéque lucido cortice, & à medulla leui attactu separabili. Medulla Milii vulgaris, alba, insipida ferè, dentibus friabilis.

An hoc intelligit C. Bauh. in pin. per Milium 3. siue Sabæum: *Milio* frumentum in Guinea partum. Milij forma, sed dulcius, ex quo panem & vinum conficiunt in Regno Sabo: ad Clus. curas post.

Locus. Româ ab amico quodam acceptum attulit gener H. Cherlerus nomine Milij ex Cairo.

SORGHI. Cap. XLIV.

Descriptio. SOrghi peregrino nomine dictum multos ex fibrosis radicibus emittit culmos homine pro-

teriores robustos, crassos, geniculatos, medulla alba farctos, foliis stipatos arundinaceis: fastigia culmorum in iubam effunduntur palmarem aut pedalē, è multis flexuosis lentis loris contextam, quibus è tenuibus pedicellis, appensa hærent copiosissima grana, lentibus æqualia, compressa, nonnihil oblōga, nunc alba, nunc fusca, & quandoque nigra.

Panicum Trag.

Tragus sub Panici inscriptione hanc stirpem delineauit, & à paniculis quibus semen inest, ita denominauit: germ. Welsch hirß, h.e. Milium Italicum, quòd ex Italia in Germaniam aduectum sit, nominauit. Aliis tamen Sorg samen appellatur, h.e. Sorghi semen. Belg. Sorg saet: Gall. *Blé barbu*, ou espece de Paniz, aut cum Italis *Sorghi* vel *Sorgo*: Hetruscis *Saggina*: Insubrib. *Melega* & *Melegua*, teste Matthiolo, qui Ruellium, panicum in Italia Melicam appellari scribente, apertè hallucinari demonstrat.

Milium Italicum Nomina linguar.

Ruell. lapsus.

Sed Ruellio fortasse errandi occasionem præbuit nominis Melicæ & *Maximi* siue *Milij* vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum Sorgo, & huius descriptionem cum illius descriptione confuderit.

Melica Matth.

Frugis est genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò vt campi, in quibus ad maturitatem usque adoleuerit, arundineta repræsentare videantur. Eius tamen calamus, non, vt vulgarium arundinum, inanis est, sed sacchariferarum arundinum modo, alba farctus medulla. Paniculæ, quas ad Cybelis pomorum magnitudinem summis proferunt culmis, quædam cùm maturitatem senserint, in nigro-ruffescunt: quædam verò nigredinem in vniuersum contrahunt, granis compluribus onustæ. Depectitur granum à rusticis, moliturque in farinam, & inde in agrestem cogitur panem: etsi in Hetruria potiùs ad Columbarum, gallinarumque feratur saginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio lib. 18 ca. 7: Milium est Indicum, quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinii sectator. Plinius enim sic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertilissimum.

Milium Indicum Plinii.

Fuchsius, qui peregrinum hoc genus Frumenti, *Sorgi* vocat, ait ignorari quo nomine Veteribus sit appellatum, nisi Farris genus sit, quod in Gallia rubrum & barbatum frumentum nuncupetur. Certò tamen nihil affirmat: nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, admittit.

Sorgi Fuchs.

Dodon. gall. Panici speciem quidem esse suspicatur: ast Farris genus; contra Fuchsium, negat. Et hinc ait in Hist. Lat. Frumen. & in fol. Melica siue Sorghum, Lusitanis *Milium Saburrum* appellatur; nonnulli tamen Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, id ipsum videlicet ex Panici genere esse existimantes; quorum certè opinio probabilior est, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum farre siquidem similitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere potest. Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum est.

Fuchs. opponit. Milium Saburrum.

Panicum Indicum.

Videtur Cæsalpino Milium Indicum esse ex genere Calamagrostis, id est, Graminis arundinacei. Nos eorum sententiam probamus, qui Milium Indicum Plinii esse concludunt.

Milium Indicum.

C. Bauh. pin. *Milium 4. siue arundinaceum subrotundo semine, Sorgo nominatum: Milium quod ex India in Italiam inuectum nigro colore*, Plinio. *Panicum Dioscoridis & Plinii*, Trag. *Milium Indicum* Matth. Fusch. icon. (cui & Sarracenicum) Gesn. hort. Cord. Hist. Guilland. Lugd. Cast. desc. *Milium Indicum Plinii*. Ang. Cam. *Milium aliud*, Amat. *Panicum Indicū*, Gesn. hort. & Cor. hist. *Sorghi* Fuchs. Dod. gal. (cui Panici species videtur,) Lon. *Sorghi & panicum Indicum* Gesner. coll. *Sorghum* Gesn. hort. (cui & *Maizum Cardani*.) Tab. (cui & *Panicum loculare*,) Ger. *Sorgo melica* Italorum Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 41. *Sorgo* Insubrum, Bellonio. *Melica* siue *Sorgum*, Dod. Melica fortè à Meline: Sagina aliis à saginando, Calamagrostis Dioscoridis ex hoc genere videtur, Cæs. variat seminis colore, quod aliàs rufum, aliàs pleniùs nigricat: habetur & album & luteum, quod Sorgum fructu rubro & fructu albo, Eyst.

Synonym. C.B.

In horto Ill. E. C. sæpiùs prouenit, verùm semen non maturuit. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hispania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æstiuis sementibus est: Autumno maturescit.

Locus & Tempus.

Semen Panico sapore & temperamento simile est. Legitur à rusticis, molitur in farinam, cogitúrque subinde in panes, sed friabiles, & parum alimenti subministrantes. Hetruria tamen potiùs ad columbarum gallinarúmque saginam serit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum ad strumas præstantissimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum spongia noua integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiscetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ sub feruentibus cineribus coquitur. Et in sex partes diuiditur, quæ Luna decrescente alternis diebus strumoso dormitum ituro edēdæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos esse scripsit Matthiolus. Idem auctor est flores qui ex rubris huius Milij Indici paniculis excutiuntur drachmæ pondere ex rubro vino haustos rubra fœminarum profluuia sistere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Idem dari vtiliter dysentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præstare granorum putamen, ouí vitello probè decocto exceptum, & à iejunis deuoratum.

Vires. Panis ex eo. Strumas. Profluuio rubra. Fluxiones alui.

SORGHI ALBVM, MILIVM Indicum, Dora. CAP XLV.

Sorghi iam dicto simile hoc Milium Indicum *Dora*, foliis constans harundinaceis, præaltis & ge-

Descript.

& geniculatis culmis, effusáque iubâ, sed semen eius multò maius, rotundius, & candidum, in glumis hirsutis contentum, differentiam manifestam constituit. Ab Arabibus, teste Bellonio, *Hareoman* appellatur. Apud Auicennam tamen c.331. *Areoman* non Melica, sed Zea est, si interpreti fides non est deroganda.

Haremman Arab.

Huius particulatim meminisse Rhasem & Serapionem, Arabicóque antiquo nomine *Doram* vocasse, testem habemus Rauvvolffium studiorum nostrorū socium, qui etiam *Geuers* Serapionis titulo nobis id communicauit.

Dora.

Antuerpia transmisit Coldenbergius pro *Mahil* Americano & Milio Æthiopico: Florentiâ Ducis Hortulanus pro Sorgho albo Candiæ.

Matthiolo in post.comm. It. dicitur *Miglio Indiano o gentile*, hoc est, Milium Indicum nobilius. Dodon. Lat. *Melica candida*. C. Bauh. pin. *Milium* 5. siue *arundinaceum plano albóque semine. Sorgo simile granum. Hare.men Arabum*, Bellonio. *Dora*, Rauvvolffio. *Milium Aethiopicum*, Portæ. An Milium album in Regno Congi, quod *Mazza di Congo*, id est, semen Congianum vocant, Hist. Ind. Oriental. part. prim. l. 1. c. 1.

Milium Indicum nobilius.

Milium Aethiop.

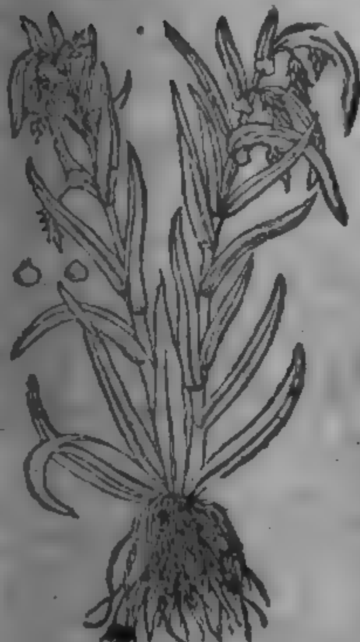
Sorghi hoc album in Cilicia ac Epyro seri, & illic à se repertum scribit Bellonius, ibique panes ex ea coqui. Dodonæus priori Sorghi sapore & temperamento simile constituit.

Locus.

LACHRYMA IOBI MVLTIS, SIVE MIlium arundinaceum.

CAP. XLVI.

Descriptio

Lachryma Iobi culmis donata est cubitum vnum aut alterum altis, genicularis: *folia* autem habet Turcici Frumenti, cubito subinde longiora, vncias duas lata: quibus minora sunt illa quæ in ramis nascuntur, ex quorum alis petioli emicant, quibus transadiguntur singulis grana, vt plurimùm singula, rariùs bina, læuoris politissimi, nitida, ante maturitatem flauescentia, matura ex candido rubescentia, duritie lapidea, Cicer æquantia, superiore parte turbinata, vnde exit inanium glumarum spica mutica. Pro duabus nostris Iconibus (quas iam sculptas emimus) appositis, vellemus vnam esse solam meliùs depictam. Tragus vocat Lithospermō maius, Grossen steinsamen, aut Milium Solis maius, Grosse Machehass/ iudicátque esse Lithospermon Plinij, quòd lapilli eius magnitudine Ciceris, quos gerere dixit libr. 27. cap. 11. vulgari nostro Lithospermo, attribui non possint.

Lachryma Iobi icon altera.

Lithospermum maius Tragi

Fuchsium errasse scribit Matthiolus, quòd in lib. de comp. med. tradiderit plātam hanc arundinaceam esse Lithospermi genus: eámque opinionem confutat in Apologia, quam aduersus Amatum, quem secutum ait Fuchsium, scripsit. Genuinum, inquit, Dioscoridis Lithospermon eam memorat esse plantam, quæ globulos illos (lachrymas vocant) mittit, quibus vtuntur funiculo traiectis ad numerandas preces. In quo manifestè peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est foliis Oleæ longioribus, latioribúsque, ac mollioribus humi accubantibus ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibeant, foliis longis, intérque paruum semen rotundum Erui parui (vt Oribasius & Serapio ex ipso Dioscoride transcribunt) magnitudine, nascatúrque in asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert harundinácea, quemadmodum & culmos per interualla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius visitur, quæ quantùm cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse videat. Adde etiam quòd Lithospermum in editis, & asperis locis per se spontè nascatur. Lachryma verò vocata non nisi sata prouenit, erectis omninò calamis non humi repentibus, vt scribit Plinius. *Hactenus Matthiolus*, erroris accusans Fuchsium, quòd hanc plantam Lithospermi genus dixerit. Verùm ipse potiùs reprehendendus est, vt qui falsam figuram pro Lithospermo maiore exhibuerit. Certum est quidem Lachrymam Iobi, non conuenire descriptioni plantæ à Diosc. traditæ. Sed Fuchsius non dicit esse ipsum Lithospermum, sed Lithospermi solùm genus, licèt Amatus eius fuerit opinionis, qui λιθόσπερμον Græcè vocauit, & Lat. Lithospermon, *Lachrymam, Lachrimam Mariæ*. Lachrima vulgò *Sementem*: Arab. *Cull*: Germ. Marien trähen: Clus. vocat Gall. *Larmes de nostre Dame*. Hisp. *Lagrymas de Moysen*.

Fuch. error secundum Matth.

Matth. redarg.

Gesnerus & Dodonæus videntur concedere esse Lithospermi speciem, si seminis duram substantiam respicias: aliàs toto genere a Dioscoridis Lithospermo differre perhibent.

Lithospermũ Plinii Lobel. Lobelius tamen in Adu. pro Lithospermo Pliniano describit, notátque Plinium, quòd vtrumque Lithospermum in vnam conflarit descriptionem. Eius verba sunt hæc: Plinij si quis exactiùs textum perpendat, & cum vtroque comparet Lithospermo, facilè animaduertet vtrumque ab eodem designatum, sed (qui illi penè fatalis lapsus, vt de Chrysanthemo monuimus) in vnam descriptionem conflatum. Primum Διόσπυρον, id est, Iouis Triticum indicat Triticeis, aut harundineis similem, aut congenerem: herba quinquuncialis, foliis Rutæ duplò maioribus, ramulis surculosis, crassitudine Iunci, quæ ex vtriusque delineatione mixta sunt. Sed post addit lapillos magnitudine Ciceris, duritie lapidis, candore & rotunditate margaritarum, cauernulas habent quà pediculis hærent: quæ postrema prorsum Lachrymæ Iobeæ quadrant, neutiquam Dioscoridis Lithospermo. Quod licuit illi quamplurimis in agro Romano locis videre: haud sanè tam stupenda mirabilitate, si vulgò cognitum Milium Solis intellexisset: eòque dicit, sibi non hærentem, sed vulsam visam plantam in Italia crescere, puta hortis. In Creta optima, nimirum natiuo solo, quin tantus decor veluti candicantibus margaritis: cæteráque mihi verba, neutiquam deformi & tristi Lithospermo congruunt, sed Lachrymæ Iobeæ longè hilariore & iucundiore aspectu, quibus intus inest semen (vt idem dicit) & subtus cauernulæ, neutiquam communi. Mutit hic rapsodus Senensis, & superiùs in Fuchsium ineptit.

Synonyma Casp. Bauh. pin. *Lithospermum* 1. siue *arundinaceum*, fortè Diosc. & Plinij. An *Coix* Theophrasti, 1. hist. 16. *Lachryma Christi*, Trag. Gesn. hort. *Lithospermum maius*, Trag. Gesn. hort. cui & fruticosum. *Arundo Lithospermos*, Gesn. hort. *Lithospermon primum*, Lacun. *Arundinaceum* Lugd. *Lachryma Iobi*, Adu. Clus. Hisp. & Hist. Dod. Lob. Obs. p. 26. Ic. p. 44. (vbi & Lithospermon & Diospyros Plinii) Cam. Cast. Eyst. *Lachryma vulgò*, Cæs. Eidem *Lithospermum* 2. *siue maius*, Matth. Lac. Cast. Lugd. quid?

Locus In hortis Italiæ ac subinde etiam Belgii seritur, peregrinum siquidem est, aliunde illatum. Galloprouinciæ & Narbonensia vireta præsertim Cænobiorum, nondum intestinis bellis efferuentibus euersa, hanc plantam sedulò colere solita erant, seminis lapidei causa, ex hoc enim maturo, & in aqua feruenti intincto globulos precatorios, vt vocant, parant. In horto E.C. satum multoties prouenit, sed semen nunquam maturuit.

Vires. Est etiamnum, si expertus hæc scribit Lobelius, ad calculum renum, & vesicæ saburram, polline & decocto præsidium vulgatum.

ORIZA VETERIBVS.

Cap. XLVII.

THeophrastus 4. Hist. cap. 5. Orizam potissimùm in India seri perhibet, Zeæ similem, pistámque tanquam Alicam, concoctu perfacilem reddi, aspectu Loliis similem: staréque magna parte temporis in aqua: effundere non spicam, sed veluti iubam modo Milij atque Panici.

Dioscoridi Oriza frumentorum species est, in palustribus & riguis, quæ mediocriter nutrit, & aluum sistit.

Indi apud Plinium lib. 15. cap. 7. ex Oriza oleum facere dicuntur. Idem lib. 18. cap. 7. ait, Italicà maximè quidem Oriza [Oriza quidem maximè vt Itali gaudent, subintelligit Indos Dalechampius. Alius legit, Italia &c. Cæsalp.] gaudent, ex qua ptisanam [Ptisana Oryzæ ea est, quæ in omnibus locis venalis prostat, & Ru dicitur.] conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. Oryzæ quidem folia carnosa, Porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis.

Aristobulus apud Strabonem tradit Orizam in aquis clausis [conclusam Dodon.] stare, factis areolis quibusdam, eamque esse altitudine cubitorum quatuor. Multi fructus, multarumque spicarum esse: circiter verò Pleiados occasum, emundari vt speltam. Nasci etiam in Bactriano agro, & Babylonio, & Susio, & in inferiore Syria. Megillus scribit eam, ante pluuias seri, consitione tamen & irrigatione indigere, & clausis aquis irrigari. Bosmorus (Hermol. in Diodoro Bosphoron corruptis exemplaribus inuenias) quem Onesicritus ait in veneratione esse, minor est Tritico, & inter amnes nascitur, torretur autem cùm in area excutitur, sed iurant ne priùs cum ex area moueant, quàm igni concoxerint, idcircò ne semen exportetur. Indi potum ex Oriza conficiunt, sicut ex Hordeo. Cibus magna ex parte Oriza sorbilis est.

Galenus 8. simpl. med. Orizæ adstrictorium quidpiam adscribit, quare mediocriter ventrem sistere ait: Et hinc 2. de alim. hæc subdit: Semine Orizæ omnes in sistenda aluo vtuntur, ipsum eodem modo quo Alicam coquentes: difficiliùs tamen quàm Alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi suauitate ab ea quàm plurimùm vincitur. Eadem est & Aëtii & Aeginetæ de Orizæ facultatibus sententia.

Actuarius lib. 2. de spiritus animalis nutritione cap. 5. author est Orizam edulium esse modicè calidum ac siccum, & alibile, & meatus obducens: temporis autem interuallo sumptam, nihil sanè corpori molestiæ afferre.

Simeoni Sethi ὀρύζα est prima distantia calida, sicca verò secunda: satis habet nutrimenti, sed difficilis est concoctionis. Alba ergo Oriza cùm sit, modicè sistit aluum: rubra verò cum est, magis propter siccitatem adstringit: cum lacte verò apparata, bonum habitum bonumque colorem affert, genitali semini adiicit.

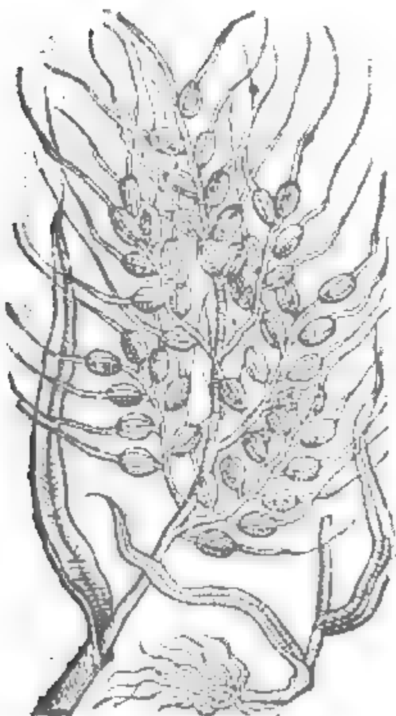
Oriza nostra vulgaris, quæ præcipuè existimatur Theophrasti, Dioscoridis, Galeni, Aetii, Pauli, Actuarii, & Simeonis Sethi, alba & rubens traditur, quà quidem authoritate nescimus, nisi ex Sethi, qui fortè per rubram intelligit, cui torrendo rubedo accidit. *Aequiuoca Oriza vulg.*

Oryza verò rotundâ radice Plinii diuersa à nostrate Lobelio, qualis considerandum, ex eius verbis, quæ post adscribemus. Habetur quoque Dioscorideæ species, Schwader, Cordo & Ryssio dicta, quæ tradita est cap. de Gramine mannæ. Est & Oriza germanica Trago quæ Hordei genus. *Oriza rotunda radice, quid. Gramen mannæ. Hordei genus. Ptisana.*

Per ptisanam aliqui intelligunt Orizam, quæ vulgò cortice nudata venalis habetur
C. Bauh.

ORYZA

Cap. XLVIII.

ORyza quę solet in varias Europæ partes distrahi ex Italia, sed deglubita, grana habet minora Hordei granis deglubitis, sublonga, latiuscula, alba, lucida, dura, quæ dentibus facilè atteruntur, stridorémque quendam reddant, dum masticantur, sapore grato: macerata multùm elongantur, & veluti crispantur. Inter Oryzam, quæ adfertur, sunt quædam grana cute flauescente tecta, pulchrè canaliculata.

Planta descr. Mattholi. Matth. sic describit herbam: Oryza folium profert arundinaceum, carnosum, porraceo haud absimile: culmum cubitalem & sæpe maiorem, geniculatum, Tritico crassiorem, firmioré aque, in cuius fastigio iuba oritur, siue spica in ramulos diuisa, in quibus semen vtrinque impari exortu prouenit, cortice subflauo, tectum, aspero, veluti striato, oui figura, quod gluma excussa candidam est.

Lobel. descriptio contraria Matth. Lobel. in Adu. descriptioni Matthioli contrariatur: In arista, inquit, flexuosa, sed rigidula spicatim alterno situ insunt grana, subflauo folliculo, acutis seu angulosis striis in longitudine donata: quo cum sibi supernè hærentibus aristis mordacibus, exuta grana, candida, pellucida, dura & multò paltibus gratiora, atque candidiora quouis præstantissimo Tritico siligineo. Culmi hordeacei sesquicubitales & cubitales, radix Tritici: at folia potius Milij aut Hordei quàm Porri (ni multùm labat memoria) visa.

Hermol. vox. Her.nol. qui testatur Oryzam Hordeum galaticum quosdam vocare, quia graue sit atque candidum, miscet quæ Theophrastus scripsit de Oriza cum Strabonis verbis.

Oryzæ genera duo Ruelio. Oryzam frumenti genus vulgus gallicum detractâ priore literâ *Rizon* appellare refert Ruellius, qui duo reperiri genera tradit, vnum grano candido, quo plurimùm Gallia vescitur, decocto cineribus calidis, non nisi peruncto pingui iure. Alterum grano rubente, quod Plinius cubitali demonstrat altitudine, &c.

Oriza Marcello incognita. Marcellus quoniam Oryzam notam omnibus dixit, ideò eam describere inutile & inanis iactantiæ fore duxit. Nos Oryzam ipsi Marcello in mensam illatam per patinariam suppellectilem, quàm in agro nascentem vuido notam potiùs fuisse dixerimus, non enim, vt tradit ipse, inutile fuisset illam descriptam ab eodem, cùm non ita passim eius noritia in exteras regiones, & procul ab Italia disiunctas dimanârit, iisque innotuerit, vt falsò eam omnibus notam esse ipsemet persuasum sibi habuit, quare ipsi planta ex solo natali vliginoso petita fuisset describendæ, cùm alij sint qui duo vel tria Oryzæ genera statuant, alij verò Hordeum cognomento Galaticum esse velint.

Matth. vox. Eandem olim Matthiol. verebatur censuram, quam Marcellus, cùm dixit adeò omnibus in cibis familiarem esse & frequentem, vt nulla prorsus explanatione in ea describenda sit opus. Sed eam tunc ceu ignotam plantam describere non potuit, quod satis apparet ex priorum comment. icone, quam in post. comm. mutauit: præterea ipsemet imperfectè eo modo quo diximus, plantam descripsit, quasi prouenientem non obseruarit.

Euchar. error. Erronea est opinio Eucharij Roesl. Oryzam, Far candidum statuentis. Sed & eorum sententiam minimè probandam ducimus, qui Typhen Plinij esse dicunt. Alij Olyram & Oryzam eandem esse crediderunt, sed falsò quoque.

Brunfels. ineptit. Ineptè Brunfelsius Oryzæ descriptionem pro sua venditat, cùm sit Plinij, quem allegare debebat.

Argumentum Cordi nullum. Cùm Oryza nostras ex India in alias terras transferatur, & multis Europæ locis seratur, cōtendit Cord. in Diosc. necesse sequi aliam quoque Oryzæ speciem inueniri, quæ etiam in Europa sponte nascatur, quod sc. Diosc. simpliciter palustribus locis Orizam nasci dixerit, nec adiecerit peregrinæ alicuius nomen. Nos contra argumentum Cordi nullum existimamus, nec necessarium. De eius Oryza spontanea scribimus sub titulo Graminis mannæ & Dente canis.

Figmentum Ryff. & Dod. Ryff. in Diosc. Oryzæ figmentum ponit, nunquam à se visæ.

Dod. Lat. descriptionem Plinianam assumit radice gemmeæ rotunditatis, qualis tamen non apparet in icone Dodonæi, nec aliorum.

De Oriza Plinij hæc Lob. in Adu. Vt Semen ex India primum fuit allatum, sic & indidem nomen ascitum videtur: Matthiolus sequutus videtur eos, qui ex Plinio Orizam hodie ignotam, radice Gemmeæ rotunditatis, flore purpureo, foliis carnosis porri similibus, & latioribus, altitudine cubitali, cum nostrati vulgata Oriza inscitè confuderunt. Hæc ille, quem optassemus descripsisse semina illa munere accepta. Si duo Orizæ extant genera, Plinium ea non distinxisse clarum fit ex eius verbis, mentionem non facientibus duorum generum.

Riolani ineptia. Orizam suo cortice spoliatam ad nos deferri putat Riolanus, quòd in eius cortice venenatum quid sit. Seri procul ab vrbibus quòd eius flos malè oleat. Eam calidam esse & siccam, mediocrem habere vim adstringendi, ideóque in clysteribus dysentericorum parum torrefactam à Medicis vsurpari: crassum succum gignere, venásque obstruentem si quis frequenter vtatur: ex ea cum lacte cocta, jejunij tempore, parari Oryzatum. Sed mirari subit vndenam Riolanus habeat, quod de cortice Oryzæ venenato scriptum reliquit, si Strabonis locum à nobis adductum consuluisset, longè aliter sentisset: præterea miros nos tenet, cur ob florem eius malè olentem procul ab vrbibus serendam eam judicauerit, si námque Theophr. Dioscoridem & Strabonem adiuisset, fuissetve ijs in locis vbi colitur, meliorem longè veriorémque ei rei causam subesse deprehendisset, neque enim hactenus apud vllum Veterum Recētiorúmque legisse nos meminimus quicquam vel de cortice venenato, vel etiam de flore olido.

Oriza Matth. fictitia. Guiland. in theone ridet præclaram illam O-

ryzam, priori à Matthiolo volumine expressam, eique Holci apud Plinium nomen adscribit, dicens eam seq. edit. Fallopio monente, in melius esse mutatam.

Diuersitas nominum. Lacuna ait Orizam optimè cognitam esse in Hispania, præcipuè Valentiæ. Gualth. Ryffium pingere similem Bursæ pastoris; Matthiolum similem Hordeo: illam si bene recordetur, non proferre spicam, sed paniculam veluti Milium. Quandoquidem autem ibi non proueniat, se perfectam figuram dare non posse.

Icon ridicula Lonic. Lonic. scribit prouenire solo limoso, ad altitudinem vlnæ, folia ei esse longa, florem rubrum vnde paruæ peræ, in quibus inueniatur rubrum aut album Risum. Is ridiculam figuram proponit, qualem Ricini, & similem descriptionem plantæ non visæ, & sibi planè incognitæ.

Porta notatur. Porta sibi imaginatur Hordeum distichum, siue Galaticum, Hordei genus alterum Columellæ & Palladii, Theophrastum & Dioscoridem Orizam vocare. Mirum autem eum non obseruare Hordeum Columellæ seri locis frigidis, non autem aquosis: quinimò non cōperimus Orizam locis frigidis prouenire, sed calidis: parum ei notam plantam, Orizam fuisse, id etiam indicat, quòd floris non meminerit.

Synonyma. Dicitur C.Bauh.pin. *Oriza*, siue *Italica*, ad differentiam Germanicæ, de qua inter Zeas. *Oriza*, Brunf. Matth. Ang. Tur. Cor. in Diosc. Lac. Dod. Lob. Lon. Cæs. Cast. Cam. Tab. *Oriza peregrina* Trago. *Hordeum Galaticum Columellæ*, Hermolaus, Ruell. Amat. & Tab. censuêre.

Nomina Linguar. Oriza Latinis, Græc. ὄρυζον, Theophrast. ὄρυζα Diosc. Germ Reiß, Belg. Rys. Gall. *Riz ou Ris.* It. *Risi*. Hisp. *Arros.* Arab. *Arz* seu *Arzi*. Angl. Rie. Boh. Rayze, In India Orientali, si diarium nauticum vera recenset, dicitur *Ten Tumbara*.

Locus. Locis ex antiquis antè descriptis annectamus, quæ de his recentiores prodiderunt: Grapald. in Lex. scriptum reliquit apud Italos (Parmenses) nuper seri coeptam esse: [Seritur autem mense Martio] & aquis clausis irrigari. Itane seri coepit nuper Oryza, ut Grapaldus ait, in Italia? quandoquidem Plinii tempore Italia ea maximè gaudebat, & Horatii. Rei rusticæ authores Latini (quod quidem meminerim, inquit Bruyer. culturam Orizæ minimè persecuti sunt, credo quòd eam parum familiarem, nec hominibus admodum vtilem existimarint. Etenim haud dubium est, eam ab externo orbe inuectam, Indiæque terræ populis cibum vulgatissimum & gratissimum esse. Hodie seritur quibusdam Italiæ locis. Quin & in Gallia nostra Lugdunensi tentauere quidam eam excolere, frustrà tamen: nam & parum lætè prouenit, & impensa maior, quàm ex eius prouentu vtilitas sentiebatur. Vidi ipse plantas Lugdunensis Oryzæ: foliis carnosis, Porro similibus, sed latioribus, altitudine cubitali, flore purpureo, radiceque gemmeæ rotunditatis. Sic enim Plinius Orizæ plantam depinxit. Si Bruyerinus vidit Orizam Lugduni, cur non describit, sed ponit Plinii suspectam descriptionem. Hac ætate in Fortunatis Insulis & Hispania prouenit vt Dodon. testatur: vnde in Belgium, pista ac Prisanæ modo repurgata, adfertur. Apud nos (Porta loquitur) in Salernitano agro, & alibi maximo prouentu, patenti uda planitie, quam tamen euripis, & illicibus, & fluuiis ductis, quoties opus est rigamus, alioqui nullam, aut cassam segetem latura. Notissimum illud Asiæ & Europæ, sed vnius duntaxat generis mihi [Lobelii verba sunt) visum in prouincia Narbonensi & Hispania, sed maximo prouentu in agri Mediolanensis depressis, & patenti planicie vdi agri, quem tamen euripis & illicibus à flumine è lacu *Maior* vocato ductis, crebriùs quoties opus viderint, rigāt: alioqui nullam aut cassam segetem laturum, vt mirum sit tam siccum & exuctum granum, tam palustrem & humentem optare fundum, bonum alimentum & lautum suggerere, etiamque valetudini prodesse posse. Huius messis serotina est circa æquinoctium autumnale, quippe maturescit æstiuis solibus multis: eoque Septentrionales, tametsi humentes magis, respuit tractus, vt pote altiosos &c. Visa in Longobardicis & Hetruscis campis latissimis & vliginosis, atque in Prouincia Galla. Camerario referente in aquosis locis aliquoties Norimbergæ prouenit. De huius cultura consule Augerium Gallum.

Quæ Veteres prodiderunt de viribus vsuque Orizæ, illa omnia reperient lectores, in antè adductis Antiquorum testimoniis. In cibis Oriza admodum est familiaris, concoctuque facilior euadit, & ori gratior, vbi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis dysentericis cæliacis, & diarrhoea affectis, præsertim vbi priùs torrefacta in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui Orizam quoque dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo & Cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina bellè quidem Cataplasmatis admiscetur repellentibus: mammarum incipientes inflammationes arcet cum Rosis, & Anthemide decocta, & illita: Hactenus Matthiolus; Certum est (subdit Bruyer.) Orientis populos, Indiæque potissimùm Oryzam in panes cogere: ex iisque nonnullos Triticum quidem serere, sed cibo abdicare, panificiaque ex eo facta: quippe sentiunt ingratissima ventri: & contumacissima coctioni, adeò *à teneris* (ut inquit ille) *assuescere multùm est*. Sunt apud Indos insulæ, quæ aliarum frugum expertes, Oryzam vberrimè fundant: potus suos ex ea conficiunt saccharo aromateque vario cōditos, quibus faciliùs ocyusque tentari capita aiunt, quàm uini vel potentioris haustu. Theophr. Oryzon appellauit peregrinum, initiò semen, ex Indiaque delatum, simile Zeæ, aspectu Lolii, magna parte temporis residens in aquis Milii modo ac Panici, effundens iubam &c. Hoc elegantiorum mensas subit variis paratum modis. Rura quoque nostra, nulla celebrant lauta conuiuia, quæ non ornentur Orizæ cibariis. Quibusdam prima mensa apponitur ex iure gallinaceo, aut iusculo alio pingui, Croco addito ad commendandum [vt reor] colorem, & conciliandam saporis gratiam. Quippe alioqui gustatu insuauis sentitur: alii ex lacte parant, aut ex succo amygdalarum dulcium, croco adiecto. Sed hæc parandi ratio præcipuè vsurpatur, quibus carnibus uesci cautum est, & secundis adhibetur mensis. Culinæ saccharum quandoque simul coquunt: quandoque verò paropsidibus impositam eo aspergunt. Vulgi peruasit animos opinio, obesiores fieri ea frequenter vescẽtes. Quā obrem tum in aula, tum in præclaris vrbibus, scimus quasdam fœminas graciliores, nulliusque (ut sic dixerim) succi, Oryza cibo frequentiùs vti. Quod ita demum existimant ratum, si solam ex lacte, & largiori saccharo assumant. Sed id esse falsissimum clarissimis medicorum sententiis, constat. Quippe inter ὀλιγότροφα, ab omnibus refertur, hoc est, ea quæ leuiter alunt, & δίσπεπτα, id est,

Vires & Vsus. *In cibis.* *Dysenteria. Auget semen.* *Potus ex Oriza.* *In lautis conuiuiis.* *Obesitatem parit.*

est, quæ difficulter in ventre conficiuntur. Plurimum & optimum alimentum sufficit probè lacti incoctus facchato & amygdalo nostratis Oryzæ pollen (inquit Lobel.) coque sanguinem & semen auget, quod non dubius animi ille Senensis efferret si in Mauritania vel Hispania egisset, vbi etiam ex Oryzæ macerato lacte frumento, destillant liquorem, limpidum primò, deinde oleosum habent, nec parum suauem, nec minùs exhilarantem spiritus & inebriantem, quàm ipsum (quo illi abstinent vel carent) vinum. Etiam eius pabulo mirè delectantur & dociles fiunt Aphri Elephantes. Camer. in horto: Difficile nonnihil coquitur, & tosta quidem adhuc magis, sed sic ventrem cohibet. In Hispania ex farina huius & gallinarum pectoribus elixis & incisis, cúmque lacte & saccharo lento igne coctis, & ligneo instrumento validè subactis suauissimum cibum, quem album vocant, parare solent, éstque plurimi alimenti sed paulò crassioris. Solin. obnoxio Erysipelati (Rodlauff) præscribit Oryzam, quæ inquit sanguinem incrassat & minùs efficit fluxilem.

Aqua ex Oryza destillata.

Album Hispanorum.

Vini ex Oryza meminit Ælianus: Diarium nauticum, & potus ex Oryza & melle cocti, & Aquæ ardentis ex Oryza destillatæ: Acosta etiam Oryzæ aceti. Ad immodicam, inquit, euacuationem Canarini Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel Aceti Canarini haustum sumunt, (quod nihil aliud est quàm aqua decoctionis Oryzæ vno aut altero die reseruata donec acescat, Canarinis aceti vires præbens, & medicum vsum præstans) & si profluuium non cessat ægris caput frigida abluunt.

Vinum.

ORYZA INDIÆ ORIENTALI PECVliaris C.Bauh. quid?

Cap. XLIX.

ORyzam hanc secundam Casp. Bauh. pin. siue Oryzæ peculiare genus, Regina Patensis, Hollandis obtulit, vt habetur in Ind. Orient. par. 8. sed quid? Oryzam ex India originem traxisse, & per vniuersum ferè orbem disseminatam esse, in 6. part. Ind. Orient. scribitur. Hæc præcipua omnium Indiæ Orientalis locorum annona est, part. 3. Ind. Orient. cap. 19. Hinc Indis loco panis est; ex ea placentas parantibus, ex qua in China potum faciunt, quem in Peru *Acuam* vocant: in Iaponia vinum, quod Iauenses *Aracle* nominant: & in Pegu, Aquam extrahunt, quæ cum aqua vitæ certat: part. 7. Ind. Orient. cap. 36. Distinguunt in Oryzam optimam, quam *Girasol*, & in viliorem, quam *Chambasal* Indi vocant. Linscot. part. 2. Ind. Orient. cap. 37. & par. 4. cap. 6. In summa, Oryzæ vsus, vniuersis propè nationibus, non minùs quàm frumentum familiaris est: vt de China, Iaponia, Philippinis, & maxima Indiæ Orientalis parte sileam, etiam per Africam & Æthiopiam vniuersam, Indiámque Occidentalem, cibus vsitatissimus est. Sic & Europæi, qui panes ex frumento habent, Oryza, obsonij vice, cum lacte aut aquâ decoctâ vtuntur.

Girasol. Chambasal.

TRITICVM INDICVM.

Cap. L.

Descriptio

NOstro duntaxat Frumento assuetis oculis, rari spectaculi est quod Turcicum indigitant Triticum, *culmo* digitali, quinque aut sex pedes alto, crebris articulis geniculato, rigido, medulla alba dulci farcto: *folia* arundinacea, hirsuta, venosa, duas aut tres vncias lata, culmi fastigium in *spicas* plures iubatas facessit, quarum singulæ seorsum consideratæ, Triticeis similes, muticæ sunt, ex quarum glumis *Flosculi* staminei emicant, colore granorum subsecutorum colorem varium prænunciantes, quæ in his tamen spicis nulla vnquam nascuntur, vt ad apparatum tantùm, quasi παρέργως τι, comparatæ videri possint: námque ex culmorum geniculis & foliorum sinu, multiplici inuolucrorum membraneorum stipatu obducti cylindri crassiores enascuntur octo aut decem versibus granorum constantes, quorum vnicuiq; mollis arista, dodrantē longa adnata, sic vt ex omnibus cincinnus & virgina caput exerens, metaxan, quæ cortinas nondum sensit, exprimat: cedentibus autem aristis grana quo diximus ordine digesta, Pisis facie proxima, mira colorum varietate ludunt, tota alba, purpurea cœrulea, lutea, & quocunque denique modo horum mistio excogitari potest, quæ confracta contritáque in farinam abeunt candidissimam: radix subest Milij.

An Athen. dipnos. lib. 3. c. 15. hoc Triticum Indicum intellexit, cum dixit:

Nascitur Aomiis Thebis simul apta farina:
Et Thaso, multisque locis: sed grana videntur
Vuarum.

An *Auati* Leri in America sua, vbi scribit cap. 9. Mulieres Americanæ cum acuto ligno plantant duas species crassi Milij nempe albi & rubri vulgò in Gallia dicti *Bled Sarrazin*: syluestr. hominibus, *Auati*, ex quo farinam parant quod existimo (licet in prima editione historiæ meæ aliter senserim) idem est cum *Maiz*. Indianorum in Peru quod describit Hist. Gen. Indiæ lib. 1. cap. 215. Calcondiles in Bello Turcico lib. 3. c. 14. scribit in quibusdam Indiæ Orient. Milium ad quindecim cubitos altitudinis. An Eid. Milium præaltum *Auati* dictum? *An Auati Leri?*

An Theu. Amer. cap. 77. Milium crassum, Pisi instar magnum (hoc est, vt in Gallia antarct. interpretatur *Mil gros comme pois blanc & noir*) diuersorum colorum: culmis Sacchari modo, tres aut quatuor spicas, quarum vna perpetuò maior altera, ferentibus? An Nic. Nicol. Milij genus magnum, *Malth* Tripoli dictum. *An Milium crassum Theuet.*

Dodon. Gall. vocat *Milium Indicum Plinii*, & cum Fuchs. *Frumentum Turcicum*, item cum Lonic. (cui etiam Typha magna) *Frumentum Asiaticum*: Gall. *Blé de Turquie*, aut *Blé Sarrazin*. Belg. Torckschoren Dodon. Lat. ait ex Asia inuectum credi, atque inde Turcicum frumentum nominat: non tamen ex Asia, aut Oriente sed ab Occi- *Synon. Typha magna.*

dente,& ex Fortunatis aliisque Americæ vicinis insulis, ac ex ipsius Americæ nonnullis prouinciis afferri, ibidemq; *Marzium* siue *Mazium* nuncupari, præsertim quod candidi sit grani. Idem refert Cordum Triticum Bactrianum facere, sed ratione, aut occasione non probat.

Frum. Indianum. Matth. in post. comm. It. ait malè vocari Frumentum Turcicum, esseque dicendum Indianum, quod allatum sit ex India Occidentali, & non ex Asia, aut Turcia, vt Fuchsius crediderit. In Epit. cum add. Camer. vocatur *Frumentum Indicum*, Indorum *Mahiz* seu *Maiz*. It. *grano* siue *Formento Indiano*: Boem. Turecken Zyto.

Matthiolum redarguit Lob. in Adu. dicens: Milium Indicum (ita in Obs. p.24. Ic. p.39.) Plinianum seu *Mais* Occidentalium, Frumentum Turcicum, vulgò Flandris, Turcſcoren: Frugum maxima & perquàm speciosa hæc nostro orbi inquilina, inde à Neronis principatu in Italiam inuecta, itaque nostra ætate magis oblectationi quàm Panificio sata & culta, Turcicumque frumentum, tum vulgo cum doctissimo Fuchsio nuncupata est. Quem tamen perbonum doctorem, cùm alias non semel, tum hic potissimum immerentem lapsus incusat Cõmentator Senensis: quòd istud Milium perperàm Triticum appellarit, utpote non ex Turcica allatum, sed ex Occidentalibus Indiis primùm asportatũ. Atque cùm huius delineationem, proceritatem & fœcunditatem scitè Plinius adumbret, cuius æuo nulli Europæorum nota fuit aut peruia Occidua India, perperam illius tempore primum allatum fuisse commentatoris Chronographia statuit: quare rectiùs nati, qui ex Asia Turcica maiore, Indiis finitima adduxerunt Turcicum vocarunt.

Frum. Asiaticum. Turcicum frumentũ, quòd Germani Welsch-Korn/ hoc Italicum (ita enim omnia peregrina appellare solent) vocant, iure equidem Typham magnam dicendam putauit Tragus. Quia verò è scriptis Veterum nullum nominis huius testimonium adduci potest: ideo Triticum magnum, & Asiaticum frumentum vocauit, germ. Turckisch korn.

Gesn. Coll. stip. appellauit frumentum Turcicum Fuchsii. De hortis tamen Panicum rectiùs cognomento peregrinum vocari opinatur. Idem rursus, Triticum Indicum, & Bactrianum nominat: In cat. pl. Milium Indicum in Italiam Neronis principatu conuectum: κέγχρος ἰνδικος Turckisch/ heydisch, oder Judischkorn: Milium Saracenicum.

Trit. Bactrianum. Milium Indicum

at Malaicenses *Bras* appellant: & tres posteriores species delineatæ in 6. parte historiæ Indiæ Orientalis figura 14. proponuntur.

Frum. Indicum. I. Frumentum Indicum, seu Milium hoc spicas habet oblongas, ex granulis colore semen Cannabis æmulantibus, compositas, formâ nonnihil oblongis, vtriculis siue folliculis aristis carentibus inclusis, instar Dipsaci herbæ, quod trium mensium spatio succrescit: dein abscinditur, in terram mensis spatio deponitur, vt Solis calore probè exiccetur & percoquatur: tandem spicæ à culmis resecantur, in fasciculos collectæ domum deportantur, stramine operiendis, vel muniendis ædificiis, destinato. Hoc Frumenti genus optimũ est: quod fractum & comminutum, candidissimum apparet, ex quo facili labore panis pinsitur, cum admodum molle sit, & attritu statim, massam conficiendis panibus aptam, præbeat. Et hoc Frumenti genus, semper habuerunt, etiam ante Lusitanorum aduentum: hist. Ind. Orient. part.6. cap.30. *An semen* quod Congiani Lucum vocant, Cannabis grana, nisi quòd paulò sit maius, referens, quod mola manuariâ, subactum & pistum panem præbet candidum, Triticeo non inferiorem: Hist. Ind. orient. part.1. lib.2. cap.1. *An Arundinis* genus granum ferens, nostro Secali aut Frumento simile, quod decoctum esui est aptum: Insulæ Virgineæ Hist.

II. Frumentum Indicum grano Auellanæ magnitudine, folia habet angusta, & tenuia, sed in tantam altitudinem quemadmodum, tertium, non exsurgit: ex ramis frumentum illud instar Nucum Auellanarum dependet, quod aristas habet cum Tritico siue *Mayz* conuenientes, colore rubicundo: grana cute tenella inuoluta, putaminibus includuntur, & peculiaribus quasi loculis ad modum granorum in Malo punico, ab inuicem distincta: seminatur in agris quemadmodum Frumentum verum, potissimùm in Africa, & quidem in peculiari quodam loco, qui nomen etiam suum inde obtinuit: & Æthiopibus *Mangetta*; Batauis, *grain* dicitur; part.5. Ind. Orient. cap.38.

III. Frumentum Indicum *Mayz* dictum. An Triticum *Bactrianum* Plinii lib.18. cap.7. Frumentum Arabicum quod *Maiz* nominant, in Hist. Ital. Triticum Indicum siue *Maiz*, quod Lusitani apud Nigritas primò seminarunt: in Hist. Ind. Orient. part.6. cap.31. *Pagatowr*, Virgineæ indigenis. Auati fructus, ex quo Brasiliani potum *Kaauy* coquunt: Stad. part.3. Amer. c.17. Milium amplum, Triticum Sarracenicum, Barbaris *Auati*, quod idem cum Indorum *Mays*, & Triticum Peruuianum Lerio part.3. Americ. capit.8. Milium *Abram*, id est, Siligo Turcica in Balv. part.3. Ind. Orient. capit. 40. Frumentum Asiaticum: part.7. Ind. Occident. Milium Brasilianum part. 3. A-

TRITICVM PERVVIANVM. album longum.

Cap. LI.

Descriptio MInimè vulgaris notitiæ est in tanta tamque fœcunda Tritici Peruuiani varietate, species hæc ita secernenda, quòd semen habeat vulgari duplo longius, compressum, & ea parte qua sinuatum nonnihil est, candidum.

Frumenti Indici historia C. Bauh. De Frumento Indico absolutiorem C. Bauhini in pinace tractationem hic subditam, legere vt non graueris, amice lector, rogatus esto. Etsi in Canaria frumenti varia genera habeantur: attamen potissimùm apud Indos quadruplex est: *Primum Milium Indicum*: *secundum Maiz*, quod Triticum ipsorum est: *tertium*, quod *Manigete* indigitant: *quartum* est Oryza, quæ in Regno Cõgiano *Mazza di Manputto*, id est, semen Lusitanicũ,

3. Americ. Milium in florida, part. 6. Ind. Occid. Differentia notanda, cùm duo genera, ad sex vel septem pedes, tertium ad decem in Virginea excrescat. Sic alterum crassius & rotundius, vt quod è Lucanis tollitur: alterum subtilius & aridius, quod *Morochen* appellant. Granum hoc magni prouentus est (bis enim Martio & Iunio serunt: part. 2. Ind. Occid.) cùm in Peru ex vno grano 600. gignantur: at in Virginea mille & quinquaginta, & interdum bina millia reddat. Siquidem spica vel vna, vel binæ, ternæ, vel quaternæ, & singulæ spicæ quinquies, sexies & septies centena grana in Virginea contineant: apud Americanos, singuli culmi tribus quatuórve spicis onusti adolescunt, quarum singulæ, grana centum & ampliùs pendunt. Sic grana alba, rubra, flaua, cœrulea in Virginea sunt. Frugum omnium communissimum Indiæ Occidentalis locis, in Peru, noua Hispania, Guatimala, Chile, & vniuersa terra firma, in Insulis verò non item: sic & in Indiæ Orientalis aliquibus. Hoc Indi communiter cum primo commiscent: & ex hoc solo panem *Arepa* nominatum, & potum *Chicha* (potus subacidulus *Acu* dictus: part. 9. Ind. Occid. addit.) Indis vocatum, vt fortissimum, quod in Peru *Sora* dicitur. An hæc herba quâ in Brasilia aliquando senes virilia contegunt, cuius folia duorum digitorum latitudine, paulùm menrua, in longitudinem excrescentia, veluti calamus qui spicam Milij siue Tritici Sarraceniei contegit: Lerio in Brasil. cap. 7. Hactenus ex Hist. Indica: subiicimus Recentiorum nomina. *Turcicum frumentum*, Trag. (cui & Typha magna) Fuchs. *Frumentum Indicum*, Matth. Lon. *Milium Indicum Plinianum*, Ruell. Gesner. Adu. Lob. cui & *Mais* Occidentalium. *Milium Indicum*, Dodon. (cui & frumentum Asiaticum,) Turner. Lac. Gesn. cat. *Frumenti octaua species* Turcica dicta, Ang. *Triticum Bactrianum* siue *Indicum*, Cord. Histor. Gesn. hort. *Frumentum Turcicum*, Dod. Gesn. hort. (cui & Panicum peregrinum rectiùs,) Tab. Ger. *Triticum Indicum* Fuchsij & Matth. Lugd. *Maizum*, Monardi. *Maiz*, *Triticum Indicum* potiùs quàm frumentum Turcicum dicendum, cùm non ex Asia, sed ex India primùm sit allatum, Cam. *Maiz Indorum*, Panicum Indicum, Cæs. *Maiz*, quod nulla specie cum Milio, quod Plinius ex India in Italiam importari scribit, conuenit, Ioseph. Acosta. Hist. Ind. lib. 4. cap. 16. Variat apud nos floris colore purpureo, rubeo, luteo, aliquando pro ratione fructus futuri: granorum in colore quatuor præcipuè genera: habetur enim granis rufescentibus, nigricantibus, crocantibus & subalbicantibus.

Recentiorum nomina. *Variat.*

Frumentum Ind. *Mays* dictum alterum. Milium Indicum magnum aliud, Lob. icon. Milium Indicum, Cast. Frumentum Indicum, Tab. Frumentum Asiaticum, Ger. Hoc cùm spicarum colore variet, idcircò Tabern. spicas sedecim, Gerardus verò duodecim pingit, quæ colore sunt vel simplici vel mixto: simplici, albo, luteo, aureo, violaceo, spadiceo, nigro: mixtis coloribus, albo, spadiceo, & cœruleo: cœruleo, albo, nigro, partimque punctis spadiceis mixto: albo, violaceo, luteo cum punctis spadiceis: rubro, nigro & spadiceo: luteo albo, aliquando cœruleo & violaceo, aliquando luteo & albo, violaceis & cœruleis punctis aspersis: rubro & spadiceo aureo & albo: cœruleo, luteo, albo, & punctis cœruleis aspersis: denique cœruleo, luteo, violaceo & albo.

Frum. Ind. Mays.

V. Frumentum Indicum *Mays* dictum minus. Huius Tabern. meminit, quòd prioris altitudinem tantum mediam attingat, cuius spicæ non ad culmorum latera, sed floribus succedant, colore albo, rubeo, spadiceo, luteo, atrorubente, & aliquando mixto.

Frum. Ind. Mays minus.

Cæterùm, Germaniam propemodùm Arabiam fœlicem Tragus appellarit, postea quam non solùm domesticis abundet stirpibus, sed etiam peregrinis, inter quas Triticum hoc frumentum connumerat, quod terram probè stercoratam & pinguem expetit, frigoris & pruinarum impatientissimum: seritur Martio aut Aprili mense, nec nisi sub finem Augusti & initio Septembris ad maturitatem peruenit: primo autem exortu, non multò aliter quàm Milium erumpit.

In Germania quo loco & tempore sit serendum.

Quidnam hoc frumentum in Medicina posset, nondum satis constat. Quia autem dulcedinem & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, haud dubiè idem cum Tritico habebit temperamentum. Cùm porrò idem cum Tritico habere videatur temperamentum, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturæ habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo vsum esse, nisi cùm annonæ premit inopia, dicunt. Quidam ex farina pultes parant, adhibito lacte, quod & reliquis frugibus familiare est. Cæterùm foliorum recentium succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata vtilem admodum esse coniiciunt. In nutriendo, subdit Dodonæus, frumentum hoc, Triticeis omnibus, ipsóque non solùm Secali, sed & Hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilque lentoris habens. Concoctu eas ob causas difficilis, corporique nullum aut omninò exiguum alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex Milio, aut Panico factus.

Vires. *Vsus in pane & panificio.* *Succus foliorum recentium.*

DE GRAMINE SIVE AGRESTI VETERUM sententiæ & Neotericorum dubiæ.

CAP. LII.

Dicitur πόα, herba à Theophrasto, quòd omnium herbarum frequentissima sit. Hac tamen voce etiam quæcunque alia herba indicatur. Quare magis propria significatione ab aliis Græcis ἄγρωστις, ἀπὸ τῆς ἀγροῦ, ab agris, quòd in iis proueniat appellatum est. Gramen à Latinis à gradiendo, quòd geniculatis ramulis mirificè serpat: vel a germinandi fœcunditate, quòd citò crebras multásque à se radices nouas spargat, agátque. Arab. vt Serapione cap. 119. *Thei* & *Negil*: Auic. & Rhase *Thil* & *Tithagra*, ab aliis *Vagen*, *Negen*, *Negien*, *Kel*, *Negil*, *Nagien*, *Phegen*, *Teil* & *Teid. ken.* Ægyptiis *Anusi*: Afris, *Iebal* & *Ebal*. Germ. Graß. Belg. Grab: Gall. *Gramen* & *herbe*: Ital. *Gramigna*, *gramegne* & *gragmine*: Hisp. *gramenha*, *grama*, & *grama verua*, & olim *Apiaria*. Cretensibus, *Agrosti*, Vallachis *Coticla* & *Coticata*: Hung. Ponye: Boh. Paye aueb Trawa. Veteribus Græcis etiam αἴγικον, aut vt Apuleius legit, αἴγιχον, ἀσφύλλιον, ἀμάξιτις, & αἱματικόν; hoc est, Aigicon, Aigichum, Asphylium, Alsefolium, Viniola, Amaxitis, & Hæmaticum.

Herba Theoph. *Agrostis Græcis. Gramen Lat.* *Nomenclatura.*

Dioscorides quatuor Graminis genera facit, de quibus ait: Gramen [ἄγρωστις] viticulas per terram repentes, quæ à suis articulis radices spargunt dulces, internodiis distinctas: folia acuminata, dura, lata, ceu arundinis parvæ, quibus boues & iumenta pascuntur. Huius trita radix & imposita vulnera glutinat. Ipsius autem decoctū epotum, efficax est aduersus tormina, vrinæ difficultatem ac vesicæ vlcera, & calculos frangit. Arundinaceum gramen priore maius est omni ex parte. Iumenta porrò in pabulo sumptum necat, maximeque quòd in Babylonis regione secus vias nascitur. Quod verò in Parnasso monte gignitur gramen, densius fruticat, foliis hederaceis, flore candido & odorato, semine paruo, non inutili: radicibus quinis senisue, digitali crassitudine, candidis, mollibus, dulcibus, ac robustis. Quarum succus si in vino cum pari melle ac myrrhæ dimidio, Piperisque ac thuris tertiis portionibus decoquatur, præstantissimum fiet ad oculos medicamentum. Id verò in ærea pixyde reconditur. Radicum autem decoctum eadem quæ herba ipsa præstat. At semen vehementiùs vrinam impellit, vomitionesque & alui profluuia sistit. Natum porrò in Cilicia gramen, quod indigenæ Cinnam appellant, boues inflammat (saginat) si eo virenti sæpè pascantur.

Vsus. — *Arundinaceum* 2. — *Parnassi.* 3. — *Succi Vsus.* — *Radicum decoctum.* — *Cilicium* 4.

Plin. Gramen ipsum inter herbas vulgatissimum, geniculatis serpit internodiis, crebroque ab his, & 1. ex cacumine nouas radices spargit. Folia 2. eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur: Parnasso tantùm Hederacea specie, densiùs quam vsquam fruticat, flore odorato, candidoque. Iumentis herba non alia gratior, siue viridis, siue in foeno siccata, quum detur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnasso excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis hic est. In vicē eius in reliqua parte terrarū succedit decoctum, ad vulnera glutinanda: quod & ipsa herba tusa præstat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adiicitur vinum & mel, ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rursusque coquitur in æreo vase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in vino, torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, vlceribusque vesicæ, & calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit; alvum vomitionesque sistit. Ita vetus codex Plinii lib. 24. c. 19. Et sunt sanè eadem quæ etiam Diosc habet. Verùm 3. subiungit de aculeato gramine trium generum, quod Diosc. non habet. Et tandem addit, Camelos autem necare traditur in Babylonis regione, id quod iuxta vias nascitur. Hoc autem καλαμάγρωστιν Diosc. vocat.

Aculeatum trium generum.

Galen. Galeno graminis radix moderatè frigida est & sicca, habēs modicum quid quod mordet & tenuiū partiū est. At herba in primo abscessu frigefacit, sed moderata est in humiditate & siccitate. Semen autem reliqui graminis debile est. Eius verò quod in Parnasso nascitur siccandi vim habet, tenuium partium est, & subadstringens.

Caput in Galeno de gramine duplicatū. Ἀγρώστεως denique caput in Galeni exemplaribus duplicatum legi author est nobis Iul. Alexandrinus. Quare surreptitium esse suspicatus est primum, vel certè superuacaneum.

Agrostis quasi agrestis Ἄγρωστις (Lob. & Pen. Aduersaria auspicantur) quasi Agrestis diceretur planta nec satiua aut serenda, Græcis scitè nuncupata fuit: ut pote quę ruri vbique spontè quouis anni cardine, coelo, solo & sidere luxuriet: eius namque perennis prouentus, feracitatis restibilis, nec minùs immensæ vtilitatis, quantùm toto orbe extat terrarum, virore ornat amœno, & veluti gradatim sese propagando amicit decore, vnde Latinis Gramen deflexum putatur. Triticeo generi, vt cognata, & similis, sic perinde varia & nobilitate proxima. Quin differentiæ magis conspicuæ è radice, spicata coma, folio & flore sunt ducendæ: quas etiam cunctas partes & differentias (quia varias Tritici species æmulantur, deque mutua inter se collatione faciliùs discernuntur & discuntur) aptiùs fore diximus nominibus & notis quamque suis, vel minimas quasque prosequi, quas natura pecori quidem vescendas, sed homini vni non modò vtendas, adeoque priùs cognoscendas, peperisset. Nullum enim vel despicatissimum illius operum, nostrâ, id est, mortalium Philosophantium, indignum cognitione & admiratione ducendum, summus Philosophus in libro De partibus animalium lucenter docuit, eiusque alumnus Theophrastus in Plantarum historiis.

Differentias complectendas persequi.

GRAMEN NODOSVM.

Cap. LIII.

Descript. CVlmos habet duos aut tres cubitos altos, tenues, ad quorū nodos folia oriuntur, culmū ad alterum ferè nodum inuoluentia, quæ inde dilatata abscedunt, sescunciam ferè lata, palmum longa, glabra: panicula bipalmaris, glumis constat auenaceis, arista parua molliceila donatis, è quibus flosculorum saturatè purpurascentium tremula filamenta librantur, radices bulbis catenatis, tuberosæ, creberrimis fibris longis capillatæ, sapore partim subacido.

Gramen propriè dictum Dod. Dodonæus à crebris geniculis ac tuberosis radicum nobis Knoopgras, id est, nodosum gramen appellat. Addit autem apparere ex Marcelli verbis, nodosum hoc Gramen apud Veteres pro gramine propriè dicto habitum fuisse.

H. Lugd. nomen displ. Hist. Lugd. duas huius plantæ habet figuras. Primam quidem, quæ nullo modo placet, sub hoc titulo: Ὀρχις Myconi: hoc lepores magnoperè delectari, noctuque eius radices effodere dicuntur. Quibusdam τὸ ξίφιον, i. e. Gladioli species videtur esse, aliis Sisyrinchium. Altera figura est sub inscriptione Graminis nodosi.

Gladioli species. Sisyrinchium.

Lobel. in Histor. Belg. vocat Knobelachtich oft Clisteracthichgras. Tabern. Knoder oder Knoken grass.

Synonyma C. Bauh. phyt. *Gramen* 97. *siue nodosum auenacea panicula*: Eid. pin. *Gramen nodosum* 1. siue *auenacea panicula*: an Ægilops bulbigenus, Plin. lib. 19. cap. 5. *Gramen vel auena sylu. genus*, Gesner. coll. *Gramen bulbosum nodosum*, Adu. Lobel. Obs. pag. 11. Ic. p. 25. Lugd. cui & Gramen nodosum, sub alia figura. *Gramen tuberosum, siue nodosum*, Cam. *Gramen*

men bulbosum Tabern. *Gramen caninum nodosum*, Ger. Agrosteos alterum genus. Patauij vbi sponte prouenit, quidam vocabant Bromon: Volmarius misit Stutgardia pro Gramine Dioscoridis.

Locus. Nascitur in segetibus, secus agrorum margines, & in collibus inter alia Gramina. In saltibus Thuringiæ vbique se offert. Sed, authore Lobelio, rariùs aliquantò istud, minúsque plerisque Europæ regionibus vsu cognitum: Lemano .a. & Lausannæ finitimis aruis & segetibus plurimum. Frequentissimum etiam Sabaudiæ & Angliæ.

Vires & usus. Obstructiones. Stranguria. Saporis amari & acerbi sunt radices, quare valentiùs obstructiones expedire & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Herba, inquit Marcellus, quæ gramen dicitur, nodorum 27. ex vino ad medias decocta & expressa atque colata, potuiq; stranguirioso ex vini cyatho vno mixta data, adeo potenter succurrit, vt vbi sine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: sed febricitantibus ex aqua sola dabitur. Ex quibus verbis apparet, nodosum istud gramen, apud Veteres pro gramine propriè dicto siue Agrosti habitum, & aduersus calculum & vesicæ morbos commendatum quoque fuisse. Vesicæ morbi. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro graminis radicibus vtitur.

GRAMEN HIRSVTVM REPENS, SPICA SIMPLICI, MOLLI.

Descriptio. IMportuna luxuries est radicum albentium, nitidarum, geniculatarum, sapore subdulci, quibus in immensum se propagat: folia longa, hirsuta, mollia, vagina longissima culmum nodosum, tenuem, cubitalem, obuoluunt, panicula mollis, contractior, palmum circiter longa, ex viridi purpurascens.

Hoc gramen abundat in vitibus Montbelgardi: florens Iunio, & Iulio.

GRAMEN CANARIVM, LONGIVS, RADICATVM LATIORE panicula.

Descriptio. HVius canini graminis haud à vulgato gramine medicato dispar natura, quod eruitur ex amœnissimis glareosis sabulosisque ambulacris, vicinisque locis iuxta nouum Medicum hortum Nobiliss. Baronis Eduardis Zouchæ: habitatioribus corpulentioribúsque dulcioribus radicibus, latioribus sparsisque acerosis paniculis, cætera haud absimilia. Locus.

Synon. C.Bauh. pin. *Gramen caninum* 3. siue *longius radicatum maius*: *gramen canarium longius radicatum latiore panicula maius*. Lobel. Adu. parte altera.

GRAMEN CANARIVM LATIORE PANICVLA MINVS.

Descriptio. LAtiore item panicula glareosis, obsoleto & inculto agro hoc Canarium gramen minus quandoque occurrit, repentibus, cirratis, geniculatis, prætenuibus radicibus, graminis Canarij vulgaris gustu non dissimilibus & efficacitate paribus: coloris ex fusco albidis: foliis verò sesquiuncialibus, iuxta radicem pluribus, paruis & angustis; in spithamæis autem tenuibus cauliculis iuxta genicula tribus, raro pluribus.

Synonyma. C.Bauh. pin. gramen caninum 2. siue longius radicatum minus: gramen Canarium longius radicatum latiore panicula minus, Lob. Aduers. parte altera.

GRAMEN REPENS OFFICINARVM FORTE TRITICEÆ SPICÆ ALIquatenus simile.

CAP. LIV.

Descriptio. PRocerum est gramen, interdum tribus cubitis altius, *foliis* è longa vagina, glabris, interim tactu asperis. *Spica* summo culmo insidet duorum versuum, cum Triticea nonnihil commune habens, sed omnibus modis strigosior cum aristis breuibus subrubens, semine oblongo, fusco. *Radices* pro graminum ratione crassiusculæ, longè repentes, sapore dulci, præditæ sunt. Hoc gramen repens Officinarum non admodum malè repræsentare videtur Eicon quæ pòst cap. 58. tradetur, sub titulo Graminis repentis cum panicula Graminis Mannæ.

Synonyma. Lobel. in Adu. dicitur *Gramen canarium Medicatum officinarum*, Germanis, Graß, Angl. Quyck gras, Ital. *gramigna*, Gallic. *dent de chien*. In Obs. p. 11. *gramen caninum medicatum*: In Ic. p. 20. *gramen canarium*.

Lob. refutatur. In descript. Aduers. nihil video quod repugnet nostrò gramini, nec etiam in figura: nisi quod spica non in totum respondet: nescio an negligentia pictoris, vel quòd planta sit diuersa, radix optimè conuenit: illud tamen non placet quod scribunt Aduers. figuram esse apud Dodonæum, pag. 545. & Matthiolum pag. 999. Figura Lobelij similis esset Dodonæi figuræ, si iubam haberet & non spicam: descriptio etiam in eo differt quod Dodon. dicit suum gramen non spicam, sed iubam ferre. Lobelius autem in Aduers. ait spicam ferre: magna præterea differentia inter gramen Matthioli & Dodonæi ac Lobelij. Matthioli figura nec radice, nec spica similis: quinimò falsam existimo radicem, si vera fuisset, non mutasset in postremis commentariis.

Gramen Dodonæi huc referendum. Nos subiungimus nostro Gramini officinarū Dodonæi gramen, imitati Lobelium & fratrem C. Bauhinum: quamuis nostrā non habeat iubam sed spicam vt Lobelii, contra sententiam Dodonæi vt iam dictum. Lectorum igitur erit considerare.

an nostrum Gramen, Lobelii & Dodonæi idem sit, nec ne.

An Tragus lib.2.cap.35. hoc gramen intelligit, cùm ait: Inter omnes fruges in humidioribus agris, nec non cùm annus fuerit pluuiosus, Lolium infelix dominatur, quod sanè nil aliud est, quàm singulare vitium, & quasi aborsus omnium frumentorum. Cùm namque in satione, & quando in spicam sese attollit, pluuiis continuis obruitur, fieri non potest quin vel semen prorsus suffocetur & putrilagine corrumpatur, aut in Lolium ac vitium quoddam degeneret. Est verò huiusmodi vitii vel Lolii fructus nihil aliud, quàm palea inanis. Quodque iam dixi animaduerti potest in humidioribus hordeo consitis agris, in quibus frequenter Hordeum vel in Lolium transit vel certè deorsum fertur tota seminis vis, id quod hinc accidere consueuit, quia Hordei caput alterum, & crassius quidem in radicem exit, alterum verò in culmum. Iam cùm pluuiosa fuerit anni constitutio, inferior grani pars nimio humore obruta fœliciter luxuriat; attracta ad se omni totius grani vi, ita, vt illa in radicem duntaxat se exerat, vicissim verò in totum spolietur superior. Atque hoc pacto radix se longè lateque per terram diffundit, & non solùm ex semine nullus fructus expectari potest, sed & agri ipsi peste ea adeò corrumpuntur, vitianturque, ut nisi industrius agricola subinde eiusmodi corruptelas agrorum sustulerit, culturaque diligenti emendauerit, hinc inde sese spargat, ac vndique culmis suis in altum emergat. Ac licet & culmum & spicam ostentet, nihil tamen fructus subsequitur, manetque nil nisi vacua, & inanis palea, quod sanè haud immeritò male habet agricolas, quare iure Virgilianus ille Mopsus hisce verbis conqueritur.

An Lolium secundum Trago.

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis,
Infœlix Lolium, & steriles dominantur Auenæ.

Hactenus Tragus. Lectores autem considerent annon Lolium 2. siue Quecken dictum, Agricolis molestum, non sit idem cum nostro gramine, & an Tragus in sua descriptione non cõfundat duas plantas: an verissimè perenne illud gramen odiosum agricolis possit generari ex annuis illis stirpibus, Tritico & Hordeo, plantis etiam valdè differentibus suis spicis.

Trag. notatur.

Figura Graminis Mathioli in priorib. comm. quod primum Dioscoridis ait, & passim in Italia frequens, mihi videtur falsa, quod radicem attinet, quæ valdè crassa pingitur: si tamen esset vera, non videretur eius gramen respondere descriptioni Diosc. qui ait ῥιζώματα ἔχει γονατώδη ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων ῥιζούμενα, quæ verba cùm forte non obseruasset primò Matthiolus vel eius scriba: pictum gramen aliquod cum radice crassa: pœnituit tamen postea Matthiolum & mutauit radicem, & repentem appinxit, quod satis demonstrat priorem falsam, nisi etiam secunda sit falsa: miror igitur apud Matthiolum in postrema eius editione per Bassæum, sculptam de nouo figuram, per ipsum Matthiolum reiectam, & vt magis falsa redderetur, additam veluti iubam, quam quidam suspicantur esse Graminis xerampelini, uel, vt nos vocamus, Gramen cum spica molli rubente: præstitisset eius emendatam, vel, corruptam postremam, curare sculpendam, aut, quod magis placuisset, cum annotatione figuram Bassæi iam sculptam apponere. Camerarius ad Hist. Matthioli Germanicam omninò, diuersam posuit figuram Graminis, quod non videtur posse conuenire cum icone Graminis Matthioli, nec priore, nec secunda: de cæteris nescio: Matthioli postrema Graminis figura, quod radicem attinet, nostro gramini respondet, an idem intellexit ignoro.

Matthioli figura falsa.

Matth. notatur.

Tabern. ic. & hist. Gramen caninum seu canarium 1. Hundts graß/ Eidem histor. Gramen 5. Canaria Plinii, Herba cynagrostis, Dens canis, & Gramen medicatum, quia multis locis utiliter in vsu à Medicis pro Gramine vsurpatur. Tabern. habet figuram Lobelii: si ei notam, cur hoc 5. non iungit primo, & secundum facit, ac discrimen certum ponit, quo possit distingui à primo.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 1. siue *Officinarum, Canarium* Lobel. *Gramen* Dodonæo: Eid. pin. *Gramen caninum*. 1. siue *aruense*, siue *Gramen* Diosc. *Gramen* Ruell. Dod. Cord. in Diosc. Cast. *Gramen* Dioscoridis, Gesn. hort. *Gramen canarium medicatum*, Adu. Lob. *Gramen caninum*, Tab. Ger. *Gramen vulgare*, Lugd. *Graminis fortè Diosc. species maior*. Thal. Caninum autem vocat ad imitationem Plinii, cui Canaria, quasi à canibus inuenta, quâ fastidium deducunt, vomitum cum pituita reiicientes: hinc Cynagrostis aliis: & à foliorum primò prodeuntium forma, quibusdam Dens canis dicitur.

Synonyma.

Passim spontè prouenit: floret Iulio & Augusto, in aruis & satis, non pratis, vt plurimùm, frugibusque haud parum incommodum: eoque sementem facturi rastris Septembri, etiamque primo vere manibus runcandum præcipiunt Coloni.

Locus & Tempus.

Lobelio tota planta magis vesca creditur, dulcis & frumentacea vsibusque Medicis receptissima, præsertim radix, quæ reserat viscerum farctus & renum, citra calefactionem, lumbricosque huius stillatitia interimit, nempe pabulo humorum putridorum fraudatos.

Vires.

GRAMEN CANINVM VINEALE Casp. Bauhini.

Cap. LV.

RAdice est alba, tenui, repente, geniculis distincta, ex quibus fibræ capillares in terram defiguntur: culmos habet tenues læues, geniculatos, in terram reclinatos: ex quorum geniculis singulis, folium, duas, tresue vncias plerumque longum, angustum, atrouirens prodit: culmorum summo panicula breuis, parumque expansa, ex paruis glumis composita, insidet. Apud nos in vinearum viis, solo aliquantulùm duriore, circa æstatis initium reperitur, Gramen hoc caninum 2. in pin. siue vineale, primum in prod. descriptum.

GRAMEN CAMERARII repens.

RAdicem adipiscitur longam tuberosam, sed æqualem, articulis præcinctam & hinc inde reflexis, non tamen profundiùs radicatam, filamentis constãtem pluribus. Suum protrudit hæc ab vnoque articulo culmum continuò se inno-

Descriptio.

uans

& multiplicans. *Folia* longa, acuminata, dura, arundinis instar paruæ lata. *Culmus* duarum ferè spithamarum altus, admodum angustus, & tenuis more staminis, tribus, quatuórve nonnunquam articulis præditus, *spicam* superiori parte profert patulam, quæ paruum continet *semen*. Folia cum radicibus saporem habent dulcem, cum adstrictione quadam & acredine.

Camer. ad Matth. Germ. & epit. ponit figuram nomine Graminis & Reechgras.

Tabern. Tabern. Hist. pag. 636. Gramen primum Queckengras aut Rechgras. pag. 644. Gramen Diosc. germ. Rindt grass Queck antiquum est germanicum vocabulum adhuc in vsu Saxonibus & Septentrionalibus germanis, significans, Rindt, id est, Bouem. Potuisset Tabern. diligentius describere Gramen suum 1. quandoquidem Dioscoridis primum facit, & iconem non dat. An sit idem cum eo, quod pingit Camerarius, considerandum.

GRAMEN PARVVM REPENS PVRPVREA SPICA.

Cap. LVI.

Descriptio. GRamen canarium in cultis quærenti, occurrit passim copiosè Gramen istud, supinum, sparsis per terram *culmis*, *radice* sub terra huc illuc vagante, vulgaris Graminis canini in modum: *spica* purpura splendent, diuulsæ: *folia* Graminis pratensis parui. Radices fibrosæ. Baratum hoc omnibus est Gramen Lobel.

Synonyma. Lobel. in Ic. plant. & Belg. hist. pag. 21. *Gramen caninum supinum*, Belg Ligghende peyen-grass. Tab. Ic. *gramen caninum supinum* 2. Ligende hündts grass. Eid. hist. Gramen 6.

C. Bauh. in Phyt. *gramen* 2. siue *Caninum supinum* ; *graminis* primi Diosc. species minima, Thalyo. Quod verò Thalyus hanc ipsam non intelligat, declarat C. Bauh. in pin vocans, Gramen caninum 7. siue supinum minus.

GRAMINIS PRIMI DIOSCORIDIS species minima Thalij.

Cap. LVII.

Descriptio. SE nunquam attollit, sed geniculatis ramulis iuxta Dioscoridem serpit, ac ex internodiis suis, & ex ipso etiam cacumine creberrimè nouas radiculas iuxta Plinium spargit, ac ex iis nouarum plantularum exortus exhibet. Hæc passim in

Locus. Harcynia, & etiam Stolbergæ in pratis vliginosioribus ex musco terrestri, qui candidis vtplurimùm est, nonnunquam etiam rubeus, non infrequenter prodit, radicibus tenuioribus, cirrosis, coliculos emittens recuruos, humi prostratos, tenues valde, teretes, geniculis frequentibus interceptos, ad quæ primùm folia prodeunt palmaris longitudinis, stricta, deinde etiam inter hæc folia & ipsorum geniculos singulos densè prorumpit plurimorum, paruorum, oblongiusculorum ac strictissimorum foliorum cespes, ad quorum inferius tuber quo ex geniculis prorumpunt ipsa, noui cirri emergunt, qui denuò in musco comprehendentes, nouarum plantularum origines existunt.

Synon. C. Bauh. pin. *gramen caninum* 5. siue *supinum paniculatum folio varians* : *graminis* 1. *Dioscor. species* Thalij.

GRAMEN CANINVM SVPINVM PANIculatum dulce C. Bauh.

Descriptio. EX radice oblonga, capillata & nigra: folia pauca, læuia, viridia angusta, vnciarum trium vel quatuor longa, prodeunt: inter quæ calamus tenuis, internodiis distinctus, foliis paucis oblongis cinctus, parte interiore supinus, mox palmum longus, erigitur, & paniculam tenuem, albam, glumis exiguis donatam, sustinet: agris Londinensibus vdis gaudet, vnde

Synon. D. Lobelius, Graminis dulcis nomine misit. Gramen hoc caninum 6. in pin. siue supinum paniculatum dulce.

GRAMEN REPENS CVM PANICVLA Graminis Mannæ.

Cap. LVIII.

Descriptio. DVum generum folia & culmos profert. Primùm enim lentis, longisque ad cubitum vnum aut alterum coliculis solidis, crebrò geniculatis; læuibus, caducis nascitur, qui vbi terram attigerint, statim per fibras è nodis dimissas comprehendit, radicatúrque: atque ex iisdem geniculis folia mutuo amplexu stipata surgunt, breuia, angusta, hirsuta: deinceps adultius culmos producit erectiores veluti superiorum ramos, pedales, tenuiores, foliis amictos longioribus, hirsutis, & rarioribus geniculis interceptos, quorum summitas in spicas finditur, quatuor, quinque, sex, spicis Graminis Mannæ similes, sed minores, concinniores, imbricatas, non tamen circumcirca, perinde vt iam dicto Gramine, cui pars spicæ interior nuda; hoc discrimine interim; quòd ea pars Gramini Mannæ sulcata sit, in hoc verò in costam elata, flosculos fert atrorubentes. Radice nititur geniculata, reptantes subdulcis, albas

Ischæmon Plinii, male. Sunt qui Ischæmon Plinio lib. 25. cap. 8. nuncupatum esse putent: quorum sententiam probare non possum, inquit Clusius in Hist. Quod si verò ad Pliniani Graminis vllum aliud genus referenda est hæc planta, aculeatum illud potiùs erit, cui, quòd in acumine aculei sunt plurimùm quini, Dactyli nomen inditum esse ait lib. 24. cap. vltimo. *Gram. aculeatum Plinii.* Nemo autem legitimi Graminis (ita vocat in Hist. post.) iconem exhibuit, quod in magnâ Europæ parte, præsertim per Hispanias & Gallias crescit, *Gramen legitimum.* cuius antequam stirpium in Hispaniis obseruatarum historiam euulgarem ob illius tum elegantiam, tum vsum, cognitu dignum erat, illius descriptionem & iconem do. Pedalibus assurgit culmis, rotundis, purpurascentibus, *Descr. Clusii.* geniculatis: è quibus angusta promit folia, in acumen fastigiata, dura: ipsi culmi, siue calami, in quaternas aut quinas desinunt paniculas, mixti ex atro purpureóque coloris: radicibus firmatur longis, nodosis, geniculis interceptis, candicantibus, subdulcis cum quadam adstrictione saporis, quæ longè latéque serpentes, subinde plurimis locis germinant, nouósque culmos & folia proferunt.

Synon. Lobel. Obs. p. 12. Icon. Plant. p. 23. figuram Clusii habet, ac Gramen alterum inscribit. Anguill. epist. 12. & 14. *Gramen toti Italiæ notum.* H. Lugd. *Gramen vulgare Dalechampii.* C. Bauh. phyt. *Gramen 88. siue Gramen Dactylon secundum folio arundinaceo.* Idem in pin. *Gramen Dactyloides siue Ischæmum 2. siue Gramen dactylon folio arundinaceo maius*: aculeatum fortè Plinii: *Gramen* Ang. Clus. & Ces. & dicitur. Hoc variare scribit, & Gallicum foliis nonnihil villosis; Germanicum verò foliis esse glabris, & cauliculis minùs erectis tradit.

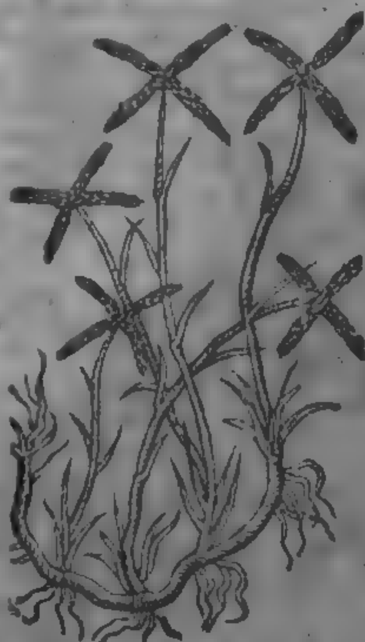
Locus. Hoc gramine nihil vulgatius totâ Hispaniâ & Gallia in aruis, vinetis, atque etiam in maritimis, in quibus multò lætiùs & vberiùs crescit: nam eius radices, interdum digiti crassitudinem æquantes eruere meminit Clusius.

In Horto E.C. cultum per plures annos mansit, tandem frigidioris soli impatiens periit.

GRAMEN CRVCIS SIVE Neiemelmsalib.

Cap. LIX.

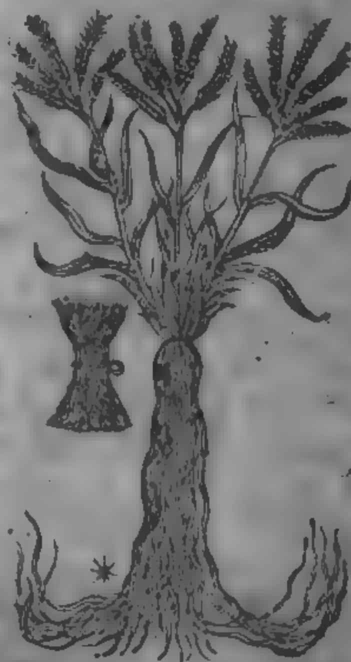
Descriptio Gramen quoddam nascitur, exile, *radicibus* serpens albis, geniculatis, dulcibus cum aliquali acrimoniâ, communi Gramini proximis, digiti altitudine geniculati ramuli assurgens, *foliis* communi Gramini similibus, minoribus, ramuli habent quatuor Ischæmi spicas, vel Graminis sanguinarii similes, perfectam crucem figurantes, quam æquè omnes vno modo formant: ex quo ipsum Ægyptii *Neiemelm* vocant, quasi dixerint, *Gramen crucis*: in quibus fiunt semina minutissima, seminibus communis graminis similia.

Alpino descriptionis autori dicitur *Neiemelmsalib Aegyptiis*, C. Bauh. phyt. *Gramen 90. siue dactylon Aegyptiacum*: Eid. pin. *Gramen dactyloides siue Ischæmum 1.* *Neiemelmsalib. Gram. dact. Egyptiac.*

Vires. Maximum vsum semina apud omnes habent, ad eos scilicet, qui tum renum, tum vesicæ calculis laborant, atque ad frangendos lapides in vesica concretos. Quod genus morbi ibi est familiarissimum, & quasi endimium ex causis aliàs narratis. Mulieres radicis decoctum tum ad pueros variolis, atque morbillis correptos maximè sequuntur, tum ad se ipsas, vbi cupiunt interceptas menstruas purgationes rursum euocare. Sunt aliqui qui pro secreto auxilio habent decoctum, ex seminibus modicè contusis paratum, ad adiuuanda exanthemata in febribus pestilentibus quas peticulas nostri appellant. Ad vsu quoq; vulnerum & vlcerum non paruum, apud eos, tota herba, præcipuè radices habent vsum. Aiunt radicem frigidam atque siccam esse, tenuissimarumque partium, quamobrem non desunt multi, qui ad mouendum sudorem eius decocto familiarissimè vtuntur.

GRAMEN SCOPARIVM.
Ischæmi Paniculis Gallicum.

Locus. Speciosius istud, Ischæmo Gramini cognatum, videtur in Adu parte altera Lobelio; è cuius prælongis, prætenuibus, rigidisque cubitalibus & longioribus radicum cirris cocinatur scopulæ illæ vulgarissimæ nitentis comæ conciliatrices, frictionibus capitis accommodatissimæ & vsitatissimæ.

Figura ei graminea, Ischæmi vulgaris, gracilis culmus, rigidus, geniculatus, cubitalis; in quaternas, quinas, vt plurimùm senas, & plures elegantissimas lucidas spicatas caudicellas Ischæmo Gramini similes, fastigiatus. Foliis item non dissimilibus, gustu Graminis, dulcioribus. Copiosè prouenit in Galliæ sabulosis vicinis Castri Insulani locis vocitati (vulgò *Chasteau de l'Isle*) prope Aureliam, collegit amicissimus vir Georgius *le Sergeant*, Pharmaceutices, & Rei herbariæ callentissimus, quo gramine me donauit Londini, Anno 1602. quique quotannis Angliam nouis & rarissimis ditat Plantis.

Synonyma C. Bauh. pin. *Gramen dactyloides siue Ischæmum 6. siue Gramen dactylum scoparium*: *Gr. scop. Ischæmi paniculis Gallicum.* Lobel. Adu. parte 2.

GRAMEN SVPINVM ACVLEATVM

CAP. LX.

Descriptio

Breuibus fibris radicatur: ramos verò terræ apprimit in orbem, multos, palmares & sesquipalmares, aliquando pedales, aliquos verò duntaxat vnciales, rigidulos: ad quorum genicula, vtriculi instar, folium striatum glumas numerosas conglomeratas, squammarum foliacearum complexu comprehensas claudit, deinceps in mucronem rigidum & acutum, vncialem & breuiorem, rectà in latus protensum desinit, extremo verò cauli huius generis plura folia & vtriculi glumis grauidi, echinati aliquid ostentant.

Camer. ad Matth. hist. Germ. & Epit. *gramen aculeatum*, Italis *gramigna spinosa*. Græcis ἄγρωστις ἀκανθώδης. H. Lugd. *gramen aculeatum* Matthioli.

Locus. Gener Cherlerus attulit collectum ad vias Romanas, asperiores præsertim, sicciorésque: Matthiol. verò in Epitome ait prouenire inter rudera, & in muris vetustate collapsis.

Vires. Virésque easdem habere, quibus pollet primum graminis genus.

GRAMEN PRATENSE VVLGARE spica ferè arundinacea.

CAP. LXI.

Descriptio

Capillaribus fibris totum occupat cespitem, glabris, viridibus, tenellis foliis amictas emittens stipulas, quarum summa comantes latè diffusæ paniculæ molliculæ insigniunt, pilorum, aristarúmque expertes, accedentes tamen quodammodo ad arundinem. In hoc gramine insignis varietas ratione loci, & potissimùm in magnitudine spicarum.

De hoc Lobel. in Adu. Est quàm quod notissimum *gramen pratense* dictum, vulgò notum, & Fœnum quando aruit vocatum, exilioribus radicum cirris seu pullis capillamentis & creberrimis cespitem summum fugens, humúmque perreptans & tegens, densissimo & numeroso foliorum triticeorum stipatu: culmos pedem & cubitum altos surrigens, tenues, geniculatos, læues, lanosa, sparsa, & magis harundinem vallatoriam imitante, spica fastigiatum.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 7. siue *vulgare*: Eid. pin. *gramen pratense paniculatum* 2. siue maius, latiore folio: ἄγρωστις Theophrasti, *gramen vulgò cognitum*, Trag. icon. *gramin. genus* Dalech. in Diosc. *gramen pratense maius vulgatius*, Adu. *gramen pratense vulgatius* Lob. in Obs. pag. 9. & Histor. Lugd. *gramen pratense primum* Dod. *gramen* Lon. *commune*, Thal. *gramen alterum & vulgare*, Tabern. *gramen pratense*, Lob. in Ic. Ger. An per *Chulem* Garzias hoc gramen intellexerit? Clusius not. ad Garz.

Vires. Huius semine in horreis è spicis excusso & collecto vtuntur complures Medici ad obstructiones viscerum, calculum, potu: admotúque ad discussionem pertinacium tumorum, & flatuum, tametsi Officinis vsu ignoto. Ast hoc non sine periculo, quia non facilè separari potest, ab aliarum herbarum seminibus.

GRAMEN PRATENSE PANICVLATVM maius angustiore folio, C. Bauhini.

CAP. LXII.

Descriptio. Ex radice capillacea, rufescente, folia capillacea, quædam breuia, quædam palmum superantia, prodeunt: inter quæ culmi tenues, geniculati, cubitum superantes, vno alteróve folio breui cincti, in quorum summo panicula leuiter expansa, vncias quatuor longa, quæ ratione loci, strigosior vel lætior.

Gramen hoc pratense paniculatum 3. siue maius angustiore folio C. Bauhin. pin. 10. in prod.

Locus. In pratis & dumetis ad ripam VViesæ fluminis Basileæ reperitur.

Varietas panicula & foliis longioribus. Huic simile ad ripam prædictam inuenitur, potissimùm radicum capillarium, vt ex culmium numero, paniculis, & in iis glumis longioribus varians.

GRAMEN AGRORVM LOB.

CAP. LXIII.

Descriptio

Agrorum venti spicam diximus, quòd spicam habeat latam, comosam, pansam, & à ventis communiter in alterum agitatam latus. Foliis alioquin & radice magnitudine ferè æquale est segetum gramini. Iuba cæterùm Miliacei graminis iubæ haud absimilis est. *Hæc Lobelius.* Quibus addit Tab. Ra-

dicem habet paruam, villosam: folia longa, angusta, nec acuminata: culmum, quàm cætera harundinacea, magis tenuem.

Synonyma. Lobel. in hist. Belg. p. 5. & Plant. Ic. p. 3. *Agrorum venti spica*, & *Gramen agrorum*, latiore, arundinacea, comosa panicula T. p. 5.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 10. *siue segetum, panicula arundinacea*.: Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense* 4. *siue Gramen segetum, panicula arundinacea*. *Gramen loliaceum* & Tragi, Thal. *Gramen equinum*, fortè Gesneri, Cam. *Agrorum venti spica*, Lob. icon. *Gramen pratense* 3. Dod. *Gramen harundinaceum aruense*, Tab. *Gramen arundinaceum*, Ger. Variat panicula flauescente & spadicea. Don. Gramen pratense tertium duntaxat vocat nec describit: An idem cum aliis, an ipsi non cognitum? Sed non diuersum ab aliis esse constat ex iam adductis. Ipsi verò non visum patet; si namque vidisset, vtique descripsisset, nec contentus solo nomine fuisset.

Dod. not.

Locus. Inter agrorum segetes reperiri Lob. notat & Tabernamontanus.

GRAMEN MILIACEVM LOB.

Cap. LXIV.

Agrorum venti spicæ simile est admodum, culmo & radice, sed panicula miliacea.

Synonyma. Tabern. icon. & hist. p. 639. *Gramen miliaceum*, hirsengraß. Item p. 642. *Gramen* 13. in aruis campestribus siccis prouenions. Lob. in Ic. p. 1. & hist. Belg. p. 6. hirsgraß, Saetgraß, Miliaceum gramen: sic & Gerardo. Dodon. Lat. *Gramen pratense* 4. sine descriptione. Camer. *Gramen perenne miliaceum*, in siluis non procul ab vrbe nostra ad montem S. Mauritii. C. Bauh. Phyt. *Gramen* 21. siue panicula miliacea: Eid. pin. *Gramen miliaceum* 1. siue Gramē siluaticum panicula miliacea sparsa.

GRAMEN MONTANVM.
panicula miliacea sparsa, C. Bauh.

Descript. Ex radice fibrosa, rufescente, folia pauca, angusta, vncias quatuor vel quinque longa, vnà cum culmo tenuissimo cubitali, vno alteroue folio vestito, exurgunt, in cuius summo panicula sparsa, ex locustis minutissimis composita: in monte Crentzacensi prouenit: hoc Gramen miliaceum 2. siue Gramen montanum paniculà miliaceà sparsa, in pin: 50. in prod.

GRAMEN ARVNDINACEVM
paniculâ miliaceâ C. Bauhini.

Descriptio. Ex radicibus fibrosis albis huic Gramini miliaceo 3. in pin. 51. in prod. siue arundinaceo paniculà miliaceà, vnus & alter culmus cubitalis exurgit, quem parte inferiore folia arundinacea vnciarum trium cingunt ad partem supernam duobus nodis distinctam, folia duo angustiora, longioraque vestiunt: in cuius summo panicula trium vnciarum, Milii paniculæ similis: in agris Patauinis reperitur, & à Gramine miliaceo à Lobelio proposito, planè diuersum est.

GRAMEN CAPILLATVM.

Descriptio. Plures ex fibrosis radiculis tollit culmos cubitales, bicubitales & altiores, aliàs ex viridi in luteum pallentes, aliàs rubentes, geniculis intercepto, foliis glabris, palmaribus, aut dodrantalibus donatos, summum cacumen in iubam explicatur pedalem circiter, atque arundinaceam: paniculæ ex interuallis radiatim disponuntur, nunc flauescentes, nunc viridantes, sæpè rubentes, in tenuium pediculorum staminulis, theculis pusillis semē claudentes minutum, subfuluum, acere molli capillari & obtutum ferè eludente in extremo donatum.

Synonyma. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen segetale* siue aruense paniculatum, Ackerstrauß groß Kornsträußgras: Et p. 642. *Gramen*. 9. Lob. Ic. p. 2. *Segetum Gramen panicula speciosa*: Eid. in hist. Belg. p. 5. Veldtgraß oft Korengraß met schoone seer wytghesprеyde arene wordt: in Latein *Segetum Gramen panicula speciosa*, *latiore*: pulchrum est, panicula valdè lata, nascitur in agris inter Hordeum & frumentum, tàm in Anglia, quàm Belgio: radix fibrosa, ex qua culmus nascitur sesquicubitalis, non sine foliis Miliaceis, cui innascitur lata speciosa panicula, eo ferè ordine quo scapus Plantaginis aquaticæ.

C. Bauh. Phyt. *Gramen* 18. *siue paniculatum segetum*: Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense*. 3. *siue Gramen segetum altißimum panicula sparsa*: An Gramen caule geniculato Thalii?

Locus & tempus. Geneuæ & in Ducatu Wirtembergico ad fontem Admirabilem inter Auenam mense Augusto & Iulio floret. Montbelgardi etiam abundat in agris.

GRAMEN TENVIFOLIVM
magis sparsa panicula.

Cap. LXVI.

Descript. Obseruatum mihi Gramen culmis ferè iisdem cum sequenti, ac geniculis aliquot, foliis tamen paulò latioribus ac panicula diuersa, quæ magis sparsâ, rubens; flosculi apicum modo, rubentes: radicibus terræ firmiter hærentibus, in quibus capillares albæ fibræ.

C. Bauh. Phyt. *Gramen* 34. *siue foliolis iunceis primum*. Eid. pin. *Gramen iunceum* 1. *siue foliolis iunceis oblongis, radice alba*, H. Lugd. p. 425. Gramen iunceum Dalechampii.

Locus & tempus. Montbelgardi obseruauimus supra muros cum flore mense Iunio.

GRAMEN TENVIFOLIVM GLABRVM.

Cap. LXVIII.

Descript. Numerosos effert culmos, satis tamen tenues, rubentibus geniculis aliquot distinctos, pa-

niculâ

Aculis singularibus Phœnicis seu Lolij rubri, sed crebrioribus, grandioribus, sparsis, inconditis, coloris herbacei: folia longa, tenuia, si vaginæ excipias, quæ culmum inuoluunt, glabra, pedalia, & cubitalia, non rigida, fibræ capillares, nigricantes.

Synon. Casp.Bauh.pin. *Gramen iunceum* 2. siue foliolis iunceis breuibus maius radice nigra. Hoc in prod.pro 34. sic describitur: ex radice capillata, nigra, folia iuncea, rarius duas tresve vncias superantia, prodeunt: inter quæ culmus tenuissimus, pedalis, leuis, cuius summo glumi minimi, quemadmodum in gramine exili duriore alternatim dispositi sunt: ad mœnia vrbis nostræ legimus.

GRAMEN TENVE DVRIVSCVLVM & pene iunceum.

Cap. LXVIII.

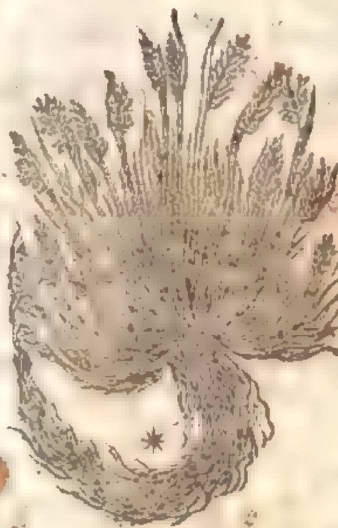
Descriptio. IN fine historiæ nostræ balnei ad mirabilis descripsimus, quoddam gramen, quod vocauimus iunceum cinereũ, in rupibus & muris hærens ita firmiter radicibus tenuibus capillaribus, nigricantibus, vt vix euellere possemus, cohærentibus simul multis plantis, foliorum marcidorum vestigia demonstrant non annuam plantam: *folia* alioqui vegeta sunt, longitudinis quinque, vel sex vnciarum, quædam etiam breuiora, conuolutionis ergo iunci instar teretia, nonnihil rigida, cinerei ferè coloris, restantibus Octobris fine calamis, valdè tenuibus dodrantalibus & pedalibus, cum vestigiis veluti paruæ spicæ: idem, vt verum fatear, mihi videtur graminis illud genus, quod Montbelgardi prouenit, aut valdè simile, cui folia virentia, tenuia, compressa, viridia, glabra, culmi plurimi tenues, pedales vel cubitales læues, in quibus vnum geniculum, præter illud quod ad radicem, & foliolum ex longa vaginula: iuba vncialis, spicæ ferè similis, virens vel nonnihil purpurascens, in qua quædam partes, ad phœnicem nonnihil accedunt, & in paruas aristas desinunt: in iis flosculi vel apices minimi albi: toti plantæ sapor subdulcis, in cæteris similis præcedenti, radice enim est nigra: & folia inferiora Autumno albescunt, cinereáve redduntur.

Synon. Lobel.in Ic.plant.pag.7. & Hist.Lugd. p. 432. *gramen exile*: Lob.in Obs.pag.9.*exile gramen durius*: Gerar.& Tab.icon.& Hist.*gramen minus duriusculum* klein hart graß: Eid. hist. gramen 19. C.Bauh. phyt. *gramen* 35.siue *foliolis iunceis* alterum: Eid.pin.*gramen iunceum* 3. siue foliolis iunceis breuibus minus.

Locus. Tempus. Primum nostrum gramen in monte Teckeiano Ducatus VVirtembergici copiosum erat mensis Octobris fine, destitutum pene omnibus spicis vel iubis: item in commissuris rupium & supra muros & rudera arcis. Alterum Montbelgardi florebat Iunio, obseruatum supra muros etiam, ac ni fallor, secus vias aridioribus locis. Lobelius ait suum gramen exile oriri sabuletis & squallido aridioréque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ, & Belgii.

GRAMEN EXILE DVRIVS NORTVEgicum aut Danicum, Scopario Gramini cognatum.

Cap. LXIX.

Locus. Descriptio. SAxorum interueniis leui terrâ sterilis Petreæ Nortuegiæ, imisque marcidis, rimosis caudicibus syluarum Daniæ hoc gramen (Lobel.in Aduers. altera parte) viget, densissimo sparsóque rigidorum iunceorum, sesquiuncialis altitudinis tenuissimorum foliorum stipatum: sesquipalmaribus, numerosis, cirratis, geniculatis staminceis calamulis, quorum summa folia latiuscula, vaginulæ instar, spicatas, vnciales, paniculas claudunt aut amplectuntur. Iubata concinnatáq; dodrantalis radix, Buxei pallida coloris, totáque planta prolixior, vti Graminis Scoparij, cuius cognata videtur.

Synon. C.Bauh.pin.*gramen iunceum* 5. siue foliolis iunceis radice iubata: *gramen exile durius* Nortuegicum aut Danicum Lobelij, Adu.parte altera.

GRAMEN NEMORALE AVENACEVM alterum, ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum.

Locus. IN siluigeris Daniæ collibus & montibus (ex relatione Lob.Adu.part.2.pag.465.) perelegans, exiléque gramen oriundum foliolis crebberrimis, rigidis, cirratisque, vncialis & binarum vnciarum altitudinis radicibus. Pedales & sesquipedales, exiles, lucidi, & nitidi, aspectu iucundi culmi, ex fusco xerampelini, in quibus è longiusculis paniculis Auenacea semina.

Synon. C.Bauh.pin. *gramen auenaceum* 4. siue *capillaceum minoribus glumis*: *gramen Anglo-Britannicum auenaceum, Danico nemorali simile*: Hoc nomine à D.Lobelio accepimus. *Gramen nemorale auenaceum alterum ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum*, Eid.adu.part.2. cuius etiam varietatem notat.

GRAMEN AVENACEVM lanuginosum glumis rarioribus C. Bauhini.

CAP. LXX.

Descript. GRamen hoc auenaceum 6.Casp.Bauhini in pin.72.in prod.ex radice fibrosa, folia iuncea oblonga,& culmi plures,iuncei, cubitum superantes, paucis foliis donati, exurgunt: in quorum summo glumi rariores,albi,lanuginosi,vtriculum continentes,quibus semen nigrum, splendens,inclusum est: locis asperis circa Monspelium prouenit: diuersum est à Gramine Clusii.

GRAMEN GLVMOSVM Dalechampii.

CAP. LXXI.

Descrip. GRamen glumosum Dalechampii Lugdun.p. 429.siue Gramen auenaceum 7.siue lanuginosum C.Bauh.pin. radice foliisque multis graminum generibus non est dissimile: sed hac peculiari nota discrepat, quòd spicas densissimis glumarum grandium ordinibus stipatas edat, quam ob causam glumosum nominatum est.

Locus In agris lætis nascitur.

GRAMEN RVBRVM MONSPEL.

Descriptio QVantum quantum est,ruber,spicæ,folia: atque hæc quidem pilis minimis aciem oculi ferè fugientibus oblita sunt. Singuli calami multas gerunt spicas paruas oblongas, aristis

Locus. longis, rubris, vt in Gramine Hordeaceo. A me Monspelii obseruatum fuit.

GRAMEN ALIVD MONSPELIENSE.

Descriptio ALiud Monspelii memini Gramen obseruari, quatuor aut quinque spicis in vno calamo donatum,sed crassum cum paruis aristis:folia pilosa sunt valdè.

GRAMEN ALIVD GLABRVM MONSPEL.

Descriptio SPicas gerit multas in eodem calamo,admodum exiguas,molles,nec aristis vllis obuallatas, dilutiore rubore, quàm Gramen rubrum Monspessulanum, à quo differt quoque, quòd folia non sint pilosa.

GRAMEN MINIMVM Monspeliense.

CAP. LXXII.

Descriptio DVræ radicum fibræ, culmi paucis geniculis distincti,palmares & sesquipalmares, foliis stipati prætenuibus culmo altioribus: paniculæ in metam fastigiantur,singulares vnciam ferè æquantes,squammeis pusillis glumis contextæ.

Quod descripsi Gramen pro minimo prouenit locis saxosis Monspelii: Gener Charlerus attulit nomine Graminis exilis durioris, obseruatum propè Butlonetum iuxta Monspelium, vt & & alibi siccis & squalidis locis. Locus

GRAMEN PANICVLA multiplici, C.Bauhini.

CAP. LXXIII.

GRamen prætense paniculatum 7.siueGramē panicula multiplici, vt autor in pin. vocat, siue Gramē 11.in prod. ex radice multis cirris villosis albicantibus composita, *culmi* plurimi,palmares, læues, geniculari & recurui,foliis gramineis, oblongis, angustis,vestiti exurgunt,quibus panicula triuncialis angusta variè diuisa,per maturitatem rigida & spadicea,insidet.Monspessuli prouenit; maius & minus reperitur, & Gramen minus duriusculum vocatur. Descriptio Locus

GRAMEN CVM PANICVLA molli rubente.

CAP. LXXIV.

COnsibratis capillaribus radiculis sub cespite foliorum ima prodeunt, tunicis inuolucris compacta, inter quæ bulbuli oblongi capitulum efformant,quæ à radicibus statim multa pronascuntur,quadrantalia & trientalia, perangusta,mollia, glabra,in culmis pauciora, minora, in singulis tamen geniculis singula. Culmus pedalis, minor interdum, subinde major, tenuis, paniculam gerit vncialem & sescuncialem,diuulsam,ex viridi purpurascentem, glumis crebris,exilibus,in breues,interdum tortiles, aristas,molles & quasi sericeas desinentibus. Descriptio

Lobel. Aduers. Gramen minimum in sabuletis squallidis & vinetis glareosis Norbonæ sæpiùs visitur,omnium minimum: perpusillâ radice,capillacea, alba, calamulis etiam capillamentis similibus, eleganti purpura lucentibus, Gramini Ischæmo vocato non diuersis, sed spica mollicella, sericea,speciosa. Icon plant. p.2. Gramen minimum xerampelinum. Norbonense etiamque Belgicum. Si Lobelius, quod suspicor, eandem plantam nobiscum intelligit, figura non placet, mihi videtur Dalechampii apud H. Lugdunensem p.427.sub Graminis bulbosi Dalechampij titulo proposita. *Gramen minimum Lob.* *Lob. minimum.* *Gramen bulbosum Dalech.*

C.Bauh phyt. *Gramen 14.siue panniculatum aruense*, Aduers.minimum: Variat panniculâ quoad colorem, modò namque viret,modò rubet: Quare Ta-

re Tabern.Ic.pag.206.& 207. duas proponit Icones albi & rubri nomine. Sed non videtur nobis Gramen panniculatum Tabern. respondere figura aut descriptione minimo Lobelij, potiss. albumo. Idem C.Bauh. in pin. gramen Matthioli esse censet, de quo cap. de gramine officinarum egimus. Gramen, inquit, paniculatum aruense I. siue gramen aruense panicula crispa, est gramen Matthioli, & H.Lugd.p.421. gramen minimum xerampelinum Lob.& H.Lugd.p.431. & gramen bulbosum Dalechampij, eiusdem H.Lugd.p.427. Casp.Bauhinus hic separat gramen paniculatum Tabern.

C.Bauh.

Locus & tempus. gramen panicula spica molli rubente obseruauimus Monspelij in pratis: Geneuæ supra muros: Basileæ citra telonium ad margines agrorum: Montbelgardi mense Iunio cum bulbulis supra muros.

GRAMEN PANNICVLATVM MINVS album & rubrum. CAP. LXXV.

Descriptio. Gramini panniculato, minori, albo, radix est exilis villosa, ex multis seu fibris perplexa; *folia* admodum angusta, parua, acuta, læuia: *culmi* parui, æquales, dodrantem medium non excedentes, licèt in pingui solo radicem egerit. *Panicula* extensæ, albæ, nonnihil splendentes.

Rubrum quidem iam dicto radicem, folia, culmum & paniculam quod attinet per omnia simile ferè, nisi quòd in hoc culmi & paniculæ rubescunt.

Synonyma. Tabern.Ic.& hist.p.639.& 640. *gramen panniculatum minus album & rubrum*, klein weiß vnnd rot Straußgraß. Gramen 16.& 17. Qualia sint hæc gramina, nondum nobis perspectum.

C.Bauh. Frater C.Bauh. in phyt. putat idem cum minimo Lobelij: verùm nobis non videntur nec eius icones nec descriptiones (quæ nos exhibemus) respondere, potiss. albi. C. Bauh. in pin. mutat sententiam vocatque gramẽ pratense paniculatum 6. siue minus gramen paniculatum minus Tabern. gramen minimum album & rubrum Gerardi: variareque perhibet panicula & culmis purpurascentibus & albis.

Locus. Prouenit passim (album vt legimus apud Tabern.in hortis & vineis: Rubrum autem rarò conspicitur, quod haud omni terrarum loco crescit. Obseruauimus nos (inquit Tabern.) primùm in Burgundia non procul à Bisantio in vineis, & apud montem *Argæ*, sicut etiam in superiori Alsatia inter Königsberg & ciuitatem imperialem Obernehen in solo arido cum aliis graminibus. Ast alias nullibi in Germania offendimus.

GRAMEN MINIMVM. CAP. LXXVI.

Descriptio. Capillorum instar tenues *radiculæ* cæspitem mordicus obsident: *culmi* numerosi, plus minùs vnciales, enodes, molles, tenuissimi in spicam desinunt alternis glumis graminis pratensis obsitam: *folia* stipulas à radice aliquousque comitantur, tenella, perpusilla.

Locus. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, & speciatim se collegisse ait propè fontem illum magnum Templi Dianæ propè Nemausium, nec alibi vspiam obseruasse.

GRAMEN MINIMVM DALECHAMPII. CAP. LXXVII.

Descriptio. Est veluti gleba ampliuscula, rotunda, radiculis plurimis breuibus, candidis: *foliis* digito non longioribus, teretibus, spica valdè gracili, parua: *flosculis* rubris, Februario statim ad primam aëris temperiem exorientibus, sapore initiò dulci, deinde amaro. Nascitur in aruis.

Hist.Lugd.p. 424. *gramen minimum Dalech.* C.Bauh.phyt. *gramen 16. & gramen minimum instar glebæ ampliusculæ.* Eid.pin.gra-

men tremulum 6. siue minimum paniculis elegantissimis.

GRAMEN ANTHOXANTHON. spicatum.

Cap LXXVIII.

Descriptio

Foliis & radiculis capillaribus proximè ad Gramen pratense accedit: verùm folia glabra; *Culmi* dodrantales: aliquando cubito altiores, tenues, frequentiusculè geniculati, spicam gerunt singuli vnicam vnius duarumúe vnciarum, ex viridi flavescentem, in metæ figuram, cuius glumæ singulares, molles, oblongæ, compressæ, acuminatæ, muticæ, interdum totæ flauent, interdum bicolores, flauæ & viridantes, per confinia decurrente ceu neruulo

Synonyma H. Lugdun. p. 426. *Gramen Anthoxanthon Dalechampii*. C. Bauh. pin. *Gramen spicatum pratense* 3. siue spica flauescente.

Locus. Obseruaui Geneuæ & in valle Griesbachiana ad fontes acidos florens Maio, itemque circa S Hippolitum Burgundiæ.

GRAMEN VERSICOLOR.

Cap LXXIX.

Descriptio

Repantibus graminibus accedendum, radices duras geniculatas longè latéq; spargit, fibris profudè demissis, satis crassis, vix euelli potest è rupium rimis; *culmi* foliis crebris vestiti, dodrantales, spicam singuli gestant graminis anthoxanthi paulò breuiorem, modò purpuream, quæ colore ad obiectum lucis variante placet, paruum *semen* longiusculum ad semen graminis Mannæ accedens, rufescens externè, internè albescens, inuolutum paruis glumis.

Synonyma C. Bauh. pin. *Gramen auenaceum* 8. siue glumis variis: 73. in prod. sic descriptum: ex radice crassa, membrana alba rugosa intecta, caules bini, terniúe, pedales, fragiles, læues exurgunt, quorum summo spicæ similis panicula, vncialis, ex glumis varii coloris insidet: folia plura ad radicem angusta, palmaria, saturatè virentia: locis montosis circa Montbelgardum prouenit, vnde à Fratre p. m. accepimus.

Locus & Tempus Geneuæ obseruaui in colle *la Bassie*, circa S. Hippolitum Burgundiæ, semine maturo Maii principio, transtuli Montbelgardum in hortum, solet inter rupes prouenire loco soli exposito.

GRAMEN PANICVLA AVREA.

Tenuem surrigit dodrante maiorem culmum, per cuius fastigium conscendunt quinque aut sex auricolores paniculæ splendidæ, semunciales, graciles, teretes, acerosis glumis contextæ: folia perangusta, vix culmo cedunt longitudine.

Synonyma H. Lugd. p. 430. *Gramen aureum Dalechampii*. C. Bauh. phyt. *Gramen* 20. *& Gramen paniculâ* pendulâ aurea. Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense* 2. siue panicula pendula aurea.

Locus Habui Argentinæ à D. Vldarico Chelio, medico: hoc, vt testatur H. Lugd. in tritieetribus & squalidis locis prouenit.

GRAMEN LANATVM Dalechampii.

Cap. LXXX.

Descriptio

Totum mollicellum est, tomentoque obsita non tàntùm folia longiuscula, sed & calami, eorumque geniculi: paniculę mediocriter diffusæ, spicam mentiuntur, sescuncialé, sæpe palmarem & longiorè, colore iam purpurascente, iam cinericeo, aliàs coloris ex his mixti, vix villis donatæ pilis, molles tamen non minùs ac folia, glumis laxioribus, breuibus, aristarum expertibus, plurimùm striâ vnicâ obscuriore donatis, florum apiculis luteis.

Synon. H. Lugd. p. 425. *Gramen lanatum* Dalech. sic dictum quod manibus contrectantium blandiatur: C. Bauh. Phyt. *Gramen* 17. siue paniculatum molle: Eid. pin. *Gramen pratense paniculatum* 1. siue molle: *Gramen paniculatum molle* Lob. Adu. parte 2.

Locus. Geneuæ, Basileæ, vt & in Gallia Narbonensi prouenit: loca amat montium editorum & aspero-

pecorum, vda & rigua prata.

GRAMEN SORGHI EFFIGIE LOBELII.

Descriptio. AD sesquipedalem surgit altitudinem, foliis paruis, latis. Radix fibrosa: semen & spicæ Sorgo similes. Nascitur in aruis.

Locus. Synon. Tabernæ. notatur. Lobel.in Ic.p.5.itémque hist.Belg. *Gramen Sorghi effigie*: Dodon.Lat. *Gramen pratense* 5. sine descriptione. Tabern.(apud quem in Icon.& Hist. p.639.Icon à Lobelio proposita, est pro arbitrio immutata: nec enim vllam videtur habere cum Sorgho sua spica similitudinem) *gramen Sorghinum*: Eid.hist.Gramen 12.siue Sorghgraß.

C.Bauh.phyt.p.8.*gramen* 27.siue Sorghi effigie: Eid.pin.*gramen sorghinum* 1. siue Gramen Sorghi panicula erectum: *gramen sorghinum*, Gerardi.

GRAMEN HARVNDINACEVM SORGHI paniculâ sparsâ Casp.Bauhino.

CAPVT LXXXI.

Synonyma. GRamen hoc Sorghinum 2. in pin.52.in prod. C.Bauhino, culmis est canis, magna ex parte reclinatis, ita vt capillaribus radicibus terræ Descriptio. alligantur, qui folia (quæ longiora & angustiora quàm in priore) veluti per tubum transeunt, & in summo paniculam ferè palmarem sparsam, paruis vtriculis donatam, sustinent. Locus natalis memoria excidit.

GRAMEN ASPERVM.

CAP. LXXXII.

Descriptio. GRamen asperum culmo est bicubitali & altiore, geniculato, aspero, potissimùm sub nodis & in fastigio: folia longa vagina culmum inuoluunt in acutum pungentémque mucronem desinentia, à quo deorsum si digitis stringas, aspera sentiuntur: panicula itidem aspera, rigida, & crassa, albicans vel rubens, sæpè minùs sparsa: aliàs etiam magis cum paruis paniculis ex pediculis longis asperis, antrorsum duntaxat vergit, ex latiusculis ceu muscariis composita, flosculos luteos vibrantibus.

Synonyma. Hist.Lugd.p.427. *gramen spicatum* Dalechampij: C. Bauh. phyt. *gramen* 11. siue Gramen folio aspero, nonnunquam articulato: Eid.pin. *gramen spicatum pratense* 5. siue gramen spicatum folio aspero: Gramen varians folio nonnunquam articulato, & floribus, qui Basileæ passim mense Iunio pallidè lutei: in pratis verò montium frigidorum subrubei sunt.

GRAMEN PARVVM ECHINATVM.

CAP. LXXXIII.

Descriptio. LOngis albicantibus fibris radicatur, *culmis* plusculis donatum palmaribus, paulò longioribus, duris, rubentibus, crebro nodorum intercepto distinctis, quos folia ferè totos obuoluunt, vix vnciam ab iis recedentia, hirtis per margines pilis donata, alioqui glabra: *spicæ* vnciales & longiores, interdum eam longitudinem minimè attingunt, denso glumarum pulchris denticulis muricatarum stipatu contextæ, semen echinuli meditullio continentium, pusillum, oblongum, ruffum.

Gramen caninum maritimum C.Bauh. A C.Bauh.in prod.pro gramine 3.siue canino maritimo aspero sic describitur: radicem habet ex multis fibris oblongis, albis, capillaribus compositam, ex qua ramuli plures dodrantales, in terram primùm reflexi, prodeunt, calamis rotundis rufescentibus donati, quos folia quasi in fasciculo iuncta, breuia, dura, veluti in aculeum fastigiata, in circuitu leuiter hirsuta, serræ instar minutissimè exasperata, cingunt: *spica* folliculo primùm inclusæ, angustæ, ceu ex lappulis eleLocus. gantissimis, exiguis, asperis & echinatis compositæ. In littore Veneto, maritimis quoque circa Anconam, & Monspessuli reperitur mense Septembri. Lobelius Aduersariorum parte altera, in catalogo graminum, gramen caninum medicatum marinum spica echinata C.Bauhini (sed sine descriptione) vocat, quia hoc nomine in Phyt.nostro ante annos viginti quatuor breuissimè descripsimus. *Hæc ille*, qui pilos foliorum in sua icone exprimit. In phyt.vocat Gramen 4.siue caninum marinum spica echinata: in pin. Gramen caninum 10. Item Casp. Bauh.

GRAMEN CANINVM MARITIMVM spicatum C.Bauhini.

CAPVT LXXXIV.

Descriptio. HVic gramini canino 2.(vt vocat in pin.) siue (vt in prod.) gramini 4.ex radicibus tenuibus, lignosis, leuissimè capillaris, viticelli plures repentes, rotundi, læues, pedales, cubito etiam longiores, frequenter geniculati, vnde ramuli plures, foliolis arundinaceis breuibus & angustis cincti, prodeunt, quorum superioribus spica

triuncialis, ex cinereo nigricans insidet.

Locus. Ad littus maris, non longè Monspelio Dominus Saltzmannus legit & communicauit.

GRAMEN MVRORVM RADICE REpente, C.Bauhini.
CAPVT LXXXV.

Descriptio. GRamini huic canino 12. C.Bauh. in pin.50.in prod.ex radice nigricante repente & capillacea, culmi plures, pedales, incurui, tenues, geniculati, foliis paucis, breuibus & angustis cincti, prodeunt: quorum summitati panicula albicans, sesquiuncialis, ex minimis glumis contexta, insidet.

Locus. Hoc in muris fossarum interiorum vrbis nostræ prouenit.

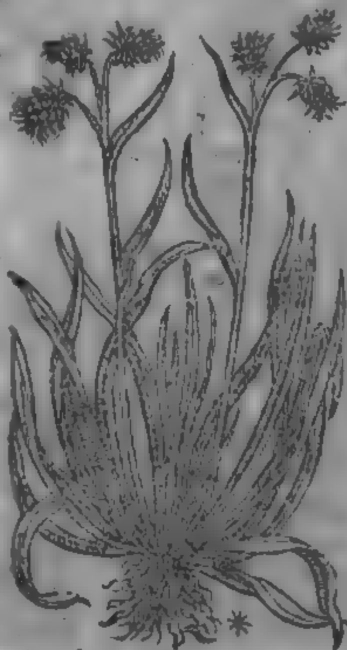
GRAMEN PERPVSILLVM capitulo rotundo, spinoso Cherleri.
CAP. LXXXVI.

Descrip. PAucis fibrillis radicatur summo cæspite hærentibus, *folia* aliquot vncialia & breuiora, rigidula, pro plantulæ modulo latiuscula: Culmus vnciam vnam aut alteram altus, durus, rigidus, striatus, non sine foliis, quorum vnicuique capitulum insidet glomeratum, exalbidum, stellis denticulatis admodum rigidis pungentibusque muricatum.

Locus. Nemausii ad molendinas in saxorum & rupetorum cauernis collegit Gener Cherlerus, nec maius vllibi reperit, quam pictura exhibet, quæ ipsammet plantulæ magnitudinem repræsentat.

GRAMEN CAPITVLO LVCIDO globoso Tabernæmontani.
CAP. LXXXVII.

Descript. GLomerosi Gram. *radicula* est tenuis fibrosa, *folia* Graminis vulgaris similia: *Culmos* surrigit læues, tenellos, spithamam longos. In quorũ summitate insidet *spica* pellucidæ glomerosę, *floculis* albidis densè stipatæ, quos dehiscẽtes minutulum excipit *semen*, Tabern.

Synonyma. Tabern. Ic. & hist.p.639. *Gramen lucidum* Germ. Wolbleins graß. Eid.Hist.*Gramen* 15. C.Bauh.Phyt.*Gramen* 42.& Gramen capitulo glomoso: Eid.pin.*Gramẽ nemorosum hirsutum* 4.siue capitulo globoso. *Combretum* Plinii, Ang. *Herba Luzzola* vulgo, Cæs. *Gramen lucidum* Tab.*Gramen palustre* echinatum Ger.icon.

Locis. Locis prouenit incultis collibusque asperis & siccis. Tabern.

GRAMEN HIRSVTVM angustifolium maius C.Bauh.
CAP LXXXVIII.

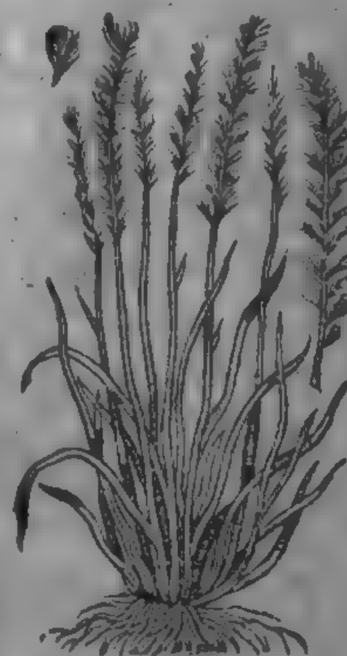
Descriptio. EX radice exigua fibrosa, rufescente, culmus vnicus, cubito altior, vt plurimùm læuis, exurgit, in cuius summitate panicula alba, mollis, leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum quálibet semina minuta, subnigra & subrotunda: *foliis* est paucis, angustis, palmaribus, & villosis, aliquot culmum cingentibus: ipsi verò paniculæ, vtrinque folium tenuissimum subiicitur, quorum alterum paniculam superat, alterum non adæquat.

Locus. Prouenit in nostris paludosis pratis Michelfeldensibus; Gramen hoc 47. in prod. siue Gramen nemorosum 5. siue angustifolium maius.

GRAMEN PHALAROIDES exile, supinum, humi sparsum, Danicum Lobelii.
CAP. LXXXIX.

Locus. Descriptio. VIdeas [inquit Lobelius in Adu.par.2.] prope Cronemburgum arcem Regiam munitissimam Selandiæ Danorum, è regione equilis horti Regii, sabuloso solo, ad latus maritimum Gramen pusillum humile, humique sparsum, innumeris duarum triumúe vnciarum culmis, torulis spicatis effusè fastigiatis, exilibusque apiculis præditis. Foliolis vncialis longitudinis & latiusculis, crassioribusque culmis pro plantulæ magnitudine. Radix fusca, cirrosa. Tota albicat herba fœnisecia.

GRAMEN CRISTATVM.
CAP LXXXX.

Descriptio. GRaminis genus istud sesquicubitalibus assurgit calamis perquàm tenuibus, geniculatis, non sine *foliis*, quæ vaginæ instar satis longo interuallo, culmum complexa, palmum longa, ab eo recedunt, augusta. *Spica* quadrantalis aut paulò longior, duobus versibus in vnam par-

nam partem vergentibus, glumatum pallidarum, cristatarum, fimbricitarúmve, flosculorum fuscorum, luteorúmve, tremulas fibrillas explicat, dorso spicæ glumis viduo: *Radices* tenues & cirratæ.

Synon. C.Bauh. phyt. *Gramen* 12. siue cristatum: Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 1. siue gramen spicâ cristata læue. Gramen varians florum colore, communiter ex pallido flauescente, aliquando puniceo. Hoc ante in prod. fecit gramen 18. & sic descripsit: Radicum capillamentis plurimis oblongis albicantibus abundat, quæ in vnum veluti cæspitem coeuntia deorsum repunt: culmis est pluribus sesquicubitalibus, geniculis paucis donatis: foliis breuibus, congestis, & circa caulem paucis, vncias quatuor vel quinque longis: spicam habet tenuem oblongam, pallidè virentem, quæ Galli cristas plurimas, vel semen capitis gallinacei dictæ plantæ refert, cuius nomine cristatum in phyt. appellare placuit: quod nomen & D. Lobelius in Adu. parte altera probauit, gramen cristatum C. Bauhini nominans: prouenit in prato infra patibulum, aliquando ad mœnia Basiliensia. Idem, sed spica elegantiore & densiore, in monte VVasserfall & Monspelluli obseruauimus: simile ei ex Anglia D. Lobelius multis annis post misit.

Obser. C. Bauh.

Gramen cristatum C. Bauhini, Lob. De gramine cristato C. Bauhini hæc Lobel. in Aduers. par. 2. scribit: A cristatis palmaribus, dum curuantur, spicis, cristam gallinaceam æmulantibus, hoc cristatum gramen scite à clariss. C. Bauhino vocatur, Alocuperoideis graminibus in stirpium illustrationibus nostris annectere libuit: quo nihil frequentius variis editis pratis Londinensis agri, iuxta Hackneum (alibique multis in locis transmarinis) vbi à rusticis, vti nonnulla gramina, storeis, pergulis, transennis, topiariis, coronariisque operibus arte manúque factis, elegantissime inuicem annexis, concinnandis, æstiuo tempore aulis & caminis ornandis aptum. Vernaculè etiam Beut vocatur.

Locus.

GRAMEN SPICA CRISTATA SVBHIRsutum Casp. Bauhini.

CAP. XCI.

Synon. GRamen suum cristatum 2. siue spica cristata subhirsutum, vt in pin. vocat, in prod. 19. fecit & sic delineauit: à priore differt, radicum capillamentis rufescentibus, culmis tenuioribus,

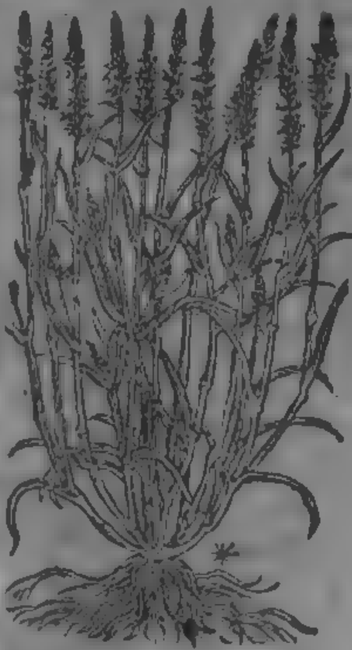
Descriptio parte inferiore leui lanugine aspersis & humilioribus: foliis longioribus: spica candicante, minùs compacta, nec ita eleganter cristam exprimente: quod in dumetis circa Cliben copiosè prouenit.

GRAMEN GENICVLATVM, TABERN.

CAPVT XCII.

Descriptio RAdix ex pluribus fibris composita multos protrudit nodosos, seu articulatos culmos, in aliòs subinde diuisos: *folia* longa, angusta, acuminata, neruo per medium eleuato: *spicam* longam, tenuem, villosam, glumis albis constantem, in quibus semen paruum.

Dicitur Autori Icon. & H. *Gramen* 3. *genicula*-

tũ. Knodegraß. C. Bauh. phyt. *Gramen* 6. siue caule geniculato. Variare autem ait, ac Monspelij palmo minus, Basileæ erectum ac cubitale.

Locus. In campis & pratis, ac locis graminosis prouenit.

GRAMEN SPICAM FOLIO AMPLECTENS.

CAPVT XCIII.

Descriptio FIbris capillaribus numerosis radicatur, calamis palmaribus & breuioribus, geniculatis, foliis teneris, glabris, quorum quod è summo oritur geniculo in vtrem degenerat, sinu suo comprehendentem spicam semuncialem glumis maiusculis, aristatis densè congestam, quod superest eius in mucronem foliaceum gramineum facessit.

H. Lugd. p. 425. *gramen pratense* Dalech. Casp. Bauh. phyt. *gramen* 10. siue gramen pratense, cuius spicam folium instar vesicæ amplectitur. Eid. pin. *gramen cristatum & spicatum pratense* 4. siue gramen pratense spica purpurea ex vtriculo prodeunte, vel gramen folio spicam amplexante.

GRAMEN TREMVLVM.

CAPVT XCIV.

Descriptio NOn adeò altè fibras suas demittit Gramen hoc tremulum, culmum erigens tenuem, geniculatum, manem ad sesquicubitum interdum, humiliorem sæpè. *Folia* magna sui parte culmum ceu vagina complectuntur, reliquam intrigunt breuiorem rigidam: à summo culmo multi tenuissimique rubentes pecioli glumas sustinent rubescentes, è squammulis pulchro ordine digestis compactiles, leuissimo attactu tremulos, minores quàm Tremuli maioris, forma conoeide.

In nostra tabella, triplex proponimus Graminis tremuli genus. Nempe Gramen tremulum, minus, & maximum tremulum. Tremulum verò, & de quo nunc egimus, in medio tabellæ pingitur.

Synonyma. C.Bauh.Phyt. *Gramen tremulum maius*: Eid.pin. *Gramen tremulum* 2. varians paniculæ colore viridi, & spadiceo. Lolium 10. & Aegilops Plinii, Trag. *Aegilops*, Gesn hort. Lon. *Graminis* 1. genus, Dalech. in Diosc. Ama. *Phalaris pratensis minor*, Adu. Lobel. icon. p. 44. *Amourettes tremblantes*, Clus. hist. *Phalaris pratensis* Ger. *Gramen polyanthos*, Lugd. p. 428. *Gramen leporinum & tremulum*: itemque, *Linum D. Mariæ*, Tabern. *Gramen loliaceum* 10. *Tragi*, Thal.

Clus. Hist. post. de hoc ait: Graminis, seu viridis Poæ, genus in omnibus quas vnquam lustraui regionibus, prata, (vt cęterę herbæ) multis locis vestiens, cui similes paniculæ ferè, breuiores tamen, & ab exortu latiores è summis culmis dependent. Id Galli & Arthesii seu Attrebates mei populares *Amourettes* etiam appellant ob panicularum elegantiam, sed vocem *tremblantes* adiiciunt, ad alterius differentiam: quia, vel vnico, vel pluribus eiusscapis manu retentis, omnes eius paniculæ perpetuò tremulæ sunt. Germani Zyttern / hasenörling / hasenbrot / & quibusdam Jungfrauwen haar: Belgæ Elzenbrendt / & Beuernelle, vocant.

Locus. Generatur passim in pratis mense Maio, nec non Basileæ, ceu & Montbelgardi quoque reperitur.

GRAMEN TREMVLVM MINVS.
Cap. LXXXXV.

Descriptio. EX radice rufescente & quaquauersum reptâte culmos surrigit pedales, plùs minùs graciles, vix vno vel altero distinctos articulis, iubas sustinentes paruas è folio vaginaceo, superna parte acuto, & iubam ipsam sæpè superante, media parte sui prominentes, quæ ex squammulis delicatulis, rotundis, pallidis, aut subflauescentibus & splendentibus, ex breuibus pedicellis pendulis, tremulis, sed in vnum tantùm latus plurimùm nutantibus, constant. Quibus notis singulis à maiori dicto tremulo facilè distinguas licet. Folia cæterùm inferna graminea, pallidè virentia, angusta, acuminata. Huius iconem in præcedenti tabella primo loco expressam damus.

Synonyma. C.Bauh. Phyt. *Gramen* 39. siue tremulum minus, vulgò Hasenbrot. An Graminis Loliacei species parua apud Thalium in sua Harcynia? Eid pin. *Gramen tremulum* 4. siue minus / panicula parua.

Locus. In pratis montosis Basiliensibus prouenit.

GRAMEN TREMVLVM minus panicula magna. C.Bauh.
Cap. LXXXXVI.

Synon. GRamen tremulum 3. siue minus panicula magna aliquando in cacumine tres aut quatuor ramulos exiles fundit, femenque triangulum habet. Idem autem facit cum Phalaride parua Cæsalpini, & Gramine *Amourettes* altero Clusii cur. post.

GRAMEN TREMVLVM MAXIMVM.
Cap. LXXXXVII.

Descriptio. CVlmo est cubitali, gracili, inferiùs rubente, paucis geniculis donato, foliis amicto latis, læuibus, glabris 4. vel 5. vnciarum, stipulæ summo in pili instar tenues tremulosque finditur pediolos, quorum vnusquisque spiculam gerit semuncialem, paullò minùs latam, compressam, ex flauo rubentem, squammarum maiuscularum, nitidarum & splendentium, denique similia capitula habet cum Gramine tremulo, (seu spiculas supputaui) mutuo incubitu imbricatam; pro radicibus fibras est sortitus. Gramen tremulum maximum exibuimus, cum duobus prioribus, cui appictum capitulum maximum.

C.Bauh. Phyt. *Gramen* 38. siue tremulum maximum: Eid. pin. *Gramen tremulum* 1. siue maximum: an Phalaris altera, Cæs. Gramen *Amourettes* maiori paniculà candicante, Clus. cur. post. Colore panicularum variat, est rufescentis, est albi coloris.

A multis annis habeo à Valerando: Cherlerus gener etiam secus Romam passim ferè obseruasse se testatur, maximè verò in via quà Româ Viterbium pergitur, vnde etiam attulit. Frater Casp. qui aliquando misit, scribit se in monte *Rua* apud Monachos non longè Patauio collegisse, & in montibus Euganeis prouenire.

GRAMEN AMORIS DICTVM.
Cap. LXXXXVIII.

FIbræ numerosæ, satis crassæ in caput vnum coeunt, è quo surgunt pedales culmi, graciles, læuibus vestiti *foliis*, per calamorum fastigia tremulis filis pendent paniculæ longæ pulcherrimæ, albicantes, vel ex atro purpureæ, vnciales circiter, culmi latitudine, compressæ, gemine viridi squammularum contextæ, arista omni piloque carentes: radices capillares.

Dodon. Lat. *Gramen pratense sextum*. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen paniculatum sericum Eragrostis*, Liebgraß: Eid. pag. 642. *Gramen* [illegible] Clus. hisp. & Hist. Gramen *amourettes* ob paniculaum elegantiam, rusticis Gallicis appellatum, graminis genus elegantissimum. Lob. Obs. p. [illegible] ic. pl. p. 7. *Gramen paniculosum phalaroides*. Dalech. *Gramen paniculatum*. H. Lugd. *Gramen filiceum*, seu polyanthos secundum. C. Bauh. phyt. *Gramen* 36. Eid. pin. *Gramen tremulum* 5. siue paniculis elegantissimis, siue [illegible], maius. Patauij erant qui Canariam Plinii volebant.

Monspelij vidi totum album. Patauio attulit Frater siccum nonnihil rubeus nomine Zea [illegible] Cortusi. Inuenitur nonnullis Hispaniæ locis aridis & sabulosis. meminit etiam Clusius obseruasse & colligere Parisiensi agro, non procul à traiectu Sequanæ, qui ferè exaduerso monasterij vulgò dicti, *Les bons hommes*, secundum semitas frequentissimum. Narbonensi agro nonnusquam occurrit. In Gallobelgio, etiam frequens iuxta Auxiscum castrum, & vicinis locis passim, inquit Lobelius. Quamuis autem etiam in quibusdam Germaniæ locis proueniat, vt in Alsatia superiori, nihilominus tamen propter pulchritudinem plantarum in hortis etiam relinquitur.

GRAMEN PVLCHRVM PARVVM.
PANICVLA LATA COMPRESSA.
Cap. XCIX.

PVsilli huius graminis *radices* capillares sunt, colore rufo, palmum longæ, *folia* parua, vnciam

ciam vnam, duas, tréſve longa, tenuia, *culmi* triquetri, enodes, frequentes, palmares, & ſeſquipalmares, quorum extremis ſeſſiles, ſinéque pediculis, vt plurimùm (licèt étiam interdum è medio productus pediculus breuis plures alias ſuſtineat paniculas) impoſitæ *paniculæ*, vmbellam quodammodo mētientes, ſpecioſæ, Graminis *moureτε* dicti, non ita diſſimiles, compreſſæ, ſemūciam circiter longæ, culmum latæ, binis verſibus ſquammatis compactæ, colore ex viridi ruffeſcente ſplendido; *ſemen* minutum nigrum, paniculis ſubiectā ſunt terſia ſola graminea, quorum vnum

reliquis multò breuiùs ſemper conſpicitur.

Tragus germ. lib. 2. cap. 37. hoc Gramen ſine deſcriptione pingit ſub nomine Klein Riedtsgraß, Calamagroſtios, idque ſecundo loco: capite verò 43. meminit eius inter Iunceos tertio loco, & vocat Klein Bintzen, hoc eſt, Iuncum exiguum, ac Graminis genus facit. Lac. commodè pingit p. 679. ſub titulo Calamagroſtios alterius ſpeciei. Huius in contextu mentionem non facit: pagina verò 676. vocat Iuncum exiguum pratenſem, de quo ait: Tertium quoddam Iunci admodum exigui genus in quibuſdam humectis pratis inuenitur, dodrantalis altitudinis, calamis ex vna ſtirpe ſupra viginti erumpentibus, lato, frequenti, & ſtipato in faſtigiis ſemine dependente. De hoc genere cùm ad Graminis genera pertinere videatur, plura ſupra cap. 33. *Hæc ille*, Nos eo capite nil inuenimus quod conueniat præter iconem.

C. Bauh. phyt. *gramen 61.* ſiue cyperoides *minimum panicula ſubflaua*: *Calamagroſtis 3.* quoad iconem Tragi pag. 679. *Iuncus exiguus pratenſis eiuſdem* p. 696. Eid. pin. *gramen cyperoides 11.* ſiue minus paniculâ ſparsâ ſubflaueſcente. *Iuncus exiguus pratenſis* Trago. Calamagroſtis 3. Trag. icon. H. Lugd. p. 1006. *Carex minor* Lon. *gramen marinum ſpicatum minus*, Cam. *gramen cyperoides minimum paniculâ ſubflauâ Caſp. Bauhini*, Lobelio Aduerſ. parte 2.

Abundat locis humidis circa Montbelgardum, vigens ſpicis Iulio & Auguſto. Ad Bryſam Baſilienſium in paluſtribus & in Michelfed.

GRAMEN PARVVM PVLCHRVM Aliud pannicula compreſſa nigricante,

Cap. C.

Deſcriptio GRamini paruo pulchro à Trago depicto, ſimilem habeo aliam plantam, diuerſam tamen: quippe maior paulò videtur, dodrantem interdum excedens, tota habitior, *folia* latiora, longiora: *culmi* trianguli, craſſiores, ſimiliter enodes: *panicula* haud ſecus diſtichæ, ſquammatæ, vt numero ferè ſuperiores, ita magnitudine inferiores, colore nigricante, *folia* paniculis ſubiecta eundem habent poſitum, eandémque inter ſe proportionem, ſed maiora quàm alterius.

C. Bauh. phyt. *gramen 62.* ſiue cyperoides minimum panicula nigricante: Eid. pin. *gramen cyperoides 12.* ſiue minus paniculâ ſparſa nigricante. *gramen cyperoides minimum nigricante panicula*, Lobel. ad. parte 2.

Iiſdem locis cum præcedenti prouenit. Locus

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS MINVS.

Cap. CI.

LOnga huic *radix*, obliqua, craſſiuſcula, ex qua fibræ tenues ſurſum in aliquot capita diuidūtur, ex quibus *folia* multa Vnciarum quatuor vel quinque, Graminis pratenſis ſimilia: *culmi* aliquot palmares vel pedales, *ſpica* vnciarum trium vel quatuor, quales Gramini cum cauda Muris maioris, ſed tenuiores, eodē modo quaſi ſquammatæ, an hoc à maiore variet tantùm propter ſolum, aſſerere non auſim. Deſcriptio

Tabern. icon pag. 217. hiſt p. 655. *gramen Typhinum 2.* C. Bauh. pin. *gramen typhoides 3.* ſiue aſperum primum: *gramen typhoides aſperum maius*, fortè Thalij. *gramen Typhinum 1.* Tab. *gramen typhinum maius*, Get. Synon.

Vnde habuerimus non occurrit, frater quidem C. Bauhinus dedit Baſileæ pro Gramine typhino 1. Tabern. qui prouenire locis ſiccis & graminoſis campis ſcripſit. Locus

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS Foliis hirſutis.

Cap. CII.

CVlmi aliquot cubitum excedentes, internodiis circa imum nonnihil rubeſcentes, denſis, Deſcriptio

tarioribus,& ferè nullis superiùs, foliorum vaginâ multùm inuolutis, quæ vbi à culmis recesserunt breuia satis sunt,& angusta, hirsuta. *Spica* trium vnciarum,nitida,densissimis tenuibus glumis compacta, luteola ferè, singulæ glumæ planæ, angustæ, in acumen vnicum desinunt, tota autem spica nonnihil diuulsa conspicitur. *radix* capillaris,alba, tenuis, ex capite crassiusculo, an repat non obseruauimus Monspelij.

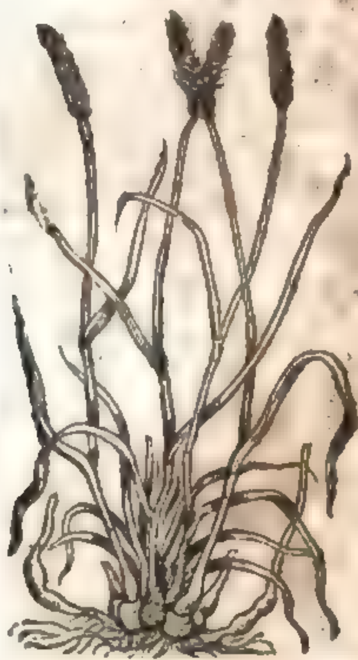
Gramen alopecuroides minus Lob. Lob.Ic.Plant.p. 7.& hist.Belg.p.21. Gramen alopecuroides minus, (quod vt in descriptione eius refert) eiusdem ferè altitudinis est cum Gramine alopecuroide maiore, sed culmis & spicâ tenerioribus, radice item & foliis inferioribus multò minoribus.

Gr. alopecurinum 3. Tab. Tabern. notatur. Tabernmic.& hist.pag.64. Gramen alopecurinum 3. Fuchsschwantz grass. Eid. p.642. Gramen 22. Illud hic monendum pictorem Tabernamontani gramen hoc trifolium facere, ex malè scil. considerata Lobelij figura. Descriptio etiam eius parum valet.

Gr. typhoides repens alterum C.Bauh. C. Bauh. phyt. Gramen 50. siue typhoides repens alterum: Eid.pin. Gram. typhoides 6. siue culmo reclinato: Gramen alopecurinum maius, Gerardi.

GRAMEN CVM PARVA cauda muris, radice non nodosa, repens.

CAP. CIII.

Desc. GRamen repens ex cuius radice fibrosa,& veluti bulbulis nodosa, aliquot emergunt culmi cubitales aut sesquicubitales, tenues,læues, & ab internodiis reflexi, quos ab imo statim plusculá comitantur folia, glabra,breuia, angusta. Ex singulo cæterùm internodio singulum prominet foliolum: summitati spica incumbit parua, hispidula, Lobelii Typhini Graminis figura,bicornibus squammulis densissimè farcta.

An Gartetas. aut similis? Huic circa Beffordiam reperto simile, si non idem, obseruaui in Ducatu Wirtembergico: in quo an reperiatur radix bulbulis nodosa,& squamulæ bicornes,non animaduerti: in cæteris discrimen adhuc agnoscere non potui: vtrumque repit.

Synonyma Lob.Ic.Plant.p.11. *Gramen aquaticum spicatum.* Tabern.ic.& hist.p.654. *Gramen* fluuiatile album. weiß flüt grass. Eidē hist. *Gramē* 28. C.Bauh.phyt. *Gramen* 24. siue aquaticum spicatum: Item, *Gramen* 98. siue nodosum alterum spica parua à fratre Io.Bauhino communicatum. Eid pin. *Gramen spicatum aquaticum* 2. siue geniculatum spicatum: *Gramen fluuiatile spicatum* Gerardi. Item, *Gramen nodosum* 3. siue spica parua: 6. in prod. de quo ait, radice est, parua, nodosa, albicante, fibris paucis & breuibus donata, cui, ceu alter nodulus oblongus insidet, qui in calamum cubito altiorem, læuem, internodiis aliquot distinctū abit, folio ad quemlibet nodum vno, angusto, vncias quatuor vel sex longo: in summitate spica vnica, vix vncialis, mollis, typhini graminis forma. In dumetis vdis circa Befordiam (vrbē, diei itinere Basilea distāntē) prouenit, vbi D.Ioannes Bauhinus frater meus collegit & transmisit.

Quod nodosum est, in dumetis propè Beffordiam, non longè à pago Daniutin nobis repertum Augusto cum suis spicis. At quod sine bulbis, in ducatu Wirtembergico propè fontem Admirabilem Bollensem obseruauimus ad ripam riuuli præterlabentis.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS maioris longa, Maius.

CAP. CIV.

Gramen Typhinum 2. Tabern.

Desc. RAdices tenues, *culmi* habēt principium bulbillo oblongo simile, cubitales,altioresque interdum, *folia* aspera, vagina longiore, stipulam circumplexa: summū cacumen palmarem, sæpè etiam longiorem, spicam sustinet, teretem, caudæ magni Muris similē, mollem si sursum versus manu demulceas, asperam si contrà, coloris cinericei, innumeris squammulis in binas breues aristas desinentibus, dimidiatos solenas aut lateritias cannulatas scandulas imitatis, constantem.

Lobel.Icon. Plant. & Obs. p.10. Gramen Typhinū gaudet sabuletis & maritimis natalibus. Radix pusilla, capillacea, caulis dodrantalis & pedalis. In Belg. p.11. lisch dodde grass. Nimiùm breuis Lobelii descriptio est, vt ex qua certi quid colligi non possit: figuram si consideres, non malè exprimit

amen de quo hic agimus, appingit enim bulbosa caulium principia: sola magnitudo dubium parit, verùm ea sola non sufficit ad differentiam constituendam.

Hist. Lugd. p. 433. *gramen typhinum*. Tabern. Hist. & Icon. *gramen Tiphinum* 2. Liesschgraß. Nescio an Tabern. hoc gramen differat a Lobeliano, multa alioqui habet communia, & potissimùm culmorum principia bulbosa & alia plæraque.

C. Bauh phyt. *gramen* 44. siue typhoides maximum spica longissima, gramen multùm conueniens cum gramine πανικῷ maiore & molli apud Thalium in Harcynia. Item gramen 46. siue Typhoides asperum latifolium. Lobelio typhinum. Et gramen 47. siue typhoides asperum angustifolium Tabern. Typhoides 2.

Nos donec intellexerimus differentiam à Fratre manifestam inter tria dicta gramina ea ab inuicem non separabimus. In pin. non ampliùs tria, sed duo duntaxat statuit genera. Gramen typhoides 1. siue maximum spica longissima: 25. in prod. Et gramen typhoides 4. siue asperum alterum. *gramen typhinum*, Lob. Lugd. *gramen pratense* 7. Dodon. *gramen typhinum* 2. Tabern. *gramen typhinum minus*, Ger. Porrò Typhoides maximum in prodrsic describitur: ex radice parua, nodosa, cui fibræ exiguæ & plurimæ adnatæ, culmus exurgit rectus, sesquicubitalis, internodiis rarioribus distinctus, qui in spicam rectam, teretem, palmarem, virescentem, in maturitate albicantem, tactu mollem, desinit, vtriculis aristas oblongiusculas & copiosas exhibentibus. Inter fruteta circa Geppingam Ducatus VVirtembergici primùm, dein non longe Basilea, in sepibus agrorum inter Michelfelden & Huningen, & in salicetis Michelfeldæ legimus.

Loca. Incrementum maximè adipiscitur gramen typhinum 2. Tabern. in solo humido, arenoso, & graminoso, in silua dicta Ostwald iuxta viam, sed præcipuè in pago Erlenbach, & aliis eiusdem naturæ locis.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS purpurascente.

CAP. CV.

Descriptio. EX denso foliorum gramineorum glabrorum agmine aliquot energuntur *culmi*, quorum alij pedales, alij cubitales, aut sesquicubitales, interdum purpurei, *foliis* infernis latioribus vestiti, paucis atque exiguis articulis distincti: in summo *spicam* gerunt purpurascentê, palmarem aut breuiorem, teretem caudæ muris forma, sed confuso glumarum sterilium ordine refertam, ex quibus breues & tenellæ prosiliunt aristæ. *Flosculi* eius apices sunt luteoli pallidi ex tenuissimis filamentis penduli. *Radix* meræ sunt fibræ.

Synon. Lobel. Ic. plant. pag. 9. *gramen alopecuroides minus alterum*. Eid. HistBelg. p. 16. Andere vossensteren gras, in campestribus & iuxta semitas, culmis bicubitalibus paucis foliis donatis. Tabern. Hist. & Ic. fuchsschwantz gras. *gramen alopecurinum* 2. C. Bauh. phyt. *gramen* 49. *gramen typhoides repens*, *gramen alopecuroides minus alterum*, Lob. At nostrum contrà, quod exhibemus Gramen non est obseruatum repere, sicut nec etiam Lobelius, at Tabernam. repens pingit. Eid. pin. *gramen typhoides* 5. siue spica angustiore, *gramen alopecurinum minus* Ger. Variat spica longiore & breuiore. C. Bauh. not.

Locus & tempus. Circa Montbelgardum loco sicco florens collectum Iunio: olim Geneuæ mense Aprili vbi abundans obseruaui ad vineas Nosodochij.

GRAMINI CAVDÆ MVRIS PVRPVRAscenti aliquatenus simile.

CAP. CVI.

Descriptio. OBliquè *radicem* agit crassam satis, tenuibus fibris donatam, veteri præteritorum foliorum cespite amictam, ex qua è terra statim plusculа prodeunt *folia* graminea, vix triunciaria, raris pilis ad latera obsita, striata, *culmi* surriguntur aliquot pedales, cubitales, aut etiam altiores, teretes, rigidiusculi, paucis internodiis versus ima potissimùm donati: quorum singulos ex longo interuallo seiuncta amiciunt foliola sescuncialia, aut ad summum duas vncias longa, infernis alioqui similia. Summitati inhærent *spica*, quæ primulùm prorumpentes caudæ muris purpurascentis spicam aliquatenus æmulantur, tum figura, tum colore, præterquam quòd aristis nullis sit septa. Mox diuulsa & aperta elegantem glumarum purpurearum aut xerampelinarum & pulchrè splendentium thyrsum exhibet. Ex quibus flosculi vel potiùs apiculi vtrinque bifidi (dum nimirum floret) dependent, pulchelli, obscurè purpurascentes, tremuli. Glumæ cæterùm cassæ, inutiles. Sapor graminis vulgaris.

Locus. Sicco gaudet cespite, arenosis item, squalidis & saxosis viarum marginibus, aruorúmque oris incultis, Montbelgardi ad collis proximi quà meridiem spectat, nobis primùm obseruata, florens Iunio.

GRAMEN CVM CAVDA LEPORIS aspera, siue spica murina.

CAP. CVII.

Descriptio. PLusculos surrigit *calamos* graciles, rigidulos, pedales aut sesquipedales, in quorum summitate *spica* sunt breues, magnitudine & figurâ caudæ vulpinæ haud dissimiles, sed cristis asperis, vtrinque quoque muricatis, cum aristis longiusculis & leuiter recuruis, & quæ ex breui reflexu in summitate culmi nutant: In quarum sinu glumæ latent paruæ inutiles. *Folia* mediocris longitudinis rigidiuscula, glabra. *Radix* densa satis, numerosam hirsutarum fibrarum prolem demittit.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 51. & *gramen alopecuri-*

des aspera spica. Eid.pin. *Gramẽ alopecuroides 6.* siue *spicâ aspera.* H. Lugd.p.432. *Gramen echinatum Dalechampii.* An Taber.p. 678. *Alopecuros alter spicis breuioribus* [quàm in Alopecuro molli breuique spica] nec ita villosis.

Locus. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, vbi non adeò infrequẽs animaduertit.

GRAMEN ALOPECVROIDI accedens, & Phalaridi, spica longiuscula, folio lanuginoso.

CAP CVIII.

Descriptio. DVras & frequentes satis ad infimo culmo pendentes habet fibras, easque candicantes: *Culmus* autem cubitalis, crassiusculus, propter terram rubescens: *foliis* pro geniculorum numero obseptus, palmo longioribus, Hordeaceorum latitudine, totis molli canáque lanugine tectis: *spica* singularis, vncialis, aut etiam sextantalis, argenteo nitore micans, turbinata, glumis acerosis gracilibus mollibus, numerosis, denso stipatu coaceruatis constans.

Synon. Lob.Ic. Plant.p.8.& Hist.belg.p.10. **Vossesteeren grass**/ *Gramen Alopecuroides*, sic dictum (ait ibid.) quòd spicâ sit oblonga, forma itidem caudæ vulpinæ. Calamo est bicubitali, articulis & foliis paucis. Radicula ex miris fibris constat. Tab.Hist.p.640. & icon. *Gramen Alopecurinum* 1. **fuchschwantz gras.** Eid.Hist.p.643. *Gramen* 20. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 45. siue *typhoides molle*: Eid. pin. *Gramen typhoides* 2. siue molle: *Gramen alopecuroides minus*, Gerardi.

Locus. Frater Casp. attulit mihi hoc gramen Monspelii collectum. Lobelio verò suum prouenit in campestribus, & iuxta semitas.

ALOPECVROS ALTERA maxima Anglica paludosa, siue Gramen Alopecuroides maximum.

Graminea paludosa maritima Alopecuros. GRamineo generi cognatam hanc paludosam maritimam Alopecuron statuit Lobel. in Aduers. parte altera.

Locus. Est autem in riguis herbidis Comitatûs Zont-hamptoniæ proximè salinas & antiquas ædes **Drayton** vocatas, cis mare, duobus miliaribus Anglicis à **Portmouth**, ex aduerso vectis Insulæ plurima.

Descript. Culmus cubitalis, sesquicubitalis, bipedalis & quãdoque procerior geniculatus, & folia illi Graminis aut Tritici; sed quinque uncialis sæpè speciosissima, habitior, sericea, spicata, caudataque panicula; Mõspeliensium Pseudo-Schœnanthi. Hanc quoque vdis fossis lacustribus Essexientis comitatus, legit author, iuxta Thamesis amoenissima fluenta, sed paulò minorem.

GRAMEN ALOPECVROS spica longa tomentosa candicante.

Descriptio. CVlmo est bicubitali ferè gracili, geniculato, foliis gramineis, glabris, ad tactum nõ asperis, squalida Schœnanthûs folia quodammodò imitantibus, spica palmari, mollicella tomentosis candicãtibus cum nitore velleris holosericei glumis congesta, emicantibus tremulis, radice fibrosa infirma.

Synonyma. Lobel.in Adu. Obs.p.43. Icon.p.83. *Marinus gramineus Iuncus foliis Schœnanthi*: in Hist. Belg. p.116. huic titulo præponuntur hæ voces, **Welsch Schönanthum**/ hoc est Pseudo Schœnanthum. H.Lugd. *Gramen tomentosum: ἀλωπέκουρος* Plinii & Theophrasti. Tabern. ic. & hist. *Gramen sparteum secundum*, **daß ander pfrimen graß.** Caspar.Bauhin.Phyt. *Gramen* 119. siue *Alopecuros spica longiore.* Item *Gramen* 116. siue *sparteum sextum.* Eid.pin. *Gramen alopecuroides* 3. siue *Alopecuros maior spica longiore: Iuncus marinus gramineus foliis schœnanthi*, Adu.Lobel.icon. Lugdun. *Schoenanthum adulterinum*, Tab.Ger. Item: *Gramen tomentosum* 1. siue *spicatum*: *Gramen tomentosum, Alopecuros vera Theophr. & Plinii*, Lugd. *Gramen sparteum* 2 & *Schœnanthinum*, Tab. *Iuncus marinus gramineus*, Ger.tit.

GRAMEN ALOPECVROS. Spica breuis.

CAP CIX.

Descriptio. HERBA mollissima aut breuis spica, vt pote duûm plùs minùs vnciarum sed cõcinnior propiùs ad vulpinam caudam accedens, coloris albi & rari, glumis tomentosis vix apparentibus propter tomẽti densitatem, aristis longiusculis mollicellis, circumcirca radiatis, *Culmus* genicul-

culatus, cubitalis, sesquicubitalis, *foliis* amictus gramineis, paruis, mollissimis pilis albis hirsutis: *radix* parua, alba, capillaris.

Alopecuros Plinii. Plin. mor.

Plinius lib. 21. cap. 17. Alopecuro spicam tribuit mollem, & lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis: vnde ei nomen fecit. At videtur Stelephuri loco Alopecurum accepisse, vti descriptio liquidò docet, inquit Lobelius, qui in Adu. pag. 17. hanc plantam describit & pingit, vti etiam in hist. Belg p. 56. & Ic. plant. p. 44. pro cauda vulpis Monspeliensium, Alopecuro Theophrasti.

Cauda vulpis Monspeliensium, Lob.

Synonyma

C. Bauh. phyt. *Gramen* 120. siue Alopecuros spica breuiore: Eid pin. *gramen alopecuroides* 2. siue spica longiore: Alopecuros summâ spicâ, Tur. *Cauda vulpina Monspel.* Adu. Lob. Icon. *alopecuros maior*, Tabern. Variat magnitudine & spicarum longitudine, quæ in altera longior, in altera breuior & rotundior.

Locus.

Circa Monspelium prouenientem obseruaui ad mare mense Maio. In Anglia Alopecuron prouenire negat Turnerus, asserens se in Germania solùm & Italiâ vidisse. Notissimam, ait Lobel. frequentémque maritimis ad Magalonam, & Monspelio propinquioribus.

GRAMEN ALOPECVROS ALTERA LOBELII.

CAPVT CX.

Descriptio

ALiud genus quoddam est caudæ vulpinæ Theophrasti, spicis tamen minoribus ac breuioribus, nec ita lanuginosis vt Monspeliensis: Culmos quoque multo surrigit altiores, bicubitales: Folia graminea, radix fibrosa, Lobel.

Synon.

Lobel. hist. Belg. p. 58. & Plant. Icon. p. 45. *Alopecuros altera.* C. Bauh. pin. *Gramen alopecuroides* 1. siue spica rotundiore: Ἀλωπέκουρος Theoph. Ang. *Cauda vulpis Monspeliensium speciosior*, Alopecuros Dod. Lugd. Taber. Cam. Ger. *Alopecuros altera.* Lob. icon. *Cauda vulpina*, Cæs. Variat: Creticum enim spicâ est maiore & ad tactum delicatiore.

Græcè à Theophrasto dicitur ἀλωπέκουρος, autore Dodonæo. Lat. cauda vulpina: Germ. Fuchsschwantz. Belg. Vossen steert: Gall. *Queue de renard.*

Locus.

Sesquimiliari Brugis distantibus campestribus iuxta Vsserkirch copiosè prouenire ait Lobelius. Dodonæi Alopecuros nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis, agris.

GRAMEN ALOPECVRO SIMILE GLAbrum cum pilis longiusculis in spica Onocordon mihi denominatum.

CAP. CXI.

Descriptio

CAlamus cubito altior, internodiis longis distinctus, quem inoffensè vsque déque contractes licet, quemadmodum & *folia*, quæ tamen non apparent cana lanugine obtecta: *spica* summo culmo sedet, Phalaridi æqualis, textura dissimili, breuibus & mollicellis pilosis glumis compactilis, ac aristis mollibus longiusculis, coloris cinericei.

Synon.

Lobel. Ic. plant. pag. 8. & hist. Belg. pag. 10. *gramen Phalaroides alterum*, das ander Gras ghelyckende Cruydt von Spaensch saedt/oft Canarien saedt, quod sic describit Phalaroides quoque appellauimus Gramen hoc, licèt spica eius Phalaridi (Hispanico aliàs semini dicto) non per omnia respondeat. Radice quoque est fibrosa, culmo cubitali vel sesquicubitali duobus tribúsve foliis donato. Tabern. icon p. 210. hist. pag. 642. figuram graminis phalaroidis des wilden Canarien graß sine descriptione ponit. C. Bauh. phyt. *gramen* 43. siue *phalaroides*: Eid. pin. *gramen phalaroides* 1. siue *maius*, siue *Italicum*: *gramen alopecuroides maius Gerardi.*

Locus.

Pulchrum Gramen habuimus Argentinæ ex plantis Domini Ægerij cum hac inscriptione, *gramen Onocordon.* Lob. Teut. ed. p. 10. ait tam in campestribus, quàm iuxta semitas reperiri, finum gramen phalaroides.

GRAMEN PHALAROIDES MINVS SIVE Hispanicum C. Bauhini.

CAP. CXII.

FOliis est oblongis, angustis, viridibus, quorum vnum vel alterum, culmos cubitales, tenues, tubi instar cingit: in culmorum summo spica Phalaridi similis, sed angustior, vncias tres longa, insidet, nec radicem, nec semen vidi: & nomine Phalaroidi alterius Hispaniæ, D. Gillenius transmisit, ideoque Gramen phalaroides 2. siue minus, seu Hispanicum denominaui, inquit Autor in pin. Synonyma

GRAMEN PHALAROIDES SPICA MOLli, siue Germanicum, C. Bauhini.

CAP. CXIII.

GRamen phalaroides 3. siue spica molli, seu Germanicum C. Bauhini in pin. pro gramine 27. sic in prod. describitur: culmo est cubitali, prioris crassiore, vno alteróve geniculo distincto: folio vno vel altero, eóque breui, culmum ambiente, cuius summo, spica biuncialis, prioris angustior, cinericei coloris, splendens & mollis insidet. Hoc Vlmenses, apud quos prouenit, à colore, Onocordon appellare intellexi. Descriptio Locus. Onocordon

GRAMEN PHALARIDI SIMILE QVOD etiam aliquid commune habet cum Alopecuro.

CAP. CXIV.

PHalaridis haud adeò absimile est quod culmum quoque surrigit satis longum, gla-

brum. Ex cuius articulo folia culmum ferè tota ambientia prodeunt: mox carinata reddita velut è sinu promunt spicam squarrosam, vnciam vnam latam, duas longam, densiore squammarum stipatu, quàm in Phalaride, multò tamen molliore, quæ in acutiorem aristam desinunt. Quæ argenteo nitore fulgens, purpurâ dilutâ quoque decorata est, potissimùm in suprema parte: Hanc autem desumpsimus ex planta sicca non integra, quam Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi attulit.

Locus.

GRAMEN PLVMOSVM LOB. SPICA candida & serici modo lucens.

Cap. CXV.

Descript. GRramen plumosum foliis est duris, rigidis, & aridis, ad Schoenanthi folia non parum accedentibus, culmi similiter rigidi, sesqui cubitum, aut cubitos duos, alti, spicæ longæ densæ, ex purpureo rubentes, paleaceæ, per maturitatem candidæ, & serici instar micantes, Lobel.

Synonyma. Lobel. Hist Belg. p. 8. Pluym-Rintgraß. Eid. in Ic. Plant. p. 6. *Gramen tomentosum & acerosum*, Calamagrostis quorundam, & *vulgi Gramen plumosum*. C.B. Phyt. *Gramen* 32. siue *tomentosum Lobelii*: An Graminis arúdinacei alia species Thalio? Eid. pin. *Gramen arundinaceum* 3. siue paniculâ molli spadiceâ maius: *Gramen tomentosum* Lob. Ic. *graminis lotacei* 8. alia species Thalii.

Locus. Locis nascitur senticosis Syluarum quarundam, Flandriæ & Angliæ, iumentis inutile.

GRAMEN ARVNDINACEVM, ramosum, plumosum album. C. Bauh.

Cap. CXVI.

Descrip. Synonima. Locus. Radice & foliis est arundinaceis, & in arundinis altitudinem excrescit: caule anguloso, albo, paniculam arundinaceam, ramosam, palmarem, albam, mollem, splendentem, instar serici albi sustinet. Gramen hoc 44. C. Bauhini in prod. Gramen arundinaceum 5. siue ramosum, plumosum, in pin. non longè Monspelio, circa Perault & Magelonam reperitur.

GRAMEN MONTANVM panicula spadicea delicatiore C. Bauhini.

Cap. CXVII.

Descriptio. GRamen quod C. Bauh. in pin. vocat paniculatum montanum 1. siue gramen montanum panicula spadicea delicatiore, in prod. pro Gramine 12. sic describitur: Radice est alba, breui capillacea, culmis ternis, quaternis, geniculatis, pedalibus, vno alteroúe folio cinctis, quæ etiam ad radicem breuia & pauca sunt: in culmorum summo panicula triuncialis spadicei coloris, ex locustis minimis composita. Hoc tamen variat magnitudine, cùm & caule sesquicubitali & spica semipalmari inueniatur: prouenit locis saxosis, maius quidem in monte Crentzacho: minus verò in monte Wasserfall dicto. Locus.

GRAMEN STRIIS PICTVM.

Cap. CXVIII.

Descriptio. IN hortos vt deduceretur fecit foliorum grata varietas, quæ Arundinaceis minora, rigore tamen non cedentia, striis albis & ex viridi glaucis alternatim virgata sunt: paniculas summo culmo sustinet palmares, candicantes, acerosas, mediocriter diuulsas: pro radice fibris nititur.

Coloris vis sue. Obseruatione sanè dignum, quod diligentissimus Botanicus & Phyliater Arnoldus Gillenius Cassellensis asserit, nobisque in paucis graminis huiusce foliis Montbelgardi demonstrauit, colorem scilicet triplicem album viride & purpureum, siue potiùs incarnatum.

Synonyma. Lobel. Adu. & Ic. Plant. p. 4. *Gramen sulcatum & striatum album*. Camer. hort. *Gramen pictum* siue *striatum*, Mannæ vulgò dictum. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen sulcatum pictum, Hispanicum*, Spanisch graß / welschgraß; Eid. hist. p. 642. *Gramen* 10. C. Bauh. phyt. *Gramen* 26. siue *variegatum*: Eid. pin. *Gramen paniculatum montanum* 3. siue folio variegato: *Gramen sulcatum*, Adu. Lob. icon. *Gramen striatum*, Lon. Ger. *Gramen pictum*: Cam. Tab. Variat in colore foliorum.

Locus. Basileæ mense Iunio vidi in horto D. Fel. Plateri, qui vocabat Germ. himel tauw i. e. Cœli Mannam: In hortis Montbelgardi & Clereual vocant *des Eguillettes*.

GRAMEN SYLVATICVM paniculatum altissimum C. Bauh.

Cap. CXIX.

EX radice repente fibrosa, calami duorum triúmue cubitorum exurgunt, qui paniculas paruas sustinent; foliis est latis, cyperi æmulis. Hoc in syluis circa Montem Belgardum prouenit, ex quo rustici chlamydes pastorales, & torques equis aratra trahentibus, conficiunt.

C. Bauh.

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 14. Eid.pin. *gramen paniculatum montanum* 4. *siue gramen syluaticum paniculatum altissimum.*

GRAMEN SPICA QVADRATA AD SEcale accedens.

Capvt CXX.

Descriptio GRamen culmo bicubitali, infernâ parte nodorum articulatione distincto, supernâ enodi, glabro cæterùm, & foliis gramineis glabris duarum vel trium vnciarum, pro articulorum interuallis singulis vestito. Spicam sustinet, quadratam, aliquatenus secalinam, compactilem, cuius glumæ munitæ aristis breuibus haud pansis, sed superioribus glumis appressis, & oppositis apparent lateribus. Radix fibrosa.

An hoc gramen spica secalina C. Bauhini, de quo infrà?

Locus Ex siccis suis plantis obtulit nobis Thomas Platerus circa Basileam collectum.

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRIticea latiore compacta, C.Bauhini.

Cap. CXXI.

Descriptio CVlmo est sesquicubitali, vno alteróve geniculo distincto, foliis frumentaceis, pedalibus, spica triticea, palmari, lata, glumis acutis carente: Basileæ ad agrorum margines.

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 53. Eid.pin. *gramen spica triticea* 1. siue gramen latifolium spica triticea latiore compacta; *gramen varians latiore & angustiore folio.*

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRITIcea diuulsâ C.Bauhini.

Descriptio HOc à priore, spica potissimùm differt, quæ in spicas distinctas & angustas diuulsa est, & quæ sibi inuicem alternatim in culmo subsequuntur, quarum vtriculi breuissimis aristis armantur: in Italia ad agrorum margines.

Synon. C.Bauh.prod. *gramen* 54. Eid.pin. *gramen spica triticea* 2. siue gramen latifolium spicâ triticeâ diuulsâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA triticea compacta, C.Bauhini.

Descriptio HOc foliis est angustioribus, sesquipalmaribus, rigidis, acuminatis, & albicantibus: culmo læui, rotundo, striato, sesquicubitali: spicis palmaribus, compactis: vtriculis rigidis & acuminatis.

Basileæ, ad sepes locis aridioribus extra portam Blasianam.

Synon. Casp.Bauh.prod.*gramen* 55. Eid. pin. *gramen spica triticea* 3. siue gramen angustifolium spica triticea compactâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA Tritici muticæ simili, C.Bauhini.

Cap. CXXII.

Descriptio R*Adicibus* serpit oblongis, geniculatis, nodosis, candidis, quæ caules proferunt sesquicubitales, rotundos, aliquot geniculis distinctos, spicâ oblongâ triticeâ, aristis carente, glumis paucis oblongis, similibus ei Tritico quod Fuchsio Triticum primum, aliis spica mutica dicitur. *Folia* obtinet arundinacea [iuncea in prod. vbi pro gramine 56. describitur] dura, angusta, oblonga, in acumen fastigiata, quæ ab vna caulis parte sunt disposita, inquit author Casp.Bauh.in phyt. vbi vocat gramen 31. siue arundinaceum, spica triticea *weitzengras*, aitque similitudinem quandam habere cum gramine aquatico harundinaceo paniculato Tabernamontani. Ego non video quid commune habeat figura illa Tabernamontani, quæ paniculatam iubam habet, cum Fuchsij Tritico, quod spicam gerit, neutiquam verò paniculam aut iubam: quod mihi Basileæ demonstrauit, videtur potiùs spicam habere similem Lolio, quàm Tritico. Eid.pin. *gramen spica triticea* 4. siue *gramen angustifolium, spicâ Tritici mutica simili: gramen frumentarium segetaléve, triticeum, siue Triticea spica*, C.Bauhini, Lob.Adu. par.2. 56. in prod. Synon. C.Bauh. not.

Locus Notat Frater prouenire locis arenosis in Klyben circa Basileam suum gramen, vnde verò habuerim meum non recordor.

GRAMEN SPICA BRIZÆ MAius Casp.Bauhini.

Capvt CXXIII.

Descriptio RAdicibus & culmis est frumentaceis, foliis angustis, spicis palmaribus, multiplicibus, vtriculis aristis breuibus armatis: flosculis, vt in Tritico, luteolis: tota planta ad viri altitudinem assurgit, & apud nos locis accliuibus ad Rheni ripam, & ad montis Crentzacensis ascensum prouenit. Locus

Synon. C.Bauh.prod. *gramen* 58. Eid.pin. *gramen spica Brizæ* 1. *siue maius.*

GRAMEN SPICA BRIZÆ MInus eiusdem.

Descriptio TOta planta palma minor est, radice exili, fibrosa, foliolis ad radicem breuibus, mollibus, canescentibus, spica vnciali, quæ modò simplex, modò gemina & terna, vtriculis aristis armatis: in agris Monspeliensibus D. Saltzmannus legit. Locus

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 59. Eid.pin.*gramen spica Brizæ* 2. *siue minus.*

GRAMEN PHOENICOIDES, FOLIIS conuolutis, iunceis ac pungentibus.

Cap. CXXIV.

Descriptio CVbito altiorem calamum tollit, internodiis longis geniculatum, foliis amictum sesquipalmaribus circiter, duris, rigidis, acutis, mediocriter latis, summo culmo spica insidet sesquipalmum longa, alternante glumarum muricatarum squammatim compactarum positu, ad eum ferè modum quem in Phœnice animaduertimus, sed maiorum multò, colore ex viridi in flauum vergente: radicem apparet esse perennem, obliquè actam, fibrosam, duram, albam, ita ex sicca planta: Hoc gramen vnde habuerim nescio, huic

An Gramen Maria? valdè simile quod iunceum vocaui olim collectum circa Monspelium, cui folia rigida, initiò lata, tandem velati in iuncum teretem conuoluta, in mucronem desinentia, sæpè spicam superantia, culmus in eo etiam obseruatus vix cubitum altus, desinens in breuem spicam, phoenicem aliquomodo*exprimentem: an hoc quoque idem sit cum atrociter pungente quem describit Dalechampius asserere non ausim, licet partes illius Graminis habeam: sed sine spicis, quas Dalechampius non tradit: nec etiam in eo Gramine pungente quod habemus, folia sunt ad singulos nodos gemina, sed alternatim disposita: radix fibris multis capillata: crassiorib* enim est fibris. Iconem exhiberemus nisi plātam siccam, vt nonnullas alias ipsi communicatas, Frater retinuisset,

Icon.

Synonyma Hist. Lugdun. *Oxyagrostis maritima Dalechampii*. C. Bau. phyt. *Gramen* 36. *siue maritimum*: Eid. pin. *Gramen arundinaceum* 8 *siue maritimum acutissimum*.

Locus. In maritimis Narbonens. Galliæ obseruauit Gener Cherlerus, & ibidem etiam crescere Hist. Lugdun. testatur. I. Gargillus Gramen marinum pungens vulgò **Bent** vocari ait & copiosè in arenoso maris littore nasci scribit, refertque eo

Vsus. Anglos, conclauibus stratis: æstate quidem virenti conciliare frigus: hieme siccato calorem fouere: vile precium in onus graue esse.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM foliis cōuolutis cum longa spica, simile Gramini nodoso.

CAP. CXXV.

Descriptio VIdi apud fratrem C. Bauh. Gramen quoddam marinum foliis ita conuolutis vt rotunda iunceáue existimarem, ea penè cubitalia sunt: ex radicibus duris prouenit crassiusculis spica similis est Gramini nodoso.

Quænam hæc sit planta C. Bauh. in pin. ex tam breui delineatione cognoscere admodum difficile est.

GRAMEN MARIÆ ODORATVM.

CAPVT CXXVI.

Descriptio HOc nomine ex Mōte regio Borrussiæ ad se missum Gramen impertiuit frater C. Bauhin. fibris crassis radicatum: *folia* plana quidem suapte natura; sed ita coeuntibus marginibus conuoluta, vt teretem iunceum culmum imitentur, rigida, firma, pungentia.

Descr. C. Bauh. C. B. Gramen suum 11. in phyt. & prod. sic describit: Radicibus candidis geniculatis serpit: culmo est bicubitali, geniculis paucis distincto, foliis angustis, longissimis, paniculam superantibus, in acumen fastigiatis, suauem, odorem spirantibus, cuius culmo panicula parua, leuiterque sparsa à pictore non ritè expressa insidet: A Regiomontanis Gramen Mariæ dicitur, quod in fasciculos collectum: propter odoris fragrantiam, vestibus adiiciunt, vt D. Vasinarus, qui plantam transmisit perscripsit. Hæc ille, cuius iconem exibemus. In pin. vocat Gramen paniculatum montanum 2. & Gramen paniculatum odoratum.

Gramen Mariæ. Synonyma

GRAMEN REPENS MARINVM spica exigua.

CAP. CXXVII.

Descriptio GRamen geniculatum marinum alia folia profert spithamā alta, ex quibus surgit culmus paruus, spicam exiguam ferens gramini exilis durioris. Radix longa, Graminis geniculati instar. Frequentissimum in maritimis collibus, in Walheren, Lobel.

Locus.

Synonyma Lob. Icon. Plāt. p. 11. *Gramen geniculatum caninum marinum*. Tabern. icon. & hist. p. 637. *Gramen caninum* 3. Eid. hist. p. 641. *Gramen* 7. C. Bauh. phyt. *Gramen* 3. *siue caninū supinum maritimum*. Eid. pin. *Gramen caninum* 8. *siue maritimum spicatum*: *Gramen caninum marinum* Gerardi.

GRAMEN LONGIVS RADICATVM marinum, vtriculos pro spica gerens.

CAP. CXXVIII.

Descriptio HOc nō aliter à præcedenti differt, foliis, modo crescendi, & radice, quam quòd spicarum loco inter folia profert vtriculos squammosos, Lobelius.

Synonyma Tabern. icon & Hist. p. 641. *Gramen caninum* 4. & *Gramen* 8. C. Bauh. phyt. *Gramen* 4. *siue caninum supinum maritimum alterum*. Lobel. in Hist. Belg. p. 22. **Ander cleyn duynen-lidt grass**. Icon. plant. p. 22. *Gramen caninum longius radicatum marinum alterum*. Eid. pin. *Gramen caninum* 9. *siue maritimum spica foliaceá*: *Gramen caninum marinum alterum*, Gerardi.

GRAMEN GEMMEVM SEV nodosum alterum.

CAP. CXXIX.

Descriptio RAdices fert gemmeæ rotunditatis, candidas veluti Margaritas, quatuor aut quinque inuicem

alicem hærentes,ac si stilo essent transfixæ,fibrosis ...lis ex postremo exeuntibus: culmos fert cubitales: foliis Tritici, iubâ Milij, seminibus Auenæ binis pendentibus tenuioribus à breuioribus aristis,vt Oryzæ.

Perlara Cæs. & Oryza sylu. Hanc descriptionis author Cæsalpinus in genere Frumentorum recenset, sed semine inutili, licèt spicam ferat, vt Frumenta. *Perlaram* vulgò appellat herbam in montibus, & Oryzam syluestrem dicendam autumat.

C.Bauh.pin.*gramen nodosum* 2. siue *gemmeum*.

Propagatur radice graminis modo.

GRAMEN SPICATVM ANGVSTIFOLIVM montanum C.Bauhini.

CAP. CXXX.

Descriptio GRamen hoc spicatum montanum 1.siue gramen spicatum angustifolium montanum in pin. gramen 20.in prod. à gramine caryophyllato pratensi differt foliis, quæ angustissima: cauliculis,qui in hoc tenuissimi, plures & longiores: & loco, cùm hoc solùm in montosis, Maio mense florens,proueniat. Locus.

GRAMEN SYLVATICVM ANGVSTIFOlium spicâ albâ C.Bauhini.

CAP. CXXXI.

Descriptio EX radice rufa,transuersa, fibræ capillares descendunt, & folia plura capillacea,palmaria, etiam breuiora, rariùs longiora, exurgunt, vnà cum culmis tenuissimis, ipsis foliis plerumque breuioribus, quibus spica vt plurimùm simplex, candida, exiguis aristis donata, vnciam vix superans, insidet.

Synonyma Gramen hoc spicatum montanum 2. in pin.siue *gramen syluaticum angustifolium spica alba*: *gramen* 21.in prod. in syluis humidis Huningensium.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM NEMOrosum spicâ multiplici,C.Bauhini.

CAP. CXXXII.

Descriptio RAdice est ex fibris capillaceis rufescentibus composita, ex qua, tanquam ex cespite, folia semipalmaria, etiam breuiora, Veronicæ caryophyllatæ similia, prodeunt: inter quæ culmi quàmplurimi capillacei, nudi, folia aliquando superantes,spicas multas breuissimas & rufescentes sustinentes,exurgunt.

Synon. Gramen hoc 22.in prod. *gramen spicatum montanum* 3. siue gramen caryophyllatum nemorosum spica multiplici in vmbrosis & humidis ad Birsam & VViesam reperitur. Huic non multùm dissimile, sed radice magis geniculata, in via Richana ad sepes ad sinistram reperitur.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM MONtanum spicâ variâ C.Bauhini.

CAP. CXXXIII.

Descriptio RAdicibus est paruis, fibrosis, oblongis,nigricantibus, ex quibus instar cespitis folia,aliquando palmum longa, angusta, vt in gramine spicato caryophyllatæ foliis,prodeunt: inter quę culmi plures, tenues, foliis nudi, in summitate spicam modò diuulsam, modò compactam sustinentes. Locus.

Synon. In Basileensi vrbi vicinis collibus reperitur gramen hoc 23.in prod.vel vt vocat in pin. *gramen spicatum montanum* 4. siue gramen caryophyllatum montanum spicâ variâ.

FESTVCA GRAMINEA GLVMIS VACVIS C. Bauhini.

CAP. CXXXIV.

Descriptio GRamini 64. C.Bauh. in prod. in pin.verò *Gramini Festucæ* 2. siue Festucæ gramineæ glumis vacuis, ex radicibus fibrosis simul iunctis, culmi aliquot geniculati, pedales, ad radicem lanugine pubescentes, foliis angustis,paucis,donati exurgunt, qui glumos plurimos, lætes & vacuos, filamentis tenuissimis adpendentes, partim virides, partim spadiceos, aristis oblongis donatos, sustinent: hæc apud nos in tectis & muris crescit: & cùm glumi longis filamentis appensi sint, facilè à quouis vento agitati,tremunt, hinc Monspeliensibus gramen tremulum dicitur. Hæc aliquando, apud eosdem, glumis paucioribus & aristis longioribus & recuruis in agris reperitur,& Festuca graminea aristis incuruis nominari potest.

FESTVCA GRAMINEA EFFVSA IVBA eiusdem.

CAP. CXXXV.

Synon. Descriptio GRamen hoc 65. C.Bauh. in prod. siue, vt in pin. vocat, *gramen festucæ* 3. seu Festuca graminea effusa iuba, altiùs exurgit, caule viridi & rotundo, qui in iubam pedalis longitudinis effunditur, cuius glumi angustiores & longiores, breuibus aristis cincti, pediculis capillaceis oblongis insident,qui per maturitatem albicant: inter segetes reperitur. Locus.

FESTVCA GRAMINEA NEMORALIS, latifolia mollis.

CAP. CXXXVI.

Descriptio COnstat ex calamis cubitalibus vt plurimùm, sæpè bicubitalibus,hordeaceis, sed tenuioribus, geniculatis,& omninò similibus calamis festucæ nemoralis maioris. *Folia* ei inter omnes species sunt latiora, secundum longitudinem interstriata, & molli lanugine obuestita, cuius ratione attactui mollitiem eiusmodi offerunt, qualis in Althææ foliis tangentium digitis obiicitur. *Iubam* in oblonga profert spica, non ita elegantem, vt iam commemoratorum Festucaceorum, coloris antequam flores exerat subrubentis, deinde ex flauo pallidioris, vtriculos etiam breuioribus pediculis appensos habentem, quantitate ea, quâ medij generis iam indicati esse diximus. *Semina* continet paruula, oblonga, splendentia,& quasi Milij cuiusdam seminum rudimentum exprimentia.

Synonyma Thalio descriptionis autori, *Festucaginis species in montibus graminosis*, *Festuca 4. siue nemoralis latifolia*. C.Bauh.pin.*Gram. Festuca 4.* siue *Festuca graminea,nemoralis,latifolia,mollis*.

FESTVCA IVNCEO FOLIO Casp. Bauhin.

Synon: Descriptio GRamini 66.[vt in prod.C.Bauh.vocat]siue Gramini Festucæ 5.seu iunceo folio (vt in pin.) ex radice parua fibrosa,alba, folia pauca,iuncea,semicubitum longa, vt & culmus rotundus cubitalis exurgit,qui in paniculam auenaceam,sed angustiorem,albam,angustã, desinit, quæ ex oblongo folliculo [à folio constituto] paniculam lõge superante, prodit:cuius glumi rari, aristis longissimis & argenteis donantur. In Valesia ad paludem vrbis Seduni copiosè prouenit, vnde D.Bursetus nobis attulit. Locus.

An Festu-ca 5. An Festuca nemoralis 5.siue tenuifolia Thalio,de qua hæc scribit: In nostris syluis Harcynicis non semel reperi,quam pro Festuca quinta habeo,ita vt dicatur Festuca tenuifolia. Omnia enim preter iubam cæteris tenuiora habet. Radice constat plurimis exiguis ac tenuibus cirris prædita,ex qua straminei, tenues, teretesque ac flauentes, geniculati, & cubitales calami prodeunt,foliis strictioribus donati. Iubam etiam hæc profert rariorem, in tenuissimis capillaceis, & multò longioribus,pediculis vtriculos exerentem,quantitate vtriculorum Festucæ gramineæ nemoralis,coloris fului, ac argenteo nitore micantem.

GRAMEN CALAMAGROSTIS LOBELII.

CAP. CXXXVII.

Descript. BAbylonio apprimè respondet, ac quam Caninũ Gramen altero tantò maius est, calamis & foliis rigidioribus, scabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parùm accedit: radice geniculata,alba, promissiore & longo reptatu vagatã, compressiore tamen & crassiore, Canario Gramini simili,sed vallatorium æquante: Spicata Panici aut Sorghi comosã lanugine.

Synon. Lob. Adu. *Calamagrostis*, vel *Harundinaceum Gramen*, fortè Babylonium: Eid.Ic. Plant.p.6. *Calamagrostis*: Item hist.Belg.p. 8. Riedtgras, & fortè Gras von Babylonien. Hist.Lugd.p. 434. *Calamagrostis Lobelij*, vulgò *Leshe*. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 28. siue arundinaceum aquaticum: Eid.pin. *Gramen arundinaceum* siue spica multiplici *καλαμάγρωστις* Dioscoridis: *Calamagrostis* Lob.& Hist.Lugd.cui & *Gramen arundinaceum*: Tabern. *Gramen arundinaceum maius* vt & Ger. Variat ratione loci: nam quod in arenosis, spica ac est crassiore: quod in montosis,ac dumetis humidis,spica est tenuiore.

C.Bauh. Lobel.notatur. Casp.Bauhin.olim in phyt.Gramen arundinaceum maius Tabern. separauit à Calamagrosti Lobelii. Nos de Gramine Tabern. plura mox seorsim dicemus. Lobelii descriptio non videtur nobis respondere iconi, in qua spica sine iuba non apparet similis Panico & Sorgho:magna etiam differentia inter paniculam Panici & Sorghi: radix etiam non reptans pingitur.

Locus. Pratis vdis, sed strigosis, macilentis & sabulosis neglectis familiare hoc genus Graminsis. Pabulo haud cedit,nisi multùm esuriant,& penuria melioris admodum laborent veterina, nec eo greges vescuntur, quippe quibus non modò ingratissimum,[& Saur, seu acidum,Ruta vernaculè dicunt] verùm etiam maciem, sitim & tabem conciliare creditur,linguam & œsophagum vulnerare & arctare, sanguinem in ventriculum elicere,vnde tumefactio & inflammatio & mors plerumque subsequatur.Quod si Babylone fuit natum vbi id maleficium adferre proditur, siccius & rigidius,grex verò imbecillior & aluo duriore,minùs mirum illius esu iumenta illic enectum iri. Sic enim videas interdum iumentorum labra & fauces cruore manantia & sauciata,quæ cum reliquo stramine per fœnisecia, huius aut consimilia harundicea folia esitarint. Mediæ itaque inter Harundinem & Gramen est naturæ. Pabulum tamen.

GRAMEN HARVNDINACEVM maius, Tabern.

CAP. CXXXVIII.

Descript. RAdicem habet capillarem, humi serpentem: folia ex vtroque latere obiectum vehemẽter secantia, Harundini similes: quoque cauos articulatos calamos, vnà cum spicis, nisi quòd minores sunt. Plãta admodum vulgaris notitiæ.

Synon. Tabern. ic. & hist. *Gramen harundinaceum maius*, groß Riedgraß. C.Bauh.phyt. *Gramen* 29. siue arundinaceum alterum. In pin.non ampliùs separata à Calamagrosti Lobelii. Mihi ambæ descriptiones conuenire videntur, quamuis figuræ sint diuersæ: verùm Lobelii icon, vt præcedenti capi- monuimus,non respondet descriptioni.

Locus. Littora,paludes,prataque rigua quærit.

Gra-

GRAMEN HARVNDINACEVM MINVS cum spica.

Descriptio — Radix & harundo nodosa priori respondent: folia verò sunt & latiora, & longiora: spicæ plures magisque patulæ.

Synon. — Tabern. ic. & hist. *gramen harundinaceum minus*, klein riedtgraß. C. Bauh. phyt. *gramen* 30. siue *arundinaceum spicatum*: Eid. pin. *gramen arundinaceum* 2. siue *spicatum*: *gramen harundinaceum minus, Gerardi.*

Locus — Prouenit in locis humidis & paludosis, vt præcedens, quamuis non ita copiosè.

GRAMEN MAIVS AQVATICVM LOBELII.

CAP. CXXXIX.

Locus, Descriptio — Inter gramina vulgaris notitiæ est istud, copioséque reperitur ad aquas & riuos, in Gallia, Anglia, Germania, Italia, & Belgio, potissimùm verò in Batauia, vbi etiam secatur, optimo pabulo vaccarum, folia habet pollicem lata, sesquicubitum, aut cubitos duos lóga: culmus quatuor aut quinque pedum altitudine est, panicula miliacea: radix fibrosa.

Synon. — Lobel hístor. Belg. p. 6. groot water gras met brede biaeren. Eid. Ic. p. 4. *gramen aquaticum maius* Tabern. Ic. & hist. *gramen harundinaceum panniculatum*, wasser riedt graß. C. Bauh. phyt. *gramen* 12. siue *paniculatum aquaticum*: Eid. pin. *gram. panic. aquaticum* 4. siue Gr. aquat. paniculat. latifolium: *Lolii nonum genus, Tragi*: *gram. maius aquaticum, Lobelii*: *graminis arundinacei alia species, Thalii*: *gramen harundinaceum paniculatum, Tab. & Gerardi.*

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINAceum paniculatum, Tabern.

CAP. CXL.

Descriptio — Radicem agit transuersam, repentem, multis fibris donatam: calamos crassos, nodosos, maiores quàm gramen harundinaceum, sed minores, quàm Harundo: folia gramini harundinaceo similia, sed maiora & longiora: paniculam haud dissimilem.

Synon. — C. Bauh. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 1. siue palustre paniculatum altissimum: *gramen aquat. harundin. paniculatum*, Tabern. *gramen maius aquat. Ger.*

Locus — In riuulis & paludibus stagnantibúsq; occurrit.

GRAMEN HARVNDINACEVM ENODE.

CAP. CXLI.

Descriptio — Inter folia bicubitalia, semunciâ angustiora, rigida, ex radice fibris validis crassisque fundata, culmus surgit teres, homine procerior, cauus, enodis, nudus, crassiusculus, firmus: in fastigio summo paniculæ palmo longiores, in tenues spicas desinentes, rubentes, à se inuicem longè interdum dissitas.

Scirpus Tragi. — Tragus hoc gramen ad caput de scirpo reuocat, Scirpique primum genus facit, dicens enim prouerbio apud Plautum occasionem dedisse, *Nodum in scirpo quæris.* Hoc autem in homines plus æquo anxios & curiosos torquetur, qui illic scil. scrupulum mouent, vbi nihil est dubitandum. Cæterùm Germanicè Bintzenhelmer vocat, suspicatúrque eos à veritate non multùm erraturos, qui wald Rohr, hoc est, Arundinem syluestrem appellant. Græcè καλαμον ἀγριον dicendum putat. Arbitratur & Syringiam Plinij. Ab aliis tamen Oxyschænos dicitur, vt in annotatione marginali legitur. (Arundo silu. Syringia Plinii. Oxyschænos)

Synon. — C. Bauh. pin. *gramen arundinaceum* 6. siue *enode maius montanum*: *Scirpi* 1. *genus, Tragi*: *Iuncus syluestris*, Lonic. quoad iconem: *Iuncus lychnanthemos maior, Thalii*: *gramen harundinaceum montanum*, Tabern.

Locus & tempus — Copiosè prouenit prope pagum *Colombier sauoureux*, & in syluis inter *Lure* & *Laumont*: Item in monte prope Krentzach & Leurach, ac in monte Saleuæ, in dumetis & humidis. Scirpus Tragi in altissimis, asperis, & humectis syluis, nec non sub Iuniperorum fruticibus apud Mediomatrices nascitur. Iunio mense coles emittit, qui Augusto flaccescere incipiunt, ac firmi planè & rugosi euadunt. Qua de causa à rusticis mulierculis leguntur, quibus caseos recentes & præhumidos in aëre siccandos imponunt. Sed & ex iis nassæ piscatorum conficiuntur. (Vsus.)

GRAMEN HARVNDINACEVM ENODE minus.

Scirpus Tragi. — Trago Scirpi genus alterum multò tenuius, breuius, & magis exiguum, Germanis Schmelen vocatum.

Iunc. lychnanthemos media, Thal. — Thal. Iunci lychnanthemi species media, iuncus λυχνάνθεμος tenuis maior dicenda, stylos continens multò tenuiores, teretesque, sed non ita perpendiculari rectitudine, se sustollentes, palmo longiores, breuem & vix vncialem spadicei fermè coloris spicam exhibentes. Est Brocenbergo familiaris.

Gr. arund. enode minus silu. C. Bauh. — Casp. Bauh. pin. *gramen harundinaceum* 7. siue *enode minus syluaticum.*

Vsus. — Ex minore hoc Tragi Scirpo nonnulli pileos,

minis modo, atque ita se ampliat: mascula solida est, fœmina inanis: quippe hoc marem à fœmina distinguunt. Quædam magnitudine præstantes, atque robustæ, vt vicem hastarum præbeant. Hæ circa Acesinum amnem oriuntur. Omnis autem Harundo viuax est, atque adusta meliùs resurgit: itémque stirpe crassa, numerosaque est, ob id mori peruicax. Radix ipsa geniculata, quemadmodum graminis: verùm non omnes simili modo informantur. Arundo autem geniculata est & corticem habet neruosum macilentúmque, radicem geniculatam: perpetuò viret: à gelu enim torpere minimè potest, vulneráque facilè coit. *Et hæc passim ex versione Gazæ.*

De Arundine in genere.

Quinque Harundinum (καλάμων) genera, veluti notiora prodidit Dioscorides: In harum genere quædam Nastos, id est, plena solidáve appellatur: ex qua sagittæ factitari solent: altera fœmina, ex qua tibiis ligulæ conficiuntur. Alia syringias, hoc est, fistulosa, multa carne prædita, (V. παχύσαρκος) geniculis densior, ad librorum scriptionem accommodata. Alia denique crassa, & concaua, circa amnes nascens, quæ etiam donax, & à quibusdam Cypria vocatur. Est & alia phragmites, quasi sepimentis idonea, gracilior, candicans, (V. ἀπαλωτέρα aliter λευκὸς, al. ἀπαλωτέρα καὶ λευκὸς) vulgò nota. Cuius radix contrita, ac tum per se, tum cum bulbis imposita spicula, aculeósque corpore extrahit. Ex aceto verò, luxata, doloréśque lumborum demulcet. Virentia porrò folia tusa & imposita tum erysipelatis, tum aliis inflammationibus medentur. Cortex vstus & ex aceto illitus alopecias emendat. Cæterùm paniculæ flos, si aures intrauerit exurdat. Eadem quoque præstare valet quæ Cypria Harundo dicitur.

Harundinum genera quinque Diosc. Nastos fæmina. Syringias. Donax siue Cypria. Phragmites. Vires.

Plinius, qui ex Theophrasto nonnulla mutuauit, lib. 16. cap. 36. multò plures differentias agnouit. Inter ea, inquit, quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixisse conueniat. Principatum in his tenebunt Harundines, belli pacísque (belli, ad iacula: pacis ad scribendum) experimentis necessariæ, atque etiam deliciis (ad tibiarum vsum) gratæ. Tegulo earum domus suas Septentrionales populi operiunt (ob id panniculam tectoriam vocat Plautus in Milite:

Plinii sententia. Vsus. Panicula tectoria Plauto.

Cuius tu legiones diflauisti spiritu
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam,

Turner.
Plaut. in Rudente.

Quin tu in paludem is, exigisque Harundines,
Qui pertegamus villam, dum sudum est?]

durántque æuis tecta alta. Et in reliquo verò Orbe cameras leuissimè suspendunt (ex iis cameræ fornicésque pergularum quàm leuissimi & minimè onerosi fiunt) Chartisque seruiunt calami, Ægyptij maximè, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij & qui in Asia circa Anaiticum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus, supernè tenui inarescit ligno: fissilis, præacuta semper acie, geniculata. Cæterò gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa, & interiecta nauium commissuris ferruminat textus (tabularum compages) glutino tenacior, rimísque explendis fidelior pice. Calamis Orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis.

Calami Aegyptii. Gnidii. Asiatici.

Fitque & ex ipso telum aliud fracto in vulneribus. His armis Solem ipsum obumbrant. Propter hoc maximè serenos dies optant: odére ventos & imbres, qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis Æthiopas, Ægyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & Orientis, omniáque Parthorum regna diligentiùs computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic vsus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus vicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus (Harundo sagittaria ea vocatur) quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondúsque (findendo aëri opportunum, volucre: contra flatus quoque peruicax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis commendatioribus: quanquam præferantur Indi, quorum alia quibusdam videtur natura, quando & hastarum vicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo: quales vulgò in templis videmus. Differre (de Harundine Epigeio, non de Indica id Theophr. qui masculam solidam esse, fœminam verò inanem, etiam scribit) mares ac fœminas in his quoque Indi tradunt. Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorúmque etiam vicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinen Theophrast. cap. 11. lib. 4. de Calamo tantùm id scribit, qui hastæ vicem præstat) amnem maximè nascuntur. Harundo omnis ex vna stirpe numerosa. Atque etiam recisa fœcundiùs resurgit. Radix natura viuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantùm breuia. Omnibus verò à nodo orsa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atque à medio internodio cùm plurimùm desinunt vestire, procumbúntque. Latera Harundini calamóque in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, vt alterum ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiórque geniculis, breuibus internodiis. Alia rarior maioribus, tenuiórque & ipsa. Calamus verò alius totus concauus (Falsum esse id apertissimè ostendit Hist. Theophr. de Orchomenio calamo. Plinius hæc mirè perturbat. Lego. Calamus verò alius Orchomenius totus concauus &c. Quem verò Aulericon &c.) quem Syringiam (Syring. Theophr. Ita porrò vocant, non quòd vtilis sit fistulis, quemadmodum Plinius exposuit, sed quòd fistulosus & inanis sit:) vocant, vtilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem Auleticon vocant. Hic tibiis (Tibias à Barbaris inuentas fuisse tradunt, ideóque in describendis musicis instrumentis, quibus perstrepebat furiosa Bachantium cohors, rectè Catullum dixisse:

Harundo sagittaria. Harundo Indica arborea. Mas & fœmina. Harundinis delineatio. Densior Rarior. Plinii lapsus. Syringias. Orchomenius, seu Auleticus.

Barbaráque horribili stridebat tibia cantu.

Apud Hom. Troiani de suis rebus prosperis læti, sese vt oblectent, pernoctantes in campo tibias inflant. Olympiad. à Phrygibus inuentas fuisse tradit, vsúmque in certamine Marsiam tibia, Apollinem verò cithara, Victorius cap. 10. 30.) vtilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiórque. Fruticosissimus qui vocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est, multùm prælata Harundine quæ in siccis proueniat. Suum genus sagittario calamo,

Crassiore ligno. Alia differentia. Donax fruticosiss. & non aquat.

vt diximus, sed Cretico longissimis internodiis obsequentique quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte densiora, quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis longisque vestiti tunicis, spatiosiùs à nodo scandente complexu. Est & obliqua Harundo, non in excelsitatem nascens, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarca (calamachne ea quoque dicitur cap. 10. lib. 32. vide cap. 22. lib. 20. Adarces enim est subsalsa concretio, humidis & palustribus locis, sicco cœlo, spissescens, Arundinis & herbis inhærescens: molli Alcyonio prorsus similis, valdè spongiosa, &c. Ex hac Dioscoridis Historia apparet Plinium Adarces naturam non intellexisse, quoniam nec Harundini peculiaris est, nec è cortice comâue nascitur.) nomine palustris & cortice (Harundinibus atque herbis inhærens. Diosc. Ineptè Plinius Adarcen, quæ Salsilago est, inter Harundinarum genera commemorat, vide cap. 22. lib. 20. & cap. 10. lib. 32.) tantùm sub ipsa coma, vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ Sinapi. De Orchomenii lacus Harundinetis accuratiùs dici cogit admiratio antiqua. Characiam [Phragmitem ipse vocat cap. 10. lib. 32.] vocabant crassiorem, firmioremque, plotiam (plocimon Theophra.) verò subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus, Tertia Harundo (In sequentib. multa Plinius ex Theophrasto malè transcripsit. Apud Theophr. locus est cap. 12. lib. 4.) est tibialis calami, quem auleticon dicebant. Nono hic anno (Nono anno nasci putabant, quoniam eo temporis interuallo lacus augebatur, sed magno errore, Theophr.) nascebatur: Nam & Lacus incrementa hoc temporis spatio seruabat, [prodigiosum id esse Theophrastus non ait, sed contigisse circa tempus eius infausti prælii] si quando amplitudinem biennio extendisset [si post imbres frequentes aqua biennio copiosa permansisset Theophr.] quod notatum apud Cheroniam, infausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephisso. Cùm igitur anno permansit inundatio: proficiunt in aucupatoriam quoque amplitudinem: vocabantur Zeugitiæ [Zeugitin aucupatoriam malè Plinius exponit: ζευγίτην enim dicebant eam, quæ crassitie & longitudine ad compingenda duarum tibiarum paria & coniugia, τὰ ζεύγη, idonea & apta foret, vt βωμβυκίας, quæ ob strigosam maciem tibiâ dignum sonum non ederet, sed bombum tantùm. Apuleius 4. Asini nuptiales tibias vocat Zygias, quasi iugales, sicut Iunonem Zygiam, iugam siue iugalem vocant *cui vincla iugalia curæ*, vt inquit Poeta. Idem l. 6. Harundinem musicæ nutriculam appellat, lepidè quidem, sed affectatè] Contra bombyciæ maturiùs reciproco graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore modica lanugine, aut omninò nulla, spadonum nomine in signibus [insignes Dal.] Hinc erant armamenta [Tibiæ fiebant, quibus canerent. Armamentum licenter Plinius instrumentum vocat: quod Gazam impulit, vt apud Theophrastum parum aptè ζευγίτην verteret Armamentariam:] ad inclusos cantus [Inclusos cantus dici volunt, qui in theatris aut templis muro circumseptis, vel etiam in priuatis ædibus personarent, non autem in aperto ederentur, veluti tubis & cornibus. Aldus putat scriptum fuisse Incluros pro Inclytos, unde factum sit Inclusos. Ennius de Cochlite.

Hic datus est occasus Horatius inclutu saltu.
apud Festum.]

Non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia sit, argento iam potiùs cani. Cædi solebant tempestiuè vsque ad Antigenem tibicinem, cùm adhuc simplici musica (Tibia Theophrast.) vterentur, sub Arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtiles esse incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis (conniuenti ore linguarum. Theophrastus) quod erat illis theatrorum moribus vtilius. (In Theophrast. est quod ad vsum exercitationémq; canendi vtilius fuit.) Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria cædi ante solstitia, cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quánque tantùm harúdine congruere persuasum erat: & eam, quæ radicem antecesserat læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dextræ: immensum quantùm prælatis, quas ipse Cephissus abluisset. Aucupatoria Harundo à Panthormo laudatissima, piscatoria, Abaritana. [Hæc sunt viginti duo genera: quibus si addas Ægyptium, Gnidium, Anaiticum, Italicum, Belgicum, Creticum, Indicum, supra memorata viginti nouem comperies, quot se recitasse ait cap. 11. lib. 24.) ex Africa. Harundinis Italiæ vsus ad vineas (ad earum pedamenta & iuga. Vide varr. cap. 8. lib. 1.) maximè. Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subacto priùs solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, vnde asparagi fiant: concordare enim amicitiã. Harundinis igitur genera viginti nouem [39. CH.] demonstrauimus (pergit Plinius lib. 24. cap. cap. 11.) non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis nostris voluminibus tractamus siquidem Harundinis radix contrita & imposita, Filicis stirpem corpore extrahit: item Harundinem Filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaque nascitur odorum vnguentorúmque causa, vrinam mouet cum Gramine aut Apij semine decocta. Ciet menstrua admota. Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, tenibus, hydropi, tussi, etiam suffitu, magisque cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni Harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia vlcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficaciùs & contra ignes sacros collectionesque omnes. Vulgaris Arundo extractoriam vim habet & recens tusa, non in radice tantùm. Multùm enim & ipsam Arundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum. L. b. 32. cap. 10. de Harundinibus hæc subdit. Inter aquatilia dici debet & Calamochnus (Pericalamitis Galeno, & limnestris calamachne. Vide cap. 36. lib. 16. cap. 22. lib. 20.) Latinè adarca appellata. Nascitur circa Harundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ vbi se miscent. Vim habet causticam: ideò acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis

Differentia à foliis. | Arundo elegia. | Adarca, Plin. not. | Characias | Plotia. | Tibialis, siue Auletica. | Error quorundam. | Plin. redarg. | Zeugitia | Bombycia. | Plin. not. | Cædendi tempus. | Arundo aucupatoria. Piscatoria | Harundo Italica | Harundinis genera 29. Vires. | Indica & Syriaca Vrinam & menstrua ciet. Conuulsionibus. Hydropi. Vlcera. Delectus Donax. | Alopecias sanat. Ignis sacer. Harundo Vulg. | Luxata. Venerem stimulat. | Calamochnus. | Vis caustica.

mitis (ad sepes faciendas vtilis ob crassitiem & firmitatem. Eum esse volunt, quem ex Theophr. loco proximè citato appellauit *χαρακίαν*.) radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij verò, qui & donax vocatur, cortex alopecijs medetur vstus, & vlceribus veteratis, folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro: paniculæ flos, si aures intrauerit, exsurdat.

Spinæ dolores. *Donax.*

Cæterùm conuenit hoc in loco obiter monere quòd nomine Calami iam sæpiùs nominati, differens habeatur autorum significatio, attestantibus id versiculis subsequentibus.

Virgil. Egl. 3.

Aut hic ad veteres Phagos cùm Daphnidis arcum Fregisti & calamos.

Aristob.

Volgonsi tutti gli altri à quella banda Ond' era vscito il calamo homicida.

Sagitta.

Mart.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus. Texantur reliqua tecta palude tibi.

Calam. scriptorius.

Idem:

Balbula decipitur calamis, & retibus ales.

Arundo piscatoria.

Hoc enim in loco Cechinus intelligit per calamum primo loco Cannam siue Harundinem scriptoriam: secundo loco piscatoriam: Accipitur & pro fistula:

Virgil.

Tu calamos inflare leues.

Fistula.

Propria tamen τῇ καλάμῳ significatione Arundo siue Harundo, planta communiter ad amnes nascens intelligitur. Græcis autem κάλαμος ἀπὸ τοῦ καλῶς ἀνιέναι, vt vult Etymologus, dicitur. Arab. *Casab*, & *Hasab*: radix *Osul aichasab*. Germ. Rohr/Deckriedt. Belg. Riet: Gall. *Roseau*: Ital. *Canna à far sieppe*: Hisp. *Cannas*. Angl. Reede: Boh. Treſt.

Nomina Linguis.

ARVNDO VVLGARIS PALVSTRIS.

CAP. CXLIV.

Descriptio

VVlgaris Arundo obliquè geniculatam agit radicem, nouos subinde surculos, oculósque continuo auctu protrudens, ex quibus culmi surgunt hominis altitudinem æquantes, aut altero tantò maiores, minimo digito tenuiores, geniculati, inanes: ex quorum nodis singulis ferè, culmum inuoluentia folia exeût, rigida, & aspera nonnihil, vncias duas lata circiter, cubito longiora, venosa, scapus summus in comatam mollem purpurascêtem iubam, tandem villosiorê molliorémque coloris cinericei redditam, nutabundam effundit, quæ ventis ludibrium debens sine seminis spe abripitur; glumis videlicet cassis contenta.

Matth. in Diosc. Arundinis Cypriæ titulo olim posuit figuram quæ minùs placebat eâ, quam in com. cum mag. fig. Lat. & Ital. nomine Arundinis palustris ac etiam (perperàm tamen) pro Calamo aromatico exhibet.

Matth. not.

H. Lugd. p. 100. Arundo vallatoria Dodonæi: Item Arundo palustris Matthioli. Duæ vnius stirpis figuræ.

Gesn. de coll. stirp. *Arundo*: Eid. hort. *Arundo alia*: Turn. Hort. Lus. & Lob. Adu. *Arundo vallatoria*: Lon. *Arundo* aut *Calamus*: Matth. & Tab. *Arundo palustris*. C. Bauh. pin. *Arundo vulgaris* 1. & *Arundo vulgaris* siue *φραγμίτης*, Dioscor. *κάλαμος χαρακίας* Theophr. Lob. Obs. *Arundo vallatoria*. *Phragmites Diosc.* Ruell. Corn. & Dod. Lat. *harundo phragmitis*. Amato, *harundo vallaris*: *harundo vallatoria*, Dod. gall. Thal. & Gerardo: *harundinis 5 genus*, Trago. *Calamus* siue *harundo vulgaris*, Cordo in Dioscor. *Calamus* siue *harundo gracilis*, Cæs. *Calamus Arundo vallatoria* siue *Phragmites* Lob. Ic. plant. pag. 51. *Canna secunda, quæ fœmina Diosc.* Anguill. epist. 4. dicitur etiam *Canna sepiaria*, *κάλαμος φραγμίτης*, *Calamus vallaris*, *harundo sepiaria*, *harundo* aut *calamus characias*. Theophr. & *canna vallatoria*.

In maritimis & locis palustribus passim obseruauit Gener Cherlerus, sed speciatim inter Balerucanos thermas & lacum maritimum, ex fossis vdis & irriguis excerpsit. Nascitur in aquis residibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas: Iubæ sub finem Æstatis exeunt.

Locus. *Tempus.*

Cæterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis, aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripsêre, eo trahendi quædam vis ei inesset, nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm, quantùm gustu liceat coniicere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem. Quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex verò eius combustus admodùm tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abstersorium quiddam, vt exsiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plùs tamen deliccet quàm excalfaciat. Vitandus est eius flos, quem ἀνθήλην vocant: nàm si in aures incidat, adeò tenaciter adhætens efficitur, at auelli non possit, auditúmque vitiat: quamobrem sæpissimè exurdat. Reliquas vires ex Dioscoride, Plinióque lege antè. Nobis (*teste Trago*) ad varia nostrâ Arundine vti licet. Sunt enim qui recta sua hisce confarciant, vt interim textores prætercam qui nonnulla pro filis glomerandis instrumenta ex illis conficiunt. Cortex vstus, vt videre est apud Tabern. maturat & repurgat, sicut & folia, quæ admodum sunt frigida & sicca. Radix in aqua aut vino decocta & epota menses & vrinam ciet, atque stranguriam medebitur. Hoc verò decocto si caput laueris, furfures emendabis. Æstate verò huiusce foliis conclauia consperguntur, in quibus ægri decumbunt, qui febribus ardentibus laborant, quò aër corrigatur, frigidiórque reddatur, atque patientes refocillentur. Recentia porrò contusa & imposita erysipelati commodant, tumorésque scroti discutiunt. Radix in subtilissimum puluerem trita, fistulis & vlceribus inspersa prodest. Sed & aceto vini in vnguentum commixta, enit dolorem luxatorum. Si barba alicui defluxerit, ℞. Ciner. Harund. vnc. j. Ciner. ranar. vstar. drach.

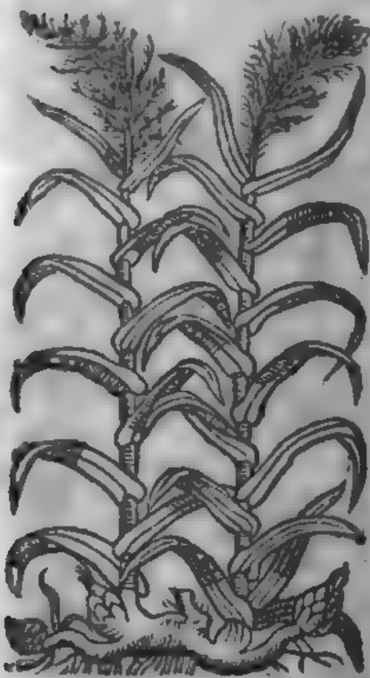
Vires & vsus ex Galeno *Radix.* *Folia.* *Cortex combustus.* *Flos Vitandus.* *Arundo germ. Eius vsus.* *Cortex vstus.* *Radix menses & vrinam ciet.* *Furfures.* *Febres.* *Erysipelas.* *Fistula.* *Barba defluxa.*

vij. sem. Eruc. drach. v. sem. Vrticæ drach. iij. Puluerisentur subtili modo & suffic. q. ol. Laurin. F. vng. quo pars calua illinatur. Radices minutim incisæ, & vel solæ, vel cum cæpis contusæ, ac instar emplastri administratæ, sagittas, aculeos, spinas, & clauos extrahunt. Sola etiam contusa cum melle in emplastrum redacta, si imponatur, spicula quæuis & globulos extrahit. Contra venenatos ictus, ne sc. cordi venenum incommodet. ℞. Rad. Harund. vnc. ij. Rad. Aristoloch. ℥. j. Sem. sinap. ℥. semis, Cæpar. tost. num. ij. Stercor. columb. vnc. ij. Omnia simul cum melle in Emplastrum rediguntur, & bis in die imponuntur. Cinis corticum naribus inditus hæmorrhagiam sistit: cum aceto vero aut adipe Leonum, aut vtroque simul commixtus, illitu alopeciam sanat. Radix in oleo communi incocta si percoletur aliquoties in die & parum auribus instilletur, dolorem eorundem sedabis. Contra variolarum relicta vestigia ℞. Succ. expressi rad. Harund. seui alin & mellis an. part. æqual. vel q. s. f. vngt. quo maculæ illinantur. Recentis Harundinis medullam contundito, eadémque sinciput & pedes illinito, téque lecto committito, optiméque contegito, quo potenter sudorem prouoces. Succus Harundinis fissuras labiorum & linguæ sanat, si cum melle permisceatur: & sæpiùs illinatur. Harundinum radicibus, ex autoritate Aduers. tusis, arefactis & in farinam molitis etiamnum hodie nonnullæ gentes panem non insuauem conficiunt. Quin etiam grami neo est sapore etiam nostratis Arundinis radix. Vmbri inopia salis naturalis ex Arundinibus vstione salem conficiebant, quo loco naturalis vtebantur.

Vlcera. *Hæmorrhagia.* *Variolarũ vestigia.* *Sudorem mouet medulla.* *Succus fissuras labiorum sanat.* *Panis ex radicib.* *Salem præbent.*

ARVNDO MAXIMA ET HORTENSIS. CAP. CXLV.

Descript.

STudiosè in varios vsus colitur Hortensis dicta Arundo, multò maxima, hastam longissimam æquans, calamis pollice crassioribus, validis, cauis, crebrè genicularis, flauescentibus: comosa iuba & folia vallatoriam imitantur, maiora. Radix longè latéque sub terra vagatur, tuberosa, cuius teneri turiones cum grata dulcedine esitari possunt.

In hortis colitur. Ego propter latitudinem foliorum aliquando Papyrum esse suspicabar: nunc verò cum Anguill. Donacem statuo.

Donax.

Matth. sibi persuadet esse Arundinem vallatoriam. Fiunt, inquit, ligulæ tibiarum ex communi hac arundine Dioscoridi vallatoria nuncupata, quã nostri in viridariis, ac hortis in topiariis extruendis vtuntur ac palos viribus aptissimos efficiunt. Quod autem vallatoria sit hæc nostra communis mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem, cùm tamen communis nostra sit crassior. Verùm cùm postea inuenerim Theophrastum crassiorem vel vallatoriam nominare, facilè sum ad credendum inductus Dioscor. hunc locũ esse deprauatum. Hæc ille, qui in com. cum mag. icon. Lat. & It. habet iconem nomine Arundinis domesticæ, quam pro suo more posuit pro calamo aromatico, olim posuerat aliam iconem pro calamo aromatico, qualem etiam posuerat pro Arundine, quæ Arundinem palustrem exprimere videbatur, *hinc apparet quanta fides habenda Matthiolo in plantis peregrinis ac etiam vulgaribus, is sapiùs ad descriptiones plantas pingendas curauit.*

Arundo vallatoria Matt. *Arundo domestica Matth.*

Tabern. Hist. & Icon. Arundo domestica, Græcè δόναξ & κάλαμος κύπριος, Arundo Cypria, Harundo domestica, Hispanica, Canna Hispanica, Hispanischriedt/ Hispanischrohr & Zamrohr: Item calamus aromaticus. Tabern. habet iconem Matthiolinæ similem, & postea Matthiolũ imitatus ponit iconem non differentem pro calamo aromatico, *ex quo apparet quanta etiam fides adhibenda sit Tab.* dicenti se vidisse verum calamũ aromaticum: verùm hoc non nouum apud Tabern. & alios qui pro suis venditare solent, quæ non sunt, & miscere ac confundere plantas simularéque se vidisse quæ non viderunt.

Tabernæ. præi.

Gerard. Harundo Cypria, Cypresse cane. Et alibi, calamus Aromaticus. Gerardus sequitur figmentum Matth. & Tabern. & pro calamo aromatico proponit plantam quam posuerat pro Harundine Cypria.

Gerardi figmentum.

Casp. Bauhin. pin. *Arundo inodora* 2. siue *Arundo satiua*, quæ δόναξ Diosc. & Theoph. *Arundo* Matthiol. Lac. Cast. *Amnica* Ruell. *Arundo domestica*, Matt. Lugd. Tab. *Arundo Cypria*, Dod. gall. Amat. Ger. *Canna quarta, quæ Donax*, Ang. *Arundo magna*, Gesn. hort. *Italica maior*, Cam. *Arundo donax* siue cypria, Dodon. *Arundo donax satiua*, Lob. Adu. Obs. p. 28. Ic. p. 51. *Calamus* siue *Harundo crassa*, Cæs.

Synon.

Ex vsta huius radice Arabum spodium paratur, tametsi vt non necessariò, ita non magno incommodo. Ex hac Romæ fiunt & Colus mulierum, & vinearum ridicæ: in Gallia sepes.

Vsus.

ARVNDO, PAPYRVS QVIBVSDAM, folio latissimo denticulato. CAP. CXLVI.

PApyri nomine, fragmentum rudis nec dum elaborati folii, quale adseruo, descriptũ exhibeo: latitudo est quatuor vnciarum, longitudo quanta fuerit, non queam certò affirmare: crassities triũ quatuorúe foliorum chartę nostræ: textura fungosa pedicu-

Descriptio

riculorum Nymphææ, fistulis similiter directis, membrana vtrinque striata, mediocriter læuis cortex: folii margines obiter denticulati, nihiloque secius medium percurrentem exemptilem costam denticuli quidam armant.

Locus. Arundinis huius peregrinæ & pulcherrimæ portionem dedit Pharmacopæus Patauinus ad aquilam, cui congener videbatur Arundini maximæ.

ARVNDO ANGLICA FOLIIS IN SVMMItate dissectis C.Bauhini.

CAPVT CXLVII.

Synonyma. Descriptio. ARundo inodora 5. (vt vocat Autor in pin.) vel (vt in prodr.) Arundo 2. siue Anglica foliis in summitate dissectis: foliis est cubitalibus, duarum, triumve vnciarum latis, neruis albicantibus per folii longitudinem excurrentibus & candidis: foliis in summo in duos, tres, & quatuor apices diuisis: hanc D. Gargillus ex Anglia misit.

Locus.

ARVNDO SCRIPTORIA.

CAPVT CXLVIII.

Descriptio. ILlustris D.Carolus Rym. ab Eckenbeken, nobilis Gandauensis, vir doctus, ex legatione ad Solimannum magnum, Cæsaris Maximiliani nomine reuersus, inter alia multa peregrina Constantinopoli relata, calamos aliquot mihi (Lobel.) communicauit Arundinis scriptoriæ, cuius etiamnum hodierna die ad scribendum vsus est Constantinopoli & in Græcia. Crassiores hi calami non sunt anserinis aut olorinis pennis, prædurì, coloris rufi, extrinsecus obscurioris, læuore polito veluti splendentes, intus albi, in assulas fissiles, vbi rumpuntur: internodia dodrantalia aut pedalia, articulis adnascuntur albæ ligulæ, Lob.

Synonyma. Lob.plant.icon.p.52. *Fistula* vel *Syringa* & *Arundo scriptoria*, Eid.pin.hist.Belg.p.71. Riet om te schriuen. Anguill.epist.4. *Canna* 3. *Calamus scriptorius* aut *Syringa*: Tabern. icon. *canna fistularis*, Schreiber ried / Schreibrohr. Hist. *arundo scriptoria*, *arundo* 6. Σὺριγξ aut κάλαμος συριγγίας. Arundo fistularis, canna scriptoria. Gerard. Arundo scriptoria Turckie writen Reede.

C.Bauh.pin. *arundo inodora* 4 siue *arundo scriptoria atro-rubente*: κάλαμος συριγγίας Dioscor. συριγξ Theophr. *Syringias fistularis arundo* 3. Dod. gall. *Harundo fistularis* Amati.

ARVNDINIS SCRIPTORIÆ INDICÆ GEnus spadiceo colore.

CAP. CXLIX.

Descriptio. INdicæ Arundinis nomine, calamos concauos asseruo, Scriptoriæ affines, vt qui in eum vsum pulchrè aptari possint, quemadmodum periculo facto me docuit experientia: internodia dodrantalia: crassitudo quæ vallatoriæ nostrati: color foris spadiceus siue rufus, intercursantibus subinde maculis albicantibus, politi læuoris, intus albicant: parietes quàm in Phragmite crassiores, assulosè franguntur.

ARVNDO NASTOS SIVE FARCTA crassa & maior.

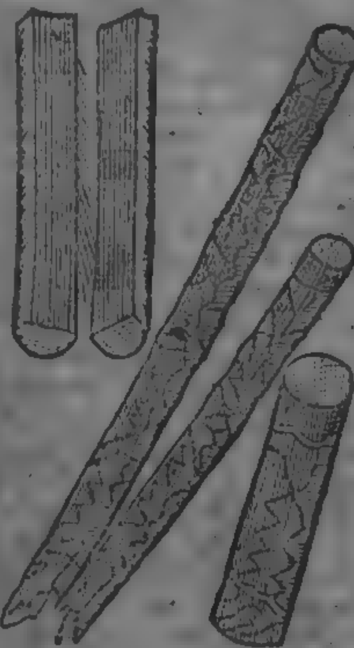
CAP. CL.

Synonyma. LOb.Adu.Ic.p.51. & Hist. Belg. p.71. *Arundo Nastos* vel *farcta* *Toxites* Theophrasto. Tabern. icon.& Hist. *Nastos* 3. pfeilrohr. Eid. & *Arundo* 5. C.Bauhin.pin. *Arundo inodora* 5. siue *arundo farcta maxima arrorubens, qua Principes pro scipionibus vtuntur* κάλαμος νάστος, Dioscoridi, κάλαμος νάστος, Theophrasto. *Canna Indica*, aliquibus Papyrus, Matth. Ital. Cannæ prima species Diosc. Ang. *arundo Indica* & *septima*, Dod. gall. *arundo Indica*, cùm teres sit, Papyrus Antiquorum non rectè statuitur, Guiland. *Iunceus, Papyri Aegyptiæ genus*, Amat. *Nastos*, vel *farcta*, Lob.icon. *tertia*, Tabern. *Nastos Clusii*, cet.

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA TOxica figurata.

CAPVT CLI.

Descriptio. HAnc videre, nobis contigit apud Cl. Dom. Plateum, cuius etiam sumptu palmari liberali nos donauit munu. Sesquipedalis est bacillus, vtrinque sectus, vt nenquam integrum esse facile fuerit animaduertere, enodis, crassitudine vatis fereum mediocris, ferratis impressionibus eleganter donatus, quæ ferra eminentiores reliqua parte, saturatiores, ac ferè spadicei, leues, superficie rebus lucentes. Reliqua pars pallidior est. Tota quoque zonulis nigris denso ordine politis cincta est. Lignosa alioqui eius est substantia ac inanis circa meditullia secundum longitudinem porosa: Odorem nullum in sicco & euanido fusto deprehendimus.

De Arundine Nasto Lobel. hæc scribit: Scenus Antuerpiæ & alibi mercatores quodam, qui pro — Arundine Nast. Lob.

scipione vtuntur Arundine quadam pulcherrima, crebris geniculis distincta, admodum farcta, lignosa, dura, recta, læui, micante, rufa, colore spadiceo & obscuriore secundum longitudinem variegata, discursantibus hinc inde lineis crispis, denticulos serræ figurantibus, aspectu pulcherrimo. Et hanc & præcedentem, pulchritudinis, raritatis, leuitatis, commoditatisque ergo argento consueuerunt circumdare. Crassissima æquat Arundinem quæ Donax nuncupatur. Vtramque nobis communicauit, nostri rerumque exoticarũ & stirpium studiosissimus Iohannes Douue, alias Vogelsanck, ciuis Antuerpiensis.

Synon. Lobel. Icon. pag. 53. & Hist. Belg. p. 72. Indiansch Riet / *Nastos* siue farcta altera Toxica, crebris geniculis cincta, quâ etiam pro scipione & iaculis vtuntur. Tabern. Icon. *Arundo farcta. Canna* siue calamus sagittalis, Indianisch gefült Rohr / pfeilrohr. Hist. pag. 703. *Arundo farcta* seu Nastos. 1. Arundo 3. Diosc. νάστος, κάλαμος νάστος: Theophr. κάλαμος ναστὸς *Calamus farctus, Harundo farcta, calamus toxicus, Harundo toxica*, siue enodis, *Canna farcta*, siue sagittalis. Casp. B. pin. *Arundo inodora* 6. siue Arundo farcta geniculata siue sagittalis: *Nastos* & *arundo prima*, Dod. gall. *Nastos* siue farcta altera toxica, Lob. icon. *Arundo farcta* seu Nastos 1. Tabern. Calamus sagittalis Ger. In Bali Insula, gestant Cannas sagittiuomas, ex quibus teretes exilésque sagittulas ex Arundine fabrefactas [an ex prædicta arundine?] in apice verò intoxicatas, efflant: in in hist. Ind. Orient. part. . c. 39.

An Canna sagittiuomæ Insulæ Balis?

An Harund. versicolori? An Harundines versicolores, quibus, referente Chr. Columb. nauig. cap. 94. in contignationib. ædium Canibalarum pro trabib. vtebantur, mira arte textis complicatisque.

An Harundo diuinatoria Incantatorum, regis Tartarorum Chinchis? An hanc Arundinem intelligit M. Paulus Venet. l. 1 de regn. Or. cap. 53. Chinchis Tartarorum Rex (cùm castra posuisset in planitie quadam magna *Tanduc* nomine, proficiscens hostili animo contra regem Vncham) præcepit Incantatoribus & Astrologis suis, vt illi indicarent qualem euentum prælium futurum esset habiturum: Tunc Astrologi scindentes Arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, vnamque vocauerũt Chinchis & alteram Vncham, dixerúntque regi. Interim quo nos inuocationes legerimus Deorum, nutu ipsorum fiet, vt hæ duæ partes Arundinis ad inuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille Rex victoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad spectaculum illud concurrente, cœperunt Astrologi murmurare precationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes Arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham. Quo viso, Tartari de futura certiores facti victoria, confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis vtrinque cadentibus, victoria tandem penes Chinchin remansit. Sicque factum est, vt Tartari regnum Vncham penitus subiugarint.

An Harundo quindecim passuũ. An eidem cap. 65. Arundo quindecim passus in longitudine habens, & in spissitudine tres palmos: ex qua fiunt columnæ, tabulæ, & compagines, itémque imbricamenta. De hac Harundine idem lib. 2. cap. 36. hæc scribere videtur. Nascuntur in regione Tebeth maximæ Harundines, quæ habent in longitudine passus quindecim: crassitudo verò in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos viciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaque quando viatores noctu volunt quiescere, accipiunt fasces magnos de illis Arundinibus & in vnam ponũt congeriem, subiectóque igne succendũt: quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantúsque in eis excitatur stridor, & fragor, vt eminus ad aliquot milliaria audiri possit, quem terribilem sonitum animalia cùm audiunt, obstupescunt, fugiuntque tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illisque sic elusis mercatores & viatores tuti pertrãseant prouinciam illam. Porrò equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere vtuntur, hoc audito strepitu plurimùm inhorrescunt, & multa in fugam conuersa dominis suis elapsa sunt: sed prudentiores viatores pedes eorum compedibus ligantes, vt secum ea retineant, ne territa aufugiant.

Ad animalia fera fuganda.

An tandem c. 59. de eadem hæc repetit: in flumine quodam magno ciuitatis Singui canabeis funibus non vtuntur in nauigiis, nisi pro malo & velo, sed pilorchas seu chordas faciunt de Arũdinibus magnis, quibus naues quandoque per flumen trahuntur. Scindunt autem Arundines illas magnas quæ quindecim in longitudine continent passus, & scissuras colligantes, & contorquentes, funes longissimos faciunt, vt quidam longitudinem contineant trecentorum passuum. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis. Cæterùm, remis & malo nauis harundineà vtuntur circa Calecut. Harundo arcus & teli loco succedit militibus vrbis Indiæ Tarnasari. In Insula Zaylon lanceæ, acensis gladiique vicem supplet Harundo. An de prædicta Arundine sunt jam dicta intelligenda?

Funes ex Arundine.

Malus nauis harundinea. Tela. Enses.

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA, siue Toxica, gracilis & plicatilis.

CAP. CLII.

Descriptio. ANtonius ab Achele autor est Lob. Belg.) Cayro Aegypti reuersus, inter alia rara, pulchrãm attulit Arundinem, gracilem, plicatilem, quæ aduecta dicebatur ex Orientali India, per Adem & mare rubrum, Sidonem [Belg. Ziden] propè Mecham, & tandem Cayrum & Alexandriam Aegypti. Recta est, læuis, splendida, coloris lutei, lignosa, dura, farcta, haud secus ac illa quæ pro scipione est, crassitudine calami aromatici, aut Arundinis scriptoriæ: genicula duodenis, terdenis & quaterdenis pollicibus inuicem distant. Superficies squammata serpentium dorsum æmulatur: nec odorem, nec saporem habet vllum, non magis quàm farcta quæ pro scipione vsurpatur: cuius vtriusque nec radicem, nec folia vidimus.

Lob.

Synon. Lob.Icon.plant.p.53.*Nastos plicatilis*:Eid.Hist. Belg. p.72. *Nastos* seu *farcta* siue *toxica*, *gracilis & plicatilis*, Anguill.epist.4. *Canna* (siue Arundinis) *species tradita à Diosc.* ex Syria allata gracilis & solida, & hæc Nastos dicta. Tab. icon. *Nastos* siue Arundo farcta 2. Indianisch gefült rohr Rohr gefult mit marck. Eid.hist.*Nastos* 2.siue Arundo 4.

C.Bauh.pin.*siue arundo inodora* 7.siue Arundo farcta flaua Ζωγιτικὴ, ἰωπάχις Theophrasto. *arundo fœmina & secunda*, Dod.gall. Nastos seu farcta, siue toxica gracilis & plicatilis, Lob.icon. *Nastos secunda*, Tab. *arundo farcta*,6 cet.

ARVNDO HVMILIS, RARA, AC inusitata.

Cap. CLIII.

Descriptio. QVæ hoc loco depicta est Arundo, Calamus ... liuni sparsus, graminis modo, quod de Arundine epigeio prodidit Theoph. cortice fuluo contentus, lineis squammatim cingentibus distinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens densa congerie stipatos, simili cortice, similiterque squamoso virgatos, qui rursum & alios gignunt, prominentium veluti nodorum aut oculorum modo exertos, plures superiore parte quà terram non attingit, pauciores inferiore quà terræ insternitur, aspectu pulcherrima, densissimà illà tenuium cauliculorum surculorúmque congerie, cùm cæteræ Arundines folia tantum hinc inde mittant, nullos autem præterea vel surculos vel calamos: folium nostræ Arundini simile à nodis exoritur, sed numerosiùs magisque multiplex, & plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc Arundo pusilla in saccis magnis Costo arabico & Zinzibere plenis aliquando reperta, veluti rara ac inusitata, hic doctis & rei herbariæ studiosis spectanda proponitur, inquit Author Hist. Lugd. qui Arundinem epigeion p.1000. inscripsit.

Synon. Gesn.hort. dicitur *Arundo humilis*: Item *Copia elegta Ollingeri*. Suspicatur autem *Copia* vocabulum esse corruptum, ac pro eo legendum *Canna*, idest, *Arundo*. De hac Plinius lib.16.cap.36.per obliquam Arundinem, non in excelsitatem nascentem, sed iuxta terram fruticis modo se spargentem, suauissimam in teneritate animalibus, à quibusdam *Elegiam* dictam, locutum fuisse arbitratur. Non interim negat posse Chamæcalamum appellari.

C.Bauh.pin. *Arundo inodora* 8. siue *Arundo repens*: Cæs. Arundo 3. in maritimis.

ARVNDO INDICA VERSICOLOR.

Cap. CLIV.

Canna de Bengala Lusitanorũ. CAnna de Bengala Lusitanis: in Regno Bengala crescunt Arundines versicolores, medullà plenæ, crassitudine Arundinibus Hispanis similes, paulò tamen tenuiores: virides adhuc lentæ inflectuntur, ad statum modum, aut instar Salicis, foris punctis versicoloribus notatæ sunt, haud secus ac si arte ita pictæ forent. Vtuntur iis in Lusitania mulieres vetulæ pro scipionibus, quibus gressus titubantes sustinent, quarum varia genera apud Doct. Paludanum videre est in hist. Ind.Orient.part.2.c.18.

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 3.siue versicolor. *Arundo Ind versicolor C. Bauh.*

ARVNDO INDICA VERSICOLOR flexilis.

Capvt CLV.

ROta vocant in Bengala, aliud genus eiusdem Arundinis, quod gracilius & succinctius est, viminis ad modum flexilis, ex quo Calathi & alia multa pulcherrima conficiuntur: ex Hist.Ind.Orient.part.2.c.18. *Rota Bengala.*

Casp.Bauh.pin. *arundo Indica* 4. siue versicolor flexilis. *Arundo Indica Versic. flexilis. C. Bauh.*

ARVNDO INDICA PVNICEA MOLLIS.

Capvt CLVI.

ARundo, vel Scirpi potiùs genus, punicei coloris & mollis, quam parumper contortam, arcui pro neruo adaptant: nascitur in Regno Congiano, & in regno Bengala ad Gangen fluuium, hist.Ind.Orient.part.1.cap.5. *Arundo punicea mollis. C. Bauh.*

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 5. siue *punicea mollis.*

ARVNDO INDICA VOLVBILIS.

Cap. CLVII.

ARundo Indica in insula Sumatra, variè se circa arbores vinciens, centum, ducentarum, imò trecentarum, & plurium Orgyarum longitudine, ita vt vix eius origo finisve deprehendi possit, circulis vasariis conficiendis, valdè accommoda: ad Clusij curas poster. *Arundo Ind. volubilis C. Bauh.*

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 6. siue *volubilis*.

ARVNDO INDICA FLVITANS.

Cap. CLVIII.

TRombas siue Arundineta fluctuantia in Bali insula: in Hist.Or.Ind.part.3.cap.2.& 40. & part. 4. fig. 10. pinguntur. Arundines longæ seu Algæ in salo fluctuantes, par.5.Ind.Orient.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA.

Cap. CLIX.

HVic primùm vnus, deinde plures stolones ex eadem radice prodeunt, cubiti vnius, interdum duorum aut trium altitudine, digiti crassitudine, geniculatæ Arundinis modo, quos circa genicula ambiunt folia multa, ampla, transuersis filis neruosa, foliorum Musæ arboris specie, sed tenuia, herbaceo virore pallescentia, & in extremo acuminata, quę cùm primùm erumpunt chartaceorum corniculorum modo conuoluta conspiciuntur, & gustata herbaceum quendam saporem referunt primùm, qui paulò pòst nonnihil acrimoniæ admixtum habet. In summo caule sunt flores, gladioli floribus formâ similes, colo- *Descriptio.*

re phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirsuto inhærentes, quod cum flore nondum aperto cancri seu locustæ marinæ chelam quadantenus repræsentat, floribus dilapsis aut marcidis, capitula ista augentur, fiuntque triangula, & veluti spinosa, fructus ricini modo, in quibus semen per maturitatem fuscum & atrum, rotundum: radix nodosa, crassioribus fibris stipata, ex cuius nodis aliis adnascentibus radices aliæ procurantur, matri similes, inquit author Hist. Lugdunen. duas effigies proponens. Est autem *Arundo*, seu *Canna indica* nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius stolones Cannarum seu Arundinum ritu geniculati sunt, à nonnullis quia eius flos nondum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hispanis & Lusitanis *Cuentas*, a numerando quòd ex istius fructu, vt ex tenellis & deciduis malis Arantiis, spherulæ precatoriæ fiant, ab aliis *cannacorus*, ambiguę inter Cannas & Acorum naturæ.

Synonyma. Casp. Bauhin. pin. *Arundo Indica* 9. siue *latifolia*: *Canna Indica*, Gesn. hort. Clus. Hisp. [cui & flos cancri nonnullis] Cam. Cæs. *rubra* Eyst. *Arundo indica florida*, Adu. Lob. & *Canacorus* quorundam. *Papyrus*, Cast. *Gladiolus Indicus*, Cam. ad Matth. *Arundo* seu *Canna Indica*, Lugd. *Arundo Indica latifolia* siue *florida*, Tab. *Harundo florida*, Ger.

Locus. In Lusitaniæ monasteriis quibusdam, frequentem vidit Clusius etiam media hyeme florentem. Hodie multis aliis in locis seritur & colitur à rei herbariæ studiosis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt Soli meridiano faciliùs exponantur: quoniam calore & apricatu valdè gaudet, alsiosaque planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia esse putant, quibus massas gummi elemi obuolutas videmus in Seplasiis.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA, FLORE luteo punctato.

Cap. CLX.

Descr. Ex radice nigricante, nodosa, & fibris crassioribus donata, aliisque nodis adnascentib., *caules* plures sesquicubitales, crassi, Arundinis instar nodosi, prodeunt, circa quos *folia* pallidè virentia, expansa, lata, in acumen desinentia, neruosa & tenuia: quæ cùm primùm ante caulium exortum nascuntur corniculorum chartaceorum modo conuoluta existunt. Cauli, *flores* gladioli floribus forma similes, coloris lutei, punctis aspersis variegati, capitello hirsuto inhærent, quod flore delapso augetur, subasperum fit, & semen nigrum subrotundum continet. Hæc vt omnibus suis partibus, ita & semine minor est quam ea quæ florem minii coloris habet.

Synon. C. Bauh. prod. *Arundo* 5. Eid. pin. *Arundo Indica* 10. siue Arundo Indica latifolia flore luteo punctato: *Canna Indica* lutea rubris maculis punctata, vel flore croceo guttato, Eyst.

Locus. Hanc in horto habet C. Bauhinus, in olla colit, hyberno tempore in cellam reponit, quę primo vere plures caules, antiquis resectis profert, & Iulio mense floret.

GRAMEN LONGISSIMVM,

Cap. CLXI.

Descr. Dvorum, triúmue cubitorum altitudinem nônunquam superat, foliis & caulib. tenuibus, triangularibus pluribus, ex radice crassiuscula perenni, nigricante, fibrosa, paniculæ paruæ, vix vnciales, in aliquot veluti paruas spicas diuisæ: flosculi ex apicibus luteolis: sapor nullus insignis.

Synonyma. C. Bauhin. Phyt. *Gramen* 15. siue longissimum à fratre Io. Bauhino ostensum. Non inuenio huius in pin. Casp. Bauhinum meminisse, nisi sit eius Gramen paniculatum montanum 4. siue Gramen syluaticum paniculatum altissimum, pro Gramine 14. in prod. descriptum, de quo alibi.

Locus. In montibus circa Geneuam cubitum excedit: Montbelgardi in syluis duos & tres cubitos. In Suntgouia reperi in dumeto cum paruis paniculis breuibus florens Aprili. Montbelgardi vtuntur hoc Gramine rustici ad equorum torques, quibus aratra trahunt. Efficiuntur etiam ex eo chlamydes pastorales, quibus opiliones aduersus pluuiam vtuntur.

GRAMEN AQVATICVM CVM LONgissima pannicula,

Cap. CLXII.

Descriptio. Calami crassiusculi bicubitales, fibrarum è geniculis demissu radicantur; *foliis* amicti latiusculis, dodrantalibus, & lôgioribus, vagina longa calamum complexis, à medio verò, summo tenus gracilescunt culmi, panniculam cubitalem, & minores numerosas proferentes, quarum singulares vnciam aut sescunciam æquant, graciles, alterno glumarum situ contextæ.

Synonyma. *Gramen anatum* Trago, germ. Entengraß. *Gramen fluuiatile*, ζιγιοις ποταμιος, Flutgraß: Tabern. icon. & Hist. *Gramen aquis innatans*, Lob. Ic. pag. 12. & hist. Belg. p. 14. *Gramen* 2. siue *paniculatum aquaticum alterum* Caspar. Bauhin. Phyt. Eid. pin. *Gramen spicatum aquaticum* 1. siue fluitans multiplici spica. *Gramen fluuiatile* Gerardi.

GRAMEN

GRAMEN MARITIMVM FLVITANS cornutum, C. Bauhini.

Cap. CLXIII.

Synon. Descriptio. GRamini huic 17.in prod. vel vt in pin.vocat, *Gramini spicato aquatico* 3.siue maritimo fluitanti cornuto,ex radice exili capillata, culmus tenuissimus, geniculatus, cubito longior producitur: ex quolibet geniculo, *folia* iuncea,communiter bina, culmum basilata, instar vesicæ, ambientia, in latus sparguntur, indéque cauliculus vnus aut alter educitur, & tandem in capitulum membraneum finit, quod in foliola bina,terna, rariùs quaterna, angustissima, in latus reflexa, & cornuta desinit. Tota planta stagnis Monspeliensibus mari finitimis innatat,gramen hoc spicatum aquaticum 3.in pin.17.in prod.

GRAMEN AQVATICVM GENICVLATVM Tabern.digitatum,atro-purpureum.

Cap. CLXIV.

Descriptio.

RAdice est fibrosa, ex qua plusculi nascuntur teretes, geniculati, sesquipedales circiter calami, *foliis* ad articulos gramineis breuibus,latis, acuminatis, amicti: in calamorum fastigiis *spica* nascuntur longæ, tenues, digitalis Ischæmi spicis similes, breuiores, atropurpureæ Tabern.

Synon. Tabern.icon. & Hist. itémque Gerard. *Gramen aquaticum geniculatum, wasser knoden grass/* Hydragrostis.

C. Bauh.phyt.pag.8. *Gramen* 25. *gramen aquaticum geniculatum.* Eid.pin. *gramen dactyloides* 7. siue gramen dactylon aquaticum.

Locus. Passim in lacustribus & palustribus nascitur.

GRAMINIS DENTIS CANINI SPICA DIuulsa tenuior nigra species.

Cap. CLXV.

Descriptio. GRamine *Dentis canis* primo & secundo, folia & geniculatos calamos habet subtiliores ac tenuiores: panicas Ischæmo non dissimiles, colore nigras: semen externa facie nigrum quidem, sed cortice detracto intus album.

Synon. Lobel.Histor.Belg.pag.15. de derde soorte van panick gras. Tabern.icon. & Hist. *gramen paniceum.* Item Ic. plant. pag.14. *Panici effigie gramen tertium. Gramen paniceum* 3. Tabern. idem esse cum Lobeliano satis indicat icon, suspicor ab eo

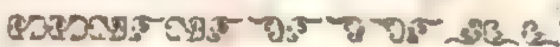
non diuersum aut saltem valdè simile eiusdem Tabern. gramen aquaticum geniculatum, de quo antè: descriptio mihi conuenire videtur, nec figura multùm discrepare.

Casp. Bauh. phyt. *gramen* 96. siue *panicum siluest. spica nigra.* Eid.pin. *gramen paniceum* 5. siue spicis nigris: *gramen paniceum paruum* Gerardi.

GRAMEN FLORIDVM.

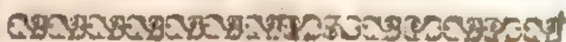
Cap. CLXVI.

FOliis ad summum vsque vestitus est culmus, cum aliquousque inuoluentibus, a quo vbi recesserint, duûm vnciarum longitudine sunt, in gracile acumen desinentia, læuia & glabra: panicula pulchra summam ornat stipulam, sescuncialis, muscariis amœnis contexta, flosculorum radiatis complusculis foliolis constantium, eminentibus è medio apiculis. Descriptio.

GRAMEN EQVINVM MOLLE, SEMINE ferè Hordei,magnum.

CRamen equinum siue Hippagrostis Gesneri, Rossgrass circa Tigurum vulgò. gramen albicans,lanuginosum, molle, duos cubitos cum dimidio attingens: semine lato,satis magno, vt Hordei ferè. Refert ille in pratis nasci, sed parcè. Habet hoc Camer. ex horto Nobilissi viri D.Georgij Retelelij, vbi spontè inter cætera gramina proueniebat. Synon.

GRAMEN ALPINVM RABINVM DIctum,foliis carnosis, non apparentibus neruis.

Cap. CLXVII.

GRamen *alpinum* quoddam *Rabinum* cognominant Lactarij, id est, præcipuum,foliis breuibus, carnosis (non apparentibus neruis,) circa radicem radiatis in orbem pluribus Gesflorem nondum vidit. Pecori eius pabulo lactis copiam plurimùm augeri aiunt, referente Gesnero de hort. *Gramen alpinum Rabinum, Gesn.*

De hoc Lob.in Adu.hæc scribit: gramen Rabinum vel Rauisium montanum, foliis Veronicæ caryophyllatæ. Saginæ & lactis vbertati omnium laudatissimum: Montium accolæ opiliones Sabaudi & Heluetij *Rabis* vel *Rabinum*, quasi præstantius & præcipuum, dicunt: foliis autem est crassioribus, carnosioribus, breuibus, montosis,vdis Angliæ & Heluetiæ familiare. Lobeliu, *Gramen Rabinum vel Rauisium montanum, Lobel. Lob.not.*

non se explicat in Obseru. In iconibus proponit figuram cum hac inscriptione. Gramen spicatum foliis Veronicæ Caryophyllatæ. An autem Rabinum intelligat nescio: Tabern. & frater C. Bauh. ab eo separant.

Synonyma reliqua. Tabern. Hist. p. 641. *Gramen Rabinum* Rabinengras & pag. 463. *Gramen* 24. Rabiß gras Gesnero. Nobis dedit Guill. Turnerus, ei autem missum erat ex Heluetiis, nec vnquam licuit virens videre ad picturam, folia alioqui sunt Gramini caryophylleo valdè similia, nisi essent maiora & longiora. Item pag. 645. Gramen Rauisum & Rabinum dictum quia opilionibus magistrale Gramen, id est, nobilius & melius inter alia pro cibo & impinguatione pecudum.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 54 & *Gramen Alpinum præcipuum.* Gesnero *Rabinum.* Eid. pin. *Gramen spicatum montanum* 8. siue *Caryophyllatum alpinum.*

GRAMEN MONTANVM SPICATVM flore herbaceo, caule enodi.

Cap. CLXVIII.

Descrip. Gramen montanum spicatum Clusio, multis capitibus ex radice digitalis crassitudinis, bifidâ interdum & trifida, multisq; tenuibus fibris supremâ parte hirsutâ, prodeuntibus constans, quorum singula proferunt tena aut plura oblonga crassa & nonnihil carinata folia, Caryophyllæi illius, quod vulgò Gramen marinum maius cognominant foliis valdè similia, infimâ sede sese inuicé amplectentia, gustu amariusculo & acriusculo, ex horum medio dodrantalis nonnunquam & pedalis exit cauliculus, firmus, læuis, nudus & enodis, qui summo fastigio, multos flosculos, spicę instar, congestos, herbaceóque colore præditos, profert.

Synonyma. Tabern. icon. *Gramen syluaticum* 2. waldtgraß / prouenit in pratis montis Herciniæ syluæ supra Denmersberg.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 69. siue *spicatum serium & montanum*: Eid. pin. *Gramen auenaceum* 1. siue Gramen montanum auenaceum spicatum: *Gramen marinum spicatum alterum*, *Gerardi.*

Locus. Inueniri inquit Clusius in montanis quibusdam pratis, duobus supra Badenses thermas, miliaribus. Similem autem in Flandriæ maritimis frequenter legere meminisse, quod vulgus, ni memoria labitur, Suden appellaret.

GRAMEN HIRSVTVM ANGVSTIFOlium maius, C. Bauhini.

Cap. CLXIX.

Descript. Ex radice exigua fibrosa, rufescente, culmus vnicus, cubito altior, vt plurimùm læuis, exurgit, in cuius summitate panicula alba, mollis, leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum qualibet *semina* minuta, subnigra & subrotunda: *foliis* est paucis, angustis, palmaribus & villosis, aliquot culmum cingentib.: ipsi verò paniculę, vtrinq; folium tenuissimum subiicitur, quorum alterum panniculam superat, alterum non adequat. Prouenit in paludosis pratis Michelfeldensibus.

Locus. Synon. Gramen hoc 47. in prod. siue *Gramen nemorosum hirsutum* 5. siue *angustifolium maius.* *Gramen* 79. (inquit in Phyt.) multùm habet similitudinis cum icone Graminis nemorosi Dalechampii: plus verò cum eiusdem Gramine Leucanthemo, & tamen diuersum vtrumque habeo.

GRAMINI LVZVLÆ AFFINE flore albo.

Cap. CLXX.

Descriptio. Perennis vitæ Gramen, foliis est ad Graminis Luzulæ siue nemorosi folia accedentibus, consimiliter pilosis: at culmi maiores, cubitales: florum manifestum discrimen, ii siquidem in summo fastigio albi sunt, festucacei, cùm in altero non in festucas, sed in capitula desinant, seu paruos calyces semina claudentes, eosque nigricantes, cùm huius festucę albescant. Luzulæ modo quosdam habet pilos, qui etiam facilè decidunt, a nostro pictore in sicca planta non obseruati.

Synonyma. H. Lugd. 426. *Gramen Leucanthemon Dalechampij.* Figura non placet, quia desunt pili. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 70. *Gramen hirsutum paniculis albis Aeschinon Plinii Guillandino.* Eid. pin. *Gramen nemor. sum hirsutum* 6. siue *angustifolium minus paniculis albis.*

Locus. Gramen hoc prouenit Geneuę in nemotibus, vt in colle *la Bastie* florens Maio & Iunio.

GRAMEN RORE LVCIDVM NEMOrense, siue Luzulæ.

Cap. CLXXI.

Descript. Gramen lucidum, radice nititur magna, fibrosa, geniculata, rufa, sapore cum leui dulcedine

cedine adstringenti, culmo cùm floret dodrantali, folio vno aut altero amplectente donato: spicæ, ternæ, quaternæ, aut quinæ breues, ex quibus vna sessilis, reliquæ pediculis semuncialibus & vncialibus appensæ: flores singuli foliolis sex radiatis spadiceis, totidémque staminulis luteis, vmbilicóque virente, stamen nigrum proferente, constantes, quibus capitula succedunt triquetra, semina terna minuta continentia. Folia quadrantalia aut palmaria rigidiuscula, acuta, surrecta, extrorsum striata, glabra, at in lateribus longa, canâ, teneráque lanugine in folium etiam totum vtrinque incurrente obsita: ista lanugo vel pili qui facilè decidunt tacti, colligunt rorem qui splendet noctu irradiantibus stellis vel Luna, ita vt sit admirationi videntibus: herbam perquirentes, decidente rore inuenire non possunt.

Synon. Gramen hirsutum nemorosum Lob. icon. pag. 16. & Hist. Belg. itémque Ger. *Gramen syluaticum 4. siue pilosum* Taber. ic & histor. *Combretum Plinij, & Herba Luzula Hetruria*, Anguill. epist.

An Gesn. hort. Cypirella Cordi? Holostium quidam docti, sed imbecillâ coniecturâ, augurabantur, longè veriùs, Lobelij iudicio, coniecturi si Ischæmon Plinianum dixissent.

C. Bauh. phyt. *gramen* 77. Eid. pin. *gramen nemorosum hirsutum* 1. siue *latifolium maius*. Item *gramen nemorosum hirsutum* 2. siue *latifolium minus, magnitudine potissimùm differens*: datur & huius maius & minus.

Locus & tempus. Lugduni prouenit *au bôis de la belle Allemande*. Basileæ Frater obseruauit in pratis Munchenstein. Geneuæ incipit florere mense Martio.

GRAMEN LVZVLÆ MEDIVM.

Cap. CLXXII.

Descriptio. Radice donatum fibrosa, pro plantæ portione satis crassa, minùs autem profundè radicatum: calamo recto, geniculato, sesquicubitali, in summitate cum gramine Luzulæ maximo latam producente Iunci paniculam, in vaginis longioribus, quam latioribus, semen continentem album, acutum: Foliorum manifesta discrepantia: ea siquidem quæ ad articulos exeunt, angusta: quæ verò circa radicem, quæ terrâ emergit, conspiciuntur, semunciam lata sunt, sed acuminata ambo, pedémque longa.

Locus. Collegimus florens Maij principio in valle Griesbachiana acidorum fontium, vidimúsque inter fratris C. Bauhini plantas siccas.

GRAMEN LVZVLÆ MAXIMVM.

Capvt CLXXIII.

Descriptio. Infrequentius est Luzulæ gramine paruo, radice firmatum, crassa, obliqua, nigra, numerosis fibris capillata: folia vnciam ferè latitudine æquant, longitudine cubitali, pilis longis, mollicellis per margines donata: culmus procerus latam spargit Iunci paniculam, in capitulis paruis, latioribus quàm longioribus semen continentem nigrum angulosum.

Locus. Hoc obseruauimus cum flore in monte & silua obscura Griesbachiana ad fontes acidos.

GRAMEN LVZVLÆ MINVS.

Cap. CLXXIV.

Descriptio. Frequentius est hoc Luzulæ gramine maximo, foliis tenuioribus sursum eleuatis, angustis, mucronatis, pilis & setacea lanugine aliquantùm hirtis. Calamus exilis admodum; duobus ditatus articulis, ex quibus folia duo vncias duas longa emergunt; vnum quidem in calami medietate, alterum verò in supremitate vbi coma in tres, aut quatuor (ceu capitula) diuiditur partes, Cypero longo inodoro syluestri pares. Radice exilibus fibris & capillamentis barbatâ prouenit.

Prædictum gramen plurimum accedere videtur ad gramen exile hirsutum Cyperoides Lob. An idem tamen asserere non audemus.

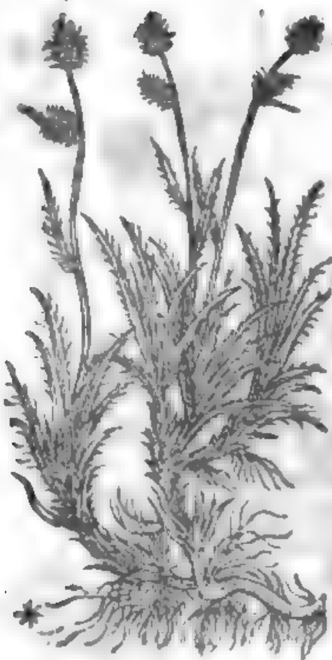
Locus & Temp. Collegimus mensis Maij principio florens in valle fontium acidorum dicta Griesbach.

GRAMEN EXILE HIRSVTVM; CYPEroides Lob.

Cap. CLXXV.

Descriptio. Minus est Gramine aquatico echinato cyperoide, alioqui culmis & foliis, hirsutis tamen, ac sapore simile est: at flores breuiores sunt, confertiores, compactioresque, Iuncorum modo, coloris ferruginei: radices item iam dicto non absimiles.

Synon.

Cum hoc Gramine in multis conuenit Gramen nostrum Luzulę minus, quod an idem sit, affirmare adhuc nobis non licet.

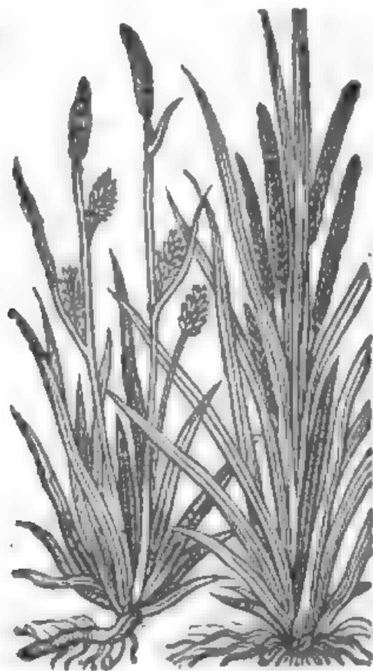
Lobel. descriptionis autori in Hist. Belg. pag. 16. & Plant. icon. p. 15. *Gramen exile hirsutum Cyperoides.* Tabern. hist. & icon. *Gramen cyperinum pilosum.* C. Bauh. Phyt. *Gramē.* 71. siue *hirsutum cyperi panicula*: Eid. pin. *Gramen nemorosum hirsutum* 3. siue capitulis Psyllii. *Cyperella Cordi* & Pseudocyperi species pumila, Gesn. hort. *Gramen exile hirsutum cyperoides*, Lob. icon. *Gramen cyperinum pilosum*, Tab. *Gramen nemorum Dalechampij* Lugd. *Gramen exile hirsutum*, Ger. Variat foliis latioribus & angustioribus.

Locus. Inuenit Lobel. locis sabulosis, eosdémque habet natales, cum Gramine aquatico echinato cyperoide. Tabern. prouenire ait locis humidis, arenosis, herbosis in Ostwaldt secundum vias & potissimùm propè pagum Erlenbach.

GRAMEN NIGRO-LVTEVM VERNVM

Cap. CLXXVI.

Descriptio

Gramen voco nigroluteum à spicis quas habet primùm nigras totas: pòst expanso flore, maiore ex parte luteas, binas, ternásue, vnciales, & quadrātales, vni culmo angulari striato, tenui, foliis aliquot circa infimum tanquam vagina obuoluto, in solo lætiore dodrantali, aliis palmari & minori: *folia* culmo longiora, Cyperi foliis similia, angustiora: radice nititur lignosa, satis crassa, reptante, circa quam quà terrâ emergit, densum quasi capillitium conspicitur ex foliis veteribus marcescentibus, & in fibras tenuissimas facessentibus: Hoc sanè Gramen videtur mihi non parum variare ratione loci vbi prouenit, quale descripsimus siccissimis prouenit in pratis, non nimiùm humidis maius crescit, & idem fortè cum Gramine cyperoide.

Synon. Effigies Lob. Ic. Plant. pag. 10. sub titulo *Graminis spicati folijs Veronicæ, Caryophyllatæ*, exhibita, non malè conuenit cum Gramine nostro nigro luteo, quod insigniter variat, verùm si ponit eam figuram pro *Gramine Rabino*, quod in Adu. dicit esse foliis Veronicæ caryophyllatæ, diuersum erit à nostro Gramine: quibus notum erit erit Gramen Rabinum iudicent. Tabern. & Frater Casp. Bauhin. separant à Rabino.

Tabern. Icon. & Hist. *Gramen caryophyllaum*, Näglin graß. Eid. Hist. *Gramen* 23. Figura apud Tabern. eadem cum Lobeliana: si (quod perhibet Tabern.) verum est, suum Gramen esse culmo rotundo, læui, sine foliis, non erit nostrum. Sed potuit descriptio parari ex icone Lobelii, in qua nec anguli, nec folia in culmo apparent.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 52. Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 6. siue Gramen caryophyllatæ foliis, spicâ diuulsâ. *Gramen spicatum foliis Veronicæ*, Lob. icon. *Graminis loliacei octaui* 4. *species* Thal. *Gramen nigrum*, Lugd. *Gramen caryophyllaum* Tab.

Locus. Reperitur maius in pratis humidis, minus in siccis.

Genuæ floret Martio: Montbelgardi etiam Aprili.

GRAMEN FOLIIS CARYOPHYLLÆI floris, angustifolium, C. Bauhini.

Descriptio. Hoc à priori differt [putat à Gramine Gariophyllæo eius latifolio quod 52. Gramen est] foliorum angustia, dein & cauliculis, qui in hoc & tenuiores & longiores quàm in priori sunt.

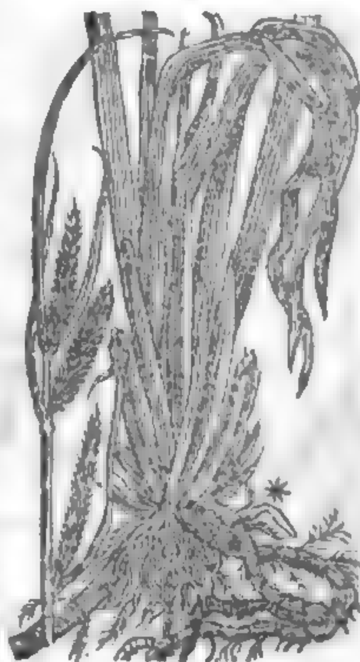
Synonyma. C. Bauh. Phyt. *Gramen* 53. & Gramen foliis Caryophyllatæ (malim Caryophyllæi floris dicere) angustifolium.

Locus. In montosis Mutetæ locis Maio florens obseruauit frater Casparus.

GRAMEN CYPEROIDES CVM panniculis nigris.

Cap. CLXXVII.

Descriptio

Geniculatim incedunt, & prorsum radices crassiusculæ Cyperi longi radicibus similes, à quibus pendent fibræ crassiusculæ: *folia* sesquicubitalia & cubitalia, carinata, Cyperi paria, caulis triquetrus, duobus cubitis non raro altior, enodis, cæteroqui nudus, per

per fastigia foliis aliquot ipsius cacumen haud paulùm separantibus donatur: à quorum sinu paniculæ vel spicæ quædam emicant, duum triúmve vnciarum, ex obscura purpura nigricans, triquetris loculis congestis semen eiusdem figuræ, durum, nigrum comprehendens: supremæ verò *spicæ*, veluti summam perfectionem, nondum assecutæ, è squammis spadiceis striatis atque glumis inanibus mollibus contexuntur. In hac planta mihi videtur non parum ludere pro ratione loci, nec certus sum an gramen nostrum nigroluteû in hanc degeneret loco humidiore: Hoc enim vt illud reliquias veterum foliorum multas habet, sunt ambo perennes plantæ.

Synon. C.Bauh.phyt. *gramen* 55. siue spicatum folio triangulo: *gramen vulgò cognitum Tragi*: *gramen triangulum*, H. Lugd. p.1004. Item, *gramen* 56. siue spicatum latifolium caule triangulo. *gramen cyperoides* Lob.Obs.p.10. Ic.p.11. Nullum intercedit inter hęc gramina discrimen, ideóque non separanda, vel ipso C.Bauhino subscribente. Gramen cyperoides 1. (inquit in pin.) siue gramen cyperoides latifolium spica rufa, seu caule triangulo, est graminis 4. genus Tragi, gramen cyperoides Lob.Cam. Tabern. Ger. & H. Lugd. p.433. cui & gramen triangulum, p.1004. & Carex Tragi, p.1007.

Taber. not. Cæterùm, figuræ, cui apud H. Lugd. titulus est gramen triangulum fuit Dalechampij, ita denominantis plantam. Porrò, vbi Tabern. obseruauit Cyperoidis graminis caulem rotundum, nescio: nisi fortè in figura Lobelii ita pingatur, quod in multis plantis euenit: nec ita facilè in omnibus iconibus plantarum anguli exprimi possunt, nescio qua in re gramen Tabern. Typhinum ab hoc differat.

Locus & tempus. Tiguri vidimus florens Maio, Gesnerus vocabat Cyperum adulterinum: maximum obseruauimus Maio florens iuxta fluuium radicibus crassis repentibus, tale quid pinxit Histor. Lugd. habuimus Lugduni à Dalechampio. Montbelgardi abundat.

GRAMEN CYPEROIDES LATIFOLIVM spica spadiceo-viridi maius C.Bauh.

CAP. CLXXVIII.

Synon. Descriptio. GRamen hoc 40. C. Bauh. in prod. *Gramen verò Cyperoides* 2. in pin. radice est oblonga, multiplici, rufa, mirè capillata, caulibus triangulis, cubito minoribus: *foliis* Arundinaccis, pedalibus, & quàm in vulgari angustioribus: spicis ternis, quaternis, rarius quinis, alternatim succedentibus, angustis, trium, quatuórve vnciarum longis, coloris spadiceo-viridis, quarum primæ semper folium oblongum angustissimum subiicitur.

Locus. Hoc in humidis ad Sellam nouam Monspeliensi primùm vidimus: dein ex Lusatia à D. Franco *graminis Sprauualdensis* nomine accepimus.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOlium, spica spadiceo viridi, minus, eiusdem.

CAP. CLXXIX.

Synon. ET hoc authori in prod. *gramen* 41. in pin. *gramen cyperoides* 3. in phyt. *gramen* 57. siue cyperoides angustifolium, differens à Cyperoide Lobelij potissimùm foliorum forma, quæ in hoc duplò angustiora, acutiora & longiora.

Descriptio. Cæterùm, *radice* est breuiore, lignosiore, parùm fibrosa, & rufa: caule triangulo, pedali, *foliis* angustis, duris, semipalmaribus, in acutiem desinentibus *spicis* aliquot angustissimis, oblongis, spadiceo-viridibus, alternatim dispositis, & pediculis longis capillaceis insidentibus, quod Aprili mense circa Birsam reperitur. Aliquando tamen altiùs exurgit.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOlium, spicis longis erectis.

C. Bauh. pin. Gramen cyperoides 4. siue angustifolium, spicis longis erectis: Gramen palustre maius. Lob. icon. quid?

GRAMEN CYPEROIDES VVLGATIVS aquaticum.

CAPVT CLXXX.

Descriptio. GRamen Cyperoides vulgatius aquaticum tres, quatuor, nonnunquam plures profert *radices*, longas, nigras, vnciam crassas, Cypero longo similes: *Folia* etiã similia, quæ non solùm è radice, verùm è culmi quoque nodis excrescunt. *Calamum* verò triãgularem, cubitalem: Flores densè spicatos, quos subsequuntur spicæ quandoque simul quinque ferrugine claræ, Tabern.

Synon. Gerard. & Lob. Icon. p.20. *gramen cyperoides aquaticum*, vulgatius. Tabern. icon. & H. *gramen cyperinum maius*, Groß Cypreß graß: Eid Hist. *gramen cyperinum* 6. C.Bauh pin. *gramen cyperoides* 7. siue panicula sparsa maius: Variat panicula in altera compactiore & breuiore, in altera magis expansa & longiore.

Locus. Vbique in aquosis, palustribus, & stagnantibus reperitur.

GRAMEN TYPHINVM 3. TABERN. SPICA multiplici nigra, accedens ad Gramen cyperoides.

CAP. CLXXXI.

RAdice firmatum, obliquâ, nodosâ, vnciam & plus crassâ, fibris exilibus ceu capillis ornata pluribus, à quibus *folia* prodeunt trina, longa, *culmus* amplectentia geniculatos, minoribus foliolis præditos, ad quorum exortus supra me-

diam pennæ longitudinem *spicæ* surgunt longæ, asperę, atque nigræ. Sapor acidus, adstringens.

Synonyma. Tabern. icon. & Hist. *Gramen Typhinū* 3. *liesche graß.* C. Bauhin. phyt. *Gramen* 48. Eid. pin. *Gramē typhoides* 7. siue spica multiplici: *Calamagrostis prima Tragi descript.* Cyperus typhinus Ger. Amans vdorum pratorum.

GRAMEN NEMOROSVM PANICVLIS albis, capillaceo folio, C.Bauh.

Cap. CLXXXII.

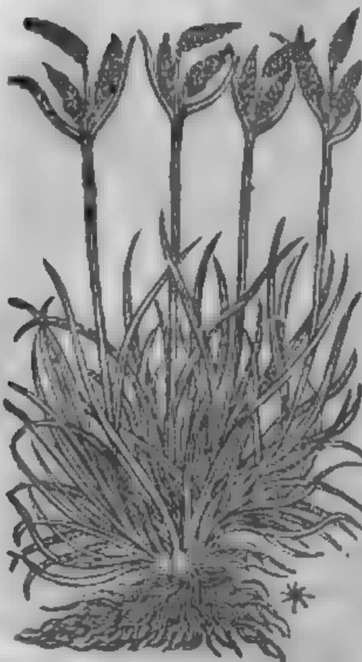
Synon. Descriptio. CEspitis instar Gramen hoc (45. in prod. Nemorosum glabrum 1 in pin.) existit, quod ex radicibus capillaceis, *folia* copiosa, viridia, pilis tenuissimis similia, pedem longa, emittit: inter quæ *culmi* tenues geniculati, cubitales, aliquando sesquicubitales, penè nudi in paniculam rariorem, albicantem, palmo minorem, ex glumis paruis aristis donatis compositam, abeunt: in

Locus. Querceto non longè Michelfeldâ copiosè prouenit.

GRAMEN CYPERINVM NEMOROSVM.

Cap. CLXXXIII.

Descriptio. RAdice nititur fibrosa, capillari & ipsa principiò exorta: *foliis* angustis, dodrantalib., acuminatis, foliorum Graminis vulgaris instar, iuxta quę *caules* prodeunt tres, aut quatuor rotundi, angusti, pedem longi, quorum quisque producit *spicas* duas, aut tres ex luteo purpurascentes, trium vnciarum longas.

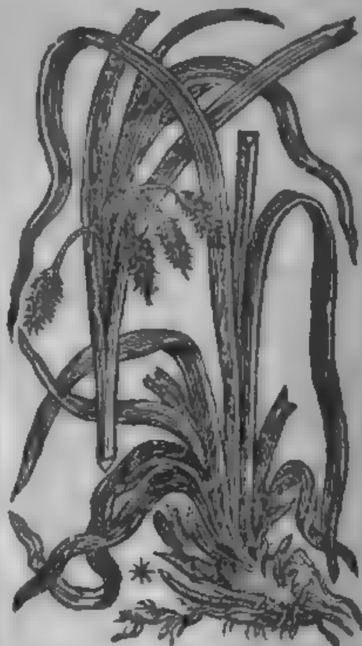

Synonyma. Tabern. icon. & Hist. *Gramen cyperinum nemorosum* waldt Cypres gras. Eid. Hist. *Gramen cyperinum* 5. Casp. Bauhin. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 2. siue Gramen nemorosum spicâ subnigra, recurua: *Gram. cyper. nemorosum Tab. & Gerardi.*

Locus. Hinc inde in syluis, vliginosis locis, herbaceis, & arenosis inuenitur præsertim autem in dem Ostwaldt & linden felser gemarckh.

GRAMINIS CYPEROIDIS GENVS, PSEVdocyperus Lobelio spicis vel panniculis pendentibus ex longis pediculis.

Cap. CLXXXIV.

Descriptio. GRamen de quo quo hic agemus solùm visum apud fratrem Caspar. Bauh. panniculas fert similes Gramini cyperoidi aquatico spica nigra, verùm in eo differunt, quod ex longis pediculis pendent Graminis tremuli modo, non surrectæ, spicæ pāniculæque etiam non nigræ in sicca planta latiores, in quibus longiusculi pili.

Synon. Lobel. Hist. Belg. p. 109. & Icon. Plant. pag. 76. Pseudocyperus walsche wilde Galigaen.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 63. siue *Pseudocyperus primus* ὀλιγόκαρπος: Eid. pin. *Gramen cyperoides* 5. siue spica pendula breuiore: *Pseudocyperus* Gesn. hort. Lob. icon. Dod. *Pseudocyperus* ὀλιγόκαρπος, Thal. *Gramen aquaticum*, Lugd. Maius & minus habetur.

Pseudo Cyperus sem Cyper. Thal. Cæterùm & Pseudocyperi, seu Cyperi syluestris, altero genere hoc scribit Thalius. Pseudocyperum ὀλιγόκαρπον nomino, quod quidem, quoad folia & radicem [quæ huic quoque nigricans est, crassa, & frequēter capillaceis fibris obsepta] priori simile est, sed capitulis seminum differens, quæ, licèt vt prius, in summo caulis ex nodoso tuberculo emittit in singularibus pediculis oblongis contenta, ea tamen pauciora, rariora, ac flauescentia sunt, & squammata. Estque hoc rursus duplicis discriminis: Pseudocyperus enim ὀλιγόκαρπος maior, multis in locis reperitur, foliorum magnitudine ac latitudine, caulis item proceritate τῷ πολυκάρπῳ simillimus. Minor verò radice constat parua, spadicea, fibrata, folia continens Milio breuiora, digitalem longitudinem rarò excedentia: cauliculum emittens, dodrantalem, interdum paulò longiorem, tenuem, paucis minoribus ac tenuioribus foliis ornatum, in cuius summo ex tuberculo nodoso, pauci, tenues, breues, pediculi emergunt, capitula parua, pauca raráque & squammata, spadicei coloris exhibentem.

GRAMEN CYPEROIDES SPICA PENDVLA longiore & angustiore, C.Bauh.

Cap. CLXXXV.

Descriptio. CAule est cubitali, anguloso, striato, foliis oblongis, angustis, basi oblonga, *caulem* instar tubi vestientibus, ex quo veluti tubo, *spica* singulæ, vncias quatuor vel sex longæ, angustæ, prodeunt & propendent, ipsum verò *folium* cuilibet spicæ subiectum oblongum est.

Synon. Locus. Hoc gramen 42. C.Bauh. in prod. seu, vt in pin. vocatur, *gramen cyperoides 6.* siue spica pendula longiore & angustiore, locis humidis circa thermas Apponenses, Patauinorum crescit.

GRAMEN CYPEROIDES PALVSTRE triquetrum, spica integra.

Cap. CLXXXVI.

Descriptio. TRiquetrũ Cyperi tollit *caulem* cubitalem & sesquicubitalem, cuius fastigium ornat *spica*, Panici quodammodo similis, rariore textura, sescũcialis & sextantalis, in loculis triangularibus nigricantibus, aut ex viridi rufescentibus *semen* continens Milio ferè æquale, compressius. *Radices* fibrosæ, perplexæ, ex deciduorum foliorum fibris comosæ: *folia* mediocriter lata, caulem ferè longitudine æquant.

Synon. Lobel. Hist. Belg. p. 20. & 29. water wilde Galgaengras. gramen cyperoides palustre: sic & in Ic. p. 19. & Gerardo. Taber. icon. & Hist. *gramen cyperinum palustre*, wasser cypres gras.

C.Bauh. phyt. *gramen* 59. siue cyperoides palustre: Eid. pin. *gramen cyperoides* 8. siue palustre maius spica compacta: *gramen iunceum triquetrum*, Thal.

Locis aquosis obseruaui Geneuæ.

GRAMEN CYPEROIDES SPICIS MINOribus, minùs compactis, C.Bauh.

Cap. CLXXXVII.

Descriptio. EX *radice* fibrosa, lignosa tamen, *folia* prodeunt angusta, graminea, palmum longa, inter quæ *caulis* sesquicubitalis, triquetrus, subasper, & magna ex parte nudus exurgit: in cuius summo *spica* parua, diuulsa, & quasi aculeata consistit, quæ *semina* oblonga, subnigra, in aculearum cuspidem desinentia continet. Huius tres

Differentia. differentias notauimus; 1. est latioribus & longioribus foliis, spicis maioribus, & ad riuulum molendinarium vrbis nostræ trans Rhenum reperitur. 2. à priori rarioribus & minoribus spicis differt, & in via Riechana ad sepes crescit. 3. foliis est angustioribus, breuioribus, spicis inter duas priores mediis, quod Patauij locis humidis anno 1578. collegimus, & cùm D. Guilandino ostendissemus, Ischæmon Plinij censuit, quod non probamus: idem sed per omnia minus anno 1579. Monspessuli in humidis inuenimus, quod gramen cyperoides nominabant. Et hæc sunt, quæ de suo Gramine (vt in prod. vocat) 42. vel (vt in pin.) de Gramine cyperoide 9. siue spicis minoribus, minúsque compactis, author prodidit.

GRAMEN PARVVM SYLVATICVM, PANniculis forma pedum auium.

Caput CLXXXVIII.

Descriptio. NVmerosas, sed & prolixas habet fibras, tenues: *folia* multa, nonnihil aspera, culmum ferè æquantia, qui dodrantalis, enodis, paniculas in summo gerit russas, partim culmo appressas, partim digitatim ab eo recedentes.

Locus. Geneuæ obseruaui in syluis. Idem reperi prope *Machon* in Burgundiorum montibus, florens Maij principio.

GRAMEN CYPEROIDES EX MONTE Ballon, spica diuulsa.

Cap. CLXXYIX.

Descriptio. FOlia subinde dodrantalia, & breuiora, pratensis graminis in morem angusta: *caulis* triangularis, nullo utriculo donatus, cubitalis & sesquicubitalis, paniculam diuulsam gerit in summo fastigio, Cyperi minùs speciosi, corrigulato folio subiecto, radicum fibræ graciles, contortæ.

Synon. Lobel. Belg. Hist. pag. 19. & 20. Kleyne waterwilde Galgaengras, *gramen cyperoides paruum aquaticum*, sic & Icon. plant. 19. & Gerardo: Tabern. Hist. & Icon. Klein wasser cypergraß *gramen cyperinum palustre minus*.

C. Bauh. phyt. *gramen* 60. siue cyperoides palustre alterum. Eid. pin. *gramen cyperoides* 10. siue palustre maius spicâ diuisâ.

Locus. Gramen cyperoides obseruaui in monte Ballon inter Gerarmegni & Lotharingiam cum suis spicis mense Augusto.

GRAMEN PALVSTRE ECHINATVM.

Caput CLXXX.

Descriptio. GRamini palustri cyperoidi affine, cui tamen magnitudine cedit: summo *cauli* spicæ ad-

nascuntur pauculæ, semunciam longæ, viridantes, triangularibus loculis minoribus, *semen* triquetrum quoque continentibus, muricatæ, quibus supereminet summum occupans fastigium, *imperfecta spica* russescens, longior ferè duplo, vix sextam crassitudinis partem æquans, mollis, meris squammulis contexta. *Radices* prorsum agit, nigricantes.

Synonyma. Hist. Lugd. pag. 1003. Gramen aculeatum. Lobel. Hist. Belg. pag. 16. **water-gras met stekende arens-gras.** Eid. Ic. Plant. pag. 15. Gramen palustre echinatū. Casp. Bauh. Phyt. *Gramen palustre aculeatum*: Eid. pin. *Gramen palustre aculeatum* vel *minus Germanicum*.

Varietas. Variat spicis longioribus, rotundioribus, sæpè in eadem plāta: Item, *Gramen palustre aculeatum Italicum* vel *maius*.

Geneuæ & Montbelgardi in paludosis occurrit.

GRAMEN MARINVM CYPEROIDES.

Cap. CLXXXI.

Descr. Crassiuscula *radice* nigra, obliquè profundiùs acta serpente, geniculata, fibris capillata firmatur, ex qua *caulis* surgit cubitalis rotundus, firmus, cuius cacumini insidet glomeratum, latius quàm longius, caput versicolor, partim album, partim ex nigro rubescēs, cuius basi apposita tria folia caput superantia, porracea, albescentia, dura, palmaria: nullo vel sapore vel odore excellit.

Synon. Lob. in Adu. *Iuncus Cyperoides maritimus*, & *Gramen marinum cyperoides*: Eid. plant. Icon. p. 87. *Iuncus maritimus*: sic & Tabern. *Iuncus maritimus altus* Pene. Hist. Lugd. pag. 1396. sine icone: Eid p. 1391. *Gramen maritimum Dalechampij*. C. Bauh. pin. *Gramen cyperoides* 14. *siue maritimum*.

Locus. In littoribus & arenosis Narbonæ & Galloprouinciæ prouenit.

CYPERVS IN GENERE.

Cap. CLXXXII.

Gaza perp. Radix. Cyperus (malè Gaza apud Theoph. Gladiolum conuertit) in lacu Orchomenio prouenit, & vt reliqua radice numerosa adhæret, nam illa deorsum versus potissimùm vertitur, viresq; intendit, qua de causa vix hæc interit, & omninò genus eius vniuersum diuturnius est. *Radix* plurimùm in æqualitate à cæteris distat, quòd pars quædam crassa, carnosáque sit, quædam gracilis atque lignosa. Quin & germinatione generationéque refert: nascitur enim de ramaceo illo radix altera tenuis, iuxta latus: deinde caro rursus in eo conglobatur, ex qua sese *caulis* promit, qui æqualitatem quandam peculiarem sortitur, in quo positum germen est. In profundum quoque radices eodem modo demittit, quamobrem omnium maximè mori contumax, euellique difficilis est. Ei inter frutices, vt cæteris similibus palustribus harundinacea ex plantæ geniculis folia prodeunt. At verò odoris contraria fermè natura in loco est. Nam quamuis odoratus & siccus suapte natura sit, tamen viridis aut nihil olet, aut non æquè: sed eius etiā vigor intelligi debet. Sapor autem, aut odor, [hæc propter causæ cognationem inferre placuit] aut suauitas, qua eueniat ratione lege Theophr. de caus. lib. 6. c. 16: Caulis. Folia.

Cypero, quem alii Erysisceptrum vocant, Dioscorides folia tribuit Porro similia, longiora tamen & graciliora, caulem cubitalem, aut etiam maiorem, angulosum, Iunco odorato rotundo similem: in cuius vertice folia parua exoriuntur & semen: radices autem subsunt, quarum & vsus est, oblongæ velut Oliuæ, inter se cohærentes, aut etiam, rotundæ, nigræ, odoratæ, amaræ. Nascitur in locis cultis & cœnosis. Optima est radix quæ grauissima est, & densa ac plena, ægrè fragilis, aspera, odorata, cum aliqua acrimonia. Talis autem est Cilicia & Syriaca, & ab insulis Cycladibus petita. Iunco odorato rotundo similis. Rad. oliuæ. Delectus.

Bulborum generi quidam [autore Plinio lib. 21. cap. 17.] adnumerant & Cyperi, h. e. Gladioli radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. Non dissimilis est & quæ Thesion vocatur gustu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Mago & Gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet & radicem, tertióque die Sole siccari donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam palustrib. desectis nocturni rores noceant. Quidam (subdit Plin. cap. 18.) etiamnum vnum genus faciunt, Iunci trianguli, Cyperon vocant. Multi verò non dissecarunt à Cypero vicinitate nominis. Nos distinguimus vtrumque. Cyperus est Gladiolus, vt diximus, radice bulbosâ, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice Cretico candor odórque vicinus Nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio: nam & ibi nascitur. Discutit durities corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniam & florum odorúmque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad Cyperon attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum, Cyperus sine Gladiolus. Thesion. Gladiolus alter. Colligendi eyperi modus. Iunc. triāgularis. Cyperus. Gladiolus. Delectus. Vires & Vsus.

[illegible] quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos, eos fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirúmque tradit, Barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibus cum oleo illitum non dubiè mederi. Cyperos Iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix Oliuæ nigræ similis, quam, cùm oblonga est, Cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus Cypero prima Ammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Ægyptia, quod & confundit intellectum, quoniam & Cyperos ibi nascitur. Sed Cyperos durissima, vixque spirans. Cæteris odor & ipsis Nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ Cyperis vocatur, Zingiberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Idem lib. 17. cap. 13. de germinatione arborum dicit, ocyssimam omnium Cyperum & Pseudo-cyperum inter frutices esse, cúmque protinus florere, seménque proferre. Et hi sunt loci, quibus de Cypero egisse constat, & cum eo Gladiolum confudisse.

Cyperus Iunceus. *Folia porracea.* *Radix Oliuæ.* *Cyperis.* *Delectus.* *Cyperos.* *Cyperis Indica.* *Pseudocyperus.* *Gladioli nomen vagum.*

Et hæc fortè occasio est, quòd vagum & commune multis nomen sit Gladiolus. Nonnulli (inquit Hermol.) distinctionis gratia Cyperon pro Iunco triangulari, siue quadrato nominant. Non desunt qui Pseudo-Cyperum vocent Gladiolum, de quo Plinius inter ocyssimas plantas. Quadratus autem & angularis ad differentiam rotundi Iunci, quem Schænon Græci vocant, cognominatus intelligitur. Penultimam Cyperi quandoque diphthongo longam, quandoque vocali breuem Græci scribunt. Dicitur hæc & neutro genere Cyperum à Paulo. Habetur & Cyperus Indica, quam Plinius Cyperin appellat, etiamsi quibusdam exemplaribus Cypera legatur. Non possum non mirari quamobrem Laur. Valla Cyperum in Herodoto Siler conuerterit.

Cyperus variè scribitur. *Laur. Valla not.*

Cyperum Galliæ officinæ nominant: ast rura, referente Ruellio *Souchet* nomine norunt, quod Iunio mense radicitus eruunt, digeruntque stipites in manuales fasciculos, quos priùs insolatos aceti imbre conspergunt, siccatósque frustatim tundunt, vt odoris gratia vestes interpositis commendent. Sunt qui censeant Cyperum hunc, quẽ Gladiolum in Theophrasto Theodorus vertit à Dioscoridis Cypero dissidere. Verùm nusquam à priori finitione posita superiùs inuenitur descisсere, imò Dioscoridis placita firmare. Siquidem eius radix magna inæqualitate notatur, quòd pars quædam crassa carnosáque, quædam gracilis atque lignosa sit. Nonne vides radicis tenuitatem surculosam protinus in oliuaria tubercula verticillari? Radices in altum duci, euelli, morique contumaces quis non videt? Quod si reliqua quæ sparsim à Theophrasto traduntur, prosequi libeat, inuenies huic nostro Cypero suffragari. Nam palustrem esse idem affirmat author, caule enodi, folio harundinaceo, tam terrenis quàm aquosis, vliginosisque prodeuntem: radice partim tenui, partim carnosa, neruosáque, quæ vnguentis expetatur, quæ non de Xiphio, id est, Gladiolo possunt audiri, cùm meritò debeat vnguentis abdicari, vt pote virus olens, vnde spathulæ fœtidæ nomen ei dederunt officinæ: námque suâ odoris grauitate lautiorum vnguentorum gratiam aboleret. Vides ergo horum dicta authorum in eandem herbam referri. Plinius alteri iudicio subscripsit, sed ferè suspicor eum dotes Cyperi cum Gladiolo confudisse, vagámque iis & communem nomenclaturam imposuisse. Cùm Theophrastus per *ει* diphthongum *κύπειρος* scripserit, cùm ad nos venit, aliqui *ε*, aliqui *ι* ex vna retinuerunt, Græci quandoque diphthongo, quandoque vocali breuem, penultimam scriptitant. Cypirum tamen Theophrasti, à Cypero Dioscoridis nullo discrimine separari docuimus. Galenus & Paulus in simplicium censu vnius tantùm meminerunt, non alioquin omissuri, si aliqua diuersitate secernerentur. Nec Plinio (qui in gladiolo Apollodorum, in Cypero Dioscoridem, aliósque Græcos sequitur) gladiolus à Cypero differt odore. Quare cùm mihi græci omnes astipulentur, longè satius fuerit vnum genus facere, neque discernere aut distinguere in gladiolum, qui Cyperus dicitur, & Cyperum. De angulis Cyperi, grauis inter Autores discordia. Celsus quadrangulum Iuncum vocauit, Plinius Triangularem, Dioscor. angulosum, qui litem videtur diremisse, & vtriusque historiam confirmasse. Est non longè dissimilis radix, quæ vocatur officinis recentioribusque Medicis Galanga, odore Cyperum quadantenus imitante: vnde multi herbarum coniectores Cyperum Babylonicam cognominent: *Et hæc Ruellii de Cypero est sententia.*

Præparatio. *Gladiolus Theophrasti idem cum Cypero Diosc.* *Plinius.* *Gal. & Paulo vnicus Cyperus.* *Cyperus Gladiolus nullus.* *Galanga dicitur à multis Cyper. Babylonicus.*

Fuchsius depingit & describit Cyperum longum, sicuti Tragus, qui dicit hæc nomina *κύπερος, κύπειρος*, & *κύπειρις* diuersarum plantarum appellationes quidem esse: & tamen indifferenter à plerisque cypero longo attribui, qui a Dioscoride Aspalathum quoque & Erysisceptrum cognominatur, licèt & hæ appellationes ad alias quoque pertineant plantas. Hæc Tragus, qui quo modo dicat Aspalathum vocari cyperum nondum video, id non dicit Dioscorides.

Fuchs. & Trag. *Trag. redarguitur.*

Sed his omissis videamus quid dicat Cordus. Plinius, ait, inter cyperum & cypirum differentiam facit, sed magno errore. Reuera enim nihil differunt: quare siue cyperum siue cypirum pronuncies, aut alicubi scriptum reperias, eadem erit planta. Est autem cyperus Iuncus odoratus, angulosus, triansgularisue, à quibusdam etiam quadratus appellatus, sed malè admodum, non enim quadrangularis illi est, sed triangularis caulis. Eius autem duæ species: alter longas habet radices, is Græcis vocatur Cyperis, in pharmacopoliis verò cyperus Romanus siue longus: alter rotundas habet & sibi inuicem cohærentes radiculas, quem pharmacopolæ cyperum rotundum appellant: Græci autem simpliciter: Germani vtrúmque vocant wilden Galgan. h. e. siluestrem Galangam. Parciùs affertur ad nos longus cyperus. *Hæc Cordus.* Sylvius & Matthiolus, sicut & alii, aiunt reperiri quadrangulum, quod Cordo contrarium est.

Cordus. *Plinii error.* *Cyperus quadratus nullus.* *Contrà Cordum.*

Matthiolus, qui Cyperum longum depingit, hæc notatu digna habet. Tametsi vnum tantùm cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se cohærentes oblongas referunt Oleas, aut omninò rotundæ sunt: visitur tamen cyperus in pluribus Italiæ locis qui radicibus constat longis. Et nascitur hoc cyperi genus laudatissimum propè Timaui fontes, circumstantibus palustribus locis in Iaspidiæ finibus, Galangæ vocatæ persimile, non tantùm facie, sed etiam odore: commendatur etiamnum

Matth. *Cyperi duo genera contra Diosc.* *Locus fecundus.*

odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis, sed non ob id illi fuerit præferendus quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subamarus, &c. Reperitur cyperus quandoque etiam quadrangulari caule, vnde non mirum, si quadratam Iuncũ eum vocauerit Celsus lib.3.cap.21. Optimus defertur ad nos ex Syria & Alexandria Aegypti in cuius defectu Italicum supponunt Officinæ.

Cyper quadrangularis. Delectus.

Amato Cyperi tres species.

Consultiùs mea sententia esset [Amati verba sunt] si in præsentia cyperi tres species potiùs describerentur, quàm duæ tantùm, quum reipsâ conspecta, ita esse comperiamus: nã altera species Iuncus est, folia Porri in parte decliuiori habens, longiora tamen & exiliora, in cuius cacumine minuta sunt, inter quæ semen exoritur: cui caulis cubitalis & maior inest, qui plerumque quadrangularis conspicitur, nam radices rotundæ, nonnunquam oblongis oliuis sunt similes, nigræ, suauiter olentes, & gustu aliquantulùm amaricantes: hanc verò *Celsus, verus Hippocratis imitator*, quadratum Iuncum appellauit, cuius in aquosis & palustribus plerumque nascentis radices, medico vsui seruantur: quibus vniuersa Hispania abundat, nec opus habet Syriacis, quas suâ voce præcipuè Salmanticenses *Auellanada* vocant: nec enim in Italia, præsertim Longobardia desunt, sed myropolæ parùm curiosi communioribus radicibus earum loco vtũtur, iis autem radicibus affinis cùm voce, tum figura, alia radix, quam vniuersa Lusitania iuxta ac Hispania *Iunca auellanada* vocant. Secunda autem species cyperi, vbique in aquosis comperitur folijs à prima non dissimilibus, caule tamen triangulari, cuius radices oblongæ, &c. Hanc Plinius triangularem appellauit Iuncum, cuius radices, Hispaniæ & totius Italiæ mulierculæ, aceto paratas, pro odoramẽto ac suaui suffitu recondunt. Nec communiores officinæ alias præter has radices, pro vero cypero monstrant, habéntue, quum tamen illæ primæ, oliuis similes, à Dioscoride vt præcipuæ commendentur. Hanc verò secundam speciem nominari cupimus, cui veluti & primæ Dioscorides caulem, non quidẽ triangularem, aut quadratum inesse dixit, sed angulosum potiùs, vt nos cautos redderet, quod cyperus & triangularis & quadratus reperiatur. Item quod meliùs esset, triangulari illo, radices oliuis similes habente vti: quanquam & altero, pro uero dexterrimè vti possimus, prout hoc tẽpore myropolæ continuò factitant. cyperi species, quam Dioscorides secundam facit, ex India ad nos vsque fertur. *Huc vsque Amatus.*

Iunci altera species.

Iunc. quadratus Celsi.

Auellanada.

Locus.

Iunc triangularis Plinii.

In seplasiis radices cyperi cognomine longi ostendunt, ex qua autem planta collectæ sint, mihi (inquit Cronemburg.) incognitum habetur, quandoquidem nemo hactenus eam aperuerit. Indubitatum tamen est, omnes selapsiarios illis radicibus vti. Sed dum hanc rem diligentiùs inquiro, & has radices per omnes qualitates examino, animus inclinat, vt ipsius cyperi germanas radices esse credam, ac prorsum eas, quas in Italia Matthiolus & Amatus nasci memoriæ prodiderunt.

Cyperi germanæ radices.

Monachi gloriantur se collegisse verissimi Cyperi Dioscoridis radices in Romano solo, ac etiam intus Romam. Eas quidem non excedere Olearum figuram & magnitudinem, & esse connexas ad inuicem, folio mediante, sicut radices herbæ Filipendulæ. Nullam denique notam à Dioscoride positam deesse eis. Plantam etiam similiter conuenire descriptioni Dioscoridis, excepto quòd respectu alteriùs plãtę, sc. Cyperi vsualis, hæc minor sit. Rarò equidem Iuncum triquetrum supra binum palmum erigi. Supradictã autem cyperi vsualis plantam multoties vltra nonum palmum procendi. Huius igitur dictæ paruæ plantæ cyperi radicibus vtendum esse, cõtra communem vulgarem vsum. Et indubiè tenendum, hunc esse verum cyperum Dioscoridis: nec obstare quod in Italia sit parua planta, cùm & Dioscorides dicat caulem eius cubitalem esse aut maiorem. Verùm propterea non volunt asserere illum magnum seu vulgarem non esse cyperum. Quia licèt ab ipso Dioscoride & aliis authoribus non præcisè scribatur, habet tamen [exceptâ radice] omnes alias notas cypero attributas. Nec magnitudo eius facit aliquid: vt non sit cyperus. Fatentur enim ipsum esse cyperi speciem: sed à veritate formæ radicum ipsorum, alterum rotundum, alterum verò cyperum longum, appellandum concludunt: In vsum autem medicum rotundum magis commendant.

Cyperus Diosc. Romæ collectus.

Cyperus vsualis maior.

Cyperi rotundus & longus.

Anguillara, aliter ac alii, videtur existimare cyperum Theophrasti à Diosc. differre, cùm ait: cyperus tum ille qui descriptus est à Theophrasto, tum ille Dioscoridis, notissimus est in Italia. Vterque est in horto publico Patauino. *Hæc Anguillara.*

Dodonæus duarum specierum meminit nempe longi & rotundi. Quod ad rotundum attinet, nescio de quo loquatur, radicem non exactè describit.

Antidot. Florentinum meminit trium his verbis: Duorum generum in Italia reperitur: Vnum exiguum, cui radices Oleę similes: Alterum maius, cuius radices inæquales & contortæ. Hodie quæ ex Oriente adfertur melior est nostrate. *Hæc Collegium Florentinum.*

Antid. Florent.

Cyperum (inquit Corn.) quem Celsus iuncum quadratum appellat, & Plinius triangularẽ, Diosc. simpliciter angularem dicit, & similem χοίνῳ, id est iunco rotundo ac odorato à Celso dicto. Nec cyperus alius à cypero est, velut Plin. ex Theophrasto putauit, qui tamen eandem quã Dioscorides descriptionem habet. Nec Galenus, nec Aetius, nec Paulus ampliùs quàm vnum cyperum agnoscunt: cyperis tamen priuatim radix cyperi dicitur. At cyperi species in India nascens Zingiberi similis, ea esse creditur, quæ tamen hodie Zingiberis radicibus ammixta reperitur, dum ex India illæ afferuntur, & per Italiam ferè, itémque in nostris Officinis Curcuma appellatur. Reperitur etiam inter Zingiberis radices allata, radix fulua, geniculata, ponderosa, acri admodum sapore, quæ Officinis Galanga appellatur minor: nam maiorem diximus esse Acorum: & hanc cyperi aliquam speciem esse Herbarii sagaciores coniectant, & Babylonicum cyperum appellant. *Hæc ille.*

De Cypero eiúsque speciebus, hæc Casp. Bauhin. in pin. *κύπειρος* aut *κύπερος*, à radicis effigie, quæ pyxidulam aut vasculum pusillum imitatur, nomen accepisse videtur. Genera duo Dioscorides lib.1. recensuit: alterum radice rotundâ, quod Officinarum cyperus est: alterum Gingiberis effigie, quod in Officinis Curcuma dicitur.

Cyperus alius amarus, alius dulcis est: amarus, vel odoratus, vel inodorus: vterque vel rotundus, vel longus: dulcis verò vel angustifolius, vel latifolius est.

Κύπειρος aut *κύπερος* & *ἐρυσίσκηπτρον* Græcis: Latinis cyperus dicitur, Officinæ Latinum nomen retinent. Inter Diosc. spuria numeratur: Romani

Nomina linguæ.

nij vocant *Iunci radicem*, alij *Iuncum*. Germ. wilden Galgact, & wolriechende eckete Bintzen, hoc est syluestrem Galangam & iuncum odoratum angulosum (à caule nimirum) nominant. Gall. *Souchet*, fortè à radice quam Galli *Souche* vocant cuius vis & vsus est præcipuus. Arab. *Saberade*, Hisp. *Iuncia de olor*, & *Iuncia auellanada*, vt ait Matth. Amatus tamen dicit Salmanticæs Pharmacopolas *Auellanada* vocare, & *iunca auellanada*.

Genera eius nota. Cyperi veteris genera nota nostro seculo sunt tria, præter Indicum, quæ cognita fuêre Matthiolo, Collegio Florentino & mihi, Quorum 1. longus, Secundus quem rotundum nigrum Italicum vocamus, qui Dioscoridis videtur. Tertius est rotundus Syriacus magnus.

Aequiuoca. Cyperi autem nomine aliquot donantur plantæ, in primis cyperi genera, de quibus hoc capite agitur, cuius radices oblongas dicit Plinius vocari cyperida. Secundò cyperus Plinio quæ est xyphion & gladiolus de qua suo loco. Tertiò est cyperus in India Dioscor. de qua cap. de cypero Indico, apud Plinium cyperis dicitur cap. 18. lib. 21. Officinis *Terra merita*. Quartò cyperi nomine donatur Galanga, sunt enim aliqui qui cyperum Babylonicum cognominarunt, vt Ruellius & Sylvius. Quintò est Pseudo-cyperus Plinio, qui an sit ex numero præcedentium vel planta diuersa difficile est diiudicare.

CYPERVS PANICVLA SPARSA SPEciosa.

Cap. CLXXXIII.

Descriptio. Radices importuno reptatu luxuriant, circa Monspelium: longæ, mox in Oliuares portiones exuberantes, ...que ita continuatæ vt in Filipendula, odore grato, colore fusco: Culmi triquetri, bicubitales, striati, quos à radice statim comitantur folia multa longa, pediculi palmares, & dodrantales, aut etiam vix vnciales; paniculæ plurimæ, diuisæ. Habent Seplasiæ cyperum longam, quæ nec ipsa nodis destituitur, sed qui minores sunt quàm Syriacæ, maiores quàm

Creticæ, nec ita rotundi, sapore & odore suaui aromatico cum amaritudine. Hanc cum Monspeliana eandem autumo. Si figura non fuisset sculpta meliorem curassemus parandam.

H. Lugd. dua figura. Histor. Lugd. figuram titulo cyperi nostratis longi odoratioris posuit ex Lobelio: & præterea aliam pag. 991. à Matthiolo simpliciter nomine cyperi: vna meo iudicio sufficeret imago: nec duæ diuersæ plantæ exprimuntur.

Synon. C. Bauh. pin. *Cyperus longus odoratus* 1. siue cyperus odoratus longâ radice: & *Cyperus officinarum: cyperus radice gracili & surculosa* Theophr. *Cyperida*, Plinio. *Cyperus*; Matth. (qui & longum & rotundum vulgarem vna figura exprimit, vt & Lugd.) Ang. Fuchs. Tur. Lac. Gesn. cat. (cui & Iuncus angulosus) Cast. *Cyperus Romanus* siue *longus*, Cord. in Diosc. *Cyperus longus* (odoratior, interponitur in Ic. plant. pag. 75.) Lob. Adu. Eid. Obs. p. 40. & Hist. Lugd. *Cyperus longus*, Cord. Gesn. hort. Dodon. Camer. Tab. Ger. *Cyperi secunda species*, Amat. *Cyperus primus & maior*, Cæs. *Galanga sylu. longa*, Germanis.

Nomina linguarum. Græci κύπειρον aut κύπειρος: Ger. wild Galgant. hoc eo, Galangam syluestrem, & wolriechende eckete Bintzen, id est, Iuncum odoratum angulosum, vocant: Belgæ wilde Galgaen, Galli *Souchet*. Quin & Galangam Velcuriensem, quòd ibi multùm proueniat, Corn. appellat.

Locus. Cyperus noster longus, de quo loquitur etiam Fuchsius, nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania non nisi cultus in hortis prouenit. Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit. Dodonæus in Flandria tantùm in hortis reperit. Sed licèt asserant nonnulli cyperum in tractu Rheni gigni, Tragus tamen nusquam, quàm in hortis satum prouenire vidit. Matthiolo cyperi radicibus longis genus laudatissimum nascitur propè Timaui fontes. Commendatur etiamnum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis: sed non, ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit. Longi, habitioris, odoratioris Europæi frequentior multò prouentus & vsus Septentrionalibus regionibus, vt Germaniæ, Belgio, Angliæ & Galliæ quàm Meridionalibus transmarinis: Lobelio & Pena testibus. Nos etiam cyperum quem descripsimus odoratum circa Monspelium variis in locis obseruauimus, vt iuxta urbem ad riuulum non longè à portu S. Gille ad sinistram eámque cùm flore mense Iunio, Obseruauimus etiam in hortis quibusdam vt Tiguri Gesneri, Paterniaci Io. Textoris Medici, Patauij, Geneuæ.

CYPERVS PANICVLA CRASSIORE minùs sparsa.

Cap. CLXXXIV.

Descriptio. *Culmum* tollit triangularem ad cubiti & sesquicubiti altitudinem, quē stipant *folia* graminea, striata, carinata, acuto dorso gibba: in culmi summitate folia duo aut tria breuiora, angustiora, oriuntur, quorum sinu *panicula* se explicāt fuscæ, *flosculis* pallentibus: *radix* è pluribus oliuaribus glandibus constat, colore foris fusco, intus albo, sub-

qui idem pro singulari sua humanitate & munificentia pluribus aliis exoticis Cherlerum donauit.

Vires. De huius viribus hæc Dioscorides: Vis ipsi est calefactoria, & aperiendi, vrinam ciendi. Calculosis & hydropicis potu auxiliatur, itémque à scorpione ictis. Est ad vteri perfrictiones, & fomentis adhibita prodest, menses ducens. Facit etiam ad oris vlcera & depascendo proserpentia arida trita. Miscetur & malagmatis calefactoriis. Narratur & alia species Cyperi in India. Cyperi radices maximè vsui sunt excalfacientes pariter & exiccantes absque mordacitate, autore Galeno. Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceribus oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant. Cypero vis in Medicina Psilothri, vt refert Plinius, illinitur pterygiis, vlceribúsque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & Scorpionum præsertim, remedio est, vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & vlceribus quę serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Apud Ægyptios maximos ad medicinam vsus habent radices. Sunt verò odoratæ, atque acuti saporis. Hæ calefaciunt, exsiccant sine mordacitate, incidunt, attenuant, oráq; venarum aperiunt. Sed præcipuè ad vlcera oris: & pudendorum sananda familiarissimum ipsarum tum puluis, tum combustarum cinis, est remedium: ex ipsis paratum decoctum, vel puluis, stomachum, cerebrum, pulmones, vterum, neruos, articulos, aliquibus diebus sumptum, plurimùm calfacit, siccat, roborátque naturalem calorem: ex quo omnibus morbis à cerebri tum frigida, humidáque temperie, tum frigidorum humorum distillatione concitatis, hæ efficacissimum sunt auxilium: non minúsque stomachi cruditatibus, humiditatibus, flatibus, anhelitúsque difficultati, orthophnϾ, tussi, nec non hystericis omnib. mulieribus ex frigido, humidóque vtero effectis, aliisque morbis, ab iisdem vteri caussis obortis, & articulorum doloribus. Familiare satis remedium ad suppressos menses eas esse ibi expertum est. Decocto ac puluere ad frangendum tum in renibus tum vesica lapidem, ac ad ciendam vrinam frequentissimè illi vtuntur, quod etiam non minùs in omnibus chronicis febribus ac aliis diuturnis morbis frequentant.

CYPERVS AQVATICVS SEPTENTRIOnalis Lobelio.

Cap. CLXXXVI.

Descriptio. Scrobibus item & riuulis ad Scaldæ amœnissima fluenta pone Nouam Antuerpiam vrbem iisdem foliis & iubata panicula prouenit. *Radices* nonnullas, sed paucas, teretes, oliuares, oblongiores instar Filipendulæ emittens glandulosas, gustu adstringentes, nulla odoris gratia. Lobel.

Syno. Lobel. Obs. pag. 40. Ic. p. 72. *Cyperus aquaticus septentrionalis* 1. *Cyperus aquaticus* Lobelii. Ca-

mer. hort. *Cyperus rotundus nigras inodoras radices habens.* Casp. Bauhin. pin. *Cyperus rotundus inodorus* 3. siue *Germanicus*:

CYPERVS ROTVNDVS LITTOREVS inodorus.

Cap. CLXXXVII.

Locus. IN Angliæ borealis & Belgii fluminum littoreis lene fluentiúmque riuulorum, & maris alluuionibus, Cyperi genus non inelegans, radicum longè latéque sparsa sobole multis & bicubitalibus implexarum filamentis cypero rotundo parium oritur. *Folia* angulosa, *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, nitidus, triquetrus, in quo racemosa iuba congesta. Gustu subadstringit, radix frigida & sicca odoris & saporis expers. Lobelius.

Synon. Lob. Obs. pag. 40. Ic. plant. 77. *Cyperus rotundus littoreus inodorus.* Hist. Lugd. *Cyperus rotundus inodorus Lobelii.* Cæsalp. *Pseudocyperus*, cuius herbam Noccum in Hetruria vocant. C. Bauh. pin. *Cyperus rotundus inodorus* 2. siue *Anglicus*.

CYPERVS LONGVS INODORVS SYLV. Lobelio.

Cap. CLXXXVIII.

NOstratis Cyperi altera species minor inodora, fermè neglecta, quam Theophrastum in

Heluetia miscebant suis quintis essentiis.

Synon. Lob. Adu. *cyperus longus inodorus.* Eid. Icon. pag. 76. *cyperus longus inodorus sylu.* Casp. Bauhin. pin. *cyperus longus inodorus* 4. siue *Germanicus.*

Locus & Tempus. Cyperus adulterinus Gesn. in aquosis Geneuæ circa *Arue*, florens mense Maio.

CYPERVS LONGVS INODORVS syluaticus, vel montanus C. Bauh.

Cap. CXC.

Descriptio. RAdices habet oblongas geniculatas, rufescentes, *folia* plura, palmaria viridia, angusta, subaspera, ad principium membrana rufescente simul vestita: *caulem* hactenus nullum obseruauimus: In syluosis montosis humidis, vt in monte nostro Mutero prouenit.

Synonyma. Hic cyperus *longus inodorus* 5. Casp. Bauhin. in pin.

CYPERVS GRAMINEVS.

Cap CXCI.

Descript. TRiquetrum cubitalis altitudinis *caulem* surrigit, quem *folia* comitantur, eius imũ medio tenus ferè complexa, vbi à caule recesserunt, eius cacumẽ superantia, carinata, duplo Gramineis latiora, alioqui non ita dissimilia: summo caulis fastigio Miliaceæ in latum diffunduntur *panicula*, granis confertis iunci grauidæ, quorũ exortui folia subiiciuntur, inferioribus, nisi minora essent, similia. *Radix* fibrosa.

Synon. Lobel. in Adu. & Icon. Plant. pag. 79. cyperi *graminea* siue miliaceæ titulo ponit iconem, quæ non placet.

Hist. Lugd. duas dedit imagines, quasi diuersæ essent plantæ. *Iuncus latus* pag 988. & *cyperus Gramineus*, seu *miliaceus* Penæ p. 993.

Casp. Bauhin. pin. *Gramen cyperoides* 13. siue *miliaceum*: *Pseudo-cyperus πολύκαρπος*, Thalii.

Geneuæ, Basileæ & Montbelgardi frequenter & copiosè Maio mense florentem obseruaui. Locus.

MALINATHALLE THEOPHR. ET Anthalium Plinio.

Theophr. INter edules radices quas Aegyptus fert Malinathalles à Theophrasto connumerantur: ait enim lib. 4. cap. 10. Locis autem arenosis, haud procul à fluuio distantibus, nascitur in terras quod Malinathalle (*μαλιναθάλλη*, Malinathalle Gaz.) appellatur, figurâ rotundum, magnitud. verò Mespili [*μέσπιλον*, sine nucleo, sine cortice: folia vt cyperus, *κυπείρῳ*, Gladiolus Gaz.] mittit.

Has easdem planè notas suo Anthalio Plinius lib. 21. cap. 15. tribuit, dicens: Anthalium longiùs à flumine nascitur Mespili magnitudine, & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi.

Mihi autem *Trasi* [de qua mox agemus] conuenire videtur cum Malinathalle, quod idem mecum sentiunt Cæsalp. Fab. Columna & Clusius. Contrarium verò tenet Bellonius, qui Malinathallen existimat esse *Melanzana* siue Mala insana, cuius opinio nec mihi, nec Dodonæo, nec Clusio probatur. Nos de Malis insanis agemus l. 34.

Dodonæus ait Malum quod vocant Aethiopicum cum Malinathala non conuenire. Idem sentit & Hist. Lugdunen. & meritò vt iudicauimus l. 34.

HABALZELIN SIVE GRANVM Alzelin Veteribus.

Cap. CXCII.

Descriptio. HAbelzelin granum est pingue [inquit Serap. cap. 337.] Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album exteriùs, & habet bonum saporem & defertur ex terris Barbariæ. Auicennæ granum *Alzelin* est boni saporis, & oritur in partibus Hersur.

Synonyma. Habalzelin porrò esse *Trasi* existimant Bellunensis, Matthiolus, Montuus, Gesnerus, Alexander Bened. Lobel. & Pena, Rauwolffius, Fumanellúsque. Negant Guiland. & de Trasi paulò post agemus.

Matthiol. scribit Guiland. Aethiopicum Piper cum Grano Zelin confundere: Gesnerus verò Gulandinum *Croni* vel Piper Nigrorum cum *Alzelin* commiscere: vide Hist. n. g. l. 5.

T R A S I.

Cap. CXCIII.

Descriptio. NOn simul depositis in terra vuida radicum bulbulis mihi enatũ est *Trasi*, *foliis* quidem luxurians cyperinis, acuto dorso triquetris, minoribus, nec adeò stringenti infestis: verùm nec caulem quem triquetrum aiunt, nec paniculas quas Cyperinis proximas asserunt, produxit: bulbuli verò cyperi modo circularibus Zonulis præcincti, paruam æquant Auellanam candida dulci

dulci, compacta, vesca carne, ex radicum fibris penduli.

Malinathalla Theoph.

An verò *Trasi*, Theophrasti sit μαλιναθάλλη, sicut & Anthallium Plinij (quod ego quidem teneo) Lectoribus examinandum relinquo. Meam opinionem à Cæsalpino confirmatam inuenio, & postea etiam à Clusio. Bellun. huius meminit in fine Auic. de nominibus Arabicis vocans granum *Alzelen* vel *Allezen*, Venetorum *Dulcighini*, & alio nomine Arabico *Hal Alzizi*. Iul. Scaliger huius mentionem fecit, dum ait ἀναχίδνα falsò putarunt esse eam, quam terrestrem Zizipham vocat vulgus. Námque in nostrati agro ea sunt Chamæzizipha.

Herba radice nucis auellanæ, Cordo.

Cord. in Obs. sylua, Herbam radice Nucis auellanæ figura & quantitate (ita enim vocat *Trasi*) suspicatus fuit, esse xyphion Theophrasti, aut Ornithogalon, aut *Moly* siue *Myle*, cùm tamen nec vlli plantarum à Veteribus denominatarum respondeat.

Matthiol. in Epist. ad Fallop. Oloconitis Hippocr. non est Trasum, quod Veneti *Dulcighinum*: perperàm Guillandinus contendit contra Bellunensem Granum Zelim apud Serapionem non esse *Trasum*: Æthiopicum Piper cum grano *Zelim* confundit, perperámque Bellunensem impugnat: Facultates grani Zelim Auicennæ respondent Dulcighino. Idem in Dioscor. *Trasi* saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, sunt radiculæ figura ac forma persimiles sericinis Erucis, quæ feruenti balneo elixę contrahuntur, dum serica stamina inde mulieres conglomerant. Folia farragini similia, cuius radicibus Trasi cohærent: Has verò satis repræsentare videntur radices illæ, quas Doronicos vulgus Officinarum nominat. Et in Epit. Trasi ita Veronensibus appellati, Venetis *Dolzolini*: folia in cacumine mucronata, cyperi modo, quem quidem planta tota plurimùm imitatur. Caules enim edit cubitales & angulosos, in quorum cacumine folia exiliora in stellæ modum radiantur, inter quæ flores spectantur spicati subfuluescéntesq;. Radices habet numerosas, è quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, subrubescentes, Fabarum magnitudine, etiam grandiores, alba dulcíque intus medulla, scabro putamine. Matthiolus olim Iconem ponebat in qua nulli caules nec flores, ea figura est minùs artificiosa, potiss. quoad radices: in epitome postea & aliis commentariis mutata est icon & descriptio, additíque sunt caules & descriptio non ex autopsia, sed fortè ex icone aut descriptione missa per Calzolarium, quam bene relinquimus iudicio Ioh. Ponæ Pharm. Veronensis.

Matth. ic.

Amatus in Diosc, cypero affinem ait, & in vniuersa Lusitania ac Hispania *Iunca auellana* vocari refert, significantiùs tamen Iuncum Auellanam.

Parum abfuit quin μαμιρᾶν meditaretur Guillandinus *Mamiras* apud Paulum, & Holoconitim apud Hippocr. non modò diuersorum generum plantas denotare, verùm etiam vtramque vocem ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses *Trasi* & *Trasis* vocant, Genuenses Ziziphas terrestres, Hispani Iuncum Auellanam, Arabes *Habbaziz*) discrepare. Est idem autor Dulcichina βολβοκάστανα dici non posse. Nihil tamen obstare contendit quominùs Dulcichinum *Mamiras* dici possit. Ridet autem Bellunensem, qui Dulcichinum ab Auicenna granum *Alzelin* vocari asserit. Tandem asserit Holoconitin Hippoc. non dissidere à Dulcichino.

Gis. contra Guilland.

Dulcichinis siue Trasi minoris in Africa vbi vocantur *habalzelim* vocatis, & ab aliquibus in Italia Iuncus Auellana, quem Amatus Venetiis vendi scribit ex Æthiopia aduectum, Græcè Schœnocaryon nomen finxerit Gesn. hort. Idem hæc ait ad Guilland. inter Epist. Matth. Dulcichinum Oloconitim Hippocratis negabas: nunc verò coniugas: dubitaui ego possit ne idem Bulbocastanon dici, nunc verò tecum sentio non esse: assertam à te veram Tralliani lectionem assentior. Tu Dulcichinum Mamiram esse affirmas, ego nego. Item Bellunensis granum alzelen &c. Alex. Benedictus idem sentit, tu contradicis. Ego Dulcichinum granum alzelim esse sentiam, Croni vel Piper Nigrorum cum grano Alzelin contra Serapionis sententiam confundis. Oloconitis Hippocr. non est Dulcichinum.

An Leri cap. 13. *Trasi* intelligit cùm ait: Syluestribus Americæ est genus fructus quem vocant *Manobi*, in terra proueniens Tuberum modo & filamentis cohærens, nucleus non maior satiuis Auellanis, eiusdem saporis, cinerei coloris, cortice non duriore quàm Pisorum: an folia & semen proferat, licet sæpiùs comederim, non obseruaui nec recordor. In margine *Manobi* species Auellanæ (*noisette* Gall.) proueniens in terra. Multùm similitudinis habet hæc radix cum *Trasi*: an eadem affirmare non audeo.

Bellonij Obs. lib. 2. cap. 25. *Dulcegum* Italorum, siue *Dolceguini*, in Hispaniæ Valentino agro *Iuncia abellanada* vocata, cum *Malinathala* Theophrast. & Plinij, multis notis conuenire videtur Clusio.

De Dulcichino (vt vocat de purg. & Histor. Lat. in fol.) hæc scribit Dodonæus. Dulcichinum cyperum rotundum refert. Folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, cyperidis similia, caulis angulosus & iuba similiter respondent, omnia tamen breuiora ac minora, à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè conformes, sed tamen aliquantò oblongiores, dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exteriùs ruffescente, interiore verò carne candidi, sapore grato, dulcíque & castaneis proximo. Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas *Trasos* siue *Tragos* appellat, aut Trascos. Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro siquidem de causis septimo. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod procul dubio, non de alio, quàm de isto, accipi potest: aliorum siquidem cyperorum radices amaricant & minimè edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum Medicorũ Habalzelin siue Granum Zelin esse constanter existimant, quod tamen veritati parùm consen-

taneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue Grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio quidem sic habet. Habelzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album interiùs & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna cap. 303. Ex quibus, quòd inter hæc discrimen sit, palam fit. *Hus vsque Dod næus.* Dodonæus cudit suam desc. ad iconem Matthioli, ex eodem asserens, quod non vidit: duas icones habet, vnam sine caulibus, quæ placet: alteram cum caulibus & floribus ex Matth. minùs artificiosam: cyperum esse dulcem Theophrasti asserere nondum possumus, nec etiam negare esse Habalzelin: non satisfacit nobis argumentum eius.

Lobel. in Adu. vocat Trasi Recentiorum, Afrorum *Hab-al Zelin*, & *Trasi* Veronensium [vt etiam Obs. pag. 4. & 41. itémque Ic. pag. 87.] statuens, cyperis congeneres, indéque cognomine cypéros esculentos.

Cæsalpinus refert aliquos agri Veronensis *Zizolas* terrestres vocare, cyperi genus hoc vulgò *Trasi* vocatum, quo Doronici radices adulterant.

Inter edules radices quas Aegyptus fert *Malinathalles* à Theophrasto connumerantur. Ex cuius textu Plinius mutuatus pro μαλιναθάλλη, Anthalium transcripsit: quod græcè ἀνθάλιον scriberetur, ex ἀνὰ, & θάλω, vel θάλλω compositum, quod est regermino, parum distans à verbo μαλιναθάλλη, quod ex μάλα aduerbium, & ἀναθάλλω conflatum est, significátque valdè regermino, quod etymon proprium est huius plantæ, quæ radice vnica sata se propagat, innumerásque producit, authore Columna.

Nos assumpsimus iconem Columnæ, cui flores, quos negat Pena ferre, dicens potiùs esse cyperi cum Trasi prouenientis Veronæ. Clusius exhibet iconem sine caule & flore, quæ nobis placet.

Trasi nostrum vel esculentum cyperum Dulcichinum à Guillandino vocatum, collocat Pona inter plantas, quæ nec caulem, nec florem, vt nec semen etiam producunt.

Synonyma Casp. Bauhin. apud Matthiolum putauit esse cyperum radicibus dulcibus Theophrasti, quam sententiam videtur retractare in pin. dicês: *cyperus esculentus* 1. siue *cyperus rotundus esculentus angustifolius* γ..., Gesn. hort. *Trasi* Matthiol. Cast. Cæs. Lugd. Frag. *Herba radice magnitudine Auellanæ.* Cord. Obs. *Iuncus Auellana*, Ama. *Trasi Veronensium*, Adu. Lob. *Dulcichinum* Gesn. hort. Guil. Dod. *...dæonitis hippotr.* Fabric. *Cyperus dulcis Theophr.* Cam. Tab. *Cyperus esculentus*, Ger. *Malinathalla* (quasi valdè regerminans) *Theophrasti Aegyptiorum, & Anthalium Plinii* Dalechamp. in Plin. Cæs. Colum. *Margarita Aegyptia, Autore libri Aristotelis de plantis*, Dalechamp. in Plin. *Trasi folio cyperi.* Clus. in Garz. *Habaz...* portæ. *Habel assis Tripolitanis:* siue *Gramen alzelen Arabum*, Rauvvolff.

Autorum dissensus. Plantam hanc nec caulem, nec florem, nec semen producere, sed sola radicum propagatione conseruari, Gesnerus lib. de hort. & Pona in suo Baldo affirmant. Contrà Matthiol. Dodonæus, Lob. Columna cum flore pingunt, & Cæsalpinus, caules, folia & semen cyperi, & Fragosus flores spicatos aliquantùm flauos, tribuit.

Locus Hæc planta propria Veronensis est, nullibi enim in tota Europa, præterquam apud nos spontè nascitur. Prouenit verò copiosissimè propè vrbem ad meridiem autore Pona. In Aegypto coli radicem quam Itali *Dolcegum* nuncupant, testatur Bellonius. Clus. frequentem reperit in agro Valentino in Hispania. Rauvvolfius scribit Tripoli venalem in officinis proponi ex Aegypto delatam. Planta germinat Vere & Aestate. In fluminis Athesis seritur sabulosis, vt tradit Alexander Benedictus. Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Trasi cremore pectoris & laterum vitia expurgantur. quo fit vt tussientibus opem non modicam præstent, tunduntur enim, macerantúrque carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent Recentiorum nonnulli: Sunt, vt experientia compertum esse, & ex dulcedine conijci posse, scribit Matthiolus in calfacientium & humectantium genere, sed flatus quodammodo gignunt. Excalfaciunt quidem & humectant ordine primo, leniunt, læuigant, emolliunt, Veronenses pro bellariis vescuntur. Capiti non mediocriter conducunt. **Vires & Vsus.**

TRASI MINORES.

Cap. CXCIV.

De herba tota certi nihil adferre possum, at radices rotundiores minorésque quàm Trasi vulgaris Veronensium, mediocris Pisi magnitudine, foris rugosæ, nigriores, intus albæ, dulces, sapore eodem cum Veronensium Thrasi. **Descriptio**

An Gesn. hort. *Dulcichini* & *Trasi* minores in Africa vbi Habalzelin.

Anno 1589. accepi Trasi minores, missas à Carolo Paludano sub titulo *fructûs ex capo grati esui* & postea anno 1598. ab eodem cum inscriptione Trasi Indici.

CACERAS TRASIVM MODO NAscens, folia Iridis luteæ.

Cap. CXCV.

Inuenitur in India *radix* Trasiû modo ipsis terræ visceribus nascens, quę deinde per siccitates *cauliculum* emittit dodrantalem, *folia* simul implicata, virentia, Iridi luteæ aquaticæ siue Gladiolo similia. Dehiscente per siccitates terra exilit Tuberum modo, deinde siccata castanearum saporem refert, non siccata autem ingrati saporis est: *Caceras* illic vocant, vt Gar. Arom. l. 2. c. 23. prodidit. **Locus.**

Casp. Bauhin. pin. *cyperus esculentus* 2. siue *cyperus rotundus esculentus latifolius. Caceras*, Garziæ addit Clus. in notis, μαλιναθάλλα Theophr. *Caceras* in Goa, Frag. **Synon.**

PAPYRVS NILOTICA.

Cap. CXCVI.

Cùm nobis incognita hæc sit, nec vnquam visa, placuit in ea pertractanda eum ordinem obseruare, quo ab ipsis autorib. est manifestata. Non corticis igitur, siue libri, cui inscriberetur, vt quidam putarũt est Nilotica, siue Aegyptia Papyrus, sed plantæ magnitudinis speciosæ admodum, cyperi similis, effigie, natalibus, etiámque nomenclatura Aegyptia, qua in regione secus fluenta

fluenta in Nili paluſtribus adoleſcit, nec è profundo emergit, ſed tantùm è vadoſis fruteſcit, non procul à ripis, vt etiam diuina pagina narrat. Moſen diuinæ ſpei & elegantiæ delicatulum puellum à matre inuita eiectum propè Nili ripam inter Papyros, vnde diuinitùs iuſſu filiæ Pharaonis eductus, indéq; *Moſes* vocatus, quaſi *aquis ereptus*, fuit. Niloticam Papyrum, vnde & qualem deſcribunt Theophraſtus & Plinius aduectam, hortique Piſani totius oræ Thyrrenæ, longè amœniſſimi & raris ſtirpibus ditiſſimi inquilinam factam vidi & florentem legi beneuolentia Profeſſoris in Academia Piſana Andreæ Acroariæ Ciſalpini, quo etiam hortante nonnullos ſtolones Papyri & aliarum rariorum plantarum Geſnero miſimus: quarum oblectatus peregrina elegantia, vt erat incomparabilis modeſtiæ & eruditionis, non ita multò pòſt literis gratulabundis hæc ſignificauit. Rarum ſpectaculum ſui mihi præbuerunt ſtirpes duæ munera tua rariſſima, quarum illam Papyrum Niloticam vocas, altera, mihi tecum ignota eſt: ſed nec illam nouiſſem, niſi tu monuiſſes eſſe Papyrum Niloticam è Piſano horto lectam. Plinio videtur gemina Ægyptia & Babylonia, ex qua præparantur acu chartæ diuiſæ in prætenues, ſed quam tenuiſſimas philyras. Tua verò an ſic poſſit parari neſcio: Plinianæ premuntur prelis plagulæ & ſecernuntur ſcapo nunquam plures quàm vicenæ. Plurima quæ ibi habet Plinius non aſſequor, nec cum Theophraſto conferre vacat, ſed pervelim ſcire cuiuſmodi tuæ ſint folia, & an non cyperus ſit, ac cùm noſtrum opus in lucem exibit curem depingendas, ac tibi acceptas feram.

Neutiquam mirum doctiſſ. Geſnero viſam eſſe cyperum, cùm illi ſit congener & ſimillima: verùm elegantior multò eſt, Iunceo harundinaceóve triquetro caule, medulla farcto tomentacea, quæ tuſa glutiniſque in ſpeciem ſubacta ducebatur in bactreas Papyraceas, quæ mutuò ſibi appreſſæ folia craſſiora conſtabant ſcribendo apta, quemadmodum etiamnum fit ex laciniis linei panni contuſi & in candidum gluten redacti. Medulla verò vtebantur ex præcepto Antiquorum, quemadmodum hodie Chirurgi Itali linamentis & turundis ex medulla Sambucina aut ſpongiæ paratis, quò ſuis poris meliùs ſaniem imbibant, ſuáque qualitate deſiccando fiſtulas latiores faciant, quod factitari ſolitum meminit Dioſcorides. Stipitum numeroſorum proceritas, læuis, nitida, ſurrecta ſenûm ſeptenûmve interdum cubitorum, quibus, nuſpiam niſi ad imum folia inſunt cyperi aut Sparganii repanda: radices autem arundinaceæ, fibroſæ, quas in Ægypto erutas aſſerebant, non illic ortas, propterea quia ſemine caret, tametſi floribus eſt perquàm ſpecioſis & luculentam in ambitu cæſariem effigiantibus: numeroſis, gracilibus thyrſulis denſo & æquabili comarum ſtipatu, & apicibus prominentibus, Ferulæ in modum collectis, non vt cyperi ſparſis, quos circa ortum ambiunt radiatim, ſita folia, multò minora illis, quæ ſunt ad imum, vti in cypero. Idcirco veriſimile fit hanc veram Theophraſti eſſe, & Papyri deſcriptionem apud Plinium geminam eſſe, ſed mutilam, éque duabus diuerſi generis Papyris confuſam, nempe ex Ægyptia hac & ex Babylonia, cuius etiam alij Scriptores meminerunt. Nam vt nomen & res indicat, Theophraſti Papyrus non alia eſt, quàm Dioſcoridis, quæ notiſſima omnibus fuit, ex qua præparabantur chartæ, & vtiliſſima Medicis ad ora fiſtularum diducenda, nempe medulla, vt ſuperiùs oſtendimus, etiamq; è Iuncea medulla hodie fieri ſcimus, nam ipſam chartam non eſſe, ſed medullam, indicio eſt, quòd Dioſcorides dicat cinerem crematæ Papyri, præſtantiorem eſſe quàm è charta, & ipſos ſtipites neutiquam inſeri ſinibus aut fiſtulis ſolitos, ſed medullam, propter commoda quæ recenſet Dioſcorides. *Ideoq; e* aut vſum tum funium, tum chartæ obſcuriùs Plinius tradit, cùm dicit, texuntur omnes tabula madente Nili aqua, quod de funibus quis fortè interpretetur. *Et mox*: turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primò ſupina tabula ſchedæ illinitur longitudine Papyri, quæ potuit eſſe ſegmentis, vtrinque amputatis: tranſuerſa poſtea cratè peragitur, premuntur deinde prelis & ſiccantur Sole plagulæ, atque inter ſe iunguntur, quæ medullæ gluten in chartas duci ſolitum innuere videntur. At vbi in Euphrate circa Babyloniam naſci ſcribit, non eandem videtur deſcribere, ſed eundem vſum habere chartas, quæ diuiſæ acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas, philyras præparantur. Quare & ſi iſta folia admodum lata, quibus metæ ſaccharatæ adferuntur paſſim inuolutæ ex Auſtrinis trans Æquatorem Inſulis vocari poſſunt Papyraceæ, quemadmodum olim etiam folia Palmæ & aliarum arborum, quibus poterat quippiam commodè ſcribi, tamen non eſſe genuinam certum eſt. Quapropter conſultius eſt, vbi defuerit hæc noſtra Papyrus, cinerem parare ex cyperi vulgaris, aut Iunci magni aquatici medulla vtendum ad depaſcentium vlcerum rabiem feram compeſcendam.

Papyrus, quam *Berd* Ægyptij vocant, Alpino eſt planta fluminis Nili, binis aut pluribus caulibus rectiſſimis ſupra aquam ſeptémve cubitis aſſurgens. Caulíumque in faſtigiis ſcapus innumeris capillamentis, longis, rectíſque contextus, cernitur. Foliis quoque conſtat multis, rectis, enſiformibus, typhæ aliquatenus ſimilibus, triangularibus, ac mollibus. Chyrurgi foliorum medulla vtuntur, ad vlcerum ora dilatanda. Ex ſcapique combuſto cinere, recentia vlcera curant, qui etiam maligna augeri (ſi ſæpe aſpergatur) non ſinit. Ex ſcapis recentibus aquam diſtillant, ad oculorum ſuffuſiones, caligines, ac obſcuritates maximè proficuam.

Synon. Caſp. Bauh. pin. *Papyrus 2. Biblios vel Syriaca, ſiue Siciliana. Sari*, Theophraſto. *Biblios ſecundo*, Euſtachio, *Papyri altera ſpecies, qua Papyrus in Sicilia*, Guilland. *Papyrus*, Cæſ. *Nilotica*, in Adu. & Ic. p. 79. Tab. Ger. *Papyrus Aegyptia*, Penæ, Hiſtor. Lugdun.

GRAMEN SPICATVM CVM PERIcarpiis paruis rotundis.

Cap. CXCVII.

Descriptio

SVrrectis est crassisque *folijs* Phalangii similibus. *Culmus* verò spithameæ longitudinis, *spicā* gerit instar Plantaginis. Lob.

Lob. Teut. & Ic.Plant. p. 16. Zeeghe ascentgras, *Gramen marinum spicatum*: Clus. Pann. *Gramini montano spicato simile in maritimis Flandria frequens*, vulgò Suden appellatum. Tab.icon.& Hist. *Gramen aquaticum spicatum*, Gearhe wasser graß / Hydragrostis. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 68. & *Gramen spicatum alterum maritimum*. Eid. pin. *Gramen iunceum & spicatum* 17. siue *Gramen spicatum alterum*.

Locus.

Copiosè in Zelandia nasci ait Lob. in riuulorum ripis locisque aqua irrigatis: Vidimus apud fratrem Casparum missum Norimberga.

GRAMEN TRIGLOCHIN.

Descriptio

GRamen triglochin ex capite pendulis fibrosis complicatis *radicibus* nititur: *culmos* tollens nudos, enodes iūceos, cubitales & sesquicubitales, interdum locis squallidis palmares ferè: *spicam* à medio gerunt summo tenus: longâ serie flosculi turbinati, formâ ferè capitulorum Pyrolæ, delapsis primulùm floribus, nō item magnitudine: quos excipit series mucronatorum *fructuum*, qui acumine cōtinui, inferiùs spectante, in triplicem barbulam alati, instar tridentis sagittæue, dissiliunt. *Folia* ab radice orta culmos comitantur palmaria & dodrantalia, perangusta, plana.

Synonymia.

Lobel.Belg. Ander aer oft zeelandesch ghearent gras. Ic.Pl. *Gramen marinum spicatum alterum*. Tabern.icon.& Hist. Binzengraß 4. *Gramen iunceum* 4. & iunceum spicatum geähret. Bießgraß. Camer.hort. *Gramen marinum spicatum alterum* Lobelii. Maius cuius pictura est apud eundem, ad lacus salsos nascitur circa Halam Saxoniæ. Minus verò in pratis latioribus & humectis circa Lipsiam, quod inter Calamagrostis species Tragus depinxit.

Casp.Bauhin.phyt. *Gramen* 67. Eid.pin. *Gramen iunceum spicatum* 16. seu Triglochin: *Calamagrostis* 2. Trago, icon Calamagrostis 4. Hist. Lugd. *Carex minus*, Lon. *Gramen mixtum ex Iunco & Gramine*, Thal. *Gramen marinum spicatum*, Ger. *Gramen triglochin Dalechamp*. Lugd. *Gramen iunceum* 4. vel *Spicatum*, Tab.

Hist. Lugd. iconem habet meliorem, quoad fructum, quàm Lobelius, at flores Tragus rectiùs exprimit, vt & Tabernamontanus.

Locus.

Inuenitur inter Spiram & Heidelbergam, in pratis locisue aliis humidis.

HYACYNTHI PARVI FACIE Gramen triglochin.

Cap. CXCVIII.

Descriptio

OBlongum habet comatúmque *bulbū*, Allii Alpini in morem, simplicem aliàs, aliàs multiplicem, à cuius imo demissis fibris radicatur, *foliis* tenuissima, glabra, palmaria interdum maiora, tria, aut quinque, statim à radice oriuntur: *cauliculus*, duriusculus, teres, gracilis, nudus, enodis, inter folia surgit, palmaris & sesquipalmaris: longam gerens spicam *flosculorum* luteorum, [nisi fallit in sicca plāta color] exiguorum, è quorum medio protenditur stylus longiusculus, ita vt cum eo flos referat rudimentum capituli Pyrolæ delapsis floribus: hinc stylus ille satis longo nixus pediculo triquetrus apparet, inque tria spicula superiùs cohærentia, subtus dehiscit, quo modo in Gramine trisulco seu triglochine est obseruari.

Locus.

In squalidis quibusdam locis maritimis Narbonensis Galliæ, & supra Admirabilem illum Gari fluuii Pontem trigeminum, eruit Genet. H.Cherlerus Iunio.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM densè stipatum.

Cap. CXCIX.

Descriptio

RAdice & foliis est Graminis marini spicati Zelandici similibus, duris & rigidis. Cuius culmi

mi spicas gerunt Iunci aquatici. Alioqui maritimo gramine haud melius est aut vilius.

Lob. Hist. B. p. 17. Teutsch dick Graßken/ Teutsch dick bieß Graßken. Et Icon. pl. pag. 17. *Gramen iunceum marinum densè stipatum.* Tab. Hist. *gramen iunceum* 1. Binßgraß 5. Et Icon. *gramen iunceum aquaticum minus.*

C. Bauh. phyt. *gramen* 72. siue *Iunceum tertium*: Eid. pin. *gramen iunceum spicatum* 11. siue *gramen iunceum foliis & spica Iunci minus*: *gramen iunceum marinum Gerardi.*

Locus. Ad littus Midelburgicum reperiri refert Lobelius thn Camba heymer heyden & in superiori comitatu Fatzenelebog.

GRAMEN IVNCEVM EX MONTE Baldo.

CAP. CC.

Descriptio. Imum culmum amiciunt *folia* pauca, dura, ceteroqui nudum, enodem, dodrantalem, glomeratum è glumis candidis capitulum summo cacumine gestantem, cui ad basim subiecta bina foliola acuta, aduersa, alterum altero longius, parùm tamen semunciam superans. *Hac ex sicca*: sic autem describit Frater in prod. Radice est parua, fibrosa, circa quam folia bina, ternáve sesquipalmaria: culmus iunceus, læuis, enodis, & nudus, pedem superans: cuius summo capitulum instar Phalaridis squamosum in apicem desinens, ex albo leuiter rufescens, insidet, cui vtrinque foliolum rigidum subiicitur, quorum longius, vnciam superans, deorsum vergit, alterum quod triplo breuius, rectâ effertur.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 75. siue *iunceum montanum*, gramini maritimo Dalechampij in multis conueniens, vtpote caule & capite: Eid. in prod. *gramen* 36. In pin. *gramen iunceum* 12. siue *montanum capite squamoso.* Prouenit in montis Baldi summitatibus.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM CAPItulo squamoso C. Bauhini.

CAP. CCI.

Synon. Descriptio. Gramini huic 37. in prod. vel, vt in pin. vocat, gramini iunceo 13. siue minimo capitulo squamoso, capillares sunt *radiculæ*: *folia* pauca, capillacea, vnciarum ferè duarum: inter quæ *culmi* vnciarum quatuor vel quinque exurgunt, in quarum ferè summo capitulum vnicum minutissimum squamosum rufescens, cui culmi apex supereminet.

In aquosis circa Altorffium Noricorum, vnde D. Doldius misit: & Francofurti ad Oderam prouenit. Locus.

GRAMEN IVNCEVM MINIMVM ALTErum eiusdem.

CAP. CCII.

Gramen hoc 38. in prod. in pin. verò gramen iunceum 14. siue minimum alterum, à priore differt potissimùm capitulis, quæ & summo cauliculo insident, & squamosa non sunt: in fossis Patauinis, aquâ defluxâ, reperitur. Synon. cum descriptione.

GRAMEN IVNCEVM MINIMVM MARItimum C. Bauhini.

CAP. CCIII.

Tota planta dodrantem non superat, cespiti similis, ex cuius singulis radiculis, singuli cauliculi exurgunt, foliolis capillaceis paucis cincti, qui exiguis vteiculis donantur. Gramen hoc 39. in prod. in pin. gramen iunceum 15. siue minimum maritimum in Zelandiæ maritimis, ad oppidum Goue, D. Gillenius collegit & transmisit. Descriptio. Synon.

GRAMEN SYLVATICVM PARVVM tenuifolium, rigidiusculum.

CAPVT CCIV.

Radice protuberat ab vno principio multiplici [autore Tabern.] fibrosa: foliis angustis, vulgato gramini similibus, sed plùs firmatis, solidis, denso ordine stipatis. Culmi procedunt ex his plures, tenues, rotundi, ac duntaxat, spithamei. Spicæ in horum sublimitate molles, capillares, subrufescentes. Descriptio.

Tabern. Hist. & Icon. Gramen syluaticum primum: Gramen nemorosum. Germ. Waldgraß/ Buchß od Boschgraß. Ital. *Gramen syluaticum* Angl. Weddegraß. Belg. Boschgraß. Ger. *Gramen syluaticum.*

Synon. Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 28. siue *nemorosum primum*: Eid. pin. *gramen nemorosum glabrum* 3. siue *Gramen nemorosum spicâ rufescente molli.*

Locus. In humido vliginoso & arenoso colo colligitur.

GRAMEN SYLVATICVM III. TABERN. paruum, tenuifolium, cum spica aculeata.

CAP. CCV.

Descriptio. Radix ab vna origine multiplex, exigua, filamentis referta: *folia* angusta, in acumen ab-

cuntia palmum medium ferè longa: ex his oriuntur *calami* nouem aut octo tenues, aphylli, æquales, spithamei. Horum summitates occupant *spicæ* paruæ, aculeatæ.

Synonyma

Tabern. Hist. & Icon. *Gramen syluaticum* 3. siue nemorosum, waldgraß 3. Ger. *Gramen syluaticum minus*.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramē* 29. siue *nemorosum alterum*. Eid. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 4. siue Gramen nemorosum spicis paruis asperis. Variat hoc latiore folio in dumetis & angustiore in pratis.

Locus.

Locum cum præcedenti eundem adamat.

HOLOSTIVM MATTHIOLI IVNCVEM.

Cap. CCVI.

Descriptio

Matthioli Holostium vocauit plantulam in palustribus obuiam, palmum aut sesquipalmum altam, cauliculis frequentibus, tenuibus, nonnihil rubentibus, & in ramos plures diuisis: *folia* acuta duas aut tres vncias longa, angusta: *floribus* secundum ramulos, adeóque & in extremitatibus crebris, succedunt vascula pusillum *semen* ruffum pellucidum claudentia. *radices* subsunt capillaceæ.

Synon.

Si Lob. in Ic Plant. p. 18. per Holostium Matth. eandem intelligit, quam Matthiolus plantam, meliùs placet Lobelii figura. Matth. suam plantã non describit.

Matthiolus mutata priore sententia in postr. comm. editione Holostium exhibuit pictum, nullâ adiectâ aut figuræ, aut virium declaratione, inquit H. Lugd. p. 1138.

Gramen ὀλιγοσπάσμιον videtur Thalio ea plãta, quam Lob. titulo Holostii Matthioli insigniuit.

Tabern. icon. & Hist. *Gramen bufonium*, Krotengraß / Germ. Paddegraß. Fland. & Brab. Todegras Gall. *Herbe aux crapaux* aut *Crapaudine*. Eid. Hist. *Gramen iunceum* 6. Ger. *Gramen iunceum*.

Casp. Bauhin. Phyt. *gramen* 84. siue ὀλιγοσπάσμιον: Eid. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 5. siue Gram. nemorosum caliculis paleaceis: duplex repens & erectum.

Passim pratis muscosis, aliisque putridis, ac humentibus locis prouenit. Locus.

GRAMEN HOLOSTEVM ALPINVM minimum C. Bauhini.

Tota planta vncias tres non superat: foliis capillaceis, vncialibus: cuius culmis capitula paleacea insident, copiosè in Heluetia in S. Bernardi monte minore prouenit. Gramen hoc in pin. nemorosum glabrum 6. siue Gramen holosteum alpinum minimum, 46. in prod. Descrip.

GRAMEN SPARTVM PLINII, SIVE Sportularum Ficuum?

Caput CCVII.

Spartū Latinorum & Plinii (inquit Clus.) à Spartó Græcorū frutice differens, herba est graminea, *folia* proferens, innumerosa, tenuia iūcea, viridiáque, cubitalis longitudinis ex eadem radice prodeuntia, quæ, dum nouella sunt, latiuscula cōspiciuntur, & interiore parte canescētia, successu vero temporis contrahuntur & conuoluuntur, fiuntque iuncea, dura, flexibilia tamen, & marginibus ita coniunctis, vt vix rima appareat, nisi diligentiùs obserues. Inter hæc *culmi* exiliunt ipsis foliis paullò longiores, qui Vere & Aestate paruam arundinaceam paniculam ferunt, simili propemodum cum illa ratione florétem: deinde oblongum *semen*, vt nonnulla Graminis genera: *radicibus* nititur fibrosis & perennibus, è quib. multæ simul enascūtur plantæ contiguæ, Iunci modo, vt interdum vna planta, siue multarum simul congestarum plantarum culmus, duorum pedum spatium, vel etiam illo ampliùs in ambitu occupet. Descriptio

Fuit hoc Spartum post Theophrastum Græcis notum, vt Plinius lib. 24. cap. 9. testatur in quo quæsitum proponit, num Genista Græcorum Spartium sit, de quo Homerus dicit, Nauium Sparta dissoluta. Cui breuiter respondet, certum esse, nondum eo tempore Africanum vel Hispanum Spartum in vsu fuisse, vt credendum sit, Genistam Græcorum Spartum esse, nostrum verò Spartum illis ignotum esse, nec de eo vllam posteritati reliquisse memoriam. Græcis notum.

Hermol. coroll. 771. Spartum alterum in Hispania & Africa funibus natum, *Leucea* siue *Lygea* dictum ab Athenæo. Amato Spartium aliud à Genista. Dodon. frum. Spartum herba à Plinio Spartum Hermol.

lib.19.cap.2.descripta. Lac.Spartum vulgare, differens à Genista. Clus. Spartum herba 1.

Spartium aliud à Genista.

Synon. Lob.in Aduers. *Spartium* vulgò *Elpho Hispanica Iuncea*, vulgi *Funisparton*, an *Linosparton* Antiquorum? Eid.Obs.p.45.Ic.plant.pag.88.*Spartum Plinii*, Clus.

G.Bauh.phyt.*gramen* 3. siue *gramen sparteum* 1. Eid.pin. *gramen sparteum* 1. siue paniculâ comosâ: *Spartum Plinii Clus.* Lob. & H.Lugd. *Spartum herba*, Dod. *Spartum Plinii* 1. Tab. & Ger. *Iuncus Ibericus* siue *Hispanicus*, Dalech. in Plinium: ἀσίνκαρπον Theophrasti.

Locus & Tempus. In Bætica regione Hispaniæ parte, præcipuè regno Morsiensi nasci tradit Amatus: veluti in Algarbia apud Lusitanos, Aphricæ contermina. Frequens nascitur, authore Clusio, collibus arenosis inter Vaëna & Alcalal-Real, atque aliis Bæticæ locis: sed omnium abundantissimè ab initio Granatensis regni, siue Bæticæ limitibus, vsque ad Murgim vrbem, vulgò *Murgra* dictam, vt non sine causa totus ille tractus Veteribus appellatus sit *Spartarius campus*, quo etiam noua Carthago, vulgò *Carthagena*, vrbs maritima continetur: hæc etiam à nonnullis Spartaria cognominata est, ob Sparti (vt credibile est) eo agro nascentis abundantiam. Nascitur & Valentino regno, atque illud quidem superiore longè vberius & lætius.

Vires & usus. Porrò, Sparti vsus, inquit Plinius, multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba est hæc (Iuncus Ibericus, siue Hispanicus, ἀκαρπος ..., ad nexus tantùm vtilis Dal.) spontè nascens, & quæ non queat seri, Iuncúsque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio. Námque id malum telluris est, nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes, facésque, hinc calceamina, & pastorum vestis, animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, cereatis cruribus, manibúsque rectis manicis, conuolutum osseis ligneísve conamentis. Nunc iam in hyeme vix. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus: Vulsum fascibus in aceruo animatum (adunatum) biduo, tertiò resolutum, spargitur in Sole, siccatúrque, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua, marina optimè, sed & dulci si marina desit. Siccatúmque Sole iterum rigatur, si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur vt fiat vtile, præcipuè in aquis marique inuictum. In sicco præferunt è canabi funes. At spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpolis, rursúsque quàm libeat vetustum nouo miscetur. Verumtamen amplectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris nautium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Ad hos omnes vsus quæ sufficiant, minus XXX M. pass. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minúsque in longitudinem esse reperientur, longiùs vehi impendia perhibent. *Hæc ille natur.hist.lib.19.c.2.* Virgæ (inquit Amatus) huic ad summum cubitales sunt, solidæ, ad frangendum difficiles, vinculorum vsui præcipuè, ex quibus cordæ, funes, Cameli & nauium ornamenta parantur: nec minùs in ipsa Algarbia & Bætica regione, ex isto Sparto, infinitus sportularum & corbium calasthicorum numerus, pro deferendis ficubus, & passis, aliísve mercibus ad vniuersam Germaniam, Prussiam, & Bohemiam, Galliam & Scythicam fiunt, hodie verò. Spartum hamato ligno conuolutum eradicatur, veluti quoque Plinij tempore, osseis, ligneísve conamentis euellebatur. Spartum eodem in vsu nunc est apud Hispanos, referente etiam Clusio, quo fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & exsiccato tapetes seu aulæa, storias, corbes, rudentes, aliósque funes conficiunt: corbes etiam illi in quibus ficus, & vuæ passæ aduehuntur, ex Sparto contexti sunt. Sed ex illo aquâ, instar lini, macerato, deinde siccato & tuso, calceamenti genus, quod ipsi *alpergates* appellant, paratur, funes etiam & alia subtiliora opera. Præfertur autem id quod Valentino regno crescit.

GRAMEN SPARTVM 2. CLVSIO.

CAP. CCVIII.

Descriptio. Spartum herba alterum Clusij nascitur Murciano regno, humidioribus præsertim locis, superiore tenerius, cuius valdè rarus est vsus, vt quod storiis aut huiusmodi operibus conficiendis minimè sit idoneũ, plurimus autem eius vsus in eâ regione, ad lineos saccos, quos lectis substernant, implendos, vt nos stramine vti solemus, quoniam mollius, tenuiórque sit iunco, quàm primum: paniculam fert breuem & pericarpio quodam, siue membranaceo folliculo inclusam: vti Narcissorũ & similium ferè flores.

Synon. Lobel.Hist. Belg.p.122.& Obs.p.45. *Spartum alterum Clusii.* Eid.plant.icon.p.88. *Spartum Plinii & Clusii alterum.*

C. Bauh. pin. *gramen sparteum* 2. siue *paniculâ breui folliculo inclus.*: *Spartum alterum Plinii*, Lobel. Hist.Lugd. Tab. & Ger. Sparti herbæ alia species, Dodon.

Locus & tempus. Nascitur eodem quo superius illud ad multa vtile, modo: paulo tamen maturius flores producit: nam Martio suis floribus onustũ legebat Clus.

SPARTIVM SPICATVM, PVNGENS Oceanicum.

CAP. CCIX.

Descriptio. Spartum herba 3. siue Oceanicum aut marinum Clusii, nonnullis, Galliæ, Flãdriæ que locis & aggeribus illis sabulosis, Oceano obiectis inuenitur, *Helm*, ab incolis, præsertim Flandris vocatum: quod priori Hispanico non valdè dissimile est, sed multò maius & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres sine ocreis iter est, permolestum: pungunt enim & cutim penetrant eius folia. Crescit eodem modo quo superiora, magis tamen latè serpit Graminis modo: *Spicam* autem fert Secalis penè instar: eius vsus,

vt latis suis cespitibus & valdè confertis, atque obliq. spargentibus sese radicibus, arenam firmiorem reddat, & colliget in aggerib., ne tam facilè marinis vndis & fluctibus eluatur, & faciliùs resistant tēpestatibus, qui in Oceano crebræ.

Ex Plinii l.19 cap. 2. ac lib. 24.c. 9. ostendi potest Genistã & Spartium diuersas esse plãtas, quanquam obscurè vtramq; herbam discernat, ac dubia prorsus fide tradat: tamen priori loco per Iuncos aculeatos, siue virgas, longas, sine foliis, eas omninò intelligere videtur, quas Holandi Oceani magni accolæ, ob vigentem dãnosúmque maris impetum, atque inundationem, arenosis montibus inserunt, ne validiori arena vento promptè defluat aut dissipetur. Plinius montes his operiri, in citerioris Carthaginensis Hispaniæ portione, scripsit. In Holandia Helm vocant, quasi Galeam. Hanc omninò pinxisse Dioscoridem lib.4.cap.159. arbitratur Cronemburgus. Sed quo modo ad Diosc. Spartum referri possit non ostendit.

Cronemburg. Spartium Holandicū

Synonyma. Casp.Bauhin.Phyt. *gramen* 113. Eid. pin. *gramen sparteum* 3. siue *spicatum, foliis mucronatis longioribus*, vel *spicâ secalinâ*. *Spartum tertium*, Clus. Hist.Lugd. *Spartum herba* 3. *maritimum*, Clus. Hist. *Spartum nostras*, Lob.Obs.p.45. Ic.89. Hist. Belg.pag. 123. *Spartum* 5. *& Plinianum* 3. Tabern. *Spartum Anglicanum*, Ger.

GRAMEN PENNATVM, ALIIS Spartum.

Cap. CCX.

Descript. PRætenuia è rad. capillatis geminant folia dodrãtalia: *Alia* superiùs teretia, inferiùs plana: inter quæ surgentes *culmi* in cristam sesquipalmarem lanugine molliccia, vtrinque plumatã, contortámque, desinentes. *Spartum herba* quintum, siue Austriacum pennatum, non in locis aurã marinã afflatis (autore Clus. Pannon. & Hist. post.) natum, sed procul à mari, procul ab arenosis illis aggeribus, spontè etiam crescens. Habet verò id *folia* pedalis longitudinis, gracilia, viridia, numerosa, plana initiò: sed quorum limbi tandem coëunt, Iunci modo læuia, teretiáque fiunt, Sparti Hispanici foliorum instar, quibus nó multùm absimilia sunt, sed minora & graciliora: inter ea *culmi* exeunt graciles, foliorum fastigiũ non superantes, qui *spicam* ferunt aliis dissimilem, sed tribus aut quatuor oblongiusculis granis, longa contortáque cauda insignitis duntaxat constantem, quæ in dodrantalem, imò pe-

dalem, interdum veluti penulam, tenuioribus alarum auis illius *Manucodiata* siue paradisi vulgò nuncupatæ, pennulis fermè respódentem, desinit: *radix* subest è multis capillamentis gramineísque fibris composita, Hispanici Sparti radicis instar.

C. Bauhin. Phyt. *gramen* 118. siue *sparteum* 8. vel *pinnatum*: Eid. pin. *gramen sparteum* 12. *siue pennatum*: *Spartum Austriacum*, Clus. Pann. *gramen* 9. *vel iunceum* Dod. *gramen pinnatum Dalechamp*. Lugd. Variat iuba colore: est flauo, & etiam candido. Synonyma.

In aridissimis tumulis, apricis, lapidosísque prouenit. Abundè hoc genus, vt testatur Clusius, nascitur in monte Badensibus thermis imminenti, totáque illã catenã montium qui inde ad Danubium vsque procurrunt, præterea ad sylvulam Lachn aliisque apertis & Gramineis locis Austriæ & Vngariæ: sed omnium vberrimè in Viuario illo Neapoli Austriacæ vrbi contiguo, in quo vberiùs lætiúsque prouenit. Semen maturum Iunio, vel læuissimo auræ flatu excutitur, atque cum sua pennula paululùm volans, vbi decidit, statim per Gramen irrepit & terrã se condit. Locus & tempus.

GRAMEN SPARTEVM VARIEGATVM, Casp.Bauhini.

Cap. CCXI.

GRamen 33. in prod. *gramen sparteum* 12. siue *variegatum* foliis est quatuor vel quinque vnciarum, rotundis, variegatis, quorum alternatim pars vna viret, altera rubet: quod primo Vere in Franckenhusiis montibus copiosè repetiri, D. Iungermannus anno 1602. scripsit, & colorem cultura mutare monuit: Spartíque nomine, solùm folia, misit. Synonyma.

SPARTVM MARITIMVM SIVE Oceanicum latifolium.

Cap. CCXII.

IN sabulosis collibus Walcheræ & Hollandiæ, inquit Lobelius, reperitur Spartum. Vnum spica, radice, magnitudine, semine acerosõ, ad Spartum tertium Clusii proximè accedit. Discrimen in folis est *foliis*, quæ pulchra Frumentaceis & Graminis striati sulcati foliis latiora, coloris glauci. Desc.

De hoc scribit Clus. Spartum herba 4. Batauicum siue Oceanicum 2. à tertio maritimo siue Oceanico

Oceanico primo, nimimè differt tota plantæ forma, radicéſque ſub arena condendi, latéque ſpargendi licentiâ: eius tamen ſpicæ breuiores videntur & Phalaridis potiùs quàm Secales paniculas imitari, id Batauis, quibus valdè familiare iiſdémque vſibus ſeruit quibus Oceanicum primum, etiam *Halm* dicitur.

Synon. Icon apud Cluſium, quæ eadem cum Lobeliana, monſtrat magnam differentiam à priore Oceanico, in quo folia anguſta pinguntur: verùm reſpondet deſcriptioni Lobelij. Eid. dicitur in H. Belg. p. 133. & Icon. plant. p. 89. *Spartum noſtras alterum.*

C. Bauh. phyt. *gramen* 114. ſiue *Spartum* 4. Eid. pin. *gramen ſparteum* 5. ſiue *ſpicatum latifolium: Spartum* 6. *vel Plinianum* 4. *Tabern.*

GRAMEN ÆGYLOPS, BROMOIDES Tabern. longiſſimis ariſtis.

CAP. CCXIII.

Deſcriptio. Radice eſt multiplici (vt autor eſt Tabern. fibroſa, ex qua numeroſum emergit agmen *foliorum* paruorum anguſtorum iunceorum. Inter quæ terni vel quaterni aſſurgunt *culmi* tenues cubitales aut ſeſquicubitales, qui in ſummitate *ſpicas* gerunt glumis auenaceis ſimiles, ſed ariſtis acutis & longis, quæ ex membraneo folio, velut vtriculo ſpicam infernâ parte complectente, proſiliunt, & in vnum tantùm vergunt latus. Glumę verò *ſeminum* ſunt vacuę. Decidentibus verò ariſtis & ipſa ſicca cum glumis ſuis in iubam è tonſilibus cirrhis contextam, inſtárque lini panſum dehiſcit, tandem vaneſcit tota.

Synon. Tabern. hiſt. *Aegylops* 4. *Bromoides* 1. **haber wacht.** Icon. *Aegylops Bromoides* (ſic etiam Gerardo) **Nadelwacht.**

C. Bauh. phyt. *Gramen* 107. *ſiue Feſtuca longis ariſtis.* Eid. pin. *gramen Feſtuca* 15. ſiue *Feſtuca longiſſimis ariſtis glumis vacuis ſpadicei coloris.*

Arenoſis gaudet locis & ſiccioribus pratenſibus: potiſſimùm verò in viis inter VVormatiam & Frankental Palatinatus ciuitatem obuium eſſe teſtatur Tabernamontanus.

SPARTVM PARVVM LOBELIO.

CAP. CCXIV.

Deſcriptio. Duras craſſaſque *fibras* demittit: *culmi* numero plures, ima parte foliorum circumiectorum voluminibus craſſeſcunt, alioqui fili inſtar tenues, enodes, dodrantales, quos à medio ad ſummum vſque conſcendunt, altera duntaxat parte erúpentes, eódémque vergentes, *glumæ* duræ, tenues, longiuſculæ: *folia* vbi ſtipulam non ampliùs inuoluunt, admodum tenuia, & ferè rotunda, trium, quatuórve vnciarū lógitudine: accepimus apud D. Vldaricum Chelium, Medicum Argentinenſem ex plantis Agerianis ſiccis.

Synon. Lobel. Hiſtor. Belg. p. 124. & Ic. plant. pag. 90. **klein Spartium van deſen landen.** *Spartum noſtras paruum.* Tabern. Spartum 7. vel Plinianum 5.

Caſp. Bauh. phyt. *gramen* 117. ſiue *gramen ſparteum* 7. Eid. pin. *gramen ſpartium* 6. *ſiue Iunciſolium.*

GRAMEN SPARTEVM PRIMVM TABERnæmontani.

CAP. CCXV.

Deſcriptio. Gramen ſparteum primum (inquit Tabern.) *radice* nititur fibroſa, longa: *folia* rigida, tenuia, pedalia, neruo medium percurrente: *culmi* cubitales & altiores, teretes, læues, foliis multis amicti: *ſpica* digitali longitudine, interdum longiores, colore fuſco obſcuriore.

Synon. Tabern. Hiſt. *gramen ſparteum primum* **pfrimenn graß das erſt.** Icon. *Iunciſpartium.*

C. Bauh. phyt. *gramen* 115. *ſiue ſparteum* 5. Eid pin. *gramen ſparteum* 4. *ſiue ſpicatum foliis mucronatis breuioribus, Spartum Anglicum* 2. Ger. cit.

Locus. Vberi prouentu, Tabern. annotante, naſcitur in ſqualidis locis inter Hertzogenbuſch in ſabuletis, variiſque aliis Brabantiæ locis.

GRAMEN SPARTEVM BASILEENSE CApillaceo folio, C. Bauhini.

CAP. CCXVI.

Deſcriptio. Ex *radice* fibroſa, *culmi* plures exurgunt, qui ſtatim in folia capilli inſtar anguſtiſſima, in acumen molle faſtigiata, palmum ſæpe, pedémve altiora, abſumuntur: nec paniculam, nec ſpicam obſeruauimus. Tota planta inſigniter viret, & ex multis plantis ſimul iunctis ceſpes conſtituitur: in paludibus Michelfeldæ prouenit Gramen hoc Sparteum 7. ſiue Baſileenſe, folio capillaceo, vt autor in pin. vocat, vel, vt in prod. Gramen 29.

GRAMEN SPARTEVM MINVS, VEL HOlandicum, C. Bauh.

CAP. CCXVII.

Gramen hoc 30. vt in prod. vocat, vel, vt in pin. Gramen ſparteum 8. ſiue minus, vel

Holandicum pro *radice* fibras tenuissimas albas habet: *folia* copiosa, capillacea, pallida, triû quatuórue vnciarum, inter quæ culmi tenuissimi, palmo altiores, vno, altero ue internodio donati, & penè nudi efferuntur, qui paniculam pallidam diuulsam sustinent: & communiter plures cespites constituunt. Nomine sparti Holandici ex sylua Hagana D. Weckerlinus misit.

GRAMEN SPARTEVM MONSPELIAcum folio capillaceo minimum, eiusdem.

Cap. CCXIIX.

Synon. Descriptio. RAdicem habet Gramen Sparteum 9. siue Mõspeliacum capillaceo folio minimum (vt ab autore in pin. vocatur) pro 5. in prod. descriptum, ex fibris albis, oblongis, capillaceis compositam, *folia* capillacea, yncialia: *culmos* tenuissimos, nudos, trium quatuorue vnciarum: paniculas paruas ex locustis minimis compositas & per maturitatem rufescentes: quod Monspessuli in agris æstiuo tempore reperitur.

GRAMEN SPARTEVM SETAS EQVINAS referens Casp. Bauh.

Cap. CCXIX.

Synonyma Descriptio. HOc (quod in prod. 32. est: in pin. verò Gramen spartum 10.) album est, & ex *radice* alba, setarum instar, *folia* cubitos quatuor longa producit, quæ forma & tenuitate, & robore caudam equinam eiúsque setas referunt: ex quibus Iauę insulæ incolæ tapetia texunt. Cuius fortè mentio fit in C. Clusii curis poster. sub Herba, *Sparto Hispanico non absimili.* Sic ex Insula Virginea, arboris cuiusdam cortex candidissimus, in pili tenuitatē diuisas adfertur, è quo incolę pānos texunt: hunc corticem à D. Giltenio, Gramē verò à D. Saltzmanno accepimus.

GNAPHALIVM TRAGI, SIVE IVNCVS Bombycinus.

Cap. CCXX.

Descriptio. IMplexis fibris radicatur, iûcos tollens rectos enodes, foliosos, in quorū summitate è bifori vaginâ, longis lentisque pediculis appenduntur paniculæ tomentosæ, candida bombycū opera & mollitie præstantes.

Gnaphaliū Trago. Linum pratense.

A Trago inscribitur Gnaphalion, & Flatteflachs/ h. e. Linum pratense, & Wisen wollen, id est, Lana pratensis cognominatur, statuitúrque Iuncei Graminis genus. Eiusdem cum Trago opinionis est Cornarius. Lana pratensis.

Tabern. icon. & Hist. *Gramen tomentosum, Linum pratense, Linagrostis, Eriosch̄oenus, Linoschœnus* Angl. Waterlecke & Medowe woulle. Hand. & Brab. Syde Biese volckbiese / Quispelbiese / Wattenspflachs vndt wattenbiese. Germ. flachsgraß. Errant qui Dioscoridis Gnaphalium faciunt. Gramen tomentosum, Tab. Linagrostis Lonitzero. Gnaphalium est.

Gesn. de stirp. coll. vocat simpliciter Matteflachs: In catal. pl. appellari censet Alopecuron, & Frumentum caudatum à quibusdam, quæ opinio nobis non placet.

An Plinius lib. 19. cap. 1. de hoc ait: Aegyptii quartum Lini genus Orchomenium appellant. Fit è palustri veluti Arundine duntaxat (Fit è palustris arundinis foliis, vel duntaxat Dalech.) panicula eius.

Reliqua synon. Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 122. *siue tomentosum.* Eid. pin. *Gramen tomentosum* 2. *siue Gramen pratense tomentosum panicula sparsâ. Gnaphalium* Diosc. Trag. *Typha* Diosc. Ang. Iuncus bombycinus, Adu. Lob. icon. pag. 87. Obs. pag. 44. *Gramen eriophorum,* Dod. *Linum pratense.* Gesn. coll. Icon. *Gnaphalium Tragi*, Hist. Lugd. pag. 1116. *Pseud. linum*, Cast. icon. *Gramen iunceum lanigerum* Thal. *Gramen tomentosum, & Linagrostis* Tab. *Gramen tomentarium*, Ger. Nonnunquam contractis pediculis tanquam pappus conspicitur.

Locus & tempus. Geneuæ prouenit in vliginosis pratis quà itur Cologni, cum suo tomento Maio. In valle Griesbachiana vbi fontes acidi, abundat. C. Bauhin. obseruauit Basileæ propè Michelfeld. Plerisque humidis & desertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuscemodi Gramen reperitur: præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

Vires. Vi pollet adstringente & condensante, quare in vino nonnulli decoquunt, propinántque alui profluuio, ac colica ab eadem causa exorta laborantibus, vires vlteriores & facultates nos latent, Tab.

IVNCVS ALPINVS CVM CAVDA leporina.

Cap. CCXXI.

Descriptio. CRebros ex paruis *radicibus* surrigit *culmos* dodrantales, interdum cubitales, striatos, *foliis* propter terram stipatos, quæ & ipsos culmos aliquousque inuoluunt, alioqui Iuncea folia in stylum exeunt acutum, paulloque supra radicem ruffescentia, sæpe in fibras como-

comosas faciscunt: cæterùm singuli culmi in turbinatam caudam, canescentibus tomentosis squammis, compactilem, fastigiantur, mollitie holosericum prouocantem: radicatur denique fibris aliquammultis, fragilibus.

Synon. Casp. Bauh. phyt. *Iuncus* 10. siue *Schoenolaguros*, missus à Fratre Io. Bauhino nomine Iunci alpini cum cauda leporina: Eid. in prod. *Iuncus* 7. siue *capitulo lanuginoso*: Item pin. *Iuncus capitulo lanuginoso* 3. siue *Schoenolaguros*, à capitulo haud multùm leporum caudæ dissimili.

Locus & tempus. Prouenit in monte eundo Ribessatwe ex fonte acido S. Petri Maijo, eodémque mense in procelso monte, itinere Griesbachiano, *Dornstet* vrbem Ducatus VVirtemb. versus.

IVNCVS ALPINVS BOMBYCINVS.

Cap. CCXXII.

Synon. Descriptio QVi C. Bauhino in prod. *Iuncus* 8. in pin. verò *Iuncus capitulo lanuginoso* 2. siue *alpinus bombycinus* est, ei ex radice aliorum Iuncorum simili, *folia* iuncea exurgunt, inter quæ *culmi* plures tenuissimi, palmo minores, qui capitulum paruum, lanugine albà ornatum, sustinent.

Locus. In montibus Morauiæ loco dicto Ressel, D. Fleisserus erut, & communicauit.

SCHOENANTHOS SIVE IVNCVS odoratus.

Cap. CCXXIII.

Descriptio INter Schœnanthi vulgaris plantas reperiuntur quædam festucæ, multæ simul iunctæ, Gramini similes, in quibus interdum ab vna radice oriuntur multæ veluti spicæ, cespiteo modo longitudinis palmi, coloris ferè & forma foliorum Tritici circa inferiora, color enim est ex luteo pallidus, vt plurimùm, vel quasi cinereus, interdum tamen etiam rubent: rubent etiam superiores partes foliorum, quæ vbi graciles sunt circumuolutæ ab ipsa statim radice: *folia* sæpiùs inter se circumuoluuntur & efficiunt veluti caulem. *Caules* habet multos ab vna radice, circa quos conuoluuntur folia in inferioribus, nodis (longè ab inuicem distantibus) distinctos. A nodis exoriuntur etiam folia, quæ caulem amplectuntur. Caules autem similes sunt culmis Tritici Auenæ, Graminis &c. qua ratione verò dicuntur *σχῖνος*, à Dioscoride, intus non sunt concaui vt prædictorum, sed medulla fungosa farcti simili medullæ Iunci vulgaris: *flores* ex purpureo canescentes, papposa lanugine obsiti, habent aliquid commune cum Arundinis floribus, ac quodammodo similes seminibus Nerij. *Radices* multæ sunt satis longæ, duræ, denudatæ, vtplurimùm, à cortice, quodammodo similes Cirris Hellebori, vel Valerianæ. Interdum adsunt radices paulò crassiores, densæ, geniculatæ, gustu valentiores reliquis, ex quibus tum cirri oriuntur, tum ipsæ veluti spicæ quæ videntur veluti per terram repisse. Vbi recens est hæc planta, qualem ego vidi, manibus confricata iucundi est odoris, & saporis non ingrati, licet videatur aliqua adesse amaritudo cum acrimonia, luculenter linguam mordicante, quæ tamen solet efficacior esse in quibusdam foliis remistis, gramineis, valde tenuibus, & carinatis.

Clus. loco. Clusius apud Garciam sic describit: Natæ sunt nobis anno 1568. aliquot Iunci odorati plantæ, è semine, ex Italia misso. Est verò Iuncus plãta multis culmis assurgens, tenerioribus foliis quàm Gramen, seu *πόα* (quam pulcherrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem spirant odorem, sed in quo rosæ odor non eluceat: nam manducata potiùs Rosæ, præsertim Sacchari conditæ, odorem æmulari videntur. Nullum protulit florem, quòd seriùs prouenerit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta censenda sit. Radix est numerosa & capillaris, non nodosa, vt ait Serapio, gustu feruido & aromatico. Eius *iconem* ad viuum expressam inserere hic libuit.

Iuncus duplex Diosc. Iunci duplex genus est (vt vult Diosc.) Vnus vocatur Iuncus læuis: alter Iuncus acutus, qui in summo acumen habet. Duplex autem & huius species est: Alter enim sterilis est: alter semen habet rotundum, nigrum: Et huius calami crassiores sunt, carnosioresque. Est & tertium genus, multò carnosius & asperius, quàm illa duo, quod vocatur holoschœnos, hoc est, Iuncus totus. Habet & hic semen in cacumine, simile præcedenti. Cæterùm Æthiopicus (alij *ἄκαυλον*) Iuncus somniferum semen habet.

Iunci genera tria, Plinio. Plinius lib. 2. cap. 18. de Iuncis agens. Tria, inquit, genera eius: acuti sterilisque, quem marem & Oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem Melancranin vocant. Crassior hic, & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschœnos eodem cespite. Vtilissimus ad vitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellauimus, ex semetipso, cacumine in terram defixo. Melancranis autem, suo semine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. *Hæc Plin.* de libro 4. Hist. pl. Theophrasti transtulit. Sed mox de suo addit. Vsus ad nassas marinas, vitilium nexus, elegantium Lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine, iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleat penè vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliàs vtiliorem. At verò hic locus haud dubiè corruptus est. Deest enim vnciarum numerus. Quæ verò putanda est cribrorum longitudo? Quanquam autem) inquit Cornar. doctissimus quisque ita hactenus legerit, & locum hunc citauerit; tamen ego sic lectionem restituendam iudico, vt legatur: amplitudine iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleant denum vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cybiorum

Plinij locus corruptus.

longitudinem, non aliis vtiliorem. Denum vnciarum, id est, pollicum latitudinem implere dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, sicut in libra duodecim vnciæ, velut lib. 5. cap. 9. comm. medic. declaraui. Et profectò procliue fuit penè vocem, per denum substituere. Deinde cybiorum longitudinem implere ait, eámque longitudinem non esse aliis, quàm cybiis videlicet, vtiliorem, nimirum vt ipsis excipiantur ac colligantur. Cybium autem appellari concisam pelamidē Plinius testatur. Et hic facilè fuit à cybiorū voce, ad cribrorum vocē delabi. Vetus noster codex cimbiorum scriptum habet vndē ad hanc coniecturam deuenimus, quam cuiusque iudicio expositam, sequendam aut reprobandam relinquimus. *Porrò subiungit Plinius* hinc vsum Iunci medicum.

Iunci vsus medicus.

Iunci radix, inquit, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum, & fœminarum menses, capitisque dolores facit. Et hæc consonè cum Diosc. nisi quòd in aqua potum, prò μετ' κράματος dixit. Est autem κρᾶμα vinum aqua dilutum: deinde rursus menses reddit ἐμμήνια κινεῖν suo more, velut iam sæpè dixi. Verùm quod hinc sequitur penitùs alienum est à Diosc. sententia. At qui vocatur holoschoenos, eius folia quæ proxima sunt radici, commanducantur aduersus araneorum morsus. In vulgatis codicibus vox folia deest, & Dioscor. ea non commanducari sed imponi uult. *Et tandem subdit Plin.* Inuenio etiamnum vnum Iunci genus, quod *Euripicen* vocant.

Euripice Plinii.

Huius semine somnum allici sed modum seruandum, ne sopor fiat. At hic Euripices vocis lectio doctis semper suspecta fuit. Vetus codex Trepicen habet, non minùs incerta lectione. Dioscoridis codices partim ἐρεσπικὴν habent, partim αἰθιοπικήν. Hos sequutus iudicium doctis defero.

Galenus, iuncus læuis alter, inquit, ὀξύσχοινος, alter ὁλόσχοινος nominatur. Et gracilior quidem ac durior est oxyschœnus, crassior autem & laxior holeschœnos. Semen holeschœni somniferum est. At oxyschœni duæ sunt species, altera sterilis, cuius vsus ad medicinam nullus est: altera semen fert, & ipsum somniferum, sed minùs quàm holoscœni semen. Inducit tamen hoc etiā capitis dolorem. Amborum verò semina si cum vino bibantur, fluxiones ventris resiccant, & fluxum rubrum cohibent. Ex quibus clarum euadit temperamentum ipsorum esse compositum ex terrea substantia leniter frigida, & aquosa leniter calida, vt inferna siccare possint: & vapores ad caput remittere leniter frigidos, quibus somnum inducunt.

Iuncus odoratus rotundus, Celso.

Celsus & Latiniores Iuncum odoratum rotundum vocant, ad differentiam angularis, quem iidem quadratum appellant, Græcè σχοῖνος appellatur per excellentiam, quum aliàs omnes Iunci species hoc nomine veniant. Hippocrates σχοῖνον ἡδύοσμον, ἢ εὐόσμον, ἢ εὐώδεα, id est Iuncum odoris iucundi, & benè olentem, ac odoratum, in lib. morb. mulier. vocat, h. e. Aromaticum Iuncum, vt Galenus exponit in glossis. In Officinis hodie radices rarò habentur. Quæ verò reperiuntur Festucę siue culmi, Squinanthi nomine appellantur corrupto illo ex σχοίνου ἄνθος. Nostri Wolrichende bintzen vocant, Camelhew / host est Fœnum camelorum, velut etiam Galli pastum camelorum. Et profectò Festucæ illæ Officinarum præ-rasæ apparent ex superna parte, quod ipsis à Camelis contigisse verisimile est. Appellant etiam Græci σχοῖνον μυρεψικὴν, quòd in vnguenta recipiatur.

In Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis, ab incolis *Sachbar* vocatur: à nonnullis verò *haxis cachule*, id est, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametsi non negem [inquit Garcias] aliis etiam nominibus apud Arabes insigniri. Nā Auicenna lib. II. cap. 591. eum *Adhar*: Serapio c. 19. *Adher* appellant: quos sequuntur omnes Arabici & Persici Medici hìc agentes: florem verò vocant *Foca*. Nam quod Syluaticus cap. 12. *adiber* & adhecarum vocari scribit, corrupta sunt vocabula. Persis, qui ad iam dictas, vsque Prouincias pertingunt, *Alaf*, quod herbam significat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari potest. Apud Indos peculiare nomen non est sortitus, sed *herba Mazcatensis* appellatur. Sunt qui *paleam de Mecha* nuncupent. Nec desunt qui *Pastum camelorum* vocent, nec immeritò, sed tamen Cameli non sunt istic adeò frequentes, vt hoc Gramē cum floribus omninò depascere possint. Sed sunt ibidem multi Asini, Muli, Equi, quos Arabicos vocamus; boues Capræ, & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam, siue Gramen. Defertur quidem in Indiam in vsum Medicum vsurpandus. Maximā tamen copiā per fasciculos colligatum in nauibus adsumunt equarii mercatores seu mangones, vt equis substernant, ne stercoris & vrinæ pædore offendantur. Nam simul atque maduerit. recentem substernunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ fasciculos aliquot secum aduehere solent, quos deinde in Italia vendunt. Memini in Insula *Diu* vili emisse multos Iunci fasciculos, quos in Lusitaniam cum aliis aromatibus mitterem: nullum tamen florem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis habetur, cùm Gens sit rudis & syluestris. Nullus est huius vsus apud istius regionis incolas: sed nos duntaxat, & Medici Arabes & Persæ, eo vtimur. Ipsi indigenæ eo se & sua iumenta lauant. *Nunc ad Auctores, qui eius meminerunt veniamus.* Dioscorides lib. I. cap. 16. laudatissimū ex Nabathæa, proximum Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, pessimum ex Africa adferri scribit. Floris culmorum, radicisque esse usum. Eligendum eū qui manibus confricatus Rosæ odorem emittit. Scio in iis quas suprà enumeraui prouinciis, quæ Arabiæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Nabathæa gignatur (quę à Nabaioth Ismaelis nepote denominata, prouincia est Arabiæ Iudææ conterminæ) diligenter percōtatus sum à Medicis, qui in Hierusalem, Galilęā, aliisque vicinis prouinciis versati erant: Sed illi responderunt, eum, quo istic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo nasceretur, an autem ex Mazcate adferretur, ignorare se dixerunt, quoniam medicamenta interdum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. Quæ cùm audirem, inquirere non volui num Babylone nasceretur, tametsi id fieri posse putem. *Cùm verò* Dioscorides Africanum improbet, non oportet nos admodum sollicitos esse in eo inuestigando, præsertim cùm non adscripserit quā Africæ regione proueniat. De floribus autem, cum meam, tum reliquorum Medicorum negligentiam agnosco qui non iubeamus eum aduehi. Nostrâ etenim culpa factum est, vt eius vsus desierit. In medicamentis odoratis, Dioscoridem incertis comparationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus iucundum quidem spirat odorem, sed Rosæ haudquaquam. *Iuncus odoratus*, Cornelio Celso Iuncus rotundus vocatur, & ad Iunci vulgaris, & cyperi, siue

Sachbar Arab. Haxis cachule. Adhar. Foca. Alaf. Herba Mazcatēsis. Palea de Mecha. Pastus Camelorum. Equis substernitur. Delectus. Africanus improbatur. Flos. Diosc. reprehēs.

Iunci triangularis differentiam : sed minimè in eam altitudinem excrescit, quà Iuncus. Auicenna lib. II. cap. 5. duo eius genera constituit, Alterum enim Arabicum vocat, qui est odoratus Alterum in *Aglami* natum, per quod vocabulum Damascum intelligit. Sed quod Dioscoridis testimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifestus error est, cùm Dioscorides nusquam fructus meminerit. Serapio lib. simpl. cap. 19. ex authoritate Bonif. scribit Iuncum habere radicem *Chulem* similem, latiorem tamen, & minoribus nodis cinctam, multos calamulos prædutos proferentem, qui fructum proferant similem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: simulque & in vno cespite multas plantas nasci. Huius radix adeò similis est Chulem, vt sub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initiò dixi. Matthæus Siluaticus cap. 12. decem annis conseruari asserit. Credo in siccis & mediterraneis regionibus multo tempore conseruari posse, cùm humiditate non abundet. Sed in huius Prouinciæ maritimis, paucis annis in suâ odoris fragrantia conseruari potest. Quod ad Brasauolú & Monachos iin Mesuen com. attinet, doctè illorum argumenta refellit Matthiolus, Com. in Diosc. lib. I. cap. 16. quare superuacaneum esse iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Mes. dist. I. cap. 47. oscitantiam mirari non possum, qui Galangam Iunci odorati radicem esse contendunt, cùm Galanga in Sina nascatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia absit, & plurimùm ab Iunco odoratô differat tum foliis, tum radice: nec nisi sata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò spontè nascatur, nec seratur. *Hactenus Garcias.*

Tempestiuum nunc est, vt ad alios Autores qui de Iunco scripserunt, deueniamus.

Anguillara sibi persuadet Squinanthum non esse Iuncum odoratum: quia in Squinantho, non reperiatur caulis qui similis sit cauli Cyperi, vt videtur voluisse Diosc. Deinde quòd radices quæ exhibentur non sint similes radicibus Valerianæ. Præterea quòd in vsu medico olim flos, caulis & radix Iunci odorati recipiebatur: nostri autem vsus tantùm sit foliorum: res quæ non videbatur silenda fuisse Dioscoridi: ac etiam quòd odor & sapor qui in Iunci odorati caule & radice sentiuntur, in squinanthi iisdē partibus non item.

Cùm in libris Arabum legimus (Monachorum in Mes. verba sunt) florem Squinanthi, non possumus per Squināthum intelligere florem schœni, sed plantam eius, intelligunt enim per Squinanthum absolutè plantam ipsius schœni. Schœnum autem non sunt illæ paleæ, quibus vbique in Officinis vtuntur: quia descriptio Dioscor. de Schœno odorato non conuenit illis, vt quilibet videre potest: non enim habet radices notabiles ad Medicinæ vsum, sed quasi capillaceas partes, & nullius roboris vel momenti, neç mordicant linguam ipsæ paleæ, & quamuis sint æqualiter odoratæ, non tamen spirant rosæ odorem: &, quod maius est, videmus quod non producunt Iuncum, sed calamum nodosum, sicut & calamus hordei aut frumenti: quoniam vt plurimùm exportantur cum parte ipsius calami. Vnde nonnulli rectè existimant ipsum Squinanthum vsualem esse plantam calamj aromatici. Reuera Squinanthum non habemus. Sed multorum quidem non spernendorum est opinio, quòd hæc radix quia communiter pro Galanga vtimur, sit radix ipsius veri Squinanthi. Etiam à nonnullis qui fatentur se vidisse viuam plantam istius Galangæ vsualis, habuimus quod ad vnguem correspondet Diosc. descriptioni de Iunco rotundo, odorato. Galanga autem, quæ (vt suprà diximus) Græcis incognita fuit, & à nobis quoque minimè cognoscitur, alia planta est, & apud Arabes solummodò perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso Schœno, (quibus caremus) quàm etiam pro ipsa radice possumus, vti vbi oportet hac vsuali Galanga. Possumus quoque vti hoc vulgari Squinantho, quod esse plantam calami aromatici, opinantur plures, quoniam, vt in Dioscoride & cæteris fide dignis authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & Iunci odorati, nihil, aut satis parum, inter se differunt: ex quo benè potest alterum pro altero compensari. *Hactenus Monachi.*

Cord. in Dioscor. hæc de Schœnantho scribit. *Cord.* Contuli aliquoties de Schœnantho cum mercatoribus, nonnullisque aliis grandæuis & magnis viris, qui visendæ terræ sanctæ gratia in Orientem hinc proficiscebantur. Ij retulerunt, negociatores ex Syria Alexandriam ducere Camelorum greges, quos *Carauanas* vocant, impositas merces ferentes, cùm autem in solitudines proueniant inter Syriam & Ægyptum ad Arabiam sitas, neque pabuli, neque aquæ copiam inueniri, nasci tamen secus vias vbique aridas velut stipulas, easque numerosas, densas, & stipatas ex imo radicum cespite, admodum odoratas, quas obiter inter eundum aut aliàs quiescentes depascant Cameli, eamque ob causam se pabulum hoc Famelstro & Famelsben appellare. Referebant etiam illos solere tali pabulo Camelos onerare, ne in sterilioribus deficerent iumenta: quod verò supersit Alexandriæ & Alkani vili admodum vendere. *Hæc Cordus.*

His sequentia opponit Matthiolus: Flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, *Matth.* cùm etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde, inquit lib. I. de Antid. Iuncum odoratum ex Arabia allatum &c. Quæ Galeni (si licet nobis dicere quod sentimus) potiùs ridenda quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse numerum Camelorum, qui locustarum modo in vniuersum Schœni flores depascantur, vt nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Referunt quidam nasci odoratum iuncum etiam in Apulia, quin & in Campania prouenit, vt Brassauolus inquit Plinij authoritate. Sed vereor ne hallucinentur, quòd nec inde flores adferantur, nec paleæ: neque etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Seplasiarij passim vtuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterùm non parua quidem diligentia, dum emitur est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, Schœnum palearum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea videndum est, ne vetustate exoleuerit. Quod Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt Schœnum Iuncum proferre num calamum, facilè patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, vbi Schœni visum reddit his verbis [illegible]. Præterea quod communis vsus Schœnos acrimoniam non habeat; pariter falsum est, palam est, Monachos vel nunquam Schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoletum fuisse. Quod autem nostri Schœni radices tenues sint; nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides, Schœni flores ex Alexandria vnà cum integra planta allatos ego

in manibus habui, qui digitis attriti Rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temere contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim communis vsus Schœnum, legitimũ & probatissimum esse. Et in post. comm. Lat. & Ital. cum mag. fig. Fuchsium errasse crediderim, qui scripserit sua in methodo, Schœnanthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere: in quo errore eum secutus est Anguillarius.

Putamus nos rotundum odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, vt nec Fuchsium. Nec prætereundum erat quod aliquando monuit Rondeletius præceptor meus, figuram Schœni odorati Matthioli fictam, potiss. quoad flores, quod manifeste mihi quondam apparuit visis Veronæ apud insignem Pharm. Bellicorum summitatibus Schœni odorati in quibus erant veluti flocci: Lugduni copiosum habebat Valerandus Doupez pro Theriaca. *Matth. err.*

Monachos quoque refutat *Amatus*, dicens: Schœnos siue odoratus iuncus, in Africa & Asia præcipuè nascitur, quanquam & in Campania & Apulia reperiri, viribus saltem impotentioribus, audio: quem Latiniores rotundum Iuncum odoratum appellarit, vt diuersũ ab illo odorato anguloso Iunco faciat, quem hodie Officinæ sub eodem ferè nomine habent, Schinanthum appellantes. Verbum iunci, florem significat, nam Schœnos Græcè iuncus est, Anthos verò flos, vnde Schœnanthum, quasi iuncus flos: quanquam hodie, veluti Galeni tempore, flos ad nos non affertur, vnde ille libro de Antidotis primo, ita inquit, præterea Iuncum rotundum Arabicum immitti præcipit, qui à vulgo, haud scio quomodo, Iunci rotundi flos dicitur, quum tamen nos non adeò floris copiam habeamus, tota enim aduehitur herba subinde ex parte superiori à camelis erosa: nã libentissimè eam depascuntur, & copiosissimã in Arabiæ viis crescentem habent, *hæc ille*. Hodie quoque ex Oriente ad nos absque flore portatur, cuius folia, caulis & radix in Officinis habentur quæ vtinam pura essent, quum à multis adulteretur, illis varia immiscentibus, vel recẽtia saltem & non vetera portarentur, quum Galeno autore, facilè schœnos verescat, quod ex odoris amissione deprehenditur. Nonnulli tamẽ opinati sunt, vt Monachi, qui nuper Mesues antidotarium enarrarunt, quod hodiernum Schœnanthum officinis vulgare, Dioscoridis Iuncus iste odoratus rotundus non sit, quum in eo acutus ille desideratus sapor, linguam mordicans non percipiatur, nec quantulúmque odoratum sit, nec manibus confricatum Rosæ odorem spiret. Item quod Schœnanthum hoc, non Iuncum aliquem ex se mittit, sed potiùs calamum, similem illi quem Triticum aut Hordeum facit, vnde inter se multùm differre pro firmo gloriantur; sed re vera eorum gloria in infamiã vertetur, quum in duplici errore comprehendãtur, primò Dioscoridis textum non intelligentes, quum Dioscorides Schœnum, id est odoratũ Iuncum, non Iuncum aliquem ex se loco caulis mittere, sed potiùs harundinem, aut calamum tradat vt in sua legitur lingua, quæ ita habet, χρῶνται δὲ τῷ ἄνθει, καὶ τῷ καλάμῳ, καὶ τῇ ῥίζῃ, id est, floris calami, & radicis vsus est. Ex quibus verbis satis percipitur, quàm malè Monachi isti Dioscoridem intellexerint, quum Schœnon, non Iuncum, sed calamum ex se caulis vice mittat: Secundò hallucinantur Fratres ij, quia experientiæ contradicunt, affirmantes Officinarum Schœnanthum in gustu linguam non vellicare, quum re vera recens eam valentissimè mordicet, vnde credendum est, Schœnanthum ab illis gustatum, vetus omninò esse, à quo non solùm odor, sed & sapor facilè, vt ex Galeno didicimus, euanescit. Sed quod Rosæ odorem referat, qui illius flores viderunt, similem odorem habere attestantur, vt minimè ambigendum sit, quod Officinarum Schœnanthum, Iuncus odoratus Dioscoridis sit, cuiusque vires inuestigat Galenus l. 4. simpl. *Monachorum error.*

Fuchs. de comp. med. ait iunci odorati florem, qui Actuario & aliis recentioribus Græcis σχοινάνθος appellatur, maxime vtendum esse. Hodie tamen florem ad nos minimè deferri, sed culmos duntaxat eiusdem, superiore tamen parte à Camelis erosos: Germ. Cameelhew, i. e. Fœnum camelorum, nominari: in offic. vero Squinanthum. Esse præterea perhibet qui culmos illos legitimos esse negent, quòd sc. linguam non mordicent, nec Rosæ odorem spirent. His alios opponit, qui Schœnanthum recẽs & linguam valdè mordicare, & Rosæ odorem referre testentur. Nec mirũ vetus & odorem & saporem amittere.

Anguillara & Monachi, vt ex hactenus dictis patet, præcedentium [Cord. Syluii, Cronenburgi, Dodonæi, nec non Cornarii, ac Amati & aliorum, qui vulgarem Iuncum odoratum recipiunt,] opinioni resistunt, negantque nostrum Schœnanthum, esse verum & Antiquorum, quorum argumenta sic refellimus.

Primùm Anguillaræ respondeo, me non animaduertere, Dioscoridem velle caulem Schœni similem esse Cypero, vt ipse ait: nec etiam immerito vocari Iuncum angulosum, vt dicit Dodonæus.

Secundò, Dioscorides cùm comparat Valerianam siue Phu Schœno, non totam radicem, sed partes, videlicet ὀσμῇ [illegible] intelligere.

Tertiò, quod ad argumentum desumptum à viribus & vsu, quod ait nostri Schœnanthi vsum esse tantùm foliorum, dupliciter respondeo. Primùm fortè eos vsos adhuc virentibus, & fieri posse, vt efficacior hinc sit recens, quàm vetustior qualem vt plurimùm habemus. Apparet enim fibras tectas fuisse cortice, & tantùm remansisse lignosas partes, ast in cortice fortè vis non parua est. Secundò laudantur radices à Dioscor. & Galeno ab adstrictione, in quibusdam affectibus, quæ adstrictio gustanti apparet, maximè in corticibus radicibus proximis caulibus & foliis. Flores laudantur à caliditate, ideò recipimus in antidotos, vt Theriaca, iis tamen caremus floribus & culmis integris. Pro iis vtimur summitatibus foliorum, & meritò, cùm omnia in iis comperiamus, quæ requirit Dioscorides, & Galenus, licet fortè imbecilliùs.

Quartò dicit non silendum fuisse Dioscoridi foliorum vsum: respondeo non siluisse Dioscoridem, nec Galenum, sed eos loqui primò generaliter de tota planta, deinde ne quis reiiciat vsu florum vel culmorum, vel radicum, vel ignoret vires valentiores in hac quàm in illa parte esse, contendunt particulatim in vsu esse partes prædictas, & qua in re differunt.

Quintò dicit, se non sentire, neque saporem neque odorem in caule & radicibus: ad hoc respondeo idem quod iam de radicibus. Præterea cùm obscuriores sint vires fortè in culmo & radicibus minùs ei apparuerunt. Addiderim me nusquam legisse efficaciores esse vires in radicibus & culmis quàm foliis, nisi in radicib. vt dictũ ... flores

tione, adstrictionis. Hac eadem ratione respondeo Monachis, qui reiiciunt nostrum Schœnanthum, quòd radices non mordicent linguam. Credo equidem eas non sensisse, cùm nec in foliis perceperint, in quibus manifestè tum Matthiolus, tum ego deprehendimus, nec non & Amatus. Præterea non celebratur acrimonia in radice.

Sextò est quod respondeam Monachis dicentibus Schœnanthum Iuncum non producere, sed calamum nodosum. Calamum ferre fateor, Iuncum requiri à Dioscoride non reperio: interea quo modo Iunco sit similis postea ostendam in descriptione.

Septimò non morabor refutando opinionem Monachorum Squinanthum vulgare non esse Calamum aromaticum, vt ipsi volunt, cùm rationibus præcedentibus euertam eorum argumenta, & consentiam cum iis, qui credunt, nos verum Schœnanthum habere.

Octauò, refutanda esset eorum opinio, quâ existimant Galangam esse Iuncum odoratum. Verùm hoc factum suo loco capite de Acoro.

Nonò miror Matthiolum ridere Galeni rationes, eùmque non meliores adferre, imò hac in parte nullas.

Decimò, illud considerandum relinquo an meritò Matthiolus reprehendat Fuchsium, nusquam enim legi eum scribere, quæ dicit Matthiolus. Recitat quidem loco suprà adscripto opinionem quorundam, qui dicunt culmos non mordicare, non autem suam. Quinimò in fine hoc vetustati attribuit Fuchsius.

De Iunco hæc notatu digna scripsit in suo pin. Caspar. Bauhinus *Iuncus* à iungendo, Græcis σχοῖνος, à loris & funibus dicitur. Dioscorides in odoratum & inodoratum diuisisse videtur. Nam lib. 1. de Iunco odorato, quem simpliciter σχοῖνον per excellentiam nominauit, egit. At lib. 4. de inodoro tractauit: hunc duplicem fecit, vnum læuem, alterum acutum: hunc sterilem, & alterum semine nigro & crassiore calamo, & tertium ὁλόσχοινον prioribus carnosiorem. Sic Theoph. 4. hist. 11. tria sunt genera ὀξὺ ἢ ἄκαρπον, acutus & sterilis, qui mas καὶ ἄκαρπος, frugifer, quem μελάγκρανιν, atriferum vocitat: tertius ὁλόσχοινος dicitur: at de odorato 9. hist. 7. egit. Plinius lib. 21. cap. 18. quinque fecit, 1. *Mariscum* appellatum, 2. *Marinum*, Oxyschœnum, & huius tria genera: acutum, sterilem, quem marem & oxym: alterum semen ferepté, quem Melancranin vocant, & fructuosior: magis tertius, qui Holoschœnos nominatur. Quare Iuncus alius est odoratus, inodorus alter, vel alius locis aridis, alius aquosis prouenit, hic, vel in aquis dulcibus, vel maritimis. Rursum vtriusque generis, alij ἀπολήγει εἰς ἄκρον, in mucronem pungentem desinunt, alii in fastigium obtusum: & sic alius λεῖος, læuis: alius τραχὺς, asper: alius fastigio acutiore, alius obtusiore. Iuncus læuis & in fastigio acutus, alius est Oxyschœnos, alius Holoschœnos. Oxyschœnos alter mas, ἄκαρπος, nullo semine fœcundus: alter fœmina μελάγκρανις, nigrum semen ferens: sic ad fœcundum clarius: petrosus verò ad lapides referendus est.

Synon. et nominib. linguarû. Cæterùm, Iuncus de quo præsenti capite nobis sermo est, vocatur σχοῖνος ἡδύοσμος, ἢ ἄρωμα, ἢ ἐυώδης, Hipp. σχοῖνος ὁ ἀρωματικὸς ἢ μυρεψικὸς, Græcis posterioribus. σχοῖνος Diosc. & Galeno. *Iuncus odoratus*, Plinio, Hermol. Ruell. Matth. Turn. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 42. Ic. plant. pag. 82. Clus. in Garc. & H. Lugd. p. 1885. *Iuncus rotundus* Celso. *Iuncus rotundus odoratus*, Marcell. Amat. to, & Corn. *Iuncus odoratus siue aromaticus*, C. Bauh. phyt. in pin. *Schœnus & Iuncus odoratus teres ac rotundus*, Cordo. *Schœnanthum* Mesuæo, Lon. (cui & Cyperus rotundus.) Tabern. (& *Iuncus aromaticus*) Cam. (& *Iuncus floridus siue aromaticus*) Acostæ. *Squinanthum* Varroni, Anguill. Guil. & Officinis, quasi σχοίνου ἄνθος, Iunci flos. *Adhar & Adhir*, Arabib. *Sachbar*, Arabiæ incolis. *Palea de Mecha, & Pastus camelorum*; vulgò, & Germ. Camelstro, hoc est, Camelorum stramen, Camelsheu, *Fœnum camelorum*, wolriechende Binzen, Iuncum bene olentem, & Candisch heu, *Fœnum Candiæ*. Gall. *Pasture de Chameaux*. Ital. *Squinantho*. Hisp. *Paya de mequa*. Belg. & Angl. Schœnanthum. Boh. Syti wonne.

Locus. Σχοῖνος, alius in Lybia nascitur, alius in Arabia, alius in Nabathæa. Adfertur & ex Ægypto. In Campania & Apulia quoque reperitur. Reponitur vt alia: quotannis mutatur, quamuis etiam decennium seruari possit.

Vires & vsus. Vsum porrò esse floris, & culmorum, & radicis, hisce Dioscorides docuit: Vim habet vrinam ciendi, menses ducendi, flatus dissoluendi: grauat caput & moderatè adstringit: habet insuper vim atterendi, concoquendi, & aperiendi: Flos igitur ipsius in potu commodus est ad sanguinis eductiones, & ad dolores stomachi, pulmonis, hepatis, renum: miscetur etiam antidotis. Radix adstringit: quapropter etiam nauseabundis stomachis exhibetur: hydropicis item & conuulsis, cum æquali Piperis pondere ad aliquot dies. Decoctum verò ipsius inflammationibus circa vterum commodum est ad insessum. Galeno Schœnanthos modicè calefacit, modicéque etiam adstringit, nec planè à tenuitatis natura alienus est, Quocirca his de causis vrinam mouere, mensésque ciere perhibet, siue in fomentationem, siue in potionem adhibitum: prodesse & iecoris, & stomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adstringit radix. Quod verò florem vocant calidius est. Porrò in omnibus suis partibus, in aliis magis, in aliis minùs, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus exhibentur, commiscetur. Ex Nabathæa laudatissimus, vel Plinio teste, proximus Babylonius, pessimus ex Africa & sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilémque & sanguinem reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. *Hæc Plinius.*

IVNCI GENVS EVRIPICE.

CAP. CCXXIII.

Descriptio. ALiud etiamnum Iunci genus ex versione Hermolai traditur à Dioscoride, quod Euripicen εὐριπικὴν: pro qua voce Cornarius à nobis recedens αἰθιοπικὴν legit, vide antè.) vocant: cuius semine somni alliciuntur: sed modus in eo seruandus, ne sapor fiat.

Non desunt autem qui Euripicen Tropicen appellent, inter Recentiores: quorum plerique eruditionis suæ periculum faciunt, multisque partibus rei latinæ officiunt.

Plinii verba de Euripice, legenda c. præcedẽti.

IVNCVS PANICVLA ARVNDINACEA.

Cap. CCXXV.

Descriptio

Caules siue styli huic ex vno cespite crebri, cubitales, aut altiores, teretes, firmi, propter terram rubentes, dein obscurè virentes, striati, palmaribus *foliorum* rudimentis circa imũ obuoluti medulla rarissima & propemodum membranea, mucrone mitiore, sed plerũque longo & tenui, infra quem *panicula* iubata effunditur, ad Arundinaceam accedens, sed ei mollitie cedens, *semen* ferens tenue & fuluum, oblongis, in tria foliola dehiscentibus conceptaculis clausum: *radix* crassa, multis, crassis, intus albis, fibris donatur: cuius oculi primùm erumpentes, squammis lucidis nigris compactiles conspiciuntur.

Synon.

Trago *Iuncus vulgaris alter*, siue tenuior, cineracei coloris: *Iunci tertium genus*: *Holoschœnos Plinij*: *Virgilij Iuncus mollis & limosus.*

Dod. gall. *Iuncus secundus*: Et sic lat. in fol. & de frum. sed ibidem primo loco pingitur: Dicitur & Iuncus læuis, siue χοῖνος λεία.

Lobelius in Obs. pag. 43. in Ic. verò pag. 48. figuram habet Dodonæi sub inscriptione *Iunci læuis vulgaris paniculâ sparsâ.* Sed ea non respondet descriptioni Aduersariorum.

Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus 1. siue acutus paniculâ sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 4. siue paniculâ sparsâ maior*: *Iuncus oxyschœnos*, Anguill. *Iuncus læuis* [seu lenis] Cordo in Diosc. Dod. Hist. Lugd. pag. 985. *Iuncus læuis vulgaris* Lob. in Adu. & Thalio.

Locus.

Geneuæ & Montbelgardi hic Iuncus à nobis obseruatus.

IVNCVS MATTHIOLI.

Cap. CCXXVI.

Descriptio

Iuncus Matthioli Maximo vt omnibus numeris minor, ita farctior, medullam habet compactiorem, albam, oleique in lampadibus bibulam, & ellychnii seu funiculi candelarii sebo immersus, detracto magna ex parte cortice læui, Soléque aut fumo siccior redditus, vicem supplet: flores è lateribus citra summitatem erumpentes, rufescentes in orbem glomerantur.

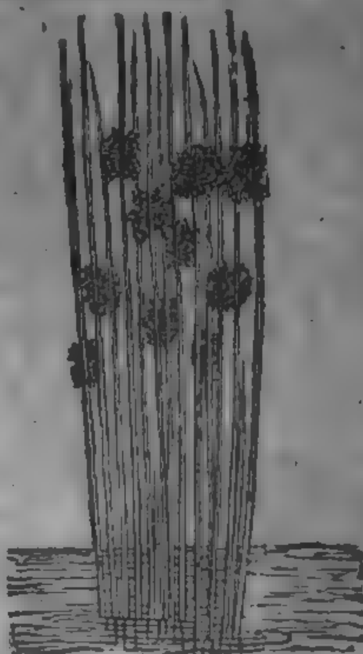
An Lob. in Adu. Iuncus læuis vulgatus?

An Trago Iunci vulgaris genus alterum carnosius?

Synonyma

An Dod. lat. hunc describit pro Iunco primo?

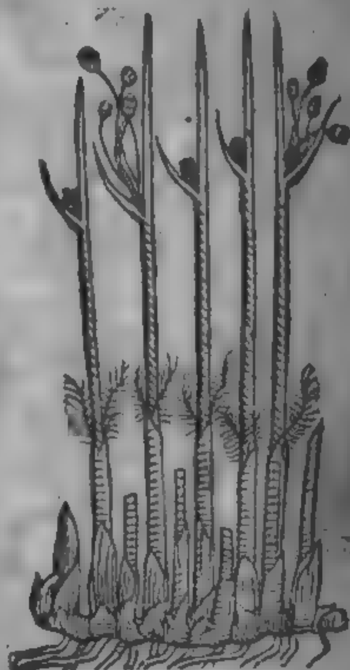
Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus 2. siue acutus alter paniculâ non sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 7. siue*

paniculâ non sparsâ: Iuncus Matth. Lac. & Cast. *Iuncus læuis siue Oxyschœnus vulgaris*, Hist. Lugd. p. 984. *Iuncus læuis glomerato flore* Lob. Ic. p. 84. *Iuncus palustris minor* Tab. An Iuncus rotundus 1. Cæsalpino.

IVNCVS PVNGENS, SEV IVNCVS acutus capitulis Sorghi.

Cap. CCXXVII.

Densè stipatos tollit *culmos* sesquicubitales, crassiusculos, rigidos, cortice spisso, medulla solidiuscula, alba, quos statim à radice crassis fibris contexta, inuoluunt foliaceæ vaginæ rubentes, dodrantem circiter longæ, comitantibus pinnatis cristis Spartii Austriaci formâ, non .a. colore, qui hîc ruffus, æmulantibus: infra mucronem autem culmorum pungentem tribus quatuorue pollicibus exiliunt *florum seminúmque* glomerata capitula, quorum exortui subiectum est *folium* indidé erumpens, ex latiore principio vaginam imitata in acumen desinens.

Synonyma / Descriptio

Casp. Bauhin. in pin. *Iuncus acutus 1. siue capitulis Sorghi*: ὀξύσχοινος Dioscor. *Iuncus acutus* Anguill. Cordi in Dioscor. & Castoris: *Iuncus acuto cacumine* Gesn. cat. *Iuncus maritimus 1.* Lob. Adu. *Iuncus rotundus alter*, Cæsalpini, quidẽ Iunco in maritimis nascente locis, acuto & ad vulnus infligendum infesto acumine prædito, Oxyschœno vocato, nos carere dixit Cordus.

Synonyma

Casp. Bauhin. ad hunc suum Iuncum referri posse putat *Vluam* palustrem, & inusitatum Caricis genus, cuius folia peracuta, crura & pedes sauciantia traduntur par. 6. Ind. Occid. exped. in Floridam.

IVNCVS ACVTVS MARITIMVS CAVLE triangulo, C. Bauhini.

Descriptio. Radice est serpente, fibrosa, à qua aliæ radiculæ, prioribus exsiccatis, nascuntur: hinc *caules*, quos ad radicem breuia *folia* cingunt, pedales, trianguli exurgunt, & in extremitatem pungentem desinunt, infra quam è latere *floccus* racemosus, rufescens exit.

Synon. *Iuncus* hic *acutus maritimus caule triangulo*, C. Bauhin. in prod. 3. *acutus*, in pin. in littore Veneto, & à Perault via, quà Monspelio ad mare itur,

Locus. prouenit: & ad Danubium Lintzij legitur, referente Bursero. An Iuncus exiguus maritimus, Cæs.?

IVNCVS FOLIACEVS.

Cap. CCXXVIII.

Descriptio. Foliaceus Iuncus obliqua *radice*, fibras albas demittente, repit: *culmos* habet bicubitales & altiores, Iunco paniculà arundinacea mihi dicto satis similes, verùm non adeò circa imum rubentes, nec ita densos crebrósque, medullà rarà præditos: quos duo triáve aliquousque obuoluunt seu vagina conclusos *folia*, postmodum in stylos iunceos teretes abeuntia, è lateris fissura *panicula* prodeunt sparsæ magnæ (quarum capitula singularia parua) quibus parum altior reliqua styli portio, aliàs etiam breuior.

Nostra icon minùs dextrè facta, malè exprimit folia obuoluentia.

Nom. A Dod. gall. videtur pingi pro primo Iunco, & describi pro tertio, sicut etiam hist. frum. & Lat. in fol. vbi dicitur Iuncus acutus & Oxyschœnus: à Germ. Strop biesen: Belg. Yseren biesen/

Dodonæi figuram habet Lobel. in Obs. pag. 45. secundo loco cum alia, quibus titulus communis, scil. Iuncus læuis vulgatus: Adu. p. 43. & 44. An verò descriptio Aduersariorum huic conueniat, iudicent doctiores.

An Tabern. icon. & hist. *gramen iunceum* 2. siue gramen iunceum aquaticum maius, Groß vasser/ bintzin graß: Fland. & Brabant. Groot water biesgras: Angl. Great water rusche grass.

Casp. Bauh. pin. *Iuncus acutus* 4. siue *panicula sparsa*: *Iuncus* 3. Dod. gall. *acutus* Dod. & Castoris. *Iuncus acutus vulgaris*, Lob. icon. pag. 85. *Iuncus Oxyschœnos* Dodonæi, Histor. Lugdun. pag. 985.

IVNCVS FOLIACEVS CAPSVLIS TRIANgulis.

Cap. CCXXIX.

Descriptio. Magnitudine non parum variat, aliàs palmaribus, aliàs plùs quàm cubitalibus *culmis*,

nodosis, compressis aliquantùm, fungosis, ramosis, striatis: *folia* & à radice statim, & ad genicula culmos aliquousque amplectentia, graminea, acuta: surculis è culmo diuiso exactis, & ad diuaricationem radicum insidunt capsellæ quinque, sex, plures, pauciorésve, simul iunctæ, triquetræ, oblongæ, mucronatæ, ex rufo nigricantes, nitidæ, *semina* claudentes perpusilla russa. Sed & culmulis aliàs perbreuibus, oblongis aliàs, spicæ quædam velut excrementitiæ, & ex foliaceo quodam genere squammatæ, rubentésque insident. Vdis præsertim & apricis hoc crebrò euenit locis, vt circa Montbelgardum & Basileam in palustribus Michelfeldensibus: *radix* qualis Iuncis, fibris admodum capillata, iisque longis, & iuxta terræ faciem coëuntibus, serpit, adeóque si culmi terram attigerint, ex articulis fibras demittunt terram denuò comprehendentes.

Lob. Ic. plan. pag. 12. *gramen aquaticum alterum*. H. Lugd. p. 1001. *Arundo minima*. Tabern. icon. & hist. *gramen aquaticum*, *Hydragrostis*, Wassergraß.

C. Bauh. phyt. *gramen 66.* siue *iunceum semine triangulari*: Eid. pin. *gramen iunceum 9.* siue *folio articulato aquaticum*: *gramen iunceum polycarpon Thalij*: Habetur maius & minus: in maiore, post fœnisecium, caulis nouus palmaris excrescit, cui non ampliùs capitula corymbacea insident, sed vtriculi vnciales paleacei in capillamenta fissi, modò virides, modò purpurascentes: rarissimè cum corymbis vtriculi reperiuntur. *Hæc C. Bauh.* Nos huc Gramen polystachion Thalij reuocandum censemus.

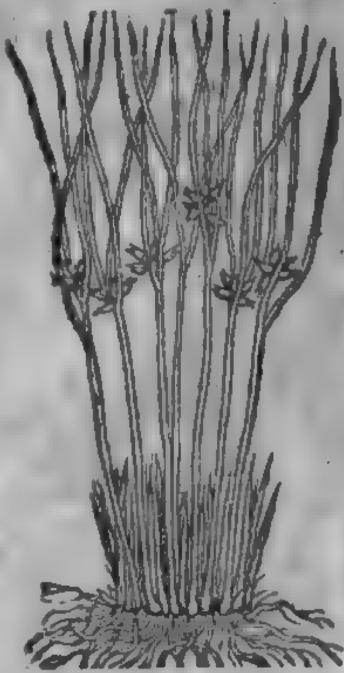
Locus. Locis humidis copiosum obseruauimus Geneuæ & Montbelgardi, florentem Iulio, & cum capsulis Augusto.

IVNCVS TRIFIDVS.

Cap. CCXXX.

Descriptio. Ex longiusculis fibrosis *radiculis* scirpi producuntur dodrantales, valdè tenues, quorum singuli per extrema in tres *stylos* palmares, acutos finduntur, intérque hos ad exortum sedentia semina pauca, ex russo fusca.

Pro Iunco 5. siue acumine reflexo trifido, sic à C. Bauh. in prod. describitur: Ex radice nigra, ge-

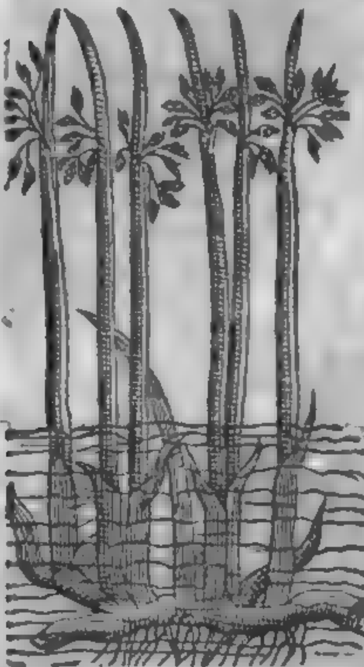
niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuorve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post Iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt. In pin. est *Iunculus acumine reflexo*; seu *minor*, vel *trifidus*.

Synonyma

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyrenęis & montibus Morauiæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

CAP. CCXXXI.

Descr. NVdos enodésq; *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: citra quorum fastigia è latere erumpunt *panicula* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squamatim, imbricatímque cópactilibus, ruffis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squammas delitescit triquetrum.

Synonyma. Tragus licèt Iuncũ maiorum palustrem, germ. groß weyer Bintzen vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quàm Iunci existimat, indéque piscatoriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus læuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii*: *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis, Holoschœnus Gesn.* cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus, Iunci* 2. *species*, Lac. *Iuncus* 3. *holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus læuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus* 3. Cæs. *Iuncus læuis* Ger. icon. *holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habẽtibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

CAP. CCXXXII.

Descript. PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iũcea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Synonyma. *Gramen iunceum maritimum*, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 3. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

Locus. In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

CAP. CCXXXIII.

Descriptio. FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuórve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula: vix enim vnciam superat.

Locus. Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Katzensee] Felinum collegisset Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Synon. Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus læuis* 9. siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

CAP. CCXXXIV.

Descriptio. RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarũ, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

Synon. *Iuncum* 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum læuem* 8. in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

Radiensi collegit. Suspicatur autem Casp. Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lychnanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

Descriptio. IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Locus. Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

Descriptio. SEgetem de cespite vno tollit magnam, foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate stamina imitantur, læte virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

Locus. Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis luteis.

CAP. CCXXXVII.

Descriptio. LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestant, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum, Nardo Celticæ similibus.

Locus. Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri in valle Griesbachiana, locis humidis, principio Maij florentem.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

Descriptio. SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nō asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungosi, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, ruffescentibus squammis imbricatam.

Synon. Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist. Lugd. pag. 986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus alius fœcundus*. C.Bauh. phyt. *Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti* 1. hic *maior*, *varians scirpis latioribus & triplo angusti oribus*.

Locus. Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibique in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Majo & Iunio mensibus.

IVNCELLVS CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C.Bauhini.

Synon. Descriptio. EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duaram triúmve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur.

Locus. In aquosis Angliæ fluitat, authore Gillenio.

dine erumpit, insigni læuore & æqualitate prędictus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulæ adhærent guttæ, admodum paruæ, crystalli modo transIucidæ, sapore & substantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terræ transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multæ fibræ adnascuntur: habent radices saporem dulcem, & glutinosum: nascitur autem pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Carex acuta. Ad gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque

Calamagrostis. Graminis tertium genus, & Calamagrostin alteram vocat: eius autem figura non placet.

Synon. Lob. in Adu. Obs. p. 44. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus.* Dod. gall. σπαργάνιον & ξυρὶς, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. *siue floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth.* & *Cast.* *Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomus Theoph.* Cæsalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima.*

Locus. Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos præsertim obseruatur. Sic & in Italiæ ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimisque, iuncetis potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

Descriptio. Radice est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhærentibus: *caule* palmari: *foliis* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

Locus. In palustribus Heluetiæ circa cœnobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum

Synon. hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, & in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

Cap. CCXLVI.

Theophr. Theophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixere, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, istum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (ἀσχαλάμων) differre. Locum ingredienti procinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus æstuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quæ ex Dioscoride & Galeno hic adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens, (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtuntur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriæ est: in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauêre) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Æstate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem à cæteris sui generis differt aspectu: sed præstantior odore, statim è longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius hæc ad verbum transcripsit, narrauit, quod minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, melíorque qui minùs fragilis, & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, quod vocant florem. Præstantior est, cui numerosius. Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger alias damnatur, (nec legendum, Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur aliubi.) Melior, quò breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras xi. iunco xv. Tradúntque Iuncum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illæ quæ in India, Syriáque nascitur, odorum, vnguentorúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur.

Plinius. Plutarchi error. *Theophr. lapsus.* *Plinii lectio restituta.*

Calamus aromaticus fide odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilææ, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis præterquam quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis ἐρυθραῖον vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythræo contermina mari sit. Dioscorides καὶ ἐν esse tradit. Apud Vegetium lib. 4. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et hæc Calami genera plurimùm inter se discrepantia, Plinius ignoranter miscuit ac confudit, teste Guillandino.

Calamus Syriacus differt ab Indico. *Plinius.*

Quæ Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderût, à Theophrasti;

Diosc. Plin. & Galeni placitis re ipsâ nihil differunt. Quare his neglectis ad Neoter. deuenimus.

Hermol. Legi (inquit Hermol.) & in Meotide odoratum nasci Calamum radice subalbidâ, & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, Acorum eum putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninoque vicarium pro Acoro est. Ab Ionia & Ponto, & Herculis columnis prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricę, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt.

Non est radix Matt. Aromaticus porrò calamus, si Dodonæo gall. si Trago: si Clusio, præsertim verò si Matthiolo in apol. in Amatum credimus, non radix est, sed Calamus pretiosissimus, at qui hactenus ad nos non fuit apportatus. Nam [inquit hic] quod Plinius ait efficacissimam in omni Harundine cã esse partem, quæ radici proxima, quis non videt de Harundine, non de radicibus intellexisse Plinium: examines enim partes in vniuerso calamo, radicibus proximas cæteris præstare dicit, quod facilè prudens animaduertet Lector. Nec enim aliam ob causam Plinius maiori vi pollere eas calami partes, quæ propè radices habentur, quàm quòd eædem vbi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni Harundinum genere reperiantur, quam in cæteris earundem locis: quo fit vt etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Quòd verò Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem cõstat, cùm ait. Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. *Hæc ille.* Quæ tamen perperàm Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis Harundinem designat, non radicem. Præterea proprium Harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa & vbique occlusa spectatur in omni Harundinum genere. Adhæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in Harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (vt Amatus contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, vt facile quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace asclepio, in Gramine, &c. Constat præterea Calami odorati, quo passim Seplasiæ vtuntur, radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, vbi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos cum Amato prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria. *Et hæc sunt Matthioli in Amatum argumenta*, quibus docere conatur calamum odoratum communis vsûs, legitimum, genuinumque esse Acorum: quin concludit calamum odoratum harundinem esse non radicem.

Aloisius Mundella. Iam dictis adstipulatur Aloisius Mundella in Brassauolum, & hunc in modum argumentatur. Si calamus aromaticus, qui in officinis pro calamo & habetur & venditur calamus odoratus est Dioscoridis: statuendum vtique est calami descriptionem, vel calami ipsius esse, vel radicis, vel vtriusque apud Dioscoridem. Quod autem vtriusque non sit, colligitur, quia Autor non exprimit, quæ caulis aut radicis sint propria. Non radicis: primùm, quoniam illius mentionem non facit. Deinde, quia radix, quam pro calamo venditant, non videtur russa: acrisque insuper & amara est, velut Acorus. Postremò in assulas non dissilit, h. e. per longitudinem assulas paruas, dum frangitur, non relinquit. His quoque addit: Non constat quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodum in ea, quæ est calami Dioscoridis, quas araneas secundum Plinium florem cognominat. Quod si ergo calami est descriptio apud Dioscoridem, huic nostro vulgari quæ est radix conuenire non potest. Quare dubitat ne hic officinarum calamus, magis ad acori radicem accedat, quod Manardus, Cordus & alii quoque suspicantur, & Matthiolus omninò genuinum esse Acorum credit, & olim Io. Rodericus [Amatus Lusitanus: sub nomine enim Io. Roderici Lusitani superioribus annis commentarios in Dioscoridem in lucem euulgauit.] affirmabat. Nunc verò firmiter contrarium asseuerat.

At verò cum huius rei diuersa penitus sint aliorum placita. Argumenta quæ pro negatiua parte faciunt, paucis refutabimus, affirmatiuamque rationibus comprobabimus.

Matt. infirmatur. Matthiolo itaque dicenti, quod calamus aromaticus, non radix, sed calamus Dioscoridi sit, primùm respondemus, calamum aromaticum simpliciter, per se, & absolutè dictum, nec radicem, nec harundinem, nec tale quid esse, sed in hæc, tanquam totum in suas partes, diuidi: Et hac ratione æquè radicem, ac calamum, aut tertium quid esse posse. Quod manifestè eius descriptio comprobat, quæ partim ad calamum pertinet, partim ad radicem, vt patebit. *Ad nos apportatur.* Quod ad nos non fuerit apportatus. Audit Amatum verò ora testantem: calamum ex India Lusitani nostri singulis annis deferunt per mare rubrum in Cairum & Alexandriam deferentes. Venetias portant, calamis similem, vnde nomen accepit. *Licet adhæc* Plinius efficacissimam in omni harundine eam partem esse dixerit, quæ proxima radici sit, non ideò denegauit radici ipsi excellentiam, sed Arundinis tantùm superiorem partem non ita efficacem asserit. *Plinius explicatur.* Præterea Theophrastus & Plinius alibi ipsam calami radicem desiderant, & eam cæteris partibus anteferunt. *Nunc* suo se gladio iugulat Mundella. Vtriusque (calami & radicis simul) descriptio non est, inquit ille: quia autor non exprimit, quæ caulis, aut radicis sunt propria. *Mundella redarguitur.* Pulchrè ratiocinatur si diis placet. Quæ consequentia: Non exprimit propria, ergo vtriusque non potest esse. Si non expressit, nec etiam contrarium affirmauit. *Diosc. declaratur.* Quod enim dicit optimum esse, qui fuluus est, ad radicem referendum est: Sicut & illud Plinii, subalbidus, in commanducando viscosus, subacris, adstringens, ad radicem pertinet, velut ipsum experimentum docet. Quod verò frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi, & fistulam araneis plenam habere ad calamum. Non radicis (pergit Mundella) quoniam ipsius mentionem non fecit

Diosc.

Experientia reclamat verbis Mundellæ.

Diosc. Quæ est rationis huius necessitas? Non meminit radicis, ergo descriptio eius non est. Dic quæso Mundella, Quid aliis in locis describit Dioscorides, vbi nec plantæ foliorum nec radicis, aut aliarum ipsius partium meminit, Dic, quid describit capite de Costo? Reclamat tandem ipsa experientia verbis, quæ opponit, Radix non videtur rufa, non dissilit: Non constat Mundellæ, quomodo fistulæ aranearum plenæ existant. Reclamat, inquam, ipsa Amati experientia, dum scribit, Venetias portant, Calamis similem, album & subrufum, crebris geniculis, in assulas dissilientem, fistulosum, araneo albo plenum. Sed iam probatum est descriptionem non tantùm Calami, verùm & radicis esse. *Vltimò* si Calamus aromaticus Officinarum Acorus genuinus est, vt Matthiolus & alij quidam affirmarunt, frustra hi omnes entia multiplicant, separántque à se inuicem quod vnum est. Diuersis siquidem capitibus, de Acoro & Calamo tanquam de diuersis tradunt.

Non est [illegible].

Hoc tempore penitus ignotum scribitur, quod Calamus aromaticus, cuius Veteres meminerunt, Officinarum communis Calamus non sit, sed radix, neque præscriptis notis insignita, vt ex Manardo, lib. 6. Epist. 3. lib. 8. epist. 1. cuius rationes mutuatus Matth. etsi aliorum armis muniatur, feroci admodum aspectu, ea in Brasauolum tela contorquet, vt sibi ipsi Vulcanus videatur: magno enim errore Brasauolum duci, satis palam esse supponit: quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum, illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasiis illius vicem explet, cuius opera si interiissent, quis non misellum hunc Brasauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapsus? tantam inscitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab astuto hoc homine, eius sententias peruertente, corruptis verbis, diminutis clausulis, ei falsò adscribuntur: vt per Iouem lapideum iurare cogar, (inquit Apollo) me suis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum: ita enim scribit Brasauolus, decimus agitur annus, quod Venetias verus Calamus aromaticus affertur, qui Calamus est, & non radix, at communis aromaticus Calamus, qui passim venditur, radix est, & non Calamus, id verò de quo in præsentia loquar, Calamus est, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus Calamis, quæ nostrorum Calamorum foliis assimilantur, & nisi putassem Galangam esse Acorum, non potuissem, non arbitrari vulgarem Calamum aromaticum esse ACORUM, & fortè radix hæc, quæ Calamus aromaticus vocatur, est odorati Calami radix: Calamus autem verus odoratus, in Officina Campanæ, Venetiis vendebatur. En igitur Studiosi quibus verbis peritos insectetur? quàm fideli sermone candidissimos laceret? quàm tumultuosis rixis, se vbique molestissimum, ac infestissimum exhibeat? hæ sunt argutię quibus prægrandem confarcinauit librum, solo lepore illos lacessens, suísque obruens calumniis, non aliam ob causam, nisi vt doctissimis aduersari videretur, & quocunque modo in eos argumentú effunderet, hac importunitate excruciaret, tantùm sibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixisse velit, quæ enim in eius sententiam pedibus non eunt, tergiuersatur, si quis nodus incidit, statim transilit, velut angue conspecto, aut saltem lippis oculis intuetur: etsi clarissimo suorum scriptorum testimonio sanissimi ingenij

Matthioli nota perperam Brasauolo ascripta.

Calamus est & non radix.

Matthioli [illegible].

videatur, vt quum minimè compertum habet dixisse Diosc. & Galenum Calamo aromatico aliquid inesse amaritudinis: quod vel Ruellij versionem quam se imitari pollicetur, in sui operis initio, paulò segnius perlegerit, vel in eam, si quid perperam ex Græco translatum, vt sui moris est, aliquid iniicere tenebatur, quòd cum aliquanta acrimonia amarum Calamum transtulerit: id quod Secobiensis Lacuna, Græcis, Latinísque literis eruditissimis, qui Ruellium fideliùs restituit, corrupta loca resarcinauit, aucta imminuit, mutata ad pristinum candorem reduxit, malè huic tributum amarorem nó annotauit, etsi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, se reliquisse asserat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib. 3. Epist. 2. probans Calamum non esse Canellam, inter alias differentias enumerat, quòd in ea canella non sit amaror, innuere calamo amaritudinem inesse, vt hinc Fuchsij sententiam improbare non possit, atque an communis illa radix, calami odorati propria sit, quæ amariuscula, necne, nullum est in hoc euidens argumentum, quod etsi Harundidinis trunculum, cacumini annexum non deferant: folia Iridis similia, harundinacea, quadantenus præ se ferunt, sicca potissimùm, an verò Acorus sit, eo in capite discutiendum relinquimus: hic tamen præterire non possumus Amati autoritatem, ne dicam ambitionem, aut insolentiam, qua calamum aromaticum Officinarum Diosc. legitimum, suis notis repræsentare non ambigit, potiùs, vt credimus, somniando, quàm sensuum libertate, tam absurda proferendo: nec Matthiolum contraria astruentem, hoc est, calamum aromaticum harundinem, siue calamum, non radicem esse debere, deceptum asserere veretur: quòd licet Theophrast. ac Plinius in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferunt, idque ex Plinio manifestè percipi, lib. 24. cap. 11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula, ex quibus in omni Calamo radicem efficaciorem esse partem contendit: id quod si Plinius intellexerit, vel ipsi pedagoguli diiudicent: Quis enim etiamnum mediocris ingenij ita argueret? Plinius proximas in Harundine radici partes aliis præfert: ergo radix efficacior est pars? Quisnam etiam ex palliotenus Medicis, qui stultissimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatissima illum cæcutire non deprehendat, qui inquam dum sitim sedare cupit, sitim alteram crescere non videat, vt quantò plus biberint, tantò magis sitiant Parthi: quum scilicet huiusmodi radix, quæ in multa segmenta nunquam assulosè frangitur, non fistula araneo velo simile quicquam occludente, quæ quidem Harundini debentur, non radici, sit saltem Calami aromatici radix: cuius nulla est ab Amato probatio: tot autem oculati testes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium asseuerantes, tot ab his rationes, quas hic rursum inculcare, operæpretium non est, vt quum Brasauolum huic suę opinioni assentire testatur, secùs quàm ipse dicet, vt supra: quum Diosc. calamum odoratum, non radicem, sed Calamum esse debere, scriptis mandauerit, quúmque calamos equiseti, graminis, ac aliorum geniculatos reddiderit Diosc. non est quod radici proprium esse geniculatum, Calami autem nodis cinctum asserere debeat;

Fuchsij sententia.

Amati turpis error.

quum autem calamum aromaticum esse officinarum Schœnanthum arbitrantur Calopodiam, qui in Meluë scripsêre, nec illorum spernût opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimæ calami radicem statuunt, quam magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidē Schœnāthi Officinarum radices tradût capillorũ modo, tenues, huius verò adulterini calami radices crassę sũt, & esfatu dignæ: propterea Schœnanthi radices esse non possunt, & per cõsequens: si Schœnanthum vulgare calamus est aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: quúmque in assulas non dissiliat Schœnanthum id, non fuluum sit, non in mandendo lentum, meliùs discant, ne rudere potiùs, quàm erudire videantur: veri tamen calami loco, radicē hoc nomine vsitatam substituere malo, etiamsi Acorus sit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm Sphagnum, latinis muscus arboreus, Officinarum vsnea: & si Auic. cap. de musco, pro quo Thaleb reposuit Bellunēsis, muscum fluuialem, aqueum, terreum, petrosum, maritimum complectatur, & cap. de Vsnea arboreum videatur distinguere, aperta separatorum nominum & capitum confusione. Galen. verò ac Paulus in suis succedaneis, pro calamo sphagnum cum Mathiolo supponant: hæc enim in alienam messem irruisse creduntur, doctorum omnium iudicio, quòd plura his ignota inserant, aut facultatibus dissimilia suggerant, vt Myrtum pro Cardamomo, &c. quorum est sylua: moscus verò arboreus, hypnos etiam vocat", hoc est villosa illa canicies arborum caudicibus adhærens, multiplex est, vt suo ostendetur loco.

Schœnanthum Calami loco substituunt.

Nomina linguar.

De hisce satis, vela retrahamus: vocatur græcè κάλαμος ἀρωματικὸς, ἰδιώδης, καὶ μυρεψικὸς h. e. lat. *Calamus aromaticus, odoratus & vnguentarius.* Arab. vt Serap. *Hasabel derire: Alsabarino, Alterira.* Bellunensi *Alderire, Aldarira, & Chasab darirbe*: item *Caratis & Caratiu.* Germ. wolriechende wurtzriedt/ wolriechende Rohr. It. & Hisp. *Calamo aromatico.*

Aequiuoca Calam. odor. Ind. Germ.

Præter calamum aromaticum quorundam Indicum & verum, sunt & aliæ plantæ, quibus calami aromatici nomen attribuitur.

Calamus Matth. fictitius.

Calamum odoratum Matthiolus pingit, & ex eo Lacuna. Lonic. Acosta, Durantes, Hist. Lugd. Tabern. & Gerardus, Calamum aromaticum nominantes, qui nihil aliud est quàm figmentum, nihil differens ab Arundine hortensi siue satiua.

Acorum.

Malè in officinis calami aromatici nomine Acorum, de quo suo loco, venale prostat.

Cassabousirire Bellonius cum vulgo Pharmacopolarum Constantinopolitanorum calamum aromaticum esse opinatur, sed Qualcebeni quidē & Matthioli iudicio, absurdissimè. Sunt enim calami lapidei: non verò cuiusdam plantæ.

Schœnanthos

Schœnantos quibusdam idem est cum calamo aromatico. Quare Colleg. Florent. huius loco Schœnanthon supponit. Idem & Borgar.

Canella.

Opinio Marcelli dicentis calamum aromaticum esse Canellam, meritò tanquam erronea damnatur ab Acosta.

Galanga.

Notat idem Acosta quosdã calamum aromaticum cum Galanga confundere. Et sanè constat Venetos pharmacopœos, Theriacam paraturos, calamo Galangam substituere.

Angelica.

Antidotarium Romanum calami odorati veri loco Angelicæ radices, sed in minori quantitate commendat.

Phu magnum.

Calami aromatici nomine Argentoratēses hortulanæ venditare solent Phu maius & nobile: vide Tragum.

Plura de calami aromatici substitutis dicta antè, vbi Apollinis verba adscripsimus.

Dioscor.

De calami aromatici viribus hæc Dioscorides scripsit: nascitur in India. Est autem optimus, qui fuluus (κιῤῥὸς. Aet. πυῤῥὸς) est, & frequentibus geniculis præditus, & qui assulosè in multa segmenta distingitur, fistula araneis plena [ἀραχνίου. Plenam habens araneorum fistulam, Sarrac. Malè araneorum: oportet enim vertere telā araneæ, aut re simili telæ araneæ, Pasinas Salodianus.] subalbidus [ὑπόλευκος. legendum ὑπωχρίζων Pas. Salod.] In commanducando verò viscosus (γλίσχρος leg. γλίσχρον Pas. Salod.) adstringens, subacris (πικρὸς Orib. amarus, Ruell.) Potus vrinam mouere potest. Vnde cum Gramine, aut Apii semine decoctus & potus hydropicis, nephriticis, vrinæ stillicidiis, & ruptis conuenit. Ducit etiam menses & appositus & potus. Tusses quoque sanat suffitus per se ipsum, & cum resina terebinthina, si fumus per fistulam ore attrahatur. Decoquitur [ἀφέψεται. Pal. καθέψεται] etiam ad insessus muliebres, & ad vteri collutiones (vet. caret verbis, καὶ ἐγχυλίσμασι.) Miscetur & malagmatis, & in suffitus, iucundi odoris gratia. Calamus odoratus, *authore Galeno*, leuiculam quandam adstrictionem ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumũtur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaque habeatúrque secundi ordinis eorum quæ excalefaciũt. Inest quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis siue aromatibus. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimùm, calamo verò non multùm adest.

Saracen. error.

Vrinam mouet.

Menses ducit.

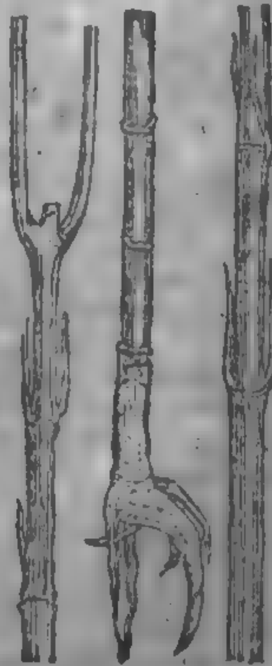
Tusses sanat.

Vteri collutiones.

Galen. tempor.

CALAMVS AROMATICVS VERVS quibusdam.

CAP. CCXLVII.

Descriptio

CAlamum aromaticum creditum à triginta iam annis asseruo, vegeto amarore, cum lentore quodam præditum, terete, crassitudine pennæ cygneæ, internodiis lōgiusculis articulatũ, rutilanti & spadiceo foris colore, aliàs buxeo, subtus candicantem, intrinsecus substantiâ fũgosa raraq; texturæ farctum: ad genicula singula, calami ex aduerso

nerfo siti pronascuntur, vt calamo primario magnitudine cedentes, ita colore & compositione saporéque conuenientes.

Varietas. Similem calamum accepi anno 1598. ab insigni viro Io. Lutzio Ill. E. VVirt. pharmacopæo. Alium sic descripsit Gener Chetlerus, Calami aromat. veri surculus, qui ad C. Bauhinum Argentinâ missus bicubitalis erat, Betulæ instar ramosus, in cuius altera biuaricatione folium, vel potiùs folij fragmentum, nullo pediculo, sed principio angustiore hæret, vncjale, tribus neruis insignibus donatum, facie folij Indi, aut potiùs Plantaginis quinque-neruiæ, vnciæ quadrantem latum.

Item. Pingimus in nostra tabella calamum vnum cum radice ex Clusij Garcia: secundum & tertium, cui rami ex sicca planta.

An Cordo in Diosc. Calamus aromaticus verus aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanthi stipulas & spicam Indicam inuitus?

An Qualceb. Iuncus odoratus Matthioli, mira acrimonia linguam gustantis mordicans, nihilque tamen, præter amatoris plurimùm, inter gustandum derelinquens?

Calamus odoratus Libani Lob. Lobel. in hist. Belg. pag. 75. in icon. Plant. pag. 54. sub titulo Calami odorati Libani, & calami aromatici ex Alepo missi, wolrieckender Kiertz/ figuram habet, quæ eiusdem plantæ, cum ea quam descripsimus, videtur.

Locus. De calamo suo odorato Libani in Obs. p. 20. hæc scribit. Memini me vidisse Venetiis ad Angeli symbolū Calamū aromaticum, quem Alepi Syriæ Sequinus Martinellus doctus & industrius pharmacopæus, fortè delatum ex lacu inter Libanum & illum ignobilem montem Plinio memoratum miserat. Arundo erat geniculata, nitida, crassitudine paruum digitum æquans: color fuluus, ni labat memoria, saturior, odoratus, partim lentus, in mandendo, subacris & amarus. Iacobus Vtenhouius generosus Gandauensis, stirpium & artis Medicæ peritissimus, calami aromatici dodrantales cannulas aranearum telis plenas, fuluas, geniculatas, digiti minimi crassitudine, gustu planè aromatico, amaricante, Schœnantho præstantiore, nactus est inter Schœnanthi festucas, quas Massiliam aduectas ex lacu Plinio memorato asserebant. Multò maiores habuit præclarus vir Augerius D. de Bousbeke Flander Insulanus, Cæsareæ maiestatis Constantinopoli Legatus, stirpium exoticarum peritissimus.

Garcias negat esse Acorum. Volunt nonnulli Calamum Officinarum esse Acorum Veterum: Ego autem (inquit Garcias) nullius opinioni addictus, liberè dicam, quod sentio. Calamus aromaticus quo officinæ in Lusitania vtuntur (aromaticum voco, non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed quod vulgò *droguam* vocant, neque etiam calamum odoratum scio, sed Iuncum duntaxat) idem est cum eo, qui in India magno est in vsu cùm viris, tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate *Vaz*: in Decan, *Bache*: in Malabar, *Vazabu*: in Malayo, *Dirimguo*: in Persia, *Heger*: in Cuncam, quæ est regio maritima, *Varicam*: Arabibus *Cassab & Aldirira*. Serapio lib. simpl. cap. 205. cum vocat *Assabeldiriri*, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes Medici cum Auicenna lib. 11. cap. 157. & 207. *Cassab & Darirhe* appellant. Idem autem sonat *Cassab* quod Calamus, & *Aldirira* ex aromatibus: nam *Dirire* idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius vsum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco

Calamus aromaticus, non odoratus.

Nomenclatura Indica, Persica, Arabica.

corrupto nomine *Dirimguo* vocarunt. Cæterùm non est odoratus, nisi è terra auulsus: quantóque virentior est, tantò mihi validioris, tetriorísque odoris videtur, tametsi aliud sentiat Ruellius. *Contra Ruellium.* Porrò quoniam Hippocrates & Galenus 1. simpl. Indicum hunc calamum vnguentarium appellant. Plutarchus verò calamum Arabicum, & Cornelius Celsus calamum Alexandrinum: videtur etiam extra Indiam nasci. Ego, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coraçone incolis & Arabibus, si apud eos nasceretur calamus: item an esset eis cognitus, eóque veterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectum mercimonij gratiâ, probéque sibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos esset vsus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur. Quod autem Manardus lib. 8. epist. 1. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut, si viderit, siccum fortè in sporta, aut fictili vidit. Sed illud certissimum est, hunc auehi Calamum in eas regiones. Is verò, quo vtimur, radix non est (pusilla etenim est radix) sed ipsius calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse scribunt, confirmandæ suæ sententiæ causâ, quâ contendunt hunc calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flauescente colore, aliqua in re simile est aranearum telis, vt falsò putarunt Auicenna lib. 11. cap. 157. & Serapio simpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc meliùs nosse oportebat. Denique quòd calamus Acorum non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro & Galanga scribunt. Præterea qui Calamum describunt, aiunt eum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur, Acorum verò non nisi in Europa nasci tradunt. Adhæc Calamus pallet, acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorum, albet, amarum, calidúmque & siccum est ordine tertio: Galanga autem vtroque calidior & odoratior. Demum calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt. Galanga verò ventriculum roborat, flatus discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi solita. *Hucusque Garcias.*

Calam. vnguentarius Hipp. & Gal. Cal. Arabicus Plut. Alexandrinus Celso.

In Arabia non nascitur.

Manardi not.

Radix non est.

Auicenna & Serapionis lapsus.

Acorum non est nec etiam Galanga.

Garcias à Clusio not. Sed quàm eruditè notat Clusius, dicens: Nostrarum officinarum calamus longè alius est ab ab eo, quem hìc satis obscurè describit Garcias, quippe cuius Calamus legitimus videatur à Veteribus descriptus. Noster verò nihil nisi radix est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Qui cùm omnes notæ a Veteribus descriptæ pulcherrimè conueniant: Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, alium neque calamum norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyssipone aduehi calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi: quæ nota illis communis erat cum calamo Garciæ descripto: solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse desiit, licèt omnes aromatarij multò efficacius eo, quo nunc vtimur, fuisse affirment. Cæterùm, cùm tertiò recudenda esset Garciæ historia, innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem Paludanus,

ex Syria & Aegypto redux communicauit, qui exactissimè ad Dioscoridis descriptionem quadrare videtur. Vmbellifera vero potiùs planta, quàm harũdinacea meo iudicio censenda est: eteniun rectũ habet caulẽ, multis nodis, seu geniculis cinctũ, lęuẽ alioqui, intus cócauũ, & mẽbranulâ, vti Harũdines, prædítum, qui assulosè frangitur, estque satis odoratus, gratique saporis, amari tamen, & nonnullius adstrictionis particeps: folia (vt ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso singulis geniculis sita caulem amplecti videtur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras desinit. Vicesimo quinto porrò anno pòst quàm nobis communicasset calamum illum Paludanus, mittebat ad me Lugduno Allobrogũ Ant. Colinus pharmacopœus, similis calami fragmenta, significãs se eo vsum in Theriacæ compositione: ea autem, licèt simili prorsus formâ essent cum illo, quod à Paludano accipiebam, magis tamen amari saporis deprehendebam, nec vllius adstrictionis prædita, quod forsitan alterius ætati adscribendum: *Et hac Clusius in Garciam.* Ego quoque Garciæ non notum fuisse calamum aromaticum vulgarem suspicor: qualis Vlysiponẽsis calamus fuerit nondum mihi constat: vmbellifera planta cur potiùs dicatur quàm harundinacea, nescio, quum notæ adscriptæ à Clusio meliùs cum harundinacea planta conueniant, quàm cum vmbellifera.

Clus. hallucinatio.

Acosta not.

Acosta dum reprehendit Ruellium, Manardum & Monachos, non animaduertit calamum aromaticum vulgarem Europæis plerisque dictũ (quem multi Acorum putant) longè diuersum à calamo aromatico Indico, quem Garcias describit, in quo malè etiam Acosta Garciam imitatus est.

C. Bauhin. not.

C. Bauh. phyt. *Arundo 1. siue odorata: Calamus odoratus Libani* Lob. Ic. Plant. pag. 54. *Calamus à Paludano Patauij exhibitus*: An calamus odoratus Matthioli? Sed quid quæso commune habere potest figmentũm Matthioli, cum Calamo odorato Paludani? Matth. in lat. comm. editis anno 1559. sub inscriptione calami aromatici figuram habet quæ est pars figuræ pro Arundine positæ, & per consequens falsam & non factam ad visum calamum aromaticum Paludani, vel similem. In comm. lat. cum mag. fig. editis anno 1583. & Ital. editis 1568. nouam habet figuram magis artificiosam, quæ etiam pars suæ Arundinis. Tabern. vel eius typographus Bassæus Matthioli postremum figmentum assumpsit, quæ est portio Arundinis quam domesticam cognominat. Prudenter & doctè Camer. in hist. germ. & Epit. Matthiol pro calamo aromatico, a Paludano delatũ calamum figurâ exhibuit: sicut etiam Clusius apud Garciam, & nos cum Clusio quem à Valerãdo Doutez accepimus: Est autem hic calamus omnino diuersus à Matthioli imaginario: Paludani verò calamum fuisse Libani, vix puto demonstrari posse, licèt in ea opinione perseueret C. Bauhinus in pin. vbi inter calamum aromaticum Indicum, & Calamum aromaticum Syriacum, & calamum aromaticum Matthioli, quẽ fictitium suspicatur, ita distinguit: *Arundo odorata 1. siue Calamus aromaticus, est* κάλαμος & κάλαμος μυρεψικὸς, Hipp. & Galeni κάλαμος ἰνδικὸς, Theophrast. κάλαμος ἀρωματικὸς, Dioscor. Orib. Aegin. & Aetii: κάλαμος εὐώδης, Dionysii de situ Orbis: *Calamus Arabicus* Plutarchi: *Cal. Alexandrinus*, Celsi: *Cal. odoratus*, Plinii, Hermol. & Ruellii: *Cal. aromatites*, Manardi: *Cal. aromaticus* Cordi in Dioscor. Fuchsii: Guil. Garz. Lob. Obs. Clus. ad Garz. Acost. Cęs. & in 4. part. Ind. Orient. fig. 19. & *Diringo Malays*, & *Deringo* par. 3. Ind. Or. 39. *Diringuo* 4. part. Ind. Or. fig. 20.

Synonyma Calami arom. Indorum.

Calami aromat. Syriaci.

Arundinis odoratę 2. seu Calami aromatici Syriaci caulem seu potiùs caulis partem anno 1579. à D. Paludano ex Aegypto reduces Patauii accepimus. Verùm cùm totam plantam à D. Doldio habeamus, breuem eius descriptionem (cùm ab aliis nó proponatur) adiicere lubet. Ex *radice* inutili, trium, quatuorue vnciarum lõga, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, *caulis*, [modò vnus, modò plures] ferè bicubitalis, rectus, rotundus, læuis, fragilis, multis geniculis distinctus, exurgit, qui intus cauus, spongiosus & membranula, (quasi tela alba subtextus,) vti Harundines, præditus, qui assulatim frangitur, & in plures ramos diuiditur, hique in tenuissimos subdiuiduntur, ad modum Ligustri Aegyptiaci Alpini, vel Lentisci Peruuiani, siue *Molle* Clusii: qui *flores* paruos, foliaceos, plurimos, singulis tenuissimis pedicellis insidẽtes, sustinent, ex quorum medio apex styli instar prodit. *Folia* pauca, semper bina, ex aduersõ ad singula genicula sita, caulem amplectuntur, vnciam lata, sesquivnciam longa, neruis aliquot per longum excurrentibus. Caulis sapore est aromatico, valdè amaro, quo in Theriaca pro calamo vtimur.

Seritur, teste Garciâ, per vniuersam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balaguate. Hic etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpaucus. Conuehitur ad maritima, quoniam qui isthic nascitur non sufficit. Qui ex Balaguate affertur, ad Occidentem mittitur, Calamus aromaticus, autore Linschot. crescit etiam in Sunda Insula Iauæ regionis Indiæ Orientalis. Magna copia Chinẽses emunt vt in Chinam portent. *Locus.*

Familiaris eius vsus [ita enim Garcias scriptũ reliquit] est mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contusum enim, additis Alliis, Ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro & Saccharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent, vocántque id medicamentum *Arata*. *Vsus.*

CALAMVS AROMATICVS CECHINI Martinelli.

Cap. CCXLVIII.

NOn inuenit Cechinus Martinellus, apud Diosc. nec Galenum calamum aromaticum fuisse Veteribus Cannam (siue Arundinem) licèt Neoterici id certò existiment, decepti Plinii opinione, qui dicit calamum, & Iuncum odoratum, non differre ab aliis calamis & Iuncis: addunt id indicare nomen calami nihil aliud significare quàm Cannam: suo autem iudicio calamus Latinis diuersimodè potest intelligi: Dicebatur de tenui Canna [siue Arundine] ex qua Veteres sagittas faciebant, qualis erat mos Orientalium licèt non sit Canna (id est Arundo caua) de qua Virg. eclog. 3. & vario vocabulo Ariostus. Dicitur etiam calamus de Canna cum qua scribebant Antiqui: calami etiam dicebantur Canellæ (siue Arundines) palustrium aquarum, quibus tegebantur tecta domuncularum rusticorum, de quibus duobus Martial. in suis distichis: Metaphoricè pro

Non dixit Veteres ignorasse Calamum aromaticum esse Cannam.

Calami diuersa significatio. Arundo fragil.

Arundo scriptoria. Arundo palustr.

pro stylo scriptorio sumpsit Virg. Eclog. 1.

Scribere quæ vellem Calamo permisit agresti

Pro Calamo concauo ad fistulas qui dicitur Syringa: Eclog. 2.

Pan primus Calamos cera coniungere plures Instituit.

Sub nomine Calami comprehenditur virga cui alligatur filum ad piscandum, & virgulæ quæ visco illinuntur pro captura auium.

Interdum Calami dicuntur de paruis Cannis frumenti, quæ *Sepe* vulgò dicuntur.

Sumitur etiam pro omni re conuoluta instar Cannæ: communiter dicuntur Calami arborum & vitis.

Canna quoque Zucchari vocatur Canna cùm tamen non sit, sed ei similis.

Paulus etiam calamum odoratum vocat corticem. Alius bonus author ait Calamum aromaticum esse crassum corticem cannæ, cùm enim colligitur extrahitur lignum: vnde desumpsit nomen. Gech. Martinellus *mio zio* ait calamum vocari, quæ ita geniculata prouenit, vt hic Calamus, quod prolixè prosequitur. & apud ipsum videre est.

Calamus præsentatus per Cechinum Martinellum Aromatarium habeatur pro vero & legitimo calamo aromatico, ac in confectionibus Theriacæ ac Mithridatij cæterisque medicamentis adhibeatur, & remoueantur succedanea. Sed libellus contra Cechinum incerti authoris oblatus pharmacopœis Mantuanis contrarium omnino sentit. Nominetur, inquit, κάλαμος Græcè, aut calamus Latinè, aut *calamo* Toscanè, nullus certè ita stultus qui aliud intelligat quàm Cannam, ita etiam Virgilius & Ariostus nihil aliud intellexerunt &c. & quomodo potest esse canna quæ non sit canna &c.

ARVNDO SACCHARINA, ET SACcharum.

CAPVT CCXLIX.

Descriptio

QVæstio hic agitatur, notumne fuerit Antiquis Saccharum, cuius lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorum Officinis, esu, potu in secunda & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione, nunquam satis celebrari potuit.

Medius igitur inter miliaceas, atque Arundinaceas plantas videtur Saccharatus Calamus. Septenum octonúmve pedum *Calamos*, pollere crassiores dentis geniculis, fungosa, perquàm dulci, succulentaque & albida medulla obsarctos promit. *Folia* binos cubitos æquant, angustiora tamen Donacis (siue Arundinis latiuæ,) scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa: *Stolones* harundinibus cæteris concolores complectentia. Comoso *flore* & quadantenus Sorghi. *Radix* ad Cannæ radicem accedit, sed dulcior, succulentior, minúsque lignosa: vnde germinula erumpunt sationi opportuna.

Σάκχαρον, genus Mellis (μέλιτος) concreti in India & Fœlici Arabia in Arundinibus (ἐπὶ τῶν καλάμων) inueniri prodit Dioscorides: Salis modo coactum, dentibus vt sal fragile. *Sacchar. Diosc. genus Mellis.*

Galen. 7. simpl. *Sacchar* appellat, & ex India ac fœlici Arabia afferri quoque scribit, & in arundinibus concrescere. Esse autem & ipsum Mellis genus, & minùs quidem dulce, quàm nostrum. *Sacchar Galeni.*

Archigenes ait, Sal Indum esse, colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudinis Lentis, φακοῦ, aut ad summum Fabæ, κυάμου. *Sal Indum.*

Saccharon & Plinius Arabiam ferre dicit, sed laudatius Indiam. Esse autem Mel (Mel Arundinum Indicarum vocat Theophr. Arist. & Strabo.) in Arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum. *Descriptio Plinio. Mel arundinum Indicarum. Theoph.*

Inueniuntur (inquit Seneca) in India Cannæ, quarum humor pinguis, dulcis, ve in mel abit. Quoniam verò non apis pensum mel hoc est, sed plantæ excrementum, liquet inde etiam Antiquis notum fuisse Saccharum. *Canna mellita.*

Cætera, quæ de Saccharo Veteres scriptis mandauêre, inter vires comperientur.

Hermolaus ex Neotericis perhibet Saccharum ex Alexandria Ægypti & Cypro afferri commendatissimum: Saccharum Græcos vocare *Sacchar.* *Locus sectio Hermolaum.*

Manardus astruit nouam opinionem, aliud scilicet esse antiquorum Medicorum Saccharum, ab eo quod nunc voce parum (vt fieri solet) mutatâ, *Zuccharum* vocatur. *Sacchar. Antiquorum diuersum à nostrate, Manardo.*

Cornarius, qui Saccharum idem cum Zucchârô esse credit, nouisse perhibet Veteres, à Diosc. & Plinij seculo, Saccharon, sed concretum quidem, nec ex Cannis expressum veluti hodie adferatur magna ex parte, in pyramides siue metas, octo plùs minúsue librarum coactum. *Saccharum nostrum Veteribus notum, Corn.*

Manardus & cum sequutus Fuchsius hunc in modum in Matthiolo refutantur. Non desunt inter recentiores Medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt Veteres, præsertim Dioscorides, & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Sacchâro dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis vsus Saccharum, & quod ab Antiquis describitur, vnum idemque esse, quod ex eadem proueniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secuti, maximam inter ea ponunt differentiam, omninò opinantes in alio, Arundinum genere concreuisse Antiquorum Saccharum, de quo inter Mellis genera scripsère Dioscorides, & Galenus: concrescerèque ad hanc diem vsque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Maderâ, Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro insulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos, crediderim, quòd nullo, vt puto, authorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, Mannæ in modum ex rore concrescere Antiquorum Sac- *Saccharum consideratio ex Matth.* *Manardi & Fuchsij opinio reprobata.*

charum solis ardore super Harúdinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam reperérim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec Veterum, vel Recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in Arundinum foliis, ex rore Solis feruore concreto, siue potiùs exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, vt mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset, vt ipsi imaginantur, non modò, non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medic. historias, literis, memoriǽque mandauit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scitúque dignum naturæ opus in Sacchăro conficiendo. Nec minùs id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 2. de alim. facult. aërei mellis historiam quod nos mannam vocamus, quódque sua ætate in monte Libano, aliisque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, vt dicamus, nil aliud Veteribus Saccharum extitisse, quàm nostratis Sacchari Arúdinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exteriùs concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius, ex cuius verbis facilè cognosci potest, quòd non ex rore, vt Mannæ euenit, coalesceret Antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earú internodiis cohæreret collachrymás, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem, hoc modo resinæ, gummæque omnes fissò sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (vt quidem arbitror) Manardi ac Fuchsii sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria mãna à Sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis internallo in auram euanescit [vt libro primo diximus in mannæ mentione,] eadé sanè ratione id Sacchăro euenisset, si ex rore (vt ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à Sole tactum, rarefactú nque facilè desiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eóque magis quòd nusquã legerim in Diosc. nec Galeno Saccharum è foliis Arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo l. 15. Geographiæ, vbi apertè scribit, in India Arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, vt quidam pertinax, ignarúsque Medicus mecum contendere, atque etiam, vt suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, Antiquorum Saccharum durum esse, Salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his conie ctare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potiùs mandentibus tenax, & Ceræ modo lētescēs Quare crediderim Antiquis Saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinú Sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens Solis calore concreuerat, vt & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpendissent homines, liquorísque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse videntur: quandoquidem Sacchari integros calamos assumentes, minutim que incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec vniuersus liquor, absumptâ igni aquâ, diu efferuescens in Saccharum Salis modo in vasis fundo cōcreuerit. Verùm etsi Sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus: non desunt tamen, qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni ait, vt fissis internodiis lembi vice vectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorē hunc, qui ex harum Cannarum radicibus elicitur, Saccharum nostri vsus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis Cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli, & Soli clementiâ, frequentissimè sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, vt Strabo testis est loco nuper citato, vbi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur vtroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborúmque radices, præsertim magnarum Arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aquâ à Solibus tepefactâ, tam cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantùm ad dulcediné operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur illud explicans, hoc carmine.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quin etiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palam est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis Cannarum radicibus Saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è Glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alii è dactylis, dulces elicimus succos ad varii vsus potationes: quemadmodum & Occidentales Indi è pluribus dulcib. arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque Saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ Arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ: sed etiam quæ ibi nascũtur, nostris fortasse non multò grandiores: cùm etiã nostrates recentes mansæ, quadantenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores Arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abundè Marcus Varro, cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, validissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, Saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem Saccharum, sed dulcis inde potus vini loco sibi conficiant. Sed vt suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, vtque lucidiùs comprobaret Antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri lib. 9. epist. 5. Auicennam etiam admittit, quem tamen alias vbique reiecit, ac reproba-

tit, afferens, quod cùm ipſe huius fuerit ſententiæ, vltimo capite lib.2. Antiquorum Saccharum mannam vocauit. Quod manifeſtè declarat Zuccharum *alhaſſer* apud Auicennam huiuſce arboris eſſe mannam, vel gummi, non autem Græcorum Saccharum in calamis concretum. Illud inſuper noſtram comprobat ſententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, ſic inquiens. Et in Zucchato quidem *albuſar* eſt cum abſterſione pauca ſtipticitas, & amaritudo. Siquidem auſteritatis & amaritudinis, quæ in Antiquorum Sacchato fuerint, nuſquam meminere Dioſcorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, vt paulò infrà voluit Auicenna. Qui etſi dixerit deinde Zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & veſicæ vitiis auxiliari: non tamen ob hoc dici poteſt, Zuccharum *alhaſſer* eſſe Antiquorum Saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi ſententiam, Auicennæ teſtimonio (cùm & ipſe hoc in loco Auicennæ authoritate nitatur) probari poteſt, quod Antiquorum Saccharum gummi modo collachrymans in arundinibus concreſceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de Zucchato agens loco nuper citato, ibique Antiquorum Saccharum recenſens, inquit: Aſſumptum ſicut gummi ab harundine abſtergit oculum. Quibus palàm fit, Antiquorum Saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exteriùs emanaſſe, ibique poſtmodum Solis ardoribus concreuiſſe. Verùm enimuerò quòd Alhaſſer apud Arabes ſui generis arbor ſit, & ab harundine maximè differat, & quòd eius Zuccharum, quamuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortaſſe granulis concreſcat mannæ ſimilibus, ex rore haudquaquam fiat, ſed gummium modo ab arbore deſtillet, manifeſtè oſtendit Serapio cap. de Sacchato his verbis. *Alhaſſer* habet lata folia & habet Zuccharum quod egreditur ab oculis ramorum ſuorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in Zucchato eius eſt amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, ſicut teſticuli camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, ſtipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhaſſer eſt leue, craſſum, rectum, pulchrumque, & ideò aſſimilauerunt cantilenarij in cantilenis ſuis brachia, & crura dominarum ligno eius: *hæc Serapio.* Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchſium, viros alioqui doctiſſimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchſius, vt probaret Antiquorum Saccharum è roſcido cœli ſucco in calamis concreſcere, vtque illud à noſtrate diuerſum oſtenderet, dicit, quòd cùm noſtri vſus Saccharum perinde ac mel, calidum reperiatur, ſitimque facilè concitet, Antiquorum Saccharum eſſe non poteſt, eò quòd Galenus ſuæ ætatis Saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen ſententia (pace ſua dixerim) experimento minimè reſpondet: à quo non diſcedit Galenus lib.7. ſimpl. medic. ex cuius verbis clarum eſt, quòd cùm Saccharum melle minùs ſit dulce, minùs etiam calidum ſit neceſſe eſt. Eáque propter aſſerit Galenus; Saccharum non perinde ac mel, ſitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo ſitis excitetur, vti Fuchſius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib.8. cap.4. meth. med. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi poſſunt. His igitur rationibus, & authoritatibus adductus ſum, vt certò crediderim Antiquorum Saccharum ab iiſdem arundinibus emanare, à quibus vulgare noſtrum exprimitur:

ſed hanc tantùm inter ſe differentiam eſſe, quòd à natura factum ſit noſtrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) *tabarzed* frigidius eſt & ſubtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & poſt ipſum Auicenna Archigenis authoritate *Sal Indum* ipſum appellans, ad linguæ ſcabritiem; ariditatémue in acutiſſimis febribus. Sed eo nos hac ætate, caremus, quòd ampliùs non affertur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui *Diui Thomæ inſulam*, itémque Maderam luſtrarunt, adhuc iis in locis Saccharum inueniri in arundinibus ſacchariferis concretum (illi non diſſimile quod arte fit, & candidum cognominatur) poſtquàm ab illis ſpontè emanarit gummi modo. Quòd autem afferri deſierit, non aliud in cauſa eſſe exiſtimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioſcoridis, & Galeni tempore, quo ad nos copioſum conuehebatur, cùm adhuc non innotuiſſet exprimendi ratio, neceſſe quidem erat, vt arundines Sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuiſſent, & falcem nunquam expertæ eſſent, per ſe liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus gummi, & reſinæ emanant. Proinde non mirum, ſi eius à natura facti Antiquis fuerit vbertas. Sed poſtquàm lucri dulcedo, fulgentiſque auri ſitis docuit homines artem modúmque, quo Saccharum conciſis, decoctis, preſſiſque arundinibus copioſius elicerent, factum eſt, vt Indi quotannis vniuerſos inciderint calamos, ac iterū quotānis ſeuerint. Hinc igitur euenit, vt nullis remanentibus, quę Saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita ſit operatio, deperditúmque hac de cauſa ſit Antiquorum Saccharum. Cuius vice eo Recentiores vtuntur, quod Officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, Salis foſſitij modo, dentibúſque fragile, vt Antiquorum Saccharum vndequaque referat. Competit perinde ac illud, ſcabritiei linguæ, pectoriſque aſperitatibus. Verùm ad hæc id præſtantius eſt, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium aſſeruatur, æſtate concreuit: eò quòd violarum diluti facultate humectet, leniátque magis.

Lobel. in Ic. plant. pag. 49. inſcribit Arundinem Saccharinam Indicā, ac de eius Sacchato in Aduerſ. hæc ſcribit: Non Indico Sacchato hodie prima laus, tametſi ex India primùm in citeriorem Aſiam, Rhodum, Cyprum, aliáque non pauca loca tranſmiſiſſent. Nam hodie Canarium & Maderenſe longè omnibus ſuauitate & candore excellit: quippe tametſi quod Genuam ac Maſſiliam ex India, Alexandria, & aliis Aphricæ emporiis, Liburnicis Venetias aſportant, ſæpiùs excoctum, candore marmoreo Canarium prouocat: multò tamen ſuauitate & dulcedine gratiſſimâ ſuperatur. Dum enim lixiuio illo acriore, quaſi ſapone ex calce parato, fæculentioris, nigrioriſque pinguedinis ſordes eluuntur & abſterguntur, vber dulcedinis gratioris perit, atque neſcio quid rancidæ acrimoniæ inuritur: vnde bilis gignitur, & ſanguis vritur, caput grauatur. Quod quilibet noſſe poteſt ex eſu vſuque *Thomei, rubri* vocati, *Sacchari*, ex cognomine Inſulæ, ſub ipſo ferinè Æquatore ſitę. Antuerpiam enim & Londinum Angliæ, vbi defæcare ſolent quidam induſtrij artifices, ſi guſtes adhuc impurum & rubrum, multò ſuauius & dulcius reperias, quàm excoctum, lixiuiáque & cortinas expertum. Et quia, quā purius reddant induſtriā, cœlant Pharmacopœorum plebem: lubitum eſt hîc monere. In Cortinam ſeu ahenum, Sacchari Thomæi, vel alterius quantùm volunt, immittunt. Lixiuij fortis ſola ex cal-

Alhaſſer [illegible]

Alhaſſer quid ex Serapione.

Zuccharum tabarzed.

Sal Indum.

Arundo ſaccharina Indica Lob.

ce vitta parari, iustum modum, & quod ebullitioni despumationique sufficcturum sit, affundunt: tum agitatione, scopulisque spumas tumidas multorum albuminum ouorum sensim affundunt, vicissim despumando, & rursum instillando, donec situlam plenam mellea & sordidiore pinguedine, despumando exemerint. Tunc probè limpidum & fuluum factum syrupum, lixiuio nondum absumpto, transmittunt per cilicium, colum, vel stamen, quò inibi festucas, quisquilijasque relinquat. Tum feruet denuò, donec expirarit in vaporum lixiuium. Quod si (vt ferè fit) feruens Saccharum impetu, artifice inuito, labrum effusione & ebullitione superet; non aquam, nam sic [vt illi loquuntur] decoqueretur, recrudesceretve: sed butyri momentum illicò addunt, atq; actutum resident vndantes spumæ. Iam è Syrupo ad duritiem excocto Saccharo, infundibula, figlináue vasa, (Veneti ænea) quibus subtus in angustiore loco inest foraminulū, priùs fontanâ imbuta, Saccharo adhuc calente opplēt, eodem obturato foraminulo: reclúdúntque promo, cella, aut Hypocausto sicciore, tepidiore: cùmque indurucrit, Metæ ordine dispositæ latiorem basin inducunt, luto ex figlina fusca aut pulla terra & aqua calida subacto dilutiore, ac loricam latam duorum, triumue digitorum. Quæ crusta vbi partim loci, partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demitur, noua apponitur: bis terue repetunt; sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum mittunt, vt faciliùs effluat crassamentum pinguius, & sordidius, quod Syrupum vulgò vocant, Gallis *Melasse*: qua quidem improbiores pharmacarii, suos stercoreos Syrupos condunt. Postremò bis aut tertiò ex Metis erutum fontana liquefaciunt: rursúmque in Metas infuso, referant subtus foramen, supernéque lutum addunt, cuiusmodi diximus. Notum fuit Saccharum Antiquis etiam Diosc. & Galeno antiquiori Theophr. huiúsque preceptore philosopho. Paulus recēset inter Sales. Primò è Græcis Actuarius, Medicatos succos Saccharo excepisse, nomenq, Iosacchari, Rhodosacchari commentus fuisse putatur. Varro & Strabo etiam ex radicibus succum promi suauissimum tradunt.

Arundo sacchar. vel Cal. saccharinus, Tab. Tabern. vocat Arundinem saccharinam, & Calamum saccharinum, germ. Zuckerrohr / & Zuckerriedt. De Saccharo autem eiúsque speciebus hæc tradit: Veteres vtebantur tantùm Saccharo spontè effluente, erat eis ignota parandi ratio per decoctionem. Inter Græcos Medicos qui docuere cōdire cum Saccharo loco Mellis est Actuarius, deinde Nicolaus Alexandrinus. Arundo Saccharina dicitur etiam Harundo & Canna. Succus dicitur Σάκχαρ Σάκχαρι, Arriano μέλι καλάμινον, Paulo Aegin. ἅλς ἰνδικός. Mellis genus: Galeno, Paulo, Aphrodisæo lib. 2. probl. cap. 74. & Straboni. Serap. lib. simpl. cap. 50. *Zuchar.* aliis Arabibus *Succhar*, *Zazar*, *Sudur* & *Sutter*, Polonicè Cukier. Nostro tempore sunt nobis 7. Sacchari genera. *Saccharum 1. Maderense.* Primum genus ad nos adfertur ex Lusitania ex insula Madera aut Medera: dicitur Saccharum Maderense: hoc cæteris omnibus præstantius & præferendum in vsu Medico.

Sacch. 2. Canarinū. Saccharum 2. Canarium, aut Canariense, quod defertur ex insulis Canarinis: bonitate secundū obtinet locum. *Sacch. 3. Valentinū.* Saccharum 3. *Finum*, *Refinatum* & *Valentinum* dicitur, quia Valentiæ Hispaniæ repurgatum. Practicis & pharmacopœis hodiernis Saccharum *Tabarzeth*, quod nomen competit Maderiēsi Saccharo, Arabes enim per *Tabarzeth* intelligunt optimum Saccharum. *Sacchari Valentini præstantia.* *Saccharum Valentinum* arte fit ex Maderensi & Canarino, itaque repurgatur, vt acquirat similitudinem Marmoris albi aut Alabastri, & ob suam pulchritudinem existimatur præcedentibus duobus præstantius: verùm cùm per lixiuium ita præparatum sit, meritò ab vsu medico reiiciendum, per lixiuium. n. acquirit acrimoniam, aliquomodo amittit dulcedinem, acquirit aliam naturam & proprietatem, sitim excitat & valdè exsiccat: caueant Pharmacopœi ab huius Sacchari vsu in præparandis Tabellis quę dicuntur Manus Christi & aliis, ac etiam in aliis medicamentis. Ex hoc Saccharo parant paruas Metas pyramydésve, quas inuoluunt papyro cœrulea. Quùm vulgò sit persuasum melius Saccharum inuolui charta cœrulea: mercatores Saccharum vilissimum Thomassinum lixiuio dealbant & repurgant & candidius reddūt, verùm semper molle remanet, nec ritè induratur: & quò candidius est eò plùs habet Amili, quo adulterant hoc Saccharum dum repurgant, & parant pyramydes libram ponderantes.

Sacch. 4. Malthæum. Saccharum 4. defertur ex insula Maltha, Saccharum est durum vt Canarinum, sed magis cinereum, tertium bonitate locum obtinet, præferendum Valentino, eius vsus in cibo, vocatur *Saccharum Maltanum*, *Melitum* aut *Melitaum* & cibale. Germ. Malta zucker aut Sprußzucker.

Sacch. Thomaum rubrum. Saccharum 5. ex insula S. Thomæ, est omnium vilissimum, molle est & russum, dulcius tamen Valentino & salubrius: vocatur *Saccharum Thomasinum*, *Thomaum*, practicis & pharmacopœis rubrum, Arabibus *Zuccharum Sadimenum*. Germ. Thomaszucker. *Zucch. Sadimenum.*

Sacch. miscellaneum. Saccharum 6. Miscellaneum dicitur, Germ. Farinzucker/Cassanzucker / compositum est ex fragmentis omnium generum Sachari, tam albi, quàm russi: defertur in doliis & capsis ad nundinas, eius vsus ad syrupos & cibos.

Sacch. 7. Mel Saccharinum. Saccharum 7. est liquidum instar Mellis aut Syrupi, defertur ex insulis vbi Saccharum coquitur & in metas reducitur: fit ex spuma Sacchari dum coquitur, semper manet liquidum, adfertur in doliis, satis vili venditur, ad multa vtile esset loco Mellis, quia viliori pretio venditur, quàm Mel, si non timenda esset impostura: dicitur *Remel*, *Mel Saccharinum*, aut *Sacchareum*: Gall. *Melasse*, Belg. Syróp / Germ. Zuckerhonig vndt Syrup. Multi volunt vulgare Saccharum non esse Dioscor. & Galeni inter quos Manardus & alii qui eum secuti: verùm qui diligenter considerabit Antiquorum scripta, comperiet Antiquorum & nostrum Saccharum esse ex eadem plāta, nempe ex depicta Arundine, & præparatione tantùm differre: Duo autem genera fuerunt Antiquis nota, primum de quo Diosc. Plinius & Galenus: quod erumpit vi Solis ob copiam succi, quo vsi sunt Veteres tantùm in medicina, quod non adfertur ampliùs, sed eius loco substituunt Saccharum Candit, quod arte præparatum ex Arundinibus iisdem ex quibus Veteres collegerunt suum Saccharum. Aliud Saccharum Veterum, quod parātes, ex recentibus radicibus Arundinis Sacchareę exprimebāt, eo vtebātur eo modoquo vtimur Melle, inde dictum *Mel Cannæ*, quod ex Aegypto, Rhodo, Cypro, Creta & Silicia olim afferebatur, quanquam non esset in medico vsu ante Actuarii tempora, nihilominus Galeno non fuit incognitum, meminit enim lib. 4. simpl. Arundinum dulcium quæ in Aegypto proueniunt: quomodo fuisset Galeno incognitum Sacchari liquidum

liquidum, quandoquidem vulgare fuit diu ante Galeni tempora, vt apparet ex Marco Varrone, qui eius meminit, is vixit tempore Cæsaris, ante Aduentum Christi, Statius meminit etiam Sacchari arundinacei: Lucanus Poeta meminit etiam Sacchari mollis. Strabo meminit vtriusque. Scribit etiam Solinus de succo expresso ex radicibus Arundinis.

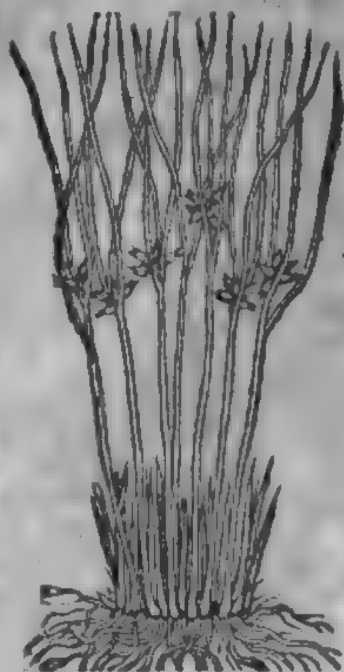
Synon: Arundinis saccharinæ hæc sunt Synonyma nota. Dicitur C.Bauh. in pin. *Arundo Indica* 2. vel *Saccharifera*: *Arundo* 8. vel *saccharata*, Dod. gall. *Harundo ex qua Saccharum*, Cord. in hist. *Arund. saccharata Dalech.* in Diosc. *Sacchari Canna*, Gesn. hort. *Arundo Saccharina Indica*, Adu. Lob. Icon. H.Lugd. *Canna mellea*, Cæs. *Arundo & Calamus Saccharinus*, Tab. *Calamus Indicus*, par. 6. Ind. Or. c.19. *Calamus Indicus Saccharites, & canna Saccharina*, in hist. Ind. Orient. part. 4.5. & 6. cap. 38. & Hist. Occid. Ind. part. 3. 4. 8. & 9. De Sacchari differentiis & conficiendi modo, in nostris in Matthiolum notis, & lib. de comp. medic. egimus: Vide & Munsteri Cosmograph. l.2. c.91.

Locus. Loca in quibus Saccharum prouenit præter suprà allegata, hæc passim annotantur: Insula Maderæ, quæ Oceano Atlantico innatat è regione Mauritaniæ: Insula Hispaniola: Insula S.Mariæ, Terra sancta, Vrbs fœlicis Arabiæ Zibith, Sumatra, Brasilia, & Regnum Concha. Ex Arundinibus in aqua decoctis huius ætatis Saccharum in Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro Insulis, ac etiam in Ægypto exprimi refert Matthiolus. Arundo Saccharina in nostris regionibus, (inquit Tabern.) raro propter frigus perficit florem, eam Arundinem primò vidi Francofurti in horto Pharm. Adami Kechen qui per aliquot annos eam aluit, sed tandem asperiore hyeme ei periit: ex eius radicibus & medulla excoquitur Saccharum in India, Arabia, Ægypto, Canarinis insulis, in Insula Madera, Maltha, Cypro, Sicilia & S.Thomæ. Lobel. Orbi Europæo iam multis ad Mediterraneum Oceanúmque tractibus inquilina: vt Hispanicis, Lusitaniæ atque amœnissimis Olbiæ in Galloprouincia viretis, non procul & ex Aduerso Stœchadibus insulis, quem virentem inibi & alibi habuimus, & in Belgio meminimus. Panguntur taleæ imæ radici abscissæ, atque bellè primò proficiunt in Gallia & Belgio, sed hyemis sæuitia enecantur, humentis soli, sed tepidioris aëris, & auræ alumnæ ac amasiæ.

Vires & usus. Diosc. De viribus & vsu Sacchari ita Dioscorides, Saccharum aluo est idoneum, & stomacho vtile, si aqua dilutum bibatur: vexatæ verò vesicæ renibúsque auxiliatur: quin & illitum ea discutit, quæ pupillis tenebras offundunt Saccharum Indicum & ex Arabia fœlici confectum *Galen.* Galenus minùs suo dulce statuit, sed similes ei vires attribuit, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantiâ differre scribit lib. 7. simpl. medic. Ast 8. meth. med. cap. 4. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt.

Tabern. Saccharum (teste Tabern.) temperatæ est naturæ, calidum & humidum in primo ordine, primariò quidem *Maderiense, Canarium*, & *Melisium*, & ad Mel quàm proximè accedit. Similiter & *Finum*, quod non ita dulce, igneam & acrem, ex lixiuio calcis, quo præparatur, assumit qualitatem, quâ *Thymum* etiam superat, ideóque sitim causat ingentem, ita vt ad internos vsus inutile *Dijudicat.* reddatur, quamuis vulgus Medicorum (quoniam præ cæteris candidissimum sit) magno errore contrarium teneat, optimúmque esse diiudicet. *Vsus in culina.* Quapropter eligatur semper vel Maderiense, vel Canariense. Saccharo cibi austeri & acidi corriguntur: saliti nimiùm attemperantur: crassi, attenuantur: ingrati verò suauiores redduntur. Emendantur, vt paucis multa complectar, Saccharo omnia, quæ medium excessere in culina. Quid námque aciditate & acrimonia præcellit acetum. Attamen nihilominus hocce virtus eius infringitur. *Vsus in medic.* Nec Pharmacopœi sine hoc suo (vt vellent & continuò deberent) officio satisfacere queunt. Nunc enim Electuaria, Syrupos, Iulepos, potiones, vina, conseruas, condita, succos, ac omnis generis confectiones, tabulas, panes Martios, & cætera, Saccharum ingreditur. *Luxui etiā dicatur.* Nunc quantùm requirit omne genus animalium, volucres cœli, pisces maris, & pecora & reptilia terræ, & si quę alia excogitari possunt, quæ ex Saccharo quotidie efformantur, ac variis coloribus depinguntur. Nunc quantùm semina & fructus, Pinei nuclei, amygdalæ, auellanæ, pistacea, Citreum, Cinnamomum, Coriandrum, Anisum, Fœniculum & similia, quæ eodem obducuntur. Quæ quidem vt plurimùm luxui, nocturnis potationibus, intempestiuis conuiuiis magis abdicantur, quàm salutaribus medicinis. Sed quid prosint, experiuntur Magnates, qui grauissimis morbis subitò nonnunquam corripiuntur, symptomatibus periculosissimis continuò vexantur, simulátque sæpissimè morte ipsa extinguuntur. De quibus qui in acie & prælüs potatorum versantur, multò certiùs, quàm ij, qui in vmbraculis, & extra sciphi iactum (ita dicere liceat) vitam degunt, testimonium reddere sciunt. Spontaneæ igitur lachrymæ sunt, quibus nobismet ipsis ventriculum, Heparque afficimus, ipsumque adeò totius corporis temperamentum subuertimus, vitámque ipsam antè deperdimus, quàm constantem ætatem attigimus. Hac ergo ratione media hæc à Deo Bonorum omnium autore ad vitam conseruandam concessa, non media ad vitam, sed media ad mortem, efficiuntur.

Sacchari Maderensis vires. Saccharum Maderiense moderatè in cibo & potu vsurpatum, purificat sanguinem, spiritus recreat, membra corroborat. Per se quoque, aut modo dicto, assumptum, ad vitia thoracis & pulmonum vtile. Proficuum arteriæ asperę contra raucedinem. Commodum quoque internis apostematibus, lateris &c. thoracis vlceribus, Tussim sedat, ventrem emollit, præsertim verò infantum. Doloribus thoracis medetur. Biliosi & Icterici, extra medicinam euitent Saccharum, id enim facilè in bilem mutatur. Adhæc obest omni vitio, quod à bile originem suam traxit. Infantes si plùs de Saccharo ingerant, lumbrici non raro in ijs gignuntur. His itaque non nisi vrgente necessitate, aut saltem minùs administretur. Non assentiendum iis, qui existimant Saccharum intestinorum obstructionem parere, quandoquidem abstergit & mundificat. Salutare admodum est renum, vrinariorum meatuum, & vesicæ affectibus. Non tantam, vt mel, sitim excitat. Dentibus valdè nocuum. Non enim nigros duntaxat reddit, sed & putrescere, vacillare, atque excidere facit. Quare sibi consulunt ij, qui assumpto Saccharo, os aquâ frigidâ eluunt. Ex frigidâ quoque haustum, raucam emendat vocem, à calore ortam. Contra tussim siccam, sitim & asperitatem faucium: ℞. Sacch. vnc. j. Aq. frigid. mensur. j. Decoq. ad consumpt. tertiæ partis. De hoc decocto bibe quantùm lubet. Si præstantiùs deside-

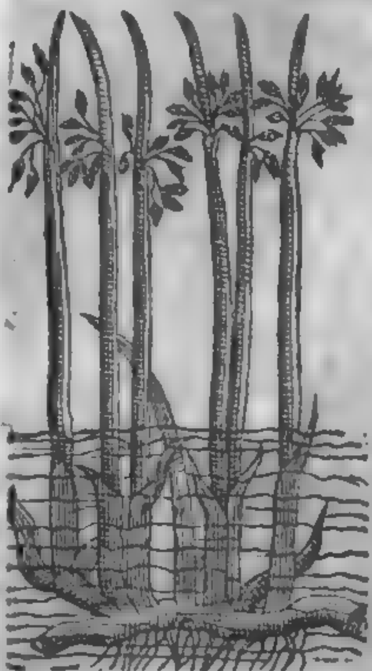
niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuórve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post Iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt.

Synonyma. In pin. est *Iunculus acumine reflexo* 3. seu *minor*, vel *trifidus*.

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyrenæis & montibus Morauiæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

Cap. CCXXXI.

Descr. NVdos enodesq; *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: citra quorum fastigia è latere erumpunt *panicula* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squámatim, imbricatimque cópactilibus, rufis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squammas delitescit triquetrum.

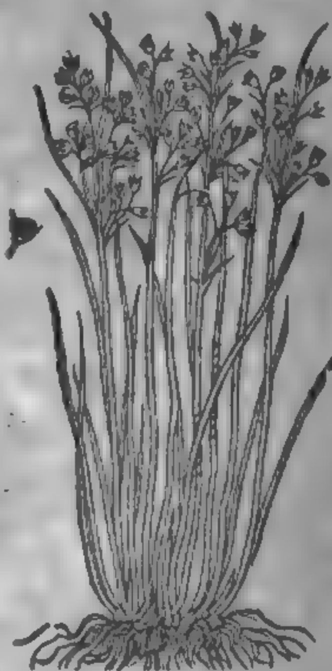
Synonyma. Tragus licet Iuncū maiorum palustrem, germ. groß weyer Bintzen vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quàm Iunci existimat, indéque piscatoriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus leuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii* : *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis*, *Holoschœnos Gesn*. cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus*, *Iunci* 1. *species*, Lac. *Iuncus* 3. *holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus leuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus* 3. Cæs. *Iuncus leuis* Ger. icon. *Holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habentibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

Cap. CCXXXII.

Descriptio. PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iūcea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Synonyma. *Gramen iunceum maritimum*, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 3. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

Locus. In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

Cap. CCXXXIII.

Descriptio. FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuórve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula: vix enim vnciam superat.

Locus. Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Katzensee] Felinum collegisset Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Synon. Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus leuis* 9. siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

Cap. CCXXXIV.

Descriptio. RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarū, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

Synon. *Iuncum* 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum leuem* [illegible] in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

stadiensi collegit. Suspicatur autem Casp. Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lychnanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

Descriptio

IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Locus. Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

Descriptio SEgetem de cespite vno tollit magnam, foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate staminа imitantur, lætè virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

Locus. Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis luteis.

CAP. CCXXXVII.

Descriptio LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestans, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum, Nardo Celticæ similibus.

Locus. Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri, in valle Griesbachiana, locis humidis, florentem, principio Maij.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

Descriptio

SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nō asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungoli, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, ruffescentibus squammis imbricatam.

Synon. Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist. Lugd. pag. 986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus alius fœcundus*. C. Bauh. phyt. *Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti*, siue *maior*, *varians stirpis latioribus & triplo angustioribus*.

Locus. Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibique in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Majo & Iunio mensibus.

IVNCELLVS CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C. Bauhini.

Synon. Descriptio. EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duarum triúmve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur.

Locus. In aquosis Angliæ fluitat, authore Goodyero.

dine erumpit, insigni læuore & æqualitate præditus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulæ adhærent guttæ, admodum paruæ, crystalli modo transluciḋæ, sapore & substantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terræ transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multæ fibræ adnascuntur: habent radices saporem dulcem & glutinosum: nascitur autem in pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Carex acuta. Ad gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque graminis tertium genus, & Calamagrostin alteram vocat: eius autem figura non placet.

Calamagrostis.

Synon. Lob. in Adu. Obs. p. 44. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus.* Dod. gall. σπαργάνιον & ξυρίς, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. siue *floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth. & Cæsl.* *Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomus Theoph.* Cæsalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima.*

Locus. Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos præsertim obseruatur. Sic & in Italiæ ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimísque, iunceris potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

Descriptio. RAdice est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhærentibus: *caule* palmari: *foliis* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

Locus. In palustribus Heluetiæ circa cœnobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum

Synon. hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, & in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

CAP. CCXLVI.

Theophr. THeophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixêre, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, istum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (πολυκαλάμων) differre. Locum ingredienti protinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus æstuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quæ ex Dioscoride & Galeno hîc adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Plinius. Plutarchi error. Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens, (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtuntur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriæ est. in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauêre) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Æstate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem a cæteris sui generis differt aspectu: sed præstantior odore, statim à

Theophr. lapsus. longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius hæc ad verbum transcripsit, narrauit, quod minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis, & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, quod vocant florem. Præstantior est, cui numerosius. Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger a-

Plinii locus restitutus. liàs damnatur, (nec legendum, Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur alibi.) Melior, quò breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras xi. iunco xv. Tradúntque Iuncum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illæ quæ in India, Syriáque nascitur, odorum, vnguentorúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur.

Calamus Syriacus differt ab Indico. Calamus aromaticus siue odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilææ, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis præterquam quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis ἐρυθραῖον vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythræo conterminà mari sit. Dioscorides κιῤῥὸν esse tradit. Apud Vegetium lib. 4. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et hæc Calami genera plurimùm inter se discrepantia, Pli-

Plinius. nius ignorater miscuit ac confudit, teste Guillandino.

Quæ Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderût, à Theophrasti;

Diosc. Plin. & Galeni placitis re ipsâ nihil differunt. Quare his neglectis ad Neoter. deuenimus.

Hermol. Legi (inquit Hermol.) & in Meotide odoratum nasci Calamum radice subalbida, & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, Acorum eum putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninóque vicarium pro Acoro est. Ab Ionia & Ponto, & Herculis columnis profusque apud omnes, qui mediterranéa colunt Aphricę, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt.

Non est radix Matt. Aromaticus porrò calamus, si Dodonæo gall. si Trago: si Clusio, præsertim verò si Matthiolo in apol. in Amatum credimus, non radix est, sed Calamus pretiosissimus, at qui hactenus ad nos non fuit apportatus. Nam (inquit hic) quod Plinius ait efficacissimam in omni Harundine cã esse partem, quæ radici proxima, quis non videt de Harundine, non de radicibus intellexisse Plinium: examines enim partes in vniuerso calamo, radicibus proximas cæteris præstare dicit, quod facilè prudens animaduertet Lector. Nec enim aliam ob causam Plinius maiori vi pollere eas calami partes, quæ propè radices habentur, quàm quòd eædem vbi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni Harundinum genere reperiantur, quam in cæteris earundem locis: quo fit vt etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Quòd verò Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem cõstat, cùm ait. Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. *Hæc ille.* Quæ tamen perperàm Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis Harundinem designat, non radicem. Præterea proprium Harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur. non radici, quæ solida, dura, lignosa & vbique occlusa spectatur in omni Harundinum genere. Adhæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in Harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (vt Amatus contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, vt facile quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace asclepio, in Gramine, &c. Constat præterea Calami odorati, quo passim Seplasiæ vtuntur, radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, vbi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos cum Amato prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria. *Et hæc sunt Matthioli in Amatum argumenta*, quibus docere conatur calamum odoratum communis vsus, legitimum, genuinumque esse Acorum: quin concludit calamum odoratum harundinem esse non radicem.

Aloisius Mundella. Iam dictis adstipulatur Aloisius Mundella in Brassauolum, & hunc in modum argumentatur. Si calamus aromaticus, qui in officinis pro calamo & habetur & venditur calamus odoratus est Dioscoridis: statuendum vtique est calami descriptionem, vel calami ipsius esse, vel radicis, vel vtriusque apud Dioscoridem. Quod autem vtriusque non sit, colligitur, quia Autor non exprimit, quæ caulis aut radicis sint propria. Non radicis: primùm, quoniam illius mentionem non facit. Deinde, quia radix, quam pro calamo venditant, non videtur rufa: acrisque insuper & amara est, velut Acorus. Postremò in assulas non dissilit, h.e. per longitudinem assulas paruas, dum frangitur, non relinquit. His quoque addit: Non constat quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodum in ea, quæ est calami Dioscoridis, quas araneas secundum Plinium florem cognominat. Quod si ergo calami est descriptio apud Dioscoridem, huic nostro vulgari quæ est radix conuenire non potest. Quare dubitat ne hic officinarum calamus, magis ad acori radicem accedat, quod Manardus, Cordus & alii quoque suspicantur, & Matthiolus omninò genuinum esse Acorum credit, & olim Io. Rodericus [Amatus Lusitanus: sub nomine enim Io. Roderici Lusitani superioribus annis commentarios in Dioscoridem in lucem euulgauit.] affirmabat. Nunc verò firmiter contrarium asseuerat.

At verò cum huius rei diuersa penitus sint aliorum placita. Argumenta quæ pro negatiua parte faciunt, paucis refutabimus, affirmatiuamque rationibus comprobabimus.

Matt. refutatur. Matthiolo itaque dicenti, quod calamus aromaticus, non radix, sed calamus Dioscoridi sit, primùm respondemus, calamum aromaticum simpliciter, per se, & absolutè dictum, nec radicem, nec harundinem, nec tale quid esse, sed in hæc, tanquam totum in suas partes, diuidi: Et hac ratione æquè radicem, ac calamum, aut tertium quid esse posse. Quod manifestè eius descriptio comprobat, quę partim ad calamum pertinet, partim ad radicem, vt patebit. *Ad nos apportatur.* Quod ad nos non fuerit apportatus. Audit Amatum veriora testantem: calamum ex India Lusitani nostri singulis annis deferunt per mare rubrum in Cairum & Alexandriam deferentes. Venetias portãnt, calamis similem, vnde nomen accepit. *Licèt adhuc* Plinius efficacissimam in om- *Plinius explicatur.* ni harundine eam partem esse dixerit, quæ proxima radici sit, non ideò denegauit radici ipsi excellentiam, sed Arundinis tantùm superiorem partem non ita efficacem asserit. Præterea Theophrastus & Plinius alibi ipsam calami radicem desiderant, & eam cæteris partibus anteferunt. *Nam* suo se gladio iugulat Mundella. *Mundella redarguitur.* Vtriusque (calami & radicis simul) descriptio non est, inquit ille: quia autor non exprimit, quæ caulis, aut radicis sunt propria. Pulchrè ratiocinatur si diis placet. Quæ consequentia: Non exprimit propria, ergo vtriusque non potest esse. *Diosc. declaratur.* Si non expressit, nec etiam contrarium affirmauit. Quod enim dicit optimum esse, qui fuluus est, ad radicem referendum est: Sicut & illud Plinii, subalbidus, in commanducando viscosus, subacris, adstringens, ad radicem pertinet, velut ipsum experimentum docet. Quod verò frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi, & fistulam araneis plenam habere ad calamum. Non radicis (pergit Mundella) quoniam ipsius mentionem non fecit

Diosc.

Experientia reclamat verbis Mundellæ.

Diosc. Quæ est rationis huius necessitas? Non meminit radicis, ergo descriptio eius non est. Dic quæso Mundella, Quid aliis in locis describit Dioscorides, vbi nec plantæ foliorum nec radicis, aut aliarum ipsius partium meminit, Dic, quid describit capite de Costo? Reclamat tandem ipsa experientia verbis, quæ opponit, Radix non videtur rufa, non dissilit: Non constat Mundellæ, quomodo fistulæ aranearum plenæ existant. Reclamat, inquam, ipsa Amati experientia, dum scribit, Venetias portant, Calamis similem, album & subrufum, crebris geniculis, in assulas dissilientem, fistulosum, araneo albo plenum. Sed iam probatum est descriptionem non tantùm Calami, verùm & radicis esse. *Vltimò* si Calamus aromaticus Officinarum Acorus genuinus est, vt Matthiolus & alij quidam affirmarunt, frustra hi omnes entia multiplicant, separántque à se inuicem quod vnum est. Diuersis siquidem capitibus, de Acoro & Calamo tanquam de diuersis tradunt.

Vis est doctrinæ.

Hoc tempore penitus ignotum scribitur, quod Calamus aromaticus, cuius Veteres meminerunt, Officinarum communis Calamus non sit, sed radix, neque præscriptis notis insignita, vt ex Manardo, lib. 6. Epist. 1. lib. 8. epist. 1. cuius rationes mutuatus Matth. etsi aliorum armis muniatur, feroci admodum aspectu, ea in Brasauolum tela contorquet, vt sibi ipsi Vulcanus videatur: magno enim errore Brasauolum duci, satis palam esse supponit: quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum, illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasiis illius vicem explet, cuius opera si interiissent, quis non misellum hunc Brasauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapsus? tantam inscitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab astuto hoc homine, eius sententias peruertente, corruptis verbis, diminutis clausulis, ei falsò adscribuntur: vt per Iouem lapideum iurare cogar, (inquit Apollo) me suis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum: ita enim scribit Brasauolus, decimus agitur annus, quod Venetias verus Calamus aromaticus affertur, qui Calamus est, & non radix, at communis aromaticus Calamus, qui passim venditur, radix est, & non Calamus, id verò de quo in præsentia loquar, Calamus est, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus Calamis, quæ nostrorum Calamorum foliis assimilantur, & nisi putassem Galangam esse Acorum, non potuissem, non arbitrari vulgarem Calamum aromaticum esse Acorum, & fortè radix hæc, quæ Calamus aromaticus vocatur, est odorati Calami radix: Calamus autem verus odoratus, in Officina Campanæ, Venetiis vendebatur. En igitur Studiosi quibus verbis peritos insectetur? quàm fideli sermone candidissimos laceret? quàm tumultuosis rixis, se vbique molestissimum, ac infestissimum exhibeat? hæ sunt argutiæ quibus prægrandem consarcinauit librum, solo lepore illos lacescens, suísque obruens calumniis, non aliam ob causam, nisi vt doctissimis aduersari videretur, & quocunque modo in eos argumentû effunderet, hac importunitate excruciaret, tantùm sibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixisse velit, quæ enim in eius sententiam pedibus non eunt, tergiuersatur, si quis nodus incidit, statim transilit, velut angue conspecto, aut saltem lippis oculis intuetur: etsi clarissimo suorum scriptorum testimonio sanissimi ingenij videatur, vt quum minimè compertum habet dixisse Diosc. & Galenum Calamo aromatico aliquid inesse amaritudinis: quod vel Ruellij versionem quam se imitari pollicetur, in sui operis initio, paulò segnius perlegerit, vel in eam, si quid perperam ex Græco translatum, vt sui moris est, aliquid iniicere tenebatur, quòd cum aliquanta acrimonia amarum Calamum transtulerit: id quod Secobiensis Lacuna, Græcis, Latinísque literis eruditissimis, qui Ruellium fideliùs restituit, corrupta loca resarcinauit, aucta imminuit, mutata ad pristinum candorem reduxit, malè huic tributum amarorem nõ annotauit, etsi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, se reliquisse asserat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib. 5. Epist. 2. probans Calamum non esse Canellam, inter alias differentias enumerat, quòd in ea canella non sit amaror, innuere calamo amaritudinem inesse, vt hinc Fuchsij sententiam improbare non possit, atque an communis illa radix, calami odorati propria sit, quæ amariuscula, necne, nullum est in hoc euidens argumentum, quod etsi Harundinis trunculum, cacumini annexum non deferant: folia Iridis similia, harundinacea, quadantenus præ se ferunt, sicca potissimùm, an verò Acorus sit, eo in capite discutiendum relinquimus: hic tamen præterire non possumus Amati autoritatem, ne dicam ambitionem, aut insolentiam, qua calamum aromaticum Officinarum Diosc. legitimum, suis notis repræsentare non ambigit, potiùs, vt credimus, somniando, quàm sensuum libertate, tam absurda proferendo: nec Matthiolum contraria astruentem, hoc est, calamum aromaticum harundinem, siue calamum, non radicem esse debere, deceptum asserere veretur: quòd licet Theophrast. ac Plinius in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferunt, ídque ex Plinio manifestè percipi, lib. 24. cap. 11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula, ex quibus in omni Calamo radicem efficaciorem esse partem contendit: id quod si Plinius intellexerit, vel ipsi pedagoguli diiudicent: Quis enim etiamnum mediocris ingenij ita arguerit? Plinius proximas in Harundine radici partes aliis præfert: ergo radix efficacior est pars? Quisnam etiam ex palliotenus Medicis, qui stultissimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatissima illum cæcutire non deprehendat, qui inquam dum sitim sedare cupit, sitim alteram crescere non videat, vt quantò plus biberint, tantò magis sitiant Parthi: quum scilicet huiusmodi radix, quæ in multa segmenta nunquam assulosè frangitur, non fistula araneo velo simile quicquam occludente, quæ quidem Harundini debentur, non radici, sit saltem Calami aromatici radix: cuius nulla est ab Amato probatio: tot autem oculati testes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium asseuerantes, tot ab his rationes, quas hic rursum inculcare, operæ pretium non est, vt quum Brasauolum huic suę opinioni assentire testatur, secùs quàm ipse dixerit, vt supra: quum Diosc. calamum odoratum, non radicem, sed Calamum esse debere, scriptis mandauerit, quúmque calamos equiseti, graminis, ac aliorum geniculatos reddiderit Diosc. non est quod radici proprium esse geniculatum, Calami autem nodis cinctum asserere debeat;

Matthioli tela perperam Brasauolo torquentur.

Calamus est & non radix.

Matthioli fucus.

Fuchsij integritas.

Amati turpis error.

quum autem calamum aromaticum esse officinarum Schœnanthum arbitrantur Calopodiani, qui in Mesué scripsêre, nec illorum spernũt opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimi calami radicem statuunt, quàm magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidẽ Schœnãthi Officinarũ radices tradũt capillorũ modo, tenues, huius verò adulterini calami radices crassę sũt, & essatu dignæ: propterea Schœnanthi radices esse non possunt, & per cõsequens: si Schœnanthum vulgare calamus est aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: quúmque in assulas non dissiliat Schœnanthum id, non fuluum sit, non in mandendo lentum, meliùs discant, ne rudere potiùs, quàm erudire videantur: veri tamen calami loco, radicẽ hoc nomine vsitatam substituere malo, etiamsi Acorus sit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm Sphagnum, latinis muscus arboreus, Officinarum vsnea: & si Auic. cap. de musco, pro quo Thaleb reposuit Bellunẽsis, muscum fluuialem, aqueum, terreum, petrosum, maritimum complectatur, & cap. de Vsnea arboreum videatur distinguere, aperta separatorum nominum & capitum confusione. Galen. verò ac Paulus in suis succedaneis, pro calamo sphagnum cum Mathiolo supponant: hæc enim in alienam messem irruisse creduntur, doctorum omnium iudicio, quòd plura his ignota inserant, aut facultatibus dissimilia suggerant, vt Myrtum pro Cardamomo, &c. quorum est sylua: moscus verò arboreus, hypnos etiam vocat", hoc est villosa illa canicies arborum caudicibus adhærens, multiplex est, vt suo ostendetur loco.

Schœnanthum Calami loco substituitur.

Nomina linguar.

De hisce satis, vela retrahamus: vocatur græcè κάλαμος ἀρωματικὸς, εὐώδης, καὶ μυρεψικὸς h. e. lat. *Calamus aromaticus, odoratus & vnguentarius.* Arab. vt Serap. *Hasabel derire*: *Alsabarino*, *Altertra*. Bellunensi *Alderire*, *Aldarira*, & *Chasab darirhe*: item *Caratis & Caratim.* Germ. woltriechendt wurtzriedt/ woltriechendt Rohr. It. & Hisp. *Calamo aromatico.*

Aequiuoca Calam. odor. Ind. Verum.

Præter calamum aromaticum quorundam Indicum & verum, sunt & aliæ plantæ, quibus calami aromatici nomen attribuitur.

Calamus Matth. fictitius.

Calamum odoratum Matthiolus pingit, & ex eo Lacuna. Lonic. Acosta, Durantes, Hist. Lugd. Tabern. & Gerardus, Calamum aromaticum nominantes, qui nihil aliud est quàm figmentum, nihil differens ab Arundine hortensi siue satiua.

Acorum.

Malè in officinis calami aromatici nomine Acorum, de quo suo loco, venale prostat.

Cassabouscrire Bellonius cum vulgo Pharmacopolarum Constantinopolitanorum calamum aromaticum esse opinatur, sed Qualecbeni quidẽ & Matthioli iudicio, absurdissimè. Sunt enim calami lapidei: non verò cuiusdam plantæ.

Schœnãthos

Schœnantos quibusdam idem est cum calamo aromatico. Quare Colleg. Florent. huius loco Schœnanthon supponit. Idem & Borgar.

Canella.

Opinio Marcelli dicentis calamum aromaticum esse Canellam, meritò tanquam erronea damnatur ab Acosta.

Galanga.

Notat idem Acosta quosdã calamum aromaticum cum Galanga confundere. Et sanè constat Venetos pharmacopœos, Theriacam paraturos, calamo Galangam substituere.

Angelica.

Antidotarium Romanum calami odorati veri loco Angelicæ radices, sed in minori quantitate commendat.

Phu maius.

Calami aromatici nomine Argentoratẽses hortulanæ venditare solent Phu maius & nobile: vide Tragum.

Plura de calami aromatici substitutis dicta antè, vbi Apollinis verba adscripsimus.

Dioscor.

De calami aromatici viribus hæc Dioscorides scripsit: nascitur in India. Est autem optimus, qui fuluus (κιῤῥὸς. Aet. πυῤῥὸς) est, & frequentibus geniculis præditus, & qui assulosè in multa segmenta distringitur, fistula araneis plena [ἀραχνίων. Plenam habens araneorum fistulam, Sarrac. Malè araneorum: oportet enim vertere telâ aranea, aut re simili telæ araneæ, Pasinas Salodianus.] subalbidus [ὑπόλευκος. legendum ὑπωχρίζων Pas. Salod.] In commanducando verò viscosus (γλίσχρος, leg. γλισχρὸν Pas. Salod.) adstringens, subacris (πικρὸς Orib. amarus, Ruell.)

Sarracen. error.

Vrinam mouet.

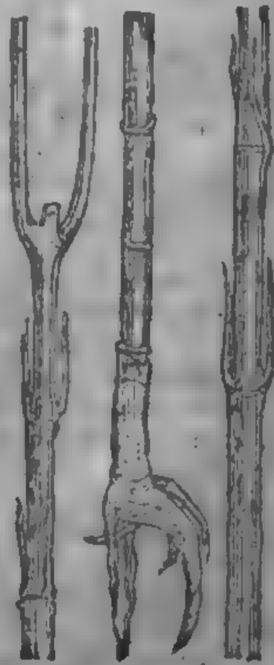
Potus vrinam mouere potest. Vnde cum Gramine, aut Apii semine decoctus & potus hydropicis, nephriticis, vrinæ stillicidiis, & ruptis conuenit. Ducit etiam menses & appositus & potus. Tusses quoque sanat suffitus per se ipsum, & cum resina terebinthina, si fumus per fistulam ore attrahatur. Decoquitur [ἀφέψεται. Pal. ἀφεψεῖται] etiam ad insessus muliebres, & ad uteri collutiones (vet. caret verbis, καὶ ἐγκλύσματα.) Miscetur & malagmatis, & in suffitus, iucundi odoris gratia. Calamus odoratus, *authore Galeno*, leuiculam quandam adstrictionem ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumũtur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaque habeatúrque secundi ordinis eorum quæ excalefaciũt. Inest quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis siue aromatibus. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimùm, calamo verò non multùm adest.

Menses ducit. Tusses sanat. Fomenta, collut.

Galen. temper.

CALAMVS AROMATICVS VERVS quibusdam.

CAP. CCXLVII.

Descriptio

Calamum aromaticum creditum à triginta iam annis asseruo, vegeto amarore, cum lentore quodam preditum, terete, crassitudine pennæ cygneæ, internodiis lõgiusculis articulatũ, rutilanti & spadiceo foris colore, aliàs buxeo, subtus candicantem, intrinsecus substantiã fũgosa raraq; texturæ farctum: ad genicula singula, calami ex ad-

uerso

uerso siti pronascuntur, vt calamo primario magnitudine cedentes, ita colore & compositione saporéque conuenientes.

Varietas. Similem calamum accepi anno 1598. ab insigni viro Io. Lutzio Ill. E. VVirt. pharmacopæo. Alium sic descripsit gener Cherlerus, Calami aromat. veri surculus, qui ad C. Bauhinum Argentinâ missus bicubitalis erat, Betulæ instar ramosus, in cuius altera biuaricatione folium, vel potiùs folij fragmentum, nullo pediculo, sed principio angustiore hæret, vnciale, tribus neruis insignibus donatum, facie folij Indi, aut potiùs Plantaginis quinque-neruiæ, vnciæ quadrantem latum.

Pingimus in nostra tabella calamum vnum cum radice ex Clusij Garcia: secundum & tertium, cui rami ex sicca planta.

An Cordo in Diosc. Calamus aromaticus verus, aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanthi stipulas & spicam Indicam inuitus?

An Qualceb. Iuncus odoratus Matthioli, mira acrimonia linguam gustantis mordicans, nihilque tamen, præter amaroris plurimùm, inter gustandum derelinquens?

Calam. odoratus Libani, Lob. Lobel. in hist. Belg. pag. 75. in icon. Plant. pag. 54. sub titulo Calami odorati Libani, & calami aromatici ex Alepo missi, wolriechender Kierts figuram habet, quæ eiusdem plantæ, cum ea quam descripsimus, videtur.

Locus De calamo suo odorato Libani in Obs. p. 20. hoc scribit. Memini me vidisse Venetiis ad Angeli symbolũ Calamu aromaticum, quem Alepi Syriæ Sequinus Martinellus doctus & industrius pharmacopæus, fortè delatum ex lacu inter Libanum & illum ignobilem montem Plinio memoratum miserat. Arundo erat geniculata, nitida, crassitudine paruum digitum æquans: color fuluus, ni labat memoria, saturior, odoratus, parum lentus, in mandendo, subacris & amarus. Iacobus Vtenhouius generosus Gandauensis, stirpium & artis Medicæ peritissimus, calami aromatici dodrantales cannulas aranearum telis plenas, fuluas, geniculatas, digiti minimi crassitudine, gustu planè aromatico, amaricante, Schœnantho præstantiore, nactus est inter Schœnanthi festucas, quas Massiliam aduectas ex lacu Plinio memorato asserebant. Multò maiores habuit præclarus vir Augerius D. de Bousbeke Flander Insulanus, Cæsareæ maiestatis Constantinopoli Legatus, stirpium exoticarum peritissimus.

Garcias negat esse Acorum. Volunt nonnulli Calamum Officinarum esse Acorum Veterum: Ego autem (inquit Garcias) nullius opinioni addictus, liberè dicam, quod sentio. Calamus aromaticus quo officinæ in Lusitania vtuntur (aromaticum voco, non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed quod vulgò *droguam* vocant, neque etiam calamum odoratum scio, sed Iuncum duntaxat) idem est cum eo, qui in India magno est in vsu cùm viris, tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate *Vaz*: in Decan, *Bache*: in Malabar, *Vazabu*: in Malayo, *Dirimguo*: in Persia, *Heger*: in Cuncam, quæ est regio maritima, *Vaticam*: Arabibus *Cassab & Aldirira*. Serapio lib. simpl. cap. 205. cum vocat *Assabeldiriri*, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes Medici cum Auicenna lib. 11. cap. 157. & 207. *Cassab & Darirbe* appellant. Idem autem sonat *Cassab* quod Calamus, & *Aldirira* ex aromatibus: nam *Dirire* idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius vsum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine *Dirimguo* vocarunt. Cæterùm non est odoratus, nisi è terra auulsus: quantóque virentior est, tantò mihi validioris, tetriorísque odoris videtur, tametsi aliud sentiat Ruellius.

Calam. aromaticus non odoratus. *Nomina Indica, Persica, Arabica.* *Contra Ruellium.*

Calam. vnguentarius Hipp. & Gal. *Cal. Arabicus, Plut. Alexandrinus Celso.* Porrò quoniam Hippocrates & Galenus 1. simpl. Indicum hunc calamum vnguentarium appellant. Plutarchus verò calamum Arabicum, & Cornelius Celsus calamum Alexandrinum: videtur etiam extra Indiam nasci. Ego, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coraçone incolis & Arabibus, si apud eos nasceretur calamus: item an esset eis cognitus, eóque vterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectum mercimonij gratiâ, probéque sibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos esset vsus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur. Quod autem Manardus lib. 8. epist. 1. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut si viderit, satum fortè in sporta, aut fictili vidit. Sed illud certissimum est, hinc auehi Calamum in eas regiones.

In Arabia non inuenitur. *Manardo not.*

Radix non est. Is verò, quo vtimur, radix non est (pusilla etenim est radix) sed ipsius calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse scribunt, confirmandæ suæ sententiæ causâ, quâ contendunt hunc calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flauescente colore, aliqua in re simile est aranearum telis, vt falsò putarunt Auicenna lib. 11. cap. 157. & Serapio simpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc meliùs nosse oportebat. Denique quòd calamus Acorum non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro & Galanga scribunt. Præterea qui Calamum describunt, aiunt cum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur. Acorum vero non nisi in Europa nasci tradunt. Adhæc Calamus pallet, acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorum, albet, amarum, calidúmque & siccum est ordine tertio: Galanga autem vtroque calidior & odoratior. Demum calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt. Galanga verò ventriculum roborat, flatus discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi solita. *Hucusque Garcias.*

Auicenna & Serapio notantur. *Acorum non est nec etiam Galanga.*

Garcias à Clusio not. Sed quàm eruditè notat Clusius, dicens: Nostrarum officinarum calamus longè alius est ab ab eo, quem hîc satis obscurè describit Garcias, quippe cuius Calamus legitimus videatur à Veteribus descriptus. Noster verò nihil nisi radix est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes notæ a Veteribus descriptæ pulcherrimè conueniant: Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, aliúnque calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlysipone aduehi calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi: quæ nota illis communis erat cum calamo Garciæ descripto: solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse desiit, licèt omnes aromatarij multò efficacius eo, quo nunc vtimur, fuisse affirment. Cæterùm, cùm tertiò recudenda esset Garciæ historia, innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem Paludanus,

ex Syria & Aegypto redux communicauit, qui exactissimè ad Dioscoridis descriptionem quadrare videtur. Vmbellifera verò potiùs planta, quàm harũdinacea meo iudicio cẽsenda est: etenim rectũ habet caulẽ, multis nodis, seu geniculis cinctũ, lęuẽ alioqui, intus cõcauũ, & mẽbranulâ, vti Harũdines, præditum, qui assulosè frangitur, éstque satis odoratus, gratíque saporis, amari tamen, & nonnullius adstrictionis particeps: folia (vt ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso singulis geniculis sita caulem amplecti videtur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras desinit. Vicesimo quinto porrò anno pòst quàm nobis communicasset calamum illum Paludanus, mittebat ad me Lugduno Allobrogũ Ant. Colinus pharmacopœus, similis calami fragmenta, significãs se eo vsum in Theriacæ compositione: ea autem, licèt simili prorsus formâ essent cum illo, quod à Paludano accipiebam, magis tamen amari saporis deprehendebam, nec vllius adstrictionis prædita, quod forsitan alterius ætati adscribendum. *Et hæc Clusius in Garciam.* Ego quoque Garciæ non notum fuisse calamum aromaticum vulgarem suspicor: qualis Vlysiponẽsis calamus fuerit nondum mihi constat: vmbellifera planta cur potiùs dicatur quàm harundinacea, nescio, quum notæ adscriptæ à Clusio meliùs cum harundinacea planta conueniant, quàm cum vmbellifera.

Clus. hallucinatio.

Acosta err.

Acosta dum reprehendit Ruellium, Manardum & Monachos, non animaduertit calamum aromaticum vulgarem Europæis plerisque dictũ (quem multi Acorum putant) longè diuersum à calamo aromatico Indico, quem Garcias describit, in quo malè etiam Acosta Garciam imitatus est.

C. Bauhinus.

C. Bauh. phyt. *Arundo 1. siue odorata*: *Calamus odoratus Libani* Lob. Ic. Plant. pag. 54. *Calamus à Paludano Patauij exhibitus*: An calamus odoratus Matthioli? Sed quid quæso commune habere potest figmentũm Matthioli, cum Calamo odorato Paludani? Matth. in lat. comm. editis anno 1559. sub inscriptione calami aromatici figuram habet quæ est pars figuræ pro Arundine positæ, & per consequens falsam & non factam ad visum calamum aromaticum Paludani, vel similem. In comm. lat. cum mag. fig. editis anno 1583. & Ital. editis 1568. nouam habet figuram magis artificiosam, quæ etiam pars suæ Arundinis. Tabern. vel eius typographus Bassæus Matthioli postremum figmentum assumpsit, quæ est portio Arundinis quam domesticam cognominat. Prudenter & doctè Camer. in hist. germ. & Epit. Matthiol pro calamo aromatico, a Paludano delatũ calamum figurâ exhibuit: sicut etiam Clusius apud Garciam, & nos cum Clusio quem à Valerãdo Dourez accepimus: Est autem hic calamus omnino diuersus à Matthioli imaginario: Paludani verò calamum fuisse Libani, vix puto demonstrari posse, licèt in ea opinione perseueret C. Bauhinus in pin. vbi inter calamum aromaticum Indicum, & Calamum aromaticum Syriacum, & calamum aromaticum Matthioli, quẽ fictitium suspicatur, ita distinguit: *Arundo odorata 1. siue Calamus aromaticus*, *est* κάλαμος & κάλαμος μυρεψικὸς, Hipp. & Galeni κάλαμος εὐώδης, Theophrast. κάλαμος ἀρωματικὸς, Dioscor. Orib. Aegin. & Aetii: κάλαμος ἐρυθραῖος, Dionysii de situ Orbis: *Calamus Arabicus* Plutarchi: *Cal. Alexandrinus*, Celsi: *Cal. odoratus*, Plinii, Hermol. & Ruellii: *Cal. aromatites*, Manardi: *Cal. aromaticus* Cordi in Dioscor. Fuchsii: Guil. Garz. Lob. Obs. Clus. ad Garz. Acost. Cęl. & in 4. part. Ind. Orient. fig. 19. & *Diringo Malays*, & *Deringo* par. 3. Ind. Or. 39. *Diringuo* 4. part. Ind. Or. fig. 20.

Synonyma Calami arom. Indicum.

Calam. aromat. Syriacus.

Arundinis odoratę 2. seu Calami aromatici Syriaci caulem seu potiùs caulis partem anno 1579. à D. Paludano ex Aegypto reduces Patauii accepimus. Verùm cùm totam plantam à D. Doldio habeamus, breuem eius descriptionem (cùm ab aliis nõ proponatur) adiicere lubet. Ex *radice* inutili, trium, quatuórue vnciarum lõga, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, *caulis*, [modò vnus, modò plures] ferè bicubitalis, rectus, rotundus, læuis, fragilis, multis geniculis distinctus, exurgit, qui intus cauus, spongiosus & membranula, (quasi tela alba subtensa,) vti Harundines, præditus, qui assulatim frangitur, & in plures ramos diuiditur, hique in tenuissimos subdiuiduntur, ad modum Ligustri Aegyptiaci Alpini, vel Lentisci Peruuiani, siue *Molle* Clusii: qui *flores* paruos, foliaceos, plurimos, singulis tenuissimis pedicellis insidẽtes, sustinent, ex quorum medio apex styli instar prodit. *Folia* pauca, semper bina, ex aduerso ad singula genicula sita, caulem amplectuntur, vnciam lata, sesquivnciam longa, neruis aliquot per longum excurrentibus. Caulis sapore est aromatico, valdè amaro, quo in Theriaca pro calamo vtimur.

Locus.

Seritur, teste Garciâ, per vniuersam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balagnate. Hic etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpaucus. Conuehitur ad maritima, quoniam qui isthic nascitur non sufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur. Calamus aromaticus, autore Linschot. crescit etiam in Sunda Insula Iauæ regionis Indiæ Orientalis. Magna copia Chinẽses emunt vt in Chinam portent.

Vsus.

Familiaris eius vsus [ita enim Garcias scriptũ reliquit] est mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contusum enim, additis Alliis, Ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro & Saccharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent, vocántque id medicamentum *Arata*.

CALAMVS AROMATICVS CECHINI Martinelli.

Cap. CCXLVIII.

Non dixerunt veteres Calamum aromaticum esse Cannã.

NOn inuenit Cechinus Martinellus, apud Diosc. nec Galenum calamum aromaticum fuisse Veteribus Cannam (siue Arundinem) licèt Neoterici id certò existiment, decepti Plinii opinione, qui dicit calamum, & Iuncum odoratum, non differre ab aliis calamis & Iuncis: addunt id indicare nomen calami nihil aliud significare quàm Cannam: suo autem iudicio calamus Latinis diuersimodè potest intelligi: Dicebatur de tenui Canna [siue Arundine] ex qua Veteres sagittas faciebant, qualis erat mos Orientalium licèt non sit Canna (id est Arundo caua) de qua Virg. eclog. 3. & vario vocabulo Ariostus. Dicitur etiam calamus de Canna cum qua scribebant Antiqui: calami etiam dicebantur *Canellæ* (siue Arundines) palustrium aquarum, quibus tegebantur tecta domuncularum rusticorum, de quibus duobus Martial. in suis distichis: Metaphoricè pro

Calamus diuersa significatio. Arundo sagit.

Arundo scriptor. Arundo palust.

pro stylo scriptorio sumpsit Virg. Eclog. 1.

Scribere quæ vellem Calamo permisit agresti

Pro Calamo concauo ad fistulas qui dicitur Syringa:

Eclog. 2.

Pan primus Calamos cera coniungere plures Instituit.

Sub nomine Calami comprehenditur virga cui alligatur filum ad piscandum, & virgulæ quæ visco illinuntur pro captura auium.

Interdum Calami dicuntur de paruis Cannis frumenti, quæ *Sepæ* vulgò dicuntur.

Sumitur etiam pro omni re conuoluta instar Cannæ: communiter dicuntur Calami arborum & vitis.

Canna quoque Zucchari vocatur Canna cùm tamen non sit, sed ei similis.

Paulus etiam calamum odoratum vocat corticem. Alius bonus author ait Calamum aromaticum esse crassum corticem cannæ, cùm enim colligitur extrahitur lignum: vnde desumpsit nomen. Cech. Martinellus *mio zio* ait calamum vocari, quæ ita geniculata prouenit, vt hic Calamus, quod prolixè prosequitur. & apud ipsum videre est.

Calamus præsentatus per Cechinum Martinellum Aromatarium habeatur pro vero & legitimo calamo aromatico, ac in confectionibus Theriacæ ac Mithridatij cęterisque medicamentis adhibeatur, & remoueantur succedanea. Sed libellus contra Cechinum incerti authoris oblatus pharmacopœis Mantuanis contrarium omninò sentit. Nominetur, inquit, κάλαμος Græcè, aut calamus Latinè, aut *calamo* Toscanè, nullus erit ita stultus qui aliud intelligat quàm Cannam, ita etiam Virgilius & Ariostus nihil aliud intellexerunt &c. & quomodo potest esse canna quæ non sit canna &c.

Pro pe scriptoria. Virgula aucupum. Calami frumenti. Res conuoluta. Calami arborum & vitis. Canna Zucchari. Similitudo cum canna Zucchari. Calamus decretum pro re de canna.

ARVNDO SACCHARINA, ET SACcharum.

CAPVT CCXLIX.

Descriptio

QVæstio hic agitatur, noti ne fuerit Antiquis Saccharum, cuius lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorum Officinis, esu, potu, in secunda, & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione, nunquam satis celebrari potuit.

Medius igitur inter miliaceas, atque Arundinaceas plantas videtur Saccharatus Calamus. Septenum octonúmve pedum *Calamos*, pollere crassiores densis geniculis, fungosa, perquàm dulci, succulentáque & albidâ medullâ obfarctos promit, *Folia* binos cubitos æquant, angustiora tamen Donacis (siue Arundinis latiuæ,) scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa: *Stolones* harundinibus cęteris concolores complectentia. Comoso *flore* & quadantenus Sorghi. *Radix* ad Cannæ radicem accedit, sed dulcior, succulentior, minúsque lignosa: vnde germinula erumpunt sationi oportuna.

Ζάκχαρον, genus Mellis (μέλιτος) concreti in India & Fœlici Arabia in Arundinibus (ἐπὶ τῶν καλάμων) inueniri prodit Dioscorides: Salis modo coactum, dentibus vt sal fragile.

Galenus simpl. *Sacchar* appellat, & ex India ac fœlici Arabia afferri quoque scribit, & in arundinibus concrescere. Esse autem & ipsum Mellis genus, & minùs quidem dulce, quàm nostrum.

Archigenes ait, Sal Indum esse, colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudinis Lentis, φακῆς, aut ad summum Fabæ, κυάμου.

Saccharon & Plinius Arabiam ferre dicit, sed laudatius Indiam. Esse autem Mel (Mel Arundinum Indicarum vocat Theophr. Arist. & Strabo.) in Arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum.

Inueniuntur (inquit Seneca) in India Cannæ, quarum humor pinguis, dulcisve in mel abit. Quoniam verò non apis pensum mel hoc est, sed plantæ excrementum, liquet inde etiam Antiquis notum fuisse Saccharum.

Cætera, quæ de Sacchararo Veteres scriptis mandauêre, inter vires comperientur.

Hermolaus ex Neotericis perhibet Saccharum ex Alexandria Ægypti & Cypro adferri commendatissimum: Saccharum Græcos vocare *Sacchar*.

Manardus astruit nouam opinionem, aliud scilicet esse antiquorum Medicorum Saccharum, ab eo quod nunc voce parum (vt fieri solet) mutatâ: *Zuccharum* vocatur.

Cornarius, qui Saccharum idem cum Zuccharo esse credit, nouisse perhibet Veteres, à Diosc. & Plinij sæculo, Saccharon, sed concretum quidem, nec ex Cannis expressum veluti hodie adferatur magna ex parte, in pyramides siue metas, octo plùs minúsve librarum coactum.

Manardus & eum sequutus Fuchsius hunc in modum in Matthiolo refutantur. Non desunt inter recentiores Medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt Veteres, præsertim Dioscorides, & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Sacchoro dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis vsus Saccharum, & quod ab Antiquis describitur, vnum & idem esse, quod ex eadem proueniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omninò opinantes in alio, Arundinum genere concreuisse Antiquorum Saccharum, de quo inter Mellis genera scripsêre Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem vsque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Madera, Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro insulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos, crediderim, quòd nullo, vt puto, authorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, Mannæ in modum ex rore concrescere Antiquorum Sac-

Saccharum Diosc. genus Mellis. Sacchar Galeni. Sal Indum. Ex Plinio. Mel arundinum Indicarum. Theoph. Canna mellita. Locus sumptus Hermolaum. Saccharū Antiquorū diuersum à nostrate. Manardo. Saccharum nostrum Veteribus notum. Corn. Sacchari consideratio ex Matth. Manardi & Fuchsij opinio reprobata.

charum solis ardore super Harũdinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec Veterum, vel Recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in Arundinum foliis, ex rore Solis feruore concreto, siue potiùs exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, vt mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset, vt ipsi imaginantur, non modò, non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medic. historias, literis, memoriæque mandauit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scitúque dignum naturæ opus in Sacharo conficiendo. Nec minùs id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alim. facult. aërei mellis historiam quod nos mannam vocamus, quódque sua ætate in monte Libano, aliisque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, vt dicamus, nil aliud Veteribus Saccharum extitisse, quàm nostratis Sacchari Arũdinum lachryma, seu liquor, qui nimiâ succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exteriùs concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius, ex cuius verbis facilè cognosci potest, quòd non ex rore, vt Mannæ euenit, coalesceret Antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earũ internodiis cohæreret collachrymás, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem, hoc modo resinæ, gummæque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (vt quidem arbitror) Manardi ac Fuchsii sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria mãna à Sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis interuallo in auram euanescit (vt libro primo diximus in mannæ mentione,) eadẽ sanè ratione id Sacchaaro euenisset, si ex rore (vt ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à Sole tactum, rarefactũ nque facilè desiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eóque magis quòd nusquã legerim in Diosc. nec Galeno Saccharum è foliis Arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo l. 15. Geographiæ, vbi apertè scribit, in India Arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, vt quidam peruicax, ignarúsque Medicus mecum contendere, atque etiam, vt suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, Antiquorum Saccharum durum esse, Salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potiùs mandentibus tenax, & Ceræ modo lentescẽs. Quare crediderim Antiquis Saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinũ Sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens Solis calore concreuerat, vt & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpẽdissent homines, liquorisque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse videntur: quandoquidem Sacchari integros calamos assumentes, minutim que incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec vniuersus liquor, absumptâ igni aquâ, diu efferuescens in Saccharum Salis modo in vasis fundo cõcreuerit. Verùm cùm Sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus: non desunt tamen, qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni ait, vt fissis internodiis lembi vice vectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorẽ hunc, qui ex harum Cannarum radicibus elicitur, Saccharum nostri vsus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis Cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli, & Soli clementiâ, frequentissimè sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, vt Strabo testis est loco nuper citato, vbi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur vtroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborúmque radices, præsertim magnarum Arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aquâ à Solibus tepefactâ, tam cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantùm ad dulcedinẽ operatur, quantùm ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur illud explicans, hoc carmine.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quin etiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palam est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis Cannarum radicibus Saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è Glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alii è dactylis, dulces elicimus succos ad varii vsus potationes: quemadmodum & Occidentales Indi è pluribus dulcib. arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque Saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ Arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ: sed etiam quæ ibi nascũtur, nostris fortasse non multò grandiores: cùm etiã nostrates recentes manducatæ, quadantenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores Arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abundè Marcus Varro, cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, validissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, Saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem Saccharum, sed dulcis inde potus vini loco sibi conficiant. Sed vt suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, vtque lucidiùs comprobaret Antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri lib. 9. epist. 5. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs vbique reiecit, ac reproba-

Antiquorũ Saccharum

Factitii Sacchari ratio.

vir, asserens, quod cùm ipse huius fuerit sententiæ, vltimo capite lib. 2. Antiquorum Saccharum mannam vocauit. Quod manifestè declarat Zuccharum *alhasser* apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, vel gummi, non autem Græcorum Saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquiens. Et in Zucchato quidem *albusar* est cum abstersione pauca stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis & amaritudinis, quæ in Antiquorum Sacchato fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, vt paulò infrà voluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde Zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & vesicæ vitiis auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, Zuccharum *alhasser* esse Antiquorum Saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Auicennæ authoritate nitatur) probari potest, quod Antiquorum Saccharum gummi modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de Zucchato agens loco nuper citato, ibique Antiquorum Saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab harundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, Antiquorum Saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exteriùs emanasse, ibique postmodum Solis ardoribus concreuisse. Verùm enimuerò quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab harundine maximè differat, & quòd eius Zuccharum, quamuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortassè granulis concrescat mannæ similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio cap. de Sacchato his verbis. *Alhasser* habet lata folia & habet Zuccharum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in Zucchato eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac plantà mala quædam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius: *hæc Serapio.* Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchsius, vt probaret Antiquorum Saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, vtque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri vsus Saccharum perinde ac mel, calidum reperiatur, sitímque facilè concitet, Antiquorum Saccharum esse non potest, eò quòd Galenus suæ ætatis Saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discedit Galenus lib. 7. simpl. medic. ex cuius verbis clarum est, quòd cùm Saccharum melle minùs sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eáque propter asserit Galenus, Saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, vti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib. 8. cap. 4. meth. med. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & authoritatibus adductus sum, vt certò crediderim Antiquorum Saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus vulgare nostrum exprimitur;

Alhasser mannna.

Alhasser quid ex Serap. sent.

sed hanc tantùm inter se differentiam esse, quòd à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) *tabarzed* frigidius est & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis authoritate *Sal Indum* ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatémue in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate, caremus, quòd ampliùs non afferatur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui *Diui Thomæ insulam*, itémque Maderam lustrarunt, adhuc iis in locis Saccharum inueniri in arundinibus saccharíferis concretum (illi non dissimile quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis spontè emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodùm proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni temporibus quo ad nos copiosum conuehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, vt arundines Sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si eius à natura facti Antiquis fuerit vbertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentísque auri sitis docuit homines artem modúmque, quo Saccharum concisis, decoctis, pressísque arundinibus copiosius elicerent, factum est, vt Indi quotannis vniuersos inciderint calamos, ac iterū quotānis seuerint. Hinc igitur euenit, vt nullis remanentibus, quę Sacchato plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditúmque hac de causa sit Antiquorum Saccharum. Cuius vice eo Recentiores vtuntur, quod Officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, Salis fossitij modo, dentibúsque fragile, vt Antiquorum Saccharum vndequaque referat. Competit perindè ac illud, scabritiei linguæ, pectorísque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum iulapium asseruatur, æstate concreuit: eò quòd violarum diluti facultate humectet, leniátque magis.

Zuccharum tabarzed.

Sal Indum.

Lobel. in Ic. plant. pag. 49. inscribit Arundinem Saccharinam Indicā, ac de eius Sacchato in Aduers. hæc scribit: Non Indico Sacchato hodie prima laus, tametsi ex India primùm in citeriorem Asiam, Rhodum, Cyprum, aliáque non pauca loca transmisissent. Nam hodie Canarium & Maderense longè omnibus suauitate & candore excellit: quippe tametsi quod Genuam ac Massiliam ex India, Alexandria, & aliis Aphricæ emporiis, Liburnicis Venetias asportant, sæpiùs excoctum, candore marmoreo Canarium prouocat: multò tamen suauitate & dulcedine gratissima superatur. Dum enim lixiuio illo acriore, quasi sapone ex calce parato, fæculentioris, nigriorisque pinguedinis sordes eluuntur & absterguntur; vber dulcedinis gratioris perit, atque nescio quid rancidæ acrimoniæ inuritur: vnde bilis gignitur, & sanguis vritur, caput grauatur. Quod quilibet nosse potest ex esu vsuque *Thomei, rubri* vocati, *Sacchari*, ex cognomine Insulæ, sub ipso fermè Æquatore sitę. Antuerpiam enim & Londinum Angliæ, vbi defæcare solent quidam industrij artifices, si gustes adhuc impurum & rubrum, multò suauius & dulcius reperias, quàm excoctum, lixiuiáque & cortinas expertum. Et quia, quā purius reddant industriā, cœlant Pharmacopœorum plebem: lubitum est hic monere. In Cortinam seu ahenum, Sacchari Thomæi, vel alterius quantùm volunt, immittunt. Lixiuij fortis tota ex cal-

Arundo saccharina Indica Lob.

liquidum, quandoquidem vulgare fuit diu ante Galeni tempora, vt apparet ex Marco Varrone, qui eius meminit, is vixit tempore Cæsaris, ante Aduentum Christi, Statius meminit etiam Sacchari arundinacei: Lucanus Poëta meminit etiam Sacchari mollis. Strabo meminit vtriusque. Scribit etiam Solinus de succo expresso ex radicibus Arundinis.

Synon. Arundinis saccharinæ hæc sunt Synonyma nota. Dicitur C.Bauh.in pin. *Arundo Indica* 2.vel *Saccharifera*: *Arundo* 8.vel *saccharata*, Dod.gall. *Harundo ex qua Saccharum*, Cord. in hist. *Arund. saccharata Dalech.* in Diosc. *Sacchari Canna*, Gesn. hort. *Arundo Saccharina Indica*, Adu. Lob. Icon. H.Lugd. *Canna mellea*, Cæs. *Arundo & Calamus Saccharinus*, Tab. *Calamus Indicus*, par.6.Ind.Or. c.19. *Calamus Indicus Saccharites*, *& canna Saccharina*, in hist.Ind.Orient.part.4.5.& 6. cap.38. & Hist.Occid.Ind.part 3.4.8.& 9. De Sacchari differentiis & conficiendi modo, in nostris in Matthiolum notis, & lib.de comp.medic.egimus: Vide & Munsteri Cosmograph.l.2.c.91.

Locus. Loca in quibus Saccharum prouenit præter suprà allegata, hæc passim annotantur: Insula Maderæ, quæ Oceano Atlantico innatat è regione Mauritaniæ: Insula Hispaniola: Insula S.Mariæ, Terra sancta, Vrbs fœlicis Arabiæ Zibith, Sumatra, Brasilia, & Regnum Concha. Ex Arundinibus in aqua decoctis huius ætatis Saccharum in Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro Insulis, ac etiam in Ægypto exprimi refert Matthiolus. Arundo Saccharina in nostris regionibus, (inquit Tabern.) raro propter frigus perficit florem, eam Arundinem primò vidi Francofurti in horto Pharm.Adami Kechen qui per aliquot annos eam aluit, sed tandem asperiore hyeme ei periit: ex eius radicibus & medulla excoquitur Saccharum in India, Arabia, Ægypto, Canarinis insulis, in Insula Madera, Maltha, Cypro, Sicilia & S.Thomæ. Lobel. Orbi Europæo iam multis ad Mediterraneum Oceanúmque tractibus inquilina: vt Hispanicis, Lusitaniæ atque amœnissimis Olbiæ in Galloprouincia viretis, non procul & ex Aduerso Stœchadibus insulis, quem virentem inibi & alibi habuimus, & in Belgio meminimus. Panguntur taleæ imæ radici abscissæ, atque bellè primò proficiunt in Gallia & Belgio, sed hyemis sæuitia enecantur, humentis soli, sed tepidioris aëris & auræ alumnæ ac amasiæ.

Vires & usus. Diosc. De viribus & vsu Sacchari ita Dioscorides, Saccharum aluo est idoneum, & stomacho vtile, si aqua dilutum bibatur: vexatæ verò vesicæ renibúsque auxiliatur: quin & illitum ea discutit, quæ pupillis tenebras offundunt Saccharum Indicum & ex Arabia fœlici confectum Galenus

Galen. minùs suo dulce statuit, sed similes ei vires attribuit, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantiâ differre scribit lib. 7. simpl. medic. Ast 8.meth.med.cap.4. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt.

Tabern. Saccharum (teste Tabern.) temperatæ est naturæ, calidum & humidum in primo ordine, primariò quidem *Maderiense, Canarium, & Melitium*, & ad Mel quàm proximè accedit. Similiter & *Finum*, quod non ita dulce, igneam & acrem, ex lixiuio calcis, quo præparatur, assumit qualitatem, quâ *Th.meum* etiam superat, ideóque sitim causat ingentem, ita vt ad internos vsus inutile

Delectus. reddatur, quamuis vulgus Medicorum (quoniam præ cæteris candidissimum sit) magno errore contrarium teneat, optimúmque esse diiudicet. Quapropter eligatur semper vel Maderiense, vel Canariense. Saccharo cibi austeri & acidi corriguntur: saliti nimiùm attemperantur: crassi, attenuantur: ingrati verò suauiores redduntur. Emendantur, vt paucis multa complectar, Saccharo omnia, quæ medium excessere in culina. Quid námque aciditate & acrimonia præcellit acetum. Attamen nihilominus hocce virtus eius infringitur. Nec Pharmacopœi sine hoc suo (vt vellent & continuò deberent) officio satisfacere queunt. Nunc enim Electuaria, Syrupos, Iuleps, potiones, vina, conseruas, condita, succos, ac omnis generis confectiones, tabulas, panes Martios, & cætera, Saccharum ingreditur. Nunc quantùm requirit omne genus animalium, volucres cœli, pisces maris, & pecora & reptilia terræ, & si quæ alia excogitari possunt, quæ ex Saccharo quotidie efformantur, ac variis coloribus depinguntur. Nunc quantùm semina & fructus, Pinei nuclei, amygdalæ, auellanæ, pistacea, Citreum, Cinnamomum, Coriandrum, Anisum, Fœniculum & similia, quæ eodem obducuntur. Quæ quidem vt plurimùm luxui, nocturnis potationibus, intempestiuis conuiuiis magis abdicantur, quàm salutaribus medicinis. Sed quid prosint, experiuntur Magnates, qui grauissimis morbis subitò nonnunquam corripiuntur, symptomatibus periculosissimis continuò vexantur, simulátque sæpissimè morte ipsa extinguuntur. De quibus qui in acie & præliis potatorum versantur, multò certiùs, quàm ij, qui in vmbraculis, & extra scyphi iactum (ita dicere liceat) vitam degunt, testimonium reddere sciunt. Spontaneæ igitur lachrymæ sunt, quibus nobismet ipsis ventriculum, Heparque afficimus, ipsumque adeò totius corporis temperamentum subuertimus, vitámque ipsam antè deperdimus, quàm constantem ætatem attigimus. Hac ergo ratione media hæc à Deo Bonorum omnium autore ad vitam conseruandam concessa, non media ad vitam, sed media ad mortem, efficiuntur.

Vsus in culina. Vsus in medic. Luxui etiã dicatur.

Sacchari Maderiensis vires. Saccharum Maderiense moderatè in cibo & potu vsurpatum, purificat sanguinem, spiritus recreat, membra corroborat. Per se quoque, aut modo dicto, assumptum, ad vitia thoracis & pulmonum vtile. Proficuum arteriæ asperæ contra raucedinem. Commodum quoque internis apostematibus, lateris &c. thoracis vlceribus, Tussim sedat, ventrem emollit, præsertim verò infantum. Doloribus thoracis medetur. Biliosi & Icterici, extra medicinam euitent Saccharum, id enim facilè in bilem mutatur. Adhæc obest omni vitio quod à bile originem suam traxit. Infantes si plùs de Saccharo ingerant, lumbrici non rarò in ijs gignuntur. His itaque non nisi vrgente necessitate, aut saltem minùs administretur. Non assentiendum iis, qui existimant Saccharum intestinorum obstructionem parere, quandoquidem abstergit & mundificat. Salutare admodum est renum, vrinatoriorum meatuum, & vesicæ affectibus. Non tantam, vt mel, sitim excitat. Dentibus valdè nocuum. Non enim nigros duntaxat reddit, sed & putrescere, vacillare, atque excidere facit. Quare sibi consulunt ij, qui assumpto Saccharo, os aquâ frigidâ eluunt. Ex frigidâ quoque haustum, raucam emendat vocem, à calore ortam. Contra tussim siccam, sitim & asperitatem faucium: ℞.Sacch.vnc.j.Aq.frigid.mensur. j.Decoq.ad consumpt.tertiæ partis. De hoc decocto bibe quantùm lubet. Si præstantiùs desido-

deras. Adde drach.ij.Liquiritiæ minutim incisę: vnc.ſ.Vuar.Corynth.Bull.mod.dicto, percolentúrque,ſeruetur ad vſum.Saccharum hoc lacti recenti ad Iulepi conſiſtentiam incoctum proficit iis, quibus vitriolum aut alumen fuit propinatū. Noxam enim eorum corrigit, quâ poſt ſe relictâ inteſtinum omne læderent. De hoc bibet quando volet.Medicina hæc,non vulgaris eſt antidotus contra tuſſim etiam infantum, ſi ad ſitis vſq; extinctionem ipſis de hac haurire concedatur. Nunc in puluerem redactum & cum vnc. iij.Ol. Amygd.recent. expreſſ. commixtum ebibitum Colicam ſedat. Oleo verò Roſat.aut Butyro rec. miſtum & epotum ſanat omnes internos affectus ab aſſumpto alumine, Vitriolo, Cantharidibus, eiuſdemque generis acribus & eroſiuis rebus exortos.Aduerſus capitis,cerebri, thoracis & ventriculi dolorem à frigore profectum. ℞. Sacch. Maderienſis vnc. viij. Rad.Ireos vnc. ſ. Zingib. drach. ij. Galang. Maioran. Calam. arom. ana. drach.i.Nucis Moſch.Cubeb.Cardamom.Cinnā. el.Menthæ criſp.Garyophyll. ana drach.ſ. Piper. long. ſcrup.i.ſeorſim in puluerem ſubtilem redigatur. Cætera ſimul conterantur quàm diligentiſſimè, traiiciantúrque per cribrum anguſtiſſimum,ac miſceantur. Fiat Tragæa, ſeruetur in ſcatula ad vſum. Huius Tragææ manè ieiuno ſtomacho cochlear vnum pane in vino priùs generoſo madefacto,exceptum,ac commanſum,calefacit refrigeratum caput,cerebrum,thoracem, pulmonem,ac ventriculum, corroborat memoriam, & cor atque principaliora membra, ſenſus adauget. Pectoris anguſtiæ medetur, & tuſſi frigidæ. Anhelitum commendat,hilaritatem inducit,appetentiam excitat,concoctionem iuuat, abſumit humiditates,flatus diſſipat, neruoſo generi conducit, renibus prodeſt, obſtructiones hepatis & lienis reſerat, naturalem colorem inducit. Saccharum Maderienſe ſubtiliſſimo modo pulueriſatum oculis inſperſum obſcuritatem viſus depellit, eóſque lucidos reddit. In fruſtula parua fractum, carbonibus impoſitum, fumúſque naribus exceptus, capitis ſiſtit catharros,emendátque Coryzam. Contra linguæ ranulam ℞.Sacchar.fini,Aluminis, viridis æris ana. vnc.ſ.f.pulu.ſubtiliſſ.quem cum melle in linimentum rediges,quo ſæpiùs illines ranulam etiam inueteratam. Vt dentes conſerues,Saccharum hoc pulueriſa, cum melle commiſce, & eò ſæpiùs dentes frica, quo facto aqua frigida os collue.

Sacch. Canarium. Saccharum Canarium cum æquali portione ſalis vſti puluerizatum, & cum oleo communi decoctum,cóque mentum inſtar ſaponis lotum barbam producit longam. Idem in puluerem redactum,vlcera ſanat,bis in die inſperſum. *Ad vinum clarum reddendum.* Vinum turbidum ſequenti ratione clarum reddes. Accipe pro quolibet dolio Sacchari & Aluminis vnc.viij.hæc diligentiſſimè ſimul puluerisa, & in vino clarificando diſſolue, eidémque infunde, bacillóque foraminulento illud agita: hinc vas ad 14. dies occlude,poſteáque in aliud transfunde,& vinum clarum cognoſces. Euaporatum verò ita corrige: ℞. Sacchari pulueriz. ℔.ſ.Raſuræ cornu cerui vnc.iiii.Quæ miſcendo impones in linteum ſacculum. Poſthæc vino ſuperinfunde menſuram vnam lactis recenter mulſi, agitando ſtrenuè vinum baculo iam dicto.Quibus ita peractis ſacculum indito, váſque fortiter obturato. Præſtans in vindemiis ſic effice. ℞. Sacchari iam ſæpiùs dicti vnc.xvi.Polypodii,Macis,ana.vnc.i. Quæ contunde groſſo modo,miſce ac in ſacculo include, vinóque cùm elaboratum eſt ad 14. dies iniice,vas verò diligenter occlude.

Aqua Saccharea in multis morbis vicem potûs ordinarii ſupplens.℞ Sacchari vnc.viii. Aq. frigid.℔.vii.coq.igne lento,ad conſumptionem medietatis,percoletur,ſeruetúrque ad vſum, Aqua hæc pro ſitis vehementia ebibita, medetur Catarrhis,raucedini tuſſi, Orthopnææ, Pleuritidi, affectibus calidis pulmonum,æſtuanti ventriculo, & eiuſdem generis imbecillitatibus. Prodeſt inſuper febre Ephemera laborantibus.Si infantes quoque laborent, nutrices non alio, quàm de hoc decocto bibant, quod illis admodum ſalutare. *Alia in Catharrum*: ℞. Huius decocti ℔.iiii.Succi Granator.acid.vnc.iiii. Vſus eius vt primæ. Tertia cum Cinnamomo,pro iis quibus interdictum eſt vinum. ℞. Sacchari vnc. iiij. Cinamom.drach.ij.Aq.fontis ℔.vij.Imponantur ſimul in cantharum linteo obturatum,ſuſpendatur in aquæ calentis balneo,permittantúrque ad ad minimùm duabus horis coqui.Demum amoue cantharum donec ex ſe refrigeretur, tandem decoct. percoletur, ſeruetúrque ad vſum. *Alia* peſtilentialis quæ non ſolùm ſitim ſedat, ſed ipſi veneno reſiſtit, facultatémque vitalem reficit. ℞.Sacch.vnc.vj. Succ. granat. acid. Cydon. ana. vnc.viij.Aq.font. ℔.viij.Ponantur vnà in vas lapideum in balneo aq.calentis per dimidium horę, coletur ad vſum. *Quinta* ex pluribus compoſita aduerſum diſpnææ, anguſtiam pectoris & obſtructionem pulmonum.℞.Sacch.vnc.v.Vuar. Corynth.bene lot.vnc.j.ſ.Sem.fœnic vnc. ſ. Papau. alb. vnc. j. Summit.Hiſſop Saluiæ,Viol.mart. ana.M.i.Capill.Ven.p.j.Iuiub.rub.& nig.ana. nº. xii.Dactyl.mund.Ficus ana. nº.iiij.Liquirit.raſç. Sē.Aniſi,Cinā.an.vnc.ij.Rad.Helē.ʒ.ſ.Incidend. incidātur vaſiq; cum Sacch.indantur, affundantur aquæ duæ vel tres menſuræ, vas quoque ipſū obturetur, ac balneo aq. calentis imponatur ad hores 4. pòſt vbi frigefactum fuerit, coletur ſeruetúrque ad vſum. Hoc quoque in loco vinum illud Saccharatum nobis recludendum venit, quod ℞. vini optimi vel Cretici ℔.iij. Sacchari albiſſimi ℔.ij.Coquantur ad lentum ignem more Syrupi, ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ vel aliter,vt vſus poſtulabit. Senibus, frigidis & debilibus conuenit,& quibus humor natiuus, & calor naturalis imminuūtur: nutrit enim & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus. Syrupus ſaccharatus & eodem modo paratur,& iiſdem viribus pollet.

Aq. ſacch. (margin, beside "Aqua Saccharea")

Vinum ſaccharatum. (margin, beside "vinum illud Saccharatum")

SACCHARVM CANDVM.

Cap. CCL.

Sacchari candi duplex genus in Officinis habemus. *Prius* & præſtantius candidum eſt, forma & facie ſalis gemmæ aut Cryſtalli ſplendicans,nec vti Saccharum vulgare ita facilè diſſolubile ſub lingua. *Alterum* obſcurè ruffum eſt, obiter ſplendens & velut per ſcintillas, prædicto fragilius, quippe cui duritie haud parum cedat, dulcore alioqui non inferius. Sed Saccharum Candi inter reliqua omnia præſtat, cuius confectionem talem docet Tabern. Maderienſis Sacchari puriſſimi libræ viginti plùs minùs in minutiſſima fruſta confringuntur, poſtea teruntur, & in Caccabum aut aliud ſimile vas commodum immittuntur, ſuperfuſáque aqua fontana

tana quantùm ad dissolutionem sufficiat carbonibus accensis superponitur ad dissolutionem & ebullitionem, quam celerrimè fieri necesse est. Etenim si diutiùs bulliat, flauescit. Quocirca quò parciùs aqua affunditur, eò melius & candidius Saccharum efficitur. Sacchato itaque sic dissoluto, ebullito & in Syrupi co nsistentiam cocto: ad manum habere oportet arcæ instar, vas fictile oblongum, quadratum, coctum, interna parte vitreatum, ab ima parte interna summa versus suffulturis prominentibus binûm digitorum distantiâ donatum, ita vt propter has veluti scalas angustiore fundo patentiore sit ore. His suffulturis siue scalis sic ordine dispositis baccilli tenues quadrati, duorum itidem digitorum distantiâ à se inuicem ordinantur atque disponuntur, incipiendo ab imo & progrediendo ad summa vsque. Mox Saccharum adhuc bulliens, huic vasi infunditur vt repleatur: Quo facto obtegitur, & prope fornacem collocatur ad decimam sextam aut vigesimam vsque diem. Vase tum detecto, maior Sacchari pars Crystalli instar canditata, eleganter baccillis adhærescere conspicitur. Quod restat Syrupi, nec dum condensati, lentè & cautè effunditur in Cacabum, vt denuò bulliat. Sed post hanc ebullitionem modicè refrigeratum Saccharum, denuò dictis baccillis, quibus iam Sacchari Candi magna pars hæret superfunditur, & in decimam diem vti priùs stare permittitur. Quibus peractis omne Saccharum, candidum & clarum factum, baculis adhærescens deprehenditur. Sed ex nullo alio ligno dicti bacculi parari debent, quàm ex abietino, pinastrino, aut tædino. His enim dictis lignis faciliùs adhærescit Saccharum quàm reliquis, quod experientia facilè constat: Conditæ nàmque Saccharo radices aut fructus si doliolo ex abietino, aut aliquo ex prædictis ligno parato, immittantur. Syrupus facilè adhæret vasi, condensatur, atque candescit, quod in aliis vasis haud ita temerè obseruaueris. Veneti *Saccharum Candi* ex repurgato Saccharo parant: & candore quidem atque claritate præcellit. Verùm quia istud Saccharum cum lixiuio decoqui ac depurari (vt illi putant) soleat: fieri nequit, quin istud Saccharum acrem, adurentem & feruidam quandam qualitatem acquirat, atque ob id haud absque damno in internis affectibus præscribi queat. Satius itaque fuerit, si ex laudatissimo Maderiano Saccharo paretur: quippe quod candore & pulchritudine priori neutiquam cedit, dulcore verò haud parum superat.

Præparatio ex Lobelio. A Venetis authore Lobel. sic paratur *Saccharum Candi*. Primæ notæ Sacchari accipiunt vicenas, tricenásve libras, pauca aquula fontana, vt liquescat, faciunt: & ne multùm in multa aqua bulliat (nam flauesceret:) & quia parum aquæ inest illicò in crassum syrupum abit. Tunc arundinaceos bacillos, aut ridicas pusillas, quas priùs cancellatim, decussatímque ad ollæ imum, & latera aptarint, mergũt Saccharo, Syrupóve calẽte, & vas paulò superiùs, quàm medio tenus opplente, multùm inuolutum bombace densa, vas cella, aut Officina calefacta reponunt super assere, semi mense aut viginti pòst diebus aperiunt os, & nondum concretum syrupum priùs effundunt, tepente affusa calida, ad syrupi eluendam pinguedinem. Quâ denuò & illicò affusa, reponunt quouis calidiore, aut quouis alio loco: effractóque eodem die aut biduo vase, pellucidi candoris crystallinas bacillis aggestas habent glebas, multò durissimas, quàs citiùs vres, quàm liquefacies igni, nisi liquore addito.

Nostrate Candum etiamque vulgatum Saccharum abstergit, oculísque prodest. *Vires.* Sacchari Veterum vice Recentiores vtuntur (inquit Matth.) quod officinæ *Candidum* cognominant, quod pellucidum Salis fossitij modo, dentibúsque fragile, competit, veluti Antiquorum, scabritiei linguæ, pectorisque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium asseruatur æstate concreuit. *Sacch. Violaceum.*

Saccharum Candum, arte præparatũ quo vtimur pro Veterum Saccharo, ignotum fuit (putat ita Tabern.) Veteribus & Recentioribus Græcis Medicis, ac nullus eorum meminit præter Nicolaum Myrepsum, qui nominat χαύνον, alij legunt χάδιον, Lat. dicitur Saccharum Candum, Candium, Canditum, Crystalinum. Hyeronimo Montuo zaccharum & Saccharum lucidum: Hermolao Saccharum Cantium, Germ. Candizücker / candi Eißzucker, & cristallinzucker: duplex est, vnum pulchrum clarum lucidũ instar crystalli, quod præparatur ex Maderiano aut canarino Saccharo: aliud rubrum, ruffũmve quod ex Thomassino Saccharo paratur. *Pro Veterũ Sacchar. vsurpatur.* *Nomina.*

SACCHARVM CANDVM violaceum.

CAP. CCLI.

Præparatio. PVrpureum violaceum æquè pellucidum, sed pulcherrimum, nec minus vtile, solis Venetis, dum illic ageremus, notum, sic paratur. Sumito, exempli gratia, Sacchari finissimi lib. 6. liquescant & bulliant quàm fieri potest paucillimâ aqua, donec ad tabellarum electuarij crassitiem deducatur. Tunc affusis vnciis 24. expressionis coactæ compendiosæ, & recens eductæ ex frigida & violis contusis: aut potiùs violacea stillaticia (ne vires colórve deleatur) recrudescat, seu (vt illi loquuntur) decoquatur, vt recedat ad Syrupi superioris simplicis Candi crassitiem. Festucis, olla, & eodem loco & modo paretur elegantissimum Violaceum. Dum Saccharo percocto miscetur Violarum dilutum, vel expressio purpurea, qualem diximus, addendo aliquot guttas succi Limonum, viuidiore colore & limpidiore diaphano placebit. Denique vtilissimum simul atque fragrãtius, curabimus parandum, additis drachmis duabus Iridis candidissimæ lacinia inuolutæ, quæ amica societate, solita est Violæ fragrantiam & gratiam, tum addere, tum excitare, nec parum sic Arteriacis commodi adferre. Sic decet nitidum Pharmacopœum parare, nec perpetuò, quasi misellus foret seruitor, Seraphico Vercellensi radiato Apollini auscultare, qui imperat vas condendum & obruendum sterquilinio, vt fermentando & putrefaciendo (fortè & ipse persuasus à Theophrastinis stercoreis Philosophis) suaues imbibat penitus fragrantias & vapores, stercoreósque adsciscat spiritus.

Blaûwer Canditzucker (vocat ita Tabern.) meyel canditzücker. Saccharum Candum cœruleum seu violaceum: paretur hoc modo: Accipe Sacch. finiss. lib. 8. Aq. violac. mart. quantùm ad dissolutionem necesse fuerit vt fiat Syr. coq. lenitur ad perfectionem, vt tabulæ fieri possint. Dein affunde succi violac. absque pediculis & cũ aq. violar. destillata expressi lib. 3. Iterum coq. ad consistentiam idoneam. Effunde in vas vitratum terreum, ad præsens institutum cum bacillis paratum eo modo, quo iam dictum procedendo.

si verò pellucidum magis & coloratum violaceũ parare lubeat, Succo violarum adduntur aliquot guttæ succi Limonum aut Malorum Granatorum.

Vires

Saccharum hoc tussi medetur, sicut & thoracis atque pulmonum affectibus, à calore exortis.

SACCHARVM PENIDIVM.

Cap. CCLII.

Descriptio

FActitium & Penidium est, quod ex Melisio fit, commune verò ex Thomæo, optimum verò ex Miscellaneo. Accipitur igitur Sacch. Miscellanei ad ℔.iiij. aut quinque, Aq. fontan. q. s. coq. leuiore flamma: parata autem habere oportet albumina ouorum quinque optimè priùs agitata, de quibus penicillo quouis saccharum calens aspergitur, permittitúrque aliquamdiu coqui, donec sordes ouorum albumini adhæreant. His ita peractis Saccharum ab igne remouendũ, à quo, vbi bullire cessauit, fæces cochleari tollẽdæ. Hinc iterum coquendum, rursúsque albumine aspergendum, atque fæces demendæ, quod eousque reiterandum donec à spuma & omni impuritate liberum reddatur. Posthæc coletur, iterúmque lento igne, attamen per gradus æquales, coquatur, vsque dum ampullas grossas producere incipiat, quibus apparentibus fusum aut bacillum teretem, & æqualem in aqua frigida madefactum ad vnciam profundè in calens Saccharum mittito, cúmque, vnà quod ei adhæsit, cum Saccharo in frigida refrigerato. Quod tum demum perfectè coctum est si induratum facilè detrahitur, nec masticatum dentibus agglutinatur: aut quãdo eius portiuncula aliqua digitis extremis duobus distracta, in tenuissima quasi fila abit, quæ perpensa digito, tanquam vitrum dissiliunt. Inde amotum ab igne, ampullisque sidentibus, super marmor, butyro, oleo amygdalarum, aut oliuarum inunctum effunditur, & manibus vel inunctis, vel amyli polline aspersis, ne adhæreat comprehensum, ex alto paulatim comprimendo, & fricando hinc inde demittitur aliquoties: tandem, vbi paulùm refrixit, ferramento vnco parieti infixo obuoluitur, idque tantisper, dũ bene lentum & candidum efficiatur. Quò autem diutiùs trahitur, eò candidius redditur. Tandem attractum famulis distribuitur, vt distrahendo torquendóque formetur modo consueto. Formatum reponatur loco calido.

Nomina

Medici Græci Sacchari huius non meminerũt. Nostris autem dicitur, *Saccharum penidium*, *Zuccharum penidium*, & in plurali numero *Penidia*, *Penidiæ*, & *Penidii*. Andreæ Bellunensi *Alfenid*, & Matthæo Syluatico *Alferud*. Germ. Zuckerpenid/ penid/ & Penidzucker/ ac etiam getrehetter zucker.

Vires

Mediocriter calefacit, emollit & humectat. In cibo & potu, aut alio quolibet modo vsurpatum, asperitati, tussi, & raucedini medetur, tumores emollit. Saccharum penidium puluerisatum & in cibis assumptum iis conducit, qui ex diuturno morbo macie confecti sunt, vt etiam phthisi & hectica febre laborãtibus, si vnc. iiij. aut quinque Sacchari cum mensura vna lactis asinini recenter mulsi sumant. Quibus pulmones laborãt sine febre, iis continuò prodest Saccharum hoc cum lacte ebibitum. Paratur etiam ex hoc Electuarium pro variolis malè affectis collo, arteria aspera, & pulmonibus. ℞. Sacch. penid. in pollinem redact. vnc. j. Mucilag. sem. coton. Gummi Arab. puluer. ana vnc. ß. Misc. cum Syrup. Iub. q. s. subinde sumant ægri etiam infantes de hoc El. medium cochleare. ℞. Saccharum penidium puluerisat. cum butyro recenti. f. El. pro iis qui ex Alumine, Vitriolo, aut aliis acribus & erosiuis assumptis offenduntur. Saccharum penidium in lacte recẽti dissolue, eoque in Angina ad tumores emolliendos loco gargarismi vtitor. Fit quoque aqua Sacchari penidii decocta, hoc modo. ℞. Sacch. penid. vnc. v. Ap. font. ℔. viij. Decoq. igne lento ad consumpt. medietatis: coletur, seruetúrque ad vsum. Inseruit autem ariditati arteriæ asperæ, raucedinẽ emendat, sitim extinguit, tussim sedat promouet screatum, ventrem emollit, phthisicis vtilis.

Electuarium. Sacch. penidij decoctum, seu aqua.

Habetur tandem & Diapenidion sine speciebus calidis apud Nicolaum, quod ℞. penidiorum vnc. ij. drach. ß. Pinearum Amygdal. dulc. Sem. Papaueris albi ana drach. iij. scrup. j. Cinnamomi, Caryophyllorum, Zingiberis, Succi Glycyrrhizæ, Tragacanthæ, Gummi Arabici, Amyli, Sẽ. Cucurbitæ, Sem. Citrulli, sem. Cucumeris, Sem. Melonis ana drach. j. ß. Caphuræ G. vij. Sacchari albi quantùm sufficit. Fiat electuarium. Valet aduersus omnem thoracis noxam, tussim, vocis iacturam: tabidis denique & purulenta excreantibus succurrit.

SACCHARVM CANDVM ROSACEVM.

Cap. CCLIII.

Descriptio & præparatio.

EX Saccharo Maderiensi, aquâ Rosarum destillata, & succo rosarum Zuccharinarum expresso paratur, eadem omnino ratione, quâ Saccharum Candum violaceum, pulchrè rubens & pellucidum, maximè quidem si nonnihil succi Limonum aut Mali Citrei Saccharo superaddatur. Sedat sitim, confortat ventriculum relaxatum, & hepar supercalefactum, & cor, resistit putredini, pestilentiæ & ventositati: Tabern.

SACCHARVM CANDVM Cinnamominum.

Cap. CCLIV.

EOdem penitùs modo fit (inquit Tabern.) quo Saccharum Candum, nisi quod aquæ communis loco, cinnamomea destillata recipiatur ad dissoluendum Saccharum, ac præterea olei Cinnamomi parum immisceatur. In affectibus frigidis thoracis & ventriculi commendatur, ac cor roborat & ventriculum.

Vires.

SACCHARVM ALHEISAR.

Cap. CCLV.

Quid sit ex mente Auic.

ZVccharum alhusar, vt videre est apud Auic. est Manna cadens super Alhusar, similis grumis Salis: parum, autem abstergit, austerum est & amarum: confert pulmoni & aquæ intercuti, Oculorum morbis, paritérque renum & vesicæ vitiis auxiliatur. Assumptum vt gummi ab Arundine abstergit oculum. Sed Alhasser, quemadmodum apud Serapionem legimus habet

habet folia lata, Saccharum verò prodit ex oculis ramorum iuxta folia, quod colligitur, amarúmque est: Huic plantæ sunt Mala quædam, veluti testiculi Camelorum, è quibus liquor manat adurens; austeræque facultatis ad cauteria peridonæus: lignum eius est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt Cantilenarii, in cantilenis, brachia & crura dominatum ligno eius.

Manardus vt comprobaret Antiquorum Saccharum perinde ac Mannam ex rore fieri, Auicennam admittit, teste Matth. At nos qui huic opinioni minimè adstipulamur dicimus Alhusar siue Alhasser (vt Bellunensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua, Arundinem significare, sed aliam Ægypti & Arabiæ arborem. Quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab Arundine maximè differat, & quòd eius Zaccharum, quamuis ab Auicenna Manna dicatur, quòd fortassè granulis concrescat Mannæ similibus, ex rore haudquaquam sed gummium modo ab arbore distillet, manifestè ostendit Serapio.

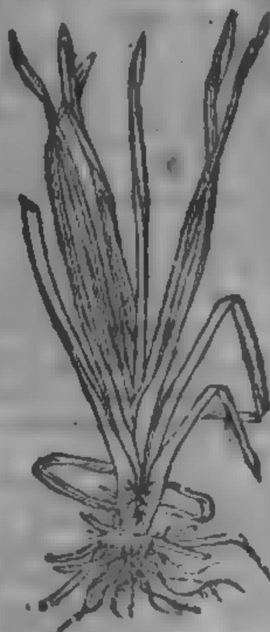
TYPHA PALVSTRIS MAIOR.

Cap. CCLVI.

Descriptio. PAlustris Typha maior, altitudine procerum hominem æquat, vel etiam superat, *caule* sæpe singulari, est vbi pluribus, rectis, rigidis, teretibus, læuibus, longis geniculis articulatis: *folia* cubitos aliquot longa, vnciam lata, ancipiti acie stringentem vulnerant, crassiuscula substantia spongiosa, longissima vagina caulem inuoluentia, sapore subdulci, quorum alia statim à radice oriuntur, alia è caulium geniculis: Cæterùm caulis fastigium tomento in cylindri formam rufescente in pappos tandem abeuntæ obuoluitur, morionis clauam imitatus, mucrone palmari aut longiore præpilatus. *Radix* obliquo actu serpit, nouo sobolis pullulatu se propagans, ex albo rufescens extrinsecus, intus verò niuei candoris veluti ex funiculis multis compacta, à qua frequentes dependent fibræ concolores, sapor denique fatuus est. Oculi verò ex radice primulùm emergentes, subdulces, tentericaules.

Theophrasto & Dioscoride incognita. Diximus inter Frumentacea de Typha, cuius Theophrastus variis in locis meminit. Hic autem de Typha sermonem habemus, quam prim. Historiæ 8. ex palustribus & in stagnis nascentibus, enodem & planam esse scribit: quámque 4. hist. 2. in lacu Orchomenio nascentes collocat, sine folio, radice haud numerosa. Huius Typhæ & Diosc. recordatur, cui florum effigies turbinata, quasi typhonis sese gyrantis turbinē, aut gigantis staturam minacē signaret, nomen dedisse videtur.

A Galeno, Paulo, & Aetio omissa. Hanc Typham & Plinius (Cornario nobis attestante.) C. tamen Bauhinus cum lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos de hac Plinium egisse scribit) & Galenus, & Paulus, & Ætius in Simpl. censu prætererunt: credo equidem de græcis, quòd multa alia haberent, quæ cū vsum præstarent, quem Diosc. de Typhæ flore prodidit.

Nomina linguarum. Nota est hodie Typha per omnes ferè paludes & stagna occurrens, Germ. Kolben simpliciter vocant, id est, clauas, à similitudine videlicet ad ipsas, alii Moßkolben à natali loco appellant. Alii Rörichtkolben, ab ipsa forma, alii Narrenkolben, hoc est, clauam stulti, alii Lieschknospen, Belg. Lieschdoden & donsen. Gall. *Masse de ...*, & simpliciter *Masses* appellant, & appositè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura *Massas* dixerunt, quòd sceptra regum *Massas* vulgò dictas, perpolitus caulis lanosa floccorum densitate summatim fastigiatus æmulettur. Hetruscis Matthiolo authore *Mazza sorde* dicitur, quòd eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat: Hisp. *Bordo*, seu *Iunco Amac.rodaro*. Angl. cattis tayle & reede male.

Calamus aquaticus Plinio. Tragus Typham aquaticam inscribit, ac Plinium lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos huius Typhæ mentionem fecisse suspicatur, cùm hunc in modum scribit: Cæterò gracilitas nodis distincta: leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo indurvit, sicut in Belgis, contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisque explendis fidelior pice. Ad hoc autem credendum induxerunt Tragum victores Germani, qui doliorum commissuris fideliter & tenaciter coniungendis Typhæ folia adhibent, maximè eius quæ in caulem haud dum exiuit, Vocant porro ea folia

SPARGANIVM QVIBVSDAM.

CAP. CCLX.

Sparganium.

NVmerosis fibris capillata *radice* nititur, folia tum à radice exorta, tum à caule, Typhinis similia, carinata, striata, acuta, elatiori dorso stringentis manum infesto vulnere scindentia, gustu nonnihil dulci: *caulis* cubitalis & altior, teres, tortuosus, inæquali ramorum diuaricatione brachiatus: *flores* tuberculis ramorum, nullo pediculo, adnascuntur, aspergillum imitati, radiatis in orbem staminulis albidis apiculos fuscos sustinentibus constantes, nullo relicto fructu semineve caducis, alibi enim nascuntur, pilulæ echinatæ Platani, ex conalis singulis singulos acinos continentibus glomeratæ.

Sparganium Dodon.

Plantam hanc a Germanis Riedtgraß appellatam Tragus Sparganium Dioscoridis esse iudicat. Eius figura nobis non placet: pulchriorem habet Matthiol. qui & ipse in priorib. comm. Sparganium Diosc. & Galeni constituerat: in post. tamen comm. Ital. reuocat in dubium an sit Sparganium, ast iniquius, vt vult in Aduers. Lobelius, qui Commentatorem illum fuisse scribit triuiali intellectione literæ, sic habentis: folia ad terram inclinata magis, vel procumbentia. Cæterùm in Obs. p. 41. & Icon. p. 80. picturam habet sub titulo Sparganii & Butomi Theophrasti.

Matthiolus.

Cord. in Diosc. Sparganium vocat Germ. Desgenkraut, dicitque alibi Gladiolum à Veteribus etiam vocari.

Dodon. gall. Butomum inscribit: Lat. Platanariam seu Boutomon. Platanariam quidem à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupat. Non desunt qui Calamagrostin Dioscoridis esse velint, sed malè.

Græci nomine car.

Sparganij Diosc. apud Matthiolum bonam figuram esse testatur Anguillara: verùm quantùm ab eius descriptione abiit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρῳ τῷ καυλῷ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque exoriuntur. Plus similitudinis Platanaria cum Butomo habet, cuius Theophr. lib. 1. & 4. De stirp. Hist. sæpiùs meminit, quódque ait locis palustribus exire, foliis multis angularibus, Harundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit, & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo. Huius Butomi mentionem facit Democr. Geoponic. Cassij Dionysii lib. 2. vbi ait folia ipsum habere Cyperi, grata boum pabulo: vnde nomen, Ruellio authore, accepit. In Græco exemplari habetur: φύλλα ὅμοια κυπειρίοις, sed pro κυπείροις, restituendum κυπειρίοις.

Pro Sparganio hanc plantam admittere videtur quoque C. Bauh. qui in pin. hæc scribit: Σπαργάνιον ἀπὸ τῶν σπαργάνων, fasciolis, quod foliis eius latis & vitilium modo lentis pro fasciis nutrices vtantur: cuius Diosc. lib. 4. meminit: βούτομος Theophr. 4. hist. 8. cui mas & fœmina, & hæc sterilis. Dicitur hæc stirps Sparganium 1. siue ramosum. *Sparganium*, Trag. Matth. Ang. Tur. Cord. in Diosc. Gesn. Lac. Cæs. Cast. Cam. Tab. (cui & Gladiolus palustris) Ger. Eyst. *Butomos* Theophr. Ang. *Butomon*, Ruell. Dod. gall. Gesn. cat. *Platanaria*, Dod. Thal. *Sparganium & Butomus* Theophr. Lob. *Carex*, Lon. *Phleos fœmina*, Lugd. Calamagrostis secunda, Eidem.

Locus & tempus.

Locis palustribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorumdamque fluuiorum margines. Pilulas Augusto mense profert.

SPARGANIVM ALTERVM.

CAP. CCLXI.

Descriptio.

SParganium alterum, non tantùm pediculis hærentes pilulas fert, sed & caulis alius earum rotatim circumpositas transadigit, quibus mollities initium barbularum contrectabilior muricatis Sparganii primi echinis: à quibus & illud dispescit quòd in orbem acti flores glomerati, subsequentibus capitulis æquales, tremulas staminum luteorum fibras vibrant: eo, in summo scapo ordine vt verticillorum series appareat.

Sparganium alterum (sic etiam vocat Gesn. H. Lugd. & Tabern.) per Lobelium in Obs. p. 41. & Ic. p. 80. exhibitum, plus similitudinis habere quàm superiorem, cū Sparganio credidit Dodonæus, qui Platanariā alteram inscrib. t. Casp. Bauh. in phyt. & pin. dicitur *Sparganium non ramosum: Sparganium latifolium*: Gerardi.

Locus & tempus.

Florens inueni mensis Iulij 12. in stagno inter S. Cosmum & *Boligne* Castellum Sintgouins.

SPARGANIVM MINIMVM C.BAVH.

Descriptio.

SParganium III. siue minimum, vt author vocat in pin. ab eo in Prodr. sic descriptum reperitur: plantula est vnciarum quatuor, nam radicula ex fibellis oblongis componitur, vnde cauliculus vnciarum duarum effertur, & in capitulum exiguum subrotundum, cui aliud minus insidet, herbacei coloris & formæ, quemadmodum in Sparganio maiore, definit: circa quem folia vtrinque quaterna, vel quina, angusta, cauliculum superantia.

Plantulam hanc D. Furetus anno 1617. transmisit, his ascriptis: Sparganium minimum & se-

mestrale, Northusii in lacunis quibusdam cœnosis, quarum partes superiores per æstatem exiccantur.

VT RECTA HVIVS LIBRI OBSERVETVR SERIES, His quæ eius finem constituunt locus esse debuit post Gramen pratense paniculatum maius angustiore folio Casp.Bauh.sicque post caput 52.

GRAMEN PRATENSE MINVS.

CAP. CCLIX.

Gramen minus, Lob. GRamen hoc minus (vt vocat Lob. in Adu. & Ic.p.1.) quod montanus vel decliuis, incultus, exuctus & aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius velleri, sic multò delicatius, & semine efficacius est.

Locus.

Gramen 4. vel minus, Tab. Descript. Tabernmont. in hist. Gramen 4. facit, & icon. Gramen minus vocat, sic describit: Medium est genus inter primum (Gramen repens Camerarii intelligo) & secundum (Gramen cum spica aliquatenus arundinacea:) *radicibus* paruis, albis, multis fibris donatis: *culmis* nodosis, spithameis, aut paullò longioribus, quatuor aut quinque *folia* sunt longa, angusta, quorum mediū neruus percurrit, vtrinque acuta, in acumen desinentia: *spica* quasi ex festucis componitur pluribus, binis semper oppositis.

Est *Gramen pratense*: Dodon.lat. *Gramen pratense minus* Gerardo: *Gramen pratense paniculatum* 5.*siue medium*, Casp.Bauhin. pin. latiore & angustiore folio.

Varietas. An fortè Gramen tenuifolium hirsutum?

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINAceum paniculatum, Tabern.

CAP. CCLX.

Descrip. R*Adicem* transuersum agit fibrosam: calamos crassos, nodosos, Gramine arundinaceo maiores, ast ipsa Harundine palustri minores: *folia* similia harundinaceo Gramini, sed maiora & longiora: *paniculam* harundinaceam. Author in sua hist. facit *Gramen aquaticum* 4. cognominatque etiam in Ic. *Gramen aquaticum harundinaceum paniculatum*. Gerar. *Gramen maius aquaticum*. C.B.pin. *Gramen. paniculatum aquaticum* 1. siue *Gramen paniculatum altissimum*.

Synonyma Idem suspicamur cum Gramine maiore aquatico Lobelii. Nec ab hoc separandum putamus Gramen harundinaceum paniculatum eiusdem Tab. de quo infrà.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLATVM minus, C.Bauhini.

CAP. CCLXI.

Synon. Descriptio GRamen paniculatum aquaticum 2. (vt autor in pin. vocat,) siue, vt in prod. Gramen 16. ex radice crassâ fibris albicantibus durioribus donatâ, calamo rotundo, striato, cubitum superante exurgit, quem *folia* pallidè virentia, latiuscula, pedalia, subaspera inuestiunt: *panicula* palmaris est, rara, ex locustis albicantibus, aristis oblongis armatis, composita.

Locus. Hæc in dumetis humidis circa montem Crentzacensem prouenit: at in vdis Michelfeldensibus, altiùs exurgit.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLA speciosa, Casp. Bauhini.

CAP. CCLXII.

Synonyma. Descriptio. HOc Gramen palustre paniculâ speciosa quod in prod. 15. est, in pin. verò Gramen paniculatum aquaticum secundum, ad bicubitalem altitudinem exurgit, *calamo* satis crasso: *foliis* est paucis, pedalibus, latiusculis, per marginem asperiusculis, quorum aliqua tubuli instar, calamum mediâ ex parte ambiunt: *panicula* est iubata, sesquipalmari, ex elegantissimis, paruis & subrotundis laminellis composita.

In humidis circa Patauium author collegit: & in Hassiæ stagnis reperiri intellexit.

GAMEN HARVNDINACEVM PANIculatum, Tabern.

CAP. CCLXIII.

RAdicibus, nodosisque calamis Gramini harundinaceo maiori comparauit author: *folia* autem sunt latiora, maiora & longiora: panicula quoque multiplicior & larior.

Synonyma. Dicitur *Gramen harundinaceum paniculatum*, etiam Gerardo. Gramen maius aquaticum Lob. Icon. Plant. p.4. Casp.Bauhin. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 4. *siue latifolium*: *Graminis arundinacei alia species* Thalio; *Lolii nonum genus* Trago. Idem & nos esse concludimus cum Gramine maiori aquatico Lobelii.

Locus. In humidis & paludosis non rarò occurrit.

GAMEN CARIOPHYLLATÆ FOLIIS spica squamata.

CAP. CCLXIV.

Synonyma. Descriptio. C. Bauhin. pin. dicitur Gramen spicatum pratense 7. siue Caryophyllatæ foliis spica squamata: Graminis loliacei octaui alia perpusilla species Thalii, cuius tota plantula palmarē longitudinem non excedit, *radicibus* paruis, fibratis, nigricantibus, *foliolis* oblongiusculis, strictis, recuruis ac imbricatis: *coliculo* tenui, in sua summitate breuem, squamatamque *spicam* continens.

Huius figuram Gramini nigro luteo iunxit Lobelius in Ic. Plant. p. 10. sub titulo Graminis spicati foliis Caryophyllatæ.

Nascitur locis aridioribus & apricis.

GRAMEN TYPHOIDES MOLLE.

CAP. CCLXV.

Descriptio. R*Adice* nititur exiguâ, fibrosâ: *caulis* cubitalem & maiorem adipiscitur longitudinem, nodisue distinguitur: folia sunt pauca, eademque angusta & acuminata: *spica* longa glumis ina-

ita densè stipata, vt caudam vulpinam præ se ferant.

Dicitur Tabern. descriptionis authori, *gramen alopecurinum* 1. Lob. in Ic. p. 8. *gramen alopecuroides*: Germ. *gramen alopecuroides minus*: Casp. Bauh. pin. *gramen typhoides* 2. siue molle. Synon.

Dubitamus an sit gramen Alopecuro accedens, & Phalaridi spica longiuscula, folio lanuginoso.

Locus. Secus semitas passim occurrit.

GRAMEN ECHINATVM DALECHAMPII.

CAP. CCLXVI.

Descriptio. RAdicibus multis nititur, gracilibus, candicantibúsque cauliculis, ex vno cespite multis hinc illuc diffusis: *folio* arundinaceo, minore: capitulis in summo caule oblongis, tactu sic asperis, vt echinati videantur: *semine* minutulo, glumâ obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo subdulcis. Nascitur ad ripas Arares.

An gramen cauda leporis aspera? C. Bauh. pin. *gramen alopecuroides sextum, spicâ aspera*: *gramen echinatum Dalechampii*, H. Lugd. p. 431.

GRAMEN TOMENTOSVM ALPINVM minus, C. Bauh.

CAP. CCLXVII.

Descriptio. EX *radice* parua, inutili, *calamus* rarò dodrantem superans, *foliis* duobus, tribúsve vestitus exurgit, cuius summitati *pappus* insidet.

Synon. *Gramen* 28. in prod. *gramen tomentosum* 3. siue *alpinum & minus*, C. Bauh. in pin.

Locus. Prouenit in Heluetia, in D. Bernhardi monte minore ad lacum: in Rhetia, Burserus collegit.

GRAMEN PALVSTRE IVNCEVM RACEmoso semine, C. Bauh.

CAP. CCLXVIII.

Descriptio. FOliis est paucis iunceis, culmo cubitali, ex cuius summitate, inter bina foliola, veluti racemus paruus propendet. Est gramen 35. in prod. In pin. autem Gramen iunceum 7.

Locus. In aquosis circa Francofurtum ad Oderam D. Fleisserus collegit, & anno 1605. autori communicauit.

GRAMEN IVNCEVM AQVATICVM maius, Tabern.

CAP. CCLXIX.

Descriptio. RAdicem habet incuruam, minimi digiti crassitudine, hinc inde in imo multis fibris repentem: iunci sunt tenues & angusti, sesquipedem alti, quatuor, aut quinque, longis, gramineis, ex nodis prodeuntibus, foliolis conspicui: flores nigro-lutei, iunci communis. In paludosis occurrit.

Locus.

Synon. Autori in hist. est *gramen iunceum secundum*. Eid. ic. *gramen iunceum aquaticum maius*, groß wasser, bintzen gras, *gramen iunceum aquaticum*, Gerardo. *gramen* 74. C. Bauh. phyt. *siue gramen iunceum* 5. & maius. Eid. pin. *gramen iunceum* 7. siue polystachion.

An forte Iuncus foliaceus.

GRAMEN IVNCEVM SYLVATICVM. Tabern.

CAP. CCLXX.

Descriptio. RAdix magna, fibrosa: iunci siue culmi complures, pedales, nodis distincti, intus rarâ medullâ referti, extrà colore ex nigro viridantes: è nodis siue geniculis prodeunt exigua, ex nigro viridia, graminea foliola: iunci in summitatibus ceu in ramulos abeunt, producentes flosculos æruginosos, siue spadiceos.

Synon. Dicitur autori in hist. *gramen iunceum* 1. Eid. ic. *gramen iunceum syluaticum*, waldbintzen graß. C. Bauh. phyt. *gramen* 73. siue *iunceum* 4. Eid. pin. *gramen iunceum* 8. siue *folio articulato*: *gramen iunceum* 1. vel *syluat. nemorosum*, Tabern. *gramen iunceum syluaticum*, Ger.

An Iuncus foliaceus capsulis triangulis, & idem cum eiusdem gramine triangulo?

Locus. Nascitur in humidis, arenosis, vmbrosisque locis, ac in siluis secus vias, locis graminosis.

GRAMINIS LOLIACEI OCTAVI III. SPEcies, Thalio.

CAP. CCLXXI.

Descriptio. MInor (secundâ specie) est, breuioribúsque ac tenerioribus *cauliculis*: *foliis* breuioribus ac strictioribus, *spicis* item paniculatis, spadiceis, breuioribus ac tenuioribus: Cúmque secunda species per totum caulem à radice vsque in cacumen ex geniculis emittat suas paniculas: hæc cauliculo constat in inferioribus partibus enodi, in summitate tantùm paucula genicula habente, ex quibus paniculæ binæ, tres, vel quatuor ad summum prodeunt. *Panicula* autem postquam defloruerunt, decidunt, ac eas subsequuntur squamata capitula includentia *semen* nigrum, paruum, acuminato cuspide præmunitum.

Synon. C. Bauhino pin. *gramen arundinaceum* 4. siue *panicula molli spadicea minus*: *graminis loliacei octaui tertia species*, Thalio.

GRAMEN ECHINATO CAPITVLO, C. Bauh.

CAP. CCLXXII.

Synon. GRamen echinatum 1. siue spicâ rotundâ echinata, vel gramen echinato capitulo: gramen echinatum tribuloides, Columellæ, C. Bauh. in pin. nobis nondum visum.

GRAMEN SPICA PLANA ECHINATA, C. Bauh.

CAP. CCLXXIII.

Descriptio. PLantula palmaris est: *radicula* ex fibellis albis composita, ex qua *foliola* capillacea, pauca, vnciam longa, & festuca tenuissima, prodeunt: *spicam* habet vncialem, planam, quæ ex vtriculis minutissimis aristas acutas emittit: ex Hispania D. Albinus attulit gramen hoc spica plana echinata, siue gramen 49. in prod. gramen echinatum 2. in pin.

Synon.

GRAMEN LOLIACEVM MINVS, spicâ simplici. Casp. Bauhini.

Cap. CCLXXIV.

Descriptio EX *radice* capillacea, *cauliculi* plures, rotundi, duri, duarum vnciarum, & etiam semipalmares, *foliis* paucis, angustis, & breuibus cincti, exurgunt, quibus spica duarum vnciarum, angusta, Lolio similis, insidet: in agris Monspeliensibus frequens est hoc Gramen, quod in prod. est 61. in pin. verò Gramen loliaceum 4.

GRAMEN LOLIACEVM MINVS MVLTIplici spica, C. Bauh.

Cap. CCLXXV.

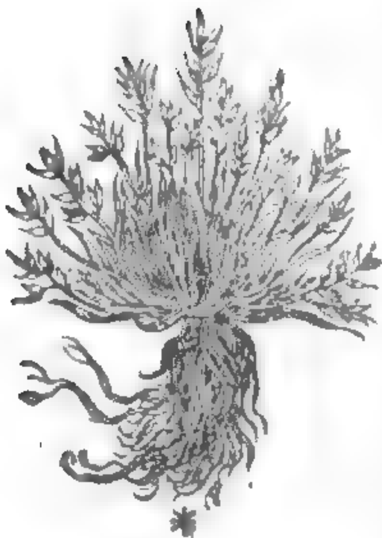
Descriptio HOc maiori ex parte repit, & *caliculis* est multis, vnciarum quatuor, *foliis* paucis, & *spica* multiplici: cuius vtriculis *semen* paruum, oblongiusculū includitur. Et hoc, est in in prod.

Synonyma Gramen 26. in pin Gramen loliaceum 5. Monspelii prouenit.

GRAMEN LOLIACEVM SVPINVM Lobelii, Casp. Bauh.

Cap. CCLXXVI.

Synon. GRamen loliaceum 6. siue supinum C. Bauhini in pin. à Lobelio in altera Aduers. parte, Gramen phalaroides exile supinum humi sparsum Da.icū nominatur, & sic describitur:

Descr. Gramen pusillū, humile, humiq; sparsum, innumeris duarum triumúe vnciarū culmis, torulis spicatis effusè fastigiatis, exilibúsque apiculis præditis: *Foliolis* vncialis longitudinis & latiusculis, crassioribúsque culmis pro plantulæ magnitudine. *Radix* fusca, cirrosa: Tota albicat herba per fœnisecium.

Locus. Videtur propè Cronemburgum arcem regiam Selandiæ Danorum, è regione equilis & horti Regii, sabuloso solo ad latus maritimum pone rusticos lares.

* *
*

GRAMEN MARITIMVM PANICVLA loliaceâ, C. Bauh.

Cap. CCLXXVII.

EX *radicibus* capillaceis, *cauliculi* plures, rotūdi, recurui, altitudine impares, palmo inferiores, geniculati, *foliis* paucis, angustis, oblongis cincti, exurgunt, *paniculam* loliaceam, trium quatuórue vnciarum, sed ramosam, sustinentes: locis maritimis circa Monspelium, vnde D. Saltzmannus attulit, hoc Gramen, quod in prod. 62. est, in pin. Gramen loliaceum 7. siue maritimum paniculâ loliacea. Descriptio Locus. Synon.

FESTVCA IVNCEO FOLIO SPICA geminâ, C. Bauh.

Cap. CCLXXVIII.

HÆc, quæ est in prod. Gramen festucę 6. *culmo* est sesquicubitali, rotundo, geniculato, & ramoso, cuius summitati *spica*, vix vnciam longæ, molles, rufescentes, aristis oblongis armatæ, Ischæmo Gramini villoso similes, insident & semper duæ simul, vni oblongo pediculo insidentes, iunguntur: *folia* habet iuncea, longa, inordinatè disposita. Synonyma Descriptio

FESTVCA SEXTA, THALII.

Cap. CCLXXIX.

PAssim in agris prouenit Harcynicis, *foliis* breuioribus *cauliculis* tenuibus, striatis, in cuius summo racematim dependent, palmi longitudine, in tenuissimis & vix visu perceptilibus pediculis, parui quidam membranacei & paleacei vtriculi, quorum exteriores membranulæ rubent, quibus dehiscentibus candidulus *flos* emicat. Descriptio Locus.

C. Bauhin. pin. *Gramen festucæ 9. siue Festuca graminea aruensis minor.* Locus

FESTVCA PRATENSIS LANVGInosa, Casp. Bauhin.

Cap. CCLXXX.

EX *radice* capillacea, rufescente, *folia* multa, angusta, pedalia vnà cum *culmis* tenuibus, bipedalibus, foliaceis, molli & paucâ lanugine [culmi potissimùm] asperlis, exurgunt: *spica* est oblonga, angusta, ex glumis oblongis, aristis donatis composita, & quasi in *paniculam* paruam expansa. Descriptio

Basileæ passim in pratis Gramen hoc, quod autor in prod. 68. constituit: in pin. Gramen festucæ 10. Locus. Synonyma

* *
*

FESTVCA DVMETORVM, EIVSDEM.

CAP. CCLXXXI.

Descriptio. GRamini 69. (vt in prod. author vocat) vel (vt in pin.) Gramini festucæ 11. siue dumetorum, ex *radice* capillacea, nigricante, *culmi* plures, geniculis distincti, paucissimis pilis aspersis, duorum, triúmve cubitorum, *foliis* oblongis, angustis cincti, exurgunt, in quorum summo *spica* oblonga, locustis raris, oblongis, cauli proximis, & aristis armatis constans.

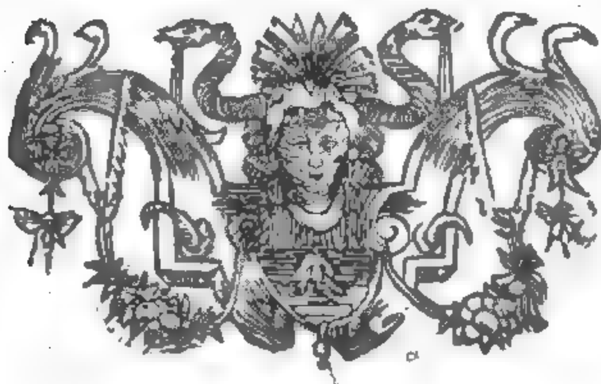
Iulio mense in dumetis circa Birsam haud duntaxat, verùm etiam in vepribus, locis siccioribus, prouenit.

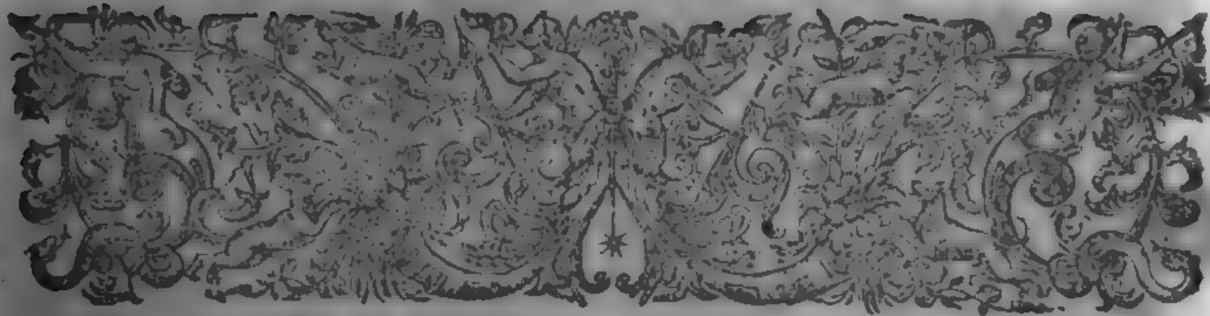
FESTVCA DVMETORVM FOLIIS ANGVstissimis, pilosis, C. Bauhini.

CAP. CCLXXXII.

GRamini huic 70. in prod. Gramini festucæ 12. in pin. *radix* est albicans, ex durioribus fibris composita: ex qua *calami* aliquot tenues, vnò alteróve geniculo distincti, & penè nudi, exurgunt: *folia* sunt breuia, angustissima: læui, mollíque lanugine hirsuta: calamorum summitati veluti panicula, ex *spicis* pluribus composita, quarum quælibet capillaceo pediculo insidet, multis glumis aristatis & candicantibus constans: prouenit in dumetis circa Cliben. Descriptio.

FINIS LIBRI DECIMIOCTAVI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS NONVS.

DE HERBIS BVLBOSIS ET HIS AFFINIBVS.

FRVMENTORVM quibus opes Cereris constant, affiniumque ipsis Graminum, ac his rursus affinium Iuncorum & Harundinum natura indicata propemodum est: ita connexu rebus, vt immensa herbariæ naturæ sylua, horreorum diuitiæ, palustrium, maritimorum, pratorumque, ac cespitum morosa perquirendi subtilitas simul discetur. Succedant nunc Bulbosæ plantæ, caulium simplicitate, foliorumque figurâ à dictis haud ita alienæ. Ac in hâc quidem specie differentiarumque varietate in immensum propemodum luxurians cernitur natura. Innexit & hominum cura nouas, omnique priore æuo nostro huic Orbi incognitas ac inuisas florum diuitias, Hyacinthos, Bulbocodia, Narcissos, Tulipanos, Coronas Imperiales, & eiusmodi tripudiantis naturæ specimina. Non fuerat sanè hoc decus in maiorum nostrorum hortis. Crescit profectò cum historia ipsa admiratio naturæ diuitiarum: quantóque copia maior dicenda restat, tanto magis mirari Dei Opt. Max. in creando potentiam, in largiendo & propagando benignitatem subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humanis operis esset inuentio. Nunc verò Dei ipsius Protoplastis fuisse eam apparet, ac certè diuinam, etiam cùm homo artis mangonio eam variare nouit, nullo industriæ miraculo maiore, si verum fateri volumus: atque verum quod in Magia naturalis insolentibus illis commentationibus gloriantur. Ostentemus ergo & hoc naturæ munus, & singula, more nostro, graphicè depingamus.

CÆPE SIVE CEPA RVBRA ET ALBA, ROTVNDA AC LONGA.

CAP. I.

Descriptio. Radix. BVLBORVM, quantùm vspiam est in naturæ ditione, notissima Cæpa est, cuius *radix* acerrima, oculos mordicando lachrymas elicit, ex tunicarum inuolucris contexta, modò rubra [potissimùm tunicæ exteriores,] modò alba, interdum orbicularis, aliàs bulbo longo, pendulis ab imo fibris albis. Folia. *Folia* pedalia, fistulosa, parum acrimonia videntur radici cedere, si recentia fuerint: Caulis. *caulis* nudus, rectus, duorum, triúmue cubitorum altitudine circa medium in ventrem vtrinque turbinatum turgescit, glomeratum in summo fastigio sustinens *florum* caput pugni magnitudine, *semen* angulosum atrum. Capitum florum. Semen.

Iam olim Theophrasti & Dioscor. æuo, magnam Cæparum varietatem, è locis, colore, magnitudine, acrimoniâ, teneritudine, varióque mangonio petita fuisse constat. Ita namque Theophrast. scriptum reliquit. Ceparum [τῶν κρομμύων, non κρομύων vt Hist. Lugd.] genera plura, vt quæ à locis nomina accepêre, Gardiæ, Gnidiæ, Samothraciæ: item Setanicæ, & Fissiles, & Ascaloniæ. Theoph. A locis. Setanica. Ex his Setanicæ minimæ, sed largæ, dulces: Fissiles verò & Ascaloniæ tum cultu, tum naturâ inter se differunt: Ascalonia. A cultu & natura. fissilem etenim hyeme suâ cum comâ inertem relinquunt, Vere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: Fissilis. detractis his foliis, altero germinant, simúlque inferiùs finditur: vnde fissiles appellatæ sunt. Quidam vel omnibus detrahenda folia censent, vt vim suam imo contineant, neque effusæ feminescant. Ascalonia. Ascaloniari peculiaris quædam natura notata est: etenim solæ fissiles, & quasi steriles ab radice consistunt, nec eâ parte crescere, ac proficere possunt: quamobrem non eas deponunt: sed semine serunt: cùm deinde germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, vt cum cæteris, aut etiam priùs euelli possint. Plùs temporis dimissæ in terra, putrescunt;

Plantatæ caulem edunt, seménque tantummodò fundunt, tùm exinaniuntur atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Nunc explicatâ Ascaloniarum naturâ, alias Ceparum differentias Theophr. persequitur. Διαφέρει δ' ἔνια καὶ τοῖς χρώμασιν· ἐν ἴσῳ γὰρ (Sic legit Gaza, non ἐν νήσῳ, vt habent vulgata exemplaria. Plinius legit, ἐν σάμῳ) πάμπολλα λευκὰ πάνυ λευκοῖς. Differunt & colore nonnullæ: etenim apud Issum cæteræ quidem candidis similes constant, sed colore candidæ admodum proueniunt, Sardianisque similiter ferè affirmant. Cretensium peculiaris maximè natura notatur, sed Ascalonis quodammodò proxima, ni fortè vel eadem dici debeat: est enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radice crassatur, depositum verò in caulem seménque totum funditur: sine capite, saporéque dulce est: id enim quasi è contrario cæteris habet: omnes namque depositæ meliùs, celeriúsque perficiuntur. Omnes post arcturum proueniunt, tepido adhuc solo, vt depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite & circumciso, sed germinationes haud similes fieri solent: parte namque inferiore Cepæ nascuntur, superiore herba tantùm erumpit: sectæ in rectum germinare omninò nequeunt. Gethyum dictum sine capite est, & quasi longâ ceruice consistens, ob id germinatio tota in fronde: sæpiúsque retundent, vt Porrum, qua de causa semine seritur id nec deponitur. Cepas hisce ferè differentiis discernere licet.

A colore. *Cretenses.* *Tempus. Satio.* *Gethyum.*

Ex his plurima mutuatus est Plinius, de iis sic scribens; Cepæ genera apud Græcos Sardia, (Sarda Ch.) Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lachrymosus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguetudinis earum cartilagine. E cunctis Setania minima, exceptâ Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam hieme cum coma sua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubet, vt in capita crescant potiùs, quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Etenim velut steriles sunt ab radice, & ob id semine seri illas, non deponi, iussere Græci. Præterea seriùs circa ver, cùm germinant, [germinent, CH. germinauerint. TH.] transferri ita crassescere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponantur, [caulem mittunt, CH. neque legitur, & in M.] & caulem emittunt & [semen tant ver.] semen ipsèque euanescunt. Est colorum differentia [amisso CH.] Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint, quæ Ascaloniæ: quoniam [satæ radices agunt, CH.] satis capita crassescunt: depositis, [caulis & semē] caules & semina. Distant sapore tantùm dulci. Apud nos duo prima genera. Vnum condimentariæ, quàm illi Gethion, nostri Pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quę ab æquinoctio Autumni, vel à Fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, [Tusculana, Ascalonia, Amitern. CH.] Tusculana, Amiternina. Optima autem, quæ rotundissima. Item rufa acrior, quàm candida: sicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: sicca, quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & sola Allii modo capite, reliquæ semine. Proximáque æstate nullum semen emittunt, sed caput tantùm, quod inarescit (inerescit, vt mox, cùm inereuit &c. Dal.) Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen Cæpe causa seritur, separatim cæpe seminis. Seruantur autem optimè in paleis. Gethyum penè sine capite est ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde: sæpiúsque resecatur, vt Porrum. Ideò & illud serunt, non deponunt. Cæterò Cæpas ter fosso solo seri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermisceri Satureiam, quoniam meliùs proueniat. Runcari præterea & sarriri, si non sæpiùs, quater. Ascaloniam mense Februario serunt nostri. Semen Cæparum nigrescere incipiens, antequam marcescat (inarescant. CH.) metunt.

Plinii differentia. *Setania. Tusculana. Schista.* *Ascalonia.* *Samothracia. Sardia. Cretica.* *Gethyum. Pallacanaca.* *Africana, Gallica. Tusculana. Amiternina.* *Satio. Tempus.* *Asseruatio. Gethyum.* *Cultura.*

Quales verò differentias Dioscorides agnouerit, ex infrà de viribus dicendis mox patebit.

Cæterùm Plutarchus lib. de Isid. & Osir. scribit Cæpam Ægyptios Pelusiotas auersari, quòd lachrymas eliciendo, Festos dies celebrantibus, molesta sit, & excitata siti incommoda iis, qui religionis causa potu cibóque abstinent. Præterea quia Lunâ decrescente vigeat & augescat, singulisque diebus flores promat, minutâ verò deponat, & ad eiusdem vices redeat. Bias à rege Alyatte accersitus, regiâ fortunâ spretâ, illum iussit κρόμμυα ἐσθίειν, τουτέστι κλαίειν. Rhod. c. 4. Lucil. lib. 5. Sat.

Cæpa Ægyptiis auersa.

Flebile Cæpe simul, lachrymosaque ordine talla

Sic enim Festus vocat interiores Cæparum tunicas. Aui & Ataui, inquit Varro, nostri cùm Allium & Cæpe verba eorum olerent, tamen optimè animati erant. Tunicatum Cæpe Persius eleganter vocat Satyr. 4.

Cæpe tunicis talla. *Cæpe tunicatum.* *Cæpe mordens.*

---tunicatum cum sale mordens Cæpe

Lucil. lib. 6.

—lippus edendis

Acribus assiduè fuit Cæpis lacrumosis.

In Priapeis

Acrisque Cæpas, Alliûmque fibrarum.

Cæpa lacrumosa. Cæpa acris.

Existimat Tragus Cæpas Ascalonias Theophrasti esse Cepas nostras magnas, fissiles autem & steriles, paruas illas esse, quæ plantentur & semen non proferant, coquisque in multo vsu sint. Gethium tandem esse Cepas longas, mulieribus germanis dictas Harr, quia magis in herbam quàm bulbum excrescant. Sed mirum cur Tragus statim sequenti capite aliam tradat cepam sterilem siue fissilem.

Tragus.

Cordus vnam describit speciem nomine cæpe ouatæ, Crommios ab Arist. dictam, quòd oculorum tunicam pupillámque mordaci vapore lancinando, conniuere contrahique cogat, lacrymas eliciendo: vnde Latinis Cepa lachrymosa. Cepa vero à capitis magnitudine.

Crommion vnde. *Cepa vnde dicta.*

A Cęsalp. cepa colore rubro, aut candido, figura aliis sessili, atque oblonga describitur.

Matthiol. in Dioscor. cepam pingit, & aliquot species recenset.

Sunt & cepollæ ab Antiquis appellatæ, Cepis quidem maiores, quas vulgus nostrum (inquit Carol. Steph.) appellat *des oignonnettes*: Quæ paulò sunt maiores ferè sine capite, ceruicis tantùm longę, & à Græcis tantùm Gethy nomen acceperunt, puto a nostris appellatas *des Ciboules*: Marsica simplex quæ ab Hermolao describitur, *Vnio*, à rusticis appellata, eam puto quam nostri appellauerunt *Oignon*. Cæpa olim, inquit Turnerus, Latinis dicebatur *vnio*, quòd vnica planta ex vnica nascatur radice.

Cepollæ. *Marsica. Vnio. Oignon. Vnio cur dicta.*

Dodon.

Dodon. Gall. & Lat. in fol. Figuram habet Lobelii & sub titulo *Cepa rotunda* describit.

Aduers. Lob. & Penæ tradunt aliquot species Cepæ.

Icon. Nos vnicam tantùm proponimus iconem ex nostris empticiis, quæ exprimit tantùm Cepam rotundam, eamq; seminentem seménque proferentem maturum.

Latitudo differentia. Sæpiùs obseruauimus magnas, latas & sessiles: rubras, vt vocant, ac etiam albas: Ex cultura autem & soli ratione existimamus potissimùm pédere, quòd quædam Cæpæ maneant paruæ & rotundiores, quæ frequentiores sunt, potissimùm rubræ, albæ etiam Cepæ solent esse rariores, quibus adhuc infrequentiores sunt longæ albæ in Alsatia à nobis visæ: per longas siue sublongas Cæpas non intelligimus eas, quas Tragus longas vocat Cæpas, & Theophrasti Gethyum, népe quas mulieres Germ. vocant Narr, id est stultas, quia magis in herbam quàm bulbum excrescant, est enim pulchrum genus particulare oblongatum. *Cepa stulta.*

Synonyma lingua. Cepa & Cepe in neutro genere Latinis & officinis, Græcis κρόμμυον διὰ τὰς κόρας μύειν ποιεῖν, teste Athenæo, quòd odoris grauitate nictare nos faciat. Al. Zwibel & Zibel, nonnullisque Böllen dicuntur, & Zippelen. B. Aynin. G. *Oignon*, *Siboula* Fuchs. It. *Ceppollo*. Hisp. *Cebolla*, *Ceba* & *Ceboba*. Arab. *Basil* & *Bassal*. Angl. *Onyon*. Boh. *Cybule*. Hung. *Hagyma*.

Locus & tempus. Cepas obseruaui Patauii in hortis magnas, Watvvillæ albas longas, vti & alias latas magnas rubras, quas & Montbelgardi ex Nemausiano semine habui. Cæterùm vbique in Italia, Gallia, Germania, Anglia, Vasconia prouenit, maximéque hortorum cultoribus. Terram autem desiderat solutam, pinguem, vehementer subactã, irriguam, stercoratam. Seritur Martio aut Aprili in Italia, verùm etiam Ianuario, ac Februario, Palladio autore, vel etiam Nouembri, vt per vniuersam Tusciam, teste Crescentio, & fit super ipsarum seminarium velut pergularium, de aliquibus straminibus coopertum.

Satio. Sola quidem in areis subinde seminatur, quandoque verò cum aliis herbis, veluti Lactuca. Palladius cum Satureia seri probat, quoniã meliùs vt Plin. ait proueniat. Plantãtur a. in areis per vnũ semissem, vel Spithamam ab inuicem separatæ, & in area quatuor acies poni debent. Quas verò vis ante maturitatem comedere, plantabis in areis vbi sunt cucurbitæ, cucumeres, citrulli vel melones. Et cum hæ creuerint sæpè colliguntur, vbi etiam si dimittantur, ad maturitatem proueniunt, licèt non sint ita grossæ, sicut hæ, quæ in areis solæ plantantur.

Cultura. Cùm plantari debent rescindentur radices vsque ad grossitudinem vnius, vel medii digiti iuxta Cepam, & per vnum digitum tantùm sub terra mergentur. Hæc enim planta facilè adeò comprehendit, vt si solummodò ponatur, vel cadat super terram, vel ad partes longinquas portetur, etiam discooperta, in terra quasi arida, dum tamen optimè puluerizata, plantetur, summa facilitate, nascatur & augeatur. Sæpè circumfodi desiderant, & ab herbis quibuslibet liberari, quod si terra eodem anno stercorata non fuerit, dibet plantationis tempore stercorari, vt optimè conualescat. Collectis autem Cepis maturis, quod patet cùm se sustinere non possunt & ampliùs non augentur: meliores earum plantantur mense Augusto, vt anno sequenti semen faciant: deteriores verò plantantur vt in quadragesima virides habeantur, mediocres verò seruantur, quæ si in augumento Lunæ euulsę fuerint claro vel sicco tempore existente, meliùs seruabuntur in in loco obscuro & sicco. *Maturitatis indicia.*

Floret Iulio potissimùm mense, deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cùm nigrum colorem præ se fert. Is enim color maturitatis est index. Earum semina durant per annum tantùm. Sed in matri suspensa per triennium seruantur illæsa. Bulbi verò Vere plantãdi sunt, a quibus semen separatur, quod Augusto mense ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis messibus colligi ac reponi postulant. Quod si diutiùs Cæpa inueterari [inueterare CH.] libeat, aqua salsa tepida capita intingenda (vnguenda CH.) sunt. Ita diuturniora fiunt, melioráque vsui, sed in statu sterili. Alii contenti sunt (fumo. Vet.) primò super prunas suspendisse, abundéque ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere Cæpam extra terram quoque certum est, & cauliculo acto euanescere. His aduersantur Nuces leniúntque earum saporem. *Semen quando legendum. Duratio. Asseruatio.*

Cepæ (τῆ κρομμύου τὴν κεφαλὴν) caput purgatum, ex qua tritum in linteum ligati, autore Hipp. subdito, si vterus pituita laboret. Quo in loco κρομμύου τὴν κεφαλὴν rectè legit Cornarius vt vult Fœsius κοιλὴν vitiosè Aldina exemplaria: Caluus istud omisit: Vaticana impressio, τῆ κυκλ.... habet vitiosè quoque. Nobis autem placet legi κρομμύου licet præcedentibus lineis bis Cyclamini meminerit. Pergit Hipp. m. m. Ad pueri aluum soluendam, si adultior fuerit, Ceparum interiores partes ex melle tritas indito. Ad quem locum pro τὰ ἔσωθεν, τὰ ἔνδον cùm Corn legit: Fœsius. idem apud Tragum Cepam oculis prodesse cõtra omnes Medicos. Cepa longa actior est Dioscoridi quàm rotunda: item flaua quàm candida, & sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignũt, appetentiam inuitant, sitim mouent, ac extenuant, fastidium pariunt & expurgant, aluo vtiles sunt: ex detractis purgamentis in oleum conjectæ, hæmorrhoïdas reliquósque excretionum exitus reserant, subditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginæ eodẽ perunguntur: suppressos menses pellit, caput purgat naribus infusus: canis morsibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in sole vitiligines sanat, & cum pari spodio, scabras lippitudines sedat: vapos cum sale reprimit: contra calceamentorum, attritus cum gallinacco adipe vtilis est: citæ aluo prodest: in auribus sonitum ac grauitatem emendat: ad purulentas aures & eliciẽdam earundem aquam valet: alopeciæ earum succo perfricantur, qui celerius quàm halcyonium pilos euocat: largiore cibo Cepa capitis dolores ciet, coctáque vehementiùs vrinam pellit: eos lethargicos effi cit, qui valetudinibus aduersis, eã etiam cocta, plus æquo vescantur: elixa & cum Vuis passis & Ficu illita, tubercula concoquit, & celerrimè rumpit. Galenus ex quarto censet esse ordine excalfacientium, etsi essentia eius potiùs crassarum sit partium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cum aceto inuncta, alphos abstergit, tum alopeciis attrita pilos alcyonio citiùs restituit. Porrò si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, eiúsque calidæ: at succus aqueæ aëreæque caliditatis. Hic igitur iis qui suf- *Vires & Vsus. Vterus Hippoc. illustratur. Ad aluum soluendam: Hippoc. not. Vires ex Diosc. Hæmorrhoida. Oculorum morbi. Angina. Menses. Canum morsus. Vitiligines. Lippitudo. Calceamentorum attritus. Aurium dolor. Alopecia. Caparum noxa. Temperam. Galenus. Hæmorrhoida. Alphi. Alopecia.*

tuli sunt, aut aciem oculorum obtusum præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest: atque ex huius temperatura tota Cæpa flatuosa est manducata.

Vlcera oris.

Olfactu ipso (inquit Plinius) & delachrymatione, caligini medentur, magis verò succi inunctione: somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus viridés ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & attrita sanant. Ita vetus Codex, sed vulgati, tritæ falsò pro attrita habent. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera (vulnera cu.) cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauêre (instillauêre Dal.) & ex aqua bibendum dedêre repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauêre, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum Alopecias fricuêre & psoras tusis cæpis. Coctas dysentericis vescendas dedêre & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsasque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia (inutiles Vet.) esse præcordiis & concoctioni, inflationemque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque validum (viuidum. Vet. pallidum Aliud.) profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, spiritus agitatione, ventrem molire, hemorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum Ruta & melle. Excitari eisdem lithargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactáque vermiculis non infestari, autor est.

Canis morsus. Epiphora. Vlcera genitalium. Oculi. Aqua. Dolor dentium. Psora. Dysenteria. Lumborum dolor. Hydropisis. Angina.

Cautio.

Cæterùm, ab omnibus in cibo abstinendum, maximè si cui biliosior sit natura: quum solis his qui pituitosum, aut crudum, & crassum ac viscosum humorem collegerunt, eiusmodi edulia conueniant. Porrò quod Diosc. dixit κρόμμυα ὀρεκτικὰ, id est, Cepas appetentiam cibi excitare: & mox eadem ἀσώδη esse, id est nauseam parere: ita intelligendum est, vt prius de moderato, posterius de nimio ipsarum vsu accipiamus. Sunt autem duplices ἀσώδεις, alteri nauseabundi, alteri anxij, & nullam decubitûs formam facilè ferentes admodum perniciosè affecti.

Diosc. explicatur.

Cæpa (inquit Porta) purpureo flore esu atram bilem auget, albiflora pituitam medicamento purgat, vmbellifera ad capillos facit testes, ostendunt ad Venerem valere, caule est cauo, ad tracheam, & fluxus: sobolescit ad fœcunditatem: tumida est, ad tumores: alba dulcis, rubra acris, calida, & humida. Sed hæc qui volet experiatur.

Aer infectus.

Qui operas exercent, manè cepam crudam cum sale & pane theriacæ loco esitare solent aduersus aërem infectum, persuadentes sibi, eo die tutos à pestifera lue fore, qui hoc remedio vsi fuerint, nec illos spes fallit, siquidem experientia constat aduersus intemperiem aëris vt nihil vulgatius, ita neque efficacius quicquam hac theriaca reperiri: at qui laboribus ac eiusmodi cibo minùs assueti fuerint, nihil illo iuuantur, sed lædun-

Quæ?

duntur potiùs, vt qui insaniam, dolores capitis, caliginem oculorum, mentis alienationem, ac turbationem, nec non lethargicum morbum gignat. Cæpæ continuò vsurpatæ in cibo aluum emolliunt, vrinam cient, pellúntque. Aniculæ nostræ crudam cepam conscindunt, ac in aquam fontanam iniiciunt, perque noctem in ea macerant, postea eam aquam pueris & infantibus potandam exhibent ad eiiciendos ventris lumbricos, sanè haud infœlici successu. Continuo cæpæ vsu genitale semen augetur, ad eam verò rem velmaximè semen facit. Cepa magna excauata, theriaca deinde repleta & tecta, ac postea in calidissimo cinere assata, demum detractis exterioribus tunicis fusa, ac cataplasmatis ritu imposita, pestes ac venenosa vlcera reliquásque collectiones malas & duritias efficacissimè emollit ac aperit. Cepa vt vult Holerius coquit, trahit, discutit, aperit. Quærit Langius, propter quod adustiones calido sedantur & subsistant? & calidum impediat vesicas efferuescere? Anne imbecille à robustiori corrumpitur & marcescit? Et verum id esse comperi, inquit Langius cùm loco adusto philuræ cepæ sub cineribus coctæ tepidæ applicantur, aut succus cepæ expressus linteolis exceptus adhibetur, impediri ne vesicæ efferuescant. Ambrosius Paræus ad ambusta, modò ne epidermide pars sit spoliata vel vlcerata, mirè commendat cæpas crudas cortice liberatas, & cum momento salis subitò applicatas, empyreuma enim extrahere, vesiculas prohibere. Hoc remedij genus contra calumnias fusè tum rationibus, tum experientiâ defendit lib. 12. c. 18. suæ Chirurgiæ, id quod etiam confirmat Fernelius methodi lib. 6. cap. 26. scribens: cæpas cum sale contusas parti impositas ambusta miraculo sanare: Scribit præterea Paræus se vidisse nobilem excipientem supra manus liquescens inflammatum lardum illitis priùs manibus cæparum succo.

Vrinā ciet. Lumbrici. Genitale semen. Pestis. Quæstio. Ambusta. Historia.

Io. de monte in exper. Sume, inquit, cæpas quinque vel sex, conscinde optimè, coque in sartagine cum butyro addito sale, cùm voles te in lectum componere, comede omnes calidas, manè eundem cibum assume, id fac per quatuor dies & noctes, in hydrope mira videbis.

Hydropis.

Verùm ad calculum remedium à Domino Caertischin duce militari in Iula, communicatum Domino Lazaro à Schuuendi: Ollam nouam accipe, reple cæpis rubris concisis, affunde aquam, coque: super ollam sedens calidum vaporem recipe per horam manè & vesperi.

Calculus.

Marantha meminit nonnullos, Dioscoridem sæpiùs reprehendentes, quòd cepam scripserit capitis dolorem inducere, quia hanc, quandoque comederint, & tamen caput non doluerit. Sed sciant Dioscoridem velle cepam hunc effectum edere, largiùs & frequentiùs cibo vsurpatam. Ad Alopeciam post fotus inunctiones præscribit Fernelius vt manè & vesperi caput confricetur cæpis contusis, dum prorsus rubescat, & mox melle oblinatur vice cataplasmatis.

Alopecia.

Ad vermes puerorum trium annorum exhibet M. Rolandus in potu decoctionem cæparum. Item alibi puero 8. annorum laboranti vermibus, ventris tumore & dolore, febre & ictero.

Vermes puerorum.

Felice Platero scribente, tempore pestis ad præcautionem ceparum succus variis modis exhibetur. Calor ignis in aspectum producit literas scriptas succo cepæ priùs delitescentes.

Succus ad occultas literas scribendas.

Ad tollendos fœtores anhelitûs, prouenientes à cibis quibusdā Thomas Morus cæpas cōmendat:

Fœtor.

Bestiis

Sectile ne terras Porrum tibi spiret odores;
Protinus à Porro fac mihi Cepe vores.

An porrò Cæpæ flatus excitent, & an in febri pestilentiali laudentur in cibis ad præseruationem, legantur Io. Matthæi verba posita capite de Allio.

Sed hîc quæri solet, cur Cepæ lachrymas cieant? Respondet Cardanus de varietate rerum, non ob acrimoniam, quia nec Allium, nec Piper, cùm sint acriora. Oleum illitum cit lachrymas, non nisi quia lentum sit, at Cepa quia acris, oculos ferit: quia lenta, humorem educit. Quid igitur lentor facit (nam hoc de Cepis à Rhodigino scribitur,) vt lachrymas cieat? Quia oculus multos habet spiritus, vnde ex eo multa perpetuò fit resolutio, quæ cùm impeditur, aut nimis properè prouenit, aut cogitur, lachryma prodit: impeditur à lentis, cogitur à frigore, properè exit vel ob gaudium, vel ob dolorem, vel ob æstum cerebri: atque his omnibus causis oculi lachrymantur.

Cæpàs tandem comedere inter dormiendum, si Artemidoro credimus, non est bonum, manibus verò has gestare non est malum. Ipsis tantùm ægris significant hæ radices duplicia: Si quis enim ægrotus somniet, se multùm Cæparũ absumere, grauitérque decumbere, is salutus euadit, à suóque morbo liberatur. Sin autem parũ edat, mortem ipsi affore præsagit. Qui enim moriuntur parum plorant. Mœsti vero non ita confestim doloris sui obliuiscuntur, ideóque ipsis sæpiùs flere contingit, longioréque tempore. Huius autem rei ratio naturalis cùm nulla sit, eius dignitatem inter Græculas vanitates meritò reponimus.

CEPA ASCALONICA, SIVE FISSILIS.

Descriptio

PLures simul coniũctos *bulbos*, Porraceis mediocribus suppares, oblongos, fibrosos habet, sapore Cepæ vulgaris: *folia* exeunt fistulosa, teretia, glabra, eodem sapore prædita.

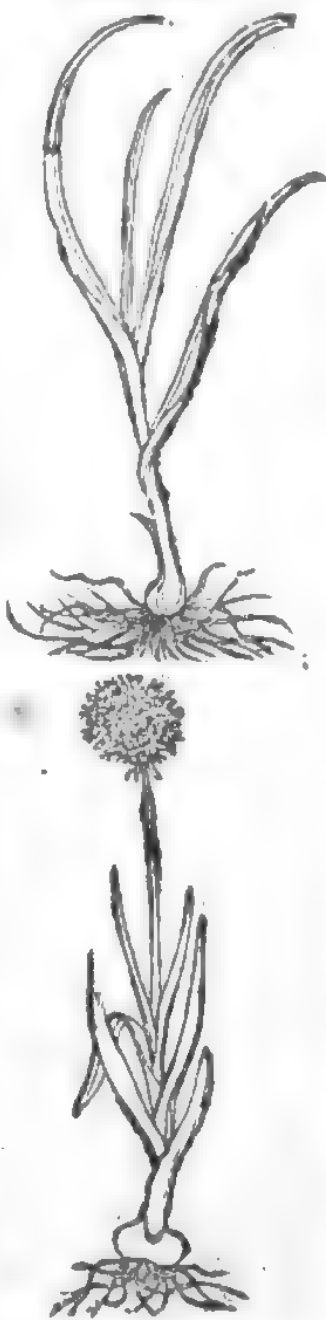
Hanc Tragus pingit & describit, ni fallor, dicens: Cepa in Alsatia, Leuchel & Æschleuchen appellata est ea, quæ Apicio *Cepulla* vocata fuit, Theophrast. verò sterilis vel fissilis.

Gesner. horti. *Cepa sterilis, fissilis* vel *Ascalonia quorundam.*

Escalotas autem Gallicas, Antiquorum Ascalonitides siue Palestinas Cæpas arbitrantur Aduers. quas Francigenæ *Appetitz* vocitant. Bulbus fortè est Setanius, quem Theophrast. & Plinius Cæpæ genus quoddam testantur. Lob. Obs. scribit Cepam Ascalonitidem vocari Angl. Scalyon. Icon. pl. Ascalonitides Antiquorum. Promptum est colligere ex Theoph. Turnerò, quam ille vocat Cepam fissilem, & Græci Crommyon schiston, eam esse quam Angli vocant Bolleke, Germ. Sere aut Siere, in Frisia Suerley, quod idem ex Plinio confirmari potest lib. 19. cap. 6. Nam Cepæ eis Bollekeo appellatæ eius sunt naturæ, vt si vna seorsim pangatur, breui ex eadem radice multæ propagentur, sine satu: sique ex racematim cohærentibus (ad 12.) radicibus vnã Autumno detractam depangas solam, ea sequenti anno duodecim tibi pariet, si lætum sit solum. Quare cùm planta hæc hyemem in terra perferat, satiùs esset Angl. winter onyon cepam hybernam quàm Bolleke nominare. Distinguit etiã manifestè Plinius Ascaloniam & Fissilem. Ex cuius verbis colligimus, vnum ceperam genus radice fœcundum esse: sed cùm nec cepa vulgaris, nec Ascalonia, radicibus propagetur, neque alia vlla species, præter Bolleke, sequitur hanc esse cepam fissilem.

Cepam fissilem siue Ascalonicam transtuli in Hortum E.C. collectam Beffordiæ in horto N. viri piæ memoriæ Ioh. Vldarici à Stadione, & ex Tremoyn, ex horto N. viri Michaëlis à Franckmont, quos audiui vocãtes S. Jacobs Zwiblin. Lugduni & Geneuæ habui cepas quas quidem vocant *chellotes*, multæ simul iunguntur paruæ longæ, folia fistulosa vt in cepis capitatis. Cæpæ Ascalonitides Hyemem Gœpingæ in horto Ill. E. C. perferebant.

PORRVM. CAP. II.

CÆPIS porrò Porra propter affinitatem coniungi desiderant: adolescẽtiùs enim adhuc Porrum *folijs* luxuriat semunciã circiter latis, alternatim positis, inferiore superius ceu vaginã aliquouique complectente: adultis idem positus, sed longitudo cubitalis, latitudo sextantalis, forma carinata, color ferè glaucus, sapor Cepaceus. Vbi caulescit, *scapum* digitalem & crassiorem ad très quatuórue cubitos surrigit, solidum, succulentum, glomeratos in pilam, quàm vtraque manu vix complectaris, flo-

ex crassiore tritici farina decoquit, oleóque insusculos sustinentem, suo vnumquemque pediculo innixum, ex albido purpurascentem, apicibus saturiore tinctis purpura. *Semen* triangulum, atrum, Cepæ: *radix* bulbosa, tunicis albis compactilis, fibrata, sapore mitiore, quàm Cepæ.

Scorod. Radix. Icones. An Scorodoprassum Diosc. Tragi.

Porri icones duæ sunt ex nostris emptitiis. Huius iconem ponit Tragus, ni plurimùm fallimur lib.2.cap.68. pro Scorodoprasso Dioscoridis. Descriptionem autem ponit cap.70. Notandum tamen prope radicem siue Bulbum Scorodoprassi Tragi, appictos nucleos, qui sũt allii. Scimus aliud sentire Gesnerum, & ad aliam plantam referre: nec tamen propterea dimouemur à nostra opinione, quia Tragus nullibi meminit porri: descriptio etiam Tragi optimè respondet nostro Porro, quę est cap.7. vbi hęc in verba prorumpit: Mediomatrices mulierculæ in hortis Allii genus quoddã plantare consueuerũt, quod radice, foliis, & caule per omnia vulgare Allium æmulatur, nisi quòd radix huius nequaquam vt illius multiplici nucleo coagmẽtatur, Quanquã autẽ lachrymas eliciat, non tamen tam feruentis & acris est saporis atque Allium, quin potiùs ad Cepam, quod ad odorem attinet, accedere videtur. Quò verò faciliùs à vulgari Allio Scorrodoprason discerni queat, notandum est hoc latiora folia, & grandiores caules fundere, deinde quotannis nigro prægnare semine, quod in cacumine fistulosi caulis profert, non aliter atque Cepa. Radix, nec non herba huius plantæ Allio respondent, sed odor ac semen Cæpam repræsentant, quare illi natura inest promiscua, Allii inquam & Cepæ, quo nomine a Dioscoride σκοροδόπρασον, hoc est, Allioporrum [si ita liceat dicere] vocauit, Germani Aberknoblauch dicunt: posset & Großlauch/ hoc est, Porrum grande, dici. Ego sanè hoc Allii genus id esse existimo, quod Veteres *Vlpicum, Galaticum, Cyprium, Biticum, Antiscorodon, Aphroscorodon*, & *Punicum* vocauere.

Natura. Allioporrũ. Allium Vlpicum. Galaticum, Cyprium, Biticum, Antiscorodon, Aphroscorodon, & Punicum.

Diosc. duorum generum meminit, duobus diuersis cap. Plinius tria facit. Theophr. vnius meminit. quod nec κεφάλωτον sit, nec ἀμπελόπρασον. Quare apud Theoph tria quoque sunt genera. 1. πράσον κεφάλωτον, lat. Porrum capitatum. Angl. Leke simpliciter. Germ. lauch, de quo in præsentia. 2. Porrum sectiuum. Græc. πράσον κουρευτὸν, vt quidam volunt, Angl. frenche leke/ quod genus non nisi in Anglia vidit Turn. de quo mox. 3. Ἀμπελόπρασον, Porrum vincale Germ. Wildlauch. Vnde Anglicè dicere posset Wild leke. Cuiusmodi nunquam vidit Turn. copiosius & pulchrius quàm circa Wormaciam. Quod frequenter resecatur & attondetur, Porrum sectiuum siue sectile Columellæ ac Palladio nominatur: Sed quod non resecatur Porrum capitatum est: Græcis πράσον κεφάλωτον. Istud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα: à nonnullis verò & γήθυον dici. Gethyum autem Plinius Cæpæ speciem facit, & Theoph. frequenter veluti Porrũ attonderi tradit. De Porro capitato ita cecinit Martial. Poëta:

Porri genera Turner. Porrum. Capitum. Sectiuum. Ampeloprassum.

à Gethyllis Diphilo.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia Porros:
In niueo virides stipite cerne comas.

Porri duo genera sunt hodie omnibus vbique ferè cognita: Sectiuum vnum, & alterum capitatum: Vocat autem capitatum quod in caput increscat Cornarius.

Porri genera Corn.

Matth. pingit, ac dicit Porros Hortorum cultores nescire capitatos efficere Cæparum instar, quamuis ii apud Veteres in frequentissimo vsu fuerint, quòd longis qui propriè sectiui appellantur, sapidiores sint: De his autem tanquam praestantioribus scripsisse Diosc. non tamen quòd à sectiuis genere differant, è quibus mangonio capitati fiunt: ac Porrum Capitatum & Sectiuum genere non differre, sed mangonio: capitatum autem è Sectiuo, siue longo, fieri, substratà regulà in transplantatione, resectis priùs foliis, annotat. Eum autem mirari subit, cur mangonium adscribat, siquidem hortorum cultores, vt ipse fatetur, capitatos efficere nesciant: frustra docet, quod fieri nequit. Quid si Matth. sibi conscius diligentioribus se naturæ indagatoribus inuidiosè negauit?

Πράσον & πράσον κεφάλωτον, *Porrum*, & *Porrum capitatum* & Palladio masculino genere, *Porrus* dicitur, Arab. *Curat*, seu *Karat*, Germ. lauch. Belg. paraye/ looch/ Gall. *Pourreau* vel *pourrot*, Ital. *Porro capitato*, *Pras*. Hisp. *Puerro*. Angl. leeke. Boh. Por/ & Woselech. Hung. par Hagyma.

Monspelii maxima habent, vt & Patauii, Porra: Geneuæ & alibi copiosè serunt, ad hybernum vsum: Montbelgardi, vbi frequens eius vsus serunt, transplantant, & reponunt hyeme edendum. Floret & Iulio. De cætero, Porri sustinent ferè omnem aërem, & terram desiderant mediocriter solutam, vt optimè proficiant, & pinguem, & stercoratam. Seruntur autem in locis calidis & temperatis mense Decembri & Ianuario: Februario & Martio in temperatis & frigidis cùm terra fuerit ad æqualitatem redacta. Hæc autem satio fit aut sola, aut in aliis herbis mixtim, in terra optimè culta & desuper lætamine cooperta. Hęc semina sunt spissa spargendo, deinde euelluntur Porri grassiores; primò nec aufertur aliquid de ipsarum radicibus, cùm sulcis plantantur, sed quando cum palis debent plantari, abscinduntur radices & summitas foliorum, & plantantur mense Aprili & Maio per totum mensem Iunii, sed plantari possunt mense Iulio, Augusto, Septembri & Octobri, & erunt vtiles in sequenti mense Martio, & Aprili. Nec in plantatione Porrorum quærenda est mollis terra, sed mediocris est optima, & satis bona est illa quæ fuerit, ferè sicca. Fit autem duobus modis Porrorum plantatio, vno modo subtilis, vt Bononiæ moris est, vt scilicet per vnam completam spithamam vnus sulcus ab altero distet, & sint ab inuicem in sulco iacentes positi quaternis separati digitis, & cùm sequentis sulci terra trahitur super Porros & pedibus molliter conculcatur. Secundo autem modo palo plantantur, scilicet vt optimè pastinatis & dispositis areis fiant foramina cum palo grosso, ferè vt lancea, & concaua per vnam spithamam, & vltra vno semisse distantia, in quibus ponuntur præparatæ porrectæ, foramina verò replentur, aut quicquid terræ in eis ponitur, sed elapsis tribus septimanis cùm herba in eis nascitur sarculantur, & herbis mundantur. Porri autem sic plantati sunt meliores aliis, nec possunt facilè furtim euelli, sed hic modus magis laboriosus existit. Item hoc modo plantatur optimè inter Cepas iam quasi grossas, & euulsis Cæpis sarculantur & inueniuntur optimè prouenire: cùm euellentur, aliqui in vno loco relinquentur, vt pro seminibus reseruentur. Cuius quidem semina possunt per triennium illæsa suspensa seruari.

Locus.

Tempus.

Satio.

Plantandi modus.

Plantatio in sulco. Plantatio cum palo.

Sarculatio.

Asseruatio seminis.

Hippocratis loci multi sunt, in quibus Porri vsum præscribit, quorum aliquos hîc adscribere, supervacuum non est. Is igitur m.m. Si lac deficiat Porra trita & aqua macerata potui exhibet. Item si ex partu vteri inflammationem conceperint, vmbilici Veneris folia & Porra, [illegible]

Vires & usus. Veterum. Dissensio autor ab Hipp.

per affuso exhibet. Ego nolim præscribere Porrum in prædicto affectu, nec etiam ad fluentem sanguinem, siue ex vtero, siue ex naribus. Idem si purgatione opus habere videatur, Porrum (πράσον) incoquere iubet, quo in loco Fœsius notat in fine lib. 2. περὶ γυναικ. Porri succum addi. Adhæc si vteros expurgare animus est: Porri & Cardamomi semen conterit ex vino & lacte coctum maceratum, ac imo ventri illinit. Linimentum componit aliud ex Laseris drachmæ vnius quantitate & succi Porri. At si purpereta in grumos concrescant, & dolor in infimo ventre oboriatur, Porra cocta exhibet. In potione ad fluorē muliebrem Porri [πράσου, πράσιν Caluus] succum ex vino albo aqua temperato, propinat. Quod etiam fluentem ex naribus sanguinem sedare dicit: quod si adhuc fluxus feratur ex vino Porri succum exhibet. Si vterus vsque ad vesicam doleat, semen ex aqua tritum bibendum præcipit.

Porrum capitatū, inquit Diosc. flatuosum est, & mali succi, grauia somnia facit, vrinam ciet, aluo commodum est, attenuat, visus hebetudinē inducit, mentes detrahit, vesicam vlceratam & renes lædit. Coctum autem cum ptisana, & in cibo acceptum, quæ in thorace hærent, educit. At coma ipsius in aqua marina & aceto cocta, ad insessus commoda est, in vteri conclusione & duritia. Edulcatur & magis flatus exors euadit, duabus in aqua cocturis, & in frigida aqua maceratum. Semen [σπέρμα] eius acrius est, & vim quandam adstringentem habet. Vnde succus ipsius sanguinem sistit cum aceto, & maximè cum qui è naribus fertur, manna aut thure addito, [eis sc. qui frigidæ sunt naturæ, Cresc.] Venerē ita stimulat, & ad ōnia in thorace vitia cū melle pro eclegmate vsurpatur. Facit & ad tabē in cibo acceptū. Sed & arteriam purgat. Verùm si assiduè edatur, visum obscurat, & stomacho incommodum est. Succus cum melle potus, aduersus venenatarum bestiarum morsus opitulatur. Sed & ipsum Porrum impositum prodest. Auxiliatur etiam aurium dolori & sonitui, succus cum aceto & thure & lacte aut rosaceo instillatus. Tollūt varos folia cum rhoë obsoniorum imposita, & epinyctidas sanant, crustásque cum sale imposita emarginant. Cæterùm seminis drachmæ duę, cum æquali baccarum myrti pondere potæ, veteres sanguinis è thorace eductiones cohibent.

Meminit Maranth. nonnullos Dioscoridem sæpiùs reprehendere quòd Porri semen in cibis visūs obscuritatem inducere scripserit, quia hoc quandoque comederint, & tamen visus hebes factus non sit. Sed non animaduerterunt boni viri Diosc. velle hunc effectum produci largiori & frequenti cibo esitatum.

Plinio autore, Porro capitato maior est ad eadem effectus quàm sectiuo: Sanguinem autem reiicientibus succus eius particulatim cum galla, aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, vuluásque cōtractas aperiri putat: fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & destillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ, vel crudum præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur, vel si pulmenta excreentur. Sic & voci, vel Veneri, somnóque multùm confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes veteres. Hæc Plinius in veteri codice legit, & ita vulgatus Macri libellus citat. Vulgata tamen Plinii exemplaria caule pro galla falsò habent.

Galen. 2. de aliment. vbi de cepis, allio, ac Porro agit, harū plantarum radices, inquit, edunt sæpè homines, sed caulem rarò, itémque folia, quę multùm acrem vim similem habent. Calefaciunt autem corpus, & crassos in ipso humores attenuant, & viscolos secant. Bis tamen aut ter cocta, acrimoniam deponunt, attenuant tamen adhuc, & paucissimum alimentum corpori præbent. Sed ad pleniorem Porri doctrinam scire conuenit, quod Porrus calidus & siccus est in tertio gradu, secūdum cibum illaudabilis est, nocet enim stomacho, faciens inflationem ac ventositatem, & cum sui acumine neruos eius mordet, habet etiam proprietatem faciendi fumum nigrum melancholiæ generatiuum, qui ad caput saliens, visui tenebrositatem facit, atque somnia terribilia & formidolosa inducit, vnde caueant ab ipso cholerici, maniaci, & oppilationem in capite habentes. Sed diligentes eos comedere accipiant post eos lactucas, & Portulacas, Endiuias, & similia, vt eorum calor temperetur ab istis, aut elixentur, deinde bis aut ter lauentur, & esui postea dentur.

Bapt. Codronchius de vitiis vocis ex auctoritate Arist. lib. 11. prob. 39. maximè laudat vnà cum Plinio & Dioscor. Porrum, eò quod voci splendorem adferat & arteriam purget, vitari tamen debet assiduus vel multus illius vsus, qui visus obscuritatem efficit, stomacho aduersatur, multáque alia incommoda facit, ea propter nisi robustis admodum, decoctumque cum melle vel in ptisana, erit exibendum.

Apoll. tribuit ei temperamentum frigidum ac venenatam naturam, ac dicit à nemine edendum, nihilominus tamen commendat in febribus. Sed vtrumque præter omnem rationem. Nonnulli accipiunt (vt Holeriana schola probat) Porros nouem aut decem recentes, medios transfigūt filo, folia extrema amputant, vt odorem inspirēt. circūdant collo obuersis foliis naribus, & deorsum versis capitibus. Malim vti qualitate manifesta operantibus, quàm hoc in quo qualitates repugnant, in Porro enim insignis caliditas & acrimonia extenuans, sine vlla astrictione: odor etiam caput grauans, videntur potiùs ad mouendum sanguinem, quàm ad reprimendum facere.

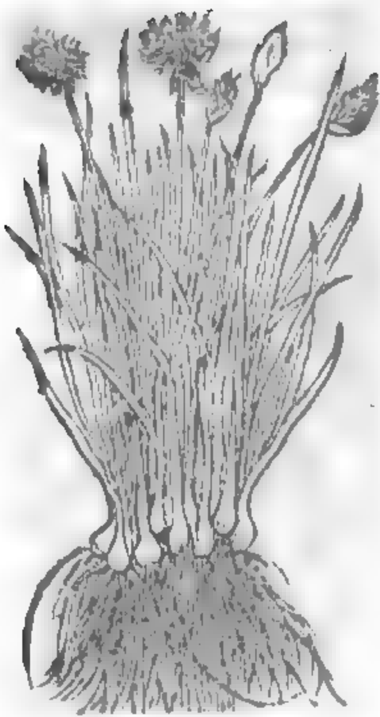
Tradit Alb. Magnus dici in libris Hermetis, quando proiiciatur semen Porri super Acetū, redire acetositatem eius. Crescentius contrà vt acetum mutetur in vinum in eum semen Porri emittit.

Diligenter notandum est Ambrosiū Paræum vti cauliculo Porri inuncto oleo ad deturbandam spinam aut ossiculum hærens in faucibus, vt videre est lib. 17. de operat chirur. c. 24.

Remedium optimum ad lumbricos, credit Timot. Ross. Si folia Porri applicentur regioni vētriculi, æger interea sedeat in lacte tepido vel aqua mellita.

PORRVM SECTIVVM ET SCHOENOprasson quibusdam.

Confertim in fasciculos plures nascuntur huius plantulæ, implexu mutuo cohærentibus bulbillis albis, odoris Cæpacei, quo etiam prædita sunt iuncea *folia* fistulosa, Cepæ adolescentis: sesquipalmum aut dodrantem etiam alta, *flores* ex vericulo albido vmbellatim prodeūt, quorum singuli, foliis constant senis acuminatis,

colore dilutè purpureo, stria saturatiore medium folium percurrente; stamina albida apicibus flori concoloribus.

Nomina & Synon. Cepa minima.

Porrum sectiuum Tragi, minimum est Cepæ genus. Quod verò illi in magnitudine deest, hoc numero resarcit. Siquidem vna planta ducentis nonnunquam cõpactis Cepulis constat, ita tamen vt à se mutuò diuelli, & singulæ pangi, aut plures coniunctim plantari possint, & feliciori quidem successu: plures namque coniunctæ, terræque insertæ, hyemis frigora facilè ferunt. Ex appetente Februario rotunda, fistulosa, & viridia proferunt foliola, minimis Iunceis similia, eademque copiosa & frequentia, quæ Maio mense aduentante, capitulatis, & purpureis floribus instar Cepæ satiuæ in cacumine emicant. Sunt qui *Porrum sectile* esse existimant, quorum iudicio ipse subscribit. Serapio Porrum *Curat*, vocat, Hebræi quidam *Keresin* appellare videntur. Porrum sectiuum, Græcis πράσον τὸ κουρευτόν nostris [inquit Cornarius] Schnitlauch & bißlauch appellatum, eò quòd coma frondens adhuc ad terram vsque resecari solet, & in cibaria ac obsonia addi. Nouit & hoc Martialis Poëta qui de eo sic ait in Aeneis:

tempus.

Porrum sectile. Curat seu, ...

Sectiuum cur dictum.

Fila Tarentini grauiter redolentia Porri
Edisti quoties, scula clausa dato.

Schœnoprassum Dodonæi gall. destituitur nomine Græco & Latino. Porrum sectiuum (quod à Dodonæo Schœnoprassum ficto nomine, & inferioribus Germanicis Biesloock, aliis brißlauch vocatur] Gesner. horti Gethyllidem appellauit, quam Nicandri scholiastes Ceparum genus esse dicit. Carolus Steph. Ruellium secutus Gethyon Theophrasti interpretatur Porretam vulgò à Gallis dictam & Cinetam, qua Portaginem & Cæpulam hoc est Porrum sectiuum à Germanis vulgò dictum designant, idque in agro: Idem in horto: Bulbi genus, inquit, vulgus nostrum vocat *des Porrettes*, vel *Oiggonettes*.

Gethyllis. Cepa Gethyum.

Auers. Schoenoprassum, Germ. bintzenlauch nominant, non Brißlauch: quam perperàm Commentatur Theophr. Ascalonitidem siue Palestinam dicit.

Ascalonitis Palestina.

Lobel. Obs. & Icon. pl. Schœnoprasson, Ascalonica Matthioli.

Lonic. *Porrum sectiuum, Porrum Tarentinum.*

Pars maxima Herbariorum Germaniæ, docet nostrum Cyue (Turneri verba sunt) seu Germanorum Schnitlauch esse Porrum Sectiuum, longè tamen falluntur: siquidem illorum Schnitlauch Gethium est, inter Cepas à Plinio recensitum, non igitur Porri genus est. Vt enim omnia Ceparum genera fistulosa habent folia: ita Porri genera folio sunt plano carinato.

Porrum sectiuum non nisi vbique obuium.

Locus.

Porrum Sectiuum, ait *Plinius* lib. 20. c. 6. profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ misto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto succo cum lactè mulierum. Tussi etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: ita vocatur hulcus, hulcus aciem habetans & in ang. Alii. Certè in M. hæc verba, quæ & syce, desunt.] quæ & syce, in angulo oculi, perpetuo humore manans. Quidam eo nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia hulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò uitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris, capitis dolores si in nare fundatur: dormiturisue in aurem duobus succi cohlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumque ictus (potus. CH.) bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, destillationibus lõgis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura, Idem modus cum melle vuluas purgat. Estur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat: sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque [mollire μαλάσσειν. Diosc.] mollire: Voci splendorem affert. Eius frequens vsus est verno tempore in cibis, vt acetariis & iusculis, eo modo quo iuniores Cæpæ: hinc Tragus ait, in nostris regionibus, id est, Germania, Porri sectiui verno tempore dũ aliæ Culinariæ herbæ adolescant, ad placẽtas quas Pfannenkuchen appellãt, vtuntur. Gustu Cæpã refert, sed remissiore sapore præditũ, Nos sanè tum propter saporem tũ propter formã foliorũ fistulosorum, potiùs ad Cepæ genus referendum censemus. *Tragus* 743. Porrum sectile ad intinctus, qui cibis adiunguntur, admodum vtile est, si cum aceto folia eius tusa temperentur. Et Cæpas, porra, & allia pauperum esse fercula, ac se mutuò consequi, trito fertur diuerbio. Assiduus eius & nimius usus capitis dolores excitat, stomacho, renibus, & vesicæ non satis conuenit. Porrum sectile aluum emollit, exulcerationibus pulmonis cum melle prodest, vitia thoracis educit, semenque genitale calefacit, & auget. Hinc Baptista Fiera ita cecinit.

Tabida cui cura pulmonis membra & anhelum
Pectus, eum Porri torrida coena vocat.
Cura mihi est stomachus, placidissima somnia, dentes,
Bis licet elixum non tamen illud edam. &c.

Porrum Sectile ad omnis generis ulcera & apostemata adhiberi potest sicut Cepa.

ALLIVM VVLGARE ET SATIVVM.

CAP. III.

Descriptio.

EX Cepaceorum delineatione nonnullas Allii notas rectè mutuabimur; *scapus* ergo procerus, enodis, concauus, glemaratim congestos in magna capita *flores* sustinet Cepaceos, rupto folliculo apparentes, post modum & nucleos paruos quib[9] posset propagari. Verùm *folia*, non ut Cepis fistulosa, sed graminea: bulbus denique non simplex, sed numerosis nucleis sub vna comuni tandem membrana collectis constat, sapore peracri, vnde fibræ candidæ dependent.

De

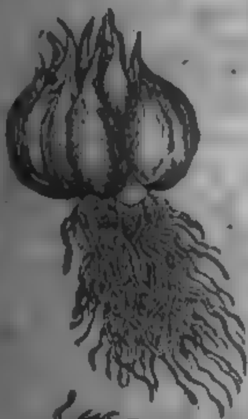

De Aliis, quæ Cepacei etiam generis sunt, Theophr. lib. 7. hæc tradidit: Differũt Allia quòd alterum sit serotinum, alterum præcox: est enim genus quoddã, quod sexaginta diebus perficitur. Differunt & magnitudine & paruitate. Magnitudine excellit maximè quòd Cyprium vocatur, quod non decoquunt, sed ad intrita, quæ *Myttota* appellantur, vtutur, & cùm teritur in molem admirandam flatu intumescit. Præterea quædam ex spicis non coagmentantur. Dulcedinis autem, odoris, & crassitudinis Alliorum, quemadmodum & cæterorum satorum, causa sũt natura loci & cultus.

Ex quibus hæc sumpsit Plinius lib. 19. cap. 6. Allium ad multa, ruris præcipuè, medicaméta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur in vniuersum velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis. Asperi saporis, & quò plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu, vt Cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox maturescit 60. diebus, tum maguitudine. Et mox. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere Allium Cyprium, alii Ophioscorodon, præcipuè

Allium Cyprium

Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, gradius alio. Tritùm in oleo & aceto, mirum quantùm increscat spuma. Ex his itaque intelligimus, quod Theophr. Cyprium appellari ait Allium magnum, quod Latini Vlpicum dixerunt, & Dioscor. Ophioscorodon. Deinde quædam Allii genera nucleos non habere negat, quod solum genus Diosc. in Aegypto nasci dixit.

Duo itaque sunt Allii genera, satiuum & syluestre. Hoc Colum. lib. 11. cap. 3. ἀφροσκόροδον vocat, fortassis à spuma, quà increscit, vt Plinius ait, aut, vt Theophrast. [illegible]. Idém Columella nón Cyprium, sed Punicum Allium appellat, vt [illegible] appellatio facta videri possit. Verba eius hæc sunt. Vlpicum quod quidam Allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longè maioris est incrementi, quàm Allium. — Aphroscorodon

Galenus Allium quarto abscessu siccare & calefacere dicit. Ophioscorodon autem syluestre Allium satiuo validius esse, quemadmodum etiam alia syluestria. In Plinio tamen loco suprà citato, vulgati codices antiscorodon habent, pro Ophioscorodon: & Dioscor. etiam Elaphoscorodon vocari ait: vt variæ appellationes vnius rei, pro occasione factæ videantur. — Ophioscorodon

Cæterùm nunc autore Dioscoride Allium partim satiuum est & hortense, & hoc in Aegypto vnius capitis est, quemadmodum Porrum, dulce, ad purpureum colorem vergens, paruum; reliquum verò magnum est, multorum capitum, album. Vocant autem acinos in ipso, aglithas, id est, nucleos. Est & aliud syluestre Ophioscorodon vocatum, id est, Allium anguinum siue Viperinum, & Elaphoscorodon. — Aegyptium. Aglita. Ophioscorodon. Elaphoscorodon.

Cordus in hist. dicit duo genera Allii, vnum vocat Allium satiuum multifidum: alterum, Allium alterum satiuum amphicarpon, & postea cap. 78. tradit Allium, simplex, indiuiduum vtrumque.

Allium etiamsi vulgò omnibus notum sit, tamen affabré, Cornar. teste, depingitur à Plinio lib. 19. c. 6.

Quas ῥάγας & ἄγλιθας Dioscor. dixit, Theophrast. γέλγεις appellauit, Plinius nucleos, Columella spicas. Græci item [illegible] & [illegible] appellant. Allium quod Græci Scorodon, vulgus nostrum [ait C. Steph.] *des aulx*. Cæterùm caput Alii Antiqui (inquit Galenus) [illegible] nominabant vulgus nostrum *Teste d'aulx*: Allii autem comas cum capite solo Molyzam appellat.

Camer. apud Matthiolum de Allio scribit, sed in eadem tabella ponit figuram Allii & Ophioscorodi. Debuisset itaque Camerarius indicasse, quam figuram pro Allio posuerit.

Quod σκόροδον Græci, Latini passim *Allium hortense, domesticum* siue *Satiuum* vocant, Arabes *Chaum, Chayrin* & *Thum*. Germ. Knoblauch vel Knobloch, Belg. Loock. Galli *Ail* & *Aulx*, It. *Aglio* & *Aio*, Hisp. *Aros*, Angl. Garlyke/ Boh. Cesneg, Hung. Fok Hagyma. — Synonyma.

Allium obseruatur vbique Gentium ferè: Lugduni verò maximum folio simili omninò Porro, vt vix odore discerni possit. Allium non facilè seritur, Nam si ex semine hoc plantare necesse esset, non solùm tardiùs, sed etiam admodum exiguum proueniret, ita quidem (Theophrast. teste) tertio demùm anno perfectum redderetur. Asserit autem Didymus, si Luna sub terris posita seratur, & rursus altero à satu mense, antequam nouis nucleis conglomeretur bulbus, sub terris luna latente vellatur, odoris fœditate carere & — Locus, tempus, satio, insitio. Mãgonia, delectus, repositio, adseruatio.

dulceſcere, vbi verò ad iuſtam maturitatem peruenerit, & perfectionem adeptum fuerit, ac quò plures in eo ſpicas coaluerint, hoc aſperius & acrius ſentiri. Sed vt hiſtoriam Allii abſoluamus, cùm iam maturitatem ſuam conſecutum eſt, id quod plerumque circa Feſtum D. Iacobi fieri conſueuit, Allium euellitur, ac vnà cum Cepitia ſua fronde in locis fumo peruiis ſuſpenſum, ad inſequétem vſque annum conſeruatur. Satiuum igitur Allium primo Vere, quo ciconiæ ad nos redire ſolent, in terram mediocriter cultam, aut natura ſuâ alioquin bonam, nec nimis fortem, aut lentam deponitur. Fiunt autem tum nucleorum eius aut ſpicarum diuortia, ſingulæque tum ſpicæ ſtratim depanguntur, interuacante digitum longa menſura. Hæ verò ſpicæ intra paucos dies erumpunt. Cæterùm, optimè plantatur in terra maximè alba, foſſata & ſubacta, ſine ſtercore, licèt in alia terra etiam ſtercorata proueniat. Sarculanda ſunt frequenter, (vt Creſcent. inquit, vt meliùs eorum capita creſcant, ſi benè capitata facere volueris, vbi cœperint eorum ſtipites prodire, proculca, ita quòd ſuccus reuertatur ad ea. Colliguntur cùm eorum ſtipites ſe ampliùs ſuſtinere non poſſunt, in lunæ defectu & claro aëre. In paleis condita vel fimo ſuſpenſa durabunt.

Ad faciei maculas, ephelidas dictas, Allii cortex, inquit Hiſp. in vterum ſubditur, & poſtridie (poſtero die) ſpectatur, num odor ad os proueniat, quod ſi ſic, concipiet; ſin minùs, minimè. Idem ait m.m. Cùm mulier peperit neque ſecundis eſt liberata, ea dare præſtiterit ex quibus puerperii purgamenta potiſſimùm expurgantur, Allia cocta aut aſſa ex vino & oleo, cum paruis polypis & Cepiolis. In vapore & fotu vterino, in ollam Allia ſicca iniicienda, eaque minutim magis fracta, quàm quæ contuſa ſunt, & aqua quæ tribus digitis excedat vt macerentur affundenda, vitulique marini adeps infundendus: &c. In cœna autem & in cibo, maza panis & Allia cruda & aſſata, & cocta, concedenda. Si uteri ad coxendicem decurrant, menſes cùm craſſi ſint, non eant, dolor ad imum ventrem permeet, & ad lateris inanitatem, morſumque percipiat: cùm ſic habuerit, copioſa & calida lauanda, eique Allia plurima, comedenda, danda. Scabies extenuatur, trito Allio defricto, eodemque remedio, autore Columella, curatur rabioſi canis morſus.

Ophioſcorodon. Elaphoſcorodon.

Vim acrem obtinet Allium vt contendit Dioſcor. excalfacit, mordet, flatus pellit, aluum turbat, ſtomachum exiccat, ſitim gignit, inflationemque facit, ſummam corporis cutem exulcerat, & oculorum aciem eſu hebetat. Eadem præſtat eſitatum Ophioſcorodon, quod & Elaphoſcorodon, quaſi Ceruinum Allium, nuncupatur. Sed & latas quoque tineas, in cibô pellit Allium, vrinàſque dettrahit: morſis à vipera & hæmorrhoo maximè, ſi quid aliud, confert, dummodò continuò pòſt vinum ſuperbibatur, aut ipſum è vino teratur ac in potione ſumatur. Quin & eoſdem vſus, & contra canis rabioſi morſus vtiliter imponitur. In cibo verò ſumptum contra mutationes aquarum proficit, [fauces expediendo, eaſdemque aſperas leniendo] voci ſplendorem affert, veterem tuſſim crudum coctúmue in cibo lenit. Potum autem cum origani decocto, pediculos ac lendes enecat. Combuſtum ac melle ſubactum illitumque, oculorum ſugillationibus medetur, & Alopeciis cum nardino unguento. Cum ſale verò & oleo ſanat papularum eruptiones. Vitiliginem quoque, lichenas, lentigines, ulcera capitis manantia, furfures ac lepras cum melle eximit. [illegible] cum thure & tæda decoctum ac in ore detentum, dentium dolorem imminuit. Cum ficulneis foliis & cumino, contra muris aranei morſus imponitur. Comę decoctum fœminarum deceſſionibus additum menſes ſecundaſque partus extrahit. In eundē quoq; vſum ſuffumigatur. Cæterùm factū ex eo & oliua nigra intritum, quod mittoton vocant, eſu vrinā cit, ora venarum patefacit, ac hydropicis quoq; eſt vtile.

Cæterùm, vires Allii largiùs aliquātò, Plinius exponit quàm Dioſcorides, dum inſit, Allio magnæ vtilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit & Scorpiones odore: atque vt aliqui tradidere ex beſtiarum omnium ictibus medetur potu, vel cibo, uel illitu: priuatim cōtra hæmorroidas prodeſt, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra areneorum murium venenatum morſum valere miremur, Aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat: Item Hyoſcyamum; canum morſus, [inque M.] in quę vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum (radiculis bulbo ſubannexis. Alii veſtibus, id eſt membranoſis corticibus] reſtibus ſuis efficaciſſimè ex oleo illinitur: attritiſque corporum partibus [vel ſi veſica intumuerit M.] vel ſi in veſicas intumuerint. Quin & ſuffitu [hęc eadem ex Plinio tradit Ruellius quem non nominat] eo [ſecundas & partus. Vet. ſecundas à partu. Aliud lego, ſecundos partus, vt infrà cap. 11.] ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis vulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudū (id tritū dedere M.) id dedere. Diocles hydropicis cum centaurio, aut inter duas ficos exceptū: vel fico portione dupla addita) fico duplici ad euacuandā aluum; quod efficaciùs præſtat, viride cum Coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens ſtrumis quoquę. Antiqui & inſanientibus crudum dabant. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & [gargarizare CH.] gargarizare prodeſt, dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis [minuit CH.] imminuit, vel ſi decocti aqua colluantur, addaturque ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & [porriginęs Vet. & CH.] prurigines potum, item cum aceto & nitro compeſcit: diſtillationes cum lacte coctum, vel tritum [permiſtumque Vet.] permiſtumue caſeo, molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthiſim in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum vtilius] eſt crudo, elixumque toſto: ſic & uoci confert: [Tænias alii:] Tineas & reliqua animalia intereaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. Teneſmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & puſtulis coctum cum melle deinde tritum: Tuſſi cum adipe vetuſtó decoctum, vel cum lacte: Aut ſi ſanguis etiam excreetur, [vel pura CH.] vel purulenta, ſub pruna coctum & cum mellis pari modo ſumptum: conuulſis ruptis cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores [ne in abſceſſum, vel gangrænam, tranſeant, Alii Canceroſos alii peſtilentęs, aut venenatos alii:] ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & reſina etiam [Harundinum infixas aſſulas, nam ex harundine ſagittæ fiebant:] Harundines cum pice, lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, ſanatque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignés.

Sug-

sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum, [sanati M.& CH.] sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Lacerpitii obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat (factæ CH.) fractæ incoctum fabæ, atque ita in(cibos CH) cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum Coriandro viridi tritum, potúmque è mero. Vitia eius sunt, quod oculos hebetat, inflammationes facit, stomachum lædit, copiosiùs sumptum (Galeno c. vlt. lib. 12. methodi, Allium sitim prorsus nullam facit.) sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt (si eo trito M.] si trito natura tangatur. Apud Plinium porrò per hæmorrhoidas, non fedis affectionem accipere oportet, sed serpentis genus, in quo mas, hæmorrhus: fœmina verò hæmorrhois vocatur, velut Aëtius 13. c. 25.

Maximè omnium in colica affectione apud *Ant. Mariam* Allium est in vsu coctum.

An Allium flatus gignat. Sed hic de allio perdifficilis oritur quæstio. Allium enim (inquit Iohan. Matth.) flatus generare docent Hippocr. co.n. 4. de victus rat. ac tex. 90. nec non epid. s. 8. text. 33. Plin. lib. 20. c. 6. Ruell. lib. 2. cap. 85. Diosc. verò, Galen. & Aëtius contra flatus præstantissimum esse remediú literis prodiderunt. Hippocr. Plinii & Ruellii sententiam confirmat quod Cæpas Ægin. & Oribasius ad generationem flatuum & vomitionem conterre docent: atque hic etiam facit quod communiter experimur post comestionem Cæparum & alliorum frequentissimorum excitatis flatibus ructus fieri. Verùm cum clariss. sit Galeni doctrina lib. 5. de sympt. caussis cap. 2. flatus fieri à succis pituitosis, vel cibis deficientem calorem habentibus: Allium autem & Cepæ, nec deficientem calorem habeant, sed manifestè excedentem, nec pituitosum humorem gignant, sed cum qui tota natura pituitoso humori repugnet, sequetur absurdum esse Hippocr. Plin. & Ruellii sententiá. Galenus vt Hippocratis auctoritatem in hac controuersia tueretur, in com. de vict. acu. inquit librum istum non esse genuinum Hippocr. Idem de textu qui habetur 6. Epid. responderi potest. Sciendum autem Allium & cæpe per se & ex sua natura flatus minimè quidem gignere, eò quòd aëria sunt & calida, ex accidenti tamen, quando in corpus crudo phlegmate refertum ingeruntur, eò ipso dum phlegmata attenuare & resoluere nituntur, flatus quoque exsuscitare: quos sicuti accidentaliter exsuscitant, sic per se etiam suaque natura innati caloris beneficio dissipant & consumunt. Idem in Discursu de febri Pestilentiali pag. 24. Ad præseruationem prosunt Allia, cepæ, Sinapi, Raphanus marinus, quæ non alimenti sed condimenti loco vtiliter vsurpantur. Mira igitur quorundam curiositas, qui famosa hæc rusticorum antidota ignoranti populo suspecta reddunt, & prorsus vitanda esse cõsulunt: sed ex quo fundamento hoc ipsis liceat, ipsi viderint. Sanè equidem scio, immodico & frequenti rerum acrium vsu sanguinem incalescere, multúmque biliosi humoris generari: pestilentes verò febres indè oriri, firmiori probatione indiget. Nonnulli cum viderent cæpas cũ Theriaca sub prunis assatas & tumoribus pestilentibus impositas, venena attrahere, suspicati sunt easdem cæpas intra corpus assumptas omnino externam malignitatem ad interna viscera pertrahere. *Cæpa intus sumpta.* Verùm Gal. lib. 3. Temper. cap. 3. hæc somnia satis refutat: non enim quæ foris imposita attrahunt vel exulcerant, illa etiam intus assumpta idem præstant: acrimonia siquidem coctione & variis ventriculi humiditatibus permista plurimùm remittit: vnde Matthiolus etiam ipsum cæparum succum expressum, peste laborantibus propinare minimè veretur. Sic Roscellius præstans Medicus eundem succum ex cæpis pressum pro arcano pestis remedio exhibet, reliquã verò cæparum pulpam tumoribus pestiferis imponit. Accedit quod Solion antiquus auctor memoriæ prodidit, cæparum vsum firmam valetudinem conseruare. Nec Horatius Alliorum vsum suspectum reddere potest, quando inquit:

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis Allium nocentius:
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni sæuit in præcordiis?

Apparet enim Horatium Poëtarum more ludere, ac id cui fortè assuetus non fuit, iocosè reprehendere. Constat alioqui Allii vsum contra venena in Vngaria & Italia potissimùm æstiuo tempore, quando messoribus & agricolis venenata reptilia nocere possunt, vtilissimum esse: Vnde Virgilius:

Nunc virides etiam occultant spineta lacertas:
Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, Serpillúmque herbas contundit olentes.

Eiusdem conditionis sunt, Sinapi, Raphanus marinus & similia. Si enim naturam illorum perpendimus, omnia hæc superfluas corporis humiditates consumere & venenis potentissimè resistere ualebunt. Hinc non sine graui causa Sinapi in compositionem Electuarii, quod Orum aureum vocãt, tanquam principalis pars ingreditur. Nec immoderatum horum omnium vsum cuiquam consulere velim, sed quantùm condimenti ratio permittit. Dignum & illud notatu, quod Iac. Ruell. prodit. Si matrix per pudenda prodeat, experimentum valdè vtile. Allium contusum in aqua ita dissolue vt nihil spissitudinis reliquum sit, ea aqua prominens matrix lauetur. Quod Forestus l. 9. Obseru. 10. notat, Mercatori cuidam Delfensi de hydrope periclitanti cum crurum inflatione. Allium comestum maximè profuit, quo solo aliquando in Gallia hydropicum curaui, cui egregiè profuit, cùm ad cachexiam & hydropem inclinatus videretur.

Sed nihil est quod ex omni parte beatum. Nam vt Tragus perhibet, vnum est in Allio detestandum, nimirum fœtidus ille ac fortissimus odor, quo cerebro officit, caliginem oculorum facit, iram commouet, sitim excitat, somnúmque inducit: quæ omnia in gallo gallinaceo videre est, qui Allium deuorauerit. Cæterùm mirum alicui videbitur qua ratione fœtentem anhelitum à cepa prouenientem teter Allii odor emendare queat, id quod Thomas Morus in suis Epigram. attestatur.

Denuò fœtorem si vis depellere Cepæ,
Hoc facile efficient Allia mansa tibi.
Spiritus at si post etiam grauis Allia restat,
Aut nihil aut tantùm tollere merda potest.

Sed posterius hoc pentametrum veritate carere Tragus hisce testatur. Si quis postquam Allium esitauit, non possit odoris tetri fœditatem suf-

cum, vt Cepa, sub quo, florum glomer purpurascit. staminulis emicantibus luteis, magnitudine pugillari: *flosculi* Clusio Cepaceis similes, sex exalbidis foliolis constant: quibus succedunt trigona capitula, in quibus nigrum *semen* Cepæ semini par eidem Clusio: bulbus ei insessilis, paruæ Cepæ æqualis, multis albis tunicis constans, libratus, florum glomeri suppar, & spicis multis, allii ritu coherentibus, odore & sapore remissiore, Clusio graui odore, medióque inter Allium & Porrum: Vetustate in alios maiores bulbos sese diuidens, adnatis etiam extrinsecus bulbillis, triangularibus ferè, tunicâ durâ inuolutis, seminis vicem suppleturis: semen adhuc nullum vidimus.

Sicut autem nomen Allii & Porri Scorodoprason refert, ita etiam, Cornario teste, qualitates & vires vtriusque possidet. Officinæ hinc Alliumporrum vocant: Germ. verò Aberlauch quasi iterum porrum dicas. Ast quam Plantam per Alliumporrum intelligat Cornarius consideratione certè dignum. Clus. in Pann. & hist. poster. Scorodoprasson primum. Lob. obs. & icon. pl. pag. 157. Item Camer. apud Matthiol. Germ. Scorodopraton, Germanicè Acker oder Aderknoblauch. Gall. *Ail porreau*. Ital. *aglio porro*. Hisp. *Aio porrun*. C. Bauh. phyt. *Allium tertium* siue Sphæricum 1.

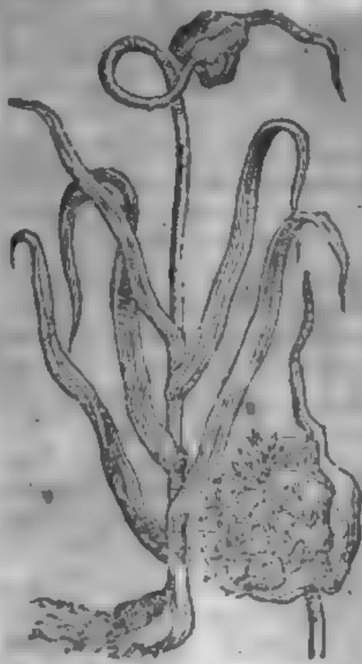
Tabern. icon. & hist. Porrum Syriacum, Syrischerlauch / qui sola contentus icone non demonstrat quam plantam intelligat. Compil. Tabern. sequitur Gerard, qui iconem eius habet plantáque Alpinam facit, quod non placet. Vocat siquidem Scorodoprason, Angl. Greatmontaine garlick.

Loci & tempus. Scorodoprason nascitur Dioscoridi, velut magnum Porrum. Clusio Iunio & Iulio floret, qui Viennæ obseruauit, cui pauci bulbi Bizantio allati sunt, postquam Viennam venisset. Vnicus autem quem seruauerat, mirum in modum se propagauit, vt successu temporis multis elargiri potuerit. Et quidem Iunii initio suum caput contorquet: Iulio autem erigit, eodémque mense, bulbos ad maturitaté perducit, qui si terræ credantur, sui generis plantas procreant. Ego Montbelg. copiosum habeo in horto Ill. E. C.

Vires. Allii & Porri qualitatis particeps. Vnde etiam mixtas vires habet, & facit quæcunque & Allium & Porrum, remissè tamen. Olerum modo authore Dioscor. in cibi vsum venit, & velut Porrum coquitur ac edulcatur. Galen. & in sapore, & in odore mixtam Allii & Porri qualitatem Scorodoprason ait habere: & eodem modo etiam in facultate. Ita quoque Paulus, sicut & Dioscor. Suum Scorodoprason apud Turcas esse in deliciis, Clusio aliquando referebat Illustr. Augerius de Bousbecque.

ALLII GENVS, OPHIOSCORODON dictum quibusdam.

Descriptio. ALlii genus, Porro & Scorodoprasso simile, cuius bulbum multis nucleis constantem, fibrisque numerosis exalbidis capillatum, sessili parte circumuestiunt tunicæ Cepaceæ binæ aut ternæ ex albo purpurascentes: *caulis* singularis, minimi digiti crassitudine, sesquicubitalis, aut bicubitalis: *folia* vt plurimùm quinque Porraceis, carinatis donatur: quæ postquam caulem aliquousque inuoluerunt, ab eo abscedentia reflexa terram spectant, medio, autore Clusio, inter Porrum & Allium odore: su-

prema porrò caulis pars nuda, viridis, lævis, in gyrum vnum aut alterum spirarum serpentinarú more, intorquetur, donec tandem caput erigat, vagina albicans, corniculata, extra volumina protensa, lōga & rostrata, qua dehiscéte bulbuli apparent, congesti, initió purpurascentes, postea exalbidi, & inter hos *flosculi*: tota planta grauem Allii odorem spirat.

De hoc Clus. in Pann. & hist. post. scribit, vocans Scorodoprasu n alterum. Sunt, inquit, qui ὀφιοσκόροδον appellent quia caput cum suprema caulis parte serpentis instar se contorqueat.

Casp. Bauhin. phyt. Moly tertium siue Serpentinum Lobel. Allium 2. siue Satiuum 2. amphicarpum Cordi. Allium 6. siue capite ex multis bulbis constato & contorto, Scorodoprasum 2. Clusii. Sed nunquid entia multiplicat Fr. C. B. qui tres diuersas plantas statuit? C. B. *phyt.*

An Cordo in hist. pl. Allii satiui alterum genus quod Amphicarpon appellat.

Dodon. in fol. figuram Clusii habet nomine Ampeloprasi: cap. tamen 12. meminit ἀμφικάρπου Cordi, nec tamen idem cum Ampeloprafo facit.

An Lob. Obs. & Icon. pl. p. 150. Moly serpentinum vocatum.

Camer. in hist. Matth. in tabella Allii figuras habet duas notatas numero 3. & 6. quas refero ad nostrum Allii genus Ophioscorodon dictum quibusdam. Idem in horto Allium Creticum vocat siue Serpentinum, Scorodoprasum in Pānonicis Clusii. Hortus Lus. *Allium Creticum serpentinum Scorodoprasum* Clusio, *Moly serpentinum Anglorum*. H. Welsch knoblauch / schlangen knoblauch. *Allium Creticum. Moly serpentinum.*

Tempus. Iunii initio suum caput contorquet, Iulio verò erigit, eodémque mense bulbos ad maturitatem perducit, qui terræ crediti, sui generis plantas procreant. Est à nobis plantatum in horto Ill. E. C. Montbelg. multos bulbos habens, ex cuius bulbulis decidentibus nouæ oriuntur plantæ quotannis: Basileæ coluit in horto suo Cl. D. D. Iacobus Zuingerus. Locus.

ALLIVM SIVE MOLY MONTANVM latifolium.

Descriptio. MVlta, inquit Clus. Pann. & hist. post. etiam in Vngariæ, Austriæ, Stiriæ, Morauiæque montibus Moly siue Allii sunt genera, foliis, floribus, vel capitibus inter se discrepantia: quorum maximam partem ab aliis hactenus minimè obseruatam fuisse existimo. Primum, *caulem* habet duorum cubitorum altitudine excrescentem, quem, ad medium vsque, ambiunt *folia*, mul-

ALLIVM SYLV. BICORNE flore viridi.

Descriptio

FRater Casp. Bauh. inter suas plantas siccas attulit nobis Allii syluestris genus, Allio nostro bicorni radice & foliis simile, regerminans in radice, cuius bulbum plantauimus in Horto Ill. E. C. in quo prouenit: comam non proferebat cœruleam sed viridem, copiosiores etiam flores, nec bulbuli ad flores: Nomina hæc erant adscripta. *Gethyon Theophrast. Pallacana Plinii*: Guilland. *Allium vrsini m vulgò* Cortuso. Aliàs vidi, sed non obseruaui locum. Considerandum an respondeat huic Allio, illud quod à *Clusio* in Pann. & post. hist. exhibetur pro Allii môtaui quarti speciē 2. siue Moly montano obsoletiore flore, de quo ille scribit: Allii môtani quarti alia inuenitur species pari ferè altitud. excrescens, similibúsque propè foliis prædita, cuius coma inter laxas, membranaceásque, & longum mucronem habentes tunicas latè sese explicat, floribus coloris valdè obsoleti plena: radix superiori similis, nucleos etiam in lateribus profert. An *Plantin.* icon. p. 158. Allium rubentibus nucleis.

Pallacana Plin. Allium vrsini vulgò Cortuso.

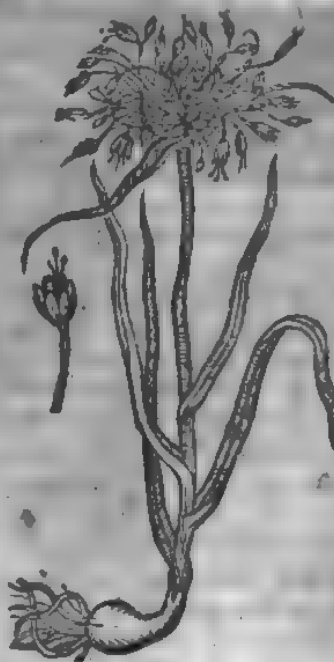

ALLIVM SYLV. BICORNE PVRpureum proliferum.

Descriptio

TEnui sed duro, tereti, glabro & singulari est *caule*, cubitum alto, in quo *folia* tria quatuorue sesquipalmaria & dodrantalia, admodum angusta, crassiuscula: scapo summo insidet capitulum è bulbillis viridantibus glomeratum, è quorum commissuris emicant tremuli *pediculi* numerosi, sextantem circiter longi, puniceantes, *flores* cócolores sustinentes, sed dilutiores, è senis *foliis*, quorum medium stria saturatior, pecurrit, compositi, è medio prosilientibus staminibus purpurascentibus, *radices* bulbaceæ plures simul cohærent, oblongæ, albæ, fibratæ, sapore Porri.

Idem existimamus à *Clusio* Pann. & h. post. traditum pro Allio siue Moly montano 2. de quo ait: Cubitali assurgit caule, læui, rotundo, viridi, in quo terna plærumque folia, superioris folio angustiora, & veluti graminea: summus caulis caput sustinet duabus laxis membranaceis tunicis longiore mucrone præditis obuolutum, quibus sese aperientibus, multi exigui bulbi simul congesti apparent, inter quos flores sex, purpurascentibus foliolis constantes, & oblongis pediculis inhærentes dependent: rotundam, albam, longis candicantibúsque fibris capillatam radicem habet.

An plant. icon. p. 156. Ampeloprassum proliferum.

Hoc genus Allii inter siccas plantas attulit nobis Frater C. Bauh. collectum Venetiis à Lio nomine Allii anguini, quod quâuis dudum esset repositum & exsiccatum, ex bulbis tamen quos ademi Horto Il. E. C. Montbelgardi regerminabat, ferebátque flores Iulio & Augusto.

Prouenit inter fruteta etiam Basileæ.

ALLIVM SYLVESTRE MONSPESSVLAnum albidum Ioh. Bauhini.

Descriptio

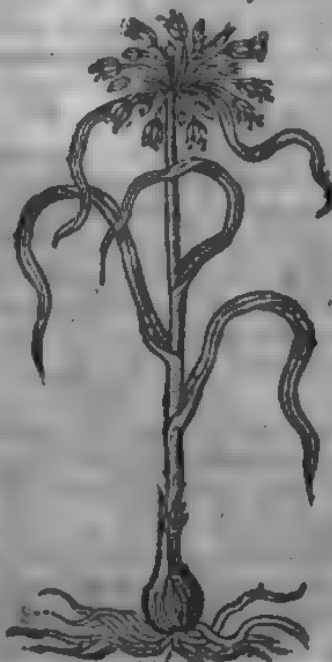
MOnspessuli spontis suæ Allium mihi reportatum, *caulem* habet bicubitalem etiam minorem, album, cauum, festucaceum ferè, cuius fastigium in Cepaceum caput, sed minus, glomeratur, *floribus* singulis ad Allii vrsini flores accedentibus, maioribus quàm alterius vllius Allii siluestris, tactu siccissimis, pediculis æqualiter longis hærentibus, albis, quos sena componunt *folia* apices luteos circumstantia, non prodeunt, quod obseruauimus, ex longis vaginulis, sed breuibus obuoluuntur tunicis pr usquam erumpant: *folia* magna ex parte caulem complexa, cubitalia ferè, angusta, graminea. *Bulbus* subest paruus, oblongus, albissimis pelliculis infectus, cui annexæ non tantùm capillares fibræ, verùm & *nuclei* parui adnascuntur, odore viroso Allii.

Florens repertum Aprili in monte non longè à *Villeneuue* quà itur Frontignanum vno milliari à Monspelio: Non viso Moly Diosc. id suspicabamur. Cæsalp. Allium vrsinum alterum.

ALLIVM FLORE LVTEO siue pallido.

Descriptio

CAuli cubitali tereti insidet vmbella dehiscente folliculo membraneo sese explicans, *florū* luteorum, *pediculis* vncialibus longioribus insidentium, senis foliis, totidémque staminulis & stylo tenui longiusculè constantium. *Semen* maturat nigrum triqua-

crum: *folia angusta*, pedem longa. *Radix* bulbosa, fibrata, nucleos quoque parit, vnde propagatur, odore Alii.

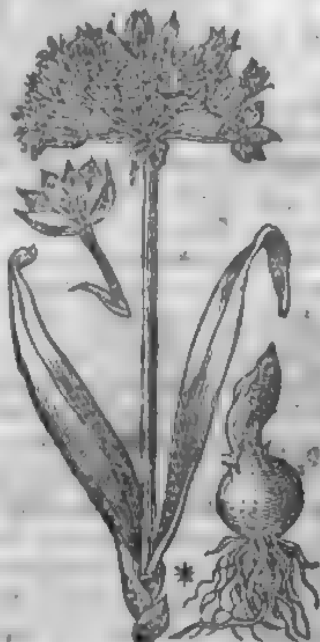
De hoc Allio censemus Clus. Pann. & hist. post. hæc scribere: cùm ait, Allii montani quarti species prima, terna iuncea folia, caulem cubitalem, rotundum, &c.

C. Bauh. Phyt. *Allium 12. siue montanum flore pallido odoro.*

Allium pulchrum coma lutea dono accepi Argentinæ ex plantis siccis D. Agerii. Vidi etiam pulchrè florens apud D. Fridericum Meier Argentinæ mensis Iulii 8. 1595. Clus. Suum Moly montanum flore pallido odorato circa Posonium & locis Niclaspurg vicinis in Morauia Iulio florentem obseruauit.

MOLY LVTEVM BOTANICORVM latifolium allii odore.

Descriptio

EXoticum elegãs hoc Moly luteum Botanographis indictum, à N. *le Quelt* Rhisotomo ẽptum & in Pyrenæis montibus, ni labat (aiunt Aduers. parte altera) memoria, erutum: *floribus* est luteis senis foliis, pluribusq; staminibus cõcoloribus donati, Ornithogali Arabici floris lactei similibus, minoribus tamen, vno exorto è *pediculis*, quàm pluribus in spithamæo caulículo, binis *foliis* latiusculis, Tulipæ Bonemensis siue Apenninæ vocatæ similibus prædito: vno latiore, altero vt plurimùm angustiore. *Radice* verò pari, sed breuiore. Hoc anno 1604. nobis floruit Londini in horto Nobiliss. V. D. Baronis Zouche, & Franqueuille. Tota planta allii fragrat odorem, eoque Moly propior quàm Ornithogalo luteo; Ornitogali autem lutei nomenclatura quò cariùs distrahatur, à Rhizotomis perperàm donatur.

Ornithogalum luteū Moly montanum latifolium flauo flore.

Hoc quoque descripsit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. Cuius quidem descriptionem ideò apponere placuit, vt studiosis rei herbariæ, hæc exoticæ raritatis planta eò faciliùs innotesceret. Moly igitur montanum, inquit ipse, latifolium, flauo flore, nunquam antè mihi conspectum mittebat anno 1601. Ioachimus Vener. Ioanni Hogelandio, in cuius horto insequente anno flores protulit. Illius iconem, & historiam, quia à nullo alio hactenus, quod sciam, tradita, hic adponere libuit. Habebat verò illud bina duntaxat folia, infimâ parte sese mutuò amplectentia, decem aut plures vncias longa, vnam lata, surrecta, firma, supinâ parte nonnihil carinata, Porracei coloris, at odoris Allium referentis; inter quæ assurgebat caulis enodis & satis gracilis, firmus tamen, virescens, pedem altus, aut paullò amplior, sustinens summo fastigio prodeuntes ex membranaceo folliculo bifariam diuiso trigint. aut plures flores vncialibus vel longioribus pediculis, iisque firmis, subnixos, senis foliis stellæ in modum expãsis constantes, foris pallescentes, interiore parte prorsus flauos; occupante vmbilicum triangulari capitulo sex flauis staminibus cincto, quorum apices etiam flaui: qui mense Iunio explicabantur, succedebant trigona capitula semen nigrum inæquale continentia: radix erat bulbosa, gemina, vt Orchidis radicem quodam modo æmularetur. Subsequente anno aliquot similes plantas ab ipso Venerio etiam accipiebam, & illas quidem vel singulari, vel gemino bulbo præditas, quarum ternæ aut quaternæ germinarunt, & florem tulerunt anno 1603. aliquæ quidẽ vno duntaxat folio præditæ, aliæ autem binis, vno ampliore alterum angustius amplectente, inter quæ prodibat caulis enodis, flores è folliculo membranaceo emergentes sustinens. Similes etiam bulbos eodem anno, cum plerisque aliis Plantis in Pyrenæis montibus erutis, venales adferebant in hanc Prouinciam Rhizotomi quidam Galli.

ALLIVM QVODDAM SILVESTRE flore purpureo.

AVellanæ magnitudine radix, multos nucleos membranis inuolutos complectitur, pityidas imitatos: *folia* longa, gramineæ tenuitatis, *caulis* sesquicubitalis, iunceus: cuius summo capitulum insidet parui Mespili ferè magnitudine, *flosculis* purpureis glomeratum. Descriptio

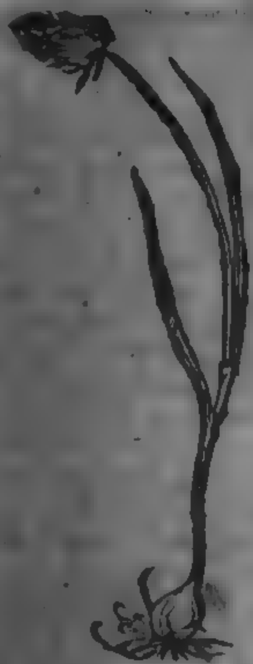
ALLIVM SPHÆROCEPHALVM purpureum Syluestre.

ALlii Sphærocephali bulbus è multis contextus est nucleis albis, tunicâ alba inuolutis, fibratis odore Allii graui præditis: *folia* tria quatuorue, palmũ longa, interdũ minora pro natalium ratione, vigente flore marcida, *caulem* fistulosa vagina complectuntur, qui cubitalis aut sesquicubitalis, colore & forma iunceus, teres, solidus, firmus, in summo fastigio sphæram gerit, ouo columbino parem, maioremque, purpuream, floribus constantem glomeratis paruis, sex foliolis constantibus cum staminibus concoloribus, in pediculis breuibus. Descriptio

Nostræ icones fuerunt emptæ, Clusii meliùs placet, quam ponit sub titulo allii seu Moly montani, qui de eo scribens: Altitudine, inquit, cubitali assurgit, caule nudo, viridi, paucis foliis viridibus obsito, cuius fastigio insidet caput orbiculare initiò è multis floribus breui petiolo prædi-

tis

tis congestum, qui sex foliola, numquam sese prorsus explicantia, habent, sex in medio staminibus & stylo, elegantis purpurei coloris: radix bulbosa, alba, nucleos interdum tenui membrana tectos, & proximè caulè lateribus adnatos habens, sessili parte multas albicantes fibras. Eius odor, Allii instar caput ferit. In Vngaria circa Posonium duntaxat obseruaueram, quum Pannonicarum stirpiũ historiam publici iuris faciebam, ad vinetorum in collibus Danubio imminentibus sitorum margines, Maio & Iunio florib. onustum. Postquàm verò Vienna discessi, & Francofurtum ad Mœnum perueni, aliquot stirpes inter segetes agris illi vrbi vicinis inuentas, in meum hortulum transtuli propter florum elegantiam Anno 1599. Tertio autem post anno, binos eius bulbos Neapoli accipiebam à Ferdinando Imperato, qui flores duntaxat protulerunt Lugduni apud Batauos, vbi demum quale genus Moly montani esset agnoui: paulò tamen præcociùs florere mihi visum est illo, quod in Vngaria, quod Francofurti obseruabam: nam & illud Lugdunum adferebam. Item Exot. par. 2. Append. 2. Aliud Moly montani genus ab isto non valdè diuersum mittebat Venerius Burdegala, quod flores protulit in meo horto mense Iunio, sed in honesti Lopez horto multò serius, extremo duntaxat Septembri: paucioribus tamen floribus præditum esse videbatur, quàm vel Pannonicum, vel Neapolitanum, vel Francofurtense, iisque minùs etiam elegantibus.

Car. Steph. de re hortensi describens dicit, Allium syluestre, *Aulx sauuages*: Græcis *Ophioscorodon*, quasi serpentis Allium.

An Cordo in Dioscor. Ampelóprason. Germ. wildenlauch. An verò *σκοροδόπρασον* Gesner. apud Cordum in hist. qui Tragi figuram habens, dicit: Tragus Caninum vulgò cognominari ait, & Allium syluestre Hundsknoblauch / Ampeloprason esse coniicit: wilderknoblauch.

Σκοροδόπρασον, syluestris Allii genus. Germ. Feldknoblauch. siue wilden knoblauch, qua hactenus herba eiusq; semine pro scordio vsi sunt Pharmacopolæ, & adhuc magno errore vtuntur.

Tragus lib. 2. cap. 69. hæc pingit sub titulo: Allium caninum, sed in cap. 27. describit ac dicit: Plin. lib. 19. cap. 6. Allium syluestre Vrsinum vocauit, id verò quod in aruis spontè nascitur Allium, Quod in vineis nascitur *ἀμπελόπρασον* Dioscoridi vocatur. Apud Paulum Aeginetam Porrum agreste Germ. wilderlauch nuncupatur. Ego, vt verum fatear, non ritè intelligo Tragum: vereor ne non separet Allium nostrum bicorne ab Allio Sphærocephalo, iudicent Lectores.

Fuchs. icon. & hist. eandem figuram habet cum Trago, ac scribit vocatque Allium syluestre primum *ὀφιοσκόροδον*, anguinum Allium, wilder knoblauch.

Matthiol. in Dioscor. describit & figuram habet non multùm dissimilem à Tragi vel Fuchsij figura, dicitque, in errore versantur Arabes & eos secuti, quòd pro Scordio Allium syluestre, quod Græci *ὀφιοσκόροδον* vocant in pastillos theriaceos addiderint, & in illius locum suffecerint.

Brassauolus falli deprehenditur libro suo de simplicium. Examine Romæ priùs excuso, vbi syluestre Allium ampeloprason, siue Scorodoprason appellari scribit: primùm quod existimarit Allium syluestre Scorodoprasum vel Ampeloprassum esse. Deindè quòd crediderit Ampeloprassum & Scoroprassum vnam & eandem plantam esse.

Dodon. etiam huius figuram ex Trago vel Fuchsio habet quam non ritè describit, ac Allium syluestre paruum vocat.

An Plant. icon. Allium syluestre tenuifolium Teut. 195?

An Aduers. Scorodoprason siue Allioporrum, cuius descriptio manca & imperfecta.

Clus. in Pann. Allium seu Moly montanum purpureum elegantissimo flore.

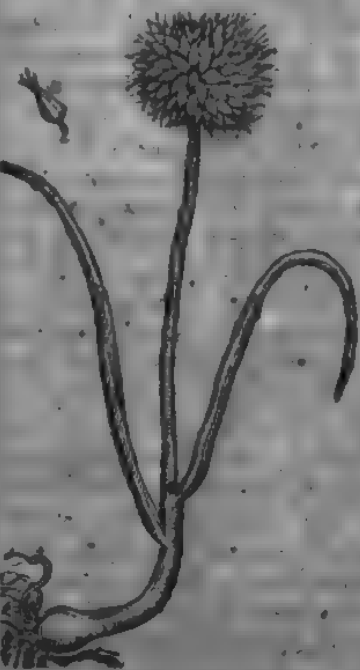
Cordi descriptio conuenit cum planta picta & descripta à Clusio, licet videatur aliam intelligere Gesnerus.

An Casp. Bauh. Allium 5. siue sphæriceum minus, quod Ophioscorodi minoris nomine collegimus: An ab aliquo descriptum sit dubitamus.

Allium Sphærocephalũ purpureum, pulcherrimum visu est, vbi floret. Florens reperimus iuxta castrum Bellofordianum mense Iulio, itidem circa Montbelgardum in planicie *Becham* versus *Audincourt*, in segetibus, vnde transtulimus in Hortum E. C. & olim, ni multùm fallimur, Monspelii. Geneuæ in vineis & segetibus: Frater C. Bauh. reperit in segetibus Basileæ. Allium in aruis spontè nascens in summo proceri caulis purpureos flores ostentat, colore & forma conspicuos, ac membrana ambiens spicas rubescit. Locus tempus.

Corpus (vt Porta ratiocinatur) in meliorem colorem mutat sanguinem emaculando.

ALLIVM SPHÆROCEPHALVM bifolium Italicum.

Vix sesquipalmarẽ altitudinem adæquat. *Radicula* nititur oliuari, fibrata, alba, nullo tunicarum foris conspicuo vestigio prædita. *Cauliculus* rigidus & pro plantæ proportione sic satis crassus, teresque surgit, attonitẽs, binis *foliis* crassis & canaliculatis vestitus. In summo *flores* Descriptio

gerit in glomum congestos, eleganti purpura conspicuos: ex quibus staminula quædam mulcosa prosiliunt. Sapor Allii haud dissimilis. Parum abest, quin ipsam plantæ magnitudinem & proportionem figura exprimat. Cultura mutatum magnitudine obseruauimus.

Locus. tempus. Romæ bulbillos aliquot ad nos importauit Cherlerius noster. Floret toto Maio in horto Ducis. Montbelg. quem colimus. Ingruente tandem æstu fatiscit donec planè euanescat.

ALLII GENVS FORTE
Scorodoprasson alterum Lobelio.

Descriptio. Allii genus inter siccas meas plantas inuenio, sescunciali aut longiori *bulbo*, fibrato, turbinato, tunicis multis rufis compactili, ex quo *folia* duo aut tria, tenuia, palmum longa, *caulem* aliquot que obuoluentia pedalem, firmum, teretem, enodem, cui vmbella insidet parua *florum* pallidorum minorum, qualis Allii petræi. Vnde habuerimus hanc plantam non recordamur.

De hoc fortè Lobel. obs. Gracilioribus nucleis bulbus stipatur, membraneis inuolucris atro flauentibus: flos & folia Allii exiliora: odor & sapor Scorodoprassi. Hoc in meis Italicis peregrinationibus in sportulas conieceram.

An Lobel. Scorodoprassum alterum. C. Bauh. Phyt. Allium 4. siue Sphæricum, 2.

ALLIVM PETREÆVM VMBELLIFERVM.

Descriptio. Inter *folia* graminea copluja, angusta, compressa, dodrante longiora, in acutum mucronem desinentia, obscurè virentia, sapore Cepæ acri, *caulis* surgit singularis, palmaris, vel pedalis, nudus, enodis, angulosus & nonnihil compressus, cuius extremo *flores* insident numerosi, terram versus comantes, colore purpurascente, quorum singula ex senis foliis componuntur, totidē apiculis saturatioribus interdū pallentibus, triquetrum in medio positū. Conulū circunstātibus. Radix bulbosa, porracea, alba, tuberculis adnascētibus nouam bulborū sobolem profert, fibris longiusculis capillata: ac veluti repens, multùm se multiplicat, plurimùm affinitatis habet cum Allio nostro pratensi vmbellifero, de quo pòst.

Icon nostra quam sculptam emimus demonstrat strigosas plantas loco ficciori erutas: hanc verò pingere existimamus Clusium Pann. & hist in horto fortè cultam aut loco minùs strigoso collectā de qua sic scribit: Allii odore, tuberosa radice Alliū siue Moly Narcissinis foliis 2. cui quina aut sena folia primi (siue nobis sequentis) foliis non minùs lata, sed breuiora, nonnihil sese contorquentia, viridia & splendētia, inter quę pedalē caulē promit, superiore graciliorem, sed non minùs firmum, & striatum, qui in summo & ex membranea tunica promit multos flosculos in orbiculare ferè caput simul congestos, prioribus similes, sed elegantiore purpura nitentes: capitulis & semine superiori respondet: similiter & adnatis in circuitu non infeliciùs priore sese propagat. Illius etiam genus inuenitur longioribus & angustioribus foliis neque adeò conuolūtis, cauliculis paulò infirmioribus, in reliquis satis conueniunt.

Locus & tempus. Allium Petræum. Scorodon Petræum. Allium Petræum Gesnerus aliquando nobis denominauit, cùm peregrinarer cum eo in Rhætia *Scorodon Petræum*. Inueniebamus tunc Burmii florentem Iunio, ab eo tempore vidimus Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri, & in monte Dager Heluetiorum, Frat. C. *Bauh.* attulit, Patauio nomine Ophioscorodi minoris. In horto. Ill. E. C. ... b. plantatum florebat Iulio, prouenit autem ex semine ab Ill. Landgrauio Guillelmo missō, nomine Bulbi vomitorii, folio anguloso. Hoc nobis præterea visum in Ducatus Wirtemb. vrbe in horto egregii Pharm. Io. Lutz.

Ophioscorodon. Bulbus vomitorius. Porrum Petræum. Allium saxatile. Bulbus vomit. Gesn. horti. *Porrum petræum in saxis circa Badam nascitur*, nisi Allio potiùs cognatum sit. Hoc Alliū montanum Petroscorodon dixeris. Clus. in Pann. p. 222. *Allium siue Moly Narcissinis foliis 2.* Item *Moly Narcissinum minus*. An Camer. horto, *Allium saxatile, Bulbus vomitorius, Moly foliis Narcissi*.

ALLIVM VMBELLIFERVM PRATENSE.

Descriptio. Vdis pratis, Geneuæ vltra flumen Arue, oriundum Allium vmbelliferum nobis dictum ... mittit Porri sublonga, fibrata, alba, sed quæ ex bulbo radicem obliquam fibratam Valerianę hortensis radici aliquatenus similem producat, odore Allii: *folia* primùm penè triangula, paulatim

brum compressiora euadunt, cubito longiora, *cauli* æqualia, qui nudus, angulosus, in caput albicans oblongum desinens, eo dehiscente vmbellam explicat allii vrsini vmbellæ similem, *flosculis* sex foliis apicibúsque compositis colore purpurascente: florens mensis Iunii principio.

Frater C.B. attulit nobis nomine allii Plinii ex horto publico Patauino. Ei magna similitudo cum allio vmbellifero Petræo. Considerandum an fortè tantùm eius variatio sit, ratione loci vel an idem cum allio siue Moly Narcissinis foliis de quo Clus. Pann. & hist. postr.

An Lobel. Obs. Moly foliis Narcissi, & Icon. pl. pag. 161. de quo ait: Alterum proceritate, & caule non absimile: sed floribus cæruleis, & foliis compressis, Narcissi similibus, & serò paribus, oblongis, & albis radicis bulbis Porraceis simul implexis & cohærentibus magno capitulorum stipatu: Allium odore præferentibus, cuius aliquot bulbos adhuc habemus munere Raphaëlis de Coxia, summæ humanitatis & stirpiũ magni admiratoris, qui non modò exoticarum stirpium haud pœnitendum numerum, sed & easdem affabrè, arguta manu, summoque artificio pictas, vt si quis alius apud Belgas nobis dederit. Tabern. hist. *Porrum sylu.* 2. & Icon. *Porrum sylu.* 1. wild brißlauch. Compil. Tabern. non describit: sed tantum ait Porrum silu. duplex: vnũ foliis acutis: contrarium tamen est in eius figuris: quod enim acutis foliis est, latioribus est: erant multæ diuersæ notæ si intelligit easdem quas nos intelligimus. Vna notabilis à flore vmbellifero. Nos existimamus ei incognitas illas plantas.

Tabern.

Gerard. Angl. Allium syluestre Crowe Garlick. Allia syluestria ἄγρια σκόροδα Diosc. ὀφιοσκόροδον, Anguinum & Cerunum Allium. Icon apud Gerardum est Tabern. Considerent Lectores an descriptio & nomina conueniant Iconi propositæ, & an prouenit planta quæ periconé demonstrata in planitie Mantelo dicta, & in Islington prope Londinum.

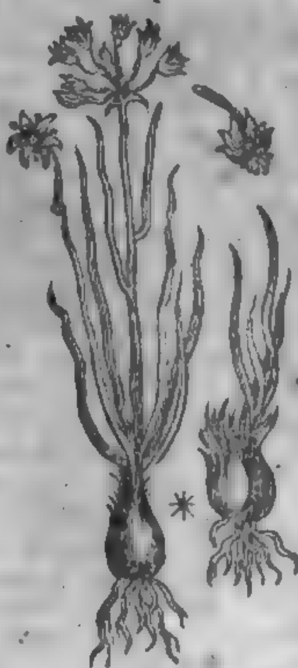
Gerard. Locus.

Clus. Nascitur cum præcedenti in Leytenberg supra Manderdorf vbi tepidæ sunt aquæ quarum vsu multi valetudinem curant [præsertim calculo obnoxii,] & aliis montibus Vrbi Viennæ vicinis.

ALLIVM SYLVESTRE PERPVSILLVM iuncifolium moschatum.

Descriptio

ARidis, authore Lobel. Adu. par. 2. Nitiobrigum agri Monspelio vicinis collibus hic exiguus bulbus, conuictor & alumnus parili bulbo Hyacintho Autumnali. *Cauliculo* palmari, recto, rigidiusculo, exili: è cuius summo sex circiter erumpunt propagines, è quibus *flosculi* veluti in vmbellam positi prodeunt, quinis aut senis foliolis constantes: paruis, angustis & oblongis, Ornithogali floribus similibus, acuminatis, lineis fuscis in medio per lõgitudinem intersinctis; Asphodeli albi instar: coloris albi obscurioris, staminibúsque in medio, Moschi planè odorem suauissimum spirantibus, præditis: quibus succedunt *capitula* rotunda in quibus tria vel quatuor triquetra, oblonga, nigraque *semina* continentur. Bulbi subsunt parui, albi, oblõgiusculi, Allii sylu. similes, ingratique odoris. *Folia* emittit Iuncea, exiliora, tenuissima: quaterna aut quina numero, vix vnciam longa.

Cum D. Guill. Coys bulbos alimus in horto, munere D.D. Leisteri Medici clariss. è Monspelio in Britanniam reducis.

Anno 1607. apud Fratrem vidi hanc plantam siccam ac pictam nomine *Moly perpusilli tenuifolii sylu. odorati.*

ALLIIS AFFINIS PSEVDOORCHIS Monophyllos.

Descriptio

NOn incommodè forsitan, inquit Clusius hist. post Pseudoorchis appellari possit elegans plantula, quam ex Italia rediens obseruabat Anno 1591. eruditus vir Guliel. de Mera Batauus Medicus, & mihi Francofurti communicabat, paulò antè meum ex eâ vrbe discessum. Habet verò illa vnicum *folium*, ex membranaceo quodam inuolucro prodiens, semuncialis latitudinis, duarum vnciarum aut amplioris longitudinis, multis venis secundum longitudinem excurrentibus, & medio neruo præditum, valdéque tenue, dum resiccatum est: ex eodem inuolucro prodit & *cauliculus* semipedalis, aut minor, gracilis, à medio ad summum fastigium, *flosculis* quibusdam onustus, quorum forma mihi ignota, quia siccam plantam duntaxat videre contigit, in qua inhærebant adhuc flosculorum petioli, & bina aut terna capitella, instar Capitulorum Orchidis: *radix* bulbosa est, aliquot membranaceis inuolucris tecta, præter Orchidum naturam, sub qua multæ tenues fibræ exeunt, vt in Allii generibus, cum quibus affinitatem quandam habere videtur, radicis ratione, cui plerumque adhuc inhæret superioris anni exsucca, & cauliculum retinens. Cùm porrò mediam quandam naturam habeat hæc planta, & peculiare caput non videretur requirere, Orchidibus subiiciendam esse existimaui. Per me tamen semper licebit aliis, quo velint loco reponere, & nomen illi imponere.

ALLIVM VRSINVM BIFOLIVM vernum syluaticum.

Descriptio

ALlium Vrsinum *radice* oblonga Porri est, tenuiore, longis & frequẽtibus fibris, capillata, membrana mediocris crassitudinis inuoluta, Allium redolente: à cuius imo statim exoriuntur bina aut trina *folia* odore vehementi Allii, & gustu feruido, læto virore splendentia, striata, tenera, sesquipalmum longa, in acumen desinentia, duas vncias lata, pediculo dodrantali virente, qui pòst in membranam tenuem, lucidã striatãmque facessens floris alteriusue vicini folii pediculum ad radicis vsque fibras vaginæ in-

ftar obueluit: eodem autem loco cum foliis surgunt *pediculi* bini, terni, aut plures, triangulares, Cyperi modo, dilutè virescẽtes in *vulgam* fœtam latiusculam exalbidam, mucrone virente striatam desinentes, quæ vbi se explicauerit vmbellam ostentat; numerosis *flosculis*, etiã ad 40. cõstãtẽ, candidis, in stellæ modum radiatis, quos constituunt folia sena oblonga mucronata, intra quæ stamina totidem alba, stilusque concolor, ex vmbilico tribus tuberculis virentibus compactili. Solet autem cùm florum tum foliorum pediculos simul omnes membranula eximia tenuitate pellucida, alba, striataque obuestire, quæ expansis floribus marcida decidit. *Semen* succedit trigeminum, rotũdum.

Synon. Est hoc *Allium Vrsinum* Cordo in Diosc. *Syluestre Allium Ophioscor. dum* appellatum. Germ. Rampem, siue Rempsen & Rampsen en/ Vrsinum Plinio Eidem in hist. *Allium syluaticum*: Germ. waldknoblauch/ Gerinsel, hoc Tragus Ophioscorodon Dioscoridis esse putat: Aliqui vrsinum cognominant, Figurã Tragi appositã. Brunf. figuram habet sub nomine Alii syluestris, dicitque: Dioscorides meminit Allii sylu. Plinius vrsinum vocat, pro quo exhibemus Heluetis [quod quidem Io. Agricola testatur] dictum Ramseren/ nominatur apud quosdam eorum Allium agreste.

Cæsalp. de pl. *Allium vrsinum* vocitur, de quo Plinius, loquens, inquit: est & siluestre, quod Vrsinum cognominant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Harchio & Trago Germ. Waldknoblauch. Otho Brunfel. ait vocari Ramseren hoc est Gerinsel: vocatur & Schlangenknoblauch: *Allium Colubrinum, Anguinum, ὀφιοσκόροδον* Diosc. lib. 2. c. 141. potest etiam esse esse Aphroscorodon Columellæ lib. 11. cap. 3. Serap. *Scordium*. In hist. lat. Allium syluestre waldknoblauch.

Fuchs. *Allium syluestre tertium*, quod *Vrsinum* cognominant: Germ. waldknoblauch. Item in icon. *Allium vrsinum*, Angl. Ramines vel Ramsepeti. Matth. in post. Ital. comment. *Aglio orsino*, qui depingit: An Anguill. Scorodoprassium Bononiensibus *Aglio auencino & Vulpino*. Lonic. waldknoblauch/ Ramseren/ Rampen / Geremsel, *Ophioscorodon, Allium Colubrinum, Anguinum, Vrsinum*.

Ophioscorodon Lonic. Gesner. de col. stirp. *Allium vrsinum*, de hortis, *Allium syluestre bifolium*, *Allium Vrsinum*, hodiè nonnullis hoc est Arctoscorodon, Dod. hist. Gall. *Allium* 3. *Allium Vrsinum* Neotericis: Gall. *Ail d'ours*. Belg. Borslook. Videtur Dioscor. Scorodoprassum, vel vt quidam putant Ampeloprassum. Aduers. Lob. & Pen. sicut & Gerardo *Allium vrsinum*: Abselin siue Maly Hippocraticum. Angl. Ramsens. Postea tamen dicunt, an sit Allium Vrsinum, Hippocr. Moly, cuiusmodi Galenus interpretatus videtur, haud certum est. Lobel. Obs. *Allium Vrsinum*. Germ. Beerhands knoblauch. Ital. *Aglio de gli orsi*. Icon plant. pag. 158, *Allium Vrsinum latif. lium*. Clus. histor. post. Cum Victorialis longæ foliis magnam similitudinem habet Allii Vrsini folia, licet molliora & teneriora. Frequentissimum autem id est in omnibus Pannoniæ & Austriæ siluis, coniunctim plerumque nascens cum Lilio conuallium, siue Oenanthe, Austriacis, vt antè dixi weisser baldrian/ Vngar. Zent Giorgi veraga, hoc est, S. Georgii flos, dicta & Gemngy wyrag à nonnullis, quod significat vnionis florem. C. Bauh. Phyt. *Allium* 17. siue *Vrsinum*. Sunt qui Diosc. Scorodopr. aut etiam Ampeloprassum, aut Ophiosc. sed malè, censeant. Porrum Cornicum. Camer. apud Matt. Germ. & in horto, *Allium vrsinum*, Arctoscorodõ syluestre flore albo. Quibusdam *Cornicum Porrum*.

Locus. Vidi Bononiæ in horto Cæsaris Odonis, vt & Patauii Martio mense in horto D. Berardini Treuisani, Ferrariæ in horto S. Dominici à l'Angeli. Geneuæ prorumpere incipiebant folia in horto meo in fine Martii; in principio Aprilis à la *Bastie* incipiebat florere. Basileæ etiam obseruaui, & frater Casparus in Mundstein iuxta aquas: Inueni circa *Mysimont* & in itinere versus Cleremant & non longe à ponte Montbelgardensi Vauiaucourt ad sinistrum in colle, vnde trãstuli in Hortum E. C. Lasti inditum, referente Brunfelsio, ipsum coagulare dicunt.

ALLIVM ALPINVM

Descriptio. Allio Alpino *radix* est obliqua nonnihil in longum bulbum desinens, multasque fibras perplexas emittens, inuoluitur multiplici cortice variis fibris transuersim coëuntibus, & quodammodo reticulato: singulis annis, auctore Clusio, feliciter aliis bulbis circa ipsam adnatis se propagat, fibris adeò implicatis, vt difficile sit bulbos coniunctim natos & cohærentes seiungere, huic emergit *caulis* cubitum altus, crassitudine minimi digiti, propter terram rubescens, enodis, læuis, superiùs viridis, striatus, fungosus, cui insident glomeratim congesti *flores*, Ceparum floribus similes, vnciã longioribus pediculis hærentes, candidi, è senis foliis singuli cõstantes, totidemque apicibus & stilo: quibus triquetra succedunt capitula, in quibus *semina* rotunda, pulla: *folia* duo aut tria vagina sua caulem complectuntur, formã foliorum Allii Vrsini, neruosa,

uoſa, ſublonga, & lata, acuminata, ſed maiora, rigidiora: Gẽtianæ maioris foliis penè ſimilia vt non malè cenſet Cluſius: Noſtra icon quam iam ſculptam eminus exprimit.

Synonyma Nomina Lobel. & Pena Adu. Obſ. & Icon. pl. 159. *Allium latifolium maculoſum ſiue Serpentinum. Ophioſcorodon.* Wirſung. Sigwurtz: *Radix victoriæ.* Cluſ. Pann. & hiſt. poſt. Copioſè naſci tradit in Dutrenſtein duobus ſupra Gamingam milliaribus, vbi montanis paſtoribus Laulauch dicitur, quibus magno eſt in vſu, aduerſus corrupti aëris, & nebularum exhalationes. Inueniri & in montibus, qui Bohemiam à Sileſia diſterminant, vbi à Germanis Sigwurtz appellatur, quia qui effodiendis metallis operam dant, magnas certáſque illius vires, ſe experiri prædicant, ad ſeſe muniendum aduerſus impurorum ſpirituum inſultus, à quibus frequentiſſimè impetuntur: vnde etiam *Victorialis* nomen ab effectu inditum contendunt. Matthiol. *Allium anguinum* vocauit. Ioſias Simlerus *Allium alpinum* nuncupat, Sigwurtz & Sibenamkorn / ab inuolucrorum, quibus tanquam reticulo radix inuoluitur, multitudine. Vulgus Herbariorum *Victorialis longæ* aut maioris cognomen dedit, vt à gladiolo diſcernant, cuius radicem ob corticis quo integitur, cum ſuperiore ſimilitudinem, Victorialem rotundam & paruam appellant. Geſnerus, paſſim: *Allium Alpinum radice reticulata,* vulgò Sigwurtz *Victoriæ radix*, ſuperſtitione quadam. Victorialis longa. Camer. in horto *Allium Alpinum: Victorialis mas & fœmina.* Maſi folia multò ſunt latiora, fœminæ verò anguſtiora. Apud Matthiol. Germ. *Allium anguinũ, Victorialis longa.* C. Bauhin. Phyt. *Allium* 18. ſiue *Serpentinum foliis oblongis*, ea Lobel. ſuæ figuræ vt & Matthiol. non depingit: melior ergo Camer. & Lugd. Item allium 19. ſiue Serpentinum foliis rotundioribus, ſiue Alpinum mas Camer. à nemine adhuc pictum. Pingit Porta allium Alpinũ, nomine allii anguini: conſiderandum autem an maculatus caulis, & an idem cum Ophioſcorodo. Tabern. *Allium Alpinum, Victorialis mas.* Gerard. *Allium Alpinum latifolium* ſeu *Victorialis* Brode leaued montaine Garlick.

Locus & tempus. Allium Alpinum collectum in horto veteris amici mei inſignis Medici & profeſſoris in Academia Argentinenſi D. Melchioris Sebitzii plãtaui Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi floret & ſemen fert. Geneuæ habebam in horto, allatum ex montibus, folia protendebat in fine Martii. Baſileæ vidi in horto D. Doct. Fœlicis. D. Fridericus Meyer dedit mihi ſemina nomine Victorialis longæ cùm eſſem Argentinæ 1594. Heidelbergæ vidi in horto D. Sprengeri, audio non longè prouenire ſponte.

Vires Perhibetur teſte Wirſung. radicẽ Victorialis collo perpetuò appenſam arcere contractionem. Et, ſi Portæ fides habenda, crematum vitiligini, lentigini, & ſugillationibus valet. Galenus ſatiuo validius eſſe dixit, ſerpentes abigit odore, beſtiarum omnium ictibus medetur: præcipuè hæmorrhoidibus. Allium alpinum, ait D. Balth. Hamelius pharm. ſe expertũ ſedare conuulſionis ſpeciem, dictã krampff: ſe porrò intellexiſſe ſedare dentium dolores.

MOLY VETERIBVS.

MOly, inquit Dioſcor. *folia* habet gramini ſimilia, ſed quæ latiora ad terram ſunt: *flores* violæ albæ ſimiles, lactei coloris, minores tamen, & cum violæ purpureæ floribus comparandos: *caulem* album longitudine quatuor cubitorum, in cuius cacumine eſt Allii ſpeciem referens quiddam: *Radix* parua eſt, bulboſa. Hæc valdè commoda eſt ad vteri apertiones, trita cum irino vnguento, & in peſſo appoſita. Hæc deſcriptio, inquit Cornar. videtur eſſe veri illius Homerici Moleos, quod Mercurius Vlyſſi contra Circes veneficia dedit: de quo ita Odyſſ. 10. poëta cecinit.

Sic fatus diuulſam è terra porrigit herbam.
Mercurius, ſimul & naturam me docet huius.
Radix magna buic, ſed lacti flos concolor exit:
Moly vocant ſuperi.

De hoc Plinius lib. 25. cap. 4. ita ſcribit. Clariſſima herbarum eſt Homero teſte, quam à Diis vocari putat *Moly*, & inuentionem eius Mercurio aſſignat, contráque ſumma veneficia demonſtrat. *Locus.* Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraque, magnitudine Cepæ, foliò ſcillæ. *Scilla folio.* Effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia naſci eam diceret, afferrique è Campania vidi, aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ, ſed abruptæ. *Flore luteo. Radix 30. pedes longa.*

Plinius hęc partim ex Theophraſto [lib. 9. c. 19. inquit Tragus.] tranſcripſit, Cuius verba hęc ſunt, Gaza interprete: Moly apud Pheneum exit, atque apud Cyllenem eſſe (quemadmodum Homerus dixit.) affirmant: radice rotunda non abſimili Cepæ, folio Scillæ. Vſum eius contra veneficia ſummum, non tamen effodi difficulter, vt ait Homer. Hæc Theophraſt. Plinius tamen Homerum ſequutus, eam difficulter effodi tradit. Naſo quoque Poëta, Homerum ſectans, ait,

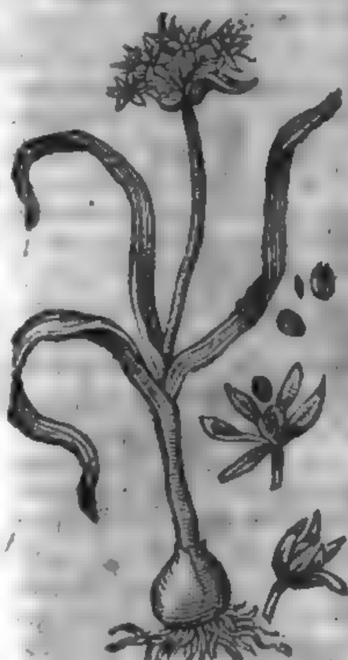
Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
Moly vocant ſuperi nigra radice tenentum.

Myle Galeno. At contra hos omnes Galenus Moly hoc non habet, ſed Mylen appellat, & Dioſcoridem citans ſic ait, Myle radix quæ bulbo paruo ſimilis eſt, conſtringendi vim habet. Quare cum loliacea farina appoſitam ipſam vterum apertum ſanare dicit Dioſcorides. Hæc Galeni verba nullum alium Dioſc. locum citant, quàm præſentem, quo de Moly agit. *Dioſc. male interpretatur.* Nam & ipſe radicem paruam bulboſam ei attribuit, & vim conſtringendi apertum vterum aſſignat, dum ait, [illegible]. Non enim accipiendum eſt commodam eſſe ad aperiendos vteros, videlicet concluſos, velut à multis intellectum eſt, ſed aduerſus vteros apertos, vt ſcilicet conſtringãtur ac concludantur. Eſt enim [illegible], vt Galeni verba clarè habent. Atque ad hanc rem haud ſcio an non magis idonea ſit farina loliacea, quam Galenus illi ammiſcendam eſſe dicit, quàm vnguentum irinum, cum quo tritam illam Dioſcor. in peſſo apponere iubet. Certè lolium in tertio ordine calefacit ac ſiccat, vt ad hiantem & apertum vterum non ineptum eſſe poſſit. Irinum autem vnguentum contrà mollit, & vteri concluſionibus conducit, & hæmorrhoidas aperit, velut lib. 1.

c. 53. Diosc. docuit. Et tamen etiam sic idoneũ videtur, vt radix cũ ipso teratur, & in pesso subdatur. Mihi itaque videtur omninò fieri potuisse, vt alterum pro altero, vel apud Diosc. vel apud Galenum, à Librario agnitum sit, & ob similitudinem suppositum. Sed cur Moly in Mylen Galenus mutarit, nulla mihi ratio succurrit: nisi & hic Librarii error putandus est. In hac autem dissensione, faciliùs etiam ferendum est nobis Moly hoc in totum ignotum esse. Ad quem modum Clusius Hisp. ait: Moly quod Plinius in Italia nasci scribit mihi incognitum nec quenquam audire vel scribere memini, qui se vidisse diceret.

Cæterùm μώλυ ἀπὸ τοῦ μωλύειν ab amoliendis morbis, C. Bauh. dictum contendit.

MOLY DIOSCORIDIS PARVVM quibusdam.

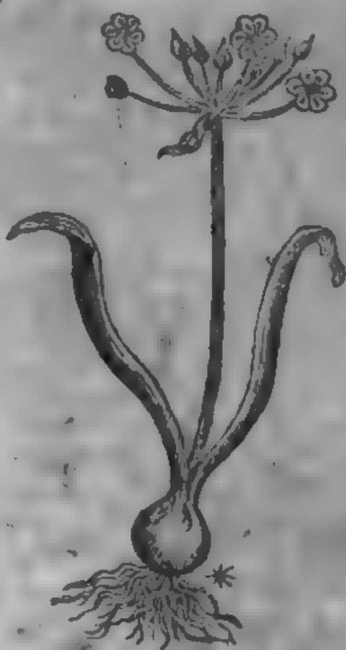
Descriptio. Folia profert graminea, in terram nonnihil reclinata, hirsuta, Allium olentia & resipientia: *caulis* teres pedalis, læuis, rotundus, cassus, in cacumine disruptâ, mẽbranâ vmbellam gerit *florum* candidorum, flores Allii Vrsini exprimentium, maiorum paullò, & sex foliis cõstantium. *Radix* bulbosa, Allii aut Auellanæ magnitudine, nigricantibus membranis inuoluta, intus candida, succulenta, calidiuscula & subingrato odore.

Synõn. Camer. apud Matth. *Moly*, cuius Matthiolus meminit. C. Bauh. Phyt. *Moly secundum* siue *minus*. Matth. in poste. commen. Ital. *Moly* à Cortuso missum, vero ac legitimo. Diosc. Moly, simillima planta: quod Gal. l. simpl. 7. *Myle* dicit. Hist. Lugdun. *Moly* Matthioli, idem prorsus opinatur, quod Clusius vidit Gadibus.

Locus & tempus. Nascens hoc Moly, & initio Februarii flores proferens Gadibus, ea veteris vrbis parte quæ in mare protenditur, cruebam, teste Clusio, non procul à sacello locum occupante, in quo Herculis templum fuisse ferunt Moly quod Dioscoridis dicitur vidimus Patauii apud Iacobum Anton. Cortusum Nobilem Patauinum, & in horto publico Patauino: odorem habentia Allii: prorumpentia Ianuario & Februario: ab eo etiam semina accepimus: Visum etiam à nobis florens mense Aprili Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzadinis*. Semina accepi Stutgardiâ ex horto Ill. C. VVirt. serenda Montbelg.

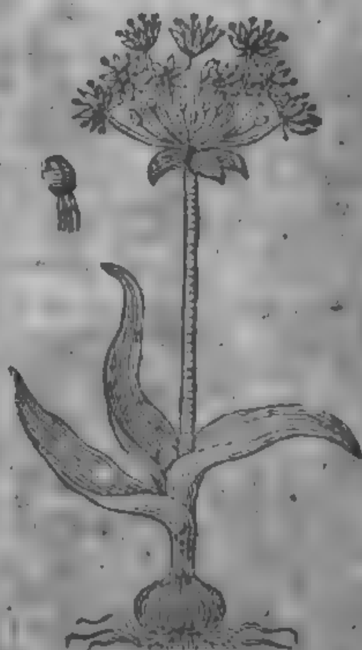
MOLY MINVS FLORE orbiculato maiore.

Moly Dioscoridis antè dicto valde simile illud, inquit Clus. hist. post. Moly minus,

Descriptio. quod Moerkercæ Flandrorum in cultissimo suo horto alebat de Dranoutre, Moerkerken, &c. *Caulis* eius palmaris, viridis, denos aut plures sustinẽs *flores* 6. niueis foliolis, non mucronatis, ut superioris, sed orbicularis & maioribus cõstantes, senis in medio staminulis, inter bina porracea quodammodò, sed angustiora *folia* assurgebat: *radix* erat rotunda, candicans, nucis ponticæ magnitudine, albicantibus fibris prædita. Vnde habuisset ignorabat, sed semine peregrè accepto sibi natam eam plantam augurabatur.

MOLY THEOPHR. MAGNVM

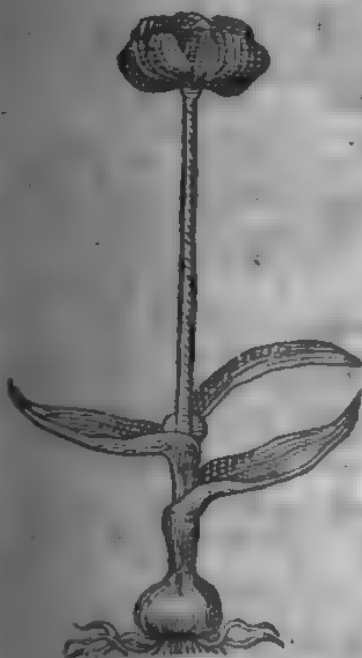
Descriptio. Dvo aut tria ex *radice* bulbosa, foris nigricante, intus alba, promit *folia*, longa, lata, crassiuscula, Scillæ foliis accedẽtia, tria aut quatuor longiora, inquit Clusius, inuicem amplectentia, *caulis*, nudus, cubito maior, crassus, concauus, candidicans, rotundus, *foliis* expers, *flores* in summitate, quasi ex vmbella, gerit stellatos, albos, ex longiusculis pediculis, quos excipiunt capitula triquetra *semen* continentia nigrũ, Ceparum semini simile. Addit *Clusius* iuxta caulem inter folia alius plerumque exit cauliculus planus & foliaceus, seu verius folium summo veluti Allii nucleum gerens, initiò candicantem, deinde pallescentem, qui, terra exceptus, germinat, & eiusdem generis plantam profert.

Anguill. vt existimat, *Moly* Theophr. & non Diosc. Adu. Lob. & Pen. An hic flos dicatur Moly liliflorum Homericum fortè? Obs. & Ic. Pl. Moly liliflorum bulbum in lilio gerens Theophr. & Homericum fortè. Videant lectores & perpendant an flos ritè describatur. Differt à Diosc. Moly quod Theophr. lib. 9. cap. 15. & post eum Plinius lib. 25. cap. 4. ex Homero descripserunt. Moly Home-

Homericum, cuius Theophrast.& post eum Plinius meminere: radicem negat (teste Clusio) Theophr. difficulter effodi vt Homerus tradit. C.B.Phyt. *Moly* 1.siue *Maius*. Hoc Theophrast.est Moly fortè & Plinii radice rotunda. Sunt qui velint Scillæ 2.genus esse quod Pancratiũ Diosc.

Moly quod Theophrasti quibusdam dicitur, primò siccum vidimus apud Corr.Nob. Patauinum, postea virens in eiusdem horto & (siccam plantam quis videns Allii magnum genus dixisset.) obseruauimus ferè florens mense Aprili: Bononiæ in horto Nobil. di Gonzadinis & S. Saluatoris al burgo di S.Catharina, præterea in horto publico Patauino. Basileæ quoque in horto D. Fœlicis Plateri Florentem Maio. A Sprengero accepi Heidelberga semen Moly, maximi quod Montbelg.satum in horto Ill. E. C. Alitur hoc apud nos (inquit *Clusius*) in hortis ab herbariæ rei studiosis, & Maio mense floret.

MOLY INDICVM SIVE CAVCAFON.

Descriptio

MOLY Theoph. foliis & reliquâ formâ simile, nunquã *flores* apud me, neque apud multos alios protulit: sed eorum loco *caulis* pedalis, ferè planus, adeò infirmus, vt, nisi aliquo fulciatur adminiculo, attolli non possit, summo fastigio conglomeratum caput fert, multis veluti Allii spicis mespili vulgaris magnitudine constans, initiò viridibus, deinde pallescentibus, quæ etiam in terra non repositæ, germinant, telluri tamen commissæ, in maiores bulbos adolescunt, *foliáque* & *caules* (non tamẽ singulis annis,) producunt: *radix*, vt alterius, cepacea, rotunda, alba, multis tunicis amicta, quarum externa fusca, vetustate sese separans, & in alios bulbos pangens. Aiunt apud nos (inquit Clus.Hisp.& hist. post.) herbariæ rei studiosi aliud quoque Moly genus, quod Indicum vocant (alii barbaro nomine *Caucafon*,) quoniã ex India primùm in Hispanias perlatum esse ferunt, & inde ad Italos transiuisse, ab illis certè Belgæ acceperunt. Lob.Obs. *Caucafon*, Moly Indicum vocatum quod nos Lutetiæ vidisse meminimus in horto Castellani, sũmo caule bulbulos sphærico pericarpio membranaceo inclusos gerebat: qui depacti facilè propagantur. Folia bulbus & reliqua, cum Moly Liliflore siue Theophrasti similiá. Suspicamur nos Lobelio non benè notum Moly Indicum, id quod verisimile apparebit consideranti eius descriptionem & iconem quam hîc proponimus primo loco, si quis conferat cum descriptionibus & iconibus Clusii & Imperati cuius iconem proponimus addito folio ex icone Clusii. Casp.Bauh. Phyt.Moly 4.siue Indicum. Ferd. Imper. Moly Indici & Caucafo nomine demonstrata planta, species est bulbi, cui parui bulbuli sunt pro flore & semine, singuli singulos habentes folliculos.

Crescit Constantinopoli, Viennamque adferri vidit, (dum istic viuebat) Clusius, Zumbul Arabi bulbis permixtum: & inde forsitan, etiam in Italiam: à D.tamen uiro Ferd. Imper. intelligebat, Neapolitano regno sponte nasci.

BVLBVS ESCVLENTVS VETERIBVS

Descriptio

HVc vsque prosequuti sumus culinariorum bulborum historiam, graueolentium quippe, Cæparum. Porrorum, & Alliorum, quibus succedunt bulbi suauem gratúmque odorem spirantes, qui & ipsi esculenti & non esculenti.

Theophrast. lib.7.cap.13. autore, Bulborum plura esse genera manifestum. Magnitudine siquidem, colore, figura, & sapore differunt. Alicubi enim adeò dulces nascuntur, vt per se sine condimento alio edantur, quales in Taurica Cherroneso. *Et paulò inferiùs*. Quum & bulbosa plura, nec iis (lanigeris herbis) pauciora notare licet: Leucoion (Violam albam, Gaza) Bulbinem, Pyrion (Opitionem Gaza) Coicen (κοίκ legendum non κύιξ vt Gaza) & Sisyrinchium quodammodo, quæ quidem redigi ad bulborum genus desiderant, quòd radice orbiculentur. Nam colore quidem penitùs discrepant, cãdent enim, nec squamis constant. *Quæ sic reddidit Plinius*: Bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate: quippe quum quidam crudi mandantur, vt in Cherroneso Taurica. *Et paulò post*: Genera Græci hæc fecerunt, bulbinem, sitanion, pyton, acrocorion, ægilopa, Sisyrinchium. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: verno autem quum apparuit Viola, minui ac contrahi. Tum deinde bulbum pinguescere, inquiunt Cornar.& Theophrast. Apparet locos esse corruptos. Nec idem, nec eodem modo dicunt. Idem tamen Plinius eodem loco Catonem Megaricos bulbos maximè celebrare ait. Post illos in Taurica Cherroneso natos ipse probat. Post hos, inquit, in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli.

Sed hic obseruandum est, duo Bulbos propriè appellari, Esculentum scilicet & Vomitorium. Verùm generaliter omnes Olerum radices, quæ similitudinem ad bulbos habent, bulbos appellari. Sic Cels.lib.2.cap.18. Ex oleribus valentiora Rapa, Napíque & omnes bulbi, in quibus Cepam quoque & Allium numero.

Quoad Bulbum satiuum, etsi ab annis 28.ma-

gno labore perquisiuerint, Turnerus in Anglia, Germania, & Italia nusquam tamen inuenit, neque ex Recentioribus aliquem legit, qui vidisse se dicat, excepto Amato Lusitano, cui tamen reuera ignotus fuit perinde ac mihi vel Matthiolo. Cepam paruam, Hetruscis *Cipolla maligia*, Romæ verò Ascaloniam dictam Bulbi esculenti speciem esse volunt quidam: Sed Amati, Lacunæ, & Matthioli iudicio falluntur: Eorumque error manifestè deprehenditur ex Theophrasto qui Ascalonium fissileque Cepe inter Ceparum genera libro 8. cap. 4. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit lib. 7. cap. 13.

Amarus. Sunt etiam qui Hyacinthum comosum in Bulborum esculentorum classe ponant, sed eorum sententiam probare non possum. Huius vires Diosc. in hunc modum prosequitur, Bulbus esculentus (βολβὸς ἐδώδιμος) quem edimus omnibus notus, stomacho commodus, itemque aluo, *Scillæ similis. Acer.* fuluus, & qui è Libya affertur. Verùm amarus, & scillæ similis, stomacho commodior & concoctionem adiuuat. Omnes autem bulbi acres sunt, & calefaciunt, & ad Venerem concitant. Quare Martialis Poëta in Xeniis;

Quum sit anus coniunx, & sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Exasperant linguam & Tonsillas, multùm nutriunt, carnes gignunt, inflationes faciunt. Iidem impositi faciunt ad luxata, contusa, spicula infixa, & ad articulorum dolores, gangrænasque ac podagras, cum melle & per se. Item ad hydropicorum tumores, & canum morsus, similiter cum melle & Pipere trito impositi. Cohibent etiam sudores, & stomachi dolores sedant, & furfures ac vlcera capitis manantia, cum nitro assato detergunt. Purgant & sugillata & varos, per se & cum oui vitello: & lentigines cum melle aut aceto. Contusas aures & contusos vngues cū polenta sanant. Auferunt etiam ficus, in calido cinere assati, & cum mænarum capitibus vstis. Vsti verò & cū Alcionio permixti ac in Sole illiti, maculas Solares & cicatrices nigras depurgant. Si verò cum aceto cocti edantur, ad rupta faciūt. Cæterùm copiosum ipsorum esum vitare oportet, eò quòd neruos lædant. Hinc Ouidius.

Daunius an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.

Galeni Bulbi temperamentum. Marcellus Medicus empyricus. Veretrum inquit cap. 12. id est bulbus, quod est genus Cepæ, in aceto decoquitur, idque acetum ore continetur, vt mobilitas dentium sistatur. Cæterò vt Diosc. reiectanea perhibent. Cum polenta & adipe suillo coctus, appositus, tumores & tubercula compendio suppurat & rumpit. Bulbum cibarium velut omnibus notum, non descripsit Diosc. inquit Corn. fuluum esse, & à Lybia afferri: dixisse contentus, & alterum amarum esse, & Scillæ similem. Nec Galenus sexto Simpl. phar. aliud dixit, quàm bulbum qui editur, frigidiorem esse & crassiorem, & viscosum humorem gignere. Nā & ægrè concoquitur, inquit, & flatuosus est, ac venerem stimulat. Impositus autem, eò quòd amaritudinis & adstringendi facultatis particeps est, adstringit & glutinat, & nimium siccat. Idem 2. de aliment. Editur, inquit, bulborum radix absque foliis, in vere aliquando etiam asparagus. Habet autem in seipso amaram & austeram vim manifestam. Quare etiam stomachum exolutum quodammodo excitat ad appetentiam. Nec aduersatur his qui ex thorace & pulmone expuitione opus habent, etiamsi naturam corporis crassiorem & viscosiorem habeant. Verùm amaritudo resistit crassitudini, vt cuius natura est secare viscosa ac crassa. Vires bulborum diligenter præscribit Plin. lib. 20. cap. 10. Cæterùm bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se verò trici neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles: ideò & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortenses partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant, & satiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen Antiqui bibendum insanientibus dabant. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs vtiles esse adiicit, & difficilè concoqui, ex vi vniuscuiusque naturæ.

BVLBVS VOMITORIVS Veteribus.

AT qui ab effectu, Vomitorius Bulbus vocatur, *folia* habet, inquit Diosc. multò lentiora quàm Esculentus. *Radicem* autem similem, cortice nigro. Qualis autē herba vomitorius sit Bulbus hodie non cuiuis notū ait cum Cordo Turnerus: nonnulli verò eundem censent cum radice Narcissi de quo Dioscorid. lib. 4. cap. 155. *Bulbus Vomitorius.*

Radix si edatur per se, & si decoctum ipsius bibatur, vesicæ affectiones sanat, & vomitum mouet, inquit idem Dioscorides.

Nec miremur cum Marantha Bulbum vomitorium in cibo sumptum vesicæ malis mederi: namque id quod Grecè est αὐτὴ ἐσθιομένη καθ᾽αὑτὴν Ruellius vertit, ea radix mansa: cùm potiùs esset sic vertendum, Hæc per se comedatur, vel, vt Marcellus, quæ in cibo sumpta: eadem confusio est in Scandice, in Ornithogalo & multis aliis, quæ mandi ait Ruellius: cùm potiùs edi vel in cibo sumi dicendū esset. Verùm cùm familiare quodāmodò sit Plinio, vt hoc verbo mandi vtatur pro eo quod est edere, vt in Bulbo vomitorio cuius radicem mandi ait l. 19. c. 5. voluit Ruellius magis esse cum Plinio confusus quàm per se ipse distinctus. Galenus de hoc testatur, ipsum multò calidiorem esse esculento.

SYA-

HYACINTHI HISTORIA EX VETERVM Sententia.

HYacinthus ait Diosc. *folia* habet bulbo similia; *caulem* palmi altitudine, læuem, paruo digito tenuiorem, viridem: cui incumbit coma incurua purpureo flore plena: radicem etiam ipsam bulbo similem.

Flo Vernus. Plin. lib. 21. cap. 11. Vernos flores prout citò aut seriùs prouenium, recensens, etiam Hyacinthi meminit. Post hâc Gladiol⁹ comitatus Hyacinthis inquit. Et mox, Hyacinthus maximè durat. Et hæc ex Theoph. lib. 6. Hist. stirp. transcripsit (inquit Cornar.) Sed paulò post de suo addit. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius, quem Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi ita discurrentibus venis, vt Græcorum literarum figura, αι, legatur inscripta. Hanc autem duplicem fabulam Ouidius Poëta in vnam contraxit, & αι, literarum figurám non *Fabulæ* Aiacem referre dicit, sed Apollonis luctum. Sed attestante Corn. Hyacinthum plantam, Ouidius non aliam esse censet, quàm eam quæ à nostris **Braune lilien** appellatur, id est, lilium purpureũ. Et sanè tota Hyacinthi descriptio in Diosc. neque in foliis, neque in caule, neque flore, ne- *Lilium* que radice, ab illo purpureo appellato Lilio ab- *purpureũ.* horret. Itaque etiam Virgilio suaue rubens Hyacinthus dicitur, & mollis ab eodem appellatur, Nouit idem etiam, & in quæstionem proponit, literarum in Hyacintho figuras, dum in Palæmone sic ait.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

Et de hoc Hyacintho Plin. l. 21. cap. 26. sic tradit: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc tibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota.

Vacinium Quum autem Hyacinthum etiam *Vacinium* appellari, in suppos. apud Dioscor. legatur: & aliquibus Vacinii vox, ex Hyacintho facta esse videatur, id quod Plinius de Vaciniis lib. 16. cap. 18. tradit, planè ad Hyacinthum pertinet, & locũ illum, quem iam citauimus de Hyacinthi in Gallia tinctura, exponit, quapropter huc transferimus: Vacinia, inquit, Italiæ in aucupiis sata prouenit. Galliæ verò etiam purpurea tingendi causa, ad seruorum vestes. Vult enim Plinius Vacinia quæstus gratiâ seri in Italia. Sic enim ego hunc locum accipio, etiamsi Plinius non apertè Vacinium esse Hyacinthum dixit. Esse autem Hyacinthũ syluestrem & satiuum, Theophrast. testatur his verbis: ὀλιγοχρόνια γὰρ καὶ τὰ ἄγρια τὰ λοιπὰ πλὴν τῆς ὑακίνθου, καὶ τῆς ἀγρίας, καὶ τῆς σπαρτῆς· αὕτη δὲ διαμένει. Quin & Verg. dum ait,

Et nigræ Violæ sunt, & Vacinia nigra.

Et alibi,

Alba Ligustra cadunt, Vacinia nigra leguntur.

Et rursus,

Mollia luteola pingit Vacinia caltha.

Non de aliis Vaciniis loquitur, quàm de iis quæ & Hyacinthorum nomine veniunt. Nigra autem dixit purpurea, sicut Violæ purpureæ, appellantur nigræ. Atque sic modò Hyacinthi appellatione vtitur, modò Vaciniorum, pro eadem plãta. Sicut quoque Plinius eundem vsum ad tingendum, modò Vaciniis, modò Hyacintho adscripsit, diuersis appellationibus in eadem re vsus, tametsi tota Hyacinthi descriptio in Diosc. purpureo huic Lilio velut dixi, respondeat: tamé scio alios aliud Hyacinthi genus agnoscere, quod *Martii flores.* nostri **Mertzblumen**/ id est, Martios flores vocant, in multa genera distinctos. His itaque nõ repugno, sed quæ ego produxi simul expendenda citra contentionem propono.

Constat igitur ex Cornario, Hyacinthũ Diosc. Theoph. Plinii, Ouidii, Vergilii & Galeni **Braune lilien** Lilium purpureum esse.

Radix cum vino albo pueris imposita, autore Diosc. impuberes seruare creditur. Sistit autẽ aluum, & vrinam ducit pota. Opitulatur quoque commorsis à phalãgio. At semen maiore adstringendi vi præditum, & ipsum in theriaca medicamenta aduersus venenatas bestias commodum est. Morbum regium quoque depurgat cum vino potum. Galen. simpl. Hyacinthi radix bulbi speciem præferens, ordinis primi est in siccando, secundi in frigefaciendo iam completi, aut etiam tertii initio. Proinde diutissimè impuberes pueros asseruare creditur imposita cum vino. Semen leniter exterget & adstringit. Quare etiam in morbo regio datur cum vino, siccans iam tertio ordine, sed in caliditatis & frigiditatis medio cõsistens. Radix ex Plinio in vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbúmque regium, semen eius cum Abrotono datur. Et hæc partim etiam Diosc. habet. *Vires*

HYACINTHVS VERNVS BOTRYOIDES minor, cœruleus, angustioribus foliis, odoratus.

BVLBVS huic qualis Hyacintho stellari vulgato, oblongus, fibris multis capillatus, tunicis compactus, sapore viscido & amaro: *folia* sena, nouena, dena, iuncea, carinata, striata, viridia, propter terrã purpurascentia, *caule* palmo nonnunquam longiora: *caulis* vnus, interdum duo, dodrantales, teretes, læues, propterque terram, vt folia, rubescentes, per reliquum herbaceo colore præditi, excepto scapo saturo cæruleo tincto, qui *flores* sustinet ex breuibus pediculis in racemum duas vncias longum congestos, odoratos, in vrceoli modum concauos, deorsum nutantes, purpureo violaceos, oris albidis, crenatis: quorum qui extremum botrum claudunt longè minores, dilutiore purpurâ infecti, nullâ tamen albedine oras picti, non ita nutant: sed vel surrecti, vel rectà foras protensi coma explicata subiectos flores inumbrant. Seriùs hic floret quàm Botroydes, qui mox sequitur. *Descriptio*

De hoc & similibus scribit Clusius Pann. & post. hist. Spontè plerisque Pannoniæ locis & copiosè nascitur Hyacinthus ille Hispaniis & Galliæ Narbonensi vulgaris & passim obuius in a-

grorum marginibus & secundum vias, quem ego a floribus racemi in modum extremo caule congestis *Botryoidem* cognomino, nonnulli comosum minorem appellare malunt: nec desunt qui Bulbinem Plinii esse putent: Herm. hunds knoblauch/id est, caninum Allium: Belgæ à racemi instar congesta florum spica druyneteno appellant. Eius duo inueniuntur genera vnum crassioribus, longioribusque foliis, florum etiam, racemo longiore, densiore, & odoratiore; alterum minora omnia habet, & magis vulgare est. Istorum duorum generum flores saturum admodum colorem habent, & quasi nigrum. Est verò & tertium genus breuioribus, latioribus, firmioribusque foliis quæ humi diffundi non solent, nec flexuosa sunt vt superiorum, sed surrecta: huius flores licet superioribus formâ similes, longè tamen aspectu hilariores, dilurioris purpuræ, atque in cæruleum tendentis colore præditi sunt. Id genus Viennæ, aut vicinis locis spontè non nascitur, sed ex Tyrolensi comitatu delatum esse fertur. Similes porrò omninò plantæ non modò Viennæ, sed etiam antè in Belgica è semine Hyacinthi botryoidis, lacteo atque è niueo purpurascente flore (binæ eius enim inueniuntur differentiæ) natæ sunt: & inter illas etiam quæ ramosam tulerunt florum Vuam, hoc est, quæ Vuæ in modum plures congestos habuerunt racemulos, alios aliis minores & graciliores: quibus similes plantas semine albi à me communicati natas habuit plures quàm quadragenas Ill. Balthasar de Batthyan in Zolonoch sub Martii finem florentes, Anno 1585.

A Dodon. hist. lat. de fl. & in fol. dicitur *Hyacinthus racemosus* & inter Neotericos. 1. folia quasi rotunda: flores colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs saturato: subinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpurascentes: Hyacinthum Botryoidem nonnulli cognominant. Ex esculentorum bulborum genere aliquo esse videtur. &c. Verùm hoc notandum, Dodon. non distinguere Hyacinthum odoratũ ab inodoro, siue à Fuchsio exhibito, de candido & albido postea agemus.

Lobel. & pen. Adu. *Hyacinthus comosus minor*, Quidam Bulbinum Plinii veriorem autumãt: vulgus Prouincialium *Barrilitz* vocat, quasi lagenulas: foliis iunceis. Addit in obs. dici quoque *Bulbum esculentum, Hyacinthum silu. Cordi. Hyacinthum exiguum Tragi. Hyacinthum Botryoiden Herbariorum.* Item Ic. Pl. p. 107. *Hyacinthum Botryoiden vulgarem.* Et pag. 108. *Hyacinthum cæruleum amœnum.* Nos Hyacinthum siluestrem Cordi non dixerimus, sicuti Gesnerus, vt & Dod. aliter sentiunt. Nec etiam cum Lobel. sentimus, hunc Hyacinthum eundem esse cum Hiacintho exiguo Tragi. *Lobel. notatur.*

Tabern. icon. p. 625. tres Hyacinthos tradit, quorum primus depingitur nomine Hyacinthi cærulei minoris klein blaw Mertzen blumen, Alter p. 628. titulo Hyacinthi botryoidis incarnati leibfarb trauben hyacinth: Tertius his verbis, Hyacinthus botryoides cæruleus maior Groß veyel braun trauben hyacinth. Fieri fortè fortuna potest vt his Tabernæ figuris aliqua conueniat Hyacintho Botryoidi inodoro, id tamen asserere non ausim, peritiores de istis iudicent, siquidem Compilator non describit nec distinguit.

Gerard. cæcus, cæci ducis. Tabernæ tres figuras ponit: Quarum prima *Hyacinthus Botryoides cæruleus* Blaw Grape flower. Altera *Hyacinthus Botryoides cæruleus maior,* Great Grape flower. Tertia *Hyacinthus botryoides cæruleus amœnus,* Skie coloured Grape flower.

Camer. horto *Hyacinthus botryoides odoratus Pruni odorem referens maior.*

C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus 22. racemosus maior cæruleus Botryoides Clusii, Cæruleus amœnus Lobelii.* Item Hyacinthus 24. siue *racemosus minor angustifolius primus Trago. Bulbine* Gesnero. *Hyacinth. vulgi* Lob. quibusdam *Bulbus coronarius* Theophr. 6. histor. pl. Variat floris colore cæruleo diluto, saturato, candido, exalbido, dilutè purpurascente seu incarnato. Camer. & frater C. Bauh. hac in re longiùs à nobis recedunt, & à verò declinant. Sunt enim occasiones cur Tragi Hyacinthum & Bulbinem Gesneri huc nõ referendũ censemus, sed ad Hyacinthum inodorum. Si Hyacinthus de quo hic agitur, solo colore ita variat cur non demonstrant: Scimus Dodonæum scribentem de hoc Hyacintho meminisse diuersorum colorum, verùm is comprehendit alias species quæ sub aliis titulis traduntur. *Camerar. & Bauh. not.*

Plærisque Italiæ, Germ. Galliæ, ac etiam Hispaniæ locis (experientia Dodon. adstipulante) hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Marinorum finibus, in syluis ac nemoribus: Folia eius qui ex Hispania in Belgiũ allatus est, ante hyemem exeunt, Germanici verò ac Belgici non ante ver: flores Martio vigent aut Aprili. Hyacinthum botryoidem minorem cæruleum foliis angustis & longioribus habeo in horto E. C. Montbelg. à me plantatum, qui tardiùs floret sequenti & diutiùs, ac ita se multiplicat vt tandem molestus sit: non differt meo iudicio ab eo qui Monspelij passim prouenit, floretque. Lugduni in agris spontaneum vidi florẽtem Maio ac etiam Patauij, & in montibus Appenninis siue Bononiensibus, nec non Basileæ in hortis. Repertus etiam ad Castellum Sponeck Illust. E. VV. iuxta Rhenum, vnde in prædictum delatus hortum. *Locus.*

HYACINTHVS BOTRYOIDES, vernus: minor, latifolius, cœruleus, idonorus.

Descriptio. Planta est sesquipalmaris, *radice* bulbosa, fibrosaq; sapore vt precedẽs amaro & lẽtos *folia* profert bina aut terna striata, carinataque interdũ & potiss. primò prouenĩẽs non multùm latiora, quàm iam dicti, sed multò breuiora, sæpè potiss. culta & vbi adoleuit latiora, qualia figura nostra Fuchsiana demonstrat, nec caulis altitudinem attingentia: *caulis* singularis, tenuis, sesquipalmum altus, *flores* sustinet racematim congestos vt superio-

gior, sed non vt illa, odoratos, rariores, breuiores, minores, magisque ventriosos, oris similiter venatis coloratisque.

An Cordo Obs. sylua. Hyacinthus minor globosis, concauis, purpureis, deorsum nutantibus, & gibbosam comam constituentibus floribus in caule dodrantali breuiore: foliis porro multò minoribus, radice bulbosa: floret post Veris initium. Nascitur copiosiss. in Alpium Sueuicarum planis pratis, in Hassia & Wederauia.

Trag. germ. lib. 2. cap. 71. vocatur. **Ein and knoblauch** / Hyacinthus vernalis, **klein hunds knoblauch / klein hyacinth**. Et cap. 79. **klein frülengen hyacinth** / Et hist. lat. *Allii genus aliud, agro Vormatiensi valdè familiare &c.* qui ad Rhenum habitant **hunds zwibel** vocant. Et *Hyacinthus 1. vernus exiguus: omni odore destitutus: semine nigro.*

Fuchsio hist. Hyacinthus cœruleus maior fœmina. **Groß blaw mertzen blům weible**: qui nõ describit nec distinguit exactè hunc Hyacinthũ ab aliis.

Dodon. Gal. Bulbi esculenti genus minus, *Petit bulbe de iardin*, fecit, figurámque Fuchsii exhibuit; qualis nostra. In postremis verò scriptis hunc non videtur distinguere à præcedenti, vti dictum.

Gesner. horti *Bulbine* flore cæruleo.

Clus. in Pann. & post. hist. Hyacinthus *Botryoides* tertius breuioribus latioribúsque foliis & firmioribus, quæ humi diffundi non solent, sed erecta sunt: flores aspectu elegantes, dilutioris purpuræ, atque in cæruleum tendente colore prediti sunt. Id genus ex Tyrolensi comitatu delatum esse fertur.

Camerar. Camer. hor. Hyacinthus botryoides alter minor inodorus, cæruleo, incarnato & albo flore. Sic ne? Cameraríone vnum? Hyacinthus albus & cæruleus. Nos quidem cæruleum ab albo separamus, de quo postea.

C. Bauhin. phyt. Hyacinthus 23. siue racemosus minor latifolius cæruleus fœmina Fuchs. Item Hyacinthus 25. siue racemosus latifolius floribus dilutæ purpuræ, Botryoides tertius Clusio, incarnatus Tabern. Nos quoque Clusii & Fuchsii eũdem Hyacinthum facimus.

Locus & tempus. Hyacinthus minimus vernus Botryoides cœrul. Montb. prouenit spontè, transtuli in hort. C. W. citiùs floret præcedenti, folia etiam non retinet tamdiu. Geneuę idem fortè in segetibus vltra pontem *Arue* floret Aprili. Ludit hic Hyacinthus foliis quæ interdum latiora, potiss. vbi adultiora & culta: folio lato ex hortis Basil. misit Fr. C. Bauhinus.

HYACINTHVS BOTRYOIDES ALBVS.

Descriptio. HYacinthus Botryoides albus ex *bulbo* mediocriter magno & fibroso, albo, tunicis compacto, gustu nonnihil viscido, subacri, tandem & subamaro, *folia* profert quaterna palmaria aut paulò maiora, latiuscula, carinata, herbaceo colore virentia, in quorum medio statim à radice surgit, Cauliculus palmari rarò maior, teres, læuis, ex viridi luteolus, *florem* sustinens, nonnihil odoratum, in racemi morem congestum, ex flosculis multis rotundis, candidis, formá florũ Ericæ, terram spectantibus, leuiter deductis oris in sex labella extrorsum reflexa diuisis, ex breuissimis albis pediculis: in medio sena *staminula* exalbida, breuia, cum stilo viridi, vix in conspectum venientia.

Clus. in Pãn. & h. ait Hyacinthus *Botryoides* lacteo flore, à superiorib. florũ formâ non differt, sunt. n. concaui & tumẽtes, nulla tamen, vel per quàm exiguâ odoris gratiâ commendabiles. ■ etiam in duas species distingui potest. Vna enim lacteum omninò florem habet, caulem exalbidum, foliáque dilutiùs virentia, & quasi pallescentia: tota etiam planta tenerior, nec nisi primo vere, folia protrudit. Alterius flos niueo quidem colore præditus est, sed cui perfusa videatur tenuis quædam & dilutissima purpura, qualis in rosis albis nondum planè expansis, præsertim circa vngues: hæc vetustate & marcescente flore intensior redditur: caulis è viridi purpurascit, folia viridiora sũt, & infima parte quodammodò purpurascentia.

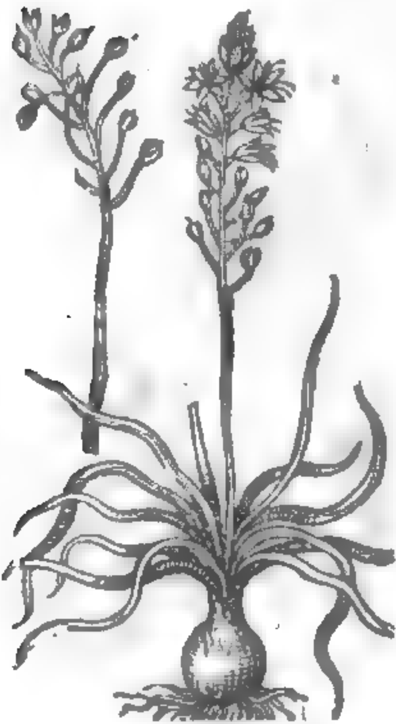
Omnium semina in triangulis quibusdam vasculis continentur, rotunda, nigra, exigua: omnium etiam radix plurimos exiguos nucleos in ambitu generare solet, nulla tamen abundantiùs quàm duorum priorum. Florent vt plurimùm Aprili, interdum etiam Maio, si Vernum tempus ob præcedentis hiemis asperitatem seriùs incipiat. Lactei prior species olim nobis communicata à C. V. Alphonso Pontio, memini in Baldo monte erutam à Studiosis quibusdam ex Italia reducibus Viennam adferri: Altera ab amplissimo V. Cortuso Dipcadi albi nomine in Belgicam missa.

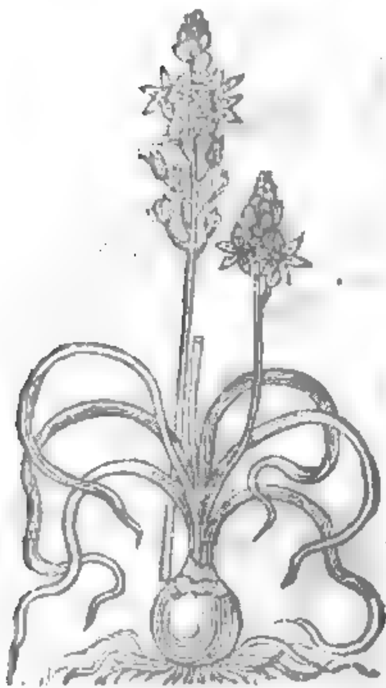
An Cordo obs. silua. Hyacinthus minor candidus, minori purpureo similis, maior paulò nascitur in Hessia & Wederauia, sed parciùs quàm purpureus.

Lobel. Obs. pag. 55. *Dipcadi candidis floribus varietas gemina*. Dodon. in folio, *Hyacinthus Neoter. 1.* flore subinde candido aut exalbido dilutè admodum purpurascente, Italorum plærique Dipcadi appellitant. An Camer. hort. *Hyacinthus Botryoides minor inodorus flore albo*. Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Botryoides albus lacteus*. **weißtrauben hyacinth**. Casp. Bauh. Phyt. *Hyacinthus 26. siue racemosus albus tertius*, vel *lacteus* vel *minùs dilutissima purpura perfusa*, vel *ex cæruleo virescens*. Gerard. hist. *Hyacinthus botryoides lacteus* **white Grape flower**. Figuram habet Tabern. ac præterea alium habet Hyacinthum, de quo sub maximo botryoide.

Habeo in horto Il. E. C. missum Stutgardia per Clarissimum virum Dominum **Schwartz** horti medici præfectum.

HYACINTVS AVTVMNALIS minimus, & maior.

Descriptio. FOlia vix pollices quinque excedunt, tenuissima, tria quatuórue, ex albicante bulbo exorta, *caulis* palmo breuior, tenuis, *flores* à medio ad summum parui, cærulei, quos excipiunt conceptacula, parua, talis est Monspeliensis, quem cum maiore fusiùs describit *Clusius* Hisp. & post. histor. his verbis: Hyacinthum Autūnalem appellabamus, quia nō nisi Autumno florebat. Quidā Bulbinem Plinii esse existimabant: sed Bulbines apud ipsum lib. 20. Nat. histor. c. 9. descriptio planè refragatur, cui porracea folia & rubicundum bulbū tribuit. Alii Theophr. *τίφυον* esse æstimant, quod lib. 7. c. 12. inter eas quæ ante foliorum, & caulis exortum florere incipiunt, reponit. Verùm quidem est hanc plantam, florere incipere antequam folia emergant: sed alio loco Tiphyi inter æstiuos flores meminit: quæ nota huic non conuenit.

Dodon. de flor. *Hyacinthus quintus, qui serotinus est.* *Hyacinthus autumnalis.* In fol. p. 219. *Hyacinthus Autumnalis minor*, & p. 218. *Hyacinthus autumnalis maior.* Gesner. horti ex sententia Coldembergii. *Hyacinthus Autumnalis.* Lobel. & Penæ Adu. & Ic. pl. p. 102. *Hyacinthus autumnalis minimus sed pulchellus.* Et C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus.6. siue autumnalis maior Clusii.* Item *Hyacinthus 7.* siue *autumnalis minor.* Gerard. Angl. *Hyacinthus autumnalis* winter hyacinth. Item *Hyacinthus autumnalis maior*, Great winter hyacinth.

Primum in hortulo duntaxat aluit Clusius, spontè natū non vidit maturiùs minore florentē, interdum uel sub Iulii finem, vel Augusti initio. Alterum ante 40. annos in vicinis Monspelio colliculis florentem sub initium Septembris eruebat; deinde Madritanâ Parisiorum siluâ eâ parte quâ ad Bononiense cœnobium uergit, arenoso solo & salebroso: postremò Salmanticæ proximis colliculis ad flumen Thormim sitis, lapidoso admodum solo. E Verouensi Agro missus fuit Lobelio: plurimus postea etiam Lutetiæ Parisiorum, Narbonæ ad Aquas Marianas, & ad Cellam nouam Monspelii visus nobis glareosis, asperis, Autumno ineunte, non Vere. Maior in pensilibus Belgii hortis alitur. Florentem circa Autumnum vidimus in sylua propè Monspelium. Tiphyum Theophrasti Dalech. nobis visum Stutgardiæ. Tiphyum.

HYACINTHVS MAXIMVS Botryoides, comâ cærulea.

Descriptio. EX cepaceo bulbo *folia* aliquot interdum scapo lōgiora, & plusquam semunciā lata, cæsia, per terrā sparguntur: inter quæ surgit *caulis* singularis, duas spithamas longus, nondum exiccatis floribus in pyramidalem thyrsum desinens, qui vbi expansi fuerint, longiùs inuicem abiunguntur, colore obsoleto, concaui, ab angustiore basi quâ pedicello semunciali appendūtur, sensim dilatati, vix tantillùm hiantes oris in sex obscurè partitis, vt difficulter conspici possint latentes apiculi cinerei: fastigium autem thyrsi in comosam iubam cæruleo purpuream, longis pediculis concoloribus explicatur: odore nullo excellente, plerumque flores abundant puluere fuliginoso. Amara est hæc planta.

De hoc Hyacintho scribit Clusius. Hyacinthi primi Matthioli, siue comosi maioris à quibusdam cognominati, qui in multis Orbis Christiani prouinciis spontè nascitur, duo in Pannoniis genera obseruabam. *Alterum* præcox latiore folio, crassiore comâ, ineleganti tamen, maioreque bulbo. *Alterum* magis serotinum angustiore folio, tenuiore comâ, laxiore verò & elegantiore: huius flores comæ proximi, ex cæruleo purpurascunt, eiusdemque cum coma sunt coloris, quæ nota in priore desideratur: bulbus etiam minor. Præcox Maio, hoc Iunio, floret. Semine autem ex Hispaniis anno 1575. Hyacinthi Orientalis Hispanici nomine misso [cuius tamen duo esse genera statim deprehendi, nam magnitudo dispar erat] Viennæ Austriæ bulbaceæ plantæ mihi natæ sunt, quæ tandem duo Hyacinthi comosi maioris genera pepererunt, à vulgaribus nec florum coma, nec foliis differentia, nisi quod alterius folia latiora & Muscari foliis proxima ineunte Vere duntaxat emergere solebant, alterius angustiora longioraque, etiam antè hiemem: minutius semen Hyacinthi comosi maioris æmulum erat, alterum crassius Mus-

Muscari semini perquàm simile, quæ adeò causa fuit, vt separatim sererem. Illud autem peculiare in nonnullis, vt præmaturi flores excussi, nigrum siue fuliginosum pollinem spargant vstilagini ferè similem.

Hyacintho syluestri Cordi addita est figura Tragi, cum his verbis Gesneri: idem est ni fallor aut planè cognatus Hyacinthus maior Tragi & Fuchsii, cuius iconem addimus quanquam cœruleis floribus, cùm Cordus suos purpureos tribuat In alia annotatione est scriptum verus est Hyacinthus Medicorum. Nascitur Schenberge bey Hetsleth: vbi Braumlinck appellant. A Cordo in Dioscor. Hyacinthus, quem medici intelligunt. German. Brealing vocatur. Ibidem quidem annotauit Heluetiis vt quidem aiunt, nescio quibus Colrose.

Tragus Germ. lib. 7. cap. 70. Groß hyacinth. Et cap. 79. die vierdten / Bauaris Sew zwibelin: Idē in hist. lat. Hyacinthus maior Bauaris Sewzwibel, hoc est, *Cepa suilla*.

Fuchs. *Hyacinthus cæruleus maximus*. Et icon. *Hyacinthus cæruleus mas maior* Großblauw Merzenblumen mennle. Denegato vadimonio præceptorem nostrum vltrò dimittimus, vt qui indistinctè de Hyacinthis scripserit, nec certè demonstrarit, quis verus sit Antiquorum Hyacinthus, hicne, vel stellatus maximus Matthiol. passim, Hyacinthus Hetruscis Cipollæ Caninæ.

Dodon. Pancratium interpretatur herbam quam Fuchsius exhibuit pro Hyacinthi genere, quod Gesn. audit Monspessuli Ophioscorodon existimari à doctis, & vulgò Allium Caninum nominari. Lacun. *Pancratium* & *Scilla minor*. Dodon. Gall. *Βολβὸς ἐδώδιμος, Bulbus esculentus*, Germ. hunds knoblauch. Belg. hunds loock. Gall. Hyacinthus comosus spurius, siue tertius Neotoricorum. Anguill. vt existimat Bulbi esculenti sunt hodiè picti, pro Hyacintho. Clus. hist. post. vulgarem vtrumque (Hyacinthum comosum maiorem) Vngari appellant Kygio hagyma, *serpentis Cepam*. Belgæ Brabanti, Quispel. hoc est, *Aspergillum*, propter comam aspergilli instar expansam, Hispani *Aio de cigueñas*, hoc est, Alliū Ciconiarum Non desunt qui Pericarpum bulbū Plinii esse censent, cuius duas species esse dicit lib. Nat. Hist. 25. cap. 10. cortice rubro alteram, nigro papaueri similem: sed ex tam mutila descriptione, quis sententiam cōmodè ferre queat? Illud autem verè dicere potest Clusius, nullum vnquam bulbum se gustasse, qui maiorem ad vomendum vim ipsi fecerit hoc Hyacintho maiore qui in esculentorum bulborum classem ponitur. Lobel. & Pena Adu. *Hyacinthus comosus Dioscor.*

Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus maior*, Grosser hyacinth/oder mertzen blumen. *Hyacinthus purpureus magnus peregrinus*, Grosser purpurbraun frembt hyacinth. Compilator varietate rerum obrutus nudam proponit figuram cuius Hyacinthi nescio pro peregrino.

I. Gerard. *Hyacinthus comosus*, Faire haire Jacint. *Hyacinthus comosus albus*, wite haired Jacint. Gerardus quoque more suo quæcunque mutans binas figuras Tabern. habet sed colorem alium tribuit: ac præterea ponit ex eodem Taber. aliam figuram pro Hyacintho albo de quo pòst, lector ista diligentiùs scrutetur & lucem adferat.

Camer. horti. *Hyacinthus comosus maior* siue serotinus, & *minor* siue præcox. Crescit in aruis passim in Italia. Anguill. Bulbū propriè esse dictum volebat, & in Græcia adhuc vocari *βολβόν*. Ital. *Cepam Bouinam*.

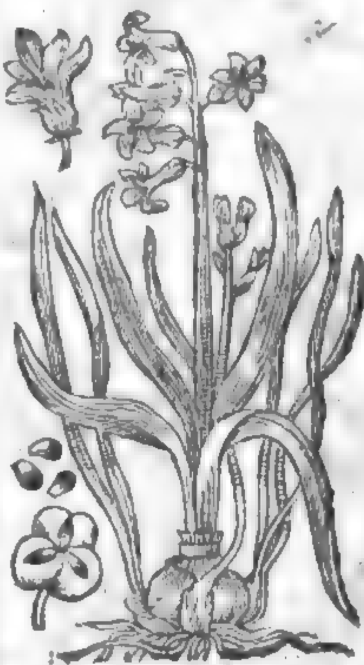
C. Bauh. *Hyacinthus racemosus maior*. An Bulbine Plinii lib. 20. cap. 9. & lib. 19. cap. 5. Huius, inquit, genera duo. primum procerius latiore folio, crassâ comâ, maiore bulbo pingit Lob. Obs. p. 55. alterum angustiore folio, comâ tenuiore, minore bulbo pingit idem Lob. icon. p. 106. C. Bauh. vt patet Hyacynthos duos racemosos tradit ex Lobel. cui tamen prior figura in Obs. nō placuit, quia in illa non nutabat coma, ideoque aliam curauit parandam & in iconibus priorem omisit, reseruatâ postremâ, si duo existimasset genera vtramque vt existimo retinuisset. C. Bauh. Apud Matth. Hyacinthus. Hyacin. sylu. Cordo.

Lobel. Italiæ, Narbonæ, reliquæ etiam Galliæ tepidiori abundè in satis & viarum marginibus prouenit. In agris Monspelii & Genenæ in segetibus & pratis, ac inter Ferrariam & Bononiam. Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzadinis in strada maior* florens Aprili. Item spontè in montibus Apenninis siue Bononiensibus è regione portæ S. Mamma. In cacumine montis Vendæ propè Balneum Aponense inueni in fine Februarii: vidi etiam Patauii in horto Nobilis à Pasqualigo. Basileæ in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri. Repertum cum flore mense Iunio inter Chemilli & Vesutium in Burgundia, euulsi & plantaui Montbelgardi in horto Ill. E. C.

HYACINTHUS ORIENTALIS QUIBUSdam constantinopolitanus.

Hyacinthus quem Orientalem, nonnulli Constantinopolitanum, appellant, *radice* est bulbosa magna, gustu viscido dulci, cui subsunt fibræ longæ, teretes, mediocriter crassæ: A qua exsurgit *caulis* singularis, dodrantalis, læuis, teres, *foliis* nudus, ad imum diluto virore pallescēs, supernè fuscus, micans: à cuius medio ferè ad summum scapum prodeunt semuncialibus pediculis ex viridi subnigris, deorsum nutantibus appensi *flores* tres, 4. & 5. ad vndecim aut duodecim & plures, odore suaui, hilari, cæruleo, aut mixto, aut rariùs albo, omninò spectando colore, vnciales, teretes, concaui, campanularū quodammodo æmuli, in sex lacinias profundiusculas diuisi, *staminula* luteo puluere conspersa, breuia, penitus recondita cōtinentes: *folia* tria, quinque, sex a bulbo statim exorta, coliculum ad summum vs-

Hyacinthus Orientalis flore maiore.

Hyacinth. minor Polyanthes.

Hyacinth. Orientalis Polyanthes foliis.

Hyacinth. Orientalis albus.

que fastigium nonnunquam comitantur, aliàs citrà desinunt, latiuscula, carinata, infecnè herbaceo colore, propiùs cacumen saturatiùs virentia. Succedit *capitulum* tricoccon ceu Lathyridis siue Cataputiæ maioris. Vnum genus fert flores maiores, colore etiam à minore variante, purpureo quidem: aliud minores, verumq; modò plures modò pauciores: quod minores, idipsum quoque plures ferè fert, licèt etiá interdum duos aut tres.

Quandoquidem auté *Clusius* horũ Hyacinthorum discrimina diligenter obseruauit, lubet totam historiam ex eo ponere. Præter Hyacinthum Orientalem inquit, qui omnibus satis notus est, cuiusque florem coloris intensione vel remissione admodum variare deprehendi, (ná totus quasi cæruleus, vel subcineraceus, vel dilutiùs purpurascens & hilaris, aut saturatè purpureus & ad violæ nigræ ferè colorem accedés inuenitur) in meo hortulo alebam, cuius bulbus reliquorum magnitudinem non admodum superabat, sed folia firmiora erant, caulis etiam inter illa prodiens maior, crassior vicenos aut plures flores proferens, aliis quidem similes: sed ex cineraceo quodammodò purpurascentes, omnesque in vnũ latus propendentes, reliquis non minùs odoratos: semen in triangulis capitibus minus altero. Huius semine nata mihi est planta πολύανθος, cuius caulis cubitalis, crassus, firmus, annno 1585. decem & septem flores habuit, non eiusdem cum matre coloris, sed purpureos floridiores, & sub lis binos ramulos, quorũ singuli quinis floribus erant onusti: sequente tamen anno nudum tulit caulem paucioresque flores, cùm longè plures expectassem, quandoquidem primo fœtu tam fuisset fertilis. Verùm diligentissimus & eruditionis non contemnendæ Iacobus Plateau mihi scripsit, Hyacinthum alere se valdè amplis foliis, magno, crasso, firmoque caule, multis floribus prædito, colorem non addidit, sed iconem misit Hyacinthi polyanthi maioris nomine insignitã: qualem hic exprimi curauimus. Habeo quidem vnam stirpem valdè lato folio & saturatiùs virescente præditam, cuius caulis etiam crassus, firmusque, sed in ferendis floribus parcior, vt pote qui plures denis non det, eosque non ad latus vnum spectantes & conuersos, sed omni latere æqualiter quasi sparsos, saturatiùs purpurascentes, capita enim saturatiùs virentia, quasi purpuræ insperso colore. Cæterùm, quod silentio minimè premendum duxi, Generoso Wolfgango Christophoro ab Entzestorf, semine à me communicato natus est Hyacinthi bulbus, qui Aprili mense anni 1582. florere cœpit, & sequentibus annis similes primis flores proferre non desiit. Eius folia aliis similia sunt, paulò tamen dilutiùs virentia, inter quæ caulis emergit satis firmus, senos, septenos aut plures (habui enim duodenos & quatuordecim) interdum flores proferens crassiusculos, interiore parte omninò niueos, foris etiam albos, sed quorum externa tria folia ad ὠχρόλευκον colorem quodammodo accedunt, non minùs tamen odoratos quàm superiores Hyacinthos: iis succedunt trigona capita dilutiùs virentia, semen etiam nigrum continentia: radix satis crassa, candicans, multis fibris donata. Anno porrò 1587. Bizantio accepit Generosa D. Vngnadin magni muneris loco, & pro Hyacinthis niueo flore, quatuor exiguos bulbos à reliquis discretos, quorum duo candicantes erant, alii dilutè purpurei & coloris admodum floridi: vtriusque generis vnum mihi dedit: purpureum vtrique subsequens hiems corrupit, tametsi mei magnam curam habuerim, alter paucos dedit flores eosque omninò niueos, altero minores, vt etiam tota planta multò tenerior & infirmior est. Diuersus autem ab vtroque qui pro albo

Hyacinth. Orient. purpurâ rubens.

Hyacinthus Orient.

Hyacinthus niueus. Orient.

Hyacintho hactenus est habitus, cuiúsque vnicâ stirpem à C.V. Alphonso Pantio missam alebat in pensilibus hortis Il. Io. de Brancion, cùm Viēnā euocatus sum ex Belgica: cuius postea plures bulbos Viennā illi misi, nam istic satis frequens erat, cùm valdè sit liberalis in sobole generanda. Sunt verò illius flores antequam explicentur, albi, sed aperti oras tantùm albas habent, reliquâ parte quasi carnei coloris, cùm tamen senescere incipiunt, ferè toti niuei fiunt. Turcæ omnes Hyacinthos hactenus acceptos *Zambul* appellatione miserunt, additâ voce Indi, cùm Indicum, vel alia quapiam, cùm locum vnde acceperint, indicare volunt. Florent omnes Aprili.

Huius itaque Hyacinthi variæ sunt species, quarum *vnam* Hyacinthum Orientalem flore maiore vocare solemus, quæ modò plures, modò pauciores habet flores purpureos, cæruleósue. Huius iconem desumpsimus ex Camer. Epit. *Alterius* autem siue Hyacinthi minoris Polyāthes ex Phicon. pag. 105. *Tertia*, id est, Hyacinthi Orientalis Polyanthes foliis, Figura est ex Clus. hist. post. pag. 175. *Quarta item* est Hyacinthi Orient. albi, quæ exstat in Icon. Pl. pag. 105. *Quinta* denique est Hyacinthi Orientalis purpureo rubei, quem depinxerunt Ic. pl pag. 104. Anguill. Hyacinthus Theophrasti & Dioscoridis, Turcis *Zambleuder*. *Aliud* Hyacinthi genus quod Orientale appellare placuit mihi [Matth. in Dioscor. cum magn. figuris] Cortusus, quod sibi missum ex Orientalibus regionibus fatebatur, quod Hyacinthus Orientalis frembder hyacinth cognominatur. In Epit. cum Camer. Icon. Figuræ sanè quæ ponuntur a Camer demonstrant Hyacinthum maiore & minore flore: sed secunda non respondet figuræ Matthioli, quæ nihil aliud meo iudicio quàm Ornithogalum maius album, vt suo dicetur loco, exprimit.

Dodon. de fl. Hyacinthus quem Italia & Belgium Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores potentiores maióresque, ac citiùs prodeuntes. Item in fol. Horum vnus maior, plures profert flores: alter minor pauciores. Figuræ, quas proponit Dodon. non displicent quamuis minùs exactè distinguat plantas.

Lob. & Penæ Adu. Hyacinthi Orientalis Græci varietas quam Indi *Zambel* vocant, caulem habet Serpentariæ modo maculosum, & tortilia folia.

Tabern. ic. & h. *Hyacinthus Orientalis cæruleus*, blawer frembd hyacinth. Item: *Hyacinthus Orientalis maior Polyanthos*: Gefulter frembd hyacinth.

Halepi cùm esset Rauvvolf. obseruauit principio Februarii aliquot Hyacinthi species, potissimùm Orientalis quem vocant *Zambel*.

Camer. hort. *Hyacinthus Constantinopolitanus Diosc. Hyacinthus Orientalis*, albo cæruleo flore, itémque purpureo. Turci vocant *Zembul*. Item *Hyacinthus Arabicus* à D. Aicholsio communicatus. *Zumbal* Arabibus. Nos Arabicum quoque hoc capite ponimus, quia nondùm nobis constat quantùm differat à cæteris, & quia teste Rauvvolfio cæteri Hyacinthi Orientales ita dicuntur. Lob. etiam vt antè demonstratum vt meminit etiam *Zambel*, an idem cum hoc nescimus.

I. Gerard. *Hyacinthus Orientalis cæruleus* the blew Oriental Jacint. Item *Hyacinthus Orient. Polyanthos* Double Orientalle Jacint.

C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 11. siue Caule serpentariæ instar maculoso, Matthiolo *Orientalis alter*, Lobel. *Orientalis Græcus*. Et *Hyac.* 12. siue Orientalis purpureus Lobel. purpuræ rubens. *Hyacinthus* 13. siue Orientalis albus 1. Orientalis albus. Et *Hyacinthus* 15. siue Orientalis maximus. Matth. *Hyacinthus Orientalis* Lob. *Orient. maior Polyanthos*. Tandem *Hyacinthus* 17. siue *Hyacinthus Arabicus* Cam. Nostro iudicio si quid suspicandum ex nuda Matthioli figura, suspicor Matthiolo Hyacinthum Orient. alterum potiùs cum maiore Lobelii conuenire quàm primum, & primum Matthioli potiùs quadrare cum Lobelii Orientali Græciæ.

Idem C. Bauhin. apud Matth. *Hyacinthus Orientalis*, *Hyacinthus* caule Serpentariæ. *Hyacinthus Orientalis* alter Matth. siue maximus [sed figuræ transpositæ erant, figuráque mutila. Matthioli figura Hyacinthi Orientalis non demonstrat plātam, cuius figuram ex Tabern. ponit: mihi Matthioli Hyacinthus ille est Ornithogalum maius album, vt iam dictum, foliola quæ appingit ad singulos pediculos longiusculos, & aliam differentiam manifestam demonstrant ab Hyacintho Orientali maximo, nec figura Matthioli inutilis est, vt quis existimet, si sumatur pro Ornithogalo dicto.

Orientalem siue Constantinopolitanum Hyacinthum cùm essemus in Italia vocabant *Zambleuder*, vidimus Veronæ in horto Nobilis di Muscardo. Ferrariæ in horto Principis mense Maio nobis ostendit ipse Anguillara iam deflorescentem, & in quo capitula incipiebant prodire. Bononiæ in horto Nob. Alpassel. Parmæ in horto Nob. Antonii Lalatæ, mense Aprili defloruerat. Hunc etiam vidimus in horto Priuli & Pasqualigo Patauii. Geneuæ in aliquot hortis vt in nostro etiam mense Februario flores incipiebat protrudere & folia. Montbelgardi Geneuâ allatum prorupit Ianuario in horto nostro: trāstulimus in hortum Il. E. C. Wirtemb. accepimus etiam à D. Landgrauio, flore albo. Basileæ apud Doctorem Fœlicem: Nune in horto Ill. E. C. aliquot species habeo maiorem purpureum cœruleum & album. — Locus & tempus

HYACINTHVS BRVMALIS ALBVS.

Louanio ad nos (inquit Lob.) primùm missum hoc Hyacinthi Orientalis venustissimum & rarum genus à D. prof. Regio D. Cornelio Gemma, icone & oratione scitè expressum & descriptum. Eius bulbos Insulis ad me postea misit amicus singularis Ioannes Baillet, Mercator Insulanus. C. Gemmæ rarum hoc prorsus videtur atque exoticon Hyacinthi genus: nam etsi folio- — Descriptio

rum formâ & florum cum aliis plærisque conueniat, id tamen sibi vendicat singulare, quod statim sub Solis hibernum tropon sub terris erumpat, caulem quoque protrudens interdum per medias niues. *Florem* venustissimum laxat circa principia Ianuarii, vt apud me iam ter quaterue floruerit à fine Decembris vsque ad medium ferè Mensis Martii, non sine maxima pariter admiratione & aspectantium voluptate. Non gaudet humidis locis, sed ab humore priùs quàm frigiditate corrumpitur: ideoque & in testa fideliùs asseruatur: semen tamen aut bulbi germen hactenus ab eadem planta impetrare non potui, quod florum illa nimis præcipitata protrusio facit. Sunt illi *folia* non vt cæteris laxa & mollia, sed succulenta, spissa, ac ferè semper erecta, vt in generibus Aizoi. Nerui in his nulli conspicui: sed striæ solummodò rectæ ac veluti tenues fibræ. Durant autem virore constante vsque ad finem Iulii mēsis, ac multò diutiùs quàm cæteris vsu uenit. *Flos* læui caule, nonnihil circa fastigia ad pediculos singulos excauata; propendet candidus, nonnihil tamen sub initia, & circa supremas oras quiddam subcæruleum præse ferens, quo quidem euanescente sensim Februario mense totus fit lacteus, odore fragrantissimus, in ea specie deinceps mēse plus integro perseuerans. *Radix* bulbosa, intus candida, foris russa, circa foliorum exortus maculas quasdam, quales in Serpentariæ maioris caule spectantur, effundit, interfusæ purpura nigra. Verùm id maximè sub Veris auspicia. & cùm terræ rursus mandatâ caulem emeritum gerit.

Lobel. append. & Icon. Pl. *Hyacinthus brumalis, Orientalis albus.* C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 14. siue *Orientalis albus alter.*

HYACINTHVS MINIMVS serotinus flosculis Hyacinthi Orientalis.

Descriptio

HYacinthus Lobel. Adu. par. 2. minimus serotinus elegans, facie Orientalis Hyacinthi, sesquipalmares & spithamæos tenuissimos *cauliculos* edit, tribus flosculis è gracilibus petiolis, ex cæruleo dilutis, senis cæruleis venis striatis, Hyacinthi Orientalis similibus, sed longè gracilioribus, minoribusque, sex partitis oris sub finem Maij prædictos. *Foliola* angusta, sparsa, spithamum longa Hyacinthi Autumnalis maioris quadantenus. Paruulus item *bulbus*, albidus. Alitur in fictilibus à D. de Franqueuille ex Gallia delatus, & acceptus ab honestissima matrona vxore D. D. L'Aoust, tanto florum amore capta, vt sibi meritò Floræ nomen vendicarit.

HYACINTHVS ODORATISSIMVS dictus Tibeadi & Muscari.

Descriptio

HYacinthus Tibcadi dictus bulbo admodum magno, albicante, multis tunicis pertexto nititur, gustu amaro, cui appositæ fibræ paucæ quidē, sed crassæ & longæ, quæ Clusio perennes, nec singulis annis marcescunt & pereunt, vt Hyacinthorum, Narcissorum, Tuliparum, Liliorum, & multarum aliarum bulbacearum stirpium fibræ: *folia* quinque aut sex dodrantalia & longiora, latitudine ferè vnciali, sex striis per longum discurrentibus, crassiusculis, carinata, satis crassa & succulenta: *caulis* singularis, teres, satis crassus, nudus, admodum infirmus pro sua crassitudine:

hunc à medio ferè ad summū racematim cohærentes ambiunt *flores* botryoides, quorum colores sic tradit Clusius: Initiò interdū purpurascentes aut virides, deinde ex purpura virentes, aut ex viriditate albicātes, nonnunquam subcærulei, aliquando nigricantes initio, siue saturatè purpurascentes, deinde pallidi vel flauescentes, vel ab initio pallidi, postea flaui, postremò vbi tabescere incipiunt nigricantes aut pulli, itque mucrone quàm in aliis crassiore aut obtusiore interdum, qui marcescere incipientes, gratissimum moschi ferè aut aromatum odorem referunt, licèt qui flauo colore est, grauius quidpiam & Narcissinum quodammodò spiret: intelligo & niueo flore, atque etiam egregiè rubente inueniri. Flores sequuntur capitula prægrandia triquetra, & veluti pinnata, in quibus semen nigrum rotundum. Clusius ait se obseruasse interdum hanc stirpem caulem in binos ramos diuidere, quorum singuli multis floribus onusti fuerint.

Matth. in Comment. Ital. & Lat. cum magnis fig. *Bulbus vomitorius.*

Dodon. de floribus, *Hyacinthus alter quidam spurius*, Matthiolus pro Bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens, nullis testimoniis aut rationibus sententiam suam astruens. In fol. *Hyacinthus spurius Recentiorum alter.* Dodonæo penè euenit quod reprehendit in Matthiolo, descriptio ita ieiuna, vt difficilè sit agnoscere de quo Hyacintho tradat nisi in post. histor. lat. fig. apposuisset. Dod. repreh.

Lob. obs. *Dipcadi Chalcedanicum & Italorum, Bulbus vomitorius Matthioli.* Item Icon. pl. 109. *Dipcadi Chalcedonicum & Muscari Clusii.* Tabern. icon. & histor. *Hyacinthus botryoides Chalcedonicus muschatus*, frembden rauben hyacinth. Gerard. *Muscari Clusii*, Ein Colored grapflower. C. Bauh. phyt. *Hyacinthus* 27. siue *racemosus Moschatus, Bulbus vomitorius Matth.*

Clusius: E vicinis Constantinopoli hortis vltra Bosphorum in Asia sitis primùm nostræ Europæ communicata est hæc planta. Hyacinthi species odoratissima Nobili viro D. Antonio Cortusio Tibcadi Arabibus dicta. In principio Martii florebat Patauii in horto prædicti. Montbelgardi in horto E. C. per Fratrem C. Bauh. missum ex Italia, & per Landgrauium habuimus copiosum.

HYA-

HYACINTHVS ODORATISS. TIBCADI luteus.

Muscari

Clusius nullam particularem ponit Muscari flauo flore descriptionem, licet iconem habeat.

In Exot. part. 2. Append. 2. annotat quæ sequuntur: In illis plantis Muscari quæ flauum proferunt florem, discrimen quoddam obseruabam. Nam ex quæ pallidas ab initio proferunt florum gemmas, ante hyemem plerumque germinare solent, & præcociores producunt flores, quàm illæ, quarum gemmæ ab initio nigricant, aut saturiùs purpurascunt. Ex illis autem semine natas mihi esse plantas memini, quarum flores colore non referebant matris flores, sed alium quendam peculiarem nanciscebantur, ex viridi scilicet flauescentem: matris tamen florum odorem retinebant.

Tabern. Icon. & hist. *Hyacinthus botryoides Chalcedonicus luteus*, **frembder gel trauben hyacinth.** C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 28. siue *racemosus moschatus luteus*. I. Gerard. *Muscari flauum* **Yellow muscked grape flower**/ Lobel. ic. Pl. pag. 109. *Dipcadi flauum* siue *Muscari Constantinopolitanum* siue *Chalcedonicum*. Teut. 145.

Locus

Vidi Stutgardiæ in horto Ill. C. Wirtemb.

HYACINTHI TIBCADI LVTEI VARIETAS siue Muscari lutei præcox.

Mediocastri Mattiacorum (inquit Lob. Adu. part. 2.) in stirpium exoticarum ditissimo viridario D. *Cornelius Corne* alebat, Martio flores laxans, initiò subcæruleos: Aprili verò aureos. Folia minimè sparsa aut procumbentia, vti alterius flaui Muscari sed Tipcadi floris cærulei modo erecta. Cætera eadem.

HYACINTHVS STELLATVS BIFOLIVS ET trifolius vernus dumetorum, flore cæruleo & albo.

Descriptio

Ex *radice* bulbosa, oblonga, fibrosa, alba, gustanti viscida & subdulci, exit *coliculus* uncœus, fragilis, palmaris & pedalis, fuscus, radicem versus exalbidus, duobus *foliis*, interdum tribus, longiusculis, carinatis, à bulbo statim exortis, stipatus, qui in *pediculos* pro florum numero plures paucioresue ad duodecim nonnunquam, nunc breuiores, nunc longiores, teretes diuaricatur, licet aliquando ipse coliculi scapus flosculum singularem gerere reperiatur: *flores* pulchri, cærulei, rariùs albi, *stellati*, sex foliolis distinctis, angustis, mucronatis, constantes, in quorum medio *staminula* sex diluto cæruleo sustinent capitella saturatiùs tincta, pistillum turgidulum mucronatum concolorem circumstantia: at si flos albus, cum staminula quoque alba apicibus luteis prædita pistillum album ambiunt: succedit capitulũ, in quo *semen* Trago autore fuluum, Milio simile. Clusio in triangulis vasculis non atrum, vt cætera hyacinthorum genera, sed fuscum duntaxat & veluti fuligine infectum. Icones quas proponimus sunt ex Fuchsianis quas eminus, flores in iis non benè picti.

Hyacinthus vulgaris Clusii, quia floribus radiatim expansis, & in stellæ formam decussatis, stellati cognomẽ apud rei herbariæ studiosos inuenit, is videlicet qui cæruleo est flore in quo varietatem etiam obseruabat aliis floribus magis saturis & ad violaceum quasi tendentibus, aliis ad carneum colorem proximè accedentibus. Habet autem ipsa planta vel terna folia, vel plurimùm bina, ut etiam illi bulbi quos Neapoli Francofurtum ad Clusium mittebat Ferdinand. Imper. Qui albo est flore, spontè nascentem nusquam videre ipsi contigit, sed binos aut ternos eius bulbos Francofurti accipiebat munere D. Philippi Stephani Sprengeri Pharm. Palatinalis Heidelbergæ: aliú deinde exalbido & veluti cineraceo subcæruleóue flore præditum, Lugduno Batauorum missum à N.V. Ioanne ab Hogelande. Superioribus autem generibus maturiùs floret, & in triangulis vasculis semen fert, non atrum, vt cætera genera, sed fuscum & tanquam fuligine infectum cui non valdè dissimile, etiam est illius semen, qui albos profert flores. Viennenses porrò Matronæ eum qui cæruleum habet florem, **Blaw baldrian** appellant, quasi cæruleum Lilium conuallium: nam Oenanthen vulgò Lilium conuallium dictam, ipsæ **baldrian** nuncupant: Belgæ à

Tempus

Nomen

Oenanthe Lilium conuallium.

stellato flore Sterrekens/vocant. Sed & Hyacinthum stellatum vulgari alioqui formâ similem reperiri audit, quorum alter flores proferat, suauiter rubentes & quasi carneos, alter, flauos: illos autem videre nondum ipsi contigit.

Hyacinth. stellatus suaue rubens, flauus.

Icon Clusiana sub titulo *Hyacinthi stellati* albo flore apud Lobel. obs. p. 53. Et icon. Plant. p. 99. est sub titulo *Hyacinthi Germ. Lili-flors* siue Floris Martii stellati, Narcissi cærulei Bockii: sanè placet icon pro cæruleo & albo, quia quod animaduertimus non differunt nisi colore. Brúfel. T. 1. Rhapf. 31. & 4. p. 150. *Narcissus Martius.*

An Cordo herba Narcissi, caule dodrantali, flore est in lateralibus pediculis cádido, stellato, aut cruciformi, odorato: radice bulbosa, Norimbergæ in horto Ollingeri.

Non vult litigare Tragus an hi bulbi, vel Narcissi cærulei & albi, blo hornung blumen/blo mertzen blumen/sint referendi ad Bulbos vomitorios aut Narcissos vel Hyacinthos. Figuram vnicam habet Tragus quæ minùs placet.

Fusch. hist. *Hyacinthus cæruleus minor. Hyacinthus albicans seu foemina.* Item icon. Hyacinthus cæruleus minor mas, klein blaw mertzen blum mennele. Hyacinthus cœruleus minor fœmina, klein blaw Mertzen blum weible. Hyacinthus niueus weiß Mertzen blum.

Gesner. horti. *Bulbus quidam sylu. Hyacinthi species,* vt multi putant. In cat. plant. *Vaccinium, Hyacinthus, [illegible],* Blaw Mertzen blumen. Item *Hyacinthus,* Latinis (vt quidam volunt) Vaccinium, Blaw hornung blumen / Ein hyacinthen geschlecht.

Lobel. & Penæ Adu. *Hyacinthus Germ. Liliflorus,* Angl. Our ladies flour. Doctiss. quidam cum Fuschio Poëticum Hyacinthum diuinabant. Sed eius effigiatura congruentiùs multò Dioscoridis Hyacintho quàm Poëtico foret, flores cærulei purpurei. Item obs. *Hyacinthus Liliflorus stellaris, Flos martius stellatus Germ. Hyacinthus bifolius Theophrasti,* Belg. Sterrekens. Et Icon. Plant. p. 99. *Hyac. Germ. stellatus, Narcissus caruleus Bockii.* Aduers. part. 2. *Hyacinthus Germanicus stellaris.*

Cam. horti. *Hyacinthus stellatus flore albo & purpureo.* I. Gerard. *Hyacinthus stellatus Fuchs.* Starrie Jacinth. *Narcissus caruleus Bockii.*

C. B. not.

C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus 1. caruleus siue trifolius.* Hyacinth. 2. siue *primus albus Narcissus candidus* Trago. *Hyacinthus Germ. stellaris albicans serotinus Lobel.* Et *Hyacinthus 3.* siue *caruleus alter bifolius Tab. icon.* minor: Dodon. Satyrium 2. Dubito an Tragi planta eadem sit cum Lobeliana, quia Tragi solet cum alio florere & flores habere albos, qui sex foliolis constant, Lobelij verò serotina flore albicante pingitur cum foliolis 5. tantùm. Nullam prætereà video occasionem separandi Satyrij secundi Dodon. ab Hyacintho stellato primo, ipsemet Dodon. in postremis non separat.

Locus & tempus.

Norbonæ montosis arduis, Geneuæ aut Heluetiæ & Germaniæ in campestribus & iuxta sæpes, Lobelio, nascitur, flore cæruleo, purpureo. Hyacinthus Camer. stellatus flore albo & cæruleo, frequens in Duc. Vuirtemb. creber, vt Fuchsius quoque meminit & Cordus Tubingæ in siluulis inuenitur. Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli apud quos, Plinii testimonio, eximiè prouenit, vt Ruellius autor est, nemoralem & agrestem Cepam nominent. Et eius certè magna est copia Verno tempore in nemoribus haud procul à vico Luschnaw iuxta Tubingam sito, vt vel etiam ex natali satis constet flores hos quos pictos exhibet Fuchsius esse germinos Hyacinthos. Vere prouenit mensibus nimirum Februario & Martio Theoph. l. 6. hist. c. 6. hinc Martius flos dictus, cùm itaque tempus etiam conueniat nemo est qui deinceps veros esse Hyacinthos dubitare meritò possit.

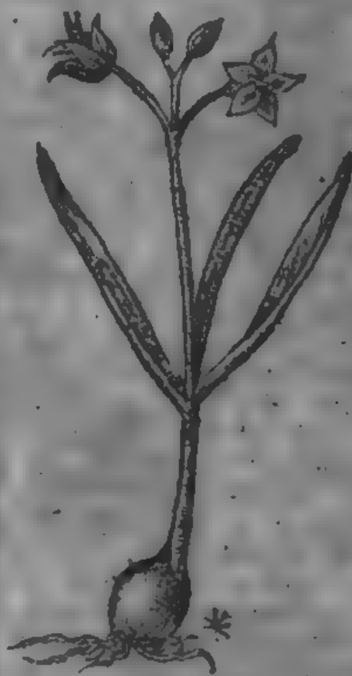
[illegible]

E loco & tempore Fuch. asserit non dubitandum de suis pictis Hyacinthis, verùm non demonstrat, qui sint ex iis, qui in Ducatu Vuirtemb. vel in Gallia proueniant, hinc apparet firmitas argumenti.

Cronemb. Satyrium verum colligitur in tractibus sabulosis & arboribus consitis ex quibus nos olim frequenter eruimus, ac maximè circa Herlen eximium Holandiæ oppidum.

Hyacinthus stellatus vernus modò bifolius modò trifolius à me obseruatus inter Balneum Aponense & Arqua & in monte Venda, & Patauii in horto Nob. Pasqualigo florens in fine Februarii; Monspelii allatus ex montibus circa Gangem mense Aprili cum foliis latis, radice bulbosa, & floribus cæruleis multis ab inuicem diuaricatis cum pediculis satis longis: Geneuæ copiosè in colle circa Castellum *la Bastie* florens Martio mense, è regione *Champé* vltra fluuium *Arue* in sylvosis locis mense Februario folia protrudens, & circa finem Februarii florere incipiens, ac ibidem non solùm colore cæruleo, sed etiam pulcherrimo niueo: nec video differentiam quàm coloris: inueni etiam Montbelgardi ac habeo plantatum in horto Il. E. C. qui passim prouenit, vt in colle eundo Vauiaucourt & in nemoribus versus Arbouans.

HYACINTHVS STELLARIS Albicans Serotinus.

Descriptio.

SCribit Lobel. in Append. Hyacinthus stellaris albicans serotinus. Seriùs floret & folia exiliora habet, flos aspectu iucundus albicat. In Belgium delatus e Biscayæ móribus, & munere missus à Mutone. Item Icon. Pl. p. 100. *Hyac. Germ. stellatus albicans,* Teut. 136. Item Aduers. part. 2. *Hyacintho Germ. stellaris congener Hyacinthus serotinus albicans e Cantabriæ montibus delatus,* cuius effigies Icon. p. 100. exprimitur. Septenis floribus & pluribus aspectu iucundissimis in hortis D. I. Someri & D. Iacobi Knibii: albis floribus variare memini & luxuriare cum Hyacintho Stellari Bizantino à Clusio descripto radice foris nigra, flore præcoci. Item *Hyacinthus stellaris albicans Botanicorum* effig. icon. p. 100. A stellæ instar radiatis floribus ab herbarum cultoribus sedulò vocatur *Stellaris* aut *Stellatus Hyacinthus,* floribus albis amœnissimis septenis & pluribus in horto

Hyacinthus cum albis floribus, flore præcoci. Radice nigra.

horto Someri variat. Lobel. videtur mihi obscurus: Cur in postr. Animad. bis mentionem facit Hyacinthi stellaris, Hyacinthi albicantis: cur bis repetit descriptionem Hyacinthi stellæ cum albis floribus, suum albicantem pingit cum floribus quinque, vnus autem flos pingitur quinquefolius, an veraciter nescimus, stellares dicti solent esse sex foliis.

C. Bauh. C.Bauh. Phyt. existimauit eundem cum Tragi Narcisso candido, quod nobis non videtur, non tamen negamus eum quem describit in Adu. postremis floribus albis eundem esse cum Tragi Narcisso vt antè dictum.

HYACINTHVS STELLARIS VERNVS parvulus, flore ex cæruleo cinereo.

Descriptio. PErsimilis autore Lob. Adu. part. 2. paruulus Hyacinthus stellaris Vernus, etiámque stellatis Hyacinthis congener pumilio, nouus indictus Hyacinthus, Londini hoc mense Aprili 1605. in amœnissimo & exoticarum stirpium ditissimo hort. C.V.D. Io. Coys, cuius sæpe meminimus, *flores* laxauit ternos aut quaternos, stellatos, ex cæruleo cinereos, senis foliolis, totidémque staminulis & apiculis cæruleis obscuris conflatos: *pistillo* in medio cum vmbone aut apice ex cinereo cæruleo. Vix palmaris plantula est, *foliis* angustis, vt cærulei amœni floris paruuli Hyacinthi Botryoidis surrectis, minoribus tamen gracilioribusque, quaternis aut quinis, è quorum medio *cauliculum* prodit. *Radix* parua, alba, oblonga, parum fibrata, quâ vt & plerisque aliis nouis Plantis ex Galliis delatis Georgius le Seigneur Britanniam ditauit.

HYACINTHVS STELLARIS MAIOR.

HYacinthus stellaris maior, authore Lobel. Adu. par. 2. omni sui parte duplò maior Hyacintho stellari Germanico. Mattiacis Medioburgensibus botanicis Belgis innotuit opera D. I. Someri, quem in hort. Magni Ducis Hetruriæ nactus est. Flores intensioris purpuræ: Radicis bulbus albet.

HYACINTHVS STELLATVS æstiuus minor.

Descriptio. QVàm primùm è terra, inquit Clus. prodit hæc planta septena aut octona à radice pronit *folia* angusta, plana, viridia, & quodammodò splendentia, circiter septem vncias longa, quæ sese humi diffundunt, & in orbem spargunt, atque veluti contorquent: inter quæ assurgit *cauliculus* teres, breuis, binarum vnciarum longitudinem non excedens, summo fastigio senos aut septenos *flosculos* alternatim ferens, veluti spicam congestos, iis formâ & colore pænè similes, quos profert Hyacinthus stellatus æstiuus, cuius paullò antè meminimus, sed longè minores: his succedebant triangula etiam *capitella* extremo mucronata, nigrum *semen* continentia: *radix* erat bulbosa, ferè orbicularis, crassæ Auellanæ Hispanicæ magnitudinem æquans, candida sed fuscâ membrana tecta, è cuius intimâ sede numerosæ exiliebant fibræ, magnâ ex parte valdè tenues, iis tamen admixtæ septenæ aut octauæ paullò crassiores. Florebat Maio mense cum maiore. Vnicam huius generis plantam, eámque *aduiuam* accipiebam anno Christi 1603. à Nicolao le Quilt siue Quelt Gallo rhizotomo cum bulbo vnifolio, & aliis quibusdam à Lusitania, vt asserebat, petitis.

HYACINTHVS RARVS.

Descriptio. RAdice nititur Hyacinthus nobis rarus dictus, bulbosa, magna, fibris donata, alba, alicubi purpurascente, sapore subdulci, viscido, & nauseoso: *folia* à radice quina aut quaterna, per terram sparsa, vnciam lata, Hyacin. stellati siue dumetorum latiora (à quo differt, licet affinis) sunt longitudine cubitali, carinata, striata & splendentia: *caulis* tenuis vnus vel duo, interdum quaterni, cubitum alti, alii palmum, sesquipalmum, & palmos duos lógi, purpurantes, nitentes, angulosi, *flores* sustinent in summo fastigio, quaternos, quinos, senósue, à lateribus ex foliis sex composito, sublongis, acuminatis, cæruleis, vel potiùs violaceis, vngue albicante, decurrente per longitudinem linea saturatiore viola tincta, ita à se inuicem ad pediculum vsque distantibus, vt radiatam stellam æmulentur: medium occupat *capitulum* rotundũ canaliculatum, Pisi parui magnitudine, album, loculamenti *seminum* rudimentum, quod ordine circumstant *stamina* rigidula, sena, violacea, circa imum albicantia, è medio autem capitulo stilus violaceus emicat: pediculi, inferiorum quidem florum plùs quàm duas vncias longi, purpurantes, splendidi, surrecti, superiorum verò vix culmum latum longi, mediorum medio modo se habent.

Locus. Hoc Hyacinthi pulchrum genus attulit nobis Frater Casp. Bauhinus ex Italia, collectum Patauii in horto Treuisani: ex bulbis à nobis satis in horto Ill. nostri Principis, flos emicuit Aprili mense. Frater nobis retulit D. Cortusum nominare Hyacinthum nondum descriptum cum

hoc bulbo magnam affinitatem habere videtur Hyacinthus Stellatus Byzantinus Clusii: cui an vtriusque bulbosæ plantæ nota fuerit differentia statuito.

HYACINTHVS STELLATVS Byzantinus.

Descriptio

Hyacintho nostro raro, in multis correspődentẽ tradit Clusius hist. post. nomine Hyacinthi stellati Byzantini; de quo ille ait, quaterna aut quina sunt *folia* humi fusa, longa, carinata, dilutè virentia, Hyacinthinis adeò similia, ut antè quàm florem conspicerem, Hyacinthũ esse crederem: inter hæc emersit digitalis ferè longitudinis, gracilis, & infirmus *cauliculus*, priore anno ternos sustinens *flores*, altero quaternos aut quinos, sex foliis constantes, diluti cærulei coloris, inodoros, qui Solis radiis illustrati instar florum Hyacinthi stellati vulgaris sese explicarunt, & exalbida sex staminula ostenderunt, quorum apices purpurei, stilo in medio eorum assurgente: successerunt triangula *capitula*, qualia in vulgari, sed inania, vt *semen* obseruare nequiuerim: *radix* bulbosa est, non magna, nigro cortice tecta, & fibris subtus prædita. Hunc Bulbum Byzantio acceptum cum aliis stirpibus Francofurtum ad me mittebat anno 1590. Generos. Domina Vngnadin nomine adscripto *Susam guile*, quà appellatione initiò Lilium Susianum insignitum, deinde, Iris illa bulbosa præcox, quam Matthi olus pro Hemodactylo Constantinopolitano exibuit, Dodonæus pro Iride tuberosa. Flores mihi protulit Aprili cum aliis Hyacinthis.

Tempus.

Lobel. Adu. part. 2. p. 485. *Hyacinthus stellaris Byzantinus à Clusio descriptus.* Videtur idem p. 486. eundem tradere his verbis: Hyacinthus stellaris Byzantinus tenuifolius præcox; effig. tar. pl. p. 184. Affinis stellari Hyacintho Germanico, foliolis & effigie: sed minore vnciam longo, paruum digitum crasso bulbo: flores itidem stellatos, obsoletè cæruleos, tenui superiore caule fusos, Martio & Aprili laxat in hortis cultioribus Botanicis. Dubium nobis est de quo Hyacintho stellari Byzantino scribat Lobelius: ille Hyacinthus stellaris Byzãtinus cuius meminit Clusius in post. hist. p. 184. non est tenuifolius: nec Clus. ait ei tenui folia.

HYACINTHVS STELLATVS Bizantinus alter elegantiss. serotinus, bullatus.

Descriptio

Hic præcoci deflorescente Hyacintho stellato lõgè elegantior, nitidis, stellatis, cæruleis, amœnis, secundum sesquipalmares, spithamæos, lucidos, planos, rubentes cauliculos, floribus prodit, Stellati Germanici Hyacinthi latioribus foliis: semine in pericarpiis rotundo, albo, lucido, Synapi albi ferè. *Radix* Leucoio bulboso par, intus alba, foris rubens, quæ nucleis ad natis propagatur. Hic Constantinopoli delatus quinquennio floruit in Londinensi agro in horto exoticarum Stirpium ditissimo Nobiliss. Baronis D. Eduardi Zouche, Cambriæ magni Præsidis, vnde quidam alii postea habuerunt. Lob. Adu. part. 2.

Locus & tempus.

HYACINTHVS STELLATVS multiflorus cineracei coloris.

Descriptio

Mittelburgi, inquit Clus. Hist. post. in Walachria Zelandiæ insula, alebat Wilhelmus Iasparduyn Pharm. Hiacinthum Stellatum subcineritium, cuius iconẽ mittebat Doct. vir Tobias Roelsius illius vrbis Medicus. Is autem multa habet *folia* humi iacentia, instar foliorum Hyacinthi Anglici, vel Belgici ferè: inter quæ prodit *cauliculus* palmaris, vicenos, tricenos aut plures interdum *flores*, spicæ vel Vuæ instar, congestos ferens, seu foliolis constans, medium occupante vmbone siue capitello ex sex *staminibus*, non secus ac in Hyacintho, quã stellati cognomen vulgò obtinuit, sed lõgè dilutioris, & veluti ex cæruleo cineracei: *floribus* succedunt capitula trigona *semen* continentia: *radix* bulbosa est, candida, instar radicis Hyacinthi Belgici. Floret cum vulgari, hoc est, sub extremum Martium, vel etiam Aprili: paullò tamen seciùs vulgari &c. in Exot.

Hyacinthus stellatus Bizantinus vel exoticus Someri [inquit Lob. Ad. par. 2.] latã depressa spicã fasti-

fastigiatus, Hyac. stellatus Cineracei coloris apud Clusium. Effig. Ratio. Plant. pag. 184. Iam septenis & pluribus annis elapsis altera Stellari Hyacinthi exotici noua species nobis Mediobur-gi innotuit operâ eiusdem Domini de Somer, qui primus bulbum eius in Belgium attulit. Facie totâ, sparsis foliis, & cauliculo Spithamæo quadantenus Hyacinthum Belgicum vel Britanicum æmulatur: sed vmbellæ instar initiò stipatim stellati subcærulei pallidi flores, Plantaginis roseæ modo in latam expressam aut aliquantulùm depressam spicam, & tandem in longam fastigiati. Apud Britannos hortensis hodie, & bulbo propagatur operâ D. de Francque ville in horto Medico Nobiliss. Baronis Eduardi Zouch magni Præsidis Cambriæ siue Walliæ.

HYACINTHVS STELLATVS ÆSTIVVS.

Descriptio

Hoc Hyacinthi genus [ait Clus. Exot. part. 2. Append. 2.] suis floribus onustum, primùm Maio mense anni à nato Christo 1606. conspiciebam in cultiss. horto perurbani & ornati Viri Lopez ciuis Leydani, quod è Lusitania allatum esse asserebat.: deinde illo ipso anno videbam etiam in hortis Ioannis ab Hogelande, & Christiani Porreti. Quùm autem neque eius iconem, neque historiam quispiam hactenus (quod equidem sciam) exhibuerit, operæ pretium me facturum arbitrabar, si in hoc appendice proponerem.

Erat autem hæc planta quaternis, senis aut pluribus *foliis* prædita, viridibus, carinatis, palmum longis, satis angustis, humíque quasi in orbem stratis, alioqui satis firmis, instar foliorum Hyacinthi illius stellati qui cineraceos flores profert, superiore capite descripti, inter quæ assurgebat palmaris *cauliculus* satis firmus, sustinens oblongis petiolis inter appendiculas purpurascentes prodeuntibus, denos aut duodenos *flosculos* ex cæruleo purpurascentes, nullius aut certè perexigui odoris, sex foliis constantes, vmbilicum occupante vmbone, siue *capituli* rudimento mucronato, cincto sex staminulis ex albo purpurascentibus, quorum apices cærulei: fiebant tandem ea capitula triangula & mucronata, qualia ferè in Hyacintho Belgico siue Anglico: quæ maturitate dehiscentia, *semen* continere deprehendebantur rotundum, nigrum, splendens, Hyacinthi Belgici siue Anglici semini prorsus simile: *radix* erat bulbosa, penè orbicularis & candicans, infimâ siue sessili parte in ambitu frequentibus & tenuibus albis fibris in latera sese spargentibus donata, & interdum vnâ etiam crassiore digitum penè longâ, atque in profundum se mergente, vt aliquoties in aliis etiam Hyacinthorum generibus obseruare memini.

HYACINTHVS BIFOLIVS THEOphrast. Lobel.

Descriptio

Lob. H. Belg. Blawer Merybloomkens. Et Icon. Pl. pag. 100. *Hyacinthus bifolius* Theophr. Teut. 137. C. B. Phyt. *Hyacinthus* 4. siue *bifolius* Theophr. Lobel.

HYACINTHVS COMOSVS BYZANTInus candicans cum staminulis purpureis.

Descriptio

Quaterna, inquit Clusius, quina aut sena interdum habet *folia*, humi vt plurimùm fusa & expansa, nonnunquam procumbentia duntaxat, oblonga, Hyacinthi primi Matth. foliis valdè similia, latiore tamen mucrone prædita, & in lateribus veluti tenui lanugine obsita, præsertim infimâ parte, circa eorum exortum, ingrati gustus & nauseam facilè excitaturi: ex horum medio pedalis, nonnunquam maior, nascitur *caulis*, teres & rotundus, nudus, intus fungosus, foris viridis læuísque, quem à medio ad summum sexageni plerumque, aut plures ambiunt *flores* oblongiusculi, oris in sex laciniolas diuisis, sex staminulis purpureis intus præditi, inodori, initiò candicantes, deinde cùm marcessere incipiunt, fusci & inelegantis coloris: *pediculi* quibus *flores* nituntur, initiò breuissimi sunt, deinde paulatim marcescentibus floribus excrescentes, quatuor vnciarum aut amplio-

rem longitudinem adquirunt, sic vt totus caulis suis floribus ita expansis onustus, aspergillum nò minùs referre videatur, quàm Hippuris quoddam genus: caulis suprema pars cum florum pediculis purpurascit: incipit florere ab imis: trigona deinde *capitula* fert, exigua, pro plantæ amplitudine, in quibus paucum *semen*, interdum in singulis capitulis vnicum dùtaxat, rotundum, nigrum, Hyacinthi comosi maioris semine minus continetur, interdum nullum, nam vt plurimùm capitula inania sunt, nec arbitratur vnquam Clusius plura collegisse ex vnica, quàm habebat, plantâ, ternis seminibus, aut [quando plurima] quinis aut senis: *radix* rotunda, bulbosa, multis candicantibus tunicis constat, exteriore subfusca, & basi multis fibris fultâ.

Nomina. Quo nomine à Turcis insigniatur, me latet: nam Muscari bulbis semper permixtus fuit: ego propter comæ & florum quandam cum comoso maiore Hyacintho similitudinem, *comosum Byzantinum* cognominaui. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 21. siue *racemosus albus alter*. *Hyac. comosus* Clus. in Pann. & Hist. post.

Natales. Circiter annum 1578. primùm allatus est Constantinopoli cum aliis varii generis bulbis Mag. V. Paulo à Trauthon Cæsareæ aulæ Mariscallo & à secretiore Consilio, in cuius suburbano paucos bulbos videbat Maii initio florentes anno M.D.XX. Ex eodem tempore nullos missos meminit Clusius, præter vnum aut alterum, duntaxat semel atque iterum: quia fortitan non expetitur, cùm nullâ floris elegantiâ sit præditus.

HIACINTHVS COMOSVS ALBVS cum cæruleis Staminibus.

Descriptio. HVIVS generis [Hyacinth. comosi] alius inuenitur [teste Lob. Appéd.] in hortis quibusdam Belgarum, *foliis* quidem similibus, sed *flore* albo, intus cæruleis staminibus decoratus, radicis tunicæ minimè rubent, Hyacinthus comosus albus. Item Icô. Pl. p. 107. Teut. 144. Pann. lib. 2. c. 15. & post. hist. l. 2. c. 28. Hyacintho comoso Byzantino non admodû dissimilem & in Belgicâ, & Viennæ aluit Clus. nullâ aut perpusillâ coma preditû, cuius flores obsoletioris coloris albicantis, Byzantini floribus satis accedunt, pediculi tamẽ flores sustinẽtes in longitudinẽ non excrescunt, semẽ & radix satis conueniunt. Vulgare eius nomen, *Hyacinthus comosus albo flore*. Nisi Clusius eandem iconem cum Lobelio haberet, dubitaremus an Lobelii & Clusii descriptiones eiusdem essent plantæ.

Camer. horti *Hyacinthus comosus leucanthemos*, & semine Italico [Norimbergæ] natus. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 20. siue *racemosus albus* 1. *Lobel. comosus albus*. *Narcissus montanus albus caeruleis staminibus*. *Narcißi montani iuncifolii minimi genus alterum Lob. obs. in appendice sine icone*. Lobel. non vocat in append. plantam, cui tribuit cærulea stamina Narcissi montani iuncifolii minimi genus alterum, nec est sine icone: Adest enim icon, sub titulo Hyacinthi comosi albi: bis igitur eandem tradit C. Bauh. plantam diuersis locis.

Locus. In Italia agentibus inuenta est Hyacinthi species in monte Gilbi, bulbosa planta foliis prædicta Hyacinthi dumetorum quaternis, palmâ longioribus: inter quæ caulis surgebat dodrantalis, summo cacumine flores multos gerens, quo modo à Lobelio pingitur Hyacinthus comosus albus, radix bulbosa alba. Similis etiam ex Italia per Fratrem C. Bauh. ex Italia innominata delata. Eandem non asserimus.

HYACINTHIS AFFINIS PLANTA.

An Bulbus Eriophorus Peruanus.

Descriptio. CRassiusculus *caulis*, cuius *scapus* magnum profert pediculorum quadrantalium, circa exortû viridiû, superiùs purpureorum numerû: quorum vnusquisque *florem* fert masculum purpureû, floribus Hyacinthi nostri rari similem, quinque foliis longiusculis constantem, apicib⁹ mediû obtinentibus. Succedût tandẽ *seminû conceptacula*, rotunda, crassiuscula, in in stilum desinentia: porrò singulorû pediculorum exortui ligulæ adnascuntur vt in Ornithogallo, longæ, albicantes & pellucentes.

Pulcherrima hæc plâta Lugduni demonstrata fuit sicca, per Baronem quendam Germanum redeun-

redeuntem ex Hispania ex qua curauimus depingendam. Sunt ab eo tempore quo primùm curaui depingendam plantam modò descriptam, circiter 40. anni, quum anno 1608. Hyacinthi Peruuiani nomine donata planta de qua mox, à qua non ausimus hanc diuersam aut eandem pronuntiare: Considerandum etiam quantùm nostra hæc planta à Clusii Bulbo Eriophoro Peruano in cuius icone ligulę pediculis apparent [quas ipse Clusius appendiculas vocat] differat.

Sic autem Bulbum eriophorum Peruanum describit Clus. lib. 2. cap. 25. Elegantiss. Eriophori genus ab eruditiss. Viro D. Simone de Touar Medico Hispalensi anno 1596. accipiebam nunquam antè mihi conspectum quod iam describto, adiungendum putaui. Multa id ex radice promit folia, surrecta initiò, deinde in terram sese inclinantia, densa, carinata, instar foliorum Hyacinthi, viridia, splendentiáque, quæ minutim confracta, tenuissima stamina præbent, haud secus ac primum genus. Inter hæc folia sesquipedalis nascitur caulis, teres interdum & gracilis, firmus tamen, nudus, virescens, qui summo fastigio plurimos fundit flores, initiò quasi in spicam congestos, deinde ab infimo sese explicare incipiétes, & in latitudinem expandentes, qui sex foliolis stellatim decussatis constare deprehenduntur, coloris purpurei, circa vmbilicum autē cærulei, vt & prominens vmbo, atque sena quæ illum ambiunt staminula lata, flauis seu pallidis apicibus prædita, singula florum folia per longitudinem secante venà ex atro purpureà, odor valdè tenuis & exilis: oblongis verò gracilibúsque innituntur flores pediculis ex viridi purpurascentibus, quorum singuli ex appendicularum candidarum & membranacearum sinu prodeunt: floribus successerunt trigona mucronatáque capitula, semen continentia rotundum, nigrum, semini Hyacinthi Anglici seu Belgici par: bulbus crassus, longiusculus & quodammodo pyramidalis, ex albo flauescens (cuius squamę, perinde ac in priore, molli lanugine plenæ) infimà sede multis crassiusculis fibris prædità: floruit extremo Maio insequente. Cæterùm cùm diligenter hanc stirpem consideraat Clusius, & cū Hyacinthi stellati Peruani icone confert, plurimis notis conuenire comperit, & illâ ipsâ icone hanc stirpem, aut illi parem, expressam esse, penè sibi persuadet: illud solùm interest quòd iconi folia non carinata, sed medio neruo protuberante, & sublevata adpicta sint, tum radix nimis obtuso mucrone. Hanc ob causam Lectori optionem relinquit, vt quo loco volet, iconem adaptet. ἐριοφόρον Laniferi nomen huic bulbo inditum, ob tomenti copiam, quòd lanæ modo in stamina diduci possit.

HYACINTHVS PERVVIANVS.

Descriptio

STutgardiæ in horto Iunii principio floruit Hyacinthus Peruuianus dictus speciosus admodum flore. *Folia* supra terram ferè sparsa, digitum circiter lata, penè glauca, vncias quatuor, vel palmum longa, sapore viscido. *Caulis* palmo non multò maior, rotundus, crassus, firmus: *flores* à medio caule innumeri prodibant, cum alternatim ambientes, ex *pediculis* oriundi, trium ferè unciarum, cærulei vel purpurascentes, qui constant ex sex foliolis, sublongis, in acutum desinentibus: in auersa parte linea, siue costa magis cęrulea vel purpurea: intus apices cęrulei sex, in quibus minima capitula lutea, & in medio stilus cæruleus, cui subest rudimentum siue *capitulum seminum*. Floris sapor non manifestus, nisi fortè nonnihil acris & viscosus. An hic Hyacinthus diuersus sit ab Hyacinthi affini planta nondum asserere possumus, magna certè similitudine. Quicquid tamen it pictura Hyacinthi Stellati Peruuiani Lobelii Aduers. alt. part. benè cōuenit & nobis placet, ex qua duos flosculos tantùm accepimus, vnum apertum & alium clausum. Hyacinthi stellati Peruani, ex Peruano Orbe exemplar ad Clusium misit Nob. vir Carolus de Tassis, quod lata, crassa (vt ex icone animaduertere licuit) habuit folia, Hyacinthi Orientalis, seu potiùs Eriophori bulbi, foliis similia, humi, magnà ex parte, sparsa, & viridia, inter quæ prodiit nudus caulis, virescens, summo fastigio multis floribus, spicæ in modum simul congestis, onustus, qui ab imo sese primùm explicare incipiunt, instar Scillæ, Ornithogali & similium: pediculi oblongi, ex atro virescentes, ex gracilium & exiguorum foliorum alis orti flores sustinent, sex foliis stellæ instar expansis constantes, purpurei foris coloris, intus ex purpurà cærulei, vmbone, quemadmodum in vulgari, floris vmbilicum, cum sex staminibus illum ambientibus, occupante. Fuerit ne aliquo odore præditus is flos, aut in semen abierit, nondum intellexi: radix bulbosa, crassaque instar radicis Hyacinthi Orientalis, fusco colore prædita foris, & multis crassiusculis fibris ab ima sede prodeuntibus firmata. Icon quæ proponitur à Clusio, antè ab eo etiam posita fuit pro Eriophoro Bulbo Peruano.

HYACINTHVS ANGLICVS SIVE BELG.

Descriptio

HVic *folia* quatuor, & plura, caule longiora, repanda, *caulis* è bulbo vnicus, dodrantalis exsurgit, colore & crassitie Hyacinthi Orientalis: *flores* odorati, cærulei seu violacei, penduli, octo aut nouem, non eodem tempore se pandētes, non nigri, vt in Orientali, quanquam tales obiter intuenti videri possent, sed ex squammatim incumbentibus & subeuntibus sex foliis, oris multùm reflexis, quibus adnatæ sunt *fibræ* luteæ ad albedinem tendentes, compositi: in quorum medio *stilus* tenuis, triquetrus, cæruleus, pediculo ferè vnciali, cui apposita *ligula* violacea pediculo longior, ad medium vsque florem pertingens. *Semen* atrum, reliquorum Hyacinthorum instar.

Dodon. sic describit: Hyacintho nõ scripto folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia: Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùmprimùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latus se pãdunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, subinde albicantes: aut candidi siueniuci, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum. Radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

Dodon. Gall. Hyacinthus, *Iacinthe*, quibusdam Belg. Blaw Meybloemkens. Clus. Pann. p. 193. *Hyacinthus Belgicus* siue *non scriptus* Dodon. Et hist. post. *Hyacinthum non scriptum Dodon.* non modò circa Machliniam & Bruxellas non postremas Belgicæ vrbes in pratis quibusdam & silunlis nascentem conspexi: sed in Galliæ parte, Belgicæ vicinæ, vulgò Picardia dicta in siluulis erui dum Lutetiam proficiscerer: nusquam tamē abundantiùs, quàm in pratis herbidisque locis Londino vicinis, & etiam longiùs ab ea vrbe dissitis, vbi eruere memini qui cubitali constarent caule, & tricenos haberent flores, modò intensiùs purpurascentes, modò dilutiùs, aliquando etiam omninò niueos (quales etiam apud Bruxellas nasci solebant) vel mediâ ex parte purpureos, alterâ candicantes: sed carnei coloris etiam inueniri, non modò ad me perscripsit honestus vir & diligens Pharm. Iacobus Garetus iunior Belga, verùm etiam binos eius bulbos postea misit, quorum alter corruptus, alter elegantē carnei coloris florem tulit an. 1591. deinde mirum in modum prolibus auctus est. Iconem à Dodon. & Lobel. propositam, Clusius ponit sub titulo Hyacinthi Hispanici de quo mox.

Lobel. & Pen. Adu. *Hyacinthus Angl. Belg. Hyacinthus Bruxellensis.* Magna huic cum Fuchsiano affinitas, sed conspicua florum discrepantia. Semen in folliculo herbaceo atrum, Nigellæ, vel Cepæ. Obs. *Hyacinthus Anglicus & Belg.* Icon. Pl. p. 103. *Hyacinthus Belgicus candidus.* Adu. 48. Teut. 104. Camer. hort. *Hyacinthus Belgicus.* Tab. icon. & hist. *Hyacinthus Anglicus* weisser Englischer hyacinth. C. Bauhin. Phyt. pag. 47. *Hyacinthus* 8. siue oblongo flore cæruleo, Lob. Angl. & Belg. subinde albicans aut candidus: aliquando Violæ nigræ colore. Item *Hyacinthus. 9.* siue oblongo flore albo, Lob. Belgicus candidus. An autem Hyac. Belg. candidus differat à candido Anglico dubito, facilè mihi persuaserim eandem plantam, variantem tantùm colore & effigie. [margin: S. Anot.]

I. Gerard. hist. Angl. lib. 4. cap. 70. *Hyacinthus Anglicus*, Blew Englisch harebels. Item *Hyacinthus Anglicus albus*, withe Englisch harebels. Figura albi Hyacinthi ex Tabern. omninò displicet.

Hyacinthi Anglici nomine Tossanus Carolus Pharm. misit bulbū qui plãtatus in horto Il. principis Montbelgardi floruit eodem anno. I. Gargillus misit mihi ex Anglia flores siccos cum his inscriptionibus, Hyacinthus Anglicus incarnato flore indictus vt reor. 2. Hyacinthus Anglicus niueus. 3. Hyacinthus Anglicus cæruleus. In Belgio in aruis & iuxta agrorum margines, fructibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem propè Mechliniam vrbem vbi copiosius nascitur, floret Aprili & Maio mense, Dod. Nusquam terrarum graminosi saltus & prata vberiori scatent copia, quàm in Anglia: Lobelius. [margin: Locus. & tempus.]

HYACINTHVS HISPANICVS.

Hyacintho, inquit Clusius hist. post. non scripto valdè absimilis non est Hyacinthus Hispanicus, *folia* tamen profert non adeò splendentia, nec humi strata, sed potiùs surrecta, breuiorem *caulem*, *flores* dilutiùs purpurascentes, & ad cæruleum colorem quodammodò tendentes, quorum odor etiam magis obscurus: *semen, radix*, ferè conueniunt. [margin: Hyac. Hispanicus.]

Floret eodem tempore cum Dodonæi non scripto, nempe sub Aprilis finem & Maio. Hunc in Hispanicâ meâ peregrinatione non obseruaui, sed paucos antè annos e Belgica missum accepi à Generoso Dn. du Longatre, Hyacinthi Hispanici inodori nomine. Vnde porrò ille habuerit, mihi incompertum. [margin: Tempus.]

HYACINTHVS STELLARIS CINEREVS.

Hyacinthus Stellaris cinereus acceptus à N. le Quelt, Rhizotomo Lutetiano, mihi nōdum floruit: prouenit prope Fonteyn Gallæciæ. Quam plantam intelligat Lobel. Adu. alterâ parte perpendendum: antè vnum tradidit Hyacinthum stellatum Cineracei coloris apud Clusium in post. hist. quantùm autem is differat non demonstrat, quanquam suspicemur, consideratâ descriptione Lobelii Hyacinthi totius albi siue Campanillæ, hunc Hyacinthum pertinere ad Hyacinthos Belgicos.

HYACINTHVS TOTVS ALBVS: Campanilla.

Hyacinthus totus albus Campanilla: Congener fortè aut idem cum superiore (cinereo) qui flores summo caule vnò versu aut ordine vti Gladiolus profert. Radix alba, Hyacinthi stellaris. Oritur iuxta D. Oue Lusitaniæ: Gallis *S. Vual*: nobis nondum floruit. Lobel. Adu. part. 2.

HYACINTHVS FLORE RVBRO

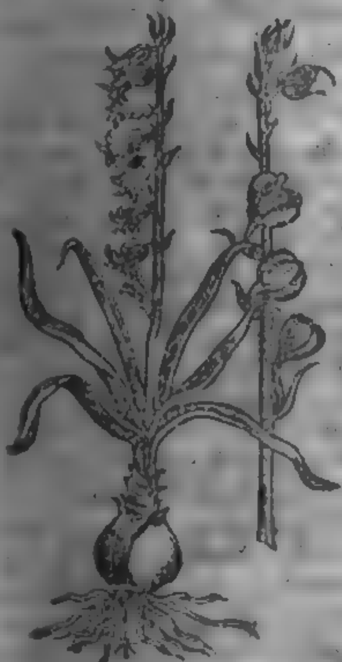
Hyacinthus quidem est flore rubro elegans, in Lusitania propè Cogny, flores siccatos vidit Lob. Adu. par. 2. operâ Nicolai le Quelt Botanici.

HYACIN-

HYACINTHVS OBSOLETIOR Hispan. Anglico similis.

Descriptio

HYacinthus obsoleti coloris hispanicus serotinus Clusii Pan. & hist. post. quina aut sena habet *folia*, oblonga, carinata, succi plena, coloris ex cineraceo virescentis, Muscari foliorum æmula ferè, angustiora tamen, flexibilia, orbiculato fermè mucrone, candidâ venâ interiore parte per longitudinem excurrente, ingrati saporis: prodit *caulis* è medio foliorum, pedalis longitudinis, vel etiam amplior, gracilis, firmus tamen, nudus, duodenos, interdum etiam vicenos, *flores* per interualla ferens, deorsum spectantes, Hyacintho Anglico non multùm absimiles, senis foliis cõstantes, quorũ externa exteriora valdè reflexa sunt, interiora non adeò, sed veluti tubulum quẽdam imitãtia: color in his valdè obsoletus, vt qui ex purpureo, pallido & virescente permixtus videatur, odor nullus: *semen* fert in triangulis capitulis, planũ, nigrum, cartilaginosũ, circinatæ ferè rotunditatis, scillæ semini pænè par: *Radix* globosa & rotunda, multis candicantibus tunicis constat, & numerosis fibris sessili parte prædita est.

Locus. Sponte nascitur quibusdam Hispaniæ locis, vnde primùm in Belgicam delatus, nonnullis amicis floruit, à quibus semine communicato, natæ mihi sunt plantæ Viennæ, quæ aliquot annis nullum semen tulerunt, anno verò 1582. & sequentibus abundè, quinimò semina 1583. nata, atque simul ac maturuissent circa matrem sata, illo ipso anno germinarunt Septembri, & quædam ex illis plantæ biennio pòst flores dederunt, deinde capitula suum semen continentia. Serò germinat, & folia in Autumnum seruat. Iunio autem cũ Liliis floret, flores etiam, semine ex eodem capite excepto naturam stirpium variare solere obseruabam, vt alii aliis obsoletiores conspicerentur; quidam etiam virentes. Cùm in Belgicam amicis primùm mitteret hunc bulbum Franciscus Hollebeque, Regis Hispaniæ Simplicista & hortulanus in Aranioez, nomen adscriptum erat Hyacinthi flore coloris cineracei & terrei. Et sine dubio inter Hyacinthi genera recensendus est.

Tempus.

Nomina.

Meminit huius Lobel. Adu. par. 2. his verbis: *Hyacinthus obsoletior Hispanicus semine compresso Pãcratii Monspeliaci, &c.* C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 10. siue ex flore purpureo pallido & virescẽte mixtus. Camer. horti, *Hyacinthus Hispanicus obsoleto flore.*

HYACINTHVS MINOR HISPANICVS angustifolius cæruleus & albus.

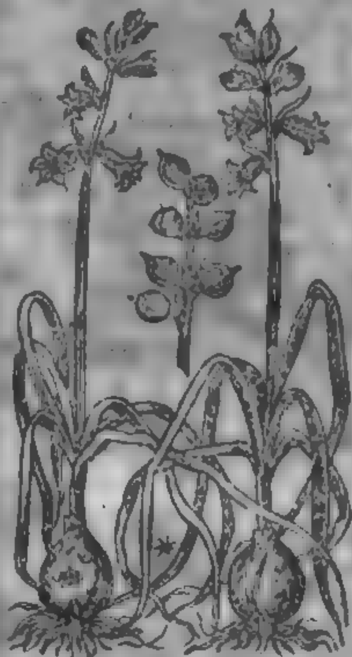
Descriptio.

ACcipiebam, inquit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. anno 1601. ab Eruditiss. viro Ioach. Venerio Burdigalã perpusillos Hyacynthi bulbos, quorum nonnullos cæruleum florem gestare scribebat, alios candidum, eósque in Hispania legisse, priores quidem apud Pontem de *Suero*, posteriores in monte *Seone de S. Tourains*. Duorũ autem, qui, de tribus quos conseruaui, florem tulerunt videlicet illius qui cæruleum illum habet, & alterius qui album, icones in vna tabella exprimendas curabam, quæ hic adponeretur.

Hyacinthi minoris Hisp. natales.

Is porrò qui anno insequente florem proferebat: ex radice bulbosa oliuæ pusillæ magnitudine, fuscâ membrana tecta, & & multis fibris donata, quina aut sena promebat folia, longa, angusta, striata, & supinâ parte carinata, viridia, humi plerumq; sparsa, infernâ parte, quæ telluri proxima, nonnihil purpurascentia, nec valdè absimilia foliis Hyacinthi bottryoeidis: inter quæ exiliebat gracilis cauliculus dodrantalis longitudinis, obsoletè purpurascens, læuis, summo fastigio sustinens senos aut septenos flosculos, concauos, in sex partes lacinias per oras diuisos instar florum Hyacinthi Orientalis, sed longè minores, inodoros, subcæruleo, & tandem cæruleo colore præditos, sex subflaui coloris staminulis ex vmbilico prodeuntibus, in quorum medio exiguus stilus: his succedebant trigona capitula, mucronata, semen continentia. Reliquorum verò duorum qui altero pòst iam descriptum anno floruerunt, vnus florem illi cuius modò historiam dedi prorsus similem habuit: alter verò totum niueum, formâ quidem à superiore non differentem: sed ipsius plantæ folia paullò angustiora mihi videbantur, cauliculus etiam dilutiùs virere. Florebat vterque Maio mense, semen maturum præbuit Iulio: quod in vtroque genere prorsus simile fuit, rotundum videlicet, nigrum & splendens. Cæterùm illo ipso anno Nicolaus le Quelt Parisiensis rhizotomus, varios bulbos in Hispania & Lusitania (vt ipse asserebat) erutos huc venales adferebat, inter quæ istius etiam Hyacinthi aliquot, quos vel album florem vel rubrum gestare aiebat: & sanè cum albi, tum rubri flores suis cauliculis adhuc inhærentes inter pagellas repositos mihi ostendebat, quos formâ non differre à modò dictis obseruabam: eum autem qui dilutè suauitérque rubebat, venas quasdam saturatiores obtinere deprehendebam per trium foliorum externorum longitudinem excurrentes.

Hyacinthi minoris Hispanici

Cæruleo colore.

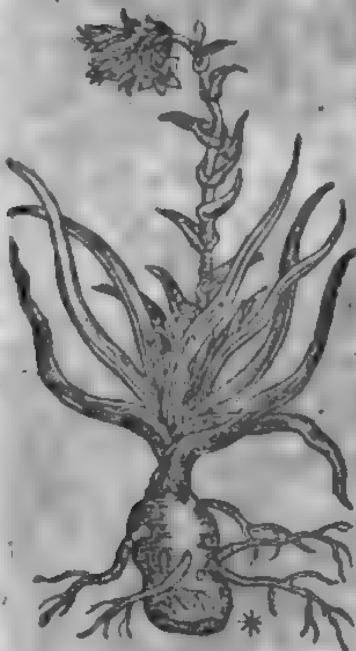
Albo flore.

HYACINTHVS MINOR
Hiſpanicus obſoleto flore.

Mittebat (inquit Cluſius Exot. part. 2. in append. 2.) Venerius anno 1602. Hyacinthi cuiuſdam bulbos in Cantabris erutos, quorum flores albo cineraceo & ex albicante vireſcentes eſſe ſcribebat: illorum vnus inſequente anno flores dedit, huius obſoleti floribus prorſus forma & colore ſimiles, ſed meâ opinione paullò minores (quia forſitan bulbi nimiùm afflicti fuerant) folia etiam ſimilia & valdè longa, quæ ad menſem vſque Nouembrem ferè viridia permanſerunt. Decembri autem ſubſequente quatuor alios ab ipſo accipiebam, quorum flores obſoletos ſcribebat: ſi Deus vitam produxerit, & hiems bulbos non corrumpet, obſeruare poterimus an eiuſdem ſint generis. Sed etiam cum ſuperioribus illis quorum vnum florem protuliſſe dicebam, alios quinos bulbos mittebat, quorum ſcheda quâ inuoluti, inſcriptionem habebat, *Hyacinthus minimus ſerotinus cæruleo flore*: ex his terni folia produxerunt, Hyacinthi minoris Hiſpanici iam deſcripti foliis non diſſimilia, ſed florem nullum: Decembri etiam inſequente alios ab eo accipiebam ſimili nomine inſcriptos: proxima autem æſtas nos certiores faciet [ſi viuemus] an eiuſdem ſint generis.

HYACINTHVS INDICVS
Tuberoſa radice.

Deſcriptio

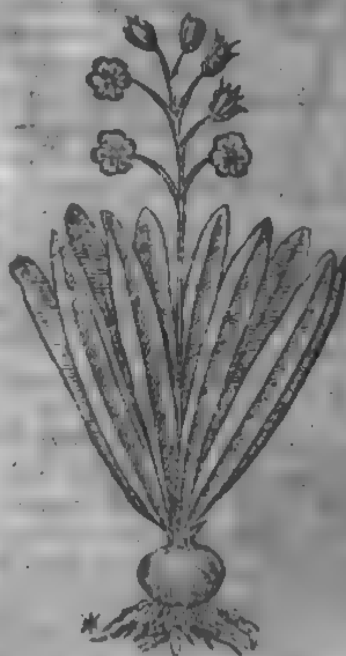
Planta rara, cuius primam cognitionem acceptam fert Cluſ. hiſt. poſt. Bernardo Paludano: cuius caulem ab illo accipiebat bipedalem aut ampliorem, firmum, concauum, enodem, quem tamen per interualla ambiebant octo, aut nouem folia incondito ordine diſpoſita, & ipſum mediâ ex parte amplectentia, vt nodorum quandam ſpeciem præberent, circa imum longiora & latiora, ſupernâ parte breuiora, omnia tamen carinata, dilutiùs virentia, ſatis dura, & ſi quis vel in minimas partes confringeret, veluti tenuiſſima ſtamina, inſtar foliorum Eriophori vulgaris diuulſorum, oſtendentia: ſummus caulis deſinebat in duodenos aut plures flores (quorum vnicus dantaxat apertus, reliqui adhuc clauſi) conſertim & in ſpicæ quodammodò formam naſcentes, vnciam longos, ſummâ parte in ſex lacinias aliquantulùm reflexas diuiſos, florum Hyacinthi Aſiatici inſtar, ſed longè craſſiores & magis ſucculentos, non minùs forſan, quàm Mali Citrii flores, ſex ſtaminibus è medio prodeuntibus [quorum apices pallidi] & illis breuiore ſtilo: odoratuſne ſit, an odoris expers, Cluſium latet, quia ſatis afflictum vecturâ, & mediâ ex parte confractum accipiebat: qualem autem radicem haberet, non erat adſcriptum. Miſſa porrò fuerat Paludano hæc planta cum inſcriptione, *Bulbus Indicus florem album proferens, floris Hyacinthi Orientalis æmulum*: Cluſius propter tenuiſſima illa, inſtar telæ aranearum ſtamina, quæ cauli inhærentia folia, vel minutim confracta reddebant, Eriophori genus aliquod arbitrabatur, tametſi & caulis foliis ornatus, & florum forma refragarentur, nec radix ipſi conſpecta eſſet. Nomen.

De hoc ita Lobel. Adu. par. 2. p. 488. *Hyacinthus Indicus tuberoſus Cluſii*: Peregrinum verò rarum & eximium Hyacinthi genus ab Ill. Comite Arenbergio & C. viro Paludano floribus albis miſſum, deſcripſit Cluſius foliis longis &c.

HYACINTHVS MAVRITANICVS.

Ex eâ Mauritaniæ parte in qua Feza & Maroccο vrbes ſitæ, initio anni 1599. cum aliis bulbaceis plãtis adferebatur Hyacinthi genus exoticum, Hyacintho obſoletiori Hiſpanico ſerotino valdè diſſimile, cùm foliis, tum floribus: omnia tamen in hoc paullò maiora. Nam huius folia Hyacinthinis, aut Ornithogali Arabici legitimi foliis ſatis reſpondebant: & inter illa prodibat caulis pedalis longitudinis aut amplior, craſſior quàm in Hiſpanico, firmus, impenſè viridis, vicenos, interdum etiam plures flores ſuſtinens ſex foliis conſtantes, quorum externa tria nonnihil explicantur, interna quodammodò coëunt, & tubi cuiuſdam formam exprimunt, extremitate tamē aliquãtulùm reflexa; veluti in Hiſpanico iam dicto, coloris autem magis obſoleti & fuſci: de ſemine nihil pronũciare poſſum, quia nullum tulit: radix bulbacea, alba, Hiſpanici radici non diſſimilis, paullò tamen maior, & ad Ornithogali Arabici legitimi radicem valdè accedens. Flores dabat Maio inſequente: plantas verò omnes corrumpebat cum multis aliis ſingularibus, aſperrima quæ ſubſequebatur hiems. Hunc cum aliis bulbis, è Mauritania acceptum, Wilhelmus Parduyn & Io. Somer ciues Mediobutgenſes in Walachria amicis, teſte Cluſio & Lobelio Adu. part. 2. communicabant. Deſcriptio

HYACINTHVS LATIFOLIVS
Dalechampii.

Hyacinthus ex Dalechampio latifolius, qui in monte Aureo Aruerniæ ſpõtè creſcit: *radice* corticoſa, Lilio ſimili: *foliis* ſex aut octo, nigricãtibus, craſſis, latis, Lilii ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim ſeſe expandentibus: *ſemine* in capitulis rotundis Deſcriptio Locus

tundis herbaceis, Hist. Lugd.

C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 18. siue latifolius Dalech. Hunc semel tantùm vidimus Patauii in horto Clariss. Medici Bechar. Triuesani flore albo. In figura Dal. radix non videtur corresponde-re descriptioni eius, vtinam aliquis nobis ex Armenia bulbos mittat.

HYACINTHVS LILIOFOLIVS stellatus.

E Biscayæ Montibus inquit Lobel. Moutono itidem asportatus & ab eo mihi liberalissimè communicatus hic admodum rarus & perelegans Hyacinthus, quem appositè Liliaceum quis dixerit. Radice enim ac bulbo lilii est, sed minore & oblongiore, flauescente: vt Lilii cruenti, siue Martagonis. *Folia* Lilio candido simillima: sena aut septena, inter quæ medius exilis nudus sine foliis spithameus caulis in cuius summo flores Hyacinthi stellaris cæruloporpurei.

Hyacinthum stellatum Lilii folio cum sequẽte descriptione Viennam ad Clusium mittebat Tornaco Io. Moutonus. Attulit, inquit, qui Pseudo-Narcissos iuncifolios communicabat, ex iisdem iugis erutum bulbum, Liliaceo satis similem, sed oblongiorem, flauescentis coloris, vt Martagonis quorundam, siue Lilii syluestris & montani purpurei radix: sena autem vel plura fert folia, Lilii albi [antè quàm in caulem abeat] foliis similia, è quorum medio caulis exilis pede breuior, multos flores in summo sustinens, Hyacinthi stellati vulgò nuncupati floribus, omninò pares, sex foliis constantes intensè cæruleis, siue violaceis, eminente ex vmbilico quodam veluti vmbone, cuius causa Hyacinthũ stellatum [illegible] appellat: flori succedut triangula capitula, in quibus semen. Mittebat etiam ille anno 1586. eius bulbum ex aliquot pallescentibus squamis imbricatim dispositis constantem. Sed cùm toto bimestri in itinere hæsisset, atque omninò flaccidus ad me peruenisset, terræ cõmissum subsequens hyems corrupit. Alterum deinde bulbum ab eo accipiebam, & aliquot post annos vnum etiam à Iacobo Plateau: sed omnes mihi corrupti. Eius porrò iconem à Moutono etiam acceptam in app. ad suam Stirp. hist. exhibet Lobelius noster. Sed anno 1595. eius bulbum à N. V. Ioan. Boissot accipiebam, qui insequente anno mihi flores dedit. Similes bulbos ad ipsum (Exot. par. 2.) Appendia. mittebat Burdigalâ anno à Christi natiuitate 1600. & eam insequente Ioachimus Venerius, quos partim in Pyrenæis, partim in monte Galliæ Aquitanicæ, cui nomen *Hos*, eruisse scribebat, vbi à pastoribus *Sarabug* appellaretur, qui etiam assererẽt, animalibus eam plantam depascentibus caput intumescere, deinde mortem subsequi; addebat etiam illis vnicum, quem valdè rarum inuentu significabat, niueos flores proferẽtẽ, atq; in mõte *Puiola* in Hispania legisse scribebat. Omnes quidem, prę-ter vnum aut alterum, biennio pòst germinarũt, sed nullum florem tulerunt: tertio demùm anno vnus cæruleum florem dedit: eius verò florem qui niueus esse debet, nondum videre contigit. Humentibus locis eas plantas gaudere scribebat. Eidem Clusio & aliis aliquot bulbi qui flores cæruleos gerunt, plures flores, vel longiorem florũ comam protulerunt, quàm præcedente anno: qui tamen pro eo missus, cuius flores essent albi, nulli florem tulit quàm illo ipso anno. Hogelandio planta vna, Porreto planta vna, Honesto planta vna, Clusio etiam vnica quam habebat plantas nam quam Venerius anno præcedente ipsi mittebat, hiems corrupit.

Sarabug.

Lobel. in append. & Ic. Pl. pag. 101. *Hyacinthus stellaris Lilif. lim floridus* siue *Liriophyllus*. Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Liliaceus* siue *Liliofolius* & Hyac. 7. hyacinth. C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 5. siue *folio & radice Lilii*. Mihi videtur Hyacinthus Lobelii magnam habere affinitatem cum nostro Hyacintho raro. I. Gerard. *Hyacin. stellatus Liliofolius*, lilie Jacinth. *Hyacinthus bifolius Theophrasti*.

HYACINTHVS TRIPOLITANVS.

Descriptio.

FOliis est longis tenuissimis, Phalangio nostro similibus, *caulis* satis magnus, in cuius summitate quatuor *flores* speciosi, colore & magnitudine similes foliis tribus erectis in parua Iride cærulea: *radices* formâ, & colore Tulipis similes: florebat Aprili Tripoli vbi obseruaui. Rauvvolf.

Camer. in Epit. Matthioli, item ad eius hist. G. *Hyacinthus Tripolitanus* quem accepi à Domino Rauvvolfio. Rauvv. itin. *Hyacinthi species* incolis Tripolitanis *Ayur*. C. Bauh. Phyt. apud Matth. *Hyacinthus* 16. siue *Tripolitanus*.

HYACINTHVS EX THRACIA.

Hyac. ex Thracia.

HYacinthum florem, qualem Diosc. describit, in hortis nostris habemus, quẽ ex Thracia Venetias tulimus. *Folia* habẽt bulbi protinus à radice, *caulem* dodrantalem, lęuem, tenuiorémque minimo digito, coloris herbacei, comam procumbentem, incuruam, plenam florum olentiæ iucundissimæ, coloris cærulei aliquantulùm ad purpuram inclinãtis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequam faciet, *semine* nigro,

Coriandri magnitudine, *radice* bulbosâ purpurascanteque: floret initio Veris cum viola purpurea. Verùm quia possit aliquis cauillari, dicens hunc quem descripsimus florem non esse Hyacinthum, cùm Diosc. Hyacinthi florem non colorem cæruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquã meminerit: dicimus Diosc. per purpureum violaceum intelligere, quippe cùm & violam illam quam Ic. prophyrion Græci vocant, cuius colorem violaceum siue Ianthinum vocari diximus, vnà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit: nam & Plinius Hyacinthi colorem violaceum dilutum vocauit: Fran. Massar. in 9. Plinii cap. 41.

LEVCOIVM BVLBOSVM Hexaphillon cum vnico flore, rarius bino.

Descriptio

TOta planta, quam Leucoium minus Triphyllon, crassior; *bulbus* multis candidis tunicis [extima tamen fusca] constans, & candicantibus fibris, similiter capillatus, sapore viscido, acrimoniã vix notabili: *Folia* porracea, vt Triphyllo, sed latiora, splendidiora, tria, quatuor, quinque, viridia, admodum & nitida: *caulis* dodrantalis, cùm floret angulosus, striatus, cauus, nudus, quem simul cum foliis inuestit, etiam ad medium vsque vagina alba: *Flos* plerumque singularis, interdum geminus, rarò tertius Clusio, pediculo longo appensus, e vagina peculiari in medio membranea, exalbida, ad latera crassiore, virente, nutat & deorsum spectat, exigui Cymbali modo, maior quàm Triphyllo ex foliis sæpiùs sex, interdum septem, & octo, cæterà candidis, mucrone acutiusculo, extrinsecus macula virente punctato, intrò leuiter reflexo: in medio apices lutei sex modicè inter se distantes stilum intimum candidum ambiunt, odor ei non gratus qui Fuchsio violarum purpurearum prorsus refert, Clusio Oxyacanthæ vulgò creditæ odorem referens. Succedit flori *capitulum* vt in Narcissis siue membranaceum capitulum, Pyri modo, vt ait Clusius, turbinatum, *semen* ex candido flauescens, oblongiusculum durum.

Duas proponimus icones ex nostris emptitiis quarum vna plantam demonstrat cùm florere incipit: altera cùm semen profert, vti olim à Fuchsio exhibitæ fuerunt.

De Leucoio suo ita scripsit Theophr. lib. 6. c. 7. Leucoium (viola alba, Gaza) inter vernos flores primùm se ostendit, vbi cælum clementiùs statim fuerit, etiam hyeme nondum exacta. Vbi verò immitiùs, postea. Leucoium

An de hoc Plutarchus in lib. de amore fraterno: Locus

Inter Echinopodas velut asperam & Ononin
Nascuntur passim mollia Leucoia.

Mihi quidem videtur potiùs referendum hoc distichum ad Leucoium bulbosum quàm ad Leucoia alia propter locum natiuitatis.

Brunf. sub Narcissi titulo non solùm Leucoium hoc pingit, verùm etiam Bulbocodium ac nomina vtriusque plantæ cum nominibus Narcissi confundit.

Trag. hist. Germ. & Lat. weiß hornungs blümlein. Mertzen blumen. Otho vult Narcissum: Parum refert si nominent Narcissum aut Ligustrum, weiß mertz violen. Quod autem quidam asserunt florere vere & Autumno falsum est. Nobis vera est *λευκόιον* aut sylueſtre Lilium Diosc. lib. 3. c. 120. eidem Hemerocatalactum, Crinanthemon, Porphyrantes, Bulbus vomitorius, Bulbus agrestis: Est Leucoium Theophr. quod quidem Anemonem Limoniam interpretantur, constanter credimus.

Confusio ... Hemerocalles. Lilium sil. Hemerocatalecton. Leucoium Anemone.

Gesner. de coll. stirp. Leucoium bulbosum, weiß hornung blumen. Item in cat. pl. *Viola alba Theophrast.*

Fuchs. hist. *λευκόιον* Theophr. diuersum à Diosc. Leucoio, quod plærique docti non animaduerterunt, Lat. *Viola alba*. In edit. Lugd. Fuchsii addita hæc annot. Massario in lib. 9. Plinio deprehensum est. Et icon. *Viola alba Theophr.*

Viola alba Belgis, weitte Spôckel blumen / sommer Sottekens & weitte Zudloosen. Idem de ss. Leucoium bulbosum, exaphillon, Matthiolo Narcissi species.

Matth. in post. com. Ital. *Narcissus* 7. qui non describit.

Aduers. Lob. & & Penæ, *Leuconarcissolirion pratense vernum*, viola alba Theophr. vel Moly Rondelerio: An Plinio Lilionarcissus. & Icon. Pl. stirp. *Leuconarcissolirion paucioribus foliis.*

C. Bauh. Phyt. *Leucoium* 1. siue bulbosum vulgare.

Clus. pann. & hist. post. *Leucoium bulbosum præcox maius*, Rhizotomis mulierculis Wiß vyl, quasi palustris viola in Germ. weiß hornungs blumen / id est, candidus Februarii flos.

Thal. Hac. *Leucoium bulbosum Theophr.* seu *Narcissus albus*. Schlangen blumen.

Hist. Lugd Theophr. lib. hist. c. 7. inter vernos flores *τὸ λευκόιον*, & lib. 7. hist. c. 11. bulbosis annumerat Leucoium bulbosum; Fuchs. violam albam appellat, non ab re. Germ. Weiß hornungs blumen / Lugd. *Campanes blanches.*

Prima florum (teste Fuchsio) Tubingæ hieme etiam nondum exactâ, Februario nimirum mense & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet in Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit, inter initia Martii ad Locus & Tempus.

tii ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis. Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò supra & infra monasterium Bebenhausen vocatū, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis. Dodon. Mense Maio pereunt caules & folia: sola radix perdurat vt Narcissi. Prodit maturè admodum, statimque inter bina folia florem ostendit vix liquefactis niuibus: Maio mense semen maturescit & folia marcescunt. In sylua quadam [Pannoniæ] non procul Zolonock Ill. Di. de Batthyan oppido vdis locis solummodò obseruabat Clusius, crescit etiā plærisque Germaniæ locis. Copiosè prouenit in monte *Bar* Com. Momb. in dumetis, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. habent etiam alii in hortis: copiosum inueni florens Mensis Martii principio inter *Audincourt* & *Mandeure*, olim dictum Epamanduodurum in itinere versus *Dampierre*, ex transplantatione interdum flores fert cum octonis foliolis, vel cum duobus floribus ex vno caule. Anno 1598. floruit Montbelgardi, fine Decembris in vno caule. Pataui obseruaui florens Februario in hortis nobilium, D. Cortusii & Pasqualigo: Ferrariç in cœnobio S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ in horto S. Saluatoris Al burgo di S. Catharina: Lugduni, Basileæ, Geneuæ, in hortis, cùm essem Monspelii, reperi propè turrim *de Late* plantam cum pericarpiis duobus, nō multùm dissimilibus à pericarpiis Narcissi vnum florem habentis, sed maioribus multò, in quo semina rotunda nigra, magna, huius Leucoii fuisse suspicor, ac in catal. horti Bebi inuenio, Viola alba Fuchsii Verna *latte di Gallina*.

Viola alba Fuch. La Galline. Viti & Tempetā.

Hoc Leucoium, ut annotauimus in descriptione, bulbum habet sapore viscido, acrimonia vix notabili: Scribente Fuchsio folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi, digerētem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos habere ex iis quæ commemorauimus satis constat, tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis vsus est.

LEVCOIVM BVLBOSVM MINVS Triphyllon.

Deścrip.

TOtum minus Leucoio præcedenti hexaphillo, ex *radice* bulbosa parua, multis tunicis albis constans, externa nōnihil nigricante, & sessili parte, multis fibris appensis: donata gustu est lento, amaro, subacri: exsurgit *coliculus* singularis, angulosus, vaginā albā ad mediam vsque longitudinem inclusus, tenuis, concauus, nudus, dodrantalis aut paullò maior, quem ferè ad summum vsque comitantur *folia* bina, porracea, glauca ferè, nec ita lucida vt Leucoii Exaphylli, velvt ait Clusius, colore æruginoso & quodammodò cineraceo: extremum caulis tenet *flos* pediculo longo nutante, vaginulā aliquousque incluso, vnicus, paruus, foliolis tribus, penitùs lacteis, nonnihil obtusis, aliis interioribus, duplò longioribus, latioribusque constans, intra quæ alia tria, alternante situ, breuiora angustiora, rigidiora, læui cæsurā, in summo, in quo extrinsecus, corculi ex diluto virore, pænè luteolo, effigiatura, intrinsecus discursantibus per folioli longitudinem, alternatim striis albis, & viridantibus. Totius floris medium obtinent apices lutei, rigidiusculi, sex, stilúsque exilis, candidus, interioribus floris foliolis, dimidio breuiores. Clusio odor nullus aut perquàm exiguus: florem sequitur *capitulum* vt Narcissis, Oliuæ virentis [inquit Clusius] formam penè exprimens, in quo *semen* cādidiùs altero præcedenti: flos noctu se contrahit, cū Sole explicatur, etiam extra terram in hypocausto, & vt dicit Clusius, radiis Solaribus illustratus, aut sudo cælo explicatus.

Theophrast. de Hist pl. l. 7. cap. 13. Inter bulbosas Leucoium, vel, vt vertit Gaza, Violam albam recenset. C. Bauhin. Phyt. *Leucoium bulbosum* 7. siue minus. Clusius Pann. & Hist. post. *Leucoium bulbosum præcox minus*, Rhizotomis mulierculis *weysse veyl* & *Schneetropffē*/hoc est, alba Viola, & Niueæ guttæ, ab insigni videlicet candore appellatur. Matthiol. *Narcissus* 2. Et in post. com. Ital. *Narcissus sextus*, à quo non describitur, sed figura tantùm ponitur. Dodon. de flor. describit & depingit, ac vocat *Leucoium bulbosum triphyllon*. Aduers. Lobel. & Penæ hunc trądunt sub *Leuconarcissolirio pratensi*. Nonnullis Narcissus herbaceus Plinii putatur. Obs. & Ic. Pl. pag. 119. *Leuconarcissolirion minimum*. Hist. Lugd. quæ figuram habet ex Matthiol. vocat *Leucoium bulbosum primum*. Camer. hort. *Leucoium bulbosum triphyllum* vulgò ad Narcissum referunt.

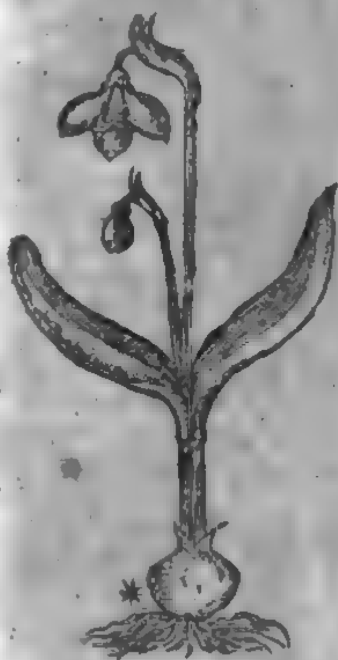
Prodit maturè admodum cum præcedenti, vix liquefactis niuibus quas nonnunquàm etiam penetrat: Non modò in Viennensi & Leytano saltibus, sed etiam plerisque Pannoniæ pratis: vmbrā tamen (teste Clusio) magis delectari videtur. Florens vidi nunc in fine Februarii passim in montibus Euganeis, vt inter Thermas Aponenses & Arqua, &c. Item Patauii in horto Magnifici Laurentii Priuli. Hoc habemus Mōtbelgardi in hort. Ill. E. C. vbi plantauimus, florēt Aprili ac citiùs quàm Leucoium Bulbosum hexaphyllon, obseruauimus etiam florens in hortulo nostro Ianuario & Februario sub ipsis niuibus, & anno 1597. fine Decembris.

Locus & tempus

LEVCOIVM BVLBOSVM PRÆCOX Byzantinum.

LEucoium [autore Clusio in post. hist.] bulbosum præcox Byzantinum Leucoio minori minori ferè simile est, ineunteque Martio bina *folia* promit illi similia, sed latiora, æruginei etiā coloris, floris gemmam vt in illo complectentia: crassiusculus *caulis* tandem succrescens, vnicum *florem* vaginulā inclusum sustinet, formā superiori similem, duplò ferè minorem, tribus externis foliis alarum modo expansis, prorsus niueis, interioribus verò breuibus, bisulcis, vt in superio-

re, simul coëuntibus, & veluti tubulum quempiam efformantibus, foris plerumque circa vngues virescentibus, reliquâ parte albis, oras tamen secundum crenas virides maculæ inficiunt, interiùs verò aut magna ex parte viridia sunt, aut octo radiis ab imis vnguibus secundum longitudinem ductis prædita: prioris fragrantiam vtcumque æmulatur hic flos, & suauius quidpiam spirare mihi videtur: *radix* secundo maior.

C. Bauhin. phyt. *Leucoium* 8. siue *bulbosi minoris altera species*. Lob. Adu. part. 2. *Leuco-Narcisso Lyrion*, siue *tertium bulbosum Leucoium præcox Clusii*.

Locus. Byzantio Viennam inferri coepit, Narcissi bulbis permixtum post annum 1592. Sed & simile pæne mittebat Clus. Doct. Imperatus Neapoli sub Autumnum anni 1592. è monte Virgineo erutum.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Polyanthemum tardiùs florens, floribus minoribus.

Descriptio. Leucoium hoc vt reliquis eiusdem generis serius, ita tota mole maius, *radice* crassa, longè maiore, bulbosa, quæ multis succulentis tunicis ac etiam fibris constat, sapore amaro: *caulem* tollit vnum aut alterum pedalem, cubitalem, & sesquicubitalem, fistulosum, crassum, viridem, qui ne planè rotundus sit impedimento est, vtrinque vel altero tantùm latere clara costa acuta: *folia* Narcissina, virentia, caulem tanquam vagina inferiore parte complectentia, multa, Clusio quinque aut sex, carinata, semunciam aut vnciam lata, mucrone obtuso, quorum alia pari cum caule altitudine assurgunt, alia infrà subsistunt: in singulorum caulium cacumine ad geniculum è vagina oblonga prodeunt flores, Leucoii bulbosi hexaphilli similes, paullò minores, numerosi, quini, seni, aut duodeni, tintinabuli modo penduli, sex æqualibus & niueis foliis constantes, quorum extimam partem virides maculæ inficiunt, senis intus staminibus flauis, medioque lacteo stilo, apice viridi insignito, odorati: pediculis aliquando palmaribus, aliquando vix vncialibus, præsertim antequam flos expandatur; hique non simul sese explicantes, sed aliis expansis & ferè marcidis, alii primulùm è vagina pullulantes prodire occipiunt. Floribus succedunt magna & trigona angulis obtusis *capita*, Pyri in modum ferè turbinata (quæ facilè à limacibus apud nos arroduntur priusquàm semen maturescere possit) apud nos Montbelgardi: *Semen* nigrum, Orobaceum, inquit Clusius, Liliasphodeli flauo flore semini non absimile continentia.

Dodon. de flor. *Leucoium bulbosum Polyanthemon.* Aduers. Lob. & Penæ meminerunt sub *Leuconarcisso*. Obs. & icon. pl. pag. 118. *Leuconarciss. lirion pratense*: & p. 65. *Leuconarciss. pratense vernum*, num viola alba Theophr. vel Moly Rondeletio multiflorum. Hist. Lugd. Dodonæo *Leucoium bulbosum tertium Polyanthemum, quibusdam videtur esse Narcissus 2. Matthioli.* C. Bauh. Phyt. *Leucoium bulbosum* 6. siue *maius*. Sunt qui Acrocorion Plinij lib. 19. c. 5. qui nil nisi nomen habet, esse velint. Clus. Pann. *Leucoium maius serotinum bulbosum.* Camer. hor. *Leucoium bulbosum Polyanthemum* vulgò ad Narcissum referunt.

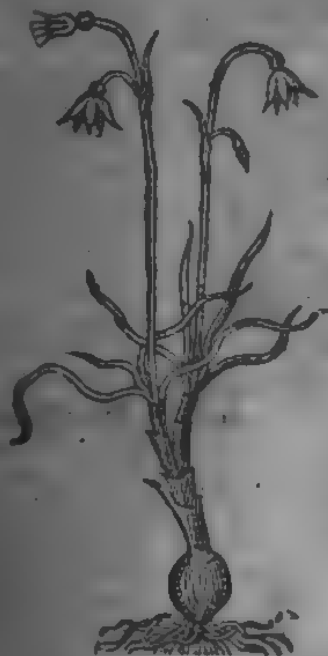
Seriùs superioribus Leucoiis duobus plerumq; germinare solet, atque Maio demum mense flores proferre. Vno duntaxat interamnis Pannoniæ loco hoc genus obseruabat Clusius, vliginosis pratis supra Warasdinum anno 1579. Meminit & illi simile planè duodetriginta priùs annis eruere in pratis Lateræ vicinis cùm Monspelij viueret. Sed & eius genus quibusdam pratis ad Danubium sitis infra Viennam Austriæ nascitur, cuius folia quidem similia, sed pallidiora, non adeò mucronata, & veluti bifido mucrone prædita: flores item maculis ex viridi magis pallentibus infecti. Alitur hoc etiam in Germanicis & Belgicis hortis. Leucoium bulbosum polyanthemum habemus in horto Illustriss. E. C. Montb. nobis missum per Nobilem virum D. à *Belle fontaine* ex Bizantio vbi videramus in eius cultissimo horto: olim etiam visa fuerat hæc planta Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis. Accepimus quoque in Malmunster ex horto nobilis Viduæ ab Ambringue, floret Aprili & Maio post alios duos præcedentes. Natales.

LEVCOIVM TRIPHYLLON
flore cæruleo Someri.

Lobel. Adu. par. 2. Violam albam Theophrasti, à D. Fuchsio & Botanicis vocatam, siue Leucoion flore cæruleo amœnissimum, in Albania, iuxta Fritillariam albam, purpuro-phaio tessulatum Constantinopoli rediens eruit prædictus D. I. Somerus, huius studii iucundi apud Mattiacos coryphæus.

LEV.

LEVCOIVM BVLBOSVM AVTVMNALE minus tenuifolium.

Descriptio. Cauliculo est palmũ alto gracili, vnicũ, interdũ alterũ & tertium ferens *florem* omninò lacteum, pendulum, sex foliis constãtem, & tintinnabuli modo formatũ, inodorum, ingratique gustus, in quo pallida stamina: flore iam aperto, demum prodeũt quaterna aut quina, capillaria viridiáque *folia*: (Lob. atrouirentia) *radix* bulbosa [Lob. oblonga, alba,] satis crassa, pro plantæ exilitate, è multis glutinosis tunicis compacta & amara, quæ candicante membranâ integitur.

Clus. Hisp. & post. Hist. *Leucoium bulbosum minus Autumnale tenuifolium siue quintum.* Lob. ic. pl. pag. 120. *Leuconarcissolicion minimum Autumnale*: Aliam iconem habet in Aduers. part. 2. dicens: A foliorum quadam similitudine & exilitate Leucoii Autumnalis genus istud ab Egr. viro D. Theodorico Clutio in Lugdunensi Batauorum Academia horti Medici primo instructore cultum, hyacinthi Autumnalis peregrinum & elegans genus creditum fuit: cuius delineationẽ Petro Clutio fratri suo debemus. C. Bauh. Leucoium 9. siue bulbosum Autumnale.

Locus & tempus. Extremâ Bæticâ, quâ Lusitaniæ contermina est, non procul Badaioz, quam nonnulli Pacem Augustam esse existimant, ad flumen Anam sitã, nascitur, vbi sub finem Octobris & Nouembris initio, cum suo flore eruebat Clusius, Vlyssiponem proficiscens, vnde in Belgicam cum paruo illo serotino Narcisso amicis mittebat: qui diu in pensilibus suis hortis vtrumque aluerunt, nullum tamen, quod sciat, florem videre potuerunt, & an hactenus bulbos conseruarint ignorat.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus flore intus luteo foris purpureo.

Bulbus ex Hispania Clusio Pann. missus per Regis hortulanum flore Campanulæ albæ satis magno, terram spectante, colore intus lũteo foris purpureo. C.B. Phyt. Leucoium bulbosum 3.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus quidam.

Bulbus Clusio missus ex Hispania per Hortulanum Regis, quatuor aut quinque flores gestans, in modum Campanulæ albæ efformatos. C.B. Phyt. 84. Leucoium bulbosum 2.

BVLBOCODIVM VVLGATIVS.

Descriptio. Bulbocodii *radix* bulbosa, vt Leucoii bulbosi Theophr. vulgò dicti, minor, ex multis tunicis compacta, tactu & gustu viscida cũ aliqua dulcedine acrimoniam tandem aliquam relinquens, cui subsunt multę capillares fibræ, nonnunquam vnica, aliàs plures vbi se propagat: *folia* Leucoio prædicto similia, longa, caulem ad summum fastigium comitantia, angustiora, breuiora, colore diuerso, Allii ferè, non tamen ex viridi lucentia vt illius, striata, costis duabus auersa parte prædita, terna, quaterna, quina, tunicâ vnà cum caule statim à radice exorta, aliquousque inuoluta. *Caulis* palmaris & dodrantalis, compressus, striatus, fistulosus, cui insidet *flos* singularis, deorsum nutans, duas vncias longus, sex pallidis & stellatim decussãtis foliis constans, magno, longo, flauóque & fimbriato calice Campanulæ fere figurâ protuberãs, aureus, splendens, fimbria comata & laciniata, in cuius medio apices sex lutei circa pistillum concolorem intorquentur, & lacinia est minimo odore, non, vt aliqui volunt, nullo, qua parte geniculo intermedio cauli flos adnascitur, membranula exalbida florem, antequam explicet, inuoluit: paulóque infra floris medium sex folia pallidula, micantia, mediocriter lata, mucronata, ex ipso floris codio, rectà foras se pandunt. Succedunt pericarpia rotunda, in quibus *semen* Camer. nigrum, in principio latiusculum, temporis progressu rotundius. Iag. Garg. Binos flores in eodem caule obseruauit Basileæ.

Brunfel. Tom. 1. Rhaps. 20. ponit figuram sub Narcisso, nec vllam particularem aliam eius mentionem facit. Tragus Germ. **Gálhornũgé blumen.** Ortho Brunfel. inter Narcissos recenset. Matthiol. Narcissi nomine ponit commodam figuram. Lugduni, quod nos recordamur, vocant *Campanes Iaunes*. Montbelgardi, *Cubere*. Dodon. Gall. *Coquelourde*, Gall. & Germ. **geel hornungé blumen/** Lat. quibusdam *Narcissus luteus* & *Pseudonarcissus*. Item hist. flor. Et in fol. *Narcissus luteus syluestris*. Belg. **Geel Spocken blumen.** Gesner. de col. stirp. de hort. & in cat. pl. *Codiaminum*. *Codiaminum.*

Flore aureo. Aduer. Lob. & Pen. *Totus luteus Narcissus montanus Theoph.* Icon. Pl. p. 141. & Obs. *Narcissus totus luteus montanus Theoph. Pseudonarcissus Clus. & Dodon. luteus syln.* Adu. p. 51. *Bulbi codion Theoph. Cordiaminum*, vt vertit Gaza, Hisp. *Campanilla*.

Clus. Hisp. *Pseudonarcissus Belgicus.* Idem post. hist. *Pseudo narcissus vulgaris*: Sunt qui putent Theophr. l. 6. c. 7. βολβὸ κώδιον esse, cuius meminit Plinius lib. 21. cap. 11. inter flores qui maturè erumpunt: ac quod bis florere ait Vere & Autumno: Austriacæ matronæ gelb becfeel, id est, flauum caliculum & gelb Mertzblumen / hoc est, flauam violam Martiam appellant: Galli nonnulli *Coquelourdes*, alii *Porrion*, à Porraceis videlicet foliis. Reperitur huius genus magis præcox, alioqui non valdè diuersum à iam memorato, cuius flos non pallidus, sed aureus instar maioris Hispanici. Hunc verò colorem interdum mutare obseruaui, hoc est calicem illum medium non minùs pallidum habere, quàm sint sex illa externa folia ipsum ambientia.

Calice pallido. Taber. icon. & hist. *Pseudo Narcissus luteus* Josephs stablein Geel hornungs blumen. Camer. apud Matth. Germ. *Narcissus 4. luteus*, Josephs stab: interdum fert duos & tres flores, vt in horto meo (Norimbergæ). Item in Epitom. Matth. *Narcissus totus luteus.* C. Bauh. *Narcissus 14. siue luteus, calice pralongo primus.* Quibusdam censetur βολβὸ κώδιον Theoph. vbi Gaza vertit Codiaminum secutus proculdubio Plinium lib. 21. c. 11. Communiter cuilibet cauli flos vnicus insidet, aliquando verò & duo.

Locus & tempus. Mulierculæ, vt Trag. scribit, hanc plantam in hortis sui serunt, propterea quòd inter Vernos prima floreat. Reperitur non paucis Belgii locis circa margines agrorū & Veruactorum, humido præsertim solo & in syluis locisque arboribus consitis, & similibus quoque cùm in Germania, tum in Hispania, transfertur etiam in hortos. Profert teste Dodonæo, sua folia, caules, & flores mense Februario & floret interdum sub niue. Semen maturum mense Martio, ita vt postea non ampliùs videatur. Tanta abundantia in pratis Londino satis vicinis, crescere certum est, vt in celebri illo vico, vulgò Ceapside nuncupato, Martio mense rusticæ mulieres maximâ copiâ flores venales proponant, & omnes tabernæ eo flore exornatæ conspiciantur. Crescit & aliis Angliæ, & plerisque Germaniæ locis: memini & olim (inquit Clusius) cùm Louanii humanioribus literis operam darem, ad silulæ illius, Cœnobio vulgò Perck dicto vicinæ, margines legere spontè natum. Nobis verò Mōtbelgardi abundat Bulbocodium, vt in monte *Bar*, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. Obseruaui Geneuæ florens Martio, & in mōte Thuiri mēse Iunio: Lugduni Februario: Patauii variis in hortis & aliis Martio. Montbelgardi Februario & Martio: floret interdum sub niue, semen maturat Martio, herba perit Aprili & Maio, manentibus bulbis in terra occultatis vsque ad sequentem annum. Abundat in colle prope *Dompierre* arcem ad Dubim: anno 1597. florebat copiosè Aprili.

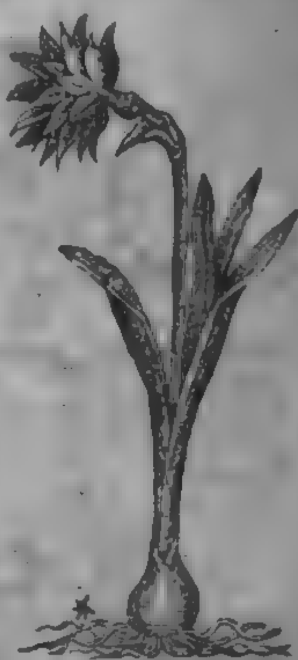
Tēperam. & Vires. Calida & sicca est herba Pseudonarcissi, temperamento eodem ferè cum Narcisso: certa experientia inuentum est (si Dodon. non fallitur) duas drachmas huius radicis adhuc recentis, in uino aut aqua cocta cum pauco semine Anisi aut Foeniculi & parua portione Gingiberis exhibitas, purgare pituitam lentam & viscidam per inferiora. Itaque hæc radix vtilis ad omnes morbos ex pituita viscida natos. Non dissidet à Diosc. Narcisso facie vel viribus. Xyridis modo purgare asserunt Aduers. radicis decoctum, ac rusticam plebem vomitiones cum eo moliri certum est.

BVLBOCODIVM HISPANICVM

Descriptio. Est (teste Lob. Obs.) Narcisso montano Theophrasti facie non dissimili, sed latioribus foliis, maioribusque, omninò luteis. Alūt eum Ioh. Baillet Insulanus & Murónus. Plant. icon. p. 121. *Narcissus totus luteus mōtanus Theophr. Hisp.* Pseudo narcissi genus inuenitur à Clusio nonnullis veteris Castellæ pratis, & locis montanis humidis Anglico quidē simile, sed foliis longè maioribus, magisque virentibus longiore caule, paulò minore flore, coquo prorsus flauo, & quasi aureo, videlicet tam externis foliis quàm calice: radix huius crassior est quàm in superioribus. Dodon. lat. in fol. *Narcissi sylu. alia icon*, qui non facit duas species. C. Bauh. Phyt. *Narcissus 15. siue luteus calyce pralongo alter.* An Camer. in epit. Matth. *Inuenitur Narcissus 3. in montibus prorsus luteus seriùs florens.*

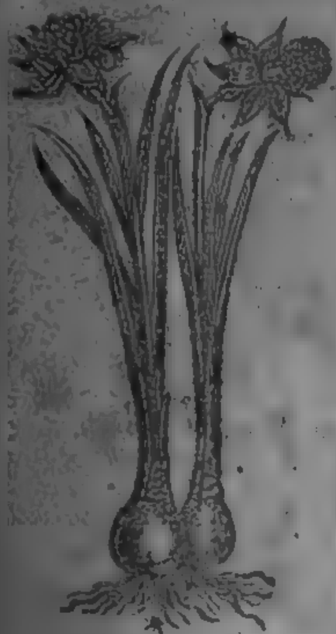
BVLBOCODIVM FLORE PLENO.

Narcissi è multiplici foetura varietas, Belgicis amicorum hortis visu digna, cæteroquin omnia prorsus eadē. Tarnari primùm [vt Lob. obs. testatur] repertus in horto cuiusdam pauperis. *Narcissus luteus multiplici flore*, Eidem.

Hic calice pleno, inquiūt Adu. part. 2. variat, fimbriatis oris, rugosis & complicatis foliis compacto; etiamque tanto copiæ cornu exuberante & dehiscente, vt florem totum adimpleat, multiplicati Narcissi lutei, speciemque referat: intermixtis

mixtus tamen pallidioribus nonnullis foliis, & quandoque ex luteo herbaceis: inferioribus senis floris, radiatis aut stellatis foliis concoloribus, remanentibúsque pariter aliis sui generis quandoque, in singularibus spithamæis cauliculis simplicibus floribus. Cætera cuncta vulgari luteo Narcisso haud absimilia.

Clus. Hisp. *Pseudo narcissus multiplex*, qui apud Belgas in hortis alitur, Belgico per omnia simile cùm foliis, tum bulbo, sed flos calice caret, & eius loco innumera habet folia externis sex similia, colore pallido. Item hist. post. *Pseudonarcissus pleno flore*. An Camer. horti, Narcissus ex luteo pallidus flore pleno, nullo intus calyce? Dodon. in fol. *Narcissus sylu. multiplex, qui medio calice caret*. C.Bauh. Phyt. *Narcissus* 22. siue *flore luteo multiplici calyce carente*. Taber. icon. & hist. *Pseudonarcissus luteus Polyanthos*, Gefult Josephs stäblein.

Locus & Tempus. In Virgultario quodam rustico præfecturæ Wiltelhire Sarum Episcopatus, iuxta tuguriolum Vetulæ paupercuIæ D. Ioan. Gerard. fortè fortunà hoc elegans Narcissi genus offendit. Martio cógeneres pleni floris Narcisso luteos flores laxat iucundos.

BVLBOCODII PLENO FLORE SPECIOsum genus Venerii.

Descriptio

ANNO 1601. scribebat ad me Venerius, inquit Clusius Exot. appéd. 2. se obseruasse Pseudonarcissi genus quoddam sibi antè non conspectum, cuius paucos reperisset bulbos: illum autem viuis coloribus depingi curabat, quia verò similis formæ à nemine hactenus obseruatú esse arbitror, in tabella eius iconem exprimendam curabam.

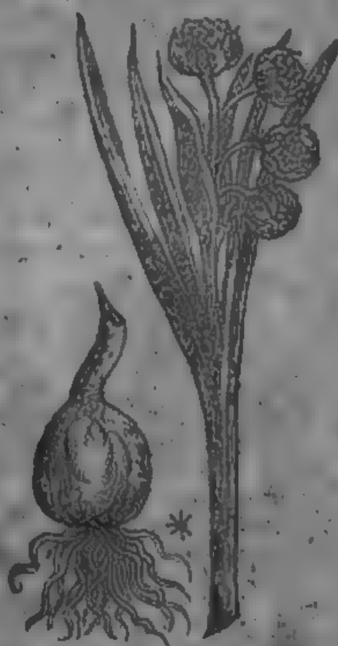
Quantùm porrò ex pictura quam ad me mittebat obseruare poteram, crescebat hæc planta Pseudonarcissi vulgaris modo, quatuor oblonga viridia *folia* ex bulbosa radice producens, inter quæ prodibat *caulis* læuis, enodis, viridis, pedem altus, summo fastigio membranaceum folliculú sustinens, è quo emergebat *flos* foliis pallidis, geminâ serie dispositis præditus, prominente ex eius vmbilico calice siue tubo oblongo, oras habente nonnihil reflexas, básque cuspas & incisas; aurei prorsus coloris, veluti Pseudonarcissi maioris Hispanici tubus, attamen non simplici, vt ille, sed triplici, hoc est continente alterum tubum qui tertium comprehendebat: *radix* erat bulbosa, ex multis tunicis constans, quarum externa subfusca, multis fibris extimâ sede prædita. Si vnicam duntaxat plantam reperisset, nihil nouum uideretur, quia natura interdum sic in floribus ludere solet: sed quum aliquot similes obseruauerit, peculiare quoddam genus esse credendum est. Scribebat etiam vnam Pseudonarcissi vulgaris plantam binos flores in eodem caule gerentem obseruasse, quæ alioqui vnicum solummodò proferre soleat.

BVLBOCODII SIVE NARCISSI FLORIS lutei multiplicis varietas.

LOndini dilutiore maioréque flore uariat, & in foliorum floris extremitatibus angustiore, in horto D.I. de Francque ville. Radix Allii modo nucleis propagatur. Foliis est quàm superiorum paulò latioribus & tantillùm recuruatis. Adu. part. 2. Lob.

NARCISSVS CYPRIVS LVTEVS polyanthes flore pleno.

Descriptio

DEbetur hoc admodum elegans Narcissi exoticum genus egregio viro Londinési, D. *Lecte* negotiatori Constantinopolitano: qui eius bulbos cú pluribus aliis è Cypro Insula delatos, amicis suis cómunicauit, & hoc mense Decéb. 1601. *folia* pedalia, imâ sede vnciam lata, supernè angustiora, & *flores vno caule* foliis altiore plures, luteos, multiplicésque laxauit in horto præfati D. de Francque ville, è bulbo Narcissi crassiore, coloris Castaneæ inuolucro tecto.

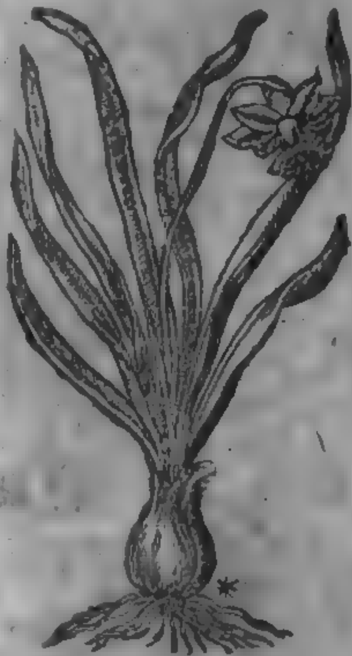
Hanc Narcissum esse, ex natura quorundam exoticorum bulborum, valde suspicor, quibus à natura insitum est, vt non nisi anno primo à quo in Septentrionales regiones algidiores deuecti sunt, soli & cæli natiui succo adhuc prægnantes, flores laxent. Huius enim Cyprii Narcissi folia Autumno germinare inceperunt D.

Lecte, D. Coys & aliis quorum sæpè mentionem fecimus, [inquit Lobel. Adu. 2.] sed nusquam floruit bruma aut Vere elapso, in prædicto horto de Franqueuille mediâ admodum mansueta hyeme, vbi flores illicò leuissimâ sæua superueniête aura marcescunt. Huius familiæ est Narcissus Polyanthos Byzantinus, & Lilium Alexandrinum Italorum, nec non aliæ Plantæ.

BVLBOCODIVM MINVS.

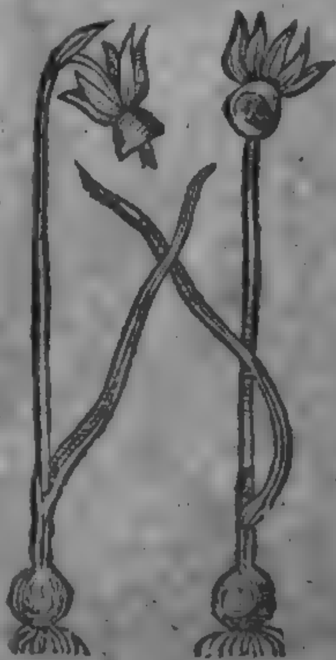
Descriptio

Pseudo-narcissus minor Clusii.

IOhan. Baillet Insulanus & Mutonus alunt Narcissum montanum Theophrasti multò minorem vulgari. An Pseudo-narcissus minor Hispanicus latifolius, qui nouo vere terna aut plura profert folia, maiori, forma coloreque similia, sed lôgè minora & angustiora, florem pusillum, maiori tamen Hispanico & forma & flauo colore persimilem, insidentem digitali, tenui, viridi *cauliculo* inter *folia* emergenti: flori succedit trigonum, obtusis tamen angulis, & ferè rotundum capitellum, in quo *semen* inæquale nigrum, satis magnum pro plantæ proportione: *radix* bulbosa, exigua, foris nigricans. Missus mihi hic fuit primum à Io. Moutono, Narcissi minimi montani latifolii nomine; deinde à Generoso Dn. de Longatre pro Pseudonarcisso minimo Hispanico flauo. Clus. hist. post.

BVLBOCODIVM MINIMVM coronatum.

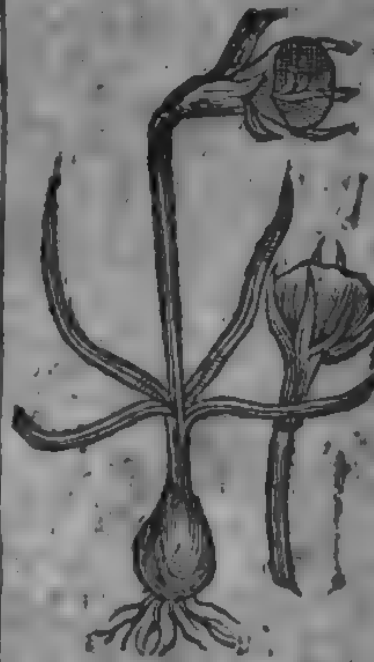

PLant. icon. p. 122. *Narcissus minimus coronatus.* T. 122. Lobel. hist. Belg. Klein gecróonde Berg Narcisse. Lat. *Narcissus montanus minimus coronatus.* Mutonus nobis misit.

An Clusius Pann. *Pseudo Narcissi genus admodum exile ex Hispania missum per Regis Hispaniæ hortulanũ.* An C. Bauh. *Narcissus 16. siue luteus exilis.* Pseudo-narcissi genus admodum exile Clusii. *Narcissus 21. siue montanus coronatus.*

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM. flore luteo.

Descriptio

NAscitur, inquit Clusius, quibusdam Lusitaniæ, Bæturiæque collibus Pseudo-narcissi genus cui *folia* non lata vt superioribus, sed valdè angusta, siue potius iuncea, *caulis* tenuis, nudus, palmum altus, cuius extremitati insidet flos è vaginula emergens, qui sex foliis herbido pallescêtibus & expansis constat, quorum medium calix flauus, calathi instar oblongus, oris prædictus non sinuosis & fimbriatis, vt superiorum, sed æqualibus: *radix* exiguo Narcisso similis, intus candida, foris, nigricans. Hisp. & hist. post. *Narcissus iunceis foliis primus.* Sed Clusius iconem non habet pro tenuifolio primo, ideò nos ex Lobelio ponimus qui fortè idem cum eo de quo Lobel. in append. Narcissus montanus iuncifolius minimus flore luteo, palmaris longitudinis, tenuibus foliolis iunceis, multò exilioribus, interdum erectis, interdum ad terram reflexis: inter quæ cauliculus palmaris exeritur, in cuius summo ex tenui, instar cæterorum Narcissorum, consimili membrana, flos singularis, vulgato Narcisso montano similis, & pene par, aspectu suauissimo & hilariore: cui siliqua Narcissi succedit. Radicis bulbus quantus nucis ponticæ nucleus. Huius peregrini floris primus me monuit C. V. Aluarus Nonnius Medicus Antuerpianus eruditissimus. Postea eius bulbo me donauit M. D. Maria de Brimeur, è cuius vrceis florentem plantam delineari curauimus. Paucis pòst diebus eiusdem iconem Tornaco ad me misit noster Mutonus, sed erectis foliis ab hac duntaxat variam.

Narcissus iuncifolius minimus alter flore luteo Lob. *Narcissus 17. siue montanus luteus minimus:* C. Bauh. phyt.

Florebat Ianuario, cùm Vlyssipone Hispalim Clusius proficisceretur, vbi incolæ Campanilla, hoc est, Campanulam vocabant.

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM aliud flore luteo fimbriato.

IN figulinis [vt scribit Lobel. in append.] adseruatur & colitur è Biscaiæ montibus in Belgium delatus bulbus à quodam à Gallicia redeunte: Narcissus montanus Iuncifolius minimus alter, flore luteo fimbriato reddendus pag. Obs. 63. Rugosis

gosis plicis, fimbricatisq; floribus habuit Mutonus, alioqui non differt à superiore. Narcissus montanus iuncifolius minimus, alter flore luteo fimbricato Mutoni, Lob. in append. T. 155. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 18. siue montanus luteus fimbricato flore.

Clus. hist. post. cap. 17. iconem habet qualem Lobel. sub hoc titulo *Pseudonarcissus iuncifolius* 2. flauo flore: ac addit. Alter Pseudonarcissus Iunceis foliis tenuiora paullò, licet surrecta, habuit folia, florem flauum, hoc est, calicem per oras leuiter & tenuiter fimbriatum, & sex illa foliola calycem ambientia, ex herbido pallescentia, in capitulo flori succedente nigrum rotundiusculum semen etiam tulit: radix pusilla, foris nigricans, bulbacea, tenuibus fibris è sede prodeuntibus firmata.

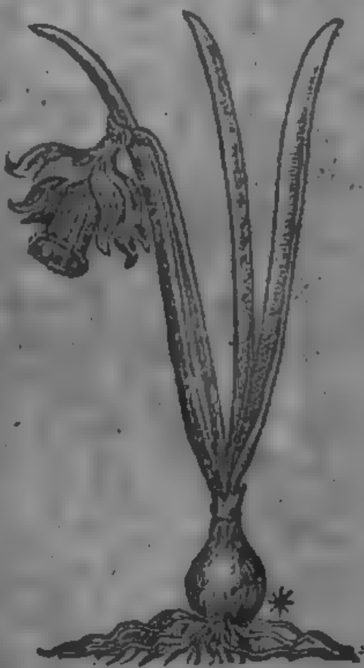
NARCISSVS FOLIIS FLORIS ALBIS oblongo calice luteo.

Mittebat (inquit Clus. Exot. par. 2. in append. altera) ad me anno 1601. Erud. vir Ioach. Venerius Burdigala, inter plerasque plantas quatuor Narcissi bulbos, quos duorum generum esse, & vnicũ florem gestare scribebat, è singulis videlicet generibus binos. Illorum vnus insequente Aprili florem tulit. Quum verò similem antè videre nó meminerim, illius iconem in tabella exprimendam curabam quam Lectoris oculis proponeré, atque eius historiam adiiciebam. Habebat porrò is Narcissus terna, oblonga, & satis angusta, carinatàque folia, cæsii quodammodo ex viridi coloris: inter quæ prodibat caulis pedalis longitudinis, aut amplior, lęuis, enodis, satis gracilis, firmus tamen, summo fastigio folliculum membranaceũ sustinens, è quo emergebat vnicus flos longiusculus, summâ parte in sena folia alba & in mucronem desinentia diuisus: cuius vmbilicum occupabat calix flauus, semunciam longus, oris aliquantulùm incisis & quodammodò fimbriatis, habens in medio stilum pallescentem, eiusdem cum calice longitudinis, cinctum sex staminibus flauâ veluti farinâ conspersis, eorum præsertim apicibus. Semen obseruare nequiui, quia florem carpebam, vt à pictore commodiùs exprimi posset: valdè autem suauis erat odoris, & Muscari floris odorem pęnè referentis: radix bulbacea oblongiuscula, digitalis crassitudinis, alba, è multis tunicis constabat, quarum exterior subfusca, aliquot crassioribus fibris albis infimâ sede donata. Alter ab eodem Venerio missus florem dabat etiam Aprili altero post superiorẽ anno, illi prorsus similem: calicis tamen eius oræ magis erant croceæ. Vnum etiam non valdè dissimilem videbam apud Honest. virum Christianũ Porretum, qui à Venerio acceperat: illius tamen sena folia ex albo pallescebant, aut ὠχρόλευκα erant, calix verò multò latior, & oras plane croceas habens. Iac. etiam Plateau similem habuisse eodem anno florentem intelligebam: illum autem à rhizotomis quibusdam Gallis redemerat cum aliis bulbis è Pyrenæis montibus erutis.

Narcissum album montanum, calyce magno luteo Botanico Lutetiano N. Quelc debet Lobel. Adu. par. 2. qui eius bulbos, vncias duas longos: & vnam, plùs minùs, crassitudine æquãtes, in Pyrenæorum montium Souton iuxta *Banniers de Lusson* monte, vocato eruit, nec dum illi floruerat. *Narcissus albus montanus.*

PSEVDONARCISSVS ALBO flore Clusii.

INter Narcissos reponendam esse inquit Clus. Exot. par. 2. App. 2. eam plantam quæ Pseudonarcissi appellationem vulgò obtinuit, nullum esse opinor mediocriter in re herbaria versatum qui dubitet: Multæ autem sunt eius differentiæ &c. verùm enimverò nouum quoddam genus repertum est quod valdè rarum censeo, cuiusque binos bulbos anno 1604. ab Eruditiss. Venerio accipiebam: Horum alter florem mihi protulit insequente Aprili quemadmodum etiam aliis. Sed & eodem anno mense Decembri Rhizotomus quidam Gallus similes plantas adferebat: valdè elegans hæc planta, terna è radice bulbosa oblongiore, nigróque cortice siue membranâ tecta (à cuius sede frequentes tenuésque oriebantur candidæ fibræ) proferebat folia, dodrantem vel paullò ampliùs longa, Narcissi angustioribus foliis valdè similia, supinâ parte carinata, inter quæ nudus prodibat caulis, satis exilis, non crassus, dodrantem altus, summo fastigio membranaceum folliculum gerens, è quo propendebat flos totus albus, Pseudonarcisso vulgatiori, quem Germani Gelbe hornũgs blumen. Belg. verò Geele Tiiloosen appellant, formâ quidem similis, paullò tamen minor, sescunciam longus, sex foliis tubum amplectentibus similiter constans: tubo autẽ paullò angustiore, & oras nonnihil fimbriatas habente, in quo sex alba stamina flauescente apice prædita, & medius stilus longior: nullum verò peculiarem odorem in eo flore obseruabam, qui aperiebatur Aprili, deinde Iunio semẽ proferebat in triãgulari capite siue thecâ, orbiculare, nigrum & splendens, quale Narcissi iuncifolii albo flore reflexo, sed maius.

Dodon. sic describit: Hyacintho nõ scripto folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia: Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latus se pãdunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, subinde albicantes: aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum. Radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

Dodon. Gall. Hyacinthus, *Iacinthe*, quibusdam Belg. Blaw Meybloomkens. Clus. Pann. p. 195. *Hyacinthus Belgicus* siue *non scriptus* Dodon. Et hist. post. *Hyacinthum non scriptum Dodon.* non modò circa Machliniam & Bruxellas non postremas Belgicæ vrbes in pratis quibusdam & siluulis nascentem conspexi: sed in Galliæ parte, Belgicæ vicinæ, vulgò Picardia dicta in siluulis erui dum Lutetiam proficiscerer: nusquam tamẽ abundantiùs, quàm in pratis herbidisque locis Londino vicinis, & etiam longiùs ab ea vrbe dissitis, vbi eruere memini qui cubitali constarent caule, & tricenos haberent flores, modò intensiùs purpurascentes, modò dilutiùs, aliquando etiam omninò niueos (quales etiam apud Bruxellas nasci solebant) vel mediâ ex parte purpureos, alterâ candicantes: sed carnei coloris etiam inueniri, non modò ad me perscripsit honestus vir & diligens Pharm. Iacobus Garetus iunior Belga, verùm etiam binos eius bulbos postea misit, quorum alter corruptus, alter elegantẽ carnei coloris florem tulit an. 1591. deinde mirum in modum prolibus auctus est. Iconem à Dodon. & Lobel. propositam, Clusius ponit sub titulo Hyacinthi Hispanici de quo mox.

Lobel. & Pen. Adu. *Hyacinthus Angl. Belg. Hyacinthus Bruxellensis.* Magna huic cum Fuchsiano affinitas, sed conspicua florum discrepantia. Semen in folliculo herbaceo atrum, Nigellæ, vel Cæpæ. Obs. *Hyacinthus Anglicus & Belg.* Icon. Pl. p. 103. *Hyacinthus Belgicus candidus.* Adu. 48. Teut. 104. Camer. hort. *Hyacinthus Belgicus.* Tab. icon. & hist. *Hyacinthus Anglicus* weisser Englischer hyacinth. C. Bauhin. Phyt. pag. 47. *Hyacinthus* 8. siue oblongo flore cæruleo, Lob. Angl. & Belg. subinde albicans aut candidus: aliquando Violæ nigræ colore. Item *Hyacinthus*. 9. siue oblongo flore albo, Lob. Belgicus candidus, An autem Hyac. Belg. candidus differat à candido Anglico dubito; facilè mihi persuaserim eandem plantam, variantem tantùm colore & effigie.

I. Gerard. hist. Angl. lib. 4. cap. 70. *Hyacinthus Anglicus*, Blew Englisch harebels. Item *Hyacinthus Anglicus albus*, withe Englisch harebels. Figura albi Hyacinthi ex Tabern. omninò displicet.

Hyacinthi Anglici nomine Tossanus Carolus Pharm. misit bulbũ qui plãtatus in horto Ill. principis Montbelgardi floruit eodem anno. I. Gargillus misit mihi ex Anglia flores siccos cum his inscriptionibus, Hyacinthus Anglicus incarnato flore indictus vt reor. 2. Hyacinthus Anglicus niueus. 3. Hyacinthus Anglicus cæruleus. In Belgio in aruis & iuxta agrorum margines, fructibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem propè Mechliniam vrbem vbi copiosus nascitur, floret Aprili & Maio mense, Dod. Nusquam terrarum graminosi saltus & prata vberiori scatent copia, quàm in Anglia: Lobelius. *Locus. & tempus.*

HYACINTHVS HISPANICVS.

Hyac. Hispanicus. Hyacintho, inquit Clusius hist. post. non scripto valdè absimilis non est Hyacinthus Hispanicus, *folia* tamen profert non adeò splendentia, nec humi strata, sed potiùs surrecta, breuiorem *caulem*, *flores* dilutiùs purpurascentes, & ad cæruleum colorem quodammodò tendentes, quorum odor etiam magis obscurus: *semen, radix*, ferè conueniunt.

Tempus. Floret eodem tempore cum Dodonæi non scripto, nempe sub Aprilis finem & Maio. Hunc in Hispanicâ meâ peregrinatione non obseruaui, sed paucos antè annos e Belgica missum accepi à Generoso Dn. du Longatre, Hyacinthi Hispanici inodori nomine. Vnde porrò ille habuerit, mihi incompertum.

HYACINTHVS STELLARIS CINEREVS.

Hyacinthus Stellaris cinereus acceptus à N. le Quelt, Rhizotomo Lutetiano, mihi nõdum floruit: prouenit prope Fonteyn Gallæciæ. Quam plantam intelligat Lobel. Adu. altera parte perpendendum.: antè vnum tradidit Hyacinthum stellatum Cineracei coloris apud Clusium in post. hist. quantùm autem is differat non demonstrat, quanquam suspicemur, consideratâ descriptione Lobelii Hyacinthi totius albi siue Campanillæ, hunc Hyacinthum pertinere ad Hyacinthos Belgicos.

HYACINTHVS TOTVS ALBVS: Campanilla.

Hyacinthus totus albus Campanilla: Congener fortè aut idem cum superiore (cinereo) qui flores summo caule vnò versu aut ordine vti Gladiolus profert. Radix alba, Hyacinthi stellaris. Oritur iuxta D. Oue Lusitaniæ: Gallis *S. Vual*: nobis nondum floruit. Lobel. Adu. part. 2.

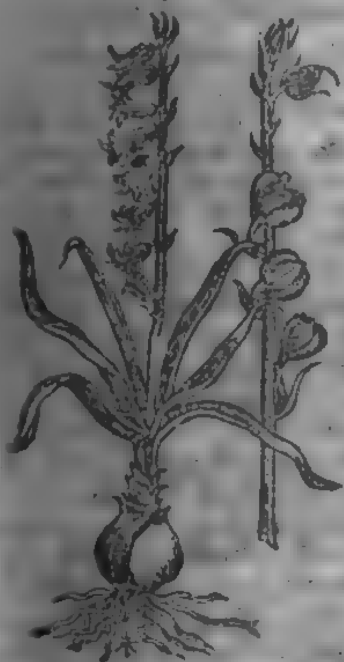
HYACINTHVS FLORE RVBRO

Hyacinthus quidem est flore rubro elegans, in Lusitania propè Cogny, flores siccatos vidit Lob. Adu. par. 2. operâ Nicolai le Quelt Botanici.

HYACIN-

HYACINTHVS OBSOLETIOR Hispan. Anglico similis.

Descriptio. Hyacinthus obsoleti coloris hispanicus serotinus Clusii Pan.& hist. post. quina aut sena habet *folia*, oblonga, carinata, succi plena, coloris ex cineraceo virescentis, Muscari foliorum æmula ferè, angustiora tamen, flexibilia, orbiculato fermè mucrone, candidâ venâ interiore parte per longitudinem excurrente, ingrati saporis: prodit *caulis* è medio foliorum, pedalis longitudinis, vel etiam amplior, gracilis, firmus tamen, nudus, duodenos, interdum etiam vicenos, *flores* per interualla ferens, deorsum spectãtes, hyacintho Anglico non multùm absimiles, senis foliis cõstantes, quorũ externa exteriora valdè reflexa sunt, interiora non adeò, sed veluti tubulum quẽdam imitãtia: color in his valdè obsoletus, vt qui ex purpureo, pallido & virescente permixtus videatur, odor nullus: *semen* fert in triangulis capitulis, planũ, nigrum, cartilaginosũ, circinatæ ferè rotunditatis, scillæ semini penè par: *Radix* globosa & rotunda, multis candicantibus tunicis constat, & numerosis fibris sessili parte prædita est.

Locus. Spontè nascitur quibusdam Hispaniæ locis, vnde primùm in Belgicam delatus, nonnullis amicis floruit, à quibus semine communicato, natæ mihi sunt plantæ Viennæ, quæ aliquot annis nullum semen tulerunt, anno verò 1582. & sequentibus abundè, quinimò semina 1583. nata, atque simul ac maturuissent circa matrem sata, illo ipso anno germinarunt Septembri, & quædam ex illis plantæ biennio pòst flores dederunt, deinde capitula suum semen continentia. Serò germinat, & folia in Autumnum seruat. Iunio autem cũ Liliis floret, flores etiam, semine ex eodem capite excepto naturam stirpium variare solere obseruabam, vt alii aliis obsoletiores conspicerentur; quidam etiam virentes. Cùm in Belgicam amicis primùm mitteret hunc bulbum Franciscus Hollebeque, Regis Hispaniæ Simplicista & hortulanus in Aranioez, nomen adscriptum erat Hyacinthi flore coloris cineracei & terrei. Et sine dubio inter hyacinthi genera recensendus est.

Tempus.

Nomina.

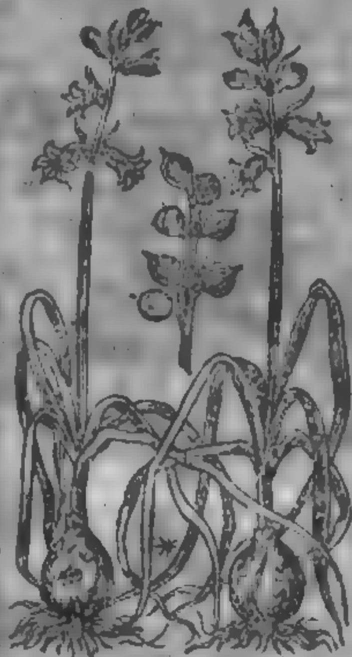
Meminit huius Lobel. Adu. par.2. his verbis: *Hyacinthus obsoletior Hispanicus semine compresso Pãcratii Monspeliaci, &c.* C. Bauhin. Phyt. Hyacinthus 10. siue ex flore purpureo pallido & virescẽte mixtus. Camer. horti, *Hyacinthus hispanicus obsoleto flore.*

HYACINTHVS MINOR HISPANICVS angustifolius cæruleus & albus.

Descriptio. Accipiebam, inquit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. anno 1601. ab Eruditiss. viro Ioach. Venerio Burdigalâ perpusillos hyacynthi bulbos, quorum nonnullos cæruleum florem gestare scribebat, alios candidum, eósque in Hispania legisse, priores quidem apud Pontem de *Sucre*, posteriores in monte *Seuue de S. Tourains.* Duorũ autem, qui, de tribus quos conseruaui, florem tulerunt videlicet illius qui cæruleum illum habet, & alterius qui album, icones in vna tabella exprimendas curabam, quæ hic adponeretur.

Hyacinthi minoris Hisp. natales.

Is porrò qui anno insequente florem proferebat: ex radice bulbosa oliuæ pusillæ magnitudine, fusca membrana tecta, & & multis fibris donata, quina aut sena promebat folia, longa, angusta, striata, & supinâ parte carinata, viridia, humi plerumq; sparsa, infernâ parte, quæ telluri proxima, nonnihil purpurascentia, nec valdè absimilia foliis hyacinthi botryoidis: inter quæ exiliebat gracilis cauliculus dodrantalis longitudinis, obsoletè purpurascens, leuis, summo fastigio sustinens senos aut septenos flosculos, concauos, in sex paruas lacinias per oras diuisos instar florum hyacinthi Orientalis, sed longè minores, inodoros, subcæruleo, & tandem cæruleo colore præditos, sex subflaui coloris staminulis ex vmbilico prodeuntibus, in quorum medio exiguus stilus: his succedebant trigona capitula, mucronata, semen continentia. Reliquorum verò duorum qui altero pòst iam descriptum anno floruerunt, vnus florem illi cuius modò historiam dedi prorsus similem habuit: alter verò totum niueum, formâ quidem à superiore non differentem: sed ipsius plantæ folia paullò angustiora mihi videbantur, cauliculus etiam diluriùs virêre. Florebat vterque Maio mense, semen maturum præbuit Iulio: quod in vtroque genere prorsus simile fuit, rotundum videlicet, nigrum & splendens. Cæterùm illo ipso anno Nicolaus le Quelt Parisiensis rhizotomus, varios bulbos in Hispania & Lusitania (vt ipse asserebat) erutos huc venales adferebat, inter quæ istius etiam hyacinthi aliquot, quos vel album florem vel rubrum gestare aiebat: & sanè cum albi, tum rubri flores suis cauliculis adhuc inhærentes inter pagellas repositos mihi ostendebat, quos formâ non differre à modò dictis obseruabam: cum autem qui dilutè suauitérque rubebat, venas quasdam saturatiores obtinere deprehendebam per trium foliorum externorum longitudinem excurrentes.

Hyacinthi minoris Hispanici.

Cæruleo colore.

Albo flore.

HYACINTHVS MINOR Hispanicus obsoleto flore.

Mittebat (inquit Clusius Exot.part. 2. in append.2.) Venerius anno 1602. Hyacinthi cuiusdam bulbos in Cantabris erutos, quorum flores albo cineraceo & ex albicante virescentes esse scribebat: illorum vnus insequente anno flores dedit, huius obsoleti floribus prorsus forma & colore similes, sed meâ opinione paullò minores (quia forsitan bulbi nimiùm afflicti fuerant) folia etiam similia & valdè longa, quæ ad mensem vsque Nouembrem ferè viridia permanserunt. Decembri autem subsequente quatuor alios ab ipso accipiebam, quorum flores obsoletos scribebat: si Deus vitam produxerit, & hiems bulbos non corrumpet, obseruare poterimus an eiusdem sint generis. Sed etiam cum superioribus illis quorum vnum florem protulisse dicebam, alios quinos bulbos mittebat, quorum scheda quâ inuoluti, inscriptionem habebat, *Hyacinthus minimus serotinus caruleo fl. te*: ex his terni folia produxerunt, Hyacinthi minoris Hispanici iam descripti foliis non dissimilia, sed florem nullum: Decembri etiam insequente alios ab eo accipiebam simili nomine inscriptos: proxima autem æstas nos certiores faciet [si viuemus) an eiusdem sint generis.

HYACINTHVS INDICVS Tuberosa radice.

Descriptio

Planta rara, cuius primam cognitionem acceptam fert Clus. hist. post. Bernardo Paludano: cuius caulem ab illo accipiebat bipedalem aut ampliorem, firmum, concauum, enodem, quem tamen per interualla ambiebant octo, aut nouem folia incondito ordine disposita, & ipsum mediâ ex parte amplectentia, vt nodorum quandam speciem præberent, circa imum longiora & latiora, supernâ parte breuiora, omnia tamen carinata, dilutiùs virentia, satis dura, & si quis vel in minimas partes confringeret, veluti tenuissima stamina, instar foliorum Eriophori vulgaris diuulsorum, ostendentia: summus caulis desinebat in duodenos aut plures flores (quorum vnicus duntaxat apertus, reliqui adhuc clausi) confertim & in spicæ quodammodò formam nascentes, vnciam longos, summâ parte in sex lacinias aliquantulùm reflexas diuisos, florum Hyacinthi Asiatici instar, sed longè crassiores & magis succulentos, non minùs forsan, quàm Mali Citrii flores, sex staminibus è medio prodeuntibus [quorum apices pallidi] & illis breuiore stilo; odoratusne sit, an odoris expers, Clusium latet, quia satis afflictum vecturâ, & mediâ ex parte confractum accipiebat: qualem autem radicem haberet, non erat adscriptum. Missa porrò fuerat Paludano hæc planta cum inscriptione, *Bulbus Indicus florem album proferens, floris Hyacinthi Orientalis æmulum*: Clusius propter tenuissima illa, instar telæ aranearum stamina, quæ cauli inhærentia folia, vel minutim confracta reddebant, Eriophori genus aliquod arbitrabatur, tametsi & caulis foliis ornatus, & florum forma refragarentur, nec radix ipsi conspecta esset. Nomen.

De hoc ita Lobel. Adu. par. 2. p. 488. *Hyacinthus Indicus tuberosus Clusii*: Peregrinum verò rarum & eximium Hyacinthi genus ab Ill. Comite Arenbergio & C. viro Paludano floribus albis missum, descripsit Clusius foliis longis &c.

HYACINTHVS MAVRITANICVS.

Ex eâ Mauritaniæ parte in qua Feza & Marocco vrbes sitæ, initio anni 1599. cum aliis bulbaceis plãtis adferebatur Hyacinthi genus exoticum, Hyacintho obsoletiori Hispanico serotino valdè dissimile, cùm foliis, tum floribus: omnia tamen in hoc paullò maiora. Nam huius folia Hyacinthinis, aut Ornithogali Arabici legitimi foliis satis respondebant: & inter illa prodibat caulis pedalis longitudinis aut amplior, crassior quàm in Hispanico, firmus, impensè viridis, vicenos, interdum etiam plures flores sustinens sex foliis constantes, quorum externa tria nonnihil explicantur, interna quodammodò coëunt, & tubi cuiusdam formam exprimunt, extremitate tamẽ aliquãtulùm reflexa, veluti in Hispanico iam dicto, coloris autem magis obsoleti & fusci: de semine nihil pronũciare possum, quia nullum tulit: radix bulbacea, alba, Hispanici radici non dissimilis, paullò tamen maior, & ad Ornithogali Arabici legitimi radicem valdè accedens. Flores dabat Maio insequente: plantas verò omnes corrumpebat cum multis aliis singularibus, asperrima quæ subsequebatur hiems. Hunc cum aliis bulbis, è Mauritania acceptum, Wilhelmus Parduyn & Io. Somer ciues Medioburgenses in Walachria amicis, teste Clusio & Lobelio Adu. part. 2. communicabant. Descriptio

HYACINTHVS LATIFOLIVS Dalechampii.

Hyacinthus ex Dalechampio latifolius, qui in monte Aureo Aruerniæ spõtè crescit: *radice* corticosa, Lilio simili: *foliis* sex aut octo, nigricãtibus, crassis, latis, Lilii ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim sese expandentibus: *semine* in capitulis rotundis Descriptio Locus.

tundis herbaceis, Hist. Lugd.

C. Bauhin. Phyt. Hyacinthus 18. siue latifolius Dalech. Hunc semel tantùm vidimus Patauii in horto Clariss. Medici Bechar. Triuesani flore albo. In figura Dal. radix non videtur correspondere descriptioni eius, vtinam aliquis nobis ex Armenia bulbos mittat.

HYACINTHVS LILIOFOLIVS stellatus.

E Biscayæ Montibus inquit Lobel. Moutono itidem asportatus & ab eo mihi liberalissimè communicatus hic admodum rarus & perelegans Hyacinthus, quem appositè Liliaceum quis dixerit: Radice enim ac bulbo lilii est, sed minore & oblongiore, flauescente: vt Lilii cruenti, siue Martagonis. *Folia* Lilio candido simillima: sena aut septena, inter quæ medius exilis nudus sine foliis spithameus caulis in cuius summo flores Hyacinthi stellaris cæruleopurpurei.

Hyacinthum stellatum Lilii folio cum sequẽte descriptione Viennam ad Clusium mittebat Tornaco Io. Moutonus. Attulit, inquit, qui Pseudo-Narcissos iuncifolios communicabat, ex iisdem iugis erutum bulbum, Liliaceo satis similem, sed oblongiorem, flauescentis coloris, vt Martagonis quorundam, siue Lilii syluestris & montani purpurei radix: sena autem vel plura fert folia, Lilii albi (antè quàm in caulem abeat) foliis similia, è quorum medio caulis exilis pede breuior, multos flores in summo sustinens, Hyacinthi stellati vulgò nuncupati floribus, omninò pares, sex foliis constantes intensè cæruleis, siue violaceis, eminente ex vmbilico quodam veluti vmbone, cuius causa Hyacinthũ stellatum λειμωνιον appellat: flori succedut triãgula capitula, in quibus semen. Mittebat etiam ille anno 1586. eius bulbum ex aliquot pallescentibus squamis imbricatim dispositis constantem. Sed cùm toto bimestri in itinere hæsisset, atque omninò flaccidus ad me peruenisset, terræ cõmissum subsequens hyems corrupit. Alterum deinde bulbum ab eo accipiebam, & aliquot post annos vnum etiam à Iacobo Plateau: sed omnes mihi corrupti. Eius porrò iconem à Moutono etiam acceptam in app. ad suam Stirp. hist. exhibet Lobelius noster. Sed anno 1595. eius bulbum à N. V. Ioan. Boissot accipiebam, qui insequente anno mihi flores dedit. Similes bulbos ad ipsum (Exot. par. 2.) Appendix. mittebat Burdigalâ anno à Christi natiuitate 1600. & eum insequente Ioachimus Venerius, quos partim in Pyrenæis, partim in monte Galliæ Aquitanicæ, cui nomen Hos, eruisse scribebat, vbi à pastoribus *Sarahug* appellaretur, qui etiam asseretẽt, animalibus eam plantam depascentibus caput intumescere, deinde mortem in subsequi: addebat etiam illis vnicum, quem valdè rarum inuentu significabat, niueos flores proferẽtẽ, atq; in mõte *Putola* in Hispania legisse scribebat. Omnes quidem, præter vnum aut alterum, biennio pòst germinarũt, sed nullum florem tulerunt: tertio demùm anno vnus cæruleum florem dedit: eius verò florem qui niueus esse debet, nondum videre contigit. Humentibus locis eas plantas gaudere scribebat. Eidem Clusio & alius aliquot bulbi qui flores cæruleos gerunt, plures flores, vel longiorem florũ comam protulerunt, quàm præcedente anno: qui tamen pro eo missus, cuius flores essent albi, nulli florem tulit quàm illo ipso anno. Hogelandio planta vna, Porreto planta vna, Honesto planta vna, Clusio etiam vnica quam habebat plantã vnam, quam Venerius anno præcedente ipsi mittebat, hiems corrupit.

Lobel. in append. & Ic. Pl. pag. 101. *Hyacinthus stellaris Liliflorus floridus* siue *Lirіophyllus.* Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Liliaceus* siue *Liliofolius* & Hyac. 7. hyacinth. C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 5. siue *folio & radice Lilii.* Mihi videtur Hyacinthus Lobelii magnam habere affinitatem cum nostro Hyacintho raro. I. Gerard. *Hyacin. stellatus Liliofolius*, lilie Jacinth. *Hyacinthus bifolius Theophrasti.*

HYACINTHVS TRIPOLITANVS.

Descriptio

FOliis est longis tenuissimis, Phalangio nostro similibus, *caulis* satis magnus, in cuius summitate quatuor *flores* speciosi, colore & magnitudine similes foliis tribus erectis in parua Iride cærulea: *radices* formâ, & colore Tulipis similes: florebat Aprili Tripoli vbi obseruaui. Rauvvolf.

Camer. in Epit. Matthioli: item ad eius hist. G. *Hyacinthus Tripolitanus* quem accepi à Domino Rauvvolfio. Rauvv. itin. *Hyacinthi species* incolis Tripolitanis *Ayur*. C. Bauh. Phyt. apud Matth. *Hyacinthus* 16. siue *Tripolitanus.*

HYACINTHVS EX THRACIA.

Hyac. ex Thracia.

HYacinthum florem, qualem Diosc. describit, in hortis nostris habemus, quẽ ex Thracia Venetias tulimus. *Folia* habet bulbi protinus à radice, *caulem* dodrantalem, leuem, tenuioremque minimo digito, coloris herbacei, comam procumbentem, incuruam, plenam florum olentiæ iucundissimæ, coloris cærulei aliquantulùm ad purpuram inclinãtis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequam faciet, *semine* nigro

Coriandri magnitudine, *radice* bulbosâ purpurantèque: floret initio Veris cum viola purpurea. Verùm quia possit aliquis cauillari, dicens hunc quem descripsimus florem non esse Hyacinthum, cùm Diosc. Hyacinthi florem non colorem cæruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquã meminerit: dicimus Diosc. per purpureum violaceum intelligere, quippe cùm & violam illam quam Ic. prophyrion Græci vocant, cuius colorem violaceum siue Ianthinum vocari diximus, vnà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit: nam & Plinius Hyacinthi colorem violaceum dilucum vocauit: Fran. Massar. in 9. Plinii cap. 41.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Hexaphillon cum vnico flore, rarius bino.

Descriptio

TOta planta, quam Leucoium minus Triphyllon, crassior; *bulbus* multis candidis tunicis [extima tamen fusca] constans, & candicantibus fibris, similiter capillatus, sapore viscido, acrimonia vix notabili: *Folia* porracea, vt Triphyllo, sed latiora, splendidiora, terna, quatuor, quinque, viridia, admodum & nitida: *caulis* dodrantalis, cùm floret angulosus, striatus, cauus, nudus, quem simul cum foliis inuestit, etiam ad medium vsque vagina alba: *Flos* plerumque singularis, interdum geminus, rarò tertius Clusio, pediculo longo appésus, e vagina peculiari in medio membranea, exalbida, ad alteram crassiore, virente, mutat & deorsum spectat, exigui Cymbali modo, maior quàm Triphyllo ex foliis sæpius sex, interdum septem, & octo, cætera candidis, mucrone acutiusculo, extrinsecus macula virente punctato, intrò leuiter reflexo: in medio apices luteisex modicè inter se distantes stilum intimum candidum ambiunt, odor ei non gratus qui Fuchsio violarum purpurearum prorsus refert, Clusio Oxyancanthæ vulgò credito odorem referens. Succedit flori *capitulum* vt in Narcissis sine membranaceum capitulum, Pyri modo, vt ait Clusius, turbinatum, *semen* ex candido flauescens, oblongiusculum durum.

Duas proponimus icones ex nostris emptitiis quarum vna plantam demonstrat cùm florere incipit: altera cùm semen profert, vti olim à Fuchsio exhibitæ fuerunt.

De Leucoio suo ita scripsit Theophr. lib. 6. c. 7. Leucoium (viola alba, Gaza) inter vernos flores primùm se ostendit, vbi cælum clementiùs statim fuerit, etiam hyeme nondum exacta. Vbi verò immitiùs, postea. — Leucoium

An de hoc Plutarchus in lib. de amore fraterno:

Inter Echinopodas velut asperam & omnia
Nascuntur paßim mollia Leucoia.

Mihi quidem videtur potiùs referendum hoc distichum ad Leucoium bulbosum quàm ad Leucoia alia propter locum natiuitatis.

Brunf. sub Narcissi titulo non solùm Leucoium hoc pingit, verùm etiam Bulbocodium ac nomina vtriusque plantæ cum nominibus Narcissi confundit. — Confusio

Trag. hist. Germ. & Lat. weiß hornungs blumlein. Mertzen blumen. Otho vult Narcissum; Parum refert si nominent Narcissum aut Ligustrum, weiß mertz violen. Quod autem quidam asserunt florere vere & Autumno falsum est. Nobis vera est *ἡμεροκαλλὶς* aut syluestre Lilium Diosc. lib. 3. c. 120. eidem Hemerocatalactum, Crinanthemon, Porphyrantes, Bulbus vomitorius, Bulbus agrestis: sed Leucoium Theophr. quod quidem Anemonem Limoniam interpretantur, constanter credimus.

Gesner. de coll. stirp. Leucoium bulbosum, weiß hornung blumen. Item in cat. pl. *Viola alba Theophrast.*

Fuchs. hist. *λευκόιον* Theoph. diuersum à Diosc. Leucoio, quod plærique docti non animaduerterunt, Lat. *Viola alba.* In edit. Lugd. Fuchsii addita hæc annot. Massario in lib. 9. Plinio deprehensum est. Et icon. *Viola alba Theoph.*

Viola alba Belgis, weitte Spöckel blumen / somer Sotrekens & weitte Zudloosen. Idem de fl. Leucoium bulbosum, exaphillon, Matthiolo Narcissi species.

Matth. in post. com. Ital. *Narcissus* 7. qui non describit.

Aduers. Lob. & & Pena, *Leuconarcissolirion præcox vernum*, viola alba Theophr. vel Moly Rondeletio: An Plinio Lilionarcissus. & Icon. Pl. 119. *Leuconarcissolirion paucioribus foliis.*

C. Bauh. Phyt. *Leucoium* 1. siue bulbosum vulgare.

Clus. pann. & hist. post. *Leucoium bulbosum præcox maius*, Rhizotomis muliereulis Weß veyl, quasi palustris viola in Germ. weiß hornunge blumen / id est, candidus Februarii flos.

Thal. Hac. *Leucoium bulbosum Theophr.* seu *Narcissus albus.* Schlangen blumen.

Hist. Lugd. Theophr. lib. hist. c. 7. inter vernos flores *τὸ λευκόιον*, & lib. 7. hist. c. 11. bulbosis annumerat Leucoium bulbosum, Fuchs. violam albam appellat, non ab re. Germ. Weiß hornungs blumen / Lugd. *Campanes blanches.*

Prima florum (teste Fuchsio) Tubingæ hieme etiam nondum exactâ, Februario nimirum mése & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet in Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit, inter initia Martii ad — Locus & Tempus.

tii ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis. Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò supra & infra monasterium Bebenhausen vocatū, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis. Dodon. Mense Maio pereunt caules & folia: sola radix perdurat vt Narcissi. Prodit maturè admodum, statimque inter bina folia florem ostendit vix liquefactis niuibus: Maio mense semen maturescit & folia marcescunt. In sylua quadam [Pannoniæ] non procul Zolonock Ill. Di. de Batthyan oppido vdis locis solummodò obseruabat Clusius, crescit etiā plerisque Germaniæ locis. Copiosè prouenit in monte *Bar* Com. Momb. in dumetis, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. habent etiam alii in hortis: copiosum inueni florens Mensis Martii principio inter *Audincourt* & *Mandeure*, olim dictum Epamanduodurum in itinere versus *Dampierre*, ex transplantatione interdum flores fert cum octonis foliolis, vel cum duobus floribus ex vno caule. Anno 1598. floruit Montbelgardi, fine Decembris in vno caule. Patauii obseruaui florens Februario in hortis nobilium, D. Cortusii & Pasqualigo: Ferrariç in cœnobio S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ in horto S. Saluatoris Al burgo di S. Catharina: Lugduni, Basileæ, Geneuæ, in hortis, cùm essem Monspelii, reperi propè turrim *de Late* plantam cum pericarpiis duobus, nō multùm dissimilibus à pericarpiis Narcissi vnum florem habentis, sed maioribus multò, in quo semina rotunda nigra, magna, huius Leucoii fuisse suspicor, ac in catal. horti Bēbi inuenio, Viola alba Fuchsii Verna *latte di Gallina*.

Viola alba Fuchs. Lac Gallinæ. Vires & Temperā.

Hoc Leucoium, ut annotauimus in descriptione, bulbum habet sapore viscido, acrimoniâ vix notabili: Scribente Fuchsio folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi, digerētem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos habere ex iis quæ commemorauimus satis constat, tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis vsus est.

LEVCOIVM BVLBOSVM MINVS Triphyllon.

Descrip.

TOtum minus Leucoio præcedenti hexaphillo, ex *radice* bulbosa parua, multis tunicis albis constans, externa nōnihil nigricante, & sessili parte, multis fibris appensis: donata gustu est lento, amaro, subacri: exsurgit *coliculus* singularis, angulosus, vaginâ albâ ad mediam vsque longitudinem inclusus, tenuis, concauus, nudus, dodrantalis aut paullò maior, quem ferè ad summum vsque comitantur *folia* bina, porracea, glauca ferè, nec ita lucida vt Leucoii Exaphylli, vel, vt ait Clusius, colore æruginoso & quodammodò cineraceo: extremum caulis tenet *flos* pediculo longo nutante, vaginulâ aliquousque incluso, vnicus, paruus, foliolis tribus, penitùs lacteis, nonnihil obtusis, aliis interioribus, duplò longioribus, latioribusque constans, intra quæ alia tria, alternante situ, breuiora angustiora, rigidiora, læui cæsurâ, in summo, in quo extrinsecus, corculi ex diluto virore, pænè luteolo, effigiatum, intrinsecus discursantibus, per folioli longitudinem, alternatim striis albis, & viridantibus. Totius floris medium obtinent apices lutei, rigidiusculi, sex, stilúsque exilis, candidus, interioribus flo ris foliolis, dimidio breuiores.

Clusio odor nullus aut perquàm exiguus: florem sequitur *capitulum* vt Narcissis, Oliuæ Virentis [inquit Clusius] formam pænè exprimens, in quo *semen* cādidius altero præcedenti: fl s noctu se contrahit, cū Sole explicatur, etiam extra terram in hypocausto, & vt dicit Clusius, radiis Solaribus illustratus, aut sudo cælo explicatus.

Theophrast. de Hist pl. l. 7. cap. 13. Inter bulbosas Leucoium, vel, vt vertit Gaza, Violam albam recenset. C. Bauhin. Phyt. *Leucoium bulbosum* 7. siue minus. Clusius Pann. & Hist. post. *Leucoium bulbosum præcox minus*, Rhizotomis muliérculis weysse veyl & Schneetropfē/hoc est, alba Viola, & Niueæ guttæ, ab insigni videlicet candore appellatur. Matthiol. *Narcissus*. 2. Et in post. com. Ital. *Narcissus sextus*, à quo non describitur, sed figura tantùm ponitur. Dodon. de flor. describit & depingit, ac vocat *Leucoium bulbosum triphyllon*. Aduers. Lobel. & Penæ hunc tradunt sub *Leuconarcissolirio pratensi*. Nonnullis Narcissus herbaceus Plinii putatur. Obs. & Ic. Pl. pag. 119. *Leuconarcissolirion minimum*. Hist. Lugd. quæ figuram habet ex Matthiol. vocat *Leucoium bulbosum primum*. Camer. hort. *Leucoium bulbosum triphyllum* vulgò ad Narcissum referunt.

Locus & tempus

Prodit maturè admodum cum præcedenti, vix liquefactis niuibus quas nonnunquam etiam penetrat: Non modò in Viennensi & Leytano saltibus, sed etiam plerisque Pannoniæ pratis: vmbrâ tamen (teste Clusio) magis delectari videtur. Florens vidi nunc in fine Februarii passim in montibus Euganeis, vt inter Thermas Aponenses & Arqua, &c. Item Patauii in horto Magnifici Laurentii Priuli. Hoc habemus Mōbelgardi in hort. Ill. E. C. vbi plantauimus, floret Aprili ac citiùs quàm Leucoium Bulbosum hexaphyllon, obseruauimus etiam florens in hortulo nostro Ianuario & Februario sub ipsis niuibus, & anno 1597. fine Decembris.

LEVCOIVM BVLBOSVM PRÆCOX Byzantinum.

LEucoium [autore Clusio in post. hist.] bulbosum præcox Byzantinum Leucoio minori minori ferè simile est, ineuntéque Martio bina *folia* promit illi similia, sed latiora, æruginei etiā coloris, floris gemmam vt in illo complectentia: crassiusculus *caulis* tandem succrescens, vnicum *florem* vanigulâ inclusum sustinet, formâ superiori similem, duplò ferè minorem, tribus externis foliis alarum modo expansis, prorsus niueis, interioribus verò breuibus, bisulcis, vt in superio-

LEVCOIVM BVLBOSVM AVTVMNALE minus tenuifolium.

Descriptio

Cauliculo est palmũ alto gracili, vnicũ, interdũ alterũ & tertium ferens *florem* omninò lacteum, pendulum, sex foliis constãtem, & tintinnabuli modo formatũ, inodorum, ingratique gustus, in quo pallida stamina: flore iam aperto, demum prodeũt quaterna aut quina, capillaria viridiáque *folia*: (Lob. atrouirentia) *radix* bulbosa [Lob. oblonga, alba,] satis crassa, pro plantæ exilitate, è multis glutinosis tunicis compacta & amara, quæ candicante membranâ integitur.

Clus. Hisp. & post. Hist. *Leucoium bulbosum minus Autumnale tenuifolium siue quintum.* Lob. ici pl. pag. 110. *Leuconarcissolicium minimum Autumnale*: Aliam iconem habet in Aduers. part. 2. dicens: A foliorum quadam similitudine & exilitate Leucoii Autumnalis genus istud ab Egr. viro D. Theodorico Clutio in Lugdunensi Batauorum Academia horti Medici primo instructore cultum, Hyacinthi Autumnalis peregrinum & elegans genus creditum fuit: cuius delineationẽ Petro Clutio fratri suo debemus. C. Bauh. Leucoium 9. siue bulbosum Autumnale.

Locus & temp.

Extremâ Bæticâ, quâ Lusitaniæ contermina est, non procul Badaioz, quam nonnulli Pacem Augustam esse existimant, ad flumen Anam sitã, nascitur, vbi sub finem Octobris & Nouembris initio, cum suo flore cruebat Clusius, Vlyssiponem proficiscens, vnde in Belgicam cum paruo illo serotino Narcisso amicis mittebat: qui diu in pensilibus suis hortis vtrumque aluerunt, nullum tamen, quod sciat, florem videre potuerunt, & an hactenus bulbos conseruarint ignorat.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus flore intus luteo foris purpureo.

Bulbus ex Hispania Clusio Pann. missus per Regis hortulanum flore Campanulæ albæ satis magno, terram spectante, colore intus luteo, foris purpureo. C.B. Phyt. Leucoium bulbosum 3.

* * *

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus quidam.

Bulbus Clusio missus ex Hispania per Hortulanum Regis, quatuor aut quinque flores gestans, in modum Campanulæ albæ efformatos. C.B. Phyt. 84. Leucoium bulbosum 2.

BVLBOCODIVM VVLGATIVS.

Descriptio

Bulbocodii *radix* bulbosa, vt Leucoii bulbosi Theophr. vulgo dicti, minor, ex multis tunicis compacta, tactu & gustu viscida cũ aliqua dulcedine acrimoniam tandem aliquam relinquens, cui subsunt multæ capillares fibræ, nonnunquam vnica, aliàs plures vbi se propagat: *folia* Leucoio prædicto similia, longa, caulem ad summum fastigium comitantia, angustiora, breuiora, colore diuerso, Allii ferè, non tamen ex viridi lucentia vt illius, striata, costis duabus auersa parte prædita, terna, quaterna, quina, tunicâ vnâ cum caule statim à radice exorta, aliquousque inuoluta. *Caulis* palmaris & dodrantalis, compressus, striatus, fistulosus, cui insidet *flos* singularis, deorsum nutans, duas vncias longus, sex pallidis & stellatim decussatis foliis constans, magno, longo, flauóque & fimbriato calice Campanulæ fere figurâ protuberãs, aureus, splendens, fimbria comata & laciniata, in cuius medio apices sex lutei circa pistillum concolorem intorquentur, & lacinia est minimo odore, non, vt aliqui volunt, nullo, qua parte geniculo intermedio cauli flos adnascitur, membranula exalbida florem, antequam explicet, inuoluit: pauloque infra floris medium sex folia pallidula, micantia, mediocriter lata, mucronata, ex ipso floris codio, rectâ foras se pandunt. Succedunt pericarpia rotunda, in quibus *semen* Camer. nigrum, in principio latiusculum, temporis progressu rotundius. Iag. Garg. Binos flores in eodem caule obseruauit Basileæ.

Brunfel. Tom. 1. Rhaps. 20. ponit figuram sub Narcisso, nec vllam particularem aliam eius mentionem facit. Tragus Germ. Gäl hornũgẽ blumen. Otho Brunfel. inter Narcissos recenset. Matthiol. Narcissi nomine ponit commodam figuram. Lugduni, quod nos recordamur, vocant *Campanes Iaunes*. Montbelgardi, *Cubere*. Dodon. Gall. *Coquelourde*, Gall. & Germ. geel hornungs blumen/ Lat. quibusdam *Narcissus luteus* & *Pseudonarcissus*. Item hist. flor. Et in fol. *Narcissus luteus syluestris*. Belg. Geel Spocken blumen. Gesner. de col. stirp. de hort. & in cat. pl. *Codiaminum*. Codiaminum.

Aduer. Lob. & Pen. *Totus luteus Narcissus montanus Theoph.* Icon. Pl. p. 141. & Obs. *Narcissus totus luteus montanus Theoph. Pseudonarcissus* Clus. & Dodon. *luteus sylu.* Adu. p. 51. *Bulbi codion Theoph. Cordiaminum*, vt vertit Gaza, Hisp. *Campanilla*.

Flore aureo.

Clus. Hisp. *Pseudonarcissus Belgicus.* Idem post. hist. *Pseudo narcissus vulgaris*: Sunt qui putent Theophr. l. 6. c. 7. βολβὸ κώδιον esse, cuius meminit Plinius lib. 21. cap. 11. inter flores qui maturè erumpunt: ac quod bis florere ait Vere & Autumno: Austriacæ matronæ gelb becferl, id est, flauum caliculum & gelb Mertzblumen / hoc est, flauam violam Martiam appellant: Galli nonnulli *Coquelourdes*, alii *Porrion*, à Porraceis videlicet foliis. Reperitur huius genus magis præcox, alioqui non valdè diuersum à iam memorato, cuius flos non pallidus, sed aureus instar maioris Hispanici. Hunc verò colorem interdum mutare obseruaui, hoc est calicem illum medium non minùs pallidum habere, quàm sint sex illa externa folia ipsum ambientia.

Calice pallido.

Taber. icon. & hist. *Pseudo Narcissus luteus* Josephs stablein Geel hornungs blumen. Camer. apud Matth. Germ. *Narcissus 4. luteus*, Josephs stab: interdum fert duos & tres flores, vt in horto meo (Norimbergæ.) Item in Epitom. Matth. *Narcissus totus luteus.* C. Bauh. *Narcissus 14. siue luteus, calice pralongo primus.* Quibusdam censetur βολβὸ κώδιον Theoph. vbi Gaza vertit Codiaminum secutus proculdubio Plinium lib. 21. c. 11. Cōmuniter cuilibet cauli flos vnicus insidet, aliquando verò & duo.

Locus & tempus.

Mulierculæ, vt Trag. scribit, hanc plantam in hortis sui ferunt, propterea quòd inter Vernos prima floreat. Reperitur non paucis Belgii locis circa margines agrorū & Vetuactorum, humido præsertim solo & in syluis locisque arboribus consitis, & similibus quoque cùm in Germania, tum in Hispania, transfertur etiam in hortos. Profert teste Dodonæo, sua folia, caules, & flores mense Februario & floret interdum sub niue. Semen maturum mense Martio, ita vt postea non ampliùs videatur. Tanta abundantia in pratis Londino satis vicinis, crescere certum est, vt in celebri illo vico, vulgò Ceapside nuncupato, Martio mense rusticæ mulieres maximâ copiâ flores venales proponant, & omnes tabernæ eo flore exornatæ conspiciantur. Crescit & aliis Angliæ, & plerisque Germaniæ locis: memini & olim (inquit Clusius) cùm Louanii humanioribus literis operam darem, ad siluulæ illius, Cœnobio vulgò Perck dicto vicinæ, margines legere spontè natum. Nobis verò Mōtbelgardi abundat Bulbocodium, vt in monte *Bar*, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. Obseruaui Geneuæ florens Martio, & in mōte Thuiri mēse Iunio: Lugduni Februario: Patauii variis in hortis & aliis Martio. Montbelgardi Februario & Martio: floret interdum sub niue, semen maturat Martio, herba perit Aprili & Maio, manentibus bulbis in terra occultatis vsque ad sequentem annum. Abundat in colle prope *Dampierre* arcem ad Dubim: anno 1597. florebat copiosè Aprili.

Tēperam. & Vires

Calida & sicca est herba Pseudonarcissi, temperamento eodem ferè cum Narcisso: certa experientia inuentum est (si Dodon. non fallitur) duas drachmas huius radicis adhuc recentis, in uino aut aqua cocta cum pauco semine Anisi aut Foeniculi & parua portione Gingiberis exhibitas, purgare pituitam lentam & viscidam per inferiora. Itaque hæc radix vtilis ad omnes morbos ex pituita viscida natos. Non dissidet à Diosc. Narcisso facie vel viribus. Xyridis modo purgare asserunt Aduers. radicis decoctum, ac rusticam plebem vomitiones cum eo moliri certum est.

BVLBOCODIVM HISPANICVM

Descriptio

Est (teste Lob. Obs.) Narcisso montano Theophrasti facie non dissimili, sed latioribus foliis, maioribusque, omninò luteis. Aliū eum Ioh. Baillet Insulanus & Mutónus. Plant. icon. p. 121. *Narcissus totus luteus mōtanus Theophr. Hisp.* Pseudonarcissi genus inuenitur à Clusio nonnullis veteris Castellæ pratis, & locis montanis humidis Anglico quidē simile, sed foliis longè maioribus, magisque virentibus longiore caule, paulò minore flore, eoque prorsus flauo, & quasi aureo, videlicet tam externis foliis quàm calice: radix huius crassior est quàm in superioribus. Dodon. lat. in fol. *Narcissi sylu. alia icon*, qui non facit duas species. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 15. siue *luteus calyce pralongo alter.* An Camer. in epit. Matth. *Inuenitur Narcissus 3. in montibus prorsus luteus serius florens.*

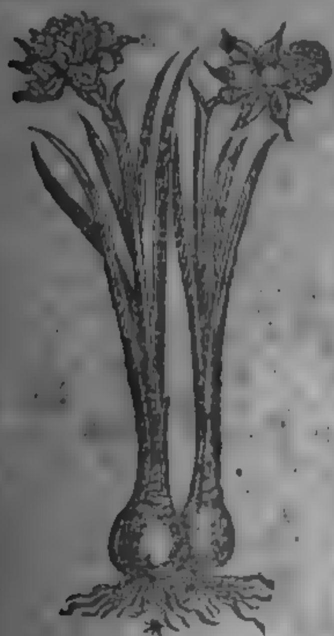
BVLBOCODIVM FLORE PLENO.

Narcissi è multiplici foetura varietas, Belgicis amicorum hortis visu digna, cæteroquin omnia prorsus eadē. Tamari primùm [vt Lob. obs. testatur] repertus in horto cuiusdam pauperis. *Narcissus luteus multiplici flore*, Eidem.

Hic calice pleno, inquiūt Adu. part. 2. variat, fimbriatis oris, rugosis & complicatis foliis compacto; etiamque tanto copiæ cornu exuberante & dehiscento, vt florem totum adimpleat, multiplicati Narcissi lutei, speciemque referat: intermixtis

mixtus tamen pallidioribus nonnullis foliis, & quandoque ex luteo herbaceis: inferioribus semis floris, radiatis aut stellatis foliis concoloribus, remanentibúsque pariter aliis sui generis quandoque, in singularibus spithamæis cauliculis simplicibus floribus. Cætera cuncta vulgari luteo Narcisso haud absimilia.

Clus. Hisp. *Pseudo narcissus multiplex*, qui apud Belgas in hortis alitur, Belgico per omnia simile cùm foliis, tum bulbo, sed flos calice caret, & eius loco innumera habet folia externis sex similia, colore pallido. Item hist. post. *Pseudonarcissus pleno flore.* An Camer. horti, Narcissus ex luteo pallidus flore pleno, nullo intus calyce? Dodon. in fol. *Narcissus sylu. multiplex, qui medio calice caret.* C. Bauh. Phyt. *Narcissus 22. siue flore luteo multiplici calyce carente.* Taber. icon. & hist. *Pseudonarcissus luteus Polyanthos*, Gefüllt Josephs stäblein.

Loco & Tempus. In Viridario quodam rustico præfecturæ Wiltelshire Sarum Episcopatus, iuxta tuguriolum Vetulæ pauperculæ D. Ioan. Gerard. fortè fortunà hoc elegans Narcissi genus offendit. Martio cógeneres pleni floris Narcisso luteos flores laxat iucundos.

BVLBOCODII PLENO FLORE SPECIOsum genus Venerii.

Descriptio

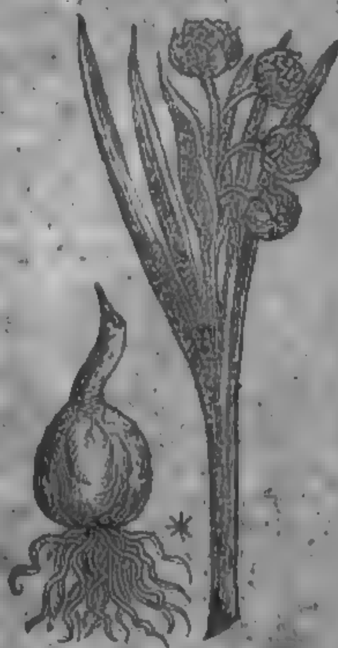
ANNO 1603. scribebat ad me Venerius, inquit Clusius Exot. appéd. 2. se obseruasse Pseudonarcissi genus quoddam sibi antè non conspectum; cuius paucos reperisset bulbos: illum autem viuis coloribus depingi curabat, quia verò similis formæ à nemine hactenus obseruatú esse arbitror, in tabella eius iconem exprimendam curabam.

Quantùm porrò ex pictura quam ad me mittebat obseruare poteram, crescebat hæc planta Pseudonarcissi vulgaris modo, quatuor oblonga viridia *folia* ex bulbosa radice producens, inter quæ prodibat *caulis* læuis, enodis, viridis, pedem altus, summo fastigio membranaceum folliculú sustinens, è quo emergebat *flos* foliis pallidis, geminà serie dispositis præditus, prominente, ex eius vmbilico calice siue tubo oblongo, oras habente nonnihil reflexas, easque crispas & incisas, aurei prorsus coloris, veluti Pseudonarcissi maioris Hispanici tubus, attamen non simplici, vt ille, sed triplici, hoc est continente alterum tubum qui tertium comprehendebat: *radix* erat bulbosa, ex multis tunicis constans, quarum externa subfusca, multis fibris extimâ sede prædita. Si vnicam duntaxat plantam reperisset, nihil nouum videretur, quia natura interdum sic in floribus ludere solet: sed quum aliquot similes obseruauerit, peculiare quoddam genus esse credendum est. Scribebat etiam vnam Pseudonarcissi vulgaris plantam binos flores in eodem caule gerentem obseruasse, quæ alioqui vnicum solummodò proferre soleat.

BVLBOCODII SIVE NARCISSI FLORIS lutei multiplicis varietas.

LOndini dilutiore maioréque flore variat, & in foliorum floris extremitatibus angustiore, in horto D. I. de Francque ville. Radix Allii modo nucleis propagatur. Foliis est quam superiorum paulò latioribus & tantillùm recuruatis. Adu. part. 2. Lob.

NARCISSVS CYPRIVS LVTEVS polyanthes flore pleno.

Descriptio

DEbetur hoc admodum elegans Narcissi exoticum genus egregio viro Londinensi, D. *Leette* negotiatori Constantinopolitano: qui eius bulbos cú pluribus aliis e Cypro Insula delatos, amicis suis cómunicauit, & hoc mense Deceb. 1604. *folia* pedalia, imà sede vnciam lata, supernè angustiora, & *flores* vno *caule* foliis altiore plures, luteos, multiplicésque laxauit in horto præfati D. de Francque ville, è bulbo Narcissi crassiore, coloris Castaneæ inuolucro tecto.

Hanc Narcissum esse, ex natura quorundam exoticorum bulborum, valdè suspicor, quibus à natura insitum est, vt non nisi anno primo à quo in Septentrionales regiones algidiores deuecti sunt, soli & cæli natiui succo adhuc prægnantes, flores laxent. Huius enim Cyprii Narcissi folia Autumno germinare inceperunt D.

gosis plicis, fimbricatisq; floribus habuit Mutonus, alioqui non differt à superiore. Narcissus montanus iuncifolius minimus, alter flore luteo fimbricato Mutoni, Lob. in append. T. 155. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 18. siue mõtanus luteus fimbricato flore.

Clus. hist. post. cap. 17. iconem habet qualem Lobel. sub hoc titulo *Pseudonarcissum iuncifolius*. 2. flauo flore: ac addit. Alter Pseudonarcissus Iunceis foliis tenuiora paullò, licet surrecta, habuit folia, florem flauum, hoc est, calicem per oras leuiter & tenuiter fimbriatum; & sex illa foliola calycem ambientia, ex herbido pallescentia, in capitulo flori succedente nigrum rotundiusculum semen etiam tulit: radix pusilla, foris nigricans, bulbacea, tenuibus fibris è sede prodeuntibus firmata.

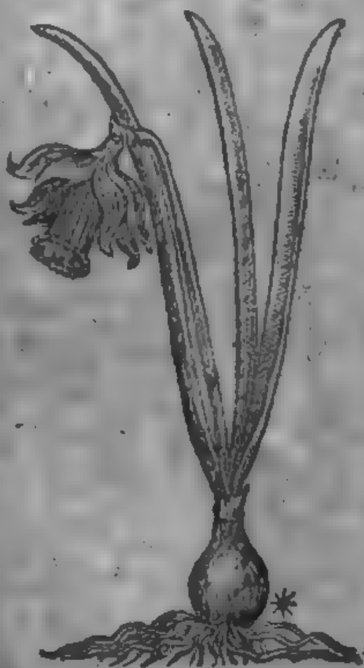
NARCISSVS FOLIIS FLORIS ALBIS oblongo calice luteo.

Mittebat [inquit Clus. Exot. par. 2. in append. altera] ad me anno 1601. Erud. vir Ioach. Venerius Burdigala, inter plerasque plantas quatuor Narcissi bulbos, quos duorum generum esse, & vnicũ florem gestare scribebat, a singulis videlicet generibus binos. Illorum vnus insequente Aprili florem tulit. Quum verò similem antè videre nõ meminerim, illius iconem in tabella exprimendam curabam quam Lectoris oculis proponeré, atque eius historiam adiiciebam. Habebat porrò is Narcissus terna, oblonga, & satis angusta, carinataque folia, cæsii quodammodo ex viridi coloris: inter quæ prodibat caulis pedalis longitudinis, aut amplior, læuis, enodis, satis gracilis, firmus tamen, summo fastigio folliculum membranaceũ sustinens, è quo emergebat vnicus flos longiusculus, summâ parte in sena folia alba & in mucronem desinentia diuisus; cuius vmbilicum occupabat calix flauus, semunciam longus, oris aliquantulùm incisis & quodammodò fimbriatis, habens in medio stilum pallescentem, é iusdem cum calice longitudinis, cinctum sex staminibus flauâ veluti farinâ conspersis, eorum præsertim apicibus. Semen obseruare nequiui, quia florem carpebam, vt à pictore commodiùs exprimi posset: valdè autem suauis erat odoris. & Muscari floris odorem pænè referentis: radix bulbacea, oblongiuscula, digitalis crassitudinis, albã, è multis tunicis constabat, quarum exterior subfusca, aliquot crassioribus fibris albis infimâ sede donata. Alter ab eodem Venerio missus florem dabat etiam Aprili altero post superiorẽ anno, illi prorsus similem: calicis tamen eius oræ magis erant croceæ. Vnum etiam non valde dissimilem videbam apud Honest. virum Christianũ Porretum, qui à Venerio acceperat: illius tamen sena folia ex albo pallescebant, aut ὠχρόλευκα erant, calix verò multò latior, & oras planè croceas habens. Iac. etiam Plateau similem habuisse eodem anno florentem intelligebam: illum autem à rhizotomis quibusdam Gallis redemerat cum aliis bulbis è Pyrenæis montibus erutis.

Narcissum album montanum, calyce magno luteo Botanico Lutetiano N. Quelt debet Lobel. Adu. par. 2. qui eius bulbos, vncias duas longos: & vnam, plùs minùs, crassitudine æquãtes, in Pyrenæorum montium Souton iuxta *Banniers de Luson* monte vocato eruit, nec dum illi floruerat. *Narcissus albus montanus.*

PSEVDONARCISSVS ALBO flore Clusii.

INter Narcissos reponendam esse inquit Clus. Exot. par. 2. App. 2. eam plantam quæ Pseudonarcissi appellationem vulgò obtinuit, nullum esse opinor mediocriter in re herbaria versatum qui dubitet: Multæ autem sunt eius differentiæ &c. verùm enimverò nouum quoddam genus repertum est quod valdè rarum censeo, cuiusque binos bulbos anno 1604. ab Eruditiss. Venerio accipiebam: Horum alter florem mihi protulit insequente Aprili quemadmodum etiam aliis. Sed & eodem anno mense Decembri Rhizotomus quidam Gallus similes plantas adferebat: valdè elegans hæc planta, terna e radice bulbosa oblongiore, nigroque cortice siue membranâ tecta (à cuius sede frequentes tenuesque oriebantur candidæ fibræ) proferebat folia, dodrantem vel paullò ampliùs longa, Narcissi angustioribus foliis valde similia, supinâ parte carinata, inter quæ nudus prodibat caulis satis exilis, non crassus, dodrantem altus, summo fastigio membranaceum folliculum gerens, è quo propendebat flos totus albus, Pseudonarcisso vulgatiori, quem Germani Gelbe hornüge blumen. Belg. verò Geele Tulloosen appellant, formâ quidem similis, paullò tamen minor, sescunciam longus, sex foliis tubum amplectentibus similiter constans: tubo autem paullò angustiore, & oras nonnihil fimbriatas habente, in quo sex alba stamina flauescente apice prædita, & medius stilus longior: nullum verò peculiarem odorem in eo flore obseruabam, qui aperiebatur Aprili, deinde Iunio semẽ proferebat in triãgulari capite siue theca, orbiculare, nigrum & splendens, quale Narcissi iuncifolii albo flore reflexo, sed maius.

[illegible] prodeuntem sustinens, tenellum, candidũ omninò, & calicis oris fimbriatis: huius *semen* non obseruaui, *radix* superiori similis. Omnes verò has elegantulas plantulas ipsi abstulit aspera illa anni 1586. hiems.

Narcissus omnium minimus montanus albus Lob. in append. T. 156. C.B. Phyt. *Narcissus* 28. *sive montanus albus minimus.*

NARCISSVS IVNCIFOLIVS ALBVS calyce magno D. Cor. Coorne tortilibus foliis.

NArcissus iũcifol. inquit Lobel. Adu. pag. . . albus tortilibus foliis floris donato, calyce magno & longo nutante, prominulo pistillo tenui, qui ãno 1604. floruit Medio-Castri Walachriæ apud D.C. Coorne, cuius floris iconem Londinum ad me misit. Idẽ esse reor cum Narcisso Iuncifolio omninò albo, calyce amplo, prope Betam Gallaeciæ oriundo, empto à Nic. le Quelt Rhizotomo Parisiensi, Anno 1603.

NARCISSVS IN GENERE.

HYacinthis congener est Narcissus, qui (Theophrast. lib. 6. cap. 6. teste) etiam Lirion cognominatur. Alii siquidem hoc, alii illo nomine appellant. *Folium* ad terram Asphodeli folio simile habet, sed multò latius, vel vt Lilium: *caulem* sine foliis herbaceum: & in summo *florem*: & in pellicula quadam velut in vase, *semen* admodum magnum, colore nigrum, figurâ oblongum. Hoc excidens sponte germinat: sed & qui colligunt id figunt: & radicem quoque plantant quam habet carnosam, rotundam, magnam. Sed in Narcissi descriptione Diosc. secutus est Theophrast. scribens: Narcissum aliqui, & ipsum velut Lilium, Lirion vocauerunt. Folia habet Porro similia, sed tenuiora, & multò minora ac angustiora: caulem cauum, sine foliis, altitudine palmum excedentem: in quo flos est albus, intus croceus, in aliquibus purpureus. Radix est intus alba, rotunda, bulbi specie, semen velut in pellicula, nigrum, oblongum. Nec vlla diuersitas (ait Cornar.) in folio est, quod Theoph. Asphodeli: Dioscorid. verò Porri folio simile dixit. Nam & Dioscor. Asphodelo, Porri folium attribuit. Sunt & purpurea (autore Plinio lib. 21. c. 5.) Lilia, aliquando gemino caule, & carnosiore tantùm radice, maiorisque bulbi, sed vnius: Narcissum vocant: huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Ita Plinius Lilia à Narcissis distinguit. Sed clariùs deinceps de Narcissis cap. 19. agit. Narcissi duo genera, inquit, in vsum Medici recipiunt. Vnũ purpureo flore, & alterum herbaceum. De purpureo eo Narcisso Virg. in Buc.

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

Ouidius etiam ad adolescentem Narcissum, floris Narcissi ortum referens, hunc affabrè depingit, ita canens:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

Virgil. purpureum Narcissum [vt putat Hadrian. Spick. Isag lib. 1. cap. 31.] nominat, non quòd vndique sit purpureus: sed quia medium floris (quod calicem Plinius appellare videtur) purpureum cernatur. Plinius vnum genus Narcissi purpureo flore recenset, alterum herbaceo: quod tamen si de floris colore intelligat [inquit iam dictus Spick.] falsum est. Non enim flori color herbaceus, sed albus: in medio uerò aut croceus, aut purpureus, aut albus totus. Herbaceum caulem Narcisso adscripsit Theophrast. pro ποώδη. Videtur Plinius legisse ποώδες δὲ & sic ad florem non ad caulem herbaceum retulisse. Ex his omnibus colligitur Narcissum esse ex genere florũ, qui à Cornario Zeytlosen / & herbstblumen / appellantur. Sunt enim multæ & coloribus diuersæ species. *Narcissi multi.*

Cæterùm, quod Plin. ait, à narce Narcissum, non à fabuloso puero dictum, testatur hoc Plut. in Sympos. qui ipsi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum Deorum coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti, & morte torpidi, torpido flore meritò coronarentur. Appellatur autem etiam, Apuleio teste ἀλυδρ@, βολβὸς ἐμετικός, αὐτογενὴς. Ἄνυδρ@ quidem Narcissus propriè montanus est, eò quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβὸς ἐμετικὸς nomen ab effectu habet: Dioscor. siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. *Narci.* *Corona Deorum.*

Græci huiusmodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter *Narcissos* appellant. Germ. Narcissen röslin. Belg. Narcissen Spaensche Jenetten / Galli peculiare nomen non habent, possent tamen, autore Clusio *Narcisses* nominare. Hisp. *Narciso* vocant. Omnem porrò Narcissum præter eum, quem peculiari nomine, *Deuebobini* (Narcissum mediopurpureum) Clusius appellari dicit, Turcæ propriè appellant *Serin cade*, hoc est, Regium calicem, quòd flauum illud in medio flore, calicis formam quodammodò referat: qui verò mittunt eius bulbos vario corruptóque nomine, vt plurimùm inscribunt, nunc *Zerem cada*, modò *Zerem cade*, interdum etiam ineptiore *Zaremcatta*, addita voce *bianco*, vel *giallo*, cùm colorem album vel flauum designare volunt. At qui pleno est flore, plerumque *Zerem cada catamer* appellarunt, additis iisdem vocibus *bianco* & *giallo*, pro coloris florum, quos mittere se putabant, varietate: tametsi sæpissimè nobis impositum deprehenderimus: nam multos simplici flore hoc nomine accepimus, contrà nonnunquam pleno flore præditos, hac simplici *Zerin cada* inscriptione. Interdum etiam tam plenus, quàm qui amplo simplici est flore, præsertim crasso prædito bulbo, Penachio nomine missi, *Guil catamer lalle* (qua appellatione & Anemonem pleno flo-

re, & alias quasdam Stirpes accepimus [quæ voces Rosæ plenæ florem significant. Sæpissimè etiam eiusdem generis bulbis diuersa nomina adscripta fuisse comperimus: vt schedis additis minimè fidendum sit, sed cuius coloris florem sint habituri Narcissi bulbi, ipsa *αὐτοψία* nos docere & certos reddere debeat.

Nascitur, autore Diosc. optimus in montanis locis [probatissimus in Lyciæ montibus, Plin.] odoratus: reliquus Porrum refert, & herbaceum odorem remittit. Ast contra nasci odoratum etiam in pratis refert Theocritus Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Florida sed postquam venere in prata puella,
His illa, hac aliis se floribus oblectabant:
Narcisso illa quidem bene olente, atque illa Hyacintho.

Vires & vsus — Narcissus Theophr. serotinus valdè est. Nam post Arcturum floret, & circa Æquinoctium (Autumni Plin.) Ita quidem Theoph. quod postremum etiam reddidit Plinius, & omnibus generibus adscripsit. Narcissi omnes serotini.

Narcissi radix (autore Diosc.) siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ semine & aceto: at cum Eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolii farina & melle. Et in vsu quidem Medico tradendo Plinius non multùm à Diosc. euariauit. Narcissus herbaceus vomitorius est, ac ideò stomacho inutilis: aluos quoque soluens, neruis inimicus, caput grauans. Vtriusque porrò radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis verò cum melle & auenæ, [ærineæ vet. lolii scilicet] farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus (trita Dod.) oleoque, contusis medetur & lapide percussis. Purgat vulnera permistus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit Narcissinum oleum (vnguentum Diosc.) ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alsemint. Auribus est vtilissimus, sed capitis dolores facit. Cæterùm Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quę circa tendones accidunt: habet verò quiddam abstersorium & attractorium. Narcissi cuiuscunque generis radicem præmansam vomitum ciere Clusius sæpenumerò expertus est.

NARCISSVS MEDIO PVRPVREVS.

Descriptio — RAdix ei bulbosa & fibrosa, sapore amaricante: *folia* à radice statim exoriuntur caulem tanquam vagina aliquosque inuoluentia, latitudine semunciali, pari cum caule longitudine: *caulis* singularis, sesquicubitalis, compressus nonnihil, vtrinque acutus, fistulosus; in cuius fastigio *flos* vnicus amoenus, suaue olens, candidus, nutans, pediculo per articulum cauli iuncto, vaginâ membraneâ obuoluto, cuius ceruix in triquetram saturatè virentem floris quasi basin desinit: hinc canaliculata fistula explātatur, cui sena illa floris candidi folia cohærent subrotunda, quorum tria aculeum mollicellum proferunt, totidem alternatim eo destituuntur: florem medium obtinet corona fimbriata, ora rubenti, infra quam circulus exalbidus, aliusque huic subiectus luteus: sena in fistuloso canali stamina lutea, tria modicè elata, reliqua tantillū apices proferentia. Figura nostra ex empiriis non placet.

Narcissum suum medio purpureū Dodon. sic describit: Folia habet virentia oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimùm vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calix est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa, quæ nucleos ex se demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, sed florendi tempore, differentes: magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medii: præcoces & seriùs prodeuntes, minores sunt. *Narcissus* Dodon. gall. 2. *flore singulari*, in cuius medio circulus coloris pallidi aut herbacei cum fimbria rubra. Eiusdem hist. fl. & in fol. *Narcissus medio purpureus*, cui flos candidus, in cuius medio breuis calyx purpurei per oras coloris. Narcissus Diosc. Theocrito, Plut. Sophoc. Apuleio, & Plinio. Narcissus purpurei floris, cuius etiam Virg. in Bucol. Aegloga 5. & Theoph. l. 7. meminit.

Trag. *Narcissus Veterum*, qui descriptioni Diosc. & Serap. pulchrè respondet: flores niuei in quorum medio teres luteus ac eleuatus apparet circulus, Lunâ quadam flammei coloris circumdatus: Diosc. dicit nonnullos vocare Narcisson Anydron, alios Autogenes, alios Bulbon emeticon, aliòs Lirion, Romani Bulbum morbitarium, vel [vt alia legunt exemplaria] Vomitorium vocant.

Narcissus ille qui Trag. verus: Gesnero verò potiùs Anemone Limonia videtur, quibusdam *Lilium Diua Maria* dicitur. Lob. & Pen. Adu. *Narcissus medio purpureus Dod.* Vulgatiss. omnium Poëticus, cuius croceum florem videre est, foliis medium cingentibus albis, vt scitè canit Metamorph. estque idem Dioscor. Narcissus. Flores candore micantes lacteo, corolla medium occupante fimbriata ex croceo purpurascente. Obs. Narcissus Poeticus mediocroceus & (vox, & super flaua est) medio purpureus Dodon. Hisp. *lirio blanco* & Cebolina Adu. p. 50.

Clus. Hisp. *Narcissus medio purpureus* Dioscor. qui nonnullis Narbonensis Galliæ pratis spontè prouenit. Idem Pann. & hist. post. Narcissum qui medium calycem exiguum & planum, fimbriaque

briaque rubente insignitum habet vnicum duntaxat ferè semper, aut rarò binos flores, eodem caule ferentem, Turcę vocant *Deue bohini* vel *boini*, id est, Cameli siue caput nuncupant, quoniã floris collum longius quàm cæteri Narcissi protensum habet.

Cur Frater separet Tragi & Lobelii Narcissum à Dodon. nondum animaduertere possum, nisi ea distinguens particula, Et postea, in Obs. occasionem ei præbuerit, verùm superfluam esse satis apparet ex Lob. hist. Belgica & Plantini iconibus.

Narcissus verus non ita pridem visus Trago fuit, primùm namque è Burgundia in Germaniã deuenit, dein verò Biponti in horto quodam plantatus: Flores initiis Maii mensis emicant. Narbonensiæ, (tradente Lobel.) Gallóque prouinciæ prata ornat Februario & Martio. Hortis Belg. Germ. & Anglicis inquilinus. Exeunt qui medio purpurei sunt [inquit Dodon.] plærisque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos in Pratis. In Belgio prioris generis præcoces Narcissi florent Aprili. Circa Monspelium spontè Prouenit in pratis quibusdam. Idem passim in Germania habetur in hortis: Basileæ habetur florens Maio in hortis. In horto patris mei vidi cũ foliolis sex ac etiam decem in vno flore. Geneuæ florens in fine Aprilis. In Italia spontè prouenientem vidi. In Sabaudia sponte nascentem & Maio florentem inueni propè pagum *Cormon* non longè à S. Mauritio. Mancuæ in hortis. Bettariæ in horto Principis ostendente Alois. Anguil. Montbelg. est mihi in horto Ill. E. C. Narcissus mediopurpureus maior, qui interdum fert duos flores ex vno pediculo.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS magno flore: folio latiore.

Descriptio. MEminit Clus. hist. post. Narcissi lat. septimi, quem sic describit: Latiora reliquis *folia*, æruginei ferè pallescentis coloris, inter quæ satis prodit *caulis*, nudus vt reliquis Narcissis, paulò infirmior, foris striatus, intus concauus, summa parte sustinens magnum, laxum, membranaceum folliculum, quo dehiscente exit vnicus, vt plurimùm, *flos* magnus, odoratus, sex albis foliis medium calicem pallidum cingentibus constans, cuius fimbria ex pallido purpurascit: flori succedit satis crassum triangulare *caput*, nigrum *semen* continens: *radix* crassior superiore & cum maiore illo, quem in Anglia spontè nasci dixi, comparanda, etiam soboles reliquarum Narcissorum instar, satis feliciter procreans.

E Styria allatum Dn. de Heusenstein dicebat: serius etiam reliquis floret, nempe Maio mense. Id genus deinde satis frequens obseruabam Francofortianis in hortis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS minor.

Descriptio. SPontè prouenientem circa Blaumontium arcem Il. CEl. Wirt. obseruauimus Narcissum qui etiam in eius horto Montbelgardi & aliis abundat flore omnibus partibus minore quàm præcedentis, foliolis eius angustioribus & acutioribus, tardiùs etiam florens. Clusio in Pann. pag. 276. ni fallor *Narcissus serotinus montanus*: & in post. hist. *Narcissus latifolius* 6. cui quaterna aut quina Martio mense erumpunt *folia*, oblonga, angusta, inter ea deinde *caulis* nudus, rotundus, intus fungosus, in cuius summo, è tenui membranã prodit, vnicus nonnunquam & alter, *flos*, sex niueis foliis stellæ modo decussatis cõstans, paruum calycem pallidum cingentibus, cuius orę rubella fimbria exornatæ, sex in eo inæqualibus staminulis flauescentibus: flori suauiter odorato succedunt *capitula*, triangula, crassiuscula, in quibus nigrum inæquale *semen*: *radix* vt cæteris bulbacea, multis candicantibus tunicis constans, extima, quæ reliquas ambit, fusca, è cuius sessili parte plurimæ subfuscæ fibræ dependent.

Dodon. Gal. Duæ species Narcissi planè similes Mediopurpureo, foliis, caulibus, semine & radice, nisi minores essent, & vna alterà citiùs floreret, & altera tardiùs. Item Hist. Lat. præcoces & seriùs prodeuntes minores sunt. Plant. icon. p. 113. *Narcissus minor serotinus mediocroceus* T. 150.

Lobelius duas habet figuras sub eodem titulo, minor non placet, in Adu. posita fuerat pro Lilionarcisso luteo, verùm apud Plantinum adeptus figuræ vnus è floribus. C. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 5. siue *medioluteus minor*, quem Frater videtur separare à Dodon. seriùs florente. Tabern. icon. *Narcissus serotinus albus*, weiß spat Narcissen rößlin. In hist. Narcissus 16.

Prouenit magno [inquit Clusius hist. post.] miliari supra Gamingã Charthus. Monast. D. Virgini ad Thronum nuncupatæ, sacrum, pratis quibusdam altissimo lacui vicinis ad prædium Zetthoff dictum, in quo, curantibus Carthusæ moderatoribus, perhumaniter & luculenter excepti semper fuimus, dum in summa Herrenalben & Durrenstein iuga tenderemus, aut ex iis iugis Gamingam rediremus. Quo isthic tempore floreat, mihi non constat: Sed illæ Viennam perlatæ, Maio mense in meo hortulo floruerunt: verisimile est autem natali loco seriùs florere. Memini & illi ferè similes in Euganeis montibus inuentos aoà Studiosis ex Italia reducibus, Viennam ad me perlatos.

Narcissus medio purpureus minor prolifer & monstruosus.

In horto Bollensi apud fontem & Balneum admirabile, admodum proliferum obseruaui Narcissum stellatum cum minori corolla, rubẽte, monstrosósque suos exerente in hoc florum genere lusus. Inter alios verò in vno caule, quatuor flores gestabat, eosdémque omnes foliorum numero differentes, vnus quidem vulgaris & sexifolius. Alter verò nouem, tribus nimirum

proliferis: at tertius decem, vno hunc excedens constabant. Quartus duplicem corollam, & præter duodecim in ambitum sed temerè disposita folia, gemina adhuc, cornuum instar sursum è medio ferè floris prodeuntia, quæ duas illas corollas separant, habbeat, erat cæteris elegantior. Caulis non rotundus, sed latus ferè vnciam, densus aliquatenus, planus, & longus vt reliquorum, cum demum in quatuor diuidunt partes nodi illi, qui, vti in vulgaribus, paulò infra seminis repositorium vel capitulum adsunt, arida protecti cuticula.

Narcissus paruus stellatus albus medio suaue rubente vertice.

Exoticus paruus Narcissus nouus stellatus albus medio suaue rubente vertice nondum Lob. Adu. p. 2. floruit, acceptus à N. de Quelt Botanico Lutetiano cum aliis Lusitanicis Narcissinis bulbis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS flore pleno.

Descriptio

Narcissus plenus quintus (Clusii in poster. hist.) è genere Narcissi mediopurpurei latifolii sexti qui ex laxo, membranaceo folliculo exit, proditque nouo Vere cum illo, foliis, alisque rebus omninò similis, solum discrimen in flore est, qui sex quidem maiusculis foliis latè expansis constat, vt ille, sed in calice illo rubra fimbria ornato, alia sex folia paulò minora continet, singula peculiarem fimbriatum caliculum habentia, è quorum medio, aliquot alia minuscula folia staminibus permixta prodeunt: suauis admodum est odoris, ad Muscari quodammodò accedens. Singulares vt plurimùm sustinet caulis flores, interdum etiam binos, vt qui simplici foliorum texturâ constantem florem fert.

Locus. & tempus.

Floruit mihi Maio mense anni 1590. præcedente Autumno à Io. Boissoto Bruxellis missus. Eodem tempore pro pleno etiam Narcisso accepi ab honesto viro Io. Mermanno Coloniâ bulbum, qui quidem sequente vere prodiit & in summo caule vaginulam tulit: sed illa exarescens floris spem præcidit. At annus 91. planè similem superiori esse declarauit. Quo etiam anno mihi communicauit N. V. Philippus de Siruy, præfectus vrbi Montibus Hannouiæ, Narcissi bulbum, qui sequente anno florem tulit illis similem, sed viginti, & pluribus foliis constantem, intercursante illa fimbriato calyce, vt iam dicto. At qui Ill. Com. de Aremberg floruit anno 1589. quatuor & sexagena folia habuisse scribebat ad me idem Boissot, & vnici bulbi, quem ab eodem Comite impetrauerat, prolem superiore Augusto, cum aliis aliquot raris bulbaceis stirpibus ad me mittebat: verùm tabellario, cui pyxidula, quâ inclusi erant, tradita erat Coloniam ferenda, in prædones incidente, cum illi adiunctis periit magno meo dolore.

Dodon. lat. in fol. & de fl. *Narcissus purpureus floribus multiplicibus*. C. Bauh. Phyt. Habetur Patauii in horto Bembyano multiflorus polyanthes medio purpureus.

NARCISSVS FLORE SINGVLARI albo pleno.

Descriptio

Narcissus plenus sextus albo flore, autore Clus. hist. post. videtur habere folia paulò angustiora (quàm quintus de quo proximè scriptum) alioqui non dissimilia, bis floris specimen, Viennæ mihi dedit, sed vitium fecit, Francofurti toto biennio folia duntaxat nouo vere dedit: an id accidat, propter fœcunditatem, proles enim singulis annis satis liberaliter subministrat, ignoro: at qui bulbum cum hac icone mittebat hon. vir Iacobus Plateau, mihi significabat vnicum summo caule ferre florem sub Maii mensis finem, totum niueum & multiplici foliorum texturâ constantem: huius radix minor est quarto genere.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS tenuifolius.

Descriptio

Narcissus mediocrocei nomine à Lob. Adu. part. 2. pingitur planta singulari flore de qua tradit: In Londinensi suburbano hortulo honestissimi viri Henrici Caf fabri egregii, florum & fructuum rariorum studiosissimi, Anno 1601. hunc indictum Narcissum in Belgio nactû, obseruaui, palmaribus & quinque vnctalibus tenuibus, Hyacinthi Autumnalis foliolis, viridibus: Bulbo cæteroque

tetoque caule dodrantali & flore præcoci mediocroceo, Narciſſo non diſſimili, minore tamen.

NARCISSVS MVLTOS FERENS FLOres medioluteus Narbonenſis.

ſcriptio

Radice donatus eſt bulboſa ſatis ampla, nigricantibus aliquot tunicis ſepta, fibriſque multis capillata, intus omnino alba & ſi præcidatur, lentum quendam ſuccum, vt reliqui bulbi exſtillante, amara, vnde *folia* producuntur Leucoii bulboſi Exaphylli vel Porri foliis ferè ſimilia. Cluſio virentia, longa: inter quæ emergit *caulis* vnus, aliàs duo aut tres, caui, ſtriati, nudi, vigentibus floribus, dodrantales, iiſdem in ſemé abeuntibus pluſquam cubitales, in cacumine ex membraneo inuolucro, *flores*, ex longis collis & pediculis triangulis, promunt nouem, decem, vel duodecim, interdum duos duntaxat: Monſpelii locis humidis [ſed qui magnitudine paucitatem condenſent, niſi fortè alia ſpecies] pulchros, odoratos, quos conſtituunt folia ſex, alba, Cluſio interdum ἀχρώματος, coronâ luteâ meditullium vnde apices erumpunt ambiente. *Semen* nigrum, obſcurum, rugoſum, anguloſum, ſaporis amari, in pericarpiis minoribus quàm Narciſſi medio purpurei, Cardamomi minoris vulgò dicti, folliculis non multùm abſimilibus.

Lobel. & Pen. Adu. & Obſ. *Narciſſus Medioluteus* Dodon. floribus ſenis, denis, duodeniſque, minùs candidis & circinnato verticis calyculo in luteum langueſcente. Galloprouincia, vbi gramini detrimẽto, *Donas* flores quos corollis innectunt, vocitat. Plant. icon. pag. 114. Narciſſus medioluteus *Donas* Narbonenſium. C. Bauhin. Phyt. *Narciſſus* 7. ſiue Medioluteus tertius comoſo flore. Tabern. icon. Narciſſus medioluteus 2. Narciſſen röſzlein. Et hiſt. *Narciſſus* 7. qui nullam ponit deſcr.

Dodon. hiſt. flor. & in fol. ait: Narciſſus medioluteus alter ſiue tertius, foliis non modò quam primus (ſiue mediopurpureus,) verùm etiam quàm Aſphodelus latioribus longioribúſque: floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narciſſi lutei ſilu. breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.

De hoc ſcripſit Theophraſt. lib. 6. cui latius, quàm Aſphodeli tribuit folium. Scribit autem Narciſſi florem eſſe luteum, ſiue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum eſſe, Ouidii teſtimonio iam oſtendimus. Florem etenim ait Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exemplaria Theophraſt. pænè omnia μέλανα τῷ χρώματι habent; quod Hermol. & Marcello occaſionem dedit, vt Narciſſi florem nigrum eſſe exiſtimauerint, Sed pro μέλανα reponendum eſt μήλινα. Eſt autem Melinus color, idem qui ochræ, ſiue luteus. Putatur autem & hic Narciſſus ſerotinus à Theophraſto haberi, & Autumno demũ florere, propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius deſcriptionem mox ſubſequantur hæc verba: poſt Arcturum productio floris eſt, & circa æquinoctium. Verùm ad Narciſſi hiſtoriam hæc non faciunt: inter Narciſſi ſiquidem deſcriptionem & verba iſta, defectus ac hiatus eſt.

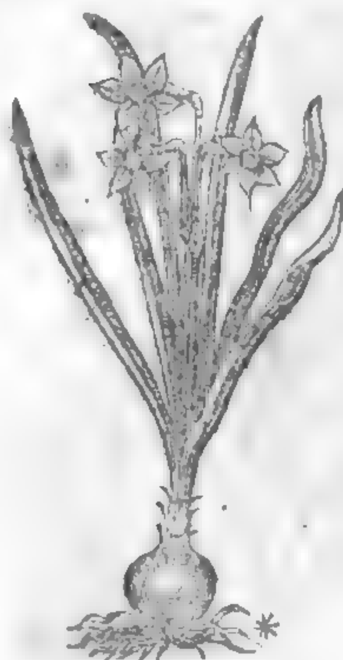
Naſcitur (inquit Cluſius) pleriſque Hiſpaniæ, quæ Mediterraneo mari obiecta eſt, locis, & omnibus ferè circa Monpelium pratis. Memini non procul Villâ nouâ oppidulo Magalonæ vicino, bulbum eruere, cuius ſummus caulis decem & ſex flores ſuſtineret, vt meritò πανανθὴς appellari potuerit. Illum in C.V. Guillelmi Rondeletii, apud quem viuebam, horto, terræ commiſi. Floret in calidioribus regionibus menſe Februario, eruere memini etiam quaſdam plantas Ianuario in pratis Boutoneto ſuburbano vicinis [vt interdum inter eiuſdem generis ſtirpes alia aliis maturiùs germinat,] Apud Belgas verò non niſi Martio aut Aprili. Floret menſe Februario, Martio & Aprili: ſemina durant ad Maium. Geneuæ florentem vidi in hortis in fine Aprilis. Patauii in horto publico cum multis floribus ſimplicibus, vt etiam floribus multiplicatis.

NARCISSVS PLVRES FERENS FLORES maiores præcocior medioluteus.

Narciſſo (Cluſ. Hiſp. & poſt. hiſt.) medio luteo (multos ferenti flores) ſimilis inuenitur, paulò tamen pręcocior, latioribúſque foliis & amplioribus floribus, cui plerumque bini, terni, quaterni, aut ad ſummum ſeni ſupremo cauli inſident, Adfertur Conſtantinopoli cum plæriſque aliis, & in fictilibus vt plurimùm colitur, vbi floret Aprili, interdum etiam Martio, ſi Veris temperies paulò calidior fuerit, maior odoris fragrantia in hoc nares ferire videtur quàm in ſuperiori: Narciſſo latifolio Byzantino medioluteo 2. Hic Narciſſus conuenit cum Narciſſo medio luteo Narbonenſi quem diximus pauciores ferre flores, ſed maiores. Huius [Byzantini] generis aliquot bulbos, Narciſſo doppio nomine, mittebat ad me (inquit Cluſ. poſt. hiſt.) anno 1590. Ill. Heros I. Vinc. Pinellus, quos flores perlaturos ſperabam, ſed ſubſequente Vere me mea ſpe fruſtratum deprehendi. Nã elegantes quidem flores habui, ſed ſimplici ſex foliorũ ſerie conſtantes, ſuperiore ampliores, omnino niueos, præter medium calicem flauum, odoris frangratiſſimi, ſeptenos & plures ſummo caule ſimul naſcentes: folia carinata, nec minùs lata habuit, quàm qui plenum fert florem, & craſſiorem. Monitus autem quos miſerat bulbos ſimplicem florem tuliſſe, aliis me impertiit minùs craſſis, quorum flores, pleni fuerunt, paullò tamen minores Narciſſo præcoce pleno flore. Deſcriptio

Lobel. Obſ. *Narciſſi medioluteі ſpecies*, quam Narciſſum præcocem faciũt Herbarii peritiores Belgæ cum Cluſio latioribus floribus & foliis. Caſp. Bauhin. Phyt. *Narciſſus* 4. ſiue *Medioluteus* maior.

NARCISSVS ALBIDVS MEDIOLVTEVS cum aliquot floribus.

Descriptio

PLant. icõ. *Narcissus albidus medioluteus* T.151. Lobel. Belg. witte droene Narcisse mit ein gelen crãg int midde: prima species Narcissi medio lutei in Belgio foliis similibus valdè candido Narcisso: caule maiore plerúque ferens flores 2. aut tres albicãtes cum Corolla ochrę modo lutea.

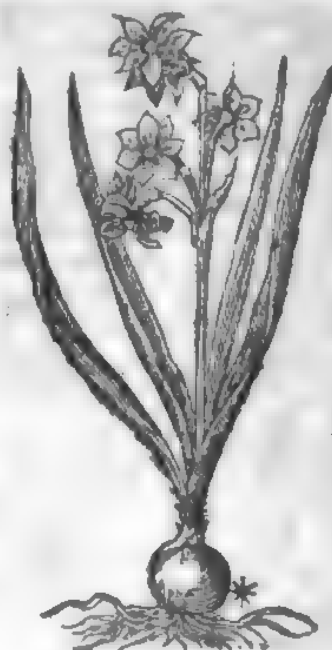

Icon quæ apud Lobelium & Plantinum proponitur Narcissi albi nomine, eam Clus. in post. hist. posuit pro Narcisso latifolio, flore prorsus flauo: Dodon. histor. Lat. & de flor. *Alter Dioscorid. Narcissus medio luteus* folia habet longiora quàm medio purpureus, latiora, & aliquantulùm minùs virentia: caules proceriores, & in singulis flores 2. aut 4. prioribus similes: sed medio calyce luteo: semen & radicem bulbosam similia. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 6. siue *medioluteus alter*. Tabern. icon. *Narcissus medioluteus*. Narcissen röslein. Et hist. *Narcissus*. 6. Tabern. mutuauit figuram Lobelii non indicans quare non describit, ea quæ à nobis ponitur est ex iconibus, quas iam sculptas emimus. An Clusio Narcissus præcox simplici flore: foliis florum *ὠχρόλευκοις*, de quo antè, de Narcisso flore medio luteo Narbonensi.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS serotinus cum aliquot floribus.

Descriptio

PLant. icon. Narcissus mediocroceus serotinus polyanthos. Lob. Belg. Ghemeine wittespaerde bloeynde Narcisse met veel bloomen. Foliorum latitudo & magnitudo eadem cum magni Narcissi lutei Hispanici, sed obscuriùs virentia: Maio profert flores 2.3. vel quatuor pulchros,

magnos ex vno pediculo, qui cõstat plerumque foliis 6. & interdum 7. 8. & 9. vt videantur flores pleni. Considerandum an hic Lobelij sit ille qui à nobis traditur sub Narcisso medioluteo cũ duobus aut tribus foliis & quem in horto habemus de quo paulò post.

An Dodon. in fol. Alius Narcissus tertius, est foliis non modò quàm primus (qui medio purpureus,] verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus, longioribusque, floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei similis breuiore: radix similis est & bulbosa.

De hoc ita Clus. hist. post. Nascuntur Narcissi quibus latiora folia & flores simplici foliorum textura constantes, in Belgicis & plerisque Germaniæ hortis: de quibus consulendæ Cl. virorum Dodon. & Lob. obser. Illud autem dicendum putaui, Maiorem illum amplis foliis, & in eodem caule binos vt plurimùm, interdum ternos & quaternos flores magnos sustinentem, sex foliis albis constantes, & pallidum calicem cingentes odoratos, [etiam qui & duodenis foliis constarent,] in Anglia spontè nasci, à viris fide dignis intellexisse.

Matth.

AnMatth. G. & Lat. cum magn. fig. *Narcissus* 1. Et Ital. *Narcissus* 8. Figuram non artificiosam ponit Matth. sine descriptione, more consueto. Casp. Bauh. *Narcissus* 3. siue *medioluteus pluribus floribus* Matth. Lat. & ic. 4. *Narcissus* 1. Tabern. icon. Narcissen röslein *Narcissus* 9. *Matth*. Et hist. *Narcissus* 12. *Matth*. 9.

Locus

Hic Narcissus fortè est qui prouenit in nostro Ill. E. C. horto Montbelg. cui interdum flores iunguntur cum pediculis suis, duo vt videantur pleni.

NARCISSVS MEDIOLVTEVS Pisanus plures flores ferens.

Descriptio

PLant. icon. p. 115. *Narcissus medioluteus Pisanus ex Italia delatus*. Hæc icon Lobelii est posita à Clusio post. pro Narcisso latifolio flore prorsus albo secundo, de quo postea ex Clusio agemus. Lobel. hist. Belg. Narcisse in de middel geel von Pise ghebrecht, Narcissus medioluteus Pisanus ex Italia delatus: Herbarii Belgæ cum nostro Clusio faciunt speciem præcedentis Narcissi [nempè mediolutei *Damascis* dicti:] latiora habet folia & flores multos valdè pulchros, cum corolla lutea in medio, paulò minores quàm in luteo, & color viuacior, missus Pisa, quidam dicunt Constantinopoli delatum.

Dodon.

Dodon. de fl. & in fol. videtur huius descriptionem tradere nomine Narcissi mediolutei 2. siue Narcissi 3. si saltem ibi bene legitur floribus minoribus. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 8. siue medioluteus. 4.

NARCISSVS ÆGYPTIVS.

Descriptio NArcissus (autore Lobelio Adu. par. 2. *d'Argiers* ab aliis Aegyptius nuncupatus, erutus ab eodem N. le Quelt in Lusitania, propè D. I'.r s, bulbo Narcissi mediolutei Narbonensis pari & simili, sed externis inuolucris nigrioribus. Flores, caulis, folia, Narcisso Pisano similia, sed flores variant, quemadmodum Vere elapso annotauimus Londini in horto Nobil. Baronis Zouche, aliis minoribus, rotundioribus, & veluti decurtatis: aliis verò vnà pluribus & longioribus.

NARCISSVS CVM PLVRIBVS FLORIBVS plenis corolla lutea.

Descriptio LAtioribus (inquit Clusius) *foliis*, quàm primus simplex [nobis Narbonensis dictus] & quodammodò carinatis, ternis aut quaternis, *caulis* striatus, nudus, intus concauus, vt in superioribus, pedali altitudine assurgit, qui è membranaceo folliculo summo cauli insidente, ternos, quaternos aut plures (nam memini in hortulo meo Viennæ florere qui septenos habuerit) *flores* promit, senis albis, amplisque foliis, vt prioris simplicis tertium genus, constantes, quibus pro calyce sex alba alia *folia* sunt, minora tamen & flaui calicis fragmentis sic intersecta & disiuncta, vt nulla calicis forma appareat, sed veluti apophysis flaua ad singula interiora folia adnata videatur: odoratissimus est ille flos, & grauedine quadam caput tentās: nullum *semen* in hoc genere obseruaui: *radix* interdum crassissima, multis spadiceis tunicis septa, & frequentibus fibris donata.

Clus. Hisp. *Narcissus flore multiplici*, & hist. post. *Narcissus pleno flore*. Hunc Lobel. Obs. describit his verbis. Narcissus albus Polyanthus. Chalcedonicus elegantior, hilarior & rarior. An Narcissus 8. Matthiol. non descriptus? in deliciis habetur: floribus multiplicibus & foliolis aspectu iucundis, niueis, peramœnis: corona media lutea orbatis: cuius vicem multiplex florum fœtura supplet, quodam tamen lutei specimine permisto inter foliola dispersè adseruato. Plant. icon. *Narcissus albus polyanthos*, siue Chalcedonicus elegantior, & rarior multiplex. Dodon. hist. fl. & in fol. inquit. Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, cùm primi (mediopurpurei) tum alterius generis (mediolutei) foliis & bulbis haud dissimiles. Eandem figuram habet cum Clusio & Lobelio, nostra figura non placet, est ex iis quas iam sculptas emimus.

Narcissus exoticus siue Constantinop. plenis floribus fragrantiss. qui primo suo anno ex Italia allatus [inquit Camer. horti] floruit (Norimbergæ) sed postea iidem bulbi nunquam, quamuis virerēt, & multa prole quotannis augerentur, florem præbuerunt. Turci vocant *Giul catamer lale*. Et apud Matthiol. Germ. *Narcissus* 2. flore pleno, qui facilè perit. Item in Epit. *Narcissus* 2. non differt à priore neque facie, neque viribus, quos admodum speciosos proponit, cādidos quoque, sed quorum medium habet foliola. Miror ita similem facere Camerarium Narcissum plenum Camer. not. Matthiol. cum Narcisso mediopurpureo, à quo non solùm florum plenitudine differt, sed etiam florum numero, cùmque potiùs sit ex genere mediolutei, demonstrante ipsiusmet figura ex Matthiol. Idem hor. *Zerimceada Catamer* floribus albis ex Constantinopoli.

Casp. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 13. siue albus flore multiplici. Matth. in Dioscor. cum mag. fig. Lat. lib. 1. *Narcissus* 2. Item *Narcissus* 8. In Ital. cap. 162. *Narciss*. Item *Narciss*. 2. In hist. Germ. lib. 4. c. 141. Narcissen röβlin 2. siue odoratus Narcissus. Tabern. icon. pag. 602. & histor. p. 2. Gefult Narcissen röβlein, *Narcissus* 1. Polyanthos Matthiol. Item icon. p. 604. & hist. p. 902. *Narcissus* 3. Matthioli 1. (Matth. 2.)

Bizantio singulis annis Clusio Viennam mittebatur.

NARCISSVS AMPLO FLORE, corona aurea plena.

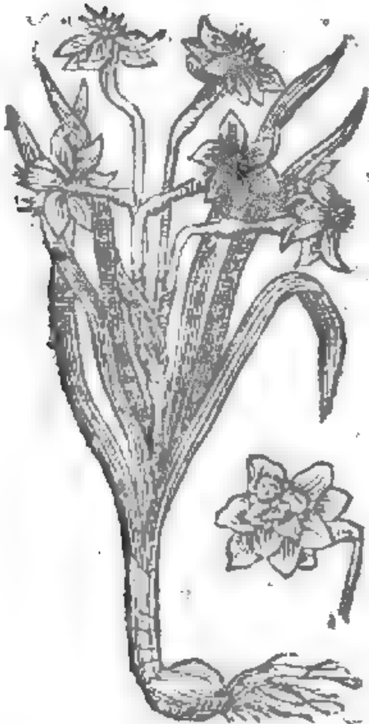
Descriptio DEscribitur à Clusio hist. post. Narcissus pleno flore secundus, qui *folia*, *bulbum*, *caulem* priori [pleno] adeò similia habet, vt neuter ab altero discerni queat, soli *flores* discrimē faciunt, qui etiam è vaginula summo cauli insidente, emergunt terni aut quaterni, priori

magnitudine æquales, senisque foliis albis constantes, amplum aurei coloris calicem cingentes, adeò multipliciter, mirumque in modum implicatum, vt Leucoii flaui polyphyllum florem saturiorem quodammodò æmuletur: odor perinde suauis ac in priore.

Clus. duntaxat in horto Generosæ Dominæ Vngnadin conspexit anno 1588. præcedente anno Byzantio illi missum.

NARCISSVS MINORE FLORE corona tota lutea.

Descriptio

NArcissum quendam pleno flore, sic describit Clusius hist. post. *Folia & reliqua omnia* superioribus (duobus plenis) ferè similia habet, paullò minora: *flores* in hoc etiam minores, ex albis foliis constantes, medium calycem flauū & plenum habet, emicantibus è medio oblongiusculis angustis foliolis stellatim quasi decussatis, albi quidem coloris, sed cui & viridis foris, & pallidus interiore parte permixti sint, odor ferè qualis in priore, sed nescio quid magis aromaticum spirans, medius inter Narcissi & muscari odorem.

Clus. Pann. *Narcissus pleno flore, Narcissus medio albo* siue multiplex. 2. In hist. post. *Narcissus pleno flore tertius.* Plant. ic. p. 15. *Narcissus albus alter, media fimbriata lutea multiplici corolla.* T. 152. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 9. siue albus corona multiplici lutea.

Descriptio

Habui [inquit Clusius] munere Philib. de Broxellis Cæs. dapiferi, cum plerisque aliis bulbis sub anni 1575. initium, eodem quidem anno & sequentibus folia produxit, at nullum florem: toto anno 1579. latuit, vt periisse existimauerim. Anno subsequente Martio denuò prodiit, & Aprili ternos flores, quales modò descripsi tulit: & proximo subsequente anno plures dum in Anglia peregrinarer, referentibus domesticis.

Tempus.

Florent etiam superiores Aprili. At huic antè hiemem folia emergere non solent, sed nouo Vere duntaxat, eo videlicet anno quo florem dabit. Nam si ante hiemem illi prodeunt [rarissimè id fit] proximo anno non florebit. Sæpe etiam in reliquis præcocibus Narcissis qui Constantinopoli mittuntur vel pleno flore vel albo medio luteo, accidit vt sterilitatis indicium sit si folia ante hiemem emerserint.

Narcissus Constantin. quem Zidem sari vocant.

Narcissus Constantinopolitanus quem Zidem Sari vocant ab amico ex illis locis [Camer. horti] transmissus bulbo anguloso, tunica tenui, nigra, vestito. C. B. Phyt. *Narcissus* 12. siue *bulbo anguloso*.

NARCISSVS CVM PLVRIBVS floribus totus albus maior.

NArcissus latifolius Clus. totus albus priori (Narcisso medio luteo Narbonensi) formâ non dissimilis: *folia* habet terna aut quaterna, viridiora paullò iam dicto, longiora & angustiora: è quorum medio exilit caulis latiusculus, angulosus tamen & concauus, cui insident seni, septeni, interdum deni *flores* prioribus similes, sed oblongiores paullò, & omninò niuei, quorum videlicet calyx ille medi*[qui priore flauus] etiam albus est, odor priori similis, vt etiam *radix*. Descriptio

Clus. Hisp. *Narcissus totus albus prior.* & hist. post. *Narcissus lat. simplici flore prorsus albo.* i. Hisp. *Licio blanco & Cebollinas*, quibusdam etiam *Narcisso de Seuilla*, id est Hispalensis Narcissus, quòd à me primùm postea aliis inde sit missus. Hæc planta ex illorū numero est quas stirpium Historiæ Lugduni expressæ auctor Dodon. tribuit & ab eo me sumpsisse scribit. Ego verò non modò hanc, sed plurimas alias Dodonæum à me habuisse assero.

Lob. obs. *Narcissi mediolutei varietas, Narcissus totus albus.* Hisp. *Iunquillos blancos*; Belgicis hortis inquilinus factus opera Clusii. Plant. icon. *Narcissus totus albus.* Dodon. hist. fl. & in f. *Narcissus totus albus* siue quartus antedictis formâ similis, sed per totum florem & medio quoque candidus. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 10. siue totus albus maior. An Camer. horti: *Narcissus albus maior.* Tabern. icon. *Narcissus albus* weiß Narcissen rößlein. Et hist. *Narcissus* 5. *albus.* Item Icon. *Narcissus niueus serotinus*, weißspat Narcissen rößlein. Frustrà nonnihil figuram mutauit neglecta descriptione. Hinc quis sit à loco positus nescio, cùm eius tantùm meminerit titulo tenus.

Illius nec capita neque semen obseruare potuit Clusius, nam Ianuario extremo nascentem pingui solo nonnullis Lusitaniæ & Bæticæ locis & vliginosis, multaque aqua stagnantibus, cum florentem obseruabat 1565. tum etiam Februarii initio in summa Calpe cernebat duntaxat. Eius aliquot bulbi in Belgicam missi nondum flores tulerant octennio pòst. Locus & tempus.

NARCISSVS FOLIIS CANDICANTIBVS cum pluribus floribus totus albus minor.

NArcissus totus albus alter superiore minor, firmioribus magisque candicantibus foliis, qualia ferè sunt in Narcisso marino qui Narbonensibus

nensibus Scilla siue Pancratium dicebatur, caule breuiore, & binos, ternos aut quaternos duntaxat flores proferente. Ex Hispania (inquit Clusius) post meum reditum missus, reliquis Narcissis serius, hoc est, Maio, Bruxellæ in quibusdam hortis floruit.

Clus. Hisp. Narcissus totus albus alter, Hisp. *Iunquilles albos*. In post. hist. Narcissus latifolius niueus alter. Lobel. Obs. Narcissi mediolutei varietas, Narcissus totus albus paucioribus floribus & folio albido, rigidóque, Belgicis hortis inquilinus factus opera Clusii. C.Bauh. Phyt. Narcissus totus albus minor paucioribus floribus. An Camer. hort. Narcissus albus minor? In Clusii icone, plures duplò appinguntur flores, quàm tradat hunc Narcissum ferre, nempe octo. Huius icon est posita inter Icones Plantini pro Narcisso mediolutco Pisano ex Italia delato Teut. hist. Lobel. de quâ hic antè.

Narcissus niueus latifolius Byzantinus.

Descriptio. Narcissus latifolius niueus tertius Byzantio, Clusio Hist. post. allatus 1587. sequenti anno *folia* dedit primo generi similia: *caulem* inter folia emergentem, pedalem, qui ternos & quaternos *flores* dedit eiusdem cum superiore magnitudinis, niuei prorsus coloris, id est, calice etiam niueo, è quibus emergebant sena stamina, terna aliis longiora, flaua. Alius prætereà adeò illi in omnibus similis, vt vix quispiam discernere potuisset, nisi differentiam fecissent flores illo minores, & frequentiores in summo caule nascentes, odorem & fragrantiam Iasmini referẽtes: huius *semen* in trigonis capitibus conclusũ, nigrum, inæquale: vtriusque *radix* minor paullò priore, & nigris tunicis septa, *Zerincada catamer bianco* nomine missa fuit, vt & quinquennio antè: Floruit Maio mense.

Narcissus latifolius flore prorsus flauo.

Descriptio. Narcisso latifolio flauo flore, siue quarto Byzantio *Zerincada catamer sari* nomine, Clusio allato, *folia* sunt proximè descripto similia, *flos* in illo variat, nam vel totus flauus est, vel omnino pallet, præter calicem qui in hoc planè aureus est: *semen* in trigonis capitibus Narcissinum, inæquale, nigrum: *radix* tunicis spadicei coloris tecta. Icon à Clusio apposita eadem est quæ apud Lobelium in Obs. Teut. siue Belgicis pag. 171. & Icó. Plantini p. 114. ponitur pro Narcisso albo medio luteo.

Narcissus pallido flore medio aureus.

Descript. Tradit Clus. post. Hist. Narcissum pallidum flore medio aureum siue quintum sibi missum 1596. Hispali per D. Simonem Touar Hispalẽsem Medicum: cuius *bulbus* satis crassus erat extremo cortice, spadiceo colore præditus, qui Ianuario sequente, quaterna protulit *folia*, lata, & quodãmodò carinata, vt præcedẽtiũ aliquot, viridia, cubitalis longitudinis, inter quæ prodiit cubitalis aut altior, deinde duorum cubitorum altitudinem superans *caulis* (quam in reliquis Narcissorum generibus obseruare non memini) viridis, striatus, intus cauus, summo fastigio sustinẽs membranaceum quoddam inuolucrum, è quo exibant suis petiolis innitentes *flores*, quini, seni, septeni, aut plures, senis foliis, instar aliorũ Narcissorum simplici foliorum texturâ constantium præditi, coloris flaui, nonnihil quidem pallescentis, floridi tamen, quorum medius calix aureus, suauis valdè odoris. An porrò prolificum *semen* daturus sit, adhuc ignarus sum, quandoquidem eo florente eius historiam concinnabam Martii initio, vt is annus valdè præcox fuit, nullâ, aut perquàm exiguâ præcedente hieme, quę demum extremo Martio valdè aspera fuit, & multas stirpes corrupit. Non multùm dissimilis erat, qui anno 1586. mihi floruit à Io. Boissot præcedente Autumno acceptus, quem Ferrariâ allatum scribebat. Misit & alium cuius florem ex pallido virescere aiebat, calicemque angustum flauum habere sed vtrumque bulbum corrupit hiems illa rigida subsequens.

Narcissus totus luteus foliis angustis Thracicus.

Descriptio. Iam inuenitur [teste Clus. Hisp.] & alius ex Thracia primùm delatus *foliis* siquidem Narcisso toto albo similibus & angustis, sed *flore* omninò aut luteo aut pallido, odoratissimo: *semine* Narcissino simili, *radice* plerunque minore tunicis coloris spadicei tecta. Sed qui pallidus est, coliculum medium planè aureum vel medio luteum, radicem æquè crassam, & folia non minùs lata, habet. C.Bauhin. Phyt. Narcissus 27. siue totus luteus.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS flore luteo.

Descriptio. Cubitalis huic *caulis*, *foliis* nudus, tenuis, in cuius cacumine desinente vtriculo mẽbranaceo, *flores* emicant, in meo quidẽ horto bini, alias plures, pediculis sextantalibus, Narcissi vulgaris floribus similes, at minores è senis foliis radiatis totis luteis compositi, quo etiam colore præditus est non tantùm tubulus oblongus, sed & mediũ florem cingẽs corona. Caulem comitantur *folia* pauca angusta, tenuitate & vigore iunceo. *Radicem* habet bulbosam fibratam.

Lubet hîc subnectere Clusii similiũ Narcissorum descriptiones: Bina aut terna sũt oblon-

ga folia, angulosa, carnosa & penè rotunda, iuncis viridioribus & medullosis, læuore coloreque quodammodo similia, nec minùs flexibilia, inter quæ medius exilit caulis, rotundus, cauus, nullis ornatus foliis, in cuius summo, ex tenui quodam membranaceo inuolucro, flores terni, quaterni, aut quini prodeunt oblongi [gemelli interdum] forma Narcissinis similes, odoratiores eo qui medio purpureus est, flaui omninò, hoc est tá interiore calice quàm ambientibus eum foliis, quæ vel mucronata, vel mucrone nonnihil orbiculato conspiciuntur: his succedunt triangula capita obtusis angulis, vt reliquorum Narcissorum, nigro & anguloso semine plena; minore tamen quàm aliorum: radix etiam minor, candida, nigricantibus membranis tecta. Istius genus inuenitur minus, gracilioribusque foliis, cauliculis è medio prodeuntibus pusillis, vnicum plerúque aut alterum florem duntaxat sustinentibus, flauum & odoratum vt alterius, sed foliis constantem firmioribus & magis orbiculatis. Narcissus iuncifolius alter. A similitudine quam eius folia cum Iuncis habent *Ionquillos* vocant, nos Narcissum iuncifolium luteum dicere possumus ad differentiam alterius qui ex Thracia latiore folio defertur. Et hist. post Narcissus 10. seu angustifolius 2. & iuncifolius primus & 2. minor.

Bulbus vomitorius negatur contra Dodon.

Dodon. Bulbum vomitorium esse contendit: quo autem argumento ipse & reliqui qui eius vestigia sequuntur, id probare possint libenter intelligerem: Lobel. & Pena Adu. *Narcissus luteus Aphricanus*, an Bulbus vomitorius? Item Obs. p. 62. *Narcissus luteus iuncifolius præcox*. An bulbus vomitorius? Ibidem *Narcissus iuncifolius serotinus paucioribus foliis & floribus duntaxat diuersis*. Et p. 462. append. *Narcissus iuncifolius flore rotunda circinitatis Roseo reddenda. obs. p. 62.* In horto C.D. Mariæ de Dorimon & D. Aluari Nonnii alitur Narcissi iuncifolii genus serotino Narcisso per omnia simile: sed flos rotundior est & latior. Sed & Hist. Belg. p. 157. Narcisse non der fricken. Narcissus iuncifolius præcox. Adhæc Gele spade Narcisse met biese bladero. Narcissus iuncifolius. Rursum p. 158. Junquilles met ronde bris de bloemen op de vysse vam enckel Rooskons. lat. Iuncifolius flore rotundæ circinitatis roseo. Et Alder meesie Spanische Jonquille, Narcissus Hispanicus iuncifolius quem &c.

Plant. icon. p. 117. Narcissus iuncifolius serotinus Lob. 62. T. 158. Et p. 124. Narcissus luteus Aphricanus præcox, an Bulbus vomitorius? Camer. horti. Narcissus iuncifolius maior & minor odoratissimo flore, vterque hyemis acrioris impatiens. Dodon. in fol. Narcissus iuncifolius maior & minor vterque Belgis hortensis est Diosc. est βολβὸς ἐμετικὸς siue bulbus vomitorius. Tabern. icon. & hist. Narcissen Roßlein. Narcissus. 8. iuncifolius. 5. Et Narcissus 9. Iuncifolius. 2. Item Großgeel Narcissen roßlein. Narcissus 10. roseo luteus maior. Et tandem klein geel Narcissen roßlein. Narcissus 11. roseoluteus minor.

Tab. vel eius Cōpilator de Iuncifoliis Narcissis duobus primis obiter ex Clusio pauca proponit, de duobus cum roseo flore nihil: figuras duas mutat nonnihil, sed meliores non reddit, tantùm vt persuadeat ignaris ad viuas plantas paratas figuras: Cur duos roseo-luteos tradat non video: nec scio vnde desumpserit figuras cùm nihil iunceis demonstret in foliis, nec in floribus accedunt Iuncifolio roseo Lobelii, cui flores duo ex vno pediculo, non soli ac etiam multùm differentes: planè hoc loco Matthiolum cum suis figmentis imitatur, nec satis mirari possum aliquem extare qui velit stirpium peritus esse, & eius næniis & figmentis patrocinari, ac ita veritati fucum facere.

C.B. C.Bauh. phyt. Narcissus 23. siue Iuncifolius maior, Clusio prior, Lobelio Aphricanus. Narcissus 24. siue iuncifolius luteus minor. Lob. serotinus: Alterum diceremus (inquit C.Bauh.) apud Clusium nisi diceret hunc multò pluribus esse foliis monente etiam Lobel. obs. p. 62. Item Narcissus Iuncifolius flore rotundo, Lobelio roseo, huius maior & minor datur species, quarum Tabern. duas icones proponit nomine Narcissi roseolutei maioris & minoris. *Hactenus C.Bauh.* Sed dic quæso Tabern. vbi vidisti tales duas plantas, phantasticæ sunt icones imaginatarum plantarum, dignæ quæ iungantur multis Matthioli figuris.

Locus. Tempus. Prior sponte nascitur in montanis pratis non procul Toleto, & circa Guadalupe. Posteriorem vliginosis inter Hispalim & Gades locis cum ipso flore eruebat Clus. Ianuario mense, at in Belgicis hortis neuter nisi Aprili floret, vel etiam Maio, licet interdum denuò paulò ante brumam si mitior sit aëris constitutio. Ex Bona, & Argeria (Chartaginisque finitimis locis Aphricæ afferuntur: Non procul præterea Agathensi sinu affirmant inueniri, etiamque ex Hispanicis nuper in Belgiam & Franciam delatos audimus. Narcissus iuncifolius prior flore luteo, mihi in horto Ill. mei Princip. ex bulbis Stuckardia missis, florens Aprili, hiemem apud nos facilè profert.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS flauus amplo calyce.

Descriptio. Narcisso 9. seu angustifolio 1. Clusii in post. hist. bina aut terna sunt *folia*, pedalis aut maioris longitudinis, crassa & succulenta, instar foliorū Narcissi præcedentis tertii minoris, sed angustiora, & quodammodo media inter illa, sequentis Iūcifolii maioris folia, carinata tamen & viridi colore prædita proximè ad Iuncifolii Narcissi foliorum viriditatem accedente. prodit inter folia *caulis* gracilis, instar eius qui subsequitur firmus, pedalis longitudinis, qui summo fastigio ex mēbranaceo folliculo, binos aut ternos *flores* promit valdè elegantes, maiores & laxiores quàm reliquorum Narcissorū iunceo folio, sex præditos foliis flauis, quorum mediū occupat *calix* maior quàm in vllo Narcissorum genere, semunciā namque longus, & per oras veluti sinuosus, paulò saturioris lutei coloris, continens breuia sex *stamina* flaua, apicibus aureis prædita, & stilum flauum extimâ parte craſ-

crassiorem: odoratus est is flos, perinde atque Narcissi iuncifolii flores. *radicem* habet Narcissi sequentis bulbo æqualem.

An Camer. hort. Narcissus luteus Polyanthos, id est, plures vno caule flores gerens fictili asseruandus, brumæ sæuitiæ impatientiss. Lob. Adu. par. 2. Iuncifolius Narcissus amplo calice flore luteo siue primus Clusii, è montibus D. Iacobo Galleciæ vicinis à Nic. le Quelt ad nos deuectus. Iuncifolium Narcissum magno calyce luteo ad me misit, C.V.D.D. Kirch. Belleual. horti medici primus instructor in alma Monsp. schola.

Clusio demum conspectus est hic Narcissus anno 1595. Aprili mense suis floribus onustus apud Theod. Clutium Acad. horti præfectum Lugduni Batauorum, quo anno bulbi ipsi communicati, cùm ab illo, tum à Cornelio van Hille Eccles. Roterodamensi.

Narcissus iuncifolius minor flore pallido.

A Venerio accipiebam [inquit Clusius Hist. post. par. 2.] Narcissi iuncifolii alterius bulbos, qui minor ad aliorum differentiam vocari poterit. Descriptio Producebat is Narcissus, ex *bulbo* aliorum Narcissorum iunceo folio bulbis formâ non dissimili, valdè tamen pusillo, quinque aut sex *folia* angusta quidem illa & iuncea, aliquantulùm tamen planiora, dodrantem aut pedem longa, nónihil procumbentia, viridia: inter quæ prodibat vnus aut alter *cauliculus*, gracilis, nudus, viridis, pedalis longitudinis, summo fastigio gestans folliculum membranaceum instar aliorum Narcissorum, è quo exhibebat vnus aut alter *flos* longo pediculo innixus, formâ iuncifolii vulgaris floribus similis, sed paullò minor, sex foliis pallidioribus constans, cum medio *calyce* flauo, maiore aliquantulùm & magis patente, quàm in vulgaris Narcissi iuncifolii flore, è cuius vmbilico pallidula breuiaque *staminula* emergebant, medio stilo prominente: odoratus quidem est flos: paullò tamen grauior est eius odor quàm vulgaris Iuncifolii. Florebat Aprili. Sponte nasci in illa Galliæ parte scribebat, quæ vulgò *Rouergue* nuncupatur. Congener cum Narcissis iuncifoliis Hispanicis videtur Lobel. Adu. 2. Iuncifolius Narcissus erutus è Galliæ præfectura *Rouergue* vernaculè vocata, & missus Burdegalo à D. Iacobo le Venier, qui nullos tractus Pyrenæorum montium vicinarúmque regionum singulis annis sedulò non perlustrarit.

Narcissus vernus præcocior flauo flore.

Nos iungimus Narcisso latifolio Indico alium propter similitudinem iconu (qui potuisset etiam poni post Colchicum flore luteo quorúdam,) qué Descriptio Clus. in Exot. pingit & vocat Narcissum vernum præcocem flauo colore, ac sic describit: Narcissi genus reperitur ineunte Vere flores producés, prorsus nouum in his præsertim regionibus: mihi certè ante annum à Christi natiuitate 1600. videre non cótigerat: propterea eius historiam & iconem dignam iudicabam quæ in hac append. adponeretur. Producebat autem ille Narcissus quaterna aut quina *folia* aliorum Narcissorum instar: plana, digitum penè lata, surrecta, viridia, Narcissi medio lutei foliorum æmula, inter quæ prodibat *caulis* ferè dodrantalis, planus, non valdè firmus, læuis & enodis, sustinens summo fastigio membranaceum *folliculum*, reliquorum Narcissorum modo, è quo emergebat vnicus *flos* coloris flaui, Narcissi Autumnalis maioris flauo flore præditi formâ non valdè dissimilis, sex etiam foliis constans sesunciam longis, semunciam latis, mucronatis, quorum terna interiora paullò longiora erant externis, totidem ex vmbilico prodeuntibus staminibus candicantibus in flauum apicem desinentibus, atque illorum quidem tribus breuioribus quàm cætera, cũ medio stylo omnib. staminibus lógiore: *radicem* habebat crassam, rotundam, è multis tunicis cóstantem [quarum internæ albæ, externæ verò ex spadiceo nigricátes] & infimâ sede multis fibris præditam.

Præcox erat hic Narcissus: nam quum eius bulbum ab Ill. viro Ioanne Vincentio Pinello missum Patauio sub initiũ Nouembris anni à Christi natiuitate 1600. accepissem, illicò in fictili terræ committebá, vt à cæli inclementia per hiemem faciliùs præseruare possem: atque insequente Februario florem producebat, & illum quidé nullâ odoris gratiâ præditum: quod an acciderit, quia liberum aërem non habuerit ignoro: ná diligentiùs obseruare non licuit, propter subsequentis anni hiemem asperiorem, quæ plantam prorsus corrumpebat: tum quia aliam similem postea nancisci non potuerim, tametsi summám diligentiam non semel adhibuerim.

Narcissus flore cæruleo.

Narcissus flore cæruleo ex Hispania Clus. Pann per Regis hortulanum missus. C. Bauh. Phyt. Narcissus 28. siue flore cæruleo Clus. Lobel. & Pena Adu. Narcissus purpuro cæruleus: Quibus asserebant non postremæ fidei amici se nactos totis floribus purpureis Narcissos prope Lanum fluuium, non procul Monspelio, quos tamen diu, sæpéque inibi & aliis adiectis pratensibus frustra venati sunt, ac studiosos simplicium & præceptores suos, vt indicarent, rogarunt. Monuit quidem Malachias Bernardus Med. Doctor Lobelii Adu. par. 2. se in horto D. Quintini Narcissum hunc solo flore cæruleo à Mediocroceo diuersum collegisse.

NARCISSVS INDICVS LATIFOL. rubro flore.

Elegantis Narcissi (inquit Clusius hist. post.) Descriptio (qui inter eos qui latiora habent folia 8. erit) flos cum aliquot foliis mihi mittebatur à D. viro Bernardo Paludano qui Indicum cognominabat: ego eius historiam pro meo modulo ita cócinnabam: Sena vel plura habet is Narcissus fo-

lia, Narcissi vulgaris foliorum instar lõga, ad quorum latus emergebat *caulis* læuis & enodis, intus concauus, summo fastigio in nodum desinés, membranaceum quoddam inuolucrum purpurascétis coloris sustinentem, è quo vnicus *flos* sese exerebat sex longis & angustis foliis constans, qualia ferè in Narcissi Autumnalis minoris (de quo cap.16. huius libri) flore conspiciuntur, non flaui tamen, vt illa, verùm rubri saturi & splendentis coloris, instar floris Arundinis Indicæ vulgò appellatæ, cui non valdè absimilis est, è quorum medio prodibant sex *stamina* eiusdem pænè coloris, oblonga (quibus insidebant apices fusci coloris quia forsitan ex attritu corrupti) & medius stilus, sub quo rudimentum triangularis capitis, quod haud dubiè *semen* dedisset, fortè etiam maturum, nisi ipse florem præcidisset, vt mihi conspiciendum præberet: *radicem*, Paludano referente, habet bulbaceam, Cæpis vulgaribus rubentibus prorsus similem. Vnicam autem eius plantam habebat, ipsi missam ab Eruditiss. viro D. Simone de Touar Hisp. medico, quæ florem dabat Iunio 1594. alterum expectabat sequente mense quoniam præcedente anno eadem planta bis illi florem protulisset mensibus Iunio & Quintili. At anno insequente, ex Indice Touarici horti, & Epistolis quas ipse Touar ab me deinde scribebat cognoscebam Narcissum Indicum Iacobæum ab ipso nuncupatum.

Tempus

Narcissus Indicus, Iacobaeus mihi indigitatus, vt scribit in epistolà Cal. Iunii 1596. ad me data ex Occidentali Indiâ [vbi Azcal Xochilt, quod est Bulbus flore rubro, vocatur] nobis delatus: nulli rei herbariæ Scriptori hactenus, quod sciam, notus, cuius radix bulbosa, Cepæ rotundæ simillima, verùm supernè tunicâ pullâ: folia primùm emittit crassa, oblonga, Narcissi marini, tibi Hemerocallis Valentina dicti, æmula: secundum folia verò, atque adeò ex latere, pedalis & longior etiam emicat caulis, plerumque vnus, aliquando verò & alter, nonnunquam pariter, [quanquam hoc rarò] interdum successiuè, dilutè rubens, compresso tamen stilo, cauus, & interiùs subalbidus, qui in membraneam desinit vaginulam saturatè rubentem, & ad extremum acuminatam fissamque, è qua flos vnicus erumpit, oblongus, pediculo nixus viridiore, qui deorsum inflexus & veluti procumbens (vt in Leucoio bulboso vel Lilio rubro, tametsi non æquè nutans,) sex munitur foliis eleganti minii colore rubentibus, tribus superioribus: totidem inferioribus: quorum quod è superioribus mediũ est, surrectiùs eminet: reliqua duo ad latera à medio reflectuntur: inferiora autem deorsum curuãtur, cũctis, ita cõcinnatis, vt ensis etiam rubri, qui ab ordinis S. Iacobi Equitibus in veste gestatur, formã valdè referat, vnde Iacobæi cognomen ipsi à me inditũ. Sunt porrò in hoc elegantissimo flore stamina septem similiter rubra: quorum medium aliquantò longius in triangularem apicem desinit: cætera sex apices transuersi finiunt, interiùs fusci, superficie verò luteo puluisculo obducta: cuncta autẽ, ad mediã ferè eorum longitudinem, mediũ ex inferioribus folium ambit: idem etiam, à reliquis duobus inferioribus cõplexum: atque vbi hæc deorsum flectuntur, stamina ipsa sursum eleuantur. Illo ipso porrò anno floris cum suo caule & foliorum iconem ad me mittebat Ill. C. Arembergius, quam ad viuum depingi curauerat, ex planta quæ illi florem protulerat, à D. Touare eodem anno acceptâ: deinde sequente Februario bulbi suis coloribus expressi iconem, qui crassus est, tunicâ exteriore fuscâ tectus, fibrisque infima sede, nonnihil prominente, frequentibus, crassis plerisque & in alias tenuiores diuisis, & aliis minoribus præditus.

Lob. Adu. par. 2. *Narcissus Indicus rubro flore Clusii; & Narcissus Iacobaeus D. de Touar.* à C. viro Bernardo Paludano acceptus Mediocastri Walacriæ vnicum florem laxauit D. Ioanni Somero. Sed cùm exactior, latéque elegantissimi ac amœnissimi floris extensi icon Lutetia ex Christianiss. Regis Henrici Bourbonii rarissimis plantarum exemplaribus delineata, enataque in horto D. I. Robini, allata mihi sit, huc inserendam operæpretium duxi.

PANCRATIVM VETERIBVS

Pancratium (παγκράτιον) à vincendis & profligandis morbis omnes denominasse videntur.

Scillam, sunt (vt ait Dioscor.) qui appellent. Pancratium [vt idem describit] radix est, bulbo magno similis, subfulua [ὑπόπυρρος] aut subpurpurea [ὑποπόρφυρος] amari ac feruidi saporis. Folia habet Lilio similia, sed longiora. Vim eandem quam Scilla habet. Præparatur & eodem modo, & exhibetur, faciens ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus, & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos efformatus, cum aqua mulsa, & splenicis & hydropicis vtiliter exhibetur. Hæc Diosc. — *Scilla.* *Lilii folia.* *Vires.* *Mitius Scilla.* *Pastilli.*

Plinius eadem ferè dicit l. 27. c. 11. his verbis: Pancration aliqui Scillam pusillam appellare malunt, foliis albi Lilii longioribus, crassioribusque, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluum soluit, succo cum farina Erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis spleneticisque cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos.

Dodon. in fol. Plinium reprehendit, dicens: In Plinii verbis, & cõtradictio quædam apparet & à Diosc. sententia diuersa; Si enim radices magni bulbi, quare Scilla pusilla appellatur: Folia Lilii albi crassiora Plinius, angustiora habet Diosc. Atque vel hinc Plinii exemplaria plerisque locis corrupta esse apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla scribuntur posse vitiata esse. — *Cõtradictio in Plin. Scilla pusilla. Plinii vitiata exemplaria.*

Cord. in Dioscor. Scillæ speciem facit. Pancratium, (inquit) minor Scilla est, quæ hodiè rarò ad medicinæ vsum affertur: quantitate & viribus maiori inferior.

C. Bauh.

Casp. Bauhin. apud Matthiol. videtur securiùs eandem dicere cum Narcisso tertio Constant. Matthioli, & Narcisso marino Dodonæi: quis ex dictis uerbis id potest asserere?

Scillam vulgarem omnem ruffam multi Pancratiū volunt, quidam tantùm inter eas minores bulbos. Videtur Casp. Bauhin. ab hac Scilla vulgari separare Pancratium Clusii, quod non placet. Dicitur Pancratium quibusdam [nobis Pācratium Monspessulanum] nonnullis etiam Pancratium Lacinæ, & Hyacinthus cæruleus maximus Fuchsii, de quo Dalechamp. aliquādo annotauit esse verum bulbum. Pancratium ex Dioscor. vim eandem quam Scilla habet. Præparatur eodem modo, & exhibetur ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos efformatus, cū aqua multi splenicis & hydropicis exhibetur. Aquam soluit [vt Plinius tradit] Succo cum farina Erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis splenicisque cum melle datur. Alii decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos, & postea vtuntur ad capitis vlcera, & cæterā quæ repurganda sunt, item ad tussim quātum tribus digitis apprehēderint, in vino dantes, & ad lateris dolores aut peripneumonicis Eclegmate. Propter ischiada in vino bibendum & propter tormina mensésque ciendos. Radix (inquit Gal. simpl.) Pancratii Scillæ similem gustū refert: quare eā quidèm pro Scilla, si ea non adsit, vtuntur: efficit omnia in genere quidem similiter, sed longè imbecilliùs.

PANCRATIVM MONSPESSVLANVM, multis Scilla alba Parua.

Pancratium Monspelianum, radice nititur bulbosa, minore quàm Scillæ vulgaris ruffæ, Lobelio Obseruat. cùm maxima est, quanta maximi Lilii aut Arancii vel Limonii, oblonga, fibris donata, cortice Cepæ obtecta pullo, intus candido, tunicis vestita Cepaceis, pellucidis, leuiter striatis, aliquot detractis candidissimis, etiā in medietullio satis crassis, minùs tamen quàm Scillæ dictæ, albis, viscidis, amaris sine acrimonia: *folia* septena vel octona, porraceis similia, cubitalia, pollicem circiter lata, coloris glauci, in obtusum mucronem desinentia: Inter hæc *caulis* attollitur, parum foliis longior, crassitie Asphodeli, tenerior, nudus, enodis, qui è fastigii folliculo membraneo *flores* ternos, quaternóue ac etiam plures profert, magnos, foliorum ferè forma, vnciastres vel quatuor longos, albos, apicibus luteis stiparos, quibus succedunt pericarpia aliquot maxima, plena *semine* nigro, magno, lato, compresso: cui cum Aristolochiæ Clematidis vulgaris semine aliquid simile.

Monspelii olim vocabant Pancratium, & bulbum marinum: Lugdunenses & Geneuenses Pharmacop. plures vocabant bulbos hos *Scillas*, & pro eis vsurpabant: nescimus quā ignorantiā & negligentia aut auaritia, cùm possent veras habere Scillas, tum albas, tum ruffas. Scillæ à Diosc. & Theophrast. descriptæ non respondent, nec florendi modo, nec acrimonia: Cum Pancratio etiam non conueniunt, nec foliis, quæ non sunt Lilii, nec colore, nec acrimonia, siue feruore.

Sunt qui suspicantur Scillam esse Epimenidiā Theophrast. & Plin. Gesnerus putabat Scillam albam, Anguill. esse Epimenidiam, de ea autem c. de Scilla.

Quandoquidem autem Clusius describit plantam nostrā prout obseruauit in Hisp. colore à nostro variante, lubet eius descriptionem hic subiicere. Hæmerocallidi Valentinæ quæ inter Narcissi genera referenda, quina aut sena sunt folia, oblonga, lata, Narcissinis similia, sed planiora, firmioráq; subcineracei quodammodò coloris. caulis inter ea assurgit, in cubitali interdum altitudine, & Leucoii bulbosi 4. (Leucoii bulbosi serotini maioris 1.) crassitudine, firmior, nudus & sine foliis, qui cacumine promit membranaceum inuolucrum, & eo dehiscente quinos aut senos, interdum plures, flores Pseudonarcisso vulgari similes, Lilii odorem spirantes, albos omninò: præter externorum sex foliorum neruum & extremos mucrones, qui viridi colore nonnihil aspersi conspiciuntur: è medio oblongo protuberante calyce per oras laciniato exeunt candida sex oblonga stamina, suis apicibus flauis ornato, & medio longo stilo, vt Lilio albo ferè: marcidis & defluentibus floribus subsunt triangularia capita in crassitudinem successu temporis extuberantia, quibus semen cōtinetur nigrum, magnum, compressum, fungosum: radix bulbacea, magna, alba, oblongior, lento humore plena, nigricante cortice obducta, quæ interdum adnatis Narcissorum modo se propagat. Caulis etiam & folia concisa, aut infracta, lentum humorem exstillant.

Bulbus littoralis Theophrast. quod Monspelii Pancratium interpretantur, Et Pharmacop. vulgò pro Scilla minore habent, alii Hemerocallidem esse putarunt, decepti, testimonio Gesn. de hort. nomencl. Lilii marini, quæ apud Diosc. Hermocallidi attribuitur. An eidem Pancratium quod aliqui pro Scilla substituunt? An apud eūdem Pancratium verum Woiselli & Scilla minor.

Hemerocallis Hispanica, meo tempore [inquit Clus. Hisp.] Rondel. Scilla vocabatur, & ex ea trochiscos, qui theriacā ingrediūtur, Mōpeliani pharmac. parabāt. Postea Pancratium flore Lilii vocari cœpit. Quæ in Valentino littore nascitur Ioh. Placæ Hemerocallis nuncupabatur, qui subluteos & pallescentes flores ferre asseuerabat: Hispani *Amores mios* vocant. Itali quidam *Giglio marino*, cæpit etiam Constantinopoli adferri, *Con Zambac* nomine, inter varii generis Narcissos. Idem sequenti capite ait: Hemerocallis Valentinorum Scilla Epimenidia esse non potest, vt quidam volunt, quandoquidem eius Epimenidia cibis grata sit: Valentina verò He-

Marginalia (left): C. B. err. — Pancratiū quorundam. — C. B. err. Scilla ruff. — Pancratium Clusii, Hyacinthus Fuchs. vires. — Vires. — Scilla. — Scilla Gal. — Descriptio — Pancratium ... est. — Scilla epimenidia.

Marginalia (right): Hemerocallis Valent. Clusii Narcissi genus. — Bulbus littoralis. Hemerocallis non est. — Scilla minor. — Scilla Rondel. — Pancratiū flore Lilii. Hemerocallis flore subluteo. — Con zambac. Non Scilla Epimenidia.

merocallis, siue Pancratium flore Lilii Mompelianum, præsens sit venenum. Et hist. post. Itali quidam *giglio marino* apud quos rubro aut purpureo flore inueniri, præsertim Ostiensi portu ipsi aliquando relatum est: ipsi certè alterius coloris flores videre non contigit quàm albi, quandoquidem non nisi in maris littore spontè nascitur, Narcissum marinum, commodè appellari posse arbitratur.

Venenum. *Rubro & purpureo flore.* *Narcissus marinus.*

Pancratium Dalech. quod Hist. Lugd. curauit depingendum & descripsit: foliis est κρίνου (Lilii albi, vt Plinius vertit) longioribus & crassioribus, caule pedali & nonnunquam procerıore, angulofo, summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, sese explicante, è quorum medio angulosæ, breues, & veluti compressæ siliquæ pedicalis subnixæ, ex quorum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus ambitu supremo, in radios velut cuspidatim diuiso, pallidis apicibus multis, staminibusq; inter exeuntibus: flore delapso semé in siliquis adolescit & maturescens grandescit: floret mense Iunio. Ex his perspicuũ est Pancratiũ Scillã nõ esse, sed speciẽ, flore potissimũ ab ea distantem: Pancratiũ istud Monspes. Clusius Hemerocallidem Valentinam vocat. Negligenter sanè Dalech. icon & descriptio facta ad plantam siccam, ideoque minùs placent: nec ea planta folia habet Lilii albi.

Non Pancratium Hist. Lugd. notatur.

Bulbum (inquit Dodon. in fol.) ad Pseudonarcissi genus pertinere apparentem, placet aliis esse Pancratium, & quidem marinum. Pancratii autem bulbus vt Dioscor. refert, ὑπέρυθρος ἢ ὑπόπυρρος est, subbrufus aut subpurpureus est: istius verò albidus.

Pseudonarcissus. *Non Pancratium.*

Matth. quantùm ex icone colligere licet inter Narcissos numerat & Constantinopolitanum cognominat, & præstat inter Narcissos retineri, & marinum dici, quàm vel Scillam vel Pancratium temerè affirmare. Ast nos Narcissum Matth. ad aliam plantam referimus de qua mox. Narcissum hunc marinum teste Cæsalp. quidam Hemerocallen putant, quia id Lilium marinum à Diosc. vocetur, siue Elium vt Theodorus vocat in Theophrast. alia tamen ostendit pro legitima Homerocalli.

Ad cunctos morbidos affectus, [vt Lobel. & Penæ Aduers. tradunt profligandos promittit auxilium, bene ominata nomenclatura Pancratii quæ tamen Scillæ species, maritimusque bulbus est. Radices omnes Pancratio (Narbonensi) albæ non rubræ, quod accidit regionis situ, & superiùm aspectu. Lob. Obs. Iconem Clusii habet, ac dicit, Pancratii marini è floris colore varietas: Adu. p. 57. Hemerocallis Valentina Clusii. Narcissus Constantinop. Matth. non descriptus. Ital. *giglio marino.* Hisp. *Amor mios & Squilla menor.* Prorsum Pancratio Monspeliensi idem; sed huic flores luteolos Hispanica littora dant: qui etiam interdum purpurei, & quandoque punicantes produntur. *Azucenas de las Indias* Pancratio Monspeliaco similis est semine & bulbo: Num eadem sit asserere non ausim, vt cuius flores nondum apparuerint in hortis pensilibus Io. Mutoni Neruiensis pharmacop. exit folio Narcissi. Icon pl. p. 168. Pancratium marinum, Hemerocallis Valentina Clusii. Item 169. Pancratium floribus rubris, cuius icon est apud Clusium pro Hemerocallide Valentina.

Hemerocallis. *Flores lutei & purpurei.* *Narcissi folio.*

Bellon. dicit Bulbum littoralem Theophr. esse Pharmacopolarum Gallorum Squillam aut Scillam; Verùm an de hac loquatur nescio, cùm aliter existimet Dodon. Videant Lectores.

Bulbus littoralis. *Theophr. Bellon.*

C. Bauh. phyt. *Scilla 3. minor*, Narcissus Constant. vel 5. Matth. ἠμεροκαλλὶς Theophr. 6. hist. c. 1. Vbi Elium vertit Gaza & Lilium marinum. Variat floris colore, apud Monsp. flore est albo, & aliàs subluteo, & pallescente: apud Italos rubro & purpureo, quandoque punicante. Quare Tabern. huius tres figuras proponit. Idem apud Matth. Narcissus 5. Constantinop. Matthiolo in maioribus figuris, Tabern. Narcissus 8. Matth. in compend. exprimit Scillam minorem, quam vocat Narcissum marinum Dodon. fol. Cæsalp. Hemerocallis. Gesner. hort. Hemerocallis Valentina. Clus. hist. hisp. Lob. Cam. Pancratium verum Gesner. hort. Pancratium Cordi in Diosc. Nobis autem videtur vt postea dicemus, Narcissum Matth. potiùs respondere Lilionarcisso Hemerocalli facie Clusii: nec placet C. Bauh. opinio, dum dicit esse Hemerocallen Theophr. cui suffrutex est, qui non numeratur inter plantarum bulbos. Nec etiam est Hemerocallis Dioscor. quia non habet folia & caulem Lilii. Cæsalp. non recipit pro Hemerocalle Theophr. Gesn. eam opinionem refutat, dicit præterea Pancratium quomodo asseri possit non videmus. In Epit. Matth. quam habemus impressam 1571. pro Narcisso 8. nihil est simile cum Valentina Clusii, sed quædam icon, quæ potiùs Tulipam malè effictam demonstrare videtur.

Scilla 3 minor. Narcissus Const. Hemerocallis. Lilium marinum. Colorum varietas. *C. Bauh. error lapsus.*

Plurimùm toto littore illo ab aquis Marianis ad vsque Norbonæ vrbis maritima sæpiùs videtunt & eruerunt, sabulo arido, vndis alluto, mersum sesquipalmum altè. In maritimis circa Valentiam Hispaniæ frequens, vt toto illo maritimo tractu infra Mompelium, vbi Maio mense florentem, Iulioque & Augusto semen maturum ferentem, magna difficultate eruebat Clusius, tam altè arena maris fluctibus aggesta mersa erat. Allata est etiam Viennam aliquoties dum istic viuebat, Constantinopoli, addita inscriptione, Albos ac odoratos flores proferre, medio inter Augustum & Septembrem tempore: & certè bis florem dederunt, recens allati bulbi Gen. viro Volfg. Christ. ab Enfestorff Austr. sed illæ ipsæ plantę, nullum postea florem ampliùs tulerunt, quemadmodum nec eæ omnes, quas è Gallia, Hispania, & Italia, sæpiùs in Belgium delatas, vel semine natas aliquot annis aluit. Itaque hanc plantam, vt & alias quasdam, in illarum classem reiicit, quæ mutato natali solo nunquam, aut rarissimè florere solent, cùm videlicet concepto iam in ipso bulbo, flore eruuntur, & transferuntur. Cæterùm ex semine nobis creuit, verùm nullos flores produxit. Monspelii quoque ad maris ripam abundare obseruauimus, & quidem florentem Autumno, vbi Pancratium & bulbos hos Scillam vocabant.

Locus & tempus.

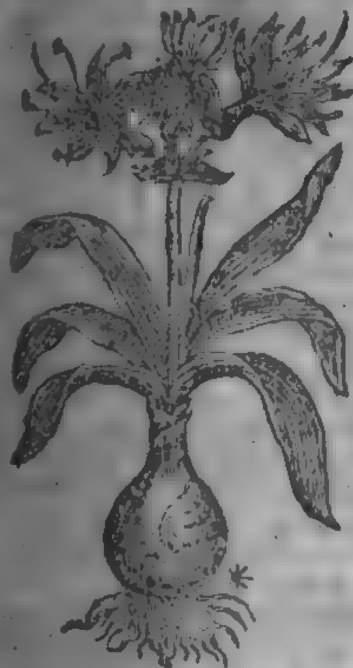
Littoris incolæ piscatores & prædones, raptu interdum victantes, rati hanc esse Cæpe, vorantes ex sale & pane, quamuis famelici, tamen [teste Lobelio] nauseabant. Facultate igitur Pseudonarcisso luteo [Bulbocodio] assimilis Dodon. videtur: nam & gustatus tantummodo bulbus nauseam excitat, vt iam Lobel. auctor fuit. Magis venenatam qualitatem eis Cl. vir Rondel. attribuit, qui referre solebat exemplum de duobus piscatoribus, quorum alter cultrum, Hemerocallidis concisę succo intinctum, sodali quem oderat, cibo sumpturo apposu t, illi bonæ fidei, nec insidias metuens, carnes propositas secat,

Vires & vsus.

secat, iisque vescitur, abstinente alio, qui se fame premi negabat, post paucos dies, miserè sublatus fuit: arguit hoc vnicum Plinii testimonium Hemerocallidem Valentinam Epimenidiam Scillam esse non posse, quia edulis sit.

PANCRATII MONSPELIANI VEL Hemerocallidis Valentinæ facie Lilionarcissus, vel Narcissus 3. Matthioli.

Descriptio

Lilionarcissus Hemerocallidis facie (inquit Clusius hist. post.) quanquã cum Hemerocallide Valentina, magnam affinitatem habeat, eodem tamen cap. nõ complectendam, sed peculiare illi tribuendum, duximus: notas enim quasdã habet ab Hemerocallide alienas.

Semine ex Italia misso nata est Io. Bidaut, Canonico Insulano. Iacob. Plateau scribebat similẽ plantam ipsi natam semine Florentia misso Martagonis ratiss. appellatione. Eius *bulbus* Muscari crassitudinem æquat, vel etiam superat, paulóque longior est, multis inuolutus tunicis, quarum extima fusca, sequens subrufa, tertia candidior: Eius *radices* seu fibræ, graciliores & frequentiores, quàm in Muscari: sub Aprilis demum finem (nullos bulbos memini adeò tardè emergentes) sena aut plura producit *folia*, duplò ferè latiora quàm muscari, sed illis breuiora, & sub extremum Augustum marcescentia, simili planè ratione, quàm Hemerocallis Valentina, cuius folia Augusto emergunt, deinde tota viridia hyeme permanent. Ex eodem bulbo bini interdum prodeunt *caules* ferentes singuli, circiter Iunium mensem, folliculo inclusos sex aut 8. flores, paruo Lilio non dissimiles, mediũ occupante paruo *calyce* albo, in multas lacinias per oras secto, odorato, in quo sex alba stamina, flauis *apicibus* prædita, & medius stilus albus: *semen* in thecis nigrum, minus, & magis rotundum Hemerocallidis semine. Iacobus Plateau Lilium Narcissum Orientalem appellaret, sed meo iudicio permittit. Illius porrò iconem ex ea quam ipse Plateau mittebat expressam hic subiecimus. De hoc scripsit etiam Exot. part. 2. append. 2. his verbis, Narcissus montanus siue marinus alter, qui Matthiol. 3. An Orientalis dici queat valdè dubito, tametsi fieri possit, vt in Oriente etiam nascatur: quotquot tamen illius bulbi in hanc regionem vel etiam in Galliam perlati, non ex Oriente aduecti, sed in Europa sponte nascentes reperti fuerunt. Nam ante biennium plurimos eius bulbos ex Illyrico adferebat Ioh. van Ophem Bruxellensis, quos ipsemet eruerat. Hoc verò anno 1603. scribebat ad me Bononia Frater Greg. de Reggio. Ordinis Capucinorum sese ab eodem van Ophem literas accepisse Florentiæ exaratas, quibus significabat Corsicam & Sardiniam insulas se perlustrasse, atque elegantissimas plantas reperisse, inter quas hunc Narcissum in altissimis Sardiniæ montibus nascentem, ac in vno eodémque caule quinque & triginta flores gerentem. Dictamnũ præterea Creticum odoratissimum, minoribus & candidioribus foliis præditum, & multa elegãtissima Crocigenera, & illa quidem locis etiam maritimis: quà sanè ratione hic Narcissus vel montanus, vel marinus nuncupari posset.

Narcissus Matth.

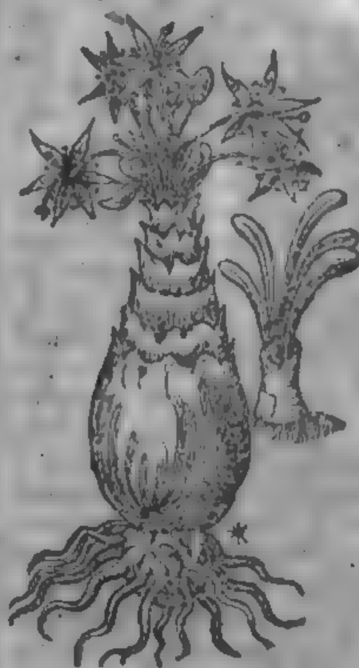
Matthiol. Lat. cũ magn. fig. & in It. iconem sine vlla descriptione & annotatione à quo acceperit iconem habet tertio loco sub titulo Narcissi Constantinopolitani, qui nobis videtur meliùs quadrare cum Lilionarcisso Clusii modò dicto quàm cum Pancratio Monspessulano.

An 1608. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. nostri Principis ducis Wirtemb. bulbosam plantam quam Narcissum Matthioli tertium vocant, quæ ab annis plurimis est in horto peregrinarum herbarum, qui hyeme tegitur & cum hypocaustis calefit: *Ficum dicunt* vocant: mense Iulio folia magna ei erant multò latiora quàm in Pancratio Monspeliano, magis ad Scillæ folia accedentia, colore etiam non glaucescente, aderant etiam in summitate caulis capita plura semen continentia nondum maturum. Hanc eandem plantam eodem nomine donatam per Hortulanum vidi Caroloburgi in Il. March. Georgii Friderici Badensis horto abundanti plurimis plantis.

Hist. Lugd. *Narcissus 3. Constantinop. Matthiol.* Scillarum aut bulborũ littoralium species videtur qualis in Gallia Narbonensi. Tabern. icon. *Narcissus Constantinopolitanus*, Narcissen rößlein von Constantinopel.

Casp. Bauhin. ex Tabern. posuit in suo aucto Matth. iconem pro 3. Narcisso Constantinopolitano, idem existimans, cum Lobelii Pancratio. Nos non possumus C. Bauh. assentiri securè asserenti in suis Animad. in h. Lug. Narcissum Const. Matth. esse Pancratium Dalechampii. C. Bau.

PANCRATIVM INDICVM AVT NARcissus Clusii Indicus maximus autumnalis quorundam, non amarus, albus.

Radice est (inquit Lob. Adu. par. 2.) spithamum longã, brachialis crassitudinis, multis Cepaceis subalbidis tunicis squamosa, extimísque cuticulis ex russo subfuscis, aut Castaneæ diluti coloris: sessili parte maiore mediocrem pugnum æquãte: numerosis carnosis habitioribus

fibris, Pancratii aut Scillæ instar, quasi trunco aut nodo collectis & appensis fulta. Opinabatur Lob. Pancratii aut Scillæ speciem, sed neutiquã, sapor amarus refragatur. Septembri & Octobri octonis aut denis stellatis floribus Colchici albi Anglici paribus, sed longioribus, subluteis, ex albo luridis, senis, longioribus, staminibus albis præditis, latioribus è membraneis tunicis, Moly Dioscorid. modo pendulis, breuioribus, sine *caule* penuria fortè alimenti inhærentibus. Inter plures vnicus *bulbus* ipsi floruit: sed quia diu naui terrâ destituti, foliis vidui erant: tamen rudimenta conspicua in minore bulbo retusa apparuerunt, Pancratii Monspeliaci similia, duas vncias lata, breuiora tamen, fortè nondum prorsus enata aut perfectam longitudinem assecuta. Omnes hi bulbi hyemis sæuioris iniuriâ Anno salutis 1600. Londini, Antuerpiæ & alibi amicis communicati periere, quos ipsi dederat amicus singularis D. Ioannes Loeus Germanus apud Londinenses Chirurgus egregius, à naucleris reducibus ex Alta Hispaniola Occiduæ Indiæ Teborum *Capo* siue portu vocata.

PANCRATIVM ALTERVM Vernum Indicum.

Descriptio. PAncratium Indicum alterum Vernum, siue Narcissus Indicus alter, facie Pancratii Monspeliaci. Lilio narcissus Hemerocallidis facie Clusii aut congener. Narcissis associanda hæc Pancratii Monspeliaci facie bulbacea Indica planta, cuius bulbo me (inquit Lobel. Adu. par. 2.) donauit C.V.D. Ioh. Hussenius Consil. Ord. & Societatis Præfectorum rei maritimæ Zelandiæ Belgarum, in cuius horto quotannis floruit & floret, è duplici *caule* dodrantali & pedali, quatuordecim *floribus* liliaceis, candidis vno ab eodem, vti prædicti Pancratii, exortu prodeuntibus quatuordecim: altero verò duodecim, senis foliolis longis albis conflatis, internè tantillùm subflauentibus & calyce medio laciniatis, totidemque staminibus longis, medioque stilo præditis. Mihi hoc Londini in horto Nobiliss. Baronis Ed. Zouche & D. Iacobo Gareto Myropolæ, rei herbariæ studiosissimo, senos aut septenos tantùm laxauit, cui caulis ex bulbi latere prodiit. *Foliorum & bulbi* fusci similitudo & parilitas, quodammodo Pancratii Monspeliaci. Annis elapsis floris fusci Caryophyllo aromatico concoloris varium alebat Medio-castri Zelandorum in horto Michaelis de Lannoy affinis meus. Varias aliorum colorum differentias reperiri audio.

SCILLA VETERIBVS.

INter eas radices, [authore Theophrasto] quæ tunicas multiplices corticosasque habent, Bulbi, atque etiam Cæpe, à Theoph. l.1.c.10. & Scillæ, hisque similes reponuntur. Semper enim his aliquid circa eximi potest: quæ quidem omnia, duplex quodammodo genus radicis habere, videntur. Nonnullis hoc idem de omnibus capitatis & inferiore capitis parte radices mittentibus placet: Edules autem sunt non solùm Bulbi, & his similia, sed etiam radix Scillæ (τῆς σκίλλης) non tamen omnis quidem, sed vocatæ ἐπιμενίδιος, quæ ab vsu nomen accepit: hæc angustiore est folio & leuiore quàm cæteræ. Floret per partes, vt Asphodelus. Incipit primò ab inferioribus. Omnia igitur capitata (κεφαλόῤῥιζα) radice, viuacia maiorem in modum sunt [αὐτόζωα,] maximè verò Scilla: vt pote quæ suspensa viuere possit, & quidem plurimum temporis permaneat. Potest autem reposita seruari, vt Malum granatum detracto pediculo. Traditur & ante portas sata remedio esse contra veneficiorum noxam. Omnia hæc confertim crescunt. Admirandum inter omnia quod in Scylla & Narcisso euenit. Cæterorum enim tam recens satorum quàm regerminantium, suo tẽpore folium primò oritur: deinde posterius caulis. In his autem caulis primò. Florum autem prouentus ternos ostendit (ποιοῦσι δὲ τὰς ἀνθήσεις τρεῖς) quorum primus, tempus arandi primum ostendere videtur. Secundus medium, tertius postremum. Quot enim fuerint isti, totidem & arandi tempora ferè occurrunt. Sed cùm ita senuerit, tum foliorum exortus, multis postea diebus incipit &c. Cæterò Ficus si in Scylla (Σχῖνος voce vtitur Theophrastus quæ nunc Lentiscum, nunc Scillam significat: malè autem Gaza hoc in loco Lentiscum vertit, vt annotat Gesnerus.) plantetur, ocyùs crescit, minusque à vermibus infestatur. Summatim, omne quod in Scylla plantatur, meliùs germinat & nutritur celeriusque augescit. Habet enim quandam caliditatem & humiditatem, & fit velut insitio quædam.

Radix duplex. Epimenidea. Florendi modus. Contra veneficia. Crescendi modus. Floris trini prouentus. Inserta in Scilla germinant; Scilla Σχῖνος pro Ficu.

De Scilla & Pancratio hæc doctissimè scribit vir summa doctrina præditus Dalech. Pancratium, inquit, quod & aliqui Scillam vocant, vt Plinius legisse videtur & rectiùs, quod non simpliciter Scillam vocant, verùm σκίλλαν μικρὰν Scillam pusillam, nascitur vbiuis in littore maris, radice bulbi magni amplitudine, cortice subruffo vestita, infimè capillata, Cepæ modo: foliis κρίνου siue Lilii albi, vt Plinius vertit, longioribus, &, quod præter Dioscoridis literam Plinius addit, crassioribus: caule pedali, & nonnumquam proceriore, anguloso: summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, se explicante, è quorum medio, angulosæ, breues & veluti compressæ eriguntur siliquæ, pediculis subnixæ, floret Iunio. Ex illarum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo in radios velut cuspidatim diuiso: pallidis apicibus multis staminibusque intus extantibus. Flore delapso in siliquis semen adolescit, & maturescens grandescit. At quoniam affinis est Scyllis Pancratii natura, Scyllamque Plinius c.17. lib.21. ter florere scripsit: Theophr. uerò c.11. lib.7. histor. ἐκ τῆς ἀρχῆς, vt Plinius: sed

Pancratium Scilla parua. Descriptio.

sed [Greek], præter rem non fuerit lectorem obiter admonere falli multos, qui ex his Plinii Theophrastíque locis, tribus annis diuersis temporibus, exempli gratia, Autumno, Vere, Aestate, Scyllas florem edere putant. Id porrò quomodo fiat vt cognoscamus, habendum sic est, inter bulbosas omnes plantas Scyllam & Asphodelum quàm diutissimè florere, ob alimenti copiam & vbertatem, quod Theoph. censet c. 11.lib.4.causs. & [Greek] non [Greek], vt in exemplaribus nostris legitur, particulatim florere, & ab ima parte caulis primùm incipere: Augusti ergo principio Scyllæ caulem assurgere, quod pluries obseruaui, cubitalem, aut etiam proceriorem, densissimo florum stipatu conceptum: imos flores primos produci, ac interim dū aperti vigent, medios turgescere, supremos gliscere tantummodò, quę [Greek], primus ad florescendum conatus. Exactis aliquot diebus flores qui primi reclusi fuerant, labi, mediósque sese promere, supremis tantùm intumescentibus, quæ est secunda [Greek]: postremò defluentibus mediis, supremos se explicare: quæ [Greek] tertia est: hoc florescendi ter repetito impetu, terram quoque ter subigi oportere denuntiari, priusquam fruges ferantur. Flaccido verò & contorto caule folia nasci circa Ianuarii vel finem, vel medium, quæ æstatis pòst squalloribus exarescant. De Lentisco Virg. prodidit post Aratum quod de Scylla Theoph. his versibus:

Iam verò semper viridis, sempérque granata
Lentiscus, triplici solita grandescere fœtu:
Ter fruges fundens tria tempora monstrat arandi.

Quomodo autem Theophr. & Plinii corrupti de de Scilla loci restituendi sint docet Idem Dalechampius.

Hæc de re hæc Robertus Constantinus in suo Lexico: [Greek] inquit [Greek] (vt scribendum distinctionis causa,) vel [Greek] etiam, est herba bulbosa, Scilla siue Squilla Varroni, [Greek], vel eius bulbus, aut Scillæ species minor, [Greek] etiam a Diosc. [Greek] exponit Gal. in glossis Hippocratis [Greek]. Plutarchus etiam in Pericle, ipsum ait, ob capitis instar Scillæ immensi & oblongi formam, [Greek] appellatum esse, quasi dicas Scillæ capitonem: Lib. 1. cap. 12. [Greek] loquens Theophrast. [Greek], inquit, [Greek] &c. Ex quibus Plinius lib. 12. cap. 17. de Scilla dixit. Eadem ter floret, tria tempora sationum ostendens &c. Quod autem ipsa floreat ter, id intellige de floris triplici nixu: floret enim particulatim, id est [Greek] siue [Greek]: vt idem Philosophus dixit: In Scilla quod intus tenerum ac molle quasique adeps, [Greek] dicitur, [Greek]. Varro Scillæ medium vocat. In eodem significatu [Greek] in Lactuca vsurpauit Plutarch. 4. Sympos. *Hæc Constant.* qui pluribus rem prosequitur vt apud ipsum videre est.

De Scillæ æquiuocationibus & substitutis sciendum: Quod Scillam rubram vulgarem, quam quidam nolunt Scillam esse, sed Pancratium, quidam pro substituto recipiunt. Quod insuper in dubium vocetur an fortè Scilla alba sit eadem cum rubra, differens colore tantùm, an aliis foliorum figura etiam differens. Quod autore Clusio dicatur Ornithogalum maius quod quidā Scillam Epimenidiam vocant. Quod, Plinio teste, cùm Epimenidia Scilla edulis sit, Hemerocallis Valentina illa esse non possit, certissimo argumēto est exemplum de duobus piscatoribus Rondeletii. Quod tandem pro Scilla, authore Anguillara, varii bulbi supponuntur.

Theophr. corrigitur. *Lentiscus* *Constantinus* *Scilla Varroni* *Scillæ æquiuocationes.* *Scilla rubra.* *Scilla alba.* *Adeps Pancratium*

SCILLA RVFFA MAGNA VVLGARIS.

Descriptio

Bulbum habet Scilla magnum Pomo Adami, vel Citrio maiori sæpè parem, multis crassis *fibris* donatum, è laminis tuniceis, rubentibus, viscidis contextum, sub bulbo multa fibra, è quo *folia* emergunt, impensè virentia, cubitum longa, palmum ferè lata, succulenta, crassiuscula cū multa viscíditate amaræ inter quæ surgit *caulis* Asphodeli *floribus* insignis, serie longa dispositis, & successiuè sese aperientibus, candidis, Ornithogali spicati flores æmulantibus: Fuchs. caulis vt in croco priùs prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus, qui cùm senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam specie, & pleráque ex iis in terram deflexa: Matthiolo amara est Scilla & acris, folia Lilii qualia.

Dodon. Gall. Hodierno tempore duæ reperiūtur Squillæ, vna foliis angustis, quæ vera Scilla, altera latis, quā vulgò vtuntur pro Scilla. Prima & veræ Scillæ bulbi sunt valdè magni & crassi, candidiores bulbis Scillæ vulgaris. Folia longa & angusta sunt, colore cineritio, vulgari Squillæ sunt etiam magni & crassi bulbi colore magis russo, cortices spissiores quàm in priore, folia magna & lata, Liliorum foliis similia. Flores parui & lutei, secundum summitatem caulis, succedit deinde semen. Squilla defertur ex Hispania ad vsum medicum, quidam plantant in hortis (Belgicis.) Prima species Cæpæ genus peregrinum dicitur: Serap. Cæpe muris. Secunda species potiss. vsurpatur in Offic. pro Squilla, quamuis non sit vera: sed Græcorum Pancratium, cui pares vires quæ Scillæ, vnde sine errore potest sumi pro Scilla. Bellonio existimatur Bulbus littoralis Theophrast. cum quo magna similitudo. Pancratium Dioscor. & bulbus Theophrast. vna & eadem planta videntur. Scilla calida secundo gradu & sicca tertio.

Scilla duæ *Scilla Dodon.* *Scilla vulgaris.* *Locus. Cepe muris.* *Squilla officin. est Pancratium. Bulbus littoralis Theophr.* *Temperam.* *Icon Dodon.*

Dodon. eandem iconem quam nos ex Fuchsio habet, titulo Scillæ communis & Pancratii: is in postrema historia icones duas, quales Clusius habet, proponit: Nobis autem videtur Dodonæus suas descriptiones non ad plantas fecisse sibi obiectas, sed ex Antiquis & Neotericis composuisse: considerent igitur lectores Dodon. duas descriptiones & quæ paulò pòst dicentur.

Cepaceo generi (vt rectè notant Lob.&Pena in Aduers.) tantoperè est compar Scilla: vt multi eam *Marinam Capam* vocent. Quia autem inter hanc & marinum testaceum piscem à tunicea squammarum compactili serie Squillam vocatum, tanta similitudo intercessit, hæc putatur sic dicta. Potuit etiā à sabuletis maritimis Sole torridis, cuiusmodi sunt in Hispania & propè aridæ Lusitaniæ tesqua maritima. Huius duas differentias colore dumtaxat inter Hispanicas tam multas animaduertere est, quarum extimæ tunicæ vni rubent, vt Cæpis oblongis, alteri albent, magnitudine pares. Vtrauis maxima Pomū Assyrium non superat: è tam multis autē millib⁹, quæ quotannis tum Venetias tū Antuerpiā deuehuntur, nullam meminimus maiorem, eā quæ sata & perbellè adulta fuit Monspelii in horto Iacob. Farges Pharmacopæi. Vniuersa namque folii carina, vel dorsum, palmum fermè lata, pedem alta, crassitudo minor quàm Aloes, crebra è bulbo pullulant squammatim compacta, caulis sesquicubitalis, gracilis, flosculos Fragariæ gerit similes sed minores, in spicam postremò deficiens.

Cur Cepa marina dicta.

Neutiquam mirum Matthiolum, post alios Neotericos nuperos, sententiam de Scilla mutasse, cùm neutiquam visam sibi genuinam sed tantùm verbis depictam, fateatur. Quin etiam si verum Pancratium vidisset, numquam pro illo speciem Scillæ, subdidisset. Et foliorum gracilitas, à qua se deceptum conqueritur, sanè non aliam speciem constituit Scillæ: sed tantùm contingit habitiora & maiora adolescere folia, mutatione cœli, soli & cultu.

Matth. reprehenditur.

Lobel. Obs.& Ic.pl.Scillæ rubentibus radicis tunicis, folio Aloes carinato. Figuram habet ex Clusio, ac dicit Pancratium verum Clusii.

Clus.in post.hist.de hac Scilla scribit. Pancratio [Hisp.dicto eodem nomine quo Scilla, *Cebolla*] amplitudo maior est [quam Scillæ,] extimæ tunicæ rubent, foliaque ampliora, longiora, magis carinata & quodammodò turrecta. Abundè crescit in Hispaniæ mediterraneis: bulbos erui, florentem autem aut semen ferentem nunquam conspexi. Fabiano autem Ilgas vt ad me scribat in pensilibus hortis non modò caulem protulit, sed etiam plurimos flores spicæ instar in eo nascentes, sex foliis nascentes Scillæ (quantùm ex pictura, quam epistolæ coniunxerat colligere licebat) florum æmulos. Παγκράτιον ἢ Σκίλλα Græcis, Pancratium Latinis dicitur. Hispanici eodem quo Scillam [albam] nomine donant, *Cebolla albarrana.* Scilla, inquit Matthiolus, quam vulgus officinarum Squillam vocitat omnibus vulgaris notitiæ est atque vtilissima, medicamentis expetita, vtpote sine qua legitima Theriaca confici non possit. Pancratium, quòd aliquibus pusilla Scilla vocatur, quoniam hodie in medicamentorum vsum non recipitur, ideò Medicis & Seplasiariis neglectum est. Vnde etiam pauci fortassis sunt qui vel ipsum nouerint vel animaduerterint: cùm tamen variis in Italia locis gignatur, præsertim in Apuleia, vbi magnus est Scillarum prouentus. Verùm etsi id in officinis non habetur, nihil tamen iacturæ in medicina fieri puto, quòd eius vicem maior Scilla valentiùs etiam præstet. Scillæ duo notantur genera, vnum album alterum verò nigrum. Hinc nonnulli vt Ruellius inquit, album mas, nigrum autem fœminam faciunt: quanquam magis rationi consentaneum videatur vt contrarium existimari & esse debeat. Matthiolum decebat demonstrare qua in re differat Pancratium Italicum à Scylla: ille in postremis com. non ampliùs eius meminit nec locorum vbi prouenit Scilla Officinarum: quare id fecerit ignoramus fortè quia de re non perspecta scripserat: censuram etiam in Ruellium omisit, & meritò, nisi Plinium etiam velit taxare ex quo Ruellius assumpsit.

Pancratiū.

Scilla Officin. vera.

Scilla pusilla.

Locus.

Scillæ duo genera. Ruellius notatur. Matthiolus reprehe.

Quandoquidem autem Matthiolus in postr. comment. nullam facit mentionem Scillæ albæ, verisimile nunquam ab eo visam, nec etiam flores Scillæ vulgaris quos pinxit cum quatuor foliolis. Scillam porrò vocari tradit in Epit. ab Arab. *Hasfel, Hansel, Aschil* siue *Alachis.* Bulbo niti ingenti subrubro, radicibus infernâ sede numerosis squammis crassis, lento succo prægnantibus acri & amaro, folia mittere Aloes similia, caulem sesquicubitalem, læuem, & flores in summitate subpurpureos. Idem ait in hist. Germ. Scilla multas habet squammas subrubentes parum, sed, multò maiores & crassiores fert ex vtriusque caulis latere pulchros flores flauescentes (weiß gelbe.) vbi flores exciderunt pluribus diebus pòst ex bulbo prodeunt lata crassa folia sine pediculo, vt in albis Liliis: Copiosè prouenit in Apuleia & Sicilia. Matthiolus in Epitome & in hist.Germ.non sibi constat, dum vno loco scribit flores subpurpureos, alio autem flauescentes.

Nomina Arabica.

Flores flauescentes.

Locus. Matth. notatur.

Quàm benè etiam Casp.Bauhinus in suo aucto Matthiolo post Scillam Hispanicam scripserit, flores in summitate esse subpurpureos, iudicet alii: nos albos in vulgari Scilla vidimus prout annotauimus à quadraginta annis.

C.B. reprehē.

Cur porrò Scillam ex Græcia & Italia in Hispaniam remittat Matthiolus mirari satis Guill. nequit, vberrimo eius in Græcia & Apuleia prouentu, nomine rituque veteri in limine ianuæ eam suspendendi, adhuc vsque tēpora propagato. Scillam esse decernit Guil.ex Galeni sententia, cui radices sint candidæ: Pancration cui russę; Dioscor.authoritate. Ille Matth. si Scillam terræ suæ hærentem conspexisset, ternos eam flores fundere haud negasset. Quod cur ex Theophrast. adnotauerit, nec Narcissum ter florere, quod ibidem traditur, obseruauerit, magni est apud Guill.momenti. Agnoscit sanè, cùm hoc in loco, tum in aliis non paucis, ingenium ipsius vafrum & versipelle.

Amatus quoque similem Censuram contra Ruellium cum Matth.habet, dicens, Pancratium facit Scillam minorem & illam quidem nigram. Ruelliū arguit eum contra naturæ ordinem nigrā ferè minimam facere cùm sit Masculus appellanda. Verùm animaduertit Amatus Ruellium Plinium imitatum.

Scillam siue Squillam pingit & Laguna: Scribitque vocari in Castilla *Cebollam Albarranam.* Ibidem dicitur Arabibus *Hasfel* vel *Alaschil.* Cat. *Ceba marina.* Portugalensibus *Cebola Albarrana.* Gall. *Oignon marin*, *Charpentaire*: Scillæ flos albicat & ad flauum inclinat. Si stirpium diligens indagator fuisset, tradidisset nobis discrimina Scillarum in sua Hispania prouenientium, ille posuit iconem Hyacinthi maioris pro Pancratio nullâ additâ descriptione.

Lonicerus qui Scillam, Cepam marinam, & officinarum Squillam vocat, propriam addit figuram, & descriptionem, atque caulem & flores prouenire ante folia.

Scilla nostra (inquit Gesner.) vulgaris, siue Pācratium sit, siue alia species Scillæ, rectè & vtiliter in Theriacam additur: & vires omnes, quas

Vete-

Veteres Scillæ attribuerunt, egregiè præstat, vt plurimis experimentis constat. Quamuis autem folium Lilii eam habere aliqui obiiciunt, non Aloes, quod Dioscor. requirit: non idcirco tamé à Scillarum genere excludi, & tanquam venenosa reiici debet. Matthiolus eam damnat quasi mitiorem iusto & parum efficacem. Anguillara cótrario nomine quasi nimiùm vehementem & venenosam. Ego tanquam bonam & conuenienté Antidotis approbo. Debet enim ad Antidotos quæ in eodem genere efficaciora sunt, deligi, potiùs quàm lenissima. Esto vehementior quàm Scylla alba, edulisque (Scillæ nomine adhuc in quibusdam Græciæ insulis nota, vbi Scillam nostram Cepulam caninam vocitant, vt Anguillara docet,) at eo medicatior esto. Esto venenosa si in cibis, præsertim sæpiùs & copiosiùs, sumatur: non tamen venenosa erit si præparetur quo debet modo, & aliis multis misceatur: sed iam venenorum & morborum multorum alexipharmacum fiet. Alba verò & edulis si sic præparata antidoto misceretur, omnem vim medicamenti exueret. Esto Pancratium, vt vult Anguillara, nó ideò tamen venenosa erit in antidoto, nec reiicienda: cùm Veteres Græci Medici, Pancratium adeò simile fecerint Scillæ, vt ab aliis simpliciter quoque Scillam, ab aliis Scillam minorem appellatum, & iisdem omninò viribus pollere, mitioribus tamen, scripserint, quod si venenosius esset quàm Scilla, minùs profectò non dici deberet. Et vt veneno eam non carere concedamus, non tamen ab antidotis excludenda est.

Anguillara, Saga contra Gesner.

Certè Plinius quoque vim Veneni Scillæ tribuere videtur, cùm scribit lib. 20. cap. 9. Oxymelitis scillitici tantam vim esse, vt animæ extinctæ speciem momento aliquo præbeat, id quod nos etiam a vino scillitico factùm obseruauimus in muliere, quæ copoto in veteri strangulatione, aut persimilem ei affectum ad breuissimum tempus incidit. Arabes etiam de Scilla venenata, loci natalis præsertim ratione, loquuntur. Authores cùm albam Scillam eligi iubent, præcipuè ad acetum Scilliticum, hoc ipso ostendunt, aliquam etiam esse russam Scillam, quæ quoniam multò acrior & vehementior est, præparari debet, vt minore periculo sumatur assando, torrendo vel elixando, alba verò cùm innocentior sit, præparari aliter non indiget quàm vt in taleolas secta siccetur in vmbra pro aceto vinóque medicatis ex ea parandis, ad theriacam verò Scillam albam deligere nemo iubet. Iam quod ad magnitudinem attinet Scilla vulgaris nostra duplex uidetur maior & minor: quod si aliter quàm ætate differt: minorem Pancratium dixerim, maiorem verò Schinum, quo nomine Veteres (Hippocrat. Aristophanes Theophrast.) Scillæ speciem nominarunt: etsi Gazá male Lentiscum verterit: vt & Cicero ex Arato: nisi forsan & ipse Aratus homonymia nominis deceptus, transcriptum ab aliis Schini nomen, pro Lentisco arbore &c. Hispanicâ certè Scillâ, quá cæteris acriorem esse aiunt & maiorem, folio Aloes, simpliciter Scillâ diceremeaque si ad manum foret præparata ad Antidotos vterer. Ego ex homine docto & fide digno cognoui, toxicum etiam apud Hispanos ex Scilla parari, sicuti ex Elleboro: quod magnum ipsius vehementiæ argumentum est. At Scilla edulis alba quam in Creta & Cephalonia adhuc esitari Anguillara tradit, non simpliciter Scilla, vt ipse putat, sed Epimenidia Theophrasti vocari debet. Diuidit autem Plinius quoque Scillam in genus medicatum & cibarium. Quod si, vt dixi, Scilla nostra vulgaris minor, Pancratium est: & à maiori specie differt: vulgaris maior, quæ tum russa, tum albicans (vt audio) affertur, (quæ colorum discrimina haud scio, an in minori quoque reperiantur) non temerè Schinus vocabitur: Galenus quidem dubitat an Schinus Hippocrati idé, quod Scilla sit, vel aliqua eius species: sed ex Theophrasto à Scilla differre, eique cognatum esse liquidò apparet. Plutarchus Periclem Schinocephalim agnominatum tradit, ab oblonga & acuminata capitis figura: additque Schinum pro Scilla accipi. Hæc de Scyllæ generibus habui à me diligentiùs obseruata: ex quibus etiam constat [ornatissimè Calceolari] paratam à te nuper theriacam antidotum, è vulgaribus Scillis trochiscos non temerè recepisse. Scilla Theophrast. ter floret in anno & tria arandi tempora significat: & Arato similiter, etsi is de messe loquatur. Sed Aratus primò Schinum ter fructum producere ait: deinde etiam Scillam ter florere. Et quoniam is primùm ab Ilicis simul & Schini fructibus, prognostica quædam tempestatum signa exponit, de duabus arboribus sentire videtur, Ilice & Lentisco: cùm Schinum verisimilius sit, illum quicunque hoc ante eum scripsit, a quo ipse nimirum est mutuatus, pro Scillæ specie accepisse, sicut & Theophrast. alibi accepit. Lentiscus quidem an ter floreat alicubi, non constat mihi: non sit autem mihi verisimile. Scillam ter florere minimè dubito: non ubique tamen, sed in Græcia & notis Theophrasto locis. σχῖνος igitur per iota in prima, fœmenino genere, Lentiscum significat, & antiquioribus eorum aliquando speciem Scillæ: Σχοῖνος verò per oi diphtongum masculino genere, Iuncum.

Vim Scilliticus effectus in muliere. Scilla venenata.

Scilla vulgaris duplex, maior & minor. Pancratiũ. Schinus Gaza error & Ciceronis. Lentiscus.

Folio Aloes.

Scilla edulis Anguill.

Scilla duplex.

Russa & albicans.

Schinus species Scillæ.

Scilla ter floret.

Schinus Arati.

Iuncus.

Vocat Tragus cum Iacobo Manlio Cepam muris Meußzwibel/alioqui dicitur Cepa marina, Meerzwibel. *Squilla* in officin. Quæ *Scilla*, Græcis dicitur, etiam apud Latinos nomen suum retinuit, Fuchs. Corn. & Cordo testibus, quanquam Varronis exemplo nunc omnibus officinis *Squilla* vocetur. Nostri Meerzwibel / hoc est, Cepam marinam vocant, alii Meußzwibel, id est, Cepam murinam.

Squilla Varroni & Vulgo. Cepa marina & murina.

Bellon. lib. 1. Obs. cap. 18. ait: In Cretæ maritimis littoribus prouenium copiosè radices, quæ Theophrasto littorales bulbi dicuntur, & ab Aromatariis, Gall. venduntur pro Squillis aut Scillis. Quo in loco quamuis Dodon. existimet Bulbos littorales Bellonii eosdem esse cum Scilla vulgari, nihilominus dubitamus: quid si Scilla sit Anguillaræ & fortè Pancratium Monspelianum vt suspicamur.

Bulbi littorales Theophr. Dodon. not.

Camer. in Epitom. Matthiol. nouam figuram addit, in qua flores habent tantùm quatuor foliola, an benè iudicent qui viderunt aut videbunt Scillam vulgarem florentem.

C. Bauhin. Phyt. Scilla 2. maior radice rubra: Pancratium Clusii: Scilla rubentibus radicis tunicis. Lobel. Obs. pag. 76. & icon. pag. 152. Florem huius nemo pinxit, Plinio a profligandis morbis omnibus dictum videtur. Si nullus florem pinxit necesse est iconem Fuchsii, Tragi, Dod. Matth. & aliorum esse falsam, quæ exhibitæ fuere ante Clusianam.

C. B. not.

Idem apud Matth. tres scillas tradit, de quarũ prima dicit: *Scilla maior radice alba* Casp. Bauh. Brunfelsio. *Scilla seu Cepa muris* Trago, Matthiolo. Fuchs. Cordo in Dioscor. Gesner. hort. Hist. Lugd. *Scilla communis*, Dod. Gal. *Scilla maior* Castori. De secunda scribit: Scilla Hispanica, radice est alba. Nos de paulò pòst agemus. De tertia verò sua Scilla ait: *Scilla maior,*

radice rubra C.Bauh. Hæc radice est maiore: *Pancratium* Cluſ. Hiſp. Dod. Lugd. Tabern. *Scilla rubentibus radicis tunicis, folii Aloes carinato.* Non inuenimus quemquam ex iam nominatis Scillam tradere maiorem radice alba, quinimò ii tradunt vulgarem officinarum, quæ ruffa non alba: non igitur tres facimus Scillas cum C.Bauhino, nec Cluſii Pancratium ſeparamus à vulgari Scilla de qua ſuprà nominati.

C.Bau.

Nomina linguarum. Σκίλλα, Offic. *Squilla.* German. Meerzwibel Meuß zwibel Belg. zee Aiuyn. Gall. *Scipoule, Squille, Charpentaire, Oignon marin.* Hiſp. *Ceba marina, Rebela Albarran.* Boh. Eybula Morſka.

Locus & Tempus. Spontè naſcuntur copioſiſſimè in Balearibus Ebuſoque inſulis ac per Hiſpanias. In Sicilia & Apuleia copioſè, maximè apud mare. Scilla ter floret, tria tempora ſationum oſtendens: Non ſolùm Venetiis vidimus Scillas multas rubras magnas, verùm etiam Lugduni, vbi tamen meo tempore apud Pharmacopœos rarus erat vſus, quemadmodum & Geneuæ vbi Scillarum loco alios vſurpant bulbos. Bulbi Scillæ in Offic. non ſati qui conſtant corticibus, craſſis, ruffis, ac viſcidis, folia produnt. Baſileæ pharmacopœos vtentes obſeruaui. Patauii vidi in horto publico. Lugduno mihi miſſa quæ æſtate latitans, tandem Autumno folia produxit Montbelgardi: ſed non diu perdurauit frigore interempta, in horto E.C.

Delectus. Eligenda bene magna & alba, vt docent tum Democrates tum Dioſc. Secundum Galenum & Meſuem melior eſt quæ alteri connexa eruitur [ſola enim & ſingularis, eſt venenoſa] ſapore dulci, acri, amaro, laminis ſplendentibus, ex agro libero: Auicennas eligit inter humidas grauem & non magnam, mediæ magnitudinis & plenam. Foeſius etiam expetit fœminam candidiſſimam, iuſtæ magnitudinis, non admodum enormem, benè habitam & nutritam, neque putridam, neque gelu flaccidam, ſed recenter ex terra ſumptam, cùm eius caules exactè aruerint, ſeu quando triticum metunt, quæ tum potiſſimùm viget: Idque iuxta regulam Dioſcoridis generalem, quâ ait, radices & ſuccos ipſarum & cortices, auferre oportet quum herbæ folia amittere incipiunt.

Vſus. Colleg. flor. expetit collectam initio Iulii. Datur portio Scillæ à drachmis quinque ad drachmas duodecim: Oxymeli autem ſcillites ab aur. ſex ad vncias tres: Trochiſci autem à drachmis duabus drachmas quatuor.

SCILLÆ MAGNÆ ALBÆ.

CAndidæ autem Scillæ, ſiue albæ magnæ, multæ, miſſæ fuerunt Antuerpiâ per D. Pharm. Coldembergium Val. Dourez, differentes à Lugdunenſibus paruis, ſiue Pancratio Monſpeſſulano, quas adhibuimus in conficienda Theriaca Lugduni & Geneuæ. Diſcrimen autem à vulgari rubra, in iis non potuimus animaduertere, præterquam in colore: magnitudo eadem, ſquammæ craſſæ & latæ, ex quibus apparebat folia, æquè lata eſſe, atque rubris. Ea in re multùm differentes ab eorum bulbis, quibus vtebantur pro Scillis, an idem ſit ſapor non annotauimus: non placet igitur duplex deſcriptio quam ante poſuimus Scillę albidę traditæ à Dod. Exiſtimamus eum ſcripſiſſe ex alienis, non iuxta plantas à ſe viſas.

Is hist. in fol. pro ea aſſumit iconem Scillæ Hiſpanicæ, hæc de ea ſcribens: Scillæ hiſtoriam plerique dederunt, ſed quia nemo hactenus legitimam eius iconem exhibuit, facere non potui quin meis Obſeruationibus insererem, cùm eam & primùm emergentem, & florentem, ſemineque onuſtam, pleriſque Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis eruerim. Eſt verò Scillæ *caulis* plerumque cubitalis aut maior, rectus, nudus, abſque *foliis*, plurimis candidis & ſtellatis *floribus* ornatus, Aſphodeli minoribus, ornithogali maioribus (quod quidam Scillam Epimenidiam putant:) explicari incipiunt, quemadmodum Aſphodeli & quarundam aliarum bulbacearum ſtirpium flores: his ſuccedunt triangula *capitula*, compreſſis angulis, & velut inania, in quibus tamen nigrum, planum, palaceum ſemen: quinque, ſex aut plura demum emergunt *folia* liliacea, lata, viridia admodum, denſa, ſiue carnoſa, humi expanſa: nonnihil carinata: *radix* craſſa eſt, multis tunicis albis lento quodam humore plenis prædita, multiſque craſſiuſculis fibris capillata. Copioſè naſcitur ſupra Olyſipponem, & pleriſque aliis Luſitaniæ & Hiſpaniæ locis. Floret Auguſto & Septembri matureſcit: folia maturo iam ſemine, & exarido caule, emergunt Nouembri & Decembri. **Locus & tempus.**

Cur Dodon. & Cluſius Scillam albam, veriùs Scillam cenſeant, quam ruffam, non poſſumus adhuc intelligere. Conſtat ſiquidem Veteribus Scillam fuiſſe duorum colorum: Albæ meminerunt inter Veteres Dioſc. Plinius & Democrates in deſcript. Theriac. apud Galenum.

C.Bauh. Phyt. *Scilla 1. maior radice alba. Scilla* Matth. l.2. c.168. & icon p.244. *Scilla* ſiue *Cepa marina* Lobel. icon. p.73. & Cluſ. Hiſp. l.2. c.16. Sed legimus & nos Matth. & quidem plures editiones, quas indefeſſo ſtudio euoluimus, nullam tamen inuenimus iconem ſimilem iconi apud Lob. & Cluſium exhibitæ, nec etiam deſcriptionem, icon eadem eſt valdè differens à Cluſiana & Lobeliana, quæ licet non vndique placeat, placet tamen meliùs quàm noſtra Fuchſiana. **C.B. [illegible]**

Idem apud Matth. *Scilla maior radice alba* C.B. *Squilla* Brunfel. Trag. Matth. Fuchſ. &c. de quibus antè. Itē *Scilla ſecunda Hiſpanica.* Cluſ. Hiſp. Caſtori. Lugd. *Scilla* Lonic. Ceſ. *Scylla* ſiue *Cepa marina* Lob. *Scilla.* Dod. fol. Cur à C.B. tradantur hic duæ Scillæ albæ neſcimus, prior enim eſt rubra vulgaris: etiam 2. Hiſpanica Scilla. Nec placet quod dicit Scillam ſuam ſecundam Hiſpanicam Cluſii à Lonicero tradi, vbinam id factum nondum nobis conſtat. **C.B. lapſus alter.**

Scribit Matth. Scillam Hiſpanicam veram acrimoniâ ac virium præſtantia communes noſtras Scillas longè vincere, non demonſtrans cuius coloris, & quâ in re differat à vulgari ruffa, quæ ei Pancratium, præterquam acrimonia.

Amatus Scillæ meminit, vbi quid velit non demonſtrat: ex ſequenti tamen capite apparet eum per Scillam, intelligere hanc albam: quam ipſe fœminam putat, Ruellium reprehendens quòd maſculum appellet, in eo imitatur Matth. Verùm non animaduertit Amatus Ruellium Plinium eſſe imitatum.

Lobel. Obſ. p.75. *Scilla* ſiue *Cepa marina Hiſpanica.* Adv. 57. Hiſp. *Cebulla Albarrana* & *Cepa marina.* Hæc ille, qui figuram Cluſij habet. Ic. Pl. p.151. *Scilla Hiſpanica.*

Anguill. Scillæ Candiæ ſiue Cretæ & Cephaloniæ meminit, eámque veram & legitimam exiſtimat, & ait Nicandrum & Dioſc. ac Oribaſium laudare albam Scillam indicantes quo candidiorem

otem eò minùs acrem. Ego interea apud Dioscor. non inuenio candidam minùs acrem, nec propterea laudatam à quoquam: considerandum igitur an hæc Anguill. Scilla diuersa sit ab Hispanica, alba, & an fortè Epimenidia Theophrasti & Plinii, & quantùm differat à prædicta Scilla & in quibus: item an diuersa à Pancratio Monspeliaco.

Vires & Vsus. Si duri fuerint vteri, ne concipiant, post adhibitum fotum Scillæ [τῆς σκίλλης] radicem longitudine sex digitorum, duorum crassitudine laxà conuolutam, Hippoc. subdit, tamdiuque apponit, quoad os vteri molle & latum sit. Aut ipsam Scillã sine radice tritam eodémque modo laxà conuolutam apponit. Quibus modis, & vterum, si pituitâ laboret, purgat, aperit, & aquã ducit.

Collect. De Scillæ viribus ita Dioscor. Scilla vim habet acrem & feruentem. Assata verò multùm sui vsum exhibet. Farina (σταιτί: quidam vertunt pistorio opere) subacta, aut luteo oblinitur, & in clibanum mittitur, aut prunis obruitur, donec circumsita farina satis fuerit assata. Quã ablatã, si non flaccida facta est, altera farina aut luto oblito, eadem faciemus. Quæ enim non sic assata est, interaneis maximè noxia exhibetur. Assatur etiam in olla operculo tecta, & in clibanum immissa. Sumitur ex ea quod maximè medium est, externis circumcirca ademptis. Coquitur item incisa, ita vt prima aqua diffundatur, & alia affundatur, donec aqua non amara aut acris fiat. Sed & concisa filo transmisso siccatur in vmbra, ita vt frusta non se mutuò contingant. concisâ itaque ad oleum & vinum & acetũ scilliticum utimur. Ad rimas pedum interna crudę Scillæ pars cum oleo feruecta, aut cum resina liquata, imponitur. Commorsis autem à vipera

Semen. in cataplasmate cum aceto cocta. Ex assata verò contritis salis tosti partibus octo, ad vnam scillæ partem additis, exhibemus cochlearium vnũ, aut duo ieiunis, ad aluum molliendam. Addimus & in potiones, & compositiones aromaticas: (ἀρωματικὰς, quidam legunt ἀραιωτικὰς) & in quibus vrinam mouere volumus, & in hydropicis, stomachicis quibus cibi innatant, & in morbo regio, torminibus, diuturna tussi, anhelosis, sanguinem reiicientibus, [αἱμοπτυικῶν Ruellius ore reiicientibus:] satis autem est pondus trium obolorum cum melle delinctum, coquitur etiam cum melle, & editur ad eadem, concoctionem maximè adiuuans. Ducit autem strigmentosa. Cocta verò ad eadem facit, similiter accepta. Vitanda est eius exhibitio, in his quibus exulceratio quędam intrinsecus est. Assata eadem ad verrucas pensiles, & perniones illita facit. Semen eius tritum carica aut melle exceptum, & in cibo acceptum, aluum mollit. Est etiam auxiliare contra veneficia medicamentum, tota præ foribus suspensa.

De iisdem Plinius [inquit Hist. Lugd.] confusè tractauit his verbis: Prodest & gingiuis, & dentibus, vel per se commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto, & melle sumpta. Linguæ quoque recens subiecta, præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luteo illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde concinditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctę ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad splen eticos & stomachicos, si non sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas quadrinis diebus soluta, furfures capitis, & vlcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. *Hæc Plinius.* In quibus Marcellus, Vergilius & Corn. erroris eum insimulant, quòd dixerit adipe aut luto illita, pro eo quod est apud Dioscor. σταιτί ἢ πηλῷ περιπλασθεῖσα, id est, farina aqua subacta, quam pastam vocamus, aut luto oblinitur: στέαρ enim & στεάς hic non apicem, nec multis aliis locis apud medicos significat, sed pastam aut fermentum. Docet itaque Dioscor. & quomodo assãda sit, & quomodo coquenda, & quomodo cruda concisa afficcanda, omnia clarè & euidenter [inquit Cornarius.] Verùm ea confusè tradidit Plinius lib. 20. cap. 9. Coquitur, inquit pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Quod itaque tostã purgari dicit, & medium eius iterum in aqua coqui: hoc Dioscor. non vult, sed de assata siue tosta purgata, medium in usum assumi. Totam verò scillam item incisam coqui, permutata aqua donec amaritudo aut acrimonia in ipsa non percipiatur. Ibidem tradit Plin. vim quoque ac vsum medicum Scillæ: & habet id etiam quod Dioscor. ad finem dixit, esse auxiliare contra veneficia medicamentum totam præ foribus suspẽsam, his verbis: Pythagoras Scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere dicit: quanquam idem quoque de Asphodelo lib. 21. cap. 17. prodiderit, velut embl. 154. Corn. meminit vbi etiam Theophrast. locum adduxit. *Plinius not.*

Quæ verò de aceto ex scilla parando exacuẽdóque idem Plinius dicit, infrà expendemus. Verùm hic addemus, αἱμοπτυικοὺς à Dioscor. & reliquis medicis Græcis dici, qui sanguinem ex internis partibus sursum educunt, & per os reiiciunt. Cæterùm Dioscoridis modus præparandi scillam (ait Lobel. Obs. ignauiã & inscitiã Pharmacariorum exoleuit. *Temper. Galen.* De scilla sic disserit Galen. lib. simpl. Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam aut elixam sumere: sic enim vitium eius vehementia exoluitur. Pauli testimonio scilla calefacit & siccat ordine secundo: Mesue autem calida tertio & sicca propè secundum. Dodon. autem tertio. Sed Matthioli sententiã, vsque adeò calida est & sicca, vt exulcerare possit.

Hoc autem annotandum cum Syluio, Veteres excepto Mesue, non meminisse, neque cultri ex ligno Pini vel Cupressi, ad diuidendam Scillã, nec acus ligneæ, nec de medio eius abiiciendo, vt Neoterici faciunt. Quinimò Gal. ad Pisonẽ de Theriac. iubet sumere partes interiores Scillę. De ratione extrahendi succi legatur Sylu. lib. 2. Pharmacopœiæ.

Si Scilla reponatur inter fructus arcet eorũ putredinẽ. Aiũt minutim incisam & in vase vitreo melle pleno, per totam æstatem Soli expositam,

deinde collatam, præsentaneum esse remedium epilepticis.

Pancratium adeò rusticis Hispanis exosum vt Clusium eius bulbos eruentem admonerent ne degustaret, præsentaneum enim esse venenum: Illi tamen aquâ dum illa assatur extillante scabiem vtiliter illini & curari asserebant.

MEL SCILLITICVM.

Mel Scilliticum.

QVidam ætatis nostræ (verba sunt Matth.) Medici in cerebri,&neruorum frigidis affectibus Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in vas vitreum coniiciunt, insolantque per æstatem, ardente præsertim Sirio; demum percolato melle vtuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos vsus Scillæ parandæ ratio. Quippe qui conscissam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed vt ab ea succum Sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret in fictile, vel vitreum, vas, in quo plurimum mel fuisset, dissectam Scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec Solaribus radiis ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant,, vt qui Scilliticum mel conficiant Scillæ liquoris vice.

Oxymel Scilliticum.

Tractaremus hic de Oxymellite Scillitico nisi maior esset historia, præterea iam incipit magis compositas vires nancisci, de eo Plin. l.3.c.2. Mesues lib.3. de Antid. cum com. Syluii: vt & alii.

Vinum.

Vinum quoque ex Scilla fit hoc modo, concisam velut dixi Scillam in Sole siccato, deinde ex ipsa contusa, & angusto cribro excussa, minam vnam linteo raro illigato, & in musti boni ac recentis sextarios viginti mittito, & per menses tres macerari sinito. Postea vinum in aliud vas transfusum, diligenter coopertum reponito. Potest & humida Scilla in vsum assumi, Rapi modo concisa, & pondere duplicato. Debet autem per dies quadraginta insolari, & valdè inueterari. Sed etiam hoc modo prædictum paratur vinum. Scillæ dissectæ & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & senos menses in vase obstructo macerari sinito: post id tempus defæcatum & excolatum vinum reponito. Commodum est ad cruditates, & ciborum corruptiones, , & eos qui hos reuomunt. Item quibus crassi in ventre aut stomacho hærent, lienosis, malo halitu præditis, hydropicis, morbo regio laborantibus, in difficultate vrinæ, tormina sentientibus, inflatis, resolutis, rigoribus diuturnis, vertiginosis, conuulsis. Ducit etiam menses, & neruos maximè lædit. Melius est quod vetustius est. Vitare tamen eius vsum oportet, tum in febribus, tum in his qui intus vlcus habent. Hæc *Diosc.* Hic subscribenda quæ Gal. tradit de vino Scillitico lib.3. de paratu facilibus. Vinum fieri è Scillæ radice *Plinius* ita simpliciter lib.14.c.16. dicit. Sed quomodo fiat, & quem vsum de se exhibeat, neque eo loco, neque alibi vsquam, quòd sanè ego (inquit Cornar.) sciam, tradit. *Columella* uerò libri 12.c.31. & vsum, & parandi modum sic tradit. Vinum Scillites ad concoquendum, & ad corpus reficiendum, itemque ad veterem tussim, & ad stomachum, hoc modo condire oportet. Primùm ante dies quadraginta, quàm vinum voles vindemiare, Scillam legito, eamque secato quàm tenuissimè, sicut raphani radicem, taleolasque sectas suspende in vmbra, assiccentur. Deinde cùm aridæ erunt, in musti aminæi sextarios 48. Scillæ aridæ adde pondo libram, eamque inesse patere diebus triginta. Postea eximito, & defæcatum vinum in amphoras binas adiicito. Alii scribunt in musti sextarios 48. Scillæ aridæ pondo libram & quadrantem adiici oportere, quod & ipsum non improbo. Alii hoc ipsum Scillæ pondus, quod suprà dixi, in musti duas vrnas adiiciunt, & per 40. dies inesse patiuntur. Hæc quantùm consona sint his quæ Diosc. prodidit, conferentibus diiudicare facilè est. In vulgaris tamen exemplaribus Columellæ, ad finem legitur, in aceti duas vrnas adiiciunt. Pro aceti autem voce, legendam esse vocem musti non dubium est. Sequitur enim aceti Scillitici præparatió mox c.34. sequenti. Hic autem de vino Scillite parando agit.

Acetum Scilliticum.

Acetum Scilliticum hoc modo Dioscor. præparatur. Scillæ albæ purgatæ, concisæ, & filo traiectæ, vt frusta mutuò se non contingant, & in vmbra ad dies quadraginta siccatæ, minam vnam accipito, & in aceti boni sextarios 12. mittito, & in Sole ad dies sexaginta macerari sinito, vase diligenter operto. Postea exemptam ac expressam Scillam ipsam quidem abiicito, acetum verò excolatum vasis excipito, ac reponito. Quidam minam Scillæ vnam, ad aceti sextarios quinque ammiscent. Alii mox purgatam citra resiccationem, eodem pondere iniiciunt, & per menses sex sinunt. Et tale maiorem secandi vim acquirit. Idoneum est si colluatur, ad gingiuas humore flaccidas, constringens ac firmans ipsas, itemque dentes mobiles. Putredines quoque & graueolentias oris satis emendat. Idem absorptum guttur firmat, & callosum facit, & sonum validum ac clarum efficit. Assumitur etiam ad stomachicos, ægrè concoquentes, comitiales, vertiginosos, melancholicos, & fatuos. Insuperque ad vteri strangulationes, & coxendicum affectiones. Refocillat & valdè debiles, & corpus sanum ac benè coloratum facit. Visum quoque acuit, & ad auditus grauitatem (vide postea Cornarii verba) instillari potest. Et in summa ad omnia efficax est, exceptis internis exulcerationibus, capitis doloribus, & neruorum affectionibus. Datur quotidie sorbendum ieiunis, ab initio modicum, paulatim augendo vsque ad cyathum. Quidam tamen cyathos duos, aut etiam ampliùs exhibent.

Acetum Scillinum inquit Plinius l.23.c.2. inueteratum magis probatur, prodestque super ea quæ diximus, acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam: & his qui ieiuni vomunt. Callum enim faucium facit, ac stomachi, odorem oris tollit, gingiuas adstringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis, & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum vitiis perquàm vtile. Cauendum exulceratis. Hæc Plin. post aceti tractationem, de aceto Scillino [inquit Cornar.] subiicit. Et in reliquis quidem à Diosc. non dissentit, sed quod neruis infirmis perquàm vtile esse dicit, in hoc & Dioscor. & sibi ipsi contradicit. Diosc. enim dum ad omnia efficax esse ait, internas exulcerationes, capitis dolores, & neruorum affectiones excipit.

Ipse

Ipse verò Plinius paulò antea de aceto agens, Vesicæ & neruorum infirmitatibus ipsum nocere dicit. In hoc itaque dissensio est, haud scio quà occasione inducta.

Eius verò parandi hunc tradit modum. Scilla quæ candidissima fuerit, inquit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo est consutum suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti, quamasperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus 48. gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi, laterúmque doloribus parum sumptum binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidiùs haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat.

Aqua ex aceto Scillitico distillata est gratior & efficacior [Oxymellite,] vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos, lentos, putres, dando ad sesquiunciam cum mellis aut sacchari rubri vnciis tribus.

De Aqua Scillæ ita differit Matthiol. Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro incisæ vasi infernè foraminulento, & suprà operculato lutóque munito imponuntur. Huius ollæ fundus immititur in alteram ollam subiectam in scobe terræ, & luto commissura circumdatur. Tum ignis excitatur circa superiorem ollam per noctē vnam, horas decem aut ampliùs. Sic aqua defluit in ollam inferiorem, quæ cum farina vel pane mixta, gustata mures citò necat: citiúsque si lithargyri paucum miscueris. Scilla in aqua macerata & à muribus pota eos interficit. De trochiscis scillæ Androm. ad Theriacam hæc leguntur.

Aqua contra mures

Andromach. ad Theri.

Indeq; capillatam Scillam cum cortice sumptam,
Pulte linas, medio consti...dsque foco.
Agceneris rutuli cumulos superingere donec
Reddatur Scillæ mollius igne caput.
Signa dabit, feruet positos cùm discutit ignes:
Excute, & vt laues dempseris exuuias,
Tres Scillæ partes, Erui compone duabus
Pistillóque crepet concaua pila diu.
Ac minimos tandem contusa premantur in orbes
Quos procul à radiis mitior vmbra tegat.

De pastillo scillitico & de præparatione Scillæ ad pastillum potest legi Fuchs. de comp. med. lib. 1.

Trochisci Scylliti.

Hic autem ponemus rationem conficiendorū pastillorum Scylliticorum ex Galeno, quæ eadem est cum Andromachi præparatione: Verba autē Galeni hæc sunt l. 1. de Antid. cap. 9. Principio Scillam succulentam de terra euelles, cuius folia penitus iam & scapus aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorem particulā induces ex tritico nouo, quantúmque fieri potest exquisito confectam, ipse postea multo calidóque cineri subiectam non priùs extrahes, quoadusque circumposita pulticula crusta planè fiat. Quod si vbi hæc agis furnus aliquis adsit, vnà cum pane Scillam illuc inferre potes, inde cum obducta plùs iam exaruit, ipsam extrahes, & conteres. Satis assam verò Scillam intelliges, si festucam immissam admiserit, scilla namque cùm benè tosta est, surculos facilè excipit. Vbi verò scillam diligenter attriueris, candidam Erui farinam admisce: nam quæ candida non est, amara supra modum esse consueuit. Cognitum autem vnicuique existimo priùs oportere tenui cribro farinā excutere, ac præterea diligenter eam læuigare. Scilla verò sesqui pondere farinam superet opus est. Dico autem sesquipondere, vt si duas farinæ sumas scillæ tres accipias. Quam rem cùm & Andromachus iunior asserat, nescio quà ratione ductus velit Erui farinæ drach. octoginta esse, scillæ verò centum viginti, cùm satis sit dicere, scillam eruum sesquipondere superet. Postremò verò simulatque rotulas tenues ex hac mistura conformaueris, in cella, sicuti paulò antè dicebamus, ad meridiem vergente repones, quas tamen non in solis radiis collocabis. Verùm sicut de pastillis Viperæ dictum est, ita in his quoque cætera perage: *Hæc Galenus.*

De Scilla venenata & remediis.

In Scyllarum genere quædam suapte natura venenosa prouenit, quæ sua malefica vi, etsi quàm parcè deuoretur, illicò tamen hominem torquet, quemadmodum Fungi, qui in lethalium genere habentur. Venenosa igitur scilla [ut Mesues tradidit] sola, nec alteri annexa, prouenit, locisque oboritur fœdis, ac graucolentibus, vt apud Thermas. Quapropter de hac differens Auic. inter venenatas plantas fen. 7. 4. volum. sic inquit: scillæ malæ vius ventriculum exulcerat; & intestina, ipsásque Mesaraicas venas, aliósque meatus, qui è ventriculo in iecur permeant: Quo fit vt in visceribus oriantur punctiones, acutique cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græcè stomoma, nos verò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum vitellis, in aceto decoctis. Quinetiam iis frixa cibaria conferunt, pinguia carnium iura, recens, crudúmque butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliáque permulta.

BVLBVS ERIOPHORVS.

Descriptio.

SVnt huic multa, oblonga *folia*, Hyacinthinis ferè similia, minùs carnosa, & succulēta, duriora tamen, viridia, mucronata, sapore ingrato, quibus minutissimè etiam confractis, tenuia quędā fila instar telæ aranearū diduci possunt. Ex horum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rectus, scillini caulis æmulus, læuis, nudus, virescens, superiore verò parte ad cæruleum colorem tendens: in summo veluti oblongam ac densam fert *spicam* in denos vel plures versus, antequam explicetur, distinctam, primùm viridem, sed paulatim (dum sese explicat in flores) cæruleum colorem contrahētem: *flores* senis foliolis stellarum expansis constant, triangulo vmbone in medio protuberante,

Hyacinthi autumnalis floribus promemodũ similes, inodori, colore cum suis pediculis cæruleo & internis staminibus, quorum apices initiò purpurei sunt, &, vbi sese explicarunt, veluti pallescente quadam farina aspersi. Incipit florere ab imo, vti Scilla solet, & reliqui magna ex parte bulbi, qui flores racemi aut spicæ in modum confertos habent. *Semen* etiam obseruare voluimus: sed flores admodum caduci, statim marcescere cœperunt, & relictis in caule tantùm pediculis deciderunt. *Radix* crassa & bulbosa est, ex plurimis tunicis contexta, alba, tomentosa, & veluti aranearum telis obsita, multos circa latera natos bulbos habens, & crassis oblongisque fibris nitens.

Hæc est Clusii descriptio quam integram ex eo ponimus: potuissemus quidem describere, vt qui diu coluerimus & obseruauerimus veluti fila aranearum, quum franguntur folia, sed nobis flores non protulit. Liberum per nos esto cuilibet iudicium asserendi an planta quæ exhibetur sit Bulbus Eriophorus Theoph. scribentis lib. 7. Hist. pl. c. 13. constare Bulborum plura esse genera, sed maximam, peculiaremque præcipuè differentiam lanigerarum herbarum. Esse enim tale quoddam genus, in littoribus nascens, cuius inter summum corticem, eamque partem, quæ edulis est, lana fit, ex qua mappalia, vestesque quędam conficiantur. Sed huius bulbi, Theoph. neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentiùs, præterquam Eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem Plinius inuenerit, tradit. *Lanam ferens.*

Bulbus porrò hic Muscari maioris nomine Constantinopoli Clusio allatus fuit. *ἐριοφόρον Laniferi* nomen ipsi indidit, ob tomenti copiam, quod lanæ modo in stamina diduci potest.

Dodon. in fol. depingit, sub titulo *Bulbi Eriophori Viennæ nati.* Lobel. Obs. figuram Clusii habet, ac dicit eum veram Bulbi Eriophori Theoph. effigiem exhibuisse. I. Gerar. *Bulbus Eriophorus* Wolly Iacint. *Bulbus bombycinus commentitius.* false bom baste Iacint. C. Bauh. Phyt. *Bulbus Eriophorus* Theoph. id est, *laniferus.*

Locus & tempus. Bulbum Eriophorum primum vidi anno 1578. allatum ex S. Lupo Burgundiæ, Plantatus in horto Ill. F. C. Montbelgardi, quum latuisset æstate & existimarem putrefactum, Autumno produxit folia: tandem multiplicatus, verùm multis annis florem non produxit, qui sanè mihi nondum visus: D. Martinus Chmielecius Prof. Basil. Basileæ in horto suo colit, ac in hortum Il. C. Witt. plantandum dedit 1599 quum periisset mihi. Constantinopoli rediens attulit Philibertus de Bruxella, qui nonnullos Clusio dedit, quorum partim ipse, partim C. V. Ioann. Aicholtzius Medicus & professor Viennensis aliquot terræ concredidit. Clusio omnes perierunt, ille verò duos conseruauit, quorum alter etiam floruit non sine ingenti eorum lætitiâ. Generoso D. Longatre Iunio anni 1585. flores dedit.

Flores mihi proferebat insequente Aprili, quia videlicet, in fictili per hyemem adseruata: altera minor, quam horto credebam, & totius hyemis inclementiam in illo bellè perferebat, dumtaxat Maio, quemadmodum & illa prior, quæ etiam in horto reposita, altero anno florebat. Cæterùm hanc plantam cum Narcissi speciebus quarum icones Matth. exhibuit suis in Diosc. com. historiam verò non dedit, diligenter conferens, non absimilem reperio eius Narcisso 4. qualis saltem extat in Comm. anno 1570. Venetiis editis.

Matth. Lat. & Ital. cum mag. fig. Narcissus 4 qui figuram habet cum solo titulo: non demonstrans vnde acceperit iconem. *Narcissus 4. Matth. Matth. imitator.*

ORNITHOGALVM CÆRVLEVM pallens, & ornithogalum Hispanicum minus.

Descriptio. Ornithogalis qualibet sui parte valdè cognatum [teste Lob. obs.] & affine, sed flos cæruleus, Hyacintho Autumnali penè par & similis. Ex Turnacesi vrbe primùm D. Brancioni munere missum. Idẽ cum hoc fortè fuerit Ornithogalum Hispanicum minus siue sextũ, quod [authore Clusio hist. post.] ex paruo orbiculari albicante bulbo sena aut septena, nouo vere profert *folia* Ornithogalo vulgari ferè similia, sed paulò angustiora, nulla vena cancicante per longitudinem secta, è quorum medio prodit singularis *cauliculus*, interdum & alter, palmaris, teres, sustinẽs senos, septenos, aut plures *flosculos*, alternatim quidem nascentes, sed quasi vmbellam quandam efformantes, adeò æquali sunt altitudine, non secus atque in vulgari & Arabico, senis foliolis ex albo subcæruleo umbilicum occupantibus: nulla adhuc capitula vel *semen* obseruare Clus. potuit: tota coma breui à floribus marcescente. Cõmunicabat Clusio Generos. D. de Longatre *Hyacinthi stellaris serotini albo flore* inscriptione, qui ex Hispania missum dicebat. Floret Aprili. *Ornith. Hispanicũ minus Clusio. Hyacinth. serotinus ferat.* *Locus & tempus.*

BVLBVS MONOPHYLLOS FLORE albo, an Βολβὸν Theoph.

Descriptio. Valdè rara est hæc planta (autore Clusio Exot. cuius certè flos ipsi ante annum 1605. non cõspectus. Eam autem redemerat cũ aliis biennio antè à Gallo rhizotomo Nicolao le Quilt, Lutetiæ Parisiorum commorante, qui in Lusitania erutam asserebat. Vnico autem

autē è terra prodibat *folis* tenui primùm & prorsus iunceo, quod tandem pedalem adquirebat lõgitudinem: duabus autem supra terram vnciis paulò maiorem adquirebat latitudinem, & canaliculatũ fiebat, extremâ tamen parte manente junceâ: vbi verò latiorem adquirere incipiebat latitudinem, ex eius medio exiliebat triuncialis longitudinis *cauliculus*, tenuis, læuis, dilutiùs virens, in cuius fastigio alternatim siti erant tres *flores* non valdè magni [vt ex icone obseruari potest, in qua voluit florum magnitudinem expressā] qui sex foliis cādidissimis erāt præditi, non multùm absimiles floribus Graminis Parnassi Herbariorum, siue Hepaticæ albæ Cordi, sed nullo caliculo, vt illi, inclusi: è quorum medio prodibant sex alba *stamina* flauis *apicibus* prædita, & vmbilicum occupabat *capitellum* trisgulare, sūmo fastigio sustinens exilem *stilum* album, staminum longitudinem non excedentem. Odoratus autem erat iste flos, & spinæ appendicis florum odorem æmulabatur. Eius *bulbus* orbicularis erat formæ, nec Auellanæ nucis magnitudinem excedebat, fuscâ membranâ tectus, sedéque illis multis tenuibus candidis fibris obsitâ. Bina folia, totidémque cauliculos habuit, vt in tabella ad plantæ normam expressa videre licet: flores autem aperiebantur medio Iunio: quale *semen* prolatura fuisset, nihil pronunciare possum, quandoquidem plantam è terra eximere coactus fuit, vt pictori exprimendam traderet: & tametsi bulbus postea terræ denuò fuerit commissus, caulis tamen cum flore breui emarcuit.

Quo nomine appellare debeat hanc plantam dubitat, nisi quis fortè βολβίνην esse censeat, cuius Theophrast. lib. 7. Hist. Plant. cap. 13. meminit: sed quùm eam non describat, & dumtaxat reponat inter plantas quæ bulbosa radice constāt, difficile est certi quidpiam statuere. Siue autem βολβίνην, siue βολβὸν ἐμετικὸν quis appellare malit, per Clusium semper licebit.

BVLBVS SYLVESTRIS FVCHSII FLORE luteo, siue Ornithogalum luteum.

Descriptio

Veris munus Ornithagalon luteum *radice* est bulbosâ, Ornithogali albi bulbum æquante, alba, prætenuibus filamentis fibrata, gustu viscoso & subdulci non amaro, & astringente, vt anotāt Fuchs. & Dodon. è radice statim *folium* emergit porraceū, semunciam ferè latum, dodrantalis circiter longitudinis, in terram caducum, coloris glauci, in teretem mucronem desinens, glabrum, superiùs læue, inferiùs costis plantagineis donatum, modò vnum, modò duo aut tria, plura interdum folia sunt, pinguiuscula, angusta, triquetra: comitatur ipsa e bulbo quoque ortus *caulis* singularis, angulosus, foliis breuior, subrubens, cæterà nudus, alioqui sescũciā ferè infra summum cacumen folio præditum vnico aut altero sextantali, vel palmari, nonnũquam glabro, aliàs subhirsuto, oris paulùm intrò flexis, vt carinam imitetur: è cuius sinu reliquus caulis pergens, aliàs indiuisus, *florem* gerit vnum, aliàs subdiuiditur pluresque ad nouem vsque flores sustinet, vnicuique diuisioni folio apposito. *Flores* singuli ex longiusculis pediculis Ornithogalo similibus, senis constant foliis oblongis, foris viridantibus, hirsutis oris luteis, intus penitus flauis, medium occupantibus totidem *staminibus* cum *apicibus* luteis: meditullium obsidet, etiam nondum delapso flore subnascens *capitulum* triquetrum, *seminis* conceptaculum, cuius ex vmbilico *stilus* exit in apicem luteum desinēs. Suspicamur a Cordo in sua historia Sisyrinchiũ dici, cuius radices sunt foris interdum luteæ, intus verò candidæ, dulces, & Hordeum Pisũmque aqua maceratum sapore imitantes. *Sisyrinchiũ.*

Trag. *Bulbus agrestis*, *Cepa stellata* genus, Nonnullorum Germanorum Ackerzwibel / feldzwibel / & wildtzwibel, hoc est, teste Clusio, Cepa syluestris. Quia verò nos de ea nihil apud Veteres Herbarios legimus, vocabimus interea Bulbum agrestem Fuchs. qui similiter bulbus silu. dicitur, ac qui describit & depingit, adaptans sibi Dioscor. Plinii & Galeni verba. *Cepa Stellata. Syluestris.*

Apud Amatum Lugduni impressum posita icon huius bulbi, cuius mentionem non facit, quod animaduertam. Gesner. hort. *Bulbus hisp. luteis flosculis luteis*. Nondum certè cognitum (Dodon. Gall.) quomodo hic bulbus Veteribus dictus sit, quidam Bulbinam putant: aliis est βολβὸς ἐδώδιμος id est, bulbus esculentus: ille nobis nominatur *Bulbus syluestris*. Belg. Velt aiuyn. Gall. *Oignon sauuage*: hæc Dodon. qui depingit & describit.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 149. *Ornithogalum luteum* Adu. pag. 56. Germ. Geel feltzwibel & Ackerzwibel / *Bulbus syluestris Fuchsii & Tragi*. *Sisyrinchion Cordi*. *Bulbus esculentus Lacuna*. *Ornithogalum* 2. *Clusii hist. post.* Vngari Tikrara vocant, quod quidam *mediocris* Perdicium Theophr. esse censent, qui forsitan lib. 1. cap. 3. scribit plures illi radices esse quàm folia: adiecit tamen crassas habere radices, quæ sanè nota huic non conuenit. *Perdicion.*

Casp. Bauhin. Phyt. *Ornithogalum* 5. *siue luteum*, *Bulbina quibusdam*, aliis *Bulbus esculentus*, aliis *vomitorius*, nonnullis *Perdicium* Theoph. 1. hist. 11. quibusdam *Bulbus maialis*.

Histor. Lugd. pag. 1502. *Bulbus silueſtris Fuchs. & Dodon.* Sunt qui Bulbinam vocent, alii βολβὸν ἐδώδιμον, id est Bulbum esculentum, nominant, quorum sententia peritis Herbariis haud placet. Ruellio, *Bulbus sy. n.* non desunt qui *Bulbum vomitorium* esse credant. Item Ornithogalum luteum Lob. siue bulbus silu. Dodon. Insignis ignorantia Compilatoris hist. qui duas habet figuras & historias vnius plantæ diuersis locis. *Hist Lugd. Comp. not.*

Tabern. icon & hist. *Ornithogalum luteum* siue Geelfeldzwibel. Meliùs nobis placet figura quā exhibemus, quę iam ex Fuchsio parata erat quam noua Tabern.

Gerard. *Cepa agraria* Star wilde of Bethlehem, Bulbine. *Cepa agraria. Bulbine.*

Basileæ prouenit circa Wild & Gundeldingen: Fr. Casp. Bauhinus collectum in Rhætia *Locus & tempus.*

circa Curiam attulit: mensis Martii fine deflorescentem obseruaui in horto Io. Heitzman pharm. Bas. circa Lugdunum florentem Februario & Aprili, Montbelgardi etiam prouenit mihi in horto II.E. C. munere prædicti Pharm. florens Martio. Clus. In Alpium pratis vbi siluæ desinere incipiunt. Lob. Non ita frequens Italiæ, Norbonæque calidioribus visitur. In Aruernis & ad Lugduni pomeria. Sisyrinchion primo Vere folia emittit, nec proximo, sed altero anno, caules floresque producit. Nascitur arenosis, iisque aliquantulùm humentibus aruis. Qui verò in pingui planoque solo, sub arboribus nascitur (inquit Cornar.) quò fluuiorum inundationes perueniunt, maior quidem est, sapore & viribus ignauior. Vbique ad agrorum & siluarum cæduarum margines in Germania frequens, sed etiam apud Vngaros circa sepes & agrorum margines natum vidit Clusius.

Trago siluestris hæc Cæpa in cibo non vsurpatur. At in Medicina non contemnendi est vsus. Siquidem radix [vt idem Trag. testatur] in calido cinere torrefacta, ac cum melle tusa, inque linteo imposita, vlcera depascentia, & manantia sanandi, durosque tumores emolliendi vim habet. C.Bauh. Bulbum maialem contusum, infantibus lactantibus conuulsione laborantibus in lacte exhibent. Hist.Lugd. Dictum autem est, *Pedictum*, quòd perdices ad id se voluent terramque suffodiant. Non desunt qui vomitorium bulbum esse credant, quòd vsu compertum sit radicis decoctum vomitiones ciere, & aluum valenter ducere, non dissentiente Diosc. delineatione, scribentis, Bulbum vomitorium folia habere lori modo, latiora quàm Bulbus esculentus: radicem similem bulbo, cortice nigro. Quæ si per se edatur, vel decoctum eius bibatur, vesicæ malis medetur & vomitiones mouet.

ORNITHOGALVM PALLIDO FLORE.

Descriptio. EST hoc Clusio. Hist. poster. Ornitogalum 7. non valdè absimile Bulbo silu. Fuchsii, maiori tamen *folio* constat, *cauleque* crassiore, licet infirmo: binique aut terni, quos sustinet *flores*, maiores, minùs flaui, sed ex herbaceo, quodammodò pallidi. Obseruabat in Stiriacarum & Austriacarum Alpiũ pratis, vbi siluæ desinere solent.

An Tabern. icon. ornithogalum maius Erdnuß/feldt zwibel. Icon Tabern. videtur respondere Ornithogalo Clusii modò dicto, verùm ineptè ponitur pro vero Ornithogalo, cuius eo capite tradit descriptionẽ. Gerard. *Ornithogalum luteum*, yellow

Star of Bethlehen.

Ornithogalum minus è Pyrenæis.

Binos à Venerio exiguos bulbos in Pyrenæis erutos accipiebat Clusius Histor. post. in append. Hyacinthi stellati albicantibus floribus appellatione insignitos, quorum flores, quum anno 1600. conspiceret, non Hyacinthi, sed Ornithogali parui esse deprehendebat: etenim & similia folia, & flores non dissimiles Ornithogali minoris sexto loco descripti (Ornith. cærulei pallentis) c.33.l.2. plant. hist. foliis & floribus habuerunt: in eo duntaxat differre ipsi videbatur, quòd istius flores paullò maiores apparent, sex etiam foliis constantes, vt illius, quorum singula neruo foris, seu vena subcæruleâ secundum longitudinem per medium essent distincta, & sex staminulorum apices, in hoc furui, qui in illo violacei. Florebat Maio. Hyacinthus stellatus.

ORNITHOGALVM LVTEVM minus.

Descriptio. VNico prodit *foliolo*, duas aut tres vncias longo, angusto, exalbidi coloris & acidi gustus: iuxta quod tenuis vncialis *cauliculus*, vnum aut alterum foliolum sustinens, è quorum medio bini aut terni exiliũt *flosculi* stellati, intus flaui, foris ex viridi purpurascentes, sex radiolis & totidem staminibus intus præditi: iis succedunt pusilla triangula *capitula*, *semine* ruffo, exili & inæquali plena, *radix* alba, rotunda, cineraceo putamine obducta, exigui Pisi magnitudine. Sed & hoc cultura aliquantulùm maius euadit.

Locus. Clus. Pann. *Ornithogalum Pannonicum luteo flore.* Et hist. *Ornithogalum*.10. C.Bauh. Phyt. *Ornithogalum* 6. *siue luteum minus*. Lob. Obs. *Ornithogali species multò minor foliis longè exilioribus & angustioribus: in viridariis nostris prouenit.*

Aprico magis delectari videtur, abundantiùsque crescit in apertis Meridiei oppositis.

Ornithogalum flauum cum staminibus rubris.

Ornithogalum flauum Alcmarianum, circa Alcmariam Holandiæ vrbem repertum, mihi non conspectum, inquit Clusius hist. post. sed N. V. Io. ab Hogelande de eo me monuit. Binis duntaxat id præditum est *foliis*, angustis, longis, Hyacinthi botryodis vulgaris cæruleo flore foliis valdè similibus: *cauliculo* inter illa prodeunti insident *flores* flaui, duplò maiores, *staminibus* in medio rubentibus; eius bulbosa *radix* adeò vulgari

vulgari iam dicto similis, vt si misceantur vtriusque bulbi dignosci non possint. Pro Nono haberi poterit.

ASPHODELVS MAIOR FLORE ALBO, ramosus & non ramosus.

Descriptio. COmplures circumquaque ex vno radicis capite Pæoniæ modo propagantur *radiculæ*, obliquarib. tuberibus interceptæ, gustu Monspelii, vt verum fateamur, dulcibus, nullaque nobis linguam acrimonia vellicantibus : *folia* carinata : Lobelio Cyperi, Oenanthes, aut Porri similia, triquetra, viridantia, cubitum ferè longitudine æquant, statim exorta : inter quæ surgit *caulis* singularis, rotundus, læuis, duos aut tres cubitos altus, robustus, à cuius medio ad summum vsque fastigium numerosi conspiciuntur flores stellati, Ornithogali maiores, foliis albis stria rubra notatis constantes, apicibus luteis : quibus decidentibus capitula succedunt Cerasis paria, semen continentia copiosum, triquetrum, fuscum. (Radices dulces.)

Sic nos descripsimus Asphodelum cùm studiis incumberemus Monspelii ante 40. annos : icon nostra est ex iis quas emimus : quum autem Clusius suum aliter nonnihil describat sapore diuersu, & duos proponat, nos totá ex eo hic ponimus historiam quę eiusmodi est. Asphodelus primus multa habet *folia* oblonga, angusta, triangula, & veluti carinata, fungosa & lenta, mucronata : *caulem* rotundum læuem, bicubitalem interdum, in ramulos supernè fissu, quem à medio ferè sursum vergendo exornant multi stellati sex foliorum *flores*, coloris intus albi, foris verò neruo purpurascente singula folia secundum longitudinem quasi distinguente, [vt Ornithogali flos virescente linea distinctus est,] totidem quot foliola staminibus medium occupantibus: *semen* durum, lignosum, rugosum, atrum, & figura triquetra, capitulo orbiculari ferè, sed tribus eminentioribus costis prædito, & ex viridi purpurascente continetur, quod illo per maturitatem dehiscente, cadit: floret per partes vt verè dicit Theophrast. & incipit ab imis. *Radices* ab vno capite numerosæ exeunt, oblongæ, exiguis napis similes, sed inferiore sede crassiores, atque in fibras desinentes, succi plenæ, candicantes, ingrati & acris gustus. Istius radices videre memini dum Olysippone Hispalim proficiscerer, aratro erutas, quæ ducentos aut plures ab eodem capite pendentes, eósque crassos ad nodū, napos haberent, vt quinquaginta aut ampliùs libras totam plantā pendisse putem. Itaque nihil mirum, si Plinius octoginta simul aceruatis sæpè bulbis referat. Alter huic omnino similis, exceptis caule, qui vnicus est, neque surculosus, & flore qui omninò albus : illius etiam radix nō adeò numerosa.

Placet in tota Asphodelorum varietate priusquam ad certas species descendamus veterem de iisdem doctrinam more nostro proponere. Infit autem Theophrast. lib. 7. Hist. stirp. ὁ μὲν γὰρ ἀσφόδελος μακρὸν καὶ στενὸν καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει τὸ φύλλον. Id est, Asphodelus longum & angustum, & aliquantulum viscosum folium habet. Et paulò inferiùs : Caulem verò habet Asphodelus maximus omnium : Anthericus enim maximus est. Et paulò pòst : Est etiam multi seminis Asphodelus, & semen ipsius lignosum est, forma triangulare, figura nigrum. Gignitur hoc in rotundo quodam, quod sub flore est ; excidens æstate vbi id dehiscit. Arescit particulatim, quemadmodum etiam in Scilla contingit, & primùm ab inferioribus partibus. At in antherico nascitur vermis, qui in aliud animal volatile floridum transmutatur. Deinde cùm anthericus exaruerit, ipso eroso euolat. Videtur autem hoc peculiare habere inter reliqua læui caule prædita ; quòd cùm angustus sit, propagines supernè habet. (Folium. Anthericum Semen. Scilla modo floret.)

Asphodeli mentionem teste Plin. & Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est, neque alia numerosior, octoginta simul aceruatis sæpè bulbis.

Theophrast. vt ferè Græci, princépique Pythagoras, caulem eius cubitalem, & sæpè duum cubitorum, foliis Porri syluestris, anthericum vocauere, radicem verò, id est bulbos, Asphodelon. Nostri illud Albucum vocant, & Asphodelum hastulam regiam, caulis acinosi : ac duo genera faciunt, albuco est scapus cubitalis, amplus, paruus, læuis. (Porri foliis.)

Galenus secundo De alim. radicem Asphodeli Scillæ radici similem esse dicit, & magnitudine, & figura, & amaritudine : quæ tamen si velut lupini præparetur, plurimùm amaritudinis deponit, & hoc modo Scillæ præstat.

Sed de hoc ita disserit Dioscor. Asphodelus [quem alii in eius spuriis Anthericum, Romani Albucū vocant,] planta plurimis nota est, folia habens Porro magno similia, caulem læuem, qui in summo florem habet Anthericū appellatum. Radices subsunt oblongæ, rotundæ, glandibus similes, sapore acres, & facultate calfacientes. Dioscor. plurimis notam esse plantam Asphodelum dicit : & hodie plurimis nota est, qui ipsam in Italia viderunt, vbi plurima etiam in hortorum cultu nascitur. (Radix Gal. Scillæ similis.)

Verùm in Germania pauci (inquit Cornar.) aut nulli veram Asphodelum nouerunt. Nam ea

radix quam officinis Aphodilum corruptè vocant, bulbosa quidem est, sed ex breui ac humili herba colligitur, quum Asphodelus caulem maximum habeat, vt inde Hastulæ regiæ [quod Sylu. inquit] nomen inuenerit. Itaque vt res ignota, nullum apud nostros Asphodelus habet, si tamen vera Asphodelus est, quæ Aphodilus Officinis dicitur, velut à multis affirmatur, nostri ipsam Goldwurtz vocant.

Verum Asphodelum primus [vt interpres Kiberus apud Trag. monet] monstrauit is Herbarius, qui Latinus ex offic. Egenolphi in lucem prodiit. Vidit aliquando Matth. eius aliquam radicem bulbis vltra centum radici cohærentibus.

Matth.nec. Idem in hist.Germ. Asphodelus albus siue mas: olim non describebat: in Ital.cum magn.fig.describit quidem, sed colorem floris non annotat.

Albucum, seu veram Asphodelum semel duntaxat in Anglia vidit Turnerus. Nam quod vulgus illic appellat Affodil, vel Daffodil, species est Narcissi. Sæpius vidit in Italia, & nonnullis hortis Antuerpiæ. Idem verò etiam in Anglia in horto suo colit.

Asphodeli duas species tradit Anguill. vnam in scopulis maritimis & arenosis locis nascentem, caule surculoso. Alteram caule simplici: vtramque autem speciem notissimam.

Asphodeli 4.genera. Maran.inquit Diosc.describit Asphodeli vnũ genus: nos tria alia reperimus: flore & radicibus valdè similia, licet folia multò minora habeant.

Gesner.horti Asphodelus Albus, Asphodelus maior & propriè Dioscoridis.

Dodon.Gall.hist. Asphodelus mas, cuius flos Græcis dicitur ἀνθέρικος, & secundum Plinium Latinè *Albucum.* Ait porrò in hist.lat.flor.& in fol. & ex eo hist.Lugd. Asphodeli albi, flores esse colore candidos, aut ex valdè diluto rubro modicè purpurascentes, radices cum amaritudine leni, sapore astringente.

Meminit huius Asphodeli Hesiodus in operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur: eius tametsi bulbos non nisi pluribus elixationibus esculentos reddi ipsemet testetur: quales non est verisimile Hesiodum commendasse, qui cibum aliquem paratu facilem insinuasse videtur.

Plinius Asphodelum [inquit Clus.] aliquibus Heroion appellari tradit, & Dionysio marẽ & feminam esse. Hispani priorem *Gamones* vocant.

Lob.Obs. Asphodelus maior albus: Aduers.p. 45. Hisp. *Gamones & Gamonites.* Asphodelus maior albus. Asphodelus flore suaue rubente. Item Tom.2. Asphodelus ramosus.

Tabern. Tabern. hist.& icon. weiß Affodilwurtz. *Asphodelus 3.albus.* Item Rott Affodillen, Asphodelus 6.rubens, cuius folia punctis notata.

Gerard. Asphodelus ramosus, white Asphodil. Asphodelus ramosus, Braunched Asphodel. Asphodelus flore rubente. Rod Asphodill. Duæ priores icones apud Tabern. sub titulis transpositæ sunt.

C.Bauh.Phyt. Asphodelus 1.siue albus ramosus mas, Clusio maior, Lobelio ramosus. Asphodelus 2.siue albus alter, Matth. Asphodelus, Lob. albus maior. Asphodelus 3.siue Autumnalis. Cam. Autumnalis siue maior. Dodon.flore incarnato, Lob. suaue rubente. Asphodelus 4.siue flore purpurascente foliis maculis aspersis. Idem apud Matth. asphodelus non ramosus, Hastula regia Matth.

Nomina Linguarum. Græcis ἀσφόδελος, Lat. *Asphodelus*, & *Hastula regia*, quòd dum floret prorsus sceptri regii effigiem referat, & *Albucum*, siue *Albucus* vocatur, Officinis corrupta voce *Afrodilus*, Arab. *Cheunce, Ebunce, Biruach, Abg*, seu *Axeras.* Germ. Goldwurtz/ weiß Affodil blum/ Brab. Affodilen/ Gall. *Hache royale, ou Asphodel.* It. *Asphodelo, Amphodilla.* An. Affodil, daffodil.

Locus & tempus. Floret in messe autore Dioscor. inter spuria. Oportet autem album Asphodelum secare circa æquinoctium vernum, antequam semen augescat. Arida Narbonæ littora Asphodeli communis feracissima sunt, vt scribit Lobel. nec minùs montes à mari dissiti. Sponte sua nascitur vterque, teste Clusio editioribus, saxosisque Lusitaniæ, Hispaniæ, Galliæ quoq; Aquitanicæ & Narbonensis, locis. Apud Belgas non nisi satus prouenit, vt neque in Germania. Floret vterque illic Martio & Aprili: in hortis Maio, & etiam Iunio. Prouenit ad vnum miliare à Monspelio, quà itur Frontignan in colle saxoso, vidi præterea inter Aquas mortuas & Arelaten copiosissimè, in silua quæ dicitur *la Vignede.* In Italia in hortis colunt. Cortusius in suo & in horto Patauino. Bononiæ florentem Aprili in horto Nobilis di Gozandinis, vidi. Geneuæ in horto D. Coladonis Iurisconsulti, satus in meo horto primùm sequenti anno produxit folium vnicum, rectum, triangulum. Montbelgardi habemus in horto Ill.E.C. Wirt. delatum Monspelio, vbi hyemem ferre non potest nisi reponatur: Nos curauimus etiam Stutgardiam in hortum Il.E.C. deferendum. Basileæ habuimus in horto Parentis Bauhini Medici, vbi etiam alii plures. Florentiæ obseruauimus in hortis, & Parmæ florens Aprili in horto Nobilis Antonii Lalatæ.

Asphodeli radices (ex Diosc. authoritate) potæ, vrinam & menses mouent. Sanant etiam lateris dolores, & tusses, conuulsa, ruptaque drachmę pondere ex vino potæ. Facit & ad vomitum magis idoneos radix tali magnitudine in cibo accepta. Datur & commorsis à serpentibus vtiliter trium drachmarum pondere. Integere autem oportet morsus, & radice, & floribus cum vino. Sordida item & depascentia vlcera, & mammarum & testium inflammationes cum polenta. At succus radicis addito vino veteri dulci, & myrrha, & croco, ita vt hæc simul coquantur, illinendis oculis commodum fit medicamentum. Ad aures item purulentas idem succus per se in oppositam aurem infusus, dentium dolores mitigat. Cæterùm vstæ radicis cinis alopecias replet. Oleum verò in exeauatis radicibus ad ignem coctum, exulceratis pernionibus, & ambustis illitum prodest. Et aurium dolori opitulatur, si in aurem infundatur. Viriliginem quoque albam cum linteo in Sole præfrictam, radix illita eterit. At verò semen & flores excellens remedium sunt in vino poti, aduersus scorpiones & scolopendras. Sed & per aluum infernè erumpunt. Et inter spuria dicitur radicem potam, appetentiam Veneris inhibere. Sed & Cratenam radicisecam eadem dicere, & quod radix drachmæ pondere pota cum vino, podagræ dolores curet Cæterùm, inquit Theoph. multa ad alimentũ vtilia exhibet. Nam & anthericus leuiter ad ignem tostus, in cibi vsum venit, & semen torrefactum.

Om-

Omnium verò maximè radix cum ficu tusa.

ASPHODELVS BVLBOSVS DODON. siue Ornithogalum spicatum flore virente.

Descriptio. Similis Ornithogalo monspeliēsi spicato, pugnum implet huius *bulbus*, albus, subdulcis, à quo excunt præparāda *folia* porracea, carinata, humi ferè fusa sapore viscido; inter quæ surgit rectus *caulis*, vnicus, læuis, nudus, teres, duobus cubitis altior, potissimùm culti, in quo dodrantalis spica *florum* Asphodeli & Ornithogali spicati, ex longis pediculis folliculo aliquousque inuolutis, colore herbacco, vel ex luteo pallido, odore grato, ex senis foliis stellatis constantium, in quorum medio rectæ surrectæ fibræ latiusculæ, foliis numero pares, albiores, in mucronem acutissimum desinentes, apices sustinēt ex luteo albidos, *capitulum* ambientes triquetru in oblongum, Pericarpium tria interstitia habet plena *semine* Ornithogali albi spicati ita simili vt distinguere non possimus, parum est nigrum, angulosum, sapore leguminoso, vel potiùs rugosum, Staphidis agriæ modo solidum, intus candidum, sapore quasi leguminoso: semine maturo se aperiunt in tres partes.

Icon nostra quæ ex empticiis est, in quibusdā placet potiss. in spicato flore: altera quæ per incuriam depicta ex Plantini iconibus in eo displicet, quòd pro nostra descripta planta, minùs spicata sit.

Ornithogali maioris nomine meminit Clusius Pann. & Hist post. quod sic describit: Omniū (Ornithogalorum) maximum, porracea habet folia sena aut plura, caulem inter ea emergentē cubitalem aut ampliorem, rectum, nudum, firmū, magnam florum spicam gerentem, qui explicati senis foliis constare conspiciuntur ex albo virescentibus, & foris herbaceis omnino: iis succedunt trigona capita, nigrum, magnúmque semen continentia: radix satis crassa, bulbosa, multis tunicis candicantibus constans.

Dodon. cum Hist. Lugd. (bulbum fortè potiùs dixerit Gesn. horti.) bulbosum Galeni flore pallido [de quo lib. de Alim. facult. & simpl. med.] appellat, cùm tamen nihil commune habeat cum Asphodelis excepto caule cum florum dispositione. Lobel Obs. *Asphodelus Hyacinthinus* fortè Galen.

C. Bauhin. Phyt. pag. 57. Asphodelus, siue bulbosus. Camer. apud Matthiol. Germ. Asphodelus Galeni bulbosus bulbo & floribus albis, quā aliqui sub Ornithogalo recensent. Suspicamur Camer. apud Matthiol. non nouisse discrimen Asphodeli bulbosi ab Ornithogalo, flore albo Monspeliensi.

Locus & Tempus. Dodon. apud Belgas non nisi hortensis. Floret Maio, & Iunio mense, aut seriùs paulò. Clus. satis frequentem obseruabat inter segetes agrorum (Pannoniæ) Nemethvvyvvar Ill. Bathiani vicinorum Maio florentem. Ego verò Geneuæ passim & copiosè à *la Bastie*, & in colle iuxta *Arue* fluuium, è regione *Champé*, florens Maio mēse. Montbelgardi in Horto E. C. plantatus perdurat.

Vires. Radix Asphodeli (inquit apud Dodon. Gal. de alim. facult.) & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit: inq; eo à Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm sit ait: Nec quāntа in Malua & Albuco sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandē complurìbus elixationibus, ac macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontii, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorque, ac digerere potentior efficitur: ac proinde & Alopecias sanat.

ORNITHOGALVM VETERIBVS.

Qvoniam verò minùs constat quale Ornithogalum Veteres descripserint, rectè nos facturos existimamus, si seorsim de hoc ex Veterum placitis pertractemus. Autore igitur Dioscor. *ἀνθέρικον, cauliculus* est tener, candicās, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, à quibus prodeunt *flores* herbacei, qui cùm hiantes se pandant lactei visuntur, inter quos dissectum, cachryos modo, *capitulum* emicat.

Vires ex Dioscor. posuimus sub Ornithogalo vulgari, vbi Camer. addit radicem dulcem & suauem.

Quod *δισπιθαμιαῖον* Dioscoridis dixit, Plinius semipedalem habet, fortè ex describentis errore, inquit Cornarius.

Ornithogalon itaque nouit etiam Plinius, sed Orinthogalen vocat. Theophr. & Galenus, & æmuli eius Aëtius ac Paulus, Ornithogalon non nouerunt. Nec nos ex Dioscoridis descriptione satis colligere possumus, quæ sit hodie ea herba.

Cæterùm quod Dioscor. dixit, inter ipsos flores prodire capitellum velut cachry incisum: id

ambiguum est, an de Cachri, quod velut in auellana nuce iulus, in multis arboribus nascitur, sit accipiendum, de quo agit Theoph. lib. 3. hist. pl. aut de Canchri rorismarini specie, quod Græci inserto γ scribunt κάγχρυ: sicut illud sine γ κάχρυ. Et ad Cachry quidem nos magis ducit ἐπιτεταμένον id est, incisum: ad Canchry verò, quod addit vnà cum pane id assari, velut Melanthium. Hæc itaque ex αὐτοψίᾳ pendent iudicanda.

Cachry. *Canchry.*

Ornithogali agnoscit.

Ornithogalum nos existimamus verius esse vulgare Matthiolo incognitum, licet in Italia copiosè proueniat, pro quo nescimus quam plãtam aut figmentum exhibuit sua icone: nostrum duplex est. Cornar. authore Ornithogalon est ea radix quam Germ. Erdnus & Foffel forn appellant, quam alii Apion volunt: hic sanè non paruus est lapsus Cornarii ac etiam Ruellii eandem nostro iudicio plantam intelligentis.

Cornarii & Ruellii lapsus.

ORNITHOGALVM SPICATVM albo flore Monspess.

Descriptio

Hvic *radix* bulbosa vnica est, magna, cepam imitata, Clusio candidior quàm præcedentis, flore virenti, & longior interdum in amplã magnitudinem exuberans: *folia* cubitum longa, pollicem lata, & extremo mucrone acuminato: *caulis* quantùm hactenus obseruare est datum; singularis, robustus, cubito longior, ac etiam bicubitalis, teres, firmus, Clusio viridior præcedenti flore virente, à medio ferè ad summum fastigium, compluribus ornatur sensim sese aperientibus floribus, tam denso agmine circa fastigium stipatis, vt spicam ementiantur, quorum singulares tam prope ad Ornithogali albi minoris *flores* accedunt, vt pro iis fallant decerpti, intus albi, foris herbacei, apicibus in medio luteis, foris præter oras quę albæ sunt omninò virides, interiùs vero dum explicati sunt lactei omninò candoris: *semen* in triangulis capitibus alteri simile, sed paulò maius & oblongius, nigrum, rugosum inęquale, vt in Staphide agria, sed paruum admodum.

Matth. err. Matth. in Dioscoridem cum magn. fig. & Ital. *Hyacinthus Orientalis alter.* Cuius solam ponit figuram cum titulo, foliola ad radices pediculi, faciunt differentiam ab Hyacinthis.

Clus. Pann. p. 188. Ornithogalum maius Mõspelianum. Et p. 191. Ornithogalum maius Mompeliano simile, è semine, Moly nomine à Rassio ipsi Lutetiã misso, natum. Camer. Epit. Matth. Ornithogalum alterum maius. Et hist. Matth. Germ. Ornithogalum Narbonense, quod etiam dicitur Asphodelus bulbosus & apposuit figurã ex Gesnerianis ad meam plantam. Aduert. in titulo Asphodelus Hyacinthinus fortè Galeni: Ornithogalum spicatum quorundam. Monspeliensium nonnullorum Pancratium. Aliorum Asphodelus Galeni, & in margine, Asphodelus fœmina Dodonæi. Ic. pl. p. 94. & Obs. pag. 47. Ornithogalum Spicatum Monsp. flore lacteo. Ornithogalum intus forisque ex albo flauescit, neque candore lacteo vt Ornithogali renidet, neque auersa parte herbidus. Radix verò minor, oblongior, Ornithogali spicati. Item p. 48. Ornithogalum spicatum minus, siue altera species, omni sui parte longè minor, Belgica vireta cultiora alunt, cuiusmodi Liera D. Io. Rithi, & D. Mariæ de Brimon vxoris D. Conradi Schetz. Benè fuisset Lob. si annotasset olim se idem existimasse cum Asphodelo fœmina.

Ornith. ad. *Lob. err.*

C. Bauh. Phyt. Ornithogalum 1. siue maius spicatum, & huius species longè minor Lobel. quæ ab Ornithogalo magno spicato, tantùm magnitudine distare videtur, at verò cum Ornithogalo magno Μῶλυ Diosc. conuenire. An Epimenidium. Theophr. l. 7. hist. c. 11. de quo Plin. l. 19. c. 5. Epimenidii nomine. Idem apud Matth. Ornithogalum maius spicatum, folia modò angustiora, modò latiora, in hist. Lugd. duabus figuris ostendit. Sunt qui Diosc. Ornithogalum censeant.

Hist. Lugd Ornithogal. Narbonense Dod. Ornithogalo Narbonensi simile & magnitudine tantùm distare videtur, quod à Mycono habuimus. Ornithogalum magnum Myconi.

Locus & tempus.

Inter segetes Mompeliano agro & per Hispanias Viennæ etiam Clusio natum semine à Rassio Lutetia misso Moly appellatione. Maio floret. Abundat Italia & propè Monspelium prouenit inter segetes. Florens mense Aprili. Mihi delatum existimo ex Italia per fr. C. Bauh. nomine Asphodeli minoris albi Cortusi. Est nobis Montbelgardi in horto Ill. E. C. Wirt. vbi expositum hieme floret quotannis.

Ornithogalum maximum floribus prorsus niueis.

Tametsi scripserim (inquit Clus. Hist. poster.) Ornithogalum illud quod Dodonæus Asphodelum Galeni, omnium maximum esse, nunc tamen sententiam muto. Nam postea aliud genus mihi conspectum est illo longè maius: cuius historiam in hac Append. lectori proponendam censui. Multa id ineunte vere ab radice producit *folia*, longa, dilutiùs virentia, latioraque, quàm Narbonense & Byzantinum, inter quæ prodit sesquicubitalis, & amplior interdum caulis, crassus, viridis, læuis, magnam, longamque florum spicam gerens, vt centenos, aut plures in eadem spicã numerare meminerim, sex foliis constantes, niuei prorsus candoris, & nullo neruo viridi, vt aliorum flores insignitos, qui interdiu explicantur, sexque stamina breuia & latiuscula, alba, flauis *apicibus* prædita, *capitulumque* trigonum cingentia, & vmbilicum occupantia ostendunt, noctu verò contrahuntur, aliorum instar: floribus excussis, succedunt trigona capita: *semen* rotundum, nigrum continentia: *radix* bulbosa, crassa, candida, e lata sede multas fibras emittens.

Floret cum aliis maioribus Maio, interdum etiam Iunio, pro anni præcocioris aut magis serotini ratione. Eum bulbum accipiebam Ornithogali Arabici Lilii Alexandrini appellatione insignitum:

genitum : quemadmodum etiam Byzantinum eadem appellatione non semel ex Italia ad me missum.

Ornithogalum Byzantinum Clusii.

ORnithogalum maius Byzantinum (autore Clusio) paulò humilius Ornithogalo spicato albo Monsp. dilutiore etiã caule & foliis, quod cæpit Byzantio deferri aliis bulbis permixtũ nullo addito nomine: noster pictor minùs benè expressit eam iconem.

ORNITHOGALON CRETICVM ET Pannonicum albo flore.

Descriptio

ORnithogalum Creticum rariorum stirpium exoticarúmque, haud postremas liberalitate eximii Medici Cretensis Honorii Belli ad Fratris, indéque ad nostras prouenit manus. *Bulbo* est nuce Auellana maiore, cuius lateribus noua proles ipso genitore minor adnata erat: sapore tantillùm amaricante: fibris tenuibus, vti in Cepis donato. Ex quo *caulis* prodibat pedalis in cacumine *flores* gerens vulgaris Ornithogali maioris, sed paucos, in spicæ morem digestos, sex foliis constantes, extrinsecus virentibus, internè albis: in quorum sinu veluti glomulus staminibus cinctus. *Semen* partuum nigrum rugosum, ac velut araneosis punctulis eleganter impressum, rotundum, nisi quòd vna parte modicè exacutum sit, durum intus, candidum: sapore subdulci.

Simile si non idem est Pannonicum Clusii Ornithogalon flore albo, quod describit: addens, illud peculiare habet hæc planta, vt natali loco, vbi spontè nascitur magna ex parte, cùm floribus onusta est, sine foliis conspiciatur, aut saltem iam ferè euanidis & flaccidis. At in hortis culta diutiùs plerumque folia retinere soleat, & in maiorem amplitudinem excrescat, spicam aut vicenûm aut plurium florum nonnunquam proferens. Anno 1603. sub Kal. Decembres accipiebam Burdigalâ paucos Ornithogali bulbos, quos in Pyrenæis montibus erutos esse adscriptũ erat: cuius autem generis sint, proximus annus (si viuemus) nos docebit: quantùm verò ex bulbi forma conijcere poteram, non videbantur dissimiles Ornithogali Pannonici flore albo iam descripti bulbis, quales etiam in aliis prouinciis nasci verisimile est.

Clus. Pann. Ornithogalum 1. siue Pannonicum minus flore albo. Post. hist. lib. 2. cap. 25. Ornithogalum quartum. Tabern. icon & hist. Ornithogalum Pãnonicum, siue 2. Vngerisch Erdnuß aut feldzwibel. Casp. Bauhin. Phyt. Ornithogalum 4. siue album minus alterum. An Camer. Ornithogalum serotinum, folio magis cæsio & minùs pingui. Gerard. Angl. lib. 1. cap. 83. Ornithogalum Pann. Star Hungarie.

Locus
Largissimè prouenire obseruauit Clus. aperto illo & latè patente campo secundum siluulam pagi Lachn imminentem, & in siccioribus pratis secundum Danubium, in monte Badensibus thermis imminente, totâque illa montium serie, inde vsque ad Calenberg excurrente, & Hamburgense monte apertis & gramineis locis. Bulbum & semina missi à D. Bello ex Cydonia Cretensi terræ commisimus in horto Montbelg. quem auspiciis Ill. D. Wirtemb. colimus.

LILIVM ALEXANDRINVM SIVE ORNIthogalum magnum Syriacum.

Descriptio

SVmmo *caule* florem gerit magnum, Narcissi mediocrocei parem, quinque radiatis *foliis*, in obtusum mucronem desinentibus, cãdidis totis, cõstantem, cuius medium occupat *capitulum* magnum, pericarpii rudimentum, circumstantibus acuminatis *ligulis* plusculis. Inter Lilio-Narcissos (ait Lobel. Obs.) & Ornithogala media est hæc venusta planta: radice quippe Ornithogali: folia oblonga Narcissi prodeunt, imum caulem glabrum singularem, pedalem & cubitalem ambientia, in summo alis diuisum, quibus liliacei, lactei candoris, calycis instar, senis foliolis radiati flores, Iunci aquatici, Alii vrsini longè maiores, Tulipæ minores, obtusi, è quorum fundo glomerulus pullus protuberat. Semen pericardio tereti Ornithogali clauditur. Stamina luteola glomeratum fundum pullum ambientia.

Id fusè describit Clusius hæc addens: Ex Italia missus bulbus Lilii Alexandrini nomine: Cõstantinopoli verò semper *Zimbal arabi*, quod

Hyacinthum Arabicum sonat. Sed quoniam ad Ornithogali genera potiùs referendus videtur, quàm ad Hyacinthos, Ornithogali Arabici nomen indiditlicet Matthiolus Narcissis a inumerer. Viennenses matronæ weiß Jacinthe/ hoc est, candidum Hyacinthum appellant.

Iacintho del padre nostro. Nunc Italos hanc plant. *Iacintho del padre nostro* appellare intelligo [inquit Idem Clus. Exot.par. 2. Append.1.] ob capitulum, siue orbiculum in medio flore conspicuum, vt opinor. Nonnulli autem (Lob.Obs.Tab.icon.& hist.cum Hist. Lugdun. Narcissis, cum quibus nullam affinitate n habet, à Matthiolo adnumerari censent, & ab *Narcissus Matth.* eo Narcissum quartum appellari: sed falluntur, In eorum numero me aliquando fuisse ingenuè profiteor, sed istam opinionem nunc reuoco: nam alia est planta ab hac diuersa quam pro Narcisso quarto Matthiolus proponit: ea tamen etiam inter Ornithogali genera referenda.

Lobel. Obs.& Ic.Pl.p.105. Lilio narcissus polyanthos, Lilium Alexandrinum Neotericorum. Ornithogalum maius Dodon. C.Bauh Phyt.Ornithogalum 7. siue maximum. Camer. in hist. *Ornithogalum maius Dod.* Germ.Matth.Narcissus 5.Matth. Dod. Ornithogalon maius non facile ferens solum nostrum frigidum. Item c.82.l.4.Ornithogallum Arabicum *Ornithogalum maximum.* aut maius Dodonæi, ex quo Matth.Narcissum facit. Et Horti, Lilium Alexandrinum inter Lilionarcissos & Ornithogala medium, flos suauem odorem præbet.

Tulipa. Hyacinth. An Cæsalp. Dulipan & Hyacinthus albus de quo dicit: Caule est cubitali, crasso: coma in cacumine, veluti vmbella: floribus candidis, latifoliis: vasculis nigris: Bulbum fert grandiorem, quàm prædicta genera, cortice nigro: folia quoque maiora, sed simili modo prælonga, & strata, hanc (putauerim Bulbum vomitorium esse.

Locus & tempus Belgis primùm communicata hæc planta fuit, missis ex Italia eius radicibus Ill.Ioh.de Bràcion, à C.V.Alphonso Pantio, & amplissimo L.Ant. Cortuso, deinde etiam Constantinopoli cum aliis raris stirpibus accepta. Semel istic florentem vidit Clusius Maio, Viennæ autem persæpè. Mira autem est huius bulbi natura: nam plerumque repertus est uix vlla folia promere, nisi singulis annis exemptus aliquanto tempore adseruetur, deinde Autumno terræ denuò concredatur, tum enim demum germinare solet etiam antè brumam: nullus autem florere ipsi conspectus est, nisi recens Constantinopoli allatus. Nam ex illorum est numero, qui nisi istic eruti iam conceptum in vtero florem habeant, in frigidiores prouincias translati, nullum dent. Præterea cùm frigoris valdè impatiens sit, neque Viennæ hyemem in horto ferre potuit: sed in fictilibus reponendus, vbi bulbis circa matrem adnatis feliciter se propagare solet.

Tossanus Carolus Burgundicus Pharm. misit bulbulos Lilii Alexandrini, quos plantaui in Montbelg.horto Il.E.C. Dominus à *Belle fontaine* misit mihi Vesuntio anno 1594.bulbos ex Italia, qui non flore albo.

ORNITHOGALVM VVLGARE ET verius maius & minus.

Descriptio RAdix bulbosa candida quæ multos bulbulos adhærētes habet, veluti racematim cōpactos, fibrosos, se plurimùm multiplicantes, gustu amaricante, lenta spumosaque mucagine masticatos os replentes: *folia* promit angusta, tenuia, lōga, etiam ad cubitum ipsū caulem multùm superantia, carinata, per medium eorum lactea discurrente linea in terram strata, mollia, & inter hæc caulem dodrantalem, & sesquipedalem tenentum, teretem & nudum, qui circa fastigium *pediculos* emittit, quorum vnicuique subiectum *folium* oblongum, membraneum, acutum, *flores* sustinentes è foliis senis compositos, oblongis, lacteo intus candore, foris non nisi per oras, medio herbido: intra quæ stamina latiuscula, sena, candida, apicibus luteis: in medio *capitulum* canulatum hexagonon stilum è summo profert albidum, ex quo vasculum continens, inquit Camerarius, *semina* compressa nigri coloris. Ornithogalum Diosc. & Plinii (quorum descriptiones antè posuimus) affirmaremus, si crudum mandi obseruaremus.

Ornithogalum Matth. quod adeò inter segetes frequens oritur, vt, si Maio mense in aruis requiratur perpensis priùs notis illi à Diosc.attributis, facilè ab omnibus inueniatur. Hist.Germ. Erdnuße. Lat.cum fig.& Ital. Ornithogalum.1. Item Ornithogallum secundum. Si Matthiolo *Matth. ignorantia* notum, cur non describit? cur contentus apponere figuram non exprimentem verum Ornithogalum. Mirum in post.com. retinere priorem falsam ac etiam secundam falsam addere nomine Ornithogali secundi, nullum declarans discrimen: vel hinc solùm satis apparet Matthioli imaginaria in stirpibus peritia, celebri encomio, attamen à stirpium ignaris decantata.

Lonic. error Lonicerus quoque assumpsit iconem Matthioli reiiciendam, vt & qui illi patrocinatur.

Dodon Gall.vocat Ornithogalum, Belg. Dels Ajenyn. lib.autem de floribus c.23.vocat, Bulbum Leucanthemon. Ibidem ei dicitur *βολβὸς ...* Diosc.legitimum, & à Plinio Ornithogale.

Lob.& Pena Adu.Obs.& Ic.Pl.p.14? ..., Ornithogalum candidum vulgare. Belgis: Dels daynyn. Gal. *Churles, & signon blanc champestre,* nisi p. *Lo be Gallina.*

Clus. Pann. Ornithogalon vulgare flore albo. Hist. post. Ornithogalum quintum, vulgare omnibus certè, quas pera grauerint, regionibus, obuium in agris.

Hist. Lugd. ex Matthiolo, duas Ornithogali plantas exhibet, quòd duo esse eius genera existimet. Quorum vtrumque cum caule foliosum sit, & differat ab eo quod Dod.depingit, quodque legitimum Diosc. Ornithogalon esse censet. Ornithogalum.1. & 2. Matth. Ornithogalum Dod. seu bulbus Leucanthemus.

Tab.

Tabern. icon. & hist. Bulbus Solsequius Weißfeldzwibel. Compil. Tabern. iconem Ornithogali [quæ non placet] cap. de Scilla sub modò dicto titulo exhibet, quæ erat ponenda folio sequenti pro suo Ornithogalo primo maiore, vbi alterius plantæ, nempe Ornithogali flore pallido, icon malè posita : Ibidem etiam considerandum an benè dicat Ornithogali flori albo folia non nihil aspera. *[illegible] Comp. Tab.*

Gerard. Ornithogalum luteum Star of Bethlehem.

C.Bauh. Phyt. Ornithogalum. 2. Ornithogalum 1. Matth. an diuersum a sequenti cogitandū. Item Ornithogalon. 3. siue album minus, Matthioli 2. Lob. Ornithogalon. Item apud Matth. Ornithogalum 1. Ornithogalum 2. siue album minus. *Ornithog. Matth. 1. Ornith. 2. Matth.*

Locus & tempus. Copiosè prouenit in pratis circa Dresdam ad Albim fluuium, vbi vere reperit Camerarius. Clus. Frequens est vltra Drauum & Warasdinum in agris, & nusquam non Clusio conspectum vbi fuit. Abundat in Italia propè Patauium & iuxta Villenouam: floret Martio. Hanc apud Gesnerum vidi florentem mense Maio. Circa Lugdunum copiosè prouenit. Inter Mulinam & Saseul Castellum & oppidum in Italia spontè. Basileæ vidi mense Februario pulchrè prorumpens in horto D.D. Fœlicis, vnde Montbelgardū transtuli virens mense Decembri. In horto E. C.VV. ita se bulbulis multiplicat, vt odiosum sit. In horto Nicolai Ferrariensis Aprili mense florens obseruaui.

Vires. Coquitur à Diosc. cū pane, vt Melanthium. Radix bulbosa, cruda & cocta manditur. Camer. citans Diosc. addit: Est enim dulcis & suauis: vbi hoc inuenerit nescimus, in nostro Ornithogalo nullam dulcedinem aut suauitatem experimur, imò nobis amaricat.

Ornithogalo Vulgari simile latiore folio.

Ornithogalum aliud vulgare. Ornithogalum hoc attulit mihi Hortulanus Ill. Cels. Wirt. Ioh. Manaut iunior, quod mihi primò visum Montbelgardi, florens anno 1610. Aprilis principio, vulgatiore nondum floris, nec caulis rudimentum demonstrante. Huius *caulis* erat breuis, *flores* exteriùs virides, interiùs albi: *folia* latiora duplò, lineâ albicante destituta. Ornithogalum hoc vulgare aliud, teste Clusio, alebat Viennæ in cultissimo suo horto, Generosa D. de Heusenstein, latioribus foliis, crassiore caule, amplioribus floribus, paulò maiore bulbo, ex Tyrolensi comitatu allatum: alioqui cum quinto (vulgari) conueniens. Quale etiam Neapoli ad Clusium mittebat doct. Vir. Ferd. Imperatus. *Descriptio eius.*

ORNITHOGALVM NEAPOLITANVM.

NOuum Ornithogali genus rectè mihi antè incognitum [inquit Clus. Exot. par. 2. App. 2.] Neapoli ad me mittebat an. 1600. Doctiss. Ferdin. Imperatus, & illud quidem non elegās pro Arabico, quod ab ipso petierām. Proferebat anni insequentis primo Vere terna aut quaterna *folia* carinata, longa, Hyacinthinis non valdè dissimilia, verùm angustiora, viridia: inter quæ prodibat *caulis* satis firmus, dodrantem altus, læuis, viridis, sustinens superna parte quinos, vel etiam plures interdum *flores*, in anteriorem partem propendentes, tametsi alternis in singulis caulis lateribus nascentes è cuiusdam mēbranulæ sinu, internâ parte candidis, externâ autem ex cineraceo virescentibus, oraſque albas habentibus: floris vmbilicum occupabat alter flosculus sex etiam foliis minoribus præditus, quæ extimâ parte quodāmodò coibant, & veluti tubulum formabant, in quo apparebant sex alba staminula flauescentibus apicibus donata, & medius stylus albus:

flores porrò erāt prorsus inodori quibus succedebant trigona *capita* crassiuscula, in obtusum mucronem desinentia, quæ caulem propter grauitatem deprimētia, *semen* nigrum rugosum continebant: *radix* erat bulbosa, candicans, fuscâ tamen membranâ tecta, in conum supernâ parte fastigiata, infernâ autem plana, perinde ac Ornithogali Arabici radix, minùs ta ien amp la sede, sed multis candidis fibris in ā situ præ ita.

ASPHODELVS MINOR FOLIO fistuloso.

Descriptio IN Asphodelorum classe & hanc quoque connumerant speciem minorem, quæ ex fibrosis phalangii (cui tota planta satis similis) *radicibus* mediocriter crassis, non nodosis tamen, *folia* promit, multa, angusta, rotunda ferè, tres aut quatuor vncias longa: inter quæ *caulis* surgit teres, in ramos aliquot fissus. *Flores* Asphodeli minores, sicuti & capitula.

Ante 40. annos descripsimus plantam repertā mense Maio in Prouincia per studiorum socium Leonhard. Rauvvolf. Augustanum Medicū cùm essemus Monspelii. Huius autem semen ni fallimur nobis missum est ex Italia per Fr. C. Bauhinum quod satum Montbelgardi produxit plantam eodem anno, radicibus etiam fibrosis, foliis tantæ magnitudinis vt cubito essent lōgiora, striata, fistulosa, in acumen desinentia: è foliorum medio caules plures surgebant teretes, ramosi: A medio caulium ad summum vsque flores expandebantur senis foliolis constantes, colore lacteo, linea ferrug-

nea vnumquodque folium secundum longitudinem percurrente, staminibus in medio lacteis, apices ferrugineos sustinentibus: vascula suboriabantur triquetra ferè: semen nigrum triangulum claudentia: florebat Montbelgardi Septembri: reconditus interdum proferebat hyemem, & eodem anno maturescebant semina.

Fistulosum Asphodelum videramus antè Tiguri, in horto D. Gesneri, florentem Maio, cum capitulis se demonstrantibus. Nobis etiam visa planta in oppido *L'isle* in horto præf. D. Friderici Cappler nobilis summi amici nostri: obseruauimus etiam Stutgardiæ in horto Ill. C. W. florentem Maio.

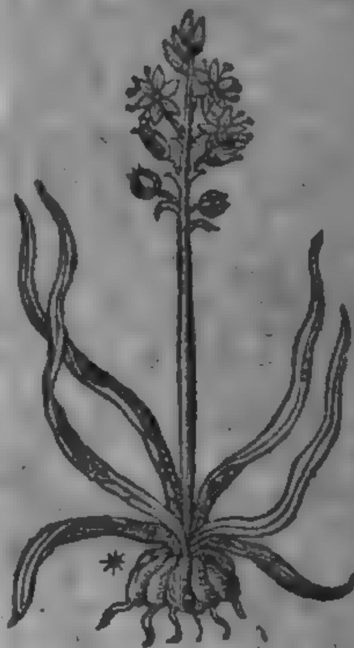
Clusium nostrum Asphodelum fistulosum sic tradere arbitramur: Asphodelus tertius, vt foliis, caule, & floribus satis similis est superioribus, ita radicibus omninò differt, quæ non glandulosæ, sed fibrosæ, crassæque & numerosæ, ex vno capite nascuntur: folia Asphodeli, minora, multò angustiora, lentiora, dilutiorisque sunt coloris, è quorum medio sex aut plures eadem radice assurgunt caules cubitales, ramosi, quos sine ordine nascentes stipant flores, superioribus similes, sed minores, medium folium purpurascente venâ per longitudinem secante: floribus succedunt triangula capitula, initio viridia, deinde exalbida, in quibus semen rugosum, altero minus.

Dod. hist. fl. & lat. in fol. Pseudo asphodelus quidam non abs re videtur, aut minor Asphodelus. Gesner. horti ex sententia Coldembergii, Asphodelus annuus, & Asphodeli species altera radice breuiori. Anne eidem in append. Asphodelus tertius minor, Asphodelus maritimus quorundam? Tota Gesneri descriptio optimè conuenerit nostro Asphodelo minori folio, fistuloso, nisi diceret foliis esse non cauis. Aduers. Phalangium Cretæ Salonensis. Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 4. sicut & Hist. Lugd. Asphodelus minor Clusii & Dodonæi. Clus. Hisp. & Hist. Asphodelus minor & tertius radice fibrosa, Valentini *Gamoncillos*, id est, paruum Asphodelum, Granatéses *Cebolla de culebra*, hoc est, Cepam Colubrinam appellant. Patauina schola Asphodelum fistulosum, quòd concaua folia habeat forsitan. Tab. icon. & hist. Phalangium Narbonense Erdtspinnen kraut Gerard. Phalangium Cretæ, Candy Spiderwort. C. Clusio Asphodelus minor. Pro hoc Phalangio non bene ponitur icon, quia Tabern. posita est pro Asphodelo luteo palustri, & ab ipsomet Gerardo iterum l. 1. c. 64. pro Asphodelo Lancastriæ: non benè etiam interpretari videtur Cretam Salonensem Lobelii per vocabulum *Candy*. C. Bauh. Phyt. Phalangium 5. siue minus foliis fistulosis.

Gerardi error.

Locus & tempus. Toto Valentino regno, nullus ferè est alius Asphodelus: nascitur & Gadibus ad ipsum pontem de Suaço cognominatum, quo insula cótinenti coniungitur, & plerisque Granatensis regni locis: olim etiam campo illo lapidoso supra Arelatem, Massiliam proficiscens, secus semitas colligere meminit Clusius, semine ex Hispaniis à se delato amicis natus est in Belgica, sed cùm frigoris sit impatiens, peribat hieme, eam ob causam annuum cēsebant, donec ipso monitore[qui magnas illius plantas hieme virentes in Hispania viderat] Ill. Io. de Brancion vnam ex iis quæ postea semine natæ, fictili inditam conseruaret, quæ deinde aliquot subsequentibus annis florens, maturum semen præbuit, quod etiam terræ creditum prouenit. An porrò alicuius in re medica sit facultatis à nemine hactenus intellexit.

ASPHODELVS MINIMVS ALBVS.

Descriptio. NOuum Asphodeli genus, inquit Clusius in Hist. appéd. & à nemine descriptum, semine natum sibi esse scribebat Iacobus Plateau. Minor est tertio iam descripto, & ab eo plurimùm differt: nam glandulosas *radices* habet instar Secundi generis, licet minores, è quarum capite prodeunt quina aut sena *folia*, valdè angusta, & longiuscula, inter quæ assurgit *cauliculus* rotundus, dodrantem aut pedem altus, singularis, nec vllis ramis præditus, in quo spicæ in modum nascuntur multi *flores* albi, sex foliis constantes, quorum singula internè & externè, verâ quadam secundum longitudinem sunt notata, perinde ac Tertii præcedentis flores.

Iulii initio flores proferre incipere scribebat, quùm reliqua genera suos abiecerút, propterea magis illis serotinum censendum: hieme folia amittere, & noua denuò adquirere circa Aprilis initium.

ASPHODELVS LVTEVS.

Descriptio. QVanquá Asphodeli lutei meminisse non comperiuntur Veteres, tamé in Asphodelorum censum cooptandum hunc esse multa docent. *radices* ab vno capite multæ natæ, sed longè tenuiores quàm Asphodeli albi maioris, colore luteo præditæ, exporrectis per transuersum fibris se propagantes: *caulis* Asphodeli albi modo sesquicubitalis, singularis, à medio ad summú *floribus* ornatus Asphodeli, sed luteis: quos excipiunt pericarpia rotunda *semen* continentia: *folia* porrò

porrò vt longitudine folia Asphodeli iam dicti vincunt, ita iisdem latitudine cedūt, colore glauco prædita.

De hoc fortè Lobel. Adu. Asphodelus luteus minor, nusquam littoreis iisdem visitur, tametsi hortis Batauinis & Galliæ familiaris luteus hic Antiquis indictus, genereque diuersus, est enim radicibus prolixioribus, nec ita bulbosis, sed Corrudæ modo minùs tuberosis, leniúsque turbinatis, è quibus Cyperi folia complura exeunt, exilia, saturo virore. Caulis rectus floribus crebris luteis, alterius similibus, fastigio tenus stipatus: semen triangulum pericardiis continetur primi modo.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 91. Asphodelus luteus minor. Adu. pag. 45. Iphyon Theophrast. Anguill. & *Erizambac* Arabum quorundam. Considerandum an figura possit conuenire nostro Asphodelo minori luteo.

Matth. Ital. cum magn. fig. dicit Vnam Asphodeli speciē proferre florem luteum: sed non distinguit radicibus & foliis ab altero.

Camer. apud Matthiol. Germ. & Epit. Gelb Affodil wurtz. Asphodelus luteus siue fœmina Plinii.

Quid autem sit Iphyon Theophrast. certò affirmare non potest Anguill. Asphodelus flore luteo pro eo potest demonstrari. Quod etiam Asphodelus luteus Recentioribus à Dionysio fœmina dictus sit testatur Dodon. hist. fl. & in fol. Gesner. hort. Asphodelus luteus. Præterea Asphodelus alius radice lutea. Hort. Lusit. Asphodelus luteis floribus.

Tabern. icon. Asphodelus luteus: & hist. luteus 5. Item ic. Asphodelus luteus minor, & Hist. Asphod. 4. Compilator Tabern. non describit nec demonstrat qua in re ab albo vel à quarto minore luteo differat: præterea appingit malè radices, quales albo. Icon autem Tabern. Asphodeli lutei minoris eadem est cum icone à Lobelio exhibita.

Gerard. sequitur Tabern. cuius iconem habet sub titulo Asphodeli lutei Gelb Affodil: verùm cap. 64. iconem Tabern. minoris habet sub hoc titulo Asphodelus luteus minor The kings speare/ & post Xiphium Lat. Asphodelus luteus siue Dionysius, Hastula regia. An Gerardus nō insipiat, quòd diuerso capite iconem Asphodeli Tabern. minoris ponat, iudicent periti: cur etiam Xyphii nomen ei tribuit?

Casp. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Asphodelus 5. siue luteus & flore & radice. Hastula regia Trago. Nos Hastulam regiam apud Tragum non inuenimus. Hist. Lugd. duas habet figuras, vnam quidem Asphodeli lutei Dodon. Alteram verò Asphodeli lutei minoris Lobelii.

Asphodelum luteum Tiguri primò vidi apud Gesnerum, deinde Basileæ in duobus hortis, florentem Maio: fructu turgentem mense Iunio. Patauii in horto D. Cortusi & horto Patauino. Ferrariæ in horto Cœnobii S. Dominici à *l'Angeli*. Bononiæ in horto Nobilis di Gonzadinis Aprili ferè florens. Montbelgardi transtuli in hortum E. C. ex meo hortulo: Argentinā etiam attuli ex horto Di. Friderici Meyer. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. E. C. florens Aprili anno 1610. Lobel. Hortis Batauinis & Galliæ familiaris.

ASPHODELVS MINOR RADICE LVTEA.

Asphodeli species peregrina radice lutea Gesner. Item in Append. Asphodelus alius mediæ magnitudinis, radice lutea.

Anno 1594. Stutgardia accepi mus semen missum per Hortulanum Ducis Florentiæ cum hac inscriptione. *Asphodelus luteus minor Cretensis*: semen valdè angulosum & acutum, multò maius quàm ea fœmina, de quibus mentio facta sub Asphodelo fistuloso: videndum erit an conueniat cū planta Gesneri: prouenit mihi, sed vnicum tantùm produxit foliolum mense Iunio, cùm fuisset satum in horto E. C. Montbelgardi mense Aprili. Locus & Tempus.

ASPHODELVS LVTEVS ACORIFOLIUS palustris Anglicus Lobel.

Folia promit pulchrè virentia, aliquantulùm striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta, & dodrante breuiora: *caulem* rectum, pedalem, Antherico satis similem: *flores* è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, colore luteo pallentes, Asphodeli lutei æmuli, sed minores: *semen* perexiguum in oblongis acuminatis vasculis *radix* longa, geniculata, non absque fibris serpit graminis modo. *Hæc ex Dodonæo.* Descriptio

Dodon. itaque lat. in fol. Asphodelum hunc palustrem quemdam vocat, Asphodelo sc. luteo caule, floréque similem. Huic refragatur autopsia Clus. Hist. postr. scribentis: Pseudo-Asphodelum primum potiùs dixeris, quàm Asphodelū flauo flore palustrem: nihil enim Asphodelo simile habet præter flores, licet Dodon. caulem etiam similem faciat, qui tamen non est nudus, sed multis foliolis siue vaginulis illum amplectentibus donatus.

Hic Pseudo-Asphodelus maior appellai posset, ad differentiam subsequentis.

Huius iconem exhibet Gerard. Angl. lib. 1. c. 64. nomine Lancashire Asphodill / Lancastriæ Asphodeli: Quæ postea ab eodem Hist. sue

lib.1.c.33. malè reponitur ex Tabern. pro Phalangio Cretæ.

Lobel. Adu. Asphodelus acorifolius paluſtris, luteus, Angliæ, Flandriæque, vel potiùs Asphodelus paluſtris, & Pſeudo aſphodelus luteus: Baſtard yellow Aſphodil. Obſ. & Pl. icon. p. 92. Aſphodelus minimus luteus, Acorifolius paluſtris, Aſphodelus luteus paluſtris Dodon. in agro Lancaſtri Angliæ. Scribit autem Lobel. Adu. par. 2. Rhizotomos, quoſdam Tabern. Aſphodelum luteum paluſtrem, Batauorum, & Brugenſium, confundere cum Lancaſtrienſi Aſphodelo luteo de quo pòſt: verùm ſi liceat verum dicere ipſemet id facit, in Adu. Obſ. & Ic. Pl. vbi iconem ſubdictis titulis ponit à nobis hic poſitam ac eandem cum Dodonæi icone.

Tab. icon & hiſt. Aſphodelus luteus paluſtris. 7. Geel waſſer Affodil wurtz.

C. Bauh. Phyt. Aſphodelus 6. ſiue paluſtris, Geſnero tertius. In quo ad ſiniſtram deflectit C. B. A paluſtri ſiquidem longè diuerſus Geſneri, qui nobis eſt Aſphodelus minor folio fiſtuloſo. Dodon. naſci tradit in humidis quibuſdam ac paluſtribus Flandriæ ericetis: æſtiuis menſibus florens. Cluſius eruebat aliquando in paluſtribus illis ericetis Maldeghemo vicinis, ſecundo à Brugarum vrbe Flandriæ celeberrima miliari, menſe Maio.

Vſus. Floribus lixiuio maceratis puellæ crinem flauum inficiunt Lob.

PSEVDO ASPHODELVS QVIBVSDAM.

Deſcriptio. CAulis dodrâtalis, aut etiam cubitalis, iunceus, vno aut altero folio gramineo donatus, ſpicam gerens *florum* paruorum, ſenis foliolis conſtantium, ex luteo virêtium, quos ſequuntur *capitula* trigona, anguloſa, mitiſſimo ruffo *ſemine* farcta: *folia* circa imum caulem ex fibroſa radice numeroſa, graminea, rigidula, glabra, duarum vnciarum, aut maiori longitudine, acuminata. Cluſio eſt Pſeudo Aſphodeli genus alterum, quod ſic deſcribit. Numeroſa ſunt illi folia, ſeſe mutuò amplectentia, vt in ſuperiore, & Iride, anguſta, breuia, viridia, dura, amariuſculi, & calidi ſaporis: e quorum medio *cauliculus* gracilis egreditur, pedalis interdum, aut maior, aliquòt nonnunquam foliolis inhærentibus, ſpicam floſculorum ferens, ſex foliolis conſtantium, alterius inſtar, ſed minorum, palleſcentis ex herbaceo coloris, & odoris expertium: quibus ſuccedunt trigona capitella, interdum tetragona, & pentagona, minutiſſimum ruffum ſemen continentia: radix vix corpus habet, ſed tenuibus aliquot fibris duntaxat conſtat. Pſeudo-aſphodeli minoris ſiue pumilionis folio Iridis nomen indidi ad prioris differentiam.

Lobel. Adu. par. 2. Aſphodelus minimus Nortuegicus luteus, paluſtris, Scotticus & Lancaſtrienſis. Anglo Britannæ mulieres apud quas frequens naſcitur, à tingendis capillis, (mayden haire. i Virginum Veneris ſiue capillum vocitarunt: Capillus enim Veneris Anglis, mayden haire dicitur. Non videtur diuerſum à ſecundo Pſeudo-Aſphodelo Cluſii, ſed variare paruitate & magnitudine ratione natalis ſoli. Aliquot menſibus elapſis Nortuegico luteo Aſphodelo parem & ſimilem ex Scotia huc Londinum ad me miſit Iac. Gargillus Botanicus inſignis. Atquè Rhizotomi quidam, florum inſtitores, & vernacula lingua tranſcriptores, mira Metamorphoſi literarum & linguarum inſcitia, alienarum lucubrationum interceptores, & perfrictæ frontis depopulatores, falluntur, ac Tabern. cum ſuis aſſeclis, & Typographo ſuo, qui cautè noſtris ſcriptis & iconibus tanquam ſuis abuſi ſunt, dum Lancaſtrienſem Britannicum paluſtrem Aſphodelum luteum, cum Batauo aut Flandrico Aſphodelo paluſtri Dodonæi, vt alia pleraque adumbrant & confundunt. *Si liceat* nobis liberè dicere quod ſentimus, confuſionis ſi quid apud Tabern. in hac planta eſt, autor videtur eſſe ipſemet Lobelius, qui olim non diſtinxit, vt paulò antè dictum.

C. Bauh. Phyt. Holoſtrium glabrum viride.

Locus & tempus. In Snealpen (inquit Cluſ.) *Netberg*, atque aliis pratis montanis, & gramineis collibus, Iunio florens & Iulio ſemen proferens Pſeudo-Aſphodelum Cluſii mihi miſit inſignis Pharmac. Toſſanus Carolus anno 1590. Menſe Iulio, cum ſuis capitulis trigonis quem plantaui Montbelgardi in horto Ill. E. Principis: Eandem plantam habeo inter herbas ſiccas e Gallia allatas puto ex montibus Sabaudiæ. In collibus quibuſdam circa Auenionem & Nemauſum Narbonenſis Galliæ, iiſque vmbroſis & velut pratenſibus obſeruauit idem.

PHALANGIVM CAP. IV.

VEterum φαλάγγιον, quæ herba dici mereatur, cùm hodie aſſertu arduum valde ſit, nemo (vti quidem ſperamus) inficias ibit, ſi de hoc, quæ ipſi quondam ſcriptis mandarunt, ſine vllis tamen verborum ambagibus, præmittamus.

φαλάγγιον igitur [inquit Dioſc. lib. 3. c. 122.] alii φαλαγγίτιον [Phalangitin,] alii & hanc (Λευκάκανθον, Leucacantham) dicunt. Ramuli ſunt ei duo, aut plures, inter ſe diſtantes (διεστῶτες) in diuerſa tendentes Plin. [διχῶντες.] Flores albi, ſimiles Lilio, multas inciſuras habentes: ſemen craſſum (Ruell. latum. Matth. græca Exemplaria) non πλατύ, ſed παχύ) nigrum, velut lentis dimidium, multò tamen gracilius. Radicula parua, tenuis, & dum e terra extrahitur pallida, vel ſublutea (χλωρόν) vt vertit Dalech. & non viridem aut herbacei coloris, vt Plin. & eum ſequutus Ruellius. Poſtea autem, cùm herba ſeruatur & contrahitur, albeſcente, quam notam à Dioſc. traditam Ruellius omiſit. Naſcitur in locis terræ editioris. Huius folia, & ſemen, & flos ſi cum vino bibantur, ictis Scopione, & Phalangio auxiliatur. Diſſoluunt etiam tormina. Finit Dioſc.

Plinius lib. 27. c. 12. de Phalangio planè eadem

habet: Phalangitis à quibusdam Phalangion vocatur, ab aliis Leucanthemon, vel, vt in quibusdam exemplaribus inuenio, Leucacātha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa scendentes: flos candidus, Lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice tenui, herbacei coloris. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur cōtra Scorpionum Phalangiorúmque & Serpentium ictus. Item contra tormina.

Galenus Phalangitin ita nominatam esse dicit, quòd commorsis à Phalangio opituletur. Esse autem tenuium partium & siccantis facultatis. Vnde etiam tormina sentientibus auxiliari videatur.

Nomine autem Phalangii & Phalangitis plures sese offerunt species. Quippe *Phalangium primum sine ramosum. Phalangium non ramosum. Phalangium flore Lilii. Phalangium de Asphodelo non ra..uloso. Phalangium Tragi*, Lob. & Penæ Adu. p. 18.

PHALANGIVM QVIBVSDAM PARVO flore, ramosius.

Descriptio. E *Radice* fibris perenni crassiusculis, candidis, subdulcibus, glutinosis, *caulis* surgit singularis, tenuis, læuis, teres, sesquicubitalis, cuius *scapus* in ramulos aliquot facessens, *flores* sustinet frequentes stellatos, è senis foliis compositos, emaculato candore Lilii cōspicuos, quibus *pericarpia* globosa succedunt, Lini capitulis æqualia, per maturitatem in tres partes dehiscentia, *semine* vt vult Dodon. nigro, veluti Melanthii, non perinde tamen anguloso, referta: folia graminea, porraceis tenuiora, angustiora, carinata pede aliquando longiora, ac etiam cubitalia, statim à radice exorta in terram repanda parum attolluntur. *Icon* nostra est ex iis, quas sculptas emimus.

Adhæret Lobel. & Penæ Phalangium, an Moly Plinii? Non rectè Dodon. Moly vocat. Nomine enim Phalangii donatur multo sanè aptiùs quàm Moly, seu Dioscor. seu Plinii, vt nonnulli voluerunt. Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 47. Phalangium ramosum. Dodon. lat. in fol. Phalangium ramosum, qui quondam in histor. Gall. pingebat pro Moly Plinii, addens à Belgis in hortis excoli ac Iulio florere.

Asphod. el. parvus. Phalangium [vt Cæsalp. placet] Asphodelus paruus dici potest: nam in totum Asphodelo simile, multò angustioribus foliis breuioribúsque, cauliculis fermè cubitalibus, modò simplicibus, modò ramosis: floribus latioribus, candidioribus & magis patulis: nascitur in asperis. *Cæsalp. not.* Cæsalpinus videtur duo Phalangia simul tradere, quorum vnum fortè est quod vocamus pulchrius non ramosum. Quomodo etiam in totum Asphodelo simile, si folia angustiora, breuioraque? Phalangium ramosum.

Tabern. icon. Phalangium ramosum Erdspinnenkraut / quibusdam Moly Plinianum, sed ineptè. *Dod. not.*

Locus. & tempus. Lugduni in collibus accliuibus ad Rhodanum, Eridanoque flumini collibus vicinis: variis Londini & Belgii hortis colitur. Forte quod colitur diuersum est à præcedenti Lobelii & idem cum sequenti. In accliuibus collibus nonnullis apud Gallos & alibi gignitur haud procul à fluminibus ac ripis aquarum decurrentium. Iunio ac subinde Iulio vigent flores, Augusto semina perficiuntur. Prouenit Phalangium ramosum Tab. in collibus & montibus Alsatiæ, & in montibus iuxta Rhenum, quidam in hortis colunt. Basileæ in monte Mouters, vt annotauit frater Casp. Bauhinus, Burmii Rhætorum, Tiguri Iunio & Iulio florens: in collibus circa Geneuam florens Maio, & Iunio & Iulio: Montbelgardi in planitie ad Dubim inter *Arbouans* & *Audincourt*, & in monte *la Chaut* vbi vites, cum flore Iunio & Iulio, & cum semine maturo Augusto: transtuli in Hortum E. C. Argentinæ vidi florens mēse Iulio in horto Dn. Friderici Meieri, qui asserebat se habere duas species huius Phalangii ramosi.

Camer. Laudatur aduersus multos morbos & affectus, ac contra omne venenum non solùm Scorpionum & aranearum venenatarum, vt Dioscor. & Gal. de suo Phalangio scribūt, quod asserere non potest, quia non expertus Camerarius.

PHALANGIVM PVLCHRIVS non ramosum.

Descriptio. PHalangiū quod pulchrius dicimus, respectu præcedētis, non sequentis, quod flore Lilii dicitur, *folijs* est præcedenti penè similib⁹, latiorib⁹ paulò: *caule* eodem, sed non ramoso: *floribus* paulò maioribus albis, multis, spicā repræsentantibus, & multo pluribus quàm demonstret icon Lobelii in obs. & icon. Plantini: succedunt *capitula* sublonga, in quibus *semina* rotunda.

Phalangium hoc [teste Lob. Obs.] voluptatis ergo in hortis Belgicis Italicis & Anglicis colitur. Priori Phalangio ei omnia similia præterquam summus pedalis cauliculus, quem sine ramulis in pediculis lacteis stellati flores & semina in pericarpiis antedicto similia sed maiora

ambiunt Phalangium non ramosum Aduers.p.18. Ital. *Phalangio*.

Item Icon.p.48. Phalangium non ramosum, *Liliago* Cordi. Non sine nota Lobel. in hoc à nobis recedit: nos enim Liliaginem Cordi ab hoc Phalangio separamus.

Dod. in fol. Phalangium non ramosum. Thal. in Harc. fortè Liliago altera minor. Camer. apud Matt. G. Phalangium maiori flore de quo ante. In horto, Phalangium minus. Tabern. icon. & hist. Phalangium non ramosum Erdspinnen kraut. An hist. Lugd. p.1495. planta quam Myconus ex Hispaniis misit, quam Lilium Polyrrhizon nominauit: Lilium quidem, quòd florum figura, colore, dulci & glutinoso sapore Lilium albũ referat: polyrrhizon à radicum copia: rectè, an secus, id peritis Herbariis æstimandum relinquitur.

C.Bauh. Phyt. Phalangium 2. maius alterum: Lilium polyrrhizon Myconi. Considerandum an Myconi Lilium prædictum, quod etiam pingit Hist. Lugd. sit Phalangium pulchrius non ramosum. C. Bauhinus separat à suo Phalangio quarto siue non ramoso, nos autem dubitamus an diuersum sit id ramosum quod ei etiam dicitur Liliago Cordi, quæ nobis videtur Phalangium Lilii flore: de quibus paulò pòst. Gerard. Phalangium non ramosum, Vnbranched Spider woort. C. Bau. Phalangium 4. non ramosum. Nostrum iudicium hac de re, lectores videant inter ea, quæ mox sequenti titulo dicemus.

Locus & tempus. Copiosum vidi simile, quod flore minore est quam sequẽtis. Stutgardiæ in horto Ducis florens Maio: transtuli Montbelg. in hortum E.C. Hist. Lugd. pag.1497. Lilium polyrrhizum Myconi nascitur in Hispaniæ montibus, sed terrenis humidisque locis, quandoque iuxta fluenta.

PHALANGIVM FLORE LILII.

Descriptio. RAdix è multis fibris albis longis Phalangii Ellebori radicibus similibus Liliorũ modo gustu glutinosa: *folia* Phalangii: *caulis* cubitalis ac etiam minor, rotundus, læuis, non ramosus, in cuius summitate prodire cernuntur ex breuibus pediculis flores magni duo, tréue vel quatuor, paruis Liliis similes, eodem etiam odore grati, albi, vncias duas ferè longi, seminum *capita* sublonga.

Hanc reperi florentem Iunio an.1561. in peregrinatione mea cũ Gesn. in pratis mõtis Septimi, Burmii propè Kasest: tunc denominaui Lilii vel Phalangii speciem, vt ad meam plantam siccam, adhuc ascriptum est, quàm adhuc habebamus anno 1606. Geneuæ cùm essem obseruauimus in Allobrogum monte vinoso Thuiri florens Iulio: Fuit mihi etiam Geneuam delatum, & cultum in horto meo.

Liliago Cordi statim à radice folia profert Hyacintho similia, angustiora tamen: è quorum medio caulis assurgit cubitalis, aut aliquando maior, tenuis, teresque superiùs, vno atque altero interuallo singula habens folia, prædictis multò minora: in summo caule & adnatis flores producit sex, oblongis vncialibusque foliolis constantes, è mediis floribus, luteis apicibus, stamina prominent, in summâ Lilio, vel potiùs Asphodelo vero similes flores sunt, multò tamen minores, nec ita resupinatis partibus repandi. Radicibus nititur multis, culmi crassitudine, lentis, pinguibus, glutinosis, perennibus, ab vno capite, vt etiam in Asphodelo in diuersas partes distractis, longitudine dodrantis. Saporem habet glutinosum & nauseosum aliquantulùm. Nascitur editis apricisque locis iuxta rara & parua arbusta.

Gesner. vt antè dictum pro Liliagine Cordi ramosum exhibet Phalangium, nobis autem videtur Liliago potiùs conuenire Phalangio, flore Lilii de quo hic agimus. Idem horti (vt antè monuimus) hoc vocat Phalangium floribus maioribus proueniens in Sabaudia & Rhætia: de collect. stirpium p.91. Phalangitis maior montana. Iconem ni fallimur proponit Matth. pro Phalangio, nulla addita descriptione, solùm ait in montibus prouenire: ea icon non est artificiosa, sed malè exprimens plantam quam intelligimus.

Camer. in Epit. Matth. omissa Matth. icone pro Phalangio ponit iconem Phalangii ramosioris de quo ante.

Tabern. hist. Phalangium 4. Phalangium Matth. qui non descripsit, licet diligenter perquisiuerimus, neminem audiuimus vidisse, dubitamus an vnquam fuerit in rerum natura, existimamus nunquam visum Matthiolo.

Lobel. & Pena Adu. Phalangium Matthiolo, pictum quidem non autem descriptum ipsis, nec multis doctioribus visum, fortè nec Matth. Varietas Lapsus.

Icon Dalechampii videtur non malè exprimere Phalangium Lilii flore: an autem id intelligat considerandum. Præterea perquirendum, vbi Pena & Lobelius repræsentarint. Habet hist. Lugd. Iconem Matthioli.

Liliago Cordi (quod Thal. Harc. scribit) aliquibus pro Phalangio habita cùm potiùs quantum ad extremam faciem, aliquam sylu. Asphodeli speciem referat: licet radice bulbosa non constet. Eius radices hodiè plurimis locis copiosè eruũtur, ac hinc inde pro veri Rusci radicibus ὀρθῶν μυρτίνων diuenduntur, vnde multa Pharmacopolia non sine insigni errore easdem pro Rusco reuendunt, cùm tamen vtriusque radicum sapor vniusmodi non sit, atque Medicos quosdam animaduertere oportebat: nec adeò temerè imperitis Herbariis & Pharmacopœis plerisque fidere.

Nascitur verò planta hæc copiosè circa Gerrodum, item inter Wernigerodam & Elbingerodam. Eius duæ species sunt, Altera maior, folio longiore pauloque latiore, capitulo magis triquetro, in quo semina continentur etiam paulò maiora: Altera minor cui omnes partes sunt minores, strictioraque folia. Nos existimamus

mus priorem Liliaginem Thalii esse nostrum Phalangium flore Lilii: alteram minorem referimus ad Phalangium non ramosum: iudicet alii, qui venient in Hercinia Saxonica.

Casp. Bauhin. Phyt. Phalangium 1. siue magno flore, Matthioli & Dalechampii cuius figura melior. Phalangium 4. siue non ramosum, Cordo Liliago. Lobel. etiam Phalangium non ramosum. Duæ huius species altera maior, folio longiore, paulò latiore, capitulo triquetro, semine paulò maiore: altera minor, cui omnia minora & folia strictiora: Huius radices sæpè pro Rusci veri radicibus, magno errore diuenduntur. Idem apud Matthiol. Phalangium primum, & Phalangium non ramosum: aliud magno, aliud paruo flore.

CROCVS.

Cap. V.

Descriptio

CRocum vbiuis orbe terrarum notissimum [satiuum intellige] at multa sanè mundi parte, quod natalem concernit verè exulē, accedin*.

Constat hic *bulbo* dulci, Auellanæ magnitudine, multis fibris capillato: *folia* quinque aut octo, palmum aut etiā dodrantem longa, admodum angusta, striata: *caulis* inter hæc oritur breuis, *florem* sustinens vnicum, Cholchici flori similem, ex foliis cæruleis constantem, in quorum medio sunt stamina aliquot flammei rubo ris, valdè odorata.

Icones duas quas hic ponimus iam sculptas emimus. Bulbosi generis itaq; Crocus est tam satiuus, quàm syluestris. De hoc Theophrastus atque ex eo Plinius hæc prodidit. Crocum naturā herbaceum modo prædictorum erūpit, sed folio angusto ferè, nāmque in capillamenti modum extenuatur. Radix multa, carnosa, & in totum viuax. Theod. Dorst. pro Croco iconem habet Cattami, qui postea traditur.

Cord. Barbarus, Ruellius, Marcellus, & vetus interpres & Plinius culpa librariorum cap. de Croco, legendo *θυίας* pro *θυίας*, mortarium interpretantur malè, cùm Thuiam arborem intelligat. Cordo in historia, qui nomine Croci describit, Gesnerus figuram addit ex Tragi lib. 2. cap. 77.

Casp. Bauhin. Phyt. Crocus primus siue satiuus.

Tragus qui depingit & describit, vocari ait Hebræis *Kark n*, teste Elia Leuita: Arabibus verò teste Serapione *Sahafaran*. *Κρόκος* Dioscor. inter reiectanea à quibusdam *κάστωρ, κυνόμορφος* & *αἷμα ἡρακλέους*. *Crocus* & *Crocum* Lat. Germ. Saffran. Belg. Saffraen, Gall. *Safran*. It. Z*affarano*, Hisp. *Açafran*, *Safra*, *Açafraun*. Angl. Saffran. Synonyma linguar.

Crocus nunc in plærisque Germaniæ locis plantari cæpit, adeò fœliciter, vt [teste Michael. Neand.] viribus Exotico non cedit. Nos, quidem Crocum colimus in horto E.C. copiosè allatum per Ciuem *Iaques à Salin* Milhusia, ei infesti sunt mures. Monspelii florentem reperi in cacumine montis *Esperon* plantatum mense Octobri: circa Auinionem propè Castellum Papæ vidi agros eo consitos. Basileæ habent in hortis, Lugduni etiam & Patauii. Ferrariæ in monasterio S. Dominici à *l'Angeli*. Geneuæ copiosè passim in hortis colitur ac hyeme folia reseruat, radix eius bulbosa dulcis est. Hodie non solùm regiones ad meridiem, Africa, Cyrene, Silicia, Gallia, sed etiam ad Septentrionem sitæ Anglia, & Hibernia laudatissimum ferunt, quo Belgium, Germania, aliiq; vicini cibos condiunt, ac medicamentis miscent. Matthiolus Crocum ex Aquila Vestinorum vrbe primum sibi locum vendicare in Italia scribit, eo tamen præstantiorem esse qui ex Vienna Austriæ metropoli defertur. Agellos integros Closterneuburgii, ac Croneuburgii, nonnullisque aliis in locis circa Viennam Austriæ Croco lasciuientes Ioannes Schvvab magna cum admiratione frequenter intuitus est. Crocum, inquit Theophr. tam montanum (quod inodorum est) quàm satiuum, Autumno florere incipiunt; statim enim primis imbribus florent. *Et rursus*: serò floret, seróque germinat, aut præmaturè, vtro scilicet modo tempus acceperis: Floret quippe Vergiliarum occasu, paucisque diebus, confestim Vere cùm folia quoque expellit, quinimò priùs: gaudet calcari, & meliùs ita euadit, radice attrita pede deorsum versus, ideò iuxta semitas, fontésque pulcherrimum exit: satus radice fieri assolet. Hoc siccatum ad certum vsque temporis spatium reconditum, ac inueteratum aerem spirat odorem. Vna enim & quantùm humoris aquosi est, exhalatur, & alimenti cessat accessio. Locus & tempus. Tempus Cultura.

Hæc passim Theophrast. quæ Plin. lib. 21. cap. 6. ferè expressit, dicens: Crocum siluestre optimum: serere in Italia minimè expedit ad scrupula vsque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiúsque & nitidius, sed multò leuiùs degenerans. Sed nec vbique fœcundum, etiam Cyrenis, vbi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui verò Phlegræo (Aegæo, Turner.) secundum locum dedère. Adulteratur nihil æquè. Probatio synceri, si imposita manu crepat, (crepitat. CHERLER.) veluti fragile. Humidum enim, quod euenit

adulteratione, cedit [silet.Turn.] Altera probatio: si manu prolata ad ora, leuiter faciem oculosque mordeat. Et per se genus satiui blandissimum vulgò, cùm sit [quod sit. Dal.] medio candidum, dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quòd omni croco nigrius est, & celerrimè marcescit. Optimū ubicunque quod pinguissimū, & breuibus capillis [breuis capilli CH.] pessimum verò, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem expellit: Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, meliùs etiā hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari, & atteri, pereundoque meliùs prouenit [atteri pede quò melius M. atteri pede pereundoque meliùs. Vet.] Ideò iuxta semitas ac fontes lætissimum.

Mirum igitur alicui videri posset (inquit Petr. Victorius) quod tradunt Veteres de cultu croci: cùm ætas nostro longè alia ratione ferat. Quod Veteres de croci natura cultúq; tradunt, magnoperè discrepat à consuetudine nostri temporis: curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent: illi namque, si fidem habemus iis, qui de agri cultura scripserunt, loca vbi sererent eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque quantò magis solum tereretur, tantò meliùs prouenire: nunc verò nihil tam inimicū putāt, quàm pedibus terram eam calcari: summoque studio inde, & belluas & homines arcent. Plinius quoque id testatus est, locum vertens Theophrasti è 6. lib. de iis, quæ oriuntur è terra: inquit enim, Gaudet calcari & atteri pede: pereundoque meliùs prouenit, ideò iuxta semitas lætissimum. Græci autem scriptoris verba hæc sunt. Quibus diligenter animaduersis ratio etiam, qua Plinius in vertendis sententiis Græcorum vtebatur, intelligetur. φασὶ δὲ καὶ πατεῖσθαι καὶ γίνεσθαι καλλίω καταθλιβομένης τῆς ῥίζης, διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐν ταῖς κρηνίσι κάλλιστον: quod enim Theoph. inquit lætiorem fieri, si conculcetur radix terra obruta, ipse reddidit, rem augens, vel potiùs ludere in hoc volens: pereundoque meliùs prouenit: hoc enim protsus incredibile est, fierique non potest: quod enim perit, perditur, nedum melius fiat. Vnde Theodorus, qui reliqua verbis Plinii expressit in hoc rectè eum secutus non est: sed ait. Et melius ita euadit: radice attritā pede inferiùs. Præterea etiam illic, ἐν ταῖς κρηνίσι, iuxta fontes vertit quia solùm propè fontes solidum ac durum: pedibus namque haurientium aquam animique causa illic degentium, calcatur ac premitur. κρηνίδα verò loca vocantur, quæ pedibus saltantium pulsantur, atque ita indurescunt: hoc autem videtur Lucretius intellexisse cùm inquitt. *Plin. not.*

Principio pars terrāï nonnulla perusta.
Solibus assiduis: multâ pulsata pedum vi,

& quæ sequuntur.

Crocus (vt legitur apud Cresc.) duplex est scilicet syluestris, qui seritur sicut aliæ herbæ & est modicæ vtilitatis: Item est bonus crocus domesticus, qui non seritur, quia semina non producit, sed cepulæ eius colliguntur mense Aprili vel Maio, & dimittuntur octo diebus in aceruo vt maturentur, & tunc mundātur & siccantur in loco calido non tamen ad Solem, ne coquantur, cùm sint maturæ, quod cognoscitur, quia tunc folia eorum sunt sicca, & seruantur vsque ad mēsem Augusti, & tunc vel antè aut pòst vnâ separatâ ab alia in areis pastinatis plantentur cum radicibus, quas habent, per vnam spannam distantes quatuor digitis submergantur in sulcis, vel duobus vel tribus annis dimittantur, & quolibet anno mense Aprili si fuerint tunc folia sicca, & mense Maio, Iunio, Iulio, si herba nascitur, in areis immittantur, superando terram per totam superficiem per duos digitos deorsum, vt non tangantur Cepæ. Et si plantantur circa finem Augusti, aut mense Septembri, raditur terra, vt area ab omni humiditate seu viriditate mundetur, deinde nascentibus floribus colligantur, & crocus siccus siccetur ad lentum ignem, & aliquo loco clauso seruetur: & elapsis duobus vel tribus annis totus euellatur mense Aprili, & iterum plantetur, vt dixi. Terram desiderat cretosam vel mediocrem, & potest etiam quamoptimè plantari, vbi fuerint Cepæ, vbi sunt euulsæ. Et est sciendum quod crocus non multùm læditur vmbris, sed plurimùm læditur à muribus, & talpis quæ sub terra corrodunt cepas eius, Plantatur igitur Crocus viui radicibus, iuxta Constantini agriculturam, quum florem abiecerit. Florem autem prius remittit quàm folium. Flos colligitur vbi bonum colorem indeptus fuerit, cuspidibus ex medio flore extractis, & ad triduum aut quatriduum perfrigeratis ac siccatis, deinde summa eius pars purgatur, & album quidem adimitur. Componitur in vasis quantùm fieri potest obturatis. Diophanes in vmbra Crocum perfrigerandum ac assiccandum esse tradit. *Cultura.*

Dioscoride eligitur optimus in medico vsu, Coryceus recens & boni coloris, qui parum de candido in circulum habet, & longus est, integer, non fractus, cui nihil deest, plenus, dum diluitur manus tingens, non cariem aut situm redolens, sed in odore imitans, & acris. Qui enim talis non est, aut vetustus est, aut madefactus. Secundum locum obtinet qui extra Corycum ad Lyciam nascitur, & qui Lyciaco Olympo. Deinde qui ex Aegibus Aeoliæ vrbe affertur. At Cyrenaicus, & Centuripinus omnium in Sicilia nascentium debilissimus est viribus: quum omnia eius genera sint oleracea. Attamen ob succi abundantiam, & coloris præstantiam, qui in Italia Thyiam tingunt, hoc vtuntur: Et propterea magno venditur. Verùm ad medicamēta præscriptus commodus est. Adulteratur autem Crocomagmatis cōtusi ammixtione, aut sapa sublitā. contrita simul ad ponderis grauitatem addendam argenti spuma, aut plumbagine. Indicat autem hæc tum puluis inhærens, tum sapæ odor. Opera verò & mensas ex Thyiæ ligno, croco centuripino tinctas fuisse, mihi [inquit Cornar.] verisimile fit. Quamquam mirum sit Plinium eius rei nullam fecisse mentionem. Tametsi verò lignum per se adeò crispum, croco tinctum insuper fuisse ambigi possit, tamen coloris flaui inducendi gratia fieri potuit, vt croco tingeretur. Hoc enim probabilius est, quàm quod ad mortaria tingenda Croco in Italia vsi fuerint, quod volunt hi qui hoc loco θυίας vocem, pro θυίας legunt, At verò qui Plinium vident dicere, Crocum tritum & ad theatra replenda hi iam pro θυίας legendum esse θέας contendunt, & Dioscoridem, idem quod Plinium dixisse, nimirum *Delectus.* *Locus.* *In Sicilia debiliss.* *Thya.* *Adulteriū.*

rũ per theatra replenda, τὸν θύϊνον ξύλον intelligentes. Ego verò velut dixi θύϊνον lego, & de thyino ligno accipio. Cæterum Seplasiarii Crocum perpetuò subterraneis, ac per hoc humectis locis seruant, quò ponderosius fiat, maiúsque lucrum inde sibi comparent. Crocus, quem & sapor & odor commendat, quique concoctionẽ iuuat, non Medicis solùm Officinis, sed etiam culinis ad obsonia colore iucundo tingenda plurimùm expetitur.

Vires ex Diosc. *Colorem bonum facit.*

Crocus aut. Dioscor. vim habet concoquendi, molliendi, leniter adstringentẽ, vrinam ciendi: & colorem bonum inducit: & crapulam arcet, si cum passo bibatur. Fluxum etiam oculorum sistit illitus cum lacte muliebri. Miscetur etiam vtiliter potionibus ad internas affectiones. In pessos quoque & cataplasmata ad vterum, & ad sedẽ additur. Sed & Venerem stimulat, & inflammationes ignis sacri illitus mitigat, & in compositiones auriculares commodus est. Tradunt porrò ipsum etiam occidendi vim habere, si cum aqua pondere trium drachmarum bibatur. Quò verò facilè conteri possit, in calido fictili ad Solem siccare (ψύχειν Bas. cod. ξηραίνειν Dal. quia tũ odorem retinet Corn. in embl.) ipsum oportet, & celeriter versare, sed & radix ipsius cum passo pota vrinam mouet.

Ex Plinio

Hæc & alia quædam prodidit Plinius. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorũ maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinoris, pulmonum, vesicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile: item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus, vrinã ciet. Qui Crocum priùs biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leuiter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsũ plurimis medicaminibus miscetur.

Ex Galeno

Crocus, inquit Galenus, paulùm quid adstringens habet, quod terreum frigidúmque est: sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, & primi exsiccantium. Quare concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante scilicet in hoc paucula illa adstrictione: quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis vocatis, quas cùm iunctas esse caliditati non vehementi contigerit, πεπτικὰς, hoc est, concoquentes esse ostendimus.

Ex Auicenna.

Scribit Auicenna Crocum Cephalalgiam excitare, & capiti nocere. Id quod non exiguo, sed nimio vsu efficere potest. Vigilias enim copiosius inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnũ & torporem excutit, lætitiam gignit, corroborat cor. Thoracis crudos humores ad cõcoctionem perducit; pulmones aperit, & ab obstructione liberat: & ad hæc tam efficax est remedium, vt subinde phthisicis in sũmo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam aliquot dies proroget: scrupuli dimidii, aut ad summũ integri põdo, cum passo, aut vino dulci propinatus. Quo etiam modo grauissimas subitò irruentes dyspnœas citra febrem statim & momento temporis tollere experimẽto compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, & ad regium morbum. Croci stamina trita carpis, aut sub mammis admota illitáue, vires suas Cordi cerebróque illicò transmittunt, quasique vertiginem tenebricosam inuehunt, aciem oculorum præstringunt, aut hebetant.

Ex Serapione

Scribit Serapio ex auctoritate Rhazis Crocũ drachmarum duarum pondere partum accelerare, maximèque inebriare, si cum vino misceatur: ac tantã lætitiam parere, vt ex nimia lætitia insaniam gignat. Quod experimento confirmat Amatus Lusit. asserens se mercatorem vidisse, qui cùm in ollam in qua carnes coquebantur, multùm Croci iniecisset, post earum esum, in tam profusum visum erupit, vt parum abfuerit quin risu nimio & cachinno è vita excesserit.

Ex S. Sethi.

His addenda Symeonis Sethi auctoritas. Crocus stomacho bonus est, inquit, ciborúmque cõcoctionem efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica vitia iuuat. Discutiendi quoque vim obtinet, vlceribus vtilis est, & ad spiritus difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: sin verò vltra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibique inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosacea pedum doloribus impositus vbi dolent, summoperè prodest, superpositis Betæ foliis. Cum porrò Dioscor. Crocum ad inflammationes valere asserit: considerandum Crocum concoctoriam & excalfacientem vim habere, & non nisi transacto inflammationis initio commodè adhiberi.

Camer.

Hic adeò est thoracis [inquit Camer. horti] affectibus amicus, vt sint qui ad ℈s. atque etiam vnum, cum dimidio mosci grano, & vino optimo calido propinando, asthmaticos curauerint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam, eodem modo plurimùm conducit. Huius extractũ ritè præparatum in minima copia datum per os, difficilem partum promouet, corroborando imprimis vires grauidæ & fœtus.

Crocus (vt confirmat Tragus) cordi conducit, ideóque quibusuis eius affectionibus auxiliatur, sanguinem purgat, veneno aduersatur: quãobrem haud immeritò aduersus pestem vsurpatur. Quidam Crocum in occlusa Oui testa cum Theriaca & Sinapi, aliísque speciebus igne coquunt, & ex illis demum hoc pacto tostis electuarium conficiunt, quod ad internam faciat pestem, venenúmque, per sudorem exigat. Crocus in cibo aut potionibus vsurpatus, vrinam cit, & morbum regium, ac menses mulierum educit, trahítque. Hæc radix Croci cum vino Apiano, aut alio quouis dulci efficaciùs præstat. Crocus paralyticis membris ac induratis neruis apprimè confert: quare Oxycroceum emplastrum ex Croco conficitur, ad emolliendam duritiem neruorum accommodatissimum.

Infantibus, scribit Matth. perpetuò eiulantibus, neque surgere queuntibus, arenulásque meientibus, pauxillum datur Croci cum lacte. Si verò iidem si offẽderint, nihil præstãtius quàm si Croci integri nõnihil tamdiu in aceto infũdatur quoad eius colorem cõtraxerit, idque acetum bibatur. Si quis apoplexia correptus fuerit, aut lethargo & aphonia, Crocus cum aceto acerrimo & Castorio misceturs in quo intincta pluma naribus indatur ex graui enim stupore excitat. Ex floribus nondum decerptis staminibus, exstillatur aqua, quę duabus à cœna horis assumpta, somnum conciliat (Camerarius ad eum locum an-

notat, esse qui è floribus, post adempta semina, eliciant eam aquam, cuius summa dosis sit ℥ iiii.) Crocus cum lixiuio & oleo oliuarum mistus, calidè appositus, cõfert in tumoribus vbi metuitur gangræna: ad quam singulare remedium est emplastrum ex Lupinis in lixiuio & vino albo coctis, addito tandem Croco. Stamina omnem mitigant calidum tumorem, cum oui albumine, & vitello imposita. Sertum ex Croci floribus capiti circumpositum, somnum inducit. Calidæ podagræ dolores immensos lenit Crocus cum lacte, oleo rosato & pauco Apio simul mixtis. Auic. cephalalgiam facere scribit, & capiti nocere: id quod non exiguo, ait Dodonæus, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosior inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt: moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & corporem excutit, lætitiam gignit: corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit, & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritus reducat, & vitam ad aliquot dies protoget, scriptuli dimidii, aut ad summum integri pondo, cum Passo aut vino Pramnio, vel alio dulci, exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subitò irruentes, citrà febrim, dyspnoeas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec non ad regium morbum atque hinc bonum colorem Crocum efficere Diosc. scribit: additur eodem authore ad omnes quæ interaneorum caussa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimùm, quæ menses, fœtus, & secundas educunt, oculos ab ecthymatis & exanthematis cum lacte, aut Foeniculi, Rosarúmue liquore præseruat illitus, & humorum in eos fluxiones reprimit.

Dodon.

Aduersar.

Affirmant Aduersaria, Croci stamina trita carpis aut sub mammis admota, illitáue, vires suas cordi cerebroque illicò transmittere, quasique vertiginem tenebricosam inuehere, aciem oculorum perstringere aut hebetare.

Officinar. Crocum.

Croci parum iusculis in melancholica passione miscet Gesn. Dicamus vrgente negotio quædam vt ex præscripto Diosc. Ad Crocinũ vnguentũ præparandum spissabis antea oleum, velut de Susino dictum est, eo pondere & mensura: & acceptis olei ad Susinum spissati libris tribus & dimidia, immittito Croci drachmas octo, & sæpè per diem commoueto, ita vt hoc assiduè facias ad quintam vsque diem. Sexta verò oleum de Croco purè defundito, & ad eundem Crocum olei mensuram vnam affundito, & ad triduum commoueto. Deinde ad defusum myrrhæ contusæ & cribratæ drachmas quadraginta ammisceto, & in mortario commodè moueto, & sic reponito. Quidam oleo ad Cyprinum aromatis imbuto, etiam ad Crocinum vtuntur. Optimum ex ipso est quod abundè Crocum spirat, quod sanè ad vsum medicum expetitur. Secundum locum obtinet quod myrrham redolet. Vim habet calefaciendi & somnum inducendi. Vnde sæpè phreniticis conuenit, si ex eo irrigentur, aut ipsum olfaciant, aut etiam naribus illinant. Gignit item pus, & vlcera purgat. Facit etiam ad vteri duritias, & conclusiones, ad vlcera in ipso maligna, cum cera & medulla, & duplo oleo. Concoquit enim & mollit, & humectat, & mitigat. Facit & ad glaucomata oculorum, si cum aqua sublinatur. Proportionem verò cum ipso habet, & id quod Butyrinum appellatur, & Onychinum, & Styracinum, vt quæ nominibus solùm differant, verùm præparandi modo & viribus similia sunt. In Crocino (inquit Cornar.) nihil est quod aliquem morari possit, si nostram translationem cum Græcis diligenter conferat. Quod dixi secundũ locum obtinet id quod myrrham redolet, τὸ κατ' σμύρνην παρωζόν, in Græcis legitur: quod similitudinem significat, sed non aliam quàm odoris, vt ego puto: quum antea optimum spirare Crocum dixerit. Nam si quis Myrrham referre dicit, obscurum relinquit quã in re similitudo illa posita sit. Et potest etiam hæc locutio inter eas referri, quas Galenus improprias in Dioscoride deprehendit. Paulus alium Crocini parandi modum habet, sed exemplaria Græca eo loco & corrupta sunt, & transposita. Nos autem in nostra Pauli translatione omnia in iustum locum restituimus, & in Dolabellis nostris in eundem omnium rationem reddidimus. Quod porrò ad finem dicit, cum Crocino eandem vim & præparandi modum habere Butyrinum & Onychinum & Styracinum: de Butyrino quidem facilè creditu est, itemque de styracino: & ex appellationibus etiã aliquo modo constat: & de Styracino quoque infrà Diosc. in Styrace repetit: sed de Onychino ambiguum penitus est, &c.

Crocomagma vnde & quomodo fiat. Probatio.

Diosc. similiter, Crocomagna facit ex Crocino vnguento aromatis expressis & efformatis. Est autem bonum id quod odoratum est, moderatè myrrham redolens, graue, nigrum, non lignosum, dum diluitur croci colorem abundè referens, læue, subamarum, & quod dentes ac linguam vehementer tingit, colore ad multas horas durante. Tale verò est quod à Syria affertur. Vim habet extergendi ea quæ pupillis tenebras offundunt, vrinam ciendi, molliendi, concoquendi, calefaciẽdi. Croci viribus aliquo modo respõdet, plurimã enim de ipso parte obtinet. Crocomagma Diosc. ex Crocini vnguẽti aromatis exprimit [ait idem Cornar.] & in massas siue pastillos efformat. Alia verò est Crocomagmatis præparatio, quam Damocratis versibus conscriptam, Galen. lib. 2. Antid. recenset: & Aëtius lib. 2. c. 196. & 6. cap. 50. habet, constans ex Croci drachmis centum, myrrhæ Traglodyticæ, rosarum siccatum, amyli, gummi, singulorum drachmis quinquaginta, teruntur hæc cum vino, & efformantur in pastillos, qui in vmbra siccati in vsum veniunt, & ad capitis dolorem temporibus illinuntur. Et in aliorum quoque Pharmacorũ præparationes miscentur. Galenus quoque lib. 2. c. 1. κατὰ τόπους in capitis ex febribus dolore: Illinenda est frons, inquit, ex cyphi in frigidioribus, ex Crocomagmate in calidioribus. Hippocrates Crocomagma etiam ἴκμαγμα appellat in libro De sterilibus.

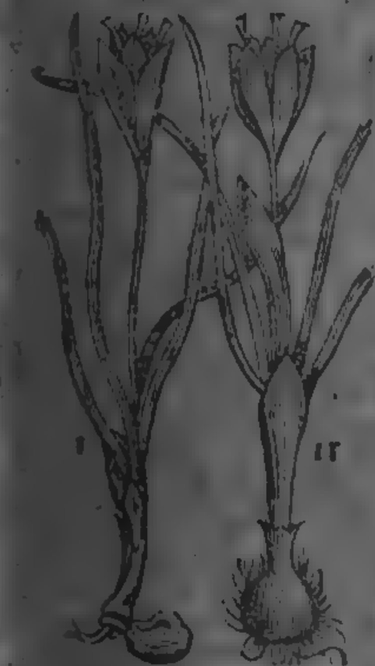
CROCVS VERNVS LATIFOLIVS ALBO flore interdum purpurascentibus venis vario. Alius flore purpureo minore.

Descriptio.

IN post. Hist. Clusius sub titulo Croci verni latifolii albo flore hanc tradit descriptionem. Latifolii Croci prima species, terna & quaterna interdum habet folia latiuscula & breuia, duabus albis venis per eorum longitudinem subtus excurrentibus prædita, inter quæ prodit è membrana flos breui pediculo nitens, sex foliis constans

ſtans albis, vnâ parte cum pediculo purpuraſcē-tibus, & in meditullio ſtamina, cum breui trifido ſtilo continens: radix bulboſa, candida, tenui cortice amicta, fibriſque candicantibus infima ſede prædita. Nulla inter reliquas Croci verni ſpecies, hæc magis fœcunda in edenda ſobole. Eius verò flos interdum variat: nam ternaſſa exteriora folia, nonnunquam purpuraſcē-tibus venis ſunt aſperſa, interdum ſoli foliorum mucrones purpuraſcunt, aliquando etiam purpureus radius omnia folia ſecundû longitudinem media ſecat.

Crocum autem vernum latifoliũ purp. flore minore ſic deſcribit. Similibus eſt foliis latifolio albo, paulò tamen anguſtioribus, inter folia promens è membranaceo inuolucro, eiuſdem magnitudinis florem breui pediculo innitẽtem, ſex foliis conſtantem violaceæ ad cæruleum tendentis purpuræ colore, vnguibus & ſummo pediculo ſaturatiore purpura nitẽtibus: radix alteri ſimilis, & in edenda ſobole ſatis fœcunda interdum. Nounũquam, ſed valde rarò, fert vtraque hæc rotundũ exalbidum ſemen in triangulo capitulo.

Primi, ſecundæ, & quartæ (de quo paulò poſt) ſpecierum meminit Iol. Simlerus in Heluetiæ deſcriptione, atque illic in montanis inueniri, colore purpureo candido, & vtroque mixto: Hu-eracſ vulgò vocari, & à Iure montis incolis (apud quos in ſupremo iugo etiam naſcuntur) Leffrat: addit radicem ſuibus eſſe gratam.

Audio & in Baldo monte agri Veronenſis prouenire. Nonnulli primum genus Crocum vernũ ob foliorum & floris cum legitimo Croco ſimilitudinem vocant: Græce ἔαρινὸς κρόκος dici poſſet: alii Crocum montanum appellare malunt, (aliud tamen montanum Crocum poſtea dabimus) Turcæ Zafran vocant Crocum, & voces addunt ak, mor, ſari, quum album, violaceum, flauum colorem exprimere volunt.

Croci ſilu. verni tria obſeruauit genera Dalechamp. Primum minimum radice bulboſa, exigua, rotunda, multiplici cortice veſtita, infernè Cepæ modo fibrata: cauliculo dodrantali duobus latiuſculis foliis obuoluto, vſque ad floris exortum ferè aſcendentibus, quatuor inſuper aut quinque foliis ex lateribus vtrinque enatis, oblongis, anguſtis, linea candida quæ media interſecat, albidus: flore Croci hortenſis, paruo, ſupernè purpureo, infernè flaueſcente, extantibus in medio ſtaminibus croceis. Secundum priori in multis ſimile eſt, in quibuſdam diuerſum: nempe quòd radice ſit ampliore, ac denſiùs fibrata: caule proceriore, grandiore, craſſiuſculo: flore maiore & latiore. Tertium radice eſt gemina, Gladioli modo, læuiore, integriore, minúſque lacero cortice obducta, parùm fibrata: foliis quatuor, aut quinque, longiſſimis, ſed anguſtiſſimis, linea media candidiſſima diſtinctis: caule foliis vacuo, recto: flore media ſui parte purpura nitente, ſuprà & infrà candido, interdum prorſus albo. Crocus ſilueſtris in pleriſque Galliæ locis, ſed in Allobrogibus potiſſimùm naſcitur, præſertim primus & tertius in niuoſis montibus, terra nigra & pingui. Liquatâ niue, & ſub finem Maii florem & folia ſtatim promunt. Hanc ob cauſam opinatur Cluſii appellandum Crocum Vernum, quòd flore ſit Croci, Vereque floreat. Tres quoque figuras habet Dalechampius, & deſcriptiones, nos priorem & tertiam accipimus, ſecunda minùs placet, quare ex noſtris ſiccis vnam cum latioribus foliis.

Crocum ſanè montanum ſilu. obſeruaui Burmii Rhętorum cum flore ac etiam ſemine Iunio. Geneuæ etiam cùm eſſem reperi Iulii principio in monte Thuyri, verùm iam defloruerat & aderat ſemen: tranſtuleram in hortum, nos autem illud deſcribere neglexin us, purpureum colorem in ſiccis animaduertimus. Locus

Croci mei vbi primùm erumpunt cum flore, quidam extra terram, vix per quatuor vncias extant, vnciarum ferè duarum inter folia herbacea qui interdum ea ſuperant, in flore ſex folia & apices lutei, quos non animaduerti extra florem eminere vt demonſtrat figura Dalechampii, flos deſinit in capitulum ex breui & vnciarum duarũ aut trium pediculo tenui, in quo ſemina: folia herbacea tantùm terna, anguſta, Croci: quæ ſuperant florem, & potiſſimùm vbi incipit euaneſcere, & tandem ita excreſcunt vt palmum excedant, & latiora euadant multò quam in hortenſi. Pictor noſter perperàm pinxit quatuor folia pro tribus: membranæ aliquot tenues latæ ambiunt ſimul pediculum floris & foliorum principia, quæ exprimuntur in figura Dalechampii: membranea etiam alia tunica amplectitur cauliculum floris, ad cuius initium vſque, nec pediculus ita nudus eſt, vt pingit noſter pictor, qui per negligentiam eam omiſit: radices plerumque duplices, vt in Gladiolo, tunicis reticulatis teguntur, ſubſunt deinde capillares radiculæ. Cur Frater Phyt. ſeparet Cluſii vernum maiorem tertium à Lobelii Violaceo toto nondum animaduertere poſſum.

Geſner. hort. Crocus ſilu. flore candido pulchro proſiliente ſub finem Februarii.

An Camer. hort. Crocus vernus purpureus. Et apud Matthiol. Germ. Reperiuntur aliquot ſpecies Croci ſilu. potiſſ. in altis montibus, floribus albis purpuraſcentibus aut cæruleis [blaw/] vt plurimum Vere florent, in Iura monte dicun-

Hh h

tur Ceffrat, in aliis mõtibus Helueticis hutreiff.

Sæpius miratur Clusius se, nec in Austriacis, nec in Styriacis, neque etiam in Pannonicis mõtibus, vllum Croci verno tempore florentis genus inuenisse, tametsi diligenter perlustrarit, quum Helueticæ Alpes, illis etiam frigidiores, aliquot eius genera sponte alant.

Vires & Vsus. Croci illust. montani flore albo radice foris duntaxat quidam vtendum censent, tam Clusio, quam Lobel. testibus, intus non perinde: illitus pubi vrinas elicit crebras atque crassas, tumores Hydropicorum discutit, spicula euellit. Isto agresti faciliùs abigeret è suis interulis pediculos Gēs Hibernica, nam virosior est, & penetrantior. Verùm vulgatior præterquamquod Hibernis miseris tam importunos hospites, quietis & famis hostes abigit, etiam colorem floridum, vegetumque calorem, vigorem, & animorum ferocitatem artubus & alit & auget, illutéque sordidas vestes colore commendat, militiæ idcirco non parum conducibilis.

fo candicans: *radix* superioribus similis, foris membranâ fuscâ obducta, fibris infima sede donata, & intus alba.

Clusium intelligere eundem Crocum cum Lobelio asserere non audemus: eandem iconem habet, quæ à nobis in nostra tabella notata est I. de altera icone notata II. agemus paulò pòst, sub Croco verno latifolio albo versicolore secundo simplici.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS perpetuus flore maiore.

Perelegans Clusio in post. hist. Croci verno tempore florentis Tertia species latifolia purpur. flore maiore, quam ei mittebat Doctiss. vir Ferdinandus Imperatus. Eius verò iam marcidi, & diudum terrâ eruti bulbum vnicum accipiebat, qui sequente Vere folia quidem protulit: sed nullum florem. Lugdúni porrò Batauorum, cum aliis Croci verni latifolii speciebus *florem* dedit, illis formâ similem, hoc est, sex foliis constantem, quorum externa tria paullò longiora, interna tria breuiora amplectuntur, multò tamen ampliora quàm in secunda specie, licèt illis colore nec valdè dispaira nec iniucundi odoris, tria *stamina* cõtinentem alba, magnis flauis *apicibus* prædita, & inter illa *Stylum* paullò longiorem, extimâ parte in tres quasi tubulos laxiores diuisum, aurei coloris: cum flore, è membranaceo, instar reliquorũ, inuolucro prodeunte, exeunt terna, aut quaterna *folia*, proximè descripti foliis nõ dissimilia, paullò tamen lõgiora: *radix* bulbosa: superiore maior, & ad Quintæ speciei radicis amplitudinē accedens.

CROCVS VERNVS ALBVS, CÆRVLEIS oris in latere folii, Lobelio: & Crocus vernus latif. albo versicolore flore primus Clusio.

Descriptio. Lob. Obs. & Ic. Pl. Crocus vernus albus 2. cæruleis oris sparsis in latere folii: ex Italia D. Brãcionus accepit. Hist. Lugd. figuram habet sub Croco serotino Lobelii. C. B. Phyt. Crocus 6. siue Alpinus vernalis triphyllus, Lobelii albus. 2. Croci verni latifolii albi, versicolore flore primi *folia* Croci satiui & legitimi folia satis referunt, nisi breuiora essent: inter quæ bini aut terni prodeunt *flores*, primæ & secundæ speciei floribus maiores, sex foliis mucronatis constantes, quorum terna exteriora (quæ pallida sunt foris) tribus radiis ex atro purpurascentibus, ab infima basi ad extremum folium ductis striata, internè alba sunt, vt & tota interna tria folia, *staminaque* in meditullio habent Croco montano similia, sed magis pallentem *Stylum*: liberaliùs hæc *semen* præbet in triangulis capitibus, rotundum, ex ru-

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS albo versicolore flore 2. simplici & duplici.

Descriptio. Qvarto Croco (inquit Clusius) verno latifolio albo flore similem, sed per omnia minorem, ante multos annos in Belgicam nobis mittebat C. V. Alphonsus Pantius, Ducis Ferrar. Medicus, cuius *florem* interdum octonis & denis foliis prǽditum habui. Iac. Plateau etiam duodenis, illiusque iconem ad me mittebat, peculiare genus esse existimans: sed insequente anno simplicem sex foliorum florem tulit.

Clusius habet in post. hist. Iconem Lob. ex Plantini iconibus p. 139. quæ in tabella præcedenti, nobis paulò antè posita sub Croco verno albo & notatur II. Clus. præterea aliam iconem habet, cui titulus Crocus vernus latif. duplici flore.

An Lobel. Obs. Crocus silu. albus duplex maior & minor. Flores illis albis, purpureis, violaceis lineis striati, quos ex Italia præclarus vir Brancionus accepit. Pagina verò sequenti & Ic. Pl. p. 139. Crocus silv. 5. purpureus, obsoletus, pullis lineis striatus, quem D. Brancion Alfonsi Pantii Ferr. munere alit, supra figuram, Crocus vernus serotinus 1. flore purpureo rubente, violaceis lineis striatus.

Hist. Lugd. Crocus serotinus Lobelii. C. Bauh. Phyt. 7.

Hyp. Crocus 3. siue Alpinus Vernalis purpuro violaceus 1. Lobel. Vernus serotinus 3. reperitur flore purpureo, aureo & vario. An Camer. horti Crocus vernus flore vario?

CROCVS VERNVS PVRPVREIS striis virgato flore.

Descriptio

Folia ex radice bulbosa statim promit, aliquot nonnihil repanda dodrantalia & longiora, culmo angustiora, rigidula: *semina* in cacumen desinentia, sulco candicante aduersa parte exarata, marginibus viridantibus. Sulco auersa parte respondet porca elatior nitidi viroris, a qua deuexa paniculata latera colore ferè sunt glauco: inter hęc emergũt, mox à radice *pediculi* palmares & latiores, teneri, infirmi, maiore parte cãdidi, cãndidâ membraneâ vaginâ diuoluti, superiore parte albis purpureisque striis distincti: singuli *florem* vnum sustinentes fragrantis odoris, nudum, spiculum antequam explicetur æmulantem, foliis constãtem senis, vncialibus, acuminatis, quorum extima tria complexu suo, reliqua in occluso flore occultant, colore intus albicante, foris striis purpureis, pallidè flauescentibus & albis pulcherrimè virgata: tria verò reliqua, coloris intus forisque sunt dilutioris violacei, excepto vngue saturatæ violæ externa parte conspicuo: medium obsident tres fibræ puluisculo flauo respersæ, auiculæ linguam imitatæ, *stamina* ambientes totidem saturati crocei coloris.

In horto Ill. E. C. Montbelg. licuit in huius foliis lusum obseruare: siquidem extima illa striata floris folia, vna aut alterâ profunda cæsura per margines dissecta animaduertimus: prouenerat autem ex bulbis à Genero Cherlero Româ delatis, florebat circa finem Februarii & principium Martii.

De hoc fortè Clus. post. hist. Ioach. Iungermanus G. V. Ioach. Camer. ex sorore nepos mihi scribebat in herbatione, quam Comite Iosepho de Casa buona Sereniss. Ducis Flor. simplicista vt vocant ad Tirrheni maris littora instituerat, tres Croci verni differentias inuenisse. Ex iis elegãtiorem, vel albicantes, vel purpurascentes flores proferre, quorum exteriora terna folia crassiores quasdam venas purpurâ saturâ infectas haberent, quæ mirum flori decorem adderent. Reliquas duas maiores esse, Croco satiuo non inferiores, & vtrique florem purpureum: sed in vna Colchici floris instar dilutum, in altera à Croci legitimi flore parum diuersum. Addebat, Iosephum admonuisse, alud elegantissimum genus pulei in iisdem pratis circa Liburni portum, quod florem proferret saturatissimâ purpurâ nitentem, quem, vt pote magis serotinum, conspicere illi non licuisset.

CROCVS VERNVS LATIF. PVRPVREVS versicolore flore.

Descriptio

CRoci verni quinta species Clus. Hist. post. siue Crocus vernus latifol. purpureo versicolore flore, quem Alphonsus Pãtius mittebat, florem iã marcidum adhuc retinentem, & semen in triangulo capite maturum, ex quo mihi natæ plantæ, quæ tertio anno flores proferre cœperunt: sunt verò ii superioribus ampliores, ad tertiæ speciei florum magnitudinem proximè accedentes, sex etiam foliis præditi, quorum externa tria foris ex candido, quodammodò purpurascunt, & saturatissimæ, quasique atræ purpuræ, tribus vel etiam quinque lineis ab infima parte sursum ascendentibus insignita sunt, internè purpurascunt, interiora verò tria, vel dilutioris, vel saturatioris purpurei sunt coloris, circa vngues tamen similibus, vt exteriora, radiis insignita: *semen* in triangulis capitibus subfuscum: *folia* superioribus speciebus longiora & latiora, Tertiæ foliis non valdè absimilia, duabus etiam albis lineis subtus distincta: *radix* paulò amplior: huius florem etiam octonis foliis interdum luxuriantem habui quatuor videlicet internis, totidem externis.

In icone Clusii non apparent lineæ sursum ascendentes.

CROCI VERNI TRES SPECIES, FLAVA aurea & pallida.

CRoci verni Mœsiaci latifolii flore flauo, *prima species* quaterna aut plura *folia* sunt, ad quintæ speciei folia valdè accedentia, longiora tamen & circa exortum latiora, binis candidis venis secundum medium neruum per longitudinem excurrentibus, vt in reliquis Croci speciebus, quæ emergere incipientia, *florem* simul ostendunt, sex foliis, dum explicatus est, cõstantem, exterioribus mucronatis, internis paululùm orbiculatis, flaui coloris, vtcunque odoratum, tria longiuscula latiusculáque *stamina* dilutiùs flauescentia, intus continentem, & lõgiorem stylum summo fastigio in tria stamina diuisum, satiui Croci staminibus pænè concolorem: cui succedit, vt in superiore Croci verni specie, membranaceum triangulare *capitulum*, rotundo rufóq; *semine* plenum: *radix* cum superioris radice conuenit, vel etiam maior est; Descriptio

solida, aliquot candicantibus fibris, sessili parte donata, & aliquot tunicis obuoluta: binos plerumque, ternos aut quaternos, vel etiam plures profert flores: nulla enim Croci verni species hac liberalior in producendis floribus.

Croci Verni latif. aureo flore.

Croci autem verni latifolii aureo flore, speciei alterius *folia* paullò breuiora, tamen latiora, illius qui niueum fert florem foliis penè æqualia, *flos* magis apertus, sex etiam foliis constat altero breuioribus, ferè orbiculato mucrone, coloris prorsus aurei, tria *stamina* vmbilicũ occupantia breuiora latioráque: *Stylus* alteri similis, summa parte interdum in quatuor stamminula diuisus, alterius Stylo concolor: florebat mihi anno 1584. & sequentibus duobus, paullò maturius flauo, & multos etiam dabat flores.

Crocus Vernus latif. pallido flore.

Croci tandem verni latif. pallido flore tertia species *folia* non minùs lata habet, floresque sex foliis magis mucronatis constantes, coloris omninò pallidi, viridibus venulis exteriorum foliorum vngues foris distinguentibus, cæteræ notæ conueniunt.

Omnes has flaui differentias corrumpebat rigida illa hiems anni 1586. & plures quàm sexagenos bulbos tumores earum semine natos, præter tres aut quatuor qui flaui genus conseruarunt.

Crocus vernus latifol. flauo vario flore, Constantinopolitanus siue 7. Clusii, dubitat Lobel. Adu. par. 2. an sit Crocus sil. vernus versicolor, aureo rutilo panno concolor, quem Galli *drap dor* vocant: de quo paulò pòst.

C. Bauh. Phyt. Crocus 12. siue vernalis flauus. Item 13. siue Vernalis pallidus. Camer. hort. Crocus vernus aureo flore.

Tempus

Florent autem omnes, inquit Clusius, Croci montani differentiæ ineunte Vere, aliæ aliis maturiùs, Martio, & Aprilis initio: nulla autem diutiùs (ob numerum florum subinde nascentium) eà quæ flauum fert florem, quæ omnium etiam liberalissimè semen præbet: ea primùm Germaniæ innotuit post annum 1579. Stephani van Hausen Norimbergensis diligentiâ, qui Constantinopoli rediens, in Seruia siue Moesia superiore sub Belgrado florentem eruit Martio mense: postea & alii antè à me admoniti viderunt istinc Viennam redeuntes, in Thracia, non modò flauo flore, sed etiam albo & subcæruleo: sed non eruerunt: Flauæ autem variæ pauci bulbi allati anno 1597. Octobri mense, iiq; adeò marcidi & exsucci, vt verno tempore emortuos appareat: nam & flores & folia adhuc retinebant, emptique fuerant in foro Constantinopoli. Vnus aut alter eorum quos redemeram, & terræ commiseram, prodierunt sequente Vere, vnicũ duntaxat folium proferẽtes, & anno demũ 1590. & sequentibus, flores quos descripsi mihi tulerunt Francofurti ad Moenum, & Lugduni apud Batauos.

CROCI VERNI LATIF. FLAVI vario flore 1. & 2. species, vtraque flore simplici & duplici.

Descriptio

Crocus vernus latifolius flauo flore, siue Septima species, Clus. Histor. poster. quinque aut sex habet *folia*, tenuia, instar ferè legitimi Croci, infima parte ex purpura nigricantia, è quorum medio vnum aut alterum *florẽ* promit aurei ferè coloris, legitimi Croci odorem nonnihil referentem, sex etiam foliis constantem: vt reliqua Croci genera, quorum exteriora tria paullò angustiora, & magis mucronata, tribus crassiusculis radiis ex atro purpurascentibus ab imo ad summum, secundum folii longitudinem excurrentibus, & multas interdum venas in latera spargentibus, insignita, terna interiora latiora sunt, & vngues habent foris etiam ex atro purpurascentes, *pediculum* qui florem sustinet, totidem purpurei coloris saturi radiis notandum, quot sunt in flore folia: *vmbilicum* occupant tria flaua *stamina*, inter quæ stilus eminet extremâ parte trifidus, aurei coloris: floribus succedunt crassiuscula trigona capita, adeò saturo purpureo colore infecta, vt atra videantur & splendentia, quæ maturitate hiscentia, *semen* continere conspiciuntur superiori æquale, & magis rufum: radix bulbacea, vt in superioribus, sed præter illorum morem multiplici reticulatoque cortice obducta, & multis tenuibus fibris sessili parte, per reticulati corticis ma-

culas

culas & extremitibus, prædita, rarò adnatos bulbos proferens.

Crocus vernus latif. flore varie fuso. Istius alia est species, quæ nec radice, nec foliis, neque flore differt, exceptis radiis, qui adeò latè sese spargunt, vt præter oras, totum externorum trium foliorum dorsum inficiant, ac pediculus etiam florem sustinens, totus ex purpura nigricante splendeat. Vtraque species aliquoties florem dedit duodecim foliis constantem, sex internis aurei coloris, sex externis purpureis radiis insignitis, deinde sexagona capitula: interdum etiam gemellos flores *vni* pediculo inhærentes, quibus etiam gemella capita, vtraque semine plena.

Lobel. Adu. par. 2. Crocus vernus latifolius flauo vario flore, siue 2. Constantinopolitanus Clusii. Pleræque ferè Croci sylu. varietates Anglobritanniæ & Belgio inquilinæ.

Crocus vernus flore luteo, coronâ Phœniceâ.

Crocus vernus flore luteo, coronâ Phœniceâ auctore Lobel. Adu. Penes D. Somerum quotannis Aprili floret, delato & eruto bulbo ex horto magni Ducis Hetruriæ.

Croci lutei & aurei varietates.

Eius (inquit Lobel. Adu. par. 2.) tres differentias alunt Ioannes de Franque ville senior & iunior, mercatores Cameracenses huius amœni studii cultores egregii. *Vnum* quippe flore flauo siue luteo, nitido: radice aliis non dissimili. *Alterum* rariorem multo, præcocissimum, flore fature colore fulgente. [An crocus Vernus latifolius Clusii flauo vario colore Constantiq.] aurei splendoris foris elegantissimis violaceis nigris lineis striato, auro texto Serico panno æmulo, vnde [crocus aureo panno concolor] croci concoloris aureo panno nomen, *Goud laken* vulgò Brabantorum, & *Drap d'or* Gallorum. Staminibus intus luteolis: foliis tenuibus erectis: Bulbo subtus aliquantulùm fibrato, reticulo obtecto instar nucis Myristicæ inuolucri, Macis vocati. Hoc alui Hacknei figulino vase. *Tertium* flore pallido ab aliis diuersum: cæteris vt vt satis respondentibus.

Varietas. Crocus vernus aureo flore Clusii, variat flore intensè, magisque luteo aut rutilo & aperto. Sed tota planta minor, alioqui omnino ferè similis.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS floribus cæruleis siue violaceis interdum candidis, Hispanicus.

Descriptio. CRoci verni angustifolii species prior (inquit Clusius hist. post.) terna, quaterna aut plura habet *folia*, longa, viridia, Crocinis longè angustiora graciliora que, rotunda & capillaria ferè, inter quæ prodeunt bini aut terni *cauliculi*, vnciales vt plurimum, angulosi, sustinentes flores sex foliis constantes, vt reliquæ species, vnâ parte flauescentibus, intus nonnihil candicantibus, cæterà ad cæruleum tendentibus, siue violaceis [inueniuntur & toti candidi] odoratos, quibus insunt *staminula*: his succedunt folliculi, siue *capitella* trigona, exile *semen* fuluescens continentia: *radix* exiguæ Auellanæ magnitudine, duro spadiceoque cortice siue putamine tecta, intus alba, firma, subastringente gustu.

Clus. Hisp. & Hist. post. Appellatur hic bulbus à nonnullis crocus vernus, quòd flore sit croci, Veréque floreat: folia tamen croci non sunt, sed rotunda & capillaria planè. Nomen vulgare Lusitanis Galeriæ vicinis apud quos etiam nasci quidam illius regionis incolæ asserebant, *Nozelias pequenas*, id est, Auellanæ paruæ.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 141. crocus silu. maior Hispanicus, flore patulo, vulgò Nozilicha minor & Nozellas. 1. Nucula à radicis forma, quam etiã gustu refert. Crocus vernus minor primus Clusii. Hist. Lugd. crocus vernus minor. 1.

C. Bauh. Phyt. crocus 14. siue vernalis minor. 1.

Locus & tempus. Frequens inuenitur à Clusio Gadibus Prior, atque inter Asindum (vulgò Medina Sidonia) & Calpen, locis salebrosis & apricis. Floret cum sequentibus Ianuario & Februario.

Vires. Angustifolii croci verni nullas facultates cuiquam exploratas intellexit Clusius.

Crocus Vernus minor alter flore minore ex albo purpureo.

Descriptio. Croci verni angustifolii species altera, *foliis* & *radicis* externo cortice illi omninò similem in Beturiæ collibus Lusitaniæ finibus obseruabat Clus. hist. post. paulò minore flore, ex albo purpurascente, vix que è terra prominente, atque vnum bulbum eruebat florem habentem è foliolis octo compositum, quatuor externis paullò maioribus: radix erat gemina, candida, vna super alteram insidens, quarum superior firma, dulcis & edulis erat, inferior flaccida.

Crocus vernus minor alter Clus. Hisp. incolis Cebollina [parua Cepa] dicitur, quo ferè nomine solent Hispani minores omnes bulbos nuncupare. Lobel. obs. crocus vernus 2. Clusii Hisp. Cebolina 1. parua Cepa. C. Bauhin. Phyt. crocus 11. crocus alpinus gemina radice.

Locus & tempus. Obseruauit hunc Clusius in Beturiæ collibus Lusitaniæ conterminis, florentem Ianuario.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS tertius Clusio flore multò minore cæruleo.

Descriptio. TERTIA croci verni angustifolii species Clusio vberioribus & crassioribus est *foliis*, iisque interdum surrectis: *flos* duarum præcedentium flore longè minor, totúsque cæruleus, tribus exterioribus foliis exceptis, quæ foris virescente colore nonnihil aspersa sunt: huius *radix* priori formâ similis: paullò tamen maior est; *semen* etiam crassiusculum.

Crocus vernus minor tertius Cluſ. Hiſp. Iconem aliam ponit Cluſius in poſt. hiſt. cum titulo Croci verni anguſtifolii violaceo flore, quam autem pro tertio proſuerat in Hiſp. plantarum hiſt. in poſt. ponitur pro Croco tenuifolio, licèt eius deſcriptio non reſpondeat.

Lobel. Obſ. Crocus vernus Hiſp. 3. minor Cluſio. Et Plant. icon. p. 142. Crocus ſylu. Hiſpanicus vulgò Nozilicha maior, Crocus vernus 3. Cluſii. Hiſt. Lugd. Crocus vernus minor 3. Cluſio. C.B. Phyt. Crocus 14. ſiue vernalis minor. 1.

Locus. Hunc Gadibus duntaxat iuxta priorem inuenit Cluſ. eodem tempore florentem.

CROCVS MONTANVS AVTVMNALIS.

Deſcriptio CRocum montanũ primùm, inquit Cluſ. Hiſp. & hiſtor. poſt. *flore* eſt ſatiui Croci, ſed dilutiore & minore, tribus intus croceis *ſtaminibus*, & ſtilo luteo ſummâ parte in aliquot ſtaminula diuiſo: *folia* illi quaterna Crocinis ſimilia, breuiora tamẽ, interiore parte, lineã quandam candicantem ſecundum longitudinem, exteriore verò, binos tanquam canaliculos ſeu ſulcos vtrinque ſecundum neruum excurrentes habentia: *radix* minor quàm in ſatiuo, candida, plena, & veluti internodiis diſtincta, quia [quod omnibus aliis Crocis generibus, gladiolis & Siſyrinchio etiam accidit] plantâ florente, ſuperior radicis pars augeſcit, inferior autem flaceſſit & minuitur, vtraque tamen denſo quodam cortice è multis villis contexto inuoluta & tecta, tenuibuſque fibris per corticem ſe exerentibus, ſeſſili parte donata: ſubdulcis porrò illa eſt initiò, deinde ingrati ſaporis.

Hunc Theoph. lib. 6. c. 7. [illegible] appellat, Latini Crocum montanum & ſilueſtre. Luſitani *Pie de burro* (pedem aſininum) vocabant. Quâ verò de cauſa neſcit Cluſius. An Adu par. 2. Autumnalis Crocus ſilu. ſine foliis vt Colchicum, vulgare flores laxat. Item Obſ. Crocus montanus Autumnalis Luſit. & Hiſp. etiamque noſtris, vulgò *Pied de borro*. Plant. ic. p. 138. Crocus montanus Autumnalis. Hiſt. Lugd. Crocus montanus Cluſii. C.B. Phyt. Crocus 3. ſiue Alpinus autumnalis. Camer. hort. crocus montanus Theoph.

Locus & tempus Naſcitur in nonnullis Luſitaniæ rupibus, præſertim iis quæ non procul à mari abſunt, vbi Nouembri obſeruabat Cluſius & cum ſuo flore eruebat, anno 1564. & amicis in Belgium mittebat. Iſtic etiam Septembri floruit, Viennæ Auſtriæ & Francofurti ad Moenum, Octobri, interdum maturiùs: Maio tulit craſſa, anguloſa capita, ſemine plena, quale Croci verni latifolii Quartæ ſpeciei ſemen eſt. Belgis, teſte Lobel. hortenſis & inquilinus factus, è maritimis Luſitaniæ collibus delatus.

Crocus anguſtifolius 4. flore purpurei ſaturati coloris.

Croci verni anguſtifolii quarti ad Cluſium mittebat diligentiſſ. vir Ioſephus de Caſa bona aliquot bulbulos, quorum nonnulli ſequentibus annis verno tempore florem tulerunt. Erant verò illis terna aut quaterna iuncea *folia*, priori anguſtifolio Hiſpanico modo deſcripto ſimilia, inter quæ vncialis, tenuis *cauliculus* prodibat, membranaceum *folliculum* ſuſtinens, ex quo *floſculus* emerſit ſex foliolis conſtans purpurei ſatiui coloris, quibus *vngues* albis venis diſtincti, & *ſtilus* ex vmbilico prodiens: fugax admodum fuit hic flos, vt pote qui vnico duntaxat die apertus manſerit, *radix* Hiſpanici anguſtifolii radici par, multis tunicis, ſiue corticibus duris tecta. **Deſcriptio**

Apud Cluſium eſt icon, neſcimus an pro hoc quarto poſita an pro tertio: In iconibus Plant. p. 141. poſita fuit cum priore Cluſii anguſtifolio ſub titulo Croci ſilueſtris minoris flore patulo.

Crocus montanus ſecundus flore purpureo foliis orbiculato mucrone

Croci montani alterum genus. Cluſ. Hiſt. poſt. ferè ſimile primo, *florem* ſine *foliis* promit Septembri, vnciali aut longiore pediculo innitentem, ſatis odoratum, ſex æqualibus foliis orbiculato mucrone præditis, & ſaturatioris purpurei coloris pænéque violacei, conſtantem, tribus ex vmbilico prodeuntibus flauis *ſtaminibus*, & ſtilo extremum mucronem multifidum, craſſiuſculúmque habente: nullum adhuc *ſemen* mihi obſeruare licuit: nec qui bulbum mittebat, vllam eius mentionem in epiſtolã faciebat: *radix* prioris radici valdè ſimilis, cortice è multis villis contexto inuoluta, oblongos interdum nucleos ſatis procul a matre ſpargens. Hoc [Alterum] Croci ſilueſtris appellatione mittebat Nobilis, idemq; Doctiſſ. vir, Ioanes Boiſſot, vetere amicitia Cluſio coniunctus, Francofurtum anno 1591. **Deſcriptio**

CROCVS MONTANVS TERTIVS.

CRoci mõtani tertii Cluſio Hiſtor. poſt. *flos* inodorus etiã eſt, vel tenuis admodum & euanidi odoris, ſenis, vt reliqua Croci genera, *foliis*, quorum interiora terna paulò breuiora ſunt, omnia autem orbiculato mucrone, albicantis initiò coloris, ſed in quo deinde, temporis ſucceſſu, **Deſcriptio**

successu, dilutius quidpiam cæruleum perfusum videatur: *stamina* ex vmbilico prodeunt terna, flaua,& in medio *stilus*, siue penicillus, in tria vel plura *staminula* diuisus, flaui etiam coloris: flaccescente vel iam marcido flore, quina, sena, rarò plura emergunt in ambitu *folia* ex tenui membrana, quæ florem initiò obuoluerat, Croci verni latifolii foliis penè similia, hoc est, paulò latiora quàm satiui, albâ lineâ singula folia per longitudinem supinâ parte distinguente, & pronâ binis: *semen* hactenus nullum obseruauit Clusius licet multis annis aluerit: *radix* digitalis, vel etiam pollicaris est crassitudinis, orbiculata ferè, alba, solida, tunicâ spadicei coloris obducta, multis albis fibris subjecta nascentibus prædita, quæ florum satis ferax est: nam & ternos,& quaternos, interdum etiam quinos profert flores.

Missum est hoc tertium Croci genus Byzantio anno 1587. Octobri mense *Zafran mavy*, hoc est, Croci cærulei nomine, quod tamen, prorsus cæruleo non esse flore, idem mensis declarauit: statim tridud postquam terræ commisisset flores proferre cœpit.

CROCVS SYLV. BYZANTINVS SEROTInus candidus tantillùm subcæruleus.

DEbetur authore Lobel. Adu. par. 2. Perelegans Croci sylu. autumnalis serotinum genus D. Ioãni Parkinson Londinensi Pharmacopoiæ egregio & Rei Herbariæ amantissimo, qui eius bulbos Bysantio delatos sedulis doctioribus amicis Herbarum cultoribus Britanniæ ingenuè impertitus est: vt Domino Ioan. Nasmith Botanico primario,& Chirurgo Regio præstantissimo, generoso item viro D.I. Coys harum peritissimo,& D.I. de Franqueville.

Vniuersa planta quinas & senas vncias altitudine æquat, In palmari delicatiore *cauliculo*, vaginula prædito, *flores* laxat candidos, aliquantillùm diluta cæruli vmbrâ mixtos, amplusculos, Colchici paulò minores, senis foliis conflatos: tribus *staminibus* luteis inferioribus, Croci verni sylu. similibus, totidémque ternis sese exerentibus exilioribus concoloribus staminulis aut stilis. Horum in hortis prædictorum quorundam Botanicorum per mensem Nouembrem in sextũ aut octauum Decembris, vnà cum foliis dilutioris viriditatis (obscurè virent Croci sylu. mótani folia) sparsis, ternûm vnciarum, lineis albis medio exaratis, quæ paulatim marcescente flore ad palmarem altitudinem & vncias quatuor excrescunt. *Radix* adulta Nucem Myristicam æquat, etiamque superat, rotundior tamen Gladioli similis, intus alba, cortice obducta subfusco, Accedere videtur ad Crocum montanum tertium Clusii.

Crocus vernus capillari folio.

Mittebat Venerius Clusio Histor. post. Croci verno tempore florentis genus capillari *folio*, quod Burdegalensi agro locis desertis nasci scribebat,& duorum generum inueniri, vnum purpurascente folio: alterum [quod rarius,] albo. Et certè illius quod cæruleum habet florem aliquos ipsi bulbos semel atque iterum misit. At illius quod albo est flore, ne vnum quidem bulbum ab ipso impetrare potuit: in alios licèt magis liberalis fuerit: certus enim est eos, qui illud habebát ab ipso accepisse. Id autem exiguam *radicem* habebat, bulbosam, duro spadiceo cortice tectã, instar illius quod in Hispania obseruabat ad Anam flumen, vel eius, quod Casabonus ei mittebat: è qui insequente anno bina aut terna prodibat quasi capillaria folia, viridia, surrecta, inter quæ *pediculus* veriùs quàm *cauliculus* vncialis lõgitudinis aut paullò maior, ab vnâ parte planus, sustinens semuncialis magnitudinis *florem* sex foliolis constantẽ, quorum terna exteriora paullò longiora erant, & purpurei coloris, tribus venis saturatioribus secundum longitudinem exteriùs distincta, tria interna breuiora & dilutiore colore prædita, omnia autem internè dilutè purpurascebant, & *vngues* habebant pallidos, ternis venis distinctos, prodeuntibus ex vmbilico tribus *staminulis* breuibus, longo apice flauo præditis,& medio stylo extremâ parte diuiso.

Florem proferebat initio Maii, qui Sole splẽdente aperiebatur, sub noctem autem claudebatur,& paucos dies durabat, nullius, aut pertenuis odoris. Tempus

Crocum montanum Pyrenæum Autumnale.

Anno 1602. à Gallo quodam *pharmacopæo*, qui multas plantas in Pyrenæis montibus erutas adferebat, aliquot redimebam (inquit Clus. Exot. par. 2. Append. 2.) inter quas binos aut ternos Croci bulbos: horum vnus insequente anno Septembri florem ferebat, Primi Croci montani flore ampliorem, colorisque saturatioris & quodammodò medii inter illum & alterum in mea Plantarũ historia descriptum, cujus medius stylus multifidus summâ parte perinde ac illius, magis tamen diluti coloris, & prorsus flaui: huius item folia marcescente flore, non statim prodibant vt in primo. An porrò alii istius generis sint futuri, dies nos docebit, si non peribunt.

Croci sylu. similis Bulbus.

Bulbus montanus ignotus similis Croco siluestri missus ex Hispania Clus. Pann. pag. 194. C. Bauh. Phyt. Crocus forsitan Croco siluestri similis.

Croci Zizania.

Croci Zizania, bulbus quidam nuper cum Croco è Vallesia missus, superficies Croci, magnis interuallis latet & redit. Gesner.

EPHEMERON NON LETHALE
Veteribus.
CAP. VI.

EPhemeron [ἐφήμερον] quod alii Agrestem Irin [ἶριν ἀγρίαν], Ald. cod. [λείριον] Lilium,] appel- Descriptio

lant *caulem, foliaque* habet Lilii, sed hæc tenuiora: *flores* candidos, amaros: *semen* molle: *radicem* vnam digitali crassitudine, longam, adstringentem. Nascitur in syluis & opacis.

Plin. more suo paucis immutatis ita legit. Ephemeron folia habet Lilii, sed minora, caulem parem, florem cæruleum, [album Diosc.] semen superuacuum, radicem digitali crassitudine.

Ephemeron æquinoctiones. Colchicum vulgare.

Cæterùm Ephemeron à quibusdam pro Colchico vulgari habetur. A quibus recedit Lobelius qui Ephemeron non lethale suspicatur esse Hermodactylos officinarum. Diuersum quoque Ephemeron non lethale est, quod depinxit Matthiol. ab indigenis *Giglio Matto*, hoc est, Lilium stultum nominatum. Fuchsius plantam vulgò Lilium conuallium nuncupatam Ephemerum non lethale esse contendit. Ephemeri non lethalis radicem dentium doloribus remedio esse scribit Diosc. si decocto eius colluatur; Folia verò in vino cocta illitaque, œdemata tuberculaque discutere, quæ quidem humidi nihildum contraxerint. Sed hic Fuchs. πύου (puris) pro ὑγροῦ [humidi] ex Galeno legendum censet. Galeni verba hæc sunt: Ephimerum non illud lethale ac deleterium, quod & Colchicum nominant, sed alterum quod & Irin agrestem cognominant, radicem habet adstringentem, & boni, suauisque odoris. Ex quibus palam fit, facultatis, temperaturæque esse mistæ, nempe repellentis, & halitu [non halitu, vt per incuriam Typographi in Hist. Lugd. legitur,] euaporantis. Testificantur opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & statui folia conueniunt. Oportet autem ea in vino decocta, priùs quam pus moueas illinire. Liquet igitur ex his Galeni verbis, pro ὑγροῦ πύου esse legendum. Variat tamen ab hac lectione & Plinius, scribens lib. 25. c. 13. Ephemeron habet radicem dentibus præcipuam, concisam, in acetoque decoctam, vt tepido colluantur. Et ipsa etiã radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur, [imponitur,] Vet. Et seq. lib. 26. cap. 12. Folia Ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quo etiamdum (& tantùm CH.) discuti possunt.

COLCHICVM VETERIBVS.

Capvt VII.

DE Colchico Theophrastum ex professo quędam literis consignasse non ita constat: Licèt non desint, qui Narcissum esse Plinii & Virgilii purpureum affirment, apud Theophr. Autumno florentem, post Arcturum circa Æquinoctium. Verba Theoph. de Hist. pl. lib. 6. c. 6. hæc sunt: Νάρκισσος aut λείριον (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodelo simile habet, sed multò latius & Lilii, [λειρίου ἢ λειριώδη quasi Liliaceum Marc.] modò caulem nudum quidem foliis, veruntamen herbaceum, cui flos in summo, semen, velut in vasculo, membrana quadam clausum, grande, nigrum (μέλανα legendum, μήκεια, Dod. Ita etiam Clus.) figura oblongum: hoc decidens, sua sponte germinat: verùm tamen id colligentes etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quam rotundã, carnosam & grandem habent. Serotinus flos est, post Arcturum enim & circa Æquinoctium floret. *hæc Theoph.* Quæ an Colchico Ephemero respondeant, quilibet verba iam in medium prolata diligentiùs examinans, absque negotio facilè iudicabit.

Cæterùm Diosc. κόλχικον, aliis etiam ἐφήμερον, nonnullisque βολβὸν ἄγριον dici autor est. Lat. Colchicũ, Ephimerum, & Bulbum agrestem, & strangulatorium. Colchicum autem, vt ille describit, sub finem Autumni florem edit Croci candicantem: deinceps verò folia bulbi, sed pinguiora: caulem dodrantalem cum rufo semine: radicem cortice præditam e nigro fuluescente: quæ quidem delibrata candida, tenera, succi plena, atque etiam gustanti dulcis reperitur. Habet verò bulbus eius mediam rimam fissurámue, è qua flos erumpit. Plurimùm in Messenia & apud Colchos enascitur. Et licèt dicat Diosc. Colchicon radicem habere cùm delibratur candidam, nostram tamen cum Marantha obseruauimus temporis diuturnitate rufescere: nec minus cùm eam dulcem esse dicit, nostræ partes sunt scire, hunc saporem non nisi per Autumnum retinere: nam cùm folia verno tempore profert amarissima est; quamobrem à nonnullis pro Colchico habita non est.

Colchicum qualem habeat radicem.

Colchicum Autumno dulce, Vere autem amarum.

Plinius, Galenus, Ægineta, atque Aëtius huius meminerunt, quamuis non descripserint, appellantes Colchicum hoc Ephemeron venenatum, lethale, deleterium.

Qua de re sequentibus agit Serapio: *Serugen*, (id est Hermodactylus Diosc.) Est herba quæ florescit in fine Autumni & eius flos albus, similis in figura sua flori croci, deinde emittit folia similia foliis bulbi, in quibus est humiditas adhærens manui, & habet stipitem longitudine vnius palmi porrectum, cuius color est albus, declinans ad nigredinem, & habet radicem, cuius cortex est niger, ad rubedinem declinans, Sed quando aufertur cortex, apparet radix interiùs alba, mollis, dulcis saporis, & plena humiditate. Est autem radix ipsa rotunda, similis Cepæ bulbi, & habet radix ista in medio sui scissuram, ex qua egreditur stipes, supra quem est flos. Nascitur multùm hæc herba in loco qui dicitur Karin, & in terris quæ dicuntur Gnagna, hæc herba si comedatur occidit strangulando, sicut occidunt Fungi. Conferunt autem illi qui ipsam comederit omnia quæ conferunt illi qui comedit Fungos malos, est autem summum remedium ei lac bouinum, non egent namque alio adiutorio qui eam sumpserunt, &c. *Hæc Serapio*, qui Galenum citat vires enumerans [quas recensemus sub Hermodactyli titulo] verum nihil tale apud eum inuenimus; citat etiam Paulum, sed ex verbis Pauli certò asserere non possumus, de qua planta loquatur.

Serapio falso Galenum & Paulum citat.

Colchici nomine enarratę plantæ ordine sequentur. *Narcissus Persicus* à quibusdam Colchicus dictus, de quo agimus post Colchicum luteũ. Videtur porrò Clusio Colchicum Syriacum Alexandrinum quorundam, *Tulipæ genus Apenninum* de quo paulò post agemus. Scribit Hist. Lugd. *Meleagridem* Dodonæi nonnihil accedere ad figuram Colchici Orientalis Matthioli de quo lib. 30.

Tulipa Meleagris sive Fritillaria.

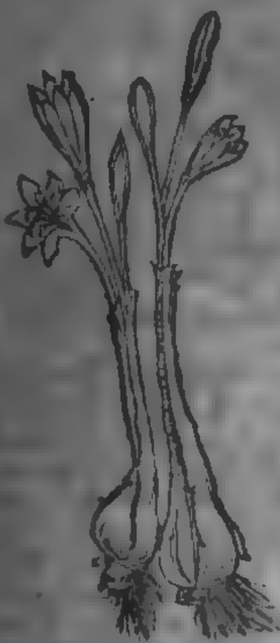
COLCHICVM.

NOn multis communis florendi modus efficit vt Colchicum prius semina ferre quam florem vulgus sibi persuadeat: sed quemadmodũ Crocus, ita Colchicum Autumno *florem* promit

Descriptio.

folia

foliis nudo & albido, tenuique *pediculo* purpurei carneiue colori sin sena *folia* oblonga diuisum, *staminibus* in medio croceis: Vere *folia* producit tria aut quatuor Liliacea, sed longiora, latioráque, inter quæ vbi in diuersa abire incipiunt, *conceptacula* oriuntur seminum oblonga, Lilii capitulis quodammodò similia, è duob' tribúsue loculis composita, marcida & nigricante membrana obuoluta, in

quibus *semina* ad Raphani accedentia, petiolis breuibus ad mediam lineam vniuscuiusque loculis adhærescētia. *Radix* subest ruffescens foris, intus alba, bulbacea, altera parte compressa: instar Castaneæ.

Diligentem descriptionem Cordi lubet hîc adscribere quam habet hist. lib. 2. cap. 152. Colchici inquit [quod hodie Hermodactylum vocant) tres sunt species. Primum enim cùm siccatum fuerit, foris nigrum, intúsque fuscum in candido colorem habet. Alterum in flauo subrubentem, tertium verò candidum. Ex his nigrum, paullò ante Autumnale æquinoctium florere incipit, vsque quò superueniens gelu sub ipsis pruinis superbientes flores opprimat. Colchicum itaque Autumno edit quincuncialem, nonnunquam etiā dodrantalem, gracilem, glabrum, candicantem atque egregiæ teneritudinis caulem, in cuius sūmitate flos Lilio non dissimilis, sed minimè repandis & reflexis deorsum foliis, sex vt plurimùm foliis longitudine sesquiunciam aut bessem æquantibus, latitudine verò vnciā paulò angustioribus, vtrinque acuminatis, glabris, nitidis, pinguibus, in attritu glutinosis, primùm clausis & conuolutis, postea se explicantibus, constans, colore in subrubente purpura albicans, in medio luteo colore stamina, numero ipsa floris folia non excedentia continens: qui postquam vnum atque alterum diem durauerint, flaccescunt, deinde paulò pòst sequentis Veris initium folia profert longitudine dodrantali, latitudine verò vnciæ aut sesquiunciæ, acuminata, crassa, Liliaceis forma & substantiæ lentore similia, sed longiora, sub terra coëuntia, & teretem, tenerum candicantémque pediculum constituentia: in quorum medio prope terram vtriculus extuberat acuminatus, triquetrus, longitudine ad sesquiunciam plerumque accedens, latitudine verò vnciam ad plurimùm æquans: rotundo, milióq; maiori, primum candido, æstate deinde post solstitium maturescente, ad ruffum in nigro colorem transeunte semine plenus: quo sparso folia flaccescunt. Inueniuntur nonnunquam duo aut tres vtriculi simul coniuncti & ab vna radice prodeūtes, cùm eadem radix totidem flores produxerit, sed vnus tantùm ex his magnitudine præstat, alii veluti abortiui sunt. Radice nititur longitudine sesquunciali, modicè in planum compressa, latitudine vnciam plærumque quarta eius parte excedente, superiùs turbinata, inferiùs autem latiuscula parte veluti in paruum vnguem desinente, & candidas fibras in terram demittente, & paruis bulbis circa latera enatis se propagante: foris multis in russo nigris tunicis vestita: ex quorum numero eius ætatem cognoscere potes: singulis enim annis singulas perinduit tunicas, quibus detractis reliqua radicis pars carnosa, totáque candida, & lacteo succo plena est, eadem ab vna parte rimam veluti habet, per quam floris cosliculus transiuit, hunc enim non è superiori & acuminata parte maioris radicis Autumno promit, sed ab inferiori flaccescentis vngui, & latiore, contra reliquorum bulbosorum morem. Ea verò radix à cuius mucrone flos & folia emittuntur, sulco caret, vsque in Autumnum, donec subnascens paruula alia emisso flore priorē sulcet. Hinc est quòd radices, quibus Vere & æstatis principio folia insident, canaliculatum istū sulcum non habeant. Folia cùm exaruerint, vestigium quoddam turbini impressum relinquunt. Eadem radix quæ priore anno germinauit, sequenti anno flaccescit, Autumno succedit alia admodum parua, inferiùs adnascens, à cuius superiori parte Autumno flos prodit: nam hic minimè à maiore exit, minor hæc radix vnà cum flore adolescit, in Verè autem & Æstate sequenti simul cum semine ad iustam magnitudine peruenit, quo tempore prior omninò perit. Siccata radix tam foris quàm intus fusca fit. Saporem radix habet dulcem simulque amarum, tenuem, saliuam prouocantem, & aliquantulùm nauseosum. Odorem verò omnes herbæ huius partes, grauem & nauseabundum spirant. Nascitur in pratis tam planis quàm montanis solo pingui, plurimúmque in Wirtembergic. Sueuia, vbi Autumno omnium ferè montium decliuia, campi & prata his floribus albicant. Colchicum subrubens (quod à colore radicis siccatæ ita cognominatur) nigro in omnibus notis & proprietatibus assimilatur, præterquàm quòd siccata eius radix, quamuis excorticata, rubescat. Saporem quoque & odorem nigro similem habet, nascitúrque eiusdem naturæ natalibus: rarissimè tamen iuxta se simul nascuntur. *Colchicum subrubens.*

Olim quamplurimi cum magno multorum vitæ periculo abusi sunt Colchico pro Hermodactylis, illud exhibentes, cuius rei testes est Hermol. in Dioscor. dicens. Colchicum haberi modò passim prædicant: Hermodactylum Recentiores pro Ephemero accipiunt. Colchicum copiosè in Colchide nascitur. Estque in illis regionibus venenata herba. *Hermodactyli. Ephemerum.*

Quod verò apud nos [*pergit Cord.*] prouenit, amarius est, quo sapore veneni aliqua pars diluitur, nec tamen innoxium redditur. Homines enim quos eo purgauerimus, sæuissima incurrūt accidentia. Colchicon ait alibi, Bulbus agrestis aut flos Autumnalis, non est Hermodactylus, licèt id Serapio velit. Quidam vt Brunfelsius Narcissum esse crediderunt. Sed reuerà Narcissus plurimùm ab hac differt. Colchicum aliqui etiam Ephemerum appellarunt. Nobis autem illud consideratione dignum, an nostrate Colchicum minùs sit venenatum quàm quod in Colcho prouenit, vt vult Cordus, cuius argumentum no n satisfacit. *Narcissus. Ephemerum. Cordus dub.*

Nec placet Ruellium non distinguere Hermodactylos vulgares à vulgari Colchico, dum scribit: Officinæ Hermodactylon vocant, è quo- *Ruell. not.*

Catapotia ad podagras tantoperè commendantur. Habet & in medicina suos vsus, quorundam venenis pro remediis abutendo quorum medicina maioris mali periculum adfert. Hermodactylos quibus Catapotia tantoperè commendantur ab Aetio & Paulo, Ephemeron non esse satis mihi constat, etsi Recentiores, pro Ephemero vsurpent, cùm Paulus separatim tanquam diuersorum mentionem fecerit, tradens Hermodactyli radicem alui decoctionem moliri, priuatim in articulariis doloribus, in defluxione decoctum eius dari, verùm stomacho aduersari.

Pauli & Aetii Hermod. non sunt Ephemeron

Caninecæ.
Euch. Rôßlin not.

Euch. Rößlin in Herbar. sub nominibus Caninecæ Gallorum weissen zeytlosen / Ebigerweck, Colchici, Ephemeri, Hermodactyli [quod Colchicum dicitur] hermodactel wurtz / Spinblumen, confundit multas plantas, ac Colchico malè salubres facultates tribuit.

Neoterici duo Hermodactyli genera statuunt (inquit Tagaultius) vnum radice oblonga, alterum rotunda. Qui radice est oblonga Ephemeron est Diosc. Galeni, Pauli & Aëtii. Qui verò radicem gerit rotundam, eorundem haud dubiè Colchicon est, è quo Catapotia tantoperè ad podagras & arthritim commendata Officinæ conficiunt. Verùm enimverò cùm hoc Græcis omnibus Scriptoribus, atque ipsi etiam Plinio deliburorium ac præsentaneum venenum sit, non admodum certè tutus est eiusmodi pilularum vsus: nisi fortè dicamus nostrum hunc Hermodactylum non adeò venenosum esse vti illud Colchicum est Ephemeron, id est, quod in Colcho insula nascitur. Verùm cùm Hermodactyli quibus passim hodie vtuntur Officinæ in conficiendis huiusmodi Catapotiis, hæ nequaquam radices sunt [innocuè enim, præsertim veteres gustari possunt] quas Veteres & Paulus Aegin. in articularibus morbis tantoperè commendarunt: securiùs sanè fuerit ab eis in totum abstinere. Quòd autem Hermodactylus de quo scribit Paulus lib. 7. res alia sit ab Ephemero & Colchico, eo argumento conuincitur, quòd dicat Hermodactyli radicem, & per se, & ipsius decoctum peculiariter & priuatim articulorum doloribus in ipsis fluxionibus plurimùm valere. Diuersa tamen capita de Colchico & Ephemero iam conscripserat, quibus nullam vim sanandi arthriticos tribuit. Sed neque Diosc. neque Galen. neque Plinius, neque Aëtius in Colchico aut Ephemero, verbulum de articulorum morbis loquuntur. Proinde res alia Pauli Hermodactylus ab Ephemero & Colchico esse videtur. Porrò tametsi Ephemeron apud antiquos Græcos nomen sit generis significans idem quod apud Arabes Surugem, apud Recentiores Hermodactylus, dictumque sit [vt putauit Theoph.] quoniam intra diem iugulet: præcipuo tamen nomine & peculiariter ad Ephemeron dicitur, quod veneno caret, innocensque est, & remedii ratione vimque salutiferam habet, tãtùm abest vt lethiferum sit, aut exitiosum. Colchicum verò per Antonomasiam, id est, Excellentiam loci in quo nascitur, & ob facinora Medeæ veneficæ mulieris ex Colcho, de venenoso solùm Ephemero dictum est. Maleficum hoc Ephemeron, Colchicum dictum, exitu Autumni in pratis florem edit subcandidum siue albicantem: posteriùs, id est, ab eo tempore, folia bulbi pinguiora: caulem palmeum vel semipedalem, rufum semen, radicem rotundam, foris è nigra rufescentem,

Colchicum cur dictum.

quæ delibrata disquamatáue intus albicat, teneraque ac mollis spectatur, lacteo madet succo, atque gustatu [vt autor est Diosc.] dulcis inuenitur. Bulbo medio rimula dehiscit, quà flos erumpit. Quæ notæ omnes ad amussim Officinarum Hermodactylo conueniunt.

Hermod. Officinarũ

Quidam superstes adhuc hodiè Medicus Ferrariensis, asserit se Colchicon gustasse, ac in eo Castaneæ saporem inuenisse, sed paulò post stricturam quandam circa asperam arteriam præsensisse, ac si manu stringeretur: mox vaccinum lac bibisse, & nihil incommodi sensisse. Rura hodiè apud nos plantam hanc Canecam appellant, quòd canes deuorata necet. Officinæ Hermodactylon vocant.

Cæterùm cùm dicit Mesue de rotundo Hermodactylo tanquam de meliore se sermonem habiturum id sanè intelligendum est. Nempe Hermodactylum rotundum, qui Colchicon est Ephemeron, meliorem ac perfectiorem esse quod ad ea ad quæ valet pertinet, vt puta ad articularios dolores. Sed iam recitata verba Tagaultii tam distincta sunt, vt magis distingui velint. Quicunque enim considerabit radices Hermodactylorum & conferet cum Colchici radicibus nostratibus exsiccatis, insigne descrimen perspiciet, quicquid dicat Tagaultius de notis quæ conueniunt.

Tagaultius notatur,

De Colchico quidem nihil prodit Galenus [inquit Cornar.] Nec Plin. Colchici meminit, nisi lib. 28. c. 9. Officinæ Colchicon vocant Hermodactylon, sequentes in hoc Serapionem Arabem, qui totam Colchici apud Diosc. descriptionem Hermodactylo attribuit. Verùm Paulus Hermodactyli radicem proponens, non addit Colchicum vocari. Et quamuis Colchici seorsum non faciat mentionem, tamen de Ephemero agens, nõ de veneno loqui se dicit, sed de eo quod Iris agrestis vocatur. Per venenum autem nihil aliud ipsum intelligere quàm Colchicum, ex Galeno clarum fit ex quo Paulus transcripsit. Non debuisset autem prætерire, neque eo loco quo de Hermodactylo agit, Colchici appellationem, si Hermodactylus Colchicum esset: neque lib. 5. cap. 48. vbi de Colchico verno agit, Hermodactyli appellationem, si Colchicum Hermodactylus esset. Quare diuersas res esse hinc colligitur. Sed & idem Paulus lib. 7. cap. 5. podagricam ex Hermodactylo compositionem recensens: & mox eandem purgatoriam addens, Colchici appellationis nullam mentionem facit, libenter alias exponere solitus, si quæ sunt obscuriores appellationes. Nostri Zeytlosen vocant. Quidam etiam Herbstblumen. Hæc Cornar. Qui sui oblitus l. 4. c. 140. Collegit Narcissum esse ex genere florum, qui à nostris Zeitlosen & Herbstblumen appellantur.

Hermodactylus.

Iris agrestis.

Errat & Tragus qui putat esse Moly Homeri, quando scribit: Sunt qui putent Narcissum esse Theoph. lib. 6. cap. 6. & Virgilii lib. 4. Georg. inter quos est Philippus Melancthon in Syntaxi sua. Huic sententiæ subscribo quod ad florem attinet. At radix nec non folia huius plantæ, nobis à Dioscoride sub Colchico, Ephemero, siue Bulbo agresti comprehenduntur. Serapioni cap. 194. Surugem, Hermodactylum, Liliũ syluestre, & Achimeron, quod meo iudicio Ephemeron legi debebat. Serapio Hermodactylum venenum esse clamat, vti & Mesue, &c. Rursus cum Serapione, Mesue & Paulo Aegin. ingemino, ac constanter affirmo Colchicon quod Arabes, & Officinæ

Her-

Hermodactylum dicant venenum, nunquam intrò sumendum Mesue Hermodactylum Homeri Moly Germanis Pfaffenhoden & Nackblumē/ Narcissus Poëtarum fabulis celebratus. Potest fieri vt Dioscor. duobus in locis separatim hanc plātam explicarit sub Colchico radicem & folia, sub Narcisso florem. Hæc Tragus.

Cæterùm, attestante Turnero, prudenter monet Matthiol. non ampliùs Colchici radicibus pro Hermodactylis esse vtendum quem errorem Serapio ac Mauritani medici non animaduertētes vel negligentes Dioscoridis monita ac contra Galeni, Pauli, Nicandri & Plinii mentem perperàm inuexerunt.

Castor, Dur. pag. 141. Colchicum, Bulbus agrestis pag. 142. falso Hermodactylus Pharmacop. in pilulis ad Arthritidem, pro eo non ponant Colchici radices. Item pag. 169. Iris syluestris κολχικὸν siue Ephemerum Arab. Zurungem. Miramur cur Castor eiusdem plantæ duo faciat capita & duas ponat figuras: videant etiam lectores an postremo loco non confundat cum Colchico; Ephemerum lethale.

Castor.

Fallop. de purg. Hermodactyli radix, Arabibus est radix Ephemeri Colchici. Hæc ille qui non putat venenatum vt postea ostendetur. Non probo cum non distinguere vulgatum Colchicum, quod venenatum, ab officinarum Hermodactylis.

Fallop. not.

Clus. Hisp. Colchicum vulgare Salmaticensibus, *Quita meriendas*, quibusdam etiam *Villosita*.

Quita meriendas & Villosita Hisp.

In hist. pl. Lugd non bene ponitur Icon Colchici vulgaris sub titulo Colchici Orientalis Matthioli, demendum igitur vocabulum Orientale, nec placet quod illa statuit Colchici seu Ephemeri radicem medicamentis immixtam non esse perniciosam.

Hist. Lug. not.

Colchicum, autore Thalio, passim in pratis. Reperitur locis Septentrionalibus, prope Ilenburgum, flore etiam candido.

Tabernacon. Colchicum masculinum, Zeitlosen mänlein. In Hist. Colchicum 8. Item Colchicum fœmininum Zeitlosen weiblein. In Hist. Colchicum 9. Non demonstrat qua in re differant, nec etiam figuræ multùm sunt dissimiles.

Synonyma linguarum

Græcis κολχικὸν [Colchicum] ἢ ἐφήμερον Diosc. (Ephemerum) ἢ βολβὸς ἄγριος quibusdam, *Bulbus agrestis*. Germ. Herbstblumen Zeitlosen/quibusdam wisen wild saffran blumen/Nackethuren/ & Hundshoden/canis testiculi. Belg. tijtlosen. G. *Mort au Chien*, *Tue Chien*, Montb. *Des Viollattes*. It. *Colchico, Zaffrano Saluatico*. Angl. wild Safron. Boh. Ocun. Hung. Kokorchin/quo nomine aliàs etiam stirpes insigniunt.

Locus & Tempus.

Nudus iste flos quem Colchicon, seu vt Officinæ (secundum Tragum) vocant, Hermodactylus, Autumni tempore fundit, hiemis aduentantis nos admonet. Quanquam verò exitu Autūni plerumque appareat: tamen non rarò quoque circa Festum D. Iacobi primùm in detonsis pratis, ac eo inde tempore vsque ad finem Septembris mensis spectatur. Folia autem post flores generantur, qui primo statim Vere è terrà erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimùm mense producitur: Nascitur passim in omnibus pratis Germaniæ. Prata humida (vt notat Gesner.) nusquam non abundant, Autumno florem Croci prodit nudum, & nullis omninò foliis. Colchicum Clusii omnibus Germaniæ & Vngariæ pratis obuium. Colchicum siue Ephemeron lethale, Basileæ passim in pratis florens Septembri & Octobri, Monspelii etiam prouenit. Geneuæ folia protrudit mense Aprili in pratis, Lugduni abundat: in monte Roßberg propè Masmunster vidi florens Octobri. Montbelgardi passim floret Septembri, & Octobri etiam in Horto Ill. E. C. mense Februario: in pratis propè Montbelgardum vidi aliquot plantas florentes.

Vires, venenum & remedia.

Radix in cibo accepta, tradente Dioscor. necat per strangulationem, similiter vt Fungi. Descripsimus ipsam, vt ne quis fallatur & pro Bulbo edat. Præter opinionem enim imperitos illicit, ob suauitatem. Auxiliantur his qui ederunt, eadē quæ his qui Fungos sūpserūt. Lac item bubulum potū. Quare si hoc adsit, nullo alio opus est auxilio. Et rursus inter Alexipharm. Qui Ephemerum acceperunt, quod aliqui Colchicum, aut Bulbum syluestrem appellauerunt, eos pruritus per totum corpus concomitatur, velut a Scilla aut Vrtica excitatus. Internæ partes morsum percipiunt, & stomachus cum multa grauitate exæstuat. Inualescente verò affectione, per aluum feruntur cruenta ramentis ammixtis. His auxilium ferendum est, velut his qui Salamandrā hauserūt, & per vomit°, & per infusa per Clysterem. Antequam verò inualescat Venenum dandum est ipsis Quercus foliorum, aut glandium, aut Malicorii, aut Serpylli decoctum cum lacte bibendum: Aut Polygoni succus, aut Virgultorum Vitis, aut Rubi, aut Ferulæ teneræ medullæ, aut baccarum Myrti succus cum vino. Sed & ipsæ Myrti, baccæ, tusæ, tritæ, & in aqua maceratæ, auxiliantur, si cremor ipsarum accipiatur. Facit similiter & Castanearum quæ Sardianæ glandes appellantur, pellicula media, cruda cum aliquo ex relatis succis accepta. Origanum item cum lixiuio potum. Exactè verò auxilium sentiunt, qui lac Asininum aut bubulum calidum bibunt, & in ore tenent, vt hi quibus huius copia est, alio nullo auxilio opus habeant. Hæc Diosc. Eadem Paulus Aegin. de verbo ad verbū lib. 5. cap. 47. Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine, seu à medio recessu statuunt. Quanquam radix & flos huius plantæ ad abigendos & enecandos pediculos satis conferant, tamen vsus eorum præsertim si intrò sumantur annuente Trago, minimè tutus existit, vt quæ plùs detrimenti quàm veritatis allatura sint. Admonendi ergo mihi hoc loco sunt ii quorū interest pilulas pro podagricis præscribere & conficere, ne suis confectionibus Colchicon, seu Hermodactylum adhibere velint, quod hactenus magno cum errore commissum fuit. Cæterùm articulario morbo & podagra laborantibus vtilem esse radicem Colchici Arabes scripsere, quod & nos aliqua ex parte experti sumus, Verùm tum, cùm forinsecus imponitur. Ferunt, legitur apud Hist. Lugd. Turcas Colchici floribus, vti cùm inebriari volunt: eos enim vino macerant, quo epoto adeò stupidi redduntur, vt in ecstasim abeant. Ad verrucas ani accipit N. L. Ducis Wirtemb. Medicus Colchicum [zeytlosen] tūdit, superligat, excidunt. Ad extirpandos verò pediculos latos pudendorum contundit radices Colchici, coquit cum aqua & locum affectum eā abluit.

Auxilia. Lac. Ephamerū. Colchicum. Bulbus syln. Signa assumpti Colchici. Remedia. Castanea. Sardiniana glandis pellicula. Colchici flores inebriant.

COLCHICVM ALBVM CVM PVRPVrascentibus Lineis.

Descriptio.

Colchici picti *radix*, vt & aliorum bulbosa foris in fusco nigricans, intus alba est, & ex

illa parte (quod à nemine monitum est) vnde florum caules erumpunt, in conum desinens, ad quem in imo *bulbi* fibræ barbæ instar dependent: Ex eo bulbo *caules* nudi, molles, splendentes, candidi, striati, bini vel terni prodeunt: in quorum summo totidem *flores* (reliquis Colchicis figura similes) candidi, purpurascentibus lineis, & maculis eleganter perspersi: horum quilibet *foliola* sex habet ad quorum singulorum principium, singula

adnata *stamina*, vt in Tulipis, croceo puluere aspersis. *Semen* sequente anno in vesicariis triangularibus Valuulis fert fuscum, subrotundum, & ex parte angulosum. Iunio mense maturum. Inuenimus in Heluetia in conuallibus ad radicem montis wasserfal & in hortum transtulimus Mense Septembri anno 1598.

Colchico vulgari similes bulbi.

Paucos colchici bulbos, vulgaribus bulbis valdè similes Neapoli Francofurtum ad me (ait Clus. hist. post.) mittebat Ferdinandus Imper. qui mihi Lugduni Batauorum demum *flores* dederunt, vulgaris floribus non dissimiles, hoc est, vel dilutè vel saturatè purpureos. Ex illis tamen, binos habui *bulbos*, quorum singuli quaternos aut quinos flores protulerunt anno 1598. & cum insequente, non adeò altè assurgentes vt in vulgari, sed breuiores, quorumque folia luci opposita tessellatim distincta apparebant, perindè ac in dilutiore Fritillariæ flore: *semen* etiam abundè præbet id genus, sed in minoribus breuioribusque capitibus quàm vulgare. Francofurti ex Italia accipiebam semen vulgari Colchici semini par cum suo laxo capitulo, Hermodactyli Syriaci appellatione, quod terræ creditum necdum germinauerat quum inde discederem.

Colchicum Neapolit.

Hermodactylus Syriacus.

COLCHICVM BIFLORVM.

Descriptio

Nouum & rarum Colchici genus est, cuius cognitionem acceptam fert Clusius Doctiss. viro Moysi Quadrato qui monebat Verno tempore sibi obseruatum in montano quodam prato, non procul Heydelbergâ, vbi tum domicilium habebat: edoctum tamen antè, similem inueniri plantam, ex Epit. de Plant. C.V. Ioachimi Camerarii inclitæ Reipub. Noribergen. primarii Medici. Io. Mulerus Pharm. Francofurtensis etiam asserebat, sibi adolescenti conspectum in pratis malæ Sueuorum vicinis nouo Vere florens. Perinde autem crasso id constat *bulbo* ac vulgare Colchicum, ex cuius infimâ parte *coli* emergit quatuor vncias longus, ex membranaceo inuolucro *florem* promens oblongo pediculo nitentem, vulgaris flori formâ æqualem, sex foliis constantem, sed minorem, quorum terna externa maiuscula, interna autē tria angustiora & breuiora, saturatiùs paulò purpurascentia esse videbātur: nec *folia*, nec semen [si quod tulit] obseruare licuit Clusio per morbum.

Lobel. Animad. part. 2. Colchicū biflorum vulgari simile, saturiorē flore Clusii & Camerarii. Considerandum an hoc Colchicum biflorum non sit idem cum Camerarii verno, licet aliam iconem proponat Clusius.

COLCHICVM VERNVM CLVSII.

Descriptio.

Qvadragesimo primo capite l. 2. meæ Rariorum plant. Historiæ, inquit Clus. Exot. p. 2. Appēd. 2. Colchici verno tempore florem proferentis mentionem faciebā, quod tandem biflorum esse existimassem: quia nouo Vere cum suo flore acceptū, deinde Autumno cum aliis colchici generibus florem conspexissem. Quum autem non nisi Autumno flores gestare postea obseruarim, istā appellationē illi conuenire non sum arbitratus, sed præter naturam insolito tempore primum illum florem tulisse censebam, vt in aliis plantis interdum contingere videmus.

Verumtamen peculiare Colchici genus reperiri, quod nouo duntaxat Vere, cum Croci verni & dentis Canini generibus, non autem alio tempore flores gerat. Doctiss. vir Io. Vernerius anno à Christi natiuitate 1601. Iulio mense ad me scribebat, & sex eius bulbos mittebat, quos illo ipso anno à monte Sorou in Hispania eruerat. horū quatuor insequente Vere apud me flores tulerunt: vnius florentis, atque alterius cū suo capite trigono semen continente iconem in subiecta tabella

tabella exprimendam curabam. Non porrò Vere cum Dente canino, Crocóque verno, vt dicebam, hoc Colchici genus prodire, & vnum aut alterum florem vnà cum foliis producere solet, primis quidem diebus, antè quàm sese explicare & pandere incipiat, coloris albi, sed qui paullò pòst in purpureum dilutiorem mutetur, breui pediculo subnixum, sex *foliis* constantem, minoribus & angustioribus quàm in vulgaris flore, & Croci verni albo flori formà valdè similem, singulis foliis ex infima sede album *stamen* proferẽtibus, cuius apex flauus: exteriorum triũ foliorũ stamina interiorum staminibus sũt breuiora: è medio floris vmbilico oblongiusculus exilit *stylus*, staminum longitud. superans, albus, in tres partes summo diuisus. Nascebatur verò flos ille inter terna folia carinata sese mutuò complectentia, Colchici vulgaris foliis longè angustiora, montani tamẽ Hisp. foliis paulò latiora: flori succedebat triãgul. mẽbranaceũ capitulũ haud magnum, *semen* continens rotundum, subrufum: *radix* Colchici vulgaris radici siue bulbo, formà quidem similis erat, & fusca pelle obducta, sed longè minor, multas candidas fibras ex infima sede protuberante spargens. Plures similes bulbos anno insequente cum aliquot aliis elegantibus plantis ad me mittebat idem Venerius atque ad Hogelandium & Porretum: sed meos cum iis qui priùs missi, & plurimis aliis lectissimis plantis subsequens hiems corrumpebat: vt plusquam Cannensem cladem meus hortulus illa hieme acceperit, tametsi etiam non vulgarem duabus præcedentibus passus esset.

COLCHICVM VERNVM CAMERARII.

Descriptio

Colchicum Vere florens, cuius florẽ mense Aprili nõnunquam inuenit Camer. in Epit. Matthiol. prodeuntem ex foliis breuiusculis, ternis, herbaceis, quibus antequam emergat inuoluitur. *Flos* ipse obsoletiore colore purpurascit, quàm qui Autumno prodit, apices paruos luteos habet, & totus etiam minor strigosiórque apparet.

Gesner. annotauit apud Camer. horti, Colchicum subobscuro flore præ altero & minore crescere circa Tigurum in Heluetia Aprilis initiò, cùm alia omnia in Autumno floreant.

Considerandum, an Colchicum vernum non sit idem cum colchico bifloro Clusii, vel eius verno, quamuis Icones differant.

Colchicum Polyanthes siue multiflorum purpureum.

Nihil à vulgatissimo Colchico differre videtur, præterquam florum abundantiâ: denos enim, duodenos, & plures purpureos dilutiores Septembri profert flores, quemadmodum Colchici Pannonicum polyanthes candidos eodem tempore. In Cameracensi deuexo agro, miliari paruo ab vrbe, in villa Nierui vocata, quo loco D. I. Fràqueville collegit. Perperàm Pseudobotanici nuperi nugivenduli Colchicum purpureum Austriacum dixere, Lobel. Adu. par. 2.

COLCHICVM POLYANTHES CANDIDUM eleganti rubore varium.

Descriptio

IN delitiis est (inquit Lobel. Adu. par. 2.) perelegans Colchici genus in Belgio, etiámque Londini in horto plantarum exoticarum ditissimo D. I. de Fràqueville, ob floris amœnitatem quinque vt plurimùm foliis latiusculis præditi, nonnullis candidis omninò, aliis verò rubore diluto prorsus tinctis, aliis candore & rubore hilari secundum folii longitudinem dimidiatim distinctis, aliis denique medio lineis albis striatis. Quos flores edidit congestos, quorum vnus quatuor tantùm foliis constabat, quàm aliorũ latioribus: totidem item staminibus luteis præditus: at cæteri omnes quinis donati fuere. *Folia* latiora vere erũpunt, cubitalis longitudinis altiorísque, hactenus neque *semen*, neque folliculos, iã octauo anno edidit. *Bulbus* Colchico Pãnonico albo maior.

COLCHICVM POLYANTHES ALBVM.

Descriptio

SIc describit Clus. Pann. & Hist. post. Colchicum, *multiflorum* albo flore. Multorũ florum est, quod in quibusdam pratis Viennæ Austriæ vicinis, nec procul à Danubio sitis, inter vulgaris plantas nascens ante multos annos obseruabam, vt in hortulũ transferrem, deinde in pratis arci Staren-

berg Magnif. Dn. de Heusenstein vicinis, magna copia inuentum est. Septenos enim, denos, aut duodenos, vel etiam plures interdum promit flores lactei candoris, eleganti spectaculo: huius etiam folia, vulgaris Colchici foliis æqualia, sed dilutiùs virentia, ineunte duntaxat Vere exeunt: copiosum fert semen subrufum in laxis triangulis capitibus: radix, vulgari bulbo maior, ad Secundi tamen, siue insequentis, amplitudinem non accedens. Istic & pauci bulbi reperti, quorum flores eleg inter rubebant.

Colchicum rubro flore.

Camer.epit.Matth. Colchicon polyanthon flores albos proferens. Item horti, Colchicum Pannonicum polyanthum flore albo: quamuis in Germania quoque interdum flore albo reperiatur, sed non ita referto in vna planta. Plant.Ic. p.144. Colchicum candidum Pannonicum polyanthon Clusii. Teut.177.

Locus & tempus

Colchicum simile Anglico flore albo, Autumno pratis quibusdam Viennæ Pannoniæ vicinis, non procul à Danubio eruit Clus. Hisp. radicibus magnis, quæ nonnunquam senos aut octonos flores simul protulissent.

Taberni.icon. Colchicum Polyanthos: & Hist. par.2.p.311. Colchicum 4. Item p.520. Colchicum album Pannonicum Vngerisch Zeitlosen. Hist. Colchicum 7. Ponendæ erant eius duæ icones sub vno titulo & in eadem pagina, vna enim monstrat florem sine foliis, altera folia cum fructu sine floribus: nec numero distinguendæ erant.

Taber.not.

Hunc Bulbum charissimus F.C.Bauhinus misit Basileâ, vegetum admodum mense Augusto ann.1608. qui terræ commissus, floruit in horto E.C.W. Montbelgardi Septembri.

COLCHICVM CANDIDO flore Anglicum.

Descriptio

Istud nusquam Herbariis memoratum, quia Anglia copiosissimum spontè fundit, nec alibi facilè reperias, Anglicum nuncupauimus. Perpulchra planta, lacteis *floribus* Ornithogali vel Asphodeli maioribus, Croci montani Syluestris paribus, *caulis* sesquipalmaris: radix & folia, alioqui pratensis vulgaris sunt: ea tamen foris fusca, intus candida. Londini hortis mersæ radices Hyemem ferunt, Vere emergunt, non secus ac in collibus & montosis prope Bristoliam &c. Aduers.Lob.Obs.& Ic.Pl.p.142. Colchicum candido flore Anglicum. An Moly Homericum radice nocua.

Moly Homericum. Lobel.not.

Considerandum an Lob. verè dicat Colchicum Anglicum candidum, nusquam memoratum, & an differat à Cordi candido, de quo multis annis antè scripsit in sua hist. his verbis: Colchicum album floribus, foliis, semine, & radice Colchico nigro & subrubenti simile est, qualitate tantùm ab illis differt: siquidem radix etiam cùm siccata fuerit foris albicat, quanquam interdum flauescat cùm inueterascit, intus verò candidissima, tenera, in tundendo mitis, mollis & tractabilis existit, quæ tusa farinam triticeam aspectu refert. Saporem habet dulcem & valdè suauem, nulla amaritudine mixtum, spontè in Germania nascentem nondum vidi, sed cultam tantùm, & è longinquis allatam lucis.

Candidum Cordi.

Verisimile est (inquit Dodon. purg. hist.& in fol.) albidi huius peregrini Colchici radices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: qui non propriè Colchicum dicitur. Monendi lectores ne considerato solo colore floris Colchici sibi temerè persuadeant vel non venenatum, vel eundem cum Hermodactylo Officinarum: Anguillara & Lobel. volunt Hermodactylos officin. alterius differentis plantæ esse radices, nempe Colchici Illyrici.

Dodon.not.

Clus. Colchicum Polyanthemo Pann. affine, siue Anglicum albo flore.

Tabern.icon.& Hist. Colchicum album Anglicum. Item Colchicum album Germanicum. Duas icones habet Tabern. verùm non demonstrat qua in re differant plantæ.

Tab.not.

Thalio in Harcyn. Colchicum flore candido quod propè Ilsenburgum reperitur. An Camer. hort. Colchicum flore albo, quod in Germania interdum inuenitur? Histor.Lugd. Lobelii Colchicum flore candido Anglicum.

Colchici albi nomine missum Heidelbergâ semen paruum, magnitudine ferè simile Papaueris Corniculati, non omninò rotundum, penè cinereum: seu Montbelgardi in Horto Ill. E.C. An idem fuerit cum præcedenti dubii hæremus.

Locus & tempus.

Colchicum pratense Salmaticum.

Colchicum pratense Salmaticum vulgari minus Salmaticensi agro obseruabat Clusius in altioribus pratis, dilutiore flore, atque in nonnullis plantis, lactei omninò candoris, ineunte Vere folia duntaxat proferens. Hist.Lugd. Colchicum vulgari minus, flore omninò lacteo Clusii in pratis Salmantinis.

COLCHICVM PLENO FLORE

Descriptio

Elegans est Colchici genus, quod apud Belgas inuenitur, cuius quidem cognitionem acceptam fero (inquit Clusius) Ill. Comiti Acembergio. Is Autumno 1595 bulbum ad me mittebat, vt florem conspicere possem: sed cùm nullum protulisset, insequente Nouembri iconem egregiè expressam addidit. *Flos* vulgari colore persi-

persimilis est, sed pluribus foliis constans, nempe vicenis aut pluribus, valdè confertis, quorum sex externa reliquis maiora, vulgaris tamen foliis angustiora, inter quæ *stamina*, vt in vulgari, flauis apicibus prædita. Ex alimenti copia plenum florem fuisse existimabam initiò, quemadmodum natura interdum ludere solet in aliis floribus qui deinde ad ingenium redeunt: sed ipse Comes affirmabat, cum etiam Io. Boisot, singulis annis plenos flores id Colchici genus proferre, eosque plures, maiores, & maiore foliorum numero constantes quò bulbus maior & vetustior est.

Originem ex Germania ducere aiunt, & primùm in Belgium allatum à Rhizotomo, cuius nomen Nicolaus, qui frequenter è Belgio in Germaniam à Nobilibus quibusdam matronis ablegaretur. Huius autem Colchici plenos flores anno 1599. obseruabam esse versicolores & folia habere coloribus similibus distincta, quibus Colchici versicoloris alterius flores distincti sunt, hoc est, ex albo & dilutiùs purpurascente mixtos. Colchicum pleno flore Antuerpiâ Londinum (Lobel. Adu. par. 2.) misit Clariss. vir D. Aluarus Nunnius summus Philos. & Med. parum à vulgari Colchico, nec nisi concoloris floris multiplicabili incremento differt. Surreptus fuit eius bulbus cum aliis plantis Nobiliss. Baronis Zouche.

COLCHICVM BYZANTINVM latifolium Polyanthes.

Descriptio

Colchicum Byzantinũ πολυανθὲς novo Vere germinat, ternaq, aut quaterna producit *folia* amplissima, Ellebori albi foliis nec formâ, nec magnitudine valdè absimilia, nec illis minùs neruosa, magis tamen viridia, & sese mutuò amplectentia: Autumno cum vulgari numerosos fert *flores*, vt vicenos aliquando obseruare meminerim [ait Clusius Hist. post.] ex eodem bulbo prodeuntes, vulgaris quidem floribus forma & colore propè similes sed ampliores, crassioreque pediculo subnixos, foris dilutiùs, internè saturatiùs purpurascẽtes, & tanquã venis quibusdam per folia sparsis notatos. In quibus *stamina* vt in vulgari: satis copiosum *semen* fert interdum in triangulis laxis breuibúsq; capitulis siue folliculis, triplo crassius vulgari: eius *radix* crassissima, pugnum æquans vel etiam amplior.

Constantinopoli singulares eius bulbi bis sũt allati dum Viennæ viuebam: Gen. D. de Heusenstein, à qua prolem accipiebam.

Colchicum Lusitanicum purpurei cum albo mixti coloris.

Cum Byzantini flore quandam affinitatem, autore Clusio, habere videtur *flos* eius Colchici, quod Theod. Clutius è Lusitania acceperat: nam sex etiam foliis constat, purpurei cum albo mixti coloris, & velut tessellatim [vt in Fritillariæ flore] dispositi, floridioris tamen: vmbilicum etiam occupant sex alba *stamina*, flauis apicibus prædita, & medius *stilus* in staminula diuisus, purpurascentis supremâ parte coloris: odor aut nullus, aut valde obscurus. Floret cum reliquis Colchicis. Descriptio

Colchicum Lusitanicum serotinum flore albido cum tantillo rubore.

Bulbum adnatum sibi annexum habet, inquit Lobel. Obs. flos albidus, nitidus, tantillo summis foliis rubore confusus: alioqui persimilis effigie & magnitudine vulgato nostro Colchico, quale Lieræ Brabantorum floruit Septembri & Octobri in amœnissimo horto Mariæ de Brimeu.

Colchicum latifolium Boisoti.

Quartum genus à Boisoto accipiebam (pergit Clus. Hist. post.) crasso etiam Bulbo, quod terræ commissum non modò non floruit, sed prorsus periit. Scribebat autem eius florem purpurei coloris esse, qui procul aspicientibus vulgari par appareret, at diligentiùs obseruantibus, coloris ex albo & purpureo distincti videbatur, satis ad Fritillariæ colorem accedens. Folia item habere ampla, ad terram inclinata. Postea tamen, conspecto Colchici Byzantini, cuius bulbum ad ipsum mittebam, flore, diuisum à meo latifolio, suum Colchicum esse monebat. Forsitan verò idem genus erit, cum Lusitanico Clutii.

COLCHICVM ΠΟΙΚΙΛΑΝΘΕΣ siue versicolore flore.

Colchicũ ποικιλάνθες siue tertium genus [inquit Clus. H. post.] habeo munere Generosi Dn. de Heusestein, quæ in cultissimo suo horto suburbano ad Viennam vrbem, binos aut ternos alebat, quos vnde adquisiuisset, ignorare se affirmabat. Non minùs est crasso id *bulbo*, quàm Primũ, vel etiã crassiore: Octobri, paullò seriùs quàm superiora, binos, ternos, aut quaternos, producit *flores*, vulgari breuiores, & breui pediculo innixos, vt vix supra tellurem attollantur, quorum interiora tria folia ex pur- Descriptio

purâ quodāmodò rubent, aut Hispanici montani floribus concoloria sunt, vt plurimùm, exteriora autem tria vel omninò lactei candoris sunt, vel internè mediâ ex parte purpurea, aut crassioribus purpureis venis radiatim distincta, vel purpureis maculis aspersa, omnia verò mucrone magis orbiculato & obtuso quàm in vulgari: huius *folia* ineunte Vere germinantia, ex viridi purpurascunt, deinde explicata saturiùs virent vulgaris foliis. Semel duntaxat eius *semen* legere memini, prioris semine minus.

Colchicum montanum alterum.

Aliud (inquit Clusius) Colchici versicolore flore genus accipiebam ab honesto viro Theodor. Coornhart anno 1599. quod *bulbo*, & *foliis*, cum vulgari prorsus conueniebat, & perinde altè assurgebat, *flores* proferens vulgaris floribus formâ quidem similes, sed diuerso colore, ex albo videlicet & purpurascente vario, dissimili tamen à præcedente, quia in hoc colores magis permixti, & purpurascens dilutior: binos vel ternos tulit flores, quibus successerunt longa, crassa, & trigona *capita*, vulgaris capitibus non dissimilia *semen* etiam simile continentia. Florebat cum vulgari, paullò maturiùs præcedente.

COLCHICVM MONTANVM flore purpureo.

Descriptio

TERNA, aut quaterna sunt *folia*, digitalis longitudinis, carinata, firma, humi tamen sparsa, saturatiùs virentia & splendentia, vix semunciam lata, acidi gustus, rufescentem colorem contrahentia dum tabescere incipiunt: *flos* sine foliis primùm exilit Septembri aliquando etiam Augusto, sex longis, angustis, & ex purpura rubentibus foliis, totidem medio *staminibus* constans: hunc statim (præter aliorum Colchici generum morem) folia subsequuntur, & totam deinde hiemem perdurant, vsque in Mensem Maium, vel etiam Iunium: *radix* bulbosa, non magna, multis ex rufo nigricantibus tunicis amicta, intus alba, solida, & cum quadam adstrictione dulcis, longiusculâ sede, quali in cęteris generibus, & adnatis in lateribus se propagans. Et sic descripsit Clusius, qui passim tum in Hispanic. tum in Histor. poster. Colchicum montanum Hispanicum, siue quintum λεπτόφυλλον, aut tenuifolium, Salmaticensibus Merenderas vocatum, appellat.

Colchicum minus semine prægnans. Item Colchicum minus florescens, Colchicum montanum Clusii: Cuius minorem speciem, olim lætissimis pratensibus pascuis ad montis Lupi Norbonensis radices, ad diuersorium publicum, via qua Gangen vrbeculam itur, collegimus [inquit Lobel. obs.] Septembri flosculus stellatus croceus, aut Colchici vulgaris purpurocæruleus erumpit, sed minor. Idem esse audio cum Colchico montano Clusii nostri, quod olim seuerat in horto Cl. D. Brancionis pro Erythronceo, foliis croceis, angustioribus, in cauliculo vix palmum æquante, & interdum etiam maiore. Semen subrotundum, Colchici vulgaris, in siliqua triquetra. Icon. pl. p. 145. Colchicum minus semine prægnans Lobel. 70. Teut. 178. Item Colchicum minus florescens siue Colchicum Clusii Teut. 178. Obseruandum apud Plantinum in hoc Colchico titulum, transpositum, figuræ autem sunt ex Clusio.

Iconum titulus transpositus apud Plant.

Hist. Lugd. Colchicum montanum Clusii, & Colchicum montanum minus Clusii.

Tabern. icon p. 621. Colchicum montanum Clusii & Hist. Colchicum 10. Bergzeitt losen. Item p. 622. Colchicum minus Klein zeitlosen: & Hist. Colchicum. 11. Ineptè Compilator ex vna planta duas facit.

Tabern. Compilator ineptus.

An Camer. hort. Colchicum paruum Hispanicum.

Locus & tempus.

Collibus Salmanticæ vicinis, solo valdè lapidoso primùm eruebam, inquit Clusius, cum suo caule, dodrantali, firmo, & triangulari capite, in quo semen ex rubro nigrescens, siue fuscum, læue, exiguum, subrotundum Maio mense, anno 1564. Apud Belgas, apud quos, semine quod natali loco collegeram, natum est, nullum adhuc semen dedisse intelligo. Viennæ autem Austriæ, quoties ex meis stirpibus semen collegi, capite inclusum vix terrà interdum emergente, & inter folia iam languida latente, aliquando digitali & palmari cauliculo innitente, vti etiam Francofurti ad Moenum, & Lugduni Batauorum.

COLCHICVM MONTANVM minus versicolore flore.

Descriptio.

Colchicum montanū minus versicolore flore (vt ait Clus. post. hist.) Hispanico non multū est absimile, quod Iac. Plateau in suo horto Tornaci alere ad me scribebat, tum foliis, tum bulbo: flores autem differre, quorum omnia quidem folia longa & angusta etiam essent, interiora verò tota alba, exteriora media ex parte viridia, alterâ carnei quodammodò coloris.

COL-

COLCHICVM MINIMVM TENVIFOLium Gallæcium

Descriptio NOuum Colchici pumili genus (inquit Lob. Adu.par. 2.) alimus in horto operâ le Quelt rhizotomi Lutetiani ex Hispaniæ regionû Gallęcia delatum, *folijs* Croci montani minoribus, humi sparsis, binis, ternis, quaternis aut quinis, carinatis, vncias binas, aut sesquiunciam longis (mihi folia duo solùm dedit.) *Radice* Colchici, Auellanæ paruæ nucleum æquante: *flore* vnà cum foliis prodeunte, senis constante foliolis angustioribus, purpurantibus; totidémque *staminulis*, & apiculis luteis præditis, è breui *pediculo* parum è terra emergente. Floruit nobis Anno 1603. Hoc etiam alitur in hortis Londinensibus, exoticis plantis ditissimis D. Coys, & D. I. Natsmit Botanici Regii primarii & Chirurgi.

HERMODACTYLI VETERIBVS.

Cap. VIII.

QVòd magno & pernicioso errore Serapio Colchicum & Hermodactylum confuderit, describens hunc iisdem planè verbis, quibus Dioscor. Colchicum, confirmat Paulus Aegin. l. 7. de Ephemero & Hermodactylis seorsum, tanquam de diuersis, tractans, ac quidem de Hermodactylo. Hermodactyli radix (inquit) & per se, & ipsius decoctum vim habet purgandi: priuatim etiam arthriticis nunc quum humores defluunt exhibetur: verùm stomacho nimis quàm aduersatur. Quidam verò in ipsis exacerbationibus, in omnibus arthriticis purgatione ex Hermodactylo vtuntur, verùm attendendum est, quia stomacho incommodus est Hermodactylus & anxios ac ciborum inappetentes facit. In solis igitur his qui negotiis quæ differri non possunt vrgentur, ipso vtendum est, Compendio enim & post duos vt plurimùm dies sedat fluxionem, vt quis ad consuetas functiones obeundas transire possit. Noui autem quendam qui non ipsam Hermodactyli substantiam exhibet, neque aliquod medicamentum ex ipso compositum, sed herbâ ipsam coquit, cum aliquo ex consuetis pharmacis, velut Aniso, aut Apio, & decoctum bibendû præbet. Et mirum est quomodo per Ventrem euacuati à fluxione liberantur. Oportet autem præterea quòd stomacho incommodus est, velut dixi, postea stomacho gratis, & corroborantibus, cum moderata caliditate, osculum ventris corrigere. Cæterùm Alexander purgationem ex Coronopodio, meliorem esse dicit eâ quæ fit ex Hermodactylo, vt quæ eandem euacuationem & doloris sedationem efficiat cum hoc, nec stomacho incommoda sit. *Hæc Pauli.*

Purgat. Herba. *Coronopus melior.*

Actuarius lib. 5. Meth. Med. cap. 6. de antidot. compositionem habet, quam vocat ex Hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quæ succos crudos ex alto detrahit, proficuam: Recipítque Hermodactyli, Galangæ, Pyrethri, Zingiberis, Zaduaris, Anisi, Gentianæ, Aristolochiæ, singulorum quadrantem, mellis sufficiétem modum.

Inter alias quamplurimas compositiones purgantes, quas hic enumerare & longum & tædiosum fores, Nicolaus Myrepsus in aurea Alexandrina recipit Hermodactylum rubrum & album. Quæ quidem compositio non instituitur ad purgationem.

Hermod. ruber & albus Nicol.

De Hermodactylo hæc Mesues lib. 2. cap. 6. de purg. Hermodactylus est radix herbæ cuiusdam montanæ: & ea vel digitum longa, vel rotunda, ac eadem præstantior, si multùm est alba, intus & foris, magna, mediocriter dura: alter Scillæ aut Raphano proxima, si creuit, si Vere lecta est, & menses deinde sex siccata est. Rubra autem & nigra mala est, & quæ in loco pingui & humido prouenit, quòd inde humor eius inflans, & excrementosus ei largior insit. Rara verò, laxa, & leuis est imbecillior. Calidus est ac siccus ordinis secundi initio, cum humiditate tamen excrementosa, flatulenta, nauseabunda, quâ ventriculo nocet, præsertim quando in eum ex partibus aliis excrementa confluunt, Pituitam crassam præsertim à iuncturis trahit, ob id podagræ, & aliis arthritidis differentiis confert, non sumptus modò, sed etiam Cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, sperma auget, vlceribus confert, quia terget sordem eorum, & carnem in his putrem consumit. Cuminum, Zingiber, Piper longum, Libysticum, Mentastrum, Mastiche, mista, Hermodactylum prohibent, ne suo humore excrementoso, & flatulento lædat ventriculum, néue flatus crassos & nauseabundos, in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si verò Hermodactylus cum pauco Zingibere, & succo Raphani, vel cum Scilla assata, aut Scillæ succo & Zingibere, & spica in trochiscos fingatur, purgat celeriùs & pleniùs (per se enim tarde & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoque roborando stomachum Hermodactylos cítò deturbât, & humorû in ventriculum affluxum prohibent. Datur ab aureo vno ad aureos duos: annos tres seruatur.

Herba montana. Longa & rotunda. Alba præstantior. Scilla aut Raphano similis. Rubra & nigra mala. Correctio. Purgatio.

Cæterùm Hermodactylus radice oblonga, Neotoricorum est Tagaultio Ephemeron Diosc. Galeni & Pauli, vt indicatur sub titulo Colchici vulgaris. De hoc autem (quod à multis dicitur & censetur Hermodactylus) sub suo titulo.

Existimat quoque Dodonæus Hermodactylos Officin. esse Colchicum flore albo Cordi. Anguill. contrà & Lobelio Hermodactyli officin. sunt radices Colchici Illyrici luteo siue flauo flore.

Brunf. tenet Hermodactylum Narcissum esse Germ. Hornungs blům.

Hermodactylus Mesuæ quibusdam est Pseudohermodactylus, qui aliis Satyrium Erythronium censetur.

Hermodactylus (inquit Tragus) mihi dicebatur Cyclamini parua species, sed falsò.

Hermodactylo tandem non venenato conge-

Dosis Hermodactyli æquiuocationes & substitutæ: Ephemeron Veterib. Colchicum vulgare. Colchicum flore albo. Colchicum Illyricum flauo flore. Leucoium bulbosum Theoph. Satyrum Erythroniū quorundā. Cyclamen. Iris bulbosa.

nec Lobelio, videtur Iris bulbosa latifolia hispanica Clusii.

Iris tuberosa. Matth. suum Hermodactylum habet de quo cap. de Iride tuberosa, qui non placet Lobel. & Dodonæo, nec nobis.

Palma Christi siue Orchis palmata. Hermodactyli albi & rubri [Lob. Adu.] Nicolai, Actuarii & aliorum, nō Cathartici, sed Cordi, Venerique amici: an sint Behen album & rubrum eadem? Vocem Hermodactyli æquiuocam fuisse, & Ephemero Diosc. comparari potuisse, non modò caput Pentaphylli indicat [vt cuius radix Hermodactylus sit vocata, non tam similitudine, quàm superstitione & incantatoria expiatione,) sed etiam quæ extant apud Actuarium & Nicolaum celebres admodum compositiones arguūt. Quippe Aurea Alexandrina illa & Diamoschum Hermodactylo rubro & albo non carent, miscetúrque aliis apud Arabes compositionibus cordialibus, &c.

Hermodactyli vnde dicti. Hermodactylum ad verbum interpretantur Mercurii digitum (interpres autem est Tagault.) quòd digitorum forsitan imaginem quandam exibeat, quo nomine etiam Pentaphyllon Dioscorides appellauit. Vnde factum est, vt pluses Pentaphyllon, Hermodactylon, esse arbitrarētur, Verùm Pentaphylli radix tantùm à nostris Hermodactylis vocatis differt, quantùm lux distat à tenebris.

Fuchs. vir sua ætate celeber in Nic. Myr. In auream Alexandrinam Hermodactyli rubri & albi &c. Per Hermodactylos hoc loco & aliàs etiam Nicolaus intelligit radices, quas Officinæ hodie vocant Behen album & rubeam, Quod etiam facit Actuarius. Idem in antid. Esdræ putat per Hermodactylum intelligi Been. Et lib. 1. c. 8. Actuarius certè, vt ex compositione Antidoti Diamoschi Sole Meridiano clariùs conspicitur, & Nicolaus Myrepsus multis in locis Behenum album & purpureum, nominant Hermodactylum candidum & purpureum, forsitan quòd digitorum quandam imaginem radix illa exibeat. In antidot. Actuarii e Moscho nullam mentionem Hermodactyli inuenio, vt dixit Fuchsius, habet enim Antidotum propriam ex Hermodactylo, in

Fuchs. not. Been. qua non videtur loqui de Been, cùm dicat eam antidotum ex alto detrahere. Idem Fuchsius de com. med. l. 1. c. 94. Hermodactylus Mesue radice digitali, est Behen.

Quæ autem radix nobis hodie [inquit Matthiol.] Hermodactylus dici possit, difficile quidem fuerit discernere, quòd ex probatis rei herbariæ Scriptoribus hactenus neminem inuenirim, qui notis vllis eius tradiderit historiam. Verùm tamen si ex vocabuli etymo coniicere licet, nil aliud significare videtur Hermodactylus, quàm digitum Hermetis. Vnde factum est, vt aliquando cogitauerim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quamque vulgò Christi palmam appellant, ad Hermodactylum accedere posset. quodque sumpta non modò vomitiones, sed & aluum cieat, vt testis est Nicolaus Florentinus, qui hac radice, pluribus factis vomitionibus, Biliotum quendam quaternarium curauit. Hæc in medium proferre libuit, non quòd ita esse certò asserere ausim, sed vt rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur.

Been. Tormentilla. Pastinaca. Gesner. epist. l. 2. ad Occonem. Pro Been albo & rubro, si tormentillam ponitis, cur non relinquitis, quod ex maritimis tractibus adfertur Been rubri nomine? id enim à tormentilla colore, odore, saporeúe nihil differt: à pastinacæ autē radice, quam been albo substituitis, totò genere differt tum forma, tum viribus. Ego pharmacopolis nostris vt vel radices, vel flores albos & rubros, Saccharo præsertim conditos, pro Been substituant consulo. Verum quidem vtrumque facilè haberetur è Syria: est enim quod *Allabe* Barbariæ vocat Auicenna. Quæ radix, inquit Bellunensis, similis est Rhaphano paruo, oblongo, aliqui Hermodactylorum speciem quādam esse dicunt, & appellari apud Arabes etiam

Buzeidem. Helenium. *Buzeidem.* Sic ille. Actuarius etiam pro Been, modò Hermodactylum album & rubrum: modò helenium album & rubrum scribit.

Pentaphyllum. Tormentilla. Diosc. [inquit Tragus] nullius meminit in scriptis suis Hermodactyli, præterquàm in Pentaphyllo, quod alias Tormentillam vocant.

Syluius in antid. pro Hermodactylo in doloribus iuncturarum substituit folia Anchusæ & dimidium Bdellii. Quod idem Placot. facit.

Notat Castor Dur. quod in pilulis aduersus arthritidem pro Hermodactylis, Pharmacopœi non ponunt Colchici radices, sed pro succedaneo vtuntur Centaurio minore.

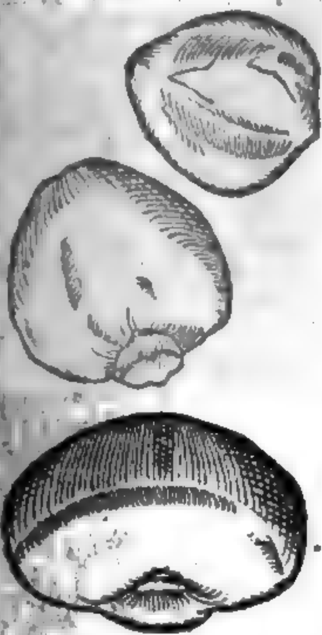
Radix Hermodactyli habet virtutem laxatiuam, & similiter aqua in qua bullierit, datur autem propriè in doloribus iuncturarum, in tempore fluxus humorum ad eas, verùm ipse est malus stomacho. Confert dolori Podagræ, & est laudabilis finis operationis eius, verùm nimius vsus eius facit putrificari musculos. Confert tamen iuncturis multùm. Surugen albus augmentum efficit in spermate. Albus est bonus podagræ, sed rubeus occidit, & non est frigidus nimis, ita quod narcotizet, quia si hoc esset, non esset laxatiuus. Hermodactylus est calidus in primo gradu. Rubeus occidit, & albus confert podagræ, & desiccat vlcera antiqua, & abstergit ea, & est frigidus & siccus in secundo. Si Hermodactylus esset calidus, mordicaret vlcera. Hermodactylus est calidus, multæ caliditatis. Est calidus & siccus in principio secundi gradus, & habet proprietatem sedandi dolorem iuncturarum & Podagræ, & conferre variolis, & melior ex eo est ille qui est interiùs & exteriùs albus, & quando frangitur, est confractio eius facilis, & non dura. Niger verò & rubeus sunt

Niger & ruber. ambo interficientes. Errauerunt autem qui putauerunt quod ipse sit Lagia agrestis quæ defertur ab Africa, nam illa Lagia impinguat mulieres, quando bibunt eam, & humectat corpora sicca, & augmentum efficit in carne, & facit rubere faciem colore bono, quando datur in potu cùm Sanich, est calida, caliditate forti, & commouet sanguinem, & acuit eum multùm, & fortassis inducet potanti se dolores calidos, adustiuos, & infert nocumentum magnum, & ægritudines sicut Erisipelam in capite & facie, & in membris aliis corporis. Hæc dicunt apud Serapionem varii, qui etiam de Hermodactyli temperamento & facultatibus contraria videntur statuere.

COLCHICVM MINVS MALIGNVM, siue Hermodactylus Officinarum.

Descriptio. Officinarum Hermodactyli, radices referunt nostri Colchici, sed quantumuis inueterati externo sunt cortice minimēque rugoso, fusco, compressa Castaneæ figura, in turbinem fastigiata: imâ parte fibrarum vestigiis apparentibus, vnde

vnde ad mucronem per longum insculptus cernitur canaliculus. Substātia solida in qua nullum vel vestigium fibræ vilius apparet, facilè in pollinem teritur, subdulcem, emplastica pulticula linguam emollientem.

Ruellius existimans Hermodactylos Officinarum esse Colchicum, venenum putat esse: vti antè dictum. Tagaultius quoque Differentiam ostendens inter vulgares Hermodactylos & Colchicum vulgare securiùs ait in totum ab eis abstinere, ac asserit non esse Pauli Hermodactylum: eius sententia in præcedentibus posita est.

Hermodactyli duo fastigia facit Mesues apud Syluium, vnum radice digitali longitudine, quod Ephemeron esse videtur Dioscor. Galeni & Pauli, radice oblonga. Alterum radice rotunda, & ea foris vel nigra [quod Colchicum est Ephemerū & deleterium, prædictis autorib' passim frequēs, flore Croci per Autumnum erumpente) vel rubente, vel alba, vt intus, quam eligit solam, si crassa sit ac modicè dura, & ex loco edito lecta: calida sicca initio secundo gradus, stomacho aduersissima est. Pituitam crassam à iuncturis prę-sertim extrahit, ob id podagræ, & ipsi arthritidi prodest, per se, vel decocto sumpta, aut etiam admota cum farina hordei, vitellis ouorum, mica panis. Hæc omninò est, quam Paulus Hermodactylum vocat & ab vtroque Ephemero se parat, Veteribus indicta radix, vti & quæ rubens Mesuæ dicitur. An verò quæ in officinis ostenditur, horum sit Hermodactylus vel Colchicū, discernere non est difficile his qui legunt, aut integras habent radices, nam delibratæ ad nos cōuehuntur. Canis tamen largam eius vim per me depastus innoxiè, & multorum tutò hac radice purgatorum experientia quotidiana facit, vt credam, vel Hermodactylum hunc esse Mesuæ, & Neotericorum Veteribus indictum, vel saltem non esse Colchicum. Actuarium miror inter purgantia simplicia hunc non descripsisse, cùm toties eius meminerit in compositis medicamentis, ἑρμοδάκτυλον λευκὸν καὶ ἄλλον, alicubi appellans. Serapio Hermodactyli nomine principiò Dioscoridis Colchicum repræsentat, deinde etiam Ephemeron. De omni hoc genere Musa in examine simpliciū, & Tagaultius suis in Mesue simplicia annotationibus doctis pariter ac luculentis accuratiùs scribunt. Hermodactylus Mesuæ probatur radice rotunda. Quæ in Officinis est affirmatur mihi ab his qui legerunt frequenter in Gallia Narbonensi & Prouincia, esse folio nigro, porraceo, flore per Autumnum Croci, sine Croco tamen, foris nigra radice: quæ res declarat esse Colchicum, innoxium tamen, aut saltem innocentius experimur: fortè quia siccatum est, nisi recens nobis vsurpatur.

Tragus Hermodactylos officinarum recipit pro Hermodactylis Serapionis & Mesue verùm quod ait ipsos cum Paulo venenum dicere, putat idem esse cum Colchico, & iis abstinendum in internis, forinsecus eis vtendum, vt fecerunt Arabes.

Fuchsio quoque teste, Hermodactyli Mesue, duo facit genera: *Vnum* radice digitali longitudine, quod non est nisi Behen, & minimè Ephemerū, non lethale, vt nonnulli existimant. *Alterum* radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. *Vnus* enim habet radicem albam, crassā, ac modicè duram, atque is est, qui in hodiernum diem nomen Hermodactyli in officinis Medicorum retinet. Ac à Paulo quoque Hermodactylus appellatur. Hic alui decoctionem molitur, pituitámque crassam ab articulis præsertim extrahit, Cæterùm is, Paulo authore, stomacho nunquàm aduersatur. Proinde aliqua quæ eius malitiā corrigant ac vehementiam coërceant, illi miscenda erunt: Vt sunt Cinnamomum, Mastiche, Zingiber, aut Piper longum: Datur cum Oxymellite Scillitico, aut melle rosaceo, pōdere drachmæ vnius aut plùs aut minùs, pro sumentis viribus. *Alterum* genus Hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentem radicem obtinet. Atque is est, qui Croci flores per Autumnum passim in pratis ostentat, & vulgò Hermodactylus nuncupatur. Græcis vetustioribus Colchicon dicitur: is intra corpus ut pote venenatus, tutò haud sumitur.

Hermodactylus non minore copiā reperitur apud Monachos in Mes. In montanis, inquit, pratis, & aliis locis grossi, & pulchri sunt, quod si nesciuissemus eos esse malignos, aliquando comedissemus ipsos. Quoniā [vt Dioscor. refert] recentes magnam voluptatem afferunt aspicientibus, & præcipuè incautis de illorum malignitate, eò maximè quòd dulces gustatu sentiuntur. Sed nescimus desiccare eos sicut Orientales faciunt. Pluribus enim modis tentantes experiri ipsorum desiccationem, numquam effectum desiderii nostri consequuti sumus. Etenim multos de hoc interrogauimus à quibus varios accepimus modos. Verùm tamen semper omni modo efficiuntur duri vt lapides, rugosi, & vti Carbones nigri, forsan quia alio solo & cęlo nascuntur. Colchicon Græcè idem est quod Hermodactylus. Latinè etiam Bulbus agrestis dicitur. Author enim noster in proprio capitulo duo genera facit. Vnum quod est longum, vt digitus, aliud rotundum. Rotundum quippe est Colchicon. Pro longo autem putamus intellexisse Ephemeron, de quo Dioscorides separatim capitulum fecit. In quo dixit Ephemeron habere radicem &c. Non obstante quod dicat Colchicon etiam ab aliquibus Ephemeron, vocitari. Similiter Serapio in vno suo capitulo de Hermodactylis, duo cap. Diosc. constrinxit. Scilicet c. de Colchico & capitulū de Ephemero, vbi per Ephemeron Barbarè Achimeron legitur. De rotundo autem, quod est Colchicum, Author noster similiter, vt Serapio, posuit tres differentias, scilicet, quod Hermodactylorum alius est albus, & alius rubens, & alius niger. Et quod albus est eligendus, rubens verò & niger sunt mali. Hermodactyli quidem aromatariis & Herbariis noti sunt. Sciendum tamen quod recentes non sunt administrandi. Teste ipso filio Mesuæ, qui

Behen. Non Ephemerum.

Hermodactylus officin.

Hermod. Pauli.

Hermod. genus alterum est Colchicum. Hermod. vulgò. Colchicum.

Locus

Hermodactyli Orientales.

Hermod. Mesue longus.

Ephemerū.

Serapio duo iungit capita.

Hermod. Aromatariorum.

Paulo Hermod. albus qui Mes.

Hermod. Officin. ... Colchicum.

Actuario Hermod. albus.

Error interpretis Auicen.

sic ait. Et meliores sunt, in quibus iam præterit medius annus, post bonam eorum exiccationem. Auicenna autem dicit, quod est radix plantæ habentis Rosas albas & citrinas: in quibus rebus manifestatur vel ipsius, vel interpretis eius mala intelligentia, scilicet quòd pro flore Croci albicante (vt in Diosc. legitur) intellexit florem Croceum, scilicet Citrinum, & album. Vnde dixit: Rosas albas & Citrinas.

Hermodactyli 2 species Dodonæi.

Secunda species Hermodactyli Dodon. gall. quæ inuenitur in officinis vocatur à Paulo Aegineta, Mesue, Serapione, & à quibusdam aliis antiquis medicis Græcè ἑρμοδάκτυλος, Lat. Hermodactylus, ac hoc nomine in Officinis cognoscitur. Is autem quo in medicamentorum compositionibus vtimur (ait idem Dodon. hist. purg. & in fol.) ab isto differens est. Bulbus nempe huic magnitudine & formâ satis respondens, verùm resiccatus, & albidus permanens, neutiquam rugosus, modicè durus, tudique facilis, cuius puluis candidus est. Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido. Nondum ego ausim asserere cum Dodon. Colchicum album Cordi idem cum Hermodactylo Officinarum. Cordus non separat figurâ, sed colore albo à vulgari Colchico; Colchicum autem Illyricum cuius radices volunt esse Hermodactylos Anguill. & Lobel. differunt colore luteo & figura.

Serapio reprehenditur.

Dilucidum est Cronemb. de comp. med. duo Ephemeri genera ab Hermodactylo Pauli discreta existere, & quàm imperitè Serapio dum vnico velut pallio inscitiam suam tegit, de triplici planta prodiderit. Iam si syncero iudicio, & ad amussim, vt dici solet, Dioscoridis atque aliorum Græcorum Colchicum spectemus, conferamusque vulgari Officinarum Hermodactylo, procul dubio eandem omninò radicem comperiemus. Quapropter haud iniuria esset, ab consuetudine medica eliminanda. Et si quispiam imperitè arrogans mihi quotidianam eius securitatem obiiciat, illi respondeo, vel eò mitiorem nostris hominibus videri, quòd in Colchico solo non exeratur: Sed in vniuersum innoxiam esse, nemo sapiens pronunciarit. Ego nulli autor ero, vt temerè periculum subeat. Cronemburg. nullam facit differentiam inter Colchicum vulgare & Hermodactylos Officinarum, licèt manifestum sit discrimen.

Reiiciendi Hermodactyl. vulg.

Cronemburgius notatur.

Matth. vt antè ostendimus cap. de Colchico, existimat Colchicum idem cum Hermodactylis Officinarum; erroris accusat Serapionem, Fuchsium, & Monachos: denique reiicit omninò Hermodactylos officinarum vt venenatos.

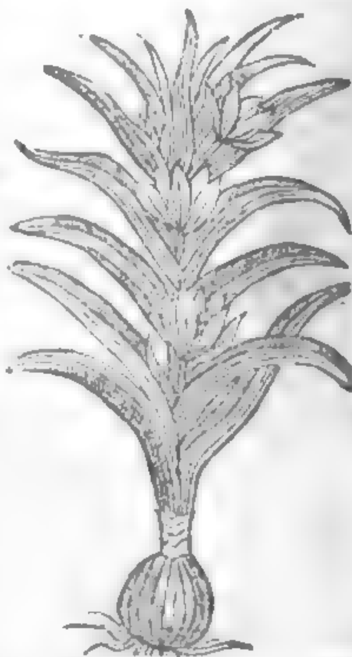
An Anguill. de hoc loquitur dicens: Colchicū in Græcia & circa Sclauoniā differt ab Italico, radices portantur in Italiam & venduntur pro Hermodactylis. Nostri [Hist. Lugd.] Colchici radices etiamsi pro Hermodactylis à quibusdam vsurpentur, sciendum tamen ab Officinarum Hermodactylis plurimùm differre. Hi enim peregrini sunt, non perniciosi, vt multis seculis plurimùm vsus edocuit. Tabern. Hermodactylus Officinarum Hermodatteln. Gabr. Fallopius tract. de simpl. medic. purg. c. 53. tit. de Hermodactylis. Hermodactylus est duplex, vnus est radix oblonga digiti similitudine, & est Hermodactylus Pauli. Hermod. verò Mesues est rotundus, & est Ephemeron Colchicum Dioscor. & iste est in vsu in officinis: & quamuis in Colcho sit venenum, tamen in hac regione non est venenum. Vsus ipsius præcipuè est conficiendas pilulas de Hermodactylis: pro decoctione autem, & pro infusione rarò est in vsu. At empirici probant vsum Hermodactylorum, quia in morbo Gallico exhibent puluerem ipsorum, & vinum etiam quoddam ex ipsis. Sed docti viri non exhibent substantiam Hermodactylorum, nisi & ipsi vtantur aliquando medicamentis empiricorum: at crebrò exhibent pilulas de Hermodactylis. Dosis Hermodactylorum ait Mesue, est à drachma vna vsque ad duas. Sed Fallopius non vtitur Hermodactylis in substantia: nec vidit vnquam vllum doctum virum ipsis vtentem. Nullo modo assentiri possumus Fallopio nullam facienti differentiam inter Hermodactylos Officinarum peregrinos & Colchicum nostrarum regionum: quod non solùm in Colchide venenum, verùm etiam apud nos, à quo caueant omnes, quicquid dicat Fallopius: non sumus etiam vsi Hermodactylis Officinarum, quum non desint nobis certiora medicamenta.

Fallopius notatur.

COLCHICVM ILLYRICVM SIVE Græcum non venenatum flore luteo.

Descriptio.

VEnetiis munere Alberti Martinelli Alepo Syriæ euulsas à fratre Cequino habui [inquit Lobel. Obser.] Colchici Anguillaræ plantas, pronis palmaribus septenis, denis, & duodenis foliis Colchici, striatis, mucronatis, reflexis, in augustum fastigiatis, imbricatim, & lateratim stipatis, è quibus in pusillo pediculo, flores exeruntur lutei, pallentes, terni vel quaterni, Colchici parui minores, staminibus item concoloribus: *Siliqua* non dissimilis. *Radix* foris Cepæ concretione: intus euanida & victa: quia in caulem, folia, flores, fructum, & semen vis tota eruperat.

Anguillaræ & Cequino assentiendum, quibus acceptam refero: mihi tantùm siccata aridaque visa.

Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 147. Hermodactyli non venenati Officinarum. Colchicum Illyricum siue Græcum non venenatum Anguillaræ [Lobel. Hist. Lugd.] Tabern. icon. & Gerard. Colchicum Illyricum Griechisch wisen zeitlosen / Greecke Medow Saffran/

Colchicum quod prouenit in Græcia & partibus Sclauoniæ circa Sebenium Anguillaræ, non illud est quod in multis locis Italiæ inuenitur, producit enim folia angusta, similia bulbo, refixæ in terram radices euelluntur, ac in Italiam venales feruntur pro Hermodactylo. Profert in Autumno flores similes floribus Croci, sed multò minores, tres aut quatuor in summitate caulis,

le dodrantalis. Colchicum Illyricum Anguillaræ nunquam Clusio conspectum.

COLCHICVM FLORE LVTEO quorundam.

Subest *bulbus* oblongus, mediocriter magnus, vnde fibræ aliorum more dependent, sapore præditus amaro: *folia* è radice statim exoriuntur, accedentia ad Leucoium bulbosum, carinata, atrouirentia, & splendida, in mucronem obtusum modicè desinentia, crassa, vnciam plùs minùs lata, non totum dodrantem longa: inter hæc *caulis* surgit palmo breuior, compressus, in cuius fastigio, hiante folliculo membraneo, *flos* apparet totus luteus, Colchici florum forma, sex foliis, totidémque staminibus & stylo luteis constans.

Hunc bulbum sic descripsit Clusius: Narcissus Autumnalis maior. Persico Narcisso valdè affinis est Narc. Autumnalis, tametsi neuter flore Narcissum æmuletur, sed solis foliis & radice. Quina autem & sena habet folia, oblonga, pollicem lata, præ viriditate ferè nigricantia, splêdentia, humi plerumque sparsa, inter quæ breuis exit cauliculus viridis, rotundus, vix supra terram se attollens, cui insidet flos superiori formâ similis, sed breuior, flaui omninò coloris, ex membranaceo folliculo emergens, cuius exteriora tria folia interioribus maiora sunt, eáque velut amplectuntur; omnia autem mucrone sunt magis orbiculato, quàm Persici folia: sex stamina suis apicibus ornata & stilus è floris vmbilico emergunt: radix crassa est, rotunda, intus candida, foris vt Narcissus nigricans. Huius alia species inuenitur angustioribus foliis, in reliquis cum illo conueniens.

Dodon. hist. Lat. Narcissus autumnalis maior, & Narcissus Marcelli dicitur. Lobel. Obs. Colchicum luteum, an Ephemerum non venenato Dioscor. congener? Narcissus Autumnalis Marcelli Virgilii. Mutono flore luteo pallente. Lilium alterum Theoph. Dod. Adu. part. 2. Colchico Narcissus Botanicorum: Narcissus autumnalis peritiss. herbariorum, siue Colchicum luteum vocatum, cùm à floris figura, cum à tempore florescendi, verùm de hoc maiore & de minore adhuc certatur & ambigitur num referri debeant ad Colchici familiam aut Narcissos, quia vires non sunt exploratæ: quare peritiores multi in dubium reuocarunt, vt Io. Moutonus: Carolus de Houcin. Ancipitis vtriusque naturæ videntur: Radicis siquidem concretio & textura Narcissi familiæ, quàm Colchico proximior est: cætera magis Colchicum æmulantur. Folia atrouirentia Autumno cum flore luteo è breui pediculo prodeunt. Proinde liberum cuique erit Narcissum, aut Colchicum, vel Colchico Narcissum nuncupare. Clus. Hisp. Narcissus Autumnalis quorũdã & maior Hisp. *Açuçenas amarillas*, id est, Lilium flauum. Idem hist. post. dicit, Nonnulli vocant hanc stirpem Narcissum Autumnalem, alii Colchicum luteo flore, cùm tamen nihil cum Colchico commune habeat præter florem, reliqua sunt Narcissi. Quod si Colchicum dicendum, omnia Croci genera etiam Colchicum appellare licebit. E Thracia allatum est Cedonsari nomine. Posset non incommodè forsitan ad Lirium alterum Theophrasti referri vel *λείριον ἕτερον* Græcè dici. Colchicum Ex Thracia.

Tabern. icon. Colchicum luteum. Narcissus autumnalis maior, Geel wisen zeitlosen. Et H. Colchicum tertium.

C. Bauhin. Phyt. Colchicum 10. luteum: Lirii alterum genus Theophr. lib. 6. cap. vlt. variat in hortis Belgii angustioribus foliis autore Lobel.

Sub Augusti finem, autore Clusio, & Septembri, germinare incipit, & plerumque floret. Gaudet montanis quibusdam Hispaniæ pratis, etiam in Italia sponte nasci audio, [ait Clusius.] Ex Thracia antè paucos annos etiam adferri cepit, cuius bulbos quòd siccitate pallescerent initiò Persici Narcissi esse putabam: sed emergentia illicò, postquàm telluri fuerunt commissi bulbi, folia, omnem dubitandi occasionem ademerunt. Colchicum flore luteo accepimus à D. Belle fontaine, plãtandum in horto E. C. Vidi Argentinæ in horto Di. Friderici Meier, à quo bulbos etiam habui: qui in eius horto virentia habent folia Februario, & Martio: anno 1606. in fine Octob. floruit in horto Ill. E. C. Locus & tempus.

NARCISSVS PERSICVS CROCI FLORE melino, Colchicis affinis.

Ἄγριος plané est Clus. in Pann. & in post. hist. Narcissus Persicus & floris duntaxat pediculo præditus veluti crocum Colchicúmque: exilis ergo è membranaceo *cucull*, tanquam ex vasculo, aut theca *flos* oblongus, Croci aut Colchici floris æmulus; sex foliis constans ex flauo pallescentib9, quorum tria interiora paulò angustiora sunt, externa latiora; & summo mucrone nonnihil incurua, siue *ἀκίδα quam* quandam habentia, quà interiorum mucronem amplectuntur & comprehedunt, ingrati odoris & Pauperis quasi virus redolentis, *stamina* sex medium florem occupant, in foliorum vnguibus nata, sed internorum foliorum reliquis Descriptio

longiora, exilis è medio oblongior *stilus*, gracilis, & sine capite. *Folia* illi sunt Hemerocallidi Valentinæ non multùm absimilia, lata, plana, eiusdemque cum illis coloris, hoc est, ad æruginеum tendentis, quæ vt plurimùm conuoluuntur, aut sese circumagunt: *radix* crassa, bulbosa, à basi (quæ multis fibris donata est) statim extuberans, intus candida, foris pallidior quidem, sed aliquantùm etiam nigricans.

Semel duntaxat Constantinopoli allatum est hoc bulbi genus, mihique (ait Clus. communicatum à Philiberto de Bruxellis, cuius antè memini, anni 1575. initio, quem postea variis amicis cùm in Belgicâ tum in Germaniâ distribui. Initiò Narcissum Autumnalem maiorem, ex bulbi forma esse coniiciebam, in qua opinione valde me confirmauit flos sub finem Septembris emergens. Sed postquam folia non subsequi animaduerti, & ineunte demum Vere prodire obseruaui, eâque ab illius foliis colore differentia: tum exactiùs collatâ inter se vtraque plantâ, dispares esse manifestè deprehendi: æstate breue inter folia caput pollicem crassum, breui pediculo inhærens, & summa tellure vix emergens, ferre aliquoties obseruaui, quod cùm inane esset, seminis conspiciendi spes omnis sublata.

Nomina. *Lilium alterum Theophr.* Nomen Schedæ illi additæ inscriptum erat *Zerem cada persiano*, id est, Narcissus Persicus. Multùm verò conuenire videtur, cum Narcisso uel Lirio altero Theophrasti, cuius meminit Hist. Plant. lib. 6. c. 6. florem amplum illi tribuens, coloremque [vt eruditiores volunt] melinum non nigrum, figura oblongum, serotinumque admodum, post Arcturum & circa Æquinoctium sese ostendentem, vel, vt sequente cap. ait, Autumno primis imbribus, quemque lib. 7. hist. c. 12. caulem tantùm floris habere dicit.

Icon nostra facta est ad iconem quam habebat Clusius in Pann. cam autem in postr. hist. mutauit quod folia attinet.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 11. siue melino flore. Narcissus Persicus Clusii. Quo nomine à Tabern. icon. & hist. cum Cam. hort. cognominatur. Frigori nostro libenter assuescit.

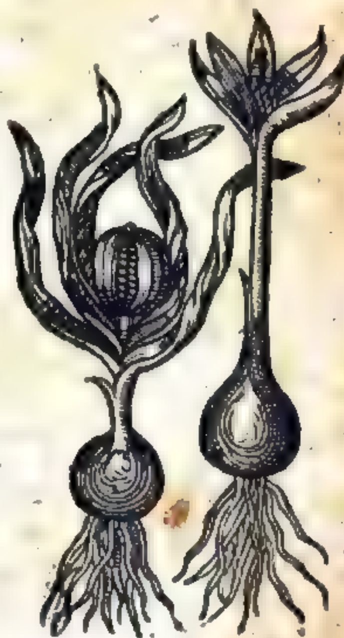
Colchicum vernum flauo flore.

Scribebat Iacobus Plateau [inquit Clusius Hist. post.] Colchicum se habuisse quod verno tempore flauum florem protulisset: sed bulbum cùm eruisset corruptum reperisse.

Huius, ni fallor, meminit Lobel. Adu. par. 2. Narcissus luteus vernus D. Leet facie Narcissi Autumnalis lutei siue Colchico-Narcissi Botanicorum: Narcissinæ classis videtur noua, rarissima, & elegantissima planta, quæ quamuis tota facie Narcissum Autumnalem siue Colchicum luteum vocatum cùm à floris figura, tum à tempore cum Colchico florescendi referat, Narcisso tamé propior, quia vere nouo flores laxat. Nouus igitur hic Byzantinus Narcissus folia cum floribus luteis Vere laxat, atrouirentia, situ initiò bina, deinde vtrinque plura, binûm & ternûm vnciarum, quæ postea excrescunt longiora, Colchici Autumnalis lutei quadantenùs: minora tamen paulò, & breuiora: cauliculus compressus ternas & quaternas vncias longus, floribus & staminibus luteis fastigiatus, præd. Colc. lutei simillib⁹, sed minoribus. Bulbus Narcisso Autumnali huius speciei similis, satis magnus pro Plantæ ratione. nunc debemus D. Leet, insigni Londinensi negotiatori; Constantinopoli à suis mercatoribus cum *aliis* rarissimis bulbis transmissum.

COLCHICVM PARVVM MONTANVM luteum, aliis Narcissus.

NArcissus Autumnalis alter siue minor [Clus. Hist. post.] Octobri mense quemadmodum Persicus, nudum è vaginula membranacea profert *florem* sex oblongis & angustis foliis constãtem, non æqualibus, nam exteriora paullò longiora & latiora sunt, omnia autem mucronata foris flauescentia, interiùs flaua, ad maioris colorem magis accedentia, flaua *stamina* medium florem occupat, odoratus est hic flos, solóque *pediculo* innitens, supra terram non attollitur: flore iam marcido, emergere interdum incipiunt *folia*, vt plurimùm autem, ineunte Vere duntaxat, terna aut quaterna, plana, viridia, & splendentia instar foliorum maioris, sed longè angustiora, & præter aliorum morem sese contorquentia, & cincinnorum instar conuoluentia: *semen* plurimum ipsis tulit anno 1591. initiò Iunii in capitulis vncialibus, ferè trigonis, rotundum, nigrum, cui inhærebat albicans quædam & spongiosa ab vno latere materia: *radix* pusilla, nigrâ tunicâ tecta, inferioreque sede tenuibus fibris firmata. Secundus hic Narcissus potest dici Νάρκισσος ὀπωρινὸς ὁ μικρότερος. Mihi missus à Generoso viro Carolo de Houchin Colchici lutei minoris nomine, à Iacobo Plateau verò Colchici montani minimi lutei appellatione. Descriptio.

Lobel. icon. pl. p. 149. Colchicum paruum montanum luteum D. Io. Monnel Teut. 182. Item Aduers. par. 2. de Narcisso autumnali minore adhuc certatur & ambigitùr, num referri debeat ad Colchici familiam aut Narcissos.

Tabern. icon. Colchicum montanum luteum minus, klein geel Berg zeitlosen / & Hist. Colchicum 12.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 14. montanum paruum luteum.

NARCISSVS AVTVMNALIS minor & similes plantæ.

Descriptio. VNicum *cauliculum*, digitalis longitudinis, gracilem, vacuum, habet hic Narcissus, in cuius summo *florem* Narcissinum odoratum, sex foliolis albis constantem, & in medio exiguum calicem flauum continentem: flori succedit exiles

exile trigonum *capite*, exiguum, nigrum, angulosúmque *semen* continens: radix Narcisso Iuncifolio valdè similis, minor tamen, multis candidis tunicis, lentóque succo prægnantibus constãs, sed nigra quadam membranã tecta. Tota planta amara est, vt superiores Narcissi, veréque dixit Plinius, odorato saporem rarò, vlli non amarum.

Icon quam damus plantulæ à Clusio descriptę figuram & magnitudinem affabrè sanè exprimit.

Clus. hisp. Narcissus quartus siue autumnalis minor. Et post. hist Narcissus serotinus siue Autumnalis minimus: Incolæ in Hispania *Tonnada* appellabant.

Plant. icon. pag. 122. Narcissus autumnalis (vt & Dod. in fol.) paruus Clusii Lob. 62. Teut. 158. Lobel. B. 158. Clein spa de Narcissen. C. Bauh. Phyt. Narcissus 29. siue (cum Tabern. icone) autumnalis minor Clusii.

Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdalis, vbi (inquit Clusius) florentem, & suis capitulis iam maturescere incipientibus eruebam sub Octobris finem, nullis è bulbo natis foliis, nec vlla eorum vestigia obseruans, quod sanè mihi admirationi fuit. Quantùm intelligo per fratrem C. Bauhinum, qui communicauit, prouenit in monte Spliegel.

SPARGANIVM PLACÆ NARCISSO simile flore albo Lilii.

Descriptio. SVpra Valentiam salebrosis & petrosis locis nascitur quædam planta bulbacea, binis *foliis* prædita, humi stratis, longis, crassiusculis, ex viridi nigricantibus, Narcissi maioris Autumnalis foliis ferè similibus, sed quibus interna parte secundum nerui medii longitudinem, alba quædã latiuscula linea ducta est: *radix* bulbosa multis tunicis constans candicantibus & lenti viscidiq; succi plenis, ingrati amarique saporis, foris nigro cortice obductis. Etiam C. V. Ioan. Plaça Medicus Valentinus, pedalem caulem [nam radicem cum foliis dumtaxat, eruebam, ait Clus. Hisp. & hist. postr.] læuem, aliquot in summo flores Lilii æmulos, candidos ferentem, habere, deinde rotunda *capitula*, in quibus exiguum *semen* contineretur, afferebat, & Sparganium vocabat.

Casp. Bauhin. Phyt. Colchicum 12. siue Colchico luteo similis (supple planta,) Sparganium Placæ Clusio.

TVLIPA SIVE LILIO NARCISSVS.

CAP. IX.

BVlbaceas inter stirpes, recensetur meritò peregrina illa planta, quæ ob insignem in flore colorum varietatem, omnibus longè gratissima esse solet. Qua de re Io. Posthius.

Multiplici vincit florum genus omne colore
Huc vsque à Getuis Tulipa missa iugis.

Hanc vulgus Tulipam, doctiores verò Lilionarcissum appellant. Cùm autem non occurrat nobis, an aliquis de Tulipa verba fecerit, ante Doctiss. & diligentissimum Botanicum nostrum Præceptorum Gesnerum, lubet hic subiicere, quæ in fine operum Cordi, de hac memoriæ prodidit. Gesner. de Tulipa.

Descriptio. Anno à Natiuitate Domini 1559. initiò Aprilis, Augustæ, in horto Magnifici viri Iohan. Henrici Heruuartti vidi inquit is, herbam hic exhibitam, ortam è semine quod Byzantio (vel, vt alii, è Cappadocia) allatum erat. Florebat tum temporis flore vno pulcherrimo rubente, magno, instar Lilii rubri, octonis condito foliis, quorum quatuor foris sunt, & totidé

intus, odore suauissimo, leni, & subtili, qui breui euanescit. Color interiùs pallidus est aut subflauus: & *stamina* tanquam Croci, in medio intercepta, ceu geniculo, ipsa quoque octona, ex quibus itidem alia exteriùs paulò sunt, alia interiùs. Calix nullus. *Caulis* est circiter pedem altus. *Folia* in eo quaterna albicant, crassiuscula, solida, duos palmos (id est digitos octo) longa, Orcheon ferè foliorum figura, modicè recuruato margine (non adeò quidem vt pictura præ se fert, quam antea expressam amicus quidam ad nos misit,) ex his tria inferiora maiuscula sunt: summum, paruulum. Maculæ nullæ dum erant, quas in adultioribus foliis apparere aiunt. *Radicem* non vidi: sed aiunt esse bulbosam instar Hermodactyli ferè, vel Porri formã & magnitudine, tertio anno florem producere: propagari de radice, bulbo puro adnascente, *semen* nullum proferre, siue naturã, siue nostri cœli culpã. Turcico vocabulo Tulipam vocant aliqui. Sunt ex Turcis (inquit Kentmannus,) qui Tulipam dicunt nomen habere à flore, qui formam refert pileoli Dalmatici. Lilii rubentis genus [pergit Gesner. hort.] videtur etiam Tulipa Turcarum, cuius picturam, cùm ad virum quemdam Doctiss. misissem, is Cynorrhodon Plinii [vel vt ipse legere mauult Crinorrhodon] esse putauit. Sed ita dictum à Plinio Lilium in Italia quoque nascitur: Tulipa verò ista (nam & alia quendam hoc nomine vocatur herba luteo flore) Italiæ (ni fallor) prorsus pe- Tulipa. Lilium rubens. Cynorrhodon. Crinorrhodon.

Satyrium Erythraicum Tulipa rubra Tulipa alba.

regrina est, nisi in horto aliquo conspiciatur. Cynorrhodi quidem Lilii Hyacintho similis Hesychius etiam meminit. Satyrium Erythraicum fortè est Tulipa à Turcis dicta: quam vidi Augustæ in horto Magnifici viri Io. Henrici Heruuarti, quanquam semen ferre negant. *Et hæc is de Tulipa.*

Satyrium triphyllon

Nos quidem Tulipam flore rubro, serere semina obseruauimus, quæ non respondent seminibus Satyrii à Diosc. traditi, ideò Satyrium Erythronium dicere non possumus: Tulipa tamen alba, multa habet quæ respódent Satyrio triphyllo Diosc. Suspicamur præterea priorem Gesneri Tulipam esse inter Clusianas, de quibus postea, præcocem rubram dictam, in eo tamen differt quòd Gesnerus tribuat flori octona folia: Clusius autem tantùm sex: Secunda fortè referenda est ad Bononiensem deinceps tradendam.

Narcissus 5. Matth. qui notatur

Ineptè Matth. proponit quandam iconem sine vlla descriptione sub titulo Narcissi 5. quæ ad Tulipam referenda videtur, in cuius caule folia octo spectantur, in flore sex foliola, in epitome verò septem in caule, quinque in flore.

Lotus herba Homero. Alè Zampul Lotus Diosc. Lotus

Notatu digna sunt quæ Guilland. in Theone de hac planta scripsit: De herba non arbore intellexit Homerus in Iliade 3. quando Iouem rem cum Iunone habuisse canit, terra subter Lotum, Crocum & Hyacinthum gignente. Ac an ea sit Lotus quam Turcæ *Alè Zampul* vocant, Itali *Tulipa*, nomine barbaro & proinde peregrino, quærendum quanquam parum referre Autumo, si vel pro vrbana vel siluestri Diosc. Loto capiatur. Verum cùm Plinius tres laudatse flores annotet, Lotum, Crocum, & Hyacinthum, nec Lotorum, qui apud Dioscoridem habentur flores, præstanti forma commendabiles sint, vix fieri posse reor, Homerum de iis locutum. Cæterùm Lotus Aegyptia etsi flore constet pulcherrimo, nullum tamen hac parte locum occupat, vt pote quæ in sicco nasci recuset, Croco & Hyacintho nequaquam in aquis prouenientibus. Nec sunt æquè ad coitum aptæ, fundum petente corpore.

Lobelij sententia.

Pytium Theoph.

Suspicari quis posset Tulipam [inquit Dodon. qui tres differentes species agnouit] πυτίωνα esse Theophrasti, si edulis bulbus esset & cogendo efficax. Nam πυτίων quidem a Theophr. inter edules bulbos refertur & herba est, quâ lac cogitur, vt ait Hesychius.

Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, an autem conueniat & quantùm, ex Satyriorum descriptionibus relinquemus diligentiùs considerandum.

Dodonæi icon prior, est apud Clusium pro Tulipa præcoce alba varia. Secunda autem est pro Tulipa præcoce rubra: in hist. flo. vnica erat icon, quæ a Lobelio exhibetur in Obs. 2. loco, cui floris foliola non desinunt in acutum.

Anemone Limonia. Crinorthodon Plinii. Satyrium

Dodonæi suspicioni subscribit C. Bauh. dicens apud Matth. Licèt alii ad Anemonem Limoniam Theophrasti, alii ad Crinorthodon Plinii: alii ad Satyrium Erythraicum referunt, videtur tamen ad πυτίωνα Theoph. referenda. Gesnero Anemone Limonia.

Lilionarcissus purpureo Narcissi Plinii Case Lale, Zampul Foliorum numerus. Purpurea.

Tradit Lobel. in obs. Lilionarcissi varietates quamplurimas, inquiens: an purpureo Narcissi Plinii, Turcarum *Case Lale*, *Zampul*: Omnibus Tulipæ siue Lilionarcissi speciebus foliorum numerus in caule pedali & sesquipedali, ternus, quaternus, quandoque quinarius, septenus & octonarius: flores senis foliolis, interdum pluribus, quorum vngues flauent, calathum emgiantes, constant: quorum alii præcoces, alii autem serotini. 1. Flos sex foliis obtusis purpurei sanguinei Lilionarcissi constat: Radix item & caulis persimilis, in quo quatuor, & nonnunquam plura, folia, liliaceis & porrinis media: interdum nutantum bulbum in folio notauimus apud D. Io. van der Dilf, cuiusmodi in Moly Homerico. 2. Luculento pandente flore, supremis foliorum oris &

Ora lutea

fundo ad basim luteis pallentibus, medium cingente sanguineo subfusco: calyculorum oris & medis carina foris luteis: cætera cuncta sanguineo fusco exoleto similia: medio intus stamine nigro, staminibus croceis obducto. Semina, vti reliquorum, compressa in oblongo tripartito membraneo anguloso folliculo; quæ itidem sata colorum varias subeunt mutationes, & sæpè degenerant, vt longo vsu diligentissimè animaduertit clariss. vir. D. Ioannes Boissot.

Eriophori Lilionarcissi præcoces aut serotini sanguinei purpurei flore varietates 7.

Eriophori vocati radix cepaceo inuolucro obducitur, molli serico tomento farcto, castaneatum ritu: flos vt reliquorum; sed calathi fundus, siue foliorum vngues atri & medio lutei conspiciuntur.

Luteo & medio pullo, fundo.

Maculoso, medio fusco folio.

Sanguineus toto calathi fundo pullo.

Vngue toto luteo.

Vngue pullo, triangulis luteis.

Flore odorato, aut inodoro.

Totus luteus maior Chalcedonicus, sanguineo puniceo par, & similis: odoratus Croci æmulatione & inodorus: præcox & serotinus aut pallidus.

Niueo candore & rubore confusus coccineus.

Purpureus sanguineus, puniceusue obsoletus, candidioribus oris, carinam intercursante albo rubore mixta diluta linea, imo ad basin croceo vngue.

Purpureus coccineus, rubentibus oris, medio folio exteriore candicat, vnguis luteolus, summo medio tenus coccineo luculento cruore.

Coccineus purpureus punicans, tribus exterioribus mucronatis foliis: internis vero retusis.

Rubellus pandente flore in acutum modicè fastigiato.

Rubidus candore mixtus, nitidus, niueis oris.

Niueus, extremis & summis rubidus oris, vndantibus in caule foliis.

Candidus, striatis suauè rubentibus oris.

Patulus, rubidus, candicans.

Lilionarcissi species variæ multiplex & colore & figura differentia.

Rubicundus, rutilans, luteola carina.

Sanguineo, puniceoue saturo liuescens, summis candicantibus oris, expassus, folio latiore, mucronato.

Obsoletà purpura, summo albicans, purpurante medio.

Imo & summo luteus amœnus, medio coccineo, sanguineo.

Luteus striatis rubentibus oris.

Rubellus niueis oris striatis.

Luteus hilaris oris phœniceis.

Niueus totus, fundo tantillùm luteo.

Luteus, phœniceo confusè mixtus.

Luteolus phœniceus, dilutus.

Luteus coccineis rubentibus oris.

Candore & rubore confusis, Rosæ dehiscentis pallidæ colore.

Luteo

Luteophoeniceus luteouirentibus oris; septenis peramplis foliis.

Purpuroviolaceus.

Hactenus Lobelius apud quem hæc consideranda. Folia Tuliparum nobis non videntur esse virore Liliaceo, nec seminis descriptio placet, quæ nec plurimùm differt ab Aristolochiæ prædictæ semine. Dodonæus dicit cartilaginosum planum. Illud etiam perpendendum venit, quod scribunt de Tulipæ nomine aliter ac peritiss. stirpium Guillandinus: Nec hoc negligendum, tradi in Aduers. florem cum quinque foliolis, ac etiam iconem proponi in qua tantùm quinque foliola, sub titulo Lilionarcissi purpurei: eam autem iconem in iconum l. Plant. iterum proponit hoc titulo, Lilionarcissus sanguineus puniceúsue. Teur. 161. In Adu. ponit præterea alteram iconem sub titulo Lilionarcissi lutei, planè diuersam, ac potiùs alicuius Narcissi quàm Tulipæ, si non est error typographicus:] de eis dicimus, quod ibidem paulo post, dicit aduersum Matthiolum, pueros pueris pingere & illudere. De cæteris iconibus Lobelii in obs. & in lib. ic. Plantini postea agemus.

Camer. apud Matthiol. in Epit. pro Narcisso 5. Matthioli ponit descriptionem & pulchram iconem, quæ summè placet, & pro plurimis sufficere videtur, ac ideò etiam à nobis proposita: Tulipa peregrina, inquit etiam, & antè aliquot annos demum cognita apud nos planta, de facultatibus adhuc ambigitur. Helichrysum Cratevæ non adeò malè ad luteum quadrat, quamuis herbam non integrè descripserit, sed tantùm dicat florem esse similem Croco, colore aureo. Tulipæ differentias quod attinet. Præ aliis floribus varietas est in præcoci: Præcox lutea vel planè aureo colore, vel pallido. Adhæc vel rubeis maculis conspersa, & alia maiore ex parte rubens. Item vel aureo fundo vel nigro. Semina etiam discrepant, quæ in nonnullis flaua sunt, in aliis nigricant. Præcox rubra, eaque vel purpurascens, vel coccinea. Item purpurascens albis oris decora. Nec non dilutè rubens, vel incarnata, vnguibus vel inferioribus foliorum particulis candidis. Alba, ferè prima omnia florere solet, sed & frigoris vehementiæ aliquando succumbit, si non satis profundè intra terram abdatur. Est vero quædam penitus candida excepto fundo qui nonnihil flauescit: quædam diluta rubedine inficitur, & tertia violaceis maculis pulchrè distinguitur. Media siue Dubia, lutea, aurea, pallida: itemque conglobato flore, nó vt reliquarum patulo: & lutea media fusca, purpureis staminibus, & præter has, quæ virentibus oris variatur. Denique nana siue pumilio flore aureo. Rubra coccinea, fundo flauó, nigro, subuirente, in cæruleum vergente. Est inter has quę nigrum fundum habet & foliorum in flore virentes apices. Præterea paruula admodùm strictis foliis, colore saturo rubro. Incarnata, languidi coloris, nigricantibus staminibus. *Serotina.* Hæc plerumque maxima est & pulcherrima, sed minore colorum diuersitate commendabilis. Lutea nimirum, aurea, pallida, itemque tenella strictifolia interhasce, latifolia quoque rursum, eáque diclonos, nec non cristata Papaueris modo, siue *ἀκανθώδης*, id quod etiã in rubra admodũ grandi notaui. Est & suaui rubore purpurascens, qualis in Pæonia color. Tandem quæ Solis oculus vocatur, fundo nigro, quem circulus aureus ambit, reliqua floris parte eximiè rubicunda: cuius varietas etiam in odore habetur, quæ in quadam planè Lilium conuallium dictum æmulatur. His plerisque interdum accidit, vt proliferę sint extra terram, id est, vt inter alas foliorũ procedant bulbum, qui sensim tabescente matris superficie incrementum capessit, quemadmodum hoc à C. Clusio in Pannonicis affabrè depingitur.

Cæterum miratur Adrian. Spieg. inter Narcissos relatum eum florem, quem vulgus peregrino vocabulo *Tulipanum* & *Dulipanum* vocat. Ipsi enim inter Lilii genera rectiùs videtur collocandus. Quo no nine Veteribus dicta sit hæc planta, multi dubitant. Sunt tamen peritiores nonnulli, qui ad Satyrium Dioscor. quibusdam *τρίφυλλον* cognominatum referendùm censeant, ad cuius sanè descriptionem multis notis accedit. *Satyrium tryphyllum.*

Hactenus autem Tuliparum bulbi nobis [inquit Clusius qui Liliaceam stirpem appellare videtur] Byzantio missi sunt, præcocis quidem *Caffelale*. Serotinæ verò *Caualà lalé*: à locis nimirum vnde primùm Constantinopolim illati sunt appellatione indita: *Caffa* vrbs est in peninsula Gazario dicta, quæ inter Propontidem & Euxinũ Pontũ sita est. *Caualla* verò in Macedonia vrbs maritima. Sunt qui Tulipam præsertim purpuream Cosmosandalon esse velint, à Veteribus inter Coronarias herbas numeratum: Nos Tulipæ duo primaria genera obseruauimus: *præcox* vnum, *serotinum* alterum, tametsi inueniantur quædam veluti dubiæ, quæ medio inter vtrumque genus tempore florere soleant, potiùs tamẽ inter serotinas habendæ, quàm inter præcoces. Præcocior Tulipa vnicum fert caulem, pedalem maxima ex parte, interdum ampliorem, rotundũ, virentem, & breui quadam incanáque lanugine aspersum, non concauum, sed firmâ medulla plenum: hunc plerumque terna amplectuntur folia, nonnunquam quaterna & quina, inferiora lata admodum, vt etiam palmarem latitudinem explere viderim, & liliacea, longiora tamen, & crassiora, carinata, supra terram sese pandentia & contorquentia, superiora autem minora, & angustiora, eaque vel propendentia & nutantia, aut interdum surrecta, omnia autem colore ex cæruleo virente aut æruginęo, & veluti farina asperso: Summo cauli insidet magnus flos, vnicus (geminos etiam aliquoties vidi, vel summo caule coniunctim nascentes, vel bifido inhærentes) sursum spectans, sex foliis vt plurimum constans [tametsi septenis & octonis conspexerim] eiusdem initio cum caule coloris, & interdum ad terram sese inflectens, illique incumbens, vt colubri aut serpentis caput in terra decumbentis ementiatur, deinde paulatim sese sublevans, & colorem mutans, atque tandem sese explicans, & calathi Cyathíue instar in fundo pandens, ex quo sena aut totidem quot foliis constat, stamina prodeunt, modò lutea pallida, modò nigricantia, pediculis etiam quæ stamina sustinent, mirum in modum variantibus. Excusso flore, succedit membranaceum triangulare caput, satis magnũ, oblongiusculum, vel breuius ventreque magis prominulo, quo in tres partes à summo dehiscente, conspiciuntur sex ordines seminis plani, cartilaginosi, liliacei ferè, & circinatæ propemodum rotunditatis interdum, alterâ tamen parte, quæ capitis centrum & interiora pertingit, oblongiusculi vt plurimum, pallidi, fului, aut rubescentis, & si imbres frequentiores ceciderint, etiam fusci. Radix bulbacea interdum, breuior est, nõnunquam oblongior, crassa, inferiore sede nonni- *Locus.* *Cosmosandalon.* *Tulipa præcocis Hist.*

hil prominente, vti Colchici radix ferè, fibris aliquot tenuibus donata, & foris fuluescente, sed magna ex parte nigricante, membrana obducta, quæ interna parte lanuginosa est, Castanearum corticis instar, aliquando autem adeò denso tomento plena, vt mollissimè recubet bulbus, qui solidus est, firmus, & velut albumen oui coctū candidus, gustantique dulcis, saltem non ingratus. Summa autem in præcoce est coloris varietas: nec maiorem in vllo alio flore vidisse memini, nisi fortè in Papauere. Etenim aut omninò luteus est, aut ruber, aut albus, aut purpureus: interdum etiam bini vel plures ex his coloribus in eodem flore permixti conspiciuntur. Non desunt qui cærulei omninò coloris se vidisse asserant, mihi sanè hactenus videre non contigit.

TVLIPA PRÆCOX FLAVA.

Descriptio

LVtea Tulipa vel ad auri fulgorem accedit [pergit Clus. in hist. post.] aut pallet, foliorum autem vngues plerumque aurei sunt, licet etiam habuerim veluti fuligine aspersos: odor quasi Ceræ recentis, sine etiam Croci, interdum nullus, vel admodum imbecillus.

Tulipa fla-

Hic notandum à Clusio poni in post. hist. iconem quæ non erat in Pannonicis, aliam iconem habet pro Tulipa flaua siue lutea quam ponit postea pro Tulipa præcoce alba, vt iterum monebimus. Quę verò hoc loco proponitur in post. hist. pro lutea ponitur: ea est in libro Iconum Plantini delineata hoc titulo p. 130. Lilionarcissus albus paruus & patulus, medio iuxta carinam rubellus nitens, Lob. Teut. 166. An Schvven. in cat. Siles. Tulipa lutea I. Λειμόνη λημώνια Theoph. Narcissus 6. Matthiol. Geeler Tulipan, Gelbe Turckische Narcissen. Plures sunt nobis Matthioli impressiones, verùm in nulla inuenimus iconem Tulipæ luteæ.

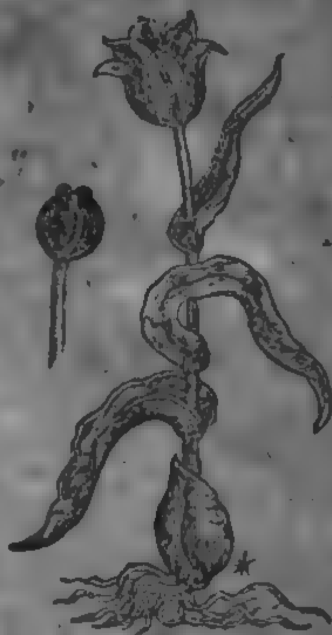
Lilionarcyss. luteus...

Habeo in horto E. C. Tulipam luteam præcocem, quæ pallet, vngues aurei parui florum, folia quina in cuspidem definunt, floret principio Aprilis.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA.

RVbræ Tulipæ color nunc saturatior est, modò dilutior, & gratissimi aspectus, interdum etiam inelegans, & obsoletus: *foliorum* vngues vel lutei omninò, aut tanquam leui quadam fuligine in luteo aspersi, in quibusdam nigra macula medium vnguem luteum tantummodò inficit, in aliis totum ferè ita occupat, vt nihil nisi lutea quædam linea nigrum vnguem ambiens conspiciatur: interdum adeò magni sunt isti *vngues*, vt dimidiam folii partem occupent. Huius verò odor aliàs gratus est instar Mali aurei, magna verò ex parte valde obscurus, vel Papaueris virus quodammodò referens. Hæc Clusius hist. post.

Descriptio

Clus. in Pannon. & Hisp. eandem iconem habebat. Icon eadem erat apud Plantinum p. 126. hoc titulo Lilionarcissus purpupureus saguineus puniceus sue quintus Lobel. 65. Teut. 162. Hist. Lugd. ponit pro Tulipa maiore Clusii quam scribit esse Narcissum quintum apud Matth. Idem sentit C. Bauh. qui pro icone Matth. ponit similem iconem Clusianæ. Camerarius in hist. Germ. & in Epit. nouam iconē ponit Tulipæ nomine. Schvven. Tulipa præcox rubra. Narcissus 5. Matth. Rotte Turckischer Tulipan.

Tulipam rubram primùm vidi Montbelgardi in horto Ill. mei Principis allatam ex Italia, pulcherrimus sanè flos omnibus admirandus, ex rubro fuscus cum vnguibus luteis quotidie se expandens & recludens, multis diebus integer remansit mēse Aprili. Casp. Bauh. attulit bulbum: is non se propagauit, & tandem periit.

TVLIPA PRÆCOX ALBA.

TVlipæ albæ flos omninò candidus est, nisi tria exteriora folia dorso cineracei vel interdum etiam cærulei quidpiam coloris admistum habere viderentur: vngues lutei, nonnunquam veluti fuligine aspersi, apices & stamina pallent. Habui (inquit Clusius) quibus vngues prorsus albi essēt, apices nigricantes. Iam antè monuimus iconem hoc loco positam, in Pann. olim locatam à Clusio sub titulo Tulipę præcocis luteæ, erit fortè ex prædicto loco transferenda

Descriptio

renda dicta flaua siue lutea & quæ hic alba dicitur eò relegãda: nobis tamen nouus inde oritur scrupulus quòd in Iconibus Plantini pag.118. hæc eadem sit icon sub hac inscriptione Lilio-Narcissus sanguineus puniceusue obsoletus tribus exterioribus mucronatis foliis, internis verò retusis Lob.67. Teut.165. sanè icon non respondet titulo: interna folia non apparent in icone retusa. Tulipa alba præcox in horto Ill. E.C.W. multis annis durauit non se propagans, ad hãc fortè potissimùm referendus Narcissus Matthioli 5. Lob. etiam in Obs. meminit Lilionarcissi præcocis niuei.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA.

Descriptio. PVrpurea Tulipa aliàs saturatior est, & violaceum, siue amethystinum colorem habet, aliàs Pæoniæ floris æmula, nonnunquam dilutior, & Damascenam siue Prouincialem (quam eruditiores Prænestinam vocant) rosam colore referens: interdum verò adeò diluta, vt albescere videatur, aliquando ex purpura nigricat & obsoletior est: omnium autem vngues cum apicibus aut pallent, aut lutei sunt coloris, tametsi nigros etiam apices habeant nonnullæ, & pediculos eas sustinentes quadam veluti fuligine infectos. Inuenitur & odora, & inodora.

Facere verò non potest, quin hic adiiciat Clusius, quæ circa simplices has, & vnius coloris Tulipas obseruauit. Habuit enim anno 1585. & aliquot subsequentibus, cuius flos cùm præcedentibus annis elegans rubet fuisset, postea variè commixtus ex rubro & flauo inter se confusis coloribus, modò flauo medium quasi folium occupante, modò rubro, vel vtroque radiatim per oras discurrente, fuerit. Similiter flauam quæ flauum, & rubrum: & purpuream quæ album & purpureum colores variè inter se commixtos, & radiatim folia secantes habuerint. At illud etiam obseruabat, quotquot sic natiuum colorem mutarunt, subinde corrumpi solitas, voluisse tamen ante, hac colorum varietate heri sui oculos oblectare, tamquam ipsi extremum vale dicturæ. Quam hic iconem ponit Clusius pro Tulipa præcoce purpurea apud Icones Plantini p.129. posita est pro Lilio-Narcisso purpuro violaceo Lob.67. T.165. In Pann. hist. aliam iconem habebat Clusius pro Tulipa præcoce purpurea, quæ in lib. Ic. Plant. ita inscribitur, Lilio-Narcissus sanguineus puniceúsue 8. Lobel. 66. Teut. 161. Schvvench. Tulipa purpurea præcox, leibfarbner Turckischer Tulipan.

TVLIPÆ PRÆCOCES VARIÆ.

TVlipa varia adeò multiplex est, vt difficilè sit omnes eius differentias verbis exprimere. Nam cuiuscunque tandem præcocis Tulipæ semina excussa, & tellure sepulta germinent, non omnia retinent natiuum matris colorem, in varios colores transformant flores, præsertim Albæ, cuius semine prognatas plantas insignem colorum varietatem præ reliquis nancisci, experientiâ & diligenti obseruatione didicit Clusius. Semina enim in eodem capite nata, à semetipso collecta, eodémque ferè momento terræ Autumno commissa [quo tempore, non verno, serenda sunt omnium bulbacearum & tuberosarum semina, vt feliciter proueniant, vel etiam maturiùs, cùm spontè defluant] plantulas proximo subsequente vere produxerunt, quæ post quintum, sextum, septimum, imò etiam [vt aliæ aliis faciliùs adolescunt,] octauum, nonum, & decimum annum flores protulerunt, eosque aut omninò albos & matrem referentes, aut albos varios, vel purpureos, ac purpureos varios, quorum videlicet purpurea folia albis oris ornata fuêre. Quantùm ad Flauas aut Rubras attinet, pleræq; proles matris colorem retinent: sæpè etiam in alium commutant.

TVLIPA PRAECOX LVTEA VARIA.

LVteæ variæ Tulipæ flos explicatus, nonnunquam primis diebus totus luteus apparet, quarto deinde, aut quinto demum die, illius folia rubris virgulis, extrinsecus leuiter per oras distinguuntur, interiore parte omninò lutea remanente, præsertim tria externa, & vnguem nonnunquam habent veluti fuligine tinctum, apices interdum luteos, & pediculos eos sustinentes fuscos. Interdum externa floris folia circa mediũ ratis rubris radiis insignita sunt, interiora autem frequentioribus, & ad extremum vsque folium ferè excurrentibus, atque aureos vngues: pallida stamina habent. Nonnunquam exteriorum foliorum oræ foris planè rubent, interiùs à medio ad extremas oras rubris virgulis distinguuntur: interiora folia externè omninò rubent, interne autem à medio ad summum, rubrum neruum procensum habēt: latera verò rubentibus radiis exornata. Sunt etiam quorum exteriora folia dorso omninò luteo sunt, per oras vero, dilutioris cinnabaris colore virgatim distincta, interiore parte ad vnguem vsque cinnabaris color tota occupat, interiora autem folia

cinnabaris etiam colore omninò infecta conspiciuntur, nisi duplex ueruus luteus secundum longitudinem, & luteæ virgulæ in extremas oras excurrerent, illius apices nigricant, pediculi eos sustinentes lutei, nonnullâ tamen fuligine infecti, vngues aurei, magni, stamina quodammodò superant. Aliorum exteriora tria folia mucronata & lutea sunt, præter oras, quæ purpurâ rubescēte radiatim intercurlante insigniuntur, deinde extremæ oræ luteæ sunt, interna parte circiter medium folium, frequentes rubri coloris radios habent: interiora folia, orbiculato mucrone prædita ab infimo ad summum oblongis rubris lineis distinguuntur, præter extremas oras quæ luteæ sunt, interior pars minùs radiata quàm exterior, vngues magni lutei, quemadmodum stamina cum suis apicibus, hi odorati. Est & cuius folia extremam cuspidem orbiculatam habent, foris omninò aurea, luteis oris: intus autem omninò lutea, aurei siue potiùs rubri coloris, flauo permixti, linea radiatim medium folium, transuersimque secante: pediculi lutei sunt, apices cineracei: aliquantulum odoratus est. Cuius item folia orbiculato prorsus sunt mucrone, dorso in extremum vsque mucronem luteo, oris latis, ex aureo rubris, vnguibus luteis dimidium folium occupantibus, staminibus & apicibus luteis: nonnihil etiam odorus. Alii similiter huic pares, sed dilutiore colore præditi, staminibus & apicibus duntaxat variantibus: sed nec hi odore carent.

Icon à Clus. proposita iam olim exhibita erat in Pannonicis sub eodem titulo: eodem lib. icon. Plantini reperitur p.133. cum hac nomenclatura Lilio-Narcissus luteus coccineus rubentibus oris Lob.67. Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA VARIA.

Descriptio.

TVLIPÆ præcocis rubræ variæ flos, exteriora folia magna ex parte mucronata habet, interiora orbiculata. Aliquando autem vtraque magnis oris auri fulgore splendētibus, sunt prædita, magnis vnguibus luteis, apicibus vel nigris vel obsoletè purpura tinctis & staminibus, ea sustinentibus plerumque velut fuligine infectis: huius flos satis odoratus est. Interdum exteriora folia luteas oras foris habent, interiùs autem dilutiùs rubent, & quasi radiatim in luteas oras satis latas rubedo definit: interiora verò similiter rubent, sed latiores oras habent, rubro colore, radiatim vt in exterioribus desinente, vngues luteos, stamina cineracei coloris: & istius flos nonnihil odoratus. Nonnunquam dilutiore minii colore rubent vtraque folia, mediocres oras habentia, foris minii colore interiora folia ferè tota occupante, virgatim tamen in oras luteas delinente, magnis vnguibus flauis, apicibus cineraceis, pediculis ea sustinentibus luteis, flos vtcunque etiam odoratus. Aliorum exteriora folia, medio dorso luteo sanguineis virgulis distincta sunt, reliquâ parte rubrâ, oris tamen luteis: interiora omninò ferè rubra, sed rubro colore radiatim in aureas oras desinente, interiore parte totâ propemodum luteâ, nisi circa medium folium rubris radiis distinguerentur, vngues cum pediculis luteis, apices nigri. Quorundam folia omnia mucronata, externè dorso lutei coloris, reliquâ parte sanguinei, præter oras quæ luteæ sunt, internè sanguineis radiis tota respersa, extremis tamē oris luteis: interiora foris sanguinis modo omninò rubent, luteæ seu flauæ oræ sunt, coloribus tamen sese inuicem commiscentibus, internâ parte omninò flaua sunt, nisi circa medium crebrioribus sanguineis radiis instar orbis quodammodò insignita essent: vngues, stamina, & apices cum superiore genere conueniunt. Sunt aliorum etiā omnia folia mucronata, oris aureis reliquâ parte rubris: præter exteriorum foliorum dorsa, quæ aureis quibusdam virgulis aspersa sunt, omnium vngues lutei radiatim in rubro cōmixti, pediculi lutei, apices nigri. Nonnullorum externa folia mucronata, interna orbiculata; tota rubra, exceptis oris, quæ aurei coloris sunt radiatim in rubro desinentis: exteriora verò folia saturatiora sunt, omnia tamen interiore parte magis aurea sunt, vngues, stamina, pediculi, cum præcedente conueniunt: omnium istorum flores satis odorati. Inuenitur etiam cuius folia paruas oras aureas habent, elegantissimo rubro colore reliqua occupante, vngues flauos, stamina veluti fuligine tincta, apices obsoletè purpureos. *Hæc Clusius.*

Clusius icones duas suas sub eodem titulo posuerat in Pann. quanquam antè in lib. icon. Plant. p.133. sint positæ cum his titulis, integra planta pro Lilio-Narcisso luteolis auersa parte foliis secundum ora striis rubris decorato, intus verò luteo amœno: plantæ non integræ titulus, Lilio-Narcissus luteus hilaris, oris rubris, striatis, carina subuiridi: Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX ALBA VARIA.

Descriptio.

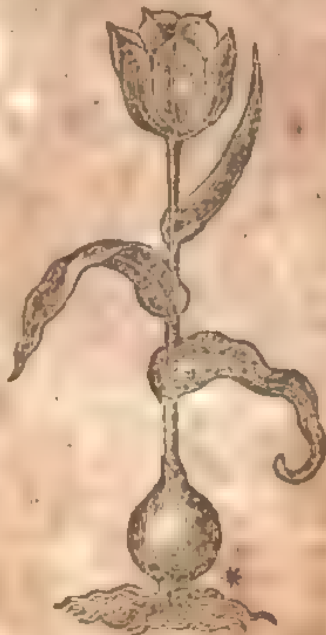
TVLIPA præcox alba varia aut omnia folia extremâ parte mucronata habet, aut tria duntaxat exteriora, sed interiora orbiculata. In nonnullis externa folia ad extremū vsque omninò ferè alba sunt, exceptis oris quæ elegantis & dilutè admodum purpurascentis, siue carnei, vt ita dicam, colo-

coloris sunt: interiora verò magis purpurascunt, vngues lutei, deinde exalbidi, stamina cum suis apicibus flaua. In quibusdam exteriora folia exalbido sunt dorso purpureis virgulis asperso, reliquâ parte purpurascente aut incarnatâ: interiora folia omninò purpurea sunt, vngues stellatim flaui, deinde albi, apices lutei, pediculi eos sustinentes veluti fuligine aspersi. Aliorum externa folia albo etiam sunt dorso, pluribus purpureis punctis distincto, interiore parte dilutiore purpurâ nitent: tria interna folia saturatioris sunt purpuræ quã in superiore, vngues flaui radiati stellæ instar, apices nigri, fusci pediculi. Interdum externa folia magnas oras carneo colore præditas habent, reliquâ parte alba: interiora verò quasi carnei sunt coloris. Nonnunquam externa folia pallescente sunt dorso, aliàs omnino alba, præter oras quæ foris breuibus & raris purpurascentibus radiis exornantur: interiora tota alba sunt. Quorundam exteriora folia dorso & extremo mucrone pallent, alioqui candida omninò, oræ interiore parte paucis purpurascentibus radiis distinguuntur: interiora folia à medio ferè ad extremas oras purpurascentibus radiis foris aspersa sunt, intus verò omninò alba, præter oras quæ rarioribus virgulis distinctæ sunt. Aliquãdo externa tria folia prorsus alba sunt: interiora autem oras nunc paucis, modò multis purpurascentibus siue carnei coloris virgulis distinctas habent: omnium vngues flaui sunt, apices & pediculi pallent. Inuenitur etiam cuius omnia folia coloribus quidem albo & carneo permixtis prædita sunt, sed qui cineraceum carneo colori temerè perfusum referant, vel similis planè coloris cum tenuiore illo sericeo panno carnei coloris, cuius subtegmen album est, Germani Silberfarb/ hoc est, argenteum colorem vocant: huius vngues exalbidi, apices obsoletè purpurascentes, pediculi albi sunt.

Lobel. Icon. Pl. pag. 127. eadem est figura cum Clusiana [quam etiam in Pannonicis habebat] cui titulus est Lilio-Narcissus coccineus, rubentibus oris, mediis foliis candicans, & ad basim notulis rubris cordis effigie, aspersis, Lobel. 67. Teut. 165.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA VARIA.

Descriptio. PVrpureæ Tulipæ variæ flos magnâ ex parte omnia folia mucronata habet, interdum tamen externa duntaxat mucronata sunt, interiora autem orbiculato & obtuso mucrone prædita: est etiam cuius omnia folia orbiculatum habent mucronem, vt ex singulorum descriptione videre licebit. Nonnunquam igitur omnia folia mucronata Pæoniæ polyphyllo, & pleno flore, purpureum colorem imitantur, orásque habent ex albo purpurascentes, vngues, ex luteo viridíque coloribus, simul quodammodo permixtis, subobscuros, exalbido orbe radiatim eos ambiente, pediculos flauos, sed veluti fuligine infectos apices nigros: illius flores magni sunt & admodum patuli. Mucronata etiam singula folia, foris vt plurimum purpurea sunt, interiùs mediâ parte carnei coloris, oris ex albo pallescentibus, vnguibus, staminibus, & apicibus flauis siue luteis. Interdum omnia folia mucronata, foris & intus purpurea sunt omninò, extremasque oras albas habent, vngues luteos albo orbe circundatos, apices obsoletè purpurascentes initiò, deinde vbi obuersi sunt (solent enim omnes bulbacei generis florũ apices explicante sese flore se aperire & inuertere) flauo polline aspersos, flauos pediculos. Aliorum singula folia etiam mucronata, & saturatiore purpureo colore prædita, omniũ oræ exalbidæ, vngues albi, in imo tamen flaui, apices & stamina pallida. In quibusdam omnia similiter folia mucronata, sed color purpureus dilutior, magísque floridus, oræ exalbidæ, vngues ex viridi pallentes, pediculi nigricantes, apices pallidi: odoratus est plerumque istarum Tuliparum flos, reliquarum inodorus, vt etiam subsequentiũm. Reperiuntur quorum omnia folia mucronata, obscurioris purpuræ, & quasi amethistinæ colore prædita sunt, magnis autẽ oris albis, vnguibus, staminibus & apicibus flauis. Quorundam contrà florũ singula folia orbicularis sunt oris, iisq; magnis & albis, reliquâ parte saturatiore, nitentéque purpureo colore prædita, flauos vngues ambit albus orbis, cineracei apices, flaui pediculi.

Nonnullorum interiora folia aliquantulùm orbiculata, dilutiore purpureo colore splendent: interiore parte tota ferè alba sunt, omnium oræ magnæ, albæ, vngues, stamina & apices flaui coloris. Reperitur etiam cuius externa folia mucronata & reflexa, exteriore parte obscurioris purpuræ colore prædita sunt, interiora verò orbiculata & dilutiùs purpurascentia, vtraque autem in magnas albas oras desinentia, & interiore parte veluti purpureum orbem, totum florem per medium ambientem habentia, luteos & flauos vngues albo orbe inclusos, apices obsoletè purpurascentes, flauos pediculos. Est præterea cuius omnia folia mucronata, & tria externa foris purpurea, omnia autẽ magnis oris albis prædita, interioréque parte omninò alba, nisi mediã eorum partem veluti purpureus orbis secaret & varium faceret, eius vngues flauos ambit albus circulus, stamina cum apicibus pallent.

Sed antequam finem huic capiti imponam (ait Clusius) adiiciendã putaui, quæ circa Tulipas, semine Constantinopoli misso natas, obseruabam. Magnum seminis illarum cumulum acceperat Ill. vir Augerius de Busbeque cum plerisque bulbaceis stirpibus eo anno quo Viennam veni: hæc, cùm sequẽte ãno in Galliã proficisceretur, mihi reliquit: eã verò demum ãnis 1574. & sequẽte 1575. confestim [quòd vetusta essent, & vieta, vixque nascitura existimarem] terræ mandaui. Ex his tamen ingens Tuliparum numerus prognatus est, quarum nonnullæ quinto, sexto, atque etiam sequentibus annis flores tu-

lerunt insigni colorum varietate commendabiles. Nam flauos omninò, rubros, albos, & purpureos, vel ex his coloribus inter se commixtis, hoc est flauam variam, rubram variam, albam variam, purpuream variam, nactus sum præcoces: sed inter illas etiam fuerunt, qui diligentiùs obseruanti, potiùs ad Dubiarum vel Serotinarum Tuliparum classem referendi videntur, quàm Præcocium: nam licet æquali cum præcocibus, magnitudine nonnullæ assurgant, eodem tamen cum Dubiis, siue serotinis, tempore florere animaduerti: de iis autem suis capitibus. Tulipæ Byzantinæ genus alterum flore bino, rubescente & vario, missum cum hac inscriptione *Lale de duos fiors*, habet etiam Clusius, Præcocium sic concludens tractationem. Hæc sunt quæ de Præcocium Tuliparum varietate commentare libuit, nec me fugit, quin plures aliæ differétiæ tradi potuissent, sed eiusmodi, quas ad iá enumeratas, tanquá primarias reduci, atque comprehendi sub illis posse existimo.

Lobel. ic. Pl. p. 127. habebat eandem cum Clusio iconem sub titulo Lilio-Narcissi rubelli nitidi, candidis oris Lob. 67. Teut. 166. Ipse etiam Clus. habuit in Pannonicis.

TVLIPA PRÆCOX AMETHYSTINA varia.

Descriptio. AD præcoces purpureas varias Clusii nobis videtur referéda præcox nostra Amethystina varia cui Bulbus, cuius folia Amethystino colore & saturatiore quadam purpura tinctus, albis hinc inde maculis conspersis. Oræ pulchre variant, sed dilutiores vbique, in extremo etiam ferè candicát, versus quod purpureæ striæ excurrunt, quoddam quasi stamen repræsentantes. Vngues speciosi aurei, ad tertiam folii partem strias flauas quoque, aureoque nitore splendentes, emittunt. Apices flaui, stilus vt in aliis triquetrus.

Locus & tempus. Aprilis initio floruit in hortulo Ducissæ Wirtemb. quem colit elegantissimum in Castro Mótbelgardensi.

TVLIPÆ SEROTINÆ.

SErotina Tulipa, maiore est amplitudine, cubitalem enim & tripedalem interdum, habet caulem, firmiorem, crassiorem, rotundum, fungosa materie plenum, & breui etiam incanaque veluti lanugine, siue efflorescentiá quadam, aspersum: hunc alternatim amplectuntur quaterna plerumque folia, nonnunquam quina & sena, carinata, firmiora, quàm in Præcoce, vt plurimùm erecta, non mucronia aut ad terram inflexa, atque oris interdum adeò reflexis, vt sinuosa videantur, aliquando omnia æqualia. Summo cauli, qui pedali vel maiore plerumque, imò cubitali etiam nonnunquá lógitudine, nudus supra folia eminet, vnicus insidet flos, magnus & oblongus, cyathi modo concauus sex foliis constans, extremo apice omninò mucronato vel orbiculato, aut tribus exterioribus duntaxat mucronatis, interioribus orbiculatis, vt in Præcoce, & è contra: caput in illa triangulare, membranaceum, crassius vt plurimùm, & prominulo ventre, quo à summo dehiscente, sex ordines seminis plani, cartilaginosi, fului, aut rubescentis, maiorisque quàm in Præcoce conspiciuntur: radix præcoci similis, longiore tamen maioreque bulbo constat, plerúque in reliquis cum illa conueniens.

Tulipa serotina πολύκλωνος *minor*.

Tulipa Serot. πολυκλωνος *maior*.

Descriptio. Tametsi autem hęc Tulipa non secus ac præcox vnico vt plurimùm constet caule, cum tamen interdum πολύκλωνον & ramosum habet: nam natæ mihi sunt rubro flore atque etiam flauo præditæ, quibus ex infimi folii ala alter nudus & pedalis ramus, gracilior tamen, & ad summi folii exortum tertius, crassitudine primarium caulem propemodum æquans, eademque altitudine nudus excrescens, adnasceretur, singuli etiam suum florem sustinentes: interdum quaterni, quini, & plures, frequentiùs verò accidit vt vnico ramo donetur, quam binis aut pluribus. In hac porrò tam insignem colorum varietatem non deprehendi, sed flauas duntaxat, vel ad auri colorem inclinantes, & rubras, vnguibus plerumque nigris, orbe aureo cinctis, easque vel odorato, vel inodoro flore.

Habebat Clusius in Pannonicis iconem Tulipæ

ex polyclonos minoris. Schvvenckf. Catal. Siles. Tulipa lutea 2. Tulipa lutea polyanthos, Geler Tulipan mit violen blumen.

TVLIPA SEROTINA FLAVA CVI quatuor folia in caule.

[Descriptio] Tvlipa serotina flaua eiusdem ferè coloris est cum Præcoce, hoc est, dilutioris & quodammodò flaui, vel pallescentis, vel intensioris, & quasi auri modo rutilantis, vidi etiam cuius foliorum oræ sanguineis guttis aspersæ essent: foliorum vngues plerumque ceræ recentis colorem referunt, interdum nigricantibus quibusdam venis distincti conspiciuntur, vel nigrâ maculâ notati: apices cum pediculis vel flaui sunt coloris, aut cineracei, vel fuligine quadam infecti, aut omninò nigri.

Apud Lobelium Obs. p. 66. & in 1. icon. Plant. p. 115. Figura est eadem cum Clusiana, cui titulus: Tulipan siue Lilio-Narcissus Latifolius obtusus, phœniceis rubentibus oris Lobel. 66. Teut. 189. Hist. Lugd. Tulipa siue Lilionarcissus luteus latifolius.

TVLIPA SEROTINA RVBRA.

Rubræ serotinæ Tulipæ color plerunque saturatior est, & quasi nigricat, interdum dilutior & perelegans: foliorum vngues aut omninò flaui sunt, quales in quibusdam præcocibus, aut omninò nigri, qui Sole illustrati cæruleum quidpiam permixtum habere videntur, vel macula nigra nunc minore, modò maiore [eáque teaui orbe aureo inclusa, vt oculum quodammodò exprimere videatur, quâ de causâ à nonnullis *Ochio de Sole*, hoc est, Solis oculus cognominatur] flauum inficiente, nonnunquam etiam totum ferè occupante: apices cum pediculis vel omninò flaui sunt, vel nigri, interdum apices cinerei coloris, & pediculi flaui. Cæterùm harum Serotinarum Tuliparum quæ vel flaui, vel rubri coloris flore præditæ sunt, nullæ hactenus varietatem in satione Clusio pepererunt, nisi quòd interdum ex rubræ semine, flauæ: contra ex flauæ semine, rubræ, natæ sunt, vnguibus sæpenumerò variantibus.

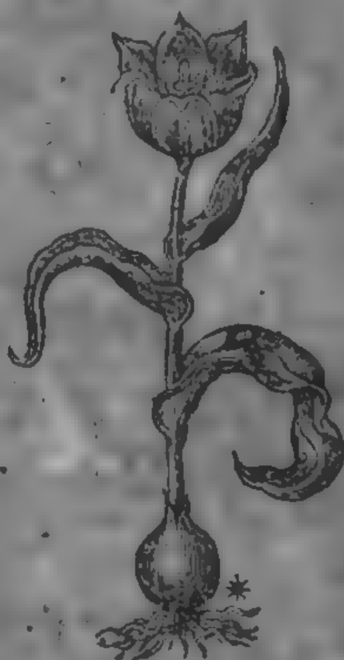
TVLIPA COCCINEA HOLOSERICEA.

[Descriptio] Tvlipa Coccinea, per terram spargit folia lata, longa, carinata, & crebro flexu reflexaque pulchrè vndulata, colore glauca, alia è caule orta repâda, non ita vndulata: caulis teres, virescens, florem sustinet vnicum omnes cocci cortinas amœnitate superantem, foliis surrectis calathum effigiantibus coccineo colore tinctis, tribus tamen exterioribus externa parte minùs hilaribus, atque his quidem foris vngues luteoli, intus nigri sulco crocco ambiti: interioribus, tam extrà quàm intus vngues nigri sulco similiter croceo circumscripti: in fundo latent tres apices breues nigri, ex duarum membranarum quasi coitu seu cohæsu compositi, pulvisculo atropurpureo conspersi, quorum mediū occupat stilus longior triquetrus ex luteo virescens, capite triplo latiore, fimbriis multiplici implexu crispis compactili, florens Aprili in horto Ill. E. C.

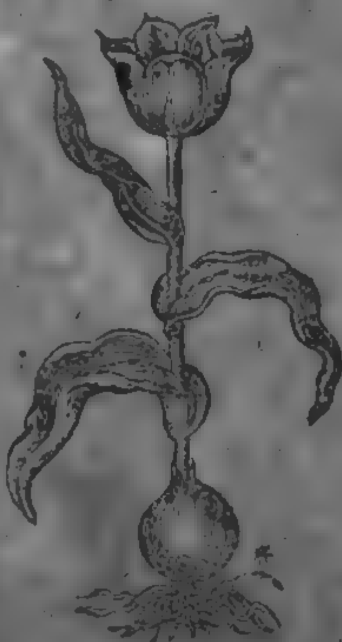
TVLIPA DVBIA.

[Descriptio] Tvlipæ medio inter præcocem & serotinam tempore florentes, videlicet quæ marcescente præcocium flore suos explicant, & serotinis florere incipientibus iam senescunt, imò interdum cum illis etiam florent: *Dubiæ* quodammodò appellari possunt, cùm vtriusque generis naturam referant.

Tulipa dubia 1. maior.

Tulipa dubia 2. maior altera.

Sunt verò inter eas nonnullæ, quarum flores & ipsa planta serotinarum magnitudinem æquant: aliæ quæ prococes non superant, nec illis formâ sunt absimiles, & illæ quidem vel amplissimis floribus præditæ, vel præcoce non maioribus: sunt etiam quædā præcocibus humiliores. Singularum autem differētias quamdilucidè poterimus hic explicabimus, earū videlicet quæ nobis sunt cōspectæ: nam quis reliquarum infinitam varietatem verbis exprimere queat?

Dubia maior. Pallidus flos.

Dubiæ igitur maiores, florem non minùs amplum habent quàm serotinæ. Illum autem vel pallidum admodum, vel flauum, omnibus foliis mucronatis, & vnguibus flauis instar Ceræ recentis.

Flaua orbiculatis oris flos.

Inuenitur etiam cuius omnia folia omninò flaua, extremas oras orbiculatas habent, ad præmaturi aurei Mali colorem accedentes: stamina cum apicibus flaua sunt, illius flos odoratus.

Aurea.

Alia item cuius color omninò aureus, externa deinde folia flauo dorso prædita, oras dilutioris cinnabaris colore radiatim distinctas adquirunt: interiora verò folia cinnabaris etiam colorem, atque insuper binos luteos neruos secundum longitudinem, & flauos radiolos in latera excurrentes: vngues huius magni, flaui, altitudinem superant apicum, qui nigri sunt, pediculi flaui, sed fuligine infecti.

Flaua cum rubris venis.

Nonnunquam omnia folia orbiculato mucrone prædita flaui coloris sunt, rubris venis secundum eorum longitudinem excurrentibus, nunc tenuibus, modò crassioribus, atque etiam totum dimidium folium interdum inficientibus.

Sunt quibus flores dilutiùs rubent, & cinnabaris colorem quodammodò referunt, omnium foliorum extremis oris mucronatis; vel saturiores sunt, & quodammodò nigricant, exterioribus foliis mucronatis, interioribus orbiculatis: vnguibus flauis, magnis vel paruis, nonnunquam veluti fuligine aspersis, vel in omnibus foliis, vel in exterioribus duntaxat: apices modò flaui & leuiter nigricantes.

Albo exoleta.

Aliarum flores sunt coloris albi, exoleti, qui *exoletus* dici queat; nam folia ex albo pallescunt, eorumque dorsum flauescit: interiora folia orbiculata, vngues, & apices pallent.

Orbiculata carnea.

Nonnullarum flores omnia folia habent extremo mucrone orbiculata, dilutissimi purpurei coloris, & quodammodò carnei, maximos vngues albos, qua capiti adhærent flauescentes, cum staminibus & apicibus.

Purpurascens.

Quarundam paullò saturatiùs purpurascunt, & aliquatum prædulcium præcociorumque rubescentium vuarum quas Germani Terminer, Austriaci Muscateller appellant, colorem referunt: interiora folia orbiculata, vngues cum apicibus flauescunt.

Satur. purpurea.

Reperiuntur item quarum flores saturæ admodum sunt purpuræ, & nigrorum accidorum Cerasiorum succum penè referunt, Austriaci weixel farb vocant: harum vngues vel subcærulei sunt, vel ex cæruleo nigricantes, stamina fusca sunt.

Lilionarcissus luteus.

Tulipæ dubiæ primæ maioris Clusii icon fuit inter icones Plantini p.134. hoc titulo, Lilionarcissus luteus phœniceus confusè mixtus Lobel. 65. Teut.168. Alteri autem Tulipæ iconi titulus fuit, Lilio-Narcissus phœniceus peramœnis oris luteis Lobel.65. Teut.168.

Lilio-Narcissus phœniceus.

TVLIPA DVBIA SECVNDA media prima.

TVlipæ Dubiæ mediæ, quæ amplissimum florem habent, paucæ sunt à me obseruatæ. Earum vna valdè pallidi coloris, coctum sulphur ferè referentis propterea Austriacæ nobiles matronæ Schwebelfarb, id est, sulphurei coloris cognomen illi indiderant: omnia eius folia mucronata, vngues fuligine infecti. Eius vnicum bulbum Byzantio allatum habuit Generosus Dn. de Heysenstein, quæ illius prolem communicauit: floruit quidem illa anno 1586. & bonum semen dedit, sed subsequens rigida hiems cum matre corrupit: semen anno sequente terræ commissum, Viennæ in meo hortulo (inquit Clusius) relictum.

Descriptio Flauæ.

Altera flaui elegantis coloris florem habet, cuius omnia folia mucronata, nigri vngues, nigri apices, fuligine infecti pediculi. Hæc anno 1589. florem mihi tulit sedecim foliis constantem, eius verò proles tredecim: at sequente anno, mater duntaxat octo, proles sex.

Flauo et rubro colore mixta.

Tertiæ flos ex flauo & rubro coloribus permixtus, magnis sex mucronatis flauisque foliis constans, quæ ab vngue omninò nigro, rubras venas per foliorum longitudinem radiatim excurrentes, & in latera sparsas habet, nunc raras admodum, modò densas & confertas.

Icon Clusii est in lib. icon. Plantini p.132. cum hac inscriptione, Lilionarcissus candidus suaue rubentibus oris, Teut.167.

TVLIPÆ DVBIÆ TERTIÆ mediæ secundum genus, flore præcocibus æquali.

TVliparum Dubiarum mediarum, quarum flores Præcocibus sunt æquales, & caules intra illarũ magnitudinem nonnunquam constituunt, vt plurimùm autem Dubiarum maiorum altitudinem æquant, multiplex est genus, cuius differentiæ difficiliùs distingui possunt quàm Præcocium, ob variam colorum mixtionẽ per totos flores interdum diffusam, vt longa & diligente obseruatione didici, inquit Clusius, aliquas

Descriptio.

Tulipa Dubia 3. media 1.

quas tamen ex his quæ vel mihi floruerunt, vel apud aliôs creuisse significatum est, quâ potero perspicuitate, pro ingenii mei tenuitate describam.

Sunt igitur quædam Flauæ dilutiores vel pallescentes, quarum externa folia quodammodò foris virescunt: aliæ quarum folia orbiculata sunt, vngues tamen subuirescunt: quarum item folia flaui coloris elegantis, interiora tria supernè orbiculata, & quibusdam sanguineis guttis asperta: Nonnullæ omnia folia flaua habent, vngues cerei coloris, quales alioqui serotinę habẽt: aliæ quarum vngues nigrâ & splendente maculâ sunt insigniti, vel ex fusco & viridi coloribus commixtis perfusi.

Tulipa Dubia media 2. versicolor.

Nonnullæ Flauæ variæ sunt, nam licet omnia folia initiò flaua sunt, tertio tamen vel quarto die postquam explicati sunt flores, singula folia tenui limbo rubro exornata conspiciuntur, nónunquam etiam in prolibus [nam satis fœtifica est] nullus apparet, vel alternis duntaxat annis conspicitur: quædam flaua folia habent, oras autem cinnabaris ferè colore infectas: aliarum folia pallidiora sunt, & rubris venis ornatas habent oras: quarum item folia etiam pallent, sed perfusus est Mali aurei præmaturi color, præsertim circa oras: inuenitur etiam versicolor elegantissima, cuius color flauus & ruber ita commixti sunt, vt e sericeo panno flauo, cuius subtegmen rubrum est, constare flores videantur, illius vngues nigri sunt.

4. Alba. Aliarum flores albi quidem sunt, sed in flauũ degenerantis coloris qui ὑπόλευκος, qualis in Dubia maiore descriptus est, harum folia vel omnia mucronata, vel interiora orbiculato mucrone cõstant, vngues, stamina, apices pallent.

5. Quarundam flores ὑπόλευκοι etiam sunt coloris, sed alius color adiunctus, nam cuiusdam folia omnia mucronata, extremum illum mucronem rubro colore tinctum habent: alia pallidiora sunt, & oras rubris venis distinctas habẽt: in nonnullis foliorum oræ, vel purpureis venis distinctæ, vel carnei coloris omninò sunt, qui etiam media folia occupat.

5. Alba serot. Vnam habui A.V. serotinæ semine natã quæ anno 1589. florem prorsus album protulit, licèt initiò virescens color perfusus quodammodò conspiceretur, staminum apices fusci fuerunt.

6. Varia. Nonnullarum flores A-V. sunt octauæ A-V. præcoci similes, iique, vel dilutiores, interioribus foliis quodammodò orbiculatis, vnguibus nunc exalbidis circa summum purpurascente maculâ insignitis, staminibus exalbidis, eorum apicibus nigricantibus, modò vnguibus & staminibus candicantibus, vel vnguibus exalbidis subcæruleo orbe inclusis, albis staminibus, nigricantibus apicibus: aut saturatioribus foliis præsertim exteriore parte, exterioribus mucronatis, omnium oris candicantibus, vnguibus exalbidis subcæruleâ maculâ insignitis, albis staminibus, apicibus eorum nigricantibus: quarundam folia mucronata dilutiorisque sunt coloris aut saturatioris. Inueniũtur etiam quarum flores plurimùm ad A-V. pręcocis secundæ & tertiæ colorem accedunt: & alia semine à Boisot misso nata elegans in cuius flore purpureæ venę per totum folium dispersæ sunt, floruit hæc primum anno 1590.

Purpurearum flores coloris nunc sunt dilutioris & magis floridi, foliáque interiora orbiculata habent, exalbidos vngues, purpurascentia stamina, eorum apices nigricantes: modò quasi similes Purpureæ dilutiori dubiæ maiori, candicantibus oris, vnguibus vel ex albo flauescentibus, vel flauis omninò, aut veluti fuligine infectis, aut ex cæruleo, flauo, & subuirescente coloribus commixtis: modò saturatioris coloris, cui albicantes tamen quædam venæ permixtæ sunt, vnguibus aut ex flauo nigricantibus, aut flauis omninò, aut ex viridi nigricantibus, aut subcæruleis, siue ex cæruleo flauescentibus, aut cæruleis omninò, nisi flauescens orbis ambiret: Sunt etiam quarum flores dilutè purpurei illum ferè colorem referunt, qui in Caryophylleis floribus remissè miniatis è Silesia primùm delatis conspicitur, Viennenses & Silesiacæ matronæ Pomerantzfarb / quasi aurei Mali colorem illis tribuunt, quia dilutiùs rubenti colori flauus quodammodò perfusus videtur, horum color vel dilutior, præsertim interiore parte & per oras, vel saturatior, interdum internè dilutissimus, foris saturatior, vngues vel flaui, vel flauum colorẽ fuliginosus ambit orbis, vel ex viridi nigricant, vel fusci sunt: vidi etiam quarum flos ad postremam differentiam Secundi generis valdè accederet, rubro tamen colore alium superante: quędam plurimùm accedunt ad eam quę inter Dubias maiores octauo loco reposita est, verùm humilior, foliis interioribus orbiculato mucrone præditis, vnguibus vel omninò albis, vel candicantibus, & superiore parte ad cæruleum colorem tendentibus, staminibus exalbidis, apicibus ad fuscum vrgentibus, vel vnguibus cæruleis, aut ex cęruleo virescentibus, vel nigricantibus: aliæ Dubiarum maiorum nono generi similes ferè, licet minores, quarum vngues vel fusci sunt, vel ex cęruleo nigricant, vel flaui nigro orbe flauum colorem ambiente. 7. Purpureæ.

P-V. florum folia vel dilutiore colore purpureo sunt prædita, vel saturatiore, omnium oræ mucronatę, vel interiorum orbiculatæ exalbidæ sunt, vngues aut albi, aut subcærulei, aut albi quidem, sed quos latus orbis carnei coloris ambit, stamina plerumque nigricantia. 8.

Inter reliquas Rubræ mihi natæ quarum folia foris ad purpurascentem colorem accedebant, interiùs autem coccinei ferè coloris erant, vngues, stamina, apices, flaui: item quarum flores rubri, foliis tamen exterioribus secũdum longitudinem flauus color aspersus: & quarum color splendens, sed obscurus & ad lateritium accedens, vngues flaui vel nigri: præterea quarum flores R. serotinæ similes, quę ab vnguibus nigris, flauo orbe cinctis *Oculus Solis* cognominata est. 9. Rubræ.

Alia item cuius flos nondum mihi conspectus dum hæc scriberem; verùm pictura à nobili viro Io. de Hogelande Lugduno Batauorum missa anno 1590. deinde illius vnicæ quam habebat bulbus eiusdem anni Autumno, cuius flos omnia folia mucronata habet: eaque vt ipse Hogelandius ad me scripsit, initiò quidem omninò viridia, deinde oris veluti pallescentibus, quæ tandem in rubrum colorem mutantur radiatim sese alteri colori commiscentem, color etiam ille viridis senescente flore elanguescit, præsertim interiore foliorum parte: & sanè subsequentibus annis bulbus ille florem mihi dedit, qualem descripserat. Sed & alia semine mihi nata est, quæ similem florem produxit Lugduni Batauorum anno 1595.

Sunt omnes hæ dubiæ mediæ secundæ classis [præter postremum genus] mihi natæ semine, vel Byzantio allato, vel à Nobil. Viro. Io. Boisot communicato, vel (quod magis mirandum) aliquot etiam præcoces. Nam anno 1586. ex purpureâ præcociue florente habui P. serotinam elegantem dilutiorem: è P-V. autem præcoce, P. serotinam ad rubrum quodammodò tendentem, & P-V. serotinam dilutiorem elegantem: Anno sequente rursus è P. præc. Rub. serot. elegantem, ad carneum colorem accedentem, vnguibus ex cæruleo nigricantibus: 1588. autem anno è P. præc. ὠχρόλευκαν serotinam: R. serot. vnguibus & staminibus flauis, P. serot. nigricantibus vnguibus, & P-V. serotinam: ex A. præc. Flauam serot. & P-V. serotinam. Contrà ex A-V. serotinâ natæ sunt præcoces Alba, Flaua, Rubra, vnguibus flauis, Rubra *Orbio di Sole*, & P. dilutior.

Ex præcocibus interdum serotinæ.

Cuiusdam porrò R-V. quæ anno 1597. primùm Bruxellæ florem protulit, semine, nactus est iam dictus Boisot, & quædam Nobiles matronæ Dubias etiam Tulipas mirâ colorum varietate ludentes, vt ad me perscriptum est: etenim & flauas & pallentes, ex albo item pallescentès, siue ὠχρολεύκους purpurascentes, intensiùs aut dilutiùs rubentes, lateritii coloris, atque aliis coloribus insignitas habuerunt: quibus etiam similes & aliæ elegantissimis coloribus variè mixtis postea mihi semine natæ, & singulis annis adhuc nascuntur, quibus pares numquam antè conspectæ: *ita Deus in istis floribus admirabilem suam potestatem ostendit.*

Colorum in Tulipis summa varietas.

Cæterùm anno 1593. mittebat Iac. Plateau Tulipæ, quæ illi semine nata erat, monstrosæ quidem sed non inelegantis, iconem, colore à reliquis differentem: eius enim flos, ipso referente, prorsus viridis, internè sex parua crassaque alia etiam viridia complectens, caput ambientia, vt initiò parua Brassica florida siue Cypria videretur. Primo quo florem tulit anno, se neglexisse scribebat, vitium aut naturę ludum esse existimans: sed cùm subsequentibus quatuor annis florem non variare animaduerteret, nullum autem probum semen prębêre, eius rei pertæsus, bulbum alteri donauit.

...feræ. Viridis, duplici foliorum in flore serie.

Sed & mihi biennio pòst, ex semine natis serotina mihi florem dedit sex foliis, vt reliquæ, constantem, prorsus virentibus, exceptis oris quæ pallidæ erant, & vnguibus, qui ex viridi pallescebant. Floruit etiam mihi anno 1596. alia viridis cuius oræ albæ fuerunt. *Breuiter, singuli anni nobis proferunt nouum aliquod Tuliparum genus, nec ante cuspiam conspectum.*

Serot. Viridis, oris pallidis, & albis.

TVLIPA BVLBIFERA.

NOs Tulipæ Bulbiferæ iconē proponimus ex Clusio, quę verò de ea scripsit paulò pòst, vbi de cultura tractabimus, recensebuntur.

Schvven. Cat. Siles. l. 2. Tulipa bulbifera, Lilionarcissus bulbum ferens in hòrto. Tabern. icon. Tulipa bulbifera. Narcissen Ilalien.

TVLIPARVM ICONES EX LOBELIO, diuersæ ab iis quæ Clusius habet in postrema historia.

MVltæ sunt figuræ & icones Tuliparum ex Lobel. cum suis titulis in lib. icon. pl. quæ non sunt in poster. histor. Clusii, de quibus hic agere statuimus vt illustrior sit historia Tuliparum.

TVLIPA LVTEA OBTVSIS foliolis florum.

NOs sæpiùs obseruauimus in horto Ill. C. Wittemb. Montbelg. pulchrum genus Tulipæ flore luteo, cui florum foliola obtusa, quæ nō se multiplicabat: cui optimè respondebat [potissimùm quoad florem & folia] icon a Lobel. in Obseru. p. 65. secundo loco posita, cùi titulus est: *Lilio Narcissus Chalcedonicus totus luteus, sanguineo puniceo par*, & similis huic in icone florum cui foliola in acutum non desinunt: existimamus tradi à Clusio, pro dubia secunda flaua. Dodonæus libr. fl. eam iconem solam posuit pro Tulipa. H. Lugd. Iconem habet

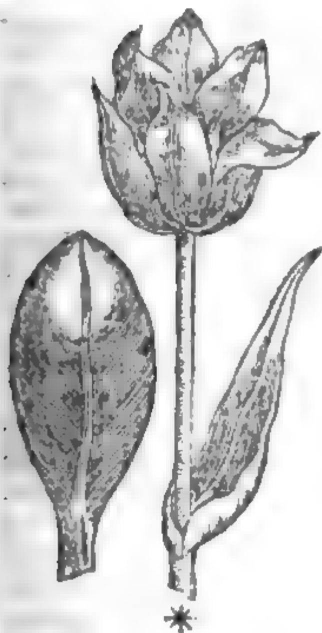

cui flos deorsum inclinat, alioqui non multùm differens à iam dicto: de eo scribit ea: Tulipæ genus

Tulipæ genus quidam esse arbitrantur plantam quam *Oulondiam* Græcum vulgus appellat.

TVLIPA PHOENICEA LVTEIS ORIS flore patulo.

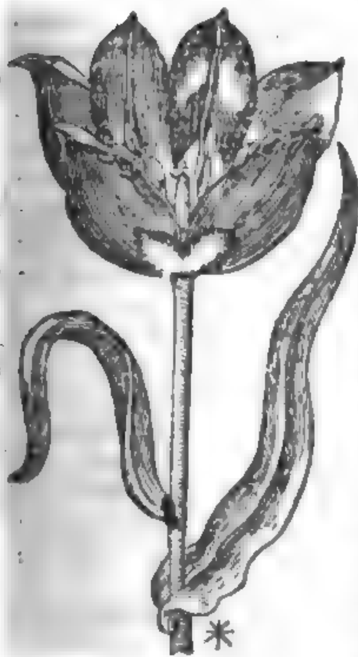
Descriptio

Lobelius obseru. iconē Tulipæ habet cū hac inscriptione, Lilio-Narcissus luteis oris, flore patulo: huius descriptio fortè est quæ antè posita est Lobelio secundo loco. In Icō. Plant. libr. huic figuræ titulus est est Lilio-Narcissus phœniceus luteis oris, flore patulo. Hist. Lugd. coniunxit hanc iconem cum alia sub titulo Tulipæ luteæ.

TVLIPA COCCINEA PVNICEAVE Rutilans.

Descriptio

IN libro Iconum Plantini p. 128. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus puniceúsve rutilans, Lob. 67. Teut. 165. Dolendum est, quod Lobel. Tulipas suas, nō descripserit nec natales earundem assignarit, vt rei herbariæ studiosi certioris aliquid concludere possent. Ampliùs igitur de his cogitandum.

TVLIPA COCCINEA CANDIDIS oris.

Libro Iconum Plantini pag. 130. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus candidis oris Teut. 166. Nudam & hîc absque descriptione exhibendo iconem Lobelius, Lectores dubios & incertos relinquit.

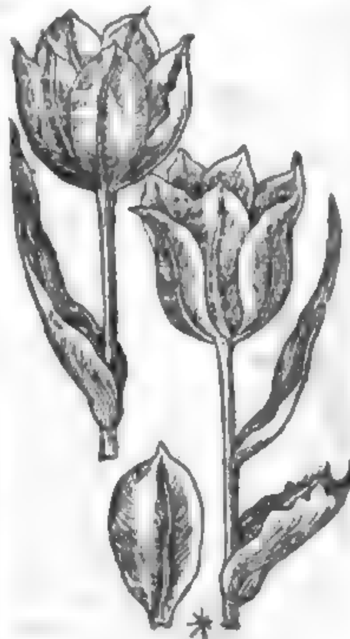
TVLIPA RVBRA; ORIS ET VAginulis albis.

HVic, qualis aliis, radix bulbosa: folia quoque consimilia, non vndulata: caulis singularis, cubitalis, fuscus. Flos senis, itidem vt aliæ, foliis constans: singula sanguineo rubore in media maioréque parte tincta, oris circumquaque & vnguibus albidis: apices crocei: stilus vt cæteris triquetrus. Hæc nostra fortè ad præcedentes dubias Clusii referenda.

Schvven. in Cat. Siles. meminit Tulipæ rubræ candidis oris, Lilionarcissi rubelli candidis oris Lob. Roter Tulipan mit weissen spitzen.

TVLIPA NIVEA TOTA.

SVnt in libro Icon. Plant. p. 131. figuræ duæ cum hac inscriptione: Lilionarcissus niueus totus, Teut. 166. Descriptio

TVLIPA CANDORE ET RVBORE confusa.

HAnc iconem inuenimus tantùm in libro

Iconum Plantini p.131.titul. Lilio-Narcissus cãdore & rubore confusus Teut. 166.

tegens plurimo,denso,candido,mollique tomento suffulta est, vt mollissimè bulbum recubare necesse sit.

Inuenitur etiam alterum pumilionis Tulipæ genus, quod mihi (Clusii verba sunt) quidem conspectum non est: sed iconem suis coloribus expressam accipiebam anno 1596. ab erudito viro Io.de Ionghe, Ecclesiaste Middelburgensi in Matthiacis, addita hac descriptione: Mitto ad te Tulipę cuiusdam iconem, ad ipsius plantæ similitudinem expressam, hoc est, eadem quâ Tulipa magnitudine, paribus caule, flore, foliis [quæ paullò longiora & angustiora: habere debet] & bulbo quem erui, vt pictor commodiùs exprimeret. Tribus iam annis continuis in horto habui florem proferentem, sed vnicum: nec florem habuit quãdiu singulari folio prædita fuit, aliarum Tuliparũ modo: nã superiore anno habui flore suo onustam, & aliam unicum folium producentem, quæ nunc quaterna folia nacta, primum florem demum tulit, alteri prorsus similem, vt certum sit id genus maiorem amplitudinem non adquisiturum. *Hactenus ille.* Tota verò planta [quantùm ex icone deprehendere potui] palmo maior non est, quatuor promens folia angusta, carinata, Tulipæ Mompelianæ foliis similia, inter quæ cauliculus prodit vncialis aut paullò longior, nudus (præter aliarum Tuliparum morem) ex viridi purpurascens, summo fastigio florem gerens sex foliis constantem, foris nonnihil purpurascentibus, intus candidis, vmbilicum occupante oblongo capitulo sex flauis staminulis septo, quod an semen protulerit, ignoro: florem autem tulisse Aprili inde conijcio, quoniam sub Maii initium picturam mittebat, cuius bulbus exiguus, bulbi tamen aliarum Tuliparum formam referens, ex spadiceo nigricante cortice tectus. Icone accepta, Croci verno tempore florentis genus initiò existimabam.

TVLIPÆ PVMILES.

Tulipa dubia pumilio.

Descriptio

TVlipa dubia pumilio, pedalem altitudinẽ non superat, imò vt plurimùm infra eam cõsistit, foliis & flore ad Præcocem proximè accedens: floris autem folia omnia mucronata: sed exteriora multò longiora, foris obscurè rubra, extremis tamen oris virentibus, interiora omnia folia intẽsè rubent & splendent: vngues flaui radiati, sed quos nigerrima macula sic inficit, vt orbis aureus & radiatus eam duntaxat ambire videatur, & oculum quodam modo ementiatur: stamina cũ suis apicibus nigricãt: huius radix bulbacea interdum eriophora est, nam exterior illa mẽbrana bulbi substantiam amplectens &

Tulipa pumilio altera.

Cæterùm non omnes flores diu in sua coloris elegantiâ & venustate perdurant, verùm nonnullarum magis caduci, breui marcescunt, aliarum firmiores sunt & coloris gratiam diutiùs retinent, præsertim serotinæ & dubiæ, omnes certè nubilo cælo sese contrahunt, & pluuio facilè corrumpuntur, etiam antè quàm expandi possint interdum, si continui cadunt imbres: contrà temperato Sole illustrati, explicantur & diutiùs conseruantur: at vehemente etiam eius ardore nimiùm excocti, & suo humore exhausti, facilè defluunt.

Neque omnes versicolores, tam præcoces, quàm serotinæ, singulis annis eandem coloris gratiam perpetuò retinent, sed alternis variare sæpiùs obseruaui: exempli gratia F.V.A.V. vno interdum anno nitidissimæ sunt, sequente vix alius color, quàm flauus vel albus in eis conspicitur, sic R-V.& P-V. nonnunquam magnas habent oras flauas & albas, sequente valdè exiguas.

Tulipa alternis plerumque annis elegantiores proferunt flores.

In lib.icon.plant.p.127.Tulipa pumilio, Teut. 164.

Cæterùm tametsi seminibus terrę mandatis Autumno [inutilis enim bulbacearum, & tuberosarum maximâ ex parte verna est satio] huius plantæ genus conseruari soleat: interdum tamen & nucleis maiori bulbo adnatis propagatur, sed nulla inter præcoces Tulipas fertilior, rubrâ, & albâ: omnium autem maximè serotina rubra, quę adeò foecunda est, vt etiam semine nata, & vix bima alias proles generet biennio aut triennio ante-

Tuliparum satio & Cultura.

antequam florere incipiat, quod etiam faciunt pleræque dubiæ. Solent enim omnes Tulipæ nondum adultæ, & antequam flores proferre incipiant, vt plurimùm singulis annis rectâ & quasi ad perpendiculum in dodrantalē & palmarē altitudinem profundiùs descendere (Apennineas excipio, & quasdam alias, quæ non in altum, sed in latus & obliquum, antè quàm floriferæ sint: proles è longis venis dependentes spargunt, vt proximo capite declarabimus:) serotinæ autem illæ & dubiæ iam dictæ: etiā in veteris bulbi exuuio qd substantiæ relinquere, quę in aliū bulbum efformata, similiter in exuuio substantiæ quidpiam relinquit, quæ in alium bulbum transit: vt si quis cum dexteritate quadam & industria trimos & quadrimos eruat, exuuiorum vestigia sequendo, nonnunquam velut catenam aliquot bulborum cohærentium, & ex primo exuuio ortum ducentium inueniat: licèt interdum accidat vt R. serotina iam grandior, nondum tamen planè adulta, instar Tulipæ Apenninæ siue Bononiensis proles in latus spargat, vt in meo hortulo, in quo varii generis bulbosas stirpes florum elegantiâ & varietate commendabiles alebam & excolebam, dum Viennæ agerem, non semel obseruaui.

Tulipa bulbifera. Memini & bulbos infimâ alâ, quasi summâ tellure natos, in serotinarum & dubiarum generibus, præsertim (licet etiam in A-V, P-V, & quarundam aliarum præcocium alis bulbi mihi nati sint,) qui telluri commissi, eiusdem coloris cum matre florem subsequente anno produxerint: eundem colorem etiam retinent bulbi matri adnati.

Ex seminibus verò quæ fit propagatio, planè [vt dixi] incerta est, in præcocibus nimirum & dubiis: nam serotinæ magna ex parte suum genus conseruare videntur, quemadmodum superiore capite dictum est, aut si aliquam mutationem adquirunt, exigua ea est, & plerumque in vnguium & staminum varietate, aut coloris intensione vel remissione consistit.

Solet caulis è medio bulbo erumpere: sed ipso cum foliis iam marcido, & siccato, si bulbum eruas, ad latus illius enatum conspicies [quod etiā euenit in Iride bulbosa, Colchico & congeneribus aliis,] nouo bulbo paulatim succrescente, & totius plantæ succum ad se recipiente, quæ tempore commodissimè erui potest, erutus bulbus diu extra terram adseruari, & in alia loca etiam procul dissita sine noxā transferri.

Omnes autem cuiuscunque generis Tulipæ (vt etiam hoc breuiter annotem) quemadmodum longâ experientiâ didici, quamdiu florem non ferunt ἄκαυλοι planè sunt, & vnicum folium singulis annis proferre solent: at si, dum emersit, sese explicare incipiens, secundum etiam eo inclusum appareat, illo ipso anno florem prolaturum spes est, nisi pruina, aut aliud ab insectorum erosione incommodum eam intercipiat.

Inutilem sanè sationem Vernam Tuliparum obseruauimus, quia Tulipæ multæ in profunditatem descendunt, & sic perduntur: bulbis nouimus qui substernant tabulas lapideas: in solo macro & sicco fœliciùs proueniunt, quàm in pingui & argilloso: plurimi fœliciter æstate bulbos terra eximūt, & per plures septimanas extra terram reseruant.

Locus & tempus. Tulipa, si quidem fides habenda Lobelio, medio iam Vere floret, non modò in Italis, sed etiam Belgicis & Gallicis hortis. Natura luxu & lusu huius quàm multas venustissimas florum in delitiis habent inter Belgas D. Carolus de Croy, Princeps de Chymey, D. Io. de Brancion, D. Io Vander Dilf, D. Maria de Brimeu. Io. Moutonus. In Thracia etiam, teste Dodonæo, & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus flos: Aprili mense florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario, veluti testis est Augerius Busbequius in itinere Constantinopolitano, qui ingentem vbique florum copiam media planè hieme, Ianuario mense sese inuenisse refert. Horum florum insignem varietatem obseruaui ego Stutgardiæ & Montbelg. in hortis Ill. E. C. Vvirtemb.

Vires Tulipæ. An iisdem facultatibus cum Satyrio Tulipæ præditæ sint, neminem periculum fecisse intellexi, inquit Clusius. Io. Muller Pharmacop. Vienn. multos Tulipæ bulbos condiit, radicum Orchidis instar, quibus longè suauiores, & palato gratiores deprehendebam: an verò id præstarent quod Satyrio tribuitur, nondum intellexi. Antuerpianus quidam Mercator cùm horum bulborum non exiguum numerum ab amico, cum byssinis pannis Constantinopoli sibi missum accepisset, Cepas esse existimans, ex illis aliquot sub prunis assari iussit & vulgarium Ceparum modo, ex oleo & aceto in cœnam sibi parari: reliquos, in horto, inter Brasilicas & alia olera defodit. De viribus & facultatibus Tulipæ, nihil compertum habet Dod. aut à quoquam compertum reperit.

TVLIPA MINOR LVTEA NARBON.

Tulipa minor Dod. Minores Tulipæ (inquit Dodon.) foliis sunt angustioribus & ferè porraceis: cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus, & minùs in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus, alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Hermod. Nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, sed perperàm tamen. Neque enim Hermodactyli species aliqua esse videtur. Narbonensem Lilio-Narcissum luteum montanum, Tulipæ speciem, erutam è Seuenæ Narbonensis iugis à plurimis iam annis, in Belgium deferendā Lob. & Pena Adu. curauerunt amicis Antuerpianis, qui primùm Tulipam illam vocarunt, ipsi verò Narcisso-Lilium luteum audaciùs fortè (vti solent, quò rerum cognitioni distinctiori consulant) indigitauerunt.

Descriptio. Flos itidem singulo bulbo & caule Narcissi minore, tenuiore, delicatiore, vnicus, luteus, senis foliis constans, ad Liliū aut potiùs ad Lilii lutei Asphodeli florē accedens, filamentis luteis è medio enatis. Bulbus exilior multò, nucleum oblongum Allii æquat, sibique sæpiùs adnatum Allium exili filo ad-

nexum habet: folia crassiora, pauca, è caule medio, porracea.

De hac Clusius: Tulipæ Apenninæ similis pene est Narbonensis è Cebennis montibus à Lobelio primùm eruta, & amicis in Belgicam missa: minor tamen est in omnibus, flores foris magis virentes, intus flaui, delicatius quiddam spirant: radix etiam è tenuibus neruis in latera soboles & bulbillos spargit.

Hist. Lugd. dicitur Tulipa minor Dod. & Camer. in hort. Tulipa minor Narbon. odorata & cum mediis ferè florens.

Nos hanc Tulipam siccam habemus ex plantis siccis Valerandi Dourez, caule palmari, bulbo sublongo, sub quo multæ radiculæ, titulus est, Narcissus luteus: icon quam proponimus est ex iis quas sculptas emimus.

TVLIPA HISPANICA NARBONENSI paulò minor.

Descriptio

TErtia in monte quodam Aranioes vicino nata, in Belgicam à Franc. de Hollebeque Regio hortulano missa, Narbonensi paullò minor est: eius florem non vidit Clusius, sed Narbonensi similem esse intellexit, qui folia tamen habeat foris non omninò viridia, verùm purpurascente etiam colore perfusa. Illius bulbos aliquando aluit, qui vnico duntaxat folio semper germinarunt, adeoque inanes paulatim facti sunt, vt tandem perierint. Miserat præterea idem Franciscus & alios aliquot bulbos (vt Hispania bulbacearum, & variarum aliarum elegantium stirpium maximè ferax est,) quorum maximam partem in Hispanicâ suâ peregrinatione non obseruabat Clusius, qui tandem Belgicum aërem respuentes, contabuerunt.

TVLIPA LVTEA BONONIENSIS.

Descriptio

MEdiocriter magno bulbo prędita est hęc Tulipa, oblongo, fibroso, sapore dulci & grato, qualis est Tuberum terræ, spadiceo, vt ait Clusius, cortice tecta, qui in binas aut plures res soboles singulis annis diuiditur, proximo anno flores daturas. quin & alias subinde obliquè & in latera spargit, (præsertim, quæ nondum florem tulit) non in altum rectà mergit: caulem profert cubitalem, & bicubitalem, nonnunquam in ramos binos aut ternos Clus. ac etiam plures ab vna radice, vt asserit Camer. diuisum, angulosum, colore herbaceo, fastigium versus purpurante: folia dodrantalia aut ampliora, aliqua minora, vnciam lata, partim à radice statim, partim à caule exeūt, nullo pediculo, carinata, colore glauco. Flos vnicuique ramo, odore suaui Leucoii Cheiri dicti, sed imbecilliore, mediocriter magnus, foliis sex constans, interdum octo Clus. quorum exteriora tria, extrinsecus à luteo purpurascunt aut virescunt, intrinsecus lutea: tria reliqua penitus lutea nisi quòd mucrone tantillùm rubeat: in medio apices lutei seni cum stilo triquetro viridi. Succedit siliqua magna. Semen, teste Clusio vt in reliquis Tulipis, sed longè minus.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 145. Bononiensis Lilionarcissus luteus [siue Tulipa] Norbonensi folio, caule, & flore proximus, omnia tamen vegetiora & grandiora, quandoque flores in caule bipartito geminos stellatos, & nonnusquam ternos videas, iucundo Leucoii lutei odore.

Gesner. in fin. hist. Cordi, Tulipa alia Turcica eruditis in Italia, quam Guillandinus Satyrium triphyllum coniiciebat: Lonchitis, inquit Cæsalp. cuius opnionem non probamus, à Lanceæ cuspide cognominata, quidam Narcissum luteum vocant: folia fert Narcissi, &c. *Satyr. triphyllum.*

Camer. hort. Tulipa Bononiensis, quæ maior Narbonensi & plerumque polyclonos, odorata. Item apud Matth. Germ. Narcissus 9. Tulipa Bononiensis: Quæ planta sit Matth. Narcissus nonus hic, aut in Epit. Matth. Lat. 8. nescio, nisi sit hæc Tulipa. Sanè Icon quæ est in epi. Matthiol. pro Narcisso 8. Tulipam aliquam denotare videtur polyclonem non accuratè pictam nec descriptam, quod vulgare Matth.

Hist. Lugd. Lilionarcissus luteus Bononiensis.

Schvven. Tulipa Bononiensis Narcissus 9. Matth. Tulipa minor lutea Italica, welsch geel Narcissen lilien.

Tabern. icon. tulipa Italico. 1. Narcissen lilien.

Floret cum serotinis aut paulò seriùs. Nobis floret Montbelg. mense Aprili in horto Ill. Princ. cum binis floribus in vno caule, magnis, luteis, qui diu durant, postea oriuntur magni calices. Missi bulbi ab Ill. Guillelmo Landgrauio nomine Tulipæ Bononiensis, videram aliàs Bononiæ in horto S. Saluatoris, folia sunt terna: ea multùm multiplicat, florebat principio Martii: faciliùs cæteris apud nos videtur multiplicari nec facilè perire. *Locus & tempus.*

TVLIPA PVMILIO ANGVSTIfolia alba.

Descriptio

TVlipæ pumilioni angustifoliæ flos senûm foliorum, albus: internis tribus candidis, latioribus: angustioribus verò tribus exterioribus, internè item albis, externè ex fusco rubentibus,

Croci floris lutei ferè paribus & similibus. Tragopogi instar folia angusta, quina aut sena, humi procumbentia, caulis palmo altior. Radix Monspeliensis Tulipæ maior. Bononiensis ferè par, subfusca foris. Maximo in pretio habetur & sedulò colitur (teste Lobel. Adu.

Adu. par. 2.) in horto amœnissimo D. Ioh. de Ionghe Mesopoli Mattiacorum concionatoris, huius studii callentissimi.

TVLIPA PVMILIO ALBA ALTERA Lusitanica.

Descriptio

VNcialis aut sesquiuncialis hæc plantula hoc anno 1603 à N. le Quelt Botan. Lutetiano egregio accepta, exilioribus breuioribúsque angustifoliæ Tulipæ superioris foliis: flore albo, exili breuíque pediculo: florem siccum vidit Lobel. Adu. par. 2. album, senis foliolis donatú, staminulísque totidem: Bulbus valdè paruus effigie aliarum Tuliparum, duriore inuolucro, externè pullo, squamoso, obductus: interiore autem rubens, quem studiosè in horto alere incepit, vt eius delineationem pressiùs cum multis aliis exhibere liceat: sponte in monte iuxta D. Oue ad maris littora.

COLCHICVM ORIENTALE ET Syriacum quorundam.

Descriptio

COlchicũ Orientale Italis, *Zaffarano Orientale* Matth. in epit. minoribus exit foliis, angustioribus, & magis acuminatis, caule rotundo, flore grãdiori. Radice bulbosa, euidenter scissa, & lacteo succo prægnante. Camer. in Epit. Matthiol. aucta omisit tum ic. tum descriptionem.

Lobel. eam iconem habet Obs. cum hac inscriptione, Colchicum Syriacum Alexandrinum, Adu. p. 54. & Ic. Plant. p. 146. Colchicũ Syriacũ Alexand. Colchicum Orientale Matth. Teut. 179. De eo autem scribunt Adu. Colchicũ decoctis Guaiaci, ad Luem Veneream, aliísque sudorificis magno remediorum compendio & ægrorum commodo, admiscuisse Chirurgum quendã Venetum edoctum illic à plebecula.

Tabern. icon. & hist. Colchicum Syriacum, Alexandrinum, Orientale, Syrisch zeitlosen. Gerard. Colch. Syr. Alex. Assyrian Medow Saffran. Cæterùm Colchicum Syriacum vel Alexandrinum à nonnullis exhibitum, nihil aliud esse Clusio videtur, quàm Tulipæ genus quale Apenninæum fortè, cui pictor nimis orbiculara folia tribuerit, ipsi verò plantæ nimis lata & breuia.

NARCISSVS AFRICANVS BIFOlius siue exoticus.

Descriptio

E Crassa lẽtaque vtrinque compressa, squamosa, veluti nucleis compactã radice, bina tantùm edit folia, vncias duas lata, latioraque: & vncias quinq. longa, viridia, læuiaque, sub tellure tamen aliis duobus foliorum rudimẽtis prędirus hic peregrinus bulbus, paruum pugnum magnitudine æquans, cuius Lobel. Adu. par. 2. copiam fecit præclarus vir D. Iacobus de Keyser. Frater eius Gouarus de Keyser, bulbos eruit locis vicinis portui siue Capo bonæ Spei, & primus in Belgium detulit.

Narcissum exoticum appellauimus cui proprior esse videtur, quoad nomen magis conueniens nobis innotescat.

NARCISSVS AFRICANVS folio rotundiore.

Descriptio

LObel. Adu. par. 2. p. 503. Narcissus Aphricanus folio rotundiore & cõplicato apud Dominum de Keiser variat.

SATYRIVM QVORVMDAM Erithronium Bifolium flore vnico radiato albo & purpureo.

CAPVT X.

Descriptio SAtyrium hoc est *radice* duas vncias longa, alba, crassiuscula, & infima parte crassiore, superiore verò parte gracilescentes *folia* promit bina, rarò terna, inquit Clusius, opposita, primò mutuò se complectentia & florem occulentia, per terram fusa, Lilii conuallium aut Allii vrsini formâ, crassiora & magis carnosa, ex angustiore principio in ventré sextantem latum dilata, dein sensim in mucronem desinentia, aliquando subrotunda & latiora, si, quod interdum fit, vnicũ habeat folium, longitudine palmari, maculis ex fusco rubentibus, vel, vt ait Clusius, ex albo purpurascẽtibus, latis, magnis, variegata: inter quæ surrigitur *coliculus* vnicus, læuis, enodisque, teres, ruber, palmaris, cui insidet *flos* vnus deorsum nutans, ex sex foliis oblongis, mucronatis, nonnunquam albis, nonnunquam purpureis cũ vnguibus intus albis compositis, qui vbi aëris [Solis radiis excalfacti] tepore se explicat, radiato positu foliorum visendus ea sursum reflectit Cyclaminis instar: *stamina* in medio sena atropurpurea stilum circumstant longiorem, album, tricuspidem: nullâ odoris gratiâ, inquit Clusius placens, sed solâ elegantiâ cõmendabilis: succedit *siliqua* triãgularis, nutãs vt flos, in viridi spadicea: Capitulũ siue siliqua teste Clus. continet aliquot *semina* Leucoii bulbosi præcocis alterius seminibus ferè respondentia, sed longiora, gracilioraque, flauescentis coloris. Quamdiu nullum florem dat hęc planta, vnico duntaxat exit folio.

Est à nobis aliud genus in Italia obseruatum de quo scribit Clusius: Ei folia longiora, maculas albas diutiùs retinentia, initiò dum exeunt, florem etiam amplectentia, qui superiore maior plærunque est, vel lactei omninò candoris, vel mistis purpurascente alboque coloribus constans, staminibus albis, apicibus nigricantibus, huic succedit trigonum caput semina alteri paria continens: radix etiam longa & superiore crassior. Hæc ille.

Satyria Diosc. vera vix adhuc Herbariis benè sunt cògnita, tamen ex Dalechampii cõiectura potiùs, quàm certa asseueratione ea hîc exhibet Hist. Lugd. Erythronium, montosis & apricis nascitur: *radice* bulbosâ, imâ parte fibratâ, oblongâ, Porro non dissimili, foris subrufâ, intus candidâ, nullâ grauitate odoris iniucundâ, veluti Orcheos, tenera, gustu principiò dulci, qualis est Castaneæ, deinde acri, Cepæ Ascaloniæ modo, quam aiunt semine perfecto in globosum caput colligi, mali figurâ, crescente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod satis sit alimenti velut de suo suppeditet, nunc simplici, nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iunctâ, subnascentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus, tribusue, ac interdum pluribus, quæ exhaustâ crassiore, postea magis augescunt: *caule*, si ortum eius à radice consideres, procero, tereti, supernè rubenti: *foliis* Rumicis, aut Lilii, minoribus, binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis, ad terram infractis, virentibus, sed maculis rubris conspersis, itá crebris, vt rubêre magis quam virêre videantur: *flore* purpureo, Lilio rubro, quod Martagon vocant, figurâ simili, priusquàm pandatur, oblongo, dum reseratus est, sex foliis constante, ad radicem candicantibus, reliquâ sui parte ostro purpurascentibus, apicibus totidem quot sunt foliola, niueis supernè velut atro capite conspicuis.

Alterum, trifolium videlicet, inuentu rarius, priori omninò consimile, nisi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique semen oblongum siliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copipsum. Inuenitur genus quoddam vnico, ac lato folio, sine flore, sine fructu. Marem appellant Herbarii.

Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Diosc. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è Veterum libris erutum.

Icones quatuor habet Hist. Lugd. primæ titulus est Satyrium rubrum Dalechampii. Secundæ: Satyrium

tyriū trifolium seu album Dal. Tertiæ Satyrium Dalech. fortè Pseudohermodactylus Matthioli. Quartę autem c.24. Pseudohermodactylus Matth. In icone prima non placent duo caules nec radicum figura: in historia etiam displicet color radicis, & quòd globosa dicitur, ac etiam numerus foliorum, qui plurium est plantarum simul prouenientium non vnius solius. Non video cur Satyrium cum lacteis maculis & flore albo magis trifolium dicendum sit, quàm præcedens: quod flore rubro: ac cur id quod vnicū fert foliū, dicendum sit genus quoddam mas nescimus, quandoquidem potiùs vitium est quoddam sæpiùs quoque in Tulipis obseruatum. Icon 2. rejicienda non videtur, verùm meliùs placet tertia. Quarta autem ex Matthiolo alio capite omnium pessima est.

Satyrium verum. Lobelio ... expertum. Lobel. & Pen. in Adu. innotuisse scribunt non multis ab hinc annis bulbum perelegantem, cui amici Satyrion nomen fecerunt, quiq; à consultis Medicæ materiæ peritis Lugdunensibus (qui condiendum curassent & exploratum habuisset) visus, Dioscor. genuinus sit habitus, nullà desideratà nota præterquam coloris, qui valdè variat loci varietate, vt in Squilla, Cæpis & aliis bulbaceis videre sit: Folia cum habere bina, plurimùm terna: flos ex albo purpurascens.

Ico. non bona. Icon Lobelii nobis displicet, nec terna solet vt plurimùm folia ferre, sed bina: nostræ etiam icones quas sculptas emimus non placent.

Satyrium Erythronium Dens caninus. Satyrii Erithronii Lobel. Obs. seu Satyrii & Dentis canini Belgarum, Hermodactyli & Pseudohermodactyli Italorum Matth. flos aut purpura rubet, aut candore micat, aut purpura & candore confusis pallet. Hermodactylus & Pseudohermodactylus Italorum putatus foliis constat infernè angustis, qua radicis ceruici innituntur.

Satyrium Erythr. Pseudoherm. Ephemerō Diosc. Dentem caninum Dodon. de purg. Satyrium plærique appellant, & quidem Erythronium dictum, desiderantur tamen nonnulla. In Matth. huic similis, (si non eadem eadem est) herba, pro Pseudohermodactylo depingitur. Quod si autē hæc est, perperam, duo addūtur bulbi. Ephemeron. Diosc. esse posset, si in descriptione paucula aliter se haberent.

Clus. Pannon. Dentalis 1. seu purpureo flore. Dentalis 2. seu lacteo flore vulgò Styriæ Medicis & Pharmacopæis *Dentali* appellata, à nonnullis rusticis Schoß wurtz. Ex Italiæ Apennino Pseudohermodactyli. & Dentis canini nomine missa: ex Allobrogibus verò Satyrii Erythronii. Eadem leguntur in post. hist. vbi Dentem caninum purpurascente & albo flore inscribit. Nos Dētem canis C. virum Vlyssem Alexandrum Bononiæ: D. Gesner. & D. Melchiorem Guilland. hermodactylum nominare audiuimus.

Satyr. Aequiuoc. Camer. in Epit. Matthiol. figuram pulchram habet sub titulo Pseudohermodactyli & Dentis canini, qui vulgò It. *Hermodattilo bastardo*. Lectores huius Satyrii historiam conferant cum iis quæ Veteres de Satyriis scripserunt, quæ Annotauimus cap. de Orchidibus vbi etiam reperient æquiuoca.

Locus. Tempus. Nascitur flore purpurpureo copiosè ad quorūdam montium radices solo herbido vdo, in Styria non procul Grætzio. Similis planè cum hac coloris, in Allobrogum montibus erutam Valerādo Dourez sibi aliquando missam meminit Clusius: sed & circa Baionam nasci, vicinis Cantabrorum montibus, referebat C. V. idemque Medicus Regius Io. de la Riuiere. Floret Aprili, interdum etiam maturiùs, in hortis præsertim culta. Flore albo aliquando accepit a C. V. Vlysse Aldro. tum à Iac. Antonio Cortuso Patricio Patauino, & ab Achille Cromero Medico cùm Patauii viueret: verùm similes etiam radices Francofurtum misit Io. Vincent. Pinellus Veraque frigoris patientissima. Lugduni florebat Aprili in horto Valer. Dourez, (imò Io. Bauhini) è iura monte, cuius sedulitate primùm nobis, inquit Lobel. innotuit, eruta Alpibus Lemano finitimis: & postea in collibus Taurinensi Pado, sesquileucam dissitis, eandem eruimus. Florentem in fine Februarii & Martio floribus albis vidi, in Montibus Euganeis inter Aponense Balneum & Arqua ac aliis in locis illorum montiū: Hanc etiam in horto Priuli obseruaui. Antea siccam videram apud D. Gesnerum. Ferrariæ visa in cœnobio S. Dominici à *l'Angeli*, & copiosè in collibus circa Bononiam. Item Basileæ flore albo, mense Martio, in horto D. D. Plateri. Aliud floris genus colore differens nempe rubro ex purpura; album dat in hortis & spontè copiosè circa Geneuam florens Martio & in colle *la Bastie*: Lugduni habebam in horto meo Geneuā accersitum. Prouenit mihi Montbelgardi in horto ex radicibus Geneuā missis protrudens folia & florem Martio, & Aprili euanescens.

Styriacas mulierculas radicis exiccatæ pollinem pultibus puerorum inspergere solere ad enecandas eiiciendásque ventris tineas Clusio relatum est. Ex vino autem haustum, mirificè coli dolores mitigare expertus est D. vir Thomas Hauvvstein Sereniss. Archiducis Caroli primarius Medicus: (qui multos eius bulbos non semel Viennam vsque misit,) insuper corporis vires reficere & nutrire: ex aqua verò pueros epilepticos iuuare. Ad excitandam, autore Lobelio, venerem magnam vim habere ostendit, humida & calida substantia, cum acrimoniæ paululo iuncta.

MALEAGRIS SIVE FRITILLARIA saturatior & dilutior.

Cap. XI.

Descriptio. Meleagris ex *radice* emergit bulbosa, candida, solida, nullis tunicis septā, Clusio, sed veluti in binas, easque vt plurimùm inæquales partes sectā, è cuius medio protuberat quasi puluinus quidam, vnde caulis emergit, sessili parte, multis fibris donatā: caulem promit tenuem, singularem, dodrantalem & pedalem, interdum etiam maiorem, foris ex viridi purpurascentem vel fusco obsoleto colore præditum, teretem &

leuem, intus fungosum: ad quem sine pediculis adnata hinc inde, nullo ordine *folia* Tragopogonis purpur. quinque sex, septem mediocriter longa, angusta, carinata, subacido sapore prædita: in summo caule *flos* sæpè vnicus aliquando bini, interdum terni, qualem nos exhibemus (omnes autore Clusio eodem tempore se aperientes) ex pediculis vncialibus, cauli concoloribus, incuruis nutantes dependent, pulchri, Campanæ instar, magni, ex foliis sex compositi [Clusius habuit cum 8. & duodenis] tessellato emblemate, fritilli seu tabulæ latrúculorū distinctis, plagis alterno rubore, carneo, sāguineóue, & albedine pictis, aspectu pulcherrimo, interiore superficie saturatiori purpurā splendente: singula folia ab imo costam eleuatam habent, ad folii vsque medium abeuntem, in tantillo puniceo, luteolam: in floris medio, *stamina* sex, capitulo farinā croceā asperso, *stilum* ambiunt tricuspidem, coloris herbacei, odoris nullius; florem verò excipit *capitulum*, angulosum, vel, vt tradit Clusius, triangulare, vnciam plerumque longum, supernā parte crassius & sine coronā, alioqui Narbonēsis Tulipæ capiti simile; quod in se continet *semen* pallidum, compressum, Tuliparum semini accedens, vel, vt ait Clusius, Tulipæ Narbonensis semen quasi referens membranaceo margine latiore, in quo nullum, contrà quàm in Tulipa, germen conspicitur.

Ea ex qua curauimus parandam nostram iconem speciosior est & coloratiòr, paulò citiùs florens; altera, colore dilutiore est, minùs speciosa, & nonnihil tardiùs florens.

Tempus. Flos interdum variat. Floret autem cum præcocioribus Tulipis, interdum etiam Martio in hortis: præcocior videlicet, nā genus etiam inuenitur magis serotinum, & cum Tulipis serotinis flores explicans, eosque vel saturatiores maculas habentes, vel dilutiores, quemadmodum genus magis præcox, magna autem ex parte, saturatiores.

Clusius Icones duas proponit: vni, titulus in Pann. p. 173. Fritillaria saturatior: p. 170. alteri, Fritillaria dilutior. In histor. verò Fritillaria & p. 153. Fritillaria dilutior. Is ait ad se primùm missam hanc plantam à Pharmacopœo Aureliensi Noële Capperon vocato, qui nomen indiderat: quòd eius areolæ versicolores Fritillum quodammodò æmulentur: vulgò Lilium variegatum antè appellata fuit: Meleagridem alii appellare malunt, quoniam eius foliola variis coloribus picta sint, vti plumæ Meleagridis auis, quā vulgus Gallinam siue Perdicem Barbaricam aut Guineæ vocare solet, diuersis tamen.

Cæterùm, qui latè Narcissi nomen extendunt [inquit Dodon.] non modò Tulipam, sed & Meleagridem eò referunt, quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ similior, subinde florem geminans, quam nonnulli Fritillariam vocant.

Lobel. Obs. & plant. icon. p. 136. Fritillaria siue Lilio-Narcissus purpureus variegatus, Meleagris flos Dodonæi Teut. 170. Item Aduers. par. 2. Lilionarcissus purpureouiolaceus tessellatus niger, saturæúe, dilutæ aut obsoletæ purpuræ, præcocissimus, præcox, & serotinus; siue Fritillaria à fritilli similitudine, è Lilio-Narcissi genere, pratensibus Aurelianis oriunda iam diu omnium primò in Belgium delata fuit; deinde ex Xantonicis, Pictauiensibus & aliis Galliæ pratis, in Britanniam, aliasque Boreales plagas ab amicis missa &c. Præcox florem Februario sæpè laxat, obsoletioris purpuræ, nonnunquam dilutioris. Media mense Martio cum præcocissimis Tulipis floret, cui flos colore hilarior paulò, pronus propendulúsue Campanulæ instar, Tulipæ minor, naturæ admirando opificio variegatus, quodam quasi ēblemate, subalbi, purpuro-violacei saturioris, variorumque colorum, pictus, tessellatus, segmentatusque. Serotinæ Xantonicæ flos pulcherrimus est & saturiore nitidioreque purpuro-violaceo nigro colore gratissimus. Hæc nobis Antuerpiæ iam multis annis elapsis in deliciis fuit. Omnibus semen Tulipæ minus, clauditur oblongo triquetro vtrinque supernè compresso membraneo pericarpio.

Sponte quibusdam pratis ad Ligerim flumen non procul Aureliā, vrbe Galliæ celebri, nascitur, vnde primùm ad me (ait Clusius) missa fuit Machliniam, & Belgicæ communicata anno 1572. [nasci etiam in Nortmanniā & Britannia minore intelligo.] Deinde Viennę Austriæ, aliquot bulbos accepi triennio pòst, munere Ill. V. Ioh. de Vulcop. Misit etiam aliquot post annos Ill. V. Augerius de Bousbeque. Anno verò 1579. in quibusdam pratis quatriduano itinere infra Budam Pannoniæ, ab iis qui Constantinopoli redibant, mense Martio florens obseruata est. Locus

Sed & postea pleræque semine mihi natæ sunt, quæ septimo & octauo demum anno, vel etiam seriùs floruerunt: quarum aliæ binos, quædam ternos, nonnullæ vel geminos, vel duodecim foliis constantes flores tulerunt. Meleagris nobis per aliquot annos floret mense Martio & Aprili in horto Ill. Principis nostri, missa per Ill. Landgr. Philip. foelicis recordationis, eam nobis etiam misit ex Burgundia peritus Pharm. Tossanus Carolus: obseruauimus non primo anno nec secūdo flores proferre, ac cùm incipit vnicum, sequenti anno duos, postea etiam tertium; ea autem duplex tum coloratior, tum dilutioris coloris, fert flores Martii principio, & semine deciduo se multiplicat, verùm primo Vere solum vnum tenue folium profert. Semina vbi matura committenda sunt terræ. Tempus

FRITILLARIA NIGRA.

Descriptio. Fritillaria quæ nigra aut obscurior apud Lob. Adu. par. 2. vocatur, internè ex luteo virescit cum reflexis oris, viridibus lineis striata; à medio ad centrum subfuscā tessulata est, *flos* vncialis longitudinis, vti aliorum congenerum. Tessulis à medio interno similibus prædita est, cuius flos hilarior purpurascens. Obsoletioris coloris ex luteo

ex luteo magis viridi, parum subfusc a: intus minùs tessulata, quemadmodum Fritillaria ex fusco & luteo sublurida, cuius flos longitudine sesquiunciam æquat: omnibus per floris maturitatem, sene folia reflexa sunt.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA
Pyrenæa flore minore.

Descriptio

MIttebat Venerius bulbos Fritillariæ cuiusdam [inquit Clus. hist. rar. in append. par. 2.] è Pyrenæis montibus erutos, è cuius floribus quos insequente anno proferebat, diuersam esse obseruabam ab iis quas cap. 11. lib. 11. hist. Pl. exhibui.

Bulbum quidem habebat Fritillariç illo c. descriptæ formâ similem, minorem tamen: ex quo prodibat pedalis *cauliculus*, gracilis, viridis, senis aut septenis *foliis* septus, ex viridi cineraceis, qualia ferè sunt in aliis Fritillariis, in cuius summo fastigio nascebatur *flos*, aliarum Fritillariarum flore minor, sex foliis constans, quæ extimas oras, nonnihil reflexas habebant, vt parui tintinnabuli formam exprimeret, quorum terna exteriora, internis erant angustiora, omnia obsoleti foris coloris, circa oras tamen (præsertim interiora) venis quibusdam flauescentibus distincta, internè verò ex viridi flauescentis & splendentis, à mediis porrò foliis ad ipsos vsque vngues [qui similem colorem habebant] plurimis maculis saturatè purpurascentibus tessellatim dispositis notata: ex vmbilico prodibant sex breuia *stamina* longis apicibus pallidis prædita, trisulco stilo è medio illorum procedente: *odor* eius grauis, quasi Phalli odorem referens, & proximè ad eum, qui in Spatula fœtida percipitur accedens.

In earum porrò Fritillariæ Plantarum quæ è Pyrenæis montibus eruuntur, floribus, non minor obseruatur diuersitas quàm in illis quæ vulgares in diuersis Galliæ Prouinciis reperiuntur: nam licèt omnium quos mihi [loquitur Clus. Exot. in app. altera] quidem conspicere licuit forma quodammodò similis sit, sex videlicet foliis constans, eorúmque terna interna fol.a magna ex parte tribus externis sint latiora & ampliora, quidam tamen flores illa repanda habent, hoc est, illorum extimas oras reflexas habent: nonnullorum verò oræ vel non sunt reflexæ penitus, vel certè minimùm: rursus illi flores qui extimas foliorum oras reflexas habẽt: alii aliis saturatioris sunt coloris, quidam etiam adeò saturi, vt nigri videantur, præsertim externâ foliorum parte, quæ nec tessellis distincta apparet: at interna purpureis quibusdam maculis distincta, vel frequentioribus vel minùs frequentibus, aut magis saturis, aut dilutioribus, eáque splendet. Illi verò flores qui folia repanda non habent, vel quorum oræ paullulùm duntaxat sunt reflexæ, externâ parte vt plurimùm virescentis coloris sunt, internâ autem ex viridi flauescentis & splendentis, quali pænè præditus est tenuior ille sericeus pannus vulgò *tafetas* vel *tafat* nuncupatus, ex flauis & viridibus sericeis staminibus contextus: atque in illis tessellarum illa distinctio obscuriùs apparet: singulorum autem foliorum vngues interni nonnihil caui subuiridem maculã impressã habent: ex floris verò vmbilico sex alba stamina prodeunt, quorum apices pallidi, inter quæ trifidus exilit stylus paulò supra stamina sese exerẽs. Florent paullò seriùs quàm vulgares serotinæ Fritillariæ, & semen ferunt in thecis siue capitibus triangulis, vulgaris Fritillariæ instar, planum, vulgaris semini prorsus simile, in quo nullum etiam germen conspicitur. Interdum hæc planta binos flores in eodem caule profert, quemadmodum vulgaris. Audio huius generis plantas reperiri quæ proferant florem pænè flauũ, quas nondum videre mihi contigit. Lobel. Adu. par. 2. Fritillaria Pyrenæa nigra foliis latioribus, quinis aut senis in caule pedali, altioréque. Floruit Londini mense Aprili.

Fritillaria Pyrenæa varietas.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA
Aquitanica reflexis oris.

Descriptio

NObilis Vir Ioh. Boissot genus habebat Fritillariæ magis serotinũ, quod toto bimestri post primũ floruisse ad me (ait Clus. Pan. & hist. post.) scribebat binis ornatum floribus, missus *bulbus* Autumno: Maii subsequentis initio *florem* aperuit sex foliis, vt in præcociore, constantem, quorum extremæ oræ nonnihil reflexę erant, dorsi neruus paululùm extuberabat, atque virescebat, interiora terna folia externis erant latiora, omnia autem exteriùs ab imo folio ad extremas oras, obsoletæ purpuræ radiis, sub quibus nonnihil flaui conspiceretur, distinguebantur, interiùs verò colore ex viridi flauescente prædita erant, veluti sericeus pannus viridis, cuius subtegmen flauum sit: sex *stamina* ex vmbilico prodibant pallidis apicibus obsita, alia aliis longiora. Nullum *semen* tulit, proximo anno imminutus bulbus florem non dedit, tandem subsequens rigida hyems omninò corrupit.

Fritillaria hæc Aquitanica siue secunda species commodè Meleagris aut Fritillaria appellari nequit, quandoquidem colorum in eâ varietas simili modo non est distincta, vt in priore: tametsi & caule qui aliquantulùm tenerior, & fo-

liis, quæ in hac paullò angustiora magisque herbacei coloris videntur, & radice, atque etiam floris formâ nonnihil illam æmuletur.

Fritillaria Aquitanica Clusii & Boissoti serotina videtur Lobel. Adu.par.2. quadrare cum varietatibus Fritillariæ nigræ.

MELEAGRIS SIVE FRITILlaria flaua.

Descriptio

FRitillariæ quoddam genus habuit Ioan. Somer, quod florem produxit sex quidem foliis constantem & nutantem, vt cætera Clusii genera: sed quorum folia sunt flaui coloris rubris maculis distincti, illorum medio neruo prominulo & virescentis coloris.

Fritillaria lutea Lobelii Adu. par.2. differt ab aliis floris colore luteo, rubris maculis segmentato. A Somero Medioburgensi studiosè colitur: Iconem Londini iam biennio elapso accepit, sed minùs affabrè delineatam, vti D.Clusius monuit.

Huius Fritillariæ luteæ bulbos Lutetia Londinum misit I.Robinus Botanicus Regius ex Pyrenæis montibus delatos, prouenit autem in Pyrenæorum Canssaure.

Fritillariam flauo flore (de qua Clus.rar. plant.scripsit) vidimus oblatam Ill.Princ. Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ Wirt. florentem Aprili, quæ erat ex horto Steckii, strias habentem internâ parte potissimùm flauas.

Fritillaria alba ex phæo purpureo tessellata.

Fritillaria alba elegantissima ex phæo purpureo tessellata, collecta in Albania à Somero Constantinopoli in patriam redeunte: flos internè rubicundior est, vnguibus albis præditus, Lobel. Adu.par.2.

Fritillaria floribus albis notulis aspersa.

Floribus albis notulis item fortuitis aspersis, apud Pictones Galliæ Aquitanicæ reperiri, Lobelio Adu. par.2. retulit Petrus Naudin Salmurii Pharmacopœus egregius, Fritillariam non procul ab arduis saxosis viis, *Passelourdin* vocatis, iuxta S.Benedicti vicum, miliari à Metropoli Pictauio dissitis, vbi viperæ commendabiles ad Theriacem, exili collo & caudâ, captantur.

FRITILLARIA ALBA ALTERA.

FRitillaria alba altera, quam in Lusitaniæ mōte oriundam iuxta vrbem *Porte* vocatam anno 1601. florentem memini (inquit Lobel. Adu. par. 2.) in horto D. Matthiæ Craen Mediocastrensi Mattiacorum aquâ mariue actorum Scriba. Anno 1604. huius copiam emit Londini I.de Franqueuille à quodam Botanico Gallo, qui manipulum floribus præditum albis, nullis maculis distinctis aut tessulatis vendidit.

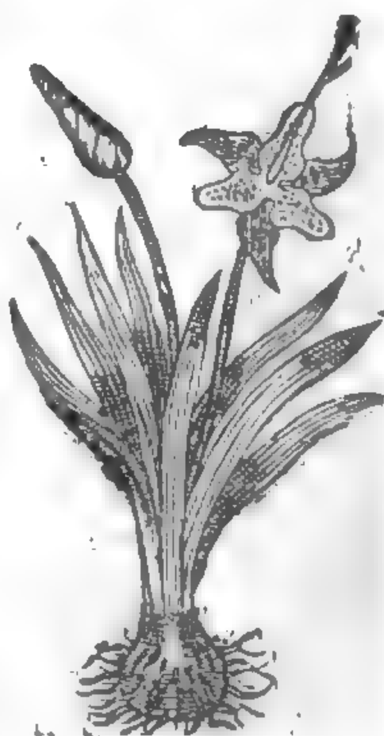
Fritillariæ repertas esse plantas intelligit Clus. Exot. append. 2. quæ album florem gestāt, quæ præcociorisne generis an serotini sint ignorat, quia nullam similem plantam hactenus videre ipsi licuit, & rarissimè inueniri intelligit: videlicet inter aliarum myriades interdum vnam aut alteram plantam. Mittebat eruditiss. Venerius anno 1603. aliquot Fritillariæ albo flore bulbos amicis. Hogelandus altero post anno binas habuit plantas quæ flores tulerunt, notis quibusdā discretas: vnius enim flos totus albus fuit, alterius foris etiā albus, internâ autem parte venis quibusdam purpurascentis distinctus: Porrettus vnicam habuit, cuius flos totus albus fuit.

An apud Recentiores medicum in vsum veniat Fritillaria Clusium fugit. Ob florum tamen elegantiam & venustatem expeti & diligenter in hortis coli potiùs existimat.

TIGRIDIS FLOS: DRACVNCVLI species putata.

CAP. XII.

Descriptio

PAri querela cum Dodon. Lobelio, & C. Bauhino, Plantæ huius peregrinæ historiam aggredimur. Siquidem nec nobis hactenus visa. Eius tamen Eiconem apud Cl. Alexandrū, viuis depictam coloribus videre contigit Genero H. Cherlero. Qualem Lobel. affabrè expressam à I. de Brancion coloribus ait: viren

virentibus oblongis angustis & acuminatis *foliis* è pullo *radicis bulbo*: *flore* luteo, exiguis quamplurimis notulis fortuitis punicātibus variato: è cuius medio suaue rubens *stylus* exeritur: Omnibus herbariæ studiosis ipsam plantam hactenus incognitam: Eiúsque bulbum edulem credi perhibet.

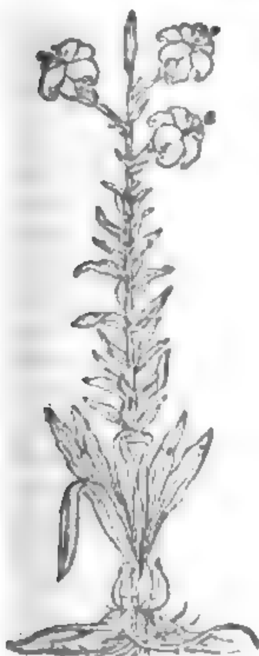
Lob.Obs.& Ic.Pl. p.111. Trigidis flos an Dracunculi species? Tigris autem, cuius florem Dod. videre nondum concessum est, quò referenda sit cognoscere, nec dum potuit, videtur tamen ex bulborum genere: aut, quod verisimilius, inter Ari genera reponenda, & Dracunculi aliqua species esse, nisi pictura imponat. Hist.Lugd.& Gerardo Trigidis flos.

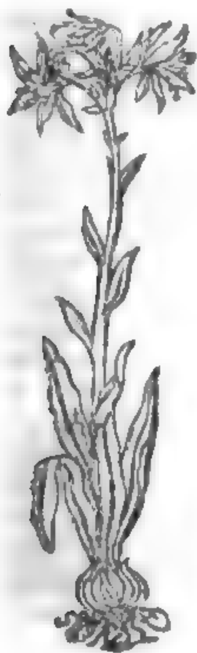
Gener Cherlerus eius partē aliquam, illam potiss. quæ floris nondum pansi speciem ferebat apud Robinum Herbarium Regium Lutetiæ vidit: saltem ex similitudine eius quidam mori ita censuerunt. Verùm ipsammet viridem plantā non vidit. Videant curiosi Rhizotomi an alicūde ad nos inuehi possit. Scimus enim à Magnatibus plurimis admodum desiderari.

LILIVM ALBVM VVLGARE.
Cap. XIII.

Florum deliciæ Lilium, ex *radice* bulbosa nucleis multis constante, *caulem* surrigit rectum cubitalem & sesquicubitalem, vel etiam altioré, singularem, teretem: cui ab imo ad summum adnata *folia*, nullo pediculo: *flores* in scapo serie quadam plures non eodem tempore panduntur, odoris suauitate eximiâ, colore lacteo, senis pinguibus repandis foliis calathum imitati: in quorū medio *stilum* longiusculum ex albo viridantem trisulcum circumstant *stamina*, foliis numero & colore paria; quibus apices insident crocei. Lilio adscribit Cæsalp. *semina* rotunda, ossea ex toto, nullâ conspicuâ medullâ, sedentia in angulis &c.

Descript.

Lilium Veteribus.

Lilia quæ coloris differentia inter se distant, autore Theophrast. vnicum ferè caulem habent, duplicem rarò: quam differentiam cælum & solum efficiūt. Ex singulis caulibus aliquando vnū, aliquando plura Lilia emergunt: pars enim suprema germinat. Sed hæc rariora. Radice est copiosa, carnosa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium emittit, sed minus. Reddit & lachrymarum confluxum quendam, quem etiam serunt. Gaza, nescio qua ratione motus, vertit, Fecit & lachryma cæcum quoddam confluuium quod etiam serunt.

Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, ἐρυθρὸν κρίνον, vel composita voce ἐρυθρόκρινον: nam etiam album Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilii florem Cynorrhodon vocari apud eundem legitur, alii ex Hesychio lectioné hanc retinendam, alii falsi suspectam, & Crinorrhodon legendum censent. Cynorrhodi etiam appellatio nihil cum Lilio commune habet, verùm id Rosam syluestrem multis aliis locis Plinius vocat. Crinorrhodon verò propriè Lilii rosam & florem significat, quem Hippocrates κρινάνθεμον appellat. *Crinanthemon.*

Lilium etiamsi omnibus vbique ferè notum sit, [inquit Cornar.] tamen affabrè admodum à Plinio lib.21.cap.5. depingitur. Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguenti, oleique, quod Lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique folio & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colórque duplex, vt alius calycis, alius staminis, differentia angusta. *Et paulò post* de rubente Lilio, itémque de purpureo subdit. Est & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocāt. Alii florem eius Cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, maiorísque bulbi, sed vnius, Narcissum vocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Quæ de tingendi ratione subdit, inferiùs recitabūtur. Et hæc partim de 6. lib.Hist.stirp. Theophrast translata sunt. *Lilium Plinio. Descriptio. Lilium rubens. Cynorrhodon. Lilium purpureū Narcissum.*

Lilia, inquit Dioscorides, coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata, tradunt & purpurea inueniri. Sic Lilii descriptionem perstringens l.3.c.99. *Diosc. uti.*

Theophrast. Lilia etiam vocauit Narcissos: ac tradit etiam I.Drusius שושן, Susanna & Sosanna dici.

Horatius breue vocat, quia non diu durat. Vnde D.Basilius in explicatione Psalmi 44. Nullum florem hoc meliùs exprimere fragilem humanæ naturæ conditionem refert. Idque etiam Theocritus.

> Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ.
>
> *Candidum est Lilium, tabescit verò cùm decidit.*

quæ exsiccari postulant absque morsu, ceu vulnera omnia ingentia, & maxima quæ in capitibus musculorum eueniunt, tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur.

Porrò medicum vsum Lilii exponit Plin. l. 21. c. 19. vbi inter cætera habetur. Succus qui floro expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis Syriū, ad emolliendas vuluas, sudorésque faciendos & suppurationes concoquendas. Falsò autem legi, mel vocatur: & legendum esse, Phaselinum vocatur: ex eodem Plinio patet, qui hunc locum citat l. 13. c. 5. Lirinon, inquit, quod & Phaselinum & Syrium vocauimus, renibus vtilissimum est, sudoribúsque euocandis, vuluæ molliendæ, concoquendísque intus. Sed & laudatiss. in Laodicea Syriæ, & mox in Phaselide Lilium esse, ipse Plin. lib. 21. c. 5. dixit, velut locus suprà adductus testatur.

Ex Simeone Sethi odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.

Tradit Matthiol. elixam Lilii radicem, veteri axungia exceptam & illitam, pedum clauos tollere, sed ante triduum remoueri non debere: Eadem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulsò autem potam, sanguinem extra vasa concretum per aluum eiicere, suppurationes moliri & concoquere, & duritias quascunque emollire. Stillatitiam florum aquā dari vtiliter potandam ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas addito croco & cassia. Oleū quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulsiones, & resolutiones: præstat item ad emolliendā articulorum impediméta, & scirrhosos quoscunque tumores. Illinitur quoque puerperis ventri dolore languentibus, addito oleo è Lini semine, præsertim cùm succida lana iis calidis imposita ventri superponitur. Additur clysmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apostemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præsertim ea quæ sunt in articulis.

Huius aqua stillatitia ex floribus parata in partu facilitando & secundis expellendis (inquit Camer. hort.) efficacissima, vnde non temerè in aliis affectibus danda. Folia incocta vino austero & vulneri diuturno imposita secundū Galeni doctr. in lib. 7. de simpl. Med. facult. multùm iuuare, in eundem authorem annotauit Excell. Iulius Alexandrinus Cæsarius Archiater. Si serpentium ictibus auxiliare quispiam aggrediatur, Marantæ consilio Lilii folia illinat: ad vetera vlcera, eius succum: ad ambusta, eius radicem: nam si indifferenter omnibus eius partibus ad omnes hosce affectus vtatur, scopum non assequetur.

Lilium (inquit Porta) qui radices squammosas habet lichenes, lepras & furfures in facie emendat, & vitiligines emaculat.

Lonicerus aliorum vestigiis insistens, Liliorū vires ita prosequitur: Flores mixtæ sunt naturæ, radix & folia dissipant, exsiccant, atque mundificant, plurimùm tamen bulbus. Oleum infimo ventri inunctum, matricem refrigeratam vehementer calefacit, eiúsque humiditates induratas emollit. Radix decocta, tu-noribus duris applicata, eos maturat. Tosta verò contusa, cum aqua rosacea commixta, ac reiteratis ab intervallo vicibus admota ignem sacrum extinguit. Simili modo vulneribus imposita sarcotica habetur. Eadem prægnantis ventri superposita partum promouet. Radix Lilii albi domestici decocta, tusa, ac Oleo communi mixta, adhibita tumores emollit. Sed hæc super hanc rem dicta sufficiant.

LILIVM ALBVM SYRIACVM Rauvvolfii.

Lilii quoddam genus in Maiori Batzar peregrinum mihi obseruatum (inquit Rauvvolf.) in mercatorū potissimùm officinis, quod in paludibus, stagnis, vdisq; prouenire mihi narratum fuit. *Caulem erigit* oblongum, colore & crassitie nostratium persimilem, latiorem tamen multò, superna potissimū parte, qua trium digitorum latitudiné excedit, ita vt spathæ fenum in acumé definenti conferri possit. *Folia* hunc vtrinque stipant plurcula, tenella, satis longa, angusta & tenera, decidua. Summa Lilia aliquot occupāt nostratibus similia.

Clusius sic describit: Caules tametsi vulgari Lilio non sint breuiores, si quis diligenter contulerit graciliores esse deprehendūtur, rarioribúsque & minoribus foliis septi, atq; etiam ipsius flores aliquātò minores, æquè tamen ac vulgares odorati. Nonnullæ verò radices in tātam molem excreuerunt vt vix vtraque manu comprehendi possent: vna etiam illarum plures quàm sexagenos flores protulit: caulis autem planus fuit, & tres ferè vncias latus: anno verò subsequente ad ingenium rediit. Sic interdum natura in plantis ludere solet.

Liliacea radix missa Coudenbergio: quæ illi flores huic omninò similes tulit: quam quoniam

prorumpere in extremo caule confertim nascebātur, & interdum vitium faciebāt, ipse Lilium fatuum cognominare solebat. *Lilium fatuum.*

Constantinopoli radices missæ nomine *Sultan Zambach*, quibusdam amicis in Belgiam pro Martagone Constantinopolitano: Hinc apud Belgas modo *Sultan Zambach* appellatur, modò Martagon Constantinopolitanum flore albo, cùm tamen, teste Clusio, vnica eademque sit plāta, non duæ diuersæ. Sultan Sambach, propter amœnitatem & floris decus, vel fortè quod magno Sultano dicatum, Lilii hoc genus appellatum videtur. *Sultan Zambach. Martagon Constant.*

Lobelio Obs. Radix illi Lilii cruenti, sed notulis, labeculisue purpurantibus variata, nuper Constantinopoli missa. Martagon candidum Chalcedonicum, Indidem delatum visendæ venustatis, vt si quid aliud, istud Lilium asseritur: folia Lilii albi nostratis candidiora, & radix itē cognata. Icon. Pl. p. 163. Martagon album, Lilium candidum Byzantinum Tect. 202. *Martagon candidum Chalced.*

Rauvvolf. itin. Lilii albi genus visum in magna Batzar de quo Theophr. lib. 4. c. 9.

Hist. Lugd. in append. p. 30. Lilium album Syriacum, quidam esse volunt Lilium à Theophr. memoratum lib. 4. c. 9. Cæterùm de Stratiote aquatico Theophr. verba intelligenda sunt, cuius meminere Athenæus lib. 14. & Plinius capit. 15. libr. 24.

Camer. hort. Lilii albi species Constantinopoli allata. Apud Matth. Germ. Sultan Zambach. C. Bauh. Phyt. Lilium 2. siue album peregrinum, Clusii Sultan Zambach. Lob. Martagon album. Lilium 3. siue album peregrinum alterum Rauvvolfii. Lilium pulchrum.

Locus. Lilium Byzantinum album ostendit Nobiliss. Frid. Meier Argentinæ mense Maio, quod nondum florebat.

HEMEROCALLIS VETERIBVS.

Hemerocallis (vt Diosc. describit) *folia* & *caulem* Lilio similia habet, viridia velut Porrum: *flores* in ipso caule sunt per singulas propagines tres aut quatuor, fissura, Lilio similes, quum hiare cœperint, colore vehementer pallido: radicem v. magnam & bulbosam. Hæc trita pota, & cum melle in lana apposita, pessum præbet, qui aquam & sanguinem ducit. Folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigant. Sed & radix & folia ambustis commodè imponuntur.

Hemerocallis inter ea quæ folio tantùm coronant Plin. numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicem odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Diosc. accipienda esse, perspicuum est.

Ex illis verò quæ Theoph. lib. 6. c. 1. de Hemerocallide prodidit, colligere licet, eam à Diosc. bulbosa dissidere: Recensens enim suffrutices coronarios, hanc inter illos, lignosa esse radice, & minutis constare foliis affirmat.

Quando verò Plin. Hemerocalles folio tantùm coronari tradit, sibi minùs constat: Theoph. enim (vt Dalech. annotat) simpliciter has esse coronarias scribit: ac eius descriptionē alibi traditā truncatam & deprauatam esse patet conferenti cum Diosc.

Athenæus ex Theoph. Hemerocalles inter coronarios flores numerauit, dicens lib. 5. Dipnos. ex Cratino:

Pascitur mihi caput ex charo Hemerocalle.

Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit ad exortum Solis mox reuiuiscens, Cratinus in Effeminatis sic meminit:

Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco,
Hyacintho, Elychrysi ramis, Oenanthe,
caróque mihi Hemerocalle.

Notatu sanè digna quæ Dodon. de Hemerocallide literis consignauit: Hemerocallidum, inquit, vna frutex, alia flos est. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum de quo Theoph. l. 6. Plin. l. 21. c. 21. Alia Hemerocallis flos est, cuius descriptio apud Diosc. est suspecta: quod enim radicem addit ὁμοίαν βολβῷ ἰσομεγέθη, innuit deprauatam: vel enim superfluis videlicet ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallis videlicet & alicuius alterius Lilii. Nisi forsassis & bulbosum aliquod sit Lilium apophises faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse. *Dubium.*

Cæterùm Hemerocallis Theoph. & Plinii frutex coronarius vulgò creditur. *Hemerocallidis æquiuocationes.*

Dod. & alii quidam Hemerocallidem Diosc. & Athenæi censent esse Lilium Asphodeli radice, & foliis, flore luteo.

Pancratium Monspessulanum, quod quibusdam Scylla maior alba, nostro iudicio non benè dicitur Hemerocallis Theophrasti ac etiam Diosc. *Pancratium Monsp.*

Corona Imperialis Clusio dicitur Hemerocallis, est autem nobis occasio cur dubitemus, vt postea dicitur. *Corona Imperialis.*

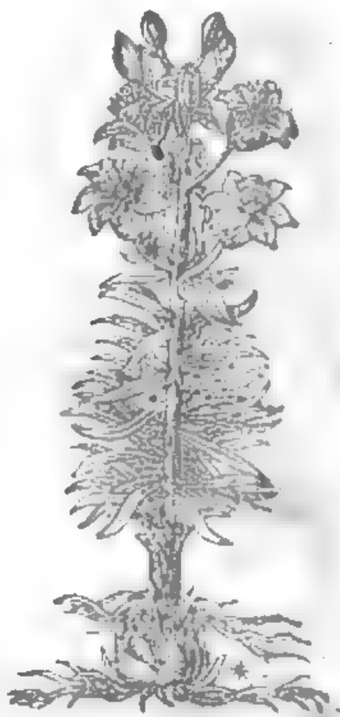
Habetur & Lilium Persicum Hemerocallis, siue Susianum Pennachio, Persiano folio purpureo. *Lilium Persicum.*

Dicitur quoque de Lilio rubro vel croceo minore, vide Lilium rubrum. *Lilium rubrum minus.*

Hemerocallis Cornario Lilium flore nutante ferrugineo. Item Lonic. Gesnero Hemerocallis purp. C. Bauhino an Hemerocallis? *Lilium flore nutante ferrugineo.*

Est tandem Hemerocallis altera Matth. nobis Lilium flore miniato. *Lilium flore miniato.*

LILIVM RVBENS VEL CROceum maius

Descriptio. Par est magnitudine Lilio albo, nisi quòd *folia* incondita, minùs sint lata, at firmiora, neruosiora, atrouirore splendentia, longiora quàm in bulbifero, *caulis* maculatus, bicubitalis, summitas in pediculos aliquot facessens, singulis singulos flores inhærentes sustinet, Liliaceis magnitudine, for-

formâ, foliorúmque numero similes, verùm colore rutilo coruscantes, saturatioribus intus stigmatis punctati. *Radix* subest bulbosa è squammis compactilis, alba, ex qua ramuli repentes nouos generant bulbos.

Hemerocallin Matthiol. vulgus Lilium silu. nominat, cuius flores colore perquàm pallido, vt Dioscor. ait, adeò vt fulgent is auri modo rutilent. In hist. Germ. Rote Goldlilgen. Hemerocallis. Boh. Lilium zlate.

Camer. Figura à Camer. pro hoc Lilio posita non placet. Facilè crediderim Lonicerum sub his verbis (Lilium croceum, Gelb lilgen / quod excrescit interdum ad duos cubitos, læditúrque à nimio Sole) scribere de Lilio rubente maiori, quamuis figurâ id minùs exprimat.

Dodon. Gall. Lilium alterum rubrum ab Herbariis Martagon dictum. Item hist. fl. & in fol. Lilium purpureum maius, quod Matthiol. Liliû syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse, ait: quod tamen verisimile est Hemerocallida non esse.

Hist. Lugd. p. 1493. Lilium purpureum maius Dodon. de fl. Et pag. 1498. Hemerocallis prior Matthiol.

Anguill. de hoc Lilio ait esse Martagonis speciem radice alba, floris magnitudinis Lilii, & epistola 13. ait: Non inuenitur planta quæ meliùs correspondeat Hemerocallidi Dioscoridis, quàm Cinorrhodon Plinii, id est, Martagon Liliaceum, Lilium rubens vel croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognominat.

Lobel. & Pena Adu. Lilium purpureum siue Chymistarum Martagon. Gall. *Lis orangé*. Colores Lilio candido quæsitos mangonio fuisse, etsi rei rusticæ Scriptoribus Plinius asseueret, tamê purpurei Lilii duo genera sponte non arte oriri cum Dioscor. plurimi montes hodiè testantur.

Nom. not. Senensis vocis huius ignarus, Phœniceum Lilium, valdè alioqui notum, dicit esse, colore perquàm pallido Diosc. falsò teste adducto.

Tabern. icon. & hist. Rot heydnisch Lilien. Martagon rubrum. Figura Tabern. placeret pro Hemerocallide Matthioli, quamuis aliter sentiat, qui ei patrocinari statuit.

C. Bauhin. Phyt. Lilium 4. siue croceum maius, rubens Plinii: Lilium rufum Trago. Aliquando flore pleno reperitur, vidimus & candido. Item apud Matthiol. Lilium croceum maius, rubens. Plinii fortè Hemerocallis Dioscor. Brunf. Fuchs. Gesner. Lilium rubens Dodonæo. Lilium rufum, Lilium purpureum maius Lugd. Camer. Fuchsio & Lonicero. Lilium croceum. Tab. Liliû croceum maius. Gesnero Martagon. Lilium purpureum maius Cæsalpino: Lilium sylu. aureo flore.

C. B. Lapsus varios. *Tragi Lilium rufum mihi* ad minus referendum videtur non ad maius, Idem etiam de Lilio rubente Fuchsii & Gesneri: Tabern. Liliû croceum maius mihi videtur potiùs ad minus accedere, nec velim eius figuram ponere pro Hemerocallide 1. Matthioli.

Cam. mor. Camer. apud Matthiol. nouam figuram ponit pro Hemerocallide. 1. quæ nô placet, & quæ fortè Lilii rubri minoris. Lilium purpureum maius Lugd. huc non referendum existimo, vti antè dictum, maius pro minus scriptum. Martagon Gesner. de hortis f. 204. huc non pertinet. Cæsalpini descriptio conuenit minori Lilio rubenti.

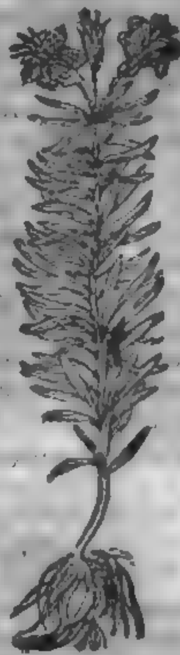
Locus. Nusquam non prouenit (teste Matthiol.) in Italia, quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Ego Lilium croceum maius siue rubens vidi Basileæ in horto Di. Doct. Fœlicis Plateri: Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. Wirtemb. delatum ex Marbach ducatus Wirtembergici, vbi florebat Iunio.

Et licet secundum Dodon. purpureorum Liliorum in Medicina incognitus sit vsus, & facultas incomperta. Scit tamen Lobel. bulbos Lilii punicei eadem posse quæ Diosc. vult. de Hemerocallide. Tempus.

LILIVM RVBENS VEL CROceum minus.

Descriptio. Squammatus bulbus *caulem* promit angulosum striatum, altitudine sesquicubitali, cui temerè folia numerosa adnascuntur atro virore splendentia, perquàm angusta, secundum longitudinem neruosa: *caulis* fastigium in aliquot pediculos firmos, punctis rubris variegatos, modicè hirsutos diuiditur: quorum vnicuique *flos* insidet Liliaceus, colore ex rubro flauescente seu croceo, folia intus sulcata & punctis saturatioribus notata habens, odore suaui, *staminibus* & *pistillo* flori concoloribus.

Lilium rufum, Germ. Rot goldgilgen, Plin. & Diosc. testantur Lilia rubra arte fieri posse, quod an verùm sit necne, ii affirmare poterût, qui hoc experti fuerint. Neque satis constat Trago, an hoc Lilii genus Plinius Rufum dixit. Hieronymus Brunschvveig Narcissum vocauit, nec temerè quidê, cùm & Theophr. ipse lib. 6. cap. 6. Lilia Narcissi voce appellarit. Crediderim equidem radicem huius quoque Lilii, sicut & albi, maturandis & emolliendis quibuscunque abscessibus prodesse.

Pingit Brunfel. Germ. Lilium hoc croceum minus, sub genere alio Lilii Goldwurtz & Goldgilgen / aut Rotgilgen.

Apollin. Gelb lilien / cui tribuit easdem vires, quas Lilio albo.

Meminit Anguill. tertiæ speciei Martagonis radice alba: quam existimat Hyacinthum Homeri, Theocriti, & Pausaniæ, ac Ouidii: ait etiam Dioscor. & Theophrastum huius plantæ meminisse. Non errauerit (opinatur Gesner. horti.) qui Hemerocallidem alpinam appellauerit. Pingitur ait idem postea à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu viuit &c. Gesnero an hîc assentiendum dubitamus. Si enim Matthiolus hoc Lilium intelligit per Hemerocallidem, quod non existimamus, flores malè picti. Dodon. & Lobelius Hemerocallidem ab Lilio rubro minore separant. Gesn. mi.

Clusius vocat Lilium rubrum minus non bulbiferum. Hist. Lugd. p. 1493. Lilium purpureum maius [scribendum, vt iam diximus, erat minus] Dodon. Item p. 1494. Alterum purpureum Lilium minus.

H. Lugd. non. *Hyacinthus Ouidius.*

Dodon. Gall. Lilii secunda species κρίνον πορφυροῦν. Lilium rubrum, Lilium rufum. Ouidio Hyacinthus. Belg. roode lilien. Hist. Lat. fl. & in fol. Ouid. Huius generis Lilium Hiacinthum appellat ab Hyacintho adolescente:

Flos oritur, formamque capit, quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est, [is enim fuit author honoris]
Ipse suos gemitus foliis inscribit: & ai, ai.
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaph. Bionis Eidyllio 9.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ αἶ,
Λάμβανε τοῖς πετάλεσι.

Vt & Virgilius in Bucol. Æclog. 3.

——Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

Dicitur rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubeus, subinde nominatur purpureus. Existimatur & iste Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis instar rubeat. Sed non omnibus hæc sententia probatur, quibus ferrugineus non alius videtur, quàm ad cæruleum accedens &c. Hyacinthum purpureum siue rubentem Recentiorum plerique Hyacinthum Poëticum appellant, at nobis magis placet hunc scriptum Hyacinthum dici. Theocr. Eidyll. 10. Hyacinthum γραπτὸν, id est, scriptum appellat. Pausanias Corinth. lib. 2. Scriptum Hyacinthum aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit. Sunt inquit, corollæ ex flore contextæ, quem κοσμοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum illum existimo: est enim ei tum magnitudine tum colore persimilis: habet præterea easdem luctus indices literas.

Lobel. & Penæ in Obs. pag. 84. & Adu. pag. 61. Lilium purpureum minus, Chimistarũ Martagon. Gall. *Lis orangé.* Ital. *Giglio rosso.* plant. icon. pag. 164. Martagon Chimistarum. Lilium purpureum siue Phœniceum vulgare. Lobel. 84. Teut. 204.

An Camer. apud Matth. Germ. Rote Goldgilgen/Hemerocallis.

Tab. non.

Tabern. icon. & hist. Groß gold gilgen. Lilium aureum maius. Quamuis Compilator maius vocet, huc reducimus, quia figura satis accedit ad minus: præterea maioris bonam figuram alio ponit titulo, miror eum qui Patrocinium Matth. suscepit, hanc figuram maluisse assumere primâ Herocallide. Casp. Bauh. Phyt. Lilium 11. siue croceum minus.

Lilium croceum minus, Basileæ in hortis prouenit; Nos habemus Montbelgardi in horto E.C. id etiam collectum in Passauant in horto Dj. ab Andlavv. plantaui in horto E.C. Hoc Lilium repetrices propagines ex se dimittit multas.

LILIVM PHOENICEVM DILVTVM.

Descriptio

Lob. icon. Pl. p. 164. Martagõ Chymistarum alterum: Lilium phœniceum dilutum Teut. 204. C. Bauh. Phyt. Lilium 5. siue phœniceum.

LILIVM CRVENTVM LATIFOLIVM.

Bulbo innititur omninò tali, quali Lilium albũ: *caule* verò donatur, non vt cætera Lilia, crasso, qui *florem* producit unicum, cruentum, sex foliis latis constantem. Cauli folia rara, valdè lata, Plantagini similia.

Tabern. icon. & histor. Breyt bletterich blut gilgen: Lilium cruẽtum latifolium. C. Bauh. Phyt. Lilium 6. siue cruentum latifoliũ. Tab.

LILIVM BVLBIFERVM MAIVS.

Descriptio.

Bicubitali interdum assurgit *caule*, firmo, crasso, *foliis* septo liliaceis, subatris, in summis alis crassiores *bulbos* gestans, & amplos *flores* rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores huius plantæ, antequàm flores ferre incipiãt, bulbis secundum caulem inter-

inter folia natis non minùs donatæ sunt, quàm reliquæ duæ species: sed quando robustiores sunt floresque aliquot annis protulerunt, vix, nisi in summo caule, vbi in alas diuiditur, & secundum flores, maiores bulbi nasci solent.

Liliacea stirps, seu Lilium bulbiferum 1. siue vt Clus. appellat cruentum, Martagon bulbiferū 1. Liliacea stirps Clus. seu Liliū bulbiferum, siue vt appellant, Lilium purpureum siue rubrum maius, Martagon bulbiferum maius.

Lobel. Obs. Lilium cruentum bulbos gerens summo alis diuiso caule: Lilii cruenti varietas Martagon, cui flores rutilant, bulbos nucleis stipatos summo caule alis diuiso profert. Icon. Pl. pag. 165. Lilium cruentum Teut. 205.

Hist. Lugd. Lilium cruentum bulbos gerens Lobelii.

Casp. Bauh. Phyt. Lilium 7. siue bulbiferum latifolium.

Tempus

Floret hæc planta Liliacea cum duabus subsequentibus Iunio, alia aliâ paulò maturiùs, semenque perficit Augusto, bulbi in alis (inquit Clusius) hærere solent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorsum spectantes agere solēt, tanquam ad communem matrem terram aspirātes, & illâ se condi cupientes.

Locus

Hæc quidem nullibi spontè nascens à Clusio obseruata est, sed eā primùm Liræ conspexit Clusius in horto Mariæ de Brimeu, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis breui tempore communis facta est, atque etiam nunc Viennensibus ac aliis vicinis, Clusii operâ: nam ipsa aliquot maiores bulbos è Belgica mittebat.

Solent verò tum hæ, tum aliæ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florū gemmas ostendere incipiunt, à formicis admodum infestari, sic vt eo tēpore nunquam immunes ab ipsis conspicere liceat: non secus ac Pæoniæ flores antè quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præsertim qui plenus est, & ille etiam explicatus atque apertus.

LILIVM BVLBIFERVM INCANVM.

Descriptio

Vix cubitalē (inquit Clusius) excedit altitudinem, *caule* etiam est firmo, striato, ex viridi nigricātibus *foliis* prędito, quæ tamē cum summo caule incanâ lanugine pubescunt: eius *flores* igneo rubore nor rutilant, vt in superiore, sed magis pallescunt, & ad Lilii punicei nō bulbiferi maioris colorem plurimùm accedunt. Eius adultioris caules paucos etiam bulbos, eósque superiore minores, nisi in summis alis gestare solent.

Liliacea stirps, Lilium puniceum, siue, (vt Clus. hist. appellat) cruentum: Lilium bulbiferum, siue Martagon bulbiferum 2. Et Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum, Martagon bulbiferum incanum. Clusius proponit figuram quæ est Ic. Pl. secundo loco Lilii cruenti bulbos maiusculos gerentis, vbi duæ figuræ sunt sub vno titulo.

Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. bulbiferum incanum.

Locus & tempus.

In montanis pratis Austriæ & Styriæ spontè crescit, sed rarior inuentu. Cæterùm omnium flores terram spectant, & per interualla in summo caule nascuntur, foliáque ad pediculum reflexa habent: semen etiam in trigonis capitibus duplici serie in singulis angulis cōtinetur, fuscū, planum, cartilaginosum: radix luteo Ochræ colore infecta est, quam ob causam à Germanis Goldwurtz/ id est, aurea radix appellatur.

LILIVM BVLBIFERVM REPENS.

Descriptio

Squammato *bulbo* cum aliis huius generis conuenit: cæterùm *caulis* firmus, striatus, cubitalis, ac maior multò, maculis nigris notatus, lanuginosus, in alas diuisus, *flores* multos profert amœnos, Lilii formâ, nec non aliquatenus, odore, ex senis repandis aliquantùm foliis, multo croco tinctis, intrinsecus multis litis asperatis (qua parte & color folii medii dilutior, punctisq; saturatè sanguineis notatis: extrinsecus lanugine leui perfusis: quorum non nulla elatiorem, latiorem, saturatiorémque costam, profundo vtrinque ad latera sulco, habēt: medium florem obsident reliquorum instar sena *stamina pistillumque* triquetrum, eodem cum flore colore prædita: *folia* ferè Martagonis, quorum alis bulbi frequentes insident. Multùm se propagat bulbis ac etiam maioribus repentibus.

Lubet hic subnectere Clusii descriptionem quæ sic habet: Inter Lilium purpureum bulbiferum maius & incanum, media est magnitudine, nonnunquam etiam primum æquat: sed caules sunt infirmiores, graciliorésque, ipsique cum foliis dilutiore virore prædit: flores secundo generi similes, Hoc perpetuo fœcunda bulborum inter folia nascentium sobole onustum est: eiúsque radix priore minor è lateribus propagines spargere plerumque solet, quæ ad singula genicula in candidos bulbos excrescentes, subinde nouas in circuitu plantas producunt, Lilii rubri minoris non bulbiferi modo: eius bulbi in alis nati, secundæ speciei pares, priori tamen magnitudine inferiores: omnésque terræ commissi sui generis plantam procreant, & secundo anno in cau-

lem bulbillis onustum excrescunt. Ferunt tamen omnes hæ plantæ in capitibus triangulis semē latum cartilagineum subfuscum, quemadmodum Lilium vulgare, quod non sterile est, sed sui generis etiam plantas profert: verùm quæ ex bulbillis in aliis natis crescunt plantæ longè citiùs adolescunt.

An Gesner. hort. Lilium rubens seminiferum, Lilia crocea quæ semina in caule habent? An Clus. Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum minus, Martagon bulbiferum minus, Martagon bulbiferum pratense. In hist. Martagon Liliacea stirps: Lilium puniceum siue (vt vocat) cruentum, Lilium siue Martagon bulbibulbiferum 3? An Lobel. Obs. Lilium quartum Lilio purpureo maiori par: flore Martagonis rutilo: & secundum caulem sesquicubitalem bulbulis à medio ad summum vsque ornatur: Lilium cruentum 4. Icon. Plantar. p. 168. Lilium cruentum secundum caulem bulbulis donatum Teut. 205. An Dodon. Lat. Lilium purpureum tertium, Lilium bulbiferum? Histor. Lugdun. Lilium cruentum aliud Lobelii. Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 9. siue bulbiferum minus.

Locus & tempus. Habemus copiosè in horto E.C. quod se facilè multiplicat ex bulbulis deciduis, quales etiam Stutgardiæ collectos plantauimus. Bulbulos interdum fert priusquam florem producat: alioqui in magnam crescit altitudinem & multa fert Lilia.

LILIVM CROCEVM flore pleno.

IN Iconibus colore depictis Ill. Principissæ expressa hæc figura anno 1608. colore est croceo.

LILIVM BVLBIFERVM cruentum angustifolium.

LObel. Iconibus Plantarum. p. 166. Martagon cruentum angustifolium exiguos alis diuiso caule nucleis compactos bulbos gerens, Teut. 166.

C. Bauh. Phyt. Lilium octauum, siue bulbiferum angustifolium, Lobelio Martagon cruentum angustifolium.

LILIVM FLORE NVTANTE ferrugineo duplex maius & minus.

Descriptio. FVluus huius bulbus ex squammis acuminatis cōpactilis, subdulci & viscido sapore, fibris donatus albidis, aliis in imo, aliis quà *cauli* committitur, quem erigit bicubitalem, teretem, punctis rubétibus maculosum: cui ex interuallis radiata circumnascitur *foliorum* Liliaceorum atrouirentium series: circa caulis etiam summum, singularia *folia* temerè quà fors tulit apponuntur: caulis fastigium ornant Liliacei penduli *flores*, sex foliis pinguibus purpurascentibus, sanguineo saturatiore guttatis, reflexis admodum, constantes: quorum meditullium occupant totidem ferruginei *apices* cum *pistillo*, odore graui.

Cordus sic descripsit: Caulem erigit plerumque bicubitalem, teretem, gracilem, & viridem, solidumque, inferiùs purpurascentibus maculis conspersum; foliis quincuncialibus longitudine, & duarum vnciarum latitudine, glabris, ex rotundo turbinatis, & pinguibus vestitum, itque iuxta annexum angustioribus, supernè nigricantibus, infernè autem viridibus, eminentibus, ramosisque, à tergo & in mucrone coëuntibus venis: flores æstatis initiò proni summo cauli adnascuntur Lilio figura similes, multò tamen minores: nā senis vncialibus constant foliis medii digiti latitudine, sursum reflexis, colore in pallido rubentibus, intusq; purpureis maculis cōspersis, substātia pinguibus, carnosis & glutinosis:

stami-

stamina ferunt singuli flores sena, foliis numero respondentia, in quorum extremitate oblongum & transuersum quiddam est, colore in rufo purpureum, rubiginoso puluisculo, statimque percunte conspersum: è medio staminum prodit incuruus apex in triquetrum rubénsque capitulum desinens, viridi & triquetro folliculo insidens, qui defluentibus florum partibus solus remanet, & resupinus sursum incuruatur, paulatimque increscit, donec vncia longior & semuncia latior fiat, qui inferiùs angustior existit, idē sex eminentibus angulis totidémque lateribus costatus, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini contigui, paruorum, latorū, planorum, leuium, sibi inuicem superiacentium & flauorum seminum ordines continentur. Radicem habet bulbosam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, crassis, acuminatis & flauis aut luteis squamis, veluti nucamentis sursū spectantibus compositam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus se propagat. Saporem habent lentum, glutinosum & nauseosum, tam flores quam radices, Lilii sapori respondentem. Nascitur in syluis & frutetosis locis, tam editis quam planis.

Clusius in post.hist.duas proponit icones: vna est titulo Lilii montani siue sylu. 1. maioris, quæ apud Lobel.Ic.Plant.pag.168.est pro Hemerocallide flore rubello, Teut.207. Alteri verò iconi apposuit Clus. titulum Lilii montani siue sylu.2.minoris, eam autem iconem Lobel.inter icones Plantini p.168.ponit pro Lilio mōtano.L. 85.Teut.207.

Asphodelus. Brunf. Germ. Goldwurtz / Goldgilgen. Apud Doctos, inquit, nec apud Diosc.certum nomen nondum inueni: quamuis aliqui ad Hastulam regiam & Affodilum aptare velint. Communia Herbaria, Affodilum nominant, quod G. Heydnische blumen / vel Heydnische gilgen appellant.

Hastula regia.

Hemerocallis. Schenck filii Asphodelus falso. Cord.in Dioscor. Hemerocallis syluestre Lilium est, quod Germ. Goldt polne/siue Goldwurtz appellant. Pharmocopolæ verò Asphodelum, sed falsò. Goldtilgen etiam dicitur.

Martagon. Gesner.Cord.in hist.addit figuram ex Trago dicens: Hemerocallis rubens, quæ Italorum Martagon videtur, quo pro Asphodeli imperiti quidam hactenus abusi sunt. Olim in ea fui (inquit Trag.) sententia, vt crederem Goldwurtz & heydnischblumen esse Asphodelum seu Hastulam regiam Dioscor. sed animaduerti non esse, nec video quò rectiùs referri possit hoc Lilii genus, quàm ad Hyacinthum Poëtarum, de quo Virgilius Aecgl.tertia & Ouidius. Idem mecum sentit Marcus Plateartius.

Hyacinthus Poetarum.

Appollin. fol. 94. vocat Goldwurtz / wildschwertel quod non placet.

Asphodelus fœmina. Hastula regia. proprie. Fuchsii. in consta. Lilium purpureum. Fuchs.hist.cap.40. Asphodelum Officinarum Affodilum, Germ. Goldtwurtz/ Asphodelum fœminam vocat, quam propriè Hastulam regiam vocari dicit, hanc exhibet pro Asphod. fœmina, Theophrast.lib.3.cap.12. & pro Asphodelo Hesiodi, & Galeni lib.2.de alim. facult. Hastulam regiam etiam Apulei putat. Verùm in Ic. libro Fuchsius mutata sententia vocat Lilium purpureum & Goldtwurtz.

Cornar. In Germania pauci aut nulli verum Asphodelum norunt, nam ea radix quam Officinæ Asphodilum corruptè vocant non est. Nostris dicitur Goldwurtz. Hemerocallidem Dioscor.dictam Plinius ex Theophrast. Hemerocalles appellat lib.21. cap. 10. & de eo rursus eodem libr.cap.21. Galeno Hemerocallis appellatur, Herbariis Lilium syluestre aut marinum. Nostris Meerlilien aut wilde heydnische lilien. Quidam tamen hunc Asphodelum esse: Alii & verisimiliùs, Narcissi speciem volunt.

Golius not. Theophr. Golius in Onom. Hyacinthus, Goldewurtzel / heydnisch blumen. Asphodelus idem. Hastula idem. Oportebat scribere quem Hyacinthum intelligeret. Autore Matthiol. Inter Lilia meritò annumerari potest quod Martagon Chymistæ appellant, & Fuchsius Asphodelum fœminam putauerat esse, sed hanc suam mutauit sententiam, sui erroris conscius factus. Item Epit.cum add.Camer.pag.571. Martagum Chymistis.

Martagon vulgi & Alchim. Apud Anguill. fit mentio Martagonis vulgi & Alchimistarum, radice lutea, de hoc loquentem, vt puto.

Hemerocallis. Non est Asphodelus Lilium silu. Dod. mutauit sententiam. Dodon. Gall. ἡμεροκαλλὶς, Lilium sylu. in quibusdam Officinis Asphodelus, quā non sine magno errore vsurpant pro Asphodelo. Belg. Kolckens von Caluarien / heydens blumen & wilde leilien. Hist.flor.& in fol. Lilium syluestre: Gall. *Lis sauuage.* Non ampliùs ergo facit Hemerocallidem.

Diligenter inquirendum qua in re differat Hemerocallis hæc Lobelii à suo Lilio montano. Ostendimus autem Clusium eam iconem ponere pro Lilio montano siue silu. 1. maiore.

Cæs. Liliam in syluis vulgò Martagon, Liliū silu. Lilium purpureum gerens florem.

Lilium purpur. Diosc. Thal. Harc. Lilium purpureum silu. falsò pro Asphodelo habitum, Goldwurtz passim. H.Lugd. Martagon Matth. Camer.hort. Lilium silu. Martagon flore subrubro & albicante falsò olim pro Asphodelo habitum. In hist. Matth. Germ. dicit flore pænè albo.

Tabern. icon.& hist.par.2. pag.527. heydnisch lilien mänlein / Lilium Sarracenicum mas. Item ic.p.640.& hist.par.2. heydnisch lilien das weiblein.

Casp.Bauhin. Phyt. Lilium 19. siue montanum nostrum maius. Clusio Lilium sylu.1. Gesnero purpureum mas. Lilium 20. siue Martagon mōtanum minus. Idem apud Matthiol. Lilium 16. siue Martagon flore rubello, an Hemerocallis Dioscor. Huius duas proponit icones Tabern. nomine Lili Sarraceni maris & fœminæ. Vt verùm fateamur nondum intelligimus diuisionem C.Bauhini, dubii hæremus an Tabern. Lilium Sarracenicum mas, sit nostrum Lilium flore nutante maximum de quo paulò pòst.

Locus. Lilium purpureum Martagon dictum flore inclinante, vidi Ferrariæ in horto Monasterii S. Dominici à l'Angeli, Patauii in horto Triuesani. Montbelgardi spontè copiosè in monte *Bar.* Ex horto meo transtuli in hortum E.C. Basileæ Frater obseruauit in monte Mutetz, vbi etiam obseruaui. Geneuæ in montibus abundat. Passim vtrumque genus Clusii prouenit in siluis & vmbrosis pratis Leytenberg, corúmq; mōtium, qui à Calemberg Austriæ, ad Alpes vsque procurrunt: Nascitur & in plerisque Styriç ac Vngariæ siluis, atque montibus illis siluosis, qui non procul Francofurto in ripa Mœni sito, ad Septentrionem absunt. Minus autem olim obseruare meminit in multis Germaniæ siluis, non modò editiore loco sitis, sed etiam in plano. Plantatur hodie in hortis hic Narcissus: (inquit Tragus) sicut alia quoque florum genera, volup-

tatis gratiâ. Aliàs in altissimis syluis Heluetiorum,& eâ quoque quæ Hercynia dicitur, nec nó monte Tonitrui, qui à Vuasgoia non longè abest,sponte sua prouenit.

Lilii Martagonis Vires. Qui difficulter vrinam reddunt, radicem in vino decoctam bibant: prodest id medicamenti mulieribus, inquit Tragus, quibus menses impediti sunt. Omnes calidi abscessus & tumores radice tusa emolliri possunt, præcipuè verò mammarum & genitaliũ. Quidam vini fæcibus priùs concoquendam tradunt. Radix in cinerem redacta,cumque melle temperata,illita alopecias explet. Reliquas cum Lilio albo vires obtinet.

Perhibet quoque Camer. Empiricos vti radice in contusis membris & vlceribus. Contra Dodon. *Dod. not.* dicit: Vsum hoc Lilii genus in medicina nullum habere,cùm tamen olim illi Hemerocallidis vires ascripserit. Minimè tandem viribus,quas Apollinaris ei tribuit,fides est habenda.

LILIVM FLORE NVTANTE ALBO.

Descriptio. Lilii montani siue siluestris tertium genus siluosis montibus ad Francofurti Septentrionem inuentum, humile, Secundo generi proximum: florum tamen colore varium: nam antè quàm explicentur, foris carnei quodammodò coloris sunt, explicati verò, intus albi, & notis quibusdam purpureis insigniti.

Similem stirpem habui,inquit Clusius, munere N.V. Boissot veteris amici,quæ tandem adoleuerat perinde ac primi generis plantæ: sed eius radix Ochræ colore minùs tincta,quàm superiorum. Sed Francofurtensis quidam ciuis vnam habebat,cuius flores interiore parte omninò niuei, nec vllis notis distincti. Habui etiam à Doctiss. viro Ioachimo Venerio similis plantæ bulbum Burdigalâ missum, cuius forma ab illius bulbo non differebat,sed eius caulis & folia magis cádicabant, flores autem antè quàm expanderentur multâ lanugine erant obsiti: explicati verò prorsus niuei,nec vllis maculis infecti,staminum apices non ferruginei coloris vt aliis,sed flaui.

Est nobis Montbelgardi in horto Ill. C. Wirtemb. Lilium flore nutante, quod cæterà simile præcedenti flore lacteo,staminibus herbidis,quibus insident apices lutei: pistillus virescit florens Iunio. Attulit Gener Io. Henricus Cherlerus Româ ex horto insignis Parmacopæi Coruini. Floret Montbelgardi Iunio.

LILIVM FLORE NVTANTE MAXIMVM.

Descriptio. Bulbus maximus profundè in terra latitans: *caules* aliquot cubitorum: florum ingens numerus,qui videntur minùs maculati: *folia* angustiora videntur, multò plura,& quædam verticillatim disposita.

Hoc primùm vidi in Than Alsatiæ vrbe in horto Dj. à Pfirt parte vmbrosa, vnde transtuli Montbelg. in hortum Ill. E. C. Wirt. Obseruauimus postea in Duc. Wirtẽbergici vrbe Marbach in horto Ludimoderatoris florens Iunio.

Hoc genus suspicamur depingi & describi à Lobel. Adu. par. 2. Lilium silu. siue Hemerocallis moschata Polyanthes, Martagon Imperiale nuperorum, Insulanis nostris Gallo-Belgis, *Martagon à l'Espinette*: Hoc Lilii montani nouum genus à florum fœtura coronata, *Martagonis Imperialis* nomine insignitum aut vocitatum, conspexi. Peregrinæ elegantiæ plantâ gauisus sum. Elapsis aliquot annis mihi huius bulbos nonnullos munere dedit D. Ioh. de Frâqueuille, stirpium & florũ rariorum callentissimus qui annis plus decem illos Insulis à quodam Botanico nactus est & aluit,fouitque studiosè in horti delitiis, vbi rarâ transplantatione florum pyramidatum aceruum, centum viginti,& plurium, suauissimo spectaculo, iucundissimi Rosæ Moschatæ odoris æmuli, densissimè bicubitalem ex purpureo fuscum caulem fastigiantem. Flores pares,similes Hemerocallidis secundæ nobis modò descriptæ; dilutiores & lucidiores,per exortus quinque aut sex variè & fusè caulem ornant, fortuitis ex fusco purpureis maculis latioribus diffusi, circum agunt & coronant. Semen in vasculis compressum, aliis ferè par & simile: Hoc primi ante omnes Botanici Gallo-Belgæ nacti sunt: sed vnde delatum nescio. An icon. Pl. 168. Hemerocallis flore rubello, T. 207.

An Clus. Lilium montanum 4. quoddam genus, cuius flores primo non dissimiles, sed seriùs sese explicare soliti, illique non insuaui odore præditi.

MARTAGON ALBICANS PICTVM ad iconem cum coloribus.

Martagon flore albicante, qui hoc anno 1608. non floret in horto Ill. Princ. sed pictâ coloribus icone exprimere curauimus, totus albidus est cum colore subcæruleo & punctis plurimis notatus, apices cum capitulis longis purpureis,altitudine excedebat quatuor pedes, Anno 1604. Iunii 4. Goldwurtz vti ascriptum iconi.

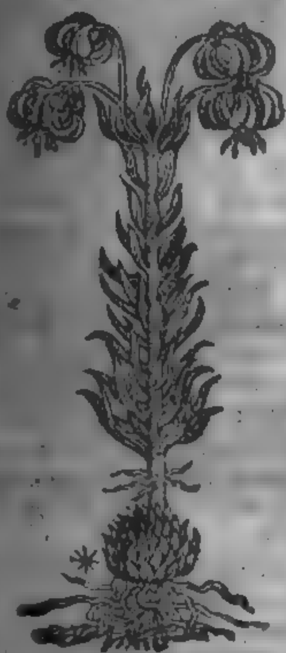
LILIVM FLORE MINIATO NVTANTE, siue Hemerocallis Chalcedonica aliquibus.

Descriptio

Ex *radice* bulbosa, emergit *caulis* bicubitalis, minimi digiti ferè crassitudine, ima parte punctis rubentibus guttatus, cæterà virescens, cócauus, paulò postquam è bulbo eluctatus est, radiatas fibras circumquaque emittens: per quem frequétia oriuntur folia indigesta, Lilii Martagonis, striata, acuminata, per marginé nonnihil veluti pilosi ostentantia, sapore oleraceo prædita, *flos* cauli summo reflexo insidet plerumque vnus, aliquando duo aut plures, colore phœniceo pulcherrimo, quorum singuli Liliaceis similes senis foliis constant, vtcunque angustioribus quam Lilii albi, hæc striis notata, quæ extrorsû reflexæ, ceu Martagonis, apicibus circa caulem coëunt, prominentibus, nudis, miniatis apicibus, quos pallida *stamina* sustinent, quorum medium obtinet *pistillum* apicibus concolor. *Semina*, Clusio teste, sunt in angulosо capite plana, Martagonis aut Lilii syluestris semini ferè similia, sed nigriora, minora, neque adeò spongiosa, terræ commissa prodierunt, planáque foliola tulerunt: *Radix* vt plurimùm non est adeò magna vt quidam existimant, sed Lilii semestris radicem haud multùm superat, coloréque dum recens eruta est adeò illi persimilis [etenim si diutiùs extra terram adseruetur purpurea ferè tota est & subinde quibusdã notis saturatè rubentibus inspergitur] vt etiam in stirpium cognitione admodum exercitati, nisi eas inter se conferant, difficilè discernere possint: Huius tamen radix è tenuioribus squámis contexta est, nec minùs fibris suprà & infrà quàm illa donata.

Bulbum accepi (inquit Clusius) qui primis annis vnicum florem semper mihi protulit, tandem quaternos, altero tum insequente anno senos, eósque omnes ex summo extimóque caule simul prodeuntes, quemadmodum alteri floruit, tredecim flores extimo caule, eóque vnciam lato, sustinens, saturatè rubentes cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam subrotundo caule vt meus tulisset. Sed & Patricia quædam Viénensis aliquot habuit plantas, inter quas vna extimo caule duas vncias lato tres & viginti flores tulit. Gen. Io. Van der Dilf plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cæpit anno octonos, proximo autem insequente quadragenos protulit. Pictura à Rassio mihi donata vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. Binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaterna, altera septenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, nó temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut siluestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, vt vnus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterâ quidem ille duodenis foliis constans, & quodammodo gemellus, vt in secunda subiectâ icone videre licet. Cæterùm duorum generũ esse videtur hæc planta: vna videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sanè longâ experientiâ didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere iis quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurâ nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatę, quibus color purpurascẽs fuit, dilutiores protulisse flores: aliæ contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia [vt initiò existimabam] constitui possit, plurimùm ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno paucos, aut vnicum duntaxat habuisse obseruauerim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures vt plurimùm proferre flores animaduersum. Differentiæ.

Ob floris venustatem plerisque Italię locis *Rizo de la Signora* appellatur hæc planta.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 169. Hemerocallis Chalcedonica purpuro sanguinea polyanthos. Lob. 85. Teut. 208. wilde lilien vom Caluarien / von Constantinopolen mit vole bloemen Belg. Iterùm Hemerocallis Bizantina altera Teut. 208. In indice Hemerocallis flore rubello: Belg. Schoon Claer welle lilie von Caluarie. Lilium Calcedonicum miniatum, siue Hemerocallis, admodum elegans hoc Lilii genus ob floris decus colorísque flammei nitorem: vtriusque Cinnabaris natiui & factitii, intensi aut diluti coloris, miniati tintillatione splendidiorem: eius duas va-

rietates aut plures obseruare licebit. Præcox, quinos, senos, denosque vt plurimùm profert flores: & nonnunquam eius radix excrescit & luxuriat vt caulem edat duorum ternúmue digitorum latitudinis, qui Lobel. & Peræ in Adu. amicisque sæpè triginta & plures flores protulerunt. Serotinum quandoque diu multisque annis vnicum florem edit: at temporis consequentis plures, sed seriùs, superioris Martagonis floribus elapsis, erumpunt flores quemadmodum amici nosque iamdiu obseruauimus. Caulis cubitalis, cæterâ non dissimilia. Lilium rubrum, Z. *finiare*, Lilium rubrum siue miniatum Chalcedonicum Constantinopoli missum, *Sultan Zambach*, ab aliis denominatum *Corona di Re*, hoc est, Corona regia, &c. Habetur præterea Lilium Byzantinum minus saturato flore *miniato*. Lilium Byzantinum miniato dilutiore flore. Relatum est, conspectas esse Lilii huius Byzantini plantas, quæ florem ferrent prorsus niueum, in cæteris alteri parem.

Histor. Lugdun. p.1498. Hemerocallis altera Matthioli: quæ Lugduni in horto quodam Dalech. industriâ creuit.

C.Bauh. Phyt. Lilium 17. siue Martagon purpuro sanguineum polyanthos. Hemerocallis 2. Matth. Chalcedonica Lob. Lilium 18. siue Martagon phœniceum vnico flore Clusio. Lilium rubrum Zufiniare. Lobelio Hemerocallis Bysantina.

Locus & tempus. Floret Iunio aut paulò seriùs, Constantinopoli Viennam Clusio delatum, ex hortis vltra Bosphorum in Asia sitis bulbi allati: Nouo Vere solet emergere. Lilii genus flore vnico minii coloris inclinato, vt Martagon, habui Montbelgardi in in horto E.C. missum Stutgardia, vbi florens vidi Iulio: folia vorare solent insecta quædam rubra: in horto Montb. protulit 2. flores. D. à *belle fontaine* Vesuntio misit mihi bulbum cum hac inscriptione: Hemerocallis Chalcedonica. Heidelbergæ siccâ plantâ nos donauit Dominus Sprengerus.

Vires. De facultate huius comperti habemus nihil, nisi Dodonæo Circumforaneorum aliquis, quorum plena sunt omnia, pertinaciter resistere conetur.

LILIVM PRÆCOX NVTANTE flore rubro.

Descriptio HAbebat [inquit Clusius Hist. post.] Ampliss. vir Io. Martorf. Pat. Franc. genus Lilii rubri ex Stutgard. Ill. D. Wirt. horto acceptum, quod vno ferè mense maturiùs Byzantino flores proferebat: nempe sub finem Maii aut initium Iunii, vt mihi referebant qui viderant. Erat autem *floris* color (illorum testimonio) minùs satur & & longè dilutior eo, qui in floribus præcedente capite descriptis apparet: *caulis* sanè, vt ex planta quam mihi donabat deprehendere licuit, gracilior & breuior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinem non multùm excedens: *folia* quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: *bulbi* squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Bizantinū) longè etiam breuiores erant: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batauos sequente proximo anno vnicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valdè afflicta fuerat,) eius, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat. Licet autem maturiùs altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. Cæterùm, sub initium anni 1594. monebat me Thobias Roelsius, Io. Somer varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturiùs Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multò breuiora essent, ac paullò latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot vtriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Lilium præcox nutante flore rubro, tenuifolium.

VAldè autem diuersum est Angustifolium 3. Clusij, non quidem floris formâ (nam eius etiam folia circumuoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento maiori non bulbifero similis est, tum situ, foliorúmque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert *folia*, cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar penè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium 3 *flores* profert non eodem ortu, vt in Byzantino, sed in summis alis, inter angustissima foliola *nascentes*: an vtriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit, ait autor noster: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio pòst iconem suis coloribus expressam ad me mittebat idem Io. Somer, qualem ille depingi curauerat ad normam eius plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. Illius floris (Exot. par. 2. Append. 2.) colorem plurimùm ad Mali Aurantij præmaturi colorem accedere obseruabam: odorem autem non adeò suauem vt eius quod præcedente capite descriptum est, sed potiùs Lilij montani flauo flore odorē referre. Habebat porrò Amplíss. vir Nic. Vanden Branden Consiliarius Bruxellensis plantam similem Somerianæ, quæ anno à Christi natiuitate 1602. longè etiam plures tulisse fertur flores in vnico, sed illo plano, caule: anno autem insequente non minorem florum numerum tulisse ad me scribebat. Cæterùm aliud eius genus reperitur etiam præcox & angustifolium, longè nitidioribus floribus quàm Somerianum præditum; nam prorsus miniatos illos fert, vt Byzantinum, certè magis saturos quàm Somerianum, nec eos inodoros. Præfectus Cursorum Bruxellēsis sub extremum annum 1602. pusillum bulbum eius generis mittebat, quem ex Italia recenter accepisse scribebat: & licet is bulbus Nucis Auellanæ magnitudinem vix superaret, sequente tamen anno quatuor flores tulit eius quem dixi coloris: eius etiam folia licèt angusta vt alterius, magis tamen saturâ viriditate prædita, & magis splendentia mihi videbantur, atque inordinatè quemadmodum flores in caule nascebantur: obseruabam etiam eius caulem & folia non adeò breui marcescere vt alterius, sed diutiùs perdurare. Vtrúmque genus, ab ijs qui diu aluerunt, Martagon Pomponij vocatur, & hac appellatione ex Italia se accepisse asserunt. Rarum adhuc est in his Prouincijs, quia adnatis difficillimè se propagat, nec apud quempiam ipsum plantam semen præbuisse intellexi.

Lilium R. præcox 3. angustifolium.

De hoc Lob. Adu. part. 2. inquit. Eximio ornamento decorat Botanicorum paradisos Hemerocallidis Macedonicę tenuifolię miniati coloris: Lilii silvestris montani Macedonici, & Mar-

Martagonis Pomponei, splendidissimi miniati coloris, D.I.Someri: Martagonis Pomponei Someri: Lilii rubri præcocis Clusii, luculentus flos, inraminatè fulgens, miniati coloris &c. Debetur hæc planta, præfato D. Somero, qui primus eius bulbum è Macedoniæ montibus effossum in Belgium detulit, & amicis communicauit. Hanc quoque aliquot annis ob florum decus N.C. Arebergius studiosè coluit, nec non alii Medioburgenses.

LILIVM NVTANTE FLORE FLAVO.

Descript. Elegans Lilii montani genus à nemine quod Clusius deſciat ſcriptum: cuius bulbum misit Io.Robinus & descripsit, florem habere ex aureo flauescentem, foliis instar Lilii montani, aut Byzantini, vt sunt Lilii montani siue Martagonis Matth. flores. Misit ad me, inqt, Burdegala eruditiss. Io. Venerius istius Lilii crassos bulbos, monebat alterum altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus obseruasse, cuius flores nullis punctis internè distincti: nasci in *Cagetre en barochs* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium aliis, vnde ipse retulerat. Ac se sponte nascentes eruisse natos in monte *Campsaure* vocato, & alio in loco qui à Lilio nomen sumit.: ibique à rusticis *Consol* appellari, id est, Consolidam, quòd eius radice contusâ & impositâ, tam hominum, quàm animalium vulnera, mirum in modum curari referant: atque adeò Pyrenæorum montium incolas nullum aliud remedium vsurpare.

Lilium montanum flore flauo Lobel. & Penæ Adu. non dissimilem vultum, ortum, & natales habet, montium nempe Pyrenæorum, Lilio Bizantino miniato aut syluestri montano Lilio.

MARTAGON FLORE LVTEO PRÆCOX.

Descriptio Hemerocallidem siue Martagó flore croceo, quod **Turckischshund** vocant, vidi flauescentem cum octo floribus infrà reclinatis in horto Stöckii, nódum tamé expansis Iunii 8. videtur præcocior ea Hemerocallide, quam habent in horto Principissæ, in qua nondum apparent flores mésis Iunii 9. Eius flores sunt miniati vt ait hortulanus: Martagonis autem crocei flos apertus fuit 11. Iunii, intus punctis notatus, capitula apicum crocea ferè.

CORONA IMPERIALIS SIVE Tusai aliis.

Descriptio. Radix bulbosa, rotunda, crassa, diuersa à Liliorum forma, est enim compressa ex magnis crassissimis & succulentis squammis compacta, colore interdum albo nonnunquam etiam purpurascente, sæpè pallido, odore fœtido & viroso, (Odore.) vti & foliorum: Colchicum olente, Clusio verò hircum, nares etiam procul feriente, qui eruit binas & ampliùs libras pendentem. *Caulem* tollit singularem, bicubitalem aut etiam altiorem, (Pondus.) digitali crassitudine, inferiore parte plusquàm pollicari, firmo, intus fungoso, viridi, rotundo, quidem, sed ad cubiti altitudinem striato, *foliis* magna parte stipatum numerosis, splendore viridanti nitentibus, Liliaceis vel Lilii montani floribus Lob. pluribus indidem ortis, æquali ordine, aliis inconditis, nullo nixis pediculo, sed latiore sui parte cauli adnatis, ita vt appendices paulùm eminentes ab iis propagatis caulé reddant nonnihil angulosum. Supra autem densius hoc foliorum agmen, caulis ad pedem, nonnunquam etiam cubitum protenditur nudus, sine foliis, gracilior quàm inferiùs, & teres, neque striatus & viridis, sed læuis & purpurascentis coloris, Serpentariæ instar maculosus, qui in summo totidem pænè in angulos desinit quot *flores* sustinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, senos, aut plures, omnes Vere quasi æqualiter, sed contrario situ nascentes, singulósque inter bina folia inferioribus longè minora & angustiora, æquali ferè longitudine, quum *flores* primùm erumpunt, inter folia latent, candicantesque sunt, deinde paulatim incrementum sumunt, vnà etiã succrescente eà caulis quæ illos sustinet nudâ parte: florum verò *pediculi* qui sexunciales in augmento deorsum inflectuntur è quibus flores penduli sunt circum circa regum coronas imitati, Lilii candidi, vel Martagonis pares, flammeo colore rutilantes, Lobelio ex phœniceo rubentes, patuli, senis constant foliis latis, per extremum mucronatis, pulchra striarum saturatiorũ, siue purpurearum Clus. discursantium picturâ variegatis, laciniata cæsurâ subinde ludentibus, vngue autem, inquit Clusius, singulorum foliorũ nonnihil foris eminente, & ex nigro purpurante, quorum vniuscuiusque fundum obscuriore colore pictum obsidet gemmantis liquoris margarita argentea limpidissima & dulcissime, pertinacis durationis, post multos etiam dies à resectione, de quo liquore Clusius ait: Flos absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli mo-

do propendens, aurei Mali siue Citrii colore, sed pallidiore, venis purpureis summam venustatem adferentibus: singula floris folia interna parte in ipsis vnguibus singularibus tuberculis candidis prædita sunt, quæ meridiano etiam Sole limpidissimam dulcemque aquam exstillant lachrimarum in morem, vt vniones propendentes Lobelio visci grano ferè pares, videantur, sed abundantiùs pluuio tempore: ea deinde tubercula, marcescêtibus floribus in albas lacunas abeunt. Ex ipso penitùs floris vmbilico prodeunt pro foliorum numero, stamina candida adeò coniuncta, vt pro vno fallant obiter intuentem, apicibus maiusculis in Ochram vergentibus: breuiore trifido stilo inter ea latitante: Caulis reliquus suprà nudus eminet supra florum coronatum agmen, confertâ duntaxat minorum & angustiorum comâ: interdum etiam mihi, inquit Clusius, nati sunt supra flores non vnicus cauliculus siue ramulus, sed bini terni aut plures, suis etiam foliis singuli ornati: Creuit porrò Viennæ planta vndenis pluribúsque, aut paucioribus floribus prædita; caulis supra septenos æqualiter propendentes denuò nudus, quasi dodrantali longitudine assurgens, reliquos flores singulos inter folia nascentes protulit, longâ, densa, & multifidâ aliâ foliorum comâ supra eos fusâ. Sed & intelligebam ab his qui aliquot annis Constantinopoli hæserant, caulem nonnũquam supra priorem illam florum æqualiter propendentium seriem, dodrantali longitudine attolli, aliámque florum seriem gestare, aliquando etiam tertiam, ac tum demum foliorum comam supereminentem: eas verò stirpes vnicum florum ordinem subsequentibus annis plerumque ferre obseruaui, vt peculiare genus non sit censendum, sed Naturæ luxuriantis quidam duntaxat lusus, licet mihi etiam altero anno duplicem florum seriem gestare similem plantam meminerim. Habuit autem Viennensis quædam Patricia, cuius caulis supra terram planus pedali longitudine extabat, deinde in binos ramos findebatur æquali longitudine excrescente, singulos vndenis floribus onustos, magnâ etiam fusâ supra eos foliorum comâ. Habuerunt & alij & ego similes plãtas in binos caules cubitali penè supra terram altitudine diuisas, quorum alter octo aut plures, alter quinos aut senos flores tulit: mea verò plãta hoc etiam peculiare habuit, quod eminens coma multifida fuit. At Viennæ obseruata Tusai plãta, reliquas quas postea obseruauerim florum numero superauit: nam quinquagenis aut pluribus floribus onusta fuit. Ill. Cattorum Principi Wilhelmo floruit planta quadragenis floribus. Iacobus Garetus Ciuis Londinensis monebat se plantam habuisse quę binos & septuagenos flores protulerit. Habuerunt & alii similes interdum, in quibus plures flores nati, viceni nempe, triceni aut quadrageni: quotquot autem tam numerosos flores tulerunt, planos, latosque & valdè striatos habuisse caules animaduerti, atque proximo insequente anno ad ingenium rediisse, hoc est, caulem rotundum, ternis, quinis, septenis aut octonis floribus præditum habuisse. Nos quoque insignem lusum in eadem planta notauimus: vno anno vnicum caulem ferentem cum corona multorum florum, alio anno duos caules cum magno florum numero, in vtroque caule coronas: sæpe nullos produxisse flores, nonnunquam adfuisse caulem sine floribus &c. Fœcunda futura capita sursum eriguntur magna Dei prouidentia, inquit Clusius, ne dehiscentibus semina ante maturitatem excidant.

Vniones. *Stamina.* *Corona plures.* *Coma multifida.* *Lusus naturæ.*

Cæterum (inquit Clusius) aliud genus est, nec caule, nec foliis, nec florum forma à superiore differens: nam & illos in extremâ læuis & nudi caulis parte æqualiter ferè in ambitu nascentes, singulosque inter bina angusta folia sustinet, vt superius, sed color variat, nec vt in præcedente flauus vel veriùs pallescens, sed rubet, aut sandaracæ Sandicisque colorem refert, instar Astaci elixi chelarum ferè: sex etiam latis & mucronatis foliis constat, vnguibusque ex purpurâ nigricantibus, cum suis interiore parte candidis tuberculis limpidum rorem stillantibus, & sex staminibus, stilóque æquali longitudine propendentibus. Hoc genus superiore magis venustum mihi videtur.

Tusai sec.

Variat item in nonnullis plantis florum color: est enim vel medius inter utrumque genus, vel ad prioris, secundiue colorem quàm proximè accedit.

Sed & quartam quandam differentiam obseruabam, licèt eius florum color proximè ad Secundum genus accederet: angustiora enim folia habebat, illaque & radicem nullo tetro odore, quantùm quidem naribus manifestè percipi posset, prædita.

Hemerocallis Diosc. Corona Imperialis.

Idem Pann. p. 122. & Histor. post. l. 2. c. 1. Hactenus nullam plantam obseruare memini, quæ Hemerocallidem Diosc. descriptam exactiùs (In hoc à Clusio sumus alieni) referat: alia est Hemerocallis cuius Athenæus meminit. Pancius iconem mittebat, Coronæ Imperialis nomine insignitam, quam appellationem apud Herbariorum vulgus adhuc retinet: bulbi verò à Cæsareis Oratoribus Constantinopoli missi, nunc *Tursthiachi*, modò *Tusai*, siue *Tousai*. *Tusichai* autem [vt ab iis intelligebam qui Constantinopoli versarant,] lilium regium significat. Interdum etiam bulbi missi *Tursani & Tursanda* appellatione: sed postremæ hæ voces à Turcis duntaxat nominibus adiici solent, ad rei, cui adnexæ sunt, magnitudinem exprimendam. Ex Persia verò Constantinopolim delatos illius bulbos omninò mihi persuadeo, quoniam cùm accipiebam inter reliquas hæc fuit inscriptio, *Tusai, fior Persiano rosso ò discolorito, con la testa abasso*, hoc est, Tusai, flos Persicus ruber aut decolor nutante capite.

Tusai. Lilium regium. Tursani.

Vidit inter alias rariores stirpes hanc etiam nouam plantam nostra ætas, quã vocant Turcico vocabulo *Tusai*, nam Constantinopoli allata est. Alii Lilium Persicum, à natali loco, vulgò ob similitudinem Coronam Imperialem siue Regiam appellant, quam peritissimus rerum simplicium C. Clusius, summus meus (inquit Camer. Embl.) amicus ad Hemerocallidem Veterum non male referri existimat. Huius flos maturus expanditur, ac in suis propriis pediculis planè deorsum flectitur, at quamprimùm flaccescere incipit, succedunt illi satis magna capita [vt quoque in Lilio rubro fieri solet,] quæ excusso flore statim sursum eriguntur, ne scilicet, si deorsum dehiscerent diutius, semina nondum matura putrescerent ac excidant.

Locus. *Flos Persicus.*

C. Bauh. Phyt. Lilium 13. siue Corona Imperialis flore luteo, Lobel. Corona Imperialis. Lilium 14. siue Corona imperialis flore rubro, Clusio Tusai 2. Lilium 15. siue Corona imperialis multiflora, Clusio Tusai 3.

Lobel. Obs. Lilium siue Corona Imperialis, Tursani & Lale Herbariorum. Ic. Plant p. 171. Lilium

lium siue corona Imperialis Teut. 210. Item pag.172. Corona imperialis phœnicea duplici corona aut serie florum. Teut. 211.

Corona imperialis varietas.

Aduers. par.2.pag. 512. Lilium siue Corona imperialis Herbariorum, cuius varietates peramœnæ & perquàm speciosæ Belgio & Anglo-Britãniæ iam nostra ætate inquilinæ, oblectationi oculorum magis, hortorúmque ornamento, quàm naribus dicantur: tetrum namque hircinum halant odorem Imperiales Coronæ, quarum varietates in caule, flore, & folio perspicuæ. Præcocior quæ statim Martio, nec dum lapso floret: folio lato est, dilutiore viridi, & flore non dissimili, sed pallidiore, à frigore fortè. Quæ media, est elatior, folio itẽ pallidiore sed angustiore: & flore item dilutiore. Platicaulos, vt Liliũ albũ & Martagon siue Hemerocallis Byzãtina interdũ euẽtu fortuito fit Imperialis Corona numeroso florum incrument-: foliis angustioribus, & Minii coloris saturiorib⁹, floribus aspectu iucũdis, quales floruere Londini in horto D. Ioh. de Franqueville Anno 1600. & Hacknei in horto Nobiliss. Baronis Eduardi Zouche 1601. Serotina latioribus foliis atrouirentibus: flore autem ex saturo phœniceo colore. Multis numerosísque latioribus foliis constat, stipatim bicubitalem caulem ab imo amicientibus, florum elegantissimorum saturorum duplici serie coronáue, nonnullísque floribus caulis comosum fastigium internascentibus, aspectu iucundissimo. Hæc variis in hortis alitur & in honore habetur.

Corona præcocior.

Corona media.

Corona polyphyllos siue foliosa.

Inter syluestria Lilia Dod. Lat. venit & numeranda Imperialis Corona dicta *Lale* & *Tursani* patriis vocibus appellari affirmatus.

Hist. Lugd. Corona Imperialis Dodonæi. Corona Imperialis 1. Königskron / Königslilien. Et Corona Imperialis 2. polyanthos, Gefült Königskron / Lilium Persicum, *Tusai*, aut *Tousai*.

Tempus.

Floret Aprili, interdum etiam Martio, si aëris temperies paullò calidior fuerit. Semen Iunio maturum. Nusquam spontè nascentem hanc plãtam conspexit Clusius, sed Constantinopoli delatam, eo quo ad Maximilianum II. Viennam euocatus est anno, primus Belgicæ hortis communicauit: & in Viennensibus reposita fœliciter prouenit. Ante ipsius tamen discessum ex Belgio eius iconem (qualem Dodon. in purg. hist. Append. exhibuit) Ill. V. Ioh. Brancioni miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser. Ducis Fer. Med. Obseruaui Stugg. in hort. Ill. E. C. vnde translata in eius hortum Montb. floret Martio, ac hiemem fert non reposita: Visa etiam Basileæ florere eodem tempore, ac semen maturum proferre Iunio.

Locus.

Vires.

An apud Turcas medicum aliquem vsum obtineat, non intellexit Clusius, arbitratur tamen venustatis & ornatus potiùs causâ hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob vllas eius facultates.

Hemerocallis vires licebit videre antè.

CORONA IMPERIALIS MONSTROSA.

Ex Iconibus coloribus depictis Illustrissimæ Princ. 1608. In magna icone multò plures erant flores & folia. Est mõstrosa Corona Imperialis.

LILIVM PERSICVM SIVE SVSIANVM.

Descriptio.

Donauit D. Cherlero meo Nobiliss. Cortusus Patauii inter alia raritatis plena, Lilium, Persicum ei dictum: cuius *caulis* procerus, non multùm crassus, cubitalis, rotũdus, *foliis* ab ima parte sursum vorsum densè stipatur, Lilii crocei foliis, angustioribus, acutioribus, digitalis longitudinis; longè quàm Coronæ imperialis angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, siue quodammodò æruginosi (inquit Clusius,) qualis in Tulipæ foliis conspicitur, contorquentur verò illa, buxeíque sunt odoris: summus caulis longum gerit thyrsum *florum*, sesquiuncialibus & longioribus pediculis hærẽtium, numerosorũ, pendulorum, terrámque spectantium, Leucoii bulbosi, Theophrast. & nolas imitantium, senis foliis constantium, satura purpurà tinctorum, siue, vt ait Clusius, foris purpuræ valdè obsoletæ colore præditos, internè autem dilutiores, inodoros, vnguibus subuirescentibus. Ex vmbilico sex inæqualia *staminula* prodeũt purpureis apicibus primùm conspicua, qui obuersi, flauo polline conspersi apparent: tria deinde longiora staminula coëunt, stilúmque medium florem occupãtem æmulantur. Sequuntur deinde sexangula *capita* siue triangula, quorũ singuli anguli bis alis sunt præditi. Coronæ Imperialis capitibus ferè similia, sed minora & breuiora: *semine* etiam simili, paululùm tamen breuiore: *Radix* qualem nos habuimus bulbosa, Pomi Arancii magnitudine, subrotunda, fissa: magnis squammis lo-

plerumque in extremo caule confertim nascebātur, & interdum vitium faciebāt, ipse Lilium fatuum cognominare solebat.

Lilium fatuum.
Sultan Zambach.

Constantinopoli radices missæ nomine *Sultan Zambach*, quibusdam amicis in Belgiam pro Martagone Constantinopolitano: Hinc apud Belgas modò *Sultan Zambach* appellatur, modò Martagon Constantinopolitanum flore albo, cùm tamen, teste Clusio, vnica eademque sit plāta, non duæ diuersæ. Sultan Sambach, propter amœnitatem & floris decus, vel fortè quod magno Sultano dicatum, Lilii hoc genus appellatum videtur.

Martagon Constant.

Lobelio Obs. Radix illi Lilii cruenti, sed notulis, labeculisue purpurantibus variata, nuper Constantinopoli missa. Martagon candidum Chalcedonicum, Indidem delatum visendæ venustatis, vt si quid aliud, istud Lilium asseritur: folia Lilii albi nostratis candidiora, & radix itē cognata. Icon. Pl. p. 163. Martagon album, Lilium candidum Byzantinum Teut. 102.

Martagon candidum Chalced.

Rauvvolf. itin. Lilii albi genus visum in magna Batzar de quo Theophr. lib. 4. c. 9.

Hist. Lugd. in append. p. 30. Lilium album Syriacum, quidam esse volunt Lilium à Theophr. memoratum lib. 4. c. 9. Cæterùm de Stratiote aquatico Theophr. verba intelligenda sunt, cuius meminere Athenæus lib. 14. & Plinius capit. 15. libr. 24.

Camer. hort. Lilii albi species Constantinopoli allata. Apud Matth. Germ. Sultan Zambach. C. Bauh. Phyt. Lilium 2. siue album peregrinum, Clusii Sultan Zambach. Lob. Martagon album. Lilium 3. siue album peregrinum alterum Rauvvolfii. Lilium pulchrum.

Locus.

Lilium Byzantinum album ostendit Nobiliss. Frid. Meier Argentinæ mense Maio, quod nondum florebat.

HEMEROCALLIS VETERIBVS.

HEmerocallis (vt Diosc. describit) *folia* & *caulem* Lilio similia habet, viridia velut Porrum: *flores* in ipso caule sunt per singulas propagines tres aut quatuor, fissurâ, Lilio similes, quum hiare cœperint, colore vehementer pallido: radicem v. magnam & bulbosam. Hæc trita pota, & cum melle in lana apposita, pessum præbet, qui aquam & sanguinem ducit, Folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigant. Sed & radix & folia ambustis commodè imponuntur.

Hemerocallis inter ea quæ folio tantùm coronant Plin. numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicem odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Diosc. accipienda esse, perspicuum est.

Ex illis verò quæ Theoph. lib. 6. c. 7. de Hemerocallide prodidit, colligere licet, eam à Diosc. bulbosa dissidere: Recensens enim suffrutices coronarios, hanc inter illos, lignosa esse radice, & minutis constare foliis affirmat.

Quando verò Plin. Hemerocalles folio tantùm coronari tradit, sibi minùs constat: Theoph. enim (vt Dalech. annotat) simpliciter has esse coronarias scribit: ac eius descriptionē alibi traditā truncatam & deprauatam esse patet conferenti cum Diosc.

Athenæus ex Theoph. Hemerocalles inter coronarios flores numerauit, dicens lib. 5. Dipnos. ex Cratino:

Pascitur mihi caput ex charo & emerocalle.

Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit ad exortum Solis mox reuiuiscens, Cratinus in Effeminatis sic meminit:

Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco,
Hyacintho, Elychrysi ramis, Oenanthe,
caróque mihi Hemerocalle.

Notatu sanè digna quæ Dodon. de Hemerocallide literis consignauit: Hemerocallidum, inquit, vna frutex, alia flos est. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum de quo Theoph. l. 6. Plin. l. 21. c. 21. Alia Hemerocallis flos est, cuius descriptio apud Diosc. est suspecta: quod enim radicem addit [illegible], innuit deprauatam: vel enim superfluis videlicet ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallis videlicet & alicuius alterius Lilii. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium apophises faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dubium

Cæterùm Hemerocallis Theoph. & Plinii frutex coronarius vulgò creditur.

Hemerocallidis æquiuocationes.

Dod. & alii quidam Hemerocallidem Diosc. & Athenæi censent esse Lilium Asphodeli radice, & foliis, flore luteo.

Pancratium Monspessulanum, quod quibusdam Scylla maior alba, nostro iudicio non benè dicitur Hemerocallis Theophrasti ac etiam Diosc.

Pancratium Monsp.

Corona Imperialis Clusio dicitur Hemerocallis, est autem nobis occasio cur dubitemus, vt postea dicitur.

Corona Imperialis.

Habetur & Lilium Persicum Hemerocallis, siue Susianum Pennachio, Persiano folio purpureo.

Lilium Persicum.

Dicitur quoque de Lilio rubro vel croceo minore, vide Lilium rubrum.

Lilium rubrum minus.

Hemerocallis Cornario Lilium flore nutante ferrugineo. Item Lonic. Gesnero Hemerocallis purp. C. Bauhino an Hemerocallis?

Lilium flore nutante ferrugineo.

Est tandem Hemerocallis altera Matth. nobis Lilium flore miniato.

Lilium flore miniato.

LILIVM RVBENS VEL CROceum maius

Descriptio

PAr est magnitudine Lilio albo; nisi quòd *folia* incondita, minùs sint lata, at firmiora, neruosiora, atrouirore splendentia, longiora quàm in bulbifero, *caulis* maculatus, bicubitalis, summitas in pediculos aliquot faciscens, singulis singulos flores inhærentes sustinet, Liliaceis magnitudine, for-

formâ, foliorúmque numero similes, verùm colore rutilo coruscantes, saturatioribus intus stigmatis punctati. *Radix* subest bulbosa è squammis compactilis, alba, ex qua ramuli repentes nouos generant bulbos.

Hemerocallin Matthiol. vulgus Lilium silu. nominat, cuius flores colore perquàm pallido, vt Dioscor. ait, adeò vt fulgentis auri modo rutilent. In hist. Germ. Rote Goldlilgen. Hemerocallis. Boh. Lilium zlate.

Camer. Figura à Camer. pro hoc Lilio posita non placet. Facilè crediderim Lonicerum sub his verbis (Lilium croceum, Gelb lilgen / quod excrescit interdum ad duos cubitos, læditúrque à nimio Sole) scribere de Lilio rubente maiori, quamuis figura id minùs exprimat.

Dodon. Gall Lilium alterum rubrum ab Herbariis Martagon dictum. Item hist. fl. & in fol. Lilium purpureum maius, quod Matthiol. Liliũ syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse, ait: quod tamen verisimile est Hemerocallida non esse.

Hist Lugd. p. 1493. Lilium purpureum maius Dodon. de fl. Et pag. 1498. Hemerocallis prior Matthiol.

Anguill. de hoc Lilio ait esse Martagonis speciem radice alba, floris magnitudinis Lilii, & epistola 13. ait: Non inuenitur planta quæ meliùs correspondeat Hemerocallidi Dioscoridis, quàm Cinorrhodon Plinii, id est, Martagon Liliaceum, Lilium rubens vel croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognominat.

Lobel. & Pena Adu. Lilium purpureum siue Chymistarum Martagon. Gall. *Lis orangé*. Colores Lilio candido quæsitos mangonio fuisse, etsi rei rusticæ Scriptoribus Plinius asseueret, tamẽ purpurei Lilii duo genera spontè non arte oriri cum Dioscor. plurimi montes hodiè testantur.

Matt. not. Senésis vocis huius ignarus, Phœniceum Lilium, valdè alioqui notum, dicit esse, colore perquàm pallido Diosc. falsò teste adducto.

Tabern. icon. & hist. Rot heydnisch Lilien. Martagon rubrum. Figura Tabern. placeret pro Hemerocallide Matthioli, quamuis aliter sentiat, qui ei patrocinari statuit.

C. Bauhin. Phyt. Lilium 4. siue croceum maius, rubens Plinii: Lilium rufum Trago. Aliquando flore pleno reperitur, vidimus & candido. Item apud Matthiol. Lilium croceum maius, rubens. Plinii fortè Hemerocallis Dioscor. Brunf. Fuchs. Gesner. Lilium rubens Dodonæo. Lilium rufum, Lilium purpureum maius Lugd. Camer. Fuchsio & Lonicero. Lilium croceum. Tab. Liliũ croceum maius. Gesnero Martagon. Lilium purpureum maius Cæsalpino: Lilium sylu. aureo flore. *Tragi Lilium rufum mihi* ad minus referendum videtur non ad maius. Idem etiam de Lilio rubente Fuchsii & Gesneri: Tabern. Liliũ croceum maius mihi videtur potiùs ad minus accedere, nec velim eius figuram ponere pro Hemerocallide 1. Matthioli. Camer. apud Matthiol. nouam figuram ponit pro Hemerocallide. 1. quæ nõ placet, & quæ fortè Lilii rubri minoris. Lilium purpureum maius Lugd. huc non referendum existimo, vti antè dictum, maius pro minus scriptum. Martagon Gesner. de hortis f. 204. huc non pertinet. Cæsalpini descriptio conuenit minori Lilio rubenti.

C. B. Lapsus Typog.

Cam. not.

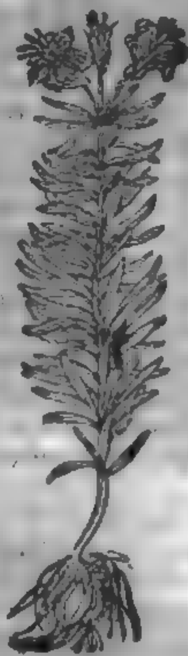
Locus. Nusquam non prouenit (teste Matthiol.) in Italia, quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Ego Lilium croceum maius siue rubens vidi Basileæ in horto Di. Doct. Fœlicis Plateri: Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. Wirtemb. delatum ex Marbach ducatus Wirtembergici, vbi florebat Iunio.

Tempus. Et licet secundum Dodon. purpureorum Liliorum in Medicina incognitus sit vsus, & facultas incomperta. Sçit tamen Lobel. bulbos Lilii punicei eadem posse quæ Diosc. vult de Hemerocallide.

LILIVM RVBENS VEL CROceum minus.

Descriptio. Squammatus bulbus *caulem* promit angulosum striatum, altitudine sesquicubitali, cui temerè folia numerosa adnascuntur atro virore splendentia, perquàm angusta, secundum longitudinem neruosa: *caulis* fastigium in aliquot pediculos firmos, punctis rubris variegatos, modicè hirsutos diuiditur: quorum vnicuique *flos* insidet Liliaceus, colore ex rubro flauescente seu croceo, folia intus sulcata & punctis saturatioribus notata habens, odore suaui, *staminibus* & *pistillo* flori concoloribus.

Lilium rufum, Germ. Rot goldgilgen, Plin. & Diosc. testantur Lilia rubra arte fieri posse, quod an verùm sit necne, ii affirmare poterũt, qui hoc experti fuerint. Neque satis constat Trago, an hoc Lilii genus Plinius Rufum dixit.

Hieronymus Brunschvveig Narcissum vocauit, nec temerè quidẽ, cùm & Theophr. ipse lib. 6. cap. 6. Lilia Narcissi voce appellarit. Crediderim equidem radicem huius quoque Lilii, sicut & albi, maturandis & emolliendis quibuscunque abscessibus prodesse.

Pingit Brunfel. Germ. Lilium hoc croceum minus, sub genere alio Lilii Goldwurtz & Goldgilgen / aut Rotgilgen.

Apollin. Gelb lilien / cui tribuit easdem vires, quas Lilio albo.

Meminit Anguill. tertiæ speciei Martagonis radice alba: quam existimat Hyacinthum Homeri, Theocriti, & Pausaniæ, ac Ouidii: ait etiam Dioscor. & Theophrastum huius plantæ meminisse. Non errauerit (opinatur Gesner. horti.) qui Hemerocallidem alpinam appellauerit. Pingitur ait idem postea à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu viuit &c.

Gesn. not. Gesnero an hîc assentiendum dubitamus. Si enim Matthiolus hoc Lilium intelligit per Hemerocallidem, quod non existimamus, flores malè picti. Dodon. & Lobelius Hemerocallidem ab Lilio rubro minore separant.

Clusius vocat Lilium rubrum minus non bulbiferum. Hist. Lugd.p.1493. Lilium purpureum maius [scribendum, vt iam diximus, erat minus] Dodon. Item p.1494. Alterum purpureum Lilium minus.

H. Lugd. err. Hyacinthus Ouidius.

Dodon. Gall. Lilii secunda species κρῖνον πορφυρῦν.

Lilium rubrum, Lilium rufum. Ouidio Hyacinthus. Belg. roode lilien. Hist. Lat. fl. & in fol. Ouid. Huius generis Lilium Hiacinthum appellat ab Hyacintho adolescente:

Flos oritur, formamque capit, quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est, [is enim fuit author honoris]
Ipse suos gemitus foliis inscribit: & ai, ai.
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaph. Bionis Eidyllio 9.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ αἶ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Vt & Virgilius in Bucol. Æclog.3.

——*Phoebo sua semper apud me*
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

Dicitur rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubeus, subinde nominatur purpureus. Existimatur & iste Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis instar rubeat. Sed non omnibus hæc sententia probatur, quibus ferrugineus non alius videtur, quàm ad cæruleum accedens &c. Hyacinthum purpureum siue rubentem Recentiorum plerique Hyacinthum Poëticum appellant, at nobis magis placet hunc scriptum Hyacinthum dici. Theocr. Eidyll. 10. Hyacinthum γραπτὸν, id est, scriptum appellat. Pausanias Corinth. lib. 2. Scriptum Hyacinthum aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit. Sunt inquit, corollæ ex flore contextæ, quem κοσμοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum illum existimo: est enim ei tum magnitudine tum colore persimilis: habet præterea easdem luctus indices literas.

Lobel. & Penæ in Obs. pag. 84. & Adu. pag. 61. Lilium purpureum minus, Chimistarũ Martagon. Gall. *Lis orangé.* Ital. *Giglio rosso.* plant. icon. pag. 164. Martagon Chimistarum. Lilium purpureum siue Phœniceum vulgare. Lobel. 84. Teut. 204.

An Camer. apud Matth. Germ. Rote Gold-gilgen/Hemerocallis.

Tab. err.

Tabern. icon. & hist. Groß gold gilgen. Lilium aureum maius. Quamuis Compilator maius vocet, huc reducimus, quia figura satis accedit ad minus: præterea maioris bonam figuram alio ponit titulo, miror eum qui Patrocinium Matth. suscepit, hanc figuram maluisse assumere primâ Herocallide. Casp. Bauh. Phyt. Lilium 11. siue croceum minus.

Lilium croceum minus, Basileæ in hortis prouenit; Nos habemus Montbelgardi in horto E.C. id etiam collectum in Passauant in horto Dj. ab Andlavv. plantaui in horto E.C. Hoc Lilium reptrices propagines ex se dimittit multas.

LILIVM PHOENICEVM DILVTVM.

Descriptio

Lob. icon. Pl. p. 164. Martagõ Chymistarum alterum: Lilium phœniceum dilutum Teut. 204. C. Bauh. Phyt. Lilium 5. siue phœniceum.

LILIVM CRVENTVM LATIFOLIVM.

Bulbo innititur omninò tali, quali Lilium albũ: *caule* verò donatur, nón vt cætera Lilia, crasso, qui *florem* producit unicum, cruentum, sex foliis latis constantem. Cauli folia rara, valdè lata, Plantagini similia.

Tabern. icon. & histor. Breyt bletterich blut gilgen: Lilium cruẽtum latifolium. C. Bauh. Phyt. Lilium 6. siue cruentum latifoliũ. Tab.

LILIVM BVLBIFERVM MAIVS.

Descriptio

Bicubitali interdum assurgit *caule*, firmo, crasso, *foliis* septo liliaceis, subatris, in summis alis crassiores *bulbos* gestans, & amplos *flores* rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores huius plantæ, antequàm flores ferre incipiat, bulbis secundum caulem inter-

inter folia natis non minùs donatæ sunt, quàm reliquæ duæ species: sed quando robustiores sunt floresque aliquot annis protulerunt, vix, nisi in summo caule, vbi in alas diuiditur, & secundum flores, maiores bulbi nasci solent.

Liliacea stirps, seu Lilium bulbiferum 1. siue vt Clus. appellat cruentum, Martagon bulbiferū 1. Liliacea stirps Clus. seu Liliū bulbiferum, siue vt appellant, Lilium purpureum siue rubrum maius, Martagon bulbiferum maius.

Lobel. Obs. Lilium cruentum bulbos gerens summo alis diuiso caule: Lilii cruenti varietas Martagon, cui flores rutilant, bulbos nucleis stipatos summo caule alis diuiso profert. Icon. Pl. pag. 165. Lilium cruentum Teut. 205.

Hist. Lugd. Lilium cruentum bulbos gerens Lobelii.

Casp. Bauh. Phyt. Lilium 7. siue bulbiferum latifolium.

Tempus. Floret hæc planta Liliacea cum duabus subsequentibus Iunio, alia aliâ paulò maturiùs, semenque perficit Augusto, bulbi in alis (inquit Clusius) hærere solent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorsum spectantes agere solēt, tanquam ad communem matrem terram aspirātes, & illâ se condi cupientes.

Locus. Hæc quidem nullibi spontè nascens à Clusio obseruata est, sed cā primùm Liræ conspexit Clusius in horto Mariæ de Brimeu, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis breui tempore communis facta est, atque etiam nunc Viennensibus ac aliis vicinis, Clusii operâ: nam ipsa aliquot maiores bulbos è Belgica mittebat.

Solent verò tum hæ, tum aliæ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florū gemmas ostendere incipiunt, à formicis admodum infestari, sic vt eo tēpore nunquam immunes ab ipsis conspicere liceat: non secus ac Pæoniæ flores antè quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præsertim qui plenus est, & ille etiam explicatus atque apertus.

LILIVM BVLBIFERVM INCANVM.

Descriptio. Vix cubitalē (inquit Clusius) excedit altitudinem, *caule* etiam est firmo, striato, ex viridi nigricātibus *foliis* prædito, quæ tamē cum summo caule incanâ lanugine pubescunt: eius *flores* igneo rubore non rutilant, vt in superiore, sed magis pallescunt, & ad Lilii punicei nō bulbiferi maioris colorem plurimùm accedunt. Eius adultioris caules paucos etiam bulbos, eósque superiore minores, nisi in summis alis gestare solent.

Liliacea stirps, Lilium puniceum, siue, (vt Clus. hist. appellat) cruentum: Lilium bulbiferum, siue Martagon bulbiferum 2. Et Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum, Martagon bulbiferum incanum. Clusius proponit figuram quæ est Ic. Pl. secundo loco Lilii cruenti bulbos maiusculos gerentis, vbi duæ figuræ sunt sub vno titulo.

Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. bulbiferum incanum.

Locus & tempus. In montanis pratis Austriæ & Styriæ spontè crescit, sed rarior inuentu. Cæterùm omnium flores terram spectant, & per interualla in summo caule nascuntur, foliáque ad pediculum reflexa habent: semen etiam in trigonis capitibus duplici serie in singulis angulis cōtinetur, fuscū, planum, cartilaginosum: radix luteo Ochræ colore infecta est, quam ob causam à Germanis Goldwurtz/ id est, aurea radix appellatur.

LILIVM BVLBIFERVM REPENS.

Descriptio. Squammato *bulbo* cum aliis huius generis conuenit: cæterùm *caulis* firmus, striatus, cubitalis, ac maior multò, maculis nigris notatus, lanuginosus, in alas diuisus, *flores* multos profert amœnos, Lilii formâ, nec non aliquatenus, odore, ex senis repandis aliquantùm foliis, multo croco tinctis, intrinsecus multis litis asperatis (qua parte & color folii medii dilutior punctisq; saturatè sanguineis notatis: extrinsecus lanugine leui perfusis: quorum non nulla elatiorem, latiorem, saturatioremque costam, profundo vtrinque ad latera sulco, habēt: medium florem obsident reliquorum instar sena *stamina pistillumque* triquetrum, eodem cum flore colore prædita: *folia* ferè Martagonis, quorum alis bulbi frequentes insident. Multùm se propagat bulbis ac etiam maioribus repentibus.

Lubet hic subnectere Clusii descriptionem quæ sic habet: Inter Lilium purpureum bulbiferum maius & incanum, media est magnitudine, nonnunquam etiam primum æquat: sed caules sunt infirmiores, gracilioresque, ipsique cum foliis dilutiore virore præditi: flores secundo generi similes. Hoc perpetuo fœcunda bulborum inter folia nascentium sobole onustum est: eiúsque radix priore minor à lateribus propagines spargere plerumque solet, quæ ad singula genicula in candidos bulbos excrescentes, subinde nouas in circuitu plantas producunt, Lilii rubri minoris non bulbiferi modo: eius bulbi in alis nati, secundæ speciei pares, priori tamen magnitudine inferiores: omnésque terræ commissi sui generis plantam procreant, & secundo anno in cau-

lem bulbillis onustum excrescunt. Ferunt tamen omnes hæ plantæ in capitibus triangulis semē latum cartilagineum subfuscum, quemadmodum Lilium vulgare, quod non sterile est, sed sui generis etiam plantas profert: verùm quæ ex bulbillis in alis natis crescunt plantæ longè citiùs adolescunt.

An Gesner.hort. Lilium rubens seminiferum, Lilia crocea quæ semina in caule habent? An Clus.Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum minus, Martagon bulbiferum minus, Martagon bulbiferum pratense. In hist. Martagon Liliacea stirps: Lilium puniceum siue (vt vocat) cruentum, Lilium siue Martagon bulbi-bulbiferum 3? An Lobel.Obs. Lilium quartum Lilio purpureo maiori par: flore Martagonis rutilo: & secundum caulem sesquicubitalem bulbulis à medio ad summum vsque ornatur: Lilium cruentum 4.Icon.Plantar.p.168. Lilium cruentum secundum caulem bulbulis donatum Teut.205. An Dodon. Lat. Lilium purpureum tertium, Lilium bulbiferum? Histor. Lugdun. Lilium cruentum aliud Lobelii. Casp.Bauhin.Phyt. Lilium 9. siue bulbiferum minus.

Locus & tempus. Habemus copiosè in horto E.C. quod se facilè multiplicat ex bulbulis deciduis, quales etiam Stutgardiæ collectos plantauimus. Bulbulos interdum fert priusquam florem producat: alioqui in magnam crescit altitudinem & multa fert Lilia.

LILIVM CROCEVM flore pleno.

IN Iconibus colore depictis Ill. Principissæ expressa hæc figura anno 1608. colore est croceo.

LILIVM BVLBIFERVM cruentum angustifolium.

LObel.Iconibus Plantarum. p.166. Martagon cruentum angustifolium exiguos alis diuiso caule nucleis compactos bulbos gerens, Teut.166.

C.Bauh.Phyt. Lilium octauum, siue bulbiferum angustifolium, Lobelio Martagon cruentum angustifolium.

LILIVM FLORE NVTANTE ferrugineo duplex maius & minus.

Descriptio. FVluus huius bulbus ex squammis acuminatis compactilis, subdulci & viscido sapore, fibris donatus albidis, aliis in imo, aliis quà *cauli* committitur, quem erigit bicubitalem, teretem, punctis rubētibus maculosum: cui ex interuallis radiata circumnascitur *foliorum* Liliaceorum atrouirentium series: circa caulis etiam summum, singularia *folia* temerè quà fors tulit apponuntur: caulis fastigium ornant Liliacei penduli *flores*, sex foliis pinguibus purpurascentibus, sanguineo saturatiore guttatis, reflexis admodum, constantes: quorum meditullium occupant totidem ferruginei *apices* cum *pistillo*, odore graui.

Cordus sic descripsit: Caulem erigit plerumque bicubitalem, teretem, gracilem, & viridem, solidumque, inferiùs purpurascentibus maculis conspersum; foliis quincuncialibus longitudine, & duarum vnciarum latitudine, glabris, ex rotundo turbinatis, & pinguibus vestitum, iisque iuxta annexum angustioribus, supernè nigricantibus, infernè autem viridibus, eminentibus, ramosisque, à tergo & in mucrone coëuntibus venis: flores æstatis initiò proni summo cauli adnascuntur Lilio figura similes, multò tamen minores: nā senis vncialibus constant foliis medii digiti latitudine, sursum reflexis, colore in pallido rubentibus, infusq; purpureis maculis conspersis, substātia pinguibus, carnosis & glutinosis:

stami-

stamina ferunt singuli flores sena, foliis numero respondentia, in quorum extremitate oblongum & transuersum quiddam est, colore in rufo purpureum, rubiginoso puluisculo, statimque pereunte conspersum: è medio staminum prodit incuruus apex in triquetrum rubénsque capitulum desinens, viridi & triquetro folliculo insidens, qui defluentibus florum partibus solus remanet, & resupinus sursum incuruatur, paulatimque increscit, donec vncia longior & semuncia latior fiat, qui inferiùs angustior existit, idē sex eminentibus angulis totidémque lateribus cōstat, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini contigui, paruorum, latorū, planorum, leuium, sibi inuicem superiacentium & flauorum seminum ordines continentur. Radicem habet bulbosam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, crassis, acuminatis & flauis aut luteis squamis, veluti nucamentis sursū spectantibus compositam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus se propagat. Saporem habent lentum, glutinosum & nauseosum, tam flores quàm radices, Lilii sapori respondentem. Nascitur in syluis & fruticetis locis, tam editis quàm planis.

Clusius in post. hist. duas proponit icones: vna est titulo Lilii montani siue sylu. 1. maioris, quæ apud Lobel. Ic Plant. pag. 168. est pro Hemerocallide flore rubello, Teut. 207. Alteri verò iconi apposuit Clus. titulum Lilii montani siue sylu. 2. minoris, eam autem iconem Lobel. inter icones Plantini p. 168. ponit pro Lilio mōtano. L. 85. Teut. 207.

Asphodelus.

Brunf. Germ. Goldwurtz / Goldgilgen. Apud Doctos, inquit, nec apud Diosc. certum nomen nondum inueni: quamuis aliqui ad Hastulam regiam & Affodilum aptare velint. Communia Herbaria, Affodilum nominant, quod G. Heydnische blumen / vel Heydnische gilgen appellant.

Hastula regia.

Cord. in Dioscor. Hemerocallis syluestre Lilium est, quod Germ. Goldtpolne / siue Goldwurtz appellant. Pharmocopolæ verò Asphodelum, sed falsò. Goldt lilgen etiam dicitur.

Hemerocallis. Lilium silu. Asphodelus falsò.

Gesner. Cord. in hist. addit figuram ex Trago dicens: Hemerocallis rubens, quæ Italorum Martagon videtur, quo pro Asphodeli imperiti quidam hactenus abusi sunt. Olim in ea fui (inquit Trag.) sententia, vt crederem Goldwurtz & heydnischblumen esse Asphodelum seu Hastulam regiam Dioscor. sed animaduerti non esse, nec video quò rectiùs referri possit hoc Lilii genus, quàm ad Hyacinthum Poëtarum, de quo Virgilius Aecgl. tertia & Ouidius. Idem mecum sentit Marcus Platearius.

Martagon. Hyacinthus Poetarum.

Appollin. fol. 94. vocat Goldwurtz / wildschwertel quod non placet.

Fuchs. hist. cap. 40. Asphodelum Officinarum Affodilum, Germ. Goldtwurtz / Asphodelum fœminam vocat, quam propriè Hastulam regiam vocari dicit, hanc exhibet pro Asphod. fœmina, Theophrast. lib. 3. cap. 12. & pro Asphodelo Hesiodi, & Galeni lib. 2. de alim. facult. Hastulam regiam etiam Apulei putat. Verùm in Ic. libro Fuchsius mutata sententia vocat Lilium purpureum & Goldtwurtz.

Asphodelus fœmina. Hastula regia propriè. Fuchsii inconstantia. Lilium purpureum.

Cornar. In Germania pauci aut nulli verum Asphodelum norunt, nam ea radix quam Officinæ Asphodilum corruptè vocant non est. Nostris dicitur Goldwurtz. Hemerocallidem Dioscor. dictam Plinius ex Theophrast. Hemerocalles appellat lib. 21. cap. 10. & de eo rursus eodem libri cap. 21. Galeno Hemerocallis appellatur, Herbariis Lilium syluestre aut marinum. Nostris Meerlilien aut wilde heydnische lilien. Quidam tamen hunc Asphodelum esse: Alii & verisimiliùs, Narcissi speciem volunt.

Theophr. Golius in Onom. Hyacinthus, Goldewurtzel / heydnisch blumen. Asphodelus idem. Hastula idem. Oportebat scribere quem Hyacinthum intelligeret. Autore Matthiol. Inter Lilia meritò annumerari potest quod Martagon Chymistæ appellant, & Fuchsius Asphodelum fœminam putauerat esse, sed hanc suam mutauit sententiam, sui erroris conscius factus. Item Epit. cum add. Camer. pag. 571. Martagum Chymistis.

Golius notat.

Apud Anguill. fit mentio Martagonis vulgi & Alchimistarum, radice lutea, de hoc loquentem, vt puto.

Martagon Vulgi & Alchim.

Dodon. Gall. ἡμεροκαλλίς, Lilium sylu. in quibusdam Officinis Asphodelus, quā non sine magno errore vsurpant pro Asphodelo. Belg. Lolckens von Caluarien / heydens blumen & wilde leilien. Hist. flor. & in fol. Lilium syluestre: Gall. *Lis sauuage*. Non ampliùs ergo facit Hemerocallidem.

Hemerocallis. Non est Asphodelus Lilium silu. Dod. mutauit sententiam.

Diligenter inquirendum qua in re differat Hemerocallis hæc Lobelii à suo Lilio montano. Ostendimus autem Clusium eam iconem ponere pro Lilio montano siue silu. 1. maiore.

Cæs. Lilium in syluis vulgò Martagon, Liliū silu. Lilium purpureum gerens florem.

Thal. Harc. Lilium purpureum silu. falsò pro Asphodelo habitum, Goldwurtz passim. H. Lugd. Martagon Matth. Camer. hort. Lilium silu. Martagon flore subrubro & albicante falsò olim pro Asphodelo habitum. In hist. Matth. Germ. dicit flore penè albo.

Lilium purpur. Diosc.

Tabern. icon. & hist. par. 2. pag. 527. heydnisch lilien mänlein / Lilium Sarracenicum mas. Item ic. p. 640. & hist. par. 2. heydnisch lilien das weiblein.

Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. siue montanum nostrum maius. Clusio Lilium sylu. 1. Gesnero purpureum mas. Lilium 20. siue Martagon mōtanum minus. Idem apud Matthiol. Lilium 16. siue Martagon flore rubello, an Hemerocallis Dioscor. Huius duas proponit icones Tabern. nomine Lilii Sarraceni maris & fœminæ. Vt verùm fateamur nondum intelligimus diuisionem C. Bauhini, dubii hæremus an Tabern. Lilium Sarracenicum mas, sit nostrum Lilium flore nutante maximum de quo paulò pòst.

Lilium purpureum Martagon dictum flore inclinante, vidi Ferrariæ in horto Monasterii S. Dominici à l'Angeli, Patauii in horto Triuesani. Montbelgardi spontè copiosè in monte *Bar*. Ex horto meo transtuli in hortum E. C. Basileæ Frater obseruauit in monte Mutetz, vbi etiam obseruaui. Geneuæ in montibus abundat. Passim vtrumque genus Clusii prouenit in siluis & vmbrosis pratis Leytenberg, eorúmq; mōtium, qui à Calemberg Austriæ, ad Alpes vsque procurrunt: Nascitur & in plerisque Styriç ac Vngariæ siluis, atque montibus illis siluosis, qui non procul Francofurto in ripa Mœni sito, ad Septentrionem absunt. Minus autem olim obseruare meminit in multis Germaniæ siluis, non modò editiore loco sitis, sed etiam in plano. Plantatur hodie in hortis hic Narcissus: (inquit Tragus) sicut alia quoque florum genera, volup-

Locus.

tatis gratiâ. Aliâs in altissimis syluis Heluetiorum,& eâ quoque quæ Hercynia dicitur, nec nó monte Tonitrui, qui à Vuasgoia non longè abest,sponte sua prouenit.

Lilii Martagonis Vires. Qui difficulter vrinam reddunt, radicem in vino decoctam bibant: prodest id medicamenti mulieribus, inquit Tragus, quibus menses impediti sunt. Omnes calidi abscessus & tumores radice tusa emolliri possunt, præcipuè verò mammarum & genitaliū. Quidam vini fæcibus priùs concoquendam tradunt. Radix in cinerem redacta,cumque melle temperata,illita alopecias explet. Reliquas cum Lilio albo vires obtinet.

Perhibet quoque Camer. Empiricos vti radice in contusis membris & vlceribus. Contra Dodon. dicit: Vsum hoc Lilii genus in medicina nullum habere,cùm tamen olim illi Hemerocallidis vires ascripserit. Minimè tandem viribus,quas Apollinaris ei tribuit,fides est habenda.

LILIVM FLORE NVTANTE ALBO.

Descriptio. Lilii montani siue siluestris tertium genus siluosis montibus ad Francofurti Septentrionem inuentum, humile, Secundo generi proximum: florum tamen colore varium: nam antè quàm explicentur, foris carnei quodammodò coloris sunt, explicati verò, intus albi, & notis quibusdam purpureis insigniti.

Similem stirpem habui, inquit Clusius, munere N.V.Boisot veteris amici, quæ tandem adoleuerat perinde ac primi generis plantæ: sed eius radix Ochræ colore minùs tincta, quàm superiorum. Sed Francofurtensis quidam cuius vnam habebat, cuius flores interiore parte omninò niuei, nec vllis notis distincti. Habui etiam à Doctiss. viro Ioachimo Venerio similis plantæ bulbum Burdigalâ missum, cuius forma ab illius bulbo non differebat, sed eius caulis & folia magis cădicabant, flores autem antè quam expanderentur multâ lanugine erant obsiti: explicati verò prorsus niuei, nec vllis maculis infecti, staminum apices non ferruginei coloris vt aliis, sed flaui.

Est nobis Montbelgardi in horto Ill.C. Wirtemb. Lilium flore nutante, quod cæterà simile præcedenti flore lacteo, staminibus herbidis, quibus insident apices lutei: pistillus virescit florens Iunio. Attulit Gener Io. Henricus Cherlerus Româ ex horto insignis Parmacopæi Coruini. Floret Montbelgardi Iunio.

LILIVM FLORE NVTANTE MAXIMVM.

Descriptio. B*ulbus* maximus profundè in terra latitans: *caules* aliquot cubitorum: florum ingens numerus, qui videntur minùs maculati: *folia* angustiora videntur, multò plura, & quædam verticillatim disposita.

Hoc primùm vidi in Than Alsatiæ vrbe in horto Dj. à Pfirt parte vmbrosa, vnde transtuli Montbelg. in hortum Ill.E. C. Witt. Obseruauimus postea in Duc. Wirtebergici vrbe Marbach in horto Ludimoderatoris florens Iunio.

Hoc genus suspicamur depingi & describi à Lobel. Adu. par. 2. Lilium silu. siue Hemerocallis moschata Polyanthes, Martagon Imperiale nuperorum, Insulanis nostris Gallo-Belgis, *Martagon à l'Espinette*: Hoc Lilii montani nouum genus à florum fœtura coronata, *Martagonis Imperialis* nomine insignitum aut vocitatum, conspexi. Peregrinæ elegantiæ plantâ gauisus sum. Elapsis aliquot annis mihi huius bulbos nonnullos munere dedit D. Ioh. de Fráqueuille, stirpium & florū rariorum callentissimus qui annis plus decem illos Insulis à quodam Botanico nactus est & aluit, fouitque studiosè in horti deliciis, vbi rarâ transplantatione florum pyramidatum aceruum, centum viginti & plurium, suauissimo spectaculo, iucundissimi Rosæ Moschatæ odoris æmuli, densissimè bicubitalem ex purpureo fuscum caulem fastigiantem. Flores pares, similes Hemerocallidis secundæ nobis modò descriptæ; dilutiores & lucidiores, per exortus quinque aut sex variè & fusè caulem ornant, fortuitis ex fusco purpureis maculis latioribus diffusi, circum agunt & coronant. Semen in vasculis compressum, aliis ferè par & simile: Hoc primi ante omnes Botanici Gallo-Belgæ nacti sunt: sed vnde delatum nescio. An icon. Pl. 168. Hemerocallis flore rubello, T. 207.

An Clus. Lilium montanum 4. quoddam genus, cuius flores primo non dissimiles, sed seriùs sese explicare soliti, illique non insuaui odore prædit.

MARTAGON ALBICANS PICTVM ad iconem cum coloribus.

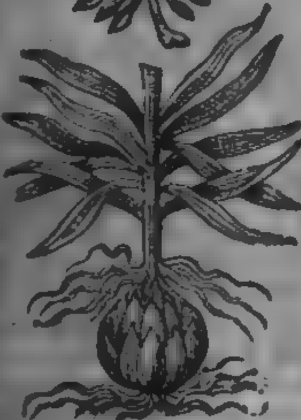

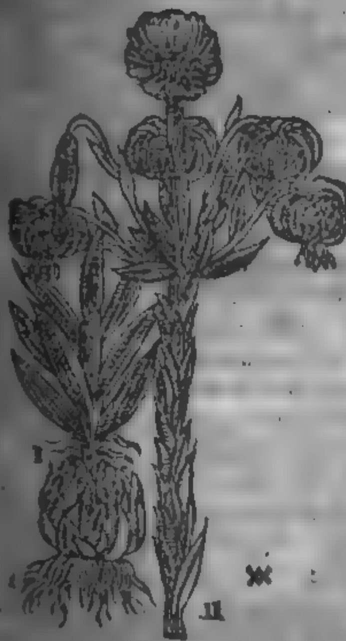
MArtagon flore albicante, qui hoc anno 1605 non floret in horto Ill. Princ. sed pictâ coloribus icone exprimere curauimus, totus albidus est cum colore subcæruleo & punctis plurimis notatus, apices cum capitulis longis purpureis, altitudine excedebat quatuor pedes, Anno 1604. Iunii 2. Goldtburg vti ascriptum iconi.

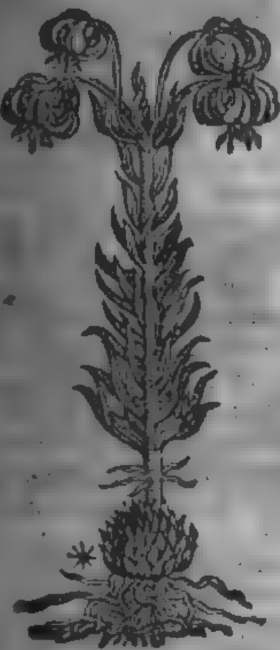
LILIVM FLORE MINIATO NVTANTE, siue Hemerocallis Chalcedonica aliquibus.

Descriptio

EX *radice* bulbosa, emergit *caulis* bicubitalis, minimi digiti ferè crassitudine, ima parte punctis rubentibus guttatus, cæterà virescens, cōcauus, paulò postquam è bulbo eluctatus est, radiatas fibras circumquaque emittens: per quem frequētia oriuntur folia indigesta, Lilii Martagonis, striata, acuminata, per marginē nonnihil veluti pilosi ostentantia, sapore oleraceo prædita, *flos* cauli summo reflexo insidet plerumque vnus, aliquando duo aut plures, colore phœniceo pulcherrimo, quorum singuli Liliaceis similes senis foliis constant, vtcunque angustiorib⁹ quàm Lilii albi, hæc striis notata, quæ extrorsū reflexæ, ceu Martagonis, apicibus circa caulem coëunt, prominentibus, nudis, miniatis apicibus, quos pallida *stamina* sustinent, quorum medium obtinet *pistillum* apicibus concolor. *Semina*, Clusio teste, sunt in angulo so capite plana, Martagonis aut Lilii syluestris semini ferè similia, sed nigriora, minora, neque adeò spongiosa, terræ commissa prodierunt, planáque foliola tulerunt: *Radix* vtplurimùm non est adeò magna vt quidam existimant, sed Lilii semestris radicem haud multùm superat, coloréque dum recens eruta est adeò illi persimilis [etenim si diutiùs extra terram adseruetur purpurea ferè tota est & subinde quibusdā notis saturatè rubentibus inspergitur] vt etiam in stirpium cognitione admodum exercitati, nisi eas inter se conferant, difficilè discernere possint: Huius tamen radix è tenuioribus squāmis contexta est, nec minùs fibris suprà & infrà quàm illa donata.

Bulbum accepi (inquit Clusius) qui primis annis vnicum florem semper mihi protulit, tandem quaternos, altero tum insequente anno senos, eósque omnes ex summo extimóque caule simul prodeuntes, quemadmodum alteri floruit, tredecim flores extimo caule, eóque vnciam lato, sustinens, saturatè rubentes cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam subrotundo caule vt meus tulisset. Sed & Patricia quædam Viēnensis aliquot habuit plantas, inter quas vna extimo caule duas vncias lato tres & viginti flores tulit. Gen. Io. Van der Dilf plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cæpit anno octonos, proximo autem insequente quadragenos protulit. Pictura à Rassio mihi donata vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. Binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaterna, altera septenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, nō temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut siluestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, vt vnus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterā quidem ille duodenis foliis constans, & quodammodo gemellus, vt in secundā subiectā icone videre licet. Cæterùm duorum generū esse videtur hæc planta: vna videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sanè longā experientiā didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere iis quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurā nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatę, quibus color purpurascēs fuit, dilutiores protulisse flores: aliæ contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia [vt initiò existimabam] constitui possit, plurimùm ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno, paucos, aut vnicum duntaxat, habuisse obseruauerim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures vt plurimùm proferre flores animaduersum.

[illegible]

Ob floris venustatem plerisque Italię locis *Rizo de la Signora* appellatur hæc planta.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 169. Hemerocallis Chalcedonica purpuro sanguinea polyanthos. Lob. 85. Teut. 208. wilde lilien vom Caluarien / von Constantinopolen mit vole bloemen Belg. Iterùm Hemerocallis Bizantina altera Teut. 208. In indice Hemerocallis flore rubello: Belg. Schoon Claer welle lilie von Caluarie. Lilium Calcedonicum miniatum, siue Hemerocallis, admodum elegans hoc Lilii genus ob floris decus colorísque flaminei nitorem: vtriusque Cinnabaris natiui & factitii, intensi aut diluti coloris, miniati tintillatione splendidiorem: eius duas va-

rietates aut plures obseruare licebit. Præcox, quinos, senos, denosque vt plurimùm profert flores: & nonnunquam eius radix excrescit & luxuriat vt caulem edat duorum ternúue digitorum latitudinis, qui Lobel. & Peræ in Adu. amicisque sæpè triginta & plures flores protulerunt. Serotinum quandoque diu multisque annis vnicum florem edit: at temporis consequentis plures, sed seriùs, superioris Martagonis floribus elapsis, erumpunt flores quemadmodum amici nosque iamdiu obseruauimus. Caulis cubitalis, cætera non dissimilia. Lilium rubrum, *Z. siniare*, Lilium rubrum siue miniatum Chalcedonicum Constantinopoli missum, *Sultan Zambach*, ab aliis denominatum *Corona di Re*, hoc est, Corona regia, &c. Habetur præterea Lilium Byzantinum minus saturato flore *μανωδὲς*.:. Lilium Byzantinum miniato dilutiore flore. Relatum est, conspectas esse Lilii huius Byzantini plantas, quæ florem ferrent prorsus niueum, in cæteris alteri parem.

Histor. Lugdun. p.1498. Hemerocallis altera Matthioli: quæ Lugduni in horto quodam Dalech. industriâ creuit.

C.Bauh. Phyt. Lilium 17. siue Martagon purpureo sanguineum polyanthos. Hemerocallis 2. Matth. Chalcedonica Lob. Lilium 18. siue Martagon phœniceum vnico flore Clusio. Lilium rubrum Zufiniare. Lobelio Hemerocallis Bysantina.

Locus & tempus. Floret Iunio aut paulò seriùs. Constantinopoli Viennam Clusio delatum, ex hortis vltra Bosphorum in Asia sitis bulbi allati: Nouo Vere solet emergere. Lilii genus flore vnico minii coloris inclinato, vt Martagon, habui Montbelgardi in in horto E.C. missum Stutgardia, vbi florens vidi Iulio: folia vorare solent insecta quædam rubra: in horto Montb. protulit 2. flores. D. à *belle fontaine* Vesuntio misit mihi bulbum cum hac inscriptione: Hemerocallis Chalcedonica. Heidelbergæ siccâ plantâ nos donauit Dominus Sprengerus.

Vires. De facultate huius comperti habemus nihil, nisi Dodonæo Circumforaneorum aliquis, quorum plena sunt omnia, pertinaciter resistere conetur.

LILIVM PRÆCOX NVTANTE flore rubro.

Descriptio Habebat [inquit Clusius Hist. post.] Ampliss. vir Io. Martorf. Pat. Franc. genus Lilii rubri ex Stutgard. Ill. D. Wirt. horto acceptum, quod vno ferè mense maturiùs Byzantino flores proferebat: nempe sub finem Maii aut initium Iunii, vt mihi referebant qui viderant. Erat autem *floris* color (illorum testimonio) minùs satur & & longè dilutior eo, qui in floribus præcedente capite descriptis apparet: *caulis* sanè, vt ex planta quam mihi donabat deprehendere licuit, gracilior & breuior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinem non multùm excedens: *folia* quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: *bulbi* squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Bizantinû) longè etiam breuiores erant: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batauos sequente proximo anno vnicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valdè afflicta fuerat,) eius, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat. Licet autem maturiùs altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. Cæterùm, sub initium anni 1594. monebat me Thobias Roelsius, Io. Somer varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturiùs Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multò breuiora essent, ac paullò latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot vtriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Lilium præcox nutante flore rubro, tenuifolium.

Valdè autem diuersum est Angustifolium 3. Clusij, non quidem floris formâ (nam eius etiam folia circumuoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento maiori non bulbifero similis est, tum situ, foliorúmque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert *folia*, cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar penè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium *flores* profert non eodem ortu, vt in Byzantino, sed in summis alis, inter angustissima foliola *περιφύλλων* nascentes: an vtriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit, ait autor noster: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio pòst iconem suis coloribus expressam ad me mittebat idem Io. Somer, qualem ille depingi curauerat ad normam eius plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. Illius floris (Exot. par. 2. Append. 2.) colorem plurimùm ad Mali Aurantij præmaturi colorem accedere obseruabam: odorem autem non adeò suauem vt eius quod præcedente capite descriptum est, sed potiùs Lilij montani flauo flore odorê referre. Habebat porrò Amplis. vir Nic. Vanden Branden Consiliarius Bruxellensis plantam similem Somerianæ, quæ anno à Christi natiuitate 1602. longè etiam plures tulisse fertur flores in vnico, sed illo plano, caule: anno autem insequente non minorem florum numerum tulisse ad me scribebat. Cæterùm aliud eius genus reperitur etiam præcox & angustifolium, longè nitidioribus floribus quàm Somerianum præditum; nam prorsus miniatos illos fert, vt Byzantinum, certè magis saturos quàm Somerianum, nec eos inodoros. Præfectus Cursorum Bruxellêsis sub extremum annum 1602. pusillum bulbum eius generis mittebat, quem ex Italia recenter accepisse scribebat: & licet is bulbus Nucis Auellanæ magnitudinem vix superaret, sequente tamen anno quatuor flores tulit eius quem dixi coloris: eius etiam folia licèt angusta vt alterius, magis tamen saturâ viriditate prædita, & magis splendentia mihi videbantur, atque inordinatè quemadmodum flores in caule nascebantur: obseruabam etiam eius caulem & folia non adeò breui marcescere vt alterius, sed diutiùs perdurare. Vtrúmque genus, ab ijs qui diu aluerunt, Martagon Pomponij vocatur, & hac appellatione ex Italia se accepisse asserunt. Rarum adhuc est in his Prouincijs, quia adnatis difficillimè se propagat, nec apud quempiam ipsam plantam semen præbuisse intellexi. *Lilium R. præcox 3. angustifolium.*

De hoc Lob. Adu. part. 2. inquit. Eximio ornamento decorat Botanicorum paradisos Hemerocallidis Macedonicę tenuifolię miniati coloris: Lilii siluestris montani Macedonici, & Mar-

Martagonis Pomponei, splendissimi miniati coloris, D.I.Someri: Martagonis Pomponei Someri: Lilii rubri præcocis Clusii, luculentus flos, incaminatè fulgens, miniati coloris &c. Debetur hæc planta, præfato D. Somero, qui primus eius bulbum è Macedoniæ montibus effossum in Belgium detulit, & amicis communicauit. Hanc quoque aliquot annis ob florum decus N.C. Arebergius studiosè coluit, nec non alii Mediodurgenses.

LILIVM NVTANTE FLORE FLAVO.

Descript. Elegans Lilii montani genus à nemine quod Clusius de sciat scriptum: cuius bulbum misit Io.Robinus & descripsit, florem habere ex aureo flauescentem, foliis instar Lilii montani, aut Byzantini, vt sunt Lilii montani siue Martagonis Matth. flores. Misit ad me, inqt, Burdegala eruditiss. Io. Venerius istius Lilii crassos bulbos, monebat alterum altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus obseruasse, cuius flores nullis punctis internè distincti: nasci in *Cagetre en bareilis* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium aliis, vnde ipse retulerat. Ac se spontè nascentes eruisse natos in monte *Campsauro* vocato, & alio in loco qui à Lilio nomen sumsit.: istique à rusticis *Consol* appellari, id est, Consolidam, quòd eius radice contusâ & impositâ, tam hominum, quàm animalium vulnera, mirum in modum curari referant: atque adeò Pyrenæorum montium incolas nullum aliud remedium vsurpare.

Lilium montanum flore flauo Lobel. & Penæ Adu. non dissimilem vultum, ortum, & natales haber, montium nempe Pyrenæorum, Lilio Bizantino miniato aut syluestri montano Lilio.

MARTAGON FLORE LVTEO PRÆCOX.

Descriptio

Hemerocallidem siue Martagõ flore croceo, quod Turckisch Bund vocant, vidi flauescentem cum octo floribus infrà reclinatis in horto Stöckii, nõdum tamẽ expansis Iunii 8. videtur præcocior ea Hemerocallide, quam habent in horto Principissæ, in qua nondum apparent flores mẽsis Iunii 9. Eius flores sunt miniati vt ait hortulanus: Martagonis autem crocei flos apertus fuit 11. Iunii, intus punctis notatus, capitula apicum crocea ferè.

CORONA IMPERIALIS SIVE Tusai aliis.

Descriptio. Radix bulbosa, rotunda, crassa, diuersa à Liliorum forma, est enim compressa ex magnis crassissimis & succulentis squammis compacta, colore interdum albo, nonnunquam etiam purpurascente, sæpè pallido, odore fœtido & viroso, vti & foliorum: Colchicum olente, Clusio verò hircum, nares etiam procul feriente, qui eruit binas & ampliùs libras pendentem. *Caulem* tollit singularem, bicubitalem aut etiam altiorem, digitali crassitudine, inferiore parte plusquàm pollicari, firmo, intus fungoso, viridi, rotundo, quidem, sed ad cubiti altitudinem striato, *foliis* magna parte stipatum numerosis, splendore viridanti nitentibus, Liliaceis vel Lilii montani floribus Lob. pluribus indidem ortis, æquali ordine, aliis inconditis, nullo nixis pediculo, sed latiore sui parte cauli adnatis, ita vt appendices paulùm eminentes ab iis propagatis caulẽ reddant nonnihil angulosum. Supra autem densius

Odoru. Folium.

hoc foliorum agmen, caulis ad pedem, nonnunquam etiam cubitum protenditur nudus, sine foliis, gracilior quàm inferiùs, & teres, neque striatus & viridis, sed læuis & purpurascentis coloris, Serpentariæ instar maculosus, qui in summo totidem pænè in angulos desinit quot *flores* sustinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, senos, aut plures, omnes Vere quasi æqualiter, sed contrario situ nascentes, singulósque inter bina folia inferioribus longè minora & angustiora, æquali ferè longitudine, quum *flores* primùm erumpunt, inter folia latent, candicantesque sunt, deinde paulatim incrementum sumunt, vnà etiã succrescente eã caulis quæ illos sustinet nudã parte: florum verò *pediculi* qui sexunciales in augmento deorsum inflectuntur è quibus flores penduli sunt circum circa regum coronas imitati, Lilii candidi, vel Martagonis pares, flammeo colore rutilantes, Lobelio ex phœniceo rubentes, patuli, senis constant foliis latis, per extremum mucronatis, pulchra striarum saturatiorũ, siue purpurearum Clus. discursantium picturâ variegatis, laciniata cæsurâ subinde ludentibus, vngue autem, inquit Clusius, singulorum foliorũ nonnihil foris eminente, & ex nigro purpurante, quorum vniuscuiusque fundum obscuriore colore pictum obsidet gemmantis liquoris margarita argentea limpidissima & dulcissima, pertinacis durationis, post multos etiam dies à resectione, de quo liquore Clusius ait: Flos absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli mo-

lium siue corona Imperialis Teut. 210. Item pag.172. Corona imperialis phœnicea duplici corona aut serie florum. Teut. 211.

Aduers. par. 2. pag. 512. Lilium siue Corona imperialis Herbariorum, cuius varietates peramœnæ & perquàm speciosæ Belgio & Anglo-Britaniæ iam nostra ætate inquilinæ, oblectationi oculorum magis, hortorúmque ornamento, quàm naribus dicantur: tetrum namque hircinum halant odorem Imperiales Coronæ, quarum varietates in caule, flore, & folio perspicuæ. Præcocior quæ statim Martio, necdum lapso floret: folio lato est, dilutiore viridi, & flore non dissimili, sed pallidiore, à frigore fortè. Quæ media, est elatior, folio itē pallidiore sed angustiore: & flore item dilutiore. Platicaulos, vt Liliū albū & Martagon siue Hemerocallis Byzātina interdū euētu fortuito fit Imperialis Corona numeroso florum incremento: foliis angustioribus, & Minii coloris saturiorib', floribus aspectu iucūdis, quales floruere Londini in horto D. Ioh. de Franqueville Anno 1600. & Hacknei in horto Nobiliss. Baronis Eduardi Zouche 1601. Serotina latioribus foliis atrouirentibus: flore autem ex saturo phœniceo colore. Multis numerosísque latioribus foliis constat, stipatim bicubitalem caulem ab imo amicientibus, florum elegantissimorum saturorum duplici serie coronáue, nonnullísque floribus caulis comosum fastigium internascentibus, aspectu iucundissimo. Hæc variis in hortis alitur & in honore habetur.

Corona Imperialis varietas.

Corona præcocior.

Corona media.

Corona Polyphyllos siue foliosa.

Inter syluestria Lilia Dod. Lat. venit & numeranda Imperialis Corona dicta *Lale* & *Tursani* patriis vocibus appellari affirmatus.

Hist. Lugd. Corona Imperialis Dodonæi. Corona Imperialis 1. Königskron / Königslilien. Et Corona Imperialis 2. polyanthos, Gefült Königskron / Lilium Persicum, *Tusai*, aut *Tonsai*.

Tempus. Floret Aprili, interdum etiam Martio, si aëris temperies paullò calidior fuerit. Semen Iunio maturum. Nusquam spontè nascentem hanc plātam conspexit Clusius, sed Constantinopoli delatam, eo quo ad Maximilianum II. Viennam euocatus est anno, primus Belgicæ hortis communicauit: & in Viennensibus reposita fœliciter prouenit. Ante ipsius tamen discessum ex Belgio eius iconem [qualem Dodon. in purg. hist. Append. exhibuit] Ill. V. Ioh. Brancioni miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser. Ducis Fer. Med. Obseruaui Stugg. in hort. Ill. E. C. vnde translata in eius hortum Month. floret Martio, ac hiemem fert non reposita: Visa etiam Basileæ florere eodem tempore, ac semen maturum proferre Iunio.

Locus.

Vires. An apud Turcas medicum aliquem vsum obtineat, non intellexit Clusius, arbitratur tamen venustatis & ornatus potiùs causā hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob vllas eius facultates.

Hemerocallis vires licebit videre antè.

CORONA IMPERIALIS MONSTROSA.

Ex Iconibus coloribus depictis Illustrissimæ Princ. 1608. In magna icone multò plures

erant flores ac folia. Est mōstrosa Corona Imperialis.

LILIVM PERSICVM SIVE SVSIANVM.

Descriptio. Donauit D. Cherlero meo Nobiliss. Cortusus Patauii inter alia raritatis plena, Lilium, Persicum ei dictum: cuius *caulis* procerus, non multùm crassus, cubitalis, rotūdus, *foliis* ab ima parte sursum vorsum densè stipatur, Lilii crocei foliis, angustioribus, acutioribus, digitalis longitudinis; longè quàm Coronæ imperialis angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, siue quodammodò æruginosi (inquit Clusius,) qualis in Tulipæ foliis conspicitur, contorquentur verò illa, buxeíque sunt odoris: summus caulis longum gerit thyrsum *florum*, sesquiuncialibus & longioribus pediculis hærētium, numerosorū, pendulorum, terrámque spectantium, Leucoii bulbosi, Theophrast. & nolas imitantium, fenis foliis constantium, satura purpurà tinctorum, siue, vt ait Clusius, foris purpuræ valdè obsoletæ colore præditos, internè autem dilutiores, inodoros, vnguibus subuirescentibus. Ex vmbilico sex inæqualia *staminula* prodeūt purpureis apicibus primùm conspicua, qui obuersi, flauo polline conspersi apparent: tria deinde longiora staminula coëunt, stilúmque medium florem occupātem æmulantur. Sequuntur deinde sexangula *capita* siue triangula, quorū singuli anguli bis alis sunt prædíti. Coronæ Imperialis capitibus ferè similia, sed minora & breuiora: *semine* etiam simili, paululùm tamen breuiore: *Radix* qualem nos habuimus bulbosa, Pomi Arancii magnitudine, subrotunda, fissa: magnis squammis lo-

ricata, ex albo flauescens, tenui membrana cincta, substantia eius qualis in reliquis bulbis: Ima sessilis foramine plurimùm pertusa caulis vestigio. Sapor substantiæ peramarus, horribilis

Sapor

Odor.

Clusio radix est magna, Tusai radici penè æqualis, è paucis squammis contexta, candidioribus tamen & aliquantulùm longioribus, nullóque tetro aut graui odore nares feriente prædita.

Nomina.

Missi aliquoties pauci bulbi Tusai bulbis permixti cum inscriptione Tusai *Fior Persiano, si domanda Penachio Persiano*: tandem postremò acceptus *Susam-giule* appellatione, quod è Susis primùm Constantinopolim allatus sit: hácque adeò causâ Lilium Susianum nuncupaui (ait Clusius.) Munere Magnif. V. Iac. Contareni patricii Veneti ex Italia in Belgicam Ill. Io. de Brácion missus bulbus *Penachio Persiano* nomine, bicubitalem aut ampliorem tulit caulem quinquagenis floribus onustum, nullum autem semen: imò ne germinauit quidem subsequente anno: illius iconem dum florebat suis coloribus exprimebat Raphaël de Coxia Regius pictor, & exemplar mihi mittebat, ex qua nostra icon imitata: flores sunt magis patuli, quàm in pictura expressi. Iconem habeo cum magno artificio depictam munere Nicolai Rassii Regis Galliæ Chirurgi, qui Hyacinthi nomine appellabat. De hac planta scribebat Alphonsus Pancius: *Penachio Persian: è pianta bellissima, & è specie di Giglio ò Martagon, diuerso della Corona Imperiale.*

Lob. Obs. Adu. par. 2. & Ic. pl. pag. 170. Lilium Persicum Lobelij, vulgò Pennachio Persiano. Histor. Lugd. Lilium Persicum Lobelij. Camer. hort. p. 89. & Tabern. icon. & hist. Persische Gilgen/Lilium Persicum. C. Bauh. phyt. Lilium 12. siue Persicum maius & minus, Lutetiâ ad nos misit D. Iohan. Henricus Cherlerus. Audimus nos Guillandinum existimasse *Pennachio Persiano esse* Hemerocallidem: verùm hæc opinio, mihi non satisfacit, multa non respondent & in primis color.

Hemerocallis Guill.

Floret Aprili, semen illius maturum cum Tusai semine aut paulò pòst: Inter bulbos Constantinopoli missa fuit Viennam: ternos tulit caules, singulos ternis floribus præditos, hic vicenis, ille tricenis, tertius plurib⁹. Bulbos cũ selectissimis quibusq; aliis rigida & aspera hiẽs corrupit. Non modò flores, sed abundè semen maturũ protulerunt Lugduni Batauorum. Verisimile est [autore Clusio] è Susa vrbe Susianæ regionis Persidi vicinæ primùm delatam fuisse Constantinopolim.

Camerar. hort. Lilium Persicum: Ital. *Pennachi del Persiano* apud nos quidem perdurat etiam in hyeme non nimis acri, sed bulbus semper decrescit, nec florem quod ego sciam, in Germania produxit. In Belgio & Germania rarum admodum fuit: Angliæ hodie alienigenarum opera conseruatur & propagatur, Lobel. Passim in hortis Italiæ colitur, vnde à Cherlero elegans allata: speciosos ex Italia ad nos attulit Cl. D. Bierdunpfelius Med. doctor, & studii botanici sagacissimus excultor, quos hortus Ill. Ducis Montbelg. habet. Floret Maio & Iunio, Montb. postea periit: vidimus Argentinæ in horto Dj. Frid. Meier.

LILIVM ASPHODELI RADICE Luteum, siue lilio asphodelus quorundam Flore luteo.

AD vnũ vel duos cubitos excrescit, *caule* tenui sed rigido, tereti, cauo, læui, absque foliis in

Descriptio.

summo in aliquot *ramos* diuiso, *radice* fibrosa, glandulis appensis donata, Asphodeli radicum æmula: multæ oblongæ ab vno capite descendentes, foris buxea, intus alba, sapore subdulci, ex earum *annexa* fibræ quædam crassiores serpunt, quibus in plures plãtas multiplicantur. *Folia* ei sunt numerosa, Porri aut Asphodeli, longa, carinata, striolis per longum donata: flores odore planè & formâ Lilii, sed colore penitùs luteo, post flores inquit Dodon. crassæ, triangulares gignuntur siliquæ in quibus semen nigrum & splẽdens, Pæoniæ paulò minus.

Gladiolus Indicus.

Gesner. de hort. in append. Gladiolus Indicus à Calceolario missus Typhæ similis, radicibus nodis Filipendulæ similibus, quẽ iamdiu in horto habet, iisdem ferè floribus quibus Canna, nempe croceis, Lilii specie, sed ii sine semine decidunt. Lilium luteum Ephemerum quod Turcicum aliqui vocant, alii Gladiolum Indicum, quem Asphodelis cognatum deprehendi: &c. Si Gesnerus intelligit, Lilium non bulbosum, comparatio floris cum canna [scilicet Indica] non placet.

Lilii species. Lilium luteum, Ephemerũ. Gesner notã Liliflorus. Lilio Asphod. Lilium luteum.

Lobel. & Penæ: Asphodelus Lilii florus & Lirio-asphodelus, lilium luteum vel Asphodelum Pharmacopœis Venetis.

Dod. in post. hist. non meminit ampliùs Lilii non bulbosi lutei maioris & minoris, sed tantùm vnum tradit luteum, & aliud obsoleto colore rubens: de quo mox, sicuti etiam de luteo.

Cæsalp. Liliagines vulgò appellantur duæ Asphodelis affines, floribus croceis, figura & magnitudine Lilii. Maiori caules cubitales, flores ampli, colore quasi igneo, qui celeriter marcescunt. Altera minor in totum non excedens dimidium cubitum, floribus aureis, radices vt in Asphodelo, maior in Vere tantùm floret, minor diutiùs propagatur. Hemerocalles videtur apud Diosc. præsertim quæ maior: cui Diosc. teste Bulbo ingenti similis, videtur autem accipere globum radicum ingentem. Theophr. inter suffrutices coronarios recenset. Theodorus Elium vertit. Hermol. in Diosc. non Elium legendum putat, Sed Lilium marinum. Plinii Hemerocallis descriptio detruncata videtur ac deprauata vt patet conferenti cum Diosc.

Histor. Lugd. Lilium non bulbosum, Hemerocallis Dod. Et p. 1590. Liriasphodilus, Liliflorus Lobelio. C. Bauh. Phyt. Lilium 21. siue luteum Asphodeli radice. Tabern. icon. & hist. Geel Aphodelien, . Asphodelus Liliaceus luteus i. Clus. Pann. Liliasphodelus luteo flore elegans & odorato, Vng. Zeod Leliom: Croatis apud quos etiam flore albo inueniri asserunt *Illian Zuuet*. Idem hist. Liliasphodelus luteo flore.

Camer.

Camer.hort. Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore luteo, odorato admodum. Profert interdum germina in summitate caulis, vbi flores sine semine deciderunt, quæ terræ commissa statim radices agunt.

Locus & tempus. Peregrinũ Belgio: Floret cũ Lilio purpureo maiore & paulò antè, Lilia candida præcedens, Dodonæus. In Vngaria maximâ copiâ spontè nascentem in multis vliginosis pratis, non procul ab oppido munitiss. Nemehvvyvvar inueni, Clus. Lilium non bulbosum flore luteo plantani in horto Ill.E.C. vbi facilè prouenit & se multiplicat, non ita tamen vt purpureum, semina proferens. Montbelgardi nondum vidi: Hanc plantam primùm obseruaui Basileæ in horto Di. Doctoris Fœlicis Plateri. Frater Casp. Bauh. attulit mihi Patauio ex horto Di. Triuesani, qui annotauit dici à Guillandino Asphodelum Hermaphroditum Recentiorum. *Erisembach* Arabum.

LILIVM RADICE ASPHODELI PHOEniceum, siue Lirioasphodelus quibusdam.

Descriptio. NOn admodum absimilis est hæc planta Lilio Asphodeli radice præcedenti, sed in singulis partibus maior, *radix* quippe cõsimiliter glandulis oblogis, filo connexis, strumosa, alba, gustu propemodum fatuo: *caulis* digiti crassitudine, duos cubitos altus & maior, fistulosus, enodis, cuius fastigium in aliquot alas diuiditur: *folia* maiora, carinata, latiora, quàm Lutei: *flores* in caulium ramis, altero tãtò maiores, Liliaceis pares, foliis senis constantes, colore tristiore rubent intrinsecus, lutea linea per medium decurrente ad vngues vsque totos luteos: extrinsecus verò folia ad luteum, magis deuergunt.

An Camer.hort. Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore subcroceo.

Clus. Hist. Liliasphodelus puniceo flore quem Hemerocallidem esse Dodonæus censet. Hemerocallis. Hemerocallis flos est qui nocte tabescit, Oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste, quale istud non bulbosum Lilium, præsertim quod purpureum & fugacissimum est, hoc enim vno tantùm die Hemerocallis vnde dicta. viget, matutino siquidem tempore exortum vesperi flaccescit, quamobrem & propriè ἡμεροκαλλὶς ab vnius diei pulchritudine dici potest: Cum Dioscor. etiam descriptione conuenit exceptis radicibus. Flores proponit vnius generis Ochræ luteo colore: alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocollidem aliquam esse πορφυρανθὴς nomen, inter nothas appellationes repertum ostendit: Neque obstat Dod. in fol. quod Dioscor. Hemerocallidis magno bulbo similem tribuit. Omnia nomina conueniunt excepta tantùm Bulbi Hæmatici appellatione: πορφυρανθὴς autem vox purpureo propria est.

Lobel. Obs. Lirioasphodelus phœniceus. Sunt qui Ephemerum & Hemerocallidem dixerunt Porphyranthes. Plant.ic.p.94. Lirioasphodelus Lob.48. Teut.127. An Bellon. Lilia rubra Turcarum?

Gesner. hort. Lilium rubens arundinaceum Turcarum Bellonio. Si quis à radicis forma Cynorrhodon vocare voluerit aut à foliis Cannorrhodon, non absurdè fecerit.

Dod. de fl. & in fol. Lilium non bulbosum flore rubro purpureo.

Tabern. icon. & hist. Asphodelus Liliaceus rubens Rot Affodil lilien. Histor. Lugd. pag. 1590. Lirioasphodelus phœniceus Lobelii. Et p. 1499. Lilium rubrum non bulbosum, radicibus tantùm differt à Lilio non bulboso luteo, quas multùm fibratas habet. Non separabo à Lirioasphodelo, donec aliquis me moneat vbi viderit talẽ plantam.

C.Bauh. Phyt. Lilium 22. siue rubrum Asphodeli radice: Hemerocallis Diosc. Theophrast. & Plinii non potest esse Hemerocallis Theophr. est enim frutex. C.B. nor.

Locus. Lilium non bulbosum habeo in Horto Ill.E. C. Wirtemb. Montbelgardi, quod mirè multiplicat, quotannis floret, semen autem non profert. Basileæ obseruaui in horto D. Fœlicis Plateri: Suâ autem propagante & reptante radice odiosum, ac multò magis quàm præcedens. Valdè luxuriat (vt Clusius testatur) in omnibus Austriæ, plurimisque Germaniæ hortis.

Vires. Facultates Lilii non bulbosi incompertæ sunt, cùm nullius hac ætate in medicina aut cibatu sit vsus. Hemerocallidis vires tradit Dodon.

GLADIOLVS SIVE XYPHION.
Cap. XIV.

Descriptio. CVm Iride bulbosa multã habent similitudinem Gladioli, *folia* cultrata, striata, caulem vagina tanquam conclusum aliquousq; circumplectentia: *caulis* sesquicubitalis, singularis, teres, geniculatus, nonnihil, circa summitatem maximè, purpurascens: cui *flores* longâ serie è vagina prosilientes adnascuntur, quasi intorti, longi, aliquomodo similes Iridi, sed minores multò, nunc vno versu eodem vergentes, nunc duplici, colore suauerubenti, formâ Liliacea, foliis senis constãtes, quorum tria inferiora, Zonam habent per longum decurrentem, modò saturatiùs purpurascentem, modò in medio albescentem, *apicibus* atro purpureis medium occupantibus. *Radix* duobus constat bulbis, gustu acri, altero alteri incumbente, alteroque magis quàm altero vegeto,

adnatis quoque per intermedias fibras subinde bulbillis quibus se propagat, sub bulbis sunt duæ radices satis crassæ, tres vncias circiter longæ, præter fibras quæ desunt in icone Matth. Nostra etiam figura iam empta sculpta displicet.

Hunc porrò Cordus hist. suâ diligenter sic descripsit. Victorialis fœmina, id est silu. Gladiolus, rectum & mucronatum emittit folium: è quo alia duo aut tria erumpunt, Irid. similia, multò tamen angustiora, utrinque striata, & Iridis modo sibi inserta: iunceum, teretem, cubito longiorem, & glabrum *caulem* amplectentia: in cuius summitate quinque, sex aut septem egregiæ figuræ & coloris *flores*, Sole cancrum ingrediente, se proferunt, à se inuicem distantes, in vnam partem caulis se inclinantes, & deorsum nutantes: constant hi sex foliis, vncia parum longioribus, simul ab vno exortu prodeuntibus: ex quibus quatuor semuncia paulò latiora sunt, colore roseo, sed multò lætiore & pulchriore: interdiu, cùm Sole tanguntur, ignis & scintillarum modo exteriori superficie coruscantia, & veluti flagrantia, reflexis labris profundioris calathi figuram referentia: reliqua duo foliola prædictis multò tenuiora sunt, ac intra florem constituta, inferiùs aliquantulùm prominent, & candidam, longam, & in medio latiorem maculam habent, quam vndique purpurea linea circumscribit, & terminat: superiori floribus folio stamen subest trifidum, & inter hoc & folium singularis apex. Floret paucis diebus, ab inferiori parte incipiendo: aperiente enim se qui in summitate est flore, inferior flaccescit & clauditur: floribus singuli folliculi succedunt, in rotundo modicè oblongi, tenuibus venulis distincti, Nucis Auellanæ quantitate: qui cùm immaturuerunt in tres partes diuiduntur, & tenuia, paleacea, flauaque *semina* ostendunt: in quibus rubens, cartilagineus, & paruus est *nucleus*: *radicem* habet non profundam, paruam, rotundam, bulbosam, ab ima basi versus germen turbinatam, aliquot crinitis & reticulatis tunicis, veluti loricis vestitam: quibus detractis duo exigui candidi, carnosique apparent bulbi vno alteri insidẽte, superiori quidem Veris initio, minore sed vegetiore: inferiore autẽ maiore & latiore, verùm flaccido & fungoso: perit enim & flaccessere incipit, prioris anni bulbus Veris initio, supernascente alio: itaque simul decrescentem & increscentem radicem habet: nonnunquam etiam inferiori subest tertius bulbus, sed adeò flaccidus & inanis, vt inter effodiendum (quia non est spectabilis) negligatur, dum floret superior & minor bulbus increscit, vincitque soliditate & qualitate inferiorem: nam cùm flaccescere flos incipit, digiti crassitudinem, & globuli figuram acquirit: fibras ab inferioris bulbi base emittit tenues, cãdidasque: saporem radix habet præ cæteris herbæ partibus excellentem, nempe dulcem & modicè acrem, relinquit enim in palato aliquandiu linguam & fauces aliquãtulùm vrentem & saliuam elicientem. [flores & folia idem faciunt] acrimoniam.

Xiphion seu Gladiolum cæruleo flore describit Tragus, cuius descriptio integra pòst tradetur sub Iride tenuifolia Michelfeld.

Gesner. Gladiolus vernus. Gladioli segetalis [linguæ ceruinæ Apulei Dodon.] plerisque dicti, flores [purpurei:] vulgò appellatur *Monacucie*: Arab. *Kasiflore*. Ital. *Gladiole*. Et quamuis Diosc. tradiderit quòd superior radix magnitudine inferiorem superet, plerumque tamen contrarium visitur. Plin. hac in historia à Diosc. dissẽtit: siquidem in palustribus & aquosis inueniri existimat. Ex quo facilè crediderit Matth. Plinium illum vocare Gladiolum quem passim Officinæ Acorum nominant. Lobel. & Pena Adu. p. 47. *Ξίφιον*, Gladiolus, Germ. Schwertel. Gall. *glais*. *Segetalis* Romanis. Hæc ille qui ait Narbonense vnum habere florum ordinem, Italicum duos. Item Obs. & Ic. Pl. p. 98. Gladiolus Narbonensis. Adu. p. 47. & pag. 99. Gladiolus Italicus binis florum ordinibus.

Idem Adu. par. 2. Gladiolus minimus, minor quàm vulgaris Narbonensis Gladiolus: floribus concoloribus, minoribus vno versu digestis in pedali gracili caule: foliis item duplò minoribus. Radix Sisyrinchii aut Gladioli parui. Floret in hortis Londinensibus D. Guill. *Gois* & D. *de Franquevìlle* Maio mense. Floris omnino albi Gladioli radices & semen anno 1601. à D. I. Robino Botanico regio Lutetiâ accepimus. Sata Londini in horto D. *de Franqueuille* viguēre.

C. Bauh. Phyt. Gladiolus. 1. vtrinque floridus Matth. Lob. Italicus 2. Gladiolus floribus ab vna parte caulis digestis silu. Cordi. Narbon. Lobelij. Item hist. Matth. Gladiolus.

Nascitur Cordo editis, frutetosis & herbosis locis, magis tamen planis nec adeò altis: ac solum amat lutosum, prouenit copiosiss. in filuulis frutetosis circa pedem Lanterbergi, quem hodie montem Diui Petri vocant, vno atque altero ab Hala Saxonica miliaribus. Frequẽs in Hetruria & in comitatu Goritiensi, in pratis & in aruis inter fruges, vnde Segetalis plerisque dicitur, Matthiolo. Passim Monspelii in segetibus prouenit. Florentem vidi mense Aprili, Hanc plantam priùs videram in horto Di. Gesneri Tiguri, postea Patauii in horto publico, & Di. Triuesani, & Di. de Musali *al ponte Molin*, Venetiis, ac spontè inter Ferrariam & Bononiam: Lugduni habebam in horto: Geneuæ frequens in hortis florens Maio: in Iulii principio reperi copiosè in prato vbi Gratiola & Oenanthe quædam inter Burdigni & Thuiri florebat & semen habebat. Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. transplantatam ex hortulo meo, & ex horto Dj. à Morlot senioris: D. Agerio teste, qui plantam siccam dedit, prouenit in pratis pallidiore flore, planè albo vidi Stutgard. in horto Ill. C. Wirtemberg.

Nunc Ensis appellati radix dulcis decocta & trita farinæ admixta panem dulcem atque innoxium reddit. Per multas iuxta eam scolopendras reperiunt, teste Theophr. gaudent enim eâ herbâ, frequentesque congregantur in ea. Potest ex authoritate Dioscor. superna radix cum vino & thure imposita, spicula & aculeos extrahere. Cum farina verò Loliacea & aqua mulsa, panos discutit. Vnde eiusmodi emplastris additur. Ducit & menses apposita. Tradunt etiam superiorem radicem cum vino potam, Venerem stimulare: inferiorem verò steriles facere. Quin & supernam radicem cum aqua bibendam commodè exhiberi pueris, quibus ex intestinorum hernia, intestina in scrotum delabuntur.

Similes vires ei & Plin. lib. 25. cap. 21. attribuit dicens: Xiphii radicis superior pars cum thure trita, æquo pondere, admixto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sint ossa. Et rursus de eadem lib. 26. c. 8. Xiphii radix superior vrinam ciet. Infantibus enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ

ficæ vitiis. Et rurſus c.10. Appetentiam Veneris facit radix è Xiphio ſuperior, data potui in vino.

Galeno Gladioli radix, & maximè altera ſuperna, attrahendi, diſcutiendi, & nimirum ſiccandi vim habet. Et 8. de facult. ſimpl. med. Xiphii radix maximè altera quæ ſuperior eſt, attrahit, digerit, deſiccatque.

IRIS BVLBOSA LATIFOLIA FLORE cæruleo & candido.

Deſcrip. SEna vt plurimùm habet *folia*, lõgiuſcula & latiuſcula. Hemerocallidis Dodonæi, ſiue Liliaſphodeli foliis ferè ſimilia, breuiora tamen, alternatim inuicem amplectentia, mollia, in terram prona, ſupernè ex viridi pallentia, infernè verò incana: è quorum medio *flos* exilis, è membranaceo inuolucro, vnicus, odoratus, cæruleus [interdum lactei candoris] nouem foliolis conſtans, Iridis figurâ, quo marceſcente, vtrinque alii ſingulares ſuccedunt. Nullus eſt illi *caulis*, ſed flos longo duntaxat pediculo inſidet, vt in Croco: *radix* bulboſa, candida, Auellanæ inſtar dulcis, multiplici cortice nigricante inuoluta, cui (præſertim dum floret) aliquot, præter fibras, craſſæ, longæ radiculæ ſubnaſcuntur, vt in Hyacinthi radicibus interdum fieri ſolet.

Locus & Tempus. Huic Cluſ. Hiſp. Iridis latifoliæ purpureæ ſiue cæruleæ cognomen dedit. Hanc Hiſpani, vel *Lirio* ſimpliciter, vel *Lirio eſpandannal*, Cordubẽſes *Lirios azules*, appellant, hoc eſt, Lirium, enſiforme, & Lirium cæruleum. In Hiſtor. verò poſt. vbi eadem repetit, Iridem bulboſam, latifoliam, ſiue primam vocat. In Plant. Icon. pag. 96. Poëtarum Hyacinthus latifolius, Iris bulboſa, Latifolia Hiſpanica Cluſii. L.50. T.133.

Inuenitur in Luſitaniæ, Bæticæque collium radicibus, non procul ab Anâ flumine ſitis, & copioſè circa Antequeram & Cordubam. In Luſitania porrò Ianuario, in Bætica autem Februario florentem obſeruabat Cluſius, & eruebat, apud Belgas delata [Cordubâ enim ad amicos Belgas aliquos bulbos mittebat] nondum flores dederat, quum octẽnio poſt inde diſceſſit, ad Cæſarem Maximilianum 2. profecturus, ideóque nullum ſemen obſeruare potuit: in illis tamen, quas in Hiſpania eruebat, ſtirpibus, intimam partem pediculi, qui primum florem ſuſtinuerat, & inter folia reconditam, in rudimentum longi triangularis capituli deſinere conſpiciebat, multa candida granula continentis: quo argumento adducitur, ſemen Aprili aut Maio maturum iſtic eſſe poſſe.

IRIS BVLBOSA TOTA VIOLACEA vel cærulea.

Deſcriptio. HVic nucleatus *bulbus*, non minùs altum nobis *caulem* protulit, quã Hiſpanicus Poëtarũ Hyacinthus, pluribus vtcunque foliis ſtipatũ, paullò latioribus, inſigniter tamen acuminatis, carinatis, & interna parte mẽbranâ candidâ ſuccinctis, foris ſtriatis: *flores* binos protulit, alterum alteri ſuccedentem, inferiore paullò ortu, ex vagina laxiore quàm Hiſpanicus iam dictus, nouem foliis ſimiliter cõſtantẽs, ſed extimis repandis multò per omnem dimenſionem maioribus, extrema parte fimbriatâ, modicéque fiſsâ, cæruleo-uiolaceâ, mediáque ſui parte, pro villoſâ fimbriâ maculam luteam oblongam minorem, quæque non per folii Coſtam, vt in Hiſpanico, decurrat, habente, à cuius lateribus Zonulæ albæ virgatæ excurrunt, vbi verò arctari folium incipit, (quanquam interni, altero tantùm latius eſt Hiſpanico) per Coſtam totam punctulis cæruleis albidiſque guttatum eſt, extrinſecus autem ferè vireſcens: hiſce tribus totidem ſuperpoſita ſunt purpurocærulea, anguſtiora quàm in Hiſpanico, nec vt in illo appreſſa, ſed interuallo ſatis magno recedentia, bifido nihilominus extremo, quibus ſubſunt ligulæ, quà repanda folia ſpectant, albo purpureóque virgatæ, altera parte violaceæ: tria tandem ſurriguntur violacea, anguſtiore ceruice quàm in Hiſpanico, ſed latiore extremitate.

Hanc ſic deſcribit noſtro iudicio Cluſ. H. poſt. Craſſiore & latiore folio, ac veluti Cepaceo, viridiore, parte interiore carinato, ſiue ſtriato, multiſque quaſi bulbis argenteis reſperſo: craſſo firmóque caule, quem quaterna aut quina folia amplectuntur: binos ex vaginulis, vt plurimùm, promit flores inuicem ſuccedentes, interdũ vnicum duntaxat, nouem foliis conſtantem, violacei prorſus & elegantiſſimi coloris, interdum dilutioris, inodorum tamen, quorum tria maiora ſunt, ad terram inclinata & prona, vt in vulgari Iride, & labrorum inſtar propendentia, tria alia anguſta & extima parte bifida, aláque iis incubunt, vſque ad luteam maculam [quæ maioribus pro fimbria eſt] pertingentia, tria alia ſurrecta, ſupremáque parte latiuſcula, infima verò valdè anguſta; floribus ſuccedunt trigona laxáque capita: quibus ſemen rugoſum, fulueſcens, Erui magnitudine, quod maturum, in capitibus crepitat, ſi moueantur: radix magna plurimis membranis tenacibus, nigricantibus circumuoluta, intus alba, & ſeſſili parte fibris prædita, quæ ſingulis annis nucleos circa latera deponit. Hu-

ſus folia nouo Vere denuò germinant.

Eſt hæc Cluſ.Hiſp. Iris bulboſa anguſtifolia purpur. Et hiſt.poſt. Iris bulboſa violacea ſiue 2. Lobel. Ic. Pl.p.94. Hyacinthus flore Iridis Theocriti & Poëtarum, in Anglia proueniens Lobel.48. Aduerſ.47. Teut.150. Adu.par.2. Iris bulboſa Pyrenæa,quæ prouenit in Souton monte,Anglo-Britanica vocata minor, fortè eadem.

Quia verò Lobel.hanc Iridem primus Belgis communicauerat miſſis ex Anglia aliquot ad amicos bulbis, ſponte iſtic naſci Cluſius exiſtimabat & in Angliam profectus anno 1571.fruſtra in agris & collibus requirebat, donec Briſtolium quùm veniſſet,vbi Lobelium conueniebat, ab eo intelligeret,iſtic primùm illi innotuiſſe, ex hortis,in quibus colebatur, erutam,vnde Londinum amicis miſiſſet. Veriſimile, Hiſpanicis nauibus quæ plerumque Briſtolium commeabant, primùm illuc ex Hiſpaniâ aut Luſitaniâ delatam. Multos poſt annos eruditiſſ.vir Io.Venerius, Cluſium Exot.app.2.monebat,hanc plantam maximâ abundantiâ ſponte naſci in Pyrenæi montibus, atque anno à Chriſti natiuitate 1601.ſe inter multas myriades earum quæ cæruleum ſiue violaceum florem gerunt, vnicam plantam reperiſſe, quæ florem prorſus niueum haberet: anno autem inſequente,quùm denuò montes illos conſcendiſſet, venuſtarum plantarum quæ in illis naſcuntur conquirendarum cauſa,paucas ſimiles reperiſſe ſcribebat, quarum vnam Io.Hogelandio, alteram ipſi Cluſio mittebat. Ea præter expectationem [nam valdè adflicta] anno 1603.binos flores tulit prorſus niuei coloris,præter paruam maculam flauam, quæ vt in iis quæ violaceum colorem habent, terna repanda folia inficiebat illoſque vt violaceos odoris expertes.

Montbelgardi in horto Ill.E.C.floruit Iunio.

IRIS BVLBOSA VERSICOLOR

πολύχροος.

Deſcriptio HABVI (inquit Cluſius) anno 1592.plurimas Iridis bulboſæ verſicoloris plantas, quæ propter magnam humiditatem, à frequentibus imbribus, feraces fuerunt proferendis amplioribus *floribus*, binis ſcilicet, vel ternis: binas, quæ quaternis floribus erant onuſtæ. Summo *caulis* faſtigio innati bini ex iiſdẽ vaginis emergentes, quemadmodum in Secundo genere ſolent,alter alteri ſuccedentes,in nonnullis etiam tertius: Aliæ,præſertim verſicolores,latifloræ ſaturatiores, præter geminos illos flores in ſummo caule natos, ex ſingulari vaginâ infrà illos ſita, & altera ſequente,ſingulares produxerunt ramulos, teretes, geniculatos,ſuſtinentes binas vaginas,è quibus emerſerunt ſingulares flores, primariis non minùs elegantes, & perinde odorati. Habui etiam anno 97.multas Iridis bulboſæ plantas,quæ quaternos flores tulerunt.

IRIS BVLBOSA, CÆRVLEO & albo Verſicolor.

Deſcriptio RAdix huic bulboſa, adnatis bulbulis ſubinde ſe propagans, colore albo: *caulem* tollit ad cubitum vnum & dimidium, rectum, geniculatum, teretem; cui *folia* adnaſcuntur, carinata, pellucida, argentea membranula intrinſecus obuelata, extrinſecus colore cæſio ſtriato, quorum latera cis faſtigium,quod perquàm acuminatum vix dimidii culmi latitudine eſt nonnunquam,coaleſcunt: *flos* ex vagina glauca emicans,pediculo canaliculato inſidet amoenus, nouem foliis Iridum more conſtans, quorum tria ſurriguntur, non tamen capitibus coëuntia, ſed modicè diſſita,colore, dilutè cærulea: his totidem alternatim interiiciuntur repanda, quorum coſta per longitudinem diſcurrens ex luteo vireſcit (baſis verò tum horum tum præcedentium lutea eſt,) extremamque partem,quæ latior & ferè rotundata, magiſque terram uerſus reflexa,albam poſſident; loeoque ſupercilii æmula fimbriæ, crocea decurrit Zona ad ipſius vſque folii cum pediculo commiſſuram, à cuius lateribus interna parte obliquæ lineæ purpuraſcentes excurrunt: atque hiſce quidem tribus totidem incumbunt folia,ex albo cærulea, exactè zonam cum virgatis lateribus obtegentia, euſque donec repanda folia dilatari incipiant.ibi verò zonæ luteæ finem denudantia, bifida extremitate, introrſum reflectuntur,quibus ſubſunt ſingulis ſingulæ occultatæ ligulæ,quà repanda folia ſpectant luteæ: quà verò poſtrema hæc,albida.

Hanc ni fallimur,ſic tradit Cluſius: Et quinque aut ſex ſunt folia anguſta & tenuia,cubitalis longitudinis,internâ parte ſtriata & candicantia, externâ autem rugoſâ, viridis cum cineraceo cõmixti coloris,caulem amplexantia cubitalem, interdum etiam maiorem, nodoſum, vnicum plerumque florem, rarò binos, è membranaceis vaginulis proferentem,Iridis anguſtifoliæ floribus forma ſimilem,&c.

Tertiam hanc Iridem Cluſ.in Hiſpan. bulboſam anguſtifoliam flore vario Hiſp.*Lirio Illyric.*2 In poſt.verò Hiſtoria, Iridem bulboſam tertiam ſiue verſicolorem appellat. Plant. icon.p.95. Hiſpanicus Poëtarum Hyacinthus. Iris bulboſa anguſtifolia flore vario Cluſii, Lob.48.Teut.130.

Copioſam habeo in horto Ill.E.C.Montbelgardi.

gardis, habetur etiam Stutgardiæ: floret Iunio: eādem attulit Gener Romā ex horto Ill. legati Hispani, à Coruino Belga eiusdem Pharmacopœo experientiss. sicuti alia plura. Sæpiùs nobis prouenit ex semine sato primo anno vnicum proferens florem.

IRIS BVLBOSA LVTEA.

Descriptio

VErsicolori per omnia ferè similis (inquit Clus. in Hisp.) Iris bulbosa angustifolia luteo flore, cui à floris colore, flauæ, siue luteæ cognomen indidi, quámque Lusitani *Reliobuci*, vocabāt: In post. verò Hist. Iris bulbosa 4. siue lutea: breuiore tamen est *caule*, gracilioribúsque & ex viridi pallescentibus *foliis*: *flos* vnicus, interdum bini, cōtractiores, latiores tamen, ex vaginulis summo cauli inhærentibus prodeunt, lutei coloris, inodori, mediæ inter secundum & tertium genus magnitudinis; quemadmodum & *siliqua*, seu caput trigonum, in quo *semen* superiori simile continetur: *radix* tertii generis radici similis, quæ nucleis, non secus ac illa, propagatur. Sed hæc in flore quandam etiam differentiam habet, licet exiguam: nam inuenitur latiore aliquantulùm, saturatioréque & magis rutilante aureo colore, radice item breuiore, & crassiore, membranacea prætereà illa vagina, vnde primùm folia emergunt, sanguineo colore, à summis vaginæ oris in inferiorem illius partem radiatim desinente, magis infecta est, quàm illius, quæ dilutiore est flauo colore: nam illa interdum sanguineo hoc colore caret. Vtriusque autem, quemadmodum & Tertiæ, folia ante hiemem germinare solent.

Varietas.

Lobel. Icon. Pl. Hyacinthus Poëtarum luteus, Lob. 49. T. 132. Cuius in par. 2. Adu. aliquot tradit species.

Locus

Nascitur (inquit Clusius) pingui solo, & petrosis collibus ad Tagum sitis, supra Olyupponem, vbi eam eruebam Decembri Anno 1564. cū aliquot aliis rarissimis stirpibus, & inde ad amicos in Belgium mittebam.

Tempus

Floret tamen paullò maturiùs Tertio genere, eodem ferè quo secundum tempore: breui tamen se mutuò consequuntur, & interdum simul florere conspiciuntur.

IRIS BVLBOSA CÆRVLEA LVSITANICA.

Descriptio

QVinta (inquit Clusius) Iris bulbosa, mihi primùm conspecta Lugduni Batauorum. Nihil verò ea differt *caule*, *foliis*, & *forma floris*, ab Iride bulbosa, cuius flores versicolores, solius floris color diuersus est. Nam nouem, vt ille, *foliis* constat, quorum terna inflexa & terram spectantia, cæruleum habent colorem, venis saturatioribus à medio folio in latera excurrentibus distinctum, & ab illo ad vnguem vsque, maculā flauam satis latam, medium folium per longitudinem secantem: terna illis incumbentia & gibbosa eiusdem etiam coloris, paullò tamen dilutioris: tria surrecta folia magis satura, odor pænè florum Tiliæ: binos autem, ternósue in eodem caule fert *flores*, qui reliquarum Iridum bulbosarum floribus magis sunt serotini, usque marcidis demùm aperiuntur sub initium Iulii. Floribus succedunt triangula oblonga *capita* vt in versicolore Iride bulbosa. E Lusitania porrò hoc Iridis bulbosæ genus, paucos ante annos, primùm in Belgicum defertur. Sequente autem anno, è tribus bulbis ab amico acceptis, vnus florem longè elegantiorem iam dicto pro protulit, amplioribus labris nempe continentem, tribúsque foliis surrectis latioribus, gibbis etiam amplioribus, totúmque adeò florem multa saturatiore purpurā nitentem, & magis expansum, idem tamen qui in altero odor: caulis præterea circum nodos, quibus folia inhærebant, ex purpura nigricabat. Hæc quum mihi spontè nascens non sit obseruata, nullum nomen vulgare intellexi: sed qui hortorum cultura delectantur Batauī, Lusitanicę cognomen dederant. Omniū porro istarum florib⁹, illius præsertim quę vario est flore (quia vt opinatur Clusius, roscidum quēdam succum in lateribus exsudant) formicæ mirum in modum sunt infestæ. Præterea omnium istarum, tam illarum quarum mentionem fecimus, quàm subsequentium, flores marcescere iā incipientes, hanc peculiarem notam habent, quòd miluinorum vngium instar contrahantur: quod etiam aliorum Iridis generum floribus euenit.

IRIDIS VERSICOLORIS CLASSIS
2. Clusio.

SVnt, authore Clusio, aliæ Iridis bulbosæ species non eæ quidem aliunde inuectæ, sed seminie apud Belgas natæ, quarum historia prætermittenda non videtur, eamque ob causam, superioribus subnectendam esse existimaui. Descriptio

Prima igitur versicoloris quoddam genus est, à superioribus diuersum non foliis, caule, aut radice, his enim cum Tertio aut Quarto genere conuenit, sed floris colore: quia tria eius folia ad terram inclinata, siue labra, flaua sunt, & Quarti generis foliis propendentibus liliorum instar ferè simili: magna tamen aureā macula in prominente & reflexo labro insignita, ad quam infimo folii vngue intrinsecus excurrunt aliquot venæ quodammodò purpurascentes: tria autem gibba & illis incumbentia, dorso & alis pallent, lateribus candicant: tria verò sursum erecta, ex albo subcærulea sunt, hoc est, albicantis sunt coloris, quem subcæruleæ saturatiores vel dilutiores venæ distinguunt.

Alterius terna inflexa folia pallent, & labrum habent flaua maculā insignitum, à qua ad vnguē vsque angustiora sunt, vt in cæteris generibus, & interne quibusdam venulis purpurascentibus distincta sunt: tria gibba folia ligulam tegentia ex..... sunt coloris, vel albicant, summo tamē

gibbo pallescente: terna surrecta exalbida sunt, neruus tamen per longitudinem excurrens flauescit. Vtriusque flores odorati, Tertii generis supra descripti florum instar: radix etiam non minùs quàm in illo fœcunda producendis nucleis. Illas habui munere Ioh. Boissot anno 1586. quadriennio verò pòst, tres alias communicabat, quæ insequente anno hos flores protulerunt.

Prior quæ erit illius Tertium genus ab ipso acceptum, latiore, breuioreque fuit flore, cuius terna inflexa folia, lato & propendente sunt labro, mediâ aureâ maculâ (quam albus orbis ambit) insignito, per oras crispo, cærulei coloris, à maculâ autem vsque ad vnguem folii, extenditur neruus extrinsecus virescens, intrinsecus pallidus, multis purpureis venis in latera excurrentibus, tria gibba alataque folia purpurascentis sunt coloris, gibbus albicans, alæ cæruleæ, tria sursum erecta folia, ex cæruleo purpurascunt.

Altera, siue eius Quarta, florem habuit, cuius terna folia terram spectantia, flaui sunt coloris, aurea maculâ labrum occupante, à quo ad infimos vngues: interiore parte sparsæ sunt quædam venæ dilutiùs purpurascentes: folia iis incumbentia exalbida sunt, præter medium neruum ad extremum folium excurrentem & gibbum, qui pallidi sunt coloris, surrecta terna folia, infimâ parte ex cæruleo purpurascentibus venis sunt distincta, supernâ candicant.

Tertiæ siue Boissoti Quintæ flori, terna incurua siue inflexa folia, prorsus lactei candoris fuerunt, præter maculam illam medio labro impressam, quæ aurei coloris erat: gibba præterea folia illis incumbentia, alba fuerunt, vt & terna erecta, exceptâ illâ infimâ parte circa vngues, quæ tenue quidpiam subcæruleum habere visa est. Odorati etiam hi flores erant. Ex cuius generis semine natæ sint hæ varietates, nihil ad me perscriptum, nec forsitan quispiam tam exactè obseruauit: odor tamen qualis in Versicolore illâ in Tertio genere suprà descriptâ, me in suspicionem adducit, ex illo originem sumpsisse.

IRIDIS BVLBOSÆ VERSICOLORIS classis tertia Clusio.

QVas [inquit Clusius] Irides bulbosas primę Flauæ-Variæ à Boisoto primùm mihi missæ, semine ego nactus sum anno 1590. duobúsque illum sequentibus, subiiciam.

Vna, quam F-V. hoc est Flauam-Variam maiorem, & omnium elegantissimam meritò appellare possum, caulem non minùs altum habet, quàm Tertium illud genus versicolore flore à me tertio loco descriptum, videlicet cubitalem aut ampliorem, folia latiora & breuiora, media ferè inter illius & Secundi generis folia, florem maiusculum, cuius terna folia inflexa & terram spectantia lutei sunt coloris, & aureâ maculâ in medio labro insigniuntur, oris quodammodò purpurascentibus angustiore foliorum parte quæ gibbo integitur, intrinsecus multis subpurpureis venis in latera excurrentibus notata: gibba & incumbentia folia diluto purpureo colore sunt prædita: tria erecta valdè saturâ purpura nitent, & quasi violacea sunt, præsertim medius per longitudinem extensus neruus.

Altera etiam F-V. & latiflora, sed paulò humilior terna ad terram inflexa folia flaui coloris habet, aureâ maculâ insignita, à quâ, ad infimum folii vnguem, multis purpurascentibus venis interiore parte sunt distincta: gibba folia quodammodò purpurascunt, neruum tamen subflauum habent: tria folia erecta, purpurei sunt coloris.

Tertiæ F-V. floris forma eadem, & terna illa folia inflexa flaui coloris, aureâ maculâ insigniuntur, quâ verò parte bifidis & gibbosis illis foliis integuntur, radiis obsoletè purpurascentibus distincta sunt: surrecta terna folia ex cæruleo purpurascunt, medius autem per longitudinem excurrens neruus flauescentis est coloris, & tria aliis incumbentia, obsoleti, cui flaui quidpiam permistum est.

F-V. Quarta, etiam latiflora, terna inflexa folia pallida habet, aureâ maculâ insignita, quâ autem parte camerato folio integuntur, purpurascentibus venis sunt distincta: gibba folia, etiam purpurascunt: tria verò erectiora folia, cæruleum habent colorem.

Quintæ F-V. quæ angustiflora est, tria ad terram spectantia folia, flaua sunt, aureâ etiam maculâ medio labro insignita; & incumbentia illis folia candicant, neruus tamen eminentior quodammodò ὠχρόλευκος: sursum assurgentia folia exalbida sunt, imâ parte subcæruleis quibusdam venis leuiter distincta.

Sexta F-V. etiam angustiflora, & humilior, non valdè absimilem matri, hoc est, Primæ à Boissoto missæ, habuit florem: sed quibusdam notis secundæ ab ipso acceptæ respondentem, vt media quædam species inter vtramque censeri possit.

Latiflora est, & elatior Septima F-V. cuius inflexa folia habent latiora labra, flaui coloris, aureâ maculâ insignita, quâ verò parte gibbis foliis integuntur, ad vnguem vsque, interiùs ex cæruleo purpurascunt: gibba & alata folia etiam purpurascentis sunt coloris, gibbo tamen dilutiore: surrecta folia latiuscula sunt, & illis magis purpurascunt, cæruleique quidpiam admixtum habere videntur.

Humilior, latiflora tamen, est Octaua F-V. cui terna terram spectantia folia flaua sunt, aureâ maculâ maiusculâ notata, internâ parte quæ cameratis bifidisque foliis tegitur, purpurascentibus radiis in latera excurrentibus distincta: gibba cristataque folia, purpurei cæruleo commixti sunt coloris, ipso gibbo ex purpura flauescente; erectiora folia, cærulei purpuræ permixti sunt coloris.

Angustiflora, sed humilior etiam, est Nona F-V. cuius trium foliorum terram spectantium labra longiora sunt & pallida, orisque aliquantulùm purpurascentibus maculâ aureâ longiore insignita, reliquâ parte bifidis foliis tectâ, internè purpurascente, præter medium neruum qui aurei est coloris, foris ex viridi pallescentis: gibba cum suis cristatis foliis, purpurea, gibbus paullò dilutior: surrecta terna folia, purpurâ saturatiore nitent.

Decima eiusdem ferè altitudinis est cum superiore, eiusque terna folia ad terram prona, pallescente sunt labro, breui flauâ maculâ in longos radios desinente infecto, angustior folii pars foris virescés, internè viridibus venis prædita: alata & bifida folia, exalbida sunt, ad ὠχρόλευκον colorem tendentia: gibbus pallescens: terna folia quæ sursum attolluntur, alba sunt, medio neruo circa vnguem pallescente.

Vnde,

Vndecima, eadem quidem forma, sed dissimilis prorsus color: nam terna inflexa folia alba sunt, flauâ tamen maculâ insignita: gibba his incumbentia, purpurascunt: tria sursum erecta purpurei, seu violacei sunt coloris: breuiter non multùm absimilis est Angustifoliæ versicolori satæ, in prima classe.

Media quodammodò inter Latifloram & Angustifloram est Duodecima, eâque elatior, labris trium foliorum terram spectantium ex albo purpurascentibus, aureâ maculâ notatis, quæ medium etiam folium per longitudinem secans, ad infimum vsque vnguem angustior protenditur, eius latera interiùs saturatioribus venis purpureis distincta: folia cristata & bifida illis incumbentia, diluti purpurei, & quasi ad rubedinem tendentis sunt coloris, gibbo paulò magis saturo: similis penè coloris sunt surrecta folia, eorum tamen vngues aliquantulùm saturatiores. Istarum porrò omnium flores odorati sunt, & Tertij generis floribus versicoloribus odoris gratia respondent.

Summæ varietates in Iridib. bulbosis semine natis. Et hæ quidem summæ sunt differentiæ Iridum bulbosa radice prædictarum quæ mihi semine F. V. primæ Boissoti natæ: aliæ tamen etiam natæ, sed quarum colores proximè ad istarum colorē accederent: propterea minimè huc inferendas putaui.

Illud præterea in istarum Iridum plantis semine natis obseruabam, plurimarum vaginam illam initiò emergentem, è quâ vt in primo descriptis exeunt folia, rubri siue sanguinei coloris radijs esse affectam, non secus ac Quarti generis primæ speciei in prima Classe vaginulam.

Sed & Decimum tertium genus semine mihi natum, quod florem demum tulit anno 1594. quadriennio videlicet postquam semen telluri creditum. Cubitali verò assurgit caule, nodoso & geniculato, instar aliarum Iridum huius generis, quem ambiunt longa & angusta folia, carinata vt in superioribus reliquis: summus caulis sustinet florem reliquis formâ similem & nouem folijs constantem, sed colore diuersum: nam terna maiora labro propendēte prorsus cærulea sūt, tumente maculâ, aurei coloris à medio labro ad infimum folij vnguem discreta, his incumbentia, fornicataq; & alata folia saturæ purpuræ colore sunt, ligulámq; tegūt, terna surrecta, oblonga, angusta, saturâ purpurâ (cui rubedo leuis admixta) nitent: odor tenuis, nec ad eas quæ versicolore sunt flore suauitate accedens: capitula trigona, longáque instar capitum versicoloris, quę tamen nullum semen tulerunt: radix bulbosa vt reliquarum Iridum bulbosarum, pluresque nucleos ad latera generans. Floruit primo anno circiter quindecim dies ante illas quæ cæruleo & flauo sunt flore: altero cum iisdem, Iunio videlicet. Huic prorsus similem Hispali accipiebam anno 1596. ab eruditiss. viro D. Simeone de Touar Hispalensi Medico, vt ex eius flore, quem insequentis anni Maio dedit, obseruare potui: an verò semine ipsi nata esset, aut aliunde missa, nihil adscribebat.

Quædam noua varietas in Iridibus bulbosis semine natis obseruatur. Superioribus annis vt antè dictum est, in Flauæ Iridis bulbosæ semine natis plantis nullam varietatem obseruaueram: at anno 1597. cùm in hac, tum alijs insignem varietatem habui. Nam anno 1593. seorsim in diuersis puluinis Flauæ, Albæ, F. versicoloris semina terræ commisi sub finē Nouembris: natæ ex iis plantæ nec loco motæ, quarto pòst anno flores protulerunt: ex Flaua quidem, aut flauos prorsus, aut flauos quorum surrecta folia aut pallebant aut exalbida, vel cærulea erant, vel fuligine infecta cum fornicatis foliis: ex F. versicolore aureē, flauos, flauos item quorum surrecta folia alba erant, vel initiò labra habentes flaua aureâ maculâ insignita, deinde flauus ille color maculam ambiens cæruleum colorem prorsus contraxit, folia fornicata & surrecta saturâ purpurâ nituerunt: vel etiam alios illis persimiles, quorum tamen flaua labra oras auream maculam ambientes habuerunt virescentis ex cæruleo coloris, & alios matri similes: ex Alba verò pallidos, surrecta folia alba aut exalbida habentes, aut ex cæruleo purpurea, aut matri propemodum similes. Quam varietatem producunt reliquæ plantæ illis seminibus natæ, indicabit dies.

Ingens Iridum bulbos. varietas in Pyren. montibus. Idem Exot. par. 2. App. 1. ait. Cæterùm ex Epistola quam ad me dabat Venerius illo ipso anno quo Iridem illam niueo flore mittebat, varia alia Iridū bulbosarum genere ab ipso in Pyrenæis mōtibus obseruata fuisse intelligebam: quæ scripto comprehenderat, vt ad me mitteret exactam earum plantarum descriptionem: Verùm, dum in variis illorum montium iugis, quæ penè sexagena conscendit, perlustrandis erat occupatus, scriptum illud ipsi excidisse & periisse magno cum suo dolore: se enim non probè quænam inter illa esset differentia meminisse, certò tamen se scire, viginti sex generum descriptionem fecisse: eam autem Iridem quæ flauum aut rubrum habet florem, in earum numero non comprehendi, quoniā in illis montibus nullam similis coloris reperit.

IRIDES BVLBOSÆ ET ALBÆ.

Miro colorum incremento bulbosæ Lobelij Adu. par. 2. Irides, satu non secus ac Tulipæ præcoces satæ, semineque ortæ, albæ potissimùm, variant, quæ insigni metamorphosi, colorum varias subeunt differentias: In bulbo alioquin folio, caule, cæterisque plantæ partibus discriminis perexiguum. Has differentias alunt cultiora D. Ioh. de Franqueville nostráque vireta.

De Iridum bulbosarum viribus nihil compertum habet, aut ab aliis traditum accepit Clusius.

SISYRINCHIVM VETERIBVS.

Cap. XVI.

Descriptio Et hoc quodammodò Theoph. aut l. 7. c. 13. de Hist. Plant. ad bulborum genus redigi desiderat, quòd radice orbiculetur. Nam colore quidē penitus discrepat, candet enim, nec squamis constat. Huic peculiare datum est, vt ima [vna, Gaza legit] radix primò augeatur Hieme, tum ineunte Vere, quod in imo excreuerit, contrahatur, supernúmque crescat quod manditur. Radix (vt idem inquit de caus.) vt reliquarum generis eiusdem, dulcis est, partes verò superiores ex causa siccitatis insuaues & propemodum insipidæ.

Post Theophrast. inter genera bulborum quæ Græci fecère, Plin. l. 19. c. 5. Sisyrinchion numerat: perhibens, mirum imas Sisyrinchii radices crescere Hyeme: Vere autem, cùm apparuerit Viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sisyrinchium maius.

Descriptio

IRides bulbosas proximè, sine controuersia, subsequi debet planta quædam flore Xyridis, minore tamen, & orbiculata, vt Xiphium, cuius duo genera in Hisp. peregrinatione à Clusio obseruata, Maius & Minus.

Maius sic describit: oblongis angustisque *foliis*, mollioribus quàm Iridis bulbosæ folia, & ad Allii aut Hyacinthi botryodis folia proximè accedentibus, striatis, viridibus, & humi plerumque fusis: rotundo, dodrantali, striato, firmoque *caule*: qui ex multis inuolucris tanquam è vaginulis, *flores* promit quatuor aut quinque, alternatim prodeuntes, hoc est, vt primo marcescente alter succedat, deinde tertius, & sic deinceps, Xyridis potiùs florem referentes, quàm Iridis, ex nouem foliolis compositos quorum tria vt in iam descriptis Iridibus bulbosis, deorsum inflexa, pro fimbriâ, luteam maculam etiam habent: alia tria sursum aliquantulùm attolluntur: tria vero reliqua, quæ in aliis ligulam tegere solent, surrecta, summa parte diuisa & bifida. Est verò totus flos pulcher aspectu, coloris cærulei, præter maculas illas, & odore quidem præditus, sed valdè fugaci: floribus succedunt *folliculi*, vaginis quibusdam cutaceis inclusi, adeò tenui membranâ constantes, vt *semen* rotundum, paruum, subrufum, quod in illis continetur conspici possit: *radix* bulbosa, gemina, planta ipsâ florente, & altera alteri insidens Xiphii modo, superior, plena, candida dulcis, edulis, & pueris expetita, inferior [flaccida totam nimirum substantiam ad se trahente superiore, vt in Croco Xiphio,] & tandem euanescens cum inhærentibus fibris: multiplici verò cortice reticulato, crasso, nigro integitur, Xiphii radicis instar, & adnatis sese propagat: nam quinas, interdum etiam senas, aut plures plantas quarum singuli bulbi suo retiformi tegmine inuoluti erant, alio villoso capacioreque teguméto simul compressas eruere memini, in collium supra vrbem Olyssiponem accliuitatibus, apud suburbanum Magn. & Gen. viri Ferdinandi Corinho, equitis Lusitani, multis peregrinationibus in exteras regiones factis, clari: atque etiam Gadibus, non procul à ponte, qui eam insulam continenti nunc coniungit: vnde eius bulbos in Belgium ad amicos mittebam.

Locus.

Clus. Hisp. & hist. post. Sisyrinchion maius, Lusitani Nozelhas (quasi Nuculas siue paruas nuces) appellant, quòd pueri istic eius bulbo perinde atque Auellanis vescantur, & in deliciis habeant. Plant. ic. p. 97. Sisyrinchium Cordi & Clusii Lob. 50. T. 133. Sisyrinchium Cordi nobis, & bulbus silu. Fuchsii.

Tempus

Floret vtrumque genus Martio, natali solo: sed apud Belgas Maio duntaxat: interdum etiam Iunii initiò, idque valdè tarò, vt pote quod alternis vt plurimùm annis, duntaxat prodire soleat, imò paulatim plerumque contabescens, prorsus tandem sæpenumero pereat.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sisyrinchium minus.

Descriptio

SIMILE est (inquit Clusius) præcedenti, minus tamé, gracilioribusque *foliis*: *flores* è vaginulis prodeuntes, colore superioris floribus simimiles, sed magis odorati; tenuiores etiam *folliculi* minore & exiliore semine pleni: *radix* item minor, non minùs tamen, quam superioris, reticulato cortice tecta, & gemina.

Sisyrinchium minus, seu genus alterum, quod Hisp. *Lirio*, nonnullis *Maçucas* dicitur, ad eum bulbum accedere videtur quem Theoph. l. 7. c. 13. hist. σισύριγχιον vel σισυρίγχιον cognominauit.

Locus

Crescit Valentino Hispaniæ regno, sed Murciano frequentissimum obseruabat atque eruebat Clusius, præsertim tribus leucis supra eius regni Metropolim, *Murcia* vulgò appellatam, quæ Veteribus *Murgis*, dicebatur, itinere Granatensi.

Vires.

Ad ventris tormina (inquit Clusius) vtile esse referebant incolæ sed deuoratâ radice, illicò corpus saltatione esse exercendum.

FLOS PERSICVS SISYRINCHIO
congener.

Descriptio

FLoris Persici [inquit Clusius Hist. post.] supremam caulis partem cum flore suis coloribus duntaxat expressam, anno 1594. Pragâ accipiebam ab Esaiâ le Gillon, meo sororis filio: pulcherrimus, summo cauli satis gracili & virescenti innitens, & ex membrananaceo inuolucro instar folliculorum, qui Iridum flores ambiunt, emergens, tribus tantùm foliis (si picturæ fides est adhibenda) constans, mucronatis, binas vncias longis, minimum digitum latis, dorso elatiore, cærulei coloris adeò elegantis. vt cum Gentianella cæruleis floribus contendere possit: internâ parte ramosa quædam stamina in multas tenues fibras secta continere videtur rufi coloris, apicibus verò albis: infra illum addita erat alterius floris gemma suo membranaceo folliculo etiam inuoluta. Expressa autem fuerat hæc icon Constantinopoli à pictore industrio, de alterâ,

quam

quam pictor quidam Persicus è Persia attulerat, vbi nasci,& *balé* vocari asserebat. Constantinopoli verò esse ignotam hanc plantam. *Balé* porrò, Turcis florem significare, antè dicere memini.

IRIS VVLGARIS VIOLACEA SIVE purpurea hortensis & siluestris.

Descript. IRis hortis nostris vulgatissima, *radice* per obliquum agitur crassâ, rugosâ, gustu acri consumptóque superfluo humore tandem odoratâ: *caules* cubitales & sesquicubitales, ramosi, teretes: *folia* vnciam lata aut latiora, rigida, striata, in cultratum mucronem aut gladii exeûtia: *flores* amœni, violacei, tribus foliis repandis, per oras infimas albo violaceóque variegatis, Costa interiùs ad medium vsque folium crocatis apicibus villosa: totidem surrectis, obtusis mucronibus, & ferè rotundis, carinata inclinatione coëuntibus: intra quæ tria longè prædictis sex minora, dilutiore viola tincta, in summo fissa, quibus posticâ parte totidem concolores fibræ, albicantibus apicibus apprimuntur.

Iris nostra forma Cordi. Quandoquidem Cordus in Hist. sua nobis diligentissimè videtur Iridem vulgarem descripsisse, lubet eius descriptionem ubiûgere, qui ait: Iris quæ apud nos in hortis, vineis ac murorum coronis seritur, ab vno cæspite plura & erecta erigit cubito longiora *folia*, duûm digitorum latitudine, rectiuenia, inferiùs in radicum capitibus coniûcta, ceu ex omnibus vnum fiat, & sibi inuicem inserta, singulorum aperto & inciso ventre ceu carina alterius dorsum excipiente, superiùs verò alæ modo in latitudinem explicita, & in mucronem gladii figurâ desinentia: è quorum medio *caulis* assurgit sesquicubitalis, rect⁹, teres, & glaber, veluti cinereo polline conspersus, facilè abstergentibus cedente, quinque aut sex geniculis interseptus, ex ex quibus singula exeunt sine pediculo caulem amplectentia folia, inferioribus eò minora, quò summitati propinquiora: *flores* in summitate post medium Veris per interualla erumpunt, primùm conuoluti in turbinem membranis, paulatim se in nouem folia explicantibus: ex his tria inferiora digitali sunt longitudine, circa exortum angusta, reliqua sui parte vncia multò latiora, deorsum inflexæ linguæ figura, foris liuidi coloris in cinereo, & iuxta principium viridia, intus verò purpurea, latis & lacteis venis se violaceo splendori miscentibus, maximè vbi versus exortum gracilescunt: adhæret iis in interiori sinu inferiùs lutei coloris & in longitudinem exporrecta *lanugo*, oblongis pilis, hirsutæ campæ

aliquam similitudinem referens: in summa totū folium Iridis omnes colores repræsentat, vnde nomen inuenit, lanuginem cuiúsque folii aliud paruum obtegit folium, in summitate in duas partes dissectum, ab vtroque latere herbacei coloris, in medio liuido extante dorso: reliqua tria folia, & ipsa linguæ aut cochlearis formam habent, pri.nis tamen latiora, & paullò breuiora existunt: & quemadmodum illa deorsum incuruata ascendunt, sic hæc sursum versus reflexa iūguntur: color his est vtrinque in cinereo liuidus; qua verò prioribus alterno positu adnectuntur purpuræ maculæ luteo colori insperguntur: durat ferè octiduum flos, deinde contrahitur, exiccatur & decidit, inferiùs oblongum, ac sexangularem folliculum relinquens, intus in tria loculamenta interseptu n, in quibus rotunda sunt & oblonga semina. Radicibus nititur multis, inuicem in latitudinem sibi adnatis, duûm digitorum crassitudine, geniculatis, in transuersum striatis, per superficiem terræ sparsis, foliis modicè in flauo rubentibus, intus autem candidis, ex inferiori parte longas tenuésque fibras in terram agentibus, ex his aliquot, quæ adhuc nascuntur lutei coloris in fine aut capite existunt: grauiter tota herba, vt sambucus ferè, dum teritur, spirat, præsertim radix, quæ etiam gustata, coccognidii modo fauces exurit.

Siluestris Iris, inquit idem Cordus, satiuæ similis est, paucísque notis à satiua distinguitur, *foliis* minoribus & hyeme prorsus non apparentibus, cùm satiuæ folia hyemis sęuitiæ contumaciter resistant: *caulem* etiam quam satiua breuiorem fert, è quo *flores* ferè viginti diebus ante satiuæ flores erumpunt, colore magis purpureo, quibus defluentibus, pollicari quantitate succedunt *folliculi*, sex lineis concauis in longitudinem striati, in maturitate tribus commissuris se aperientes, rotundo & cartilagineo *semine* pleni. *Radicem* habet digitali crassitudine, dodrante breuiorem, geniculatam, transuersam à posteriore parte, singulis annis putredine tantùm ferè amittentem, quantùm ab anteriori parte æstatibus capiti restituitur, nec satiuæ in modum densum cæspitem constituentem. Sapore & odore atque aliis qualitatibus satiuæ respondet. Nascitur editis & cliuosis locis inter arbusta: Lilium Scheyber hense bey helstet / quod omnium primò floret. Iris syluestris Cordi.

DE IRIDE VETERVM SENTENTIÆ.

IRis [Consecratrix] Theophrast. passim ita delineante, odoratam adepta radicem: folium non vt Gladiolus, sed harundinaceum potiùs. Odoratæ autem radicis rationem calori in terra concluso imputare debemus. Verùm neque limosam, neque pinguem, neque lentam, glutinosámque terram esse oportet. Hac enim de causa Iris melior in Illyride, quàm in Macedonia est: in Thracia verò, cæterísque frigidioribus locis, ac minùs coctioni idoneis, odore penitus caret. Ager enim præpinguis, & humor multus & hyems vehemens prohibent. Tepidis tamen atque gracilibus minùs odorata creatur propter mollitiem aëris. Floret & Consecratrix (Iris) æstate, & Lauaria dicta, flos aspectu pulcher, sed caret odore. Odoratorum igitur [quibus ad vnguenta vtuntur) in Europa, vt tractu frigido, nullum præter Irin inueneris, quæ tamen optima apud Illyricos exit: non quidem parte mari- Iris Illyrica cur melior. Macedonica. Inodora vbi. Illyrica.

tima,sed mediterranea,magisque ad Septentrionem sita. Verùm loci à locis differunt, ita vt producere meliorem possint. Non immeritò sanè ni reuerentia præstaret Nos in Theophrastum inueheremur,In Europa namque multa odorata proueniunt,Nardus Celtica, Phu, Asarum, & alia quæ hic recensêre non statuimus.

Theoph.not.

Finit Theoph. Gustus nullus ei accommodatur nisi quod ablaqueatam soleant resiccare: radiculæ enim quas Thracia fert, vidilicet quæ odore Nardo similes, & aliæ quædam paruam exilemque odoris gratiam habent. Virides enim aut nihil olent aut non æquè: siccatæ nimirum redolent vt Iridis radix.

Illa quoque non omittenda differentia est[inquit Plinius lib.21.c.7.] odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta : vt Irim atque Saliuncam , quanquam nobilissimi odoris vtramque. Sed Iris radice tantùm commendatur vnguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico.Et ibi quoque non in maritimis,sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia longissima hæc & candicãs,& exilis. Tertium locum habet Aphricana,amplissima inter omnes,gustuque amarissima. Illirica quoque duorum generum est, Raphanitis à similitudine, quæ & melior. Rhizotomos subrufa. Optima, quæ sternutamenta tractu (falsò legitur pro tractatu iuxta veteris manuscripti codicis fidem Cornar.] mouet. Caulem habet , cubitalem , erectum. Floret diuersi coloris specie , sicut arquus cælestis, vnde & nomen.Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tribus antè mensibus mulsa aqua circumfusa,hoc veluti placaméto terræ blãdiuntur,circumscripta mucrone gladii orbe triplici: & cùm legerint eam,protinus in cælum attollunt.Natura est feruens, tractataque pustullas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia vt casti legant. Teredines non sicca modò verùm & in terra celerrimè sentit. Optimum antea Irinum Leucade & Elide ferebatur : iam pridem enim & seritur, nunc è Pamphylia. Sed Cilicium maximè laudatur atque Septentrionale.

Radix: Illyrica Macedonica. Africana Illyrica duplex. Sternutamenta mouet. Pisidica. Colligendi superstitiosus modus. Feruore Irinum.

Diosc. qui vnius duntaxat Iridis meminit,sic de ea disserit : Iris à similitudine arcus cœlestis nomen habet. Folia profert similia Gladiolo, maiora tamen & latiora ac pinguiora : Flores in caule æquali inter se distantia sitos , incuruos, varios. Aut (hic legitur Attico more ἢ pro ἢ Lac.) enim albi, aut pallidi (ὠχρὰ Fuchs. vertit virides quam benè iudicent alii:) aut melini aut purpurei , aut cærulei conspiciuntur. Vnde ob varietatem cœlesti Iridi assimilati sunt. Radices subsunt geniculatæ,solidæ,odoratæ, quas post sectionem in vmbra siccatas, & filo transmisso reponere oportet.Est autem melior Illyrica & Macedonica:& inter has optima est,quæ densam radicem habet, & aliquantulùm obtusam & ægrè fragilem, & colore subfuluam : & quæ valdè odorata est,& gustu amarior, & odore sincera , & non situm redolens : & quæ dum tunditur sternutationes mouet. At Africana colore alba , ad gustum amara, facultate secunda est. In vetustate verò teredines sentiunt , odoratiores tamen tunc fiunt.

Matth. & Amatus scripserunt , se tum Antiquorum tum Recentiorum reperisse neminem, qui in simplicium medicamentorum libris , Iridis Astragalitis meminerit,ideò quid certi hac de re proferendum, se non habere.

Cæterùm Gal.lib.1.de comp.med.sec. locos c.1.ex Sorano transcribens meminit Iridis,quæ cognomine Astragalitis dicitur.

Alibi quoque [lib.10. & post eum Marcellus Medicus mentionem facit Iridis Chalcedoniæ & alio loco Iridis Illiricæ.Idem lib.5.simpl.c.2.

Iris Græcum nomen (inquit Cornar.) apud Latinos retinuit,nostri ab odore Violwurtz vocant, vulgus Herbariorum Lilium cœleste, à colorum varietate quæ in floribus conspicitur, appellat. Sed quam idem vulgus intea Iris & Ireos distinctionem facit , iuxta vulgatum versum : Iris purpureum florem gerit, Ireos album, ea vanissima habẽda est. At melini flores sunt,qui Cydonii colorem referunt.Illyrica Iris laudatissima est,post eam Macedonica,quam etiam Galenus lib.7. κατὰ γένη in Asclepiadeo quodam acopo habet. Sicut etiam Carthaginensem in quadam ther. lib.2.de antid.recipit, quanquam eam quæ ex Libya magna sua ætate plurima afferebatur,tantùm ab Illyrica deficere asserat quantùm mortuum corpus à viuo : etiam si in aliis gentibus non ita multùm Illyrica inferior reperiatur. Sicut hodie de Italica & Gallica ac Germanica testari possumus.

Athenæus lib.15. Deipnosoph. testis est Pliniũ scribere Iridis flores Lupos nominari , quòd Lupi rictui labrisque similes sint. Iris radix autore Mesue simpl.purg.l.11.c.8.] est herbæ, quam κρινώδη,id est Lilialem,vocat author Græcus , cuius flos vel cæruleus, ac versicolor, vt Iris arcus cælestis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix vel optima est,si magna,dura , densa, crebrò geniculatata, ex albo rubescens,odore ceu viola aromatico, sapore acri,& mordente. Veris initio collecta secundam bonitatis rationem flos obtinet , cæruleus præsertim : albus enim ad omnia est imbecilior. Lilium cœleste , inquit Gorop. Iris est.Lilium Francis. Iris spei tessera. Nimis audaces illi fuerunt,qui varia singularum herbarum nomina principiis capitum in Pedacio adult.ademerunt. Corrupta esse pleraque fateor, vt in Iride factum,vbi legitur θυλακίδα,vel ut Marcellus legi posse putat, Talpida. Quid clarius si legas Ἶρις οἱ δ' ἰλλυρικὴ οἱ δ' ἐλπίδα. Iridem alii Elpida, id est, spem &c.Iris Iunonis dicta.Ternarii vis in Iride &c.

Lilium cœleste. Spei tessera. In not. quibus nomina supposita Diosc. vitiosa.

Iris siue Ireos siue Iridis in genitiuo casu proferas [ait Cord.in Diosc.] eadem est,quapropter ineptè , quidam tanquam diuersas distinguunt, Iris & Ireos. Est autem Iris Illyrica ea radix quæ in pharmacop. Ireos & Germanic. Violwurtz appellatur : non quòd verè sit violæ radix , sed quòd odore violas imitetur. Ea propropemodum sola ab Authoribus cunctis aliis eius speciebus præfertur. Sed suas habet quibus ab Illyrica distinguatur notas. Est enim horribilior,odore iniucundior, & multò maiore acrimonia gustanti molestior , faucesque grani Gnidii modo exurit,quapropter caliditate quidem Illyricam plurimùm superat : sed quantò hæc illà est superior,tantò etiam aromatico odore & sapore inferior existit. Vehementiùs quoque aluum quàm Illyrica purgat. Est etiam in floribus differentia, siquidem nostra Iris purpureum fert florem,in arcus cælestis,colorem variãtem, vnde totum Iridis genus nomen inuenit. Illyricum cãdidum verò producit. An Cordus degustarit & viderit Illyricam virentem ancipites hæremus.Nostra enim Iris odoratior & siccata,ac siccatione multarum plantarum acrimonia & maligni-

Cord. not.

ligni-

lignitas retunditur: illud etiam perpendendũ an in Illyrica omnis Iris sit candido flore.

Gladiolus fragrantiss. Tragi. Placet etiam hic subiicere descriptionem Iridis Tragi, vt Lectores considerent, an easdem cũ Cordo intelligat: Iris (inquit ille,) quæ Gladiolorum omnium præstantissima censetur, radicem habet serpentem ac contortam, quæ supra terram potiùs quàm intra humum conspiciendam se præbet, nam primaria radix nuda iacet, nec humo contegitur, at radiculæ illi adnatæ intra humum latent, à quibus candida & primaria radix nutrimentum recipit. Maio mense inter folia quæ gladii formam imitantur, caulis exit rotundus, florum vasculis seu calycibus oblongis & acutis conspicuus. His oblongis quos diximus calycibus maturitate ruptis, flos exit diuersicolor. Nam tria illius præcipua folia, eà parte quà versus terram inflectuntur, ex viridi & pallente colore diluta purpura, purpureis simul lineis, seu venis per hos ipsos colore ductis intus verò purpureo colores admixtis candidis, & puniceis lineis, media denique sui regione lutea lanugine superciliorum formam repræsentante, emicant. His contraria tria alia in altum globi instar coacta sese attollunt, aquei coloris, ex purpura simul albicantis & lutei, non aliter atque reflexus splẽdoris auri fulgentis, aut cuiusdam admodũ ex variis coloribus intertexti telæ, Germani ein widerschein vocant. In medio integri floris, tria alia foliola breuia, angusta, arcus cœlestis instar, coloribus variis tincta apparent. Ex his quæ de floribus Iridis Germanicæ diximus, colligimus illos nouem foliis, totidémque coloribus constare. Hi ipsi flores odoratissimi cùm marcescere ac decidere cœperint, nullum post se vel semen, vel fructum (quod ego sciam) relinquunt: neque etiam passim hæc Iris nisi plantata fuerit, reperitur. Ego námque omnes ferè Germaniæ regiones crebris, herbarum gratia, profectionibus susceptis, perlustraui, nec vspiam locorum eam spontè nascentem inueni, nisi in altissimo quodam & graminoso monte non procul à *Iris spontanea.* Valentia arce sito, vnde euulsam in hortulos meos illam transtuli. Radix illius non perinde *Iris Germanica.* dura ac solida est, atque illius quam Genuensem dicunt, neque etiam adeò odorata, licet feruentis sit saporis, & linguam gustata adurat, non minùs quàm peregrina, quo fit vt in plantis diuersitas regionum magna constituat diuersitatẽ. Quemadmodum enim frumenta & vina pro situ & locis natalibus ab inuicem differunt, ita herbæ & radices pro ratione terræ in qua nascuntur, & cœli temperie, vel deteriores, vel meliores fieri consueuerunt. Quanquam hæc nostra Iris, eà quà quotidie vtimur longè sit inferior, multùm tamẽ affinitatis cum eadem habet, si formam & temperamentum consideres. Quapropter vocamus illam Iridem, non quidem Illyricam, sed Germanicam. Et alibi: Cæruleus verò, Gladiolus, *Iris Illyrica. Germanica. Caeruleus gladiolus Tragi.* radice, foliorum forma, caule denique ad Acorũ adulterinum ferè accedit, nisi quod flores huius [qui & ipsi tria folia sursum, tria alia deorsum vergentia, & in orbem pulchrè circumacta, obtinent] ex cæruleo colore purpurant, & nullo pòst se relicto semine decidunt. Dicimus insuper vtramque in caput 22. l. 4. apud Dioscor. collocandas, quo loco [illegible], quam nonnulli [illegible], Irim syluestrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Quod si cui videatur [illegible] [de quo alio loco egimus] vocandum, cum eo minimè cõ-*Tragi opinio examinatur.* tendendum existimamus. Gladiolus cæruleus Tragi, fortè idem cum Iride sylu. Cordi, id tamẽ diligentiùs considerandum: nescimus cur ille non iunxerit Gladiolum suum cæruleum potiùs cum Iride quàm cum Gladiolo flore [illegible] siue Pseudo acoro.

Præparatio radicis in Gallia. Iris nititur radicibus torosis, odoratis, & geniculatis, quas apud nos in Gallia (inquit Ruellius) adhuc exitu Veris terra erutas desiccant in orbes, & funiculo traiectas priùs, lixiuio macerãt ad exhauriendam succi vim, quo tinearum iniuriis, quibus adhuc hęrentes sunt oportunæ, minùs pateant: dein siccatas recondunt. Plerique curatas ad hũc modum Iris taleas armariis indũt, vt suo perquàm iucundo odore vestes commendent: nec iis præparandi Veterum vsus exoleuit. Inuenitur, inquit præterea, apud nos frequenter flos emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendit. Quod si vires quibus donatur radix libeat consulere, deprehendes quæ à Doctoribus traduntur, ad amussim respondere. Cùm ergo tota Dioscor. pictura huic, quam Lilium vocant cæleste, suffragari cognoscatur, eam esse Irin nemo ibit inficias. Sunt qui pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, vt Iris ab Ireos, tãquam purpureus color à niueo distingui putetur Herbariis. Verùm hæc opinio anilibus nugis adnumeranda, nec digna quæ exsibiletur, necdum à pulsatis & rudibus explodatur.

Quam vulgus inter Ireos & Iris distinctionẽ facit, ait Cornar. iuxta vulgatum versum

Iris purpureum florem gerit, & ireos album:

ea vanissima: Macedonicam Gal. l. 7. [illegible] habet, sicut etiam Carthaginensem in quadam theriaca lib. 2. de antidot. Irin Raphanitin Fuchsii, *Raphanitis.* quæ à similitudine Raphani sic est dicta, Gal. *Astragalitis.* Paulus, Aëtius, Astragalitin, quòd radix eius cum Astragali radice similitudinem habeat, vocant. *Florentina.* Florentinæ quà tantùm Officinæ vtuntur, Germanica non dissimilis sapore acri & mordaci. *Iris satiua Vulgaris.* Iris in vniuersum satiua & siluestris. Hęc duorum est generum: altera satiua & vulgari similis, *Iris silu. Vulg. similis.* foliis tamen, flore, caule, radicéque paulò minoribus.

Iris Illyrica non differt genere aut specie à nostrate. Iridem Illyricam noui præferri [inquit Matthiol.] non quòd genere vel specie à nostrate differat, sed quòd cæli solique illius conuenientia prestantioribus polleat facultatibus. Satiua (vt arbitror) ex agresti originem duxit. Sunt qui putent nullam Iridem domesticam reperiri, quòd *Theophr. explicatur.* scripserit Theophrast. nullum Iridum cultum accommodari. Sed ii meo quidem iudicio decipiuntur, quandoquidem Theophrast. eo in loco non de omni in vniuersum Iride disserit, sed de Illyrica tantùm: quę cum loci ac cęli clementia in Illyrico tractu optima spontè proueniat, non est necesse vt colatur. Præterea cùm hodie Iris domestica passim in Italię hortis spectetur: silu. autem in pluribus montibus spontè nascatur, *Locus.* floribus & foliis satiuæ longè minoribus, radice tenuiore, breuiore & aridiore, nulli quidem absurdum videri debet, si nos vtramque depingi curauimus. Sylu. plurima oritur in Goritiensi agro, Saluatino monte, & lapidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato, & in campestribus non longè à Sontii ripis. Recenti Illyrica destituimur. Sibi manifestè repugnare videtur Plin. *Sylu. sibi spontanea vbi prouenit.* quod lib. 21. c. 7. Raphanitem, quæ candicat, Rhi-*Sibi pugnat.* zotomo quæ rufescit antepos uerit: c. autem 2. contrà, Iris rufa melior est quàm candida. Dioscor. præstat quæ subrufto constat colore. Cor-*Illyrica desideratur.* narius Irim Astragalitem & Astrugalum idem esse existimat, quin & Plinio per Iridem Rapha-

nitem Aſtragalum intelligi cenſet: verùm ita Iridem Aſtragalitem à Galeno cognominatam eſſe putauerim, quòd radice referat Aſtragalum: quemadmodum Raphanitis à Plinio dicta eſt, quòd radice Raphanum repræſentet. Iridem memoriæ proditam fuiſſe Galeno in lib.ſimp. med. nuſquam reperi. *Si Iris ſylu. Matth.li* tantùm paulò minor eſt ſatiua, & in eo tantùm differt vt primò dicit, nulla opus erat figura, ſi verò, vt ait, ſibi contradicens longè minor, icon parum eius demonſtrat plantam. Quomodo ſcit an Iris Illyrica differat genere vel ſpecie, ſi non virentem viderit & contulerit cum Italica. Idem in poſt.Com.lat.& Ital. cum magn. fig. Iris capitula edit oblonga Gladioli modo, craſſiora tamen, in quibus ſemen concluditur rotundum Seſamæ magnitudine, quo fit vt ii errore ducantur qui Iridem nullum ferre ſemen contendunt.

Iris Aſtragalitis & Raphanitis non eſt Aſtragalus aut bulb. Cornar. Iridis non meminit Gal. in ſimpl. Matth notatur.

Ireos Offic.

Iris cuius tantùm radix à medicis commendatur, ea eſt herba, Amato hæc ſcribente, quam hodie officinæ ſub nomine Ireos monſtrant. Reperiuntur varii colores, in vnoquoque flore, candidi, pallidi, lutei, purpurei, vt plurimùm cœrulei, vt facilè quis intelligere poſſit Irim dici, non ob diuerſitatem colorum in ſpecie, ſed in indiuiduo potiùs. Quanquam non abs re eſſet quoque dicere, Irim ſic nominari, ob diuerſitatem varietatemque colorum in ſpecie. Quum Iris quædam albos flores habeat, alia luteos, alia verò pallidos, nonnulla autem purpureos, vt Ferrariæ in horto Magn.Marci Pii adnotauimus, & eas diligentiſſimis diſcipulis noſtris indicauimus. Imò hanc ſententiam veriſſimam eſſe, varia Dioſc. Græca exemplaria atteſtantur: cui Plinius ſubſcripſit lib.21.ſuæ Natur.hiſt.cap.7. quũ dicit: Floret Iris diuerſi coloris ſpecie, ſicut arcus cæleſtis, vnde & nomen. Cæterùm Iris Illyrica, omnium conſenſu cæteris præfertur, & omnium eſt laudatiſſima, quanquam tamen in multis orbis regionibus, minoris licet nominis naſcitur: nempe in Hiſpania, Germania, Gallia, & Italia, quæ ſi non Illyrica, aut Macedonica, quibus primas & ſecundas Dioſcorides adſcribit: bona tamen cenſenda eſt, & eò magis quantò odoratior fuerit. Illyricæ verò, vt refert Plinius, loco à nobis citato duæ ſunt ſpecies, altera Raphanitis, ob ſimilitudinem ſic dicta quã eius radix cum Raphano habet. Altera rhizotomos, quarum melior habetur, quæ ad ſubruborem tendit, vt in præſenti loco Dioſc. tradit, à quo nec Plinius diſſidet. Matt.Plinium (pergit Amatus) errantem oſtendere nititur, quum tamen Matthiolus ipſe magis reprehenſione dignus ſit. Nam Plinius nihil quicquam à Dioſcoride hac in re variat. Plinium accuſat cùm innuere videatur, quod Raphanitis melior eſt Rhizotomo ſubrufa, adeò vt ſubrufam poſtponat non ſubrufæ, quum tamen Dioſc. Iridem colore ſubrufo maximè laudet, & cæteris anteponat: At hæc tam parua ſunt, vt paucis opus habeant reſponſis, præcipuè ſi literam legerimus, vt in codice antiquiſſimo ad hunc modum legitur: Illyrica quoque duorum generum eſt, Rhaphanitis à ſimilitudine, qua & melior rhizotomos ſubrufa. Sić enim legendo omnis diluitur dubitatio. Nec enim aliud quàm litera vna permutatur: vt facilè loco, qua, perperam poſtea dictio, quæ, ſcripta fuerit. Sed eſto phraſis, vt in Frobenanis habetur codicibus: legatur, ſcilicet, Rhaphanitis a ſimilitudine, quæ & melior rhizotomos ſubrufa, imò contrarium, qui vel mediocriter in lectione doctrinaque Pliniana verſatus fuerit, deprehendet, quum dictio quæ, non referat aliud, quàm Rhizotomos ſubrufa, quæ, & melior. Quod Plinius verò ſic intelligendus ſit, & quod cum Dioſc. ſubrufam Iridem laudarit, non aliunde comprobatum iri volumus, quam ab ipſo Plinio, qui ſe ipſum declarat, & cum Dioſc. ſubrufam Iridem laudat lib.21.c. 20. quo Iridis proſequitur iuuamenta, dicens: Iris rufa melior quàm candida: *hæc Amatus.*

Iris flore luteo. pallido. purpureo.

Iris Illyrica.

Defenditur Plinius contra Matthiol.

Iridis Italica radices valde rugoſa.

Iris Illyrica figurâ non differt ab Itala, nec alia in ea differentia cognoſcitur, quàm quòd tum Vere tum Autumno floret. Hanc autem plantam eſſe Hyacinthum Latinorum ex Palladio apparet &c. Quod ad verba Dioſc. [pergit Anguill.] ἄνθη δὲ ἔχει ὑψοῦ ὁ παράλληλα &c. ea non ſunt vertenda vt quidam faciunt: Flores in caule æqualibus inter ſe ſpatiis diſtant, vt apparet ſed vertere flores ſummo caule alterno ſitu &c.

Species [inquit in Antid.Meſ.diſt.5.conſ.111.] Iridis à Meſue dictæ, paſſim reperiuntur: quarum radices in noſtra Italia cùm ſiccantur, ita rugoſæ & paruæ deueniunt, vt vix præter corticem (ſi cum ipſo cortice ſiccentur) quicquam de ſua interiori parte ſeu alba odorata pulpa retineant: Sine cortice verò, quaſi ad nihilum rediguntur, cùm ſiccantur. Quæ autem radices huiuſmodi è plagis Orientalibus deferuntur decorticatæ, & ſiccæ, ſunt carnoſæ, & lenes, tanquam ſi tunc recentiſſimè fuiſſent collectæ, quapropter noſtratibus meliores iudicantur. Huiuſmodi enim plantæ, ferè omnibus notæ ſunt. Quæ autem Illyrica dicitur, eſt ſpecies in Illyria, id eſt, in Sclauonia naſcens, & eſt illa quam Dioſc. meliorem eſſe teſtatur. Ipſa autem quam in noſtro horto habemus, florem magis gerit quàm Ireos, diuerſi colorem, lineatum, viridem, ſiue cæleſtem, & rubeũ, vt eſt cæleſtis arcus, id eſt Iris. Folia enim exiliora, nec non & minores radices, ſed virtutes [vt putamus] maiores, quàm dictum Ireos habet. [Hæc Monachorum Iris Illyrica fortè Matth. ſylueſtris minor.] Eſt etiamnum (præter præfatam) in Illyria & altera Iris, noſtrati ſimilis. Apuli vulgò *Spathulam* appellant, ſed nõ fœtidam, & à nonnullis *Lilialis* & Lilium dicitur. Quapropter quandocũque Ireos reperitur ſcriptum, abſolutè ſcilicet, quod non ſpecificatur de albo, ſemper purpureum eſt ponendum. Et ſi haberi poterit de Illyrico adminiſtretur: ſin autem non, Orientale, vel noſtras ſubſtituendum erit. Similiter quandocunque reperitur ſcriptum Ireos, & non ſpecificatur de flore, ſemper radix intelligi debet. Folia enim [quod ſciamus] non habentur in vſu. Item ſi quæratur aqua Ireos, & non præciſè ſcribitur ſublimata, ſemper ſuccus radicum, vel ſaltem decoctio ipſarum (vbi deficiunt virentes radices) debet intelligi: (Idem cenſet Fuch.) Hoc etiam notandum in radicibus Ireos, ſcilicet quòd recentes quaſi inodoræ iudicantur, ſiccæ autem maximum & ſuauem ſpirant odorem.

Iris Orientalis.

Iris Illyrica qua in re à noſtrate differat.

Iris Illyrica vatalnera. Iris abſolute.

Foliorum nullus vſus.

Radices recentes penè inodora.

Dodon.Gall. Iridis prima ſpecies; qui licèt duas proponat deſcriptiones ſatiuæ Iridis, vnam tamen ſolummodò figuram exhibet: per primam intelligit Fuchſii, ex quo deſumpta icon, Tragi & Matth. primam quæ in hortis colitur: per ſecundam intelligit album proferentem florem, quam Iridem Florentinam vocat. Idem de ſl.ait: Iridis ſpecies floris colore differentes complures eſſe Dioſc. innuit, non in vno colore, vt Lacuna exiſtimauit: ſed in diuerſis, vt teſtis eſt Muſa, &c. Iris Matth. alia eſt ſatiua eáque ſel

caru-

cæruleis vel niueis floribus. Cùm satiua & silvestris in hortis reperiatur, neque hæc opinor in illam culta degeneret, specie eas differre existimandum est. Matthiolus indistinctè loquitur qui simpliciter Illyricam ab Italica nihil differre dixit: Theoph. verba non intellexit. Iridem Apollonius ex Elide, ac Cilicia probabat.

In Thracia ac reliquis locis frigidis & in Germania (ait Cronemburg.) odore penitus caret. In Officinis corruptè genitiuum pro recto vsurpant. Vanum quoque est, quod aiunt,

Iris purpureum florem gerit, Ireos album:

cùm vna eademque herba sit, licet aliunde inuecta, odoratior habeatur: Qua gratia puluis radicum armariis, & vestibus inspergi, non sine hilaritate, & eximia fragrantia consueuit. Sed dubitauerit hic aliquis quâ ratione istæ radices vetustate odoratiores fiât, cùm hęc quâtùuis sicca corrumpere soleat? Cui respondeo, id per siccitatem fieri, humore nimirum exhausto, ac veluti excocto, siccitas siquidem, autore Theophrast. odoribus conuenientior est, atque omnia in vniuersum odorata, cò inclinant. Hodiè promiscuè Florentina & Germanica pro Illyrica malè vsurpatur. Herbarii Lilium cæleste nominare malunt. Biennium seruatur Mesue, aliis quinquennium. Iridem nostratem sine odore esse quis dicat? siccata enim suauiter olet, etiamsi macerata fuerit in lixiuio feruente, quomodo solet à mulieribus fieri vt linteis gratum concilient odorem: Florentina Iris vsualis non malè nobis videtur vsurpari pro Illyrica: potissimùm pro ea quam obseruauimus aliquando vendi pro ea: vtraque enim radix, non parum differt à Germanica, quæ siccata tota rugosa.

Ob coloris florum Iridis cœlestis æmulam varietatem Prisca Gẽs hanc plantam Iridem vocauit, Græca nimirum origine, quibus (vt annotat Lob. & Pen.) Ἶρις, etiamque ἱερὰ, ἱέρεια & θαυμασὴ dicitur, id est, sacra, cœlestis, atque admirabilis, qualem arcum fœderis post diluuium à Iehoua sancti narrat diuina pagina. Hodiè cũctæ fermè Gentes deprauatè vocitant, Germ. enim Gilgen / Schwertel / Flandri, Itali, Hispani Lilium. Galli etiam *Glayeul*, propter florum cũ Lilio & Gladiolo similitudinem. Quod idem vsu venisse Poëtis & imposuisse Historicis in Hyacinthis & Liliis dicetur. Multiplicem sortitur varietatem, non modò viribus, sed etiam magnitudine, odore, & potissimùm florum colore. Cuius multiplicis venusta mistura, non modò in diuersis plantis, sed etiam in vnius duntaxat floribus spectanda venit. Elegantiæ siquidem hortensis amantes non modò purpuream (quæ vbiuis fermè Europæ ruri oritur, omniúmque frequentissima visitur) sed etiam quasdam floribus candidis alunt, non item luteis vt quidam doctus putat.

Ab omnibus authoribus (id attestante Lobel. Adu. par. 2.) Iris Illyrica celebrata est & primum locum sortita. Florentina autem passim hodie nobis pro Illyrica obtruditur, & pluris fit à mercatoribus quàm Veneta, quia candidior & fragrantior: attamen ex Illyria, hodiè Sclauonia dicta, Iris Venetias deferri solet: quare Veneta, Illyrica legitima omnibus vno ore censetur subrufi coloris, non candidi, etiam Plinii & Dioscor. suffragio, omnibus præferenda. Non multùm à Lusitanica biflora foliis differre literis prodidit fidissimus scriptor Clusius noster: pedali caule, rarò ampliore, & flore Iridis Lusitanicæ forma, colore & odore persimili, paulò maiore tamen: radice nodosa, & geniculata, odoris dum recens est, ingrati, at siccata satis grati, insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi, faucésque vrentis. Secundum locum sibi vendicat Macedonica Plinio, longissima radice, tenui & albida: In quo quantùm à Dioscor. differ & quomodo inter se conueniant fusè prosequitur: cui enarrando supersedemus, cùm iam ex aliis suprà de hoc actum sit.

Iris apud Camer. hort. dicitur: Hyacinthus Virgilii, Columellæ, Palladii, maximè secundum Anguill. In Illyria hodierno adhuc die eius floribus vtuntur in corallis quemadmodum Theophrast, & Athenæus quoque tradunt.

Tab. hist. & ic. Iris. Et Iris vulgaris 2. Item Iris silu.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris. 1. siue vulgaris cærulea, variat colore floris vel cæruleo vel purpureo, cæruleo obsoleto, cinereóve. Iris 5. siue silu. maior, quæ satiuæ vulgari similis. Iris silu. Matthiol. in folio Lat. pag. 17. & Icon. 4. pag. 2. Iris silu. maior. Item Lacunæ. *Non separo* has tres Irides Tabern. quia non indicat discrimen. Matthiol. autem dicit silu. satiuâ paulò minorem. Iris cærulea vel purpurea, alia vulgatior est obsoletioris coloris nec tam grandi flore, foliis & radice, nec etiam tam odorata hæc quàm sequentes. Iris domestica flore cæruleo quæ ab Illyrica non differt nisi quòd Illyrica sit odoratior & bis floreat in anno. Cæterùm, falsum id esse comperimus, quod Adrian. Spieg. placet, Iridi nẽpe florem esse sine fructu. In aliquot siquidem Iridibus fructum vidimus.

Iris. Ἶρις, θαυμασὴ, ἱερία ab admiranda cælestis arcus millecoloris imitatione, ἀ... Galeno: *radix Illyrica*: sic enim legit Hadrian. Iun. apud Dioscor. pro *μέλαινα*, lubrico errore in scriptura A, quod geminatum fit M. Al. Blaw gilgen / blaw Schwertel / Violwurtz / himmelschwertel. Belg. Lisch ouerzer Gall. *Flambe, Glayeul*. Ital. *Giglio azurro ò celeste*: *ireos & Iride*. Hisp. *Lirio cardeno*.

Incipiente foliorum defluuio colligendas radices docet Dioscorides: In fine Veris Iridem colligit Crescent. & siccat, perque duos annos seruat. Irim Illyricam paruam & tenuissimam plantat Constant. ex recentibus plantis Ianuario vsque ad Aprilem mensem. Vulgarem & omnium tritissimam Iridem in omnibus, quas Clus. adiit, Prouinciis obseruauit, vel hortis, vel muris, aut etiam interdum tectis innascentem. Natalitiis gaudet non admodum feruidis vt Aphricæ, neque ita frigidis vt Septentrionum: sed montosis temperatis & riguis, cuiusmodi ex Hispania hodie valdè odoratam laudatissimam ferunt, & ad fluminum crepidines canit Nicander Neronianam Illyricæ non maritimæ, sed Septentrionalioris & riguæ à flumine Macedoniæ, sic vocato.

Transtuli in hortum Ill. E. C. vbi non solùm Vere floret, sed interdum Autumno. Monspelii obseruaui florentem mense Martio & Aprili: In Italia non longè à Verona copiosè spontè ad sepes prouenientem: Florentinæ & Lugduni: magna copia *à la roche* in hortis florentem Aprili. Geneuæ & Basileæ in hortis florẽtem Septembri anno 1571. Prouenit in vicinis montibus radice etiam odorata, unde mihi allata per D. Petrum Turnerum Medicum Anglum. Audio abundè prouenire in Munchstein.

Vis omnibus excalefactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum qui ægrè eiiciuntur,

Marginalia: Matthiol. — Ira Cilicia. — German. odor penitus caret Cronemb. Ireos absurd. — Puluis pro vestibus. — Quomodo vetustate Iris odoratior redditur. — Florentina & Germã. malè Illyricæ vsurp. Lilium cæleste. Conseru. tempus. Cronemburgens. — Nomina. Admirabilis. — Nomina. — Varietas multiplex. — Purpurea frequentiss. Iris alba. Non lutea. — C. B. noti. — Nomina linguarum — Ex Hisp. — Locus & tempus. — Vires

crassiciem digerunt, vel attenuant: bilem, crassamque (crassa & choleras Plin.) pituitam ex hydromelite drachmis septem epotæ purgant. Somnum conciliant, lachrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto serpentium [& araneorum Scorpionum, in pane vel aqua addit Plin.] ictibus auxiliantur, lienosis, conuulsis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura [genituras absumit, Plin.] effluit. Menses ex vino potæ pellunt. Decoctum earum fœminarum fotibus vtiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis venarum spiracula, ischiadicis (& lumbis cum resina illinitur Plinio.) infunditur. Fistulas ac sinus carne explet [sarcotica est.] Radices ex melle glandis (glandis modo, scitè collyrii modo, vertunt) modo subditæ partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ strumas veteresque duritias emolliunt. (Succo duritias omnes emollit. Plin.) Siccæ quoque vlcera replent & cum melle purgant (capitis præcipuè suppurationes veteres.) Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo magna cum vtilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à Sole contracta emaculant. Pessis, malagmatis, & acopis inseruntur. In vniuersum, magni sunt ad omnia vsus.

Diosc. ergo & Plin. naribus subductam sternutamenta mouere tradunt. Sed hîc (inquit Cornar. subdita pro subducta falsò legitur: quod vitii etiam in aliis locis occurrit, velut alibi indicatur.

Addit Plin. Infantibus eam circumligari salutare est. Dentientibus præcipua est, tinearúmue vitio laborantibus instillata. Contra canum morsus ex oleo imponitur, & contra perfrictiones; sic & neruorum doloribus. Dolori capitis cum Cotoneis Malis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoque & Orthopneas discutit. Vomitiones cit duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita cum melle. Ad paronychias farinâ eius vtuntur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Sedis rimas & condylomata, omniaque in corpore excrescentia sanat. Ex eo quòd constet Iridem calidam & siccam ac tenuium partium, amaramque cum aliqua tamen dulcedine esse, concludit Galenus, Eam vrinas & menses prouocare, bechicum esse medicamentum, pleuriticis, peripneumonicis ac purulentis congruens: conferre item comitialibus spasmis, palpitationibus & tremoribus; ut & sinuosa vlcera carne implere, purgareque: lateris, iecoris, lienisue dolores sedare, vt & capitis: nec non genituræ profluuio congruere & ad vteri fomenta.

Iris calefactoria & multùm tenuium partium est [attestante Paulo] extergitque ac concoquit. Ad tussim itaque conducit, & humores in thorace eductu faciles efficit, & tormina sanat & vlcera sordida purgat. Pota verò cum aqua mulsa aluum euacuat.

Radix (vt nobis autor est Mesue) est calida sicca ordine tertio, acris: terget, coquit, resoluit, lenit, aperit obstructa, sedat dolores, pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac præter hæc aquas serosas, idque clementer. Materiam crassam, lentam, hærentem in thorace, ac pulmone, coquit, tenuat, ac promptè educit, visceraque omnia expurgat. Hepatis quoque ac Lienis, & vicinarum partium tollit obstructiones: affectus ab ea excitatos, hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat aut lenit. Omnes quoque tumores etiam duros, & strumas digerit, præsertim neruorum & iuncturarum maximè cũ Betæ vel Brassicę succo vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem sanat: præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. Hic enim sternutamẽtũ mouet, & per nares detrahit vim maximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxorum. Succus autem ex ea vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ex humore crasso, lento, factam, multùm iuuat, & ex eodem spirandi difficultatem. Vterum præterea expurgat. Pesso quoque supposita vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, abortum facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quali etiam ossa nuda vestit. Ischiadi salubriter aut clystere inijcitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto cui incocta fuerit, dentium dolorem sanat, & rheumatismum sistit: supposita item hæmorrhoidas aperit. Inuitam seminis vacuationem sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusque maculas deterget. Oleum denique Irinum neruos & iuncturas firmat, spasmum ex repletione, Cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam, oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctam: aurium dolores instillatum auri, narium graueolentiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem *Oleum Irinum* ex floribus Iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum & violatum. Ne ventriculum lædat, sumatur ex mulsa & pauca spica, vel cũ sero lactis, melle, & Mastiche: ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinatur.

Gladiolus qui cæruleos fert flores [duce Trago] hoc tempore vtrisque corporis partibus adhibetur calidæ temperaturæ herba, & expellentis ac resiccantis facultatis. Radix lutei Gladioli astringit. Aqua cœrulei Gladioli stillatitia pota aduersus omne genus veneni, ad febres ardentes tempore pestis facit, nec non ad incensum Epar, & pleuriticum morbum. Radix eiusdem vino decocta & pota hydropem expellit, mẽses trahit, & calculum renum stillicidio vrinę auxiliatur, aqua eius radicis distillata trium aut quatuor cochlearium mensura, aliquoties per diem pota vsu gratior est, sed in expellendo ea mala quæ recensuimus non perinde efficax. Eadem tamen continuò & frequenter pota, obstructiones iecinoris soluit, vitia thoracis & pulmonis expellit, expurgatque, doloribus lienis & matricis ac torminibus opitulatur, aluúmque soluit. In vniuersum magni ad omnia vsus est radix Iridis, nam non solùm in vinum, & Ceruisiam suspensa, hanc dulcem conseruat, illud verò iucundo cùm odore, tum sapore commendat, sed & pistoribus ad parandum formentum triticei panis magnoperè vsitata.

Præter vires quas illi adscribit Diosc. (si Matthiolo credimus) aliis pluribus pollet, quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radicis decocto iidem foueantur: coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, reserat, expurgat, & deiicit: vulnerariis medicamentis immista sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorrhoi-

rhoidas fotu elicit. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur venenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirificè purgat: ventriculo tamen nocet, cùm per se tantùm bibitur: ideóque à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admista mulsa & Indica Nardo.

Illyrica regio [ait Amatus] hodiè Sclauonia dicitur ex qua hodie quoque ad nos Iris optima adfertur, quæ calida & sicca propè tertium gradum temperamenti locatur, & ex ea eclegma in Officinis contra pectoris vitia paratur. Nam tussi vtilis est, & humores viscidos & contumaces extenuat: communis autem Iridos (nam Illyrica sicca ad nos defertur) succo contra hydropem vtimur, non contemnendo profectò iuuamento, vt curatione 23. Centuriæ primæ nostratum curationum abundè diximus, vbi vnciam integram electuarii è radice cum melle parati, pro aluo subducenda propinamus: Imo & succi huius nostratis Iridis, ad vnciam vsque vnam, nonnunquam cum melle rosaceo colato, aliquando verò cum decocto Senæ, vel aqua mellis mixtam præbemus.

Nostratis succum, aiunt Aduers. Hydropicis propinant Medicelli (ex horum N.. Wier. Obs.) freti quidam: incertum maioréne cruciatu an commodo ægros vexet? Exhibent autem, teste Fallopio, ℥iij. aut iiij. succi (radicis) Iridis, & educit aquam satis copiosam, sed tanto cum dolore vt sit mirum: ideò hocce remedio vti minimè tutum, quamuis id commendarit Brassauola. Aquam distillatam è purpureis floribus Iridis cū speciebus Diarrionsantalon & Cinnamomo, vt efficacissimam in hydropicis commēdant, teste Camer. Holerus & Gesnerus.

Ad Hydropem valet succus radicis Ireos, debet autem capi agrestis [inquit Gatinaria] quia fortioris est resolutionis, Hireos etiam hortulanum vtiliter operatur.

Dicit Gordonius quòd sanat eos qui sunt possibiles sanari.

Vnguentū Irinum præparan. modus.

Vnguentum Irinum Dios. ita parare præcipit: Olei lib. 73. & quincunem, Spathæ lib. 6. & bessem sumito, & Spatham ammixtis aquæ heminis decem tenuissimè contusam, in ahenum ad oleū immissam coquito, donec odorem contrahat. Deinde in craterem melle oblitum excolato. Ex hoc aromatis imbuto oleo primum Irinum præparatur Iride inspissato oleo, vel vt præscriptum est, macerata. Aut hoc modo. Olei lib. 70. & quincuncem, ligni Balsami lib. 5. & sextantem contusi, velut dictum est, simul coquito. Deinde exempto Balsami ligno, Calami contusi lib. 9. & dextātem, Myrrhæ vino vetere odorato maceratæ grumum iniicito. Postea acceptis ex spissati ita & aromatis imbuti olei libris 14. Iridis contusæ æquale pondus immittito, & ad dies ac noctes duas sinito, deinde fortiter ac violenter exprimito. Et si efficacius hoc esse voles, æquale Iridis pondus iterum atque iterum in ipsó macerato, & excolato. Optimum est quod odore nihil aliud præter solam Iridem redolet. Tale verò est quod in Perga Pamphyliæ, & in Elide Achaiæ præparatur. Vim habet calefaciendi & molliendi. Crustas vlcerum & putredines ac sordes repurgat. Et affectionibus circa vterum cōuenit, & inflammationibus & præclusionibus. Fœtus item eiicit, & hæmorrhoidas aperit. Facit & ad auriū sonitus, cum Aceto & Ruta & Amygdalis amaris. Et ad destillationes diuturnas, naribus ex eo illitis, & ad ozænas. Purgat etiam aluum cyathi mensura potum. Facit etiam ad valuulosas affectiones. Mouet quoque vrinas. Et ægrè vomētibus opitulatur digitis aut vomitoriis ex eo illitis. In anginis etiam illinitur, aut cum aqua mulsa gargarisatur. Ita etiam in faucium asperitate. Datur item his qui cicutam, aut fungos, aut coriandrum biberunt. Irini præparatio satis clara est. Aëtius & Paulus idem parant, sed spissamentis pluribus inditis, quàm Dioscor. in duobus parandi modis habet. Hodie simpliciter sine spissamentis paratum in Officinis habetur.

Iris Selgica.

Apud Strabonem libro 12. laudatur Selgica Iris, & vnguentum quod ex ea fit Silgesium appellatum. Quod dixit Cornar. optimum est quod solam Iridem redolet, in Græco habetur ἀγαθὸν falsò pro ἴζειν.

IRIS DALMATICA MAIOR FLORE vulgari minùs violaceo.

Descriptio

SPectatæ pulchritudinis, & magnitudinis est hæc Iris, *caule* bicubitali, tereti, minimi digiti crassitudine: alis crebris donato, in quorum extremis *flores* multi, magni, toti cyanei, exceptis paucis in vnguium alis striis obliquis versicoloribus, alternorúmq; foliorum fimbria crocea, angusta quidem sed clara: *folia* verò, quàm in vlla alia in horto Ill. C. E. latiora, vncias tres lata nonnunquam: explicatas Aquilæ alas referunt, vltimo proximum sinu suo semper excipiente, colore glauca.

De hac ni multùm fallimur Lobel. Obs. & Ic. Plant. p. 61. Leur. 87. Iris Dalmatica maior, cuius aspectus hilaris, peruenustus foliorū exortus, lateratim traiectus, & radiatim alas Pauonis explicatas imitatus: floribus pluribus ex vno caule multis concauo alis, luculentæ magnitudinis, violaceis nitentibus senis foliolis, alternatim etiā repandis. Vireta Belgica hanc in delitiis habent, munere Cl. Medici Pancii Ducis Ferrariensis. Semen profert in siliquis angulosis.

Iris Dalmatica maior Clus. Hisp. vulgari forma & magnitudine similis, sed flos elegantior & vnicolor, atque in summo caulis fastigio & ramis confertim nascens: semen in breuiore siliqua angulosum, pallidum, & rugosum: floret Vere, sed serius aliis apud nos saltem. Et Iridi Asiaticæ cæruleæ omnium Iridum amplissimæ, Iris maior latifolia tertia Clus Hist. post. siue Dalmatica maior, non valdè absimilis est, quam ante multos annos in Belgicam vsque misit Alphons. Pancius, nisi quòd flores concolores, summo caulis fastigio magis confertos habere videtur, iucundissimo spectaculo: semen etiam in breuiore capite minus, pallidum, angulosum, rugosum:

Tabern. Iconastris Dalmatica maior, Dalmatisch vielwurtz. In hist. Wielwurtz von Constantinopel. Iris Chalcedonica altera. Egregius Herbarius Tabern. vel eius Compilator, descriptioni Lobelii huius Iridis addit, ex consideratione figuræ non plantæ, ac præter mentem Lobelii & Clusii dicit habere folia nonnihil augusta & acuta: titulus in historia transpositus competit alteri figuræ.

C. Bauh. Phyt. Iris 7. siue Dalmatica.

Camer. hort. Iris Dalmatica Clusii, quæ forsitan ad Illyricam nomine loci posset referri.

Iris Asiatica cærulea omnium Iridum ampliss. Dalmatica affinis.

Descriptio. Sena, septena, octonaque habet Altera *folia*, omnium Iridum amplissima, & in latum expansa, viridis cui ærugo permixta videatur coloris, mutuò se amplectentia, è quorum medio *caulem* promit sesquicubitalem, interdum etiam bicubitalem vel ampliorem, firmum, crassiorem superiore, læuem, geniculatum, multisque alis concauum, è quibus copiosi (nullam enim feraciorem conspexi) vaginulisque inclusi prodeunt *flores*, magni, nouem foliis constantes, quorum terna inflexa dilutè purpurascentis atque ad cæruleū tendentis sunt coloris, multis purpurascentibus venis ab infima parte, & staminea fimbria flaua in longitudinem & latera excurrentibus: bifida folia exalbescunt, gibbo tamen illorum dilutè purpurascente: tria quæ sese attollunt folia, angustiore & ima parte quibusdam purpureis breuibus venis distincta sunt, vbi verò se in latum expandunt subcæruleum habent colorem, dilutiorem adhuc quàm inflexa: & florum Sambuci odorem, grauiorem tamen, quodammodò æmulantur: iis succedunt rariores *siliqua*, siue *capita* crassa, magna, triangularia, & obtuso mucrone prædita, quæ maturitate dehiscentia *semen* continere deprehendūtur crassum, angulosum, durum, flauescens, superiori ferè par: *radix* crassa est, magna, nodosa, multis longis crassisque fibris donata, lateribus, vt reliquæ, se propagans, & si repurgata exsiccetur, odorata.

Cùm Clus. petiisset à Magn. D. de Vngnad sibi mitti Constantinopoli *Alara Susam*, hanc consequutus est, quæ magnam habet affinitatem cum Dalmatica maiore Belgis nuncupata. Est in Pann. ipsi Iris 2. Asiatica cærulea: in post. verò Hist. Iris Asiatica cærulea, siue latifolia maior 2.

Casp. Bauh. Phyt. Iris 8. Iridi Dalmaticæ affinis.

IRIS DALMATICA MINOR flore purpuræ dilutioris.

Descriptio. IRidi Lusitanicæ seu biflorae similis [inquit Clusius Histor. Hispan.] quam Pancius ad nos misit nomine Dalmaticæ minoris insignitam, nisi quòd paulò angustiore *folio* videatur: *flores* purpuræ dilutioris, & terni aut quaterni in singulis *caulibus*, oblongiori pediculo inhærentes, *semen* in breuiore triangula *siliqua*, angulosum, pallidum & rugosum: floret seriùs Vere.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 62. Teut. 88. Iris Dalmatica minor biflorae Iridi facie, omnique sui parte persimilis, sed tota minor & flores dilutiores

Iris maior latifolia Byzantina Dalmatica à Pantio missæ similis.

aliquanto; Alfonsi Pancii Medici Ferrariensis munere missa, & Belgii inquilina facta.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 10.

Iris maior latifolia 18. Clusii Byzantio missa foliis quinto generi (Iridis maioris latifol. 5. siue Asiaticæ purp.) non dissimilibus, sed breuiore aliquantulùm caule, in aliquot ramos diuiso, qui sustinent flores vaginulis emergentes, iam dictis paullò minores, quorum color medius inter secundi & quinti generis flores: radix quinto generi similis. Icon quam Clusius ponit pro iam dicta Iride est Icon Plantini p. 62. sub titulo Iridis Dalmaticæ minoris.

IRIS DILVTE CÆRVLEA inuolucro albo, fortè Dalmatica.

TAbern. histor. & Ic. weilwurtz. Iris dilutè cærulea inuolucro albo.

Tabern. & Matth. Proponit Tabern. vel eius Cōpillator figuram non integram sine vlla descriptione, si stirps noua cur non descripsit, cur Matthiolum imitatur: si liceat aliquid coniectari, suspicor posse ad Chalcedonicam referri, quæ ei non nota, vt apparet ex descriptione Dalmaticæ, cui tribuit folia nonnihil angusta & acuta, quæ verba addidit de suo ingeniosus vir descriptioni Lobelii, considerata potiùs figurà quàm plantâ, cuius nomen in historia transpositum vt antè dictum.

C. Bauh. Phyt. Iris 4. siue dilutè cærulea inuolucro albo Tabern.

Iris

Iris maior latifolia siue Damascena caerulea Clusio.4.

Iris maior latifolia quarta siue Damascena Clusii, non dispar est foliis & radice Iridi Dalmaticæ maiori, quam N. V. Io. ab Hoghelande misit Lugduno Batauorum anno 1590. Damascenæ nomine, ipsi semine natam.

Cubitalem autem biénio pòst aut paullò maiorem protulit illa *caulem*, in quo multi vt in Asiatica cærulea *flores*, totidem quot ea foliis, nec minùs amplis constantes, eiusdémque penè coloris, terna tamen inflexa paullò dilutius purpurascere & ad cæruleum colorem tendere videntur, atque magis complicari: terna bifida & gibba villosæ fimbriæ incumbentia, angustiora & cinerei quodammodò coloris: terna verò surrecta dilutioris cærulei sunt coloris, & latis interdum candicantibus venis externa parte cōspersa sunt: odor Asiaticæ similis. Hoc autem in eius aliquot floribus obseruabatur, vnum ex illis foliis quæ sursum attolli solent, subtus perinde, atque inflexa albescere, etiam aliquantulùm inflecti, similis coloris esse, & fimbriam illā multis villis constantem habere. An porrò singulis annis similes proferat flores, tempus docebit.

Descriptio

Iris Asiatica purpurea maior latif.

Descriptio *Folia* habet similia Iridi secundæ (Inquit Clus.) siue Asiaticæ cæruleæ, paulò tamen breuiora, & angustiora: inter quæ exit *caulis* cubitalis, rotundus, digitalis crassitudinis, in aliquot ramos diuisus, qui promunt è membranaceis thecis *flores* superiore minores, nonnihil odoratos, quorū labra, siue folia ad terram inflexa, saturatioris sunt purpuræ, & infrà circa vnguem, quà videlicet hirsuta illa & pallescens fimbria excurrit, variis venis distincta: his incumbunt tria alia latiuscula bifida folia, quæ candicantes ligulas tegunt: deinde è lateribus surgunt terna etiam folia, eleganti purpureo colore prædita, flori Lusitanicæ biflorae ferè similia, latiora tamen: succedunt triangulares *siliquæ* obtuso mucrone, in quibus *semen* inæquale: *radix* tuberosa, Secundæ similis.

Est hæc Clus. Pann. Iris tertia, siue Asiatica purpurea, missa Constantinopoli nomine *Alaia Susani*. Huius iconem posuit in post. Hist. nomine Iridis latifoliæ maioris 5a. quæ est Ic. Plant. pag. 59. sub hoc titulo, Iris nostras vulg. lib. 52. T. 85.

Casp. Bauh. Phyt. Iris 9. siue Asiatica purpurea Clusii.

Missa etiam hæc Constantinopoli ab Ill. V. Dauide Vngnad. Florétque Maio.

Iris maior latifolia flore purpureo cum aliqua rubedine.

Iris maior latifolia sexta, quam ad me (Inquit Clus. hist. post.) Viennam misit Io. Boissot 1585. congener fuit Asiaticæ purpureæ. Similia enim folia habuit, caulem paullò maiorem, flores similes, aliquantulùm maiores, inodoros, quorum terna surrecta folia aliquid rubedinis habere videbantur: radicis amplitudine conueniebant.

Iris latifolia maior purp. quibusdam Illyrica.

Descriptio Iridis maioris latif. genus 7. in Francofurtensibus hortis obseruabat Clus. hist. cui Illyricæ cognomen dederunt: longa autem latáque folia habebat, Dalmaticæ maiori penè paria, caulē nō minùs grandem, nec rariores minorésue flores proferebat, nouem, vt reliqui, foliis constantes, quorum terna inflexa & terram spectantia, planè purpurei siue violacei, dilutioris tamen, sunt coloris, nullis, nisi circa infimam partem, venis distincta, fimbria medium folii neruum occupante, albis staminibus, flauo apice præditis donatā, tria surrecta folia eiusdem ferè, sed magis diluti coloris, vt & tria bifida ligulam tegētia, & fimbriæ incumbentia: odor satis suauis.

Iris maior latifolia cui in flore crassa vena purpurea.

Iris maior latifolia octaua siue vulgatior altera, quam Clus. in hortis Francofurtensibus conspiciebat, similia habet *folia* præcedenti sextæ Illyricæ cognominatæ, ab exortu circa *radicem* purpurascentia, *caulem* cubitalem aut ampliorem, multos è vaginulis, purpurascentibus radiis insignitis proferentem *flores*, nouem foliis constantes, quorum terna incurua multis crassis venis purpureis sunt notata, fimbria ad labrum inflexum protensā, capillaribus staminulis flauo apice præditis donata, terna erectiora plerúmque bifida sunt, colorémque habent obsoletum, in quo purpureum quidpiam magis vel minùs saturum elucet, alata angusta folia fimbriæ incumbentia eiusdem cum surrectis sunt coloris, præter medium neruum in longitudinem excurrentem, qui ex cæruleo purpurascit: odor florum Sambuci. Breuiter, Iridi obsoletæ Belgicæ valdè similis est. Latifolia 8.

IRIS LVSITANICA VERNA VIOLACEA, & Clusii maior Latif. nona cum venis purpureis.

Iris Lusitanica verna Lobel. Obs. Dalmaticæ Iridi maiori cùm foliis, tum caule & ternis quaternisue floribus similis, sed colore omninò violaceis, seu purpureis saturatioribus: cuiusmodi ipsum vidisse iuuat hoc Vere in Viridariis Ill. D. Io. van der Dilf, & Mariæ Schets. Icon. Pl. pag. 63. Iris Lusitanica Verna Teut. 89.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. Iconem eandem cum Plant. habet Clusius pro Iride latifolia maiore nona, cuius descriptio eiusmodi est. Mihi missum Bruxellis a N. V. Io. Boissot, Iridis maioris genus, quod Maio floret, quódque breuiora quàm Iris maior octona habet folia, alioqui non dissimilia, nec minùs circa radicem, quà inuicē amplectuntur, purpurascentia: caulem cubitalem & ampliorem, in alas diuisum, in quibus multi Descript.

flores, totidem quot præcedentes foliis præditi, quorum terna deorsum inflexa per oras subcærulea, circa vngues ex flauo candicant, deinde multis crassiusculis saturæ purpuræ venis ab imo in longitudinem excurrentibus sunt prædita, staminum fimbria superiori similis est: terna erecta folia candicantis ex cæruleo sunt coloris, eorum oræ quodammodò flauescunt, vngues tenuioribus venis distinguuntur, bifida & alata folia fimbriam tegentia ferè ex flauo candicant: odor præcedenti similis.

Iris maior latif. angustioribus foliis, purpureis floribus minoribus Clusio 19.

Iris maior latif. 19. Iris maior latif. 19. Clus. Byzantinæ magnitudine par, angustioribus tamen foliis, quam à Boissot accipiebam, caule gracili, pedem & semissem, interdum etiam cubitum alto, in ramulos diuiso, quibus insident flores omnibus prædictis minores, tribus foliis ad terram inclinatis, dilutè purpureis, tribus verò erectis obsoleti purpurei coloris, qualis in vulgaris quodam genere conspicitur: radix non magna, nodosa. Eius flos mihi primùm conspectus anno 1590. cæteris florentibus.

Iris maior latif. Romana cærulea Clus. 24.

Iris maior latifol. 29. Iris maior 24. Iridi 23. siue Illyricæ par, Viennam mihi missa [ait Clus.] à I. Boissot Romanæ maioris cæruleo flore nomine: etenim caulem, folia, radicem omninò similem habuit, anno verò 1585. florem etiam parem, exceptis tribus surrectis foliis, quæ ad cæruleum colorem magis tendebant, fimbriaque inferiorum magis flauescente, & odore vulgaris Oxyacanthæ qui in præcedente ad bifloram Lusitanicam magis accedit.

Iris latifolia maior, cuius oræ ad flauum obsoletum accedunt.

Iris maior latif. 10. Iris maior latifolia 10. Clusio, à Io. Boissot missa, paulò humilior, quàm nona: flores gestans, ei forma quidem similes, diuersi tamen coloris: nam terna inflexa folia, licèt illius foliis non sint disparia, oras ad flauum obsoletum accedentes habent, venasque paullò dilutiores, terna sursum erecta obsoleti sunt coloris, ex flauescente & purpurascēte mixti versicoloris, eius quam à Camerario accipiebam, foliis non absimilia, paullò tamen dilutiora, circa vngues etiam magis flauescentia, & tenuioribus purpureis venis notata, angusta, alataque folia simili colore prædita, præter medium neruum qui magis purpurascit: odor etiam florum Sambuci æmulus. Pro Iride modò dicta figura apud Clusium est quæ Icon. Plant. p. 59. ponitur nomine Iridis candidis floribus.

Iris latifolia maior cum oris purpurascentibus.

Iris Latif. maior 11. Iris Clusio latifolia maior Vndecima, à Iohan. Boissot, similiter communicata decimæ paria habet *folia*, inter quæ cubitalis ferè & dictæ æqualis assurgit *caulis*, ternos aut quaternos è vaginis viridibus, oras purpurascentes habentibus, ferens *flores*, quorum color obscurior & saturatior, quibus nonnunquam inspersæ luridæ maculæ &c. Odor idem cum superiore. Paulò tamen hæc serius floret.

Iris latifolia maior flore versicolore.

Irin latifoliam maiorem 12. [quæ Clusio periit] præcedenti satis colore scribebat respondere Io. Boissot, & peculiare id habere, vt inflexa folia duobus diuersis coloribus secundum longitudinem sint discreta, altera videlicet parte reliquorum foliorum colori respondente, altera diuerso: eamque à Bruxellensi ciue accepisse, qui semine natam ibi assereret, cum aliis Iridibus, quarum nonnullæ vnicum duntaxat folium variegatum habebant, quædam versicolorem tantùm neruum medium folium secantem, eumque vel ampliorem, & latiorem, vel angustiorem, vt mirum dictu sit quomodo Natura in his floribus ludat. Duodecima Clusio.

Iris latifolia maior versicolor cærulea dilutior Clus. 13.

Irin latifoliam maiorem 13. Ciui Bruxellensi semine natam scribebat Io. Boissot instar duodecimæ varietate colorum conspicuam, non adeò tamen elegantem, sed coloris ex cineraceo pallescentis, vt versicolor cærulea dilutior dici queat.

IRIS ALTISS. BICOLOR CÆRVLEO obsoleto cinereóue mixta.

Descriptio. RArior hæc Iris, proceritate vulgarem superans: *folia* non minùs lata: *flores* autem suauiter odorati, & vulgari minoris, non obuia amœnitas, cuius tria extima folia repanda, summa orâ saturâ purpureâ tincta sunt, inde vsque ad fimbriam crocatam humani supercilii æmulam, saturis lineis purpureis longis campum album percurrentibus, vtrinque autem à fimbriæ lateribus obliquæ ferrugineæ lineæ luteos margines distinguunt: terna quoque folia, vt in hoc genere fieri solet, introrsum curuata surriguntur, colore magna parte ex ferrugineo cinereo obsoleto, imâ parte ridigiuscula lutea satura ferruginè guttata: penitissima & vltima terna in costa foris intusque leuicula & sordida purpura pallent, vtrinque lateribus luteo lurido infectis.

Lobel. Obs. Item in append. Iris flore cæruleo obsoleto cinereóve. Plant. icon. p. 60. Iris flore cæruleo, cinereóve polyflora, Lobel.

Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri vidi Iridem maximam & pulcherrimam, cui flores non multùm differunt à vulgari purpurea siue cærulea, folia repanda sunt cœrulea, superiora nescio quem ruborem habent, dedit mihi plantam, quam plantaui in horto E. C. vbi nunc abundat

florens

flores Maio, cuius mihi videor habere paulò minorem speciem nonnihil variantem.

Iris maior foliis duobus coloribus distinctis, albo & viridi Clus. 16.

Iris maior latif. 16. Iris maior latifolia 16. quæ ex eorum numero quas Boissot misit, Iridi maiori latifoliæ 15. [siue luteæ variegatæ] valdè similis, & illius quidem semine natam putat Clusius: *Folia* tamen illi breuiora & (quod rarum) magna ex parte duobus coloribus destincta, albo & viridi, sic quidem, vt albus per longitudinem excurrat, nonnunquam dimidiatum folium occupans, interdum ferè totum, aliquando eius duntaxat partem: iisdem etiam coloribus interdum distinctæ vaginæ *flores* includentes: qui terna ad terram inflexa folia superiori similia habēt ferè, staminea tamen fimbria tota flaua est, bifida folia illam tegentia flaua, cuius etiam coloris sunt terna illa sese attollentia & tota ferè surrecta, vt in præcedente, infimâ autem & angustiore parte, purpureis velut maculis internè aspersa sunt: odor qualis in præcedente, nonnunquam adeò imbecillis vt vix deprehendatur. Floret Maio cum superiore.

Iris exotica colore quasi pallido fuligine perfuso Camerarii Clusio 14.

Iris maior latif. 14. Clus. Pann. Iris 5. exotica Camerarii, siue obsoletior, quæ ex Iride varia caulifera Pannonica nata censetur. Hist. post. Iris maior latifolia 14. cui ampla sunt *folia*, & latiora longioráque quàm in præcedentibus, viridia admodum, rugosa, aliquantulùm crispa, mucrone nutante, è quorum medio emergit cubitalis aut maior *caulis*, læuis, rotundus, viridis, in aliquot ramulos diuisus, qui *Descriptio* è virentibus vaginulis satis amplos promunt *flores*, nonnihil odoratos, & ad vulgaris Oxyacanthæ floris odorem accedentes, quorum tria reflexa folia pallida multis crassis purpureis venis à foliis infima sede, & à fimbria, ad extremas oras sparsis, prædita sunt, labris etiam satura purpura nitentibus: tria illis incumbentia, sub quibus occultantur ligulæ, coloris pallidi tanquam fuligine perfusi, vt etiam sunt tria erecta, sed magis luridi: nullum mihi hactenus *semen* tulit, tametsi multos annos iam aluerim. Maturiùs paullò floret secunda, & color floris aliquando saturior, interdum dilutior. Hanc nactus est à Ioach. Camerario Reip. Norib. Medico primario, vnde verò ille habuerit ignorat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue exotica Camer.

Iris maior latif. pallescens ex albo cum purpureis venis.

Iris maior latif. 17. Iris maior latifolia 17. Clusii, quæ à Boissot missa, pedalem habuit *caulem*, rotundum, geniculatum, binos aut ternos, ex membranaceis vaginis promēs *flores*, quorū terna terrā spectantia folia pallescentis ex albo sunt coloris, multis purpureis venis ab infimâ foliorum basi, quæ angustior est, in latera, tum à fimbriâ, quæ flaua est, ad extimas foliorum oras procurrentibus, quibus singulares, interdum binæ purpureæ maculæ sunt aspersæ: bifida folia fimbriam tegentia ὠχρολευκα sunt coloris, cuius etiam terna surrecta [excepta eorum angustâ basi, quæ flauescens] multis purpureis venis in latera procurrentibus.

Iris maior latif. purpurea foliis repandis candicantibus, purpureis venis distinctis Clusio 21.

Iris Clusii maior latifolia 21. Non minùs minùs ampla habet *folia* quam 20. inter quæ *caulis* assurgit pedalis, teres, geniculatus, viridis, sustinēs membranaceas thecas virides, per oras leuiter purpurascentes, è quibus emergunt bini aut terni *flores*, iam descripto paullò minores, nouem foliis constantes, quorum terna terram spectantia ab imo angustiora, candicantia interiùs, saturæ purpuræ venis eleganter distincta sunt, latiore verò parte omninò purpureâ: villosa fimbria infernâ parte flauescit: supernâ purpurascit: bifida foliola sub quibus latet, floridi purpurei sūt coloris, vt terna folia surrecta: flos tenuiter odoratus. Hæc mihi inquit, nata est Francofurti ad Mœnum, semine spontè deciduo, & florem dedit anno 1592. Maii initio. *Iris Clus. 21.*

IRIS FLORE ALBO.

Qui purpuream vulgarem Iridem rectè norit, is nullo negotio hanc albam assequetur: nullam quippe in *radicibus*, *foliorum florúmque* forma differentiā notabilem animaduertimus, in quibus tamen vtrisq; coloris non modicum est discrimen: *folia* enim colore ad glaucum magis accedūt, flores pauco, sed eo tamen grato odore prediti, lacteo candore perfusi sunt, extimorum costis non minùs quàm Purpureæ extra virentibus, quibus intus lutea crocomata respondent, imorum autem foliorum margines luteæ striæ percurrunt. *Descriptio*

Tradit Ruell. inueniri frequenter Iridis florem emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendat.

Cord. in Diosc. & Obs. Sylu. Iris Illyrica flore candido. Non placet Cordum Illyricam astruere flore albo, vt postea dicetur. *Illyrica.*

Brunsch. & Gesn. hort. Iris flore albo.

Est autore Matthiol. in satiuorum genere, quę niuei candoris flores profert, quam in pluribus Hetruriæ locis vidit, cuiúsque radix fragrantia & virium robore Illyricam ferè æquat.

Dodon. Gall. Iris altera flore albo, Iris Florentina, Officinis Ireos: Gall. *Flambe blanche*, Germ. weiß Violwurtz & weiß schwertel. Belg. witlisch / quæ omninò præcedenti similis, foliis, caulibus, forma florum & radicum, nisi quòd flores non habet diuersos colore, sed niueos: Radix paullò minor, & optimi odoris maximè sicca. Cur Florentina potiùs censenda sit ea quæ albo flore quàm altera, non video, quandoquidē ibidem copiosa, nec etiam radix nobis obseruata *Iris Hetrurica.* *Dod. mēt.*

flores, totidem quot præcedentes foliis præditi, quorum terna deorsum inflexa per oras subcærulea, circa vngues ex flauo candicant, deinde multis crassiusculis saturæ purpuræ venis ab imo in longitudinem excurrentibus sunt prædita, staminum fimbria superiori similis est: terna erecta folia candicantis ex cæruleo sunt coloris, eorum oræ quodammodò flauescunt, vngues tenuioribus venis distinguuntur, bifida & alata folia fimbriam tegentia ferè ex flauo candicant: odor præcedenti similis.

Iris maior latif. angustioribus foliis, purpureis floribus minoribus Clusio 19.

Iris maior latif. 19. Iris maior latif. 19. Clus. Byzantinæ magnitudine par, angustioribus tamen foliis, quam à Boissot accipiebam, caule gracili, pedem & semissem, interdum etiam cubitum alto, in ramulos diuiso, quibus insident flores omnibus prædictis minores, tribus foliis ad terram inclinatis, dilutè purpureis, tribus verò erectis obsoleti purpurei coloris, qualis in vulgaris quodam genere conspicitur: radix non magna, nodosa. Eius flos mihi primùm conspectus anno 1590. cæteris florentibus.

Iris maior latif. Romana cærulea Clus. 24.

Iris maior latifol. 29. Iris maior 24. Iridi 23. siue Illyricæ par, Viennam mihi missa [ait Clus.] à I. Boissot Romanæ maioris cæruleo flore nomine: etenim caulem, folia, radicem omninò similem habuit, anno verò 1585. florem etiam parem, exceptis tribus surrectis foliis, quæ ad cæruleum colorem magis tendebant, fimbriaque inferiorum magis flauescente, & odore vulgaris Oxyacanthæ qui in præcedente ad bifloram Lusitanicam magis accedit.

Iris latifolia maior, cui oræ ad flauum obsoletum accedunt.

Iris maior latif. 10. Iris maior latifolia 10. Clusio, à Io. Boissot missa, paulò humilior, quàm nona: flores gestans, ei forma quidem similes, diuersi tamen coloris: nam terna inflexa folia, licèt illius foliis non sint disparia, oras ad flauum obsoletum accedentes habent, venasque paullò dilutiores, terna sursum erecta obsoleti sunt coloris, ex flauescente & purpurascẽte mixti versicoloris, eius quam à Camerario accipiebam, foliis non absimilia, paullò tamen dilutiora, circa vngues etiam magis flauescentia, & tenuioribus purpureis venis notata, angusta, alataque folia simili colore prædita, præter medium neruum qui magis purpurascit: odor etiam florum Sambuci æmulus. Pro Iride modò dicta figura apud Clusium est quæ Icon. Plant. p. 59. ponitur nomine Iridis candidis floribus.

Iris latifolia maior cum oris purpurascentibus.

Iris Latif. maior 11. Iris Clusio latifolia maior Vndecima, à Iohan. Boissot, similiter communicata decimæ paria habet *folia*, inter quæ cubitalis ferè & dictæ æqualis assurgit *caulis*, ternos aut quaternos è vaginis viridibus, oras purpurascentes habentibus, ferens *flores*, quorum color obscurior & saturatior, quibus nonnunquam inspersæ luridæ maculæ &c. Odor idem cum superiore. Paulò tamen hæc serius floret.

Iris latifolia maior flore versicolore.

Irin latifoliam maiorem 12. [quæ Clusio periit] præcedenti satis colore scribebat respondere Io. Boissot, & peculiare id habere, vt inflexa folia duobus diuersis coloribus secundum longitudinem sint discreta, altera videlicet parte reliquorum foliorum colori respondente, altera diuerso: eamque à Bruxellensi ciue accepisse, qui semine natam ibi assereret, cum aliis Iridibus, quarum nonnullæ vnicum duntaxat folium variegatum habebant, quædam versicolorem tantùm neruum medium folium secantem, eumque vel ampliorem, & latiorem, vel angustiorem, vt mirum dictu sit quomodo Natura in his floribus ludat. *Duodecima Clusio.*

Iris latifolia maior versicolor cærulea dilutior Clus. 13.

Irin latifoliam maiorem 13. Ciui Bruxellensi semine natam scribebat Io. Boissot instar duodecimæ varietate colorum conspicuam, non adeò tamen elegantem, sed coloris ex cineraceo pallescentis, vt versicolor cærulea dilutior dici queat.

IRIS ALTISS. BICOLOR CÆRVLEO obsoleto cinereóue mixta.

Rarior hæc Iris, proceritate vulgarem superans: *folia* non minùs lata: floris autem suauiter odorati, & vulgari minoris, non obuia amœnitas, cuius tria extima folia repanda, summa orâ saturâ purpureâ tincta sunt, inde vsque ad fimbriam crocatam humani supercilii æmulam, saturis lineis purpureis longis campum album percurrentibus, vtrinque autem à fimbriæ lateribus obliquæ ferrugineæ lineæ luteos margines distinguunt: terna quoque folia, vt in hoc genere fieri solet, introrsum curuata surriguntur, colore magna parte ex ferrugineo cinereo obsoleto, imâ parte ridigiuscula lutea satura ferruginee guttata: penitissima & vltima terna in colla foris intusque leuicula & sordida purpura pallent, vtrinque lateribus luteo lurido infectis. *Descriptio.*

Lobel. Obs. Item in append. Iris flore cæruleo obsoleto cinereóve. Plant. icon. p. 60. Iris flore cæruleo, cinereóve polyflora, Lobel.

Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri vidi Iridem maximam & pulcherrimam, cui flores non multùm differunt à vulgari purpurea siue cærulea, folia repanda sunt cœrulea, superiora nescio quem ruborem habent, dedit mihi plantam, quam plantaui in horto E. C. vbi nunc abundat florens

flores Maio, cujus mihi videor habere paulò minorem speciem nonnihil variantem.

Iris maior foliis duobus coloribus distinctis, albo & viridi Clus. 16.

Iris maior latif. 16. Iris maior latifolia 16. quæ ex eorum numero quas Boissot misit, Iridi maiori latifoliæ 15. [siue luteæ variegatæ] valdè similis, & illius quidem semine natam putat Clusius: *Folia* tamen illi breuiora & (quod rarum) magna ex parte duobus coloribus destincta, albo & viridi, sic quidem, vt albus per longitudinem excurrat, nonnunquam dimidiatum folium occupans, interdum ferè totum, aliquando eius duntaxat partem: iisdem etiam coloribus interdum distinctæ vaginæ *flores* includentes: qui terna ad terram inflexa folia superiori similia habet ferè, staminea tamen fimbria tota flaua est, bifida folia illam tegentia flaua, cuius etiam coloris sunt terna illa sese attollentia & tota ferè surrecta, vt in præcedente, infimâ autem & angustiore parte, purpureis velut maculis internè aspersa sunt: odor qualis in præcedente, nonnunquam adeò imbecillis vt vix deprehendatur. Floret Maio cum superiore.

Iris exotica colore quasi pallido fuligine perfuso Camerarii Clusio 14.

Iris maior latif. 14. Clus. Pa.an. Iris 5. exotica Camerarii, siue obsoletior, quæ ex Iride varia caulifera Pannonica nata censetur. Hist. post. Iris maior latifolia 14. cui ampla sunt *folia*, & latiora longioráque quàm in præcedentibus, viridia admodum, rugosa, aliquantulùm crispa, mucrone nutante, è quorum medio emergit cubitalis aut maior *caulis*, læuis, rotundus, viridis, in aliquot ramulos diuisus, qui *Descriptio* è virentibus vaginulis satis amplos promunt *flores*, nonnihil odoratos, & ad vulgaris Oxyacanthæ floris odorem accedentes, quorum tria reflexa folia pallida multis crassis purpureis venis à foliis infima sede, & à fimbria, ad extremas oras sparsis, prædita sunt, labris etiam satura purpura nitentibus: tria illis incumbentia, sub quibus occultantur ligulæ, coloris pallidi tanquam fuligine perfusi, vt etiam sunt tria erecta, sed magis luridi: nullum mihi hactenus *semen* tulit, tametsi multos annos iam aluerim. Maturiùs paullò floret secunda, & color floris aliquando saturior, interdum dilutior. Hanc nactus est à Ioach. Camerario Reip. Norib. Medico primario, vnde verò ille habuerit ignorat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue exotica Camer.

Iris maior latif. pallescens ex albo cum purpureis venis.

Iris maior latif. 17. Iris maior latifolia 17. Clusii, quæ à Boissot missa, pedalem habuit *caulem*, rotundum, geniculatum, binos aut ternos, ex membranaceis vaginis promēs *flores*, quorū terna terrā spectantia folia pallescentis ex albo sunt coloris, multis purpureis venis ab infimâ foliorum basi, quæ angustior est, in latera, tum à fimbriâ, quæ flaua est, ad extimas foliorum oras procurrentibus, quibus singulares, interdum binæ purpureæ maculæ sunt aspersæ: bifida folia fimbriam tegentia ὠχρολευκοῦ sunt coloris, cuius etiam terna surrecta [excepta eorum angustâ basi, quæ flauescens] multis purpureis venis in latera procurrentibus.

Iris maior latif. purpurea foliis repandis candicantibus, purpureis venis distinctis Clusio 21.

Iris Clusii maior latifolia 21. Non minùs minùs ampla habet *folia* quam 20. inter quæ *caulis* assurgit pedalis, teres, geniculatus, viridis, sustinēs membranaceas thecas virides, per oras leuiter purpurascentes, è quibus emergunt bini aut terni *flores*, iam descripto paullò minores, nouem foliis constantes, quorum terna terram spectantia ab imo angustiora, candicantia interiùs, saturæ purpuræ venis eleganter distincta sunt, latiore vero parte omninò purpureâ: villosa fimbria infernâ parte flauescit, supernâ purpurascit: bifida foliola sub quibus latet, floridi purpurei sūt coloris, vt terna folia surrecta: flos tenuiter odoratus. Hæc mihi inquit, nata est Francofurti ad Mœnum, semine spontè deciduo, & florem dedit anno 1592. Maii initio. *Iris Clus. 21.*

IRIS FLORE ALBO.

Qui purpuream vulgarem Iridem rectè norit, is nullo negotio hanc albam assequetur: nullam quippe in *radicibus*, *foliorum florúmque* forma differentiā notabilem animaduertimus, in quibus tamen verisq; coloris non modicum est discrimen: *folia* enim colore ad glaucum magis accedūt, flores pauco, sed eo tamen grato odore prediti, lacteo candore perfusi sunt, extimorum costis non minùs quàm Purpureæ extra virentibus, quibus intus lutea crocomata respondent, imorum autem foliorum margines luteæ striæ percurrunt. *Descriptio*

Tradit Ruell. inueniri frequenter Iridis florem emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendat.

Cord. in Diosc. & Obs. Sylu. Iris Illyrica flore candido. Non placet Cordum Illyricam astruere flore albo, vt postea dicetur. *Illyrica.*

Brunsch. & Gesn. hort. Iris flore albo.

Est autore Matthiol. in satiuorum genere, quę niuei candoris flores profert, quam in pluribus Hetruriæ locis vidit, cuiúsque radix fragrantia & virium robore Illyricam ferè æquat.

Dodon. Gall. Iris altera flore albo, Iris Florentina, Officinis Ireos: Gall. *Flambe blanche*, Germ. weiß Viol wurtz & weiß schwertel. Belg. wittelisch / quæ omninò præcedenti similis, foliis, caulibus, forma florum & radicum, nisi quòd flores non habet diuersos colore, sed niueos: Radix paullò minor, & optimi odoris maximè sicca. Cur Florentina potiùs censenda sit ea quę albo flore quàm altera, non video, quandoquidē ibidem copiosa, nec etiam radix nobis obseruata. *Iris Hetruria.* *Dod. male.*

minor, sed potiùs maior.

Plantin. icones not. Plant. Ico. 1. p. 59. Iris nostràs vulgaris candidis floribus. Lob. 32. Adu. 31. Teut. 85. Figura strigosæ Iridis apud Plantinum non placet pro alba, albã enim non vidi strigosam, sed cum crassis nodosis radicibus. Lobelius posuit eam figuram in Belg. pro vulgari silu. Iride; hinc fortè accidit vt fr. C. Bauh. duas fecerit Irides albas.

Camer. in hort. Iris alba Illyrica vulgò, vel potiùs Florentina. Item apud Matth. German. Iris Florentina cum floribus albis.

Tabern. histor. & Icon. Iris alba weiß weilwurtz. Item Iris Florentina weiß weilwurtz. Duas proponit figuras Tabern. sed non demonstrat in quibus differant.

Tab. not. C. B. lapsus Garis. C. Bauh. Phyt. Iris 2. siue albo flore, Matth. satiua niuei coloris, Lob. nostras vulg. candidis floribus. Iris tertia, siue Florent. alba, Gesnero Florentina: Cordo Illyrica: radices siccatæ non corrugantur & differt à præcedenti, quod hæc radice sit minore: Cur Frater separet Iridem Florentinam albam à Matthioli alba nescio: quum Florentia sit in Hetruria vbi obseruauit Matth. flore albo: Gesnerus non dicit Iridem Florentinam cuius meminit flore esse albo: Florentiæ obseruaui frequenter vtriusque coloris radices quæ solent pro Iride Florentina vendi, sunt maiores, crassiores, solidiores, candidiores, odoratiores, quàm vulgaris nostratis: an regio solùm in causa diuersitatis à nostra asserere non ausim, vel an sit species diuersa, vidi aliquando radicē etiā vendi pro Illyrica Iride, quæ sanè solida & odorata, sed minor Florentina: Cordi verba præcedenti capite adduximus, vbi non dicit an Illyricæ radix sit minor vel maior vulgari.

Iride alba aliquando primo Vere collem plenum reperit Camer. circa Priuernum vrbem in itinere Neapolitano. Vehementiores hyemes apud nos ægrè ferre potest, & in primis à niue liquefacta, & rursus gelascente tutanda. *Locus & tempus* Iris alba in Austriæ & Vngariæ hortis rarior, & Clusii tantùm operâ illis cognita, acceptis è Belgio radicibus.

Basileæ accepimus datam ex horto insignis Pharmacop. Ioh. Heitzman, quam plantauimus Montb. in Horto Il. E. C. eam primò videramus, Bononiæ & Florentiæ in horto Nic. Ferrariensis & aliis flore in totum niueo, exceptis apicibus luteis in medio foliorum: postea obseruauimus Geneuæ & Lugduni. Non videtur nobis propter colorem album particulatim vocanda *Iris Florentina.* Iris Florentina, quum vtraque abundent Florentini, & vtramque indiscriminatim sumant: à bonitate autem potiùs vtramque Florentinam denominari, non propter colorem: quanquam vtriusque radix soleat etiam candidior crassior & solidior vulgari esse. Narrabat mihi olim insi- *Illyrica.* gnis Pharmacop. Valerādus Doutez, qui in Illyria siue Sclauonia fuerat, Iridem ibi dari flore albo potiùs quàm purpureo, spontè in montibus prouenire & radicem similem Florentinæ virentem gustu esse, non minùs feruenti quàm nostras, eam quæ in humidioribus locis nascitur deteriorem quæ non possit siccari.

Iris maior latif. candida cum multis fibris purpureis Clusio 27.

Iris maior latif. 27. Lata pedalisque fere longitudinis *folia* habet elegans aliud Iridis genus, Iridis Aicholtzianæ foliis prorsus similia, radicem etiam & *caulem*, qui perinde atque in illa, ad foliorum latus ex radice nascitur pedalis, tenuis, in quo singulares aut gemini *flores* à vaginulis ex pallido virescentibus prodeunt, forma Aicholtzianæ similes, sed colore variantes, nam terna folia propendentia candicant, purpuræ exoletæ venis ab infima eorum sede per latera excurrentibus vsque ad extimam fimbriam subcæruleis villis constantem, tria autem incumbentia & ligulam siue stamina tegentia, alba sunt, earum tamen gibbo subcæruleo: terna surrecta etiam candida, & ab infimâ, sed multis purpureis venis distincta, donec in latitudinem expandi incipiant: flori successit triangulum *caput* binas penè vncias longum, crassiusculúmque quod maturitate dehiscens Iulio, *semen* ostendit rugosum, subfuscum, erui magnitudine: *radix* hieme folia non retinuit.

Floruit Aicholtzio primùm Maii initiò, Anno 1584. vnica quam habuit planta, eadem areola in qua 25. Aicholziana reposita erat, & quæ etiam oppositam areolam occupabat. *Tempus.* Itaque non dubium quin eius semine deciduo nata sit, tametsi huius flos odoris gratia commendabilis non fuerit, qui tamen in altera deprehendebatur. Mirum enim in modum variant quæ ex semine nascuntur Irides, non secus ac præcoces & dubiæ Tulipæ, atque Papauera, vt longâ experientiâ didicit.

IRIS LUTEA, FOLIIS FLORUM repandis variegatis.

Descriptio. Amœna est florum huius Iridis elegantia, alterna ex extimis tota lutea sunt *folia*, nigricante purpura circa imum guttata; alterna pulcherrimè virgata, striis suprema folii parte intrinsecus atrosanguineis per album Campū discurrentibus: inferna verò eiusdem faciei parte ad fimbriæ crocatæ latera vtrinque minùs saturis lineis, crebris admistis concoloribus guttulis, luteolum campum obliquo ductu pingentibus, extrinsecus verò ex luteo herbida sunt: intima terna folia bifida penitus luteæ, tergo appressas habent ligulas herbidas, apicibus lacteis.

Hanc sic describit Clusius. Iridi latifoliæ maiori 15. rugosa sunt *folia*, minùs tamē lata, longa, & viridia quàm in 14. secundum radicem omnino interdum purpurascentia, è quorum medio *caulem* promit cubitalem, læuem, viridem, aliquot ramulis donatum, quibus insident *flores* è vaginulis emergentes, magni vel prorsus inodori, vel Oxyacanthæ vulg. florum instar odorati, coloris varietate commendabiles: nam tria folia quæ

quæ furfum spectant & attolluntur, rarò se mutuò amplectuntur, aut cacumine nutant, sed plerumque (nisi marcescere incipiant) recta sunt, vt in Iride bulbosa, nónihil tamen conuexa, angusti ora, lutei coloris, quemad. & illa quæ ligulas fimbriamque contegunt: tria ad terram inflexa, circa basim & exortum pallent, reliqua parte candicant, multis tamen purpureis radiis ab ipsa sede ad extremas vsque folii (quod plerumque saturatiùs purpurascit in earum stirpium floribus, quæ circa radicem nulla purpura sunt suffusæ) pallidas oras, eleganti pictura decurrentibus: villosa fimbria, qua parte integitur, lutea est, extrema verò exalbida, pallêtes ligulæ, magna triangula & obtuso aliquâtulùm mucrone prædita capita, *semen* Orobi magnitudine, fuscum, rugosũ continentia: *radix* nodosa, vulgaris Iridis instar, foris flauescens: multis vtrinque nascentibus fibris firmata, quæ repurgata & exsiccata, odoratissima est, & cum Illyrica, quæ in Officinis habetur, odoris gratia contendere posse existimatur.

Est hæc ipsi in Pann. Iris 4. varia caulifera, Pãnonica, sub quo titulo eam & Tab. exhibet. Lob. Obs. Iris lutea variegata. Icon. Plant. p. 66. Teut. gilvara species. Flores sunt lutei Chamæiridis Monspeliacæ tribus repandis foliis peregrina elegantiâ striatis, obscurè violaceis. In Belgii hortis prouenit munere Clusii.

An Matth. Ital. cum magn. fig. Iris flore luteo, quam in multis hortis Bohemiæ vidit, & non vult intelligi Acorum vulgare: Oportebat demonstrare discrimen inter Iridem luteam & Acorum vulgare, si poterat.

Matthæus. C.B. Phyt. Iris 6. siue satiua lutea, Matth. Iris satiua floribus auctis. Iris 10. siue varia caulifera, vel 4. Clus. Iris 16. siue lutea variegata Lobel. Iris 17. Variegata Camerarii filu. alia.

De hac Camer. hort. ait: Iris variegata è luteo & purpureo obsoleto flore, quem in locis natalibus non promit: in hortum vero translata, contra aliarum sylvestrium plantarum naturam, altero anno floret: & quotannis postea, ac longè latéque serpit. Idque verum esse experientia me docuit, cùm eius generis plantas ex monte quodam Franconiæ propè arcem Comitum de Castello mecum deportassem in hortum. Foliis est Acori vulgaris, id est, Aquaticæ flauæ Iridis, sed latioribus, & rarissimè vt aliorum erectis, sed plerumque mucrone languido & incuruo.

Locus. In montanis supra arcem Diui Georgii, herbido solo, & collibus Stamphen imminentibus, in Vngaria transdanubiana, aliquot miliaribus supra Posonium, primùm obseruabat Clusius, genus illud cuius folia purpurascente colore circa radicem non sunt perfusa: deinde frequentiùs vtrumque genus in Leytenberg monte supra mãderstorf, & siccioribus pratis Sopronio vicinis.

Tempus. Crescit etiam in collibus non procul ab Entzestorf in Lange-thal, Magnif. D. de Entzestorf. Floret Maio: sub Iunii finem semen maturum. Est mihi in Horto E.C. pulchra Iris primùm visa Basileæ: posteà Stutgardiæ in horto Ducis Wirtemb. Basileæ in horto Guarini florentem vidi Maio: folia vulgari Iridi ferè similia, caules magni, flores lutei, qui in repandis foliis pulchras habent strias violaceas: habui Basileâ & Stutgardiâ.

Iris maior latifolia Ochroleucos Clusio 28.

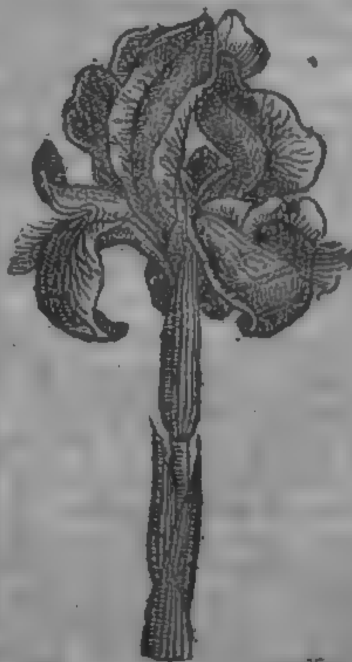
Iris maior latifol. 28 Iris maior latifolia 28. multa habet *folia*, inuicem amplectentia, cæterarum Iridum instar, vnciam lata, inter quæ pedalis geniculatus, teres, viridis exilis *caulis*, summo fastigio sustinens binas mẽbranaceas vaginas ex viridi pallescentes, è quibus emergit *flos* reliquis Iridum generibus forma similis, colore autem diuersus, nam ex albo pallescit, siue ὠχρόλευκος est, & terna repanda folia ab imo ad extimas oras flauescentibus venis sunt distincta, fimbriâ albicante, sed quadantenus à bifidis foliis [quæ simili colore sunt prædita, gibba tamen dorsi nonnihil purpurascente] integitur, flauescente: surrecta folia ab imo gracilia, internâ parte multis in latera sparsis venis obsoletè purpurascentibus sunt distincta, vbi verò sese in latum expanderunt, ὠχρόλευκα sunt coloris.

Nullum in hoc flore odorem deprehendi: sed eius stirpem Maio florentem obseruabat Clus. Francofurti in Myleri Pharmacopœi horto. Ei similem, nec vlla ferè in re differentem etiam alebat, soli flores discrimen faciebant, qui paullò candidiores videbantur. Non dubium est multò plura inueniri maioris Iridis genera.

Iris maior latif. surrectis floris foliis flauis & purpureis lineis distinctis Clus. 20.

Iris maior latif. 20. Clusio à Boissor missa, quæ biennio pòst duntaxat florem tulit, à Decima nona, nec gracilitate *caulis*, qui in ramos etiam diuisus, nec angustiâ *foliorum*, nec *radice* differt: *flores* similiter magnitudine pares habet, sed diuersi coloris: nam terna ad terram inflexa, diluti, & quidem obsoleti purpurei sunt coloris, multis saturatioris purpuræ venis à fimbria ad oras se spargentibus: fimbria flauis staminibus constat: bifida folia illam tegentia obsoletè flauescũt: terna surrecta infernè angusta flaua etiam, sed purpureis venis distincta, latiore autẽ parte pallescentis coloris, quodammodò tamen suffusi, leuissimâ, & quæ vix apparet, purpurâ: Sambucinum odorem refert, sed paulò grauiorem. *Iris Clusii 20.*

IRIS LATIFOLIA MAIOR SVSIANA VEL Chalcedonica, flore maiore variegato Clusio prima.

Descriptio. Sena aut octona habet *folia*, Iridis Lusitanicæ biflore foliis non absimilia, mutuò sese vt in aliis Iridum generibus amplectentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rotũdus, geniculatus, digitalis crassitudinis, *florem* sustinẽs omnium quos vnquam in Iridibus conspexerim maximum, nouem, vt reliquorum, foliis constantem, colore tamen ab illis differentẽ;

nam tria ad terram inclinata folia crassa sunt, interiore parte omninò nigra, nisi quædam venæ ex purpura candicantes intercursarent, ab infima basi ad medium vsque, nigri panni instar, medium folium occupante, foris multò dilutiora sunt: terna illa minora eis incumbentia quæ ligulas tegunt, fornicata & bifida sunt, & eiusdem ferè coloris, paullò tamen dilutioris, licèt ad obscuram purpuram accedentis: tria surrecta, palmaris sunt amplitudinis, & membranaceæ pænè tenuitatis, plurimis lineis ab infima basi ad extremum vsque folium excurrentibus, partim nigricātibus, partim ex cineraceo candicantibus, vt Americani Pauonis expansam caudam ferè imitentur, internè circa vnguem nonnihil hirsuta. Nullum *odorem* in hoc flore deprehendi, sed solà coloris varietate commendabilis est. Illi succedunt, sed rarò admodum, *capita* trigona crassa, vncias tres, quatuor & quinque interdum longa, numerosum *semen*, rugosum, fuscum, Pisi ferè instar magnum, continentia.

Nomina. Iris maior latifolia 1. siue Susiana Clusii, quæ ob floris amplitudinem & venustatem primum locum meritò sibi vendicare videtur, Constantinopoli missa est *Alaia Susani* & *Alaga Susam* nomine cum hac additione, *fiori belli pintati, ch' anno buono odore*, h.e. eleganter picti flores boni odoris: atque *fa fi r bianco & negro*, id est, florem fert ex albo & nigro varium: elegantem sanè florem comperimus sed nullum gratum odorem deprehendimus. Ego [ait Clusius] quia ex Susa, Susianæ Prouinciæ Metropoli, primùm in hortos Constantinopoli vicinos vltra Bosphorum sitos illatam puto (nam id nomen indicare videtur,) Susianam nūcupo. Hiemis iniurias difficiliùs fert in horto reposita reliquis Iridis generibus, quod, vt & plerique alii, nostro damno experti sumus. Rariùs etiam cæteris floret, & vnicum, vt plurimùm, florem profert, Maio: semen maturum Iulii initio.

Lobel. Obs. p. 34. Iris Chalcedonica maxima variegata, luculētę magnitudinis, maculis fortuitis, transuersis & obliquis, giluis, cinereis & punicantibus, foliis tantillùm, gladii ritu, vndantibus. Cætera cuncta Iridi vulgatæ aut Dalmaticæ similia. Vidimus Bruxellis. Plant. icon p. 67. Iris Chalcedonica variegata L. 34. T. 92.

An Camer. hort. Iris Bizantina à C.D.Io. Aicholtzio communicata, quę hyeme in fictilibus apud nos asseruanda est.

Tab. nom. Tabern. icon. Iris Chalcedonica variegata **Weilwurtz mit mancherley farben tupfflein besprenckt.** Item Iris Chalcedonica 2. **wielwurtz von Constantinopel.** Quam intelligat Iridem Tabern. vel eius Compilator nescio, non describit.

C.Bauh. Phyt. Iris 19. siue Chalcedonica maxima.

IRIS BIFLORA LVSITANICA
flore violaceo Clusio 22.

Iris bifl. Lusit. 22. IRidi Lusitanicæ seu biflorae 22. *folia* sunt vulgaris breuiora & angustiora: alioqui non valdè dissimilia: in summo pedali *caule flos* è purpurascentibus vaginulis prominet, nouem, vt aliarum Iridum flores, foliis constans, violacei omninò, siue saturatioris purpuræ coloris, qui in inflexis & propendentibus foliis intensiùs nitet, viollosa illa fimbria quâ donata sunt, prorsus candidâ. Vnicum autem singulares caules plerumque florem ferunt, interdum, sed rarò, alterum, rarissimè tertium, singulari quemque vaginula inclusum, iucundissimi odoris, & Oenanthem Lilium conuallium cognominatā æmulantis: conspectus aliquando mihi eius flos duodenis foliis constās, vt interdum Natura in floribus luxuriat: *semen* angulosum, rugosum, in triangulari capite satis crasso, sed rarius fert: *radix* illi subest, nodosa, geniculata, solida; pollicaris crassitudinis, gibba, intus candida, ingrati saporis initiò, & paullò pòst feruidissimi gustus, multis fibris summâ tellure hærens, & subinde in plures propagines è lateribus nascentes diuisa. Descriptio.

Locus & tempus. Nascitur multis Lusitaniæ locis supra Tabum vel pingui solo & in aruis, vt circa Conimbricam, celeberrimam Lusitaniæ vrbem, vbi illam florentem mense Nouembri cruebam, vel salebrosis & lapidosis locis, vt circa Caxcays maritimam vrbem & portum, vnde delatam Olyssiponem, ad amicos, deinde in Belgicam misi, & inter chartas repositam cum aliis plantis ipse detuli: nam licèt integro anno istic latuisset, terræ tamen commissa in horto Ill. V. Caroli Audomati, sequente Vere floruit, postea etiam Autumno, cuius rei causâ bifloram cognominaui.

Astragalites Aetii. Lob. Obs. & Ic. Pl. Iris biflora Lusitanica, an Astragalites Aetii l. 13. c. 3. nostro Belgio, Hispanico delata solo, etiam inquilina facta est: Vere & Autumno florem odoratum violaceum, singulis caulibus cubitalibus & sesquicubitalibus, singulum aut alterum, villoso candore fimbriatum proferens: densa breuique radice, frangentique contumace, facie & foliis Dalmaticæ similis, sed magis sparsis.

C.Bauh. Phyt. Iris 13. Vere & Autumno florens.

Camer. hort. Iris Lusitanica biflora à Clusio depicta in Hispanicis & ad me missa.

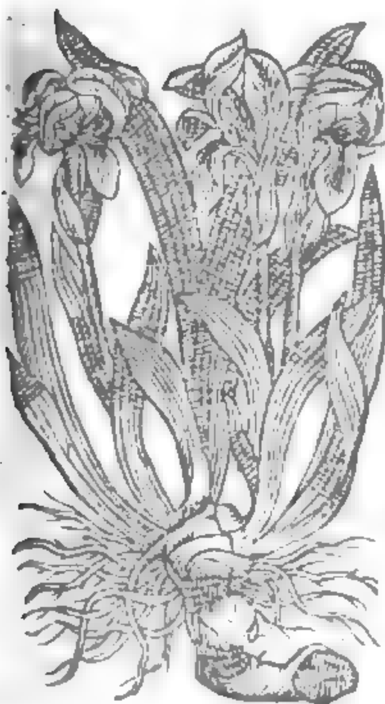
Iris Illyrica biflora similis Clusio 23. flore purpureo.

Non multùm à Lusitanica biflora (inquit Clusius) differre videtur, quam aliquando Venetiis accepit C.V.Io. Aicholtzius Iridis Illyricæ appellatione, in cuius cultissimo horto florentem Maio conspiciebam. Quina enim aut sena ex singulis radicis capitibus promit *folia*, illius foliis simillima: *caulem*, rarò ampliorem, qui in summo è vaginulis purpurascentibus florem promebat Lusitanicæ forma persimilem, paulò tamen maiorem & teneriorem, nec adeò suauis odoris,

odoris, licèt ad eum satis accederet: nullum *semen* obseruabam: *radix* nodosa & geniculata vt superioris, odoris, cùm virens est, ingrati, exsiccata verò satis grati: & insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi, faucésque vrentis.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 14. siue Iridi biflorę affinis.

IRIS FLORE VIOLACEO FOLIO VIRENTE, an Clusii 25. caule foliis nudo.

Descript. IRis quædam est, *foliis* latis virentibus, ad colorem foliorum Spatulæ fœtidæ accedentibus, quæ striæ manifestæ percurrunt. *Flos* culmo insidet dodrantali aut pedali, totus violaceus, sex foliis constãs alternatim repandis, iuxta quorum cilia partim alba, partim violacea, striæ albæ excurrunt, surrectorum foliorum dorso singulo singula apprimitur ligula, extremo bifido. Inter surrecta verò & repanda folia *apices* oblongi, cærulei, farinacei, purpureis insident pediculis. *Radix* crassa, transuersa, internodiis distincta, plurimis fibris crassiusculis ad summam basim donata: substantia molli, aquea, sapore amarinsculo, paulò pòst fauces vrente, nullo odore notabili virens.

Obseruata mihi primùm in Vireto Nobiliss. D. Baronis ab *Aigle pierre*, cui ex Belgio allata dicebatur. Mihi ab hinc per plusculos iam annos in horto Ill. E. C. Montb. culta. Floret Aprili.

Considerandum an iam descripta sit Clusio Pann. sub Iride 7. siue caulifera purpurea. Et post. hist. sub Iride maiore latifol. 25. de qua inter alia hæc habet. Peculiarem autem habet hæc præter cæteras Irides notam, vt nulla folia per hiemem retineat, sed omnia flaccescant & exsiccentur, nudáque conspiciantur, deinde ineunte Vere noua germina proferat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue hyeme folia amittens.

Iris maior latifolia purpurea caule nudo alia Clusio 26.

Iris Clusii 26. Iris maior latifol. 26. Clusii, sine dubio ex eius semine, quod cum aliarum Iridum seminibus & multarum radicibus, ante aliquot annos in Belgicam ad amicos Viennâ mittebam, prognata est elegans Iris, quam ex Anglia rediens florentem conspiciebam Augusto in horto Nobilis Viri Io. de Hoboke, archigrammatei Antuerpiani: per omnia respondebat 25. nisi quod folia circa radicem saturatiùs purpurascere mihi visa sunt: an porrò hyeme folia amittat, me fugit.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA COLORE violaceo, & saxatilis eadem, nec valdè similis, Clusio primum genus. Chamæiris niuea.

Descriptio. IRis hæc pusilla plantula est, *radice* crassa, alba, rugosa, acri: à qua *folia* exeunt aliquot, Iridis vulgaris foliis similia, semunciam lata, duas trésue vncias longa: *caules* breuissimi, quadrantales: *flos* violaceus & purpureus, vt in Iride vulgari, sed per omnia minor, nec odore aliquo excellens.

Hanc sic tradit Lobelius: Minima & rarissima omnium Iridum: radicis plexu, substantia dẽsa & colore Illyricæ non absimilis, caule verò nullo, præsertim natalitiis, folio latiusculo rigido, mucronato, palmum alto, cuiusmodi Gladioli: flore, semine, siliqua, Xyridis fœtidæ. Hæc mox quũ è terra assurgit humilis remanet, proindéque nonnullis Chamæiris nuncupanda videtur. Ex quo eam è Monspeliensi agro in Belgium & Angliam transmisi, frigido humentíque solo excepta non secus ac innumeræ calidarum regionum peregrinæ stirpes, soli & cæli temperie varias subit mutationes. Caulis illi quippe dodrantalis nonnusquam pedalis, flores albidi aut lutei, aut violacei, alibi caule vidui, dilutè rubentes, violacei, striati, ex luteo pallentes, obseruantur. Cõmodam habet iconem Aduers. Iris paruæ, qualis spontè prouenit. In Obs. aliam ad cultam siue satiuam. Vtraque est Icon. Pl. pag. 54 cum his titulis 1. Perpusillæ Iridis latifoliæ varietas. Clusius pro modò dictis Iridibus Iconem aliam ponit, nempe eam quæ est Icon. Pl. p. 65. sub hoc titulo. Chamæiris niuea aut candida Lobel. 35. Teut. 91. De Chamæiride autem Latifolia, de qua hic agimus, scribit hæc Clusius in post. hist. Iridis genus humilius in Lusitaniæ saxosis & mari-

nã autem aridis locis supra Olyssiponem obseruabam, cuius folia eiusdem ferè cum Lusitanicâ biflora erant latitudinis, sed breuiora: radix illi similis, geniculata & obliqua: Flos mihi non conspectus, mensis enim erat Nouember, sed siliquas siue capita acuminata, inania in humili & vix suprà terram assurgẽte cauliculo reperiebam triangularia, magna, pro plantæ proportione. Similis verò plantæ semen ad Ill. V. Io. de Brancion missum est à Lobelio è Mompelio: ex quo natæ plantæ superiori ferè similes, quæ florem dederunt vel cæruleum dilutiorem & quasi cælestem, ternis labris deorsum inflexis paullò saturatioribus, aut candicantem omninò, aut pallentẽ, eumque modò dilutioris & quasi exalbidi, modò saturatioris & ad flauũ proximi coloris, aut purpureum siue violaceum, & illum etiam differentem: nam vnius color planè nigræ violæ, alterius prona in terram terna folia, ab ipsa basi & exortu, ipsaque fimbriâ flauâ, albas & satis latas venas ductas habebant, & variegatum Limacis dorsum ferè referebant: semen in triangulis magnis capitibus, Orobi magnitudine, pallidum, rugosum, oualis formæ. Omnium verò flos inodorus Aprili plerumque aperitur cum sequentibus.

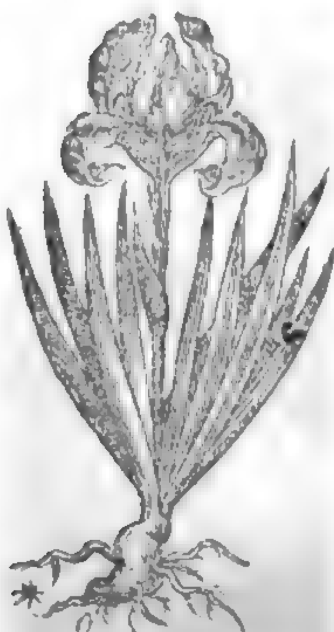
Pro Iride sua latifolia Clusius ponit iconem Chamæiridis niueæ aut candidæ Lob. Icon. Plant. pag. 65.

C. Bauh. Phyt. Iris 21. Dodon. hist. Iris minor. Clus. Hisp. Iris humilis latifolia flore purpuraceo siue violaceo. Item Pann. Chamæiris latifolia maior coloris saturatioris nigræ violæ. In hist. post. Chamæiris latifol. genus 1. Iris minor ἄκαυλος plærumque purpurea. Item apud Matth. Germ. Iris sylu. humilior purpurea maior. An Tabern. Icon. Iris siluestris minor latifolia Klein breytbletterich himmel schwertel, cuius figura non placet.

Locus. Plurima, authore Lobelio, oritur in agro Norbonensi, locis aridis & saxosis, secus specum illam sesquimiliare Monspelio dissitam, via quâ Frontignanam itur, in cuius, & rupium commissuris frequens adolescit prope Ferulam.

Est mihi in horto E. C. Montbelgardi.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MAIOR acaulis: Clusio Chamæiridis latifoliæ genus alterum.

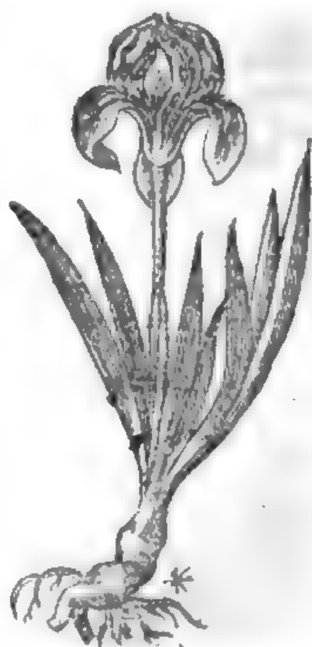
Descriptio. Chamæirides [inquit Clusius] prorsus ἄκαυλοι, siue excaules, nunc describendæ restant, quarum videlicet flores nullo caule sustinentur, sed succulentis & infirmis duntaxat pediculis innituntur, vt Croci, Colchici, & similium. Istarum etiam duæ differentiæ: Vna enim maioribus latioribusque est foliis, Iridis maioris foliis latitudine vix cedentibus: Altera paullò minoribus & angustioribus, tametsi Angustifoliæ Iridis, quam deinde describemus, foliis latiora sint.

Harum igitur maior breuibus est *foliis*, interdum tamen etiam pedalibus, Iridis vulgaris modo latis, & secũdum radicem magna ex parte purpurascentibus; inter quæ multi *flores* è vaginulis prodeunt singulari pediculo dodrantalique fulti, vulgari paullò minores, Lusitanicæ bifloræ æmuli, tum magnitudine, tum colore, qui saturatioris nigræ violæ est, præsertim tria folia terram spectantia, quæ villosam fimbriam, vsque ad bifida illa, quæ ligulas tegunt, folia, ex cæruleo purpurascentem habent, sub ligulis verò, siue staminibus, luteam: omnia autem florum folia, tam quæ sursum attolluntur, quàm quæ repanda terram spectant, inferiore & sessili parte, albis quibusdam radiis variata sunt. Sunt autem eius *flores*, vel aliquantulùm odorati, vel inodori: triangula *capita* magna, mucronata, in quibus *semen* orobi magnitudine pallescens, quod exsiccatum rugas contrahit & fuluescit: *radix* nodosa est, vt reliquarum Iridum, & adnatis se propagat. Illius semine natũ est Boissoto Bruxellæ Chamæiridis latifoliæ maioris genus, matri per omnia simile, præter florem, qui non purpureus, sed cæruleus elegans fuit.

Icon quam Clusius exhibet pro Chamæiride latifolia maiore ea est Ic. Plant. pag. 65. sub hoc titulo. Chamæiris latifolia flore rubello Lob. 31. Teut. 91. Non est acaulis quamuis talis in descriptione dicatur ipsa planta. *Varietas.*

Lob. Obs. Irides Austriacas humiles speciosis rubris floribus & violaceis odoratis Clariss. viro D. Brancioni Viennâ misit Clus. vnà cum Chamæiride purpureo odorato flore. *Chamæiris flore rubello. Irides Austriaca Lobel.*

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MINOR, & eius varietates quinque.

Descriptio. Chamæiridi latifoliæ minori Clusio teste, breuiora angustioraque, paululùm sunt *folia*, qualia Chamæiridis Latifoliæ Hispanicæ aut Gallicæ, de quibus initiò huius capitis: *flores* paulò minores: *capita* triangula & mucronata etiam minora: *semen* minus. In floribus summa varietas: licèt ferè omnes fimbriæ villos supra stamina cæruleos habeant, infrà verò vt in modò dicta luteos. Ex his verò paucas duntaxat adnotauimus, nam omnes, valdè difficile.

Vna saturatioris purpuræ colore nitentem habet florem, interdum etiam dilutiorem, illumque odoratum, hunc minimè: ternis foliis quæ attolluntur

funtur & inflexa quodammodò supernè se mutuò contingunt, in vtraque, modò orbicularis, modò longioribus & bifidis.

Chamæiris latif. minor 2. Altera odorato est flore, cuius inferiora labra nonnihil purpurascunt, surrecta verò cærulei sunt coloris.

Chamæiris latif. 3. Tertiæ flos quodammodò rubet, interdum dilutiore & suaui quadam rubedine velutique carneo colore præditus est, præsertim foliis sursum erectis: villosæ fimbriæ superior pars albicat, inferior lutea est: est autem odoratus, aut inodorus. Horum omnium stamina cærulea.

Chamæiris latif. 4. In quarta floris color pallescens, nonnunquã exalbidus: folia sursum spectantia ab ipso statim exortu in vtroque genere purpurascentibus quibusdam lineis decorantur, deorsum verò inflexa, in pallescente exalbida sunt, in albicante autem viridi colore perfusa: pallescens item Oxyacanthæ vulg. floris odorem prorsus æmulatur: alterius etiam odorus.

Chamæiris latif. minor 5. Quinta solo floris colore à Quarta differt: is enim flauescit, & superiora folia purpurascentibus virgulis siue radiis exornatur, propendentia labra vel nigricante, vel dilutâ purpurâ in medio infecta sunt: odoratus huius etiam est flos. Stamina porrò huius & quartæ alba sunt. Omniũ verò foliola stamina & fimbrias, magnam partẽ tegentia, bifida sunt, binásque pinnas surrectas, vt ea quæ in Iridibus bulbosis, habent. Purpureæ præterea, albæ, & versicoliors folia secundum radicem plerumque purpurascunt.

Locus. Nascuntur omnes in nudis & apertis collibus Pannoniæ & Austriæ: Cæterùm tamen insignem, inquit Clusius, varietatem ex semine deciduo spontè gigni non est dubium. Nam versicoloris semina a me in hortulo terræ commissa (illius enim ob floris elegantiam periculum facere volui) & pallidas, & albas, & versicolores matri similes protulerunt, & alias præterea ad eam quidem accedentes, sed leuibus quibusdam notis inter se discretas, quales verbis exprimere difficillimum, veréque de iis illud Poetæ dici posse existimem:

facies non omnibus vna,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Clus. pro Chamæiride latifolia minore, prima, excauli, iconem proponit cui caulis foliatus, quæ in Iconibus Plant. pag. 62. posita est sub inscriptione Iridis violaceæ paruæ Lob. 13. T. 89. Est etiam cum caule apud Clusium ic. cui super scriptum, Chamæiris latifolia minor 4. quæ Icon. Plantini pag. 66. inscripta, Chamæiris altera lutea T. 91.

Chamæiris lutea.

Iris humilis latifolia minor tenerrima, Clusio Chamæiris latifolia minor sexta.

Descriptio. Chamæiridem latifoliam minorem sextam infra Budam in Pannonia Mœsiæ finitima Decembri erutam, dũm Constantinopoli Viennam rediret Ianuario sequente mihi (inquit Clusius) Stephanus von Hausen dono dedit, quam propter teneritatem fictili credidit, & adeò diligenter fouit, vt Maii sequentis initio florem dederit: à Latifoliis autem minoribus iam descriptis nec radice differt nec foliis, quæ circa radicem non purpurascunt: nec eius flos illarum floribus dissimilis est, plurimùm enim ad Quintum genus accedit: labra tamen propendentia obsoletum colorem pallido permixtum habent, & ab eorum ima parte vsque ad extremam fimbriam quæ pallida est, purpureæ excurrunt venæ: pinnata terna folia quę alba stamina tegunt, ex pallido albescunt: sursum verò erecta pallida sunt, circa imum tamen obsoletè purpurascentibus radiis aspersa. Illo quidem anno ἄκαυλος fuit. Sequente tamen breuem admodum caulem, vix ternos digitos supra terram eminentem habuit, cui insederunt bini flores. Eam cum reliquis ferè Iridum generibus, & selectissimis quibúsque aliis stirpibus penitus corrupit anni 1585. asperrima hyems. Cæterùm apud Belgas multò plura Chamæiridis latifoliæ genera aluntur, semine nata, præsertim Bruxellis. Inter cæteros autem Ioh. Meitens, illius vrbis Medicus, diligenti culturâ summam in ista stirpe varietatem adquisiuisse perhibetur. Aliquot earum genera communicabat mihi 1590. anno N. V. Io. Boissot: sed cùm quædam perierint, an cum superiùs descriptis illarum aliquæ conueniant, nihil affirmare possum: duarum tamen quas conseruaui, & quæ biennio pòst florem dederunt: vt quarundam etiam aliarum, quæ in meo horto spontè natæ, eodem anno floruerunt, historiam adiiciam.

IRIS HVMILIS LATIFOL. MINOR ELEgantiss. variè picta, Clusio Chamæiris 7.

Chamæiris 7. Descriptio. Chamæiridem latifoliam minorẽ 7. Boissot ad me mittebat, inquit Clusius elegantissimam: quæ *radice* quidem neque *foliis* à reliquis differens, neque etiam *floris* formâ: sed color diuersus, & adeò variè pictus, vt difficilè sit, eum exactè verbis exprimere: &c. Flori succedebat longiusculum triangulare caput, quod pluuiæ corruperunt. Florem cum aliis Chamæiridibus Aprili dedit nulla odoris gratia commendabilem.

Clusius iconem nouam proponit.

Iris humilis latifolia minor flore vario eius foliis valdè incuruis: Clusio Chamæiris 8.

Chamæiris latifolia minor 8. authore Clusio, aliquam affinitatem habere videtur cum septima siue elegantissima ei spontè nata Fracofurti: *florem* cum aliis dedit Aprili. Nouem autem vt reliquæ folia habet, quorum tria deorsum inflexa & terram spectantia, longa, & præter reliquarum Iridum morem adeò incurua sunt, vt extremo mucrone floris pediculum auersa parte amplectantur: colorem verò habent infimâ parte flauescentem, deinde dilutè purpurascentem, saturatioribus tamen venis distinctum, ab infima basi & villosâ fimbriâ candicante, flauescentibus apicibus donatâ, quàm integit bifidum foliolum exalbidi & pallescentis ex dilutè cæruleo colo-

cis, quali etiam surrecta tria sunt folia: odor fe-rè florum Sambuci aut Thalictri.

Iris humilis latifol. flore pallido, albicante & vario, an Clusio Chamairis latif. minor. 9.

Locus. Est nobis Montbelgardi in horto Ill. E. C. Iris parua latifolia flore ex luteo pallido & albicante ac vario, quæ nobis missa Vezuntione à D. à *Belle fontaine*: Eam priùs videramus non longè à Marnant in Burgundia in horto Nobilis ab

Tempus. *Aiglepierre* anno 1588. florebat Aprili.

Chamæiris latifol. Clusii 9. Considerandum an hæc non tradatur per Clusium in post. hist. pro Chamæiride latifolia minore nona, de qua ait: Quam à Iacobo Plateau accepisse scribebat Boissotus, radice, foliis, floris formâ, cæteris Chamæiridibus erat similis. Eius tria folia terram spectantia ὠχρομέλανος erant coloris, ab imo ad extremam vsque fimbriam purpurascentibus radiis aspersi: sub fimbria verò, quà folium sese magis pandit, purpureâ maculâ erant notata, radiatim in latera se spargente, oræ autē erant exalbidæ: fimbria ab imo ad folii inflexionem flauis villis constabat, vbi verò purpuream maculam attingebat, albis: bifida folia eam tegentia alba erant, quemadmodum & terna folia sese attollentia, sed neruus medius in vtrisque ὠχρόλευκος, infima pars surrectorum foliorum obsoletæ purpuræ radiis distincta, suprema verò, internè paucis notis leuiter purpurascentibus infecta: expers autem licet odoris, coloris tamen gratiâ non carebat. Illi non dissimilis spontè nata Francofurti, quæ eodem anno flores dedit.

Iris humilis latifol. minor flore vario violaceo, Clusio Chamairis 10.

Chamæiris latif. minor Clusio 10. Chamæiris latifolia minor 10. mihi, inquit Clusius, Francofurti nata non inelegans, quæ semipedalem *cauliculum* proferebat, teretem, geniculatum, summo fastigio gestantem membranaceum folliculum purpurascentes oras haben-

Descriptio. tem: è quo emergebant bini *flores* non magni: nouem etiam foliis constantes, quorum tria repanda basi erant angustâ, foris purpurascente, internè autem candicante, & saturæ purpuræ venis distinctâ, vsque ad folii inflexionem: labra verò propēdentia adeò saturi violacei coloris, vt quodam modo nigrescere viderentur: *fimbria* villosa flauescebat infimâ parte, reliquâ purpurea erat: terna eam integentia purpurei erant coloris, veluti & terna surrecta folia: nullâ autem odoris suauitate commendabilis.

Iris humilis latifolia minor flore vario, foliis inflexis candicantibus, Clusio Chamairis latifolia minor 11.

Clusius scribit Francofurti sibi natam Chamæiridem latifoliam minorem vndecimam non inelegantem, quæ à tuberosa *radice* dodrantem aut pedem longa producebat *folia*, instar eorum quibus aliæ Chamæirides sunt præditæ, lata videlicet & mucronata: inter quæ assurgebat *cauliculus* duas aut tres vncias longus, sustinens summo fastigio, veluti *folliculum* binis membranaceis foliis constantem: è quo prodibat *flos* nouem foliis præditus eiusdem formæ cum aliarū Chamæiridum flore, quorum terna versus terram inflexa, latiora, candicantisque coloris erant, ab infimâ sede (quæ angustior) multis venis ex flauo purpurascentibus in latera expansis distincta, vsque ad extimam fimbriam, siue supercilium, iisque deinde à supercilio ad extremas oras, quæ albescebāt, crassioribꝰ, & coloris purpurei nitidioris: terna verò surrecta, quæ inter illa nascebantur, infimâ parte valdè erant angusta, venisque quibusdam furui & luridi coloris distincta, postea in latū se pandebant, tenerrimaque erant, & exalbidi coloris: terna reliqua, quæ breuiora & in fornicem conuexa, bisulcáque erant, aliquantulùm reflexis sursum alis, ligulam pallescentem tegebant, & fimbriæ siue supercilio trium propendentium & terram spectantium foliorum imminebant, colorisque erant albi, cui subcæruleus color nonnihil admixtus, præsertim in ipso gibbo: *odor* nullus aut valdè exiguus.

IRIS ANGVSTIFOLIA MINOR
Clusii quarta.

Descriptio. Est nobis Iris angustifolia sicca ex plantis Valerandi Dourez, dodrantalis, ac etiam minor & maior: *radice* obliqua torosa, sub qua crassæ fibræ albæ: veterum foliorum vestigia multa, *folia* autem angusta graminea in acumen desinentia: *caulis* ipsis foliis breuior, in cuius suprema parte magna capita, seu *siliquæ*, quales in Xyride siue Spathula vulgari, ex tenui vagina prodeuntes:

Quarta Clusii, nec foliorum, nec florum formâ nec capitibus, semineue, aut caule, & radice differt à Tertia: humilior est duntaxat, eius etiam flores paulò minores, & angustiores, meâ quidem opinione, atque etiam dilutiores. Primæ tamen floribus saturatiores. Illi porrò Iridis marinæ minoris nomen est impositum, quoniam non nisi locis maritimis spontè proueniat.

De hac censemus scribere Lobel. & Pen. Adu. his verbis: Iris maritima Norbonensis, an Medium Dioscoridis? &c.

Hæc autem planta eadem videtur cum Xyride maritima Hist. Lugd. de qua hæc tradit: Inter permulta & varia purgamenta quæ in littora fluctus eiiciunt, planta hæc sæpiùs reperitur, quam Xyrim marinam vocant Herbarii. Radice est longa, crassa, geniculata, cortice rufo obducta, multùm fibrata: caule pedali, foliis vndique aggestis operto, longis, virgatis, in cacumine mucronatis. In caulis fastigio tres quatuórue siliquę prominent, & ipsę rufescentes, angulosę, seminibus farctæ velut compressu dilatatis, rufa membrana contextis, perspicua tamen vtrinque macula in medio nigra: cùm manduntur lignosis & duris, gustu subastringentibus.

Locus. Nascitur hoc genus Clusii quibusdam Hispaniæ & Galliæ Narbonensis locis maritimis, veluti non procul Valentiâ, & monte Setio vnde in Belgium delatum, suâ varietate hortos istic exornat, non minùs quàm Austriacos, Clusii operâ istuc è Belgio accersitum nam illo genere carebant Austriaci.

IRIS GRAMINEA CVI PEREVNT quotannis folia.

Descriptio. PVlchrum quoq; sui spectaculum oculis offert in tanta Iridum varietate, & hęc pusilla, ex cuius *radice* inodora, tenuiore & graciliore quàm cæterarum Iridũ, nodosa, nigro cortice tecta, obliqua, breui tempore magnum cæspitẽ occupante, vt cum difficultate erui queat, *caules* palmares tenues furriguntur: *flos* amœnus è subiecto calyce sex profundis sulcis, totidémque acutis porcis exarato, emicat, foliis quidem senis aliarum more constans, sed multùm diuersis: primùm enim tria extima folia repanda, extremâ orâ albis violaceisque striis obliquis variata sunt, inde contractius folium quasi ex isthmo eluctatum paullatim latescit purpurascens in lateribus, nullâ in medio hirsutâ fimbriâ, cuius locum supplet linea lata lutea striis purpureis picta, cui extrinsecus respondens costa ex luteo virescit: hisce incumbunt similiter repanda tria illa bifida folia, quæ in medio quidem è viola purpurascunt, à lateribus autem è diluto rubore ferè cinerea sunt, quibus auersa parte apprimuntur stamina latiuscula cultrata coloris ferruginei: hisce alterno positu interiecta sunt tria reliquis minora duplò folia, colore violaceo, neutiquam in summo, reliquarum more coëuntia, sed apicibus conuolutis à se inuicem dissita. Odor nobis gratus Prunorum, & Clusio Armeniaci mali. Succedunt capita sublonga & turgida, valdè eminentibus costis prædita: Hanc vocamus gramineam propter folia tenuia angusta valdè, non rigida, virentia, longa, & quæ hyeme accrescunt. Clusius ait se huius Iridis duas differentias deprehendisse, vnam pedalem interdum adquirere caulem teretem, binósque aut ternos in eo plerumque gestare flores, Alterius caulem vix dodrantalem superare altitudinem, & vnicum, magna ex parte florem proferre.

Iris Illyrica Hermol. Est hæc Iris illa Illyrica ab Hermolao visa Paduæ in horto Fœlicis Sophiæ odore Pruni pręmaturi.

Armeniaci Mali odor. Cord. Obs. sylu. Herba Irinis foliis Ollingero ex Italia pro Iride Illyrica missa. Iris silu. altera Matthioli est foliis Gladioli longioribus, radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodoráque: caule breui, flore cæteris longè minore, odore Armeniaci Mali. Constat hic foliis nouem purpureis, quorum extima, superiore tantùm parte aureis pinguntur lineis: sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, in quorum sententiam etsi iampridem deuenerim, tamen rem longè aliter se habere postmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim non quòd genere vel specie à nostrate differat, sed quòd cœli, solique illius conuenientia præstantioribus polleat facultatibus, quod docuit ante Galenũ Theophr. l. 9. c. 7. Seritur iam Iris sylu. altera dicta, & in hortis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum coloris præstantia, tum etiam quòd nouis delectentur homines. Syluestris vtrinque generis plurima oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato, quamuis etiam ambas viderim in campestribus, non longè à Sontiis ripis. Iridem esse Illyricam Hermolaus Barbarus existimauit: sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muza in Examine simplicium, satis ostendit. Illirica differentia.

Contra Hermol. Chamæiris. Nos (inquit Dodon. h. fl.) Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione, nisi fortè Iris sit Astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Iris perpusilla silu. angustifolia Lob. Obs. quam iamdiu descripserunt, & vocarunt Chamæiridem Herbarii nostri, foliis gramineis, rigidis, spithameis & pedalibus, pusilli gladioli similibus, floribus expassis, cæruleouiolaceis; aliquando purpurouiolaceis, nouem foliolis conflatis: caulis palmaris & dodrantalis: radix gracilis, minimo digito duplò minor, acris, gustu Xyridis: in Germania & Belgio frequentior prouentus. Chamæiris autem inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: radices foris rufæ, intus candidæ, duræ, gustúque feruentes. Considerandum an sit minima Iris & folia an sint pinguiora quàm Gladioli, nobis non videtur. Dod. mi.

Plant. Icon. pag. 69. Chamæiris angustifolia Lob. 34. Teut. 97.

Locus & tempus. Peregrina Iris Dod. non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italiæ, vt fertur, est: non nisi in in hortis reperitur. Floret Maio mense: folia hyeme pereunt: Vere erumpunt noua. Prouenit vtraque passim in pratis Viennæ Austriæ vicinis ad radices montium sitis, præsertim quæ in altiorem caulem assurgit, pluresq; flores profert, nec differre putat Clusius (minorem saltem) ab ea quam Dodonæus Chamæiridem simpliciter, Lobelius autem Iridem perpusillam siluestrem angustifoliam, appellant, Belgicis hortis iamdudum familiarem.

Est nobis in horto Ill. E. C. Iris quædam parua cui folia hyeme accrescunt. Geneuæ in hortis habent: folia producentem ibi vidimus Martio & florentem Maio: Geneua adferendam curauimus & plantandam in horto E. C. vbi nobis floruit etiã Autumno: Lugduni habebamus in horto, nec non alii: Placentiæ in Italia obseruaui in hortis, & Basileæ, audiui qui vocarent Graß Ilgen, Lilia graminea: quibusdam Cosmosandalum dicta fuit.

Facultate & viribus hæc Iris acris & impensè calida est, aliísque Iridibus similis.

IRIS TENVIFOLIA MAIOR FLORE cæruleo & striato, August. 1.

Descriptio. PLurimùm differt huius *radix* ab aliarũ: Est enim & compluribus fibris albis, cum non-

Descriptio

nulla acrimonia adstringentibus conflata: *folia* autem cubitum aut sesquicubitú longa, semunciam lata, quæ attritu oleraceum quid redolent, acuminata: *caulis* foliis longior, teres, in tres aut 4. surculos diuiditur, quorum singulis singuli insidet *flores*, Chameiridis herbacea magnitudine, sed amœniore elegantia: quorum tria folia repanda per extremitatem violacea sunt, inferiùs paullo albo violaceoque variegata, nullâ fimbria Zonulâue vicaria donata, sed pulcherrimis striis lógis obliquis, violaceis, albidis, ferrugineis picturata: hisce tria bifida supra posita purpurouiolacea, ligulas atropurpureas occultantia: reliqua tria violacea surriguntur.

Plant. Icon. p. 69. Iris sylvestris Byzantina perramœna. Teut. 97. Falluntur qui Irin II. siue angustifoliam mediam, siue variam Irin angustifoliam Pannonicam Clusii vario flore, Constantinopoli collectam putant, & ideò aut Illyricæ maioris, aut silu. Constantinopolitanæ cognomen illi in Belgica dederunt: cùm Clusius non inde aduectam, sed in vliginosis pratis vrbi Viennensi vicinis erutam, & ipsius semina in Belgicam miserit.

Iris angustifolia altera quæ perelegans est nullibi Clusio Hist. post. fuit conspecta antè quàm in Austriam proficisceretur: habetque cubitalia, interdú etiá longiora, folia, admodú angusta, minimi digiti altitudinem nonl excedentia, viridia, nó tamen splendentia, summâ parte mucronata, infimá verò quá sub terra latent, purpurascentia, nullo ingrato odore, vt pleraque aliarum angustifoliarum, prædita: caules habet sesquicubitales, nonnunquam bicubitales aut ampliores, rectos, teretes, firmos, licet intus cauos, geniculatos, virides, summo fastigio in binos, aut ternos ramulos diuisos, quibus insident bini aut terni flores, Iridis bulbosæ versicoloris latifoliæ floribus formâ similes, odorati: quorum terna folia deorsum inflexa, infimâ parte, & quatenus bifido alatoque folio ligulam occulente teguntur, fusco colore sunt, reliquâ verò parte (quæ in nonnullis breuior & latior est, in aliis oblongior & angustior) nunc candicante, modò purpureo, seu violaceo colore, venis saturatiore purpurâ, nitentibus per folii longitudinem excurrentibus, & fimbriâ siue supercilio carentes: tria sursum erecta angustiora sunt, & cum bifidis illis exalbidas ligulas tegentibus, purpurei saturi siue violacei sunt coloris: breues deinde succedunt siliquæ, siue capita triangula, breuiora quàm in præcedente, neque adeò mucronata, neque geminá costâ eminente prædita, quæ per maturitatem nigricantem colorem contrahunt, & dehiscunt, semen inæquale, angulosum, nonnihil compressum & durum continentia: radix nigra, tenuis, dura, nodosa, instar superioris, fibris duris & tenuibus prædita.

Clus. in Pann. & post. hist. præter modò dictam Iconem aliam habet, cui titulus Iris angustifoliæ 2. species altera, quæ non parum differre videtur, licèt in descriptione nulla fiat differentiæ mentio.

Iridis angustifoliæ siluestris varietates, Belgarum sedulitate in nostris hortis (inquit Lobel. Obs.) cultæ visuntur, angustifolia & latiore folio sesquicubitali Irides: sed vtrique flores terni & quaterni iuxta cauliculi cubitalis ramulos, cæteroquin cum superiore haud absimiles. Eas virentes primùm videndi copiam fecit in suo viridario peritissimus Allardus Ruerius D. Medicus Insulanus: postea Ioh. Douue/ aliàs vogelsang: aliique non pauci. Quas Irides intelligat Lobelius certò affirmare non possum.

Locus & tempus

Primùm illam sponte prouenientem, non procul Vienna Austriæ in pratis supra Himbergam, Eberstorf ad paludes, atque Austriæ pratensibus locis [ait Clusius) reperiebam. Mittebat postea ad me illam siccam, in Sudetum montibus erutam Ludo. Camerarius. Anno verò 1579. frequentissimam circa Sackturniam Ill. Comitis de Zrinio arcem, aliisque pratis vliginosis inter Muram & Drauum Hungariæ Cisdanubianæ flumina, quemadmodum etiam in Comitatu Saladiensi inter Lindvva & Musam fluuium obseruabam. Floret & semen profert eodem quo superior tempore. Iris hæc tenuifolia maior habetur in Horto Ill. E. C. missa Stutgardiâ.

IRIS ANGVSTIFOLIA FLORE ALBO.

IRin candidis floribus angustifoliá, Lob. Adu. par. 2. Iridi Clusii vocatæ, siue Iridi angustifoliæ Clusii secundæ similem in pensilibus Adonidisque hortis alebat Mediocastri Mattiacorum D. Cornelius Coorue, sesquipedalibus aut pede longioribus *folijs*, paruum digitum latis, in sesquipedali aut bipedali *caule*,

caule: floribus albis aspectu suauissimis donato, quorũ terna repãda folia latiora venis siue neruis suauè rubentib. iucundè insignita sunt, nec non oris perpolitè breuioribus lineis concoloribus striata: aliis verò incumbentibus ternis, & totidẽ angustioribus surrectis foliis penitus candidis. Radice Iridis Clusii vocatæ, siue angustifoliæ secundæ non absimili, multis fibris donata. Francouille, vulgò *Franckedal* à Nicolao *von Brabãt* in Belgium primùm missa.

IRIS TENVIFOLIA FLORE VIOLACEO, an Clusii tertia?

Descriptio. HAnc apud D. Platerum vidi, *foliis* duriore, solidiore, rigidioréque, quàm Iridis gramineæ, colore glauco Iridis vulgatioris, longitudine cubitali. *Caulis* cubitalis, *flores* gerit intensè purpureos, paucos, foliis non ita vt vulgò videmus, reflexis, instar florum Iridis gramineæ: cui etiam similes sunt subsequentes *siliquæ* angulosę. Nos Basileã Montbelgardum in hortum Ill. E. C. Wirtemb. transtulimus.

Iris angustifolia 3. Clusii. Considerandum an hæc sit Iris angustifolia tertia Clusii hist. post. de qua scribit: Ex radice nodosa multa producit folia firma lõgiora quàm secunda, & prioris foliis magis angusta, saturatque viriditate prædita, nonnihil etiam fœtidæ: inter quæ cubitalis assurgit caulis, firmus, aliquot flores proferens, Secundæ floribus longiores, & Primæ floribus penè similes, sed longè saturatiore purpura & quasi nigra præditos: quibus succedunt capita primæ capitibus similia, semine etiam simili plena: radix, vt dictum est, nodosa, dura, foris nigra, minimi digiti crassitudine, interna parte ex albo flauescens, antrorsum & in latera progrediens, aliarum angustifoliarum Iridum instar, & tandem veluti in orbem sese spargens (quod omnibus Iridibus est commune:) multis fibris donata gracilibus, duris, siccis, lentis tamen, & fractu contumacibus, quarum anteriores & nouellæ crassiores, molliores & candidæ. Cæterùm huic suæ Iridi tertiæ Clusius Iridis marinæ maioris nomen indidit quoniam iisdem in locis cum quarto proueniat.

An Dodon. Hist. & in fol. Iris quam minorem siue tenuifoliam appellant, aliis quidem similis, sed minor aut tenuior, quæ folia habet breuiora, angustiora, nigrioráque, aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minùs graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales: in quibus flores bini, terniue, alterni, colore cæruleo saturato, subinde Violaceo purpureo, formâ aliarum Iridum propemodum similes nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contrà in se mutuò nõ adeò recuruentur, sed ferè erecta cõsistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam: quã tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, lõgas, multasque fibras inferiùs demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut sublutæ, gustu feruido, vti aliarum.

Locus & Tempus. Nascitur in Germania, teste Valerio Cordo, & non procul. Floret eodem quo aliæ tempore. Videtur nonnullis Plinii Rhizotomos. Sed Rhizotomos Illyricæ est species & quidẽ præstantior, Plinio auctore: hæc verò contrà aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride sed in Germania reperitur: proinde non Illyrica, aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed velut Spatulæ fœtidæ rotundum esset.

Cæterùm potentiâ huius radix vehementer calida feruénsque est, facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quę illę, ea-propter, præsertim recens, vtilis.

Facultas. Vt verùm fateamur Iridem Dodon. non possumus asserere eandem cum Clusiana 3. quia ie. à Dodonęo proposita pro Iride minore, à Clusio ponitur pro Iridis angustifolię 2. specie altera: præterea ignoramus an eadem sit cum Cordi & Gesneri Iride tenuifolia.

IRIS TENVIFOLIA MICHELFELDENSIS spontanea: fortè Clusii Angustifolia maior siue prima.

FRequens est in palustrib' Michelfeldensis propè Basileã spõtanea quædam Iris, *caule* duos cubitos superante: *flore* magno satis, cæruleo, vel purpurascente. Descriptio. *Siliqua* magna, longa, foliis cubitalibus, angustis, angustioribus inquam, quàm Gladioli. Hanc nobis Fr. Casp. Bauhinus loco dicto collectã misit.

Considerandum an hæc sit Iris tenuifolia Cordi H. pl. [quæ Gesn. annotante, non procul Tiguro nascitur] tenuior satiuâ, siluestri & Xyride, foliis dodrantalibus aut pedalibus, semunciã latitudine nunquam superantibus, plurimis à dẽso radicum cæspite assurgentibus. Caules satiuæ Iridi similes profert, multò tamen graciliores, in apricis pratis cubitales, in fruteto verò proceriores, flores foliorum numero positu & forma satiuæ similes habet, nisi quòd minores magisq; purpurei sint, & flaua eruceæ simili lanugine careant, cuius vices occupant: iuxta singula tria inferiora & inflexa folia, totidem liuentis in purpura coloris stamina. Radices subsunt multę, transuersæ, graciles, in superficie nigricantes, & propter vetustas foliorum reliquias villosæ, intus candidę, sibi ipsis implicitæ, à quibus prædictarum Iridum modo exeunt fibrę & Cirri: trita, recentis adhuc folia medium inter syluestrem Iridem & gramen odorem spirant: Radices verò præscriptarum more fauces exurunt. Nascitur in apricis planisque pratis, & frutetosis ac humentibus campis &c.

Hęc puto (inqt Gesn. hort.) est quę in pratis humidis quibusdã apud nos crescit copiosè: & semina quoque profert, Illyricæ similis, vt audio: com-

muni vrbana vndiquaque minor. Eadem in hortulo meo iam aliquot annos durat. Ab hac differre puto duas siluestres à Matthiolo exhibitas, in montibus & collibus saxosis nascentes.

Tragus, fortè hanc tradit his verbis; In quibusdam humectis pratis & campis, quæ Rheno prope Vormatiam, & Oppenheimium oppida, adiacent, Gladioli cœrulei quoddam genus inueni, cuius flores aquei penè coloris, sed cum cæruleo mixti videbantur esse, ternis versus terram inflexis foliolis singuli prædit. Cæterùm quod ad reliqua attinet, hoc est, folia, caulem, & radicem: Iridi de qua sequenti agemus capite, per omnia accedit hic Gladiolus, nisi quòd tota sua substantia magis exiguus, & angustioribus foliis & acutioribus illà esse deprehenditur. Semen fert in oblongis ac triangularibus siliquis, non aliter atque Gladiolus luteus. Inter omnes Gladiolos nullus sanè extat, qui mihi quidem aptiùs ad Xiphion seu Gladiolum Diosc. referri posse videatur, quàm hic ipse Gladiolus cœruleus exiguus, quem Germani klein blaw Schwertel vocant.

Iris angustifolia maior Clusii Hispan. Iris 10. Pann. Et Hist. post. Iris angustifolia prima & maior, quæ multa profert folia longa, rigida, angusta, nigra, quæ compressa vel confracta, ingratum tetrumque odorem spirant, propemodum vt Spatulæ fœtidæ vulgò appellatæ folia, minùs tamen graueolentem: inter quæ caules teretes, oblongi & cubitales, interdum etiam longiores exurgunt, quaternos aut quinos flores ex vaginulis lateralibus promentes, Iridis bulbosæ versicoloris floribus formâ non admodum dissimiles, colore cæruleo saturatiore præditos, quibus succedunt oblonga capita trigona subrufa, multò firmiora, magisque cartilaginosa, quàm latifoliarum Iridum, iis paria quæ in Tripolitana, angulis etiam eminentibus, & quodammodò geminis, quæ dehiscentia, semen duplici serie digestum, aliquantulùm compressum & angulosum, osseæque duritiei, subrufescente membranâ tectum ostendunt: radices obliquæ, longæ, nodosæ, graciliores quàm in latifolia, Tripolitanæ radicibus æquales, foris nigricantes, intus candicantes, aut pallescentes, sapore acri & feruido, multas longasque fibras spargentes. Istius genus inuenitur, iam descripto per omnia simile, præterquàm quòd in eius foliis confractis nullus grauis odor percipitur.

Locus. Primi generis primùm conspiciebat in Belgicis hortis cultam, deinde anno 1565. plurimam spontè nascentem in amplissimo quodam prato, flumini Rheno vicino, viâ quæ Mogūtiâ Oppenheimium ducit, obseruabat: aliquot deinde post annos, herbosis quibusdam locis iuxta vias, & ad quorundam pratorum margines non procul à Manderstorf, quinto à Vienna Austriæ milliari, atque etiam apud Walterstorf: postremùm anno 1597. in pratis quibusdam Hungariæ apud Lindvva Ill. V. D. Banafy arcem.

Floret vtrumque genus Maio, interdum duntaxat Iunio, si asperior hiems præcesserit: semen maturum est Augusto.

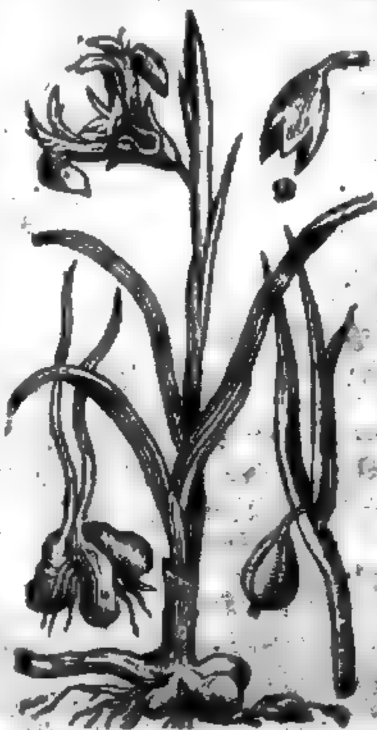
Iris angustifolia flore violaceo: reflexis foliis lacteis, & purpureis venis variis. Clusii 5.

Iris angust. 5. Iris angustifolia quinta nec *foliorum* forma, nec *radicibus* multùm differt à maiore marina: nisi quòd folia habere non videatur tam atra viriditate prædita: *flores* etiam [illegible] nam tria surrecta folia purpurei sunt coloris & violacei, tria verò reflexa, & terram spectantia paullò latiora sunt, & multis lacteis purpureisque venis alternatim permixtis ab ipso folii vngue exorientibus, atque secundum longitudinem & in latera se spargentibus, gratissimam varietatem efficiunt. Floret cum marinâ, seriùs primâ, Iunio videlicet mense, semen maturitatem adquirit Septembris initio. Hanc spontè nascentem non vidit Clusius, sed in Belgicis duntaxat hortis cultam obseruabat.

IRIS TRIPOLITANA FOLIIS longissimis flore aureo.

PRoximis annis (inquit Clusius) Tripoli adferebatur Iridis genus quod 1599. florem protulit Amstelredamensi Ciui, qui eius caulem cum flore & siliqua ad me mittebat Iunio mense: ipsam etiam plantam biennio antè mihi communicauerat, quæ quidem etiamnum viget, sed florem nondum tulit: Est verò hæc Iris Tripolitana è celsiorum aut altiùs assurgentium genere, *folia* habens reliquis quas cōspexerim multò longiora, bicubitalia videlicet, mediæ inter latifoliam & angustifoliam latitudinis, vnciam videlicet lata, reliquarum Iridum foliis magis viridia, non tamen splendentia, vt Xyridis: *caulem* habebat inter folia prodeuntem, quinque pedes longum, vel etiam longiorem, rotundum, firmum, licèt non valdè crassum, nodosum, & aliquot breuioribus foliis præditum: in cuius summo bini & terni *flores* è vaginis prodeuntes, nouè foliis in ambitu quodammodò sinuosis, constantes, Iridis bulbosæ flauo flore floribus formâ non dissimiles, aurei coloris, quorum tria maiora versus terram valdè reflexa, & iis incumbentia tria alia minora alata ligulam flauam tegentia, tria reliqua è lateribus maiorum prodeuntia, assurgebant instar illorum quæ in Iridibus bulbosis conspiciuntur, bifidumque mucronem habebant: floribus succedebant trigona *capita*, in singulis lateribus geminâ costâ siue neruo secundum longitudinem eminente, non dissimilia capitibus Iridis angustifoliæ maioris, similibus etiam seminibus plena: radix digitalis crassitudinis, nigricans, & nodosa, instar radicis angustifoliarum.

IRIS TVBEROSA BELGARVM.

Descriptio. EAndem, inquit Lobel. Obs. quā nostri hodiè Iridem bulbosam nuncupant & perperàm Matth. Hermodactylum verum facit, cum Aldroando peritiores Itali plerique Dioscoriorem Lonchitidem fecerunt, quod nulla extaret planta propiùs Lonchitidem adumbrans,

bram. *Folia* illi Hyacinthi poëtici, porracea, striata, rigida, quadrangula, in mucronem cuspidatim fastigiata. *Flos* quadantenus Iridis, cuius folia repanda, seu galericuli hiantibus comicis personis similes, obscurè virentes, fimbriis nigricantes. *Semen* inuolucris clausum, (Lanceæ simile, triangulum Diosc.) angulosum. *Radix* tuberosa variè depacta: quæ in plures digitatim, flore marcido, propagatur: vnde Hermodactyli nominis occasio. Quem ad vinum depingi Bononiæ curauit beneuolentia Cl. præceptoris Vlyssis, ab hac nostrate tantillùm variare videtur.

Plant. Icon. pag. 98. Iris tuberosa Belgarum, Teut. 134.

Ad Irides pertinet (inquit Dodon in fol.) & quam tuberosam cognominari contingit: *folia* sunt huic oblonga & angusta, ferè Chamæiridis folia referentia: tennis cauliculus: flos verò in cacumine erumpit forma Iridis, veruntamen & minor, & angustiorum foliorum, qui obscurè viret, ac, quo Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum satis magnum perfecto semine dependet, in tres rimas fatiscens: semen rotundum, Ochro minus, initiò inalbicat: non vnius formæ radix, ante florem duo aut tres veluti bulbi cohærent, hoc verò enato in plures singuli extuberant propagines, quarum nonnullæ digitum referunt. Peregrina stirps est, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Constantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur. Iridis syluestris genus esse videtur: atque idcircò à forma radicum, Iris tuberosa dici potest. Matthiolus Hermodactylon esse: alius Lonchitim priorem esse suspicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione sic appellato haudquaquam respondet. Si autem idcircò Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium esse à Serapionis Hermodactylo oportet. Nam Colchicum Dioscor. Serapioni est Hermodactylus: ab hac Iride autem differens est Colchicum. Lonchitim verò hanc esse priorem, non ita quoque constat: Si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd semen triquetrum lanceæ cuspidi simile sit, hæc Lonchitis esse nequit: cùm semen non sit triangulare. De facultatibus autem huius Iridis nihil scribendum occurrit.

Hermodactylus Camer. apud Matth. ἑρμοδάκτυλος dicitur, Arabibus *Surangen*. Ital. *Hermodattilo*. Folia hic mittit prælonga, binûm dodrantûm, ac etiam longiora, Porri aut Asphodeli quadantenus similia, longè tamen angustiora: breuiora verò sunt, quæ circa radicem exeunt. Radices habet quatuor ex vna eadémque basi prodeuntes, digitorum figura, colore subrufescente, albis in summitate vnguibus: caulis è medio prosilit tenuis, in cuius summitate oblongum prominet capitulum Pyri figura, Ephemeri Colchici modo.

Oritur in Orientalibus regionibus, & in Arabia.

SPATVLA FOETIDA, PLERISQVE XYRIS.

Cap. XVI.

Nolentibus volentibus ab Equo ad Asinum, ab odore, inquam, grato, ad fœtidam, plerisq; Xyrin vocatam descendentibus, hoc solatii accessit, Deum & naturam nihil vnquam frustra fecisse. Quemadmodum enim Asinus ad iter perficiendum, quamuis non tanto, tam celeri, tamque expedito cursu, vt Equus accommodet, attamen ad meliùs esse saltem necessarius est. Simili planè modo Spatula fœtida licèt non ita iucundè ad cursum mundi huius faciat perficiendum, ad mala tamen plurima præcauenda & corrigenda multùm præstat.

Radix itaque incurua, Dodon. in nouellis plãtis, rotunda & veluti Bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua fibræ dependent crassiusculę, veteribus & multorum annorũ plantis, multæ, longę, geniculatę, sibi inuicem implicatę, magnum veluti cæspitem cõstituentes, denique vt forma, ita & acrimonia intensa ad Iridẽ accedit: *folia* multa cubitalia & sesquicubitalia in cultratũ mucronem desinunt, angustiora quàm vulgaris Iridis, atro virore splendentia, fœtidum Cymicum odorem attritu obolentia: inter hæc *caules* plures glabri, crassitie mediocri per media folia recti assurgũt; quorum singuli canaliculato calyci insidentem ferunt *florem* Iridis, sed minorem, nouem foliis constantem, quorum tribus repandis ex purpura obsoleta albicantibus, virgatis, nullà fimbria villosa donatis, terna, modico interuallo imposita, fuliginoso colore, bifida, ligulas concolores occultantia: reliqua tria modicè erecta, ab exortu ad medium vsque circiter fusca, deinde ex albido leniter purpurascentia: Lobelio flores dicuntur Iridis silu. ternis foliolis surrectis nec reflexis, purpura saturatiore Violæ Martiæ, & in medio venis nulliùs luteis, & phœniceis: floribus succedunt *siliquæ* oblongæ, (vel vt ait Cordus siluestris Iridis folliculis similes vtriculi, sed paullò maiores & triquetri,) quæ per maturitatem Pœoniæ instar dehiscentes *semen* ostẽtant rotundum, rubrum, minoris Pisi magnitudine, gustu feruido: figuræ adpositæ, quas iam

Descrip.

Hermodactylus.

Hermod.

Hermod. Matth. Descriptio.

ſculptas emimus non placent : *radix* non benè picta;apud Fuchſium & Matth.quoq; non placet.

Hanc his verbis lib.4.cap.22. delineauit Dioſcorides : Xyris folia habet Iridis,& latiora , & in cacumine acuminata : quorum è medio caulis erumpit cubitalis , ſatis craſſus , in quo ſiliquæ ſunt triangulares , & ſuper ipſis flos purpureus, medio puniceo : ſemen in folliculis ſimile fabis, rotundum,rubens,& acre : radix crebris cincta geniculis,longa ac rufa.

Xyris vera Cordo. Spatula fœtida. Floret contra opinionem quorundam. Gladioli species, Anguil. dubitat.

Xyris apud Cordum,ſine dubio eſt illa Iridis ſpecies quæ ab Italis Spatula fœtida nominatur, quam al.qui ſine flore eſſe malè crediderunt.Producit verò Xyris ſilueſtris Iridis ſpecies , folia caules, flores,& radices ſatiuæ æqualia & ſimilia,niſi aliquid impediret , nam flores magis ſaturatâ arrident purpurâ.

Xyris ea Gladioli ſpecies eſſe videtur Corn. quam officinæ ſpatulam fœtidam appellant.

Si Spatulæ fœtidæ radix colore vti & flos reſponderent deſcriptioni Xyridis Dioſcoridis , Xyridem aſſereret Anguillara.

Spatulam foetidam vulgò dictam Cordus & alii Xyridem Dioſcoridis faciunt. Sed Dioſc.Xyridi caulem craſſum cubitalemque dedit,qui non eſt, inquit Geſner.in Spatula.

Lobelii & Penæ Adu.deſcribunt, & Xyridem adſtruunt,ac putant legendum apud Dioſc. μικρὰν pro μακρὰν, radicem paruam. Iis porrò teſtibus ſeueriores iſti notarum exactores , vt plurimùm indicant ſe nec multas plantas vernaculis natalibus eruiſſe , neque virium periculum multũ feciſſe. Dum enim neſcio quid coloris & magnitudinis deſiderant in radice & flore, nõ meminerũt vtrãuis harum , vt pleraſq; alias facilè nonnihil , non ita magna de cauſa,mutari. Etenim ſi Iridis radices & flores colore,magnitudine, denſitate , bonitate & odore adeò variãt , vt cũ Florentina ſi noſtrã cõponas longè aliã colore & odore putes, quid ni poſſit tantilla mutatio Xyridi contingere.

Lobel.Obſeru. & Ic. Plant.p.70. Xyris agria Theophr. Teut,98. Ξύρις ſiue Ἶρις ἀγρία Theoph. Adit. ξυρὸν, ſiue καυλὸς appoſitè quidem ξυρίδα ob folii ſimilitudinem, quaſi raſorium cultrum aut nouaculam dixere. Eſt enim illi folium,ancipiti nouaculæ ſimilius, acutiore acie , & tenuiore ridigioreque quàm Gladiolus aut Iris mucrone. Lat.plerumque Xyris,Iris ſilu.& Spatula fœtida, tum ob eandem folii figuram (Spata enim gladium ſignificat) tum quòd grauem exhalet odorem,vulgò nuncupata eſt. Germ.welſch ſchwertel & wantleuß kraut/ à cimicibus necandis.Belgic.wantluyſweyt, wildtliſch & ſtinckende liſch. Gall.*Spatule ou Glayeul puant*.Hiſp.*Ciric ſpadanal*.

Locus & tempus.

In Hetruria & aliis Italiæ locis ſpontè exit: apud Belgas [autore Dod.] vix aliis locis, quàm in hortis reperitur : florem edit Iulio & Auguſto, ſemen Autumno maturatur. Spontè naſcens quibuſdam præſertim Gallo-prouinciæ & Angliæ, vbi quàm vberrima, prope vda prata & littoreos maris aggeres inſpicere licet Lobel. Flores apparent Iunio & Auguſto in Anglia. Paſſim Monſpelii prouenit inter dumeta ſecus vias. Florentem vidi Maio, eadem mihi viſa in horto Cl. V. D. Fuſchii. Geneuæ habui etiam in horto ſemine turgentem Octobri. Patauii vidi in horto Ieſuitarum & D.Triueſani, & Paſqualigo. Venetiis in hort. Nob. Cornari. Veronæ in horto D.Alexandrini Serratii Medici & Nobilis , dicti Muſardo. Ferrariæ in horto Monaſterii S. Dominici à L'Angeli. Baſileæ in hortis D. Doctor. Fœlicis Plateri & Zvvingeri cum fructu menſe Iunio. Habeo in horto E.C. cuius Stugardiæ in horto Ill.Ducis collegi ſemina.

Vires.

Ea vi & acrimonia prædita eſt radix , tametſi Cotulam aut Cimices oleat , vt contra capitis vulnera [Dioſc.quidem teſte] faciat & fracturas educat aculeos & omne telum extrahat citra dolorem : admixta floris æris tertia parte, radicis Centaurii quinta , & melle,ſanet tumores & inflammationes cum aceto impoſita. Radix cum paſſo contuſa bibitur ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores , vrinæ ſtillicidia , & alui profluuia. Semen ad ciendam vrinam efficaciſſimum eſt trium obolorum pondere in vino potum. Idem & lienem abſumit cum aceto potum. Lobel.Ad alui profluuia bibitur non ſecus ac Rhabarbarum & Aſarum : ventris fluores,materiam per vrinas deducendo & auertendo , ſupprimit : cæterùm opilionibus & ruſticorum plebi in præfectura Sõmerſeti Angliæ , huius radicis decoctum, aut etiam infuſum purgationes,Iridis modo, molitur. *In omni* alui profluuio nolimus experiri hanc feruidam radicem, fortè poſſet tolerari vſus in profluuio alui pituitoſo.

IRIS PALVSTRIS LVTEA SIVE acorus adulterinus.

Cap. XVII.

Descriptio.

IN obliquã & complicatas *radices* agit multùm fibratas, quæ propter foliorum veſtigia & venenoſas reliquias foris villoſæ nigræque ſunt , intus verò rubentes , ſubſtantia poroſæ, & ceu filis quibuſdã venoſæ , ſapore adſtringentes ſtrenuè: nouis quotannis oculis, inſtar Typhæ aquaticæ gemmæ : *Folia* Gladioli, vel Iridis potiùs, longa, mucronata, quorum ea quæ propè radicem ſita ſunt ſubrufa nonnunquam apparent : *caulis* duos cubitos æquat , & interdum ſuperat,rectus,læuis,teres , ſpongioſus & interdum aliquouſque inanis , in alas diuiſus: *flores* Iridum formâ ferè, lutei,inodori : quorum tria folia reliquis ſex maiora , extrorſum repanda,lutea , fimbriæ ſupercilium imitantis loco , & vtrinque adiacentibus folii marginibus lineis nigris variegata : hęcce intercedunt terna,alterno poſitu,ſurrecta , valdè anguſta & breuia,tota lutea : ſicut & intima quæ criſta bifida reliquaque forma cum iride violacea vulgari conueniunt,ſolo colore illo luteo quo fulgent excepto, quibus à dorſo appreſſa ſemina,ex luteolo rubedine quadam prædita ; ſapore eſt flos totus feruidiſſimo,

dissimo, non quidem primo occursu, verùm paulò pòst fauces omni Pipere ardentiùs vrit: *siliquæ longæ, vt in Spatula, semen* continent rufum, compressum Lupini instar. Odorem tota herba non spirat. Tragus semen tribuit luteum latum quod formâ viciam compressam referat, saporis ingrati planè.

Acorus falsò. Iris lutea. Pseudoacorus. Persuasum est omnibus Acorum esse quæ Cordo Gelbschwertel, sed à veritate distat hæc opinio. Hermolao Barbaro, Acorus falsò vocatur Iris lutea siue Pseudoacorus. Nostri Seplasiari (inquit Tragus cum Brunfel. & Manardo) & Magistri illorum contendunt Gladiolum luteum, Acorum esse à Dioscor. lib. 1. cap. 2. descriptum, sed non conueniunt: Germ. Gäl wasser gilgen / Lilium aquaticum luteum, & Drackenwurtz & Gälschwertel / hoc est, luteum Gladiolum vocant, dicimus insuper in cap. 22. lib. 4. apud Dioscor. collocandum quo loco ξυρὶς quam nonnulli ἶριν ἀγρίαν, Irin syluestrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Qui Syluio frequens ostenditur, palustris Acorus est, insipidus, inodorus, non vtendus nisi Medicus imperauerit.

Apollin. Apollin. qui vocat Gelblilien, malè cum Hior. Brunsch. Acorum putat, & deteriùs vires confundit vtrarumque plantarum, quæ multùm inter se discrepant. Figura quam habet est apud Tragum pro ξυρὶς seu Gladiolo cæruleo minore.

Non est Acorus. Fuchs. Icon. pag. 6. Gladiolus luteus, vel Acorus vulgaris, Geelschwertel. Gladiolum luteum seu Irim luteam Officinæ perperàm Acorō appellant: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vtuntur: Plerique hac occasione Pseudo-Acorum nominant: Dodon. Iridem luteam sylu. aut potiùs Pseudo-Iridem nuncupare mauult, Iridi pro Acoro similiorem.

Lilium aquaticum. Gesner. hort. Acorus falsa, id est, Lilium aquaticum flore luteo.

Butomon. Lobel. & Pen. Adu. Obs. & Icon. Pl. Acorus nostras palustris, id est Lilium aquaticum luteum Matthiol. 21. Butomon Theoph. Valerando Pseudoiris & Iris lutea Dod.

Clus. post. h. Iris palustris nonnullis, peritiores veriùs Butomon appellant.

Tab. Ic. & h. Iris palustris lutea, Geelwasserschwertel.

Nomina linguarum Iris palustris lutea, Pseudo-Acorus, siue Acorus adulterinus, Geel Gilgen / geelschwertel / geelwasserlilgen / geelwasserschwertel / Drackenwurtzel / Belg. Geellisch & Bocx boonen. Gall. *Glayeul & Flambe bastarde*, Angl. Gladdon or false Acorus.

Locus & Tempus. Nascitur vbique in palustribus aut his coniūctis ac vicinis locis cuiusmodi sunt rigua prata & fluuiorum margines: Pseudoacorus passim locis paludosis circa Montbelgardum, prouenit copiosè etiam in hortis quod maturum obseruaui Septembri. Monspelii vbi abundat circa aquas floret Martio & Aprili. Bononiæ ad montes Apenninos florentem vidi Aprili, vt etiam in horto S. Saluatoris. Basileæ & Lugduni Maio, sicuti & Geneuæ vbi abundat circa *Arue*. Tiguri aliquando degustaui flores, qui mihi tantum ardorem & feruorem excitarunt in faucibus vt summam acrimoniam vix potuerim mitigare Oxycrato: radix autem insigniter astringit.

Vires. Radix lutei Gladioli, autore Trago, vino decocta & pota, continuas alui fluxiones sistit, dolores vesicæ & coxendicis mitigat, & ad omnis generis sanguinis profluuia facit. Acorus Officin. rarò intra corpus assumitur. Sunt qui è floribus eius aquam destillent, ad inflammationem oculorum. Alii Eclegma è radicibus aduersus calculum conficiunt. *Nulli* suaserim cum Trago vsum tam acris floris ad inflammationem oculorum, nec tam adstringentis radicis ad calculum, non benè etiam percipimus quomodo dolores vesicę & coxendicis mitigare possit. *Tragus not.* Absurdum videtur quod Tuss. Ducketus ait radicem Acori vulgaris cum caliditate aliquid adstrictionis habere, siquidem insignem habet. An verò habeat caliditatem nobis nondum constat. Inueteratus est [inquit Turn.] error Medicorum & Pharmacopœorum, herbam sumentium pro vero Acoro formâ quidem similem, sed plurimùm viribus differentem. *Non est Acorus Turn.* Acorus calidus est in tertio. Gladiolus palustris (quem pro Acoro substituūt) frigidus est, mirúmque in modum obstipans & adstringens. Gustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere: hinc est quod diuersam planè à Veri Acori radice vim sortita sit: nam vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit, extenuat, atque discutit: ita illa consistentia crassarum partium, & facultate frigida constringit, dēsat, cogit & cōtrahit. Quare vrinam non cit, vt verum Acorum, nec menses euocat, sed potiùs supprimit: sanguinem etiam vndecunque manātem cohibet: proinde rectè Pandect. author scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi: & ex Recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt: atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimiùm promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro vero affirmare vanissimum erit.

Notatu digna historia occurrit apud Clusium de Medico Viennensi magnæ autoritatis viro: Clusii verba hæc sunt: Viennæ magnæ autoritatis Medicus magnoperè se mirari scribebat, me in Acori historia non adscripsisse eius radicis vsum, sterilitatem mulieribus inducere: ego respondebam me magis adhuc mirari quod hæc scriberet, quum non ignoraret, neminem à Veteribus hoc Acoro tribuere. Sed bonus vir adhuc in vulgari multorum opinione versabatur, qui existimabat Butomon, cuius radice nonnulli magno errore pro Acoro vtuntur, legitimum Acorum esse, quum tamen prorsus dissimiles sint vtriusque facultates. *Butomon.* Ex hac Hist. Clusii patet quanta in hæresi versentur omnes Iuniores Medici (vt quondam Nic. Lonicerus ad Hieron. Monochium scitè verèque scripsit) qui herbarū & aliorum simplicium medicamentorum indagationem, non ad medicos, sed ad pharmacopolas pertinere opinentur, fata interim hominū non suâ sed aliena fiducia gubernantes. Nos interim non existimamus Pseudoacori radicem sterilitatem mulieribus inducere, quinimò vtilem putamus ad promouendam conceptionem mulieribus nimiùm humidis ac gonorrhæa laborantibus. Radices [inquiunt Aduers.] vt Doctus Belga ait, tantoperè adstringunt, & planè Iridis facultatibus aduersantur, vt neutiquam futilis autor literis mandarit, hasce vel duntaxat appensas appressásque corpori quemlibet sanguinis fluxum sistere.

ACORVS VETERIBVS. CAP. XVIII.

APud Theoph. nihil obseruauimus, quod Acoro Dioscoridis respondeat, legitur quidem vox Acori historia sua lib. 1. cap. 22. vbi Gaza vertit Veneria, non bene nostro iudicio.

Acorum depinxit Plin. lib. 25. c. 13. dicens: Acoros Iridis folia habet, angustiora tantùm & longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cæterò & has similes Iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu (ruptu Vet. erutu.) faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ, Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbicunque aquosis. Recentibus virus maius [magis. M. fortassis, vires magis] quàm vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur tribus in vmbra digitalibus frustis. Nec non inueniuntur, qui Oxymyrsinæ, radicem Acoron vocant: ideoque quidam hanc Acorum agrium vocare malunt.

Acorum folia Iridi similia habet [inquit Dioscor. lib. 1. cap. 2.] sed angustiora, & radices non dissimiles sed perplexas, & non in directum productas, sed obliquas vt plurimùm, & superficie geniculis distinctas, subalbas (ὑπόλευκα, id est, interprete Ruellio, albicantes: potest tamen vocabulum, vt quidam volunt, significare, nonnihil intus vel subtus albicantes, Turn.) gustu acres, & odoris non iniucundi. Præstat autē Acorum densum & album, incorrosum, plenum & odoratum. Hoc autem est quod in Colchide (κολχίδι) & Galatia Asplenion appellatur.

Acorus. tres.

Delectus

Flores addit Serapio, & dicit esse Croceos.

Cæterùm in Diosc. suppos. [Cornario teste] dicitur, Aliis etiam Chorus, aut Aphrodisius: Romanis Venerea, nonnullis Radix nautica, Gallis Piper aquaticum.

Asplenion. Chorus Aphrodysius Venerea. Piper aquaticum.

Vires Acori ex Veteribus quod attinet, tradentur exe post Calamum Aromaticum vulgarem.

Necessarium sanè non sanè non solùm, ast etiā scitu iucundum Æquiuocum Acori & substitutum. Nam Calamus aromaticus Officinarum plurimis est Acorum, quamuis Garcias & Acosta Calamum aromaticum verum siue Indicum non fuisse malè censeant. Habetur & Acori nomine Galanga maior & minor, & Acorus Qualcebeni in Epist. ad Matth. Camer. apud Matth. Germanic. loco Acori habet Acori vulgaris particularem speciem, in Thuringia: Lobel. autem Obs. Iridem luteam in Bohemia. Gladiolum cæruleum siue Pseudoacorum Tragus. Perperam quoque olim Pseudoiride lutea vsi sunt pro acoro. Hæc à nobis traditur sub Iride palustri lutea, seu Pseudo-acoro. Ἄκορον Theophrasti, Veneria, & *Herba di venere* Anguill. Vbi Acorus apud Theoph. l. 1. c. 22. legendum ἄκορνα vel ἄκορνα, quod non animaduertit Anguill. nec Scaliger apud Theophr. obseruauit, nec Lobel. & Pena, nec Robert. Constant. Acorum syluaticum dicitur de Achillea. Millefoliæ striatiori attribuunt nomen Acori syluatici. Acorus syluaticus Græcis Myriophyllon Apuleo: de quo sub Millefolio aquatico Matth. Non desunt, qui Acorum (inquit Ruell. p. 283.) Oxymyrsinæ radicem vocent, hanc verò Acorum siluestre. Alii verò Acori syluestris nomen Anagallidi communicarunt. Acoro deficiēte, radix Azari substituitur: Gal. Fuchs. Borgar. quod non placet propter vim purgantem per inferiora & superiora, quæ non tribuitur Acoro. Acori defectu ad flatus & hepar & lienem iuuandum, Cumini par pondus & tertiā partem Aristolochiæ substituūt Auicena, Sylvius & Placotomus, Borgar. Fayardus in Gal. de simpl. lib. 6. c. 12. Pro Acoro, Radix Acanthi. Tract. quid pro quo ex Galeno.

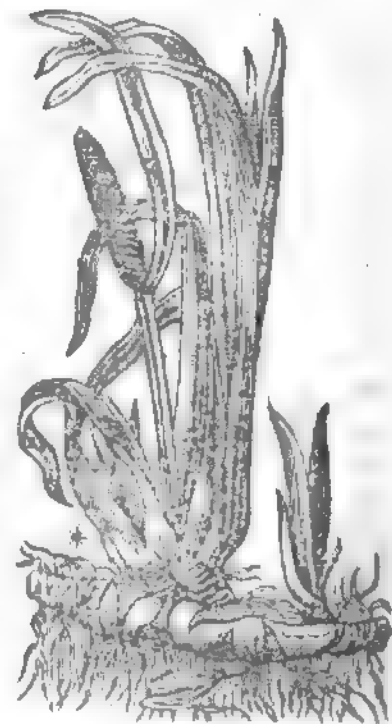
Achillea. Millefolia striatiores. Millefolium aquaticum Matth.

Anagallis.

CALAMVS AROMATICVS vulgaris multis Acorum.

QVam nota Seplasiis *radix*, & antiquum nomen, tam ignota multis sæculis extitit plātæ totius facies.

Ea igitur radix, quæ olim sola erat in Officinis admodum vulgaris, habebat figuram plantæ sub terra repentis, quæ nonnunquam excedebat longitudine palmum, quæ tamen compressior erat, quàm rotundior, geniculata (attamen non crassa vt in Iride) intus alba, odore grato prædita, satis amara & acris. Multæ *foliorum* partes siccæ, mutilæque reperiebantur, adhærentes, Iridis arundinacea folia quadantenus præ se ferentia: ex hortensi autem plantam sic describemus. *Descrip.*

Radix longa, multis geniculis inæqualis, summā terrā obliqua seu transuersa hærens: externa parte candicans, quum sub terra latet: supra terram extans, virescens: interna parte candidissima, firma, atque amara, innumeris infernā parte adnatis fibris crassis & albicantibus, etiam odoratis donata: serpit autem & summa tellure sese diffundit, è lateribus, & singulis ferè articulis seu geniculis propagines alternatim in obliquum spargens, vt breui tempore magnum spatium occupent: *folia* surgunt cubitalia & sesquicubitalia aliquatenus Spatulæ fœtidæ, angustiora, colore herbaceo, margine subinde rubente, & propter terram penitus rubentia, mediā costā elatiore, (Clusio Iridis tenuifoliæ maioris ferè, sed multò longiora, sapore subamaro acri & aromatico, tritaque iucundo & aromatico spirant odore, quem etiam resiccata & exsucca, vel post multòs annos, inquit Clusius, retinent, sub hiemis initium marcescunt & siccantur, ineunte autem Vere noua germinant, vt in Iride angustifolia: pro *flore* iulum seu nucamentum profert rigidum & obliquè surrectum, teres, sensim in acumen desinens, squammulis imbricatis virentibus compactile, apicibus exertis multis, luteis, prodiens è sinu medii folii statim à radice cum aliis exorti, vt reliquis angustioris breuiorisque, ita & crassioris: Iulus vnicus [aliquādo teste Clusio,] sed rarissimè geminus: flosculis, dum se explicat pallidis, muscosis, inodoris, qua-

quatuor foliolis constantibus, plenus: is paulatim deinde incrementum sumit, donec humani ferè digiti longitudinem, crassitudinemque adquirat frequentibus tuberculis viridibus tam eleganti serie dispositus, vt recentem Pinastri conum æmulari videatur.

Legit & in Mæotide odoratum nasci Calamũ Hermolaus, radice subalbidà, & sine fistulis: plena intus & amara, specie Acori: de quo & falsi quidam sunt, Acorum eam putantes. Quantò autem amarior, inquit, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninóque vicarium pro Acoro est, ab Ionia, & Ponto, & Herculis Columnis, prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricæ, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt. Sed fallitur Hermol. dum nostrum Calamum aromaticum vulgarem Diosc. putat.

Herm. error.

Fallitur & Marcell. qui odoratum calamum, suâ ætate adeò notum esse scribit, vt non sit lõgiùs de eo agendum. Apparet ergo Marcello non fuisse notum verum calamum, qui non erat tunc vulgaris, nec etiam nunc.

Marcellus not.

Hinc veriùs ait Syluius: Qui in Officinis calamus est, non Calamus, sed radix est, neque ea Calami, sed plantæ alterius: neque ex India videtur afferri, quia vili venditur, & sæpè recens multùm cernitur, subalbus, non puluerulentus inter frangendum, ac viribus pollere indicant odor & sapor aromaticus. Acorus: quibusdam Calamus aromaticus: ignotus quibus adhuc est verus Acorus, eius loco vtuntur interdum Calamo odorato. Verus Acorus multorum iudicio nihil aliud est quàm radix quæ hodie in omnibus totius Europæ pharmacopoliis, Calamus aromaticus appellatur.

Acorus quibusdam

Verus Acorus.

Illi autem sententiæ subscribit Cordus in Dioscor. Vulgo, inquit, in omnibus Pharmacopoliis Calamus aromaticus est, sed nihil habet cum vero Calamo similitudinis, eam opinionem etiam ante nos oppugnarunt Manardus & parens Eur. Cordus: Vocatur in pharmac. absolutè Calamus, aut cognomento aromaticus, neque geniculatus harundinis modo ex interuallo radices aut culmos habet, neque iubatam in summitate panniculam, sed magnum florem Iridi æqualem, colore luteum, caulemque & radices solidas: in summa Iridi cognata est plãta, nihilq; aliud quàm verus Acorus. Nihil mouet nos Hermolai Barbari authoritas, scribentis se legisse in Mæotide etiam odoratum nasci Calamum radice subalbida &c. Calamus quem Barbarus describit idem cum vocato vulgo Calamo aromatico existit, ideóque non meritò eos reprehendit qui Acorum esse putant. *Hæc Cordus*, quem miramur Calamo vulgari aromatico tribuere florem Iridi æqualem, luteum, quum nullum tamen florem ferat, sed veluti Iulum Iulo Coryli similem.

Hermol. reiargitur.

Error Cordi.

Brunf. germ. Tragus & Manardus Acorum eã esse radicem sentiunt, quæ Germ. Calmus / Lat. & Officinis Calamus aromaticus dicta fuerit, sed perperàm.

Calamus Aromaticus seu odoratus verus (ait Fuchs.) in officinis nostris non habetur. Nam qui hoc nomine venditur Calamus non est sed radix. Neque habet eas notas quæ illi à Dioscor. tribuuntur. Siquidem Arundini similis non est, nec odore fragrantissimo præditus est: fistulis denique totus plenus nequaquam est, nec ex India affertur. Qui igitur in officinis prostat, radix est, non quidem veri odorati Calami, siquidẽ vili pretio venditur, & sæpè admodum recens cernitur, sed eius qui in Mæotide nascitur. Porrò cùm hæc radix in commanducando glutinosa sit, linguam adstringens, amara & subacris, eique propemodum omnes veri Calami Indici notæ quadrent, profectò tuto, & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt. Argumentum Fuchsii ab odore non placet, quia non videtur nobis deesse in vulgari Calamo odorato, in eo præterea adstrictionem non animaduertimus qualem Fuchsius asserit.

Calamus verus.

Substitutus veri Calami.

Fuchsius not.

Cornar. hæc de Calamo ait. Calamus aromaticus siue odoratus officinarum genuinus est & non Acorum Diosc. vt quidam asserit, qui etiam hodie in officinis nomen retinet, & verus habetur, & nostri, sicut est, wolriechende Calmus wurtzel vocant. Quare non audiantur qui Calamum odoratum se nunquam vidisse asserunt, & non calamum, sed radicem, eámque magis albicantem quàm fuluam, siue rufam, velut ipsi [illegible] vocem interpretantur, pro Calamo vulgò vendi asserunt. Nam radicis Calami vsus est, nõ ipsius calami. Verùm descriptio Calami odorati, qua ab aliis calamorum generibus distinguitur, partim ad Calamum, id est, harundinem ipsã pertinet, partim ad ipsius radicem. Quod enim dicit optimum esse qui fuluus est ad radicem referendum est: quod frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta distringi & fistulã araneis plenam habere, [ad Calamũ:] quemadmodum etiam in nostris Calamorum generibus videmus: hodie subalbidus maximè probatur, quum aliàs ferè ad fuluum colorem declinet. Nos Cornarii distinctionem non probamus: Dioscoridem omnia de Calamo dicere, non de radice existimamus. Verisimile Cornarium nunquam vidisse verum Calamum aromaticum, nec etiam Calami aromatici vulgaris plantam integram, in qua nullus Calamus: Calamum verum habemus qui similitudinem habet cum arundine.

Cornar. [illegible]

Non tamen probamus figmentum Matthioli in Calamo aromatico. Radiculæ enim (vt cum Theophrast. loquar) quas Thracia fert, videlicet quæ odoris Nardo similis sunt ([illegible]) & aliæ quædam, quæ paruam exilémque odoris gratiam habent: videntur esse radices illæ, aut eiusmodi quas *Atr* vocant incolæ: nos falsò Calamum aromaticũ. Nascuntur enim in Thracia & Ponto. Calamus autem trans Libanum. Qui non ampliùs conuehitur ad nos.

Matth. [illegible] Radicula Thraciæ Theoph.

Atr Calamus Aromat. falso.

Bachanell. de consens. med. dicit Verum Calamum non haberi, & pro eo accipi radicem Acori.

Acorum Dioscor. facit Lonic. officinarum Calamum, próque Acoro in El. Diacori sumit, quoniam sanè respondeat descriptio Acori Dioscoridis. Sed Lonicerus non contentus figura vna, iterum aliam ponit, quæ olim posita fuerat à Matthiolo pro Acoro, & vocat Acorum Apothecariorum quasi differrent.

Acorus [illegible] Calamus.

Lonicerus not.

Helfricus: Acorus, Calamus Acori, Calamus, [illegible], Galanga. Si Galanga eadem cum Acoro cur separat Helfricus.

Helfricus error.

Falluntur Monachi suspicantes, Calamum Aromaticum vulgarem esse radicem veri Calami: Calamus aromaticus officinarum [aiunt hi] non est calamus, sed si quis dixerit quod hæc radix quæ recipitur in Officinis pro Calamo est radix ipsius Calami: hoc fortassis poterit esse. Ve-

Monachi error.

Calamus [illegible] Calamus [illegible]

rumtamen cùm petitur Calamus non est, accipienda radix, nisi vrgente necessitate in ipsius Calami penuria.

Non verus Calamus. Calamum Aromaticum qui in Officinis pro Calamo venditur non esse Calamum odoratum Diosc. suspicantur Manardus lib. 6. epist. Fuchsius in paradoxis: & Hermolaus, qui hunc Acori vicarium fecit.

Acorus. Equidem non video [inquit Aloif. Mundell.] quomodo quorundam descriptio Calami apud Diosc. vulgari conuenire possit, tanquam ab eo longè aliena. Quare plurimùm dubitamus ne verus sit Diosc. Calamus, sed magis ad Acori radicem accedat, quemadmodum etiam Manardus & alii nobiscùm suspicati sunt. Pergit *Qualcben.* ad Matth. Calamum vulgarem, quem Acorum in tuis Com. affirmas nec malè, si florem Iridis similem in Acoro requiras [cuius tamen non meminit Diosc.] omninò metuo ne verus sit Acorus, quia ad virgineæ floris modum efflorescit. Huic respondet Matth. Sole clarius Calamum vulgaré nostrú nil aliud esse quàm legitimú Diosc. Acorú. Crediderim cum Manardo aliisque nonnullis id omninò legitimum Acorum esse, quod non modò Seplasiæ, sed omnes in vniuersum Calamum falsò odoratum vocant. Folia quæ integra ad nos vna cum radicibus [vt hæc pictura demonstrat] è Constantinopoli allata sunt, fermè Iridis. Retulit mihi Io. Merula, qui pluribus annis degit apud Lithuanos, frequentiss. in Lithuania & circa Tartarorum fines: foliis Iridi æmulis: flore etiam simili, colore roseo purpurascente nulla ex parte vario: vocatur ab incolis suo idiomate *Tartarski Zelu*, id est, Tartarica. Non potui non maximè Brassauolum admirari, quòd sibi tam facilè persuaserit vulgarem Calamum legitimum & Calamum odoratum esse à Diosc. Theoph. Galeno & Plinio descriptum. Idem in Com. Lat. cum magn. fig. & Italicis: Acorum legitimum quod falsò Calamum aromaticum vocant foliis Iridi angustioribus, radicibus haud in rectum descendentibus, sed in obliquum actis, in caulium cacuminibus, vt affirmabat Qualcebenus, nucamenta, legitimæ Acori plantæ imaginem damus, quam Constantinopoli ad me misit Cl. Augerius de Busbecke, è Nicodemia petitá. Veritati se opponunt qui dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes: delirant cùm contendunt nihil aliud esse vulgaris Calami odorati radices, quàm generis cuiusdem Iridis. Insaniunt cùm dicunt recentes calami radices omni prorsus sapore & odore destitui, & paulò pòst affirmant easdem recenter effossas esse amariss. & odore admodum ingrato: minimè hoc credendum iudico, vt qui recentissi. hasce radices degustauerim, ac etiam Tartaros compertum habeam sapidissimè pro obsonio cum pane deuorare: Legatur Anguillarii libellus. Hist. quoque Germ. Kalmus/Acorum, Bohemicè prust worec. Brassavoli porrò

Matth. argumenta non esse Calamum verum. sententiam refutat Matth. his argumentis: Primùm ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo quòd dixerint Theophr. & Plinius non differre hunc forma à reliquis sui generis, id est, ab omni Arundinum genere, vtique constat odoratum Calamum genere & forma Arundinem præ se ferre, odoratum tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Diosc. fortasse secutus dixit. Fistulæ (hoc est cauitati) inest araneum, quod vocat florem: non autem radici, vt contendit Brassauolus araneum illud inueniri in vulgari illo Officinarú. Præterea vulgare calami radices quas Acori esse censemus assulosè nequaquá frangi possunt: sed transuersim, quemadmodum & Iridis. Cæterùm has radices non esse calami, euidenter intuentibus apparet, quandoquidem etsi complures illius Acori radices habeantur, quæ licet gerunt in cacumine folia, Iridi omni ex parte similia: nulla tamen vsquam inuenta est, quæ secum Arundinis trunculum cacumini annexum deferat: nempe Acori proprium, non odorati Calami est, Iridis folia ferre. His itaque rationibus Fuchsii quoque sententia improbanda mihi videtur. Porrò minimè compertum habeo Diosc. nedum Galenum dixisse aliquid odorato Calamo inesse amaritudinis, quam tamen in Acoro haberi Galenus prodidit. Præterea maior inest vulgari Calamo acrimonia quàm suo referat Galenus.

Calami vera substitutum. Cronemburg. de comp. med. sentit cum Matth. non esse vulgarem Calamum verum & nos eo destitui. Nihilominus tamen concedit substituere vulgarem eius loco non esse piaculum.

Amatus contra Matth. Calamus aromaticus vnde adferatur. Amat. Lusit. se opponit Matth. his verbis: Post longam inuestigationem firmiter asseuero, communem Calamum aromaticum verum esse Acorum. Ex India Lusitani nostri singulis annis adferúnt, veluti Mercatores ex ipsa India per mare rubrum in Chairum, & Alexandriam deferentes. Venetias portant, Calamis similem, vnde nomen accepit, odore suaui, & aromatico, album & subrufum, crebris geniculis, qui quum frangitur in assulas multas dissilit, fistulosus, araneolo illo albo plenus, nam quum manditur glutinosus cum quadam adstrictione subamara sentitur, vt facilè iudicare debeamus, Calamum odoratum vulgarem Officinis verum esse. Matth. credidit Calamú aromaticú harundinem siue Calamú, non verò radicem, esse debere: At mea senté tia decipitur Matth. quum licèt Teoph. & Plinius in Calamo odorato calamum & non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami aromatici radicem desiderent, & eam cæteris partibus calami anteferant: Vt apud Pliniú est l. 24. c. 11. In quo, quum Calami odorati iuuamenta enumerat, inquit: efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici: efficacia & genicula. Per quæ verba manifestè percipitur, quod ex omni Calamo siue harundine radix efficacior est pars: qua de causa Calami odorati radix quàm Calamus potiùs in opus trahenda est, vt meritò hactenus pharmacopolæ, hac prætiosa & exotica radice pro vero & germano Calamo odorato, vsi sint. Nec enim est quod alium desiderent, modò vulgarem recentem, minimè verò inueteratum habeant, quem ex odore & sapore facilè discernere possunt. Quantùm verò ad Dioscoridem attinet, si quis introspiciens eum accuratiùs expenderit, inueniet illum potiùs de radice loqui quàm de Calamo, quum radix geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus.

Amato respondet Matth. in Apologia his verbis. Quod Plinius ait efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ radici proxima, quis non videat de harundine non de radicibus intellexisse Plinium. Namque examinaturus quænam partes in vniuerso Calamo cæteris præstent, partes radicibus proximas cæteris præstare inquit: quod facilè prudens animaduertet lector. Nec enim aliam ob causam putat Plinius maiori vi pollêre eas Calami partes quæ prope radices habentur, quàm quod eædem ibi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni harundinum

genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit, vt etiam Calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt & crassiora. Quam ob causam Calamũ illum prætulit Diosc. quin densè fuerit geniculatus. *Quod* Calamum, non radices, describat Dioscorides, apertè quidem constat, cùm ait: Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plenâ araneorum fistulâ. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit. Quippe Calamus in primis harũdinem designat non radicẽ. Præterea propriũ harũdinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quiddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & vbique occlusa spectatur, in omni harundinum genere. Adhæc fuluus color Calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quod proprium sit radicis (vt ille contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscor. ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddit geniculatos, vt facilè quis certior fieri poterit, qui eius Codicẽ legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, aliisque nonnullis. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris-sena, hordei octona tribuit. Hinc libro senect. Culmo geniculato inquit Cicero. Constat præterea hasce radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quinetiam ex Ponto, vbi passim ferè prouenìunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor (quod viderim) qui scripserit odoratum Calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria.

Sed de his quid nobis videatur, intellige. Figura & descriptio Calami vulg. Acori postremò a Matthiolo exhibita, satis demonstrat iconem non fuisse factam ad plantam missam Constantinopoli (vt ipse ait, sed potiùs arbitrio, vt quondam plures alias plantas: satis id indicant folia ad Iridem nimiùm accedentia. Non est quod cum furore (eius verbo vtimur) Anguillaram delirare dicat, qui dixerit generis cuiusdam Iridis, quandoquidem ipse olim scripsit ex Io. Merulæ autoritate flore esse Iridi similem: quæ sanè verba in postremis commentariis non debebat omittere si vera, si falsò addita, corrigenda erant: Nolimus tamen dicere cum Angullara Iridis speciem, quamuis habeat non pauca cum Iride communia, & meritò Iridi subnectatur, licèt flores, iulis Corylorum similes, multùm differant ab Iridis floribus. Argumentum Matthioli à trunculo Arundinis infirmum erat, quia deest etiam Iridis caulis: Matthiol. dicit partes mutilatas siccas reperiri: adhærentes Iridi similes, Apollo autem arundinacea folia quadantenus præ se ferre: nos vtrunque non malè dici posse existimamus. Theophrast. lib. 7. cap. 12. scribit Harundinaceum potiùs constare folium Iridi.

Anguill. not. Argumentum præterea Anguill. ab odore gratiori in sicco Calamo aromatico vulgari vt demonstret Iridis speciem & non Acorum, minùs firmũ est: Theophr. enim l. 6. de caus. cap. 17. non solùm radices Iridis siccatas reddere ait, sed etiam Arundinum & Iuncorum, & Gladioli.

Amatus Lusit. Matthiolum temerè reprehendit, & ascribit radici vulgaris Calami notas, quas Dioscor. vero Calamo attribuit: suspicor etiam non verum quod ait has radices ex India deferri.

Calamum vulgarem aromaticum existimauit Manardus esse Acorum, cum quo non sentit Anguill. credens potiùs aliquam speciem Iridis, ob quasdam partes quas habet conuenientes cum Iride: nempe quòd hæc radix sit coloris carnei (incarnati) internè, & quòd habeat folia quæ ei videntur similia: quòd quò magis siccatur, eo meliorem acquirat odorem, & cùm carie corroditur odorem habeat gratiorem, id quod dicit Dioscor. cõuenire Iridi. Recens verò est ingratissimi odoris & summè amara. *Amatus repreh.* *Anguill. non Acorum.*

Aduers. Acorus Diosc. & Acoros Theophrast. Officinis falsò Calamus.

Radicem quæ inter aromata ex Oriente allata venditur vulgò pro Calamo aromatico sperabat Cæsalp. flores & fructus, quales in Iride visuntur, daturam vt folia, cùm potiùs conuenire cum iuncis reperta sit, huic satis conuenit Costi Arabici descriptio, quamuis paucæ eius notæ ab Autoribus tradantur. Sunt enim inæquales Costi radices & tuberosæ, vt patet ex Helenio quo adulteratur, & ex radice Rhodia cui Dioscor. Costum comparat.

Nostratum Officinarũ Calamus (inquit Clus. apud Garc.) nihil nisi radix est cui omnes notæ Acoro à Veteribus adscriptæ pulcherrimè conueniunt: Solebat Antuerpiam Vlyssipone aduehi Calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi. Quale genus tetri odoris fuerit considerandum: de eo verò quædã capite de Calamo aromatico vero *Costus Arabicus. Acorus Calami genus tetri odoris.*

Bernard. Palud. in extrema Lithuania *Tartarsi* ab incolis appellari asserebat, quòd à Tartaris illius vsus primùm ipsis esset demonstratus.

Indocti practicantes pro Calamo aromatico Antiquorum, inquit Tabern. vero Acoro falsò vtuntur, quem errorem confirmauit Cornarius.

Gerard. Angl. Acorus Officinis falsò Calamus, **Bastard or false Calamus.**

Casp. Bauhin. Phyt. Acorus 1. siue Officinarum Calamus aromaticus, huic volunt aliqui conuenire Costi Arabici descriptionem apud Dioscor. lib. 1. cap. 15. alii Iridi volunt cognatum, alii cum Iuncis magis conuenire statuunt. *Acorus Gar. de dictus, Costus Arabicus Iridi cognatus. Iuncus.*

Viret hodiè planta, testis est Cæsalp. apud Sereniss. Magnum Ducem foliis valdè odoratis: gaudet aquis. Anno 1574. Clusio primùm conspecta est Viennæ Austriæ legitimi Acori planta virens, munere Ill. V. Augerii de Bousbeque, Dauidis Vngnad, & Caroli Rym, qui õnes Legatorũ officio apud Turcarum Imperatorem defuncti fuerant. Hanc porrò, cùm frigoris patientissima, hiemis intemperiem non reformidet, quamplurimis communicabam, adeò vt nunc vulgatissima facta sit. Ingenti quodam lacu ad radices præcelsi montis iuxta Prusam Bithyniæ vrbem spõtè nasci intelligebant, & humidis locis gaudere, & secundum fluenta longè feliciùs prouenire quàm siccis experiebantur. Sed & C. V. Bernard. Paludanus, copiosè admodum supra Vilnam vrbem in paludibus, extremã Luthuaniã Moskouiã spectante inueniri referebat. Habeo in horto Ill. E. C. Montb. vbi se multiplicat, & iulos fert, à me apportatum Sturgardiã ex horto Ill. Ducis. *Locus Tempus.*

antè etiam attulerat Ill. meus Princeps ex Pfortzeim Marchionis Badensis. Vidi Lutetiæ in horto Io. Robini regii hortulani: Argentinæ in horto Di. Melchioris Sebitzii Medici, Stutgardiæ in horto Ducis Pharmac. insignis hanc plantandi rationē docuit: Calamus plantandus solo humido & arenoso & non remoto ab aqua: quotannis ex terra eximēdus & abscissis radicibus summitates in terram reponendæ, distantia palmi: hac ratione valdè multiplicantur atque vt plurimùm floret secundo anno à transplantatione, iulus adest Iunio, Iulio & Augusto.

Vires. Vim habet Acori radix calefactoriam, decoctum ipsius potum vrinas mouet, ad lateris & thoracis ac hepatis dolorem, ad tormina item & rupta ac conuulsa commodum. Lienes consumit. Prodest & vrinæ stillicidio, & ad virulentarum bestiarum morsus & ad insessus velut Iris ad menses ducendos. Succus radicis depurgat ea quæ pupillis tenebras offundunt. Radix autem & in Antidotos vtiliter ammiscetur, Diosc. Acori radice vtitur Galen. quæ gustu acri & modicè amaro, odoreque non iniucundo, ordinis tertii in calefaciendo & exsiccando. Vnde constat quod facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet. Acorum in sua natural. h. passim commendat Plin. ad pectoris dolores, ad Tenesmum, ad duritias & collectiones omnes, ad contusa & euersa, & ad interiores fœminarum morbos. Cùm radix Calami aromatici vulg. inquit *Fuchsius*, in commanducando glutinosa sit, linguā astringens, amara, & subacris, eique propemodum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profectò & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possint. Lectores considerent quæ Fuchsius de glutinositate & astrictione in Calamo aromatico vulgari dicit. Acorus (autore Matthiolo) in vino aut hydromelite coctus, aut eius puluis inspersus & haust⁹, tollit à frigida pituita aut flatibus ortos morbos, quales sunt dolores colici, laterales, tusses, conuulsiones, obstructiones hepatis & lienis: prodest iis in quibus ex ictu, aut contusione sanguis coiit, & difficulter vrinam reddentibus, difficulter concoquentibus datur quotidie Acori puluerizati ʒi. cum pari portione Cinnamomi ex vino absinthite calido. Vbi recentis Acori copia est, conditur Sacchāro aut melle, quo modo ad nos importari solet, etiamque in Germania & Italia eadem ratione conditi consueuit, ad omnia prædicta efficax. Ex Acoro fit Oxymel ventriculo & frigidis insigniter vtile, hoc modo; In puluerem crassiusculū teritur, affunditur acetum, operculatur, post triduum ad dimidias coquitur, perque linteum transmittuntur; dein additur mel pro arbitrio: iterum coquuntur ad aceti consumptionem. De hoc Oxymelite datur quotidie vncia vna cum suprà dicto Acori decocto. Dodonæi ætate eclegmatis non absque fructu additur quando crassi, crudi, frigidique humores pulmonem & pectus occupant. Referebat Clusio Bern. Paludanus Tartaros plerumque circumferre hanc radicem, & aquam non bibere, quin priùs Acori radix in ea fuerit macerata. Simile quidpiam de huius plantæ nomine etiam tradit Matthias à Michovv Sarmatiæ lib. 2. cap. 12. Recentes verò radices suo cortice delibratas & diligenter repurgatas condire solent Constantinopoli, atque in vsum adseruare: manè enim ieiuni plerumque manducare solent aduersus corrupti aëris contagia, vt referebat N.V. Philibertus de Bruxella. Condiunt etiam nunc in Germania Nobiles aliquot matronæ in domesticum vsum, & plerique Pharmacopœi, quorum nonnullos [adeò nunc vulgaris istic est planta] singulis annis ad centenas libras colligere intelligit, & non contemnendum ex ea quæstum facere.

GALANGA MAIOR

Descriptio. GAlanga maior *radix* est duorum pollicum, maioréue crassitudine, crebris pollicaribus apophysibus subinde donata, cortice satis extenso, circularibus zonis cincto, fusco, aut rubente, substantia solidiuscula, cinerea, albicantéue, punctulis (quæ extrema sunt fibrarum) notata, matrice magis fusca, fungosaq; odore grato acuto, sed qui cedit Minori, vt & saporis acrimonia.

Galanga Clusii.

Galanga Acosti.

Binum ferè cubitorum, inquit Garcias, altitudine attollitur, foliis mucronatis in modum Lanceæ, radice crassa, nodosa, flore candido, seminifera est.

Costa autem sic describit: Duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquam amplior: *folia* habet Orchidi Diosc. similia, longiora tamen & latiora, supernè saturatiùs, inferiùs dilutiùs virētia: *caulem* ex foliorum inuolucris cōstantem vti in Orchidum generibus: *florem* candidum, inodorum semen exiguum neglectum: *radicem* secundùm caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula Hastulæ regiæ modo proferentem.

Euch. Rosl. pro Galgan (. Galanga) habet nescio quam fictitiam iconem.

Lonic. sub his verbis: Grossen Galgan/ Galanga

langa maior &c. Figuram plantæ non visæ ponit, quæ potiùs nonnihil ad Calamum vulgarem accedere videtur.

Lonicerus not. Acorum, Vaete. Galangam maiorem [ait Anguill.] Acorum esse censet Lonicerus, quæ opinio verisimilior quàm Manardi. Turcis & Arabibus adhuc hodie dicitur *Vaete*, (legimus nos à Serapione *Rhulungen* dici, sicut ab Auicenna *Casurudar*) quo nomine Serapio Acorum appellauit: color qui attributus à Plinio Acoro lib. 25. cap. 13. in Galanga reperitur: cur vocata fuerit hęc radix Galanga nescio, quia non est Arabum Galanga.

Scribit Matthiol. epist. ad Qualcebenum, Toto cælo errare eos qui Galangam Acorum esse contendant. Brassau. Asserere Acorum Diosc. *Acorum non est.* aliud non esse, quàm radicem, quam Offic. Mauritanos secutæ, Galangam vocent: adeò vt maluerint cum Lonicero errare, quàm cum Manardo benè sentire. *Acorum Brassau. Fuchs. reprob.* Brassauolū secutum esse Fuchsium: Eumque cùm sibi nimis pumilæ viderētur prioris Galangæ radices quàm vt Acori referrent, ac propterea Brassauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirp. comment. alteram crassiorem Galangā, quæ iam pridem in Italiam fertur Acorum contendisse, verùm eam non esse Iridi similem. Maiorem Galangam minore ignauiorem, colore etiam dilutiorem, minúsque odoratam. *Monach. error.* Explodendam Monachorum in Mesuen scribentium opinionem, qui contra Brassauolam & Fuchsium quasi velle videtur Galangam potiùs odoratum Iuncum esse quàm Acorum, *Iuncus odoratus.* quod tamen planè falsum. In postr. Com. cum magn. fig. Lat. & Ital. addit aduersus Anguillaram, leuem eorum rationem esse qui velint vno tantùm inspectu Galangæ folio esse Acorum: tametsi concedant facilè folium illud fuisse Galangæ, quòd sciat hanc folio esse Cyperi latiore, vegetioréque, Iridi non omninò dissimili: Ait porrò in hist. Germ. Galangam Dioscor. & veteribus Græcis ignotam, eámque esse duplicem maiorem & minorem. *Garcias not.* Matthiolus olim asserebat Galangam non esse Iridi similem, nunc ait folia Iridi non admodum dissimilia: nō puto illi vnquam visam virentem fuisse.

Neque Acosta, neque Garcias ab Hort. Clusio satisfaciunt In Galangæ maioris descriptione, præsertim si ea quâ Europæ Officinæ vtuntur legitima est Galanga maior: etenim eius radices multò maiorem habent similitudinem cum Iridis, quàm cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè omninò sibi persuadet Galangam nostram maiorem Iridis genus esse, *Galanga Iridis genus.* huic fortè simile quod in sua Pannonicarum stirpium historia primum est, nihil tamen statuit.

Hist. Lugd. Galanga maior Penæ. Item Galanga maior Acostæ.

Icon. Castor. Durant. figuram Costæ habet, quam etiam nos ponimus, licèt non placeat, quia insignem demonstrat varietatem si benè facta: quod vix puto.

Galanga maior seritur in Indiæ Iaua, duntaxat radice vt Gingiber non semine, licèt apud Auctores aliud reperiat Garcias. Sed tamen & ex semine sata prouenit in India, in hortis, sed exigua quantitate, quanta videlicet acetariis & huius Gentis vsui medico sufficit. Cùm essem Pataui Galangæ maioris nomine plantam vidi in horto Nobiliss. viri Iac. Cortusii, Iridi valdè similem foliis & radice.

Vires & Vsus Galangæ. Calida est siccáque tertio gradu: ideoque confert phlegmaticis & Stomachi humiditatibus, digestionem calore suo iuuat, cruditates flatúsque dissoluendo. Colicæ opitulatur, anhelitus suauitatem conciliat. Renes calefacit, semen, virgæque erectionem concitat, Serapio. Galangæ puluis naribus inditus, Cerebrum confortat. Confert etiam Cordis palpitationi. Syncopas abigit. Vertiginosis ex plantaginis succo auxiliatur. Omnibus denique morbis à frigiditate ortis confert, Lonicerus. Insigne Pharmacum, quo nos [inquit Io. Agricola] intolerabilem cruciatum sedare adsueuimus qui nonnunquā circa vngues digitorum pedis cuiuspiam dolore inæstimabili affligit, vt Paronychia dici posset. Accipio autem Scobem Croci Martis, sic Chymistæ Cuprum appellant, collige illam sub incude fabri eius metalli, misce ferè cum tantundem læuoris Galangæ, adpone dolenti loco, & illicò ingentem illum dolorem sedabis.

Adeò autem vulgaris est, teste Acosta, apud Malabarenses huius radicis vsus, vt non modò in medēdis morbis eā vsurpent, sed in farinā etiam conuertant, ex qua, seu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura, aut Iagra exceptā, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, quod *Apas* vocant: in delitiis est hic panis, præbentque iis qui ventriculi debilitate & frigiditate laborant in alui doloribus, vteri affectibus, & vrinæ difficultatibus: ac miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatú've aut arenulas in vreteribus aut collo vesicæ congestas, vrinæ difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrēscentia in ipso vesicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hūc panem, deinde haustum *Nimpæ* (quæ veluti aqua ardens est) concedunt: *Nimpa.* in inguinibus verò supráque pubem & collum vesicæ, folia Nymphæ decocta in aqua & macerata, atque adhuc calentia applicant.

GALANGA MINOR.

Talcolæ [quâ scilicet forma importari solet] minoris Galangæ digitalem, & minorem *radicis* crassitudinem arguunt, vnde iunceæ crassitudinis apophyses pronascuntur, eâ ferè formâ quâ Cyperi radices conspiciuntur, Zonulisq; circularibus, perinde vt maior, cinguntur, cortex exterior rufescens, at multo odoratior: substantia interior, vt rubricam æmuletur, dura, compacta matrice parua solida, sapore & odore longè vegetiore generosioréque quàm Maior, & feruore aromatico totas fauces abundè implente. *Descriptio* *Eicon cum præcedente habetur.*

Garcias hanc dicit duorum palmorum altitudine frutescere, foliis Myrti, radice nodosa.

Euchar. hoc titulo. Galanga, Galgan / figuram habet falsam, quam etiam posuit pro Cypero. *Roesl. not.*

Gesn. in cat. pl. Cyperus Babylonicus Γαλάγγα, Galgantwurtz / Galengal.

Cyperus Babilon. Lonicer. not. Matth. Galanga minor: Cyperus Babilonicus.

Lonicerus sub nomine Klein Galgan / fictam habet figuram, quæ nonnihil ad calamum Aromaticum accedere videtur.

Asserit Garcias Galangam veteribus Græcis ignotam, Arabibus non satis perspectam. His *Caluegiam*, licèt omnes Mauritani & Serapio corruptè legât *Culungen* aut *Galangen*: esséque duplicem, Alterā minorem in China Lauandoa. Alteram maiorem in Iaua Lanuaz. In India vtramque Lancuas appellari. Auic. & Serapionem exactam huius plantæ notitiam non habuisse hinc factum putat vt duo diuersa capita de

ea [quod etiam annotant Aduerſ.] ſcripſerint. Antonium Muſâ Leoniceni teſtimonio, velle Galangam eſſe Acorum Veterum, ſed non eſſe. Explodendam Monach.diſt.1.c.47.in Meſuem, opinionem, qui Galangam Schœnanthi radicem velint.

Acorum nō eſt. Monach. opinio Schœnant.

Cauelgia. Iunci odorati radix Monach.

Galanga (inquit Acoſta ex verſ.Cluſii) medicamentum vſibus humanis valdè neceſſarium eſt, dignumque vt Pharmacopolæ in ſuis Officinis perpetuò habeant: vna minor, altera maior. Arabibus dicitur *Cauelgian*, de ea confuſè Auicenna, videntur Græci & Arabes, vt Auic.& Serapio, non habuiſſe perfectã eius cognitionem: Bellunenſis in ſuo Dictionario ait Auicennã ſcribere de duabus, licèt tantùm una. Opinio Monach. dum ſcribunt Galangam eſſe Iunci odorati radicem, à ratione longè abeſt, quam etiam redarguit Amatus in Dioſc. Galanga minor adfertur ex China. Hãc aliqui dicunt eſſe Acorum: ſed folia gladiolo non ſimilia, Galanga non eſt radix Schinanthi vt voluerunt Monachi.

Acorum. Galanga minor & ſarpanda.

Cyperus. Folia Myrthi.

Gariophyl. Galanga minore vtendum in omnibus compoſitionibus ſuadet Cordus in Diſp.in Arom.Garyophyl.

Galanga minuta ſiue minor quam vocant Officinæ, an ſit Cyperi ſpecies potiùs quàm Galangæ aut Acori, eſt Lobel.& Penæ in adu.difficile ſtatuere. Folia ſi ſunt Myrti, vt quidam affirmant, non parum ab vtroque illorum etiamque maiore Galanga diſſidebit. Veriſimile, aut diuerſas putatas fuiſſe Arabibus vtramque Galangam aut non admodũ notas Auic. & Serap. ac propterea eos caput duplex de ea inſtituiſſe: Lob.Obſ.vbi figura ex Cluſio Ic.pl.p.58. H.Lugd.quæ abſurdiſſimum eſſe dicit, Galangam Iunci odorati ſpeciem ſtatuere: & Tab.icon. Galanga minor.

Locus.

Minor cum Rhabarbaro ex Chinarum regione in Indiam aduehitur.

RADIX S. HELENÆ GALANGÆ ſpecies.

Deſcriptio

Ex Florida *radices* quædam rotundæ, ad nos importantur. Sunt eæ longæ, nodis diſtinctæ, quibus diſſectis perforatiſque fiunt Sphærulæ præcatoriæ, quæ ſiccatæ ruganturur, oſſeamque acquirunt duritiem. Extrinſecus nigræ, intus candicant. Cortex adeò adhæret medullæ, vt vnum fiat cõtinuum. Sapor eius aromaticus eſt & gratus vt Galangæ quædam ſpecies eſſe videatur: pollicari ſunt craſſitudine aut circiter. Herba verò parum habet *caulis*, & humi ſpargit ramos: *folia* fert ampla admodum viridia.

Locus.

Naſcitur communiter locis humidis in Florida.

Monard.par.2.Ind.occid.l.1.c.4. *Pater noſter de S.Helena*, quia portu quondam proueniat ita dicto. In Cluſii verſ. Radix S.Helenæ, qui annotat ex deſcriptione facultatibuſque huius plãtæ colligere licere, ad Cyperi genus aliquod referri poſſe, ſed videant Lectores quæ Cluſius de Drackena ſcribit cap.ſequenti.

Cyperi ſpecies.

Hiſt.Lugd. Pater noſter, vel Radix S. Helenæ Monardi.

Vires.

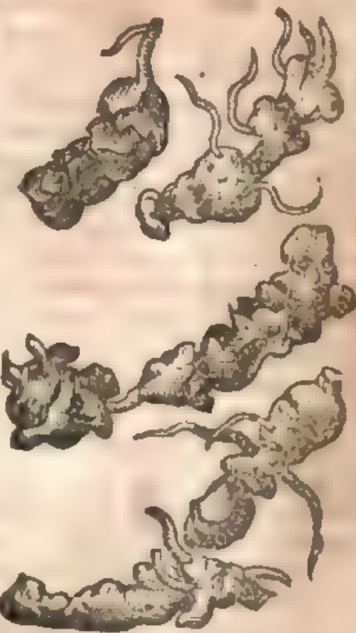
Calida eſt in fine gradus ſecundi, ſicca in primo, aut aliquid magis. Herbam Indi lapidibus terunt, eâque vniuerſum corpus balneaturi fricant: aiunt enim cutem adſtringere, membraque roborare odoris gratia. Hocque ſæpiùs faciunt, ob inſignem vtilitatem quæ inde ipſis reſultat. Puluerem tenuiſſimum eius tam Indi, quàm Hiſpani in vino infuſum ad ventriculi dolores fœlici cum ſucceſſu hauriunt.

DRACKENA RADIX.
Cap. XIX.

Deſcriptio.

RAdix Drackenæ ita benè deſcriptæ & depictæ apud Cluſ.de pereg. & Exot. vt nihil addendum videatur.

Londini (inquit) mihi donabat Gen. Eques Fráciſcus Drake quaſdam radices, cum tribus aut quatuor lapidibus Bezaar Peruanis, quas Autumno præcedente (abſolutâ nauigatione, quâ totum Orbem, ſuperato Magellanico freto, circumiuerat) ſecum retulerat, illas ſummæ apud Peruanos æſtimationis eſſe aſſerens, propterea, illius qui mihi eas donabat gratiâ, huic radici Drakenæ cognomen indebam, & ipſam in tabella expreſſam lectoris oculis proponebam.

Semunciali autem hæc, magna ex parte, erat craſſitudine, & prælõga, ſubinde in nodos & inæqualia capita extuberans, atque in ſummis capitibus, veluti è craſſis ſquãmis contexta, Dentariæ τετραφύλλα, ſiue veriùs ἑπταφύλλα, [quam cap.22.lib.5. meæ Rarior.Pl.hiſt.deſcribebam] ferè inſtar, foris nigricans, rugoſa & dura, quia reſiccata, interiore parte alba: tenues fibras hinc inde adnaſcentes habebat, quaſdam craſſiuſculas, & maiuſculas, duras & lentas, à quibus alii nodi dependebant: nullo manifeſto odore præditam eſſe obſeruabam, ſed ſaporem habere deprehendebam nonnihil adſtringentem & linguam exſiccantem initiò, diutiùs verò manducatam, tenuem ſuauemque acrimoniam in ore relinquere. Magnam quidem affinitatem habere videbatur cum radice S. Helenæ, de qua Nicolaus Monardes lib.Simpl.med.ex Occidentali India delatorum.

Sed

Sed cùm N. Elliot, qui Drake in ea nauigatione comitatus fuerat, Hispanos in Peru maximo in pretio habere, nec nisi difficulter redimi posse, referret, ab iisque didicisset, folia præsens venenum esse, ipsam autem radicem, non modò illius veneni, sed etiam aliorum antidotum esse, & cor ac vitales facultates roborare, si pollinis in modum trita manè ex pauxillo vino sumeretur, ex aquâ febris ardores mitigare: earum facultatum ratione, valdè conueniret cum radicibus, veneno aduersantibus, de quibus eodem libro Monardes, in his tamen aromaticum saporem, & & coloris gradum desiderabam, quem illis radicibus tribuit.

Hist. Lugd. Drakena radix. Tabern. Icon. Bezoardica radix. Noster Gener Io. Cherlerus anno 1606. ex Anglia Londino rediens, munere celebris Pharmac. Iacobi Gareti attulit radices Drakenas, quas cùm aliquandiu masticarem, acredinem molestam adhuc sentiebam, quam postea etiam deprehédebam, & in iis, quibus anno 1609. Basileæ Cl. V. D. Iacobus Zvvingerus me donabat.

DRAKENÆ AFFINIS RADIX.

Descriptio

DRackenę radici quodammodò affines videbátur [inquit Clus. Exot.] eæ radices, quæ in ingente illa Prætoria naui Proregem ex Orientali India reuehente, & ab Anglicis Naucleris occupata, repertæ fuerant. Etenim tuberosæ erant, & quantú ex earu forma colligere licebat, summâ terræ superficie repentes, multisque villis & fibris obsitæ, fuliginoso colore præditæ, nónihil tamen ad flauum tendente, saliuam, dum manducabantur inficientes & amaræ, foliorum quidem aliquos pediculos adhuc retinentes: qualia verò illa fuerint, nemo facilè dixerit. Ceterum magni vsus apud Indos fuisse, verisimile erat, quandoquidem prorex eas referret cum nobilibus aliis medicamentis in Orientali India natis. Iacobus Garetus cum sequente plantula reficcata mittebat.

Contrayerua radix.

Radix Contrayerua.

Ex Charcis prouincia Peruana *radices* quædam venenis resistentes (inquit Manard. apud Clus.) aduehuntur, Iridis radicibus valdè similes, sed minores, & ficulnei folii odore. Hispani Indias inhabitantes *Contrayerua* appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum cuiuscunque tandem sit generis, præsentissimum est remedium, vino sublimato excepto, quod solâ lactis potione extinguitur, vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Gustata radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

ZEDOARIA.
CAP. XX.

Descriptio

ZEdoaria duarum circiter vnciarum longitudine, minimo digito minor, foris cinerea, extensa, intus ex cinereo fusca, duriuscula, solida, tanquam concretus quidam succus, paucis apparentibus per substantiam fibris, sapore amaricante, & acri aromatico. Huic per omnia similis altera, figurâ duntaxat breuior, crassior, tuberosa.

Radicis peregrinam naturam indagantibus Veterum notæ se primùm offerunt annotandæ.

Zurumbet Arab.

De Zurumbet igitur, id est, Zedoaria, Serapio ex variorum autoritate ita scribit. Zurumbet sunt radices rotundæ, similes radicibus Aristolochiæ rotundæ, in rotunditate earum, & sunt similes in sapore & colore Zinziberi, & afferuntur de Zeni. Zurumbet est calidum & siccum in secundo gradu, & impinguat, impinguatione cóuenienti, & aufert ventositates. Et de proprietate eius est, quod aufert odorem Alliorum, & Ceparum & vini: proprietas eius est quod confert morsui venenosorum, & retinet ventrem. Resoluit apostemata propriè quæ sunt in matrice, & retinet vomitum & confert ventositati colicæ.

Ex Auicenna si roges, Zedoaria quid est? Respondet is: Portiones similes Aristolochiæ, minores tamen ea, & est in sua virtute. Et melior quidem est illa, quæ cum Napello crescit, & eius vicinitas debilitat plantam Napelli. Item Zurumbet *quid est?* Est lignum simile Cypero sed est maius & minus odoriferum. *Natura*: Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*, Resoluit Ventositates. *Decoratio*: Est impinguatiua, & abscindit odorem vini, & Alliorum, & Ceparum. Membra anhelitus & pectoris. Est lætificatiua confortans cor. Membra nutrimenti. Retinet vomitum. Membra expulsionis, stringit naturam, & confert ventositatibus matricú. *Venena*: Confert mordicationi venenosorum vermium valdè, ita ut propinqua sit Zedoariæ. *Permutatio*: Ponitur loco eius in venenosis, quantùm ipsa & medietas eius duntaxat, & duæ tertiæ ponderis eius de taraxacon syluestri, & medietas ponderis eius de granis Citri.

Auicenna igitur easdem vires recenset, quas Serapio ex diuersis autoribus suo Zurumbet assignat. Hoc tantùm distant, quod Auicenna calidum & siccum ordine tertio statuit. Serapio autem ex Aben Mesue calido & sicco duntaxat. Hic conferre morsibus venenatorum, ille valde conferre morsibus venenatorum vermium, ita vt ad Zedoariã proximè accedat. Quibus verbis innuit (inquit Hist. Lugd.) aliquid esse inter Zurũbet & Zedoariam discriminis.

Zurumbet.

Serapio de temper. simpl. cap. 261. Zurumbet aliud describit. Ex Galeno tradens id esse ex speciebus odoriferis, ac propterea admisceri in confectionibus aromaticis, & esse calidum & siccum prope tertium gradum, & in virtute sua simile Cassiæ ligneæ & Cubebis. Et ex Possidonio Ci-

namomo Cubebam substitui posse: Et Paulum eadem quæ Galenus iisdem efferre verbis. Malè autem pro Cassidonio legit Possidonium. Zerumbet verò cum Pauli Arnabone
Serap. not. idem facit: ac eiusdem descriptionem subiungit authore Isaac, Mesarugiâ & aliis, inquiens: Est arbor magna quæ nascitur in montibus Lubnem, id est in Oriente, nullum faciens fructum, habens folia longa, quorum color est inter viriditatem & Citrinitatem, similia foliis salicis, & ita color est ramorum etiam, & habet odorem sicut odor Citri, est calida & sicca, & & styptica, resoluit & stringit ventrem. Virtus eius est sicut virtus Nucis Muscatæ, verùm est subtilior ea. Quum fit sternutatorium cum eo, & oleo violaceo, confert dolori capitis feruido & humido, & confert stomacho & hepati propter suam aromaticitatem. Ex quibus perspicere licet Serapioni Zerumbeth & Zedoariam easdem esse radices, nisi dep[r]auata sint eius exemplaria; item aliud Zerumbet arborem. Auicennæ verò diuersas esse plantas, vt qui Zedoariæ radices Aristolochiæ radicibus compararit, Zerumbeth lignum Cypero: nisi hic sit Interpretum error, qui Zurumbeth Aristolochiæ radicibus, Zedoariam Cypero comparasse debuissent: præsertim cùm ei quæ Cypero similis est, easdem prorsus tribuerit vires quas Serapio Zedoariæ, vt ostendimus. *Hæc Arabes* de Zedoaria & Zerumbet literis mandarunt. Ex quibus expendere oportet, an duæ radices, quæ in Officinis Zedoariæ & Zerumbet nomine veneunt, eæ sint quibus vsi sunt Arabes. Sed hic quid dicendum, ex sequentibus colligemus.

Zadura. vsus Arnabo. Costus Zurumbet. Zedoaria rotunda. Zaduræ, alii Zeduariæ radice [de qua Serapio cap.172.] nunc ferè nostræ ætatis [inquit Ruellius] Medici contra pestilentis cæli contagia vtuntur. Officinæ & Medicorum vulgus Zedoariam nominat. Zadura permultis Recentiorum medicamentorum compositionibus expetitur. Arnabo Mauritanis nomine Zurumbeti venit, qui de ea re parum sibi constantes Zedoariam alibi interpretantur, nomenclationis aucupio planè nobis imponentes.

Zurumbet Serap. Vulgaris vsus Zedoaria Anguillaræ est Costus. Zerumbet & Zedoaria rotunda res eædem sunt secundum Serapionem, hodiè potest videri Venetiis, quò satis adfertur. Zurumbet (vt scribit Syluius) Serapioni, Auicennæ, aliisque, & Zedoaria, *zadur* Actuario in aurea antidoto dicitur, *zaduar* eidem in *diacymino*, & in diantho, alibi *zadura* & *zaduar*: res est ac nomen barbarum Græcis prioribus incognitum. Est autem Zedoaria radix Aristolochiæ rotundæ æmula, sapore & colore zingiberis, calida sicca gradu secundo, eadē Serapioni dicitur zerumbet sine h.

Idem sentire videtur Fuchs. qui de comp. medicam. ita scribit zadura, zaduaria, zudar, zadera & zaduar posterioribus Græcis appellatur, officinis
zedoaria. zarumbet. zurumbet. zarnabū. Carnabadium. zedoaria, Serapioni zerumbeth. Sapore ac colore ferè zinziberis. Quod Mauritanis zurūbet nominatur, id recentiorib⁹ Græcis zarnabū zarnabadū, vel Carnabium & Carnabadium. Paulo autem Arnabo dicitur. Serapioni est rotunda & globosa, Aristolochię rotundę radici similis. Hæc hodie inter zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc est quod plerique zurumbet interpretantur zedoariam simpliciter, sed minùs rectè, nam adiiciendum erat rotundam, vt discrimen à vera & longa zedoaria hac adiectione innueretur. Qu[a]propter pro zurumbeth, rotunda illa nobis vocata zedoaria accipienda erit. Faciem Gingiberis repræsentat, inquit Matthiolus, radix illa quam Mauritani, & Officinæ zedoariam appellant, odoratior tamen, amariuscula, neque adeò vt Gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, meminere veteres Græci, etsi Recentiores ab Arabicis edocti, nempe Aetius & Actuarius, eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria [vt cap.172. testis est Serapio] conuehitur è Sinarum regione vltra extremas Indiæ oras. Non desunt qui crederint, quod Arnabo, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria vnum & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap.271. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat, quàm zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zerumbet eadem scribat Serapio, quæ de Arnabo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, vt ex Serapionis autoritate memoriæ prodidit Isach, arbor procera in Oriente proueniens. Quibus facilè patet, Arnabo non modò zedoariam non esse, sed nec in Europam ad nos aduehi. Quo fit vt Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius in lib. de comp. medic. non sine magno errore putat zurumbeth & zedoariam idem esse.

Cæterùm zingiberi aroma aliud simile Amato videtur, quod zedoariam Officinæ: Arabes verò, zurumbet vocant, à Græcis prætermissum, quia Carpesium Cubeba est, non verò zedoaria.

Diu existimauit Garc. zedoariam quæ celebrior est, eam esse quæ zerumba dicitur, & medicamentum est Persis expetitum, quod hinc [ex India] Ormuz defertur, inde Asiā in minorem & Venetias: zerumbet appellatur Arabibus, Persis & Turcis zeruba: in Guazarate, Decan, & Canara *Cachora*: in Malauar *cua*. Copiosè prouenit in Malauar, Calecut videlicet & Cananor siluis spontè. Si autem pangatur aut feratur, plurimis etiam locis: inde à multis Gingiber siluestre appellatur, nec id sine ratione, quoniam eius folia Gingiberis foliis similia sunt, longiora tamen & magis aperta: eius item radix Gingibere maior. Radix eruta, conscinditur & siccatur, deinde in Arabiam, Persiamque defertur, in Gida & Alexandriam; vnde postea Venetias & in alias regiones transfertur. Conditur etiam Sacchāro; & Gingibere præstantior est. *Locus.* *Gingiber siluestre.*

Auicenna lib. 2. cap.745. duntaxat Zerumba aut zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in frusta rotunda, interdum verò in oblonga, concisam ad Sinum Persicum vehi, duo genera esse existimauit zerumba & zerumbet. Hac etiam de causa folia, quæ non viderat, prætermisit: & quemadmodum ipsa radix ex India in alias regiones transferatur, duntaxat expressit. Et certè etiam hodierno die diuersum est prætium eius quæ in rotunda frusta resecta est, ab illius quę in oblonga concisa est, vt minores Gingiberis radices vilioris æstimantur quàm prægrandes. Quod verò iuxta Napellum nasci optimam scribit, planè fabulosum est: quandoquidem Napellus vix hic reperitur [non sunt enim huius regionis siluæ procreando Napello aptæ,] & zerumba plurima, vt diximus, nascitur siluosis Malauar locis: tum etiam aliis multis sata prouenit: nec quemquam [tametsi diligentissimè perquisiuerim] hanc radicem iuxta Napellum vidisse intellexi. Præterea ex reliquis Auicennæ iam adductis locis manifestum est, quàm sibi parùm

constet,

conftet, vt facilè hinc iudicari poffit eum Zurumbet hiftoriam planè ignoraffe.

Serapionis autem legitimi Codices non habent additam expofitionem Zerumbet, id eft, Zedoaria, fed ab interprete infertam verifimile eft, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex fequentibus facilè deprehenditur, cùm ait, è Chinarum regione aduehi, rarámque apud Indos inueniri. Zerumba verò abundè in India nafcitur.

Non defuerunt qui crediderint, Arnabo, de quo Paulus lib.7.cap.3.fcribit, idem effe cum Zerumbet, Verùm ex vtriúfque hiftoria, fatis manifeftum eft, diuerfas effe plantas. Siquidem Arnabo Pauli arbor eft procera, fuaui odore fragrans: Zerumba verò graminea eft planta, vt modò diximus.

Cæterùm minùs funt audiendi, qui aut Ben album & rubrum, aut Carpefium effe volũt: quoniam hoc vtrumque medicamentum huc non fine quæftu conuehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuerfa eft vtriufque facies à Zerumba.

Clufius apud Garciam ait Zeruba fiue Zerumba forfitan erit ea radix, quam capite de Cofto Venetiis adferri dixi, Zingiberi adeò fimilem, vt nihil fuprà, plerúmque tamen maiorem, & intus pallefcentem. Inuenitur Antuerpiæ apud quofdam aromaticos Zedoariç quoddam genus illis Bloczevval, id eft, tuberofa Zedoaria nuncupatũ, rotundum inftar Ariftolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, guftu vfualis Zedoariæ. Idem in append. hift. Dodon. Gall. cap.28. Zedoaria rotunda Arabibus Zurumbet (quamuis Serapio defcribat aliud Zurumbet arborem) recentioribus Græcis Ζαδύρα, Offic. Galliæ Zurumbeth. Belg. Zedoar blod. Interdũ reperitur cum Zedoaria vulgari, verùm ignari Pharm. reiiciunt vt inutilem: Ex defcriptione Ifaaci apud Serapionem apparet Zedoariam Arabum diuerfam à vulgari Officinarum. Rondel. opinatur effe Diofcor. Coftum 1. fiue Arabicum: paucæ notæ deficiunt.

Zeduaria. Zeduaria fiue Zadura herba & zerumbet: Proftant [vt volunt Lobel. & Pena in Adu.] peregrinæ duæ radices in officinis, neutra Græcis memorata: & vtraque & nominis fic radicis eiufdem meritò putatur. Eidem Lobelio alibi: Zeduarium Officinarum, Belgic. Blockzedoar videndi & habendi copia fuit Antuerpiæ.

Hift. Lugd. Zerumbet Serapionis & Zedoaria eiufdem radicis partes. Zerumbet Serapionis Clufio. *Coftus Syriacus.*

Cafp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 1. fiue longa quæ ad Coftum Syriacum Diofcor. referenda. Zedoaria 2. (quæ Græcis recentioribus Ζαδύρα) rotunda. *Vnam* tantùm radicem cenfemus, licet formâ differant, fed eiufdem radicis partes diuerfas. Zedoaria 3. fiue tuberofa foris nigricans, Zerumbet Serap. Clufio. *Vnam* Zedoariam exiftimo non tres: neminem inuenio qui duas rotundas faciat. *Zerumbet. C. B. not.*

Vfus. Vfus ad colicos cruciatus, præfertim aduerfum venenata, certiffimus. Lob. & Pena Adu.

ZEDOARIA GARCIÆ.

Geiduar. QVod nos hic [inquit Garc. lib.1. Arom. Hift. cap.42.] Zedoariam appellamus, Auicennç lib.2. cap.752. (tametfi non nouerit) *Geiduar* dicitur, aliud nomen ignoro, quia nafcitur regionibus Chinenfium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur *Geiduar*, nec facilè inuenias, nifi apud Circumforaneos quofdam & circulatores, quos Indi *Iogues*, Mauritani *Calandares* appellant, hominum genus quod peregrinationibus & ftipẽ emendicando vitam fuftentat. Ab his enim & Reges & Magnates *Geiduar* emunt. Eft verò Geiduar magnitudine glandis, eiufdémque ferè formæ, colore fublucido. Vnicũ huius Geiduar fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pendebat, à Niramoxa femel impetraui: fed id in Lufitaniam cum infigni lapide armenio miffum, vnà cum naui periit. Oftenderam id priùs Pharmacopolis in Chaul & Goa: fed nemo illorum nouerat quid effet. Aliud pauxillum apud iftos circulatores vidi: fed non emi, quòd fraudem metuerem. Vtile eft autem iftud Geiduar ad plurima, fed præfertim aduerfus venena, & virulentorum animalium ictus, morsúfque. *Geiduar carum admodum. Iogues, Calandares. Geiduar facultates.*

Porro hoc medicamentum Diofcoridi incognitum fuit, tum etiam Auicennæ. Incognitum etiamnum Europæ effe putat Geiduar Cluf. hic defcriptum, & difficulter cognitum iri credendũ eft, ob eas rationes quas nofter Author in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, nihil minùs eft quàm Geiduar: fed ex Zerumbæ forfitan erit generibus, quam fequenti capite nofter Auctor defcribit. Tametfi non defint, veluti in Cofto diximus, qui eam inter Cofti genera Diofc. defcripta referendam cenfeant. *Zedoaria noftra. Coftus.*

Hift. Lugd. Zedoaria Garciæ.

Cafp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 4. quæ Geiduar Auic.

ZINGIBER ET EIVS SILIQVA.

CAP. XXI.

Defcriptio. ZIngiberis radices pluribus tuberibus planis, vnciam aut fefcunciam longis, digitali craffitudine, angufta ceruice commiffis conftant eâ ferè ratione quâ Anemones radix, veftigiis foliorum ceu Zonis præcinctæ, cortice extenfo, ex cinereo fufco, fubftantia intus cinerea, albitante, folidiufcula, fibris longis & crebris intertexta, fapore feruido aromatico, Piperis æmulo. Prior noftra *icon* eft ex Lobelio parata, quam tamen reiecit, aliam vt veriorem ponens.

Zinziber fic defcribit Garcias. Eft fimilibus Iridi aquaticæ aut Gladiolo [non Arundini] foliis, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmarum altitudine, radice etiam Iridis, non ferpente, vt voluit Ant. Mufa exam. fimpl. At nec admodum acris eft, præfertim eius quod in Baçaim natum eft, ob nimiam, quæ dominatur humiditatem.

Zingiber sui generis planta est, autore Diosc. in Troglodytica Arabia magnâ ex parte nascens: cuius radices Cyperi modo paruæ sunt, candicantes & odoratæ, atque Piper sapore imitantur.

Non est [inquit Plin.] huius arboris (Piperis) radix vt aliqui existimauêre, quod uocant Zimpiberi, alii verò Zingiberi, quamquam sapore simile.

Gingiber. Diosc. not.

Gingiber, vt in Plinii Codice legitur, herba est nomenclatura Barbara, antiquitati viribus quàm facie notior: vt cuius Diosc. radicellas duntaxat paruas ut Cyperi memorat, cui tamen non similes admodum & multò maiores sunt. Effigiem quæ est tota Iridis aut Xyridis, ex virore nigricantibus foliis surrectis, hic damus, aiunt Lobel. & Pena Adu. nulli dum depictam, qualem alebat Antuerpianus Pharm. Guill. Driesch. cuius munere accepimus: tametsi flores vt pote Septentrionali rigidoque cælo, nullos prompsit.

Siliqua.

Siliquam perelegantem habemus Morgano recens allatam ex Indiis Occiduis, pusillæ Melegettæ parem: sed triplici carina triquetra graciliorem, & admodum Xyridis siliquæ accedentem: sed cortice capillulis obductam, albidam, intus oppletam semine pari, lucido, Melegettas mansu facili, & multò gratiore, Gingiber prorsus testante: subtus etiam quâ siliquâ hæsit scapo arguit Gingiberis stipitem: quare omnes istas siliquas, Cardamomi esse plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat.

Cardamomi siliquis similes semen suâ priorem falsam fatetur Lob. Linscotani icon illegitima. Icon noua Lobelii.

Huic Lobel. in Obs. tribuit semen aromaticum subastringens gustu, Zingiberis colore, album, Cardamomo maiori ferè par, sed oblongius, minusque feruidum, in triquetra item siliqua, rugosa, duriuscula, villis quibusdam & cirris obducta, chamçiridis pusillæ siliquæ non dispari. Libello autem de Balsamo ait, viso Zingibere legitimo, perspicuè percepi Zingiberis iconem munere missam à Dreisch Commentitiam & effictam è quodam veteri Botanico Germano esse. Nouus variarum rerum, rariorumque Indicarum stirpium author Io. Hugo Linscottus Batauus non nisi illegitimam zingiberis effigiem dedit, nos legitimam effigiem damus.

Radicis descriptio. Folia arundinacea.

Arundinem Vallatoriam præ se fert nuper enatam. Calecut ager profert zingiber, vt notat Vartomannus, quod haud dubiè radix est, eruiturque nonnunquam pondo vnciarum duodecim. Nec omnibus est eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos, Harundinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in scrobe, vnde erutum est Zingiber, terramque radici aggerunt, seu semina eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est, Zingiber. Qui Zingiber viderunt in India, hac facie [id nos docente Ruell.] repræsentant. Radix geniculatis serpit internodiis, crebróque ex iis & ex acumine nouas radices spargit: folia bis terue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur: in totum Gramen dicunt æmulari, nec quicquam in eâ regione frequentiùs inueniri. Subdunt nonnihil subesse discriminis in sapore quod maximè sentitur cùm præcox vel intempestiua fuit messis. Oportunum legendi tempus cùm folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur: Cæterùm [inquit Cornar.] quod Dioscorides radiculas Zingiberis paruas esse dicit, quales sunt Cyperi, id est Iunci quadrati: id etiam hodie in plerisque apparet. Secundum notandum est (monentibus Monachis,) quod Mesues in fine ipsius descriptionis docet nos cognoscere qualitates & notas boni zingiberis, dicens. Et sit zinziber album & mundum, & recens: dicit autem album ad differentiam illius quod videtur esse rubei coloris: quod quidem non est purum sed tinctum cum quodam bolo non Armeno (vt dicunt) atque vtinam esset, quoniam inde minus malum proueniret: sed cû bolo Apuleiæ, seu alterius loci nostræ regionis. Tingunt autem ipsû, non vt bonificetur, sed vt sit magis ponderosû, & vt impleantur foramina vermiculorum, ne videatur perforatum, & non recens. Excusantes enim malitiam dicunt, quod ad meliorem ipsius conseruationem hoc faciunt, Attamen nos experti sumus, quod ita corroditur à tineis tinctum. Primum nempe zinziber est album, & quod quærit in præsenti & sequenti descriptionibus, & aliis locis. Vnde sequitur, quod tinctum siue rubrum, & non album zinziber, non est admittendum ad medicinę vsum.

Zingiber album. Rubrum. Bolo Apuleiensi tingitur.

Tinctura non impedit cariem.

Aduehitur, inquit Mathiolus, Gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atque ex Traglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, vel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id tamè longè magis Veneto præstat: cùm hoc Officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu, modò acerrimo lixiuio calce, quernoque cinere parato: modò muria: modò dulci aquâ maceratis & edomitis, quibus odor non modò deperditur, ac euanescit: sed & sapor & acrimonia subtrahitur. Illud verò statim, cum è terra effossû nulla ferè maceratione códiatur, Vires & facultates non exuit, sed eas seruat. Quanquam Brassauolus non rectè velle videatur, quod Venetiis magonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud quod recentissimum in India siliquarum melle, aut Saccharo conditum asseruatur, & cum aliis aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantùm a veritate & ratione dissonet, ii iudicare poterunt, qui diu in myropoliis versati, rem omninò exploratam habent. *Monachi* de Carie contrarium asserunt contra Amatû dicentem: Aduehitur porrò zingiber ex Insula Cananoris. Radix alba, quæ ne euanescat, ac vermibus corrodatur, terra quadam rubra aqua dissoluta inficitur, ac sic infectam, rubrum zingiber appellant. Recentes radices, saccharo aut melleo quodam liquore ab Appolline condiuntur, natali solo delicatiores, & fictilibus in Italiam apportantur, vt idem fit Venetiis & Mediolani, officinarum mangonio, ex aridis veterascentibusque radicibus: Verumtamen facillimè deprehenditur ex Brassauolo, quoniam ex recenti zingibere conditum, minùs acre est, & gustu delectabile, ex veteri autem mordicat, nec ita gustum satiat, ac in fine nonnihil, velut filamentum, in ore relinquitur. Huius Matth. verba corrumpit, nec synceram hominis mentem assequitur, potissimùm quòd acrius illum dixisse notet, Venetiis mangonizatum Gingiber, dulce autem viride propria in patria conditum, quod si scripserit prædicta legentes diiudicent: Enimuerò minùs acre legitimum censet, id est minoris acrimoniæ, sophistico comparatum, quod tum acerrimo lixiuio, ex querneo cinere, calcéque maceratû, modò muria, modò dulci aquâ mace-

Brassau. reprob.

Zingiberis radix cur tingatur rubro. Zingiber rubrum

modò muriæ maceratū, modò dulci aquâ maceratur: in his etenim etsi odoris, ac natiuæ acredinis parte spolietur, non potest tamē tēporis curriculo, nō extraneā, ac intima subeūtē induere acrimoniam, ex maceratione præter naturam imbuta, eaque acquisititia, actius quam recēs asseruatū appellari, quod si aridum, non præmaceratum, condituram sufferret, maiori profectò acumine gustum vellicaret: Sicque Matthiolum etiam impugnaret, quòd humiditas aquea in viridi Zingibere de qua Gal.7. acrimoniam hebetat: ac nisi alios sales, recentioráue afferat, anagyrum mouebit, & à probatissimis viris facilè refelli poterit.

Locus. Maximil. Trans. de Molucis insulis Gingiber hoc modo (teste Clus. apud Garciam cuius descriptionem iam antè posuimus) descripsit. Gingiber verò passim in singulis Insulis huius Archipelagi nascitur: aliud seminatim, aliud spontè prouenit, sed quod seminatur nobilius est. Herba similis illi quæ Crocum (Indicum intellige, siue Curcuma) fert, & eo modo eius radix ferè nascitur, quæ Gingiber est.

Nunc Gingiber [vt Acosta ex vers. Clus. delineat] trium aut quatuor palmorum magnitudinē assurgit, foliisque est Milio maiori, quod lachryma Iobi vulgò nuncupatur, admodum similibus, caule verò Asphodelini crassitie, ex multis foliorum inuolucris constāte, vt veluti exigua quædā arundo appareat: radicibus quodammodò Iridi similibus. Mirabilis est figura Acostæ, quæ non respondet descriptioni, eáq; ideò omittimus: Cōpil. H. L. scribit foliis Lachrymæ Iob, seu Milii Solis: meliùs verò Clusius vertit, Milio maiori.

Acosta not.

Hist. Lugd. Zingiber Penæ. Item Zingiber Acostæ. Anton. Zigafetta narrat in insula Thidore nasci Zingiber, idque recēs panis modo, quòd recens acre non sit veluti est siccum, paruā plantam quæ caules ferat palmum altos, folia item similia, sed angustiora & breuiora, quorum nullus vsus.

Locus. Recens non acre.

Plant. Ic. p. 70. Zingiber Lob. 37. Adu. 35. Teut. 99. Et p. 71. Zingiberis siliqua cum grās suis Lob. 37. Teut. 99.

Nomina linguarum. Zingiber Græcis ζιγγίβερι: Germ. Jmber/ Jngber. Belgis, Gengeber/ Gengber/ Gember/ Gingebar: Gallis, *Gingembre*, *Zingembre*. It. *Gengeuo*, *Zenzero*. Hisp. *Gengeure*, *Gengibre valadi*. Anglis Genger. Appellatur Arabibus (vt ait Garc.) Persis & Turcis *Gengibil*, non Lengibel [vt corruptè legunt Serapionis lib. simpl. cap. 336. exemplaria] in Guzarate, Decan, Bengala, cùm adhuc recens & viride est, *adrac*: siccatum verò, *Sunte*: in Malauar, tam viride quàm siccū, *inge*: in Malayo, *aliaa*.

Pharmac. Guill. Driesch alebat Antvverpiæ: Succulentę recens conditæ ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur. Flisselingæ Zelandorum vidit Lobel. Obs. in horto Ill. Principis Mauritii à Nassavv, vbi alebat, solo leui, latericiis fragmentis rubris quo gaudet permixto. Persimilis aut eiusdem Zingiberis radices ibidem duo Pharmacopœi. Nascitur Gingiber in omnibus Indiæ prouinciis Garciæ cognitis, semine aut radice satum. Nam quod spontè prouenit, exigui est momenti. Optimum & frequentissimum est Malauaricum, Arabibus & Persis maximè expetitum. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur. Tertium quod in Dabul & Begaim, totàque eā ora maritima nascitur. In solitudinibus & mediterraneis vix crescit, neque inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in Insulis Diui Laurentii & Comato, quæ Aethiopiæ sunt conterminæ. Inde sumpserunt occasionem nonnulli, vt scriberent apud Troglodytas & Arabes nasci. Colligitur & eruitur Decembri & Ianuario, deinde aliquātulùm siccatum limo obducitur, non quò maioris sit ponderis, sed vt foraminibus obturatis, diutiùs sine corruptione in sua humiditate naturali conseruetur. Nam non probè obductum, teredini obnoxium est: Galen. lib. 6. simpl. è Barbaria conuehi scribit. Si per Barbariam Indiam intelligit, benè quidem, at si eam Africæ partem quæ nunc Barbaria dicitur, malè. Diosc. autem lib. 2. c. 151. in Troglodytica Arabia nasci tradit: (Plin. in Arabia & Troglodytica:) Nascitur quidem apud Troglodytas & Aethiopes, sed adeò exigua quantitate, vt ipsis incolis vix sufficiat. In Arabia verò non nascitur, quandoquidem ad Arabes exportatur.

Gingiberis delectus. *Troglodytæ.* *Gingiberis meliùs.*

Radices Zingiberis præceptore Dioscor. eligi debent, quæ teredinem non senserunt. Celeriter enim, attestante Plinio, cariem sentiunt, quamuis in tanta amaritudine.

Delectus.

Viridi herba ad multa vtuntur, quemadmodū nos (inquit Dioscor.) ruta, in potionibus quæ cibo præmittuntur coquentes, & aliis cocturis ammiscentes. Vim habet calefaciendi, concoquendi, aluum molliendi, moderatè stomacho cōmodam. Facit etiam ad ea quæ oculorum pupillis tenebras offundunt. Ammiscetur quoque antidotis. Et in summa Piperis facultatibus quodammodò simile est.

Vires & vsus.

Zingiberis radix [teste Galeno] vtilis est, quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit fortiter sed non statim primo occursu velut Piper: vnde sanè & ipsum minùs esse subtiliū partium quàm Piper existimandum, siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu, vt illud, fieret calidum. Apparet enim illaboratam & crassiorē adhuc quandam ei inesse substantiā, nec eam siccam & terrestrē, sed humidā potiùs atque aqueam. Quo fit vt facilè perforetur, cùm scilicet recremētitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia sunt. Idem vsu venit Piperi longo: Atque hinc est quod diutiùs perseuerat quæ proficiscitur à Zingibere aut Pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & vndequaq; dispergitur: eundē in modū quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quę prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia, & tardiùs accenditur, & durat diutiùs. Ex quo fit vt vtriusque medicamenti diuersus sit vsus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, celeriter quocunque ferantur. Verùm vbi partem quamvis refrigeratam recalfacere studemus contra agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurant, ea præbendo. Cæterùm licèt Zingiber & Piper album hac ratione [alii legunt longum] à nigro Pipere differant, non magna tamen est differentia: at Nasturtium, Sinapi, Thapsia, & agrestium Columbarum stercus maiori tempore perdurant. Radix Gingiberis condita ad affectus ventriculi frigidos confert, sumpta manè jejuno ventriculo. Corrigit omnem ventriculi humiditatem, ac om-

nem corruptionem generatam in eo ob nimium esum fructuum. In Syrupo aut Saccharo condita confert tussi & refrigerationibus: pectus purgat, atque maturat pituitam viscidam & lentam. Valet contra obstructiones hepatis, generatos à frigiditate & humiditate, memoriam iuuat. Sperma auget & ad Venerem incitat. Denique Gingiber calefacit ac vtile est in cibis, datum cum purgantibus vehementioribus, vt Colocinthide, Homodactylis & similibus, eorumque malitiam corrigit.

Calidum esse 2. gradu & nonnihil humidum Dodonæus statuit.

Imbecillo stomacho [aiunt Aduers.] vires instaurat, calorem fouet, aluumque emollit Dioscoridi: nempe si maturæ, sed teneræ, recentesque radices comedantur, nondū exhausto humido lubricante & purgante, vti vidimus in Iride, quare vetustiores siccant potiùs & listunt aluum. Succulentæ autem recens conditæ, multa commendatione ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur: tametsi iam vi emolliente exoletâ: maceratas lixiuio condiunt saccharo etiam nostrates Veneti, Antuerpienses, & alij Institores passim.

A multis, vt testatur Plin. ob. id, quòd teredinem facilè sentiant, radices Zingiberis conditi solitæ sunt. Quem ad finem Fuchs. & Cronemburg de comp. med. zingiber conditum Mesuæ ita conficiunt. Recipiunt zingiberis recentis, si haberi possint, aut saltem atte humectati, partem vnam, cum Sacchari partibus tribus, & coquunt. Sunt tamen qui zingiber humectatum cum sacharo clarificato triplo condiunt. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua frigida affusâ. Qua ratione non solùm radices, sed & fructus ficciores recentibus similes redduntur. Biduo enim sine coctione, in aqua frigida macerata hæc omnia intumescunt. Sunt qui zingiberis & aliarū radicū librā vnā coquunt in aqua, donec tenerescant, deinde tritas per cribrū setaceū traiciut, & denuò cum Sacchari libris tribus ad mellis consistentiam coquunt. Zingiber verò conditū intemperiem ventriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpit. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in iecur & vniuersum corpus distributionem accelerat.

De zingibere condito.

Zingiberis species Mechinum dicta.

Descriptio

Est mihi zingiber, colore externo magnitudine & figura ad vulgare zingiber proximè accedens, quemadmodum & saporis feruore. Verùm consistentiâ est compactiori, duriori, paucioribus fibris intertexta, coloris ex cinereo nigricantis: de quo ni fallor Lob. Conditur etiam & prostat in Officinis alia radix Mechinum hodiè dicta zingiberi cognata, à quo nec maturitate aut improbitate differt, vt parum verè scripserunt, sed potiùs specie & concretione, (caret quippe fibris & filamentis) perspicuitate, fuscedine, soliditate, & acriore gustu, nec teredine exedi solita.

Lobel. & Pena Adu. & ex iis Hist. Lugd. *Mechin* & zingiber fuscum Officinarum.

Secacul [inquit Rond. de cur. morb. in paraly.] est quod vulgò Mequicum appellant, radix simillima zingiberi, & conditur vt zinziger, sed est calidius, sine humiditate, quæ tamen reperitur in zinzibere. Ob id zinziber patitur cariem non Mequinum, qua nota distinguitur à zz sicut etiam filamentis & villis quibus caret Mequinū, non autem zz.

ZINGIBERIS MECHINI RARA varietas.

Descriptio

NEc vnquā nobis visa antea hęc quam icone exhibemus Mechini species, nuper adferri cœpta, cuius Morganus aliquot emit libras. Vulgatum zingiberem aut Mechinum refert, sed elegantiore aspectu, colore Mechini, cortice zingiberis albi, sed squâmatim geniculato, & ferè articulato veluti Doronicum: aspectu pellucido: gustu quàm zingiberis multò acriore, & ficciore: carie non exesa.

Lobel. & Pen. Adu. & Ic. Plant. Mechini rara varietas.

Hist. Lugd. Mechinum Penæ. Rara Mechini species.

CVRCVMA SIVE TERRA merita Offic. radice Crocea.

Cap. XXII.

Descriptio

CVrcumæ duûm generum promiscuè in myrothecijs reperitur: vna breuior, crassior: altera gracilior, longior: maxima longitudo vix duas excedit vncias, minima plus quàm dimidio minor: in vtroque genere oculi subinde conspiciuntur & radicum nouæ propagines, adhæc zonæ circulares. Superficies rugosa, coloris crocei, qui in penitioribus partibus intentior apparet, quo & aquam in qua maceratur aut saliuam si mastice-tur,

sua ante salinam si masticetur, tingit. Substantia solida & compacta, nec ita teredini obnoxia vt Zingiber, sapor amarus cum acrimonia aromatica, nonnihil ad zingiberis saporem accedens.

Garciæ radix recens, intus crocea, foris Gingiberi persimilis: vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens est, caret: siccata verò acris est, sed non adeò vt zingiber, puróque sine noxa posse sumi: foliis est Milii maioribus, cauléque foliaceo.

Acostæ, maiora latioráque habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillæ, dilutiora tamen & tenuiora.

Cyperus Indica. Quid Plinio Dioscoridique fuerit Cyperus Indica herba, non facilè fuerit ostendere, cùm suo nomine nec Officinis, nec Herbariis quibusuis, sed quodam potiùs ascititio & vulgari noscatur.

Defertur ad nos (Ruellii sermo est) ex India radix, quam officinæ Terram meritam appellant. *Terra merita.* Ea Gingiberi permista sæpiùs inuenitur, & prorsus effigiem eius refert, manducatáque magnam Crocati liquoris vim reddere cognoscitur, pictoribus ideò optimè cognita, & iis, qui pro phaleris equorum eâ vtuntur. Siquidem inducta verum auri fulgorem mentitur, quare auri loco ad exornandas æneas laminas opifices vtuntur. *Vsus* Hanc igitur Plinii Cyperidem, siue Diosc. Indicum Cyperum id esse, quod terram meritam officinis appellari modò diximus, non ambigimus: *Cyperis Plinii. Terra merita.* cùm ex India cum Gingibere deferatur, cæteræque dotes ei ab iis Autoribus attributæ respondeant, nec effectu reclamante. Namque si libeat vim eius experiri, inuenies partes pilosas eâ perunctas confestim glabrescere, tam apertè pilos detrahit. Hæc Ruellius à cuius opinione non videtur discrepare Sylu.

Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur (ait Fuchs. de comp. medic.) & Curcuma Seplasiis nominatur. Porrò Serapionis Curcuma, vt ex vtriusque Historiæ collatione patet, non est nisi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis sententia Chelidonii potiùs radice, quàm Cyperi Indici Pharmacopœis vtendum esset. *Chelidonii* Nihil autem refert vtro vtantur, quòd Cyperus quoque Indica præsentem Diosc. attestante, psilothri vim illita exhibeat. Idem Monach. in Mes. Cronemburg. de comp. med. lib. 1. Apollo. & Clus. in fine Dodon. Gall. cui κύπερος ἰνδικὸς græcè dicitur, Lat. Cyperus aut Cyperus Indicus Diosc. Offic. Curcuma, & Cornar. Colleg. med. Florentin. idem facit, quanquam videantur contrarii omnibus ferè reliquis cùm dicunt de hac radice: Illud Curcuma Veterum esse non abs re plerique existimant. Idem cum superioribus sentit Amatus, qui dicit: Ruellius Cyperum Indicum, radicem quandam esse, quam Officinæ Terram meritam appellant, ait, quam nisi Curcumam Officinarum intelligat, procul dubio errat. *Cyperus Indicus. Terra merita.*

Curcuma, quæ à Veteribus Cyperus Indica dicitur, Cordo in Hist. duplicis est differentiæ, videlicet longa & rotunda &c. *Curcuma.* Idem in Diosc. ait, Cyperus Indicus cui à Dioscor. tribuitur amaritudo, quam vbique Curcumam in Pharmacopoliis vocant, quidam etiam Terram meritam.

Officinarum Mauritanos secutarum Curcuma (ait Matth.) præ se fert omnes notas, quas Indico Cypero reddidit Dioscor. Quandoquidem Gingiberi similis, eius odorem fermè redolet, gustu subamarescit, & mansa Croci modo inficit. Quibus etiam illud accedit, quod depilatoriis medicamentis quibusdam admiscetur. Verumtamen sciendum est hanc non esse Curcumam à Serapionis Interprete pro Chelidonio descriptam: ipse enim nihil aliud pro Curcuma intelligit, quàm Dioscoridis Chelidonium: quo fit, vt non desit suspicio erroris vel Interpretis vel Scriptoris, cùm Curcuma neque Mauritanum, neque Græcum sit vocabulum: Aphri enim Chelidonium Kauroch appellãt; vnde palàm est Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, vt priores tum Medici tum Seplasiarii, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerunt hallucinati: quippe cùm eos lateret, cuiusnam plantæ radicem, Indica Cyperus referret, Chelidonii maioris radicem esse crediderunt, ob Crocei succi similitudinem. Itaque Serapionis deprauatam lectionem secuti, Indicum Cyperum Curcumam vocauere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioscoridem secutus, proprio capite de Cypero. Ex quo apertè constat, Curcumam Serapioni deprauatè inscriptam, Seplasiarum Curcumam, quæ procul dubio Indicus est Cyperus esse nequaquam. Crocum Indicum, inquit Garc. in Canara appellatur *lad*: sic etiam in Malauar, sed propriè *manjale*: in Malayo, *cunhet*: à Persis, *darzard*, quod lignum luteum sonat: ab Arabibus *habet*. Huius mentionem facere videtur Auic. lib. 2. cap. 200. & Caledium siue Chalidunium appellare. Fieri autem potest, vt corruptum sit vocabulum, vocatáque sit hæc radix initiò Arabibus Aled, quemadmodum & Indis, postea verò corruptè Caledium. *Aled.* Vt autem hoc faciliùs credam, me impulit, quòd eum, caput de Curcuma siue Cucurmani lib. 2. c. 166. [quod etiã huic radici simile est,] scripsisse videam. *Curcumani* Solet enim Auicenna de simpl. aliquo medicamento dubitans, diuersa scribere capita. Neque eorum auctoritas me mouet, qui per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam crocea sit radice, scribátque oculis perutile esse, quæ notæ etiã Chelidonio conueniunt. *Chelidonii*

In nostris exemplaribus (inquit Clus. apud Garciam) Auicenna lib. 2. cap. 200. Chelidoniũ describit. Capite autem 166. de Chorcumani siue Chorchumma agit, cum hac interpretatione: Et est fęx olei de Croco. *Corchumã.* Officinarum Curcuma, Dioscor. Cyperum Indicum volunt Recentiores. Præter nomina ab Orta enumerata ait Acosta ex vers. Clusii, Crocum Indicum, Arabibus etiam *Curcum*, Turcis *Saroth* appellari.

H. Lugd. append. p. 11. Crocus Indicus Acostæ. Terra merita.

Tab. ic. Curcuma, Cyperus Indic', Gilbwurtzel.

Plant. Ic. p. 72. Terra merita, Curcuma Pharmac. Cyperus Indicus Diosc.

Cæterùm Curcumam seu Terram meritã Offic. nos verum Indicum Cyperum statuimus. *Aequiuocationes.* Nec illorum sententia nos mouet qui Galangam, Cyperum Babilonicum esse tradunt. Sicuti nec eorum, qui per Cyperum Indicam, radicem Chelidonii intelligi volunt.

Nascitur plurima in regionis Malauar parte, videlicet in Cananor, & Calecut. *Locus* Prouenit etiã hîc Goæ, sed exigua quantitate. Magna eius copia ad Arabes, Persas & Turcos defertur: qui omnes apud se non nasci, sed ex India adferri fatentur.

De viribus hæc prodidit Diosc. *Vires* Narratur & alia species Cyperi in India nasci, zingiberi similis: quæ commansa crocea & amara reperitur: illita autem, pilis corpus denudat. Est per se, ait Plin. Indica herba quæ Cyperis vocatur, Gin-

giberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis. Plinius non distinxit vires vt Diosc. quæ enim Diosc. attribuit primo Cypero, hic etiam secundo attribuit.

Hæc & nonnulla alia sic tradunt Auerf. At vires perquàm similes quasdam habet[præter Croceum succum quem mansu remittit] cum zingibere, tametsi gustu ignauiore, ingratiore, dote autem reserandi viscera potiore: ideoque hodie plerique cum zingibere miscent ad Icterum. Vis autem philothri illa feruida videtur clanguescere, longa temporis & locorū intercapedine, atque teredine, cui eadem obnoxia est, sed minùs quam zingiber. Pictoribus & Chymistis hodie frequens est. Croco indigeno [inquit Garcias] vulgò vtuntur ad tingēdos condiendosque cibos, cùm hìc, tum apud Arabes & Persas, ob eam nimirum causam, quòd viliori ematur, quàm noster Crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vsus est, præsertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ab psoram, si cum Mali aureæ succo & Cocci, siue Nucis Indicæ oleo misceatur. Ad eosdem affectus commendat etiam Auicenn. Curcuma.

Crocus noster.

COSTVS.
CAP. XXIII.

OMissa descriptione Costi, genera & delectum ita delineat Diosc. Ex Costo præstat Arabicus, qui albus est & leuis, & plurimum ac iucundum habet odorem. Secundum locum obtinet Indicus qui plenus est & leuis, & niger, velut Ferula. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, odore nares percellens, Optimus autem recens, albus, plenus per totum, densus, aridus, non corrosus à teredinibus, non graue olens, ad gustum mordax ac feruens. Vim habet calefaciendi, vrinam ciendi, menses ducendi, & ad vteri affectiones auxiliarem, & in pessis & perfusionibus ac fomentis. Contra viperarum morsus sextantem bibere prodest: & ad thoracis dolores, & ad conuulsa ac inflationes, cum vino & absinthio. Sed & Venerem stimulat ex vino mulso: Ducit etiam lumbricum latum cum aqua, illinitur quoque cum Oleo in rigoribus ante febrium accessionem, itemque resolutis. Purgat & maculam Solarem illitus cum aqua aut [pro ῆ legit ῆ Marc. quod ad me attinet malo legere ῆ quum ita legerit Gal. de simpl.] melle. Ammiscetur etiam in malagmata & & antidotos. Sunt qui admistis Helenii Comageni radicibus adulterent. Quod deprehensu facile est. Neque enim ad gustum feruens est Helenium, neque odoris gratiam validam & nares percellentem exhibet.

Costus Arabicus. Costus Indicus. Syriacus.

Delectus

Adulteriū.

Costus leuiculam, planè amaram, plurimam autem acrem calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, autore Galeno, adeò vt etiam exulceret, cùm ex oleo corpus eorum quibus per circuitū rigor inuadit, ante accessionem illo confricatur: sic verò etiam in resolutis & Ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad Costum confugitur. Eadem de causa vrinas mensesque prouocat, & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi inest lumbricos necat, ob eandem & ad contractas vel ex Sole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua aut melle vsurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & Venerem excitat cum vino mulso. Hactenus Galenus. Libro verò de simpl. ipsi attributo quatuor Costi traduntur species, Ægyptius, Arabicus, Indicus, & Syrius.

Temperā. Exulcerat. Ad Ischiadem.

Ad lumbricos.

Cæterùm Theophr. inter ea [quibus ad vnguenta vtimur] Costum reponit. Amaracinum enim ex hoc fieri scribit. Acredinem quandam, inquit, cum caliditate moderatam habet.

Plinius de Costo sic paucis agit: Radix & folium Indis est maximo pretio. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius, candicans. Pretium in libras 16.

Niger. Albicans.

Auicennæ species tres sunt. Arabicus est, inquit, albus, leuis, aromaticus. Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Diosc. dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem, colore buxeo, & odore feruentem.

Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit.

Officinæ Arabes secutæ Costum fecêre duplicem, dulcem & amarum. Diosc. tamen & Plinius neque dulcis, neque amari mentionem vllam fecerunt.

Horat. Achæmenium Persicum dicit. Achæmenii enim Persæ dicti ab Achæmino Rege, vnde Costum venit.

Costus verus (si Bacch. credimus) non habetur, sed pro Costo quædam vulgaris radix venditur, nec inuenitur dulcis & amarus, vt vulgus putat, sed albus & niger, nunc Venetiis optimus venditur.

Costus albus & niger Venetiis.

Costus amarus, siue Costus amara, siue Costum amarum (omnis enim generis Monachorum testimonio legitur) in Mesu. Antid. & in in multis aliis locis dicitur ad differentiam dulcis. Nec conniuendum cum asserentibus dulcem Costum in rerum natura non reperiri, cùm Costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis probetur per plures non spernendos authores. Nos autem non possumus determinare de Costo, quoniam adhuc nec Costum Amaram, nec Costum dulcem (supple veram) vidimus: quia hæc radix, quā communiter hodierni aromatarii pro Costo vtuntur, non est Costus, nec Costi species: Etenim quilibet legens scripta doctiorum de Costo, clarè percipit, hanc Officinarum radicem, non esse veram Costum. Dioscor. quidem, Serapio & Auicenna tres describunt Costos, Arabicam scilicet, Indicam & Syriacam: sed cùm loquuntur de costo Arabica, dicunt, quod est alba, leuis & Aromatica, & nihil de amaritudine tangunt. Quod autem subticuerunt, Macer & Constantinus apertè dixerunt, quod nó est amara. Vnde Costus Arabica, quia non est amara, rectè dulcis potest appellari. Sed quia nec amara, nec dulcis vera habetur Costus, loco eius secundum Auic. ponitur medietas ponderis eius de optimo Pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur Helenium, id est Inula vulgò dicta.

Costus dulcis.

Costus vulgaris non est verus

De Costo velut de re nota [ait Cornar.] Diosc. tradit, vt cuius radicem solùm expeti constet, id quod Plinius quoque dixit. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. &c. Diuersa ab hoc (ait præterea) herba est itidem costus appellata hortensis, Piperitis aut Siliquastrum potiùs censenda. Ac quod in pe-

in potu auxiliari costum à Vipera morsis semunciæ pondere dixi, in Græcis corruptè habetur, ἐπικουρεῖ γ' οὐγγίας ς. ... , id est auxiliatur sextantis, hoc est duarum vnciarum pondere. Pro ς. ergo lego notam ἡμίσεος, nimirum hanc ∠. quā etiam οὐγγίας vox requirit: & sextantis pondus alias nimium esse apparet. Reliqua nota sunt in hoc capite. Et de lumbrico lato in Com. medicis agemus.

Costus Syriacus in off. Ger. & Arab. quales. Veri autem Costi (Cord. loquitur) in antiquis & bene instructis per Germaniam Pharmacopoliis, species deprehendimus duas, quarum alterā Syriaci, alterā Arabici Costi historia repræsentat. Altera enim radix est duûm vt plurimùm digitorum latitudine, per transuersum in taleolas secta, colore candida, pondere leuis, gustu acris, aromatica, acrimonia suâ diu palatum oblidens, odore acris, iucunda, orisque halitum ad longum temporis spatium bonitate odoris commẽdans. In summa, nihil deest quod ad Arabici historiam attineat. Altera crassitudine iam dictam æquat: sed buxeo colore, & pondere differt, odore tamẽ ac sapore Arabico omninò similis. Tales quidem sunt Arabicus & Syriacus Costus. Indicum verò nondum nobis videre licuit. Interim Pharmacopolas hortamur vt verum Costum emere studeant, & repudient tandem adulterinũ. Vulgare illud Costũ grãde, teterrimum & rancidum saporem habens ex Heluetiorum alpibus & Italia ad nos adfertur. *Hactenus Cordus.*

Illi autem contrarius est Matthiolus, dicens: Qui in myropoliis passim habetur Costus adulterinus est: quippe nec vlla odoris suauitate cõmendatur: nec gustu adeò acri deprehenditur, vt admotus exulceret, vt Galen. inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt non erit meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat cuiusnam plantæ sit radix. Cæterùm Seplasiarii, si legitimum consequi nequeunt, à pseudocostis abstineant, & Galenum, vel auctorem illi̇̃ sequantur: qui si Costus defecerit, ammoniacum, vel helenium supponi iubet. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam Recentioribus vocatam supponendam existimẽt: quorum sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui Pseudocostis vtuntur. Costum enim hæc radix non obscurè refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè spirat, vt Angelicæ nomen sibi meritò vendicasse videatur. Acris præterea est, nec amaroris omninò expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderunt. *Hac Matth.*

Substitut. *Angelica.* *In antid.*

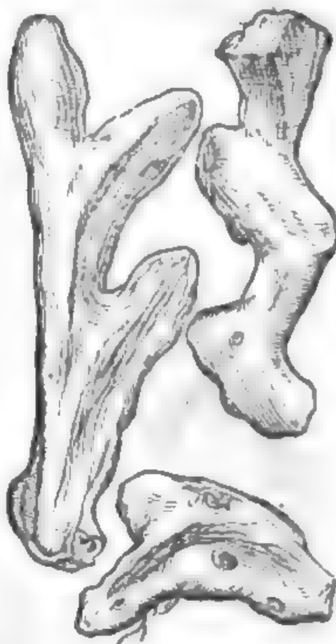
Huic postremæ opinioni de Angelica consentit Collegium Med. Florent.

Extant. [id scribente Fuchs.] in officinis Medicorum sub Costi appellationibus dulcis & amari radices duæ, sed à Veri Costi notis plurimùm distantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec gustu feruentes, nec odoratæ sunt. Suspicio est Menthæ Sarracenicæ, alteram saltem esse radicem. Nos vt speramus veras Costos dulcem & amaram in altera nostrarum stirpium hist. Comm. editione pictas dedimus. Nicolaus quoties citra adiectionem Costi mentionem facit, semper amarũ appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. *Succed.* Cùm paucis adhuc vera Costus nota sit, eius sumendum succedaneum cum Galeno in suis antiballemonis, nempe Helenium, cùm vtriusque idem temperamentum sit, nec viribus inter se discrepent, vt ex ambarum stirpium historiæ collatione omnibus sit manifestissimum.

Noster vulgaris Costus (inquit Cronemburg.) mendax est. Quando autem verum habere non possum [quem tamen in Officina Ioannis à Galẽ, cùm Mithridatium consarcinaret anno L. omnibus notis suprà scriptis, & vidi & gustaui] cum ex succedaneis Galeni tantumdem Ammoniaci, vel Helenii substituo. Vsum Pseudocosti planè interdico. Hodiè verò in Officinis & myropoliis, vt habet Amat. dulcis & amarus dicitur Costus, quũ tamen amarum tantùm exhibeant, & pro eo herbæ cuiusdam radicem capiant, quam hortulanã Romanam, siue Mentham Romanam aut Sarracenicam Seplasiarii vocant. *Costus vulgaris. Costus vera. Succedanea Ammoniacum. Helenium. Mentha hortulana.*

Multi sanè sunt, qui statuũt Zedoariã vulgarẽ esse Costum. Sic enim Cæsalp. inquit: Costi genus tertium quod colore buxeo traditur fortè Zedoaria fuerit vulgò appellata. Sed quod nobis videtur cum Calamo aromatico vulgi satis conuenit Costi Arabici descriptio. Adulteratur (Brunsfel. in Onom.) Costus Enulâ campanâ. Hodie pro Costo (inquit Cæsalp.) venditant Ferulæ radices, concisas in taleolas, sapore quidem feruente, sed sine odoris gratia: vt neque Costum nigrum dici possit quamuis Ferulæ simile. Costum Tragi est Petalites quam opinionem reprobat Cordus. Costus niger quibusdam dicitur Angelica. Demum cœpit iam circumferri [notantibus in Monachis] & alia radix alba, amaráque, quam nonnulli Medici Romæ Costum iudicauerunt, atque pro Costo vera medicinis admiscent. Sed an vera Costus sit ignoramus. Helenium Comagenum nihil aliud est (vt vult Zvving.) quàm costus dulcis & albus Officinarũ, quæ & alium habent amarum & nigrum, qui quid sit vix scire potest. Quidam pro costo nigro exhibent Thapsiam radicem quæ vitanda. *Adulterationes Costi. Costus falsus radice alba.*

COSTVS ARABICVS ZZ. SIMILIS.

Descriptio. Radices sunt, quales à triginta annis penes me habeo, pollicari crassitudine, longitudine sescunciali, aut duarum vnciarum & semis, tuberibus exstantibus hinc inde inæquales, Zingiberis in morem, interdũ digitatim fissæ; colore foris intúsque Zingiberis albi dicti, cõcretione non ita etiam dissimili, solidiuscula, fibris respersa, sapore amaricante grato, cum acrimonia sub finẽ non ignaua, qui cum Zingibere Lugduni solebat reperiri.

Costus hodie Lugduni frequens est Arabicus, qui Syluio missus est inde à Carolo Paludano Medico: non tamen quem Arabici Scriptores dulcem & amarum soli inuexerunt. Matth. legitimus costus Arabicus apud Calceolat. Apud

Garciam: Venetiis adfertur Costi quoddam genus Gingiberis radicibus adeò simile, vt nihil suprà, intus etiam fibrosum sed pallescens, & eximiæ amaritudinis. Non desunt qui Zedoariam vsualem inter costi genera referant: & primum apud Diosc. descriptum Costum esse autument, quòd multas notas habeat, quæ Arabico illius Costo pulchrè quadrent.

Hist. Lugd. Costus Syriacus & Arabicus.

Camer. hist. Germ. ad Epit. Matth. Costus Arabicus omninò zingiberi cognata radix, not. G.

Lob. & Pen. Adu. zingiberis effigie Costus Arabicus & Syriacus: Item radix quæ cœpit è Syria & Aegypto Venetias asportari zedoariæ effigie: primus omnium Valerandus Doutea verum Costum esse censuit, cui Gesnerus primum frustum inter magnam copiam zingiberis fortè repertum specimen futurum Venetias ituro dederat. Turcæ institores persæpè vendicabant Valerando rati esse zingiberem sylu. Ea Venetorum Medicorum collegio oblata adeò placuit vt dignam censuerint quæ Theriacæ insereretur anno 1563. Si cui propiùs zeduariam videtur exprimere noster Costus Syriacus Zingiberis radice simili & maiore, sua sanè opinione fruatur: nam & hanc dicunt ab vsque vltimis Occeani Orientalis Chinarum plagis in Persiam & Syriam, vbi etiam sed pauca oriatur, transmitti.

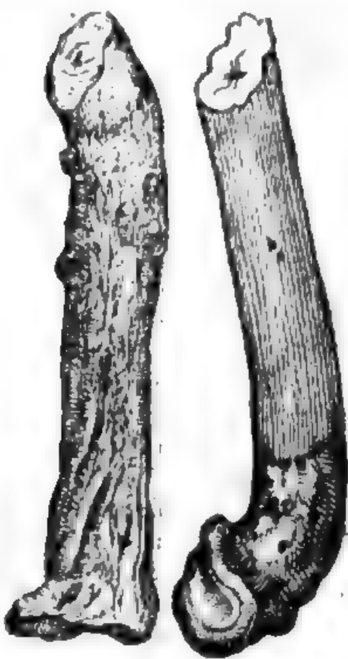
Tabern. Icon. & hist. Syrisch Costenwurtz.

Casp. Bauh. Phyt. Costus 1. siue Arabicus Dioscor.

COSTVS INDICVS CLVSII, quibusdam Iocostus.

Iocostus nobis cognitus est radix pollicari crassitudine cortice tectus crasso, rugoso, & inæquali, fusco foris, intus candicante, qui etiam color est reliquæ radicis, substantia verò solida; sapor amaricans cum acrimonia, quem mansu promit, vnà cum odore violaceo vel Iridis Florentinæ. Adhæret frustum caulis ferulacei, striati, fungosa, & ex albido fuluescente medulla copiosa farctum.

Descrip.

Lobel. in Obs. Costus cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla, num Diosc. Indicus Costus? Et Costus facie radicis Cētaurii maioris. Iam decem & quinque annis elapsis Venetias adferri cœpit. Costus ille nigrior eximia Iridis frauitate, mixta tamen cum tantilla hirci graueolentia. Antidotis minimè excludendus, etsi gustu peramarus & ingratus.

Plant. Icon. p. 74. Costus facie radicis Centaurii maioris cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla. Num Diosc. Indicus costus? Costus Indicus Clusii. Lob. 38. Teut. 104.

Garc. in ea est opinione, vt vnum duntaxat costi genus esse credat. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost* aut *Cast*: in Malaca vbi eius plurimus est vsus, *Pucho*, & inde, vehitur in Chinensem regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt. Nam quod Serapio lib. simpl. cap. 318. *Chost* appellat, corruptum est exemplar, legendumque *Cast*; & quotquot conueni Arabes, eum nunc *Cast*, nunc *Cost*, nunc *Costi* vocant. Describitur autem Costus ab iis, qui viderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri magnitudine, florem odoratum proferens. Porrò quod Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce: fictum esse puto, quod hoc medicamentum cùm recens est & incorruptum, nullius amaritudinis sit particeps, candidiusque persistat: vbi autem vetustate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitque nigricans. *Cost. Cast. Vpler, Pucho. Costi. Costus amarus & dulcis Arabibus.*

Non videtur Clusio in Garciam huius Costi descriptio cum Veterum Costo conuenire. Nam ex Dioscoride, inquit, satis manifestum est, illorum Costum radicem fuisse, cùm ait: *Sunt qui admistis Helenii Comageni præduris radicibus adulterent.* Verisimile enim non est, fruticis ramum tantam habere cum radice affinitatem, vt radice adulterari possit. At nostri authoris Costus minimùm radicis habet, & ferè nihil nisi lignum est suo cortice contectum. Quare aut Veterum Costum ignorasse dicendum est, aut Arabum Costum (si is quem describit illorum Costus est) à veterum Græcorum Costo diuersam esse plantam. Costi genus Antuerpiam è Lusitania inuehitur solidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris: odorata est admodum radix, violaceum siue irinum spirans odorem, præsertim dum manditur: ei caulis fragmentum quod è terra extat, plerumque inhærere adhuc conspicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungosam medullam continens, vt facilè appareat Costo nostri Auctoris plurimùm conuenire.

An Amatus in Diosc. de hoc ait, dicens, Franciscus Lusit. qui Anconæ agit, mihi aliquos radices dedit, quas sub nomine Costi allatas esse dicebat, vt erant Venetias amicis missi, qui omnes verum Costum esse sensêre &c.

Hist. Lugd. Costus Indicus. Matth. in post. com. Ital. Costus delatus ex India, vbi ipsis Indis *Cost* dicitur quem existimo verum Indicum Diosc.

Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Costus Lusitanicus qui Iridem redolet.

Tabern. Icon. & Hist. Indianisch Cost wurtzel. Costus Indicus.

C. Bauh. Phyt. Costus 2. Costus Iridem redolens, an Indicus Diosc?

Nascitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli, & Cambaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus onusti *Vpler* aduehantur in vrbē primariā regni dictam Amadabar, quæ in desertis sita est, & in Cambayete non procul à mari sitam vrbem: vnde postea per maiorem Asiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuersam Europam deuehuntur. *Locus.*

Præcellit qui intus candidus est, cortice cinereo: inuenitur tamen etiam colore betui, cortice pallescente. Tanta est odoris fragrantia præditus, vt plerisq; nares feriat, & capitis dolorem excitet: gustu nec amaro, nec etiam dulci, tametsi iam senescens interdum amarescat. Nam recens acri- *Vires.*

acri gustu est, vt reliqua aromata. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici.

COSTI MOLVCENSES DVO.

Descriptio

RVpellensis Medicus Louanicus duas radices peregrinas Costum admodum simulantes, Lob.&Pé.Adu.impertiuit quas acceperat à Naucleris è Molucis Insulis, quarum altera maior corticem referebat Sambuci adultioris & cineracei, ragis & pheis frequentibus, sapore & odore vehementi: altera minor radices Solani furiosi effigie, colore diluto pullo, gustu vrente, vt vix ardorem lingua ferre aut sustinere queat. Illis iam persuasum erat Costi esse speciem, tametsi parum odorum esset, has autem ambas Molucenses minùs odoras iudicio studiosorum subdidimus.

Plant.Icon.pag.73. * Costus Molucensis corticosus,rugosus: †. Costus effigie radicis Solani furiosi. ƒ. Molucensis lignosus feruidior Ad.35. Teut.105.

C.B.mt. Casp.Bauh. Phyt. Costus 3.siue alius corticosus. Costus 4.lignosus feruidus.Costus 5.siue effigie radicis Solani furiosi. An à Casp.Bauh.Ex duobus costis Molucensibus Lobelii in Adu. benè tres fiant considerandum.

Hist.Lugd.Costus Molucensis corticosus.

COSTVS HELENII FACIE OFFICIN.

Descriptio

MOnuit Cordū Dioscor.quosdam pro costo Comageni Helenii, hoc est Inulæ in Comagene Orientis regione prouenientis, radices vendere. Sunt enim nostrâ Campanâ Inula densiores, quapropter facilè hodie imperitis pro vero costo substituuntur, ac hodiè non minùs quàm olim adferuntur. Et præter hunc nullum alium habent Pharm. vero costo similiorem. Nostrati Inulæ per omnia est similis, nisi soliditate tantùm differret: colorem habet in cinereo candicantem, sapore amariusculum vt nostra, non tamen adeò acrem, idque adeò quoniam inueterascit antequam ad nos perferatur.

Lobel.& Pena Aduers. Fusca, grauis, & inodora radix Helenii, compacta, concretione ignota, quâ Officinæ hodiè abutuntur Pro costo.

Plant.Ic.p.73.Costus Comagineus adulterinus Officinarum, Teut.102.

Casp.Bauhin.Phyt.costus 6.siue amarus Officin.seu Helenium Comagenum Diosc.& Cordo Helenii Comageni radix: & Lobel.Ic. costus Comagineus.

An Tabern.Costus Officinarum amarus, Bitter costen wurtz.

COSTVS DVLCIS OFFICINARVM
Centaurio magno cognatus.

Descript.

RADIX apud Camer. in Epit. notata D.Costi pharmac. species maior,solidâ, ponderosa & crassa *radice*, lineis à centro radicis ad superficiem ductis apparentibus multis, species videtur Centaurei maioris, etsi odorem eius non habet, saporem verò subdulcem. Considerêtur quæ dicûtur à Camer.de odore Centaurii maioris: illud etiam notetur:ad hist.Germ.ponit figuram notatam D.sed radicem non separari à Costo notato B.Cnec ibi fieri huius maioris Costi mêtionem, vnde igitur tanta dissonantia.

Tabern.Icon.& h.Costus Officinarum dulcis Süß Costenwurtz, ita dictus, quia nullum singularem saporem aut odorem habet, ponderotior & solidior est amaro costo, contortus & rugosus. Non ausim asserere, costum Camer.& Tab.eundem. Vna tabella vtriusque figuras proponimus.

C.B.Phyt. Costus 7.Costus dulcis Offic. Tab. Ic.p.904.Costus Offic. dulcis. Camerario litera D.costi Pharmac.species maior.

COSTVS INGRATVS SIVE
Thapsiæ species.

Descriptio

NVper vendi cœpit (autore Cordo in Diosc.) costi vice *radix* per transuersum in taleolas secta, crassitudine plerumque manum complens, foris fusco, intus candicante colore, cortice crasso, substantia rara & leui: odore, cùm teritur, rancidam aliquam pinguedinem oleus.

gustu supra modum acris, nauseosa, rancida, saliuam creans & strangulationem comminans: non sine vitæ periculo sumitur: est enim Thapsiæ species in mōte Gargano effossa, vt ipsi ex Agyrtis audiuimus, qui semen eius nobis attulerunt, in vmbellis, fœniculi aut Anethi modo, enatum, crassum, nigrum, magnitudinē & figura Tritici, sapore radicis suæ, quam Agyrtæ corrupto nomine vnà cum Italis *Costones*, quasi Costum amarum vocant: foris imposita efficaciùs etiam vero Costo, & profundiùs attrahit ruborem, tumoremque excitat & exulcerat.

C.Bauh.Phyt.Costus octauus.

An Camer.ad Epit.Matth. Figura notata A. Costus est amarus Pharm.leuis, albus, intus medulla per medium magna, lineis in cortice transuersis, ingrato admodum & vitioso sapore, medicato tamen.

CANNA SIVE ARVNDO INDICA, quibusdam flos cancri.

CAP. XXIV.

Descriptio.

INquilina Orbi nostro, *caule* geniculato cubitum & sesquicubitum alto surgit: *Folia* quam pro plātæ modo maioribus, cornicula chartacea conuoluta primo pullulatu æmulantibus, quæ ubi explicantur insigniter apparent ampla, duórum palmorum latitudine, trisi quatuórue lōgitudine, tenera, membranea, modicè in acumen desinentia, à neruo medio secundum longitudinem decurrente, exporrectis in margines agmine prædenso venulis obliquis: caulem summum ornant *flores* minio saturatiore tincti, Gladioli haud ita absimiles, capitello verrucoso insidentes, quod delapso flore grandescit, triangulumque fit & veluti spinosum (inquit Clusius,) vt Ricini fructus, in quo continetur semen per maturitatem fuscum atrum, & rotundum, Fabæ Veterum, siue fructus Loti magnitudine: radix nodosa & crassioribus fibris stipata, alios radicis nodos adnascentes habens, qui stolones etiam matri similes proferunt. Hanc etiam describit Clusius, nec ferè aliter.

Flos Cancri. Cannas.

Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta Clus. se ignorare ingenuè fatetur. Nonnulli hac ætate, quia illius flos nondum apertus, cancri vulgò dicti chelas, formâ & colore referat, Florem Cancri nuncuparunt: alii Cannam Indicam, quia ex America primùm delata sit, & eius stolones Cannarum siue harundinum modò nodosi sint; appellare maluerunt: Hispani & Lusitani *Cuentas* dicunt, à numero, quòd ex huius granis sphērulæ ad numerandas preces idoneæ, fieri soleant, non secus ac ex tenellis Malis Aurantiis.

Cannacorus.

Lob.Obs.p.29. Arundo Indica, florida, Cannacorus quorundam. Et p.639. Folia Cannæ Indicæ, quibus G.Elemi inuoluitur. Aduers.Lobel. & Penæ, Arundo Indica florida, ambiguæ inter Cannas & Acorum naturæ & figuræ. Parum mihi videtur habere similitudinis cum Cannis siue harundinibus & Acoro, nisi id propter radices dicatur nodosas.

Gladiolus Indus. Lilium speciosum. Cheura Hispanis. Gesneri.

Gesn.passim Canna Indica: Gladiolus Indicus, iisdem ferè quibus Canna, floribus, nempe croceis, Lilii specie, ab Hispanis *Cheura* vocata, Arundo Indica. Non placet comparatio Gladioli Indici cum Canna Indica, longè diuersus flos: Gladiolus autem Indicus Gesnero est Lilium non bulbosum flore luteo quibusdam dictum.

C.Bauh.Phyt.Arundo Indica latifolia.

Hist. Lugd. Arundo seu Canna Indica Clusii & Dalechampii.

Locus & tempus.

Canna Indica Montbelgardi pulchrè mihi prouenit, sata in Horto E.C. ac floruit Septembri, eam habui Lugduni in horto, vidi etiam mense Septembri Basileæ paruam plantam in horto D. Fœlicis antè multos annos, & póstea anno 1592. mense Nouembri repositam pulchrè florentem: mihi etiam antehac obseruata erat folio lato & oblongo mense Aprili Bononiæ in horto ad S. Saluador. Doctus vir Georgius Persburger Pataui annotarat ex Di. Guillandini colloquiis, in horto Patauino Cannam de India esse Cassiani Bassi Mestocalanum: Frater etiam C.Bauh. annotauit se ita audiuisse Guillandinum nominantem. Nos Elemi resinam huius foliis aliquoties vidimus inuolutam.

Mestocalanum. Elemi.

Lusitaniæ quibusdam monasteriis valdè frequentem videbam, inquit Clusius, sub stillicidiis ad muros satam, etiam ipsa brumâ florentem: nunc passim à rei herbariæ studiosis alitur in fictilibus, ornatus gratiâ, rarò tamen apud Belgas ad frugem peruenit, quòd serò admodum germinet, nec hiemem ferre istic potis sit, vt in sequentem annum seruetur. Viennæ autem Austriæ, multis annis in fictili alebamus, singulis annis flores proferentem, & probum semen interdum dantem, licèt non adeò nigrum, vt quod in calidioribus regionibus crescit, sed fusci duntaxat coloris, mirificè etiam sese radice propagantem, adeò vt alternis annis fictili eximere, & nodos diuellere cogeremur, eà ratione, plures plantas ex vna adquirentes: verùm hieme in hypocaustum seu vaporarium recipienda erat, & proximo fenestræ vitreæ loco, vt aëre externo per rimulas ingrediente nonnihil refici posset, frigidioris aperti aëris, atque etiam cameratæ cellæ impatiens, semel autem aut bis ad summum, singulis hebdomadibus, adfusa leniter aquâ riganda. Illud etiam in hac planta obseruabam, è vetustis stolonibus, cùm marcescentes in vaporario præscinduntur, lachrymam exstillare albam, Tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam, atque in ipsis foliis istic etiam senescentibus, tenue quoddam excrementum nitri sapore.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS, in genere.

CAP. XXV.

CVm bulbis, Cæpa sc. Porro, Allio, Hyacintho, Asphodelo, Croco, Colchico, Tulipa, Lilio, Iride, atque aliis his affinitate quadam cognatis, & Orchides censere conueniat. De quibus *Theoph.* hæc scripsit. Quod si vera sũt, quæ [mirabilia & rara] de Scorpione [herba] narrãtur, iã & reliqua huiusmodi haudquaquã incredibilia dici conuenit, quæ aliarum plantarum viribus attribui videntur. Humanis ergo corporibus vltra illa quæ sanitatem, morbos, mortémque spectãt, herbas quoque alias suis viribus quid conferre posse affirmant, vt puta generandi seminis facultatem, atque sterilitatem, & quosdam ex eodem valere vtrumque facere, sicut qui testiculus (ὄρχις) appellatur. Cùm enim gemini sint, alter magnus, alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum datum è lacte caprino tradunt, minorem verò obesse, ac inhibere. Habet foliũ scillaceum (σκιλλώδες) Laseris, verùm læuius atque min': caulem simillimum (ἀκάνθῃ) spinæ, quam Pirum vocant. Mirum ergo est, ab vna eadémque natura, diuersitatem tantam virium proficisci. Nam vim eiusmodi esse duplicem, absurdum putari minimè debet. Tum enim alii quidam, tum Aristophylus Pharmocop. plataicus, vires quasdam compertas se habere dicebat, partim vt quis magis coire valeat, partim vt nihil penitùs valeat. Id quoque se prorogare plùs, minúsve tẽporis posse, ceu bimense, aut trimense: qua quidẽ herba vel ad temperandos, castigandósque adolescentes aliquando se vti aiebat.

Orchis, quam Græci Cynosorchin vocant, folia habet (ita describente Dioscor.) per terram strata, circum caulem & fundum, oleæ molli similia, angustiora tamen & læuia ac longiora: caulem palmi altitudine: in quo flores purpureos: radicem bulbosam, oblongam, duplam, angustam velut olea, alteram inferiùs: & alteram plenam, alteram mollem & rugosam. Orchis autem altera, quam alii Serapiadem vocant, velut etiam Andreas (ὃν ἔνιοι σεραπιάδα καλοῦσιν ... Matth. exempl.) ob multiplicem radicis vsum. Folia habet Porro similia, oblonga, sed latiora & pinguia, in alis incurua: cauliculos palmum altos: flores subpurpureos. Radix subest testiculis similis.

Cynosorchin, inquit Plin. aliqui Orchin vocãt, foliis Oleæ mollibus, ternis, per caulem semipedis longitudinis, in terra stratis: radice bulbosâ, oblongâ, duplici ordine, superiore, quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Idem etiam de altera Orchi Dioscor. sententiam exponit, partim item Theophrast. Sed inter pauca mirabilis est, inquit, Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, geminâ radice, testiculis simili. Quidam folio Scillæ esse dicunt, leuiori ac minori, caule spinoso.

Cæterùm Theophrast. locum mendosum esse testatur Plinius, vt rectè Hermolaus annotauit. Non enim Silphii, seu Laseris folium habet Serapias, vt Gaza conuertit, σιλφιώδες pro σκιλλώδες legens, licèt id vulgata exemplaria habeant. Et enim Silphio folium est Apii, non Scillaceum, aut porraceum, vt Serapiadi.

Deinde quod sequitur de caule, & Gaza sic reddidit: caulem simillimum spinæ, quam Pirum vocant: penitus falsum ac corruptum est. Siquidem spinosus huic herbæ caulis, Apio (Raphano silu.) inquit Hermol. non Piro similis est.

Cornarius tamen legendum arbitratur, τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη. ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Sed nihil pronunciat, studiosos saltem admonuisse vult. &c ἀκανθώδη Plinium legisse: & radicis siue testiculi, ad ἀπίου radicem, quæ Pyri figuram habet, similitudinem esse: & ἀπίῳ vocem temerè ... accreuisse sibi videri.

Orchis [inquit Apul.] Græcis dicitur Satyrion, aliis Cynosorchis, aliis Extaticos, Erythron, Panion, Serapion, aliis Orchis, Aegyptii Menem, Galli Vram, Itali Priapiscon, alii Orminalem, alii testiculum leporinum nominant.

Multa [teste Rob. Const.] Orchidis genera deprehenduntur, inter quæ, quod Laserem refert odore, vulgò dicitur Benion.

Orchis Fuchsio dicta herba est, quòd radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis verò quòd canum testiculis similem radicem habeat. Nota est herba vtraque Orchis & Herbariis & Officinis.

Nostri (ait Cornar.) priorem Knaben kraut appellant: posteriorem Ragwurtz / vtrãq; ab efficacia ad Venerem excitandam. Officinæ Testiculum canis vocant & cum Satyrio confundũt. Lectores ex sequentibus facilè cognoscere possunt an duæ Orchides Dioscor. notæ vt sibi persuadet Cornarius.

Errant (Matthioli quidem sentẽtia) omnes ferè huius ętatis Seplas. quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medic. vtantur. Nam hæ plantæ [si Dioscoridi credimus] notis ac facie maximè inter se distant, quamuis viribus & facultate non longè sint dissimiles. Verũ autẽ Satyrium hactenus in Italia videre Matth. non licuit. Testiculorum porrò in Ananiensibus montibus aliisque compluribus locis non modò duo inueniuntur genera: sed alia quoque longè plura, quibus & illud addendum esse existimauerit, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. In eo errasse videtur Fuchsius quòd Satyrium triphyllum, perinde atque canis testiculos cum duabus radicibus pictura expressit contra Dioscor. delineationem. Hallucinantur præterea, inquit ille, vnà cum Mesue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Cani testiculos. Verùm ii Dioscoridem consulant, & hinc quàm apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib. 26. cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio turpiter confudisse constat. Matthiol. proponit aliquot icones Testiculorum sine descriptionibus quas difficilè discernere & potiss. ex magnis iconibus. Multa sanè Orchios & Satyrii genera in nostris regionibus (infit Tragus lib. 2. cap. 82.) nascuntur, quæ vno vocabulo Germ. Margendrehen vocant, propterea quòd nonnulla eorum folia maculata, ac lituris quibusdam sugillata appareant. Aniculæ alias, quæ plerumque variarũ peritæ artium Stendelwurtz / Knabenkraut / & Creutzblumen / appellant. Theophrast. omnes sub ὄρχεων voce comprehenduntur. Diosc. duo Orchios proponit genera, quorum alterum κυνὸς ὄρχις vocat, hoc est, Testiculum canis, alterum verò σεραπιάδα cognominari tradidit. Nescio quid in hist. Germ. lib. 1. cap. 122. faciat figura Orchios, cùm in contextu eius nullam faciat mentionem.

Orchis odore Laseris, Benion.

Testiculus canis Satyrium.

ea meritò in hift. Lat. omiffa fuit.

Orchis fiue Tefticulus, & Cynoforchis fatis notus eft (vt fibi perfuadet Anguill.) diciturque Herbariis Tefticulus canis & *Coglioni di canine*: alterum genus dicitur Satyrium. Huius plantæ multa funt genera : vni generi funt tres tefticuli cuius meminit Paulus Aeg. l. 4. c. 4. ac vocat herbam Serapiadem & Triorchim.

Herba Serapias.

Orchin herbam i. tefticulum, multi vulgò Satyrion vocant non rectè inquit Gefn. in cat. pl. Orchis verò altera (ὄρχις ἑτέρα) Serapias nominatur. Idem hort. ait, Tefticulus vel Orchis alba, fpecies quamplurimas complectitur : Radices omnium è gemino quafi bulbo conftant : qui in aliquibus palmatus feu digitatus eft: reperitur fpecies vna minor bulbo fingulari. In hortos tranflatæ vix vltra annum mihi durarunt aut ad duos ad fummum.

Caft. Dur. ὄρχις & κυνόσορχις. Tefticulus, Arab. *Shefi Alchelb.* Primus, vel fecundus, vel vterque Cynoforchis eft à Diofc. defcriptus, in cuius defcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur λεῖα μαλακῇ pro γεώδη μαλακῇ. Confirmat hinc Dodon. de ft. lectionem, Theophr. & fimiliter Plin. vt antè dictum. Eft tamen in vtroque autore huius Orchios defcriptio deprauata. Pro σκολιοῦ ὅδε fiquidem, vt Marcellus legit, in nónullis Theoph. exéplarib⁹, quę Gazæ malæ cóuerfionis occafioné dedere, perperá in legitur στας ὅδε. Sequitur deinde, τὰ δὲ φύλλα ... quod penitus córruptú videtur. Apud Plinium legitur, caule fpinofo, & fimiliter deprauatè : Cornarius tamen hac Plinii lectione fertur, ac Theophrafti locum hoc modo putauit reftituendum : ... Quomodo autem hæc Theophr. & Plinii corrupta loca reftitui debeant expendendum relinquimus.

Plinius & Theoph. lectio deprauata.

Eadem in generis tribu cum bulbis (teftibus Lob. & Pena Adu.) Cæpaceis, Hyacinthis & aliis plerifque reponendæ Tefticuli differentiæ atque Satyrii, quæ longè plures funt, quàm quot Prifcis memoratæ : omnefque ab effigie radicis *Orchis*, ab effectu nonnullæ *Satyria* vocatæ, quòd Veneris incentiui effent præ ceteris bulbis, vti poftea apud Latinos Plinium & Apuleium Venerei dicerentur : è radicis tamen bulbo inita eft diftinctio. Vnicus namque bulbus Satyriis eft, geminus vel didymi fpecie Orchidi, quorum Caninus, Vulpinus, & Hircinus, & infigniores indidè petitæ varietates.

Tefticuli Satyria, Venerei bulbi.

Cornelius Gemma profeffor regius in celeberrima Louanienfium Medica fchola fex & triginta Tefticulorum icones arguta & propria manu affabrè effigiatas Lobelio vt videre eft in Obf. communicauit.

Primum genus, inquit Gemma, eft *Cynoforchidum* : fecundum *Serapiadum*: tertium verò *Dactylidum*, vel digiti vnius atque alterius fpeciem aptiùs præ fe ferentiú. *Cynoforchides* voco duobus ordinibus præditos pectinum ritu, vt finguli veluti fingulas manus, præ fe ferant, interdú duobus digitis, interdum pluribus; qui fi à radice reliqua præ fe ferantur, tanquá proceffus meri vel apophyfes, optimè congruent Diofc. notæ, vt Cynoforcheos vel Canini teftis, nomen imponi poffit: atque ad hoc vnicum genus infinitæ fpecies releguntur, quanquam quæ fub eodem infigni militant, potiùs fœminei fexus ideam quam mafculam, repræfentent. *Serapiades* autem exactè virilis teftis imaginem referunt, atque in hac præcipuè animalculorum diuerfiffimorum fpecies mirabili Naturæ fœcunditate atque ludibrio depinguntur. *Medium* inter hæc genus eft a Diofcor. quoque fub Cynoforchide comprehenfum, quòd etiam oliuis oblongioribus fiue compreffis bulbofæ partes illarum optimè congruant, nifi non fimiles effe putemus, quia in oblongiores digitos eneruentur. Eorum etiam fummorum generum fpecies fusè & exactè tradit idem Gemma, quibus recenfendis hic fuperfedemus, fpeciatim de Orchidibus eorumque differentiis deinceps acturi.

Orchidum genera ex Corn. Gemma.

Ait Hift. Lugd. ad correct. Dodonæi : Priorem in Diofcoride lectionem agnouit Plin. Orchi Oleæ mollia affignans folia, & Theophr. vt ex eodem Plinio colligere licet, non de Cynoforchi, fed de Orchi Serapiade hic verba facere videtur. Orchios genus Serapias ab Antiquis cognominatur autore Diofc. quoniam radix ad multa vtilis fit. Sunt qui à Serapi Alexandrinorum Deo fic cognominatum velint, inquit Fuchfius, propter lafciuiam impudentem quà is Deus Canopi, vbi Templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, vt videre eft apud Strabonem lib. Georg. 17.

Eadem H. Lugd. ex Dodon. hæc tradit : Officinæ Orchies, Satyria nominant, & eorum bulbis legitimi Satyrii vice vtuntur. Præbuiffe occafionem videtur Apuleius, qui nullam inter Satyria & Orchies differentiam facit, fed vtrumque Satyrium cum vtroque Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade, confundit.

Orchis, Cynoforchis & Tefticulus canis, Camer. horti. Maior flore dilutè purpurafcente, fiue incarnato. Medius purpureo flore, Minor guttato fanguineo.

Ὄρχις aut ὄρχης Rob. Conft. Κυνὸς ὄρχις & σεραπιάς; Orchis, & Cynoforchis. Tefticulus canis, Offic. Arab. *Chafi alkelb*, feu *Chafi alchelb*. Germ. Knaben kraut/ Stendelkraut/ Ragwurtz & Vnfer frawen trächen. Gall. *Satyrium*, ou *Couillon de Chien*. Ital. *Tefticoli di cane*. Hifp. *Coyon de perro*, Boh. teftawac.

Nafcuntur in pratis, collibus, filuis, montibus, vmbrofis, apricis, ficcis, humidis, aliæ atque aliæ fpecies ; In lapidofis & arenofis locis Orchis feu Cynoforchis Diofc. Legit eas Apuleius menfe Iunio, vel Iulio. Varia genera Orchidum, in pratis circa Monfpelium florentia verno tempore confpeximus : Circa Lugdunum etiam diuerfa prouen iunt : nos particulatim defcribere neglexímus.

Quæ Theophr. de viribus annotat vide antè. Orchios feu Cynoforchios radix Diofcor. editur cocta vt bulbus. Et de hac narratur, maiorem radicem fi a viris editur, mares generare : minorem verò fi à fœminis edatur, fœminas. Illud infuper narratur, etiam mulieres in Theffalia teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent, aridam verò ad inhibendam ac exoluendam Venerem : exoluique alteram ab altera fi bibatur. Serapiadis verò radix impofita vim habet diffipandi tumores, repurgandi vlcera, & cohibendi herpetas. Abolet & fiftulas, & inflammata mitigat impofita. Eadem arida nomas fiftit, & vlcera putredinofa, & in ore maligna fanat. Siftit etiam aluum cum vino pota. Narrantur autem & de hac quæcunque de Cynoforchi.

Eadem & Plin. tradit, Cynoforchis radices eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus fi maiorem edant viri, mares generari dicunt : fi minorem fœminæ, alterum fexum.

In

in Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus: duriorem verò ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Orchis alterius radix maior, siue vt alii dicunt durior, ex aqua pota excitat libines: minor siue mollior è lacte caprino inhibet. Eiusque radices sanant oris vlcera, thoracis pituitas. Aluum sistunt è vino potæ.

Orchis, inquit Galenus & Cynosorchis eadem herba nominatur. Vis radicis eius, quæ bulbosa est & dupla, humida est & calida, & gustantibus dulcior (duriuscula Hist. Lugd. malè) apparet. Verùm maior radix multam superfluam & flatuosam humiditatem habere videtur. Quare etiam pota Veneremexcitat. Altera verò minor vice versa, satis elaborata est, vt temperamentū eius ad caliditatem & siccitatem repat. Vnde non solùm ad Venerem non excitat, sed etiam in totum contrà inhibet & reprimit. Et *mox subdit*. Orchis quam Serapiadem vocant, sicciorem vim habet quàm prior. Vnde ad Venerē non similiter idonea est: Sed imposita tumores discutit, & vlcera sordida purgat, & herpetas sanat. At siccata multò adhuc magis siccat, vt etiam putredinosa & maligna vlcera sanet. Nam & subastringens quid habet. Et propterea cum vino pota, aluum sistit.

Camer. Radix Orchidum in vino stiptico cocta & rursum exiccata non leui successu datur in dysenteria.

SATYRIVM VETERIBVS IN GENERE.

Satyrio 2. Diosc. Trifolium. Satyria duo tradit Dioscor. Vnum, quod simpliciter Satyrium vocatur ab ipso, quódq; alii Trifolium (τρίφυλλον) dixerunt, quoniam vt plurimùm folia tria (Marc. ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Lac. verò legit in antiquo ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φύλλα τρία φύει ἐπὶ γῆς κεκλασμένα. Sic & Serap. & Orib:) ad terram refracta profert, Lapatho, aut Lilio similia, minora tamen & rubicunda. Caulem habet nudum [ψιλόν] longitudine cubitalem, florē Lilii specie, album: radicem bulbosam, magnitudine (ὅσον) Mali (num quantitate, num alia ratione similem Malo velit Dioscor. valdè ambiguum, Gemma,) fuluam (πυῤῥάν, fuluam potiùs, quàm rutilam dici putat, idem Gemma intrinsecus albam, velut ouum, gustâti dulcem & ori gratam. Erythronii. Alterum, quod Satyrium Erythronium aut Erythraicum cognominatur, quódque semen habet Lini semini [quis scit an deprauato codice Græco pro λινοσπέρμῳ sit legendum ...., vel ....] simile, sed maius, robustum (....) splendens, & læue. Est radicis eius cortex subgracilis [Orib. πυκνὸς id est, densus Matthiol.] & fuluus: interna verò pars alba, gustâti dulcis, & ori grata. Nascitur in apricis, & montanis locis. Et hoc inter spuria Diosc. alii Melium aquaticum vocant, alii Extaticon, alii Priapicum, aliis autem est Satyriscus; aliis Orchis, id est Testis Satyri. Romanis Molorticulum Veneris.

Satyria duo. De Satyrio ita Plin.: Duo Satyrii genera: vna longiorib. foliis quā Oleæ, caule quatuor digitorū, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominatur & fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis vtili. [ego sanè hîc pro virili mēbro fascinum dictum accipio: vnde Horat. Ode & epod. Minúsue lāguet fascinū. Nascitur ferè iuxta mare. Græci Satyrion, foliis Lilii rubri minoribus, & tribus non ampliùs è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus Satyrii (Erythraicon appellant) semine viticis maiore, leui: durę radicis, cortice rubro intus album includi, sapore subdulce: ferè in montosis inueniri. Satyrium Erythraicū.

Subiecit (inquit Corn.) & hoc genus Satyrii Plinius ad præcedens. Galenus verò & posteriores Græci Satyrium Diosc. posterius omiserunt. Dalechamp. ait Plinium miscuisse Orcheon, Satyriorúmque descriptiones. Planta quæ Græcis σατύριον Latin. quoque Satyrion dicitur [inquit Matthiol.] Arab. *Gasi alchaleb, Chasi altaleb* siue *Tataruh*: Ital. *Satirio* & *Satirione.* Germ. Stendelwurtz: Hisp. *Satyrion*, & *Supinos de Raposa.* Gall. *Satirion.* Sed quum Matthiolus antè dixerit verum Satyrium videre sibi non licuisse, cur tribuit illi inaniter vulgaria nomina. Plin. not. Matth. obl.

Dolet Anguill. sibi incognitum Satyrium primum & secundum: Nec vix adhuc Herbariis vera Dioscor. Satyria benè cognita sunt. Nec ita obuium est, quam plantam per Satyrium Basilicum, cuius semen ad Epilepsiam commendat, intelligat.

Amatus ait veros Satyriones adhuc desiderari.

Fuchsium reprehendit Matthiol. quòd Palmas inter Satyrii genera depingat, cùm potiùs inter canis testiculos sint repræsentandę.

Idem notat Mesuem & Monachos, quod Satyriis duos tribuant testiculos. Francisc. Alexand. verò ait contra Matth. Mesuem non dixisse Satyrium sine testiculum vulpis duos habere testiculos.

Satyrium autem Matthioli primum à Calceolario ei missum, teste Pona in descriptione mōtis Baldi Phallon Hollandicum est, cui adaptata tria folia Lapathi, de eo agemus lib. 40. de Fungis, sub Fungo Phalloide. Satyrium quidem Erythronium dictum, volebat Val. Dourez esse medullam Nucis Cuciophoræ, vt monimus lib. 3. Est & Satyrium Erythronium quorundam bifolium flore vnico albo aut purpureo radiato, de quo hoc libro post Tulipas egimus. Tulipa tandem rubro flore fortè est Satyrium Erythraicum authore Gesnero: nos hanc opinionem improbauimus. Satyrium tamen triphyllon Dioscor. habet, quod conuenit cum Tulipa alba. Nunc Hyacinth. stellaris dumetorum quibusdam Satyrium verum dicitur, & Satyrium Erythronium: quam opinionem Dodonæus in fol. reprobat. Vltimò habetur Satyrium Erithronium Matthioli à Cerhino missum, autore Lobelio. Corn. Orchis speciem, Satyrium primum existimat dicens: Satyrium nolcunt & nominant etiam Officinæ, etiamsi cum Orchi confundant. Nostri Stendelwurtz dicunt. Syluius Orchis speciem somniat Satyrium, idem Monachi in Mes. idem Cordus in antid. ac propterea cum superbè reprehendit Francisc. Alex. Satyrium Trifolium Fuchs. in Hist. pl. est Orchis species: De compo verò medicam. ait nullum Satyriorum cognitum. Tragus sub Satyrii & Orchios nomine 19. plantarum species, ni fallor, comprehendit. Matth. ait omnes ferè Medicos huius ætatis & Seplasiarios errare, quòd canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medicamentis vtantur. Satyrii & quinoca. Fungus phalloides. Cuciophorā Nucis medulla. Hyacinth. stellaris dumetorū.

Pro Satyrio quidam Manu Christi & Palma Christi vtuntur, Fuchsio teste de comp. sed malè; Antiballomena.

quia, vt ait, ad libidinem nullum impetum excitat. Pro Satyrio substituit Fuchsius radices Orchios vel Cynosorchios. Cronemb. ait solere Seplasiarios Colonienses sumere Orchin Fuchsii marem angustifolium. Satyriorum vice solent suscipi canum testiculi, vt ait Amatus.

Operæ pretium ducit Tragus, paucis commemorare, vnde Satyriones primam suam originem trahere videantur. Non enim ex semine proprio, vt sua fert opnio, hæ plantæ primam originem ducũt, sed ex alieno potiùs, hoc est, ex spermate Turdorum & Merularum. Cùm namque Vere appetente antequam Turdi terra nostra excedant, aues commiscentur, mira videas, maximè cùm in Iuniperorum montibus, & pratis conuenerint, ita vt verisimile sit ex spermate horum, si quando in terram fortè deciderit, Satyriones primùm nasci. Nam quemadmodum ex historia illorum videre est, tertio demum anno Satyriones primos proferunt flores, quos nullum vt diximus semen consequitur. Deinde constat Satyriones, nusquam lætiùs prouenire, quàm in montibus Iuniperorum & pratis, in quibus locis auiculæ escas suas quærere assolent.

Vires. Satyrii Triphylli radicem bibere oportet in vino nigro austero ad Opisthothonum. Vtere (præceptore Diosc.) etiam ipsa, si voles cum muliere coire. Dicunt enim ipsam impetum ad coitum concitare: Erythronium vero fertur non secus atque Scincus libidinem excitare. Proditur etiam, si modò radix manu teneatur Venerem stimulare, eóque magis si bibatur in lacte Ouis colonicæ (in lacte Ouino M.) data, neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Altera tumores & vitia partium earum erumpentia, cum polenta illita sedat, vel per se trita. De Erythronio ait: Venerem etiam, si omnimò manu Erythraici radix teratur [teneatur alii Cod.] stimulari narratur, adeoque si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari, & à Sarmatis, equis, ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Et paulò post. In totum quidem Græci quum concitationem hanc volunt significare, Satyrion appellant. Hæc Plinius.

Idem de Indi herba apud Theoph. Prodigiosa sunt quæ circa hoc Theoph. autor alioqui grauis, septuageno coitu durare contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit. Possit itaque & hæc Satyrium appellari: sicut idem Plin. Aristolochiam Polyrhizon esse dixit.

Satyrium, aut Triphyllum (inquit Galen.) humidum & calidum temperatura est. Quamobrẽ gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad Venerem concitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, vt quidam aiunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonum. *Hæc de Veterum Satyriis.*

ORCHIS BARBATA FOETIDA.

Historia Orchium vsque adeò obscura est propter insignem varietatem, vt nesciamus, quæ nobis præmittenda sit: videtur tamen Orchis quam Barbatam fœtidam vocamus, à cæteris Orchidibus tot manifestis signis differre, vt facilè à quolibet, à cæteris distingui possit, quæ occasio vt ab ea incipiamus Orchidum differentias recensere:

Eius igitur *bulbi*, & reliquæ plantæ partes, si cum congeneribus conferantur plerumque maiores videntur: quippe cùm *bulbos* iuglandem vnà cum suo callo carnoso æquales magnitudine obseruauerimus: *folia* multa, magna, Liliacea, læuia, & à radice, & in caule, ad ipsam vsque spicam ferè, nata: *caulis* crassus spicam densam sustinet *florum* fœtidorum: quorum singuli pediculo viridi [cui appositum foliolum sextante longius] intorto, ventricoso insident, calcari admodum breui, & viridi, galea & alis foris ex albo virentibus, intus purpurascentibus punctis & striis notato: à labello exteriùs albido, interiùs purpurâ punctato aruncus demittitur triplici cincinno viridanti compositus, quorum laterales crispi breuioresque, & conuoluti interdum, medius longior bifidus propendet: odor grauis & viscosus: *semen* in capsulis pusillum, vel vt ait Dodon. in valuulis oblongis striatis perexiguum. Descriptio.

Hanc cognouit Dodon. scribens in Hist. Gall. τραγόρχις, Testiculus hirci, Gall. *Couillon de Bouc:* Bocxcúllekens / vocatur etiam Testiculus leporis: sine iudicio in Officinis vsurpatur etiam pro Satyrio. Item hist. fl. & in fol. Tragorchis cui folia maiora quàm aliorum Orchium. Testiculum leporis plerique appellant, nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόρχιν, & Hirci testiculum, dicere maluimus.

Lobel. Obs. Testiculus hircinus Adv. p. 62. Orchis Saurodes vel Scincophora, lacertarũ æmulatione, Corn. Gemmæ: siue Tragorchis altera, vulgaris testiculus hircinus seu Tragorchis, & Leporis testiculus nostras Adv. p. 62. Lobelius duas icones proposuit vnius plantæ, cur autem diuersis locis posuerit nescimus. In iconibus Plantini vnicam, eamq; ponit quæ posterior p. 90. Lobel. not.

Hist. Lugd. Orchis Saurodes vel Scincophora Gemmæ, Testiculus Hircinus vulgaris.

Tab. Ic. & Hist. Orchis hircinus 1. & 2. Bocxhödle 1. & 2. Duas proponit icones: non tamen demonstrat qua in re differant: videntur sanè duæ icones vnius plantæ. Tab. not.

C. Bauh. phyt. duas facit diuersas plantas: vni titulus, Testiculus 14. hircinus longiore angustioreque folio. Alteri autem, Testiculus 15. hircinus breuiore, latioreque folio. Addit inter vtramque non magnam esse differentiam: An ipse eam animaduerterit considerandum. C. Bauh.

Locus & Tempus. Solo pinguissimo nascitur, Lobel. Floret circa finem Maii ac ferè vsque ad medium Iunii: prouenit in collibus muscosis, præsertim inter vmbrosas conualles. Circa Montbelgardum sæpiùs vidi etiam in horto Ill. E. C. priusquam adornare

mare curarem, spontè enim multis in locis prouenicbat: Inibi floret Maio.

Vires. Dodon. in hist. Gall. dicit: odor multùm olfacientibus capitis dolorem creat. Radix Testiculi succi plena, potissimùm Testiculi hircini si edatur, aut cocta cum lacte caprino bibatur, Venerem excitat, roborat & corpus nutrit: Hecticis & iis qui alimento egent singulare remedium. Eum verò in Hist. Lat plæraque omittere placet, ait autem: Nostra ætas omnium Orchium bulbis ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferenter quoslibet admiscent: præstantiores sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior & succi plus habens: flaccidior ac rugosior minùs idoneus est. Est autē plenior, non semper qui maior, sed non raro minor, si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit: aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, priùs quàm semen maturari cœperit. Nam alternis annis vnus bulbus intumescit, alter verò residet ac perit, ac cùm durior ac succo plenior crescere incipit, alter flaccescit rugásque contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & caliculis subinde totus subsideat ac pereat: eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno: & vicissim. Cur Dodon. eligit potiùs fœtidos, an quia fœtent, vt Hirci qui salaces sunt? Quod ad nos attinet, nos existimamus odoris boni & grati potiùs roborare corpus, alere, & sperma augere quàm fœtida.

Omnia Testiculorum & Satyriorum genera [vt Trago placet] quæ Germ. Stendelwurtz appellant, calida sunt & humida. Nec debent nisi necessitas id postulauerit intrò sumi. Foris cataplasmatis instar imponuntur. Radices rotudæ & pleniores (sunt enim vt diximus nonnullæ vacuæ marcidæ & rugosæ) omnium Satyrionum, in cibo vel eclegmate vsurpatæ, ad Venerem stimulos addunt segnioribus. Vtilis est hæc medicina ad conseruandum & augendum genus humanū, modò ritè & quo debet modo vsurpetur. Rursus aridæ & marcidæ Satyrionum radices Venerem inhibent, quo nomine cœnobitis qui castitatem vouerunt (vt hi loquuntur) vtiles fuerint. Paucos tamen in eo ordine hominum reperias qui id medicamentum expetant. Radices plenæ in lacte caprino bibi possunt, aut cum albo Pipere & melle, instar Eclegmatis, confici ac assumi. Radices Satyrii maximè eius quod odoratum esse diximus cum vino & melle decoctæ, vlcera oris & quæcunque eius vitia sanant. Radices eædem tusæ, & illitæ, inflammationes leniunt, tumores discutiunt, vlcera fluentia purgāt, sanántque veluti Aron & Dracunculus maior.

ORCHIS GALEA ET ALIS ferè cinereis.

Descriptio. HVic *bulbi* fibræque appensæ haud aliis absimiles: *folia* duas vncias lata, quatuor aut sex longa, quaterna aut quina: *caulis* dodrantalis *flores* sustinet in spicam digestos, odoratos, quorum singuli pediculis semuncialibus insidentes, calcar breue exprimūt: *galeâ alisque* foris cinereis, intus rubentibus & saturatioribus puniceis lineis striatis, quibus interiecta bina foliola oblonga, valdè angusta, rubentia: labellum oblongum, in bis binas alas rubentes dissectum, intus albidum, punctis rubris pictū, foris ex albo ad purpuram declinans: in rictu apices herbidi. Circa Mombelgardum abūdat in collinis pratis florens Maio, Geneuæ itidem copiosè.

Orchis mas latifolia. Fuchs. hist. Orchis mas in vniuersum maior quàm fœmina, procerórque, vt pictura ipsa pulchrè declarat. Icon. dicitur G. Breit knabenkraut mennle. Is autem pro descriptione suæ Orchidis ponit descriptionē Dioscorideam, non tamen indicans se Dioscor. descriptionem ponere, quæ sanè non respondet iconi, folia enim non sunt Oleæ similia.

Satyrium mas. An Trago, Satyrium mas quorundam, primum idémque vulgatissimum, Maio mense florens, quod in pratis reperitur, ternis aut quaternis plerumque foliis vestitum, Lilii similibus. Porrò in duas species hoc genus, quod ad florem attinet dirimitur. Aliud namq; flore comat purpureo, aliud niueo, cóque Aristolochiæ vulgaris flori consimili, &c. Eius autem Icon Fuchsianæ similis est. Aliud flore purpureo. Aliud Album.

An Matthiol. in Dioscor. picturam habet nomine Testiculi, postremo loco. Camer. in Epit. hanc iconem omisit, & aliam substituit mutata nonnihil descriptione: de planta autem, cuius iconem Camerarius exhibet sub Orchide albâ calcari longo agemus.

De nostra Orchide Dodon. Gall. Orchios primum genus, *le premier couillon de chien masle* ὄρχις, Orchis, Cynosorchis, κυνὸς ὄρχις, Testiculus, Testiculus canis: Officinis Satyriones, quamuis parua sit similitudo. Foliis Lilii conuallii, flores odorati atque variegati Dodonæus eandem iconem ex Fuchsio habet quam nos: verùm lib. de flor. & in fol. mutauit iconem & numerum, & dicit: Cynosorchis altera foliis læuibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis (Cynosorchios prioris Dodon.) minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulē āplectentibus, qui dodrātalis est: spicâ densâ, breui, in qua flores multi, colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis, & interiore partes obscurioribus copiosis exiguis lineis ornari: formâ galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsūt duæ globosæ, nuclei Nucis Myristicæ magnitudine: adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

Lobel. Obs. Cynosorchis maioris secunda species Aduers. pag. 62. Cynosorchis altera Dodon. Angl. Doggis codded. Alia icon est in Planti-

mi iconibus p.175.hoc titulo, Cynosorchis maioris secunda species: & Cynos. altera Dodon. T.214.

H.Lugd. par. Hist.Lugd.Orchis 1.species Dod.5. Matthioli. Ic.ex Matth.quam non audemus dicere priorem Dod. lib.ſl. nec in post.hist. suspicamur potiùs secundam,cuius descriptionem etiam ponit hist. Lugd.sed malè nostro iudicio ad alteram iconem refert.

Tab.Icon.& Hist.Cynosorchis maior.2.Groß-knabenkraut 2. Et post. Testiculus latifolius 5. Matthioli, Breyt Stendelwurtz. Duas figuras vnius plantæ.

C.B.Phyt.Cynosorchis tertia latifolia hiante cuculo.

Thal.Hercyn. Orchidis Dodonæi secundum genus.

ORCHIS STRATEVMATICA MAIOR.

Descriptio. SVnt & Strateumaticæ vel Anthropinæ dictæ quæ iudicio plurimorū cæteras pulchritudine vincūt:flores vt galeę vel galeati homunculi trūcis duntaxat manibus pedibusque. Prior eminente *caule,folio* amplissimo,id est, lōgo simul & lato, & subrotundo inter initia, *flos* intus candidus, maculis purpureis interstinctus, foris velut fibris purpureis, ac citrinis,impensiùs rubēs: huius prouentus vberior in syluula Floridæ vallis: erūpit mense Decembri, floret à Maii auspiciis ad finem vsque.

Lob.Obs.& Ic.Pl.p.184. Orchis Strateumatica,vel stratiotes maior,siue Militaris C.Gemmæ, quam meritò Basilicam tertiam vocitare licet.

Hist.Lugd.Orchis strateumatica maior Basilica tertia Gemmæ.

Tabern.Ic.& hist.Testiculus 5.militaris Stendelwurtz.

Orchin latifoliam alteram, quæ haud dubiè genus Orchidis amplissimis foliis est,Clusius non modò in siluis Nemethvvivvar oppidi vicinis, sed etiam in Leytano saltu supra Manderstorf obseruabat,foliis quidem magnis & latis, sed infra superiorum amplitudinem, caule penè cubitali,magnis floribus spicatim congestis, eiusdem cum aliarum Orchidum floribus formæ, purpureis maculis aspersis,exalbidâ galdâ flores singulos tegentes,radicibus geminis, crassis, superiore tamen breuioribus.

C.B.err. C.Bauh.Phyt. Orchis 18.bifolia altera Clusio, Orchis latifolia altera. Cur C.Bauh.vocat bifoliam? Clusius non scribit talem esse,quinimò iconem, cui multa folia in post.hist.ponit quæ à Lobelio Strateumatica dicitur: eam autem ipse C. Bauhin.separans à Clusiana latifolia altera facit Orchidum 34.siue militarem maiorem.

ORCHIS STRATEVMATICA MINOR.

COgnatū Strateumaticæ alterum genus (inquit Corn.Gēma,) *folio* quidem lato, sed breuiore,comâ magis propendulâ, propiusque cōfertis floribus, & ad vnum latus nutantibus galeis:color foris ex albo & cæruleo nonnihil cineritio mistus: habet maculas coloris puniceis hi ad nos è montosis & asperis non procul à Bruxellensi ciuitate mittūtur. Flos apprimè venustus vtrique generi,sed inodorus. Descriptio

Lobel.Obs.p.92.& Ic.Pl.p.184.Orchis strateumaticam inot C.Gemmæ. Descriptionem Gemmæ posuimus, quæ respondet nostræ Orchidi galeâ & alis cinereis, pro qua tamen Lobel. etiam videtur habere iconem: diligentiùs hæc hist. examinanda.

Hist.Lugd.Orchis Strateumatica minor Gemmæ.

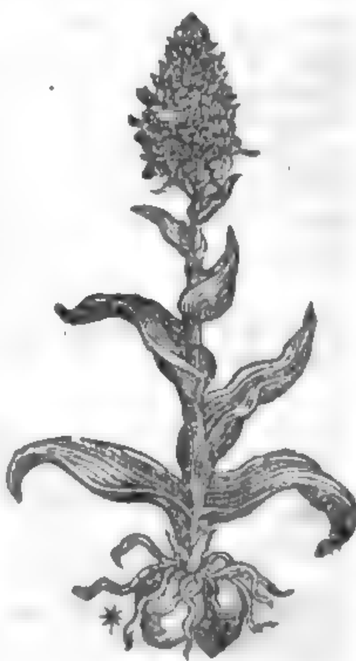
Tabern.Icon.& Hist. Testiculus strateumaticus minor 10.Stendelwurtz.

C.B.Phyt.Orchis 34.siue militaris minor.

Strateumatica folio Lilii-foliis quàm simillima.

Præter iam dictas Strateumaticas, vel Militares, vidit aliquando Corn.Gemma & tertium genus folio lato,Lilii foliis quàmsimilimo,oblongo scilicet,& in mucronem subrotundum desinente, cui flos Lilii lacteus planè columbarum effigiem alis exporrectis pedibusque quàm optimè repræsentans. Gaudet montosis & aridis: floret eodem tempore cum Anthropinis.

CYNOSORCHIS PRIOR DODONÆI.

CYnosorchios prima species, Dodon.hist.ſl. & in fol. *folia* habet lata, pinguia, Lilii foliis propemodū similia: *caulem* pedalem,aut altiorem, angulosum; & in eo *flores* copiosos, spicatim digestos,colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex qui- Descriptio

quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro *radicibus* præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, formâ aliquantulùm oblongi, quorum vnus plenior ac vegetior alter rugosior.

Cynosorchis inquiunt Adu. omniū notissimus magnitudine, in pratis frequentissimus riguis, primò pillularum speciem habet Ellebori erumpentis, vel Colchici, deinde Liliî conuallii aut vulgaris: folia exerit terna aut quaterna, lenta, crassa, & mucore turgentia. Caulem verò sesquipedem longum, glabrum, nitidum, cauum in summo: spicato flore conspicuum, odoratum, purpureum, maculis albicantibus, atque pullis variegatum: radix geminis constat bulbis effigie testiculorum, quos quasi pubes supernè multæ ambiunt fibræ, quibus, non secus atque ipsa planta superior, bulbi alimoniam adipiscuntur, & alternis perennem: alteri nempe iam flaccido & vacuo, altero succedente turgido & succi viscidi limpidi pleno, albuminis Oui, quasi foret semen genitale; magnitudo quanta maioris dactyli, interdum Nucis iuglandis adulto: vieto verò, & rugoso multò minor, & situs inferior. Dulcis sapor, mucagineus, emplasticus, insulsus, odor candidus, pellucidus.

Lobel. Obs. Serapias Diosc. Cornelio Gemmę: siue Basilica Syderites vel Erythræa floris omninò purpurei, & aliarum omnium facilè princeps: Cynosorchis nostra maior p. 62.

Cynosorchis maior. Lobel. & Dod. nec. Icon. à Lob. & Dod. proposita similis admodū est Cynosorchi maiori alteri Lobelii & Cynosorchi tertio Clusii: neuter tamen certum aliquod discrimen tradere videtur: Lectorum præterea erit perquirere an hæc ab aliquo alio Botanico tradatur descriptione vel icone.

Hist. Lugd. Cynosorchis maior 5. Lob. Serapias Diosc. Gemmæ.

Tabern. Ic. & H. Cynosorchis maior. 3. Groß knabenkraut: Icon eadem cum Dodonæo & Lob. descriptio autem diuersa à Dodonęi descriptione, quam Tabern. posuit pro suo Cynosorchide priore, vt dictum.

C. B. Phyt. Cynosorchis 2. latifolia, altera Lilii folia.

Thal. Harc. Orchidis Dodonæi primùm genus. Eiusdem alia species foliis quatuor vel quinque multò longioribus, dodrantalibus.

ORCHIS ORNITHOPHORA FOLIO MACULOSO Lob. Ic. Plant. p. 183. Teut. 219.

ORchios Ornithophoræ foliis maculosis C. Gemmæ sunt, teste Lob. Obs. differentiæ accidentales plurimæ. *Floribus*: purpureis, purpurascentibus, albis. *Foliis*: prægrandibus, paruis, oualis figuræ, ex lato in acutum desinentibus, ex acuto in amplum & rotundum.

Tempus. Floret medio Aprilis ferè, & quandoque sub initium Aprilis vel finem Martii mensis.

Hist. Lugd. Orchis Ornithophora, foliis maculosis, Gemmæ.

Tabern. Hist. & Ic. Testiculus 15. Ornithophorus satis latis foliis, striatis, valdè maculatis, diuersorum colorum floribus, purpureis, albis, & ex purpureo pallido. Testiculus vulpinus, Fuchs-hödlein. Folia lata cum neruis apparentibus, multis maculis aspersa, flores aui volanti similes, purpurei.

Lectores considerent, an duæ icones & descriptiones vnius plantæ: non videmus occasionem cur Compilator separarit capite.

C. Bauh. Phyt. Orchis 31. de quâ Lobelius.

ORCHIS MAGNA LATIS FOLIIS, GALEA fusca vel nigricante.

Descriptio. FOlia habet quatuor aut quinque, magna, Liliacea, palmaria, & sesquipalmaria, vncias circiter tres lata, striata, nitida, & præter hæc duorum foliorum in terra rudimēta: *caulis* striatus, sesquicubitalis, superiora versus purpurascens: in quo *florum* thyrsus mauiscutorum, galeâ breui atropurreâ striata, quibus apprimuntur binæ alæ concolores, calcari paruo, ad pediculum longiusculum contortum angulosúmque appresso: ex pediculo pendet labellum exuuias martis aut zebellini expansas, egregiè exprimens, vnà cum cruscuIis & cauda aduersa parte ex albo purpurascens: intima floris penetralia rubro candidóque variata sunt: *odor* leuis non ingratus: *sapor* viscidus insuauis.

Hanc obseruauimus in Ducatu Wirtembergico cum contenderemus per montem ex vrbe Dornstet ad vrbem Nagel, florentem mēsis Maii medio.

Icon quam proponimus ex iis quas sculptas emimus quod radices & folia attinet, non malè conuenit plantæ descriptæ, verùm flores non placent: considerandum an ab aliis Botanicis sit descripta.

ORCHIS ALIVS PVRPVREVS, ALIVS ex roseo candidus Trago siue quartus.

Satyrion primum Diosc. Trago.

Testiculus 4. purpureus alius roseo candidus.

ORchidis hæc icon quò sit referenda considerandum, nos iam sculptam emimus; huic ferè similis est apud Tragum, cui titulus Satyrion primum Dioscoridis, das 4. Stendelwurtz Mennlin. Eidem Trago est alia icon cui titulus, Cynosorchis mas quarto loco descripta. Hæc icon accedit ad iconem à Trago inscriptam, Satyrion mas quorundam, de qua egimus sub titulo Orchidis galea & alis cinereis.

Tragus autem sic describit: Quartus Testiculus duum est generum si florem, quem alius purpureum prorsus, alius verò ex roseo candidum, purpureisque ac exiguis maculis notatum profert, consideres. Planta est omni ex parte satis magna, cuius viridia & mollia folia Lilium ferè referunt: Radices illius quæ succulentæ sunt & dulces binis oblongis auicularum ouis, aut veteris galli gallinacei testiculis, conferri possunt.

Considerandum an alius quispiam botanicus huius Testiculi meminerit, & inquirendum an Tragus fortè intellexerit Orchion maiorem totum purpureum, licèt nostra icon ac etiam icones ambæ Tragi minùs respondere videantur.

CYNOSORCHIS DELPHINIA MACVlosis foliis flore purpuro-violaceo.

CYnosorchis Delphinia Lobel. Icon. Pl. p. 174. sessilibus est & maculosis, obtusioribusque *foliis: flore* purpuro-violaceo; *caule* sesquicubitali maiusculo, oliuari gemino bulbo T. 214. Vide H. Belg. Lob. p. 214.

C. B. Phyt. Testiculus 8. morionis foliis sessilibus maculatis.

Icon nostra ex emptitiis an conueniat considerandum.

CYNOSORCHIS MINIMIS SECVNDVM caulem maculosis foliis, floribus purpureis.

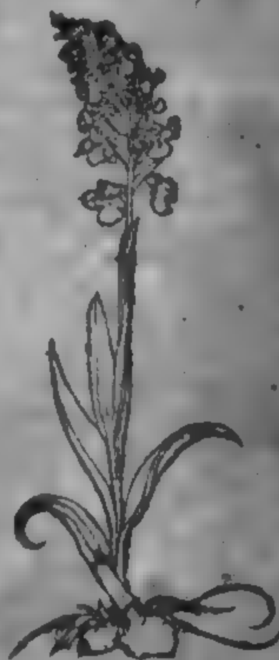

Descript.

CYnosorchis. Lob. Ic. Pl. minimis & secundum caulem pedalem maculosis *foliis* : *floribus* purpureis, Lob. Ic. Plant. p. 175. Teut. 214.

C. Bauh. Phyt. Testiculus 7. morionis minor foliis maculatis.

ORCHIS MAIOR TOTA purpurea non maculata.

GEmino bulbo magno donata est hæc Orchis, altero oblongo : *folia* quaterna aut sena, longa, lata, læuia, splendentia: *caulis* dodrantalis & cubitalis crassus, in summitate purpurascens: *flores* confertim multi purpurei, & interdum albicantes, odore ferè nullo: *labello* tripartito, medio segmento protensiore, raris punctis purpureis in viridi albicantéue notato, alis foris intusque purpureis, calcari satis longo purpurante. Hæc etiam folio maculato reperitur de qua antè.

Fuchs. mi.

Fuchs. Orchis fœmina minor, Icon. p. 119. Orchis foemina altera, Gd. ntal knabenkraut weible das ander, Minor est vt figura demonstrat. Non placet Fuchsium iconem 4. loco ponere nec demonstrare quâ in re ea Orchis differat à præcedentibus, quæ nostro iudicio non erat separanda à secunda siue maculata Orchide.

Dodon. Gall. Orchios 4. genus, *Second couillon de chien femelle*, valdè simile foliis secundo (nobis dicto, Orchis maior tota purpurea folio maculato:) flores carnei coloris cū maculis paruis fuscis (*brunes*:) Radices rotundæ, sublongæ, similes ouis auium, minores radicibus secundi. Dodon. Iconem Fuchsii habet, an eandem plantam quam nos intelligat affirmare non possumus.

Mat-

Matthiolus multos Testiculos describit, sed tantùm icones proponit, & primo loco in vna tabella duas quæ differre videntur, quò autem referendæ, nobis certè incertum, si licet coniecturari, accedere videtur vna ad Fuchsianam antè dictam: De altera icone eiusdem tabellæ vix habemus quod dicamus, conferatur tamen cum Cynosorchide tertio Dodonæi.

Hist. Lugd. Icones Matthioli duas in vna tabella proponit sub hoc titulo: Orchis 4. & quinta Dodonæi 1. Matth.

Tabern. icon. & Hist. Cynosorchis maior prima Groß knabenkraut / describitur à Dodonæo & Matthiolo foliis latis pinguibus, Liliorum foliis valdè similibus: caule anguloso palmum alto vel paulò maiore: flores spicæ modo purpurei, galeam apertam referentes, labrum inferius punctis purpureis notatum: radix constat duobus globulis. Icon descripta est ex Matthiolo. descriptio autem ex Dodonæo de floribus (nulla icon) sed diuersa à Matthiolo: Descriptionem Dodonæi conuenire cum icone Matthioli dicere non audemus, nec etiam scimus an extet Orchis caule anguloso.

Item: Testiculus vulpinus 3. Fuchshödlein. Compil. ponit iconem valdè foliosam per totum caulem (qualem habet Matthiol. sub prima Testiculorum specie) hanc non describit, ea enim descriptio quæ est tertio loco non pertinet ad Orchidê cui numerus tertius ascriptus: Iconum p. 665. pro testiculo 12. posuit iconem (sine descriptione) folioso admodum caule.

Casp. Bauhin Phyt. Testiculus 6. morionis fœmina alter.

Locus & tempus. Hanc Orchin florentem Aprili in pratis obseruaui propè Massouium Abbatiam: & prope *pont de Roide* Burgundiæ, præcedentem folio maculato, & non maculato, de quâ hoc capite: vt & hanc cum sequenti in eodem prato. Maculatam collectam in monte *Bar* transtuli in hortum Ill. E.C. Circa Mombelgardum & Beffordiam, circa dumeta floret adhuc Maio.

ORCHIS ORNITHOPHORA FLORE colore herbaceo.

Descriptio. IAm & quinta (inquit Dodon.) Cynosorchios quædam species reperitur *foliis*, vti secûdus (nobis dictus Orchis galea & alis cinereis) canis testiculus: *caule* pedali: *spica* longa: *floribus* colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ similè dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum.

Dodonæus omissa icone & descriptione quam habebat in hist. Gal. pro quinta, aliam in histor. stor. ponit, cui in fol. iconem addit plurimùm differentem, de qua Lobel. Ic. Pl. pag. 182. Teut. 219.

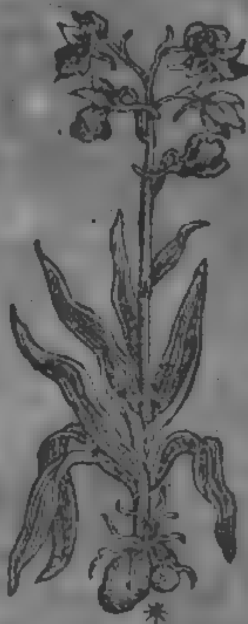
Et Obs. Orchis Ornithophora, vel Ornithes folio læui C. Gemmæ. Testiculus noster papilionis alas expansas referens, Adu. p. 62.

An Lob. Adu. p. 63. Testiculus vulpinus foliis latiusculis & toto caule appressis, floribus Papiliones volantes, alisue passis se librantes æmulantibus.

Hist. Lugd. Orchidis Dodonæo quinta quædã species reperitur: floribus caule herbaceo subvirentibus &c. Pro hoc quinto Orchide fortè malè posuit Hist. Iconem Matth. primam quam postea Iconem Lobelii & Dodonæi ponat sub titulo hoc: Orchis Ornithophora folio læui, Gêmę.

Casp. Bauh. Phyt. Orchis 30. spicâ ex herbaceo subuirente.

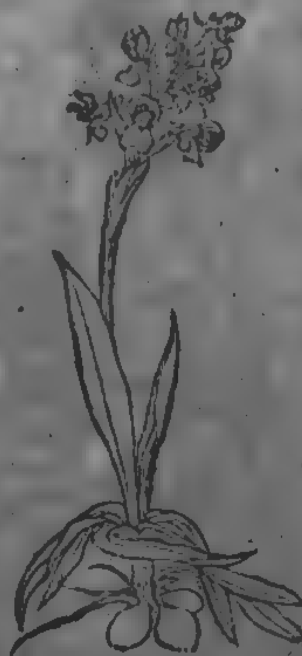
ORCHIS ORNITHOPHORA CANDIDA.

PLant Icon. p. 183. Ornithophora candida Teut. 219. Vide h. Belg Lobel.

C. Bauhin. Phyt. Orchis 31.

ORCHIS MINOR PVRPVREA ET ALIorum colorum cum alis virentibus.

Descriptio. R*Adix* in testes duos rotũdos, alterum superiorem, alterum inferiorem, diuisa, cum fibris aliquot adnatis: *folia* octo aut vndecim nonnullis, magna, duas vncias aut paulò plus lõga, angusta: *caulis* palmum aut sesquipalmum altus vel altior: *Flores* suaueolentes, vnà facie se pãdentes, rubentes, labello latiore, quàm præcedens, fimbriato, calcari etiam breuiore, saturatioribus punctis puniceis in albo carneóue distincti: *alæ* media parte virentes, magis tamen intus quàm foris

... rubentes, striati, singulorum florum pediculo appositum fertum purpurascens.

In hoc genere duplex florum varietas reperitur præter iam dictam: vni enim labellum albicat, ex punctulis purpureis habens, purpura fugiente punctatum, per reliqua cùm iam descripta conueniens: alteri flos totus cum calcari albet, nonnihil ad luteum inclinans: alas cum superposito folio striæ virides percurrunt; folium quoque floris pediculo appositum virescit. Hæc Orchis multùm ludit magnitudine & colore.

Orchis Serapias Triorchis. Triorchis mas.

Fuchs. Hist. ὄρχις σεραπιὰς aut τριόρχις, Paulo & Aetio testibus, Græcis dicitur: *Serapias* Latinis: Germ. Ragwürtz/ Gall. *Satyrium à trois couillons.* Triorchis Serapias mas. Triorchis manifesto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, sed tribus testiculatis radicibus in terra nitatur. Quo facilè à prioribus discriminatur Orchidibus. Item Ic. Triorchis mas minor. *Fuchsius* ponit descriptionem Diosc. pro sua, non demonstrans esse Diosc. quod non parum displicet. Si Orchis de qua hic agimus reperitur cum tribus bulbulis siue testiculis, id euenit propter iuniorem plantam adiunctam & primùm prouenientē.

Fuchs. not.

Dodon. reprehs.

Displicet & Dodon. qui in hist. Gall. huic Orchidi, in sua descriptione tribuit tres bulbos, licèt non viderit, quod patet ex lib. eius florum & postrema historia, vbi scribit in nulla Orchide nō contigisse plures videre quàm duos bulbos.

Matth. in Diosc. quarto loco Testiculi species: In epit. pro tertio sine descriptione. In histor. Germ. pro secundo.

Poterit considerari icon Cynosorchis morionis fœminæ Dodon. & Lobelij de qua antè: quæ videtur exprimere Orchidem de qua hoc loco agimus, multa respondent, eadem est etiam in Hist. Lugd. vt antè dictum.

An Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis morio 1. Gesprengt Knabenkraut: Hæc postrema Cynosorchis habet folia læuia, angusta, striata, similia angustæ Plantagini. Flores valdè expansi, retrò pēdet veluti corniculum: eis foliola quædam auriculis Morionis similia. Icon Tabern. eadem est cum icone Cynosorchios Morionis fœminæ Lobelii in Obs. & Icon. Plant. de qua antè proximo titulo egimus.

Tabern. icon & hist. Triorchis mas minor Klein Ragwürtz Männlein Icon modò dicta est ex Fuchsianis, qualis nostra, cuius descriptionem non ponit, & non benè separat capite proprio ab aliis Orchidibus: nullam ponit descriptionem conuenientem.

An Clus. in Pann. & hist. post. hanc tradit, cùm scribit: Orchis colore vario, siue quinta, quatuor aut plura habet folia, summa tellure iacentia, Belgicæ Orchidis quæ passim in pratis maturè purpureum florem fert, similia, sed nullis maculis aspersa: caulem palmarem, aliquot minoribus foliis septum: cuius summum, multi flores, exigua galeà duobus foliolis constante, tribúsque aliis foliolis galeam ambientibus, latiore barbà propendente, & obtusiore calcari præditi, & in spicam nascentes exornant, coloris aut purpurei Saturatioris, aut dilutioris, aut ferè carnei, atque etiam omninò albi, barbà tamen plerumque vel exiguis, vel maioribus maculis saturè purpurascentibus aspersà, interdum etiam prorsus nullis, præsertim in lacteis floribus: semen vt in reliquis contortis vasculis continetur: geminas radices, vnam superioris anni flaccidiorem, alteram recentiorem, succulentam, tegunt multæ candidæ crassiusculæ fibræ. Inueniuntur passim in pratis Viennæ vicinis.

Clusius pro sua Orchide quinta, ponit iconem Testiculi morionis maris Dodon. Hist. fl. & postremæ, siue Lob. Obs. & Ic. Pl. Cynosorchidis morionis cui folia maculata: Considerandum an sit eadem cum nostra purpurea minore, cui alæ virentes, quamuis C. Bauh. separet.

C. Bauh. Phyt. Testiculus 9. morionis foliis sessilibus non maculatis. Orchis colore vario Clusii. Testiculus 5. morionis fœmina Matthiolo Icon. p. 559. Testiculi species tertia. Lob. Cynosorchis morio fœmina.

Hunc Orchin minorem cum præcedenti maiore obseruauimus florentem ex primis Aprili in pratis humidis circa Montbelgardum: & propè Moruillars flore albo & cæruleo & albido, hos etiam florentes Maio circa Montbelgardum transtuli in hortum Ill. E. C. Est ex primis speciebus Orchis vere florentibus, ac cum magno toto purpureo floret: Geneuæ quoque obseruauimus.

Locus & Tempus.

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS tertius Dodon. Lobel. maior alter.

NOs Iconem quam hic ponimus cum aliis sculptam emimus, de qua Fuchs. icon. p. 318. Orchis fœmina angustifolia. Schmal knabenkraut. In hist. Orchis fœmina maior, vt pictura satis demonstrat. Fuchsius iconem ponit tertio loco, sine vlla descriptione, non demōstrans qua in re ab aliis differat.

Dodon. Gal. Orchios tertiū genus, *premier couillon de chien femelle*, magna & lata habet *folia*, Liliorum foliis penè similia: *flores* cærulei [*perses*:] *radices* rotundæ & sublongæ forma Ouorum, quarum superior rotunda & parua, inferior nonnihil longior & crassior, vtraque saporis valdè dulcis. Dodonæus iconem Fuchsianam habet in sua hist. Gall. Quo nomine tradat in hist. fl. c. 61. asserere non audemus, nullam ibi figuram habet, considerandum an describat his: Tertia Cynosorchios species folia edit angusta &c. Dodonæus in fol. eandem historiam habet & iconem, quam inscripsit Cynosorchis tertius. Hæc autem Icon est apud Lobel. Obs. p. 89. cum hac inscriptione Serapias Diosc. secunda C. Gemmæ, &c. Icon postr. Dodon. & Lobelii tantam habet similitudinem cum Cynosorchide maiore Lobelii & priore Dodon. in post. hist. vt insigne aliquod discrimen statuere non possimus.

Hist. Lugd. Serapias Dioscor. 2. Gemmæ. Orchis Batrachica altera, Cynosorchis altera maior Lob.

Hist.

Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis maior 4. Groß knabenkraut. Icon Tab. est eadem quæ Lobelii & Dodonæi in post. hist. sed sine descriptione.

C. B. Phyt. Cynosorchis 1. latifolia floribus puniceis intus albicantibus.

ORCHIS MAIOR TOTA PVRPVREA maculoso folio.

ORchis maior tota purpurea *folio* maculoso, qua in re differat deptis maculis nigris in foliis considerandum ab ea quam maiorem totam purpuream non maculatam diximus: dicitur Fuchs. Icon. & hist. Orchis mas angustifolia, Schmal knabenkraut Mennle / Alterum genus angustioribus foliis quàm Orchis mas latifolia, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat.

An Trago Cynosorchis mas, Testiculus quartus duûm generum, de quo paulò antè scripsimus, alius roseo candidus.

Matth. Testiculi penultima figura ex Fuchsio sine descriptione. Figuræ tamen ex Plantino meliùs placent quàm Fuchsii quas hic habemus.

Hist. Lugd. Iconem habet ex Matthiolo cum hac inscriptione, Testiculus morionis mas Dodonæi, ibidem descriptio ex Dod. de floribus: additque, Orchios secundum genus facit Dod. Matt. Testiculum quartum.

Apud Dodon. Gall. Icon Fuchsiana: Orchios secundum genus primo (siue ei cui galea & alæ ferè cinerea) nonnihil simile, foliis tamen angustioribus, tenerioribus, cum maculis nigricantibus: Flores modò cærulei obscuri (*pers obscur*,) modò niuei candoris, Radices oliuarum modo rotundæ: vna noua & plena, altera fungosa rugosa & flaccida. Idem hist. fl. & in fol. Testiculus Morionis mas, cui folia sunt quinque, aut sex, longa, lata, læuia, Lilii foliis similia, quædam minora, superiùs maculis aliquot subnigricantibus signata: quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posteriùs corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regii floris: anteriùs verò cucullum aur culatū & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiusdam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola, quæ à lateribus surgunt, auriculas: quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli nucleo Nucis Myristicę similes, supra quos fibræ exeunt. Si Dodon. eandem quam nos intelligit, considerandum an icon benè respondeat.

Testiculus Morionis mas.

Tab. Hist. & Ic. Cynosorchis maculata Marienträher Männlein. Cynosorchis morio mas, Gesprengt knabenkraut: Quintæ speciei folia sunt crassa & lata, multis maculis aspersa. Flores prioribus similes, coloris nonnihil viridis, huic similis sexta foliis maculatis: quæ maculæ sunt ex nigro viretes, flores albi & purpurei grati odoris, similes capitiis Stultorum. Icon prior Tabern. accedit ad iconem Matthioli, secunda ad iconem Dodonæi: quas autem plantas intelligat non asserimus adhuc.

C. B. Phyt. Testiculus 4. morionis mas foliis maculatis.

Orchis fœtidissima Clusii.

Similem quintæ (Orchidi colore vario) obseruabam [inquit Clusius in Pannon. & Hist. post.] in pratis vrbi Londinensi in Anglia proximis, vbi etiam eruebam grandiore paulò florum purpureorum spicâ teterrimi fœtoris.

Casp. Bauh. Phyt. Orchis 13. fœditissima Clusii.

ORCHIDIS GENVS PARVVM FLORE prorsus purpureo odoris suauissimi.

QVintum Testiculi genus Trago bipartitum est, vtrumque *folio* vestitum Lilio simili: *Flore* emicans purpureo prorsus, nec enim illas ostendit lituras, eóque instar frumentorum in spicam desinente cacumen: quod in hoc genere minimum existit suauissimo cómendatur odore, & ad Gariophyllæam accedente. Nascitur vtrumque in asperis plerumque montibus subter Iuniperos, terra forti & alba gaudens. Orchis quinta odorata, Das 5. wolriechend Margendrehen.

Gariophyllus odor.

Tragus propriam huius habet iconem: considerandum an icon nostra ex emptitiis pro ea poni possit, vel an aliquam potiùs denotet Orchidem.

Perpendendum etiam an à Clusio in post. hist. sic tradatur: Orchidis genus elegantissimum siue tertium binis crassis bulbis prædituum, vno succi pleno, altero flaccidiore, quod in Orchidibus vulgare est: foliis longis, angustis: caule interdum pedali, spicâ florum elegante, odoratâ, quorum galeola obscura purpura nitet, hiatus cum propendente labro candicant, purpureisque maculis insigniuntur. Inuenitur in pratis Nemeth-vyyvar Dn. de Batthyan vicinis, supra Rabam & inter flumina Muram & Drauum.

C. Bahin. Phyt. Orchis decimaquinta obscurè purpurea.

ORCHIS MINOR FOLIIS TENVIORIBUS reflexis flore punicante.

Orchidis minor species Thalii, *foliis* est tenuioribus in terrá reflexis, quinis, senis, septenisue: *cauliculo* breui, digitali, quandoque dodrantali, tenui, spicâ breuior florum punicantium pauciorum. Nascitur locis apricis circa Gerenrodam.

ORCHIS PARVO FLORE RVBRO siue phœniceo.

Descrip. ORchis hæc palmo maior *foliis* pluribus non magnis, *caulem* multùm amplexātibus: *floribus* veluti in spica sexcunciali longa, & penè vnciali lata, paruis, rubris, & penè vnius coloris: an fortè Testiculus morio tertius Dodonæi?

Icones supra posita. Icon quam posuimus est ex iis quas emimus, quę aliquatenus exprimit nostram plantam.

Considerandum an de hac scribat Clus. H. post. Orchis 2. cui folia sunt plura, quàm latifoliæ alteri, angustiora: caulis gracilior, pedalis, flores rubri pulcherrimi, quales ferè in Belgico illo Orchidis genere videre memini, quod è pratis Louanio vicinis eruabatur. Crescit in eodem iugo Greben ponę arcem, & plerisque gramineis locis, inter flumina Muram & Drauū, tum apud Sackturnye Ill. Comitis de Zrinio arcé. Tradidit autē hanc priùs iisdem planè verbis in Pannon. sub hoc titulo; Orchis flore rubro elegantissimo.

C.B.Phyt. Orchis 19. flore rubro elegantissimo rubro. Montbelg. mense Iunio florētem vidi.

TRAGORCHIS MINOR FLORE fuliginoso.

LOb. obs. p. 90. & Ic. Pl. p. 177. Tragorchis minor & verior C. Gemmæ, siue Coriosmites, vel coriophora flore instar cimicū: *Flore* est fuliginoso, figura, color & odor Cimicis, *foliū* non absimile minori Delphinio Satyrisco: gaudet irriguis: floret cum Delphiniis.

H. Lugd. Tragorchis minor & verior Gemmæ.

C.B.Phyt. Test. 16. siue hircinus minor.

Tab. Ic. Testiculus hircinus 3. minor, Klein Bocksbödle. Icon quam his posuimus an respondere possit Tragorchi minori considerandum.

ORCHIS BATAVICA

DOdrātali assurgit *caule*, quem terna aut quaterna ambiūt angusta folia: summus *caulis* sustinet breuiorē spicam florum elegātis interiùs rubri coloris: trifido labro propendente.

Orchis 6. siue Batauica (Clus. Pann. & H. post.) ingrati odoris est, quam nō ineptè Tragorchin minorem nuncupari posse censet Io. Hoghelādius. Rara inuentu crescit in marinis aggeribus, interdum etiam reperitur circa Hagam Hollandiæ. In hortos autem translata, latiùs explicat florum comam, in metæ quasi formam desinentem.

ICONES ORCHIDVM QVARVMDAM.

Descriptio ICones propositæ, sunt ex iis quas sculptas emimus, considerādum an sint plantarum diuersarum à iam traditis: insignis enim varietas est Orchidū. Sunt nobis sanè aliquot Orchidū differētię, quas accepim⁹, Argentinā à Do. Vldario Chelio insigni Medico ex plantis vt existimamus Dj. Aggerii stirpium diligentissimi inuestigatoris, ac ab aliis, quas describere nūc non valemus, nec pingere lubet, quia nihil certi proponere possumus, ac ignoramus vbi collectæ, & an sint iam descriptæ.

ORCHIS

ORCHIS MINOR ANGVSTIFOLIVS IN suprema parte longis foliis.

TEsticuli 16. minoris (Klein Knabenkraut) Tabern. more solito nullam exhibet descriptionem. Si Icon ad plantam facta, notabile est Orchis genus, in eo differens à cæteris, quòd folia superiora iuxta flores sint longa, cùm aliis sint breuia.

C.B.Phyt.Orchis 29. Tab. 16. minor.

ORCHIS PARVIS FLORIBVS, MVLTIS punctis notatis, An Clusio Orchis Pannon. 4.

Descriptio.

BVlborum altero oliuari, altero rotundiori fibræ adnascuntur vt in cæteris: *caulis* sesquipalmaris & dodrantalis, cui circúiecta folia quina septenáque, sesquiunciali latitudine, longitudine palmari, quorum aliqua repanda, alia caulem inuoluunt: *flores* in spicam satis breué confertim digesti, ferrugineum conum in fastigio caulis antequam explicentur æmulantes, odore melleo: flores singulares exigui, calcari herbido breuissimo, galea ferruginea, alis vel totis herbidis, vel ex dimidio purpurantibus, intus rubro punctatis: *labellum* simile quodammodò animalculo quadrupedi tripartito vel quadripartito, alato, foris penitus albicante, intus creberrimis punctis saturatè purpureis notato: apicibus in rictu luteis.

An Trago, Tertium peculiare quoddam Satyrii genus, caulem proferens teretem & mollé: folia Lilio similia: radices gemellæ & rotundæ, exiguæ, flore copioso, ac racemi instar coacto, foris spadiceo, intus verò candido & minutissimis maculis asperso plenum. Gaudet humo argillosa nascitúrque tam in pratis quàm montibus. Proinde Iunio mense florere incipit.

Tem. descr.

Nos iconem Fuchsianam proponimus [quæ non placet] de qua ille Icon. p. 320. Orchis angustifolia fœmina tertia; Schmal knabenkraut weible das dritt. Verùm quam Orchidem intellexit Fuchsius proposita icone perquirendum, quandoquidem nihil annotauit præter nomina.

Dodon. in hist. Gall. Iconem Fuchsii habet sub hoc titulo Orchios quintum genus, *le tiers couillon de chien femelle*: Valde simile est foliis secundo (quod vocamus Orchin purpuream maiorem maculatam,) flores parui, simul conglomerati, externè coloris Castanearum, internè albi, plurimis maculis notati: radices duæ similes duabus Nucibus longis & rotundis, vna minor alterâ.

Dodon. in Hist. fl. & in fol. omisit hanc historiam & iconem, quasi de planta incognita & quę non extaret olim scripsisset.

Clus. Pann. & Hist. post. sic describere videtur: Quina aut sena sunt Orchidi quartæ folia: spicâ elegantium pusillorum florum purpurascéte galeâ rectorum, prominulo labro & in quatuor barbulas diuiso, albo, purpureis punctis distincto, paruo calcari à tergo prominente, tenuis odoris; sub quo, vt in reliquis Orchidibus torosum & contortum est capitulum exiguum semen scobis instar continens: geminas radices habet testiculorum modo efformatas, vnam plenam, alteram marcidam, supra quas ex imo caule ortæ fibræ expanduntur. Nascitur ad montis Glesenteld imminentis radices, binis supra Neapolim Austriç miliaribus, abundantiùs tamen in montium tenui gramine sectorum decliuitatibus, supra Radaun, Medeling, Baden, & plerisque aliis editioribus siccioribúsque locis Viennæ vicinis. Illi similem eruebam montibus Greben proximis, sed longè ampliorem, crassioréque & longiore spicâ præditam. Locus.

Icon quæ proponitur ab Hist. L. sub Orchide quinta Dodonæi exhibita est à Dodonæo vti dictum, & Fuchsio. Verùm an ei conueniat descriptio apposita ex libro florum pro Tertia Cynosorchidis specie, considerandum: quia Dodonæus in fol. pro ea longè aliam iconem proponit, nec scimus an descriptio ex libro florum Dodon. ei iconi quam nos etiam habemus respondeat.

An Camer. hort. Orchis minor. Cynosorchis. Testiculus canis minor flore guttato sanguineo. Locus tempus.

Circa Montbelg. abundat ac floret Maio: Geneuæ Obseruaui florentem Maio: Frater Casp. B. misit collectam in pratis propè Dornacum.

ORCHIS ROTVNDVS DALECHAMPII.

Descriptio.

EST nobis inter plantas nostras siccas Orchis rotundus Dalechampii cognominatus: quem Hist. Lugd. sic describit: *radice* constat gemina, testiculis simili, carnosa, supernè fibrata: *caule* vnico, cubitali, rotundo: *foliis* ad summum tribus vel quatuor, latis, venosis; pallidis, Arundinis in-

dus Dodon.Matth.Testiculus secundus. Sub dicto titulo Hist.Lugd.est icon & ex Fuchsio. Est & alia eiusdem plantæ sub titulo, Orchidis 2.species, est & Orchis Spherodes Gemmæ.

Tabern.Icon.& hist. Testiculus 7. Sphegodes Stendelwurtz. Testiculus vulpinus 2. fuchshödlein. In descript.3. Folia quinque aut sex striata latiuscula, Plantagini angustifoliæ nonnihil similia, quædam reflexa, caulis palmaris, cum florib⁹ quinq; vel sex, qui foliolis aliquot cōstat, in quib. partes inferiores habent aliquid nigri, quod refert imperfectam apim. *Non placet* Compilatorem ponere Testiculum modò ab eo descriptum, capite diuerso à Sphegode, quem non descripsit: si enim hic non idem, saltem erit valdè similis. Huc etiam referendam censemus ineptā figuram cum flore quadripartito sine descriptione Tabernæ iconum & Hist. cui titulus Triorchis fœmina, Ragwurtz weiblein.

Casp.Bauhin. Phyt. Orchis 23. Fucum referēs maior, foliolis superioribus candidis & purpurascentibus.

Montbelgardi abundat florens Maio, etiam in horto Ill.P.C.

ORCHIS MELITTIAS.

Lob. Obs. & Icon. Plant.pag.180. Orchis Melittias, siue Apis cadauerulum exprimens Belg. Bienn Teut.217.

Hist. Lugd. Orchis Melittias Gemmæ, quæ videtur referre Orchin Serapiā Dod. in hist. stirp. Gall.

Tab. Hist. & Icō. Orchis Melittias, Biē blumlick Gylwurtz.

Casp.Bauh. Orchis 24. Fucum referens minor foliolis subuirentibus: vel Orchis apem referēs. Orchis 6.& Satyrium alterum Diosc. Trago: Orchis Melittias Lobelio.

Orchidis tertiæ Tragi meminibus nomini Orchidis Fucifloris, vbi eius descriptionem proposuimus, consideretur an & icon: perpendendum etiam an nostra icon ex empritiis eo referenda, vel eadem cum præcedenti ad strigosiorem plantam minùs concinnè pictam.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS SPHEgodes hirsuto flore.

Galeam alásque expandit virentes, tristioriq; & obsoletiore fuliginoso colore fucum potiùs aut vespam quàm apem præfert: *folium* infimum hirsutum, quod pro labello est, in quo nō lutearum linearum, vt in illa, discursus vllus conspicitur, sed solum modò liuidæ duæ reliquo folio læuiores, depressioresque transuersa lineola coniunctæ H. maiusculam Romanorum essormant: aliàs verò duobus locis coëuntes insulam Ouali figura, lignosam hirsutámque circumscribunt.

Plant.Ic.pag. 180. Testiculus Vulpinus secundus sphegodes Teut. 217. Lobel. Obs.p.88. nomine Testiculi vulpini aliam posuit iconem, quæ apud Dod. in h. postrema est nomine Orchidis Serapiadis secundi minoris.

C.Bauh. Phyt. Orchis 25. Fucū ferens tertia.

ORCHIS MYODES GALEA ET ALIS herbidis: & Orchis Serapias tertius Dodon.& Myodes.1. Lobelio.

Folia tria, quatuor aut quinque, vnciam lata nonnunquam angustiora, longitudine circiter palmari: *caulis* tenuis, palmaris, bipalmaris & maior: *flores* sustinet ex pediculo surrecto, ventrioso; cui appositum folium ad ipsius floris cacumē vsque pertingens, raros, nullo calcari: *galea & alis* colore herbaceo, reliqua parte muscæ corpusculum affabrè exprimente, prona parte albida ofis ferrugineis, supinā verò colore fuliginoso, Zonā subcærulea septum cingente, in rictu geminis corniculis stipato *apices* lutei occuluntur.

Lobel.Adu.pag.62. Testiculus Vulpinus floribus muscam, sed colore rubigineo obsoletóque & inamæna fuscedine purpurascente Fucum exprimētibus. Considerandum an hæc conueniat cum icone sequenti de qua Lobel. Ic. pag. 181. Item Obs.Orchis myodes prima C.Gemmæ, floribus muscam exprimens.

Hist.Lugd. Triorchis Serapias tertius Dodonæi. Malè impositus titulus Triorchidis, cùm Dodonæus dicat duos testiculos non tres visos. Hist.præterea ait: Orchis myodes prima Gem-

mæ videtur referre Orchim Serapiam fœminam Dodon. in hist. stirp. (Gall.) Conferenti non videtur nobis respondere.

Tab. err. Tabern. icon. & Hist. Testiculus muscarius 1. Stendelwurtz. Icon est eadem cum Lobeliana: verùm nescimus cur Compilator hunc testiculum & cæteros separet capite proprio.

C. Bauh. Phyt. Orchis 26. muscæ corpus referens.

Circa Montbelgardum abundat florens Maio.

ORCHIS MYODES FLORE grandiusculo.

Lobel. Obs. & Ic. Plant. p. 182. Teut. 129. Orchis Myodes altera C. Gemmę folio læuiore & flore grandiusculo. An Lob. & Pena Aduers. vulpinus testiculus foliis Plantagineis, venosis, reflexis, &c.

Hist. Lugd. Orchis Myodes altera Gemmæ.

Tabern. Hist. & Icon. Testiculus muscarius quartus Stendelwurtz.

C. Bauh. Phyt. Orchis 28. muscam referens maior.

ORCHIS MYODES LVTEA.

Qvadruplicem vulpinum testiculum meminerūt Lobel. & Pena floribus quæsitum: Papilionis nempe, Fuci, Muscæ, postremi è colore qui luteus totus & cæteris rarior multò nec descriptus. Eruerunt hunc Norbonæ æstuosis & aridis sterilibus, decliuibus inter Cistum marem & Ilicem Cocciferam, atque in herbidis Gramuntiæ siluæ vicinis.

Lobel. in Obs. habet iconem multis annis antè à Dodonæo de flor. exibitam pro Orchide Serapiade tertio, ea omissa est à Lobelio inter icones Plantini: nescimus igitur an Lobelius benè posuerit Dodonæi iconem pro sua Orchide lutea: Dodonæus non tribuit suæ Orchidi florem luteum: An conuenire possit ea quam hic posuimus dubitamus, nos eam cum cæteris iam sculptis emimus. Apud Plan. Ic. p. 181. alia icon est non parum diuersa à Dodonæi & nostra cum hac inscriptione: Vulpinus testiculus siue Orchis Myodes lutea Narbonensis congener cum minimo Testiculo Vulpino, floribus muscam colore & effigie præ se ferentibus, Teut. 218. In hoc titulo nos non intelligimus quid luteum dicat; & muscam colore præ se ferre, muscæ enim vulgares non sunt luteæ.

Locus. Obseruauit Dalechampius apud Hist. Lugd. in editis montibus Orchios genus humile, rarum flore luteo, tribus aut quatuor foliolis constans, cæterà vulgò cognitis simile, propè oppidum Monspelio vicinum Veganium nominatum, id genus nascitur.

Tabern. Hist. & Icon. Testiculus muscarius 3. luteus, Geel Stendelwurtz. Tabern. imitatus est Lob. assumpsit figuram Dodonæi, an bene iudicent alii.

C. Bauh. Phyt. Orchis 2. muscam referens Lutea Lob. icon. p. 181. Vulpinus Testiculus Myodes luteus Norbon.

ORCHIS PARVA AVTVMnalis lutea.

Descriptio. Dvobus aut tribus *foliis* Plantaginis quinquenerviæ similibus, venosis, glabris, imū *caulem* complexis, donata est: ipse verò caulis iunceus, pedalis, interdùm dimidio minor thyrsum gerit longum *flosculorum* pusillorum, ex herbido colore in luteum vergentium, suaui moschi ferè odore fragantium, è caule appresso veluti calyce prominentium: *bulbus* cauli imo adhæret vnicus exiguus, à quo fibræ propagantur quibus vnicus aut alter bulbus pendulus adhærescit. Hoc Orchidis genus attulit nobis, non recordamur vnde, Gener Cherlerus: Talem Orchidem attulit nobis Guillelmus Vaissant Chirurgus ex *Mesibe* in montibus Burgundiæ, *franches montagnes* dictis, vbi Burgundicè *passemies* vocant: Icon nostra quam iam sculptam emimus non malè exprimere videtur: nos existimamus hanc depictam apud Lobelium Obs. & Icon. Pl. p. 187. Teut. 222.

An Cluſ.Pann. Orchis puſilla, pallida, odorata: & Hiſt. poſt. Orchis ſeptima.

Tabern. Ic. & H. Triorchis lutea 1. & 2. Geel Ragwurtz 1. & 2. An Geſner. Hort. Teſticuli ſiue Orchidis ſpecies minor bulbo ſingulari, de qua priùs aiebat, Satyrii ſpecies an Orchidis herba, quæ reperitur bulbo ſingulari ſemper ſimilis alioqui cæteris, ſed minor, foliis binis, conſiderandum: Monorchin dixeris. C.Bauh. Phyt. Orchis 38. odorata, radice vnica, rotunda, Piſi magnitudine, Teſticuli ſpecies minor bulbo ſingulari Geſn. Orchis puſilla pallida odorata Cluſ. Orchis 41. Triorchis lutea foliis oblongis & glabris: Triorchis lutea C. Gemmæ Lob. pag. 94. Obſ. & Icon. pag. 187. vbi bina iungatur figura, at ſecunda intelligenda. Orchis 42. Triorchis altera lutea. Orchis minor Leodienſis Lob. Obſ. p. 98. & Ic. p. 187. C.Bauhinum tres ſtatuere plantas conſtat, vnam ex Cluſio, duas ex Lobelio, perpendendum quot ſint. *Suſpicamur* apud Lobelium duas icones vnius plantæ nec ſcimus an Cluſii Orchis pallida diuerſa ſit, quamuis vnius tantum bulbi meminerit, vti etiam in icone noſtra vnicus bulbus appictus.

ORCHIS FRISIA HIRSVTA.

Lobel. Obſ. & Ic. Plant. pag. 186. & Hiſt. Lugd. Orchis Friſia littoralis Gemmæ.

Tabern. Ic. & Hiſt. Teſticulus luteus, Orchis lutea, Geel Knabenkraut / quam Lobelius deſcribit in ſuis Obſ. & nominat Orchidem Friſiam littoralem, duo habet folia, bifolio ſimilia, paulò minora quàm Plantago anguſtifolia, aſpera & hirſuta tactu: caulis palmum altus: Floſculi multi ex luteo virides, vt in Hyacintho maiore: radices duæ paruæ rotundæ. Icon eſt Lobeliana.

C.B.Phyt. Orchis 40. lutea, hirſuto folio. Friſia littoralis Lobelio, vbi duas iungit, ac prima figura huic conuenit.

Orchis ſiue Triorchis lutea altera nonnihil hirſuta.

Triorchis lutea altera C. Gemmæ Lobel. Obſ. & Hiſt. Lugd. folio eſt rotundiore & latiore quàm ſuperioris, virentiore trifolia, & nonnihil hirſuta: videtur eadem aut congener cum Orchide Friſia Orientali: quæ gemina inferiora folia Bifolii, Plantaginis latifoliæ anguſtiora edidit, & in dodrantali cauliculo herbaceos ſiue luteo virentes floſculos in horto D. Brancionis.

ORCHIS SIVE TRIORCHIS LVTEA tertia oblongioribus radicibus.

Lobel. Obſ. pag. 93. Triorchis lutea tertia C. Gemmæ, oblongioribus radicis oliuaribus bulbis, Plant. icon. p. 186. Triorchis lutea tertia Geelragwurtz 3.

C.Bauh. Phyt. Orchis 43. ſiue Triorchis lutea radice oblonga, fibroſa.

ORCHIS SPIRALIS ALBA ODORATA.

Dvplici *radice* nititur bulboſâ, oblongâ, villoſâ, ima verſus acuminatâ, aliquot fibris donatâ. E cuius ſummo folia, vaginato pediculo vnciali ſurgunt viridia, pinguia, ſemunciam lata, vnciam aut ampliùs longa, dorſo craſſo aucta parte, quâ ex atro virentes venulæ. ab imo ad ſummum conſpiciuntur. Iuxta hæc coliculus quoque erigitur dodrantalis aut pedalis, teres, foliolis acuminatis ceu vaginis veſtitus, iiſdem tamen vix ac ne vix quidem prominentibus. Floſculorum odoratorum thyrſus, albidorum, clauiculatímque hærentium ita nutat, vt ſpirarum inſtar ſumma verſus circumagatur. Hi interna parte ex luteo virent, ad latus verò duo foliola candida veluti alæ hærent: Vaſculi ſuccedunt vt in reliquis ferè Orchidibus, parui puluerulento ſeminio referti. Thyrſus florum amaricat & iucundi odoris eſt. Deſcriptio

An Trago Satyrium 7. minimum das kleinſt Satirion / quod ait prouenire locis humidis Septembri. Reperiuntur, inquit ille, bina Satyrii genera admodum exigua, quorũ floſculi auiculas volantes imitãtur, coloris ex viridi lutei. Caules horũ haud temerè digiti longitudinem excedunt. Naſcuntur partim in apri-

cis montibus Iunio mense, partim verò Autumno appetente in vliginosis campis & pratis. Tragus habet iconem respondentem nostræ Orchidi spicatæ albæ, in sua descriptione intelligit fortè etiam luteam, quamuis non distinguat aut particulatim describat.

Trag. nn.

Brunf. Tom. 1. Satyrion odoriferum.

Cordus hist. Testiculus candidus odoratus minor. Et supra figuram, Testiculus pumilio Tragi.

Testiculus odoratus Dodon. Gall. vocatur, *Couillon odoriferant*: Belg. **wolriechende Standel cruyt & klein Standel cruyt.** Est hic Dodon. hist. fl. & in fol. Testiculus quintus odoratus siue pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus.

Lobel. & Pena Adu. Testiculus odoratus, minimus omnium flosculis, odore Lilii conuallii. Obs. Testiculus odor. Orchis spiralis C. Gemmæ. Icon. Pl. pag. 186. Teut. 221. Et Obs. Tetrorchis alba spiralis vel autumnalis C. Gemmæ. Testiculi odorati varietas: non aliud à superiore, sed vt plurimùm oliuaribus oblongis bulbis donatur. Icon. Plant. pag. 186. Teut. 226.

Orchidem flore albo, odorato vel Spiralem C. Gemmæ ad Camer. hort. misit ex Silesia D. Fridericus Sebizius.

H. L. Testiculus odoratus Dodonæi. Tetrorchis, vel Triorchis alba Gemmæ.

Tab. nn.

Tabern. Icon. & Hist. Testiculus minor, odoratus, **klein wolriechend knabenkraut**, cui folia inter Orchides omnium minima Plantagini nonnihil similia: sed valdè angusta & parua, colore viridi, caulis tenuis: flores multi parui, albi benè olentes: floret Augusto & Autumno. Et Triorchis odorata, **Groß wolriechende knabenkraut.** Non erat separanda capite hæc Orchis à præcedente.

C. Bauh. Phyt. Orchis 44. Triorchis alba odorata oblonga radice Lob. Orchis 45. Orchis alba odorata minor. Satyrium odoriferum Brunfels. Satyrium exiguum & 7. Trago. Testiculus odoratus spicalis minor Lob.

Locus. Editis incultis & aridis locis plurimùm reperitur: Augusto aut Septembri flores promit, Dodon. Sabulosis arentibus atque squallidis locis Norbonæ maritimis & Angliæ mediterraneis nascitur, Lob.

Tempus. Autumno ante Vergiliarum occasum in arenosis, siccis & accliuibus pratis interdum etiam humidis floret. Montbelgardi nobis occurrit Augusto & Septembri non longè ab horto ferarum, Vnde in hortum Ill. E. C. transtuli. D. Turnerus Medicus Anglicus dedit nobis collectam Heidelbergæ. Circa Basileam ad Byrsech castrum haud ita infrequens.

Vires. Radix Orchidis potissimùm odorati cocta in vino & pauco melle sanat vlcera putrida oris, inquit Dodonæus, qui cur huius facultatis non meminerit in postrema historia nescimus.

ORCHIS RADICE REPENTE.

Descriptio. PVlchram Orchis speciem radice repente misit insignis Medicus D. Doldius, quem sic describit Camer. hort. Orchis minor *flosculis* albis, *foliis* crassis nigris, *radice* repente geniculata, & vbi folia emergunt, apparent pulilla rudimenta tanquam naturæ testiculos effingere conatis. Nascitur sponte in opacis siluis, in ramentis arborum, quæ longa vetustate emarcuerunt.

Ad hortos translatus durat, sed colorem acquirit magis pallidum, nec tam crassa manent folia.

Camer. hort. & Icon. p. 35. Orchis minor radice repente.

C.B. Phyt. Orchis 46. radice repente Camer.

ORCHIS LILIFOLIVS MINOR Sabuletorum Zelandiæ & Batauiæ.

ORtu & facie, compactiliq; squamarum serie similimus Eriophoro Bulbo, fibrillis impactus solo; eminentibus *bulbis* subuiridibus. Cauliculus palmaris, *flores* non annotati fuere à Guillelmo N. mercatore Batauo, qui hanc descriptionē dedit Teutonicè, & prouenire ait iuxta maritimos sabulosos aggeres Hardemo proximos, in silua Tercea vulgo **Erdenbosch**. *Idem sane* reor (inquit Lobel. Adu. par. 2. cum nostro nouo Satyrio Zelandico infra scripto, in herbatione olim reperto, elapsa æstate 1603. iuxta aggeres sabulosos Walachriæ inter Pyrolam nascente, quod omnes quadam foliorum similitudine ducti, nec non flosculorum herbaceorum (ni labat memoria) & longiusculi seminis fuliginosi inuolucri, Orchidis Littoralis Frisiæ, Orchin sabuletorum maritimorum diximus. Radix illi gemina, quandoque terna, sed rarò, altera alteri innata, foliaceis albis inuolucris tecta, intus viridis, gustu suauis. Infima fibrillis impacta sabuletis, arida, inutilis & flaccida. *Cauliculi* binùm, ternùm vnciarum: *folia* bina Liliacea duas vncias longa. E regione pagi *Oost-Capel*, id est, sacelli Orientalis, à me vltimùm collecta. In Batauis est Chamæ-Orchidis nouum genus aggerum Zelandiæ.

Bulbo Eriophoro simile.

Satyrium nouum Zelandicum.

Figura non respondet descriptioni, potissimùm quoad radices, quæ nihil simile habeant cum

cum Orchidibus, in quibus fibræ tenues ex bulbis prodire non solent, sed supra & iuxta bulbos.

Orchis amplissima foliis binis splendentibus.

Orchis 1. amplis. Clus. Orchis prima amplissimis foliis, quæ à nemine (vt suspicatur Clus.) obseruata, bina habet *folia*, Ellebori albi foliis amplitudine non cedentia, aliquot venis à pediculo ad extremum vsque folium productis insignita, supernè virentia, infernè dilutiora, prorsus tamen splendentia: *caulem* cubitalem, paucis foliolis siue inuolucris præditum, pentagonum: *flores* in summo spicatim cohærentes, cuius autem coloris, cuiúsve formæ ignorat, cùm antequam aperirentur, plantam duntaxat obseruauerit: *radices* binas, crassas & parui Napi modo oblongas, supra quas infimo cauli inhærent aliquot fibræ satis crassæ.

Solùm conspecta est hæc Orchis Maio mense anni 1579. in decliuitate montis, in quo extructa est arx Ill. V. Balthasaris de Batthyan p. m. Greben nuncupata, inter Drauum & Saum amnes, binis vltra Waraldinum miliaribus.

C.Bauhin.Phyt. Orchis bifolia latissima.

ORCHIS ALBA CALCARI LONGO.

Descriptio. Hermaphroditica Orchidē hanc haud temerè dicas, vt quæ Cynosorcheis & Serapiadés dictas, quod quidem ad radicum formam attinet, medium quiddam obtineat. *Radix* enim duplici constat bulbo sublongo, pyriformi, productiore demissa fibra, quæ in capite alias plures æquè crassas quaquauersum exerit. A qua in imo statim *folia* insignia prodeunt duo vel tria, lata, plantaginea, minùs tamen neruis insignita superna parte, læuia, saturè virentia. Reliqua verò octuplò vel decuplò minora, angustioráque *caulem* nullo ordine decorant pedalem aut sesquipedalem, angulosum, striatum: Cuius summa *flores* spicatim occupant odoratissimi, albi, Papilionem expansis alis æmulantes, quorum foliorum supremum leuiter erectum obtuso mucrone sub se bina in summo, inclinatione quadam coëuntia, herbaceo colore prædita comprehendit: lateralia duo alarum instar expanduntur: propendet autem longum folium, minus reliquis, album, & ferè herbidum, linguæ caninæ exertæ instar, quod, vt in priore similitudine maneamus, papilionis corpus referre dixeris: auersa floris parte prominet calcar longissimum, prope floris basin album, cætera viride: vnicuique autem pediculo intorto herbidóque appositum est folium acuminatum: sapor foliorum amarus. Radicum aqueus insipidus.

De hac Dodon. Hist. fl. & in fol. Testiculus siue Orchis Serapias 1. folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Lilii foliis multò minora: caulem dodrantalem aut altiorem: flores in eo raros, candidos papilionibus expansis alis quodammodò similes &c. Eius icon est bifolia, Dod. incis. flamma. olim in hist. Gall. lib. 2. cap. 46. ex Fuchsio erat trifolia, ac ei dicebatur Testiculus Vulpis: Gall. *Couillon de renard* Germ. groß Stendelkraut. Belg. Greet Stendelcruyt.

Σατύριον τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, Officinis nostris (inquit Fuchs.) incognitum aut inusitatum: vulgò Testiculus Vulpis aut sacerdotis. Germ. Stendelwurtz: Gall. *Satyrium à trois feuilles*, nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dii colludentes nymphis per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terrā versa. Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudū, longū, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcē, & ori gratam. Quod verò hic dicimus Lilio similem: non sic intelligendum venit quasi quantitati & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Lilium quantitate sua Satyrii florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem est cum Lilii colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet. Icon. pag. 408. Satyrium trifolium weiß Stendelwurtz. Fuchsius non describit plantam cuius iconem exhibet, sed detorquēdo accommodare conatur descriptionem Dioscor. suæ iconi, quam hic ponimus trifoliam, vt, Fuchs. icon. eam sculptam emimus, quod ei non commune.

Matthiol. in Dioscor. cum magnis Icon. Lat. l. 3. cap. 126. picturam solam habet sine descriptione sub Testiculi specie tertia. In Ital. cap. 137. Et appingit tantùm duo folia: sub eo tamen titulo in eadem tabella icones duarum plantarum.

Dicitur Lobel. Obs. Testiculus Vulpinus primus Anglis Fores Bollockes. Hisp. *Satyrion*. Icon. Plantar. pag. 178. Testiculus vulpinus primus cuius flores culices exprimunt. Lobelius in sua icone duo tantum habet folia: is præterea aliam habet iconem parum differentem nomine Orchis Hermaphroditicæ de qua mox: considerandum in quibus differat.

Hist Lugd. Testiculi tertii species Matthiol. in H. L. error. ea tabella ex Matthiolo duæ icones diuersarum plantarum, præterea Hist. Lugd. ponit eiusdem plantæ iconem alteram sub hoc titulo: Orchis Serapias primus Dodonæi: ponit & tertiam trifoliam, cum hac inscriptione: Testiculus vulpis Dodonæi, tres igitur icones vnius plantæ sub diuersis ponit titulis.

An Thal. Harc. Orchis bifolia, flore purpureo Flos purpureus. & candido etiam in montibus passim ac pratis. Triplici autem differentia reperitur. Altera latifolia est, foliis orbicularibus ferè, vnciarum sex longitudine, quatuor latitudine: tertia breuiora omnia continet.

Camer. horti. Orchis bifolius, qui nonnunquam trifolius nascitur, vnde Fuchs. Dioscoridis Satyrion esse placuit.

Taberm. Icon. pag. 667. & Hist. lib. 2. pag. 394. Testiculus Vulpinus latifolius, Fuchshödlein/ flies

genblumen / Item Icon. p.674. Hist.355. Satyrium trifolium, Bocksgeyl.

Tabern. in iconibus & hist. sui immemor quatuor diuersas tradit huius icones: ac Commentum videtur quod Ic. pag.674. & hist.355. habetur sub hoc titulo, Satyrium Triphyllū Grendeltwurtz.

C.Bauh Phyt. Orchis Serapias 19. bifolia minor flore Papilionem referens. Satyrium trifolium Fuchsii. Testiculus vulpinus primus Lob. variat, communiter quidem est candido: reperitur & purpureo. Huius binæ icones apud Tab. nomine Testiculi Vulpini latifolii & Triorchis maioris. *Nos* in hoc genere purpureo flore non obseruauimus, nescimus etiam cur C.Bauhinus Orchidem 19. iam dictam à 21. separarit, de ea scribit: Orchis trifolia maior. Satyrium trifolium Fuchsii: Huius duæ icones apud Tabern. Satyrii Triphylli nomine & sub Triorchi trifolia: inter hanc & Orchidem bifoliam minorē, parua nisi ratione numeri foliorum differentia.

C.B. not.

Locus & Tempus. Non longè Montbelgardo eundo Hericuriam. Obseruauimus præterea variis in locis, nominatim in valle montium aridorum dicta Grießbach, vbi florebat & Iunio odoratissima.

ORCHIS HERMAPHRODITICA BIFOLIA.

Orchis Hermaphroditica secunda C. Gemmæ, Lobel. Obs. siue Orchis Psychodes (id est flore Papilionis) diphylla: oblongis cruribus, solo gaudet palustri: flos erumpit mense Iulio, omnino candidus, tener, qualis Oreadum. Icon. Pl. p.178. Sphecodes: fortè legendum Psychodes Teut. 216. Quantùm & in quibus hæc differat à præcedente perquirendum.

Hist. Lugd. Orchis Hermaphroditica Gemmæ, siue Orchis Psycoides diphylla.

Tab. not. Tabern. icon. & Hist. Testiculus vulpinus 4. hermaphroditicus, Füchsbödlin. Non placet Compil. non subiungere hunc Testiculum Testiculo Vulpino latifolio suo. C.B. Phyt. Orchis 20. bifolia minor altera, vel Hermaphroditica.

ORCHIDIS GENVS QVIBVSDAM Satyrion castratum. Item aliud genus cum quatuor radicibus.

Lob. Obs. p.97. Satyrion castratum vel Eunuchum ex genere Cynosorchios C. Gemmæ. Ic. Pl. p.192. Teut. 225.

Hist. Lugd. Satyrium castratum Gemmæ.

Tab. Ic. & Hist. Testiculus sextus, Castratus.

C.Bauh. Phyt. Satyrium 15. cuius radix in duas tantùm oblongas partes diuiditur.

Est nobis nescimus vnde Orchidis genus *caule* palmari & pedali, cui *radices* quatuor crassæ vnciales, & sesquiunciales, folia plura, vncias tres longa, angusta, in acutum desinentia. *flores* parui, spicati, sub singulis foliola longiuscula.

ORCHIDES, CVLICES MINORES triphyllæ.

Icon. Plantini p.178. posita Icō cum hac inscriptione, Culices triphyllæ Teut. 217. Casp. Bauh. Phyt. Orchis 22. trifolia minor, Culices minores triphyllæ Lobel. Icon.179. Vide descriptionem in hist. Belgica Lobelii.

ORCHIS BATRACHITES.

Lobel. Obs. Orchis Batrachites vel Batrachoides C. Gemmæ. Lobel. Obs. Belg. vorſkens.i. Ranula à floris figura: Ex eorū genere quæ sexus ambigui sunt, vt & Hermaphroditicū Testiculum nō malè appelles. Sunt enim media inter Serapiades & Cynosorcheis, maximè quoad formā radicū.

Hist.

Hist. Lugd. Orchis batrachoides Gemmæ.
Tab. Ic. & Hist. Orchis batrachoides *frechs blumlicht Geylwurtz.*
Casp. Bauhin. Orchis 37. siue Hermaphroditica.

Buzeiden siue Buzidam Arabum.

Ait Auic. Buzeidem esse medicinam ligneam Indam, in qua sit virtus similis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden, inquit, est species Satyrionis. Salomon Ebehasem.] Buzeiden sunt radices duræ, albæ, similes behen albo, confert podagræ, & doloribus iuncturarum. Et est medicina Indiæ, quâ nos parum vtimur. Quidam verò detulere eam ad nos, & vidimus eam sæpe. Aben Mesuai] Melius quod est ex buzeiden, est album, habens lignum grossum, & multas rugas. Illud verò quod est subtilis ligni, habens superficiem lenem, paruæ albedinis, est non bonum, nullius iuuamenti. Habix dixit sicut iste. Et dixit cum hoc, quod iuuamentum eius est sicut iuuamentum hermodactylorum, ad remouendos dolores iuncturarum, & ad conferendum podagræ. Mesarugiæ.) Buzeiden est calidum, auget in spermate. Et de proprietate eius est, quod laxat aquam citrinam. Sed illud est malum testiculis. Et rectificatio eius est cum Sinapi, & melius ex eo est nouum. Et dosis eius, pondus est drachmarum duarum.

Digiti Citrini Arabum.

Asahasafra siue Digiti Citrini sunt, autore Auic. figuræ volæ manus colore mixto ex citrinitate & albedine duri & nonnihil dulces, quidam sunt citrini & puluerulenti absque albedine. Digiti crocei, vt exemplaria habent, sunt gummi seu vena tinctorum: Rhasis.

PAMATA SATYRIA IN GENERE.

CAP. XXVI.

Σατύριον βασιλικὸν Græcis. Satyrium regium Latinis. Offic. Palma Christi. Arab. *Bucheiden*: Auic. Digiti Citrini. Germ. *Creutzblumen.* Gall. *Satyrium royal.* Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu dixerunt. Verum Satyrium, inquit Matthiolus, hactenus in Italia videre non licuit. Palmæ Christi radices, Auicenna Digitos Citrinos nuncupat, etsi eas Digitos citrinos esse perperàm, nullâque, quod libro suo legerim, ratione ducti, negent Monachi illi.

Palma Christi.

Digiti Citrini.

Fuchsius Palmam Christi non rectè inter Satyrii genera depinxit, siquidem ea potiùs meo iudicio inter Canis testiculos erat repræsentanda.

Fuchs. nos.

Palmis duabus Christiadibus & Serapiadibus (aiunt Lobel. & Pena Adu.) accenset Triorchim Serapiada Aegineta (addere enim tertiam quandam videtur,) terno donatam didymo, quam aliàs Palmam Christi opinabantur: tum quia succulenta minùs, siccior que est, & vehementer detergit, intrò forisque vlceribus admota: tum etiam quòd Melancholicis, Quaternariis, Epilepticis, neruorum offectu, & pituitosa saburra oppressis miram præstet opem, fluxum dysentericũ sistat, quot qualésque facultates Palmæ Christi Recentiores vendicant, [ne cuiquam imponat Palmæ Christi vehementer purgantis homonymia,] dignandas sanè Aegyptiis Venerandæ Serapiadis deæ Augusto cognominæ: alioquin nihil attinuit à cæteris secreuisse, & Serapiadas nuncupasse. Rationibus hisce fauebat ex lectione coniectura, nam vbi πολύχειρον multi vsus, legendum πολύσχιστον multifidam radicem: & fortè vtrumque, multifidum multíque vsus radicem innuebat, & mox inferiùs vbi Dioscor. ῥίζα ὑπόκειται ὀρχιδίοις ὁμοία, id est, Radix subest testiculis similis, aut pusillis testiculis, legebam multifida leuiore metathesi multò, quam in superiore capite, vbi pro Olea suffecerunt meritò quidam Squillã teneram Pancratium. Verùm tamen si cui hæ minùs allubescant Serapiades, exploret superiorum Orchium facultates, quæ multò tamen ignauiores & mucore elumbes magis videntur, aut alias aptiores adducat, & lubenter vltrò indictas istas Palmatas Antiquis profitebimur. Herbidos pratenséque colles frigidiores amant tum minor tum maior, legimus etiam in Alpinis Rauisburgi & Nozoreti Germaniæ. Maio flore & foliis exit: maior foliis similibus, sed latioribus Porri, mucronatis, ad terram reflexis, crassis, interdum maculatis fuscis, & nigricantibus notulis: flores purpurascentis Cynolorchis adeò similes sunt, vt nisi propiùs spectes easdem putes. Radici item geminus est bulbus, altero euanido, altero prægnante & succulento. vtroque tamẽ oblongiore, nonnihil compresso, & ima sui partẽ in fibras inæquales ternas aut quaternas veluti digitatas abeunte. Hunc marem appellant. Fœmina verò floribus candidis, vel è purpura rubẽtibus, dilutéue cæruleis, cuculatis, crebriores maculas purpureas & rictum ostentantes habentibus: foliis minoribus, & inspersis punctulis: radice consimili. Sunt vt hist. Lugd. notat, qui vocant Palmam Christi Buzeiden, siue Buzidam Arabum. Satyrii autem huiusce radices nihil minùs quàm ligneæ sunt, nec ex India petuntur, vt voluerunt Auicenna & Serapio. Matthiolus Satyrium Basilicum siue Palmam Christi Auicennæ Digitos Citrinos esse vult: At Satyrionis Basilici radices duræ non sunt neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auic. & Rhasis perspicuè differre videtur.

Triorchis.

Palma Christi.

Serapiades Orchidis, facultates.

Palma mas.

Palma fœmina.

Non sunt Buzeidam.

Thalius Harcyn. pag. 112. Satyrium recentiorũ Græcorum iuxta Dodonæum mas, aliàs Palma Christi: Serapias mas Anglis, Orchis autem fœmina Tragi. Atqui Satyrii huius maris cuius videlicet folia maculis destituuntur, diuersæ aliquot differentiæ in Harcynia occurrunt, quæ sub duobus præcipuè generibus comprehendi poterunt, quorum alterum sit latifolium, alterum angustifolium: quorum etiam vlteriorem tradit distributionem.

Orchis Serapias Lobelii Camerario horti. seu Satyrium basilicum aliorum, flore candido, dilutè rubescente & rubello. Ex his tertium folia interdum maculis cruentis aspersa gerit, interdum (An Plantini icon. pag 188. Palma Christi mas?) sine maculis. Priora verò duo maculis in horto meo nunquam carent, nescio an alibi etiam.

Satyrium Basilicum mas & fœmina amarum est, referente Fuchsio, magis tamen amarũ quod maculosis constat foliis. Ideoque non perperàm censent Auicenna & alii quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secũdo ordine tradunt. Vsus eius ad erogandam cutem, ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gustata. Semen ex vino sumptum nouem diebus, co-

... rubentes, striati, singulorum florum pediculis appositum folium purpurascens.

In hoc genere duplex florum varietas reperitur præter iam dictam: vni enim labellum albicat, vix tantillum purpurei habens, purpura fugiente punctatum, per reliqua cùm iam descripta conueniens: alteri flos totus cum calcari albet, nonnihil ad luteum inclinans: alas cum superposito folio striæ virides percurrunt; folium quoque floris pediculo appositum virescit. Hæc Orchis multùm ludit magnitudine & colore.

Orchis Serapias Triorchis. Triorchis mas. Fuchs. Hist. ... aut ..., Paulo & Aetio testibus, Græcis dicitur: *Serapias* Latinis: Germ. Ragwurtz/ Gall. *Satirium à trois couillons.* Triorchis Serapias mas. Triorchis manifesto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, sed tribus testicularis radicibus in terra nitatur. Quo facilè à prioribus discriminatur Orchidibus. *Fuchs. not.* Item Ic. Triorchis mas minor. *Fuchsius* ponit descriptionem Diosc. pro sua, non demonstrans esse Diosc. quod non parum displicet. Si Orchis de qua hic agimus reperitur cum tribus bulbulis siue testiculis, id euenit propter iuniorem plantam adiunctam & primùm prouenientē.

Dodon. reprch. Displicet & Dodon. qui in hist. Gall. huic Orchidi, in sua descriptione tribuit tres bulbos, licèt non viderit, quod patet ex lib. eius florum & postrema historia, vbi scribit in nulla Orchide nō contigisse plures videre quàm duos bulbos.

Matth. in Diosc. quarto loco Testiculi species: In epit. pro tertio sine descriptione. In histor. Germ. pro secundo.

Poterit considerari icon Cynosorchis morionis fœminæ Dodon. & Lobelij de qua antè: quæ videtur exprimere Orchidem de qua hoc loco agimus, multa respondent, eadem est etiam in Hist. Lugd. vt antè dictum.

An Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis morio 2. Gesprengt Knabenkraut: Hæc postrema Cynosorchis habet folia læuia, angusta, striata, similia angustæ Plantagini. Flores valdè expansi, retro pedet veluti corniculum: eis foliola quædam auriculis Morionis similia. Icon Tabern. eadem est cum icone Cynosorchios Morionis fœminæ Lobelii in Obs. & Icon. Plant. de qua antè proximo titulo egimus.

Tabern. icon & hist. Triorchis mas minor **Klein Ragwurtz Männlein** Icon modò dicta est ex Fuchsianis, qualis nostra, cuius descriptionem non ponit, & non benè separat capite proprio ab aliis Orchidibus: nullam ponit descriptionem conuenientem.

An Clus. in Pann. & hist. post. hanc tradit, cùm scribit: Orchis colore vario, siue quinta, quatuor aut plura habet folia, summâ tellure iacentia, Belgicæ Orchidis quæ passim in pratis maturè purpureum florem fert, similia, sed nullis maculis aspersa: caulem palmarem, aliquot minoribus foliis septum: cuius summum, multi flores, exigua galeâ duobus foliolis constante, tribusque aliis foliolis galeam ambientibus, latiore barbâ propendente, & obtusiore calcari præditi, & in spicam nascentes exornant, coloris aut purpurei Saturatioris, aut dilutioris, aut ferè carnei, atque etiam omninò albi, barbâ tamen plerumque vel exiguis, vel maioribus maculis saturè purpurascentibus aspersâ, interdum etiam prorsus nullis, præsertim in lacteis floribus: semen vt in reliquis contortis vasculis continetur: geminas radices, vnam superioris anni flaccidiorem, alteram recentiorem, succulentam, tegunt mul-tæ candidæ crassiusculæ fibræ. Inueniuntur passim in pratis Viennæ vicinis.

Clusius pro sua Orchide quinta, ponit iconem Testiculi morionis maris Dodon. Hist fl. & postremæ, siue Lob. Obs. & Ic. Pl. Cynosorchidis morionis cui folia maculata: Considerandum an sit eadem cum nostra purpurea minore, cui alæ virentes, quamuis C. Bauh. separet.

G. Bauh. Phyt. Testiculus 9. morionis foliis sessilibus non maculatis. Orchis colore vario Clusii. Testiculus 5. morionis fœmina Matthiolo Icon. p. 559. Testiculi species tertia Lob. Cynosorchis morio fœmina.

Locus & Tempus. Hanc Orchin minorem cum præcedenti maiore obseruauimus florentem ex primis Aprili in pratis humidis circa Montbelgardum: & propè Moruillars flore albo & cæruleo & albido, hos etiam florentes Maio circa Montbelgardum transtuli in hortum Ill. E. C. Est ex primis speciebus Orchis vere florentibus; ac cum magno toto purpureo floret: Geneuæ quoque obseruauimus.

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS tertius Dodon. Lobel. maior alter.

Nos Iconem quam hîc ponimus cum aliis sculptam emimus: de qua Fuchs. icon. p. 318. Orchis fœmina angustifolia, **Schmal Knabenkraut**. In hist. Orchis fœmina maior, vt pictura satis demonstrat. Fuchsius iconem ponit tertio loco, sine vlla descriptione, non demōstrans qua in re ab aliis differat.

Dodon. Gal. Orchios tertiū genus, *premier couillon de chien femelle*, magna & lata habet *folia*, Liliorum foliis penè similia: *flores* cærulei [*perses*:] *radices* rotundæ & sublongæ forma Ouorum auium: superior rotunda & parua, inferior nonnihil longior & crassior, vtraque saporis valdè dulcis. Dodonæus iconem Fuchsianam habet in sua hist. Gall. Quo nomine tradat in hist. fl. c. 61. asserere non audemus, nullam ibi figuram habet, considerandum an describat his: Tertia Cynosorchios species folia edit angusta &c. Dodonæus in fol. eandem historiam habet & iconem, quam inscripsit Cynosorchis tertius. Hæc autem Icon est apud Lobel. Obs. p. 89. cum hac inscriptione Serapias Diosc. secunda C. Gemmæ, &c. Icon postr. Dodon. & Lobelii tantam habet similitudinem cum Cynosorchide maiore Lobelii & priore Dodon. in post. hist. vt insigne aliquod discrimen statuere non possimus.

Hist. Lugd. Serapias Dioscor. 2. Gemmæ. Orchis Basilica altera, Cynosorchis altera maior Lob.

Hist.

Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis maior 4. Groß knabenkraut. Icon Tab. est eadem quæ Lobelii & Dodonæi in post.hist.sed sine descriptione.

C.B.Phyt. Cynosorchis 1.latifolia floribus puniceis intus albicantibus.

ORCHIS MAIOR TOTA PVRPVREA maculoso folio.

ORchis maior tota purpurea *folio* maculoso, qua in re differat dēptis maculis nigris in foliis considerandum ab ea quam maiorem totam purpuream non maculatam diximus: dicitur Fuchs. Icon. & hist. Orchis mas angustifola, Schmal knabenkraut Mennle / Alterum genus angustioribus foliis quàm Orchis mas latifolia, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat.

An Trago Cynosorchis mas, Testiculus quartus duûm generum, de quo paulò antè scripsimus, alius roseo candidus.

Matth. Testiculi penultima figura ex Fuchsio sine descriptione. Figuræ tamen ex Plantino meliùs placent quàm Fuchsii quas hic habemus.

Hist. Lugd. Iconem habet ex Matthiolo cum hac inscriptione, Testiculus morionis mas Dodonæi, ibidem descriptio ex Dod.de floribus: additque, Orchios secundum genus facit Dod. Matt. Testiculum quartum.

Apud Dodon.Gall. Icon Fuchsiana: Orchios secundum genus primo (siue ei cui galea & alæ ferè cinerea) nonnihil simile, foliis tamen angustioribus, tenerioribus, cum maculis nigricantibus: Flores modò cærulei obscuri (*pers obscur,*) modò niuei candoris, Radices oliuarum modo rotundæ: vna noua & plena, altera fungosa rugosa & flaccida. Idem hist. fl.& in fol. Testiculus Morionis mas, cui folia sunt quinque, aut sex, longa, lata, læuia, Lilii foliis similia, quædam minora, superiùs maculis aliquot subnigricantibus signata: quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posteriùs corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regii floris: anteriùs verò cucullum aut culatū & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiusdam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola, quæ à lateribus surgunt, auriculas: quod verò e medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli nucleo Nucis Myristicę similes, suprà quos fibræ exeunt. Si Dodon. eandem quam nos intelligit, considerandum an icon benè respondeat.

Testiculus Morionis mas.

Tab.Hist.& Ic. Cynosorchis maculata Marientreher Mänlein. Cynosorchis morio mas, Gesprengt knabenkraut: Quintæ speciei folia sunt crassa & lata, multis maculis aspersa. Flores prioribus similes, coloris nonnihil viridis, huic similis sexta foliis maculatis: quæ maculæ sunt ex nigro virētes, flores albi & purpurei grati odoris, similes capitiis Stultorum. Icon prior Tabern. accedit ad iconem Matthioli, secunda ad iconem Dodonæi: quas autem plantas intelligat non asserimus adhuc.

C. B. Phyt. Testiculus 4. morionis mas foliis maculatis.

Orchis fœtidißima Clusii.

Similem quintæ (Orchidi colore vario) obseruabam [inquit Clusius in Pannon. & Hist.post.] in pratis vrbi Londinensi in Anglia proximis, vbi etiam eruebam grandiore paulò florum purpureorum spicâ teterrimi fœtoris.

Casp.Bauh.Phyt.Orchis 13.fœditissima Clusii.

ORCHIDIS GENVS PARVVM FLORE prorsus purpureo odoris suauissimi.

QVintum Testiculi genus Trago bipartitum est, vtrumque *folio* vestitum Lilio simili: *Flore* emicans purpureo prorsus, nec enim illas ostendit lituras, cóque instat frumentorum in spicatū desinente cacumen: quod in hoc genere minimum existit suauissimo cōmendatur odore, & ad Gariophyllæam accedente. Nascitur vtrumque in asperis plerumque montibus subter Iuniperos, terra forti & alba gaudens. Orchis quinta odorata, Das 5. wolriechend Margendrehen.

Gariophyllas odor.

Tragus propriam huius habet iconem: considerandum an icon nostra ex empititiis pro ea poni possit, vel an aliquam potiùs denotet Orchidem.

Perpendendum etiam an à Clusio in post.hist. sic tradatur: Orchidis genus elegantissimum siue tertium binis crassis bulbis præditum, vno succi pleno, altero flaccidiore, quod in Orchidibus vulgare est: foliis longis, angustis: caule interdum pedali, spicâ florum elegante, odoratâ, quorum galeola obscurà purpurà nitet, hiatus cum propendente labro candicant, purpureísque maculis insigniuntur. Inuenitur in pratis Nemeth-vyyvvar Dn.de Batthyan vicinis, supra Rabam & inter flumina Muram & Drauum.

C.Bahin. Phyt. Orchis decimaquinta obscurè purpurea.

ORCHIS MINOR FOLIIS TENVIORIBUS reflexis flore punicante.

Orchidis minor species Thalii, *foliis* est tenuioribus in terrā reflexis, quinis, senis, septenisue: *cauliculo* breui, digitali, quandoque dodrantali, tenui, spicā breuior florum punicantium pauciorum. Nascitur locis apricis circa Gerenrodam.

ORCHIS PARVO FLORE RVBRO siue phœniceo.

Descrip.

Orchis hæc palmo maior *foliis* pluribus non magnis, *caulem* multùm amplexātibus: *floribus* veluti in spica sexunciali longa, & penè vnciali lata, paruis, rubris, & penè vnius coloris: an fortè Testiculus morio tertius Dodonæi?

Icones supra positæ.

Icon quam ponimus est ex iis quas emim⁹, quę aliquatenus exprimit nostram plantam.

Considerandum an de hac scribat Clus. H. post. Orchis 2. cui folia sunt plura, quàm latifoliæ alteri, angustiora: caulis gracilior, pedalis, flores rubri pulcherrimi, quales ferè in Belgico illo Orchidis genere videre memini, quod è pratis Louanio vicinis eruabatur. Crescit in eodem iugo Greben ponę arcem, & plerisque gramineis locis, inter flumina Muram & Drauū, tum apud Sackturnya Ill. Comitis de Zrinio arcē. Tradidit autē hanc priùs iisdem planè verbis in Pannon. sub hoc titulo; Orchis flore rubro elegantissimo.

C.B. Phyt. Orchis 19. flore rubro elegantissimo rubro. Montbelg. mense Iunio florētem vidi.

TRAGORCHIS MINOR FLORE fuliginoso.

Lob. obs. p. 90. & Ic. Pl. p. 177. Tragorchis minor & verior C. Gemmæ, siue Coriosmites, vel coriophora flore instar cimicū: *Flore* est fuliginoso, figura, color & odor Cimicis, *foliū* non absimile minori Delphinio Satyrisco: gaudet irriguis: floret cum Delphiniis.

H. Lugd. Tragorchis minor & verior Gemmæ.

C.B. Phyt. Test. 16. siue hircinus minor.

Tab. Ic. Testiculus hircinus 3. minor, Klein Bocks hödle. Icon quam his posuimus an respondere possit Tragorchi minori considerandum.

ORCHIS BATAVICA

Dodrātali assurgit *caule*, quem terna aut quaterna ambiūt angusta folia: summus *caulis* sustinet breuiorē spicam florum elegātis interiùs rubri coloris: trifido labro propendente.

Orchis 6. siue Batauica (Clus. Pann. & H. post.) ingrati odoris est, quam nō ineptè Tragorchin minorem nuncupari posse censet Io. Hogheládius. Rara inuentu crescit in marinis aggeribus, interdum etiam reperitur circa Hagam Hollandiæ. In hortos autem translata, latiùs explicat florum comam, in metæ quasi formam desinentem.

ICONES ORCHIDVM QVARVMDAM.

Descriptio.

Icones propositæ, sunt ex iis quas sculptas emimus, considerādum an sint plantarum diuersarum à iam traditis: insignis enim varietas est Orchidū. Sunt nobis sanè aliquot Orchidū differētię, quas accepim⁹, Argentinā à Do. Vldarico Chelio insigni Medico ex plantis vt existimamus Dj. Aggerii stirpium diligentissimi inuestigatoris, ac ab aliis, quas describere nūc non valemus, nec pingere lubet, quia nihil certi proponere possumus, ac ignoramus vbi collectæ, & an sint iam descriptæ.

ORCHIS MINOR ANGVSTIFOLIVS IN suprema parte longis foliis.

Testiculi 16. minoris (Klein Knabenswurtz) Tabern. more solito nullam exhibet descriptionem. Si Icon ad plantam facta, notabile est Orchis genus, in eo differens à cæteris, quòd folia superiora iuxta flores sint longa, cùm aliis sint breuia.

C.B.Phyt.Orchis 29. Tab. 16. minor.

ORCHIS PARVIS FLORIBVS, MVLTIS punctis notatis, An Clusio Orchis Pannon. 4.

Descriptio.

Bulborum altero oliuari, altero rotundiori fibræ adnascuntur vt in cæteris: *caulis* sesquipalmaris & dodrantalis, cui circúiecta folia quina septenáque, sesquiunciali latitudine, longitudine palmari, quorum aliqua repanda, alia caulem inuoluunt: *flores* in spicam satis breuē confertim digesti, ferrugineum conum in fastigio caulis antequam explicentur æmulantes, odore melleo: flores singulares exigui, calcari herbido breuissimo, galea ferruginea, alis vel totis herbidis, vel ex dimidio purpurantibus, intus rubro punctatis: *labellum* simile quodammodò animalculo quadrupedi tripartito vel quadripartito, alato, foris penitus albicante, intus creberrimis punctis saturatè purpureis notato: apicibus in rictu luteis.

An Trago, Tertium peculiare quoddam Satyrii genus, caulem proferens teretem & mollē: folia Lilio similia: radices gemellæ & rotundæ, exiguæ, flore copioso, ac racemi instar coacto, foris spadiceo, intus verò candido & minutissimis maculis asperso plenum. Gaudet humo argillosa nascitúrque tam in pratis quàm montibus. Proinde Iunio mense florere incipit.

Icon descriptio.

Nos iconem Fuchsianam proponimus [quæ non placet] de qua ille Icon. p. 320. Orchis angustifolia fœmina tertia; Schmal knabenkraut weible das britt. Verùm quam Orchidem intellexit Fuchsius proposita icone perquirendum, quandoquidem nihil annotauit præter nomina.

Dodon. in hist. Gall. Iconem Fuchsii habet sub hoc titulo Orchios quintum genus, *le tiers couillon de chien femelle*: Valde simile est foliis secundo (quod vocamus Orchin purpuream maiorem maculatam,) flores parui, simul conglomerati, externè coloris Castaneatum, internè albi, plurimis maculis notati: radices duæ similes duabus Nucibus longis & rotundis, vna maior altera.

Dodon. in Hist. fl. & in fol. omisit hanc historiam & iconem, quasi de planta incognita & quę non extaret olim scripsisset.

Clus. Pann. & Hist. post. sic describere videtur: Quina aut sena sunt Orchidi quartæ folia: spicâ elegantium pusillorum florum purpurascēte galeâ rectorum, prominulo labro & in quatuor barbulas diuiso, albo, purpureis punctis distincto, paruo calcari à tergo prominente, tenuis odoris; sub quo, vt in reliquis Orchidibus torosum & contortum est capitulum exiguum semen scobis instar continens: geminas radices habet testiculorum modo efformatas, vnam plenam, alteram marcidam, supra quas ex imo caule ortæ fibræ expanduntur. Nascitur ad montis Glesenfeld imminentis radices, binis supra Neapolim Austriæ miliaribus, abundantiùs tamen in montium tenui gramine sectorum decliuitatibus, supra Radaun, Medeling, Baden, & plerisque aliis editioribus ficcioribúsque locis Viennæ vicinis. Illi similem eruebam montibus Greben proximis, sed longè ampliorem, crassioréque & longiore spicâ præditam. Locus.

Icon quæ proponitur ab Hist. L. sub Orchide quinta Dodonæi exhibita est à Dodonæo vti dictum, & Fuchsio. Verùm an ei conueniat descriptio apposita ex libro florum pro Tertia Cynosorchidis specie, considerandum: quia Dodonæus in fol. pro ea longè aliam iconem proponit, nec scimus an descriptio ex libro florum Dodon. ei iconi quam nos etiam habemus respondeat.

An Camer. hort. Orchis minor. Cynosorchis. Testiculus canis minor flore guttato sanguineo. Locus tempus.

Circa Montbelg. abundat ac floret Maio: Geneuæ Obseruaui florentem Maio: Frater Casp. B. misit collectam in pratis propè Dornacum.

ORCHIS ROTVNDVS DALECHAMPII.

Descriptio.

Est nobis inter plantas nostras siccas Orchis rotundus Dalechampii cognominatus: quem Hist. Lugd. sic describit: *radice* constat gemina, testiculis simili, carnosa, supernè fibrata: *caule* vnico, cubitali, rotundo: *foliis* ad summum tribus vel quatuor, latis, venosis, pallidis, Arundinis in-

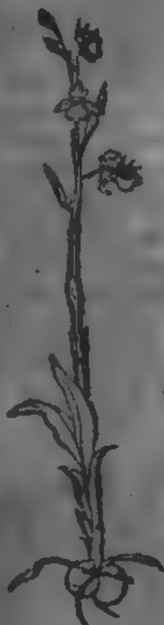
-dus Dodon. Matth. Testiculus secundus. Sub dicto titulo Hist. Lugd. est icon & ex Fuchsio. Est & alia eiusdem plantæ sub titulo, Orchidis 2. species, est & Orchis Spherodes Gemmæ.

Tabern. Icon. & hist. Testiculus 7. Sphegodes Steendelwurtz. Testiculus vulpinus 2. fuchshödlein. In descript. 3. Folia quinque aut sex striata latiuscula, Plantagini angustifoliæ nonnihil similia, quædam reflexa, caulis palmaris, cum floribus quinq; vel sex, qui foliolis aliquot côstat, in quib. partes inferiores habent aliquid nigri, quod refert imperfectam apim. *Non placet* Compilatorem ponere Testiculum modò ab eo descriptum, capite diuerso à Sphegode, quem non descripsit: si enim hic non idem, saltem erit valdè similis. Huc etiam referendam censemus ineptâ figuram cum flore quadripartito sine descriptione Tabernæ iconum & Hist. cui titulus Triorchis fœmina, Ragwurtz weiblein.

Casp. Bauhin. Phyt. Orchis 23. Fucum referês maio., foliolis superioribus candidis & purpurascentibus.

Locus. Montbelgardi abundat florens Maio, etiam in horto Ill. P. C.

ORCHIS MELITTIAS.

Descript. LOb. Obs. & Icon. Plant. pag. 180. Orchis Melittias, siue Apis cadauerulum exprimens Belg. Bienn Teut. 217.

Hist. Lugd. Orchis Melittias Gemmæ, quæ videtur referre Orchin Serapiã Dod. in hist. stirp. Gall.

Tab. Hist. & Icô. Orchis Melittias, Bie blumlin Gylwurtz.

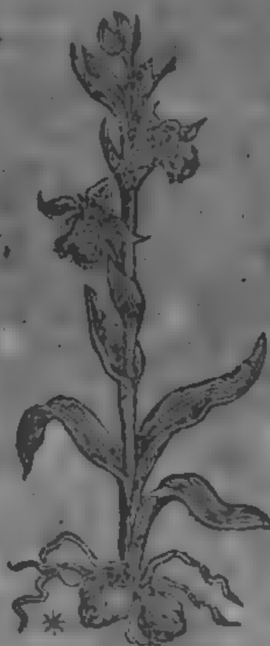
Casp. Bauh. Orchis 24. Fucum referens minor foliolis subuirentibus: vel Orchis apem referês. Orchis 6. & Satyrium alterum Diosc. Trago: Orchis Melittias Lobelio.

Orchidis tertiæ Tragi meminibus nomini Orchidis Fucifloris, vbi eius descriptionem proposuimus, consideretur an & icon: perpendendum etiam an nostra icon ex emptitiis eò referenda, vel eadem cum præcedenti ad strigosiorem plantam minùs concinnè pictam.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS SPHEgodes hirsuto flore.

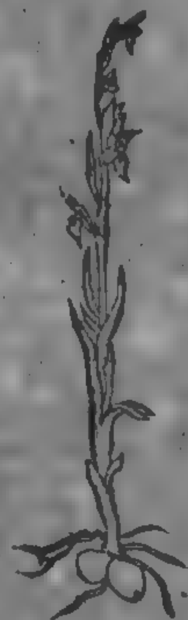
Descriptio. GAleam alásque expandit virentes, tristioriq; & obsoletiore fuliginoso colore fucum potiùs aut vespam quam apem præfert: *folium* infimum hirsutum, quod pro labello est, in quo nô lutearum linearum, vt in illa, discursus vllus conspicitur, sed solum nodò liuidæ duæ reliquo folio læuiores, depressiorésque transuersa lineola coniunctæ: H. musculam Romanorum effigurant: aliàs verò duobus locis coëuntes insulam Ouali figura, lignosam hirsutámque circumscribunt.

Plant. Ic. pag. 180. Testiculus Vulpinus secundus sphegodes Teut. 217. Lobel. Obs. p. 88. nomine Testiculi vulpini aliam posuit iconem, quæ apud Dod. in h. postrema est nomine Orchidis Serapiadis secundi minoris.

C. Bauh. Phyt. Orchis 25. Fucû ferens tertia.

ORCHIS MYODES GALEA ET ALIS herbidis: & Orchis Serapias tertius Dodon. & Myodes 1. Lobelio.

Descriptio. *F*Olia tria, quatuor aut quinque, vnciam lata nonnunquam angustiora, longitudine circiter palmari: *caulis* tenuis, palmaris, bipalmaris & maior: *flores* sustinet ex pediculo surrectos ventriosos, cui appositum folium ad ipsius floris cacumê vsque pertingens, raros, nullo calcari: *galea & alis* colore herbaceo, reliqua parte muscæ corpusculum affabrè exprimente, prona parte albidâ ofis ferrugineis, supinâ verò colore fuliginoso, Zonâ subcærulea septum cingente, in rictu geminis corniculis stipato *apices* lutei occultuntur.

Lobel. Adu. pag. 62. Testiculus Vulpinus floribus muscam, sed colore rubigineo obsoletóque & inamæna fuscedine purpurascente Fucum exprimêtibus. Considerandum an hæc conueniat cum icone sequenti de qua Lobel. Ic. pag. 181. Item Obs. Orchis myodes prima C. Gemmæ, floribus muscam exprimens.

Hist. Lugd. Triorchis Serapias tertius Dodonæi. Malè impositus titulus Triorchidis, cùm Dodonæus dicat duos testiculos non tres vtios. Hist. præterea ait: Orchis myodes prima Gem-

mæ videtur referre Orchim Serapiam fœminam Dodon.in hiſt.ſtirp.(Gall.) Conferenti non videtur nobis reſpondere.

Tabern. Tabern.icon. & Hiſt. Teſticulus muſcarius 1. Stendelwurtz. Icon eſt eadem cum Lobeliana: verùm neſcimus cur Compilator hunc teſticulum & cæteros ſeparet capite proprio.

C.Bauh.Phyt. Orchis 26.muſcæ corpus referens.

Circa Montbelgardum abundat florens Maio.

ORCHIS MYODES FLORE grandiuſculo.

Lobel.Obſ.& Ic. Plant. p. 182. Teut. 129. Orchis Myodes altera C.Gemmę folio læuiore & flore grandiuſculo. An Lob. & Pena Aduerſ. vulpinus teſticulus foliis Plantagineis, venoſis, reflexis,&c.

Hiſt.Lugd.Orchis Myodes altera Geminæ.

Tabern. Hiſt. & Icon. Teſticulus muſcarius quartus Stendelwurtz.

C.Bauh.Phyt. Orchis 28. muſcam referens maior.

ORCHIS MYODES LVTEA.

Quadruplicem vulpinum teſticulum meminerũt Lobel.& Pena floribus quæſitum: Papilionis nempe,Fuci, Muſcæ, poſtremi è colore qui luteus totus & cæteris rarior multò nec deſcriptus.Erue- runt hunc Norbonæ æſtuoſis & aridis ſteribibus, decliuibus inter Ciſtum marem & Ilicem Cocciferam,atque in herbidis Gramuntiæ ſiluæ vicinis.

Nubium de forma. Lobel.in Obſ.habet iconem multis annis antè à Dodonæo de flor.exibitam pro Orchide Serapiade tertio, ea omiſſa eſt à Lobelio inter icones Plantini: neſcimus igitur an Lobelius benè poſuerit Dodonæi iconem pro ſua Orchide lutea: Dodonæus non tribuit ſuæ Orchidi florem luteum: An conuenire poſſit ea quam hic poſuimus dubitamus, nos eam cum cæteris iam ſculptis emimus. Apud Plan.Ic.p.181.alia icon eſt non parum diuerſa à Dodonæi & noſtra cum hac inſcriptione: Vulpinus teſticulus ſiue Orchis Myodes lutea Narbonenſis congener cum minimo Teſticulo Vulpino, floribus muſcam colore & effigie præ ſe ferentibus,Teut.228. In hoc titulo nos non intelligimus quid luteum dicat; & muſcam colore præ ſe ferre, muſcæ enim vulgares non ſunt luteæ. Locus.

Obſeruauit Dalechampius apud Hiſt. Lugd. in editis montibus Orchios genus humile, rarum flore luteo, tribus aut quatuor foliolis conſtans, cæterà vulgò cognitis ſimile, propè oppidum Monſpelio vicinum Veganium nominatum,id genus naſcitur.

Tabern.Hiſt.& Icon. Teſticulus muſcarius 3. luteus, Geel Stendelwurtz.Tabern. imitatus eſt Lob. aſſumpſit figuram Dodonæi,an bene iudicent alii.

C.Bauh.Phyt.Orchis 2.muſcam referens Lutea Lob.icon.p.181.Vulpinus Teſticulus Myodes luteus Norbon.

ORCHIS PARVA AVTVMnalis lutea.

Deſcriptio. Duobus aut tribus *foliis* Plantaginis quinquenerviæ ſimilibus, venoſis,glabris,imũ *caulem* complexis, donata eſt: ipſe verò caulis iunceus, pedalis, interdùm dimidio minor thyrſum gerit longum *floſculorum* puſillorum,ex herbido colore in luteum vergentium, ſuaui moſchi ferè odore fragantium, è caule appreſſo veluti calyce prominentium: *bulbus* cauli imo adhæret vnicus exiguus, à quo fibræ propagantur quibus vnicus aut alter bulbus pendulus adhæreſcit. Hoc Orchidis genus attulit nobis,non recordamur vnde,Gener Cherlerus:Talem Orchidem attulit nobis Guillelmus Vaiſſant Chirurgus ex *Meſibe* in montibus Burgundiæ, *franches montagnes* dictis, vbi Burgundicè *paſſenies* vocant: Icon noſtra quam iam ſculptam emimus non malè exprimere videtur: nos exiſtimamus hanc depictam apud Lobelium Obſ.& Icon.Pl.p.187.Teut.222.

An

An Clus. Pann. Orchis pusilla, pallida, odorata: & Hist. post. Orchis septima.

Tabern. Ic. & H. Triorchis lutea 1. & 2. Geel Ragwurtz 1. & 2. An Gesner. Hort. Testiculi siue Orchidis species minor bulbo singulari, de qua priùs aiebat, Satyrii species an Orchidis herba, quæ reperitur bulbo singulari semper similis alioqui cæteris, sed minor, foliis binis, considerandum: Monorchin dixeris. C. Bauh. Phyt. Orchis 38. odorata, radice vnica, rotunda, Pisi magnitudine, Testiculi species minor bulbo singulari Gesn. Orchis pusilla pallida odorata Clus. Orchis 41. Triorchis lutea foliis oblongis & glabris: Triorchis lutea C. Gemmæ Lob. pag. 94. Obs. & Icon. pag. 187. vbi bina iungatur figura, at secunda intelligenda. Orchis 42. Triorchis altera lutea. Orchis minor Leodiensis Lob. Obs. p. 98. & Ic. p. 187. C. Bauhinum tres statuere plantas constat, vnam ex Clusio, duas ex Lobelio, perpendendum quot sint. *Suspicamur* apud Lobelium duas icones vnius plantæ nec scimus an Clusii Orchis pallida diuersa sit, quamuis vnius tantum bulbi meminerit, vti etiam in icone nostra vnicus bulbus appictus.

Monorchis. C. B. an.

ORCHIS FRISIA HIRSVTA.

Lobel. Obs. & Ic. Plant. pag. 186. & Hist. Lugd. Orchis Frisia littoralis Gemmæ.

Tabern. Ic. & Hist. Testiculus luteus, Orchis lutea, Geel knabenkraut / quam Lobelius describit in suis Obs. & nominat Orchidem Frisiam littoralem, duo habet folia, bifolio similia, paulò minora quàm Plantago angustifolia, aspera & hirsuta tactu: caulis palmum altus: Flosculi multi ex luteo virides, vt in Hyacintho maiore: radices duæ paruæ rotundæ. Icon est Lobeliana.

C. B. Phyt. Orchis 40. lutea, hirsuto folio. Frisia littoralis Lobelio, vbi duas iungit, ac prima figura huic conuenit.

Orchis siue Triorchis lutea altera nonnihil hirsuta.

Triorchis lutea altera C. Gemmæ Lobel. Obs. & Hist. Lugd. folio est rotundiore & latiore quàm superioris, virentiore trifolia, & nonnihil hirsuta: videtur eadem aut congener cum Orchide Frisia Orientali: quæ gemina inferiora folia Bifolii, Plantaginis latifoliæ angustiora edidit, & in dodrantali cauliculo herbaceos siue luteo virentes flosculos in horto D. Brancionis.

ORCHIS SIVE TRIORCHIS LVTEA tertia oblongioribus radicibus.

Lobel. Obs. pag. 93. Triorchis lutea tertia C. Gemmæ, oblongioribus radicis oliuaribus bulbis, Plant. icon. p. 186. Triorchis lutea tertia Geelragswurtz 3.

C. Bauh. Phyt. Orchis 43. siue Triorchis lutea radice oblonga, fibrosa.

ORCHIS SPIRALIS ALBA ODORATA.

Descriptio.

Dvplici *radice* nititur bulbosâ, oblongâ, villosâ, ima versus acuminatâ, aliquot fibris donatâ. E cuius summo folia, vaginato pediculo vnciali surgunt viridia, pinguia, semunciam lata, vnciam aut ampliùs longa, dorso crasso auersa parte, quâ ex atro virentes venulæ, ab imo ad summum conspiciuntur. Iuxta hæc coliculus quoque erigitur dodrantalis aut pedalis, teres, foliolis acuminatis ceu vaginis vestitus, iisdem tamen vix ac ne vix quidem prominentibus. Flosculorum odoratorum thyrsus, albidorum, clauiculatímque hærentium ita nutat, vt spirarum instar summa versus circumagatur. Hi interna parte ex luteo virent, ad latus verò duo foliola candida veluti alæ hærent: Vtriculi succedunt vt in reliquis ferè Orchidibus, pardi puluerulento seminio referti. Thyrsus florum amaricat & iucundi odoris est.

An Trago Satyrium 7. minimum das kleinst Satirion / quod ait prouenire locis humidis Septembri. Reperiuntur, inquit ille, bina Satyrii genera admodum exigua, quorū flosculi auiculas volantes imitātur, coloris ex viridi lutei. Caules horū haud temerè digiti longitudinem excedunt. Nascuntur pastim in apri-

cis montibus Iunio mense, partim verò Autumno appetente in vliginosis campis & pratis. Tragus habet iconem respondentem nostræ Orchidi spicatæ albæ, in sua descriptione intelligit fortè etiam luteam, quamuis non distinguat aut particulatim describat.

Trag. mr.

Brunf. Tom. 1. Satyrion odoriferum.

Cordus hist. Testiculus candidus odoratus minor. Et supra figuram, Testiculus pumilio Tragi.

Testiculus odoratus Dodon. Gall. vocatur, *Couillon odoriferant*: Belg. wolriechende Standel cruyt & klein Standel cruyt. Est hic Dodon. hist. fl. & in fol. Testiculus quintus odoratus siue pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus.

Lobel. & Pena Adu. Testiculus odoratus, minimus omnium flosculis, odore Lilii conuallii. Obs. Testiculus odor. Orchis spiralis C. Gemmæ. Icon. Pl. pag. 186. Teut. 221. Et Obs. Tetrorchis alba spiralis vel autumnalis C. Gemmæ. Testiculi odorati varietas: non aliud à superiore, sed vt plurimùm oliuaribus oblongis bulbis donatur. Icon. Plant. pag. 186. Teut. 226.

Orchidem flore albo, odorato vel Spiralem C. Gemmæ ad Camer. hort. misit ex Silesia D. Fridericus Sebizius.

H. L. Testiculus odoratus Dodonæi. Tetrorchis, vel Triorchis alba Gemmæ.

Tab. mr.

Tabern. Icon. & Hist. Testiculus minor, odoratus, klein wolriechend knabenkraut, cui folia inter Orchides omnium minima Plantagini nonnihil similia: sed valdè angusta & parua, colore viridi, caulis tenuis: flores multi parui, albi benè olentes: floret Augusto & Autumno. Et Triorchis odorata, Groß wolriechende knabenkraut. Non erat separanda capite hæc Orchis à præcedente.

C. Bauh. Phyt. Orchis 44. Triorchis alba odorata oblonga radice Lob. Orchis 45. Orchis alba odorata minor. Satyrium odoriferum Brunfels. Satyrium exiguum & 7. Trago. Testiculus odoratus spicalis minor Lob.

Locus.

Editis incultis & aridis locis plurimùm reperitur: Augusto aut Septembri flores promit, Dodon. Sabulosis arentibus atque squallidis locis Norbonæ maritimis & Angliæ mediterraneis nascitur, Lob.

Tempus

Autumno ante Vergiliarum occasum in arenosis, siccis & accliuibus pratis interdum etiam humidis floret. Montbelgardi nobis occurrit Augusto & Septembri non longè ab horto ferarum, Vnde in hortum Ill. E. C. transtuli. D. Turnerus Medicus Anglicus dedit nobis collectam Heidelbergæ. Circa Basileam ad Byrsech castrum haud ita infrequens.

Vires

Radix Orchidis potissimùm odorati cocta in vino & pauco melle sanat vlcera putrida oris, inquit Dodonæus, qui cur huius facultatis non meminerit in postrema historia nescimus.

ORCHIS RADICE REPENTE.

Descriptio

PVlchram Orchis speciem radice repente misit insignis Medicus D. Doldius, quem sic describit Camer. hort. Orchis minor *flosculis* albis, *foliis* crassis nigris, *radice* repente geniculata, & vbi folia emergunt, apparent pusilla rudimenta tanquam naturæ testiculos effingere conatis. Nascitur spontè in opacis siluis, in ramentis arborum, quæ longa vetustate emarcuerunt.

Ad horas tria flatus durat, sed colorem acquirit magis pallidum, nec tam crassa manent folia.

Camer. hort. & Icon. p. 55. Orchis minor radice repente.

C. B. Phyt. Orchis 46. radice repente Camer.

ORCHIS LILIFOLIVS MINOR Sabuletorum Zelandiæ & Batauiæ.

ORtu & facie, compactilique squamarum serie simillimus Eriophoro Bulbo, fibrillis impactus solo; eminentibus *bulbis* subuiridibus. Cauliculus palmaris, *flores* non annotati fuere à Guillelmo N. mercatore Batauo, qui hanc descriptioné dedit Teutonicè, & prouenire ait iuxta maritimos sabulosos aggeres Hardemo proximos, in silua Tercea vulgo Erdenbosch. *Idem sane* reor (inquit Lobel. Adu. par. 2. cum nostro nouo Satyrio Zelandico infra scripto, in herbatione olim reperto, elapsa æstate 1603. iuxta aggeres sabulosos Walachriæ inter Pyrolam nascente, quod omnes quadam foliorum similitudine ducti, nec non flosculorum herbaceorum (ni labat memoria) & longiusculi seminis fuliginosi inuolucri, Orchidis Littoralis Frisiæ, Orchin sabuletorum maritimorum diximus. Radix illi gemina, quandoque terna, sed rarò, altera alteri innata, foliaceis albis inuolucris tecta, intus viridis, gustu suauis. Infima fibrillis impacta sabuletis, arida, inutilis & flaccida. *Cauliculi* binûm, ternûm vnciarum: *folia* bina Liliacea duas vncias longa. E regione pagi *Oost-Capel*, id est, sacelli Orientalis, à me vltimum collecta. In Batauis est Chamæ-Orchidis nouum genus aggerum Zelandiæ.

Bulbo Eriophoro simile.

Satyrium nouum Zelandicum.

Figura non respondet descriptioni, potissimùm quoad radices, quæ nihil simile habent

cum

cum Orchidibus, in quibus fibræ tenues ex bulbis prodire non solent, sed supra & iuxta bulbos.

Orchis amplissima foliis binis splendentibus.

Orchis ampliss. Clusi. 1. Orchis prima amplissimis foliis, quæ à nemine (vt suspicatur Clus.) obseruata, bina habet *folia*, Ellebori albi foliis amplitudine non cedentia, aliquot venis à pediculo ad extremum vsque folium productis insignita, supernè virentia, infernè dilutiora, prorsus tamen splendentia: *caulem* cubitalem, paucis foliolis siue inuolucris præditum, pentagonum: *flores* in summo spicatim cohærentes, cuius autem coloris, cuiusve formæ ignorat, cùm antequam aperirentur, plantam duntaxat obseruauerit: *radices* binas, crassas & parui Napi modo oblongas, supra quas infimo cauli inhærent aliquot fibræ satis crassæ.

Solùm conspecta est hæc Orchis Maio mense anni 1579. in decliuitate montis, in quo extructa est arx Ill. V. Balthasaris de Batthyan p. m. Greben nuncupata, inter Drauum & Saum amnes, binis vltra Waraldinum miliaribus.

C. Bauhin. Phyt. Orchis bifolia latissima.

ORCHIS ALBA CALCARI LONGO.

Descriptio. Hermaphroditica Orchidé hanc haud temerè dicas, vt quæ Cynosorcheis & Serapiadés dictas, quod quidem ad radicum formam attinet, medium quiddam obtineat. *Radix* enim duplici constat bulbo sublongo, pyriformi, productiore demissa fibra, quæ in capite alias plures æquè crassas quaquauersum exerit. A qua in imo statim *folia* insignia prodeunt duo vel tria, lata, plantaginea, minùs tamen neruis insignita superna parte, læuia, saturè virentia. Reliqua verò octuplò vel decuplò minora, angustioráque *caulem* nullo ordine decorant pedalem aut sesquipedalem, angulosum, striatum: Cuius summa *flores* spicatim occupant odoratissimi, albi, Papilionem expansis alis æmulantes, quorum foliorum supremum leuiter erectum obtuso mucrone sub se bina in summo, inclinatione quadam coëuntia, herbaceo colore prædita comprehendit: lateralia duo alarum instar expanduntur: propendet autem longum folium, minùs reliquis, album, & ferè herbidum, linguæ caninæ exertæ instar, quod, vt in priore similitudine maneamus, papilionis corpus referre dixeris: auersa floris parte prominet calcar longissimum, prope floris basin album, cætera viride: vnicuique autem pediculo intorto herbidóque apposítum est folium acuminatum: sapor foliorum amarus. Radicum aqueus insipidus.

De hac Dodon. Hist. fl. & in fol. Testiculus siue Orchis Serapias 1. folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Lilii foliis multò minora: caulem dodrantalem aut altiorem: flores in eo raros, candidos papilionibus expansis alis quodammodò similes: &c. Eius icon est bifolia, olim in hist. Gall. lib. 2. cap. 46. ex Fuchsio erat trifolia, ac ei dicebatur Testiculus Vulpis: Gall. *Couillon de renard* Germ. groß Stendelkraut. Belg. Greet Stendelcruyt. Dod. incon-stantia.

Σατύριον τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, Officinis nostris (inquit Fuchs.) incognitum aut inusitatum: vulgò Testiculus Vulpis aut sacerdotis. Germ. Stendelwurtz: Gall. *Satyrium à trois feuilles*, nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dii colludentes nymphis per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terrã versa. Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudũ, longũ, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo album, gustu dulcẽ, & ori gratam. Quod verò hic dicimus Lilio similem: non sic intelligendum venit quasi quantitati & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Lilium quantitate sua Satyrii florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem est cum Lilii colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet. Icon. pag. 408. Satyrium trifolium weiß Stendelwurtz. Fuchsius non describit plantam cuius iconem exhibet, sed detorquẽdo accommodare conatur descriptionem Dioscor. suæ iconi, quam hic ponimus trifoliam, vt, eam sculptam emimus, quod ei non commune. Fuchs. not.

Matthiol. in Dioscor. cum magnis Icon. Lat. l. 3. cap. 126. picturam solam habet sine descriptione sub Testiculi specie tertia. In Ital. cap. 137. Et appingit tantùm duo folia: sub eo tamen titulo in eadem tabella icones duarum plantarum.

Dicitur Lobel. Obs. Testiculus Vulpinus primus Anglis horce Bollocks. Hisp. *Satyrion.* Icon. Plantar. pag. 178. Testiculus vulpinus primus cuius flores culices exprimunt, Lobelius in sua icone duo tantum habet folia: is præterea aliam habet iconem parum differentem nomine Orchis Hermaphroditicæ de qua mox: considerandum in quibus differat.

Hist Lugd. Testiculi tertii species Matthiol. in ea tabella ex Matthiolo duæ icones diuersarum plantarum, præterea Hist. Lugd. ponit eiusdem plantæ iconem alteram sub hoc titulo: Orchis Serapias primus Dodonæi: ponit & tertiam trifoliam, cum hac inscriptione: Testiculus vulpis Dodonæi, tres igitur icones vnius plantæ sub diuersis ponit titulis. H. L. error.

An Thal. Harc. Orchis bifolia, flore purpureo & candido etiam in montibus passim ac pratis. Triplici autem differentia reperitur. Altera latifolia est, foliis orbicularibus ferè, vnciarum sex longitudine, quatuor latitudine: tertia breuiora omnia continet. Flos pur-pureus.

Camer. horti. Orchis bifolius, qui nonnunquam trifolius nascitur, vnde Fuchs. Dioscoridis Satyrion esse placuit.

Tabern. Icon. pag. 667. & Hist. lib. 2. pag. 394. Testiculus Vulpinus latifolius, Füchßhödlein/ flies

Hist. Lugd. Orchis batrachoides Gemmæ.

Tab. Ic. & Hist. Orchis batrachoides frefchsblumlich: Geylwurtz.

Casp. Bauhin. Orchis 37. siue Hermaphroditica.

Buzeiden siue Buzidam Arabum.

Ait Auic. Buzeidem esse medicinam ligneam Indam, in qua sit virtus similis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden, inquit, est species Satyrionis. Salomon Ebēhasem.] Buzeiden sunt radices duræ, albæ, similes behen albo, confert podagræ, & doloribus iuncturarum. Et est medicina Indiæ, quâ nos parum vtimur. Quidam verò detulere eam ad nos, & vidimus eam sæpe. Aben Mesuai] Melius quod est ex buzeiden, est album, habens lignum grossum, & multas rugas. Illud verò quod est subtilis ligni, habens superficiem lenem, paruæ albedinis, est non bonum, nullius iuuamenti. Habix dixit sicut iste. Et dixit cum hoc, quod iuuamentum eius est sicut iuuamentum hermodactylorum, ad remouendos dolores iuncturarum, & ad conferendum podagræ. Mesarugiæ.) Buzeiden est calidum, auget in sperma-te. Et de proprietate eius est, quod laxat aquam citrinam. Sed illud est malum testiculis. Et rectificatio eius est cum Sinapi, & melius ex eo est nouum. Et dosis eius, pondus est drachmarum duarum.

Digiti Citrini Arabum.

Asahasafra siue Digiti Citrini sunt, autore Auic. figuræ volæ manus colore mixto ex citrinitate & albedine duri & nonnihil dulces, quidam sunt citrini & puluerulenti absque albedine. Digiti crocei, vt exemplaria habent, sunt gummi seu vena tinctorum: Rhasis.

PAMATA SATYRIA IN GENERE.

CAP. XXVI.

Σατύριον βασιλικὸν Græcis. Satyrium regium Latinis. Offic. Palma Christi. Arab. *Buchesden*: Auic. Digiti Citrini. Germ. Creutzblumen. Gall. *Satyrium royal*. Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu

Palma Christi.

dixerunt. Verum Satyrium, inquit Matthiolus, hactenus in Italia videre non licuit. Palmæ Christi radices, Auicenna Digitos Citrinos nuncupat, etsi eas Digitos citrinos esse perperàm, nullaque, quod libro suo legerim, ratione ducti, negent Monachi illi.

Digiti Citrini.

Fuchsius Palmam Christi non rectè inter Satyrii genera depinxit, siquidem ea potiùs meo iudicio inter Canis testiculos erat repræsentanda.

Fuchs. not.

Palmis duabus Christiadibus & Serapiadibus (aiunt Lobel. & Pena Adu.) accenset Triorchim Serapiada Aegineta (addere enim tertiam quandam videtur,) ternо donatam didymo, quam aliàs Palmam Christi opinabantur: tum quia succulenta minùs, sicciorque est, & vehementer deterget, intrò forisque vlceribus admota: tum etiam quòd Melancholicis, Quartenariis, Epilepticis, neruorum offarctu, & pituitosa saburra oppressis miram præstet opem, fluxum dysentericū sistat, quot qualésque facultates Palmæ Christi Recentiores vendicant, [ne cuiquam imponat

Triorchis.

Palma Christi.

Palmæ Christi vehementer purgantis homonymia,] dignandas sanè Aegyptiis Venerandæ Serapiadis deæ Augusto cognominæ: alioquin nihil attinuit à cæteris secreuisse, & Serapiadas nuncupasse. Rationibus hisce fauebat ex lectione coniectura, nam vbi πολύσχιστον multi vsus, legendum πολύσχιστον multifidam radicem: & fortè vtrumque, multifidum multique vsus radicem innuebat, & mox inferiùs vbi Dioscor. ῥίζα ὑπεστι ὄρχιδι ὁμοία, id est, Radix subest testicellis similis, aut pusillis testiculis, legebam multifida leuiore metathesi multò, quam in superiore capite, vbi pro Olea suffecerunt meritò quidam Squillā teneram Pancratium. Verùm tamen si cui hæ minùs allubescant Serapiades, exploret superiorum Orchium facultates, quæ multò tamen ignauiores & mucore elumbes magis videntur, aut alias aptiores adducat, & lubenter vltrò indictas istas Palmatas Antiquis profitebimur. Herbidos pratenséśque colles frigidiores amant tum minor tum maior, legimus etiam in Alpinis Raisburgi & Nozoreti Germaniæ. Maio flore & foliis exit: maior foliis similibus, sed latioribus Porri, mucronatis, ad terram reflexis, crassis, interdum maculatis fuscis, & nigricātibus notulis: flores purpurascentis Cynolorchis adeò similes sunt, vt nisi propiùs spectes easdem putes. Radici item geminus est bulbus, altero euanido, altero prægnante & succulento. vtroque tamé oblongiore, nonnihil compresso, & ima sui parte in fibras inæquales ternas aut quaternas veluti digitatas abeunte. Hunc marem appellant. Fœmina verò floribus candidis, vel e purpura rubētibus, dilutéue cæruleis, cuculatis, crebriores maculas purpureas & rictum ostentantes habentibus: foliis minoribus, & inspersis punctulis: radice consimili. Sunt vt hist. Lugd. notat, qui vocant Palmam Christi Buzeiden, siue Buzidam Arabum. Satyrii autem huiusce radices nihil minùs quàm ligneæ sunt, nec ex India petuntur, vt voluerunt Auicenna & Serapio. Matthiolus Satyrium Basilicum siue Palmam Christi Auicennæ Digitos Citrinos esse vult: At Satyrionis Basilici radices duræ non sunt neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auic. & Rhasis perspicuè differre videtur.

Serapiades Orchidis facultates.

Palma mas.

Palma fœmina.

Non sunt Buzidami.

Thalius Harcyn. pag. 112. Satyrium recentiorū Græcorum iuxta Dodonæum mas, aliàs Palma Christi: Serapias mas Anglis, Orchis autem fœmina Tragi. Atqui Satyrii huius maris cuius videlicet folia maculis destituuntur, diuersæ aliquot differentiæ in Harcynia occurrunt, quæ sub duobus præcipuè generibus comprehendi poterunt, quorum alterum sit latifolium, alterum angustifolium: quorum etiam vlteriorem tradit distributionem.

Orchis Serapias Lobelii Camerario horti, seu Satyrium basilicum aliorum, flore candido, dilutè rubescente & rubello. Ex his tertium folia interdum maculis cruentis aspersa gerit, interdum (An Plantini icon. pag 188. Palma Christi mas?) sine maculis. Priora verò duo maculis in horto meo nunquam carent, nescio an alibi etiam.

Satyrium Basilicum mas & Fœmina amarum est, referente Fuchsio, magis tamen amarū quod maculosis constat foliis. Ideoque non perperàm censent Auicenna & alii quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secūdo ordine tradunt. Vsus eius ad erogandam cutem, ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gustata. Semen ex vino sumptum nouem diebus, ce-

albicantem, odore non ingrato: radices duas, quę sanè testiculos referrent, nisi ramis quibusdā, quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Icon à Matthiolo proposita non respondet eius descriptioni, potiùs videtur icon nostræ Palmatæ cum longis calcaribus rubellis.

Dodon. de fl. Satyrium alterum maius: quod fœminam vocant, Satyrium alterum Basilicum dicitur.

Lobel. Obs. (& ex eo Hist. Lugd.) Serapias fœmina pratensis, foliis notulis inspersis, siue Palma Christi: Adu. pag. 53. Satyrium Basilicum alterum Dodon. Icon. Pl. pag. 188. Palma Christi Serapias fœmina pratensis, Teut 223.

Tabern. Ic. & Hist. Palma Christi maculata.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 5. Basilicum pratense maculosum.

Thal. Harc. Satyrium fœmina, foliis maculatis passim.

Locus & tempus. Passim secus vias & in dumetis obseruatur: Cuius modi in locis vtcunque obuiam per comitatum Montbelgardensem obseruauimus Maio & Iunio florentem. Eadem obseruata nobis in valle Griesbachiana ad thermas acidas. Basileæ quoque multis in locis occurrit. In hortum Mōtbelgardensem translata maximo & lætissimo florum Thyrso prodiit, qui & palmum altitudine superaret. Cùm essemus Geneuæ obseruauimus Florentem mense Maio.

PALMATA MACVLATA.

Descriptio. NOn in eam altitudinem excrescit in quā præcedens, *radicibus* tamen tetradactylis conuenit, nec non *foliis*, nisi quòd euidentiùs maculosa sint: *flores* verò purpureo colore præditi, saturísque punctis notati, cristas duas erigunt, alarum expertes: vnicuique autem flori appositum folium acuminatum saturatè purpureum.

Plant. Icon. p. 188. Palma Christi Serapias fœmina pratensis Lob. 95. Teut. 223.

Dod. de fl. Satyrium Basilicum alterum.

PALMATA ALBA.

PAlmatæ maculatæ flore albo antè meminimus quæ à præcedenti fortè solo colore differt. Icon quam his ponimus, ex est iis quas emimus iam sculptas, quæ accedere videtur Lobelianæ albæ, qui eam separat à præcedenti: de ea legitur Lob. Obs. & Icon. p. 189. Serapias candido flore montana maculatis foliis. Cynosorchis mōtana, folio maculosō C. Gemmæ, pratis item eadem niueo flore crebra visitur, cætera haud absimilia.

Hist. Lugd. Serapias candido flore Lobel. cætera haud absimilia Satyrio Basilico altero Dodonæi.

Tabern. Icon. & H. Palma Christi maculata mōtana Hendekens wurtz.

C. B. Phyt. Satyrium 6. basilicum montanum maculosum.

PALMATA SIVE SERAPIAS PALVSTRIS latifolia flore albo subpurpurascente.

SErapias palustris latifolia, Cynosorchis palustris platyphylla folio læui, latóque flore albo subpurpurascente C. Gemmę, Lobelio Obs. Præcocior est Violacea Cynosorchi Icō. Pl. pag. 190. Teut. 224.

Hist. Lugd. Cynosorchis palustris platyphyllos Gemmæ.

Tab. Icon. & Hist. Palma Christi palustris 3. wasser handlens wurtz.

C. B. Phyt. Satyriū 2. basilicū maius latifolium.

PALMATA, SIVE ORCHIS PANNONICA floribus exalbidis, & alba Griesbachiana.

ILlii primùm enascentia *folia* tria, aut quatuor habet Orchis 7. Clusii in Pann. octaua in Hist. post. siue Pannonica, dilutioris & quasi pallentis viriditatis, nullàque macularum aspergine notatis, ingrati saporis: Palmarem *caulem* amplectuntur aliquot foliola: in cuius summo fastigio *flores* spicatim digesti

nascuntur, exalbidi & quasi pallescentis coloris, nullis punctis distincti, anteriùs morionum hiantibus cucullis similes, vtrinque auriti, & latiuscu-lo pallido labro propendente, posteriore verò parte corniculum habentes, vt Consolida regalis, aut Linaria, sed latius & obtusum, grauiter odorati, florum Sambuci odorem referentes: ad horum exortum singula foliola nascuntur pallentia, & floribus colore respondentia: *radices* geminæ, veluti palmæ, in binos, aut plures digitos distributæ sunt, quarum vetustior fungosa, nigrior, & flaccidior est, altera candida, vegetior ac solida, paucis supra earum exortum nascentibus fibris.

Aliud genus est formâ, magnitudine, cæterisque notis illi par: sola varietas in floribus, qui in hoc purpurei sunt, foliola sub floribus nascentia etiam purpurascunt. Inuenitur vtrumque genus non modò in Leytano saltu supra Manderstorf, aliisque Austriæ inferioris siluis: sed etiam editioribus quibusdam pratis Viennensi saltui proximis. Floret autem Aprili, nonnunquam etiam Maio, pro mitiore videlicet aut rigidiore vernalis aëris constitutione.

Locus & tempus.

C.Bauh.Phyt.Satyrium 13.flore Consolidæ regalis Sambuci odore. Collegimus Palmatam florentem Maio & Iunio, in valle fontium acidorum Griesbachiana ad Herciniam siluam cui radices & folia respondent iconi propositæ ex Clusio: Eadem est cum iam à nobis descripta Palmata flore albo circa Montbelgardum obseruata.

Palmata & Serapias Batrachites.

Lobel.Icon. Pl. p.193. Serapias Batrachites vel Myodes Teut.226.

C.Bauh.Phyt Satyrium 14.batrachites. Vide Hist.Belg.Lobelii.

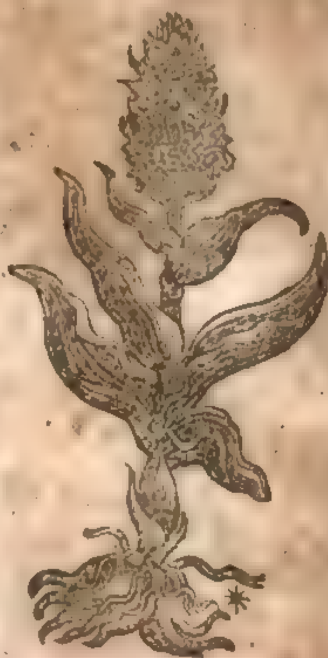
PALMATÆ CVIVSDAM ICON.

Non occurrit nunc ad quam speciem Palmatæ hæc icon sit referenda, ea est ex iis, quas eximimus iam sculptas.

PALMATA SERAPIAS PALVSTRIS leptophylla, violacea, maculata & non maculata.

Cynosorchis palustris altera C.Gemmæ, Lobel.Obs.serius florens, comâ violaceâ, foliis interdum læuibus, interdum maculosis. Icon.Pl. p.190.Teut.224.Icon Lobelii non demonstrat folia tenuia, vel angusta esse.

Hist.Lugd.Serpias palustris altera leptophylla, Gemmæ. Itẽ Serapias palustris 3. Gemmę. Miror Compilatorem ex duabus iconibus à Lobelio propositis sub vno titulo, duas statuere plantas, vna ex iconibus repręsentat plantam iuuenem, quæ caulem non protulit.

Hist. Lugd. error.

C.Bauh.Phyt. Satyrion 3.basilicum maius latifolium alterum.

PALMATA ANGVSTO FOLIO vilissima palustris.

Cynosorchis palustris læui folio & angusto, seu leptophylla omnium vilissima C.Gemmæ, Lob. Obs.quæ Icon.Pl. 193.T.226. Figura Lobelii non demonstrat folia angusta.

Hist.Lugd. Cynosorchis leptophylla Gemmæ.

Tabern. Icon.& H.Palma Christi palustris 2.wasser hendlen wurtz.

C.B.Phyt.Satyrium 16. palustre folio læui.

PALMATA SERAPIAS MONtana folio læui.

Serapias montana folio læui Lob.

Serapias montana folio læui. Cynosorchis montana folio læui C.Gemmæ, Lobel.Obs.& Ic. Pl. p.191. Teut. 225.

Hist.Lugd. Serapias montana folio læui Gemmæ.

Tabern.Icon. & Histor. Serapias montana Berg knabenkraut.

C.Bauh.Phyt. Satirium 11. basilicum montanum bicubitale.

PALMATA FLORIBVS IMPENSE RVBRIS.

LObel. Obs. & Ic. Pl. pag. 191. Cynosorchis Dracontias foliis & floribus impēsè rubris C. Gemmæ, floret circa finem Aprilis, aut initia mensis Maii. Nascitur in humidis, & vliginosis, præsertim vbi nigrior terra est.

Hist. Lugd. Cynosorchis Dracontius Gemmæ.

Tabern. ic. Tragorchis Bocksgeyl. Malè ponit Compil. hanc iconem sine descriptio... capite separato ab aliis palmatis.

C. B. Phyt. Satyrium 18. palustre foliis & floribus rubris.

PALMATA PALVSTRIS NEPHELODES

CYnosorchis palustris, Lophodes vel Nephelodes C. Gemmæ. *Flos* illi communis ferè cum cæteris maculosis, proinde huic cōmunem appinximus deflorescentis Satyrii formam, vnà cum corniculis quibus semen atomon prorsus includitur, Lobel. Obs. & Icon Plant. p. 195.

Hist. Lugd. Cynosorchis palustris altera, Lophodes Gemmę.

Tabern. Icon. & Hist. Palma Christi palustris. 1. wasser hendlen wurtz.

Casp. Bauhin. Phyt. Satyrium 17. palustre alterum maculatum.

PALMATA, SIVE CYNOSORCHIS MAcrocaulos galericulata C. Gemmæ.

CYnosorchis macrocaulos, vel Conopsea, siue galericulata C. Gemmæ. Floret circa mediū finémque mensis Maii vsque ad Iunii ferè medium. Lob. Obs. Flores in hac iconę multùm habent similitudinis cum præcedenti nostra Palmata calcaribus longis.

Hist. Lugd. Cynosorchis Conopsea.

Tabern. Icon. & Hist. Testiculus galericulatus, Knabenkraut. Compilator ponit palmatam hanc extra ordinem aliarum cum Orchidibus, cui bini testiculi, nulla addita descriptione.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 12. mōtanum bicubitale.

PALMATA CARYOPHYLLATA.

PLant. Icon. p. 194. Orchis Serapias Caryophyllata semine prægnans. Et T... p. 277. Flos Orchidis Serapiadis Caryophyllatæ siue odoratæ descriptę p. 226.

C. Bauh. Phyt. Satyrion 1. basilicum maximū. Vide Hist. Belg. Lob.

PALMATA ANGVSTIFOLIA MACVLAta purpurea.

PAlmatam quam obseruauimus in valle Griesbachiana acidorum fontium, florentē Iunii principio, *folus* est angustis, maculatis & non maculatis, quinque vel sex alternatim per *caulem* prouenientibus, inferiora latiuscula, vncia tamē multò angustiora, retrò Descriptio

flexa, quatuor vel quinque vncias longa, superiora, breuiora & valdè angusta: caule cubitali, aliàs maiore, interdum etiam minore: *flores* multi, spicam breuiorem exprimentes, purpurei: *radices* pluribus digitis constant.

Icon quam proponimus est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ aliquo modo exprimunt nostram Palmatam angustifoliam.

PALMATA RVBELLA CVM longis calcaribus rubellis.

Descriptio. Duplici nititur *radice* palmata, vigore vicissitudinario annuatim in iis pulcherrima obseruatione se exerente; nam ea quæ cauli pabulum pariter & fulcrum subministrat, tota flaccida apparet effœtaque, quæ verò sequenti anno caulem productura, plena succulentaq;, sapore viscido: plurimis alioquin digitis vncias longis præditæ sunt. Obseruati sanè nobis in vtraque ad viginti quatuor: infrà supraque palmatas radices aliæ, crassitudinis fibrarum Hellebori: folia prodeunt palmum longa *caulem* amplectentia, angusta, qui cubitalis, sesquicubitalis, atque etiam altior, quem parua & angusta quædam foliola stipant, suprema verò thyrsus occupat peramœnus dodrantalis plùs minùs, *flosculorum* rubellorum, calcari prælongo, & vnguiculis auium recuruo, præditorum, quibus dehiscentibus succedunt vteculi striati, *semine* puluerulento ferrugineoque: odor non vehemens nec ingratus.

Icon nostra est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ non malè respondet nostræ Palmatæ, & à Fuchsio exhibita, nomine Satyrii Basilici maris primi.

Matth. not. Matth. in Diosc. Palma Christi. Descriptio non respondet iconi: in comm. cum Iconibus magnis Latinis, Palma Christi maior. Item Epit. p.561. vbi etiam descriptio non conuenit cum icone.

Cam. not. Camer. in Epit. aliam posuit iconem quam non diuersam à nostra suspicamur, in ea tamen non benè exprimuntur calcaria, descriptio quoque non conuenit. Item in Histor. Germ. Matth. 4. Testiculus, Palma Christi.

An Lobel. Obs. & Plant. icon. p.189. Serapias minor rubello flore nitente, angustifolia, nullis inspersis punctulis, Lob. 95. Teutr. 224.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. p.1562. Serapias minor rubra Gemmæ. Item p.1568. Satyrium Basilicum maius Dodon. Planè displicet quod hist. ponat iconem ex Matthiolo & descriptionem ex Dodonæo diuersæ plantæ.

Tabern. Icon. & Hist. Palma Christi minor mas, **klein hendlens wurtz Männlein, Creutzblum.** Palma Christi fœmina **hendlens wurtz weiblein.** Prima icon est ex Lobelio, altera est ex Matth.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 7. basilicum angustifolium, Palma Christi maior Matth. Orchis fœmina Trago. Satyrium 9. basilicum angustifolium tertium, Serapias minor rubello flore Lob. *Nobis* dubium an duæ plantæ, suspicamur vnam.

Palmatam quandam cum paruis flosculis rubellis & longis calcaribus in longis veluti spicis inueni Iunii principio in prato inter Masmunster & S. Germain. Transtuli Montbelgardum in Hortum Ill. E. C. Item inter Raupach & Besfordiam Iulii principio, prouenit etiam circa Montbelgardum: olim collegi Tiguri. Locus & Tempus.

PALMATA MINOR ODORATISS. purpurea siue nigra.

PALMÆ Christi, siue Digitorum Citrinorum Auic. genus minus Matthiolo quod in Ananiæ montibus habetur foliis constat Croci: *caule* dodrantali, succeo, læuique: in cuius cacumine *flos* emicat purpureus, amaranthi æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit.

Dodon. ex Matth. Satyrium basilicum minus. Satyrium basilicum alpinum, flore ex purpura nigro, tanquam adusto (vnde Brandlein nomen impositum:) odore omnium suauissimo, seu Styracis: quem etiam aridus & in pollinem tritus, diutissimè retinet.

Nos (ait Gesner. horti) etiam aliquando plantauimus Lausannæ: sed vix vltra annum puto in hortis durare, & semen inutile esse, sicut reliqua Orchis genera.

Bened. Aret. Palma Christi minor Matthiolo. Satyrii species odorata, & præstantissima **Brandlin.**

Minùs modestè, inquiunt Adu. facit Senensis, qui hærentibus Citrinos digitos Auicennæ esse hasce Monachis conuiciatur, nullamque allatam rationem conqueritur: cùm ipse ne vmbram quidem adferat vllius. Et vires Digiti Citrini huic asserit, magno incommodo eorum, qui fidem illi adhibituri forent.

Hist. Lugd. Palma Christi minor, Matth. Satyrium Basilicum minus Dodon.

Tabern. icon. & Histor. Palma Christi minor fœmina, **klein hendlens wurtz weiblein.**

C. Bauh. Phyt. Satyrium 10. Basilicum angustifolium Alpinum, flore ex purpura nigro.

An Camer. horti. Orchidis Serapiadis siue Satyrii

tyrii Basilici odoratissimo flore minimo quædam species alpina, coloris ex puniceo nigricantis, quem Dysentericis præbent frixum cum Ouis, vel in puluerem redactum ex vino propinant.

Satyrion basilicon minus odoratum in peregrinatione nostra Rhætica per Vallem Telinam inuenimus in monte Burmio, tunc nominatū fuit nobis G. Breenle, & Italicè ibidē *Morete*. Cùm essemus Mōspelii delata hæc planta ex mōtib. circa Gangen. Geneuæ cùm tempore pestis inseruiremus, inuenimus in monte *Saleue*. Huius exsiccati puluis (inquit Matthiol.) ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (vt perhibent ii qui ita esse experimento comprobarunt,) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt vtræque (vt author est Auicenna) siccantque secundo recessu. Crassa corporis excrementa pellunt, faciémque detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis puluis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subuenit. Item radicis decoctum vino diutiùs commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrē quartanam fugant: is namque earum tantùm vsu Biliotum quendam curatum retulit.

SATYRIVM ERYTHRONIVM MATTH.

Satyrii Erythronii vocati *radice*, Mali effigie, *cortice* tenui & rufo: candidâ intus pulpâ, sapore dulci, odoreque non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me [Clusiū] Cechinus Martinellus Rauénas Pharmac. præstantiss. & rei herbariæ admodum studiosus, cuius imaginem excudi curauimus.

Hist. Lugd. Satyrium Erythronium Matthioli. Hanc, inquiunt Adu. ostentabat nobis (quasi nunquam vidissimus) & penè inuitis risum excutiebat Iacobus Cortusus, dicens, se manibus duntaxat attrectando totum turgēre Venereis libidinibus.

Nos annotauimus historiæ nostræ lib. tertio Valerandum Dourez existimasse Satyrium Erythronium Matthioli esse medullam Nucis Cuciophoræ.

OROBANCHE ET HÆMODORVM Veteribus & in genere.

Cap. XXVII.

Dvplicem esse Veterum Orobanchen ex mox tradendis colligere licet. Vnam quæ legumen sit, aut leguminum, Erui præsertim, vitium & pestis. Alteram quæ cauliculus tantùm sit subruber.

Hanc Dioscor. describit his verbis: Orobanche (Ὀροβάγχη) cauliculus est subruber, ad duos dodrantes (sesquipedalis,) & interdum maior, insurgens, foliis subpinguibus, hirsutus, tener, floribus subalbicantibus aut melini coloris præditis. Radix subest digiti crassitudine perforata, vt inde caulis reficcetur. Videtur nasci inter legumina quædam, & ipsa strangulare. Vnde etiā nomen accepit. Editur oleris modo crudus & coctus, ex patina velut asparagus. Quin & cum leguminibus coctus facere putatur, vt ipsa citius coquantur.

Inter reiectanea, Alii legunt κυνομόριον: alii λέοντα [Leonem:] Cyprii θύρσινον vocant. In communi λύκος [Lupus] nominatur. Sed ne staterem, quod dicitur, transgredi videamur, Theophrastum, qui primam & secundam Orobanchen seu legumen depingere videtur, adorimur. Quædam autem sunt [inquit lib. 8. c. 8.] perspicuè multorum communia, sed quia in quibusdam maiorem vim habent (ἰδιαίτατα, sic legendum sensu ita postulante, non ἀδιαίτατα, vt in publicis exempl. legitur,) horum existimantur, veluti Orobanche (Eruanga Gazæ) Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter lentes benè nutritur: & ea quidem Orobanche quodammodò similis est, quia totam plantam aggreditur & veluti brachiis amplexatur: sic enim strangulat, vnde ei nomen. Quod autem statim à radice Cumino & Fœnugræco (βουκέρῳ) subnascitur Hæmodoron [λιμόδωρον, αἱμόδωρον legendum vult Hist. Lugd. Gaza Hæmodorō.] vnicaule est, nec dissimili caule, verùm breuiore multò, & supernè quoddam veluti caput habet, radicem autem subrotundam. Idem de Caus. 2. de iis scribens, quæ vicinas plantas interimunt, ait: Orobancha vocata Eruum necat amplexu compressúque suo: & Limodorou (αἱμόδωρον legēdum Hist. Lugd.) Fœnugræcum interimit protinus radici adnascens.

Orobanches quoque leguminis in diuersis locis meminit Plinius. Est, inquit, herba, quæ Cicer enecat & Eruum circumligando se, vocatur Orobanche, quam alii Cynomorion appellant, à similitud. canini genitalis: cauliculus est sine foliis [quod malè, vt dicetur,] pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cùm tenera est decocta. Et necatur cuminum ab imo dorso (legendum ab Hæmodoro Hist. Lugd.)

Illius & Galenus recordatur simpl. 8. & Alim. 1. his verbis. Aparine non modò non esculenta est, sed plantæ Lentis dum assurgit, vndique implexa, ipsam strangulat, suffocat & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum. Siccæ frigidæq; est temperaturæ primo ordine.

Sed Cornar. in Dioscor. teste, Plinii locus prior de Orobanche ex Theophrast. lib. 8. hist. transcriptus. Quod porrò lib. 22. dixit sine foliis, nos εὐφύλλοις ὑποπίμελον in Diosc. legimus, & foliis subpinguibus connectimus. Non enim penitus sine foliis est, sed in summo caule folia habet & inter ipsa flores prodeuntes. Nec ignota herba est, sed nomine peculiari caret, nisi quod vnkraut der Wicken nostri eam appellant. Cornario subscribit Dodon.

Ὀροβάγχη Græcè, sic & Latinè Orobanche, Erui angina [à Theod. Eruanga] ab Erui strangulatu nomen adepta est, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id est, quòd Orobum siue Eruum strangulat. Ne-

ga etiam vulgò (quasi Necam dicere vellent) appellatur, rapiendo enim leguminum inter quæ nascitur, alimenta, ea suffocat & necat.

Orobanche æquiuoca
Cuscuta
Helxine semine triangula.

Hæc cùm Thymo adnascatur, ait Marantha, Epithymi nomen sortita est. Orobanche Theophrasti an sit Cuscuta, ut vult Marantha considerandum. Orobanche Theophr. & Galeni fortè Conuoluulus niger Gesn. qui nobis Helxine semine triangulo dicitur. Videtur sanè Trago, quod præsens vitium, Angina, seu Orobancha, alter Cussus Serapionis sit, de quo cap. 41. ita scriptum reliquerit. Est secunda [Cussi sc. species] est nigra, & nominatur sic propter sui nigrediné, & habet semen nigrum &c. Nomina hæc adscribit Lebleb, & Volubilis minor. Cùm verò Orobanchæ descriptio, quæ apud Diosc. extat, huic non per omnia quadret, iudicium candido lectori committit. Est præterea Orobanche Galeni & Theophr. fortè Helxine Cissampelos. Orobanche Diosc. Gesn. quad. p. 42. Aegolettos Plinii [ni fallitur Gesn. quad.] Rusticis Malus flos, aliis Malus Henricus dictus, perquàm similis est Orobanchæ.

OROBANCHE FLORE MAIORE.

Descrip.

Cubitali altitudine exsurgit & maiore, *caule* recto, tereti, hirsuto, pallido, aut luteolo aut subruffo, concaua: in quo non tam *folia*, quàm foliorum rudimenta, angusta, longiuscula, seu ligulæ, celerrimè marcessentes raræ: quorum etiam singulæ singulis floribus sunt subiectæ: *flores* in Thyrso Orchidum more, sed ex longioribus interuallis, Melissę Fuchsii, magni, hirsuti impensè, colore ex purpureo obsoleto pallido (subalbido Matthiol.) rictum effigiantes, è quo prominét apices nigricantes staminum albidorū: *labrum* autem quod demittunt in tres lacinias est diuisum: ipseque floris fundus melleo succo viscido madet. *Radix* bulbosa è squammis compactilis, non admodum altè demergitur. Sapor eius admodum amarus. Flores verùm odorem spirant haud ita ingratum.

Orobanche.

Orobanche, quam vidimus [inquit Matth.] omnibus notis legitimæ respondet: etsi scriptis mandarit Theoph. lib. 8. de hist. & 5. de Pl. causis; Orobanche Eruum necare amplexu: ea tamen quæ à Diosc. repręsentatur, & à Plinio lib. 22. cap. vltimo, nullo sanè amplexu, sed sua tantùm præsentia legumina, segetes, Cannabin, & Linum interimit, quæ prope ipsum oriuntur: quam ob causam Ananienses, quòd vicinas strangulet, *herbam Lupũ* vulgò appellant: nonnullis *Coda di leone* appellatur: aliis verò *herba tora* quòd vaccę eâ deuoratâ [vt pastores facto periculo testátur] statim Taurum adeant. Sunt qui [vt loco citato scribit Plinius] Cynamorion eam appellent à similitudine canini genitalis: non inconcinnâ repræsentatione: nam si quis eam contempletur, glabro singularique caule prosilientem, confarctos inter se flores, & quasi in glomum collectos monstrantem, genitalis canini effigiem referre perspiciet, quod in summo crassius, & veluti galericulo contectum cernitur. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim, vel Theophrastum hac in re deceptum esse, vel aliam à Diosc. & Plinio Orobanchen concepisse. In postremis mutata figura. Frustra Matthiolus repetit Diosc. descriptionem nihil addens de suo, quasi non nota ei fuerit planta.

Herba Lupa. Coda de leone. Herba tora.

Orobanche, inquit Turnerus, in multis Angliæ locis prouenit, Variis quoque Germaniæ locis obseruaui. Inueni quoque sæpenumero radicibus Genistæ vulgaris pertinaciter implexam. Item iuxta Trifolium pratense marcidum quod enecauerat, vt ex fossione comperi, reliquis omnibus circumcirca Trifoliis vegetis & vernantibus. Orobanchen interpretari licet Angl. Chokefitsche vel Stranglewede. Falluntur, qui Cuscutam credunt esse Orobanchen Diosc. Alii sine caussa nuper Orobanchên nostram inter Satyria retulerunt. *Quod Matth.* contra Theophrastum scribit (dicentem Orobanchen amplexu suo cōplexuque legumina enecare) solâ præsenciâ suâ id efficere, non placet. Quomodo enim legumina necet, solâ suâ præsentiâ cùm venenata non sit? cùm etiam ne venenatæ quidem plantæ eas inter quas nascuntur, interimant. Theoph. quoque & Diosc. repugnat. Fortè Matthiolus, quoniã nulla in Orobanche folia aut capreolos supra terram obseruauit, arbitratus nihil habere, quod strangulare possit, exceptâ solâ præsentia: neque perplexas radicum fibras animaduertit, quibus non sine errore caret figura ab illo proposita; Tragus tamen rectè fibras expręsserat, titulo Satyrii Erythronii.

Rapum Genistæ.
Eruangina
Leo leguminum.
Limodori descriptio.

Reperitur planta Rapo Genistæ omninò similis, caulibus fuscis [brunastres] & coloris liuidi, altitudinis pedis, floribus formæ & coloris Rapi Genistæ: Rapum Genistæ sine dubio species est Orobanches [ait Dodon. Gall.] & Limodori: ei autem similis planta est Diosc. [illegible] Lat. Orobanche & Eruangina, non tamen Orobanche Theoph. sed [illegible], Limodorum aliis vt Phocioni, [illegible], id est, leguminum Leo. Idem Hist. legum. Limodorus cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores subcandidi aut sublutei …tticæ immixtis floribus haud multùm absimiles: floribus succedunt

cedunt oblongi caliculi, in quibus femina minutiſ candicantia & inutilia. Radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus contectæ: intus verò ſubcandidæ aut ſublutex: aridæ verò cornu modo dureſcunt. Theophraſtus huiuſmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λιμὸν hoc eſt famem adferens, frugum enim alimentum ad ſe trahit, & perfectè adoleſcere non ſinit. Item Hiſt. in fol. Limodoron, ſeu Rapum Geniſtæ, tota facie Orobanchen Dioſc. refert, hoc ſolo ab ea differens, quòd non inter legumina exeat: ſed ex fibris radicum Geniſtæ quibus adhæreſcit.

Limodoron.

Lobel. Icon. Pl. pag. 268. T. 2. Orobanche Hypogeniſta, & Rapum Geniſtæ à ſimilitudine. Icõ eadem cum icone a Dodonæo propoſita pro Limodoro ſiue Orobanche. Orchidibus quodammodò cognatum eſt λιμόδωρον, ſiue αἱμόδωρον Theophraſt. vel ὀροβάγχη Dioſc. & Cynomorion Plinii, cuius varia genera inueniuntur multis prouinciis communia. Orobanches ſiquidem legitimæ illius Dioſcor. ſiue αἱμοδώρου Theophraſt. variæ ſunt ſpecies. Aliæ enim latiores ſunt, aliæ humiles, albæ, exalbidi coloris, aliæ flaueſcentis, aliæ fuſci; aliæ ſubcærulei: nonnullæ aliarum radicibus adnaſcuntur, plurimæ per ſe ſubſiſtũt, & ſolæ inter alias plantas & gramina naſcuntur: pleræque autem omnes vnico ſimplicique caule ſunt præditæ, interdum ramoſum & multifidum illum habent. Omnium verò maxima paſſim in omnibus Europæ ſiluis naſcitur, vt exiſtimo: certè nullas adii, quin ipſam non repererim: eam, quia apud Belgas ſæpiùs vulgaris Geniſtæ radicibus innaſcitur, Herbariorum turba Rapum Geniſtæ appellat, Belgæ Brem Raepe, Hungari, quia rectà aſſurgit & firma eſt, Misé gyerthya miſſalem candelam, ſiue cereum appellant, quæ ſubcæruleo eſt flore, Cardui vulgaris inter ſegetes naſcentis radicibus inhærentem olim eruere memini cum Mompelii viuerem.

Rapum Geniſta.

Eandem habet iconem Cluſius nomine Orobanches primæ quam nobiſcum propoſuerunt Dod. & Lob.

Ruellius Plinium ſecutus Orobanchen alteram Dioſc. ita deſcribit, vt cum leguminoſa hanc confundat.

Ex emendato Theophraſt. inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. c. 10. Et necatur Cuminum ab imo dorſo, cùm legendum ſit ab Hæmodoro.

Tab. Hiſt. & Icon. Orobanche 2. Erenwürger. Sommerwurtz.

Schvv. Orobanche Dioſc. λιμόδωρον. Sommerwurtz/Schmerwurtz.

Prouenit in agris conſitis Auena, Piſis, Fabis, Lentibus, & aliis vbi Geniſta non prouenit. In Belgio & arenoſis maris littoribus non rarò reperitur Dodon. Naſcitur in ſegetibus inter legumina: Etiam in ſylu. ſub Fagis. Maio & Iunio floret, Schvv.

Locus & tempus.

Montbelgardi multis in locis vidi Orobanchẽ: Geneuæ florentem vidi Maio & Iunio paſſim *au plain palais*, & pratis: Baſileæ etiam florentem Maio, vbi copioſè prouenit. Monſpelii cùm eſſem offendi florentem menſe Aprili in monte propè Caſtelneuf, vt & alibi.

Orobanche, inquit Matthiolus, dicitur aliquibus herba tora, quòd vaccæ eâ deuoratâ (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Orobanches maioris Rapum Geniſtæ nuncupatæ, reſiccatæ & tritæ puluerem ex tepido vino hauſtum, præſens eſſe ad Coli dolores remedium Belgæ prædicant, Cluſius.

Vires.

OROBANCHE FLORE MINORE.

Orobanches vulgari ſimilis eſt, *caule* ſimplice dodrantali, purpuraſcente, hirſuto, *foliorum* acuminatorum ſquammatim incumbentium, præſertim circa imum, rudimentis veſtito; *radicum* fibras habuiſſe vulgari ſimiles adhuc in planta ſicca apparet. *Spica* floribus conſtat confertis cucullatis, labello apem referente, calyce hirſuto multifido, eiuſdem cum caule coloris, ſubiectò ſemper vnicuique flori, folio oblongo, acuminato, hirſuto.

Hanc Orobanches ſpeciem vbi collegerimus nó recordamur: deſcribimus ex planta ſicca: huic ſanè conuenit figura Taber. noſtra quæ iam parata erat minùs placet. Fortè ad hanc Orobanchen referenda quã Monſpelii obſeruauimus.

Lob.

Tabern. Icon & Hiſtor. Sommerwurtz/Orobanche prima Orobanche Matthioli floribus ex luteo pallidis. Erenwurger dicitur German. Theophraſt. λιμόδωρον, Caudã Leonis, Mala herba, Herba Tauri, & Herba Vaccæ.

OROBANCHE MINOR PVRPVREIS floribus ſiue ramoſa.

Ramoſo eſt *caule*, ſæpè verò etiã plures dodrãtales, aut breuiores, emittit *caules*, multò tenuiores, quàm Orobanches vulgaris, rigidioreſque, duros, rufeſcentes, hirſutos, in ramos ſubinde diuiſos, *foliorum* duntaxat veſtigiis quibuſdam ornatos: *Flores* ſpicati, minores, purpurei, oblongi, hiantes, è multifido calyce emergunt, cui

Deſcriptio

ſingulo ſingulum appoſitum foliolum acutum: ſequutur *capitula* turgida puluiſculo plena; *radix* tuberoſa Auellanæ magnitudine; fibrarū propaginibus donata. Sapor plantę aliquantulùm amarus. Cæſalp. Orobanche altera ramoſa.

Locus & tempus.

Camer. in hiſt. Matth. Sommer wurtz/ Erwenger, Orobanche.

Vidi Montbelgardi propè *Courcelle* pagum in agro florentem Septembri, & primò prope Mõſpelium, vbi in ſegetibus menſe Aprili prouenìebat. Baſileæ etiam vidi, præcipuè in agris Cannabi conſitis. Non vbique vulgaris eſt, multis tamen in locis reperitur, vt in Thuringia: Camer.

OROBANCHE MAGNA PVRPVREA Monſpeſſulana.

Descriptio

ORobanche affinis, planta florens prope Monſpelium mēſe Aprili in ſilua Gramont, cui digitalis craſſitudinis altitudinis autem bicubitalis *caulis* adoleſcit totus purpuraſcens, cui ſerie quadam ſurſum vorſum apprimuntur *folia* ſatis breuia, amplexicaulia. Scapum obſident flores purpurei, Orchidis floribus ſimiles, calcaribus breuibus, ſinguli foliolo inſecti: *radix* ſuperiorem refert partem radicum Orchidis, nullis teſticulis tamen aut bulbis donata. Sapor amarus, teterrimus.

Lobel. (cuius icon non placet) calcaria nulla appingit. Eidem dicitur Orobanche maior è Gramontio luco Monſpelienſium.

Conſiderandum an Cluſ. Hiſtor. pl. rar. huius meminerit nomine Pſeudoleimodori Mompeliani, cius verba ſequuntur cap. de Pſeudoleimodoro Auſtriaco Nido auis affini.

OROBANCHE AFFINIS NIDVS AVIS.

DE Nido Auis ſcribens Tragus, ait flore eſſe & folio viduum, nihilque aliud eſſe quàm pingué & rectum Aſparagū. Qualis verò nobis perfectior repert^9 *caule* ſurrigebat modò ſingularē, modò duos vel tres pedales, aut cubitales, albicantes: foliis veſtitos concauis, pellucidis, ſtriatis, neutiquam acutis, vt Lob. figura docet, ſed obtuſis, ſuperna parte quodammodò cordis figuram exprimentibus. Quorum ſumma *florum Thyrſus*, Orchidum modo & formâ, occupat, coloris helui aut pallidi, æqualis & foliorum tabidorum. Ac occluſi quidem ex breuibus pediculis, vt Tragus pingit: ad quorum exortum foliola parua ſingula ſeſe exerūnt. Vbi verò ſe aperiunt, Orchidum more hiant. *Galea* exigua, ſub qua piſtillum breue cum apiculis albicantibus: quod vtrinque ad latus bina foliola cingunt. *Labellum* magnum ima floris occupans cauum intus. Nullus odor notabilis. Dehiſcentibus floribus, vtriculi puluiſculorum ſuccedunt ſtriati, anguloſi, reſiduis florum foliolis marcidis inſigniti. *Radix* craſſis fibris, ſucculentis, fragilibus, tota perplexa, nidorum auium ſtructuram imitans, quorum extrema haud acuta obſeruauimus, vt Lob. pingit in ſuo Nido auis, ſed obtuſa, vt Tragi & noſtra exprimit. Sapor radicis ac totius plantæ amarus, horridus.

Dodonæus conſiderata fortè icone Tragi tribuit floſculos, denegat folia. Dicit namque in hiſtor. Gall. quibuſdam Belgis Vogelneſt / *Nid d'oiſeau* eſt ſine foliis, flores cum caule coloris ligni. Lobel. Icon. Plant. Nidus auis ex ſpeciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua, Satyrium abortiuum, ſpecies Hypociſti.

Dod. vit. Nidus auis Lemodoros genus.

Non dubium eſt Cluſio quin Leimodoris adnumeranda ſit, ea quam Lob. Orchidem abortiuam Germ. Morgendrehen / Belg. Vogels-neſt appellant, quamque nonnulli Coagulum Pluuii eſſe hariolantur.

Nidum auis inueni florentem menſe Maio in monte *Bar* quod medio miliari à Montbelgardo diſtat, inuenimus etiam Maio in ſylua Abietum, itinere Montbelgardo Porentruum ad radicem Abietis. Audio prouenire Baſileæ verſus Auguſtam ad Rhenum: Tiguri cubitalem collegimus: Lobel. reperit in altis montibus *Senenes* in Gallia Narbonenſi cū ſpeciebus Dentariæ, prouenit etiā in Belgio in ſyluis humidis. Hinc rectè Tragus; In Vliginoſis & vmbroſis ſyluis naſcitur Maio mēſe.

Locus & tempus.

OROBANCHE ET NIDO AVIS affine Pſeudo λειμόδωρον Auſtriacum violaceum.

Λειμόδωρον Auſtriacum Cluſii in Pannon. Pſeudoleimodoron in poſt. Hiſt. congenerem plantam Orobanche, quæ ſuperna parte ipſam æmulatur in mōtanis ſupra Badenſes thermas obſeruabat, quę nuſquā antea, quod meminerit, ipſi fuit cōſpecta. Pedali aſſurgit illa *caule*, frequentibus ſecundum radi-

radicem *foliolis*, tanquã vaginulis, inuoluto: spicã gestãs *florum* quatuor foliis cõstantium, superiore in corniculum desinente, & promuscide quadam inter media folia promminente, cui adnatæ sunt duæ tenues barbulæ: floribus striata & longa subsunt capitula, semine exili & Orchidum simili plena: subrotundam radicem non habet, qualem suo hæmodoro tribuit Theoph. l. 8. Hist. Plant. cap. 8. sed crassas, longas, & obliquas fibras habet, quemadmodum ea planta quę vulgò Helleborines nomen obtinuit. Tota stirps saturę purpuræ & planè violaceo colore prædita est. Floret Iunio.

Orchis abortiua. Lobel. Belg. Ic. Pl. Vogelnest / Nidus auis ex speciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua. Satyrium abortiuum, species Hypocisti.

Considerandum an Lobelius malè suo Nido auis eam iconem adaptarit, quam etiam miramur diuersis locis & nominibus propositam sine descriptionibus, quasi icone tenus tantùm ei fuerit nota planta, vel perpendendum an duas plantas confundat.

DENTARIA APHYLLOS MINOR Tabernamontani.

Descriptio. TEnella est plantula Spithameæ altitudinis, succulẽta, alba, sine foliis: *cauliculus* articulorum quibusdam vestigiis distinctus videtur. Cuius summa *flosculi* tenelli aliquot occupant, ad Orchidis flores quàm proximè accedẽtes. *Radix* alba est denticulata. In montibus crescit Augusto.

Hæc Tabern. Icon. & Histor. klein Zaal kraut / Dentaria aphyllos minor. Videndum quantùm differat ab Orobanche nostra alba.

ANBLATVM CORDI, SIVE APHYLLON.

Descript. AD Orobanches speciem quandam accedere videtur, hæc planta: quæ ex *radice* multiplici, mira squammarum denticularum congerie stipata, alba, molli, & succosa, *caulem* erigit minimi digiti ferè crassitudine, dodrantalem aut altiorem, teretem, succulentum, fragilem, tenui membrana vestitum, aquea pulpa abundantem: iuxta quem ex longis interuallis auriculæ quædam membraneæ *foliorum* æmulæ prodeunt, aduersæ quidem, sed alterã tantillùm eminentiore. Tertiam & supremam coliculi partem *flores* occupant plures hiantes, eodémque modo, nutantes, & antrorsum spectantes omnes, breui pediculo appensi, à quorum tergo pediculorum quoque exortum foliola muniunt. Floris colorem ex ruffo vel purpura candicantem dicunt: mihi hactenus non visus. Illis succedunt vascula Auellanæ ferè magnitudine, à pediculo ad mediũ calice foliaceo subhirsuto; tenello, succoso & quadripartito vestita, lineis quibusdam ãc canaliculis quadripartita, semine [illegible] pisciũ minima æmulante, densissimè farcta, quod maturum [illegible], papauerinum sed sextuplò maius. Tota cæterùm planta gustu est aquoso acerbiusculo, non sine aliquo amaritudinis sapore, quæ tamen in semine magis conspicua.

Aphyllon. Cordo hist. lib. 1. cap. 10. addita hæc annotatio à Gesnero vt puto. *Anblatum* Germ. id est Aphyllon. Orobanchen aliqui putant, non tamen ea, sed ei similis. Nos aliquando Plinii Aegolethrõ (quam herbam ni fallimur nostri rustici die böß blům & den bösen heinrich,) esse putauimus. Aegolethron.

Vult Dod. lib. frum. ad Limodori genus referendum Valerii Cordi Anblatum. Anblatum verò etiam Dentariam aliquã vocari scribit Matthiolus. Cæsalpinus Dentariam vult esse Arachidnæ speciem: sed cum Theoph. Arachidna iudicio meo nihil cõmune habet: de qua inter Legumina sub Arachnida Honorii Belli.

Copiosè reperi Anblatum in Montbelgardẽsi monte *Bar*: Medio Maio comperi in montibus vmbrosis sub arboribus eundo Porentruto S. Vrsanum: flores præterierunt & semina erant penè matura, transtuli in Hortum Ill. E. C.

Præstans est ad rupturas, si in pollinem redacta herbá drachmarum duarum pondero in iusculo in quo Symphytum bullierit quadraginta diluculis continuis sumatur. Imponenda quoque herba ipsa fracturæ, debitéque liganda pars. Eadem ratione hausta vulneribus internis, variisque affectibus à defluxione ortis prodest. Magnus vsus aquæ destillatæ in fluxionibus & Epilepsia, Camerarius. Adstringit, refrigerat & abstergit: Datur puluis in potu, ad effectus matricis & colicos, Cæsalp.

A R V M.
Cap. XXVIII.

Descriptio. BVlbosa Allii *radice*, bulbulis adnatis, nititur, cãdida: a qua *folia* exeũt, oblonga, triangula, sagittæ dictæ, sed latiora, minúsque alata, suprà infráque splendentia, sed hinc minùs, inde magis viridantia, maculis nigris interdum respersa, gustu, vt & radix, acerrimo, & linguam cultelli instar transfigente: inter quæ *caulis* surgit palmaris, teres, striatus, in cuius fastigio è membranea vagina longa prominet *pistillum* atropurpureum, infimâ parte apiculatum corona arctè cinctum, sub qua racemus baccarum, per maturitatem miniato colore pictarum, denso stipatũ confertarum;

Vun

Arum Antiquorum. Ari folium, inquit Theophrastus, quod admodum amplum spargitur, est cum latitudine cauũ atque Cucumeraceũ, caulis, vt etiam flos, nullus. Radix inter Olerum genera multò magis carnosa, læuis & crassa: altera tenuis atque neruosa, vt sanè quispiam dubitauerit, an inter radices hæc poni debeat: *Lupha.* Ἄρον quod autore Diosc. apud Syros Lupha dicitur, folia emittit Dracunculi, longiora (codex Bas. μακρότερα. Anguill. ex cod. antiquo, Oriba. & Crat. μικρότερα. Matth. omnia exempl. microtera) paucioribus distincta maculis (ἀσπιλώτερα. i. immaculata) caulem dodrantalem, subpurpureum, pistilli specie: a quo croceum semen [Dracunculo minori conuenit fructus croceus Cæsalp.] radicem Dracunculi albam: Hoc autem *Alimos Thymos. Dracontias Colocasion* inter Diosc. spuria, alii ἄλιμον, alii θύμον, Alii δρακοντίας, Cyperii etiam κολοκάσιον dicunt.

Plinius de bulbis agens, Arum omninò sic describit. Est inter genera, inquit, quod in Aegypto Aron vocant, Scyllæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur (estur CH.) & cruda.

Hermol. cui simpliciter Aros dicitur, quam plantam pro Aro intelligat non demonstrat. Hæc à similitudine illa ad Dracuntium, ab Officinis Serpentaria minor appellatur: itemque Iarus & Aron.

Plin. not. Plinium notant Marcellus & Cordus: ille quòd Aron cum Dracunculo confundat: hic verò quòd radicem magnam habere scribat.

Tragus tres tradit species: Vnum, Ari primum genus & vulgare. Alterum, inuolucro & pistillo ex albo luteolo. Tertium Ari genus cum nigris maculis. Deinde ait: Omnes vno *Nõ Arum. Colocasium. Arisarum Dracunculus exiguus.* consensu Herbarii, tradunt eam herbam, quam Germani Aron vocant, Arum esse Diosc. lib. 2. cap. 162. quod ille Lupham, Alimon, Thymon, Dracontium & Colocasion cognominat. Mihi verò non Aron sed ἀρίσαρον videtur esse. Arum quod sugillata lituris folia profert fortasse exiguus Dracunculus fuerit. Arum nonnulli, Ser- *Serpentaria. Colubrina. Iarus.* pentariam, Colubrinam, Dracontium minorem nominant. Dicitur apud Simonem Ianuensem, Iarus, Barba Aron, & Pes vituli.

Figura Matthioli fictitia ex Bistorta Rumice & bulbo.

Dracunculus minor Diosc. Fuchsio, cui Dracunculus minor Diosc. videtur Aron & Aris, Iarus Officinarum, Pes vituli, Serpentaria minor, & quorundam Sacerdotis virile. Anguill. asserit nostrum Arum esse Dioscoridis, ac apud illum legendum μακρότερα & non μικρότερα.

Arum, ait Amatus in Diosc. non vbique acre, mite Galeno; Dioscoridi candida radix, Plinio nigra.

Arum describit Dodon. eiusque figuram exhibet, ac secundò pro Dracontio minore proponit, quod quomodo factum sit, non occurrit.

Diosc. videtur, ait Turner. ostendere Aron in *Aron Apul.* sua patria, non fuisse adeò acre ac apud nos comperitur. Galenus quoque scribit Aron candidum & siccum esse in primo: Quod autem apud nos prouenit, calidum certè est in tertio, vnde fortè dixerit quispiam, nostrum Arum, non esse Dioscoridis & Galeni. Verùm Galenus seq. verbis lib. 2. de alim. fac. duo esse testatur Ari genera, alterum mitius, alterum acrius. *Dracontium.*

Aron vulgare, [aiunt Lob. & Penæ Adu.] est plebeculæ Barba Aronis, & Sacerdotis veretrum aut mentula, racemo purpura punicante miniatulo: foliis maculis nonnullis nigricantibus insignitis, vnde etiam Dracontium vocantur.

Gicherum seu Gigarum Cæsalpino vulgò ap- *Gicherum seu Gigarum.* pellatum, foliis maculosis, maculis candidis vel nigris, corniculo pallescente fœdi odoris, fructu *Dracontium paruum Diosc.* croceo in æstate: radix tactu pustulas excitat. Diosc. hanc Dracontium paruum appellat, quanquam quædam superflua in eius descriptione le- *Superflua in Diosc. descriptione.* gantur, assumpta ex altera Draconia, iis resecatis apertiss. erit historia. Plinius Dracunculum vocat, diuersum ab eo, quem vidit in Lusitania radice subrutila, quam quidam ab Aro non distinguunt.

Arum vulgare, inquit Camer. horti. Aliud duriore folio, virente per totam æstatem, & aliud grande, pistillo albicante, rotundiore folio, itidem durante in multam hyemem.

Obseruauit C. Bauhinus Phyt. Aron vulgatum, aliud folio maiore & acutiore, aliud rotundiore, aliud duriore per totam æstatem virente. Sic eius quod maximo est folio, ipsius folii venæ omnes albicant, quod apud Italos frequens, aliquando maculis albis asperguntur. Reperitur quod nigricantibus lituris, aliquando purpureis signatur: quod verò apud nos vulgatissimum nullis maculis notatur. Sic & pistillus colore variat, alteri purpureo, alteri ex albo luteo colore est.

Arum. ἄρον offic. Germ. Aronkraut/ pfaffens- *Nomina linguarum.* pint/ Teutscher Ingber. B. Calfvoet. Gall. *Pied de veau*, *Vit de chien.* Ital. *Aro* & *gigaro.* Hisp. *yaro*, *foia de yaro.* Angl. Cockolbpint vel Rampe/ vel Aron. Hung. Vatragulya quibusdam.

Arum in Hetruria & in agro Goritiensi fre- *Locus.* quentiss. prouenit in campestribus, in vineis, in semitis propter sepes, præsertim in maritimis Senensibus. In Bohemia in montibus quibusdam copiosum admodum prouenit minus, Matthiol. Arum cum maculis nigricantibus vbique viarum, vix dum hieme exacta folia edit, Lobelius.

Aron Monspelii mense Martio & Februario *Tempus.* prouenit. Mense autem Iulio fructũ vidi ferentẽ ad formam racemi. Basileæ etiã abundat. In Italia habẽt tres species Ari, vnã cũ maculis nigris, aliã luteis, tertiam sine maculis, vt Patauii, vbi Ianuario, Februario, Decembri, Martio: Ferrariæ cum maculis nigris in monasterio S. Domin. à L'Angeli, Bononiæ mense Aprili cũ maculis pallidis in monte Apennino è regione S. Mammam: Geneuæ passim in sepibus quà itur *Lanci* virens Martio. Montbelgardi passim in sepibus virens Martio, Aprili producens florem. Collectum in *L'isle* spontaneum. Cum nigris maculis plantaui in hort. II. E. C.

Quæris

Quærit Io. Fabr. quid causę subsit, quod Aron, vulgaris alioqui herba in vicino illo (Curię Rheticę) tractu nusquam reperiatur, cùm tamen inde ad vnum milliare in maxima nascatur copia, respondet has aliásque causas ad occultã naturæ vim reiiciendas, vel potiùs ad ipsum naturæ magistrum & artificem.

Vsus. Ari autem radix, autore Theophrasto, cibo idonea est: & folia eiusdem (decocta in aceto mãdi nimirum possunt,) suauis profectò, & ad fracta vtilis.

His addit *Diosc*. Radix etiam decocta estur, quippe quæ minùs acris sit. Folia verò ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur. Radix, semen, & folia easdem cum Dracunculo vires obtinent. Priuatim tamen radix cum fimo bubulo podagricis imposita prodest. Cæterùm eodem quo dracunculi radix modo reconditur, ac in summa ob mitiorem quã prædita est acrimoniam esui aptior est.

Plinius Ari vires medicas per longum exponit, quibus ex ipso recensendis supersedemus, eadem quæ habet ex aliis pleniùs tradituri.

Galenus ex terrea & calida essentia Arum cõstare dicit, & propterea extergendi vim habere, sed non fortem velut Dracontium. Esse igitur in siccando & calefaciendo primi ordinis. Radices autem eius maximè vtiles sunt, inquit, & in cibo acceptæ crassos humores moderatè secant, vt expuitionibus ex thorace idoneæ sint. Sed Dracontion ad hæc commodius est. Idem 2. de aliment. radicem Ari similiter vt Rapi edi ait, ex aqua coctam, cum Sinapi aut aceto, oleóque ac garo: cũ quibusdam item intritis, cum aliis, cum quę ex caseo parantur.

Radix Ari, vt vult Tragus, eius maximè quod maculata habet folia, siue sicca siue recens tusa, ac ad minùs drachmæ pondere sumpta, remediũ est præsentissimum ac minimè fallax aduersus venenum & pestem: quidam tantumdem adiiciunt theriacæ. Succus herbæ expressus mensura cochlearis, aut maiore, potus, easdem habet facultates: quod si illi parum aceti admiscueris, quominus linguam vellicet efficit: Aron in puluerem redactum, ac interdum drachmæ pondere cum binis sacchari drachmis sumptum, suspiriosis prodest, crassam enim & lentam pituitam incidit, excreationes iuuat, pulmonum & pectoris vitia purgat & ad tussim est maximè vtile: idẽ remedium stomachum phlegmate, & atra bile infectum purgat: radix Ari siue recens siue arida, tusa ac sumpta, mulieres à partu validè purgat, potéstque hoc pacto & iumentis purgandis exhiberi: eadem succus expressus & aqua destillata possunt. Tradunt etiam aquam Ari destillatam ramices sanare, singulis vicibus binis vnciis aut minore mensura potam: ad pestem ac anthracẽ vix præstantiorem ac salubriorem herbam noui, ac folia Ari recentia imposita: eadem siue arida, siue viridia, ad inueterata & putrida pedum vlcera faciunt: aqua Ari & succus, quæuis vetera vulnera purgat sanátque. Ari folia cum radice in vino & oleo decocta, insessionibus calidis ficus sanant, & sedem procidentem retrahunt: nonnullæ mulierculæ folia Ari caseis vermiculis scatentibus imponunt, qui fit vt abactis vermibus casei hac ratione à corruptione vindicati diutiùs durare possint.

Non desunt, inquit Matth. qui radicibus Ari Calzolarii vtantur ad arcendos a suis mensis Parasitos, & voraces Lurcones, earum puluerem delicatis epulis admiscentes: nam vbi fauces occupauerit, tam contumaci ardore afficit, ne posthac quicquam vorare queãt, nisi bubulo caprillóue lacte diutiùs gargarizato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit & prouocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis, expectorat enim valentissimè crassas lentásque excreationes, ideóque asthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, vel feruentibus cineribus tosta, vtiliter tussientibus, ex amygdalino oleo. Idque bellè quoque præstat lac potum, in quo radix ipsa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua priùs elixa, epiphoris, sugillatis, inflammatisque tonsillis, fabacea farina addita, & defruto subacta. Subigitur quoque oleo, & tumentibus hæmorrhoidibus cõmodè illinitur: Radicis succus excedentia & contumacia vlcera curat, quemadmodum & narium polypum (omnia vlcera succus, Plin.) folia ambusta sanant. Dantur vtiliter feminis drachmę duæ ad menses educendos, & secundas pellendas ex vino. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præstat insolatus radicum succus, cerussæ speciem referens, quem Gersa vulgò nominant, is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat.

Nunc quid Porta importet videamus: Aron folia distincta maculis habet; dehonestantium Lunę macularum imaginẽ. Dantur vtiliter feminum drachmæ duæ ad ciendos menses. In Aro sigacis naturę artificio multiplici membrana munitus fœtus. Partus omnium animalium extrahit, naturę ostio circumlitum (idem Plinius,) & seminis vel radicis drachmę duę in vini cyathis duobus sufficiunt, si à partu non purgatur, ad secundas trahendas. Effigies Ari fructus ibidem. Calculosis confert (Io. de Mont. expert.) Ari herbę & radicis contusę succus cum vini cochlearibus tribus, quinquies ieiuno ventriculo assumptùs.

Patet autem ex hactenus dictis falsum esse, quod scribit Fallop. tract. de med. purg. simpl. dicens: Neuter Dracunculus, scilicet nec Aron, nec alter, qui nostris Serpentaria dicitur, est purgatorius, quamuis secundum opinionem Mesues purgẽt. Sed vtcúque sit non sunt in vsu. Sed liceat hic subiungere, quod Odũt. verũ esse contendit. Vrsum, inquit, tempore sui latibuli nihil edere certum est: quippe quòd neque exeat: & captus ventre intestinóque inani videatur. Narrant eius intestinum, per inediam ita conuenire, vt adductum prope cohæreat: Itaque Vrsum latebrã egressum, primum herbam Arum dictam degustare, ut intestinum laxetur, & hiet. Fallopius.

ARVM BYZANTINVM.

Descriptio. Cùm ante aliquot annos huius Ari tuber cum aliis tuberibus bulbísque Constantinopoli allatis, Viennæ acciperem, inquit Clusius, hærebam, vtrum ad Ari, an Arisari genus referrem: deinde cùm folia proferre cœpit, primis duobus annis pro Arisaro latifolio habui, ducente me in eam sententiam foliorum quadã similitudine. Nam ea conspiciebam satis ad Arisari latifolii folia accedentia, nec valde mucronata, sed potiùs orbicularem figuram referentia: nec radicem valdè dissimilem. Verùm postquam ea augeri cœpit, digitalem longitudinem adqui-

ſiuit, multis tuberculis inæqualem, & vncialem aut ampliorem craſſitudinem, multaſque proles adnatas habuit: folia item protulit longè maiora, ad Ari foliorum accedentia, nec illis minùs ſplendentia supernè & infernè: eius autem florem duntaxat videre contigit anno 1596. licet toto octennio antè aluiſſem, ſingulis annis nouo Vere emergentem, atque interdum etiam ante brumam. In Vernis tamen foliis quandam differentiam obſeruabam, non quod ad formam & figuram attinet, ſunt enim illa prorſus ſimilis formæ, ſed inæqualis magnitudinis & [quod valdè mirabar] in quibuſdam plantis, licèt ex eadem matre abruptis, (vnicum ſiquidem tuber Conſtantinopoli accipiebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis diſtincta, alia minimè: tum etiam flos colore variat, nam plantæ maculis nigris notata folia habentes, penicillum purpureum folliculo incluſum habuerunt, aliæ verò candicantem Maio menſe anni 1596. Atque poſtrema folia ante brumam plerumque germinare ſolent, alterius nouo Vere duntaxat.

ARISARVM LATIFOLIVM quibuſdam.

Cap. XXIX.

Descriptio

DVorum, teſte Cluſio, eſt generum Ariſarû, tametſi Veteres vnici tantùm hiſtoriam poſteritati reliquerint, Anguſtifoliû ſcilicet & Latifolium. Hoc Hederæ aut Smilacis ferè *folia* habet tria, aut quatuor, viridia, mollia, ſatis tamen carnoſa, acris ſaporis, oblongo pediculo innixa, anteriore parte, quâ pediculo adhærent vtrinque pinnata, Ari foliorum inſtar, ſed obtuſioribus & quaſi orbicularis angulis: inter quæ *pediculus* duas vncias longus, multis rubris maculis diſtinctus emergit, cui oblongus *flos* inſidet, monachalis cuculli, ſiue Ariſtolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fuſci coloris qui deorſum radiatim tendit, in cæteris albus, caninum olens, *piſtillum* obtuſum, incuruum, & veluti ex cucullo proſpiciens continens: *radix* rotunda, globoſa, Aro minor, foris nigricans, intus alba, aliquando etiam tuberoſa & oblonga, initiò dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licèt Veteres contra ſentiant) fibris aliquot ſupra eam expanſis, vt in Orchidibus ſimiliter. Aliud eius genus etiam inuenitur paulò amplioribus foliis, & rotundioribus aliquantulùm atque mollioribus, pluribus tuberculis ſe propagans, oblongaſque & craſſas radiculas ſæpius in latum & obliquum ſpargens.

Ἀρίσαρον [ex Dioſc. ſententia] exigua herbula eſt, cuius radix Oliuæ magnitudinem implet. *Ariſarum Veterum.*

Eius mentionem fecit & ipſe Plinius. Aris [inquit] in Aegypto naſcitur, ſimilis Aro, minor tamen, minoribuſque foliis, & vtique radice, quę tamen Oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera, vnum tantùm emittens.

Ariſaron multò minus Aro eſſe Galenus ait, ſed eodem acrius, radicem verò Oliuæ magnitudinem habere: eadem verba vt aſſolet, tranſcripſit Paulus, nec plura de ipſo tradiderunt.

Apud Hippocratem in lib. de articulis, legitur vox *ἄρις*, ſed non pro herba, verùm pro inſtrumento ſcobina appellato. Galenus autem in gloſſis Hippoc. inquit *ἄρις, οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ βοτάνη τις οὕτως ὀνομάζεται.* Dicit itaque Galenus, non ſolum inſtrumentum, ſed etiam herbá eſſe, quæ *ἄρις* appelletur. Nec intelligendum eſt vllo aliquo loco, *ἄρις* vocem, pro herba apud Hippocratem reperiri. Hęc igitur *ἄρις βοτάνη* an ſit eadem quæ *ἀρίσαρον*, pro certo affirmari non poteſt.

Ariſarum nihil aliud, quam Aron paruum eſſe putat Cornarius, quid autem per Arum paruum intelligat non demonſtrat.

Corrupêre, inquit Hermolaus, nomen Ariſari herbæ Medici, vt ab ipſis iam non Ariſaros ſed Aſarus dicatur. Eſt & Aris herba Hippoc. nec qualis ſit, & an pro Ariſaro capienda ſit, non conſtat. Ariſarum Plinius Erim [Arum,] ſed, vt credit Marcellus, corrupta ex Ariſaro voce, appellat. Dubitauit in Plinian. caſtig. Barbarus diminutiua ne forma non Ariſaros ſed Aris, quaſi paruum Aron vocanda planta hæc ſit. Sed vocandam Ariſaron eſſe Paulus teſtatur. *Arum paruum. Aſarus. Aris Hippoc. Eris Arist.*

Ariſarum Veronenſium Plinii Aris. Virentis Ariſari magna copia Lobel. & Penam donauit Franciſ. Calceolarius. Iidem in Adu. quod mirum ex Matthiolo iconem aſſumunt: ac applicant Ariſaro ſuo Veronenſium: Matthiolus tamen non dicit ſuum Ariſarum à Calceolario miſſum eſſe, cur igitur Matthioli figuram adaptant ſuo Ariſaro Veronenſium, an quia Matthiolus dixit Arum minus miſſum per Calceolarium: cur in Belgio ſatum deſcribunt, aliter quàm viderint: flores tribuentes, quos non viderunt, quandoquidem ex radices quas dedit Calceolarius aliam formam aſſecutæ ſunt progreſſu temporis, indicium eſt Lobelium & Penn. ſuam deſcriptionem concinnaſſe ad iconem Matthioli, quam pro ſua ponunt præterito eius nomine, & non ad plantam quæ creuerit in Belgio: nec placet ſanè libro Iconum Plantini, figuram Lobelii ex Adu.

C.Bauh. ex Adu.vel potius Matthioli, & iconem Clusii poni sub vno titulo, ita vt sint vnius plantæ duæ icones. C.Bauh. Phyt. Arisarum Dioscor. Aris Plinio. Arisarum.1. latifolium maius, Arisarũ latifolium alterum Clusii hist. Hisp. quod foliis est amplioribus, mollioribus. Arisarum 2. latifolium: Arisarum latifolium primum Clusii. Arisarum latifolium Clusii, num idem cum Narbonensi Lob. Obs. Idem apud Matth. Arisarum Matthiol. Dracunculus alter, seu Hexicophyllos Cordi. Cordi Dracunculus nobis diuersus est ab Arisaro Matth. & est Arum Mathioli, de quo capite de Aro.

Arum paruum. An Cæsalp. Aron paruum quod in locis asperis nascitur, & inter saxa plurimùm in monte Sancti Iuliani prope Pisas: &c.

Locus & Tempus. Arisarum latifolium in collibus Lusitaniæ frequens salebrosis & lapidoso solo, in sepibus & iuxta vias: vbi Nouembri & Decembri floribus suis præditum eruebam, inquit Clusius, atque etiam nonnullis Beturiæ locis solo fœcundo & pingui, secundum publicas vias & hortorum aggeres, vbi Ianuario & Februario.

Vires. Arisari herba, autore Diosc. longè maioris est acrimoniæ, quàm Arum. Vnde imposita no.. sistit. Collyria item ex ipsa fiunt ad fistulas. Corrumpit eadem indita cuiusuis animalis pudendum. Medetur vtraque [Aris Plinii] vlceribus manantibus. Item ambustis ac fistulis, collyrio immissa. Nomas sistũt decocta folia in aqua, & postea trita rosaceo addito. Sed vnum miraculum ingens cõtacto genitali, cuiúsq; fœminini sexus animal in perniciem agi. Amatus addit, multos

Amatus Lus. tanquam pretiosissimo secreto apud Germanos inferiores contra pestis contagia vti, quod satis mirari non potest Clusius, quandoquidem eius tempore toti Belgio fuerit incognitum.

ARISARVM ANGVSTIFOLIVM.

Descriptio. Folia huius longa sunt, & angusta, instar ferè Plantaginis angustifoliæ foliorum, viridia, splendentia, quina, aut sena, post quæ *flos* seu cucullus longior & mucronatus, retrorsum inflexus & albicans prodit, è cuius rima oblongus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, coloris aut purpurascentis, aut ex purpureo virescentis, non ille quidem obtusus extima parte, sed mucronatus: *fructus* racemi instar confertus, albus (non ruber, vt quidam, qui non obseruarunt, prodidère) vix terra emergens suo tempore subsequitur.

Huius picturam Matthiol. sub titulo Arisari alterius exhibet, non quòd probet (non enim verum putat) sed vt de hoc aliorum etiam sit iudicium. *Lonic.* Diosc. ἀρίσαρον: Hisp. *Frailillos, perua*, id est Fraterculos: Munchkod en, vulgò genitale Monachorum. *Cast. Durant*: Pseudoarisarum. *Clus.* Hisp. Arisarum alterum & Arisarũ angustifolium. *Gesner*. de hortis, Arisarum. *Anguill.* epist. 11. p. 176. Arisarum foliis angustis. *Lobel.* Arisarum angustifolium cum fructu racemoso albo & corniculo purpurascente. Icon. Pl. p. 559. Arisarum Angustifolium. *C.Bauh.* Phyt. Arisarum 4. angustifolium. Idem apud Matthiol. *Cæsalp.* Arisaron, corniculo cum sua theca purpureo.

Locus & tempus. Lobel. in hortis Belgicis, Gallis, & Anglis colitur. In Ericetis & Filiceris Liguriæ prouenit. Anguillarius Matthiolo Patauio misit, qui testatus est plurimum nasci in agro Romano: Hinc confirmatur quod Cæsalpinus scribit, inter sepes non longè ab vrbe Roma inueniri. Clusius spõtè nascens, (vt ego qui secum solùm habeo foliũ, quod Cortusus Patauii communicauit,) non vidit, sed delatum in hortis aluit, vbi floret Vere: ac Iulio & Augusto sine foliis fructum profert. Viuax magis est latifolio Arisaro, neque tanta curâ indiget.

DRACONTIVM SIVE DRACVNCVLVS Veteribus & in genere.

CAP. XXX.

Δρακοντία μεγάλη (inquit Diosc.) aliis Aron, aliis Isaron, aliis Iaron, aliis Hieracium, [ἱέρακιον] aliis Biaron, aliis Harmiagtion, aliis Cyperis; Romanis Colubri, aliis Mautaria, aliis Singingialio: Caulem habet læuem, rectũ in, bicubitalẽ, baculi crassitudine, varium colore, vt Draconi similis sit, purpureis maculis abundè respersus. Folia fert Lapathi figura inter se implicita. Fructũ producit in summo caule racemosum, cinerei primùm coloris, vbi verò maturuit croce.. ac punicei. Radicem habet magnam, rotundam, albam, cortice tenui obductam.

De minore verò Dioscor. sequentia prodidit: Δρακόντιον, Dracunculus (alter Marcell. Dracuntium minus Hermol.) folia habet Hederæ figurâ, magna, maculas albas habentia, caulem rectum, bicubitalem, varium, anguem referentem, purpureis maculis respersum, crassitudine baculi: [quæ de caule hic posita, superflua sunt. Cæsalp.] fructus in summo racemosus, colore primùm quidem herbaceo, maturus autem croceo, gustum mordens. Radix quodammodò rotunda est, bulbi speciem referens, Aro similis, corticem habens tenuem. Dracunculus alter.

Plinius, qui Arum cum Dracontio confundit, plura eius genera facit. Nec sanè caret difficultate, ni quoque confusione scatet, quod sparsim Aëtius de Dracontio prodidit.

Dissonant aliquantùm in hoc genere Scriptores. Alii Dracunculum ab Aro separant, Alii idem existimant: Theophrastus Aron putauit genus esse sub quo species plures continerentur, Dioscor. quatuor videtur fecisse genera. *Dracunc. maior. Dracunc. minor. Aron. Arisarum*: Serpentariam sunt qui vocent: Est & herba apud Hippocratem Ophis vocata cuius semen mulieribus medicinis vtile dicit. Quæ an eadem sit cum Dracuntio satis non constat. Idem Hippocr. Candidam radicem cùm nominat Dracontii radicem, vt Gal. vult, intelliges. Galenus, Paulus, Apuleius, Serapio, non nouerunt alterum & mi-

norem Dracunculum. Ac credit Marcell. vnum tantùm à Dioscorid. traditum, quamuis in cunctis & antiquiss. Græcorum codicibus vtrunque eius caput legatur. Nos vnum tantùm Dracunculum nouimus & qualem exceptis foliis Diosc. in vtroque capite describit: nouimus & Aron. Quum Plinius triplex Dracontium sibi demonstratum esse dicat, Galenus autem vnum tantùm norit, idque Aro simile: videtur Cornario in Diosc. suppositititium esse alterum caput, quod Dracunculum maiorem describit, ideoque ipsum hoc loco exemit. Nam omninò de eodem eadem traduntur, sed diuersis verbis, vt ex alio Scriptore id caput adscriptum esse appareat. Multi apud omnes tandem momenti sit, quod vt Lugd. refert, in vetustissimis Latinis codicibus, vnicum duntaxat habeatur Dracunculi caput, alterius vestigium nullum.

Dracunculus vnus Diosc. suppositit.

Dracontia duo, præter tertium, quod in aquatilibus locis gignitur, facit Dodon. maius & minus, & pro minore, quod non conuenit, Ari figuram proponit.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori aut vtrique conueniat, non explicatur: vt Pythonion, Asclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Saucromaton, Therion, Schoenos, Dorcadion, Thyphonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Alterum caput, Dracontii maioris nomine inscriptum, quod meritò à nonnullis inter Dioscor. notha repositum est, tanquam legitimum agnouerunt, Oribasius, Marcellus, Matthiolus & Amatus Lusitanus; ac illud quidem priore loco collocant, hoc verò posteriore. Ego verò [Anton. Sarrac.] cum Serapione illud alterum, quàuis in codicib^9 nonnullis occurreret, cósultò prætermisi, táquam suppositicium, & ex Crateuç, aliusue fortasse cuiuspiam scriptis perperàm contextui Diosc. adiectum: maximè cùm in vtroque capite diuersas quidem vtcunque voces, & vnam tamen eandemque historiam animaduerterem. Si etenim singula expendamus, vix aliud occurret discrimen, quàm quòd Dracuntii folia Diosc. hederæ comparat, ille quisquis sit, lapatho: Itemque colorem fructus à principio herbaceum agnoscit Diosc. [falsò enim in Aldino exemplari & apud Orib. χολώδη legitur, ἀντὶ τοῦ χλωώδη] ille σποδοειδῆ, hoc est cinneraceũ. Sed fortasse Diosc. ad folii colorem, læuorem, firmitatémue: ille ad eiusdem longitudinem respexit. Cætera, siue descriptionem siue vires spectes, ferè consentiunt.

Porrò si duplex est Dracontium, quemadmodum Veteres testari videntur inscriptiones, maius inquam & minus: maius Dracõtium id agnoscere possimus, quod in plerisq; hortis visitur, Autoris nostri descriptioni aptè conueniens: minus verò, Aron passim circa sepes nasci solitum: Sic enim Serapio Dracontii duo constituit genera, vnum quod Dracontium simpliciter, alterum quod Aron appellaretur: ac idipsũ innuere quoque visus est Theoph. dum tradidit Dracontii genus quoddam Aron appellari. Attamen quoniã cognatæ ac congeneres sunt hæ plantæ, ac viribus etiam iisdem præditæ, earum nomina nihil mirum apud Plinium & alios rei herbariæ Autores ferè omnes passim confundi: quod vel ante sua tempora factitatum testatus est ipse Plinius, lib. 24. cap. 16.

Δρακόντιον & δρακοντία siue ἰσαρον Diosc. Lat. quibusdam Serpentaria, Dracontium & Colubrina: Arab. *Lus, Allus*, Germ. Schlangenkraut/ Natterwurtz & Drachenwurtz. Belg. Speckwortele, drachenwortele / Gall. *Serpentaire ou Serpentine*. Ital. *Dragontea, Serpentina*: Hispan. *Tragontia*.

Nomen quidem Schlangenkraut (Serpentariæ) à figura sumpsit: caulis enim glaber purpureisque respersus maculis, versicolori facie corpus anguinum repræsentat: vel à cauda, quç illi subrutila est & Draconis intorti modo, inquit Hermolaus.

Dracunculus maior & minor Dioscoridis in vmbrosis circa sepes & macerias gignitur. Colligitur dum maturescit, & succus exprimitur siccaturque in vmbra. Radix quoque messibus (Hordeo maturescente, Luna crescente Hermol.) eloráque particulatim concidi, & funiculo transfixa siccari in vmbra, atque ita recondi, solet. *Locus.*

Maior Diosc. Dracunculus excalefacit cum commixto vino. Elixus & tostus è melle in eclegma datur Orthopnoicis, tussientibus, ruptis, conuulsis, distillationibus pituitæ. In vino sumptus cupiditates ad Venerem mouet. Vlcera cacoëthe: phagedenasque sanat subactus cum melle aut illitus: maximè si cum vite misceatur alba. Collyriis quoque vtuntur ex eo factis ad fistulas cum melle. Item ad partus eliciendos. Vitiligines cum melle abigit. Polypos in naribus & carcinomata omnium generũ dissipat. Succus ipse oculorum medicamentis asciscitur: caligines, nubeculas, & albugines discutit: herba & radix grauidis, quæ recens conceperint, abortum olfactu inferunt. Idem præstat triginta seminis granar, vtique si bibantur in posca. Quidam succum infudêre cum oleo aurium dolori. Folia seu spissantia imposuêre vulneribus etiamnum cruentis, sicut in vino decocta perniones habentibus. Eum qui folia manibus contriuerit feriri posse à serpentibus negant. Radicem quoque omninò habentem effossam animalia eadem fugiunt. *Vires.*

Expressus verò è minoris Dracunculi semine succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absumit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt, odorem aiunt postquam flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare: radix excalfacit: orthopnoicis, ruptis, vulsis, tussi, destillationibus, auxiliatur: humores pectoris exereatu faciles reddit, siue cocta tostaque cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur: vrinam pellit, Venerem excitat, cum vino potus, Phagedænas vlcerum, & quæ cacoëthe vocantur, tritus cum melle & Bryonia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipso ad fistulas & eiiciendos partus fieri solent: qui radice suas manus perfricuerunt, à Viperis feriri negantur: illita ex aceto vitiligines emaculat: folia recentibus vulneribus linamentorum vice, conuenienter imponuntur: decoctus in vino pernionibus appositus prodest: caseus foliis inuolutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines, & oculorum caligines conuenit. Radix cruda coctáue, ad sanorum vsus, pro olere recipitur: in Gymnasiis insulis, quæ Baleares vocantur, coctam radicem cum melle multo in conuiuiis placentarum loco offerunt.

Dracuntium teste Galeno, quiddam Aro persimile obtinet tum foliis tum radice: cæterùm illo tum acrius, tum amarius: ac proinde calfactorium magis & tenuiorum partium: habet etiam leni-

leuiculam quandam adstrictionem: cæterà ad eadem ferè eum commendat ad quæ Dioscorides: addens fructum valentiorem esse non foliis tantùm, sed & radice.

Idem Gal.2.de Aliment. Dracunculi æquè atque Ari radices bis terue elixatas, iis interdum in cibo offerri tradit, quibus crassorum lentorúmque humorum copia in pectore pulmonibúsue congesta est. At Theophrast.lib.7.hist.stirp. Dracontii radicem ad cibum ineptam ac prorsus medicamentosâ facultate præditam esse tradidit, hisce verbis: Radix Dracontii, & esui inepta & medicamentosa existit.

DRACVNCVLVS MAIOR VVLGARIS.

Descriptio

Dracunculo maiori profundè in terra depacta *radix* est ferè orbiculata, volam implés, cuius lateribus parui *bulbi* plures, quibus se propagat, adnasci consueuerũt, foris colore buxeo, intus candido, sapore feruido: *caulis* vnicus, rectus, pollicaris & crassior, cubitos duos altus, miraculosa colubri tergora affabrè mentiens, è tunicis conuolutis constans: ipsa verò *folia* pediculis dodrantalibus fungosis donata, in segmenta digitata finduntur, læuore & splendore Ari, crassitie & colore pari: è quorum medio eluctatus *caulis* vix digiti minimi crassitudinem æquat, è cuius scapo vagina pedalis exit, colore foris herbaceo, intus in purpura rubente, è sinu *pistillum* promens nigrum Ari pistillo maius, in mucronem acutiorem desinens: subsequitur *fructus* racemosus, granis per maturitatem rubentibus: Odor *floris* valdè fœtidus.

Matth. err.

Vtrumque (si Diis placet) Dracunculum Tridenti & Venetiis vidit Matth. Alterum quidem seu minorem & omnibus vulgarem, dicit esse foliis Hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis. Nihil video similitudinis cum foliis Hederæ in Dracunculo maiori vulgari, quicquid dicat Matthiolus, repetens Dioscor. verba pro re à se visa, idque suo more.

Amato addita est per Constantinum icon Dracunculi Fuchsii, non tamen existimo Amatum hunc tradere, quin puto nescire quid scribat.

Diosc. 2. Dracuncul. Dracunculus maior. Serpentaria.

Scribit Anguill. Veteribus fuisse duo genera Dracunculi, ex Cratena additum Dioscoridi caput de maiore, quod non sit ex textu demendum vt adulterinum. Dracunculum hunc maiorem esse Serpentariam nostram communem, nec hanc esse Dracunculum minorem Diosc. Videri Theophrast. de hac Serpentaria communi loqui lib.7. cap.11.

Theophrast. Dracunculus.

Dracunculi seu Dracontii aut Serpentariæ Species duas statuit Gesner. hort. cuius vnam in appendice tradit, quam vocat Dracunculum minorem.

Dracuntia, Serpentaria maior quin sit Diosc. Dracontium maius (aiunt Lob. & Pena) nullus inficias ibit. Nec vniuerso tractu Græco vlla alia Serpentaria &c. Nouellæ plantæ potuerunt Plinio persuadere plures vt constitueret species Dracũculi, misceréq; Ari ac Arisari cognatas differentias, vt in Bechio aliísque locis illi contigit. Nec alterius plantæ videtur geminata descriptio apud Diosc. sed ab alio quopiam, paulùm diuersè descripta.

Diosc. geminata descriptio.

Tabern. icon. Dracunculus minor. klein Drachenwurtz/aur Schlangenwurtz.

Gerard. Angl. Dracontium maius, Great Dragens.

B. Bauh. Phyt. Dracunculus. 2. polyphyllos, qui Diosc. maior videtur & Plinii. Apud Matt. idem.

Dracunculus maior apud Flandros & Gallos, Italósque, procerè crescit, inquit Amatus. Nos variis locis obseruauimus.

Vires.

Testis est Lobelius in Anglia aquam è foliis Dracunculi stillatitiam cum aqua Dracunculi esculenti, grassante peste, in vsu esse ad sudores prouococandos, si vtriusque ℥ß. cum Theriacæ ℥j. sumatur. Draçontium calidum & siccum in secundo ordine esse dicit Amatus, & aluum quoque tentare, idque experientiam quotidianã indicare, ideóque Manardum minùs benè Mesuem taxare certum esse. Dracunculum vim habere aduersus serpentes scribit Io. Fabr. cuius rei argumento esse possit, caulis eius læuis, versicolor, maculis purpureis distinctus, ita vt angui similis videatur, quin & florem habere mirabilem, ori hianti exertæque linguæ similem, sicut & Aron. Reliquæ vires antè traditæ fuêre.

Manardus reprehe.

DRACVNCVLVS AQVATICVS.

Descriptio

Non bulbosam aliorum Dracũculorum Arique more, *radicem* habet, sed digitalis crassitudinis, prælongam, geniculatam, transuerso situ limoso palustrium locorũ solo incumbẽtem, cui figitur ex articulis demissâ fibrarum sobole numerosâ, bostrychi seu cincinni instar. *Folia* ex iisdem enascuntur geniculis dodrantalibus hærentia, Hederaceis paria, figura quoque similis, nullis per ambitum angulis, in acumen desinentia, polita, venosa: in folii sinu, quod summo cauli innascitur, racemus comprehenditur, ei similis quem Aron profert.

Bellon. Obs. lib.1. cap.18. Dracunculus folio hederæ. Apud Cordum in Dioscor. quidam ad-

notat: Est ex alia species Dracunculi. Plinio wasser aron. Cordus in hist. lib. 1. c. 28. Dracunculus palustris. Fuchs. Icon. Dracunculus Plinii tertius, wasser Schlangenkraut. Matth. Epit. cum Camer. addit. Dracunculus aquaticus, Italis *Serpentaria aquatica*: Germ. wassernaterwurtz. Tura. Dracuntium tertium variis in locis Germ. prouenit, vbi vocatur klein Schlangenkraut / in Anglia verò minimè. Gesner. hort. Aron palustre Cordenb. Camer. Hor. Dracunculus aquaticus Plinii. Castor. Dur. Dracunculus aquaticus Italicus: *Serpentaria aquatica*. Dodon. Gall. Dracunculus palustris, quibusdam Arum palustre. Gall. *Serpentine d'eau ou aquatique*. Belg. Drakenwortele. Germ. wasser Schlangenkraut / wasser Drakenwurtz / hist. Lat. in fol. p. 329. Dracunculus aquatilis & palustris non abs re. Perperàm verò Hydropiperi rubens dicitur. Describitur istud Dracuntium à Plinio l. 24. c. 16. & tertia eius species est. Lob. & Pena Adu. Aquatica Anguina siue Dracũculus. Ic. plant. Dracunculus arundinacea radice Plinij. Hist. Lugd. Herbariis Dracunculus palustris, quem Arum palustre alij vocant. Gall. *Serpentaire d'eau ou aquatique*. Tabern. Ic. Dracuntium palustre, wasser Drackenwurtz. Gerard. Angl. Dracunculus aquaticus, watter Dragons.

Dracunculus aquaticus.

C. Bauh. Phyt. Dracunculus 3. palustris, arundinacea radice Plinij. Item apud Matth. Dracunculus aquaticus.

Locus & Tempus. Dracunculum aquaticum vidi anno 1595. mense Iunio in horto D. Sprengeri, postea habui Argentinæ ex plantis siccis D. Aggerii. Fr. etiam C. Bauh. misit pulchram plantam siccam, quam accepit Hamburgo. Nascitur vliginosis palustribusque locis, & in ipsis paludibus ac pigris camporum riuulis: solo macro & putrido maximè gignitur: pingui verò & lutoso nondum mihi visa est nasci: Cordus. Iuxta riuulos & labentes aquas frigidarum & calidarum regionum, ut in Belgio, Northmannia, Apuleia, & Hispania Granata, spontè emergere asserebât nobis, qui in hortos suos transplantarunt: Lobelius.

Vires Facultas huius Dracuntii aquatici, aliorum, atq; ipsius Ari similis est, sed minùs potens, minusque efficax videtur. Dodonæo & Matth. in Epitom. autoribus.

COLOCASIA. CAP. XXXI.

Descrip. Radix tuberosa duplex, altera alteri imposita intercedẽte ceruice, vt lagenam imitari videatur, alba, vesca, fibris adnatis se propagans: *folia* terna aut quaterna, Nymphææ foliorũ figura & magnitudine, lõgis vtrinque subrotundis alis, similiter donata, crassa læuia, sed auersa parte nerui obliqui in margines excurrunt crassiusculi, à neruo per longum discurrente producti, quos venulæ intercedunt vndatim, pediculus autem crassus non extremo folii, sed aliquot digitos integro folio inferitur.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 10. de plantarum historia, vbi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsec⁹ habet tendẽtes per totũ, lilii modo. Caput in cacumine orbiculatũ, vesparum fauo non absimile, Inque singulis cellis singulæ fabæ continentur, paulò super id eminẽtes, multitudine plurimùm terdenæ. Flos papauere duplò maior colore roseus in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, harundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eoque cibo, qui incolunt paludes, vtuntur. Nascitur itaque spontè vel plurima, cæterùm & seritur in limo paleis largè admixtis, vt descendat, incorruptaque maneat sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim valida est, nec procul harundinum stirpibus, verùm spinis subhorrẽs. Quamobrem eam Crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non videt. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciaque. *hactenus Theophrastus.*

Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius libro 21. cap. 15. vbi sic inquit. In Ægypto nobilissima est Colocasia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule cùm coctus est araneoso in mandendo: thyrso autem, qui in folia emicat, spectabilis: foliis latissimis, etiam si ad arbores comparẽtur, ad similitudinem eorũ, quę Personata in nostris amnibus vocam⁹. Adeóque Nili sui dotib⁹ gaudent, vt implexis Colocasiæ foliis, in variam speciem vasorum potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. *hæc Plinius.*

Aegyptia Faba [ut Galenus autor est libro primo de alimentis.] sicuti nostratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisque excrementitiam sortita est.

Colocasiam quæ Aegyptiis *Culcas*, nemo floribus vel fructibus vnquam præditam vidit: vnde semper multùm miratus est Alpinus Dioscor. Aegyptiam Fabam flores atque fructus ferre, & eam item Colocasiam esse prodidisse. *Culcas. Diosc. not. Faba Aegyptia. Colocasia.*

Arum Aegyptium, Ægyptiis hodierno die Colocasia mussa, Camer. hort. Viennæ, in alterum annum egregiè virebat, totaque planta acerrimi erat saporis.

Fabam Aegyptiam Matth. eandem cum Colocasia vulgò dicta nostro seculo non dubitamus esse, quamuis Matth. duas afferat diuersas plantas. In Faba eius Aegyptia, flores & semina ad descriptionem picta esse asserimus, donec nobis aliquis ostendat plantam cum foliis Colocasiæ vulgaris & cum similibus floribus & seminibus.

Arum Aegyptium Gesner. horti eruditiores quidam, vt Guillandinus & Marantha esse docent, quod aliqui nuper pro Colocasia habuerunt. Matthiolus hanc Fabam Aegyptiam existimauit. *Arum Aegyptium.*

Ari speciem illam [inquit Marantha] quam Aegyptium Arum eruditiores appellant: Colocasiam

casiam bona pars materiæ medicæ Professorum esse omni asseueratione affirmat, quæ cùm in Aegypto, nec non in Sicilia (vt audio) perfectissimè crescat, omnésque sui partes compleat: in Italia tamen neque semen, neque florem, neque etiam caulem vnquam [quàuis diuersis locis cósita à multis sit] vel certè rarò proferre est visa: hinc effectum est, vt eos multi acriter damnarét, qui illam esse Colocasiam contenderent: nisi hoc solùm argumento, quòd hæc planta caulem non proferat [quod non loci ratione, vitióque, in quo hæc formatricem vim debilissimam habet, neque vlteriùs quàm ad folia ædenda extendi potest, sed suapte natura euenire existimabát,) quasi verò si caulem proferret, Faba Aegyptia dici debeat. Ergo hi rectè quidem [vt mea fert opinio] illos reprehendunt, vt qui in errorem delabantur: sed non recta reprehensione vtuntur: quando illa planta inter Ari species recensenda omninò sit: quod ex foliis & flore, quem nobis licuit videre, à Luca Ghino viro nobis inprimis charissimo, dum viueret, missum: qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat.

Faba Aegyptia. | Ari flos.

Anguillar. qui Colocasiam nostram asserit Fabam Aegyptiam Theophrasti: eorum argumēta refutat qui aliter sentiunt: ridet aliquos qui attribuunt semini quæ Dioscorides radici &c. De radice spinosa aliter scribit quàm Bellonius Obs. cuius verba hæc sunt: Colocasia in Creta & in Alexandria proueniens nominatur etiam Lotus & Faba Aegyptia. Perquisiuimus cur Veteres vocarint Fabam Aegyptiam cùm nullas Fabas ferat. Erroris occasionem inuenimus, nempe quòd Herodotus de duabus plantis locutus sit ad Nilum prouenientibus, quarum vna radicem habebat rotundam quæ erat Colocasia: Altera in capite quodam ferebat quiddam Oliuarū nucleis simile: reliqui post eum authores alter alterius vestigia sequentes ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrast. radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experiētia ipsa docet. Diosc. Fabam Aegyptiam describens Theophrastum ferè secutus est, & vtrumq; interpretatur Plinius. Facessant, inquit, Clusius qui Colocasiam siue Fabam Aegyptiam esse negant, quia flore & fructu caret, sed Arum Aegyptium esse cerebrosè & pertinaciter contendunt. Item apud Garciam: Inhame Lusitanis vocatur planta quædam amplissimis foliis, etsi nonnulli Arum Aegyptium esse censeant, Colocasia potiùs nobis videtur.

Lobel. & Pena Adu. Fabam Græcam & Aegyptiam apprimè olim innotuisse Theophrasto & Dioscoridi certum est. An vero sit ista quam Commentator sibi persuasit, fides sit penes Bizantiam picturam, quam subsannant aliqui. Nos flores (legendum folia) & bulbi, Aronis speciem esse monuerunt. Et vtinam otium non defuisset Matthiolo, quum illi ostēdebatur vera Colocasia, næ ille accuratiùs stirpem verbis expressisset. Lobel. Obs. figuram habet hoc titulo, Colocasiæ siue Fabæ Aegyptiæ species, Arum Aegyptium Dodon. & Recentiorum, Hisp. *Mantta de nuestra Sennora*, Icon. Pl. p. 59. Teut. 706.

Hist. Lugd. Lotus Aegyptia Dodon. Bry fratres Ind. Orient. par. 4. Icon pag. 15. *Talasse*, Arum Aegyptium *Colcas*.

Talasse. Arum Aegypt. Colcas. Dod. mat.

Dodon. in fol. pag. 326. & pag. 563. eam sub Aro Aegyptio & sub Loto Aegyptia pingit & describit, inquit C. Bauh. apud Matthiolum.

Locus.

In Creta ad magnos riuos copiosam reperit Bellon. Colocasiam spontè sine culturâ prouenientem. Aegyptii quotidie ferè vescuntur radice Colocasiæ, quæ per totam Aegyptum magni est reditus: nihil venalius, inter Gazaro & Rama: inuenit idem Colocasiā abundantem planitiem quam aquâ ex puteo rigabant. Et hæc quidem sparsim traduntur à Bellonio. Apud Aegyptios non secus quàm nostri (inquit Alpinus) Rapis, agri Colocasiis pleni, ubi spectantur. Belgio satam hiemis sæuitia deleuit. Frequens est multis Lusitaniæ locis circa riuos, ex Africa primum eò delata: vidit Clusius etiam omnium maximam & amplissimis foliis Hispali in horto arcis Regiæ, vbique tamen & florem & fructum ferre negabant. Rauvvolf. qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit, vt quà incolæ frequenter vescantur, & tanta copiâ in Halepo coli asserit, vt eius radice, non minor numerus hominum alatur, quàm in Germania rapis, licèt illis, & flauâ pastinacâ non careant: addit in riuulis spontè nascentem obseruasse, florem autem vel fructum nunquam vidisse. Nullis etiam blāditiis florem posse prolici tradit Lobelius. Colocasia est nobis in horto Ill. E. C. Monthelg. Stutgardiâ delata, quæ facilè se propagat, verùm hieme reponenda.

Florem ferre negant.

Aegyptii Culcas radices in iure coctas atque aliis multis modis in cibis paratas assiduè edūt. & eas tum crudas, tum coctas lib. uiss. Veneri indulgentes mandunt, quia putant cum semen multum gignere, tum libidinem prævalidè excitare, Alpinus. Per Lusitaniam valde à mancipiis Aethiopibus expetitur, eáque crudâ & coctâ vescuntur.

Vires & Vsus

Ad Venerē

Aquam coacervans planta.

Apud Siberos nationem Americanā inuenitur radix quæ supra terram eminens, amplissima habet folia, in quibus aqua continetur, non secus ac si in vase aliquo asseruaretur, vt emanare facilè non possit. Quin & ex radice dimidium sæpè cantharum aquæ expressit, Benzo.

Radices aquam redentes.

In regione Saboris reperit Vlr. Schmidel. de nauig. Americ. nō. paucis in locis radicē extra terrā protuberantem, quæ magna lata gerebat folia, aquâ referta, quam continent in tempus nec facilè effluit. Singulæ radices singulas ferè mensuras dimidiatas continebant.

Locus

HETICH THEVETI. CAP. XXXII.

Hetich radicis crassæ autore Theueto de Gallia Antarctica c. 53. duo reperiuntur genera: alterum coctura flauescit, mali Cydonii instar; alterum verò albescit: vtrique *folia* sunt Maluacea: *semen* verò nullū fert: quo fit vt syluestres isti Americani in taleolas discissis radicib. & terræ denuò commissis propagent;

Descr.

Americano solo frequentes sunt hæ radices. Non aliud ferè Americanis in vsum cibarium cedit: itaque æquè vulgaris illis ac nobis panis.

Oetum Plinii. Vingum.

Hetich Americum, Oetum esse Plinii lib. 21. c. 15. putat Dalech. apud Hist. Lugd. pro quo apud Theoph. lib. 1. hist. cap. 11. mendosè legit Vingum. Sic Plinius: Maudunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theophr. verò Folia eius magna, germen breue, [non vt Gaza pusillum] radix longa, sapore præstanti cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit, eoque Deorum aras coronant. Quæ autem Theophr. folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

Robert. Const. in Theoph. vocem *Hetich* corruptam dicit à voce *οἶτον* Theophr. ac depingi in Americæ Obs. quomodo describit Theoph.

C. Bauh. Phyt. Rapum Americanum.

FAALIM THEVETI HELENIO foliis similis. CAP. XXXIII.

Authore Theueto Helenio, foliis præsertim, similis est herba quæ *Faalim* vernaculâ linguâ nuncupatur in Mombaze insula, quæ olerum optimorum & simplicium med. omnis generis feraciss. atque eorum potiss. quæ venenis serpentium omnium, quibus regio hæc abundat, aduersantur. Huius herbæ experimentum se vidisse ait in duobus commorsis à serpente, partim in terra degente, quã illic *Alefah* vocant: cuius morsus adeò lethalis est, vt nisi statim succus huius herbę admoueatur necesse sit hominem interire.

Hist. Lugd. Faalim Theuet.

BATATAS. CAP. XXXIV.

Tria huius plantæ sunt genera, quæ Bæticam peragrans obseruabam (inquit Clusius hist. poster.) colore externo inter se differentia, etiam gustus suauitate: nam aut cortex externus quodammodò rubescebat, siue purpurascens erat [& hoc genus præstantissimum iudicabatur,] aut pallescebat, aut albus erat: singula tamen genera albam interiùs carnem habebant. Producunt autem illa Cucumeris siluestris modò *sarmenta* humi diffusa, satis crassa, succulenta, læuia, quibus inhærent *folia* vtcunque carnosa, ex viridi canescentia, Ari foliis, seu potiùs Spinachii, haud dissimilia: *florem* an *fructum* ferat, è nemine intelligere potui; *radice* autem fit satio: ea plerumque dodrantalis est, grandis raphani nonnunquã amplitudine, nam memini Londini me ineunte

Descriptio.

anno 1591. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum vna libram & amplius pendebat, inæqualis, cui raræ & breues adnatæ sunt veluti fibræ: binæ autem, ternæ, vel plures ex eodem tanquam capite dependent aliquando radices, Siseris radicum instar, vel etiam singulares, imâ parte obtusiores, deinde sursum progrediendo graciliores.

In Hispania [Indiæ] insula, vt Cardan. scribit, Batata folio est Hederę, radix admodum vtilis segetis loco: crescit altitudine Erythrodani.

Anton. Pigafetta in lib. Nauig. *Battades* in Brasilii insula.

M. Fumee in Hist. gen. Ind. Occiduæ, Batatas radices dulces.

Vt Lobelio Obs. fidus Clusius testis est, Batatas Hispanorum, siue Camotes, aut Amotes, foliis est scabris, & reptantibus, multis, Cucumeris asinini æmulis. Plant. Ic. p. 647. Batata Hispanorum, Camotes siue Amotes.

Aracoides. Camotes Amotes Aies.

Quidam Igname putant esse Theoph. lib. 1. hist. cap. 11. *τὰ ἀρακώδη* siue *ἄρακα* ..., non, vt apud Plinium legitur, Aracos. Satis conuenit hist. radicis Theoph. nisi Theophrastus scriberet folium non habere, neque foliis quicquam simile.

An Veteribus, inquit idem Lobelius, fuerit cognita hæc planta Clusius hæret ac propterea nullum nomen Græcum aut Latinum addit: Hispani *Batatas*, *Camotes* etiam nonnulli, aut *Amotes*, quidam etiam *Aies* vocant, tametsi nonnihil, vt aiunt, inter se differant, sitque *Batatas* radix longè tenerior & suauior. Qui plura de hac radice volet consulat Scaligeri exerc. 181.

Locus. Batatas in Hispania frequens.

Nunc adeò frequentes sunt in Hispaniis, inquit Manardus apud Clusium, vt singulis annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longæ naues, quas *Carauellas* appellant, iis onustæ Hispalim inuehantur. Seruntur verò aut minores integræ, aut maiores in frusta concisæ, solo benè culto, & in suos sulcos ducto, fœliciterque nascuntur: nã intra octauum mensem in eam crassitudinem excrescunt, vt edi, & in alios vsus parari possint. Ipso verò Clusio authore spontè nascitur in nouo Orbe, vicinisque Insulis, vnde primùm in Hispaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis seritur, vel integra, vel in taleolas secta, principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades & Hispalim, imò Vlyssiponem etiam vsque deferri solet. Habuit is aliquoties in Belgio satis recentes, sed quæ germinare noluerint, imò breui corruptæ sint, frigidiore nimirum regione. Sed & quas Londini emebat, diuturniore morâ [nam Viennam deferre volebat] antequàm telluri committere posset, corruptæ sunt.

Bata-

Vires Batatas in omnibus Indiæ prouinciis admodū communes, cibum multi alimenti esse existimat Monardes, mediæque veluti esse substantiæ inter carnes & fructus, flatulentas tamen: sed assatæ flatus deponunt, præsertim si cum generoso aliquo vino edantur: ex iis etiam fiunt Conseruæ non minùs gratæ, quàm Cydoniorum carnes, morselli, placentulæ, & alia edulia gratissimi saporis: idoneæ enim sunt ad omnis generis Conseruas conficiendas, & edulia. Temperatæ sunt, & coctæ vel assæ ventrem emolliunt: at crudæ esui non sunt aptæ, quoniam admodum flatulentæ sunt, difficilisque digestionis. Estur, teste Clusio, ab ipsis incolis, aut cruda, aut cocta: nunc Hispanis etiam in deliciis ob saporis gratiam & teneritatem, præsertim si sub cineribus cocta, & exteriore tenello cortice repurgata, deinde in orbes concisa, ex pauxillo vino, stillatiique rosarū liquoris & Sacchari momento edatur. Sunt qui ex oleo & aceto, & sale edūt: nec desūt qui radices recentes coctas & repurgatas Sacharo condiant, & in vsum seruēt. Sed & radix nō cocta, dum corrumpi incipit, si cultro secetur, non secus rosam olet, quam ipsa Rhodia radix. Quocunque modo condiantur assæ vel elixæ, nulli crustulo, aut alio cuiuis edulio cedunt dulcoratā mollitie, cutis aliquantò tenacior, quàm tuberibus aut Napis. Comeduntur & crudæ, viridis castaneæ gustum tum imitantes.

BATATIS AFFINIS IGNAME siue Inhame.

Lectori non ingratum fore existimauit Clusius si Batatarū historiæ, alterius cuiusdam crassæ radicis descriptionem subiiceret, quandoquidem Indiæ Occidentalis & insularum quarundam incolis familiari in vsu est.

Variæ autem interdum est formæ radix illa, & *Igname*, siue *Inhame* appellatione ex D. Thomæ insulâ, sub Æquatore sitâ, non procul à prouinciæ Manicongo continente, delata anno 1596. radices habuit, quarum nonnullæ pedalem aut ampliorem longitudinem æquabant, brachialem autem crassitudinem, vel etiam quarum diameter esset quatuor vnciarum: pleræque dodrantalem longitudinem vix attingerent, nec earum diameter binas vncias excederet: aliquot etiam breuiores, sed crassas, & in aliquot quasi breues napos infimâ parte protuberantes, tectas omnes scabro & inæquali cortice, vt Aristolochiæ longæ legitimæ radices, & multis exiguis fibris sparsim nascentibus præditas: ipsa radicis substantia alba, lenta, & succulenta est, atque veluti grumosa, tenera tamen, nec ingrati saporis, exiguo autem pòst momento nonnihil asperi & acriusculi: assa verò, tenerior est castaneâ, & pyri instar, cui grumosa substantia, edulis. Qualem caulem, aut folia habeat, non intelligebat.

Extat figura apud Clusium in post. Hist. duplex, titulo Inhame Lusitanorum, quarum minorem ponit Pl. Icon. pag. 647. sub titulo *Ignames*, & ante eū Lobel & Pena Aduers. de ea ita scribentes: Sisaro Anglico non parum accedere videntur Batades seu *Ignames* radices, quæ in Insulis non procul nouo Orbe dissitis, suapte sponte oriuntur. *Postades* vernaculè tum indigenæ, tùm Hispani illic vocant, quibus hæ in patina & Veneris illicia frequētes veniunt: singuli bulbi, teretes, oblongi, Napum vtrinque obtusum æquant, color pullus illis foris, albidus intus, sapor gratus valdè & tener, quasi Milii delicatioris, aut Fabæ fresæ, coque gustu insulsæ sunt nisi condiantur. Quæ de verbo ad verbum recitat Hist. Lugd. sub Batatis Clusii, neglectâ interim Lobelii & Penæ Aduers. mentione.

Pet. Aluares Nauig. Igname radix ex qua fit panis. Munst. Cosm. de Noua Africa, Igname.

Vires Diui Thomæ insulanos eâ assâ & elixâ vesci intelligebat Clusius, eiúsque rei gratiâ Lusitani quidam, qui multos isthic cùm viros, tum fœminas & pueros emerant, vt Vlyssipône pro mancipiis venderent, istas radices in naues intulerāt, in miserorum alimentum. Sale, Aiunt Aduers. aceto & oleo interdum eduntur, & vino perfunduntur, nonnunquam coctæ prunis.

Igname genus aliud.

Accipiebam inquit Clusius h. post. à Wilhelmo Parduyn radicem cum præcedenti *Igname* siue Inhame, ei nec forma, nec colore, nec magnitudine dissimilem, quam *Igname* etiam vocabat Lusitanus, qui illam ipsi dabat, licèt aliud genus esse non inficiaretur: sed totius radicis cortex magis inæqualis erat, & veluti quibusdam tuberculis obsitus: è quibus tenues fibræ emergebant, præterea radix summo capite, paullò crassior bus durísque, & pedalis siue palmaris longitudinis, fibris, seu veriùs viticulis, magna ex parte spinosis, erat prædita. Nonnulli *Tean Pete*.

Considerent lectores quantùm differat à Manihot & Iucca de quibus mox.

A G E S.

CAP. XXXV.

Agiū species Agiū species innumeræ sunt apud Hispaniolæ incolas, quarum à foliis & floribus varietas dignoscitur: harum species vna dicitur

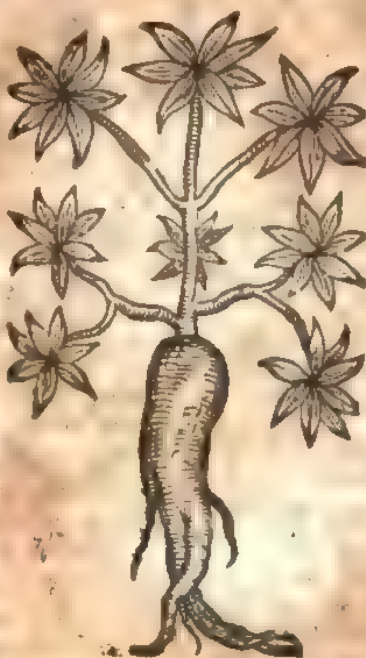
Guanaguax, hæc eſt intus foriſque albida: alia *Guaraguei*, colorem habet violaceum foris, intus autem candidum, appellant alias Ages *Zazanetos*, hi rubeſcunt foris, intus candeſcunt, alias *Squinetes*, intus foriſque albidi ſunt. Eſt *Tunna* vbique violaceus. *Hobos* flaueſcit pelle carneque. Eſt alia dicta *Aribuneix* pelle, violacea, carne cãdidua. *Anguaamar* cute violacea eſt, interiùs albeſcit. *Guaccaracca* pelle cãdeſcit, violaſcit carne. Sũt multa præterea, quæ nondum ad nos delata ſunt. Ages colunt in inſula Cuba. Magis pro ferculis aut fructibus vtuntur, quàm ad vſum conficiendi panis: vti noſtri rapis; raphanis, tuberibus, Napis, Paſtinacis. & huiuſcemodi rebus: Hanc Agium breuem hiſtoriam Pe. Martyr, lib. Occan. pluribus in locis tradidit.

Guanaguax. Guaraguei Ages Zazanetos. Squinetes Tunna. Hobos. Aribuneix Guacaracá.

MANIHOT THEVETI, IVCCA & Caſſaui.

Cap. XXXVI.

Descriptio

Panis genus, vt tradit Benzo, habent Indi Occidentales, quod *Cazabi* vulgò appellant Id ex *Iucca conficitur*, radix eſt Napi craſſitudine, quæ nullũ ex ſe ſemen fundit, ſed cãnas tantùm quaſdam nodoſas & ſolidas, viridibus foliis, vt Cannabis.

Cazabi.

Theuet. de Gallia Antarctica cap. 14. ſub Manihot, habet quædam de Arbore ſucco venenato, ex qua farina & panis fit, vt videre eſt ſub Arbore farinifera ſucci venenati.

Manihot. Yucca. panis.

Leri hiſt. Amer. cap. 9. Manihot radix bona in farinam reducta & benè cocta, ſi aliter comedatur venenum eſt.

M. Fumee hiſt gen. Indiæ Orient. lib. 1. c. 28. In Hiſpaniola parant panem ex Yuccę radice, cuius venenatum ſuccum exprimunt. Item lib. 2. c. 71.

Yucca in Inſulis Cuba, Hayri, & aliis, crũda lethalis eſt, in Inſula S. Marthæ, ſalubris, eo, ucdunt crudam, toſtam & coctam.

Ex S. Dominici vrbe accepi [inquit Manard. ex verſ. Cluſ.] folia herbæ ex qua *Caſaui* fit. Caſaui autem panis eſt, quo Indi tot ſeculis vitam ſuſtentarunt & hodiè etiam veſcũtur noſtri Hiſpani: fit vero ex herba ab Indis *Yucca* nuncupata: cuius deſcriptionem, vires & noxas pluribus proſequitur, vt & Gomara Hiſtor. gen. cap. 71. ſimilia propemodum cum Manardo de Yucca referens.

Communis inſulæ Canariæ incolis paſtus ſiue victus arborea radix quædãm eſt [inquit Veſput.] quam in farinam ſatis bonam comminuunt. & hanc radicem quidam eorum *Yucca*, alii verò, *Ignam* vócitant.

Cæterùm multa dicuntur eſſe Iuccarũ genera. Vnum altero ſuauius, atque aliud alio pretioſius eſt, quo Regulis edulium paratur. Sunt quibus veſcantur nobiles, ſunt & quibus populus.

Lugd. hiſt. duas habet figuras, vnam ex Theueto, nomine, Manihot qualem exhibemus: Alteram, nomine Yucca, de qua nihil præter figuram & nomen. Gerard. Anglus in ſua hiſtoria cum Yucca, vt vult Lobelius, confundit aliam plantam de qua mox.

Braſilianis frequens eſt hæc radix Manihot, totique Americæ, inquit, Theuetus.

Radices, ait idem, Manihot Americani aut in mortario contundunt, tam ſiccas quam virides, aut radula ex amplo arboris cortice, lapillis duris vndique obſita, vt nos dentàtis laminulis ferreis Nuces myriſticas, in farinam redigunt, quam cribro excretam, adiecta aqua, igni ſuperpoſitam in vaſe calfaciunt, quoad Mannæ granatæ inſtar grumeſcat, cuius mirifica bonitas & nutriendi vis, potiſſimùm ſi eá recens fuerit: vtunturque vt nos pane, tam cum carnibus quàm cum piſcibus.

Locus

FINIS LIBRI DECIMINONI

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS.

DE RAPVNCVLIS, CAMPANVLIS ET HIS AFFINIBVS.

IAM de Rapunculis dixiße conueniet, si instus ordo seruari debeat. Rapunculos dicimus, à radicum formâ, quibus, quia bulbosa nonnihil æmulantur, illis & subiungendos duximus. Habent & id ferè commune inter se Rapunculi, quòd Campanaceos flores, venustos sanè tanquam arrham communis familiæ gerant.

RAPVNCVLVS VVLGARIS CAMPANVLATVS.

CAPVT. I.

Descriptio

VERNIS acetariis expetitus Rapunculus vulgaris, *radice* minimi digiti ferè crassitudine, Napi parui similitudine, alba, dulci: *folia* ex oblongo per extremum rotunda, per terram sparguntur, nonnihil incisa, hirsuta: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, hirsutus, lactescens, foliis vestitus acutioribus, pediculorum expertibus: *flores* nolas imitantur, per oras laciniati, cærulei, quos *vascula* excipiunt oblonga.

Rapûntzel.

Tabern. Ic. & hist. Rapunculus, i. e. Rapûntzel. C. Bauh. Phyt. Rapunc. i. siue esculentus. Item apud Matth. Rapunculus 4. siue esculentus, fortè Rapum silv. Diosc. & Plinij. Cæsalp. Rapunculus vulgò. In hoc genere videtur apud Plinium Iasione seu Lassine, vt quidam perperam legerunt, teste Hermolao. Fuchsium manifesto errore putare Rapum silv. esse Rapunculum vulgò dictum rectè annotant Matthiolus & Lacuna. Sed figura Matthioli nihil valet, nec per Glossatorem melior est reposita. Camer. apud Matth. Rapunculi, Pes locustæ Auic.

Iasione. Lassine. Fuchs. err.

Schvv. Cat. Sil. Rapunculus aruensis. Rapum hortense, Germ. Rapûntzel vocatum, Tragus interpretatur, Siser & Sisarum, de quo Columel. lib. 11. cap. 3. & Iacob. Manlius super Theriacam Auic. qui quidem putet, & non malè, minimum Naporum genus.

Pes locusta. Siser Sisarum. Rapum silv.

Gesner. de coll. stirp. Rapum siluestre 3. flore Calathi cœruleo, die rächten Rapûntzel. Item Rapum silv. Rapûntzeln, commune procerissimum. Idem de hort. ait esse Rapi silv. multa genera, quod tamen Diosc. simpliciter sic vocet videri sibi id, quod Tigurini vulgò Rapunculum nominent.

Lobel. & Pena Adu. Rapuntium paruum, Rapulum vulgò, Pes Locustæ Auic. Lob. in Obs. scribit quod albis floribus variet secus *Brugellette* Hannoniæ oppidulum.

Lonicer. hist. lib. 5. cap. 242. Rapûntzel, Rapunculum.

Dodon. Gall. picturam habet, ac scribit γογγύλη ἀγρία, Rapa syluestris, Neotericis Rapontiū, Rapunculum paruum: Gall. *Raiponce*: Ger. klein Rapûntzel. Belg. cleyne aut ghemeine Raponcelen. Et in Lat. de flor. Quintum genus Rapi syluestris facit, ac vulgò Rapunculum nominari tradit, quasi paruum Rapum. Anguill. *Raponcioli.* Fuchs. Rapum silu. vulgò Rapunculus Germ. Rapoüntzeln. Gall. *Responce*, aut *Reponthon.* Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus vocatur vulgaris. Brunfels. Tom. 2. p. 56. Raponeoli, sine descriptione.

Rapunculus vulgò dictus, etiam si tum homi-

nibus sub primum Ver ad esum, cum aceto & oleo ac sale, effodientibus: tum suibus, quibus gratissimus cibus est, eruentibus, rarò comperiatur ad eam altitudinem progressum, quam ipsi Diosc. attribuit: & si perueniat, à paucis cognoscatur, tamen à plerisque verum & genuinum syluestre Diosc. rapum esse creditur. Nec nos (inquit Cornar. in Diosc.] nunc refellere volumus, quum aliud quod pro eo ostendamus, non habeamus. Rapunculus non respondet Rapo silu. Diosc. licèt crebrò & plerumque ad cubitalem altitudinem progrediatur, ac etiam excedat, quicquid dicat Cornarius. *Ruiponces* confundere Fuchsium cum Rapo siluest. testatus est Lacuna. Eorum autem sententiæ, qui putant Rapunculum, Rapum esse siluestre Diosc. repugnat Theophrastus lib. 7. c. 6. de plant. hist. quippe qui silu. Rapum radice constare longa Raphani modo, breuique caule consistere scribit.

Cornar. not. & Fuch.

Locus & tempus. Rapunculus passim prouenit etiam in Horto E. C. Montbelgardi, ac tota hyeme viret. Geneuæ obseruaui colligentes Februarii principio. Monspelii florentem vidi Aprili & Basileæ quà itur Moutets Octobri: vt & Patauii: Nascitur in aruis non cultis, in collibus & pratis, quin etiam in hortis iam seritur, vt grandiores edat radices, Matth. Non modò hortis & satis familiare vbitis, sed etiam siluosis & sæpibus tum frigidarum tum calidarum regionum, Lobel. Inter segetes prouenit. In hortis etiam ad acetariorum vsum seritur. Æstate floret & semine prægnat, Schvv.

Vires & vsus. In caliditate & frigiditate [ait Matth. in Epit. Cam.] radix non longè abest à temperatis, imò nec in aliis qualitatibus. Estur cruda radix, ac pariter cocta in acetariis, quòd maximè gustui placeat, & appetentiam excitet. Creditur quòd radix elixa, & cum longo Pipere deuorata, lactis vbertatem in nutricibus faciat. Radix, teste Lobelio, candida, tenera, acetariis Vernæ quadragesimæ longè quàm Rapo aut Raphano delicatior. Lactis copiam augeri quædam nutrices elixa radice, ex Pipere sumptâ exploratum habent. Montbelgardi & Geneuæ hyeme si non rigidior sit, vt & Vere, non solùm radices in acetaria assumunt, sed etiam folia.

CAMPANVLA PARVA, ANGVILLARÆ Cantabrica.

Descriptio. Campanula, quam Anguillara facit Cantabricam, *radice* est alba, crassiuscula, modicè fibrosa, subdulci, à qua exeunt *cauliculi*, non surrecti, teretes, virides, aut subpurpurei, quorum *folia* primo ortu aliquatenus Violæ Martiæ primis minoribus foliis similia, minora, ex semuncialibus & vncialibus pediculis, quæ mox laciniata fiunt hederaceorum instar in latúmque magis proficiunt: at progressu temporis, ea potissimùm quæ superiorem caulis partem obsident, formam multùm dissimilem acquirunt, quantúmque iis de latitudine decedit, tantùm & plùs longitudine proficiunt, sic vt duos digitos longa euadant, vix culmum interdum lata: denso autem agmine caulem stipant, acrimonia nonnulla & amaritudine prædita.

Clusius sic describit. Alunt etiam summa illa iuga præsertim in rupibus & præcipitiis, Campanulæ vel Rapunculi genus, cuius radicales fibræ valdè serpunt, & vicina loca occupant, subinde germinantes, & nouas stirpes procreantes: habent illæ initiò orbiculata ferè folia, deinde statim alia angusta confertim nascentia, Caryophyllei secundo loco suprà descripti foliis adeò similia, vt incautos plerumque fallat, qui interdum cum suo cæspite eruunt, Caryophyllæum collegisse existimantes. Emergit deinde ex horum medio gracilis cauliculus, in multos tenues ramulos diuisus, oblongioribus foliolis, nullo seruato ordine nascentibus, septus: flosculos è singulis ramulis dependentes proferens Campanulæ, siue Rapunculi vulgaris floribus formâ similes, vel eleganti cœruleo colore præditos, vel saturato purpuræ colore, siue violaceo nitentes, vel dilutiore purpureo colore & quasi cineraceo, conspicuos, interdum etiam niueos: capitula deinde Rapunculi vulgaris capitibus similia, aut potiùs illi Campanulæ minori, quæ cùm in Belgica, tum plerisque Germaniæ locis, ad agrorum, aut siluularũ margines, sub fruticibus secundum profundiores & conuexas vias in vmbra prouenit. Floret Iulio, interdum etiam Augusto. Tota etiam lactescit.

Campanula siluestris minima siue 3. putari posset fortè Rapi siluestris esse species, sed quia radix edulis non est, ideò Dodonæo aliò referenda videtur. An eidem in hist. Gall. Campanula cœrulea minor & syluestris.

Clusius Pannon. Campanula minor Alpina, vel Trachelii genus. In sol. Campanula minor Alpina rotundioribus imis foliis, capitulo Campanulæ minori quæ in Belgica & Germania est. Quam Campanulam secundo loco intelligat Clusius nondum nos intelligere fatemur pro Campanula minore Alpina rotundioribus foliis.

C. Bauh. phytop. Campanula maior rotundifolia prima. Rapi sylu. genus minus quod Campanula cœrulea Gesn. de hort. Campanula minor rotunda: aliis Phyteuma, aliis Cantabrica Plinii lib. 25. cap. 8. alii Rapi siluestr. genus: floribus est communiter cœruleis, subinde candidis.

Clus. in post. hist. Iconem eandem proponit quam Lob. & Dodon. Schvven. etiam non facit diuersam Clusii Campanulam à Lobelii Campanula, quæ occasio vt hoc capite ponam Clusii descriptionem nec separem, vt facit C. Bauhinus, donec quid rectius fuerimus edocti. *Phyteuma Cantabrica.*

Schvv. Cat. Sil. Campanula minor rotundifolia Dod. Campanula silu. minima, Clus. Pann. Campanula minor Alpina.

Tabern. Rapunculus silu. minor 2. Kleine Milchglöchlin/ kleine Weisse Rapüntzeln: Tota lactescit. Item Campanula minor rotundifolia niueo flore, kleine weisse Milchglöcklin. *Rapunculus silu. minor 2. Albo flore*

An Gerard. Angl. Campanula rotundifolia, Robudt leafed Bellflower. Campanula minor alba. Little white Bellflower.

Locus & Tempus. Campanulam paruam quæ Anguillaræ dicitur Cantabrica, vidi Patauii in horto D. Cortusii, Geneuæ ad radicem montis Saleuæ, incipientem folia producere in principio mensis Februarii. Basileæ vltra Rhenum in sylua quà itur Bintzo florentem adhuc Octobri, Lugduni cum flore Septembri. Monthelgardi passim in vrbe abundat in Arcis muris & portis, florens Iunio & Iulio. Mense Augusto obseruauimus non longe à pago Cron redeundo Porentruo Campanulam paruam siue Cantabricam Anguil. cum flore albo.

Campanula minor rotundifolia altera C. Bauhini.

C. Bauh. Phyt. Campanula 6. minor rotundifolia altera. Clus. Campanula minor alpina: flos nunc purpureus aut violaceus, modò colore dilutiore & quasi cinereo, interdum niueo. Clusius in hist. post. in folio pro Campanula minore alpina habet iconem Lobelii & Dod. quæ occasio vt Clusii descriptionem reliquerimus capite præcedenti: Schvven. quoque non diuersam facit plantam Campanulam Clusii & Campanulam Lobelii, vt antè demonstratum. Nos adhuc ignoramus quam plantam intelligat per suam 6. Campanulam, nec scimus de qua scribantur sequentia, Schvv. Cat. Sil. Campanula minor

C. Bauh. pratensis Casp. Bauh. Campanula minor. 2. Wiesen glöcklin/Schelleen. Hæc integra sæpe tegit prata. Succus ex flore cæruleo expressus viridem efficit colorem.

Campanula Linifolia cærulea, vel Rapunculus Campanulatus Linifolius.

Descriptio. Campanulæ tertiæ Linifoliæ cæruleæ C. Bauh. in phyt. ex *radice* tenui, emergunt *caules* quini, seni, plures, paucioresque, palmares & sesquipalmares, graciles, rotundi, in ramulos non diuisi, *foliis* oblongis, angulosis, lino silv. similibus, confuso ordine infernè, at supernè ferè nullis, septi, *flosculi* è caulium summitate dependent, cærulei, Campanulæ formâ, quibus succedunt *capitula* Rapunculo vulgari similia. Hæc alunt potissimum rupes & summa iuga montis Wasserfall/ vbi eam ante annos quatuor collegimus.

Rapunculus 7. siue Campanulatus linifolius Thalii, coliculos profert non admodum rectos sed procumbentes, foliosos, brachiatos, adnatis refertos. Folia ei primo prodeuntia sunt vncialia ferè subrotundiora, in mucronem tamen producta, in ambitu leniter dentata, similia foliis quibusdam violæ tricoloris, quam vulgò Florem trinitatis vocant: cætera, quæ caulem frequenter ambiunt, longiora euadunt, sed tamen strictiora existunt, lini foliis quodammodò affinia. Flores plures, cærulei, plicati, in ambitu diuisi in hoc cernuntur. Vbiuis autem hæc species frequens est.

Schvv. Rapunculus silv. Campanulatus linifolius, kleine Rapuntzeln/ kleine Glöcklin/ Asperis & petrosis oritur. Quantùm differat Campanula Linifolia à nostra Campanula parua nescimus, nobis quidem constat eam depositis prioribus foliis rotundis acquirere folia Lini & penè diuersam videri. Rapunculum 7. seu Campanulati Thalii descriptio, non videtur malè quadrare nostræ Campanulæ paruæ. Schvvenck. tamen diuersum facit.

CAMPANVLA FOLIO HEDERACEO, species Cantabrinæ Anguillaræ.

Descriptio. Tenella est plantula, *coliculis* tenuibus palmaribus aut sesquipalmaribus, ramosis: per quos *folia* tenera, hilari virore perfusa, Hederę vel Cymbalariæ, sed quorum laciniæ sint acuminatæ: *flosculus* pediculo fili instar tenui longiusculo, insidet, vni vnicus, gracilis, oblongus, per summas oras laciniatus, cæruleus, cæteroqui pallidus.

Locus. A Fr. C. Bauh. accepi nomine Campanulæ Hederaceo folio: Gener Cherlerus ait se collegisse, iuxta Aurelianam in siluula palustri. Hanc ad nos (inquit C. Bauhin.) Lutetiâ Io. Henr. Cherlerus Philos. D. & nunc in Academia Nemausiana Philosophiæ professor, vnà cum pluribus aliis misit.

CAMPANVLA ROTVNDIFOLIA minima.

Descriptio. Campanula 7. siue rotundifolia minima C. Bauh. in phyt. herba est vix quatuor digitos alta, quæ ex *radice* exiguâ, oblongâ, albâ, *ramulos* profert aliquot, exiguos subrubentes & subhirsutos, cortice aspero vestitos, quos ambiunt *folia* ex rotunditate oblonga, serrata, rigidiuscula, quorum inferiora latiora: cuilibet ramulo qui sæpè vnus, plerumque terni vel quaterni, *flosculus* insidet vnicus, subcæruleus, deorsùm spectans, formâ calathi ex vno folio sexangulo, cui *capitulum* foraminulis pertusum, vt in Campanulâ angustifoliâ, succedit, in quo *semen* minutum.

Hanc in Rhæticis montibus, cùm Italiam Anno 1577. per eremus, Septembri mense, adhuc floribus onustam inter saxa copiosiss. vidimus, nec maiorem inuenimus, quam cùm Patauii Nobiliss. Iac. Antonio Cortuso Patritio Patauino ostenderemus, Cantabricam Plinii nominauit.

CAMPANVLA LINIFOLIA RARA, flore cæruleo.

Descriptio. Rara admodum videtur esse planta, *caule* est cubitali striato, *foliis* non ita multis vestito, tenuissimis & quouis gramine angustioribus, duas vncias longis, supernâ parte breuioribus temerè positis, quo loco prouenere quædā propagines exoriuntur in minutissima foliola desi-

nentes. In summo rami vestigio *flores* sursum spectantes in vnum quasi glomerem congesti sunt, Campanulæ planè similes, in extremo dissecti, cærulei, vt sicca Plateriana insinuat, ipseque Cl. D D.F.Platerus adserit. Hos flores Calyculi foliacei minimi sustinent.

RAPVNCVLI GENVS FOLIO serrato rotundiore.

Descriptio

COmplures statim à *radice* tollit *caules*, cubito altiores, nonnihil angulosos, subhirsutos, simplices, quibus ab imo ad summum adnascuntur alternatim *folia* nonnihil hirsuta, vncialia & sescuncialia, semuncia circiter lata, pauca vnciam attingunt, in acutum mucronem desinentia, per ambitum serrata, obliquis venis à medio neruo in margines exporrectis. Summus scapus *flores* ex interuallis profert, Rapunculi vulgaris floribus similes, calyculo exiguo pinnato persimili, ex pediculis vncialibus & sescuncialibus tenuibus. *Radix* alba Rapunculi vulgaris crassitudine, multifida, longiuscula.

Rapunculum vocaui plantam descriptam, vnde autem habuerim non recordor, similis, si non eadem, Argentinæ 1599. Iulio sicca per Dum. Agerium demonstrata nomine Campanulæ propè Gestin in Styria collectæ, in floribus siccis dicebat colorem fuisse dilutè cæruleum, pistillus longus extra florem apparebat. Folia in principio caulium rotunda ferè, satis profundè crenata, breuissimis & vix conspicuis pilis obsita.

ERINOS, ERINEOS, VEL ECHINOS Veteribus & in genere.

ERινος, quod aliqui Ocimodes [ὠκιμοειδὲς] alii Hydreron [ὑδηρὸν] quasi aquaticam herbam, Romani Ocimum [ὤκιμον] appellant, nascitur, autore Dioscoride apud fontes & fluuios, *foliis* Ocimi [ὠκίμου ὅμοια] sed minoribus (μικρότερα) Tragus putat legendum (μακρότερα) parte summa diuisis: *surculis* quinis, senisve dodrantalibus: *flore* candido, semine nigro & acerbo: folia & caules lacteo succo turgent (ita Ruell. quam lect. probat Matth. & Dalech. Cod. meus Basil. & Paris. ὀπῷ γαλακτώδει, liquore plenus:) Huius semen drachmarum duarum pondere ad mellis cyathos quatuor ammixtum, ad oculorum fluxiones sistendas illinitur. At succus aurium dolorem sedat, cum sulphure vino & nitro instillatus.

Descriptio

Semen purgat. Ad oculos. Ad aures.

Herba quoque quam Græci Erineon vocant, inquit Plinius, videtur reddenda in hoc loco [post Caprificum] propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis, ferè Ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico oculorum Epiphoris medetur [duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatim decerpta: Hæc vetus lectio Com.] vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

Echinos acerba est & repellendi ac siccandi vi prædita, ait Galen. de simpl. & ex eo Paulus: qui præterea aquaticam esse scribit, cuius seminis drachmæ, cum mellis drachmis quatuor illitę, oculorum fluxionem sistant. Succusque ad aurium dolorem faciat.

Echinus. Ad oculos. Ad aures.

Paulus bis eandem proponit plantam vt monet Cornar. primò ex Diosc. secundò ex Galeno: in eo, nostro iudicio, demonstrans sibi non cognitam plantam: facili lapsu apud Galenum per Amanuenses scriptum crediderim Echinos pro Erinos, quod non animaduertit Paulus, quanquam Matthiolus Ruell. & Massar. dicunt in vetustis aliquot Dioscor. codicibus legi Echinos: addit præterea à Nicandro in antidotis Erinon inscribi. Hinc non refragatus fuerim Io. Agricolæ, cui herb. Erinos eadem est, cum Echino, licèt Paulus diuersas faciat. ἐρινὸν Diosc. propter similitudinem, post Ocimastrum descripsit, Sed quia lacte manat vt Caprificus, eodémque censetur nomine, ipsi subiunxit Plin. ipsamque Erineon vocans, ait eius folia venenis resistere. Quod vt doctè Constant. in Lexico notat, sumpsit ex Nicandri Theriacis. Quin Scholiast. ex Diosc. ἐρινὸν ἢ ἐρινὸν dici ostendit. Galenus de Erino tacens, Echino omnia tribuit, vbi [illegible] [addendum [illegible] & [illegible] & [illegible] voces, idem in hac herba exprimenda significant.

Paulus notat. Erinos eadem cum Echino.

Quæ Plinio Lactoris dicitur, quamque vulgò notam scribit, hæc & Lactaria & Anabula nunc dicitur. Eandem aut similem aliqui volunt, illi quam Militarem vocant. Et licèt non desint, qui Diosc. Erinon faciant, attamen Gesnero in catal. pl. congeneres non eædem videntur.

Lactoris. Anabula. Militaris Erinos

Est autem Erinos herba appellata Cordo in Diosc. quòd Caprifici modo lacteum liquorem remittat, hodiè autem incognita est: quamuis Ruellius eam cognouisse videatur, qui hæc scribit. Est & apud Hippocratem Echini herbæ mentio. A Recentioribus Herbariis herba lactis appellatur, à quibusdam Lactoris, & militaris, aliis Ocimum aquatile. Lactariam rura vocant, trientalibus ramulis, quinis, senisve foliis, Ocimo longioribus, parte supernà diuisis, albo flore, semine atro, pusillo, acri, duro. Herba succo manat, lactis tum colore, tum dulcedine, vnde Lactariæ nomen apud vulgus inualuit. Secus fontes & fluuios inuenitur. Has insuper et vires præter eas, quas Diosc. Plin. & Galenus Erino suo adscribunt, assignat. Succus cum sulphure, nitróque instillatur, discutit oculorum caligines, vomitionésque ciet. Folia in cibo sumpta pariendi præstant facultatem. Vulnus ferro factum intra paucos dies imposita ex oleo sanant.

Cæterùm obscurus est Diosc. inquit Anguillara cap. de Erino, cùm ait ὀπῷ γαλακτώδει [illegible] an intelligat simpliciter succo plenum, aut succo lacteo: de Tithymalis solet dicere ὀπὸν γαλακτώδη, quicquid sit, nullam nouit plantam quæ Erino respondeat.

Erinos

Nunc quod reliquum est, Erini & Erinei nomen

men sequentibus tribuitur plantis.

Hieracii Sabaudi genus. Matthioli Erinon volunt aliqui esse Hieracii speciem, de qua nos agimus lib. 24. sub Hieracii Sabaudi genere.

Erinus Dalechampii. Dalechampius habet suum Erinum, quem hoc libro posuimus inter Rapunculos.

Tithymalus dulcis. Erinum quidam existimant esse Esulam siue Tithymalum dulcem, de qua l. 34.

Noli me tangere. Quærunt aliqui, an Noli me tangere sit Erinos, de qua lib. 21.

Rapunculus. Rapunculus dicitur Erinus Nicandri & Dioscor.

Rapunculus comosus. Videntur aliqui existimare Rapunculum comosum esse Erinon.

Erinus Columnæ. Erinos Columnæ ad Rapunculos referenda, cùm eiusdem Erini siue Rapunculi genere minimo, de quibus libro præsenti.

Erinus minimus Col. C. B. not. Alsine folio longo hirsuto. Credit C. Bauhinus Elatinem Polyschidem H. Lugd. eandem cum Erino minimo Columnæ, verùm fallitur vt demonstratum lib. 29. sub titulo Alsine folio oblongo, hirsuto.

Scrophularia maxima radice fibrosa. Erineon quidam putant esse Scrophulariam maximam radice fibrosa, de qua hist. l. 28.

Epimedium. Inter Diosc. ascriptitia Epimedio Erinei nomen tribuitur, Erineos pro Acino apud Plinium lib. 21. c. 15. quam Epitetron vocant, vt apud Dioscor. Epimedium vbi Erineos, Fab. Columnæ, cui Epimedium est Lunaria minor botryoides. *Lunaria minor botryoides.* Vide de his hist. l. 35.

Ficus. Erineos, Erinos, Erineon, Erinia, Erina de Caprifico, vnde Erinos herba nomen accepit, vide hist. l. 1.

ERINOS MAIOR FAB. COLVMNÆ, Rapunculo affinis:

Descriptio. Radice cõstat carnosa non magna, paruum Raphanum æquante ad summum, candida, gustu suaui, ex dulci acerba, acetariis expetita, lactescente, in medio, vel imo parum extuberante, à qua *folia* exeunt primo Vere, Ocimi foliis similia, minora verò, medii Ocimi foliis æqualia, per ambitum serrata, supernè hirsuta parum, atque viridia, infernè verò læuia, atque polita, albidioraque: *caules* postea ab radice emittit plures, secundum loci annique temperiem, pedales, vel maiores, angulosos, hirsutos: quos folia absque petiolis alternatim circumdant, longiora admodum, angustioraque, minusque serrata, ita vt qui viderit plantam sine caule, atque postea caule præditam, diuersam absque dubio esse censeat, nisi domi cultam obseruauerit: folia quidem, quæ, antequam caules ederet, habebat terram tangentia, marcida euanescunt, nec in illa amplius inueniuntur. Ex foliorum alis *ramuli* exeunt, in quibus sicut in caulibus *flores* Maio exeunt petiolis paruis hærentes, caui, quinque diuisuris in extremo dissecti, colore albicantes, & etiam purpurascentes, intus thyrsum habentes qui in tres curuas partes diuiditur: quibus siccatis, florum basis extuberat, quæ hirsuta est, & in quinque viridia foliola desinit, *semen* perficiens Iunio & Iulio, fuscum, minutum, compressum, gustu acerbum, quod cùm perfectum & siccatum est, per basis foramina quæ tunc peruia sunt, decidit. Tota planta ex radice, ad florum calyces vsque lacte manat dulci, disrupta. *Tempus.*

Locus. In locis aquosis, fluuiorum ripis, ac vallibus, ad fontes & in Montium radicibus vbique frequentissima.

His igitur videtur, natali, loco, forma foliorum, lactis copia & sapore, quæ notæ priuatæ sunt, delineationi Erini Antiquorum respondere.

ERINOS FABII COLVMNÆ MINOR.

Descriptio. Erini, siue Rapunculi minimum genus, noua est plantula atque pulchella ex D. Mariæ Virginis monte aduecta: quæ *radice* habet paruam admodum, fibris diuisam, teneram, atque Rapunculo siue Erino à me depicto similem sapore, lactescentemque: *folia* emittit parua admodũ, digiti longitudine, parũ hirsuta, oblonga latioraque in summo, & per extremum serrata raris diuisuris, nam quæ proximiora sunt radici octo dentes circum habere videntur, superiora verò minùs, atque floribus hærentia binos, *caulem* emittit ab radice, ex singulis foliolis alis diuisum, ita vt fruticosa videatur, angulosum hirsutum, tenuem: *flosculos* edit Aprili mense & Maio, inter folia, ex calyce parũ hirsuto, in quinque folia desinente, vt in Rapuntio & Campanula pyramidali dicta visitur, exeuntes, oblõgos, cauos, similes Tracheliorũ flori, purpureos, intus apicem vel thyrsulum luteum in summo triplici diuisura intortum, vt in congeneribus, continentes. *Semen* perficit Iunio, & Iulio, minutum admodum, fuscum. Tota planta lacteo succo turget dulci, vti Rapuntium, ita vt gratus sapor palato.

An Erinos Cæsalpini, qui in ædificiis nascitur riguis, palmi altitudine ramosa: foliolis breuibus angulosis, vnguis latitudine, flosculos in alis fert, figura Rapunculi, exiles, subcandidos, aut purpurascentes: vasculum paruum figura Rapunculi, in quo semen minutissimum, lacte madet dulci.

C. Bauh. phyt. Erinon Columnæ refert ad Alsinem, verùm ibi non reponendam capite de Alsine demonstrabitur.

AVICVLARIA SYLVII QVIBVSDAM.

Descriptio.

MOx è *radice* sæpè plures fundit *caules* infirmos dodrantales & cubitales, *foliis* vestitos mollibus, oblongis, per extremum rotundis, nonnihil serratis, crispis: è quorũ sinu *flores* inconditi exeunt pulchri.purpureo violacei, quinque constantes foliis, quæ Occidente Sole in turbinatum apicem coëunt, apicibus in medio luteis, longis viridantibus foliis radiatim floris basi circumpositis, quæ summum postmodum coronant fastigium clauæ quadratæ vncialis quam delapsi flores relinquunt: *radix* singularis, tortuosa, lignescit.

Dodonæus qui in hist. Gall. hanc nostram præsentem plantam Onobrychin appellauit, ait de flor. tertiam quandam Campanulam humilem Anonymon non esse Onobrychin, quod quandoque suspicatus fuerit satis constare. Et hinc patet, quàm malè Lobel. Obs. sequutæ sint Dodonæum, vocando eius & Belgarum Onobrychin alteram. Gesner. de col. stirp. sanè melius inscribit Auiculariam Syluii, Violam quandam anonymon. Iac. Theod. Icon. par. 2. p. 304. dicitur, Viola aruensis Frawen spiegel: Item p. 316. Pentagonion, Viola pentagonio fünffeckte Weyeln. Duas habet figuras vnius plantæ, prior mala, secunda bona, non debebat separare.

Lobel. not.

Iac. Theod. not. H. Lugd. not.

Malè etiam ab Hist. Lugd. Onobrichidis primæ Dodonæi nomine exhibetur.

Locus & Tempus

Audiui qui vocarent Auiculariam Syluii, herbam cubitalem, cui flores pulcherrimi angulosi, violacei, folia patua, subrotunda, mollia. Copiosè in segetibus prouenit, Monspelii vidi florentem Maio, Basileæ Iunio & Iulio: in agris inter Basileam & Hagenę: Fr. C. Bauhinus obseruauit inter segetes propè S. Iacobum. Geneuæ habebam in horto pulchrè virentem mense Aprili, florentem Maio & Iunio. Patauii obseruaui primò orientem inter segetes medio Februario. Attuli Argentina semen datum à D. Friderico Meier seminandum Montbelgardi in horto E. C. quod satum Martio, prouenit & floruit Iunio. *Massa ferrata* Cortuso in agro Patauino, asserente D. Rantzio Medico apud Fontem admirabilem.

Massa Ferrata.

TRACHELIVM MINVS MVLTIS.

Descriptio

TRachelus, τράχηλος à Græcis appellatur collum, atque adeò tota spina à vertice vsque ad os sacrum, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc est, ab asperitate: quæ nominis ratio & huic plantæ conuenire potest: nisi ob dotes nonnullas quibus Trachelo proficua sit, Trachelium dicenda videatur.

Trachelio autem minori *radix* sapore grato, *caulis* ramosus, hirsutus, sed tenuis breuior, *folia* breuiora, angustiora, crenata, hirsuta parum, *flores* in ramulorum extremis, simul multi confertim, pulchelli, cærulei aut violacei, tanquam Campanulæ, oris in quinque lacinias dispertitis.

Rapum sylu. Vuularias.

Gesner. de hortis ait, Ex Rapi syln. generibus esse Vuularias quibusdam dictas in pratis nascentes.

Dodon. lat. de flor. & in fol. scribit, Rapi sylu. tertium genus plærisque Ceruicariam minoremdici. Gall. autem Trachelũ minus, *Perite Gantelée* vocat.

Trag. Ceruicaria & Vuularia exigua, zapffenkraut/halskraut

Ceruicaria exig. Vuularia minor.

Lobel. & Pena Adu. Trachelium minus siue Ceruicaria minor, cui folia aspera Rapuntii aut Saluiæ, pilosa: flores densi, pulchlli. Obseru. Trachelium minus. Adu. p. 139. Trachelii varietates, Passim istud etiam asperis saxosis Angliæ & Gallobelgii siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu: alioqui persimile & congener. Item Trachelium minus. Radice fibrosa purpurantibus floribus stipatur, alioqui cæteris haud simile. Icon. Pl. p. 326. Trachelium minus Lob. 176. Teut. 400. Lobel. nobis obscurus videtur. Iconem habet Trachelii minoris ramosi, qualem habet Dod. & Clusius.

Trachelium minus.

Camer. Icon. p. 8. Rapunculus silu. vmbellatus p. 94. [videlicet apud Thalyum,] cuius tres differentias depinxit congeneres iis, quas author [Thalius] descripsit, quamuis non easdem. Quarum vna, nempe elatior signata 1. respondet iconi à nobis propositæ, quæ est ex iis quas emimus iam sculptas.

Lobel. not.

Rapunculus silu. vmbellatus.

Tabern. hist. & icon. Steingenisel/ Symphytum petræum. 1. Consolida petræa prima.

Thal. Harcyn. Ceruicaria minor Dod.

Clus. in fol. lib. 5. cap. 55. Ceruicaria Sphærocephalos. Trachelij genus floribus summo caulis & ramorum fastigio confertim, & quasi pilæ instar, in orbem nascentibus, cuius etiam secundum genus est paulò minus, flores singulares per caulem sparsos habens, præter sphæras illas summo caulis fastigio innascentes.

Symphytum petræum. Consolida petræa prima. Ceruicaria minor. Ceruicaria sphærocephalos.

C. Bauh. phyt. Campanula 15. siue pratensis.

Schvv. Trachelium minus pratense vmbellatum, Ceruicaria minor, klein halßkraut.

Abundat passim in pratis Montbelgardi, etiam in horto Ill. E. C. spontè, vbi copiosè floret Iunio, Septembri & Octobri, Basileæ quoque & Geneuæ obseruaui. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meier, Iulio florens, flore purpureo cinereo & albo. Trachelio minori iidem natales [cum maiore Lobelii] squalidorum marginum & montium pratorum Germaniæ & Angliæ sunt. Ceruicaria minor Dod. Thalio passim locis apricis maximè. In Silesiæ agris & pratis aridioribus frequentem scribit Schvv.

Campanula pratensis. Trachelium minus. Locus & tempus.

Trachelii minoris folia Rapuntii sapore primo Vere acetariis etiam adduntur, Lob.

Vsus.

TRA-

TRACHELIVM RAMOSVM FLORIBVS plerisque singularibus.

Descriptio

Est nobis nescimus vnde planta sicca, ex Tracheliorum minorum genere speciosa: *radix* crassiuscula, vncias quatuor longa parum fibrosa: *folia* ad radicem multa ex breuibus pediculis vnciam vnam vel duas longa, mediam lata: *caulis* hirsutus pedales in ramos diuisus, qui desinunt in folia breuia, lata, ex quorum medio oriuntur magnæ Campanæ purpureæ, plerumque singulares.

TRACHELII MINORIS SPECIES DVÆ, siue Rapunculus silu. vmbellatus maior & minor Thalio.

Desc.

Lacteo est succo, sicut reliquæ Rapunculorum species. Duplex verò reperitur: maior, quæ rariùs obuiam fit, ex vna *radice* numerosissimos profert *coliculos*, tenues, teretes, scabros, hispidos, sesquipedales, foliis plurimis, oblongiusculis, angustis, fimbriatis, ac hispidis præditos, in vmbella parua *flores* cœruleos continentes: *semine* fuluente exiguo. Minor species locis aridioribus ac Soli expositis, maximè verò arenosis frequentior est, foliis & caulibus breuioribus, vt & vmbella sua cœrulea.

Thal. Harc. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior & minor.

C. B. nit. C. Bauh. phyt. Rapunc. 5. siue vmbel. latifol. Thalio, Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus minor. Camerario Hort. Icon. 8. Rapunculus 6. siue vmbellatus angustifolius Thalyo. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior.

Schvv. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus angustifolius, quem C. Bauh. Nabelicht walde Rapuntzel vocat, diciique Augusto flores ferre in montanis recessibus ad Quissum fluuium. Quæ sit hæc planta nobis nondum constat: Germanicæ linguæ periti considerent an vmbellatus bene dicatur Germ. Nabalicht.

TRACHELIVM MINVS ALBVM.

Descriptio

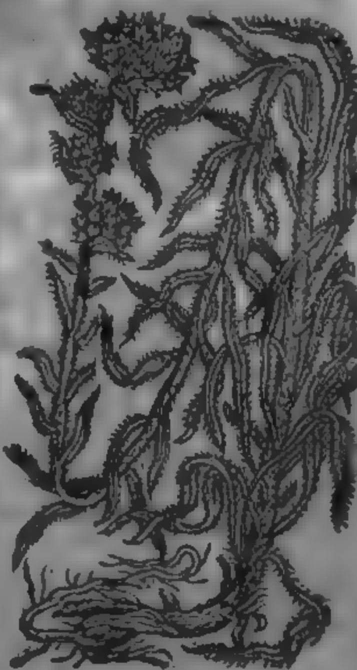
Obseruabam anno 1596. Augusto mense in culuiss. horto Domini Friderici Meier, Trachelium minus *floribus* albis non magnis, multis simul in extremitate *caulis*, cubitalis, læuis: *foliis* longo pediculo vncias tres longis, duos latis, non in acumen desinentibus, vt cæterorum Tracheliorum, serratis, vix asperis, glabris.

Hoc ex sicca describimus. Idem verò aspicor

fuisse quod anno 1600. adhuc florens Septembri obseruaui in prædicti horto; cuius flores albi vbi exsiccati subcœruleum colorem acquisiuerun.

TRACHELIVM ALTISSIMVM HIRSVTVM ASPERIVS, FOLIIS ANGVSTIS, floribus paruis.

Radice crassa nititur & subdulci, *caulem* erigit bicubitalem vel tricubitalem, crassiusculum, hirsutum: foliis ornatum angustis, longis, ad Echii folia accedentibus, asperis: *flores* confertim conglomerantur, vt in Trachelio minore, campanulati, sed minores, cùm tamen planta maior.

Hoc Trachelii genus inuenimus 1592. mense Iunio florens, inter Sultz Alsatiæ & Zenne vrbes, attuli plantandum in hortum Ill. E. C. Montbelgardi.

TRACHELIVM MAIVS PETRÆVM.

A *radice* lignosa, & rugosa colore pallido purpurascente exeunt *cauliculi* multi striati, subhirsuti, cubitales, & cum rubore virides, qui inordinatè emittunt *folia* oblonga, crenata, nigricantia, suâ pariter hirsutie communita, parte prona potissimùm, vbi etiam albicant; & Saluiæ folia referunt, magis tamen augusta & mucronata, inter quæ paruula quædam foliola prodeunt: in summo caule sunt *flores* multi aceruatim congesti, quemadmodum in vmbellata Ceruicaria Penæ: & inferiùs ex eodem *globuli* quidam, at minori numero, & inferiùs magis inter caulem, & folia, alii, & adhuc pauciores, formam repræsentant illorum iam dictæ Ceruicariæ, sed minores, albi, & in quinque, & quandoque

septem mucronatas scissuras diuisi: è quorũ centro multa exeunt *stamina* sublutea, quorũ vnum modo Proboscidis egreditur, versus cacumen satis crassum, quod dum maturatur bifurcatum & aduncatum euadit: decedente Augusto florens conspicitur atque talis per plures dies cõseruatur. Vnde Pona hactenus semen minimè obseruare potuit inter rimas florum asperrimorum lapidum Baldi, solùm circa Coronæ Templum pullulat.

Vires & vsus. Trachelium hoc non acre, non amarum, sed tantùm adstringens esse sensu dignoscitur, multoque magis ipsa Ceruicaria.

TRACHELIO MAIORI PETRÆO Ponæ simile, si non idem.

Descriptio. NOua hæc nec hactenus nobis visa planta *caulem* surrigit [vt in sicca quam habemus apparet] cubitalem aut altiorem, crassum, firmum, lignosum, incano tomento pubescentem, in ramos nullo ordine diuaricatum: *folijs* alterno situ vestitum crenatis, itidem tomentosis, sed magis parte auersâ quæ & incana. Ipsa porrò cauli hærentia folia quædam vncialia, longiora etiam, semunciam ferè lata, quædam breuiora, præsertim & angustiora quæ in summo constituta. Quæ verò ramis hærent prædictis multis numeris minora, ramorum summitatem florum occupat glomer densus atque crassus, colore in sicca non satis apparente, facie quodammodò florum Petasites, è quibus stamina emicant prælonga, & quantùm conijcere licet, nullus manifestus nec odor neque sapor.

Hanc plantam accepimus à Fratre C. Bauhino nomine Cristæ Galli Recentiorum ex monte Baldo: Longè tamen diuersa est à Cristis Galli quia Campanulas fert, vt primùm animaduertimus 1609. ex pulchra planta Veronâ missâ per insignem Botanicum & Pharmacopœum Petrũ Ponam. Nos quidem tenemus esse idem cum Trachelio maiori petræo Ponæ, qui in monte Baldo eius iconem proposuit nimis artificiosam, nam in ea pro foliorum crenis longi pinguntur pili.

TRACHELIVM TRAGOPOGI folio montanum Fab. Columnæ.

Descriptio. NOn è florum forma, natali loco, annique tantùm tempore quo floret, sed & lactis copiâ, substantiâ foliorum, & sapore totius plantæ, Tracheliorum varietati, sic à Recentioribus, quia tracheæ locisque vicinis medeatur, vt dictum, appellatarum, reddenda est hęc noua planta, in D. M. Virginis Monte, sic vulgò dicto, exoriens. Locus.

Radicem quidem habet crassiusculam albidam lactescentem, & ex ea plures propagines habentes *folia* angusta, longa, duriuscula, Croci aut Tragopogi formâ, & magnitudine. Veris fine *caules* pedales edentes subrubentes, atque hirsutos, quibus *folia* alternatim, raráque hærent, in quorum summo sex aut septem simul *flores* purpurei Nolæ forma, Trachelij vulgaris modo, ex basibus singulis quinque foliolis viridibus constructis, exeunt: *fructus* atque *semina* Trachelio etiam similia Aestate perficit. *Radix* perennis est, atque dulcis, esui apta sicuti vulgare Trachelium, & Rapuntium.

Clus. in fol. Trachelij genus elegans obseruatum à Fab. Columna.

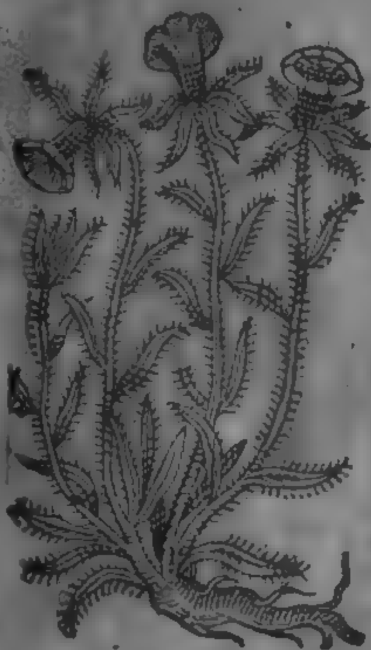
TRACHELIVM SIVE VIOLA Calathiana Herb. Angl.

CVr nulla præsentis plantæ descriptio à nobis adferatur, ratio est quòd ad herbã icone expressam, eam temerè more aliorũ effingere noluimus. Siquidem nec viua in nostrũ conspectum vnquã venerit, nec nos, quod equidem ingenuè fatemur, linguã Anglicanã quã à Gerardo pag. 365. describitur, calleamus, nec quispiam alius præter eum, Trachelium hoc delineauit. Vocat autem hanc Violam Calathianam, Angl. The true Calathian Violet.

CAMPANVLA LYCHNIDEA.

Descriptio.

RAdice fibrata est, palmum longa, nigricans, neruum intus habens, in profundum acta, sapore dulci cum adstrictione. Ex ea *ramulos* fundit multos, rotundos, villosos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus *folia* angusta, pilosa, incana, per cauliculos incerto ordine distributa, leuiter adstringentia: in summo caulium vertice *flores* exeunt Campanellæ similes, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei.

Lychnidis speciem, Myconus appellauit, à foliorum figura, & florum quadam similitudine: quanquam non tam calida sit, ac reliquæ Lychnides à Diosc. & Galeno traditę.

H. Lugd. Lychnidis silv. species Myconi.

C.Bauh. Phyt. Lychnis 14. siue silv. Campanulæ flore.

Locus & Tempus. In montibus & locis maximè siccis prouenire Myconus ait, nec alibi à se visam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio mense.

CAMPANVLA ANGVSTIFOLIA cærulea & alba.

Descriptio. PRocera est ad cubitos duos, *caule* angulóso, rigido, ex atro virore splendente: *folia* stricta, non multùm culmo latiora, palmo longiora, rigida, leuiter denticulata, proximè cauli alternatim adnascuntur, éque eorum alis pediculi prodeunt, vnum, duos, aut plures *flores* sustinentes, Campanæ vel Calathi figura, vt in Rapuntio, sed magis patulos, in quinque acutiores lacinias dehiscentes, colore plurimùm cæruleo, rariùs albo, apicibus concoloribus: succedunt capitula, tribus foraminibus pertusa, supra vmbilicum sese tollentibus quinque foliolis. *Radix* quàm Rapuntio mi-

nor, magis fibrosa tortuosaque. An Theophr. l. I. hist. pl. c. 21. Iasone. An Plin. l. 21. c. 22. Iasone. olus.

Autore Gesnero hort. Germanis quibusdam inferioribus Campanula cærulea, quã Coudenherbius Rapi silv. quod Rapunculum vulgò dicunt, speciem minorem facit, eamque hortensem, *Belle vidère*, siue *Belvedere*, vocatur. Bello vide re.

Non desunt, annotante Matthiolo, boni Simplicistæ qui volunt plantam cuius figuram exhibet, esse verum Phyteuma: qua de re tamen adhuc aliis iudicium relinquit. Figura Matthioli depicta est ad siccam herbam. Phyteuma.

Campanulam cæruleam satiuam Dod. in hist. Gall. vocat, Germ. Blaw Clockens: lib. de flor. & in fol. Campanulam hortensem maiorem, eoque nomine depingit dicens: siluestrium Raporum species vulgò Campanula nominatur, plærisque, *Beluidere*. Matthiolus Phyteuma esse existimat, ei tamen Iasione Theophr. & Plinii similior videtur. Non sanxit autem Matthiolus Campanulam hortensem esse Phyteuma, vt Lob. & Pena asserunt his verbis. Nostrates Campanulæ duæ hortenses, Persicifoliæ, lacticinosæ, flore volubilis: eis nolæ, cæruleæ, albidæ. Putantur meritò Theophrasti Iasione, capitula insunt foraminulis pertusa, quod imposuit Commentatori, qui ideirco putauit & sanxit Phyteuma. Lobel & Pen. not. Matth.

Clus. hist. post. Campanula Persicæ [Mali] folio nunc cœruleum, modò album florem proferens, alibi verò Campanula angustifolia, siue Matthioli Phyteuma.

Tabern. Icon. & hist. Campanula angustifolia klein glöcklein. An eidem Icon. & hist. Rapunculus 6. nemorosus 2. waldt Rapüntzel. Item Rapunculus 7. nemorosus 3. waldt Rapüntzel.

Gerard. p. 367. Campanula Persicifolia peach leafed Bellflower. Item Campanula lutea linifolia yellow Bellflower. Falsus hic titulus pro Rapunculo nemoroso 3. Tabern. cuius icon à Gerardo proponitur.

An C.B. phyt. Rapunculus 8. siue nemorosus folio oblõgo crenato, Tab. Nemor. 2. Rapũculus 9. siue nemor. breui folio crenato Tab. Nemor. 3. Huius aliquot species obseruare licet, vt & Thalius in sua Harcynia monet, huc enim eius secundus, quartus & quintus pertinent. Rapunculus 10. siue angustifolius non crenatus, Thalyo campanulatus nerifolius 2. Item Campanula angustifolia, Lobelio Persicifolia.

Rapunculis annumero, ait Thalius, stirpes illas lacteo succo præditas, ac Rapunculorum modo oblongioribus & lactescentibus radicibus, supernè protuberantibus constantes, & Campanulatos flores edentes, vnde Campanularum nomine communiter herbariis vocatę veniunt: quibus omnibus folia sunt Nerio similia, lon-

giora ac latiora in quibuſdam ſpeciebus, in quibuſdam etiam breuiora ac anguſtiora. Hincque eas rapunculos νεριόφυλλα appellant. Harum aliquot ſpecies facilè admodum induſtriore herbariæ perſcrutatori patebunt, Ego verò recenſebo hîc tot, quot illo in genere hactenus per Harcyniam noſtram mihi obſeruare licuit. Rapunculus ergo Campanulatus Neriifolius *primus* caulem habet ſeſquipedalem, teretem, parum ſtriatum, inter folia adnata quædam ſeu brachiola explicatum: *folia* autem Nerii quincunciali longitudine, vnciali que fermè latitudine: *florem* Campanulatum, cœruleum, in ambitu orificii parum diſſectum. Secundus folia obtinet priori crebriora, pauloque anguſtiora, longioraque multò, vtpote dodrantalia: caulem item craſſiorem: florem priori maiorem. *Tertius* & ipſe quoque folia exhibet anguſtiora, ſecundo tamen breuiora: flores verò ampliores maioréſque, Cymbali alicuius patentioris in modum, in extremis oris diuiſos. *Quartus* caulibus breuioribus, foliis item minoribus, quorum ea quæ radici propinquiora ſunt, vnciarum fermè trium ſunt longitudinis; dimidiæ autem latitudinis: quæ verò per reliquum caulis conſpiciuntur, iis breuiora ſunt: floribus eſt autem admodum patentibus repandiſque, ſed tertii minoribus. *Quintò* caulis eſt pedalis, pauloue procerior, aſper, non admodum folioſus: folia verò ſunt nigriora, vncias quatuor, aut quinque longa, vnam verò penè lata: flores cymbalares, minores, aperti, ventre tamen eius non in rotundam cauitatem expanſo, vt in illarum ſpecierum floribus, quas iam recenſui, videre eſt, ſed plicato. *Sextus* Rapunculus Campanulatus aut Neriifolius minor, caules erigit pedales, anguloſos, ſcabros: folia eius, ea videlicet, quæ radici proxima ſunt, vnciarum quatuor longitudinem aſſequuntur, vnius verò latitudinem: reliqua quæ cauli appenduntur, triuncialia ſunt, & breuiora etiam: caules huic ſpeciei in ſummo in brachiola diuiduntur crebriora, tenuiora, flores exhibentia Campanulatos, cœruleos, plicatos, in ambitu ad orificium diuiſos.

Schvv. Campanula anguſtifolia cœrulea maior Matth. ἔρινος Dioſc. Lob. Campanula Perſici folia noſtras Waldglöcklein/ wald Cymbeln/ Taubeglocken, Groſſe Schellen. Campanula minor anguſtifolia flore albo, weiſſe waldglöcklin. Item Rapunculus νεριόφυλλος aut Campanulatus. Thal. wald rapſuntzel/ wald Glocken. Miror non annotaſſe Schvvenck. quem Neriifolium Thalii ex iam recenſitis intelligat.

Locus & Tempus. Campanula anguſtifolia flore cœruleo & albo copioſè prouenit in horto Ill. E.C. flore cœruleo inueni ſponté florentem Iunio in Alſatia inter Sultz & Zenne Vrbes, alibi præterea flore modò cœruleo, modò albicante variis in locis inter dumeta inueni. Geneuæ cùm eſſem abundantem vidi circa Montem Salcuæ, & virentem ibi principiò Februarii inueni, prouenit etiam copioſè non longè à Geneua in colle *la Baſtie*. Campanula anguſtifolia maior Schvv in collibus apricis & frutetis Iunio & Iulio floret, vſus neglecti.

Vires & vſus. Horti voluptatis cauſa habent, tametſi in olere mandi queat, Lobelius.

VIOLA MARIANA DODONÆI, QVIbuſdam Medium.

Deſcriptio. R*Adix* veſca, dulcis, alba, longa, craſſa: quæ *caulem* emittit pluſquam bicubitalem, teretem, hirſutum, aſperum, in ramos diuiſum: *folia* Trachelii ſiue Campanulæ maioris, anguſtiora, longiora, hirſuta, crenata, & modicè per margines criſpa: *flores* ramulorum extremitatibus inſident, calathi ſeu Campanæ formi, maiores quàm Trachelii, ventrioſi, oris in quinque lacinias diuiſis, colore cœruleo ſeu violaceo, purpureo aut albicante, in quorum medio *ſtamina* latent lutea ſtiluſque erectior, luteo puluiſculo reſperſus: inſidet autem totus flos *calyculo* crebris thorulis hirſutis inæquali, in quinque acuminata foliola floris lateribus appreſſa diſſecto. *Semen* exiguum, ſpadiceum.

Dioſc. locus emend. Rapunculi alterum genus grandius Dioſc. Medió vocat: apud quem autore Cæſalpino, legendum Seridi [folia ſimilia] vt legit Oribaſius [ac etiam Ruell. & Marcell. & Matthiol.] non Isidi, vt vulgati Codices habent.

Geſn. Rapi ſylueſtris genus maximum, quod aliqui Medion vocant.

Tabern. Hiſt. & Icon. Weiß Marien glöcklein, Viola Mariana alba: & Braün Marien glöcklein, Viola Mariana purpurea: Medium, Germ. Glockenbluͦm.

C.Bauh. Campanula 17. Viola Mariana. Sunt qui Rapum ſilu. Dioſc. alii eiuſdem [Dodonæus] Raphanum ſilu. alii Medion Dioſc. ſed malè, autumant. Variat flore nunc purpureo, cæruleo: nunc ſuballido aut lacteo: Reperitur quoque flore pleno. Dod. error.

Gerard. Viola mariana, Mercuries violets Couentrie Rapes / Mariettes blew & white Couentrie bels, & Viola Mariana flore albo. Rapum ſilu. Græcis γογγύλη ἀγρία

Medium. Violam Marianam Recentiorum plærique Medion eſſe volunt, quamuis Viola Mariana, Dod. teſte, non admodum reſpondeat Medio à Dioſ. deſcripto. Quare non Medium, ſed potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilu. videtur (γογγύλη ἀγρία Rapum ſilu. quę Græcis dicitur) cùm cuius deſcriptione magis

conuenit. Cuius tamen descriptio superfluorum quorundam accessione corrupta.

Violæ Marianæ varietates tradit Clusius. Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, vt plurimùm quidem Violacei coloris flores gestant: sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnunquam cineracei coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim vel radiatim commixtos.

Locus & tempus. Violam Marianam Dodon. siue Medium quorundam habui Geneuæ in horto, Basileæ vidi in horto D. Fœlicis Plateri: Patauii in horto D. Cortusii, Iannuario. is vocabat Medium: Bononiæ in horto di S. Saluador, al burgo di S. Catharina: Montbelgardi ex semine mihi fœliciter prouenit in Horto E. C. flore penè candido & purpureo copiosiùs: primo anno non fert caules, vbi autem fœmina caules tulit perit & semine deciduo se propagat. Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus vt Matth. refert, plærisque Italiæ ac Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colligitur. Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit, neque enim simul sed particulatim floret.

Vires. Cæterùm, quod ad facultates attinet, si Dodonæo credimus, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

MEDIVM DIOSC. RAVWOLF.

Descriptio. INter frutecta sepesque in altum exurgit. Violæ Marianæ Dodon. persimilis est planta, nec ita obuia cuius differentia apparet, præterquam in *foliis*, quæ in hac diuisa magis, Cichorii instar. *Flores* etiã magis panduntur, octo foliolis in orbem dispositis constantes: *radicis* austeritas maior quã capitulorũ seminum, quę tamen nondum erant matura: Rauvvolf.

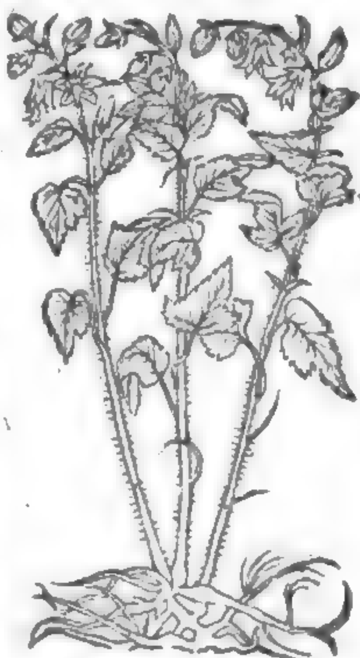
Rauvvolf. Medium verum Diosc. & Mindium Rhazis, cuius icon apud Rauvvolf. par. 4. N°. 284.

Hist. Lugd. Medium Dios. vel Mindium Rhazis foliis Plantagnis minoris, Hist. Lugd. Quæ malè conuertit Wegwart vocabulum Germ. Plantaginem, cùm sit Cichorium.

C. Bauh. Phyt. Campanula 18. Viola Mariana laciniatis foliis, peregrina.

In profunda tenebrosa & aspera valle Libani: Rauvvolf.

CAMPANVLA MAIOR ET ASPERIOR folio Vrticæ.

Descriptio. MVltùm ad Violam seu Mediũ quibusdam dictum accedit: *radix* alba, Rapunculi, sapore non minùs grato, caules cubitales & altiores, hirsuti: in quib⁹ alternatim nascuntur *folia* Vrticæ, pilosa, acutiora: *flores* ex foliorum alis cærulei, violacei, aut albi, nolæ similes, Marianæque Violæ, sed minores, calycê paruo, nec vt in illa torulis cannulato, in lacinias quinque, sicuti & flores, diuiso: stilus triceps, colore purpurascente, albido, vel herbaceo, surrectior, staminulis circumstipatur luteolis.

Fuchs. Campanula, Germ. Halßkraut, hoc est, Ceruicaria. Gall. *Gands nostre Dame, ou Gantelée.*

Dodon. de flor. Rapum siluestre 2. Belgis Halßcruyt. Ceruicaria maior, Græcè τραχήλιον, plærisque Vuularia. In hist. Gall. Ceruicaria. Item Lat. in fol. Ceruicaria maior, cuius flores aut colore candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Huius species quędam est foliis aliquantò læuioribus: floribus elegantioribus coloris purpureo cærulei, cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Ceruicaria alia species. Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium foliis vrticæ, & Trachelium aut Campanula vulgò dicta. Campanula quibusdam herbariis vocata Archangelica.

Lobel. & Penæ τραχήλιον, siue Ceruicaria & Vuularia, Belg. & Germ. Halßkraut. Trachelium siue Ceruicaria: Vuularia Tragi & Herbariorum. Campanula Fuchsii & Archangelica quorundam. Trachelii varietates. Passim istud etiam asperis, saxosis Angliæ & Gallobelgiæ siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu, alioqui persimile & congener.

Thal. Harc. Ceruicaria maxima, foliis vrticæ maioris, caule sæpè tricubitali, floribus magnis cœruleis, quandoque etiam albis.

Tab. hist. Tab. hist. lib. 2. & Icon. p. 412. 413. & 414. Ceruicaria, Vuularia, Campanula maior 1. Halßkraût. Maior 2. Groß halß kraût. Tertia alba, klein halß kraût. Ponit Taberna quidem icones: sed discrimen non tradit.

C. Bauh. phyt. Campanula n. folio Vrticæ. Variat flore candido, dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante. Reperitur & strigosior. Campanula 12. foliis Vrticæ, sed læuioribus, Dodon. Ceruicaria maior altera.

Gerard. Angl. Trachelium 1. maius. cantabůrie belſ. Trachelium 2. maius albo flore. Trachelium 3. maius Belgarum Lobelii, durch Trote voort [Tab. Ceruicaria 4. alba.] Trachelium 4. minus Smal canterbůrie bels. Tabern. Ceruicaria 3. alba.

An Gesner. hort. Rapi sylnestris genus mas

foliis ferè vrticæ.

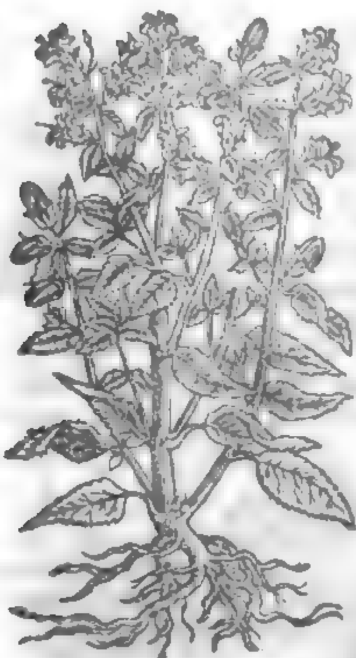
Schvv. Trachelium maius purpuro-uiolaceum Braune Glocken / Braun finger hütlin. Trachelium maius albo flore. Ceruicaria alba Trago, Weisse wald glocken, zapffenkraut. Trachelium alpinum maximum. Ceruicaria maxima, ad hominis proceritatem sæpè assurgit.

Locus & tempus. In Pann. Austria, teste Clusio, nullæ montosæ sunt siluæ, quæ Trachelium vrticæ foliis subcœruleo flore non alunt: sublimiora iuga, vt Schneeberg & alia similia, itidem quod albo flore est. In Silesiæ pratis & siluis cæduis saltuosis inuenit Schvvenckfeldius: maius flore albo in conuallibus ad Boberum vmbrosis Iulio floret. Alpinum maximum, sæpè in foueis niualibus vdis herbidis assurgit, Iulio flores campanulatos prominent.

Passim in comitatu Montbelg. prouenit Campanula Fuchsii flore dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante, vidi etiam candido propè *l'Isle* Burgundiæ, vnde transtuli in hortum Illust. Principis. In monte Roßberg propè Maßmunster inueni florentem mense Octobri, Geneuæ etiam florentem Maio, Basileæ mense Iunio extra portam Stein in colle ad sinistram, & aliis locis multis, radices similes Asphodelo, in sylua quà itur Basilea in Bintze Marchionatus florens Octobri: Vidi Patauii in horto Domini Cortusii. Alba. Campanulam Fuchsii flore omninò albo vidi in dumetis eundo Basileam prope Feuray pagum, mense Iulio 1607.

Vires & Temperam. Gustu adstringit, vt hinc exsiccandi illi vim esse quisque conicere queat. Adstringendi habet facultatem, ideoque decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaque eiusdem mala, quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem, Fuchsius. Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis, possunt autem omnes vnà cum aliis in acetariis edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant, Dodon. Radix alba tenera in acetariis apta ieiunio verno præsertim, Lob.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MAIOR læuior, flore albo magno.

Descriptio. NObis dedit Dominus Agerius plantam nomine Ceruicariæ maioris *flore* albo, *foliis* glabris, differt multùm à nostra Campanula maiore & asperiore, ea enim vix apparentes habet pilos, serraturæ etiam minores, nec ita inæquales, flos Campanulæ alioqui magnus, albus. Tota planta prædicta minor atque tenerior apparet.

CAMPANVLA ALPINA GLABRA FLOre diluussimo cœruleo.

Descr. PVlchra Campanula est, quæ nobis à Domino Ageno Medico Argetinensi data: *flore* coloris dilutissimi cœrulei, is collegerat in vertice montis Tyrolensis: nihil hirsuti, aut asperi, nobis in hac planta apparet, paruus ramus est ferè pedalis: folia aliquid habent similitudinis cum Hieracio Sabaudo, in circuitu serrata, minora sunt quàm Campanulæ nostræ minore flore, *flores* etiam paulò minores videntur in vnum latus versi, ex breui pediculo nutantes.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA BOnoniensis paruo flore.

INsignis & diligens Botanicus Dominus Doctor Agerius Medicus Argentinensis pulchram plantam dedit nobis nomine Ceruicariæ Bononiensis, vtpote quæ Bononiæ copiosè proueniat. Ea licèt non integra, bicubitalis erat, *caulis* rotundus, fungosus, nonnihil asper, *folia* per caulem sine pediculis hærent, eum ferè amplectentia, in quo differt à nostra Campanula repente flore minore, sunt etiam ista latiora, latitudinis penè trium vnciarum, longa quatuor, plùs minùs, serrata, infernâ parte albicantes pilos habent valdè exiguos: summitas quæ floribus vestita pedalis est, & quamplurimis abundat Campanulis, quibusdam ex breuibus *pediculis* cauli hærentibus, aliis ramulis breuibus duarum aut trium vnciarum.

CAMPANVLA REPENS FLORE MINOre cæruleo.

Descriptio. CAmpanulæ Fuchsii assimilis, sed *radix* importuna petulantia reptat, alba, crassa sic satis, fibrata,

fibrata, gustu dulci, suaui: *caules* cubitum vnum aut alterum alti, brachiati, subrubentes, ferè glabri in quibus *folia* alternata, serrata, minimùm hirsuta, nec aspera, vt Campanulæ iam dictæ, & angustiora, quæ in caulibus quidem carent pediculis, at inferiora, vt latiora sunt ita longis pediculis sunt appēsa: ex foliorum alis *Campanulæ* singulares prodeunt, violaceæ, magnitudine & formâ Rapunculi satiui, *apicibus* chloris, *stilo* tricipiti, *calyculo* in quinque lacinias, quot scilicet sunt floris laciniæ, diuiso. *Floris* verò sectæ laciniæ pilosæ conspiciuntur. Nondum expansus flos pentagonus est, interque angulos pulchrè carinatus. Figura quæ Fuchsiana est, nec prima folia habet, nec in cæteris nimis affabrè picta. Tolerabilis tamen.

Rapunculus nemorosus. Gesner. de coll. stirp. Rapum minus suis radiculis serpens.

Rapum. Dodon. de flor. & in fol. Rapi quartum genus.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium aliud mollioribus foliis, radice mirè serpente, cuius rei causâ rei herbariæ studiosis est exosa.

Tempus & locus. Montbelgardi in Horto Il. E. C. prouenit mihi Campanulæ genus, radice reptante, quæ ita replet areas vt vix eradicari possit: eandem vidi in horto Di. Daucurtii in *Audincourt*, & aliis pagis vt *Ran*. Floret Augusto, Septembri & Octobri.

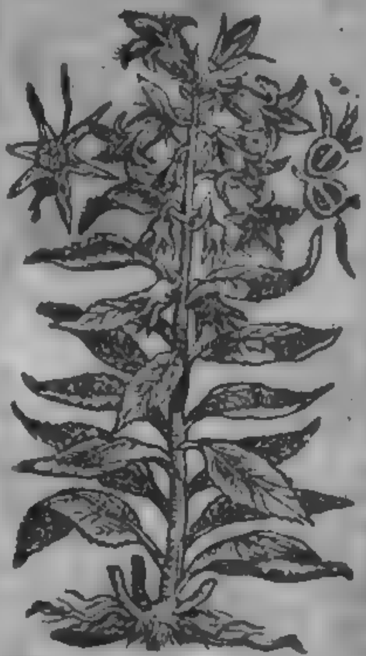
Tempor. & Vires. Basileæ copiosè prouenire obseruauit Frater.

Similes facultates ac temperamentum huic Dodon. tribuit quod tribuebat Campanulæ Fuchsii, dicens, refrigerantis potentiæ & nonnihil adstringentis, ac radices edi posse in acetariis.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MEDIA THALIO FLORIBVS CÆruleis paruis.

Descriptio. CEruicaria Media Thalii, locis montanis & Soli meridiano expositis nonnunquā prodit, *caule* tereti, aspero, *foliis* plurimis amicto, minoribus multò, viridioribus superiùs, inferiùs candidis, lanugine vestitis, quasi folia Althææ, sicut & folia mediam figuram inter Vrticæ maioris breuiora folia & althææ referunt. *Caulis* vt plurimùm vnicus est sine ramosis adnatis, sæpenumerò tamen in plures diuiditur brachiatas virgulas. Circa medium ferè caulis vbi maiora folia exoriri desinunt, frequentes *ἀνθοφόροι* adnascuntur, ordine per certa interualla vsque in apicem caulis consequenter, ac ex alis peculiaribus ad latera erumpentes, tenuibus quibusdam foliolis iisque incrispatis parum ac agminatim denseque sibi cohærentibus constitutæ, ex quibus longa serie in scapo flores crebri prodeunt elegantes cærulei, similes prioribus, sed multò minores.

CAMPANVLA PVLCHRA à Tossano Carolo missa.

Descriptio. HVius *radix*, non altè quidem vt illa demittitur, sed innumeris tamen fibris latè cæspitem occupat, candicātibus, lactifluis, dulcibus, *caules* cōplures duorum aut trium cubitorum altitudine concaui sunt, minimi digiti crassitudine, striati, minimùm hirsuti: *folia* Vrticæ, Campanulæ maioris quidem formâ, hirsuta, palmari & sesquipalmari longitudine, latitudine palmari, in ambitu serrata, alternatim ex certis interuallis cauli apponuntur: ex quorum alis singulis singuli *flores*, partim sursum vergentes, & partim deorsum inclinantes ex breui pediculo purpurascente, albido cum cœruleo, calathi effigie, siue Campanulæ, in quinque lacinias longas acutas partiti, foris glabri, intus hirsuti, oriuntur: *apicibus* totidem luteis, *stilo* dilutiore qui in suprema parte in tres partes finditur, quæ circumflectuntur: Calix quinque cuspides longos habet: flore marcescente succedit magnum *capitulum* Mespilo simile, deorsum inclinatum, in quo *semen*. Folia inferiora erant in icone nostra pingenda latiora.

C. Bauh. Phyt. Campanula 10. siue foliis Vrticæ latissimis, quam in horto Ill. Ducis VVirtemb. Montbelg. collegit. Clusius hist. post. & Lobel. Obs. & Icon. plant. tom. 2. hanc videntur exprimere nomine Trachelii maioris Belgarum.

Locus & Tempus. Tossanus Carolus Pharmacop. Stirpium studiosissimus pulchram hanc Campanulam ex Burgundia misit: quæ quotannis Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Iunio & Iulio.

TRACHELIVM CANDIDVM ANGLICVM MAIVS, FOLIIS FERE DIgitalis vel Campanulæ.

Descriptio. SEmina venustæ & rarissimę plantæ ad Lobelium misit D. Thomas Penneus Medicus Londinensis: ex boreali Angliæ tractu delata, vbi copiosa & nusquam alibi, vel à quoquam obseruata. Tota facie Ceruicariæ maioris iam descriptæ absimilis, sed *folia* ferè digitalis: *Flores* item Trachelii vel Violæ Marianæ, candidissimi & maiores & longiores. *Caulis* binùm & ternùm cubitorum surrectus. *Radix* fibrata, crassiuscula, lactescens, variè diuaricatur. *Semen* Trachelii, sed maius.

Lobel. Obs. Anglicum Septentrionale maius Trachelium candidum.

Gerard. Histor. Angl. p.365. Trachelium Giganteum Anglis Giant Throtewort.

PYRAMIDALIS VALERANDI HIRSVTA.

Descriptio

Primo anno mihi *caulem* non produxit, qui sequente demum anno in tantam excreuit altitudinem, vt facilè lanceam æquaret, hirsutus, medulla alba farctus, *foliis* vestitus infernè & supernè hirsutis, acuminatis, serratisque, Campanulæ Fuchsii accedentibus: *flores* lõga serie, Campanulas imitati, Rapunculi vulgati haud maiores, cœrulei, per oras laciniati, ex vno pediculo plures.

Locus

Pyramidalis

Quum Lugduni Medicum agerem prouenit mihi in horto meo, ex semine per Valerandum Dourez affinem ex Sclauonia delato, ipse Pyramidalem nominabat.

PYRAMIDALIS LÆVIS.

Descriptio

Lactè turget *radix*, Rapunculi similis, restibili fertilitate, se multiplicans, etiam ex frustulo repullulascens: ex qua *caules* trium quatuórve cubitorum surgunt, leues: *foliis* vestiti glabris, oblongis, fortuitis crenis incisis, verùm inferiora folia palmum aut sesquipalmum longa, palmo latiora, per extremum ferè obtusa, & ea quoque glabra, raris admodum cæsuris dissecta, & vix dum serrata: *flores* à medio caule ad summum vsque fastigium cœrulei campanulas oris laciniatis exprimunt.

Videtur nobis Hist. Lugd. Pyramidalis nostræ læuis duplicem & descriptionem & iconem proponere. Ac primam quidem pag.642. sub hoc titulo: Pyramidalis Rapunculi genus Dalech. Alteram, p.827. quam Campanulam lactescentem maiorem Lobelij, seu Pyramidalem Lutetianam inscribit.

Campanulam maiorem siue maximam, teste Dodonæo, sút qui Columnarem & quidem Plinii iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur, Alii Anthemum eiusdem faciũt: sed legendum lib.26.cap.8. Eranthemum, quod Anthemidis species est multùm à Campanulis differens.

Columnaris

Anthemum

Camer.hort. Campana pyramidalis siue lactescens πυῤἀμιδικὴ, præ reliquis plurimo lacte scatens.

Lob.Obs. Lactescens Campanula maior. Pyramidalis Lutetiana. Icon Plant. pag.497. Teut. 402. Tabern.hist.& Icon. Campanula Lactaria siue lactescens Milchglöcklein.

Gerard. Campanula lactescens pyramydalis Steeple milkie Bellflower.

C.Bauh.phyt. Campanula 2.lactescens.

Locus & tempus.

Pyramidalis nomine ante plures annos, herbam vidi Basileæ in horto Domini Doct. Zvvinckeri, vnde semen habui, quod satum Montbelg. in horto Ill. E. C. prouenit, & sequenti anno semen tulit, hæc autem Pyramidalis differt à Valerandi Dourez Pyramidali, hanc enim ad tantam altitudinem prouenientem non vidi, præterea folia differunt, in hac glabra, in alia hirsuta, quæ etiam in hac non ita serrata: radices vt Rapunculis, quæ facilè se multiplicant.

RAPVNCVLVS MONTANVS, SIVE Trachelium montanum.

Descriptio

Folia multa propter terram in quibusdam duabus vnciis longiora, in aliis quadruplo ad Echium accedentibus, ex angusto principio sensim latescentia, sensimque deinceps in acumen desinentia, vtrinque hirsuta, nonnihil crenata, costà medium secante. Inter hæc surgit *caulis* ferè cubitalis, hirsutus, enodis, vno aut altero foliolo exiguo donatus: *flores* in caulis scapo superiore, quinque aut plures, singuli in singulis pediculis non admodum longis, magni, Campanulæ Fuchsii similes, ex cœruleo albescentes, calyce hispido basin complectente: *radix* crassiuscula & longiuscu-

giuscula, esui grata.

Hist. Lugd. Trachelium montanum.

C. Bauh. phyt. Campanula 15. siue foliis Anchusæ.

Locus & tempus. Inueni in peregrinatione mea Rhætica, cum D. Gesnero Burnonii, florentem Iunio. Habui etiam Argentinæ ex plantis Agerii, qui collegit in montibus Styriæ prope Celticam Nardum.

TRACHELIVM PVMILVM ALPINVM, lanugine pubescens, singulis floribus ex singulis ramulis satis magnis.

Descriptio. TRachelium pumilum Alpinum Clusii, dodrantalis est plantula *cauliculo* striato, in plures ramulos diuiso, quorum singuli sustinent *florem* satis magnum, cauum, Campanulæ instar efformatum, in quinque angulos desinentem, quemadmodum vulgaris Trachelii, aut Campanulæ vulgò dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus succedunt *capitula* satis magna, trigona, nutantia, seu deorsum spectantia, quæ continent *semen* vulgaris Trachelii semini non dispar, sed minus & exalbidum: *folia* quæ per cauliculum sparsa sunt, latiuscula basi eum amplectuntur, & in oblongum mucronem desinunt: quæ verò summâ tellure stirpi inhærent, latiuscula sunt, & longiore pediculo innixa: *radix* pro plantæ exilitate satis magna, candicans, supernâ parte in plura capita extuberans, & quibusdam fibris hirsuta: Tota planta lanugine pubescit, lacteóque succo abundat.

C. Bauh. phyt. Campanula 16.

Locus. Nascitur in Schneeberg, aliarúmque vicinarum Alpium iugis. Flores profert Iulio.

ALOPECVROS ALPINVS QVIBVSDAM Echium montanum Dalechampii.

Descriptio. POllicaris crassitudinis habet *radicem*, sensim gracilescentem, palmo longiorem, in apophyses aliquot abeuntem, teneram, rubentem: *caulis* sesquipalmaris aut dodrantalis, crassitie respondet radici, cauus, singularis, hirsutus, crebris *foliis* vestitus, aliis palmum ferè longis, aliis breuioribus, potissimùm superioribus, latitudine semunciali, hispidis, ad Echii folia accedentibus: thyrsum trium vnciarum, aut palmarem, si maiuscula sit planta, gerit, *florum* inter folia emergentium ex cœruleo pallescentium, oblongorum, & per oras laciniatorum, erumpentibus è medio *staminulis*.

Hist. Lugd. Echium montanum Dalechampii: aliis Alopecurum montanum. Trachelium *Suponsdic*, Clus. Pann. Ceruicaria maior tenuifolia, Thalio. Trachelium *Suponsdic*, Clusii, & Ceruicaria maior tenuifolia, Camer. hort. Campanula 14. foliis Echii, siue Ceruicaria mas tenuifolia Tragi. C. Bauh. phyt. cuius iconem expressam nondum vidit.

Locus. Alopecuram Alpinam quibusdam dictam, aliis Echii speciem, quod non placet, cùm Geneuæ essem, audiui reperiri in altissimis Sabaudiæ montibus.

RAPVNCVLVS SPICATVS SIVE COmosus albus & cœruleus: itémque folio maculato.

Descriptio. QVasi paruum Rapû dicas, Rapuntium, vel Rapunculum vulgus plantam indigitat, ob folius *radicis*, quâ sapore & magnitudine cum culmi Rapunculo habet, similitudinem: alioqui *folia* sunt Violæ Martiæ, longis appensa pediculis, nonnunquam nigrâ maculâ notata, quanquam videas & stricta oblongaq; in *caule* bicubitali, inani, anguloso, lac manante: in cuius fastigio spicatus pulcher *flos* cœruleus aut purpurouiolaceus, ex multis corniculis circa basin in segmenta arcuata fissis compactus. Huius flos albus cinereúsve quoque reperitur.

Plant. Icon. p. 329. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore, Lob. 178. Teut. 403.

Tabern. Icon. & hist. Rapunculus nemorosus. 1. Wald Rapuntzel.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Rapunculus 2. siue spicatus albus, foliis maculatis mas, & non maculatis fœmina, floribus albis cinereis. Rapunculum 3. siue spicatum purpur. Dod. Rapum silu. maius Lob. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore. Rapunculum 4. siue spic. cœruleũ. Trago Rapunculum silu.

An Cæsalp. l. 9. c. 30. Duæ flosculos ferunt velutí in spica dispositos densè, quarum vna foliis Rapunculi constat: Altera Archangelicæ minoribus.

Dodon. Gall. Rapum syluestre maius, Rapuntium maius & secundum. Gall. *grande Raiponce*.

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapüntzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali, læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus. Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & cöuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus. Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio. Cubitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernà viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciâ aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamē lōga: summum caulis fastigiū desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicā, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constarę videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus. Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio. Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rhęticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *coliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleū, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C.Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVNCVLVS ALPINVS parvus comosus.

Descriptio.

Radice squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recurvis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunetamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo mõtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus. Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio.

Palmaris est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonatiæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, satioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos desinens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassanensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perenem & adstringentem esse plantam.

C. Bauhino, cùm Rapunculum nostrum Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, ac Nobiliss. Cortusus Cantabricam alteram Angullaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit, cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis, Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet. Rapunculus montanus, Cantabrica.

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio.

Gvilland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorũ striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo, montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

Herbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *femina* minutissima : *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola*.

Pietra Marola.

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra. Marula* nomine accepit C. Bauhinus.

Vocatur vulgò *πετρομάρουλα* hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon. Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno *πετρο-ζευδὰ* vocatur.

Lactuca Petræa.

Rapunculi genus.

Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus.

Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio

Locus.

ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiũ versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur, *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmũ altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, *τῶν ἄνωθεν μερῶν ἐπισχιζόμενα*, inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Ocimum citratum.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C. Bauhino in phyt. p. 427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist. lib. 9. cap. 171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit.

Dalechampius notatur.

DIGITALIS PVRPVREA.

CAP. II.

Descriptio

EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem: frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis: *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent: *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quam miror non diligentiùs eam describere.

Fuchsius notatur.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens : hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta *λυχνῖτις* & *Θρυαλλὶς* cum qua magnã habet similitudinem: de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

fungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib. 4. cap. 90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib. 3. hist. cap. 37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C. Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alisimatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina linguarum

Digitalis purpurea *Δακτυλῖτις* Tabern. Germ. Fingerkraut / fingerhütt / braun fingerkraut / braun fingerhütt / waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, doigtier, gands nostre Dame*. It. *ganteill*. Angl. *foxe glove*. Hung. Vy fiu gyzeu fiu.

Locus & tempus

Digitalem purpuream habeo in Horto Exc. C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S. Thamarix in monte Roisberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Montbelgardi in Horto E.C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & penè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO

Descriptio

Bicubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p. 572. Digitalis alba. Teut. 674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill. E.C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio

Minor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Diosc.

Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib. 21. cap. 6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus

Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E. C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio

Tres aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p. 573. Teut. 675. C. Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus

Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill. E.C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D. Christopho-

rum Schvvartz ex horto Ill. Ducis Wirtembergici Principis mei, cui præest, pulchra sanè planta quæ floruit Iunio & Iulio.

Vires

Tragus cùm Digitalis amara sit herba, facilè colligi posse autumat, illam naturâ suâ calidam & siccam esse. Itaque vsum illius extare posse in iis, quæ excalfactionem, extenuationem, abstersionem, & purgationem expostulant. Fucsius asseuerantet scribit, Herbam hanc haud dubiè cùm opus est extenuatione, abstersione, purgationis & obstructionis liberatione, efficacem admodum esse. Nam, vt testatur Galenus lib. 4. simpl. fac. cap. 17. amari sapores abstergunt, & expurgant, & quæ in venis est, crassitiem incidunt: quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, vt ex thorace & pulmone pus educere: potest ergo hæc herba ferè omnia quæ Gentiana. Plurimi verò fit vulgatior illa & purpurea ad omnia vulnera sananda, inquiunt Aduersaria: de qua etiam in Obs. Lob. Somerseti Angliæ rustica turba huius decocto febricitantibus purgationes & interdum superpurgationes & vomitiones, humidioribus aluo, molitur.

DIGITALIS FLORE MINORE, SVBLVteo, angustiore folio.

Descriptio

Duorum cubitorū altitudinem æquat vel etiam superat, *caule* digitali, ramoso, læui, ex *radice* pollicari emicante: cui alternatim adnascuntur *folia* spithamam lōga aut breuiora, duas aut tres vncias lata, acuminata, in ambitu crenata, supernè glabra, atrouirentia, infernè herbida, subhirsuta: *flores* tanquam thyrsum longa serie effigiantes, quanquam ortu diuerso, eòdem tamen ferè omnes vergunt, dimidio minores Digitalis purpureæ floribus, colore luteo in herbaceum languente, idque tam intus quàm foris, labro intrinsecus villoso, quorum vnicuique ad pediculum folium acuminatum penitus glabrum est appositum. *Semen* in loculis aliarum huius generis more.

Gesner. de col. stirp. Digitalis flore minore, albiore: Eidem hort. Digitalis maior flore maiore, cui fortè attribuendum nomen quod citat Spitz wūnd kraut. Dodon. de flor. Digitalis quarta flore subluteo. Digitalis lutea, Aduers. C. Bauh. Digitalis seu lutea flore paruo. Duas Lobelius Icon. pingit. Hanc enim nostram minore ramo expressit, quæ ad bicubitalem altitudinem apud nos excrescit, folióque est longiore, & latiore, pallidioréq; quàm sit Digitalis Luteæ flore magno. Quam verò pingit oblongis angustisque folius, necdum vidimus. Hæc censetur Damasonium Dioscoridis, & primum Plinii. Fistula pastoris Auicennæ.

Locus & tempus

In peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero Digitalem cum floribus minoribus reperi, cui ascripsi flores huic albos esse odoratos, folia satis solida, glabra, bicubitalem caulem & floruisse Iunio circa Walstatt. Digitalem hāc Geneuæ ex vicinis montibus in hortum transtuleram, virebat mense Ianuario, florebat Iunio. Basileæ quà itur Moutets, in monte Moutets, & iuxta Basileam extra portam S. Albani, florens mense Iulio. Frater obseruauit etiam in monte Munchstein vicino. Montbelgardi quà itur *Dun*, & eundo *Abevillars*. In monte Rosberg prope Malmunster inueni adhuc florentem Octobri, altitudinis trium circiter cubitorum, flores tamen minores multò quàm in Lutea quæ minor, huic folia glabra. Montbelgardi in Horto Ill. E. C. mense Iunio, & Iulio & Augusto, florent pulcherrimè flores ex luteo ferè albi.

IESMINVM MEXICANVM, SIVE FLOS mexicanus multis.

Cap. III.

Descriptio

Iasminū Mexicanum à natalibus dixerunt plantam *radice* nitentem, crassa, Mādragoræ simili, cubitalem longitudinem sæpè excedente, paucis fibris donata, circulos Mechoacæ instar si transuersa secetur ostentante, foris nigra, intus alba, sapore primùm fatuo, deinde nonnihil acri, & fauces vexante: quæ terram versus in ceruicem paullò minorē, rugosam desinens, *caules* deinceps plures producit proceros, quadrangulos, nitidos, nonnihil hirsutos, succulentos, qui in ramos diuiduntur, non illos quidem oppositos, sed ἀζόμε tuberoso ad ortum & velum geniculato principio, mox alios aliosque eodem modo parituros, caulis instar quadrangulos: *folia* ramorum origini subiecta aduersæ parti ramo vacuo foliis respondent, foliis Solani Bellæ donnæ similia, acutiora, auersa parte nonnihil candicantia, vtrinque glabra, sapore feruido & virente: *flores* Solis impatientes ex ramorum alis, eorumque fastigiis ex breuibus pediculis Conuoluuli maioris sed minores, itidem vt illi integri, in calathum latiusculum, plicas quinque habentes diffunduntur, sensimque in tubulum gracilescentes, globulo paruo folliculis multifidis amplexo inseruntur, colorum festiua & hilari varietate ludentes, iam lutei, iam punicei, alias puniceo luteóque confusis versicolores [quam varietatem in eadem planta est obseruare] fibrarum cirrhis è tubulo prominentibus, odore.

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus accuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: Folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei, in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis oblitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & *γογγυλώδης* est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, sunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimâque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno, & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ se nine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sutti

Semina colorum in flore variant.

Admirabilis 2. rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore

giora ac latiora in quibusdam speciebus, in quibusdam etiam breuiora ac angustiora. Hincque eas rapunculos στενοφύλλους appellant. Harum aliquot species facilè admodum industriore herbariæ perscrutatori patebunt, Ego verò recensebo hic tot, quot illo in genere hactenus per Harcyniam nostram mihi obseruare licuit. Rapunculus ergo Campanulatus Neriifolius *primus* caulem habet sesquipedalem, teretem, parum striatum, inter folia adnata quædam seu brachiola explicatum: *folia* autem Nerii quincunciali longitudine, vncialique fermè latitudine: *florem* Campanulatum, cœruleum, in ambitu orificii parum dilectum. *Secundus* folia obtinet priori crebriora, paulòque angustiora, longioraque multò, vtpote dodrantalia: caulem item crassiorem: florem priori maiorem. *Tertius* & ipse quoque folia exhibet angustiora, secundo tamen breuiora: flores verò ampliores maioresque, Cymbali alicuius patentioris in modum, in extremis oris diuisos. *Quartus* caulibus breuioribus, foliis item minoribus, quorum ea quæ radici propinquiora sunt, vnciarum fermè trium sunt longitudinis, dimidiæ autem latitudinis: quæ verò per reliquum caulis conspiciuntur, iis breuiora sunt: floribus est autem admodum patentibus repandisque, sed tertii minoribus. *Quintò* caulis est pedalis, paulóve procerior, asper, non admodum foliosus: folia verò sunt nigriora, vncias quatuor, aut quinque longa, vnam verò penè lata: flores cymbalares, minores, aperti, ventre tamen eius non in rotundam cauitatem expanso, vt in illarum specierum floribus, quas iam recensui, videre est, sed plicato. *Sextus* Rapunculus Campanulatus aut Neriifolius minor, caules erigit pedales, angulosos, scabros: folia eius, ea videlicet, quæ radici proxima sunt, vnciarum quatuor longitudinem assequuntur, vnius verò latitudinem: reliqua quæ cauli appenduntur, triuncialia sunt, & breuiora etiam: caules huic speciei in summo in brachiola diuiduntur crebriora, tenuiora, flores exhibentia Campanulatos, cœruleos, plicatos, in ambitu ad orificium diuisos.

Schvv. Campanula angustifolia cœrulea maior Matth. εὔπετα Diosc. Lob. Campanula Persici folia nostras Waldglöcklein/ wald Cymbeln/ Taubeglocken, Grosse Schellen. Campanula minor angustifolia flore albo, weisse waldglöck'in. Item Rapunculus στενόφυλλος aut Campanulatus. Thal. wald rapüntzel/ wald Glocken. Miror non annotasse Schvvenk. quem Neriifolium Thalii ex iam recensitis intelligat.

Locus & Tempus. Campanula angustifolia flore cœruleo & albo copiosè prouenit in horto Ill. E.C. flore cœruleo inueni sponte florentem Iunio in Alsatia inter Sultz & Zenne Vrbes, alibi præterea flore modò cœruleo, modò albicante variis in locis inter dumeta inueni. Geneuæ cùm essem abundantem vidi circa Montem Saleuæ, & virentem ibi principiò Februarii inueni, prouenit etiam copiosè non longè à Geneua in colle *la Bastie.* Campanula angustifolia maior Schvv. in collibus apricis & frutetis Iunio & Iulio flores, vsus neglecti.

Vires & vsus. Horti voluptatis causa habent, tametsi in olere mandi queat, Lobelius.

VIOLA MARIANA DODONÆI, QVIbusdam Medium.

Descriptio. RAdix vesca, dulcis, alba, longa, crassa: quæ *caulem* emittit plusquam bicubitalem, teretem, hirsutum, asperum, in ramos diuisum: *folia* Trachelii siue Campanulæ maioris, angustiora, longiora, hirsuta, crenata, & modicè per margines crispa: *flores* ramulorum extremitatibus insident, calathi seu Campanæ formi, maiores quàm Trachelii, ventriosi, oris in quinque lacinias diuisis, colore cœruleo seu violaceo, purpureo aut albicante, in quorum medio *stamina* latent lutea stilusque erectior, luteo puluisculo respersus: insidet autem totus flos *calyculo* crebris thorulis hirsutis inæqualis, in quinque acuminata folia floris lateribus appressa dissecto. *Semen* exiguum, spadiceum.

Diosc. locus emend. Rapunculi alterum genus grandius Diosc. Medió vocat: apud quem autore Cæsalpino, legendum Seridi [folia similia] vt legit Oribazius [ac etiam Ruell. & Marcell. & Matthiol.] non Isidi, vt vulgati Codices habent.

Gesn. Rapi syluestris genus maximum, quod aliqui Medion vocant.

Tabern. Hist. & Icon. Weiß Marien glöcklein, Viola Mariana alba: & Braun Marien glöcklein, Viola Mariana purpurea: Medium, Germ. Glockenblum.

Dod. with. C. Bauh. Campanula 17. Viola Mariana. Sunt qui Rapum silu. Diosc. alii eiusdem [Dodonæus] Raphanum silu. alii Medion Diosc. sed malè, autumant. Variat flore nunc purpureo, cæruleo: nunc subpallido aut lacteo: Reperitur quoque flore pleno.

Gerard. Viola mariana, Mercuries violets Couentrie Rapes / Marietes blew & white Couentrie bels, & Viola Mariana flore albo. Rapum silu. Græcis γογγύλη ἀγρία

Medium. Violam Marianam Recentiorum plærique Medion esse volunt, quamuis Viola Mariana, Dod. teste, non admodum respondeat Medio à Diosc. descripto. Quare non Medium, sed potiùs verum Dioscoridis Rapum silu. videtur (γογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur) cùm cuius descriptione magis Rapum silu.

conuenit. Cuius tamen descriptio superfluorum quorundam accessione corrupta.

Violæ Marianæ varietates tradit Clusius. Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, vt plurimum quidem Violacei coloris flores gestant: sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnunquam ciner aceí coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim vel radiatim commixtos.

Locus & tempus. Violam Marianam Dodon. siue Medium quorundam habui Geneuæ in horto, Basileæ vidi in horto D. Fœlicis Plater: Patauii in horto D. Cortusii, Iannuario. is vocabat Medium: Bonnoniæ in horto di S. Saluador, al burgo di S. Catharina: Montbelgardi ex semine mihi fœliciter preuenit in Horto E. C. flore penè candido & purpureo copiosius: primo anno non fert caules, vbi autem fœmina caules tulit perit & semine deciduo se propagat. Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus vt Matth. refert, plærisque Italiæ ac Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colligitur. Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit, neque enim simul sed particulatim floret.

Vires. Cæterùm, quod ad facultates attinet, si Dodonæo credimus, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

MEDIVM DIOSC. RAVWOLF.

Descriptio. INter frutecta sæpesque in altum exurgit. Violæ Marianæ Dodon. persimilis est planta, nec ita obuia cuius differentia apparet, prǽterquam in *foliis*, quæ in hac diuisa magis, Cichorii instar. *Flores* etiã magis panduntur, octo foliolis in orbem disposi tis constantes: *radicis* austeritas maior quã capitulorũ seminum, quę tamen nondum erant matura: Rauvvolf.

Rauvvolf. Medium verum Diosc. & Mindium Rhazis, cuius icon apud Rauvvolf. par. 4. N°. 284.

Hist. Lugd. var. Medium Diosc. vel Mindium Rhazis foliis Plantagnis minoris, Hist. Lugd. Quæ malè conuertit Wegwart vocabulum Germ. Plantaginem, cùm sit Cichorium.

C. Bauh. Phyt. Campanula 18. Viola Mariana laciniatis foliis, peregrina.

In profunda tenebrosa & aspera valle Libani: Rauvvolf.

CAMPANVLA MAIOR ET ASPERIOR folio Vrticæ.

Descriptio. MVltùm ad Violam seu Mediũ quibusdam dictum accedit: *radix* alba, Rapunculi, sapore non nunquàsgrato, caules cubitales & altiores, hirsuti, in quib⁹ alternatim nascuntur *folia* Vrticæ, pilosa, acutiora: *flores* ex foliorum alis cærulei, violacei, aut albi, nolæ similes, Marianæúe Violæ, sed minores, calyce paruo, nec vt in illa torulis cannulato, in lacinias quinque, sicuti & flores, diuiso: stilus triceps, colore purpurascente, albido, vel herbaceo, breuior, staminulis circumstipatur luteolis.

Fuchs. Campanula, Germ. Halßkraut, hoc est, Ceruicaria. Gall. *Gands nostre Dame, ou Gantelée.*

Dodon. de flor. Rapum siluestre 2. Belgis Halßcruyt. Ceruicaria maior, Græcè τραχήλιον plærisque Vuularia. In hist. Gall. Ceruicaria. Item Lat. in fol. Ceruicaria maior, cuius flores aut colore candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Huius species quędam est foliis aliquantò læuioribus: floribus elegantioribus coloris purpureo cærulei, cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Ceruicariã alia species. Clus. in Pann. & Hist. post. Trachelium foliis vrticæ, & Trachelium aut Campanula vulgò dicta. Campanula quibusdam Herbariis vocata Archangelica.

Lobel. & Penæ τραχήλιον, siue Ceruicaria & Vuularia, Belg. & Germ. Halßkraut. Trachelium siue Ceruicaria: Vuularia Tragi & Herbariorum. Campanula Fuchsii & Archangelica quorundam. Tracheli varietates. Passim istud etiam asperis, saxosis Angliæ & Gallobelgiæ siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu, alioqui persimile & congener.

Thal. Harc. Ceruicaria maxima, foliis vrticæ maioris, caule sæpè tricubitali, floribus magnis cœruleis, quandoque etiam albis.

Tab. hist. Tab. hist. lib. 2. & Icon. p. 412. 413. & 414. Ceruicaria, Vuularia, Campanula maior 1. Halßkraut. Maior 2. Groß halß kraut. Tertia alba, klein halß kraut. Ponit Taberna quidem icones: sed discrimen non tradit.

C. Bauh. phyt. Campanula n. folio Vrticæ. Variat flore candido, dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante. Reperitur & strigosior. Campanula 12. foliis Vrticæ, sed læuioribus, Dodon. Ceruicaria maior altera.

Gerard. Angl. Trachelium 1. maius. cantabúrie belß. Trachelium 2. maius albo flore. Trachelium 3. maius Belgarum Lobelii, Bürdy Trote voort [Tab. Ceruicaria 4. alba.] Trachelium 4. minus Small canterbürie bels. Tabern. Ceruicaria 3. alba.

An Gesner. hort. Rapi sylnestris genus mas

fibrata, gustu dulci, suaui: *caules* cubitum vnum aut alterum alti, brachiati, subrubentes, ferè glabri in quibus *folia* alternata, serrata, minimùm hirsuta, nec aspera, vt Campanulæ iam dictæ, & angustiora, quæ in caulibus quidem carent pediculis, at inferiora, vt latiora sunt ita longis pediculis sunt appẽsa: ex foliorum alis *Campanulæ* singulares prodeunt, violaceæ, magnitudine & formâ Rapunculi satiui, *apicibus* chloris, *stilo* tricipiti, *calyculo* in quinque lacinias, quot scilicet sunt floris laciniæ, diuiso, *Floris* verò sectæ laciniæ pilosæ conspiciuntur. Nondum expansus flos pentagonus est, interque angulos pulchrè carinatus. Figura quæ Fuchsiana est, nec prima folia habet, nec in cæteris nimis affabrè picta. Tolerabilis tamen.

Rapum minus. Gesner. de coll. stirp. Rapum minus suis radiculis serpens.

Rapum. Dodon. de flor. & in fol. Rapi quartum genus.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium aliud mollioribus foliis, radice mirè serpente, cuius rei causâ rei herbariæ studiosis est exosa.

Tempus & locus. Montbelgardi in Horto Il. E. C. prouenit mihi Campanulæ genus, radice reptante, quæ ita replet areas vt vix eradicari possit: eandem vidi in horto Di. Daucurtii in *Audincourt*, & aliis pagis vt *Ran.* Floret Augusto, Septembri & Octobri.

Tempus & Vires. Basileæ copiosè prouenire obseruauit Frater.

Similes facultates ac temperamentum huic Dodon. tribuit quod tribuebat Campanulæ Fuchsii, dicens, refrigerantis potentiæ & nonnihil adstringentis, ac radices edi posse in acetariis.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MEDIA THALIO FLORIBVS cæruleis paruis.

Descriptio. CEruicaria Media Thalii, locis montanis & Soli meridiano expositis nonnunquã prodit, *caule* tereti, aspero, *foliis* plurimis amicto, minoribus multò, viridioribus superiùs, inferiùs candidis, lanugine vestitis, quasi folia Althææ, sicut & folia mediam figuram inter Vrticæ maioris breuiora folia & althææ referunt. *Caulis* vt plurimùm vnicus est sine ramosis adnatis, sæpenumerò tamen in plures diuiditur brachiatas virgulas. Circa medium ferę caulis vbi maiora folia exoriri desinunt, frequentes ... adnascuntur, ordine per certa interualla vsque in apicem caulis consequentes, ac ex alis peculiaribus ad latera erumpentes, tenuibus quibusdam foliolis iisque incrispatis parum ac agminatim denseque sibi cohærentibus constitutæ, ex quibus longa serie in scapo flores crebri prodeunt eleganter cærulei, similes prioribus, sed multò minores.

CAMPANVLA PVLCHRA à Tossano Carolo missa.

Descriptio. HVius *radix*, non altè quidem vt illa demittitur, sed innumeris tamen fibris latè cæspitem occupat, candicãtibus, lactifluis, dulcibus, *caules* cõplures duorum aut trium cubitorum altitudine concaui sunt, minimi digiti crassitudine, striati, minimùm hirsuti: *folia* Vrticæ, Campanulæ maioris quidem formâ, hirsuta, palmari & sesquipalmari longitudine, latitudine palmari, in ambitu serrata, alternatim ex certis interuallis cauli apponuntur: ex quorum alis singulis singuli *flores*, partim sursum vergentes, & partim deorsum inclinantes ex breui pediculo purpurascente, albidi cum cœruleo, calathi effigie, siue Campanulæ, in quinque lacinias longas acutas partiti, foris glabri, intus hirsuti, oriuntur: *apicibus* totidem luteis, *stilo* dilutiore qui in suprema parte in tres partes finditur, quæ circumflectuntur: Calix quinque cuspides longos habet: flore marcescente succedit magnum *capitulum* Mespilo simile, deorsum inclinatum, in quo *semen*. Folia inferiora erant in icone nostra pingenda latiora.

C. Bauh. Phyt. Campanula 10. siue foliis Vrticæ latissimis, quam in horto Ill. Ducis Vvirtemb. Montbelg. collegit. Clusius hist. post. & Lobel. Obs. & Icon. plant. tom. 2. hanc videntur exprimere nomine Trachelii maioris Belgarum.

Locus & Tempus. Tossanus Carolus Pharmacop. Stirpium studiosissimus pulchram hanc Campanulam ex Burgundia misit: quæ quotannis Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Iunio & Iulio.

TRACHELIVM CANDIDVM ANGLICVM MAIVS, FOLIIS FERE DIgitalis vel Campanulæ.

Descriptio. SEmina venustæ & rarissimę plantæ ad Lobelium misit D. Thomas Penneus Medicus Londinensis: ex boreali Angliæ tractu delata, vbi copiosa & nusquam alibi, vel à quoquam obseruata. Tota facie Ceruicariæ maioris iam descriptæ absimilis, sed *folia* ferè digitalis: *Flores* item Trachelii vel Violæ Marianæ, candidissimi & maiores & longiores. *Caulis* binûm & ternûm cubitorum surrectus. *Radix* fibrata, crassiuscula, lactescens, variè diuaricatur. *Semen* Trachelii, sed maius.

Lobel. Obs. Anglicum Septentrionale maius Trachelium candidum.

Gerard. Histor. Angl. p.365. Trachelium Giganteum Anglis Giant Throtewort.

PYRAMIDALIS VALERANDI HIRSVTA.

Descriptio

PRimo anno mihi *caulem* non produxit, qui sequente demum anno in tantam excreuit altitudinem, vt facilè lanceam æquaret, hirsutus, medulla alba farctus, *foliis* vestitus infernè & supernè hirsutis, acuminatis, serratisque, Campanulæ Fuchsii accedentibus: *flores* lōga serie, Campanulas imitati, Rapunculi vulgati haud maiores, cœrulei, per oras laciniati, ex vno pediculo plures.

Locus

Quum Lugduni Medicum agerem prouenit mihi in horto meo, ex semine per Valerandum Doutrez affinem ex Sclauonia delato, ipse Pyramidalem nominabat.

Pyramidalis

PYRAMIDALIS LÆVIS.

Descriptio

LActe turget *radix*, Rapunculi similis, restibili fertilitate, se multiplicans, etiam ex frustulo repullulascens: ex qua *caules* trium quatuórve cubitorum surgunt, leues: *foliis* vestiti glabris, oblongis, fortuitis crenis incisis, verùm inferiora folia palmum aut sesquipalmum longa, palmo latiora, per extremum ferè obtusa, & ea quoque glabra, raris admodum cæsuris dissecta, & vix dum serrata: *flores* à medio caule ad summum vsque fastigium cœrulei campanulas oris laciniatis exprimunt.

Videtur nobis Hist. Lugd. Pyramidalis nostræ læuis duplicem & descriptionem & iconem proponere. Ac primam quidem pag.642. sub hoc titulo: Pyramidalis Rapunculi genus Dalech. Alteram, p.827. quam Campanulam lactescentem maiorem Lobelii, seu Pyramidalem Lutetianam inscribit.

Campanulam maiorem siue maximam, teste Dodonæo, sūt qui Columnarem & quidem Plinii iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alii Anthemum eiusdem faciūt: sed legendum lib.26.cap.8. Euanthemum, quod Anthemidis species est multùm à Campanulis differens.

Columnaris

Anthemum

Camer.hort. Campana pyramidalis siue lactescens πολύγαλον, præ reliquis plurimo lacte scatens.

Lob. Obs. Lactescens Campanula maior. Pyramidalis Lutetiana. Icon Plant. pag.297. Teut. 402. Tabern. hist. & Icon. Campanula Lactaria siue lactescens Milchglöcklein.

Gerard. Campanula lactescens pyramydalis Steeple milkie Bellflower.

C.Bauh. phyt. Campanula 2. lactescens.

Locus & tempus.

Pyramidalis nomine ante plures annos, herbam vidi Basileæ in horto Domini Doct. Zvvinckeri, vnde semen habui, quod satum Montbelg. in horto Ill. E. C. prouenit, & sequenti anno semen tulit, hæc autem Pyramidalis differt à Valerandi Doutrez Pyramidali, hanc enim ad tantam altitudinem prouenientem non vidi, præterea folia differunt, in hac glabra, in alia hirsuta, quæ etiam in hac non ita serrata: radices vt Rapunculis, quæ facilè se multiplicant.

RAPVNCVLVS MONTANVS, SIVE Trachelium montanum. 2. 13

Descriptio

FOlia multa propter terram in quibusdam duabus vnciis longiora, in aliis quadruplo ad Echium accedentibus, ex angusto principio sensim latescentia, sensimque deinceps in acumen desinentia, vtrinque hirsuta, nonnihil crenata, costâ medium secante. Inter hæc surgit *caulis* ferè cubitalis, hirsutus, enodis, vno aut altero foliolo exiguo donatus: *flores* in caulis scapo superiore, quinque aut plures, singuli in singulis pediculis non admodum longis, magni, Campanulæ Fuchsii similes, ex cœruleo albescentes, calyce hispido basin complectente; *radix* crassiuscula & longiuscu-

giuscula, esui grata.

Hist. Lugd. Trachelium montanum.

C.Bauh.phyt. Campanula 15. siue foliis Anchusæ.

Locus & tempus. Inueni in peregrinatione mea Rhætica, cum D.Gesnero Burnonii, florentem Iunio. Habui etiam Argentinæ ex plantis Agerii, qui collegit in montibus Styriæ prope Celticam Nardum.

TRACHELIVM PVMILVM ALPINVM, lanugine pubescens, singulis floribus ex singulis ramulis satis magnis.

Descriptio. TRachelium pumilum Alpinum Clusii, dodrantalis est plantula *cauliculo* striato, in plures ramulos diuiso, quorum singuli sustinent *florem* satis magnum, cauum, Campanulæ instar efformatum, in quinque angulos desinentem, quemadmodum vulgaris Trachelii, aut Campanulæ vulgò dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus succedunt *capitula* satis magna, trigona, nutantia, seu deorsum spectantia, quæ continent *semen* vulgaris Trachelii semini non dispar, sed minus & exalbidum: *folia* quæ per cauliculum sparsa sunt, latiuscula basi eum amplectuntur, & in oblongum mucronem desinunt: quæ verò summâ tellure stirpi inhærent, latiuscula sunt, & longiore pediculo innixa: *radix* pro plantæ exilitate satis magna, candicans, supernâ parte in plura capita extuberans, & quibusdam fibris hirsuta: Tota planta lanugine pubescit, lacteóque succo abundat.

C.Bauh.phyt.Campanula 16.

Locus. Nascitur in Schneeberg, aliarúmque vicinarum Alpium iugis. Flores profert Iulio.

ALOPECVROS ALPINVS QVIBVSDAM Echium montanum Dalechampii.

Descriptio. POllicaris crassitudinis habet *radicem*, sensim gracilescentem, palmo longiorem, in apophyses aliquot abeuntem, teneram, rubentem: *caulis* sesquipalmaris aut dodrantalis, crassitie respondet radici, cauus, singularis hirsutus, crebris *foliis* vestitus, aliis palmum ferè longis, aliis breuioribus, potissimùm superioribus, latitudine semunciali, hispidis, ad Echii folia accedentibus: thyrsum trium vnciarum, aut palmarem, si maiuscula sit planta, gerit, *florum* inter folia emergentium ex cœruleo pallescentium, oblongorum, & per oras laciniatorum, erumpentibus è medio *staminulis*.

Hist. Lugd. Echium montanum Dalechampii: aliis Alopecurum montanum. Trachelium *Snyonwdes*, Clus. Pann. Ceruicaria maior tenuifolia, Thalio. Trachelium *Snyonwdes*, Clusii, & Ceruicaria maior tenuifolia, Camer. hort. Campanula 14. folii Echii, siue Ceruicaria maior tenuifolia Tragi. C. Bauh. phyt. cuius iconem expressam nondum vidit.

Locus. Alopecuram Alpinam quibusdam dictam, aliis Echii speciem, quod non placet, cùm Geneuæ essem, audiui reperiri in altissimis Sabaudiæ montibus.

RAPVNCVLVS SPICATVS SIVE COmosus albus & cœruleus: itémque folio maculato.

Descriptio. QVasi paruum Rapû dicas, Rapuntium, vel Rapunculum vulgus plantam indigitat, ob folius *radicis*, quâ sapore & magnitudine cum culmi Rapunculo habet, similitudinem: alioqui *folia* sunt Violæ Martiæ, longis appensa pediculis, nonnunquam nigrâ maculâ notata, quanquam videas & stricta oblongaq; in *caule* bicubitali, inani, anguloso, lac manante: in cuius fastigio spicatus pulcher *flos* cœruleus aut purpurouiolaceus, ex multis corniculis circa basin in segmenta arcuata fissis compactus. Huius flos albus cinereúsve quoque reperitur.

Plant. Icon. p.329. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore, Lob.178. Teut.403.

Tabern.Icon.&hist.Rapunculus nemorosus.1. Wald Rapuntzel.

C.Bauh. phyt.& apud Matth. Rapunculus 2. siue spicatus albus, foliis maculatis mas, & non maculatis fœmina, floribus albis cinereis. Rapunculum 3. siue spicatum purpur. Dod. Rapum silu. maius Lob. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore. Rapunculum 4. siue spic. cœruleũ. Trago Rapunculum silu.

An Cæsalp. l.9.c.30. Duæ flosculos ferunt veluti in spica dispositos densè, quarum vna foliis Rapunculi constat: Altera Archangelicæ minoribus.

Dodon.Gall. Rapum syluestre maius, Rapuntium maius & secundum. Gall. *grande Raiponce*.

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapünzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali, læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Euisdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus. Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & côuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus. Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio. Cubitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernâ viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciâ aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summmæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamē lōga: summum caulis fastigiū desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicā, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus. Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio. Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rhęticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *coliculus* tenuis duum vnciarum comosum gerit *florem* cæruleū, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C. Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVN-

RAPVNCVLVS ALPINVS parvus comosus.

Descriptio.

Radice squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo mótis Baldi, cuius etiam vascula hic pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus. Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio.

Palmaris est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonatiæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos desinens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Balsauensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perenem & adstringentem esse plantam.

C. Bauhino, cùm Rapunculum n. siue Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, at Nobiliss. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit. cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis, Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet. *Rapunculus montanus Cantabrica 2.*

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio.

GVilland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorũ striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo, montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

HErbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima : *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola*. *Pietra Marola.*

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra. Marula* nomine accepit C.Bauhinus.

Lactuca Petræa. Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon.Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno πετρομάρουλι vocatur.

Rapunculi genus. Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus. Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio *Locus.* ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiũ versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur, *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmũ altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in *Ocimum citratum.* ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, ἐπ' ἄκρων μιᾶς ἐπικεχυμένα, inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C.Bauhino in phyt.p.427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist.lib.9.cap.171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit. *Dalech. notatur.*

DIGITALIS PVRPVREA.

Cap. II.

EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem : frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis : *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent : *stylus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana. *Descriptio.*

Fuchsius. Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem miror non diligentiùs eam describere.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens : hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta λυχνῖτις & Ἀγριάδα cum qua magnã habet similitudinem : de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque : Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

fungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib. 4. cap. 90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib. 3. hist. cap. 37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C. Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina linguarum

Digitalis purpurea *Dactylitis* Tabern. Germ. fingerkraut / fingerhütt / braün fingerkraut / braün fingerhütt / waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, doigtier, gands nostre Dame. It. ganteili.* Angl. foxe glouc. Hung. Vy fiu gyzeu fiu.

Locus & tempus

Digitalem purpuream habeo in Horto Exc. C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S. Thamarix in monte Rosberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chifleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Montbelgardi in Horto E. C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passavant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO

Descriptio

Bicubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p. 572. Digitalis alba. Teut. 674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill. E. C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio

Minor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Diosc. ...

Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib. 21. cap. 6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus

Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E. C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passavant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio

Tres aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p. 573. Teut. 675. C. Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus

Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill. E. C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D. Christopho-

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ albâ, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, nonnunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Qua* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas

Summa colorum in flore varietas.

lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei: in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infimâ verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, sponte, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa *& succulenta* est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVittemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, sunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimâque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, qui à proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ seminе natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sumi

Admirabilis à rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore

posse, quia eiusdem omnes sunt coloris in tenera ætate. *Aliud* porrò Rubræ genus mihi Viennæ *Iasmin rosso* natum, semine ex Italia allato *Iasmin rosso*, hoc est Iasmini rubri, nomine: in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erant, latè nihilominus ramos fundentes: quæ autem in horto satæ, superiori generi rubros flores gerenti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem ferè quâ in suprà descriptis alternatim nascentes, eundémque ordinem seruantes, vt videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis siue geniculis præditi, atque magna ex parte purpurascentes: folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum maiora, altera parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in neruo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis: flores aliis forma pares, eodémque modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamen, tenuiores, & colore dilutiùs rubente, extremâ etiam parte minùs ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suauémque odorem spirantes: semen in caliculis, rubro alteri simile, hoc est, angulosum, & tuberculis obsitum, sed breuius & magis crassum: radix etiam breuior & crassior alterâ, interdum in binos aut ternos ramos crassos diuisa. Magis serotina est reliquis, & nisi Solem valdè apricum habeat, vix ad frugem peruenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hyemem in fictili siccâ terrâ pleno, conseruatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturum semen protulerunt: sed cùm per meam absentiam, ex horto non essent erutæ sæuâ illa hyeme anni 1586. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit: Lugduni verò apud Batauos semine peregrè accepto, denuò natum 1599. *Sed* illud mirum in omnibus his plantis & obseruatione dignum, quod, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos iam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat: cuius postremæ notæ C.V.D. Ioach. Camer. pro nostra amicitia primus me admonuit. *Cæterùm* peregrina & venusta hæc planta, varia pro regionum diuersitate obtinuit nomina: *Nomina* Etenim ex Hispaniis semen primùm missum est, *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem: deinde *arreboleras* nomen inditum: ex Italiâ nunc Indici, nunc Mexicani *Iasmini* nomine, ob suauem videlicet eius florum odorem: Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorum cum Solani foliis similitudine, & florum odoris gratiâ vocarunt: Peruanos, à quibus initiò semen ad Hispanos peruenit, *hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronunciatione, nominare intelligo: Mulierculæ Viennenses, apud quas etiam in deliciis est, Geschecket Indianische blůmen, id est, versicolores Indicos flores nuncupant. *Clus. mss.* *Hactenus ille*, qui videtur nobis fructus huius Mexicani floris malè Arbori tristi quondam appinxisse: eius autem figura meliùs placet quàm Plantini.

Gelseminum rubrum nuperrimè visum floribus puniceis putat Cæsalp. Mandragoram apud Theophr. vocari. Sed non placet Cæsalpini opinio, quandoquidem comperitur in hac plãta fructus racematus, vinosúsque suo sapore, qualem requirit Theophr. vires etiam non videntur cõuenire. Meliùs sentit Camer. de hac plãta in horto-scribẽs: Gelseminum siue Iasminum Indicum, sub quo nomine cùm primùm fuerit ex Indiis aliis communicatum, semper postea hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cũ Gelseminis communia. Magis propriè Flos Mexicanus à loco natali: *Bauqaindu* quidam ex Hispanico Marabillas.

Hist. Lugd. Iasminum rubrum Dalechampii, Flos coccineus.

Locus & Tempus. Habui semina à Fratre C. Bauhino cum hac inscriptione: semen Indicæ plantæ pulcherrimæ. Habui à Volmario insigni Parmacopæo Ill. Ducis Vuirt. A.D D. Fel. Platero, qui vocauit *Tamanthin Peruuianum* & *Flacquetin Indorum*. A Do. à Pfeffenlap ex semine collecto in Suſiz. Accepi semen Stutgardiâ quod missum fuerat ab Hortulano Ducis Florentini cum hac inscriptione *Meraniglia di Peru maggior.* Item *Meraniglia di Peru* flore albo. Accepi à Tossano Carolo ex Burgundia cum hac inscriptione, *Flaculi Indi*. Semina hæc in horto Montbelgardico Ill. Ducis Vuirt. sata plantas aliquoties proferebant, quæ semen maturabant Septembri & Octobri, cuius plurimùm, vbi nigrescebat, sponte cecidit. Monitus à D. Camerario ramos in terram deposui qui apprehenderunt.

Vires. Scripsit ad Clusium Patauio amplissimus Vir Iac. Antonius Cortusius, eius quæ vario est flore radicis binas drachmas intrò sumptas egregiè aquas educere. Quod è sapore iudicare potest autor H. Lugd. aquosa & humida est quædam eius portio: ignea verò, calidaque & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos.

CAMPANVLA SERPYLLI FOLIA Ioh. Bauhini.

Descriptio. Viticulas habet fruticosas Serpylli, longas, multas, in varios ramulos tenuiores diuisas: in quibus *folia* ex aduerso coniugatim posita, Serpylli æmula, iis tamen quædam maiora, alia minora, crenata, nonnihil pilosa, breuissimis pediculis adnexa. Ex ramulorum extremitatibus *pediculi* oriuntur palmares ferè, foliis nudi, in quibus flores bini terniue, deorsum nutãtes, Campanularum formâ, minimi digiti vngui magnitudine cedentes, colore, si rectè recordor, cæruleo.

C Bauh. phyt. Campanula 9 siue Serpyllifolia Io. Bauhini.

LINIFO-

Locus & tempus Hanc in Rhætia florentem æstate inuenimus. Frater indidem siccam sine flore misit anno 1592. Gener Io. Henr. Cherlerus ex monte Gotthardo attulit.

LINIFOLIA CAMPANVLA lutea.

Cap. V.

Descriptio Folia per caules ferè sesquipalmares alterno situ, oblonga, angustaque, Lini satiui foliorum æmula, læuia: *caules* superiùs in ramos abeūt qui *flores* gestant insignis magnitudinis, vnciâ longiores, croceo colore micantes, calyce in quinque lōgas aristas fisso, capitulo sequente Lini, sed magis turbinato: *radix* longa, crassa, lignosa, in plura *capita* tuberosa diuisa.

Depingunt & describunt Adv. ac sic denominant: Campanula lutea Linifolia Montis Lupi, flore volubilis. Hæc Lobel. Obs. videtur Viola Calathiana Plinii, flore luteo.

Hist. Lugd. Hist. Lugd. Hyssopus nemorensis & lutea. Sciendum autem nos iconem solùm H. Lugdunensis huc referre, non item descriptionem, quæ non congruit figuræ.

Plant. Icon. pag. 414. Campanula Linifolia, Teut. 500.

C. Bauh. phyt. Campanula 4. siue Linifolia lutea.

Locus & tempus Cùm essem Monspessuli mihi allata ex proximis montibus Linifolia Campanula lutea. Gener Cherlerus attulit collectam in planitie propter montem Lupi.

SOLDANELLA MONTANA quibusdam.

Cap. VI.

Descriptio Obliquam agit *radicem*, nigram, crassiusculam, tuberosam, multas longas fibras quibus terræ hæret, demittentem, *folia* tria, quatuor aut quinque pediculis è radice ortis duum aut trium vnciarum nituntur, vncialia aut paullò maiora, circinatæ rotunditatis, crassa, solida, atro virore splendentia, in quibus nerui vix nisi siccis apparent obliqui: *caulis* inter folia surgit vnicus vt plurimùm, vel duo, dodrantales, nudi, qui superiùs in ramulos paucos diuisi *flores* gerunt duos tréſve, nutabundos, nolam imitantes, cæruleos, fimbriatos, stylo longiore prominulo. Succedunt *cornicula* [illegible]

striata per supremam oram crenata, *semen* continentia.

Hanc sic depingit Clus. Sena habet, aut octona folia, crassa, in orbem ferè circinata, Brassicæ marinæ, quam vulgo Soldanellam vocant, æmula, sed duriora, supernè viridia, infernè dilutiore viriditate splendentia, gustu primùm exsiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in læui, nudo, gracili, subrubro, palmarique cauliculo binos ternos aut plures, purpuræ vel saturæ, vel dilutæ colore, inodoros, Campanulæ modo efformatos, deorsum spectantes, & propendentes, vnico folio in quinque profundas crenas (quæ aliquantulùm laciniatæ sunt) & totidem alias singulares, diuiso, constantes è medio protuberante veluti quodam vmbone in longum stilum desinente, qui in vasculum, vel corniculum potiùs euadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum partum, durum, virescens, simul congestum semen continens: radices fibrosæ, candicantes, ex vno veluti capite dependent, quod adnatis se propagat.

Est & aliud genus minore folio, neque circa pediculum, qui breuior graciliorque est, adeò circinato, sed sensim ab ipso in latitudinem excrescente.

Inueniebat etiam in ascensu montis Herrenalben in quibusdam vmbrosis locis quoddam genus amplis foliis, sed tenellis admodum, quæ parte inferiore non virebant, superiorum modo, verùm non minùs rubescebant, quàm Cyclamini flore odorato folia. Soldanellam montanam Aduers. sine flore pingunt, licet illi florem Gentianellæ minoris cæruleum assignent. Dalech. apud Hist. Lugd. florum picturam habet, sed malam. Vocat Lunariam minorem & Asclepiadem quorundam. Ic. Plant. p. 602. Soldanella montana. Teut. 715. Camer. apud Matth. Soldanella alpina. Violam alpinam foliis Asari minoribus hanc inscribit Gesner. hort. C. Bauh. Phyt. Soldanella tertia siue alpina rotundifolia. Et altera siue 4. folio minùs rotundo. Variat prior foliis & floribus: alia foliis supernè virentibus, infernè dilutiore virore splendentibus: alia foliis infernè virentibus: flos purpureus, nunc saturatior, nunc dilutior, flore etiam niueo reperitur.

Locus & tempus In arduis montibus & celsis Alpibus quæ Inspurgum & Rauispurgum ambiunt colligi: ac in quibusdam montibus Auenione non dissitis magna gliscere copia audiunt Aduers. Copiosè nascitur in Austriæ & Styriæ Alpibus, perpetuâ niue obsitis, nusquam verò latiorem, aut vberiorem conspiciebam, ait Clusius, quàm in iugo Vvechsel nuncupato, supra Aschpang Magn. vi [illegible] liberi Baronis: vbi

anno 1576. vnicam plantam lactei prorsus candoris flore inueniebam. Floret istic Iunio, interdum Iulio, & Augusto, nimium maturiùs aut seriùs liquescentium ratione. In hortos autem translata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari potest. Hanc herbam pulcherrimam florentem vidimus in montibus Rhæticis dictis Chempseche & Albula, Iulio mense 1601. Tunc fuit mihi denominata Cyclaminis species. Habuimus anno 1595. in Horto Il. E. C. Montbelgardi, allatam Argentina ex horto D. Friderici Meier.

Ex Theophrastinis illis ærusćatoribus nonnullos huius foliis, cuticulâ summâ deglubitis, asciticique abdomini admotis, aquas educere, & vulnera illicò mirificéque carne & cicatrice claudere, tradit Lobelius, quod non vidimus. Folium crassiusculum est, & subadstringens, amaricante sapore, Soldanellę planè simillimum.

FINIS LIBRI VIGESIMI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

HERBÆ SILIQVOSÆ, PLERÆQVE ACRES, INTER QVAS MVLTÆ CVLINARIÆ.

POST Rapunculos, quid potiùs subiungi mereatur quàm Rapa, ac his consimiles Napi, Braßica, & huiusmodi alia? quas si pleraſque in culinas acitas quis dicat, vt rumen impleant, vt ille ait, nulli reluctabimur. Illud potius Herbariæ Studiosis ostensum volumus, omnes infrà dicendas plantas id habere commune, vt semina siliquis inclusa gerant, acria sanè pleraque sicut & ipsæ plantæ.

BRASSICA VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT. I.

Raphanus. Crispa. Leuis & agrestis.

HORTIS & culinæ familiaris Brassica [ῥάφανος) quam Theophrast. trifariam diuidit hist. pl. lib.7.cap.4. Ac primùm quidem in eam, quę crispa οὐλόφυλλα: dein in eam quæ læuia [λειόφυλλα] habet folia: & tertiam agrestem [ἀγρίαν.] Videtur autem priorum [duarum) Brassicarum similiter & hæc esse differentia, quòd harum quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa [οὔλης] & meliore succo, & maioribus foliis est, quam læuis [λείας.]

Notandum autem non hîc solum Brassicam τὴν ῥάφανον à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus Scaliger τὴν ῥάφανον pro Brassica vsurpat, & non pro radice neque radicula, quæ ῥαφανὶς quoque à Græcis vocatur. Ipse etiam Aristoteles Brassicam interpretatur. Scribit enim lib.5.cap.19.hist. Nascuntur Erucæ ex virentibus foliis, maximè Raphani, [ῥαφάνου] quam nonnulli κράμβην [Brassicam] vocant.

Raphanus Crambe.

Adhæc & Athenæus lib.9. ῥάφανον Theophrast. κράμβην esse dicit, ita siquidem illic ait. Theophr. verò ad hunc modum scribit. [τῆς δὲ ῥαφάνου] (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μὲν ἐστὶν οὐλόφυλλος, ἡ δὲ ἀγρία: Raphanus, Brassicam dico, altera crispis est foliis, altera siluestris [lęuis Dalechampius.]

Antiquos Raphanum Brassicam vocasse monstrat Apollodorus Carystius.

Raphanum scio vocare nos: at hospitis
Vos Braßicam.

Plinius negligentiùs legit, imò nec animaduertit quidem, quæ Theoph. ac Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse siquidem lib. 19. cap. 5. Raphano radici tribuit, ac rursus eiusdem libri c. 8. ad Brassicam quoque retulit, Catonem, qui illa ex Theophr. transcripsit, his verbis citans. Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam [latis Cato] extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam Papiniam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat.

Catoni Braßica 3.

Idem Plinius eadem tria genera libr.20.cap.9. reperit. In tres, inquit, species diuisere Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada [legendum videtur Selinoidea, siue Selinoiden, ex Catone c.157. vocauerunt, à similitudine Apii foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata Crábe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima.

Leuis. Crispa.

Quò verò Catonis sententiam de Brassicę generibus clariorem reddam, verba eius ex cap.157. adscribam. Nunc vti cognoscas genera earum, prima est leuis, quæ nominatur λεία, grandibus, & latis foliis, caule magno, validam hæc habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς vocatur. Hæc est & aspectu, & natura bona ad curationem, validiorque est quàm suprà scripta est. Item est tertia, quæ κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima, omnium est istarum tenui succo vehementissima.

Crambe

Atque hæc tria genera Brassicæ agnoscit etiam Eudemus Atheniensis libr. de cleribus apud

Halmyrida. Leiophyllon siue Selinusium.

Athenæum lib. 9. nimirum quod Halmyrida [quia nisi in maritimis non prouenit] Leiophyllon, & Selinusium.

Diphilus Septinius contra, videtur duplicem Brassicæ statuere differentiam, speciosissimam, seu dulcem, quæ Cumis: & amaram, quæ in Alexandria oriatur. Quod autem semen in Alexandriam è Rhodo fertur in annum efficere brassicam dulcem, sed quæ post id tempus pro natura loci amarescat. Nicander in Georgicis:

Læuis quidem Brassica, interdum verò syluestris obuia,
Cùm seritur foliosa, in areis hortorum pubescit:
Crispa verò, fruticosa, Tyrio colore foliis nitentibus,
Aut Phœniceis, & Halmyridi similis,
Cymis decolor, & aspera, similis est
Soleis, quas assuunt mutat oris calceis.

Cæterùm, tria iam dicta genera complectitur Diosc. sub Brassica satiua, sub qua etiam Ægyptiam habet, quæ propter amaritudinem in Ægypto non estur, ait Plinius. Addunt autem Dioscor. & Plin. adhuc genera duo, syluestrem alteram, de qua paulò pòst: & alteram marinam, de qua Hist. n. lib. 15.

Sed & cætera genera complura sunt, pergit Plinius; Cumanū sessili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioráque, sec teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani pregrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia: quorum crassitudo caulem ipsum extenuat, sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turrisque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alii in orbem porrecti, alii in latitudinem torosi. Nec plus vllis capitis post Tritianum cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior.

Ex omnibus itaque generibus quæ ex cultu, locis & forma nomen adepta apud Plinium, duo nostris vulgò notissima sunt, inquit Cornarius: Alterum sessili folio, atque ita conflexo, vt omnia simul vnum caput efficiant. Quare etiam Kapuskol, id est, caulem capitatum vocant: sicut etiam Græci κραμβὴν κεφαλωτὴν dicunt: Alterum extentis foliis, caule magno, quod partim Schlaűchen, partim Kosen, partim Staűden appellant. Caulium itaque & coliculorum appellationem, de Brassica etiam nostri habent, in eo quod ipsam Kôl vocant, quamuis aliqui etiam Kraűt nominent, id est olus, quomodo item Latinè appellatur, ob excellentiam.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, vt ex veteribus rei rusticæ Scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quas hodie visitatas esse scribit Fuchs. producit: quarum vna Græcis λεία [læuis] nominetur, grandibus & latis foliis, caule magno: & Germ. Breiten oder grosser Kôl vocetur, Gall. simpliciter *Choulx*. Altera crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupetur, vulgò crispus caulis, Germ. Kraűser Kôl, Gall. *choulx crespés*. Tertia quæ propriè Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo. Germ. Kleiner Kôl, vt ab aliis discernatur, nominari possit, aut simpliciter, & sine adiectione Kôl, Gall. *Choulx rouges*. Quarta, quæ sessilis sit folio, & capite patula.

Brassicarum nobis notæ hæ, inquit Gesner. hort. Alba, nigra, crispa, hirsuta & rubra, quæ non multùm differt à nigra, ita vt sæpiùs vna in alteram mutetur, quod Olitores testantur. Item: capitata Brassica hortensis vbinam sponte nascatur nescio.

Tragus præter syluestrem, has recenset brassicas. Brassicam satiuam maiorem. Brassicæ satiuæ maioris speciem alteram. Brassicam crispam, & capitulatam, de qua separatim egit.

Matthiolus sua Brassicæ genera Veterum accommodare studens ita scribit. Satiua Brassica, Theophr. & Plinio authoribus in multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia attestantur: nam in iis multiplex & varia crescit Brassica. Inter quas nominatim & ea (Brassica crispa) quam Plinius Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, Lactucæ modo in se concluditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. Est & capitata conglomeratis vndique in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata, quæ vulgò *Capucci* dicitur. Est insuper ex iis, quæ nostris Italiæ hortis proueniunt, alia quædam [Brassica raposa] cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque subinde medulla, pingui iure incocta raporum modo. Huius non reperio meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsêre, sicuti nec illius, quę foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimque intercisis assurgit.

Ex multis Brassicæ speciebus quatuor recipere videtur Camer. horti: Cypriam, siue Pompeianam [multifloram,] quam vulgò *caulifiori* vocant: Rapicaulem, Apianam crispam, & Albam Genuensem, quæ nobis Brassica tenuiter secta.

Lonicerus meminit Brassicæ albæ, latæ, crispæ, capitatæ, & sessilis, sed, quod mirum, nullam describit. Lonic. not.

Simili modo Ryffius oscitanter & ieiunè nimis de Brassica solis nominibus certat. Quatuor, inquit, earum genera. Prima læuis [λεία] Breiter Kôl: altera crispa, à similitudine Apii σελινοειδὴς, Kraűser Kôl, vocata: tertia κράμβη, Kleiner Kôl, & quarta κράμβη κεφαλωτὴ, Latinis Brassica Lacuturris, vel tertia aut sessilis, siue capitulata, Germanis Cappis kraut, Gallis, Capini vel Cabini colex, nonnullis albi vocati, reliqua Brassicæ genera Galli communi vocabulo Chouls [caules] appellant. Facit & quatuor genera Amatus, quę non describit. Horum genus alterum Lacuturrem & Caputium vocat. Hisp. Repolho, Colhes Morcianas: *Caputio*, Gall. *choulx pommés*: Germ. Cappes kraut. Hæc in orbem porrecta ait, clausa & apprimè dura, per medium secta, innumero cernitur folio. Amati verborum testis fuerim, si ea de quarta, & non de secūda specie tradiderit. Ryff. not.

Nostra ætas, vt ait Dodon. non paucas quoque obseruauit, vel colore, vel forma differentes, Brassicas. Quædam enim sessili folio patulæ sunt: alię contracto capitatæ, nigræ nonnullæ, pleræque albidæ, vel etiam saturato colore virentes. Iam & læui folio istæ: illæ verò crispo, aut laciniato. Est & in caulibus differentia. Nos de eius octo speciebus [Brassica sc. vulgari, satiua, rubra capitata, crispa, selinoide, siluestri Crambe dicta, capitata albida, Sabauda & cauliflora,] quas depingit & describit, seorsim tractabimus, vti & de ea quæ siluestris ab ipso inscribitur, & siluestri perfoliata, quam Perfoliatam siliquosam vocamus.

Camme-

Commemorat Aug. Gall. Brassicam, *Caudi o Verzi, crispi, capucciati, Verzi fiori, Verzi rapi, & capucci serrati.*

De brassica duplici campestri Clusii agemus sub titulo Perfoliatæ siliquosæ, Caules siue brassicæ, quas Aduersaria tradunt diuersas, sunt hæ:

Brassica
- Alba, Sessilis, glomerosa, aut capitata, Lactucæ habitu.
- Eadem conuoluta & arctè occlusa, apud Belgas, rubro colore, enematibus aptior.
- Sabauda, vulgò *Sauoye*, patula & minùs occlusa, foris virens, intus albicans.
- Racemosa non globosa, vulgò Italicè *Cauli fiore*, siue florida Pompeiana.
- Laciniosa alba, & Rubra Cumana vulgatior.
- Nigra, vndantibus, crispis & laciniosis foliis.
- Marina multiflora, Syluestris, monospermos.
- Caulorapa, brassica peregrina, medio caule turbinata & rapata.

Obseru. Brassica vulgaris satiua, capitata, florida: botrytis tenuifolia, laciniata. Et Icon. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue capitata: vulgaris satiua, alba, sessilis, glomerosa, aut capitata, lactucæ habitu: patula crispa Sabauda æstiua: Sabauda hyberna, florida botrytis, marina siluestris multiflora monospermos: Rapa Brassica peregrina, caule rapum gerens, tenuifolia, laciniata, & fimbriata. Dalech. apud Hist. Lugd. Brassicæ tria prima genera facit. Brassicam satiuam, siluestrem & marinam. Nobis relictis duabus posterioribus de satiua hîc tantùm sermo sit. Diuidit autem satiuam in albam & rubram. Albæ septem tradit species. Albam vulgarem seu læuem satiuá: Albam crispam, Capitatam albidam, Capitatam polycephalon, Pompeianam aut Cypriam, Brassicam floridam Dodonæi, Asparagoden, & Rapolam. Rubræ agnoscit species 4. Rubræ speciem primam, quam Cumanam vocat, & Brassicam læuem Catonis, eamque primam omnium à Fuchsio descriptam esse dicit: secundam, quam Dodon. Brassicam Lacuturrem appellet: Tertiam, Dodonæo σελινοειδῆ Lat. Apianam dictam: & quartam quam Dodon. nigrá sed Fuchs. Crispam & σελινοειδῆ Apianam à similitudine Apii cognominet. Huic insuper adiungit Crispam Trigi, & Tenuifoliam laciniatam L'obelii, cuius gemina varietas Brassicas suas Taberna in duo primùm distrahit genera: in domesticum siue satiuum, & siluestre, de quo pòst. Satiui aliud esse læue, idemque duplex, ex viridi album, & rubrum. Aliud crispum, capitatum aliud: aliud proliferum floridum, Italicè Caulifiori dictum. In specie quidem recenset has. Brassicam 1. Kôl kraût 1. Brassicam 2. Kô kraût 2. Brassicam rubram Rotter kôl. Brassicam capitatam, Cappes/ kraût / Cappes kôl. Brassicam capitatam rubram Rott Cappes. Brassicam crispam krauß kôl kraut Brassicam proliferam, Büschelkôl kraut. Brassicam cripsam proliferam, Buschel krauß kôl. Brassicam proliferá floridam Blûmen kôl. Brassicam Anglicam, Englisch kôlkraût. Brassicam Sabaudam Saphoysch kol/de qua dubitamus an eadem sit cum Brassica capitata rubra: Brassicam Sabaudam crispam, Saphoysch kraût kôl kraut. Brassicam tophosam, Buckel kôl. Brassicam Selinisiam latifoliam, Breyt krauß kôl. Brassicam Selinisiam angustifoliam Schmal krauß kôl. Caulorapum, siue Rapocaulem, Rûben kôl, & Caulorapum longum, Langrûben kôl, quas nos non separamus, & Brassicam rapicaulem inscribimus. De quibus omnibus suo agemus loco, vt & C. Bauhini 26. speciebus, ac etiam Hadriani Iunii sex, inter quas & marinam numerat.

Brassica olus est vulgatissimum, ait Cæsalp. flores pallidi aut candidi, color aliis virentior est, aliis candicans: aliis ad purpureum vergens: crispitudo & læuitas tum in genere virenti, quod nigrum vocatur, tum in candido reperiuntur. At purpureum nequaquam crispum adhuc visum est. Omnium crispiss. inter nigra reperitur: Plinio Sabellicum: Theoph. Crispum. In hoc genere Selinida & Apiana Plinio. Candida & purpurea breuiore caule, sed qui magis crescit in caput foliis rotundioribus: Crispa inter candidas crescit in caput oblongum, candida, tenerrima. Læuis non nisi ex iure pingui paratur. De hac Plinius inquit, læuis constat foliis è caule exeuntibus: vnde Caulodis dicta est, nullius in medicina momenti: hinc sumptum vulgare nomen *Cauoli* apud nos. Quædam in caput rotundum crescunt *Caputios* vocant. Plinius Cumanum vocat. Quibusdam caulis in caput extuberat Rapi similitudine vulgò *Torzutos* vocant &c.

Κράμβη (brassica) Græci, quasi κοραμβη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella cùm scribit.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corambl e.

Et melius κράμβη quasi κοράμβη dicta est, quòd τὸ κεφῶ ἀμβλύνει vel rectiùs ἀντίβη, id est, quòd crapulæ satietatique aduersetur, vt dicitur. Græci veteres etiam (vti dictum) ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quandam amicitiam & affinitatem vtriusque seminis, vetustioris præsertim, vtramuis plantam generandi. Nicander Colophonius in Glossis apud Bœotos γασίρας Brassicas nominari ait. Hoc tamen Dalech. non ad alias, quàm capitatas, vel eas, ad quarum radices velut Rapum extuberet, refert. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quòd huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi passicam, quòd ex caule minutim præsecetur vt passa fiat, vel ἀπὸ τοῦ βράξαι, id est à vorando dictam verisimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tũ cocta, vel muriâ seruata: à Germ. Kôl. Belg. Kool: Gall. *Choux*. Ital. *Cauli, Cauolo*: Hisp. *Verça Colhos* Angl. Cole/Colwurtes: Hungar. Vörös kapûsta: Boh. Kaposta & [illegible]. Nomina linguarum.

Cæterùm, Olus hoc Lachrymis Lycurgi à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Nestor, in eo libro qui Alexicepos inscribitur: perniciali forsitan cum ea (Viti) odio flagrare hisce fabularum inuolucris innuens. Vitis enim & Brassica tantâ laborant discordia, vt si in agris olus hoc assitum Viti prosiliat, vel vinum exilius proferat, vel ipsa confestim marcescat, vel certè sarmenta eius contabescant. Tam pertinax inter has plantas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut laxior in fauces decumbat, iniecto capiti Brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si Brassicæ fuerit vicina Vitis, luxuriantes eius palmites potiùs repandi curuabuntur, quàm recti velint propiùs accedere intestinæ non immemores discordiæ. Similiter si quis feruescenti in olla Brassicæ vini paululùm guttatim instillauerit ne ampliùs quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciem

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, syluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapünzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali, læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus — Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & côuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus — Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio — Cvbitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernâ viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciá aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summmæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamẽ lõga: summum caulis fastigiũ desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicã, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constarę videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus — Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio — Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rhęticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *caliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleũ Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C.Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVNCVLVS ALPINVS parvus comosus.

Descriptio.

R*Adice* squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo môtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus. Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio.

P*Almaris est caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonariæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos definens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassauensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi: Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perenem & adstringentem esse plantam.

C. Bauhino, cùm Rapunculum II. siue Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, at Nobilis. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit, cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis. Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet. *Rapunculus montanus Cantabrica 2.*

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio.

G Viiland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, qûam Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorū striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo, montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

H Erbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cûm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima: *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola*.

Pietra Marola.

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra. Marula* nomine accepit C.Bauhinus.

Lactuca Petraea. Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon.Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno πετρο-... vocatur.

Rapunculi genus. Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus. Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio *Locus.* ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiū versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur, *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmū altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quam in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in *Ocimum citratum.* ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, ... inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C.Bauhino in phyt.p.427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist.lib.9.cap.171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit. *Dalech. ...*

DIGITALIS PVRPVREA.

Cap. II.

Descriptio EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem: frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis: *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent: *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Fuchsius. Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem mitor non diligentiùs eam describere.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens: hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta φλογῖτις & Ἀγρίαδις cum qua magnā habet similitudinem: de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

fungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib.4.cap.90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell.lib.3.hist. cap.37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C.Bauh.phyt. Digitalis 1.seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum,alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina Linguarum. Digitalis purpurea Δακτυλῖτις Tabern. Germ. fingerkraut/ fingerhütt/ braun fingerkraut/ braun fingerhütt/ waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, doigtier, gands nostre Dame*. It. *gantelli*. Angl. foxe gloue. Hung. Vy fiu gyzeu fiu.

Locus & tempus. Digitalem purpuream habeo in Horto Exc.C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S.Thamarix in monte Rolsberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis,ni etiam maior,cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S.Saluatoris al burgo di S.Catharina. Montbelgardi in Horto E.C.floret Iunio, Iulio,& Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: propè Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO

Descriptio. Bicubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon.Plant.p.572. Digitalis alba. Teut.674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr.Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill.E.C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio. Minor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intùsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Diosc. ... Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner.hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp.Bauh.phyt. Digitalis 2.siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib.21.cap.6.censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus. Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E.C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S.Seruatoris al burgo di S.Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio. Tres aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob.Obs. Digitalis ferruginea Ic.plant.p.573. Teut.675. C.Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus. Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill.E.C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D.Christopho-

rum Schvvartz ex horto Ill. Ducis Wirtembergici Principis mei, cui præest, pulchra sanè planta quæ floruit Iunio & Iulio.

Vires

Tragus cùm Digitalis amara sit herba, facilè colligi posse autumat, illam naturâ suâ calidam & siccam esse. Itaque vsum illius extare posse in iis, quæ excalfactionem, extenuationem, abstersionem, & purgationem expostulant. Fuchsius asseueranter scribit, herbam hanc haud dubiè cùm opus est extenuatione, abstersione, purgationis & obstructionis liberatione, efficacem admodum esse. Nam, vt testatur Galenus lib. 4. simpl. fac. cap. 17. amari sapores abstergunt, & expurgant, & quæ in venis est, crassitiem incidunt: quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, vt ex thorace & pulmone pus educere: potest ergo hæc herba ferè omnia quæ Gentiana. Plurimi verò fit vulgatior illa & purpurea ad omnia vulnera sananda, inquiunt Aduersaria: de qua etiam in Obs. Lob. Somerseti Angliæ rustica turba huius decocto febricitantibus purgationes & interdum superpurgationes & vomitiones, humidioribus aluo, molitur.

DIGITALIS FLORE MINORE, SVBLVteo, angustiore folio.

Descriptio

Dvorum cubitorũ altitudinem æquat vel etiam superat, *caule* digitali, ramoso, læui, ex *radice* pollicari emicante: cui alternatim adnascuntur *folia* spithamam lõga aut breuiora, duas aut tres vncias lata, acuminata, in ambitu crenata, supernè glabra, atrouirentia, infernè herbida, subhirsuta: *flores* tanquam thyrsum longa serie effigiantes, quanquam ortu diuerso, eódem tamen ferè omnes vergunt, dimidio minores Digitalis purpureæ floribus, colore luteo in herbaceum languente, idque tam intus quàm foris, labro intrinsecus villoso, quorum vnicuique ad pediculum folium acuminatum penitus glabrum est appositum. *Semen* in loculis aliarum huius generis more.

Gesner. de col. stirp. Digitalis flore minore, albiore: Eidem hort. Digitalis maior flore maiore, cui fortè attribuendum nomen quod citat Gyrtz münd kraut. Dodon. de flor. Digitalis quarta flore subluteo. Digitalis lutea, Aduers. C. Bauh. Digitalis seu lutea flore paruo. Duas Lobelius Icon. pingit. Hanc enim nostram minore ramo expressit, quæ ad bicubitalem altitudinem apud nos excrescit, foliôque est longiore, & latiore, pallidioreq; quàm sit Digitalis Luteæ flore magno. Quam verò pingit oblongis angustisque folius, necdum vidimus. Hæc censetur Damasonium Dioscoridis, & primum Plinii. Fistula pastoris Auicennæ.

Locus & tempus

In peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero Digitalem cum floribus minoribus reperi, cui ascripsi flores huic albos esse odoratos, folia satis solida, glabra, bicubitalem caulem & floruisse Iunio circa Walstatt. Digitalem hãc Geneuæ ex vicinis montibus in hortum transtuleram, virebat mense Ianuario, florebat Iunio. Basileæ quà itur Moutets, in monte Moutets, & iuxta Basileam extra portam S. Albani, florens mense Iulio. Frater obseruauit etiam in monte Munchstein vicino. Montbelgardi quà itur *Dun*, & eundo *Abevillars*. In monte Rosberg prope Malmunster inueni adhuc florentem Octobri, altitudinis trium circiter cubitorum, flores tamen minores multò quàm in Lutea quæ minor, huic folia glabra. Montbelgardi in Horto Il. E. C. mense Iunio, & Iulio & Augusto, florent pulcherrimè flores ex luteo ferè albi.

IESMINVM MEXICANVM, SIVE FLOS mexicanus multis.

CAP. III.

Descriptio

IAsminũ Mexicanum à natalibus dixerunt plantam *radice* nitentem, crassa, Mandragoræ simili, cubitalem longitudinem sæpè excedente, paucis fibris donata, circulos Mechoacæ instar si transuersa secetur ostentante, foris nigra, intus alba, sapore primùm fatuo, deinde nonnihil acri, & fauces vexante: quæ terram versus in ceruicem paullò minorẽ, rugosam desinens, *caules* deinceps plures producit proceros, quadrangulos, nitidos, nonnihil hirsutos, succulentos, qui in ramos diuiduntur, non illos quidem oppositos, sed ἐζόμε tuberoso ad ortum & veluti geniculato principio, mox alios aliosque eodem modo parituros, caulis instar quadrangulos: *folia* ramorum origini subiecta aduersæ parti ramo vacuæ solus respondent, foliis Solani Bellæ donnæ similia, acutiora, auersa parte nonnihil candicantia, vtrinque glabra, sapore feruido & virente: *flores* Solis impatientes ex ramorum alis, eorumque fastigiis ex breuibus pediculis Conuoluuli maioris sed minores, iisdem vt illi integri, in calathum lentisculum, plicas quinque habentes diffunduntur, sensimque in tubulum gracilescentes, globulo paruo folliculis multifidis amplexo inseruntur, colorum festiua & hilari varietate ludentes, iam lutei, iam punicei, alias puniceo luteóque confusis versicolores [quam varietatem in eadem planta est obseruare] fibratum cirrhis è tubulo prominentibus, odore.

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: Folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei, in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, sponte, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & ῥαφανώδης est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, sunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimâque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ semine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sum-

Summa colorum in flore varietas.

Admirabilis 2. rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore.

rum Schvvartz ex horto Ill. Ducis Wirtembergici Principis mei, cui præest, pulchra sanè planta quæ floruit Iunio & Iulio.

Vires

Tragus cùm Digitalis amara sit herba, facilè colligi posse autumat, illam naturâ suâ calidam & siccam esse. Itaque vsum illius extare posse in iis, quæ excalfactionem, extenuationem, abstersionem, & purgationem expostulant. Fucsius asseueranter scribit, herbam hanc haud dubiè cùm opus est extenuatione, abstersione, purgationis & obstructionis liberatione, efficacem admodum esse. Nam, vt testatur Galenus lib. 4. simpl. fac. cap. 17. amari sapores abstergunt, & expurgant, & quæ in venis est, crassitiem incidunt: quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, vt ex thorace & pulmone pus educere: potest ergo hæc herba ferè omnia quæ Gentiana. Plurimi verò fit vulgatior illa & purpurea ad omnia vulnera sananda, inquiunt Aduersaria: de qua etiam in Obs. Lob. Somerseti Angliæ rustica turba huius decocto febricitantibus purgationes & interdum superpurgationes & vomitiones, humidioribus aluo, molitur.

DIGITALIS FLORE MINORE, SVBLVTEO, angustiore folio.

Descriptio

Dvorum cubitorũ altitudinem æquat vel etiam superat, *caule* digitali, ramoso, læui, ex *radice* pollicari emicante: cui alternatim adnascuntur *folia* spithamam lõga aut breuiora, duas aut tres vncias lata, acuminata, in ambitu crenata, supernè glabra, atrouirentia, infernè herbida, subhirsuta: *flores* tanquam thyrsum longa serie effigiantes, quanquam ortu diuerso, eódem tamen ferè omnes vergunt, dimidio minores Digitalis purpureæ floribus, colore luteo in herbaceum languente, idque tam intus quàm foris, labro intrinsecus villoso, quorum vnicuique ad pediculum folium acuminatum penitus glabrum est appositum. *Semen* in loculis aliarum huius generis more.

Gesner. de col. stirp. Digitalis flore minore, albiore: Eidem hort. Digitalis maior flore maiore, cui fortè attribuendum nomen quod citat Gipitz wünd Krafft. Dodon. de flor. Digitalis quarta flore subluteo. Digitalis lutea, Aduers. C. Bauh. Digitalis seu lutea flore paruo. Duas Lobelius Icon. pingit. Hanc enim nostram minore ramo expressit, quæ ad bicubitalem altitudinem apud nos excrescit, folióque est longiore, & latiore, pallidioréq; quàm sit Digitalis Luteæ flore magno. Quam verò pingit oblongis angustisque foliis, necdum vidimus. Hæc censetur Damasonium Dioscoridis, & primum Plinii. Fistula pastoris Auicennæ.

Locus & tempus

In peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero Digitalem cum floribus minoribus reperi, cui ascripsi flores huic albos esse odoratos, folia satis solida, glabra, bicubitalem caulem & floruisse Iunio circa Walstatt. Digitalem hãc Geneuæ ex vicinis montibus in hortum transtuleram, virebat mense Ianuario, florebat Iunio. Basileæ quà itur Moutets, in monte Moutets, & iuxta Basileam extra portam S. Albani, florens mense Iulio. Frater obseruauit etiam in monte Munchstein vicino. Montbelgardi quà itur *Dun*, & eundo *Abevillars*. In monte Rossberg prope Malmunster inueni adhuc florentem Octobri, altitudinis trium circiter cubitorum, flores tamen minores multò quàm in Lutea quæ minor, huic folia glabra. Montbelgardi in Horto Il. E. C. mense Iunio, & Iulio & Augustò, florent pulcherrimè flores ex luteo ferè albi.

IESMINVM MEXICANVM, SIVE FLOS mexicanus multis.

Cap. III.

Descriptio

Iasminũ Mexicanum à natalibus dixerunt plantam *radice* nitente, crassa, Mandragoræ simili, cubitalem longitudinem sæpè excedente, paucis fibris donata, circulos Mechoacæ instar si transuersa secetur ostentante, foris nigra, intus alba, sapore primùm fatuo, deinde nonnihil acri, & fauces vexante: quæ terram versus in ceruicem paullò minorẽ, rugosam desinens, *caules* deinceps plures producit proceros, quadrangulos, nitidos, nonnihil hirsutos, succulentos, qui in ramos diuiduntur, non illos quidem oppositos, sed ἀζύγως tuberoso ad ortum & veluti geniculato principio, mox alios aliósque eodem modo parituros, caulis instar quadrangulos: *folia* ramorum origini subiecta aduersæ parti ramo vacuę foliis respondent, foliis Solani Bellæ donnæ similia, acutiora, auersa parte nonnihil candicantia, vtrinque glabra, sapore feruido & virente: *flores* Solis impatientes ex ramorum alis, eorumque fastigiis ex breuibus pediculis Conuoluuli maioris sed minores, itidem vt illi integri, in calathum leuiusculum, plicas quinque habentes diffunduntur, sensimque in tubulum gracilescentes, globulo paruo folliculis multifidis amplexo inseruntur, colorum festiua & hilari varietate ludentes, iam lutei, iam punicei, alias puniceo luteóque confusis versicolores [quam varietatem in eadem planta est obseruare] fibratum cirrhis è tubulo prominentibus, odore

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valde dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei; in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & [illegible] est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, su[n]t natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimâque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentius istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ se mine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sussi

Admira. colorum in flo[ribus] [illegible]

Admira. lis 2. rubi[o] flore

Admira. fla[u]o flore

Admir. albo flore

giora ac latiora in quibusdam speciebus, in quibusdam etiam breuiora ac angustiora. Hincque eas rapunculos μονοφύλλους appellant. Harum aliquot species facilè admodum industriore herbariæ perscrutatori patebunt, Ego verò recensebo hîc tot, quot illo in genere hactenus per Harcyniam nostram mihi obseruare licuit. Rapunculus ergo Campanulatus Neriifolius *primus* caulem habet sesquipedalem, teretem, parum striatum, inter folia adnata quædam seu brachiola explicatum: *folia* autem Nerii quincunciali longitudine, vncialique fermè latitudine: *florem* Campanulatum, cœruleum, in ambitu orificii partem dissectum. Secundus folia obtinet priori crebriora, pauloque angustiora, longioraque multò, vtpote dodrantalia: caulem item crassiorem: florem priori maiorem. *Tertius* & ipse quoque folia exhibet angustiora, secundo tamen breuiora: flores verò ampliores maioresque, Cymbali alicuius patentioris in modum, in extremis oris diuisos. *Quartus* caulibus breuioribus, foliis item minoribus, quorum ea quæ radici propinquiora sunt, vnciarum fermè trium sunt longitudinis, dimidiæ autem latitudinis: quæ verò per reliquum caulis conspiciuntur, iis breuiora sunt: floribus est autem admodum patentibus repandisque, sed tertii minoribus. *Quintò* caulis est pedalis, pauloue procerior, asper, non admodum foliosus: folia verò sunt nigriora, vncias quatuor, aut quinque longa, vnam verò penè lata: flores cymbalares, minores, aperti, ventre tamen eius non in rotundam cauitatem expanso, vt in illarum specierum floribus, quas iam recensui, videre est, sed plicato. *Sextus* Rapunculus Campanulatus aut Neriifolius minor, caules erigit pedales, angulosos, scabros: folia eius, ea videlicet, quæ radici proxima sunt, vnciarum quatuor longitudinem assequuntur, vnius verò latitudinem: reliqua quæ cauli appenduntur, triuncialia sunt, & breuiora etiam: caules huic speciei in summo in brachiola diuiduntur crebriora, tenuiora, flores exhibentia Campanulatos, cœruleos, plicatos, in ambitu ad orificium diuisos.

Schvv. Campanula angustifolia cœrulea maior Matth. ἐῤῥινα Diosc. Lob. Campanula Persici folia nostras Waldglöcklein / wald Cymbeln / Taubeglocken, Grosse Schellen. Campanula minor angustifolia flore albo, weisse waldglöcklein. Item Rapunculus μονοφύλλους aut Campanulatus. Thal. wald rapünzel / wald Glocken. Mirror non annotasse Schvvenck. quem Neriifolium Thalii ex iam recensitis intelligat.

Locus & Tempus. Campanula angustifolia flore cœruleo & albo copiosè prouenit in horto Ill. E.C. flore cœruleo inueni sponte florentem Iunio in Alsatia inter Sultz & Zenne Vrbes, alibi præterea flore modò cœruleo, modò albicante variis in locis inter dumeta inueni. Geneuæ cùm essem abundantem vidi circa Montem Salcuæ, & virentem ibi principio Februarii inueni, prouenit etiam copiosè non longè à Geneua in colle *la Bastie*. Campanula angustifolia maior Schvv. in collibus apricis & frutetis Iunio & Iulio floret, vsus neglecti.

Vires & vsus. Horti voluptatis causa habent, tametsi in olere mandi queat, Lobelius.

VIOLA MARIANA DODONÆI, QVIbusdam Medium.

Descriptio. RAdix vesca, dulcis, alba, longa, crassa: quæ *caulem* emittit plusquam bicubitalem, teretem, hirsutum, asperum, in ramos diuisum: *folia* Trachelii siue Campanulæ maioris, angustiora,

longiora, hirsuta, crenata, & modicè per margines crispa: *flores* ramulorum extremitatibus insident, calathi seu Campanæ forma, maiores quàm Trachelii, ventriosi, oris in quinque lacinias diuisis, colore cœruleo seu violaceo, purpureo aut albicante, in quorum medio *stamina* latent lutea stilusque erectior, luteo puluisculo respersus: insidet autem totus flos *calyculo* crebris thorulis hirsutis inæquali, in quinque acuminata foliola floris lateribus appressa dissecto. *Semen* exiguum, spadiceum.

Diosc. locus emend. Rapunculi alterum genus grandius Diosc. Medio vocat: apud quem autore Cæsalpino, legendum Seridi [folia similia] vt legit Or batius [ac etiam Ruell. & Marcell. & Matthiol.] non Indi, vt vulgati Codices habent.

Gesn. Rapi syluestris genus maximum, quod aliqui Medion vocant.

Tabern. Hist. & Icon. Weiß Marien glöcklein, Viola Mariana alba: & Braun Marien glöcklein, Viola Mariana purpurea: Medium, Germ. Glockenbluun.

Dod. C. Bauh. Campanula 17. Viola Mariana. Sunt qui Rapum silu. Diosc. alii eiusdem [Dodonæus] Raphanum silu. alii Medion Diosc. sed malè, autumant. Variat flore nunc purpureo, cæruleo: nunc subpallido aut lacteo: Reperitur quoque flore pleno.

Gerard. Viola mariana, Mercuries violets Couentrie Rapes / Marietes blaw & white Couentrie bels, & Viola Mariana flore albo. Rapum silu. Græcis γογγύλη ἀγρία

Medium. Violam Marianam Recentiorum plærique Medion esse volunt, quamuis Viola Mariana, Dod. teste, non admodum respondeat Medio à Diosc. descripto. Quare non Medium, sed potiùs verum Dioscoridis Rapum silu. videtur [γογγύλη ἀγρία Rapum silu. quæ Græcis dicitur) cùm cuius descriptione magis

conuenit. Cuius tamen descriptio superfluorum quorundam accessione corrupta.

Violæ Marianæ varietates tradit Clusius. Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, vt plurimùm quidem Violacei coloris flores gestant: sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnunquam ciner acei coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim vel radiatim commixtos.

Locus & tempus. Violam Marianam Dodon. siue Medium quorundam habui Geneuæ in horto, Basileæ vidi in horto D. Fœlicis Plateri: Patauii in horto D. Cortusii, Iannuario is vocabat Medium: Bononiæ in horto di S. Saluador, al burgo di S. Catharina: Montbelgardi ex semine mihi fœliciter prouenit in Horto E. C. flore penè candido & purpureo copiosius: primo anno non fert caules, vbi autem fœmina caules tulit perit & semine deciduo se propagat. Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus vt Matth. refert, plærisque Italiæ ac Germaniç locis: apud Belgas in hortis colligitur. Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit, neque enim simul sed particulatim floret.

Vires. Cæterùm, quod ad facultates attinet, si Dodonæo credimus, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

MEDIVM DIOSC. RAVWOLF.

Descriptio INter frutetta sepesque in altum exurgit. Violæ Marianæ Dodon. persimilis est planta, nec ita obuia cuius differentia apparet, præterquam in *foliis*, quæ in hac diuisa magis, Cichorii instar. *Flores* etiã magis panduntur, octo foliolis in orbem dispositis constantes: *radicis* austeritas maior quã capitulorũ seminum, quç tamen nondum erant matura: Rauvvolf.

Rauvvolf. Medium verum Diosc. & Mindium Rhazis, cuius icon apud Rauvvolf. par. 4. N°. 284.

Hist. Lugd. not. Medium Diosc. vel Mindium Rhazis foliis Plantagnis minoris, Hist. Lugd. Quæ malè conuertit Wegwart vocabulum Germ. Plantaginem, cùm sit Cichorium.

C. Bauh. Phyt. Campanula 18. Viola Mariana laciniatis foliis, peregrina.

In profunda tenebrosa & aspera valle Libani: Rauvvolf.

CAMPANVLA MAIOR ET ASPERIOR folio Vrticæ.

Descriptio. MVltùm ad Violam seu Mediũ quibusdam dictum accedit: *radix* alba, Rapunculi, sapore non minùs grato, caules cubitales & altiores, hirsuti: in quibus alternatim nascuntur *folia* Vrticæ, pilosa, acutiora: *flores* ex foliorum alis cærulei, violacei, aut albi, nolæ similes, Marianæue Violæ, sed minores, calyce paruo, nec vt in illa torulis cannulato, in lacinias quinque, sicuti & flores, diuiso: stilus triceps, colore purpurascente, albido, vel herbaceo, sinarectior, staminulis circumstipatur luteolis.

Fuchs. Campanula, Germ. Halßkraut, hoc est, Ceruicaria. Gall. *Gands nostre Dame, ou Gantelée.*

Dodon. de flor. Rapum siluestre 2. Belgis Halßcruyt. Ceruicaria maior, Græcè τραχήλιον, plærisque Vuularia. In hist. Gall. Ceruicaria. Item Lat. in fol. Ceruicaria maior, cuius flores aut colore candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Huius species quçdam est foliis aliquantò læuioribus: floribus elegantioribus coloris purpureo cærulei, cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Ceruicariæ alia species. Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium foliis vrticæ, & Trachelium aut Campanula vulgò dicta. Campanula quibusdam herbariis vocata Archangelica.

Lobel. & Penæ τραχήλιον, siue Ceruicaria & Vuularia, Belg. & Germ. Halßkraut. Trachelium siue Ceruicaria: Vuularia Tragi & Herbariorum. Campanula Fuchsii & Archangelica quorundam. Trachelii varietates. Passim istud etiam asperis, saxosis Angliæ & Gallobelgiæ siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu, alioqui persimile & congener.

Thal. Harc. Ceruicaria maxima, foliis vrticæ maioris, caule sæpè tricubitali, floribus magnis cœruleis, quandoque etiam albis.

Tab. not. Tab. hist. lib. 2. & Icon. p. 412. 413. & 414. Ceruicaria, Vuularia, Campanula maior 1. Halßkraut. Maior 2. Groß halß kraut. Tertia alba, klein halß kraut. Ponit Taberna quidem icones: sed discrimen non tradit.

C. Bauh. phyt. Campanula n. folio Vrticæ. Variat flore candido, dilutè purpureo, vel ad cæruleum inclinante. Reperitur & strigosior. Campanula 12. foliis Vrticæ, sed læuioribus, Dodon. Ceruicaria maior altera.

Gerard. Angl. Trachelium 1. maius. cantabũrie bels. Trachelium 2. maius albo flore. Trachelium 3. maius Belgarum Lobelii, dũrch Crote voort [Tab. Ceruicaria 4. alba.] Trachelium 4. minus Smaĺl canterbũrie bels. Tabern. Ceruicaria 3. alba.

An Gesner. hort. Rapi syluestris genus ma-

fibrata, gustu dulci, suaui: *caules* cubitum vnum aut alterum alti, brachiati, subrubentes, ferè glabri in quibus *folia* alternata, serrata, minimùm hirsuta, nec aspera, vt Campanulæ iam dictæ, & angustiora, quæ in caulibus quidem carent pediculis, at inferiora, vt latiora sunt ita longis pediculis sunt appẽsa: ex foliorum alis *Campanulæ* singulares prodeunt, violaceæ, magnitudine & formâ Rapunculi satiui, *apicibus* chloris, stilo tricipiti, *calyculo* in quinque lacinias, quot scilicet sunt floris laciniæ, diuiso, *Floris* verò sectæ laciniæ pilosæ conspiciuntur. Nondum expansus flos pentagonus est, interque angulos pulchrè carinatus. Figura quæ Fuchsiana est, nec prima folia habet, nec in cæteris nimis affabrè picta. Tolerabilis tamen.

Rapum minus. Gesner. de coll. stirp. Rapum minus suis radiculis serpens.

Rapum. Dodon. de flor. & in fol. Rapi quartum genus.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium aliud mollioribus foliis, radice mirè serpente, cuius rei causâ rei herbariæ studiosis est exosa.

Tempus & locus. Montbelgardi in Horto Il.E.C. prouenit mihi Campanulæ genus, radice reptante, quæ ita replet areas vt vix eradicari possit: eandem vidi in horto Di. Daucurtii in *Audincourt*, & aliis pagis vt *Ran.* Floret Augusto, Septembri & Octobri. Basileæ copiosè prouenire obseruauit Frater.

Tempor. & Vires. Similes facultates ac temperamentum huic Dodon. tribuebat quod tribuebat Campanulæ Fuchsii, dicens, refrigerantis potentiæ & nonnihil adstringentis, ac radices edi posse in acetariis.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MEDIA THALIO FLORIBVS cæruleis paruis.

Descriptio. CEruicaria Media Thalii, locis montanis & Soli meridiano expositis nonnunquã prodit, *caule* tereti, aspero, *foliis* plurimis amicto, minoribus multò, viridioribus superiùs, inferiùs candidis, lanugine vestitis, quali folia Althææ, sicut & folia mediam figuram inter Vrticæ maioris breuiora folia & althææ referunt. *Caulis* vt plurimùm vnicus est sine ramosis adnatis, sæpenumerò tamen in plures diuiditur brachiatas virgulas. Circa medium ferè caulis vbi maiora folia exoriri desinunt, frequentes *κωδωνίσκοι* adnascuntur, ordine per certa interualla vsque in apicem caulis consequenter, ac ex alis peculiaribus ad latera erumpentes, tenuibus quibusdam foliolis iisque incrispatis parum ac agminatim donseque sibi cohærentibus constitutæ, ex quibus longa serie in scapo flores crebri prodeunt elegantes cærulei, similes prioribus, sed multò minores.

CAMPANVLA PVLCHRA à Tossano Carolo missa.

Descriptio. HVius *radix*, non altè quidem vt illa demittitur, sed innumeris tamen fibris latè cæspitem occupat, candicãtibus, lactifluis, dulcibus, *caules* cõplures duorum aut trium cubitorum altitudine concaui sunt, minimi digiti crassitudine, striati, minimùm hirsuti: *folia* Vrticæ, Campanulæ maioris quidem formâ, hirsuta, palmari & sesquipalmari longitudine, latitudine palmari, in ambitu serrata, alternatim ex certis interuallis cauli apponuntur: ex quorum alis singulis singuli *flores*, partim sursum vergentes, & partim deorsum inclinantes ex breui pediculo purpurascente, albidi cum cœruleo, calathi effigie, siue Campanulæ, in quinque lacinias longas acutas partiti, foris glabri, intus hirsuti, oriuntur: *apicibus* totidem luteis, *stilo* dilutiore qui in suprema parte in tres partes finditur, quæ circumflectuntur: Calix quinque cuspides longos habet: flore marcescente succedit magnum *capitulum* Mespilo simile, deorsum inclinatum, in quo *semen*. Folia inferiora erant in icone nostra pingenda latiora.

C.Bauh.Phyt. Campanula 10. siue foliis Vrticæ latissimis, quam in horto Ill. Ducis Vvirtemb. Montbelg. collegit. Clusius hist. post. & Lobel. Obs. & Icon. plant. tom. 2. hanc videntur exprimere nomine Trachelii maioris Belgarum.

Locus & Tempus. Tossanus Carolus Pharmacop. Stirpium studiosissimus pulchram hanc Campanulam ex Burgundia misit: quæ quotannis Montbelgardi in horto Ill.E.C. floret Iunio & Iulio.

TRACHELIVM CANDIDVM ANGLICVM MAIVS, FOLIIS FERE digitalis vel Campanulæ.

Descriptio. SEmina venustæ & rarissimę plantæ ad Lobelium misit D. Thomas Penneus Medicus Londinensis: ex boreali Angliæ tractu delata, vbi copiosa & nusquam alibi, vel à quoquam obseruata. Tota facie Ceruicariæ maioris iam descriptæ absimilis, sed *folia* ferè digitalis: *Flores* item Trachelii vel Violæ Marianæ, candidissimi & maiores & longiores. *Caulis* binûm & ternûm cubitorum surrectus. *Radix* fibrata, crassiuscula, lactescens, variè diuaricatur. *Semen* Trachelii, sed maius.

Lobel. Obs. Anglicum Septentrionale maius Trachelium candidum.

GErard. Histor. Angl. p.365. Trachelium Giganteum Anglis Giant Throtewort.

PYRAMIDALIS VALERANDI HIRSVTA.

Descriptio

PRimo anno mihi *caulem* non produxit, qui sequente demum anno in tantam excreuit altitudinem, vt facilè lanceam æquaret, hirsutus, medulla alba farctus, *foliis* vestitus infernè & supernè hirsutis, acuminatis, serratisque, Campanulæ Fuchsii accedentibus: *flores* lōga serie, Campanulas imitati, Rapunculi vulgati haud maiores, cœrulei, per oras laciniati, ex vno pediculo plures.

Locus

Quum Lugduni Medicum agerem prouenit mihi in horto meo, ex semine per Valerandum Dourez affinem ex Sclauonia delato, ipse Pyramidalem nominabat.

Pyramidalis

PYRAMIDALIS LÆVIS.

Descriptio

LActe turget *radix*, Rapunculi similis, restibili fertilitate, se multiplicans, etiam ex frustulo repullulascens: ex qua *caules* trium quatuórve cubitorum surgunt, leues: *foliis* vestiti glabris, oblongis, fortuitis crenis incisis, verùm inferiora folia palmum aut sesquipalmum longa, palmo latiora, per extremum ferè obtusa, & ea quoque glabra, raris admodum cæsuris dissecta, & vix dum serrata: *flores* à medio caule ad summum vsque fastigium cœrulei campanulas oris laciniatus exprimunt.

Videtur nobis Hist. Lugd. Pyramidalis nostræ lævis duplicem & descriptionem & iconem proponere. Ac primam quidem pag.642. sub hoc titulo: Pyramidalis Rapunculi genus Dalech. Alteram, p.817. quam Campanulam lactescentem maiorem Lobelii, seu Pyramidalem Lutetianam inscribit.

Campanulam maiorem siue maximam, teste Dodonæo, sūt qui Columnarem & quidem Plinii iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur, Alii Anthemum eiusdem faciūt: sed legendum lib.26.cap.8. Eranthemum, quod Anthemidis species est multùm à Campanulis differens.

Columnaris

Anthemis

Camer.hort. Campana pyramidalis siue lactescens πολύγαλον, præ reliquis plurimo lacte scatens.

Lob.Obs. Lactescens Campanula maior. Pyramidalis Lutetiana. Icon Plant. pag.297. Teut. 402.Tabern.hist.& Icon. Campanula Lactaria siue lactescens Milchglöcklein.

Gerard. Campanula lactescens pyramydalis Steeple milkie Bellflower.

C.Bauh.phyt.Campanula 2.lactescens.

Locus & tempus

Pyramidalis nomine ante plures annos, herbam vidi Basileæ in horto Domini Doct. Zvvinckeri, vnde semen habui, quod satum Montbelg. in horto Ill. E. C. prouenit, & sequenti anno semen tulit, hæc autem Pyramidalis differt à Valerandi Dourez Pyramidali, hanc enim ad tantam altitudinem prouenientem non vidi, præterea folia differunt, in hac glabra, in alia hirsuta, quæ etiam in hac non ita serrata: radices vt Rapunculis, quæ facilè se multiplicant.

RAPVNCVLVS MONTANVS, SIVE Trachelium montanum.

Descriptio

FOlia multa propter terram in quibusdam duabus vnciis longiora, in aliis quadruplo ad Echium accedentibus, ex angusto principio sensim latescentia, sensimque deinceps in acumen desinentia, vtrinque hirsuta, nonnihil crenata, costâ medium secante. Inter hæc surgit *caulis* ferè cubitalis, hirsutus, enodis, vno aut altero foliolo exiguo donatus: *flores* in caulis scapo superiore, quinque aut plures, singuli in singulis pediculis non admodum longis, magni, Campanulæ Fuchsii similes, ex cœruleo albescentes, calyce hispido basin complectente; *radix* crassiuscula & longiuscu-

giuscula, esui grata.

Hist. Lugd. Trachelium montanum.

C. Bauh. phyt. Campanula 15. siue foliis Anchusæ.

Locus & tempus. Inueni in peregrinatione mea Rhætica, cum D. Gesnero Burnonii, florentem Iunio. Habui etiam Argentinæ ex plantis Agerii, qui collegit in montibus Styriæ prope Celticam Nardum.

TRACHELIVM PVMILVM ALPINVM, lanugine pubescens, singulis floribus ex singulis ramulis satis magnis.

Descriptio. TRachelium pumilum Alpinum Clusii, dodrantalis est plantula *cauliculo* striato, in plures ramulos diuiso, quorum singuli sustinent *florem* satis magnum, cauum, Campanulæ instar efformatum, in quinque angulos desinentem, quemadmodum vulgaris Trachelii, aut Campanulæ vulgò dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus succedunt *capitula* satis magna, trigona, nutantia, seu deorsum spectantia, quæ continent *semen* vulgaris Trachelii semini non dispar, sed minus & exalbidum: *folia* quæ per cauliculum sparsa sunt, latiuscula basi eum amplectuntur, & in oblongum mucronem desinunt: quæ verò summà tellure stirpi inhærent, latiuscula sunt, & longiore pediculo innixa: *radix* pro plantæ exilitate satis magna, candicans, supernâ parte in plura capita extuberans, & quibusdam fibris hirsuta: Tota planta lanugine pubescit, lacteóque succo abundat.

C. Bauh. phyt. Campanula 16.

Locus. Nascitur in Schneeberg, aliarúmque vicinarum Alpium iugis. Flores profert Iulio.

ALOPECVROS ALPINVS QVIBVSDAM Echium montanum Dalechampii.

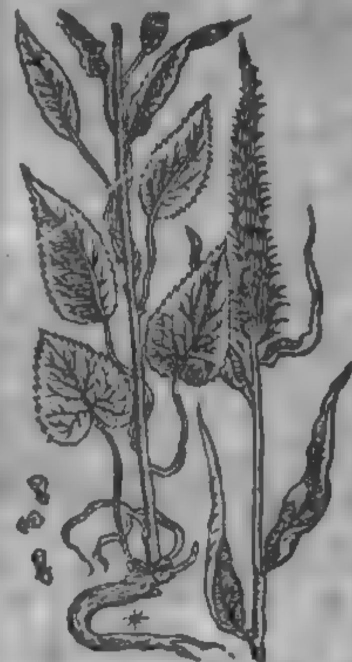
Descriptio. POllicaris crassitudinis habet *radicem*, sensim gracilescentem, palmo longiorem, in apophyses aliquot abeuntem, teneram, rubentem: *caulis* sesquipalmaris aut dodrantalis, crassitie respondet radici, cauus, singularis, hirsutus, crebris *foliis* vestitus, aliis palmum ferè longis, aliis breuioribus, potissimùm superioribus, latitudine semunciali, hispidis, ad Echii folia accedentibus: thyrsum trium vnciarum, aut palmarem, si maiuscula sit planta, gerit, *florum* inter folia emergentium ex cœruleo pallescentium, oblongorum, & per oras laciniatorum, erumpentibus è medio *staminulis*.

Hist. Lugd. Echium montanum Dalechampii: aliis Alopecurum montanum. Trachelium *Σπαργανῶδες*, Clus. Pann. Ceruicaria maior tenuifolia, Thalio. Trachelium *Σπαργανῶδες*, Clusii, & Ceruicaria maior tenuifolia, Camer. hort. Campanula 14. foliis Echii, siue Ceruicaria martenuifolia Tragi. C. Bauh. phyt. cuius iconem expressam nondum vidit.

Locus. Alopecuram Alpinam quibusdam dictam, aliis Echii speciem, quod non placet, cùm Geneuæ essem, audiui reperiri in altissimis Sabaudiæ montibus.

RAPVNCVLVS SPICATVS SIVE COmosus albus & cœruleus: itémque folio maculato.

Descriptio. QVasi paruum Rapû dices, Rapuntium, vel Rapunculum vulgus plantam indigitat, ob folius *radicis*, quâ sapore & magnitudine cum culmi Rapunculo habet, similitudinem: alioqui *folia* sunt Violæ Martiæ, longis appensa pediculis, nonnunquam nigrâ maculâ notata, quanquam videas & stricta oblongaq; in *caule* bicubitali, inani, anguloso, lac manante: in cuius fastigio spicatus pulcher *flos* cœruleus aut purpuroiolaceus, ex multis corniculis circa basin in segmenta arcuata fissis compactus. Huius flos albus cinereúsve quoque reperitur.

Plant. Icon. p. 329. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore, Lob. 178. Teut. 403.

Tabern. Icon. & hist. Rapunculus nemorosus. 1. Wald Rapuntzel.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Rapunculus 2. siue spicatus albus, foliis maculatis mas, & non maculatis fœmina, floribus albis cinereis. Rapunculum 3. siue spicatum purpur. Dod. Rapum silu. maius Lob. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore. Rapunculum 4. siue spic. cœruleũ. Trago Rapunculum silu.

An Cæsalp. l. 9. c. 30. Duæ flosculos ferunt veluti in spica dispositos densè, quarum vna foliis Rapunculi constat: Altera Archangelicæ minoribus.

Dodon. Gall. Rapum syluestre maius, Rapuntium maius & secundum. Gall. *grande Raiponce*.

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcellen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapünzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali, læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus. Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & cóuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus. Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio. Cubitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernà viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciâ aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summmæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamé lóga: summum caulis fastigiũ desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicã, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus. Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio. Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rhæticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *coliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleũ, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C. Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVN-

RAPVNCVLVS ALPINVS paruus comosus.

Descriptio.

Radice squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo môtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus. Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio.

PAlmaris est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonariæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flors* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imà parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos definens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassauensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perenem & adstringentem esse plantam.

C. Bauhino, cùm Rapunculum II. siue Alpinum, spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, ac Nobiliss. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit. cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis, Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet. Rapunc. montanus Cantabrica 2.

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio. GVilland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorũ striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

HErbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima : *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola.*

Pietra Marola. Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra. Marula* nomine accepit C.Bauhinus.

Lactuca Petræa. Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon.Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno [illegible] vocatur.

Rapunculi genus. Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus. Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio. Locus. ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiũ versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur, *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmũ altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, [illegible] inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Ocimum citratum.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C.Bauhino in phyt.p.427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist. lib. 9. cap. 171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit. *Dalech. error.*

DIGITALIS PVRPVREA.

CAP. II.

Descriptio. EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem : frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis : *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent : *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Fuchsius. Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem miror non diligentiùs eam describere.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens : hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta λυχνῖτις & Ἀ[illegible] cum qua magnã habet similitudinem : de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque : Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

fungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib.4. cap.90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib.3. hist. cap.37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C.Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina linguarum. Digitalis purpurea Δακτυλῖτις Tabern. Germ. fingerkraut / fingerhütt / braün fingerkraut / braün fingerhütt / waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. Digitale, doigtier gands nostre Dame. It. ganteili. Angl. foxe glouc. Hung. Vy fiu gyzeu fiu.

Locus & tempus. Digitalem purpuream habeo in Horto Exc.C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Malmunster & S.Thamarix in monte Rosberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S.Saluatoris al burgo di S.Catharina. Montbelgardi in Horto E.C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO

Descriptio. BIcubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p.572. Digitalis alba. Teut.674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill.E.C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio. MInor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Diosc. Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib.21. cap.6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus. Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E.C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio. TRes aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p.573. Teut.675. C.Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus. Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill.E.C. per me plantata: missa autem fuit planta per insignem Medicum D. Christopho-

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot hitum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas

Summa colorum in flo- re varietas.

lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei: in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & *ρωγοειδὴς* est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, sunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimáque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ se nine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sumi

Admirãdus 2. rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore

posse, quia eiusdem omnes sunt coloris in tenera ætate. *Aliud* porrò Rubræ genus mihi Viennæ natum, semine ex Italia allato *Iasmin rosso*, hoc est Iasmini rubri, nomine: in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erant, latè nihilominus ramos fundentes: quæ autem in horto sitæ, superiori generi rubros flores gerebti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem serie quâ in suprà descriptis alternatim nascentes, eundémque ordinem seruantes, vt videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis siue geniculis prædíti, atque magna ex parte purpurascentes: folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum maiora, altera parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in neruo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis: flores aliis forma pares, eodémque modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamen, tenuiores, & colore dilutiùs rubente, extremâ etiam parte minùs ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suauémque odorem spirantes: semen in caliculis, rubro alteri simile, hoc est, angulosum, & tuberculis obsitum, sed breuius & magis crassum: radix etiam breuior & crassior alterâ, interdum in binos aut ternos ramos crassos diuisa. Magis serotina est reliquis, & nisi Solem valdè apricum habeat, vix ad frugem peruenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hyemem in fictili siccâ terrâ pleno, conseruatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturum semen protulerunt: sed cùm per meam absentiam, ex horto non essent erutæ sæuâ illa hyeme anni 1586. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit: Lugduni verò apud Batauos semine peregrè accepto, denuò natum 1599. *Sed* illud mirum in omnibus his plantis & obseruatione dignum, quod, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos iam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat: cuius postremæ notæ C. V. D. Ioach. Camer. pro nostra amicitia primus me admonuit. *Caeterùm* peregrina & venusta hæc planta, varia pro regionum diuersitate obtinuit nomina: Etenim ex Hispaniis semen primùm missum est, *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem: deinde *arreboleras* nomen inditum: ex Italiâ nunc Indici, nunc Mexicani *Iasmini* nomine, ob suauem videlicet eius florum odorem: Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorum cum Solani foliis similitudine, & florum odoris gratiâ vocarunt: Peruanos, à quibus initiò semen ad Hispanos peruenit, *hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronuntiatione, nominare intelligo: Mulierculæ Viennenses, apud quas etiam in deliciis est, Geschecket Indianische blůmen, id est, versicolores Indicos flores nuncupant. *Hactenus ille*, qui videtur nobis fructus huius Mexicani floris malè Arbori tristi quondam appinxisse: eius autem figura meliùs placet quàm Plantini.

Gelseminum rubrum nuperrimè visum floribus puniceis putat Cæsalp. Mandragoram apud Theophr. vocari. Sed non placet Cæsalpini opinio, quandoquidem comperitur in hac plâta fructus racematus, vinosúsque suo sapore, qualem requirit Theophr. vires etiam non videntur cõuenire. Meliùs sentit Camer. de hac plâta in horto-scribẽs: Gelseminum siue Iasminum Indicum, sub quo nomine cùm primùm fuerit ex Indiis aliis communicatum, semper postea hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cũ Gelseminis communia. Magis propriè Flos Mexicanus à loco natali: *Buyuainda* quidam ex Hispanico Marabillas.

Hist. Lugd. Iasminum rubrum Dalechampii, Flos coccineus.

Habui semina à Fratre C. Bauhino cum hac inscriptione: semen Indicæ plantæ pulcherrimæ. Habui à Volmario insigni Pharmacopæo Ill. Ducis Vvirt. A. D D. Fel. Platero, qui vocauit *Taumanthin Peruuianum* & *Flacquetin Indorum*. A Do. à Pfeffenlap ex semine collecto in Sufiz. Accepi semen Stutgardiâ quod missum fuerat ab Hortulano Ducis Florentini cum hac inscriptione *Merauiglia di Peru maggior*. Item *Merauiglia di Peru* flore albo. Accepi à Tossano Carolo ex Burgundia cum hac inscriptione, *Flaculi Indit*. Semina hæc in horto Montbelgardico Ill. Ducis Vvirt. sata plantas aliquoties proferebant, quæ semen maturabant Septembri & Octobri, cuius plurimùm, vbi nigrescebat, sponte cecidit. Monitus à D. Camerario ramos in terram deposui qui apprehenderunt.

Scripsit ad Clusium Patauio amplissimus Vir Iac. Antonius Cortusius, eius quæ vario est flore radicis binas drachmas intrò sumptas egregiè aquas educere. Quod è sapore iudicare potest autor H. Lugd. aquosa & humida est quædam eius portio: ignea verò, calidaque & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos.

CAMPANVLA SERPYLLI FOLIA Ioh. Bauhini.

Vtriculas habet fruticosas Serpylli, longas, multas, in varios ramulos tenuiores diuisas: in quibus *folia* ex aduerso coniugatim posita, Serpylli æmula, iis tamen quædam maiora, alia minora, crenata, nonnihil pilosa, breuissimis pediculis adnenexa. Ex ramulorum extremitatibus *pediculi* oriuntur palmares ferè, foliis nudi, in quibus flores bini terniue, deorsum nutãtes, Campanularum formâ, minimi digiti vngui magnitudine cedentes, colore, si rectè recordor, cæruleo.

C. Baub. phyt. Campanula 9 siue Serpyllifolia Io. Bauhini.

LINIFO-

Iasmin rosso

Nomina

Chelsea.

Locus & Tempus.

Vires.

Descriptio.

Locus & tempus — Hanc in Rhætia florentem æſtate inuenimus. Frater indidem ſiccam ſine flore miſit anno 1592. Gener Io. Henr. Cherlerus ex monte Gotthardo attulit.

LINIFOLIA CAMPANVLA lutea.

Cap. V.

Deſcriptio — *Folia* per caules ferè ſeſquipalmares alterno ſitu, oblonga, anguſtaque, Lini latiùs foliorum æmula, læuia: *caules* ſuperiùs in ramos abeũt qui *flores* geſtant inſignis magnitudinis, vnciâ longiores, croceo colore micantes, calyce in quinque lõgas ariſtas fiſſo, capitulo ſequente Lini, ſed magis turbinato: *radix* longa, craſſa, lignoſa, in plura *capita* tuberoſa diuiſa.

Depingunt & deſcribunt Adv. ac ſic denominant: Campanula lutea Linifolia Montis Lupi, flore volubilis. Hæc Lobel. Obſ. videtur Viola Calathiana Plinii, flore luteo.

Hiſt. Lugd. — Hiſt. Lugd. Hyſſopus nemorenſis & lutea. Sciendum autem nos iconem ſolùm H. Lugdunenſis, huc referre, non item deſcriptionem, quæ non congruit figuræ.

Plant. Icon. pag. 414. Campanula Linifolia, Teut. 500.

C. Bauh. phyt. Campanula 4. ſiue Linifolia lutea.

Locus & tempus — Cùm eſſem Monſpeſſuli mihi allata ex proximis montibus Linifolia Campanula lutea. Gener Cherlerus attulit collectam in planitie propter montem Lupi.

SOLDANELLA MONTANA quibuſdam.

Cap. VI.

Deſcriptio — Obliquam agit *radicem*, nigram, craſſiuſculam, tuberoſam, multas longas fibras quibus terræ hæret, demittentem, *folia* tria, quatuor aut quinque pediculis è radice ortis duum aut trium vnciarum nituntur, vncialia aut paullò maiora, circinatæ rotunditatis, craſſa, ſolida, atro virore ſplendentia, in quibus nerui vix niſi ſiccis apparent obliqui: *caulis* inter folia ſurgit vnicus vt plurimùm, vel duo, dodrantales, nudi, qui ſuperiùs in ramulos paucos diuiſi *flores* gerunt duos tréſve, nutabundos, nolam imitantes, cæruleos, fimbriatos, ſtylo longiore prominulo. Succedunt *corniculis* veluti breuis recta,

ſtriata per ſupremam oram crenata, *ſemen* continentia.

Hanc ſic depingit Cluſ. Sena habet, aut octona folia, craſſa, in orbem ferè circinata, Braſſicæ marinæ, quam vulgo Soldanellam vocant, æmula, ſed duriora, supernè viridia, infernè dilutiore viriditate ſplendentia, guſtu primùm exſiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in læui, nudo, gracili, ſubrubro, palmarique cauliculo binos ternos aut plures, purpuræ vel ſaturæ, vel dilutæ colore, inodoros, Campanulæ modo efformatos, deorſum ſpectantes, & propendentes, vnico folio in quinque profundas crenas (quæ aliquantulùm laciniatæ ſunt) & totidem alias ſingulares, diuiſo, conſtantes è medio protuberante veluti quodam vmbone in longum ſtilum deſinente, qui in vaſculum, vel corniculum potiùs euadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum paruum, durum, vireſcens, ſimul congeſtum ſemen continens: radices fibroſæ, candicantes, ex vno veluti capite dependent, quod adnatis ſe propagat.

Eſt & aliud genus minore folio, neque circa pediculum, qui breuior graciliorque eſt, adeò circinato, ſed ſenſim ab ipſo in latitudinem excreſcente.

Inueniebat etiam in aſcenſu montis Herrenalben in quibuſdam vmbroſis locis quoddam genus amplis foliis, ſed tenellis admodum, quæ parte inferiore non virebant, ſuperiorum modo, verùm non minùs rubeſcebant, quàm Cyclamini flore odorato folia. Soldanellam montanam Aduerſ. ſine flore pingunt, licet illi florem Gentianellæ minoris cæruleum aſſignent. Dalech. apud Hiſt. Lugd. florum picturam habet, ſed malam. Vocat Lunariam minorem & Aſclepiadem quorundam. Ic. Plant. p. 602. Soldanella montana. Teut. 715. Camer. apud Matth. Soldanella alpina. Violam alpinam foliis Aſari minoribus hanc inſcribit Geſner. hort. C. Bauh. Phyt. Soldanella tertia ſiue alpina rotundifolia. Et altera ſiue 4. folio minùs rotundo. Variat prior foliis & floribus: alia foliis ſupernè virentibus, infernè dilutiore virore ſplendentibus: alia foliis infernè virentibus: flos purpureus, nunc ſaturatior, nunc dilutior, flore etiam niueo repetitur.

Locus & tempus — In arduis montibus & celſis Alpibus quæ Inſpurgum & Rauiſpurgum ambiunt colligi: ac in quibuſdam montibus Auenione non diſſitis magna gliſcere copia audiunt Aduerſ. Copioſè naſcitur in Auſtriæ & Styriæ Alpibus, perpetuâ niue obſitis, nuſquam verò latiorem, aut vberiorem conſpiciebam, ait Cluſius, quàm in iugo Vvechſel nuncupato, ſupra Aſchpang Magn. viri ſtrenui à Khuenigſpurg ac liberi Baronis: vbi

annõ 1576. vnicam plantam lactei prorsus candoris flore inueniebam. Floret istic Iunio, interdum Iulio, & Augusto, niuium maturiùs aut seriùs liquescentium ratione. In hortos autem translata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari potest. Hanc herbam pulcherrimam florentem vidimus in montibus Rhæticis dictis Chempseche & Albula, Iulio mense 1601. Tunc fuit mihi denominata Cyclaminis species. Habuimus anno 1595. in Horto Il. E. C. Montbelgardi, allatam Argentina ex horto D. Friderici Meier.

Ex Theophrastinis illis ærufcastoribus nonnullos huius foliis, cuticulâ summâ deglubitis, asciticique abdomini admotis, aquas educere, & vulnera illicò mirificéque carne & cicatrice claudere, tradit Lobelius, quod non vidimus. Folium crassiusculum est, & subadstringens, amaricante sapore, Soldanellę planè simillimum.

FINIS LIBRI VIGESIMI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

HERBÆ SILIQVOSÆ, PLERÆQVE ACRES, INTER QVAS MVLTÆ CVLINARIÆ.

POST Rapunculos, quid potiùs subiungi mereatur quàm Rapa, ac his consimiles Napi, Braßica, & huiusmodi alia? quas si plerasque in culinas accitas quis dicat, vt rumen impleant, vt ille ait, nulli reluctabimur. Illud potiùs Herbariæ Studiosis ostensum volumus, omnes infrà dicendas plantas id habere commune, vt semina siliquis inclusa gerant, acria sanè pleraque sicut & ipsæ plantæ.

BRASSICA VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT. I.

Raphanus. Crispa. Leuis & agrestis.

HORTIS & culinæ familiaris Brassica [ῥαφανος] quam Theophrast. trifariam diuidit hist. pl. lib.7.cap.4. Ac primùm quidem in eam, quę crispa οὐλόφυλλα: dein in eam quæ læuia [λειόφυλλα] habet folia: & tertiam agrestem [ἀγρίαν.] Videtur autem priorum [duarum] Brassicarum similiter & hæc esse differentia, quòd harum quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa [οὔλης] & meliore succo, & maioribus foliis est, quam læuis [λείας.]

Notandum autem non hîc solum Brassicam τὴν ῥαφανὸν à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Brassica vsurpat, & non pro radice neque radicula, quæ ῥαφανὶς quoque à Græcis vocatur. Ipse etiam Aristoteles Brassicam interpretatur. Scribit enim lib.5.cap.19.hist. Nascuntur Erucæ ex viretibus foliis, maximè Raphani, [ῥαφάνου] quam nonnulli κράμβην [Brassicam] vocant.

Raphanus Crambe.

Adhæc & Athenæus lib.9. ῥαφανὸν Theophrast. κράμβην esse dicit, ita siquidem illic ait. Theophr. verò ad hunc modum scribit. [τῆς δὲ ῥαφανοῦ] (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μέν ἐστιν οὐλόφυλλος, ἡ δὲ ἀγρία: Raphanus, Brassicam dico, altera crispis est foliis, altera siluestris [lęuis Dalechampius.]

Antiquos Raphanum Brassicam vocasse monstrat Apollodorus Carystius.

Raphanum scio vocare nos: at hospitis
Vos Brasicam.

Plinius negligentiùs legit, imò nec animaduertit quidem, quæ Theoph. ac Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse siquidem lib. 19. cap.5. Raphano radici tribuit, ac rursus eiusdem libri c. 8. ad Brassicam quoque retulit, Catonem, qui illa ex Theophr. transcripsit, his verbis citans. Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam [latis Cato] extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam Papiniam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat. Catonis Brasica.

Idem Plinius eadem tria genera libr.20.cap.9. reperit. In tres, inquit, species diuisere Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada [legendum videtur Selinoidea, siue Selinoiden, ex Catone c. 157. vocauerunt, à similitudine Apii foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata Crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima.

Quò verò Catonis sententiam de Brassicę generibus clariorem reddam, verba eius ex cap.157. adscribam. Nunc vti cognoscas genera earum, prima est leuis, quæ nominatur λεία, grandibus, & latis foliis, caule magno, validam hæc habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς vocatur. Hæc est & aspectu, & natura bona ad curationem, validiorque est quàm suprà scripta est. Item est tertia, quæ κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima, omnium est istarum tenui succo vehementissima. Leuis. Crispa. Crambe

Atque hæc tria genera Brassicæ agnoscit etiam Eudemus Atheniensis libr. de oleribus apud

Commemorat Aug. Gall. Brassicam, *Cauli o Verzi, crispi, capuccini, Verzi fiori, Verzi rapi, & capucci ferrati.*

De brassica duplici campestri Clusii agemus sub titulo Perfoliatæ siliquosæ, Caules siue brassicæ, quas Aduersaria tradunt diuersas, sunt hæ:

Brassica
- Alba, Sessilis, glomerosa, aut capitata, Lactucæ habitu.
- Eadem conuoluta & arctè occlusa, apud Belgas, rubro colore, enematibus aptior.
- Sabauda, vulgò *Sauoye*, patula & minùs occlusa, foris virens, intus albicans.
- Racemosa non globosa, vulgò Italicè *Cauli fiore*, siue florida Pompeiana.
- Laciniosa alba, & Rubra Cumana vulgatior.
- Nigra, vndantibus, crispis & laciniosis foliis.
- Marina multiflora, Syluestris, monospermos.
- Caulorapa, brassica peregrina, medio caule turbinata & rapata.

Obseru. Brassica vulgaris satiua, capitata, florida: botrytis tenuifolia, laciniata. Et Icon. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue capitata: vulgaris satiua, alba, sessilis, glomerosa, aut capitata, lactucæ habitu: patula crispa Sabauda æstiua: Sabauda hyberna, florida botrytis, marina siluestris multiflora monospermos: Rapa Brassica peregrina, caule rapum gerens, tenuifolia, laciniata, & fimbriata. Dalech. apud Hist. Lugd. Brassicæ tria prima genera facit. Brassicam satiuam, siluestrem & marinam. Nobis relictis duabus posterioribus de satiua hîc tantùm sermo sit. Diuidit autem satiuam in albam & rubram. Albæ septem tradit species. Albam vulgarem seu læuem satiuã: Albam crispam, Capitatam albidam, Capitatam polycephalon, Pompeianam aut Cypriam, Brassicam floridam Dodonæi, Asparagoden, & Raposam. Rubræ agnoscit species 4. Rubræ speciem primam, quam Cumanam vocat, & Brassicam læuem Catonis, eamque primam omnium à Fuchsio descriptam esse dicit: secundam, quam Dodon. Brassicam Lacuturrem appellet: Tertiam, Dodonæo σελινοειδῆ Lat. Apianam dictam: & quartam quam Dodon. nigrã. sed Fuchs. Crispam & σελινοειδῆ Apianam à similitudine Apii cognominet. Huic insuper adiungit Crispam Tragi, & Tenuifoliam laciniatam Lobelii, cuius gemina varietas Brassicas suas Taberna in duo primùm distrahit genera: in domesticum siue satiuum, & siluestre, de quo pòst. Satiui aliud esse læue, idemque duplex, ex viridi album, & rubrum. Aliud crispum, capitatum aliud: aliud proliferum floridum, Italicè Caulifiori dictum. In specie quidem recenset has. Brassicam 1. Kôls kraût 1. Brassicam 2. Kôl kraût 2. Brassicam rubram Rotter kôl. Brassicam capitatam, Cappes/kraût / Cappes kôl. Brassicam capitatam rubram Rott Cappes. Brassicam crispam krauß kôl kraut Brassicam proliferam, Büschelkôl kraut. Brassicam cripsam proliferam, Buschel krauß kôl. Brassicam proliferã floridam Blûmen kôl. Brassicam Anglicam, Englisch kôlkraût. Brassicam Sabaudam Saphoysch kôl/de qua dubitamus an eadem sit cum Brassica capitata rubra: Brassicam Sabaudam crispam, Saphoysch kraût kôl kraut. Brassicam cophosam, Bückel kôl. Brassicam Selinsiam latifoliam, Breyt krauß kôl. Brassicam Selinisiam angustifoliam Schmal krauß kôl. Caulorapum, siue Rapocaulem, Rüben kôl, & Caulorapum longum, Langrüben kôl, quas nos non separamus, & Brassicam rapicaulem inscribimus. De quibus omnibus suo agemus loco, vt & G. Bauhini 26. speciebus, ac etiam Hadriani Iunii sex, inter quas & marinam numerat.

Brassica olus est vulgatissimum, ait Cæsalp. flores pallidi aut candidi, color aliis virentior est, aliis candicans: aliis ad purpureum vergens: crispitudo & læuitas tum in genere virenti, quod nigrum vocatur, tum in candido reperiuntur. At purpureum nequaquam crispum adhuc visum est. Omnium crispiss. inter nigra reperitur: Plinio Sabellicum: Theoph. Crispum. In hoc genere Selinida & Apiana Plinio. Candida & purpurea breuiore caule, sed qui magis crescit in caput foliis rotundioribus: Crispa inter candidas crescit in caput oblongum, candida, tenerrima. Læuis non nisi ex iure pingui paratur. De hac Plinius inquit, læuis constat foliis è caule exeuntibus: vnde Caulodis dicta est, nullius in medicina momenti: hinc sumptum vulgare nomen *Cauli* apud nos. Quædam in caput rotundum crescunt *Capucios* vocant. Plinius Cumanum vocat. Quibusdam caulis in caput extuberat Rapi similitudine vulgò *Torzutos* vocant &c.

Κράμβη (brassica) Græci, quasi Κορηάμβη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella cùm scribit.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corambl e.

Et melius κραμβὴ quasi καράμβη dicta est, quòd τῇ κόρῃ ἀμβλύνει vel rectiùs ἀντίζει, id est, quòd crapulæ satietatique aduersetur, vt dicitur. Græci veteres etiam (vti dictum) μάραντον vocarunt, ob mutuam quandam amicitiam & affinitatem vtriusque seminis, vetustioris præsertim, vtramuis plantam generandi. Nicander Colophonius in Glossis apud Bœotos γαστέρας Brassicas nominari ait. Hoc tamen Dalech. non ad alias, quàm capitatas, vel eas, ad quarum radices velut Rapum extuberet, refert. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quòd huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tonsilis, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi passicam, quòd ex caule minutim præsecetur vt passa fiat, vel ἀπὸ τοῦ βράζειν, id est à vorando dictam verisimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tũ cocta, vel muriã feruata: à Germ. Kôl. Belg. Kool: Gall. *Choux*. Ital. *Cauli, Cauolo*: Hisp. *Verça Colbos* Angl. Cole/Coltwurtes: Hungar. Dorôs kapûsta: Boh. kapozta & Zely. Nomina linguarum.

Cæterùm, Olus hoc Lachrymis Lycurgi à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Nestor, in eo libro qui Alexicepos inscribitur: perniciali forsitan eum ea (Viti) odio flagrare hisce fabularum inuolucris innuens. Vitis enim & Brassica tantâ laborant discordia, vt si in agris olus hoc assitum Viti prosiliat, vel vinum exilius proferat, vel ipsa confestim marcescat, vel certè sarmenta eius contabescant. Tam pertinax inter has plantas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut larinx in fauces decumbat, iniecto capiti Brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si Brassicæ fuerit vicina Vitis, luxuriantes eius palmites potiùs repandi curuabuntur, quàm recti velint propiùs accedere intestinæ non immemores discordiæ. Similiter si quis feruescenti in olla Brassicæ vini paululum guttatim instillauerit ne ampliùs quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciem

trahetur. Vitem viuam oleris huius odore fugari Theophr. affirmat, assitámque ad olus diffugere Varro tradit. Quin & brassicâ corrumpitur in dolio vinum sapore & odore, quod betæ foliis demersis restituitur. brassicam inter olera, vt legere est apud Athenæum Mantin [vatem] Prisci vocarunt. Non autem solus Menander brassicam appellauit Sacram. Est enim apud Hipponactem in Iambis dictum huiusmodi:

Elapsus ille supplex Brassicam adorabat
Septifoliam, aut eam succosam Pandora
Sacrificabat Thargeliis, antequam Pharmacum biberet.

Iones iureiurando post Brassicam suam fidem adstrinxisse, constat ex sequentibus, Ex multis nominibus per Brassicam, te maximè diligo, inquit Ananius Teleclides in prætoribus, per Brassicas hoc iuro, dixit, Epicharmus in terra & mari, itidem per Brassicam hoc asseuero. Eupolis in Baptis, Per Brassicam ita est. Iusiurandum verò Ionicum hoc videbatur: nec absurdum fuit per Brassicam delerasse, quosdam, cùm Zeno Cittiensis, qui Stoicam sectam condidit, imitatus iureiurandum Socratis per canem conceptum, per Capparim iurauerit, vt Empodus autor est in suis commentariis.

Locus & tempus. Brassicæ in hortis passim coluntur. Frigidis verò & pluuiosis positio earundem optima. Salsis etiam aquis iuuari brassicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophrast. quare nonnullos nitro aquæ permisto aspergere brassicam, vt Aegyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, sicuti & si priusquam coquatur, sale commaceretur, Martialis nitrata aqua viriditatem conseruari scribit his versibus.

Ne tibi pallentes moueant fastidia Caules,
Nitrata viridis Brassica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquam, sed nitrum ipsum inspergi iubet his verbis: Celeriùs coquitur virore seruato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, vt speciem pruinæ candentis imitetur. Brassica autem Plinio ex Columella toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio Autumni. Transfertur cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriórque cauliculus, Apicii luxuria, & per eum [perinde] Druso Cæsare fastiditus [blanditus Vet.] non sine castigatione Tiberii patris. Post Cymam ex eadem Brassica contingunt æstiui, autumnalésque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa Solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate, si siccior, Autumno plantatur. Humor fimúsque si defuêre maior saporis gratia est: si abundauêre, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter operagaeæ, quapropter non pigebit verbosiùs persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primùm omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terraque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando altam accumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tędióque. Cuicunque autem generi pruinæ plurimùm suauitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimùm nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, [illegible] tione quoque longinqua viridibus asseruatis: Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos, obturatósque conduntur, omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo, alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolii nitrúmque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, priùs quàm coquantur maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito [abdito al.]

Quid autem sit Cyma in brassica declarat idem Plinius. Cymas, inquit, à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior, teneriórque cauliculus. Et paulò pòst. Post Cymam ex eadem brassica contingunt æstiui, autumnalésque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. Celsus lib. 17. c. 17. Cymas, inquit, seu cymata præteneros dicimus in brassica præcipuè coliculos. Vere appetente progerminantes, velut κυήματα planè sint, id est, fœtus, ducta translatione à ventrem ferentibus fœminis ad brassicam, quę ineunte Vere, turgens succo, & cumplurimùm cymosa sobole grauida coliculos enititur. Cymæ, inquit Ruellius, sunt quidam scaporum delicatiores teneriorésque coliculi, quos à prima sectione præstant. Nec me fugit recentes quorundam olerum germinatus, turionésve, velut Armoraciorum, Sinapi, Naporum, Rapi, Cymas classicis Authoribus appellari. Cyma quoque, licèt muliebri sexu frequentius soleat vsurpari, nonnunquam genere neutro Græcorum imitatione legitur, vt apud Columellam in carmine, quod hortorum cultui nuncupauit.

Tunc quoque conseritur, toto quæ plurima terræ
Orbe virens, pariter conseritur plebi, regique superbo:
Frigoribus caules, & Veri Cymata mittit.

Et quod Galenus adnotauit [illegible], &c. i. e. Brassicæ igitur germen, quod [brassicæ germen] nónulli κύμα nominant, per contractionem nominis trissyllabi κυήματος, &c. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco etsi corrupta sint vulgaria exemplaria, quæ habent [illegible] non dubium est quin legendum sit [illegible], & cætera, Id est, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilii ab Archigene ad renum affectiones præscripti efficacia, & prototomorum caulium lectio à Dioscoride confirmatur [illegible], inquit, [illegible]. Id est, brassicæ Cyma stomacho commodior quidem est, sed acrior, & magis vrinam ciens.

Eorumdem caulium meminit & Martialis.

Et faba fabrorum, prototomique rudes. Item,

Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen.

Prototomis, pudet heu! seruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima sectione ac cæsurâ, quando videlicet ad seminis generationem augescentes succiduntur, & in ciborum vsum veniunt. A Marcello caules Haplosiles à teneritudine, Græca appellatione, dicti sunt.

Quod autem Plinius ait: Sunt qui semen Trifolii aspergant foliis: hoc dudum ex Constantino Ca-

no Cæsare & Palladio Cornar. declarauit, parum animaduertentis fuisse, vt σπέρμα γογγύλης κράμβης in Trifolii semen conuerteret.

Brassica decimo à satu die se demonstrat, nisi semina quæ solo mandantur, vetustate sint exucta: tum enim in aliam degenerare stirpem Marcus Varro tradidit. Semen vetus tantum valet in quibusdam rebus, vt naturam commutet. Nam ex semine Brassicæ vetere sato, nascuntur Rapa, & contrà ex raporum Brassica. Secari non debet quæ sementi destinatur. Sed occurrit ingens discordiæ miraculum. Hoc olus vitem fugare diximus: Cyclamino & Origano, perarescit.

De Brassicæ satione hæc Colerus: Ante hiemem excolitur terra & benè adæquatur, mense Februario seratur semen Brassicæ, etiamsi congelata sit terra ac etiam tecta copiosa niue, postea sparge suprà fimum Gallinarum: prouenient Brassicæ plantæ pulcherrimæ & optimæ ad transplantandum, quæ non corrumpentur. Item circa diem à Matthia denominatum bonæ matres familiæ serunt **kapsamen** aut **kholsamen**, si terræ possunt committere, vel antè terram colunt, deinde circa diem Matthiæ serunt, etiam supra niuem. Quædam in Martiis terram madesactam miscent cum semine & serunt in hypocaustis sub scamnis: vbi gelu præteriit in terra serunt. Ait idem, in Martio, Brassica alba capitata [**weissen kohl**,] seritur in Martyrum septimana, circa S. Vrbani diem transplantantur, ager bis arandus, vnaque planta distet sesquipede, tribus septimanis pòst ad radicem cumulanda terra & fodienda: plantando loco vbi meridianus Sol parum luceat, non enim facilè Solem tota die perfert.

Brassica satiua, vt scribit Diosc. aluo commoda est, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & magis quæ bis cocta, & in lexiuio cocta est. Stomacho autem incommoda est. Et æstiua acrior est. Quæ verò in Ægypto est, ob amaritudinem edi non potest. Cæcutientibus tamen & tremulis in cibo auxiliatur: & noxas ex crapula & vino, à reliquo cibo sumpta extinguit. At Cyma ipsius stomacho commodior est, sed acrior est, & magis vrinam ciet. Eadem condita, stomacho incommoda est, & aluum turbat. Cæterùm crudæ succus cum Iride & nitro deuoratus, aluum mollit. Cum vino verò potus, morsis à Vipera opitulatur: cum fœnigræci farina & aceto, podagricis & arthriticis, sordidisque ac veteribus vlceribus, impositus prodest. Idem per seipsum naribus infusus, caput purgat. Cum Lolii farina appositus menses ducit. Folia imposita per se, aut trita cum polenta, faciunt ad omnem inflammationem, & tumores. Ignes item sacros, & pustulas nocturnas, & lepras sanant. Cum sale verò carbunculos emarginant. Continent etiam defluuium capillorum in capite. Eadem elixa (ἑλόμενα) & melli ammixta ad gangrænarum nomas faciunt. Si verò cruda cum aceto edantur, splenicis prosunt. Sin commanducentur vt succus deuoretur, vocem interceptá [ἀπολωλυῖαν & non retusam vt malè Ruell.] restituunt. Decoctum ipsius potum, aluum & menses mouet. Flos in pesso appositus post partum, conceptionem impedit. Græcè legitur τὸ δ᾽ ἄνθος ἀπόκυον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ, quæ sic Ruellius, flos post conceptionem in pesso subditus, partum abortu vitiat. Semen maximè eius quæ in Ægypto nascitur potum, lumbricos expellit. Ammiscetur etiam in antidotos Theriacas. Et faciem ac lentigines depurgat. Caules virides vnà cum radicibus vsti, & adipe suillo vetere excepti ac impositi lateris diuturnos dolores sedant. Hæc *Dioscorides*, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Asclepiades, Galeno teste, de cauliculis ad vocem interceptam præscripsit. Brassicæ viridis, inquit, cauliculos abstersos manducandos præbe, & quod instar palearum exuccum est, expuere iube, succum verò delingere. Alia, Brassicæ succum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confestim.

Brassicam Athenis cibo parari solitam fuisse pro puerperis mulieribus commemorat Athenæus, velut idoneum medicamentum quoddam, & aptam nutriendo corpori. Ephipp. in Geryon.

Oleoque Brassicam in fasciculos collectam incoquere.

Antiphanes in Parasito Brassicam memorat tanquam vilem cibum his verbis.

Brassicam tamen vnctam coquunt, ô dij!

Diphilus in Insatiabili:

Aduenias, quæcunque bona sunt afferamus statim:
Brassicam vnctam.

Apud Ægyptios in cænis statutum est, inquit Athenæus, ante omnem cibum brassicam elixam (ad arcendam ebrietatem) comesse, & ad compotationes ita sese præparare. Multi sanè, vt ab ebrietate vindicentur, præsumunt Brassicæ semen: quamobrem Sybaritæ, vt inquit Timæus, anteà quàm potarent, Brassicarum esu se muniebant. Alexis.

Heri bibisti plus satis: nunc graue caput,
Sentis, medendum est nunc malo ieiunio:
Deinde Brassicam tibi dabit quispiam
Elixam. Eubulus alicubi:
Vxor mihi Raphanum si tu afferas,
Hanc crapulam è vestigio discusseris
Ni fallor omnem.

Anaxandrides:

Si Lauabitis,
Raphanumque multum editis, hæc mox desinet
Vexare vos capitis grauedo: frontibus
Nubem insidentem tristibus dispergite.

Nicochares:

In crastinum Raphani loco nos balneum
Quod crapulam sanet tuam parabimus.

Amphis:

Nullum remedium est ebriis paratius,
Quàm si molesti quidpiam fortè accidat
Subitò etenim mirum in modum illud dissipat;
Raphanus vt non magis
Ad id valeat.

Brassicæ hanc facultatem Literis mandauit Theophrastus, & hoc prǽterea, vitem etiam, dum viuit, odorem brassicæ auersari.

Cur autem crapulam sedet, id causæ subdit Aristoteles in probl. quia eius succus crudos humores & vinosos in aluum attrahit, ac ipsa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in vesicam ferútur. Vnde cùm humores vtrinque abigantur, refrigerato corpore, illo crapulam sedari perspicuum est; præsertim quum sequax vini vapor humoribus deorsum conuersis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui sese efferens in caput, mentis arcem obsidet, & temulentiam grauitatemque creat.

Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendumque, rosaceum per se & cum aceto, aut hederæ, aut Brassicæ succo præscribit. Quin & ipsa Brassicæ folia calida macerata, capitique circumposita, ac obli-

gata naturaliter ebrietati resistere ait.

Apud Græcos porrò adeò frequentis fuit in cibo vsus Brassica, maximè quæ κραμβὴ dicitur, vt bis cocta fastidiri cœperit, & apud Apicios in prouerbium abierit, δὶς κραμβὴ θάνατος, quo etiam hodie vtimur, cùm rem iterum atque iterum repetitam, non sine molestia, significare volumus.

Quid si hæc eadem illa sit, quæ tot exercuit, imò ferè occidit, Grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante quantùm crucis nostris olim Criticis poneret.

Occidit miseros Crambe repetita magistros

Antequam autem Medicos populus Romanus reciperet Brassicâ sexcentis annis ita vsus est, vt nullus morbus oriretur quem non hoc olere, Marco Catone id annotante, curaret. Ex quo vires eius persequi par esto.

Brassica omnibus oleribus antè stat. Eam esto, ait Cato, vel coctam, vel crudam. Crudam si edas, in acetũ intingito, mirificè concoquit, aluum bonam facit, lotiumque promouet, ac ad omnes res salubris est. Si voles in conuiuio multùm bibere, cœnaréque libenter, ante cœnam esto crudam, quantùm voles ex aceto. Et item vbi cœnaueris, comesto alia quinque folia, reddent te quasi nihil comederis, biberisque, bibesq; quãtùm voles. Vt aluum deiiciat quomodo præparanda & dandã sit docet. Si verò ægrè lotium it, Sumito Brassicam, inquit, conicito in aquã feruentẽ, coquito paulisper, vti subcruda siet, postea aquam defundito non omnem: eò addito oleum, & salem, & Cymini paululùm: inferue facito paulisper, postea inde iusculũ frigidum sorbete, & ipsam Brassicam esse oportet, vti quamprimùm excoquat, quotidie id facito. Quæ vocatur σελινοειδὴς hæc septem habet bona in comestura. Et primùm scito de omnibus Brassicis nulla est Crambe tertia medicamentosior. Ad omnes tumores, ad omnia vulnera eam contritam imponito. Hæc omnia vlcera purgabit, sanaque faciet sine dolore, tumida concoquet, vulnera putrida cancrosque purgabit, sanosque faciet, quod medicamentum aliud facere non potest. Verùm priusquam id imponas, aqua calida multa lauato. Postea bis in die contritam imponito. Ea omnem putorem adimet. Si cancer ater est, is olet, & saniem spurcam mittit. Si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne. In ea vulnera huiuscemodi tere brassicam, sanum faciet: nam optima est, ad huiusmodi vulnera. Et luxatum si quid est, bis die calida foueto, brassicam tritam apponito, citò sanum faciet. Si bis die apponitur, dolores auferet, & siquid contusum est, erumpet, si brassicam tritam apposueris, & sanum faciet, & si quid in mammis vlceris natum, & carcinoma, brassicam tritam apponito, sanum faciet. Et si vlcus acrimoniam eius ferre non poterit, farinam hordeaceam misceto, ita apponito. Huiusmodi vlcera omnia hæc sana faciet quod aliud medicamentum facere non potest, nec purgare. Et puero, & puellæ si hulcus erit huiuscemodi, farinam hordeaceam addito. Et si voles eam esse, consectam lautã siccam, sale ac aceto sparsam esto, salubrius nihil erit. Quò libentiùs edas aceto mulso spargito, mentham addens siccam, & rutam, & coriandrum sale sparsam paulò libentiùs edes. Id benè faciet, & mali nihil sinet in corpore consistere, & aluum bonam faciet. Si quid antea mali intus erit, omnia sana faciet. De capite & de oculis omnia deducet, & sanum faciet, Hanc manè esse oportet ieiunum. Et si bilis atra est, & si lienes turgent, & si cor dolet, & si iecur, aut pulmones, aut præcordia, vno verbo, omnia sana faciet quæ intro dolitabunt: eódem silphium intradito, bonum est. Cùm venæ omnes, vbi sufflatæ sunt ex cibo, non possunt perspirare in toto corpore, inde aliqui morbi nascuntur, vbi ex multo cibo aluus non it, proportione Brassicã si vteris (vti te moneo) nihil istorum vsu veniet ex morbis. Verùm morbum articularem nulla res tantùm purgat, quantùm Brassica cruda, si eam edes cum ruta, & coriandro concisam. Sic & Laserpitium intritum cum Brassica ex aceto oxymelli, & sale sparsa. Hac si vteris, omnes articulares morbos poteris expellere. Nullus sumptus est & si sumptus esset, tamen valetudinis causa experirer, eam manè oportet ieiunum esse. Omnis qui insomniosus est, hac eadem curatione sanum facies. Verùm assam Brassicam, & vnctam caldam salis paululùm dato homini ieiuno. Quàm plurimam ederit, tam citissimè sanus fiet ex eo morbo. Tormina quidem molesta erunt, sic facito. Brassicam macerato benè, postea in ollam conicito, deferuefacito benè, vbi cocta erit benè, aquam defundito. Eò addito oleum benè, & salis paulùm, & cuminum, & pollinem polentæ. Postea bene feruefacito, vbi ferbuerit, in catinum indito. Dato edat si poterit sine pane, si non, panis parum ibidem madefaciat, & si febrim non habebit, dato vt vinum atrum bibat, citò sanus fiet. Et hoc, si quando vsu venerit, vt quis debilis fiet, hæc res sanum facere potest, si brassicam edet ita vti suprà scriptũ est. Et hoc amplius: Lotiũ conseruato eius, qui Brassicam esitauerit, id calefacito, eò hominem demittito, citò sanum facies. hac cura, expertum hoc est: Item, pueros pusillos si laues eo lotio, nunquam debiles fient: & quibus oculi sunt parum clari, eo lotio inunguito, plus videbunt. Si caput aut ceruices dolent, eo lotio caldo lauito, desinent dolere. Et si mulier eo lotio locos fouebit, nunquam ii virosi fient. *Hæc inter alia Cato*, quæ maluimus formali eius Minerua reddere, ne quid verborum eius deperiret, aut aliquid in detrimentum sententię omitteretur, aut mutaretur, quod dum nitori orationis consultum volunt, fieri consueuit.

Brassicæ laudes, inquit Plinius, longum est exequi, cùm & Chrysippus Medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarint. Cuius sententiam vel eò diligentiùs persequi par est, vt noscatur qua medicina vsus sit annis DC. Ro. populus. Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibúsque, vel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, Coriandro, Ruta, Mentha, Laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutinò: tantámque esse vim, vt qui terat hæc, validiorem fieri se sentiat. Ergo vel cum his tritam, sorbendam, vel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbisque articularis illini cum Rutæ, Coriandri, & Salis mica, ac hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulósque mirè iuuari. Si foueantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Fo-

ueri

ueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam uigiliasque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumetur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum potâ. Quin & vrinam eius qui brassicam esitauerit, asseruari, calefactámque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam. Pueros pusillos si laues ex vrina, nunquam debiles fient. Auribus quoque ex vino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam surditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine hulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causa ponit, conueniens, in iis duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eandémque bis coctam sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: postea sumptâ crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum verò crudæ vel angulis tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillimè concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque, ideò & paralyticis, & tremulis dari iubet: & sanguinem excreantibus, Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon, & renum causa: lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion Opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item Spleneticis in vino albo per dies 40. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibendúmq; demonstrat. Contra verò singultus cum Coriandro & Anetho, & melle ac Pipere ex aceto, illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis vlceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto vel cum Fœno Græco. Sic aliqui & articulis podagrisque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testiũ & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eandem cum Faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot vsus laudatam fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetusto. Ac cum Lasere & aceto in vicem psilothri euulsis pilis renasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferuefactus, vel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsosque ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ: imò verò apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non estur.

Sed de brassicæ facultatibus disserit Galenus his verbis. Brassicæ succus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipsius communi siccantium ratione sistit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipsam protinus in vasa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, si salem loco gari sumpseris. Quod si humentem aluum siccare voluerimus, priorem aquam, vbi Brassica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rursum Brassicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cùm ventris deiiciendi gratia sumitur; volumus enim hoc casu proprium ipsius succum omnem non deponere, sed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur, proprium succum seruare omnino potest: quin potiùs omnem abiicit, si coctum diutiùs fuerit. Brassica paucum habet alimentum, & edulium est non firmum, sed laxum. Succum habet non probum, vt Lactuca, sed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipsas, quod sciam, insigniter neque prouocat, neque moratur. Brassicæ germen quod nonnulli *κύμα* nominant, minùs quàm brassica ipsa siccat, tametsi aliorum olerum caulis temperaturâ vt plurimùm est quàm folia siccior, potissimùm quum iam propè est, vt semen profundant. Et, brassica esculenta desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, eodem genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè brassicæ Ægyptiæ: quantò scilicet ea temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis semen particeps est: sicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcunque modicam abstersionem postulant, abluunt. Porrò caules brassicæ combusti cineres efficiunt admodum desiccantes, vt videlicet iam & causticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes: ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. Hæc Galenus.

Simeon Sethi: Malum, inquit, & melancholicum succum Brassica procreat, visum hebetat, & somnum per tumultuosa insomnia perturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluum siccare volumus, ipsam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confestim alteri aquæ ferventi indimus: nihil enim neque æris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Aestiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Vrinam ducit, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem sanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque [illegible]. Flos eius [illegible]

vtero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus imposita ea conglutinat, & malefica vlcera & induratas inflammationes sanat.

Brassicæ semen crassiusculè contusum, inquit Matthiolus, & in carnium iure seruefactum, potùmque vnà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat. Brassica tormina discutit, si bis edatur cocta, addito Cymini semine, Sale, Oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodest iecinorosis, lienosis, & renum calculo laborãtibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus visum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus vtiliter potandus aduersus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aspersa vnaque cum iure sumpta nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna vtilitate anhelosis.

Brassica, vt scribit Cardanus, triplici nobilitate præstat, nam cibus est & medicina, adeò vt Romani non aliam nouerint tam in externis, quàm interioribus morbis: Vi tam egregia, vt incocta vasis in quibus aquæ feruere solent, crustas ab illis auferat: partibus enim tenuibus & nitro similibus prædita est. Sapore adeò suaui, vt à plærisque nobilioribus eduliis præferatur.

Cæterùm scribente Dodonæo, Brassica omnis resiccantem & adstringentem facultatem habet: atque vnà nitrosam quandam vehementiùs abstergentem qualitatem: hanc autem succus aut decoctum eius sibi vendicat: substantia siue brassicæ corpus adstringentem & resiccantem retinet. Deponit etenim brassica decoctione nitrosam hanc qualitatem quæ succo ac humido eius insidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad se pertrahit. Quam ob causam decoctum eius aluum mouet: veluti & succus si bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta est, aluum brassica siccat & adstringit: alimentum autem corpori præbet exiguum: succum verò ingenerat non probum, vt pote crassum ac melancholicum, minùs tamen crassum aut vitiosum, quæ albidæ sunt: quæ idcirco & aliis præstant.

De Brassica Baptista Fiera sic cecinit.

Iam veniat folio Chrysippi Brassica crispo,
Vel patulo & leui, vel glomerata comas.
Prima salutifera, & ventrem lenire parata,
Bullierit modico si tamen igne, placet.
Omnibus ardor inest grauior tum & esca secundis,
Ne capiti noceant vina superba premunt.
Extumidam referant vesicam, ægrumque lienem.
Hepar & obstructum fœmineumque femur.
Arida Socraticam pareret ut Brassica bilem,
Iure eras in morbis omnibus illa satis.

BRASSICA CAPITATA ALBA.

Sicuti vsu frequentissima est Brassica alba capitata, ita in hoc genere prima nobis describetur.

Caulem ergo hæc producit crassum, albicantem, crasso cortice tectum, medulla parum acri & subdulci: *Folia* quæ primùm erumpunt lata habet & ampla, subrotunda, nullis effatu dignis laciniis sinuata, longis crassis pediculis hærentia, costis neruisque albicantibus intertexta. Quorum inferiora auulsa, aut fortè decidua, *stipitem*, relinquunt densa vestigiorum serie rugosum & inæqualem: Superna verò quæ remanent lata quoque & subrotunda, & ex viridi albicantia & cæsia, mutuo incubitu in *caput* maximum durissimum conglobantur: tam arcto complexu, vt difficilè separentur. Horum interiora planè albicant. Porrò *glomer* appetente Vere, quo tempore seminii ergo transplantari solet, parum dehiscens, è medio caulem erectiorem profert *floribus* luteis aut luteopallidis, quibus delapsis *siliquæ* longæ nascuntur teretes, acuminatæ: semina parietum medullosorum interseptu claudentes rotunda. Hyemem non durant, nisi contra frigus muniantur. Rei familiari potissimùm hæc expetita, propter vsum, & quia diutiùs in cellis adseruari solent. Hæc interdum elegantissimâ naturæ varietate ad 50. Capitula minora fert, magni illius glomeris loco, vt inferiùs specialiùs tradetur.

Caputium hodie dictum olus, Germ. Capütz, Brassicæ genus est, inquit Cordus, quod Cumanum Plinius vocat: sessile folio & capite paululùm, non tamen vbique similiter prouenit: tritianam, imperialem, [illegible], suspicatur esse H. Iun. quam Nicander [illegible] nominat à tumidi ventris figura.

Fuch. Icon. Brassicæ 4. genus: & hist. Brassica 4. sessilis, quam vulgus Caputos caules quasi Capitulatos appellat. Nonnulli Brassicam albam & caules albos.

Dodon. Gall. Brassicæ prima species alba: & Lat. in fol. Brassica 6. inter albidas 1. quam vulgò Capitatam nuncupari ait: & à nonnullis Brassicam Imperialem, Brassicam Tritianam Plinii, quem appositè notat quòd eius Caput terræ aggestione, tale fieri affirmet: quod non aggerando vel accommodando terram tale [pedale scilicet interdum] nascitur, sed sua natura, si tempore & loco idoneis transplantetur, capitatum efficitur. Ipse autem Dodon. olim Fuchsianam figuram habebat quam nunc ponit pro rubra, & nouam habet pro alba.

Caulem capitulatum [quem Germani Cappes vocant] ego [Tragus lib. 2. c. 53.] satiuæ Brassicæ genus esse existimo, Quibusdam Caulis Imlis Imperialis dicitur. Alii Caputium capitatum, Caulem capitulatum, & simpliciter Caulem vocant, Auicenna *Cannabari* [quam vocem ego ad Betam pertinere suspicor,] Serap. *Cormub* vocat. Petrus de Crescentiis, Sambusium, Stephanus de Coruo, Carnebum appellat. Apollin. weiß kôl & kappis kraut vocat, ac confundere videtur

tur Brassicam cum beta.

Gesner. hort. Brassica capitata.

Monach. in Mes. Caules Caputii.

Lobel. & Pen. Aduers. Brassica alba sessilis glomerosa. Obs. Brassica capitata. Icon. Plant. p. 243. Teut. 293.

Est Matthiolo in Diosc. capitata conglomeratis in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata. Brassicæ capitatæ, quæ vulgò *Capucci* dicuntur. Item hist. Germ. Cappes / Brassica capitata, quædam viridis, quædam alba.

Tabern. Icon. & hist. Cappens aut Cappes kraut / Brassica capitata Caulis capitatus.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Brassica i. siue capitata alba, Lacuturris Plinii videtur: aliis Cumana eiusdem: aliis Tritiana. Brassica. 3. siue pluribus capitibus conglobata. Hæc non videtur separanda à priore, cuius videtur monstrum.

Cæsalp. Caputii.

Hist. Lugd. Brassica capitata albida, Tertia albæ Brassicæ species: Gal. *Chou capu*, id est Caulis capitatus. Plinio Lacuturris est Brassica vt vult Matth. & Dodon. Brassica Tritiana. Sed verisimilius est Lacuturrin nostram esse Brassicam capitatam candidam. Tritianam verò nostram esse Brassicam capitatam viridem. Est & alia Brassica capitata polycephalos, Quidam id terræ, cui semen creditur, vbertati ascribunt, quæ tam copiosum alimentum præbet.

Brassica capitata, Græc. *κραμβὴ κεφαλωτή*. Germ. Cappes & Cappes kraut / weiß Kölkraut. Belg. witte Sluist koolen & Cabuiskoolen. Gall. *Choux cabuz*. Ital. *Cabuzzo. Caulo Capuccio, Capuzzino*. Hisp. *Repolho, Colhes morcianos*. Angl. *Cabbuge*. Hung. *Feyes Kapozta*.

Locus & tempus. Copiosè colitur in horto E. C. ac aliis Montbelgardi Brassica capitata: longè maximam vidi Argentinæ: Basileæ abundanter colunt etiam in agris & in Alsatia, habent etiam Lugduni: semel uidi Geneuæ congelatas Ianuario. In Ducatu Vvirtembergico vt circa fontem Admirabilem agri eâ conseruntur, mense Octobri ostendit mihi DS. Dr. Rontzius in Kircken Brassicam hanc in qua erant ad 50. capita parua magnitudinis Ouorum, qualem curauimus depingendam: similem polycephalon dicebat se habere Il. Cel. Vvirt. Hortulanus in Göppingen / tales mihi etiam aliquando in Alsatia Hartenschwiller demonstratæ in horto Nobiliss. viri Di. Io. Iac. Vvaldner à Freudstein compatris mei. Hoc genere in plærisque Germ. partibus, Bauaria potissimùm autore Fuchsio per integrum anni curriculum quotidie victitant. Albæ & rubræ nusquam maior prouentus & fœtura quàm apud Belgas, vt testatur Lobel. visitur, qui naues onustas in vicinas Germaniæ, Angliæ & Hispaniæ regiones deuehunt.

Semen. Semen Caulis capitulati teres & fuscum, quod non peruetustum sit, tempore quadragesimæ Martio mense terræ mediocriter pingui committitur, è quâ sexto aut septimo die erumpit, ac nisi frigoribus aut pulicibus terrestribus opprimatur, breui tempore augetur noua illa eruptio. Quamprimùm verò recentes illæ & teneræ plantulæ [Germani Setzling appellant] quatuor aut quinque produxerint folia, id quod in Solstitio æstiuali circa Festum D. Medardi fieri solet, tum euelluntur, ac in fasciculis colligatæ aliis regionibus in quibus semen aut perinde prouenire solet, communicantur. Deinceps verò rursus plantantur ex plantulæ, in terra pingui & probè stercorata. Semen huius oleris peculiari quoque arte Hortulani elicere solent. Nā capita seu caules capitatos vnà cum radicibus euellunt, inque cellis vinariis summa cura conseruant in Martium vsque mensem, quo tempore capitulatum olus ad collum vsque, hoc est, crassus ille ac callosus caulis, humo rursus inseritur. Hoc vbi æstatis vim & calorem senserit, nouos emittit coliculos per capita supernè erumpentes, viridibus & augustis foliis vestitos, Aprilique mense cùm & arbores florent, copioso, luteo, & violis simili flore comantes. Porrò flos in longas tandem abit siliquas, rotundo & fusco semine refertas.

Hoc olere in Germania in cibo, & hominibus & iumentis nihil frequentius est, Quin ita vsus eius inualuit in plerisque locis, vt vulgus hominum maximè eorum qui amplam familiam alere necesse habent, vino potiùs quàm hoc cibi genere carere velit. Non solùm enim stomacho satis facit, ac famentes probè alit, meliore sui & interna parte, præsertim eos qui eiusmodi cibo assueuerunt, sed & exteriora eius folia, cæteræque partes pabulo bubus exhibentur non ingrato. Quamobrem quod ad me [Tragum] quidem attinet, quiquid alii dicant, nolim sanè hoc genus oleris planè contemni, neque etiam facilè omnibus indifferenter eum cibum interdicere consultus velim, maximè iis qui illo assueuerunt, neque alio per inopiam victitare possunt. Consuetudo enim quæ in naturam sæpenumerò transit, repentinas mutationes omninò non potest ferre; teste Hippocrate. Hæc tenuioris fortunæ hominibus scribimus quibus per vitæ rationes splendidioribus epulis vesci non licet. Meo certè iudicio Caulis capitulatus benè paratus, conditus & coctus, multò salubrior est, condimentis illis peregrinis; & sumptuosis. Oliuæ inquam, Capparis & Citrorum, quæ omnia ad eos potiùs pertinere videntur, quibus nihil nisi peregrinum placet, aspernantibus domestica, quæ vt passim obuia sunt, ita dubio procul magis salutaria. Sed vtut palato suo isti blandiantur certum tamen est apud plerosque Caulem capitulatum ita in cibo experti & vsurpari, vt ab eo se diuelli non patiantur, vt qui vtilitates eius, haud obscurè deprehenderint. Nemo igitur non nouit caulem capitulatum coctum, maximè cum pinguibus carnibus & suillis, stomachum latrantem compescere, quanquam & in medicina vsum suum non contemnendum habeat. Brassica capitulata [vt mos est Germanis] in cibo stomacho æstuanti prodest, quare illâ eos qui operas exercent vesci conuenit. Vtilis est & spleneticis, cibi appetentiam inducit, sitim sedat. Folia huius inflammationibus & tumoribus vtiliter imponuntur, non aliter atque Betæ. Ius conditæ brassicæ sacris ignibus singulari experimento illitum medetur. Quod ad reliqua attinet vide suprà.

Vires & Vsus.

Temperies.

BRASSICA ITALICA TENERRIMA glomerosa flore albo.

Descriptio. Hæc caule & foliis adeoque tota interalbas candidior, teneriorque videtur: *Folia* quoque quæ ampla sunt atque rotunda per ... dilutiùs virentia candicantibus venis intertexta sunt, quædam etiam eorum modicè crispa ac vario contortu nonnihil rugosa. Foliorum quoque pediculis breuibus auriculæ quædam foliaceæ adhærent. *Flores* albi quadrifolii vti cæterorum quos nonnisi tepidiore Sole illustrata profert; quippe algidi frigoris impatiens, minùs arcto so-

rum implexu glomerem laxiorem minoremque efformans. *Huius* semina sunt vt reliquarum. Lautior hæc, quippe tenerior, delicatioribus expetita, eorum potissimùm qui eius norunt gratiam mensis apponitur.

De hac ni fallor Dodon. Alia capitata, albida quam Sabaudam vocant, oblongioribus capitibus, minúsque arctè conclusis, quæ si Vere explicentur, caules emittunt ramosos, floribus albidis speciosos.

Dodon. Gal. Brassicę 2. species, quæ Sabaudica dicitur Plinio Brassica Lacuturris: Gall. *Chou de Sauoye*. Belg. Sauoy Kolen. Lat. in fol. Brassica 7. Brabantis Sabauda brassica. Lobel. & Pena Adu. brassica patula, Sabauda vulg. intus albidis, foris virentibus foliis, floribus albis. Icon. pl. p. 244. Brassica Sabauda hiberna Teut. 294.

An Matth. in Diosc. brassica crispa: Plinius eam Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, Lactucæ modo in se concluditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hæc ætate omnium præstantissima habetur. Item Hist. Germ. Krauß Kôl kraût/Brassica crispa.

Figura à Camerario posita, aliam brassicam denotare videtur.

Tabern. icon. & hist. brassica crispa Krauß Kôl kraût. An eadem brassica Sabauda Saffoysch Kôl. Figura est Matthioli.

C. Bauh. phy. brassica secunda siue alba capite oblongo, non penitus clauso.

Hist. Lugd. Brassica alba crispa, brassica Sabaudica *Chou de Sauoye*. Dodon. Lacuturris, Catonis crispa, Plinii Sabellica.

H Iun. Brassica Lacuturria Plin. B. Sauoysche Kôle. Gall. *Chou de Sauoye*.

Tempus & locus. In horto Montbelgardi Ill. E. C. VVirt. excolimus, in quo florentem vidimus Septembri & & Octobri. Hanc frigoris admodum impatientem tradidit Lobelius. Hyemis vigorem non sustinet, inquit Dodon. neque ad Ver peruenit, nisi admodum clemens hyems fuerit.

BRASSICA SABAVDA RVGOSA.

Descriptio. HVius *folia* rotunda, rugosa valdè, ac ita quidem rugis inæqualia sunt, vt singula ceu ex vesicis aut valuulis quibusdam consimilibus congesta videantur, subtus extuberantibus atque prominentibus auersa parte, cauis, ex breuibus pediculis hærentia, color foliorum ex luteolo quodam & atro viret, quæ pallidè viridantibus costis quoque intertexta sunt. Eadem etiam in densum globum coguntur, sed paruum, & candicantem, dum extremitates interim ob-

scuriùs virent. *Flos* luteus, *semen* vt in reliquis. Hyemem non fert.

An Dodon. Lat. Brassicâ Sabauda cuius nomine figuram posuit, quæ non videtur responderedescriptioni.

Tabern. Icon. & hist. Saphoysch Krauß Kôl/Brassica crisp.

Lobel. Icon. p. 224. Brassica patula crispa Sabauda æstiua Teut. 294.

C. Bauh. Phyt. Brassica 9. siue alba crispa, Matthiolo crispa, Lobel. Sabauda æstiua. Quibusdam censetur Lacuturris Plinii: aliis eiusdem Sabellica, Matth. Gesner. hort. Lac. Brassica crispa Lugd. Brassica alba crispa Lobel. Brassica patula crispa. Sabauda æstiua Dodon. Brassica Sabauda Tabern. In hac magnam colorum varietatem obseruauimus: est niuea tota: est quæ candidissima, &c. *Hac Frater*. Matthioli crispa an sit eadem cum Sabauda rugosa dubito propter descriptionem à Matthiolo positam quæ respondere non videtur, alii diiudicent, nihil affirmo: Præterea varietatem colorum tantam non existimo cadere in brassicam Sabaudam æstiuam, sed potiùs ad brassicam crispam laciniosam referendam.

Locus. Est mihi Montbelg. in horto Ill. E. C. hyemem difficulter proferens: obseruaui quoque Gœppingæ in horto Ill. E. C. VVirt. & in Nörsensteig in horto Ill. Comitis.

BRASSICA RVGOSA, LONGIORIbus foliis.

Descriptio. F*Olia* ampla sesquicubitalia ex longis pediculis, inferiore parte amicta. Hęc quàm Sabaudicæ scriptæ dilutiore virore candidiorumque, Costarum interceptu, candidior apparet, totaque rugosa, ac veluti sacculis referta est. Tenera quoque magis videtur, nec in capita cogi solet, vt Sabauda flore luteo, hiemem vix fert.

Locus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirtemberg.

BRASSICA MVLTIFLORA.

Descriptio. PRęampla hæc quoque fert *folia*, cubitalia, longiora quàm brassicæ capitatæ albæ, nec ita lata, nulla insigni laciniarum diuisurâ, dilutè virentia, quædam etiam colore magis glauco, exteriora præsertim, neruis candicantibus conspicua, per ambitum ex longiuscula distantia denticulata, & veluti serrata. In *caput* glomeratur, sed mollius, minùs denso foliorum incubitu formatum. Intra quorum sinum *flores* densissimo stipatu prodeunt exigui, pallidi aut candicantes, velut in vmbella positi, qui cum Cauliculis suis

aspara-

asparagorum tenellis teneritudine & gratiâ certare videntur, atque ob id lautioribus tantùm patinis expetiti: Et ipsæ quoque Erucæ, huic apprimè concolores, sæpè eam depascuntur, vt pro brassica, brassicę cadauer relinquant.

Dodõ. Gall. brassica 3. siue Pompeiana: NeotericisCypria:Ital.*Caulisiori*:Gal.*Chou fleuri*, belg.Bloem koolen. Idem hist. Lat. brassica 8. Cauliflorain nonnulli Cypriam vocitant, ea autem cum Plinij Pompeiana conuenire videtur.

Lob. & Pena Adu. brassica florida aut potiùs racemosa, vel botrytis Pompeiana. Obs.brassica florida botrytis: Icon. Pl.p.245.Teut.295.

Camer.Matth.Germ. Blům kōl/Italis *Caulisiori* optima adfertur Genuâ, aliis brassica Cypria, qui existimant Pompeianam Plinii: esui optima delicata, diu potest hieme in cellis reseruari. Caulis floridus. Idem horti, brassica Cypria, siue pompeiana. Tabern. Icon. & hist. Blůmen kōl/ brassica prolifera florida.

C.Bauh. Phyt. & apud Matth. brassica 7. siue cauliflora,Pompeiana Plinio: Theophr. videtur meminisse, dum scribit genus esse quod nullum aut paruum semen producat.

H.Iun.Brassica Pompeiana Plinii.Cypria Remberto. B. Bloem kôle. G.*Choux fleuris*. Ital. Cauli flores.

Hist. Lugd. Brassicæ albæ quinta species. Brassica Pompeiana aut Cypria. An Gesner. hort. brassicæ genus quod è Syria defertur,*Conabit* seu *Conaut* vulgò dictum.

Cæsalp. Genus capitatæ brassicæ à flore cognominatum,Cauli flores.Theophr.videtur nullo semine aut paruo.

Locus. Polyflora brassica sæpiùs nobis prouenit Montbelgardi,in horto Ill.E.C. Vvirt.ex semine peregrino: verùm hieme reponenda, & vix semen maturum profert. Stutgardiæ in eiusdem C.horto copiosè excolitur,& editur, vti etiam in E.C. hort. Gœppingæ: Vidi & in horto Ill. C.in Wiesensteig.

BRASSICA ALBA VVLGARIS.

Descriptio. RAdix tophosa est, ex qua stipes qui *foliis* neruorumque diuisura,atque intertextu, rubræ quodammodò respondet: *folia* tamen subrotunda, ex longis crassis pediculis delicatiora videntur, in quibus in circuitu præsertim serraturæ quædam apparent.Tota planta albicat, & cæsio quodam colore obducta est, auriculas habet vti prędictæ. *Flos* albus est.

Huic altera similis si non eadem quam hortulanus diuersam putat,vt pote cuius folia magna, nonnihil crispa, interna verò quæ ad vmbilicum plantæ magis candicantia, aut certè maculis albis insignita, quædam etiam per ambitum leuiter serrata.

C.Bauh.phyt.& apud Matth.brassica 6.siue alba vel viridis. Trag. brassicæ satiuæ maioris species altera. Alterum genus purpureo affine forma foliorum candidorum ad caulem accedit capitulatum, sed quæ in capur minimè extuberent. Hoc quoque genus hyemem contemnit: Caulem fundit admodum procerum, vt qui vnicus tot folia suppeditare queat quot ad ferculum requiruntur. Tragus Germ.describit cum rubra: Gesner.hort. brassica alba. Monach.in Mes.Caules albi. Lob.& Pena Adu.brassica laciniosa alba, brassica vulgaris & vulgatiss. ex albido & pullo albicans. Matth.Germ.brassica læuis alba, Grünweiß kōl. Hist.Lugd. brassica alba vulgaris,læuis.satiua Theophr. Catonis & Plinii:foliis ex viridi cæsio candicantibus, flore tum luteo tum albo. Cæsalp. brassica læuis, Plinio caulodes. Hort.Lusit. brassica alba, weisser kōl. Scl. Sesada Byle kaal.

Locus & tempus. Flore albo. Geneuæ brassica alba hyemem ferebat in horto, in fine Nouembris anno 1569. in ea apparuerunt adhuc Erucæ.Monspelii brassicam albam cum flore albo copiosè in hortis colunt.

BRASSICA ALBA EXPANSA.

Descriptio. ALbæ vulgari in multis adsimilis esse videtur. Verùm folia hæc fert ampla, ex longis & auritis pediculis, duorum aut trium ferè cubitorum, læuia, vix vllis laciniis diuisa, sed tantùm nonnihil complicata aut conuoluta. Tota planta adeò expansa est ac patula,vt amplissimæ tabulæ conferri possit. Italicam putamus, nec existimamus hyemem perferre posse.

Locus & tempus. In horto Ill.E.C. Montbelgardi colitur:Octobris fine nondum caulem, nedum principium eius apparuit.

BRASSICA CAVLORAPA.

Descriptio. AT rarior multò brassicæ illa species, quæ patulis foliis glomerem nullum facit, verùm,quo solo signo facilè ab aliis separetur, breuis caulis, quà foliorum comæ subest, in rapum esculentum extuberat.

Dod. Gall. brassica 4. hodie dicta Rapæcaulis. Gall.*chou raue*.Belgic.roepekoolen. Et Lat. in

fol. Braſſica 9. Rapocaulis vulgò. Braſſica caule rapum gerens. Braſſicæ cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque ſubinde medulla, pingui iure incocta Raporum modo, non reperit Matth. meminiſſe Plinium, nec vetuſtiores alios.

Camer. Germ. Matth. Rüben Köl / Caulorapum. Italorum *Torzutos* Plinii Lacuterres. Idem hort. Braſſica rapicaulis.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Braſſica 8. ſiue gongylodes, Rapitius colis, Catoni fortè.

Caulorapi cinnum vtriuſque naturæ vidit Scaliger, ſed Braſſicę radix ſub terra condita fuit, Rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat.

Cæſalp. vulgò *Torzuti*, Plinio Lacuturres, capite prægrandes. Putat Geſner. hort. Braſſicam hirſutam Monachis in Meſuem eſſe genus illud cuius Matth. meminit, tanquam Veteribus ignoti, cuius caulis, inquit, Rapi in morem extuberat. Conſiderandum an Monachi non intelligant aliam.

Lobel. & Pena Aduerſ. Caulorapa, Braſſica peregrina, medio caule turbinata & Rapata. Icon. plant. p. 246. Rapa braſſica peregrina, caule Rapum gerens.

Hiſt. Lugd. Braſſica 7. ſiue Raposa, Veteribus incognita [niſi ſit Rapitius colis Catonis] γογγυλωτάκαυλον nominari poteſt.

Tabern. Icon. & Hiſt. Rüben Köl, Caulorapum. Item lang rüben Köl / Caulorapum 2. Nos vnam eandémque plantam facimus, ideóque non ſeparamus.

Locus & tempus. Braſſica pulchra quæ ad radicem magnum habet rapum, eſui commodum. Non vſque adeò crebra eſt. Baſileæ primùm vidi in horto Doctiſſimi mei Præceptoris Cælii Secundi Curionis. Albam hanc Braſſicam habui Geneuæ in horto pulchrè virentem Ianuario. D. Dalechampio dicebatur Braſſica raposa & γογγυλοκαύλον: Montbelgardi ſata in Illuſt. E. C. VVirt. horto prouenit. Obſeruaui cùm eſſem apud fontem admirabilem in wiſen ſteig in horto Ill. Comitis.

BRASSICA MONOSPERMOS ANGLICA.

Deſcriptio. MVnere Domini Friderici Meyeri ex Anglia vſque adlata *ſemina* habeo, Braſſicę monoſpermæ Anglicanæ, alia nuclei Ceraſi magnitudine, alia altero tantò maiora, figura vtrinque turbinata, & acuminata, & thorulis quibuſdam ſecundum longitudinem donata, vel aliàs tuberculis aſperata, colore cinereo.

Locus. De hac Aduerſ. inquiunt, locis eſt oriunda Angliæ maritimis ad Portlandiam Inſulam, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior multò, cibo tamen toleranda: cuius ſemine tamdiu Medicus Anglus hac parte exercitatiſſimus Turnerus nos donarat, eámque μονόσπερμον, & μονόκοκκον, vocandam à ſemine ſingulari volebat. Sunt enim in florum pallentium albörum congerie eleganti, denſa, & vmbelloſa, multis in ramis *ſiliquæ* breuiores craſſiuſculæ, quibus ſingulis ſingularum ineſt ſemen. *Folia* eadem fermè quæ Braſſicæ nigræ, ſed craſſiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis pliciſque admodum artificioſis.

Lob. & Pena in Aduerſ. Braſſica marina ſilueſtris multiflora monoſpermos. Tabern. icon. & hiſtor. Engliſch Kölkraut Braſſica Anglica.

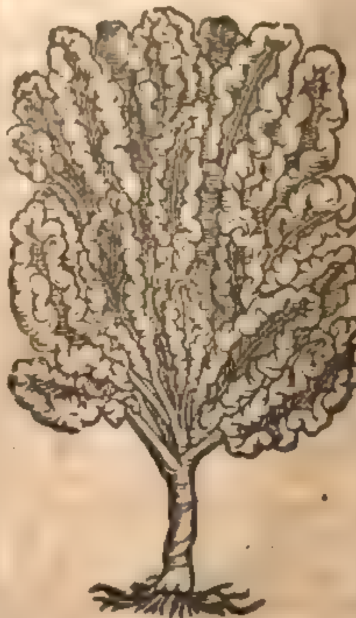
C. Bauh. phyt. Braſſica 12. ſiue Angl. Tab. Braſſica 18. ſiue ſilu. maritima. Lobelio marina.

Hiſt. Lugd. Braſſica marina ſilu. Monoſpermos Penæ.

Prouenit mihi in horto Ill. E. C. Montbelg. ex ſemine miſſo ex Anglia per D. I. Gargillum Scotum, vbi multis iam annis durat ſe propagans etiam ſurculis, folia valdè craſſa, quæ interdum rubent: ſapor non ingratus. Locus.

BRASSICA TOPHOSA.

Tabern. TAbern. Icon. & hiſt. bückel Köl / Braſſica tophoſa. Compilatori more ſuo peſſimo ſufficit nudam iconem omiſſa deſcriptione proponere. Natalem ſaltem annotaſſet, ac ita medium eam inueſtigandi rei herbariæ ſtudioſis reliquiſſet, nec ſe ſuſpectum figurarum fictarum reddidiſſet.

BRASSICA ANGLICANA MINIMA niuea.

Deſcriptio. MEminerunt Aduerſ. Lobel. & Penæ, etiam in Anglia horto puſillam Braſſicellam, totam niueam, præterquam extremas oras laciniosas fimbriatáſque plicis criſpantibus, & vndulis

rugosis, purpureis aspersas maculis, quas etiam ad corollas & olfactoriola nectenda dum tenella adhuc est in hortis colunt.

BRASSICA NIGRA DICTA.

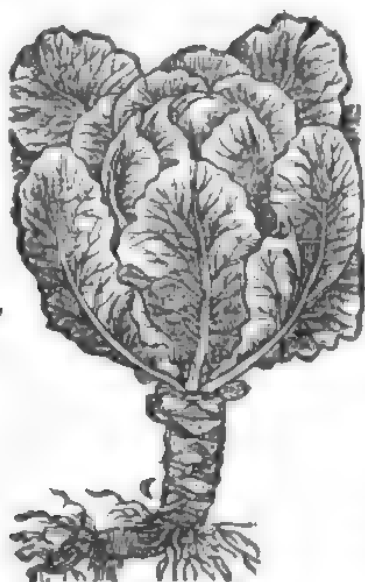
Dodon. Gall. brassica 5. qui ait, sub brassica alba comprehenditur brassica peregrina valdè, quæ dicitur nigra, *chou noir*. Caulis niger. Ital. *Negre caules*, Belg. Schwoerte koolen. Lat. brassica 10. nigra cognominata, de qua dubitat an ad brutianum Plinii referenda sit.

Brutianum

Figuram ponit Fuchsianam, quam olim posuerat pro Crispa, idem facit Hist. Lugd. quæ brassicam nigram Dodonæi vocat.

BRASSICA CAPITATA RVBRA.

Descriptio

Quod *folia* attinet albæ similia quodammodò sunt. At colore magnâ varietate ludunt. Quædam enim atropurpurea, quædam atrouirentia, aut etiam dilutiùs virentia: nonnulla quoque cæsio nebulæ aspersu glauca sunt: At omnes rubris costis ac neruis intertexta. In *caput* quoque coguntur. *Flores* lutei. Hyemem fert.

Dodon. Gall. brassicæ rubræ 2. species: brassica Lacuturris, Gal. *Chou cabu rouge*. Belg. Roossens & Roode Sluyt koolen. Lat. in fol. brassicæ altera species, Brabant. Roossens vocant: Latinè Rosaceam brassicam dixeris. Dodonæus pro hac ponit figuram quam olim habebat ex Fuchsianis pro alba.

Lobel. & Pena Adu. brassica conuoluta & occlusa apud Belgas rubro colore enematibus aptior.

Matth. Germ. Tabern. Icon. & hist. & Hort. Lusit. Rott Cappes kraut, Brassica capitata rubra.

C. Bauh. Phyt. brassica 4. siue capitata rubra.

Hist. Lugd. brassicæ rubræ 2. species.

Locus & tempus.

Brassicam capitatam rubram habui ex Sultz, ex horto D. Claræ à Rinack vxoris præfecti, quæ plantata in horto E. C. Mõtbelgardi tulit pulchra capita colore rubro vario tincta, potissimùm hieme reposita. Hiemem facilè perfert. In Belgio magnus eius prouentus teste Lobelio.

BRASSICA RVBRA VVLGARIS.

Descriptio.

PRocerior hæc reliquis esse videtur. *Stipite* namque veluti arborescit alto, duorum, trium, aut quatuor pedum, aut etiam cubitorum,

crasso, atropurpureo, ima parte verrucoso: aliàs singulo, aliàs in ramos diuaricato. Quem *folia* fortuito positu stipâclata, ex viridi rubentia, aliàs sanguineo rubore aut obscuriore etiam tota perfusa, non sine obductu nebulæ cuiusdã glaucæ: crebro crassarum venarum discursu rugosa, patula, sinuataque. *Flores* lutei cauli erecto hærent: quos *siliquæ* excipiunt palmares, in quibus *semen* ruffum, rotundum. Huius folia patula manent, ac expansa. Hyemem perfert: ac sæpè præsertim culta, arboream acquirit proceritatem firmitatemque, ac ita in plureis durat annos. Sæpè etiam laterales producit ramulos. Hyeme potissimùm culinis expetita, vbi frigus extrinsecus præsenserit. Ramorum extrema aduentante Vere delicatioribus in acetaria expetuntur.

Trago Lat. & Germ. brassica, koel kraut, brassica satiua maior, brassicæ satiuæ primum genus.

Fuchs. Icon. & Hist. brassicæ 1. genus, brassica læuis: λεία Germ. breiter aut grosser koel. Gallis *Choux* simpliciter dicta.

H. Iun. brassica Cumana, læuis, rubra, λεία κυμώδης: Al. Breiter Rotter koel. B. Groote roode kol Sloore. Gal. *Chou rouge*.

Dodon. Gall. Brassica rubra prima Catoni, Græcè κράμβη, Plinio brassica Cumana: Gall. *Choux rouge & poly*: Germ. Breiter roter koelen/ Belg. Groote roode koolen. Lat. brassica vulgaris satiua siue prior. Theoph. λειόφυλλος: Plin. vno loco λεία, alio Cumanam cognominat: eandem & caulodem quosdam vocitare ait: Cato hanc læuem, appellat, vulgò *Rubra Caulis*. Dodonæus Gal. Fuchsianam habebat figuram, quam nunc ponit pro brassica minore: pro rubra verò nouam iconem proponit.

Lobel. & Pena Adu. Brassica laciniosa rubra Cumana vulgatior. Obs. & Icon. pl. brassica vulg. satiua, Anglis Keale & Cole: Gal. *Choux verds, ou collets*.

Matth. Ger. brassica læuis, Glatt oder Schlecht koel kraut/ rubra.

Hist. Lugd. Brassicæ rubræ primã species, florem ferens altero anno, sicut & caulis capitulatus. Hæc hyemis frigoribus rariss. læditur, gustu aliquantulùm amara ac salsa, maximè vbi adoleuerit hiememque attigerit.

Monach. in Mes. brassica siue caulis rubea, siue nigra.

Gesner. de coll. stirp. brassica. Taber. Icon. & Hist. Roter koel, brassica rubra.

C. Bauh. Phyt. brassica 5. siue rubra.

Hort. Lusit. brassica rubra, Brûner koel/rotter kol Roemisch koel. Sel. Boly Schalck / Wodre Kâal.

Copiosè seritur quotannis passim in hortis vti etiam in horto E. C. Hanc brassicam per ali- Locus & tempus

quot annos ex semine deciduo in muro è regione fenestratum ædium in quibus moror durantem vidi.

BRASSICA CRISPA LACINIOSA

Descriptio

OMnium hæc elegãtissima fert *folia*, ex longis pediculis auritis, oblonga, cubitalia, altiora, neruis albidis elegãter picta, atque multiplici eorum diuaricatione intertexta: ambitu quoque suo multiplicibus conuolutionum spiris sinuato, ita crispa vt strutii auis plumas, militibus gloriosis cristarum loco expetitas quodammodò repræsentent. *Costæ* plerumque etiam dilutè purpureæ sunt, sicut & ipsi caules *flos* luteus. In cibo rubris non inferiores.

Fuch. Inst. brassica altera crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur, vulgò Crispus caulis: Germ. Krauser Köl: Gal. *Choux crespés*. Icon. p. 2. 234. brassicæ 2. genus.

Dodon. Gall. brassicæ rubræ quarta species, brassica Sabellica. Neoter. Brassica crispa, Gal. *Chou crespu*, Belg. ghecronkelde kolen. Et Lat. in fol. Brassica 3. Crispa: Theophr. οὐλόφυλλον nominat, atque inter Brassicas primo loco refert: Catoni 2. est, Plinio Sabellica. Olim figuram Fuchsii proponebat quam nunc pro nigra ponit, & nouam exhibet iconem pro Crispa.

Lob. & Pena Adu. Brassica nigra vndantibus crispis & laciniosis foliis: Obs. brassica fimbriata. Icon. plant. p. 247. Non reperit Matth. meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, brassicæ quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimque intercisis assurgit.

C. Bauh. Phyt. Brassica 13. siue foliis laciniatis Fuchs. 2. Lob. fimbriata. Apud Matth. videtur mihi Frater sub brassica crispa Sabauda tradere varietatem colorum insignem, nostræ brassicæ crispæ latifoliæ.

Hist. Lugd. Figuram Fuchsii ponit pro nigra Dodonæi: brassicæ rubræ 4. species: Nigram Dodon. vocat Fuchsius brassicam crispam: Gal. *Chou crespu noir*.

Tempus & locus.

Montbelgardi habemus in horto Il. E. C. Wirtemb. eam obseruaui cùm essem apud Fontem admirabilem in Vvisensteig in horto Il. Comitis.

Brassica crispifolia præstantior est læui, inquit Porta ex Theophrast. quia siccior est, ob id sapidior.

BRASSICA LACINIATA RVBRA.

AVulgari rubra descripta vixdum magnitudine variat. *Folia* potissimam faciunt differentiam, quæ profundis laciniis sinuatis nonnihil variant, iisdem modò in latiores, modò in minores rursus sectis, vt tota penè crispa videatur: idque potissimùm propter minorem laciniarum contortum. Huius quoque *flos* luteus est. *Vascula* & *semen*, vt in reliquis. Hyemem & hæc suffert Montbelgardi in horto Ill. Ex. C. Vvirtemberg. haud secus ac vulgaris illa scripta, eòque potissimum tempore mensis expetitur.

BRASSICA LACINIATA ALBA.

Descriptio

RVbræ laciniatæ haud multùm absimilis proportione est, non penitùs alba, caule interdum purpurascente: cui *folia* pallidè viridãtia, glauca quędam nebula obducta sunt. Foliorum quoque laciniæ profundè quidem diuisę, minùs tamen crispæ. Fert & hæc hyemem Montbelgardi in horto E. C. estque vt illa flore luteo, sed minùs in cibo accepta, vt hortulanus perhibet.

Tabern. Icon & hist. vocatur Köl Kraut 2. brassica 2.

BRASSICA TENVISSIMA LACINIATA.

HAdr. Iun. Brassica Apiana Plinii, Sabellica eidem crispa Plinii: σελ Nicãd. οὐλόφυλλος Theophr. σελινοειδής Catoni: σελινοῦς Atheneo, ... Plin. Al. Krauser Köl. B. Gheroncelde oft ghecelde Koel. Gal. *choux crespus*.

Tabern. Icõ. & histor breyt Krauß Köl, Brassica Selinisia latifolia. Item, Schmaß krauß Köl, Brassica Selenisia angustifolia.

C. Bauh. phyt. Brassica 14. siue Apii folio angustifolia. Brassica 15. siue Apii folio latifolia.

Trag. Germ. & Lat. das ander Köl Kraut, cuius tria aut quatuor genera, Krauß Köl. Plinio Apiana aut crispa. Brassica crispa seu Alpina, Tertia brassicæ satiuę species, cui folia crispa & per ambitum

tum incisa: in hoc genere quædam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & magis exiguis incisuris dissectæ apparent, ita vt plura eius fastigia constituere liceat.

Monachap Mes. Caules crispi.

Dodon. Gall. brassica 3. rubra: Græcè ... I 21. Brassica Apiana: Belg. ghehackelde koolen. gall. *chou à feuille dechiquetée.* Et Lat. in fol. Brassica quarta foliis fissis. Græcis ..., Latinis Brassica Apiana dicta. Plinius Crispam sic dictam vult à similitudine foliorum Apii: sunt autem Apii folia haudquaquam crispa, sed in varias partes dissecta. Icon. plant. pag. 246. brassica tenuifolia laciniata: Teut. 197.

Camer. hort. brassica Apiana crispa.

Hist. Lugd. duas habet figuras, vnam sub titulo, brassicæ rubræ 3. species Dodon. ...: alteram verò sub brassicâ crispâ Tragi, & brassicâ tenuifoliâ laciniatâ Lobelii.

Locus & Tempus. brassicam habemus Montbelgardi in horto Ill. E.C. VVirtemberg. tenuissimè dissectam, quæ hyemem perfert.

BRASSICA THYRSOIDES.

Descriptio. E rubræ brassicæ genere est, patulis ex viridi atrorubentibus *foliis*, subinde laciniatis, per quæ passim supinâ parte noua crisporum *foliolorum* soboles consurgit, pulchris lemniscis, naturæ lusu spectando, hinc inde exorientibus, nunc breui amento tenuique appensis, nunc latiusculo petiolo hærentibus, atque etiamnum in alia deinceps sertula struppósque luxuriantibus, *flores, siliqua, seménque* ad brassicam rubram vulgatiorem accedunt.

Taber. Icon. & hist. Buschel kol kraut, brassica prolifera. Item Büschel Kraut Köl/ brassica prolifera.

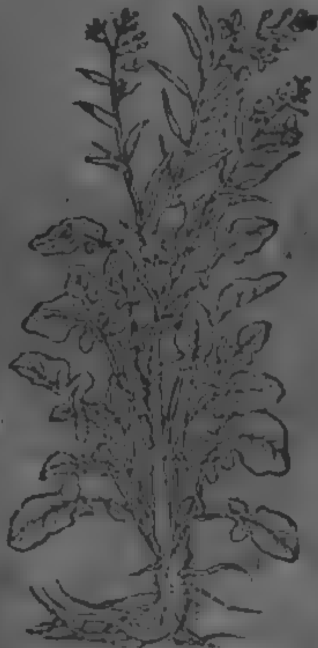
Mira est 6. brassicæ species Hist. Lugdunensis, quam Asparagodem esse herbarii censent, cuius mentio fit in Geoponicis Cassiani Constantino attributis. *Caulis & radix* eadem quæ in cæteris brassicæ generibus. *Folia* nunc sunt laciniata, & frequentissimis diuisuris incisa, qualia brassicæ, crispæ, nunc planè lata, & expansa. Eadem nonnunquam tota virent, nonnunquam venis per ipsa folia dispersis, & media costa rubent. Huic verò id peculiare est & insigne, quod ex foliis ramuli multi breues, torosi, foliosi nascuntur, florentes suo tempore, & semen edentes, non aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel stipite, quorum ramulorum cùm asparagis similitudo fecit, vt hanc brassicam asparagoden Græci vocauerint. Hi teneilli asparagi in iure aliquo pingui, vt Capi, aut Veruecinæ eduntur.

Casp. Bauhin. phyt. brassica 10. siue ex cuius foliis ramuli nascuntur. Dalechamp. Asparagodes. brassica 11. siue Asparagodes crispa. Tabern. crispa prolifera. Vnam tenemus esse plantam, non duas.

Vidi in horto Admirabilis Fontis, & in Birchen vrbe VVirtembergica in horto D. I. Lutz Pharmacop. dicebatur Feder Köl/ satis ampla mihi prouenit Montbelgardi in horto Illustr. E.C. VVirtemberg.

BRASSICA RVBRA MINOR.

BRassica tertia propriè vocatur Crambe à Fuchsio in hist. minutioribus *caulibus*, & tenuioribus *foliis*: *flore* luteo, Germ. Kleiner Köl/ vt ab aliis discernatur, nominari potest. Gall. *choux rouges.* Icon. p. 235. brassicæ tertium genus.

Dodon. Gall. brassicæ rubræ quinta species minor. Germ. Kleiner Kölen. Gal. *petit chou.* Belg. Cloorcn, Catoni propriè .... Omniũ minima siluestri penè similis, foliis primæ rubræ, multò minoribus, alioqui omninò similis, seritur propter semen, ex quo oleum paratur, quod venditur pro Napi seminis oleo. Dod. Gall. Figuram non habet, sed eam pro siluestri posuit ex Fuchsio. Dodo. Lat. brassica 5. minor natura sua siluestris: idcircò nec in cibatu desiderata: seminis autem caussa præcipuè seritur, ex quo subinde non exiguus quæstus accedit. Hæc est Veteribus 3. quam Plinius propriè ... dici affirmat. Pro hac in Iust. Lat. ponit Iconem à Fuchsio positam pro brassica 1.

C. Bauh. phyt. brassica 17. siue siluest. Trago; Sylu. Fuchs. 3.

Hist. Lugd. Post primum brassicæ rubræ genus Dodonæi. brassica siluest. Item Brassica agrestis ..., cui planè similis est tertia brassicæ satiuæ species Fuchsii. Figuræ ambæ sunt valdè similes.

Trago Germ. Crambe vulgaris Rauchwald Kölkraut/der 4. Köl. Lat. brassica silu. foliis vulgari satiuæ penè consimilibus, sed magis exiguis & asperioribus, gustúque amarioribus. Brassicæ vulgaris seu siluestris.

BRASSICA SILVESTRIS.

BRassicæ trifariam dari digestionem superiùs dictum est. In *Satiuam* quippe, *Siluestrem*, & *Marinam.* Et quia de Satiua hactenus actum est, sequitur vt Siluestris tractationem suscipiamus.

Siluestri, inquit Theophr. plant. hist. lib. 7. cap. 4. folium leue, sed paruum atque rotundum. Hæc ramis foliisque permultis condita est: adhæc succum asperum & instar medicamenti habet, quamobrem eo Medici ad aluum purgandam sæpè vtuntur. Et rursus cap. 6. Nunc de siluestri, seu ea quam aruensem vocamus, pariter indicare tentandum est. Hæc aspectu vicina vrbanæ est, præterquàm quòd foliis minoribus, caulibúsque scabrioribus constat, & succo (quia siccior) potissimùm acriori, vehementiorique conditur: caules sortitur rotundiores, leuioréſque quàm satiua: & foliorum appendicem illa lata, hæc habet rotundiorem, vt folium ipsum minùs angulatum: nam cæterà quidem scabrior tum caulibus, tum foliis constat.

Brassicam siluestrem satiuæ similem scribit quoque Diosc. sed candidiorem, hirsutiorem & amaram.

Celebrauit & siluestrem brassicam siue Erraticam Plinius. Hanc,inquit, alii Petræam [quia in maritimis præruptus nascitur,Diosc.]vocant,inimicissimam vino, quam præcipuè Vitis fugiat, aut si non possit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda,læuia: plantis oleris similior,candidior satiua & hirsutior. Sed Plinius hîc vt notat Dalech. Marinæ & siluestris historiam confundit. Folia rotunda, parua, læuia marinæ sunt. Nemo bina esse tradit. Res ipsa falsum hoc esse monstrat. Similitudo cum brassica hortensi,folia candidiora, & hirsutiora quàm in satiua,& (quod ait Diosc.) amara, siluestris brassicæ sunt. Videtur tamen Cæsalpino Plinius potiùs interpretandus, quàm confusionis hoc in loco arguendus. Ita namque scribit.Syluestris brassica spontè nascens, gustui ingrata, in maritimis asperis,qualis in scopulis Ilnæ nascitur, foliis est ex candido purpurascentibus, similis satiuæ purpureæ,tantùm minor, nec hirsuta, vt Dioscoridis.Hanc Plinius Petræam vocat, eique folia bina tribuit, per quæ binas foliorum appendices rotundas intelligit. Theophrastus, vt ex eius verbis colligere licet, hirsutiem negat. Describit alibi Brassicam silv. Plinius, Theophrastum imitatus.Tertia,inquit,propriè Crambe vocatur, tenuioribus foliis, & simplicibus, densissimisque sed efficacissima. Alibi Raphanum vocat, cùm inquit, Græci tria genera fecere foliorum differentia, crispi, læuis, tertium siluestre: nam sic Theophr. Græcè vocat quam Diosc. Cramben, & Latini Brassicam. Sed vt nostram hac de re dicamus sententiam. Theophrastum & Plinium nomine Raphani & Brassicæ siluestris, maritimam descripsisse Brassicam existimamus, vt suo dicetur loco.

Brassica siluestris traditur à Matth. in Diosc. foliis domesticæ similibus, sed Hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuaui gustu.

Syluestris Dioscoridi nuncupata Brassica, satiuarum minori quinto loco descriptæ [brassicæ nostræ rubræ minori] similis esset,ait Dodonæus, nisi hirsutior,albidior,ac sapore amarior foret: folia siquidem, flores, siliquæque satis respondent. κράμβη ἀγρία Diosc. grecè dicitur à quibusdã Hamiridia: Lat. brassica sylu.& brassica rustica: Gal. *Chou sauuage ou rustique*. Germ. Zee kolen/& Wilde zee kolen: à Neotericis Caulis brassica marina, differens tamen à brassica illa, quam Diosc. hoc nomine inscribit, & Recentiores Soldanellam appellant, de qua suo loco. Assumit autem pro brassica silu. Dioscor. Dodonæus figuram, quam pro tertia, vel minore exhibuit Fuchsius.

Tabern. Icon. & hist. Wilde Koel, brassicam silu.vocat. Nullam autem ponit descriptionem, suspicor factam figuram ad Lobel. in Adu. Brassicam monospermon.

Locus. Nasci autem hanc in maritimis præruptis Dioscorides tradit: reperitur verò ait Dodon. & in multis Zelandiæ altioribus tumulis iuxta mare. In maritimis Senensibus, Argentario promontorio, aliisque tum Tyrrheni, tum Adriatici littoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina vrbe, viâ quâ itur Neapolim plurimam vidit Matth.

Vires. Huius cyma, inquit Diosc. in lixiuio cocta ori non est insuauis. Illita verò folia vulnera conglutinandi, ac tumores inflammationesque discutiendi vim habent. Brassica, autore Catone, erratica maximam vim habet, eam arefacere, contereque oportet benè minutim. Si quem voles purgare, pridie ne cœnet, & manè ieiuno dato brassicæ tritæ, decoctæque aquæ cyathos quatuor, nulla res tam benè purgabit, neque helleborum neque scamoneum, & sine periculo, & scito salubrem esse corpori. Quos diffidas sanos facere, facies. Qui hac purgatione purgandus erit, sic eum curato. Sorbitione liquida hoc per dies 7. dato, vbi esse volet, carnen assam dato. Si esse non volet, dato brassicam coctam, & panem, & bibat vinum lene dilutum, lauet rarò, vtatur vnctione: qui sic purgatus erit, diutina valetudine vtetur, neque vllus veniet morbus nisi sua culpa. Et si quis hulcus tetrum, vel recens habebit, hanc brassicam erraticam aqua inspergito, apponito, sanum facies. Et si fistula erit, turundam intrò tradito, si turundam non recipit, diluito, succum exprimito, eum in vesicam indito, vesicæ calamum alligato & ita premito, vt in fistulam succus introeat. Ea res sanum faciet citò. Et ad omnia vetera vlcera, & noua, contritam cum melle apponito, sanum faciet. Et si polypus in naso introierit, brassicam erraticam aridam tritam in malum conicito, & ad nasum admoueto. Ita subducito sursum animam quamplurimùm poteris, triduò polypus excidet, & vbi exciderit, tum aliquot dies idem facito, vt radices polypi persanas facias. Auribus si parum audies, terito cum vino Brassicam, succum exprimito, in aurem intrò tepidum instillato, citò intelliges te plus audire. Deinde impetigini parcè brassicam apponito, sanam faciet, & vlcus non faciet.

Brassicæ silu. siue erraticæ, inquit Plinius, immenso plus effectus laudat Cato, adeò vt aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus rapto, vitia earum grauueolentiamque sanare affirmet. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque ac vulneribus recentibus, cum melle ita ne soluantur ante diem: strumis, fistulis, in aqua contritam, Chrysippus autor est. Et alii verò compescere mala corporis quæ serpant: nomas vocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonsillas manducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras & lepras veteres ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Meliùs si cum lasere, & aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur, ex carne. Semen e us tostum auxiliatur contra serpentes, fungorumque venena, tauri sanguinem. Folia cocta spleneticis [splenicis c H.] in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro prosunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis vuæ in faucibus tumenti tactu medetur: & parotidas cum melle illitus reprimit: serpentuum morsus sanat.

Brassica agrestis, vt notat Galenus, quodammodò calidior, sicciorque est quàm domestica: ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis domesticis vtraque facultate valentiora sunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam sumitur, vt quæ longiùs ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa & gustantibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: sed vtramque agrestis habet validam: quare etiam exterget, & digerit, quàm domestica valentiùs.

Est, ait Dodonæus, brassica siluestris calida, & quia amara, extergens quoque.

ACHA-

ACHANACA INDORUM BRASSICÆ foliis.

Descriptio

HUius folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima, sed non ita crassa, & tenuiore costa, in horum medio fructus nascitur oui magnitudine, colore luteo, quem Alfard nuncupant, alii Lefach, nomine serpentis concoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine.

Fructus Alfard. Lefach.

Hist. Lugd. Achanaca Theueti.

C. Bauh. phyt. Brassica 19. siue Brassicæ folia peregrina.

In regnis Mely & Tombotu ad fluuium Senega sitis, Medici, *Bifrains* appellati, aduersus morbum, qui illic frequentius grassatur, *Borozail* nominatus, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodica Venere, cui multùm obnoxii sunt, ortum habet, herbæ Achanacæ dictæ decocto, vt refert Theuetus, potissimùm vtuntur. Morbus autem is genitales partes plurimùm occupat, quæ in homine *Asab*, in fœmina *Assabatas* nominantur.

Brassica folio Nymphea Caiou-a.

VIdi, inquit Leri hist. Amer. cap. 73. Brassicæ genus, quod siluestres homines vocant *Caiou-a*, quo in iusculis interdum vtuntur: folia sunt ei lata & penè Nympheæ similia.

BRASSICA SPINOSA.

Descriptio

ESt hæc C. Bauh. Phyt. Brassica 16. [apud Matth. 6.] siue spinosa, quam cùm integram Patauii in horto Cl. Bembi non viderit, eam vsque dum integra offeratur, sic describit. Ramulus est sine foliis, aut saltem obscuris prope caulis exortum, in summo caulis fastigio spinæ tenues, cauli concolores digiti articuli lõgitudine, ita vt videantur folia in has spinas desiisse, cùm in summitate nulla conspiciantur.

PERFOLIATA SILIQUOSA.

Descriptio

SEsquicubitalis & altior est, *caule* tereti, tenui, & in alas diuiso, ex foliorum sinu prodeuntes: *folia* non diuisa, oblonga, subrotunda, Napi, colore glauco, rigidula, pinguia, fragilia, à caule videntur quasi transadigi, sapore oleraceo: *flores* exalbidi, Brassicæ: *siliqua* perquàm longæ, angulosæ *semen* continent, *Radix* tenuis, alba, gustu Brassicæ.

Trago Germ. & Lat. perfoliata altera, daß ander durchwachs. Et hæc, ait is, hauddubiè secundum Dioscor. Cotyledon, seu vt Marcell. vocat, Acetabulum, aut Vmbilicus Veneris, [frawen nabel] & quorundam Cymbalion: Sed ego nunquam hanc admiserim cum Trago pro Vmbilico Veneris, Cotyledonéve.

Brassicæ agrestis species alia [sic enim propositam à nobis plantam inscribit Cordus, & ex eo H. Lugd.] cubitalem habet *caulem*, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuisum: *folia* ex interuallo singula profert secus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulò angustiora, subrotunda, glabra, & Brassicæ modo carnosa (in repetitione verborum Cordi in Hist. Lugd. malè scribitur corrosa:) *flores* Veris exitu candidos & oblongos fert, quibus singulæ succedunt *siliculæ*, digito longiores, angustæ, & quadrangulares, oblongo, nigroque *semine* plenæ. *Radice* nititur exigua, lignosa, semestri & inutili. Folia Brassicam gustu imitantur: semen verò amarius est, & aliquantulùm acre. Nascitur pinguibus aruis, lento & glutinoso solo.

Hist. Lugd. not. Flos exalbidus.

Dicitur autem Cordo Brassicæ agrestis species alia, quia iam antè lib. 1. c. 31. alterius meminit, de qua paulò pòst, sub Glastifolia Cichoroide, siue Turriti 2. Clusii.

Hist. Lugd. err.

Et licèt conetur Hist. Lugd. Clusii Brassicam campestrem i. diuersam facere à Brassicæ agrestis specie alia Cordi, cùm ait Clusius aliam pingit & descripsit: Id tamen contra mentem Clusii tentat, cuius verba hæc sunt, Brassica campestris [addit in post. Hist. flore albo] pedales habet caules, candicantes, rotundos, aliquot ramis præditos: folia ex interuallis, Perfoliatæ foliis non valdè dissimilia, albicantia, & colore ferè Brassicæ vitualis: caulem sic amplectentia, vt tenellæ plantæ ad Perfoliatam plurimùm accedant, gustu feruido: ramulos è lateribus prodeuntes, sustinentes flores aliquot albos, Brassicæ floribus similes, deinde cornicula longa, quadrangula, in quibus continetur semen Brassicæ semini minus, ex rufo fuscum: ita nuncupaui hanc & sequentem, tum quia in agris & campestribus nascentes cõspiciebam & mense Martio florentes, in Murciano agro, iuxta vias ad Eliocretam vrbem vulgò Lorca dictam, vbi Martio florebant: tum quia quid Murciani Colleton appellabant, id est Brassiculas. Cordus hanc primam speciem non ignorauit: nam Brassicam Campestrem vocat, quam verisimile est apud suos in agris nascentem obseruasse, ac propterea agrestis nomen indidisse: non desunt qui Brassicam semine quadrangulo vocent ineptè: à corniculo potiùs, in quo semen, nam semen quadrangulum non est. Sed & hoc genus spontè crescens obseruabam magna copia in aruis Viennensis agri, Maio florens.

Brassica campestris.

Locus & tempus. Colleton Hisp.

Plant. Icon. p. 396. Perfoliata Napifolia Anglorum siliquosa. Lob. 215. Teut. 482.

Taber. Icon. & hist. Perfoliata napifolia Durchwachs mit Stockruben.

Dodon. Brassica silv. perfoliata, quam alteram campestrem Brassicam nominant: nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam. Huius etiam meminit Camer. apud Thal. quando inquit: In aruis Thuringiæ non admodum diuersa Brassica silv. folio aetæ Thalii nascitur, quæ cum Brassica campestri descripta à Clusio in Hisp. obseruationibus planè congruit.

Hort. Lusit. Brassica campestris Clusii. H. Perfoliata siliquosa, wilder kól.

A me sata in horto Ill. E. C. quotannis se renouat semine deciduo, eodemque maturo Augusto. Spontaneam magnam obseruaui in segetum agris Ducatus Vvirtemb. circa Marbach, vbi Romanorum olim erant limites, mense Iunio florentem cum siliquis longis.

Eius acrimonia proximè ad Brassicæ facultates hanc plantam accedere indicio est, autore Clusio, & illà valentiorem forsitan esse. De huius facultatibus compertum nihil habet Dodonæus, à nemine enim in cibum admittitur.

Perfoliata siliquosa purpurea Clusio.

Firmioribus est *virgis*, nec adeò ramosis, cuius *folia* in summo aliquantulùm serrata, reliquis notis à Prioris foliis non differunt, & feruido sunt etiam gustu: *flores* Prioris floribus similes, maiores tamen, Leucoii aut Hesperidis floribus magnitudine pares, colore autem Lunariæ græcæ flori, purpureo videlicet: *cornicula* succedentia prioribus similia & simile *semen* continentia. *Radix*, licèt dura fibrisque quibusdam prædita sit, viuax tamen non est, sed prolato semine perire solet.

Clus. Hispan. & ex eo Hist. Lugd. Brassicæ campestris aliud genus, siue secundum. Hist. verò post. Brassica campestris 2. flore purpureo.

Brassica silv. maior latifolia Thalio.

Radicibus constat inutilibus, lignosis, candidis: *caule* sesquipalmari, non admodum recto, rotundo, simplici, nonnunquam etiam brachiato, *foliis* mollibus, læuibus, subflauis, integris, sine incisuris aut sinuosis crispaturis, mucronatis, duas vncias longis, vnciam latis. In summitate in exiguis pediculis racemus *florum* candidorum existit, ex oblongis vasculis Brassicarum satiuarum modo prominentium: quibus deperditis *siliquæ* oblongæ pronascuntur, *semina* Brassicæ satiuæ minora continentes.

C. Bauh. Phyt. Brassica 25. siue silv. maior latifolia Thalio.

Turritis vulgatior.

Nasturtio siluestri adiungitur planta, quæ Turritis vocatur: inquit Taberna, *radice* fibrosa, vt in Plantagine videre est: Ima ipsius *folia* per terram hinc inde sparsa iacent, Saluiæ foliis consimilia: ex *radice* caules aliquot rotundi, exiguis, acuminatisque, & læuibus foliis donati, emergunt, quæ acetosæ foliis comparari possunt, in summitate caulium, multa exigua tenellaque foliola conueniunt, sicuti in [Daubenrock] Hippuride, quæ velut ex aristis composita sunt. In caulis culmine exigui *flosculi* sunt conspicui, qui si deciderint, tenellæ acuminatæque residuæ manent capsulæ [täschlin]. Cur autem hæc planta Iberidibus annumerata fuerit, planè me fugit, nisi fortè ob acrem ipsius gustum contigerit. Consarcinator credidit se hîc demonstrare valdè industrium, cùm tamen ex icone, malè considerata, malè fingat descriptionem. Ex flosculis enim fingit petulas siue capsulas, ac ex siliquis facit folia quod facilè est animaduertere ex sequenti Clusiana descriptione.

Tabern. redarg.

Sic autem Clus. de Turrita vulgatiori. Drabæ 2. & tertiæ congener videtur planta illa, quæ vulgò apud eos qui stirpium cognitione & studio delectantur Turritæ nomen obtinet, ab extremorum caulium forma, qui in metę aut pyramidis effigiem desinunt: habet verò prima, quæ & frequentior & vulgatior, conferta circa radicem folia, binas vncias longa, succulenta, hirta, & aspera, saturatiore colore viridi prædita: inter quæ pedales, aliquando etiam cubitales promit caules quos inordinata ambiunt folia, circa pediculum latiora, deinde in mucronem desinentia, succulenta & hirsuta: summo caule confertim nascuntur multi exigui flores, quatuor foliolis albis constantes: quibus discussis, alii apparent, caulis fastigio sensim, veluti in metæ formam, sese attollente, vt tandem frequentibus longiusculis corniculis cinctum conspiciatur, quæ pusillum, rufum, acre semen continent: radix illi alba, multis fibris prædita, quam tamen viuacem esse non puto.

Turritis.

Tabern. Icon. & hist. Gerardo & Icon. pl. p. 220. Turritis. Teuton. 262. Turrita 1. vulgatior.

Spontè prouenit in plærisque Austriæ collibus lapidosis & salebrosis. Floret Maio, semen maturum est Iulio.

GLASTIFOLIA CICHOROIDES IOH. Bauhini: & Turritis secunda Clusio.

Descriptio.

Radice est annua mediocriter crassa, alba, nonnihil purpurascente, fibrosa, subacri: *folia*, germi-

germinatione prima antequam caulem proferat partim laciniata, Cichorei vulgaris instar, vel Hieracii, alia nullo modo incisa, glauca, Isatidis foliis similia, palmo sæpe longiora semunciam lata lanuginosa, sapore acri & amaro: adulta & quæ in caulibus sunt integra nulla diuisura incisa, glabra, vtrinque glauca, oblonga, ita pinnis alarum coeuntia, vt à caule perforari videantur, sapore Brassicæ vulgaris. *Caulis* cubitalis, & bicubitalis, tenuis, colore herbaceo, admista aliqua purpura, multis ramis longis tenuibusque brachiatus: ex alis & summis ramis *flores* prodeunt multi simul iuncti ex pediculis semúcialibus, ex luteo in albidum languentes, odore nullo manifesto, quaternis foliis constantes, quæ totidem foris circumstant, sed longè minora & virescentia, mucronataque, cùm illa subrotunda sint, in medio crocata stamina multa, cum stilo viridi. Succedunt tandem *Siliquæ* longæ, tectæ, graciles, in quibus *semen*.

Brassica silv. virgata. An Cordo hist. Plant. Brassica silu. virgata: 5. Si tamen nostram plantam intelligit, omisit in sua descriptione folia inferiora Cichorio similia.

Brassica sil. longifolia. An Thalio Harcyn. Brassica syluestris longifolia?

Huic similis est, ait Camer. in addit. Thalii, si non eadem, quæ in Thuringiæ saltubus locis æditis passim nascitur ab incolis Schoßkraut vocata, quâ tamen voce alibi aliæ plantæ appellantur.

An Clus. Hist. post. Turritis maior siue altera: Rariùs, inquit, inuenitur priore, & vmbrâ magis delectari videtur, quare faciliùs in cæduis siluis quàm apertis collibus (quibus prior gaudet) nascitur. Floret Aprili & Maio. Huic valdè similis [nisi eadē sit] nata Iacobo Plateau, semine nescio vnde accepto. Illius ad me iconem etiam cum variis aliis mittebat. Non videtur absimilis Brassicæ virgatæ Cordi. Describit & hanc Hist. Lugd. ac depingit sub inscriptione Sinapi albi. Hæc autem sunt eius verba: In asperis & saxosis hoc Sinapi adolescit, radice dura & solida, candida, brachiata, & nonnihil fibrosa, foliis proximè radicem in orbem sparsis, multis incisis Cichorii modo, adulto caule pereuntibus, & exarescentibus, in caule numerosis, læuibus, crassis, in cuspidē mucronatis, quà caulem attingunt lunatis, caule cubitali, nonnunquam altiore, rotundo, infernè rubente, in ramulos multos supernè diuiso, flosculis multis scatentes, candidis, quibus succedunt graciles & prælongæ siliquæ, multo semine grauidæ, acris & feruidi gustus, eleganti specie siliquarum tanquam vallo quodam circa caulem & surculos erectarum. Floret Maio mense. Quidam Thlaspeos, alii Drabæ genus esse uolunt. Placet descriptio Hist. Lugd, quamuis in floris colore nonnihil differat: ac Icon, licèt folia inferiora quodammodò Cichorio accedentia habeat, nihilominus melior est nostrâ emptitiâ.

An Iacob. Theod. Tabern. hanc intelligit per Vaccariam, suam par. 2. p. 298. Bubblümen/ Ein art Marien Rößlin. Icon Tabern. malè reponitur inter Lychnides, malè etiam dicitur German. Marien rößlin; quandoquidem nihil habet cum iis commune: sunt enim huic siliquæ longæ & flores minimi, vt demonstrat eius icon, an sit autem nostra planta asserere non ausim, folia Cichorii inferiora appicta non habet quæ respondeant nostræ plantæ.

Brassica silv. virg. C. Bauh. Phyt. Brassica 20. siue silv. foliis circa radicem Cichorii modo insertis. Cordo Brassica silv. virgata, Sinapi album Lugdun.

Locus & tempus. Glastifolia mea Cichorioides abundat Montbelgardi in Horto Ill. E. C. Wirtemb. spontaneè florens Aprili, & siliquas habens Iunio: tota hieme viret cum foliis Cichorii. Gargillus obseruauit circa Basileam in sabuletis ad Rhenum itinere Grentzachiano.

TVRRITIS PVLCHRA NOVA.

Descriptio. Caule surgit tricubitali, striato, hilari virore perfuso, subhirsuto: *foliorum* inferiorū quædam tres vncias longa, angusta, circumquaque integra, pediculo longo, alia longiora, quatuor aut quinque vncias colligentia, pediculū versus profūdiusculè incisa: at enim quæ per caulem conspiciuntur latiora & breuiora sunt, sextantalia circiter, caulem pinnulis complexa, Myagri foliis aliquatenus similia, sapore nullo euidente. Color omnium viridis, porrò ex folii vniuscuiusque per caulem, cubitali serie sursum versus, ramulus prodit, vt in Glastifolia Cichoroide nostra, cuius extremum occupant conferti *flosculi* exiles, foliolis oblongis albis constantes, fatuo sapore. Succedunt *siliquæ* longæ.

Locus & Tempus. Hanc Argentinæ in horto Dj. Friderici Meyeri florentem collegimus mense Maio, qui Turritim pulchram nouam denominabat.

BRASSICA SILVESTRIS PROcera Thalio.

Descriptio. Hæc *radice* fulcitur multifida, candida, lignosa, iuxta cuius caput in terra reclinantur *folia* quincunciali sæpe longitudine, vnciali latitudine, hispida, integra, *caulem* erigit vnicum, plerumque sæpe etiam in duos tresve aut plures alios iuxta radicem diuisum, bicubitalem, rectum, teretem, flexibilem, iuxta radicem etiam parum hispidum, deinde tota reliqua parte læuem: cui *folia* appenduntur sextantali longitudine, vnciali latitudine, subcinerea, læuia, non hispida, vt priora, mucronata: quibus cessantibus, postea longo ordine, caule videlicet subinde procerius excrescente, in singularibus exiguis pediculis *flosculi* paruuli, candiduli protenduntur, iisque euanescentibus subnascuntur *siliquæ* ad latera compressæ, tenues, digiti longitudine, quibus numerosa *semina* paruaque continentur. Ex foliorum autem singulis alis non infrequenter noua adnata progrediuntur, & ipsa copiosos flores ac siliquas proferentia. Nascitur montibus apricis ac locis cæduis, estque sapore amaro.

C. Bauh. C. Bauh. phyt. Brassica 21. siue silu. foliis circa radicem integris & hispidis, Thalio silu. procera.

Lobel. Turritis. Aliquando & huius folia ad radicem, Cichorii instar, inserta sunt. An Turritis eadem sit cum Thalii Brassica, vt vult Frater, adhuc dubius sum, de Turriti secunda dicit Clusius folia nonnihil crispa & sinuosa, non tamen ait Cichorii instar inserta, de prima nihil etiam tale dicit, nec icon demonstrat: tamen, vt verum fatear, Turritim secundam malim referre ad Thalii Brassicam siluestrem longifoliam.

Braßica silv. foliis membranaceis Thalio.

IN Ienensibus montibus aliquoties, hanc obseruauit Thalius: Iam verò dictis minor est, *radice* parua, candida, superuacanea, *caule* breui, geniculato, qui densè ambitur suis *foliis*, quæ membranaceæ sunt substantiæ, subflaua, splendentia, læuia, vncias duas longa, vnam lata.

C. Bauh. Phyt. Brassica 22. siue silv. foliis membranaceis Thalio.

Braßica silv. folio Betæ Thalio.

Descriptio NAscitur hæc, inquit autor noster, copiosè in Hainleitta sylua non procul à Sondershusio sub fagineto. *Radice* constat lignosa, multifida, fibrosaque: *folia* betæ, rotundiori ambitu in terræ superficie multa disperguntur, plumbei fusciue coloris, læuia, durioris membranæ instar, sextantalia, *caules* eriguntur teretes, sesquipedales, splendentes, fusci, pauca, oblongiuscula, ac mucronata folia continentes, *floresque* candidos proferentes, exiguos, sed *siliquas* longiores cæteris speciebus.

Braßica silv. media Thalio.

Descriptio BReuiora continet *folia*, numerosa circa radicem, vncialia, oblongiuscula, in obtusum mucronem finientia, mollia, semunciali latitudine: quæ *cauli* appenduntur dodrantali, ea parte quà adhærent vtrinque velut alares pinnulas prominentes habent.

C. Bauh. Phyt. Brassica 23. siue silv. media Thalio.

Braßica silv. minor Thalio.

FOliolis multò minoribus, caulis, coliculis quadrantalibus, siliculis angustis paruisque, Thal.

C. Bauh. Phyt. Brassica 24. siue siluestris minor Thalio.

RAPVM SATIVVM ROTVNDVM & oblongum.

Cap. II.

Descriptio RApis *folia* per terram sparguntur ampla, ad Brassicæ rubræ folia quodammodò accedentia, atrouirentia, aspera, & ad costam vsque ferè laciniata, saporis holeracei: *flores* lutei: *semen* in siliquis ruffum, rotundum, Brassicæ proximum: *radix* sessilis in ventrem amplissimum, capiti humano interdum paullò minorem extuberat, tenuem fibram alimentum sucturam demittens, aliàs pugillari par, aut etiam suppar, quibus vtrisque caro candida, firma satis, sapore acri, magis minúsue vegeto prædita: est etiam vnum genus longa crassa radice, non in ventrem extuberans.

Raporum tam Veteres, quàm Recentiores duo prima constituunt genera Satiuum & siluestre. Theophrasti quidem verba de Rapo satiuo hæc sunt. Rapæ (γογγυλίδες) alii esse, alii non esse diuersitatem generis putant, sed mare tantùm, fœminàque differre, nasciq; ambas ex eodē semine: sed vt effœminentur, raras deponere oportere: nam si densæ positæ sint, omnes masculescere. Quod idem futurum sit si in terra vitiosa serâtur. Quâ de causa semine satas plantas transferentes deponere. Semen quoque deterius, meliúsve visu percipi posse: quod enim probum sit, tenue sentiri, quod vitiosum, crassum. Gaudêre & frigoribus Rapam, & sic eam dulcescere putari, simúlque incrementum in radicem, non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescere. Rapum Veteribus.

Plinius Theophrasti sententiam repetit his verbis. Raporum genera Græci duo prima fecere, mascul. fœmininúmq;, & ea serendi modo, ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili, semen præstantius quò subtilius. Species verò aut in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari: tertiam speciem siluestrem appellauere. Sed de Rapis &c. abundè dixisse poterat videri Plinius, nisi Medici masculini sexûs facerent in his rotunda: latiora verò & concaua fœminini. Præstantiora suauitate & ad condiendum faciliora, quæ sæpiùs sata transeunt in marem.

Quod verò Galenus inter Rapum, quod γογγυλὶς est, & Napum qui Βουνιάς, non distinxerit, factum putat Cornarius, quòd Theophrast. (vt apud Athenæum habetur) Buniada non nominet, marem quidem vocet quoddam Rapum, & fortassis hoc Bunias sit. Galeni verba hæc sunt. Siue Γογγυλίδα vocare volueris, siue Βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipsa est id, quod è terra eminet, quod verò in terra continetur, radix. Rapi porrò satiui duplex esse genus planum fecit Nicander lib. 2. Georg. apud Athenæum:

Rapi, aduerte animum, genus duplex est, vt & Radicula:
Oblongum alterum, alterum rotundum, in areis hortorum conspicitur.

Dioscorides rectè distinxit Rapum, & nostri, inquit Cornar. adhuc hodie vtrumque agnoscunt ac habent, latum & rotundum.

Tragus Rapa depingit & describit, dicens, Rapum vulgare cum oblonga figura masculinum, cum rotunda fœmininum ex vno & eodem semine gignuntur.

Ex Theophrasto colligere est, inquit Turnerus, Rapum satiuum 1. insigniter magnum esse fœminam, alterum verò siue longiùs & strigosius,

sus, quod Plinius ait in latum crescere Marem. Rapum maius, orbiculatum seu turbinatum, Aduersariorum variat radice terete atque rotunda, oblongiore, & Napo similiore effigie, sed maiore triplò. Hæc eadem, aut certè simillima Venetis olitoribus vænum fertur in forum. Hyeme purpura nitida & pellucida radice, gustu teneriore, suauiore, in acetariis cruda cum Eruca, Lactuca & aliis illic esitari solita.

Lob. Obs. p. 98. & Icon. plant. p. 197. Teut. 235. figuram habet Matthioli figuræ similem. Item aliam ex Matthiolo cui titulus. Rapum tereti rotunda oblongaque radice, Aduers. p. 66.

Tabern. Icon. & hist. Rapum orbiculatum, Scheibe rübe. Rapum orbiculatum minus, klein scheiben Nappen / klein Scheiben rüben. Rapũ longum, lang rüben. Rapum longum minus lang Stopffel rüblin.

Gerard. 1 Rapum maius Great Turnepe. Item Rapum minus, Smal Turnepe, Icones habet Tabern.

Sic & Cæsalpinus inquit, Rapæ quædam sessili rotunditate constant iucundiores: quædam in rotunditate oblongæ sunt: ast color omnibus candidus. Theophrasto mas & fœmina. Plinius Græcos secutus duo prima genera fecit masculum & fœminam.

Contra communé sententiam decernit Matth. dicens: Rapum satiuum in triplici differentia, sessile, longum, & rotundum: tametsi Plin. literis mandauerit longum erraticum esse. Quędam colore purpurea. Matthiolum autem tunc non animaduertisse quid astrueret manifestum sit ex eius post. com. cum magnis fig. Lat. & Ital. Item. hist. Germ. quibus in editionibus Rapa duo tantùm commemorat, Rapum rotundum siue sessile & Rapum longum.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Rapa 1. siue satiua rotunda seu mas Theoph. & Plinio: variat radice, reperitur vel viridi, vel candido, vel puniceo colore. sic paruitate & magnitudine: communiter tuberosa est, rarò globi instar orbiculata: frequentiùs in latitudinem effusa, quare Tabern. quatuor habet figuras: Habentur nunc quæ foris & intus flauescunt: sic & Bernæ quæ obsoletæ nigræ, vtplurimùm rotundæ, rariùs oblongatæ, quæ vulgatis dulciores sunt. Rapa 2. siue satiua 2. oblonga, seu fœmina Theophrast & Plinio. Tabern. duas habet figuras. Hæc Casp. Bauh. Ego quidem Tabern. duas priores figuras refero ad Napum, ac separo à Rapo.

Schvv. Rapum longum vulgatius, Rapum oblongius Dodon. Rapum orbiculatum.

Quæ γογγύλη & γογγυλὶς, item ῥάφυς & ῥάπυς Græcis. Latinis *Rapum* & *Rapa* dicitur, vnde diminutiuum nomen apud Horatium *Rapulum*. Hebræis [teste nomenclatura Eliæ Leuitæ, Trag.] *Lapbet*, Arab. *Selsem, Selgem, Selgiem*, siue *Alsegiem*. Germ. Rüben. Belg. Rapen. Gall. *Raue* & *Naueau*. It. *Rapa*. Hisp. *Nabo*. Angl. Turnepe. Hung. Repa Bohem. Rzipa.

Græci quidé γογγύλην aut γογγυλίδα vocabulum à figura quæ plerumque rotunda esse solet, detorserunt: nam quod in rotunditatem circumactum est γόγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerũt: Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculisue, qui deuorantur vt catapotia, vsurpauit. *Rapa* verò quòd ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste, nominata est. Alii quòd passim rapiatur, rapi nomen inditum esse putant. A Græcis tamen manasse id nomen facilè videri potest, qui rhaphyn & rapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαστέρας id est, ventres vocare Apollas apud eundem Athenęum tradidit. Sed Nicander Colophonius rapas Zaceludas appellari voluit. Amerias & Timachides non Rapas, sed Cucurbitas ita dici arbitrantur. A rapo rapina, Gallis *Rabiere* & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato.

Rapum in hortis & aruis cultis potissimùm æstate, Iunio ac Iulio mensibus, copiosissimè Geneuæ serunt pro alimento tum hominum, tum pecudum, Basileæ maxima habent & abundanter vescuntur. Conseruntur etiam agri rapis Montb. & in Horto Ill. E. C. Vidi Gœppingæ Rapas allatas Vlmâ venales, quæ parte superiore rubebant mense Augusto. Sed & Octobri fine nactus sum alias ex horto Ill. E. C. Gœppingã allatas, longitudinis cubiti & semis, ad palmum rubentes, quam partem dicebant supra terrã extare. In Italia notissima præsertim apud Insubres, vbi statim post messem æstate Iunio ac Iulio [teste Matth.] mensibus in aruis secundo seritur: deinde mense Octobri è terra eruitur: radix in aliquibus locis tam magna gignitur, vt plùs quàm centenas libras pendeat. Ad librarum triginta pondus nos sæpiùs innumera Rapa vidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea. Locus & tempus.

Rapa quamuis in vniuersum in omni aëre habitabili proueniant, attamen solum putre & solutum pluribus iterationibus aratri, vel rastri, largoque stercore satiatum postulant. Nam id plurimùm refert, non solùm quòd meliùs ea proueniunt, sed quòd etiam post fructum eorum sic tractum solum segetes optimas facit, desiderant, nec densa nascuntur humo, sed campis & locis humidis lætantur. Loci proprietas horum semina commutat. Namque in alio solo Rapa biennio sata conuertitur in Napum, & vicissim ex Napo fit Rapũ. Semen Raparum trium annorum producit Brassicam, & contra Brassicæ Rapas. Riguis locis rectè à Solstitio seruntur: siccis ultima parte mensis Augusti, vel prima Septembris. Iugerum agri non ampliùs quatuor sextariis Raparum seminibus obserendum est. Rapa igitur duas sationes habent, sed meliorem mensis Augusti. Si æstate serantur ne Culex tenera adhuc prorepetia folia consumat, puluis etiam, qui supra Cameram inuenitur, vel etiam fuligo quæ supra focos tectis inhæret, colligi debet: deinde pridie quàm satio fiat, cõmisceri cum seminibus, & aquâ conspergi, vt tota nocte succum trahant. Nam sic macerata postero die rectè seruntur. Veteres quidem autores, vt Democritus, præcipiunt semina omnia succo herbæ, quæ sedum appellatur, medicare, eodemque remedio aduersus bestiolas vti, quod verum esse nos experientia docuit. Sed frequentiùs tamen, quoniam eius herbæ minùs larga est facultas fuligine: & prædicto puluere vtimur, satisque commodè tuemur his incolumitatem plantarum. Rapæ semina Higinius putat post trituram iacentibus adhuc in area paleis inspergi debere, quoniam fiunt vastiora capita, cùm subiacens soli duritia non patitur in altum descendere. Nos istud sæpè frustra tentauimus, itaque Rapum, & Raphanum, & Napum meliùs existimam⁹ subacta terra obrui. Locis frigidis, vbi timor est ne Autumnalis satio hyemis gelicidiis perurarur, arundinibus humiles canterii fiunt, iisque virgæ transuersæ imponuntur, & virgis stramenta supra iaciuntur, & sic à pruinis semina defenduntur. Vbi verò apricis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, græcè auté κάμπαι nominant

Cultura.

Satio.

tur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius in superiorem partem prorepunt. Id tamen supervacaneum est facere, si ante sationem semina, vti iam prædixi, succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent Erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν affirmat has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo pede vnāquamq; aream ter circumeat, post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. *Hactenus Columella.*

Rapæ si serantur diebus calidis, autore Theophr. celeriùs caulescunt, semenque ocyùs reddunt. Item, si raræ serantur, magis grandescunt, ideoque vbi nimis spissæ eius plantulæ natæ fuerint, cùm aliquod robur acceperint, euelluntur aliquæ, vt cæteræ roborentur. Naporum medicina est, inquit Plinius, siliquas vnà seri, sicut Olerum Cicer: arcet enim Erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium est absynthii inspersus, & aizoou &c. Nebulis & pruinis, inquit idem, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non sunt in Gallia quàm in Lemouicis copiosiora, suauioràque, affatim suppeditante eius regionis cœlo nebulas, frigora, pruinasque. Frigore enim dulciora fieri existimantur, & grandiora. Folia quò plura adimuntur, eò maiores manent radices: Rapæ maledictio, vt in iis agris quibus sanè nunquam proueniat bonum frumentum, etiam si fimo multo emendetur. Colliguntur mense Octobri, cùm radix summoperè extuberauerit: quod Nicander in Georg. hisce testari videtur:

Rapa collige Boreæ frigoribus iam domita,
Hyemi grata, famulisque, tum domi otiosis.

Vires. Rapæ demum quia tenui & diluto cortice integuntur, facilè exsiccantur, imbecillesque ad perdurandum penitus sunt, ideò si terra cooperiantur, vsque ad æstatem, vt vult Theophr. durare & crescere possunt. Quæ verò corruptæ & marcidæ videntur calente aqua madefactæ reuiuiscũt, & ad cibum aptæ redduntur. Rapi cocta radix, inquit Dioscorides, alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, Venerem stimulat. Decocto podagræ pernionesque fouentur: contritoque Rapo atque imposito iuuantur. Si excauatæ radici rosaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. [Græcè habetur, ἡ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἀσπάραγος ἑψηθεὶς ἐσθίεται ... διουρητικός. Id est, ipsius Asparagus, &c. Plinius cymas dixit, vterque autem turiones siue thyrsos caulis inter folia ex summo Rapo emicantes intelligit.] Semen antidotis & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna vocant, idoneum est, [τὸ δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους καὶ θηριακὰς ἀνώδυνα ἁρμόζει. Id est, semen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent admodum vtile est.

Ruell. ver. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quæ sensum doloris auferunt, interpretatus est: sunt enim ea ναρκωτικά, id est, stupefacientia, quæ sensum, non propriè dolorem, tollunt eximia sua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo sensum aut stupefaciendo, sed partes relaxando, & demulcendo dolorem leniunt & mitigant.] potum contra venena salutare est: Venerem concitat. Rapum muria conditum minùs alimenti sufficit, sed multò magis appetentiam recreat. Diphilus Siphnius Medicus, Rapum, inquit apud Athenæum, extenuat, acre est, ægrè coquitur, flatusque gignit. Assum verò faciliùs coquitur, & valentiùs extenuat. Huius meminit Eubulus in Ancylone hoc pacto: Assandum hoc Rapum assero: Item Alexis in Fanatico: Alloquor Ptolomæum dum frusta Raporum asso.

Rapum sale conditum magis extenuat, quàm elixum, ac præcipuè si addatur Sinapi, vt ait Diphilus. Veteres autem, vt auidiores cibi forent vsos Rapis fuisse aceto & Sinapi conditis, planum facit Nicander libro 2. Georg. his verbis:

Abscinde radices Raporum, & corticem nondum exuccum,
Illaque purgata minutim seca, & insolatu
Exsiccata paulisper, in feruentem cum demerseris
Aquam, & abraseris, obrue multa muria:
Nonnunquam verò mustum album simul cum aceto misceto.
Par pari, & in ollis stipata Rapa sale tege:
Sæpiùs autem inspersis vua passa acinis, pistillo tritum
Sinapi mordax semen additur, cui si accedit
Aceti fæx, halitu caput tentabit vel robustissimum.
Sic condita Rapa è muria tu hauries, &, cum tempestiuum erit, præbebis cibo indigentibus.

Porrò eundem ferè Rapi vsum cum Diosc. tradit *Plinius.* Est & Rapo, inquit, vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis propter inflationes: Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem eo eis stimulari professus: item Dyonisius, magisque si Erucâ condirentur. Totum quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. De Rapis verò vt cibis idem ita scribit. Alius vsus præstantior quàm his non est. Ante omnia namque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisque si decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum (meliùs ex vetere codice legas Rapitiorum) suis horis gratia, quàm Cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis exiccatorum, vel maior quàm virentium. Ipsa verò durant & in sua terra seruata: & postea passa penè ad alium prouentum, famemque sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic Transpadanis fructus.

De iisdem sic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem est quod terrâ extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem est nisi coquatur, & non esculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant, adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipsâ vtantur. Succum autem in corpus distribuit mediocri crassiorem. Proinde si quis ipsâ liberaliùs vescatur, succum crudum asseruabit, potissimùm si ipsam minùs iusto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet, nemo ipsam, neque deiicere, neque sistere dixerit, præsertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem postulat: eaque est laudatissima, quæ cocta bis fuerit. Quod si sumpta crudior fuerit, concoctu est difficilior, ac flatulenta, stomachoque noxia. Nonnunquam

quàm autem & ventrem mordicat. Præterea scribit Galenus Rapi semen Venerem excitare, vt pote spiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem esse, inflare, & semen generare.

His adiungenda Symeonis Sethi de iisdem sententia. Rapa admodum nutriunt, inquit, vrinam ciunt, inflant, genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illarum vsus crassum humorem generat, & obstructiones iecoris parit. Ventrem nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum, & haustum magna copia Venerem suscitat. Aiunt enim qui hoc ipsum semen cum calamintha & lemnia terra sumpserit, eo die neque veneno, neque venenati animalis morsu lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur.

Rapi domestici, authore Matthiolo, radix excalfacit & humectat. Semen verò calidum est, & siccum: cùm autem etiam sit amarum, abstergit, aperit, digerit, atque flatus gignit. Constat experimento, semen valere ad variolas & morbillos: nam potum semidrachmæ pondere, morbillos latentes ad cutim expellit.

Valet, inquit Schvv. semen Rapi longi ad faciliorem Scabiei, Morbillorum & variolarum eruptionem. Nam humores ad cutim propellit ʒ.1. pondere potum. Rapi orbiculati sub cinere calente assi infimus orbiculus calidissimus, post aures applicitus magnâ efficaciâ reuellit, capitisque & dentium dolores citissimè sedat magno secreto. Raporum longorum assatorum succus cum Sacharo ad tussim infantium vsus non contemnendi.

Rapæ non solùm omnis status hominibus cibo & alimento, sed & quadrupedibus & cunctis animalibus pabulo nascuntur. Quid? quòd & Anseres, Anatesque fronde eorum gaudent. Decocta per se radix satiat, inflationem parit, flatusque, humentem ac fluxam carnem creat, modicumque alit. Quamobrem vt id vitii emendetur, solent nonnulli eam cum lacte decoquere, vt palato magis arrideant, & efficaciùs nutriant. Nec desunt qui Rapa condiant, sicuti & Brassicas capitulatas.

Baptista Fiera de Rapis, & Napis ita cecinit.

Sunt calida & rigido gaudentia frigore Rapa,
Humidus hinc illis turgidulisque liquor.
Gloria Nursinis, sitientes cedite Napi
Educet ipse licèt vos Amiternus ager.
Cùm sapiant Veneri magis hæc si crassa & obesa
Cœna ea postremo lenta sub orbe ferat.

Ex Rapis, apud Crescentium fiunt composita cum aqua, vt pro coquina tempore hyemis & quadragesimæ habeantur: vt etiam alia cum Aceto & Raphano, Sinapi, fœniculis & sale: quæ apud ipsum videri possunt.

RAPVM SILVESTRE γογγύλη ἀγρία Veteribus.

CAP. III.

RApum siluestre [γογγύλη ἀγρία] in aruis nascitur, inquit Dioscorides, frutex altitudine cubitalis, ramosus, in summa parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine, aut etiam maiora: fructum in siliquis [λοβοῖς] verùm apertis seminum inuolucris [σπερμαγγείοις] alia intus siliqua capitis species est [κεφαλοειδὴς λοβός] in qua sunt semina nigra, sed intus alba. Ammiscentur in smegmata faciei & reliqui corporis, quæ ex farina Lupini, aut Tritici, [πυρῶν,] aut Loti, aut Erui fiunt. Hanc autem Dioscoridis descriptionem

Vsus. Diosc. lectio suspecta.

corruptam esse scribit Dodonæus; siquidem ea quæ de læuitate caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiore eius medulla candida traduntur, aliò pertinere dicit. Ast ego cur sententiam Dodonæi probem non video. Dod. rej.

Syluestre Rapum siue Raporum 3. species, autore Plinio, in aruis maximè nascitur, fruticosum in longitudinem radice procurrente, Raphani similitudine, folio angulosо, scabroque, semine candido, duplò maiore quàm papaueris, succo acri: qui circa messem exceptus oculos purget, medeaturque caligini admisto lacte mulierum. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoque corpore vtuntur, mista vrina pari mensura. Erui, hordei, Tritici, & Lupini radix ad omnia inutilis. Quæ postrema in publicis exemplaribus deprauatissima sunt: ea enim verba, mista vrina pari mensura & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorsus faciunt. Quare ex Dioscoride sic corrigenda. Hoc ad læuigandam cutem in facie totoque corpore vtuntur, admixto in smegmata, quæ ex Erui, Lolii, Tritici, aut Lupini farina fiunt. Semen candidum. Plin. corr.

Placent quæ Cæsalp. de Rapo sylu. prodidit his verbis: Plinius tertiam inquit esse Rapi speciem, quod idem Theophr. innuit. At Diosc. longè aliter describit Rapam silu. quam in hoc genere nequaquam adhuc vidi. Nec vllam adhuc Turn. comperit plantam, quæ per omnia Rapi silu. descriptionem expleret. Etsi enim Præceptores secutus, Rapunculum vulgatum esse, Rapistrum, seu Rapum silu. Dioscoridis putarit, penitiùs tamen perpensâ descriptione, in multis non conuenire deprehendit, Quocirca cogitur & Matthiolus Fuchsii sententiæ refragari; qui manifesto errore putat Rapum silu. esse Rapunculum vulgò dictum: quippe quod illi minimè respondeat. Nondum noui, ait Anguill. Rapum silu. licèt sit, qui dicat se scire in Italia prouenire, ego nunquam vidi. Matth. not.

Quod autem Matth. asserit silu. Rapis scatere vbique Hetruriam, nullis reclamantibus notis. Cur obsecro eas notas non clariùs ostendit? Cur in post. com. non patefecit? cur aliud Rapum silu. tradidit. Sed hæc Rapa siluestria qualia sint, videamus.

RAPVM SILV. MATTHIOLI.

CAP. IIII.

RApi silu. imaginem, quam hic (ait Matth. in post. com. Italic. cum mag. figuris, vbi *Rapo Saluatico*: & Lat. ac Epit. vbi Rapum silu. Sed non Diosc. Et H. Germ. vbi *Waldrüben* vocat) appingi curauimus, etsi syluest. Diosc. Rapum non referat, refert tamé plurimùm domesticum. Rapum sylu. nostrum, frequens in Bohemia in agrorum

Descriptio & Synon. Rapum sil. non Diosc. Locus

Vbi. marginibus naſcitur: exit *folio, caule, flore, ſemine*, domeſtico ſimile, ſed agreſtioribus foliis. *Radix* illi ineſt Raphani modo longa, craſſaque, ſed ſapore per omnia domeſticum refert. Legitimum naſci copioſum in Hetruria diximus non quòd ipſum vſquam à nobis viſum ſit, ſed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Noſtri ſemen cùm inſigniter amarum habeatur & abſterſoria ſit facultate præditum, alterius loco ſecuriùs illini poterit, vbi cutem detergere fuerit opus: quin etiam necandis vermibus vtile quoque fuerit. *Hæc ille.* Sed quantùm fidendum ſit picturis, aſſertionibus & deſcriptionibus Matthioli, vel vnicus hic locus ſatis demonſtrat, non viſam plantam dicit nullis reclamare notis à Dioſcoridea: quæ occaſio, vt ſuſpicor, eius Rapum non differre ab eius Lampſana, ac etiam ab Eryſimo [per quæ intellige Rapiſtrum noſtrum] ei non benè notis: quam opinionem augent, quòd Gloſſatores, Patrocinatores & Simiæ Matthioli verbotenus eius duntaxat meminerint, nec demonſtrarint veras notas quibus poſſit diſcerni à Rapiſtro. Vix etiam puto Lacunam ſcire quod ſcribat, quando dicit, *Nabo ſilueſtre* ſunt craſſi & corpulenti, non tantùm quantùm ſatiui.

Matthiol.

Lobel.& Pena Adu. Rapum ſylu.non bulboſum. Eſt frequentiſſimum præſertim apud Flandros, Germanos, qui ferunt hoc, quò folia bobus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberoſa aut Rapola, ſed exilis nec ventrioſa, vſpiam fit, alioqui ſatiuæ rotundæ turbinatæ non diſſimilis, ſed diſcretu facilis, criſpiore, rugoſioreque folio &c.

Lobel.Obſ. Rapum ſilu.non bulboſum, Hiſp. *Nabo ſaluage*. Adu.p.66.& Icon. 198. Teut. 216. Licèt Lobelius aſſumat figuram Matthioli Rapi ſylu. aliter paulò tamen ſylueſtre aut aruorum Rapiſtrũ deſcribit: quę tamẽ de Rapo ſylu. ſcribit poſſunt conuenire Rapiſtro, quod an ei bene notum reuocauimus antè in dubium.

Tabern.Icon.& hiſt.Rapum ſilu. Wild Rüben: Figuram habet Matthioli nonnihil mutatam, & nihil præterea particulare.

Gerard. Angl.l.2. c.2. Rapum ſilu. Wilde Turneps. Tabern.iconem habet Gerardus.

C.Bauh. in phyt. Rapa 3. ſilu.& apud Matth. Rapum tertium, Rapa ſilu.non bulboſa, Rapum ſilu. Matth. Rapa ſilu. Cæſalpino. Ego igitur aliò refero Cæſalpini Rapum ſilu.nempe ad Sinapi Echinatum.

NAPVS.

Cap. V.

Deſcriptio NApus ſatiuus *caule* aſſurgit cubitali & altiore, multis alis concauo: *folia* parte infima pinnis caulem ramoſque ampleċtuntur, pediculis deſtituta, aut iis membraneis hærentia: & inferiora quidem ſinuata, ſuperiora verò non item in acumen deſinunt: *flores* lutei Braſſicæ: *ſemen* quoque ſimile aliquatenus in ſiliquis longis, at *radix* rapitia eſt, minus tamen in ventrem extuberans, altiuſque demiſſa, ſapore carnis compactioris candidæ acriuſculo.

Bunias Napum Buniadem Græci nominant, omnibus olim cognitam, nunc Medici, pace tamen eruditorum dixerit Ruellius, prorſus ignorant: Sed

Ruellius mirum cur Ruell. non deſcribat, & plantam, vt dicit, prorſus ignotam, notis ſuis non manifeſtet.

Apud Athenæum habetur, Theophraſtum βουνιάδα quidem non nominaſſe, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, ſed quoddam Rapum maré vocaſſe, quod fortaſſe Bunias ſit.

Nuſquã porrò, quod legerim, Napum deſcripſit Dioſc, neque Plinius, licèt hic ex Theophr.genera eius quinque faciat de quibus ſub Raphano. Raphanidas enim Theophr. Plinius Napos eſſe putauit, atque ita tranſtulit. Plinius porrò velut horum quinque Naporum generum oblitus, duas ruſus differẽtias facit, vt alter βουνίας de quo lib.27.agemus, alter βουνιὰς appelletur, verumque confundens. De hoc inquit: Naporum alterum genus Buniada appellant, & Raphano & Rapo ſimile, ſeminis præclari contra venena. Ob id in Antidotis vtuntur ipſo. Plinius.

Quia autem Napi in Raporum genere videntur eſſe, & Rapo ſimiles (foliis enim & radice Raphanos referunt, caule verò floribus & ſemine Rapum æmulantur,) ideò opinor Galenum, inter Rapũ quæ γογγύλις vocatur, & Napum quæ βουνιὰς nullum ſtatuiſſe diſcrimen, vt fuſiùs iam ſuprà dictum.

Huc accedit autoritas Turneri, dicentis. Galenus Napos ſub Rapis videtur comprehendere, nuſquam enim in lib.de ſimpl.facult.factam inuenio mentionem, Præterea Paulus Rapum & Napum coniungit. Et hinc fortè Cordus Napos Rapis congeneres eſſe ſcribit, denſiores tamen, acriores, & minores. Inueniri etiam luteo & croceo colore Napos in Bordueldiano Brunſuicenſis Ducatus agro, quibus præcipua laus & autoritas attribuatur.

Trag. Alterum ſatiui Rapi genus, planè à vulgari diuerſum, Rapum ſatiuum alterum oblongum [prælongum dixiſſet, ſi memoria labi non voluiſſet] ſiue Napus, Steckrüben, Baumholder Rüben/Stickelrüben/ Brotfeldiſche rüben [malè, ab oppidulo enim Bortfeld / vbi naſcuntur, Brunſuicenſes Borfeldiſche nominant:] Verus Napus Veterũ, Græcè βουνιὰς, Serap. Selien dictus. Napi lutei

Matthiolo & Fuchſio genera duo ſunt, variè interim diuidunt. Fuchſius enim in ſatiuũ & ſilueſtre diſtrahit. Napi, inquit, ſiue Buniadis, quem Galenus & alii Veteres in Raporum cenſum reponunt, duo ſunt genera, ſilueſtre & ſatiuum. Satiuum quod forma proximè ad Braſſicam tertiæ ſpeciei accedit, radicémque longiorem obtinet: Germani huius generis Napos Dräcken ſteckrüben, nominarunt. De ſilueſtri mox agemus. Matthiolus in album & flauum his verbis: Napi Theophraſto (vt ſomniat Matth.non enim recordatur Naporum Theophr.) & Plinio plura produntur genera, quanquam ego mea tempeſtate duo tantùm reperetim, nempe album & flauum. Matthioli error.

Flaui

Naui tametsi albos crassitudine superent, magisque colore placeant: sunt tamen insipidiores, & gustu ob id minùs grati.

Napus luteus & albus. Matthiolum sequitur Lacuna, qui duas quoque tradit species, albam, quam præfert in Italia, & luteā, quam in Hispania, vt teneriorem, qualis est ea quæ prouenit in Somossierra.

Dodon. Gall. Napus hortensis, siue domestica, Lat. Napus.

Napus quem *Nauonem* vocant, inquit Cæsalpinus, radix est in longitudinem extuberans, acrior rapâ, amatior raphano: color aliis candidus, aliis buxeus.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Napus 1. siue satiua. Napum radice nigra legimus in horto Montbelg. Ill. D. V Virtemb. quem colit Frater Io. Bauhinus.

Gerard. Iconem Rapi rotundi Tabern. posuit pro Buniade. Iconem autem alteram Tabern. Rapi minoris, ille posuit pro Radicula satiua minore.

Nomina linguarum. Græcis, Βουνιὰς, non Βούνιον, Lat. *Napus*, Germ. Steckrüben / Steckelrüben / Saxon. & Brunſ. Bordfeldische rüben. Belgis, Parÿsche rüben. Gall. *nauet* & *naueau*, Ital. *nauoni* & *napo*. Hisp. *nabicas naboltengo ò del gado*. Angl. Nauew. Hung. Baro repa. Βουνιάδος appellationem à tumente figura, quam præ se fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucosáque loca Βουνοὺς nominant.

Locus. Napus deuexam amat, & siccam, tenuique propiorem terram. Itaque glareosis sabulosisque aruis melior exit. Plinius pro Rapa de Napis hæc meo iudicio scripsit. Napi verò Amiterni, quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Mursinas pilas appellat his versibus:

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis:
Nursinas poteris parcius esse pilas

Seritur, transfertur, semenque perficit, eodem quo Rapum tempore. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere ex cuius semine nasciturum expectatur Rapum, certum est: eodem modo & Napus translationem desiderat. Nota tamen [vt cap. de Rapis iam annotatum] ex Plinio, quod Naporum medicina sit, siliquas vnà serere. Quo si omisso iam natæ Erucæ sint, remedium est Absinthii vsus, decocti inspersus, & Sedi quod Aizoum vocant. In horto satus celerrimè nascitur: tertio enim die erumpit, De Napis vide plura capite de Rapis, vbi quæ ex Columella citantur, his omnia conueniunt.

Tempus. Buniadem habemus in Horto E. C. nec frequens aliàs est Montbelgardi. Monspelii copiosum vidi florentem Vere: Lugduni & Geneuæ Aprili copiosè in cibis vtuntur, vti & Patauii vbi *Nauoni* vocant.

Vires. Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, ob id & antidotis admiscetur. Conditur muriâ radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumendum esse ait. Cui omninò adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniam Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potiùs intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potiùs acris quædam amaritudo: in satiuo verò contra. Præterea Iunior Andromachus, item Democritus Napi tantùm semen requirunt. Quibus accedit Dioscoridis autoritas, scribentis Napi semen si præbibatur, lethalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari quadam virtute aduersus venena pollêre, atque ob id in theriacam addendum, quo tamen si destituamur satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen etiam, eodem Matthiolo authore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianthi siue lentium decocto cùm alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quòd ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quòd propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino, addita seminis lini drachma, ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepēte aqua hauriatur. Summopere etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubii decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Externè Naporum idem vsus, qui Raparum. Napus in secundo ordine calidus est, & in primo humidus.

NAPVS SILVESTRIS.

CAP. VI.

Descriptio. Flores, siliquæ, semina, Satiuę proxima sūt: folia crebriùs diffecta, laciniatáque, nullis itidem pediculis cauli annexa. Verùm radix syluestrem naturam sapit, minor, & pollicis articulum parum superans, turbinata, saporis acris.

Rapi silu. semen pro Buniade substituitur Napistrum. De Napo silu. hæc Ruellius. Medici nunc suffecto quodā syluestris Rapi seminio, Buniadis vice abutuntur. A ruribus tamen quædam herba colitur Rapo, radicique similis, quam *Nauetam* appellant, foliis Rapi, læuioribus, post adolescentiam Erucæ modo laciniatis, cubitali scapo aut interdum altiore, radice minuscula, floribus eidem proximis. Rapitio caule cubitali vel altiore, cuius foliis non secus atque rapaceis vescuntur agri, præsertim cùm rusticos olerum inopia premit. Ea tum cocta tum cruda aceto & sale condita deuorant. Nec eam crebro frondium auulsu coërcent, quominus in caulem erigatur, quod in Rapis fieri certum est, vt in radicem incrementa capessant, sed in scapum attolli patiuntur: nam vberiore seminis prouentu non mediocrem quęstum faciunt. Semen huius calfactum trusatilibusque molis pressum magnam olei vim remittit, quò non ad obsonia modò, sed ad lumina quoque lucernarum vtuntur. Auiculas caueis reclusas, Carduelos, Miliarias, Frigillas & id genus similes, semine huius apud nos aucupes alunt.

Cibus. *Seminis vsus. Oleum. Aues.*

Fuchs. Napi alterum genus siluestre, Germ. Rass seckrüben, foliis suis Erucæ non dissimile est; radice ampliore & rotundiore.

Tragus Rapum 3. siue siluestre, Wild rüben / & feld rüben / sine icone, cui eadem tribuit, quæ Ruellius Nauetæ. Tertium, inquit, Rapum vulgaris satiui syluestris est species, quæ cibo non vsurpatur. Seritur illa quibusdam in locis, maximè apud Mediomatrices [his enim nuces è quibus nostris regionibus oleum conficitur, non in magna copia nascuntur,] seminis è quo oleum isti conficiunt gratia. Quod ad formam attinet, æquat hoc Rapi genus syluestrium Pyrorum magnitudinem, gustu amarum. Hortulani nostri in Autumno serunt, Aprili deinde mense, veluti & satiuum Raporum genus, caules illius longi prosiliunt, flore comantes violis simili, luteo, copioso, Sinapis instar. Folia eius antequam excaulescit satis molliora satiuo genere, & viridiora, qui fit vt Martio mense inter cætera olera decoquantur. Semen habet nigro Sinapi persimile.

Dodon. Gall. qui depingit, Napus siluestris. Lat. qui iconem omittit, Napi silu. species, Galliæ ruribus Nauita, Ruellio teste, appellata. Quæ ex non transplantati semine nascitur & foliis & caule, reliquisque Napum æmulatur, sed radice non crassa, oblonga quidem, & haud magna.

Aduers. Lobel. & Penæ fuerit fortè Bunias siue Napus silu. quæ conquerantur deceptos Plinium ac Matth. quasi cum Bunio confuderint. Plant. Icon. 206. Bunias silu. Napus flore luteo T. 238.

Gerard. Bunias silu. Lobelii Wilde Nauew. Icon posita à Gerardo est apud Tabern. iconum p. 406. pro Rapo longo minore Lang Stopffel rüblin.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Napus 3. siue silu. ex non transplantatorum semine etiam nascitur.

Camer. apud Matth. Si Napi non transplantantur, vt Rapæ siluestres fiunt, & possũt vocari silu. Napi. Hactenus non obseruaui lectione vel auditu Napos transplantari.

Rapum silu. Schvv. Rapum silu. Rapaceum semen, Oris samen. Autumno seritur seminis causa. Aprili floret succrescente semine copiosẽ. Ex semine oleum

Tempus & Vsus. extunditur pauperum culinis inseruiens. Auiculæ eo pascuntur etiam. Ego suspicor intelligi Na-

Locus. pum.

Seritur in agris ad oleum, habemus etiam in horto E. C. In agris Montbelg. & vicinis pulchrè florere conspicitur mense Aprili & Maio: radices subrotundæ sunt, modò longiores, quæ non solent ad cibum assumi, sapore Rapi. Folio autem magis accedit ad Napos vel Brassicas.

RAPISTRVM FLORE LVTEO.

CAP: VII.

Descriptio. TAnta Rapistri lutei, vbi adoleuit, cum Sinapi affinitas vt obiter intuentem fallat: *radix* alba lignosa: *caulis* cubitalis & bicubitalis, in ramos crebros diuisus: *folia* Rapitia, sed quæ attrita non acri illo Sinapis odore nares feriant, sed oleraceo penitus: *flos* luteus, minimè diuersus: at in siliquis longè maximum discrimen: siquidem eæ in Rapistro duplò longiores conspiciuntur, quàm in Sinapi; nec vt illæ quadrangulæ compressæ, sed multangulæ & turgidulæ: quibus dehiscentibus *semina* comparent similiter membranulæ mediæ adhærentia, sed numero

plura, eaque lucida & nigra, cùm Sinapios sint rufa nec vllo nitore perpolita, quibus tamen acrimonià parum admodum cedunt. Nostra figura Fuchsiana non in omnibus placet, priora folia sinuata non benè demonstrat.

Ex Plinio & Theophr. ipsaque adeò qualicunque Dioscoridis descriptione colligit Cornar. Irionem non esse aliam herbam, quàm eam quę inter segetes, Hordei maximè & Auenę, nascitur, & à nostris Hederich vocatur respondens descriptioni Erysimi (Irionis) Dioscor. vt patebit conferenti cum ea quam ponemus postea post Erucas. Lampsana à Diosc. nullis notis describitur, inquit Matthiolus, quare dixerim cum Plinio inter silv. Brassicas Lampsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, atque plærisque Italiæ locis, iis præsertim campis, qui aratrum eo anno minimè sensere, tametsi nobis hac tempestate non fuerit, nisi vrgente annonæ penuria alimentorum vsum recepta. In Hist. Germ. Wilde kôl Lampsana floribus pallidis quales Brassicæ aut Rapæ. Egregii interpretis Dioscor. officio fungitur Commentator qui ait Diosc. non describere Lampsanam: ipse etiam nullam descriptionem exhibet contentus figurà, de qua dubitant Glossatores & Patrocinatores nec quicquam certi proponunt, quod non mirum. In Com. dicit Matth. flore esse Napi candidiore ex Plinio: In hist. Germ. flore pallido: Glossator appingere videtur flores & siliquas Rapistri flore albo, idem facit Patrocinator, non tamen intelligit plantam, sed eandem nobiscum nempe Rapistrum flore luteo. Matthiolus præterea videtur capite de Irione seu Erysimo eandem plantam confundere in icone, folia enim & flores ac nomen Germanicum videntur cõpetere Rapistro: ac talem fuisse opinionem Glossatoris satis apparet: diuersa Patrocinatoris vt dicetur sub Erysimo. *Matth.*

Camer. ad hist. Matth. Germ. hederich. Erysimum vel Irio i. Figura ex Fuchsio non competit descriptioni Matthioli.

Lonicer. Hederich / Heidenrettich, wilder Senff. Armoracia, Raphanus silv. officin. Rapistrum, λαψάνη, Cheria, Ponticis Arinon, Leucon: flore luteo interdum albo. Meminit idem c. 195. lib. 5. deß gelben wilden senf [Sinapi silv. Lutei,] quod quò referamus non videmus, nisi sit Rapistrum hoc luteum, figura tamen non placet pro Rapistro. *Erysimum vel Irio. Lampsana. Sinapi silu. luteum.*

Gesner. hort. Rapistrum passim in aruis nascitur, idem quod Lampsana, vel cognatum agreste olus. Item in cat. Erysimum. Raphanus silv. Græcis Cheria, Latinis Armoracia, alijs Leucon, offi- *Cheria.*

cinis

cinis hodiè Rapiſtrum, ἡ κίρα apud Theophr. Hederich.

Ignorantia. Sunt autore Cæſalp. Armoraciæ radices ſilueſtres paruæ ac prædura floribus luteis, cæteris iiſdem cum Radice ſiue Raphanide.

An Anguill. Eryſimum vulgare? An eidem Lampſana notiſſima nomine: apud Mediolanenſes *di Landri*, & Abruſſios *di Laſana*, & in Græcia maximè in Creta vocatur Lampſagida.

Dodon. Gall. Rapiſtrum Neotericis, quibuſdam Sinapi ſilueſtre. Gall. *Velar* aut *Tortelle*, Germ. Hederich: Belg. Herich. Videtur Eryſimum Theophraſti, quod Gaza vertit Trionum: non autem Eryſimum aut Irio Dioſcoridis. Lac. in ſol. Rapiſtrum, nonnullis Sinapi ſilv. Germ. Hederich. Figuram Fuchſianam retinet, nec ampliùs Eryſimum Theophraſti dicit.

Rapiſtrum (aiunt in Aduerſ. p. 66. Lobel. & Pena) aruorum vulgò vocatum è Raporum cenſu eſt, paſſim viarum margines & ſegetes ornans, vbique præſertim Septentrionalium, floribus luteis numeroſis Braſſicæ aut Rapæ, in caulibus ſeſquicubitalibus folia inſunt Lampſanæ aut Rapi ſilv. Braſſicæ virore & læuore non Erucæ, vt debentur Irioni Dioſc. radice tenui, neutiquam fibroſa, guſtu item Rapi ſilueſtris, cuius facultates prope ſortita eſt, ſed vehementiores, tametſi vſus neglecti aut ignoti. Neutiquam eſt Eryſimum Dioſc. certè admodum affinis eſt Napis & Sinapi: tuſum namque ſemen Sinapi ementitur & vſus explet ruſticis. Item pag. 69. Item p. 70. λαμψάνη [Italis *di Landri* & *di Laſana*: Gallis *Sanues blanches*, quaſi Sinapiſtrum album] Napum ſilueſtrem vocarunt olim. Olus ſylueſtre Plinii quo vixerunt Iulij Cæſaris milites, perperàm Theophraſti Eryſimum putatum à Dodonæo. Columella hanc intellexit Lampſanam.

Dodon. not. Matth. not.

Senenſis inſertis alienis plumis ambigenus enolat: *Miramur Nos* Aduerſaria dicere Rapiſtrum folia habere Lampſanæ, cùm ipſis autoribus ſit Lampſana: Prætereà ea dicere folia non eſſe Erucæ, cùm dixerint Rapum habere folia lacinioſa Erucæ: Neſcimus etiam cur ſcribant habere folia Braſſicæ virore & læuore, conſiderent quibus nota planta, an talia ſint folia: Hinc nobis oritur dubium, an Rapiſtrum diuerſum ſit ab eorum Rapo ſilv. non bulboſo.

Lobel. & Pena notātur.

Hiſtor. Lugdunenſ. Lampſana Matthioli. Et Lampſana vera, falsò Theophraſti Eryſimum Dodonæo. Item Irio Matthioli. Tres figuræ vnius plantæ, prior inepta ex Matthiolo, & tertia ex eodem, quæ videtur compoſita ex Rapiſtro.

H. Lugd. not.

Tabern. Icon. & Hiſt. Lampſana flore melino: Acker köl mit bleich geelen blůmen. Tabernamontani Compilator non demonſtrat qua in re differat Lampſana eius ab Armoracia ſiue heiden rettig.

Tabern. cōpilat. notatur. Gerardi erratū.

Icon. Armoraciæ Tabern. per Gerardum Anglum poſita eſt pro Raphano ſilv. wilde radiſch/ flores ferens luteos, verùm, vt poſtea dicemus, Tabern. dicit de ſua Armoracia, vocari Rapiſtrum album: Gerardus prætereà pro Lampſana & Docke creſſes ponit iconem Lampſanæ Tabern. verùm ille ſatis indicat ſe ignorare quod ſcribat. In deſcriptione tradit flores eſſe Hieracii, in Icone verò & in planta quam repræſentat flores non ſunt ſimiles Hieracio: hoc etiam annotandum, Lampſanam quorundam flore Hieracii non eſſe referendam ad Naſturtium ſiue Creſſes Anglorum, vt ipſe facit.

C. Bauh. Phyt. Rapiſtrum 1. flore luteum: Matth. Lampſana: variat foliis, aliquando habet ſinuata, aliquando non inciſa, vnde quidam duas ſpecies conſtituere volunt. Apud Matth. Quæ pro Lampſana à Matthiolo pingitur, Rapiſtrum eſſe aruorum ex eius epiſtolis ſatis liquet. Hoc Rapiſtrum à ſimilitudine cum foliis Rapæ dictum videtur: eſt flore luteo, eſt albo, aliquando etiam purpureo: 1. Rapiſtrum luteum, Lampſana Matthioli. Frater ponit figuram Matth. à Camerario auctam ſiliquis & floribus vt mihi perſuadeo Rapiſtri flore albo.

Schvv. Rapiſtrum luteum: Ἐρύσιμον Cordo & Raphanus ſilv. Lampſana Matth. Lampſana Dioſcor. Tabern. Geelhederich Heidenrettig/ Schnödſenf/ wildſenf/ E Raporum ſilv. cenſu eſt. An huc referenda ſit Armoracia Schvvenckfeldii dubitamus, (quamuis icon Tabernamontani poſſit conuenire,) quia Tabern. dicit vocari Rapiſtrum album.

Locus & Tempus. Rapiſtrum flore luteo, Lugduni obſeruauimus, florens menſe Maio, Geneuæ Decembri, Baſileæ cum flore & ſiliquis menſe Octobri, in vineis ad montem Moutets. Montbelgardi abundat in ſegetibus florens Iunio & Iulio, Auguſto cum flore & ſemine maturo, prouenit etiam in horto Ill. E. C. Plurimùm, inquit Schvvenck. inter ſegetes hordeaceas & Rapaceas inuitis Agricolis luxuriat, vt interdum totos agros cooperiat Iunio & Iulio.

Vires. Reſiccantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet, Galenus apud Dodonæum hanc etiam malos ſuccos procreare ſcribit: Dioſcorides verò plus alere ait quàm Rumicem, & ſtomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur. Acrimonia pollet vt & Naſturtium. Semen feruens & acre guſtu, vrinam prouocat.

RAPISTRVM MONOSPERMON.

Deſcriptio. Rapiſtri monoſpermi ramum à D. Rychnero Medico Baſilienſi habemus cui flores lutei. Frater Caſparus eandem apud Matth. & Phyt. talibus deſcribit: Rapiſtro Monoſpermo ex *radice* longiuſculà albicante, parum fibroſa, *caules* pedales, quandoque altiores, rotundi, tenues, ramoſi, eleganter virentes, leuiterque hirſuti exurgunt: *folia* humi ſparſa craſſa ſunt, Rapi foliis ſimilia, ad principium laciniata, dein ſubrotunda, leuiter ſinuata & ſubhirſuta: *flores* ſecundum cauliculos palmares & tenues, velut in ſpica diſpoſiti: quadrifolii, eleganter lutei aureiue, quibus *ſiliquæ* ſuccedunt rotundæ (eleganter propter ſitum, per eas quemadmo-

dum in semine Coriandri discurrentes] in filamentum oblongum abeuntes: quæ quasi geminę sibi insident, parte tamen superiore maiore, cum in ea semen paruum, oblongiusculum, sed vnicum [vnde ei nomen] contineatur.

C. Bauh. apud Matth. Rapistrum 2. Phyt. quartum siue Monospermon. Huius semen nomine Lampsanæ monospermi D. Doldius misit, & hic Basileæ in horto D. Zuingeri Maio mense floruit.

Locus & tempus. Hoc ipsum postmodùm, sed multò strigosius [illud enim culturâ elegantius] in agris quà Augustam Rauracorum itur, ad rubram domum ob seruauimus: idem sed humilius & valdè ramosum, foliis paruis, eleganter virentibus, in agris circa Thuringen ad syluam inuenimus: & simile Monspelio vbi quoque spontè creuit habemus.

RAPISTRI GENVS AVSTRIACVM.

Folia à radice spargit, hirtis pilis vndique obsita, sed potissimùm & vel magis in auersa parte, profundis segmentis laciniata, quæ & ipsa crebris denticulis serrata sunt. *Caules* verò omni hirsutie carent. *Folia* item superiora quæ ad ramorum exortum hærent tota glabra sunt, non tot nec tam profundis segmentis dissecta, inferioris quoque multò minora. *Flores* in ramorum extremis vmbellati, lutei, Rapistri vulgaris, sed minores: Quos *siliquæ* excipiunt. Hanc siccam nobis communicauit Agerius collectam in Austria inter segetes, non curauimus pingendam, quia non integra planta & quia nobis non benè notum Rapum silv. Matthioli, cuius figuræ non malè conuenire videtur.

RAPHANVS.

Cap. VIII.

Descriptio. Folia proximè ad Rapi folia accedunt, sic vt facilè verfatissimis imponere possint: paulò tamen magis sunt sinuosa: cætera etiá minùs conueniunt. Raphano enim *flos* purpurascens, quadrifolius, apicibus luteis: *siliqua* crassiores, pulposæ, in loculos tuberosos, connallibus interceptos, distinctæ, in quibus *semen* rubrum, acre: *Radix* crassa, longa, magnitudine varia, alba, vel rubra, gustu acri & mordaci, recto vix surgit *caule*, cubitum vnum aut alterum alto.

Dioscor. duo Raphani genera facit siluestre & satiuum. Hoc alii Polyides Eryngium, Romani Radicem nostratem, Aphri Thorpath appellant.

Raphani Raphanus. Radix Veteribus. Theophr. in plura genera Raphanum distribuit. Distinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, saporibus, reliquisque eiusmodi. Vt Radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœotium. Amplissimè Corinthia adolescit, quæ vel stirpe constat detecta: hæc enim sursum versus protruditur, nec vt ceteræ in terram ampliari solita est. Liothasia, quam Thraciam vocant, validissima aduersus frigora traditur. Bœotia dulcissima est, & figura rotunda, nec vt Cleonæa, prælonga. Quibus folia læuia, dulciores suauioresque sunt, quibus autem scabra, acriores. Genus præterea redditur, quod foliis Erucæ simile constet. Radicis genera hæc notauerunt.

Athenæus Theophrasti locum hunc citat his verbis: Theophr. lib. de plantis quinque Radiculatum (ῥαφανίδων) genera esse tradidit: Corinthiam, Liothasiam, Cleonæam, Amorfheam, Bœotiam. Dicitur verò à quibusdam Liothasiam Thraciam esse. Bœotiam dulcissimam omnium, rotundam figurâ: in vniuersum dulciores esse, quarum læuia sunt folia.

Cæterùm, quoniam quæ Athenienſibus ῥάφανος dicitur, aliis nonnullis, vti & Callia apud Athenæum κράμβη (quod autem Raphanum Radiculam dixerit ex Aristophane perspicuum est) appellatur: id obiter admonitum Lectorem velim, ῥάφανος vocem plerosque antiquiores Græcos, vt ex Apollodoro Carystio docet idem Athenæus, libro 1 pro brassica vsurpasse: vnde Plinio erroris ansa, qui variis locis Raphanum cum brassica confundit, Raphano tribuens quæ Veteres illi de brassica prodidère, quemadmodum & lib. 19. cap. 15. napis tribuit, quæ Theophrastus lib. 7. hist. cap. 4. περὶ ῥαφανίδων, hoc est de Raphanis, tradidit his verbis: Iidem (Græci) Naporum quinque genera fecère, Corinthium, Cleonæum, Liothasium (non Leothasium, vt in vulgatis Theophrasti exemplaribus exaratum est) Bœotium, & quod per se viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus supernè tendit, non vt cætera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum teneriora folia ipsi quoque dulciores: quorum scabra & angulosa, & horridiora, amariores. Est præterea genus siluestre, cuius folia sunt Erucæ similia.

Cæterùm, Raphani radix (autore Theophr.) quasi ex carne & cortice constat. Contrà Plinius ait: Cortice & cartilagine constant Raphani: multisque eorum cortex crassior etiam, quàm quibusdam

dam arborum. Amaritudo plurima illi est pro eius crassitudine. Cætera quoque aliquando lignosa. Scripsit Moschio Græcus vnū volumen de Raphano.

Vulgare & rotundum Raphani genus nobis esse videtur, inquit Tragus, quod Theophrastus Corinthium, Plinius Syriacum, vocauit. Quanquam & Bœotius Raphanus rotundus sit, teste Theophr. gustúque dulcior. At Raphanus prælongus quem Metensis ager fundit, Theophrasti nostrâ sententiâ radix est Cleonæa, Plinio Algidensis appellata.

Fuchs. Raphanus satiua, Raphanus minor Officinarum.

Lonic. Raphanus, alius longus, alius rotundus.

Matth. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa, Napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingratior. Differunt quoque colore. Námque & alba & nigra, vbique ferè habetur. Sed hæc altera minùs frequens. Raphanus 1. Raphanus 2. Icones duæ apud Matth. vix mihi discrimen monstrare videntur.

Habet Camer. horti præter vulgatem Raphanum alium radice nigra, qualis frequens est Argentinæ. Et alium radice lutea.

Duæ sunt Raphani species ait Lacuna: Domestici, teneri, delicati, quibus vulgò vescimur: Siluestres, duri & asperi, Plinio Armoracia, Romæ dicti Ramoracii.

Gesner. not. Oscitanter sanè ac turpi errore Gesner. horti, cum Bern. Dessenio Plinium secutus tria Raphani genera, crispum, læue, & campestre statuit: brassicæ hæc Theophrastus assignauit. Sed quod à Plinio Algidense dicitur, longum, succosum, ac translucidum rectè in Raphanorum numero recensuit & esse scribit, in hortis inferioris Germaniæ tam frequens, vt nullum ferè aliud norint: hoc apud Batauo-Phrysios in eam magnitudinem crescit: vti viderit quod triginta libras penderet. Quamobrem minimè mirandum, in Germania infantium puerorum magnitudinem æquare, Plinium scripsisse. Vulgaris est Raphanus, qui virilis brachii amplitudinem non excedit. Sunt autem hi translucidi: & adeò fragiles, vt in taleolas absque ferro confringi queant. Multùm ab acredine illa ac saporis vehementia, quâ secundum genus pollet, recedunt: & salsugine imbuti, linguam vsque adeò non vellicant. Alterum genus Rapi figurâ Syriacum appellatum, in superiori solùm Germania prouenit: vehementissimum & tenerrimum, nec multâ humiditate redundans: quapropter parciùs editur. Nam qui affatim ingerunt, præter frequentes ructus, rosionis quendam sensum in stomacho experiuntur.

Raphanum, inquit Amatus, Columella Radiculam appellat oleris vulgatissimum genus, herba caule vno arboreo ferè vt in Ruta conspicitur, assurgens: quare multorum Græci, ἀνδρειφάγον, quasi olus arboreum nominant. Nec Gaza Theophrasti interpres aliter vertit. Huius tria Plinius memorauit genera, læue, crispum & campestre.

Amat. not. Diosc. quoque trium mentionem facit, hortulani, siluestris, atque alterius Apios dicti. Amatus prælicenter in Raphani historia hinc inde oberrans diuagatur. Nunc enim falsis illis tribus Raphani Plinii generibus talpæ instar cæcus incedit: oculos mentis aperire debuisset, & considerasse hæc Theophrastum à quo Plinius sua mutuatur, Brassicæ tribuisse. Præterea Dioscorides non tria, sed duo Raphani genera fecit, quod per se clariùs est quàm vt ostendi debeat. Dioscor. enim lib. 4. Apium, montanum aut siluestrem Raphanum, ab aliis solùm ita vocari, tradit. Quæ occasio vt etiam ipse tanquam de toto genere diuersis, non tantùm capitibus, sed libris egerit diuersis.

Cæterùm non minùs turpi cæcitatis notâ corrector eius, seu censor seuerus Rob. Const. inurendus est, vt qui errores hos non annotarit.

Cæsalpin. Radix vulgò à quibusdam Radicula Græcis, quasi radix perspicua: est enim tenella ac fragilis, candida, fermè translucida, flores purpurei aut candidi. Radicis plures differentiæ: nam quædam in longitudinem crescit, quædam in rotunditatem, has vulgò *Rauanellos* vocant, quorum alii cortice nigro constant, alii candido. Longarum quædam vasto cortice crasso, qui gratior est interno corpore: Hæc Armoracia vocamus, omnes satiua. Theophrastus Raphanida vocat, Theodorus Radicem vertit. Plinius, Raphanos vocat.

Turner. Genera satiui Raphani duo, *Radice longa*, passim in Anglia & Belgio, quibusdam: *Radice rotunda*, Rapo non absimili, frequentior circa Argentinam, nonnullis Radix Bœotia, aliis radix Syriaca, Angl. Rounde radice/ Rape radice/ rarò in Anglia conspicitur.

Theod. Dorst. Raphanus minor vel communis radice interdum magna & oblonga, interdum verò rotunda & nodosa, flores fert candidos.

Aduers. Rhaphanus magnus & paruus purpureus. Lobel. Obs. duas habet figuras ex Matthiolo, vna hoc titulo Raphanus magnus Aduers. p. 67. primus Matthioli: alteri Raphanus minor purpureus Aduers. p. 67. secundus Matth. Figuræ mihi apud Lobelium videntur transpositæ.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus rotundus, Runder rettig/ Raphanus orbiculatus, Scheibel rettig. Duas icones ponit non indicans discrimen: Rapum referunt, potissimùm secunda orbiculatâ radice.

Gerard. Pro Raphano orbiculato, Rond radisch ponit Iconem Tabernamontani: eandem & iconi Raphani rotundi inscripsit, Raphanus pyriformis, peare fassion Radisch: Præterea pro Raphano satiuo, Garden radisch ponit iconem Tabern. Rapi longi · pro Radicula satiua minore Schmal garden Radisch. Icon. Tabern. Rapi rotundi minoris siue Rundt Rappen ei dicti.

Brunfel. Matth. in prior. comment. Ryffio, Camer. hort. Anguill. Gesner. de coll. stirp. & cat. *Raphanus.* Dodon. *Raphanis*, siue Radicula satiua, Radicula satiua minor. Hist. Lugd. Raphanus satiuus: Raphanus 2. Matth. Raphanus purpureus minor Lobelii.

C.Bauh. Phyt. Raphanus 1. siue maior, floribus purpureis aut candidis. Raphanus 2. siue oblongus: colore variat, noster albo est cortice: Italis rubello, cuiusmodi est etiam Montbelgardi. Raphanus 3. siue niger. Raphanus 4. siue lat. Raphanus 5. siue Byzantinus. *Apud Matth.* Raphanus præcox, alius serotinus: hicque albus & niger & rubens: albus, oblongus: ruber oblongus, qui fibras rubentes per substantiam discurrentes obtinet, habetur & radice lutea. Raphanus 1. Raphanus 2. *Has Frater*, cuius icones non mihi videntur monstrare differentiam. C.B. not.

Nicol. Abr. à Framboiſ. Raphanum, *raifort*, & Rapum, *raue*.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliisque Veterum. Græcè ῥαφανίς dicitur: posteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem & Attici, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανίς Radix & Radicula dicitur: Offic. verò Rapha-

nus. Serapioni, annotante Trago, *Fugal*, siue *Fugiel*, Auerrhoi *Alphagel*, Hebr. *Zenon*, Rabinis & Thalmudistis *Fugla*, & conuersis literis *Pilga*. Germ. Rettig, Belg. Radys. Gall. *Radi, Raifort*: It. *Raphano* & *Radice*: Hisp. *Rauano* & *Rauanillo*, Angl. Radisch: Boh. Rzetkew. Radiculæ *semen* Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: similiter ab Aëtio. Cornarius tamen Cacanon legit. Raphanus quidem ἀπὸ τοῦ ῥᾷ φαίνεσθαι authore Athenæo, id est, quòd facilè appareat, sibi nomen asciuit: nam tertio à satu die prosilit. Radicis vocabulum, vt author est Varro, è Græcia venit in Latium, cùm Veteres Græci radicem dixerint, quam nunc Rhaphanum. Nisi quis forsitan arbitretur nomen accepisse, quòd cæteras amplitudine superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat.

Satio

Seri vult Raphanus, qualiter videre est apud Plinium, terra soluta, humida. Fimum odit, paleâ contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. vt vernus sit: iterúmque circa Vulcanalia, (Aliis circa ortum Caniculæ, aliis Calendis Augusti,) quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos verò accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grandescere. Quidam prodidêre, si palo adacto cauerna paleâ insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimúmque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis [De brassica hoc Theophr. cap. 7. lib. 2. Causs.] aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiúntque coctis similes. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è semine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniam & quæstus plùs quàm à frumento, & minùs tributi est, nullúmque copiosius oleum.

Gaudet autem [authore Theophrasto] frigoribus Radix [ῥάφανις,] & sic eam dulcescere putant, simulque incrementum in radicem non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescit. Hyeme cùm maximè viget radix terrâ obruta, vt nullum imbrem admittat, ac direptis quibusdam foliis mira crassitudine distenditur. Sed Raphanus quia nullam vim germinandi ab imis obtinet, alimentúmque capit, quod non sursum transmittere apta sit: idcircò subtus crassatur, amplissimáque efficitur. Causa verò, vt nulla putredo, nulla corruptio accederet, humo congestitiæ datur, quæ aquam arcet, & in totum, omne quod alienum est, admitti non patitur. Post æstatis Solstitium Iunio ac Iulio commodissimè seritur.

Tempus & locus.

Raphanum vidi florentem Aprili flore cœruleo: Geneuæ Nouembri, flore cœruleo & albo, ibidémque cum pauca cærulei parte Maio. Basileæ Raphanus est in vigore Augusto & Septembri. Lugduni principio Maii habent edules. In pago Iempe (inter Basileam & Otmersheim ad Rhenum ferè sito) vidi Raphanum radice rotunda Rapi instar: ita vt non facilè quilibet distinguere possit, nisi gustu, quem cùm mense Septẽbri degustarem, non videbatur differre à longo allato Argentinâ, vbi cum Raphanum quoque obseruaui: talem quoque vidi in Masmunster, qui loco humido creuerat, non poterat manu amplecti, ac sapore erat non admodum acri. Patauii habent rotundum, breue, album, non vsque adeò acrem & rubrum, sicut & nigricantem oblongum, satis magnum, valdè acrem. In Passauant Abbatis Lutrensis in horto Domini VValther ab Andlavv, vidi crassissimum & maximum ad magnitudinem cruris excrescens: talem habemus in horto Ex.C. Hortulanus hyeme reponendum seminat, huius radix sub terra tota latet, ac totâ hyeme ad cibum adaptari potest vsque ad Ver: vt & alterum longum, tenerum, album, extra terram eminentem: cuius radices habentur edules Iunio. Et hic potest dici longissimus & præcedens crassissimus. Longissimi habemus genus cuius pars extra terram eminens rubet. Raphanum nigrum attulit mihi hortulanus Ill. E.C. ex horto Gœpping. duplicem, vnum paruum qualem aliquando vidi Argentinâ missum, & qui Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. Ex.C. magnus crassus est. Viderentur diligentiùs non indaganti duo genera, verùm tempus sationis tantùm differentiam facit in radicis forma: vterque mense Octobri datus. In omnibus autem probandis, Plinius maximè spectat caules. Immitium enim rotundiores, crassioréSque: folia verò tristiora & angulis horrida.

Locus & Tempus.

Raphani siue Radiculæ vires, Diosc. declarat his verbis: Flatus gignit & excalfacit: ori quidem grata, at stomacho minimè commoda: ructus præterea mouet, atque vrinas ciet: aluum quoque bonam facit, si quis ipsam summo cibo sumpserit, quippe quæ tum distributionem magis adiuuet: præsumpta verò cibum suspendat: quare & ante cibum vomituris conuenit: quin & sensuum aciem excitat. Elixa verò si sumatur, valet ad eos qui tussi diuturnâ infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant. At cortex ipsius ex aceto mulso sumptus, vomitiones potentiùs mouet, hydropicis accommodatus: impositus etiamnum lienosis est vtilis. Cum melle verò nomas sistit, & sub oculis sugillata tollit. Auxiliatur & à Vipera commorsis, necnon & Alopecias densas atque lentigines cum Loliacea farina exterit. Est & auxilio tam cibo quàm potu iis qui à fungis strangulantur, menstruáque pellit. Semen vomitiones excitat, vrinas eiicit, & lienem ex aceto potum extenuat. Decoctum anginosis cum aceto mulso calente gargarizatu prodest, & contra Ceraste morsum ex vino potum auxiliatur. Cæterùm ex aceto illitum gangrænas etiam valenter emarginat.

Vires & vsus.

Raphani vis mira [rectè hæc Plinius de Raphano tradit] colligẽdi spiritum, laxandique ructum. Ob id cibus illiberalis, vtique si proximè olus mandatur, si verò cum Oliuis drupis, rarior ructus fit, minúsque fœtidus. Cocti dulcescunt & in Naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus: Atque vt est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum M. Curium Imperatorem, quem Samnitium Legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum Annales nostri prodide-

so,

re. Scripsit & Moschion Græcus vnum de Rhaphano volumen. Vilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: iisdemque dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Satiui decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumque commanducatum ad Lagonoponon [Ilium cruciatus è flatu, & calculo:] Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius, cyathis binis contra phthiriases, phlemoni ipsos illinire tusos, liuori verò recenti corticem cum melle, veternosis [Veternum, siue animi, siue corporis stupiditatem & ignauiam vocant: stolidum Catullus, graue ac funestum notat. appellat: Catullus.

Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repente excitare veternum.]

autem quàm acerrimos mandere, semenque tostum dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterò & scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque Rhaphano Scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent. Sed Citicus semen ex aqua tritum. Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocinori prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus, & cœliacis (stomacho tamen aduersari Dioscorides testatur. Verùm cœliacis prodest, quoniam vrinas ciet.) Intestinorum vlcera [illa detergendo, alioquin irritant:] sanant: purulenta præcordiorum, si cum melle eduntur. Quidam adhæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahũt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis prosunt, sanguinem quoque inutilem [In vesica concretum, & intestinis: ex mariscis, & vtero,] sic extrahunt. Medius adhæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia defricari rhaphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare aciem oculorum dicuntur. Vbi verò acrior Rhaphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum Rhaphani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est: (Dioscorides vomituris dat ante cibum: à cibo verò vt roboret ventriculum & cibi distributionem adiuuet: hic itaque obliuiosè Plinius vomituris summo imperat cibo.)

Sed Galenum audiamus de Rhaphano tum vt cibo, tum vt medicamento, loquentẽ. Vrbani, inquit, homines solam radiculã crudã vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiscent. Rustici verò cum pane sæpenumerò vescuntur, vt aliis obsoniis quæ sua sponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, sed coacti potiùs quàm voluntarii. Radix autem ex iis est quibus assiduè vescimur, estque obsonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calfactione attenuandi habet facultatem. Nam qualitas aëris in ipsa superat. Vere autem caulem quendam, qui in altum assurgit, gignere consueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem sunt producturæ: quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt Rapæ caulem, ac sinapi, & lactucę, vtrumque magis caulis iste, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniam omnem ponat: paucissimum tamen & ipse habet alimẽtum: Quidam autem non caulem modò, sed & radiculas ipsas elixantes mandunt, non aliter ac Rapa. Et alio in loco, Raphanus, excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secundo. Quin & semen ipsum plantã efficacius est, facultas ei inest digerendi. Itaque ad sugillata, & alia id genus liuida, ob talem facultatem accommodum existit. Cæterùm, cùm Medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplum illorum sine damno potuit imitari. *Hactenus Galenus.* Cuius equidem verba eò libentiùs recitauimus, quòd non solùm vulgi, sed etiam Medicorũ errorem lepidè notare videatur, qui crudas Radiculas à cœna esitabant, iuuandæ concoctionis gratia: quibus quidem verbis Dioscoridem obiter carpere videtur, quippe qui hoc loco ita sensisse videatur, idque tum roborandi ventriculi tum cibi distributionis adiuuandæ gratia. *Diosc. Medici & Galeni mit.*

Simeon Sethi discrepantes hasce sententias adhibita distinctione componere nititur: dum quibus aluus facilè subducitur, quique flatibus carẽt, iis vult exhibendas ante cibum Radiculas: contrà verò à cibo, iis qui flatibus laborant, quibúsque cibus in ventriculo supernatat, ac etiamnum difficilis est aluus. Verumtamen neque hoc ipsum quenquam citra damnum experiri posse, cum Galeno crediderim.

Rhaphani recens minutim incisa radix (vt scribit Matth.) albo meraco inspersa, & in sartagine calfacta, pubique admota, remoratam vrinam pellit. Idem præstat eiusdem succus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico haustus. Corticis vncia cum mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris cassiæ odoratæ drachma, succi sabinæ drachmis duabus, omnibus simul in mortario contusis tenuissimo linteolo exceptis, vterique ceruici admotis, ægrè parturientibus mirificè subuenit. Eiusdem radicis succus cum oleo dulcium aut amararum amygdalarum, & vini albi & colocynthidis momento aurium sonitus tollit, si calidus instilletur.

Raphano autem comesto lacticinia esse vitanda, quòd corrumpantur & vitium inde contrahant, monent. Raphanus à cœna manducatus grauem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta somnum ceperit. Grauidis vt apud Dorsthenium legimus, non conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitque secundas. Succus eius inueteratis vlceribus illitus, ea renouat gangrænamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius. Succus Raphani cum melle decoctus, atque modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur. Cutem subeuntibus &

quis, lienosisque vtiliter Raphanus emplastri modo imponitur, vt Dioscorides testatur.

Raphanus domesticus esculentus, ait Fernelius, sine offensione vlla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunque nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulatâ expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neque prægnanti insensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis [quod efficacius sit] semuncia vel ʒiii similiter teruntur addita mulsa aut sero lactis aut aqua hordei.

Radicem cum sale tritam in malignis febribus sub pedibus ligari testatur Schvvenckfeldius. Scribit Camer. apud Matthiolum Germ. si in excauatum Raphanum aqua Maioranæ immittatur, & per aliquot dies sub terra defossus detineatur, aquam illam visus debilitati mederi. Si in Raphanum cauatum veretrum immittatur, lapidem [teste Font.] ni magnitudo obstet, trahet. Quidam in Raphano cauato crocum adiiciunt. Nec solùm calculi causa hoc fit: sed etiam in difficultate vrinæ ob crassum viscidum & glutinosum humorem, aut sanguinis trombum meatum obstruentem. *Aqua* Raphani [radicis, hæc enim minutim conciditur, ac distillatur] per triginta dies mane ac vesperi singulis vicibus tribus aut quatuor vnciis pota medetur calculo, facitque ad aquam intercutem, modò ægrotus à nimio potu abstineat. De cætero vtilis ad omnes hactenus recensitos affectus. Fit & ex succo Raphani expresso cum Sacharo aut melle *Syrupus*, apprimè idoneus calculosis lienosisque. *Oleum* quoque ex hoc parant ad dolores aurium, spinæ dorsi, atque renum, à frigiditate ortos.

RAPHANVS BYZANTINVS.

Descriptio

RAphani Byzantini semen habuit Camerar. horti Constantinopolitani, qui postea tamen degenerauit in communem, ac solos flores ac semina protulit radice penitus lignescente.

RAPHANVS RAMVLA CRETENSIBVS dicta.

Descriptio

RAphani vulgati seu nostratis modo *scapum* erigit cubitalem aut sesquicubitalem, itidem brachiatum. *Folia* positu & ordine vt in prædicto, sed læuia, tenera, & præ glabritie nonnihil splendicantia, figurâ vt in illa varia. Quędã nãmq; dissecta magis, quędã magis integra & subrotũda: suprema ad Lãpsanæ quodãmodò accedẽtia. E ramorum supremis alternato positu ex vnciali ferè pediculo flores dilutè purpurei emicãt, raphani nostratis similes. Succedunt *vascula*, aliàs μονόκοκκα, aliàs gemina, aliàs longa teretiaque, sed omnia in exacutum mucronem fastigiata, *semen* continentia Raphani, rotundum, in pulpa fungosa delitescentia, sapore grato, minimùm, aut etiam nihil, acri, ita vt ad auellanarum nucleorum etiam saporem quodammodò accedere videatur, quatenus ex sicco deprehendere licuit. *Radix* tenuis, fibrosa, candicans, qualis quidem hactenus nobis obseruata.

Ramulæ Cretensis nomine à fratre C. Bauhino semen accepimus quod satum in horto Ill. Ex C. VVirtem. Montbelgardi non prouenit: postea Daniel du Vernois Medicinæ candidatus attulit nobis sine nomine plantam collectam Basileæ in horto clariss. viri Domini Iacobi Zvvingeri pro Raphani specie rara: Nobis quoque siliquas cum seminibus nomine etiam Ramulæ Cretensis Basileæ in prædicto horto collectas, communicauit Doctus Vir Conradus Pfistherus Basil.

RAPHANVS SILVESTRIS VETERVM.

DE hac seorsim agendum duximus, eâ potissimùm de causâ, quòd qualis sit, hodie non constet. Radicula igitur siluestris [ῥάφανις ἀγρία] quam Romani apud Diosc. Armoraciam vocant: *Folia* habet satiuæ [Erucæ Theophr. qui Raphani quintum genus facit & siluestre vocat] similia, sed quæ ad Lampsanam propiùs accedant. *Radix* est gracilis, longa, subacris. Est [inquit Plinius libr. 19. c. 5.] etiamnum vnum siluestre [Raphani genus,] Græci Agrion vocant, Pontici Armon, alii Leucon, nostri Armoraciam, fronde copiosius, quàm corpore. Idem lib. 20. c. 4. Raphanum siluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia quanquam & alibi nascitur.

Raphanus silu. — Eruca folio — Lampsanæ folio. — Radix. — Agrion. — Armon. — Leucon. — Armoracia.

Porrò tam folia, quàm radix, authore Diosc. olerum vice decoquuntur. Excalfacit autem, vrinam ciet, æstuosaque est. Vtilior, tradente Plinio, Raphanus silu. vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò, bilem detrahunt cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui [legendum siluestris] vsus in Italia, & Armoraciam vocant.

Vires

Agrestis Raphanus, teste Galeno, in tertio ordine calefaciendi, & in secundo desiccandi satiuo efficacior est.

RAPHANVS SILV. MATTHIOLI.

Descriptio

MAtthiolus, vt præ cæteris se, non dico Rhizotomum, sed quarumlibet stirpium Rhizotichum [eradicatorem] ac Numen quasi omniscium ostenderet, ita de Raphano silu. in suis in Diosc. com. disserit. Romani suam antiquam Raphani silu. appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ Metathesi Ramoraciam appellant. Cæterùm, cùm syluestris satiuâ longè durior, acriorque deprehendatur, Diosc. codex hîc etiam mendi suspicione non vacat, vt pote qui Armoraciæ radicem reddat teneram, mollémue & subacrem. Fuchs. eam esse stirpem putat quam Raphanum rusticum nonnulli vocauêre. Si is Romam vnquam profectus esset, nunquam [vt arbitror] in errorem incidisset, sponte namque [ait in Epit.] prouenit in campestribus in agro Romano. Anguill. Raphanus silu. vocatur Romæ Aramoràci & Remolaci è Mazorchi. Per *Rauanos* [Raphanos] siluestres Lacuna intelligit duros asperos qui Plinio dicuntur Armoratia, & nomen antiquum conseruant, ac Romæ dicuntur *Ramoracci*.

Lat. Armoracia: Castil. *Xaramago*. Ital. *Ramolacci*: *Matthiolus* qui temerè nimis Diosc. codicem mendo laborare scribit, non demonstrat quam plantam intelligat, nec eius Glossatores patron i & Simiæ: melius sibi consuluissent, si icone, aut saltem

saltem descriptione, quam plantam intelligerent, indicassent. Lacuna quidem videtur intelligere Raphanum satiuum longum, crassum, duriorem, qui per hiemem reseruari potest.

RAPISTRVM FLORE ALBO STRIATO, Sinapi agreste album Trago.

Descriptio

Rapistrum flore albo striato *folia* habet Sinapi Erucæue diuisura simili, hirsuta, sapore oleraceo: *caules* ramosos, hirtos: *flores* albidos, Erucæ maioris, striis cæruleis variegatos, apicibus luteis, *siliquas* pulchras, longitudine ferè digitali, vbi maturuêre nodis instar caudæ Scorpionis distinctas, striatas: in quibus pro nodorum numero *semina*: *radix* satis tenuis, alba, aliàs simplex, aliàs multifida.

An Trago sinapi syluestre ad aquas proueniens flore albo?

An Dod. Gall. Sinapi syluestre [σίναπι ἄγριον?] quod idem cum Tragi Sinapi suspicor esse, quamuis figura ad Erucam maiorem pertineat.

An Turn. planta VVeissenburgi weißhederich, & quibusdam wildrettig dicta? Is quidem existimat esse Radicem siluestrem Dioscoridis. Hæc eò loci semper inter Rapas nascitur, Rapistro simillima, breuior, flore albo, radice exili, sapore aliquatenus & forma Raphani longi: folia incisa seu laciniata Raphani satiui modo, læuiora nonnihil quàm Rapistri. Videtur Plinius hanc pro Lampsanâ sumere lib. 20. cap. 9. & falsò inter Brassicarum genera reponere: cùm inter Raphanos collocare debuerit. Siquidem Plinius multis locis Radicem appellat, Brassicam appellandam, vt lib. 11. c. 23. & lib. 27. cap. 24. atque ita vtramque plantam videtur confundere. Eius verba, quæ huc me inducunt, sunt ista, inter Brassicas sylu. & Lampsana &c.

Cæsalp. Lampsana, flore candido, Dioscor. olus sylu. Plinio inter syluestres Brassicas Lampsana, quâ Iulius vixit apud Dyrrachium. Lonic. Gelber wilder Senff [Sinapi luteum silu.] cuius figura, qui suo more nescit quid scribat, videtur demonstrare Rapistrum, de quo hoc capite agimus. Plant. Icon. pag. 199. Rapistrum flore albo, Erucæ folius Teut. 237. Tabern. Icon. & hist. Armoracia Heiderettich, quod quidam volunt Lampsanam, alii Raphanum silu. alii nominant Rapistrum album, quidam Armoraciam. Et alibi, Rapistrum purpureum, Brasin hederich. An Rapistrum flore albo fuerit benè notum compil. Tabern. nos latet, quia album non describitur apud eum nec an colore floris tantùm differat purpureum, annotatur: ille alioqui pro sua insigni prudentia solet icones diuersas exhibere plantarum solo colore differentium: Lectores tamen considerent, an extet purpureum & diuersum ab albo, aliis notis quàm colore. Schvvenck. Armoraciam Tabernæ ad Rapistrum flore luteo refert, quod non improbamus, si consideretur icon: verùm nomen Rapistri albi non videtur conuenire, vt antè dictum, Item Rapistrum album, Raphanus silu. Lampsana seu Brassica silu. Matth. weiß hederich. Ad iconem purpurei Rapistri Tabern. scribit Gerardus, Rapistrum aruorum Charlock aut Chardick, quam plantam intelligat perpendendum. C. Bauh. phyt. Rapistrum 2. siue album: hoc flore purpurascente etiam reperitur.

Locus & tempus. Floret passim in agris Iulio & Augusto, obseruauit etiam Monspelii, Geneuæ, Basileæ, Montbelgardi passim in agris. Campis rapaceis cultis & incultis, sed rariùs occurrit Schvvenckfeldio.

Vires. Semen, autore eodem, excalfaciendi, siccandi, abstergendi, & digerendi vi pollet.

ALSINE NODOSA DALECHAMPII.

Descriptio

In agro Monspelienti plurima gignitur, *radice* simplici, longa, parum capillata, ex cãdido flauescente: *foliis* propè terram multis longiusculis, angustis, Alsines haud multùm dissimilibus: *caulibus* multis, pedalibus, *flore* albo, ex quinque foliolis cõposito: *semine* in nodosis striatisque globulis multis, sese ordine consequẽtibus, & quasi veruculà transfixis, peculiari omninò figurà.

Hist. Lugd. Alsine nodosa. C. Bauh. phyt. Alsine 23. siue semine globoso.

RAPHANVS SYLVESTRIS, SIVE ARMORACIA multis.

Descriptio

Radix crassa, surculosa, repens, sapore feruidissimo: *caules* singulares bicubitales, concaui, striati, recti & rigidi: *folia* inferiora, antequam caulem proferat ampla, Lapathi, rugosa, vbi caulem autem profert, in eo folia palmum longa, vnciali latitudine aut paulò maiore in ambitu profundè satis serrata, gustu minùs, feruido quàm radix: ex quorum alis *surculi* tenues prodeuntes *flores* sustinent positu & formâ Nasturtii palustris cum apicibus luteis.

Habent (inquit Turner.) Dioscor. & Plinius Raphani genus, quod Græcis dicitur ῥαφανὶς ἀγρία, Lat. *Armoracia*. Ital. *Ramoraccia*, teste Matthiolo. Tradit Dioscor. Radiculam silu. folia habere Raphani hortensis, nisi quòd ad Lampsanæ folia

propiùs accedant. Quod si verum est, errarunt quicunque plantam illam folio Rumicis, radice acerrima, Germ. Meerrättich & Angl. Redcole dictam, Armoraciam aut Radicem silvestrē putant. Nihil enim simile habent, Rumicis & Raphani domestici folia. Scribit idē Dioscor. Raphani sylu. radicem esse gracilem, teneram, subacrem, vt vulgati Codices Græci habent, quanquam emendatiores legant μακρὰ pro μαλακὴ. At Germ. Meerrettich, radicem habet admodum acrem & mordacem. Quare nequit esse Radix silu. Dioscoridis.

Thlaspi maius, inquit Cordus in Dioscor. sine dubio est ea herba quam ego Meerrettich appello & Arabes Nasturtium album.

Brunfelsio: Armoracia aut Raphanus maior. Matth. passim in suis Commentariis, Thlaspi Crateuæ, Raphanus vulgaris, Raphanus rusticanus, Raphanus rusticus siue maior, vt vulgò. Cam. apud Matthiolum Raphanus sylu. Raphanus montanus, ratò reperitur semen, vnde Petrus Crescentius scribit semine omninò carere: docti vocant Thlaspi Crateuæ, & multi vocant Thlaspi magnum. In horto, Raphanus rusticus, vulgò Armoracia.

Gesner. in cat. plant. Armoracia, vulgò Rapistrum χειμ. ἀ... Theophr. sylu. Brassica, quibusdam Lampsana. Raphanus sylu. Ponticis Armon, aliis Leucon: Officinis hodie Rapistrum vt quidam volunt, ego autem existimo Meerrättich esse Thlaspi alterum.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus marinus Meerrättich, Thlaspi alterum Diosc. Sinapi Persicum, Raphanus maior, Raphanus cōdimentorius, Raphanus obsoniorum Arab. Nasturtium album.

C. Bauh. phyt. Raphanus 6. seu Thlaspi alterum Dioscor. Apud Matth. Raphanus rusticanus siue silu.

Gerard. Raphanus rusticanus.

Schvv. Raphanus rusticanus, Raphanus magnus, & ῥαφανὶς ἀγρία Dodon. Armoracia Plinii. Raphanus rusticanus, Lapathi folio, videtur Lobelio & Penæ in Aduers. capite proprio Molypdena Plinii. Sinapi Persicum. Potest dici hydropiper etiam hęc, quam nōnulli Lepidium Pauli & Plinii dixerunt. Raphanus rusticanus plebeculæ.

Lobel. Obs. figuram habet ac scribit, Raphanus rusticanus Thlaspi & Sinapi Persicum, Armoracia Tragi, Thlaspi Crateuæ Diosc. Lobel. in Obs. in Append. p. 495. Crassa radice Raphanus rusticanus florens, Aduers. pag. 155. & Obs. 173. Plant. Icon. p. 220. Raphanus rusticanus, crassa radice, Lapathi folio, Lobel. 173. Lobel. in Append. Teut. 304.

Nomina linguarum. Raphanus sylvestris, siue Armoracia multorum vocatur Hipp. de morb. mulier. ῥάφανος ἀγρία. Gesner in Cat. χειμ. ἀγρία Theophr. Germ. Meerrättich: Gall. Raifort sauuage. Angl. Horse Radish, Mountaine Radish Great Rafort, Redcole Gerardo.

Locus & Tempus. Copiosè alimus in horto E. C. ob eius multum vsum in coquina hyberno tempore: abundat propè Lure spontè in agrorum quorundam marginibus, abundat extra portam Helcurianam iuxta agros Canabinos, quà itur ad ædes carnificis: odiosus in hortus suo reptatu. Geneuæ in hortis floret Maio, Basileæ abundat in multis hortis, itidem Lugduni: vidi Patauii & Veronæ in hortis: passim humidis & vmbrosis hortorum locis, Schvvenckf.

Vires. Extremæ planè est acredinis, annotante Schvvenckfeldio: Aperit, pellit, incidit, prouocat, attenuat, abstergit. Teritur cum vino, aceto & melle condimenti vice. Appetentiam facit. Verùm caput lædit, & nidorosas eructationes mouet. Biliosis & caput dolentibus noxius. Vrinam & arenas valenter pellit, Menstrua prouocat. Io. de Monte Exper. Senex Monachus cùm sentiret se calculis vexari Raphanum rusticanum Meerrättich tenuiter incecabat, in linteolum reponebat, & in vino macerabat, & mane & vesperi cùm vellet ire cubitum poculum ebibebat per triduum, hoc solo remedio vsus non vexatus ampliùs fuit à doloribus ob calculos & arenas.

SINAPI VETERIBVS ET IN GENERE

Cap. IX.

Sinapi licèt nec à Theoph. nec à Diosc. in genera diuidatur, aut describatur, Plin. tamen triū generum esse dicit. Vnum gracile: alterum Rapi foliis simile: tertium Erucæ. Sed alia adhuc potest ex semine desumi diuisio, quod colore vel est albo, vel atropurpureo, vel rubro.

Cæterùm, tria se obseruare genera scribit Ruellius, & ex eo Carolus Stephanus, quem sequitur Gesner. hort. Siluestre vbique spontè nascens, exilius, quod vulgus gallicum à minori proceritate *Sanelam* vocet. Alia autem duo numerosioribus, altioribusque ramulis brachiari, Rapo similia, sed folio minori & asperiore. Verùm semen variare, in vno rufescere, in altero candicare ex toto. Hanc *Moutham Moustardam*, illam *nigram* rusticos vocare, vtramque verò communiter *Seneue*.

Trag. Tragus capite de Sinapi satiuum [cuius alterum fusco seu pullo, alterum verò albicāte prægnat semine] & syluestre recipit, ibidemque plures plantas confusè tradit.

Amatus Lusitanus. Fuchsius quoque & post eum Ryffius, genera duo agnouit, non semine tantùm, sed & foliis & floribus distantia. Primùm siquidem rapitiam frondem exprimere videtur, floremque luteum obtinere, ac semen album proferre: Alterum verò in Erucæ folium laciniari, floreque albicante, & semine vesco pulloque constare, scribit.

Trium Plinii Sinapis generum meminit Matthiolus, eaque in Italia obseruari scribit. Horum autem vnum [Sinapi eius tertium] quod tum folio, tum etiam semine tenui dicit, erraticum [H. Lugd. quæ Matthioli genera & figuras recepit, Sinapi silu.] facit. Videtur hoc nobis Sinapi Erysimi folio. Alterum verò [secundum] quod Rapi fronde constat, cæteris maius hortense [satiuum H. Lugd] vocat. De hoc dicetur sub Sinapi siliquâ hirsuta

hirsuta albo, non respondente descriptioni. Tertium [in inscriptione primum] & ipsum satiuum [hortense H.Lugd.] statuit, semine albo, minutque acri. Dicimus & hoc Erucam maiorem.

C. Bauhinus vt & Camer. apud Matth. Germ. easdem Sinapis exhibuit species, nisi quòd hic pro siluestri, aliam plantam dederit, quæ nobis videtur Eruca quorundam silu. reperis.

Lonicerus aliter distinguit: in Luteum enim & album à flore sumpta varietate diuidit. Illud duplex rursum tradit, hortense & siluestre, ambo seminibus albis. Exhibet autem pro hortensi luteo, Sinapi album. Syluestre existimamus esse Rapistrum flore albo striato. Sinapi album, quod Græcè Euzomon, Latinè Erucã vocari scribit, similiter in satiuum & agreste dirimit. Satiuum album satiuo luteo: agreste album, agresti luteo, inquit præter flores in omnibus respondent. Pro Sinapi silu. albo ponit iconem Erucæ satiuæ.

Brunfel. duo Sinapis genera agnoscere videtur. Album & nigrum. Ita namque scribit. Eruca album Sinapi est, nigro virtute calorificâ similis, adeò vt sine damno in vsum venire vix possit, ni lactuca addatur, à cuius frigore ad temperamentum adducatur.

Dodon. Sinapios tria genera esse tradit: satiua duo, & siluestre tertium. Satiuo priori flores esse dicit cum semine luteos: alteri flores quidem luteos, sed semen è nigro subruffum, interiore medullâ è luteo virescens. Sinapi satiuum Dodonæi priùs, quoad figuram, Erucam maiorem satiuam flore albo demonstrat: Alterum Sinapi album exprimit. Siluestre, cum Sinapi Erysimo Tragi cognatum credimus.

Lobel. & Pena in Adu. præter duplex Sinapi satiuum, Erucæ & Rapifolium, duplex quoque Agreste constituunt. Primum Apii, aut potiùs laueris folio, quod quale sit, fatemur ingenuè, nos adhuc ignorare. Et alterum Sinapi silu. minus, Irionis veri folio, aut Bursæ pastoris. Hoc si ex figura Lobelii Obs. & Icon. Pl. coniectari liceat, Sinapi Erysimo simile fuerit. Lob. Obs. & Ic. plãt. sub titulo, Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Adu. p. 67. iconem falsam exhibet, Erucam enim maiorem potiùs ex Matth. exprimit. Sub Sinapi etiam agreste Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. malè adaptat figuram Sinapi albi, vt dicetur sub Sinapi siliqua hirsuta, albo.

Lobel. aut.

Cæsalp. Sinapis triplicem differentiam assignat. Rapæ folio, flosculis luteis, semine fuluo, satiuam & siluestrem. Tertiam, folio laciniato, floribus quidem etiam luteis, ast semine ex flauo candicante. Est hoc nobis Sinapi album illud vulgare, semine russo.

Atque has Sinapi differentias, vt & eas, quas C. Bauhinus in Phyt. inter Erucas recenset, cum nostris mox seorsim distinctiùs trademus. Plurimæ sanè præterea extant plantæ, quæ passim apud Autores Sinapis nomen sibi vendicarunt, vt Sinapi Persicum, Alliaria, Capparis, Lepidium, Erucæ, & alia plura, de quibus singulis suo quoque pertractatur loco.

Apud Athenæum dictione Sinapi vsus est Nicander Colophonius in theriacis:

Est vel Cucurbitulam aneam, vel Sinapi.

Idem in Georg.

Mordaxque semen Sinapi. Et alibi.

Nasturtium vernum, foliis nigrisque Sinapi.

Nomina Linguarum

Græci plerique σίναπι & σίνηπι, Attici verò, vt apud Athenæum legitur νᾶπυ dixerunt, sic Galenus appellat, Paulus & Aetius. Dioscorides vtroque modo vocat, Latini *Sinapis* & *Sinapi*. Arabes *Cardel*: Hebr. *Chardal*, quemadmodum in Cant. cap. 7. Rabi Salomon testatur. Germ. Senff. Belg. Mostaert: Gall. *Moustarde, Seneue*. Ital. *Senape*, Hisp. *Mostaza*: Castal. *Mostalla*: Port. *Mostarda*. Angl. Musterd & Seuberye. Boh. Horcice Hung. Mustar.

Notandum autem his nominibus & condimentum, quod ex huius plantæ semine conficitur appellari. Plinius Sinapi etiam à quibusdam Thapsi: ab aliis Saurion dici refert. Est autem tam Sinapi, quàm Napy sua ratio ac interpretatio. Νᾶπυ etenim dicitur, autore Athenæo, quasi νάπυ, quia φύεται ἐσμικρύ, sine natura sit: velut Aphia, quia ob paruitatem natura priuatum sit. Quòd ob pusillam molem non esse, aut vix esse credatur. Alii Napi per priuationem, videlicet Νήπυ, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit. Σίναπι verò, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας τῇ ὀδμῇ, quia olfactu oculos lædat. Et hinc fortè meritò à Poëtis, fletum factura, lachrymosa & tristis cognominatur, apud Athenæum Crates Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum, excandescentemque innuens dixit:

Sinapi conspexit, & frontem contraxit.

Quod verò Gallis *Moustarde* vocatur, ex eo fictum videtur, quòd cum musto Sinapi ad tunctus conteri soleat. Camerario tamen apud Matth. germ. Mustardã dicta placet quasi Mustum ardens, quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo aspernmi saporis præuio odore. Vnde natum apud Francos diuerbium, quo, cùm insignem veteratoris astutiam indicare volunt, inquiunt, Callidiorem esse Sinapi.

Terram, vt inquit Palladius, diligit aratam, & si fieri potest, congestitiam, quamuis vbicunque nascatur: sarculari debet assiduè, vt respergatur puluere, quo fouetur: non minùs gaudet humore: de quo semen legere dispones, suo loco esse patieris: quod ad escam parabis, robustius facies transferendo. In Sinapi vetus semen inutile est, sationi, vel vsui: quod dentibus fractum, si intus viride videbitur, nouum est, si album fuerit, vetustatem fatetur.

Sinapis sementem auspicantur Autumno, Vere perficiunt, quinto die post satum comparet. Acerrimum, inquit Plinius, sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori Sinapi, nullâ culturâ prouenit, meliùs tamen planta tralata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Eligere præcipit Diosc. quod non obaridum sit, & fuluum, & adultum: sed quod fractum intrinsecus viride, & velut succulentum sit ac cæsium colore. Tale enim recens esse & in vigore constitutum. Porrò Antiphanes excellere putat Sinapi Cyrium: optimum commendat Ægyptium Plinius, probat Alexandrinum Galenus, Pythagoras principatum habere ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret.

Sinapi in medicina multæ & magnæ vires. Nam, autore Dioscoride ad calfaciendum, attenuandum, attrahendùmque efficax est. Commanducatum autem valet ad pituitam capitis eliciendam. At succus ex aqua mulsa, contra tonsillarum præduros tumores, veterésque & callosas arteriæ scabritias gargarizatu prodest. Ipsum verò Sinapi tritum & naribus admotum sternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur, & vulluæ strangulatu oppressas excitat. Quin & l...

thargicorum capiti deraso illinitur. Fico autem admixtum & impositum donec rubescat locus, valet ad coxendium cruciatus, lienes, ac in vniuersum ad quemuis diutinum dolorem, cùm ex alto in summam cutem quidpiam extrahere est in animo, trãslato scilicet in alteram partem affectu. Alopecijs etiam illitum medetur, faciem purgat, & oculorum sugillata tollit, cum melle, adipe, aut cerato. Cum aceto verò, lepræ & feræ impetigines eo perunguntur. Sed & contra febriles circuitus aridum bibitur, polentæ modo potui inspersum. Emplastris quoque extrahendi vi præditis, atque quæ ad psoram faciunt, vtiliter ammiscetur. Succurrit & auditus grauitati incertisque sonitibus cum fico tritum, auribusque inditum. Ipsius verò succus cum melle ad oculorum hebetudines genarúmque scabritias conuenienter iungitur. Cæterùm exprimitur recenti adhuc semine succus, atque ita in Sole siccatur. Vsus eius, ut scribit Plinius, etiam pro pulmentario in patillis decocto, vltra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore [mansum capitis pituitam elicit, ἀποφλεγματίζει, Diosc.] donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam (ad tonsillas, diuturnasque & callosas arteriæ scabritias succus mixtus cum mulsa gargarizatur,] gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes facilè facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumeris. Sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: Cum fico & Cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersione [strangulatu Diosc.] suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos.

Calefacit & siccat ordine quarto, Galeno asserente.

Plinius correctus. Vox (inquit Cornar.) lithanicos, falsò pro tetanicos apud Plinium supposita. Nulli enim sunt lithanici, sed tetanicorum affectio media est inter Opisthotonicorum & Emprosthotonicorum affectionem, vtramque complectens: quando distentio aut rigor neruorum, antè & retrorsum contingit.

Symeon Sethi scribit Sinapi vim habere dissoluendi, & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò visui, & calido capiti, & iecori. Adiuuare concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuere quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris eas in meliùs mutare. Linguas etiam humiditate grauatas siccare. Si cum melle sumatur, tusses resoluere. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile esse: trahere enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum serpentes fugare.

Sinapi in scorbuto, inquit Marcel. Kirlch. Transylu. vtilissimum est. Hinc nautæ in magnis nauigationibus copiâ Sinapi sese munire solent, eo tanquam præsentissimo prophylactico Theriacæ vtentes. Habet enim vim calfaciendi, extenuandi, dissoluendi & discutiendi humiditates in ventriculo & lienis affectibus, adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium.

Qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, authore Matthiolo, Sinapi albo cadis imposito, dulcedinem musti conseruant. Folia (de vulgari Lobel. loquitur) tenera Sinapi in acetaria veniunt.

Quomodo porrò Sinapi ad conditura & domorum & ad Embammata præparari debeat, docet Columella, in hunc modum. Semen Sinapis diligenter purgato & cribrato, deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit bene lotum, duabus horis in aqua sinito, postea tollito, & manibus expressum in mortarium nouum, aut bene emundatum conijcito, & pistillis conterito, cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana. deinde cùm compresseris, scarifocato, & compositis paucis carbonibus viuis aquam nitratam affundito, vt omnem amaritudinem eius, & pallorem exaniet: deinde statim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. Post hoc album acre acetum adijcito, & pistillo permisceto, colatoque. Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. Cæterùm si velis ad vsum conuiuiorum præparare, cum exániueris Sinapi, nucleos pineos quàm recentissimos, & amylum adijcito, diligenterque conterito infuso aceto. Cætera, vt suprà dixi, facito. Hoc Sinapi ad embammata non solùm idoneo, sed etiam specioso vteris: nam est candoris eximij, si sit curiosè factum. *Hæc ille.*

Nostri autem musteum semen nocte macerant aqua, deinde manibus expressum adiecto aceto pilâ terunt, acerrimo ciborum condimento. Alij per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totóque anno seruatur. Nec hodie quicquam frequentius ad intinctus vbique cibis frequentius miscetur, gratissimo obsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel esu, gratia ciborum exolescit, huius acrimonia fastidiosis gustum reuocant, & hoc veluti irritamento elanguescentem appetentiam instigant, quo velut igniculo morosis palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublime fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lachrymas elicit, quod & testatur Columella, canens:

Sèque lacessenti fletum factura Sinapis.

Ad dolorem capitis sæpè recurrentem, caput & tempora, cum oleo & Sinapi parato pluries illinit VVirt. Empiricus. Sed abolenit oleum Sinapinum, etsi vbi ad summum excalefacere opus fuerit, maximam opem præstare valeat. Hoc autem nonnisi collachrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est vaporis acrimonia, vt concepto vapore illicò prodeant lachrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perunguntúrque eò genitalia in frigidis, vt feliciùs coeant, addito Lasere, & Moscho. Aqua Sinapis ex herba florente Iunii principio destillata, pellit vlcera gingiuarum, ore sæpiùs ex ea colluto: Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpiùs inde fricentur, inde enim vigorem, & carnem recuperant. Medullam ossium calefacit, si sæpiùs ex ea fricentur, & per se itemm ... Prodest contra frigidum morbum articulorum,

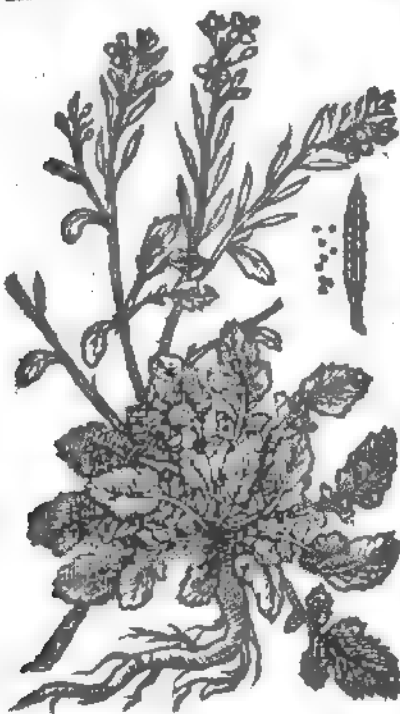
si inde

si inde fricentur & iterum per se siccescant.

SINAPI SILIQVA LATIVSCVLA GLABRA sem. ruffo, siue vulgare.

Descriptio

Ad cubitos aliquot excrescit, *caule* imâ parte hirsuto, superiore glabro, frequentibus ramis brachiato, eóque tereti & fungosâ medullâ pleno: *folia*, inferiora quidem lata, dissecta tamen, Rapistris similia, hirsuta, superiora verò tenuiora & glabra, odore si terantur eodem qui in semine percipi solet: *flores* Erucæ minores, & Rapistri lutei, ex quatuor foliolis apicibúsque mediũ occupantibus compositi, quos quatuor foliola pallido herbaceo colore prædita obuallant, odore suaui: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, satis breues, Erucæ maioris similes, sed minores, ex breui pediculo, quæ commissuræ ratione, vt in illa, dehiscunt, *semina* claudentes plùs minùs octo. cùm in Eruca multò sint plura, colore minùs obscuro, & paulò maiora, in hoc à Rapistri seminibus differentia, quòd ruffa sint nec lucida, cùm illa nigra sint & nitida, cæterùm Sinapios huius semina tenui membranæ separantur, cui ordine adhærent, sapore acri: *radix* candida, lignosa, fragilis, fibrata. Nullus, quod sciam, bonam iconem exhibuit Sinapi de quo hic agitur, vixque ab aliquo ritè descriptum videtur: propterea placuit id, & de nouo describere, & depingere.

Brunfel. Sinapi. Cord. in Diosc. Sinapi hortense, herba cum semine suo omnibus nota. Notat ibidem Gesner. satiuum à siluestri culturâ solùm differre. Fuchs. Sinapi vulgare omisit.

Tragus Sinapi satiuum, Gemein Senff sam. vnd garten Senff mit braünen samen. Miror Tragum alioqui Botanicum diligentem nec figura nec descriptione hoc Sinapi ritè descripsisse aut distinxisse à Sinapi albo. Ait quidem Sinapi satiui duo genera, quorum vnum sit semine pullo seu fusco, de hoc loquens. *Trag. vitii*

Lacuna proponit plantam Erucæ facie pro Sinapi primo, & descriptionem, quæ mihi non videtur competere Sinapi vulgari, sed potiùs Erucæ. *Lacunæ error*

Dod. Sinapi hortensis secunda species. Neotericis Sinapi commune, Gallicè *Seneue de iardin, ou Moustarde*: Germ. Zamer senff. Belg. ghemein Mostaert: Item Sinapi siluestre. Lat. in fol. Sinapi alterum satiuum ex quo condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur *σίναπι χυτεῦον*. Item siluestre. Non est Dodonæo in hist. Gallic. figura pro Sinapi secundo siue vulgari, in Lat. habet figuram Sinapi albi. Quid per Sinapi siluestr. intelligat nescimus, nisi tradat spontaneum: Is enim sibi non constat: in histor. Gall. proponit figuram Erucæ sub titulo Sinapi

silu. in Latina verò appingit iconem silu. Matthioli, figuræ sanè duæ non parum differentes.

Aduers. Lob. & Penæ, Sinapi satiuum Erucæ, aut Rapifolium, Gall. *Seneue domestique*, Germ. Senff. Angl. Mustdster & Senbrye. Magis abest Sinapi à Napo virium acrimoniâ, quàm specie, facie, vel nomine. Napi enim immite aut vehemens interpretantur, siliqua rapacea, semine minore, acerrimo, oleoso. Item p. 68. Sinapi agreste Apii, aut potiùs Laueris folio, Gall. *Seneuè sauuage*, Germ. wilder Senff/ Belg. wilden Mostart, ruribus semen nigrum penuriam satiui resarcit, quod ostendit flores & siliquas, ad satorum viarúmque riuulos & depletas fossas luxuriare solitum.

Hist. Lugd. Sinapi hortense cæteris maius & vulgatius nigrum Galli dicunt, siliquæ hirsutæ plenæ semine ruffo, nigrescente, calido & acri. Malè dicit siliquas hirsutas, malè etiam Erucam repræsentantem figuram ponit.

C. Bauh. phyt. Eruca 8. Sinapi Apii folio: Sinapi gracile Plinio: Sinapi Brunfelsio: Sinapi luteum satiuum alterum pullo seu fusco semine Trago. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio Lobelii. In semine differentia apparet, aliud enim subruffo aliud albo est. *Item apud Matth.* Sinapi 2. Apii folio, gracile Plinio: Sinapi Brunf. Sinapi sat. luteum Trago: Sinapi alterum Matthioli, Lac. Cæsalp. Sinapi primum Cast. Sinapi hortense Fuchsii: Dodon. Gall. & eidem in folio. Sinapi 2. satiuum: Sinapi satiuum Lugdun. Sinapi silu. luteum Lonic. Si *Frater* non tradit locis citatis, Sinapi vulgare semine ruffo, nescimus vbi eius meminerit aut quale intelligat. Brunfelsius sanè de vulgari scripsit: Tragus meminit eius in descriptione, nomine seminis pulli seu satiui, non item cùm in titulo iconis posuit, Sinapi luteum satiuum Gäler senff, titulus enim hic & icon sunt Sinapi albo semine. Lobelii Sinapi agreste Apii folio descriptum in Aduers. an huic iungendum nescimus, nisi dicamus eum intelligere vulgare Sinapi non cultum: figura quam Lob. eo titulo posuit est Sinapi semine albo. Vulgare autem Sinapi semine albo reperiri non existimamus, quod semine est albo, flauóve diuersa est species à ruffo, non colore tantùm, verùm etiam figura. Sinapi luteum Tragi cum vulgari non confundendum. Matthioli figura posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari: Cæsalpini primum est vulgare: Lacuna per suum Sinapi 2. non intelligit vulgare, nec descriptione, nec figura. Fuchsius non tradit Sinapi vulgare: Dodonæo in hist. Gall. Sinapi hortense est album, diuersum à vulgari, in hist. Latina Sinapi vulgare dicitur ei secundum, sed figura non conuenit. Lugdun. hist. satiuum Sinapi est album. Loniceri sylu. luteum non est vulgare, nec descriptio nec figura conueniunt, Lonicerus suo more omnia confundit. Figuram Sinapi vulgari conuenientem apud nullum Matthiolum, nec per C. Bauhinum auctum, nec in cæteris editionibus video. *C. Bauhin. lapsus varii*

Considerent Lectores an Gerard. lib. 2. c. 9. per Sinapi silv. wilde Mustard intelligat Sinapi vulgare: quamuis icon non respondeat, quam Tabern. posuerat pro Eruca palustri minori, quæ alioqui parum conuenit cum Sinapi. *Sinapi syl. Gerardi*

Hoc Sinapi obseruaui Geneuæ, florens Maio & Iunio, Augusto, Monspelii, Lugduni, Basileæ, & aliis locis. Montbelgardi semine maturo Iulio, proueniens etiam in Horto Il. E. C. ac alibi non satum: sed ex semine variis locis ex improuiso delapso. *Tempus & Locus*

Cccc

SINAPI ALBVM SILIQVA HIRSVTA semine albo & ruffo.

Descriptio

Radix candida digitali est crassitudine, longitudine palmari, & sesquipalmari, multas longas à lateribus fibras obliquas emittens: ex qua *caules* surgunt aliquot, duos aut tres cubitos alti, crassitudine pollicari, multis alis concaui, hispidi, inanes: *folia* Rapæ profundè sinuata, pilis spinulisue suprà infráque donata: *flores*, suaueolentes, Brassicæ, colore luteo: *siliquæ* ex pediculo vncia longiores, asperæ, hirsutæ, in hoc ab Eruca differentes, cui glabræ, in latam cuspidem desinentes, qui excidentibus duabus siliquæ partibus remanet appensus, cum interiecta membrana lucida, quæ solet separare *semina* pauca, rotunda, alba vel flauescentia, maiora quàm Erucæ, & Sinapi vulgaris, nec ita acria vt Sinapi vulgare: Sinapi iam descriptum reperitur etiam semine ruffo.

Plant. Icon. p.204. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio, Lobel.100. Teut.241. Figura aliquomodo respondet non item titulus.

Brunf. Eruca, weisser senff/ malè nostro iudicio.

Cord. in Diosc. εὔζωμον, Latini Erucam: Germani weissen senff vocant, quoniam simile per omnia Sinapi sit præterquam semine candido: Gesnerus ibidem ait: Errat Cordus nam quod Sinapi album Germani vocant, omnino Sinapi species est: Huic adstipulatur Theop. Par. in Anato. viuo. Sinapium pro Eruca hactenus, sed falsò, accepisti.

Fuchs. Hist. Sinapi primum genus rapitiam frondem exprimens, flore luteo, semine albo, quod Germ. geelen garten senff nominant, Ic. Sinapi hortense, Zamer senff.

Trag. Sinapi luteum satiuum, Gäler senff, Zam vnd garten senff mit weissen Samen. Sinapi albicante semine. Hoc, inquit, quibusdam Eruca est, Dioscoridi εὔζωμον. Atqui vt ingenuè dicam, inquit is, quod sentio, ego Erucæ nomen vbicúque offendo, de Rucula, Germ. Rauckẽ, & non de albo Sinapi intelligo, neque quid hac in re Seplasiarii & Doctores ipsorum pronuncient, magnoperè sollicitus sum.

Lacuna dec.

Lacun. Sinapi secundum, foliis Raphani paulò minoribus, floribus luteis, siliquis hirsutis, semine albo, pharmacopœi interdum confundunt hoc Sinapi cum Eruca. Quod in Pharmacopœis culpat Lacuna, ei euenit, confundit Sinapi cum Eruca, vt suis dicetur locis. Figura quam ponit quadrat descriptioni, & in eo meliùs quàm Matthiolus docuit.

Matth. Sinapi tertium & ipsum satiuum est, semine albo, minusque acri. In post. com. Ital. idem tradit, addens hoc semen dici *Rocchета*. Figura Sinapi albi est apud Matthiolum posita pro Sinapi 2. is non videtur agnouisse discrimen inter Sinapi & Erucam. In hist. Germ. in descriptionibus omnia confundit, in descriptione primi Sinapi, meminit siliquarum hirsutarum quod nostro Sinapi albo competit, verùm eiusmodi siliquæ hirsutæ sunt in figura Sinapi eius secundi. Descriptio ibi nulla quæ in omnibus conueniat cum Sinapi vulgari semine ruffo, nec figura posita pro Sinapi tertio respondet Sinapi semine albo.

Idem in Epit. cum addit. Cam. Sinapi alterum Græcis σίναπι ἕτερον. Italis *Senape*, siue *Senauro salvatico*: Germ. Gelber Senff. Cornicula ei hirsuta. Item Sinapi tertium. Italis *Senape bianca* siue *Rocchета*: Gallis *Moustarde blanche*. Semine est albo. Ex epitome Matthioli apparet, eum confundere Sinapi genera & eorum nomina: Camerarius omissa figura Matthioli aliam ponit pro tertio Sinapi huc non pertinentem, est enim Erucæ sylu. repentis. Effigies à Camerario ad hist. Germ. posita quæ mutata, pro secundo cum siliqua hirsuta non displicet pro Sinapi albo, ac meliùs placet quàm Patrocinatoris, qui glabram appinxit. Sinapi illud, ait idem Matth. quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Item in post. edit. cum Additamentis C. Bauhini. Erraticum folia habet tenuiora plura ex vno ramusculo prodeuntia, caulem rectum, firmum, asperum, hirsutumque, à medio ramosum: corniculis numerosis atque hirsutis. Nascitur locis incultis, in campestribus & inter rudera. Possit quis existimare Matthiolum per Erraticum Sinapi intelligere non cultum, si non diceret corniculis hirsutis, præterea figura posita pro Sinapi primo Erucam potiùs denotat, præferenda tamen figuris nouis Glossatoris & Patrocinatoris Matthioli, qui siliquas hirsutas appinxêre quæ non sunt hirsutæ, nec in Eruca, nec in Sinapi vulgari semine subrufo. Icon à Matthiolo posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari, sed est Sinapi semine luteo siue albo, eadē cum Tragi & Fuchsii figura. Matth. in Hist. Germ. Sinapi primum, Gartensenff. Rapis simile, flore luteo, siliquæ hirsutæ in quo semen Schwartzrot, id est subruffum, Raporum semini simile. Secundum Sinapi hortense, non ita altè crescit, foliis Sinapi similibus, flores interdum albi interdum lutei, semen rörlechter/ id est, rubellum. Sinapi silu. prouenit in agris flore luteo, satiuo simile nisi minus semen Rotschwartz subrufsum. Matthiol. in sua hist. Germ. omnia obscuriora reddit: mutato ordine in descriptione & non in figuris, prima enim est quæ Erucæ similis, cui Camerar. in histor. German. & Epit. & C. Bauhinus addiderunt siliquas hirsutas: prius Sinapi conuenit cum vulgari si non diceret siliquis hirsutis: posset & siluestre aliquomodò quadrare cum non culto Sinapi. Secundum Sinapi satiuum quò referendum non videmus, confusa descriptio videtur: Figura respondet Sinapi albo.

Camer. not.

Aduers. Lobel. & Penæ Sinapi alterum satiuum Gallis *Seneue* blanc: Belgis Wyt mostaert: Germ. Weisser senff. Existimo Lobelio non fuisse notas differentias Sinapi, nec sciuisse quid esset Sinapi album: figura quam exhibet Obs. & Ic. pl. pro Sinapi agresti, Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p.68. aliquatenus conuenit nostro Sinapi albo, non item titulus. Cæsalp. Sinapi 1. folio Rapæ, flosculis luteis, siliqua breui, semine fuluo. Sinapi 2. folio

folio Erucæ, floribus luteis, siliquis in latera inclinatis, seminibus ex flauo candicantibus maiusculis, vulgò Rucum vocant.

Lonicer. Sinapi Gelber Garten senff. Item Weiß garten senff/oder Zame Rancken: Euzomos. Lat. Eruca. Confundit Lonicerus suo more Sinapi album cum Eruca: ac Sinapi albi duas proponit figuras ignorans quid scribat.

Sinapi hortense. Dodon. Gall. Sinapi hortense. Sinapi album, *σίναπι λευκόν*. In Officinis Belgicis Eruca. Gall. *Seneue blanc*, Germ. Weisser senff/Belg. Wit Mostaert. Item hist. in fol. Sinapi satiuum prius in descriptione, in figura Sinapi Satiuum alterum, Sinapi satiui semé quod luteum & maius Belgii Officinæ pro Erucæ semine exponunt: vulgò tamen Wit mostårt sät nominatur. Meliùs Dod. in hist. Gall. posuit iconem, quàm in Latina, vbi pro hoc Sinapi ponit figuram demonstrantem potiùs Erucam, & ea Icon quæ huic Sinapi conueniebat malè ponitur pro Sinapi satiuo altero.

C. Bauh. Phyt Eruca 7. Sinapi rapi folio, luteo semine, fortè Diosc. & Theophr. alterum Plinii: Sinapi primum Matthioli lib. 2. cap. 148. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lobel. Obs. p. 100. & Icon. p. 202. *Item apud Matth.* Sinapi Rapi folio, luteo semine, & Sinapi alterum Plinii. Sinapi. 1. Matth. Lacun. Cæsalp Sinapi Matth. in Ic. Gesn. hort. Cast. Sinapi 2. species Dodon. Gal. Sinapi satiuũ. 1. fol. Sinapi hortense luteum Lonic. Sinapi hortense Cordo in Diosc. Lugd. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lob. *Dioscorides dicit* Sinapi eligendum valdè rufum, is ergo album vel luteum non intelligit: cur hoc potiùs sit Theophrasti non videmus: nec etiam cur Plinii alterum Rapitii fronde, id enim magis conuenit vulgari: Cur Matthioli primum dicatur non animaduertimus, quod Matthiolus tradit primo loco non dicitur semine luteo vel albo: figura etiam posita pro Sinapi primo potiùs Erucam demonstrat. Nostrum verò album in descriptione est tertium, & inter figuras Sinapi. 2. Lacunæ quoque non est primum: pro eo enim posuit figuram Erucam referentem, descriptione autem quid tradat nescio, puto eum confundere Sinapi cum Eruca. Sinapi verò semine luteo vel albo proponitur à Lacuna pro secundo. Cæsalpino non est primum sed tertium semine ex flauo candicante, eius enim primum est nostrum vulgare. Apud Gesnerum non primum putat, sed illud Sinapi quod candicat. Dodonæo in hist. Gal. non est secundum sed primum. In hist. Lat. Quidem est primum quoad descriptionem: quoad figuram verò alterum. Icon quę posita pro primo, potiùs Erucam refert, quàm Sinapi nostrum luteum siue album. Loniceri luteum esse concedimus. Cordum per Sinapi existimamus intelligere vulgare, non hoc de quo hic agimus. Lugdunensium Sinapi hortense est semine ruso nigrescente: ergo non huic conuenit descriptio, nec etiam figura quæ Erucam imitatur. Sinapi verò nostrum album exhibet pro Sinapi satiuo semine. Quod Lobelius ponit in Obs. pro Sinapi satiuo, non potest esse hoc, id constat ex Adu. p. 67. & 68. vbi describit vulgare: figura etiam à Lobelio posita non conuenit, quæ priùs Erucæ similis.

C. Bauhini. Lapsus ...

Gerard. Sinapi satiuum Garden Moustard. Malè pro Sinapi albo ponit iconem Barbareæ maris. Tabern.

Sinapi album siliquâ hirsutâ habebam Geneuæ in horto semine maturo Iulio, hoc etiam colo Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirt. vbi ex semine deciduo iterum viret Augusto. Semine

russo semel tantùm obseruaui, nempe Anno 1600. in horto prædicto, vnde nactus fuerim non recordor.

SINAPI ERYSIMO TRAGI COGNATVM siue simile.

Descriptio. Cubitalis est planta, *radice* nixa, crassiusculâ candida, paucis fibris donata. *Cauliculos* surrigit pedales, cubitales, altiores, teretes, cana & mollicella lanugine pubescentes, in ramos longos diuaricatos: *Folia* inferna Erysimi Tragi, profundis laciniis diuisa: superna angustiora, sagittæ minoris instar alata, paucis aut nullis laciniis dissecta. Per cauliculorum extrema ex pediculis *flores* prodeunt lutei quadrifolii, Erysimi prædicti floribus maiores. Quibus *siliquæ* etiam longiores succedunt trientales ferè, angustæ, teretes, caulibus non appressæ: *semen* continentes exiguum, fuscum, acre.

Locus. In Austria secus vias obseruata & lecta à D. Agerio Botanico egregio & medico insigni Argentinæ.

Matth. Sinapi 3. Idem in com. cum magnis fig. & editione vltima cum addit. C. Bauhini. In hist. Germ. wilder senff. Sinapi silu. Mihi non bene constat quam plantam exprimat Matth. icone proposita, pro Sinapi tertio: quia eius tertium in com. quoad descriptionem attinet, est nostrum Sinapi semine luteo siue albo.

An Lobel. & Pena Aduers. Sinapi silu. minus Irionis veri folio aut Bursæ pastoris, aridis locis iuxta margines & rudera, prope vrbes nascitur, foliis laciniosis, admodum Bursæ pastoriæ similibus, sed acutioribus, minutioribúsque laciniis: Vmbellosi flores & siliquæ secundum summitates Irionis Dioscor. caulis pedalis, sed tota planta gustu Sinapi feruidissima.

An Lobel. Obs. & Icon. Pl. Teut. 244. Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio, Hisp. *Mostaza saluage*. Aduers. pag. 68. Lobelius assumpsit figuram Matthioli.

C. Bauh. phyt. Eruca 9. Sinapi bursæ folio, Eruca siue Rucula marina minor, & Sinapi 9. Trago p. 103. lib. 1. cap. 32. Sinapi silu. minus Bursæ pastoris folio, Lob. Obs. p. 101. & Icon. p. 203. Luteo & albo flore est. Item Erysimum 2. siue siliqua Erucæ? *Cur Erucam* Tragi hic ponat nescio, ea enim eadem est cum sua Eruca 3. siue luteo flore, quæ non respondet Lobelii Sinapi, vnde colligit luteo & albo flore.

Hist. Lugd. Sinapi silu. Sinapi tertium Matthioli erraticum quod Lob. & Pena appellant Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio.

Dodon. in fol. Sinapi siluestre. Figura est Matthioli, an respondeat eius descriptioni nescio.

dum in semine Coriandri discurrentes] in filamentum oblongum abeuntes: quæ quasi gemmę sibi insident, parte tamen superiore maiore, cum in ea semen paruum, oblongiusculum, sed vnicum [vnde et nomen] contineatur.

C. Bauh. apud Matth. Rapistrum 2. Phyt. quartum siue Monospermon. Huius semen nomine Lampsanæ monospermi D. Doldius misit, & hic Basileæ in horto D. Zuingeri Maio mense floruit.

Locus & tempus. Hoc ipsum postmodùm, sed multò strigosius [illud enim culturâ elegantius] in agris quà Augustam Rauracorum itur, ad rubram domum obseruauimus: idem sed humilius & valdè ramosum, foliis paruis, eleganter virentibus, in agris circa Huningen ad syluam inuenimus: & simile Monspelio vbiquoque spontè creuit habemus.

RAPISTRI GENVS AVSTRIACVM

Folia à radice spargit, hirtis pilis vndique obsita, sed potissimùm & vel magis in auersa parte, profundis segmentis laciniata, quæ & ipsa crebris denticulis serrata sunt. *Caules* verò omni hirsutie carent. *Folia* item superiora quæ ad ramorum exortum hærent tota glabra sunt, non tot nec tam profundis segmentis dissecta, inferioris quoque multò minora. *Flores* in ramorum extremis vmbellati, lutei, Rapistri vulgatis, sed minores: Quos *siliqua* excipiunt. Hanc siccam nobis communicauit Agerius collectam in Austria inter segetes, non curauimus pingendam, quia non integra planta & quia nobis non benè notum Raporum silv. Matthioli, cuius figuræ non malè conuenire videtur.

RAPHANVS.

Cap. VIII.

Descriptio. *Folia* proximè ad Rapi folia accedunt, sic vt facilè versatissimis imponere possint: paulò tamen magis sunt sinuosa: cætera etiâ minùs conueniunt. Raphano enim *flos* purpurascens, quadrifolius, apicibus luteis: *siliqua* crassiores, pulposæ, in loculos tuberosos, conuallibus interceptos, distinctæ, in quibus *semen* rubrum, acre: *Radix* crassa, longa, magnitudine varia, alba, vel rubra, gustu acri & mordaci, recto vix surgit *caule*, cubitum vnum aut alterum alto.

Dioscor. duo Raphani genera facit siluestre & satiuum. Hoc alii Polyides Eryngium, Romani Radicem nostratem, Aphri *Thorpath* appellant.

Raphanus. Raphanus. Radix Veteribus. Theophr. in plura genera Raphanum distribuit. Distinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, saporibus, reliquisque eiusmodi. Vt Radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothalassium, Bœotium. Amplissimè Corinthia adolescit, quæ vel stirpe constat detectâ: hæc enim sursum versùs protruditur, nec vt cæteræ in terram ampliari solita est. Liothassia, quam Thraciam vocant, validissima aduersus frigora traditur. Bœotia dulcissima est, & figura rotunda, nec vt Cleonæa, prælonga. Quibus folia læuia, dulciores suauioresque sunt, quibus autem scabra, seriores. Genus prætereà redditur, quod foliis Erucæ simile constet. Radicis genera hæc notauerunt.

Athenæus Theophrasti locum hunc citat his verbis: Theophr. lib. de plantis quinque Radiculatum (ῥαφανίδων) genera esse tradidit: Corinthiam, Liothasiam, Cleonæam, Amorfheam, Bœotiam. Dicitur verò à quibusdam Liothasiam Thraciam esse: Bœotiam dulcissimam omnium, rotundam figurâ: in vniuersum dulciores esse, quarum læuia sunt folia.

Cæterùm, quoniam quæ Athenienfibus ῥαφανὶς dicitur, aliis nonnullis, vti & Cillæ apud Athenæum ῥάφανος (quod autem Raphanum Radiculam dixerit ex Aristophane perspicuum est) appellatur: id obiter admonitum Lectorem velim, ῥαφανὶς vocem plerosque antiquiores Græcos, vt ex Apollodoro Carystio docet idem Athenæus, libro 1 pro brassica vsurpasse: vnde Plinio erroris ansa, qui variis locis Raphanum cum brassica confundit, Raphano tribuens quæ Veteres illi de brassica prodidêre, quemadmodum & lib. 19. cap. 15. napis tribuit, quæ Theophrastus lib. 7. hist. cap. 4. περὶ ῥαφανίδων, hoc est de Raphanis, tradidit his verbis: Iidem (Græci) Naporum quinque genera fecêre, Corinthium, Cleonæum, Liothasium (non Liothalssium, vt in vulgatis Theophrasti exemplaribus exaratum est) Bœotium, & quod per se viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus supernè tendit, non vt cæterà in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipsi quoque dulciores: quorum scabra & angulosa, & horridiora amariores. Est prætereà genus siluestre, cuius folia sunt Erucæ similia.

Cæterùm, Raphani radix (autore Theophr.) quasi ex carne & cortice constat. Contrà Plinius ait: Cortice & cartilagine constant Raphani: multisque eorum cortex crassior etiam, quàm quibusdam

dam arborum. Amaritudo plurima illi est pro eius crassitudine. Cætera quoque aliquando lignosa. Scripsit Moschio Græcus vnū volumen de Raphano.

Vulgare & rotundum Raphani genus nobis esse videtur, inquit Tragus, quod Theophrastus Corinthium, Plinius Syriacum, vocauit. Quanquam & Bœotius Raphanus rotundus sit, teste Theophr. gustúque dulcior. At Raphanus prælongus quem Metensis ager fundit, Theophrasti nostrâ sententiâ radix est Cleonæa, Plinio Algidensis appellata.

Fuchs. Raphanus satiua, Raphanus minor Officinarum.

Lonic. Raphanus, alius longus, alius rotundus.

Matth. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa, Napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingratior. Differunt quoque colore. Námque & alba & nigra, vbique ferè habetur. Sed hæc altera minùs frequens. Raphanus 1. Raphanus 2. Icones duæ apud Matth. vix mihi discrimen monstrare videntur.

Habet Camer. horti præter vulgarem Raphanum alium radice nigra, qualis frequens est Argentinæ. Et alium, radice lutea.

Duæ sunt Raphani species ait Lacuna: Domestici, teneri, delicati, quibus vulgò vescimur: Siluestres, duri & asperi, Plinio Armoracia, Romæ dicti Ramoracii.

Gesner. not. Oscitanter sanè ac turpi errore Gesner. horti, cum Bern. Dessenio Plinium secutus tria Raphani genera, crispum, læue, & campestre statuit: Brassicæ hæc Theophrastus assignauit. Sed quod à Plinio Algidense dicitur, longum, succosum, ac translucidum rectè in Raphanorum numero recensuit & esse scribit, in hortis inferioris Germaniæ tam frequens, vt nullum ferè aliud norint: hoc apud Batauo-Phrysios in eam magnitudinem crescit: vti viderit quod triginta libras penderet. Quamobrem minimè mirandum, in Germania infantium puerorum magnitudinem æquare, Plinium scripsisse. Vulgaris est Raphanus, qui virilis brachii amplitudinem non excedit. Sunt autem hi translucidi: & adeò fragiles, vt in taleolas absque ferro confringi queant. Multum ab acredine illa ac saporis vehementia, quâ secundum genus pollet, recedunt: & salsugine imbuti, linguam vsque adeò non vellicant. Alterum genus Rapi figurâ Syriacum appellatum, in superiori solùm Germania prouenit: vehementissimum & tenerrimum, nec multâ humiditate redundans: quapropter parciùs editur. Nam qui affatim ingerunt, præter frequentes ructus, rosionis quendam sensum in stomacho experiuntur.

Raphanum, inquit Amatus, Columella Radiculam appellat oleris vulgatissimum genus, herba caule vno arboreo ferè vt in Ruta conspicitur, assurgens: quare multorum Græci, δενδρολάχανον, quasi olus arboreum nominant. Nec Gaza Theophrasti interpres aliter vertit. Huius tria Plinius memorauit genera, læue, crispum & campestre. *Amati not.* Diosc. quoque trium mentionem facit, hortulani, siluestris, atque alterius Apios dicti. Amatus prælicenter in Raphani historia hinc inde oberrans diuagatur. Nunc enim falsis illis tribus Raphani Plinii generibus talpæ instar cæcus incedit: oculos mentis aperire debuisset, & considerasse hæc Theophrastum à quo Plinius sua mutuatur, Brassicæ tribuisse. Præterea Dioscorides non tria, sed duo Raphani genera fecit, quod per se clarius est quàm vt ostendi debeat. Dioscor. enim lib. 4. Apium, montanum aut siluestrem Raphanum, ab aliis solùm ita vocari, tradit. Quæ occasio vt etiam ipse tanquam de toto genere diuersis, non tantùm capitibus sed libris egerit diuersis.

Cæterùm non minùs turpi cæcitatis notâ corrector eius, seu censor seuerus Rob. Const. inurendus est, vt qui errores hos non annotarit.

Cæsalpin. Radix vulgò à quibusdam Radicula Græcis, quasi radix perspicua: est enim tenella ac fragilis, candida, fermè translucida, flores purpurei aut candidi. Radicis plures differentiæ: nam quædam in longitudinem crescit, quædam in rotunditatem, has vulgò *Rauanellos* vocant, quorum alii cortice nigro constant, alii candido. Longarum quædam vasto cortice crasso, qui gratior est interno corpore: Hæc Armoracia vocamus, omnes satiuæ. Theophrastus Raphanida vocat, Theodorus Radicem vertit Plinius, Raphanos vocat.

Turner. Genera satiui Raphani duo, *Radice longa*, passim in Anglia & Belgio, quibusdam: *Radice rotunda*, Rapo non absimili, frequentior circa Argentinam, nonnullis Radix Bœotia, aliis radix Syriaca, Angl. Rounde radice/ Rape radice/ rarò in Anglia conspicitur.

Theod. Dorst. Raphanus minor vel communis radice interdum magna & oblonga, interdum verò rotunda & nodosa, flores fert candidos.

Aduers. Rhaphanus magnus & paruus purpureus. Lobel. Obs. duas habet figuras ex Matthiolo, vna hoc titulo Raphanus magnus Aduers. p. 67. primus Matthioli: alteri Raphanus minor purpureus Aduers. p. 67. secundus Matth. Figuræ mihi apud Lobelium videntur transpositæ.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus rotundus, Runder rettig / Raphanus orbiculatus, Scheibel rettig. Duas icones ponit non indicans discrimen: Rapum referunt, potissimùm secunda orbiculatâ radice.

Gerard. Pro Raphano orbiculato, Rond radisch ponit Iconem Tabernamontani: eandem & iconi Raphani rotundi inscripsit, Raphanus pyriformis, peere fassion Radisch: Præterea pro Raphano satiuo, Garden radisch ponit iconem Tabern. Rapi longi: pro Radicula satiua minore Schmal garden Radisch. Icon. Tabern. Rapi rotundi minoris siue Rundt Nappen ei dicti.

Brunfel. Matth. in prior. comment. Ryffio, Camer. hort. Anguill. Gesner. de coll. stirp. & cat. *Raphanus*. Dodon. *Raphanis*, siue Radicula satiua, Radicula satiua minor. Hist. Lugd. Raphanus satiuus: Raphanus 2. Matth. Raphanus purpureus minor Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Raphanus 1. siue maior, floribus purpureis aut candidis. Raphanus 2. siue oblongus: colore variat, noster albo est cortice: Italis rubello, cuiusmodi est etiam Montbelgardi. Raphanus 3. siue niger. Raphanus 4. siue lat. Raphanus 5. siue Byzantinus. *Apud Matth.* Raphanus præcox, alius serotinus: hicque albus & niger & rubens: albus, oblongus: ruber oblongus, qui fibras rubentes per substantiam discurrentes obtinet, habetur & radice lutea. Raphanus 1. Raphanus 2. *C. B. not.* *Hac Frater*, cuius icones non mihi videntur monstrare differentiam.

Nicol. Abr. à Framboiſ. Raphanum, *raifort*, & Rapum, *raue*.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliisque Veterum. Græcè ῥαφανὶς dicitur: posteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem & Attici, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radix & Radicula dicitur: Offic. verò Rapha-

nus. Serapioni, annotante Trago, *Fugal*, siue *Fugiel*, Auerrhoi *Alphagel*, Hebr. *Zenon*, Rabinis & Thalmudistis *Fegla*, & conuersis literis *Pilga*. Germ. Rettig. Belg. Radys. Gall. *Radi*, *Raifort*: It. *Raphano* & *Radice*: Hisp. *Rauano* & *Rauanillo*, Angl. Radisch: Boh. Rzetkew. Radiculæ *semen* Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: similiter ab Aëtio. Cornarius tamen Cacanon legit. Raphanus quidem ἀπὸ τοῦ ῥᾳ φαίνεσθαι authore Athenæo, id est, quòd facilè appareat, sibi nomen asciuit: nam tertio à satu die prosilit. Radicis vocabulum, vt author est Varro, è Græcia venit in Latium, cùm Veteres Græci radicem dixerint, quam nunc Rhaphanum. Nisi quis forsitan arbitretur nomen accepisse, quòd cæteras amplitudine superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat.

Satio. Seri vult Raphanus, qualiter videre est apud Plinium, terra soluta, humida. Fimum odit, paleà contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. vt vernus sit: iterúmque circa Vulcanalia, (Aliis circa ortum Caniculæ, aliis Calendis Augusti,) quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos verò accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grandescere. Quidam prodidêre, si palo adacto cauerna paleâ insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimúmque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis [De brassica hoc Theophr. cap. 7. lib. 2. Causs.] aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiúntque coctis similes. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è semine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniam & quæstus plùs quàm à frumento, & minùs tributi est, nullúmque copiosius oleum.

Gaudet autem [authore Theophrasto] frigoribus Radix [ῥαφανίς,] & sic eam dulcescere putant, simúlque incrementum in radicem non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescit. Hyeme cùm maximè viget radix terrâ obruta, vt nullum imbrem admittat, ac direptis quibusdam foliis mira crassitudine distenditur. Sed Raphanus quia nullam vim germinandi ab imis obtinet, alimentúmque capit, quod non sursum transmittere apta sit: idcircò subtus crassatur, amplissimáque efficitur. Causa verò, vt nulla putredo, nulla corruptio accederet, humo congestitiæ datur, quæ aquam arcet, & in totum, omne quod alienum est, admitti non patitur. Post æstatis Solstitium Iunio ac Iulio commodissimè seritur.

Tempus & locus. Raphanum vidi florentem Aprili flore cœruleo: Geneuæ Nouembri, flore cœruleo & albo, ibidémque cum pauca cærulei parte Maio. Basileæ Raphanus est in vigore Augusto & Septembri. Lugduni principio Maii habent edules. In pago Kempss (inter Basileam & Ottmersheim ad Rhenum ferè sito) vidi Raphanum radice rotunda Rapi instar: ita vt non facilè quilibet distinguere possit, nisi gustu, quem cùm mense Septembri degustarem, non videbatur differre à longo allato Argentinâ, vbi eum Raphanum quoque obseruaui: talem quoque vidi in Masmunster, qui loco humido creuerat, non poterat manu amplecti, ac sapore erat non admodum acri. Patauii habent rotundum, breue, album, non vsque adeò acrem & rubrum, sicut & nigricantem oblongum, satis magnum, valdè acrem. In Patsauant Abbatis Lutrensis in horto Domini VValther ab Andlavv, vidi crassissimum & maximum ad magnitudinem cruris excrescens: talem habemus in horto Ex. C. Hortulanus hyeme reponendum seminat, huius radix sub terra tota latet, ac totâ hyeme ad cibum adaptari potest vsque ad Ver: vt & alterum longum, tenerum, album, extra terram eminentem: cuius radices habentur edules Iunio. Et hic potest dici longissimus & præcedens crassissimus. Longissimi habemus genus cuius pars extra terram eminens rubet. Raphanum nigrum attulit mihi hortulanus Ill. E. C. ex horto Gœpping. duplicem, vnum paruum qualem aliquando vidi Argentinâ missum, & qui Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. Ex. C. magnus crassus est. Viderentur diligentiùs non indaganti duo genera, verùm tempus sationis tantùm differentiam facit in radicis forma: vterque mense Octobri datus. In omnibus autem probandis, Plinius maximè spectat caules. Improbant enim rotundiores, crassioresque: folia verò tristiora & angulis horrida.

Locus & Tempus. Raphani siue Radiculæ vires, Diosc. declarat his verbis: Flatus gignit & excalfacit: ori quidem grata, at stomacho minimè commoda: ructus præterea mouet, atque vrinas ciet: aluum quoque bonam facit, si quis ipsam summo cibo sumpserit, quippe quæ tum distributionem magis adiuuet: præsumpta verò cibum suspendat: quare & ante cibum vomituris conuenit; quin & sensuum aciem excitat. Elixa verò si sumatur, valet ad eos qui tussi diuturnâ infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant. At cortex ipsius ex aceto mulso sumptus, vomitiones potentiùs mouet, hydropicis accommodatus: impositus etiamnum lienosis est vtilis. Cum melle verò nomas sistit, & sub oculis sugillata tollit. Auxiliatur & à Vipera commorsis, necnon & Alopecias densas atque lentigines cum Loliacea farina exterit. Est & auxilio tam cibo quàm potu iis qui à fungis strangulantur, menstruáque pellit. Semen vomitiones excitat, vrinas eiicit, & lienem ex aceto potum extenuat. Decoctum anginosis cum aceto mulso calente gargarizatu prodest, & contra Cerastæ morsum ex vino potum auxiliatur. Cæterùm ex aceto illitum gangrænas etiam valenter emarginat.

Vires & vsus. Raphani vis mira [rectè hæc Plinius de Raphano tradit] colligẽdi spiritum, laxandique ructum. Ob id cibus illiberalis, vtique si proximè olus mandatur, si verò cum Oliuis drupis, rarior ructus fit, minúsque fœtidus. Cocti dulcescunt & in Naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus: Atque vt est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum M. Curium Imperatorem, quem Samnitium Legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum Annales nostri prodide-

re.

re. Scripsit & Moschion Græcus vnum de Rhaphano volumen. Vilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: iisdemque dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Satiui decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumque commanducatum ad Lagonoponon [Ilium cruciatus è flatu, & calculo:] Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius, cyathis binis contra phthiriases, phlemoni ipsos illinire tusos, liuori verò recenti corticem cum melle, veternosis [Veternum, siue animi, siue corporis stupiditatem & ignauiam vocant: stolidum Catullus, graue ac funestum Horat. appellat: Catullus.

Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repentè excitare veternum.]

autem quam acerrimos mandere, semenque tostum dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterò & scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque Rhaphano Scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent. Sed Citicus semen ex aqua tritum. Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocinori prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus, & cœliacis (stomacho tamen aduersari Dioscorides testatur. Verùm cœliacis prodest, quoniam vrinas ciet.) Intestinorum vlcera [illa detergendo, alioquin irritant:] sanant: purulenta precordiorum, si cum melle eduntur. Quidam adhæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & fæminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahũt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis prosunt, sanguinem quoque inutilem [In vesica concretum & intestinis: ex matriscis, & vtero,] sic extrahunt. Medius adhæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia defricari rhaphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare aciem oculorum dicuntur. Vbi verò acrior Rhaphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succcum Rhaphani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est: (Dioscorides vomituris dat ante cibum: à cibo verò vt roboret ventriculum & cibi distributionem adiuuet: hic itaque obliuiosè Plinius vomituris summo imperat cibo.)

Sed Galenum audiamus de Rhaphano tum vt cibo, tum vt medicamento, loquentē. Vrbani, inquit, homines solam radiculã crudã vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiscent. Rustici verò cum pane sæpenumerò vescuntur, vtpote obsonium quæ sua sponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, sed coacti potiùs quàm voluntariè. Radix autem ex iis est quibus assiduè vescimur, estque obsonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calfactione attenuandi habet facultatem. Nam qualitas aëris in ipsa superat. Vere autem caulem quendam, qui in altum assurgit, gignere consueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem sunt producturæ: quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt Rapæ caulem, ac sinapi, & lactucę, nutritque magis caulis iste, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniam omnem ponat: paucissimum tamen & ipse habet alimẽtum. Quidam autem non caulem modò, sed & radiculas ipsas elixantes mandunt, non aliter ac Rapa. Et alio in loco, Raphanus, excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secundo. Quin & semen ipsum plantâ efficacius est, facultas ei inest digerendi. Itaque ad sugillata, & alia id genus liuida, ob talem facultatem accommodum existit. Cæterùm, cùm Medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplum illorum sine damno potuit imitari. *Hactenus Galenus.* Cuius equidem verba eò libentiùs recitauimus, quòd non solùm vulgi, sed etiam Medicorũ errorem lepidè notare videatur, qui crudas Radiculas à cœna esitabant, iuuandæ concoctionis gratia: quibus quidem verbis Dioscoridem obiter carpere videtur, quippe qui hoc loco ita sensisse videatur, idque tum roborandi ventriculi tum cibi distributionis adiuuandæ gratia. *Diosc. Medici & Galenus not.*

* Simeon Sethi discrepantes hasce sententias adhibita distinctione componere nititur: dum quibus aluus facilè subducitur, quique flatibus carẽt, iis vult exhibendas ante cibum Radiculas: contrà verò à cibo, iis qui flatibus laborant, quibúsque cibus in ventriculo supernatat, ac etiamnum difficilis est aluus. Verumtamen neque hoc ipsum quenquam citra damnum experiri posse, cum Galeno crediderim.

Rhaphani recens minutim incisa radix (vt scribit Matth.) albo meraco inspersa, & in sartagine calfacta, pubique admota, remoratam vrinam pellit. Idem præstat eiusdem succus duarum unciarum pondere ex vino Cretico haustus. Corticis vncia cum mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris cassiæ odoratæ drachma, succi sabinæ drachmis duabus, omnibus simul in mortario contusis tenuissimo linteolo exceptis, vterique ceruici admotis, ægrè parturientibus mirificè subuenit. Eiusdem radicis succus cum oleo dulcium aut amararum amygdalarum, & vini albi & colocynthidis momento aurium sonitus tollit, si calidus instilletur.

Raphano autem comesto lacticinia esse vitanda, quòd corrumpantur & vitium inde contrahant, monent. Raphanus à cœna manducatu grauem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta somnum cœperit. Grauidis vt apud Dorotheum legimus, non conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitque secundas. Succus eius inueteratis vlceribus illitus, ea renouat gangrænamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius. Succus Raphani cum melle decoctus, atque modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur. Cutem subeuntibus a-

quis, lienosisque vtiliter Raphanus emplastri modo imponitur, vt Dioscorides testatur.

Raphanus domesticus esculentus, ait Fernelius, sine offensione vlla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunque nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulatâ expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neque prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis [quod efficacius sit] semuncia vel ʒiii similiter teruntur addita mulsa aut sero lactis aut aqua hordei.

Radicem cum sale tritam in malignis febribus sub pedibus ligari testatur Schvvenckfeldius. Scribit Camer. apud Matthiolum Germ. si in excauatum Raphanum aqua Maioranæ immittatur, & per aliquot dies sub terra defossus detineatur, aquam illam visus debilitati mederi. Si in Raphanum cauatum veretrum immittatur, lapidem [teste Font.] ni magnitudo obstet, trahet. Quidam in Raphano cauato crocum adiiciunt. Nec solùm calculi causa hoc fit: sed etiam in difficultate vrinæ ob crassum viscidum & glutinosum humorem, aut sanguinis trombum meatum obstruentem. *Aqua* Raphani [radicis, hæc enim minutim conciditur, ac distillatur] per triginta dies mane ac vesperi singulis vicibus tribus aut quatuor vnciis pota medetur calculo, facitque ad aquam intercutem, modò ægrotus à nimio potu abstineat. De cætero vtilis ad omnes hactenus recensitos affectus. Fit & ex succo Raphani expressi cum Saccharo aut melle *Syrupus*, apprimè idoneus calculosis lienosisque. *Oleum* quoque ex hoc parant ad dolores aurium, spinæ dorsi, atque renum, à frigiditate ortos.

RAPHANVS BYZANTINVS.

Descriptio

RAphani Byzantini semen habuit Camerar. horti Constantinopolitani, qui postea tamen degenerauit in communem, ac solos flores ac semina protulit radice penitus lignescente.

RAPHANVS RAMVLA CRETENSIBVS dicta.

Descriptio

RAphani vulgati seu nostratis modo *scapum* erigit cubitalem aut sesquicubitalem, itidem brachiatum. *Folia* positu & ordine vt in prædicto, sed læuia, tenera, & præ glabritie nonnihil splendicantia, figurâ vt in illa varia. Quędã nãq; dissecta magis, quędã magis integra & subrotũda: suprema ad Lãpsanæ quodãmodò accedẽtia. E ramorum supremis alternato positu ex vnciali ferè pediculo flores dilutè purpurei emicãt, raphani nostratis similes. Succedunt *vascula*, aliàs μονόσπερμα, aliàs gemina, aliàs longa teretiaque, sed omnia in exacutum mucronem fastigiata, *semen* continentia Raphani, rotundum, in pulpa fungosa delitescentia, sapore grato, minimùm, aut etiam nihil, acri, ita vt ad auellanarum nucleorum etiam saporem quodammodò accedere videatur, quatenus ex sicco deprehendere licuit. *Radix* tenuis, fibrosa, candicans, qualis quidem hactenus nobis obseruata.

Ramulæ Cretensis nomine à fratre C. Bauhi. no semen accepimus quod satum in horto Ill. Ex C. VVittem. Montbelgardi non prouenit: postea Daniel du Vernois Medicinæ candidatus attulit nobis sine nomine plantam collectam Basileæ in horto clariss. viri Domini Iacobi Zvvingeri pro Raphani specie rara: Nobis quoque siliquas cum seminibus nomine etiam Ramulæ Cretensis Basileæ in prædicto horto collectas, communicauit Doctus Vir Conradus Pfistherus Basil.

RAPHANVS SILVESTRIS VETERVM.

DE hac seorsim agendum duximus, eâ potissimùm de causâ, quòd qualis sit, hodie non constet. Radicula igitur siluestris [ῥαφανὶς ἀγρία] quam Romani apud Diosc. Armoraciam vocant: *Folia* habet satiuæ [Erucæ Theophr. qui Raphani quintum genus facit & siluestre vocat] similia, sed quæ ad Lampsanam propiùs accedant. *Radix* est gracilis, longa, subacris. Est [inquit Plinius libr. 19. c. 5.] etiamnum vnum siluestre [Raphani genus,] Græci Agrion vocant, Pontici Armon, alii Leucon, nostri Armoraciam, fronde copiosius, quàm corpore. Idem lib. 20. c. 4. Raphanum siluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia quanquam & alibi nascitur.

Raphanus silu. — Eruca folio — Lampsanæ folio. — Radix. — Agrion. — Armon. — Leucon. — Armoracia.

Porrò tam folia, quàm radix, authore Diosc. olerum vice decoquuntur. Excalfacit autem, vrinam ciet, æstuosaque est. Vtilior, tradente Plinio, Raphanus silu. vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò, bilem detrahunt cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui [legendum siluestris] vsus in Italia, & Armoraciam vocant.

Vires

Agrestis Raphanus, teste Galeno, in tertio ordine calefaciendi, & in secundo desiccandi satiuo efficacior est.

RAPHANVS SILV. MATTHIOLI.

Descriptio

MAtthiolus, vt præ cæteris se, non dico Rhizotomum, sed quarumlibet stirpium Rhizorichum [eradicatorem] ac Numen quasi omniscium ostenderet, ita de Raphano silu. in suis in Diosc. com. disserit. Romani suam antiquam Raphani silu. appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ Metathesi Ramoraciam appellant. Cæterùm, cùm syluestris satiuâ longè durior, acriorque deprehendatur, Diosc. codex hîc etiam mendi suspicione non vacat, vt pote qui Armoraciæ radicem reddat teneram, mollémue & subacrem. Fuchs. eam esse stirpem putat quam Raphanum rusticum nonnulli vocauêre. Si is Romam vnquam profectus esset, nunquam [vt arbitror] in errorem incidisset, spontè namque [ait in Epit.] prouenit in campestribus in agro Romano. Anguill. Raphanus silu. vocatur Romæ Aramoraci & Remolaci è Mazorchi. Per *Rauanos* [Raphanos] siluestres Lacuna intelligit duros asperos, qui Plinio dicuntur Armoratia, & nomen antiquum conseruant, ac Romæ dicuntur *Ramoracci*.

Lat. Armoracia: Castil. *Xaramago*. Ital. *Ramolacci*: *Matthiolus* qui temerè nimis Diosc. codicem mendo laborare scribit, non demonstrat quam plantam intelligat, nec eius Glossatores patroni & Simiæ: meliùs sibi consuluissent, si icone, aut saltem

saltem descriptione, quam plantam intelligerent, indicassent. Lacuna quidem videtur intelligere Raphanum satiuum longum, crassum, duriorem, qui per hiemem reseruari potest.

RAPISTRVM FLORE ALBO STRIATO, Sinapi agreste album Trago.

Descriptio

RApistrum flore albo striato *folia* habet Sinapi Erucæue diuisura simili, hirsuta, sapore oleraceo: *caules* ramosos, hirtos: *flores* albidos, Erucæ maioris, striis cæruleis variegatos, apicibus luteis, *siliquas* pulchras, longitudine ferè digitali, vbi maturuêre nodis instar caudę Scorpionis distinctas, striatas: in quibus pro nodorum numero *semina*: *radix* satis tenuis, alba, aliàs simplex, aliàs multifida.

An Trago sinapi syluestre ad aquas proueniens flore albo?

An Dod. Gall. Sinapi syluestre [σίναπι ἄγριον?] quod idem cum Tragi Sinapi suspicor esse, quamuis figura ad Erucam maiorem pertineat.

An Turn. planta VVeissenburgi weißhederich, & quibusdam wildrettig dicta? Is quidem existimat esse Radicem siluestrem Dioscoridis. Hæc eò loci semper inter Rapas nascitur, Rapistro simillima, breuior, flore albo, radice exili, sapore aliquatenus & forma Raphani longi: folia incisa seu laciniata Raphani satiui modo, læuiora nonnihil quàm Rapistri. Videtur Plinius hanc pro Lampsanâ sumere lib. 20. cap. 9. & falsò inter Brassicarum genera reponere: cùm inter Raphanos collocare debuerit. Siquidem Plinius multis locis Radicem appellat, Brassicam appellandam, vt lib. 11. c. 23. & lib. 27 cap. 24. atque ita vtramque plantam videtur confundere. Eius verba, quæ huc me inducunt, sunt ista, inter Brassicas sylu. & Lampsana &c.

Cæsalp. Lampsana, flore candido, Diosc. olus sylu. Plinio inter syluestres Brassicas Lampsana, quâ Iulius vixit apud Dyrrachium. Lonic. Gelber wilder Senff [Sinapi luteum silu.] cuius figura, qui suo more nescit quid scribat, videtur demonstrare Rapistrum, de quo hoc capite agimus. Plant. Icon. pag. 199. Rapistrum flore albo, Erucæ foliis Teut. 237. Tabern. Icon. & hist. Armoracia Heiderettich, quod quidam volunt Lampsanam, alii Raphanum silu. alii nominant Rapistrum album, quidam Armoraciam. Et alibi, Rapistrum purpureum, Brasin hederich. An Rapistrum flore albo fuerit benè notum compil. Tabern. nos latet, quia album non describitur apud eum nec an colore floris tantùm differat purpureum, annotaturus alioqui pro sua insigni prudentia let icones diuersas exhibere plantarum solo colore differentium: Lectores tamen considerent, an extet purpureum & diuersum ab albo, aliis notis quàm colore. Schvvenck. Armoraciam Tabernæ ad Rapistrum flore luteo refert, quod non improbamus, si consideretur icon: verùm nomen Rapistri albi non videtur conuenire, vt antè dictum, Item Rapistrum album, Raphanus silu. Lampsana seu Brassica silu. Matth. weiß hederich. Ad iconem purpurei Rapistri Tabern. scribit Gerardus, Rapistrum aruorum Charlock aut Chardick, quam plantam intelligat perpendendum. C. Bauh. phyt. Rapistrum 2. siue album: hoc flore purpurascente etiam reperitur.

Tabern. not.

Floret passim in agris Iulio & Augusto, obseruaui etiam Monspelii, Geneuæ, Basileæ, Montbelgardi passim in agris. Campis rapaceis cultis & incultis, sed rariùs occurrit Schvvenckfeldio. Locus & tempus

Semen, autore eodem, excalfaciendi, siccandi, abstergendi, & digerendi vi pollet. Vires

ALSINE NODOSA DALECHAMPII.

IN agro Monspelienti plurima gignitur, *radice* simplici, longa, parum capillata, ex cãdido flauescente: *foliis* propè terram multis longiusculis, angustis, Alsines haud multùm dissimilibus: *caulibus* multis, pedalibus, *flore* albo, ex quinque foliolis cõposito: *semine* in nodosis striatisque globulis multis, sese ordine consequẽtibus, & quasi veruculã transfixis, peculiari omninò figurã. Descriptio

Hist. Lugd. Alsine nodosa. C. Bauh. phyt. Alsine 23. siue semine globoso.

RAPHANVS SYLVESTRIS, SIVE ARMOracia multis.

RAdix crassa, surculosa, repens, sapore feruidissimo: *caules* singulares bicubitales, concaui, striati, recti & rigidi: *folia* inferiora, antequam caulem proferat ampla, Lapathi, rugosa, vbi caulem autem profert, in eo folia palmum longa, vnciali latitudine aut paulò maiore in ambitu profundè satis serrata, gustu minùs feruido quàm radix: ex quorum alis *surculi* tenues prodeuntes *flores* sustinent positu & formã Nasturtii palustris cum apicibus luteis. Descriptio

Habent (inquit Turner.) Dioscor. & Plinius Raphani genus, quod Græcis dicitur ῥάφανος ἀγρία, Lat. *Armoracia*. Ital. *Ramoracia*, teste Matthiolo. Tradit Dioscor. Radiculam silu. folia habere Raphani hortensis, nisi quòd ad Lampsanæ folia

propius accedant. Quod si verum est, errarunt quicunque plantam illam folio Rumicis, radice acerrima, Germ. Meerrättich & Angl. Redcole dictam, Armoraciam aut Radicem siluestrē putant. Nihil enim simile habent, Rumicis & Raphani domestici folia. Scribit idē Dioscor. Raphani sylu. radicem esse gracilem, teneram, subacrem, vt vulgati Codices Græci habent, quanquam emendatiores legant μακρὰ pro μαλακή. At Germ. Meerrettich, radicem habet admodum acrem & mordacem. Quare nequit esse Radix silu. Dioscoridis.

Thlaspi maius, inquit Cordus in Dioscor. sine dubio est ea herba quam ego Meerrettich appello & Arabes Nasturtium album.

Brunfelsio: Armoracia aut Raphanus maior. Matth. passim in suis Commentariis, Thlaspi Crateuæ, Raphanus vulgaris, Raphanus rusticanus, Raphanus rusticus siue maior, vt vulgò. Cam. apud Matthiolum Raphanus sylu. Raphanus montanus, rarò reperitur semen, vnde Petrus Crescentius scribit semine omninò carere: docti vocant Thlaspi Crateuæ, & multi vocant Thlaspi magnum. In horto, Raphanus rusticus, vulgò Armoracia.

Gesner. in cat. plant. Armoracia, vulgò Rapistrum γογγύλη ἀγρία Theophr. sylu. Brassica, quibusdam Lampsana. Raphanus sylu. Ponticis Armon, alijs Leucon: Officinis hodie Rapistrum vt quidam volunt, ego autem existimo Meerrättich esse Thlaspi alterum.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus marinus meerrättich, Thlaspi alterum Diosc. Sinapi Persicum, Raphanus maior, Raphanus cōdimentorius, Raphanus obsoniorum Arab. Nasturtium album.

C. Bauh. phyt. Raphanus 6. seu Thlaspi alterum Dioscor. Apud Matth. Raphanus rusticanus siue silu.

Gerard. Raphanus rusticanus.

Schvv. Raphanus rusticanus, Raphanus magnus, & ῥάφανος ἀγρία Dodon. Armoracia Plinii. Raphanus rusticanus, Lapathi folio, videtur Lobelio & Penæ in Aduers. capite proprio Molypdena Plinii. Sinapi Persicum. Potest dici hydropiper etiam hęc, quam nōnulli Lepidium Pauli & Plinii dixerunt. Raphanus rusticanus plebeculæ.

Lobel. Obs. figuram habet ac scribit, Raphanus rusticanus Thlaspi & Sinapi Persicum, Armoracia Tragi, Thlaspi Crateuæ Diosc. Lobel. in Obs. in Append. p. 495. Crassa radice Raphanus rusticanus florens, Aduers. pag. 135. & Obs. 173. Plant. Icon. p. 320. Raphanus rusticanus, crassa radice, Lapathi folio, Lobel. 173. Lobel. in Append. Teut. 304.

Nomina singularum. Raphanus syluestris, siue Armoracia multorum vocatur Hipp. de morb. mulier. ῥάφανος ἀγρία. Gesner in Cat. γογγύλη ἀγρία Theophr. Germ. Meerrättich: Gall. Raifort sauuage. Angl. Horse Radisch, Mountaine Radisch Great Raifort, Redcole Gerardo.

Locus & Tempus. Copiosè alimus in horto E. C. ob eius multum vsum in coquina hyberno tempore: abundat propè Lure spontè in agrorum quorundam marginibus, abundat extra portam Helicurianam iuxta agros Canabinos, quà itur ad ædes carnificis: odiosus in hortis suo reptatu. Geneuæ in hortis floret Maio, Basileæ abundat in multis hortis, itidem Lugduni: vidi Patauii & Veronæ in hortis: passim humidis & vmbrosis hortorum locis, Schvvenckf.

Vires. Extremæ planè est acredinis, annotante Schvvenckfeldio: Aperit, pellit, incidit, prouocat, attenuat, abstergit. Teritur cum vino, aceto & melle condimenti vice. Appetentiam facit. Verùm caput lædit, & nidorosas eructationes mouet. Biliosis & caput dolentibus noxius. Vrinam & arenas valenter pellit, Menstrua prouocat. Io. de Monte Exper. Senex Monachus cùm sentiret se calculis vexari Raphanum rusticanum Meerrättich tenuiter insecabat, in linteolum reponebat, & in vino macerabat, & mane & vesperi cùm vellet ire cubitum poculum ebibebat per triduum, hoc solo remedio vsus non vexatus ampliùs fuit à doloribus ob calculos & arenas.

SINAPI VETERIBVS ET IN GENERE

Cap. IX.

Sinapi licèt nec à Theoph. nec à Diosc. in genera diuidatur, aut describatur, Plin. tamen triū generum esse dicit. Vnum gracile: alterum Rapi foliis simile: tertium Erucæ. Sed alia adhuc potest ex semine desumi diuisio, quod colore vel est albo, vel atropurpureo, vel rubro.

Cæterùm, tria se obseruare genera scribit Ruellius, & ex eo Carolus Stephanus, quem sequitur Gesner. hort. Siluestre vbique spontè nascens, exilius, quod vulgus gallicum à minori proceritate *Sanelam* vocet. Alia autem duo numerosioribus, altioribusque ramulis brachiati, Rapo similia, sed folio minori & asperiore. Verùm semen variare, in vno rufescere, in altero candicare ex toto. Hanc *Blancham Moustardam*, illam *nigram* rusticos vocare, vtramque verò communiter *Seneue*.

Trag. Tragus capite de Sinapi satiuum [cuius alterum fusco seu pullo, alterum verò albicāte prægnat semine) & syluestre recipit, ibidemque plures plantas confusè tradit.

Fuchsius quoque & post eum Ryffius, genera duo agnouit, non semine tantùm, sed & foliis & floribus distantia. Primùm siquidem rapitiam frondem exprimere videtur, floremque luteum obtinere, ac semen album proferre: Alterum verò in Erucæ folium laciniari, floreque albicante, & semine vesco pulloque constare, scribit.

Trium Plinii Sinapis generum meminit Matthiolus, eaque in Italia obseruari scribit. Horum autem vnum [Sinapi eius tertium] quod tum folio, tum etiam semine tenui dicit, erucaceum [H. Lugd. quæ Matthioli genera & figuras recepit, Sinapi silu.] facit. Videtur hoc nobis Sinapi Erysimi folio. Alterum verò [secundum] quod Rapi fronde constat, cæteris maius hortense [satiuum H. Lugd] vocat. De hoc dicetur sub Sinapi siliquâ

hirsuta

hirsuta albo, non respondente descriptioni. Tertium [in inscriptione primum] & ipsum satiuum [hortense H.Lugd.] statuit, semine albo, minusque acri. Dicimus & hoc Erucam maiorem.

C. Bauhinus vt & Camer. apud Matth. Germ. easdem Sinapis exhibuit species, nisi quòd hic pro siluestri, aliam plantam dederit, quæ nobis videtur Eruca quorundam silu. repens.

Lonicerus aliter distinguit: in Luteum enim & album à flore sumpta varietate diuidit. Illud duplex rursum tradit, hortense & siluestre, ambo seminibus albis. Exhibet autem pro hortensi luteo, Sinapi album. Syluestre existimamus esse Rapistrum flore albo striato. Sinapi album, quod Grecè Euzomon, Latinè Erucã vocari scribit, similiter in satiuum & agreste dirimit. Satiuum album satiuo luteo: agreste album, agresti luteo, inquit præter flores in omnibus respondent. Pro Sinapi silu. albo ponit iconem Erucæ satiuæ.

Brunfel. duo Sinapis genera agnoscere videtur. Album & nigrum. Ita namque scribit. Eruca album Sinapi est, nigro virtute calorificâ similis, adeò vt sine damno in vsum venire vix possit, ni lactuca addatur, à cuius frigore ad temperamentum adducatur.

Dodon. Sinapios tria genera esse tradit: satiua duo, & siluestre tertium. Satiuo priori flores esse dicit cum semine luteos: alteri flores quidem luteos, sed semen è nigro subrussum, interiore medullâ è luteo virescens. Sinapi satiuum Dodonæi priùs, quoad figuram, Erucam maiorem satiuam flore albo demonstrat: Alterum Sinapi album exprimit. Siluestre, cum Sinapi Erysimo Tragi cognatum credimus.

Lobel. & Pona in Adu. præter duplex Sinapi satiuum, Erucæ & Rapifolium, duplex quoque Agreste constituunt. Primum Apii, aut potiùs laueris folio, quod quale sit, fatemur ingenuè, nos adhuc ignorare. Et alterum Sinapi silu. minus, Irionis veri folio, aut Bursæ pastoris. Hoc si ex figura

Lobel. err. Lobelii Obs. & Icon. Pl. coniectari liceat, Sinapi Erysimo simile fuerit. Lob. Obs. & Ic. plãt. sub titulo, Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Adu. p. 67. iconem falsam exhibet, Erucam enim maiorem potiùs ex Matth. exprimit. Sub Sinapi etiam agreste Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. malè adaptat figuram Sinapi albi, vt dicetur sub Sinapi siliqua hirsuta, albo.

Cæsalp. Sinapis triplicem differentiam assignat. Rapæ folio, flosculis luteis, semine fuluo, satiuam & siluestrem. Tertiam, folio laciniato, floribus quidem etiam luteis, ast semine ex flauo candicante. Est hoc nobis Sinapi album illud vulgare, semine rufo.

Atque has Sinapi differentias, vt & eas, quas C. Bauhinus in Phyt. inter Erucas recenset, cum nostris mox seorsim distinctiùs trademus. Plurimæ sanè præterea extant plantæ, quæ passim apud Autores Sinapis nomen sibi vendicarunt, vt Sinapi Persicum, Alliaria, Capparis, Lepidium, Erucæ, & alia plura, de quibus singulis suo quoque pertractatur loco.

Apud Athenæum dictione Sinapi vsus est Nicander Colophonius in theriacis:

Est vel Cucurbitulam àneam, vel Sinapi.

Idem in Georg.

Mordaxque semen Sinapi. Et alibi.

Nasturtium vernum, foliis nigrisque Sinapi.

Nomina linguarum Græci plærique σίναπι & σίνηπι; Attici verò, vt apud Athenæum legitur νάπυ dixerunt, sic Galenus appellat, Paulus & Aetius. Dioscorides vtroque modo vocat, Latini *Sinapis* & *Sinapi*. Arabes *Cardel*: Hebr. *Chardal*, quemadmodum in Cant. cap. 7. Rabi Salomon testatur. Germ. Senff. Belg. Mostaert: Gall. *Moustarde, Seneue.* Ital. *Senape*, Hisp. *Mostaza*: Castal. *Mostalla*: Port. *Mostarda.* Angl. Musterd & Seuberye. Boh. Horcice Hung. Mustar.

Notandum autem his nominibus & condimentum, quod ex huius plantæ semine conficitur appellari. Plinius Sinapi etiam à quibusdam Thapsi: ab aliis Saurion dici refert. Est autem tam Sinapi, quàm Napy sua ratio ac interpretatio. Νάπυ etenim dicitur, autore Athenæo, quasi νᾶπυ, quia φύσιν ἐστέρηται, sine natura sit: velut Aphia, quia ob paruitatem natura priuatum sit. Quòd ob pusillam molem non esse, aut vix esse credatur. Alii Napi per priuationem, videlicet Νήπυ, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit. Σίνηπι verò, ὅτι σίνεται τὰς ὦπας τῇ ὀδμῇ, quia olfactu oculos lædat. Et hinc fortè meritò à Poëtis, fletum factura, lachrymosa & tristis cognominatur, apud Athenæum Crates Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum, excandescentemque innuens dixit:

Sinapi conspexit, & frontem contraxit.

Quod verò Gallis *Moustarde* vocatur, ex eo fictum videtur, quòd cum musto Sinapi ad tinctus conteri soleat. Camerario tamen apud Matth. germ. Mustarda dicta placet quasi Mustum ardens, quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis præuio odore. Vnde natum apud Francos diuerbium, quo, cùm insignem veteratoris astutiam indicare volunt, inquiunt, Callidiorem esse Sinapi.

Terram, vt inquit Palladius, diligit aratam, & si fieri potest, congestitiam, quamuis vbicunque nascatur: sarculari debet assiduè, vt respergatur puluere, quo fouetur: non minùs gaudet humore: de quo semen legere disponis, suo loco esse patieris: quod ad escam parabis, robustius facies transferendo. In Sinapi vetus semen inutile est sationi, vel vsui: quod dentibus fractum, si intus viride videbitur, nouum est, si album fuerit, vetustatem fatetur.

Sinapis sementem auspicantur Autumno, Vere perficiunt, quinto die post satum comparet. Acerrimum, inquit Plinius, sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori Sinapi, nullâ culturâ prouenit, meliùs tamen planta tralata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Eligere præcipit Diosc. quod non obaridum sit, & fuluum, & adultum: sed quod fractum intrinsecus viride, & velut succulentum sit ac cæsium colore. Tale enim recens esse & in vigore constitutum. Porrò Antiphanes excellere putat Sinapi Cyrium: optimum commendat Ægyptium Plinius, probat Alexandrinum Galenus, Pythagoras principatum habere ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret.

Sinapi in medicina multæ & magnæ vires. Nam, autore Dioscoride ad calfaciendum, attenuandum, attrahendúmque efficax est. Commanducatum autem valet ad pituitam capitis eliciendam. At succus ex aqua mulsa, contra tonsillarum præduros tumores, veteréśque & callosas arteriæ scabritias gargarizatu prodest. Ipsum verò Sinapi tritum & naribus admotum sternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur, & vulluæ strangulatu oppressas excitat. Quin & le-

lethargicorum capiti deraso illinitur. Fico autem admixtum & impositum donec rubescat locus, valet ad coxendium cruciatus, lienes ac in vniuersum ad quemuis diutinum dolorem, cùm ex alto in summam cutem quidpiam extrahere est in animo, trâslato scilicet in alteram partem affectu. Alopecijs etiam illitum medetur, faciem purgat, & oculorum sugillata tollit, cum melle, adipe, aut cerato. Cum aceto verò, lepræ & feræ impetigines eo perunguntur. Sed & contra febriles circuitus aridum bibitur, polentæ modo potui inspersum. Emplastris quoque extrahendi vi præditis, ijsque quæ ad psoram faciunt, vtiliter ammiscetur. Succurrit & auditus grauitati incertisque sonitibus cum fico tritum, auribusque inditum. Ipsius verò succus cum melle ad oculorum hebetudines genarúmque scabritias conuenienter iungitur. Cæterùm exprimitur recenti adhuc semine succus, atque ita in Sole siccatur. Vsus eius, vt scribit Plinius, etiam pro pulmentario in patillis decocto, vltra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum, cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore [mansum capitis pituitam elicit, ἀποφλεγματίζει, Diosc.] donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam (ad tonsillas, diuturnasque & callosas arteriæ scabritias succus mixtus cum mulsa gargarizatur,] gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes facilè facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumeris. Sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: Cum fico & Cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersione [strangulatu Diosc.] suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos.

Calefacit & siccat ordine quarto, Galeno asserente.

Plinius corrigitur.

Vox (inquit Cornar.) lithanicos, falsò pro tetanicos apud Plinium supposita. Nulli enim sunt lithanici, sed tetanicorum affectio media est inter Opisthotonicorum & Emprosthotonicorum affectionem, vtramque complectens: quando distentio aut rigor neruorum, antè & retrorsum contingit.

Symeon Sethi scribit Sinapi vim habere dissoluendi, & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò siccis, & calido capiti, & iecori. Adiuuare concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuere quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutare. Linguas etiam humiditate grauatas siccare. Si cum melle sumatur, tusses resoluere. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile esse: trahere enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum serpentes fugare.

Sinapi in scorbuto, inquit Marcel. Kitich. Transylu. vtilissimum est. Hinc nautæ in magnis nauigationibus copiâ Sinapi sese munire solent, eo tanquam præsentissimo prophylactico Theriacæ vtentes. Habet enim vim calfaciendi, extenuandi, dissoluendi & discutiendi humiditates in ventriculo & lienis affectibus, adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium.

Qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, authore Matthiolo, Sinapi [illegible] bo cadis imposito, dulcedinem musti, conseruant. Folia (de vulgari Lobel loquitur) [illegible] napi in acetaria veniunt.

Quomodo porrò Sinapi ad condituras [illegible] morum & ad Embammata præparari de[illegible] cet Columella, in hunc modum. Semen [illegible] diligenter purgato & cribrato, deinde [illegible] gida eluito, & cùm fuerit bene lotum, [illegible] ris in aqua finito, postea tollito, & manibus [illegible] pressum in mortarium nouum, aut bene [illegible] datum conijcito, & pistillis conterito, [illegible] tritum fuerit, totam intritam ad medium [illegible] rium contrahito, & comprimito manu [illegible] deinde cùm compresseris, scarifocato, & [illegible] tis paucis carbonibus viuis aquam nitr[illegible] fundito, vt omnem amaritudinem eius, [illegible] rem exaniet: deindè statim mortarium [illegible] omnis humor eliq etur. Post hoc album [illegible] tum adiicito, & pistillo permisceto, [illegible] Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. [illegible] rùm si velis ad vsum conuiuiorum pr[illegible] cum exanimeris Sinapi, nucleos pineos [illegible] centissimos, & amylum adiicito, dilige[illegible] conterito infuso aceto. Cætera, vt supra [illegible] cito. Hoc Sinapi ad embammata non sol[illegible] neo, sed etiam specioso vteris: nam est [illegible] eximii, si sit curiosè factum. *Hæc ille.*

Nostri autem musteum semen noct[illegible] rant aqua, deinde manibus expressum a[illegible] ceto pilâ terunt, acerrimo ciborum cond[illegible] Alij per vindemias cùm musto maduc[illegible] conterunt, ita magnam acrimoniæ vim [illegible] tóque anno seruatur. Nec hodie quicqu[illegible] me ad intinctus vbique cibis frequenti[illegible] scetur, gratissimo obsoniorum condimen[illegible] quoque frigidis diebus magis epulan[illegible] commendare. Quod si vel assidua consue[illegible] vel esu, gratia ciborum [illegible]olescit, huius acrimoni[illegible] fastidiosis gustum reuocant, & hoc velu[illegible] mento elanguescentem appetentiam [illegible] quo velut igniculo morositis palatum [illegible] vorandi moliuntur auiditatem. Sed hu[illegible] confestim in sublime fertur, vt ex Plinio di[illegible] nec aliud magis in nares ac cerebrum pe[illegible] Quare si modus abfuerit, huius odor na[illegible] ptus, statim sternutamenta ciet, & vellica[illegible] sum lachrymas elicit, quod & testatur C[illegible] canens:

Sèque lacessenti fletum factura Sinapis.

Ad dolorem capitis sæpè recurrentem, [illegible] tempora, cum oleo & Sinapi parato pl[illegible] nit VVitt. Empiricus. Sed abolet oleu[illegible] pinum, etsi vbi ad summum excalefac[illegible] fuerit, maximam opem præstare valeat. [illegible] tem nonnisi collachrymantibus oculis [illegible] potest: tanta enim est vaporis acrimoni[illegible] cepto vapore illicò prodeant lachrymæ. [illegible] tur quandoque cum eo, quod è pistaceis [illegible] elicitur: perunguntúrque eò genitalia in[illegible] vt feliciùs coeant, addito Lasere, & M[illegible]. *Aqua* Sinapis ex herba florente Iunii principio destillata, pellit vlcera gingiuarum, ore sæpiùs ex ea colluto: Conducit ad membrorum Phthisim, [illegible] sæpiùs inde fricentur, inde enim vigorem, & [illegible] nem recuperant. Medullam ossium calefacit, si sæpiùs ex ea fricentur, & per se ipsum ficcentur. Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde

si inde fricentur & iterum per se siccescant.

SINAPI SILIQVA LATIVSCVLA GLABRA sem. ruffo, siue vulgare.

Descriptio

AD cubitos aliquot excrescit, *caule* imâ parte hirsuto, superiore glabro, frequentibus ramis brachiato, eóque tereti & fungosâ medullâ pleno: *folia*, inferiora quidem lata, dissecta tamen, Rapistris similia, hirsuta, superiora verò tenuiora & glabra, odore si terantur eodem qui in semine percipi solet: *flores* Erucæ minores, & Rapistri lutei, ex quatuor foliolis apicibúsque mediũ occupantibus compositi, quos quatuor foliola pallido herbaceo colore prædita obuallant, odore suaui: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, satis breues, Erucæ maioris similes, sed minores, ex breui pediculo, quæ commissuræ ratione, vt in illa, dehiscunt, *semina* claudentes plùs minùs octo. cùm in Eruca multò sint plura, colore minùs obscuro, & paulò maiora, in hoc à Rapistri seminibus differentia, quòd ruffa sint nec lucida, cùm illa nigra sint & nitida, cæterùm Sinapios huius semina tenui membrana separantur, cui ordine adhærent, sapore acri: *radix* candida, lignosa, fragilis, fibrata. Nullus, quod sciam, bonam iconem exhibuit Sinapi de quo hic agitur, vixque ab aliquo ritè descriptum videtur: propterea placuit id, & de nouo describere, & depingere.

Brunfel. Sinapi. Cord. in Diosc. Sinapi hortense, herba cum semine suo omnibus nota. Notat ibidem Gesner. satiuum à siluestri culturâ solùm differre. Fuchs. Sinapi vulgare omisit.

Trag. err.

Tragus Sinapi satiuum, Gemein Senff sam. vnde garten Senff mit braünen samen. Miror Tragum alioqui Botanicum diligentem nec figura nec descriptione hoc Sinapi ritè descripsisse aut distinxisse à Sinapi albo. Ait quidem Sinapi satiui duo genera, quorum vnum sit semine pullo seu fusco, de hoc loquens.

Lacunæ error.

Lacuna proponit plantam Erucæ facie pro Sinapi primo, & descriptionem, quæ mihi non videtur competere Sinapi vulgari, sed potiùs Erucæ.

Dod. Sinapi hortensis secunda species. Neotericis Sinapi commune, Gallicè *Seneue de iardin, ou Monstarde*: Germ. Zamer senff. Belg. ghemein Mostaert: Item Sinapi siluestre. Lat. in fol. Sinapi alterum satiuum ex quo condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur *σίναπι ἐκτριπτόν*. Item siluestre. Non est Dodonæo in hist. Gallic. figura pro Sinapi secundo siue vulgari, in Lat. habet figuram Sinapi albi. Quid per Sinapi siluestr. intelligat nescimus, nisi tradat spontaneum: Is enim sibi non constat: in histor. Gall. proponit figuram Erucæ sub titulo Sinapi

silu. in Latina verò appingit Iconem silu. Matthioli, figuræ sanè duæ non parum differentes.

Aduers. Lob. & Penæ, Sinapi satiuum Erucæ, aut Rapifolium, Gall. *Seneue domestique*, Germ. Senff. Angl. Mustdster & Senbrye. Magis abest Sinapi à Napo virium acrimoniâ, quàm specie, facie, vel nomine. Napi enim immite aut vehemens interpretantur, siliqua rapacea, semine minore, acerrimo, oleoso. Item p. 68. Sinapi agreste Apii, aut potiùs Laueris folio, Gall. *Seneue sauuage*, Germ. wilder Senff/ Belg. wilden Mostaert, ruribus semen nigrum penuriam satiui resarcit, quod ostendit flores & siliquas, ad satorum viarúmque riuulos & depletas fossas luxuriare solitum.

Hist. Lugd. Sinapi hortense cæteris maius & vulgatius nigrum Galli dicunt, siliquæ hirsutæ plenæ semine ruffo, nigrescente, calido & acri. Malè dicit siliquas hirsutas, malè etiam Erucam repræsentantem figuram ponit.

C. Bauh. phyt. Eruca 8. Sinapi Apii folio: Sinapi gracile Plinio: Sinapi Brunfelsio: Sinapi luteum satiuum alterum pullo seu fusco semine Trago. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio Lobelii. In semine differentia apparet, aliud enim subruffo aliud albo est. *Item apud Matth.* Sinapi 2. Apii folio, gracile Plinio: Sinapi Brunf. Sinapi sat. luteum Trago: Sinapi alterum Matthioli, Lac. Cæsalp. Sinapi primum Cast. Sinapi hortense Fuchsii: Dodon. Gall. & eidem in folio. Sinapi 2. satiuum: Sinapi satiuum Lugdun. Sinapi silu. luteum Lonic. Si *Frater* non tradit locis citatis, Sinapi vulgare semine ruffo, nescimus vbi eius meminerit aut quale intelligat, Brunfelsius sanè de vulgari scripsit: Tragus meminit eius in descriptione, nomine seminis pulli seu satiui, non item cùm in titulo iconis posuit, Sinapi luteum satiuum Gâler senff, titulus enim hic & icon sunt Sinapi albo semine. Lobelii Sinapi agreste Apii folio descriptum in Aduers. an huic iungendum nescimus, nisi dicamus eum intelligere vulgare Sinapi non cultum: figura quam Lob. eo titulo posuit est Sinapi semine albo. Vulgare autem Sinapi semine albo reperiri non existimamus, quod semine est albo, flauóve diuersa est species à ruffo, non colore tantùm, verùm etiam figura. Sinapi luteum Tragi cum vulgari non confundendum. Matthioli figura posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari: Cæsalpini primum est vulgare: Lacuna per suum Sinapi 2. non intelligit vulgare, nec descriptione, nec figura. Fuchsius non tradit Sinapi vulgare: Dodonæo in hist. Gall. Sinapi hortense est album, diuersum à vulgari, in hist. Latina Sinapi vulgare dicitur ei secundum, sed figura non conuenit. Lugdun. hist. satiuum Sinapi est album. Loniceri sylu. luteum non est vulgare, nec descriptio nec figura conueniunt, Lonicerus suo more omnia confundit. Figuram Sinapi vulgari conuenientem apud nullum Matthiolum, nec per C. Bauhinum auctum, nec in cæteris editionibus video.

C. Bauhin. lapsus varii.

Considerent Lectores an Gerard. lib. 2. c. 9. per Sinapi silv. wilde Mâstard intelligat Sinapi vulgare: quamuis icon non respondeat, quam Tabern. posuerat pro Eruca palustri minori, quæ alioqui parum conuenit cum Sinapi.

Sinapi syl. Gerardi not.

Hoc Sinapi obseruaui Geneuæ, florens Maio & Iunio, Augusto, Monspelii, Lugduni, Basileæ, & aliis locis. Montbelgardi semine maturo Iulio, proueniens etiam in Horto Ill. E. C. ac alibi non satum sed ex semine variis locis ex improuiso delapso.

Tempus & Locus.

Cccc ij

folio Erucæ, floribus luteis, siliquis in latera inclinatis, seminibus ex flauo candicantibus maiusculis, vulgò Rucum vocant.

Lonicer. Sinapi Geiber Garten senff. Item Weiß garten senff/oder Zame Rancken: Euzomos. Lat. Eruca. Confundit Lonicerus suo more Sinapi album cum Eruca: ac Sinapi albi duas proponit figuras ignorans quid scribat.

Sinapi hortense. Dodon. Gall. Sinapi hortense. Sinapi album, *sinapi hortense*. In Officinis Belgicis Eruca. Gall. *Seneue blanc*, Germ. Weisser senff/Belg. Wit Mostaert. Item hist. in fol. Sinapi satiuum prius in descriptione, in figura Sinapi Satiuum alterum, Sinapi satiui semē quod luteum & maius Belgii Officinæ pro Erucæ semine exponunt: vulgò tamen Wit mostart sat nominatur. Meliùs Dod. in hist. Gall. posuit iconem, quàm in Latina, vbi pro hoc Sinapi ponit figuram demonstrantem potiùs Erucam, & ea Icon quæ huic Sinapi conueniebat malè ponitur pro Sinapi satiuo altero.

C. Bauh. Phyt. Eruca 7. Sinapi rapi folio, luteo semine, fortè Diosc. & Theophr. alterum Plinii: Sinapi primum Matthioli lib. 2. cap. 148. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lobel. Obs. p. 100. & Icon. p. 202. *Item apud Matth.* Sinapi Rapi folio, luteo semine, & Sinapi alterum Plinii. Sinapi 1. Matth. Lacun. Cæsalp. Sinapi Matth. in Ic. Gesn. hort. Cast. Sinapi 2. species Dodon. Gal. Sinapi satiuū. 1. fol. Sinapi hortense luteum Lonic. Sinapi hortense Cordo in Diosc. Lugd. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lob. *Dioscorides dicit* Sinapi eligendum valdè rufum, is ergo album vel luteum non intelligit: cur hoc potiùs sit Theophrasti non videmus: nec etiam cur Plinii alterum Rapitii fronde, id enim magis conuenit vulgari: Cur Matthioli primum dicatur non animaduertimus, quod Matthiolus tradit primo loco non dicitur semine luteo vel albo: figura etiam posita pro Sinapi primo potiùs Erucam demonstrat. Nostrum verò album in descriptione est tertium, & inter figuras Sinapi. 2. Lacunæ quoque non est primum: pro eo enim posuit figuram Erucam referentem, descriptione autem quid tradat nescio, puto eum confundere Sinapi cum Eruca. Sinapi verò semine luteo vel albo proponitur à Lacuna pro secundo. Cæsalpino non est primum sed tertium semine ex flauo candicante, eius enim primum est nostrum vulgare. Apud Gesnerum non primum putat, sed illud Sinapi quod candicat. Dodonæo in hist. Gal. non est secundum sed primum. In hist. Lat. Quidem est primum quoad descriptionem: quoad figuram verò alterum. Icon quę posita pro primo, potiùs Erucam refert, quàm Sinapi nostrum luteum siue album. Loniceri luteum esse concedimus. Cordum per Sinapi existimamus intelligere vulgare, non hoc de quo hic agimus. Lugdunensium Sinapi hortense est semine ruso nigrescente: ergo non huic conuenit descriptio, nec etiam figura quæ Erucam imitatur. Sinapi verò nostrum album exhibet pro Sinapi satiuo semine. Quod Lobelius ponit in Obs. pro Sinapi satiuo, non potest esse hoc, id constat ex Adu. p. 67. & 68. vbi describit vulgare: figura etiam à Lobelio posita non conuenit, quæ priùs Erucæ similis.

C. Bauhini. Lapsus varii.

Gerard. Sinapi satiuum Garden Moustard. Malè pro Sinapi albo ponit iconem Barbareæ maris Tabern.

Sinapi album siliquâ hirsutâ habebam Geneuæ in horto semine maturo Iulio, hoc etiam colo Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirt. vbi ex semine deciduo iterum viret Augusto. Semine russo semel tantùm obseruaui, nempe Anno 1600. in horto prædicto, vnde nactus fuerim non recordor.

SINAPI ERYSIMO TRAGI COGNATVM siue simile.

Descriptio. Cubitalis est planta, *radice* nixa crassiusculâ candida, paucis fibris donata. *Cauliculos* surrigit pedales, cubitales, altiores, teretes, cana & mollicella lanugine pubescentes, in ramos longos diuaricatos: *Folia* inferna Erysimi Tragi, profundis laciniis diuisa: superna angustiora, sagittæ minoris instar alata, paucis aut nullis laciniis dissecta. Per cauliculorum extrema ex pediculis *flores* prodeunt lutei quadrifolii, Erysimi prædicti floribus maiores. Quibus *siliquæ* etiam longiores succedunt trientales ferè, angustæ, teretes, caulibus non appressæ: *semen* continentes exiguum, fuscum, acre.

Locus. In Austria secus vias obseruata & lecta à D. Agerio Botanico egregio & medico insigni Argentinæ.

Matth. Sinapi 3. Idem in com. cum magnis fig. & editione vltima cum addit. C. Bauhini. In hist. Germ. wilder senff. Sinapi silu. Mihi non bene constat quam plantam exprimat Matth. icone proposita, pro Sinapi tertio: quia eius tertium in com. quoad descriptionem attinet, est nostrum Sinapi semine luteo siue albo.

An Lobel. & Pena Aduers. Sinapi silu. minus Irionis veri folio aut Bursæ pastoris, aridis locis iuxta margines & rudera, prope vrbes nascitur, foliis laciniosis, admodum Bursæ pastoriæ similibus, sed acutioribus, minutioribúsque laciniis: Vmbellosi flores & siliquæ secundum summitates Irionis Dioscor. caulis pedalis, sed tota planta gustu Sinapi seruidissima.

An Lobel. Obs. & Icon. Pl. Teut. 244. Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio, Hisp. *Mostaza saluage*. Aduers. pag. 68. Lobelius assumpsit figuram Matthioli.

C. Bauh. phyt. Eruca 9. Sinapi bursæ folio, Eruca siue Rucula marina minor, & Sinapi 9. Trago p. 103. lib. 1. cap. 32. Sinapi silu. minus Bursæ pastoris folio, Lob. Obs. p. 101. & Icon. p. 203. Luteo & albo flore est. Item Erysimum 2. siue siliqua Erucæ? *Cur Erucam* Tragi hic ponat nescio, ea enim eadem est cum sua Eruca 3. siue luteo flore, quæ non respondet Lobelii Sinapi, vnde colligit luteo & albo flore.

Hist. Lugd. Sinapi silu. Sinapi tertium Matthioli erraticum quod Lob. & Pena appellant Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio.

Dodon. in fol. Sinapi siluestre. Figura est Matthioli, an respondeat eius descriptioni nescio.

Tabern. hist. & Icon. wegsenff 2. Erysimon 2. Gerard. Angl. Erucæ satiuæ nomine proponit Iconem Tabern. sed malè.

SINAPI SYLVESTRE MONSPESSVLAnum lato folio, flosculo luteo minimo, siliqua longissima

Descriptio. PEr huius *caules* sesquicubitales, nonnihil striatos, teretes ferè, & solidos, *folia* conspiciuntur Dentis Leonis foliis respondentia tum magnitudine tum laciniata diuisurâ, glabra aut nullis certè effatu dignis pilis donata, odore & sapore acri prædita: *flores* lutei, parui: *siliquæ* dein oriuntur densissimæ & longissimæ, admodum acri semine refertæ.

An Cæsalp. Irionis species altera amplior.

Locus & Tempus. Hanc eandem plantam aut saltem valdè similem attulit mihi Frater ex horto Patauino nomine Erysimi. Floret & siliquas fert circa Monspelium mense Martio locis siccis.

SINAPI MONSPESSVLANVM SILIQVA asperâ hirsutâ.

Descriptio. STatim è *radice* lignosa *folia* exeunt frequentia, similia ferè Erucæ minoris foliis, acria: interque hæc *caules* aliquot palmares aut etiam cubitales, in ramulos aliquot diuisi: *floribus* Sinapeos luteis, paruis, decidentibus *siliquæ* succedunt, crebræ, vnciam lõgæ, teretes, asperæ, aliquæ secundum caules ramósve ascendentes, aliæ longè ab iis abscedentes & veluti rectâ foras protensæ, *semen* claudentes minutissimum, saturatè ruffum.

C. Bauh. Phyt. Eruca 15. siue Sinapi paruum siliquâ asperâ Fratris Io. Bauhini.

Locus & Tempus. Mense Autumno inueni inter Monspelium & Montem *Esperon*: nos paruum obseruauimus, magnum obseruauit Gener Cherlerus in vdis fossulis inter Monspelium & Thermas Bellelucanas.

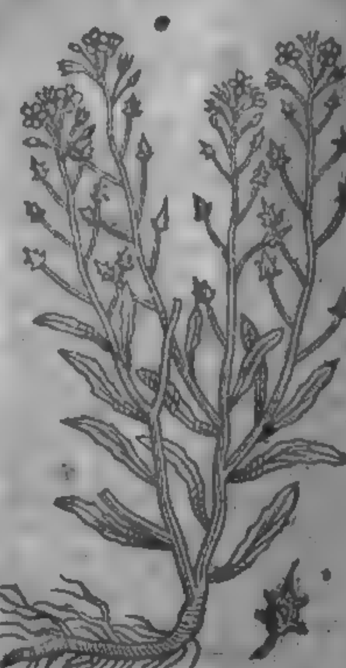
SINAPI GENEVENSE SYLVESTRE

Descriptio. ITa appello spontaneum quoddam Sinapi Geneuæ à me obseruatũ, cui ex *radice* simplici alba, lignescente, multi statim exoriuntur *caules* propter terram nonnihil hirsuti, ramosi: per quos *folia* Erucæ similia, diuisurâ non minùs frequenti dissecta, verùm latitudine Monspessulano maiori cedentia, diuisurâ etiam diuersa: licèt *flores* Monspessulani floribus sint maiores: siliquæ ex pediculo mediocriter longo graciles, tres vncias longæ, *semen* bipatentibus valuis claudunt tenuissimum ruffum.

Idem fortè est quod vidi apud Dominum Iacobum Zvvingerum in horto flore luteo, foliis tamen multò maioribus, culturâ fortè id causante.

SINAPI ECHINATVM.

Descriptio. SEgetibus circa Monspelium familiare est Sinapi Echinatum, cui *caulis* sesquicubitalis, teres, asper & pilis rubris hirsutus, multis alis concauus: *folia* ad Cichoreæ syluestris folia accedunt, siue Hedypnoidis, vel Hieracii, interdum eiusdem magnitudinis, aliàs maiora: *flores* per ramos copiosi, Erucæ floribus similes, lutei, è quatuor foliolis compositi: quos excipiunt *siliquæ* breuissimæ, trientem pollicis vix æquantes, sed crassæ, & quatuor costis cristatis, in medio lacuna donatis pinnatæ, *semen* continentes. Hæc herba acrimoniâ non caret.

C. Bauh. Eruca 15. siue echinata siliqua.

Hist. Lugd. Sinapi echinatum.

An Cæsalp. Siluestris Rapa, de qua scribit: spontè in aruis nascitur: radice non crassa, nec rotun-

rotunda, sed tenui, & longa, vt Raphani syluestris: foliis Rapæ minoribus, hirsutioribus, similiter angulosis: caule breui, ramoso: floribus aureis, capitulis Fabæ magnitudine, angulosis: intus osseum quid continetur: vnico semine ob siliquæ breuitatem. Mihi omnia videntur conuenire cum Sinapi Echinato, quamuis Frater ex silu. Cæsalp. Rapa faciat Matth. Rapum silu. verùm descriptio capitulorum sem. Cæsalp. non conuenit cum siliquis egregiè à Matthiolo pictis.

Locus & tempus. Floret in segetibus circa Monspessulum, mense Martio, Aprili & Septembri.

ERVCA MAIOR SATIVA ANNVA flore albo striato.

Cap. X.

Descriptio. Alba, lignosa, tenui *radice* est donata, sapore acri: *caules* subhirsuti cubitales & sesquicubitales: *folia* Sinapi albi, minora, tenera, glabra, eiusdem cum radice saporis: *flores* quadrifolii, è cæruleo albidi, striis nigricantibus picti, quales Sinapi albo agresti Trago, ex calycibus hirsutis, *siliqua* ex breuibus pediculis glabræ, quales in Sinapi siliquâ glabrâ, sed longiores à lateribus se aperientes: per membranam distinctæ, cui adhærent multa *semina* flaua, maiora quàm Sinapi iam dicto, minùs etiam rotunda.

Theophr. Erucæ meminit satiuæ inter olera, cui tribuit radicem lignosam.

Dioscorides εὔζωμον [ita enim Eruca græcè vocatur] domesticum non describit.

Plinius de Eruca inquit, tantam inesse in condiendis obsoniis suauitatem, vt Græci εὔζωμον appellauerint.

Cord. Histor. Erucula maior, cuius commoda descriptio. Gesnerus addidit figuram ex Trago. Trag. Eruca siue Rucula marina maior, Graßraucken/ Sinapi 8. Fuchsius huius figuram habet pro Sinapi altero genere, cuius etiam descriptio non malè quadrat: vocat Germanicè weissen garten senff, ait etiam eo loco perperam eos agere qui altero genere Sinapi pro Eruca vtuntur. Considerent autem Lectores an ritè distinguat Erucam à Sinapi. Is enim cap. 100. huius iconem iterum habet nomine Erucæ silu. & wilder weisser senff/ vti etiam in Iconum libro. Eius tamen descriptio Erucæ silu. nullo modo conuenit.

Apollin. Weiß senff. Pro eo pingere videtur Erucam satiuam, an eam intelligat nescio. Anguill. Eruca Dioscoridi Iberiæ dicta syluestris.

Matthiol. in Dioscorid. pingit titulo Erucæ satiuæ, cuius in com. Ital. post. aliam habet figuram, ac eadem tradit. Idem rursum eandem habet figuram sub titulo Sinapi primi: quod in textu vocat Sinapi satiuum tertium. In post. quoque com. Italicis cap. 142. eandem retinet figuram quam olim habebat pro Sinapi primo, ac addit, Sinapi tertium vocant Erucam. Item in hist. Germ. Weisser garten senff/ oder Raucken. Eruca satiua. Idem etiam Erucæ figuram habet hoc titulo Gelber aut Roter Senff/ Sinapi. *Matthiolus mirè* confundit historiam Sinapi albi cum Eruca maiore, vt & aliorum Sinapi generum cum Erucis, vt nullus se ex eo extricare possit.

Si apud Matth. in Epit. & addit. Camer. semen minus pingeretur, & nihil hirsuti in siliqua, figura benè placeret: præterea figura posita pro Sinapi 1. Erucam meliùs refert quàm Sinapi. Glossator & Patrocinator Matthioli pro Sinapi primo Matthioli figuram ponunt accedentem ad Erucam, sed non conuenit siliqua hirsuta apposita, neque Sinapi neque Erucæ.

Lonic. Weiß wilder Senff/ oder Wilde Raucken. Sinapi silu. album, siue Eruca siluestris. *Stirpium* imperitus Lonicerus Erucam à Sinapi non nouit distinguere.

Dodon. Gall. Sinapi silu. *Seneué sauuage.* Item alibi Eruca Romana, *Roquette Romaine*, Roomsche Raketten. Lat. in fol. Eruca satiua, flosculi sublutei. *Non existimo* Dodonæo notam Erucam satiuam, quia eius figuram posuit in hist. Gall. pro Sinapi silu. licèt non respondeat descriptioni eius Sinapi silu. Erucam Romanam non absolutè describit, nec figuram apponit. In hist. Lat. Laudabilem figuram habet: sed non benè tribuit flores luteos: Præterea p. 694. pro Sinapi satiuo priore figuram habet multùm accedentem ad Erucam satiuam flore albo, quę non respondet descriptioni quam ibi ponit Sinapi satiui prioris.

Lacun. Eruca satiua, flores lutei. *Quamuis* Lacuna ponat figuram Erucæ, existimo nihilominus ei incognitam, quia tribuit flores luteos: pręterea similem ferè figuram ponit pro Sinapi primo: in descriptione dicit Sinapi habere flores albicantes cum forma crucis, quæ Erucæ videntur competere: vt verùm fatear, puto illum confundere Erucam cum Sinapi.

Gesnero passim Eruca, Eruca flore albo, Eruca hortensis.

Dorsth. Eruca satiua fermè similis vero Sinapi.

Camer. hort Eruca maior.

Brunfels. & Cæsalp. Eruca.

Lobel. & Pena Adu. Erucæ satiuæ duplicis meminerunt, quæque illis Eruca nostras dicitur vulgaris notissima, eam cum Hispanica compararunt, tanquam ex qua hæc facillimè percipiatur. Lob. Obs. Eruca satiua; Erysimum Gesneri. *Miror* si nota fuerit vulgaris cur non demonstrarint discrimen in colore floris insigne: tribuunt enim Hispanicę colorem luteum: nec video cur in Obs. posita huius Erucæ figura ex Matthiolo desumpta sub titulo Sinapi satiui Erucæ aut Rapi folio. Adu. pag. 67. Hisp. Mostaza. Figura posita pro Eruca satiua demonstrat nostram vulgarem: apud Gesnerum per Erysimum, intelligo Erucam perennem flore luteo culcam. Plant. Icon. satiua Lob. 101. Teut. 242. Apud Plantinum p. 102. est etiam alia figura ex Matthiolo malè posita pro Sinapi satiuo Erucæ aut Rapi folio Lobel. 100. Teut. 241.

Hist. Lugd. Eruca satiua. Similem figuram Erucæ habet Hist. Lugd. sub titulo Sinapi Hortensis, quæ non respondet descriptioni.

Nec placet Gerardum iconem alterius plantæ assumere ex Tabern. pro Eruca satiua.

C. Bauh. phyt. Eruca 1. Eruca latifolia alba sativa Diosc. Idem apud Matth. Eruca Cordo Dioscor. Cæsalpino Eruca. Cordus olim apud Diosc. per Erucam intelligere videbatur Sinapi album, quemadmodum etiam vult ibidem Gesnerus.

Nomina linguarum. Εὔζωμον Græcis: Eruca Romanis: Ægyptiis Echrecice: Afris Asuris nominatur: Arab. Iergir, Ergir, seu giargir: Germ. Rauckem, Belg. Rocket/ Rakette, Gall. Roquette, Ital. Ruchetta & Rucula: Hisp. Oruga & Aruga. Hæc autem nostras Germ. Groß Raucken: Trago weiß senff, Belg. Roomische Racketen/ Angl. Great Rocket. Boh. Bylir horcice.

Εὔζωμον dictum volunt, quòd iura commendet, habeátque peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, in condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint: Erucam verò, quòd erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit: Alii sic appellatam putant, quòd vrendi licentiam nanciscatur, quasi dicas Vrucam, u. in e. versâ litera. Est etiam Eruca apud Latinos bestiola, quæ Græcis Campe dicitur. Weiß senff vocant nostri (ait Cornar.) quasi dicas Sinapi album; eò quòd silu. maximè Erucæ semine, Hispani pro Sinapi vtantur. Quibus encomiis Poëtæ hanc adornarint, infrà de viribus patebit. Theophr. meminit Erucam satiuam celerrimè prouenire, Columella:

Irémque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

Frigorum contemptrix. Plinius Æstate & Hyeme facillimè nasci, frigorum præcipuè contemptricem esse.

Locus & tempus. Erucam maiorem satiuam vidi Monspessuli, Lugduni, Basileæ, & Geneuæ in hortis florentem Nouembri, & tota hyeme virentem. Montbelgardi in horto E.C. vbi à me sata ex semine deciduo se renouat. Veronæ, florentem Martio obseruaui. Nemausi studiosè coli à quibusdam obseruauit Gener I. Henr. Cherlerus, qui memores (vt illi mei referunt) versus illius:

Excitat ad Venerem, tardos Eruca maritos.

Vires. Cruda Eruca, vt scribit Diosc. coitum largiore cibo concitat: ac ipsius quoque semen eiusdem est effectus. Vrinas mouet, concoctionem iuuat, aluóque est accommodata. Semine in condiendis obsoniis vtuntur: quod vti diutiùs perennet, aceto lactéve subactum in pastillos digerunt, atque ita reponunt. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Diuersæ est quàm Lactuca naturæ, conciliatrix Veneris: idcircò iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen Scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet, Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum in cibo, duritiam quandam contra sensum inducere. Putant subtrita Erucâ si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit: Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calefacere: quare solum ipsum mandere, nisi Lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiam excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solùm autem supradictorum authorum, sed Poetarum etiam testimonio Eruca stimulandæ Veneri nata videtur. Martialis.

Et Venerem reuocans Eruca morantem:

Columella:

Et quæ frugifero seritur vicina Priapo,
Excites vt Veneri tardos Eruca maritos.

Salax. Salacem Ouidius nominauit:

Nec minùs Erucas iubeo vitare salaces.

Item Laur. Lyppius 2.

Deuorat Erucas, qui cupit esse salax.

Foliis, vt author est Matthiolus, coctis, additóque Saccharo, tussientibus pueris propinatur iusculum, quod tussim sedat, semen contusum ex vino potum, lumbricos interimit, tumentem lienem minuit. Folia contusa palpebris imposita, visum acuunt: semen cum melle mistum, maculas omnes & næuos faciei illitu tollit, efficaciùs verò addito felle vaccino aut bouino. Ossium fragmenta extrahit radix in aqua decocta & imposita. Ego præfero folia radici quicquid scribat Matthiolus. Sunt qui pro certo, inquit Camerarius, asserant multos sese annos ab apoplexia & eiusmodi affectibus immunes præstitisse puluere ex Erucæ & Cymini partibus æqualibus.

ERVCA ROMANA SEV GENTILIS SILIquâ angustâ, folio lato.

NOrimbergа à Domino Doldio pro Eruca Romana seu gentili quorundam accepi herbam nostræ Erucæ, *flore* albo similem, *foliis* latis, *caulibus* hirsutis, *siliqua* diuersæ admodum, sunt enim tenues valdè & longæ, flores in sicca albicant. De ea scribit Doldius: Est & Eruca alia ab Anglicana in horto Camerarii, latiore folio rugosioréque, Verbenæ supinæ quoad inferiora similior, sed floribus albis, annua, quam Romanam vocant, an sit dubito: facerem hanc eandem cum Hispanica Lobelii si siliquæ non impedirent.

ERVCA SATIVA HISPANICA MAIOR flore luteo.

Descriptio. SAtiuæ duæ cibis gratiores & nobiliores: Maior Hispanica vocata, à nostrati maioribus foliis Sisymbrii & semine nigro, floribus luteis, corniculo Sinapi maiore distat: hæc quia in condimentis lautior, vel ad Venerem vegetior erat, Gentilis vulgò vocata fuit: quo vocabulo Hispanica & Itala gens designat quamlibet rem aptam reddere hominem lætum. Monachi in Magalonæ insula maris Narbonensis, huius Gentilis Erucæ semine à Fratre quodam Hispano donati, quotannis hocce serebant & in mensis cuilibet vel maximo gulæ irritamento vel blandimento præfere-

ferebant. Non eget vtrauis fusioris descriptionis, quum vulgaris sit notissima, & ex illa facillimè percipiatur Hispanica, Lobelius.

Lobel. & Pena Adu. Eruca maior siue Hispanica & Gentilis. Miror non demonstrari discrimen insigne in floribus: qui vulgari non lutei, seminum etiam color diuersus: eandem hanc facerem Erucam cum Romana descripta si siliquæ non impedirent: Monspelienses Monachi hanc non habebant in hortis, quod animaduerterim: sed vulgarem præcedentem flore albo striato.

Magalonæ in monasterio nostro tempore, inquit Lobelius, supererat copiosissima Eruca.

ERVCA ANGLICA FOLIIS LATIS, FLOribus minutis luteis siliquis strictiss.

ERuca Anglica *foliis* latis, similibus Verbenacæ vulgò dictæ, sed lætiùs virentibus: *floribus* minutis luteis & paruum relinquentibus post se *semen* in strictissimis siliquis, Camerarius.

Camer. hort. Eruca tertia Anglica.

C. Bauh. phyt. Eruca 2. siue latifolia Anglica.

ERVCA TENVIFOLIA PERENNIS flore luteo.

Descriptio.

SYluestris Eruca *radice* alba, crassa, satis longa, ex qua multi prodeunt *caules*, crebris alis cõcaui, striáti, parum hirsuti: *folia* crebris incisuris Dentis Leonis, aut argutioribus Hieracii minoris diuisa, aliàs Nasturtii, cuius etiam folia colore atrouirente & glabro imitantur, sapore feruido Satiuæ: cuius & *flores*, sed colore præditi luteo, serie simili dispositos gerit odoratos: *siliquis* succedentibus longis, angulosis.

Icon nostra quæ ex Fuchsio, in quibusdam non placet: & multò minùs Lobelii & Camerarii Erucæ syluestris quæ videtur potiùs conuenire cum Eruca nostra inodora.

Diosc. ἔυζωμον ἄγριον [Erucam silu.] nominat, diciteque maximè in Iberia, quæ Occidentem spectet, nasci. Sed de silu. Eruca tam ex Diosc. quàm ex Plinio vide plura inter vires.

Fuchs. Hist. Eruca hortensis seu satiua: In Iconibus vocat etiam Erucam satiuam Zamer weisser senff.

Dodon. Eruca satiua & hortensis, Belgicè Wilde Rakette. Lat. in fol. Eruca silu. Eruca siue Rucula marina minor, Flein rauckẽn. Sinapi nonum.

Matth. (qui figuram solam sine descriptione proponit) Camer. in eiusdem Epit. Lob. & Penæ Adu. Obs. Ic. Plant. Teut. p. 144. & Lacunę, Eruca siluestris.

Anguill. Eruca in Italia *Rucola* & *Ruchetta*.

Gesner. hort. Eruca flore luteo, Erysimon hortense puto. Syluestris Eruca ab hoc Erysimo genere differre non videtur, Eruca syluestris Carolo Stephano. Item in cat. plant. Erysimum, apud Italos Nobilis Eruca: ἐρύσιμον Eruca generatiua.

Hist. Lugd. Eruca silu. Et alibi Erysimum verum. Lugd. Hist duas figuras vnius herbæ mihi videtur habere, prior est ex Matthiolo sine descriptione, altera est noua. *H. Lugd. mo.*

Cæsalp. Eruca altera fruticosa.

Lonic. Wasser senff/Sinapi aquaticum. Figura quæ apud Lonicerum est, conuenit cum Tragi Eruca, verùm non nouum Lonicero sine iudicio de plantis scribere. *Lonic. noi.*

Tabern. Icon. & hist. Eruca silu. Wilde Rauken/ Wilder Weisser senff. Si Compilator intellexit vulgò dictam Erucam sylu. vt omnia indicare videntur, indistinctè dicit suæ priori valdè similem nulla facta coloris mentione, in primo enim dixit coloris esse albi, vulgaris autem est lutei: figura præterea non placet, quæ potiùs conuenit Erucæ nostræ inodoræ. *Taber. lap. fon.*

Gerard. Iconem habet Tabern. dicens, Eruca silu. flore luteo.

C. Bauh. Phyt. Eruca. 5. siue flore luteo maior sylu. an Dioscor. syluestris? Item apud Matth. Eruca maior syluestris Matthioli, Eruca sylu. Cur Erucam Tragi minorem siue eius Sinapi nonum ab hac separet & ponat nono loco sub Sinapi Bursæ foliis, nescio. Non placet eum assumpsisse figuram Tabernamontani. *C B.*

Eruca tenui folia perennis flore luteo, siue silúestris Græcè εὔζωμον ἄγριον, Germ. Wild senff/wilde raucken/klein Raucken. Wilde Rakete. Gall. petite Roquette & Roquette sauuage. Ital. Ruchetta gentile & Rucula saluatica. Hisp. Oruga sylu. Angl. Wilde Rocket. *Nomina linguarum.*

Passim prouenit circa muros & in muris ac rudenibus, florens Geneuæ adhuc copiosè mense Nouembri: Lugduni & Monspessuli Martio & Februario. Basileæ in hortis Iulio & Augusto. Montbelgardi à me sata in hortulo meo, ac etiam in Horto E.C. muros occupauit, in quibus durat, & præterea semine deciduo se multiplicat, hiememque patitur, floret Iulio & Augusto. *Locus & tempus.*

Syluestris Erucæ semine tradit Dioscor. Iberiæ incolas, maximè qui Occidẽtem spectent, pro Sinapi vti, Esse porrò, quàm satiua, ad mouendam vrinam efficaciorem, & multò acriorem, quod facilè crediderim, siquidem feruido magis est sapore. Sed hic contra mentem Dioscoridis sentire videtur Matth. vt qui omnia ea, quæ de satiua, siue priore Eruca à nobis tradita sunt, efficaciùs præstare scripserit. Magis, inquit, excalfacit, siccat, attenuat, aperit, incidit, extrahit, extergit, prouocat, quàm satiua, valentiùs tamen. Cocta & decorata infantium tussi medetur, addito saccharo; Proditum adhæc tria silu. Erucæ folia, sinistra manu decerpta, illicoque deuorata, auriginosos sanare, quo nolim vti remedio, quia superstitiosum & vanum existimo. *Vires.*

ERVCA SYLV. ANGVSTIFOLIA flore luteo.

Descriptio.

PRomit inflexis cubitalibus *cauliculis flores* luteos Erucæ syluestris. Cornicula *siliquarum* Sinapi sunt aut Nasturtii syluestris, vbi *semen* acre, vti *folia* angustiora, Erucæ syluestris conto-

loris, sed minimè diuisa, Taraconis ferè paria, quæ Erucam aut Trionem sapiunt, quibus idcirco affinis naturâ putatur. In horto Goldembergii nostri (inquit Lobel. Obs.) non vulgaris peritiæ viri oritur.

Lobel. Obs. & Icon. Pl. Eruca silv. angustifolia.

C. Bauhin. Phyt. Eruca 14. siue angustifolia.

Hist. Lugd. Eruca siluestris angustifolia.

ERVCA MINIMO FLORE Monspel.

HAnc nos Monspelii florentem circa Aestatem in quibusdam muris obseruauimus: *foliis* accedit ad Erucam luteam siluestrem, quæ in nostra icone non benè in acumen desinunt: *Flores* sunt minimi lutei: *siliqua* vnciam longæ.

ERVCA INODORA.

Descriptio

ERuca inodora mihi dicta, longâ nititur *radice*, simplice, cum paucis fibris lignescente, satis gracili: *caulis* cubitum æquat ramosus: *folia* dodrantalia ferè, Erucæ luteæ silv. cultæ, quodammodò diuisurâ, quanquam inferiora Iacobeæ penè modò lacescant: *flores* ex luteo pallidi, quatuor foliolis constant: *siliqua*; vncias duas longæ graciles. Nullum ego in hac planta siue odorem siue saporem insignem animaduerti.

Tabern. hist. & Icon. Eruca silv. Wild Rauckens / wilder weisser senff. Figura Tabern. exprimit nostram Erucam inodoram, sed descriptio Tabern. & nomina cætera non conueniunt nostræ Erucæ inodoræ. Sed hoc non nouum Compilatori figuras non ponere suis locis, quanquam Icon etiam Lobelii & Camerarii pro Eruca siluestri posita, hanc nobis meliùs exprimere videtur quàm Erucam siluestrem ab iis traditam.

Erucam inodoram voco herbam à me repertam florentem Iulio in terra argillosa vitium quę sunt vltrà Rhenum ad Burckheim generosi Baronis à Schvvende, vno milliari ab vrbe Brisaco.

Erysimo similis herba S. Alberti.

HErba Sancti Alberti (infit Cæsalp. c. 65. libri 8.) vulgò appellatur quædam Irioni similis: *caule* striato, recto, cubitali, altiorique: *foliis* magis laciniatis, læuibus: *flosculis* luteis, in summis ramulis tectis: *siliquas* fert grandiores, ac firmas in quibus *semen* simile prædictis: eo vtuntur ad fistulas:

C. Bauh. Phyt. Erysimum 4. siue Erysimo similis, læuis, laciniata, floribus luteis, Herba S. Alberti Cæsalp. Cæsalpini descriptio videtur conuenire in multis cum nostra Eruca inodora, eandem tamen asserere non ausim.

Eruca Vrbeuetana floribus albis, siliquis hirsutis.

FOliis donatur maioris Erucæ, sed hirsutis: caulibus dodrantalibus: floribus albis: siliquis Rapi similibus, hirsutis: tota planta à tertio genere Sinapis (Sinapi albo) distat solùm paruitate, & florum albedine, Cæsalp.

Genus hoc Erucæ, inquit noster autor, sponte nascitur in parietibus, & ruderibus, frequens in agro Vrbeuetano.

IRIO, SIVE ERYSIMVM Veteribus.

CAP. XI.

DE Erysimo [quod aliqui Chamæplion, Magi Herculis Alphita, h. e. polentam, Ægyptii Erethimu, Romani Irionem vocant] Dioscor. licèt satis clarè scribat, dicatque hoc esse foliis Erucæ syluestris: cauliculis in lori modum sequacibus, & flexilibus, floribus luteis, siliquis in cacumine corniculorum figura & gracilibus, vti Fœnograeco, quibus exigua concludantur semina, Nasturtii similia, feruidoque gustu. Attamen *Plinius* Erysimum, herbam iamiam à Dioscor. descriptam, & inter plantas acres ab eodem recensitam, folio Erucæ siluestris, cum Irione; quam à Græcis Erysimon vocari dicit, & Theophrastus inter legumina connumerat, & Sesamo similem facit, Trionémque Gaza vertit, admodum inconsideratè confundit. Irionem, inquit, inter fruges Sesamæ similem esse diximus & à Græcis Erysimon vocari. Galli Velarum [vetus codex Cornarii Velam habet,] appellant. Et addit: Est autem fruticosum, foliis Erucę angustioribus paulò, semine Nasturtii.

Quis

Quia porrò, Galenus quoque & inter simplicia Irionis semen facultate feruidâ ac calida Nasturtio acrimoniâ & ignea facultate prædito comparat: & inter alimenta Irionem corporis essentia ferè eiusdem generis cum Sesamo esse dicit, sed esu iucundiorem, minùs etiam alimenti corpori præbere, & omninò deteriorem esse: Perspicuum fit, hæc Erysima inter se multùm differre, etsi Plinius ea non distinxisse, sed pro eadem planta accepisse, videatur, quamuis idem medicamentis annumerandum potiùs, quàm frugibus lib. 22. contendat.

Aequiuoca & Lugd. Syn. Eruca siluestris angustifolia Lobelii, vt apud Hist. Lugd. videre est, Lugdunensibus Erysimum verum videtur, sed malè. Est & suum Erysimon cum aliis Trago, quod Verbenam fœminam vocat. Hermolaus & Ruellius siluestrem illam Erucam, quam Nobilem vocant Itali, Erysimum esse dixere: quorum sententiam Matthiolus improbat, & duo alia Erysimi genera, attamen falsa, proposuit. Priori notas ferè omnes à Dioscoride traditas competere putat. Alterum, cui folia sunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum esse censet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobelius, quòd Rapistrum vulgò à Rapi sapore & aliqua foliorum similitudine sic dictum, loco Erysimi prioris acceperit, quod neque Dioscoridis Erysimo respondet, neque cum Matthioli Erucæ siluestris foliis similitudinem habet. Tū odor, & sapor rapi non adeò vt in Erysimo acris reclamant: præterea Erysimi vires, de quibus mox dicemus. Est & Erysimum Theophrasti quorundam, quod nos Fagotriticum lib. 23. inscribimus.

Nomina lingvarum. Ἐρύσιμον Græcis dicitur, quod Lat. Erysimum & Irio, German. hederich wilder senff, Belg. witte Mostaert. Gall. *Velar, de latortelle*, Ital. *Irione*. Hisp. *Rinchaon*. Hung. Kesercu fiu, hoc est, amara herba.

Ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρύκειν, id est à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata conspiciuntur. Alii ab oleris præstantia dictum volunt, quasi τίμιον, quod est pretiosum & notabile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate præditum sit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quòd igneâ vi & feruido sapore irruat in gustum.

Vires. Erysimum circa vrbes, domorum areas, authore Diosc. hortósque nascitur. Erysimi semina si cùm melle delingantur, tradente eodem, contra thoracis fluxiones, purulentas excreationes ac tusses, morbum regium, & ischiadem, efficacia sunt. Bibitur & semen contra venena. Ex aqua verò aut melle illitum, prodest carcinomatis occultis, duritiis, parotidibus, ac testium mammarúmque inflammationibus. In summa attenuat & calfacit. Cæterùm ad eclegmata redditur mitius & accommodatius, si aquâ maceratum torreatur, aut linteo illigatum subactáque farina oblitum inassetur.

De Erysimi viribus Galenus sic scribit. Erysimi semen sicut gustu Nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aquâ maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutum, & crustæ pistoria circumlitum torrere. Vtile est cum eclegmate ad promouendas crassorum lentorúmque pectoris pulmonisque humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplasmatis modo illitum occultis prosit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præter ea quædam alia habet. Erysimum vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidibus & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articularis morbis cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum medetur, & suspiriosis: item fistulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur.

ERYSIMVM TRAGI, FLOSCVLIS LVTEIS IVXTA MVROS PROVENIENS.

Descriptio. Radix minimi digiti est crassitudine, lignosa, alba, acris, & Rapæ sapore: *caulis* tubescit, hirsutus, sesquicubitum altus, *foliorum* ortu alterno stipatus, quorum forma ad Erucas aut Bursas accedit: sunt enim altè sinuata, hirsuta, & Bursæ foliis non paulò maiora, sapore oleraceo: *flosculi* pusilli, luteoli, quatuor foliolis constant: *semen* in siliquis longis atque rectis continetur pusillum, feruidum.

Erysimum & Irio. Cordo in Diosc. ἐρύσιμον & Irio: Germanis schnödsenff, aliàs schlitsenff/ steinsenff, & imperitis, Irio, qui à Dioscoride hoc loco describitur & fœmina Verbena etiam, verùm, vt ait, magno errore. Nam Irio Sinapi cognata est herba.

Verbena fœmina malè. Sinapi cognata. Tragus Germ. Eisenkraut daß weiblin/ das Sibent senffkraut. Ei quidem non placet nomen Eisenkraut, existimat enim esse Dioscor. & Serapionis Erysimon aut Irionem. Quare considerandum proponit, an non Irioni meliùs conueniat quàm Verbenaca supina.

Verbenaca & Verbenaca recta. Fuchsius præsentem hanc nostram plantam exhibet titulo Verbenacæ rectæ siue Maris, quam in contextu alio nomine Cristam Galli vocari scribit. Eysenkraut das mennle. Item Sinapis alterum genus sylu. Grosser wilder senff.

Dodon. Gall. Erysimon Dioscoridis & non Theophrasti, Latinè Irio, quibusdam χαμαίδρυς.

Lonic. Eisenkraut weiblin/ numeratum inter Sinapi genera: Lat. Verbena fœmina. Item Irio & Erysimon.

Verbena fœmina recta. Gesner. hort. Erysimum Tragi vel Dodonæi, Verbena fœmina non rectè dicta à quibusdam cùm Sinapis sylurestris potiùs genus sit.

Brunfelf. Verbena fœmina. Hierobotane fœmina.

Verbena fœmina. Matth. passim in com. Erysimon, Irio. Et Hist. Germ. Irio, t. Hederich. Fuchsium apertè errasse existimat, qui Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat: Errorem autem Fuchsii Brunfelsium forte

Fuchsius Brunfel. reprehendit.

secuti facilè deprehendi posse putat, quòd in suis com. pl. primò editis pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Diosc. cæterisque antiquis Scriptoribus Erigeron siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia lib. 1. de comp. med. Verbenacam perperàm Sinapi alteram speciem esse contendat. *Matthiolus* suo more proponit figuram plantæ sibi incognitæ, quam puto compositam ex duabus plantis: priora folia & flores videntur facti ad Rapistrum, hinc fit vt Camer. proponat pro eo iconem Fuchsianam, quæ Rapistri flore luteo: nomen Germ. Hederich eam etiam plantam notat: verùm siliquæ non conueniunt quæ Erysimi Tragi videntur: interea egregius Commentator eam figuram proposuit sine descriptione, in com. anni 1559. & anni 1583. quæ verò dixit in comm. Ital. cum mag. fig. & in histor. Germ. quadrant Erysimo Tragi, cuius figuram C. Bauhinus apposuit Matthioli, [ea in parte multum dissidens à Camerarii sententia.] Non video quomodo Verbena flore luteo Brunfelsii & Fuchsii possit esse Senecio siue Erigeron, vt vult Matthiolus, ego mihi persuadeo [quod ei consuetum] non intellexisse quid scriberet.

Erygeron. Senecio

Matth. Lapsus varij. Icon composita ex duabus plantis

Senecio

Lob. & Pena Aduers. Irio, siue Erysimum Diosc. Angl. Cadlocke/Kedlocke. Hi dicunt esse Irionem quem Medici docti notis & experimentis commendent his verbis: Dum postremò in Iriones commentabatur Senensis Dictator, augurabatur non defuturos canes [sic se doctiores solitus nuncupat] qui se suæ imperitiæ allatrarent. Vtinam habuisset ille canes similes non ad latrandum, sed vestigandum Erysimum, quod vel Pharmacopœorum Monspeliensium lixæ possint illi hodie in triuiis & ruderibus passim indicare: est enim ibi doctis & indoctis vt vsu frequentiss. ita multiplici & felici successu notissimum, sed in Anglia non item, quamuis non minus obuia. Nam ne Medicis quidem aut Pharmacopœis peritioribus certum stat, quænam sit Irio: hoc factum, aut quia in vsum Medicum nondum sint hic deductus, aut quia à Matthiolo, cuius commentaria plerisque sunt veluti Sybillæ folia, Rapistrum vulgi à sapore Rapæ, & nonnulla foliorum similitudine loco Irionis acceperunt.

Matth. ni.

Tabern. icon. & histor. Erysimum, Irio 1. Wegsenff/ Hederich.

Gerard. Erysimum Dioscor. Lobelii, Bauken Kresse.

C. Bauh. phyt. Erysimum 1. siue Irio vulgatum. *Item apud Matthiol.* Irionis nomine Matthiolum Rapistrum proponere, sunt qui statuant, verùm ex verbis, quæ ex secunda editione adiecimus, colligere est eum intellexisse id quod vocamus 1. Erysimum, siue Irio, vulgatum: Irio Lacunæ, Castori, Cæsalp. [Lacunæ etiam Eruca salax.]

Matth. Irio

Locus & tempus

Erysimum Tragi obseruaui Geneuæ cum flore mense Maio: Monspelii, Lugduni, Basileæ, Montbelgardi passim & circa cancellariam in castello, in compitis, sepulchretis, & ruinosis, vt Aduers. perhibent, locis frequens, multis Galliæ regionibus notissimum, sed in Anglia non item quamuis non minùs obuium.

Vires

Lobel. & Pena, tantas attribuunt ei dotes, quę asthmaticis & farctui pulmonum, vocique raucæ etiam diuturnæ & propè inuictæ, sunt adeò præsenti præsidio, vt fidem fermè superent. Est enim inquiunt, moderata quædam tenuis substantiæ & incidentis, cum humidis abstergentibus partibus, permixtio, cuius beneficio crassæ pituitæ citrà exiccationem nimiam inciduntur, & incisæ propter flatum nonnihil commixtum non magno conatu expectorantur & absterguntur: arteriacum igitur est laudatissimum, nempe vnum & idem præparans & educens: exempla succurrunt quamplurima, quæ secundissimè tum præceptoribus, tum nobis postea successerunt. Phonaseos memini tum iuuenes, tum ætatis prouectæ, quibus fermè iam amissa voce & spiritu, limpida sonoraque vox paucullis diebus restituta fuit. Vno Erysimo & opera eximii præceptoris Rondeletii, qui primus vsum monuit. *Syr. de Erysimo efficacissimus*: cuius beneficio iuuenculæ decennio raucedine laborantes, percuratæ. ℞. Erysimi totius recẽtis M. 6. Radicum Helenii, Tussilaginis succo adhuc prægnantium, glycyrrhizæ an. vnc. ii. Borraginis, Cichorii Capillorum Veneris an. M. i. florum cordialium, Anthos, Stoechadis vel Betonicæ an. M. s. anisi ʒ vj. passularum mundatarum ℥ ij. incisis & contusis fiat omnium decoctio ex arte in sufficienti q. aquæ hordei, hydromelitis, & ℥ vj. succi Irionis, ad lib. duas vel tres: expressioni dissolue Sacchari q. s. fiat Syrupus: quo diu & continuò vtendum purgato corpore.

ERYSIMON ALTERVM MATTHIOLI siliquis paruis quibusdam Dentaria.

Descriptio

Lentas cubitóque lõgiores tortuosas *virgas* profert: *folia* inferiora quidem Irionis Tragi foliis aliquomodò similia, profundè ad neruum vsque propemodum dissecta: reliqua verò, quæ per ramos crebra, leuiter laciniata, vnciam plùs minùs lõga: ex quorum alis *flosculi* lutei emicant quibus delapsis succrescunt *siliquæ* crebræ, modicè in arcum curuatæ, semunciâ longiores, plures ex eodem puncto oriundæ, bifores: *semen* continentes copiosum, perparuum, rufum: *radix* alba lignescit, paucis fibris donata.

Icon

Pictor & Sculptor non benè imitati sunt Iconem quam imitandam proposueramus.

Matth.

Matth. in Diosc. Irio alter, siue Erysimum aliud omnibus Irionis notis præditum. In Hist. Germ. Irio 2. Hederich/ qui ipsi videtur meliùs conuenire cum descriptione Irionis. Sed Irionem hunc, si benè notus fuisset Matthiolo, meo iudicio descripsisset.

Camer. ad Matth. Germ. scribit abundare prope mare Venetorum: existimasseque primò Anguillaram Irionem esse Veterum. Gesner. hort. Dentelaria alia, Irio quibusdam seu Erysimum putata, in Italia sic dicta, quòd filiquulas ferè dentibus similes toto caule emittat. An. Anguill. Erysimum siue Irio.

Matthioli

Matthioli æquanimitas, aiunt Aduersaria quasi suæ imbecillitatis conscia, primo suo Irioni subdidit alium in postremo auctario, quem potiorem primo putat, quia folia minora, & cornicula paulò vegetiora sint, ut ex iconibus, inquit Commẽtator, patet. Sic nos auidos discendi huius mutatę sententię causam aliquã, vt solitus est, in sicco deserit. Quid hîc folia minora, & cornicula vegetiora agant nescimus: vt vt sit nos benignè omnia interpretamur, nempe tantum Virum [vt constantis animi opinionem, quam de se doctis viris suis Commẽtariis excitauit, retineret & foueret] noluisse quicquam demere, aut demendum esse suspicionem dare, sed humano more & prudentiâ tacitè meliora, quæ à meliore tum suo, tum aliorum iudicio profecta essent, deterioribus subdere, quasique vniuersum opus de integro recoquere: Magni Ciceronis exemplo, qui se dedit recoquendum Moloni Rhodio oratori. *Hæc Aduerſ.* ex quibus apparet nondum fuisse illis notum illud Erysimum.

Aduerſ. not.

Hist. Lugd. Irio altera Matthioli. An eidem prætereа Saxifraga aurea Lobelii. Cæsalp. Irionis species tertia parua.

C. Bauh. Erysimum 3. siue plurima cornicula iuncta habens. Apud Matth. Erysimum 2. siue plurimis corniculis iunctis. Videtur H. Lugd. Saxifragiæ Romanæ nomine proponere.

Locus & Tempus

Irionem D^o. Cortusio dictum vidi in horto Di. Gesneri, qui dicebat ab Italis vocari Dentelariam. Geneuæ & Montbelgardi habui in horto: fortè Dentelaria dicta eo modo quo Dens Leonis, à foliis, cui similia vel Bursæ pastoriæ, aut Cichorio siluestri, ita enim sunt dẽticulata, maximè prima, sed multò minora, Floret & semen profert Iunio & Iulio. Frater C. Bauhinus habuit Basileæ in horto patris. D. Cortusus misit mihi semen quod in Horto E. C. satum hanc habebat inscriptionem: Irion seu Erysimum. Gener Io. Henr. Cherlerus asserit crescere circa Monspelium copiosè.

DELPHINIVM MINVS CÆSALP. FLORE albo, siliquis longissimis.

Descriptio

CAuliculo simplici constat [inquit Cæsalp. libr. 8. cap. 67.] vltra dodrantem, in quo folia vsque ad medium sine pediculo hærentia, non laciniata, vt reliquis, sed tantùm in ambitu serrata, dorso incuruo, vt Delphinium ob id dici possit, subhirsuta: in cacumine flosculi insunt candidi, & siliquæ longissimæ, numerosæ, rectæ, tenues: in quibus minuta semina: oritur in asperis, sed tamen riguis. Idem lib. 6. in fine c. 69. Parua planta, foliis Delphini effigie, curuo dorso. Fortè minus Delphinium inter affines Irioni descriptum.

ERVCA PVRPVREA, ALIIS CÆRVLEA, siue viola Petræa.

Descriptio

RAdice nititur Eruca cœrulea mihi dicta rectâ, palmari, alba vel subrubra, tenui, subacri, fibris aliquot capillata, matrice lignosa: *folia* per terram spargit plurima oblonga, hirsuta, Bursæ pastorię diuisurâ profundâ, crebrâ, sapore oleraceo quodammodò, colore viridi, aliquando inferna parte rubente: *caules* modò singularis, modo terni, quaterni, seni & plures, palmum nonnunquam superantes, interdum cubitales, hirsuti, striati, propter humum purpurantes; supernè virentes; concaui, brachiati: in quibus ex interuallis folia, infimis aliis breuiora, latitudine iis parum cedentia nec tam altè vt plurimùm laciniata: *flores* ex ramorum lateribus & summo fastigio alterno situ multi insident pediculis semuncialibus tenuibus, tantillâ lanugine obsitis, odorati suauiter, cærulei aut purpurei, vel purpuroviolacei, albive, suaueolẽtes, quaternis foliolis latiusculis constãtes, staminula lutea cũ stilo cõtinentes: quib. decidentib. suboriuntur *siliquæ* oblongæ, glabræ, in quibus *semen* minutum, acre. Variat hæc ætatis ratione, nec non loci, prout læto solo surgit, vel squallido & sabuloso nascitur, ac sæpè iisdem in muris modò maior modò minor, foliis valdè varians. A plurimis annis hanc plantam Erucam denominauimus purpuream, propter aliquam similitudinem foliorum cum Eruca, & quia in muris primò inueneramus. Inter plantas siccas Domini Agerii comperi dici Violam Petræam Dom. Hardero. *Viola petræa*

C. Bauh. Phyt. Eruca 6. siue palustris cærulea maior & minor. Apud Matth. Eruca tertia siue cœrulea. *Locus & tempus*

Obseruaui hanc Erucam verno tempore, vt Martio, florentem in muris circa templum & Castellum Beffordiense, item Bisantii in muris. Item circa S. Susannam pagum Ill. mei Principis circa rupes. Septembri florentem vidi Beffordiæ, & Claræuallis muris: In *l'Isle* abundat in Vineis, in Sancti Hippoliti oppidi muris. Frater C. Bauhinus misit repertam Basileæ propè S. Iacobum atque Münchstein. Vidi etiam flore rubescente & albo.

VELLA ERVCÆ FOLIIS FLORE violaceo.

IGnota hodie Vella, quæ in lib. simpl. med. ad Paterniacum Galeno attributo sequentibus describitur: Vella herba est *foliis* quidem minor, quàm Eruca, sed non dissimilis, *flore* violaceo: *semen* habet velut in folliculis oblongis, ordinis stipati, prout Nasturtii: & gustu calefactoria est, submordens, & viribus relaxans, vnde ad tussem veterem, & ad regium morbum cum melle optimè facit. Ex his autem manifestum fit hanc neq; Plinii Gallorum Velarum (aut Velam, vt vetus Cornarii codex habet) quod Irionem inter fruges & quidem Sesamæ, similem esse, ac à Græcis Erysimon vocari dixit, esse posse. Nec (quod Nasturtium aquaticum Anguil. vult,) Sisymbrium secundum à Fuchsio pictum. Vella siquidem flo- *Vires*

re violaceo esse dicitur. Irio autem flore luteo, vt & Nasturtium aquaticum albo. Nec, quam Vellæ Galeni Guillandino aliquando nomine exhibuit nobis Frater C. Bauhinus. Hæc enim nobis videtur Sisymbrium Cardamines species quædam insipida.

Sisymbrij cardamines species quædam insipida.

SINAPI AGRESTE FLORE PVRPVREO.

Descriptio

RAdice firmatur paruâ, tenui, fibrosâ, parum sub terram descendente, albidâ, ex qua *folia* exeunt Chelidonii maioris incisurâ, distant quòd nec succum luteum edunt, nec cæsia, sed viridia, sunt, aspera hirsutie obsita, atque extremum foliúm non retusum, vt Chelidonium, sed acutum habent, atque minora sunt: *caulis* angulosus est atque alis multis diuiditur: *flores* edit purpureos, vmbellatos, ferè quatuor foliolis constructos, Chelidonio pares: *siliquas* postea alternatim, frequentérque hærentes, rectas, quarum extremæ partes cœlum versus tendunt; quibus spica confici videtur siliquarum duorum digitorum, quæ cum exiccari incipiunt, flauescunt, atque vento flante, vel aliquo illas tangente, disrumpuntur ab imo, atque semina iaculantur flaua Cardaminæ modo, parua, gustu acri: sicuti etiam folia.

Fab. Col. Sinapi agreste, Sinapi alterum agreste nostras.

Casp. Bauh. phyt. Eruca 10. siue Sinapi flore purpureo vmbellato.

Locus

In valle supra ædem Diuæ Mariæ vitæ, inter Rubos, Cynocramben, Leonis dentes, & Ranunculus, oritur noua hæc, & elegans planta, nec albi oriri scit, nec se in Herbariis hanc vidisse ait Fab. Columna.

Tempus.

Floret Martio, & Aprili mense perficitur: nisi diligens sit cultor, huius semina non colliget.

ERVCA QVIBVSDAM SILVESTRIS REpens flosculo purpureo luteo.

Descriptio

SPithamam vnam aut duas altos habet *caules*, striatos, modicè pertusos interdum rubentes: quibus *folia* adnascuntur Nasturtio vel Erucæ paria, consimilitérque crebris diuisuris incisa, latiora in inferioribus partibus, gustu oleraceo, colore atrouirente: *flores* parui lutei, quadrifolii, acri sapore: quibus succedunt *siliquæ* cylindraceæ, breuiores quàm in Eruca, longiores quàm in Radicula sylu. Dodon. cum qua magnam habet affinitatem: *semen* continentes minutum. Radix insigniter repens, albet, sapore magis ignauo quàm Raphanus.

Fuchs. Icon. Sinapi primum genus sylu. kleiner wilder senff. In hist. Eruca sylu. In histor. Fuchsii descriptio conuenire videtur, sed figura eo loco

posita longè diuersa à descriptione. Thal. Hæc. Iberis Nasturtii folio altera floribus luteis. An Gesn. de hortis, Nasturtium aliud palustre floribus luteis Sinapi? fortè adnumerandum? Dodon. qui Erucam siluest. vocat, eandem cum Fuchsio figuram habet.

Camer. in epit. Matth. Sinapi tertium. Ad Hist. Germ. wilder senff, Sinapi syluestre. Cur Glossator relictâ figurâ Matthioli aliam proponat valdè differentem nescio.

Tabern. Hist. klein wasser Rauchen. Eruca palustris minor. An Taberna intelligat Erucam nostram repentem asserere non ausim, quia Compilator non indicat cuius coloris sit flos: me etiam latet quæ sit eius maior cui tribuit flores albos.

Gerard. Iconem Tabern. ponit pro siluestri Sinapi, wilde Mustard, an bene inquirant alii.

C. Bauh. phyt. Eruca 4. siue flore luteo minor sylu. Eruca 5. siue palustris luteo flore: Eruca palustris minor Tabern.

Hæc copiosè prouenit Geneuæ *en plain palais*: Montbelgardi ad ripam fluminis quà itur *Courcelle*, & ad pontem, etiam in horto Ill. E. C. sponte, odiosa suo reptatu hortulano. Inueni etiam prope Porentruum loco arenoso ad fontem mirabilem dictum *Creusenot*, qui velùti è puteo proueniens profundo, vbi interdum parum aquæ, ita interdum fons efferuescit, vt torrentem magnum constituat, qui Porentruum fertur, fons visu dignus. Obseruaui Erucam hanc Basileæ, quà itur Nevvhaus, Lugduni in prato *Bellecourt*. Circa Beffordiam copiosè florens Iulio: Eruca syluest. Fuchsii copiosè prouenients & florens in horto Ill. E. C. Iunio 1608. propè hortum arborum peregrinarum sponte Stutgardiæ.

Locus & tempus

Fons visu dignus

RADICVLA SYLV. SIVE palustris.

Descriptio

ERucæ syluestri aliquatenus similis locis non aquosis prouenienti: pro diuersitate loci multum *foliis* ludit, quædam enim lata & serrata tantum, caule vnico, subinde rubente, modò cubitali, modò tricubitali crassiore, in ramos diuiso, maiore quàm Erucæ syluestris: foliis etiam latioribus, longioribus, quanquam nonnunquam satis tenuiter dissectis, sapore Raphani, sed leuiori: *flores* lutei, minimi, multis numeris minores quàm Erucæ syluestris, *siliquæ* itidem breuiores & crassiores, teretes: *radix* interdum vnica cum suis fibris. Hæc planta affinis est Sinapi meo aquatico Patauino.

Tabern.

Rapistrum aquaticum

Tabern. Icon. & Hist. Rapistrum aquaticum. C. Bauh. in Phyt. Rapistrum 3. Gerard. Rapistrū aquaticum. Dodon. hanc depingit & describit: ei dicitur Raphani secunda species. ῥαφανὶς ἀγρία. Radicula syluestris, quibusdam Radicula palustris. Gall. *Raifort sauuage, ou Raifort d'eau*, Germ. Wilder Rättig. Belg. wilder Radicē/& watter radice.

Locus & Tempus

Hanc obseruaui florentem Maio Geneuæ: Mótbelgardi in pago *Courcelle* cum flore Iulio & Augusto: circa pontem Vauiaucourt, nec non in Horto E.C. Aquatica est planta. Frater C. Bauhinus vidit Basileæ in siluis. Ex semine deciduo multùm se propagat.

RAPHANVS AQVATICVS
Tabern.

RAphanus aquaticus, wasser rättig / Tabern. icon. & Hist. multùm differt à Raphano vulgari suâ radice rotunda, longâ, incuruâ, & foliis acutis profundè incisis, Raphani tamen generi assignatur propter acrem saporem.

Gerard. Raphanus aquaticus, watter Radisch / flore luteo.

Considerandum quæ planta hæc, & an ab alio aliquo autore tradita sub alio nomine.

ERVCA PALVSTRIS MAIOR
flore albo.

Descriptio

RAdice nititur crassâ, lignosâ, asperâ: *cauliculis* donatâ pluribus, magnis, rotundis, mediocriter altis: quibus insident *flores* multi, exigui, candidi, quatuor foliolis constantes: his decidentibus succedunt *siliquulæ* oblongæ, tenues: *semen* acris saporis includentes:

folia eius magna, profundè serrata, acuminata.

Taber. Icon. & Hist. Eruca palustris maior, Groß wasser raucken.

Gerardi error.

Gerardus perperàm iconem Tabern. ponit pro Sinapi satiuo altero.

SINAPI AQVATICVM
Patauinum.

Descriptio

QVòd in aquis & propter aquas inuentum Sinapi referat, ita indigitauimus: *folia* quidem minutim dissecta, diuisurâ Chondryllæ à Matthiolo exhibitæ: quæ autem iuxta radicem sunt, latiora minúsque dissecta existunt, per segmentorum oras serrata: *radices* parui ferè digiti crassitudine, sesquipalmū longæ, teneræ, albæ, paucis fibris donatæ, sapore acri & amaro, quo & folia sunt prædita.

Locus & Tempus.

Talem obseruaui Patauii repertam ad Portam Liuianam in aqua & iuxta aquam, mense Februario: eius caules, ni multùm fallor, attulit postea Fr. C. Bauh. nomine Sisymbrii aquatici D. Cortuso cauos, in varios ramos diuisos, cubitales, crassos, in quibus secundum diuaricationes folia simplicia, longa, angusta: in extremitatibus flores multi lutei non magni, quibus videntur succedere siliquæ. Cum Radicula syluestri Dodonæi aliquid similitudinis habere videtur, potissimùm quod folia inferiora attinet, non tamen eadem est.

CAKILE QVIBVSDAM, ALIIS
eruca marina, & Raphanus marinus.

Descriptio

QVamuis tenuis, longa tamen satis est huius *radix*: numerosos *caules* proferens dodrante

altiores: *folia* Resedę, minora, pinguiora, gustu acri, subsalso: *flores* peculiaribus surculis lateralibus insident, Erucæ aut Brassicę positu & forma, colore purpureo: *siliquæ* crassiusculæ, breues, bina *semina* singulæ concludunt.

Cakile Serapionis Erucæ folio. Napi flore. Eruca marina. Hist. Lugd. not.

Anguill. & Lobel. Obs. Cakile Serapionis. Adu. & Icon. Plant. Cakile Serapionis, Erucæ folio, Napi flore, vulgò Eruca marina.

Hist. Lugd. tres figuras vnius plantæ habet: Primæ quidem titulum fecit, Nasturtium marinum. Alteram inscripsit Erucam marinam. Hanc autem Myconum ita vocasse dicit quòd sapore Erucam æmuletur, & non nisi in maritimis nascatur: Catalanos *Rucas de Mar* appellare. Tertiam, Cakile Serapionis Synonymon fecit. Et quia hanc eandem planè, vel certè similem dixit cum Eruca marina Myconi, magis mirari subit, cur frustra tam suo, quàm emptoris impensu tot icones proposuerit.

C. Bauh. Phyt. Eruca 16. siue marina, siliqua hastæ cuspidi simili. Cakile herba, quam olim nominaui Raphanum marinum, propter odorem, saporem, & acrimoniam, quam cum hoc omnes ferè partes communem habent.

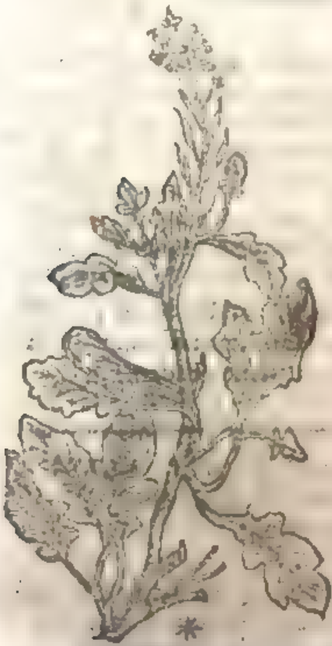
Locus & Tempus.

Apud mare cùm essem Monspelii florentem vidi, & siliquas ferentem mense Augusto. Geneuæ in horto meo floruit Maio. Montbelgardi prouenit mihi in Horto E. G. Vidi Heidelbergæ in horto D. Sprengeri florentem Iunio.

Vires

Myconius frequenti se experimento obseruasse & compertum habere scribit, aquam huius [Cakiles] stillatitiam tepidam, quatuor vnciarum pondere mane potam, colicis doloribus, nephriticis, & calculosis, mirè conferre.

CAKILE SIVE ERVCA MARINA Latifolia.

Nobis dedit D. Agerius nomine Erucæ marinæ foliis non incisis collectę iuxta alteram apud mare Adriaticum, folia huic laciniata quædam, sed non in partes paruas diuisa, vt in vulgari: sunt enim lata, & pleraque tantùm sinuata.

SCOPA REGIA VETERVM.

Cap. XI.

Scopa regia Odor Calthæ. Folia olent. Sideritis.

Scopæ regiæ, Plinius de Violis verba faciens, grauem odorem assignat, non leuiorem ei, quam Calatham appellat, quanquam folia eius oleant, non flores. Idem vbi de Sideritè sermonem habet, ait: Nostri eam, quæ latissimo (lætissimo vet.) est folio, *Scopas regias* vocant. Medetur anginis suum. Hæc Plinius de Scopis regiis, quem non regias, sed potius *dissolutas scopas* tradidisse dixerim. Quod enim genus ea sit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Est quidem Scopa regia, secundum Hermol. in Coroll. Sideritis prima Diosc. de qua H. n. lib. 28.

Vsus Anginæ suum. Plin. obscurus. Viola. Sideritis 1. Diosc. Bunium. Tagetes Indicanum.

Scopam regiam, faciunt Dioscoridis Bunium, Ruellius, Gesnerus ex ascript. Diosc. & Brunfels. in Onomastico. De Bunio agetur lib. 29.

Scopa regia dicitur de Tagete siue Garyophyllo Indicano autore Gesnero in cat. de hoc lib. 25.

Scopam regiam Plinio Sideritim latifoliam dictam eam esse Ruellius crediderit, quæ *Herba Carpentaria* vulgò dicitur: Et hæc est Barbarea nostra, de qua mox dicemus.

Hypericum.

Scopa regia Pand. est herba S. Iohannis quam Hypericum lib. 29. inscripsimus.

Scopa regia, quæ apud Plinium demonstratur, ramis oblongis, foliis ex interuallo, lactucinis, sed rigentibus & lanuginosis: flore luteo, radice promissa, tenui, iuxta Gesneri opinionem, fortè Pulmonaria Gallica fuerit, ac etiam Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata.

Pulmonaria Gallica.

Scopam regiam Sideritim quidem esse putat Dalech. apud Plinium, sed Achilleam cuius folia odorem multum spirant, non insuauem, verùm medicatum, autore Dioscoride, vt pro latissimo folio cap. 5. l. 25. legendum sit tenuissimo, vel quod magis placet, latissimum folium intelligamus totius plantæ comam latissimè se spargentem. Nam multis virgis multúmque spatii occupantibus ea planta fruti gitur. Coronis autem expetitur flos ex albo aureus. Quamobrem inter luteos flores hic à Plinio recensetur.

Achillea Sideritis. Flos ex albo aureus.

Scopam regiam quam Plinius inter Sideritides connumerat, Cæsalp. Sclaream vulgi esse contendit. Videtur hæc nobis Gallitrichum satiuum de quo lib. 28. Hist. n. Sed quod nos in tanta Veterum & Iuniorum diuersitate nihil habeamus, quod certò concludamus, nullus equidem mirabitur, siquidem ab his nulla satis certa historia sit descripta.

Gallitrichũ sat. Sclarea.

BARBAREA.

Cap. XII.

Descriptio.

Radice albâ donata est, mediocriter crassa & oblonga, sapore acriore: *caules* dodrantales & altiores, striati, multis alis concaui: in quibus *folia* Raphanis minora, laciniâ extremâ Nasturtii folium extremum æmulante, atro virore splendentia, sapore minùs vegeto quàm radix: *flores* parui, lutei: *siliquæ* consimiles, multæ, tenues, teretes, in quibus Dodonæo autore, exiguum & colore rufum semen.

Carpentariorum herba. Sideritis folio latiss. Scopa regia.

Hanc vocauit Ruellius Carpentariorum herbam, & Gallorum Carpentariam, existimans Plinii Sideritim, folio latissimo, siue Scopam regiam. Fuchs.

Nasturtium. Pseudobunium. Scopa regia.

Fuchs. Diuæ Barbaræ herba [S. Barbaren kraut] Herbariorum.

Trag. qui herbam S. Barbaræ vocat, ac Sinapi 5. facit flore luteo, Senff kraut/ wasser senff. Syluestre genus Nasturtii aquatici & Sinapi rectè statuitur.

An Anguill. Pseudo-buniū? An eidem Scopa regia quæ inuenitur in libris falsò Galeno attributis.

Erysimum.

Gesner. hort. S. Barbaræ herba, Carpentaria, Gallis vulgò dicta, Nostris [Tigurensibus] Kåbkressich/aliquibus Scopa regia. Ait hic sibi videri Matthiolum herbam S. Barbaræ vulgò dictam pro Erysimo pingere. Eidem in cat. pl. Bunium, quod quidam interpretantur Wild kreissig/ S Barbarå kraut: *Herbe au charpentier.* Item Sideritis Plinii latissimo folio.

Barbarea Nasturtium Cardamum Pseudobunium.

Dodonæo, qui Barbaræam, ac etiam Nasturtium, & Cardamum hybernum vocat, ψευδοβούνιον [falsum Bunium] Dioscoridis videtur, nec esse Sideritis latifolia, aut Scopa regia, vt aliqui putent.

Aduers. Lobel. & Penæ volunt Barbaream non esse Pseudo-bunium vocandum, sed potiùs Pseudobuniadem. Et sic Lobel. Obs. & Icon. Plantin. scribit.

Eruca. S. Barb. herba.

Videtur Hist. Lugd. Erucis annumeranda herba illa quam alicubi in hortis colunt & acetariis immiscent, & quam vulgares herbarii S. Barbaræ herbam appellant.

Tabern. compilat. reprehenditur. Error Gerardi.

Tabern. Ic. & H. Barbarea mas & fœmina. Compilator ponit duas icones vsque adeò similes vt nullam demonstrent differentiam, nec etiam in descriptione vlla traditur. Gerardus pro Barbarea posuit iconem Barbareæ fœminæ Tabern. & præter omnem rationem, pro Sinapi satiua iconem Barbareæ maris Tabern.

Quam plantam Franciscus Indiæ, de qua mox, inter vires intelligat per Scopam regiam, nescimus nisi velit Barbaream.

Ad Scorbutum Pseudobunium Diosc. Nasturtium aquaticum

Ad Scorbutum laudat Marcus Mitsch. plantam quæ Pseudobuniūm Dioscoridis indicatur, nec non Nasturtium aquaticum maius.

Locus & tempus.

In campestribus passim, teste Fuchsio, nascitur. Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert: in campis, ait Dodon. ac hortis in quibus Olera seruntur, tum alibi veluti secundum semitas ac vias quandoque nascitur: Tota hieme viret. Locis incultis, vt vult Hist. Lugd. maximè vliginosis & aruis humidis. Barbarea prouenit Monspelii, Basileæ florens mense Maio, Iunio, & Octobri ad ripam fluminis Biersc & in parua Basilea ad portam Riementhor in pratis: Patauii & Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Geneuæ virebat mense Martio in horto meo, & florebat Maio. Montbelgardi passim floret Aprili, semen maturum Iunio: in horto E. C. quotannis se renouat semine deciduo. Barbaream flore pleno circa Basileam repertam, & à fratre C. Bauhino datam, demonstrauit mihi Arnold. Gillenius.

Temper. *Vires.*

Fuchsio gustanti primùm subacris esse, dein parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius & experientia docet. His verò potissimùm vlceribus medetur, quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia valenter siccat, ideò sordes extergere, & carnes minuere potest. Valdè ait Dodon. excalfacit ac resiccat, vt pote sapore acris, & Nasturtio facultate assimilis, acetariis verò additur hyeme præsertim, cùm Nasturtii copia deest: Medetur verò & eadem Scorbuto non minùs quàm Nasturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac siccum, adeóque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculosas arenulas dissoluat ac expellat. Calida & sicca secundum Lobel. initiò secundi extstit: terreæ substantiæ nonnullius particeps, ideò gargarizatur ad anginas pituitosas & Vuas relaxatas. Succus commodè Clymeni vice & ritu extersoriis siue mundificatiuis vulgò vnguentis ad sordida vlcera miscetur. Vrinam ciet, calculos & farctus Vesicæ decocto aut cibo pellit, vti Lauer, cuius ferè par gustu. Inexplicabili cum ægrotantium iuuamento apud Franc. Indiæ de Gutta, vomitorium medicamentum paratur, cum aqua stillatia Arantiorum immaturorum tepida, & sufficienti quantitate pulueris Scopæ regiæ, hoc quidem medicamentum mirabile est atque diuinum, & à paucissimis Medicis probè cognitum, quod podagricis, Gonagricis, ac Ischiadicis affectibus præcipuè præsentaneo, & maximo est iuuamento. Bilem enim præsertim, & alios postea humores per superiora & per inferiora iucundiùs absque comparatione expurgat, quàm Thlaspi ab Aëtio adeò in hoc casu celebratū, nullum imprimit calorem, fœtum non perimit, neque educit, vt efficit Thlaspi, nullamque acrimoniam & mordacitatem habet: quare hoc est medicamentum longè ipso nobilius, tutius, atque iucundius, vt experientia sæpissimè à me fuit comprobatum. *Vomitoriū. Aqua still. Arantiorū.*

BARBARÆA MVRALIS IOH. BAVHINI

Descriptio.

Barbaræa muraria *radice* lignosa, albida tenuissimis fibris capillata, sapore oleraceo est: *caulis* teres, hirsutus, interdum rubescens, rectus, pedalis vel cubitalis, ac etiam maior, ramosus aliquando: ad cuius imum *folia* multa circumquaque procumbentia, vtplurimùm, vnciam longa, aliquando longiora, trientem vnciæ ferè lata, subrotunda, hirsuta aspetiuscula, serrata, pediculis breuibus aut nullis, interdum vbi caulescere potissimùm incipit, satis longis pediculis adhærent: in caule minora nullo pediculo annexa, pinnata, sapore eodem cum radice: *flores* in ramulorum extremitate multi simul iuncti, candidi, quatuor foliis constantes, apicibus in medio luteis, quibus succedunt *siliquæ* copiosæ, longæ, teretes, secundum caulem surrectæ.

C. Bauh. Phyt. Erysimum 5. siue Erysimo similis hirsuta non laciniata floribus albis, quam cùm Patauii D. Guillandino ostendisset Dryophanon Plinii (cuius lib. 28. cap. 9. meminit) & Drabam alteram nominauit: at Nobil. Cortusus Erysimum tertium vocabat.

Aū Lobel. Obs. Barbarea, Herba S. Alberti Bononiensium. Hanc licèt frater C. Bauh. separet à

mea Barbarea murali, voceturque eam in phyt. Barbaream 2. siue minorem, quam icone expressam nondum viderit, meo tamen iudicio, est vna eademque planta, ideò minimè separanda.

Locus & tempus. Floret Vere Monspelluli: Geneuæ maior in horto meo virebat tota hieme; nec primo anno caulem aut flores ferebat: at pòst semina proferebat Iunio: Copiosum inueni mense Iulio in monte Thuiri cum siliquis plurimis longis in caulibus rectis. In *l'Isle* Burgundiæ omnium maximam vidi in muris quibusdā & radicibus castelli, virens Ianuario & Februario: Montbelgardi in muris quibusdam Castelli inueni, nunc sata in Horto Ill. E. C. occupauit nouos muros & seipsam in illis propagat. Fr.C. Bauhinus obseruauit Basileæ in muris mœniorum: attulit mihi Patauio.

DRABA LVTEA QVIBVSDAM.

Descriptio. Lignosa est *radix*, alba, minimo digito minor, sapore Raphani rusticani, minùs feruido: ex qua *caules* aliquot attolluntur, recti, rigidi, cubitales & maiores, ramosi: quibus *folia* ab imo ad summum crebra alternatim adnascuntur, omnia vniformia, longitudine quadrantali & maiore, latitudine circiter vnciali, acuminata ex angusto principio, quà pedicello breui adnectuntur, hirsuta, serrata, sapore remissiore quàm radix: *flosculi* Erysimi, luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliquæ*: quæ in siccà illa (quam Pet. Turn. Angl. Heidelbergæ ad Neccarum collectam mihi attulit) semen claudebant tenue, longum, striatum, ruffum.

Solidago. Camer. apud Matth. Germ. & in horto dicitur Arabis quorundam floribus luteis, quam commodè referri posse putat ad Solidagines, quo nomine aliquando ex Anglia missa fuit.

C. Bauh. phyt. Draba 5. lutea strictissima longisque siliquis.

Locus & tempus. Viridem vidi in montibus Rhæticis: Bormii Iunio mense florentem altitudine duorum cubitorum cum dimidio: quæ quia videbatur odorem habere Raphani, tunc nominaui Raphani odorem habentem plantam: Stutgardiæ in horto Ill. E.C. floret Iunio, vnde attuli plantandam in hortum eiusdem Cell. Monthelg.

DRABÆ LVTEÆ ALIQVATENVS SIMILIS pro Spiræa missa ex Lusatia.

Planta isthæc pro Spiræa Theophrasti fortè Clusio (lib. 1. plant. hist. cap. 53.) missa fuit Basileam C. Bauhino, inde ex Lusatia: cui iam siccatæ, *caulis* tenuis erat, fungosus, fractuique facilis non ligneus, vt hac quoque ratione censeamus, non fruticem esse vllum, sed ex plantarum genere habendum, Drabæ iam dictæ luteæ aliquatenus similem, formâ porrò *caulis* rotunda, neruis secundum eius longitudinem decurrentibus inæqualior reddita, modò albido, modò verò puniceo aspersus colore: *folia* per continuum caulis ductum, nullo ordine sparsa, duas vncias longa, in ambitu altrinsecus serræ in morem asperata, supernâ parte paulò saturatiore virore, vt infernâ dilutiore, tincta: neruoque subpuniceo per folii medium spatium conspicuo satis donata, tenera siue admodum fragilia, ramus definit veluti in spicam, aut vuam flosculorum exilium muscosam, angustam, duas circiter vncias longam, albidam, gustu amariusculam: Si spica siue Vua in ramo quem habuimus lata esset, non malè exprimeretur per iconem Spiræ Theophrasti fortè Clusio: Lectorum erit rem diligentiùs examinare: ramum quem habemus dedit nobis Basileæ 1608. diligentissimus Botanicus Gillenius Hassicus Medicinæ D. cui dono dederat Frater C. Bauhinus. Historiam autem & Iconem Spiræ Clusii posuimus Promptuarii nostri siue Histor. gen. lib. 9.

SINAPI PVMILVM ALPINVM FOLIO Bellidis Clusio.

Sena aut septena, humi secundum radicem expansa, habet illa *foliola*, Bellidis foliolis non dissimilia, teneriora tamen, & leui acrimoniâ prædita: è quorum medio, tenellus & gracilis prodit *cauliculus*, raris foliolis septus, palmaris, aut paulò altior, in cuius summo seni aut septeni erant *flosculi*, quatuor albis foliolis constantes, in quibusdam plantulis totidem sine flore *siliquæ* siue *cornicula* latis magna pro plantulæ ratione, duplici serie, quemadmodum in Cardamines alterius & similium corniculis: *semen* continentia exiguū, planum, rufescens, nonnullâ acrimoniâ præditū: *radix* summa tellure serpens, noua germina subinde profert.

Plantulam Cardamines æmulam, Sinapi pumilum alpinum, an ad Cardamines, an ad Sinapi genera referre debeat, nondum apud se constituit Clusius.

Casp. Bauh. phyt. Sinapi 12. siue alpinum marinum.

Obseruabat eam Clusius in Etschetiano iugo scopulis inhærentem.

BVRSA PASTORIA, SIVE PILOSELLA siliquosa.

Descriptio. Affinis est hæc Bursæ pastoriæ minimæ: *radix*, vtilius, tenuis, & fibrosa, vbi minima non fibrosa: *folia* similiter per terram sparsa, nonnihil hirsuta, viridia, interdum nonnihil rubra, in minima minora, quàm Alsines minor. in aliis vulgaris Alsines magnitudinis, vel maiora, sunt etiam nonnunquam maxima Bursæ pasto-

pastoriæ non laciniata : *caulis* interdum adeò exiguus vt vnciam non excedat, aliàs etiam dodrantalis & maior, iuxta terram nonnihil hirsutus & ruber, superiùs glaber & viridis, & nonnunquam foliis nudus, aliquando vno aut altero donatus, ramosus vel non ramosus : *flosculi* aliquot albi ordine nullo, Bursæ vulgaris : *filiqua* longæ, teretes & tenues, ex satis longis pediculis.

Ad Myagros referendam censebat Gesnerus, vt patet ex annotatione ad plantam meam siccam. Existimo dictam fuisse Dalechampio Aizoon thelyphonum.

[An Thalio, Pilosella siliquata maior & minor? Acrem habet (ait Camer. ad Thalii hist.) hęc plantula saporem instar Nasturtii, eam Gesnerus inter Myagri species retulit. Hæc ille, qui eius iconem habet in fine horti, sub titulo Pilosellæ siliquatæ. Ea facta est ad plantam siccam meam quam rediens Monspelio Gesnero miseram. Eiusmodi icones & descriptiones passim Camer. habe, quæ Gesnero præceptori meo communicaram, mei tamen non meminit.

C. Bauh. phyt. Bursa pastoris 7. siue Bursæ pastoris similis siliquosa. Pilosella minor Thalio & Icon. Camerarii.

Schvv. Bursa pastoris Myagri folio, Flagelkraut.

Locus & tempus — Monspelii in agris viridioribus florentem obseruaui Vere : Geneuæ mense Martio & Aprili: Bononiæ in muris palatii atque in iis locis mediocris magnitudinis, vt pingitur à Camerario. Montbelgardi mediocrem & ad muros horti ferarum maximam; Inter S. Thamatim, vrbem & Than ad Alsatiam, in ægris mediocrem. Beffordiæ in arce supra murum obseruaui omnium minimam, ita vt descripserim aliquando pro planta particulari.

DE LEVCOIO EX VETERVM SENtentia.

Cap. XIII.

LEucoium (λευκόϊον) notum est, siquidem Dioscoridi fides habenda est, sed est in flore differentia. Némque aut albus, aut luteus, aut cœruleus, aut purpureus reperitur. *Hermolaus & Marcellus* in hoc Dioscor. contextu ista verba, aut cœruleus, in Leucoio abundare existimant, putántque ascititia esse, ideóque extirpanda. *His* adsimulatur Fuchsius, ac Plinii autoritatem adducit, qui lib. 21. cap. 6. Violæ plura genera enumerans, purpureæ, luteæ & albæ duntaxat meminerit. Marcello (inquit Matthiolus) Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cœruleum hoc loco accreuisse suspicatur, vetustiss. Dioscoridis Longobardis literis scripti testimonio nixus, in quo nullum planè de cœruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suspicionem hanc augent, eámque comprobant Oribasius & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperit in simplicium censu, cùm alioquin reliqua Dioscoridis referant. Cœruleum Leucoïon (repetit Cæsalp.) in hoc genere non visum, à solo Dioscor. positum, nisi superfluum fuerit id verbum, vel fortè Cyanus flos intelligendus. Cæterùm, dum (ῥίζαν τῦ μέλανος λευκοΐου) radicem Leucoii nigri in lib. de nat. mul. in vino bibendam præcipit Hippocrates, μέλανος nomine purpureum haud dubiè designat, nam hic color proximè ad nigrum accedit. Sic & ἰωμέλαν Theophrasto dicitur, Viola martia, à nigricantis purpuræ flore. Sic & cœruleus non alius indicatus à Diosc. esse videtur Cornario, quàm albus, qui leui rubore ammixto cœli colorem refert. Superest vt quod nostrum hac de re sit iudicium, liberè dicamus. Verba igitur illa, aut cœruleus, nullo modo penitùs ascititia credimus, eam vel solùm ob causam, quòd in cunctis Dioscoridis Græcis codicibus legantur. Ad autoritatem Plinii respondetur Fuchsio, Plinium non loqui de Leucoio loco citato, aut si loquatur, Leucoia à Violis non bene distinguere, & per purpuream Violam Martiam tantùm intelligere : per albam verò, Leucoium bulbosum Theophrast. florum primum dictum. Quod verò Matth. in Italia nasci non sciat, ac ideò Marcello subscribat, ineptè facit, non enim vna fert omnia tellus. Latè siquidem patet naturæ vis, & admirabilis eius Maiestas quâ potest multa quandocunque & vbique variare & quæ nobis, nostro orbi, & sæculo negauit, aliis dedisse. Oribasium & Serapionem in deprauatum exemplar incidisse potiùs dixerim. Dioscoridem porrò per cœruleum Leucoion Cyanum non intellexisse, quod Cæsalp. post Hermolaum & Marcellum somniat, tum vtrorumque florum differentia, tum folia, tum caulis, tum tota denique plantæ facies, clarè demonstrat. Cur denique Dioscorides voce disiunctiuâ vsus esset, si, quod Cornario videtur, per cœruleum album indicare voluisset. — Matth. not. / Corn. not.

Stat igitur quatuor esse Dioscoridi genera, solâ florum colore discrepantiâ. Nec hoc mirum videri debet, cùm & apud Tragum recentiorem, quinque diuersa Leucoii genera extent, à diuersitate colorum apud Germanos sortita nomina, luteum sc. album, purpureum [braûn] roseum, [leibfarb] & rubrum. *Sed de his Iuniorum & nostris obseruatis differentiis seorsim tractabimus.*

Leucoii [τῦ λευκοΐου] nomen quamuis propriè Violam albam significet, si eius græcam vocabuli compositionem spectes, attamē quotquot de his scripserunt, omnia Violarum genera cuiuscunque tandem sint coloris vnica hac Leucoii appellatione designarunt. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam, quæ Græcis ἴον & Latinis propriè Viola dicitur: nam earum alia ab his de quibus hic agimus familia est, hisque tum qualitate tum facultate, adde etiam forma contrariç. Homines enim illorum florum capti venustate & fragrantiâ, inquit Pena, vt vsum ad coronamenta sic nomen commune sanxêre, posteáque magis consuetudinem, aut florum similitudinem quàm rationem secuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuersis plantis quales sunt Violæ & Leucoia imponentes. Est & Leucoium bulbosum. Quæ omnia suis locis declarantur.

Hoc porrò Violarum genus, ait Diosc. alii Regium siue basilion, Romani Violam albam, alii Augusteam, nonnulli Violam matronalem, aut Passerinam, aut Polyphuram vocant.

Hermolaus Barbarus testimonio fretus Columellæ, Ligustriam Romanis hanc Violam vocatam tradit.

Nomina linguarum — Dicitur Arab. nunc *Cheiri*, nunc *Alcheiri*, præposito articulo : Germ. Veielen. Belg. Violeren. Gall. *Violettes*, It. *Viola*. Hisp. *Violetas*. Quidam verò Violam albam [Leucoium] appellant, à foliorum canicie, non à florum colore, qui, vt dictum, aut albus est, aut purpureus aut luteus, aut, quod cum nonnullis Adrian. Spieg. neget, cæruleus.

Tarentinus apud Ruellium Violam purpuream post Idus Martias, item Calendas Maias seri iubet: sed violam qui saturus est terram stercoratam & repastinatam pedis altitudine, in pulvinos redigat, atque ita plantas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias, dispositas habeat. Semen autem Violæ, sicut olerum, duobus temporibus in areis seritur, Vere vel Autumno. Colitur eodem modo quo & cætera olera, vt runcetur, vt sarriatur, vt interdum etiam rigetur. Nascitur vitis modo è supernis quasi è puppi dicas non prorâ.

Vires & Vsus. Ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoii semen tritum, cum vino bibendum exhibet Hipp. de nat. mul. & ad eadem eodem modo radicem sumendam tradit. Est autore Diosc. ex Leucoiis commodum ad medicum vsum cui color melinus, huius flores aridi decocti ad insessus, ad vteri inflammationes, & ad ducendos menses faciunt. Excepti verò cerato, rimas in sede sanant: cum melle feruida oris vlcera. At semen ipsius duarum drachmarum pondere cum vino potum: aut cum melle appositum menses, secundas, & fœtus ducit. Radices cum aceto impositę, lienem reprimunt & podagricis prosunt. Leucoïum frutex vniuersus extergentem facultatem possidet, plus tamen flores, & inter hos qui sint sicciores magis etiam quàm virides, adeò vt oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoque eorum decoctum mouet, & lochia, partúmque emortuum elicit: ac si bibatur abortum facit. Est ergo id medicamentum, vt si quod aliud, amarum. At si quis vitium eius vehementiam multâ aquâ admista retundat ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem non malum medicamen. Sic decoctum eius si non merum fuerit vteri phlegmonas, identidem perfusum sanat, potissimùm quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum Cerato vlcera ægrè ad cicatricem prouenientia curat. Sunt verò etiam qui cum melle & ad Aphthas adhibeant, semen cùm eiusdem sit facultatis aptissimum est duarum drachmarum mensurâ potum, tum mensibus ciendis impositum conuenire creditur partumque viuentem interficere ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ: cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas induratas iis curant. Extenuant, menstrua & vrinam ciunt. Sed, teste Plinio, minor vis est recentibus, ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio Cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item Podagrā & oculorum inflammationes, cum myrrha & Croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

Leucoium melinum.

Semen.

Inter omnia Violarum genera, luteas calido ferè temperamento præditas esse, præsertim aridas, testatur Tragus. Flosculi harum recentes in aqua decocti & poti, contra vuluæ inflammationes valent. Succus oculis inditus purgat illos, omnésque maculas & caligines discutit. Idem si è vino bibatur, non solùm menses, sed & secundas, & emortuos partus extrahit. Neque debet exhiberi, nisi summa in necessitate constitutis. Aqua distillata, per diem bis pota, quatuor aut quinque cochleariorum mensura, vitiis hepatis & renum apprimè conducit, & Venerem stimulat. Per aliquot dies continuè vsurpata, omnia interna membra roborat, sanguinem & mentem exhilarat, dolorem sedat & quietem inducit. Cum melle oris vlcera sanat. Conserua huius cum aqua eius stillatitia crebrò sumpta (vt rei huius testis est Camer. horti) præseruat ab apoplexia & iuuat paralyticos. Mesues Oleum de Keiri, ex floribus Lutei Leucoii conficit, vt Chamæmelinū, ac quod tenuet, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum sedet. Oleum Cheirinum.

LEVCOIVM LVTEVM VVLGO Cheiri flore simplici.

Descriptio. Notissimū parietinis quod Cheiri cum Arabibus vocant Officinę, *radicibus*, *surculisque* seu *ramulis* vbertim fruticantibus, lignosis, quos obsident *folia* nullis appensa pediculis, crebra, vnciali & ampliore lōgitudine, ex angusto principio sensim dilatata, virentia, aut canescentia, idque maximè prona parte, sapore subacri: *flores* crebri, lutei, valdè odorati, sapore mihi ingrato, quatuor foliis constantes, staminibus senis stiloque chloris in medio penitus ferè latentibus. Succedunt *siliquæ* longæ in quibus *semen* latum, ruffum, gustu acri & amaro.

Matthiolo in prior. com. *Leucoium*: in com. cum mag. fig. vt & apud Bauh. *Leucoium aureum*: in hist. Germ. *Leucoium luteum*, Gelb negel viels / Cheyri *Arabum*. Trago. Fuchs. hist. Gerard. *Viola lutea* Dodon. de flor. & in fol. Lob. Adu. Icon. M. Schvv. *Leucoium luteum*. Obs. *Leucoium floribus luteis*.

Hesperis. Gesner. in cat. pl. Hesperis, Viola lutea, Barbaris Cheri, nonnullis Herba Gallica, Leucoion. Viola alba & Leucoium Diosc.

H. st. Lugd. Leucoium aureum Matthioli, Plinio Viola lutea: veriùs dici ἴον φλόγινον Theophrasti periti Herbarii autumant.

Clus. Pann. Leucoium luteum satiuum.

Camer. horti. Leucoium flore luteo simplici.

Tabern. Icon. & Hist. Viola petræa lutea.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 10. siue luteum foliis virentibus, Brunfelsio in 4. p. 49. Leucoium. Quibusdam φλόξ, Theophr. quòd lotus flos flammei, id est, lutei sit coloris.

Nomina linguarum. Λευκόϊον μήλινον, Leucoium luteum, Leucoium luteum flore simplici, Arab. & Offic. vulgò Cheiri, siue Keyri. Germ. Geele Veyelen / Geele Negel Veilichen. Belg. Geel violieren Stein violieren/ parietinas, aut saxatiles Violas dixerit Dodon. Gall. *Violettes iaunes*: Montb. *Violettes de S. George* It. *Viola gialla*. Hisp. *Violetas amarilhas & Alhelis*. Angl. Wall Gylofer, wallflower & Stock gelofer. Hung. Sarga Viola.

Leuco-

Locus & Tempus. Leucoium luteum floret Monspelii tota hyeme. Passim, vt Basileæ & Montbelgardi in muris copiosè prouenit, florens Aprili, Maio, Iunio, & Iulio, & Augusto vidi etiam in Horto E. C. Clarauallæ Septembri.

LEVCOIVM LVTEVM PLENO FLORE.

Descriptio. NOn videtur differre ab eo cui flos simplex, nisi quòd diutiùs durat, & magis arborescit, quod cultura facinnimia florum luxuries ei non permittenda, alioqui facilè periret, vti solet Leucoium simplex, postquam siliquas pertulit, quæ in hoc interdum leuiter apparent, sed ad frugem non perueniūt, quod hactenus obseruauerim, licèt Pictor noster non visas siliquas nostræ iconi appinxerit.

Viola lutea multiplex vel polyanthos quam H. Lugd. spectandam proponit, est flore densiss. foliolis stipato & congesto, suauissimi odoris, nullis siliquis, nullo semine, abeunte in floris amplitudinem eo succo quem siliquarum & seminis esse oportebat, cultu & mangonio talem euadere aiunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpiùs transferantur.

Dodon. de flor. Leucoium flore multiplicante.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium luteum duplis floribus.

Icon. Pl. & Schvvenck. Leucoium siue Keiri duplici flore multiplex Gefült geel Veiel.

Gerard. Viola lutea multiplex: Double Wall flower.

Camer. hort. Leucoium flore luteo pleno.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 11. luteum pleno flore.

Locus & tempus. Leucoium luteum flore pleno, Vidi nisantii in variis hortis, vt in horto Di. Abbatis de Van Prioris in Telpach. Sturgardiæ in horto Ill. Ducis, plantaui in horto E. C. Montbelgardi. Basileæ obseruaui in horto Di. Dis. Felicis Plateri, & D. Iacobi Iselin, vnde Montbelgardum attuli, floret Aprili & Maio: ramulis depactis in terram propagatur.

Leucoium luteum arborescens

LEucoium accepimus Stutgardiâ ab Illustriss. nostra Ducissa Sybilla Anhaltina vxore Ill. Ducis Wirtemb. Principis mei Clementissimi, antehac non visum scribunt, ac florem simplicem interdum peruenire ad amplitudinem monetæ quam Iuliam vocant: nos adhuc tantæ magnitudinis non vidimus, licèt plantæ nostræ Montbelgardi floreant & siliquas ferant. Quamuis ex semine proueniant, propagatur etiam ex surculis, vt quod flore pleno est.

LEVCOIVM LVTEVM SYLVESTRE Clusii.

Descriptio. SYluestre autem *caules* fundit multos dodrantales & ferè cubitales, angulosos, striatos, multis alios concauos: *folia*, alia quidem sinuata, semunciā lata & angustiora, vnciam & sescunciam longa, angusta, nullóque modo incisa, viridantia, in hortis cultu multò magis luxuriant dupla latitudine longitudineq;: *flores* multi coaceruati leucoii lutei satiui, colore item luteo præditi, minores quatuor constantes foliis, odore grato: postmodum *siliqua* nascuntur tenues Clusio, plano semine plenæ.

An Lobel. Obs. Keiri siue Leucoium marinum flore luteo, facie Keiri vulgò lutei: folia item viridia: sed maiora, latiora & flauentia ex viridi, in Belgii hortos translata.

Clus. Pann. Leucoium silv. Rhizotomæ mulierculæ, Wild gelbe Veyl vocant.

An Camer. Hort. & apud Matth. Germ. Leucoium silu. quod Nornbergæ passim in locis montanis prouenit, cuius pulchram & raram speciem reperit Bononiæ? Thal. Harc. Leucoii lutei silu. species, foliis dodrantalibus tenuioribus hortensi, &c.

Tabern. Icon. & Hist. sicut & Gerard. Leucoium silu. 4.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 12. luteum silu. angustifolium.

Locus & Tempus. Leucoium luteum silu. satum in Horto E. C. ex semine collecto in Gallia fœliciter prouenit: florens Maio, Iunio, Iulio, & Augusto. Tale etiam collectum à Genero Cherlero in Lio Venetorū, & horto Patauino: D. Agerius attulit Bononiā Leucoium silueste folio valdè angusto. Inuenit Clusius in montibus supra Badenses thermas & in Leytenberg, locis Meridiei obuersis & salebrosis florens Maio.

LEVCOIVM LVTEVM SILV. PANNON. serrato folio, obtuso & acuto.

Descriptio. LEucoium luteum silu. ex Pannonia per D. Agerium delatum *caules* habuit ferè similes præcedenti: folia in obtusum desinunt, in extremitate ramulorum flores multi glomerati lutei, quales in præcedenti: An huius sit alia species vel varietas tantùm asserere non audemus, Quum iconem nostram curauimus parandam nō erat nobis iam descripta planta: sed tantùm ramus iam depictus in præcedenti tabella.

LEVCOIVM HYEMALE ET DIV DVrans purpureum & roseum, ac etiam album.

Descriptio. NOn tam florum, quàm caulis & foliorum color Leucoio nomen fecit: siquidem *folia* incondita semunciam aut vnciam lata, palmum vnum aut duos longa, tota albent, obfusco mucrone, incana mollique lanugine pubent: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, lignosus, in ramos multos fissus, incanus similiter & tomentosus: *flores* extremis ramulis hærent, ex oblongo calyce piloso erumpentes, è quatuor foliis compositi, colore vel albo, vel coccineo, vel saturatiore viola eo prædi- ti: vnde *siliquæ* nascuntur palmum circiter longæ, quæ duos continent *seminum* versus, quæ compressa, orbiculata, rufa, sapore prædita sunt acriusculo: *radix* lignosa, alba. Porrò ex eo genere, quod florem gerit purpurascentem, specimen habeo quod flore multiplici insigne.

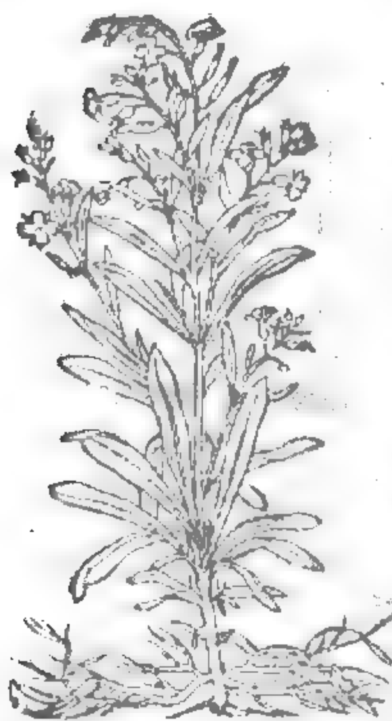

Figura nostra Fuchsiana non vndique placet, quia non arborescens picta.

Dioscor. λευκόϊον, flore purpureo & albo. Plin. Violæ purpureæ & albæ. Tragus Germ. winter Violen, 4. Matronalis, weiß persilgen braün. Violæ hyemales 4. albæ, incarnatæ, rubræ, purpureæ. Lat. Leucoium siue Viola purpurea, cœrulea, rosea, candida, Braün/rot/leibfarb Violaten, quæ altero demum anno florent.

Dodon. de flor. & Hist. in fol. Leucoii genus candidum maius à foliorum non florum colore nuncupatum, Belg. Stockviolieren nominat, flore rubenti, candido, aut ex purpureo puniceo, aut cineri candidiori proximo, subinde vario.

An Violæ matronales Veteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne nondum compertum habet Fuchsius, Germ. dicitur welsch veiel, Gall. *gyroflées*. Tria sunt genera, candida, punicea, & purpurea, nec differre admodum nisi solis floribus videntur. Ibidem apud Fuchsium Lugduni excusum quidam addidit. Violæ matronales ibi dictæ, nobis Bacchares videntur. Fuchsius qui tres figuras posuit, non annotauit vllum discrimen inter hyemalia & æstiua Leucoia, ponit tres icones quæ potiùs demonstrare videntur æstiua quàm hyberna, quas frustrà fortè curauit pingendas si colore tantùm differant: nos eam quam proponit pro Viola matronali purpurea huic capiti præposuimus, quia iam erat inter eas quas emimus & paulò meliùs accedit ad hyemalem quàm aliæ duæ quas ad æstiuas relegauimus. Quam hic posuimus Hist. Lugd. non bene ponit pag. 804. errore fortè typographi pro Viola matronali alba, quam nos Hesperidem vocamus.

Violæ ἀπὸ τοῦ ἴου. Leucoium, non à florum albedine, sed foliorum canitie, cinereóve colore dictum album Lobel. & Penæ in Aduers. videtur. Etiamnum hodie, vti Diosc. æuo vulgatiss. cognitionis illa triplex è floribus varietas: vbiuis propemodum Gentium: sed alba & purpurea cœrulea non nisi satu. Obs. Leucoium purpureum & album, Leucoia Dioscoridis. Icon. Plant. Viola alba & purpurea Teut. 329.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium album 1. purpureum 2. violaceum 3. welsche Vieln/ weiß/ Braün/veyel braün. Tres ponit icones, nec demonstrat in quibus differant, indistinctè de iis etiam scribens, Compilator Tabern. Hæc præterea Leucoia potuisset relinquere iuxta Leucoiũ luteum.

Camer. hort. Leucoium album hortense fruticosum. Item rubrum & purpureum nec non versicolor. Discrepant etiam quòd æstatem vnicam durent quædam plantæ, quædam aliquot annos. Atque insunt etiam purpureo ob colorem dilutiorem & saturatiorem aliquot differentiæ. *Fruticosum flore albo*

Gesner. in cat. pl. Viola alba, Leucoion Diosc. purpureum & cœruleum.

Corn. Leucoium nigrum Hippocratis.

Matth. in com. cum mag. fig. Leucoium album & purpureum. In hist. Germ. weiß/ rot/ braün Veyel/ Leucoium album, rubrum & purpureum.

Histor. Lugd. Leucoium album & purpureum Matth.

‡ C. Bauh. Phyt. Leucoium 1. folio incano maius flore albo, cinereo, purpureo, rubro, luteo, versicolore. In hoc genere non puto extare luteum.

Gerard. Leucoium album, purpureum, violaceum, white purple violet colour Stocke flower.

Leucoium hiemale & diu durans flore rosaceo, Montbelg. in horto E. C. quod hieme reponere oportet. Monspelii habent Leucoia mixta ex albo & purpureo, alba & purpurea quæ in herbis tota hyeme florent, vti & mense Martio & Maio. Geneuæ in hortis vidi florentia Octobri & Nouembri alba Leucoia & purpurea, & interdum in hortis hyemem perferentia, Maióq; florentia: Lugduni varia habent genera, vbi etiam variegatum vidi. Bononiæ flore purpureo, in horto di S. Saluator al burgo di S. Catharina. Leucoium prouenit Montbelgardi in hortis, folio cineritio cum quibusdam laciniis, vt in marino Monspeliano spontaneo, Iunio & Iulio flores albos odoratos & siliquas proferens. *Locus & Tempus.*

LEVCOIVM PVRPVREVM FLORE pleno.

SPeciosus est admodum *flos* Leucoii purpurei siue violacei pleni, in cæteris non differentis à præcedenti hyemali purpureo simplici, de quo Aduers. Lobel. & Penæ: Mangonio holitorio, repetitàque crebriore transplantatione Leucoii purpurei, flores magnitudinem luculentam assequuntur: multiplici singuli prægnanti *foliorum* fœtura, Rosam moschatam æquante: sed *semine* orba fit. *Purpureum pleno flore*

Icon. Plant. Leucoium siue Viola purpurea flore pleno. Rubrum Leucoium flore pleno, magno, pulchro, admodum iucundi odoris colitur, teste Camer. apud Matth. Germ. in Belgii Valentiana & Monte Henaut: inde in alia loca transfertur, difficulter hyemem perfert, ac ex surculis propagatur. *Viola purpurea plena*

Vidimus

Locus & Tempus

Vidimus Lutetiæ mense Augusto florens in cultiss. horto Robini hortulani regii. Nobis prouenit Montbelgardi Leucoium purpureum flore pleno ex semine misso Argentinâ per D. Fridericum Meierum, creuit etiam ex surculis, is etiã siccam plantam miserat.

LEVCOIVM ÆSTIVVM FLORE purpureo & roseo ac albo.

Descriptio

Binis *foliis* emergunt, hyemalibus Leucoiis similibus, minoribus, tenerioribus, *flore* nunc purpureo, & roseo, nunc albo. Leucoii cãdidum genus minus quòd Belgæ hette violeren vocant, à maiore non forma, sed magnitudine sola differt: *caules foliáque* habet similia, sed minora: *flores* etiam non vnius coloris: sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: *siliquas* etiam & *semina* similia. Vocatur autem & hoc candidum à foliorum canitie, vti dictum.

Tragus Germ. Sommer violen/ Violæ æstiuales, Violarum tertium genus. Leibfarb/rot/braun purpurfarb/ weiß: Lat. Violæ diuersicolores alsiosæ flore aliæ albo, aliæ roseo, nonnullæ rubro, quædam purpureo.

Lobel. & pena Adu. Viola annotina, flores exoleti coloris in cœruleum vinaceum languescentis ferens.

C.Bauhinus. C.Bauh. Phyt. Leucoium 2. siue folio incano minus, floribus candidis, rubentibus, punicantibus, vti maius, à quo solâ magnitudine differt. Sed quod Frater ex Dodon. hæc duo genera solâ magnitudine differre scribit, id approbare non possum. Differunt enim etiam in eo quòd non arborescat: folia etiam prima differentiam aliquam ni fallor habent.

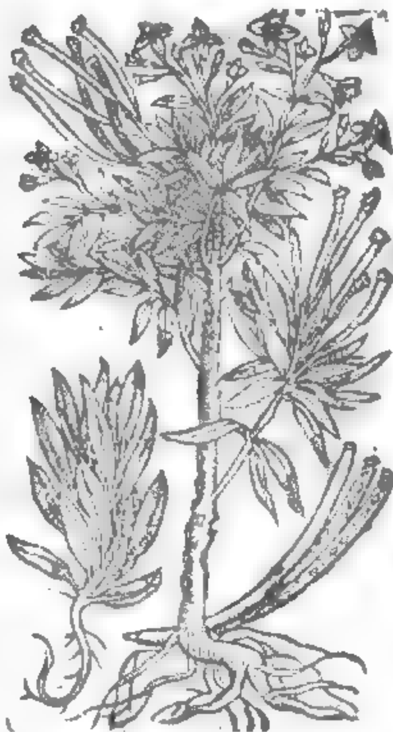
Alteram ex Fuchsii Iconibus ponimus, quæ pro ambabus esse possit cùm etiam eas nonnisi colore differre tradat.

Hist. Lugd. Leucoium album & postea Leucoium puniceum Fuchsii rectiùs sic appellatum quàm Viola matronalis punicea, quo nomine Fuchsius pinxit.

Leucoium æstiuum flore purpureo & roseo in multis hortis seritur, vti etiam in E. C. Horto. ex semine variis ex locis conquisito: Stutgardia nomine Violæ Lombardicæ: Vere satum floret Iunio, Augusto, Septembri: Autumno perit, nec hiemem perfert etiam repositum; quod flore albo marcescendo acquirit aliquid purpurascentis. Floret hoc genus, non quidem Vere apud Dodonæum, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidem quo satum est anno: hyeme perit.

Violam matronalem albam, puniceam & purpuream admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abundè docet Fuchsium. Humiditatem autem multam, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpl. medic. facult. teste, eò quòd amaræ non sint, admistam habent. Incidendi & digerendi per habitum vim obtinent. Ideoque radix vt & folia decocta in aqua, conuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & veteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresque ciendi facultatem habent.

LEVCOIVM HIEMALE DIV DVRANS. flore albo, folio viridi & liuido glabro.

Descriptio

Pari cũ Leucoio, cui folium incanum, magnitudine est, siue caules, siue ramos, seu folia spectes: huic tamen *folia* glabra, atro virore splendent: *flores* suaueolentes albent, Leucoii iam dicti formâ: nec dissimiles bipatentes *siliquæ seminibus* plenæ.

An Lobel. Obs. Leucoii maritimi species albi floris colore duntaxat varians, & folii exilitate à Leucoio marino luteo, cui folia viridia in Belgii hortos translata.

An eidem Icon. Plant. Keiri marinum flore candido? Ic. enim non malè conuenire videtur.

Dodon. in fol. Leucoia nonnulla, quorum herbæ folia haudquaquam candida, mollia aut lanuginosa, sed virentiora, ad lutei Leucoii foliorum læuitatem & colorem accedentia.

Camer. hort. Leucoium rarius, folio planè viridi, flore albo admodum odorato, quod per aliquot annos durat, sed hyeme est in cella asseruandum. Item apud Matth. hist. Germ.

C.Bauh. Phyt. Leucoium 9. siue maritimum candidum.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii.

Tempus & Locus

Leucoium folio viridi, glabro, flore albo in horto Fœlicis Plateri, quod plantaui in horto Il. E. C. Montbelgardi, primo à satione anno rarò caulem profert: apud nos hieme sub tectum reducendum: quasdam plantas obseruaui eodem anno satas Montbelgardi florentes Augusto: sed flore minori & minùs specioso: Basileæ 1609. in horto fratris C. Bauhini hiemem pertulit, plantas attulimus Montbelgardum.

LEVCOIVM MARITIMVM MAGNVM Latifolium.

Descriptio

Leucoii maritimi *radix* priusquam caulescat, mollis, tenera, longa, crassa, alba, gustu acri non ingrato, Raphanum æmulante: *folia* lata multa è radicis capite funduntur, foliis leucoii

satiui hortensis, paria, longa, laciniata, vnciam penè lata, caulis crassiusculus: quinque vel 6. vnciarum: *flores* quadrifolii purpurei.

Tale Leucoiũ obseruatũ Monspelii, idem etiam attulit mihi Frater caule cubitum excedente, crasso, cum siliquis longis & latiusculis villosis, omnium prima folia (vti in satis obseruaui) sunt angusta, nõ laciniata, talia etiam superiora, sed breuiora Clusio, flores odorati, coloris dilutioris purpuræ, sed quodammodò obsoletæ, in siliquis duplex ordo seminum planorum, subrufforum, intercurrente membrana: radix multifida, non perennis, sed postquam planta florem & semen protulit [quod secundo plærumque anno, interdum & tertio fieri solet,] perit.

Lobel. & Pena Adu. & Icon. Pl. Leucoium maritimum maius.

Clus. qui in Hisp. & Hist. post. in fol. Leucoium marinum maius vocat: Adamplit iconem Lobelii, cui ille Icon. Pl. p. 332. titulum fecit Keyri marinum flore candido: verùm ea icon destituitur foliis diuisis qualia suo Leucoio in descriptione Clusius tribuit.

Camer. hort. Leucoium marinum Clusii maius. Et apud Matth. genus. Leucoia iuxta mare reperta.

Pictura Hist. Lugd. quæ Leucoium maritimum maius vocat, facta est ad plantam siccam & agglutinatam, quam habemus ex Valerandi Dourez stirpibus: inferior pars plantæ erat acaulos Leucoii (vt nobis videtur) maioris, rami autem cum floribus & siliquis adiuncti ex minori Leucoio marino.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 5 maritimum purpureum sinuato folio. Tabern. Icon. & hist. Leucoium marinum, maius purpureum 5. Groß braün Meer veyel. Gerard. Leucoium marinum purpureum Lobelii, perple Sea stock gillo-flowers.

Locus & tempus. Obseruauimus ad mare Mediterraneum prope Monspelium florens Aprili, vbi etiam Frater vidit florens Maio & Iunio. Gener Cherletus annotauit in toto Narbonensi littoreo tractu obuium: In Stutgardiano Ill. E.C. Vvirt. horto, obseruaui florens adhuc Nouembri. Basileæ in horto Di. Zvvingeri cum siliquis & flore Septembri. Ex semine prouenit Montbelg. in horto quod excolimus pro Ill. E.C. VV. quod anno 1597. non tectum hiemem pertulit, ac saporis erat acris accedentis ad Raphanum. flore purpurascente vario, id etiam reponimus hyeme.

LEVCOIIS AFFINE TRIPOLIVM ANguillaræ, & Leucoium maritimum Camerarii.

Descriptio. PRouenit Tripolium inter Scillam & Caribdim circa S. Georgium. *Folia* similia Planta-

gini, angustiora, & crassiora, exilit è medio *caulis* palmum altus, in tres ramos diuisus: *flores* similes Violæ matronali: *radix* alba acris, odore Raphani, crassa, non odorata vt vult Dioscor. quia Crateuas legit πικρὰ simpliciter, quemadmodum & Plinius, vox igitur ἄοδμα est superflua. Anguil.

Camer. hort. Leucoium marinum aliud, Tripolium Aloisii siue Crucigera. Icon. p. 24. Leucoium marinum. Tripolium Crucigera.

Icon Leucoii marini Camerarii non mihi videtur respondere descriptioni Anguillaræ, non enim sunt folia Plantagini similia.

LEVCOIVM MARITIMVM angustifolium.

E *radice* crassa, lignosa, alba, cui plures crassæ fibræ & plura capita esse solent, multi *caules* exoriuntur singulares vel ramosi, multò tenuiores & candidiores quàm præcedentis, palmares, dodrantales've: *folia* breuia, parua, candida, nullo aut obscuro laciniarum vestigio incisa, quæ vt ait Clusius, mollia & incana, neque adeò crassa aut diuisa: *flores* in ramulis superiori [siue maiori] minores, coloris pulcherrimè rubentis, & dum flaccescere incipiunt saturatiores, quales Leucoii vulgaris rubri flores, & odorati quidem illi, verùm minus superiore: *siliquula* succedunt tenuiores multò, & breuiores quàm in præcedenti, teretes: *semine* copioso minutissimo rufo refertæ. Descriptio.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium marinum minus, vehementiùs acredine linguã vellicans quàm maius. Obseruat. Leucoium marinum minus flore purpurante. Hesperis Theophr. quorundam. Icon. Leucoium maritimum minus angustifol. Teut. 400. Clus. Hisp. & hist. in fol. Leucoium marinum minus, quod ob coloris in flore mutationem nonnulli Mompelienses, dum istic essem Tripolium vocare solebant. Tripolium

Hist. Lugd. Leucoium maritimum minus, radice

dice parua, breui, candida, foliis multis. Leucoium maritimum minus Hist. Lugd. facilè nobis persuademus idem esse cum minori de quo hoc capite agimus, quamuis figura multùm differat: quæ fortè facta ad plantam primò florere incipientem, prima enim folia non videmus, nec scimus an à quoquam picta quæ occasio vt ad nostram iconem addiderimus separatim, folia ex Hist. Lugd. Hoc præterea notandum Leucoii huius minoris superiores ramos pictos sub figura Leucoii maioris, vt antè dictum.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium marinum 1. Kleine röttlechte Meer Veiel. Item Leucoium marinum minus luteum 5. Klein geel Meer Veiel: primo Leucoio simile, excepto colore luteo. Compilator pro Leucoio luteo marino minore ponit iconem propositam à Clusio & Lobelio, qui colorem non tribuunt luteum: preterea Compilator vidit luteum, quod alii albo colore viderunt: oportebat annotare locum vbi viderit, ac cur duas ponit figuras cùm colore tantùm differre dicat.

Tabernaem.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 5. maritimum latifolium: Lugd. Hist. maritimum minus. Leucoium 8. maritimum angustifolium, Clusio & Lobelio marinum minus, flore dilutè purpureo, quandoque rubro & luteo. Cur non separemus Leucoium maritimum Hist. Lugd. à maritimo angustifolio antè diximus.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii, White Sea stocke gilloflowers / & postea Leucoium marinum minus, Lob. & Clus. Small yelow sea stocke Gilloflower. Gerard. icones Tab. habet: verùm per priorem intelligit fortè Keiri marinum flore albo Lob. Icon. Pl. p. 332.

Dodon. de flor. Syluestre quoddam Leucoium humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis, ac iuxta Monspelium quoque vti Gesnerus scribit. Lat. in fol. Leucoium sylu. angustifolium, quod sub noctem odoratius est, & Hesperis esse creditur: quæ, Plinio autore, nocte odoratior. Camer. hort. Leucoium marinum minus.

Hesperis Plinio creditum

Locus & tempus.

Monsp. cùm vidimus essemus iuxta mare Mediterraneũ florens Augusto, frater C. Bauh. Maio & Iunio. Floret, autore Clusio, Iulio & Augusto eodem quo latum est anno, deinde perit: Nascitur Mediterranei maris littoribus per Hispanias & Narbonensem Galliam multò frequentiss. Non modò Zelandiæ maritimis sponte nasci tradit Dodon. verùm & in Narbonensi Gallia, ac pluribus per Hispanias locis maritimis Mediterraneis, cuius odor apud Hispanos sub noctem Occidente Sole intenditur, qui aliàs per diem exiguus.

LEVCOIVM MARINVM PARVVM folio virente crassiusculo.

Descriptio

PArvum sanè est Leucoium mihi marinum denominatum à D. Friderico Meyer stirpiũ studiosissimo: cuius caules obseruaui tenues, palmares, folia per illos rara, quædam vncia digiti paullò longiora, nonnihil sinuosa, succulenta, & crassiuscula, glabra, virentia: flores satis magni pro herbæ proportione, purpurascentes, suc-

cedunt tenues siliquæ: florens vidi Argentinæ in horto prædicti mense Iulio, & mense Octobri. A Thoma Platero Medico etiam datum est.

LEVCOIVM MARINVM CRETICVM duplex.

IOsephus Casabonus, ex peregrinatione Cretica redux, semen ad Clusium mittebat Leucoii marini appellatione, è quo tres diuersæ plantæ ortæ Earum maxima & prima, caules habuit procumbentes, rotundos, duriusculos, multis ramis donatos, in quibus flosculi quatuor foliis constantes, initiò rubentes, deinde ex cœruleo purpurascentes, extremo bifidis, & cordis, vt vulgò pingitur, effigiem propemodum referentibus, quasi ex vmbellà, Irionis vulgaris instar, sensim prodeuntes, qui [vbi floris folia coniungebantur, radiantem imitabantur flauam stellam: floribus successerunt duarum ferè vnciarum siliquæ siue cornicula teretia, in quibus semen oblongiusculum castanei coloris. Ipsius verò plantæ folia longiuscula fuerunt, à Thlaspi foliis non valdè differentia, nullis [in caule præsertim] euidentibus crenis donata, crassiuscula, & aliquantulùm amara. Altera priori similis erat, nisi flosculos habuisset dimidio minores, & initiò prorsus albos, deinde tamen paulatim purpureum quidpiam contrahentes, sed nihilominus magis ad albedinem inclinantes. Floruit vtraque Iulio, medio Vere, hoc est, Aprili sata. Tertia promebat initiò præcedentibus duabus longiora folia, euidentibus & conspicuis crenis secundum oras donata, Leucoii Dioscoridis Lobeliani instar, è quorum medio exiuit cauliculus rectus palmari altitudine minor: quum florere incipit, nempe Augusto, à latere verò plures fundebat ramulos, in quibus flores, secundo generi amplitudine pares, colore tamen differentes. Nam propiùs accedebant ad Leucoii marini Lobeliani latifolii colorem, magisque purpurascentes erant, quàm in primo genere.

HESPERIDES FLORE PVRPVREO, ALbo & vario. CAP. XIV.

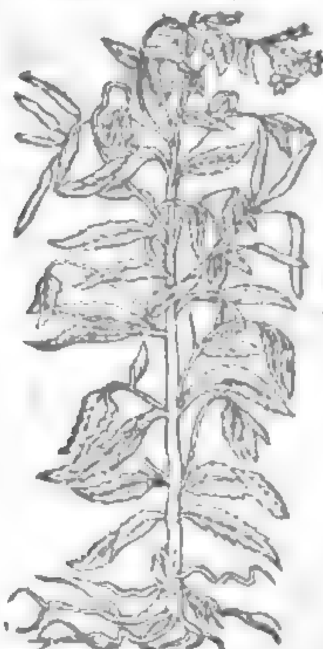
Descriptio

RAdicibus aliquot paruis, lignosis, & albis nititur: caules erigens cubitum & plusquam sesquicubitum altos, hirsutos: in quibus alternatim folia Erucæ, sed non ita laciniata, in ambitu serrata, acuminata, hirsuta, in virore nigricantia,

sapore acriusculo: ex foliorum alis erumpunt ramuli, in quibus *flores*, formâ ad Leucoium luteum accedentes, odoris suauissimi, colore nunc albo, nunc purpureo, aliàs confusis cum albedine maculis purpureis variato: *semen* in siliquis longis continetur, ipsum oblongum, rufum, acre.

Leucoium. Viola purpurea. Fuchs. λευκόϊον, Viola alba, *Cheiri*, *Keiri*: Germ. Veiel, Gall. *violier*, Leucoium Dioscoridis. Hæc ille, qui duas figuras habet, alteram nomine Violæ purpureæ. Frustra duæ figuræ: prætereа mirum eum has vsque adeò dissimiles plantas à Leucoio luteo, Leucoia facere.

Trag.Germ.& Lat. vocat Germ. lingua Winter Violen, eò quod hyemem ferre possint, aut ad discrimen aliarum, Groß Violen: scribitque Hermol. Persicam, Parthicam & Peregrinam vocare. Quod si prætereа hæc Viola radicem haberet nigram & instar cornu duram, facilè dixerit Æthiopida Dioscor. Verùm cùm & in Arcadia Aethiopis nascatur tanquam peregrina planta, nihil statuere potest. Insignis sanè error Tragi Trag. err. existimantis Violam Persicam Hermolai, quandoquidem is ibi Gelleminum tradit.

Gesner. hort. meminit nomine Violæ matronalis Fuchsii [sed ficto ab eo nomine,] Violæ hyemalis, Brabantorum most-bloomen, Tigurentium vfinst Negele/ & Violæ Hispanicæ Solerii: Aliquos interpretari Hesperidem Veterum: flores ferre anno secundo, albos, interdum roseos, aut quod rarius subrubentes.

Eruca. Dodon. de flor. Viola matronalis, coloris candidi aut rubentis, dilutave purpurea, Erucæ species videtur.

Camer. hort. Hesperis nostras. Lobelio non placet dici Violam marinam.

Consultè, inquit Lobelius, non faciunt, qui istam plantam Marinam Violam Damascenam & Exoticam vocitant, cùm in Nitiobrigum montosis & siluosis locis, etiamque in Anglia pratis fruticet. Obs. Viola matronalis & Damascena, Viola alba Tragi. Et alia, quam suauiss. odoris totamque minorem & floribus albis alit in horto Ioh. Mutonus. Icon. plant. Viola matronalis siue Damascena Teut. 298

Locus.

Hesperis. Clusius in Pann. & Histor. in fol. eandem cum Lobelio iconem habet pro Hesperide inodora Pannonica silu. De odorata autem alibi in lib. citatis ait: Hesperidi nomen inditum authore Theophr. lib. 6. de causis plant. cap. 25. quòd nocte plùs redoleat, quàm interdiu, cui suffragatur Plinius lib. 21. cap. 7. Communis opinio obtinuit, vt ea quam nonnulli matronalem Violam vocant, & quæ inter Leucoii genera referri debere vide- Leucoium tur, Hesperidis nomen sibi proprium adsciscere: quoniam eius flos, sub vesperam præsertim grato odore feriat, interdiu aut nullum aut leuissimum spiret. Matronalis Viola dicitur quòd matronis atque virginibus sit in deliciis. Viola Matronalis.

Violam matronalem vel Violam Damascenam & marinam, quorundam Violam moschatellam vocatam, albam & purpuream Erucam, Thlaspi aut Rapunculum gustu sapere scribit H. Lugd. quibus idcircò affinem naturâ & facultatibus proximam putat: cùm tamen cum Rapunculo nihil commune habere videatur. Non bene prætereа sub titulo Violæ Matronalis albæ posita Icon Leucoii purpurei Fuchsii, vt antè de Leucoio æstiuo monuimus. Hist. Lugd. err.

Casp. Bauhin. phyt. Viola matronalis siue Hesperis prima hortensis: variat colore floris, modò candido, modò dilutè purpureo, modò rubro: habetur & minor floribus albis.

Schvv. Hesperis alba, Hesperis purpurea.

Prouenit spontè in Sequanorum vallibus quà Rhenus fluit sub sepibus, floret Aprili, Maio & Iunio mensibus. Hesperides vbique in hortis, Tiguri, Basileæ, Ferrariæ obseruaui: Lugduni & Montbelgardi copiosè, florentes adhuc Septembri, vbi hyemem solent perferre: Patauii virentes Decembri & Ianuario: Februario florentes flore purpureo. Geneuæ virentes Ianuario. Notatu dignum Hesperidem purpuream senescentem interdum mutare colorem, & variam pulcherrimum acquirere ex albo & purpureo striatum. Locus & tempus.

In Syrupo Magistrali Comitissæ, præscribit Wier. de Scorbuto, succum è floribus Hesperidis expressum, cum aliis vocans Damasiblumen. Sunt autem harum Violarum folia, gustu quidem acria & calida, Erucæ, cuius species videntur Dodonæo sapore & facultate proxima. Matronalem Eruca porrò Violam, tussi, conuulsis, & difficulter spirantibus mederi traditur apud Clusium: vrinas insuper & sudores propellere, incidere, abstergere, & digerere. Semen acre, fuscum aut ruffescens, Erucam, Thlaspi aut Rhapuntium [Rapunculum H. Lugd.] gustu tota sapit, inquit Lobelius, quibus idcircò affinis natura putatur.

HESPERIS PANNONICA INODORA.

Descriptio. SYluestre hoc Hesperidis genus, cubitali assurgit altitudine, dudum generum *foliis* donatum, infima ex angusta ceruice mox dilatantur, tandemque in acumen desinunt, sinuata neruis prædita, alia lata, sessilia, quæ basi caule adnascuntur, vtraque serrata, hirsuta, candidiora, mollioraque quàm in Hesperide nostra vulgari: *flores* ex quatuor compositi foliis, colore exalbicante, vel purpurascente, formâ tamen vnâ cum subse-

quen-

quentibus longis torosis siliquis, *seminéque* rufo, cum vulgari Hesperide conueniunt.

De hac Clusius: Vulgari Matronali Violæ adeò similis est, vt ex vtriusque collatione vix discrimen conspici possit. Flores in extremis ramulis copiosi exalbidi, qui ætatis successu purpurascunt: cornicula, semina, radix etiam ipsa cum vulgari omninò conueniunt: solo floris odore, cuius in hac nullam gratiam percipere potui, differunt.

Camer. hort. & Icon. Hesperis Pannon. à Clusio exhibita. An Gesner. hort. Viola matronalis siluestris? Clus. Pann. Hesperis altera Pannonica inodora sylu. hist. in fol. Hesperis tertia, Hesperis silu. Clusij icon est eadem cum Lobelij icone Obs. quam pro Viola matronali posuit.

C. Bauh. phyt. Viola matronalis, siue Hesperis 2. silu. inodora.

Argentinæ Dominus Vldaricus Chelius dedit plantam ex Agerij stirpibus siccis, cuius inscriptio erat, Viola matronalis seu Damascena Austriaca. Solet altero plerumque à germinatione anno, & à maturo semine, perire. Crescit passim Viennensi agro ad montium radices, & vinetorum in collibus sitorum margines. Floret cum vulgari, nempe Maio & Iunio.

HESPERIS FLORE VIRIDI.

Descriptio. IN horto quodam Basileæ legit Frater C. Bauh. Hesperidem, quæ magnitudine quoad omnes sui partes à vulgata differt, dein floris colore qui viridis est, & sine odore. Inscribitur ideò ab ipso in Phyt. Hesperis 2. siue hortensis flore viridi.

An Schvv. Hesperis viridi flore, Viola matronalis viridi flore, Grün vinter Violen, Iunio & Iulio florens.

HESPERIS COLORE INELEGANTI.

Descriptio. Basileæ in horto D. Chmielecii collegi Hesperidem quam Clusi Alpinam primam denominabat. *Folia* ferè sesquipalmum longa, duarum vnciatum & semis latitudine, nonnihil sinuata, mucrone obtuso, hirsuta & aspera: *flores* quales in Hesperide vulgari, sed non expansi, coloris minimè hilaris sed pallidi, multis venulis distincti.

Sic describit Clusius, cubitali excrescit altitudine, multisque ramis prædita est, quos confuso ordine ambiunt folia, Matronali Violæ similia, paullò tamen latiora, & crassiora, aridiusculo primum gustu, postea acri & saliuam ciente, extremis ramis in oblongis pediculis insident flores similes quatuor foliolis, vt illi, constantes, coloris admodum inelegantis & obsoleti, & fului, infinitis venulis ex atro purpureis intercursantibus, odore interdiu nullo, aut adeò tenui, vt vix naribus percipi possit, sed sub vesperam gratissimo & suauissimo: flori succedunt oblonga, torosaque cornicula quadrangula, in quibus duplici ordine semen continetur, vulgari Hesperidi simile, subruffum: radix fibrosa.

C. Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 4. montana pallida odoratissima.

Hesperis colore ineleganti prouenit in Horto Ill. E. C. Montbelgardi Anno 1588. ex semine quod collegeram Stutgardiæ in horto Ducis: florem protulit Augusto eodem anno quo sata: & Septembri. D. Iacob. Mieg Medicinæ candidatus Basileæ nomine Keyri marini: Basileæ etiam obseruaui florens Septembri, in horto D. Dris Martini Chemelecii Poloni.

Radix vt plurimùm biennium non superat, sed postquam defloruit & semen tulit, perire solet, si tamen præcisis caulibus ad frugem peruenire non sinatur, noua germina interdùm producit. Spontè nascentem & semine prægnantem primùm inueniebat Clusius in Prellenberg Hamburgensi monti vicino, Vngariæque extremo quà Austriam spectat, mense Iunio anni 1576. Eius deinde semen terræ commissum subsequente Vere, plantas protulit, quæ altero anno duntaxat floruerunt Maio, & sequente hieme perierunt. Solent verò quæ semine nascuntur plantæ, floris colore multùm variare, nonnullis maternum colorem retinentibus, aliis aut dilutiùs pallescentibus aut magis obsoletum adquirentibus, omnia tamen folia crebris venis ex atro purpurascentibus distincta habentibus.

HESPERIS SYRIACA.

Descriptio. DOdrantalia *folia*, aut minora, palmum lata, valdè aspera & hirsuta longis nixa *pediculis*, obtuso mucrone nonnihil in ambitu sinuata: *Flores* in breuibus *caulibus* figura quidem nostratis & vulgaris Hesperidis, sed colore fusco & lurido, multis venulis per eorum folia discurrentibus. *Siliqua* insignis longitudinis sequuntur recuruæ, torosæ, semen duplici serie continentes.

Clusius dicit Hesperide iam descripta [quam nos flore ineleganti diximus] multò vegetiorem, ampliora habentem folia, crassiores caules maioresque flores, quatuor tamen foliis etiam constantes, eiusdem planè coloris, sub noctem valdè odoratos, interdiu odoris expertes: Cornicula multò crassiora, semen paullò crassius: Radicem non multùm absimilem.

Camer. hort. Hesperis Syriaca, quam alio no-

thine vocant Leucoium Syriacum, Pannonicæ similis, sed crassior & minùs procera, siliquis rotundis, & quasi geniculatis. Item Leucoium Syriacum, rectiùs Hesperis Syriaca.

Clus. Hist. in fol. Hesperis Syriaca.

C. B. ad. C.Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 5. peregrina siliquis geniculatis. Camer. Hesperis Syriaca. Huius iconem proponit, & aliam etiam Hesperidis Syriacæ nomine Tripoli spontè prouenientis addidit: verùm non videntur diuersæ, vt & ipsemet Camerarius innuere videtur. In horto Cl. D.D. Fœlicis Plateri legimus.

Locus & Tempus. Mense Iulio florentem vidimus & siliquas habentem Pfotzhemiæ Marchionatus in horto D. Grienningeri Pharmacopæi insignis. Obseruauimus etiam in Ducatus Vvirtemb. Grentzen in horto D. Braun præfecti pagi. In Syriæ maritimis crescit, teste Clusio, cuius semen in Italiam allatum, deinde Viennam missum plantas produxit. Semen maturescere non potuit, quia serius floruerunt. Altero etiā anno perire solet eius radix.

HESPERIS SYRIACA ALIA.

Descriptio. Hanc Tripoli spontaneam inuenit Rauvvolfius, & Camerarium quoque aridæ plantæ fecit participem. Videtur autem ob locos natales & exiccationem nonnihil strigosior præcedente, alioquin parum diuersa.

Camer. Icon. Hesperis Syriaca, siue Leucoium marinum D. Rauvvolfii. C.Bauh. Phyt. Non videtur diuersa à præcedenti Syriaca.

LEVCOIVM MARITIMVM
latifolium flore cæruleo purpurante.

Descriptio. Alterum Leucoiū marinū quod alunt horti quidam Belgii natiuis maritimis natalitiis, non ita diuersis est *foliis*, sed latioribus, hirsutioribus: *flores* cæruleo-purpurātes in palmaribus & sesquipalmaribus coliculis: *semen* in *siliquis* minoribus multò Leucoii lutei.

Lobel. Obs. [cuius & descriptio est] Leucoium marinum alterum latifolium, Icon. Plant. Purpureo-violaceum.

Hist. Lugd. Leucoium marinum alterum latifolium Lobelii.

C.Bauh. Phyt. Leucoium 6. siue maritimum latifolium alterum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum cæruleo-purpureum, Blaw purpur braun / Groß Meer veielen.

Gerard. Leucoium marinum latifolium, Broad leafed Sea stocke Gilloflower.

HESPERIS ALPINA SIVE MVRALIS
minor repens.

Descriptio. Radix Alpinæ Hesperidis serpit obliquè, summo ferè cæspite hærens, fibras crebras subinde demittens, capita etiam plura habet: *folia* in orbem multa per humum sparguntur, ex angusto principio sensim latescentia, sinuata, & serrata, candicantia, & hieme quædam rubentia, pilosa, Barbareæ mutatis foliis accedentia, sapore acri prædita, at quæ per *caules* cernuntur, lata basi eos complectuntur, non minùs iam dictis dentata: cæterùm *flores* in dodrantalis caulis ramulorúmque fastigio multi coaceruati albicantes, quatuor foliolis cōstāt, quos longa series sequuntur *siliquæ*, duas tresue vncias longæ, aliàs ferè sesquipalmares, angustæ, compressæ, in quibus duplex, interuentu membranæ, versus *seminum* foliaceorum rufforum, saporis acris.

Noster pictor non expressit pro arbitrio iconem nostram potissimùm radicem repentem.

Clus. Pann. & Hist. in fol. Draba altera, siue 2. missa ab Alphonso Pancio Leucoii montani nomine. Drabæ foliis foliorum formâ & colore similis, sub acido sapore initiò, deinde acri ramulis serpentibus.

C.Bauh. Phyt. Draba 2. siue alba siliquosa. Draba 2. Clusii. Drabā 3. siue alba siliquosa repens Lob. Obs. app. 463. & Icon. p. 261. tom. 1. Fratri Ioh. Bauhino Hesperis alpina minor.

Hist. Lugd. Eruca muralis Herbariorum, sapore primo fatuo, tandem subacri & mordaci.

Locus & Tempus. Hesperidem alpinam collegi Septembri in rupibus inter Clarauallim & Ran: Semen etiam maturum in muris horti Castelli Clarauallis: vidi etiam Salinis in muris horti Nobilis Vansetrant minorem florentem Aprili. Frater Casparus Bauhinus misit Basileā repertam in monte Blauwen. Lugduni nobis prouenit in horto nostro, Geneuæ etiam florebat Ianuario & Aprili ac Nouembri. Florens Maio copiosè in muris S. Vrsanæ, vnde transtuli in hortum Ill. P. C. & floruit Martio. In parietinis, murorúmque rimis & inter saxa nasci tradit Hist. Lugd. Inuenit in Tauro monte Clusius: meminit & Ferrarii in Belgicam ei missam: floret Aprili.

HESPERIDI ALPINÆ SIVE MVRARIÆ
affinis Draba succulenta.

Descriptio. Frequentibus etiam ramulis constat, ex eadem *radice* prodeuntibus, tenuibus, deinde in

capus

capus extuberantibus: ex quo aliquot *folia* quasi in orbem disposita prodeunt, crassa, succi plena, atrâ viriditate splendentia, Auriculæ vrsi *flore* carnei coloris & folii magnitudine ac forma fermè respondentia, sed nonnihil in lateribus dentata, acri gustu, & illicò linguâ vellicante: ex horum medio pedalis aut maior exit *caulis*, gracilis, quem per interualla ambiunt & amplectuntur *folia* superioribus minora & ad petiolum latiora: *flores* spicæ instar supremum caulem ambiunt, vt in Priore, & quatuor albis foliolis constant: quibus succedunt teretia & oblonga *cornicula*, duplici ordine, rufum, pusillum, & planum *semen* continentia: *radix* tenuis & repens latè sese diffundit, & nouas plantas singulis annis producit, viuax, & totâ hyeme virens.

Clusius & Lobelius eandem habent iconem, verùm an de eadem planta scribant asserere non audemus, diximus autem iconem Clusii & Lobelii non malè exprimere nostram Hesperidem alpinam siue murariam, verùm Clusii descriptionem non respondere Hist. Lugd.

Arabis seu Draba altera Penæ & Lobelii.

Clus. Pann. & Hist. Draba tertia succulento folio.

Locus & tempus. Crescit, inquit Clusius, in decliui montis Hernalben, supra Zeehof, villam Cœnobii Gamingensis, vbi serò floret: at in hortos translata, maturiùs, cum præcedente, nonnunquam etiam ante hiemem. Luxuriat in hortis vbi semel sata. Lobel.

HESPERIDI ALPINÆ, MVRIARIÆVE similis surrecta & magna.

Descriptio. IN montibus inter S. Hipolytum & *Mesche* mensis Aprilis fine obseruaui plantam trium penè cubitorum, ex *radice* crassiuscula fibrosa, sapore aliquantùm acri, exoriuntur aliquot *caules* crassi, hirsuti, recti, supernè ramulos rectos alternatim inter folia proferentes: *folia* iuxta terram ex crasso pediculo dodrantalia ad Hesperidem vulgarem ac etiam murariam accedentia, sinuata, & nonnihil laciniata, Drabæ modò vtrinque hirsuta, alternatim lato principio caulem penè amplectentia, breuiora præcedentibus, odore accedente ad Lepidium Pauli, sapore amaricante: in extremis ramulis multi *flores* cum quatuor foliolis albis ad luteum nonnihil vergentes, in medio apicibus, externè minimis foliis viridibus ambientibus, *siliquis* succedentibus duabus vnciis longioribus, nondum maturis.

Hæc eadem est fortè cum Hesperide alpina maiore aut valdè similis, quæ Lugduni & Geneuæ nobis prouenit in hortis nostris, in qua siliquæ plurimæ Leucoiorum ac Hesperidum, sex septemque vncias longæ, latiusculæ, compressæ, glabræ, semine compresso, latiusculo & penè quadrato.

In Icone nostra folia prima nimis angusta & acuta depicta sunt.

De hac fortè hæc tradit Lobel. Communes inter Sinapi, Buniadem & Thlaspi figuram & vires habet. Prouenit ea non procul Magdalenæ fano, & caulibus illis celsissimis Galloprouinciæ, floréſque Augusto promit luteos, Erysimi, nec siliquas dispares: in gracilibus ramis ad summum & imum vnâ è radice, digitum crassa, fibrosa, pedem longa Rapistri folia, Thlaspi aut Drabæ, leuiter laciniata, albida & hirsuta, sapore Erysimi, aut Buniadis Barbareę.

An Lob. & Pena Adu. Icon. Plant. & Histor. Lugd. Sinapi & Thlaspi media Prouincialis planta. *Sinapi & Thlaspi media.*

C. Bauh. Phyt. Draba 4. Erysimi flore & siliquis Aduerf. Sinapi & Thlaspi media. Fratri Io. Bauhino Hesperis alpina.

LVNARIA MAIOR SILIQVA ROtundiore.

BVlbonac *caule* assurgit bicubitali & tricubitali, in ramos diuiso, satis crasso, colore glauco aut rubente, hirsuto: *folia* Vrticæ, maiora aliquando duplò & triplò, hirsuta, serrata, opposita interdum, aliàs ad ramulorum propagationes singularia, sapore oleraceo: ramis insident *flores* multi simul iuncti, vt in Brassica vulgari, pulchrè rubentes aut carneo colore præditi, striati, odore debili, vngue intus conspicuo & albicante, extrà enim flos totus rubens, sine vllo vnguis vestigio: *stamina* quatuor virescentia apicibus luteis seu chloris: hæc omnia excipit *calyculus* oblongus phœniceus è quatuor foliolis, duobus maioribus, totidem minoribus compositus: *siliquâ* oblongæ, latæ, figura suaui, compressæ, filum summa parte emittentes argenteâ bracteolâ exteriores vtrinque laminas intercedente: *semina* tria aut quatuor orbiculata, compressa: *radix* strumosa seu glandulosa.

An Cordo Obs. sylu. herba hederaceis aut Cucumeraceis foliis. Ibi annotatum, Lunaria Græca fortè. *Lunaria Græca*

Locus. Gesner. hort. Lunaria Græca rotunda & longa Ollingeri. Rotundam, inquit, intelligo, cuius siliquæ sunt rotundæ: longam verò siliquis longis. Nascitur in montibus quibusdam, cùm aliàs, tum Heluetiorum circa Glaronam & Curiam: species duæ sunt, vna floribus inodoris: altera odoratis: & hæc quidem editioribus tantùm locis, nullo alio discrimine. Facilè semine prodit, duratque in hortis nostris: & folia [Violæ nigræ

thinc vocant Leucoium Syriacum, Pannonicæ similis, sed crassior & minùs procera, siliquis rotundis, & quasi geniculatis. Item Leucoium Syriacum, rectiùs Hesperis Syriaca.

Clus. Hist. in fol. Hesperis Syriaca.

C. B. nō. C. Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 5. peregrina siliquis geniculatis. Camer. Hesperis Syriaca. Huius iconem proponit, & aliam etiam Hesperidis Syriacæ nomine Tripoli spontè prouenientis addidit: verùm non videntur diuersæ, vt & ipsemet Camerarius innuere videtur. In horto Cl. D. D. Fœlicis Plateri legimus.

Locus & Tempus. Mense Iulio florentem vidimus & siliquas habentem Pfotzhemiæ Marchionatus in horto D. Grienningeri Pharmacopæi insignis. Obseruauimus etiam in Ducatus Vvirtemb. Grentzen in horto D. Braun præfecti pagi. In Syriæ maritimis crescit, teste Clusio, cuius semen in Italiam allatum, deinde Viennam missum plantas produxit. Semen maturescere non potuit, quia seriùs floruerunt. Altero etiã anno perire solet eius radix.

HESPERIS SYRIACA ALIA.

Descriptio. HAnc Tripoli spontaneam inuenit Rauvvolfius, & Camerarium quoque aridæ plantæ fecit participem. Videtur autem ob locos natales & exiccationem nonnihil strigosior præcedente, alioquin parum diuersa.

Camer. Icon. Hesperis Syriaca, siue Leucoium marinum D. Rauvvolfii. C. Bauh. Phyt. Non videtur diuersa à præcedenti Syriaca.

LEVCOIVM MARITIMVM latifolium flore cæruleo purpurante.

Descriptio. ALterum Leucoiũ marinũ quod alunt horti quidam Belgii natiuis maritimis natalitiis, non ita diuersis est *foliis*, sed latioribus, hirsutioribus: *flores* cærulo-purpurãtes in palmaribus & sesquipalmaribus coliculis: *semen* in *siliquis* minoribus multò Leucoii lutei.

Lobel. Obs. [cuius & descriptio est] Leucoium marinum alterum latifolium, Icon. Plant. Purpupuro-violaceum.

Hist. Lugd. Leucoium marinum alterum latifolium Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 6. siue maritimum latifolium alterum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum cærulo-purpureum, Blaw pûrpûr braûn / Groß Meer veielen.

Gerard. Leucoium marinum latifolium, Broad leafed Sea stocke Gilloflower.

HESPERIS ALPINA SIVE MVRALIS minor repens.

Descriptio. RAdix Alpinæ Hesperidis serpit obliquè, summo ferè cæspite hærens, fibras crebras subinde demittens, capita etiam plura habet: *folia* in orbem multa per humum sparguntur, ex angusto principio sensim latescentia, sinuata, & serrata, candicantia, & hieme quædam rubentia, pilosa, Barbareæ muratiæ foliis accedentia, sapore acri prædita, at quæ per *caules* cernuntur, lata basi eos complectuntur, non minùs iam dictis dentata: cæterùm *flores* in dodrantalis caulis ramulorúmque fastigio multi coaceruati albicantes, quatuor foliolis cõstãt, quos longa serie sequuntur *siliquæ*, duas trésue vncias longæ, aliàs ferè sesquipalmares, angustæ, compressæ, in quibus duplex, interuentu membranæ, versus *seminum* foliaceorum rufforum, saporis acris.

Noster pictor non expressit pro arbitrio iconem nostram potissimùm radicem repentem.

Clus. Pann. & Hist. in fol. Draba altera, siue 2. missa ab Alphonso Pancio Leucoii montani nomine. Drabæ foliis foliorum formâ & colore similis, subacido sapore initiò, deinde acri: ramulis serpentibus.

C. Bauh. Phyt. Draba 2. siue alba siliquosa. Draba 2. Clusii. Draba 3. siue alba siliquosa repens Lob. Obs. app. 463. & Icon. p. 261. tom. 2. Fratri Ioh. Bauhino Hesperis alpina minor.

Hist. Lugd. Eruca muralis Herbariorum, sapore primo fatuo, tandem subacri & mordaci.

Locus & Tempus. Hesperidem alpinam collegi Septembri in rupibus inter Clarauallim & Ran: Semen etiam maturum in muris horti Castelli Clarauallis: vidi etiam Salinis in muris horti Nobilis Vanserrant minorem florentem Aprili. Frater Casparus Bauhinus misit Basileâ repertam in monte Blauwen. Lugduni nobis prouenit in horto nostro, Geneuæ etiam florebat Ianuario & Aprili ac Nouembri. Florens Maio copiosè in muris S. Vrsanæ, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. & floruit Martio. In parietinis, murorúmque rimis & inter saxa nasci tradit Hist. Lugd. Inuenit in Tauro monte Clusius: meminit & Ferrariã in Belgicam ei missam: floret Aprili.

HESPERIDI ALPINÆ SIVE MVRARIÆ affinis Draba succulenta.

Descriptio. FRequentibus etiam ramulis constat, ex eadem *radice* prodeuntibus, tenuibus, deinde in

capus extuberantibus: ex quo aliquot *folia* quasi in orbem disposita prodeunt, crassa, succi plena, atrâ viriditate splendentia, Auriculæ vrsi *flore* carnei coloris & folii magnitudine ac forma fermè respondentia, sed nonnihil in lateribus dentata, acri gustu, & illicò linguã vellicante: ex horum medio pedalis aut maior exit *caulis*, gracilis, quem per internalla ambiunt & amplectuntur *folia* superioribus minora & ad petiolum latiora: *flores* spicæ instar supremum caulem ambiunt, vt in Priore, & quatuor albis foliolis constant: quibus succedunt teretia & oblonga *corniculа*, duplici ordine, rufum, pusillum, & planum *semen* continentia: *radix* tenuis & repens latè sese diffundit, & nouas plantas singulis annis producit, viuax, & totâ hyeme virens.

Clusius & Lobelius eandem habent iconem, verùm an de eadem planta scribant asserere non audemus, diximus autem iconem Clusii & Lobelii non malè exprimere nostram Hesperidem alpinam siue murariam, verùm Clusii descriptionem non respondere Hist. Lugd.

Arabis seu Draba altera Penæ & Lobelii.

Clus. Pann. & Hist. Draba tertia succulento folio.

Locus & tempus. Crescit, inquit Clusius, in decliui montis Hernalben, supra Zeehof, villam Cœnobii Gamingensis, vbi serò floret: at in hortos translata, maturiùs, cum præcedente, nonnunquam etiam ante hiemem. Luxuriat in hortis vbi semel sata. Lobel.

HESPERIDI ALPINÆ, MVRIARIÆVE similis surrecta & magna.

Descriptio. IN montibus inter S. Hippolytum & *Mesche* mensis Aprilis fine obseruaui plantam trium penè cubitorum, ex *radice* crassiuscula fibrosa, sapore aliquantùm acri, exoriuntur aliquot *caules* crassi, hirsuti, recti, supernè ramulos rectos alternatim inter folia proferentes: *folia* iuxta terram ex crasso pediculo dodrantalia ad Hesperidem vulgarem ac etiam murariam accedentia, sinuata, & nonnihil laciniata, Drabæ modò vtrinque hirsuta, alternatim lato principio caulem penè amplectentia, breuiora præcedentibus, odore accedente ad Lepidium Pauli, sapore amaricante: in extremis ramulis multi *flores* cum quatuor foliolis albis ad luteum nonnihil vergentes, in medio apicibus, externè minimis foliis viridibus ambientibus, *siliquis* succedentibus duabus vnciis longioribus, nondum maturis.

Hæc eadem est fortè cum Hesperide alpina maiore aut valdè similis, quæ Lugduni & Geneuæ nobis prouenit in hortis nostris, in qua siliquæ plurimæ Leucoiorum ac Hesperidum, sex septemque vncias longæ, latiusculæ, compressæ, glabræ, semine compresso, latiusculo & penè quadrato.

In Icone nostra folia prima nimis angusta & acuta depicta sunt.

De hac fortè hæc tradit Lobel. Communes inter Sinapi, Buniadem & Thlaspi figuram & vires habet. Prouenit ea non procul Magdalenæ fano, & caulibus illis celsissimis Galloprouinciæ, floréſque Augusto promit luteos, Erysimi, nec siliquas dispares: in gracilibus ramis ad summum & imum vnà è radice, digitum crassa, fibrosa, pedem longa Rapistri folia, Thlaspi aut Drabæ, leuiter laciniata, albida & hirsuta, sapore Erysimi, aut Buniadis Barbareç.

An Lob. & Pena Adu. Icon. Plant. & Histor. Lugd. Sinapi & Thlaspi media Prouincialis planta. *Sinapi & Thlaspi media*

C. Bauh. Phyt. Draba 4. Erysimi flore & siliquis Aduers. Sinapi & Thlaspi media. Fratri Io. Bauhino Hesperis alpina.

LVNARIA MAIOR SILIQVA rotundiore.

BVlbonac *caule* assurgit bicubitali & tricubitali, in ramos diuiso, satis crasso, colore glauco aut rubente, hirsuto: *folia* Vrticæ, maiora aliquando duplò & triplò, hirsuta, serrata, opposita interdum, aliàs ad ramulorum propagationes singularia, sapore oleraceo: ramis insident *flores* multi simul iuncti, vt in Brassica vulgari, pulchrè rubentes aut carneo colore præditi, striati, odore debili, vngue intus conspicuo & albicante, extrà enim flos totus rubens, sine vllo vnguis vestigio: *stamina* quatuor virescentia apicibus luteis seu chloris: hæc omnia excipit *calyculus* oblongus phœniceus è quatuor foliolis, duobus maioribus, totidem minoribus compositus: *siliquã* oblongæ, latæ, figura suaui, compressæ, filum summa parte emittentes argenteâ bracteolâ exteriores vtrinque laminas intercedente: *semina* tria aut quatuor orbiculata, compressa: *radix* strumosa seu glandulosa.

An Cordo Obs. sylu. herba hederaceis aut Cucumeraceis foliis. Ibi annotatum, Lunaria Græca fortè. *Lunaria Græca*

Locus. Gesner. hort. Lunaria Græca rotunda & longa Ollingeri. Rotundam, inquit, intelligo, cuius siliquæ sunt rotundæ: longam verò siliquis longis. Nascitur in montibus quibusdam, cùm alibi, tum Heluetiorum circa Glaronam & Curiam: species duæ sunt, vna floribus inodoris: altera odoratis: & hæc quidem editioribus tantùm locis, nullo alio discrimine. Facilè semine prodit, duratque in hortis nostris: & folia [Violæ nigræ

ferè similia maiora] per hyemem retinet. Anno secundo caulem fundit (& circumquaque fruticans lætiore solo ad tres cubitos assurgit) cum floribus & siliquis latis, argentei nitoris cùm maturuerint. In ea læuitate Lunæ faciem noctu repræsentari aiunt: inde nomen. Quo Veteres nomine plantam hanc dixerint, nondum constat, Herbarii quidam *Bolbonac*, alii *Bulbonach* nuncupant, nescio quâ dialectico aut significatione, Hessi flitteren vocant. Græca vnde sit cognominata nescio, nisi aut nomen aut res è Græcia in Italiam fortè primùm illata sit. Semen latum, compressum, ruffum, & cum aliqua amaritudine acerrimum est: vnde Thlaspi generibus adnumeratum, & Thlaspi montanum appellatum: ad indicandum simul formam, siliquæ præsertim ac seminis, facultates & natales, poterit & Lunare cognominari. *Accedit* sententiæ meæ Dodon. qui Thlaspi, præsertim Crateuæ, hoc esse putat.

Thlaspi montanum.

Thlaspi non est. Non esse Thlaspi Crateuæ contendunt in Aduers. Pena & Lobel. his verbis: Lunaria vulgò nuncupata Raphanitis à nonnullis Crateuæ Thlaspi credebatur, sed eius acrimonia ad Ischiadicos multò inefficacior: Et rursus alibi: Bulbosa foliata, Officinarum Bolbonac, Lunaria Græca Recentiorum, non est Armoracia, siue sylu. Raphanus Diosc. aut Thlaspi latifolium Crateuæ.

Lunaria maior, inquit Camer. hort. Bolbonac aliorum, flore cœruleo vel purpureo, Thlaspi Crateuæ Dodonæi.

Tabern. Icon. Viola Lunaris. 1. Monûeyel.

Schvv. Lunaria Græca Recentiorum, Silber blůmen/flitteren.

Hist. Lugd. Viola latifolia.

Hesperis. Viola Bulbonax. Lunaria Raphan. Hesperidibus affinis est (inquit Adr. Spieg.) ea quam Violam latifoliam, alio nomine Bulbonacam, & Lunariam Raphanitim vocant: item quam Lunariam odoratam & regiam & Græcam. Vtrique folia lata sunt: sed Bulbonacę asperiora Raphani modo, & crenata. Græcæ verò molliora & per ambitum serrata. Vtrique flos quoque Leucoii quadrifolius, purpureus, aut subcœruleus: sed fructus latus, foliaceus, feréque rotundus.

C.Bauh. phyt. Lunaria 1. siue maior siliquâ rotundâ: varians floribus purpureis & subcœruleis. Lunaria 2. siue maior altera Dodon. Lat. minor præcedenti & flore albo.

Tempus. Crescere copiosè in saltibus Thuringiæ filuæ testis est Camerar. hort. In Silesiæ autem hortis Maio & Iunio florere, Schvvenckfeldius. Lunariam maiorem in Alsatia VVatvvillæ in horto vidi cum siliquis rotundis, semine maturo: Patauii in horto Triuelani. Veronæ in horto Domini Alexandri Serratii Medici: Ferrariæ in Monasterio S. Dominici à l'Angeli florentem Martio: Bononię in horto di S. Saluator al burgo S. Catharina. Lunariam maiorem flore purpureo cum quibusdam siriis aliis. Basileæ in hortis, Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis florentem Aprili: Lugduni habui in horto Maio mense florentem & siliquas proferentem: Montbelgardi in horto Illustris Celsitudinis abundat & seipsam suo semine propagat, primo anno non fert caules nec floret: secundo vbi semen maturuit perit.

Vires. Calido acrique & amaro, vt tradit Lobel. gustu est, præsertim semina: sed tamen radices acetariis, vt Rapuntia, manduntur, nec perinde sunt acres, vt Crateuæ Thlaspi radices traduntur. Abstergit modicè, calfacit, venam cit, vti Rapunculus. Semen tritum cum aquis appropriatis exhiberi Epilepticis scribit Schvvenckfeldius.

LVNARIA MAIOR SILIQVA LONGIORE.

Descriptio. LAtis hæc est Lunariæ præcedentis *foliis*, serratis, acuminatisque: *flos* consimilis purpureus: at quæ eum excipit *siliqua*, oblonga est, & quæ prædictæ Lunariæ siliquis latitudine multùm cedat, binis vtrinque membranis mediam argenteam sponte per seminis maturitatem relinquentibus.

Lunaria folio rotundiore siliqua longiore. Huius speciem cum siliquis longis ostendit Dominus Agerius cum hac inscriptione. Viola latifolia odorata foliis exquisitè rotundis. Vlmæ prouenit Viola Lunaris seu latifolia 2. Tabern. Hæc sanè videtur differre à præcedenti, folia Tiliam maiorem exprimunt, ac mihi læuiora videntur quàm cæterarum. Ille etiam demonstrauit aliam titulo Violæ latifoliæ non exquisitè rotundæ sed oblongæ: illi sanè folium multò longius Lunæ modo, qualis autem siliqua sit mihi non constat, videtur tamen diuersa ab ea cui nomen indidi à siliqua rotundiore. *Lunaria foliis longioribus.*

Lob. Icon. Lunaria Raphanitis, siue Bolbonac radice rediuiua p. 396.

C.Bauh. phyt. Lunaria 3. siue maior siliqua oblonga.

Tabern. Icon. & Hist. Viola Lunaris. 2. Monsueyel 2. Violæ Lunariæ 2. radix.

Gesner. hort. & de Lunariis, Lunaria longa siliquis longis. Existimo ea quæ ex Gesnero capite de Lunaria maiore siliqua rotundiore exscripsimus huc referenda esse.

Schvv. Lunaria Græca perenni radice, walde veielen, Siles.

Clusan fol. Viola latifolia. Lunaria odorata.

Camer. hort. Lunaria maior alia flore albicante odorato, perennis Heluetiis, vbi quoque copiosè prouenit.

Thal.

Thal. Harc. Lunaria Græca, Viola latifolia siliquis non orbiculari ambitu circumscriptis, sed oblongioribus: scribit apud eundem Camerar. perenni esse radice, & floribus albicantibus, odoratis.

Locus & tempus. In monte Salenæ, non longè à Geneua abundat cum longis siliquis: translata in hortos hieme perseuerabat, & virens Ianuario, florebat Maio. In monte circa Lacum Seben Abbatiæ insignis nobilium Dominarum quarum sum Medicus, reperi cum siliquis Augusto. Spiræ anno 1595. Iunii 2. D. Teugenagel mihi denominauit & demonstrauit Lunariam, quam vocat perpetuam radice, floribus cæruleis, siliquis longis. Argentinæ in horto Friderici Meier vidi siliqua longa Octobri. Basileæ in horto Dom. Zvvingeri Septembri eandem obseruaui. In montanis siluis Austriæ & Styriæ vicinarumque siluosis locis, atque etiam in Pannonia interamni, autore Clusio, spontè magna copia prouenit.

Vires. Semen abstergit & vrinas prouocat. Quidam in Heluetiis Chirurgus ex Lunariæ perennis contusis foliis & Saniculis parabat vnguentum Vulnerarium non contemnendum. Puluis seminis amarissimi, cum aqua appropriata exhibetur in Epilepsia, Camer.

ALLIARIA.

Cap. XV.

Descriptio. Ex *radicula* tenui, lignosa, alba, Allium obolente, *caules* promit cubitales & sesquicubitales, tenues, subhirsutos: *folia* primùm rotunda, Hederæ terrestris modo: mox nonnullum acumen assequuntur, serrata, sapore & odore Allii, mitiore: ex foliorum alis ramuli erumpũt, in quibus *flosculi* multi albidi, quatuor foliolis constantes, in quorum medio apices ex viridi flauescentes: *semen* in siliquis longis angulosis, nigrum, oblongum.

Ruell. & Fuch. Alliaris & Alliaria. Sunt (inquit is) qui putẽt Scordotim hanc esse, falsi quadã odoris cognatione: siquidem Scordotis foliis est similitudine Quercus. Alliaria verò frondibus Vrticæ modo fimbriatis: Illa quadrangulo caule, hæc rotundo: illa flore subrubro, hæc luteo: Illa tantùm subolet Allium, hæc ita repræsentat, vt iusto Allii odore nares impleat.

Thlaspidium Crateua. Trago, pingenti & describenti dicitur Thlaspidium secundum Crateuæ, videtur posse dici Cornuta Thlaspi species.

Rana marina. Pes Asininus. Autor Pandectarum Ranam marinam, Alliariam, & Pedem Asininum vocat.

Rima Maria. Anguill. Rima Maria.

Lonic. vulgò Alliaria, Alliaris, Thlaspi Cornutum.

Gesner. hort. Alliastrum vel Alliastris Recentiorum.

Alliastrum. Scordotis. Crista Galli. Pes Asini. Alectorolophos. Dodon. Gal. & Lat. Alliaria quorundam Scordotis, non tamen vera, quæ etiam Scordium dicitur. Quærunt Adu. Lobel. & Penæ. Num Crista Galli Herbariorum sit Ἀλεκτορόλοφος? an num potiùs Alliaria Recentiorum? & postea Alliaria, Pes Asini Pandectarii, an Alectorolophos Plinii?

Matth. Lacun. Lob. Obs. & Icon. Plant. Camer. hort. & Epit. Matth. Tabern. Cast. Hort. Lusit. *Alliaria.* C. Bauh. Phyt. *folio latißimo & subrotundo.* Camer. apud Matth. Germ. *Alliaris.*

Nomina linguarum. Alliaria Lat. Germ. Knoblauch Kraut / leuchel, leuchel Kraut / Saltzkraut. Belg. loock / Sonder loock / Gall. *L'herbe des aulx, Alliaire*: It. *Alliaria.* Boh. Czesnekowa bylina. Alliaria autem dubio procul dicta, quòd folia digitis comminuta Allium redoleant, seu Porrum sectiuum cum Nasturtio.

Locus & Tempus. Alliariam copiosè florentem vidi Monsp. mense Martio & Basileæ. Geneuæ virentem Decembri versus Cologni, & Februarii principio, quà itur *Saleue*, florentem mense Martio in colle iuxta Rhodanum, & Maio siliquas ferentem Iunio cum semine maturo. Montbelgardi passim spontè prouenit etiam in horto E.C. virens Februario. Obseruaui Bononiæ & Patauii mense Martio. In Ducatu Vvirtemb. non longè à fonte & Balneo mirabili circa pagum Boll / & Eychelberg / semine maturo Augusto.

Vires & vsus. Vrinam cit, teste Ruellio, si recens in potu teratur. Sicca in vino coquitur, ad serpentium morsus, & venena omnia efficax. In rosionibus stomachi, dysenteria, contumacibus vrinis, ex mulsa duobus denariis datur bibenda. Lentam pectoris crassitiem digerit. Contra veterẽ tussim ex resina & melle sicca lingitur. Longis præcordiorum inflammationibus cerato collecta prodest. Podagras acri aceto circumlitas mulcet. Imposita menses excit. Vetera vlcera purgat & ad cicatricem ex melle perducit. Recentia quoque vulnera cogit farinæ conspersus. Excrescentia in corpore compescit. Alliaria commodè tortiuis succis, quæ embammata seu intinctus vocant, adiungitur: debet autem aceto, sale, & gingibere condiri. Eiusmodi certè embaminata, quæ hoc pacto vt diximus ex Alliaria conficiuntur, non sunt nimiùm feruentia, & Tragi quidem iudicio gratiora ac etiam vtiliora iis quæ ex Sinapi fiunt, multò tamen illis mitior & vsu commodior existit. Vis plantæ huic à Matth. assignatur calfactoria & desiccatoria, verùm non adeo vehemens, vt in Allio. Attamen hinc certò colligi potest, quòd ea crassos humores extenuare, & lentos incidere valet. Semen emplastri modo impositum, vuluæque admotum mulieres vteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Semen tritum, naribusque impositum sternutamenta excitare cerebrumque purgare Tab. prodit. Herbam in oleo & aqua decoctam potã Asthmaticis subuenire scribit Cam. Sunt, Dod. testimonio, qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli, vel nephriticos dolores iniciũtur: in quibus non modò flatus insigniter discutere, sed ex calculo dolores mitigare ac sopire feruntur. Excalfacit autem & resiccat secundo ordine intenso aut tertio remisso. Alliaria singularem vim ac proprietatem, quã putredini aduersatur, habet. Eademque vlcera putrida ac sordida abstergit & mundificat, minori tamen cum efficacia quàm verum Scordium, Mirum igitur nemini videri debet, si nonnulli antiquorum Arabum præcipuè pro Scordio vero Alliariam sub-

ſtituerint. Cauſa fortè fuerit quòd Scordium in illis regionibus minimè creuerit, neque niſi ſiccum & vt plurimùm obſoletum haberi potuerit, & Alliaria apud ipſos prodierit. Sed quia in exiccata herba parum facultatis & virium remanet, idcirco ipſis in fine Aprilis aut ineunte Maio colligi, & poſtquam per diem vnum in vmbra exiccata fuerit, minutim incidi contundique in mortario, & prælo ſuccus exprimi ſolet, qui in vitreis ampullis, ſuperinfuſo pauco Oleo, etiam ad tres vſque annos reſeruatur. Idem quoque ſartagini ſuccus infuſus lento igne inſpiſſari poteſt & ad eundem vſum in multos annos reſeruari. Magma deinde exiccatum & in cinerem reductum, aut ex eo Sal extractum maximo cum fructu mundificatiuis admiſcetur. Succus verò ſiue ſimplex inſpiſſatus vnguentis cataplaſmatibuſque inditur ad Gangrænam aliaque vlcera, putrida, ſordida ac maligna, vti in tractatu Fabritii Hildani de Gãgræna & Spacelo videre eſt: Abſtergit enim, vt antea monitum, mundificat & putredini reſiſtit, parumque à vero Scordio diſcrepat.

Locus. *Colligendi tempus.* *Succi præparatio & reſeruatio.* *Sal ex ea.* *Vſus.*

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVE Naſturtium aquaticum.

Deſcriptio.

Erucæ facie *folia* profert viridia & attouirentia, ſapore hortenſis Naſturtii, mitiore: *caules* procidui ferè, ſtriati, concaui, ex viridi rubentes nonnihil: *flores* quadrifolii, albi, apicibus luteis: *ſiliquæ* oblongæ, bene habitæ: in quibus exigua *ſemina*, fulua, guſtu acria: *radicis* vicem ſupplent, capillares fibræ candidæ, quas à caulibus imis demittit.

Variat, inquit C. Bauh. hæc prout humidioribus, aridioribuſque locis enaſcitur: illud foliis ferè Terebinthini magnitudine: hoc triplo minoribus, quamuis viribus non diſcrepent: ſic & tenuioribus foliis & ſimplicibus cauliculis locis ſiccis reperitur.

Naſturtiū. *Senecio.*

Σισύμβριον ἕτερον, teſte Dioſcoride, ſunt qui Cardaminen, alii Sion etiam appellant. Eſt verò herba aquatica, quæ in iiſdem quibus Sion locis prouenit, Cardamine ideò nonnullis dicta, quòd guſtu Cardamum, id eſt Naſturtium, repræſentet. Folia primùm rotunda prodeunt: augeſcentia verò Erucæ modo finduntur.

Plinio (qui cum Siſymbrio priore Dioſcoridis confundit, vt videre eſt 11. n. 8. lib. 28.) vocatur Siſymbrium in riguis natum, ſimile Naſturtio. Paſſim verò ab omnibus hæc planta traditur.

Ruellius magnâ confidentiâ ſcribit neminem negaturum fore Siſymbrium Dioſcoridis, eſſe Naſturtium aquaticum Officinarum & vulgi *Creßionem*.

Cordus tradit Siſymbrium hoc alterum Dioſcoridis ſolo nomine priori ſimile. Nam Naſturtii potiùs quàm illius ſpeciem eſſe. Quapropter etiam à Græcis καρδαμίνην Naſturtiariam & à German. Brũn kreß vocari, monéntque Recentiores maximo errore Senecionem appellare.

Naſturtium aquaticum (referente Trago, Germ. & Lat. lib. 1. cap. 26.) ἀγριοκάρδαμον quidam appellant, quamuis ad pratenſe videatur hæc appellatio referenda. Iacob. Manlius Naſturtium agreſte, Saturagi, Senation, & Lepidion vnius & eiuſdem plantæ nomenclaturas eſſe cenſet. Non deſunt (inter quos Simon Ianuenſis eſt) qui Naſturtium hoc Thipſiam Indam, Sceſſabram, Ozimũ, Carmenũ, Hoalmarã, nũcupatã velint, Lombardi (teſte Mãlio) Criſonũ nominãt. Meſue Sciſſabram, Ozimum maius, Serapioni cap. 73. Ozimum carmenum dicitur. Sunt qui Naſturtium aquaticum, Naſturtiariam Cardaminem, Siſymbrium, Sium & Lauer appellent. *Tragus* autem eorum ſententiæ ſubſcribit, qui Siſymbrium alterum Dioſcoridis, Naſturtium aquaticum aut certè eam plantam eſſe affirmant, quam is Sion non odoratum, Crateuas autem σίον, & Plinius Thymbræum appellauit, quo fit vt Sion exiſtimet. Sed malè. Eſt enim Sion ipſius non odoratum, Anagallis aquatica, de qua ſuo agemus loco.

Tragus.

Authoribus Monachis, alterum Siſymbrium à Dioſcoride deſcriptum quod eſt aquaticum, quódque vulgò *Creßionem & Creſcionem*, & Naſturtium aquaticum nominant, alii qui Cardaminem quaſi Naſturtiariam ſtatuunt. Nonnulli etiam [vt Dioſcorides tradit] Sion.

Creſſo.

Auicenna vocat illud Pupillam oculi, & Erucam aquæ, & Apium aquæ, & facit de eo caput quod eſt de pupilla oculi. Sed exiſtimauit idem eſſe cum Sio: quia fecit aliud caput, quod inſcribitur de Sumio, vbi ... ianuenſis pro Sumio vertit Sium, & pro pupilla oculi *Charealbaim*: vt ſupra quod eſt pupilla oculi: Et ſequitur: exiſtens in aquis ſtantibus, & in ipſo eſt bonus odor, & dicetur in cap. de Caſ. &c. In cap. de Caſ. autem ſcribendum Charealbain præfatum, quod eſt Pupilla oculi. Ergo ipſa duo capita ſunt vnum & idem, vt legenti non eſt dubium.

Sion. *Pupilla oculi.*

Quibuſdam hoc Siſymbrium aquaticum falsò Lauer dicitur.

Errant Simon Ianuenſis & Pandectarius ſcribentes Greſcionem eſſe Dioſc. Senecionem.

Ioubert. in Pract. ſua vocat Senecionem aquaticam.

Senecio aquatica.

Falli dicit eos Matth. qui pro Sio herbam *creßione*, vulgò vocatam, tam ſcilicet dulcem, quàm acrem, ac ſubamaram, in medicamentis vſurpant. Quippe quòd ea non alia ſit planta quàm Siſymbrium aquaticum, quod, Dioſcoride teſte, aliqui Cardaminum, alii Sium appellent. Picturam huius Siſymbrii, vel Naſturtii aquatici habet Matth. ſine floribus & ſiliquis, huiúſque ſummitates videtur appinxiſſe ſuo Sio. Camerarius ad hiſtor. Germ. aliam poſuit figuram cum ſiliquis & floribus.

Sium. *Creßione dulcis, acris ac ſubamara.*

Anguill. dicitur Vella (cuius mentio fit in lib. ſimpl. Gal. attributis) nihil aliud eſſe, quàm Siſymbrium 2. à Fuchſio pictum, quod eſt 3. Matthioli, Sium Crateuæ, Siſymbrium 2. Dioſcoridis, quòd notum ſit in Italia ſub nomine Creſcione) & Senecion Serapionis. Conſiderandum tamen in Naſturtio aquatico florem eſſe album, Vellæ verò tribui florem violaceum, vt monuimus cap. de Vella.

Vella Galeni. *Siſymbrii 2. Dioſc.*

Dodon. Gall. σίον, Sium, Lauer, Gall. *Creſſon aquatique*. Lat. in ſol. Naſturtium aquaticum. Sion Crateuæ. Lonic. Siſymbrium, Cardamine Græcorum

rum, Nasturtium aquaticum, Offic. Lacun. Sisymbrium tertium, Sisymbrium Cardaminon: Cronemb. de comp. med. Alterum Sisymbrii genus, Cardamina. Io. VVeyer. Nasturtium aquaticum maius. Marc. Hirsch. Nasturtium aquaticum minus, Græcis σισύμβριον καρδαμίνη, dictum Scorbuti ἀντισκορβουτικὸν: Euch. Roesl. Nasturtium aquaticum, Senecion. Cæsalp. Sisymbrium aquaticum.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine 1. Cressio vulgaris Matthioli.

Sion. Nasturtiū aquat. Crateuæ Sion Erucæ folium, Nasturtium vulgi [sic enim Adu. Lob. & Penæ inscribunt,] quia non perinde odorato est gustu, vt Dioscoridis Sion, minúsque medicato & acri sapore, idcirco Plebecula Nasturtium aquaticum, Crateuas etiam εὐτελὲς, id est, paruifaciendam dicit. Huius varietas duplex, vna minor æqualis fermè Dioscoridis Sioni siue Laueri, cui conuictor, & similis catenus, vt non rarò rustici vtramuis pro vtralibet accipiant. Hoc Sisymbrium ni fallor vocant alibi Adv. Cardaminem aquaticam & Berulam. Icon. Plant. p. 209. Teut. 150.

Berula. Tabern. Hist. & Icon. Sisymbrium aquaticum, Græcè καρδαμίνη. Lat. Sion aquaticum, Nasturtium aquaticum, Anagallis aquatica, Sisymbrium Cardamine, Lauer: Ital. *Gorgoleſtro*, Gall. *La Berle*. Hisp. *Rabacas*. Mirum

Tabernmont. Iac. Theod. tot miscere nomina diuersarum plantarum: confundit cum Nasturtio aquatico nomina eius plantæ, quæ à plærisque Anagallis aquatica dicitur, quę Germ. Bachpungen: & Gall. *la Berle* dicitur.

Gerardi error. Gerard. Sium minus, Smal water Cresse. Græc. σίον. Lat. Sium alterum & Sisymbrium, saporis est Nasturtii satiui. *Nescimus* quid venerit in mentem Gerardo vt poneret iconem Sisymbrii aquatici. 1. Tabern. cum dictis nominibus Tabern. quod deterius, cum mox tribuere nomina Nasturtii aquatici Sio medio siue Pastinacæ palustri Tabern. ac id denominare malè Nasturtium & Sisymbrium aquaticum.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum primum σισύμβριον ἕτερον aut καρδαμίνη Diosc. & Plinii fortè lib. 20. cap. 22.

Nomina linguarum. Σισύμβριον ἕτερον seu καρδαμίνη Diosc. Sisymbrium, Cardamine, siue Nasturtium aquaticum: Germ. Brunkreß/ oder wasser kreß: Belg. waterkerse: Gall. *Cresson*. Ital. *Sisembro aquatico* & *Crescione*. Hisp. *Berros*, aut *Agriris*. Angl. Watter cresses. Boh. Rzericha potocny.

Locus & tempus. Sisymbrio montes plærique scatent, inquit Plinius, sicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos, serúntque. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. In fontibus calidioribus aquæ supernatare, ac Maio mense ingruente flosculos admodum exiguos & candidos proferre, testatur Tragus. Sisymbrium Cardamine siue Nasturtium aquaticum abundat circa Geneuam, vt *en plain palais*, vbi tota hieme viret iuxta fontem, ac eo in acetariis vtuntur. Obseruaui in Italia inter Veronam & Castelfranc. Monspelii vidi cum flore Martio mense. Montbelgardi multis in locis prouenit ac tota hieme viret, floret Iulio & Augusto.

Vires. Excalefacit, tutore Diosc. vrinas mouet, ac crudum etiamnum estur. Purgat etiam lentigines ac vitia cutis in facie à Solis ardore contracta, nocte tota impositum & matutinò detractum. Efficax est teste Plinio, aduersus aculeata animalia, vt sunt crabrones & similia. Sedat capitis dolorem: Item Epiphoras. Alii panem addunt, alii per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem, noctibus impositum, diebúsque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.

Galenus Sisymbrium Cardaminem dictum, siccum quidem, tertii ordinis calefacientium ac siccantium esse dicit: humidum verò & viride secundi.

Cum Raphano & Petroselini radicibus serto, ex albo meraco & butyro calefacto, calidóque pubi admoto, vrinas educit ac trahit, Matth. Sincipiti illito veternosos iuuat & prælertim foliorum succo. Quod Plinius scripsit: quos vigilare opus sit excitat infusum capiti, cum aceto: Matthiolus ait succum cum aceto naribus impositum id facere: dicit ex sententia Plinii vitandum grauidis, quia nimium pellat. Plebecula vt tradit Lobelius in quadrageno veris ieiunio multùm in acetariis vorat, ac potionibus ad calculum accipit, nec malè cedit. Hæc herba ait Camer. in hist. Matth. est ex iis, quarum vtilis vsus est in obstructionibus & putredine hepatis & lienis, ideò non solùm hydropicis valdè vtilis, sed multò magis iis qui laborant Scorbuto morbo vulgari Saxonibus & Septentrionalibus, si per aliquot dies in potu detur.

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVE Nasturtium aquaticum flore maiore elatius.

Descriptio. Nasturtium hoc aquaticum *caules* habet infirmos graciles, canaliculatos & veluti intortos, cubitales & bicubitales, in ramulos aliquot circa summitatem diuisos: in quorum extremis *flores* simul multi vt in Nasturtio pratensi, eadémque ferè magnitudine, pediculis semuncialibus & longioribus, inodori, albi, quatuor foliis constantes, apicibus purpurantibus, stilo viridi: quibus succedunt *siliquæ* longæ, in quibus *semen*: *folia* ex interuallis alternatim in caule & ramulis disposita odore & sapore Nasturtii vulgaris, nonnihil amaricante, alata, quorum singularia segmenta interuallo distantia, oblonga sunt & sinuata, Atriplicis syluestris ferè modo, infima verò vbi primùm prodeunt, rotundiora, vt in Iberide Fuchsii. *Radix* repit, hinc inde demissis fibris tenuibus.

Figura nisi iam facta fuisset meliorem curassemus parandam: Hanc autem plantam propter

magnam similitudinem cum Sisymbrio, Sisymbrium & Nasturtium aquaticum vocamus. De hac fortè Thal.in Harc. sequentibus agit: Sisymbrii alterius secunda species, seu Nasturtiū aquaticum, amarum, priori omninò simile est: nisi quòd grandius paulò assurgat, ac folia magis acuminata, longioraque habeat, & nigriora: saporis vehementer amari, ita vt prioris modo in mensas recipi non possit, nisi decoctum, iuribus tamen prioribus abiectis tamdiu donec amaritudinem omnem deponat. Hoc autem antequam caulescat folia exhibet rotunda, ampla admodum, duarum ferè vnciarum. Ac vtraque species non rarò iisdem in locis simul & semel reperitur.

Nasturtium aquaticum amarum.

Sion alterum [sic vocante & scribente Camer. ad Histor. Germ. Matth.] abundat iuxta riuulos & locis humidis, potissimùm in siluis, vbi vt plurimùm reperit, caule tenero, lato, Nasturtii fontani tenuiore & delicatiore. Item in lib. Icon. siue Epit. Matth. Sium vulgare. Italis *Sio falso*. An Matth. intellexerit per Sion quod olim pro vero exhibebat & postea pro falso, eandem plantam quam Camerarius, consideratione opus habet. In icone Matthioli flores minimi, folia Apiorum modo diuisa. In icone autem Camer. (quæ quoad folia potissimùm, minùs placet) non ita diuisa, flores etiam maiores: nos igitur quod antè diximus, Iconem Matth. figmentum ex diuersis plantis censemus. Hoc etiam hîc notandum, descriptionem Camerarii posse conuenire cum Sisymbrio Cardamine minore.

Camerarius.

Matth. figmentum.

An Trago Nasturtii aquatici genus, Sinapi sextum flore albo in littoribus & ad fossam gustu subamaro.

Sinapi.

An Gesner. hort. Nasturtium aliud riuale circa saxa riuorum Stein fressich. Alterum Nasturtii aquatici genus siccius duriusque & acrius. Item in cat. Nasturtium sylv. [illegible], Stein fressich?

Nasturtium riuale.

An Lacunæ Sisymbrii aquatici alia species maior, vulgò dicta Borrazas, quæ reformidanda, quia aliqui eius esu mortui.

Cardamine agrion. Lethalis. Sium.

C.Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum flore maiore. Sium vulgare Matth. Sion Matthioli & Italorum Lobelii.

C.Bauh. apud Matth. Nasturtium aquaticum alterum, quod amarum est & vltra cubiti altitudinem assurgit, foliis magis acuminatis, de quo Thalius.

Nasturtium prædictum obseruaui copiosè ad riuos vallis Grisbachianæ, vbi fontes acidi, & apud fontem acidum Bibelsbaw, aliquid amaritudinis & hirsutiei ibi obseruaui. Vidi præterea inter Nördlingam & Pfulingen in Ducatu Vvirtembergico: inter Malmunster & Raupack: inter Beffordiā & Daniutin ad ripam fluminis, florens Aprili & Maio. Frater Casparus misit aliquando collectum Basileæ ad riuos: Semel etiam vidimus non longè à Molendino Montbelgardi iuxta flumen.

Locus & tempus.

SISYMBRII CARDAMINES SPECIES quædam insipida.

Descriptio

Caules multi cubitales ac maiores, striati, glabri, caui: *folia* dodrantalia alternata, foliolis constant in alæ propemodùm formam digestis, aliis aduersis, aliis alternatis, ad communem costam geminā pinnā caules complexā annexis, vncialibus, ad Sisymbrii Cardamines flore maiore folia accedentibus, sed Apiorum modo incisis, sapore nullo manifesto: *flosculi* per summos ramos conferti, parui, albi, apiculorum numero muscosi visi: quos *siliquæ* excipiunt longæ, vnà cum floribus insipidæ.

Hanc plantam C. Bauhinus collectam Patauii in monte Castelli, dedit nomine Vellæ Galeni Guillandino, fortè apud Matthiolum hanc intelligit per Velium Anguill.

Vella Galeni.

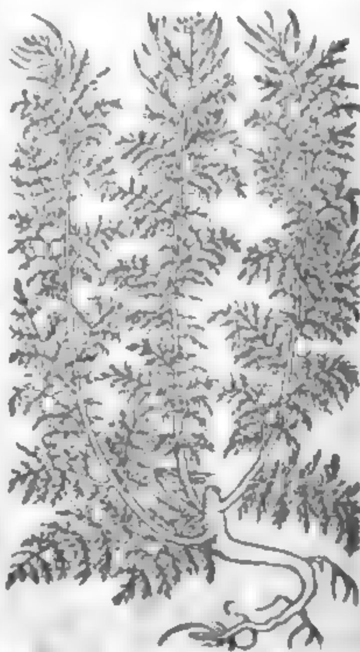
An Cæsalpino Accipitrina altera similis primæ (siue Seriphio Germanico:) foliis crassiùs diuisis, ad Nasturtium accedentibus, minoribus: flosculis candidis, siliquis prælongis & tenuibus. Descriptio Cæsalpini in quibusdam conuenit cum nostra planta.

Vidi in horto D. Friderici Meyer Argentinæ, vbi pluribus annis ad aurum durat, florens Maio, vt Montbelgardi in horto Il. E.C. vbi plantaui.

Locus & tempus.

SERIPHIVM GERMANICVM SIVE SOphia quibusdam.

Descriptio

Alta est cubitum aut sesquicubitum, compluribus *ramis* fruticans, duris, lignosis, in alas multas diuisis, teretibus, subhirsutis: *folia* tenuiter incisa, Absinthii Pontici officinis dicti, sapore oleraceo, leui acrimonia prædita: *flosculi* crebri, parui luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliquæ* vnciam circiter longæ, fili instar tenues, *seminum* loculos foris ostentantes: ipsum verò semen minutum, ruffum: *Radix* alba.

De hoc Tragus. Nihil refert, inquit, siue species Absinthii sit, siue Abrotoni. Si Diosc. non diceret Seriphium in Ægypto prouenire, existimarem esse nostram Wormkraut, ac hoc pro eo vterer, vocabo Seriphium Germanicum, & Lumbricorum herbam. In Bauaria & Hassia semen hoc Woll samen appellant.

Gesner. hort. Nasturtii genus sylu. quod Wolsamen vocant.

C.Bauh.

C. Baub. phyt. Nasturtium sylu. Monophyllon latiore & angustiore folio reperitur, quare duas figuras habet Tabern. Thalictri nomine, sed Diosc. non est: nec etiam Seriphium Absinthium vt aliqui volunt.

Tabern. Icon. & Histor. Thalictrum, Herba Sophia latifolia, Sophienkraut Mänlein. Thalictrum, Herba Sophia angustifolia, Sophienkraut weiblin. Hactenus aliqui Sophiam existimarunt verum Seriphium, aut Absinthium marinum, sed errarunt. Est verum Thalictrum aut Thalietrum Antiquorum. Herba Sophia quibusdam dicitur Eruca geratina.

Dodon. Gall. Thalietron, Thalictron & Sophia.

Aduers. describunt ac dicunt, sitne Sophia Chirurgorum Thalietrum Diosc.? Sophia vulneraria apud Septentrionales. Paracelsistæ nullum non vlcus, se ea percuraturos pollicentur, quod didicerunt à Chirurgis practicis, qui ætate Guidonis & Petri Argelatæ vixerunt. Quærit & Lob. Obs. Eruca Geratina dicta Italorum an Sophia Belgarum: an num potius Matthioli Erysimum? Idem alibi figuram habet hæc scribens, Sophia Chirurgorum sitne Thalietrum Dioscor. Aduers. p. 329. Thalietrum Dodon. vel num sit Eruca geratina Italorum? Perperàm Seriphium germanicum Tragi, Fuchsii, & Cordi, Icon. plant. p. 735. Teut. 901.

Apud Fuchs. in Hist. Lugd. impressa pictura est sine descriptione cap. 123. hoc titulo: Nasturtium syluestre. Oportebat apud Fuchsium relinquere figuram cap. de Absinthio, existimabat enim esse Absinthium Seriphium quod apparet ex siliquis, quas attribuit Seriphio, qua in re meritò reprehensus Matthiolo. Lonicer. wurmkraut/welsamen/habichs kraut. Seriphium, vulgò Accipitrina, Officinis Santonicum, Ital. *Seme santo*, Gall. *mort des vers*, Hisp. *Semiente lumbrizes*. Sophiam describit & depingit si contulisset Santonicum Officinarum, siue semen Gal. & Hispanicè ab hoc denominatum, vidisset se confundere duas plantas.

Histor. Lugd. huius figuram habet sub titulo Thalietri Dodonæi, confundens hoc cum Thalietro Antiquorum. Cæsalp. Accipitrina vulgi.

Locus & tempus. Seriphium germanicum, quibusdam, siue Sophiam copiosam, obseruauit Tubingæ & Stutgardiæ Ducatus VVirtembergici, vbi præceptor meus Fuchsius vocabat Nasturtium sylu. Basileæ etiam florens Iunio, propè S. Iacobum prouenire annotauit Frater C. Bauhinus: Semine maturo Octobri abundè vidi iuxta Castellum *Florimont* siue Blümberg. Geneuæ multam & ex semine deciduo virentem mense Martio. Montbelgardi est mihi sata in horto Ill. E. C. florens Iulio. In Sabaudia frequens circa muros & rudera vidit Gesnerus. In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac aliis in cultis exit, vbi semel nata singulis facilè recurrit annis. A Iunio in Autumnum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficiens.

Vires. Facultate, eodem tradente, Sophia resiccans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis. Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profluuia reprimit. Cæsalp. ait: Semina laudas ad lumbricos necandos, ab iis puto, qui ad Seriphium referebant.

SIVM SEV LAVER MATTHIOLO siliquosum.

Cap. XVII.

QVandoquidem Matthiolus videtur habere Sium, quod fictitium, lubet particulatim omnia recensere quæ in suis in Diosc. Commentariis annotauit.

Sium legitimum Diosc. in scaturientium fontium riuis, quorum aquæ hyeme calent, æstate verò frigescunt, plerumque nascitur, à nostratibus Senensibus vulgò vocatur Gorgolestro, pinguis est planta, caule recto, foliis latis, in ambitu serratis, Olusatro similibus, sed minorib. & odoratis, florib. candidis, semine corniculis incluso. Rari admodū sunt fontiū riuuli, quib. aquaticum Sisymbrium innatet, qui Sium etiā non habeant. Plin. Sium cum aquatico Sisymbrio confudisse videtur: quòd Sio Sisymbrii aquatici vires assignauerit, nominis fortasse communitate deceptus. Nam Dioscor. testimonio Sisymbrium hoc, quod aliqui Cardaminam vocant, nonnulli etiam Sium vocant, vnde, quòd fortè existimauerit Plinius Sium & Cardaminam vnam & eandem plantam esse, vni tantùm Sio vtriusque facultates reddidit. Serapio Sium Senacion vocat: Græcis σίον: Lat. Sium, Mauritani *Rot cathalmi* & *Iuhamehanella*, seu *Hamehanella*. Germ. wassermerck: Hispani *Rabacas*, Galli, *Berle*. Item in Epit. Lat. edita anno 1571. eadem Icon cum sequenti titulo & descriptione. Sium vulgare, Italis *Sio falso*, caulem edit striatum, ramosum, inanem, tenerum, fragilemque: folia gerit Apii, non insuauia, flosculos in summitate albos, semine corniculis incluso, paruo, minutóque: radice superuacanea. Prouenit tantùm in aquis decurrentibus, atque, vt Sion verum excalfacientis est facultatis, quæ tamen imbecillior illi est, quàm legitimo Sio.

Matthiolus præter modò dictum Sium siliquosum, in sua Epitone iam dicta aliud proponit vmbelliferum, cui tribuit nomina, quæ Siliquoso Sio tribuebat. De vmbellifero autem suo capite agemus: Sium siliquosum cum descriptione retinet Matthiolus anno 1583. in com. cum magn. fig. quanquam icon sit nonnihil mutuata, folia minùs rotunda, nec ita ordine serrata, præterea non addit Sium vmbelliferum: *In com. Ital. cum magn. figuris* 1568. icon est Sii siliquosi, sub titulo Sii vulgaris: mutauit nonnihil descriptionem, omisit enim quæ scripserat de corniculis, & aliam præterea posuit iconem Sii vmbelliferi sub titulo Sii veri. *In Histor Germ.* 1563. cum magnis figuris, Sii siliquosi iconem nonnihil mutatam habet, de qua modò dictum, additis his nominibus Bachpüngen/wasser merck: Sium. Ital. *Sio & Gorgolestro*. Gall. *Berle*. Boh. *patoc vtik*. Descriptio eius non conuenit cum icone, tribuit enim in ea vmbellas. Nomen Bachpüngen solet attribui Anagallidi aquaticæ siue Beccapungæ quorundam. *Si liceat nobis* candidè dicere quod sentimus, Iconem cum corniculis ac siliquis falsam censemus, & tres plantas per Matthiolum confundi, & Matthiolo euenire quod reprehendit in Plinio & aliis, & confundere Nasturtium aquaticum cum Beccapungo & Sio vmbellifero. Matthioli errores plures.

Camer. ad epit. Matth. pro Sio vulgari Matthioli ponit iconem nostri Sisymbrii Cardamine dicti floribus maioribus, & in Hist. Germ. pro

Camer. notatur. Sio altero : quod non probamus, vt paulò pòst dicemus : præterea in Hist. Germ. pro Sio & wassermerck [omisso nomine Bachpüngen,] & in Epit. pro Sio vero posuit Sium vmbelliferum, de quo inter vmbelliferas.

C. Bauh. not. C. Bauh. apud Matth. pro Sio vulgari siue secundo, ponit iconem Tabern. quæ Matthioli iconem imitatur, verùm eam plantam dicit esse Vellam Galeni, Anguillaræ, quæ nihil aliud est quàm Nasturtium aquaticum vulgare, de quo antè egimus & postea agemus. *Vella Anguill.* Is præterea pro Sio vero iconem ex Tabernam. posuit quæ Sii vmbelliferi, de quo dicto loco. Ad hæc quid Lobelius dicat, videamus : Sion Matthioli & Italorum, inquit in Obs. prouenit riguis & riuulis, vbi Cardamine folio ad Nasturtium hortense & Cardamine accedente. Cauliculi pedales & interdum cubitales. Flores albi, & Cornicula Sii Crateuæ, gustanti acres : Plurima hæc Taurinis Pedemontanis collium & montium riuulis, vbi collegimus cum Petro Rapalino pharmacopœo Triuerensi simplicium peritissimo. Hæc Lobelius. Sed quam plantam intelligat, nescimus, *Lobel. not.* is habet iconem Matthioli, quam nos sictitiam censemus, ut antehac dictum à nobis, nullam sanè nouimus plantam affinem Cardamini, cui folia sint Apii modo, qualia demonstrantur in icone Sii siliquosi Matthioli. *Sisymbrii Cardamines species insipida.* Nostra Sisymbrii Cardamines species insipida accedit quidem ad iconem Matthioli, si folia Apiorum essent diuisa : præterea destituitur sapore aliquo insigni aut manifesto.

SISYMBRIVM CARDAMINE HIRSVTVM minus flore purpureo.

Descriptio RAdices profert multas capillatas, tenues, folia ferè similia Nasturtio aquatico, mollia, pilis ornata, sapore Nasturtii : *caules* multos dodrantales ac etiam minores, in principio nonnihil hirsutos, *flosculos* paruos albos, quibus superueniunt *siliquæ* multæ longæ, tenues, in quibus tenue *semen* fuscum : Reperi : etiam, ni fallor cum cubitalibus caulibus, inferiùs rubentibus, striatis, hirsutis, maioribus etiam foliis videtur in humidioribus locis variare.

Considerandum an Thalius de hac scribat. *Nasturtii aquatici tertia species.* Sisymbrii alterius seu Nasturtii aquatici tertia species, nullam habet figuram : offendi extra aquas, loco opaco, vltra Vualkenridam, radice candida, lignosa, ciris plurimis obsepta : circa quam in terræ superficie densa, foliorum rotundiusculorum, nigrorúmque prioris speciei paulò minorum, congeries latè dispergitur, ex quorum medio caules oriuntur plures, cubitales fermè, folia oblongiuscula continentes, ac flores frequentes, candidos. Semina huic fulua sunt in oblongiusculis strictisque siliculis. Hæc ille. *Semina*

Locus In peregrinatione Rhætica collegi plantulam quam nominabam Nasturtiolum, longa siliqua, folio rutaceo, florebat & siliquas longiusculas incipiebat proferre Iulio, duas vncias circiter alta, radicibus tenuibus fibrosis : quæ sanè planta an sit diuersa vel eadem cum præcedenti asserere non ausim. De ea autem hæc Frater Phyt. *Nasturtiũ alpinum.* Nasturtium 8. siue alpinum minimum 2. siliqua longa obseruaui inter plantas Fratris Io. Bauhini. Doctor. Theod. Collado Lausannensis Medicus ex Rhætia attulit quod palmi altitudinem æquat, foliis Rhesedæ vulgaris. *Nasturtiũ aquat. 3.* Nasturtium 3. aquaticum minimum. Cardamine 49. Dalech. variat magnitudine fortè ratione loci, nam in aquaticis maior est, in Vinetis verò Wilensibus riguis, vbi copiosè obseruauimus, minor multò, vt & Patauino.

C. Bauh. C. Bauhinus apud Matth. in Diosc. addita noua icone sub titulo Nasturtii aquatici minimi, diuersum facit à Sisymbrio aquatico altero Matthioli, ac mutatâ, ni fallimur sententia, quæ erat in suo Phyt. vbi tradebat Nasturtium 8. alpinum minimum secundum siliqua oblonga, pro duabus plantis : vnam tantùm nunc facit, ac sic de ea tradit. Nasturtium minimum siliqua longa, quod ex radice tenui, fibrosa, caules rariùs palmares, sed minores, tenues, striatos emittit, circa quos folia oblongis pediculis donata, pleraque tripartitò diuisa, quædam tamen in partes quinque, vel Resedæ vulgaris modo diuiduntur. Flores obtinet albos, tenues, in summo comantes, quibus succedunt siliquæ longæ, angustæ, exiguo & subacri semine refertæ. Variat ratione loci in aquaticis namque planis maius, in Vinetis riguis Wilensibus miliari Basileâ, longè minus reperitur, cuiusmodi & Patauii obseruauimus. Prouenit etiam in alpibus locis humidis. Dicitur Cardamine quarta Dalechampio, Sisymbrium aquaticum minus, Camer. apud Matth.

Sisymbrium aquaticum alterum. Matth. in Dioscor. edit. anni 1554. Sisymbrium aquaticum alterum : vbi icon sine descriptione. *Locus. Vires & substantia.* Epit. Sisymbrium aquaticum minus, Ital. *Crescione minore*, folia & caules edit longè minores ramulis numerosis : floribus pusillis, tenuibus, albicantibus, in cacumine tantùm comantibus, non solùm in riguis & aquosis prouenit, sed etiam in hortis & secus vias. Imbecillius est altero : namque minùs calfacit & siccat : vbi verò alterum non sit ad manus, hoc vti præstabit. In com. cum magn. fig. addit esse sapore acuto. Idem in Ital. cum magnis Icon. In Hist. Germ. Nasturtium aquaticum 2. brun freß 2. *Matth. not.* *Si Matth.* eandem plantam nobiscum intelligit summitates in pictura non placent, & denique tota icon.

Camer. in hist. Germ. Matth. & in Epit. omissâ Matthioli icone aliam substituit pro Nasturtio 2. aquatico. Placet autem hæc Camerarii meliùs quàm Historiæ Generalis ideò, assumpsimus.

C. Bauh. not. C. Bauhinus, vt pòst dicetur, Matthioli Sisymbrium aquaticum hoc alterum idem facit cum Iberide Fuchsiana, quod nobis non satisfacit.

An Lobel. & Pena Aduers. Cardamine siue alterum Sisymbrium Dioscoridis. A Cardamo, cuius acrimoniam vescentibus refert, dicta Cardamine fuit, veluti Helleborine ab Helleboro, tametsi propiùs accedit Crateuæ Laueri, siue Nasturtio vulgari aut vero, quàm Dioscoridis Sio, aut etiam quàm Sisymbrio : etsi Dioscorides Sisymbrii fecerit speciem tribueritque idem nominis plantæ menthæ hortensi simillimæ, atque

hunc

Plinius confudit Lauetis cum hoc. huic aquaticæ, ansámque Plinio confundendi vires Lauetis atque huius Sisymbrii, quod Sion etiam vocarint. Est enim fontium limpidorúmque riuulorum sectatrix hæc vbi Sion, sed tota tenella, gracilisque: folia promens ima,strata latiùs, in nerueis cauliculis rotundæ Erucæ, aut aquatici Nasturtii vulgaris: quæ autem in caule sesquipalmari vel pedali angustiora multò sunt, etiamque hortensis Nasturtii diuisura: floribus summis albidis, acri gustu, ac in acetariis tamen minoris commendationis. *Dubii sumus* quam plantam intelligat Lobelius: apud Matthiolum quem citat, est icon Sisymbrii aquatici alterius cum flore minuto & copiosiss. vmbellam penè referente, verùm Lobelius in obseruat. icones longè diuersas proponit floribus paucis & magnis, quæ Iberidem Fuchsii exprimunt de qua paulò pòst.

Gerard. Cardamine latifolia, Great ladie smock. An Gesner. Nasturtium in vineis nascens quod Räbkressich appellant, foliosum, acre, Februario florens. *Nasturtium in vineis. Nasturtiũ aquat. Sisymb. Cardamin.*

Lacun. in Diosc. figuram habet Matthioli sub hoc titulo, Sisymbrium Cardaminon.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine 2. Matthioli. Item paulò pòst: Cardamine 4. Dalechampii, Cardamine minima aquatica. Figura Cardamines Dalechampii quodam modo placet, & meliùs quàm Matthioli, verùm melior Camerarii quam exhibemus. *Cardamine Dal.*

An Iacob. Theod. Icon. & Hist. Sisymbrium aquaticum 2. Brun Kreß. 2. Figura est Matthioli in qua summitates non placent, vt dictum, si eadem sit cum nostra.

An Gerard. qui iconem habet Matth. ex Tabern. Cardamine latifolia, Great ladie smocke.

Locus & tempus. Passim Monspelii prouenit, vbi flores & siliquas profert mense Februario & Martio. Patauii quoque copiosè prouenientem obseruaui, & Geneuæ [vbi in acetariis vtuntur,] passim & maximè inter pontem *Arue* & *Lanci* florens Aprili: Plantas similes siccas habui à D. Tho. Platero Med. Basileæ collectas. Hanc quoque Cardaminem reperi, aut saltem simillimam maiorem prope Malmunster loco vmbroso iuxta aquam ad muros, & in propinquis montibus secus torrentes, vt in monte Rosberg virentem mense Octobri: Fuerit eadem, ni fallor, reperta Iulio cum siliquis in peregrinatione mea Rhætica redeundo Burmio, & in monte Vvesen Heluetiæ, cuius odor tunc mihi videbatur esse Alii.

IBERIS FVCHSII, SIVE NASTVRTIVM pratense siluestre & flore pleno.

CAP. XVIII.

Descriptio. E radice tenui & alba multísque fibris capillata, *caulem* profert singularem dodrantalem, rectum, teretem, glabrum, & quasi contortum, iuxta terram rubentem, qui in *ramos* diuiditur, in quorum summitate *flores* simul multi vel albidi purpurascentes, quatuor foliis obtusis venosis constantes, in quorum medio *stamina* lutea sena cum stilo: quibus succedunt *siliquæ* oblongæ, atropurpureæ, *semen* continentes: folia duum generum, inferiora enim per terram sparguntur, rotunda, ex longis & tenuibus pediculis, in quatuor quinque aut sex foliola rotunda diuisa, ad costam per interualla adhærentia: superiora verò quæ in caule sunt, quaterna aut quina, sine pediculis cauli adnexa, in tenues portiunculas quinas, septenas, & terdenas ad costam vsque dissecta. Sapore est tota Nasturtii aquatici.

Trago inscribitur Nasturtium pratense, Gauchblům, Nasturtium 3. Ait porrò posse vocari Agriocardamum & Nasturtium agreste: non autem quod Drabam suspicatur, multò minùs quod sibi persuadet ex Nasturtio aquatico siue Sisymbrio procreari, vbi semen eius per inundationes in prata reiicitur: quot sunt obsecro prata & viridaria quę non aluntur fluminibus, & tamen eâ plantâ abundant. *Tragus hic.*

Fuchsius asserit, quod vocetur Gr. ἰβηρὶς καρδαμαντικὴ, ἀγριοκάρδαμον, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis, Germ. Gauchblům, Gall. *passe rage* aut *Nasitor sauuage*: non aliâ ratione quàm quòd plerosque, qui in illius notitiam nondum peruenerunt infatuet: posse etiam commodè Germ. dici, wilder kreß: Dicit præterea manifestum fieri ex flore lacteo, hoc est, ex albo purpurascente, herbam cuius picturam exhibeat esse Iberida. *Fuchsium autem falli* facilè cognoscent, quibus nota erit vera Iberis, & qui hanc contulerint cum Veterum Iberide. *Fuchsii error.*

Dodon. Gall. figuram habet ac describit: dicens, σισύμβριον καρδαμίνη. Lat. Sisymbrium Cardamine, quibusdam etiam Sium, Gall. *passe rage sauuage*, aut *petit cresson aquatique*: Germ. Gauchblům/wilder kreß, & wisenkreß/ Belg. Coeckoexbloemen & Cleyn water kreß. Herbariis quibusdam flos Cuculi. Nasturtium aquaticum, non est Iberis, vt quidam existimant.

Gesner. hort. Dodonæi Iberis, Nasturtium pratense quoddam sylu. Item in cat. plant. Hiberis, Agriocardamon καρδαμίνη, fortè Stein kressich.

Gualtero Ryffio est Iberis, sed planta quam iconе exhibet, non placet, nec nomen additum Steinkressich.

Lobel.Obs. duas habet parum differentes icones: Vni hæc ascribit: Cardamine siue Sisymbrium alterum Dioscoridis, Adu. p.71. perperàm Nasturtium agreste siue Iberis Fuchsio, Cardamum Apulei & Nasturtium Italicum, Nasturtium syluestre Cordi, & pratense Tragi, German. Gauchblům: Alteri autem iconi, Cardamine altera, siue Sisymbrium Cardamine secundum, Iberis & Agriocardamum Fuchsii, Gauchsblům & wilder kreß. Flos Cuculi Dodon. Belg. klein watter kresse, & Coeckcoex bloewe, Gall. *passerage sauuage*: à coloris acrimonia. Exit hæc altera Cardamine pratis vdis Angliæ, Belgii, Germaniæ & frigidarum regionum, vbi Cardamine, quam foliis imis refert. In pedali caule vt plurimùm angularia folia exiliora Nasturtii hortensis siue Cardami similia. Flores lactei purpurantes Erucæ aut Napi, Cardamines prioris maiores, gustu vti vniuersa planta, & viribus Sisinbrium referentes clysteribus & cataplasmatibus, Lepidii, Nasturtii, Sinapi, & congenerum herbarum ritu, coxendicorum commodè miscetur. *Obscurus nobis videtur* Lobelius valdè, non demonstrat qua in re differant duæ suæ icones: præterea in titulo secundæ iconis remittit ad pag.71. Aduers. vbi non fit mentio Iberidis Fuchsii, quinimò fit ibi mentio Iconis Matthioli plurimùm differentis ab icone Fuchsii: apud Fuchsium præterea vnica icon & descriptio Iberidis: Lobelius nihilominus hic in Obs. sub duobus titulis diuersis Iberibis meminit Fuchsii, quasi duarum meminerit, videlicet minoris & maioris. Eædem iam dictæ binæ icones proponuntur in Icon. Pl. cum his inscriptionibus, Cardamine siue Sisymbrium alterum Diosc. Lob.106. Teut.252. Item Cardamine altera siue Sisymbrium Cardamine secundum Lob.106. Teut.252.

Cardamũ Apulei. *Flos Cuculi.*

Hist. Lugd. vnius plantæ duas ponit & figuras & descriptiones, sub titulis: Sisymbrium Cardamine 3. Dodonæi. Cardamine altera, siue Sisymbrium Lobelii.

Tabern. Icon. Cardamine 1. Sisymbrium alterum Diosc. Gauchblum/Wilder kreß 1. Cardamine 2. Gauchblům/Wilder kreß 2. Cardaminæ 2. species altera floribus lacteis, Weiß gauchblum Figuræ duæ priores iuxta Lobelium, 3a. addit, sufficiebat fortè vna. Figura Tabern. 1. Lob. 2. & quæ Lobel. 1. Tab. 2. Discrimen harum figurarum ostendit in Hist. quod primæ flores albicantes. Secundæ folia paulò maiora, nonnihil curuata, & quasi cochleata. Tertiæ flores nonnihil carnei coloris adscribit.

Gerard. l. 2. c. 17. Cardamine 1. Cockowe flouers (Lob.1.). Cardamine altera, ladies smockes [Lob. 2.] Cardamine 3a. lactea Milke White ladie smocke. *Cur Gerardus* quinto loco ponat plantam quam alii tertio loco posuere, nescimus, nec etiam placet, cùm colore differat tantùm: fortè etiam ei hæc plantæ incognitæ.

Gerardus notatur.

C.Bauh. Phyt. Nasturtium 4. siue pratense vulgatius, variat flore qui communiter ex candido leuiter purpurascit, aliquando prorsus albus est. Figura Tragi, Fuchsii & Matthioli in quarto, cum ea, quæ apud nos prouenit meliùs quàm Lobelii & Dodonæi conuenit: Non tamen differentia inter Tragi seu Matthioli & Lobelii constituenda, vt fecit Tabern. Flore etiam pleno habetur. Item Nasturtium 5. siue pratense alterum, Cardamine, siue sisymbrium alterum Diosc. Lobel. Et hæc florum colore variat: cuius nomine Tabern. duas icones nomine Cardamine 2. posuit. *Item apud Matth.* Nasturtium pratense vulgatius: Fuchsii Hiberis. Sisymbrium aquaticum alterum Matthioli: Cardamine altera Lobelii, Lugdunensi, qui huius tres proponi, licet vnius sint plantæ. *Quamuis folia* in Icone Matthioli respondere videantur Iberidi Fuchsii non tamen meliùs conuenire dicemus cum planta Iconem Matthioli, quàm Lob. & Dodonæi, nec etiam eandem dicemus Matthioli plantam cum planta Tragi vel Fuchsii, nisi dicamus ineptam admodum & falsam tum iconem Matth. tum descriptionem: scribit enim epit. p. à C. Bauhino citata, quod etiam demonstrat icon, flores tenues pusillos: Considerãdum etiam an Iberis Fuchsii proueniat eo loco vbi suum Sisymbrium aquaticum minus prouenire ait quæ antè ex eo recensuimus.

Tabern. not. *C.B. not.*

Nasci tradit Fuchsius, Iberin incultis locis circa itinera & prata: Verno tempore apparere, Aprili potissimùm mense & Maio, durareque ad æstatis initia, quo potissimùm tempore lacteum florem fundit: initiò enim purpureo colore maculatus videtur, efficacioremque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

Locus & tempus

Iberidem Fuchsii, siue Nasturtium pratense obseruaui Basileæ in multis locis: frater C. Bauhinus extra portam S. Albani ad Birsam: in Masmunster: Geneuæ inter *Lancy* & *Pont d'Arue* in sæpibus mense Aprili. Montbelgardi abundat etiam in Horto Ill. E. C. spontè. Anno 1595. Iulii 8. D. Fridericus Meier dedit Argentinæ in suo horto Iberidem Fuchsii, quam dixit pleno flore, missam Bisantio per D. *à Belle fontaine*, qui Nasturtii aquatici speciem faciebat, plantata Montbelgardi in horto Ill. E. C. pulchrè floruit sæpiùs.

IBERIDI FVCHSII AFFINIS TRIFOLIA Cardamine.

Descriptio

Cardamine alpina trifolia nigricantibus ex purpura ramulis per terram serpit, in quibus oblõgo eiusdem coloris pediculo terna perpetuò *folia* immittuntur, circa pediculum angustiora, per oras latiora & quasi orbiculata, in ambitu nonnihil crenata, initiò tenella & viridia, deinde dura, nigricantia, acidulo primùm gustu, postea acri: *cauliculi* teretes inter folia erumpunt ex purpura nigricantes, palmares, nullis aut rarissimis (quæ terna etiam eidem inhærent) foliis præditi: *flores* extremis ramis insident, candidi, quatuor foliolis constantes, Cardamines pratensis, quam Fuchsius Iberidem nuncupauit, persimiles: his succedũt torosæ & oblongæ *siliquæ* Dentariarum Corniculis ferè similes, sed minores, *semine* etiam minore, licèt simili, plenæ: radix summa tellure serpit, & subinde paruulas candidasque fibras agit, sic vt facilè ramulis terrã obrutis pangi possit.

Carda-

Ad Cardamines siue Sisymbrii alterius genera referendam meminit Clusius ante multos annos ab Alfonso Pancio missam Machliniam *Sanctulæ folia* nomine.

Eam commodius Lobelius inter Cardamines recensuit, trifoliámque cognominauit, de qua in Obs. hæc scribit: Cardamine trifolia, quibusdam hortis cultorib. repertu facilis, Nasturtii Cardamines gustu & facie plantula palmaris Sisymbrii Cardã. sed positu terno, Oxys Plinianę ritu, humi procumbente. Flos in pediculis albus Isopyri vulgaris aut Cardamines. Radix multùm fibrosa.

Inscribitur à Clusio Cardamine alpina 1. trifolia: à Lobel. Hist. Lugd. & Gerard. Cardamine trifolia: Tabern. Icon. & Hist. 3. C. Bauh. Phyt. Nasturtium alpinum trifolium.

Locus & tempus. Inuenit Clusius in siluosis montibus, nudo solo potiùs quàm herboso, ad Abietum & præaltarum arborum radices, totâ hyeme etiam virentem. Floret Iunii, in cultis verò etiam Aprili.

Anno 1571. Iulii 7. inter plantas siccas Aggeri Argentinæ reperi plantam [nullo tamen ascripto nomine] quæ optimè respondet figuræ Clusii positę inter Pannonicas pro Cardamine alpina trifolia.

IBERIDI FVCHSII ALIQVATENVS SIMILIS Cardamine Dalechampii odorata.

Descriptio. Cardamine odorata *radice* est, crassiuscula, sensim gracilescente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & Coriandri semine non maioribus, tuberosa, albæ Saxifragæ modo, multùm fibrata, *foliis* Sisymbrii Cardamines Dodonæi, humi striatis, amplioribus, nigricantibus, gustu acribus, sed odore cùm manduntur tam suaui, vt ad Cinamomum accedat: *flore* ac *fructu* est Nasturtii.

Hist. Lugd. Cardamine odorata 5. Dalechampii: seu Nasturtium odoratum, quidam Callitrichon Plinii lib. 25. cap. 11. esse putant.

Locus & tempus. In Sequanorum siluis, Abietibus & Piceis consitis, Cardaminem odoratam vidit Dalechampius muscoso solo.

IBERIDI FVCHSII VEL NASTVRTIO aquatico affinis Cardamine alpina media Clusii.

Descriptio. Cardamine alpina media, siue 2. Clusii sine figura, habet *folia* in orbem disposita, duorum digitorum transuersorum longitudine, profundioribus crenis incisa, & laciniata, vti in Sisymbrio cardamine, siue Nasturtio aquatico vulgò nuncupato, hirsuta & aspera, supernè velut cinereo colore aspersa, infernè verò viridiora, sapore primùm acido aliquantulùm, deinde calidiusculo: ex quorum medio prodit *cauliculus* dodrantalis aut amplior, tenuis, albos *flosculos* in in summis ramulis ferens: deinde *siliquas* teretes, paruas: *semen* obseruare non licuit: *radix* longiuscula est, alba, quibusdam fibris capillata.

Nascitur in Styriæ inferioris scopulis ad Monasterium Neuberg [quod Alpium iugo illi imminenti nomen imposuit] in Styria inferiore. Florebat Augusto.

MYAGRVM VETERIBVS.

Cap. XIX.

Myagros, quem aliqui, Dioscoride dictante, Melampyron vocant, herba est surculacea. (ϕρυγανώδης, è cremiorum genere Sarrac. legit. Plin. ναρθηκώδης ferulacea) bicubitalis, foliis Rubiæ similibus, pallidis: semen verò gerit Fœnogræco [sic Ruell. & Sarrac. in vers. Lat. Sed hic in Græca pro τήλει Fœnogræco, malè στραχήλῳ εἰκὸς, collo simile, retinet,] simile, pingue. *Herba surculacea. Diuersa lectio. Folia Rubiæ. Semen Fœnugræci. Sarrac. error.*

Non eadem omninò Plinius tradit: Myagros herba ferulacea est, foliis similis Rubiæ, tripedanea, semen oleosum, quod fit ex eo. *Herba ferulacea.*

Paulus Ægin. lib. 7. locis duobus diuersis de hac eadem planta egit: ac priore quidem Μύαγρον [quasi Muscipulam diceret, siue Muscariam, quæ insidentes, siue præteruolantes muscas glutine suo implicet) appellat: posteriore verò μιαρὸν (quod impurum significat & sordidum, cuiusmodi Melampyrum est) nominat: hic quidem Dioscoridis, illic verò Galeni ipsissima verba referens. Quare Cornarius hoc Pauli loco Myagron vbique meritò legendum censet, & non Miaron, quòd alia non sit herba à Myagro, ordinémque lectionis hîc perturbatum esse, vt primùm habeatur Myagri semen, deinde interpositis quibusdam sequatur Miaros, quæ eadem sit cum Myagro, & sic restituendum esse ordinem. *Paulus not. Myagri Etymon. Miaron.*

Cæterùm Melampyri nomen dubium puto, ac ei euenire, quod multis aliis nominibus, vt vnum de pluribus plantis dicatur:

Præterea hoc loco fortè etiam legendum, vt admonet Cornarius, μελάμπυρον, vt etiam habet Paulus Ægineta libr. 7. cap. 3. Vel dicendum Melampyrum aliud Diosc. aliud Galeni, cuius meminit lib. 1. de alim. & Theophrast. quod vocatur à Cornar. brandtweitzen, Triticum nigrum. Incertum est, quid intelligat Diosc. lib. 3. cap. de Cratęogono, per μελάμπυρον, vbi Plin. habet lib. 7. c. 8. spicæ Tritici, & Theophr. λίνον πύρινον, quod Ruellius lib. 3. cap. 64. suspicatur corruptum, Cornario idẽ asserẽte, reponúntq; Melampyron. Fortè non intelligit de Myagro, quod mihi videtur verisimile, communius enim, vt puto, nomen apposuisset, videlicet Myagri, sed de Melampyro Theophr. & Galeni; quam meam opinionem augent Plinij verba cùm dicit. Cratæogonum spicæ Tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multorúmque geniculorum. *Melampyri nomen dubium. Melampyrum. Cratæogonum. Linum pyrinum.*

Myagri semine, inquit Diosc. torrefacto & trito, virgas oblinunt, iisque Lucernarum vice vtuntur. Cæterùm, hoc pingui (oleo) corporis scabritias expoliri, læuigaríque constat. Galenus scribit Myagri semen pingue esse: nam, si tundatur, oleosum quid effundere, quod emplasticam vim habeat. Diuersam ab his facultatem tribuit *Vires.*

à suis vocari Camelinam & Camaminam, se tamen non audere Ruellio subscribere, quia hactenus non viderit Myagrum in Italia. Cæterùm eos haud dubie falli crediderit, qui putant vulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alii, nonnulli verò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Is figuram ex prioribus com. ademptam huc reponit, ac præter iam dicta subdit. Non desunt præterea qui plantam, quam Pseudomyagrum appellauimus, legitimum esse contendunt. Verùm hæc Rubiæ folia non gerit, sed Glasti, & semen Nasturtii. Figuræ titulus, Myagro falso. Idem in Hist. Germ. dicit: Quidam existimant Sesamum esse Lein Dotter aut flachs Dotter/ quod mihi non placet, quia existimo lein Dotter esse verum Myagron, de quo in 40 libro. Idem in eadem Hist. Germ. figuram prædictam habet, ac dicit, lein Dotter aut flachs Dotter sumunt aliqui pro Sesamo, sed malè, vti diximus, meliùs cum Myagro conuenit, de quo Diosc. lib. 4. cap. 112. Vocatur etiam Pseudolinum.

Matth. not. *Me silente* ex allegatis locis apparet Matthiolum non nouisse Camelinam Ruellii. Drodellam suam & suum Sesamum quorundam, vnam & eandem plantam esse, ac eum eâ figura malè picta dixisse habere folia Isatidis, ac hinc putasse Aduersaria Matthiolum Vaccariam intellexisse ea figura, quod tamen ex prædictis non fit verisimile: Figura etiam Matthioli, quanam in re accedit ad Linum vt mereatur dici Pseudolinum?

Camer. apud Matth. Germ. Myagrum quorundam: in Epit. Matth. Pseudo-Myagrum.

C. Bauh. apud Matth. Myagrum 1. siue satiuum. Myagrum 2. siue syluestre, aut Pseudo-Myagrum *Idem in Phyt.* horum meminit his verbis: Μύαγρυ Diosc. lib. 4. cap. 112. meminit, quod aliqui volunt idem cum Myagro vulgò dicto, at Rubiæ folia suo tribuit Dioscorides: & Plinius lib. 27. cap. 13. cui Myagros dicitur. Quibusdam tamen nostrum secundum Myagrum est Theophrasti & Galeni Erysimum: alis Sesamum ob seminis similitudinem & olei vbertatem. Myagrum 2. hortense: Myagrum Dodonæi, Cameline Myagrum Lob. icon. p. 224. *Item*: Myagrum tertium siue Myagrum syluestre. Sesama Trago, Pseudo myagrum Matth. Hoc satu tantùm à superiore differre volunt, cùm tamen illud foliis sit sinuatis, hoc verò Glasti folio non sinuato.

C. Bau. *Qui considerabit* varietatem foliorum Camelinæ, & aliqua conferet cum Rubiæ foliis, aliquam similitudinem inueniet. Paruam inuenio affinitatem seminis Camelinæ cum vero Sesamo. Ex figura malè picta Matthioli & ex eius verbis de Glasti foliis in ea iudicare non possum diuersitatem. Si statuendum propter figuram diuersum genus separandum etiam erit Tragi Sesamum, in quo folia non Glasti, sed ad Linum potiùs accedentia, & vt ipse ait, Lino adeò

Matth. not. similia, vt ab illo vix separari possint. Ego igitur non separo: sed figuram Matthioli non placere dico ac esse plantæ ei non benè perspectæ & cognitæ. Tragi autem Sesamum factum ad strigosam aliquam plantam spontaneam & sicco loco natam: non propterea aliam.

H. Lugd. vnius plantæ duas habet figuras. Vni titulus est, Myagrum Dodon. Hoc, inquit, Ruell. & eum sequutus Dodonæus, atque alii Dioscoridis Myagrum, quod & Melampyron vocari tradit, esse putant. Altera inscribitur, Pseudo-myagrum Matthioli. Nec hoc, ait, Matthiolus sine ratione intrusit. Sunt enim, qui legitimum Myagrum esse contendant, ast cùm folia Rubiæ non habeat, sed Glasti potiùs, & semen ei sit Nasturtii, non Fœnugræci, ab eis differit Matth. & non Myagrum, sed Pseudo-myagrum appellat.

Taber. Icon. Myagrum 1. Hist. Myagrion, Chamælinum.

Gerard. myagrum Golde of pleasure.

Locus & tempus. Primùm vidi Tiguri in horto Di. Gesneri: vidi Basileæ consitum agrum ante 30. annos in quo florebat & siliquas habebat Maio. Geneuæ in horto meo pulchrè virebat & adhuc florebat Nouembri ex semine deciduo, hiememque perferebat. In Italia copiosè vidi, vt Patauii in horto publico: florens Martio & virens Februario & inter Vicentiam & Villanouam: Monspelii abundat in agris. Circa Montbelgardum Myagro consitos agros habent ad oleum, quod dicunt caput granare, vidi prope *Granges* quod quotannis semine deciduo se renouat, quodque maturum Iunii principio. Agros benè subactos (inquit Ruellius) stercoratosque hoc semine perinde quasi Napis serunt. In tanta est apud nos [Gallos] nobilitate, vt ruri nemo non conspiciat: Et iam suæ spontis inter segetes inuenitur. Affatim inter segetes Lini vbique locorum, maximè verò in Alsatia, & tractu Rheni, Tragus.

Vires. Rusticis nostris (inquit Ruell.) Camelina aut Camamina, oleo distringédo, quàm optimè cognita. Eius semen in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis in auram vento silentem iactant, dum siliquarum recrementa vanescant: tum trusatilibus molis subiiciunt versandóque subinde oleum exprimunt, quo non ad lumina tantùm Lucernarum, sed & ciborum quoque condimentis pauperes vtuntur, magno huius olei prouentu. Vix quicquam aliud adeò ab auiculis inuaditur, atque hoc semen, quod animaduertentes quidam, id colligere ac alendis auiculis reseruare studuerunt. Oleum ex hoc semine conficitur longè præstantissimum, éstque Tragi iudicio gratius & iucundius Oleo Oliuæ. Sed non video ego quomodo præferri debeat, huius Sesami oleum, Oleo Oliuarum, vt Tragus præfert, dum sibi persuadet verum Sesamum, ac vires Sesami attribuit. Audio hoc oleum frigore non concrescere. Modicè, vt Matth. annotauit, calefacit atque humectat. Accedit omninò ad Sesami vires semen auiculis gratissimum. Paratur & ex eo oleum similis facultatis.

MYAGRVM TVRCICVM.

Descriptio. Hoc longè tenerioribus virgulis, quàm præcedens, nascitur, sed culturâ fruticosior fit [ait Camer.] semen minus in vasculis vegetioribus profert. Herba eiusdem est ferè naturæ cum Myagro.

Camer. ad histor. Germ. & Epit. Matthioli. Pseudo-Myagrũ alterum, species prima Myagri putati, quæ quia rarior est Mya-

gri Turcici nomē sortitur ab hortulanis. Turckische leindotter tenuis. C.Bauh.phyt. Myagrum 4. siue syluestre alterum.

CAMELINA MYAGRVM ALDROANDO.

ESt hæc ex seminibus, quæ ab Excellentissimo Aldroando ex Italia nobis attulit Illustr. Dux Virtemb. Creuit in horto Montbelgardensi sata: *folia* numerosa à *radice* exeunt, longo pediculo *v*irentia, repanda, principio subangusto, oblonga, laciniata, qualia ferè sunt Barbareæ, costa insigni pallidè virenti donata, à qua nerui saturatiori colore exeunt. *Caules* inter hæc prodeunt multi, pedales, teretes, ac crassi satis, lentique, quibus folia præcedentibus ferè similia, sed superius nullo pediculo hæret. Summitatibus *flosculi* insident candidissimi tetraphylli, quales Scorodothlaspi velut in vmbella dispositi. Succedunt *vascula* sublonga. *Radix* alba est, simplex, fibris tenuibus capillata. Odor foliorum herbidus, sicut & sapor, gratus tamen satis: Radicis verò ad Nasturtii saporem quodammodò accedit, sed minus acris, ac mitiùs palatum & linguam vellicat.

Nemini hactenus quod constet cognita aut descripta planta nomine *Cameline Myagro*, à D. Aldroando donata, si Amanuensis vel hortulanus bene scripsit.

Locus & Tempus. Sata in horto Ill. C. VVirtemb. Montbelg. Aprili, floruit Iulio.

MYAGRO AFFINIS PLANTA, SILIquis longis.

Descriptio. HVius plantæ *radix*, lignosa, alba, simplex, fibris aliquot donatur, *caulis* plurimùm variat: est vbi vnciam parum excedit, frequentiùs altior, cubitalis vel bicubitalis, singularis, firmus, striatus, subhirsutus & nonnihil rubescens, medullâ Sabmucinâ plenus, in surculos aliquot diuisus. *folia*, Camelinæ similia, alternatim posita, vnciam lata, tres quatuórve longa, ex angusto principio sensim dilatata, sensim deinceps in mucronem desinunt, tactu aspera, viridia, sapore amaro prædita: *flores* parui, multi, conferti, lutei, quatuor foliolis constantes, apicibus itidem luteis, breuibus pediculis insident: quibus delapsis, alternatim succrescunt siliquæ tenues, vnciâ longiores, quadratæ, semen copiosum, tenue, oblongum, amarum, claudentes.

Icon.pl.Cameline, Myagrum alterum Thlaspi effigie.

Hist.Lugd. sunt duæ figuræ vnius plantæ. Prima, Sinapi amarum Dalechampii vocata. Altera, Myagron aliud Thlaspi effigie Lobelii: nec tres nobis videntur stirpes.

C. Bauh.phyt. Sinapi 11. siue Hissopi folio, Sinapi amarum Dalecham. Myagron 1. siue siliqua longa: Et Leucoium 13. siue luteum sylu. exiguis flosculis. Viola lutea sylu. Tragi, sed vna. *Sed sic boni viri sua ditant opera.* — C. Bauh.

Tragus Lat. & Germ. Siluestres Violæ Luteæ. An Gesner. hort. Leucoii sylu. genus minus?

Myagrum alterum Thlaspi effigie Lobelii Obseru. & Icon. Plant.

Compilator Tabern. duas quoque vnius plantæ sub diuersis titulis icones proposuit. Ac primam quidem Histor. lib. 2. & Icon. plant. 449. Erysimon 3. wegsenff 3. Huius iconem Gerardus ponit pro Eruca syluest. angustifolia Narrow leafed/wilde Rocket. Alteram verò Icon. p. 866. Hist. 538. Myagron 2. leindotter. Addit & secundam Gerard. quam Camelinam vocat Treacle wormseed, Erysimum Galeno & Theophrast. Hanc plantam non obseruauimus à quoquam dictam Camelinam. Gerardus iconem ex Tabern. habet, ac ei euenit, ni fallimur, quod illi, vt duabus iconibus vnius plantæ, diuersos tribuat titulos & diuersas descriptiones. Ast horum saltem in stirpium ignorantia meretur veniam. — *Erysimum 3. Eruca sile. angustifolia. Myagron 2. Tabern. Compilator notatur. Camelina. Erysimum. Gerardus not.*

Floret Iulio & Augusto, inueni propè Chastenoy ad ripam aquæ propè Molendinum quà itur Montbelgardo Bessordiam, postea alibi locis siccioribus, transtuli in hortum, vbi quotannis ex semine deciduo seipsam propagat. Inueni copiosè in pago Courchaton florentē mense Octobri. Sata in horto Ill. E. Cell. semine deciduo se propagat quotannis.

MYAGRON MONOSPERMON.

Descriptio. CRassa & alba est *radix*: quæ *caules* profert aliquot, cubitum aut sesquicubitum altos, glaucos, teretes, læues, solidos, medullâ candidâ farctos, multis alis concauos: *folia* Glasti satiui superioribus foliis nonnihil similia, nonnunquam laciniata tamen, præsertim inferiora, similiterque illis cæsia, nullo pediculo, pinnis suis caules amplectentia, sapore oleraceo: *flores* lutei, quadrifolii, minores multò quàm Brassicæ, paullatim nec eodem tempore sese explicant, aliis primulùm à calyce erumpentibus, aliis in *semen* abeuntibus, quod singulare in singulis spiculatis bursulis, sursum spectantibus, & caulibus, ramulisque appressis.

Casp.Bauh.Phyt. Myagrum 5. siue monospermon.

Locus & Tempus. Apud Fratrem C. Bauhinum vidi plantam nomine

mine Myagri monospermi quam descripsit. Basileæ anno 1595. mense Augusto obseruaui brachiatam cubitalem totam siccam seminibus onustam in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri, vnde accepi semina serenda in Hortum Ill. E.C. Montbelgardi. Spontè obseruaui spontaneam in agro inter Dampierre & S. Mauritium.

MYAGRO AFFINIS HERBA, CAPItulis rotundis.

Descriptio

MVltos ex *radice* simplici, lignosa, producit *caules*, cubitales & bicubitales, hirsutos, fragiles, multis ali. dodrantalibus concauos. per quos, floribus tenuissimis, minoribus quàm in Myagro, pallidis, longa serie succedunt alternatim disposita *capitula* exigua, Coriandro minora, semunciaIibus pediculis hærentia, per maturitatem nigra, in apiculum desinentia, à quo quatuor costulæ minimum alatæ ad pediculum vsque porriguntur: in singulis capitulis *semen* inest vnicum, flauum, oleaginosum, nullo sapore manifesto: *folia* Myagro similia, minora, hirsuta, aspera, nonnihil succulenta, quæ per caules & ramos disposita, nullo pediculo, amplexicaulia, alas vtrinque pinnatas proferunt, sapore viscido, & nisi obstet leuiuscula acrimonia, fatuo, infima ex longis pediculis leuiter sinuata sunt.

Sunt autem plurimi anni, ex quo hanc plantam vocaui Myagro affinem cum capitulis rotundis. Semen huius missum à Domino Doctore Schvvartzio Myagri nomine.

C.Bauh. Phyt. Myagrum 6. siue Myagro similis siliqua rotunda, quæ Io. Bauhino creuit.

Camer. ad Matth. Germ. Myagri species cum rotundis capitulis, ferè eiusdem naturæ cum Myagro. Et Epit. Pseudo-Myagrum 3. species 2. Myagri putati, exilior, vasculis rotundioribus, alicubi in aruis spontè nascens.

Locus & tempus

Annua planta flores & semina fert matura cum Myagro, Iulio, & Augusto, ac quotannis se ipsam seminat. Myagro affinis cum capsulis rotundis & flore luteo in Ill. Princip. horto florens & virens cum suis capsulis Iunio 1608. Stutgardiæ.

MIAGRO SIMILIS FLORE ALBO.

Descriptio

NVmerosa statim à *radice* fundit *folia*, glabra, vncias tres longa ad Iberidis folia accedentia, laciniata nonnihil: Inter quæ *caules* surgunt, medullà farcti, alis concaui: Quarum exortum, folia ambiunt alata, & veluti denticulis laciniata. *Flosculi* in fastigiis candidi, exigui, quos *vascula* sequuntur subrotunda, acuminata, longo pediculo hærentia, ad Myagrum cum rotundis seminibus accedentia. *Radicula* longa, alba, simplex, vel cum paucis fibris.

Locus.

Inter Bononiam & Florentiam reperi cum floribus & capitulis. Dominus Agerius quoque Bononia delatam communicauit.

SESAMVM VETERIBVS.

CAP. XX.

Radix. Caudex Caulis.

SEsamum, vt Theophr. sparsim habet, pingue est, *radice* singulari cohæret, numerosiore tamen, quàm Milium: *stirpe* assurgit simplici, altâ, sursum vires suas omnes intendente: *caule* ferulaceo, multiplici quoque magis, & crassiore, quàm Milium, calamo constat, vnde omnium, quæ ex æstiuis sementibus ager recipit, Sesamum terræ molestissimum esse, plurimúmque posse emaciare putatur. *Flos* etiàm solus constat. Tota quadraginta diebus à satu consummatur. Sua proprietate cernitur: nàm *semen* gerit in *siliqua* magnopere circumseptum, modo peculiari quàm legumina. Sesamum viride nullum animal mandit, propter amaritudinem & grauitatem saporis, sed siccatum acceptius euadit, fructúsque eius suauis efficitur, candidus dulcedine præstat, nam genus quoddam candidum.

Flos. Semen. Sapor. Genus candidum. Folia. Semen. Color.

Plinius tribuit folia sanguinea, caulem ferulaceum: semen in vasculis, ab Indis venire ait, ex eo oleum confici, colorem eius candidum: Simile hinc esse in Asia Græciaque Erysimum, idemque fore, nisi pinguius esset quod Irio vocetur, medicaminibus annumerandum potiùs, quàm frugibus. *Et paulò inferiùs*, Sesamam in calida maceratam exporrigi iubet, deinde confricari, frigidæ immergi, vt paleæ fluctuent, iterúmque exporrigi in Sole super Lintea. Quod nisi festinatò peragatur, lurido colore mucescere. *Dioscorides* omissâ descriptione, vires eius inter fruges ita persequitur. Sesamon stomacho nocet, & animæ grauitatem facit, si quando commanducata dentium commissuris inhæserit. Admota verò neruorum crassitiem discutit, aurium fracturis & inflammationibus, ambustis item, & coli doloribus ac Cerastæ morsui medetur. Capitis autem dolores ex ardore contractos cum rosaceo lenit. Sed & herba in vino decocta eadem præstat, sed maximè oculorum inflammationibus doloribusque prodest. Ex ipso quoque semine fit oleum, quo Ægyptii vtuntur. Sententiam verò verborum Dioscoridis ferè explicat, inquit Cornarius, Plinius lib. 22. c. 25. his verbis, Sesama trita in Ouo sumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflamma-

Sesami Vires

tioni illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hæc amplius oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus resistit. Item vlceribus quæ cacoethe vocant. *Hoc Plinii loco* vulgata exemplaria vino, pro Ouo habent quod verisimilius vetus Codex noster legit. Deinde in vulgatis est, amplius hoc, quod vetus habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Quod autem Stellionum morsibus resistere dicit, Diosc. non habet, nisi Cerasten Stellionem reddidit. Aetius certè lib. 11. cap. 12. ad Stellionis morsum, Sesamum vtiliter imponi tradit: Ita etiam Paulus lib. 5. cap. 10. Sed & artuum doloribus conuenienter imponi posse apparet, κώλων enim per ω legi debet non κόλων per o, quod intestinum crassum significat. — *Plinius notatus.*

Galen. lib. 7. Simpl. Pharm. Sesamum, inquit, non parum viscosi ac pinguis in se habet. Vnde meatus obducit simulque mollit, & moderatè calidum est. Eandem vim habet & Oleum ex ipso. Sed lib. 1. De aliment. ait, Pingue est Sesamorum semen. Quapropter etiam repositum citissimè oleosum fit. Ob id igitur citò replet eos qui ipsum edunt, euertitque stomachum, & tardè concoquitur & pingue alimentum corpori præbet. Hinc clarum fit vigorem & robur ventris partibus addere non posse: quemadmodum neque aliud quid de pinguibus. Est autem & crassi succi & ob id neque citò transit. Edunt autem ipsum solum non ita valdè, sed cum melle cocto in placentas efformant, quas Sesamidas plerique vocant. Inspergunt etiam ipsum panibus. — *Oleum.*

Oleum Sesaminum, vt tradit Mesues, impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Cæterùm, vires, quas Sesamoidi Diosc. ascripsit. Plinius, dictatore Cordo, Sesamo assignauit, malè Sesamum pro Sesamoide in hoc auctore legens. Plinium autem, quod idem miratur, secutus est Ruellius. — *Plinii error. Ruellius not.*

Memorabile illud est, quod Q. Curtius refert, militem, qui cum Alexandro Caucasum transiret, ac inopiâ frumenti, cuius nihil, aut admodum exiguum reperiebatur, propè ad famem veniret, succo ex Sisama expresso haud secus, quàm Oleo artus perunxisse. — *Sisama.*

Sesamum quoniam à Diosc. non describitur, fit vt in eo demonstrando plurimùm erretur. Si quis loca expendat de Sesamo apud Theophr. Dioscor. & Plinium, colligere est, nullam earum plantarum, quæ pro Sesamo passim ab Authoribus accipiuntur, esse verum Sesamum. Prior quidem Sesami nomine vulgò recepta, de qua hoc capite agimus vera videtur, sed vera certò affirmari non potest. Sesamum, qui arbitrantur Myagrum Dioscoridis non agnitum decipiuntur. In Sesami & Myagri explicatione, ait Guillandinus, mirum quàm Matth. cæcutiat, quando Myagrum esse, Sesamum primò à se loco locatum, nescit. Sesamum Cordi & Tragi, Sesamum Matthioli quorundam, dicitur nobis Myagrum Cameline. Non solùm Officinis notum est hodie Sesamum, sed etiam quibusdam locis apud nostros [inquit Cornar.] nascitur, & in cibi vsum venit, Lentis modo coctum: Appellant autem Schwaden. Sed decipiuntur, aiunt Cord. in Diosc. & Gesn. hort. qui Sesami loco accipiunt Schwaden. Multùm rei herbariæ consuluissent, si, quod decuisset, indicassent quid per Schwaden intelligerent. Dicere quis posset eos ignorasse quid scriberent, aut saltem inter scribendum dor- — *Æquiuoca. Sesamum Myagrum. Myagrum Cameline. Corn. Cord. & Gesnerus notantur.*

misisse. Sesamines flores [Itali *sesamines* vocant] Sunt qui à Sesamino semine distinguere non valeant, Cordus. De hoc lib. 15. sub Gelsemino. Sesaminum cum Sesamoide confundit Plinius, vti dictum, & eum secutus Ruellius. — *Gelseminum Sesamoides.*

Quale porrò sit illud oleum de Sosyma (cuius meminit M. Paulus Venetus) paruulos nigros faciens, considerandum aliis relinquimus, nos nihil tale de oleo Sesami annotatum inuenimus, fortè oleum Sesami miscebatur cum aliis. — *Sosima oleum.*

Officinæ pleræque Myagrum [ſtadbdotter] Sesamum appellant, ac malè eo, ciusque oleo, pro Sesamo vtuntur, nobis attestantibus Matth. & Dodonæo. Sesami olei vice, quod exhibebat, Haly pueris quamprimùm erant nati, nos feliciter vti consueuimus oleo lini, quod etiam faciebat Valembertus. Sesamo deficiente substituit Tract. qui pro quo, Semen Lini. — *Substituta. Myagrum. Oleum de myagd. Semen Lini.*

SESAMVM.

Sesamũ per caulem cubitalem *folia* habet semuncialibus pediculis hærentia, crassiuscula, ex atro virore nonnihil rubentia, oblonga, acuminata, subinde quoque sinuata; ex quorum alis *flores* emicant, calathi formâ, oblongi, albi, hinc nascuntur *siliquæ* rectà secundùm caulem ascendentes, quatuor costis donatæ: in quibus *semen* dulci albâ medullâ præditum. — *Descriptio*

Accepi à Cl. Paludano Sesami Indiæ Orientalis nomine, semina, alba, oblonga atque compressa, modicè acuminata, qualia præcedentis, quæ vix diuersa existimarim. Quædam eorum pullo sunt colore, quædam fusco, sapore dulci.

Tametsi Sesami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, Officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur Seplasiarii, qui Sesami plantas viderint vnquam, cùm nullum, vel rarissimum, quòd agros steriles reddat, seratur in Italia. Siquidem quod in Myropoliis habetur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Hæc Matthiolus, qui in prioribus com. figuram exhibet hoc titulo, Sesamum aliorum, in post. verò hoc, Sesamum. Ait autem is: Mihi planta, quam pro Sesamo hîc depingi curaui, quamque misit ad me Pisis Lucas Ghinus, si verùm fateri debeam, non placet, quòd Historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Quare non ausim ego affirmare hanc germanum esse Sesamum, quòd in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiorem, numerosioremque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus semen: Deinde quòd eius folia non rubescant, nec flos — *Sesamum aliorum.*

herbaceo

herbaceo sit colore. Hanc autem plantam depingi curaui, ea saltem ratione, vt illud lectores admonerem, quod ea, meo iudicio, notis veri Sesami non respondeat: quodque in manifesto errore versentur, qui secus opinantur. Non ausim [inquit idem in Hist. Germ.] dicere herbam hic pictam esse verum Antiquorum Sesamum, vt quidam existimant, potest verò meritò dici Pseudosesamum.

Pseudo-sesamum. Ast dixit sententiam suam Matth. videamus nunc alios, an hæc planta pro legitimo Sesamo sit recipienda. *Matth. carpitur.* Semen Sesami officinarum [ordiuntur in Adv. Lob. & pena] perpetuo nomine & vsu Sesamum fuit, quod satum vidimus adultum. *Sesamum Matthioli* Si ruborem desiderat in Sesamo Senensis, doctè in illo pudorem, vt qui vnius plantulæ fortè aridæ animaduersione, de Sesamo aduersus omnium *Wirsung arguitur* iudicia statuerit. Sesamum vocatur Dodonæi hist. frugum, & in Ital. Camer. in Hist. & Epit. Matth. Lob. Icon. Pl. Tabern. & Anguill. cui & *Susimani*, & in Sicilia *Giugiulena*. Quam benè verò Wirsung. in ind. suæ med. vocat, Leindotter semen Iasminum, Sessaminum, perpendant lectores.

Prosper. Alpin. (*Sempsen, Sempsem & Sesamum* dicitur) Histor. Lugd. vt & Camer. horto Sesamum verum. An Tragus de hac (sibi fortè non ritè cognita,) Sesamus peregrina & ipsa iam pridem ad nos adportata est, nostrati per omnia ferè similis.

Nomina linguarum Sesamum & Sisamum, Sesama Latin. Σήσαμον Græc. Leindotter/ flachsdotter. Germ. Gall. *Iugoline*. Ital. *Sesamo*. Hisp. *Iorgilim & Alegria*. Arab. *Sempsem*, siue *Sensera*. Offic. vulgò *Giugolena*, Camer. Epit.

Locus. Sesami semen acceptum Lutetiâ à Chirurgo insigni Rassio, seminaui in Horto E. C. Habui etiam semen à Fratre Casparo Bauhino & à D. Doctore Io. Schvvartz. Vidi etiam Venetiis. Basileæ in horto Di. Dis Iacobi Zvvingeri, à quo etiam semen habui.

Temperam. & Vires. Oleum quod Ægyptii *Sitis* appellant, ad cibos in frequentissimo est vsu. Plantæ decocto vtuntur in fotu ad Ophthalmias, ad tussim, anhelitúsque difficultatem, pleuritidem, perineumoniam & tumores duros scirrhosos: mulieres pro vteri duritie infessiones faciunt, & vtuntur ad capitis furfures, liuorésque faciei: & ad tumores scirrhosos: planta & seminibus coctis cum melle, ad exiccatos neruos, ad combustas partes, ad calidas inflammationes: Decocto in clysteribus ad colicos dolores, & ad emolliendam aluum: *Ad menstrua.* Ad mouendas menstruas purgationes. Seminis ad cibum vsus est antiquus, pauci est nutrimenti. Oleum fæcémque eius bibere, vt impinguescant *Ad pinguefaciendum cutem.* mulieres in balneis familiarissimum habent. Oleo etiam ad multa alia Ægyptii vti consueuerunt quippe ad cutis pustulas, asperitatem, atque omnem defœdationem ex humore melancholico comitatam, tum epoto, tum in cibis frequentato, vel ipsis affectis partibus inunctis. *Secretum* apud quosdam ad cutis pruritus, eius quatuor vncias multis diebus bibendam exhiberi, ad anhelitus difficultatem, pleuritim desperatam, peripneumoniam, ad mouendos menses, atque ad vehementes stomachi, intestinorum, vteríque dolorum cruciatus demulcendos, intus & extra. Non solùm hæc Ægyptiis manifesta fuerunt, sed multi alii ferè eadem memoriæ prodiderunt, vt est Rhasis, Auicennas, Haly, Serapio, atque alii.

Sesami vires ex Antiquis antè sunt scriptæ.

TELEPHIUM VETERIBUS.

CAP. XXI.

TElephium[1], inquit Dioscorides Portulacæ simile est & *foliis* & *caule*: alas verò binas habet singulis foliorum geniculis inhærentes. *Folio Portulacæ.* A radice ramuli [addit Matth. Codex ὀσω, λεπτοὶ, id est, angusti, tenues,] seni, septeníve prodeunt, foliis referti cœruleis (κυανωδῶν, quam vocem Plinius non expressit, crassis, lentis, atque carnosis: *flores* denique lutei, aut candidi (Vet. tantùm λευκά. Sed vulgatam lectionem rectiorem vult esse Goupylus, quòd in Telephio flores lutei spectentur, Sarrac.) Nascitur in vineis & locis cultis Vere.

Dioscoridis Notha tradunt, quibusdam semperuiuum sylu. dici, Esse & qui Portulacam sylu. appellent, Romanos illecebram, Aegyptios Anoth, Aphricos Aurtopurin.

Telephium ita describit Plinius, vt ex Dioscor. transtulisse videatur. Verba eius hæc sunt: Telephium Portulacæ simile & caule & foliis. Rami à radice septeni, octoníve fruticant, foliis crassis, carnosis. Nascitur in cultis & maximè inter vites. *Vites.*

Folia, authore Diosc. ad sex horas imposita, vitiliginem albam sanant: verùm postea hordeaceam farinam adhibere oportet. Tollunt & vitiligines, ex aceto in Sole illita: sed vbi inaruerint, abstergi ea oportet. Eadem & Plinius, nisi quod in vsu ad vitiliginem dissentiunt, & hac parte rectiùs Cornarii iudicio videtur hoc quod Plinius tradit: Illinitur lentigini, & quum inaruit, deteritur. Illinitur & vitiligini ternis ferè mensibus senis horis noctis, aut diei. Postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

Telephio siccantem & extergentem facultatem adscribit Galenus, non tamen manifestè calidam, ita vt primo quidem ordine calefaciat, siccet autem secundo intento, aut tertii initio: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas, & alphos cum aceto sanat.

Veniunt autem nomine Telephii plures plantæ: Ac primùm quidem Telephium Guillandini, quod nobis placet & Telephium Scorpioides vocamus, de quo mox. Est & Telephii genus fruticosum peregrinum. An hæc Hist. g. lib. 11. Colutea Scorpioides minor. Nec est Telephium, Fabaria siue Faba pinguis, vt quidam volunt apud Matthiolum. Est enim hæc Anacampseros, de qua dicemus Hist. nost. lib. 35. Telephium Gal. in Glossis Hippocr. diuersum puto à Dioscoridis Telephio propriè dicto, & idem cum Semperuiui siue Aizoi tertia specie lib. 4. Dioscor. quæ etiam Telephium dicitur: nos igitur non dicimus cum Cornario simpliciter Telephium esse Fayßenträublein, vt dicemus capite de Sedo paruo ex flore luteo. *Telephii æquiuocationes. Teleph. Scorpioides. Colutea Scorpioides minor. Anacampseros. Sedum siue semperuiuum paruum ex flore.*

TELEPHIVM SCORPIOIDES.

Descriptio EX gracili *radice* aliquot emittit ramulos, palmares & sesquipalmares, tenues, teretes. *folia* rara, breui pediculo annexa, Portulacæ minùs succulenta, læuia, indiuisa, candicantia Cæsalp. quibus subsunt bina exigua, circinata, Coluteæ Scorpioidis, forma & magnitudine. Mihi

imitatæ, tuberculis semen falcatæ Lunæ effigie continentibus, gibbosæ.

Scorpioide. Scorpoides herba Plinio.

Dodon. Gall. Scorpioides. Belg. Scorpion fruyt, quibusdam hesenoore. Gall. *Aureille de Lievre*, Lat. in fol. Scorpioides prior: ad Scorpioides accedit ac legitima Dioscoridis apparet: à Plinio Latinè Scorpius herba appellatur. Lob. Adv. Obs. & Icon. Pl. Scorpioides repens Bupleuri folio Dodon. effig. 48.

Tabern. Ic. & Hist. Scorpioides Bupleuri folio, Raupenkraut. C. Bauh. Phyt. Scorpioides. 1. siue Bupleuri folio. Est hoc quibusdam Clymenum Diosc. & Clymenum alterum Plinii, aliis Catanance.

Locus & tempus.

Scorpioidem siliquâ simili Erucæ primò repertam Monspelii prope patibulum & Castelnau, in colle iuxta viam ad ripam fluuii: Folia videntur habere aliquam acrimoniam: siliquas fert cum floribus mense Aprili: hanc denominaui Scorpioidem, non quidem Diosc. priusquam vidissem à Dodonæo depictam, postea obseruaui Tiguri in horto Petri Trigulacei Chirurgi insignis. Geneuæ prouenit in horto, floruit & semen protulit, quod Autumno germinans hiemem pertulit, virens adhuc mense Ianuario, postea emortuum nouo frigore superueniente. Basileæ in horto D. Felicis Plateri florens & siliquas habens Iunio mense, in horto Patris à Fratre satum Basileæ. Patauii in horto Cortusii pulchrè virens mensis Martii principio. Montbelgardi satû facilè prouenit sed hiemem vix perfert, multò maius quàm Monspel. euadit; habeo in Horto E. C. vbi etiam in maiorem prouenit altitudinem quàm Monspelii. In Olivetis & aridis montosis Monspelio vicinis, frequens Lobelio occurrit hæc, alibi rara planta, nec nisi in hortis visitur.

SCORPIOIDES MONTANVM.

Descriptio

SCorpioides montanum Herbariis quibusdam dictum in altis & asperis montibus nascitur, *radice* crassiuscula, nigra, in fibras multas & breues se diducente: *foliis*, multis, longis, angustis, lanuginosis, Leucoio purpureo similibus, sed margine non incisis; *caule* palmum alto, foliola pauca mittente: *flosculis* tribus vel quatuor, cæruleis, in exiguum, rotundumque *capitulum*, siue Corymbum conglobatis. Rara hæc planta est, montiùmque solitudinibus inaccessis tantùm familiaris.

Quum rara sit planta oportebat annotare locum particularem vbi prouenit.

C. Bauhinus Phyt. Scorpioides 2. siue montanum Hist. Lugd. quid?

HYPECOON VETERIBVS.

CAP. XXIII.

Hypecoon Rutæ folio.

HYpecoon Diosc. autore, aliqui Hypopheon vocant. Nascitur in frumento & aruis. *Folium* habet Rutæ simile: *ramos* paruos. Vim habet respondentem Papaueris succo, Scribit Plinius Hypecoon in segetibus nasci, foliis Rutæ. Naturam eius eandem quæ Papaueris succo.

Temperamentum.

Galenus: Hypecoon, inquit, frigefacientem vim habet, ex tertio ordine frigefacientium, vt à Papauere parum absit: Ita etiam Paulus. Non satis, inquit Cornarius, notum est hodie quæ herba sit, de qua hic scribunt prædicti.

Hypecoi æquiuoca. Hypecoum siliquosum. Thalictrum.

Hypecoum Dodonæi, quod in purg. exhibet, cuìque historiam Hypecoi Dioscoridis ascribit, Hypecoum siliquosum dicimus. Plantam verò Hist. Lugd. titulo Hypecoi demonstrat, eámque falsò Dodonæum in purg. Hypecoum Dioscoridis facere scribit. Thalictrum paruum esse dicetur lib. 30. Nihil tamen minùs est quàm Hypecoum Dioscoridis, quod Matth. in com. Ital. & Lat. cum magn. fig. & ex eo Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Hypecoi nomine pingit. Alcea hæc est, vt videre licet Histor. nost. gen. lib. 23.

Alcea.

HYPECOVM SILIQVOSVM.

Descriptio.

PLurimos ex *radice* simplice, Geranii Robertani vel potiùs moschati æmula, rubescente, caules emittit læues, pedales, in alas frequentes, circa summum diuisos: *folia* maiore ex parte fundit quoque radix, Rutæ syluestr. tenuifoliæ aut Fumariæ similia; *flores* luteos è senis componuntur foliis;

duobus aduersis magnis, neruo viridi donatis, ex sublongo quadrangulis, quatuor reliquis interiectis multò minoribus, in quorum mediò apices. *Semen* oblongum fert, *filiquis* inclusum articulatis, tres, quatuorue vncias longis, rotundis, multumque falcatis.

Matth. in post. com. Ital. picturam habet nomine Cumini filu. alterius sine descriptione.

Aduers. quæ describunt & depingunt, Cuminum alterum Dioscoridis siliquosum vocant.

Aduersariorū figuram & titulum retinent Icon. Plant. & adhuc exhibent alteram, quam Cuminum silu. alterum siliquosum Lobelii inscribunt. Is autem Obs. eandem cum Clusio figuram habet, cui titulum facit. Cuminum silu. alterum Dioscoridis: Italorum Hypæcoum Clusii & Dodonæi. Clusius porrò, qui meliùs descripsit quàm alii, potissimùm florem, ait. Cùm primùm hanc plantam obseruarem, illicò mihi visa est plurimùm ad Hypecoi Historiam accedere, quod Græcis ὑπήκοον & ὑπόφον dicitur. Non desunt tamen qui ad Cuminum syluestre alterum Dioscoridis referre malint, licèt facultates sint dissimiles. Vocatur hæc Granatensibus & Murcianis *Adoriia*. Cur tandem planta, quæ Græcis ὑπήκοος & à nonnullis ὑπόφορος teste Dioscoride, dicitur, pro Cumino syluestri sit habenda, nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad se missam Matthiolus refert, si Dodonæum non fallit pictura.

Camer. hort. Cyminum syuestre alterum Matthioli vel potiùs Hypecoum Clusii. Camer. in Hist. Germ. & Epit. Matth. Cuminum syuestre alterum, Græcis, κύμινον ἄγριον ἕτερον. Ital. *Cimino saluatico secundo*. Huius effigiem Camerarius ex nostra planta sicca, olim Gesnero cum aliis plurimis communicata, depinxit.

Tabern. Icon. Cuminum silv. 2. Hypecoum Diosc. Grosser horn kummel. Item Cyminum siliquosum minus, klein horn kummel.

Locus & tempus. Hypecoum Clusii, Monspelii cùm essem reperi cum flore & siliquis propè Lacum, non longè à Balneo, quod à Balerucb cognominatur: quod non magnum: aquâ salsâ & ita calidâ vt vix quis calorem pati possit. D. Dalechampius cùm ei demonstrassem transeundo Lugduno ex planta mea sicca curauit depingendum: Gesnerus ad meam descriptionem adscripsit. Securidacis aliquos malè adnumerare. Florens Iunio vidi Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri. Inter semina quæ hortulanus Ducis Florentini Stutgardiam misit accepi nomine Hypecoi Candiæ: quod seminaui in Horto Illustr. Exc. C. Montbelgardi.

Securidaca — *Hypecoum Candiæ*

DENTARIA QVINQVEFOLIA.

CAP. XXIV.

Descriptio. R*Adicem* habet Coralloides prima, è squamatis denticulis compactam, albam, nitidam: *caules* cubitum alti, tenues: *folia* quina in idem punctum coëunt, Pentaphylli modo, oblonga, acuminata, circumcirca serrata, paucis neruo medio obliquis in marginem exporrectis venis: *flores* summo caule hærent Hesperidum ex albo purpurascente colore, quibus & non absimiles superueniunt *semen* continentes *filiquæ*.

Hanc sic describit Clusius. Est dentata radix, siue inæqualis & pluribus crassis squamis exasperata, & raris fibris inter illas nascentibus, prædita, ex qua prodit caulis rotundus, pedalis, in quo per interualla quina folia longiusculo pediculo

subnixa, longa, in ambitu serrata, molliora quàm in superiore, neque adeò saturâ viriditate prædita: flores in summo fastigio iam dictæ floribus persimiles, quatuor videlicet foliis, Leucoii florum instar, constantes, colore dispari.

Dodon. de purg. in append. Violam appellat propter florum cum Leucoiis similitudinem.

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Dentaria dicitur in Epit. Dentaria minor, siue Sanicula quinquefolia. Ital. *Dentaria minore*. Germ. Zanfraut. Eidem in hort. Dentaria bulbifera Pentaphyllos. Clusio Dentaria 7. siue pentaphyllos 2. à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur.

Huius meminit Iosias Simlerus ad finem Commentarii de Alpibus his verbis, wilder senff/ herba eius nominis prior vno pediculo septena habet folia, supremo caule multos flores purpureos, & partim albos [albos ego, inquit Clusius, duntaxat conspexi] post quos, cornicula subnascuntur semen continentia minutum [non satis exactè obseruasse videtur, nam Hesperidis semini dispar non est] compressum: radix subest alba alabastri modo splendens, squamea. Nos Dentariam vulgò nominamus à forma radicum, quòd ex pluribus squammis, quasi dentibus componatur. Dodonæus ad Leucoium referre posse putat.

Macklinix nascentem conspiciebat Clusius in culuist. horto Ill. V. Io. de Brancion ex Allobrogibus & Italia acceptam. Ad cubiti altitudinem crescit cum Coralloide altera septifolia, vmbrosa loca amat, & latices, primo Vere statim emergit. Simlerus. Locus & tempus.

CORALLOIDES PRIMA, QVINquefolia.

CAP. XXV.

A *radice* nodosa, & in plurimos articulos distinctâ, tenuibúsque aliquot fibris, ex articulorum distinctorum prodeuntibus donatâ, exeunt aliquot *folia*, longis pediculis nixa, in quinque profundas & ad pediculum vsque sectas lacinias, in ambitu crenatas, diuisa, scabra, & tactu aspera, saturè virentia: *caulis* pedalis aut amplior, rotundus, summo fastigio, quinos aut senos *flores*, bulbiferæ floribus similes gerens, colore tamen paulò magis saturatè purpurascente, qualis ferè in floribus Violæ latifoliæ non viuacis, quam nonnulli Lunariam Græcam appellant: succedunt capitula longiora *semine* plena. Descriptio.

Gesner.

Gesner. no. Gesnerin Hist. Cordi, figuram ponit è Kentmanno acceptam, dicens: Aliqui, ni fallor, Coralloidem Cordi, Saniculam albam vocant, alii temerè Aconitis adnumerant. Hæc ille, qui si plantam hanc nostram intelligit, figura non placet. Cordum etiam aliam intellexisse exstimarim. Idem de hort. scribit esse Saxifragæ montanæ speciem, ac rursus eandem nomine Saniculę folijs Pentaphylli maioris ex Matthiolo indigitat. Ibidem quoque Saniculam albam appellat, & Hessiacam ac Italorum Dentariam.

Matth. in Diosc. lib. 4. cap. de Symphito, hanc describit dicens: Recensetur à Germanis inter Symphiti genera quædam folijs Pentaphylli maioribus. In post. com. Ital. non solùm describit, sed depingit quoque, titulo, Dentariæ alterius.

Aduers. picturam habent non vsque adeò commodam, hoc titulo: Nemoralis alpina herbariorum Alabastrites, Coralloides Cordi: Meliorem hoc nomine habet Lob. Icon. Plant.

Clusius in Pann. hanc ita inscribit: Dentaria Matthioli, Pentaphyllos 4. Est hæc inibi sine descriptione. Eandem exhibet Hist. post. cum descriptione, quam hoc in loco posuimus, sub hoc titulo: Dentaria 6. Pentaphyllos 1. Sextam, inquit, Coralloidem alteram dixisse Cordum, nonnulli arbitrantur. Matthiolus Dentariam minorem: mihi Dentaria πεντάφυλλος prima à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur: quemadmodum nec Dentaria πεντάφυλλος altera.

C. Bauh. phyt. Dentaria 1. siue Pentaphyllos: Dentaria minor Matthioli.

Tabern. lusus varii Ni imperitior Taberna foret, grauem sanè censuram mereretur. Tres quandoquidem vnius plantæ figuras proponit Quarum, quam 1 in hist. facit, in ic. Dentariam quinquefoliã, & Consolidam Dentariam vocat. Cui in Hist. 2. titulum tribuit in ic. Dentariam alteram Matthioli appellat. Cuius in Hist. tertio loco meminit, ea ab ipso in Icon. Dentaria corallina altera nuncupatur. Egregius, mehercle, Botanicus;

Qui variis titulis lectores ludere noult.

Cæterùm, hæ & aliæ, quia radices habent Corallii æmulas, ideò Coralloides & Alabastrites cognominantur. Sunt autem qui has ad solidagines referant & Symphita, alii inter Saxifragas, alii inter Saniculas recenseant. Nobis in hac controuersia, huc collocare integrum esto, donec vel tu, vel alius aptiorem perquirat locum.

Ad Allobrogicarum Alpium radices supra Lemanum lacum, cum sequente spontè nascentem, obseruare memini (inquit Clusius) ante quadraginta annos, dum per Heluetios, è Gallia Narbonensi, in patriam redirem, præclusâ per reliquam Galliam viâ, feruente bello inter Imp. Carolum V. & Galliæ Regem Henricum II.

CORALLOIDES ALTERA SIVE SEPtifolia.

Descriptio Altera Coralli aut alabastritis marmoris politi æmulam habet *radicem* obliquam, tuberibus inæqualem: *caules* cubitales: ex quibus orti pediculi *foliorum* sustinent duas aut tres coniugationes, quibus superadditur semper extremum instar: singularia verò folia oblonga, serrata, Coralloidis præcedentis folijs sunt proxima, paullò maiora: *flores* similiter extremo cauli ex longis pediculis hærent magni, Leucoii aut prædictæ Coralloidis similes, è quatuor folijs compositi, colore niueo vel purpurascente, hosce sequuntur in longis siliquis *semina* compressa.

Clusii descriptio hæc est. Huic aliquot è radice exeunt folia, quina interdum, sed maximâ ex parte septena, longæ costæ inhærentia, foliorum Fraxini instar digesta, hoc est, vt ex aduerso bina semper respondeant, folium impar extremam alam occupet, omnia in ambitu serrata, dilutiùs virentia quàm Sextæ [Dentariæ 1. quinquefoliæ] folia, & subtus candicantia: caulem etiam pedalem, rotundum, binæ aut ternæ foliorum alæ, iis quæ à radice prodeunt non dissimiles, ornant: eius autem summum, flores superioris floribus pares, quatuor videlicet folijs constantes, candidi tamen coloris: cornicula quæ succedunt, etiam paria, simile semen continentia: radix minùs squamata, quàm præcedentis, Quintæ (Coralloidis Enneaphylli) radici fermè respondens, & paucis crassioribus fibris firmata.

De Coralloide hac & minore bulbifera hæc Cæsalpinus tradit: Duæ in montibus nascuntur frequentes in sylvis, quas vulgò Dentarias vocant, distant inter se magnitudine: nam maior *Maior: septifolia.* Folia fert ab radice diuisa in septem vt plurimùm partes, Ellebori nigri modo, mollia, angulosa, Cichorii modo, infernè subcandida: caulem simplicem, cubitalem aut paulò breuiorem, in cuius cacumine vnicum folium, similiter diuisum sustinet, è cuius sinu ramulus attollitur, in quo flores candidi, vt Leucoii, & siliquæ simplices, quod in hoc genere paucis contingit: radicem digiti crassitudine summâ tellure obliquè *Descriptio* tendentem, frequentibus geniculis pulchrè dearticulatam, colore candido, splendentem alabastri *Alabastrites.* modo, quasi dentes, vnde nomen assumpsit, quæ tamen vetustate nigrescit, sobolem à lateribus *Locus.* candidam ferens: hæc tantùm in altissimis nascitur. Minor ad decliuiora etiam loca descendit,

flores, cujusmodi sunt præcedentium, purpura (quam magna ex parte sicci amittunt) dilutiore nitentes: *semen* & *siliqua* vt heptaphyllæ. Verùm & præter hæc omnia ad foliorum alas bulbi quidam, veluti in Lilio croceo bulbifero, adnascuntur, per maturitatem nigricantes, ex quibus non secus ac ex semine propagatur.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. Dentaria Bulbifera. Clusius Pann. Dentaria 1. Hist. post. 4. siue baccifera. Cæsalpin. Dentaria minor Lycoctoni Pontici Diosc. & Theophrasti Aconiti genus. Vide antè verba Cæsalp. capite de Coralloide septifolia

Tabern. Hist. Dentaria 4. Icon. Dentaria septifolia. Eccur vocat Septifoliam, cùm plerumque quina proferat, vt pictura eius & aliorum demonstrat.

C. Bauh. Phyt. Dentaria 3. siue baccifera.

Coralloidis pulchram speciem attulit Frater collectam in monte Castello Pataui. Anno 1595. Iunii 6. eandem ni fallor vidi Heidelbergæ in Horto Di. Sprengeri cum bulbis in caule, quos accepi plantandos Montbelgardi in Horto Ill. E. C. Misit etiam nomine Dentariæ bulbiferæ: Habui etiam Argentinâ à Friderico Meyer.

Cæterùm, nullas harum plantarum facultates Clusius comperit.

ACONITVM LYCOCTONVM DODONæi siliquosum, ad Coralloides fortè referendum.

Descriptio Synon. Eius icon in peruetusto manuscripto Græco codice reperitur qui Viennæ Pannoniæ in Bibliotheca à D. Maximiliano 2. Imp. Aug. instituta asseruatur. *Folia* ei sunt non omnino vt Platani, sed lata: *caulis* tenuis & læuis: *siliquæ* tenues & oblongæ: *radices* non modò cirros, verùm ipsas Squillas marinas referre videntur. Lycoctonum tertium Ponticum cognominatum Dioscoridi esse potest Dodon. Hist. Lat. in fol. 436. *Mihi videtur* figura à Dodonæo ficta aut pessimè expressa: ac existimo à Barbaris ita effictam plantā partim ad descriptionem, partim ex aliqua planta ineptè, vt solebant Barbari: si considerentur siliquæ & flores, fortè videbitur habere aliquid commune cum Coralloide: Dodonæi descriptio est fortassis ex figura. C. Bauh. Phyt. 332. Aconitum 3. siue Lycoctonum foliis serratis, siliquis oblongis: an tertium Dioscoridis?

LYSIMACHION VETERIBVS.

CAP. XXVI.

LYsimachia, quam aliqui Lytron appellant, inquit Dioscorides, *caules* emittit cubitales, aut etiam altiores, tenues, fruticosos, à quorum geniculis *folia* prodeunt salignis similia, gustu astringentia: *flos* est fuluus aureúsue. Nascitur in paludibus & secus aquas.

Locus. Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam quæ ab eo nomen, teste Plinio, accepit, celebrata Erasistrato. Folia habet Salicis, viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore graui. Gignitur in aquosis.

Hæc Græcis Λυσιμάχιος & Λυσιμάχιον dicitur, Latinis Lysimachia, à Lysimacho Rege inuentore: vel à pugna dirimenda: id enim est λύειν τὴν μάχην certamen dirimere. Est enim ei vis etiam belluarum animos feroces, & mutuos hostiles congressus placandi.

Vires. Foliorum succus quà pollet adstringendi vi, vt refert Dioscorides, sanguinis reiectiones supprimit: valet etiam ad dysenteriam, seu potui datus, seu etiam clystere infusus: fluorem quoque muliebrem sistit, subditus in pesso. Sed & herba sanguinis è naribus profluuio subuenit, iisdem indita. Est & vulneraria, sanguinemque supprimit. Acerrimum verò nidorem suffita reddit, adeò vt & serpentes abigat, & muscas enecet.

Vim & vsum medicum sparsim proponit Plinius: Vis eius tanta est vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Lysimachiæ odorem fugiunt serpentes: Si ore sanguis reiiciatur, siue fœminarum vtero, Lysimachia pota, vel illita, vel naribus indita, sistit: atque etiam recentibus plagis medetur. Capillum Lysimachia flauum facit.

Temper. Galenus. Lysimachia, inquit, adstringentem qualitatem prædominantem habet, ob quam & vulnera glutinat, & sanguinis è naribus eruptiones sistit, si nares eâ obturentur, & medicamentum est quod etiam alias sanguinis eruptiones cohibet, tum ipsa, tum adhuc magis succus ipsius. Quin & pota, & per clysterem infusa, dysenterias & sanguinis reiectiones & fluxum muliebrem sanat.

LYSIMACHIA LVTEA.

Descript. SVbrubente *radice* reptrice, summo cespite hærente nititur: *caules* autem profert sesquicubitales & bicubitales, striatos, hirsutos: quibus ad genicula adnascuntur *folia* terna aut quaterna, rarius bina, Salicis latifoliæ, acuminata, supernè atrouirentia, infernè magis candicantia, lanuginosa: *flores* in extremis ramorum fastigiis lutei, Hyperici acidi saporis, ex quinque foliis componuntur, totidem staminibus medium occupantibus, odore nullo. *Semen* Coriandro par, sapore haud segniter adstringente.

Fuchsio, Tabern. Turn. & Camer. ad Hist. Germ. Matth. pingentibus, *Lysimachia lutea*. Dodon. Gall. *Lysimachium verum*, seu *luteum*: Lat. fol. *Lysimachium legitimum*. Matth. Lacun. Cæsalp. Anguill. Camer. in Epit. *Lysimachia*. Gesn. hort. & Thalio *Lysimachium luteum*. Lonic. Geel Weiderich, Salicaria, Lysimachium Græcè.

Agnoscere officinas & herbarios duo Lysimachiæ genera, purpureum & melinum scribit Corn. sed à Salicis foliis Salicariam appellare. Contra Anguill. negat esse duas Lysimachias diuersorum colorum.

fortè Pliniana. Lysimachia altera Matthioli. Hist. Lugd. Lysimachia altera Matthioli. C. Bauh. Phyt. Lysimachia 13. siue spicata purpurea, fortè Plinii.

Locus & Tempus. Lysimachiam purpuream quibusdam flore spicato vidi Monspelii & Geneuæ ac Basileæ florentem ad Birsam mense Iunio & Iulio. Montbelgardi abundat propè *Adincourt* & iuxta viam quà itur *Souchaux*.

LYSIMACHIA PVRPVREA Pannonica.

Descriptio. Nostræ Lysimachiæ purpureæ spicatæ affinis Pannonica Lysimachia, *caule* quadrato, in oppositos ramos diuiso, sed tenuiores: in his *folia* angusta acuminata, ex aduerso sita, neruo secundum longitudinem decurrente: in summo caule *flores* in longa spica cohærent, quaterni ferè, aut singuli etiam alternatim è graminei folioli sinu prodeuntes, colore purpureo præditi, foliis senis contexti, è calyce oblongo minore quàm in purpurea spicata nostra, striato, ad Calamenthæ calyces accedente. Rarò cubitalem altitudinem hanc Lysimachiam superare testatum reliquit Clusius, foliaque si mordeantur gummosa, deinde nonnihil acrimoniæ & amaritudinis exerere: radicem duram lignosam, multos caules singulis annis proferre, & subinde lateribus se propagare & multis fibris inhærere.

Clus. Pann. Lysimachia 2. Lysimachia minor rubro flore. Casp. Bauh. Phyt. Lysimachia 4. siue rubra non siliquosa.

Locus & Tempus. Accepi plantam ex Agerii siccis Argentinæ 1595. quæ colore florum valdè placet, qui mihi cæruleus ferè videtur, inscriptio erat, Lysimachia purpurea Pannonica Clusii.

EPHEMERON MATTHIOLI.

Descriptio. Prodiit *foliis* oblongis, latis, duriusculis, veluti Isatidis, sed tamen minoribus, *cauliculis* compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis: quos superiùs Quinquefolii candidi conuestiunt *flosculi*, haud magni, successiuè prodeuntes, *semen* succedit in rotundis *capitulis* exiguum, crassis & multis fibris capillatæ *radices*.

Ephemerum quod silv. Irin appellant in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in siluis copiosè nascitur, vbi Indigenis vocatur vulgò *Giglio Matto*, hoc est, Lilium stultum. Huic certè, nisi me fallit iudicium [inquit Matth.] omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Diosc. tribuuntur, & Gal. lib. 6. Ephemerum non

lethale siue alterum, & Irin agrestem cognominat. Idē Hist. Germ. vocat Ephemerum non lethale flore albo Dioscor. Plinii verò cæruleo: *Quandoquidem* autem Matthiolus suum Ephemerum non describit: nec planta Camerario occurrit eius figuræ respondens, omisit donec aliquid certi resciscatur. *Mirum* Matthiolum non descripsisse plantam vulgò non notam, si eam benè agnouit.

Plant. Icon. Lob. & Obs. Ephemerum Matth. vel potiùs Ephemerum spurium. H. Lugd. Ephemerum non lethale. Matth.

Tabern. Icon. Ephemerum Matth. Wisen Zeitlosen, vechtblumen.

Matthiolus aliud Ephemerum exhibet, quod in hortis Belgii aliter, quàm ab eo depingitur enatum est: verùm illud cum Ephemero Diosc. parum, immò nihil conuenit: Dioscorides Ephemerum ait à nonnullis appellari ἴριν ἀγρίαν. Ast mauult Dodon. de purg. legere κρίνον ἄγριον. Nam si folium caulesque Lilii, citiùs Lilium silv. quàm siluestris Iris videtur nuncupandum Ephemeron Matthioli.

C. Bauh. Phyt. in app. Ephemerum 1. siue Matth. Ephemerum 2. siue Matthioli, vel potiùs spurium Lobelii. *Vix credimus* easdem esse, cùm illi folia Lilii & radix vnica digitalis tribuatur: huic verò folia & radix Isatidis ascribantur: imò figurarum nulla similitudo: verùm cùm neutram viderimus nihil statuere licet. Idem tradit apud Matth.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA, maiore flore purpureo.

Descriptio. Multis fimbris capillatâ *radice* nititur, *caules* emittens tenues, teretes, rubentes, subhirsutos: *folia* sæpe bina, nō exactè aduersa, Salicis, crenis rubentibus incisa, glabra, gustu viscido, aliquod coloris vestigium relinquente: *flores* longis, quadratis, hirsutis rubentibus siliquis in qua-

tuor foliola fatiscentibus insident; dilutè purpurei, ex quatuor foliis cordatis striatis compositi, in quorum medio fibræ ex luteolo herbidæ: *siliqua* præpropero ortu flores anteuertentes *semen* continent pusillum, lanugine candidâ inuolutum.

Trago Salicaria altera purpureas ferens Violas Andere weiderich mit braunen Violen.

Fuchs. Lysimachia purpurea.

Meminit huius Gesnerus in fine Hist. Cordi cap. de Chamænerio, dum Chamænerii speciem describit, quam Delphinium esse putat: Herbarii quidam (inquit) putant esse quam *Filium ante patrem* appellant, quòd siliquam & intus semen ante floris exitum ostendat, rectiùs si *Partus ante conceptum* ab eis appellaretur. Iam aptiùs à teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte, Buccinariam dici audio. Ruellius Bellium cum Antipatre confundit, Delphinium non existimo. Filius ante patrem vocatur, ab aliis (in Germania inferiori præsertim) Antoniana vel S. *Antonii herba*: Nostri Schoßkraut appellant: Dodonæus inter Lysimachias describit. Appelletur, si lubet Epilobium. Idem de hort. scribit Antonianam vel S. Antonii herbam, ab aliquibus Filium ante patrem, & aliis Lychnidem maiorem & hirsutam appellari.

Dodon. Gall. Lysimachia 2. Filius ante patrem, Lysimachium purpureum primum. Lat. in fol. Pseudolysimachium purpureum 1. Quæ porrò de hoc tradit, cùm ad intelligentiam verborum Gesneri iam dictorum conferre videantur, ea adscribere placuit. Lysimachiæ species habetur. & à Fuchsio ante nos, inquit, pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudo-lysimachium. Qua de causa & alius maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare: ἐπιλόβιον quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus, χαμαινήριον verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhodendro, præsertim altiùs assurgens, cuiúsque flos è latioribus foliis compositus exiguam rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert: sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant priùs quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra Veterum, quæ & Oenothera siue Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem arboris instar: Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hyeme etiam inarescens tantùm abest vt frutex sit, aut arborem æmulari queat.

Onagra

Aduers. Lob. & Penæ Lysimachia siliquosa, Filius ante patrem. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Lysimachia siliquosa, Delphinium Dioscoridis Dalechampio. H. Lugd. Lysimachia purpurea 1. Dodonæi. Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 1. C. Bauh. phyt. Lysimachia 5. siue siliquosa hirsuta magno flore.

Nomina

Lysimachia siliquosa hirsuta maiore flore purpureo. Germ. Rott & Braun weiderich. Gesn. Schoßkraut. Eidem Epilodium, Filius ante patrem, Antoniana, vel S. Antonii herba, Lychnis maior & hirsuta aliquibus, Gal. *Lysimachie rouge*, Dodon.

Locus & tempus

Filius ante patrem maior folio hirsuto, variis locis prouenit, circa Montbelgardum mense Augusto florentem vidi inter *Dale* & *Audincourt*; paludoso loco, ac etiam in Horto E. Cel. Prouenit Monspelii: Basileæ propè Moutets, & propè Birsam intra vrbem & extra portam S. Albani ad Birsam eandem florentem vidi Iunio, Iulio & Octobri. Frater obseruauit ad Rhenum extra portam Riehen. Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à l'Angeli vidi. Guillandinum vocare Delphinium mihi indicatum. Iuxta scrobium, fossarum, fluuiorum, riuulorúmque margines, aliísque humidis locis reperitur: quandoque tamen & in siccioribus exit, præsertim quod latioris folii florem gignit. Tota ferè æstate floret. Dodon.

Cæterùm, vsum in Medicina (eodem referente) cùm nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidam & siccam secundo gradu iudicauit esse, atque ex diuersis constare partibus; nonnullis euidenter adstringentibus, aliis verò modicè abstergentibus. Vires.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA flore minore.

Descriptio

Bicubitalis ferè est, aliàs vix cubitum superans, *caule* rubente, rotundo; statim ferè à radice in ramos plurimum oppositos brachiato: *folia* hirsuta, oblongiora, crenata; modicè in acumen desinunt: *siliquis* verò longis insident *flosculi* exigui, longè minores quàm descripte suprà siliquosæ hirsutæ; coloris ex rubro pallentis, vel albidi: *radix* multis fibris est capillata.

Dod. Lat. fol. Pseudolysimachium purpureum minus.

Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 2.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 6. siue siliquosa hirsuta paruo flore.

Lysimachia hirsuta siliquosa flore minore, prouenit Montbelgardi, vt in Horto E. C. spontè. Locus

LYSIMACHIA SPECIOSA QVIBVSDAM Onagra dicta, siliquosa.

Descriptio

Lysimachiæ species reliquas proceritate superat hæc quibusdam putata Onagra, tres, quatuórve aut plures cubitos alta, *caule* glabro, canaliculato, subrubente, copiosa medulla alba fungosa pleno, *foliis* multis ab imo ad summum, sicut & in ramis, donato, ad Salicis aut Nerii folia accedentibus, oblongis, mediocriter angustis, acuminatis, vtrinque glabris, rara quædam per ambitum crenatim vestigia ostendentibus, obliquis ad latera venis, à neruo medio secundum longitudinem decurrente deductis, sapore subadstringente & glutinoso, non sine aliqua obscura acrimonia: in ramis tuberibus longa serie nasc n-

nascuntur *siliqua* longæ, quadratæ, (ceu in Lysimachia cui Filius ante patrem nomen) rubentes aut ex rubore in cinereum declinantes, subhirsutæ, biuolux, in quibus *semen* papposo tomento delicatissimo inuoluitur, perpusillum, oblongum cinereum, siliquarum porrò fastigia in quaterna folia angusta explicantur; *flores* sustinentia speciosos Leucoii, purpurascentes, quorum medium occupant *stamina* candida, apicibus rubentibus aut luridis, pistillo longiore, in quatuor crusculа desinente. *Radix* alba, longè latéque repit, gustu insipido viscosóque.

De hac Hist. Lugd. ὄναγρα, οἰνοθήρα, ὀνουρὶς Dioscoridi, ὀνοθήρα Theophrasto, ὄναγρα, ὀνουρὶς Galeno, Latinè similiter Onagra, siue potius Oenagra, & Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex est arboris specie, ita describente Diosc. admodum magnus, folia habens amygdalæ similia, sed latiora, & Lilii foliis similia, flores rosarum specie, magnos, radicem albam, longam, quæ siccata vini odorem reddit. Nascitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit.

Franc. Calzol. insignis Phamacop. dicit in sua montis Baldi descriptione, prouenire ibi Onagram, hanc fortè intelligens. Onagram quidem siue Mulcibrutam in Veronensi Baldo Lobel. & Pena sciscitati sunt: sed id responsi tulerunt, nullam repertam plantam quæ quadret Onagræ.

Nullum inquit Matth. in Diosc. dicuit reperire qui mihi Onagram, siue Oenotheram, aut Onurin Dioscoridis, siue Oenotheram Theophrasti ostenderet. Ad me scripsit Lucas Ghinus, sepidis à se ex Apennino translatam, foliis Amydalæ. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre videtur, etsi ipse quoque pro certo non ausit asserere hanc legitimam esse Onagram.

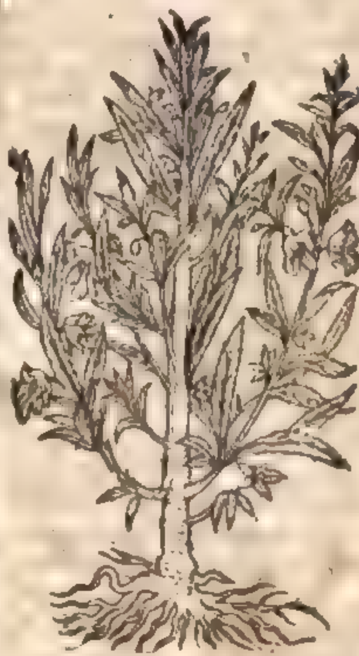
Descriptio — Gesner. in fine Hist. Cordi, depingens & describens vocat Elobii quintam speciem, quam priuatim Chamænerion nuncupat. Aliqui verò seür Fraüt/Igniariam. Nec assentitur illis qui Lysimachii speciem hanc esse suspicantur. Idem tamen rursus de hort. Antonianam herbam, S. Antonii, Filii antè patrem, speciem maximam facit.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 10. siue Chamænerion dicta, latifolia, flore cæruleo & albo, sed rariùs.

Locus & tempus. — Lysimachiam speciosam siliquosam, Dalechampio Onagram dictam, vidi Basileæ sponte & in hortis cum flore Iunio. Frater C. Bauhinus obseruauit in monte Moutets. Mense Octobri reperi in monte *Balon*, florentem Augusto. Abundat circa Montbelgardum quà itur Adincourt, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires. — Aqua in qua radix maduerit in potu data, auctore Diosc. feras mitigat & cicures reddit: illita quoq; maligna vlcera mulcet. Adiecit Cratеuas, inquit Plinius, Oenotheride, cuius aspersu è vino feritas omnium animaliū mitigaretur. Et per se Oenothera effetantia sese vlcera sanat, ita Οἰνοθήρα ἰᾶται Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinosum quiddam redolet: Sed & facultatis vini est maximè.

LYSIMACHIA LÆVIS.

Descriptio — LÆuis nomen meruit, non quòd nullis penitus pilis sit obsita sed quòd vsq; adeò tenuibus tam in *caulibus* bicubitalibus, altioribusque teretibus, rubentibus, ramosis, quàm in *foliis* (quæ bina opposita, ex internallis, latiuscula serrata) donata sit, vt oculorū aciem ferè fugiant. Sunt autem subadstringente sapore folia: *flores* siliquis longis Lysimachiæ siliquosæ hirsutæ similes, sed solorum instar læuibus, quibus flores insident minores dilutioresque, quàm in iam dicta Lysimachia: *semen* simile: *radix* multis fibris intertexta, squammosis stolonibus se propagat.

An Aduers. Lysimachiæ siliquosæ altera species?

An Dodon. Gall. Lysimachia secunda alia specierum minima.

Locus & tempus — Lysimachia, siue Filius ante patrem, lenis, floret mense Iunio. Eadem nomina à Gesnero huic, ni fallor, attribuuntur, quæ alteri hirsutæ quam læuem maiorem vocat. Basileæ in syluis obseruauit Frater. Montbelgardi florens & semine maturo Augusto.

LYSIMACHIA SILIQVOSA speciosa, angustifolia.

Descriptio — SVperiori tota quidem facie similis; *foliis* est confertim multis simul coaceruatis, Linariæ foliis & longitudine & latitudine paribus: *flores* consimiles purpurantes, longis incanis iam dictis corniculis insident, minores: *radix* repens cum præcedentis radice conuenit.

Planta hæc vt refert Hist.

Lugd. quæ Linariam rubram vocat, Herbariorum quorundam iudicio Therionarca est Plinii, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo. A plærisque etiam an Delphinium sit Græcorum non sine causa ambigitur, quòd huius folia incisa non videantur, qualia Delphinii à Dioscoride describuntur. At si diligenter notas à Dioscoride memoratas expendamus, à Delphinii historia parum distat.

Lobel. Obs. & Icon. Pl. Chamænerion Gesneri, Delphinium Buccinum Dioscor. Lysimachiæ siliquosæ varietas.

An Gesner. hort. Antoniana, Filius ante patrem minor, Schoß kraut.

C. Bauh. Phyt. Lysimachia n. siue Chamænerion dicta angustifolia. Epilobium [ἴον ἐπὶ λοβῷ, Viola super siliqua] sextum Gesner. ad Cordum.

Lysimachiam siliquosam speciosam angustifoliam reperi Geneuæ iuxta fluuium *Arue*: D. Dalechampius vocabat Therionarcam Plinii lib. 25. cap. 9. & aliorum Delphinium. Frater Casp. Bauhinus attulit ex Italia nomine *Herbà mora* Cottuso, & Chamænerii Gesneroi.

Et quia dubitatur an sit Therionarca Plinii & Delphinium Dioscoridis, ideò vires etiam adscribendæ earum plantarum veniunt. Therionarca Magicà omnes feras torpescere, nec nisi Hyænæ vrinæ aspersu recreari auctor est Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit, & cuicunque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quòd sit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpescere & serpentes necari sed venenatas tantùm bestias, & morsu ictuve noxias, melius fortasse dixisset Plinius. De Delphinio verò scripsit Dioscorides, semine nihil vtilius bibi posse à Scorpione percussis. Aiuntque obiectâ herbâ Scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semotâ verò eâ sese recolligere.

NOLI ME TANGERE.

CAP. XXVII.

Descriptio.

SVmmo cæspite *radices* figit fibrosas: à quibus *caulis* surrigitur cubitalis, dilutissimè virens, inanis & diaphanes, copiosum succum insipidum pressu remittens, per interualla geniculis, ad quæ tophorum podagricorũ æmula subinde tubera, intercepus: *folia* Cynocrambes, latiora, obtusiora, in ambitu serrata, mollicella: ex quorum alis pedicelli tenera, in quibus ex duobus foliolis sese explicat *flores*, Nasturtii Indici floribus assimiles, minores, corniculo intorto, ex flauo rubentes punctulis rubris saturatioribus guttati, in quorum medio exalbida *stamina*: his succedunt *siliquæ* oblongæ Chelidonii maioris, angulosæ, quæ maturescente *semine* leui contactu semine excusso dissiliunt, multis terrorem incutientes, Vermiculorúmque instar conuoluuntur: Vnde *Noli me tangere nomen* inditum. Non in omnibus placet figura nostra Guarinoniana.

Trag. qui in Hist. Germ. Springkraut / ein wild Ringelkraut & wolffßkraut vocat, ac in Lat. Mercurialem 4. siue siluestrem alterá, & Esulam 7. seu dulcem statuit, Leptophyllum Tithymalum appellat. Verùm hæc opinio penitùs damnanda est, cùm vix quicquam commune habeat cum Tithymalis: nec enim folia, nec flores, nec semina respondet, quod mecum Gesner. pluribus in locis sentit: Apocynon eminus appellans.

Lob. & Pena Adu. Persicariam siliquosam vocant, cauendúmque etiam præcipiunt, ne quis Mercurialem putet, eamque in eos vsus legat, vt nonnulli hallucinati fuerunt. Negantque esse Senensis Phyllon: Statuentes potiùs esse alteram Esulam syluestr. Tragi: nec agnoscentes in Esulam istam Tragi tradidisse pro Persicaria siliquosa.

Hist. Lugd. Persicaria siliquata: An eidem Chrysæa? Ac certè Chrysæa Hist. Lugd. non est Nolimetangere, etsi ei valdè affinis.

Recordor à me hanc herbam primò visam in valle Leborana, inter Rapelstein & S. Mariam, vbi fodinæ argenti, cùm essem adhuc puer, cuius semen subito suo saltu horrorem mouit. Inueni in mõte propè *Esslobn* Illmei Principis, ac transtuli in hortum E. C. Tubingæ cùm essem Fuchsius præceptor meus Mercurialis speciem faciebat: Basileæ vidi ad Pontis finem quà itur Baltinguen: in itinere ex Morat Basileam copiosè reperi inter Balstatt & Wallburg / loco humido florentem mense Septembri cum seminibus maturis: Basileæ in horto D. Theodori Zvvinckeri obseruaui florentem Iunio. Frater Casp. Bauhinus annotauit prouenire in Münchstein. Tiguri in horto Gesneri vidi. Inueni florentem cum semine maturo Augusto mense in ascensu montis *Ballon*. D. Melchior Sibitzius Medicus Argentinâ mihi scripsit quosdam vocare Hydropicam à turgentibus folliculis. Viennæ Austriæ in siluula Wolff dicta reperitur.

Vires. Distillatam aquam ex herba Springkraut vel hirschmelden dictam Vrastilauiæ in calculo renum mirificè prædicant: Noli me tangere, articuli turgiduli videntur, ceu demonstrante natura in promouenda vrina eius vsum plurimùm valere. Hanc quoque in Oleo Liliorum aut alio decoctam applicari Gesnerus non putarit inutile. Folia eius aliquot viro stranguriâ laboranti vtiliter imposuit, ac miram etiam vim habere dicit inciendа vrina; ac aquam distillatam præsertim: quæ si copiosiùs hauriatur vel diabeten inducit. Folia quinque in poculum vini nuper imposuit mulieri στραγγουρῶσῃ, & vino epoto meliùs habuit. Canis, cùm dedisset iusculum in quo manipulus eius decoctus erat, per sesqui horam postea copiosissimam reddidit vrinam, pluribus verò horis pòst etiam aluus copiosè mota est: cuti imposita *vesicam*. Impatiens herba facultate fertur perniciosâ ac inter deleteria habenda Dodon.

BALSAMINA

BALSAMINA FOEMINA PERSICI folia, vel Salicis folio.

Cap. XXVIII.

Descriptio. Balsamina, quam Fœminam vocant, *radice* fibrosa & candida nititur: *caulem* autem habet enormis crassitiei, cùm altitudo cubitum sæpè vix æquet, rarò autem & parum superet: est is verò cortice aut russo aut rubescente, aut herbido tectus, succo fatuo prægnans, glaber ferè, cùm interim *rami*, quos nullo ordine emittit, tomento leui vestiantur, *foliis* densè stipati, Salignis aut Persicæ, acuminatis, per ambitum serratis, succulentis, sapore amaricante præditis: è quorum alis *flores* simul plures, Impatientis herbæ Dodonæi [α'δικτος] prosiliunt, calcari longo ex carneo colore herbaceo, reliquus verò flos rubescit: *fructus* qualis Balsaminæ mari, acuminatus, verrucosus, in quo *semen* clauditur.

Matth. in post. com. Lat. & Ital. cum mag. fig. Camer. in Epit. Balsamina altera. Ital. *Balsamina maggiore*, siue fœmina. Germ. Balsam Fraut weible. Balsamina fœmina Persici folia, Persicaria nonnullorum, Aduers. Lob. & Penæ. Anguill. Balsamine altera, Italorum *herba di Sancta Catharina*.

Gesner. hort. Balsaminem vulgò dictam, Herbæ noli me tangere cognatam suspicatur.

Trag. Balsaminæ alterum genus.

Cord. Hist. Balsamella: cui Gesnerus addit figuram, vocans Balsaminem peregrinam, alteram Fuchsii, Dodonæi fœminam.

Dodon. in fol. qui describit & depingit sub titulo Balsamina, ait, vulgò Balsaminam nuncupat: & quandoque neutro genere Balsaminum.

Plant. Icon. Balsamina fœmina Persicifolia.

Tabern. Iconib. & Hist. Cam. apud Matth. Germ. & Hort. C. Bauh. Phyt. Balsamina fœmina. Hist. Lugd. Balsaminum, seu Balsamina Matth. Balsamina Fuchsii: duas proponit Icones.

Locus & tempus. Balsamine fœmina folio Salicis Montbelgardi facilè prouenit in Horto E. C. non maturescit quotannis semen, licet sæpè. Basileæ habui in horto Patris, apud D. Doctorem Fœlicem Platerum vidi florentem Iunio: obseruaui Eslingæ & Patauij.

Putant quidam [id quod etiam scribunt] & hanc iisdem esse cum altera Momordica viribus. Verùm Matth. nullam eius experientiam habet.

ISATIS, SIVE GLASTRUM SATIVA ET spontanea.

Cap. XXIX.

Pollicaris huius *radix* albida, & lignosa ad cubitum aut sesquicubitum descendit: *caules* tenues, rigidósque surrigit, ramosos: *flores* in ramulis lutei, crebri, exigui, ex foliis octo, maioribus, alternante situ cum minoribus positis: *stamina* lutea: *capsulæ seminum* nigricantes, linguæ auis similes, sed multò breuiores, angustioresque, costâ longitudinem percurrente, secundum quam etiam aperiuntur. *Folia* ad Cynoglossum accedentia, nonnihil glauca, longa, ad cubitum etiam, glabra, quædam ex prioribus interdum hirsuta, ac etiam nonnunquam sinuata ad Hel-

peridis folia accedentia, quæque in caulibus & ramis sunt, nullo pediculo interueniente adnascuntur, pinnatis barbulis ad basin donata, glabra.

Differ. genera duo. Duo Isatidis genera traduntur à Dioscoride: ἰσάτις ἥμερος, Glastum domesticum, ἰσάτις ἀγρία, Glastum syluestre. De domestico inquit:

Isatis domestica. Isatis satiua [ἥμερος caret Vet.] quâ Lanarum Infectores vtuntur, folium habet Plantagini simile, verùm pinguius nigriusque: caulem altitudine duos cubitos excedentem.

Folium Plantagini simile.

Isatis sil. folia Lactucæ proxima. Siluestris iam dictæ similis, sed folia habet maiora, ad Lactucæ proximè accedentia: caules verò tenuiores, multifidos quadantenus rubentes, è quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus semen: florem melinum & tenuem.

Sciendum autem, quod secundum Dioscoridis descriptionem, quæ hodie apud nos domestica est, siluestris fit apud Dioscoridem: & è contrà, quæ in aruis nascitur, domestica, angustioribus enim foliis constat, & paucioribus ramis; non tamen ea in vsu est apud Infectores nostri temporis, neque caulem adeò altum gerit.

Verùm, prædictas descriptiones erroneas esse & mendosas attestatur Cornarius. Ait enim melinum florem, & tenuiores ac multifidos caules, & in cacumine folliculos illos linguarum quandam effigiem repræsentantes Isatin habere satiuam, non siluestrem. Contineri autem in iis semen nigrum Melanthio (ait Cæsalp.) simile. Sed & caulem duos cubitos excedentem, & non, vt quidam dixerunt, vnum solùm cubitum superantem producere. At siluestrem Isatin nigriora ferre folia, cauliculum minorem & crassiorem, florem purpureum; aut cæruleum: fructum asperum, cruciformem, semen includentem foliis paruis, & assiduè per interualla quinis distinctum.

Hoc modo legentibus, vt Hermolaus legit, nostrum Glastum, teste Cæsalpino, satiuæ Isati ad amussim quadrabit: siluestris autem Isatis, ex

Herba S. Antonij

planta fuerit, quæ vulgò herba S.Antonii vocatur ob effectum. Nos de herba S.Antonii agimus lib.22.titulo Dentellaria Rondeletii.

Lactuca agrestes. Brassica silu.

Plinius vtramque Isatin inter Lactucas siluestres recenset, cùm autore Cæsalpino, aptiùs inter Brassicas siluestres numerari debuissent.

Luteum Vitruuii falsò. Vaccaria

Victorinus (& eum secutus Cordus in Diosc.) ait Dalech. in annot. apud Plinium, falsò putauit glastum esse luteum Vitruuii: Isatis adhæc à Lobel. depicta non alia est, quàm Vaccaria, de qua lib.29. Anil quod Fragosus describit, quódque in Occidentali India coli asserit, nil nisi Isatidem Clusius dixerit. Glastum, vt ait Cornar. Gallica vox fuit Iulii Cæsaris ætate, hodie & Itali & Galli *guadum* vocant. Marcel. Medicus Empyricus Vtrum appellari dicit herbam, quam græci Isatida vocant. Si igitur Vtrum vox rectè legitur, vt Isatidem significet, vox Ruta, aut vt alii habent, eluta, in supposititiis vtique falsò legitur, & frustra laborarunt qui pro ipsa Luteam (quam Holler. Geldam vocari ait) ex Plinio & Vitruuio substituere conati sunt: sed sunt hæ voces omnes meritò nobis suspectæ.

Guadum. Vtrum. Ruta. Gluta. Lutea

Glastum. Guadum. Gualdum. Pastellus. Indum. Egne

Isatin satiuam, inquit Ruellius, siue Glastum, quo Infectores lanarum vtuntur, Glastum olim Græci dixêre, nunc *guadum*, vel potiùs *guallum*, nonnulli S.Philippi herbam, alii Indicum, alii Pastellum. Cæruleam spumam cortinis innatantem, Indum nostri vocant Infectores. Diosc. Egnen quoque vocari tradit, quam suspicor Ignen ab Hippocrate dici.

Igne Hippocr.

Sunt id perhibente Dodonæo, qui apud Cæsarem & Plinium non Glastum, se Vitrum legendum esse existiment, nec desunt qui in Nitrum commutent. Verisimilius Marcellum pro Glasto voce Gallica Vitrum perperam scripsisse, quàm Cæsarem aut Plinium pro Vitro Germanorum Glaß, aut ab hoc formatum Glastum supposuisse. Extat Pastelli siue Pastelli nomen apud Plinium Valerianum lib.2.cap.3. Ab Auic. cap.512. dicitur Nil. Natantem autem spumam, quàm Isatidis dilutum, cùm panni lanæve tinguntur eructat, sunt qui Indicum & quidem alterum Diosc. esse existiment, quod tamen non omninò manifestum, nam ex Isatide efferuescente Indicum efferri Diosc. non asserit, sed ex æreis vasis attolli tantummodò habet.

Vitrum apud Cæsalp. Nitrum. Marcelli error. Pastellus. Pastellus. Nil Auic.

An Indicum 2. Diosc.

Dioscorides ait Constant. sub Isatidis nomine duas plantas complectitur, tantùm sylueftris aut satiuæ apposita differentia. Vtramque suo nomine distinguit Plinius, satiuam glastum vocans, syluestrem verò Isatin: quem imitari potiùs deberent Interpretes, quàm nomina confundere nullius authoritate vtramque plantam Glastum vocantes.

Isatin satiuam & syluestrem, ferè omnes vno ore nominant, sed pingunt Fuchs. Matth. Lacun. Lonic. qui etiam Lytrum vocari ait: Ryffius qui satiuam Glastum vocat simpliciter, siluestrem verò, siluestre Glastum: Amat. Dodon. Camer. in Hist. Germ. Matth. & Epit. C.Bauh. apud Matth. Tragus pingens satiuam tantùm, siluestrem nihil differre ait, nisi quòd non vbique locorum plantetur. *Contra* Tabern. Icon. & Histor. siluestrem tantùm exhibet. Lobel. & Pena in Adu. Glastum satiuum, & Glastum siue Isatin silu. nominant & describunt, ac in Obs. & Icon. Plant. iisdem nominibus pingunt.

Nomina linguarum

Ἰσάτις ἥμερος, Lat. Glastum satiuum, & Isatis domestica. German. Weid & Endich Ryff. Belg. weedt/ Gall. *guesde*, ou *Pastel cultiuee*: Ital. *guado domestico*: Hisp. *pastel*: Angl. Wede & wade. Ἰσάτις ἀγρία verò Glastum, seu Isatis silu. & spontanea, Germ. wild weid, Belg. wild weed. Gall. *pastel sauuage*: Ital. *guado saluatico*: Hisp. *pastel saluage*: Angl. wild wade. Vtramque vocant Mauritani *dili*, *dileg*, *vesme*, *chate*, *chatti*, *alchat*, *alden*, aut *adhlen* & *nil*. Sic & Græci ἰσάτιν, Lat. Glastum & Guadum Ryff. Isatin. Germ. weidt Endich: Belg. weed: Gallic. *du guesde*, *pastel de Languedoc*: Ital. *guado*: Hisp. *pastel*: Angl. wede & wade: Boh. wayt indifferenter vocant. In Tholasana regione, inquit Lobel. virens herba *guede*, glebæ tabefactæ herbæ *pastel* vocantur, cæruleus verò ille color, qui inde conficitur *indicum*, Germ. Indich. Carol. Steph. in domo rust. Gall. *gaude* & *guesde* idem esse scribit, quòd Veteribus Glastum & Isatis.

Locus

In Ducatu Wirtembergico Marbaci & Tubingæ vidi spontè prouenientem Isatidem: obseruaui etiam Basileæ: Frater annotauit prouenire ad Rhenum extra portam Riehen: Vidi præterea spontaneam in agris Alsatiæ: Satiuam vidi Patauii in horto publico: Basileæ in Horto D. D. Fœlicis Plateri. Montbelgardi vidi serentes & transplantatos agros integros, habeo in Horto II.E.C. quæ seipsam propagat, semine deciduo: nescio an satiua differat à spontanea, præterquam ratione culturæ, primo anno non solet caulescere, caulem vbi produxit plærumque perit: floret Maio & Iunio. Brisaci ad Rhenum spontanea pulchrè virens Octobri & Nouembri.

Tempus

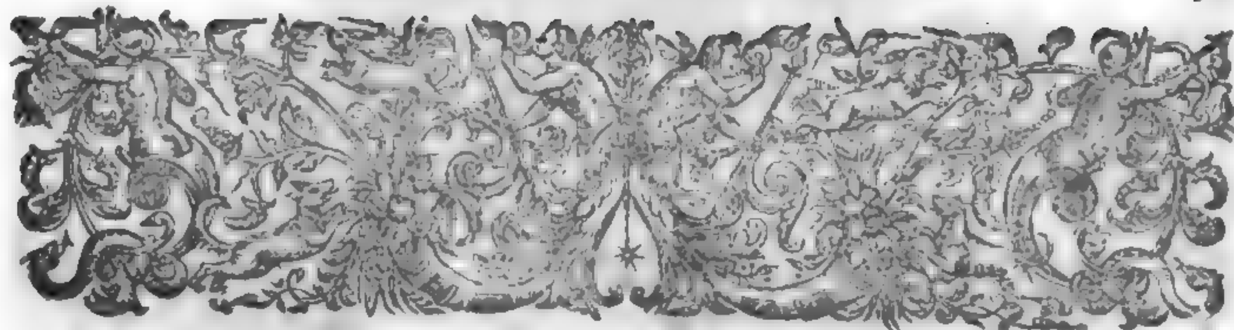
Solum

Cæterùm seritur in lætis & pinguibus agris, copiosissimùm in Gallia Narbonensi & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideò appellatum, quòd ibi Isatis copiosissima seratur, sicut & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. Maiò & Iunio mensibus ambo florent. Vt olim ita & nunc Glasto satiuo Infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius Prouinciæ Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutiùs quidem in pannis tingendis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgò [en Loregeois,] indigenis tamen valdè fructuosum, & vtile.

Vires & vsus

Illita folia Isatidis, teste Diosc. tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluuia sistunt: ignem sacrum, Phagedænas, putrescentia vlcera, & quæ serpunt, sanant, Syluestre Glastum eadem præstat: potu & illitu lienosis auxiliatur. Plura vide sub finem P. lib. 24.

FINIS LIBRI VIGESIMI PRIMI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

CAPSVLAS, SEV VASCVLA FERENTES HERBÆ, ACRES & calidæ ferè omnes, vt Nasturtia, Thlaspi & similes.

A Siliquosis herbis haud ita longè recedunt, quæ minuta quædam vascula ferunt pro seminii theca seu bursa: quarum multæ in superiori libro dici poterant, nisi hac ipsâ seminum receptaculi notâ manifestâ distincta fuissent. Proinde peculiari libro illas comprehendere libuit, quem tamen si quis velet appendicem facere prioris, vt omnium sit vna Classis, & illam rationem adducere possit, quòd & hæ quoque pleraque acres ac calidæ sint.

NASTVRTIVM VETERIBVS.

CAPVT. I.

HOc tanquam notum non describunt Authores: tantùm ex attributis colligere licet aliquas notas. Dioscorides Iberidem foliis & radicibus duabus (odore) Nasturtio comparat: Erysimum semine flauo: Sisymbriũ aquaticum sapore acri. Galenus viride inquit venire in obsonia cum pane, quoniam eius mordacitas humiditatis admixtione moderata sit, non exurens, vt si siccum esset; semen quoque, adurens, vt Sinapis. Theophrastus innuit satiuum esse, quando ait: mense Iulio Nasturtium serere assolent: exit à satu die quinto: semen autem vetus celeriùs prouenit: constat acri succo. Genera huic minimè plura: diuersitatem enim generis ei deesse omninò volunt: Sed & Dioscorides vnius tantùm meminit. Plinius duo tradit, ac alterum album, & alterum nigrius facit, sed nequaquam describit; meminit & siluestris, cui effectum maiorem ad omnia tribuit.

Nomina linguarum. *Κάρδαμον* Dioscoridis spuria, nunc Cynocardamum, nunc Iberim, nunc Cardam naccum seu Cardamanticam vocant; Ægyptii *Semeth*: Romani & officinæ *Nasturtium*; Barbari quidam Herbarii *Cressionem hortensem*, Apuleius Cardaminam, Serapio *Narph*, *Alchep*, *Menthica*: Auerrhoes *Alcharf*: Mauritani *Naf*, *Alchef*, seu *Narf*: Germ. Kress/ Gartenkreß: Belg. Kersse/hoff kerse. Gall. *Cresson*, *Cresson de iardin*, *Cresson alenois* ou *Nasitort* Dodon. Ital. *Nasturtio*, & *Agretto*: Hisp. Etymum. *Nasturcjo* & *Malpica*. Angl. Gerdin Cressye, & Towne Cressye. Boh. Rzericha.

Nonnulli *κάρδαμον* Græcis dictum putant, quasi *καρύδαμον*, quòd caput domet: nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Aliis *παρὰ τὸ κόρας μύειν*, id est, quòd pupillas coëuntibus oculorum palpebris abscondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum subinde cogit conniuère. A quo *καρδαμύττειν* verbum declinarunt, quod conniuère dicimus. Nec desunt qui dictum arbitrentur *ἀπὸ τῆς καρδίας*, quòd cor foueat, & in syncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Aristophanes, cùm ait, *ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα, τί καρδαμύττεις;* Edi heri Nasturtia. Quid Nasturtiat is? Et, *ἐξυθύμους καὶ δικαίους, καὶ βλέποντας κάρδαμα*, id est, qui acri sunt animo, iustique, quiq; Nasturtia tuentur, id est, acutũ cernunt. Nasturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatione Prouerbium id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinii codicum lectio cùm vix tolerari possit, voce excitantis ad præcedentem gignendi casum non rectè relata, cùm potiùs excitans scilicet significatio, siue prouerbium, legi debere videatur, Cornarius multò emendatius locum hunc legisse videtur, hoc modo. Et inde vigoris significatio prouerbio eius esum vsurpauit, velut torporem excitantis. Est enim re uera prouerbium, *Ἔσθιε κάρδαμον*, Ede Nasturtium, quod in socordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quòd vim Nasturtio inesse credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. *Cresson* fortè dicitur, quia perenni sobole, summis feruoribus, vel etiam Brumæ rigoribus spretis, crescit. Francigenæ etiam *Cresson d'Alenois* ab alendo fortè vocant.

Omnis est tẽporis, loci, & cæli, teste Palladio, fimum non desiderat: humorem, quamuis diligat, tamen deesse non curat. Si cum Lactuca

seratur, nasci fertur egregiè. Semen per quinque annos seruatur.

Locus Nasturtium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Idem cum Dioscor. optimum esse dicit Babylonicum. Aristophanes apud Athen. ... Milesium excellere putat.

Vires & Tempus. Omnium semen Dioscoride autore est acre, excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienē imminuit, partus exanimat, menses cit, venerem stimulat, Sinapis & Erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines abstergit. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionésque discutit: ad suppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licèt minor.

Plinius diffusiùs Nasturtii vires declarat, & in quibusdā à Dioscoride dissentit. Nasturtium, inquit, venerem inhibet, animum exacuit. Aluum purgat, bilem detrahit potum ex aqua decem denariûm pondo. Cum lomento strumis illitum opertúmque Brassica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Visum compurgat, commotas mentes sedat ex aceto sumptum, lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficaciùs adhibito mētastro. Prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahítque corpore aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur Ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit vstum serpentes fugare, Scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, & alopecias emendari addito Sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedenas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: item Licheni: item vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est. Siluestri verò ad omnia ea effectus maior. *Hæc Plinius.*

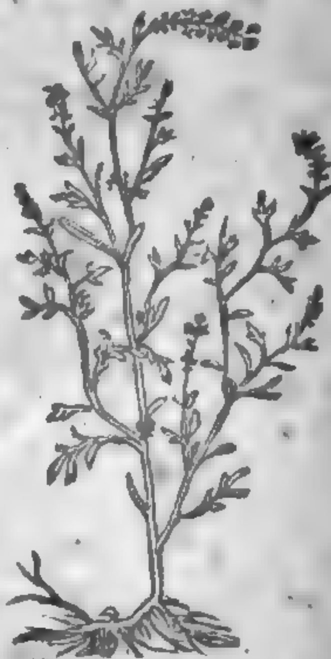
Dioscorides tradidit Nasturtii semen ἀφροδίσια παρορμᾶν, id est, Venerem stimulare. Plinius contrà Venerem inhibere. Cui assentitur Florentinus in Geoponicis Constantino attributis, ... inquit, ... Et addit ... Sed *Plinius & Constantinus à Dioscor. dissentiunt.* quum hæc tum Dioscoridi, tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos Nasturtii virtutes nō rectè intellexisse, aut Codices eo in loco deprauatos esse.

Galenus perspicuè eius vires & facultates explicat. Nasturtii semen, inquit, adurentis seu causticæ facultatis particeps est, velut Napy. Proinde coxendicis & capitis dolores leuat, atque adeò rubrificationem efficit & excalfacit sicut Napy. Miscetur quoque remediis iis, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos valenter incidere valeat, velut & Napy. Nam per omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini vim possidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem, multò semine inferior est, adeoque tunc eius moderata est, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.

NASTVRTIVM VVLGARE.

Gracilis est *radix* paucisque donata fibris: ex qua primulùm enata *folia* minutis incisuris dissecta, Erucæ minoribus, adulta vel Erucæ modo diuiduntur, vel integra in marginē duntaxat serrata crenatáue conspiciuntur, sapore acri acetariis expetita: *caulis* singularis in alas multas diuisus, colore est glauco, rotundus, pede altior, ac etiam cubitalis: *flosculi* albi vel purpurascentes quatuor foliolis constant: *Semen* fuluum, vel, vt ait Dodon. russo colore rubens, feruido gustu in *siliquis* vel valuulis paruis rotundiusculis, Thlaspi vulgatissimi, compressis. *Descriptio*

Theod. Dorsth. cap. de Nasturtio, tantùm de hortensi scribit, Nasturtii licèt aquatici iconem sub his nominibus habeat: κάρδαμον, Nasturtium, Cardamum, Nasturtium agreste, Nasturtiū aquaticū, Senacion, Kresse/ Garten kresse/ wild kresse/ Brunkresse. *Cauendum* igitur imperitioribus ne vires, quas ibi tradit Dorsth. Nasturtio aquatico, quod inibi pingit, ascribant. *Is præterea* diuersarū plantarum nomina confundit. *Dorsth. Lapsus.*

Simili modo Domus rust. Car. Stephani & I. Liebault confusè de Nasturtio ait: *Cresson de cailler & alenois & la Berle*, amant loca humida & fontium ripas & riuulos, nullam requirunt culturam in hortis præter continuam rigationem & aquam ad radicem: vtrique magna virtus. Quid sit *cailler* nescimus, videtur tamen intelligere Nasturtium aquaticum: Quid etiam ei *Berle* dubiū. Nasturtium aquaticum non alitur. Nasturtium hortense non requirit multam aquam & continuam: Vt paucis dicamus Liebaultius nobis videtur non intelligere nominatarum plantarum differentiam & culturam. *Liebaul. Lapsus notā*

Gesner. hort Nasturtium maius album & minus nigrum. Syluestre persimile hortensi puto me in altis quibusdam montibus olim reperisse. Item in append. Nasturtium hortense, foliis valdè diuisis: hoc duplex ni fallor: minus scilicet ac maius, quod ad Ranunculi pratensis folia tum forma, tum magnitudine accedit. Nasturtium alpinum hortensi minori persimile: minus iam altero anno mihi durat & semina protulit.

Nasturtium antequam caulescat, folia habere modicè lata, diuisáque Marantha tradit: at cum caulem ediderit folia mutare, esse enim tunc oblonga, tenuia, digiti longitudinem æquantia.

Suspicor Maranthæ non notum Nasturtium latifolium, quamobrem considerandum quam Iberidem intelligat de qua agit p. 91. quam Diosc. dicit Nasturtii foliis. *Maranth.*

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 11. siue hortense commune: Nasturtium album Plinio. Aliud est foliis simplicibus, quod læue & albius, vel subhirsutum minus que album: aliud foliis valdè diuisis, hoc maius & minus, aliud crispum & non crispum. *Subhirsutum* Nasturtium, hactenus non vidimus: Meminit olim Gesnerus Nasturtii subhirsuti, vt videre est ex eius verbis postea positis sub Nasturtio latifolio.

Nasturtiũ hirsutum. Ruell. Cord. in Dioscorid. Corn. Brunsch. Matth. Lacun. Lonic. Ryff. Amat. Anguill. Euch. Roesl. Brunfels. Carol. Steph. Gesner. coll. stirp. Gerard. Dodon Gall. Lob. Obs. Tabern. Cæsalp. Apollin. Camer. ad Hist. Matth. Germ. & Epit. *Nasturtium.* Camer. hort. *Nasturtium nostras.* Trago, Fuchs. Dodon. Lat. Hist. Lugd. *Nasturtium hortense.* Lobel. Icon. Plant. *Cardamon, Nasturtium hortense.*

Locus & Tempus. Nomina & Synonyma linguarum, vide antè. Nasturtiũ vulgare vidi Monspelii florens Martio, Patauii virens Februario: Geneuæ tota hyeme virens. Lugduni semine maturo Iunio, Basileæ florens Octobri. Montbelgardi abundat etiam in hortis, vt in Horto E. C. tota hieme viret: vere tamẽ seritur ad acetaria quod tenerius multò.

Vires. Duo Nasturtia quæ recensebimus postea ab hoc vix differre viribus existimamus: facilè patiemur etiam nobis persuadere huic ac eis conuenire vires à Diosc. & Galeno attributas, quas antè tradidimus. Vsurpatur passim ad ciborum condimenta & intinctus, & venit quoque per æstatem cum Lactuca atque aliis herbis oleo, aceto, & sale in mensis. Attenuat, inquit Matth. mundat, aperit, prouocat, incidit, vrit & & resoluit. Nasturtium hortense in cataplasmate resoluit carbunculos, arthritidem, ischiadicam, furunculos, & omnis generis apostemata, potissimùm si admisceatur fermẽtum. Succus Nasturtii instillatus auri, curat dolorem dentium à causa frigida. Semen masticatum & retentum in ore vtile ad paralysim linguæ: in paralysi aliorum membrorum applicantur cum sacculis semina in vino cocta: idem remedium confert, colica Laborantibus. Honestus quidam Mercator bibliopola Lugdunensis ætate consistente cùm crudeli dentium dolore cruciaretur, & insomnis esset à triduo, lecto remedio modo scripto: succum Nasturtii calidum curauit in aurem instillandum: inde sentit magnum susurrum, sine dolore obdormiuit, à longo somno excitatus nullum ampliùs sensit dolorem: licèt hoc medicamentum successerit, nolimus tamen temere cuiquam præscribere, veriti, ne dum pellere vellemus dolorem hunc, alium deteriorem excitaremus, nempe inflammationem aliquam in aure & potissimùm membranæ extensæ supra calcem quæ est in tympano, vereremur etiam attractionem humorum in eas partes sine inflammatione: in causa tamen frigida non improbaremus sacculos semine calidos, vel ex ipsa herba, ac etiam masticatoria & collutiones. Belgæ Nasturtio cum pane & butyro mense Maio frequenter vescuntur. Facit ad graue illud malum, quod Scorbutum appellant: nec minor est huius, quàm vel Cochleariæ, aut Nasturtii aquatici in hoc morbo vis & facultas. Ex alto delapsis aut præcipitatis datum confert: sanguinem coagulatum dissoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: sudorem etiam mouet, vt Recentiorum experientiâ inuentum ac comprobatum. Cardamomi loco ponit Nasturtium Colleg. Forentinum. Aqua in fine Maii distillata, cum melle permista, lineis pannis in ea immersis variolis imponitur. In quem vsum etiam manè ac vesperi cum aqua Fragorum permista bibitur. Eadem quatuor vnciis pota discutit tumorem, pollit lumbricos ventris; Vlcera & tumores reprimit, si sæpiùs inde fricentur.

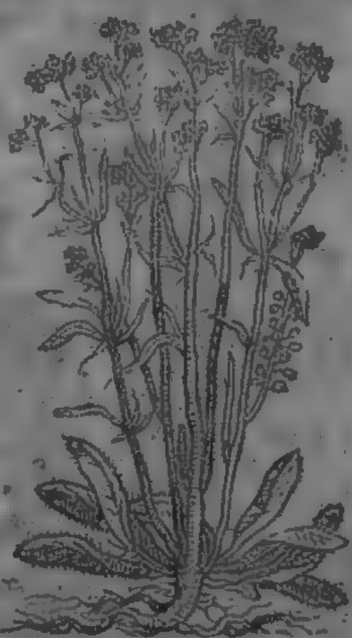
NASTVRTIVM CRISPVM IOH. Bauhini.

Descriptio. Facies reliqua, siue *caulium*, siue *florum* alborũ *seminumque*, cũ Nasturtio vulgari conuenit: at *folia* plurimùm differũt, miris modis laciniata, & crispis oris fimbriata; sapore & odore vulgatioris Nasturtii.

C. B. Phyt. Nasturtium 12. siue hortense crispũ in fratris Io. Bauhini horto collectum. *Tempus.* Nasturtium crispum primò vidimus in pago *Tremoli*, in horto concionatoris I. Aran, qui dicebat ex Belgio allatum, à quo etiam habuerat Nobilis Vir D. Michael a Franckmont, ex iis hortis attuli plantandum in Hortum Ill. E. C. vbi viret Montbelgardi, semine turgens Augusto, floret, Iunio, se mulplicat semine deciduo.

NASTVRTIVM LATIFOLIVM Dioscorideum Io. Bauhino.

Descrip. Sinapi crassitudinis *radicem* habet, albam, lignosam, quàm plurimas rigidas à lateribus fibras emittentem: *caulem* erigit crassitudine digitali, cubitalem, statim à radice in crebros ramos diuisum, densèque fruticantem: *folia* infima per terram sparguntur quinque vncias longa, sesquiunciã circiter lata: crenata, subinde circa pediculum nonnihil sinuata, & auriculata, quanquam hoc ra-

tidis, superiora folia angustiora existunt, aliquando tamen infimis longiora: *flos*, *siliqua*, *semen*, *sapor*, *odor*, cuiusmodi in Nasturtio vulgari: flos interim suauem odorem spirat, cum nimirum quem Sinapios.

An Gesner. hort. in appēd. Nasturtium Hispanicum. Item paulò post: Nasturtium hortense aliud est foliis simplicibus, pollicem latis, tres longis, idque vel læue, vel albius, vel subhirsutum, minúsque album.

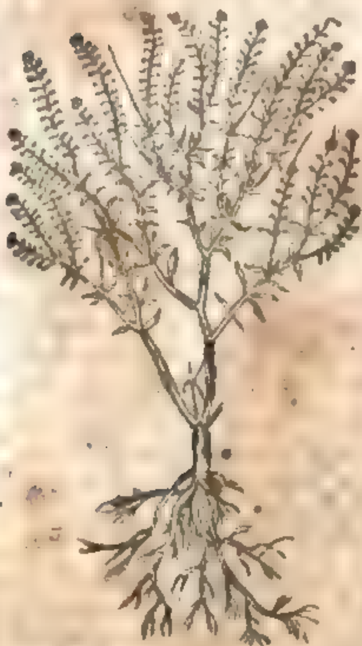
Camer. apud Matth. Germ. folium depictum habet nomine Nasturtii latifolii, qualiter & in horti vocat.

Tab. not. An Iac. Theod. Tabern. Icon. Nasturtium Hispanicum, & Hist. vbi figura transposita, quæ nō multùm placet si nostrum Nasturtium latifolium intelligit vt suspicor.

C. Bauhin. Phyt. Nasturtium 10. hortense latifolium. Nasturtii Dioscoridei nomine à Ioh. Bauhino missum. Fortè hoc Nasturtii Hispanici nomine Tabern. exprimere voluit: at figura non conuenit.

Tempus Nasturtium latifolium simile formâ & gustu vulgari, demptis foliis inferioribus, quę lata vt in Iberide vera Monspelii prouenięte, primò habui Lugduni in horto, deinde Geneuæ: postremò introduxi in Hortum Ill. E. C. vbi nunc viret totâ hieme foliis latissimis, neminem scio qui descripserit: nec recordor vnde semen habuerim, à triginta annis in hortis colo: hiemem facilè profert.

THLASPI ANGVSTIFOLIVM FVCHSII, Nasturtium syluestre Ioh. Bauh.

Descriptio QVod Nasturtium syluestre voco, dodrāte maius est satiuo, simile forma, & odore, & sapore, ni minore esset *radice* satis crassa, lignosa, fibris donata, alba, saporis feruidi: ex qua *caules* emittūtur plures, crassitudine radici suppares, perquam ramosi, duri: *folia* infima, caduca, Nasturtii vulgaris foliis similia, laciniata, multò tamen minora: ab Iberide huic absimili differunt, vt pote cui folia infima per extremam oram serrata duntaxat aut crenata existunt & latiora: nā superiora, tenuia, angusta, Iberidis penè sunt odore & sapore vehementer acri: *flosculi* minimi albidi, visum ferè fugiunt, ad Iberidis flores accedentes: quos nec dum delapsos *siliquæ* numerosissimæ excipiunt ex lōgiusculis pediculis, paruulæ, rotundæ, compressæ, & supremo margine fissæ: quibus dehiscentibus duo *semuncula* ruffa oblonga cum valuulis excidunt, relictâ membranulâ alba dissepiente: Dodonæus acre & feruēs semen dicit. In figura Fuchsiana hic posita desunt folia inferiora.

Brunfels. Bursa pastoris minor, klein Teschel kraut / Germ. communiter Seckel abschneiden dictā, qui ex ea ludicrum faciant. *Bursa pastoris minor.*

Fuchs. Icon. & Hist. Iconem tantùm proponit, sine descriptione, titulo, Thlaspi angustifolium.

Trago pingenti Thlaspidii genus, describenti Nasturtii quintum genus.

An Brassau. in exam. pil. aggreg. Iberidis species? Cornar. in Dioscor. Thlaspi alterum genus.

Matthiol. in post. Ital. com. in Dioscor. figuram habet Iberidis nomine, quam suspicor esse hoc Thlaspi angustifolium, quam opinionem confirmat nomen wilden kress in Hist. Germ. positum, vbi eadem figura, & præterea descriptio quadrans potiùs Thlaspi, quàm veræ Iberidi.

Retinuit idem nomen Germ. & eandem figuram Camer. in Hist. Matthiol. Germ. Iberidis nomine, vt & in eiusdem Epit. quam postea in Epit. malè iterum exhibet pro Lepidio. *Camer. not.*

Dodon. Gall. cuius descriptio valdè ieiuna figuram Fuchsii habet, vocátque Thlaspi 3. Thlaspi angustifolium, & Thlaspi minus. Lat. in fol. Thlaspi minimum. Foliola inferiora non pingit Dodonæus, nec etiam habet figura nostra, quę iam facta erat. Non placet quoque eum dicere semen valdè exiguum, non tamen minus quā superiorum: Thlaspi eius antè dictum latius semina habet rotunda multò maiora, sicuti eius alterum, oblongum etiam maius. *Dod. not.*

Osyridis folio Thlaspi minus hortense vulgare acerrimum vocant Adu. Lob. & Penæ, & luteum ac album tradunt etiam in Icon. Plant. aiuntque: Paulò diligentiores Pharmocopœi & Herbarii Angliæ & Germaniæ minorem speciē Thlaspi vocant & alunt in hortis ad medicum vsum, quia sit feruidioris gustus. Eius cæteroquin tota facies, ramulis multis, floribus, & foliolis Thlaspi fatetur, catenúsque differre videtur, quia tota minor & tantoperè sarmentosa, vt scoparum vice sit ad verrendum non secus ac Iberis, cuius etiam floribus albidis, crebris, paruis. Eadem in horto Morgani nostri, etiam luteis floribus visebatur mense Iunio. Item Hist. lib. 2. cap. 57. Iberis 2. Item cap. 58. Thlaspi minus Germ. siue 16. *Locus.*

Apud Tabern. tam in Icon. quàm in Hist. sunt duæ icones vnius plantæ: vna Iberidis nomine, altera Thlaspi minoris Germanici titulo. Nulla autem perfecta, nec descriptio alicuius momenti: cur etiam Iberidem Germanicè groß Besemkraut vocet, nulla est ratio. *Tab. not.*

C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 29. siue Osyridis folio. Bursa pastoris minor Brunfels. Minus hortense vulgare Lobelio pag. 214. luteum est & album. Icon Lobel. apud Plant. videtur repræsētare Thlaspi Fuchsii de quo hic agimus: verùm non intelligimus cur Lobelius dicat Osyridis folio, flore etiam luteo non vidimus.

Schvv. Thlaspi minus Osyridis folio, Lobel. Thlaspi Osyridis folio acerrimum & album, Clus. Alyssum minimum, Thlaspi minus Germ. Steinkraut / wegkresse / klein Besemkraut. *Mihi* videtur Schvvenckf. eam plantam intelligere, quam nos hoc capite tradimus: verùm non cōuenit cum Alysso minimo Clusii, diuersa admodum planta figurâ & temperamento, subacidum habere saporem dicit Clusius: dubitamus an bene notum ei fuerit nostrum Nasturtium syluestre. Thlaspi angustifolium Fuchsii, quod Na-

sturtium

sturtium silu. voco, Brunfels. Bursam pastoris minorem, klein Geschelkraut/Germ. communiter Seckel abschneiden Fuchs. Trag. Besem kraut Dodon.

Locus & Locus. Basileæ copiosum obseruaui cum siliquis mense Octobri & Nouembri ad horreum Nosodochii & versus papyracea molendina, ad fontem propè textorum panni fossas, & aliis locis, mense Iunio florentem & siliquas habentem. Geneuæ versus Nosodochium & S.Geruasium, folia prima omnino vulgare Nasturtium imitantur, superiora ad Iberidem accedunt: florebat & capsulas proferebat Maio. Et in Burcken ad muros spontaneum & à me Verè satum in Horto Ill. E.C. floruit Augusto eodem anno: Iloueni propè Beffordiam cum flosculis & semine maturo Septembri, Stutgardiæ sponte iuxta muros Ill. E.C. horti florens ex vasuulis Maio mense. In Alsatia in hospitio propè Bercken semine maturo Iulio.

Non placet Brunfelsium huic plantæ easdem tribuere vires quas Bursæ pastoris vulgari, huic enim plantæ sapor insigniter acris. Calefacere & siccare quarto gradu semen, scribit Schvv. &causticę facultatis, esse, & ad calculum laudari.

Vires. Brunfels. err.

IBERIS ET LEPIDIVM.
Veteribus & in genere.

CAP. II.

QVoniam in dubium magna verborum contentione reuocatur, an Iberis & Lepidium Veteribus sit vna eadémque herba, ideò hac de re vno capite ambas hasce plantas complectentibus problematicè agere libuit. Ac primùm quidem, eorum opinionem, qui à nobis recedunt & affirmatiuam tenent, adducere visum fuit.

Herbam igitur, inquiunt, quæ à Græcis Iberis dicitur, Paulus Lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id est, siluestre Nasturtium appellari scripsit. Aëtius Cardaminem, quia odorem, saporem, & figuram Cardami, hoc est, Nasturtii habet, & Galenus odore & viribus Cardamo simile Lepidium esse dicit. Quare in Dioscoride ἰβηρὶς ἥτις καρδαμαντικὴ pro καρδάμῳ falsò legi Cornarius existimat. Galenus etiam Lepidium eandem esse herbam cum Iberide, declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo versibus Iambicis de tribus differit medicamentis. Ac primò quidem eo, quod ex herba, quam ipse Iberidem appellat, constat. Mox subiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum suum hac herba curatum esse, quam ipse Damocrates Iberidem appellat, vt qui ipso visu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipsum ignorarit is, qui eum visum eius docuit. Verùm ex signis quæ scribit, videtur Iberidem appellare, quæ à Græcis Lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus est, appellatione ducta. Damocratis autem versus Iambici quibus eius effigiem depinxit, hic Galenus subiicit.

Iberis Damocr. Galeni.

Herba hæc vbique multaque frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritasque quondam publice pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens, foliis Nasturtii;
Florentibus vere, attamen melioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, at hæc
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hac ad imaginem &
Deiecta & exsiccata, depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alta.
Aestate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variumque valde, cauliculis.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum fere vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero similem quàm maximè Nasturtio.

Locus.

Addit rursus his Galenus. De hac Iberide etiam Archigenes scribit, Lepidium ipsam appellans. Dicit autem & splenicis, & ischiadicis ipsam conuenire. Ad ischiades & perfrigerationes Hygieni Hipparchi authoritate Herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant aut Agriocardamum (Nasturtium syluestre) colligito &c. *Cùm* igitur Iberis & Lepidium eadem sit herba, perspicuum est Iberidis caput calci primi libri Diosc. à nimis curiosis Librariis vel Medicis, non à Dioscoride adiectum fuisse, cùm is Iberidi locus non rectè assignetur, sed libro secundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ sunt, de Lepidio tractat. Neque enim duobus locis de eadem herba dicere potuit Dioscorides. Adhæc in eius descriptione corruptus est locus, μῆκος δὲ ἔχει πηχυαῖον, ἢ ἐλάττω, id est, caulem cubitalem aut minorem: Deest enim vox καυλὸν & πλεῖον, vt sic legatur μῆκος δὲ καυλὸν ἔχει πηχυαῖον πλεῖον ἢ ἐλάττω, id est, caulem longitudine cubitalem, maiorem aut minorem, sic enim Damocrates habet. Sic & Ætius versum Damocratis, sed lege carminis solutum recitans, & Archigenes in Epistola ad Aristonem referente Aëtio, in qua iisdem planè verbis Iberidem describit, vt vel ex Dioscoride exscripsisse videatur, vel ex ipso Archigene ad finem libri primi Dioscoridis caput de Iberide aliquis attexuerit. Vidimus (ait etiam Matthiolus) primùm Iberidem extra ciuitatem Tridenti, vbi vulgò dicitur *alle Lafle*, effigie mirum, qua describitur à Diosc. ac aliis pluribus Græcis autoribus. Huius Gal. in simpl. censu nusquam separatim meminit, sed hanc & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod idem etiam ex Damocrate & Hygieni Hyparchi autoritate lib. 9. de comp. med. secund. locos, circa finem, vbi de coxendicũ curatione agit, testatur his verbis: Si coxendicum dolores leuare est animus, herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant, aut Nasturtium siluest. colligito: Ex eius certè sententia asserere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio. Vnde perspicuum est, hoc Iberis caput huiusce primi voluminis calci accreuisse nimiâ vel librariorum, vel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimùm deducit, quòd constet, huius primi voluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem eiusmodi herbas Dioscorides lib. 2. ordinatè disposuit, ac de eis disseruit, vbi priuatim Lepidio, quod Damocrati Iberidem existimamus, propriam assignauit sedẽ. Quare apertè hallucinari deprehenduntur Monachi illi venerandi, qui in Mes. comm. scripsère, cùm expressè contra Gale-

leni & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superiùs adduximus, aliud à Lepidio Iberidem esse contendant. Manifestè etiam aberrarunt Barbarus & Ruellius, cùm Lepidium illud esse putauerunt, quod vulgus Herbariorum Raphanum rusticanum appellat.

Barbari & Ruell. lapsus.

Et *hac illi qui affirmatiuam tenent*: Sed antequam negatiuam, quam amplectimur, & veriorem adducamus, paucis de his duabus plantis Veterum placita examinemus. Iberis igitur, siue Cardamine Dioscoridis (Cardamantica aliis,) folia habet Nasturtii, Vere virentiora. Caulis longitudo cubitalis est, plùs minúsue: locis incultis nascitur. Aestate porrò lacteum florem promit, ac tum quoque efficacior est. Radices binas habet Nasturtio similes. Lepidium verò, quod aliqui Gingidium vocant, herba nota est, quæ muriâ cum lacte conditur: folia habet non tam mollia & candida vt Draba. *Plinius* de Iberide hæc habet. Inuenit nuper, & Seru. Democrates è primis medentium, quam appellauit Iberidem: quanquam ficto nomine inuentioni eius assignato carmine. Nascitur circa vetera maximè monumenta, parietinásque & inculta itinerum. Floret semper folio Nasturtii, caule cubitali, semine tam paruo, vt vix aspici possit. Radici odor Nasturtii. De Lepidio ait. Peregrinum fuit Lepidium. Seritur à Fauonio. Deinde quum fruticauerit, iuxta terram præciditur Tunc runcatur stercoratúrq;. Per biennium hęc. Postea iisdem fruticibus vtuntur, si non sæuitia hyemis ingruat, quãdo impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus. *Apud Galenum* in curatione doloris Ischiadici legitur suprà posita elegãs descriptio ex Damocrate carmine conscripta in hanc sententiam. Iberis dicta à regione, in qua sanatus Medicus, herba frequens vbique iuxta muros & vetera monumenta, ac vias, semper virescens: sed vere foliis Nasturtii minoribus: caulis cubitalis, paulò maior, vel minor: à quo æstate pendent folia vsque ad multam hyemem, donec gelu pereant: flos æstate lacteus: semen exiguum, vt vix cerni possit: radix odore acerrimo, vt Nasturtium.

Iberis. Locus Vsus

Lepidium. Cultura.

Laurina folia

Recensitis ita Veterum placitis, Lepidium idē esse, cum Iberide non concessemus Cornario & aliis: Ex Plinio enim Dioscoridis fortè coætaneo apparet magnum discrimen. Iberis inculta, Lepidium verò peregrinum colitur: Iberidi folium Nasturtii, Lepidio folia Laurina: Iberidis radix tunditur difficulter Plinio, Lepidio conditur Dioscor. Et quamuis dicat Galenus Iberidem Lepidium etiam vocari, non sequitur propterea esse vnam & eandem plantam, nec legimus quenquam ex Veteribus id asseruisse. Idem nobis euenire videtur in Iberide quod in Crisanthemo, quod cõpetit Elichryso & vero Crisanthemo, quod deinde vocatur Buphthalmum, nomine alterius plantæ dictæ Buphthalmum. Cur remouendum sit vnum caput ex Dioscor. vt vult Cornarius, non video, nisi remoueatur etiam ex Plinio & Paulo: Quam plantam intelligat per wildkreß inuestigandum: Si Iberis eadem cum Lepidio Dioscor. vt vult Matthiolus: Draba quam pingit Matthiol. non potest esse Draba, vt bene annotauit Anguillara & Guilland. cùm dicat Dioscor. φύλλα ὥσπερ λεπιδίου, ἁπαλώτερα δὲ καὶ λευκότερα, Maluimus igitur existimare Lepidium Pauli, Plinii, & Dioscoridis & Galeni idem esse.

Iberidem autem apud Diosc. Plinium, & ex Damocrate Gal. & Paulum & alios, eandem plantã, quæ dicatur etiam Lepidium, diuersam à Lepidio modò dicto. *Putat Galenus* Iberidem eandẽ cum Lepidio esse, ait Cæsalpinus, quod & Agriocardamon [siluestre Nasturtium] appellatum est, sed apud Dioscor. diuersa eorum mentio reperitur. Lepidium fortè appellatur, quia Lepidas (squamas leprosorum) auferat. Patet autem ex Dioscor. Lepidium diuersum esse ab ea quam Iberidem vocauit: nam Iberidi vires in radicibus: Lepidio in foliis: huius præterea vsus in cibis: Iberidis nequaquam. *Error* autem putãtium easdem esse duxit ex communitate nominis, & virium. Paulus Aegineta rem aperuit inquiens. Ischiadicos in totum restituit sanitati Iberidis herbæ vsus, quam Lepidion quoque, alii Nausturtium appellant. Quæ verò apud nos fruticosa nascitur: foliis Lauri similibus, & multò amplioribus respondere, multa experimenta testantur, non solùm in coxariũ, sed in aliis quoque diuturnis affectibus, & quæ sequuntur. Columella Lepidii duo genera facit, syluestre, & satiuum, & fortè Iberidem pro syluestri accipiens. Solùm ansam dubitandi præbet, quod Dioscorides Lepidium herbulam dixit esse, quod Iberidi magis quàm Lepidio conuenit. *Sed* tamen Dioscoridis Lepidium idem esse cum Plinii & Pauli Lepidio, ac longè differre ab Iberide colligi potest ex Draba, cuius folia Lepidio comparantur à Dioscoride. *Iberida* qui cum Lepidio eandem esse existimant, capútque de Iberide tanquam superuacaneum à Dioscor. volumine resecandũ esse asseuerant: non ita fortasse licenter (autore Marantha) hoc pronuntiassent, si quæ cap. de Draba habentur, animaduertissent. Hanc enim vult Dioscorides folia habere Lepidii, sed molliora & candidiora, sed nulla est conuenientia in foliis inter Iberidem & Drabam: huic enim lata sunt, illi satis angusta, & Nasturtii more incisa: si veram Drabam existimemus [vt certè vera est] plantam illam quæ ab omnibus ipsa existimatur, & ab Andrea Matthiol. perbellè depingitur. In Iberide folia in prima germinatione eorum videtur descripsisse Dioscor. cùm Nasturtii foliis similia esse dicit: nam postquam caulē edidit, nullam cum Nasturtio retinere similitudinem videntur: ita vt hanc solùm ob causam multis diu incognita fuerit, & [vt verùm fatear] mihi etiam non propter id solùm incomperta diutiùs fuit, sed etiam quòd folio in eadem ætate variare ita soleat, vt vna eiusdem speciei plãta alteri dissimilis penitus videatur. Scribit Diosc. Iberida duas radices habere, sed pluribus inueniri, non solùm à nobis obseruatum est, sed à Damocrate scriptum, cùm inquit:

Adnata radici tamen cernes alia.

Et *hac passim* Marantha, qui quam plantam per Iberidem, cùm ait: nam postquam caulem edidit &c. intelligat, mihi nondum constat. Lepidium Serapioni Serragi, ex Dioscor. herbula est volgò nota, Damocrati Iberis appellata, ex Gal. vt etiam ab Archigene, in Epist. ad Aristonem, ex Aetio. *Qui si* verò solâ nominis appellatione differre credantur Lepidium & Iberis, ideò vel Librariorum, vel Medicorum curiositate, quod in fine primi voluminis legitur, Dioscoridi accreuisse putauerint Ruell. Manard. Marcell. ac Matthiolus. *Cardanus tamen* 3. contradicentiũ ita arguit: Lepidium tanquam Iberida describit Galenus, ergo &c. quale autem sit argumentum,

Iberis. Lepidium diuersum.

Draba.

Lepidium Serragi Iberis. Iberidis caput apud Diosc.

rum, nullà litoris lentigine, suis diiudicandum scholasticis relinquit Apollo.

Quum autem Lepidium ex Dioscoride herbula sit, Iberis autem cubitalis (siquidem veritati magis, quàm autoritatibus credendum sit) nec possunt, nec debent, Autores probi & eruditi Apollinis opinionem non candidè amplecti, videlicet Lepidium, ab Iberide diuersum ex Aëtio, olus esse in Syria folia habens Seridis angustifoliæ. Nullà propterea fulciuntur ratione, quà Iberidis caput imprudenter arborum aceruo Dioscoridi irrepsisse tueri credunt, & quod dissonâ insitione cum his societatem, consortiúmque inierit, propterea vel expungendum, aut quo dissilierat restituendum. Quod verò Galenus, atque Aegineta, priuatim huic Iberidi caput aliquod nó dicarint a Lepidio separatum, sciendum, quod Galenus Dioscoridi in simplicibus vbique non respondet.

Est autem ab hoc Lepidium Plinii dissimile, in cubitalem exiens altitudinem, foliis Laurinis, non autem Nasturtii.

Plantæ, quæ *ἰβηρὶς, καρδαμαντικὴ, καὶ ἀγριοκάρδαμον* Græcis dicitur; nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arab. *Sietaragi, Asceitaragi*, seu *Sitharegi*, & *Haufab*: Ital. *Iberide*, & *Lepidio*: Germ. **wilder Kresse**: Hispan. *Nasturtio montesino*, Gallic. *Chasse rage, passe rage*: & *Nasitort sauuage*.

Vires De viribus Iberidis & Lepidii dicamus. Radices Iberidis binas Nasturtio odore similes, calefaciendi & adurendi vi præditas, sed æstate cum caulis lacteum florem promat, efficaciores esse, prodit Dioscorides. Et hinc Ischiadicis vtiles, si cum axungia suilla salsa emplastri modo, quaternis horis impositæ fuerint: deinde verò in balneum descendant, ac postea oleo ac vino cum lana locum affectum perungant. Idem hoc auxilium de Iberis radice præscripsit Damocrates hoc Iambo.

Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate, nam tunc optima & fortißima est
Adhuc recens: siccata fit, sed debilior.
Tusam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Paucâ subactamque excipies axungiâ.
Crurique toti, & maxime coxendici
Adhibebis, & ligabis, & fines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec smegmate vllo pinguiore colliner.
Sudore sed modico exiliente, in solium
Merges, iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Illati enim quamuis manibus sint plurium,
Exibit attamen pedibus suis valens.
Quicunque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum miscebis hinc vinum modicum,
Et concuties, & illines locos eo,
Ac mox madore terso & pinguedine
Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis: Radici Iberidis odor Nasturtii. Vsus æstate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibus cum axungia vtilissima, viris plurimùm quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebúsque vicinis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

Galenus eadem ex Damocrate refert. Radix Iberidis, inquit, odore acerrimo est, vt Nasturtium, hæc intusa in magna copia (difficulter autem tunditur, æstate & recens, nam tunc fortissima) cum modica axungia adhibetur toti cruri & maximè coxendici, finitur per quatuor horas in viris, minùs in mulieribus, deinde aufertur, & crus in balneo ponitur, post inungendum ex oleo & vino, ac demum tersa pinguedine, & sudore, tegendum molli lana, vt æger ambulet, & suis pedibus obeat munia: si opus fuerit, repetendum post dies viginti.

Hoc sanè vtendi modo, & inueteratos capitis dolores, & alias omnes quacunque corporis parte inueteratas & ægrè solubiles affectiones ac resolutiones se curasse Damocrates, & omninò vitia in quibus alii remedio ex Thapsia vtuntur se hac herba persanasse ait. Idem omninò ad Ischiadas remedium Aetius bis habet. Lepidium, inquit idem Galenus, ex quarto est ordine excalefacientium, simile Nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus: sed minùs eo desiccat. Cæterùm apud Dioscoridem legit Cornarius, *Καὶ ἔλαιον μετ' ἐρίου τοῖς τόποις ἐπιχριέσθω*, & postea oleo cum lana locus perungatur, pro *καὶ ἔλαιον μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχριέσθω*, hoc est, oleum cum vino locis illinatur: sic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex superioribus intelligitur. Sic & Aetius: *ἐξελθὼν δὲ ἐλαίῳ πολλῷ καὶ οἴνῳ, καὶ περιξυσάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς*. Egressus autem vino & oleo multo perfusus abstersus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum adhibendum vinum admisceto, & illinito.

Iberidem porrò à Lepidio diuersam esse plantam, vel vsus ambarum clarè demonstrat. Auctores enim locis iam adductis Iberidis radices solùm præscribunt, ceu folia Lepidii duntaxat. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit Dioscorides, quapropter trita ischiadicis præsentissimum est auxilium, si cum Helenii radice, quartâ parte horæ illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur. In quibus verba illa, si quarta parte horæ illinatur, quæ Grecè leguntur *ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τέταρτον ὥρας*, mendo nó carere suspicatur Cornarius. Cùm enim cæteri omnes Auctores, vt diximus, emplastrum ex Lepidio impositum, quatuor horas sinendum præscribant, credibile non est rectè hîc legi, vt quartam horę partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires suas exerere potest: & fieri potuit, vt *τέταρτον* pro *τέσσαρας* sit suppositum, quod facilè euenire potuit, si quaternarii numeri nota interpreti fuit exprimenda.

Porrò reliquum Lepedii in medicina vsum, & ex eius radice amuletum, Plinius aliter quàm Dioscorides refert his verbis, Vsus eius non sine lacte. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio quà doleat, compescere dolorem.

IBERIS.
Cap. III.

Descriptio

STatim è *radice* alba, lignosa, mediocriter crassa, paucis fibris donata, crebros profert caules dodrantales & altiores, duros, frequentibus alis concauos: *folia* quidem prima longis pediculis appensa, semunciam lata, duas tresue vncias longa, per extremum serrata: superiora verò & quæ in caulibus ramisque, Linariæ foliis paria, angusta, acuta, nullo pediculo donata, nec crenâ vllâ incisa: sapor omnibus feruidus Nasturtii: *flores* extremis ramulis concernati hærent, candidi, Nasturtii floribus similes: *semen* continetur minutum in paruis thecis oblongis, quarum valuulas dissepit membranula.

Quam Fuchs. & ex eo Amatus, hoc titulo exhibet, non simpliciter, Iberis, vt præsens, sed Iberis Fuchsii a nobis cognominatur. Hác Matthiol. in Dioscor. neglecta descriptione picturâ exprimit priore, Iberidis nomine: posteriore Lepidii Dioscoridis, ac Diosc. & Galeni Iberidem dicit, vt & Lepidium. Lacun. figurâ Matthiol. Iberidis nomine retinet. Idem in post. com. Ital. & Lat. cum magn. fig. eadem scribit. Figuram tamen aliam habet, quæ fortè non Iberidis: sed Nasturtii nostri syluestris siue Thlaspi tenuifolii Fuchsii. Plantæ illius iconem esse magis adhuc indicat Histor. Germanic. eius, vbi descriptio videtur esse Thlaspi tenuifolii & non Iberidis, præstitisset Matthiolum retinuisse figuram priorem licet non exactam.

Matthioli. Lugdun.

Gesner. Iberis (sic scribendum sine aspiratione) à Matthiolo depicta.

Dod. not.

Dodon. Gall. figuram Iberidis titulo exhibet non adeò commodam, potissimùm quod inferiora folia concernit: quare meritò Lat. in fol. meliorem paulò restituit. Ait autem Galeno *Ἰβηρίδα* à Plinio lat. Hiberin, Nasturtium silu. & similiter etiam Lepidium vocari. Existimari etiam herbam esse Gtias dictam, de qua Apul. cuius ad Ischiadicos vsus quoque commendetur.

Grias Apul.

Aduers. Lepidium, herbula Dioscoridis, Damocratis & Galeni. Iberis Cardamantice Nasturcifolia: quæ irrepsit alienissimo loco Dioscoridis codici lib. 1. cap. vltimo. Paulus l. 3. cap. de coxendice eam Iberidem, Lepidium, vel Nasturtium agreste nuncupari scribit. Lobel. Obs. Iberis Cardamantica: Gal. *Cresson sauuage & Passerage sauuage*: Anglis Sciatica / Cresse & wilde cresse. Germ. wilder Creß. Hisp. *Mastuerço saluage*. Italis *Nasitonsaluatico*. Icon. Pl. Iberis Cardamantica, Lepidium, Iberis Plinii.

Histor. Lugd. pingenti, Iberis siue Lepidium Matthioli, quod in contextu, doctissimorum, vt ait, Herbariorum iudicio, Iberin veterum Græcorum, siue Lepidium esse dicit, *Nasturtio saluatico* Italorum: *Passerage sauuage*, & *Cresson sauuage* Gallorum.

Iberidis nomine pingit Camer. in Hist. Matth. Germ. & Epit. Thlaspi angustifolium Fuchsii, siue Nasturtium siluestre nostrum.

Taber. Icon. & Hist. Iberis 1. cuius figura mala.

C. Bauh. Phyt. Iberis. Tab. not.

Locus

Iuxta veteres muros & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non nisi hortensis est. Ab Herbariis colitur in hortis. In Italia tamen & Gallia Narbonensi locis incultis sponte nascitur, Hist. Lugd. Iberidem obseruaui secus vias in muris & marginibus agrorum Monspelii: Arelatæ & Florentiæ in Autumno floret & semen fert, toto anno durat. Lugduni sponte proueniens abundat, virens adhuc & florens mense Septembri & Octobri. Tiguri in horto Gesneri satam vidi. Heidelbergæ mihi attulit Petrus Turnerus Anglus Medicus: ibidem etiam spontaneam obseruaui: Patauii passim circa mœnia virentem adhuc Decembri obseruaui.

Tempus

NASTVRTIOLVM ALPINVM CAPS.
Nasturtii vulgaris Ioh. Bauhin.

Descriptio

VIx tres vncias altum est mihi dictum Nasturtiolum, *radice* lignosa, paucis fibris donata: *Coliculi* duo aut tres, per quorum summa capsulæ Nasturtii vulgaris, non dissimili ordine positæ: *folia* parua, simplicia, crassa, angusta, vnciâ quantùm animaduerti, breuiora: *flosculi* parui, albi, vt existimo.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 9. siue alpinum minimum 3. capsula Nasturtii hortensis, quod habet Ioh. Bauhinus.

Nasturtiolum mihi dictum inueni in Rhætiæ monte *Nombre*, propè Balnea *wormbs*: æstate florebat & siliquas habebat. Ex herba sicca descripsi.

NASTVRTIOLVM ALPINVM tenuissimè diuisum.

Descriptio

NAsturtiolum tenuissimè diuisum, aliàs trium vnciarum plantula, aliàs ferè dodrantalis [Clus. vncialis,] *foliola* habet minutissima, terna, quina, septena ad costam annexa [Clusio viridia, gustu acri & feruido,] sic vt tota interim ala semunciâ interdum non sit longior, aliàs vncias duas excedat, sapore feruido Nasturtii: *coliculos* habet plures, nonnunquam vnicum: in cuius fastigio *flores* multi sunt coaceruati, candidi pro

plantæ proportione magni, è quatuor foliis pastoriæ minimæ: radix alba, crassiuscula, longa, fibris longis donata.

Clus. Pann. & Hist. post. Cardamine 3. siue alpina minima, quá Gesnerus ni fallitur in Epistolis Nasturtiolum appellat. Hist. Gen. plant. p. 1180. Thlaspi montanum minimum Dalech.

C.Bauh. Phyt. Nasturtium 7. siue alpinum minimum primum.

Tabern. Icon. Cardamine alpina. Alp Gauchblum.

Locus & tempus. In ipsis scopatis summi iugi Schneberg, dum per niuem glaciali duritie constrictam ferreis vncis ad pedes alligatis Clus. delaberetur inuenit mense Augusto florentem, vbi niues iam primùm dissolui incipiebant. Inuenitur autem & in Tirolensibus atque Salisburgensibus montibus teste D. Ioach. Camer. Ex Gesneri epistolis apparet etiam in Heluecticis alpibus nasci.

CORONOPVS RVELLII, SIVE Nasturtium verrucosum.

Descriptio. Terræ apprimit *caules*, nunquam surgentes, spithameos, ramosos, rigidulos; per quos *folia* laciniata, cætera foliorum Nasturtii, nec ita dissimili aut odore aut sapore: *flosculi* secundu caules minuti, albi; *seminum* loculi scabri, inæquales, lappulas imitati, quasi echini parui muricati, quorum singulis *granum* vnicum nigrum gigatto viciginco ferè par: *radix* longiuscula, satis crassa.

Matth. in post. com. It. & Lat. cum mag. fig. asserit, Ambrosiam hanc non describit, quasi non rite vitam, à Cortuso missam genuinam adeò referre, vt nihil in ea desiderari possit: ast decipitur. Cùm eissem Bononiæ D. Vlysses Aldroand. denominabat Holostium Dioscoridis, Herbam Canotam, eiusdem etiam opinionis erat Robertus Constantinus.

Camer. in Matth. Germ. Ambrosia falsò dicta martzenfreß. Ambrosia à Matthiolo in com. Lat. picta, quæ à Cortuso missa, non potest bene agnosci ex figura: pro Ambrosia prima Matthioli missa est ex Italia planta quæ nihil aliud est, quàm Nasturtii sylvest. genus: fieri potest Matthiolum suam ex hac planta adulta, & seminibus abundante curasse depingendam. Eidem Epit. Ambrosia: hort. Coronopus repens Ruellii: Cornu ceruinum vulgò dicta herbula, quænam apud Veteres haberetur non audet asserere, nisi forsitan, Pes sit miluinus, cuius Columella meminit, cuius sententiæ & Dalech. est, ita enim nobis præsentibus vocauit. *Nasturtium autem* nostrum verrucosum, de quo Ruellius hoc loco agit non posse esse Coronopum Veterum sic probamus: Primùm videntur non posse dici folia oblonga, cùm sint multùm dissecta & similia Nasturtio. Secundò non audiui eius vsum esse in oleribus [quamuis fortè posset esse cùm sit herba mollis.] Tertiò non adstringit huius radix, sed est odoris & saporis Nasturtii. Quartò nihil habet simile cum Psyllio. Quintò folia non sunt similia Holostio [si verum est Holostium quod exhibet Ruellius] nec graminí. Sextò nihil simile habet cum spinis. Septimò longa meliùs possunt dici folia Cornu Cerui quàm Nasturtii verrucarii, lóga autem esse dicit Dioscor. cap. de Catanance.

Lobel. & Penæ Adu. Coronopus Ruellii, multò meliùs Coronopi species habita, quàm illa Serpentaria Matthioli. Item Cornu cerui alterum vulgi, Coronopus repens Ruellii, echinato tenuium inuolucro, de quo dubitant an Coronopus Theophrasti? Sed iam clarum quid respondendum Lob. Obs. roganti, Coronopus repens, an Pes miluinus Columellæ Ruellio? Ic. Pl. Coronopus repens Ruellii, & Cornu cerui alterum vulgi. Et postea Obs. & Icon. Pl. Ambrosia spontanea strigosior. *Has etsi* diuersas faciat Lob. nos tamen cum C. Bauh. vnam esse censemus. Quamuis & ipse in Phyt. duobus diuersis in locis eandem proponit; nunc enim Coronopum 3. silu. repentem Nasturtii folio vocat: nunc Ambrosiam 2. siluestrē: *Praterea* non video cur Ruellii Coronopus, quæ ad Nasturtium accedit meliùs habenda sit Coronopi species, quàm Serpentina, vt vult Lobelius; quam quæso similitudinem cum Coronopo maiorem habet quàm Serpentina. *Is demum* assumit figuram Matthioli, & titulum ei facit Ambrosia, quia in re inter nos non conuenit: est enim nobis illa Icon Coronopi Ruellii. Lob. lapsus.

Secundam speciem Pedis coruini facit Dodon. Gall. asseritque proximè accedere descriptioni Coronopi Dioscoridis, quamuis Ruell. non possit induci, vt credat verum Coronopum: Et quia pulchrè hanc plantam descripsit Ruellius, nominauit Coronopum Ruellii, Belg. Crayen Doet aut Rauen Doet/ Gall. *Pied de Corneille de Ruel.* Hanc suam opinionem tanquam errorem retractat in Hist. Lat. his verbis: Cornu cerui alterum repens: Ruellius qui hanc ante nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur: ad Coronopi descriptionem aliquo modo accedere videretur, nisi quem Codex Cæsareus exhibet differens multùm ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nomi-

nandum: posset verò & Pseudocoronopus dici, si modo hæc appellatio retinenda.

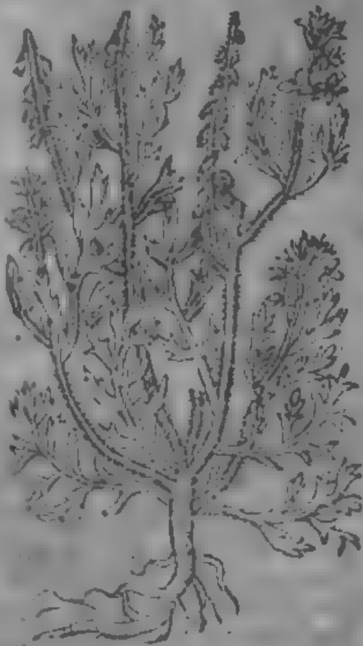
Hist. Lugd. vnius plantæ tres figuras habet. Primam titulo, Ambrosiæ primæ Matthioli: alteram Coronopi Ruellii ex Dodonæo: tertiam Coronopi repentis Lobel.

Tabern. Coronopus repens, Coronopus aruensis, Kriechender / Kråhenfuß / feldt hirtzhorn / Acker hirtzhorn. Posteriora hæc Tab. nomina Germanicæ non placent.

Locus & Tempus. Montbelgardi spontè copiosè prouenit circa vrbem, vti etiam in Horto Ill. E.C. semine deciduo quotannis se renouat: vidi in Alsatia in Castello Eisenheim spontè, vbi Floret Iunio & Iulio, audio copiosè prouenire inter Basileam & Argentinam, & Basileæ in horto D. Dis Felicis Plateri. Lugduni habui in horto. Horbugi in Ill. E.C. in Alsatia arce obseruaui. Geneuæ copiosè.

NASTVRTIVM SYLV. VALENtinum Clusio.

Descriptio. VNico hæc planta assurgit *caule*, sed statim à radice, supra solum, multis alis diuiso, hirsuto & aspero, vrente, rotundo, pedalis longitudinis: inferna *folia* qualia sint pronuntiare non possum, quia iam in semen magna ex parte euaserat planta cùm obseruabam, inquit Clusius, quæ tamen sub alis cauli inhærebant, tenuia erant & multifida. Nasturtii vulgaris, & legitimi, foliorum pænè æmula, tenuiora tamen & viridia, acri gustu, vt Nasturtium: extremis ramis fert multos,

spicæ in speciem, congestos *flosculos*, quatuor foliolis pallescentibus constantes, in quibus totidē *stamina*, quibus euanescentibus, succedunt *siliquula* breues, duabus valuulis siue vesiculis constantes cum lingula prominente, non quidem sursum erectæ, vt reliquarum congenerum, sed deorsum inflexæ, in quibus Nasturtii æmulum *semen*: *radix* est singularis, candicans, satis crassa, non tamen viuax, sed quæ singulis annis perit. Eodem *loco*, eodémque tempore, nempe Martio, florentem hanc plantam & semine iam plenam inueniebam, quo Alysson Galeni, Valentino videlicet regno. & quia plerasque notas cum Nasturtio communes habere conspiciebam, Nasturtii nomen indidi: cui [quantùm ex gustu iudicare licet] persimiles facultates habet. Hætus, meâ sententiâ, nomen immutare non debuerat Lobelius, qui ipsam stirpem nunquam conspexit: nam plantis mihi antea ignotis & primum obseruatis, festinanter, & tumultuario quodammodo impetu nomina dare non soleo, sed prius omnes illarum notas & reliqua necessaria maturè perpendo, antè quàm aliqui stirpem certo nomine donare aggrediar, vt facilè animaduertent, quotquot meas lucubrationes diligenter & sedato animo legent: malo enim interdum ipsas plātas ἀνωνύμους relinquere (vt mihi adhuc vsu venit in his commentariis) cùm incommodo nomine applicando mihi ipse non satisfacio, quàm temere nomen aliquod, naturæ plantæ non satis respondens, donare. Sed quam quæso maiorem affinitatem habet hæc planta cum Eruca, quam cum Nasturtio? Si quis vtramque stirpem sano iudicio conferet, inueniet profectò me, non sine probabili causa, Nasturtii siluestris nomen huic plantæ dedisse.

Clus. Hisp. & Hist. post. Nasturtium silu. Valentinum.

Lob. Obs. & Icon. Plant. Eruca Nasturtio cognata tenuifolia.

Casp. Bauhin. Phyt. Nasturtium silu. Erucæ affine.

Nasturtium Peruanum foliolis Lenticulæ.

Herbam habet Monardes ex Peru allatam Nasturtium appellatam, exiguam, foliáque habentem rotunda, Lenticulæ foliis paullò maiora. *Descriptio & Synonyma.*

Huius tritæ succus recentibus vulneribus instillatus, ipsáque herba superimposita, ea curat, & ad cicatricem perducit, haud secus quàm Tabacum. Nasturtii est sapore, & valdè calidæ temperaturæ esse videtur. *Nasturtii Peruani facultates.*

THLAPSI VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. IV.

Θλάσπι, herbula est, referente Dioscor. angustis foliis, digitali longitudine, ad terram conuersis, in summo fissis (ἀκροσχιδῆ Matthiol. ait, suspicor in Diosc. mendam subesse & hanc notam de folliculis legendam) subpinguibus: caulem autem remittit tenuem, duorum palmorum altitudinis, qui propagines paucas habet, & circa totum ipsum fructus est sublatus è summa parte (diuisus Matth.) in quo semen est simile Nasturtio (καρδάμῳ,) disci figura (δισκοειδὲς Ruellius legisse videtur φακοειδὲς quod vertit Lenticulæ effigie) velut compressum (ἐκτεθλιμμένον,) ex qua re nomē habet. Florem verò habet subalbidum & in viis ac parietibus & sepibus nascitur. Semen eius acre (δριμὺ) est, & calefacit, bilémque sursum ac deorsum purgat, acetabuli mensura potum. Infunditur etiam per Clysterem in coxendico morbo. Ducit etiam sanguinem potu & internos abscessus rumpit. Mouet item menses & fœtus perdit. Cratetas etiam aliud Thlapsi recenset quod aliqui Sinapi Persicum (νᾶπυ περσικὸν) vocant. Habet hoc folia lata & magnas radices: sed & hoc infusis ad coxendicum morbum ammiscetur. *Locus. Vires. Thlaspi aliud. Sinapi Persicum.*

Cornarius in suis in Diosc. suppos. refert hoc alios Thlaspidium (θλασπίδιον,) alios Sinapi Persicum (νᾶπυ περσικὸν) alios Sinapi syluestre (νᾶπυ ἄγριον,) alios Myiten (μυΐτην,) alios Myopteron (μυόπτερον) alios Dasinophon (δασινόφων,) alios Bittum (βίττον,) Aegyptios Suitempson (σειτεμψὸν,) Romanos scandulacion (σκανδουλάκιον,) alios Capsellam, alios Pedem gallinaceum vocare.

Plin. Thlaspi duo genera facit: *Vnum* angustis foliis digitali longitudine, in terram versis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, non sine

ramis peltarum specie, semine incluso [fructu, forte deest Corn.] Lenticulæ effigie [Cornar. videtur Plinius legisse φακοειδὲς,] nisi quod infringitur [τὸ ἐντεθλασμένον] vnde nomen. Flos aloicat. Locus. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gu- Vires stus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus sumendi, acetabuli. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat : menses quo- Napy persicum. que ciet, sed partus necat. *Alterum* Thlaspi aliqui Persicum Napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadicorum infusioni. Thlaspi Cappadoc. Thlaspi ferè omnes in Theriacam immittunt, in- Thlaspi vnde dictum. quit Galenus, id quod ex Creta affertur & quod Cappadoc. vbique nascitur, colore ex pallido flauum, figura rotundum, admodum paruum, vt Milio multoties cedat. Melius autem est quod à Cappadocia affertur immittere, quod colore ad nigrediné multùm discedit, figurâ autem non exactè rotundum est, & magnitudine multò maius quàm prædictum, habetque quadam sui parte, velut paruam quandam compressionem [θλάσμα] à qua etiam Thlaspi nominatum est. Nascitur autẽ, vt hoc, ita etiam alterum in Cappadocia plurimum. Quare non simpliciter id quod à Cappadocia affertur optimum est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, dissimileque est Cretico & passim nascenti.

Thlaspi semen [ait idem de simpl. med. facult.] habet & ipsum facultatem acrem, adeò vt internos [[intestinos Paul.] abscessus potum di srumpat, menses prouocet, & (quod Paul. omisit] fœtum necet: ab inferioribus partibus iniectum ischiadicos dolores finit, sanguinolenta euacuans : Est alioquin & supernè & infernè biliosorum humorum oxybaphi mensurâ (acetabuli instar, Paul.) potum, euacuatorium.

Colligi scribit Corn. ex Galeno duplex esse prius Thlaspeos genus . & tertium esse quod Diosc. & Plin. alterum fecerunt. Cæterùm quod Plinius semen lenticulæ effigie dixit, tum de lenticula legumine, tum de vase fictili ad lenticulæ Dioscorides. similitudinem efformato, accipi potest : hoc & φακὸς & φακωτὸς, & πυριατήριον φακωτὸν Græcis appellatur, & fomenti gratia adhibetur, velut lib. 9. c. 1. comm. medicorum ostensũ. Diosc. δισκοειδὲς dixit, quod Plinius videtur φακοειδὲς legisse. Thlaspi etiam à Lacertis, quæ iisdem incultis locis quibus hoc nascitur frequentes inueniuntur, Saurion præter alias ab hoc numeratas appella- Thlaspion. tiones posteriores Græcos nominasse apud M. Virgilium legimus, quasi non satis à seminis figura, quod infractum & veluti contusum videtur, indicasse id fuerit : nisi à notissimo insecto quod frequens in hac herba inuenitur adhuc indicaretur. Thlaspion Galeni & Thlasposis secundum Hipp. Robert. Const. in lex. græco distinguit θλάσπιον & θλάσπις, ιος, Sinapi Persicum vocat, & Pedẽ gallinaceum ; θλάσπι autem εως, Thlaspi, genus herbæ Diosc. Sunt, inquit, qui vocent eam herbam, Thlaspidion, forma diminutiua. Gal. genere fœm. θλάσπιν Hipp. etiam θλάσπιον vocat. Apud Gorræum, cui herbula est semine Nasturtii, acri, quòd mansum Sinapis modo linguam & os vellicet, Sinapi rusticum dictum fuit à plærisque, ab herbariis autem Nasturtium tectorum. Guill Rhegin. Nasturtium erraticum appellat, ac Synapi sylu. esse negat, carpitque Manardum dicens : ignotum adhuc nobis existimat Manardus, quod passim quidem in semitis frequens, vt aperte Dioscorides docet, quale nostrum reperitur : vulgatissimúmque quibusuis colligitur, acre ac mordax semen est, & vires habet causticas: misceturque in Theriacis veneno quouis profligando idoneis.

Thlaspi nomine tandem venit Tlaspi vulga- Thlaspi æquiuocationes. tius, de quo mox dicemus. Thlaspi etiam aliud genus faciunt eam plantam quam Germ. apud Corn. **Besemkraut** vocant. Et in hoc etiamsi ambigua res sit, tolerari possunt, quà de re vide antè. Thlaspi alterum Crateuas tradit, quod a- Bursa pastoria. liqui Persiconapy vocant, latis foliis, alii Pastoris Bursam vulgò dictam. Sunt & qui Thlaspi tertium genus, Sinapi Persicum dictum, Rhaphanum maiorem, syluestrem, & priuatim Armoracion vocatum, esse volunt. Sed in eo palàm falli videntur. Neque enim Dioscorides & Plinius de hoc siluissent.

THLASPI VVLGATIVS.

Descriptio. Ex *radice* satis crassa & fibrosa, lignosa, alba, subacri, *caules* exsurgunt hirsuti, teretes, rigidi, brachiati; quibus *folia* sine pediculo adhærent, longa, sensim angustiora reddita, serrata, siue crenata, gemina pinnulla caulem amplectentia, sapore cum morsu acri : *flosculi* minuti, albi, multi, vt in Bursa pastoria dispositi, quatuor foliolis, constantes. totidem virescentibus ea sustinentibus; apicibus candidis : *capsellæ* præmaturo ortu flores occupant, foliaceę, subrotũdæ, infractæ in summo, fissæ ; in quibus *semen* acre, Sinapi aut Nasturtii, inquit Lobel.

Ruell. ita describit : Thlaspi, siue vt aliis placet, Thlaspidion, quod Diosc. & Plinius tradunt, esse nemo inficiabitur eam plantam quam vocant Herbarii Nasturtium tectorum, quòd subinde nascatur in parietinis: alii syluestre: vulgus nostrum Sinapi rusticum appellat, quoniam digitis friatum Sinapi subolet. Hæc in scrobibus, semitis & sepibus inuenitur,

foliis in terram se conuertentibus, digitum longis, angustis, & quadantenus pinguibus, per extrema leniter incisis, caule sesquipedem alto, agnatis in eo paucis calycibus capitulatis, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum vel Cochlearium effigie, in quibus semen continetur Nasturtio simile, sed latius & velut infractum, Lunata plantarum specie. Calyx cum petiolo ligulæ formam exprimit, quæ tumidior vna parte sit, & altera pressior. Id quod in summo fructum in latus pandi designauit Dioscorides. Imò is repando dorso prominulus extuberat, aduersa parte funditur in latum. Folia colis decumbunt in radicem. Semen acerrimi gustus deprehenditur, ita vt mansum Sinapis modo linguam & os vellicet. (Quare vt Galenus scriptum reliquit, potum rumpit, hærentes menses ciet, partus enecat. Ischiadicis auxiliatur, subter per sedem aluo dimissum, vt pote cruenta deiiciens strigmenta, quippe cùm eximiè purget, bilem vtrinque detrahit. Modus sumendi acetabuli mensura.)

C. Steph. not. Eadem quæ Ruellius Car. Steph. tradit, quem tamen nominare non dignatur, sed pro suis venditat.

Cordus in Dioscor. Thlaspi minus, Deschelkressen / vel groß Deschenkraut / & wegkresse vocat. De hoc ait in Hist. Thlaspi Cardamoides, siue Nasturciarium semen habet copiosum, totis ramulis adnascens in singulis pericarpiis, iisque interioribus connexis, superius aliquantulum concauis & compressis, geminum: figurâ & quantitate Nasturtii, colore rufum. Folia gustu vehementer acria sunt &, Nasturtium æmulantur. Semina autem glutinosum lentorem acrimoniæ commixtum habent.

Gesn. not. Cordo per Gesnerum adaptata est icon ex Trago qui aliud tradit, Thlaspi nempe latâ siliquâ.

Fuchs. not. Fuchsius qui Thlaspi latifolium cognominat, non satis demonstrat quam plantam per Thlaspi, vt vocat, Thlaspidiũ, Sinapi agreste, Capsellam, Scandulaceum, Gall. *Seneue Sauuage*, quod quidam Nasturtium tectorum, Sinapi rusticum & Bursam pastoris nominent, intelligat. Eius descriptio est repetitio penè descriptionis Dioscor.

Ruellius vt Cornario placet, primus eã herbam quæ ab Herbariis Nasturtium tectorum appellatur, Thlaspi esse censuit, & à vulgo Gallico Sinapi rusticum vocari dixit. Hoc ex Germanis nónulli secuti, eam herbam Bauren senff (Sinapi rusticorum) appellant.

Thlaspi tertium descriptum à Dioscoride ex Cratcua videtur Anguillaræ, optimè dici posse illud, quod depictum à Fuchsio & Matthiolo, notissima in Italia planta.

Quæ Herba θλάσπι Græcis, Thlaspi quoque Latinis dicitur Matthiol. pingenti, Barbaris Nasturtium tectorum: Italis *Thlaspi*: Germ. Besemkraut: Hisp. *Puniqueso de flor blanque*: Gall. *Seneue sauuage*.

Scandulaceum Sinapi. Lacun. in Diosc. qui Græcè θλάσπι & Σίνηπι ἄγριον, Lat. Scandulaceũ & Sinapi syluestre: Cast. *Mostaza sauuage*. Franc. *Monstarde* aut *Seneue sauuage* vocat, per totam Italiã legitimum Thlaspi censeri scribit.

Dodon. not. Dodon. Gall. & Lat. Thlaspi alterum, Neotericorum Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum: Germ. Baurẽ senff / aut Baurenkreß: Belg. Beeren mostaert / aut Boerrenkerse. Hæc ille, qui videtur Thlaspi verum intelligere, quamuis ieiuna descriptio & figura.

Gesner. hort. Thlaspi verum.

Lobel. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. Thlaspi vulgatissimum Vaccariæ folio aut Myagri pinnato, omnibus Thlaspi vocatum & receptum. In officinis in vsu est, & ad antidota pro vero accipitur Thlaspi.

Digna sanè Cæsalpini verba, quæ adscribantur. Folia fert ab radice Iberidi similia, longiora, ac similiter diuisa, in caule autem solùm angulosa, pollicis latitudinis, caulis propè cubitalis, ramis in summis tenuibus, patulis: flosculi candidi in cacuminibus: fructus specie & magnitudine Nasturtii, in extremo diuisi: semina intus subrotunda, nigricantia, acria: &c.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 3. siue folio acuto. Hoc Matth. Lob. Dod. edit. Latina, pingunt foliis non crenatis: At Tragus, Fuchsius, Lonic. Dod. edit. Gall. Tabern. foliis serratis, quemadmodum apud nos prouenit, nec licuit hactenus figuræ Lob. similem videre.

Schvv. Thlaspi latifolium, Thlaspi officinarũ Groß seckelkraut / Groß Teschelkraut.

Thlaspi vulgare circa pontem d'*Arue* Geneuæ habebam in horto cum semine & siliquis Maio, semine maturo Iunio. Basileæ in horto D. Plateri, Patauii in horto Triuesani, & alibi obseruaui. Locus & tempus

Montbelgardi multis in locis spontè, ceu etiã in horto Ill. E. C. ex semine deciduo se propagat. In Alsatiæ agris inter Basileam & Mulhusam abundat florens Iunio. In fossis, semitis & sepibus prouenire scribit Fuchsius, Maio & Iunio mensibus, floribus & semine prægnans. Thlaspi Cardamoidi tribuit Cordus radicem semestrẽ. Nascitur lutosis & pinguibus aruis, secus vias inter segetes, copiosissimúmque inter Goslariam & Hildesheymium in Saxonia legitimum reperiri in Italia certum est ex Matthioló, siquidem eo maximè abundant & Goritiẽsis ager & Coradiscæ mœnia in parte quã Sontius alluit. Nascitur & frequentiss. & acerrimum Pago S. Petri non longè à Goritia, aliisque circumstantibus locis semine perquàm acri. Multò vberrimè prouenit cultis & incultis aruis Italiæ, Germaniæ & Angliæ: sub æstatem florens, ait Lobelius.

Vires à Fuchsio attributæ huic Thlaspi ex Dioscor. Paulo, Galeno & Plinio antè sunt à nobis scriptæ: Is autem scribit semen huius calefacere & exsiccare in quarto gradu: semen acre est, calefacit, siccantis est naturę, attenuat, prouocat, incidit, vrit perinde vt Nasturtii semen, Schvvenkf. Tempus & Vires

THLASPI CAPSVLIS HIRSVTIS.

Descriptio. FRequentes statim è *radice* simplice lignosa fundit *caules* humi sparsos, teretes, hirsutos, dodrantales, aut etiam cubito maiores, in alas aliquot fissos: *folia* infima quidem longis appenduntur pediculis, Erucæ latifoliæ diuisurâ, superiora verò per caules crebra, nullo interueniẽte

 te pediculo lata basi hærent, Thlaspi vulgaris formâ, cui & flores albi similes, idemque adeò est ordo numerosarum capsularum infractarum, per summa fissarum, nisi quod paullò videntur maiores, pilis densis incanis oblitæ, singulæ bina *semina* continentes russa, quæ liquore imbuta mucû lentum viscidumque saliuant: quod à vulgari Thlaspi quomodo distinguam non video.

Camer. hort. ni fallimur, Thlaspi secundum supinum hirsutum.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 9. siue villosum, Thlaspi pilosum Guillandini, cuius semen referente Cortuso, olim in Italia pro veri Thlaspeos semine vsurpatum fuit.

Anguil. Thlaspi Diosc. & Creticum Galeni.

An Lobel. & Pen. Adu. Thlaspi Syriacum, vel Græcum alterum, anguloso bifori pericarpio lentifolio, quod habuerunt Venetiis &c. nescientes sit ne illud tertium Matthioli, quòd ille nulla apta descriptione genera distinxerit, sed in chartas tantùm negligenter picturas congesserit. *Matth. not.*

Locus. Thlaspi cum capsulis hirsutis in horto meo Mõtbelgardi satum se propagabat ex semine deciduo itidem translatum in Hortum Ill. E. C. Frater C. Bauhinus attulit ex Italia pro Thlaspi piloso Guillandini.

THLASPI CVM SILIQVIS LATIS.

Descriptio Vulgaris notitiæ est hoc Thlaspi, *radicula* obliqua alba, lignosa, sapore oleraceo, tandem subamaro: *caulibus* sesquipalmaribus & cubito altioribus, angulosis, striatis, alatisque; *folia*, sine pediculo adnascûtur sinuata, pinnulis acutis productioribꝰ in atro virentia, sapore inter Brassicã & Cepas, odore ad Allium accedente: *flores* pusilli, Bursæ pastoriæ, albidi, quatuor constant foliolis: quibus succedunt *siliquæ* latæ, rotundæ, compressæ, seu foliaceæ, glabræ, supremâ orâ fissæ, in medio magis eminentes propter *semina* contenta, rotunda, cum striis circularibus. Dodonæo authore nigricans, acre & feruens gustu, Milium etiam simul nonnihil resipiens.

Est hoc Trago pingenti Thlaspi, describenti autem, vulgaris Thlaspidia, & inter nomenclaturas, Thlaspi alterum, siue verum, quod ait Dioscoridem, θλάσπι, θλασπίδιον, σίνηπι ἄγριον, Sinapi persicum, Mysten, Dasinophon, Myopteron, Bytron, Suitempsum, Scandulacium, Capsellam & Pedem gallinaceum vocare. Porrò meâ inquit is, sententiâ, Thlaspi & Allaria, Nasturtium tectorum Serapionis fuerit, quod ille Græcè Talaphion vocari tradit. Ei rotundæ, latæ, ac veluti conquassatæ crumenulæ vt in Atriplice, in quibus singulis, plerunque & nigra, & acri saporis semina, forma & gustu non multùm à Nasturtio distantia. Non placent quæ dicit de forma seminis, quandoquidem multùm differt à Nasturtii semine: Tragi icon adaptata est Thlaspi Cardamoidi Cordi, licet diuersum sit illud Cordi Thlaspi: vt verum fateat icon Tragi non vndique placet, si is, vt nobis videtur, intelligit Thlaspi nostrum latis siliquis: is fortè tunc ignorabat differre à Thlaspi vulgari ac cum eo confundit icone & descriptione. *Trag. not.*

Dodon. Gall. θλάσπι ἢ θλασπίδιον, καὶ σίνηπι ἄγριον. Lat. Thlaspi, Capsella, & Scandulaceum, quibusdam Myitis, Bytron, Dasinophon & Myopteron. Germ. wilder Kresse & wisselcruyt: quibusdam Scorodothlaspi verum Dioscoridis, Lat. Thlaspi latius & primum; Græcis Thlaspi à fructu, qui scutum exiguum infarctum refert: Recentioribus Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum dicitur, Germ. Baursenff, Baurkreß.

Matth. in post. comment. Thlaspi alterum vocauit, quòd eius semen Thlaspi haud absimile videatur, nascique tradit in agro Pragensi, locis saxosis & asperis, ac florere medio Vere & Iunio mense. Figura quidem Matthioli mihi satis probatur: semen minùs simile Thlaspi est: non facilè in saxosis & asperis obseruaui, sed in agris & cultis locis. Is in Hist. Germ. non posuit figuram nec eius meminit. *Nasturtiũ tectorum. Sinapi rusticum.* *Locus. Matth. not.*

Camer. ad Matth. hist. Germ. & Epit. nouam posuit figuram pro Thlaspi 2. quod ait habere latissimas siliquas.

Lobel. & Penæ in Aduer. dicitur Thlaspi, siue Nasturtium tectorum, Nasturtium syluestre, Scandulacea, Capsella, θλάσπι, θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον, Germ. Baursenff & kreß / Besemkraut: Italis Thlaspi: Gallis *Seneue sauuage*, Belg. boerenkerse.

Lobel. Obs. Thlaspi Drabæ folio, Icon. Plant. Thlaspi Drabæ & Chamælinæ folio. Aduersaria quoniam dicebant suum Thlaspi Drabæ folio habere semen oblongum, nigrum Nasturtii, ego de alio Thlaspi intelligebam, donec Lobel. figurâ demonstrauit plantam quam intelligit, quæ profectò non habet semen vlla ratione simile Nasturtio, nec oblongum, sed rotundum cum striis circularibus: *vt verum* fatear suspicor Lobelium confundere duas plantas, nec ei assentimur, Thlaspi quod exhibet siliqua lata meliùs conuenire cum Antiquorum Thlaspi quàm vulgare, quod postea vocat Thlaspi vulgatissimũ. *Lobel. not.*

C. B. Phyt. Thlaspi 2. siue foliis & siliquis latis.

Schvv. Thlaspi latius maius, σίνηπι ἄγριον, Thlaspi Diosc. Aduers. Thlaspi Cardamoides Cord. Nasturtium siluest. Scandulaceum, Bierl deschel kraut / Zeschelkresse / Bawrensenff. Si Schvv. meliùs contemplatus fuisset Cordi Thlaspi Cardamoides, dubio procul aliter sensisset. *Schvv. not.*

Thlaspi cum latis siliquis rotundis, foliis mollibus, glabris, obseruaui Basileæ in agris, quæ itur Moutets cum floribus mense Octobri. Geneuæ cum siliquis & flore Nouembri, semine maturo Iulio. Hoc Thlaspi Allium olere videtur. Lugduni habebam in horto, Montbelgardi in Horto Ill. E. C. vbi seminaui, se conseruat semine deciduo, prouenit etiam in agris. Maio, Iunio & Iulio cum semine in aruis Silesiæ vigere tradit Schvvenckf. *Locus & tempus.*

Vrum. Schvvenckf. vires obseruarit quas scribit nescimus, dicit semen acre esse, bilem extrahere, potum internas suppurationes rumpere.

DRYOPHONON PLINII.

AVtoris nomen meritò ſibi vendicat, vt qui id primò his verbis depinxerit. Dryophonō ſimilis herba eſt (Dryopteri) cauliculis tenuibus, cubitalib⁹, circūdatis vtrinq; foliis, pollicari amplitudine (vel latitudine, & lōgitudine. Latitudine potiùs intelligit Dal.) qualia Oxymyrſines, ſed candidioribus, mollioribuſque, flore candido Sābuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro Pipere vtuntur.

Hæc paucis immutatis ita reddit Ruellius: Dryophonum olus ſylueſtre Filiculam ſpecie æmulatur, ramulis ſeſquipedalibus, quos circundant vtrinque folia, pollicari amplitudine, Ruſco ſimilia, niſi quod teneriora ſunt, & candidiora, flore Sambuci lacteo, ſemine guſtu mordaci, vnde eo vice Piperis vtuntur, conquuntque cauliculos in cibis admodum gratos. Dryophonon Plinius Dryopteri ſimilem fecit.

Myrtus memoralis. Vitis Idæa anguloſa.

Idem Officinis Gallorum Myrtum memoralē appellari ſcribit, ſed nullo modo cum Dryophono conuenit Myrtus memoralis. Nos de hac egimus lib. 15. hoc titulo: Vitis Idæa anguloſa.

Thlaſpi Creticum.

Cordus Creticum Thlaſpi putat, quod pro Draba Dioſcoridis quidam monſtrāt, vt etiam annotat Dalech. apud Plinium. *Verba Cordi hæc ſunt.*

Quædam exemplaria Arabam, alia Drabam, quædam etiam Arabidam appellant. Cæterùm non malè ait Virg. Marc. nullam eſſe apud alios Authores herbam hoc nomine. Plinius tamen eius mentionem facit ſub nomine Dryophani. Arabis ſiue Draba ſecundum Dodonæi opinionem eſt Dryophonon Plinii: Thlaſpi Candiæ vulgi. Eſt nobis Arabis Dodonæi Thlaſpi Creticum quorundam, de quo mox dicemus. Dryophonum Plinii peritiores arbitrantur Rhus Plinii nonnullorum: Cluſius: qua de re vide H. n. lib. 5. Authore Guillandino vt teſtatur, Caſp. Bauhin. Barbarea muralis, de qua priori libro dictum, erat Dryophonon Plinii. Pro Dryophono tandem Plinii quidam [ait Dal. in annot. ad Plin.] Filicem floreſcentem monſtrant. Conſule lib. 37. H. n. generalis.

Dryophoni ſiue Dryophani æquiuoc. Thlaſpi Creticum ſiue Candia quibuſdam. Rhus Plinii quorūdam Barbarea muralis Filix florida.

THLASPI CRETICVM QVIBVSBAM flore rubente & albo.

Deſcriptio

CAule quidem pedalis altitudinis aut proceriore vnico adoleſcit, ſed crebro alarum ſtipatu vbertim fruticat, duro, lignoſo, glabro, viridante: *foliis* tum caulis tū rami amiciuntur lōgis anguſtis, ex anguſto principio ſenſim dilatatis, Iberidis folia æquantibus, nonnihil interdum crenatis, potiſſimùm inferioribus, ſapore feruido & ſubamaro: *flores* vmbellatim cohærent dilutè rubentes, vel, vt ait Dodon. è cœruleo rubróque permixtis, vtriſque dilutis, eleganter purpuraſcentibus, foliis quaternis, duobus maioribus, totidem minoribus, conſtantes: quos *ſiliqua* vel thecæ excipiunt Thlaſpios bifidæ, infractæ, è fiſſura ſtilum proferentes, quibus *ſemen* continetur, Dod. acre veluti Naſturtii. *Radices* plures, craſſiuſculæ, duræ, albę.

Thlaſpi Cappadoc.

An Anguill. Thlaſpi Cappadocicum Galeni? Matthiol. in poſt. com. Ital. depingit ſine deſcriptione, ſub titulo, Thlaſpi 4. figurâ non admodum probandâ. Dod. gall. Δράβη: Lat. Arabis & Draba, Plinii ſecūdum quorundam opinionem, Dryophonon, Neotoricorum Thlaſpi Candiæ, vocari etiam addit Δράβην, vel Ἄραβιν, lapſu facili ex δ in α.

Thlaſpi Creticum ſiue Cappadocicum quorundam, ſi benè meminit Geſn. epiſt. quadam ad Occon. acrius amariúſq; eſt cæteris, ſiue Naſturtii, ſiue Thlaſpios generibus. Is in horto habet herbam floribus & ſeminibus eiſdem [flores vtriuſque quaternis conſtant foliolis: quorum duo ſemper latiora ſunt, & alia duo minora,] foliis verò multifidis, quam Seſamoidis nomine accepit: Ac dicit Dodonæum Thlaſpi Creticum Arabam vel Arabim facere.

Lob. Obſ. & Icon. Plant. Thlaſpi Candiæ vmbellatum Iberidis folio.

Camer. ad Matth. Germ. Thlaſpi 4. Hort. Thlaſpi Creticum flore purpureo & ſubalbido, amariſſimo folio.

Thlaſpi Creticum, Dryophanō Draba.

Caſp. Bauhin. Phyt. Thlaſpi 13. ſiue vmbellatū Creticum Iberidis folio, quorundam Dryophanon Plinii, aliorum Draba Dioſcor. Et ſanè, inquit, deſcriptio in multis conuenit, flore eſt purpureo, aliquando ſubalbo & luteo: habetur in horto Bombiano.

Schvvenckf. Thlaſpi Creticum.

Propagatio. Repoſitio.

Propagatur, inquit Camer. non ſolùm ſemine, verùm etiam ramulis depactis in terram: Teneræ plantæ priùs quàm flores produxerint, in cella aſſeruatæ, altero anno florent egregiè.

Locus & tempus.

Iulio & Auguſto menſibus florem ac ſemen profert, Dodon. In Sileſiæ hortis ſemen Auguſto & Septembri maturum, Schvvenckf. Thlaſpi Creticum vulgò dictum vidi florens Baſileæ in horto Theodori Zvvingeri & aliis, florens Iulio menſe & adhuc Septembri. Geneuæ ſatū in horto meo ex ſemine miſſo per Zvvingerum, florebat Iunio. Sturgardiæ copioſum vidi: Satum Montbelgardi in Horto Ill. E. C. facilè prouenit, floret Auguſto, Anno 1608. Iulio in horto Il. Duciſſæ florebat Thlaſpi Creticum flore rubente, quod vulgare, & albo, quod nondum videramus, dicebat ſe habere flore mixto.

Flore albo & mixto. Vires.

Feruentis guſtus: ac potenter, idcircò excalfaciens huius non minus quàm Thlaſpios ſemen, autore Dodon. qui præterea vires tribuit Drabæ, quæ poſtea recenſebuntur ex Veteribus cap. de Draba.

Thlaſpi Creticum foliis indiuiſis ceu Lini amarum.

Thlaſpi Creticum appellatur herba, quæ etiam apud nos reperitur locis aſperis in monte S. Iuliani: *ſurculis* dodrantalibus: *foliis* anguſtis, indiuiſis, ceu Lini: *capitula* fert cacuminibus: in quibus *flores* ſtipati, ſubrubentes: & *fructus* in eodem capitulo ſtipatos, profundiori ſectione, quàm Thlaſpi nigrum: *ſeminibus* intus flauis, amaris

cenaris & acribus : herba quoque amara est. Galenus meminit Cretici Thlaspios.

THLASPI VMBELLATVM aruense amarum.

Descriptio. SEsquipalmaris est & altior plãta, *coliculis* pluribus, ramosis, striatis, subhirsutis; quibus *folia* adnascuntur oblonga Iberidis, ex angusto principio sensim dilatata, & circa extremitatem crenata, crassiuscula, subhirsuta, sapore perquàm amaro, subacri: *flores* tanquam in vmbella dispositi, quanquam inæquali ortu, ex albo purpurascentes, aut etiam penitus albi, quatuor constant foliis, quorum duo maiora longiora, ita vt ex iis vnum, simul vtrunque inferi⁹ æquet, aut etiam superet, capsulę fissæ, infractæ, Nasturtii vulgaris *semen* cõtinent minutum, acre, C.Bauh. *Radix* lignosa, albida, fibrosa. Hæc planta accedit ad Thlaspi Creticum vulgò dictum.

Est Trago Thlaspidii aliud genus sine icone.

Tabern. Hist. & Icon. Thlaspi amarum siue 10. Bitterbawrensenff/ caule tenui, sed robusto, flore albo instar Coronarię.

C.Bauh. Phyt. Thlaspi 14. siue vmbellatum aruense Iberidis folio.

Locus & tempus. Basileæ in agris, mense etiam Octobri; & mense Iunio. Cùm essem Geneuæ inueni circa Thuiri copiosè florentem Iunio, idque inter segetes. Montbelgardi variis in aruis, vt eundo ex *Arbois Audincourt*, & in agris circa *la Chaux*: transtuli in Hortum Ill. E. C. floret Augusto, Stutgardiæ colunt in horto Ill. E. C. Iunio & Iulio copiosum obseruaui inter segetes flore albo & purpurascente in agris inter pagum *Longeuelle* & celebrem Sanum siue Salubrem fontem Ill. E. C. Wirtemb. in comitatu Montbelgardensi.

THLASPI PARVVM VMBELLATO flore niueo odorato.

THlaspi 4. (lege 5.) paruum odorato *flore*, quod Iacobus Plateau mittebat, inquit Clusius Hist. post. humile est, ex semine natum, singularibus virgis assurgit, rotundis, in plures ramos diuisis, per quos vt per caulem, sparsa erant angusta & extremo mucrone serrata *folia*, Cretici foliorum æmula, acri gustu prædita: summo caule & extimis ramis, nascebantur veluti quædam in vnum caput congestæ vmbellæ *florum* niueorum, odoratorum, quibus succedebant *thecæ* Cretici Thlaspi vasculis similes, in quibus *semen* rader etiam Cretici instar, non viuax. Descriptio. Thlaspi hoc ab eiusdem Clusii Thlaspi in Allobrogibus inuento, flore niueo, quantum [illegible] tae cogitandum.

THLASPI VMBELLATVM TENVITER diuiso folio amarum Narbonense.

Locus. THlaspi speciem, vel vt alii volunt Nasturtium syluestre, quod cum Thlaspi vmbellato aruensi amaro pictum est, Anno 1561. & 1562. inueniebam Monspelio eundo ad montem *Esperon*, & versus oppidum Gangeo, florentem inter saxa mense Octobri, & propè *Castelneuf* inter *Perous* & Monspelium in marginibus agrorum mense Maio, & veniendo Lugdunum mense Iunio, si bene recordor: Planta autem est multùm accedens Thlaspi vmbellato aruensi amaro: Descript. foliis crassiusculis cum aliquot paruis laciniis siue portiunculis, ferè floribus iisdem sed paulò minoribus. Est semispithamea: *cauliculi* aliquot firmiusculi in ramulos diuisi: *radix* singularis crassiuscula, in fibras distributa: hæc verba ascripsit Gesnerus: Sesamoidis species minima, quæ in meo horto mihi nata: verùm in eo fallitur: *Est mihi* alia planta inter meas agglutinatas stirpes, pedalis, cum pluribus cauliculis ramosioribus, cui in summitate ramulorum flores copiosi, radix crassior. Scribit Gesnerus iuxta eam; quæ sequitur Thlaspidium quoddam videtur, inest semen tenue, latiusculum, rufum, subamarum. *Est mihi* adhuc hoc anno inter siccas cum prædictis alia plantula monoclonos, altitudinis quatuor vnciarum, per totum cauliculum foliosa, in quatuor ramulos diuisa, tum copiosè vmbellato flore: eam Monspelio detulit Frater C. Bauhinus ac misit cum hac inscriptione, Thlaspi Candiæ vmbellatum Iberidis flore ex monte Ceti, florens Maio & Iunio: Hæ autem tres plantæ sunt tantùm vnius, sed varietatis occasionis loco. Hoc verò Thlaspi non mihi ampliùs visum nisi inter meas plantas siccas, donec hoc anno 1607. conspectum, sed non agnitum antè florem emissum, in horto Theobaldi Noblot generi mei Pharmacop. Ill. E. C. Locus. quod prouenit ex semine Monspelio misso Doctissimo Medico, D. D. Danieli du Vernoy, nomine Thlaspi vmbellati, quod præcedẽti anno terræ commissum (multùm euarians, vt solent plantæ quæ ex calidioribus locis in frigidiores transferuntur) per hyemem durauit, & hos sequenti ineunte Aprili mense cauliculos primùm protrudere cœpit ex vna radice plurimos, striatos;

Sesamoidis species. Thlaspidium quoddam. Thlaspi vmbellatum.

longa serie foliorum ad extimam vsque prominentiā caulis donatos, folia autem ima sustinentur petiolo vnciali, supernè in quatuor portiones crassiusculas, latiusculas, mediaq; sui parte sulcatas desinente, media porrò folia summaq; petiolo duas circiter vncias plus minúsue longo producuntur, crenarúmque imparili numero pro petioli longitudine breuitatéque differūt, ita quidē vt longiores pediculi 4. vel quinq; portionib. à se inuicem impari interuallo è regione collocatis distitisque constent: breuiores verò modò duobus, sed rarissimè, modò tribus, trifolii in modum, modò quatuor, modò quinque quoque, sed rariùs, disparique longitudine donantur. Florere porrò cœpit iam declinante Maio, erant verò flosculi in vmbellæ circinnatæ morem numerosiores dispositi, vel intra caliculos adhuc conditi latentesque, vel iam sese in apertum florem pandentes explicantésque, albidi, quaternis constantes foliolis, quorum externi ad instar amari Nasturtii duobus aliis longioribus foliis in ambitum sparsis, duobus vero aliis interioribus breuioribus absoluuntur, in media verò regione staminibus aliquot croceis decorantur. Folia degustata saporem amarum acrémque sensui offerebant, vt & flos mansus, remissiori tamen gradu. Superueniunt capsulæ & semen.

Pena & Lobel. Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi hoc, Thlaspi alterum vmbellatum Nasturtii hortensis folio, Narbonense, inscribunt. Lobelii autem descriptio: vt & eius icon non in omnibus placet.

Thlaspi vmbellatū minus. Lobel.

Ic. Dalechamp. videtur paulò melior, de descriptione taceo, quæ sic habet: Nasturtium sylucstre Dalechampii radice est longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & si pinguius solum fuerit pedalibus, folio est satiui, copioso, densiùs per annos congesto: flore in vmbella ex albo purpurascente: semine in latis vaginis, Thlaspeos modo bifidis, gustu acri, & satiuum Nasturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidosis macrisque.

Dalech.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 1. siue Nasturtii folio peregrinum. Thlaspi alterum minus vmbellatū Nasturtii hortensis folio Narbonense Adu. *Cur primum* Thlaspi dicatur nescio, mihi potiùs videtur locandum post Thlaspi vmbellatum aruense quod ego amarum cognomino: quibus benè cognita fuerit hæc planta considerent quantum similitudinis habeat cum Nasturtio hortensi.

Thlaspi Nasturtii folio.

C.B. not.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi Narbonēse vmbellatum, **Thlaspe von Langedock mit vielen gebarff blümlein.**

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ.

Descriptio

LOngè latéque serpit *radiculis* longis crassiusculis in aliquot capita diuisis mixtum, quæ subinde reptando demissis fibris denuò radicantur: *folia* per terram sparsa, aut in eam reclinata, satis crebra, Globulariæ foliis quodammodò similia, pediculo vnius aut duarum etiam vnciarum, ad exortum rubente nitentia, vix totam vnciam longa, subrotunda, crassiuscula, atrouirentia, potissimùm hyberna, sapore amaro: *caules* palmares aut etiam longiores, teretes, glabri, per quos alternatim nascuntur *folia* coloris ferè glauci, pediculorum expertia, imâ parte caulem cōplexa, quo ferè modo folia Bursæ pastoris Perfoliatæ folio acuminata. Summum caulis cacumen confertos sustinet *flores*, Iberidis Fuchsii instar, norem, nec ita dissimiles, mai usculos, singulos quatuor foliis coloris lactei constantes, plusculis etiam apicibus in calyce viridante latentibus. Quibus succedunt *siliquæ* latiusculæ compressæ, bursularum pastoriarum æmulæ, ex sinu suo apiculas exiguas emittentes. *Semen* complectentes subrussum, exiguum, acriusculum, & subamarum.

Clusius Pann. & Hist. post. Thlaspi montanum 2. siue Thlaspi Badense.

Visa planta florente, nisi iam ex Clusio figurā haberem sculptam me absente, aliam proponerem, quandoquidem ipsimet Clusio non placet nec nobis.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 8. siue Bellidis cæruleæ folio.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi album supinum. **i. liegent weiß Bauren kreß.**

Locus & Tempus.

D. Dr. Martinus Chemnitius dedit Basileæ collectum in montibus prope Delspurg: florentem vidi Martio in horto Ioan. Heitzman Pharm. Mense verò Maio reperi propè *S. Vrsane* lapidosis locis cum flore & siliquis penè maturis. Clusius obseruauit in decliui montis illius glabri, qui vrbi Badensi imminet, quarto à Vienna miliari, florens Aprili, semenq; proferens Maio & Iunio.

Thlaspi folio rotundo.

Quod à Camer. hort. Thlaspi 7. rotundifolium Thuringiæ: & C. Bauh. Phyt. Thlaspi 7. folio rotundo nuncupatur: eius nullam adhuc reperi descriptionem: considerandum an sit Thlaspi nostrum foliis Globulariæ.

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ AFFIne siue Alsinefolia cum Myagri foliis.

Descriptio

AD Thlaspi Globulariæ foliis nobis dictum nonnihil accedere videtur, sed hoc quàm illa exilius. Nam & *radix* longa, crassa, in plura capita diuulsa, & *foliola* numerosissima quibusdam albidis pilis obsita, quędam interdum sinuata, succulenta, crassiuscula, & oblongiuscula, humi sparsa, atrouirentia: quibus præteritorum foliorum filamenta substrata. Ex quibus *surculi* emergunt palmares aut altiores, teretes, alterno foliorum angustiorum subpinguium atrouirentium quoque ex ima parte coliculum amplectentium positu donati. In surculorum diuisorum cacuminibus, *flosculi* quoque plurimi, lactei, quadrifolii, dictæ plantulæ foliis similes. Sapore est acri.

H uic

Huic plantæ accedit multùm si non idem Thlaspi petræum, Myagrodes Ponæ.

Quodnam sit Matthiolo Thlaspi tertium, non possum [inquit Camer. ad Hist. Matth. Germ.] diuinare, nisi illud sit, cuius semen nostris Officinis in vsum venit. Similia enim habet folia & radicem, quemadmodum ab eo pingitur: caules verò frequentioribus foliis sunt stipati, ramulis verò in orbem pulchrè digesti flosculi insidēt, neque etiam saxosa amat, quod de suo Matthiolus scribit, sed pingui solo nascitur. Quod & Pennæus Londinensis Medicus in monte *Saleue* propè Geneuam in saxorum crepedinibus reperit: foliola habet longiora, minora, iuxta radicem paulùm crenata & aspera, atrouirentia. Semen ruffum quemadmodum Nasturtii vasculis clauditur. Prouenit etiam in monte Aminam Heluetiorum. Idem in Harc. Omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quam antehac nemo arbitror exhibuit, donec Matthiolæū illud Thlaspi [tertium] nobis quoque innotesceret. Idem in Epit. Thlaspi tertium inscripsit. Sed nescio cur Thlaspi Officinarū non potiùs referatur ad primum Matthioli quàm ad tertium: nec etiam inuenio Matthiolum dicere tertium saxosa amare, pro tertio placet: nec illa planta Camer. respondet tertio Matth. cùm mutabat iconē, oportebat etiam descriptionem Matth. in Epit. mutare.

Cam. in.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi tertium saxatile Camer. in Epit. Matth. Quod enim Matthiolus Icō. pro Thlaspi tertio pingit, non rectè exprimit folia, quæ nimis longa & acuta: Quare Camerarii figura nobis probatur ex plantæ viridis cum figura collatione. Nos eius imaginem exhibemus in tabula Alsines-foliæ cū Myagri capitulis.

In peregrinatione Rhætica cum D. Gesnero, anno 1561. Burmii cùm essemus in monte Nombre reperi cum vasculis mense Iunio. Anno 1591. Frater C. Bauh. sine nomine ad me misit, qui scribit, se in monte *wasserfall* copiosè collegisse. In altissimo monte trans Sanctum Vrsinum ex præruptis rupibus, quas Rupes Sambræ vulgò vocant, loco cæterùm aprico Maio florens, nec dum semen proferens, ex quo nostra descriptio.

Locus.

THLASPI CAPSVLA cordata peregrinum.

Descriptio.

PVlcherrimum Thlaspeos genus hocce, primùm Henr. Cherlero in Clariss. Zvuingeri obseruatum, pedalem altitudinem adsequitur: *Caulis* in aliquot ramulos diuis⁹, *foliis* stipatur lini facie, in summo obtusis, glaucis, temerè oppositis. Cuius vt & ramulorum eius extrema *flosculi* ornant exigui purpurei, quos excipiunt siliquæ foliaceæ, cordatæ, eleganti virore conspicuæ, minimi digiti vnguem latæ, linea quadam bipartitæ, & vt vno verbo dicam siliquis Thlaspeos latissimâ siliquâ dicto figurâ persimiles. *Radicula* duriuscula est & alba. Plantæ sapor subamarus non sine acrimonia quadam: *Semen* eius paruum, oblongum, luteolum, acriusculo est sapore, minimè ingrato.

De loco in descriptione. Floruit ibidem Iulio & Augusto quo iam siliquæ & semina matura à Cherlero in hortum Mompelgardensem coniicienda collecta.

Locus & tempus.

NASTVRTIVM VEL THLASPI maritimum.

Descriptio.

IN sesquipalmarem & ferè cubitalem plantam fruticat, lignosis, satis fragilibus, hirsutis subrubentibus *ramulis*, per terram sparsis: per quos *folia* vncialia, perangusta, incanâ hirsutie obsita, sapore Nasturtii: *flosculi* extremis ramulis congesti, albi, cum partibus quibusdam cyaneis, odorati, Nasturtii similes: quibus succedunt *capsellæ* paruæ, oblongæ, vtrinque acuminatæ: in quibus *semen* pusillum ruffum: *radix* maiuscula, crassa, alba.

Et hoc illud est, quod Lobel. & Pena in Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi Norbonensis, Centunculi angustifolii, & Alyssi Italorum nomine proponunt, de quo aiunt. Fecerant iamdiu Itali Alysson quodpiam, eosque Commentator sequitur, lubenter, inquit, posuissem si habuissem: igitur factum bene, quod non habuerit, quippe doctiorum omnium Monspeliensium suffragio Thlaspis hæc annumeranda non Alysso. Suspicor Nasturtium nostrum maritimum non per Lobelium disiunctum ab Alysso siue Thlaspi multorum. Icon & quædam in descriptione Lobelii conueniunt cum Nostro Nasturtio vero, quædam cum nostro Alysso minore quorundam, Monspelienses id diligentiùs perpendant.

Thlaspi maritimum Dalechampii sic describit hist. Lugd. Thlaspi marinum idque minimum in maritimis prosilit, radice lignosa, longiuscula, in surculos diuisa, candida: caulibus multis, dodrantalibus, simplicibus, foliis multis, exiguis, angustis, longis: flore in summis caulibus copioso: semine flauo, lato, Thlaspi simili, acri, in loculis turbinatis concluso. Idem hoc Thlaspi alibi habet hoc titulo. Thlaspi Narbonense Penæ. Eadem etiam sub Alysso Matth. ita scribit: Hanc Plantam Itali fecerunt Alyssum, vel Alyssi genus, quos secutus Matthiolus lib. 3. At doctiorum omnium Monspeliensium sententiâ Thlaspios generibus adnumeranda est, non

Hist. Lugd. not. Alyssi. Sed Hist. Lugd. illo cap. Narbonense Thlaspi idem facit cum Matthioli Alysso à quo non parum diuersum: capite autem 45. pro Thlaspi Narbonensi ex Adu. Lobelii & Penæ transcribit quæ scripsit, & iconem illorum ponit, hac ratione diuersas confundés plantas: culpa Compilatoris ignari stirpium.

C. Bauhin. Phyt. vocat Thlaspi 22. siue Alysson, dictum alterum & maritimum, atque: etsi Lobelius velit Thlaspi Narbonense Centunculi angusti folio, idem esse cum Italorum Alysso, variat tamen. Hoc enim ab Italico differt foliis angustioribus, rarioribus, siliquis minoribus, longioribus, quod optimè exprimitur ab auctore Herb. Lugdunensis.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi Narbonense Cētunculi angusti folio: Alysson Italorum.

Locus & tempus. Toto anno videtur florere. Vidi florentem apud mare & locis arenosis & salsugine abundantibus, vt vno miliari à Monspelio mense Augusto & Aprili, & iuxta aquas mortuas mense octobri. Frater C. Bauhin. attulit mihi Monspelio cum hac inscriptione Thlaspi marinum florens Maio & Iunio.

THLASPI MINVS QVIBVSDAM, ALIIS Alysson minus.

Descriptio. NOn vna semper facie occurrit hæc plāta, aliàs pusilla admodum, aliàs dodrante maior, crebris virgultis duris fruticans, asperis & incanis, in ramos fissis, & in terram aliquādo reclinatis: *folia* infima, cùm caulem non fert, oblonga, vncialia aut sescuncialia, culmo latiora, admistis sæpè aliis latitudine & longitudine iis cedentibus, quæ vtraque caulescēte plantā ferè decidunt: superiora autem, quæ in caulibus & ramis satis sunt frequentia, admodum sunt angusta: omnibus porrò communis color incanus, magis tamen parte inferiore, ad tactum asperitas, neruus vnicus folium bisecans, sapor fatuus: *flores* crebèrrimi, Thlaspeos montani lutei, multò minores: colore aliàs luteo, quam varietatem est vbi in eadem planta obseruare liceat: quibus serie longa, vt in hoc genere fieri adsolet, capsulę succedunt lenticulæ grano formâ & magnitudine pares, circumacto sulco in medio protuberantes, vbi semina subsunt pusilla, quaterna, singulis locellis membranulà disclusis bina, rufa, quæ humore madida mucaginem reddunt: radix demittitur lignosa, alba, plerumque simplex: annua stirps.

An Trago Nasturtii genus quartum Germanis dictum klein Seckelkraut vel Teschelkraut/quod aliter describit, atque sub Thlaspidio comprehendi?

An Dodon. Gal. Thlaspi 4. cui folia longa, angusta, aspera, caules lignosos, rotundos, flexiles, flosculos paruos, albos, siliquas latas, semina fusca, gustu valdè calido, Nasturtii instar, adscribit? Hoc Thlaspi cur Dod. Lat. omiserit miror.

Hist. Lugd. Alyssum minus Dalechāpii vocat, de quo ait: In sabulosis crescit radice candida, parum fibrata, satis longa, cauliculis multis, rotundis, lanuginosis supra terram parum extantibus: foliis multis albicantibus & tanquam cinere conspersis, Aizoo minoribus, similibus, si non lata forent, gustu fatuis cum paucula adstrictione: flore in summis virgis copioso, luteo, semine Lini, minuto, ruffo, in loculis scuto similibus, duplicibus, membrana tenui & pellucida distinctis. Si Dalechampii Alyssum idem est cum nostro Thlaspi minore quorundam, icon in Hist. ea posita non placet.

Thlaspi generibus quodammodò congener esse videtur Clusio Alyssum minimum, foliolo gustûs subacidi, sed saliuam quodammodò cientis, flosculis luteis quinque foliolis constantibus. An verò nomen aliquod vulgare obtineat apud eos populos vbi nascitur non intellexit, affinitatem autem habere videri scribit cum ea planta, quæ à vulgo Dioscoridis Alysson esse creditur. Nos suspicamur Alyssum minus, siue Thlaspi minus de quo agimus à Pena & Lob. in Adu. non distinctū à nostro Nasturtio, siue Thlaspi maritimo.

Thlaspi [inquit Camer. & Matthiol. Germ.] similis est plantula quæ quibusdam Alyssum dicitur, flore albo, in summitate luteo, hirsuta, &c. Idem ad Epit. Matthiol. ait. An veterum autorū hoc sit Alysson, cum aliis adhuc subdubito. Hæc ille. Proponit autem iconem ex Gesneri Iconibus, quam eandem esse plantam quam Matthiolus exhibet nondum concedo.

C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 25. siue Alyssum dictū tertium luteum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi minus clypeatū 2. klein Schild Besemkraut. Figura Thlaspi seu Alyssi quorundam minoris malè ponitur à Tab. pro Thlaspi clypeato minore Lobelii, quæ nobis dicitur Lunaria biscutata minima. Tab. not.

Confundit Schvv. hoc Alyssum minus cum Thlaspi angustifolio Fuchsii, quod nos Nasturtii syluestre esse dicimus. Alyssu Matthioli, & minimum Clusii, Steinkraut, Hort. Lusit. idem facit, at malè.

Locus & Tempus. Geneuæ & Lugduni abundat floretque mense Maio: in Ducatu V Virtembergico propè fontem Admirabilem in monte Eichelberg flore luteolo albescente, vbi marcescit Septēbri. Mōtbelgardi copiosè in mea vinea, flore albo. Nusquam non crescit Viennensi agro ad aruorum, vinetorúmque margines quibus à publica via separantur, quin etiam siccis & gramineis agris nō modò Austriæ, sed etiam Morauiæ, & Pannoniæ. Floret toto Aprili, interdum etiam Maio.

THLASPI MONTANVM LVTEVM.

NOn pauca huic cum Thlaspi quarto Dodonæi communia, potissimùm verò *folia* oblonga, incana, maximè infernâ parte, aspera, ad oleæ formam nonnunquam accedentia: *radix* longa, lignosa, multifida, numerosos, humi fusos, lignosos *caules* profert, cinericeos, dodrantales & longiores: ac *flores* copiosi eo ordine digesti quo in iam dicto Thlaspi, multò maiores & & saturatè lutei: *capsella* quoque non dissimiles, stilum è capite proferentes vmbilico prominulo

semen

semen claudentes. In planta sicca nullus sapor insignis apparet, aliquandiu masticata, postea tamen habere videtur aliquam acrimoniam linguam siccans.

Lob. Icon. Pl. Thlaspi 10. siue montanum luteum.

Thlaspi. Shyv. Thlaspi luteum repens Lobel. Thlaspi luteum supinum montanum / Flem kriechent Thlaspi / Arenosa proreptat loca.

Locus & Tempus. Thlaspi montanum flore luteo voco herbam, quam fr. C. Bauh. scribit se inuenisse propè Basileam circa Bürsecken super rudera in monte. Hanc eandem plantam mihi misit cum flore Iulio mense ex Champignole Burgundiæ insignis Pharmacopœus Tossanus Carolus, quam curaui plantandam in horto Ill. mei Principis, sed folio multò maiore ad Oleam accedente, de qua planta scribebat floribus esse Keiri siue Leucoii lutei, eiusdemque odoris, florere vere. Floruit Montbelgardi toto Iunio & Iulii principio, quo tempore siliquæ apparuerunt.

THLASPI MONTANVM MINIMVM Monspeliensium folio laciniato.

Lignosis, albis, prolixis, multifidis *radiculis* nititur, ex quarum capite *surculi* emergunt numerosi, interdū vix vnciales, aliàs trium quatuórue vnciarum altitudine, ramosi, congesti, exiles, albi: quibus paullatim delabentibus sensim succedunt longiore interuallo dissitæ *siliquæ*, Milii grano æquales, ex rotundo oblongæ, in duos loculos interueniente candidā membranulā diuisæ, ex pediculis longiusculis pendentes: *semina* minuta, rufa: folia tum ex radice statim, tum ad caulium, ramorúmque diuisiones, vncialia vel semuncialia, in profundas angustissimas lacinias ad costam vsque incisa. Sapor acer.

In Boutronet iuxta Monspelium, à Genero Cherlero collectum.

Leucoium luteum montanum supinum Pona.

Plantam nobis misit diligentissimus Pona, Anno 1609. cui inscriptio Leucoii lutei montani supini, ea sanè habet similitudinem quandam cum Thlaspi nostro montano, siue Thlaspi supino luteo Lobelii, folia tamen omnia rotundiora; iuuenis est planta quam misit, in qua pauci rami, vix duas vncias longi, radix crassiuscula qualis in prædicto Thlaspi, cum fibris quibusdam.

THLASPI CAPSVLIS SVBLONGIS incanum.

Ex *radice* satis crassa: cubitum longos ac etiam longiores, lentosque *ramos*, & planè li-

gnosos, rubentes, erectos producit, in ramulos aliquot diuisos: *folia* priora longa quatuor vncias, & vnam lata, superiora Leucoii lutei, incana aut in nigro virentia, subhirsuta, sapore oleraceo, subacri; *flores* inæquali licèt pediculorum tenuissimorum ortu in vmbella dispositi, albi, quatuor foliis cordatis constantes, staminibus in medio luteolis: *capsulæ* succedunt sublongæ, hirsutæ. Descriptio.

An Matthiol. post com. Lat. & Ital. cum magn. fig. Thlaspi tertium: Figura sola sine descriptione.

Thal. in Harcyn. Thlaspi Matthioli tertium. Camer. ad descriptionem Thalii addit: Passim quoque nascitur apud nos hoc Thlaspi, sed videtur parum congruere cum Matthioli pictura 3. Thlaspeos, quod in saxosis nasci ipsemet asserit: hoc verò nunquam eiusmodi locis inueni, sed potiùs circa sepes & alibi strigoso gramine obductis areis: ideò in nostra editione, omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone, aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quā antehac nemo, vt arbitror, exhibuit, donec Matthiolæum illud Thlaspi nobis quoque innotesceret. *Hæc Thalij* descriptio benè conuenit cum Thlaspi nostro incano: an idem Matthioli, asserere non ausim, siliquæ etiam non vndique placent: præterea Matthiolus ponit tantùm titulum Thlaspios tertij cum figura: nec video cum eius meminisse in contextu, aut dicere in saxosis nasci: de suo Thlaspi altero id dixit, quàm benè, dicetur sub historia Thlaspios cum lata siliqua: de Thlaspi saxatili Camerarij sub nomine Alsinefoliæ cum Myagri capitulis.

An Camer. hort. Thlaspi 6. incanum fruticosum Franconiæ?

An Lobel. Icon. Thlaspi album supinum. Icon. Lobelij mihi videtur non vndique vera.

Lobel. Obs. & Icon. pl. Thlaspi incanum Mechliniense, finitimo Mechliniæ ruri fruticat Oleæ foliis, multisque summo diuisis hirtis ramulis, pedem & sesquipedem longis, flos albus & in pericarpiis rotundiusculis summum caulem ambientibus exiguum semen minus cæteris.

Clusius in Pann. & hist. post. Thlaspi incanum Machliniense, Thlaspi genus à nonnullis Machliniense cognominatum, folia habens vnciam longa, dimidiam lata (inæqualiter & inordinatè amplectentia caulem pedalem aut ampliorem,) cineracei coloris & acris saporis: caules in ramulos diuisi, extremis albos flores proferunt, quatuor bifidis foliis constantes, in caput cōgestos & quasi vmbellatim nascentes, quibus decussis, paulatim illa capita succrescunt & producuntur, vasculáque ostendunt mucronata, breuia, semen continentia: radix albicans, fibris, quibus prædita est, sub terrā latè serpit, Drabæ instar.

Tabor & Lobel. not. Tab.Ic.& Hist.Thlaspi duodecimũ,siue album supinum 2.ligends weiß bauren senff. Icon Tabernæ ferè eadem quę Lob.apud Pl.cui nomẽ respondere non videtur: pingit enim plantam surrectam non supinam. Compilator mihi videtur descripsisse secundum iconem.

Locus. Vsus. Schvvenck. not. An Schvv.Thlaspi album supinum: Tab.Thlaspi album 1.& 2. Lob.Thlaspi album supinum, weisser weg aut Bauren Senff/ Vratisl. weisse weg kresse/vbi secus vias extra pagos passim provenit: Aestate florescit & semen fert. Calefaciẽtis & siccantis naturæ. Herbâ incensâ pestis tẽpore aëris vitia corrigere vulgus credit. *Miror* cur dicat primum & secundum Tabern: primum enim album,est montanum vt annotauit Clusius, ac nos etiam obseruauimus,parua planta,non supina,nec apta igni, vt est secundum: si Tabern. eandem intellexit [quod nos suspicamur esse] is habet iconem Lobelii mutatam nonnihil: titulus quo supinum dicit non placet, id non demonstrat icon. C.Bauhin.Phyt. Thlaspi 9.siue album supinum Lobelii. A Fratre non scribitur an ei notum. Considerandum an eius 17. folio incano, flore albo, sit idem cum nostro Thlaspi capsulis oblongis.

Locus & tempus A D.Sprengero habui Heidelbergâ semen pro Thlaspi incognito, satum Montb. in horto Ill.E. C. primo anno floruit ac hieme periit, quod in cista repositum sequenti anno floruit per plures menses,ac secundo anno durauit. Hoc idem reperi spontaneum iuxta Gemersheim cum flore & siliquis Iulio,vbi in quibusdã plantis in multos caules,in aliis in pauciores excrescit, ad tres cubitos eandem etiam reperi. Nascitur plærisque Austriæ & Morauiæ locis,secus vias,& agrorum margines,gramineisque incultis locis non minùs quam in Belgica Thlaspi genus illud,quod nonnulli Machliniense cognominant,quia iuxta Machliniam Belgicæ celebrem vrbem plurimùm nascatur publica via quâ Antuerpiam itur.

Thlaspi arborescens folio viridi.

Spiræ vbi Camera Imperialis, in horto cultiss.raris plantis D.Tengnagel Adsessoris,Thlaspi vidimus anno 1595.mense Iunio arborescens,fruticosum, folio Linariæ,verùm non acuminato,sed in extremitate obtuso,succulento, crassiusculo, glabro:sapore acri,flosculi coloris non recordamur.

THLAPSI SEMPER VIRENTIS species candida.

Descriptio Misit mihi insignis Medic' Christ. Schwartz anno 1591. mense Aprili plantã ex horto Ill.D. VVirtemb. cui præest, quam vocat speciem Thlaspeos sẽper virentis, quam plantaui Monbelg. Ea erat ramosa cũ multis *foliolis* oblongis,incanis siue candidis, *flores* in vmbellis albi, *siliqua* paruæ subrotundæ.

An Camer. hort. Thlaspi 4. semper virens biflorum, folio Leucoii.

Hist. Lugd. Thlaspi montanum candidũm Dalechamp. alterum. C. Bauh. Phyt. Thlaspi 16. siue Leucoii folio incano, quod inter fratris Ioh. Bauhini plantas tantùm obseruauimus.

THLASPI FRVTICOSVM ALTERVM LOB.

Descript. Qvum essemus cum Ill. nostro Principe Duce VVirteb. Heidelbergæ anno 1595. insignis & diligentissimus stirpium indagator & Pharmacopœus D. Sprengerus dedit nobis *ramũ* plantæ pro Thlaspi fruticoso Lobelii altero, palmo longiorem, tenuem,cuius folia alternatim disposita,vnciã breuiora, vix culmum lata,in acutum desinentia,& albida siue cinerea, in superiore *caulu* parte ex longiusculis pediculis alternatim *capsula* sublongæ, in quorum extremitate cuspis, in extremitate *flores* plurimi vmbellam repræsentantes: *vascula* similia Thlaspi quod vocamus siliquis sublongis incanum, similes *flores*, eadem vtrorumque dispositio: folia autem diuersa. Nos curauimus pingendum nostrum ramum iuxta Lobelii iconem, qui suum sic tradit: Folio est Thymbræ hirsuto: cauliculos emittit plures pedales fruticis specie, è quorum summis flores albi & semina in compressis folliculis.

Clusius iam dictum vel valdè simile sic describit: statim à radice multas emittit virgas inæquales, frequentibus ramis donatas: folia illius angusta, mucronata,nullo seruato ordine, caulem & ramos ambiunt, satis manifestæ acrimoniæ: extremi rami multos albos flosculos in caput ferunt, quibus excussis, subsequuntur plantæ thecæ in spicæ speciem nascentes, superioribus similes, duobus vtriculis constantes, in quibus semen: radix crassiuscula,dura,non viuax.

Lobel.Obs.& Icon. Plantar. Thlaspi fruticosum alterum. Miror ita ieiunè descriptum,nec annotatum locum vbi proueniat, ego vt antè dictum, Heidelbergæ accepi à D. Sprengero siccæ plantæ ramulum,dicebat esse Thlaspi fruticosum Lobelii: folia rara,angusta,vncia digiti breuiora, acuta,cinerea: capsulæ oblongæ cum cuspide,similes Thlaspi incano siliquis oblongis, flosculi maiusculi,albi in sicca planta.

C.Bauhin.Phyt.Thlaspi 27. siue Thymbræ folio fruticosum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi fruticosum 2.

Clus.H.post. Thlaspi 5. [legendum 6.] Hispanicum flore albo.

THLASPI FRVTICOSVM FOLIO Leucoii marini minoris.

Descriptio

Virgæ numerosæ sparsæ, crebris Leucoii minoribus *foliis*: *flores* candidi, copiosi, & *semen* compressum Thlaspi parui. *Radix* lignosa, fibrosa, in Belgii hortis.

Lob. Obs. & Icon. Plantar. Thlaspi fruticosi folio Leucoii marini.

C. Bauhinus Phyt. Thlaspi 26. siue Leucoii folio frutescens.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi fruticosum folio Leucoii minoris, Baumachter Baur senff.

LEVCOIVM CVM SILIQVIS rotundis flore luteo.

Descriptio

Plures ex *radice* candida, fibrata, mediocriter crassa, *caules* profert cubitum altos, teretes, leuiter hirsutos, & in multas alas diductos: *folia* semunciam plùs minùs lata, palmum longa, subhirsuta, & nonnihil incana: *flores* extremis ramis copiosè congesti hærent, parui, lutei, quadrifolii: quibus superueniunt vericuli turgidi medium dissepiente membranula tenui, cui adhærent *semina*, foliacea, orbiculata, rufa, Leucoii granis similia.

Clus. Hisp. & H. post. Eruca peregrina, Leucoium semine rotundo vulgò quorundam.

Lob. Obs. & Icon. plant. Patauinum Leucoium marinum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum luteum maius. Groß geel Mervëyeln.

Hist. Lugd. Eruca peregrina Clusii, Patauinum marinum Leucoium Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 7. siue maritimum luteum, siliquis rotundis.

Gerard. Leucoium marinum latifolium Broad leafed Gilloflower.

Locus & tempus

Leucoium cum siliquis rotundis denominaui hanc plantam, quia foliis subhirsutis, albidis, & semine compresso magis accedit ad Leucoia quàm ad Erucas, à quibus differt non parum. Lugduni habebam in horto, Ibi etiam curaui depingendum. Montbelgardi in horto Ill. E. C. satum mihi prouenit, ac primo anno floret, hiemem perfert, nec perit postquam tulit semen. Argentinę vidi virentem Octobri in horto Friderici Meieri. Valerandus Dourez annotauit, Aprili mense florere & in maritimis Istriæ & Illyriæ passim prouenire. D. Iac. Zvvingerus misit mihi anno 1595. semen cum hac inscriptione, Leucoium Patauinum Lobelii quod mihi prouenit & repositum hiemem pertulit, floruit Iunio, Iulio, & Augusto, quo etiam tempore semen maturum. Crescit quibusdam Castellæ locis incultis, & secus vias, vbi Maio floret. In Belgiam allata non nisi Iunio & Iulio.

LEVCOIVM SPINOSVM, SIVE Thlaspi spinosum aliis.

Descriptio

Dodrantali ferè est *radice*, crassiusculâ, contorta, lignosâ, foris propemódum fuscâ, intus buxcâ, in plura capita facessente. *stolones* lignosi, crebri, duarum, triúmue vnciarum, aut paullò longiores, fusco, aut incano, porraccóue corticè vestiti, in *ramos* frequentes diuisi, alii in spinas longiusculas, rigidas, mordaces, rectásque abeunt, positu & forma Pimpinellæ spinosæ: *folia* per imos ramos pauca, per superiores conserta, incondita, Thlaspios montani lutei, semuncialia, atque vncialia, vix culmum lata, mucrone obtuso, crassa, incana, sapore Brassicæ acriusculo: extremis ramulis hærent ex mediocribus pediculis, gemino ordine viridantes *capsulæ* capitulis Myagri similes, bifores, dissepimento membranulæ lucidæ in duos loculos distinctæ, *semen* continentes ruffescens, rotundum, compressum, gustu acri.

Lobel. Obs. Icon. Pl. & Hist. Belg. Thlaspi fruticosum spinosum Narbonense.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 28. siue spinosum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi spinosum, Stechender Thlaspi / oder Bauren kreß.

In ipsis præruptis montis Lupi saxis & cautibus G. Cherlerus collegit Iulio siliquas ferentem: dudum habui, verùm existimabam esse Leucoium Patauinum spontaneum, consideratis capsulis & non spinis.

Huc non malè posset reponi Galastiuida quam Honorius Bellus dicit spinosam, foliis esse Leucoii albi, floribus albis, siliquis rotundis. Verùm de ea lib. xt. circa finem.

LEVCOIVM LVTEVM SPINOSVM.

Descriptio

Leucoium spinosum Creticum, quo nomine appellem, inquit Clusius, dubius sum. Nata autem est hæc planta etiam Iacobo Plateau, semine peregrè accepto. Illam certè nascentem non vidi, sed iconem ipsius manu delineatā ad me mittebat cum breui descriptione idem Plateau. Eam videlicet crescere ad cubitalem aut maiorem altitudinem, & in multos *ramos* duros & lignosos spargi, quos cingerent *folia*, confertim nascentia, incani & cineracei coloris, per oras nonnihil dentata: & sparsim in ramis multos *flores* nasci, flauos, quinque foliis constantes: eos autem ramulos initiò satis tenellos esse, paulò pòst tamen, duros & spinosos euadere. Quale *semen* eius esset, non adscribebat, sed duntaxat sciscitabatur an Hippophæstum Dioscoridis esse posset. Sed cùm Dioscorides suum Hippophæstum, humilem herbam esse asserat, sine caule, sine flore, inanib. tātùm capitulis, foliisq; spinosis, radiculas habere molles & crassas, è quibus, foliis etiam & capitulo succus exprimatur, & in vsum adseruetur, non video quā ratione hæc planta eius descriptioni accommodari queat.

Hippophæstum

Quoniam porro folia, Leucoii marini foliis non valde dissimilia habuisse videbatur, Leucoii spinosi appellationem obtinere posse arbitror, donec aliud magis aptum, & ipsi plantæ conueniens reperiat, tametsi flores eius pluribus foliis quàm Leucoiorum flores præditi sunt.

Miror apud Clusiū titulo Leucoii spinosi additum Creticum, quandoquidem in descriptione non dicit Creticam stirpem, sed aliud ibidem tradit Leucoium Creticum, quod non spinosum.

THLASPI FOLIO ALLIARIÆ.

Descript.

Hvic *folia* infima lata & rotunda sunt: quæ autem superiùs in *caulibus* quos à fibrosa, obliquè acta, serpente, alba, tenui, lignosa, Albū unque obolēte *radice*, plures emittit, teretes, leues, & cubitales, altioresque, *folia* inferiora sunt Alliariæ similia, alia ad Napy folia quodammodò accedunt, oblonga, auersa parte cæsia, aduersā in luteo virescentia, duabus pinnulis subrotundis caulem amplectentia, sapore oleraceo, nonnihil ad Cepas quoque accedente, è quorum alis *rami* enascuntur, similiter foliati: *flores* Nasturtii aquatici, albi, quadrifolii: *siliquæ* vno loculo donatæ, subrotundæ, nulli fissuri, *semen* continent singulæ singulum, flauum.

Lobel. icon. Plant. Camer. hort. *Thlaspi Pannonicum.* Clus. Pann. & Hist. post. *Thlaspi 1. montanum* peltatum. Icon non adeò feliciter in Belgica expressa vt necesse erat. C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 4. siue Glastifolio.

Thlaspi Pannonicum primò vidi Argentinæ apud D. Fridericum Meyer, deinde Stutgardiæ in horto Ducis vnde attuli plantandum in Hortū Ill. E. C. vbi fœliciter hiemem pertulit & floruit tota æstate, ac deinceps se propagat, folia inferiora similia sunt Alliariæ. Inuenitur vmbrosis locis ad arcem Stichenstain, & quà iter est ex ea arce ad Sneberg, nusquam alibi Clus. obseruatum: nunc verò eius operà, missis Viennâ eius Plantis, & semine ad amicos, Belgicis & Anglicis hortis inquilinum factum. Floret Iunio, semen Iulio & Augusto ad maturitatē peruenit.

Locus & Tempus

SCORODOTHLASPI VLYSSIS Aldroandi.

Scito, hercle, nomine Scorodothlaspi plantā hanc vocauit Cl. Vlysses Aldroandus rerum Naturæ sagacissimus vestigator, & apud Bononienses Physicus celeberrimus: Hic Illustriss. Principē D.D. Fridericū Ducem VVirtemb. & Teccensem, Comitem Montbelg. &c. Dominum meum Clemētiss. cùm Italiæ illas oras lustraret, multis peregrinitibus seminibus exoticarum plantarum donauit, inter quæ & hoc fuit, quod sequenti anno in horto Montbelgardensi dicti mei Principis consitum in talem exereuit plantam, qualem modò describam.

Descriptio

Radice nititur singulari, albâ, paucis fibris donata: ea veluti in capita diuaricatur numeroso *foliorum* stipatu longis pediculis prædita, quæ ex principio angusto sensim ouatam figuram acquirunt, & subrotundo ambitu finiuntur, quorum priora foliis Bellidis quodammodò respondent, quædam leuiter laciniata, quædam paucis denticulis, alia ferè nullis donata. Color virens est, plusculis ex costa neruis excurrentibus. At quæ alterno

no positu cauliculis hærent *folia*, præsertim suprema, minimis ceu alis *caules* amplectuntur. Cauliculorum fastigio *flosculi* insident albi, parui, Bursæ pastoris vulgaris, quatuor foliolis constantes, cum apice in medio, quos bursæ sequuntur obliquæ, subrotundæ, cordatæ, non multum compressæ, ad Thlaspeos cordati bursulas accedentes. Tota cæterùm planta Allium redolet manifesto odoratu, ac etiam non tacta. Radicula & folia oleraceo gustu prædita sunt, grato, & vel tantillùm acredinis sapidæ in faucibus relinquente, non sine halitu Alliariæ, vnde pro nomine insignita ab excellentissimo Aldroando, cui viro hoc nomen obseruantiæ ac memoriæ μνημόσυνον lubentes reliquimus, eiusdemque vestigia historiæ nostræ, cum alibi sæpè, ex merito tanti viri imprimere voluimus. Noua est hæc plantula, nec à quoquam, quantùm nobis quidem constat, hactenus prodita. Vnde nec aliis celebrata nominibus quàm iam prælibato.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. quem excolimus sata produxit flores & siliquas Iulio.

THLASPI ALEXANDRINVM
Cortusi Ioh. Bauhino.

Descriptio. Misit ad me aliquando Cl. V. Dn. Cortusus plantam hoc titulo, *Thlaspi Alexandrino, bella pianta*. Est autem herba dodrantalis, ex *radice* singulari quaternos *caules* emittes, teretes, glabros, multis alis cõcauos: ad quorum diuaricationes propagationesque, superiore præsertim parte, *folia* singula velut Perfoliatæ, ramos amplectuntur, subrotunda: ramorum extremis longa serie vtrinque ex breuibus pediculis appenduntur *siliquæ* circinatæ, quales ferè Thlaspios tenuifolii Fuchsii, maiores, in mucronem leuiter obtusum desinentes, quas secundum longitudinem percurrit costa, à qua vtrinque valuulæ biparentis siliquæ dehiscentes abscedunt, dissepimento medio relicto, inque singulis valuulis singula *semina* compressa, russa, ex latiore basi in acutum desinente, videtur habere aliquid commune cum Thlaspi Hederaceo Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Tlaspi 12. Alexandrinum Cortusi. Io. Bauhin.

THLASPI HEDERACEVM.

Descriptio. IN Portlandiæ peninsula, Cornubiæ vicino portu Plimmoume, aliisque maritimis Angliæ cautibus, repens herbula, dodrantalibus & spithameis gracilibus *cauliculis*, striatis, puni-

cantibus: *foliis* sinuosis, hederaceis, carnosis. *Flosculi* candidi & *semen* exile, in quibus gustu & habitu Thlaspi exprimunt.

Lobel. Obs. & Icon. Plant. Hederaceum Thlaspi.

Casp. Bauh. Phyt. Thlaspi 11. siue repens Hederę, quod nondum videre licuit.

ALISSVM VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. V.

VAria est apud auctores Alyssi historia. Et quidem ex Dioscoridis sententia ἄλυσσος frutex paruus [φρυγάνιον. Ruellius addit vnicaulis] est, subasper, folia habens rotunda, circa quę fructus, duplicis scuti figura, in quibus semen est aliquantulùm latum. Nascitur in montanis & asperis locis. Locus.

Hoc, vt opinor, ab Alysso Plinii discrepat, is namque videtur Rubiam minorem Alyssum facere, cùm enim de Erythrodano, seu Rubia maiore, dixisset, subiungit. Distat ab eo, qui Alysson vocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus.

Aliud insuper & Aetius describit his verbis. Alysson aiunt esse Sideritin heracleam appellatam, quæ iuxta vias nascitur vbique, purpureum florem habens, & folia crassiora. Aetij opinionem tuetur etiam Paulus. Cornarius autem diuersas herbas rectè statuit Sideritim heracleam, & hanc quę propriè Alysson vocatur: quum illa impropriè, & tamen ab affectu, idem nomen adepta sit.

Galenus quoque de diuerso ab his Alysso ex Asclepiadis authoritate loquitur. Alyssos, inquit, herba est Marrubio similis, sed asperior & magis spinosa (aculeata,) circa pilulas (orbiculos) florem ad cœruleum vergentem profert.

Cæterùm, ἄλυσσον Græcis, similiter Alyssum Latinis dicitur, quòd morsos à cane rabido mirificè iuuet, autoribus Galeno, Aetio, Paulo, Plinio & Pausania.

Alyssi decoctum, inquit Dioscorides, potum singultus qui sine febre sunt soluit. Idem facit & detentum, aut naribus admotum, At cum melle tritum, lentigines & maculas Solares depurgat. Putatur & canis rabiem sanare, cùm cibo contusum & exhibitum (λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι, συγκοπὲν ἐν ἐδέσματι καὶ δοθέν. Lat. ex ver. cod. λυσσοδήκτους ἰᾶται συγκοπὲν ἐν ἐδέσματι καὶ δοθέν, commorsos à à rabidis sanat contusum & in cibo datum.) Sed & id domo suspensum salutare esse dicitur, tum hominibus tum aliis animalibus, ne fascino lædantur. Quin & puniceo panniculo alligatum, pecorum morbos abigit.

Quòd verò de singultu ille, idem Plutarchus

scripsit, τοῦ δ' ἀλύσσου ... : Id est, Alyssum herbam manu tenentes solùm, alii verò intuentes, singultu liberantur.

Galenus dilucidiùs eius facultates declarat. Mirificè iuuat morsos à cane rabido. Sed & iam rabienti data sæpè ipsum sanauit. Et hæc quidem facultas ex similitudine totius naturæ constat, experimentóque solo cognoscitur, nec ratione percipitur. Alioqui ex vsu comperitur moderatè siccare ac discutere, & aliquantulùm extergere. Hac ratione & vitiliginem & maculas faciei à Sole prognatas expurgat.

A cane commorsos, Plinio etiam teste, rabiē sentire non patitur, potius adalligatū'que. Mirū est quod additur, saniem conspecto omninò frutice siccari. Insaniā sanari ex veteri codice Corn. legit, qui tamen non insaniam, sed singultum legendum ex Plutarcho putat. Ex Galeno, inquit is, & Plinio clarè patet, commorsis à Cane rabioso fruticem siue herbam Alysson auxiliari: Verùm Dioscor. verba ita iacent, vt ipsius canis rabiem sanare dicere videatur: ... : nisi ... eam rabiem quæ ex Cane homini inducta sit accipere velimus.

ALYSSON SILIQVA LATA ASPERA quibusdam Lunaria flore luteo.

Descriptio

Alysson Dioscoridis putata herba, *radice* simplice & lignosa, candicantíque nititur, sapore prędita feruido: ex qua plures eriguntur *caules*, recti, rigidi, incanâ lanugine hirti, qui ex fastigiū in ramos aliquot abeunt, in quibus *flores* numerosi, parui, melini, Erysimi floribus magnitudine & formâ similes, ex quatuor foliolis contexti: quibus delapsis *siliquæ* oriuntur ex oblongo rotundatæ, villo aspero tectæ, compressæ, *semen* claudentes similiter compressum: *folia* germinatione prima ex oblongo rotunda, postmodum in longius protractiora, in obtusum mucronem desinunt, nonnihil sinuata, Leucoii foliis similia, albicantia, hirsuta & tactu aspera, sapore oleraceo prædita.

Dodon. Gall. Alysson Neotericorum, quorundam Lunaria maior.

Gesner. hort. Alyssos Dioscoridis Dodonæo: Lunariæ maioris species aliquorum. Lunariæ Græcæ similes producens siliquas herba Alysso cognata. Et de coll. stirp. Lunariæ species. Lunaria lutea. Alyssos quorundam. Lunaria à Grataroło missa. Item de Lunariis. Ab Vlysse Aldroando herba missa, Lunaria appellata. Alysson Dioscoridis existimatum.

Lobel. & Pen. in Adu. Alysson, & nonnullorum Lunariam appellant, ac dicunt nullā meliùs Alysso Dioscoridis quadrare. Iidem cap. de Thlaspi Narbonensi, Alysson Belgarum & Francorū vocant. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Alysson Dioscoridis putatum.

Cæsalp. Lunaria tertia, Alysson Dioscor.

Hist. Lugd. Alyssum Dodonæi, Recentiorum quorundam Lunaria maior. Alyssum Dalechampii.

Casp. Bauh. Phyt. Lunaria 4. siue lutea aspera; ἄλυσσον Dioscoridis.

Hort. Lusit. Alyssum Dodonæi, Lunaria lutea siue Græca.

Alysson siliqua lata, aspera, Lugduni mihi erat in horto. Basileæ in hortis siliquas fert Iunio mense, Septembri semine maturo: mihi etiam obseruata est in hortis Patauii Bernardi Triuelani; Ferrariæ Monasterii S. Dominici à l'angeli. Bononiæ vt S. Saluator al burgo di S. Catharina, Florentiæ: & Parmæ Nobilis Ant. Lalatæ florens Aprili. Montbelgard. in horto Ill. E. C. hiemem perfert, semenque abundat Augusto & Septembri, florens adhuc Octobri. Locus & Tempus.

ALYSSON ANGVILLARAE.

Descriptio

Hoc nomine inter Valerādi Dourez plantas herbam inuenio fruticosam, ramis, duris, lignosis, teretibus, hirsutis: *folia* similia Thlaspi minori, vel Alysso minori quorundam, latiora, asperiora hirsuta, subrotunda, in obtusum acumen desinentia, *siliquæ* eâ sunt dispositę serie quâ in iam dicto Thlaspi, hirsutis pedicellis hærentes, compressæ, circinatæ, rotunditatis, in vmbonem modicè protuberantes, triplo maiores quàm Thlaspi modò dicti, insigniter asperæ, stilum exiguum è summo proferentes, membranulâ lucidâ valuulas discriminante. *Semen* quale sit, nequeo animaduertere; nec quales fuerint *flores* ausim, licèt adhuc vieti adsint, afferere: videntur tamen lutei vel pallidi fuisse.

Matthiol. post. com. Ital. pingit hoc Alyssum ex sicca procul dubio planta, ac ait. Cùm sciam multos bonos Simplicistas plantam, cuius figurā apponimus, verum Alyssum existimare, apponere volui: quamuis non respondeant omnes notę.

An Lobel. & Penæ Adu. & Icon. Plant. Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis Polygonati (Poligoni) folio aut Oleæ, Lentis semine?

Considerandum sanè quantùm differat hoc Thlaspi ab Alysso; de quo Anguillara epist. 12. pag. 217. An Cæsalp. Thlaspi quoddam genus, in monte S. Iuliani in Pisano, floribus luteis: fructu lato ac valdè depresso, duûm specie duorum nummorum.

An C.Bauhin.Phyt. Thlaspi 21.siue Alysson dictum primum. Matthioli Alysson Icon. 4.p.498. Thlaspi Græcum propinquius Diosc. Polygonati folio aut Oleæ, lentis semine Lob.icon. p.213.flosculis albis interdum luteis ? *Apud* Lob. in Adu.& Pl.Icon. legendum Polygoni folio & Typographi errore positum esse Polygonati satis apparet, quæ obsecro similitudo Polygonati cum olea ? in descriptione præterea dicuntur folia pusilla, glauca, albidáue, Leucoii lutei, sed multò minora: quæ sanè nihil commune habent cum Polygonato: Miror hoc non correctum. Quisnam scripsit de duplici colore florum? C. B. not.

LVNARIA BISCVTATA.

Descriptio. Biscutata Lunaria *caules* habet exiles, pedales, & cubitales, tenues, teretes, in alas aliquot diuisos, paucis foliis donatos: ea enim magna ex parte statim ex *radice* mediocriter crassa (Bursæ aut Maluæ Lob.) exorta per terram sparguntur, palmum longa, & breuiora, paullò semuncia latiora, sinuata, aspera, hirsuta, eta liuscula [Lobelio alb.nt. Hieracii aut Leucoii, sed minora:] alarum extremis *flores* coaceruati tenuissimis hærent pediculis, luteoli, parui: at quæ hos sequuntur *pericarpia* pulcherrima, foliacea, peltata (fermè pellucida Lob.) didyma, ad ligulam extra scutulam quoque prominulam adnexa, quorum singulis singula clauduntur *semina* latiuscula, orbiculata, compressa, rufa (Leucoii purpurei & albi sapore & effigie potiùs quàm Nasturtii Lob.l.)

Et hæc est illa, quam Lobel. & Pena Adu. Thlaspi paruum Hieracifolium, siue Lunariam luteam Monspel.& Leucoium luteum marinum (Biscutellam, addit Lobel. in Icon.Pl.) Lunariam minorem alteram vocitant. Huic nullus locus certior quàm inter Thlaspi omnium iudicio putatur. Hæc primùm culta in hortis Italicis vocabatur Leucoium marinum non ita magnâ similitudine.

Clus. Pann.& Hist. post. Thlaspi clypeatum Thal.Leucoium montanum.

Camer.hort.Thlaspi bisulcatum, vel Lunaria bisulcata à Clusio & Lobelio depicta. Crescens copiosè propè Capuam, foliis aliquantulùm diuersis, ferè Napi vel Rapistri, altitudine sesquipedis non multò minor.

Tabern.Icon.& Hist. Thlaspi minus clypeatum 1. Klein Schild Thlaspi.

C.Bauh. Phyt. Thlaspi 24. siue biscutatum maius folio crasso hirsutissimo.

Lunariam biscutatam seu Didymi, vt nominabat Gesnerus, obseruáuimus Monspelii cùm essemus secus viam quà itur Frontignanum & ad montem propè *Castelneuf* non longè à fluuio: hanc eandem priùs videramus in peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero in monte Burmio vicino, cum semine maturo Iunio mense. Geneuæ sata in horto nostro primò pullum caulem protulit, tota hyeme integris foliis abundauit & sequenti anno maio Maio mense floruit. Frater C.Bauhinus Monspelii florentem etiam Maio & Iunio obseruauit. Montbelgardi in hor. Ill.E.C.Wirt. eodem anno quo sata, floruit & semen maturuit Augusto & Septembri, hiemem pertulit: semen fuit missum per fr.C.Bauhinum cum hac inscriptione. Thlaspi species Bononiæ. Basileæ vidi florentem cum semine maturo Augusto in horto D.Dis.Iac.Zvvingeri. In pratis Monspeliensibus hoc Thlaspi collegit Lobel. & minorem Lunariam alteram vocitabat. Hæc primùm culta in hortis Italicis & peregrina credita. Supra Badenses thermas, vicinisque collibus, adeóque totâ illâ collium catenâ, quę per Leytenberg & supra Manderstorff ad Danubium vsque versus Orientem excurrit, copiosè authore Clusio nascitur. Locus & tempus

Cum Leucoio, purpureo præsertim & albo, in foliis & viribus nonnulla huic communia Lob.

LVNARIA PELTATA MINIMA quibusdam ad Thlaspi referenda.

Descriptio. Inter Valerandi Dourez plantas sine nomine plantulam pulchram reperimus quam etiam Gener Cherlerus attulit collectâ in Nemausensi agro: Ea palmo breuior plãtula, *radice* simplice, lignosa, vnde plures pullulãt *coliculi*, simplices aliàs, aliàs etiam alis concaui, in terram repandi, tenues, asperi, ex rubore obscuro incani: per quos *foliola* alternata, aspera, & inferiore præsertim parte incana, Thlaspi minoris foliis similia, sed multis numeris minora: *flosculi* luteoli summis hærent coliculis & ramulis, quos denso agmine stipati consequuntur orbiculi foliacei, glabri, maiores quàm Thlaspi dicto: sub quorum vmbone minimùm elato *semen* coërcetur singulare, minutum, rufum.

Thlaspi alterum minus Clypeatum Serpilli folio Narbonense; nuspiam Lobel.& Penæ visum, nisi in agro Norbonensi Monspeliensique, locis squallidis, sabulosis, propè pusillas Anchusas.

Casp.Bauhin. Phyt. Thlaspi 25. siue Clypeatum minus.

BVRSA PASTORIA.

CAP. VI.

Descript. BVrsa pastoris nonnunquam palmaris, pedalis, & cubitalis interdum planta, *radice* nititur recta, alba, fibrosa, sapore subdulci & nauseoso: a qua prodeunt *folia* oblonga, modò integra, alias profundè in ambitu laciniata, nonnihil hirsuta, pediculis ferè vncialibus, cùm superiora in caulibus nec pediculum quidem habeant, immediatè adhærentia, inter folia exsurgit *caulis* vnus, terni, quaterni, qui rursum in *ramulos* diuiduntur, qui à medio ferè ad summum vsque fastigium *flosculos* nullo ordine emittunt, pedicello tenui semunciali, paruos, albos, ex quatuor foliolis constantes, & in medio *stamina* aliquot lutea habentes, interdum corymbatim in summo caule quasi vmbellam conficiũt: quibus succedunt seminum receptacula ex acuto principio in latiusculam bifidam crumenulam desinentia, *semina* Brunfelsio parua & nigra. Hæc magnitudine & foliorum diuisura mirè ludit, vt quis diuersas possit suspicari species.

Guido not. Guido nimis licentiosè Galeni locum interpretans ait Polygonum esse virgam vel Bursam pastoris: Polygonum & Bursa pastoria multùm differunt.

Euchar. Rœsl. Bursa pastoris & Pera pastoris.

Brunfels. Bursa & Pera pastoris maior, cui descriptiones Dioscor. de Polygonia & Sanguinali minime quadrant.

Cord. in Dioscor. Bursa pastoris, Klein Daschelkraut/ id est, Bursa pastoris minor.

Trag. Bursa pastoris, Bursa pastoris maior & vulgatissima.

Cornar. in Diosc. credit Bursam Pastoris vulgi Medicorum esse Herbam Medicam. Sed Descriptio Medicæ Cornarii non conuenit cũ bursa pastoris vulgi Medicorum, suspicio mihi aliqua oritur de Crista gallinacea, vel Cornarium nescire quid scribat, stirpium enim non fuisse peritum suis ex libris satis apparet: vulgi autem bursa pastoris vel Christa gallinacea nullo modo cõuenit cum descriptione Medicæ. (Cornar. not.)

Matthiolus qui sine descriptione pingit, ait non defuisse qui Thlaspi & Bursam Pastoris vulgò dictam, vnam & eandem esse plantam existimarint, sed eorum sententiam prorsus explodendam meritò censet. Licet enim figurâ similis esse concedatur, attamen quod Lacuna monet, viribus & temperamento multùm differt.

Cæsalp. qui Bursam pastoris vulgi inscribit foliis Erucæ, semine exiguo & flauo, sapore subacri: at totâ herbâ insipido & glutinoso, ait apud Antiquos inter Thlaspi genera numerari. Id autem Thlaspi descriptionem Dioscoridis partim ostendere: nam folia in cacumine diuisa, & fructus in extremo latos huic plantæ magis conuenire. Ex Galeni historia colligere licere Bursam pastoris esse Thlaspi deterius. Ac bursam nostram pastoris Capsellam dici inter cætera nomina Dioscoridi ascripta. (Thlaspi genus.)

Fuchs. hist. & Icon. Dodon. gall. & lat. in fol. bursa pastoria. Gesner. hort. bursa pastoris maior & minor. bursa pastoris, Thlaspi fatuum. Lobel. Obs. & Icon. Plant. bursa pastoris. Camer. hort. bursa pastoris eleganti folio instar Coronopi repentis. Eidem in Matthiol. hist. Germ. & Epit. vt & H. Lugd. bursa pastoris. Tab. Icon. & Hist. bursa pastoria maior. Item bursa pastoria minor.

C. Bauhin. Phyt. bursa pastoris prima maior folio sinuato. Secunda bursa maior folio non sinuato, bursa pastoris folio integro. De qua ait: Naturæ lusum tantùm existimabamus, verùm cùm aliquot annis idẽ obseruauerimus, à priori distinguendam censemus. Tertia bursa pastoris media, Tabern. bursa pastoris minor.

Schvv. Cat. Sil. bursa pastoris maior, Siles. Täschelkraut / Daschenkraut / Blutkraut.

Nomina. Bursa pastoris, vulgò Officin. & It. *Bursa pastoris*, aliquibus *Pera pastoria*, & *Pera pastoris*, nonnullis *Herba Cancri*, *Crispula*, *Sanguinaria* & *Sanguinalis* dicitur, nec iniuriâ, [vt videtur Trago] cùm sanguinis eruptiones sistere possit. Videtur tamen ipsi non Sanguinalis sed Sanguinaria esse legendum, quod si firmum esset, certè hæc planta non procul à Verbena prima Dioscor. distaret. Nihil tamen affirmat. Inuenimus nos manuscriptum per Leodigarium Ritziandt bursam pastoris esse Io. Frisio in Dictionario Lonchitim alteram Plinii, Germ. Seckelkraut / Täschelkraut / Blutkraut / & hirtenseckle, Belg. Borsekens cruyt. Gall. *Bourse de pasteur* ou *Berger* & *Tabouret*. Geneuens. *l'herbe à Espinglier*. Castil. *Pan y quesillo*. Hung. *Paster* & *Tasye*, Bohem. Kokossjka.

Locus & tempus. bursam pastoriam vidi florentem Martio, Patauii Februario. Geneuæ passim Ianuario, Martio, Maio, Nouembri. Basileæ florentem adhuc Octobri, Lugduni abundat. Montbelgardi floret Martio, ac interdum tota hieme etiam in horto Il. E. C. spontanea, ad hortum ferarum vidi florentem Aprili, folio non sinuato, an perpetuo talis nondum obseruaui. In Ducatu VVirtembergico circa fontem Admirabilem florens Augusto, In monte Teck Octobri. Secus vias locis desertis & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm spontè prouenit: & quandoque maior, subinde verò minor, & omninò exigua, Floret, viget, ac semen perficit totâ æstate.

Vires. Vires huius non vulgares celebrantur, ex aceto enim, id scribente Fuchsio, trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet: imponitur sacris ignibus & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur: cruenta sanat vulnera, mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus. bursa pastoris siccata, ait Tragus, vino rubro vel aqua pluuiali, in qua chalybs cãdẽs extinctus fuerit, decocta, ac pota, dysentericis ac lientericis, fluxiones alui cohibet, vrinæ sanguinolentæ medetur, sanguinis excreationes, mensiúmque abundantium profluuia sistit, omnumque

umque internorum viscerum quasuis erosiones sanat: eadem aqua destillata per aliquot dies continuos mensurâ quatuor aut quinque cochlearium pota efficit. Errhinon ex lineo panno factum, succoque herbæ madefactum ac naribus inditum, sanguinem sistit: idem succus, vel aqua etiam destillata, vulneribus recentibus colluendis vtilissima sunt: Multi in ea sunt sententia, vt credant, sanguinem è naribus aliisue vulneribus manantem cohiberi, si herba saltem, apud eum hominem incaluerit.

Bursa pastoris, autore Matthiolo, ex refrigerantium est, exiccantium & adstringentium genere. Quapropter prodest trita & emplastri modo imposita inflammationibus & sacris ignibus, decoquitur pluuiali aqua: cum Plantagine & Armenio luto, bibiturque eius decoctum ad intestinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Sistit mensium abundantiam, si eius & Persicariæ decocto insideant mulieres: estturque ad idem, & contra denique omnes fluxiones efficax est, tenui pulticula circumlita & in oleo frixa: additur in emplastris, quæ ad capitis vulnera componuntur, & in vnguentis cõpluribus: ad gonorrhæam accipitur vncia vna succi e recenti herba expressi, cuius si copia non detur, duplum iuris decoctæ siccę herbæ, additis camphoræ granis tribus, bibitúrque diebus aliquot continuis. Succus cum Aeizoi succo aut aceto mistus partium calidas collectiones, & sacros ignes extinguit. Sunt qui scribant Bursam pastoriæ Icterum profligare, si simul folia, flores, & Thecæ calceis indantur; vt nudum pedē cõtingat, eoque modo deambuletur: decoctũ in collutione omnes sanat fauciũ tumores. Succus vulcer podagræ calidæ pudendorũmque feruidis tumoribus illinitur. Celebris ad sanguinē sistendũ & fluxiones repellendas, succo poto in sputo sanguinis & dysenteria, trahitur & super varos ad sanguinem inde fluentem. Cæsalp. Herbam ex aceto terit & carpo adhibet vt fluxum sanguinis sistat, & rigorem tertianæ compescat. Bursam pastoris frigidam & siccam in tertio gradu censet Lacuna, ac ideò restringere omnem partem, & reprimere omnis generis fluores.

Lacunæ bellum mouet Lob. eumque cum pluribus aliis taxat, dicens: Gustu non perinde vt Thlaspineri, sed exiccante potiùs quàm refrigerante. Nam qui quia sanguinem sistat (sistit autem strenuè) frigidam faciunt, infelici argumento vtuntur, etenim vmbellæ, floresque gustanti aliquid acrimoniæ inurunt, ihdicioque sunt siccando colligendoque sistere, vt porri succus, vitriolum, vrtica: non refrigerando: trita carpis imponitur, additâ Plantagine, ad tertianas spurias, purgato priùs corpore. Ad hæmorrhagiam sanguinis ex quacunque parte fluat Bursam pastoris contusam, cum aqua frigida applicat Timot. Rosl. parti vnde fluit, & subitò cessat. Si è naribus fluit aut ex alio capitis loco, apponit capitis pulsibus, subitóque supprimit. Aquam destillatam Bursę pastoris aut decoctum eius menstruos fluores & dysenterias rubras potam compescere scribit Brunfels. Sic & pessum ex cotone factum & succo eius intinctum naribus inditum sanguinem inde fluentem sistere. Herbam gestatam cùm naturali calore tepefacta fuerit, idem quoque facere perhibet, quod difficulter credimus, & quia res herbaria certè infinita est, id aliorum obseruationibus iudiciis & experientiis conferendũ relinquimus.

BVRSA PASTORIS PARVA folio glabro, spisso.

Descrip. Bursula ista parua est, radice vnicâ, sed in tenuiores subdiuisâ: folium primum simplex, rotundũ, paruum, alia Bursæ maioris more aliquatenus laciniata, crassa, glabra, vix sextãtalia: cauliculi singuli vel plures, dodrãtales, ac etiam minores: flosculi multi simul, albi: siliquæ rotundiores quàm in vulgari. In foliis nullum manifestum saporem animaduerto, in summitatibus ingratus est.

Plant. Icon. Pastoria bursa minima.

Tabern. Icon. & Hist. Nasturtium petræum. C. B. Mat.

C. Bauh. Phyt. Bursa pastoris 4. siue minor: Bursa pastoris 6 Tragi sine icone. Hæ autem Bursæ pastoriæ cùm non sint vascula, vt vult Tragus, acinis peponum similia, meritò existimo Tragi Pastoriam bursam 6. huc non referendam; sed ad sequentem.

Locus & tempus. Itinere Masmünster, Than, & Fraußmatten inueni mensis Aprilis fine Bursam pastoriam hanc, antehac non visam; reperi quoque in muris quibusdam inter Remiremont oppidum Lotharingiæ & Plumarias Thermas, paruam, singulari caule. Nobis etiam data sicca Argentinę à D. Vldarico Chelio Medico insigni. Basileæ ad margines aruorum vtcunque rarò, præsertim extra syluam propè Wyl pagum obseruauit Gener Chelerus.

BVRSA PASTORIA MINIMA, oblongis siliquis, verna, loculo oblongo.

Descriptio. Bursa hæc minima, radice est tenuissimâ & tãdem fibrosâ: à qua per terrã sparguntur folia multa in circulum oblonga & angusta, & mucronata, vix vnciam longa interdum rubentia, hirsutã, viréria modò, modò rubẽtia, oris per extremũ aliquot crenis incisis, sapore pri-

mùm subastringente, tandem acri, nitroso & vellicante: interquæ *caulis* nunc vnus, aliàs bini, terni & plures teretes, palmares, aliquando vix sextantales, *flosculos* sustinent simul multos albos, aliquando purpurascentes Bursæ pastoriæ vulgaris maiores, quatuor foliolis bifidis constantes, ex pediculis plusquam vncialibus: *loculo* oblongo compresso nullâ lacunâ vt in Bursa vulgari, nulloque dissepimento intrinsecus distincto: *semen* continente minutum, rotundum: Semine maturo & decidente remanet tenuis membranula alba, qualis in Lunaria maiore.

Hanc describens Tragus, Bursam pastoriam 6. & postremam fecit, quam fr. C. Bauhinus in Phyt. ad præcedentem refert contra meam sententiam vt iam antè annotatum.

Brunfels. picturam exhibuit nomine. Gensz blum / quæ meliùs placet quàm Lobelii. Huic autem in Aduers. & Obs. & Icon. Plant. Paronychia Altine folia.

Dodon. Lat. in fol. Paronychiæ vulgaris titulo depingit & describit, ac dicit: Veram & legitimam hanc esse non constat, vt enim Dioscor. παρωνυχία ἐστὶ θαμνίσκος μικρὸς πεπλίῳ ὅμοιος, τῷ μήκει ἐλάττων, τοῖς δὲ φύλλοις μείζων: id est, Paronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, foliis vero maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola.

Tabern. Icon. & Hist. Alsine minima.

Camer. qui ad hist. Thalii Pilosellam siliquosam minimam omnium vocat, inter figuras iconem sub Pilosella siliquata ponit pictâ ad meam plãtã, quam cum descriptione Gesnero miseram.

Hist. Lugd. Myositin paruam Dalechampii inscribit.

C. Bauhin. Phyt. Bursa pastoris 5. siue oblongo loculo minor dicitur. Hæc, inquit, non solùm magnitudine & paruitate variat, siquidem etiam minima vnciam & sesquiunciam longa reperiatur: verùm & foliorum formâ discrepat: habetur namque foliis integris, vt Lobelius, Dodonæus, Lugdun. pag. 1214. lib. 11. cap. 3. & Tabern. Icon. pag. 708. pingunt: datur & latioribus laciniatisq; foliis quemadmodum Lugd. pag. 1218. l. 11. cap. 54. nomine Myosotidis paruæ exprimit. Similem posteriori ex monte Sfrigel / quà itur in Italiam habemus, quæ tamen non solùm folia in orbem humi strata habet, sed paulò altiùs quina senaue obtinet lata laciniata, & in cauliculi summo vnicum quod in summitate tripartitur, capsulam quin etiam obtinet priore duplò maiorem, eamque non oblongam, sed subrotundam.

Schvv. Bursa pastoris minima, Silesiis hungers blumlin (flos famelicus) dicta. Credere enim vulgus ait eius vberem prouentum annonæ caritatem denotare.

Locus & Tempus. Geneuæ *en plain palais*, floret principio Martii & Aprilis, passim secus vias & in segetibus. Montbelgardi florens Martio in muris in Horto E. C. Monspelii florebat Vere. Propè Bestordiam medio Aprili inueni cum membranulis tenuibus remanentibus à semine deciduo. Frater Basileæ obseruauit. In Silesia [inquit Schvvenck.] Aprili floret in multam æstatem, succrescente interim semine. Arenosis agris & hortis plurimis.

BVRSA PASTORIA FOLIIS Perfoliatæ.

BVrsam pastoriam Perfoliatæ folio, voco pulchram herbulam, cui *radix* tenuis, suprà vnica, mox fibrosa, aliquot cauliculos palmares & breuiores (interdum vnicum) emittens: colore ex fusco leuiter rubente & virente, veluti glauco leues, teretes, ex foliorũ alis ramulos nonnunquam producentes: *folia* superiora alternatim caulem sine pediculis amplexantur, alis eorum ferè concurrentibus, vt a caule perforata quodammodo videantur, vnciali longitudine, dimidio angustiora, denticula, glabra, glauca vt Perfoliatæ: *flosculi* positu florũ bursæ vulgaris, paruũ albi, quatuor foliolis constantes inuolucro totidem foliorum in fusco viridium circundati, ex pediculis tenuissimis semuncialibus, in medio *stamina* crocea: decidentibus floribus, imò antequàm ii etiam in totum decidant, subnascuntur *siliquæ* paruæ bursæ pastoriæ, formâ cordatâ, veluti infracta, vt in Thlaspi, *seminaque* continent parua compressa, rotunda, subrussa: Sapor plantæ subacris.

Camer. in fine hort. ex plantis meis siccis sub titulo Pilosellæ figuram habet.

Hist. Lugd. sub Thlaspi primo genere à Dalechamp. obseruato.

Tabern. duas figuras habet, tam in Icon. quàm Hist. Ac primã Thlaspi oleraceũ Baurenseñff, inscribit: alterã Thlaspi minimũ Clusii, Kleinss Thlaspi.

Descriptio.

Clusii Pann. & Hist. post Thlaspi pumilũ, Thlaspi 3. Thlaspi mõtanum minus, seminibus acris saporis. Fortè eadem cum nostra, sed minor ratione loci vbi prouenit.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 5. siue Perfoliatæ siue Brassicæ campestris folio, maius.

Schvv. Bursam pastoriam minorem appellat.

Bursam pastoriam folio Perfoliatæ inueni in Burgundia iuxta Oppidum Insulam in vitibus ad dextram quà itur ad Tres Reges, florebat Aprili. Hanc Monspelii vidi, vbi florebat & capsulas ferebat mense Martio. Montbelgardi in Horto Il. E. C. copiosè sponte prouenit: & floret Martio & Aprili, Gesnerus ad meam plantam siccam adnotauit: Ad Myagrios retulerim. Ostendimus capsulis maturis mense Maio in Ducatu VVirt. inter Leuwenberg & Stutgardiam.

BVRSAE PASTORIAE SVBLONGO LOculo affinis pulchra planta.

Descriptio.

PEr terram spargit *folia*, Barbareæ muralis aliquatenus similia, breuiora, latiora, magisque rotundata, duas vncias lata, per ambitum serrata, hirsuta, aspera nonnihil, cuiusmodi etiã per caules ramosque, sed portione minora, cernuntur sine pediculis, statim autem è *radice* tenui plures emittit *caules*, alios aliis fœliciùs adolescentes, cubitum altos & ampliores, nonnunquam in ramos plures diuisos, quos non vt

Barbarea, cauli apprimit, sed ab scedentes diducit: *flores* singulis ramis multi cohærentes, parui, albi, quos excipiunt serie longa *loculi* bursæ pastoriæ sublongo loculo similes, bifores, qui in medio striam habent, quorum altrinsecus abscedentibus valuis *semen* apparet minutum, relicta dissepiente membranula.

Hanc plantam cùm siccam ante 20. annos misissem D. Gesnero, ad eam annotauit, videri referri posse ad Myagri sylu. speciem. Sed perinde est siue ad Myagron, siue ad Bursam pastoris referas, inquit C. Bauh. in Phyt. qui hunc inter Bursas pastoris sextum locum dedit, ac Bursam pastoris loculo oblongo maiorem appellat.

Locus & tempus. Monspelii Martio florentem & siliquas ferentem legi, quo mense etiam Basileæ locis campestribus siccioribusque prouenire solet.

Bursæ pastoris affinis herbula foliolis Thymi.

Humilis quædam herbula affinis Bursæ Pastoris, copiosa in Sicilia, & in Plumbinensi agro secus vias: *ramulis* dodrantalibus multis humi procumbentibus: *foliolis* Thymi, rotundioribus, candicantibus, subhirsutis: quæ *flores* fert tota hyeme candidos, veluti in capitula aceruatos, in summis ramulis, odore quasi suauissimo flauo mellis, *fructus* minutos Iberidis similes: Planta insipido sapore constat, vt Bursæ pastoris. Cæsalp.

DRABA VETERIBVS.

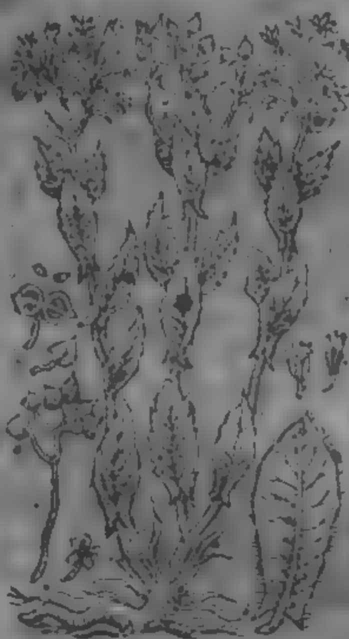
Cap. VII.

AVthoritate Dioscoridis δράβη, herba in cubiti altitudinem assurgit tenues spargens *virgas* & ab vtroque latere *folia* veluti Lepidii teneriora (ἁπαλώτερα, quod etiam significat molliora,) tamen & candidiora. In summa vero parte vmbellam quemadmodum Sambucus [ὀπ... ...] quæ *flores* habet albos (ἀνθη λευκά. vulgo ...) (tenues,) ac sic etiam Manardo legi placet: Huius herba coquitur cum ptisana, maximè in Cappadocia. At fructus [καρπὸς] ipsius aridus, Piperis (πιπέρεως) loco obsoniis miscetur. Et quoniam hæc postrema, *At fructus &c.* Plin. de Dryophono tradit, Cordus coniectura ductus (non quidem sat probabili nostro iudicio,) Drabam Dioscoridis cum Dryophono Plinii vnum & idem esse existimat.

Serapio Drabam, Oribasio Braben dictam (inquit Sarrac.) Nasturtii generibus annumerat, & Nasturtium Orientale appellat. Cæterùm inter notha Aldini exemplaris, hoc ipsum caput, vt Hermolaus habet, cum Arabidis herbæ inscriptione reperitur, ita vt Arabis & Draba vnius & eiusdem plantæ diuersa nomina fuisse videantur.

Ast ab hac opinione alienus est Cornarius ac Drabam herbam supposititiam esse in Diosc. & ab aliquo adscriptam existimat: eò quòd bis in hoc libro habeatur, tum hoc loco, tum ad finem post Glastum ante Telephium intrusa. Sed illic Arabis appelletur, & alias eadem de ipsa tradantur, iisdem etiam verbis: vt nec de nomine, nec de re satis constet: maximè quum apud nullum alium Scriptorem, neque Drabes, neque Arabidis herbæ mentio fiat, altero sanè ex altero corrupto. Quare non videt, quantum fidei debeat haberi his, qui Nasturtium Orientale, vel Babylonium esse Drabam dicunt: aut etiam Cuminum syluestre.

DRABA MVLTIS FLORE ALBO.

Descriptio. VIx cubitū superat Draba, *caule* rotundo, striato, ex *radice* lignosa surgente, multiplice: quem *folia* alternatim basi sua amplectuntur, oblonga, vnciam & sescunciam lata, sinuata: *caulium* fastigia in crebertimos abeunt surculos, & ipsos quoque foliosos: quibus vmbellatim insident *flosculi* candidi, quibus delapsis *capsulæ* suboriuntur, corculum imitatæ ex cono stylum exiguū promentes, quæ binis suis loculis totidē *semina* patim fusa continent.

Nascitur, inquit Matth. in Ananiensi agro planta foliis Lepidio non dissimilibus, & vmbella ferè Sambuci, Drabam ad amussim referens, quemadmodum & in Galliis nasci Ruellius testatur.

Camerarius cui ad Hist. Germ. Matth. & Epit. Arabis siue Draba dicitur, habet folium in sua icone valdè hirsutum, nos talem hirsutiem non

obſeruauimus. Pannonica ſanè Draba hirſuta eſt, verùm pili breuiſſ. eaque non ſolùm ſerrata, ſed etiã laciniata, vt obſeruauimus in planta nobis per Agerium data pro Pannonica in Auſtria collecta. Monſpelienſi concolor nobis videtur & eiuſdem formæ. Eiidem in horto Arabis vetior.

Lobel.& Penæ Adu.Obſ.& Icon. Plant. Arabis ſiue Draba. Hiſt. Lugd. Arabis ſeu Draba Matthioli. Cæſalp. Draba. Cluſ.Pann.& Hiſt. poſt.Draba vulgaris t. folio in ambitu dentato ex viridi cinereo, ſapore acriuſculo &c.

C.Bauhin.Phyt.Draba prima vmbellata: quã ait Matthiolum, Lonic.& Lugd. dentatis pingere foliis, quod hactenus in ipſa planta obſeruauerit: at Lobelium, Caſtor. Cluſ. (licet hic dicat dentata,) foliis integris delineare.

Nomina — Draba multis flore albo, græcè Ἀραβίς, Ἀράβη & Δράβη, Arabis ſiue Draba, nonnullis Naſturtium Babilonicum & Orientale. It. *Draba.* Ger. Turkiſch Freß: Gall. *Draue.*

Locus & Tempus. — Drabam Monſpelii in marginibus quorundã agrorum iuxta vrbem: Patauii in horto publico & apud Cortuſum florere vidi menſe Martio: Frater florentem obſeruauit Maio. Nulli ferè agrorum margines circa Viennam, totaque adeò inferiore Auſtriâ, hac plantâ, non ſunt obſiti, quę ſubinde in ipſa etiam arua latè irrepit. Floret Maio & Iunii initio, ſemen ſub Iunii finem maturum eſt. Meminit Cluſius etiam hanc plantam legere in Inſula illa quã facit Rhodanus in duo cornua diuiſus inter D. Aegidii Fanum & Arelitem, dum Maſſiliam proficiſceretur.

DRABAE SPECIES GLABRA.

Deſcriptio — PRo Drabæ ſpecie dedit nobis plantam D. D. Agerius Argentinenſis Medicus, collectam in horto Bononienſi, quæ multa habet ſimilia cum Draba ante deſcripta, excreſcit tamen penè ad duos cubitos, quantùm colligimus ex plantis ſiccis, an vnum vel plures ferat *caules* ignoramus, ii tamen ſunt concaui, glabri: per illos alternatim caulem amplectentia *folia* ſerrata vel laciniata, ſed minora multò longitudine & latitudine, in ramos ſuperiores partes diuiduntur, qui longiores quidem: ſed minùs ſe expandunt: *floſculi* minimi albi: quibus *capſulæ* ſuccedunt paruæ.

DRABA MINOR CVM ORBICVLAribus capitulis.

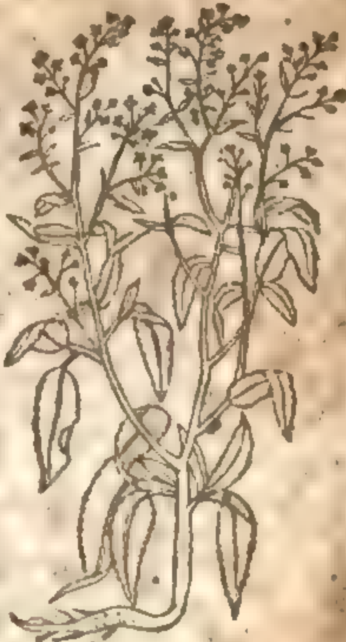
Deſcriptio — DRaba minor: Drabæ genus minus Cluſii hac icone, multa promit à ſummo *radicis* capite *folia*, longis pediculis nixa, aliquantulùm anguloſa, villis quibuſdam obſita, inter quæ gracilis exilit *cauliculus*, palmaris, paucis foliolis longioribus præditus, qui a medio ferè ad ſummum orbicularibus capitellis onuſtus eſt, membranulâ in binas partes diuiſis, *ſemen* exile, fuſcum, continentibus: *radix*, pro plantæ exilitate, ſatis craſſa, pauciſſimis fibris donata: viuax vt arbitratur, nam præcedentis anni cauliculum adhuc retinebat ea planta, quam Gulielmus de Mera Medicus, in itinere obſeruatam, & inter chartas repoſitam, floribus tamen carentem, Cluſio Francofurti donabat Anno 1593.

LEPIDIVM PAVLI.

CAP. VIII.

EX *radice* digitali repente ſurgit *caulis* ſingularis, rectus, gracilis, læuis, fungoſa medulla farctus: bicubitalis & altior: *folia* Mali Citriæ, ſæpiùs maiora, in ambitu crenata, rigida, ex viridi in luteum vergentia, ſapore Sinapios: *floſculi* puſilli, copioſi, albidi, apicibus herbidis.

Ambæ noſtræ icones ſunt ex Guarinianis, quam autem plantam denotet ſecunda, nondum nobis conſtat.

Facilè autem nobis perſuademus plantam quam hic tradimus, nempe Piperitin, eſſe Lepidium Plinii Dioſcor. Galeni, & Pauli, diuerſã plantam ab Iberide Dioſcor. Plinii & Democratis, vt monuimus antè capite de Iberide: in quo nobiſcũ ſentiunt plures, vt Marantha. — Deſcriptio

Quæ autem Veteres tradiderunt de Iberide & Lepidio, item æquiuocationes, nos tradidimus antè.

Herm. hanc fortè exiſtimat in Dioſc. Lepidiũ Columellæ ſatiuum, Plinii peregrinum. Lepidiũ, Raphanum in Pannonia dictum. Pauli Lepidium. Ruellius ad radicem ſiue Raphanum retulit. — Lepidium Columell. Satiuum Plinii peregr. Raphanus

Lepidium Antiquorum, Piperitis & Siliquaſtrum Plinii multis putatur, quam ſecutus ſententiam aliquando eſt Braſſauolus: nunc verò mutauit, & Pauli & Plinii Lepidium exiſtimat, ac etiam Dioſcoridis, diſtinguit enim ab Iberide eiuſdem. Serapionis & Arabum etiam Sceiteragi facit, oſtendens Auicennam poſtremo loco de Sceiteragi confudiſſe Iberidem & Lepidium. Vocat præterea Penerellam. — Lepidium Piperitis. Siliquaſtrum non eſt. Sceiteragi Arabum. Auicennæ error. Penerella. Piperina. Zinziberina.

A Cordo deſcribitur & vocatur Lepidium ſiue Hiberis maior. Item Piperina & Zinziberina.

Lepidiũ

Lepidium, inquit Tragus, est Germanis dictum pfefferkraut, hoc est, Piperitis Senffkraut: nam ad Sinapi referri posse neminem latere puto.

Matth. in Diosc. non potest nō admirari, quòd tam facile crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse quæ vulgò in Italia appellatur *Raphano*; nisi nostratem Piperitim, quæ proculdubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocauerint.

Fuschs. ab Iberide distinguit Lepidium, vulgò herbariorum Piperitim.

Lepidium Diosc. & Piperitim Anguill. diuersam facit à Galeni Iberide & Lepidio.

Lacun. in Diosc. vocat Lepidium Plinianum & Pauli, & Piperitim vulgi.

Gesner. hort. Lepidium Æginetæ, Senffkraut, Romæ *Crapinella* dicta.

Crapinella

Apoll. trad. 1. in Triphera Saracenica magna, Lepidium Plinii, Iberidem Pauli secundam Idem cum Piperite maiori, vulgò *herba Pruera* [si herbulæ nomine dignaretur, sique Aetio non reclamaret] cum Anguillario Dioscoridis Lepidion concluderet.

Herba gemona.

Piperitis Neotericorum seu quorundam silue-stris Raphanus, Gall. *Passerage*, Germ. pfefferkraut / Belg. peper cruyt/ Videtur Lepidium Pauli & Plinii, non item Dioscoridis: Non est etiam Piperitis Plinii, licet interdū ita vocetur.

Raphanus sylu. Non est piperitis Plin.

Lobel. & Pena in Adu. merito tuentur Ruellium aduersus Matthiolum cap. proprio de Lepidio, dicentes: Piperitis, Galliæ plebi *passerage*, Pauli etiamque Plinii Iberidis siue Lepidii notas explet: futiliter Senensis Barbaro & Ruellio insultat quum lapsos dicit, vt putarint *Raphano* Italis dictum Lepidium esse: perspicuè Ruellius hunc errorem detexit. Hodierna die vocatur Raphanus aggrestis Officinis & mulierculis Belgis: Gallica plebecula etiam nomine Raphani syluestris Piperitim seu Lepidium vocitat, vt monet Ruellius Matthiolum decipiens, neutiquam deceptus. Lobel. Icon. Plant. Raphanus sylu. offic. & Lepidium Æginetæ vocatur: Idem ait & in Obseru. vbi etiam Lepidium maius Cordi & Tragi nominatur.

Ruell. & Barbarus excusantur à censura Matth.

Hist. Lugdun. Lepidium Pauli & Plinii, Lepidium a Diosc. prorsus diuersum. Lepidium Pauli & Plinii primum, siue maius, à Recentioribus Piperitis nuncupatum.

C. Bauh. Phyt. Lepidium 1. siue latifolium.

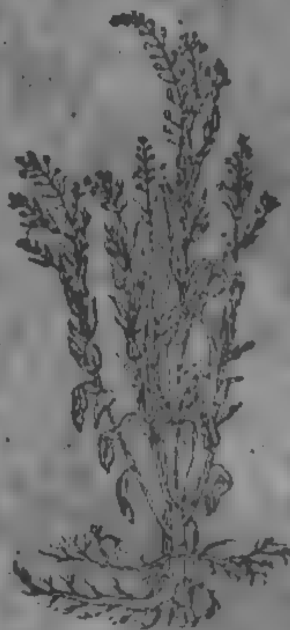
Hort. Lusit. Lepidium Pauli Ægin. & Piperitis cùm Brunfelsio, tum (non est autem Piperitis Plinii acerrimo gustu linguam vellicante) ab Offic. Raphanus sylu. [non ille quidem de quo post satiuum diximus, neque Raphanus rusticus] sed qui à Gall. *Passerage* nominatur.

Lepidium siue Piperitis Geneuæ in hortis copiosè prouenit & serpit admodum: in horto meo pulchrè, denique tota hieme virebat, florebat mense Iunio. Spontè prouenit apud fluuium Monspelii. Lugduni, Basileæ, & Montbelgardi in hortis meis & aliorum florens Iunio & Iulio, suo reptatu in areis infesta hortulanis, Patauii in horto Musati, vidi & Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à L'angeli.

LEPIDIVM NON REPENS.

RAdix fibrata, ex qua *folia* oriuntur primùm palmaria & sesquipalmaria, angustiore principio, penes pediculum sextantalem aut quadrantalem, sensim dilatata ad ternas circiter

Lepidio Pauli aliquatenus similis.

vncias, sensim denuò in obtusum mucronem desinentia, nullis per ambitum crenis dentata, sapore Lepidii Pauli feruido.

Icones nostræ duæ, ex Guarinianis nobis videntur mediocriter exprimere Lepidium non repens.

Lobeli Obs. & Plant. Icon. Lepidium annuum.

C. B. Phyt. Lepidium 2. siue Glastifolium.

Lepidium non repens aliquando annuam plantam existimaui, quia sæpiùs in Horto Ill. E. C. hieme periit semine deciduo spōtè iterū proueniens, tandem comperi, etiam hiemem perferre posse: idem vidi Argentinæ pulchrè virens Octobri in horto Friderici Meyeri.

Locus & tempus

Per lignosos *ramos*, inæquales, buxeos, variè diuaricatos, *folia* Ocymi foliis respondentia, acuminata, hirsuta, sapore acriusculo: *flores* extremis ramulorum confertim congesti.

Descriptio

DENTILLARIA RONDELETII.

Descriptio

STolones multos, sesquicubitales emittit, striatos, nigricantes, in alternos ramos crebrò diductos: *foliis* pinnis caulem cōplectuntur, glabra, atrouirentia, feruidi saporis, Conyzæ foliis paria, per extremos ramulos multis numeris minora: *flores* cacuminibus hærent

accuratim congesti, oblongi purpurei, calyce hirsuto. *Semina* magna, nigra, acria.

Gesner hort. Dentelaria Monspelii dicta, & alio nomine Flammula. An de hac loquitur etiam Gesnerus in fine hist. Cordi cap. de Chamæneriis? Clus. Hisp. Antonii Nebrissensis Lepidium. Quorundam Molybdena, hoc est, Plumbago Plinii putata, vulgò Herba S. Antonii dicta. Narbonensium suo tempore Dentilaria appellata, Granatiensi vulgi *Beleza*. Lob. & Penæ Adu. Obs. & Icon. Plant. Dentaria vel Dentillaria Rondeletii & Narbonensium: Æginetæ Lepidium itidem putatum: Molybdæna Plinii. Cæsalp. Isatis syluestris Herba S. Anthonii. Camer. hort. Molybdena seu Plumbago Plinii, Dentilaria Rondeletii: Romæ, herba S. Antoni, Italis *Crepanella*, In Illyria *Cucurida*. Tabern. Ic. & Hist. Plumbago quorundam, Rochkraut / wasser pfeffer / cui plantæ non conueniunt nomina Germanica. Clariss. Vir. D. Vlysses Aldroandus, cùm Bononiæ essem, vocabat Plumbaginem Plinii. C. Bauhin. Phyt. Lepidium 3. seu Dentillaria.

Sunt 28. anni, quum stirpis huius (cuius tum florum & fructus accuratam picturam à me desiderabat, meque adhortabatur vt gnauiter in hocce Herbario pergerem, sicut & ipse in suo faciebat, addens bonam esse inter mortales eiusmodi contentionem) descriptionem cum ipsa planta misi D. Gesnero nomine Dentilariæ Rondeletii, vti tunc vocabatur Monspelii, vbi florentem obseruabam mense Septembri. Vidi præterea circa Arelatam, & vno circiter miliari ab Auenione, iuxta castellum Papæ. Lugduni habebam in horto. Mihi etiam visa Basileæ in horto insigni D. D. Fœlicis Plateri, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires. Herba acris. Radix ad dentium dolorem commendatur.

COCHLEARIA.

Cap. IX.

Descriptio. COchleariæ *radix* subest crassiuscula, recta, cui adnatæ fibræ aliquot, longæ, albæ: à qua statim oriuntur *folia* multa, pediculis secundum terram purpurantibus duas vncias longis, crassa, succulenta, modicè in cochlearis ferè modum caua, saturato virore prædita, supina parte profundo neruorum discursu sulcata, rotunda, aliàs angulosa: at quæ in caulibus nascuntur, oris reflexis magis sunt laciniata, longiora que & sine pediculis, gemina ala, libera tamen caulem amplectentia: *caules* à radice plures, angulosi, subpurpurei, in ramulos subdiuisi, dodrantales & minores, maiores verò cùm semen proferunt: *flores* multi, candidi, quaternis foliolis constantes, multisque staminulis croceis cum stilo viridi: succedit in *siliquis semen*. Totius plantæ sapor acris, Nasturtium resipiens, sicut & odor.

Cochlearia. Dodon. gall. cuius figura non placet, Latinè Cochlearium vocat, Germ. löffelkraut: Gall. *Herbe aux cueilliers*: Belg. lepelcruyt.

Britannicam veram, Britannicam Plinii, Scimus, inquiunt Lobel. & Pena in Adu. visam esse Herbam Cochlearis, verum neutiquam Plinianæ descriptioni congruit. Lobel. Obs. Cochlearia Batava: Telephium Lacunæ, Thlaspis & Nasturtiis affinis. Icon. Pl. Cochlearia Batava.

Gesner. hort. Cochlearia, vt & Io. VVicto, quam Telephium aut Britannicam esse negat.

Britannica. De hac Hadr. Iun. in nomencl. rei herbariæ Britannica Plinii, Herba Bataniæ peculiaris: quam Frisios monstrasse Romanis militibus tradit, vt putat, quòd confines Oceano Britanniæ velut propinquæ eius nomen dedicauerint: in quo linguæ imperitia falsum puto, quum vocis originem referendam existimem ad Breeten, ita dicuntur cæspites è quibus aggerum moles aduersus maris impetum surgunt, in quibus copiosè prouenit.

Nomen & vnde. Hodie Cochleariam indigitamus, quòd in oblongis foliis extremitas in Cochlearii formam rotundetur. Hollandi inde lepelcruyt & lepelbladen appellant. Non desunt qui Telephii nomine eam designari malunt.

C. Bauh. Phyt. Cochlearia folio subrotundo.

Marcus Hiriclierus in thes. Cochleariam duplicem facit Britannicam & Batauam.

Locus & tempus. Cochleariæ semen accepi anno 1595. à fratre Casparo Bauhino, quod Autumno satum & hyeme repositum in cella pulchrè virens remansit; & Maio cœpit florere, folia similia primis foliis barbareæ: remanet in horto, hiemem profert & quotannis se semine deciduo propagat, & primo Vere caulem producit, florens Martio & Aprili in horto Ill. E. C. Montbelgardi.

Cæterùm facultatem habet, teste Dodonæo, calidam euidenter & siccam, virenti Nasturtio sapore & qualitate persimilem. Malo quod Scorbuch Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Tales plantarum species in quaque regione à Deo creantur, quales hominibus & animalibus ibidem natis maxime conueniunt. Quod oculatis testis multis documentis monstrare possem, inquit Solenander. Imò tam confidenter hoc nixus compertimento sæpenumerò probaui, ex plantarum nascentium frequentia me ferè animaduertere posse, quibus morbis popularibus, nimirum [illegible], quælibet Regio subiecta sit. Obseruamus hoc ipsum apud Danos, Phrysios, Hollandos: quibus Scorbutus dictus morbus frequens, istius quasi proprium medicamentum, Cochleariam scilicet, copiosè prouenire.

Cochlearia minima.

Domin. Gochsteter Medic. ostēdit mihi Pfortzhemiæ in horto D. Soceri Grüninger Pharmacopœi Cochleariæ genus paruum, florens cum siliquis mensis Maii 20. anno 1595. quod dicebat sibi missum nomine Britannicæ, ac diuersum putabat.

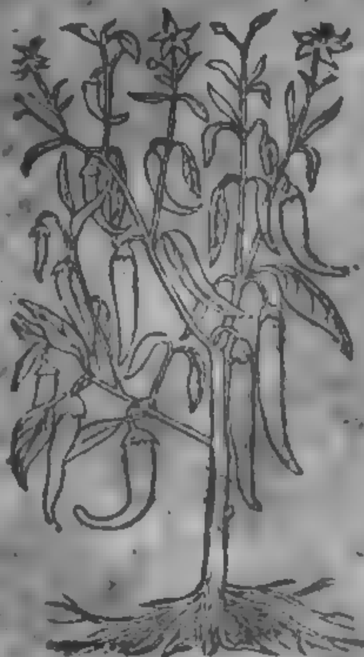
cabat à præcedenti genere: folia autem non multò maiora quàm in Alsine vulgari proferebat.

PIPER INDICVM, SIVE CAlecuticum, siue Piper Siliquastrum.

CAP. X.

Descriptio

Piper Calecuticum, siue Capsicum oblongius.

Capsicum siliqua latiore & rotundiore.

PIper Indicum siliquosum *caulem* profert singularē pedalem aut cubitalem, angulosum, hirsutum, solidum, cæterà virentem saturatiùs, càdūtaxat parte quà folia oriuntur rubentem: exeunt autem *folia* è dimidiatis geniculis, Persicariæ latiora, acuminata, atrouirētia, aut ex viridi in flauum vergentia, crassiuscula glabra, neruo secundum longitudinem decurrente, à quo ad margines obliquæ venæ deriuantur, pediculo vnciam vnam aut duas longo appensa: ex horum alis *ramuli* propagantur, foliis consimilibus ornati: *flores* verò tum ex foliorum alis, tum ad ramorum diuaricationes pediculo longiori, canaliculato, saturata rubedine tincto, deorsum contorto, insident exalbidi, septenis foliis striatis constantes, medium occupantibus violaceis apicibus, totum autem florem in ea parte amplectente *calyculo* viridi in mucrones aliquot acuminato. *Siliquæ* succedunt, nunc longæ corniculorum instar habentes, vel rectæ, vel incuruæ: nūnc breues & contractæ, per maturitatem punicantes, vel atrorubentes, nitidæ: *semen* copiosissimum continentes compressum, rotundum, fuluum. *Radix* breuis nec caule crassior, numerosissimas à lateribus fibras circumquaque spargens: nulla est plantæ pars quæ acrimoniâ non sit prædita, sed præter reliquas indomitus est seminum & siliquarum feruor vrentissimus.

Siliquastrum, Fuchsii sententiâ, conuenientissimo nomine à Plinio lib. 20. cap. 17. dicta est herba hæc, à siliquis nimirum magnis & oblongis quas producit.

Piperitis. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quòd semen eius gustatum Piperis saporem & acrimoniam præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt monuimus. Sunt qui Piper Hispanum, alii Piper Indianum, nonnulli etiam Piper *Chalechut* vocant & Bresilicum. Auicennæ zingiber caninum Fuchsio, Trago, atque aliis videtur esse: Dodonæo Actuarii Capsicum, fortè quòd semen comestum mordeat, à κάπτω mordeo. Siliquastrum autem Plinii esse, herbam cuius picturam damus, vel inde constat, quòd Plinius Castore Siliquastrum demonstret, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis Lauri: semine albo, tenui, gustu Piperis. Et alio in loco: Panax Piperis saporem reddit, & magis etiam Siliquastrum, ob id Piperitidis nomine acceptō.

Hanc Piperitidem cum Fuchsio in quatuor distinguimus genera: In Piper scilicet Calecuticum nigrum & rubrum seu maius & minus. Præter quæ, alia sunt bina, quorum primum, maioris discriminis gratia, Piper Calecuticum siue Capsicum oblongius; alterum Capsicum siliquâ latiore & rotundiore inscribimus. Alii alias differentias notant in siliquis, ratione formæ & coloris. Formæ quidem, quæ tum longa, eaque vel crassa, vel gracilis & incuruata: tum breuis, eaque lata, vel rotunda, & denique (vt prodit Camer. hort.) piloso caule, pilis albis prædito, latioribus foliis, fructu longo, plerumque in acuminatam longam appendicem desinente, flore quoque quàm in aliis maiore: Color aliis initiò niger, aliis viridis, in maturitate autem, aut croceus aut rubicundus. Cætera in his omnibus non valdè dissimilia sunt.

Monard. ex vers. Clus. Axis seu Capsicum (in vers. Ital. Axies aut *Pepe d'India*,) Piper Indicum (Americum potiùs Clus. cuius omnia genera aliquando vidit colore flauescente,) folio viridi, Ocymo latifolio simili, flore albo; fructu diuersæ formæ, oblongo, rotundo, Melopeponis formâ aut Ceratiorum.

Credidit cum Ruellio Gesnerus id omninò esse Mauritanorum Cardamomum vel Cardumenum maius, quod nos Piper Indicum appellamus, attestante Matthiolo (pertinaciter nobis contrariante Lacuna,) cùm nec sit Serapionis, nec Auicennæ Cardamomum.

Matth. German. Piper Indicum siue Calecuticum: siliquâ vnâ digitum longa: rotundâ alterâ.

Camer. ad Hist. & Epit. Matth. duæ figuræ: priori titulus Siliquastrum siue Piper Indicum, alteri, Siliquastri varietas triplex.

Apud Cordum, qui Peperitin, siue siliquastrum Peruuianum cognominat, est annotatum, esse Capsico fortè aut Cardamomo Arabico cognatam plantam. Ibidem Gesner. ex Trago figuram apposuit.

Idem Gesnerus passim, Capsicon recentiorum Græcorū, Piper rubrum, Piper Indicum, & Cardamomum Arabum, eius opinio, vel asserente Clusio, sufficienter refutatur à Matthiolo.

Lobel. & Pena Adu. Capsicum Actuarii, siue Caninum 22. Auicennæ, Calcuticum Piper recen-

ribus. Lob. Obs. vnam habet figuram hoc tit. Capsicum [Tab.Ic.Siliquastrum,] Piper Indicum: & alteram, Capsicum breuioribus siliquis. Et postea Capsicum, Piper Indicum longioribus siliquis: Piperitis Cordi. Siliquastrum Plinii & Tragi: perperàm longum Dioscoridis. Icon. Plát. Capsicum Actuarii, siue Caninum Zingiber Auicennæ. Calecuticum Piper, siue Piper Indicum longioribus siliquis.

Nomina linguar. & Casp. Bauh. Phyt. Capsicum 1. siue siliquis longis recuruis. Capsicum 2. siue siliquis oblongis. Capsicum 3. siue piloso caule. Capsicum 4. siue siliquis latis, cordatis.

Piper Indicum, Calecuticum, Brasilianum, Americum, siue Capsicum κάψικον, Siliquastrum Plinii, & Piperitis: Germ. Indianischer oder Calecutischer pfeffer / Schottenpfeffer / Persilien pfeffer: Belg. Bresilie peper. Gall. *Poiure d'Inde*, & *Poiure d'espagne*, *& de Bresil*. Ital. *Pepe d'India*. Boh. pepe Indyanský aut Tureckÿ.

Locus & Tempus. Piper Indicum siue Calecuticum, siue Piper siliquastrum vidi Basileæ in hortis mense Nouébri cum pulchris longis siliquis: Geneuæ etiam. Montbelgardi in Horto E.C. prouenit mihi cum fructu magno longo, & cum fructu magno breui.

Capsicum hoc seu Piper Indicum diligentissimè colitur tota Castella cum ab Hortulanis, tum à mulieribus in ædium suarum pensilibus hortis. Meminit etiam videre Clus. anno 1586. maxima copia cultum in suburbanis Brunnæ vrbis celebris in Morauia, quo cultores non con[t]emnendum quæstum faciunt: est enim apud vulgus frequenti in vsu. Sed & hæc omnia genera aliquãdo vidit colore flauescente in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Vires & Vsus. Vtuntur eo totâ Castellâ per totum annum cùm virente, cum sicco pro condimento & Pipere. Valenter excalfacit atque desiccat, inquit Fuchsius, id quod seminis insignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrant, vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri Piperis vtantur, vt quod easdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc Piper Indicum calidum siccúmque esse ordine tertio, eadémque quæ Fuchsius de eius viribus tradit, quibus addit eos cibos quibus miscetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, strumas, cæteráque œdemata discuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginésque deleri, frequentem tamen eius vsum noxium esse, quòd malefica quædam vis eáque occultâ præditum sit, quà canes, si id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & Siliquastrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Auicenna Zinziber caninum, canes interficere scribit: calidum esse ordine secundo, siccum primò, recens cum semine tritum cutis & faciei maculas lentésque abstergere, duros tumores digerere. Particulatim concisum (inquit Monard.) & iusculo maceratum, meliorem saporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare: ideóque eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Moluccis insulis & Calecutio delata commendantur: in eo solùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione adquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsum, minore dispendio, & maiore commodo. Flatus discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitque & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps, siliquarum decoctum sive paratum aquas hydropicorum educit. Indi nonnulli vnguentum quoddam ad confirmandos dentes conficiunt ex vnionum feracibus conchis & huius plantæ foliis crematis vnà, & aqua maceratis, donec calcis candorem referant. Eo illitos dentes aterrimos reddunt, simúlque absque dolore semper conseruant, vt tradit apud Camer. hort. Benzo Mediolanensis lib. 1. c. 3. historiæ noui Orbis.

PIPER SILIQVA PARVA BRASILIANVM

De scriptio. Fruticosum hoc Capsici genus, obseruatum à Clusio apud Monardem, cubitalibus *ramis*, virentibus, *foliis* hortensis Solani ferè, aliquantulùm angustioribus: *flore* candido, exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa *semina* latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum.

Idem eodem loco figuram exhibet, cui titulum feci, Capsicum Brasilianum, atque hoc Lusitanos vocare *Pimienta de Bresil*, hoc est, Piper Brasilianum.

Lobel. & Penæ Aduers. Capsici varietas, multò breuiores, rotundas, turbinatas, eodem semine prægnantes, Augusto & Septembri maturans siliquas.

Lob. Obs. Capsicum breuioribus siliquis. Pl. Icon. Capsicum, Piper Indicum breuioribus siliquis.

Matthiol. Hist. Germ. lib. 2. cap. 87. Piper Indicum paruum & rotundum.

Hist. Lugd. Capsicum Brasilianum Clusii.

C. Bauh. Phyt. Capsicum 5. siue siliquis rotundis Cerasi formâ, aliquando latioribus, aliquando angustioribus est foliis, hoc pingit Tabern. Ic. pag. 859. Siliquastri rotundi angustifolii nomine. Hocque plerumque surrectis est cauliculis.

Locus & Tempus. In nonnullis Lusitaniæ locis floret, & fructú profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. In Brasilia abundantem, multiplicique in vsu esse intelligebat descriptionis auctor.

Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi.

Descriptio. Parua sunt *grana*, Asparagi vix maiora, sed oblonga, quippe ouata, cuticulâ contecta miniata, splendente, vti Pseudocapsici fructus. Intus penitus *seminibus* scatet oblongis, flauis, compressis, per ambitum angulosis, quæ si vel linguæ adhibeas

beas quemadmodum & ipsas baccas tritas aut discerpras, mirum quàm insigni acredine eam adoriantur ac vellicent. Sanè Pseudo-capsici aliquod genus nouum & peculiare esse facilè crediderimus. Thomas Platerus Medicus perdoctus, attulit nobis ex Hispania, aliaque permulta exoticæ elegantiæ causa gratissima, seuimus Montbelg. in horto Ill. C. Wirt. quem curamus excolendum.

Piperis Indici paruum genus filiquis oblongis.

Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, mense Nouembri obseruaui cum flore & siliquis penè maturis paruum genus Piperis Indici siue Capsici, cui *folia* similia Altine maiori, non multò longiora vnciâ digiti, si pediculum demas subrotunda, *siliquæ* paruæ eiusdem longitudinis.

Descriptio

Idem est vt existimamus, cuius accepimus siliquas rubras à D. Friderico Meyer, cui titulus, Piper surrectum minus, quod repositum in Hypocausto hoc anno 1605. durat cùm frugis spe.

ANIL SIVE NIL INDORVM COLOR.

CAP. XI.

Descriptio

ANil Arabibus Turcis, omnibusque iis Nationibus dictum, vocatur in Guzarate vbi fit, *Gali*, nunc verò plærisque *Nil*: Herba est, quæ seritur singulis annis, Ocymo similis, eodemque modo colligitur, & siccata maceratur. Hanc deinde probè contusam & in panes coactam, per aliquot dies siccandam exponunt: & siccata viridi colore prædita videtur: quóque magis exsiccatur, eò magis ad cæruleum tendit, donec tandem in cæruleum exsaturatum siue Venetum colorem euadat. Id Anil probatur quod maximè purum est, quodque vstum arenæ modo non remanet, sed in tenuissimam farinam diffunditur. Alii id præferunt, quod in aquam coniectum fluitat; Leue igitur esse debet & benè coloratum.

Fragosus reprehens.

Pro Ocymo Mangiticam habet auctor [Garcias,] inquit Clusius, quod vocabulum quotquot Lusitanos consului Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi iniqua admodum ista comparatio videtur, siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potiùs ex Isatide quæ huius plantæ descriptione multò elegantiùs quadrat. Sed hic Fragosi inscitiam mirari licet qui in Rhapsodia sua (quam ex Orta meaque in eũ annotatiuncula, tum etiã ex Monarde, maxima ex parte contexuit, malignè suppresso omnium nomine) nugatur me velle Mangiticam eandem plantam esse cum Isatide, quam existimo pluribus notis cum Anil Garciæ descripto potiùs conuenire, quàm Ocymum, cuius foliis suum Anil depingit. Sed an quæso Anil quod sic calumniator postea describit, quodque in Occidentali India coli asserit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Imò ipsum nihil nisi Isatidem describere, vel mediocriter in re herbaria versatus facilè iudicabit.

Isatis.

Costæ Ital. Anil Arabum, Turcarum quorundam mercatorum Nil, Herba, ex qua fit color cæruleus.

Locus.

Camer. Hort Nil siue Anil egregia planta ex qua fit Indicum.

C. Bauh. apud Matth. & Phyt. Isatis 4. siue Indica.

Herba est in Insula Iaua, ait Linschot. de hac verba faciens, quam Indi *Enges* vocant, ex qua suum Anil parant. Crescit ea in locis syluestribus sine omni cultura. Eadem contusâ Bombabacem quoque tingunt. Folia habet ea herba Rosmarini similia, sed non tam longo est virgulto, surrecto interim velut Thymi.

Nos Hist. nost. l. 1. arborem quandam foliis Coluteæ, nomine Anil exibuimus. Anil nomine missa planta Clusio est Sesbam Alpini de qua libr. eodem.

Appendix ad Caput vltimum Libri XXI.

Cùm per loci angustiam nobis inibi non licuerit Isatidis absoluere historiam, quędam & hic de ea substituimus: nec abs re, cùm etiam cum *Anil* aliqua sit illi conuenientia, & hic liber præcedentis sit velut Appendix.

Præter igitur vires quas ex Dioscoride tradidimus, quędam ex Plinio, Galeno, & aliis substituemus.

Glastum, inquit Plinius, sanguinem sistit phagedænas & putrescentia vlcera quæ serpunt sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes potum. Simile Glastum, inquit Plin. in Gallia vocatur, quo Britanorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedebant, Aethiopum colorem imitantes.

Omnes verò, Cæsar ait, se Britanni Glasto inficiunt, quòd cœruleum efficiat colorem, vt ea ratione truculentiores visu, & aspectu formidabiliores & horridiores hosti sese ingerant in prœliis: Propterea Martialis cæruleos Britannos indubiè dixit, ait:

Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita.

Horat. Epodon. 16.

Nec fera cærulea domuit Germania pube.

Cæruleam vocari dicunt interpretes, ob cœruleum oculorum colorem, omnibus ferè Germanis communem.

Turpis Romano Belgicus ore color.

Antiquos verò Germanos herba Glasca ad tingendos crines vsos fuisse prodidit Ouid. de arte.

Fœmina caniciem Germanis inficit herbis,
Et melior verò, quæritur arte dolus.

Isatis satiua Galeno, quâ vtuntur Tinctores, facultatis est valenter exsiccãtis, nondum tamen mordentis. Est enim simul amara, atque adstringens: proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, vel sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodeis mirificè digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna, & cacoëthe mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, exedantur ac erodantur. At si nonnunquam pro ægri natura valentior appareat, foliis eius tritis miscere, aut panẽ, aut hordeaceam farinã, aut triticũ, aut polentam, pro vincente nimirum in vno quoque affectu. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum affectu profert. Valentiùs enim quàm satiua siccat, valentiusque humidis etiam putredinibus resistit, ad cætera iam dicta deterior, quoniam moderatiùs & minùs mordaciter siccat. Vlcera namque talia

irritantur his remediis, & phlegmone inflammātur. Cæterùm ob potentiorem facultatem lienosis quoque vtilis fuerit, cùm altera imbecillior tantùm prodesse non possit.

Fernelius Meth. med. lib. 7. Glastum ponit in suo Emplastro ad Herniam.

Vtramque Isatin vino decoctam & potam iecinorosis vtilem esse scribit Tragus, ita tamen vt simul extrinsecus decocto foueatur Hepar.

Quo. a. anno Glastum primùm terræ mādatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater exscinditur, sarculo duobus digitis sub terra adacto, quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus, partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Anno deinde proximo Triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit, non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potiùs: & ex radicibus quas firmas & altiùs impactas aratri culter nequit proscindere, ac extirpare, cum segete pullulant Glasti caules, qui in alteram sectionem semen præbent, maioris quàm Triticum pretii.

Hæc illis subiicienda quæ antè de eius Satione dicta sunt.

Pastillos è Glasto hac ratione fieri testatur Carol. Steph. Decerpta folia in pistrino subigūtur, pressa inuertuntur, & seorsim in vase collocantur, inclinato, vt sanies effluat: denuò eadem molæ subduntur, & tum demum in globos digeruntur viginti aut 24. vncias pendentes, in Sole, aut si id per aëris inclementiam non licet, in clibano siccandos: hosce globos quidam in diem D. Martino sacrum in horreis asseruant, post in puluerem redigunt, & in aceruos aggerunt: quoniam verò sæpenumerò aceruì calorem concipiunt, sæpiùs commouendi erunt, & recenti aquâ affusâ quantùm opus videbitur, probè humectandi: vt enim nimiâ aquæ proluuie submergūtur, ita vicissim parciùs affusâ aquâ comburūtur: his igitur factis, iidem illi pulueris Isatidis aceruì in longas porcas digerendi, & quarto aut sexto quoque die inuertendi, quoad probè refrixerint, extraque omnem concipiendi caloris metum fuerint positi: quâ in re summa est adhibenda diligentia, alioqui si incaluerit Isatis viribus exuitur: atque hæc quidem omnia postquam executus fueris, in aream rectè pauitam inferes, quoad vendendi tempus sese offerat, quo autem diutiùs in aceruos aggesta fuerit Isatis, euadit præstantior. Tholosates autem, quorum ager vberem Isatidis prouentum reddit, non cōsueuerunt globos in puluerem redigere, sed folia in dolium capacius coniecta prælo subiiciunt, vt saniem herbaceam excludant: ex relicto magmate globos cogunt, Solique exponunt æstiuo siccandos: ex quibus in cortinas coniectis Lanæ cæruleum colorem saturatiorem dilutioremue pro Infectoris arbitrio imbibunt.

Alium modum conficiendi pastillos tradit H. Lugd. his verbis: Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis strato lapidibus, dētatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis pāno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicus, qui palâ herbam à mola disiectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuò molâ frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes, sanies succosa vt eliciatur, quæ principiò nigra atramenti ferè modo, in cæruleum pòst colorem abit, globos ex herba tusa conficiunt, quantùm capere & amplecti vtraque manu possunt, & eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant, propè molam, & arcam vicinam: partim, si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Orientem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos condunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Semine Glasti manso, vel aliàs trito, & saliua vel alio liquore madido, apparet statim color è cæruleo purpurascens quo indigenæ manicatū coriū nondū sordidū tingunt. Est enim illis vt & olim Britannis, gratissimus eius coloris aspectus. Cæruleam spumam innatantem, quam igni feruescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant Infectores, & ad pictorum vsus siccant.

FINIS LIBRI VIGESIMI SECVNDI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

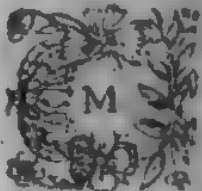
LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

MOLLIENTES ET HOLERACEÆ PLERÆQVE.

Mensaria & culinaria beneficia in vnam classem cogere haut finit Botanicus noster ordo. Congenerum & affinium societatem à forma & fructus similitudine æstimamus. Dicta sunt multa holeracea in præcedentibus. Dicentur & plures in sequentibus. Ast hoc libro Maluaceas & his quodammodò similes, certè plerasque holeraceas, aut non valdè ab iis alienas enarrabimus. Vbique studiosis Rhizotomis consultum volumus. Si quis meliùs digerere poßit, faciat.

DE MALVA SIVE MALACHE VETERIBVS, & in Genere.

CAPVT. I.

Malua ex Theoph. MALVA [de herba, non de arbore nobis sermo est]ex opinione Theophrasti, in altum se attollit, atque mensibus senis, aut septenis in arborem transit, ita, vt longitudine, crassitudinéque hastæ instar *Vsus* grandescens, commodè ad vsum baculi veniat: tempore verò longiori exacto pro ratione magis *Malua à Sole afficitur.* quoque incrementa capessit. Alibi de Malua inquit: Annuo caule constat, inter olera non nisi cocta manditur: Maluæ folia à Sole atque Sideribus affici sentiuntur. Assiduè namque circumaguntur cum Sole, seque eódem inclinant, quò Sol perfertur. Causa verò in detractione humoris est. Eódem namque inclinantur, quò Sol humorem feruefaciens prouocauerit.

Lucius Columella idem hexametro hoc testatur.

Et Moloche prono sequitur quæ vertice Solem.

Althæa Hibiscus. Quo loco obseruandum est, cùm dicit Maluam Solem sequi, id in minori Malua maximè videri. De siluestri ait, à Medicis Althæam vocari: Theodorus Hibiscum vocat, de quâ infrà dicemus.

Malache Diosc. Dioscorides Maluam satiuam [χερσαίαν] recenset inter olera, Malachen [μαλάχην] vocans, ad cibum magis idoneam, quàm siluestrem. Sed neutram describit, tanquam notissimam.

Genera Plinij Apud Plinium non vnum satiui genus, sed duo esse traduntur, totidemque siluestris: hæc *Malope Malache Althæa Aristaltheа Malua siluestris.* amplitudine foliis discernuntur. Maiorem Græci Malopem vocant in satiuis: alteram ab emolliendo ventre dictam putant Malachen. E siluestribus, cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur ab excellentia effectus, à quibusdam Aristaltheа: reliquum genus siluestris non describit. Ex his colligere licet nostram vulgarem *Malope.* Maluam quamuis non colatur, in genere domesticæ apud Antiquos extitisse: Alterum verò genus quod spectaculi gratia seritur in hortis, Malopen esse apud Plinium, quam videtur intelligere, cùm alibi de Malua loquens inquit: in Arabia tradunt authores Maluas septimo mense arborescere, baculorum vsum præbere extemplò.

Deprompta autem hæc sunt ex Theophrasto, de ea quæ cultu arborescit. Ex Theophr. igitur *Theoph. refut.* colligimus, id quod apud nos seritur, satiuum alterum genus fuisse apud Antiquos. Quod verò Theophr. statuit Maluam in arborem transire, hoc non concedimus, sed omninò dicimus esse particulare genus, nec vnquam culturâ in arborem abire. Sume quam voles Maluam, cole, proceriorem quidem, at nunquam arborescentem, nec specie à pristina differentem efficies.

Galenus siluestris & hortensis quoque meminit, ac priuatim eius, quæ ἀνάδενδρομαλάχη nuncupatur.

Authores de Malua. Sunt ergo Maluæ plura genera. Est enim Malua κηπευτή, id est, hortensis, siue satiua: & Malua siluestris, non quæ in siluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis sua sponte nascitur, quam χερσαίαν Dioscorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisque huiuscemodi ruris & agri partibus est. Et siluestrem hanc Maluam, vulgarem hoc capite intelligimus, non Althæam, nec Alceam, de quibus postea dicemus.

Differentiæ quoque multæ, ex florum figura & vario colore. Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpura albicantes Rosas producit. Et has rursus atque illas, vel multiplici foliorum tex-

turâ nonsantes. Ex ipsis Maluæ foliis. Vna siquidem folio sinuato, altera rotundo, nonnulla etiam crispo cernitur. Vna rursum altiùs attollitur, altera pumila est & humi iacet, de quibus posthàc agemus.

It, genere omnis Malua à Græcis μαλάχη dicitur, à Lat. Malua, ab Arab. *Chubeza* seu *Chubaz*. & semen illius *Bizeri Chubeiz*: Trago, Germ. papelen, Belg. Malüwe/ keesjens cruyt: Gall. *Mauluc*: Hisp. *Maluas*, Angl. Mallow/ Boh. Slyz Hung. Malua.

Vt porrò Malua Latinis, quasi Molua quòd aluum molliat, dicta est, auctore Varrone, ita Græcis μαλάχη ab emolliendo ventre, quia μαλάσσειν mollire significat.

Plinius maiorem à Græcis Molopen vocari in satiuis, alteram Malachen, scripsit. Athenæus μαλάχην Atticè dici, in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per o scriptum reperiri memoriæ prodidit.

Vires & vsus Maluæ sub. Theoph. Antiquos Maluis cæterorum olerum modo vesci solitos fuisse, subducendæ alui gratia, vel ex Theophr. constat. Vnde Martialis:

Exoneraturas ventrem mihi villica Maluas

Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et

Vescere lactucis, & mollibus vtere Maluis,

Nam faciem durum Phœbe cacantis habes.

Ex Diosc. Quare scripsit Dioscorides, Malua satiua esui longè aptior est siluestri, stomacho aduersatur, aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis & vesicæ vtilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata ægilopas ex melle sanant: verùm cùm cicatricem trahere cœperint, eâ demum citra salem vtendum est. Contra aculeatos apum vesparúmque ictus illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfurésque cum vrina sanat. Sacris ignibus ex ambustis decocta folia tritáque vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vuluæ, sedisque, clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac euocat. Semen in vino potum, addito Loti siluestris semine, vesicæ cruciatus lenit.

Ex Galeno De hac perspicuè differit Galenus his verbis. Quemadmodum θρίδακίνη, quæ Lactuca agrestis est, ab hortensi, ita Malua agrestis à satiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter se dissident, quòd agrestis quidem siccitate, satiua verò humiditate superat. Porrò succo Maluæ lentor quidam inest, quod Lactucæ non inest, à refrigerandóque abest perspicuè. Id quod etiam an æquam edas intelliges, si vtrumque olus vicissim calido alicui affectui, vt erysipelati, cataplasmatis modo applicueris, quòd etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplasmate Lactucam quidem manifestè refrigerare: Maluam autem calorem quendam habere moderatum ac tepidum. Cæterùm hoc olus facilè subducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, & potissimùm quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpserit. Nutrit autem & ipsa mediocriter. Et rursus, Malua agrestis digerentis paululùm & emollientis leniter est facultatis. Hortensis quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est, fructus eius tantò validior est, quantò & siccior. Porrò huius generis est quæ Dendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in digerendo.

Vires ex Plinio. Plinius diffusiùs virtutes Maluarum explicat. In magnis laudibus Malua est vtraque, inquit, & satiua & siluestris. Omne solum in quo seruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè Scorpionum, vesparum, similiumque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perunctum ante, & habentes eas non feriuntur. Folium impositum Scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro: potæ verò decoctæ cum radice surlei... poris matum venena restinguunt, & vt quidam dicunt, si vomatur. De iisdem mira & alia tradun-*Mira de eis fatuis tra.*tur. Sed maximè si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant cum vrina putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotides panósque, additâ hominis saliuâ purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olympias Thebana abortiuas esse cum adipe anseris. Alii purgari fœminas foliis earum manus plenæ menstrua, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celeriùs solui, protinus à partu reuocandum ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque ex Venere nascuntur, vt semen vnicaulis asperum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad vulnerum, impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit.

Ex Simeone Sethi. Scribit Simeon Sethi, Maluam ventriculum facilè subire, non solùm propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, atque imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo edutur tempore irrorata. Vesicam, thoracem, pulmonemque iuuare, & raucam vocem linire. Siluestris Malua, vt ferunt, comesta dolores ex vesparum ictu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo Maluæ præsertim siluestris perungitur, confestim dolore leuatur: Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, somnum conciliare, facilémque partum præstare, si mulier eâ crebriùs vtatur. Illita inflammationes lenit & quæ indurata sunt mollit. Illud Maluæ peculiare est, vt vesparũ & apum ictibus imposita dolores leuet.

Maluæ herbæ nomine sequentes insignimus plantas. Vulgarem flore maiore & minore, seu folio sinuato & rotundo. Maluam Stellatam: Maluam trimestrem cum vnguibus purpureis.

Maluæ speciem Cobes. Maluam roseam, siue hortensem. Maluam Crispam. Maluam arboream: de quibus ordine. Sed plures adhuc (de quibus suo loco) apud Botanicos Maluæ titulo habentur plantæ. Ait enim C Bauhinus in Phyt. Altera Malache è silv. cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur. Sic Harch. in Euch. *Althæa.* Althæam à Galeno Anadendromalachen [arborescentem Maluam] vocari testatur. Scribit *Pastinaca Germ. silv.* Camer. hort. Pastinacam (Germ. addo) agrestem in pratis nascentem, Malachen agriam dici.

Et Cæsalp. per Maluam caule altiori ferè ad Malopen accedentem, Althæam, quæ Sida cognominatur, intelligere videtur. Sed & Malua Theophrasti Tabernæ & aliis *Althæa lutea.* nihil aliud est, quàm Althæa Theophrasti, vel lutea. *Alcea* Nec Malua Hispanica, aut Malua siluestris *Alcea tenuissimè secta* alia est ab Alcea. Sic penitùs nihil differt Malua querna ab Alcea tenuissimè secta. Eadem quoque est Malua Veneta cum Alcea Solisequa. *Alcea Solisequa* Matthan com. It. titulo Maluæ quartæ, quam non describit, Geranium maluatum exhibet. *Geranium maluatum* Tandem quam alii Maluam equinam vocant, Petasites mihi dicitur. *Petasites* Cur demum cum Ruellio & Lonic. *Anagyris* Anagyridem nõnulli Maluam terrestrem vocent, mihi non constat.

MALVA VVLGARIS DVPLEX, VNA Flore maiore, altera minore: vna folio sinuato, altera rotundo.

Descriptio QVàm vulgaris est hæc Malua, tam est vtilitate multà commendata: *radicem* sortita satis *Radix* tenuem, eximii candoris, dulcem *Gustus* gustu & lubrico lentore viscidam: *caules* *Caules* ad cubitum interdum excrescunt hirsuti, subrubentes, per humum *Folia* reptantes: *folia* rotundata, nonnihil laciniosa, pilosa, atrouirentia, in ambitu crenata, in caulibus folia laciniata: *Flores* *flores* parui inter folia exeũt ex pallida purpura albicantes, purpureis lineis striati, quinquefolii, cirris purpurascentibus medium occupantibus: *Semen* compressi orbiculi vmbilicati instar habet, gustu perquàm viscido, fatuo. *Varietas* Altera procerior dicta in hoc à præcedenti differt, quòd flores speciosiores, Alceæ, purpurei, maiores. Semen, radix, consimilia.

Synonymia. Est mihi Malua data per D. Agerium Bononiæ collecta cum hac inscriptione, Malua vulgaris maior flosculis minimis, *Cobel* *Cobel* Plinii: hæc pilis longioribus & calycibus nonnihil differre videtur, quæ varietas fortè est à natura loci.

Malua silu. Quemadmodum Cord. in Diosc. Maluæ silu.

tantùm mentionem fecit, sic in hist. vnã solùm descripsit, quam Maluam silv. rectam vocat, cui per Gesnerum figura cõueniens addita.

Erraticam, seu siuestrem (χερσαίαν) Maluam in duas distribuit species Fuchsius: *Fuch. not.* in syluestrem pumilam, & silv. elatiorem. In figuris autem eius discrimen non ritè apparet, ac videntur vnius esse plantæ potiùs quàm duarum.

Et licèt Tragus vnicam habeat figuram, nempe eandem cum Fuchsii pumila, hoc titulo, Malua vulgaris, Gemein käß pappeln. In descriptione tamen distinguit vt Fuchsius, eam autem pingere videtur quæ magnum florem fert.

Cornar. in Diosc. Malua silu. alia altior.

Dorsth. sub his nomen claturis: μαλάχη ἀγρία Malua, Malua minor, Lien capræ [Porta scri- *Lien capræ.* bit Maluæ folia Magos Lien capræ appellare, ob eam quam cum liene similitudinem habet,] Mu- *Muris Vrina.* ris vrina, duas habet icones, quarum vna refert *Dorsth. lapsus* Maluam minorem flore maiore: prior verò videtur diuersæ plantæ quippe Calthæ aquaticæ.

Malua quam Antiqui *Omnimorbiam* appella- *Omnimorbia.* uerunt vulgaris adeò notitiæ est, inquit Matth. vt nulli ferè reperiantur qui eam non nouerint. Bellum sanè dictum. Nulli non ferè nota Malua *Matth. reprob.* Matthiolo, illo excepto, qui non nouit in vulgari Malua vnam maiori flore, alteram minori, qui sibi persuadet Italicam arborescentem cultorum mangonio talem esse: quum sit diuersa, vt postea dicetur: tueantur Matthiolum Glossatores & Pa- *C.B. alt.* trocinatores si possunt.

Lacun. solam minorem videtur pingere ex *Lacun. vit.* Matth. cùm tamen vnàm humilem, alteram elatiorem statuat.

Gesn. hort. Malua agrestis maior & minor.

Dodon Gall. & Lat. vtramque Fuchsii figuram, iisdem titulis exhibet.

Lob. & Penæ Adu. Malua silu. vulgaris procerior: Item Malua silu. minor. Lob. Obs. & Icon. Plant. pingit ambas, ac vocat, Maluam vulgarem procceriorem: Item Maluam silu. repentem pumilam.

H. Lugd. Malua vulgaris Matthioli: Malua silu. pumila repens: & Malua silu. maior.

Tabern. Icon & hist. Malua silu. maior, & Malua silu. minor.

Camer. hort. Malua vulgaris duplex, maior & minor. Eidem ad Hist. Germ. Malua minor. Et Epit. Malua, Malua maior & minor.

Schvv. Malua silu. pumila albo flore μαλάχη ἀγρία. Malua officin. Malua sylu. procerior Μαλάχη χερσαία, ἱππομαλάχη. Malua silu. recta Cordi.

C. Bauh. Phyt. Malua. 1. siue sylu. folio rotundo. Malua Brunfels. Trago prima, Lob. pumila. Malua 2. siue silv. folio sinuato. Brunfels. equina,

Trago altera species. Lob. procerior: hæc in genere domesticarum fuisse apud Veteres videtur: *Et apud Matth.* Malua i. siue sylu. folio rotundo quam Theophr. coqui & cibo idoneam esse scribit. *Figuram ponit* ex Tabern. quæ cum minore flore, cur autem potiùs eam quàm quæ cum maiori flore, ignoro, latus magni videntur flores in figuris Matthioli. C. B. pin.

Nomina linguarum. Malua folio sinuato flore maiore Græcis μαλάχη ἀγρία, à Diosc. μαλάχη χερσαία, à nonnullis ἀναπαυστική, quasi doloris mitigatiua: item & ... O. Stiaca. Dodon. Germ. Roßpappeln/ S. Joh. pappeln/ wilde rothe pappeln Siles. Gall. *mauue sauuage.* Aut Malua folio rotundo flore minore, Genß käß/ aut hasen pappel/ klein vnde gemein pappel. Belg. klein Maloûwe/ Gall. *petite mauue.* Montb. *des fourmagets*, Hung. Kóz malua.

Locus & tempus. Syluestris Malua prior incultis locis exit, solo tamen fœcundo, non sterili, iuxta vias, hortorum sepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus. Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur. A Iunio mense in multam æstatem flores profert, interea tamen semen rarum ad maturitatem peruenit. Malua pingui delectatur loco, & humido, gaudet lætamine hortorum. Malua Monspelii frequens: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio ac Octobri extra vrbem & intra vrbem. Lugduni & Geneuæ prouenitunt. Montbelgardi passim ac etiam in Horto Ill. E. C. vtraque prouenit sponte supra fimum, aut culta in horto.

Vires & Vsus. Vires ex Dioscor. & Galeno videant Lectores, quas referendas existimamus ad modò prædictas nostras Maluas. Maluæ radix sicca [calida & humida, Port.] inquit Matthiolus, die vna in aqua macerata, & deinde madida papyro circumuoluta, & sub cinere feruenti decocta, & iterum siccata, vtiliter vsurpatur ad dentrificia: mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, mucago verò acrimonias emendat: Fernefacta folia in cibum apposita fæcedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro aluum citant. Fit è foliis cum salignis frondibus tritis præstantissimum medicamentum ad venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vsque datur potanda ægrè parturientibus magno iuuamento: id quod etiam præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex vino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti delibratique comeduntur ex aceto, & oleo, & sale, Asparagorum in modum, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa, Malua ad multa vtilis est: ideóque non immeritò Antiqui Maluam *omnimorbiam* [omnium orbicem] appellauerunt. Datur vtiliter succus potandus melancholicis sex vnciarum pondere, at insanientibus vnciæ octo propinantur. Temperamentum. Dentes. Fauces exasperata. Raucedo. Morsus. Partum promouet. Purgat. Omnimorbia. Malua omnimorbia.

Raucedo. Ad raucedinem recipit Bapt. Codronch. aq. stillatitiæ Maluarum ℥vi. Aceti scyllit. ℥ii. cuius portiunculam singulo die per horam vnam vel alteram, non semel ægrum per nares attrahere iubet, sed etiam bis, prout opus sit. Et hoc errhinum à se experientiâ comprobatum scribit. Maluam vulgarem maiorem & minorem cum Allio vino incoquunt ad tertias & bibunt contra stranguriam: Hodie Maluarum decocto vti solemus in Clysteribus ad aluum ciendam & vrinas. Aelianus farinâ Maluæ succo suffusâ lacertis & similibus insectis perniciem afferri perhibet. Stranguria. Pernicies insectorum.

MALVA STELLATA.

Descriptio. Maluæ pulchra species, cui *caules* tenues, cubitales vel bicubitales, ramosi: *folia* priora in tenella planta sunt ex longis pediculis parua, rotunda, serrata, vbi autem adoleuit per ramos ex breuioribus foliis, in satis magna, in tres partes diuisa, quorum quædam sagittam exprimunt: *sapor* ingratus, nonnihil viscosus: *flos* magnus purpureus striatus, quinque foliis cordatis constans: in medio pistillus albus ex multis apicibus constans: eius calyx prior membraneus vti & secundus, in quo cuspides tres stellam quodammodò exprimentes: *semen* quale vulgaribus Maluis. Tota planta hirsuta.

Locus & tempus. Argentinæ primùm vidi florentem & cum semine maturo Septembri, in horto D. Friderici Meier Argentinæ, qui Maluam stellatam nominabat, is semen à Domino Agerio vt audio acceperat. Malua stellata.

MALVÆ TRIMESTRIS FLORE CVM vnguibus purpureis.

Descriptio. Pedali altitudine crescit hoc Maluæ genus, *caule* rotundiusculo, tereti, viridi, lanugine tamen aliquantulùm obsito, quem rara & nullâ certâ serie distributa ambiunt *folia*, tenella, viridia supernè, infernè dilutiora infimo cauli adnata, circinatæ fermè sunt rotunditatis, in ambitu serrata, supremum caulem & ramulos amplectentia angulosa sunt, ad foliorum Althææ formam pænè accedentia: *flores* summis ramulis inhærent satis magni, quinque foliis extimâ parte lunati, constantes: purpurascentis coloris, vnguibus saturatiore purpurâ infectis, prodeuntibus ex vmbilico staminibus pallidis, villis purpureis: *semen* in foliaceis capitulis planum: *radix* est parua, candicans, tenuibus

bus fibris prædita, annua tamen, aut potiùs trimestris, quam subsequens hyems corrumpit.

Huius siccam plantam suis floribus onustam & chartæ implicatam mittebat ad Clusium N.V. Ioannes Hogbelandus anno 1592. ex qua subiectam iconem delineari curabat.

MALVÆ SPECIES COBES.

Descriptio & Synon. Cobes, Maluæ species non inelegans futura, quantùm ex rudimento colligere Camer. hort. poterat, si ad frugem peruenisset, Clar. V. D. Paludani ex Syria reducis munus. *Semen* reliquatum Maluarum semine minutius.

Cobes etiam semē ego quondam recepi, quod satum in horto Ill. E. C. Montbelgardi, sed non prouenit.

C. Bauh. phyt. Malua nona Syriaca, Cobes Camer. quod Paludanus ex Aegypto allatum, Kobes nomine Patauij communicauit.

MALVA ROSEA SIVE HORTENSIS.

Descriptio

HÆC si, vt Rosæ, nares conciliaret, nulli dubium quin de præstātia & pulchritudine cum ipsis Rosis certare posset. Cæterùm Arbusculæ magnitudinē assequitur, *stipite* crasso, solido, hirsuto, recto, rariùs ramis aliquot brachiato: *folia* alternatim longis mediocriter & lanuginosis pediculis ex caule oriuntur, singula, lata, quinque ferè diuisuris obiter insecta, in ambitu crenata, suprà atrouirētia, infrà albidiora, vtrinque pilosa: ex quorum alis *flores* emicant successiuè plures, Rosæ magnitudine & colore, id est, rubro, aut puniceo, aut saturo sanguineo, aut carneo, aut albo: iisque modò simplices medium occupante cono apiculis subluteis & purpurascentibus prædito, in multa foliola flori cōcoloria sese explicante: modò multiplici foliorum fœtu luxuriantes: insident hi autem calyci geminato, canā lanugine pubescenti, *semenque* post se relinquunt, in pastilli formam compressum. *Radix* longa, alba, lentum mucorem remittit, non alio quàm Maluæ syluestris sapore. *Radix.*

Huius etiā species inuenitur folio amplo, ficus profundè laciniato. *Varietas.*

Cordo Malua hortulana, rara visu, ac quasi ignota, & Romana Malua dicitur. *Malua rara visu. Malua Romana.*

Trago in inscriptione Malua Romana, & inter nomenclaturas, Rosa nobilis, Hortensis Malua, Metensium Rosa vltramarina, Malua Theophrasti & Dioscoridis (apud quem huius nomina hæc sint) [illegible], Anthema [à Pythagora. Dodon.] Diadema [à Zoroastre] Chocortem [ab Aegypt.] Capræ hem [αἰγὸς ...] Muris cauda [Vrina, ..., Dodon.] Malua hortensis:) Moloche Veterum (quod videre sit in Aulularia Plauti:) Malua Romana Arabum, aliorum Molochia, Maluchia aliorum arborea (cuius semen Kizeri Kaum vocat:) Hebræorum Chalmuch, & Harm, teste Aruch Monsteri. Est, inquit in descrip. colore floris candido, roseo, rubro, & ex rubro nigricante, simplici & multiplici foliorum textura. Hæc Tragus, ego non ausim asserere hanc esse Maluam Theophrasti, inclinat animus in aliam. *Rosa nobilis. Rosa vltramarina. Malua Theophr. & Diosc. Anthema. Diadema. Chocortem. Capra hem. Muris cauda. Moloche Veterum. Molochia, seu Maluchia arborea. Chalmuch Harm. Trag. nat.*

Fuchs. Malua hortensis. Dioscor. & Galeni. Corn. Malua [illegible] Diosc. Malua hortensis. *Malua Diosc.*

Matth. Malua folio nigro flore Rosarum effigie rubente, candido, vel subrubro: Malua arborea. Et in hist. germ. vt & post.cōm. cum magn. fig. Malua minor, & Malua maior altera. Benè sibi consuluit Matth. qui in post. com. ceu & Camer. in eiusdem Hist. Germ. quod in Epit. fecerat, Maluam roseam non ampliùs vocant arboream, ac meliùs, quàm eius Patrocinator. *Malua folio nigro. Malua arborea. C. Bauh. not.*

Lacun. Malua hortensis, flore purpureo, & albo: Græcorum Dendromalache, Lat. Malua arborea. Sed vt iam dixi, hanc Maluam nec arboream, nec Dendromalachēn senserim.

Dodon. gall. pingenti Malua satiua: lat. Malua hortensis, & Malua hortensis multiplici flore: de qua ait Ad differentiam aliarum [illegible] [Malua hortensis:] dicitur à nonnullis verò Rosa vltramarina & Rosa hyemalis. Atque hæc est illa, quam in Maluaceo caule fundi Plinius tradit: folia oleracea (perperàm in plærisque exemplaribus, Oleæ, aut oleacea) habens, quam *Moscheuton* vocant. Appellari autem hanc Maluam nominibus ex Trago adscriptis inter spuria Dioscor. reperitur. *Rosa hyemalis. Plin. emendatur. Moscheuton.*

Gesn. hort. Malua Romana quorundam, Hastula regia Apulei, flore candido & rubro, simplici, vel multiplici. Et in cat. pl. Hastula regia Apulei, Rosa Autumnalis vulg. Maluæ genus [illegible], quod non concedimus ipsi. *Hastula regia. Rosa Autumnalis. Gesn. notas.*

Rectè meo iudicio dubitant Lob. & Pena in Adu. Malua rosea fruticosa, an Galeni [illegible]? Lob. Obseru. & Icon. plant. duas ponit figuras his titulis. Malua rosea fruticosa: Malua rosea multiplex.

Camer. hort. Malua hortensis siue Romana, Bismalua vulgi, flore simplici & pleno, multiplici colorum differentia. Reperiuntur enim candido, dilutè purpureo, siue vt vulgò vocant incarnato, rubro, puniceo, nigricante. Atque hæc posterior differentia primo anno rarò floret, & vix durat vltra triennium. *Bismalua.*

Hist. Lugd. quinque proponit figuras, licèt tot non erant necessariæ, sub his titulis: Malua maior 1.2.3. Matthioli, Malua rosea simpliciore flore, Malua rosea multiplex Lobelii. *Hist. Lugd. reprehen.*

Totidem & Tab. habet. Quarum 1. Malua arborea, siue hortensis. 2. Malua arborea alba multiflora. 3. Malua arborea flore nigro multiplici. 4. Malua rosea multiplex. 5. Malua rosea simplex.

C. Bauh. Phyt. Malua 5. siue rosea folio subrotundo flore simplici, Malua hortulana Brunfels. Romana Trago, Rosea Lobelio: Hæc Malua satiua est apud Antiquos: Malua quæ cultu arborescit Theoph. Plinio Malope: flores candidi, rubentes, & hi modò saturati, aliàs purpuræ modo relucentes, non rarò omninò diluto colore: sic & ex rubro, nigricantes. Malua 6. siue rosea folio subrotundo, flore pleno, Lobelio Rosea multiplex, in flore multiplices differentiæ, hinc tres icones apud Tabern. Malua 7. siue rosea folio Ficus, Tabern. peregrina. Item Malua 8. siue arborea Veneta dicta, Arborea. Matth. Icon. quoad iconem: & Malua maior eidem fol. Lat. Malua maior vnicaulis Matth. icon. quoad descriptionem: & Malua maior, altera eidem Lat. in folio. *Eadem* apud Matthiolum Malua 2. maior siue rosea folio subrotundo, flore simplici quæ Malua satiua est apud Antiquos, & quam cultu arborescere scribit Theophr. Malua 3. siue rosea folio subrotundo, flore pleno. Malua 4. maior altera siue arborea Veneta dicta flore cœruleo. *Quis obsecro* credet Maluam vulgarem siluestrem satione in Roseam mutatam, quis præterea vidit roseam in arborem transiisse: aliam ego cum Theophrasto, Plinio, & Matthiolo vidi, non hanc.

C. Bauh.

Nomina linguarum Μαλάχη κηπαία. Dioscor. & κηπευτή, Dodon. Lat. Malua rosea, seu hortensis, Germ. Gerten: vnd Römisch pappeln [Romanas] herbst vnd winter Rosen [Rosa Autumnalis, vindemialis, siue hyemalis] Ernrosen / ac si Rosam honoris diceres. Belg. winter Roosen / herbst rosen. Gallis *Rose d'outre mer, Mauue de tardin, ou cultivee*. Ital. *Malua maggiore*. Matth. in com. Ital. Angl. holy hocke.

Locus & tempus Maluá roseam ex semine variis in locis collecto, ac etiam nobis misso, seuimus in horto E. C. Montbelgardi, cuius diuersos habemus colores. Geneuæ habui flore candido simplici [rubro simplici, candido multiplici, & rubro multiplici, florentem Iunio ac etiam Nouembri. Basileæ etiam in hortis vidi, Patauii in hortis, vt Musati. Bononiæ in horto S. Saluator al burgo di S. Catharina. Primo anno caules non profert sed secundo, postea vt plurimùm perit, fert alioqui hyemem. Stutgardiæ in horto Ill. C. V Virtemb. & in horto ad fontem admirabilem cum variis coloribus pleno & simplici flore obseruaui. Apud Frider. Meier florentem Septembri folio Ficus, flore cœruleo simplici, quam ex Italia missam dicebat. Folii sapor viscosus.

Vires & vsus *Porrigines. Erysipelas* Maluæ hortensis flores coquunt in vino veteri, vt legimus apud Camer. hort. quo porrigines abluunt & sanant. Vtuntur etiam ad erysipelatis rubores compescendos, imprimis rubentibus Rosis, imitati coloris similitudinem. Ego florum decocto fœliciter vtor in siccitate & ardore linguæ & faucium. Et quia in dictis floribus nullam agnosco adstrictionem, nondum intelligo, quo

Io. Liebaut. successu Io. Liebaut ad fluxum menstruorum nimium Maluæ roseæ flores præscribat.

MALVA CRISPA.

Descriptio Altitudo huic plantæ, licèt breuioris vitæ, quanta homini, *caule* crassiusculo, nonnihil angulosô, viridanti, glabro, rigido, aliquantùm concauo, & in ramos fisso: *folia* palmaribus & dodrantalibus pediculis, alterâ parte hirtis, alterâ glabris appensa, latitudine memorabili, breuibus pilis donata, non tantùm laciniata sunt, verùm etiam crebro flexu reflexúque per oram crispa: *flores* conferti, ad pediculorum, quæ folia sustinent, exortum, breuibus plerumque petiolis insidene, haud maiores quàm Maluæ syluestris pumilæ seu prouolutæ, colore ex dilutissimo rubore albicante, ex quinque foliis compositi, calycè hirsuto, virescente, quinquepartito, in *Color*

quo succedunt in orbem congesta *semina*, Maluæ iam dictæ: *radix* subest dodrantalis aut longior, alba, mediocriter crassa, sapore, vt & reliqua planta, glutinoso.

Synon. *Malua crispa.* Lob. Obs. Malua crispa vulgi, &, vt etiam Pl. Icon. Malua cristatis oris. Dodon. Malua crispa. Tabern. icon. & Histor. Malua crispa, kraus pappeln. Casp. Bauhin. phyt. Malua 4. siue foliis crispis.

Malua laciniosa Camer. hort. Malua crispa siue laciniosa Cordi, Arborescere videtur, quamuis tantùm sit planta semestris, de qua scribit hæc, Malua Oriente Sole hiat, Occidente clauditur. Pythagoras, vt refert Ælianus [Greek] [folium Maluæ esse sanctiss. dixit lib. 4. variæ hist.] nimirum quia mysteria sua in hoc olim scriptitabant sacerdotes. Gesn. hort. Malua crispa, Malua Romana quorundam: Althæa crispa & maior Ollingeri.

Malua Romana. Althæa crispa. Malua hortensis Cordo in Diosc. Malua hortensis, Malua Romana: Malua sinuosâ crispitudine, Malua Dioscoridis. Hanc idem describit in hist. sub titulo Maluæ hortensis laciniosæ, cui Gesn. apposuit figuram inscriptione Maluæ hortensis crispæ.

Locus & tempus Geneuæ mihi prouenit in horto, virens Octobri & Nouembri, postquam semen pertulit emortua, semine deciduo quotannis se propagat, ac è semine deciduo prouenientem ibi vidi hyemem perferre. Basileæ vidi in horto D. Dis Theodori Zvvinkeri, Montbelgardi in horto E. C. florentem vidi Iunio & Iulio.

Vires Maluæ crispæ magnam emolliendi vim præ aliis tribuit Camerarius.

MALVA ARBOREA.

Descriptio Malua arborea *stipite* adolescit crasso, ligneô quaternûm aut quinûm cubitorum, perenni, *folia* amplissima, Maluæ repentis modo sinuata, sed lanuginosâ Altheæ mollitie, *flores* secundum stipitem Maluacei, parui.

Et hæc illa est Malua arborea, quam Rauvvolff. Halepi ab incolis veteri Arabico nomine *Haut* dici scribit, sub cuius gratiola vmbra deambulare liceat. Idem meminit Maluæ arborescentis alte-

rius

terius, qua Alceam arborescentem folio virente, inferiùs inscripsi.

Anadendromalache

Galenus nostro iudicio hanc ἀναδενδρομαλάχην vocauit, cuius verba ante recitauimus, vt & Plinii & Theophrasti.

Cæsalp. Malua quædam arborescens, & Anadendromalache Galeni.

Dendromalache

Camer. hort. Malua arborescens, δενδρομαλάχη interdum ad 8. vel 10. cubitos assurgens. Tum alibi in Italia, tum frequens in itinere quo itur Pisâ ad portum Liburni ab eodem aliquando inuenta.

Gesn. Malua arborea. In Append. Malua Arborescens. Dendromalache Galeni.

Matth. taxatur

Maluam quæ in aliquibus locis in Italia arborescit, nil aliud esse quàm satiuam cultorum mangonio in tantam magnitudinem assurgentem ignoranter sibi persuadet Matth. dū dicit: Maluam quæ in arborem degenerat, vidi Grignani ad Benaci ripas in quodam Monachorum cœnobio, vbi eorum otio & cultu tantam sibi aleuerat amplitudinem. Hæc ille. Ego verò facilè dederim alicubi Maluam arboream ita humilem esse, vt in altum se non attollat, sed culturâ deinde arborescat: verùm nunquam concesserim Maluam vulgarem siue magno, siue paruo flore arborescere: colant Glossatores & Patrocinatores Matthioli, videbunt quid impetrabunt: culturâ maior euadet & esui aptior: sed arborea nūquam fiet, nec etiam eundem florem nanciscetur; vt rectè etiam statuunt Lobelius & Pena.

Patroni Matth. tax.

Locus & tempus.

Primò vidi Eslingæ apud insignem Pharmacopœum Volmarium: postea Monspelii in quibusdam hortis. Creuit mihi Geneuæ in horto: Basileæ Frater C. Bauhinus habuit in horto. Montbelgardi à me sata in horto E.C. primo anno creuit, ad altitudinem quinque cubitorum circiter: reposita, floruit sequenti anno: flores parui: aliquot annis durat, modò diligenter reponatur.

ALCEA VETERIBVS.

CAP. II.

Diosc. de Alcea.

QVæ inter se affinia sunt, quasi catenâ quadam meritò connectuntur, atque hinc Alcea & Althæa seu Bismalua de necessitate Maluarum tractationem quoque consequentur.

Alcæa igitur, authore Dioscoride, & hæc siluestris Maluæ species est, habens *folia* fissa, ad verbenacæ foliorum similitudinem: *caules* tres aut quatuor [foliorum plenos addit Plin.] qui corticem Cannabi similem habent: *florem* paruum Rosæ similem: radices albas, latas, quinque aut sex, cubitales, obliquas adiungit Plinius, qui eam nasci scribit in pingui solo, nec in sicco.

Radices, inquit Dioscorides, cum vino aut aqua potæ, dysentericis ruptisque medentur. Plinius: Vsus radicis ex vino vel aqua dysentericis, aluo citæ, ruptis, conuulsis. Et Alceæ radix collectiones discutit. Et paulò post, Spasticis, tremulis, opisthotonicis Alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceæ siccæ farina torminibus pota cum vino resistit. Galenus Alceam in simplicium catalogo prætermisit. Paulus ex Dioscoride, Alceam siluestris Maluæ speciem esse dixit, quæ cum vino pota dysenterias & rosiones sanat, & magis ipsius radix. In hoc tamen Paulus à Dioscoride & Plinio dissidet, quod δήξεις, id est, rosiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id est, rupta, Diosc. & Plinius appellauere, vt fortasse ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat.

Pauli lectio suspecta.

Paulus corrigetur

ALCEA VVLGARIS.

Descriptio

SEsquicubitalem & maiorem altitudinem vbi assequitur, est *caulibus* hirsutis, asperis, fungota medulla farctis: *folia* Maluæ vulgaris surrectæ, maiora, ad pediculum vsque plerumque in tria, quinque, aut sex segmēta diuisa, atrouirentia, hirsuta: & ex cauliculis, pediculis quadrantalib. hirsutis appēduntur *flores* rosei speciosi, purpurascente carneóve colore, quinque foliis striatis compositi, quorum medium occupat racemulus *apicum* albicantiū: *semina* coniuncta compressi caseoli formam æmulantur, ceu vulgaris Maluæ: radix digitalis longa.

Synon.: Herba Simeonis Lonic. non. Alcea.

Cordo, Trago, Fuchs. Matth. Apollini, Lacunæ, Harchio, Lonic. (cui etiam Herba Simeonis, sed eius icon mala,) Dodon. gall. & Lat. in fol. vbi & speciei minoris meminit, & Cæsalp. *Alcea*.

Brunfels. Alcæa Dioscoridis, & Herba Simeonis dicitur: Ruellio, Rustica Althæa, vel Bismalea siluestris. Trago Alcea, siluestre Maluæ genus, Malua altera, Malua siluestris. Barbari Cauda Leonis, & Persterion quorundam. Corn. Alcæa Officinarum & Herbar. Malua, & Maluæ siluest. species. Io. Agric. Vngarica herba, Theod. Dorsth. Dens Leonis, Hermanni Comitis à Nouenare Lagopoda Dioscoridis.

Alcea Dioscor. Althæa rustica. Malua silu. Malua siluest. Cauda leonis Persterion. Maluæ species. Herba Vngarica. Dens Leonis Lagopoda Diosc.

Alceam, inquit Matth. passim ferè in Italia, alij qui Bismaluam, alij Maluam syluestrem, nonnulli etiam Maluauiscum agreste nominant: Alcææ Galenum meminisse non reperio, nisi lib. 7. simplic. vocet Maluam syluestrem.

Bismalua. Malua silu. Maluauiscū agreste.

Ait Cronemburg. de comp. med. Alceam Dioscoridis quosdam perperàm Maluam Theophrasti existimasse.

Amat. in Diosc. Alcea, Herba Hungarica. Item cent. 2. curat. 53. Alcea, Malua Vngarica.

Error quorundam Herba Hūgarica.

Anguill. Cannabin sylu. facit, ac dicit, Herbarij vocant Hungaricam, alij Alceam: quamuis autem non sit Alcea, conantur tamen demonstrare descriptioni conuenire.

Cæterùm, κανναβὶς ἀγρία siue Cannabis sylu. dicitur, quòd (vt Dodon. vult) ex cortice, Cannabino persimili, funes intorqueri queant.

Cannabis cur dicta.

Lobel. & Pena in Adu. Vulgaris Alcea, & Malua syluestris. Lobel. Obs. & Icon. Plantar. Hort. Lusit. & Clus. hist. post. *Alcea vulgaris.*

Hist. Lugd. Alcea Matthioli : Alcea vulgaris Lobelij.

C. Bauh. Phyt. Alcea. 1. siue vulgaris maior.

Schvv. Maluam syluestrem, Alceam dictam scribit ἀπὸ τῆς ἀλκῆς à colore, quòd firmiter dysenteriæ & ruptis medeatur, Rothe pappeln/ hertz leuchte.

Nomina linguarum

Ἀλκέα Græcis & Alcea Latinis. Germ. Sygmars wurtz/ Sigmunds wurtz/ Hochleuchten/ wilde pappeln/ Schvv. augen pappeln/ Brunfels. felritz Cordo, vulgò Herba Simeonis, Belg. Sigmarts cruyt. Gall. *Bimaulue* vel *Guimauue sauuage.* Ital. *Bismalua, Malua siluatica, Maluauischio saluatico, Buon visthio.* Hisp. *Malua montesina,* & *Malua di Vngria.* Boh. Felryß lowen Zan.

Locus & tempus

Alcea vulgò prouenit Montbelgardi extra muros horti Illust. E. C. & prope pagum *Nommai* in Comitatu Montbelgardensi, inter pontem *Vaniaucourt,* & *Dampierre* florens Iulio; copiosè circa *Matthas* Castellum : Mihi visa est etiam Monpelij ac Geneuæ. In Ducatu VVirtembergico ad fontem Admirabilem florens Augusto mense.

Rutt notam dicit Schvv. incultis campestribus, agrorum, scrobiúmque marginibus, iuxta vias sepes, & semitas ; floret Iunio & Augusto.

Vires.

Ex emplasticorum medicamentorum numero esse Alceam, & folia quæ glutinosum quid ac lentum habent, & etiam radix ipsa, quæ glutinosa, dulcis & modicè adstringens apparet gustantibus, abundè monstrant. Hinc satis constat Alceam citra insignem, tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere.

Caligo oculorum

Celebratur ad caliginem oculorum ab empiricis, vt non desint qui credant radicem Alceæ, è collo suspensam aciem oculorum supra modum acuere, & tueri posse. Et hinc fortè nomen indeptum germanicum Hochleuchten : Syluestre Maluæ genus, quam Alceam vocari Tragus dixit, si herbæ & radicis vino vel aquâ decoctum bibatur, torminibus intestinorum remedio est, ruptis & conuulsis conducit, & opitulatur.

Inflammationes.

Breuiter, Malua Romana, Alcea, Malua vulgaris, & Ibiscus, omnibus calidis doloribus totius corporis apprimè conducunt.

ALTHÆA SIVE BISMALVA.
CAP. III.

Descriptio

EX Maluarum familia prærogatiuam tulit Althæa, vtilitatis multiplicis nomine commendatior, *radicibus* multis nixa, benè habitis, albis, mucagine lentâ, quam mansu maceratione ue deponunt, turgidis : *caules* bicubitales & proceriores, teretes, tenues, hirsuti, angusto tubulo peruij: in quibus *folia* alternata Maluæ vulgaris longiora, sinuosa, serrata, mollicello tomento incana, ex alis *flores* proferunt, Maluæ vulgaris surrectæ, colore albo tantillùm ad carneum declinante, quinque foliis constantes, in quorum medio *stylus* 4. apicibus purpurantibus & obsoletis floridus erigitur : *semen* pastilli compressi ritu vt in vulgari relinquitur.

Althæa Dioscoridis.

Dioscorides Althææ folia tribuit, vt Cyclamino rotúda, lanugine canescentia : florem roseum: bicubitalem caulẽ : radicem lentam, intus albam.

Hibiscus Theoph. Plin.

Theoph. de Hibisco inquit: Folio Maluæ, maiori tamen, pilosiorique: caulibus mollibus gustu Maluæ: flore melino : fructu Maluæ : radice fibrosâ, alba.

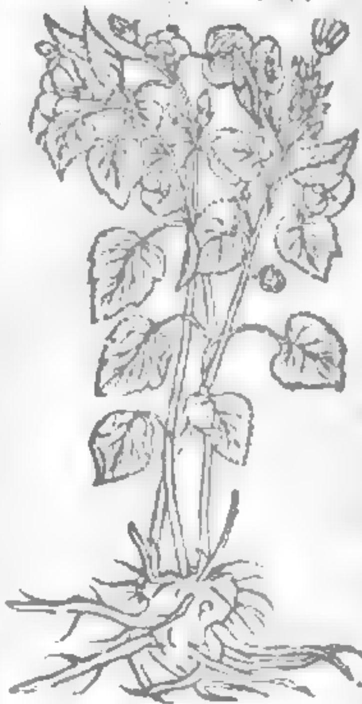
Malua Plinij.

E syluestribus (Maluis,) inquit Plinius, cui grande folium, & radices albæ, Althæa vocatur.

Synonyma vt & alia nonnulla in appendice huius libri traduntur.

Nomina linguarum

Græcis ἀλθαία & ἀναδενδρομαλάχη dicitur: Arabibus, *Chitmi, Chatmi, Chaltemi* & *Rosa Zamini* : Germ. Ibisch Eybisch/ heylwurtz, Stockwurtz & Sammetpappeln. Belg. witte hæcuſt/ vnnde witte Malue : Gall. *Guimaulue,* quòd glutinosa sit Malua : Ital. *Maluauischo* Hisp. *Hierua cannamera & Marmauiz:* Angl. Marsche Mallow : Boh. wysoky Sletz: Hung. Feyer Malua/h. ealba Malua & Mazola.

Locus & tempus

Copiosa nascitur Montbelgardi procumbens Maio, florens Iunio, in Horto E. C. nostra opera; habetur etiam in aliis. Monspelii obseruaui sponte prouenientem prope mare : Basileæ, Geneuæ & Lugduni in hortis. Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humentibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mense.

Vires.

Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscor. his verbis : Decocta Althæa in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera : item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores : siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Vulnera. Strumæ.

Cocta, vt dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinave, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita.

Vulua.

Decoctum eodem fungitur munere : onera vuluæ, reliquiásque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Plinius Maluarum vsum Medicum (de quo iam diximus) fusiùs persecutus, tandem addit, Althææ in omnibus supradictis efficacior radix, præcipuè conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas & mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi medetur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit : & ipsam vulneribus cum melle & urina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem quò recentior. *Hæc Plinius,* quorum quædam etiam Dioscorides habet. Verùm quod aquam radic

Althæa

Althææ addensati atque lactescere dixit, id iam ex Dioscoride atque Theophrasto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius an lactescere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lentescere, aut coalescere. Idem Plin. qui illa de Althæa prodidit seorsum aliquot locis de Ibisco, vt ab Althæa diuerso scripsit. Hibiscum, inquit, à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Et Pastinacæ simile Hibiscum, quod *Moloche agria* Molochen agriam vocant, & *Aristolochia* Aristolochiam, vlceribus cartilaginis, & ossibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus, illita medentur. Et mox, Celsus & podagris, quæ sine tumore sunt, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet. *Lichenes* Et medetur lichenibus Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. *Plinius Dioscor. & Galeno contrarius* Qua in re Plinio apertè refragantur Dioscorides & Galenus, cæterique Græci, qui Althæam Ibiscum siue Ebiscum vocauerunt. Sic enim Galenus. Ebiscus siue Althæa, est autem Malua agrestis, facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmonem leuandi, mitigandi, concoquendi difficiles coctu abscessus. Radix porrò eius & semen cætera quidē pari foliis modo agunt, verùm tenuiorum partiū, magisque ex siccatoriam, adhæc magis extersoriam facultatem, ostendunt, vt & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dysenteriam, diarrhœam, & sanguinis reiectionem aptum est, nempe cùm adstringentem quandam facultatem habeat. Et de Maluis agens. Huius generis est & ea quæ *Dendromalache. Althæa* Dendromalache nominatur: sed efficacissima prædictarum in digerendo, appellatur etiam Althæa.

Aqua Aquâ destillatâ Althææ erosiones intestinorum ex dysenteria, aliaue choleræ caussâ profectas persanat; Tragus: asthmaticis propinatur vtiliter: *Radix* Radix minutim concisa, inque lacte aut aqua decocta, quousque in pultem euadat, & emplastri *Vlcera* ritu imposita emollit, & maturat quæcunque vlcera, quæ spontè sua suboriuntur, quale id est quod in manibus sæpenumerò nascitur, & à Germanis Das Mittel nuncupatur, nec non alia huic similia, quacunque corporis parte oriantur. *Oleum* Oleum ex foliis Althææ compositum, omnes apum & vesparum aculeatos ictus persanat, illitu. *Semen* Idem possunt folia per se. Semen in puluerem redactum & cum rore, qui Maio mense excipitur, temperatum, vitiligines & maculas faciei emendat. Radix aut semen in aceto decocta ac calida in ore retenta, dolori dentium auxiliatur: proinde apud Medicos equarios magni nominis *Tumores* & vsus est hæc radix. Hæc ille. Tumores duri si sint minores tolli tradit Saxonia impositâ radice Altheæ maceratâ in aqua ardenti, aut Oxymellite.

ALTHÆA PROFVNDE SERRATO siue dentato folio.

Descriptio NOmine Altheæ Thuringiacæ accepi Basileæ à Richnero Althæam [de qua iam habebam portionem nomine Althææ Thuringiacæ Camerarii, ni fallor, inter Cherletianas Basilea asportatas] *folio* molli, hirsuto, vulgatis æmulo, pulchrè tamen laciniato, profundè & tenuiter serrato: *flore* maiusculo, rubente, stilo apicibus ornato purpureis vel nigricantibus.

An Clusio Pannon. Althæa laciniato folio siue tertia: & Hist. post. Althæa Pannonnica 4. cuius folia sunt incana & mollia, in tres lacinias maiores diuisa: flores etiam paulò minores [quā in Pannonica] Belgicæ floribus magnitudine respondentes, sed colore differentes, nempe qui toti carnei sunt siue incarnati, multis intus staminibus nigricantibus: cæterà vulgari similia; gaudens humilis (in Pānonia) locis & secundum riuulos sitis, florensque Iulio.

Cas. Bauh. Phyt. Althæa tertia, siue laciniato folio, tertia Clusio.

ALTHÆA FLORE GRANDI ALCEÆ, Thuringiaca Camerario.

DE hac Althæa flore grandi Alceæ; seu, vt in iconibus ab ipso inscribitur, Althæa Thuringiaca, dubitat Camer. hort. an altera sit fortassis, *An Althæa 2. aut 3. Clusii.* aut tertia ex Pannonicis Caroli Clusii? Sed dubii sumus & nos, relinquimusque aliis liberum certiora perquirere. An igitur Clusii Althæa Pannonica 2. seu Altheæ aliud genus, quod licèt foliis totaque reliqua facie cū vulgari conueniat, maiusculos tamen flores habere videtur? An verò Althæa Pannon. 3. vel tertium Althææ genus, de quo sub præcedente diximus?

Cas. Bauh: Phyt. Althæa 2. siue flore maiore. Althæa altera Clusii. Althæa Thuringiaca Camer. Hanc D. Doldius Norimbergâ misit: ac similem Monspelio à Io. Henrico Cherlero habemus.

ALTHEÆ SPECIES VVLGARI similis.

ALthæa Pannonica tertia Clusii hist. post: *Descriptio.* forma non valdè dissimilis Pannonicæ 2. (siue flore grandi,) sola in floribus differentiâ, qui minores sunt, vulgaris tamen floribus aliquantulùm maiores;

ALTHÆA ARBORESCENS

Descriptio

IN arbusculæ proceritatem excrescit Althæa, ob id arborescens dicta, *stipitibus* lignosis, firmis, cortice tomentoso vestitis: *folia* Maluarum minorum magnitudine, aliàs leuiter sinuata, aliàs Althææ modo, in nonnihil oblongas lacinias cæsa, candicantia, lanuginosa, pediculo satis longo, villoso, nixa: ex quorum alis exoriuntur *flores* Maluæ vulgatioris surrectæ pares, purpurascentibus vnguibus & ad radicem hirsutis, folioso hirsuto calyce, in quo postea orbiculos circumactorum *seminum* nigricantium pellicula alba contectorum succrescit.

Synon. *Althæa frutex Clusii*

Lobel. Obs. Althæam arborescentem, seu Althæam fruticem Clusii eandem sanè existimat, cum Althæa arborescente in Aduersariis descripta. Clusius autem suam Althæam fruticem 1. seu Althæam fruticantem, à Lobelii Althæa arborea differre scribit, ac ait. Quam Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Mechliniæ semine peregrè misso prouenit, stolonibus singulis annis Hyeme marcescentibus, &c. Ast semen quod missum Clusio, non fuit Althææ arboreæ Lobelii, ei enim stolones non pereunt Hyeme. Ea de qua loquitur Clusius est Alcea Cannabina. Scio ipsum perseuerare in sua opinione & Cannabinam suam ab ea separare, quam Lobelii putat arboream: an benè iudicent alii, de Cannabina plura sub Alcea.

Lob notatur *Alcea cannabina* *Clusius reprehenditur*

Idem rursus Lobel. in Icon. plant. diuersas statuere videtur, siquidem eas separat, ac sub diuersis titulis sculptas proponit. Nunc enim Althæam arborem Olbiæ in Gallo prouincia: nunc fruticem Clusii, vocat.

Consulunt sibi hac in parte Compilator Hist. Lugd. qui Clusii Althæam fruticem 1. & Penæ & Lob. Althæam arboream, eâdem tabellâ comprehendit, ac Althæam lignosam Dalechampii cognominat.

C. B. not. Contrà, sed malè Casp. Bauh. Phyt. Althæam 4. siue frutescentem folio rotundiore incano: Althæam fruticem Clusii & Lobel. in Obseru. Althæam lignosam Dalechampii, ab Althæa sua 5. siue Althæâ arborescente folio acuto, Althæâ arboreâ Olbiæ Aduers. separat, ac dicit: Hanc licèt Lobelius cum præcedente eandem faciat, diuersa tamen est: vtramque habemus: huius enim flores minores, folia etiam non vt præcedentis mollia nec rotunda, sed acuminata &c. quod ex figura facilè est colligere. *Sed si* C. Bauh. figuram Lobelii in Aduersariis diligentiùs considerasset, deprehendisset vtique eam non esse bonam, sicuti plures minùs bonas habet. Sunt nobis rami ab ipso Lobelio dono dati nomine Althææ lignosæ propè Hieres ad iustam arborem prouenientis, in quibus folia superiora in tres partes acutas diuisa, in cæteris non differentia: mihi data etiam per Valerandum Dourez, & ea, quam hactenus obseruaui, ita vt mihi persuadeâ, ac cum ipso Lobelio, cui potiùs credendum se interpretanti, eandem Lob. in Aduers. & Clusii: variare autem arboream Althæam etiam in eadem planta vt faciunt cæteræ Altheæ ac Maluæ. Flores in pictura Aduers. ex sicca planta malè picti satis demonstrant non minores fuisse, quàm in Clusii figura: nec etiam si rami ex planta quæ in Prouincia prouenisset paulò minores haberet flores; ac folia minùs mollia, sed paulò rigidiora, hoc faceret differentiam: vidimus quotidie quantùm immutentur apud nos plantæ, quorum semina ex calidioribus regionibus delata: anni quoque tēpus facit mutationem.

Aliquando recepi Lutetiâ à Domino Rasse semen cum hac inscriptione: Althæa frutex, ex quo asseres magni ex Oriente flore rubro: fortè floris colos, præter magnitudinem aliud genus à præcedenti denotat.

Tabern. not. Tabernæ Hist. & Ic. in quibus mutata est nonnihil prior icon, vnius plantæ, Althææ arborescentis Lobelii, & Altheæ arborescentis Clusii, duas habet figuras, cùm tamen vnica suffecisset.

Locus & Tempus. Collegi Stutgardiæ in horto mense Nouembri semina, quæ Montbelgardi in horto Ill. E. C. sata, ex quibus excreuerat ad altitudinem duorum hominum pulchra sanè arbor quæ hieme domo tecta conseruatur, & folia retinet, & denuò Maio floret. Eam etiam vidi Pfortzemi D. Grûningeri in horto pharmacopœi. Basileæ apud Dominum Zvvingerum: Lutetiæ in horto Robini nostri. Quibusdam in locis, teste Lobelio, & feruidiore cœlo [quale in marinis Gallo-prouinciæ ad Olbiam] prouentu tanto fruticat, vt ad sepes constituendas satis sit. Tantùm iuxta vrbem Horiuelam extremis limitibus Valentini regni Murciano finitimi obseruauit Clusius, Martio florentem, an verò perpetuâ esset fronde, cùm Hispanicarum stirpium historiam scripsit, ignorauit. Multis autem pòst annis, ex ea stirpe, quæ à Ioh. de Casabona missi Francofurti ad Mœnum nata est, deprehendit plantam folia non abiicere nisi aliis nouis enatis, vt plæræque stirpes perpetuâ fróde virentes facere solent. Frigidioribus etiam locis hyemem perfert.

ALTHÆÆ SPECIES, QVIBVSDAM ARborea altera, vel Bryoniæ folio.

ANno 1601. prouenit nobis in horto Montbelg. foliis rotundis. quæ reposita hiemem pertulit & excreuit anno 1602. ad altitudinem hominis, foliis & floribus paulò minoribus: caule ex viriditate lucēte: ramis veluti farina aspersis, quibusdam ex superioribus foliis subtùs magis candicantibus, quibusdam

quibusdam longiusculis siue laciniis.

Anno etiam 1602. verno tempore sata, ad altitudinem penè cubiti excreuit, cui folia ex longis pediculis rotunda, coloris Althææ, inferna parte candidiore, caulis tomento candidus.

An Althæa frutex Clusii

De hac fortè Clusius hæc scribit. Nata forsitan hæc planta [Althæa frutex 3.] semine, quali me donabat superiore anno Ioseph. à Casabona, Althææ arboris duorum generum appellatione, recens ab ipso in Creta insula collecto. Vni ex amicis quibus communicabam, prouenit planta, quæ sequente anno, valdè adoleuit: nam ramos protulit bicubitales, cortice viridi tectos, cui inspersa est plurima incana lanugo, seu potiùs tomentum, vt in priore quod descripsi genere: folia etiam habet incana, angulosa, & per oras dentata, illis tamen maiora: flores minores, Althææ vulgaris florum magnitudinem vix superantes, quinque foliis cōstantes, instar reliquarum Maluarum, coloris rubri valdè diluti, & ad carneum (si ita vocare licet) inclinantis, multis staminibus ex albo pallescentibus, in oblongiusculo & crassiusculo stilo nascentibus, & vmbilicum occupantibus: floribus defluentibus succedunt plana capita, vt in vulgari Malua, semen in orbem serie quadam distributum continentia.

Synon. Camer.

An Camer. Hort. Althæa arborescens, vel potiùs fruticosa perennis planta, alia ab Hispanica Clusii, & fortassis eadem cum Prouinciali Penæ, sed non exquisitè picta. *Ego* Hispanicam Clusii & Penæ eandem puto, diuersam ab hac, nec hanc etiam ad Tabernæmontani arborescentem refero, sub cuius inscriptione eam anno 1595. Heidelbergæ communicatam memini.

C. Bauh. phyt. Althæa 6. siue fruticans foliis Bryoniæ perennis. Ramum ex horto Domini Camerarii ad nos misit, inquit is, Doctor Doldius arborescentis semperuirentis nomine, cuius etiam fit mentio in horto Camerarii pa. Althææ arborescentis nomine: at ne quis censeat eandem cum Althea arborem Olbiæ Lobelii.

Locus & tempus.

Mihi missum semen per Dominum Christophorum Schvvartz Stutgardiâ inter semina quæ pro Creticis miserat: Dominus Casabona idem mihi transmisit, cui titulus erat, Althæa arborea 2. ex Candia, foliis ad satis amplam magnitudinem excrescentibus. Argentinæ vidi in horto D. Friderici Meier florentem Septembri, Montbelgardi in horto Ill. E. C. prouenit, & reposita sequenti anno floruit Augusto, Septembri, & Octobri, sed semen non maturuit propter Aestatis & Autumni pluuiosam constitutionem.

ALTHÆA SIDA DICTA QVIBVSDAM.

Descriptio.

Sidæ nomine planta folium habet circumscriptione Abutili putati, ex rotundo in acutum mucronem desinens, delicatum, molle, villosum, & per ambitum serratum. Flos magnus Maluæ roseæ florem æquat, oblongius in sicca planta, staminibus in medio longis, colore præditus, vt voluit Aduersaria, purpureo, saturatiore quàm Pæoniæ aut Maluæ satiuæ, aut Cytini, iuxta & in summis *cauliculis* visuntur tempore vindemiatum vtriculi rotundi, oblongi, phæo, vel puilo colore, Aristolochiæ effigie, prægnantes Smyrnii semine, aut Milii colore & magnitudine. Radix hortensis Maluæ: *caulis* cubitorum duorum.

Synon.

Dodon. Lat. in folio, Althea 2. Altheæ peregrina quædam species apud Belgas tantùm hortensis: fructu tuberoso, rotundâ ferè ac globosâ, quinquangulari tamen specie: radice quali Althea. Nonnulli, inquit, Sidam esse volunt. Sed quia Sida aquatilis est stirps, capite quàm papaueris maiore, vt Theophr. testatur lib. 4. ideò Sida Theophrasti ad Nymphæam referenda.

Sida quid sit.

Althæa palustris

Lob. & Pena Adu. Althæa palustris Cytini flore, Sida Theophrast. existimata. Obseru. Althæa palustris Cytini flore. Et: Althæa hortensis Dodon. Sidæ Theophrasti propior palustris planta. Ic. Plant. Althæa palustris Cytini flore, Aristolochiæ vtriculis. Figura Lobelii nullam plantæ quam hic tradidimus partem benè exprimit, Lobelium tamen intelligere plantam de qua agimus satis apparet, cùm ait, Althæam esse hortensem Dodon. apud quem figura mihi placet.

Lobelius taxatur.

Tabern.

Nec meliorem Lobelio Tabern. Icon. & Hist. nomine Altheæ palustris, wasser Eibisch/ exhibet.

Casp. Bauh. phyt. Althæa 7. siue palustris. Sida Theophrasti maior Bembi.

Locus.

Nobis prouenit in horto Ill. E. C. Montbelgardi: verùm non floruit: aliquot annis reposita durauit, quotannis caulibus exsiccatis.

ALCEA ARBORESCENS GLABRA; Ketmia dicta.

Descriptio.

Fruticis modo assurgit, *stolonibus* lignosis, cortice nigricante obductis, quali etiam vestiti rami, in quos stolones diuiduntur: his nullo ordine distributa adnascuntur *folia*, angulosa, in paucas lacinias dissecta, in ambitu serrata, supernè admodum viridia, infernè quodammodò pallescētia: summis ramis innascuntur *flores* Rosæ instar ampli, elegantes, quinque foliis constantes, albis, quę multis purpureis venis prædita sunt: vngues purpura floridiore, quàm in

Sabdarisæ flore, ? insecti: ex vmbilico prodeunt multa *stamina* flaua, & stilus albus multifidus. *Semen* non vidimus. *Radix* crassa, longa, intus, vt & caulis albicans.

Synonyma. Camer. hort. Alcea arborescens, cuius duplicem inter icones figuram habet eodem nomine, ac eam Rauvvolfium meminisse dicit in suo itiner. nomine, Maluę arborescentis. Ego autem huc non refero Maluam arboream Rauvvolfii, sed ad veram Maluam.

Sida minor. C.Bauh. Phyt. Althæa palustris septimæ altera, flore minore cæruleo, &c. Eidem Alcea 3. siue arborea. Alcea arborescens Camerarii, quorundam Ketmia Syrorum dicta. Item: Alcea 7. siue Syriaca Lutetiæ habita à Robino. Hæ mihi vna planta non tres, donec demonstretur discrimen.

Impet. *Chetmio* planta Syriacè dicta species Alceæ, fruticosa, quæ in Syria colitur ad oculorum oblectationem. Chetmio planta Syriaca & Cretica species Alceæ arborescentis. Clus. Althæa frutex 2. Rarum & elegans, seu tertium Althææ fruticantis genus.

Locus & Tempus. Pulchram hancce plantam primùm vidi Lutetiæ in horto Ioh. Robini hortulani regii. Postea nomine Ketmiæ in horto D. Frid. Meyer Argentinæ. Vidi in horto D. Iacobi Zvvingeri Basileæ: ac eius ramum habeo cui Frater Casp. Bauhinus ascripsit nomen *Ketmia* & *Sida* minoris Theophr. Bembo. (Sida maior.)

ALCEA PENTAPHYLLI FOLIO vel Cannabina.

Descriptio. HErba hæc hominis altitudinē excedens, *cauliculis* est asperis, lentis, in plures ramulos diuisis: *folia* Cannabinis satis similia, ex pediculis breuioribus, in tres partes secta longas, mediam longissimam, reliquas vtrinque breuiores, quæ sæpè iterum in minores subdiuiduntur: sic non tantùm tripartita, sed modò quinquepartita, diuersimodè crenata, hirsuta, nigricantia, minùs aspera Cannabinis, sapore viscido: *flores* interdum singuli, interdum biniex longis pediculis vel ramulorum potiùs extremitatibus, Alceę vulgari similes, minores tamen, quibus excidentibus succedunt *capitula*, qualia in Malua vel Alcea, parua, foliolis obuoluta, in quibus *semina* Maluæ crispæ, nigra: *Radix* perpetua, cuius pars vna maior, aliæ minores, extrà & intùs alba, gustu admodum viscido.

Synonyma. Quamuis Alceæ alteri satis conueniat Alceæ descriptio apud Diosc. & Plinium, magis tamen videtur Cæsalpino conuenire Cannabis syluestris.

Camer. hort. Alcea Cannabina, secundum nonnullos Cannabis silu. Diosc. (Cannabis silu.)

Lob. & Penæ Aduers. & Icon. Plant. Alcea fruticosior Pentaphylli folio. (Alcea cannabina. Alc. Pentaphylli fol.)

C.Bauh. Phyt. Alcea 6. siue Cannabina, Cannabis silv. Dioscoridis.

De hac Clus. in Hisp. & Hist. post. in fol. scribit, nomine Althææ arboreæ Lobelii. Quam doctiss. inquit, Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Machliniæ nata semine peregrè misso, feliciter prouenit, atque ex radice crassâ lentâque, qualis in Althæa vulgari, duriore tamen & quodammodò lignosa summâ parte, aliquot stolones protulit humanæ proceritatis, qui adueniente brumâ marcescebant, singulis deinde annis nouo vere plures protrudebant: flores Augusto demum producentes, semen Septembri: quo à ventis excusso & deciduo, aliæ etiam stirpes spontè renascebantur. (Althæa arborea Lobelii Clusio.) Quod verò non sit Lobelii Althæa, quod sibi falsò persuadet Clusius, vel ex eo manifestum fit, quòd in Lob. Althæa stolones non marcescũt, nisi tota plãta simul pereat. (Clus. taxatur.) Et licèt ab hac Alceam fruticosam cannabino folio capite sequenti separet, ei tamen assentiri non possum, quamuis quod de flore maiore scribit nostræ plantę non conueniat. Cæterùm Icon, quàm proponit Clusius, est eadem cum icone Cannabinę Alceę Lobelii.

Locus & tempus. Nata mihi est in horto Ill. E.C. Montbelgardi, ex semine Patauio à Cl. viro D. Iac. Antonio Cortuso misso, nomine Cannabis syluest. quorũdam: addente, nec Altheam, nec Alceam esse. Semen maturat Augusto & Septembri, quo tempore florentem adhuc obseruaui. Missum est & eius semen Stutgardiã nomine Alceę Venetę. Primùm autem visa mihi est in horto D. Cortusi.

ALTHÆA THEOPHR. FLORE LVTEO, quibusdam Abutilon.

Descriptio. CVm Althea vulgari de mollitie palmã certat, quod *Abutilon* vocat, *radice* paruã, albã, fibris aliquot adnatis donatã, subdulci: *caulis* foris tomento molli totus est obsitus, pingue quid attrectantis manibus allinens, incanus: cortici, qui facilè delibratur, subest lignum Saligni instar, candidum & durum, medullam succulentam viridem continens: ex caule *folia* nullo ordine nascuntur, pediculis palmaribus, & minùs lata, circinatæ rotunditatis, nisi in mucronem acutiorem desinerent, lanugine incanã & insigniter molli obducta: ex horum alis rami producuntur: indidem *flores* itidem prodeunt, Garyophyllatę aquaticæ, intensè crocei, striati, è quinque foliis compositi, medium occupante spiculorum

apiculorum luteorum glomere: totum verò florem complectuntur quinque folia incana, lanuginosa. Succedunt tomentosa *capitula* Inglande paulò minora, suprema parte plana ferè, ex decem aut duodecim folliculis latiusculis, compressis, in mucronem acutum desinentibus, in orbem iuxta positis. In quibus *semina* semicircularia ferè, compressa, fusca, medullâ albâ, dulci.

Synon.

Camer. hort. Abutilon, Malua Italica lutea, Welsch gelbe pappeln/Althæa Theoph. nonnullorum.

Abutilon. Malua siue Althæa lutea. Ibiscum Theoph. Matth. non

Quærunt Lobelii Obs. Althæa floribus luteis an Theophr. Ibiscus, & Auic. Abutilon? Idem Aduers. rogant & tamen æquè tutò Ibiscum vel Althæam Theophr. profitentur atque Althex speciem, aiuntque Senensem foliaceum Abutili inuolucrum Sidæ appinxisse & Abutilon putauisse. Ic Plant. Althæa luteis floribus.

Nunquam vidit Matthiolus Althæam flore luteo. Demonstratur hæc plamta, quam volunt aliqui Althæam Theophr. quia flores luteos producat, alii volunt Abutilon Auicennæ. Sed cùm

Matth. not.

nec vni, nec alteri respondeat, eorum opinioni assentiri non potest. Idem Matthiolus picturam habet nomine Althex luteæ siue Abutili Auicennæ, plantæ sibi nunquam visæ nec aliis. Althæa lutea, quæ vocari solet Abutilon, non habet magnos flores, quales appingit sed paruos.

Dod. lapsus. Althaa Theoph. non est.

Abutilon vocat & inscribit Dodonæus, nec repugnare vult ei quod Auicenna, simile Cucurbitæ (sc. folio) esse scribit, sed fallitur. Videri ait prçterea nonnullis Althçam esse illam, cui Theophrastus florem tribuat melini siue lutei coloris. Nam vulgò Althex non luteum, sed albidum esse florem. Sed posse Theophrasti exemplar, quod multis locis vitiosum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem non facilè fuerit hanc Theophrasti Altæam affirmare, præsertim cùm tantùm lentoris etiam Althææ radici Theophrastus tribuere videatur, vt aquam condensare queat si trita huic iniiciatur, quod vulgaris Althææ radix omninò potest: Abutili verò putati minimè.

Tabern. reprehend.

Gesn. hort. Malua vel potiùs Althææ Theophr. Abutilon. Taber. Ic. & Hist. dicitur Malua Theophrasti, Sammet pappeln/ quæ tamen nomina meliùs conuenirent Maluæ arboreæ. *Miror* si viderit Theod. hanc plantam, cur non annotet habere florem luteum: figura eius etiam non placet.

Hist. Lugd. notat.

Dodonæus plantam apud H. Lugd. secundo loco nomine Althææ Theophrasti depictam, Althæam seu Ibiscum Theophrasti esse arbitratur, & Abutilon Auic. Eandem pro Ibisco vel Althæa Theophr. descripsit Pena, pinxit Lobelius. Matthiolus eandem ostendit. Sed neque Althæam alteram Theophrasti, neque Auicennæ Abutilon esse arbitratur Historia, nullâ ratione aliorum opinionem refellens. Ea autem Malam & bonam habet figuram: Bonam nomine Althex Theoph. malam titulo, Althçæ alterius Matthioli.

C. Bauh. Phyt. Althæa 8. siue Theophr. flore luteo.

Locus & tempus.

Althæa flore luteo fœliciter mihi prouenit Montbelgardi in Horto E. C. ea hiemē non fert, interdum semen non maturescit, est annua planta quæ non diu durat. Geneuæ in horto durauit ad Nouembrem, deinde gelu confecta. Basileæ vidi in hortis, vt Dr. Theod. Zvvinckeri florentem adhuc Septembri, habebam Lugd. in horto. Frater meus Caspar. Bauh. mihi misit, ac ascripsit se obseruasse excrescentem ad duos cubitos inter Ferrariam & Bononiam. Abutilon Dodonæi, peregrinum Belgio est, nec alibi quàm in hortis conspicuum olim fuit. Solet sub finem æstatis florere, quod erat Martio aut Aprili satum.

ABVTILON INDICVM.

Descriptio.

LEonhardus Doldius humanissimus atque Doctissimus Medicus Norinbergēsis, & in stirpium cognitione apprimè versatus, Abutili Indici descriptionem communicauit talem, visi à se genuisque depicti coloribus. *Flore* est pallido, subcandido, siue medio luteo, pediculo nixo subhirsuto, sicut & nouella folia ac caulis, non tamen eius ad tactum mollitiei, quà vulgò notum Abutilon Italicum. Pediculi in fibras diuulsi foliis venulas sparsas subministrant spiceas in auersa parte *folio* existente pallidiore, interna verò saturatiùs virente. *Caulis* penes internodia subruffescens. *Florem* excipit folliculus subniger stellatim compactus: *semen* quoque continens nigrum: Exterius inuolucrum ex viridi flauescens. *Radix* pallida, fibrosa. Anno elapso è semine mihi prodiit antiquo, verùm ad frugem non peruenit.

Camer. hort. Abutilon Indicum potest ad Althæas referri.

BAMIA.

Descriptio

BAmiæ lata sunt *folia*, ferè Maluæ roseæ, in tres potissimas lacinias primò minùs profundas altè serratas, diuisa: palmaribus pediculis nixa: ex quorum alis *flores* erumpūt, subsequente *siliqua* secundum caulem rectâ surrectâ, trium ferè vnciarum longitudine, in turbinem fastigiatâ, hirtis pilis obsita, pētagonâ, quæ in totidem segmenta dissilit, è quorū vniuscuiusque medio secundum longitudinem

intergerinus paries enascitur, vnum vtrinque versum annexum habens *seminum* Orobo minorum, rotundorum, cortice crassiusculo, nigro, crispo: pulpa, alba dulci: basin siliquæ committit cauli pediculus crassus, teres, semunciâ longior.

Descriptio. Planta ipsa, scribente Alpino (si eandem intelligit nobiscum) ad Altheæ magnitudinem crescit, foliis floribusque Maluæ, aureis tamen, à quibus fructus fiunt similes quibusdam paruulis Cucumeribus, qui semina parua, subnigra, rotunda continent. Lobel. teretia, rotunda, pulla, Erui aut Orobi paria.

Synonyma. Lobel. & Pena Adu. Exotica Maluacea, Bamia Eben quorundam. Hæc tametsi facie sit Maluæ, sed arboreæ nondû adultæ: nempe folio crassiore, rotundiore, minusque sinuato, & magis ad Sidam accedente, tamen incertum adhuc sitne Maluaceo generi accensenda.

Sabdariffa. H. Lugd. Sabdariffa alia.

Bammia. Prosp. Alpin. Bammia cuius descriptio breuis & imperfecta videtur respondere nostræ Bamiæ: in icone tamen eius folia non sunt laciniata vt in nostra.

Alcea Indica rotundiore folio. C. Bauh. Phyt. Alcea 11. siue Indica rotundiore folio, paruo flore, foliis aliquando in profundiores lacinias sectis, quàm figura Alpini proponat.

Accepi ab Ill. Do. Guilielmo Landgrauio semen sub titulo: *Bamia del gran Cairo.* satum in horto Montbel. Ill. E. VV. prouenit & floruit mense

Tempus. Iulio & Augusto, olim habueram in horto meo Lugdunensi: accepi etiam semẽ à Casabona Stutgardiam missum nomine *Bamia de Cairo*: Vidi Basileæ apud D. Doctorem Fœlicem Platerum. Rarissimam hanc plantam etiam viderunt Lobel. & Pena Veronæ in vrceis pensilibus, ac Monspelii seuerunt & virentem habuerunt.

Vires & vsus. *Leguminum modo editũ.* Semina Ægyptiis in cibo in vsu sunt: ex his enim non secus quàm nostri ex Phasiolis, Pisis, alüsque leguminibus fercula parant, quibus frequentissimè vescuntur plerumque in iure carnium paratis: folia,

Temper. fructusque frigidi & humidi in primo gradu aiũte;, habere vim resoluentẽ & emollientem, ac

Pectus. Pulmo. Inflammatio. Tumores. Vteri durities. proinde pectori ac pulmonibus conuenire, ventrem emollire. Fomenti vel emplastri modo folia apposita inflammationes resoluunt, dolores mitigãt, tumores emolliunt, concoquunt, ac ad suppurationem admouentur. Mulieres ad vteri duritiem, tum fomentis tum emplastris, tum insessionibus ex foliis ac fructibus procuratis multà cum vtilitate vtuntur: in renum verò inflamma-

Calculus. tione & calculis ex iisdem paratum decoctum per os cum saccharo candido sumptum aliquibus diebus, pro selectissimo auxilio habent ad oph-

Ophtalmia. talmias, etiam finita fluxione decocto collyrii modo frequenter vtuntur, atque cum eo fomen-

Pleuritis. tare latus dolentem in pleuriticis solent.

BELMVSCVS ÆGYPTIA HONORIO bello.

Descriptio. Misit nobis Insignis Medicus Honorius Bellus ex Cydonia Cretæ *semina* pulchra ad Bamiam nonnihil accedentia, magis compressa & lunata, & striata: vmbilico albicante, coloris fusci, odore & sapore optimè Moschum resipientia, videtur mihi semen non maturum quia medulla pauca: de eo autem nobis hæc scribit: Mitto semen plantæ cuiusdam quæ in Ægypto *Belmuscus* vocatur, Bamiam, quam Rauvvolfius Trionum Theophrasti vocat æmulatur, ab Ægyptiis mulieribus in maximo pretio habetur, vtuntur enim eo in balneis [sed ad quid ignoro] Christianis communicare nolunt: ita amicus admonuit, qui eam ad me misit.

BAMIÆ ALIQVATENVS AFFINIS Sabdariffa.

Descriptio. Sabdariffam peregrino nomine plantam quandam nominãt Maluaceam, recto *caule* procero & firmo: *folia* pediculis longis sesquipalmaribus hærent, nonnihil rubentia, glabra, in tres lacinias serratas diuisa, quorũ priora quædam nullà penitùs, quædam exiguà diuisurà supernè à prædictis variant, ex eorum sinu prodeunt *flores* Alceæ Venetæ maiores: *semina* triangularia, [recurua, sinuata, ita vt ad Semilunii figuram quodammodò accederent, nisi parte sinui opposita in gibbum essent eleuata, colore subcinereo.

Rauvvolfius qui describit, & Arabibus *Lubie Endigi*, id est, Phasioli Indici, dici tradit, existimat esse Trionum Theophrasti, eodemque nomine inter icones inscribit. Ast meo iudicio hæc planta Veteribus fuit incognita.

H. Lugd. not. Alcea Indiana. Lusus naturæ. A Lob. Obs. Ic. Plant. Camer. Hort. (qui Lobelii iconem non vsque adeò acuratam esse scribit,] H. Lugd. [quæ in append. alteram eiusdem plantæ habet iconẽ & describit sub Triono Theoph.] Horto Patauino (qui & Alceam Indianam vocat) & Tabernã. *Sabdariffa* vocatur.

C. Bauh. Phyt. Alcea 10. siue Indica magno flore, foliis ludens: primis enim aliquando laciniatis, aliàs verò & communiter in tres lacinias diuisis, aliquando tamen in septenas profundas lacinias sectis, instar foliorum Elleborastri.

Locus & tempus. Sabdariffa mihi primùm visa operâ insignis Pharmacopeoi Volmarii, qui semen misit huius pulchræ plantæ, quæ prouenit Montbelgardi in horto Il. C. Vvirt. Postea mihi etiam missa fuit nomine Sabdariffæ seu Alceæ Indicæ: Vidi Basileæ florentem apud D. Doctorem Martinum Chmielecium Medicum Polonum 1595. mense Septembri: habui etiam à Richnero quæ prouenerat in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri. Argentinæ quoque obseruaui in horto D. Friderici Meier mense Octobri.

BETA.

Cap. IV.

Qvarum tractationem iam aggredimur, si plãtas intuearis, hunc locum sibi minimè vendicant: nulla enim his aut certè exigua cùm ha-

ctenus

Beta candida.

Beta nigra.

Beta radice rubra crassa.

Descriptio

ctenus recensitis externæ faciei necessitudo intercedit. Verùm cùm & ipsę emollientes sint & holeraceæ hîc collocare voluimus.

Beta quam ex radicis & foliorum argumento *cādidam* vocāt, *radicem* lignosam habet minimi digiti crassitudine, mediocriter lōgam, candidam: *folia* dilutiùs virent, Lapathi, crassa & succulenta, sapore nitroso: *caulis* duos cubitos altus, aut etiam maior, gracilis, striatus, multis alis concauus: in quibus longa serie *flosculi* exigui, ex foliorum alis, apicibus luteis constantes, quinis calycum foliolis obuallati: *semen* rotundum, & crispa superficie asperum, fuscum. Huic persimilis *Nigra* dicta, foliis breuioribus, atrovirentibus. Itemque & ea quæ vulgò *Rubra* est, foliis rubentibus. At *Rubra* alia non tantùm foliorum discrimen agnoscit, sed & radice quę ventriosa, Napi instar, intus forisque sangui-neo colore saturo infecta est. Reperitur & *Lutea* à iam dicta radice buxeâ solùm differens. Ornant præter has Ill. E. C. Vvirt. hortum duæ aliæ: *Vna* albis, latissimisque costis ornata: *altera* verò rubris, quarum semen Argentinâ missum, quæ facilè pereunt.

Beta nigra. Rubra. Beta rubra radice crassa. Eius species.

Dioscorides & Galenus duo genera tantùm faciunt, *nigram* & *albam*. Diosc. & Gal. genera.

Theophrastus candidam sapore præstantiori esse tradit, pauciorúmque seminum, quam Siculam quidam appellauerint: caule carnoso: radice singulari, & carnosâ, longâ, crassâ & rectâ, vt Rhaphani: suaui, vt crudam nonnulli mandant. Siluestris etiam meminit in genere Carduorum aculeatis foliis non constantis. Candida Theoph. Sicula.

Beta hortensiorum, inquit Plinius, leuissima est. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, *nigram & candidam*, quam præferunt, parcissimi seminis, appellantque Siculam, candoris sanè discrimine præferentes, vt Lactucam. Nostri Betæ genera faciunt, Vernum & Autumnale, à temporibus satiuis: quanquam & Iunio seratur. Et mox rursus, Mira differentia si vera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Item lib. 20. cap. 8. Esse & Betam siluestrem idem scripsit, quam Limonium [vt Theophr.] vocari tradit, & Neuroidem, multò minoribus, tenuioribusque foliis, ac densioribus, vndecim sæpè caulium. Sed hanc Diosc. non nouit, Limonium à Betis valdè disiungens. Et Galenus siluestrem non esse dicit, nisi quis Lapathum seu Rumicem ita nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plausibilem ac receptam Platonis sententiam in Timæo ambiguam nobis effecit, statuas omnes plantas olim fuisse feras, neque à se ipsis cultu differre. Cùm enim, inquit Scaliger, Lapathum à nobis multò studio huius rei gratia cultum, nunquam induerit Betæ faciem, aut saporem, etiam nunc hæremus in illius sententia, non omnem plantam mitem, fuisse priùs agrestem. Ex Plinio. Bet. nigra & candida. Sicula. Limonium. Beta silu. Plin. refutatur.

Cæterùm, videas hodie qui se peritissimos vocari cupiunt, qui quid intersit inter Betam & Blitum, nec legendo in libro, nec in horto oculis manùue contrectando discernere queant. Apud Monachos in Mesuem ita scriptum habetur. Herba quædam [Blitum Indicum] habet folia Betæ, siue, quod idem est, Bliti. Hos igitur Betam cum Blito confundere dubitationi nullus est locus. Error grauis plurimorum. Blitum.

Porrò varii varias siluestris Betæ nomine inscribunt plantas. Nam Limonium Tragi, quod Germanos Betam pratensem [Wisen Mangolt] vocare scribit, est Trifolium palustre Dodonæi, de quo lib. 17. diximus. Betæ siluestris speciem facit Dodon. Lampsanam: eandem Lobelius Lampsanæ nomine depinxit. Betam silu. Bistortam esse Gesner. in cat. pl. indicat. Sunt etiam, qui Betæ silu. speciem Pyrolam facere non verentur. Alii, vt Lonic. confundunt Betam sylu. [Limonium Tragi] cum Pyrola altera. Myosotis, Auricula muris, vt tradit Gesn. in cat. pl. existimatur à Medicis Germ. Beta siluestris. Aliis, vt Cæsalp. Beta silu. Plantago [maior] vocatur. Nonnullis, teste Anguill. Plantago aquatica. Gesner. adhæc in cat. pl. Betæ silu. nomen Potamogeto adscribit. Lapathum ait Galenus, licet appellare Betam agrestem. Sed & Carduum pratensem multi Betam silu. faciunt. Trifolium palustre. Lampsana. Bistorta. Pyrola. Pyrola altera. Myosotis. Plantago. Plantago aquatica. Potamogeton. Lapathum. Carduus pratensis.

Betam primam nobiscum appellant *candidam* Matth. [qui tamen hoc titulo nigram proponit, ex transpositione & incuria Typographi, & ex Matth. H. Lugd.] Trag. qui hanc agrestem seu er- Beta candida.

raticam Betam censet:) Fuchs. Dod. gall. & Lat. in fol. Cord. in Dioscor. Lacun. Hist. Lugdun. & Schuvvenckfeldius. *Betam albam* Turn. Gesner. hort. Lonic. Lob. Obl. & Ic. plant. Hort. Lus. Camer. hort. Epit. & Hist. Matth. germanic. *Betam alteram* Cæsalpinus. *Betam* Brunfels. & Tragus pingens. *Betam* 1. siue *albam* Cas. Bauh. ad Matth. in Phyt. 4.

Beta nigra 2. Matth. & Trag. not. *Beta nigra* nominatur à Matth. (qui vti dictum hoc nomine albam pingit.) Trag. (apud quem perperam siluestre Betæ genus creditur:) Fuchs. Dodon. gall. Gesn. hort. Lacun. Castor. Histor. Lugd. (quæ cum Matth. eam transposuit, ac candidam dicit:) Casp. Bauh. phyt. & hort. Lusatiæ. Schvv. vocat *Betam nigram* à foliorum colore ex obscuro magis virentium: Betam vulgatiorem: Betam rubram Dod. Lat. in fol. Lonicerus. *Betam* Taberna.

Beta rubra 3. *Rubræ* meminerunt Brunfels. Tragus. Hanc inscribit Lob. Obs. Ic. plant. & Hist. Lugdun. Betam rubram vulgatiorem, Betam 2. siue rubram vulgarem. C. Bauh. phyt. & apud Matth. pro Beta 2. seu nigra pingitur.

Beta rubra 4. radice crassa. Beta rubra radice crassa ea est, quam Matth. nomine Rufæ ita exprimit: In Germania tamen habetur & Rufa, non modò foliis, sed etiam radice, quæ illi Raporum oblongorum magnitudine exuberat: colore adeò rufescente, vt eius succus viuum sanguinem referat. Hanc Lob. Obl. & Icon. Cast. Gesn. hort. cui & Seutlostaphilinum: Camer. hort. Epit. & Hist. Matth. Germ. & Schvv. cui etiam Rapum rubrum dicitur, *Betam rubram* vocant, Dodon. gall. & Lat. in fol. Betam nigram Romanam: C. Bauh. phyt. & apud Matth. *Betam 3. seu rubram radice crassa*: Corn. in Diosc. Rapum satiuum rubrum.

Hist. Lugd. rectè vnicam descriptionem duabus figuris accommodat, non enim eæ ab inuicem differunt, licèt diuersis titulis inscripserit. Vocat nunc Betam Erythrorhizon Dodonæi, nunc Betam rubram Matthioli. Fuchsius, inquit ea, inter Raporum genera recenset; & Rapum rubrum vocat, cùm tamen Rapi species non sit.

Beta lutea 5. *Beta lutea* traditur à Camer. hort. Est hæc ea, quam Gesn. hort. flauam nuncupat, Cæsalp. Betam 4. radice buxeâ. C. Bauh. Phyt. Betam 4. siue luteam.

Cornu lapsus. Manifestè veritati contrariatur Corn. qui solùm ex radicibus, & non etiam ex foliis Betam albam & nigram dignosci posse falsò contendit. Hoc quidem facilè verum foret; si omnes in re herbaria, vt ipse, cæcutirent.

Dorsth. tentatur. Dorsthenium Betam nunquam gustasse, ne dicam vidisse, credimus. Brassicam liquidem pro Beta monstrat.

Nomina linguarum Quod olus Græcis simpliciter σεῦτλον, vel τεῦτλον vocatur, id Latinis Beta dicitur: Arab. *Decka* & *Celb*, Hebr. *Teradin*, Germ. Mangolt/pressen/ Römischköl/piezköl/ & Romgraß: Belg. Biete: Gall. *Bete, porree, reparee & iotte*, Ital. *bietola*, Hisp. *Aselgas*, Angl. Bette, Bohem. Manholt. Hung. Czekla. Cum adiectione verò, Gr. λευκὸν ἢ μέλαν σεῦτλον, Lat. Alba vel rubra aut nigra Beta. Germ. Rot oder weis mangolt: Belg. witte oder Roode Beete: Gall. *blanche ou rouge bete*. Angl. white oder Redde Betis. Particulatim verò Beta radice rubrâ, crassa, Græcis σεῦτλον ἐρυθρόν. German. Rot Mangolt/ Rott Rüben, quasi Rapum rubrum dicas, Beyerisch Rüben. Rapa Bauarica, fortè quòd copiosa inibi aut crescant, aut alus præstent, & Rotte Sockelwurtzen. Gall. *des Bendes rouges*, Ital. *Bietola rossa*. σεῦτλον porrò Græci ab impulsu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capescit arboris, neque vlli hortensium latitudo foliorum maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dum semine turget, referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatum nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum Graio, ceu littera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur, folio viridis pede candida Beta.

Et quamuis Siculæ cognomēto Beta solummodò candida veniat, vt Theophr. & Plin. memoriæ prodiderunt, tamen nunc extritâ literâ vnâ, ferè omnibus nostri sæculi Medicis Sicla, omnis Beta nominari cœpit. *Sicla*

Cultura Betam ex cultu arborescere scribit Theophrastus, germinare radicem à latere: sulio, vt cætera, quæ Sementis postera vocent, serendam: æstate sexto, hieme decimo die erumpere: ex semine paucas prouenire anno primo, sed longo tempore pòst pullulare, anno sequente & tertio, eas aquis salsis iuuari, & iis rigatas meliores effici.

Locus Monspelii colunt Betas valdè magnas albas & nigras, sed vbique passim in hortis seruntur. Rubra verò radice crassâ multùm in Germania prouenit: Omnes recensitas differentias Montbelg. in horto Ill. E. C. V Virtemb. quondam colebant.

Vires & vsus Beta nigra, vt scribit Dioscorides, coquitur cum Lenticula, vt ventrem sistat; quod magis radice eius præstatur (genus id cibi πυταλοσεῦτλον Veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxii est succi. Vnde succus earum cum melle naribus inditus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendésque deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, scalpendo priùs exasperatas, atque depascentia vlcera illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustisque cocta medetur. *Caput purgat succus. Lendes* *Alopecia. Vlcera.*

Vires ex Plinio Plinius de Betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vsus iis & cum Lente ac Faba, idémque qui oleris, sed præcipuus vt lenitas excitetur acrimonia Sinapis: Medici innocentiorem quàm olus esse iudicauêre. Quamobrem appositam non nemini degustare etiam religio est, vt validis potiùs in cibo sint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipso exilientis bulbi. (Nam cùm foliis humi sparsis caulis ex illorum medio prodire incipit, eius caput gustu & callosa quadam firmitate bulbo simile esse videtur.) Et paulò pòst. Mira differentia si vera est, candidis solui aluos, modicè nigris inhiberi. Et cùm brassica corrumpitur in dolio vini sapor, odore Betæ foliis demersis restitui. Sed idem alio in loco vsum medicum ex Betâ præscribit, tum ea quæ Dioscorides, tum alia recensens. Nec Beta sine remedio est, vtraque. Siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus: Et contra serpentium ictus valet, sed huius radice *Vinum odor ve Beta restituitur.* *Serpentium morsus* *Tineas* *Vertigo* *Dysenteria. Morb. reg.* *Dent.*

radice duntaxat expressus. Ipsa verò decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronti illitus: aluminis pauco admitto ignem sacrum, sine oleo trita scilicet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctáque eadem contra vlcera quæ serpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones stomachi sistit, & ventris.

Vires ex Galeno

Galeno verò authore succus betarum tergendi vim habet manifestam adeò, vt ventrem ad excernendum incitet, & stomachum interdum mordicet, præsertim quibus naturâ sensu exactiore præditus est: ob idque edulium id stomacho est noxium, si largiùs sumatur: corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar Maluâ magis aperit, & multò magis si cum Sinapi aut omninò saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta est vtile medicamentum. Et, beta nitrosæ facultatis particeps est, quâ tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitque leuiter discutiens. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est beta alba: nam nigra adiunctum habet quidpiam adstrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus.

Obstructio hepatis

Ex Simeone Sethi

Ex Simeone Sethi betæ succus mediocriter abstergit, ventrem etiam ad effluxum prouitat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim, qui hûc valdè sensibilem habent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus: succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim adfert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque sistit: maximè si aqua in qua coctum est, subinde abiiciatur.

Obstructio lienis

Corrigentia Betam

Ad betarum cocturam vinum & piper expeti scribit Martialis his versibus:

Vt sapiant fatua fabrorum prandia Betæ
O quàm sæpè petet vina pipérque coquus.

Beta condienda ratio

Præterea eiusdem betæ radicibus conditis vtuntur. Conditur autem beta in aceto hac ratione, cum foliis & radicibus integrum eradicandum Betæ olus, aquâ deinde benè, necnon etiam cultro mundandum: In aqua ex hoc ebulliendum, & transuersim in particulas secandum, posito verò in vase aliquo figulino, aquâ reiectâ, sale carui vel granis Iuniperi condies, his superinfuso aceto, cyatho vno atque altero pleno, pro betæ quantitate.

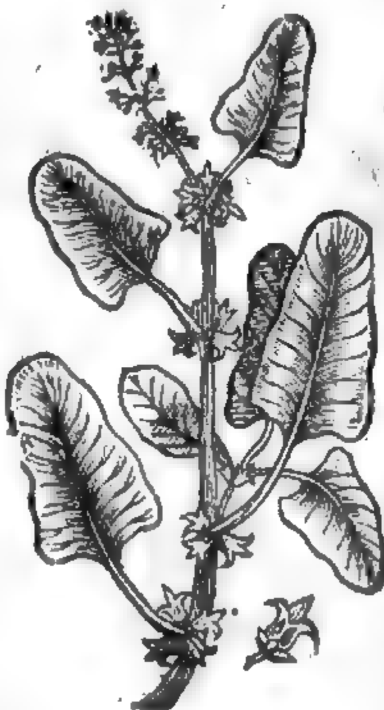
Temperã.

Nihil in culinis Beta hortensi frequentius esse testatus est Tragus. Nam in cibo vsurpatur. Temperamento calida est beta, maximè quod ad radicem attinet, id quod hinc manifestum fit, cùm enim succus naribus excipitur, adurit, & sternutamenta prouitat. Beta in cibo sicut Spinachia parata facillimæ est concoctionis, iisque inprimis conducit qui stomachi imbecillitate laborant. Betæ hortensis plantulæ recentes cum radicibus leuiter bullitæ, & ex aceto postea deuoratæ cibi appetentiam adferunt, sitim compescunt, choleram in ventriculo reprimunt. Debet verò eiusmodi cibus æstate potissimùm vsurpari.

Emplastr.

Bayrus emplastro è radicibus Betæ curat achores.

BETA CRETICA SEMINE SPINOSO.

Betæ Creticæ *folia* nostrati non multùm dissimilia, nisi quòd vix ad eam magnitudinem quantùm obseruare licuit, proueniunt, cæteroqui satis carnosa, per extremum rotunda, aut saltem obtusa, iuxta pediculum angustum nonnihil alata: *flosculi* parui, lutei, spicati in ramorũ extremitatibus: *echini* circa caulem nascuntur ex foliorum alis in tres spinas radiatas desinentes, costis pulchris donati, transuersisq; cancellis reticulati, quorum vnicuique *semen* inest vnum oblongum, pellicula rufa tectum, medulla alba. *Rami* multi cubitales vel minores ex *radice* annua supra terram se extendunt.

Lapathum

Si hæc non iam vsurpasset nomen betæ, ad Lapathum vel Spinachiam potiùs referrem. Casp. Bauh. phyt. beta 6. siue Cretica semine aculeato.

Locus & tempus

Betam Creticam semine spinoso vidi Basileæ 1595. Augusti fine semine maturo in horto Domini Iacobi Zvvingeri, quod attuli serendum Montbelgardi in horto E.C. quod prouenit. Accepi etiam à D. Phil. Seb. Sprengero nomine betę spinosæ Candiæ.

BETA LATICAVLIS MONSTROSA.

Descriptio

Admirandæ betæ πλατύκαυλ☉, quam H. Lugdun. picturâ exprimere curauit, cuius caulis est quatuor digitos latus, circa quem parua sunt folia, & quem totum semen operit, sed in eius fastigio ita densum: vt caulis prospectum adimat. Aliquando propè D. Ramberti oppidulum Allobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechampius siluestris Cichorii caulem.

C. Bauh. phyt. beta 7. siue lato caule.

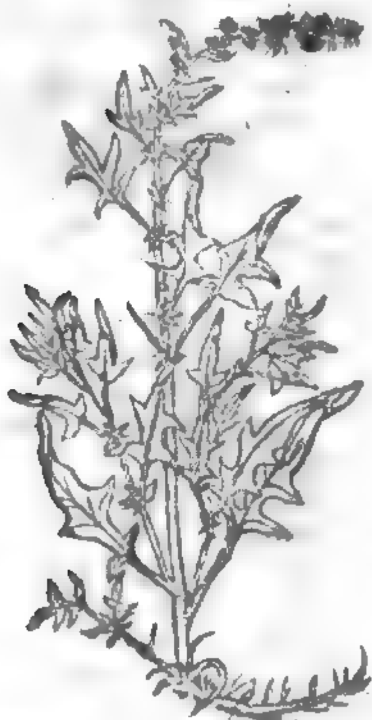
Nos quia in monstrosis plantis numeranda est, eam meritò à præcedentibus separauimus, nec pingendam quidem esse duximus.

SPINACHIA MAS ET FOEMINA.

Descriptio

Fatuo gustu tota est planta: *radix* tenuis, alba, *folia* Dentis Leonis, latiora, profundè sinuata, minùs tamen crebris laciniis, pinguiuscula, & farina tenui Atriplicis modo respersa: *caules* fistulosi, striati, in alas diuisi: *flores* in alis & caulibus, à medio ferè vsque ad fastigium, creberrimi

si, ex herbido purpurascentes: *semen* aculeatum, &, vt nomen docet, spinosum: aliàs Lentis modo compressum, orbiculatum & innocens.

Hoc olus Veteribus (quod mirum est) incognitum fuisse videtur, cùm de eo nihil illi, quod legatur, literarum monumentis tradiderint: vel forsitan quòd cibo, quàm medicinæ potiùs natum esset, nec quicquam illustre fortituin, ob id ingenii segnitie obscurum, vel quòd, vt coniici potest, nondum in vsum vulgi, literatorúmque cognitionem eo sæculo venerat, qui eorum quæ sua fuerunt memoriâ, prorsus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim silentio tam frequens olus abolêre voluissent, sed potiùs celebratum in lucem prodere. Monspelii præceptor Rondeletius blitum Veterum vocabat, quæ opinio mihi non penitùs displicet.

Blitum Veterum

Olus Hispanicum

Trago Hist. Germ. & Lat. vocatur Olus Hispanicum, Spinachia altera seu vulgaris. & Spinachia siluestris. Seutlomalachen, inquit Ruellius, recens Græcia fecit olus, quasi dicas Maluaceam betam, quòd, vt reor, parentum adulterio natum existiment, Veteribus inauditum, fortè quòd figura, & déticulato seminis habitu betam, & mollitia Maluam mentiretur. Sed fortè Seutlolapathum, ait Gesn. hort. hoc est, mediæ inter betam & Rumicem naturæ, potiùs quàm Seutlomalachen appellandum. Spinachiam manifestum habere sexum scribit Scaliger. Coniicio autem marem ab eo intelligi illum, cuius semen spinosum est: fœminam sine spinis. Ab his non penitùs dissona sunt, quæ apud Camer. hort. & Hist. Lugd. leguntur. Spinachiæ genera duo, satiuum, & siluestre. Satiui item duo, mas & fœmina, Mas semen fert, Fœmina floret quidem, sed seminis infœcunda sterilescit.

Seutlomalache Ruell.

Seutlolapathū Gesn.

Sexus Spinachiæ

Genera Spinachiæ

Spinachia describitur & pingitur à Lob. & Penâ Adu. Obs. Ic. plant. Dod. Hist. Lugd. Fuchs. qui & Spinacium olus vocat. Brunfelsio. Camer. in Hort. & Hist. germ. Matth. qui Spanachiū inscripsit. Tabern. Ic. & Hist. Amato, atque Matthiolo.

Amatus quidem domesticum Rumicem siue hortense Lapathum, Spinachiam nostram esse sibi falsò imaginatur, quod & Cæsalp. sentire videtur. Quare meritò Robert. Constant. eum hallucinari scribit dum sine autoritate aut ratione hoc contendit. Constantino in eo adstipulantibus Grapaldo & Matthiolo.

Rumex domesticus Lapath. hortense

Amatus & Cæsalp. hallucinantur

Falluntur & ii, qui Plinii Boulapathon apud Dodonæum esse existimant: Lapathi siquidem genus Boulapathon est radicis tantùm altitudine ab aliis differens, vt ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti linguam esse scribit lib. 2. de morbis muliebr. Nam inter subdititia istud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est adstrictione omni carens. Nec est Chrysolachanum, vt vult Monardus.

Boulapathū non est

Non est Blitum Hippocratis

C. Bauh. Phyt. Lapathum hortense alterum, seu Spinachia semine spinoso. Idem apud Matth. Atriplex 2. Lapathum hortense alterum, Spinachia mas quibusdam. Item Phyt. Lapathum 4. siue hortense alterum, seu Spinachia sterilibus. In Matth. Spinachia 3. sterilis.

Spinachia siue Spinacia & Spinaceum olus, quod Latini appellant, σπινάχιον recentioribus Græcis dicitur, ab Arab. & Serap. Hispanac: à Germ. Spinet oder Binetsch: belg. Spinagie: Gall. *Espinoches ou Espinars*: It. *Spinacci & Spinace*: Hisp. *Espinaca*: Angl. Spinache: Boh. Spinak:

Nomina linguarum.

Spinacia quidem & Spinaceum olus ab insigni seminis spiculorum nota, quòd tam glabræ, & mollis herbæ semen in spinas occalescat. Σπινάχια verò sumpto nomine à raritate, quòd rarò illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula displicent, Atriplicem Hispaniensem vocant, Mauritani *Hispanach*, id est, Hispanicum olus, fortasse quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen.

Spinachiam colimus Montbelgardi in horto E. C. marem & fœminam. Passim in hortis seritur nullum solum respuens, cùm Martio & alio tempore, tum Septembri mense, exeuns septem à satu diebus, folio primùm triangulo, molli, mox intubaceo, non horrens Hiemis frigora, quæ si iniqua nimis, Iuglandis foliis conseruantur: vt Vere cibum suppeditet, quo tempore semē profert: Hieme enim restat: Martio verò satum intra duos menses perficitur, hinc Iunio & Iulio flores & semen edit.

Locus & tempus.

Cultura

In culinis, teste Trago, nihil ferè frequentioris est vsus, pultibus ex Spinachia recenti confectis. Temperamento illa frigida & humida est, cibo & medicinæ accommoda. Pultes Spinachiæ aluo astrictiori prosunt, potestque id oleris in omni pene ægritudine cibo deligi, nam meo iudicio inter omnia culinaria olera Spinachia laudatissima est, & gratissima. Spinachia aluum emollit, gutturis asperitati medetur, & aridæ tussi confert, teste Constant. Succus & aqua distillata Spinachiæ pota, calorem restinguit, stomachi rosiones mitigat, & lac elicit. Spinachia cataplasmatis instar stomacho & epati imposita, inflammationibus illarum partium prodest, doloremque tollit. Eadem ictibus scorpionum, & aranearum imposita succurrit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium classis, nec omninò vacat nitrosa qualitate Camer. Aluum emollit, melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur: ventrem decocti iure proluit. Citra aquam coquitur hoc olus, quòd magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aspernetur. Bibitur eius succus ad scorpionum & aranearum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exasperatas fauces: sed nauseam facilè parit, nisi Zinzigere, aut alio consimili condiatur: Recipitur & inter crude acetaria recens enata.

Vsus

Temper.

Vomitiones mouet.

SPINACHIA SEMINE NON PVNGENTE,
Folio maiore rotundiore.

Longè maior maioribusque est *foliis*, quàm Spinachia vulgaris, nec non rotūdioribus, cæteroqui

De

cæteroqui mollitie & fatuo sapore similibus: quemadmodum & *floribus* proximè circa caulem ad pediculorum exortū muscosis: at *semina* subsequuntur conglomerata multa veluti in racemulum, lenticulis ferè paria, rotunda, nullis spinis horrida, cinericei coloris.

Trago est hæc Olus Hispanicum 1. nobilissimum, siue Spinachia 1. nobilis. Spinachia satiua folio Lapathi seu Boni Henrici, caule Betæ, seminio nequaquam spinis horrente.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Lapathum alterum semine non spinoso, tertia Atriplex. Spinachia semine non spinoso.

Spinachia semine non pungente, folio maiore, rotundo, rarior habetur, cùm Hiemem non facilè ferat. Passeres & aliæ aues seminum huius valdè auidæ.

BONVS HENRICVS.

Descriptio

OXylapathi buxea crassâ *radice* nititur: sed tenuiores complures *caules* emittit, striatos, partim erectos, partim supinos: *folia* triangula, Atriplicis, atrouirentia, farina tenui respersa, sapore nonnihil nitroso: *flosculi* in thyrso, muscosi, herbidi, *semen* rotundum Raphanino suppar.

Synonyma

Trag. quem bonum Henricum cum Fuchsio inscribit, & Rumicem vnctuosum, [Schmerbel, propter vnctuosa folia] vulgarem vulnerariam herbam Germanos [gemein wundt kraut] nonnullos etiam Serpentium vel Colubrinam radicem [ob folia, quibus vestitur, Ari aut Vngulæ asininæ similia,] vocare dicit: Rumicem tertium siluestrem Dioscoridis quem ille Plantagini similem, & in terra iacentem dicit cum Fuchsio esse iudicat, ac pro Spinachia sylu lubens habet.

Rumex Vnctuosus cur dictus. Vulgaris Vulneraria. Serpentium vel Colubrina radix

Totam Bonam, Spinacię facie, seu bonum Henricum magni ducunt Aduers. Lob. & Penæ, ita namque de ea loquuntur. Sed Tota bona per- *Tota Bona. Bonus Henricus*

quàm optima, magisque vsu quàm vllâ peritiâ recepta, Mercurialis credita fuit iamdiu à plebe muliercularum, aut illis non multò peritioribus Pharmacopœis Anglis, quam adhuc inscitiam magis pertinacia quàm vlla ratione fouent, quia fauit illis euentus. Siquidem est huis plantæ deterioria facultas multò quàm Mercuriali tutior in morbis feruidis, nec tamen est ignauæ in attrahendo facultatis, cibis verò multò Mercuriali gratior, tametsi pluscul ùm flatuum habet, & non ita procul à Spinaciis natura abesse videtur. Lob. Obs. Tota bona, Spinachiæ facie, Rumicis 3. genus Fuchsii, 2. Turneri. Eidem Icon. plant. Tota bona, siue bonus Henricus. *Rumex*

Dodon. gall. & Lat. in fol. qui sub Tota bona describit & depingit: Ait bonum Henricum à singulari quadam vtili facultate vocari: veluti & perniciosam quandam plantam Malum Henricum appellent, de quo alibi dicendum. *Bonus Henricus vnde dictus*

Camer. Epit. & Hist. Matth. Germ. Tabern. Icon. & Hist. Brunfelf. & Hort. Lusit. *Bonus Henricus*. Thalyo *Tota Bona* Dodonæi. Atriplicis genus intermedium. Clusio *Tota bona*. Gesn. coll. stirp. Lapathi seu Rumicis genus, vulgò bonus Henricus vocatum. Atriplicis silu. species. H. Lugd. Lapathi silu. 2. genus.

C. Bauh. Phyt. Lapathum 5. siue vnctuosum folio nonnunquam maximo instar Aaronis. Se ignarum botanicum ostendit Dorsth. dum sub Colubrinæ nomine ponit iconem boni Henrici & Fhů würtz nominat. *Lapathum Vnctuosum. Dorsth. nat.*

Bonus Henricus, G. Gütter heinrich, Schmerbel. Belg. Algoede & Cammekens oore. Gall. *Toute bonne*. Tota bona, vti vocant Lob. & Dod. *bon Henry*. Ital. *herba infarinata*, Angl. English Mercury. *Nomina linguarum*

Bonum Henricum multis dictum vidi Monspelii, allatum ex montibus circa Gangen, florentem mense Maio. Geneuæ quà itur ad montem *Thuyri* copiosè offenditur: Basileæ inter portam cineream & lapideam mense Octobri florens, Montbelgardi copiosè Iulio. *Locus & Tempus.*

Vulneraria herba est bonus Henricus, ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sicut appensa etiam ac trita vulneribus imposita, vermes qui in iis nati sunt excidere facit. Hæc Fuchsius, quæ Camer. in Matth. Germ. tribuit Atriplici fœtidæ. Sed Fuchsio subscribit Dodonæus: ac insuper Dodonæus testatur folia cum oleribus cocta, atque esitata, lubricam reddere aluum. Præfertur, vt videre est apud Matth. ad venenosorum animalium ictus. Radicis succus illitus scabiem sanat, & cutis maculas extergit, præsertim si cum aceto misceatur. *Vires Vlcera. Vulnera. Ictus venenati Scabies*

DE BLITO IN GENERE.

CAPVT. IV.

THeophrastus olus hoc scribit vtraque parte fructificare, scilicet cacuminib., & lateribus, ideò copiosiùs, protinus enim nodis singulis, semen insidens, racematim gerit: caret radice illa singulari, quæ in rectum tendit, sed continuò ab extremo multas crassas, prolixiores quàm Atriplex gerit, lignosas.

Quamuis autem Diosc. Plin. & Galenus nullas eliti proponant differentias, attamen plures esse cùm ab aliis, tum à nobis obseruatum est, de quibus posthac dicendum erit.

Nomina linguarum *Ecblatoripa. Ripla. Bles* βλῖτον olus hoc Græci dixêre, Latini *blitum* Ægyptii, vt inter Diosc.notha legitur, *Ecblatoripam*, alii *Kiplam*, Daci *Bles* vocant: Arabes *bacbala famenia*, & *bachale altemante*, Germ. Meyer Blůt würtz Apollinari, vnnd Rothmeyer: Galli *blette d'Espagne*, Fuchs. *du blit*, *bretom* Sabaudis: Ital. *blito biedoni*, & *brettelone*, Hisp. *bredos* & *bledos*: Angl. wilde fine Orrage. Boh. Blyt.

Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium *Adagium* fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam sæpè Hippocrati βλιτομάμμαι sive ἀπόπληκτοι siderati, stupidi, & attoniti.

Festus à βλάξ deducit. Est autem nomen cuiusdam piscis omninò inutilis, & qui nulli animanti est esui: licèt & inertem, stolidum, stupidúmque designet. & Antiqui *bliteos*, murcidos, stolidos, bardos, fatuos, bliteósque dicant: indéque conuicium apud Gallos in vulgus emanat: *Belitres Gallo* socordes, nulliúsque momenti homines *belitres* & *blitres*, Græcâ imitatione nominantes. Videntur Latini, Betam pro specie Bliti, aut pro Blito ipso accipere, nisi, vt ait Lobelius, lepidissimus Martialis non bene noscat discrimen illo disticho:

Vt sapiant fatua &c. de quibus antè.

Locus Blitum non tantùm in incultis prouenit, sed & in hortis feritur, quod cùm semel natum fuerit, ipsum se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt, etiamsi velis, vix possit aboleri: satúmque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec sartiri flagitat. Martio men-*Tempus* se seritur, florétque media æstate & Autumno seminéque prægnans est.

Vsus ex Diosc. Blitum estur oleris modo, inquit Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina vsus. Blitum & Atriplex authore Galeno, aliis oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa madant, sed acetum etiam iniciant: nam alioqui stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemodi ad facilem deiectionem sunt propensa, præsertim si cum humiditate lubricum quiddam habeant: Porrò alimentum *Temperam.* corpori præbent exiguum. Et, Blitum olus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturę in secundo maximè excessu à temperatis. Hippocrates contrà, βλῖτον scribit esse θερμὸν & διαχωρητικὸν, id est, calidum esse, & ad excernendum non incitare: Imò fluxum muliebrem resiccare.

Ex Plinio. Plinius inutile stomacho esse ait: ventrem adeò turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini, item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare.

Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgò appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibum admittitur. Primùm aqua decoquunt, dein affuso oleo, vel butyro, in sartagine frigunt, *Vomitum mouet.* additis Allio, & Omphacio, vel aceto, sed is cibus, *Aluum cit* vt is vsu sese comperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & *Diosc. not.* alui fluxiones ciet excitata bile. Mirum igitur, si Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus, vera scripserunt, quod dixerit Dioscorides blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

Blitum rubrum & album maius & minus. Blitum erectum. Blita hæc numerantur. Blitum pulchrum rectum magnum rubrum. Rubrum minus. Pulchrum magnum, album. Album minus. Erectius, siue 3. Tragi Maximum, siue Amaranthus maior, semine albo. Sed & hæc ad bliti genera referuntur. Amaranthus purpureus. Amaranthus panniculâ speciosâ cristata. Simphonia Dalech. siue Amaranthus tricolor. *Maximũ, siue Amaranthus maior. Purpureus panniculo speciosa. Tricolor.*

Est præterea nobis blitum 4. Tragi, Atriplex, Pes anserinus dictus. Item & blitum 5. eiusdem, *Duplex pes anserinus.* nobis Atriplex, dictus Pes anserinus alter, siue ramosior. blitum illud fœtidum à quo apud Plautum blitea meretrix cognominatur, dicemus A-*Atriplex fœtida.* triplicem fœtidam. Nec est vt quidam falsò putant Spinachia blitum. Officinæ quoque non rarò cum blito betam confundunt. Errant demùm *Spinachia. Beta. Cynocrambe* qui putant Cynocramben esse bliti genus.

BLITVM PVLCHRVM RECTVM MAGNVM RVBRVM.

Descriptio Facilis adolescentiæ, *radice* pollicari fatuâ, vt & tota planta, *caule* fistuloso, intus extráque sanguineo rubore perfuso, concolorémque succum pressu remittente. *folia* betaceis minora, magis rugosa, quà cælum spectant ex rubro nigrescunt, pronâ parte hilariùs rubent: *flosculi* muscosi secundùm caulem, apiculis pallidis constant, *semen* Atriplicis syluestris, vel Amaranthi nigrum, nitens.

An Lob. blitum rubrum An Aduers. Lob. & Penæ, Blitum rubrum intensè rutilis sanguineis caulibus, foliis ex rubro liuentibus, & Icon. plant. blitum rubrum: An Dodon. gall. blitum magnum rubrum sine icone? An Lat. pingenti blitum rubens: Est Apollinari sub nomine Blůt würtz pictura mala, quæ videtur aliquatenus blitum maius exprimere. An Hermol. quod *Apollinaris notatur* Fuchsius affirmat: blitum siue blitus [Græci etiam *Fuchs. not.* Bleton] rubens? An Matth. blitum rubrum, qui in post. comm. It. pingit hoc titulo, blito rosso: in Lat. blitum rubrum: in Hist. Germ. Rotter meyer / aut Blůtkraut? An Lob. Obs. cum Matth. *Lob. not.* hoc pingit hoc titulo, blitum? An Anguill. blitum nigrum, cuius meminit Alexander Trallianus lib. 8. cap. 7? An Ruell. qui partem suæ historiæ & *An Porreta rubra Ruell.* Hermolao sumpsit: blitum rubens & rubrum olus, vel poreta rubra vulgò? Sed videant Lectores ne fortè Poreta rubra Gallis sit beta rubra. An Gesn. hort. blitum peregrinum, vel blitum satiuum rubrum, vel blitum vulgi.

Taber. ic. & Hist. blitum. C. Bauh. phyt. blitum 3. siue rubrum maius. Hort. Lusat. blitum rubrum.

Vidi Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, cuius semina Montbelgardi terræ commisi, quæ *Locus & tempus* plantas protulerunt Iulio & Augusto mensibus florentes, semináque Octobri maturescentes, séque ipsas quotannis ex deciduis seminantes.

BLI-

BLITVM RVBRVM MINVS.

Descriptio

SAtis magnam *radicem* pro plantæ ratione habet, rubentem, fibrosam, ex cuius capite plures *caules* oriuntur, supini, rubentes: & in his *folia* multa. Solani hortensis, minora, nerunsiora, colore atrouirente, sapore fatuo: ex quorum alis secundum caulem numerosi nascuntur *flosculi*, ex herbidis & muscosis fibris compositi, obtutum ferè eludentes.

Synonyma

Tragus, à quo cap. de blito primùm describitur, vocat blitum nigrum, Atriplicisque silu. genus facit. & dicit posse vocari Atriplicem fimariam [Missmilten.]

Atriplex Atriplex fimaria. Blit. minus rubrum. Blit. rub. supinum

Aduers. Lob. & Penæ blitum minus rubrum. Lob. Ic. pl. blitum rubrum supinum. Dod. Gall. blitum rubrum paruum. Camer. Hist. Matth. Germ. blitum rubrum: & Epit. blitum rubrum minus. C. Bauh. Phyt. blitum 4. siue minus penitus rubrum.

Locus

Seritur in hortis, ac etiam in iis spontè prouenit, vt & præsertim in iis locis in quibus fimus pecorum aliquandiu asseruatus fuerit.

BLITVM PVLCHRVM MAGNVM, album.

Descriptio

EST hoc simile rubro, nec ab eo nisi colore differens, *caule* vt illud assurgens vnico, magno, firmo, ad duos tresve cubitos erecto, albo: sed *foliis* maioribus, nisi locus interdum aridior diuersitatem faciat.

An Blitũ candidum? Ruell taxatur. Turgõ

An Hermol. blitum candidum? An Ruellio, qui partem suæ Historiæ desumpsit ex Hermol. cuius tamen non recordatur, blitum candidum, quod Turgon in Narbonensi Gallia esse scribit, ast malè, meo iudicio, videant Lectores. An Matth. Blitum album: cuius figura ex Fuchsio desumpta videtur, ac alterius esse plantæ.

Lobel. nt.

Quam Aduersaria Lob. & Penæ blitum maius album vocant, vereor ne cum blito 3. Tragi confundant, cui folia Ocymi tribuit. Dodon. Gall. ni fallor, hanc describit primo loco, ac vocat blitum magnum album, figura autem, quam ponit, blito 3. Tragi debetur: Lat. fortè in fol. sub blito maiore, iconem Lobelii, quæ meliùs conuenit, proponit.

Gesn. hort. blitum satiuum album. Hist. Lugd. bliti albi maioris titulo blitum 3. Tragi ex Matth. depinxit. C. Bauh. phyt. Blitum 1. siue album maius. Hort. Lus. Blitum album.

Locus

In Burgundiorum *Vaucluse* vidi: ac plantaui Montbelg. in horto E. G.

Blitum album minus.

RAdicem agit profundam, crassam, fibris multis constantem, euulsu difficilem, albam, in superiori parte nonnihil rubescentem: *caules* plures, in principio aliquantùm rubentes, ad dodrantem, pedemue plurimùm per terram sparsos fungosos, succi plenos, albos, ferè rotundos, nonnihil striatos, fractu faciles, foliis alternatim dispositis: inferioribus, breuiore pediculo, superioribus maioribus longiori hærentibus, oblongis, subrotundis, in extremitate obtusis & fissis, ex viridi nigricantibus, ornatos: ex quibus ad cubitalem vel ampliorem altitudinem pro ratione loci vnus eleuatur, desinens veluti in spicam, principiis florum Bliti, vel Amaranthi maximi similem, floribus & seminibus plenam. Ramulis etiam in foliorum exortu insident flores sine pediculis, racematim cohærentes, virides: odor ex viridate quodammodò grauis: sapor quoque viscidus. Herba inter hortorum vitia valdè odiosa, quia se expandens alias suffocat.

Atriplex silu. siue fimaria.

Trag. Blitum 2. seu Atriplicis silu. genus alterum: Atriplex fimaria propter rationem iam dictam. Lob. & Penę Adu. Blitum minus album. Dodon. gall. Blitum minus [*à la tige verde*] Camer. ad Epit. & Hist. Matth. germ. Blitum album. Hanc Gesn. mihi Corchorum vocabat.

Corchorũ

Locus

Montbelgardi abundat passim Blitum minus album vel potiùs viride. Geneuæ quoque frequens: Tubingæ, ac Tiguri, in agris non cultis secus itinera, in hortis & areis.

Vires. *Dysenteria Succus ad scribendum Facultateq Menses*

Blitum nigrum seu Sanguinaria illa, à muliercul is nonnullis in dysenteriis & sanguine sistendo vsurpatur. Succo eius expresso minii vice in scriptione vsurpasse sæpè in puerili ætate se meminit Tragus. Refrigerat, inquit Matth. humectat, & emollit. Menses remorantes prouocantur; molę & secundę educuntur, si fœminę vapore decocti calidi suffiantur, adeò vt vapor ad vterum ascendat.

BLITVM ERECTIVS, SIVE 3. Tragi.

Descriptio

PLurimis *fibris* radicatur, parum altè demissis, nonnihil rubentibus, quo etiam colore prediti sunt *caules* quadrati, dodrantales aut cubitales, exsucci, ramosi: in quibus nascuntur *folia* ex interuallis modò aduersa, modò Ocymi, aliàs acuta, aliàs obtusa, minùs crebra quàm in aliis Blitis, ex quorum alis & in ramorum extremis racemati *flosculi* cohęrent purpurascentes: subsequente paruo *semine* nigro Portulacę, sanguineo florido colore ex aspectu tingente. Figura

gura Fuchsiana non in omnibus placet.

Synon. Hanc pingit Tragus hoc titulo, Blitum Maier: ac pro Blito 3. [Grette Mist Milten] describit, ac addit: Est & hæc Atriplicis siluestris species, herba innoxia, quæ inter cætera olera non rarò legitur, potest fieri vt bliti sit species.

Fuchs. not. Fuchs. Hist. & Icon. figuram Trago similem habet, verùm descriptio ex Hermolao ad aliam plantam pertinere videtur.

Dod. not. Dodon. gall. figuram Fuchsii habet siue Tragi hoc titulo, blitum, *blette*. Descriptionum autem quas Dodonæus posuit nulla conuenit. Latin. in fol. eandem ponit & describit, sub titulo, bliti minoris.

Mat. not. Matth. picturam habet quæ videtur facta ad imitationem figuræ Fuchsii, cui titulum facit, blitum: videtur tamen non respondere descriptioni aut plantæ quam existimamus eum intelligere. In comm. Ital. eandem figuram habet sub titulo bliti albi: Item in Hist. Germ. Mirum cur ponat duas figuras, cùm dicat Blitum album iisdem foliis prouenire quibus rubrum.

H. Lugd. not. Iam dictam Matth. figuram proponit etiam H. Lugd. sub hoc titulo: blitum album maius, ast eius descriptio non conuenit.

An Gesn. hort. huius meminerit nomine bliti siluestris lectoribus considerandum relinquo.

Polysporon. Polyspermum. Anguill. & ex eo H. Lugd. & Lobel. Obs. Polysporon Cassiani bassi. Ic. Plant. Polyspermon, à seminis, vt in Obs. contendit, florisque muscosi botrydi non dissimili fœturâ, quibus onusti numerosi cauliculi.

Locus & tempus. Geneuæ proueniebat in hortis: Montbelgardi satis vulgaris: spontaneus etiam in Horto E.C. semine maturo Augusto. Monspelii quoque obseruaui.

BLITVM MAXIMVM, SIVE AMARANthus maior, semine albo.

Descriptio. BLitum maximum in hominis altitudinem excrescit, *caule* crasso, canaliculato, subrubente, ramis crebris stipato: *folia* Amaranthi, acuminata, sed maiora, ex viridi purpurascentia, rugosa, insipida: *flores* tum è summo caule extremisque ramis, tum è foliorum alis emicant, in spicas palmares & sesquipalmares digesti, easque frequentes, & iubæ instar nonnunquam in latum luxuriantes, colore fuliginoso, aut purpuræ obsoletioris, staminulis luteis, quibus *semina* succrescunt minuta, alba, Milii excorticati æmula.

Synon. Et hoc est illud, quod Matth. in post. comm. cum mag. fig. It. & Lat. Blitum maius vocatur. Hist. Germ. apud Camer. Blitum Vngaricum & Epit. Blitum. Et Icon. Blitum rubrum maius. Dodon. Lat. in fol. Amaranthus maior floribus obsoleti coloris: Lobel. & Pena in Adu. Blitum maius Matthioli vocant. Lobel. Ic. plant. Amaranthus maior floribus panniculosis, spicatis, purpureis. Blitum maius. Blitum Hungaricum. Amaranthus.

Gesn. hort. Amaranthi species maxima, semine albo, *Pennachia* Italorum fortè. An eidem ex Monachis, Blitum Indicum vel Topiarium, planta ex Indiis nuper inuentis allata.

Tab. Icon. & Hist. Blitum Indicum. An de hoc Pet. Cieca c. 40. par. 1. Chronici, *Quinua*, [vt vult Clusius] ex qua potionem parant, aut elixâ vescuntur. Pennachia Italorum.

Cæsalp. Bliti genus aliud, siue peregrinum, de quo ait: Seritur hodie in hortis non solùm ad cibos, sed etiam magis pulchritudinis gratiâ, ob coloris venustatem, grande est, specie ferè arborea: folia sunt Blito longiora, rubentia, caulis crassus, striatus, tuberosusque, ad quaterna cubita accedens, ex alis, & ex summis ramis paniculæ longissimæ exeūt ac tenues, colore nigricantis Rosæ, specie floris Amaranthi, sine odore: semina in iis multa continentur, candida, Panico exiliora, quæ in cibos veniunt. An hæc Erysimum fuerit apud Theophrastum inter fruges, quod Trionum vertit Theodorus, Plinius Irionem vocat? Blitum peregrinum. Erysimum.

H. Lugd. & Cast. Blitum rubrum maius. Casp. Bauh. Phyt. Amaranthus 1. maximus, siue cristatus: Apud Matth. Blitum maius Matthioli. Hort. Lus. Amaranthus purpureus maior. Amaranthus cristatus.

Locus & tempus. Blitum maximum siue Amaranthus maior semine albo simili Milio excorticato, Geneuæ interdum excedebat altitudinem hominis: Lugduni etiam in horto meo florebat Septembri & Octobri: Basileæ in hortis variis vidi florens Iunio. Montbelgardi in hortulo meo, & Horto E.C. satum facilè prouenit. Aliquando accepi nomine Amaranthi Indici: floret Augusto, semina matura Septembri. Habetur etiam in fictilibus ad fenestras opacandas. Vsus.

AMARANTHVS PVRPVREVS.

Descriptio. FLori eximiæ venustatis Amarantho purpureo, *radix* crassa, Bliti, succulenta, è rubore candicans: *caulis* singularis, purpurascens, potissimùm propter terram, striatus, alternis alis concauus, cubitum, aut sesquicubitum altus: *folia* Bliti, acutiora, minùs vt plurimùm rugosa, atrouirentia, per margines nonnihil rubentia, sapore fatuo: è quorum alis magnæ gratiæ *flores* coccinei pediculis suis insident tactu læues, modò cui spicæ singulares, modò coniunctæ plures, quorum si singulares sumas flosculos, quinis foliolis totidéq; *apicibus* constant. *Semen* per maturitatem nigrum, paruum, nitidum

nitidum, lubricum, rotundum, compreſſum.

Synon. Amaranth. Plinii

Optimè ſentiunt meo iudicio, qui præſentem plantam cenſent eſſe Amaranthum Plinii, ſic ſcribentis, Amarantho non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi, & lætiùs renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in Autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Tempus

Ruell. error

Riſui ſeſe exponit Ruellius vt qui de ignotis ſcribere auſus ſit. Si enim nouiſſet, nunquam ſanè ex Amaranthi radice bulbum feciſſet. Proh pudor, libros ſaltē conſuluiſſet, ſi ipsâ autopſiâ doceri non potuit, aut non voluit, Amaranthus, inquit, radice eſt bulboſâ &c. Siluit de eo priuatim Dioſcorides quamuis multos flores hac nominum ambage complectatur, vt Ageraton, Elichryſon, & alios complures, forſitan quòd paucis viribus in Medicina polleret. Galenus Helochryſi nomine Amaranthum exprimit, &c.

Ageraton Dioſc. Elichryſon Helochryſon Galeni.

Circæam [Dircæam alii] hanc plantam Trago appellare placuit, licèt radix non quadret, in hac namque nullum ſingularem odorem deprehendere licet qualem Dioſcorid. & Plin. Circææ tribuunt.

Flos amoris

Cordo in Dioſc. Purpurea Amaranthus Plinii vulgò Flos amoris dictus, nullam faciens medicinam. Eidem in Hiſt. [cui Geſn. figuram addit ex Trago,] Fuſch. Matth. Lacun. Lonic. [eius Amaranth. ſylu. quid?] Hiſt. Lugd. quæ alteram Amaranthi anguſtifolii Lobelii figuram habet, de qua inferiùs. Dodon. de flor. Hiſt. gall. & Lat. *Amaranthus purpureus.* Sed Dod. qui eandem figuram etiam pro Bliti ſpecie alibi ſub Amarantho purpureo ſaturo cocci colore exhibet, in deſcriptione non oſtendit, an ſpicæ ſint ſingulares, vel diuulſæ, olim figuram habebat Fuchſianam, nunc ei figura cum ſpicis diuulſis. Amaranthus 1. Caſtori, Geſner. hort. Amaranthus Plinii, Geloſia Gallorum; Galoſa Cardani. Eſt hæc planta Phlox ſiue Flamma, vt interpretatus eſt Gaza, Theoph. Anguillaræ. Cæſalp. Amaranthus: Lob. & Penæ Aduerſ. & Ic. plant. Amaranthus purpureus, ſaturo coccineo. Obſ. Amaranthus, perperam Circæa Trago: Phlox ſiue Flamma Theophraſt. Anguillaræ.

Dodon. taxatur. Bliti ſpecies

Amaranthus Plinii

Phlox ſiue Flamma

Tabern. icon. & Hiſt. Amaranthus purpureus maior, cuius effigies habet ſpicas nonnihil diuulſas.

C. Bauh. phyt. Amaranthus 2. ſiue ſimplici ſpica, in cuius genere & criſtatus nonnunquam, Circæa Tragi. Amaranthus 3. [apud Matth.] ſiue pannicula ſparſa: Amaranthus Plinii.

Hort. Luſit. Amaranthus purpureus vulgaris: Amaranth. maior floribus panniculoſis ſpicatis.

Nomina linguarum

Amaranthus purpureus Græcè, vt quibuſdam placet, inter quos eſt Amatus, dicitur χρυσοκόμη, propriè autem Germ. flor amor / Blümlin der liebe / Tauſent ſchön, & ſammet blüm. Belg. flower bloemen. Gall. *Paſſe velours, ou Fleur d'amour, & Fleur de ialouſie.* Ital. *Amaranto*, ſeu *Fior velluto*, Hetruſc. *Fior di grana.* Angl. flower gentill. Turn pûrple veluet flour. ut flour amour. Boh. Btwet miloſti. Amaranthus [Ἀμάραντος] quoniam non marceſcat, ſed recens & exſiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conſeruet, dicitur. Quid ſi ex amore & anthos dictionibus nomen compoſitum ſit, id quod illa appellatio Flos amoris innuere videtur. *Paſſe-velours* dialectum gallicum, *paſſiuelutum* Ruellius reddit, quo nomine holoſericum villoſum coccineum, Carmeſinum dictum, Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certet.

Amaranthus vnde dictus

Locus & tempus.

Amaranthum purpureum colunt Monſpelii in hortis: Baſileæ habui in horto Patris florens Iunio, habebant & alii, vt Dominus Cælius. Dom. Theodorus Zvvingerus. Geneuæ ſolent in hortis ſerere, Patauii vidi in hortis. Montbelgardi in horto Ill. E. Celſ. ſolet prouenire. Proueniunt ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum.

In figulinis & hortulis ſuis puellæ plantare conſueuerunt hunc. Ceterùm alſioſa planta hyemis impatiens, quotannis è ſuo ſemine repullulaſcit. Mirum cùm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas nectit. Quà dote iam in fictilibus ſeritur, vt ab Auguſto floreat in Octobrem, quo tempore geſtit frequenter carpi. Collectum & furni tepore ſiccatum, puellæ ad coronarios hyemis vſus recondunt.

AMARANTHVS PANNICVLA SPEcioſa criſtata.

Deſcriptio.

Ex omnibus Amaranthis palmam obtineat, *floris* elegantiæ præcipuæ ſpecies, mediæ inter Blitum maximum ſeu obſoleti coloris Amaranthum & eum qui ſimplici ſpica eſt, magnitudinis, *caulibus* nempe multis ab eadem radice ſurgentibus, iiſque ramoſis, ſtriatiſque, cubitum alterum altis, quos cortex obtegit ſucco ſanguineo propter terram turgens: *folia* ex interuallis, quàm Amaranthi ſimplici ſpica maiora paulò, multò verò anguſtiora quàm illius obſoleti: ex quorum alis, adeóque & in ramulorum faſtigiis fulgentes *flores* non tam ſpicati, quàm reticulatim decuſſatimque reflexis, implexiſque paniculis criſtatis latioribus conſpicui, ſtaminulis dilutiore purpura tinctis: *pannicula* interdum fert palmares ac vncias tres latas, quales habet.

Synonyma

Dodon. gall. Amaranthus purpureus 2. Lob. & Penę Aduerſ. Obſ. & icon. plant. Amaranthus holoſericeis ſanguineis floribus. Camer. in Epit. & hiſt. Matth. Germ. Amaranthus criſtatus, hanen kham / Straußfedern. Hiſt. Lugd. Amaranthus holoſericeus, Lobelii. C. Bauh. phyt. Amaranthus 4. [7. apud Matth.] ſiue pannicula incurua.

Locus & tempus

Varus in hortis obſeruaui. [mihi Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. E. Celſ.] florentem Auguſto & Septembri.

Vires & vſus

Flores, folia, & radices huius plantæ ad ſicciorem accedunt temperaturam. Hodiè in corollis puellarum texendis duntaxat vſurpantur. Cæterùm, tribuuntur huic paſſim vires quædam in

Recentiorum repreh.

vulgaribus & impressis Herbariis, quibus fides sine ratione nequaquam est adhibenda. Et hinc iure maximo Dodon. in hæc verba prorumpit: Recentiorum plerique Amarantho purpureo, & præcipuè primo adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisque omnem fluorem sistendi, vires attribuunt: quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, præter solum fortè colorem quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaque fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio: eò quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed ex coloribus de virtutibus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligitur, vt Galen. de simpl. med. facult. secundo & quarto dilucidè ostendit. Qua de causa & perperàm ratiocinantur: qui Amaranthum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant. Vides igitur periculi plena esse, quæ à Matth. approbantur. *Matth. damnatur* Huic, inquit, facultas inest [vt Recentiorum quotûdam fert opinio] frigida & sicca: proinde flos eius potus cœliacos & dysentericos iuuat. Mensium abundantiam cohibet & albas vteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, vel pectore, vas aliquod fractum fuerit.

SYMPHONIA DALECHAMPIO, SIVE Amaranthus tricolor.

Descr. H. Lugd.

HAnc ita describit H. Lugd. *Radice* est breui, candida, in surculosas propagines diuisa: *caule* vnico, pedali, rubente: *foliis* bliti, alternatim viridi, roseo, & luteo colore pictis, sic vt in singulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas (Psittacorû plumas referens) iucundissimum intuentibus præbeat spectaculum. Semen profert in exigua spica, villosa, cauli adhærente sine pediculo, flauescentibus punctis notata, quod vice floris est, perinde ac si natura tantùm venustatis ac gratiæ priùs in folia contulent, vt deinde veluti picturæ florum oblita eos vix inchoatos reliquerit.

Synon. Symphonia Gomphrena Genesia siue Helesia Celosia An Lycopsios aut Anchusæ species Diosc. Papagallis, an Theobrotum Plinii? Blitum maculosum

Hæc stirps Symphonia Plinio dicta & Gomphrena à nobis existimatur quam Ruell. Genesiam, siue Helesiam vocat. A Trago Celosia Italorum dicitur, germ. Widerschein. Verùm nomen aliquod in Dioscoride habere, se ignorare fatetur nisi fortè Lycopseos, aut Anchusæ species sit.

An in Aduers. à Lob. & Pena inter Amaranthos recensetur, vocaturque Amaranthus tricolor, ac quæritur, vulgo *Papagalli* sitne an Theobrotum Persarum apud Plinium? A Lob. Obs. & Icon. Plant. Amaranthus tricolor: An Gesn. hort. blitum maculosum: An eidem de coll. stirp. Amaranthus cum herbaceo verticello, floris loco: An de hac Adrian. Spieg. Isag. loquitur: Color aliis duplex triplexque, vt generi bliti quod tricolos appellant, à triplici colorum varietate, quæ in foliis annotatur. Hoc nonnulli Plinii Siphoniam volunt.

Notat Hist. Lugd. aliquos pro Symphonia Plinii, Dalechampii (hoc enim titulo hanc plantam proponit) Symphonã, aut Symphenam scribere: pro Gomphrenâ, Cremphenam & Comphenam: *Plin. Bilin Vagus* Eamque ab Hetruscis hodiè, Herbam mirabilem [*Herba de la marauiglia*,] appellari, ob excellentem & admirandam coloris in foliis varietatem.

Hæc à C. Bauh. Phyt. Amaranthus fit, & quidem 5. siue folio variegato, de quo ait. Blitum variegatum alii cognominant, alii Corchoro cognatum faciunt. Hoc coloris varietatem in foliis ostendit, in altera hilariorem, in altera obscuriorem, quare illam fœminam, hanc marem nominare solent. *Blitum Gal.* Hort. Lus. Amaranthus tricolor, pictus: blitum varium: Papagey federn. Turn. Bliti genus, medio folii rubro, modò virente.

Locus & tempus. Symphoniam Plinii Dalechampio, meo iudicio bene denominatam vidi Basileæ in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri, semine turgentem mense Septembri. Tanta est pulchritudo & varietas colorum vt propterea vocetur Gallicè Monspelii *Ialousie*, quasi diceres summè expetendam & inuidendam. D. Vlysses Aldroandus cùm essem apud illum Bononiæ vocabat Theombrotium Plinii. Montbelgardi sæpiùs in horto meo & Horto E.C. prouenit sata: sed ad maturitatem non peruenit. In hortis, vt legimus apud H. Lugd. colitur ad acetariorum vsum, præsertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria semine. Alsiosa est hęc planta, ad primam frigoris inclementiam flaccescens. Quamobrem ante veris teporem eius semen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat. *Vires* Sapor idem qui & Bliti, nisi quòd paullulò magis austera est: quare in posca sanguinem reiicientibus medetur auctore Plinio.

ATRIPLEX RVBRA ET ALBA hortensis.

Descriptio

NOn rarò hominis staturam adæquat, *caule* imo terete, supremo anguloso: *folia* Betæ, minora, ad pediculum quasi alata, nonnihil in ambitu sinuata, copiosa farinâ respersa, colore ex viridi in luteum languente seu Xerampelino, gustu fatuo: *flosculi* copiosi apiculis constant luteis vel herbidis, quibus succedunt *siliquæ* foliaceæ, latæ, in quibus *semen* Amaranthi. *Radix* recta, palmum longa, aut circiter, fibrosa

fibrosa. Nec alia Atriplici satiuæ rubræ facies, nisi quòd sanguineo colore tota picta est.

Diosc. Atriplicem, Chrysolachanum vocat, & olus cognitum, idque in satiuum & siluestre, vt etiam Plin. & Galenus, diuidit.

Theophrastus radicem lignosam tradit, vnam altè descendentem, vnde aliæ exeant, copiosè fruticare, nam protinus nodis singulis semen insidens racematim gerit à latere & in summis, semen foliatum, vt in Laserpitio.

Atripl. genera Veterum & Recentiorum

Sed licèt Atriplicis duo genera tantùm tradant Diosc. Plin. & Galenus, satiuum & siluestre, attamen dari & tertium, quod est Maritimum, nemo inficiabitur: cùm teste Marantha, ex frondium, seminum, radicisque similitudine liquidò appareat, non habere aliam differentiam, nisi quòd salso gustu sit, propter maris contiguitatem, foliaque subalbida habeant, quod omnibus maritimis euenire solet. Sed misso silu. & maritimo, de satiuo hoc cap. tractabimus.

Fuchs. Atriplex duplex Trago triplex

Fuchsius itaque videtur vnicâ descriptione & figurâ, quam Atriplicem hortensem subscripsit, ambas proponere. Tragus Atriplicis satiuæ tria fastigia facit. Scribit enim quandam proferre folium rubicundum: aliam ex luteo languescens, postremam nigricans.

Tabern. nos.

Videtur Iac. Theod. Tabern. cum Hort Lusit. in eadem specie rubræ ponere tres colores, aliter quàm Tragus: certum est albam permanere albam, & rubram rubram, quicquid dicat Theodorus. Nos ponimus duas figuras quia ex Fuchsianis erant sculptæ.

Matth. qui aliàs solùm domesticam nominat, in hist. germ. Atriplicis Graminis modo virentis, rubræ vt ignis, & pallidè luteæ meminit. Anguill. Atriplex domestica. Lonic. cuius figura displicet, rubram, albam & virentem tradit. Gesn. hort. Dod. gall. Atriplex satiua, alba & rubra. Non esse autem cum Trago Matth. Lonic. & aliis Atriplicis satiuæ tria constituenda fastigia docet Dodon. Lat. in fol.

Lonic. nou. Error multorum Atripl. satiua non tria fastigia

Lob. & Penæ Adu. Atriplicis satiuæ duplicem constituunt speciem. Vnam, quam Chrysolachanon vocarint Dioscoridis tum Antiquiores tum Posteriores, cui folia marcescentia à luteo vel flauo in aureum vergant. Alteram, folio & flore purpuream, liuentem.

Cæsalp. Atriplex, folio colore ex viridi pallescente. Camer. hort. Atriplex purpurea grandis, semel sata postea decidente semine prouenien s. Hist. Lugd. vnicam licet Atriplicis satiuæ exhibeat iconem, albam tamen & rubram recipit. Albæ, inquit, folia cùm tenella sunt, candicant, cùm adoleuerint, colore ex viridi in luteum elanguescunt. Alterius folia, caules, flores in rubro fulgescunt.

H. Lugd. nos.

Alph. Moresch. Atriplicem impropriè sanè Chrysanthemum vocat, quod hactenus apud neminem me legisse memini.

C. Baub. Atriplex 1. hortensis alba. Atriplex 2. hortensis rubra: *ad Matth.* Atriplex 1. hortensis rubra. Atriplex domestica: & ab hac differens, colore potissimùm, hortensis alba.

Gerard. Atriplex satiua alba: Atriplex satiua purpurea, pro qua ab ipso malè ponitur icon pedis anserini 2. Tabern. *Gerard. nos.*

Præsens planta Latinis in genere dicitur Atriplex. Græcis, ἀτράφαξις & χρυσολάχανον [aureum olus] Arab. Caraf, seu Caraf. Germ. Molten/Milten. Belg. Malde: Ital. Atriplice, & Armola, Trapese Reppice & Treppice: Gall. Arrouches, Bonnes Dames, preudes femmes. Montb. des Arables. Bizont. Des Armoxe. Gen: u.e, Eslesses, Hisp. Armolles: Angl. orrage seu oreche: Bohl. lebeda. *Nomina linguarum*

Atriplexum, vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξυ Græcis dici Columella testatur, Hippocrates ἀνδράφαξυ appellat. Hesychius ἀνδράφαξις, quòd ἀδρῶς αὔξει, & Suidas ἀτράφαξις [Atticis, d literam in t mutare frequenter amantibus] εἰδος λαχάνου, ὃ ταχέως εἰς μέγεθος αὔξεται, id est, quòd statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à satu die prosilit; confestimque incremento proficere conspicitur: fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum: χρυσολάχανον, id est aureum olus græci appellant, quòd auri colorem representet. Alij tradunt ab aureo siue luteo flore nomen hoc inuenisse. *Atriplicis Etymon*

Atriplex alba & rubra hortensis, non nisi sata prouenit, assiduòque humore satiari amat. Frequens Montbelgardi etiam in Horto E.C. Geneuæ obseruaui paruas plantas virentes, ex semine deciduo Ianuario, & florentem vt aliàs consueuit Iunio & Iulio: Porentruti magnas areas Atriplice serunt, & maiori in vsu quàm Montbelg. In structæ hortis rara admodù Atriplex, frequentissima autem apud Insubres seritur, à rusticolis in hortis & in campis. Hæc inter coquinarias herbas ocyssimè assurgit, nam post quindecim dies à satione vsurpatur in coquinis & tantùm Vere edulis. *Locus & tempus*

Atriplex, vt scribit Dioscorides, cocta estur vt olus, aluum mollit: panos discutit siue cruda, siue cocta illinatur. Semen cum aqua mulsa potum regium morbum sanat. *Vires Ex Diosc.*

Atriplicis, vt oleris, in cibis vsum cum Blito declarat Galenus, qua de re antea diximus. Vsum medicum & temperamentum alibi sic explicat. Atriplex frigida & humida temperie est, humida quidem secundi ordinis, frigida verò primi, quam vtique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi Rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimùm terrena, similiter ac Malua. Quin & ventrem similiter permeat vt illa, ob lubricitatem. Hortenses autem Atriplices & Maluæ quàm agrestes tum humidiores, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus, gliscentibúsque & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenses: vigentibus autem ac declinantibus, & indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obstructo obortum vtile est. Ex quibus sanè verbis tota Dioscoridis sententia declarata est. *Morbus regius Temperā. ex Galeno*

Atriplex & siluestre est, inquit Plinius, & satiu

Noxia secundum Pythagoram

num, accusatum à Pythagora tanquam faceret hydropicos morbósque regios, & pallorem, coqueretur que difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam, nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos: nec nisi mutata sæpiùs aqua coquendum. Stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitijs id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus subiicit ea quæ Diosc. & Galenus tradiderunt. Syluestri, inquit præterea, capillos tingunt, & ad suprà dicta vtuntur.

Solon damnatur — *Vuluarum vitia Cantharida*

Hippocrates quibus genitura in vtero immoratur, ibique putrescit, & molestiam excitat, Atriplicis agrestis semẽ [ἀνδράφαξυ ἀγρίου σπέρμα] vel succum cum melle delingendum offert.

Scribit Serapio Rhazim vidisse hominem quẽdam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, tam crebris vomitionibus tum alui eiectionibus, adeò vexatus fuit vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit.

Et Matthiolus pharmacopœum quendam se nouisse ait, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat, quod iis non sine molestia magna aluum ciebat abundè, ac simul etiã crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem quum scribat Matthiolus, paucis hactenus cognitam, ea tamen à Plinio non prætermissa li. 20. cap. 20.

Matth. not.

ATRIPLEX SYLVESTRIS.

Descriptio

QVi satiuam Atriplicem nouerit, is nullo negotio & hanc siluaticam 1. nouerit sponte suę Atriplicem: quæ *caule* anguloso strigosior non ita adolescit: *foliis* ferè rhomboïdæis, sinuatis, quæ inferiora, superiora verò longiora, quædam parùm sinuata, alia in totum sinuata, xerampelinis, per margines subinde rubentibus, pulusculo farinaceo respersis: *flores* racematim muscosi per ramos visuntur, quibus *semina* succedunt parua, rotunda, compressa, læui nitore nigricantia. Figuræ sunt Fuchsianæ, nec admodum placẽt vnam etiam ex illis habet Dodonæus.

Synon. Atriplex stercoraria Atriplex exigua.

Corn. Atriplicem siluestrem, eò quòd cacationes inducat, stercorariam [Scheiß Milt vnnd scheiß molten cum aliis] cognominat. Trago est hæc Atriplex agrestis & exigua, klein acker milt. Fuchs. Anguil. Gesn. hort. Dodon. gall. & lat. in fol. (quã succo etiam rubente reperiri ait, ita & albam adstruit.) Lacun. *Atriplex siluestris.*

Icones

Atriplicem sylu. hortensi omnibus propè notis respondere scribit Matth. præterquàm foliis, quæ albidiora spectentur. Is olim solam iconem habebat Fuchsianæ similem, nunc in com. cum mag. fig. & Germ. Hist. omissis prioribus verbis duas icones sine descriptione pro vna ponit, nec earum vlla mihi videtur respondere præmissæ.

Matth. taxatur

Atriplex sylu. sinuata

Lob. & Pena Adu. Atriplicem silu. sinuatũ non distare specie à domestica aiunt. Lob. Obs. Atriplex silu. vulgatior (hoc vocabulum in Ic. plant. non habetur) sinuata. Is autem iconem penè eandem habet cum Matthiolina postrema cui summitates cum lappulis. Videndum an referenda potiùs ad nostram Monspelianam cum lappis.

Atriplex fimetaria. An Cynocrambe

Thal. Atriplex fimetaria maior. An Cæsalp. quod C. Bauh. affirmat, Cynocrambe ramis cubito minoribus, candicantibus: foliis veluti cinereæ asperlis, alioqui Atriplicis silu. sed minoribus, ac serratis, Mercurialis modo, seminibus racemosis, sine flore, exiguis & rotundis?

Tabern. not.

Tabern. ponit figuram sine descriptione, hoc titulo: Atriplex silu. 1.

Gerardus.

Gerardum pro Atriplice silu. ponere polyspermon Tabernæ non placet, & præterea pro Atriplice marina iconem Atriplicis siluestris eiusdem, sed excusandus vt qui non exactè nouerit, ac ideò miscuerit.

C. Bauh.

Lonic. Atriplex silu. maior. Hist. Lugd. Atriplex silu. 1. Matth. primæ editionis. hort. Lusit. Atriplex sylu. vulgatior sinuata. C. Bauh. Phyt. Atriplex 4. siue silu. altera. Errat Frater apud Matth. non immediatè eam post satiuam collocat? cur cum Lapatho hortensi commiscet. An Atriplex Lapathum: & è contra Lapathum Atriplicem quis vnquam dixerit?

Nomina linguarum

Ἀνδράφαξις ἀγρία, Atriplex silu. Germ. Scheiß Milten/ wild Melten / Acker Melten. Belg. Welde Melde. Gall. *Arrouches sauuages.* It. *Reppice saluatico.* Angl. Wilde Arache/ Sclau. Piorea Lobeda. Nunc in Græcia secundum Anguillaram silu. & domestica indifferenter Atrepsi & Chrysolacano vocatur.

Locus & tempus.

Atriplex sylu. Montbelgardi etiam in horto Ill. E.C. Monspelij, Geneuæ, Basileæ & alibi, vias, semitas, scrobes, agrorum margines, vrbium mœnia, & fimeta, vbique locorum occupat, florens vt satiua Iunio ac Iulio, & subinde Augusto, quo mense & Septembri semẽ maturat paruum, nigrum, superueniente gelu quotannis perit.

ATRIPLEX ANGVSTIFOLIA laciniata minor.

TAbern. Icon. & hist. Atriplex syluestris 2. Si Tabern. collegit & nouit; cur non descripsit

Amatriplex fimetaria

scripsit. Nec placet Camerarium Atriplicis silv.3. titulo apposuisse iconem sine descriptione: praeterea Matthiolus non meminit Atriplicis tertiae. Si figura facta est ad plantam, de qua hic agimus, vt suspicor, folia oporteret esse sinuata non aculeata.

An Thal. Atriplex fimetaria minor, quod Casparus Bauhinus Phyt. asserit, ac Atriplicem silv.5. facit, siue minorem.

ATRIPLEX SILV. FOLIIS INTEGRIS racemosa.

Descip. & Synonyma

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Atriplex silv.2. Icon autem proposita à Camerario non parum differt à Matth. icone: appingit enim racemulos non lappulas, vel potiùs latiusculos folliculos: is non describit.

Casp. Bauh. Phyt. Atriplex 5. siue sylvestris folio sinuato. Apud Matth. Atriplex 5. Atriplex silv.2. Matth. Lug. Taber. Atriplex silv. Cordo in Diosc. Caesal. Atriplex sinuata Lobelii. *Frater* assumit figuram Tabern. quae mihi diuersa videtur à Matthioli silv.2. ac etiam Hist. Lugd. & Lobel.

Locus

Obseruauimus variis in locis in Sundcouia circa fimos.

ATRIPLEX VVLGARIS ANGVSTIfolia cum folliculis.

Descriptio.

Obscuriùs huic virent *folia*, vt penè atra sint, ad Polygoni folia proximè accedentia, latiora, acuminata, subinde [quanquam rariùs] leuissimè sinuata: excrescit autem ad cubitalem & sesquicubitalem altitudinem: *flos radix*, Atriplicis siluestris sinuatae: folliculacea fert *pericarpia*, saepè etiam rhomboidea, conserta, quae dehiscentia *semen* ostentant, singula singulum, rotundum, compressum.

Est haec Matth. (qui non describit, nec discri-

Atrib natur.

men ostendit) in comm. cum mag. fig. Lat. Atriplex silv. Ital. *Atriplice salvat.* 1. Hist. Germ. Atriplex 2. Wilde melten. Lob. Adv. & Ic. Plant. Atriplex silv. Polygoni, aut Helxines folio. Dodon. gall. Atriplex silv. minor: Lat. in fol. Atriplex silu. humillima, ramosior, foliis angustioribus, floribus, seminibúsque prioribus respondens. Caesalp. Atriplex silv. breuior satiuae folio simili, sed minore, ac nigriore, eoque circa summum caulem tenuiore, & sensim longiore, seminibus similiter depressis, nigris. Camer. hort. Atriplex silv. Polygoni folio. Histor. Lugd. Atriplex silv. 2. Matth. Polygoni folio 2. editionis.

C. Bauh. Phyt. Atriplex 12. siue angusto centinodiae folio, Dod. Silv. altera Lob. Polygoni aut Helxines foliis. Foliis communiter oblongis, angustis, non sinuatis: reperitur tamen aliquando foliis ad principium duabus alis donatis. Apud Matth. Atriplex 7. siue angusto Centinodiae folio. Atriplex silv.1. Matth. inter maiores figuras, inter minores enim non expressit. Dodon. Atriplex silv. humillima & quarta.

Locus

Montbelgardi & Basileae prouenit in vineis & agrorum marginibus.

ATRIPLEX SYLV. MONSPESSVLANA cum pulchris inuolucris.

Descript.

Folio est breuiore (quo multùm differt ab Atriplice Matth.1.) albicante, sinuato, Atriplicis vulgaris, breui pediculo constante: inuolucris *seminum* angulosis, quodammodò Cynoglossae nostrae topiariae similibus, intra ramulos & foliorum pediculos prodeuntibus, *semen* includentibus paruum, compressum, nigrum: lappis etiam multò maioribus, nec velut in spicas desinentibus: ita vt habere aliquid videatur similitudinis, quod lappas attinet, cum Atriplice prima silv. Matthioli in post. figuris, meliùs tamen accedit ad secundam, quam facilè existimarim.

An Atripl. filu.1. Matth. An Matth.in comm. cum mag.fig. Lat.& Ital. Atriplex sylu.2. ? In hist.Germ. Atriplex sylu.1. Wilde Melten 2? An Lobel.Obs.& icon. Atriplex silu.sinuata ? Camer. in Epit.& hist.Germ. Matth. Atriplex silu.1. hist.Lugd.p.536. Atriplex silu.2.

An C.Bauh.Phyt. Atriplex 3.siue silu.folio sinuato ? Hanc, inquit Atriplicis sylu.hispidæ paruæ rectæ nomine à D. Doldio accepimus : eandem Monspelii Augusto mense frater Ioh. Bauhinus collegit. Apud Matth. Atriplex silu.lappulas habens, à nobis primùm descripta, cauliculi leuissimè hispidi. Hæc frater. *C.B not.* *Ego* quidem anno 1561. Monspelii collegi,& descriptionem misi Do. Gesnero cum ipsa planta, at nihil hirsuti aut hispidi obseruaui. Considerandum an Do.Doldius suam hispidam dixerit à capitulis & inuolucris angulosis seminum.

ATRIPLEX HALIMOIDIS LOBELII.

Descriptio. ATriplex halimoidis Aestiua est, *caules* edens ternûm & quaternûm cubitorum, & *folia* Halimi: *flores* & *semina* racemosa cæterarum more. Mihi primùm visa in viridario Ioh. Mutoni Neruiensis Pharm. Semitas & rudera amat, Lob.Obs. *Locus*

Synonyma. C.Bauh.Phyt.Atriplex 11.Halymi folio.

ATRIPLEX ARBORESCENS.

Delineatio. SEmen quoddam ad nos misit Lutetiâ Robinus Botanicus Regius, nomine Atriplicis arborescentis insulæ Casix dictæ. Istud ferè magnitudine Milii est, cinereum, rotundum ac modicè compressum, hylo candicante, sapore fatuo, nec effatu digno.

Scribit hanc plantam semper virere: à nobis seminata est Montbelgardi in horto Ill. P.C.Vuirtemberg. quem colimus.

ATRIPLEX MARITIMA.

Descriptio. ATriplex maritima humi spargit *caules* cubitales numerosos, ex crassiusculis radice exortos; totos albicantes, per quos & *folia* candicantia sinuata, Pedis anserini similia. *Flosculi* per extrema potissimùm ramulorum racematim congesti; flores Portulacæ marinæ imitantur. In icone à nobis preposita radix picta nimis crassa.

An Cordo in Obs.silua, Atriplicis sylu. genus, gustu salsum? Matth.in com.lat.& It.& hist.germ. (qui dicit Diosc.& Galen. huius non meminisse:) Dodon. Lat. in fol. H. Lugd. Atriplex marina, Meer Melten.

Lobel.& Penæ Adu. Atriplex marina repens &c. Lob.etiam Obs.& Ic. Plant. Atriplex marina repens. Sed repentem dicere non conuenit: sparsa est supra terram, non repit. *Lob. not.*

Camer.hort.[qui ait rubro & herbaceo semine inueniri]Epit. & Hist. Matth.germ. Atriplex marina.

An Cynocrambe 3. Casalp. An Cynocrambes 3.genus, in maritimis visum, ramis humi procumbentibus, candidis foliis, veluti puluisculo argenteo aspersis, rotundioribus?

Gerard. not. Gerard. vt antè dictum, pro Atriplice marina Matth. figuram Atriplicis silu. demonstrat, quid pro quo.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 9.siue maritima.

Locus. Atriplicem maritimam habeo à Valerando Dourez. Iac.Reinaudeto, fratre C.Bauh.qui Venetias attulit ex Lio. Frequentem offendi scribit Matth. Tergesti ad salinas in maris litore: Lob.in maritimis mediterraneis & Adriaticis nusquam non obuiam, humi stratam.

Vires Vis Atriplici marinæ quæ cæteris Atriplicibus, sed propter salsedinem, quâ referta est magis quidem aluum citat, magisque abstergit si è carnis iure decocta edatur, Matth. *Aluum soluit* His addit Camer, Digerit, incidit, attenuat, liquat, à putredine vindicat, aperit, & abradendo expurgat. Humentem ventriculum siccat, hydropicos iuuat, pingues extenuat. *Hydropi* Atriplex marina primùm crescens in Aestuariis Venetis, vnde quandoque cinerem parant ad conficienda vitra. *Vitra*

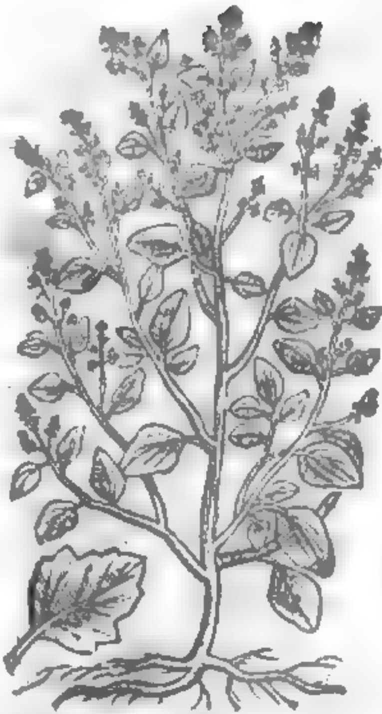
ATRIPLICIS MARINÆ SPECIES Valerando.

ATriplicē aliā marinā habeo datam à iam dicto Valerando Dourez Pharmacopœo cui hæc ascripsit. Atriplicis marinæ species, Polyspeton Cassiani Bassi quorundam. *Polyspermon Cassiani Bassi quorundam* Hęc valdè similis Atriplici syluestri vulgari, nisi eadem:

ATRIPLEX FOETIDA

Descriptio VIx humo tollit *caules*, vt plurimùm, ramosos, dodrantales aut etiam maiores : quos vestiunt *folia* ex rotunditate modicè in acumen desinentia, potissimùm superiora, in inferioribus quædam sinuata, farinaceo puluisculo aspersa candicantia; odoris virosi intolerabilis, vt

qui vel attactu leui manus ita inficit vt longo tempore vix possit elui. *Flosculi* racemosi Atriplicis aliarum syluestrium modo. *Radix* gracilis fibrata.

Synonyma. *Garosmum Vuluaria*

Cord. hist. Garosmum, Agrestis Atriplicis mima (fortè minima) species, Vuluaria. Garosmon autē dubio procul'ex eo dicit, quod Γα'ρον, siue liquamen piscium redoleat.

Atriplex canina. Bonus Henricus. Vitium Atriplicis. Error Tragi, ac Lonic.

Tragus Atriplicem caninam & fœtidam, & Blitum fœtidum & Bonum Henricum appellat: Germ. gůt oder stoltz Heinrich / hundemilten. Vitium, inquit, Atriplicis potiùs est, quàm quiduis aliud.

Sed & Lonic. hanc Boni Henrici [Güter Heinrich] nomine describit, nullam cum Trago ponens figuram, ac nomina Boni Henrici malè ascribens.

Tragium germanicū.

Dodon. gall. Tragium Germanicum, quorundam Vuluaria: Lat. in fol. Garosmus, Atriplex fœtida.

Gesn. hort. Atriplex altera, Garosmon.

Atriplex hircina. Garum olēs

Lob. Icon. Plant. Atriplex pusilla, olida, Hircina. Vuluaria vocata, Garum olens. De hac aiunt Aduersaria: Est in Nitiobrigum agro, aliisque locis quàmplurimis herbula Atriplici accensenda, secus vias frequentissima, tenera, paruula: humi demissa folia candore micant, quasi polline interspersa. Hanc notissimam fecit odor, & fermè

Infamis odoratu.

infamem: odoratu namque hircus tetérque spiritus opplet nares, quo imbuti querũtur permulti se meretricum impuros loculos subodoratos esse: planéque referre odorem illum virosum

Futuaria

quem prostitutæ libidinis scorta ex impura colluuie congesta spirant. Inde vulgò *Futuariam* dictitant: atque autumant: hac illitas vestium muliebrium plicas canes sagire, atque arrecto veretro Veneris æstu actos, illas amplexas cupere inire, præsertim in templis vbi tetrius odor spirat, & mitius ventis difflatur. Hæc vulgi sunt, tota cibis abdicanda. Lob. Obs. Atriplex olida, Vuluaria, Garum olens, Garosmum Cordi.

Atriplex olida. Cynocrambe.

Cæsalp. Cynocrambe affinis herbula folio minimè serrato; sine flore: semine racemoso, exiguo, rotundo: vulgò *Connina*, nam redolet muliebria: videretur Conyza tertia apud Dioscoridem: *Sed quod* huic plantæ Cæsalp. florem negat, errore latet.

Conyza 3. Dioscoridis, Cæsalp. lapsus.

Vuluariam apud Hist. Lugd. à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus. Gall. *Herbe de Bouc.* Quia verò duo sunt alia Dioscoridis Tragii genera, ad horum discrimen Tragium Germanicum cognominauit. Alii Atriplicem caninam dixerunt, quia eam ex vrina canum nasci putant.

Hanc Tabern. Vuluariam (Schamkraut / Mutterkraut) appellauit, dicta nomina in Hist. ferè omnia adscribens. Gerardo, Atriplex olida dicitur. Angl. Stinkin Orach. C. Bauh. Phyt. Atriplex 10. siue fœtida.

Locus

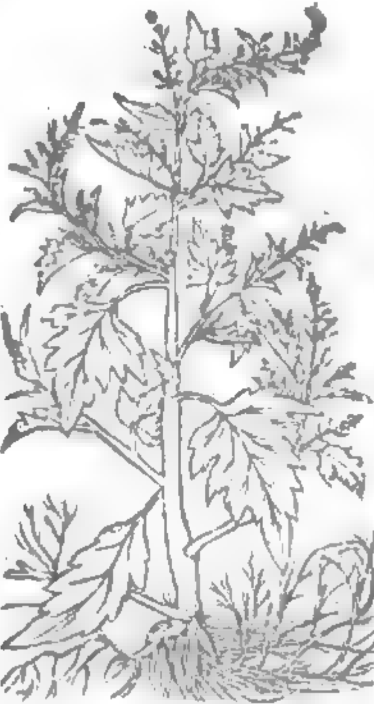
Atriplex fœtida, quæ à nobis Montbelgardi, Geneuæ, Basileæ & Lugd. obseruata est, iuxta parietes prouenire dicitur, & locis sabulosis, præser- tim quæ lotio canum sæpiùs asperguntur. Æstate media floret, editque semen. Vbi semel ad hortos translata diutiùs recurrit.

Tempus

Vires. Vuluæ strangulatus. Vlcera putrida.

Ex vtero laborantibus grauitate odoris prodesse posse testatur Dodonæus. Fœminis strangulatu vuluæ oppressis, conferre creditur, maximè si vmbilico imponatur. Bonus hic Henricus, inquit Tragus, vermes in vlceribus putridis animantium quadrupedum natos excutit certissimo experimento, si herba tusa vlceribus imponatur id quod non semel ipse vidi. Sunt qui vermes enici dicant, si herba solùm adalligetur iumento.

ATRIPLEX, DICTA PES Anserinus.

Descriptio

PErsimilis est Atriplici syluestri sinuatæ vulgatiori, sed huius *folia* ampliora laxiùs & rariùs sinuata, atrouirentia, caput grauante odore prædita: *flos* racemosus Atriplicis iam dictæ. *Semen* exiguum, rotundum. *Radix* lignescit fibrosa: caulis crassiusculus, rectus, cubitalis.

Synonyma. Solanum venenosum

Tragus hanc inter Solana censet, & Solanum 4. venenosum & furiosum, Schweins todt / Mortem porcorum, Sewplag supplicium suum, ab effectu expertas vocare tradit aniculas. Idem & cum eo Fuchs. Dod. gall. & Lat. in fol. Tab. Gerard. & Gesn. de coll. stirp. (qui tres & Chenopodium Plinij vocant;) pedem anserinum nominant.

Chenopodiū

Matt. not.

Matth. in post. com. It. & Lat. cum mag. fig. Atriplex sylu. 3. Icon sine descriptione.

Lob. & penæ Adu. Atriplex sylu. (siue pes anserinus) latifolia. Obs. Atriplex sylu. latifol. Ic. plant. Atriplex sylu. (siue pes anserinus,) latifolia, laceris laciniis.

Atriplex silu. latifol.

H. Lugd. not.

Hist. Lugd. frustra duas icones proponit, ac deteriùs diuersis capitibus. An Thal. Atriplex simentaria grandior? Cæsalp. Cynocrambes genus alterum, quod Hermol. testatur apud Plinium Chinopum esse: i.e. Herbam similem Anserino pedi. C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 6. siue silu. latifolia, Cynocrambe, non autem Dioscorid s.

Cynocrambe.

Nomina linguarum

Atriplex dicta Pes anserinus, cognominatur à Germanis Gänß fuß / quibusdam Sew oder Schweins todt / & Sew plag. Belg. Gänsen vóet. Gall. *Pied d'oye.* It. *Pede di Ocha.* Ang. Goose foote.

Locus

Secus veteres parietes, vias, semitas, alibique incultis ac desertis humentibus nonnihil locis

frequens exit, viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis. Hanc Lugduni, Geneuæ, nec non Montbelgardi obseruaui.

Vires. Herba planè lethalis & pestifera maximè si à suibus deuoretur, Fuchsio & Trago auctoribus. Facultate frigida & humida est, & quidem non minùs Atriplice: sed vti apparet, etiam ampliùs refrigerans, secundo ordine.

ATRIPLEX DICTVS PES ANSERINVS alter siue ramosior.

Synon. Blitum 5. & Atriplicis quintum genus Tragi est simile 4. [id est Pedi anserino] à quo ferè nihil differt, nisi quòd folia habet acutiora & magis nigricantia.

Chenopodium Pes anserinum. Reuerse Gerardi Taber. Icon. & Hist. Chenopodium, Pes anserinus 2. Gänß füß 2. Gerard. Atriplex 2. satiua purpurea purple Orach. Qui malè pro Atriplice purpurea ponit pedis anserini 2. figuram. C. Bauh. Phyt. Atriplex 7. siue sylu. latifolia altera acutiore & nigriore folio.

Locus. In antiquis areis & fossis fimi ac pagis inuenitur.

PARIETARIA.

Synon. Descriptio. Vulgaris notitiæ est à natalibus dicta Herbariis Parietaria, hirsutis *caulibus*, ramosis, donata: *folia* Mercurialis, hirsuta, atrouirentia & nitentia: *flosculi* cõferti circa caulem ex foliorum alis floccos coccinei serici imitantur primulùm è nodulo emicantes: post se *stamina* ostendunt obscurè, ex albo purpurascentibus apiculis, inuoluta, quæ si stilo euoluere coneris, subsultim excusso puluere cùm impetu spectaculo iucundo, se expandunt repanda, in medio *seminis* rudimentum circumdantia. *Radix* fibrosa. Est hæc maior & minor.

Diosc. illustratur. Hanc nostram parietariam Helxines nomine delineat Dioscorides his verbis. Cauliculos profert tenues ac subrubescentes, folia Mercurialis, hirsuta: circa caules velut exigua semina, aspera, vestibus adhærentia.

Synon. Parthenium Perdicion Helxine Parietaria Herba Venti. Matth. Brunfels. (cui & Parietaria, & septima Parthenii species:) Anguill. Fuchs. Dod. gall. Gesn. hort. Lacun. Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Turn. (cui & perdicion) Castori. H. Lugd. Cæsalp. Camer. *Helxine*. Trago. Lonic. Cord. in Hist. Dod. Lat. in fol. & Tab. *Parietaria*. *Helxine altera & Muralium*, Cord. in Dioscoridem. Per *Herbam venti* Fuchs. Adolph. Occo. Cord. Apollo. Luminare maius, & alii Helxinem, siue Parietariam intelligunt.

Perdicaria Parietaria Muralium Sideritis Heraclea Herculana Vitriaria. Ἑλξίνη & περδίκιον Græcis, Helxine; Perdicium & Perdicaria Lat. vulgò autem & officinis Parietaria, aut corrupta voce Paritaria appellatur & Muralis: Extant verò eius & alia nomina, cùm apud Diosc. & Plinium, tum apud Apuleium & passim alios, vt Sideritis, Heraclea seu Herculana, Vitriaria, Vrceolaria, Verattrium, Ixine siluestris, Clibadium, Polyonymon, Elitis aut Alitis, Amelxine, Eusine, Amorgine, Sucotachon, Ptychuacon, Melampeton, Cittampelon, Anatetamenon. Diosc. Plinius & Apuleius Parthenium quoque appellant. *Plinii lapsus.* Sed animaduertendum est Plinium huius nominis homonymiâ deceptum, duas herbas diuersissimas confundere, nimirum Parthenium Dioscoridis, & Helxinem hanc nostram, siue Parietariam:

Helxine vnde. Dicta autem est Helxine, quòd asperâ foliorum hirsutie, asperoque semine, tenaci nexu vestimentis obuiis adhæreat. Perdicium, à perdicibus, quæ eam esitare solent: Parietaria, quòd in parietinis exeat, atque eadem de causa Muralis & Muralium. Herba vitri, Vitriaria, Vrceolaris & Vrceolaria, quòd tergendis vrceolis, vasisque vitreis efficax sit. *Nomina linguarum.* Dicitur Germ. tag vnnd Nacht, non tamen ea, quæ luteis purpureis & similibus floribus insignis est (S. Peters kraut / Maur kraut: Belg. Glaß cruyt. Gall. *Parietaire*: Hisp. *Yerua del muro*: It. *Parietaria*: Angl. Pellitory of the Wal.

Locus & tempus. Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in ruderibus, ac subinde in vinetis, ac ipsis muris. In hortis etiam plantata ita prouenit, vt inde vix abigi possit: Maio mense exit: Iulio, ac Augusto semen profert: radix hieme solà restat. Introduxi in Hortum E.C. ac etiam in meum, vbi hiemem perfert ac non solùm se radice multiplicat verùm etiam semine: Patauii passim prouenit: Monspelii toto anno viret in muris: Montbelgardi verò pereunt folia & Martio mense prorumpunt. Lugduni vidi virentem Septembri & Octobri. Geneuæ non longè à Porta *Riue* in sepibus & in variis hortorum muris.

Vires. Inflammationes. Sacros. Vim habent folia Helxines refrigerantem, auctore Dioscoride, & adstringentem, quare imposita sanant ignes sacros, condylomata, ambusta, panos incipientes, omnem inflammationem et tumores. Succus eius Cerussa admixta illitus erysipelata & herpetas sanat, & podagras cerato cyprino, aut adipe hircino exceptus: prodest & *Tussi.* tussi diuturnæ succus cyathi mensura haustus. Tonsillis quoque inflammatis vtiliter gargarizatur & illinitur, aurium dolori cum rosaceo instillatus prodest.

Plinius illustratur. Helxine inficit lanas, inquit Plinius, sanat ignes sacros & vlcera quæ serpunt (in vulgatis exemplaribus verba hæc, & tumores collectionesque perperam

perperam leguntur ex priore versu repetita) & guttura incipientia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto,& omnia (in ore tumida,sic enim legendum)sicut tonsillas: Et aurium dolores cum rosaceo. Eadem exemplaria habent varices cum rosaceo, nullo sensu. Helxine enim cum rosaceo in varices nihil agere potest, nec eius facultatis meminerunt Dioscorides, neque Galenus. Vetus codex arietes vocem habet,sed itidem corruptam & nihil indicantem. Quare locum sic,vt posuimus,Cornarius emendauit ex Dioscoride.

Abstergendi & leuiter adstringendi vim cum subfrigida humiditate illi tribuit Galenus ad prędictos affectus etiam commendans. Facit, inquit Ætius, ad alopecias & impetigines herba ipsa per se assiduè affricata. Aperit & hæmorrhoidas sedis, & fistulas sanat, & sinus occludit cum modico sale trita, & cataplasmatis modo imposita. Ex his intelligere licet multos melxine abuti, qui eam in frigidis vitiis pro fomento vsurpant, cùm refrigerandi constringendique vi prædita sit. Cæterùm cùm adstringendi facultas ei quoque insit (est enim gustu nitroso, bliteo,& superficie abstergente,)potest etiam calculosis,& iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi. Succus enim eius trium vnciarum pondere haustus auctore Matthiolo suppressam vrinam mirè prouocat, eademque super tegula calefacta, vinoque Cretico irrorata, & pubi illita,calculosis & vrinæ difficultate laborantibus mirè auxiliatur. Potissimùm , inquit Fuchsius,si aliquid quod maiorem abstergendi vim habeat, admisceatur. Sic Aëtius hęmorrhoidas aperire tradit,si cum sale cui detergendi vis inest,trita apponatur. Multi hodie vsus est in enematibus ad ventris & vteri dolores paratis,& ad balnea, abstersioni accommoda. Eiusdem vis magna est ad recentia vulnera sananda. Si enim recens semi contusa vulneri alligetur,tertioque die soluatur ,non erit opus alio vti medicamento. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua faciem abstergit, & nitorem addit.

Ex Aetio. Alopecia. Error multorum. Adstringit. Gustus. Calculus. Vrinam mouet. Hemorrhoida. Vulnera. Dolor dentium.

OCIMASTRVM VERRVCARIVM.

Descriptio.

EX *radice* tenui, fibrosa,fusca, *caulis* surgit singularis,teres,subhirsutus,geniculatus , ex viridi rubescens , nitidus: *folia* ex articulis aduersa, Solani vulgaris,acutiora , atrouirentia, aut ex viridi purpurascentia , per ambitum leuiter sinuata : *flores* in thyrsulis pulchelli, quadrifolii, colore carneo, bifori inuolucro , antequã patescant, cõditi, staminulis concoloribus medium occupantibus subiectis, hirsutis globulis, postmodum in lappulas abituris: quorum singulis modò vnum, modo bina *semina* oblonga recluduntur. Nostra icon facta est ad plantam ramosam.

Nom. Lappula silv. Heliotropium.

Trago germ. Lappula siluestris. Ocimi foliis herbam , Heliotropii genus, Gesn. aliquando putabat : nunc de hortis Ocimastrum verrucarium appellat. Lob. Obs.& Ic.Plant. Circæam Lutetianam dicit. Tabern. Ic. Herbam Diui Stephani. Hist. Lugd. Circæam Dalechampii. Sed non placet planta hæc pro Circæa Diosc. In descriptione etiam Dalechampii sunt , quæ in ipsa planta non obseruo. Schvv. est Circæa domestica , Ocymastrum verruc. Item , Circęa siluatica , Helxine silu. siue fluuiatilis Tab. [Thal. legendum] vald tag vnd Nacht : minor est tota & tantullùm rubens. Solani naturam æmulatur.

Ocimastrũ Verruc. Circæa Lutetiana. Herba S. Stephani. Circæa. Helxine silv.

C. Bauh. Phyt. Parietaria 3. Helxine silv. seu fluuiatilis & riualis maior & minor Thalyo quid est : Item Solanum 9. Solanifolia, Circæa dicta, ratione loci variat.In monte Fracto multò minor est vix palmi dimidium æquans.

Helxine riualis.

Ocimastrum verrucarium Montbelgardi in sylua *le Chesnoy*:item in sylua inter *Esteben* & Melgni *Danigon*[vnde in hortum E.C.transtuli:] Basileæ in syluis,nec non Geneuę,& propè Mösmunster, riuis & vliginosis gaudet, locis opacioribus frequens. Inueni etiam ad putridos arborum truncos.In hortis repratu suo odiosa.

Locus & Tempus.

MERCVRIALIS MAS ET fœmina.

CAP. V.

Descriptio.

MErcurialem marem à Fœmina *folia* minimè distinguũt,quę inter se simillima,ad Parietariæ folia accedunt, sed glabra, atque virore splendentia & in ambitu serrata, sapore nitroso calidiusculo & nauseoso : *caules* vtrique angulosi spithamæi , ac etiam maiores, geniculati , læues: ex foliorũ alis fœminæ quidẽ ligulæ rectæ emicant , tenues , quas verticillatim ceu in spica ambiunt *flosculi* glomerati, muscosi , qui in quatuor foliola herbida sese explicantia,cir hos apiculorum ; luteolorum aut herbidorum ostentant (nullo succedente semine pereuntes.) Mari autem ex iisdem

alis breues pediculi oriuntur, quorum singulis testiculata bursula, nonnihil compressa, hirsutáque insidet, gemina *semina* recludens [Dodonæo ad Aparines & forma & asperitate accedentia, compressiora tamen.] *Radix* vtrique tenera & fibrosa.

Mercurialis satiua & siluestris Mas & fœmina Est Mercurialis satiua & siluestris. Vtraque mas & fœmina. Nos hoc capite vulgò receptam siue satiuam prosequemur: siluestrem, seu repentem, quæ Cynocrambe dicitur, sequenti capite tradituri.

Mercur. Diosc. Mercurialis, vt tradit Dioscorides, folia Ocimo similia habet, Helxinæ cognata, sed minora, ramulos duplici geniculorum nodo cinctos, alarum caua multa, densa: fructum fœmina copiosum, racemosum, mas è foliorum sinu dependentem, paruum, rotundum, ceu binos testiculos vnà cohærentes: frutex est dodrantalis aut minor.

Ex Plinio Linozostis. Parthenium Dioscr. Hermupoa. Genera duo Plinius de eadem re paulò aliter scripsit. Linozostis siue Parthenium Mercurij inuentum est: ideò apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior.

Synon. Fuchs. Matth. Dod.gall. & Lat. in fol. Gesn. hort. [qui de coll. stirp. Linozostin vocat:] Anguill. Lob. Obs. Lacun. Lonic. Castor. Tab. Camer. hort. epit. [vbi Mercurialis simpliciter inscribitur] & hist. Matth. germ. Hist. Lugd. *Mercurialis mas.* Trago, Mercurialis 2. vel testiculata, aut tesseculata. Lob. Ic. plant. Linozostis, Mercurialis mas. Cordo in Diosc. [cui & Phyllon Arrhenogonon] & Turn. Mercurialis mascula. Brunfels. Mercurialis, & sexta Parthenii species. Cæsalp. Mercurialis fructum ferens. C.Bauh. phyt. & ad Matth. Mercurialis 1. siue testiculata. Schvv. Mercurialis satiua mas, testiculata.

Mercur. simpliciter. Mercurialis mas

Phyllon Arrhenogonon Parthenii

Mercurialis fœmina Matth. Fuchs. Turn. Dod.gall. & Lat. in fol. Lacun. Gesn.hort. Lob. Obs. & Ic.plant. Cord.in Diosc. Castor. Tabern. Camer.hort.epit. & hist. Matth.germ. Hist.Lugd. *Mercurialis fœmina.* Trago, Mercurialis vulgaris & 1. Cæsalp. Mercurialis florens. Cord.in Diosc. Phyllon Thelygonon Theophrasti. C.Bauh.phyt. & apud Matth. Mercurialis 2. siue spicata.

Matth. hallucinatur Matth. ait non deesse, qui velint Phyllum à Linozosti [Mercurialis non differre. Verùm se non posse cum illis liberè consentire. Sed hanc tanquam erroneam opinionem in postremis comment. Ital. & Lat. meritò omisit.

Anguill. typ. Anguill. Dioscoridis caput de Phyllo corruptum esse scribit [quod tamen non demonstrat] admiscens, quæ Theophr. dixit de Arrhenogono & Thelygono, quæ duæ plantæ, sunt Mercuriales duę.

Tragus & Dorsth. vtrámque vnâ icone exprimunt.

Ryff. taxatur Apud Ryff. in Diosc. figura Cynocrambes posita pro Mercuriali mare, & fœminæ Mercurialis pro Cynocrambe, Mercurialis maris pro fœmina.

Brunfels. item. Hier. Brunschanepitam habet figuram, in edit. anni 1595. quæ postea iterum ponitur pro Consolida media. Aduers. Penæ & Lobelii marem & fœminam agnoscunt, Linosostidémque, seu Parthenium, & Mercurii herbam appellant.

Nomina linguarum Græcis Ἑρμοῦ βοτάνη, ut Manlius legit, ἑρμοπόανα [Hermubotane, aut vt Manlius legit, herm porana] vel ἑρμοῦ πόα [Hermupoa, id est, Mercurii herba.] Latinis Mercurialis [Mercorella Patern.] quòd à Mercurio inuenta sit, vt ait Plinius. In Oribasii Med. compendiis Lineum costeum habetur, pro quo tamen Linozostis sit legendum, vt Tragus prudenter monet. Sic & Linosostria super El. de Sebesten & El.lenitiu. reperitur. *Alibleb* Auerrh. Phyllum Theophr. Dod. Germanis Bingelkraut/Kůwarg, Mercurius kraut. Trago wintergrün. Belgis Bingel cruyt, Mercuriaell. Gallis *de la Mercuriale.* Ital. *mercorella.* Hisp. *mercuriale & Verigua morta.* Anglis French Mercury. Mas Theophr. Græcè ἀῤῥενογόνον, Fœmina verò θηλυγόνον appellatur. Notandum autem esse adhuc & aliud Parthenium, & apud Dioscoridem quoque aliud Phyllon.

Locus tempus Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, vineis, alisque locis humentioribus ac vmbrosis, secus hortorum aruorumque sepimenta. Tota Aestate vtraque viget: Augusto mense semine prægnans est mas: In fœmina enim nondum vidi semina, sed tantùm flores. Hyeme plurima parte intercidit.

Vires Vtraque Mercurialis Medicis, Seplasiariis omnibus, atque etiam mulierculis notissima est subnitroso sapore, & nonnihil viroso succo purgante & medicato, ad multa perquàm vtili. Vtraque enim, auctore Dioscoride, aluum mouet, olerum modo comesta, cocta in aqua, & ea epota bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere: masculæ verò similiter adhibitis, mares generari.

Marem fœminam Plinius de medico vtriusque vsu paulò aliter quàm Dioscorides tractauit, eundemque fusiùs ex Hippocrate declarauit, qui etiam hodie in libris illius extat, maximè eo qui de sterilibus inscribitur, & in duobus de morbis muliebribus. Verba Plinii hæc sunt. Mirum est quod de vtroque genere eorum proditur, vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, danturque folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt in nouo fictili cum Heliotropio, & duabus aut tribus Allii spicis donec percoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo altera die purgationis muliebris per triduû, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prædicauit has. At hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino admouit. Item ad ciendos menses, ad secundasque. Hoc idem præstare potu fotuque dixit. Instillauit auribus olidis succum, inunxitque cum vino vetere. Aluo folia imposuit & epiphoris. Stranguriæ & vesicis decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ vel in febri, decoquitur quantùm manus capiat, in duobus sextariis aquę ad dimidias: bibitur sale & melle admisto, nec non cum vngula suis aut gallinaceo decocta. Salubrius purgationis causâ putauere aliqui vtramque dandam per se, siue cum Malua decoctam. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

Vuluæ *Menses secundæ* *Stranguriæ*

Thorax Mercuriali, inquit Galenus, vtuntur omnes, ad ventris purgationes duntaxat. Verùm si quis eius periculum facere voluerit in cataplasmate, sanè admodum eam esse digerentis experietur facultatis. Hæc Galenus. Eius hodie in enematibus frequentissimus est vsus. Et multis in locis Pharmacopœi multùm vtuntur melle quod Mercurialem vocant. Succi expressi libris tribus incoquunt mellis boni libram vnam cum semisse, vel libras duas ad enemata, & muliebria encanthismata. Obseruatum est Verrucas omnis generis vtriusque Mercurialis foliis tolli vel earum succo. Item

Ex Galeno Enema. digerit *Mel mercuriale* *Verrucas*

vitiliginem

vtriusque semen cum Absinthio decoctum ictericos mirificè iuuare, malis quæ serpunt succum cum aceto mederi. Quæ ante Matthiolum literis mandauit Ruellius.

CYNOCRAMBE VETERIBVS.

Cap. VI.

Cynia Mercurialis silv. Mercur. mascula. Hedera folia. *Vires.*

CYnocrambe siue Cynia, quam aliqui Mercurialem [κυνοζωσιν] silu. masculam vocant *cauliculum* duorum palmorum altitudine emittit, tenerum [τρυφερὸν mollem Sarrac.] subalbidum: *folia* Mercuriali aut Hederæ similia, ex interuallis subalbida: *semen* foliis adhærens paruum, rotundum. Vim habet caulis & folia, tum pota, tum olerum modo in cibo accepta, aluum mouendi. At decoctorum iusculum, bilem & aquosa ducit.

Verùm huius Cynocrambes cum neque Theophr. neque Galenus, neque Paulus, neque Aëtius meminerit, videtur Cornario hoc totum caput ex præcedenti temerè repetitum Dioscoridi accreuisse & superuacuum esse, ac redundare. Adulterinum caput est, inquit Marcellus, maximè cùm in vetustis codicibus minimè reperiatur. Cynocramben autem Ruell. eandem cum Atriplice sylu. facere videtur, sed malè, præsertim, quòd Diosc. de silu. Atriplice lib. 2. de Cynocrambe verò ad finem quarti, tanquam de diuersis plantis tractauerit. *Atriplex silu. non est eadem. Ruell.*

Sed Galenus, Paulus & alii, atque etiam Diosc. alterius Cynocrambes mentionem fecêre sub nomine Apocyni de quo suo loco. *Cynocrambe Galeni est Apocynum.*

Est verò Cynocrambe Honor. Belli & Casp. Bauh. nobis Alsine fœtida de qua Hist. n. g. l. 29. *Alsine fœtida.*

Cynocrambe Gerardo Anglo non benè dicitur de Phyllo Hist. n. libro præsenti. Est tandem alia Cynocrambe siue Mercurialis siluestris, de qua iam agendum. *Phyllum foliis rotundis Monspes.*

CYNOCRAMBE MAS ET FOEMIMA siue Mercurialis repens.

Descriptio

PLurimis fibrosis radiculis perennibus & lentis, sapore nonnihil dulci sed fastidioso, per terram repit Cynocrambe tam mas quàm fœmina, neruo duro fibrarum Hellebori instar farctis: *caules* surriguntur aliquot, teretes, concaui, longis internodiis geniculati, pedales, propter terram purpurascentes: *folia* ad articulos, bina opposita læuissima, lanuginosa, foliis Mercurialis vulgaris similia, tenera, duas aut tres vncias longa, inferiora tamen multò minora

sunt, acuminata, in ambitu serrata, pediculis breuibus, gustu nauseoso, ex foliorum alis pediculi exeũt, in mari quidem breuiores, quatuor vel quinque, vnciales aut semunciales ac maiores, breuiores alios interdum à latere proferentes, quib. insidẽt *flosculi* herbaceo colore præditi ternis foliolis cõstantes, quorum medium occupat loculamenti *seminum* rudimentum, ex cuius cacumine enicant apiculi bini corniculati extrorsũm reflexi: loculi hirsuti compressi, in geminos testicellos, Lentis magnitudine diuisi, *semina* bina continent dissepimento membranulæ distincta in vno pediculo tergemina: At in Cynocrambe fœmina ex foliorum alis pediculi surrigũtur tres 4. aut quinque vncias longi tenues, striati, in quibus flosculi in spicam digesti, muscosi, ternis foliolis herbaceis compositi, in quibus staminula aliquot herbacea: qui nullo succedente semine intereunt. Dodonæo tota herba virosi odoris ingratum redolet.

Anguillara ait Cynocranbem sibi incognitam.

Caninæ Brassicæ, κυνοκράμβη, siue cum Matthiolo, Cynocrambes nomine, Cord. in Diosc. Mercurialem silv. & quidem cum Matthiolo Trago, Amato, Aduersariis & H. Lugd. masculam tantùm proponit; In hoc enim genere inueniri fœminam negat, sed non absque errore. Eum autem falli ac fœminam haberi, ipsemet in Historia palam facit. Ibi namque errorem suum agnoscit, ac duas describit. Vnam quidem titulo Mercurialis masculæ syluestris, alteram verò fœminæ, cui Gesn. figuram addit. Is præterea in Diosc. in hac herba demonstranda Ruellium errasse scribit, id quod Matthiolus clarè demonstrat. Videtur, inquit, Ruellius existimasse Cynocramben eandem herbam esse cum Atriplice siluestri. Qua in re (si ita credidit) apertè errasse deprehenditur. Differt enim ab Atriplice silv. non modò foliis & facie, sed etiam caulis proceritate. Siquidem Atriplex silv. quandoque ad duũm cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe verò binûm palmorum longitudine contenta est. *Error Cordi.* *Ruellii error.* *Atriplex silv. non est.*

Cynocrambe nihil aliud est, inquit Corn. quàm siluestre Linosostidis genus. Hanc Officinæ falsò Atriplicem silv. vocant, vnde quidam, Wildtmelden / Scheißmelden nominant. *Linozostis. Officin. error.*

Dodon. Gall. quamuis solùm marem pingat, tamen Cynocrambes fœminam quoque statuit. Lat. autem in fol. duntaxat vnius meminit, ac figuram Plantini sub titulo Cynocrambe, Mercurialis siluestris ponit, ac describit, atque eam habere semina masculæ Mercurialis: attamen in eius icone sunt picti flores fœminæ, quasi essent flores maris. Ego sanè hactenus non obseruaui ex *Dodon. tacetur.*

fœminæ floribus; maris semina prouenire.

Gesn. hort. Castaguaria. Castrangula Fallitur Gesn. hort. qui Mercurialis agrestis marem duntaxat esse asserit, ac ab Italis *Castaguariam*, vel *Castrangulam* vocari tradit. Idem præterea in cat.plant. Cynocramben Brassicam caninam, Cyniam Officinarum, Atriplicem silu. & Springkraut vocitat. Quod nomen germanicum ita conuenit, ac si prunum silu. Acaciam dixeris.

Atriplex fœtida Lob. reprob. Lob. Obseru. & Ic.plant.figuram habet cynocrambes marem & fœminam exprimentem, an verò laudabilem iudicent alii. In aliis primatim nec maris, nec fœminæ meminit.

Ryff. icon transposita Ryffius in Diosc.malè habet pro cynocrambe figuram Mercurialis fœminæ proprio errore vel Typographi. Cynocrambes enim maris figura est sub titulo Mercurialis maris.

Matthiolo cynocrambe, cuius Galenus non meminit.

Cynocrambe siue Mercurialis repens mas. Fuchs. Amat. Dodon.gall.& Lat.in fol.Lobel. Obs.& Ic.plant.Cast.[qui nullius momenti figuram habet.] Hist.Lugd. Euch. Fab.Columnæ, Apollini, *Cynocrambe*. Fuchs.icon. Camer.hort. Epit.& hist.Germ. *Cynocrambe mas*. Eidem histor. Germ. Thal. *Mercurialis siluestris mas*. Trag. Lonic.*Mercurialis syluestris*. Cæsalp.*Mercurialis altera vel montana*. C.Bauh.Phyt. Mercurialis 3.siue silu.testiculata, apud Matth. cynocrambe 1. siue Mercurialis montana testiculata. Schvv.Mercurialis siluatica Κυνοκράμβη Dioscor. cynocrambe Matth.& Dodonæi.

Cynocr. siue Mercurialis repens fœmina. Camer.hort.epit. & histor.Matth.germ. Thal. cynocrambe fœmina. C.Bauh.phyt. Mercurialis 4.siue silu. spicata. Apud Matth. cynocrambe 2. siue Mercurialis montana spicata.

Nomina linguarum Κυνοκράμβη, κυνιά, ἢ ἀπόζανις ἀγρία Græcis, Latinis cynocrambe, Brassica canina, cynia & canina etiam simpliciter, ac passim Mercurialis syluestris: Aphris *harmas*, aliis *asumeslabon*: Germ. Hunds kol/ Hunds kraut, vnds wild Bingelkraut. Belg. wildt Mercuriael/ wildt Bingelcruyt. Gall. *chou de chien & Mercuriale sauuage*: Ital.*Mercorella bastarda*.Hisp.*Verça perruna*. Angl. wild Mercury.

Locus & tempus In syluis ac aliis perinde vmbrosis gignitur, viret, vigétque eodem quo altera Mercurialis anni tempore.

Cynocrambem marem & fœminam obseruaui Geneuæ prorumpentem Martio & Aprili: Basileæ cùm essem in monte prope Moutets virentem adhuc Octobri, & mense Iunio iuxta Leurack,& in monte wasserfal: Abundat mas cum semine Maio in Montbelgardensi monte Monbar.

Vires Facultate Mercuriali alteri respondet, si præstat quæ Dioscor.scribit[vide antè.]

PHYLLON EX VETERIBVS.

Cap. VII.

Phylli meminit Theophr.de plant. hist. lib.9. cap.19.vbi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem, aut fœminam valère traduntur:eámque ob causam herbam aliam [φύλλον quod,nec Plinius nec Gaza agnouit, hic verò herbam quandam simpliciter reddidit,] marificam & fœminificam faciebles,marem & fœminam dixerunt, sibi inuicem similes, & Ocymi figuram habentes ambas: fructus fœminificæ muscoso flori Oleæ similis,pallidúlque. Alterius figura nuper ex muscoso flore incipientis Oliuæ cohærens fili, geminúmque testiculorum hominis modo.

Plin. & Gaza reprob. *Oribasii vepha, encratr. & Fructus Oleæ*

Diosc. gen. 2. duo. Elæophyllon. Bryonia Dioscorides ex Cratæua tradit Phylli duo genera. Phyllon, inquit, quod alii Elæophyllon, Bryoniam nominant [sunt qui βρύον legant,quod musci modo exeat,qui βρύον Græcis dicitur] in saxosis nascitur. Ac illud quidem, quod Thelygonon(quasi Fœminiparum) dicitur, folium velut Bryon, Oleæ pallidius gerit, sed colore magis herbaceo: caulem tenuem, breuem: radicem gracilem: florem album: semen Papaueris masculum. Arrhenogonon (Mariparum)iam dicto simile, nisi quòd semen differt: habet enim racemosum,ei quodammodò simile, quod postquam deflorit Olea, primùm emergit atque conspicitur. Perhibetur autem, Arrhenogoni potu mares generari: Thelygoni verò fœminas. Hæc memoriæ prodidit Crateuas: quanquam talia mihi videtur historia tenus,tanquam famâ auditionéue accepta,proponere.

Plinii locus corruptus Plinius eadem ferè prodit: in codicibus tamen eius non Arrhenogonon, sed Arsenogonon corruptè legitur.

Galenus Paulus phylli non meminerunt Galenus,Paulus, & posteriores Medici Græci inter simplicia, Phyllon non recensuerunt, fortè quòd nullum eius vsum, vt Cornario videtur, Medicum viderent, & ei, quem priores de ipso tradiderunt, parum fidei haberent: Aut, quod non secus illis ac nobis fuerit incognitum. Quo fit, vt mirari non liceat, si adhuc quoque legitimum nondum sit compertum.

Ruell. error Videtur quidem Ruellius existimasse Persicariam, quam maiorem cognominant, esse Phyllon. Qua in re apertè fallitur: siquidem Persicaria illa humentibus ac vliginosis locis prouenit: Phyllum verò in saxosis nascitur, vt Diosc. testatur, Qui tamen & ipse, vt eius verba accuratius expendenti liquet, nullam huius herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam, quam ex Crateuæ historia habuit. Non desunt tamen, qui velint Phyllon à Linozosti (Mercuriali) non differre, quòd pluribus tum notis,tum facultatibus sibi inuicem respondeant. Verùm cum iis consentiendum non est, quòd, vt iam antè quoque dictum est, Mercurialis folia habeat Ocimi, Helxinæ cognata, non autem Oliuæ: florem herbaceum non album:quòd nascatur passim in hortis etiam & vineis, non saxosis tantum: quòd de his denique seorsim diuersisque capitibus scripserint Dioscorides & Plinius, vtpote de rebus inter se differentibus.

Mercurialis non est

Dioscoridis codex depr. Ex Theophrasti porrò verbis colligit Matthiolus, Dioscoridis codicem esse deprauatum, quandoquidem Theophrasto Theligonum non nascitur musci modo, neque folium habet Oleæ viridius,vt in Diosc.scriptum legitur:sed fructum quidem fert in modum musci Oleæ, pallidiorem tamen.

Error quorumdam Suspicantur quidam apud Hist. Lugd. duarum herbarum eandem & repetitam esse delineationem, quare Diosc. caput de Phyllo vtramque Mercurialem marem & fœminam exprimat, quod vtrumque omninò erroneum est.

Alii alia Phylla adinuenerunt. Est enim Phyllon quoddam Arrhenogonon,& Theligonon folio incano Monspessulanum quod Dioscoridis putatur Dodonæo & aliis; vt paulò pòst videre est.

Est vt tuum Phyllon Dioscoridis Agerio, de quo diximus hist.n.g. lib. 22. sub Caryophyllo holosteo tomentoso.

Phyllon,ea planta, quam Matthiolus in Saluatino monte inuenit, nobis Cynocrambe fœmina est. Non enim cum Pena & Lob.Adu. Nolim me singe,

tangere eandem suspicamur.

Noli me tangere Ophyoglossum. Phyllon Amatus censet ni multùm fallimur Ophyoglossum, de quo lib. 18.

Folium [φύλλον] herbam, marem & fœminam ἀρρενογόνον καὶ θηλυγονον esse putat Gesn. in cat. pl. quam Einblat vocant. Hanc nos Bifolium minus, siue Ophryn esse dicemus lib. 31. *Bifolium minus. Sedum serratum. Sedum alpinum minimis foliis, cinereum.* Meritò autem de hortis Germ. eos increpat Gesn. qui Sedum serratum cum Cęsalp. & H. Lugd. Phyllum cognominant & statuunt. Quod autem idem Gesn. in descr. montis fracti in fine lib. de Lunaria, Sedum alpinum minimis foliis cinereum, Phylli genus facit, minùs conuenit.

Alia adhæc duo Phylla Dalechampius apud Hist. Lugd. pingit & describit, vocatque primum simpliciter Phyllum arrhenogonum: *Phyllum Dalech. musci genus.* Alterum verò Arrhenogonon maius quod nos Phyllum Dalechampii, musci genus inscribimus, de quibus lib. 27.

Silphium. Olera. Phyllon Hippocratis Libycum & Aethiopicum Silphium est, quod traditur lib. 27. φύλλα idem vocat olera condimentaria, Rutam, Mentham, Apium, quæ aliis dum emebantur, adiici solebant. *Malabathrum. Leucacantha.* In Aëtio sæpè Phylli voces leguntur, pro Folio, & foliis Malabathri.

De Leucacantha in genere dicetur, quod notha voce Phyllon appelletur. Est tandem Leucacantha aliqua quam Phyllon alii cognominant, *Carduus marianus.* nos verò, ceu lib. 26. patet, Carduum marianum appellamus.

PHYLLON ARRHENOGONON ET Thelygonon folio incano Monspeliul.

Descriptio. CVbitales & pedales habet *caules* multos totos candido tomento pubescentes & per ætatem lignescentes qui in ramos ex aduerso positos ordine certos abducuntur: *folia* oblõga subrotunda, crassiuscula, neruosa, mollia, lanuginosa, incana, ad articulos oriuntur: *flosculi* minimi, in mare quidem ad iuncturas breuibus pediculis nixi, vix apparentes ante fructus, sunt duo apices ochræ colore pallido. *Fructus* autem sunt gemelli, testiculati, vt in Mercuriali mari, Cynocrambe & Aparine, villosis loculis comprehensi: *fœmina*, inquit Lobelius, vti minoris Heliotropii exiliunt, immatura albida, matura verò Cyaneo nitent colore, rotunda & quàm Papaueris maiora, gustu feruida, & nonnihil pinguia. *Radix* lignosa, exilis: In fœmina flores spicati racemosique, veluti in Mercuriali fœmina.

Synon. Phyllon Diosc. Monspeliensibus hæc planta meritò Phyllon Dioscoridis appellata est, quamuis Ἐλαιόφυλλον vocari tradit propter similitudinem fortè quandam cum Olea: folia enim habet oblonga & candicãtia vt Oleæ: Item βρυώδες propter florem muscosum.

Ab Aduersariis ambo pinguntur his titulis: Phyllõ mas, seu Arrhenogonum Mariparum & Theligonum Phyllon, siue Fœminiparum. Lobel. in Ic. Plant. eandem figuram retinet, licèt non valdè bonam ac Phyllon theligonon & Phyllon arrhenogonon inscribit. Sed in Obs. planè omisit, Arrhenogonon, Phyllon marem, Theligonon fœminam vocans.

Matth. in post. comm. non dubitat, quin Phyllon à Cortuso missum sit verum Phyllum. *Phyllum verum Matth. non tatur.* Eum autem mirari subit, si is Phyllum nouerit, cur non describat, sed tantùm pingat.

Dodon. Lat. in fol. fœminam pingit, ac ideircò Phyllon Theligonon meritò ascripsit. Duorum, inquit, generum Phyllon est, mas & fœmina, velut Mercurialis.

Phyllum duplex est Veteribus, inquit Clusius. Quod Theophrastus marificum [ἀρρενογόνον] id Diosc. Fœminificũ [θηλυγόνον] facit. Præterea Theophr. [cuius sententiam potiùs sequimur] Phyllo Ocimi folia tribuit: Diosc Oleæ. Illud inter alia ei cum Mercuriali, Cynocrambe, & Heliotropio minori commune est, vt eruta radices temporis successu cæruleum colorem contrahant.

Icones nostræ quæ ex Clusio desumptæ nobis absentibus (licèt non deessent plantæ ipsæ) corruptæ fuere per pictorem & sculptorem.

Camer. ta? merstas. Camer. in Epit. & hist. Matth. germ. ambo pingit vocans in hist. Phyllum marem & fœminam, Welsch Bingelkraut. In Epit. φύλλον θηλυγόνον καὶ ἀρρενογόνον. Sed temerè nimiùm, meo quidẽ iudicio, Dioscoridis contextum huic Phyllo ascripsit, quasi absque controuersia atque errore Dioscoridis Phyllum diceret. *Ingratitudo.* Figuræ autem positæ à Camer. sunt Gesn. cui miseram ante multos annos plantas siccas cum descriptione vtriusque. Sed quæ tanta Camerarii ingratitudo, vt nec mei, nec Gesneri mentionem fecerit. Cuculum fermè dixissem ingratum.

H. Lugd. not. H. Lugd. Compilator non animaduertit se duas vnius figuras plãtæ proponere. Phyllũ enim Theligonũ Matth. & Phyllũ Theligonũ Theoph. quod cum eiusdem Theophr. Phyllo Arrhenogono ponit, est eiusdem plantæ.

Tab. icon. & hist. Phyllon marificum, Welsch Bingelkraut Das männlein. Phyllon fœminificum, Welsch Bingelkraut Das Weiblin.

Gerard. Cynocrambe Dogs Mercurie. 2. Phyllon Theligonon, Chil Drens Mercurie. Icones duas Phylli habes ex Tabern. *Cynocrambe.* Quis autem ex Phyllo testiculato fecit Cynocramben, vt facit Gerardus.

Cast. Durant. Phyllum.

C. Bauh. Phyt. Phyllon 1. & 2. siue testiculatum & spicatum. Arrhenogonon & Thelygonon.

Nascitur vtraque, vt scribit Clusius, multis Hi-

ſpaniæ & Galliæ Narbonenſis locis ſecundum vias, vbi Aprili, interdum maturiùs, floret. In Belgio verò non niſi æſtate: & ſingulis annis ex ſemine deciduo germinat apud nonnullos rei herbariæ ſtudioſos. Has plantas vidi circa Monſpelium virentes, florentes, & ſemina ferentes menſe Aprili, Maio, Iunio & Auguſto. Phyllon vidi in horto D. D. Fœlicis Plateri Baſileæ, quod culturâ maius euadit, Geneuæ mihi prouenit in horto.

Vires

Arrhenogoni potu maſculi ſexus fieri partus, vt Theligoni fœminei, Theophraſtus & Dioſcorides ſcriptum reliquere. Salmanticenſes vtriuſque decoctum omnibus animalibus à cane rabido demorſis propinant, magno ſucceſſu, vt inquiunt. Granatenſibus verò, Mauritanis præſertum, ad muliebres morbos magno in vſu eſt. *Canis rabidi morſu.*

CORCHORVS VETERIBVS ET in genere.

Cap. VII.

Corchorum oleraceis adnumerat Theophraſtus, qui ob ſui amarorem in prouerbium (quod alii ſic, *Corchorus inter Olera*) abiit, cuiúſque folium Ocimum æmulatur: Plinius iis, qui ſponte naſcuntur, quibus pleræque gentium veſcuntur in cibis. Corchorum, inquit, Alexandrini cibi herba eſt, conuolutis foliis ad ſimilitudinem Mori. Præcordiis, vt ferunt, vtilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrimè ſanari eâ inuenio apud Nicandrum & ſerpentium morſus antequam floreat. Sed cùm Theophraſt. Corchorum Ocimi folio eſſe dixerit, mirum eſt Plinium ex alio fortaſſe autore ſcripſiſſe Corchorum herbam eſſe conuolutis foliis ad ſimilitudinem Mori. Quare quidam legunt, (■ ſcil. qui corchorum Piloſellam maiorem eſſe concludunt, de qua ſuo loco) commaculatis foliis, ad ſucci Mori ſimilitudinem, quæ in ea perſpicere liceat. *Alexandrinorum cibi herba.* *Plin. taxatur*

Sed varia lectio eſt Corchori. Suidas enim, quod magis probo, Κόρχορος habet, κόρκορος Heſych. & Varinus. Notat etiam Hermolaus Κόρχορος ἐν λαχάνοις apud Græcos multos legi, verùm id mendoſè. *Lectio diuerſa: Corchorus, Corcorus. Cercorus malè*

Cæterùm multis hac ætate cum Plinio Anagallis Corchorus dicitur, quorum opinionem non probo. In Anagallide enim folium non eſt ὠκιμοειδὲς. Corchori cuiuſdam (non tamen Veterum) nomine Angelicæ 3. ſpeciem, quam repentem inſcripſimus, intelligit Geſn. horti. Idem Bliti ſpeciem quandam (Blitum 1. & 2. Tragi) facit. Dalechampius Corchorum eſſe ſuſpicatur plantam eam, quam pro Myoſotide (auricula muris) maiore Tragus depinxit ac deſcripſit, quámque nos Piloſellam maiorem quorundam vocauimus. Lycophron falſus eſt, κόρχορον putans eſſe piſciculum quendam, Eratophone teſte. Eſt enim vti dictum, olus quoddam agreſte, & vile in Peloponneſo. Diuerſum ab his prorſus Corchorum, Molochiam Serapionis quorundam multi ſtatuunt, quibus & nos facilè ſubſcripſerimus. De hoc igitur agendum. *Æquiuoca* *Anagallis* *Angelica 3. repens.* *Blitum 1. & 2. Tragi* *Piloſella maior.* *Piſciculus quidam.* *Corchorus ſiue Melochia*

CORCHORVS SIVE MELOCHIA.

Deſcriptio

Cubitali læui *caule* hanc plantam obſeruaui, *foliis* Cynocrambes ferè vel Mercurialis maioribus, binarum aut trium vnciarum longitudine, ſecundùm latus, per ambitum ſerratis, quæ parte ima barbulam vtrinque [illegible], ſeu apophyſin ligulæ inſtar tenuem poſſident. *Siliquæ* breui pediculo hærent, ſingulares, quatuor aut quinque vncias longæ, ſtriatæ, ſenſim ad mucronẽ vſque attenuatæ, complures, ſecundum longitudinem portiones dehiſcentes, *ſemen* claudentes copioſum, cinereum, anguloſum, paruum, guſtu viſcidum. *Flores*, teſte Alpino, parui ſunt, crocei, Leuconis minores.

Proſp. Alpin. pl. Ægypt. Melochia. Camerar. hort. Corcorus ſiue Melochia. Olus Iudaicum. Hic inter icones ex Geſneri typis ſemen & folia cum barbulis exhibet, quæ in Lobeliana pictura fuerunt omiſſæ. Lobel. Obſ. & Ic. plant. Corcoros Plinii, Melochia Serapionis quorundam. C. Bauh. phyt. Corchorus.

Melochiam ſeminaui in horto E. C. ex ſemine miſſo per Fratrem, C. Bauhinum qui mihi etiam ſiccam plantam attulit. Auguſti fine nondum floruit. Creſcit copioſè in hortis Halepi. *Locus* *Tempus*

Semina Melochiæ ſunt in maximo vſu apud Ægyptios ad omnes affectus, quibus ſemina Altheæ conducere compertum eſt. Nam Melochia facultate planè ſimilis Altheæ videtur, proinde ad ſuppurandos, reſoluendos atque emolliendos tumores duros, eius maximus vſus eſt, habet etiam maiorem viſciditatem eius mucilago quàm Althææ. In cibis nihil eſt ipſa Ægyptiis familiarius, decoquunt in aqua vel iure carnium, ex eius cibo multi malè ſe habent, parum nutrit, & ſuccum viſcidum gignit ex quo difficiles viſcerum obſtructiones. Foliorum decoctum eſt pectori amicum, ipſum enim humectat, ex quo ſiccis aſperiſque tuſſibus præſentaneum cum ſaccharo candido eſt auxilium, atque ægrè ſpirantibus. Semina pondere duarum drachmarum ſumpta copioſiſſimè purgant omnes humores. Alpinus. Ravvolfius acidi ſaporis herbam dicit, cui ſi credendum prædictis contrarias habet facultates. *Temperam.* *Vires.* *Facultas Altheæ* *Tumores* *Cibus Ægyptiis* *Decoct. fol. Tuſſis ſicca* *Semina purgant.*

DE LAPATHO, OXYLAPATHO, Hippolapatho, Veterum ſententiæ & in genere.

Cap. VIII.

Ex inſtituto hoc in loco de Lapathis agemus, cũ Beta enim, & Blito his intercedit affinitas, in ſemine, foliis, atque adeò tota planta. Adde quod emolliens eſt & holeracea.

Lapathi generis eſt, inquit Dioſcorides, quod ὀξυλάπαθον dicitur, in paluſtribus naſcens, durum, & aliquantulùm in extremis acuminatum. Eſt & alterum *Lapathum Oxylapathum Lap. hortenſe*

alterum hortense, primo non ἐχ ἄμην Orib. legit ἐχ? ταῖ, non in omnibus, cui lectioni subscribit Plinius & Matth. nec legerim ἐχ ἀνίωσου non dissimile cum Hist. Lugd. simile. Tertium siluestre est, paruum, simile Plantagini, molle, humile. Est & quartum genus, quod aliqui Oxalidem, aut Anaxyridem, aut Lapathum (ἄγριον, silu. Lat. ex vet. cod. addit) vocant. Cuius folia siluestri & paruo Lapatho similia sunt: caulis non magnus: Semen subacutum, rotundum, acre, in caule & propaginibus. At verò Hippolapathum, olus magnum est, in paludibus quoque nascens. *Diosc. hactenus,* qui quinque Lapathi genera, non eo quo solet, sed perturbato ordine descripsit.

Plinius sibi minus constans modò Lapathum satiuum, modò siluestre Rumicem vocat.

Lapathum, inquit Galenus, potest quis siluestrem Betam dicere, cum simile sit, non tantùm gustu, sed facultate, hortensi Betæ. Quandoquidem verò Beta iucundior est Lapatho, ob id magis homines ipsam edunt. At Oxylapathi, & qualitatem, & facultatem, nomen ipsum indicat: Est enim Lapathum acidum. Hippolapathum autem in paludibus nascitur. *Confundere* videtur Galenus Oxylapatha, quorum hoc est ab ὀξὺ [aceto seu acido sapore] illud ab ὀξύς, acutus, propter folia acuta. Tria autem Lapathi genera Gal. ex toto agnoscit, Lapathum simpliciter dictum, Oxylapathon, & Hippolapathon.

Theophr. qui duo Lapathi genera tradit, silv. & vrbanum, Oxalidem cum Oxylapatho quoque confundere videtur.

Aetius breuis est & obscurus in Lapathi generibus annotandis. Vlcus, inquit, canis rabidi perfundatur radicis Lapathi, quod Oxalidem vocant, decocto. Siluestre Lapathum est foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblõgam, veluti Raphanum paruum.

Auicenna & Serapio Lapathum omne sine descrimine Acetosam nominant, perperam subscribente Matthiolo, ad saporem referẽtes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides.

Λάπαθον & λάπαθον [vt videre est apud Hist. Lugd.] Græcis dicitur, qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathium. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur. Lapathum Arabes *Humadh, Hundb,* seu *Hamad* appellant: Itali *Rombice* & *Lapatio*, Germ. Ampffer. Hisp. *Labaça*. Cæterùm Oxylapathum non ab acore & acido sapore, sed ab acumine foliorum appellatum asserimus. Oxalidem autem propriè Romani Rumicem appellarunt, forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma, quam Rumem Veteres dixêre, sitientibus exugi soleat, nam foliorum acor à quibusdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in suis matribus subrumantur. De quo Virgil.

Fœcundusque Rumex, Malua, Violeque virebant.

Nisi quis à teli similitudine ductum nomen existimet, quod Sparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius:

Tum sparasum Rumices portantur, tragula porro.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic versus à Festo, sed pro Rumices habet Murices. Hippolapathon Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisque rebus Bu & Hippo præponere soliti, à boue & equo excellentis magnitudinis animalibus magnitudinem mutuantes, velut etiam in Hippomarathro & Hipposelino: & apud Plinium in bumasto Vua, & Bumelia Fraxino: itemque apud Theophrastum.

Lapathorum historiã ex Veteribus relatã, superest vt ex iisdem eorum virtutes adscribamus. Omnium olus decoctum, inquit Diocor. aluum mollit. Crudum illitũ cum rosaceo aut croco Melicerides discutit. Semẽ syluestris & Oxylapathi & oxalidis cum aqua aut vino vtiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionũmque ictus bibitur. Si quis etiam in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarum ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrosósque vngues sanant. Sed antea locus aceto & nitro in Sole perfricandus est. Pruritus decoctum earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiumque dolorem mulcent. Strumas parotidasque discutiunt; si cum vino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus contra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ Fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emendant. Calculos vesicæ comminuunt. Menses cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolathon easdem cum antè dictis Rumicum generibus vires obtinet.

Eadem ferè & Plinius. Vbi autem iure exiguo habet, lego ego thure exiguo: Et vbi melicerias, lego meliceridas: Vbi poto vino, legò semine ex vino poto.

Lapathum, referente Galeno, nemo crudum ederit, sicut neque B. tam. Oxylapathum verò crudum edunt rurales mulieres picâ laborantes, aliquando etiam pueri gulosi. Sed hæc de Oxalide dicta credimus, cum qua Gal. Oxylapathum confundit.

Nunc scito Lapathi varias esse significationes: Ac primò quidem denotat simpliciter sumptum quodcunq; Lapathum. Quale est Lapathũ acutũ nostrum siue Oxylapathum: Lapathum vulgare folio obtuso: Lapathum sylv. magnum vulgare; Lathum acutum minimum: Lapathum satiuum Lapathũ maius. Hippolapathũ siue Rhabarbarum Monachorum: Lapathum maximum aquaticum, siue Hydrolapathum: Lapathum aquaticum minus, Lapath. folio rotundo alpinum: Lapathum anthoxantum: Lapathum acutum cuspum: Lapathum marinum sinuatum: Lapathum fluitans longo serrato folio: Lapathum sanguineum, siue Sanguis Draconis herba, *de quibus singulis ordine suo iam venit agendum.* Est & Lapathum Oxalida nuncupatum, nobis Oxalis maior folio longo. Docti quidam Acetosam rotundam (Oxalidem folio rotundo) Lapathum esse rentur, ast indoctè. Lapathi species minor Gesnero, Oxalis minima. De Lapatho Persicariâ vulgò dicta vide lib. 18. Vocant Lob. & Pena in Adv. Fontalem crispam, pusillum Fontilapathum & Lapatiolum tenellum, inconsideratè. Hallucinantur, qui cum Amato contendunt Spinachiam esse Lapathum satiuum. Lapathum Dioscoridis tertium, non est Bonus Henricus, vt quidam volunt. Apud Gesn. in ascript. Diosc. falsò habetur Phyllitin esse Lapathum siluestre.

LAPATHVM ACVTVM SIVE Oxylapathum.

AD cubiti & sesquicubiti altitudinem excrescit, *caule* multis alis concauo, striato, subru-

Lapathum siluestre. Oxalis Anaxyris.

Hippolapathum.

Plin. inconstans.

Galeni lapsus.

Theoph. notatur.

Aetius not.

Auic. & Serapionis lapsus.

Nomina linguarum.

Oxylapathum vnde dictum, Oxalis.

Hippolapathum & Bulapathũ.

Vires & vsus in genere.

Ex Diosc.

Aluum mollit.

Melicerides. Dysenteria.

Lepra.

Struma.

Morbus regius.

Calculus. Menses.

Plinius corrig.

Descriptio.

bente : *folia* Betæ, lõgiora, rugosiora, & nonnihil in ambitu crispa, modò acuminata, aliàs subrotunda, sapore subacido: *flores* muscosi, copiosi ex fibris compositi : quibus *semen* triquetrum succedit, membraneis foliis ternis ex virore rubescentibus conclusum. *Radix* dodrantalis circiter, crassitudine digitali, crocea, sapore amaro.

Gesn.hort. Lapathum silv. Oxylapathum vocatum, à foliorum figura acutiore, non quidem omnibus Lapathis, sed nonnullis. Et de coll. Lapathum cuius radicis vsus est ad scabiem.

Cord. in Diosc. Lapathi 3. species, Oxylapathon, Rumex acutus, Lapathum acutum, siluestri simile, nisi angustiora & acutiora haberet folia.

Icones

Lob. & Penæ Adv. Lapathum acutum, siue acutifolium, nusquam non in pratis. Lob. Obseru. & Ic. Plant. Lapathum acutum, Oxylapathum, qui figuram habet, quæ non multùm placet. Nostram emimus iam sculptam ex Fuchsianis quam etiam retinet Amatus.

Dod.gall. Oxylapathon, Rumex acutus, Lapatium acutum Offic. Et Lat. in fol. Lapathum 1. Lapathum silv. siue Oxylapathum.

Oxylapathi significatio dubia!

Fuchs. Lapathum 1. Diosc. siue Lapatium acutum Officin. Oxylapathum cuius quamuis anceps in acidum saporem, vel acutam figuram, videatur significatio, tamen nomen à foliis, quæ in mucronem desinunt, accepisse videtur.

Brunfels. Hiero.Brunsch. & Apollini, Lapathum acutum, Oxylapathum. Helfrico, Rumex sylvestris, λάπαθον ἄγριον. Wirsung. Rumex, Hippolapathum, Officinis Lapatum acutum.

Oxylapath. Diosc. Lapathum acutum

Hist.Lugd. Oxylapathum Diosc. primum Lapathi genus, Offic. Lapatium acutum. Aëtio, Syluestre Lapathum 2. in aquosis nascens, folio admodum acuto, quod Oxylapathum Dioscoridis rectè opinatur.

Sida silu. Auicennæ

C.Bauh.Phyt. Lapathum 7. folio acuto, Oxylapathum Dioscoridis, & Plinii. Apud Matth. Lapathum acutum, & Sida syluestris Auicennæ.

Schvv. Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον Dioscor. Lapatium acutum Offic. Gelb spitz / Ochsenzunge Spitz. Hort. Lus. Lapathum acutum, Oxylapathum acutum, Gelb Ochsenzung / Grindwurtz.

Nomina linguarum

Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον, Germ. Grindwürtzel Trag. Spitz ampffer / wilder ampffer, mangelwurtz, wilder mangolt, Streiffwurtz, zitter wurtz, Belg. patich & peerdich / Gall. *parelle*, Ital. *Rombre lapatio*, Hispan. *paradella*, *Lapacca*, & *Romaza*, Angl. doct.

Locus & tempus

Montbelgardi Oxylapathum siue Lapathum commune passim prouenit etiam in horto E.Cel. spontè: obseruaui Monspelii, Basileæ cum semine mense Octobri, Geneuæ, virens mensis Februarii principio. Martio mense, vt habet Tragus, folia emergunt, appetente Iunio floret, spontè sua gignitur in humectis hortis, palustribus locis, pratis & circa fossas.

Vires. vsus. Aqua. Cutis vitia. Faciei maculæ. Decoctum.

Ex Oxylapathi radicibus aqua destillatur, quæ ad pustulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas, omnésque denique cutis, præsertim faciei, maculas delendas plurimùm facit. Decoctum Oxylapathi ex vino diebus aliquot potum auriginem pellit & cutim pristino nitori restituit. Credunt quidam (ex superstitiosis) lippire nunquam eos qui Rumicis sylu. radicem Lunâ decrescente effossam secum portauerint: Hist.Lugd. Radix Lapathi acuti foris ad lotiones, fotus, & linimenta, etiamque intrò in decoctis, vsurpari Officinis solita, vt & ramuli & folia.

Superstitio. Radix Lapathi acuti vsus

LAPATHVM VVLGARE FOLIO obtuso.

Descriptio.

FOliis supernè retusis, breuioribus quàm in Lapatho acuto, rotundioribus, à quo, teste Lobelio, semine, caule, flore & radice vix discernendum.

Lectores perpendant quale describat Matthiolus, in post. comm. cum magna fig. Lapathum spõtaneum, an descriptio fortè non facta ad plantam, si ad plantam facta an possit conuenire Lapatho cui folium retusum.

H. Lugd. err.

Descriptionem Matthioli Historia Lugd. posuit pro Lapatho satiuo Tragi, & figuram Matthioli Hippolapathi pro eo Lapatho cõtra mentem ipsius Matthioli.

Lapath. fol. subrotundo.

An Anguill. Lapathum siluestre, foliis cæteris rotundioribus: C.Bauh.phyt. Lapathum 6. folio subrotundo, Lapathi tertia species Dodon. Hist. Gall.

Locus

Iisdem locis nascitur, quibus vulgatissimum, circa rudera & areas.

LAPATHVM SILV. MAGNVM vulgare.

Descriptio.

LApathum Rumex agrestis quidam qui à Pharmacopolis Lapathum nunc dicitur, à Germ. hasen ampffer / Gasse würtz / & Butter ampffer / Butter lattich, quoniam rustici Butyrum eius foliis inuolutum in vrbes venale ferant: non desunt etiam qui Buglossum eum vocent, Missenorum & Wittenbergensium Saxonum Germanico vocabulo decepti, autore Cordo in Diosc.

Tabern. Icon. & Hist. Hippolapathum siluestre, wild Mengelwurtz, aut Meüwen wurtzel.

Lapath. Officin. Schvv. Lapathum vulgatissimum, Lapathum Officinarum. Ochsenzünge, Butterbletter / Ohmbletter / Grindwurtz. Herba vulgaris notitiæ.

Locus. Hippolapathum non solùm in palustribus prouenire vidit Matth. sed etiam in montibus, iis præsertim in locis, vbi pecudes diutiùs stabulari solent, & vbi eorũ fimo pinguescit solum, illi

Rhabarbarum. plantæ omninò respondens, quæ subRhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis ac viridariis colitur.

Locus. Locis humidioribus in areis pagorum ad stabula plerumque reperiri tradit, Schuvvenckf.

Vires & vsus. Radices, eodem autore, tritæ illinuntur contra scabiem aliasque cutis infectiones. Addunt vnguentis quibus capillos flauos reddunt, capitisque furfures abstergunt. Folia calidis defluxionibus vtiliter imponuntur. Pares obtinet cumOxylapatho vires: nec ab eo distinguere videtur Dioscorides.

LAPATHVM ACVTVM MINIMVM

Delineatio. Omnibus partibus minus est Oxylapatho vulgato cæterà ei simillimũ: interim hoc peculiare habere videtur, quod statim à *radice* ferè *caulis* in alas incipit diuidi, in quibus *flores* ex certis interuallis verticillatim nascuntur muscosi, luteoli, singulis ferè verticillis apposito foliolo ligulæ instar: quo verticilla tamen extrema carent.

Lapath. acutum. Lob. Icon. Plant Lapathum acutum minimum. Tab. icon. & Hist. Hort. Lusit. Lapathum minimum. C.Bauh. Phyt.pa85. Lapathum 8. siue minimum.

Locus & tempus. Circa Montbelgardum prouenit locis humidis florens Iulio & Augusto.

LAPATHVM SATIVVM LAPAS.

Descriptio. Vera hortensis Rumex, quam Lausannæ Sabaudiæ oppido prouenire scribit Tragus, Lapatho maiori, siue Rhabarbaro Monachorum, quadantenus similis est, at folia tenuiora sunt pinguiora & molliora, ac etiam magis exigua, quare inter olera reliqua ob dulcedinem suam in culinas recepta est. Rumicem domesticum, Sabaudienses Lampe & Lampade vocant. Gesn. hort. Lapathum hortense in Sabaudia tantùm vidit circa Lausannam & alibi, vbi Lampe vocatur vulgo, Lapathum maximum est, quod aliqui apud nos in hortis serunt: Rhabarbarum Monachorum. Cord. in Diosc. Lapathum, Rumex satius Garten ampffer.

Lampe & Lampade Sabaudorum. Lapathum max. Rhab. Monachorum.

Hippolapathum. C.Bauh. Phyt. Lapathum 1. hortense siue secundum Dioscoridis, Rumex hortensis, vel satiuus Tragi, quem Hippolapathi silu. nomine pingit Matth. Ital. & ex eo Lugd. p. 606. Lapathum satiuum Lugd. 601.

C. B. not. Cur dicatur à fratre Lapathum satiuum Tragi pingi per Matthiolum pro Hippolapatho animaduertere non possum. Tragi Lapatho folia sunt magis exigua, Matthioli autem Hippolapathi folia Rhabarbaro omninò respondent: in eo imitatus est Hist. Lugd. vbi Lapathum satiuum Matthioli & Lapathum Tragi idem esse traduntur, & confunduntur cum Hippolapatho Matth.

H. Lugd. not. *Consarcinator Hist. Lugd.* Lapathi descriptionem ponit ex Matthiolo, deinde ei iungit Tragi & Gesneri sententiam de Lapatho satiuo: præstitisset posuisse descriptionem ex Trago, vel dare nouam herbæ quam dicit du Lapas vocari: Cur icones eiusdem plantæ Matthioli diuersis locis posuit? cur pro Lapatho satiuo Matthioli, cuius assumpsit descriptionem, ponit iconem à Matthiolo non propositam pro Lapatho satiuo sed Hippolapatho: cur dicit Lapas rura in hortis colere: deinde in hortis non seri? Cùm hæc in figuris confusio appareat, nos lectoribus iudicandum relinquimus an vtræque icones Matthioli non sint referendæ Lapatho vulgari sylu. maiori, descriptio autem ex Matthiolo. Lapatho folio obtuso: Nomen *Lapais* in historia Lugd. amphibologiam habere videtur: Sed vt liberè dicam quod sentio: suspicor Tragum & Gesnerum pro Lapatho hortensi Lausannensi obseruasse Rhabarbarum Monachorum primo anno satum, quod tunc delicatius est quàm sequentibus, si quis nos aliter doceat rem gratam faciet.

Compil. not.

LAPATHVM MAIVS SIVE RHABARBArum Monachorum.

Descriptio. Hominis proceritatem interdum assequitur, *caule* surgens striato, rubente, superiora versus in numerosos surculos diuiso, *floribus* serie longa per totos ferè ramos muscosis: *semine* subsequente angulo-so, folliculis mẽbraneis circumdato: *folia* pedalia & sesquipedalia, lata, acuminata, dura, rigida, rubentia

sursum aliquando reflexis oris nonnihil, vt Canalem quendam imitentur, pediculis rubentibus longis. *Radix* prolixa, crassa, multis adnatus fibris donata, intensè crocea.

Synon. *Rhabarbarum hortense*. Quod vulgus Europæ (ait Sylu. de simpl.) pro Rhabarbaro passim in hortis serit, Lapathi genus omninò videtur, licet radicis colore Rhabarbaro nonnihil sit affine, viribus tamen plurimùm abest. At cum reliqua Rhoi vtriusque historia nemini scribatur, conuincere nequeas, congenerem plantam, vel degenerem & diuersam, nisi ex partis vnius natura.

Differentia Rhab. Monachorum à cæteris Rumicibus. Tragus in Hist. Germ. Rhabarbarum Monachorum ait esse herbam peregrinam, primùm in Hercinia silua repertam, ac postea in cœnobiis Monachorum excultam, vocatque Hippolapathum & Rumicem grandem, ab aliis Rumicibus in eo tantùm differre ita tens, quòd folio & caule magis rubeat & procerior fit.

Hippolapath. Rumex grandis. Gesn. hort. Lapathum maximum, Rhabarbarum Monachorum dictum: idem aut omninò proximum Hippolapatho in palustribus locis, aut montanis nascenti.

Rhab. verum magno errore. Lapathi vel Rumicis speciem, quam in plurimis Germaniæ locis serunt, magno errore, ait Cord. in Diosc. verum Rhabarbarum esse credunt.

An de hoc Monardes de simpl. noui orbis lib. 3. ex versione Clusii. Planta quam multi in Hispania Rhabarbari nomine seuerunt Rumicis folia obtinens, cuius genus illam esse existimo, quoniam secundus Rumex rubentem habet radicem.

Patientia vulgi. Lob. & Pena Adu. Satiuum Hippolapathum latifolium vulgi, & Rhabarbarum Monachorum, Obs. Hippolapathum satiuum latifolium, Rha Monachorum, *Patientia vulgi*. Icon. plant. Hippolapathum satiuum latifolium & Rhabarbarum Monachorum.

Dodon. gall. Lapathi 2. species λάπαθον κηπαῖον, Rumex satiuus, Rhabarbarum Monachorum Neotericorum quorundam, & Galeni Hippolapathum. Et Lat. in fol. Hippolapathum, Rhabarb. Monachorum.

Fuchs. Lapathi 2. genus Dioscoridis: Lapathũ hortense, Oxylapatho dissimile, non quidem in vniuersum, sed duntaxat in foliis, quæ Serapione teste, multò sunt latiora Rhabarbaro Monachorum.

Lapath. latifolium longâ & rotundâ formâ. Lapathum latifolium (inquit Camer. hort.) tam longâ quàm rotundâ formâ vocant, Rhabarbarum Monachorum, quod Veteres Hippolapathum, in dupla dosi exhibitum nihil purgat. Item Lapathum satiuum: Et alibi: Rhabarbarum Monachorum. *Considerent* autem Lectores, quâ in

Camer. not. re differat Lapathum rotundâ formâ à Lapatho rotundifolio: præterea perquirant discrimen Rhabarbari Monachorum à Lapatho satiuo.

Patientia. Goropio in Vertumno, La Patientia vulgò, cui nomen de Græca voce λαπάζω i. vacuo, factum: Est eidem Hermath. lib. 9. Lapathi genus, delicatius & tenerius cæteris, quod vulgus Patientiam

Prouerbium. nominat, de quo tritum prouerbium: *Lapathum non in cuiusuis horto prouenire*.

Hippolapathum. Rhabarbarum. Purgat. Tabern. icon. & hist. Hippolapathum satiuum. Rhabarbarum hortorum, à peregrino non absimile, quod (vt à medicis fide dignis Matthiolo relatum est) bilem deiicit, quamuis peregrino sit

Rhab. falsum. Rhab. Monachorũ. longè infirmius. Ait is præterea in post. commen. Ital. esse aliud Rhabarbarum potiùs falsum, quàm verum, quod vulgò vocant Rhabarbarum Monachorum. Sed nullam facultatem veri Rhabarbari habere, licèt contrarium crediderint aliqui. Idem in hist. vocat Hippolapathum verum siue Rhabarbarum Monachorum.

C. Bauh. phyt. Hippolapathum 14. siue latifolium Rhabarbarum Monachorum dictum, Hippolapathum Dioscor. Gal. & Plinii. Rumex vrbanus Theophr. Rhapontico substituunt. *Rumex Theophr.*

Nomina linguarum. Lapathum maius, siue Rhabarbarum Monachorum: Germ. Münch Rhabarbarum. Galli, *Rheubarbe des Moines, la Patience*. Belg. Patientie Burg. *Chou lasibou*.

Locus & Tempus. Folia mense Martio emergunt, appetente Iunio floret: & spontè semine se propagat. Hippolapathum hortense Matthioli sesitura pluribus spectaculi causa in hortis & viridariis: siluestre spontè nascitur in palustribus. Nos in variis Germaniæ, Galliæ & Italiæ locis obseruauimus.

Vires & Temperamentum. Rumicis, qui Rhabarbarum monachorum vocatur, radix purgandi vim obtinet autore Fuchsio, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neque id mirum admodum, cùm etiam Dioscor. ipse omnium Rusticum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur. Quomodo verò eâ vti deceat, Tragus te docet. Magnarum virium, inquit, hæc radix cum pauxillo Zingiberis sumpta, phlegma & bilem perniciosiora euacuat, hoc modo. Rad. aridæ drachmam; Zingiberis scrupulum, in puluerem redige, sume ieiunus in iure calido. Pro Rhabarbaro qui sub-

Rhabarbari succedaneũ. stituunt, duplici dosi vtuntur. Radix digerit, abstergit, prouocat, mundat, aperit, nonnihil adstringit. Bilem flauam & serosos humores educit.

Folia. Radix. Succus Radic. Dilutum rad. Folia tenera in oleribus eduntur ad emolliendam aluum. Radicis succus, ait Matthiolus, cum sulphure illitus scabi:m sanat, cum Lupinorum verò farina lentigines, alphos, & alias cutis infectiones extergit. Radicis dilutum, ex vino paratum præstat ad pellendos renum calculos. Idem facit siccæ radicis puluis: drachmæ pondere ex meraco potus: quin etiam ex marrubii decocto haustus auriginem curat.

LAPATHVM MAXIMVM AQVATICVM siue Hydrolapathum.

Descriptio. Magis huic in fibras diducta est *radix*, quàm vel Oxylapatho, vel Hippolapatho, foris nigra, intus buxea cum notabili adstrictione amaricans: *caules* surgunt ad cubitos duos, *flore & semine* Lapathi acuti, cui & *folia* similia, sed longitudine ferè sesquicubitali, læuiora, minusque rugosa, leuiter crispatis oris, subacida, & strenuè adstringentia.

Dodon. gall. Lapathi quinta species, Hippolapathum magnum aut Rumex palustris: Gal. *Grãde Parelle, ou Parelle des Marets*: Germ. Wasser ampffer: Belg. Grotte patich / aut watter patich. Et lat. in fol. Lapathum, siue Rumex 3. Hippolapathum dictum folio ampliore ac maiore satiuo. Idem postea Hydrolapathum vocat, in fossis ac scrobibus requirendum. Eum autem Hydrolapathum non nouisse, commonstrat figura, quam pro Lapatho satiuo proposuit. Hippolapathum etiam vocant Cordus, Tragus, & Lobelius. C. Bauh. Lapathum 11. aquaticum folio cubitali. Apud Matth. Hydrolapathum silv. *Dod. not.* Matth. & Cast. Lapathum palustre Tabern. Schvv. Lapathum palustre maximum ὑδρολάπαθον μέγα. Hippolapathum silv. Matth. Rumex

aquaticus, Groß wasser oder weicher ampffer / wild München Rhabarbarwurtz.

Locus & tempus. Maximum Lapathum aquaticum prouenit in fossis vrbis, id existimo variare à vulgari Oxylapatho propter situm, qui facit vt diuersa videatur planta ob insignem foliorum amplitudinem. Nascitur aquosis palustribus, ac stagnantibus locis & fossis humidioribus.

Vires. Error quorundam. Ictericus. Vlcera. Quidam Antuerpiani & Galli audaculi Seplasiarii ad medicos vsus sufficiebant aehen rubro, cuius facultates & notas non minùs adumbratas esse Lobelio, quàm Limonium. Radix crassa, crocea lenit aluum. Ictericiam discutit. Folia Podagricis calidis, & vlceribus vtiliter imponuntur fluentibus, Schvvenckf.

LAPATHVM AQVATICVM minus.

Locus. Hvic etiam aquæ sunt natales, aiunt in Adv. Lob. & Pena, sed non nisi limpidæ & fontanæ, trans quas è fundo exerit cauliculos tenerusculos, flaccidos, graciles, non absque hinc inde filamentis, vt cæteræ aquaticæ, stipantibus & dendulis: *folia* sunt item admodum tenuia & mollicella, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogetonis, sed erecta, viridantia ex atro, Lanceolæ, angustiora multò quàm Potamogetonis. Lob. & Pena Adv.

Fontilapathum pusillum Lapathiolum tenellum. Pusillum Fontilapathum, & Lapathiolum vocatum tenellum. Lob. Tabern. & Hist. Lugd. C. Bauh. Phyt. Lapathum 12. aquaticum minus. An Gesn. hort. Lapathi genus silv. quod circa lacus Tigurenses ripas nascitur in ipsa etiam aqua. Schvv. Lapathum palustre minus Hydrolapathum minus.

Vires. Folia miscenda colligebant sedulò quidam Pharmacopœi Narbonenses, præsertim Nemausi ad vnguenti Martiati nominum & rerum farraginem confusissimam, tuebanturque semper idem, non aliud generis Lapathii, miscendum esse illi vnguento.

LAPATHVM FOLIO ROTVNDO Alpinum.

Descriptio. Lapathum istud *radice* surculosa & longa nititur, cuius singuli surculi plusquàm pollicarē crassitiem facilè assequuntur, rugosi, & fibrosi, flauescentes intensè, sapore amaro: *caulis* bicubitalis & tricubitalis, cauus, profundis sulcis exaratus, rubescens, alis multis donatur: *folia* Bardanæ, notabilis latitudinis, rotunda, glabra, pediculo rubente & striato appenduntur: *flores* muscosi copiosissimi alas ferè totas obsident, ex herbidis tribus foliolis apicibusque multis luteis compositi: quibus *semina* succedunt triangularia, nonnihil rubentia.

Synonyma. Lapathum rotundum. Pseudo Rha quorundam. Lapathum domest. rotundifol. Gesn. hort. Lapathum silvest. circa Friburgum Heluetiorum, foliis ferè rotundis. In app. Lapathum rotundum, Rhabarbarum appellatum propter similitudinem aliquam. Anguill. Lapathum rotundum, quod non vult dicere Rhabarbarum. Lob. & Pena Aduers. Obs. & Ic. plant. Hippolapathum rotundifolium, Pseudo Rha Recentiorum. Figura non multùm placet. Camer. hort. Lapathum rotundifolium, quod nonnulli Rha perperam existimant. H. Lugd. Hippolapathum rotundo folio Lobel. Pseudorhabarbarum Recentiorum. C. Bauh. phyt. Lapathum 15. Hippolapathum rotundifolium. Schvvenckf. Lapathum domesticum rotundifolium.

Locus. Nascitur, autore Clusio, in omnibus iugis Alpium Stiriacarum & Austriacarum, præsertim circa humidiora illa loca, ad quæ armenta stationem istic habentia æstiuis mensibus aquationis gratia conuenire solent frequentissimè. Olim in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero inueni in Rhætiæ alpibus, habui etiam Geneuæ in horto allatum ex vicinis montibus vbi durabat cum foliis amplis rotundis. In horto Ill. E. C. plantatum se propagat.

Vires. Nomine Rhabarbari vtebatur Lazarus à Schvvende, qui aiebat purgare, si ad duplum Rhabarbari exhibeatur.

LAPATHVM ANTHOXANthum.

Panaces Chironium. Lapathum silu. 4. Dalechampii, eam plantam quidam esse putant, quam nonnulli Panaces Chironium folio Lapathi, flore aureo, à Plinio dictum esse arbitrantur. *Radice* est breui, surculosa, fibrata, dura, lignosa: *caulibus* duobus,

aut tribus, angulosis, palmi altitudine: *foliis* Oxypalathi, oblongis, angustis: flore in summis ramis aureo. Vnde Antoxanthon, id est, lutei floris Lapathum nuncuparunt.

Casp. Bauh. phyt. Lapathum 10. siluestre flore aureo.

Locus. In fossis & vliginosis locis prouenit. Nam & C. Bauhino hoc ad palustria circa Norimbergam collectum transmisit D. Doldius.

LAPATHVM ACVTVM crispum.

Synonyma. Taberna. Icon. & Hist. Lapathum acutum crispum, Krauß Spitz mengelwürtz.

Cas. Bauh. phyt. Lapathi folio acuto folia sæpè angustiss. oblonga & crispa. Schvvenckf. Lapathum acutum crispum, ὀξυλάπαθον, Spitziger krauser ampfer.

Locus. Humectis gaudet.

LAPATHVM MARINVM SInuatum.

Elegans hæc Lapathi species, *cauliculos* emittit humi procumbentes, aliàs obliquè erectos, dodrantales, in ramulos diuisos angulosos, atque striatos, quibus *folia* vncialibus ferè pediculis hærent, alternatim posita, laciniata, duabus insignibus laciniis imam partem in totidem appẽdices diuidẽtibus, figurâ oblongâ, è quorum ramulis ramulorum exortus est: qui velut in spicas longas ex semunciali interuallo, *flosculos* minimos aggestos habent, obsoleti coloris & ex luteolo virente, quodammodò albicantes. *Radix* rufescens, simplex ferè paucisque fibris donata.

Genet Cherlerus Iunio florentem collegit prope *Aiguemortes*.

LAPATHVM PVLCHRVM BONONIENSE sinuatum.

Descriptio. Pulchrum planè est Lapathũ quod à diligentiss. stirpium indagatore D. Agerio Medico Argentinensi accepimus collectum Bononiæ, ex crassa *radice* multa *folia*, pleraque duarum vnciarum pediculis tenuibus eiusdem penè longitudinis proferens, vnciam lata, in medio profũdo vtrinque sinu respondente, subrotunda: *caulis* palmaris: in eo calices hispidi geniculatim dispositi.

LAPATHVM FLVITANS LONGO serrato folio.

Descriptio. Eius *radix* est geniculata ex singulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubescens: *caules* edit multos, rotundos, quinque aut sex cubitos longos, in aqua fluitãtes: *folia* palmũ atque eo amplius longa, angusta, in ambitu crenata, alternatim per caules nascentia, gustu fatuo & sicco. In caulium vertice thyrsus eminet eâ prorsus specie, quâ in Potamogeitone visitur. Nascitur in vadis amnium pigriorum, vt Araris.

Oxylapathum aquaticum Dalechampii. Casp. Bauh. Phyt. Lapathum 13. in aquis fluitans foliis crenatis. Lapathi genus silv. Gesneri.

LAPATHVM SANGVINEVM, SIVE sanguis Draconis herba.

Descriptio. Facilis est huius à Lapathis reliquis discretio, sanguineo succo quo scatet, neruis per *folia* Lapathi minoris, acuminata, crebris discurrentibus, varioque implexu ruborem atrosanguineum virentibus foliis conciliantibus: quorum succus & manus

& manus & alutam primum purpureo, mox in cæruleum degenerante colore tingit, quo simul & pediculi foliorum turgent. Reliqua effigiatura non absimilis Lapatho acuto, nisi quod magnitudine superatur.

Synon. Dodon. gall. Lapathi quarti species altera, parua & siluestris, tota rubra, floribus & seminibus. Reperiri autem in hoc genere totā cādidā instar niuis affirmat. Rubram autem à Latinis Lapathum nigrum appellari scribit, à modernis Sanguinem Draconis: Gall. *Sang de Dragon*, Germ. Drackenblůt. Et Lat. in fol. Lapathum 8. siue rubens: Lapathum nigrum, & niger Rumex. Perperam, inquit, faciunt, qui succum huius, qui ex hoc instar vini rubentis exprimitur, Sanguinem Draconis vel esse suspicantur, vel nuncupant.

Varietas

Lapathum & Rumex niger. Error quorundam.

Hist. Lugd. Lapathum siluest. tertium: Tertium Lapathi silu. genus Diosc. indictum, Lapathum nigrum & Sanguis draconis. Lobel. & Penę Aduers. Obs. & Icon. plant. Lapathum sanguineum. Camer. hort. Lapathum sanguineum siue Sanguis Draconis, Græcis αἱμάτωδες λάπαθον.

C. Baut. C. Bauh. Phyt. Lapathum 9. rubens. Apud Matth. Lapathum sanguineum. Cur seuerus censor iconum Hist. Lugd. non potiùs imitatus sit iconem Camer. quàm Lobelii nescio.

Hort. Lusit. Lapathum sanguineum, Sanguis Draconis herba.

Locus & Tempus. Sanguineum Lapathum à me satum Montbelg. in horto Ill. F. C. facilè prouenit & secundo anno caulem profert, semine deciduo se multiplicat & propagat, floretq; Iunio: Basileæ & Lugduni habui in hortis. Bononiæ vidi in horto di S. Saluador al Borgo di S. Catharina: Tubingæ cùm essem apud Fuchsium et dicebatur Sanguis draconis. Septentrionis hortis spontè etiam oritur, rariùs in calidis plagis.

Folia aluum cient in iusculo, aut expressus succus sanguineus totius plantæ, Lobelius. Gustu nitrosiore quàm Oxylapathum esse deprehenditur. Reliqua sunt cum eodem communia. Semen puluerisatum & in aliquo decocto astringente potum singularem habet efficacitatem in sistendis nimiis mensibus & similibus fluxibus, Camerarius.

RHAPONTICVM.

Cap. IX.

Descriptio R Hapontici radix, quam ostendunt Seplasiæ, Raphani mediocris crassitudine est, Rhabarbaro grauior, compactior, rugoso, fuscoque cortice obducta, secta per transuersum spiras ostendens, colore vario, minusque rubro quàm Rhabarbarū, amarore vix euidente & ferè dulci sapo-

re prædita, cum adstrictione admista, sputum etiam tingit commansa.

De eo plura ex Veterū & Recentiorum Sententia in huius secundi Tomi Appendice.

RHABARBARVM.

Cap. X.

Descriptio Cortex C Rassæ radicis taleolæ sunt, quas vtraque manu interdum vix cōplectaris, corticce nigricante obductæ, circularibus Zonulis rugosę, valleculis tuberibusque inæquales, mediocriter graues etsi substantia nonnihil interim sit fungosa, crocea, crispo linearum rubentium discursu veluti vndulata, non sine albedine aliqua admista, sapore amaricante haud ingrato nec vehemente, cum euidente adstrictione. Liquorem cui infunditur colore croceo tingit.

Substantia

Sapor

Hic Rhabarbarum tantùm describimus, plura de eo inveniuntur ex Veterum & Recentiorum sententia in huius Secundi Tomi Appendice traditur.

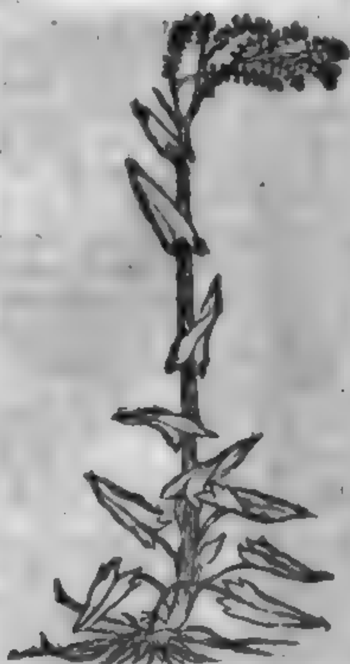
OXALIS VVLGARIS FOLIO

Cap. XI.

Delineatio H Vic libro Oxalides finē imponant. Quantùm enim accedant ad Lapatia, vel hortulanis notum est, à quibus plerisque Lapatij nomine veniant. Oxalis igitur vulgaris folio longo, cubito altiores promit *caules* striatos, concauos, in alas diuisos: *folia* Bistortæ minora, acuminata, quà pediculo adhærent falcata pinnatave, succulenta, atrouirentia, sapore acido: *flores & semen* Lapathi acuti: *Radix* fibrosa, lutea, strenuè siccante & adstringente sapore.

Brunf. Acetosa & Lapathum acetosum.

Synonyma Acetosa. Lapath. acetosum.

Apud Hier. Brunsch. in edit. anni 1550. malè cum Acetosa iungitur Vnifolij figura.

Lonic. Tabern. Dod. gall. & Lat. in fol. Cæsalp. *Oxalis*, *Acetosa*, & Cordo in Diosc. cui etiam Lapathi siue Rumicis quarta species. Fuchs. histor. Lapathi quartum genus Oxalis.

H. Lugd. Oxalis maior, Lapath sylu. genus 4. Dioscoridis [vt & Trago] aliis Oxalida, aliis Anaxyrida, aut Lapathion agreste [ἄγριον] vocatum. Plinij siluestre genus [Lapathi] Oxalis dicta, Latinis Rumex, nec alia Lapatha Ætio, Lapathum Oxalis vocatum. *Anaxyris, agrestis.*

Lob. & pena Adu. & Ic. Plant. Oxalis siue Lapathum, Oxalida, Acetosa. Obseru. Lapathũ, Oxalida. Anguill. Lapathi siue Numicis species, ὀξαλὶς vocata, aliquibus Lapathum acutum. Cast. Acetosa maior. Adolph. Occo Sup. vng. mart. Lapathiolum 1. Acetosa. Gein. hort. Lapathorum species minima, Oxalis dicta maior, pratensis, longioribus folijs. Item Append. Lapathi genus minus, acidiórque Oxalis dicta, cuius semen difficulter colligitur, nam subitò decidit, priusquam probè maturescat. *Lapath. acutum.*

Amat. Oxalis, Acetosa, Oxylapathum Galeni, hortense, latum. Camer. Epit. Matth. Thal. Oxalis maior. Hort. Lus. Acetosa maior vulgaris.

C. Bauh. Phyt. Acetosa 1. Pratensis. Lapathi quartum genus Diosc. & Lapathum silu. Plinij. Apud Matth. Acetosa pratensis seu Lapathum 4 Diosc. Aliquando media foliorum parte per longitudinem candidâ: nonnunquam vtrinque ab exortu duplici sagittali figura. *Oxalis candida.*

Schvv. Acetosa maior vulgatissima ὀξαλὶς Diosc. ἀναξυρὶς, Acidus Rumex, Lapathum, Oxalida.

Matth. in Diosc. Oxalis vulgò offic. Acetosa appellata. Illud Lapathum quod ab acido succo ὀξαλὶς Græcis dicitur (etsi id silentio inuoluat Diosc.) duorum est generum, maius nimirum & minus. In com. cum mag. fig. Oxalida. *Maius & minus.*

Oxalis, Græcis ὀξαλὶς & ἀναξυρὶς. Gal. etiam ὀξυλάπαθον i. acidum Lapathum, siue acidus Rumex. Offic. Acetosa. Germ. Sauwrampffer. Belg. Surckele/ Zurinck. Gall. *Ozeille, & Oxaille*, à nonnullis *Aigrette & vinette*, à Lugd. *Saliette*: It. *Azzederas*. Angl. Sorrel. Hung. Sosta/ Solau/ Lapuch, Retsalitza Szami. *Nomina linguarum.*

Vbique & pratis & hortis quolibet anni tempore vigere scribit Lobelius: vt & nos obseruauimus.

Recentiores Acetosam statuunt esse frigidam & siccam in secundo, inquit Fuchsius. Digerit, addit Schvvenckf. aperit, incidit nonnihil humores lentos. Ventriculum æstuantem refrigerat, appetitum ciborum excitat, Iecinoris calorem contemperat. Biliosis ac pestilentibus febribus adversatur. Radix Hepatis ac Mesaraicarum soluit obstructiones, in febribus vtilis. Semen medicamentis additur cordialibus. Aqua destillata & succus in frequenti sunt vsu febrientibus contra æstum, sitim & lapsam appetentiam. Aestiuis mensibus Acetosa ciborum multorum vtile condimentum. *Vires. Temperamentũ. Ventriculo commoda. Febres biliosas. Semen & aqua. Succus.*

OXALIS CRISPA.

Hæc natali loco, tempore, & crescendi modo à priori nihil planè variat, quàm quòd natura foliis crispis in hac mirè ludat. Eam autem icone expressam exhibere statuimus, ne historiæ generali temerè quid desit. *Descriptio.*

Taber. Icon. Oxalis, krauser ampffer. Casp. Bauh. Phyt. Acetosæ pratensis folia crispantur aliquando vt pingit Tabern. *Synon.*

OXALIS SILVATICA maxima.

Dvorum cubitorum circiter altitudine est *caulis*, striatus, *folijs* ex interuallis certis amictus, singularibus, sesquipalmaribus, vncias tres latis, acuminatis, glabris, inferioribus verò duplò maioribus, acido sapore præditis. *Descriptio.*

Oxalidem maiorem Broccenbergensem, nihil à communiori differre scribit Thal. nisi quòd loco vliginosiore nata paulò amplior existit, quod neutiquam Thalio concesserimus. Est enim in nostra quædam differentia, quæ non à solo loco pendet. *Synonyma. Thalio negatum.*

An Camer. Acetosa Hispanica grandiss. foliis? *An Acetosa Hispan. Camer.*

C. Bauh. phyt. Acetosa 2. montana maxima, foliis maioribus & rugosioribus quàm pratensis. Oxalidem maiorem Thalius appellare videtur. Oxalis 5. montana, Oxalis altera Cæsalpini. Montana scilicet, foliis ad Spinachiam accedentibus. *Oxal. montana max.*

Schvven. Acetosa alpina siue maior montium, Bergsam ampffer, vulgari est similis præter folia, quæ latiora & magis succulenta, nonnihil amaricantia. *Acetosa alpina.*

Oxalidem syluaticam maximam Montbelg. in horto Ill. C. Vvirt. plantatam habui, ex syluis delatam: priùs videram cùm esse Geneuæ in monte *Thairi* maiorem & rugosiorem pratensem, quæ ibi etiam prouenicbat. Frater in montibus Helueticis & Sabaudicis prouenire dicit, Schvvenc. plurimam ad riuulos montium altissimis locis herbidis. *Locus & Tempus.*

Oxalidis maioris radicibus mulierculæ ignaræ imponunt, quòd croceæ admodum sint, pro Rhabarbaro vulgari eas obtrudentes, Thalius. *Vsus.*

OXALIS

OXALIS FOLIO AMPLISSIMO GENICVLIS tuberosis.

Descriptio. OXalidis genus in iugo Wechsel Clusius obseruabat, satiuo multò mai' foliis valdè amplis: cui hoc peculiare erat, vt in caulis nodis & geniculis, subinde veluti tubera quædam adnascerentur, è quibus folia tandem sese explicarent: quæ tuberà tellure obruta [periculum enim fecit] sui generis plantas protulerunt.

Synon. Clus. Pannon. & Hist. Oxalis amplissimo folio. C.Bauh.phyt. Acetosa 4.geniculis nodosis.

OXALIS TVBEROSA RADICE.

Descriptio. OXalis tuberosa, terram suprà, Oxalidé præstem refert: foliis paris magnitudinis & formæ, aliis caulem aliis suis complexis, aliis longiore pediculo nixis. Flos stamineus, luteolus, racemosus. Lobelio teste, radicibus tuberosis Filipendulæ vel Oenanthes perquàm spectabilis Oxalis exotica, foliis, caule & semine hortensis, quam toto habitu præfert.

Synon. Lobel. Obseru. & Ic. Plant. Camer. hort. Hist. Lugd. Tabern. Oxalis tuberosa. C.Bauh.Phyt. Oxalis 3. tuberosa radice.

Locus & tempus. Heidelbergæ in horto D. Sprengeri vidi florentem Iunio folio longiore. In Belgiis rara & Generosis D. Brancionis à Do. Pancio Ferrariensi medico missa Lob.

OXALIS FOLIO ROTVNDIORE repens.

Descriptio. LVdit subinde hæc foliis modò rotundis, ferè Cochleariæ vel Chelidonii minoris proximis, modò alarum appendicibus donatis, al às Sagittæ instar mucronatis pinnatisque, veluti Spinachiæ foliorum extremum, colore glauco, pinguiusculis delicatoq; acore præditis: caules inanes, cubito longiores: flosculi è fibris componuntur ex luteo rubentibus, vt in aliis, quibus & semen respondet. Radix tenuis reptat vt & caules, sapore minùs acido, sed magis sicco quàm folia.

Synon. Lapath. folio. Hist. Lugd. Lapathum alterum siluestre, tertium Dioscoridis Lapathi genus, paruum, plantagini proximum, quod docti quidam vulgi Acetosam rotundam esse rentur.

Acetosa rotunda. Oxalis Hederæ fol. Ruellio lib.2.c.49. Acidula aut minuta Oxalis, vulgò dicta Gallicè *Ozeille menue*: Oxalis altera Hederæ foliis. Oxalis hortẽsis minor, *Ozeille ronde, Ozeille franche & Ozeille Romaine*, Oxalis rotunda.

Oxal Romana. Lobel. & Pena Adu. Obs. & Ic. Plant. Oxalis satiua franca rotundi folia repens, Romana vocata, quia præfertur cunctis gustu & aciditate delicatiore.

Bifacuta. Amat. in Diosc. Oxalis 3. folio hederaceo, Bifacuta Recentiorum. Huius, inquit Rob. Const. apud Amatum, hortensis Oxalidis aliud est genus cuius nec Diosc. nec Amatus meminit folio scrotundo & carnosiore. Sed Roberto non assentior dum dicit Amato non cognitam Oxalim folio rotundo, nisi mihi demonstretur diuersam esse quandam folio hederaceo Oxalidem.

Gesn. hort. Oxalis rotundioribus foliis, Lapathi species minor, siue Oxalis alteri minori cognata quam aliqui Acetosam Gallicam vocant.

Camer. hort. Acetosa rotundis foliis.

Cæsalp. Oxalis tertia mediæ magnitudinis rotundioribus foliis.

C.Bauh. Phyt. Oxalis 7. rotundifolia, aliquando sunt quædam folia non angulosa sed in acutum desinentia habetur & grãdissimis foliis, quæ Acetosa Hispanica Camer. Camerarius non statuit varietatem vt Frater, sed separat interpositâ aliâ spec e. Tab. icon & Hist. Oxalis rotunda, siue rotundifolia. Hort. Lus. Acetosa rotunda franca.

Acetosa rotunda. Schvv. Acetosa Sabaudica, Oxalis Gallica Romana, Oxalis rotundioribus foliis Gesneri.

Locus. Plantaui in horto E.C. ac prouenit etiã in aliis. Obseruaui Basileæ in hortis, Lugduni, Geneuæ, aliisque locis plurimis: in quibusdam verò in muris.

Vires. Aqua. Sapidissima est, & aqua inde destillata retinens acidum saporem in febribus vtiliter datur. Succus eius acidus embammatis præcipuè vtilis.

OXALIS MINOR ACVLEATA Candiæ.

Descriptio. RAmulos 6. plures dodrantales & cubitales humi fusos, vndatim flexuosos, graciles striatos, producit, colore propter terram rubente, aliòqui viridi: folia pauca, Oxalis verueecinæ, pinnis mutila: flores ex interuallis per totam ramorum ferè lõgitudinem muscosi, luteoli: quibus semen succedit triquetrum, purpura

scês, triplici membranula aculeata circumclusum, contorto latiusculo succulento pediculo appensum, *radix* purpurea gracilis summâ terrâ hæret.

Acetosa Cretica

C.Bauh. Phyt.& apud Matth. Acetosa 10. siue Cretica semine aculeato. In horto Illustr. Ducis Vvirtemb. qui Montbelgardi colitur.

Locus & tempus

Inter semina Stutgardiam missa per Dominum Iosephum de Cassa bona fuit semen cum hoc titulo, Acetosa aculeata minor Candiæ, ea sata in Horto Ill. E.C. Montbelgardi Aprilis fine dodrantales cauliculos produxit cum foliis paruis longis siue auriculis, floruit Iunio, semina matura Iulio, quæ aliquid habent similitudinis cum Tribulo terrestri, sed multò minora, nec ita pungentia: præterea adest pars longa incurua tenuis vt in Caltha.

OXALIS PARVA AVRICVLATA repens.

Descriptio

OXalis minima prolixas habet lignosasque *radices*, valdè fibrosas, rubentes, huc illuc reptantes, in plura sæpè capita diuisas, quæ *folia* emittunt oblonga semunciam aut vnciam longa, ad imum auriculata, gustu reliquorum instar acido. *Flosculi* longos efficiunt racemos, triangulo semine subsequente.

Synon. Lapathum Rumen

Cord. in Dioscor. Lapathi siue Rumicis 6. genus Acetosæ forma & sapore simile, multò tamen minus, in agris nascens.

Oxalis minima

Trago Germ.& Lat. Oxalis minima, Lapatiolum, & Acetosella, radice & semine asperi & acerrimi saporis, caule & folio acido vt vulgaris.

Acetosella Oxalis ouina

Lonic. Acetosella. Tab. icon.& Hist. Oxalis ouina, Schaff ampffer. Adhæc Oxalis minima 1. klein Saůwer ampffer. Item Oxalis minima 2. Gar klein Saůwer ampffer. Dod. Lat. in fol. Oxalis minima, Acetosella.

An Cæsalp. Oxalis quæ sponte nascitur gracili solo, tenuis herbula? Camer. Epit. Matth. Oxalis minor. Hort. Lus. Acetosa minor ouina. Item Acetosa minima.

Oxalis lanceolata

C.Bauh. phyt. Oxalis 8. aruensis lanceolata. hæc ratione loci maior minórve reperitur: hinc Tabern. duas pingit icones p. 446. Oxalidis Ouinæ & 441. Oxalidis minimæ nomine. harum minor etiam in montibus Euganeis reperitur. Oxalis 9. aruensis minima non lanceolata. Oxalis minima 2. Tabern. Qui censuerit [inquit Frater] hanc referendam ad præcedentem minorem facilè assenserimus.

Oxalis nobilior

Schvvenckf. Acetosa Lanceolata minor. Oxalis minor nobilior Schaff ampffer / Spieß ampffer / klein edler Sawer ampffer: palato gratior quàm vulgaris: Acetosa lanceolata minor, Oxalis aruensis feldt ampffer / Acker saůwer ampffer: quæ semine cùm prægnat tota rubra apparet.

Hist. Lugd. Oxalis minor Matthioli. Oxalis minor tenuifolia sinuata, veruecina nuncupata, omnium acidissima, *ozeille menue, & ozeille de brebis* Gallicè.

Lob.& Pen. Adu Obs. & Ic. plant. Oxalis tenuifolia sinuata veruecina. Belgis Scaepe süerkel, id est, Acetosa veruecina, quia gustu acido pecori non ingrata.

Gesn. hort. Oxalis altera minor, Lapathi species minor. App. Oxalis oblongioribus foliis & pratensi similior, sed tenerior.

Matth. in Diosc. Lapathum minus, Oxalis altera, succosa, foliisque maioris acidior. In hist. Ital. cum magnis fig. *Oxalide minore*. In epit. Oxalis minor, ὀξαλὶς μικρά. Ital. *Acetosella, Saccicla & Sannicicla*.

Locus & tempus

Minima auriculata multis in locis prouenit: ac habeo plantatam in horto E. C. suo reptatu odiosam. Tanto luxu, ait Lobelius, sabulosis Brabantiæ, Picardiæ, Nortmanniæ, & Angliæ importuna, vt segetes enecet, vires aut incrementum præpediat, fusco purpureo seminum, caulium, & foliorum colore solum ipsum operiens. Sabulosis & incultis agris florentem Maio obseruauit Tragus, circa Glaronam Gesn. locis siccis, & lapidosis ad pedes montium circa ripam Limagi.

Temperies Vires.

Refrigerat, autore Matthiolo, ac siccat perinde ac altera: digerit, & incidit. Omnia bellè potest, quæ maior, nec infirmioribus pollet viribus.

OXALIS AFRICANA.

Descriptio

ELegantissimè hæc planta præ reliquis Oxalidibus, tum varietate, tum raritate conspicua est. Vix cubitalem adsequitur altitudinem, ramis oppositis succulentis brachiata. Ad quorum exortum *folia* exeunt gemina, opposita (aliquando etiam singularia,) Atriplicis siue spinachiæ figura, sed longè, & vel portulacâ ipsa, crassiora. *flosculi* summitatibus hærent ex luteolo virentes & rubello quodam, figura Oxalidis vulgaris, solâ magnitudine differentes, quippe maiores, ex recuruo pediculo penduli. Quibus *vasicula* succedunt magna, vncialia, ferè triquetra, pinnata, rutilo quodam conspersa, triangulare *semen* Oxalidum intergerinis parietibus continentia: *radix* simplex, alba, paucis fibris donata. Tota cæterùm planta gustu & aciditate delicatiore reliquis congeneribus præferenda.

An de hac Prosp. Alp. de pl. Ægypt. Zacinth- Oxali

Oxalidem, qua eius insulæ Pharmacopœi ad medicinam vtebantur, inspexi, admodum à nostris Oxalidibus omnibus diuersam, quippe exilis herba ipsa est, foliis paruis, crassis, oblongis, Calthæ foliis æmulis, gustum vt nostra acido sapore feriens.

C.Bauh.Phyt.Oxalis 6.Calthæ folio peregrina Alpini.

Locus & Tempus. Martii fine sata Montbelgardi sub finem Maii adoleuit, paulóque pòst ad magnitudinem peruenit. Missum erat semen Lutetiâ à Robino Herbario regio nomine prædicto.

HERBA IOHANNIS INFANTIS OXALIS folio.

HIc prætermittenda non videtur ea planta, quâ vsi sunt ii qui Hispaniam nouam primi subiugarunt, in curandis vulneribus. Cuius vsum Monardi primus ostendit Indus quidam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata est. Est autem exigua, foliis Oxalidis, aliquantulùm villosis, siue hispidis.

C.Bauh.Phyt. Herba Iohannis Infantis, Monardis. At Castor Durantes p.228. iconem habet.

Vires Vulnera. Viridis exigua præmansa aut trita, vulneribusque imposita, sanguinem sistit, eaque conglutinat. Neruorum aliarumque partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta: quæ ad vulnera carne explenda viridi etiam præfertur.

FAGOTRITICVM.

Descriptio. CVm Oxalide & Fagotriticũ propter foliorum & seminum similitudinem, quam cum illa habet, coniungi desiderat. Rubente caule ad duos pedes aut altiùs surgit, striato, læui, & in ramos aliquot diuiso: folia ex longis pediculis rubescentibus hederacea, atrouirentia, sapore fatuo: ex quorum alis singulares exeunt pediculi trientales, aut quadrantales, tenues, qui flosculos in muscariis sustinent primùm colore carneo, deinde albo præditos, quorum singuli quinis constant foliolis, apicibus rubentibus. Semen triquetrum, nigra gluma obductum, farinam candidissimam continet, insipidum. Radix lignosa, alba, longa, multis fibris donatur.

Synonyma. Frumentum fol. hederaceo. Ocymum Veterum. Cord.in Diosc. Frumenti genus folio hederaceo. Tragus Ocymum Veterum Diosc. Plinii & Platinæ facit, ac ab ὠκέως [citò] teste M. Varrone dictum scribit, sed quàm benè, ostendunt Matth. & Dodonæus.

Formentone. Existimauit aliquando Anguill. Formentone esse Gramen Parnassi, sed meritò mutauit sententiam, agnoscens (sed & hoc malè) esse Ocymum M. Varronis.

Frumentum Vaccinum. Lonicer. cui Frumentum vaccinum dicitur, duas exhibet figuras, cùm tamen vna sufficeisset.

Lonic. not. Frum. Sarracenicum. Tragi & aliorum lapsus. Lonic. opinio explosa. Matthioli itaque iudicio, Dodon. Tabern. Camer. & nostro, Frumentum Sarracenicum (ita enim illi in Hist.germ. inscripsit) Veteribus est incognitum. Quare errant quicunque cum Trago & Anguill. Ocymum veterum esse scribunt. Explodenda Loniceri opinio, teste Matthiolo, in suis in Dioscor. comment, quòd Frumentum Turcicum, siue vt aliis [inter hos Castor, Camer. in Epitom. & Histor.germ. Matt.] placet, Sarracenicum quod Tridentina rura vulgò appellant Formentone, & Foro Iulienses *Sarracino*, Ocymum esse existimat. *Error about Ocymum veterum.* Quinetiam aberrasse deprehenditur, quòd huic plantæ omnes odorati Ocymi facultates reddiderit.

Apud veteres quidem nullum habere nomen, nec Ocymum quidem esse, siue illud Dioscoridis, siue alterum Varronis & Columellæ, vel inde constat, quòd, attestante Dodonæo (qui in Hist. gall. Tragotrophon, de Frument. autem & Hist. Latin. Fegopyron vocat) Ocymum Dioscoridis herba est odorata: Fagotriticum verò planta sapore & odore fatua. Sic & Varronis, aliorumque rei rusticæ Latinorum Scriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib.2.cap.31. de Ocymo scribens, testatur. Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectæ antequàm siliquas ferant. Item & Plinius lib.18.cap.16. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat. quo ciebant (exemplaria pleraque minùs benè sistebant) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, Viciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugero Autumno misceri & seri solitos, meliùs & Auena Græca, cui non cadit semen admixta: hoc vocitatum Ocymum, huiusque causa seri solitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus sanè euidentissimum est. Fegopyron propriè Ocymum non esse: sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vsitatam, vel neglectam.

Lob. notatur. Lampsana. Non Erysimum Theoph. Frustra quærit Lob. in Adu. & Obs. (vbi Lampsanam veram quorundã asserit, malè,) An Belgarum Boecweyt [Triticum Sarracenicum] sit Erysimum Theophrasti, id quod in Ic. Plant. non absque errore manifesto inscriptione suâ concludit.

Error Gesneri & H.Lugd. Lobelium sequitur Gesn. in cat.pl. & H.Lugd. eodem errore Frumentum Sarracenicum Erysimum Theophr. & Irionem Plinii cum imperitioribus esse scribentes, Qua de re lib.21.

Tabern. Icon. & Hist. Ocymum cereale & Tragopyrum. Formentone Cæsalp. C.Bauh. Phyt. Panicum 6. siue Frumentum Sarracenicum, cen etiam apud Matth. vbi inter Tritici genera reponit & quintum facit.

Nomina linguarum. Triticum faginum. Græcè φηγόπυρον [Phegopyrum, Fegopyrum, aut Fagopyrum, quam vocem laudat Had.Iun. Latinè Fagotriticum dixeris, seu Triticum faginum quòd faginã glandem, & formâ triquetrâ & colore sordido, licèt quantitate multò minus, quodammodo refert: Et sanè meliore ratione, quàm si Etymon vocis ad hirci pabulum, Tragotrophon, Tragopyrum, & Triticum hircinum retuleris. Alii frumentum Sarracenicũ appellare malunt, Germ.

Heydenkorn/ Beckweitzen / Buchweitzen/vndt Grütz. Belg. Bockweydt Bückenweyden/ vnnd Boeck Weete. Gall. *De la Dragee aux Chevaux & blé, It. Froment ne, Sarazino.* Angl. Bechewheate vnndt Bolwheate. Bohem. Pohanka.

Locus. Nascitur quancunque solo, neque vllum quantumuis aridum, macrumque respuit: gaudet imbribus: citò prouenit, celeriter maturescit. Bis in anno seri potest: Nempe Vere Martio aut Aprili: ac Autumno post messem pabuli causâ. Plerisque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare: Italiæ etiam non incognitum. Fagotriticum sæpiùs feliciter in horto Ill. E. C. prouenit florens Iunio, Iulio & Augusto. Copiosè obseruaui in Ditione Marchionatus Badensis Rœtelana in agris inter Basileam & Binzen pagum. Monspelii & Tiguri florens Septembri.

Tempus.

Vires. Autore Matthiolo calefacit; & humectat, verùm non multùm à temperatis distat. Farina ex lacte decocta præstat illita ad biliosas inflammationes. Rura non solùm ex ea panes pinsunt, sed pultem quoque conficiunt, quam polentam vocant, quæ non ingratus est cibus, vbi rectè fiat, & caseo & butyro aspergatur. Ptissanam quoque exutis granorum putaminibus, è granis parant & ex carnium iure decoquunt ad esum. Fegopyron, ait Dodon. Tritico, Secali ac Hordeo minùs nutrit, plùs tamen quàm Milium aut Panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò descendunt, alimentumque corpori adferunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitiosum. Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuriâ, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiusque descendit, ac flatulenti plùs obtinet, quàm ex Secali coctus. Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumentaque pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissimè pinguescit.

Inflammatio biliosa. Polenta.

Ptissana.

Vires. Pulmentaria, Placenta.

Panis.

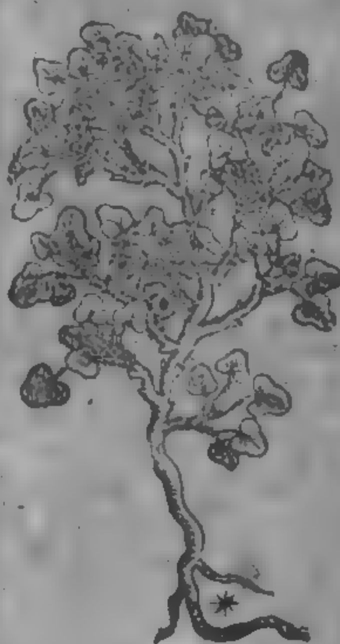
Pabulum iumentorū herba viridis.

Semine pastum genus gallinacei.

LVNARIA MAGORVM Arabum.

Descrip. & Synonyma. Lunaria. Locus.

A foliis sinuatis [inquit Lobelius Obseru.] Lunæ crescenti similibus hæc rara planta Lunariæ nomen adepta, à peritis rei herbariæ, quam non nisi conuallibus Allobrogum inter montem illum præcelsum, vulgò *Mont Senis* vocatum, & D. Io. Mantum vernaculè *S. Iean de Morienne*, collegi, nominéque Lunariæ donaui, alii quò discernatur ab aliis Lunariis, Lunariam Magorum Arabum dixêre. Exeunt Martio tenella *folia* à radice lignosa flexuosa, cinerea, Oxalidis francæ rotundifoliæ primulùm erumpentis similia, Thlaspi hederaceo ferè paria: *flores* & *semina* necdum nobis visa.

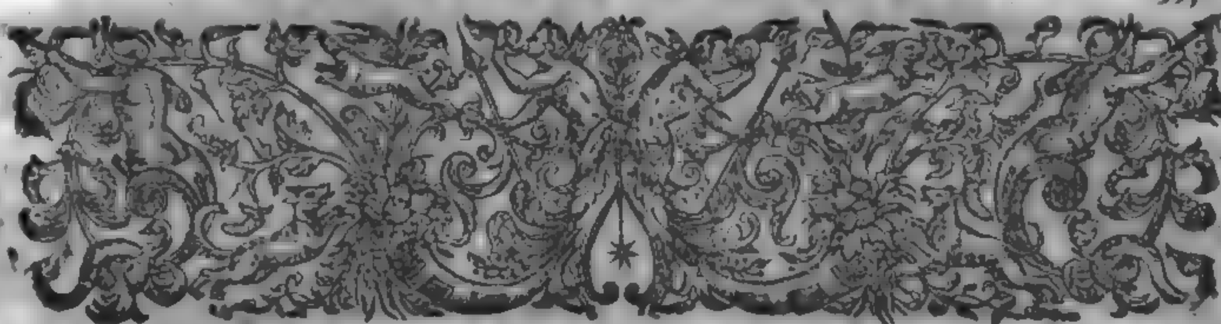
Inscriptionis ratio.

Icon. Plant. Lunaria Magorum Arabum.

C. Bauhinus Phyt. Lunaria Oxalidis rotundæ folio, quam nondum videre licuit.

FINIS LIBRI VIGESIMI TERTII.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

LACTVCACEÆ, INTYBACEÆ, CÆTERÆQVE ID GENVS, quarum flos in pappum abit.

Proximè dicentur Papposa, & ipsa non parua holeracearum societate stipata. Semen lanuginis est, quam Pappum vocant. Nomen Græci dedêre, quia nascentia florum capitula numerosâ diuiduntur lanugine, ipsis seminibus insidente.

LACTVCA, THRYLAX VETERIBVS.

CAP. I.

IN Veterum scriptis cùm plurium Lactucarum mentio fiat nec etiam pauciores Neoterici assignent, de his in genere quædam præfari Botanicus noster ordo nos coëgit.

Etymon. Diosc. generalis Lactucæ. Lactuca igitur à lactis copia nomen adepta gratissimum olus est, teneritudine, ac dulcedine cæteris prælatum: numerosis constat ab radice *foliis*, ac latis, se inuicem cópactili serie amplectentibus, idcircò quæ in meditullio clauduntur, albidiora sunt, ac teneriora: quia ab iniuriis externi aëris & Solis proteguntur: cùm caulescit amara redditur, & lacte madet: *caulis* assurgit densis foliis, rectus, & crassus [aculeis quibusdam horrens; id quod & foliis, quà terram spectant, vsu venit, maximè vbi aliquantulùm consenuerint, addit Trag.] qui in cacumine funditur in ramos candidos, in quibus pauca sunt foliola, subrotunda, ac viridia: *flosculos* gerit in cacuminibus pallidos, qui in pappos transeunt: *semina* subsunt oblonga, & compressa, aliis candida, aliis nigra.

Duo summa Lactucæ fastigia Dioscorid. Lactuca marina siue Soldanella. Lactucam in satiuam & siluestrem distinguit Dioscorides. Satiuam quidem, ceu nemini non notam, non delineat, sed medicum eius vsum duntaxat adscribit, de quo infra, vt & Brassica syluestri. Nominat verò idem & Lactucam marinam, quæ à satiua prorsum dissidet, ac Soldanella hodie à Medicis & Pharmacopœis nuncupatur: de hac egimus libro 15.

Genera Theophr. Theophrastus lib. 7. ac 4. cap. plura genera esse scribit. In genere Lactucarum, inquit, candida dulcior, atque tenerior, cuius tria genera reddunt, Laticaule, Rotundicaule, & Laconicum: *Laconicum.* huic folium Carduo simile: & recta, ampla, & caule minimè brachiata est: inter latas adeò quædam laticaules fiunt, vt pro valuis hortorum hisce nonnulli vtantur. *Laticaulis.* Quæ verò lactis admodum copiosa, & folio pusillo, & caule candidiori consistit, siluestri similis est.

Genera Plinio. Laticaulis. Plinius Theophrastum sequutus inquit: Lactucæ Græci tria genera fecêre: vnum laticaulis, adeò vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint: folium his paulò maius herbaceo, & angustissimum, vt alibi consumpto alimento: *Rotundicaulis. Sessile seu Laconic.* alterum rotundi caulis: tertium sessile, quod Laconicum vocant. Alii, inquit, coloris & temporis satus genera discreuêre: esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: *Nigra. Alba. Rubentes.* albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili: ac omnium earum plantas post binos menses differri: *Purpurea. Crispa. Cappadocica. Græca.* diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcicas: longiora his folia, caulésque lati: præterea longi & angusti, Intubis similes: pessimum autem genus, cum exprobratione amaritudinis appellauêre Picrida: *Picris. Meconis.* est etiamnum alia distinctio Atræ, quæ Meconis vocatur, à copia lactis sopoiferi: quanquam omnes somnum parere credantur. Apud Antiquos Italiæ hoc solum genus earum fuit, & ideò Lactucæ nomen adeptæ: purpuream maximè radicis Cæcilianam vocant: *Cæciliana. Astylis. Eunuchion.* rotundam verò ac minimæ radicis Astylida [Astylida Athen. quasi vrbanam,] quidamque Eunuchion: quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Est [hæc omisit Cæsalp.] etiamnum quæ vocatur Caprina (Marina ex Corn. Hist. Lugd.) Lactuca. *Caprina.* Ecce cùm maxi-

mè cœpit strepere satiuis admodum probata quæ Cilicia vocetur, folio Cappadociæ: nisi crispum, latiusque esset.

Quod de laticaule scribitur, aliquando hortorum valuis eius caules vtiles ob amplam latitudinem, non videatur mirum: vidit enim Cæsalpinus inter Anchusas caulem aliquando in speciosam latitudinem creuisse: paucis foliis, vt pote nutrimento in caulem absumpto: multò autem magis id Lactucæ contingere potest: habitior enim multò est eius caulis.

Matth. add. Satiuam Lactucam in tria diduxit genera Tragus. Eorum primum est, Lactuca satiua maior: alterum Lactuca crispa: tertium, quæ & ipsa crispa dicitur, pulcherrima est.

Matthiolus in priorib. comm. plura quidem ac diuersa agnoscit genera, qualia verò illa sint non docet, ac si non cognita. Meliùs certò in post. comm. cum magn. fig. & Hist. germ. ac etiam Epit. cum addit. Camerarii doctrinæ suæ consulit, dum crispam conglobatis in orbem foliis, teneramque inueniri scribit, ac etiam duram, patulam, lactescentemque haberi, esse etiam quam à lato caule Laticaulem, & à rotundo Rotundicaulem, & quam Sessilem (excaulem Ryff. qui triplicem hanc differentiam habet) quod humi procumbat, appellauerint Græci: se verò in Capitatam, Rotundam & Crispam (ita etiam Fuchs. distinxit & Lonicer.) diuidere: differre etiam foliorum colore, nam aliam saturatè viridem esse, aliam subviridem, aliam subcandicantem, aliam cruentis maculis respersam, è Cypro allatam: esse & quartum quoddam genus, cui in cibo prima laus sit, Romanam vulgò vocatum.

Excaulis, siue Sessilis. *Cypria.* *Romana.*

Dodonæus gallicus Lactucæ satiuæ quinque tradit species, dicitque earum primam absolutè Lactucam vocari: secundam à Plinio Lactucam crispam appellari: tertiam verò Lactucam Laconicam & sessilem ab eodem Plinio; à Columella Beticam, à modernis autem capitatam nominari: Quartam speciem, esse Cecilianam Columellæ: quintam tandem eiusdem Cypriam seu Plinii Græcam: & has duas species modernis esse incognitas. Ast Dodon. Lat. alias differentias habet: ait enim culturæ mangonio non rarò folia Lactucę hortensis in aliā speciem transformari: vel enim crispari & Crispā à Plinio, Cecilianam à Columella cognominari: aut ita in se in orbem contrahi, vt capitatam Brassicam æmulari videatur, & vulgò Capitatam, Sessilem, Plinio Laconicam, Columellæ Bæticam, Crescentio Romanam vocari: atque huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicare: præter has verò & aliam quandam Lactucam esse folio obscuriùs virente, aut, vt Columella dicat, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellet, Iam & quandam fusci, ac veluti purpurei, coloris, siue ex albido rubicundam, hanc Rubentem, ni fallatur, Plinium nominare: ac addit paulò infrà: Purpurei folii, siue ex albido rubentis, Cypriam esse Columellæ, Plinii Græcam. *Vides Dodonei* varium & mutabile caput. Is in Histor. gall. Crispam Plinii, à Ceciliana diuersam statuit, nunc in fol. Lat. vnam & eandem pronunciat.

Capitata, seu Sessilis. *Lactuca folio obscuriùs virente.* *Fusca.* *Dodonæus.*

Lob. in Adu. quatuor adscribit Lactucæ satiuæ varietates. Satiuam folio Scariolæ: Sessilem siue Capitatam, rugosis crispi Brassicæ foliis (harum duarum solùm meminit in Obseru.) Romanam dulciorem, nigriore & Scariolæ hortensis folio, semine nigro: & Crispam, non capitatam.

Has quatuor differentias agnoscit etiam Schvvenckfeldius: additque quintam Lactucam fuscam, nigram Cæsalpino cognominatam.

Plures his differentias adfert Tabern. Lactucam absolutè inscriptam, capitatam, crispam primam [hanc nos eandem facimus cum eiusdem intybacea crispa,] crispam secundam, Intybaceā Intybaceam crispam, & marinam, quæ est capitata, priusquam caulescat.

Differentiæ Tabern.

Hist. Lugd. videtur recipere Lactucam satiuam, Crispam, Capitatam, & Romanam. Sed cur illam solùm satiuam inscribit: nonne & cæteræ tres satiuæ sunt?

H. Lugd.

Cæsalpinus has differentias statuit. Semina, inquit, aliis Lactucis candida, aliis nigra: differentia quoque & in foliis: quædam enim latiore folio constat: quædam longiore, quædam crispo: quædam plano: quædam in ambitu sinuato, ac valdè crispo, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius similitudine Lactucas & Scarolas vocant, Tunicarum plexus intricatos, ceruicem, & carpum ornantes: Alia Capucia cognominatur, cuius folia clauduntur ad capitis effigiem: differunt quoque colore, quędam enim alba, quæ frequentior est: Alia rubra, ac si vinum foliis esset aspersum: Alia nigra: semina autem nigra & huic, & rubræ, cæteris autem candida. Harum autem expositionem cum Veterum Lactucis partim claram esse, partim curiosiorem [laboriosiorem intelligo,] videri scribit.

Scarola. *Capucia.*

C. Bauh. Phyt. ex Cæsalp. sua mutuasse nobis videtur, cuius verba hæc sunt. Diuidimus Lactucam satiuam in Crispam, Rotundam, Capitatam, Romanam, Cypriam: folio enim alia est latiore, alia longiore, alia crispo, alia plano, alia sinuato, alia colore rubro, alia purpureis maculis asperso, alia obscuriùs virente. Sic & Capitata colore differt: alia enim alba, alia rubra ac si vinum foliis esset aspersum, alia nigra: hisque duabus posterioribus semina sunt nigra: aliis verò candida.

Et hæc in genere dixisse sit satis: ab vniuersalibus ad particularia descendamus.

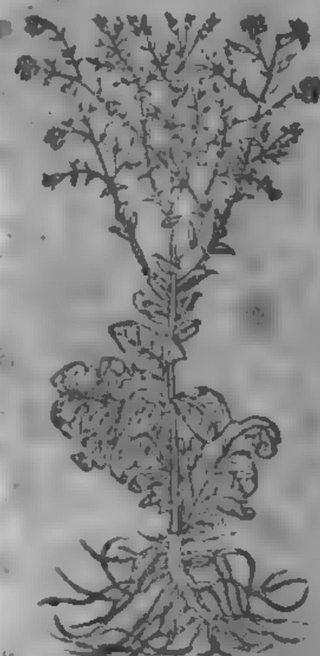
Lactucæ simpliciter dictæ nomine duplex intelligenda venit. *Satiua* & siluestris. Satiua quędā est vulgaris capitata & nō capitata & alia rubra: alia Romana dulcior: alia longo, & valdè angusto folio: alia crispa dissecta. *Syluestris* quædam folio lato, succo viroso, quædam folio lato, succo viroso, quædam Endiuia dicta folio laciniato, dorso spinoso, alia murorum flore luteo: alia purpureo, & his affines, de quibus ordine.

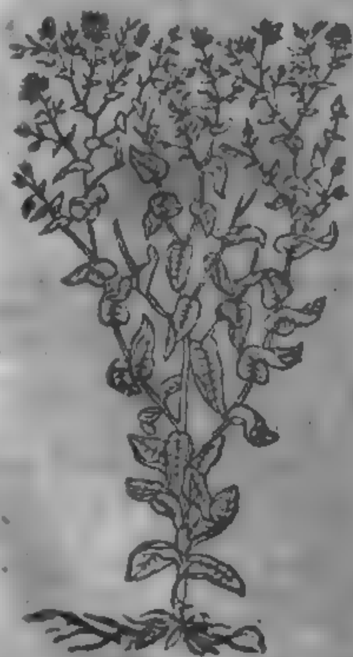
Æquiuoca. Vulg. cap. & non capit. Rubra. Rom. dulcis. Syluestres plures.

Describitur ab his diuersa Lactuca syluatica purpurea syluestris sc. ἡδύπνοος Thalii. Est hęc siluatica nostra Lactuca purpurea. Lactuca erratica, θρίδαξ ἀγρία Dioscoridis est, si Trago credimus, qui eam ab Apuleio Lactucam siluaticam dici ait: Hæc à nobis Hedypnois Fuchsii inscribitur. Idem Tragus Lactucam minorem θρίδακα τὴν μικρὰν Dioscoridis, ad Lactucam silu. pertinere scribit: Vocatur hæc à nobis, Hieracium minus Fuchsii præmorsa radice. Per Lactucam Leporinam Apulei intelligimus Sonchum læuē & asperam Fuchsii: In Syr. de Cichorio Lactucæ sylu. nomine sumit Ioub. Pharm. Sonchum asperum. Est Lactuca Leporina Apulei Trago Hieracii species parua. Lactucam siluaticam Apulei credimus esse Sonchum tertium siue repentem.

Hieracium 1. Primula flore odorato. pentem. Lactuca minor Dod.gall.est nobis Hieraciũ minus primum. An Cãpanulę species, Lactucę silu.genus in muris Gesn.de coll.stirp. Primulã veris odoratã in Italorũ vulgus Lactucã silvestrẽ vocat : l.30. Accedere vult Dod.Olus albũ λειχοβάχανον, quod Valerianæ campestris speciẽ facit Camerarius, Lactucæ generibus: vocatur à nobis Locusta herba. Hist.n.g.lib.27. *Locusta herba.* Lactucam petræam Creticam Belli inscripsimus Rapunculum Creticum Petromerulam, l.20. *Rapunc. Cretica.* Lactuca capraria quorundam est Galega de qua lib.17. *Galega.* Lactuca Asini, Pandectario, Muscellina herba, procul dubio est Anchusa. H.n.g.l.33. *Anchusa.* Lactucæ nomen attribuitur etiã Lathyridi, vt videre est ex Trago lib.H.n.g 17. *Lathyris.* Lactucam caprinam Latini, Plinio autore, Tithymalum nominant, H.n.g.lib. 34. *Tithymalus.* Herbam lactariam fœminam Græcos Tithymalum myrsiniten vocare scripsit Vesalius, l.34. *Tithym. myrsinit.* Lactuca marina Latinorum & præcipuè Corn. Celsi est Tithymalus paralyus lib. 34. *Tithym. paralyus.* Lactuca Solisequia est Tithymalus Helioscopius lib.34. *Helioscopius.* Bryon Lactucæ foliis, est muscus marinus, dictus Lactuca. *Muscus marinus.*

LACTVCA SATIVA VVLGARIS CAPItata & non capitata.

Descriptio. Lactucas teneras admittunt nostrarum mensarum principia subdulces, *folio* Endiuiæ amplo, rugoso, lacte prægnãte, per primã adolescẽtiam grato, tandem amaro & cibis abdicato, quod fit vbi caulescit plãta : cæterùm folia aliàs in caput conglobantur, aliàs patula dehiscunt : *caulis* in ramos finditur crebrò deinceps diuidendos: quorum extremis *flosculi* hærent lutei, parui, ex squammato capitulo prosilientes, quibus in pappos facessentibus *semen* succrescit paruum, vtrinque acutum, oblõgũ, compressum, coloris cinericei.

Synonyma. Tragus figuram habet eandem cum ea quam hìc posuimus, cui titulum hunc fecit. Lactuca crispa & lata, krauß vnd breyter Lattich. Est autem ipsi ex tribus satiuæ Lactucæ generibus primum & maximum, latissimis foliis, ex viridi nigricantibus, quemadmodum Beta maior, ac versus medium coëuntibus, non aliter quàm Brassicæ capitatæ : semine subalbido : hanc vocat in margine Lactucam 1. siue satiuam maiorem. Esse etiam in hoc genere scribit nonnullam foliis candidis, quæ & ipsa in caput quoddam coëat. Alterum Tragi genus, Lactuca 2. siue crispa, folia acquirit satis longa, quercinis similia, incisa, herbacei coloris : semine nigricante.

Varietas. Lactuca satiua cuius imaginem dat Fuchs. folia Intybo satiuo haud dissimilia habet : hanc rotundam vocat, Germ. Breitter lattich. *Lact. rotunda.* Alteram foliis, quæ crispa admodum sunt, duntaxat à priore variare tradit, aliàs per omnia similem, Latinè crispam vocari ait Germ. krauser lattich, *Laictue commune & crespue*, à Columella lib.11.cap.3. Cecilianam & Beticam. *Crispa.* Fuchs. autem duo hæc genera vna icone complexus est : & tertiam capitatam nonnisi foliis suis, idque dum paululùm creuerunt, à prioribus differre scribit, ac Latinè Lactucam capitatam: Germ. Grossen weissen lattich nominat.

Icon. Nos figuram ex Fuchsianis quæ placet pro vulgari hic ponimus. talem etiam proposuerat Tragus : quam proponit pro Capitata, licèt etiã conuenire possit pro vulgari, & pro capitata poni vbi caulescit, eam autem (capitatam) ponimus postea pro Romana, quamuis pro ea non sit posita à Fuchsio, qui easdem habet figuras sub iisdem nominibus.

Dodon.gall. Lactuca prima foliis longis, planis, latis, semine albo : Lactuca simpliciter dicta. *Lactuca.* Secunda foliis similibus vituli mesenterio, Plinio Lactuca crispa, Gallicè *Laictue crespue*, Belg. Ghecroncelde lettewe. *Lact. crispa.* Tertia glomeratis foliis, Plinio Lactuca Laconica, Lactuca sessilis Columellæ. Lactuca Bœtica, Neotericis Lactuca capitata: Gal. *Laictue pommee ou testue.* *Dod. ...* Is vtramque Fuchsii figuram habet : quam autem pro Crispa ponit, propriè crispa non est : nec etiam Fuchs. pro sola crispa posuit. Nos illam figuram, quam satiuam inscripsit, pro Lactuca Romana, non quod de ea Dod. scribat, exhibemus. Dodon. Lat. in fol. Hortensis siue satiua Lactuca folio oblongo, lato, læui: quæ culturæ mangonio folia ita mutat, vt vel crispentur, aut ita in se contrahantur, & capitatam Brassicam æmulari videantur. Lactuca satiua Galeno θριδακίνη dicitur, à nonnullis μαρούλιον : à Pythagoricis εὐνοῦχον : Belgis Salaet. *Thridacine. Maroulion. Eunuchion.* Huius generis cum folia crispantur, Crispa Plinio, Ceciliana Columellæ: foliis in vrbem coactis, Plinio Laconica, Colum. Bætica, Petro Crescentio Romana, Belg. Crop salaet.

Dod. notis. Prior figura quam satiuam inscripsit non malè conuenit vulgari, cùm caulescit, amissis prioribus foliis posset fortè accommodari & Romanæ nostræ. Quam ponit pro Crispa non probo: folio enim est laciniato descriptioni non respõdens. Tertia figura est Capitatæ priusquam caulescat.

Matth. not. Matthiol. in prioribus comment. has nostras Lactucas intelligit, cùm è pluribus ac diuersis generibus, quandam conglobatis in orbem foliis, crispam, tenerámque nominat, & alteram duram, patulã ac lactescentem. *Figura autem* quam vbique proponit Matth. pro crispa, mihi videtur non crispam demonstrare, sed eam quam

rotundam in post. vocat, eadem etiam in postremis pro Lactuca florescente ponitur: ea etiam icon quam olim prostiterat pro florida, quamque in hist. German. florescentem facit, respondet Fuchsianæ, quæ pro Romana Matthioli [de qua post] poni potest.

Lonic. has pingit nomine Lactucæ rotundæ, & Lactucæ sessilis.

Corn. crispam ac rotundam Lactucam vocat, & alteram Capitatam candidiorem illa.

De præsentibus Lactucæ speciebus loquitur Gesn. de hort. cùm ait, Est lactuca crispa (ni fallor) eadem quæ sessilis & capitata: excaulis, Pytagoricis Eunuchion, mulieribus Astylis (sic enim legendum,) Cilicia aliquibus, & Latifolia crispa, latiorque Cappadocia, admodum probata. Capitatæ quidē genus minus, in hortis nostris est, maius Basileæ, præsertim apud Cæl. Secundū. — *Eunuchion Astylis.*

Lobel. Obs. & Ic. Plant. Lactuca satiua (vocabulum hoc omisit in obs.) folio Scariolæ. Item Adu. & Ic. Plant. (vbi iconem ponit quæ posset conuenire Lactucæ Romanæ.) Lactuca crispa non capitata, quæ eadem cum iam dicta esset, nisi illi essent folia reductiora, contractiora, & bullatis rugis crispata: vnde tota tenerior & olere gratior habetur. Semine alioqui & reliquis partibus, à superiore non differt. Et rursus Adu. Obs. & Ic. Plant Lactuca satiua sessilis, siue [tria vltima vocabula in Obs. non habet] capitata, rugosis [desideratur hæc vox in Obs.] crispis Brassicæ foliis: & hæc supplenda sunt in Icon. Plantini.

Cæsalp. Lactuca folio latiore: quædam longiore: quædam crispo: quædam plano: alia capucia: quædam alba frequentior.

H. Lugd. tres icones habet: priori titulus Lactuca satiua. 2. Lactuca crispa Matthioli. Prior verò floridæ Matth. altera est etiam Matthioli vulgaris nondum florentis. 3. Lactuca crispa Dod. & Fuchsii, eâ figurâ comprehenditur vtraque Matthiolina; eam autem ex Fuchsio proponimus.

Tabern. Hist. & icon. lattich, Lactuca, siue prima Kopffslatich. Lactuca capitata siue 2. Lactuca tertia siue crispa 1. à prima tantùm differens foliis crispioribus. *Figura* quam posuit Côpilator mihi non videtur competere descriptioni, est enim folio laciniato. — *Tab. not.*

C. Bauh. Phyt. Lactuca 1. siue satiua lactuca florescens Matth. icon. Item Lactuca 6. siue capitata. Apud Matth. Lactuca crispa quæ capitata & non capitata: est illa crispa Matthioli &c. Item Lactuca tertia, Lactuca satiua Dod. gall. & fol. Lugd. Cord. in Diosc. Lactuca florescens Matth. Lacun. Lactuca satiua Lobel. Lactuca Gesner. Cæsalp. Camer. Tabern.

Gerard. Anglo Lactuca 1. satiua, Garde lettuc. Lactuca 5. capitata Cabbage lettuce.

Schvv. Lactuca lata, Lactuca crispa, & Lactuca capitata.

Lactuca vulgaris non capitata & capitata passim, frequens præsertim Geneuæ, Basileæ, Lugduni, & Montbel. vbi vna mihi candidiori, alia viridiore colore vulgatior: copiosè coluntur Lactucæ in Horto E.C. vbi interdum hiemem perferunt: Monspelii Lactuca non capitata abundat, capitata tantæ magnitudinis, vt vna patinam satis amplam repleat. Tota hieme ibi in vsu. Porentruti in horto D. Ritneri optimas & magnas conglobatas degustauimus Iulii principio, dicebat se habere cum pluribus capitibus: anno 1609 habemus cum tribus capitibus, quæ vix differre videntur a cæteris capitatis, capita tamen minora, alteram tamen speciem existimarim, quandoquidem ex particulari semine nobis prouenit quod Hortulanus accepit. — *Locus & tempus*

LACTVCA RVBRA.

Cæsalp. est Lactuca rubra, ac si vinū foliis esset aspersum: hoc genus latissimis *foliis* cōstat ac patulis, dulcius cæteris, sed durius: ideirco recentia tantùm folia secant, regerminat enim diutiùs antequam caulescat: *semina* ei nigra. — *Descriptio.*

C. Bauh. Phyt. Lactuca 5. siue maculosa; Lactuca 5. Dodonæi, Lactuca rubra Cæsalpini. *In* errore versatur Dodonæus, ait enim Lactucam foliis rubentibus Neotericis incognitam, quæ Cypria dicatur & Plinio Græca; *Dodon. verò* notam non fuisse existimo. — *Synon. Dod. tax.*

Lactucam habemus rubram in horto Ill. E.C. quæ interdum hiemem perfert: aliquando attuli ex Sulez Alsatiæ: prouenit nobis etiam semine Italico nobis per Illust. C. Wirt. dato cùm ex Italia rediit. — *Locus Tempus.*

LACTVCA ROMANA longa dulcis.

Eo enim nomine hortis nostris innotuit, *folio* dulci, oblongo, modicè laciniato, & inferna parte secundum costam spinulis armato: *flore* & *caule* Lactucæ nostræ, sed *semine* incedente nigro. *Figura* quam posuimus ex Fuchsianis mediocriter exprimere mihi videtur Romanam, ideò etiā parandam non curauimus. — *Descriptio*

Lobel. & Pena Adu p. 86. Lactuca Romana dulcior, nigriore & Scariolæ hortensis folio, semine nigro.

Tabern. Hist. & icon. Endiuien lattich, Lactuca Intybacea.

C. Bauh. Phyt. Lactuca 2. siue foliis Endiuiæ. Lactuca 2. Tragi, Lactuca Intybacea Tabern. Item Lactuca 4. siue folio obscuriùs virente. Lactuca nigra Cæsalpini. *Lactuca* Tabern. consideratâ figurâ mihi videtur eadem cum Romana à me dictâ qua mihi videtur Tragi secūda diuersa, quia ait foliis esse Quercinis incisis: talia folia non repræsentat figura Tabern. Cæsalpini nigra non malè conuenit cum Romana. — *Synon. C. B.*

An Tragus hanc sub nomine maximæ Endiuiæ comprehendit non distinguens à Lactuca siluestri lato folio, nescio: ignoro etiā an culturâ possit mutari in Romanam, quæ cum siluestri communes

munes habet ſpinas in dorſo & alia quædam.

Cæſalp. hanc Lactucam nigram vocat, eique folium anguſtius adſcribit ac productius, planū, colore viridi, qualis in Cichorio: non ſurrigi hanc in caput ait, niſi vinculo alligentur folia: ſic enim candidiſſimam reddi, & fragili teneritudine cæteras vincere: ſemine rubro.

An Dod. Lat. Lactuca quædam folio obſcuriùs virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris, quam Plinius nigram appellat.

Geſn. hort. Lactuca Romana Baſileæ in quorundam hortis educari ſolita.

Matthiol. in Dioſcor. cum mag fig. Lat. & Ital. Quartum Lactucę genus, cui in cibis prima laus, Romanum vulgò vocatum, foliis maioribus, pinguioribus, viridioribúſque: id in ouatum caput extuberat, vbi in cacumine ligetur, & cæteris tenerius albiúſque euadit, & præſertim ſi terra circumducatur ad acumen vſque.

Gerard. l. 2. c. 34. Lactuca Intybacea, lumbard lettuce.

Lact. Intybacea. Schvvenckfeldii nobis videtur Lactuca Intybacea Endiuien lattich / Roman Salat / à vulgari diſtás folio nigriore, nec perinde ſcabro, ſemine nigro: tota tenella, guſtu dulcior, eáque gratior, aptior ventri mouendo. Videtur & eiuſdem Lactuca fuſca, Lactuca nigra Cæſalpini: Schwartzer Salade / florentiner Salad. Sed illud miramur, cur dicat minùs palato ſapere, vt Lactucam capitatam ſeu ſeſſilem, quam tamen ait primæ in acetariis commendationis. Non video ego quomodo poſſint ſimul & ſemel in eodē ſubiecto ſubſiſtere, eſſe primæ commendationis, & minùs ſapere. Quis niſi homo deprauati guſtùs ei, quod palato minùs ſapit, primas tribuit?

Locus. Lactucam Romanam longam dulcem primùm vidi Baſileæ, poſtea Geneuæ obſeruaui copioſam in hortis, vnam candidiorem, alteram nigrioré, vtráq; dulcem cum paruis quibuſdam ſpinis in coſta: vidi etiam in Wattvviller: ſemen ſolet eſſe nigricans: Montbelgardi in Horto E.C. prouenit nobis vtroque colore, nempe foliis ex viridi nigrioribus & ex pallido candidioribus.

LACTVCA LONGO ET VALDE' ANGVſto folio.

Descript. HVic Lactucæ *folia* à radice ſtatim oriuntur multa, palmum aut ſeſquipalmū lóga, vnciam vnam aut alteram lata, ſuperiora verò vt breuiora, ita anguſtiora, ſpinulis quibuſdā per margines donata, vtraque verò acuminata: *caulis* cubitalis & ſeſquicubitalis ramoſus: *flores* & *ſemen* cum Lactucis vulgaribus eadem, ſed ſemini color fuſcus.

Synonyma. C. Bauh. Phyt. Lactuca 5. ſiue longifolia à fratre Io. Bauhino accepta. Et alia quædam huic valdè ſimilis, quam Caſt. Durantes pingit, ac Lactucam Gallicam nominat, non tamen eandē.

Locus & Tempus. Obſeruauimus hanc Lactucam quibuſdam in hortis inter Beffordiam & fodinas argenti in Girardmegnī, ac alibi, vt in pago Tremoyn: Plantata Montbelgardi in horto Ill. E.C. ſe propagat ſemine deciduo, quod maturum Auguſto.

LACTVCA CRISPA LACINIATA.

Synonyma. DOd. Lat. in folio quoad figurá non autem deſcriptioné, Lactuca criſpa.

Tab. err. Tab. Hiſt. & Icon. frauſſer lattich, Lactuca criſpa, prima. Item frauſſer Endiuien lattich Lactuca Intybacea criſpa. *Duas* figuras habet meo iudicio vnius plantę Compilator: prior figura non reſpondet deſcriptioni: Altera figura deſtituitur deſcriptione.

C. Bauh. C. Bauhin. Phyt. Lactuca 8. ſiue criſpa altera, Intybacea criſpa Taber. Item Lactuca 7. ſiue criſpa latioribus foliis varians. Recedit à me Frater. Separat enim ille, quam ego non ſeparo, iungit autem quam ego ſeparo. Ei autem apud Matthiol. Lactuca non capitata dicitur, Lactuca criſpa Tragi, Dod. gall. & Lat. Lugd. Caſt. Tab. Fuchſio, Lob. Icon. Cæſalp.

Proponit hîc Frater iconem Tab. Lactucæ criſpæ 1. ad quam an ſit referenda criſpa Tragi, Dodon. Gal. Lugd. Fuchſii & Cæſalp dubito.

Lob. Icon. Lactuca criſpa non capitata.

Gerard. Lactuca 2. criſpa. Curled lettuwe. Lactuca 4. Sabauda criſpa Sauoie lettuwe.

LACTVCA CRISPA ET TENVITER diſſecta.

Descriptio. POtiſſimùm in *foliis* eſt diſcrimen, quæ obſcurè virentia, non vt præcedentium Lactucarum integra, ſed laciniis tenuibus inciſa iiſque vndulatim intrò foráſque flexis reflexiſque criſpa. *Flores* conueniunt.

Tabern. Hiſt. & Icon. krauſer lattich. Lactuca criſpa ſecunda.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 7. ſiue criſpa. Lactuca criſpa Trago. Lobel. Icon. pag. 242. Latioribus & paulò anguſtioribus foliis variat, quare duas icones proponit Tab. icon pag. 422. & 423. *Nos contra* Fratrem non ſeparamus Tabern. priorem criſpā ab Intybacea, vt antè mōſtratum: Lobelii etiam criſpā potiùs ad præcedentem referimus.

Scariola.

An Trago Lactuca crispa & tertia, krauß lattich / in descriptione tertiò loco exhibita?

Cæsalp. Lactuca quædam in ambitu sinuata ac valdè crispa, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius similitudine Lactucas & Scarolas vocant, tunicarum plexus intricatos ceruicem & carpum ornantes.

Lonicerus huius solo nomine meminit, & vocat krauß lattich.

Gerard. Lactuca 3. crispa altera, Small curled lettuce.

Locus & tempus. Lactuca crispæ Geneuæ prouenit in hortis: Montbelgardi habemus in horto C. Wirtemb. hiemem ferentem. Watvvillâ attulimus semina. Basileæ quoque obseruauimus.

Nomina linguarum in genere. Quæ à Lat. Lactuca vocatur, à Græcis θρίδαξ dicitur, à Recentioribus, vt Simeone Sethi, μαρούλιον vel μαρούλιν, & θριδάκιον, quanquam siluestre olus quoddam propriè θριδακίνην appellari Galenus scripserit, Pythagoricis εὐνοῦχον, Eunuchum, quòd cocta coitum auertat, mulieribus verò Astylida: Hebræis, teste Aruch Monsteri, *Chasaret*, Mauritanis *Cherbas*, seu *Chas*: Auic. *Alchase*: German. Salat lattich/ & Schmaltz kraut/ Belg. lactouwe, Salaet; Gall. *Laictue*; Hisp. *Lechuga*, *letuga*, *Scabsace*: Ital. *Lattuca* Angl. lettes: Boh. Salat & locyka. Hung. Salata.

Satio. Locus Lactuca, vt Crescentius credidit, seri & trãsplantari potest ferè toto tempore anni in terra pingui benè subacta per se vel mixta cum aliis herbis, & quæ sata fuerit Autumno vtiliter plãtatur mense Decembri circa areas aliarum herbarum quæ tum seruntur. Ipsa enim non timet gelu, sed roboratur ex eo, & erit bona post hiemem cum aliis herbis quousque semen producet. *Quæ transplantentur.* Sed quę de naturâ paruarum, non transplantantur. Quæ verò sunt ex magnis quæ *Romana* dicũtur, quę habent alba semina, transplãtari debẽt, vt crescant & dulcedinem habeãt, multùm iuuãtur irrigatione tẽpore siccitatis. Seritur Lactuca *Tempus sationis.* toto anno, sed Martio & Aprili mensibus potissimùm, binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Prouenit à satu, inquit Theophrastus, die quarto vel quinto, recisa regerminat, cuius regerminati caules suauiores: nam dulciores, quamdiu teneri sunt: quidam hos magis lactuosos esse: primos autem magis amaros, & minùs concoctos: radix breuis, maximè vnistirps; quia caret multiplici radice; sed tantùm fibris cohæret: translata breuioris est radicis, quàm sata: quia ex lateribus magis mittit: semen lanugine continetur. Transferri autem debet, authore Columella, cùm sex foliorum erit. Locis quidem apricis, & maritimis optimè Autumno ponitur: mediterraneis, & frigidis contrà, hyeme non æquè commodè dispergitur: sed & huius quoque radix fimo liniri debet, maioremque copiam desiderat aquæ, sicque fit tenerioris folii. Sunt autem complura Lactucæ genera, quæ suo quæque tempore seri oportet: Ea enim quæ fusci, & velut purpurei, aut etiam viridis coloris, & crispi folii, vt Cæciliana mense Ianuario rectè disseritur. *Sationis tẽpus peculiare.* At Cappadocia, quæ pallido, & pexo, densoque folio viret, mense Februario: quæ deinde candida est, & crispissimi folii, vt in prouincia Bætica est finibus Gaditani municipii, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprii generis ex albo rubicunda, leui & tenerrimo folio, quæ in Idibus Aprilis commodè disponitur. Ferè tamen aprico cœli statu, quibus locis aquarum copia est, penè toto anno Lactuca seri potest: quæ quò tardiùs caulem faciat, cùm aliquod incrementum habuerit, exiguam testam media parte accipiat, eo enim quasi onere coërcita in latitudinem se diffundit.

Cultura & mangonium. Si verò & bona specie habere velis Lactucas duob⁹ diebus antea quàm es ablaturus, comas ipsarum, h. e. supernam partem, iuxta Constantinum Cæsarem, ligato: sic enim albæ & speciosæ erunt. *Inalbatio.* Inalbat ipsas etiam arena supernè infusa. Si verò velis Lactucas facere concauas & foliosas, & in caulem non excrescere, sed humiles, & ad terram depressas esse, transplantatas rigabis: quum autem altitudinem palmi habuerint, circumfodies ipsas vt appareant radices, & stercore bubulo recenti oblitas obrues, & statim rigabis. *Sessiles. Odor alienus.* Vbi autem increuerint, germen acutissimo ferro finde, & testam non picatam impone, quò in latitudinem, & non in longitudinem augmentum capiant.

Vt autem Lactuca habeat in se Apium, & Erucam, & Ocymum, & alia huius generis ab eadem radice, caprinum aut ouillum stercus Didymus accipit, & quantumuis paruum sit perforat, & industriè euacuat, seminaque dicta, aut quæcunque velis, in euacuatam partem dense indit, & in profunditatem non minorem duorum paruorum deponit, stercore tenero ac raro præsubstrat, deinde tenui terra aggestâ, & sensim aquâ rigat, atque etiam vbi enatum fuerit semen, irrorat, assiduè stercus inspergendò, & postquàm in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibet, nasciturque Lactuca cum iniectis simul seminibus concreta. Alii duas aut tres caprini aut ouilli stercoris pilulas confringunt, & semina ipsis admiscent, eaque simul in linteolum mittunt & rigata defodiunt, aliaque item curâ adhibitâ Lactucam multiplicem & variarum specierum habent.

Reddetur Lactuca odorata, si Citrii semen in eius semen imponatur, & sic seratur.

Vires & Vsus in genere. ex Diosc. Lactucæ satiuæ, vt scribit Dioscorides, refrigerant, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, aluum emolliunt; lac euocant (augent Corn.) verùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen assiduas libidinum imaginationes in somnio compescit, & Veneri refragatur (at semen ipsius potum, his qui assiduè semen per somnum effundunt, auxiliatur: & coëundi appetentiam avertit. Corn.) *Diosc. Vsus* Ipsa verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt [si assiduè edantur visus hebetudinem inducũt:] Muria condiuntur, cùm in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo lactis siluestris Lactucæ similem.

Est, inquit Plinius, quidem natura omnibus refrige-

refrigeratrix, ideò æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibique appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentiâ Musæ Medici. Somnum faciendi, veneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi (roborandi Dalechamp.) sanguinem augẽdi vim habent, quoniam & inflationes discutiunt, ructúsq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetque calle: in caussa alterutraque modus est. *Ambusta.* Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant cum sale illitæ. *Vlcera.* Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initiò cum Aphronitro, mox in vino tritæ. *Ignis sacer.* Igni sacro illinuntur. *Luxatio.* Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Quidã lacte infundunt. Deferuefacti ii caules, & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lacténsque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur: Semen satiuarum contra scorpiones dari: Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt.

Sed de iis accuratissimè *Galenus*. Plærique Medicorum, inquit, hoc olus, vt Ficus Autumnalib. fructibus prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli vitiò verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, dicentes scilicet eam sanguinem & quidem multum generare. *Error quo cauendum.* Et si ita re verâ haberet, nõ modò nulli olerum, sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti eduliis esset secundum. Si verò quia permultum è Lactuca sanguinis cõgeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe quum vescentibus, & liberaliùs exerceri, & eâ parciùs vti integrum sit. Hæc ergo aduersus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò scire cõuenit, omnibus aliis oleribus paucissimum sanguinem & vitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multum quidem, nec vitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimùm quidem crudâ ipsâ vescuntur: æstate autẽ cùm iam in semen proruptura est, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto assumũt; aut cum aliquo ex condimentis, obsoniisue, præsertim iis quæ caseo constant. Plerique etiam antequam excaulescat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, viderétque pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratiâ Lactucâ vtebar. Cùm autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contrà quàm in iuuentute, somnum iam omni studio & industria accersenti auxilio fuit. *Galeni lucubrantis.* Quippe qui etiamnũ iuuenis lucubrandi gratia vigiliis deditâ operâ me assuefeceram. Declinante iam ætate ipsa ex se insomni, grauiùs hoc incommodò afficiebar. Aduersus quod vnicum mihi præsentissimum remedium Lactuca vespere commandata fuit. *Succi temperamentum.* Frigidum ergo humidúmque succum profert, non tamen vitiosum. Itaque, sicut alia olera, à iusta concoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neque impellit, Atque hæc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omninò abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ inest. *Et alio in loco.* Lactuca humidum est frigidúmque olus, non tamen extremè, siquidem edendo non foret, verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam, fontanæ frigiditatem. *Phlegmone.* Proinde ad calidas phlegmones accommodum est, & parua & leuia erysipelata, non tamen ad maiora. Est etiam edulium siti aduersum. At semen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis somniis vexantur. *Præterea* Galenus alibi ex Archigene recenseas olera, quæ stomachicis in cibo conueniunt, in iis habet Lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas conuertit Cornarius. Appellatur meconis quoddam Lactucæ atræ genus, à copia succi, & lactis soporiferi, similitudine quadam cum Meconio, hoc est, papaueris succo: μήκων enim Papauer Græcis dicitur. *Ex Matthiolo.* Lactucæ succus, authore Matthiolo, ex rosaceo fronti & temporibus illitus, non solùm *Febris.* febrientibus somnum conciliat, verùm etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex Punici mali succo, ad colu mellæ inflammation. *Columellæ inflammatio.* Testiculis illitus seminis profluuium cohibet, præsertim addito caphuræ momento, sed venerẽ extinguit. Idem præstat epotum semen ex Papauerum seminis cremore haustum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus Lactucarum succus suspiriosis, sãguinẽ excreãtib⁹, pituitosisq; & iis maximè qui liberis dant operam.

Succus quibus noxius sit. Lactuca datur post & ante cœnam. Huius itaque diuersas ob causas, diuerso etiã tempore varius fuit vsus. Antiquitus enim quòd ebrietati obluctaretur, eámque prohiberet, in cœnę fine sumebatur: pòst verò ad conciliandã appetentiam, in cœnæ principio sumi cœpta est, vnde illud Martialis extat.

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Hac nunc quoque æstiuo tempore plurimùm vtimur in acetariis. Herba multùm salubris, Vnde Columella in carmine.

Iámque salutari properet Lactuca sapore,
Tristia quæ releuet longi fastidia morbi.

Et Paulus Aegineta l. 1. ipsam optimi succi sanguinem facere testatur. *Caulis saccharo conditus.* Lactucæ caulem, seu truncum in vsu esse saccharo conditum integrũ prodidit Ioubertus. Confectura sæpiùs est sicca, demulcendæ siti optima. *Superstitio.* Si quis (ait Constant.) viui-radicem Lactucæ satiuæ euulsam ex terra ante Solis exortum, latenter sub stratũ ægri ponat, ipsi somnum inducit. Ipsa similiter quoque folia quinque numero, aut tria, aut vnum, somnũ adferent ægroto, clanculùm sub puluinar posita, ita vt partes à caule auulsæ ad pedes ægroti spectent, supernæ verò ad caput ægri vergant. *Noxæ aquarum ac vertii.* Qui ieiuni præsumpserint Lactucam, aquarum varietatibus in peregrinationibus non consternabuntur, neque offendentur, neque verò ab ebrietate tentabitur, quisquis ipsam præsumpserit. Ceterùm Lactuca assiduè comesta visus hebetudinẽ cohibet, & visus claritatem inducit, præsertim si sit dulcis: & multę quidem in cibum acceptę, ventrem soluunt, paucę verò sistunt, & grauedinem mitigant.

LACTVCA SYLVESTRIS LATO folio, succo viroso.

Descriptio EX *radice* minimi digiti crassitudine, candidâ, paucis fibris capillatâ, *caule* tricubitali & altiori adolescit, tereti, læui, inani, ramoso, lac perquàm amarum, & tetrum saporem ex radicis & caulis vulnere fundens: *folia* infima lata, Intybo satiuo proxima, nigricantia, in ambitu leuibus spinulis quasi serrata, superiora, Lactucæ syluestris modò, Fuchsio & aliis sinuata, quà terram spectant spinulis per costæ longitudinem hispida: *flores* conferti, Lactucæ colore luteo, calyce squammato, subrubente: *semen* ex papposo tomento pendulum, nigrum. Sculptor picturam nostram corrupit.

Θριδακίνη [silu. Lactuca] folio breuiori (βραχύτερον) quàm satiuæ est, ait Theophrastus, idque consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem ac medicatum habet. Nascitur in aruis, carpitur succus per messes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte.

Ἀγρία θριδαξ Dioscoridis similis est satiuæ: sed *An Endiuia maxima.* ampliorem caulem habet, & foliis candidiorem (λευκοτέρα, fortè cum Theophrasto legendum (βραχύτερα breuiora vel μελανώτερα nigriora) & graciliorem & asperiorem: est verò sapore amara. De Lactucæ spontè nascentis primo genere Plinii, quam Caprinam vocant, plura dicentur inter vires. Hæc fortè est illa maxima Endiuia Tragi, siue 1. seu maior, foliis Lactucæ quadantenus similibus, linguam referentibus minimè incisis: semine omnis Lactucæ semine magis nigricante: &c.

Tragi figura ponitur apud Cordum in histor. lib. 2. c. 134. pro Lactuca agresti, quamuis Cordus inibi de hac non scribat.

Lonicerus eandem figuram habet ex Trago hac inscriptione Endiuien (Endiuiæ,) de qua ait. Endiuien/aut Antiffien / & Gansdistel & Leber distel, vulgò Endiuia, species Lactucæ, quá quidam volunt esse Lactucam siluestrem, Gallis *Laitteron* dictam.

Lob. Adv. Lactuca agrestis, Scariolæ hortensis folio, Lactucæ flore, opii odore vehementi, soporifero & viroso: Norbonæ apricis locis: Lactuca altera siluestris Rondeletio: & Lactuca silv. vera. Icon. Plant. Lactuca agrestis.

H. Lugd. Endiuia Tragi: Thesion Dalechampii: Item Lactuca silv. vera Dalechampii, cui adscripsit saporem insigniter amarum.

Lactucæ silv. veræ Dalechampii descriptioni [inquit C. Bauh.] subiungit H. Lugd. alterius Lactucæ silv. historiam ex Pena, sine icone tamen: quæ tamen Penæ Lactuca ab hac diuersa non est. Eandem & tertiò pingit additâ descriptione, sub Thesio Dalechampii.

Camer. hort. Lactuca silv. Anglica, grandis admodum & alta, odore prorsus Opii.

C. Bauh. phyt. Lactuca 12. siue silu. odore viroso, Thesium Theophrasti creditur.

Lactuca siluestris vera Dalechampii in rupibus *Locus & tempus.* lapidosis saxosisque locis nascitur, vbi durum solum paucâ terrâ contegitur: nonnunquam ex rupium ipsarum rimis exilit. Vidi Geneuæ, & in Than Alsatiæ, ac habeo Montbelgardi in horto Ill. G[illegible]

Nunc de huius Lactucę facultatibus dicendum. *Vires Vsus.* Viribus aliquantulùm Papaueri similis est, inquit Dioscorides, vnde lacteum eius succum aliqui Meconio permiscuerunt. Aquam per aluum *Succus.* elicit potus in aceto mulso succus ad duos obolos: argema, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In summa somnum allicit, doloris leua- *Somnum conciliat.* mentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non *Menses. Semen.* aliter quàm satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadem valet, sed viribus infirmior. Reponitur in in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris est, insolatum.

De hac Plinius ita tradit. Lactucæ spontè *Ex Plinio.* nascentis primum est genus eius, quam Caprinam vocant (marinam,) quâ pisces in mare deiectâ protinus necantur qui sunt in proximo. Huius lac spissatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioscoridis ὑδρωπικοῖς δὲ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς &c. Aquam *Hydropicis.* per aluum elicit potus in aceto mulso, &c. *Eiusdem* succi vsum medicum Theophrastus habet eo loco, quem suprà citaui. Ex quo & hæc Plinius descripsit, additis quibusdam aliis. Succus omnibus [siluaticis] candidus, viribus quoque Papa- *Plinius.* ueri similis: carpitur per messes inciso caule: conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesque omnes, præcipuè caligines. Im- *Collectio fluxus. Oculi.* ponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionû ictus. Verùm contra phalangia commisto vino ex aceto. Aliis quoque venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item Psymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle & aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet. *Vrinæ difficultas. Ex Galeno.*

Hæc verò Galenus tradit. Iis qui venereis somniis vexantur agrestis Lactucæ semen exhibetur, cuius colligitur succus, argema caliginesque expurgans, cum adustiones cum lacte muliebri inunctis.

Quæ argema Theophrastus, Dioscorides, & *Somnia venerea.* Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertisse. Ad Theophrastum Dioscorides addidit, καὶ πρὸς ἐγκαύματα succum illini, Galenus πρὸς ἐγκαύματα, quod idem est. Sunt autem ἄργεμα & ἐγκαύ-

ματα,

..., seu ἐγκαύματα oculorum vlcera. Cæterùm, per adustiones hoc in loco qui igne, vel quouis alio modo ambusta accipiunt, vehementer errant. Auctor εἰσαγωγῆς Galeno inscriptæ definit ἐγκαύματα esse, cùm superior tunicula in superficie inusta vlceratur, aut etiam paulò altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeò inustio dici potest.

LACTVCA SILVESTRIS SIVE ENDIVIA multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso.

Descript.

INcondita habet per caulem *folia*, Sonchi diuisurâ, laciniata, & serrata, spinis secundum costam auersâ parte donata, amaro lacte prægnantia: *caulis* verò bicubitalis & maior, in principio spinosus: qui in summo in multos abit ramulos, quos *flores* ornant parui, lutei, lactucacei, in pappos degenerantes. Huius Lactucæ quædam mihi species obseruata folio non laciniato etiam per caules.

Varietas.

An Olus agreste Galeni Thridacina dictum.

Olus illud agreste, quod præter Lactucam satiuam (θριδακίνην) apud Pergamenos in Asia, θριδακίνην nomine in viis ipsis nasci: & locis fossarum eminentioribus, & prætereà riguis ac plerisque incultis, inueniri tradit Galenus, sitne Lactuca hæc siluestris, nec ne, cui integrum erit diligentiùs perquirere, per nos licet. Nobis satis sit ea de Thridacina illa Galeni, hoc loco adscribere, quæ ab ipso de ea apud Cord. referuntur. Exiguum autem id olus est, instar Lactucæ hortensis nuper enatæ, amarorisq; quippiam præ se fert, & multò magis dum adolescit: vbi autem caulem iam produxerit, saporem amarum habet, vel manifestum. Hactenus Galenus.

Endiuia falsò. Lact. agrestis Gal.

De nostra planta loquitur Cord. in Hist. cap. de Lactuca falsò Endiuia vocata, dicens: Lactucam agrestem Galeni tempore Græcis Thridacinen appellatam hodiè vbique in Germania à veritate aberrantes Intybum & Endiuiam tã Medici, quàm Pharmacopolæ vocant. Eius caulis folia profert statim à terra ferè in profundos sinus excauata, quorum anterior pars in mucronem desinit. At Bremæ in Saxonia, ea folii portio nó in turbinem fastigiatur, sed in rotunditatem exit. Figura quæ Cordo per Gesnerum ex Trago addita est, non conuenit descriptioni, sed potiùs Lactucæ siluestri folio lato, succo viroso.

Lact. silu. Diosc. Chondrilla Gal. Endiuia

Tragus lib. 1. cap. 86. figuram non multùm dissimilem habet à Fuchsii figura, vocátque Lactucam siluestrem, & Lact. silu. primam, θριδακίνην ἀγρίαν Dioscoridis, & Condrillam Galeni. Eadem eidem Trago cap. 89. dicitur vulgaris Endiuia, Dioscor. Seris & Intybus altera angustiori folio, atque posse germanicè vocari zamen Endiuien & Genßzügen / Scariolam autem & Sériolam à Serapione dici c. 145. ac de ea scripsisse Plinium.

Apollinar.

Crediderim ego Appollinaré per Genßzügen & Endiuien intelligere hanc Lactucam siluestrẽ: verùm ille pingit Sonchum, nomina quoque fortè confundens in alia impressione.

Lonic. reprob.

Lonic. hanc pingit l. 5. cap. 69. sub titulo wilde lattich, aitque veteribus Medicis & Apotecariis dici Endiuiam. Eius postea ponit descriptionem c. 70. quamuis figura non respondeat, quæ Sonchi non asperæ Fuchsii est. Hanc appellat Gawdistell / aitque esse Endiuiam siluestrem. Figura autem quam ponit pro Lactuca siluestri non placet, nec etiam descriptio satis demõstrat, quid velit: confundit omnia suo more.

Lactuca silu.

Fuchs. Hist. & Icon. Matthiol. in prioribus comm. in Dioscor. itemque in postrem. cum mag. fig. lat. & It. In Hist. germ. ac Epit. Camer. Dod. gall. & Lat. in fol. *Lactuca siluestris.*

Corn. in Dioscor. lib. 2. cap. 121. Lactucæ silu. genus, adeò Intubum, aut potiùs Serin Lactucæ similem, referens, vt officinæ ipsam Endiuiam appellarint.

Seris domestica. Error Recentiorum.

Lob. & Pena in Aduers. Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia, officinis iam olim sola Endiuia agnita & recepta, perperam Recentioribus Lactuca siluestris putata. De hac inibi scribunt. Speciem hanc incultam Seridis satiuę, non varietatem facimus. Est enim foliis, dum primùm pullulant & emergunt altiùs, Scariolæ hortensis: postea adultiora in effigiem Dentis leonis sinuantur dentatis oris, & nonnullis quasi in dorsi spina aculeis, vti in nostra vera siluestri Lactuca: Caulis quaternũ cubitorum, hispidus, vnicus, rectus, lacte turgidus, floribus luteis, pallidis Lactucę donatus: amaro gustu, & præsertim vetustioris, acri radice, pusillâ, fibrosâ, Seridis hortensis, Syrupo de radicibus miscenda consuetudine Practicantium, quos doctissimos Barbaros, tam proteruè quàm inscitè, quidam declamatores putidi rident, & spurcis conuitiis lacerant, quòd hanc plantam Endiuiam veram putarint, & etiamnum vsurpẽt non modò ad Syrupos de radicib., de succo Endiuię & alios Nicolai, sed etiã stillatitias aquas ex ea cõficiant, quib. suas Rhabarbari macerationes parent. Esse quippe nimis calidam, amaram, ingratam, quidam illorum reprehensorum, alii autem esse silu. Lactucam, nec aliam se nosse dictitant. Sed enim qui institutum perpenderit veteris Barbarorum nostrorum scholę, animaduertet illos magna ratione & experimento neutiquam contemnendo fultos. Quippe non solùm hanc Endiuiam, aptiorem esse decocto succo, & stillatitia ad intemperies, obturationes hepatis, & primarum venarum, sed etiã macerationes Rhabarbari, Myrobalanorum, & similium medicamentorum: cùm enim sit paullò tenuiore & minus excrementoso humido, meliùs reserat & abstergit: tum etiam intima rerum macerandarũ peruadit, nec calore exuperat, aut amarore nocet, cùm eius amaror non sit à calido, aut saltem non calidus, vt norunt cultioris Philosophiæ periti, & studiosi cõciliare apud Galenum, & Auerrhoem, quęstionem de Opio, Meconio, Papauere, Lactuca, & non paruũ multis aliis amaris, multùm tamen frigidis. Quin Dioscoride docente Serides siluestres stomacho meliores satiuis, quia ipsũ æstuantem & tenore resolutum refocillent: in ci-

Radix syrupo miscenda

Endiuia vera.

Lactuca silu. Institutum Veterum approbatur.

bis voratæ, & foris admotæ: Et notæ huius meliùs congruunt Endiuiæ siue Seridi amaræ angustifoliæ, quàm Lactucæ siluestri. *Iidem* postea dicunt cap. de Lactuca agresti. Seridis species, quam Sonchum arboream, siluestremque quidam putarunt, nihil Lactucæ simile habet, præterquam lac & semen. Pharmacopœi hanc vbique pro siluestri Endiuia agnoscunt & vsurpant. *Capite* tandem de Soncho aiunt. Propinqua adeò est sonchi natura Endiuiis, vt multi etiam hodie putent spinosam Endiuiam nostram esse Sonchum asperam: verùm tres cùm nouissimas habeamus Sonchos, illam Endiuiam officinarum retinuimus.

Sonchus arborea. Endiuia silu.

Endiuia spinosa.

Lob. Obs. Endiuia vulgatior officinarum, Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia. Icon. Plant. Seris domestica, Lactucina Diosc. Offic. Endiuia.

Thal. Lactuca silu. Cordi ac Tragi.

H. Lugd. Lactuca siluestris Matthioli. Hanc [inquit Hist. Ruell. lib. 2. cap. 69. passim ab offic. Endiuiam dici tradit, id quod etiam Fuchsius Matth. & Dod. perhibent: verùm non sine magno errore Lactucam hanc silu. Endiuiam dicit, ac pro ea medicamentis immisceri. Desinant quæso [inquit Fuchs.] hac pro Endiuia vti Medici, si modò rectè consultum ægris cupiunt.

Lactuca Diosc.

Cæsalp. Endiuia silu. de qua Nicol. Florentinus, qui eam recipit in syr. de Cichorio cum Rhabarbaro.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 11 siue silu. costâ spinosa.

Nomina linguarum

Græcis in genere θρίδαξ ἀγρία, Lat. Lactuca siluestris, Endiuia multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso, & à quibusdam Serriola per duplex rr. quòd serræ modo acutas spinas folii costa à tergo habeat: à Zoroastro vt memini legere apud Dod. gall. Pherumbrum appellatur: German. wilder lattich: Belg. wilde lattouwe: Gall. *Laictue sauuage*: It. *Lattuca saluatica*: Hisp. *Lechuga saluage*.

Serriola. *Picrumbru*

Locus & tempus

Nasci hanc secus vias, agrorum & pratorum margines, tum & iuxta scrobes, autor est Dodonæus; reperiri & in vineis, ac hortis, in quibus olera seruntur; facillimè autem, vbi semel sata sit, singulis annis recurrere. Lactucam nostram hanc Geneuæ vidi virentem hieme ex semine deciduo. Monspelii incipit prouenire mense Martio ac ibi abundat, sicuti & Basileæ: Lugduni verò, vbi ad altitudinem hominis excrescit, Februario & Martio. Ibidem obseruaui foliis non laciniatis prioribus longiusculis.

Vires & Vsus.

Recentior ætas, vt Dod. perhibet, loco Intybi hac non infœliciter vtitur: Nam ad iocinoris inflammationes & morbum regium confert; calorem siquidem contemperat, & meatus expurgando aperit. Semen huius idem, quod Lactucæ satiuæ potest, & Veneri refragatur.

LACTVCA SILVESTRIS MVRORVM flore luteo.

Descriptio

Affatim lac fundit tota planta, quæ ex *radice* digitali, amarâ, *caules* perquàm tenues erigit, cubitales & sesquicubitales, læues, subrubentes, subinde inanes, aut certè medullâ fungosâ plenos: ad quorum genicula oriuntur *folia* profundè laciniata, extremâ laciniâ triangulâ hederaceum folium referente, colore quà terrã spectant purpurascente, interdum flosculi in ramulis exigui, Lactucæ, plures congesti, colore luteo, quinque foliis constant, totidemque concoloria stamina in medio exigunt, posthac dum aliorum more in *pappos* abeunt.

Flos

Anguill. Herba Scariolæ siluestris species, cuius meminit Galen cap. de Lactucis. Gesn. apud Cord. lib. 2. cap. 61. Lactuca siluatica luteis floribus. de hort.

Lactuca silu. flore luteo: folia in siluis humidis crescẽs ad quatuor aut quinque cubitos. Sonchus fortè arborescẽs Dioscoridis: species vna folio oblongo, subdulci & grato gustu, anguloso, floribus luteis. In append. Sonchi genus læue, Lactuca illa [vt doctiss. iuuenis Iohan. Bauh. nos monuit] silu. Anguillaræ, cuius meminit Galenus.

Synon.

Lob Obs. & Icon. Plant. Sonchus alter folio profundis laciniis sinuato, hederaceo.

Lact. silu. Anguillar. Sonchus

Tabern. Icon. & Hist. Sonchi genus 11. Sonchus siluaticus 4.

Cæsalp. Herba quædam in ruderibus nascens, à Plinio inter Lactucas siluestres Hieracia vocat.

Camer. hort. Sonchus luteus varius.

C. Bauh. Phyt Sonchus 5. siue læuis alter, vel Lactuca murorum lutea. Item: Lactuca 16. siue Lactucæ species silu. Gesnero. Et Frater has quidem seiunxit, ego autem (quia Gesnerus non separat, & quia ignoro quæ sit) ambas iungo. Eidem apud Matthiol. Sonchus læuis alter, vel Lactuca murorum lutea: Intybus siluestris 3. Trago Sonchus læuis altera Matt. Cast. & Lugdunensis. *Intybus* 3. Tragi, cuius nos descriptionem posuimus sub Soncho non laciniato, folio est prælongo, angusto, flore luteo & multiplici ac maiori duobus suis Intybis siluestribus, siue Sonchis. Hæc non conueniunt Lactucæ murariæ: proponit Frater iconem ex Tabern. quæ probanda pro Lactuca muraria, sed quæ nihil mihi videtur habere commune cum Soncho læui alterâ Matthioli: nec cum vlla iconum à Matthiolo propositarum pro Soncho.

C. Bauh.

Locus & tempus

Lactuca murorum silu. prouenit Montbelgardi in muris Castelli, & siluis vmbrosis, florens Iulio. Basileæ obseruaui itinere Dornacum in wasserfall ad duos tresue cubitos excrescentem Augusto cum semine maturo, ceu etiam prope portam lapideam dictam. Frater C. Bauh. qui nescio quâ occasione Chondrillam 2. Dioscoridis nominat, Geneuæ in tectis, & parietibus mense Decembri virentem conspexit.

LACTVCÆ MVRORVM AFFINIS Sonchus Dendroides Dalechampii.

Radicem habet crassam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: *caules* bicubitales

les, atque interdum altiores, teretes, foliis stipatis sinuosis, seu per oras ex interuallo insectis, latis, Quercui haud absimilibus, lacte diffluentibus. *Rami* in caulibus nulli sunt, sed ab imo scapo ad summum vsque non procul à singulorum foliorum exortu, singuli nascuntur petioli, tenues, qui multos *flores* sustinent luteos, quales sunt aliorum Sonchorum, aut Lactucæ, qui tandem in *pappos* abeunt.

Sonchus Dendroides Dalechampij & Sonch. arborescens Diosc.

Hic Sonchus Dendroides, i. e. arborescens Dalechampii, est tertium illud Sonchi genus, inquit H. Lugdunensis, cuius capite de Soncho tertio loco Dioscorides meminit. Sed hîc scrupulũ ac dubitationem rei herbariæ studiosis præsens descriptio Dalechampii iniicit, cùm dixerit, ramis nullis, sed foliis tãtùm & floribus huius Sõchi caules ornari. Dioscoridis autem Sonchus tertius, siue arborescens [δενδρώδης] latis constet foliis, quæ quidem caulem in ramos exeuntem distinguant, ceu quidem in Dioscor. latino legatur. Sed hunc scrupulum ex Græco codice ita eximendum esse indicat, ὁ δ' ἕτερος εὔχυλος, ὁ δ' τρυφερὸς, δενδρώδης ὁδὶ, ἢ πλατύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διαιρεῖ τὸν καυλόν. Quæ sic fideliùs conuertisset Ruellius. Alter Sonchus, etiam tener est & arborescens, & latifolius: sed caulem folia distinguunt.

Ruell. reprah.

Sonchus hic Dalechampii habet multa communia cum Lactuca murorum: verumtamen si descriptio & icõ Dalechampii vera est, necessariò differũt. Vtinam Dalechampius particularem locum, vbi reperit, annotasset: posset ibi perquiri. Lactucam sanè murariam sæpiùs obseruaui in saxosis frigidorum montium cliuis, vbi Dalechamp. suam Sonchum dendroidem prouenire scribit.

C. Bauhin. Phyt. Sonchus 10. siue arborescens, Dendroides Dal. multùm cum Lactuca murorum conueniens.

LACTVCA SILVATICA PVRPVREA.

Descriptio

Lactuca siluatica purpurea, *caule* est bicubitali & altiore, glabro, tereti, medullà alba pleno: quem *folia* ex interuallis alternatim vestiunt, sinuata, glabra, tenella, subtus glauca, suprà virentia, nullo aut breuissimo pediculo donata, angusto principio, mucronéque, inferiora quidem, vncias duas circiter lata, palmum longa, superiora vix vnciam sæpe lata, & quà cauli adhæret interdum latiora quàm inferiora, pinnatáque, sapore nullo excellente: caulis in *ramos* aliquot diuiditur, atque hi rursus in alios minores, qui *flores* sustinent Lactucæ pares, è quinque foliolis contextos, sed colore hilari purpurascente, qui in *pappum* facessunt, *semine* oblongo, gracili: *radix* subest pollicaris, à qua multæ longissimæ dependent fibræ, sapore grato, dulci, cum leuiusculo amarore præditæ.

Synonyma Lact. silu. purpureo flore.

Gesn. apud Cordum lib. 2. hist. cap. 61. (vbi pulchra figura) dicitur, Lactuca siluatica purpureis floribus. De hort. Lactuca silu. in siluis nascens, purpureo flore, Sonchus Dioscor. fortè. Item: Sonch. arborescens Dioscor. puniceo flore.

Sonch. purp. flore.

Clus. Pannon. & Hist. post. Sonchus 2. Sonchus læuis purpureo flore.

Libanotis Theoph. sterilis.

Tabern. Icon. Libanotis Theophrast. sterilis. Sonchus siluaticus, waldlattich. Hist. wald lattich / an Libanot. Theoph. seu Rosmarinum infrugiferum: item Hist. sine icone, Sonchi 10. genus.

Camer. hort. Sonchus cæruleo flore. Trago, Lactuca flore purpureo, lattich mit braũ rot blümblein Thal. Lact. siluestris ἐρυθρανθής.

Casp. Bauh. Phyt. Lact. 9. siue montana purpurocærulea maior. Huius generis, inquit, est Sonchus 2. Clusii, quem cubitalem dicit, nostra verò Lactuca ad tres & etiam ad quatuor cubitos exsurgit: quare hæc Clusii Lactuca montana purpuro cærulea minor dici poterit.

Erys. Gerardi

Gerard. Anglo, Erysimum siluestre. Prò Erysimo Gerard. habet iconem Tabernamontani, cui titulum fecit Libanotis, dequa antè: sed malè: nihil habet commune cum Erysimo.

Locus & tempus.

Lactucã siluat. flore purpureo obseruaui Mõbelgardi in mõnte *Estoben*: aliquoties seminaui & plantaui in horto Ill. E. C. Abundat circa Masmunster & Rotenburg. Geneuæ mihi visa in mõtibus *Saleue* & *Thuiri*, & plantata in hortis florens Iulio, ceu & in montib. circa Tigurum. Basileæ in montibus circa Dornacum, wasserfall / & Moutets, florens Augusto & Septembri. D. Doldius misit Norimberga nomine Lactucæ silu. Erythrantemi Thalii. Monte quodam prope Stolbergam (iugum harcynicum quod vocãt, die hartzhöhe) copiosa est. Vidit Thal. eandem crebram montes Semanæ siluæ in principatu Hennebergensi habere.

SONCHVS CÆRVLEVS LATIFOLIVS.

Descriptio.

Assurgit Sonchus cæruleus latifolius *caule* bicubitali & altiore, crassiusculo: *folia* laciniata, in triquetram laciniam Hederacei folii æmulam, in ambitu serratam desinunt: summus caulis hirsutus, thyrsum gestat *florum*, Sonchi similium, sed cæruleo colore nitentium, in *pappos* celeriter facescentium: hunc dedit frater C. Bauh. siccum ex Alsatia delatum. Eundem autem

cum Soncho cœruleo Clusii suspicamur, cuius hæc est descriptio.

Cubitali, aut ampliore existit caule, rotundo, striato, lanugine obsito, intus cauo: quem ambiũt multa folia, ampla, aliquot profundis laciniis vtrinque diuisa, extremo mucronata, latiore pediculo caulem amplectẽtia, in ambitu nonnihil dentata, subtus aliquantulùm incana, lacteo succo plena: plurimos in summo caule flores profert, purpurascentibus & villosis petiolis inhærentes, vicenis foliis, vt plurimùm constantes, elegantissimi coloris cærulei, qui per maturitatem in pappum cum semine cinereo exiguo euanescunt: radix pollicaris est crassitudinis, oblonga, non in profundum acta, sed obliqua, candicans, dura, veluti internodiis distincta, multas circumquaque fibras crassas agens, & viuax, singulis annis nouos ex latere caules profert.

Synon. *Sonchus læuis cæruleo flore.* Clus. Pannon. & Hist. post. Sonchus læuis cæruleo flore 1.

C. Bauh. Phyt. Sonchus 8. siue alpinus cæruleus.

Soncho-Cichorium. Icon. Camenhort. Sonch. cæruleo flore: Soncho-Cichorium. Camer. non describit suum cæruleum, figura tamen artificiosa est, exprimens plantam siccam, quàm à Fratre accepi, quæ occa-

Cam[illegible] sio, vt potiùs ex Cunerario curauerimus parandam nostram iconem, quàm ex Clusio, cuius vnicum florem exhibemus. Camerarium per alterum cæruleum intelligere putamus Lactucam siluaticam purpuream: luteus verò varius quis sit nobis nobis nondum constat.

Tabern. ic. & hist. Sonchus læuis 4. flore cæruleo, blawer Hasenkól.

Thal. Intybus μακρόφυλλον harcinica, cuius folia referunt imaginem aliquam Sonchi læuis, floribus cæruleis, interdum prorsus candidis: foliis tamen in plures lacinias quàm prior discissis.

Locus. Abundè nasci vidit Clus. variis locis vmbrosis, in quibus florebat Iulio & Augusto, quo mense etiam semel ad maturitatem peruenit. In

Tempus. hortos translatus, maturius multò, imò interdũ mense Iunio denuò floret. Thalius quibusdã Harciniæ locis reperit. In Alsatiæ montibus altiss. Iulio & Augusto florere, semenque proferre Casp. Bauhinus scribit.

Lactuca foliis Peruuiana.

Delineatio rudis. Folia huius erant, quasi Lactucæ primùm enatæ & adhuc tenellæ, simulique virore prædita, quæ gustata insipida deprehendebantur.

Synonyma. Monardi ex vers. Clus. & H. Lugd. Herba ad renum morbos vtilis. C. Bauh. Phyt. Lactuca 15. siue Lactucifolia renalis.

Admodum vtilis est ad renum affectus à calida causa prouenientes, eius succo cum rosaceo vnguento mixto, parti dolenti illito, & ipsius plantæ foliis superimpositis: in erysipelate autem & inflammationibus succus illitus valdè conferre dicitur; nam inflammationem tollit & dolorem mitigat. Ex foliis coniecturam facit Monardes perfrigidam esse herbam. Renes. Tempus.

Lactuca ex Peru.

Lactuca siluestris vocata apud Monardem, cuius folia Lactucæ foliis erant similia, ex atro virentia, ex Peru mittebatur. Delineatio.

Monardi ex vers. Clus. & H. Lugdunensi dicitur Lactuca siluestris pumila. C. Bauh. Phyt. Lactuca 13. Synon.

Huius foliorum decoctum diutiùs in ore, quâ parte dentes dolent, retentum, dentium dolorem tollit. Idem præstat foliorum succus dentiũ cauis instillatus, herbâ superimpositâ. Sapore admodum amaro est: calidiorem existimat auctor, quàm in primo gradu. Vires. Tempera.

Lactuca Hispanica nomine missa, laciniata.

Lactuca hæc ex semine in capsulam ligneam terrâ oppletam coniecto succreuit anno 1609. Iunio, Iulioque mensibus. *Radix* eius vnica, longa, in imo tenuissima, sensimque ad summum vsque crassescebat, pluribus non procul à summa eius parte lateralibus radiculis, capillaceis fibris donatis constabat: *caulis* post hanc triqueter, digitalis crassitudinis: *folia* omnium primo ex imo nascentia, breuiora, laciniis potissimùm duabus latioribus conspicua sunt, secunda longiora, etiam præter alias profundas lacinias duas obtinent, cæteris longiores, alarum ad instar altrinsecus expansas, sicque subinde folia amplexicaulia, succedentia foliis iuxta caulis ductum progerminare solent, in sui medio longo neruo constantia, donec in summo caule post folia maxima sensim minora multò visantur, tenerrima, leuique attactu lacteum succum reddentia: folia cæteroquin omnia simul cum caule concolore in luteam palliditatem deuergunt, sapore donata simili, quo Lactucæ capitatæ, nec dulci, vt Romana, nec amaricante, vt quædam Lactucæ. Descriptio.

Eiusdem Lactucam hactenus non vidimus, prouenit nobis anno 1609. sata ex semine per Fratrem chariss. misso, titulo, Lactucæ Hispanicæ veræ. Eadem etiam prouenit in eius horto Basileæ, vbi à nobis conspecta hoc anno.

Egregius vir D. Fridericus Meier Argent. in cat. Plant. sui horti notat Lactucam Hispanicam pro planta non vulgari. Locus.

INTYBA, SERIDES, ET CICHORIA ex Veteribus.

CAP. II.

De Intybis, Seridibus, & Cichoriis Veterum acturi, eorum valdè deprauatam, & præsertim Dioscoridis confusam lectionem ita restituimus. Σέρις διττή [ἀγρία καὶ ἥμερος, sic Ald. (ita etiam vult Lacuna:) at in Parisiens. ista desiderantur. Sarrac. [illegible] λαμένη &c. Descriptio.

Hunc autem Dioscor. locum sic vertimus. Seris duplex

duplex, quarum vna quidem siluestris, Picris (sic amara) quæ Cichorium nominatur. Alia verò (siluestris sc.) est foliis latioribus, & stomacho gratior, quàm hortensis. Huius verò (hortensis scilicet) duplex genus. Vnum Lactucæ similius, & lata folia habens. Aliud angustifoliū & amarum (vel subamarum:) Omnes sunt adstringentes, refrigerantes, & stomacho commodæ, &c. Postea ait. Et maximè siluestres (Picris seu Cichorium, & alia latioribus foliis, &c.) stomacho commodæ.

Cornarij versio improbatur. Mirum Cornarium sic vertere. Seris duplex est, Ex quibus siluestris, quæ Picris & Cichorium nominatur, latiora folia habet, & stomacho magis commoda est quàm hortensis. Et huius duæ species sunt, Altera enim Lactucæ &c. Cornarius tria tantùm Seridis statuit genera suâ versione, vnum siluestre, duo hortensia.

Hermol. Hermolaus quatuor statuere videtur suâ versione, vel etiam Anguill. & nos fecimus nostrâ. Ait enim Seris satiua (silu.) quam Picridem aliqui vocauerunt, Aegyptii Agon, Romani Intubum siluestrem. Duûm & ipsa generum traditur: quorum quod siluestre est, Picris, eademque Cichorium dicitur. Alteram folio extensiore, gustúque gratiore, quàm hortensis. Iterúmque hoc (scilicet hortense) in species binas distrahitur, vnam Lactucæ similiorem &c.

Ruellij versio. Ruellius aliter vertit. Seris duûm generum est. Altera siluestris, quæ Picris & Cichorium vocatur. Altera satiua, latioribus foliis constat, stomacho quàm hortensis vtilior. Quæ (hortensis sc.) iterum in duas species digeritur, vna folio latiore, &c.

Hoc loco malè *ἀστομωτέρα* pro *ἀστομαχωτέρα* habet Matthiolus ex libro simplicibus Oribasii dicato: in quo etiam errauerunt Sarracenus, & Hermolaus. Verisimile enim est hortensia ori gratiora esse, quia minùs amara siluestribus. Præterea infrà ait Dioscor. *αἱ ἄγριαι ἀστομαχώτεραι.*

Cichorii descriptio potest desumi ex descriptione Chondrillæ apud Dioscoridem, de qua pòst.

Matth. non. Serapionis versio habet affinitatem cum versione Cornarii: constituit enim tres species tantùm Endiuiæ, vnicam tantùm siluestrem, non tot siluestres, quot domesticas, vt asserit Matthiolus.

Ex Plinio Cichorium. Chreston. Pancratiū. Hedypnois. Intybi historiam illustrare videntur, ea quæ scripsit Plinius lib. 20. cap. 7. Cichorium refrigerat, inquit, in cibo sumptum, quod quidem propter singularem salubritatem aliqui Chreston appellant, alii Pancration. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Diligentiores plura genera faciunt [Lactucæ:] purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcas. Longioris hoc folii, caulisq; lati: prętereà lógi & angusti, Intubi similis. Nec ex eodem genere (Lactucæ) possunt dici, neque ex alio Intubi, hiemis impatientiores, virúsque præferentes, sed caule non minùs grati. Seruntur verno plantæ eorum, vltimo Vere transferuntur. Est & Erraticum Intybū, quod in Aegypto Cichorium vocant, de quo plura aliàs. Intubi quoque (pergit Plin. lib. 20. cap. 8.) non extra remedia sunt. Erraticum apud nos quidam Ambugiam [quædam exemplaria & Celsus Ambubeiam, Corn.] appellauêre. In Aegypto Cichorium vocant, quod siluestre sit: Satiuum autem Serim, quod est minus & venosius. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Seris & ipsa Lactucis simillima, duorū generū est, silu. melior. Nigra ista & æstiua. Dete-

rior hyberna & candidior: vtraque tamen stomacho vtilissima. De Cichorio in genere loquitur lib. 21. cap. 17. ita scribens. Cichorion & similia circa terram folia habent, germinantibus (germinant, vet.) ab radice post Vergilias.

Seris Picris Cichorium Seridem subamarum esse olus, & magis quod siluestre est, ac ob hoc ipsum Picrida ab aliquib. appellatum, à quibusdam verò Cichorium nominatum, testatur Galenus. At ambas, Seridem satiuam & siluestrem, adstringente qualitate participare, velut etiam Chondrile, quam & ipsam *Condrila* Seridis speciem esse tradit. De viribus plura infrà.

Sed & Seris appellatur etiam à Græcis (Constantino, Paulo, & Actio *τράξιμον*. Officinæ autem & barbarum Medicorum genus *τράξιμον* vocem in Taraxacon corruperunt. *Taraxacū.*

1. Seridis, Intubi, Cichorei, Endiuiæ, & Scariotæ nomine exhibeatur Cichorium siluestre & satiuum. *Aequiuoca Cichorium,*

2. Intubum satiuum latifolium, angustifolium, & crispum. *Intybum*

3. Hedypnois, Cichorii genus siluestre Plinio. *Hedypnois*

4. Condrilla quam aliqui Cichorion, aliqui Serim appellant. *Condrilla*

5. Chondrillæ altera species à Matthiolo ad Cichorium etiam refertur.

6. Lactuca siluestris, quâ hodie sub Endiuiæ voce vtuntur, quamuis non sit vera Endiuia. *Lactuca silu.*

7. Intubi nomine, malè in Virgilio quidā auem intelligunt, authore Hermolao. *Auis.*

8. Cichorii nomine veniebant solùm siluestria olera, Iulio Polluce authore: quæ & gracilia & tenuia cognominantur in Ouidio. *Olus silu.*

9. Cichorium tertium suis siluestre floribus exiguis luteis, inquit Dodonæus, non abs re Hyoseris, aut (vt quędam exemplaria) Hyosciris esse existimatur. *Hyoseris*

10. Endiuiam suam maiorem, siue Serim, aut Intubum latifolium habet Tragus, quam nos Lactucam Romanam longam, dulcem nostram esse suspicamur. *An Lactuca Romana dulcis*

11. Intybum siluestre duplex Tragi, Scariola seu Serriola dictum, Sonchus aspera à nobis inscribitur. *Sonchus aspera*

12. Præter iam commemoratas Intybi siluestris species, aliam quandam ad muros repétem commemorat, & hanc Sonchum radice repente nominamus. *Sonch. radi. repente*

13. Cichorea candida & rosea Tragi à Cichorea cærulea (Cichorio siluestri) ab eo primo loco descripta, colore tantùm differt. *Cichorea candida & rosea*

14. Cichoream tertiam habet Tragus luteam, quæ est Hieracium maius. *Hieraciū maius*

15. Cichorea quarta eiusdem quæ sit nondum mihi apparet. Eius tamen tertiā varietatem solùm esse credimus.

16. Cichoream quintam Tragi, nos Chondrillam vimineam fecimus. *Chondrilla viminea.*

17. Pro Endiuia seu Lactuca siluestri potest vsurpari Lactuca leporina Apulei, inquit Tragus, eámque inter Cichoreas & Intyba refert, descriptam cáp. de Lagopo tertio loco cap. 88. lib. 1. *Lactuca leporina*

18. Matthiolus Endiuiam crispam, vt vocat, distinguit ab hortensi latifolia in sua hist. plant.

19. Intybaceo generi sunt, teste Matthiolo, qui adscribant Cyanum, de quo agimus l. 26. H. n. g. *Cyanus*

CICHORIVM SILVESTRE ET satiuum.

Radice pollicari, lacte pregnanti: quæ tortuosos suos *caules* profert eodem succo tur-

Descriptio

gidos, hirsutos, variéque in *ramos* diuaricatos: *folia* Dentis leonis, profundè incisa, aliàs integra, aut quàm leuissimè dissecta, crispa, pilosa: *flores* successiuè emicãt ex foliorum supremorũ alis & cauliũ laterib⁹, Dẽtisleonis, sed colore cæruleo, interdum albos: tota planta amara insigniter deprehenditur: radix, caules, folia, flores: per culturam maius & mitius euadit: in spontaneo interdum caulis monstrosam acquirit altitudinem.

Cichorium vox generalis.

Est, inquit Marc. Virgilius, Cichorion peregrina Græcis vox, quæ omnia Intyborum genera simul indicat. Etsi ab aliquibus ad amarum Intybum contracta fuerit. Nec quicquam videtur in antiquis scriptoribus circa congeneris plantæ huius appellationes certum. Ac certè ex eo facile est colligere, nullam in his, nec Græcis, nec Latinis, certam perpetuamque appellationem esse: sed in Græcis Cichorium nunc agreste, nunc satiuum Intybum indicare: Picridem semper agreste: quemadmodum Serim plerumque satiuum. In Latinis Intybum modò satiuum, modò agreste: Ambubeiam autem agreste semper. Nec fore antiquos auctores legentibus aliquid vtilius, quàm præcedente rei coniecturâ, contra quàm in cæteris fit, non ex vocibus res, sed ex rebus voces intellexisse. Solus Celsus lib. 2. cap. 29. de vtroque genere agens, ad certas voces in medecina rem contraxisse videtur: satiuumque Intybum, siluestre Ambubeiam appellasse. Censéretque Marcellus, quoniam graui periculo in medicina hæc variantur, satiuum in Græcis Serim, in Latinis Intybum. Agreste in Græcis Picrida aut Cichorium in Latinis Ambubeiam semper appellari: vt certa nominum ratio certam legentibus rem indicaret, nisi in medicæ materiæ nomenclatura audacior videri aliquibus timeret.

Synon.

Luminare maius vocat Enduiam alteram & Cichoream, & Enduiam magis amaram Auicennæ: Intubum quorundam, aliorum Solsequium, Sponsam Solis, Intubum erraticum Plinii, Rostrum porcinum: videtur etiam nominare Scariolam agrestem & Bartifescere.

Cronenburg. in syr. de succo Endiuiæ Serim siue Intubum erraticam, vel silv. Picridem Ætii, & Cichorion Celsi, Latinorum quorundam Ambubaiam & Ambubeiam, offic. Cichoream nominat, dicitque Tragum lib. 1. cap. 91. in sex differentias hanc plantam digessisse, vbi postremam iure satiuam asserat, siquidem in Hollandia & alibi, vt retur, omnes pharmacopolæ in hortis eam diligenter curent, hiemis patientem: foliorum stipitibus lanugine molli vestitis. Sed errat. Tragus non loquitur de Cichorea culta, sed Intubo satiuo, à Cichorea culta differente, de qua verba facit Cronemburgius. Tragus loco citato dicit. Erraticum Cichorium cæruleo flore, Cichorea 1. siue cærulea [in quo genere, rarissimè tamen, inueniuntur plantæ, quæ partim candidum, partim roseum gerant florem) est herba solaris, quæ Varroni Solsequium, Heliotropium, & Ægyptiis Agon dicitur: Cichorea satiua & erratica [hanc pingit solo Cichoreæ nomine: pro illa Intybum exhibet satiuum,] pertinent ad caput Dioscoridis de Seride, poteśque fieri, vt apud Theoph. lib. 7. cap. 7. & 11. Intyba & Porcellia vocentur.

Error Cronenburg.

Cich. cærulea.

Cichorea candida & rosea.

Heliotropium.

Agon Ægypt.

Intybum Plinii errat.

Seris erat.

Porcellia Theoph.

Recedit à Trago Cordus in Diosc. lib. 4. cap. 19. ita scribens: wegwart herba dicta Germanis, vulgò creditur esse Heliotropium, sed falsò, cùm sit Cichorium, i. e. Intybum agreste: erroris causam protulit Plinius, qui cæruleum florem Heliotropio tribuit. Idem lib. 2. cap. 160. ait. Intybum siluestre, quod Cichorium & Picris ob amaritudinem vocatur, & Amarago à Gaza in Theoph. interpretatur, in pharmacopoliis Cichorea nominatur: flores habet cæruleos, qui ferè semper Solem versus inclinantur, vnde etiam à quibusdam Solsequium siue Heliotropium appellatur, quamuis Heliotropium diuersa sit ab Intybo siue Cichorio, & sui generis herba. Describit hanc Cord. hist. sua lib. 2. c. 66. de Cichorio siue Agresti Intybo cui apposuit figurá Tragi Gesnerus, cui de hort. etiam Intybum agreste dicitur: In cat. pl. Ambubeia, Intybus agrestis & erraticus, Seris & Picris.

Subscribit Cordo Amatus, qui hanc lib. 2. enarr. 126. titulo de Endiuia [plures enim dicto loco ac diuersos titulos habet,] intelligit, vbi græcè σέρις ἀγρία, κιχώριον, καὶ πικρὶς vocatur; latinè Cichorium, Intubum agreste, & Ambubeia. Is autem pro Seride siluestri, Intybũ satiuum exhibet.

Brunfels. tom. 3. Rhapsod. 33. Solsequium Cichorium facit, ac ex Intyborum genere esse pronunciat, quàm bene autem Solsequium faciat etiam ex Fuchsio patet. Rudissimus, inquit, error quorundam, qui hanc [Intubum silu. siue Cichorium inscribit] Heliotropium esse contendunt: cùm tamen primùm folia repugnent, quæ non sunt Ocymo similia, neque candida, sed nigricantia magis: deinde non (semper) candidum, sed magna ex parte cæruleum florem habet. Radix denique eius, vt Heliotropii, non inutilis, sed experientiâ teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis Intubis similitudo, quæ vna satis docet Intubum esse siluestre: & non Heliotropium: vt quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium Medicorum consensum, secus pronunciare audent. Siquidem species est erratici Intybi, à Plin. lib. 20. cap. 8. memorati, quæ Græcis πικρὶς dicitur ἢ κιχώριον, Lat. Ambubeia, vulgo herb. & offic. Cichorea; siluestris (addit Dod. gall. qui eam hoc titulo pingit: Intubum silu. Cichorium, facitque Cichoreá & Seridem tertiá) gall. *Cichorée sauuage*, Germ. wild wegwart / Belg. wilde Cicoreye. Cichorium & Intybum (inquit Dod. lat. in fol.) eiusdem generis sunt, Sed Intybum satiuum, Cichorium verò silvestre. Et hoc duplex est: Vnum latioris folii, Hedypnois Plinii: alterum quod amarius est, ac πικρὶς Dioscoridi dicitur; Lat. Intubum siluestre, Intubum agreste, Intubum erraticum, & Chicorion; offic. Cichorea, Germ. wegwart [quasi viarum custos, vel wegweiß [quòd peregrinis quasi viam indicare videatur, Fuchs.) hindleuff / & Sonnenwirbel, Cordo:

Belg. Cicoreye: Gall. *Cichorée*, It. *Cichorea*, Tornasole, Lob. Girasole, Radicula, Radichio, & Radechio, Tabern. Hisp. *Almerones* & *Cichoria*: Angl. Cychorye: Boh. Sterbak & Czakalka: his addit Nomenclator Pannon. Intybum silu. cæruleo flore hungaricè *Napra nezö fiu* vocari: Polon. Podrosnyk, Tabern. Arab. *Dumbebe*.

Matthiol. in Dioscor. lib. 2. cap. 125. duas figuras ponit, quarum alteri titulus est, Intybus siluestris, siue Cichorium: alteri Cichorium satiuum. Seris satiua, dicit is, in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore: in Seridum siluestrium genere ea etiam Seriola dici posset, quę passim in hortis colitur: Plinio Cichorium ipsū propriè Ambugia, vel Ambubeia dicitur. Idē eodem capite, Chondrillæ titulo Cichorium proponit, vt & in comm. cum mag. fig. lat. & ital. ac præterea aliam iconem Intybi minoris, ac aliam Cichorii domestici, & aliam Cichorii siluestris. In Hist. germ. similes figuras priorum commentariorum habet: vnam quidem sub hoc titulo: Garten wegwart / wilder Scariol: Intubus erraticus, siue Cichorium hortense: Alteram sub hoc: Feld wegwart: Intubus erraticus, siue Cichorium siluestre: dicit etiam vocari Sonnenwirbel / Heliotropium.

Icon Authorum. Nos Cichorii iconem vnam proponimus tantùm, & hanc ex Fuchsianis, quæ iam erat parata, videturque sufficere pro Cichorio silu. & satiuo. non enim ita mutatur culturâ, quin similitudinem magnam retineat cum spontaneo: nobis ideò non multùm arridet icon Matthioli Cichorii satiui siue domestici: *Matth. not.* placeret potiùs pro eo planta, quæ proponitur in comm. cum mag. fig. pro Intubo minore. Displicet quòd Chondrillā *Error Matth.* suam 1. confundat cum Cichorio, quod satis patet ex icone, quam postea in Hist. germ. reiecit non subrogatā meliore.

Corn. in Dioscor. Siluestris & erraticus Intubus dicitur. Lonic. wild wegweiß, Cichorium agreste. Lacunæ, Turn. (cui & Intubum silu. 1.) Cord. hist. Gesn. cat. pl. Eur. Cordo. (cui & Intybū silu.) Cichorium.

Seris duplex silu. Anguill. Cichoria nostra intelligit Anguill. per Dioscoridis Serides duas primas: vnam, quæ Picris & Cichorium vocatur. Alteram latiorem: ambas siluestres: primam spontè nasci tradit, quæ si colatur, facere folia latiora, & in Italia dici *li Radichi*. Idem cap. de Chondrilla ait, Taraxacum idem esse cum Cichorea: id patere ex Auicenna.

Lob. Adu. Seris silu. Picris, Cichorium. Item: Cichorium satiuum cæruleum, Picris cadem. Obs. Seris silu. Ambubeia. Item: Seris satiua. Icon. Plant. Seris, Picris, silu. Cichorium. Item: Cichorium sat. cæruleum.

Tabern. Icon. & Hist. Cichorium. Item: Cichorium satiuum. Et: Cichorii satiui altera icon. Et tandem: Cichorium album satiuum. Cichorium (inquit is in Hist.) vocatur in genere à Dioscoride, Theophrast. Gal. & aliis, *σερις*, *κιχώριον*, *κιχώριον ἄγριον*, *σέρις ἀγρία*, Const. *πικρίδα*: Plinio Intubum erraticum, Chreston, Ambugia, & lib. 2. de remed. Citroximum, Marc. Emp. Intybus rusticus, Gazā Amarago & Ampulla: Nic. Myrepso Heliotropium cęruleum, Celso Ambubeia, Guil. Placentino Rostrum porcinum, Petro Cresc. Sponsa Solis, aliis Anisca Solis, Solsequiū cæruleum, Endiuia silu. Seris erratica, Serap. lib. de temp. simpl. cap. 143. Taraxacon: Auicennā Taraleun, aliis Arab. Taraxaten, Tarasequi, Tarsequi, Taraxacoron, Altaraxacon, quę nomina Arabes à verbo græco Troximum mu-

Chreston. Ambugia. Citroximū. Intyb. rusticus. Ampulla. Anisca solis. Taraxacū.

tuarunt: dicitur aliàs etiam à Steph. glossographo Haliabbate, & à Serap. Hundebe, Humdebe & Suasben, Dundebe & Dumdebe, quæ nomina orta sunt ex græca appellatione Intybi, quæ quidem tam hortense quàm siluestre Cichoriū denotant. Arabes enim siluestre Cichoriū Taraxacon & Altaraxacon solùm nominant. Cichorium flore est cæruleo, qui secundum Solem cōuertitur, qui manè oriente Sole se paulatim aperit versus Orientem, circa Meridiem planè apertus, sursum Solem respicit: postea se conuertit ad occidentem, & occidente Sole omninò occluditur, & clausus noctu manet donec oriatur Sol. Et licèt cœlum nubibus sit obductum, attamē possunt ex hoc flore dici partes obseruari. Vt enim nubes Solis cursum impedire nequeunt, sed lumen solùm terræ tollunt: ita priuatio radiorū Solis quidem impedit quominùs flos recludatur, sed cursum eius herbæ minimè retardant, quod inter naturæ miracula reponendum, & hinc Solstitialis herba meritò nuncupatur. Secundum Cichorium est flore albo. Tertium est pulchro flore, colore rubello, leibfarb, Cichorium purpureum. Quartum est Cichorium cultum vulgari simile, nisi quòd culturâ maius & cibis commodius, flore cæruleo: Cichorium satiuum zam wegwart / Cichorii satiui altera icon. Quintum Cichorium album satiuum. *Compilator Tabern.* absque necessitate multiplicat figuras, quatuor non erat opus: color enim nullam facit differentiam, quæ figura exprimi queat: Verum quidē est culturā nonnihil variari Cich. erraticum.

Hundebe. Humdebe. Suasben. Dundebe. Dumdebe.

Solem sequitur.

Herba solstitialis.

Compilat. Tab. not.

Camer. apud Matth. germ. Cichorium satiuū, vel hortense. Item: Intubus siluestris.

Hist. Lugd. Intubum silu. angustifolium. Et: Hypochæris Dalechampii. Duæ figuræ apud H. & dua descriptiones vnius plantæ. *H. L. not.*

Et hoc à Casp. Bauh. etiam annotatum. Sed is non animaduertit Historiam insuper aliam figuram proponere, cui nomen fecit, Intubum silu. latifolium, Cichorium latifol. Matth. Seris satiua Lobelii. Huius quidem folia sunt integra, qualem differentiam in descriptione nostra tradidimus.

Gerardo Anglo Hieracium latifolium quoad figuram, non autem descriptionem. Is figuram Cichorei, siue Intubi erratici Tabernamontani malè ponit pro Hieracio. Item: Cichorium satiuum, Garden Succorie. 2. Cich. sat. latifol. Broade garden Succorie. Item postea: Cich. siluestre, wilde Succorie. Gerardus ex Tabern. Cichorii & satiui altera icone facit Cich. latifolium, quasi alia sit species: Cichorii satiui albi iconem Tabern. ponit pro Cichorio siluestri.

Hieracium latifol. Error Gerardi.

Gerard. not.

C. Bauhin. Phyt. Cichorium 4. siue satiuum; Cichorea satiua Tragi lib. 1. cap. 91. flore albo & cæruleo, quare huius tres icones apud Tabern. Item: Cich. 5. siue officinarum: Seris, Picris Diosc. Cichorea Theophrast. Intybum erraticum Plinii. Eidem apud Matthiol. Cichorium domesticum flore cæruleo & albo. Item: Cichoriū silu. offic. seu Picris. *Ego cum Fratre* Cichorium sat. non separo ab erratico, qui culturā tantùm mutat nonnihil: si non colatur, quod fuit satiuū, iterum fit erraticum. Tragi autem Cichoream satiuam huc non refero, sed ad Intubum, siue Endiuiam satiuam, quod demonstrat etiam figura. *C. B. not.*

Thal. Intybus silu. seu Cichorium silu. flore cæruleo, duplicis differentiæ. Altera enim constat folio prorsus integro: Altera in lacinias disrupto. Istius species, rariùs tamen, aliquando flo-

re candido sese offert, vt ad Harcyniam circa Wernigerodam.

Schvvenckf. Cichorium silu. albo flore, Cichorium album.

Locus. Cichorium siluestre, inquit Dodonæus, non modò in hortis seritur, sed & per vniuersam Germaniam, tum & alibi secus vias ac locis incultis exit: ac potissimùm folia habens profundioribus insuris laciniata; quod & reliquis amarius est. *Tempus.* Iulio & Augusto mensibus præcipuè cum floribus reperitur: semen interea perficitur. Cichorium obseruaui Monspelii florens Iunio; Basileæ, quà itur Mouters Octobri inter portam cineream & lapideam intra & extra vrbem, & ad ripam fluminis Bursch & alibi. Vidi Lugduni & Patauii, quibus in locis copiosus vsus radicum elixatum in acetariis mense Ianuario & Februario. *Vsus radicum.* Tanta est Cichorii similitudo cum Dente Leonis Veris principio, vt difficile sit discernere has plantas. Cychorium flore albo cultum Montbelgardi habeo in horto E. C. ex semine Stutgardia misso, seipsum ex semine deciduo multùm propagans, & non cultum ab erratico non differens, licèt in loco culto proueniat.

Naturæ miracula. Flos Solsequii, vt Brunfelſ. annotat, seu Cichorii, iniectus formicarum cumulo in rubrum vertitur colorem, idque magno naturæ miraculo.

De omni Seride Dioscorides hæc prodidit. *Vires & vsus.* Refrigerat vtraque & adstringit, stomacho vtilissima: aluum sistit cocta, si cum aceto assumatur. Siluestres stomacho meliores: quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexet, cibo leniunt. *Syluestres. Cardiacis. Herba.* Cardiacis per se aut cū polenta, vtiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt: herba cum radice illita, percussis à Scorpione subuenit, igni sacro cum polenta medetur. Succus cum cerussa & aceto, valet ad illitus eorum, quæ refrigerationem desiderant.

Succus. Ex Plinio de Seride. De Seride eadem ferè Plinius. Vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, discutiuntque vel alios morbos quàm stomachi. Cum polenta siluestrium radices stomachi causâ sorbentur, & cardiacis illinuntur super mammam sinistram, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles; & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit: alterno dierum potu. At de Intubis & Cichorio. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus iocinoribus, & vesicæ, & epiphoris imponitur. Et mox: Cichorium refrigerat in cibo sumptum: & illitum, collectiones, succusque decocti ventrem soluit: iocinori, & renibus, & stomacho prodest: Et paullò pòst. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui Chreston appellāt, alii Pancration. *Chreston.* Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant latioris folii. Stomachum dissolutum adstringit cocta, crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum Lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Ita Plinius qui & nomina & facultatem clarè distinguit.

Subamarum est olus, inquit Galenus, & magis quod aggreste est, quod ob id ipsum *πικρίδα*, h.e. amaram quidam nuncupant. Est autem siccæ frigidæque temperamenturæ, vtrumque primo excessu. Porrò domestica Seris magis etiam, quàm agrestis refrigerat, sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit: verùm vtraque adstringēris qualitatis est particeps. Et alio in loco. Cichoria & Seris cibarii generis sunt: nam apud nos rustici hæc edunt & cruda & cocta. Vtitur etiam iis Erasistratus abundè in affectionum circa aluum curatione. Facultas horum olerum suffrigida est, & subamara, ac modicè adstringens. *Cibus.* Et propter has facultates optima sunt pharmaca calidis temperaturis hepatis: nam præterquàm quòd moderatè refrigerant, robur etiam visceri addunt per adstringentem facultatem. *Temperies.* Præterea commissuras osculorum venarum in sima visceris parte, ac eas quæ in gibba sunt, extergens. *Viscerum obstructiones.* Neque verò frigidas intemperies magnoperè lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione aut amaritudine habent, facere solent. *Aqua distillata.*

Cichorii decoquitur herba & radix, apud Tragum, vino aut aquâ, & calidum bibitur id decoctum, aduersus obstructiones iecoris, lienis, sed in principio hydropis, & malo corporis habitu, *Ardentes febres.* [Græcis *καχεξία* dicitur] hoc remedio vti conuenit: ad eadem valet aqua distillata, imprimis verò æstuanti stomacho, & ardentibus febribus, *Abscessus. Tumores.* imbecillitatique cordis vtilis est. Folia Cichorii cærulei abcessibus, tumoribus & inflāmationibus, nec non pudendorum pustulis imposita, dolorem mitigant, ardorem extinguunt, calidæ podagræ commodissima. Verùm aduersus iam commemoratas affectiones aqua destillata maioris est momenti, si ea in linteolis lineis excepta affectis partibus imponatur, maximè verò hoc pacto vsurpata anthraci auxiliatur. Aque è floribus cæruleis destillata, inflammationibus & caligini oculorum imposita, potenter remedium adfert.

Anthrax. Coniunctim quoque de omni Seridis specie Matth. agit. Intybus, ait, & Cichorium selectissimum præbent medicamen immodicè calenti hepati, quocunque tandem modo vsurpata, siue foliis recentibus crudisque aut coctis comestis, siue succo, aqua stillatitia, aut decocto hausto, siue, siccorum foliorum puluere assumpto: modicè enim refrigerant & adstringunt, robur & tonum iecinoris conseruant, eiusque venulas obstructas expediunt, idque amaroris caussa: totâ substantia hepati familiaria sunt, non tantùm in calidis eius affectibus, verùm etiam frigidis ex vino albo cum Petroselino, aliisque similibus calidis plantis diureticis decocta & pota: folia cocta ex aceto comesta gonorrhæam reprimunt. Decoctum Cichorii Ictericorum fœdos colores delet bibitum: semen confractum, & vino haustum ante insultum febrilem, cum mitiorem reddit; & tandem percurat. Ego huius solius plantæ ex aqua decoctum egenis sæpè propinaui in febribus vtiliter: efficacius erit remedium, si Cichorii cum floribus sumas M. j & minutim concisum ex vini albi generosi lib. 1. decoquantur ad medias, bibatur colamen manè calidum, quatuor aut quinque horarum ieiunio sequente: eodem modo diebus aliquot iteretur. Quibus natura calidius hepar, dolores capitis & catharros generat, vinum aquâ stillatitia diluunt: radix eiusdem saccharo, condita, hepatis calorem temperat. Aqua Cichorei cum linteis imposita singulare creditur ad exanthemata pestifera remedium. Foliorum eius succus cum oleo rosato & aceto rosacco cephalalgiam applicatus lenit. Scabiem tollunt & cutem

rem emaculant, ex contusa Cichorii radice offulæ cum aqua rosacea.

Cichoreâ appositâ sedat Bayrus dolorem capitis, & æstuationes à Sole factas. Flores Cichorii ad calculum destillari meminit Gesnerus. Ioã. de Monte exper. commendat ad oculorum calorem & ruborem aquam stillatitiam: de qua vide plura cap. de Linaria lib. 29. Idem testatur radices coctas cum carne & esas certum remedium esse contra omnes fibras. Radix Cichorii silu. flore albo, si certo tempore effodiatur ab obstetricibus peritis, creditur partum accelerare substrata parturientibus, vt scribit Schvvenckfeldius. Plura de viribus qui scire volet, legat Matthiol. germ. & historiam Tabernamontani.

Aqua è floribus.

INTYBVM SATIVVM TRIPLEX.

Intyb. sativ. latifolium.

Intyb. sativ. angustifolium.

AEstiua est planta, hiemis apud nos haud facilè patiens, *radicibus* fibrosis, lacte pregnantibus: *folia* per terram sparsa, antequã caulescat, longa, lata, nonnunquam angusta, Lactucæ foliis similia, in ãbitu subinde crenata, subamara, quę hortulanorũ mãgonio crispa aliquando conspiciũtur, & alba: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, læuis, striatus, inanis, multis ramis brachiatus, tortuosus, vulnere lac fundit: *flores* ex foliorũ (quę in caule hederacea sunt, minora) alis emicant cærulei, Cichoreæ siluestris: *semen* quoque cõsimile. Huius species prouenit nobis Italo semine, folio laciniato, quod differt à Cichorio culto.

Corn. Diosc. Intubum satiuum lata folia habens, corruptâ voce Endiuia vocatum. Et alterũ angustis foliis, Scariola appellatum. Satiuus Intubus, quem priuatim Plinio teste lib. 20. cap. 8. Serin nominarunt Veteres, in duas à Fuchsio distrahitur species. Quarum vnam latiore folio constare scribit, ac Lactucæ similiorem facit, Intubúmque sat. latifol. siue Endiuiam in hist. & icon. inscribit, quã ait in omnibus pro vera Endiuia deberi vsurpari officinis. Nam quã hodie sub hac voce vtãtur non esse verã Endiuã, sed Lactucam silu., vt suo dictum loco. Alteram, quã Intubum satiuum angustifolium, siue Scariolam inscribit, angustiora habere folia, & subamaram esse tradit, ac diminutiuo à Seris nomine Seriolam dici testatur. Nos Fuchsii binas admittimus icones, non enim diuersam ab Intubo crispo statuimus, licèt non paruã, ratione culturæ, in his reperiatur varietas. Suffecisset quidẽ vna ex Fuchsianis, sed quia iam erant sculptæ, eas Lectorum oculis nobis subiicere placuit.

Intyb. satiu. crispum.

Exhibet eas quoque & Amatus, ac quidem sub Seride siluestri, Intubum satiuum latifolium proponit: sub Seride autem satiua, eiusdem Fuchsii Intubum satiuum angustifolium. Nomina autem quæ Seridi suæ siluestri adscribit, ei non conueniunt, sed Cichorio, de qua re antè. Amatus autem de suis Seridibus à se icone exhibitis loquitur, quando ait. Domestica verò Endiuia duplex est, altera latifolia, hortis familiarissima, & quæ terrã obruta, alba reddita, hibernis mensis, oxelæo & sale, cruda, & cocta anteponitur, quanquã vniuersa Hispania, sic paratam eam nunquam, quòd sciam, viderit, quam aliqui Endiuiam, alii verò Cichoriam vocant. Altera verò arctioribus foliis Endiuia, à Seri Seriola, pòst verò Scariola nuncupata est. Cæterùm ab Intybo, siue Intyba corruptè Endiuia deducta est.

Hæc est illa Cichorea satiua Tragi, Seris satiua angustifolia Dioscoridis, quo nomine & Intybus vocari meruit, potéstq; fieri vt apud Theophrast. lib. 7. cap. 7. & 9. Intyba & Porcellia vocetur. Cordi in Dioscor. Intybum satiu. ab Italis Endiuia satiua vocatum. Cordi in hist. (cui figura Tragi addita) Cichor. satiuũm ab Italis Endiuia hortensis, seu simpliciter Endiuia nuncupata. Matthiol. in Dioscor. Intybus hortensis. Et: Intybus hortensis alter. In comm. cum mag. fig. Lat. & It. Intubus maior, & Intubus minor. *Endiuia maggiore & Endiuia minore.* Intubus crispa. Et quoque tertium Intybi hortensis genus, amplo, foliosóque cespite proueniens, foliis magnis, sed vbique in ambitu crispis ac fimbriatis, caule cæteris maiore, crassiore, tenerio-

reque, in acetariis expetitum reliqua cum cæteris paria sunt. In Hist.germ. Intubus satiuus maior, seu Endiuia, Endiuien. 2.Intub.satiu.minor Garten Scariel/ vera satiua Scariola. 3. Endiuia crispa, Grosse krause Endiuien.

Matthiolus ponit[Fuchsium imitatus]duas icones valde similes pro diuersis plantis, eiusdem existimarim, nec demonstrat, qua in re differat Intubus alter à Cichorio satiuo: cuius icon etiam similis: in comm. lat.& ital.cum mag.fig.pro Intybo siue Endiuia minore ponit diuersam iconem: folia enim laciniata appingit, ea placet pro Cichorio.

Dod. mo. Dod.gall. Intubum satiuum latifolium, Cichorea domestica 1. Endiuia aliorum, offic. Scariola. Intub.sat.angustifolium, Cich.sat.& hortense offic.Cichorea domestica.Lat.in fol.Intub.satiuum, σέρις prior, σέρις ἡμερὶς ab Auic.ac Serap. Taraxacon: ab Italis Scariola nuncupatur, quam appellationem pleræque Offic.seruant, quæ & Seriolam ipsam quasi Seridem haud perperam vocitant, sed minùs rectè Serriolam per duplex rr:nam Serriola Lactuca siluestris est. Dodon.non ampliùs meminit Intybi satiui angustifolii, quod mirum.

Gesn.hort. Intybum(Endiuia vulgo)Italicum latifoliũ, quod ad acetaria hiemis terra obruitur: Cichorium satiuum.

Lob.in Adu. Seris, siue Intybum satiuum latifolium, Endiuia,& Scariola officinis. A Cichorio nó tantùm cultu, sed etiam genericâ differẽtia distat: nullo enim neglectu, transmotione, alióue incommodo visa fuit vnquam in siluestrẽ aut Picrim Cichorium degenerasse; aut hæc ad speciem huius Seridis promouisse. Et manifesta radicum differentia, est enim Cichorii bene habita, carnosa admodum, grata: Endiuiæ verò fibrosa, penè nulla, nulliusque vsus in cibis, alicubi tamen in quibusdam compositionibus. Lob. Obs & Icon. Plant. Intybum satiuum latifolium, Endiuia & Scariola. Omissa hæc postrema vox est in Ic. Plantin.

Seris hortensis. Anguill.Seris hortensis 2.Diosc.Endiuia nostra [Italica] alba.

Lonic. Scariola satiu.latifol. Intub.sat.latifol. Cichorea sat.latifolia.

Cichorea satiua. Intybus maior. Tabern. Icon.& Hist. Intybus maior, Groß Endiuien. Σέρις, σέρις ἡμερὶς & κιχώριον κηπευτόν, Plinio & Latinis authoribus Intybum, Intubum, Intybus aut Entubus, Intybum satiuum aut domesticum, Seris satiua & Cichorium domesticum, Herbariis Endiuia, Endiuia maior, End. satiua siue domestica Romana. Serap. & Arab. Dunbebe, Dumbebe Humbebe, Hundebe & Endela, Boh. Cerbak / Polon. Volertz & Welertz/ in Candia Endiui. 2.Intybus crispa, krauß Endiuien/ Endiuia crispa; Belg. Gheerolde Endiuie: crispitudine foliorum à præcedenti tantùm differt. 3. Intybus minor, klein Endiuien: cui nomina græca priori similia, hodie vocant σέριον, Serium & Seriola. Herb.Cichorium sat.minus, Seris minor, Endiuia minor, intybum angustifolium, Endiuiola, practicis Scariola, Neapoli dicitur *Scarola*: Hisp. *Seraya Enuida*. Primo similis nisi foliis esset longioribus & amarioribus. 4.Intybus minor flore albo, Seriola alba,& Scariola alba: à præcedenti solo flore albo differt. Monuimus ante plantam solo colore differentem non mereri propriam figuram.

Intybum *Endiuia Romana.*

Camer.ad Matth germ.Endiuia, Intybus satiuus 2.Endiuia crispa. Grosse krause Endiuien. In Epit. Intubus maior. Item: Intubus crispa: Camer. proponit tantùm duas icones nouas non tres vt faciebat Matth.quasi vna sit superflua.

Gerard.Anglo, Intubus satiua Garde Endiuie. 2.Endiuia crispa, Curled Endiue. Item: Intybum silu.wilde Endiue. 2. Intybum silu. latifol. Medowe Endiue. *Gerardus* omnia confundit. *Gerard. reprehe.*

Tabern. satiuum facit silu. & minus album sat.silu.latifolium: Tabernamontani icones sunt plantarum solo colore differentium.

H. Lugd. mo. H.Lugd.Intubum satiuum latifol. Item: Intub. satiuum angustifolium Matthioli. Et: Intub.sat. angustifol. Dodonæi [hæc duo sunt vnum:] Item: Intubum crispum.

C.B.Phyt Endiuia 1. siue vulg.latifolia: Seris domestica latifol.Dioscoridis: Intubum & Seris hyberna Plinio quę Theoph. ἐπίκαρπις censetur: ac cuius etiam meminit Plinius lib.21.cap.15.floribus est cæruleis, rarò candidis. Endiuia 2. siue crispa. Endiuia 3. siue angustifolia, floribus cæruleis, aliquando albis, cuius causa Tabern.duas habet figuras. *Apud Matth.* 1. Intubus maior. 2.Intubus minor. 3.Intub.crispa. Endiuia siue Intybum satiuum, ceu antea quoque monuimus, propter solum & culturam maius & minus efficitur: crispa verò transplantatione & mangonio hortulanorum.

Cichoreum Italicum. C.Schvvenck. Cichoreum Italicum, Cichorea satiua.

Nomina linguarum. Intubum satiuum, à nonnullis Endiuia, ab Italis Endiuia & Scariola, quam appellationem pleræque officinæ seruant, dictum, a Græcis σέρις, σέρις ἥμερος appellatur; à German. quibusdam Scariol, vulgò Endiuien; Lonic.breyt oder groß wegweiß oder wegwart; Belg. Endiuie / Endiwie; Gallic. *Endiue ou Scariole*, Hispan. *Endiuia*, & vt Dodon. ait, *Serraya*; Angl. Endiue / white Endiu/ vel garde Endiue. Intybum crispum: Germ. kraut Endiuien, Belg. Kfecrolde Endiuie/ Gall. *Endiues crespues*; It. *Endiuia crespa*, Angl. Curled Endiue.

Locus & Tempus. Seritur Intybum in hortis, & quod Vere satum celeriter adolescit, ac ipsa Æstate florens semina profert, ac deinde intercidit. Iulio verò satum in Hiemem restat, Septembri aut Octobri terrâ obrutum, colligatis priùs foliis, niuis instar candidum redditur, ac deinde mensibus hybernis mensis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius [ait Dod.) haud ignorasse videtur lib.20.cap.8.vbi Seridem duorum generum esse tradit: nigram æstiuam deteriorem; & hibernam candidiorem. Omnes Intybi siue Serides in Italia vulgaris sunt notitiæ. Lætior multò exit, inquit Lobelius, è semine Italico, aut cuiuspiam regionis meridionalis, vnde solent serere quidam Brabanti, Angli, & Germani Olitores: simul ac terna, quaternáue foliola eruperunt, in solum pinguius lætamine multo trãsmouetur, lateritioque frusto media onerantur folia, quò latiùs se porrigant luxurientque, quâ industriâ amarorem exuit, gratiamque init cum hibernis mensis ad acetaria, seruatur obruta terrâ, fimeto, stramineque. *Satio.* *Cultura & mangonium.*

Hoc olus vt Hieme tota albis & carnosis foliis suis in acetaria veniat, sapore gratissimo, colere sic debes, authore Gesnero. Circa finem Iunii sereas non admodum angustè: deinde cùm ad duos palmos, seu digitos octo excreuit, tempestate siccâ, euelles cautè ita vt manu radicem inferiùs, i.e. remotiùs à capite apprehendas,& simul corrupta folia si quæ sunt separabis, & rursus plantabis, ita vt vndiquaque duobus palmis minimùm distent: & folia etiam principio sui non-

nihil

nihil in terram mergantur. Postea initio Hiemis, antequam nix ingruat, erutas euulsasque plantas in cella vinaria seruabis, hoc modo. Soli aliquod spatium ad duos digitos terra recenti operies, huic plantas Intybi impones duabus aut tribus radicibus simul iunctis, donec spatium istud repleueris: tum rursus eas terra operies, & sic alternis. Aliqui in vili aliquo vase ligneo, cum terra vti dictum est, alternis instrata, seruant in hypogeo. Galli & Itali in hortis terra obruere & seruare solent: sed apud nos in hortis & gelatur facilè, & pluuiis deinde putrescit.

Basileæ primò vidi in horto præceptoris mei Cælii Secundi Curionis, tandem habui in horto Geneuæ, vbi in transplantatum partim ferebat folia lata, partim dissecta, florebátque Iunio & Iulio, non facilè ferebat Hiemem, ideóque arenâ obruebam. Colmariæ in Alsatia vrbis Medicus D. Iacob. Weckerus nó euellebat è terra, sed inuoluebat stramina & circumaggerabat terrâ. Montbelgardi tardiùs serunt, transplantant, ligant & Hieme in arenam reponunt.

Vires. Magis quàm agreste refrigerat.

CICHORIVM VERRVCOSVM, SIVE Zazintha Hieraciis adnumerandum.

Descriptio. PAullùm admodum humo tollit *caules* graciles dodrantales, aut etiam cubitales, intus fungosos, ramosos: ad quorum latera sessiles adnascuntur rari *flosculi*, alii etiam ramulorum extremis, luteis: quibus in pappos euanescentibus, succedút *pericarpia* pulcherrima verticillatim radiata, Lupini seminis magnitudine, in quibus *semen* copiosum, Lactucæ par, non ita cùmpressum. *Folia* oblonga Dentis Leonis, laciniata, multa per terram sparguntur, in ramis pauca: *radix* longa, multis fibris donata.

Synonyma. Cichorium Zacintha. Cichor. verrucariũ. De hoc Cichorio loquitur Matthiol. in post. comm. cum mag. fig. cùm ait. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam Zacintham vocauere, nobis autem ab effectu Cichorium verrucarium appellare licuit. Radice hæc nititur Rapunculi figurâ, subnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorei, verùm paulò asperiora: caules cubitales & quandoque maiores, tenues asperiusculósque, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cichoraceâ specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circumquaque secundum longitudinem secti, Melopeponis modo.

Verruca Condrilla. Lob. in Adu. Verruca Condrilla: de qua ait: Condrillam Cichorúmue illud siluestre, quod Zacyntham, vsque peregrinitatem affectans, vocat Commentator, certum est oriri in Italia, ne igitur è Zacyntho insula græca eam euocet. Cæterùm dum Lobelius hoc in loco Matthiolũ carpit, ipse ridendus reprehendúsque videtur, vt cui non fuerit Zacintha Matthioli nota: perperam enim putat eandem cum Chondrilla priore Clusii, id quod in Obs. scriptum reliquit, dicens. Verrucaria Chondrilla, Chondrilla prior Diosc. Clusii, Zacyntha Matth. It. *Cichorea verrucaria*, & *Mazza di cauallier*, & *Mazza ferrata*, Angl. Gumme Succory. (Matth. tuetur. Lob. reprehẽ.)

Clus. Cichorium verrucatum, Zacintha, de qua ait. Zacyntha Matthioli, seu *Mazza di caualliero* Italorum nihil commune habet cum Condrilla nostra priore, Dioscoridis legitima (Hedypnoide Monspessulana) vt quidam censent, Zacynthæ, siue Cichorii verrucarii, iconis, quæ apud Matthiolum ineptè expressa est, facie decepti &c. Quæ res adeò me cogit, vt Cichorei verrucarii legitimam iconem proponam, omissâ Matthioli falsa. (Cichorium verrucatũ. Non est Condrilla prior Diosc. Clusio contra Lobelium Matth. vel falsa.)

Gamer. hort. Zacintha siue Verrucaria Matthioli, Cichorium verrucarium Gesneri:

C. Bauhin. Phyt. Chondrilla 8. siue verrucaria.

Locus. Cichorium verrucosum satum Montbelgardi anno 1581. prouenit. Hoc acceptum refert Calzolario Matth. qui plantam ad ipsum misit.

Vires & Vsus. Verrucas. Mira huius plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus [inquit ex Calzolario Matthiol.] nos nonnullos, quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, deuoratis in acetario semel tantùm huiusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat eius semen, tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt verrucosi. Patũ certum est, authore Lobelio, semel voratá, quod ait Commentator, & multi de aliis plurimis fabulantur, delere verrucas: illita verò posse certũ, & commune illi est cum quamplurimis, quarum succo exuruntur aut exsiccantur verrucarum radices & appendices, tum calidis vt Tithymalo, tũ frigidis vt Plantagine, Equiseto, intermediis vt Heliotropiis, de quo nomen verrucariæ testatur idem. (Matth. vel.)

CICHORIVM SPINOSVM.

Descriptio. CIchorio spinoso *folia* indidem plura, ceu ex eodem puncto, alternatim oriuntur, Cichorii angustiora, sinuata, virentia: *caulis* glaber in ramulos diuiditur rigidiusculos incóditos, multifariam diuaricatos, in duras abeuntes spinas, Tragacãthæ aut potiùs Aspalathi Mõspeliensis imitatione: *flores* ad ramorum diuaricationes, ipsorúmque adeò surculorum cacuminibus impositi, cærulei, denticulatis foliis constantes, duplò triplóue quàm

Cichorei vulgaris, minores: cui *semen* simile: habemus Cichorium hoc tanta copiâ caulium pedalium se diffundens, vt caput penè ambitu æquet.

Descriptio Bellij. Chicorium spinosum, ait Honor. Bellus, frutex est in maritimis proueniens, siccisque collibus, & arenosis locis: folia ferens Cichoracea, profundè diuisa, crassiora tamen & minora, magisque amara, quàm Cichorei vulgaris: caules dodrantales, albos, in orbem diffusos, crebris albis spinis scatentes, erinaceum quemadmodum Echinopoda totâ facie repræsentans: flores inter spinas Cichorio similes profert, colore cyaneos: quibus succedunt semina Cichorei: radice firmatur singulari, magnâ vt Cichorium. Recens semine natâ, antè quàm in caulem abeat, in acetariis manditur, sed durior & amarior est Cichorio. Vocatur vulgo στμαγχάθι, h.e. Hydriæ spina, quia vulgariter in tota Creta fictilibus hydriis vtuntur ad hauriendam aquam è fontibus, quas hâc herbâ obturant, ne mures aliùdue animal intus penetrare possit, videtur enim ad hoc munus ista planta à natura formata: nam semper rotundâ figurâ cernitur. Hydria vulgò dicitur σάμνη & ἀκανι spinam significat, nomine ab ἀκανθα corrupto: quibusdam insulæ locis dicitur etiam ῥαδικοστίδα h. e. Radichium stiuidam, ob similitudinem, quam cum Cichorio habet, quod in Græcia vulgariter ῥαδίκι vocatur, & stœbe, quæ dicitur στίβα. Huius vsus in defectu Cichorei.

Chondrilla spinosa. Cich. spinosum. C.Bauh. phyt. Cichorium spinosum. Apud Matth. Chondrilla spinosa, Cich. spinosum D. Doldii. Ferd Imper. Cicoria spinosa, Cichoreæ omninò similis, si excipias caules spinosos: herba Cretica. Io.Ponæ in Baldo, Cichorium spinosum Creticum Belli.

Locus. Semen in horto Ill.E.C. terræ commisi quod dederat Frater Neapoli ab Imperato Pharmacopœo missum. Gener Io. Henric. Cherlerus attulit Patauio, vbi colebant Cortusus & Bembus nomine Cichorii spinosi. Verùm ea planta nondum protulerat flores, suaque habebat folia. Floret Iulio & Augusto, folia amara non lactescunt, & citò pereunt, etiam reliquis plantæ partibus eleganter virentibus.

HIERACIVM STELLATVM.

Descriptio. AD cubitalem altidinem assurgit, tenuibus coliculis & ramosis, tantillâ lanugine, nisi propter terram; vix hirtis, non sine foliis multis: *folia* primùm erumpentis Hedypnoidis, & pingui solo palmari & plusquam sesquipalmari longitudine, sextantali & quadrâtali latitudine, nonihil sinuosa, hirsuta: *flores* simplices, parui, Lampsanæ, lutei: quibus succedunt *seminum* stellæ radiatæ hirsutæ, quæ postmodum falcis in modum incuruantur: tota planta lac manat.

Synonyma. Hieracium hoc stellatum mihi mittebatur aliquandò per D. Doctorem Schuuarzium Stutgardiâ pro Astragalo Plinii.

A Lobelio in Obs. inscribitur Hieracium Narbonense siliquâ falcatâ. In Icon. Plant. Hierac. Narbon. falcatum. A Tabern. Icon. & Hist. Hierac. Monspeliacum & Narbonense, Habichkraut von Mompelier oder Languedock: Hierac. 10. A Gerard. Anglo, Hierac. falcatum Lobelii, Kroo-kod hanfeweede. A C. Bauh. phyt. & apud Matth. Hierac. 19. siliquâ falcatâ.

An Cæsalp. Ragadiolo similis, cuius semina stellam repræsentant.

Abundat in loco pingui Monspelii ac circa Bononiam; Montbelgardi in horto E.C. Iunio, Iulio & Augusto.

Hieraciis affinis Ragadiolus edulis.

Foliis constat tenuioris Cicorii, sine lacte, & sine amaritudine: *flosculos* fert luteos in alis foliorum, & *semina* longa, & adunca: repræsentantia auium pedes: ipsa herba dodrantalis, humi procumbens, ramosa: floris foliola ex medio semine videntur erumpere; cùm tamen ex summo oriantur: nam reliqua pars vagina potiùs est seminis.

Cæsalpino descriptionis authori dicitur vulgò Ragadiolus, *Ragaggiolo* in Hetruria, qui assumitur in cibis crudus, vt Cichorium.

Cichorio similis Spagnin Americanorum.

In Americæ insula Madagascar, siue S. Laurentii, authore Theueto, prouenit cordialis herba, quã Spagnin vocãt, similis Cichorio siluestri nostrati [Galliæ videlicet,] quam applicant vulneribus, & morsui viperarum, & aliorum animalium, venenatorum educit venenum.

SONCHVS MINVS LACINIOSA mitior, siue minùs Spinosa, & asperior siue spinosior,

CAP. III.

Descriptio. LActe tota planta turget amaro, *caulis* inanis, cubitum altus & maior, hominè interdum altitudine excedens, ramosus: *folia* parum laciniata, tenera Endiuiæ ferè, spinulis in ãbitu donata, sed parũ aut nihil pungentibus, cauli immediatè adnascuntur *flores* lutei, Hieracii, sed calyce

calyce glabro, qui celeriter in pappos abeunt, *radix* longiuscula, multis fibris donata: Huius similis parum aut minimùm laciniata acutis & rigidulis horrens spinulis.

Theophrastus Sonchum in genere nominat, eúmque inter spinosa foliata numerat, in cuius caule cum ramulorum prouentu vnà flosculus quoque quidam emergat: peculiaris inter Acanacea: qui conceptus non spinosus.

Dioscorides postquam duo Sonchi genera facit, describitque: in fine capitis tertium addit. Vnum, inquit, siluestrius, magis aculeatum: alterū mollius, (προφαγότερον, delicatius,) esculētum: caulis angulosus, cauus (κοῖλος, quæ dictio quidem in vulg. codicibus non legitur, sed eam habent vetusti codices & Orib. Ergo non erit, vt aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita, Matthiol.) aliquando subrubens: folia habet per interualla in ambitu diuisa: eorum facultas refrigerandi, modicè subastringens: vnde conferunt stomacho æstuanti, & inflammationibus, & quæ sequuntur: in fine autem addit: Alter Sonchus, qui, & mollis, arborea specie constat, & lato folio: folia autem caulem cingunt: & hic quoque eadem præstat.

Sed & Plinius duo genera facit album & nigrum, Lactucæ similia ambo, nisi spinosa essent, caule bicubitali anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manat.

Galenus ait Sonchum postquam perfectè absolutus fit, ex spinosis plantis esse.

Sonchi genera duo agnoscit Herbariorum pars maior, id quod ex iam dicēdis clarè demonstramus.

Quia autem Cornar. duo tantùm Sonchi genera ex Dioscor. agnoscit, textum Dioscoridis ita legit. Sonchi duo genera sunt. Alterum agrestius & spinosius: alterum delicatius & quod editur, & quæ sequuntur. At Sonchus delicatus ille arborem refert, quæ lata folia habet: Priorem nostri Genßdistel (Carduum Anserinum dixeris,) vocant: posteriorem hasenköl, id est, olus Leporinum. Quidam Palatium leporis, quòd sub eo lepus in æstu latebras quærat. Sed quàm benè ita legat, videant doctiores. Ego præterea palatum Leporis existimo dicendum non palatium, quia leporibus gratus cibus. Corn. etiam suo more Sonchum distinguit.

Cord. histor. Sonchus asper maior & Sonchus asper minor; caule pedali, foliis per ambitum maioris modo spinulis horrido, sapore amaro.

Miror autem Tragum diligentem stirpiū Germanicarum indagatorem ita negligenter descripsisse Sonchū vt difficilè sit intelligere quid velit. Quæ dicit de radice serpente non cōueniūt Sonchis asperis dictis multis, quia eis non repunt: sed illi qui multis dicitur Hieracium: cui Soncho multa etiam conueniunt quæ in postrema descriptione ponit. Sunt (inquit Fuchs.) qui Lactucellam & Lacteronem appellent, à copioso lacte, quo caulis eius dissectus diffluit.

Fuchsius (quem sequitur Amatus, cuius figuram etiam exhibet) suo more non describit particulatim, nec distinguit Sonchi alterum genus siluestrius, aculeatius & nigrius, quod Sonchum asperam in Hist. & Iconibus inscribit, à Soncho non aspera: Icon quam proponit est Sonchi folio minùs lacinioso, quam etiam nos ex eo proponimus.

Dodon. gall. Sonchus siluestrior, aspera. Sonchi species 1. *Lacteron*. Lat. in fol. Sonchus asper: spinosior alter asperior ac siluestrior cognominatus. Item Sonchus 3. asperior marinus. Figura Dodonæi gallici est folio non laciniato Fuchsii, cui non respondet descriptio. Latino est Sonchus asper, qualis Lobelio, non laciniatus.

Cæsalp. Sonchus latiore folio ac minùs fisso.

Gesn. eat. pl. Sonchus silu. niger, spinosior, σόγχος τραχύς, wilder hasen köl / Scudistel. De coll. stirp. Sonchus agrestis marginibus foliorum aculeatis. Item Sonchi genus silu. procerum, luteis floribus, subdulce, foliis non dissectis, angulosis, totum læue, sine aculeis. Item Sonchus pinguis caulibus & neruis rubicundis. *Sonchum* nigrum Gesneri potiùs repono sub non laciniato, quia mihi in Sonchorum genere spinosior & nigrior videtur non laciniatus.

Lob. Aduers. Sonchus aspera vulgi, flore Hieracii, foliis Dentis Leonis: aliàs Dipsaci & Lactucæ, an Dioscoridis arborescens Sonchus tenerior latifolia? Cicerbitam Latini & Itali etiamnum vocant, Germani spinam anserinam. Spinosæ namque sunt omnes Sonchi, sed quædam horridiuscula aculeis, quædam perpusillis aut nullis ferè visitur. Quarum duę frequentiores maiores spontè cultis & incultis segetibus & vinetis: minominùs obuia & nota. Aspera quæ vocatur, caulem erigit quaternûm & senûm cubitorum: vni folia laciniosa Dētis Leonis, alteri verò Lactucacea. Obs. Sonchus læuis tenerior latifolia. Icon. Pl. Sonchus aspera vulgi flore Hieracii foliis Dentis leonis, aliàs Dipsaci & Lactucæ. Itē Sonchus tenerior aculeis asperior aut horridiuscula. Icon. Pl. Sonchus læuis tenerior. Icon proposita à Lob. in Obs. respondet Fuchsianæ à nobis propositæ.

Hist. Lugd. Andryala maior Dal. Item Sonchus læuis latifolius Lobelii. Item, Sonchus asperior Lobelii. Non placet Hist. diuersis capitibus scribere de Andryala & de Soncho.

Andryala maior Dal. (inquit Casp. Bauh.) Icon Sonchi asperi Fuchsii, & Sonchus læuis latifolius Lobelii sunt idem.

Thal. Harcyn. Sonchus læuis maximus sesquicubitalis, foliis dodrantalibus, crenatis parum, sed non profundè dissectis, in ambitu spinosis, sinuatis.

Schuvenckf. Sonchus asper, σόγχος τραχύς, Carduus suillus, Cichorium porcinum. Endiuia spinosa stechend seivdistel.

Sonchus aspera folio non laciniato, spinosa valdè: Geneuæ Iunio: Basileæ quoque prouenit & Monspelii, florens Aprili. Montbelg. frequens in Horto Ill. E. C. Wirtemberg. cum spinulis mollibus, ac etiam hominem altitudine excedens loco humidiori, florens Iulio.

SONCHVS LACINIATVS NON SPINOSus & spinosus.

PArua, fibrosa, albáque *radice* nititur: *caule* cubitali & ampliore, intus concauo, purpurascente: *folia* longa, læuia, ferè glauca, Dentis Leonis diuisurâ, latiora, teneriora, lacte prægnātia, alternatim prodeunt, aliàs pediculo longo, aliàs nullo, sed latiore basi caulem amplectentia, in circuitu quasi dentatæ, in quibus vel nullę spinæ, vel molles: *flores* foliosi lutei, Dentis leonis minores, quorum extima folia auersa parte purpurascūt, & in pappos abeunt. *Semen* paruum oblongum, & in fusco rubens. Sonchus laciniata sæpè spinis horret ac multùm variat, vel *foliis* amplioribus, spinis minùs rigidis, vel minori-

bus foliis, rigidioribus spinis.

Describit autem Cordus hac Soncho leni aut lęui, Sonchum nostrum laciniatum non spinosum siue mitiorem. Tragus Sonchum laciniatum comprehendit vt existimo sub Soncho aspera. Fuchsius Ic. & Histor. & ex eo Amatus, Sōcho non asperá, Sonchum laciniatum exprimunt. Est autem Fuchsio Sōchi alterum gen⁹ teneriùs, esculentumque, ac minùs nigrum, Apulei Lactuca leporina.

Descriptio

Sonchus laciniatus non spinosus.

Sonchus laciniatus spinosus

Sonchus in Hetruria vbi Latinum nomen, authore Matthiolo, adhuc perdurat, Cicerbita vulgò vocatur. Visuntur in hortis [Italiæ] campis & vineis duo Sonchi genera (Sonchus eius sc. asperus, & Sonchus planus,) sed tertium illud genus, de quo in fine capitis disseruit Dioscorides, non solùm non inuenitur in Italia, vbi non recordor me hactenus vidisse plātam quæ Sonchū arborescētem referat: sed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Ait idē in comm. cum mag. fig. lat. & Ital. Folia vtraque Sonchus profert Cichorii modo laciniata in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaq;. In læui verò lęuia, & spinis nullis rigētia. Huius duo habentur genera: quæ tantùm foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur foliis, minùs quoque laciniatis, ac etiam magis extensis. 1. Sonchus aspera. 2. Sonchus læuis. 3. Sonchus læuis altera. *Hic opus* haberet Matthiol. spongia maxima glossatorum & patrocinantium pro expungendis erroribus. Quam olim posuit pro Soncho aspero sine descriptione, ac in postremis retinet, est laciniatus Sōchus minor non spinosus, cui tamen in postremis tribuit folia aspera & pungentia. Quid proponat pro Soncho plano in primis com. & postremis pro læui altera asserere non ausim: Lectores considerent, an intelligat Sonchum læuem Lob. de quo agemus sub Soncho Terractepola. Quam proponit in postremis pro Soncho læui nescio, nisi sit noster Sonchus radice reptatrice, de quo posteà, quem etiam pro Hieracio maiore exhibere putamus. Matthiolus non sibi constat: nec distinguit benè suos Sonchos.

Læuis duo genera.

Matthioli errores plures.

Lac. in Diosc. Sonchus asperus, Sonchus læuis: proponit duas similes icones, nō possum animaduertere qua in re differant, sunt autem Sonchi laciniati non spinosi. *Laguna.*

Lonic. Sawdistel, Endiuia silu. Item Chondrillæ alia species Dioscoridis, quorundam Sawdistel. Lonicerus nescit suo more quid pingat, scribatue. Duas icones habet Sonchi laciniati: primo loco descriptio non respondet iconi, describit enim Lactucam silu. *Lonic. & ...*

Dodon. Gall. Sonchus tenerior non aspera. Sonchus læuis prior, Brassica Leporina, Sonchus tenerior. In Hist. Gall. est icon Fuchsii folio laciniato spinoso, cui non respondet descriptio: In fol. Lat. Sonchi læuis figura qualis Lobelio, folio laciniato non spinoso. *Dod. ...*

Sonchus (inquit Cæsalp.) quæ vulgò Cicerbita vocatur & alicubi Crespinolus; Quædam in vineis frequens & in aruis locis cultis: Alia in ruderibus nascitur: Quædam in collibus vmbrosis & siluis nascitur. Quædam in montibus caule bicubitali.

Camer. ad Hist. Matth. germ. & Epit. eiusdem tres nouas icones proponit à Matthioli diuersas. Primæ titulus est in Hist. Sonchus aspera (Sonchus in Epit.) Alteri Sonchus læuis: Tertiæ Sonchus læuis altera. Harum prima, quæ meliùs placet, est foliis laciniatis, acceditque ad nostrā laciniatam læuem, siue minùs spinosam: quæ verò læuis inscribitur spinis pluribus scatet: tertia quæ sit, adhuc me latet. Hanc ait Camer. vulgò vocari Cicerbitam, & in Italia Crispinum & Crespinilam. *Camer. ...*

Gesn. cat. pl. Sonchus candidus tener & esculentus, σόγχος ἁπαλός, quem Diosc. Cicerbitam à Romanis dici prodiderit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruetur, ab Herbariis nonnullis Leporis palatium vocari, quod fortassis eadem Apulei Lactuca Leporina fuerit. Item Sonchi genus 3. tenerum, arborescens, à solo Dioscoride descriptum. σόγχος ἁπαλός καὶ δενδρώδης. Ist auch ein hasen köl/ latiore folio. De hort. Sonchus asper & læuis, Lactucæ quædam species siluestris. *Cicerbita. Crespinus. Crespinula. Palatium leporis. Lact. leporina Apulei.*

Lob. in Adu. Sonchus læuis laciniatis foliis, Germ. hasen köl: Belg. hasen latawe rude. It. *Cicerbita lisscia.* Oleracea tametsi esse potest, tamen quia non colitur non manditur. Obs. & Ic. pl. Sonchus læuis vulgaris foliis laciniosis, Dentis leonis.

Clus. Hist. post. Sonchus læuior vulgaris prima (est eadem cum Lobelij icone.) Sonchus læuior vulgaris secunda. Clusius has binas læuioris vulgatissimi Sonchi species non describit, sed eas in hunc finem tantùm in illo capite rarioribus Sonchi generibus præfigit, vt hæc ab illis commodiùs ab inuicem secerni & distingui possent.

Hist. Lugd. Andryala minor Dalechamp. Sōchus Fuchs. & Dodon. alter humilior, tenerior & spinis carens. Item Sonchus læuis laciniatis

foliis

foliis, Lob.1. Sonchus Asper Matth.1. Sonchus læuis 3. Sonchus læuis altera, Matth.4. Quod antè dixi iterum nunc dico, displicere historiam ponere Andryalam alio capite, quàm capite de Sonchis. Icon pro Andryala minori est Fuchsii quæ non caret spinis, indicante ipsa icone: carent spinis Sonchus Lobelii læuis, & Matthioli asper, quas duas icones eiusdem plantæ existimo. Cur duas Icones ex Matthiolo ponat nescio, cùm sit tantùm ea quam olim pro læui primo, & postremò pro læui altero pingit.

N. Lugd. not.

Tabern. Icon. & Hist. Sonchus asper. Cicerbita aspera, Gänßdistel / Sawdistel / wilder Hasenköl. Item Sonchus læuis latifolius, Breyter hasen köl. Sonchus læuis alter flore luteo, Geeler hasenköl. Sonchus læuis tertius flore niueo, Weisser hasenköl. Non displicent Icones tres Tabern. pro Soncho laciniato minùs spinoso: foliis variè ludit hęc planta.

Frater C. Bauh. pro Soncho aspera Matthioli, ponit iconem Tabern. folio laciniato spinoso, pro læui læuem Tab. laciniatum.

Schwenckf. not. Schwenckfeldius vt stipatus Synonymis incedat, idem bis ponit, & quidem primò græcum, σόγχος [illegible]: Secundò Latinum, Sonchus esculentus. Et hæc ab inuicem more suo separat, tanquam diuersa soneat. Tautologiam cómittit, numquid doctè sentit?

Locus & Tempus. Sonchum non spinosum laciniatum vidi Mõspelii: vt & Basileæ adhuc florentem Octobri, extra vrbem, inter portam Stein & Eschen. Geneuæ, passim in hortis florens Nouembri. Montbelgardi passim spontè, etiam in Horto E. C. folio laciniato spinoso.

Nomina linguarũ in genere. Sonchus in genere vocatur à quibusdam Cicerbita, & Lactucella, teste Cordo in Dioscor. Germ. Gensdistel & Hasenköl. Brassica leporina, item Sawdistel / Gensdistel / Mosdistel. Belg. hase lattouwe / Gansendistel / Melckweye. Gall. *Laisseron & Laicteron, Palau de Lieure.* Ital. *Lattucella, Sncho, Cicerbita* seu *Cresspine, Crispini & Latisuoli* Lob. Hisp. *Cerayas, Cerrajas, Cerrabas.* Cicerbita & Sawdistle. Boh. Mlec. Hũg. Sonchus asper, Rakich, Sonchus, lęuis Pic fek.

Sonchi Etymon. Σόγχος Græcis dicitur, sic & Lat. Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶν χέειν, id est, quòd salubrem fundat succum.

Cicerbita nomen Dioscoridi attributum. Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibusdam Dioscoridis exemplaribus legitur. Sed nomen id recens Dioscoridi attributum putat Ruellius, cùm nusquam à Latinis vsurpatum inueniatur. A Recentioribus etiàm Lactucella, eadémque fortasse quæ ab Apuleio Lactuca leporina nominatur, quòd cùm leporem animus deficit æstu hàc sibi solet mederi, Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum, *Palais au lieure,* quòd hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere.

Hi Sonchi nascuntur in hortis, campis, & vineis, Aestatéque florent.

Vires & Temperã. Ad inflammationes & venenatorum ictus. Vtriusque vis refrigerat, inquit Dioscorides, modicè adstringit, æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appositus sedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita vibratis à scorpione ictibus subuenit.

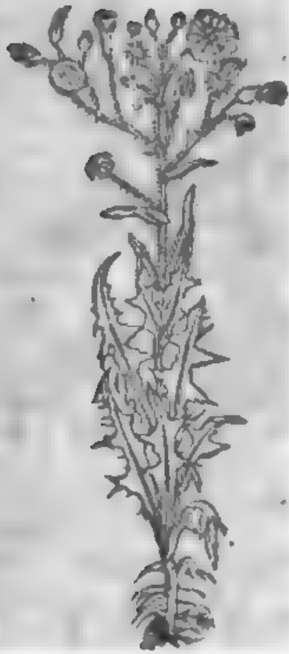
Galenus de Sonchi viribus hæc scripsit. Sonchus vbi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm viridis etiamnum & tener estur, perinde vt cætera olera siluestria. Temperamentum eius quodammodò mistum [illegible]: Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps, & siue cataplasmatis modo illinatur, siue edatur, apertè refrigerat: postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Quæ præterea Plinius scripserit scire operæ prætium est. *Plinius.* Estur & Sonchus, vt quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, Lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manat. *Albus.* Albus cui est lactis nitor vtilis orthopnoicis, Lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) *Plin illustratur. Calculus.* Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. *Succus Partum iuuat.* Succus trium cyathorum mensura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulet grauidæ. Datur & in sorbitione. *Lac generat caulis.* Ipse caulis decoctus facit Lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium: vtilissimus iis quæ lac coire sibi sentiant. Instillatur auribus succus, calidúsque in stranguria bibitur cyathi mensura, *Stranguria.* & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionésque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici Mali calyce, aurium morbis præsidium est. Hæ omnia ex albo. Cleomporus *nigro* prohibet vesci, vt morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinẽ tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro, & hac causâ imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice.

In acetariis. Soncho nostri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præsertímque eius radicibus, quæ cùm teneræ sint & dulces, mensis expetuntur. *Stomachus.* Lacteus liquor è caule manans datur potãdus [Lectores considerent quomodo liquor lacteus excipiendus & potãdus,] ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Tam herba quàm succus ad æstuosas stomachi lancinationes & Hepatis biliosas obstructiones vtilissima: ob id Tertianis & putridis febribus conuenit. *Obstructiones biliosa. Febre putrida.* Sonchus læuis vulgaris non differt facultatibus. Ex vino stomachi fluxionibus medetur. Suspitiosos & Asthmaticos iuuat & stranguriam sanat. Succus auribus instillatus earum dolores mulcet.

SONCHVS REPENS MVLTIS HIERAcium maius.

Descriptio. SOnchum repentem voco, quem multi Hieracium maius, cuius *radices* longè latéque repentes non nisi difficulter euelli possunt, perennes, lactifluæ: *caulis* bicubitalis vel longior inferiore parte glaber, ibi demum pilosus, vbi in ramulos diuidi occipit: *folia* & per terram sparsa & quæ cauli adnascuntur, Sonchi læuis foliis similia, palmaria & plusquam bipalmaria non admodum lata, profundis laciniis incisa, spinis mollicellis donata, colore ferè glauco: *flores* quàm Sonchis reliquis paullò maiores, lutei, hirsuta foliorum atrouirentium compage coërciti, qui tandem in *pappos* abeunt. In icone nostra Fuchsiana *radix* repens deest.

An Cordo in Diosc. Hieracium maius, Intybi agrestis species, Germ. wilde Sewdistel?

Hierac. maius Fuchsii.

Fuchsius cùm Hieracii maioris figuram ponat in Historia, itemque Iconibus sine sufficienti descriptione, iudicamus eius Hieracium idē cum nostro Sōcho repente.

Picturam eandem, quam nos ex Fuchsio habemus, exhibet Dod. gall. pro Hieracio maiore, siue primo, quod græcè vocari tradit ἱεράκιον τὸ μέγα à Lat. quibusdam Sonchiten, Lampsucam, & Sithelean.

Matth. repreh. Sed & Matth. in prioribus comm. figuram Fuchsii habet pro Hieracio maiore, sine tamen descriptione. In post. lat. & It. item Hist. Germ. & Epit. [hic vox maius omissa] Camerarii, eadem figura eodem titulo ponitur.

An Lob. in Adu. Sonchi tertia species à Matthiolo picta? Idem in Obs. & Icon. Plant. imaginem figuræ Fuchsii similem habet, inscriptione, Hieracii maioris.

Figuram quoque ferè eandem cum icone Fuchsii habet Lonic. hoc titulo: habichs kraut, aut wilde sawdistel. Græci, inquit, Hieracium maius h.e. Accipitrinam, Apuleius Lactucam siluaticam, Pharnac. Cichoream luteam, vocant. *Lactuca sil.*

Histor. Lugd. Hieracium minus Dalech. maius Matthioli.

Sonchi nostræ repentis sub Hieracio maiore solam picturam sine descriptione exhibet Lacuna.

Clus. Pannon. Sonchus 3. Sonchus læuis altissimus, ceu & Hist. poster. vbi Sonchus læuior Austriacus quintus altissimus inscribitur.

Tabern. Hist. & Ic. Sonchus 2. siue læuis angustifolius, sonchenkraut, hasenköl mit schmalen blettern. Item: Sonchus arborescens, Baum sonchenkraut.

Thalio Hieracium maius, siue Sonchites.

Camer. hort. Hieracium latifolium Matthioli. An Camer. per hoc intelligat plantam quam demonstrare videtur figurâ Matthioli, dubito. Lectores perpendant. An Cæsalp. Hieracium magnum.

C. Bauh. Phyt. lib. 3. Sonchus luteus calyculo hirsuto: Sonchus tertius, vel Sonchus læuis altissimus, Clusio: Sonchus arborescens Tabern. Item postea Hieracium maius primum, Hieracium maius Fuchsii, Lobel. Obs. & Icon. *Mihi* vna planta & non diuersæ.

Schvv. Sonchus arborescens, σόγχος τρυφερὸς Dioscoridis, à vulgari magnitudine differens.

Nomina linguarum Sonchus repens, multis Hieracium maius, ἱεράκιον aut σογχίτης, Germ. Groß habichtkraut: Gall. *Grande Cichorée iauln*: Belg. Grot hauichs fruyt Dod. & souguenkruyt Tabern. Angl. hawke weede Lobel.

Locus & tempus Inuenitur Sonchus læuis altissimus Clusii in paludosis salicetis & harundinetis, iuxta piscinas, stagnantes aquas supra Badam Austriæ vrbem, via quæ Napolim Austriæ ducit, & supra Triebsvvinckel pagum, Floret Iulio. Sonchus repens, molesta suo reptatu Montbelgardi in horto Ill. C. W. & in agris prope *Andincourt* ad Dubim abundat, & passim alibi. Geneuæ quoque obseruatur, florens Iulio & Augusto.

Facultates Cùm porrò hæc planta Sonchi sit haud dubiè genus, iisdem etiam facultatibus præditam esse verisimile est.

SONCHIS AFFINIS TERRACREPOLA.

Descriptio Radicem habet Intubo similem, parum fibratam, candidam: *caules* multos, cubitales, foliatos: *folia* Intubo similia sunt, candidiora, minùs insecta ac laciniata, succo lacteo manantia, gustatu suauia, licèt nonnihil amara sint: *flos* luteus in pappos euanescens.

Crepis Dalechampii. H. Lugd. Crepis Dalechampii. Ἐπιφυλλόκαυλος (inquit Histor.) est Theophrasto, i.e. in caule foliata; cuiusmodi cùm sit hæc planta, & eam seruato adhuc Crepidis nomine Crepalo vocent Itali, & Terracrepalo, Crepidem esse Theophrasti indicauit Dalechampius. Olus siluestre, in Hetruria, autore Cæsalpino, Terracrepolum vocatum, Dioscorides Hieracium paruum appellat, Plinius & Theophrast. Crepidē vocant. *Terracrepola. Hierac. paruum.*

Locus & tempus Nascitur spontè in aggeribus terrenis agri Monspeliensis, satu verò cultu in hortis nostris (Lugdunensibus) inquit Dalechāpius. Oriri eam scribit Cæsalpinus in collibus saxosis & in ædificiis: florere tota Æstate: Hieme nequaquam perire: nam regerminare à latere. Vidi ego Auinioni, & Lutetiæ in horto cuiusdam Monachi.

Vires Herba Terracrepolus in cibis cruda ex oleo & aceto (vt ipsemet Auinioni vidi) expetitur, nam dulcis est & subastringens.

CHONDRILE VETERIBVS.

CAP. IIII.

Aliqui, vt Dioscorides tradit, Chondrilen Cichorion, & aliqui Serin vocant. Eius duo sunt genera: Prior quidem folia & caulem, & flores Cichorio similia habet: vnde & speciem Seridis syluestris esse ipsam quidam dixere: sed in totum tenuior est. At circa ramulos ipsius reperitur gummi simile Mastichę, magnitudine Fabæ. Hoc cum Myrrha tritum, magnitudine Oliuæ in linteo appositum, menses ducit. *Cichorium Seris.*

Herba

herba ipsa unà cum radice contusa, ammixto melle in pastillos efformatur, qui diluti nitro addito, vitiligines deterunt. Gummi verò etiam pilos agglutinat. Sed & radix recens ad eadem facit, si in ipsam acus tingatur, & pilis admoueatur. Commoda est etiam ad viperas cum vino pota. Et succus ipsius aluum sistit, coctus cum vino & potus, aut per seipsum. Est & alia Chondriles species. Folium habet circumrosum, oblongum, per terram stratum. Caulem succo plenum. Radicem tenuem, acutam, leuem, rotundam, subflauam, succo plenam. Vim habent concoquendi & folia & caulis. Succus autem pilos in palpebris agglutinat. Nascitur in terræ cultæ locis.

Chondrila alia.

Vires

Condrilem speciem Seris esse, Galenus in Seris tractatione dixit: quam etiam, vt & Diosc. & Cichorion, & Serim vocari tradit.

Plin. not.

Plinius vtrasque species inter se confundit, & quæ Diosc. duabus, ipse tanquam vni attribuit. Præter vires autem à Dioscoride recensitas quas etiam habet, tradit: Aliquos fœminis & oculis, generationique virorum contrariam putasse. Inter vulgares in cibo herbas etiam Chondrillam recenseri. Chondrillam amatam esse, ac acri in radice succo.

Condrilla, iuxta Rob. Constantini mentem, est herba Cichorio similis, ob idque ἡ χιχώριον... quidam vocarunt: apud Gal. & Paulum χονδρίλη scriptum, apud Diosc. χονδρίλη, apud Plin. Cōdrillon siue Condrille, & alybi Condrylla, quæ meliùs scribitur per ... monente Gesnero, qui suspicatur apud Theophr. pro Andryalia legendum Chondrilla. Hæc dicta fuit, ἀπὸ τοῦ χόνδρου, quod est grumus, & ... quod continere significat, quasi continens grumos, quos Mastichæ similes esse ait Dioscorides.

Theophr. corrig. *Chondrilla Etymon.*

Chondrillaceorum generis plantas plurimas passim, easque diuersas admodum specie reperire licet apud Authores, quæ vix quisquam facilè & dextrè certis nominibus Thalio teste, à se inuicem distinxerit: præsertim cùm rei herbariæ Scriptores, Intybaceorum & Chondrillaceorum [quorum tamen vbiuis fermè locorum ac terrarum ingens copia sese offert] historiam nondum accuratè examinarint: Solis enim aut nominibus proposuerunt: aut etiam solis nudisque descriptionibus delinearunt, non adhibitis iconibus: aut saltem appositis figuris & nominibus descriptiones earundem neglexerunt. Solo nomine proponit C. Bauh. Phyt. Chondrillam 16. siue spinosam. Hanc, inquit, integram cùm nondum habeam, eã nominasse sufficiat. Nec dum scio quæ sit Chondrilla illa, ein wild Endiuien art Gesneri in cat. pl. Item Chōdrilla altera, ein Gänszugen art, quas solùm nominat.

Chondrilla species plures.

Cæterum è diuersis diuersorum Authorum Chondrillis, est nobis quædam, quam cæruleam inscribimus. Est & alia lutea cognominata. Sed & Chondrillam vimineam à iam dictis diuersam statuimus. Occurrit præterea Chondrillis affinis quædam laciniata, an Trinciatella Camerarii. Chondrilla adhæc quædam existit hirsuta rubente flore. Sed & Chondrilla Creticæ nomine quædam nobis missa est semine crispo, de quibus nunc ordine dicam. His subiunginus Chondrillas quasdam ex Thalio, quas ex solis nudisque descriptionibus, non adhibitis iconibus discernere admodum est operosum. Tragus insuper lib. 1. cap. 93. duas tradit Cichoreæ luteæ species, tertiam & quartam, quas Chōdrillas Dioscoridis facit: Nos Hieracium minus hirsutum. Chondrilla Thalii ... duplex, maior & minor, ac rursus alia species cui folia magis in lacinias diuisa existunt, An Hieracium 1. Dod. minus, & longius radicatum Lobelii? Galenus, inquit Anguillara, meminit cuiusdam Chondrillæ de qua non locutus Dioscorides, quæ nihil aliud est, quàm planta quibusdã dicta Taraxacon, Hedypnois nostra, siue Dens leonis, Chondrilla altera Dod. Thalio. Chondrilla prior Clusio plurimùm accedere videtur ad primam Dioscoridis Chondrillæ speciem. Est hæc nobis Hedypnois Monspess. Chondrilla secunda Dioscoridis Rauvvolfii, est nobis Conyza marina. Chondrillæ alterius Dioscoridis genus aliud eiusdẽ Rauvvolfii, est Conyzæ marinæ affinis. Chondrillam alteram Dioscoridis Fabii Columnæ, exhibemus pro Cichorio bulboso. Chondrilla Galeni, si Trago non sit contradicendum, est θρίδαξ ἀγρία Dioscoridis, Lactuca siluestris Fuchsii. Chondrillæ alteram speciem Dioscoridis, sawbistel Loniceri l. 5. cap. 74. (qui eandem antea posuerat pro Endiuia siluestri) diximus ante Sonchum non asperam. Quidam curiosi apud Monardem volunt Tragopogonem Hispanicum siue Scorzoneram, Chondrillæ esse speciem, cuius mentionem faciat Dioscorides, verùm multùm differunt. Chondrillæ nomen sibi vendicat Cichorium verrucosum: Item Cyanus, Catanance quorundam, & Cyanus folio Ceterach quorundam. Est tandem Chondrilla à nobis inuenta folio non dissecto.

Aequiuoca Chondrilla cærulea. Lutea. Viminea. Laciniata quædam Chondrill. rubente flore. Cōdr. Cretica semine crispa. Chondrilla Thalii. Hieracium minus hirsutum. *Hedypnois siue Dens Leonis. Hedypnois Monspessulana. Conyza marina. Conyza marinæ affinis. Cichorium bulbosum. Lactuca silu. Sonchus non asper. Scorzonera. Cichor. verrucosum. Cyanus. Catanance.*

CHONDRILLE VEL CHONDRILLA cærulea.

Chōdrylla cærulea *caules* erigit cubitales, teretes, leues, fungosâ medullâ refertos, *ramis* satis frequentibus brachiatos: *folia* priora palmaria aut dodrantalia, laciniis ad Cichoreum accedentia, glabra, & pene glauca, superiora autẽ profundioribus laciniis incisa, leuiùs etiam alias dissecta, glabra: in summis ramorum *flores*, crebri, radiati, cærulei, ex calyce lōgo squamato, in quo *semen* nigrum longum latum: *radix* perennis simplex, longa, digitali crassitudine, paucis fibris donata foris tenui & nigro cortice vestita: intus candida, carnosa, tenera, & admodum fragilis. Tota herba lacteo turget liquore, & gustu dulcis est.

Descriptio.

Chondrillam nostram cæruleam Cordus in hist. inscribit Chondrillam teneram.

Matthiol. in suis comm. Chondrilla 1. & Chōdrilla 2. De prima ait. Siluestris (veri, in comm. Ital. cum mag. fig.) Cichorii species Chondrilla est: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus, ac

semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria: & secus vias virescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minùs etiam quàm Cichorium in acetariis recipitur, quamuis amarior sit. Visitur & alterum genus (ait de secunda) huic [primæ] non longè dissimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc à lactis vbertate, quo in omni parte, præsertimque radice redundat, à nostris vulgò Lattaiuola vocatur. Rura eam suis acetariis pro Cichorio indifferenter admiscent. Gal. l. 8. simpl. Chondryllā Intybi speciem: libro autem 2. alim. nec Intybo nec Cichorio, sed Lactucæ similem fecit. Vtinam Glossatores & Patrocinantes Matthiolo ac eius Simiæ lucem aliquam attulissent, vel errores Matthioli detexissent, si potuerunt intelligere aut animaduertere, ipse nunc lubens tacerem: nec veritatem detegendo odium mihi crearem fautorum Matthioli: vt dicam quod sentio, Matthiolum suo more de incognitis suo nomine scripsisse mihi persuadeo. Figura quam exhibet in com. citatis Lat. & Ital. pro Chondrilla, Cichorium planè demonstrat siluestre, sicut & ipsa descriptio: [ex Cichorio fortè effecta planta quales plures habet] quod idem putauit cum Chondrilla: In hist. vero Germ. longè aliam exhibuit iconem quæ Hieracium repræsentat. Quod 2. figuram attinet ea vbique similis. Verùm descriptio multùm variat, in comm. tum Lat. tum Ital. dicit folia non ita laciniata nec in ambitum desinentia, quæ verba non conueniunt iconi propositæ: meliùs respondet descriptio Germ. Falsum quod dicit ex Diosc. Chondrillam esse speciem Cichorii, ita enim ait Diosc. *εἶδός ἐστι καὶ τοῦτο σέρεως ἀγρίας κ...*

Lattaiuola. *Intybus. Lattuca.* *Matth. error.*

Camer. hort. Chondrilla purpureo flore, radice crassâ, nascens in montanis locis Misniæ siue Hermundurorum propè vrbes metallicas. Item: Chondrilla flore cæruleo, Italis *Caccia lepore* cognominata. Quæ autem sit Chondrilla purpurea Camerarii à stirpium studiosis auidè scire desideramus, per cæruleam existimamus Camerarium intelligere eandem quam nos de qua hoc capite agimus, quamuis apud Matthiolum in Hist. Germ. eiusdemque Epitome nullam proponat iconem hanc referentem. Chondrilla eius prior est Matthioli referens Hieracium. Chondrillæ alterius nomine exhibita icon, iconem Matthioli non repræsentat, cuius autem sit plantæ nondum mihi constat.

Caccialepore. *Cam. not.*

An Lonic. malam figuram exhibenti, Chondrilla, quam Endiuiæ speciem dicit? An Anguill. Epist. 7. Chondrilla Patauii Caccialepore dicta?

Dod. gall. Condrilla, Condrillæ species 1. Condrillon & Condrillis Plinii, Cichorion & Seris nonnullorum. Modernorum Condrilla maior. Latin fol. Chondrilla altera. Cast. Dur. Condrilla etiam Italis & *Terracrepolo*, Arab. *Candarel*, fl. e modò cæruleo, modò albo: Condrilla prima. Item, Condrilla altera.

Condrillon Plinii *Terracrepolo.*

Lob. & Pena Adv. Belgarum Condrilla cærulea, Cichorii silv. aut Erucæ silv. diu sura. In Tabella, Condrilla Belg. Taraxacon Offic. Obs. Chrondrilla cærulea. Ic. Pl. Condrilla cærulea Belgarum.

Cæsalp. Condrilla in asperis saxosis nascens Lactucæ siluestri maximè similis, floribus cæruleis, qui color in nullo alio genere siluestrium adhuc visus: Condrilla à Dioscoride primo loco descripta, Chandrias Theophrasti, Chandralia Theodori.

H. Lugd. Chondrilla 1. Matth. Chondrilla 2. Matthioli, an Chondrilla rara Lobelii? Proponit Historia iconem Matthioli Cichorio similem, & alteram valdè laciniosam: nullam lucem adfert, sed ineptè inquirit an Chondrilla rara Lobelii, quæ planta plurimùm differt, nec eius generis dici potest.

H. Lugd. reprob.

Tab. icon. & hist. Chōdrilla cœrulea 2. Chondrilla latifolia cœrulea. Alba solo colore albo differt à cœrulea. Latifolia differt magnitudine radicum & caulium, & quòd folia latiora, non ita profundè ad neruum vsque incisa. Chondrilla dicitur Serap. l. simpl. c. 43. Candarel, Amiron, & alibi Cadaron. Non erat opus icone albæ si tantùm colore differt, vt ait Tabern. suspicor non diuersam speciem latifoliam, quia non annotat vbi obseruarit, fortè lusus tantùm naturæ.

Tab. err.

Casp. Bauh. Apud Matthiolum pro secunda ponit latifoliam cæruleam Tabern. quæ in Phyt. est 3. Quam cur substituat Matthiolinę secundæ ignoro, ei enim similior, si non eadem Chondrilla cærulea prior Tabern. Quę etiam occasio vt secūdam chondrillam Matthioli dicat latifoliam non video, cùm folia sint in icone Matth. tenuiùs laciniata, quàm in prima.

C. B. not.

Chondrille vel Chondrilla, *χονδρίλλη*: Germ. klein sonnenwirbel/aliquibus steinwirbel, Cord. Blaw Condrillen kraut. Tab. Gall. *Letteron*; Hispan. *Letugas & Lechugas & Lietugas & Liechugas dentro los planos*, Lob. Ital. *Terracrepolo*, Condrilla, Matth. Boh. Focy Lecek.

Nomina linguarum

Chondrillam cæruleam primùm reperi in mōte prope Tubingam prouenientem cùm essem apud Fuchsium qui tunc Chondrillam mihi nominauit. Vidi copiosè Bisantii passim in muris. Ex semine Bizantio allato prouenit Montbelgardi in horto E.C. florens & semen proferens, Iulio. Eodem anno quo sata. Prouenit in colliculis vbi terra argillosa propè Basileam. Nascitur & alibi editis apricisque vineis & montibus, solum amās albicans, pingue & calcario lapidi mixtum: vt annotat Cordus.

CHONDRILLA LVTEA.

Descriptio

Lacteo succo abundans, in læui & glabro *caule* folia habet, ad Sonchum læuem accedentia, multò minora, diuisurā ferè Condryllæ cerulеæ, extremę laciniæ passim alis librantem se in aëre ciconiam exprimunt, per segmentorū ambitum denticulata, quod notatu dignū, hacque notā non florens facilè à Chondrilla cærulea discernitur.

tur: ex horum sinu *ramuli* exeunt, quorum singulis *flos* vnicus insidet, Sonchi, luteus, in pappos euanescens.

Condrilla Coronopi tenuifolia lutea. Condrilla 2. Diosc.

Lob. in Adu. Condrilla Coronopi aut Cyani tenuifolia lutea vinearum, quam nonnulli alteram Condrillam Dioscoridis esse putarunt, nec sanè ita absimilis? Ego cùm Monspelii essem anno 1562. Condrillæ, vel Sonchi speciem feci, ac quidem per plures annos mihi persuasi esse Chódrillam Matthioli secundam, quia in Hist. Germ. scribit eam flore luteo conspici: verùm pauca fides habenda figuris & descriptionibus Matthioli. *Matth. not.* An Thalio Condrilla altera Matthioli in tenues lacinias profundè dissecta, floribus luteis, duarum specierum maior & minor? Hæreo vti dictum, quid Matthiol. pingat pro Chódrilla altera, mutauit figuram & aliam reposuit.

Locus & Tempus. Monspelii floret mense Februario & Martio in muris natâ. Sponte totâ Æstate calidiorum regionum vineis & oliuetis glareosis passim obuiam esse scribit Lobelius.

CHONDRYLLA VIMINEA.

PVllulant primùm per terram in orbem sparsa *folia* magna, Hedypnoidis laciniis, glabra, quæ in *caulem* surgente planta marcescunt: ipse verò *caulis* propter terrâ dentis spinulis totus horret, atque ad cubitos duos aut tres assurgit, frequentibus ramis vimineis variè diuaricatis fruticosus, foliis aut nullis aut raris, iisque gramineæ tenuitatis: flores extremis ramulis hærent lutei, Lactucaceis pares, nec formâ dissimiles, *semine* succedente itidem Lactucæ pari, verùm nó compresso, sed rotundo ferè, striato, oblongo, cinereo, cum tomento villoso appenso. *Radix* subest simplex, pollicaris & crassior, glutinosissimo lacteo succo abundè prægnans, cubiti aut sesquicubiti longitudine, non ingrata dulcedine prædita. Totam plantam amaro esse gustu tradit Columna, eam fusè describens.

An de hac loquatur Cæsalpinus? De Chondrilla viminea Cæsalpinú loqui crediderim, cùm, inquit, ad Condrillas reduci potest quædam in collibus & vineis, & aliquando in ædificiis vetustis frequens: radice valdè succosa, & acri: foliis ab radice Cichorii tenuioris, hirsutis: caule recto, cubitali, propè radicem aspero, supernè læui: ramulos fert rectos: in quibus foliola tenuia, non incisa, quasi Poligoni: flosculos pallidos non in summo, sed à lateribus, qui euanescunt in pappos: in huius ramis aliquando visuntur tuberculi nigri, ex concreto lacte geniti.

An Ixopus Cordi. An Cordo in Dioscor. Chondrilla altera, G. sewdistel: An eidem in Hist. Ixopus intybacea herba quam ibidem describit, prope Ienam plurimam prouenire tradens.

Ixopi nomen. Ad eius historiam à Cordo traditam adscribit Gesnerus nomen à liquore, quem Græci opon vocant, quem Ixi, i. e. visci instar, viscosum habet, confingere: se similem herbam in solo argilloso ad pedem montis vidisse, foliis ferè Plantaginis minoris: radice, cùm arida suffitur, Iuniperum ferè olere.

Cichorea maxima. Condrilla Diosc. Trago Cichorea quinta & maxima siue procera, χονδρίλλη Dioscoridis. Lob. & Pena Adu. & Ic. Plant. Condrilla viminea viscosa vinearum. Clus. Hisp. Condrilla 2. siue viminea. Hist. post. Condrilla 2. siue viminalis, Códrilla viminalibus virgis, Condrillæ genus alterum vimineum, *Iunquerina* Salmaticensibus vocatum, aliis *Atunsera*. H. Lugd. Condrilla viminea viscosa Penæ. Tab. Ic. & Hist. Chondrilla iuncea, viminea, aruensis, Bies condrillen / Acker condrillen. An eidem in H. Condrilla lutea quinta sine icone? C. Bauh. Phyt. Chondrilla 1. siue iuncea, viscosa, aruensis: prima Diosc. Fab. Columnę Códrilla, Chondrilla 1. Dioscoridis: quam tota viscoso, atque albo succo est referta, & si quamlibet partem flectas, radicem, folia, caulem, ramos, flores etiam, ex rima vi orta lacteus succus exit, qui concrescit paulò post Masticheś duritie, & colore, (imò & odore, quod mirum, nec vllis aliis Condrillis euenit:) sed postea longo tempore nigrescit.

Locus & tempus. Circa Monspelium prouenit florens Æstate & Autumno. Basileæ apud Rhenum quà itur Crentzach florentem vidi Maio, & Octobri in agris ad portam D. Ioannis. Brisaci copiosè floret, & semen maturat Octobri & Nouembri. Prouenientem plurimam, ac Iunio & Iulio florentem vidi cis pontem Castri noui Monspelii. Cóspexit nascétem Clus. Salmáticensi non modò agro, post messes in aruis & ad eorum margines, sed plurimis aliis regionibus: copiosè per vniuersam Pannoniam, & variis Germaniæ locis.

CHONDRILLIS AFFINIS QVÆDAM laciniata an Trinciatella?

Descriptio. CHódrillis vel Hieraciis affinis, cui è *radice* crassâ lóga prodeunt aliquot capita, ex quibus multa *folia* vncias duas, longa, laciniata, quorú pars extrema subrotunda, læuia, & satis crassa, spissáue: *caules* iuncei, ramosi, cubitales, interdú multò minores: in eorum extremitatibus *flores* singulares maiusculi, lutei, in pappos desinentes: hæc herba lactescit sine amarore.

An Camer horti, Trinciatella, quo nomine ex Italia accepit?

Synonyma. C.Bauh.Phyt. Denti leonis similis Trinciatella Camerarii. Item Sonchus 6. læuis angustifolius Lob. læuis Matth. De Sonchis confuse scripsit Matthiolus, maximè verò de læui.

Locus & tempus. Nostram obseruauimus Monspelii & eius speciem minorem propè Gigam florentem Aprili. Trinciatella Camerarii eo ipso quo seritur anno flores & semen producit, & si per hyemem in fictili seruetur etiam in plures annos perdurat: alioquin radices, quæ dulces quoque sunt, vt vniuersa planta, primo frigore læduntur & intereunt.

CHONDRYLLA HIRSVTA rubente flore.

Descriptio. Plures ex eadem *radice*, simplice, alba, dura, fibris donata, lac fundente, *caules* attolluntur pedales & cubitales, solidi, lactiflui, tenues, striati, singularibus foliis donati: quorum singulis singuli insidét *flores* monocloni, colore ex albo purpurascente, densè foliis per extremam oram crenatis stipati, ex calyce thorulis hirsutis caniculato, cui ad basin haud secus atque in Hedypnoide prominula apposita folia, eáque glabra: ea porrò florum subinde est præmatura fœcunditas, vt vix semuncialem longitudinem assecuti caulium rudimentis, iam tum capitula florum prælùdia innascantur: *folia* vel à radice statim vel ab imo caule per terram sparguntur, [nam in caule reliquo rariora sunt] Hedypnoidis laciniis, quibus magnitudine tamen cedunt, vtrinque hirsuta, odore graui: succedunt *semina* longa, tenuia, cum pappo.

C.Bauh.phyt. Chondrylla purpurea fœtida. Chondrilla 6. Chondrilla hirsuta rubente flore apud fratrem Io. Bauhinum visa: An Chondrilla rota hirsuta Camer. de hortis? Huius & altera species duplò ferè maior, caule ramoso, folio latiore, flore eodem. Duæ sunt in Phytopinace eiusdem plantæ descriptiones.

Variis in locis vidi: in horto verò E.C.W. sata Aprili floruit Iulio & Augusto mensibus, annua est planta, Frater C.Bauhinus obseruauit Basileæ in horto D.Zvvingeri.

CHONDRILLÆ CRETICÆ nomine missa semine crispo.

Radix Dentis leonis: *caules* spinulis horridi, variè nulloque ordine in alas diuisi: *Folia* lactucæ syluestris: *Flores* Sonchi. Semen pulchrè incuruum, ex ceruice denticulata in rostellum pulchrum desinens, per maturitatem ruffum.

Hieracium Creticum, Endiuia lutea. An Hieracium Intybaceum C.Bauh. An camer.hort. Hieracium Creticum, pro Endiuia lutea missum, semine curuo, aspero, vnguium modo. An Gesn.hort. Hieracium maius Creticum satiuum Patauio missum? An Casp. Bauh. Phyt. Hieracium 10. Intubaceum flore magno albido?

Candrilla foliis hirsutis, flore vnico, magno, luteo.

Locus & Tempus. Breuis æui planta ante hyemem, imò antè Autumnum etiam, perit: floret Iunio & Iulio: Semen iisdem mensibus maturat in horto Montbelgardi. Monspessuli florentem obseruaui Octobri.

Descriptio. Chondrillę hæc species est *foliis* sesquiunciam latis, longioribusque, in terræ superficie ad radicis summum dispersis, hirsutis, in ambitu laciniatis, *caule* cubitali, amplioreque, tereti, striato, recto, *florem* vnicum proferente, magnum, luteum, in alabastrino velut calyce detentum.

Chondrilla radice candidulâ, floribus luteis paruis.

Descriptio. Chondrillæ species *radice* candidulâ, exiguâ, parùm fibratâ: *folia* priora circa radicem dispergens, tria, quatuorue, oblonga, ex tenui pediculo protensa, integra, non dissecta, paucis ac exiguis quasi spinulis in ambitu prædita: quibus superadduntur mox alia tria, quatuor, quinàve, longiora, in lacinias [quæ tamen maiore interuallo à se inuicem dirimuntur, atque in altera Matthioli specie,] diuisa, hæcque rursus consimilia alia, sed breuiora, pauciora & aliquantulùm tenuiora per caulem [qui obliquè distorquetur ac teres quidem est, sed euidenter striatus, cubitalis fermè] consequuntur: *flores* huic sunt lutei, parui. Reperitur in locis pratensibus montium.

Chondrilla maior & minor, flore Tragopogonis luteo.

Descriptio. Chondrillarum generis species quædam maior, *caule* procero, striato, bicubitali, qui in summo in aliquot brachia diuiditur, quorum quodlibet *florem* singularem profert luteum Tragopógonis floris instar. *Folia* caulis exerit pauca, longo interuallo se consequentia, longa, lata: quorum inferiora in ambitu parum subinde exscinduntur, superiora verò profundiùs circumroduntur, infrequentiùs tamen id quàm in Chondrilla secunda Dodonæi accidit. Huius reperitur & alia species

ſpecies flore conſimili, caule item, ſed foliis deſtituto: ea verò pauciora numero humi recumbunt, quorum prima lata quidem aliquantulùm ſunt, ſed ſubrotundiora, reliqua longiora conſpiciuntur, ac in ambitu circumroſa, ſed non profundè, nec admodum crebrò.

Minor alia Huius generis & minor reperitur ſpecies, *radice* parua, lignoſa, fibris paucis conſtāte: *caule* unico, recto, cubitali, ac aliquantulùm prociriori, tereti, tenui, læui, foliis carente, quæ ſolummodò humi reclinantur, numero ſex, ſeptem, octo, nouem, decem, paulóque plura, quandoque quadrantalia, in ambitu circumroſa modicè. *Florem* itidem hæc Tragopogonis æmulum profert & vnicum.

Chondrilla caule hiſpido, nodis multis prædito.

Deſcriptio Chondrillę alia ſpecies, paulò ab hinc iam dictę minoris (huius ſcilicet generis) ſpeciei fermè æmula: *radice* paruâ, fibratâ, nigricante: *caule* craſſo, ſtriato, parum hiſpido, nodis multis prædito, ex quibus emergunt *folia* oblongiora, viridiora, circumroſa aliquantulùm, ſcabra, hirſuto dorſo prædita.

Chondrilla caule cubitali aſpero, floribus pappaceis.

Deſcript. Chondrillæ ſpecies *caule* cubitali, aſpero, ſtriato: *foliis* quadrantali longitudine, humi ſparſis, quaternis, quinis, ſenis, ſepteníſue, in ambitu circumroſis modicè: iis verò, quæ caulem conſcendunt, exciſis, ita vt in ambitu euidenter laciniæ inde relinquantur: *floribus* paruis, pappaceis, agminatim in ſummo caulis conſtitutis, quorum ſingulus peculiari petiolo innititur.

Chondrilla minor foliis in dorſo rubentibus.

Deſcriptio Chondrillæ cuiuſdam minoris ſpecies, *radice* ſingulari, quandoque & bifidâ, mediocriter craſsâ, digiti parui longitudine, fibratâ, nigrâ: *folia* exerit parua, lęuia, carnoſa, oblongiuſcula, integra, recurua, anguſta, in dorſo rubentia, numero quaterna, quina, ſena, ſeptena, octona etiam quãdoque. *Coliculum* producit incuruum, rubicundũ, digiti minoris longitudine, vnico donatum *flore* luteo, Tragopogonis fermè alicuius modo. In pratis pinguioribus naſcitur.

Chondrilla parua, flore ſingulari, caule foliis prorſus deſtituto.

Deſcriptio Chondrillæ paruæ ſpecies, *radice* paruâ, fibrata, ex nigro ſubrubente: *foliis* quadrantali longitudine, humi procumbentibus, aſperis, mediocriter latis, viridibus, confractu facilibus, ſenis vel ſeptenis, nonnunquam octonis: *caule* palmari, pauloue longiore, tenui, tereti, aſpero, modicè cacumen recuruante, foliis prorſus deſtituto: *flore* ſingulari, ſimili Chondrillæ Dodonæi alterius.

Chondrilla foliis in ambitu quaſi ſpinoſulis.

Deſcript. Chondrillæ alterius alia ſpecies, *radice* candida, lignoſa, inutili: *caule* cubitali, minoréque vt plurimùm, tenui, ſtriato: *foliis* donato paucis, viridibus, oblongiuſculis, mollibus, integris, in ambitu quaſi ſpinoſulis, flore luteo. In Stolbergenſibus apricis montibus.

HIERACIA VETERVM.

CAP. V.

Hieracii, vel Hieraciæ fœm. gen. vt apud Aetium & Homerum legitur (referente Hermol.) magni & parui meminit Dioſcor. his verbis. Hieracium magnum *caulem* producit aſperũ, ſubrubrum, ſpinoſum, cauum: *folia* habet ex interuallis rariùs fiſſa, Sõcho per ambitum ſimilia: *flores* melinos in oblongis capitibus. *Hierac. magnum Dioſc. Soncho ſimile* Vim habet refrigerantem modicè adſtringentem. Quare ſtomacho æſtuanti, & inflammationibus commodè imponitur. At ſuccus ſi ſorbeatur, ſtomachi roſiones mitigat. *Vires* Herba ipſa cum radice impoſita, à Scorpione ictis auxiliatur. Hieracium paruum folia etiam ipſum ex interuallis fiſſa per ambitum habet: *Paruum.* caules producit teneros ac virides, in quibus flores melini circulum abſoluentes. Vim habet & ipſum eandem cum prædicto. Plinius lib. 20. cap. 7. de Lactucæ ſpontè naſcentis generibus agens. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habentem, ſunt qui Hieraciam vocẽt quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccóque oculos tingendo, obſcuritatem quum ſenſêre diſcutiant. *Lactuca ſpontanea Plinio. Hierac. vnde dictum.* Eſt igitur ex Lactucæ generibus Hieracium.

Galenus in ſimpl. cenſu id præteriit, velut ſub Lactuca comprehenſum. *Lactuca* Ita etiam Aëtius & Paulus.

Ἱεράκιον Dioſcoridi (inquit C. Bauh. Phyt.) Accipitrina, ab accipitre qui ἱέραξ nomen habet, cognominatur. Dicitur & σογχίτης. *Accipitrina. Sonchites.* Hieracium quidem ab accipitre nomen habere teſtatur Turnerus, ſed propterea fortè quod pappi eius vtiles ſint ad vomitum accipitribus ciendum.

Hieracii nomine plures donantur plantæ, facie & facultatibus admodum diuerſæ. *Æquiuoci* Plinius enim (teſte C. Bauhin.) hoc inter Lactucam ſiluaticam refert, & cum ea confundit. *Lactuca ſilu.*

Quam nos Lactucam muralem luteo flore inſcripſimus, Cæſalp. Hieraciam vocat. *Lactuca muralis Condrilla Cretica* Condrillam Creticam Geſn. de hortis Hieracium maius Creticum ſatiuum appellat.

Bugloſſum luteum an ſit Hieraciũ maius Creticum, quærunt nonnulli: verùm fruſtrà. Eſt Hieracium cum capitulis Cardui benedicti. *Hierac. cum capitulis Cardui benedicti*

Reperitur Hieracium quoddam Sabaudicum montanum, cuius meminit Lob. in Adu. Obſ. & Ic. Plantar. *Hieracium Sabaudum* Item Camer. hort. & Caſp. Bauhin. Phyt. Hieracium grandius apud Belgas Cluſii, Cichoreum luteum montanum anguſtifoliũ hirſutie aſperum C. Bauhin. Phyt. eiuſdemque Cichoreum luteum pratenſe hirſutum, eſt Hieraciũ maius noſtrum hirſutum aſperum.

Eſt Hieraciis affine Cichorium luteum. Hieracium maius Fuchſii, Dodon. Lobel. Lonic. Camer. Thalii: Caſp. Bauh. & aliorum, eſt Sonchus repens noſtra. *Sonchus repens*

Hieracium magnum venenatum à Pona miſſũ, an eiuſdem in Baldo Hieracium Intybaceum flore carneo? *Hieracium magnum venenatum*

Hieracium foliis & facie Condrillæ Lobelii, eſt Hieracium minus quorundam. *Hierac minus quorundam*

Hieracium minus alterum ſeu Morſus diaboli, à nobis inſcribitur, Hieracium minus radice pręmorſa. *Hierac. minus radice præmorſa.*

Piloſellam maiorem Gallorum Pontani Thalio, ſeu Coſtam herbam in Italia, alibi *Ingraſſiam di Porci* vocatã, vt arbitratur Camerarius, depinxit Cluſius inſcriptione Hieracii latifolii (huic titulo nos addimus) ramoſi, hirſuti. *Hierac. latifolium ramoſum hirſutum*

Qui vulgo in Hetruria Terracrepolus vocatur,

nobis, Sonchis affinis Terracrepola.

Hieracium longius radicatum Lobelii, est Hieracium nostrum minus Dodon. longâ radice.

Hierac. macrocaulon iunceũ. Hieracium intybaceum Tabern. dicitur nobis Hieracium macrocaulon iunceum.

Hieracium maius latifolium Clusii. Habetur & Hieracium maius latifolium Clusii, & alterum genus angustioribus foliis.

An Hieracium latifol. montanum Geneuense. Hieracium Britannicum Clusii, quod Londini Cichorium montanum nuncupabant, an Hieracium latif. montanum Geneuense.

Hieracium montanum latifol. minus Tabernamontani, appellamus Hieracium. latifol. glabrum ex valle Griesbachiana ramosum.

Hieracium montanum Hieracium est nobis 5. alpinum hirsuto folio, Clusio quodammodò incano.

Hierac. montanum vel sextum Clusii, & aliud genus foliis nonnihil laciniatis.

Hieracium florem inclinans Hedypnois Hieracium minimum vel octauum Clusii, est Hieracium nostrum florem inclinans: Hierac. Lobelii facie Hedypnois.

Hieracium maius Dioscoridis Tragi, Hieraciũ minus Gesn. de hort. coll. stirp. & in Cat. pl. Lonic. Cordi in Diosc. & Euch. Roeslin. rectè à nobis inscribitur Hedypnois, siue Dens Leonis.

Hieracium Narbonense. Inter alia Hieracia est nobis Narbonense rotundifolium monoclonum.

Hieracium foliis & floribus Dentis leonis Lobelii, Hierac. 7. siue montanum laciniato folio Clusii, an Hieracium monoclonum hirsutum.

Hieraciis affines Intybi Species tredecim tradit Thalius.

Clusius quoque dubitat in Pann. an eius Scorzonera 4. siue humilis fibrosâ radice sit referenda ad Hieracii genus aliquod. Inscribitur hæc à nobis Trogopogonis species, siue Scorzonera &c.

Hieracium Narbonense falcatâ siliquâ nominamus Hieracium stellatum.

Hierac. stellatum. Cichorium bulbosum. Sed & Cichorium bulbosum in Aduersariis Lobelii Hieracium marinum Dioscoridis alterum cognominatur.

Dracunculus. Gesnerus tandem inter ascriptitia Dioscoridis Dracunculum Hieracium appellat.

HIERACIVM MVLTIS, ALIIS Cichoreum luteum, hirsutum & glabrum, vel minus hirsutum.

Hieracium luteum hirsutum.

Descriptio Facie tota Cichoreo syluestri proximum, *radices* crassas habet & longas, fibratas, lac fundentes amarum: vnde *caules* plures surgunt cubitales & plusquam bicubitales, multis alis concaui, canaliculati, rubentes, aliàs admodũ hirsuti, aliàs ferè glabri, inanes: *folia* ortu primo tam Cichoraceis similia, vt distinguere sit difficile, præsertim in eo genere quod folia habet hirsuta: fit enim nonnunquam, vt, præterquam per neruí longitudinem, reliqua folii pars glabra sit: sunt ea autem Cichorii modo sinuosa, aliàs Dentis Leonis ritu profundiùs incisa: *flores* pediculis singuli donati, Lampsanæ florum forma, nonnihil maiores, similiter lutei, ex capitulo canaliculato hirsuto, qui in pappos abeunt. *Semen* relinquitur minutum, striatum, fuscũ. Icon prior à nobis proposita est ex Fuchsianis: secunda Lobelii ab eo pro Hedypnoide Plinii exhibita. *Icon.*

Hieracium luteum glabrum, seu minus hirsutum.

Synon. *Hedypnois.* Dodon. gall. Hedypnois, Intybi 4. species, Hedypnois Plinii, German. Geel wegwart, Gall. Cichoree iaulne. Belg. geel Cicoreye. *Dod. annot.* Descriptio Dod. cõuenit cũ nostro Hieracio, vbi locis cultis & humidioribus prouenit, licèt figuræ flos maior videatur, & in descriptione minor dicatur flore Dentis Leonis.

Lobel. in Aduers. Hedypnois Plinii, Cichorium luteum pratense, Dentis Leonis flore, Hieracii folio: & an eadem sit Verrucarium Cichorium, luteo flore, & sulcatis capitulis? Obs. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti. Lobelium nesciuisse de qua planta scriberet satis ex eo apparet quòd dubitat in Aduers. an sit Cichorium verrucosum, & in Obseru. cùm putauit Zacintham eandem plantam cum Condrilla Clusii. Figura quam assumpsit pro Hedypnoide Plinii est ex Dodonæo. Plant. icon. Hedypnois Plinii & Aphace Theophrasti: Cichorium luteum pratense Dentis Leonis flore, Hieracii folio. Item Hieracii folio. Item Hieracium foliis & facie Condrillæ. Prima figura est Dodonæi minus hirsutum demonstrans & cultum. *Hedypnois Plinii.* *Aphaca Theoph.* *Lobel. not.*

Matth. in hist. Germ. & Epit. iconem habet hapro Chondrilla 1. Klein Sonnenwirbel / quã retinuit Camerarius quæ nobis videtur exprimere potiùs Hieracium, de quo hic agimus quod penè glabrum. *Aphaca.*

An Cam. hort. Chondrilla tota hirsuta frequens in massia, quàm in cibo coctam, & acetarii quoque instar conditã, auidè comedunt? Item Hieracium foliis & facie Chondrillę Lobelii? An Chondrillę nomine intelligat Hieracium hirsutius asserere non ausim: lectores diiudicent.

An Thal. Intybi siluestris seu Cichorii sylu. flore luteo species quarta.

Lectoribus considerandum relinquo an Tabern. Dens leonis tertia de qua in Icon. & Histor. non sit eadem planta cum Dodonæi Hedypnoide. Is autem in hist. per Hieracium Chondrilloides

idem

idem fortè intelligit quod Lob., verùm exactam descriptionē non habet, quà distinguat ab aliis, nec iconē, sed pro icone, sub N. 11. nescio quo errore scriptum, Blauw habichtkraut Hieracium cæruleum: in descriptionibus nullius cœrulei Hieracii fit mentio.

Cichorium luteum C. Bauh. Phyt. Cichorium 9. siue luteum alterū, vel Hieracium minus glabrum. Hedypnois Dod. Hedypnois Plinii. Item Hieracium 14. siue Chondrillæ folio maius: *Apud Matthiol.* Hieracium maius Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Lac. Lob. Castori, Tab. Hieracium magnum Cæsalp. Hieracium minus Dalechampii: Lugd. Taraxacon maius Lonicero. *Frater* proponit pro Hieracio maiori Matthioli iconem Tabernamontani Hieracii maioris: verùm ea differt multùm à Matthioli icone, à Fuchsiana, à Dodonæi, à Lacunæ, à Lobelii, à Dalecham. & Loniceri: hi enim omnes proponunt iconem Sonchi nostri repentis. Descriptio apud Cæsalpinum non videtur malè conuenire Soncho nostro.

Dens leonis Gerard. Dens leonis Cichorizata, Succorie den de lion. Item Hieracium maius Dioscor. Great hanke weede. Iconem habet propositam à Tabern. pro Dente leonis tertia, sicuti etiam Hieracii eo titulo exhibiti: cur titulos mutat absque figuris? *Gerard. not.*

Lonic. habichtskraut/ wilde sawdistel *Hieracium* maius, Accipitrina, Apulei Lactuca silu. Pharmacopœorum Cichorea lutea. Lonicerus Hieracii historiam habet quæ nostro Hieracio magis hirsuto conuenire posse videtur, licèt figura non respondeat, est enim Sonchi repentis. *Lonic. taxatur.*

An Clusio in Pann. & Histor. post. Hieracium grandius apud Belgas. An Thalio Intybi siluestris, seu Cichorii siluestris flore luteo, foliis integris, species quarta? *Locus & tempus.* Hieracium multis, hirsutum valdè, Geneuæ abundat florens mēse Maio. Monspelii Martio & Aprili. Montbelgardi abundat in Horto E. C. florens Iunio spontaneum, semine cum pappis decidentibus Iulio. Id etiam Basileæ inueni cū flore mense Octobri quà itur Moutets. & propè fluuium Birsam, hoc glabrum est, aut saltem non ita hirsutum vt aliud quod maius hirsutum dicimus, modò paruum modò magnum. Hieracium vulgare glabrum copiosè nascitur in agris Basileensibus, vbi florere solet adhuc mense Nouembri.

HIERACII PARVA SPECIES HYOSERIS angustifolia aspera.

Descriptio EXiguâ, sed crassiusculâ donatur *radiculâ*, succisâ nonnihil, ac si præmorsa esset, pluribus fibris ornatâ: *foliis* longis & angustis, hirsutis, in terra sparsis: *caulibus* duobus aut tribus, glabris, è radice prodeuntibus, nō multò plùs palmum longis, versus superiora, vt plurimùm, in binas alas diuisis, quarum extremitatibus insidet *flos* vnicus luteus, plenus, satis magnus: tota planta amaricantis est *saporis*, Tabern.

Synonyma. Hyoseris angustifolia siue fœmella Tab. icon. Hyoseris angustifolia: Hist. Hyoseris altera, Klein ferckleinkraut/ Hyoseris angustifolia. Hyoseris fœmella. C. Bauh. Phyt. Hieracium 21. siue minimum angustifolium.

Locos multùm amat: frequens etiam in solo arenoso, gramineo, & secus vias.

HIERACIVM PVLCHRVM.

Descriptio AD Dentem leonis laciniis & Cichoriū siluestre accedūt huius *folia*, formâ & hirsutie, prima verò minùs laciniata, alia alternatim per caulem, at saporem nullum manifestum gustanti offerunt, quóque altiora eò minora redduntur: *caulis* vnicus, rectus striatus, cubitalis hirsutus, *foliis* alternatim orientibus amictus, quæ sine pediculo latam habent basim cum alis: *flores* in cacumine numerosi, ex pediculis propriis, Hieracii similes, lutei, in pappos facessentes: *radix* non magna cū fibris aliquot crassiusculis. Hoc Hieracium vidimus monspelii florens Maio.

HIERACIVM ERVCÆFOLIVM hirsutum.

Descriptio HIeracium à Genero Cherlero nobis delatum, quod vt Hieracium nostrum pulchrum singulari assurgit *caule* ad altitudinem pedalem, penitùs hirsuto, *foliis* vestito etiam hirsutis, vncialibus, aut sextantalibus, cineracei coloris, laciniis Cichorii Erúcæue circumrosis, extremo folii ferè triquetro. *Flos* in summo caule vnicus aureus maiusculus.

HIERACIVM PVLCHRVM RAMOSVM Sprengerianum.

INter siccas meas herbas plantam perelegant-

tem adseruo sesquicubitali altitudine, necdum integram, pilosam, aliis minoribus ramis, alterno situ ex longa distantia brachiata, ad quorum alas *harent* internè quidem ex principio angusto longa, ac dodrantalia, ferè sescunciam lata, profundis & amplis incisuris ordine quodam serrata, ac penè laciniata, neruo insigni per medium excurrente: supernè verò *folia* breuiora lato principio ac veluti alis caulem amplectuntur perfoliatæ instar. *Flores* in summitatibus lutei quales in Hieraciis in singulis ramis quini, seni, plùs minùs, qui temporis progressu in *pappos* fatiscunt. Tota planta pilosa potissimùm in extremis ramis in quibus pili longiores: Pictor non satisfecit nobis, pauciores pinxit flores. [Descrip.]

[Icon.]

Hanc plantam collegimus Heidelbergæ in cultissimo horto insignis Pharmacopœi & Botanici D. Sprengeri, florentem Iunio. [Locus & tempus]

SONCHVS LANATVS Dalechampii.

[Descriptio] IN cubitalem altitudinē & ampliorem excrescit, *foliis* per *caulem* crassiusculum pilosumque fortuitò dispositis, duarum triúmue vnciarum longitudine, culmi latitudine, nonnihil sinuatis & subinde veluti corrosis, ad cyani folia nōnihil accedentibus neruo vnico secundum longitudinem excurrente, tomentosis, nullo pediculo nixis, ad quorum radices ramuli enascuntur: superior pars caulis ramosior in plurimos surculos molli lanugine obsitos diuaricatur: *flores* gerens aureos Erigerontis, tandem in *pappū* fatiscentes, calycibus circumdatos, tomento delicato & molli pubescentibus: *radice* nititur satis crassâ & longâ, non multùm fibrosâ, planta sicca nonnihil amarâ: Interdum hæc palmaris est foliis minoribus laciniatis. [Varietas.]

Hist. Lugd. Sonchus lanatus. Quidam Mollugineм appellant, quamuis à Plinii Mollugine diuersa sit.

C. Bauh. Phyt. Sonchus 11. villosus luteus. [Moll. ...]

Monspelii propè Peraux inueni, in saxosis & apricis, florens Iunio mense. [Locus & Tempus.]

Tota planta lacteo succo turget, Cichorii more, gustuque amaro prædita est, sed minùs quàm reliqua Cichorea, quorum & facultatem obtinet, licèt imbecilliorem.

HIERACIVM LATIFOLIVM MONTAnum Geneuense folio Conyzæ maioris Monspess.

[Descriptio] CAules edit plures cubitales, ac etiam maiores, cauos, crassos, hirsutos, qui superiùs in aliquot breues ramulos diuisi, *flores* gerunt luteos, magnos, Hieracii capitulis asperis pares: tandem in *pappos* euanescentes: *folia* infima Conyzæ Monspessulanæ maioris foliis paria, palmari circiter longitudine, vnciam lata, sinuata nonnihil, & quasi serrata, per caulem alternatim sunt disposita, caulem modicè amplectentia, hirsuta, potissimùm parte inferiore, minùs tamen aspera quàm Hieracium asperum. *Radices* fibrosæ, crassiusculæ, nigricantes & crassis capitibus. Suspicamur hoc traditum à Clusio pro Britannico.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 6. siue Conyzæ folio caule purpurascente. Hieracium Britannicum Clusii. An Hieracium montanum maius latifolium Tabernamontani? *Hieracium* Tabern. separo à Clusii & nostro Geneuensi: quia Tabern. folia non habet Conyzæ: sunt etiam Tabern. autore folia tenuia & mollia, siue non rigida. [Hierac. Conyzæ folio.] [C. B. ...]

Hieracium latifolium inueni in montibus circa Geneuam folio Conyzæ Monspessulanæ maioris. Hieracium Britannicum Clusii, impensè amara est planta, nusquam spontè nascens ipsi conspecta: sed Londini duntaxat, in hortis Doctiss. virorum Ioannis Richæi & Hugonis Morgani Pharmacopolarum Regiorum, ex borealibus Britanniæ regionibus, in quibus spontè crescit, delata. Floret Iunio & Iulio, semen Augusto maturum. [Locus.]

HIERACIVM PANNONICVM LATIFOlium 1. Clusio, Pilosellæ maiori, siue Pulmonariæ luteæ accedens, maculatum & non maculatum.

[Descriptio] HVIC quina aut sena sunt *folia*, humi strata, lata, Intybo satiuo latifolio non multùm dissimilia, per ambitum nonnihil sinuosa, interdum etiam laciniata, mollia, hirsuta, nigricanti-

bus

bus maculis sæpissimè infecta, interdum minimè, lacteo succo turgentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis, cauus, raris foliolis septus: in quo plerumque vnicus (interdum alter & tertius) *flos* ex crassiusculo calyce, nigráque lanugine hirsuto emicat Hedipnoidis flori similis, sed pallidior, plenus, aliquátulùm odoratus: *semen* oblongiusculum, fuscum, papposâ comâ, vt in Tragopogo, præditū, quod maturum leuissimo flatu dispergitur: *radix* illi minimi digiti crassitudine, nigro atque crasso cortice obducta, lactei succi plena.

Clus. in Pann. & Hist. post. Hieracium Pannonicum siue latifolium primum.

Costa. Ingrassia di porci. Pilosella maior Gallorum. Camer. hort. *Costa* herba in Italia alibi *ingrassia di porci*, & quantùm ex icone cognoscere possum, conuenit cum Hieracio latifolio Clusii. Item Hieracium latifolium Pannonicum. Item apud Thalium, Pilosella maior Gallorum Thalii, quam vt arbitratur, depinxit in Pann. Clusius cum inscriptione Hieracii latifolii.

An Thal. Harc. Pilosella maior Gallorum, sic eū plantam nominabat?

Hierac. phlomoides. Tab. icon. & Hist. Hieracium phlomoides **wul habichkraut**: is maculatum non meminit.

Assumpsimus figuram Clusii, in qua 4. tantùm folia, quia defuit nobis virens, postea Deo fauēte melior icon proponetur.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 2. siue latifolium hirsutum maculatum.

Gerard. Hieracium 1. Clusii, **The first hawke weede of Clusius.**

Locus. Inuenitur plerísque Hungariæ, Austriæ superioris, atque Morauiæ montibus, gramineis & simul apricis locis, siccioribúsque pratis. Inueniebam etiam (inquit Clus. in post. Hist.) & maculis liuidis, & nullis maculis insignito folio, siccioribus circa Francofurtum pratis. Floret Maio, semen plerumque maturum Iunio.

Hieracium maius latifolium Pannon. 2. Clusii.

Descriptio Cubitales atque etiam bicubitales interdum sunt huic *caules*, firmi, rotundi, quadam lanugine obsiti: quos inordinata, siue confuso ordine nascentia, multa ambiunt *folia*, tres vncias aut ampliùs longa, vnum lata, mollia, in ambitu dentata, lacteo succo plena: summus caulis in aliquot ramulos finditur, sustinentes imbricata capitula, è quibus prodeunt *flores* lutei, denis, duodenis, aut pluribus foliolis, extimâ parte incisis, constantes: medium occupantibus multis luteis fibris: *radix* minimi digiti crassitudinem æquat, multísque tenuibus fibris capillata, singulis annis augescit, & ad latera nouos, frequentiorésq; caules profert.

Genus & fund. Eius genus inuenitur graciliore caule, angustioribus, & vix semunciam latis foliis: in reliquis conueniunt.

Synonyma Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius latifolium siue Pannonicum secundum.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 3. latifolium foliis mollibus & dentatis.

Locus Nascitur cum sequenti in extremitatibus sicciorum pratorum inter vepres, etiam ad cæduarū siluarum margines.

Hieracium maius angustifolium Pannonicum 3. Clusio.

Descriptio Cubitales & huic assurgunt *caules*, rotundi, superioribus minùs crassi, & frequentiore asperioréque lanugine obsiti: quos similiter ambiunt cōfuso ordine multa *folia* superioribus angustiora, breuiora, atque etiam dura, nec minùs lacte turgentia, summus caulis diuiditur quoque in ramulos imbricata capitula sustinentes, è quibus exoriuntur *flores* superiori ferè similes: *radix* non adeò crassa quàm superioris, sed non minùs fibrosa, nec in nouis prolibus educandis minùs fertilis. *Varietas* Illius etiam genus alterum obseruauit author angustioribus foliis & multò lōgioribus, licèt non minùs duris, quod alioqui tota quodāmodò facie ipsi respondet.

Synonyma Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius angustifolium, siue Pannonicum tertium.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 4. angustifolium caule aspero.

Hieracium alpinum hirsutò folio 5. Clus. quodammodò incano.

Descriptio Aliquot sunt huic *folia* è radice prodeuntia, vncialis ferè latitudinis, oblonga, molli crispáque lanugine admodum hirsuta, & quodammodò incana, lacteo succo prædita: è quorum medio *caulis* pedalis plerumque emergit hirsutus, quem per interualla ambiunt *folia* superioribus breuiora, at triplo latiora, & in mucronē desinentia, non minùs quàm illa hirsuta, aut lacteo succo prægnātia: vnicum in summo fert capitulum è multis hirsuris & incanis foliolis compactum (nonnunquam in lateribus alterum & tertium) quod in *florem* sese explicat Hieracii floribus similem, multis foliis luteo colore præditis constantem, qui deinde in pappos cum suo breui & nigro *semine* euanescit: *radix* nigricat, multis cādicantibus fibris prædita est, & singulis annis nouos caules profert. Tota planta admodum amara est.

Synonyma Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium 5. alpinum

hirsuto folio. An porrò (inquit Clus. in post. hist.) ea planta quam Dalechampius Sonchum lanatum appellat?

Locus & tempus. C. Bauh. Phyt. Hieracium 5. montanum hirsutie incanum. Camer. hort. Hieracium 5. Pannonicum. Gerard. Hieracium 5. Pannonicum. Clusii, kind of hauke weede. Tabern Ic. & hist. Hieracium latifolium montanum.

Inuenitur in herbosis Alpium iugis, vbi Iulio, interdum etiam Augusto floret: at in hortis Maio, semen verò Iunio perficit. Prouenire obseruauit Tabern. in Deschgebirg, & in Schwartzwald [Harcynia] in supremis montibus inter Greyßbach, Autegast & Ribelsawer fontes acidos.

LAMPSANA VETERIBVS. Cap. VI.

Napium Euthine. Lampsana (ita tradente Dioscoride) siluestre olus est, plus alens, stomachóque vtilius, quàm Lapathum. Huius *folia* & *caulis* cocta eduntur. Hanc Romani Napium, Ægyptii Euthine vocant, Græci, inquit Hermolaus, Lamsanem.

Lapsana. De Lampsana Plinius lib. 19. cap. 8. hæc scribit. Nec non olus quoque syluestre est trium foliorũ, Diui Iulii carminibus, præcipuè iocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsanâ se vixisse, apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id Cyma syluestris. *Et rursus* de eadem lib. 20. cap. 9. Inter syluestres Brassicas & Lapsana est, pedalis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo: aluum leniter emollit.

Galen. lib. 2. de alim. de Lapsana nihil dixit, velut sub Brassicæ generibus comprehensa. Verùm 7. simpl. Pharm. Lapsana, inquit, si edatur malum succum gignit. Si verò imponatur, extergendi ac discutiendi vim quandam habet.

Aequiuoca. Lapsanæ porrò nomine plures non solùm, imò penitùs diuersas meminimus diuersos Autores referre plantas.

Lampsana Dodon. Dodonæus Lampsanam statuit plantam, quæ teste Lobelio potiùs Hieracii congener, aut Sonchis cognata videtur.

Brassica. Pro Lapsana Cornarius exhibet Brassicã, quæ opinio non placet, vt indicatum est lib. 1. H. n. g.

Rapistrum flore luteo. Veram Lapsanam Lob. Gesn. & alii Rapistrum flore luteo esse existimant, post Rapas à nobis lib. 21. descriptum.

Rapistrum album Lampsanam vel lapsanam vocant Riff. in Diosc. Turn. in Herb. Angl. Gesn. de coll. stirp. & in cat. pl. ac Schuenckfeldius.

Fagotriticum. Apium. Gallæ. Lampsana vera quorundam, Ocymum Veterum Tragi Lob. Obs. est Fagotriticum nostrum. Λαψάνη Rob. Const. in Lexico est Apium.

Lapsanã cur dicatur Eustach. & Euchario Roesslin de galla, mihi non constat.

Lapsana agreste olus Cordi, ex Brassicæ genere, Germanis Rinköl appellatum, quo se apud Dyrrachium victitasse milites Cæsari in triumpho exprobrauerunt, quid?

LAMPSANA DODONÆI.

Lac fundit amarũ vulnerata, siue *radice* quàm habet albam & digitalem, siue *caulibus* quos supra cubitum erigit, hirsutos rubentes, crassosque, concauos: siue *foliis* denique, quæ Barbareæ dictæ instar formata habet, sed mollicella, hirsuta: *flores* autem stellatos, lutei, Hieracii, sed parui: qui in *pappos* illi similiter abeunt. *Descriptio.*

Synonyma. Napium. Chrysolachanum Plinii. Sonchis cognatũ olus. Dodon. gall. Lampsana, ab aliquibus Napium appellata. Ruellio, ni fallor dicitur Chrysolachanum Plinii. Gesn. hort. Sõchis cognatum olus, Tigurensibus Milchey vocatum.

Lobelio in Aduers. Lampsana Dodonæi, qui ait perperam à Dodonæo Lãpsanæ nomine esse exhibitam, quia neutiquã Sinapi, Napis, aut Brassicis congener, sed potiùs Hieraciis. Obs. & Ic. plant. Lampsana. *sed* hoc mirum cur Lobel. nunc faciat Lampsanam, cùm in Aduersariis negarit, nec sine ratione.

Camer. hort. Lampsana Dodonæi, lactescens planta, passim obuia, in Prussia Papillaris nominata.

Tab. icon. & Hist. Sonchus siluaticus 1. wilde Sonchenkraut: Sonchus siluaticus 2. Sonchus siluat. 3.

Gerard. Sonchus siluaticus wood Sowthistle. C. Bauh. Phyt. Lampsana 1. varians foliis, aliquãdo prorsus integris, aliquando in lacinias aliquot diuisis: an hanc Diosc. intelligat cogitandum. Item: Lampsana 2. siue siluatica, Sonchus silu. 2. Tabernamontani. *Ego* has duas non separo: lusum enim naturæ duntaxat esse existimo: quod de Tabern. tribus speciebus etiam dictum sit.

Schvv. Lampsana, λαψάνη Dioscor. papillaris, wild Sonchen kraut / Rein köl / Milchen. Foliis integris & laciniosis. *C. B. not. & Tab.*

Parietinis, ruderibus, aruorum & hortorum marginibus frequentem tradit esse Schvvenckfeldius: quod & ego obseruaui.

Efficax est in sanandis papillis exulceratis, vnde & nomen Papillaris sortita esse videtur. Resiccat, abstergit, & digerit. Papillas exulceratas imposita sanat.

HIERACIVM CAPITVLIS CARDVI benedicti, maximum Buglossum echioides quibusdam.

Multifidâ *radice* nititur, crassitudine digitali, albâ, lac amarum fundente: *caulis* bicubitalis radicis crassitiẽ æquat, striatus, rubens, densissimis spinis acutis, rigidis, sed facilè caulem relinquentibus horrens, succum itidem lacteum è vulnere fundens, ramis compluribus brachiatus: *folia* Buglossæ, sinuosa, longa, multò magis spinis minacibus horrida: *flores* Hieracii, crocantes, in pappum facessentes, e calyce, thorulis hispidis *Descriptio.*

pidis canaliculato. Nostram iconem meliùs pictam sculptor corrupit.

Hierac. echioides. Buglossum luteum

Tabern.Icon.& Hist. Hieracium Echioides, Buglossum luteum, Habichkraut/ Geel Ochsenzung genant.

Lobel.in Adu.Buglossum Echioides luteum, quod pluris faciunt mulierculæ Angliæ, quàm Buglossum Echioides luteum Hieracio cognatum.

Lingua bouina lutea

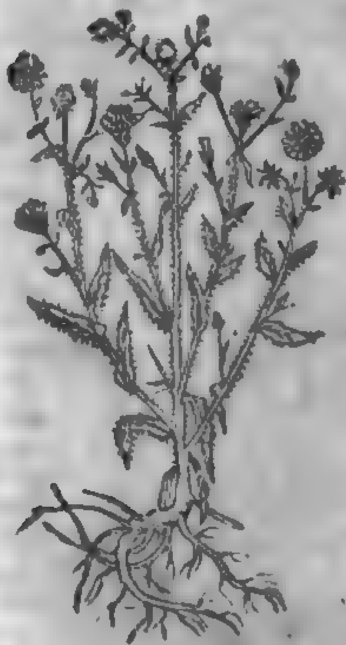
Casp.Bauh. Phyt. Buglossũ 5.luteum: An Hieraciũ maius Creticum satiuum Gesn.

An Hierac. Creticum G.Bau.

Frustra quærit Frater, non est Hieraciũ Creticum satiuum Gesneri vt satis apparet ex historia Chondrillæ Creticæ semine crispo. Hieracium capitulis Cardui Benedicti maximum mihi prouenit Montbelgardi in horto E. C. Eodem anno quo sata planta caulem produxit, floruit Augusto, Septembri & Octobri: Annua est planta seipsam seminãs, floret Iunio & Iulio. Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri collegi semina matura fine mensis Augusti. Heidelbergæ vidi in horto Electoris.

Tempus

HIERACIVM ASPERVM MAIORI flore in agrorum limitibus.

Descriptio

Satis crassæ *radices* multifidæ, compluribus fibris donatæ, colore ad buxeum inclinãte, lac fũdentes amaro sapore, verùm non insigni præditum: *caules* ex eadem radice multi surgunt, teretes, striati, rigidis pilis asperi, ramosi, lacteum succum manantes, cubitales, bicubitales & altiores: *folia* inferiora quidem duobus palmis interdum longiora, sesquiunciam lata, acuminata, primùm atrouirẽtia, pòst de coloris intentione nonnihil remittentia, hispida, acuminata, sinuata per margines, & aliquantulùm crispa: superiora verò alternatim caulibus adhærent, minora, acutiora, cæteroquin similia: sapor vtriusque subamarus: *flores* suis singuli pediculis modò longis, modò breuibus, posteriores prioribus, vt in Impia Plinii, altioribus insident, Tussilaginis floribus pares, lutei, foliola exteriora maiora, crenata, ex capitulo ex longis foliolis multis squammato, subaspero, quod delapsis floribus inferiore parte in ventrem canaliculatum turgescit, *semen* claudens lanugine obsitum. Cum Hieracio maximo capitulis Cardui benedicti multa communia habet hoc Hieracium, quod aliquando Cichoriũ asperum vel spinosum credideram. Figura nostra ex Fuchsianis non in omnibus placet pro nostro Hieracio aspero: folia non satis sinuata.

Cichorium luteum. Icon.

Trago Cichorea (wegwart eidem in Histor. germ.) tertia & quarta flore luteo, foliis asperioribus spinulis horrentibus: radice longa luteum succum manante, qui in gummi quasi glutinosũ coagulatur, semine subluteo: ad Condrillam Dioscoridis referenda.

Synonyma Cichorea flore luteo.

Thalio in Harc. Intubus silu. seu Cichorium silu. flore luteo, passim fermè in tota Harcynia vulgare, duplex. Aliud foliis integris: quod rursus foliorum ratione subdiuitur in quatuor species: Aliud diuisis.

Intyb. silu. fl. luteo.

Tab.Ic. Cichoreum luteum, Geel wegwart: Histor. Cichoreum luteum primum. Eidem in Hist. Cichoreum luteum secundum. Item Icõ. Hieracium Intybaceum asperum, Rauch wegwarten habichkraut. Hist. Hieracium nouum. *Collata* descriptio & figura Cichorei 1. lutei respondere videtur cum nostro Hieracio, quod Fuchsius, cùm Tubingæ essemus vocabat Intubum luteum tertium. Quale sit Cichorium luteum 2. quod non depingit, sed tantùm describit, asserere non possum. Si quis tamen duo hæc Cichoria lutea Tabernamontani, ad Hieracium de quo c. sequenti agemus, velit referre, id eius iudicio committimus. Hieracium eius Intybaceum asperum huc collocatum volumus.

Cichor. luteum

Intybus luteus

Gerard. Cichorium luteum yellow Succorie/ Hyosiris Plinio, Lobel. Hedypnois. Item Hieracium asperum, Scharpe haucke weede. Gerardus iconem Tab. habet Cichorii 1. lutei: verùm an intelligat nostrum Hieracium asperum maiori flore, vel sequens, lectoribus considerandum relinquo. Asperum eius idem est cum eo quod ex Tab. proponimus.

Hyosiris Plinio

Gerardi icones

C.Bauhin. Phyt. Cichorium 7. seu luteum pratense hirsutum. Cichorea lutea vel 3. Trago. Cichorium luteum Tabern. foliis varias, aliud integris, aliud diuisis: illius ratione foliorum quatuor species, qua de re Thalius. Item: Cichorium 8. siue luteum montanum angustifolium, hirsutie asperum, quod Intubum tertium Fuchsius fecit, Scariolam tertiam Cortusus, Hieracium Intybaceum asperum Tabern. *Non separo* adhuc Cichorium 7.& 8. Bauh. donec mihi constet aliqua certa differentia inter hæc duo: & an vnaquæque suam differentiam semper seruet, nolim tamen negare duas species, iudicent alii.

Cichorea lutea

C. B. error

Hieracium quoddam asperum vel spinosum mihi aliquando Cichorium luteum nominatum, prouenit passim in agrorum marginibus circa Montbelgardum, ac etiam in horto Ill. E. C. florens Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri mensibus. Frater C. Bauhinus misit Basileâ nomine Scariolæ tertiæ Cortusi. Prouenit in Rossberg propè Maßmünster. In Ducatus Wirtembergici, monte Teck & Bol in agrorum limitibus. In Alsatiæ asperis collibus secus agros & vineas, apud Mediomatrices verò in montanis pratis vbertim gigni scribit Tragus.

Locus & tempus

HIERACIVM RECTVM RIGIDVM, quibusdam Sabaudum.

Descriptio. AD cubitos duos assurgit, interdum procerius, *caulibus* rigidis, hirsutis, rubentibus, lacte prægnantibus, qui in summitate in aliquot surculos facessunt, quorum singuli singulos *flores* sustinent luteos Hieracii vulgaris, *folia* præ omnibus Hieracii, rigida, oblonga, rigidis denticulis sinuata, hirsuta, atrouirentia, alternatim posita: *radix* dura, longis fibris donata.

Synon. Lob. Adu. Hieracium Sabaudum montanum. Obseru. Hieracium Sabaudum. Iconib. plant. Hieracium alterum grandius. *Intybus.* Tubingæ cum essem præceptor meus Fuchsius faciebat Intybi speciem.

C.Bauh. Phyt. Hieracium 18. siue angustifolium fruticosum. Hieracium Sabaudum Lobelio. Hoc Patauii latioribus & hirsutioribus foliis & *Militaris Lactaris.* caule reperitur, quod D. Guillandinus Erinum Matthioli esse asserebat, & apud Galenum Militarem, apud Plinium Lactaridem, dici.

Camer. hort. Hieracium alterum grandius Lobelii, rectum & fruticosum.

Hierac. mont. angustifol. Tab. icon. & hist. Hieracium montanum angustifolium 1. Berg habichkraut mit schmalen bletern. Hieracium 15. Sabaudum dictum.

Gerard. Hieracium intybaceum Endiues häufe weede. Eccur proposita icone Tabern. mutat titulum Gerardus?

Locus & tempus. Hieracium dictum Sabaudum quibusdam, in Sabaudia obseruaui. Montbelgardi abundat propè vites & in pratis, floret Iulio & Augusto, plantaui etiam in Horto Ill. E.C. Passim reperitur in montibus ad Rhenum & circa Heidelbergam & in Ostwalt, sabulosis & petræis locis, potissimùm circa montanas arces Starckenburg & Schönenburg in Harcynia.

HIERACII SABAVDI varietas duplex.

Descriptio. ACcepimus à fratre C.Bauhino Lactaridis siue Erini Matthioli nomine plantam siccam accedentem ad Hieracium Sabaudum, si non idem: in foliis tamen discrimen, vel lusus: in caule cubitum excedente, folia, priora, alternatim disposita, vncias duas longa & pollice angustiora, oualia ferè, non crenata, qualia à Matthiolo pinguntur superiora, quosdam dentes habent, hirsuta sunt: flores similes Hieracio Sabaudo, lutei, in pappos euanescentes. Idem nobis misit cum hac inscriptione Plantam cuius etiam iconem damus, Lactaris & Militaris Plinii, Erini Matthioli species, Guillandino Patauii. Hæc sanè multùm variat si non diuersa planta in caulibus cubito altioribus hirsutis, folia alternatim quasi sita, auersâ potissimùm parte hirsuta, tres pollices longa, duos lata, in acumen desinentia, pulchras habent lacinias acutas, quæ in superioribus ramis breuia sunt & lata, in ramorum extremitatibus flores quales præcedenti.

Synoni. An Erinus Matthiolo? Non est Erinus, teste Columna, quę à Matthiolo depingitur, mutila planta, sine floribus, quam nemo nisi ab eodem depictam vidit, præter ipsum, qui se manus lacte infecisse eâ extirpatâ asserit. *Matth. opinio explodetur.* Sed certè folia ab ipso depicta Dioscoridis Erinum non referunt, verba quidem illius non percepit, nam folia incisa in superiore parte, foliorum scilicet intelligitur, nō caulis vt perperam fictè depinxit. *Diosc. explicat.* Commentatoris inquit in Adu. Lobelius, impudentiusculū commentum licet deprehendere & ridere. *Matth. carpitur.* Is namque quum sibi visam & lectam ad riuulos aquarum, adeò lacteo succo manantem, vt eo manus inficere posset: palam & audacter legitimum Erinum asseuerasset, nō verbis ausus fuit describere: sed pingendam curauit plausibili in vulgus Pharmacopœorum icone, quinis, nec pluribus, erectis de cespite caulibus: Ocymi folio, bino, nonnihil crenato, per interualla donata, nullâ additâ prorsùm, quæ dubiam vel fidem, plantam fulciret, historiâ: cuius picturæ quum eum puduisset, postremò de vltimis Commentariorum interpolationibus curauit expungendam, nullam interea in huius misellæ subrepititiam locum suffecit: ac ne verbulum quidem subdidit, quâ id de causa dempsisset.

Hieracii Sabaudi varietas 1. Erinus quibusdam Matt. dicta.

Hieracii Sabaudi varietas altera.

Lacu-

Lacuna Matthioli exhibet figuram falsam aitque vocari Erinum: barbaricè Herbam lactis, & Lactariam, nonnullosque per Erinum Balsamitam maiorem intelligere.

Cast.Dur.Erinus, Basilicum aquaticum. H. Lugd.Erinus Matthioli. Sed & Lonic.figuram malam Matthioli habet lib.5.cap.341. vbi wasser Basilien / Erinos & Echinos Dioscoridis, Ocymum aquaticum vulgi, Lactor, Herba lactis, Militaris, & Anabula cognominatur.

C.Bauhin.Phyt.& apud Matth. fatetur se ignorare quid sit Erinus Matthioli, pro eo autem ipsi ostendebat Guillandinus Hieracium quod Sabaudi nomine Lobelius proposuit.

HIERACIVM MINVS PRÆMORSA radice, siue Fuchsii.

Descriptio

PEr terram spargit *folia* longa quædam, ad radicem parum laciniata, sic vt interdum laciniæ opposito situ respondeant, aliàs verò non item, idque ex breuioribus, vel longioribus interuallis, hilari virore splẽdentia, sapore & succo lacteo cum eiusdem classis aliis cõueniens, si quibus donata pilis, ii rari sunt: inter hæc *caulis* erigitur modò vnus, modò plures, cubitales & sesquicubitales, nudi, striati, inanes, circa summum in alas aliquot diuisi: quarum singulæ singulos sustinent *flores* luteos foliosos, è calyce oblongo, modicè squammato, incano, lanuginoso. *Radix* fibrata, imâ parte præmorsâ nigricat, per cætera candicans, lacte turgida. Hæc sanè planta insigniter variat magnitudine & laciniarum diuersitate.

Varietas

Synon. Tragus, not.

Fuchs.hist.Hieracium minus. Tragus nullam habet figuram sui Hieracii minoris, Morsus Diaboli appellati, eandem autem figuram, quam Fuchsius & Dodonæus habent, ponit cap.88. sub titulo Lagopi hasenstrauch, vnde transpositionis suspicio: inibi enim descriptio non videtur quadrare figuræ.

Lagopus

Matth. signatur.

Sed & Matth.in Dioscor.eandem habet figuram, cui inscriptio est, Hieracium minus: interea pro suo more non describit. In com.Ital.& Lat. cum mag. fig. ceu & Epit. Camer. eandem quoque retinet, descriptionem quidem apponẽs, sed quæ non quadrat figuræ: folia enim non sũt asperiora quàm in Cichorio. Nec ea mutat in Hist.germ.Camerarius, sed descriptionem inibi diuersam addit, quæ non facit mentionem asperitatis foliorum.

Camer. not.

Hæreo an Hieracium minus præmorsâ radice benè fuerit notum Gesnero de hortis, dicenti: Pro Hieracio minori Matthiolus herbam Sõchis cognatam exhibet, quod ad vires parum interesse puto à Dente Leonis.

Sonchus Dens leonis

A Lonicero pingitur sub titulo hasenköl / vocatúrque in descriptione hasenlattich / Lactuca leporina, hasenstrauch / oder Gewmeld / Sõchus non aspera, Lactucella, Ciceribita, & *Laicterons* Gallorum.

Lact. leporina. Cicerbita.

Lacuna nomine Hieracii minoris, quod quosdam Dentem Leonis vocare scribit, solam proponit figuram. Verùm Hieracium hoc non solet dici Dens Leonis sed è contra Dens Leonis quibusdam existimatur Hieracium minus.

Lacun. not.

An Anguill.Lactuca leporina Apulei, *Cazzalepre*, & Hieracium minus Dioscoridis. Item postea: Hieracium minus, Romæ & in Hetruria *Cazzalepre*, quo in cibis & potissimùm in acetariis vtuntur.

At Cazzalepre. Anguill.

Lob.Aduers. [vbi & morsus Diaboli vocatur:] Obs. (vbi ipsi Lagopus & Lactuca Leporina Tragi videtur) & Ic.Pl. Hieracium minus præmorsa radice.

Tabern.Icon.Hieracium minus Dioscoridis: Hist.Hieracium secundum, & postea inter nomina, *ἱεράκιον ἥττον ἢ ἱεράκιον μικρόν* Dioscoridis, Accipitrina minor Herbariorum, Sithilesade & Sichessade Africanorum, Hispanorum *Coyon de Galbo Hierua*, i.e. Herba testiculi galli, It. *Hieracio minore*, Angl. lytle hawke wede / Belg. has uickecruyt. / Germ. klein habichkraut. Item Icon. Hieracium nigrum, schwartz habichkraut, Hist.Hieracium tertium. Adhæc Icon. Hieraciũ minus, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich: Hist. Hieracium quartum. Tandem Icon. Hieracium aphacoides, habichkraut: Hist. Hieracium quintum, quod Aphacæ Theophrasti simile sit.

Accipitrina minor. Coyon de Galbo Hyerua. Testiculi galli

Hierac. Aphacoides. Icones 4. Tab.

Camer.hort.Hieracium minus Matthioli, spõtanea herba: Gerard.lib.2.cap.32.proponit icones Tabern. sub his titulis, Hieracium minus Dioscor. Hieracium nigrum, Hieracium leporinum, Hieracium aphacoides.

Figuræ 4. Gerardi Hieracium minus. Hierac. nigrum. Leporinum Aphacoides. Picris Theoph. Amaraga Gaza.

C.Bauh.Phyt. Hieracium 16. siue minus, Itẽ Hieracium 15. siue Chondrillæ folio minus, Hieracium Aphacoides Tabern. Apud Matthiol. Hieracium minus.

Hort. Lus.Hieracium minus præmorsâ radice, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich.

Hieracium præmorsâ radice inueni Geneuæ in pratis circa *Arua* fluuium, floret Iunio, Iulio & Augusto. Frequentissimè circa Basileam. In Ducatu Wittembergico, ad fontem Admirabilem floret Augusto, Septembri & Octobri.

Locus & Tempus.

HIERACIVM MACROCAVLON IVNCEum siue minus primum Dodonæo.

Descriptio

EX *radice* crassâ, albâ, amarâ, succo lacteo prægnante, complures exeunt *caules* cubitales, interdum tricubitales circiter, angulosi, leues, atrouirentes, concaui, in ramos aliquot diuisi: *flores* singulis circulis insident singuli, Hedypnoidis, lutei, ex squarroso modicéque hirsuto capitulo emicantes, *semine* succedente rufo, longo, ad tactum nonnihil aspero, cum papposo tomẽto: *folia* plæraque omnia ex radice statim orta per terram sparguntur, Sonchi laciniati, interdum plùs minùsue laciniata, in obtusum mucronem desinentia, tenera, hirsuta raris & longiusculis pilis, nonnihil amara.

Dodon.gall.Hieracium minus primum inscripsit, dixitque appellari à nonnullis Intybum Erraticum, aut Lactucam minorem, Germ. klein habichkraut / Belg. Cleyn hauichcruyt.

Lob.Adu.Obs.& Icon.plant. Hieracium longiùs radicatum.

Tab.Icon. Hieracium Intybaceum. wegwarten/ habichkraut : In hist. Hieracium sextum. Item Hieraciū machrorhizō, habichkraut:In hist.Hieracium septimum.Item icon. Hypochæris,Porcellia, förcklein kraut: hist. Hypochæris:

Her. Dent. leonis folio C. B. not.

C.Bauh. Phyt. Hieracium 8.siue Dentis leonis folio,radice oblonga. An Apargia Theophrast. hist. 9. Hieracium 9. siue Dentis leonis folio alterum vnicaule. Hieracium 6. Tabern.Hieracium 11. siue dentis leonis folio minus, Hypochæris Tabern. Antè dixi curiungam prædictas plantas, verùm nescio quare Hieracium 6.Tabern. dicatur vnicaule, quandoquidem in descriptione ramolum faciat, & figura quoque id indicet.

Gerard Hypochæris,Porcellia, Swines Succorie. Item Hieracium longiùs radicatum, lang rooted hauke weede. Icones Tabern.habet.

Locus & Tempus.

Monspelii obseruaui florens mense Maio ad ripam fluminis propè Castelneuf, vbi in pratis solet prouenire. Geneuæ in muris. Montbelgardi etiam in horto Ill.C. Wirt. spontè,semine maturo Iulio, ac florens Augusto.Frater C.Bauh. Basileæ collectum misit nomine Hieracii longiùs radicati.

HIERACIVM FLOREM INCLINANS.

Delineatio

RAdix compluribus fibris donata lac manat subamarum: *folia* in orbem per terram spargit multa, Dentis leonis, hirsuta, aspera, spithamæa & longiora, alia *caulibus* adnascuntur: atque hi plures ex radicis capite oriuntur,nonnūquam in ramos diuisi & foliis donati, alii nudi, tenuiores, simplices sesquipalmares & bipalmares: sed enim tum hi, tum illi terram versus nutant & pandi,spinulis rubentibus, vt & foliorum dorsi costa, asperi, *flores* Hieracii, lutei, nutant, in pappos abeuntes: ad radicem florum caules crassescunt interdum quà parte se contorquent: *semina* longa sunt, nigra, inuoluta quibusdam partibus similibus seminibus longioribus Calthę.

Lobel.Icon.Pl. Hieracium facie Hedypnois. Teut.282.

Hier. facie Hedypnois

C.Bauh.Phyt.Hieracium 17.siue minus alterū capitulo inclinato. Hieracium 21.siue minimum latifolium. Hieracium minimum,vel 8.Clusio.

An Hier. minimum Clusio.

An Clusio in Pann.Hieracium 8. siue minimū: Hist.post.Hieracium 9.siue minimum?

An Hyposeris latifol. & mascula Tabern.

An Tab.Icon.Hyoseris latifolia, Hyoseris mascula, Klein fercklein kraut? In Hist.Hyoseris.1.

Gerard.Anglo Hyoseris mascula/Male Swines Succorie.

Locus & tempus

Prope Monspelium obseruaui florens Aprili & Maio vbi caules solent esse simplices: Montbelgardi in horto Ill. C.à me satum, folia maiora, minùs laciniata,caules diuaricantur,floret etiam Iulio. Basileæ collegi semen maturum Augusto in horto D.Iacobi Zvvingeri.

HIERACIVM MONTANVM maius latifolium.

Descriptio

RAdice nititur breui, nigro-incanā, succisā,digitum minorem crassitudine ęquāte fibris multis,albis, in extremitate bifurcatis donatā, lacte prægnante, saporis multùm amari: *foliis* lōgis, latis, crispis,ex albo incanis, rigidā lanugine obductis, Hieracii Echioidis folii in modum effigiatis, sed duplò latioribus,breui petiolo hęrentibus,caulem amplectentibus,præsertim inferioribus, breui petiolo hærentibus,acuminatis.Inter folia ad finem Augusti procedit *caulis* rotundus, asper, pilosus, spithamam vnam & mediam lōgus,quandoque in duas aut tres alas diuisus, in quibus *capitula* crassa exoriuntur,multis foliolis constantia: *florem* producentia luteum, plenum, qui ceu alii huius generis in floccum abit, ac unà cum semine nigro ventis dispergitur. Tota planta lacte turget.

Synon.

Tabern.icon. Hieracium montanum maius latifolium: hist.Hieracium 13.siue montanum maius latifol. Groß Berg habichkraut mit breitten blettern secundum.

Gerard.Chondrilla Hispanica, flore purpureo. Quam plantam intelligat Gerard.nescio: icon est Tabern.qui non designat Hispanicam sed Germanicam plantam floris lutei, Icon hæc erat ponenda c.32.pro Hieracio latifolio, Broad leafed haucke weede/vbi pro eo malè ponitur figura Cichorii Tabern.

Hort.

Hort. Luf. Hieracium montanum maius latifolium Groß bletterich hapichkraut.

Locus. Harcyniç summis montibus incola, inter Grießbach/ Antegast/ vnndt dem Ribelßawer/ Sawbrunnen.

HIERACIVM LATIFOLIVM GLABRVM ex valle Griesbachiana.

Descriptio. PRiorē hæc æmulatur, licèt *radix* minor sit, & *folia* angustiora, & paulò breuiora, inferiora etiam longiori prædita sunt pediculo, cætera verò pediculo carēt, caulem amplectētia, ad exortum angustiora quā prioris, tenera, mollia: *caulis* ambit in quinque, sex, aut septem staminula, quibus singulis *flos* insidet vnicus, luteus, præcedentis floribus par, sed paulò minor: tota planta amara est.

Hier. latifolium minus. Tab. Icon. Hieracium montanum latifolium minus, Klein Berg habichkraut mit breitten blettern: In hist. Hieracium 14. Hieracium latifolium montanum minus, Hieracium 7. siue latifolium glabrum.

Gerardo Hieracium montanum latifolium, Great leauco haufe weede.

Locus & Tempus. Hieracium latifolium glabrum obseruaui in valle Grisbachiana Maio florens, vt & Tabern. descriptionis author.

HIERACIVM LATIFOLIVM PRÆMORSA radice, caule singulari, Pilosellæ maiori affine.

Descriptio. SYluas amat, *foliis* palmaribus, quibusdam breuioribus, aliis longioribus, vix vnciā latis, quædam dētata in margine, breuissimis pilis, & quibusdam cōspicuis donata, aliis manifestis, quædam in acumen definunt: *caulis* dodrantalis ac etiam cubitalis, vnicus ramus, nullis ramis diuisus, sine foliis, multos in summo cacumine cōgestos *flores* luteos sustinens, ad instar Pulmonariæ Gallicæ, qui tandem in floccos abeūt, ad singulas diuisiones foliolum tenue angustum. *Radix* fibrata & præmorsa.

Hoc nostrum Hieracium videtur habere multa communia cum Intybo ἀφυλλάνθει Thalii in Harcinia de quo paulò pòst.

Hieracii speciem nunc descriptam, accepi Basileā à Fratre in siluis inuentam, qui Hieraciū latifolium præmorsā radice nominabat. Habui etiam ab Vldaricho Cholio Argentinā ex plantis D. Agerii.

PILOSELLA MAIOR QVIBVSDAM, ALIIS Pulmonaria flore luteo.

Descriptio. HVic *radix* geniculata, rubra, fibratáque, lac manans sapore amarum: à qua *caulis* surgit lacte similiter prægnans cum foliis, cubitalis, tenuis, hirsutus, in cuius alis summitatem versus ortis, *flores* insident lutei, Hieracii, qui in pappos marcidi facessunt: *Folia* à radice statim exoriuntur, sinuosa, supernè virentia & hirsuta, infernè densiore lanugine canescentia, maculis pulchris interdum notata, sapore amaro & nitroso, pediculis subrubentibus, villosis, lōgis quibusdam, aliis breuioribus.

Synonyma. Auricula muris maior. Solidago Sarracenica. Inscribitur hæc à Trago (qui non meminit macularum) Auricula muris maior, Groß Meüßor: & quibusdam Germanis dicitur heidnisch wundkraut / hoc est, Solidago Sarracenica.

Pingitur à Lonicero Pulmonaria, quæ à quibusdam Gallica dicitur sub inscriptione, Groß Meüßhor / Auricula muris, μυὸς ὦτα, Pilosellæ vulgi, sed descriptio non satisfacit.

Lob. Adu. Obs. & Icon. Pl. Pulmonaria Gallorum flore Hieracii, Auricula muris maior Tragi.

Gesn. in cat. Hyoseris Plinii, hodie fortassis Auricula muris: De hort, Pulmonaria Gallica, Lactucarum generi cognata: Scopa fortè illa regia Plinii ramis oblongis: Et forsan eadem Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata. Robert. Const. in Amat. Pulmonaria.

Tabern. Icon. Pulmonaria Gallica siue aurea. Hist. Pulmonaria Gallica mas. Is non meminit foliorum maculatorum.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria 1. siue Gallorum folio pilosissimo, Hieracii flore: Theophrasti lib. 7. cap. 7. & Plinii lib 21. cap. 15. nonnullorū Corchorus.

Nascitur Alsine, siue Auricula muris maior Tragi in vmbrosis nemoribus, nonnunquam etiā ex antiquis muris in perpetua vmbra sitis prorumpit: Iunio mense appetente caulem emittit

An Camer horti, Trinciatella, quo nomine ex Italia accepit?

Synonyma. C.Bauh.Phyt.Denti leonis similis Trinciatella Camerarii. Item Sonchus 6.læuis angustifolius Lob.læuis Matth.De Sonchis confusè scripsit Matthiolus, maximè verò de læui.

Locus & tempus. Nostram obseruauimus Monspelii & eius speciem minorem propè Gigam florentem Aprili. Trinciatella Camerarii eo ipso quo seritur anno flores & semen producit, & si per hyemem in fictili seruetur etiam in plures annos perdurat: alioquin radices, quæ dulces quoque sunt, vt vniuersa planta, primo frigore læduntur & intereunt.

CHONDRYLLA HIRSVTA. rubente flore.

Descriptio. Plures ex eadem *radice*, simplice, alba, dura, fibris donata, lac fundente, *caules* attolluntur pedales & cubitales, solidi, lactiflui, tenues, striati, singularibus foliis donati: quorum singulis singuli insidét *flores* monocloni, colore ex albo purpurascente, densè foliis per extremam oram crenatis stipati, ex calyce thorulis hirsutis caniculato, cui ad basin haud secus atque in Hedypnoide prominula apposita folia, eáque glabra: ea porrò florum subinde est præmatura fœcunditas, vt vix semuncialem longitudinem assecuti caulium rudimentis, iam tum capitula florum præludia innascantur: *folia* vel à radice statim vel ab imo caule per terram sparguntur, [nam in caule reliquo rariora sunt] Hedypnoidis laciniis, quibus magnitudine tamen cedunt, vtrinque hirsuta, odore graui: succedunt *semina* longa, tenuia, cum pappo.

C.Bauh.phyt. Chondrylla purpurea fœtida. Chondrilla 6. Chondrilla hirsuta rubente flore apud fratrem Io.Bauhinum visa: An Chondrilla tota hirsuta Camer.de hortis? Huius & altera species duplò ferè maior, caule ramoso, folio latiore, flore eodem. Duæ sunt in Phytopinace eiusdem plantæ descriptiones.

Varijs in locis vidi: in horto verò E.C.W. sata Aprili floruit Iulio & Augusto mensibus, annua est planta, Frater C.Bauhinus obseruauit Basileæ in horto D.Zvvingeri.

CHONDRILLÆ CRETICÆ nomine missa semine crispo.

Radix Dentis leonis: *caules* spinulis horridi, variè nulloque ordine in alas diuisi: *Folia* lactucæ syluestris: *Flores* Sonchi. Semen pulchrè incuruum, ex ceruice denticulata in rostellum pulchrum desinens, per maturitatem ruffum.

An camer.hort. Hieracium Creticum, pro Endiuia lutea missum, semine curuo, aspero, vnguium modo. An Gesn.hort. Hieracium maius Creticum satiuum Patauio missum? An Casp. Bauh. Phyt. Hieracium 10. Intubaceum flore magno albido?

Hieracium Creticum, Endiuia lutea. An Hieracium Intybaceum C.Bauh.

Condrilla foliis hirsutis, flore vnico, magno, luteo.

Locus & Tempus. Breuis æui planta ante hyemem, imò antè Autumnum etiam, perit: floret Iunio & Iulio: Semen iisdem mensibus maturat in horto Montbelgardi. Monspessuli florentem obseruaui Octobri.

Descriptio. Chondrillæ hæc species est *foliis* sesquiunciam latis, longioribusque, in terræ superficie ad radicis summum dispersis, hirsutis, in ambitu laciniatis, *caule* cubitali, amplioreque, tereti, striato, recto, *florem* vnicum proferente, magnum, luteum, in alabastrino velut calyce detentum.

Chondrilla radice candidulâ, floribus luteis paruis.

Descriptio. Chondrillæ species *radice* candidulâ, exiguâ, parùm fibratâ: *folia* priora circa radicem dispergens, tria, quatuorue, oblonga, ex tenui pediculo protensa, integra, non dissecta, paucis ac exiguis quasi spinulis in ambitu prædita: quibus superadduntur mox alia tria, quatuor, quinàve, longiora, in lacinias [quæ tamen maiore interuallo à se inuicem dirimuntur, atque in altera Matthioli specie,] diuisa, hæcque rursus consimilia alia, sed breuiora, pauciora & aliquantulùm tenuiora per caulem [qui obliquè distorquetur ac teres quidem est, sed euidenter striatus, cubitalis fermè] consequuntur: *flores* huic sunt lutei, parui. Reperitur in locis pratensibus montium.

Chondrilla maior & minor, flore Tragopogonis luteo.

Descriptio. Chondrillarum generis species quædam maior, *caule* procero, striato, bicubitali, qui in summo in aliquot brachia diuiditur, quorum quodlibet *florem* singularem profert luteum Tragopógonis floris instar. *Folia* caulis exerit pauca, longo interuallo se consequentia, longa, lata: quorum inferiora in ambitu parum subinde exscinduntur, superiora verò profundiùs circumroduntur, infrequentiùs tamen id quàm in Chondrilla secunda Dodonæi accidit. Huius reperitur & alia species

species flore consimili, caule item, sed foliis destituto: ea verò pauciora numero humi recumbunt, quorum prima lata quidem aliquantulùm sunt, sed subrotundiora, reliqua longiora conspiciuntur, ac in ambitu circumrosa, sed non profundè, nec admodum crebrò.

Minor alia Huius generis & minor reperitur species, *radice* parua, lignosâ, fibris paucis constāte: *caule* unico, recto, cubitali, ac aliquantulùm proceriori, tereti, tenui, læui, foliis carente, quæ solummodò humi reclinantur, numero sex, septem, octo, nouem, decem, paulóque plura, quandoque quadrantalia, in ambitu circumrosa modicè. *Florem* itidem hæc Tragopogonis æmulum profert & vnicum.

Chondrilla caule hispido, nodis multis prædita.

Descriptio Chondrillę alia species, paulò ab hinc iam dictę minoris (huius scilicet generis) speciei fermè æmula: *radice* paruâ, fibratâ, nigricante: *caule* crasso, striato, parum hispido, nodis multis prædito, ex quibus emergunt *folia* oblongiora, viridiora, circumrosa aliquantulùm, scabra, hirsuto dorso prædita.

Chondrilla caule cubitali aspero, floribus pappaceis.

Descript. Chondrillæ species *caule* cubitali, aspero, striato: *foliis* quadrantali longitudine, humi sparsis, quaternis, quinis, senis, septenisue, in ambitu circumrosis modicè: iis verò, quæ caulem conscendunt, excisis, ita vt in ambitu euidenter laciniæ inde relinquantur: *floribus* paruis, pappaceis, agminatim in summo caulis constitutis, quorum singulus peculiari petiolo innititur.

Chondrilla minor foliis in dorso rubentibus.

Descriptio Chondrillæ cuiusdam minoris species, *radice* singulari, quandoque & bifidâ, mediocriter crassâ, digiti parui longitudine, fibratâ, nigrâ: *folia* exerit parua, læuia, carnosa, oblongiuscula, inte gra, recurua, angusta, in dorso rubentia, numero quaterna, quina, sena, septena, octona etiam quãdoque. *Coliculum* producit incuruum, rubicundũ, digiti minoris longitudine, vnico donatum *flore* luteo, Tragopogonis fermè alicuius modo. In pratis pinguioribus nascitur.

Chondrilla parua, flore singulari, caule foliis prorsus destituto.

Descriptio Chondrillæ paruæ species, *radice* paruâ, fibrata, ex nigro subrubente: *foliis* quadrantali longitudine, humi procumbentibus, asperis, mediocriter latis, viridibus, confractu facilibus, senis vel septenis, nonnunquam octonis: *caule* palmari, paulóue longiore, tenui, tereti, aspero, modicè cacumen recuruante, foliis prorsus destituto: *flore* singulari, simili Chondrillæ Dodonæi alterius.

Chondrilla foliis in ambitu quasi spinosulis.

Descript. Chondrillæ alterius alia species, *radice* candida, lignosa, inutili: *caule* cubitali, minoréque vt plurimùm, tenui, striato: *foliis* donato paucis, viridibus, oblongiusculis, mollibus, integris, in ambitu quasi spinosulis, flore luteo. In Stolbergensibus apricis montibus.

HIERACIA VETERVM.

CAP. V.

Hieracii, vel Hieraciæ fœm. gen. vt apud Aetium & Homerum legitur (referente Hermol.) magni & parui meminit Dioscor. his verbis. Hieracium magnum *caulem* producit asperũ, subrubrum, spinosum, cauum: *folia* habet ex interuallis rariùs fissa, Sōcho per ambitum similia: *flores* melinos in oblongis capitibus. Vim habet refrigerantem modicè adstringentem. Quare stomacho æstuanti, & inflammationibus commodè imponitur. At succus si sorbeatur, stomachi rosiones mitigat. Herba ipsa cum radice imposita, à Scorpione ictis auxiliatur. Hieracium paruum folia etiam ipsum ex interuallis fissa per ambitum habet: caules producit teneros ac virides, in quibus flores melini circulum absoluentes. Vim habet & ipsum eandem cum prædicto. *Hierac. magnum Diosc. Sonchosimile* *Vires* *Paruum.*

Plinius lib. 20. cap. 7. de Lactucæ sponte nascentis generibus agens. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habentem, sunt qui Hieraciam vocēt quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo, obscuritatem quum sensēre discutiant. Est igitur ex Lactucæ generibus Hieracium. *Lactuca spontanea Plinii. Hierac. vnde dictum.*

Galenus in simpl. censu id præteriit, velut sub Lactuca comprehensum. Ita etiam Aëtius & Paulus. *Lactuca*

ἱεράκιον Dioscoridi (inquit C. Bauh. Phyt.) Accipitrina, ab accipitre qui ἱέραξ nomen habet, cognominatur. Dicitur & σογχίτης. Hieracium quidem ab accipitre nomen habere testatur Turnerus, sed propterea fortè quod pappi eius vtiles sint ad vomitum accipitribus ciendum. *Accipitrina. Sonchites.*

Hieracii nomine plures donantur plantæ, facie & facultatibus admodum diuersæ. Plinius enim (teste C. Bauhin.) hoc inter Lactucam siluaticam refert, & cum ea confundit. *Æquiuoca* *Lactuca silu.*

Quam nos Lactucam muralem luteo flore inscripsimus, Cæsalp. Hieraciam vocat. Condrillam Creticam Gesn. de hortis Hieracium maius Creticum satiuum appellat. *Lactuca muralis* *Condrilla Cretica*

Buglossum luteum an sit Hieraciũ maius Creticum, quærunt nonnulli: verùm frustrà. Est Hieracium cum capitulis Cardui benedicti. *Hierac. cum capitulis Cardui benedicti*

Reperitur Hieracium quoddam Sabaudicum montanum, cuius meminit Lob. in Adu. Obs. & Ic. Plantar. Item Camer. hort. & Casp. Bauhin. Phyt. Hieracium grandius apud Belgas Clusii, Cichoreum luteum montanum angustifoliũ hirsutie asperum C. Bauhin. Phyt. eiusdémque Cichoreum luteum pratense hirsutum, est Hieraciũ maius nostrum hirsutum asperum. *Hieracium Sabaudum.*

Est Hieraciis affine Cichorium luteum. Hieracium maius Fuchsii, Dodon. Lobel. Lonic. Camer. Thalii: Casp. Bauh. & aliorum, est Sonchus repens nostra.

Hieracium magnum venenatum à Pona missũ, an eiusdem in Baldo Hieracium Intybaceum flore carneo? *Sonchus repens* *Hieracium magnum venenatum*

Hieracium foliis & facie Condrillæ Lobelii, est Hieracium minus quorundam. *Hierac minus quorundam*

Hieracium minus alterum seu Morsus diaboli, à nobis inscribitur, Hieracium minus radice præmorsa. *Hierac. minus radice præmorsa.*

Pilosellam maiorem Gallorum Pontani Thalio, seu Costam herbam in Italia, alibi *Ingrassiam di Porci* vocatã, vt arbitratur Camerarius, depinxit Clusius inscriptione Hieracii latifolii (huic titulo nos addimus) ramosi, hirsuti. *Hierac. latifolium ramosum hirsutum*

Qui vulgo in Hetruria Terracrepolus vocatur,

nobis, Sonchis affinis Tetracrepola.

Hieracium longius radicatum Lobelii, est Hieracium nostrum minus Dodon. longâ radice.

Hierac. macrocaulon junceū. Hieracium intybaceum Tabern. dicitur nobis Hieracium macrocaulon junceum.

Hieracium maius latifolium Clusii. Habetur & Hieracium maius latifolium Clusii, & alterum genus angustioribus foliis.

An Hieracium latifol. montanum Geneuense. Hieracium Britannicum Clusii, quod Londini Cichorium montanum nuncupabant, an Hieracium latif. montanum Geneuense.

Hieracium montanum latifol. minus Tabernamontani, appellamus Hieracium. latifol. glabrum ex valle Griesbachiana ramosum.

Hieracium montanum Hieracium est nobis 5. alpinum hirsuto folio, Clusio quodammodò incano.

Hieracium florem inclinans Hierac. montanum vel sextum Clusii, & aliud genus foliis nonnihil laciniatis.

Hedypnois Hieracium minimum vel octauum Clusii, est Hieracium nostrum florem inclinans: Hierac. Lobelii facie Hedypnois.

Hieracium maius Dioscoridis Tragi, Hieraciū minus Gesn. de hort. coll. stirp. & in Cat. pl. Lonic. Cordi in Diosc. & Euch. Roeslin. rectè à nobis inscribitur Hedypnois, siue Dens Leonis.

Hieracium Narbonense. Inter alia Hieracia est nobis Narbonense rotundifolium monoclonum.

Hieracium foliis & floribus Dentis leonis Lobelii, Hierac. 7. siue montanum laciniato folio Clusii, an Hieracium monoclonum hirsutum.

Hieraciis affines Intybi Species tredecim tradit Thalius.

Clusius quoque dubitat in Pann. an eius Scorzonera 4. siue humilis fibrosi radice sit referenda ad Hieracii genus aliquod. Inscribitur hæc à nobis Trogopogonis species, siue Scorzonera &c.

Hieracium Narbonense falcatâ siliquâ nominamus Hieracium stellatum.

Hierac. stellatum. Cichorium bulbosum. Sed & Cichorium bulbosum in Aduersariis Lobelii Hieracium marinum Dioscoridis alterum cognominatur.

Dracunculus. Gesnerus tandem inter ascriptitia Dioscoridis Dracunculum Hieracium appellat.

HIERACIVM MVLTIS, ALIIS Cichoreum luteum, hirsutum & glabrum, vel minus hirsutum.

Hieracium luteum hirsutum.

Descriptio FAcie tota Cichoreo syluestri proximum, *radices* crassas habet & longas, fibratas, lac fundentes amarum: vnde *caules* plures surgunt cubitales & plusquam bicubitales, multis alis concaui, canaliculati, rubentes, aliàs admodū hirsuti, aliàs ferè glabri, inanes: *folia* ortu primo tam Cichoraceis similia, vt distinguere sit difficile, præsertim in eo genere quod folia habet hirsuta: fit enim nonnunquam, vt, præterquam per nerui longitudinem, reliqua folii pars glabra sit: sunt ea autem Cichorii modo sinuosa, aliàs Dentis Leonis ritu profundiùs incisa: *flores* pediculis singuli donati, Lampsanæ florum forma, nonnihil maiores, similiter lutei, ex capitulo canaliculato hirsuto, qui in pappos abeunt. *Semen* relinquitur minutum, striatum, fuscū.

Hieracium luteum glabrum, seu minus hirsutum.

Icon prior à nobis proposita est ex Fuchsianis: secunda Lobelii ab eo pro Hedypnoide Plinii exhibita. *Icon.*

Dodon. gall. Hedypnois, Intybi 4. species, Hedypnois Plinii, German. Geel wegwart, Gall. *Cichoree iaulne.* Belg. geel Cicoreye. *Synon. Hedypnois. Dodonæi.* Descriptio Dod. cōuenit cū nostro Hieracio, vbi locis cultis & humidioribus prouenit, licèt figuræ flos maior videatur, & in descriptione minor dicatur flore Dentis Leonis.

Hedypnois Plinii. Lobel. in Aduers. Hedypnois Plinii, Cichorium luteum pratense, Dentis Leonis flore, Hieracii folio: & an eadem sit Verrucarium Cichorium, luteo flore, & sulcatis capitulis? Obs. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti. *Aphaca Theoph.* Lobelium nesciuisse de qua planta scriberet satis ex eo apparet quòd dubitat in Aduers. an sit Cichorium verrucosum, & in Obseru. cùm putauit Zacintham eandem plantam cum Condrilla Clusii. *Lobel. not.* Figura quam assumpsit pro Hedypnoide Plinii est ex Dodonæo. Plant. icon. Hedypnois Plinii & Aphace Theophrasti: Cichorium luteum pratense Dentis Leonis flore, Hieracii folio. Item Hieracii folio. Item Hieracium foliis & facie Condrillæ. Prima figura est Dodonæi minus hirsutum demonstrans & cultum.

Aphace. Matth. in hist. Germ. & Epit. iconem habet hapro Chondrilla 1. Klein Sonnemwirbel / quā retinuit Camerarius quæ nobis videtur exprimere potiùs Hieracium, de quo hic agimus quod penè glabrum.

An Cam. hort. Chondrilla tota hirsuta frequens in Hassia, quàm in cibo coctam, & acetarii quoque instar conditā, auidè comedunt? Item Hieracium foliis & facie Chondrillę Lobelii? An Chondrillę nomine intelligat Hieracium hirsutius asserere non ausim: lectores diiudicent.

An Thal. Intybi siluestris seu Cichorii sylu. flore luteo species quarta.

Lectoribus considerandum relinquo an Tabern. Dens leonis tertia de qua in Icon. & Histor. non sit eadem planta cum Dodonæi Hedypnoide. Is autem in hist. per Hieracium Chondrilloides idem

idem fortè intelligit quod Lob., verùm exactam descriptioné non habet, quâ distinguat ab aliis, nec iconé, sed pro icone, sub N. 11. nescio quo errore scriptum, Blauw habichkraut Hieracium cæruleum: in descriptionibus nullius coerulei Hieracii fit mentio.

Cichorium luteum C.Bauh.Phyt.Cichorium 9. siue luteum alterũ, vel Hieracium minus glabrum. Hedypnois Dod. Hedypnois Plinii. Item Hieracium 14. siue Chondrillæ folio maius: *Apud Matthiol.* Hieracium maius Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Lac. Lob. Castori, Tab. Hieracium magnum Cæsalp. Hieracium minus Dalechampii: Lugd. Taraxacon maius Lonicero. *Frater* proponit pro Hieracio maiori Matthioli iconem Tabernamontani Hieracii maioris: verùm ea differt multùm à Matthioli icone, à Fuchsiana, à Dodonæi, à Lacunæ, à Lobelii, à Dalecham. & Loniceri: hi enim omnes proponunt iconem Sonchi nostri repentis. Descriptio apud Cæsalpinum non videtur malè conuenire Soncho nostro.

Dens leonis Gerard. Dens leonis Cichorizata, Succorie den de lion. Item Hieracium maius Dioscor. Great hawke weede. Iconem habet propositam à Tabern. pro Dente leonis tertia, sicuti etiam Hieracii eo titulo exhibiti: cur titulos mutat absque figuris?

Gerard. not.

Lonic. taraxac. Lonic. habichskraut/ wilde sawdistel maius, Accipitrina, Apulei Lactuca silu. Pharmacopœorum Cichorea lutea. Lonicerus Hieracii historiam habet, quæ nostro Hieracio magis hirsuto conuenire posse videtur, licèt figura non respondeat, est enim Sonchi repentis.

An Clusio in Pann. & Histor. post. Hieracium grandius apud Belgas. An Thalio Intybi siluestris, seu Cichorii siluestris flore luteo, foliis integris, species quarta? Hieracium multis, hirsutum valdè, Geneuæ abundat florens mẽse Maio. Monspelii Martio & Aprili. Montbelgardi abundat in Horto E.C. florens Iunio spontaneum, semine cum pappis decidentibus Iulio. Id etiam Basileæ inueni cũ flore mense Octobri quà itur Moutets & propè fluuium Birsam, hoc glabrum est, aut saltem non ita hirsutum vt aliud quod maius hirsutum dicimus, modò paruum modò magnum. Hieracium vulgare glabrum copiosè nascitur in agris Basileensibus, vbi florere solet adhuc mense Nouembri.

Locus & tempus.

HIERACII PARVA SPECIES HYOSERIS angustifolia aspera.

Descriptio Exiguâ, sed crassiusculâ donatur *radiculâ*, succisâ nonnihil, ac si præmorsa esset, pluribus fibris ornatâ: *foliis* longis & angustis, hirsutis, in terra sparsis: *caulibus* duobus aut tribus, glabris, è radice prodeuntibus, nõ multò plùs palmum longis, versus superiora, vt plurimùm, in binas alas diuisis, quarum extremitatibus insidet *flos* vnicus luteus, plenus, satis magnus: tota planta amaricantis est *saporis*, Tabern.

Synonymia Hyoseris angustifolia siue fœmella Tab.icon. Hyoseris angustifolia: Hist. Hyoseris altera, Hein ferckleinkraut/ Hyoseris angustifolia. Hyoseris fœmella. C.Bauh.Phyt. Hieracium 21. siue minimum angustifolium.

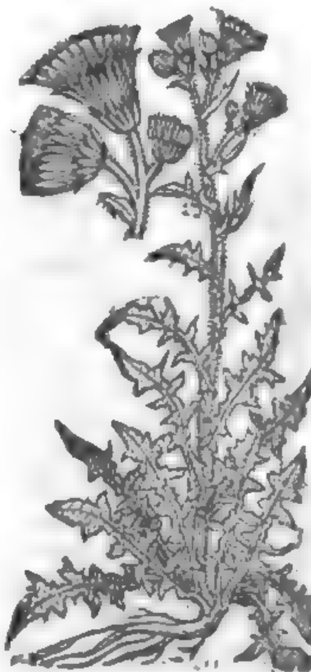
Lucos multùm amat: frequens etiam in solo arenoso, gramineo, & secus vias.

HIERACIVM PVLCHRVM.

Descriptio AD Dentem leonis laciniis & Cichoriũ siluestre accedũt huius *folia*, formâ & hirsutie, prima verò minùs laciniata, alia alternatim per caulem, at saporem nullum manifestum gustanti offerunt, quoque altiora eò minora redduntur: *Caulis* vnicus, rectus striatus, cubitalis hirsutus, *foliis* alternatim orientibus amictus, quæ sine pediculo latam habent basim cum alis: *flores* in cacumine numerosi, ex pediculis propriis, Hieracii similes, lutei, in pappos facessentes: *radix* non magna cũ fibris aliquot crassiusculis. Hoc Hieracium vidimus Monspelii florens Maio.

HIERACIVM ERVCÆFOLIVM hirsutum.

Descriptio HIeracium à Genero Cherlero nobis delatum, quod vt Hieracium nostrum pulchrum singulari assurgit *caule* ad altitudinem pedalem, penitùs hirsuto, *foliis* vestito etiam hirsutis, vncialibus, aut sextantalibus, cineracei coloris, laciniis Cichorii Erucæue circumrosis, extremo folii ferè triquetro. *Flos* in summo caule vnicus aureus maiusculus.

HIERACIVM PVLCHRVM RAMOSVM Sprengerianum.

INter siccas meas herbas plantam perelegant-

Descrip. tem adseruo sesquicubitali altitudine, necdum integram, pilosam, aliis minoribus ramis, alterno situ ex longa distantia brachiata, ad quorum alas *harent* infernè quidem ex principio angusto longa, ac dodrantalia, ferè sescunciam lata, profundis & amplis incisuris ordine quodam serrata, ac penè laciniata, neruo insigni per medium excurrente: supernè verò *folia* breuiora lato principio ac veluti alis caulem amplectuntur perfoliatæ instar. *Flores* in summitatibus lutei quales in Hieraciis in singulis ramis quini, seni, plus minùs, qui temporis progressu in *pappos* fatiscunt. Tota planta pilosa potissimùm in extremis ramis in quibus pili longiores: Pictor non satisfecit nobis, pauciores pinxit flores.

Icon.

Locus & tempus. Hanc plantam collegimus Heidelbergæ in cultissimo horto insignis Pharmacopœi & Botanici D. Sprengeri, florentem Iunio.

SONCHVS LANATVS Dalechampii.

Descriptio. IN cubitalem altitudinē & ampliorem excrescit, *foliis* per *caulem* crassiusculum pilosum, quę fortuitò dispositis, duarum triúmue vnciarum longitudine, culmi latitudine, nonnihil sinuatis & subinde veluti corrosis, ad cyani folia nōnihil accedentibus neruo vnico secundum longitudinem excurrente, tomentosis, nullo pediculo nixis, ad quorum radices ramuli enascuntur: superior pars caulis ramosior in plurimos surculos molli lanugine obsitos diuaricatur: *flores* gerens aureos Erigerontis, tandem in *pappū* fatiscentes, calycibus circumdatos, tomento delicato & molli pubescentibus: *radice* nititur satis crassa & longâ, non multùm fibrosa, planta sicca nonnihil amarâ: Interdum hæc palmaris est foliis minoribus laciniatis.

Varietas.

Hist. Lugd. Sonchus lanatus. Quidam Molluginem appellant, quamuis à Plinii Mollugine diuersa sit.

C. Bauh. Phyt. Sonchus 11. villosus luteus.

Locus & Tempus. Monspelii propè Peraux inueni, in saxosis & apricis, florens Iunio mense.

Tota planta lacteo succo turget, Cichorii more, gustuque amaro prædita est, sed minùs quàm reliqua Cichorea, quorum & facultatem obtinet, licèt imbecilliorem.

HIERACIVM LATIFOLIVM MONTANUM Geneuense folio Conyzæ maioris Monspess.

Descriptio. CAules edit plures cubitales, ac etiam maiores, cauos, crassos, hirsutos, qui superiùs in aliquot breues ramulos diuisi, *flores* gerunt luteos, magnos, Hieracii capitulis asperis pares: tandem in *pappos* euanescentes: *folia* infima Conyzæ Monpessulanæ maioris foliis paria, palmari circiter longitudine, vnciam lata, sinuata nonnihil, & quasi serrata, per caulem alternatim sunt disposita, caulem modicè amplectentia, hirsuta, potissimùm parte inferiore, minùs tamen aspera quàm Hieracium asperum. *Radices* fibrosæ, crassiusculæ, nigricantes & crassis capitibus. Suspicamur hoc traditum à Clusio pro Britannico.

Hierac. Conyzæ folio. C. Bauh. Phyt. Hieracium 6. siue Conyzæ folio caule purpurascente. Hieracium Britannicum Clusii. An Hieracium montanum maius latifolium Tabernamontani? *Hieracium* Tabern. separo à Clusii & nostro Geneuensi: quia Tabern. folia non habet Conyzæ: sunt etiam Tabern. autore folia tenuia & mollia, siue non rigida.

C. B. not.

Locus. Hieracium latifolium inueni in montibus circa Geneuam folio Conyzæ Monspessulanæ maioris. Hieracium Britannicum Clusii, impensè amara est planta, nusquam spontè nascens ipsi conspecta: sed Londini duntaxat, in hortis Doctiss. virorum Ioannis Richæi & Hugonis Morgani Pharmacopolarum Regiorum, ex borealibus Britanniæ regionibus, in quibus spontè crescit, delata. Floret Iunio & Iulio, semen Augusto maturum.

HIERACIVM PANNONICVM LATIFOLium 1. Clusio, Pilosellæ maiori, siue Pulmonariæ luteæ accedens, maculatum & non maculatum.

Descriptio. HVIC quina aut sena sunt *folia*, humi strata, lata, Intybo satiuo latifolio non multùm dissimilia, per ambitum nonnihil sinuosa, interdum etiam laciniata, mollia, hirsuta, nigricantibus

bus maculis sæpissimè infecta, interdum minimè, lacteo succo turgentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis, cauus, raris foliolis septus: in quo plerumque vnicus (interdum alter & tertius) *flos* ex crassiusculo calyce, nigráque lanugine hirsuto emicat Hedipnoidis flori similis, sed pallidior, plenus, aliquatulùm odoratus: *semen* oblongiusculum, fuscum, papposâ comâ, vt in Tragopogo, præditū, quod maturum leuissimo flatu dispergitur: *radix* illi minimi digiti crassitudine, nigro atque crasso cortice obducta, lactei succi plena.

Costa. Ingrassa de porci. Pilosella maior Gallorum.

Clus. in Pann. & Hist. post. Hieracium Pannonicum siue latifolium primum.

Camer. hort. *Costa* herba in Italia alibi *Ingrassa di porci*, & quantum ex icone cognoscere possum, conuenit cum Hieracio latifolio Clusii. Item Hieracium latifolium Pannonicum. Item apud Thalium, Pilosella maior Gallorum Thalii, quam vt arbitratur, depinxit in Pann. Clusius cum inscriptione Hieracii latifolii.

An Thal. Harc. Pilosella maior Gallorum, sicut plantam nominabat?

Hierac. phlomoides.

Tab icon. & Hist. Hieracium phlomoides wül habichkraut: is maculatum non meminit.

Assumpsimus figuram Clusii, in qua 4. tantùm folia, quia defuit nobis vitens, postea Deo fauéte melior icon proponetur.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 2. siue latifolium hirsutum maculatum.

Gerard. Hieracium 1. Clusii, The first hauke weede of Clusius.

Locus.

Inuenitur plerisque Hungariæ, Austriæ superioris, atque Morauiæ montibus, gramineis & simul apricis locis, sicciori búsque pratis. Inueniebam etiam (inquit Clus. in post. Hist.) & maculis liuidis, & nullis maculis insignito folio, siccioribus circa Francofurtum pratis. Floret Maio, semen plerumque maturum Iunio.

Hieracium maius latifolium Pannon. 2. Clusii.

Descriptio

Cubitales atque etiam bicubitales interdum sunt huic *caules*, firmi, rotundi, quadam lanugine obsiti: quos inordinata, siue confuso ordine nascentia, multa ambiunt *folia*, tres vncias aut ampliùs longa, vnum lata, mollia, in ambitu dentata, lacteo succo plena: summus caulis in aliquot ramulos finditur, sustinentes imbricata capitula, è quibus prodeunt *flores* lutei, denis, duodenis, aut pluribus foliolis, extimâ parte incisis, constantes: medium occupantibus multis luteis fibris: *radix* minimi digiti crassitudinem æquat, multisque tenuibus fibris capillata, singulis annis augescit, & ad latera nouos, frequentioresq; caules profert.

Genus aliud.

Eius genus inuenitur graciliore caule, angustioribus, & vix semunciam latis foliis: in reliquis conueniunt.

Synonyma

Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius latifolium siue Pannonicum secundùm.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 3. latifolium foliis mollibus & dentatis.

Locus.

Nascitur cum sequenti in extremitatibus sicciorum pratorum inter vepres, etiam ad cæduarū siluarum margines.

Hieracium maius angustifolium Pannonicum 3. Clusio.

Descriptio

Cubitales & huic assurgunt *caules*, rotundi, superioribus minùs crassi, & frequentiore asperioréque lanugine obsiti: quos similiter ambiunt cõfuso ordine multa *folia* superioribus angustiora, breuiora, atque etiam dura, nec minùs lacte turgentia, summus caulis diuiditur quoque in ramulos imbricata capitula sustinentes, è quibus exoriūntur *flores* superiori ferè similes: *radix* non adeò crassa quàm superioris, sed non minùs fibrosa, nec in nouis prolibus educandis minùs fertilis. Illius etiam genus alterum obseruauit author angustioribus foliis & multò lõgioribus, licèt non minùs duris, quod alioqui tota quodãmodò facie ipsi respondet.

Varietas

Synonyma

Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius angustifolium, siue Pannonicum tertium.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 4. angustifolium caule aspero.

Hieracium alpinum hirsuto folio 5. Clus. quodammodò incano.

Descriptio

Aliquot sunt huic *folia* è radice prodeuntia, vncialis ferè latitudinis, oblonga, molli crispáque lanugine admodum hirsuta, & quodammodò incana, lacteo succo prædita: è quorum medio *caulis* pedalis plerumque emergit hirsutus, quem per interualla ambiunt *folia* superioribus breuiora, at triplo latiora, & in mucronē desinentia, non minùs quàm illa hirsuta, aut lacteo succo prægnãtia: vnicum in summo fert capitulum è multis hirsutis & incanis foliolis compactum (nonnunquam in lateribus alterum & tertium) quod in *florem* sese explicat Hieracii floribus similem, multis foliis luteo colore præditis constantem, qui deinde in pappos cum suo breui & nigro *semine* euanescit: *radix* nigricat, multis cãdicantibus fibris prædita est, & singulis annis nouos caules profert. Tota planta admodum amara est.

Synonyma

Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium 5. alpinum

hirsuto folio. An porrò (inquit Clus. in post. hist.) ea planta quam Dalechampius Sonchum lanatum appellat?

Locus & tempus. C. Bauh. Phyt. Hieracium 5. montanum hirsutie incanum. Camer. hort. Hieracium 5. Pannonicum. Gerard. Hieracium 5. Pannonicum. Clusii, kind of hauke weede. Tabern Ic. & hist. Hieracium latifolium montanum.

Inuenitur in herbosis Alpium iugis, vbi Iulio, interdum etiam Augusto floret: at in hortis Maio, semen verò Iunio perficit. Prouenire obseruauit Tabern. in Veschgebirg, & in Schwartzwäld [Hercynia] in supremis montibus inter Greyßbach, Antegast & Ribelsawer fontes acidos.

LAMPSANA VETERIBVS. Cap. VI.

Napium Euthine. LAmpsana (ita tradente Dioscoride) siluestre olus est, plus alens, stomachóque vtilius, quàm Lapathum. Huius *folia* & *caulis* cocta eduntur. Hanc Romani Napium, Ægyptii Euthine vocant, Græci, inquit Hermolaus, Lamsanem.

De Lampsana Plinius lib. 19. cap. 8. hæc scribit. Nec non olus quoque sylvestre est trium foliorũ, Diui Iulii carminibus, præcipuè iocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsanâ se vixisse, apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id Cyma sylvestris. *Et rursus* de eadem lib. 20. cap. 9. Inter sylvestres Brassicas & Lapsana est, pedalis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo: aluum leniter emollit.

Lapsana. Galen. lib. 2. de alim. de Lapsana nihil dixit, velut sub Brassicæ generibus comprehensa. Verùm 7. simpl. Pharm. Lapsana, inquit, si edatur malum succum gignit. Si verò imponatur, extergendi ac discutiendi vim quandam habet.

Aequiuoca. Lapsanæ porrò nomine plures non solùm, imò penitùs diuersas meminimus diuersos Autores referre plantas.

Lampsana Dodon. Dodonæus Lampsanam statuit plantam, quæ teste Lobelio potiùs Hieracii congener, aut Sonchis cognata videtur.

Brassica. Pro Lapsana Cornarius exhibet Brassicã, quæ opinio non placet, vt indicatum est lib. 1. H. n. g.

Rapistrum flore luteo. Veram Lapsanam Lob. Gesn. & alii Rapistrum flore luteo esse existimant, post Rapas a nobis lib. 21. descriptum.

Rapistrum album Lampsanam vel lapsanam vocant Riff. in Diosc. Turn. in Herb. Angl. Gesn. de coll. stirp. & in cat. pl. ac Schuenckfeldius.

Fagotriticum. Lampsana vera quorundam, Ocymum Veterum Tragi Lob. Obs. est Fagotriticum nostrum.

Apium. Ἀψάκη Rob. Const. in Lexico est Apium.

Galla. Lapsanã cur dicatur Eustach. & Euchario Roeslin de galla, mihi non constat.

Lapsana agreste olus Cordi, ex Brassicæ genere, Germanis Rinkõl appellatum, quo se apud Dyrrachium victitasse milites Cæsari in triumpho exprobrauerunt, quid?

LAMPSANA DODONÆI.

LAc fundit amarũ vulnerata, siue *radice* quàm habet albam & digitalem, siue *caulibus* quos supra cubitum erigit, hirsutos rubentes, ramosos, concauos: siue *foliis* denique, quæ Barbareæ dictæ instar formata habet, sed mollicella, hirsuta: *flores* autem stellati, lutei, Hieracii, sed parui: qui in *pappos* illi similiter abeunt. Descriptio.

Synonyma & aptum. Chrysolachanum Plinii. Sonchis cognatũ olus. Dodon. gall. Lampsana, ab aliquibus Napium appellata. Ruellio, ni fallor dicitur Chrysolachanum Plinii. Gesn. hort. Sõchis cognatum olus, Tigurensibus Milchey vocatum.

Lobelio in Aduers. Lampsana Dodonæi, qui ait perperam à Dodonæo Lãpsanæ nomine esse exhibitam, quia neutiquã Sinapi, Napis, aut Brassicis congener, sed potiùs Hieraciis. Obs. & Ic. plant. Lampsana. *sed* hoc mirum cur Lobel. nunc faciat Lampsanam, cùm in Aduersariis negarit, nec sine ratione.

Camer. hort. Lampsana Dodonæi, lactescens planta, passim obuia, in Prussia Papillaris nominata.

Tab. icon. & Hist. Sonchus siluaticus 1. wilde Sondyenkraut: Sonchus siluaticus 2. Sonchus siluat. 3.

Gerard. Sonchus siluaticus wood Sowthistle. C. Bauh. Phyt. Lampsana 1. varians foliis, aliquãdo prorsus integris, aliquando in lacinias aliquot diuisis: an hanc Diosc. intelligat cogitandum. Item: Lampsana 2. siue siluatica, Sonchus silu. 2. Tabernamontani. *Ego* has duas non separo: lusum enim naturæ duntaxat esse existimo: quod de Tabern. tribus speciebus etiam dictum sit.

Schvv. Lampsana, Λαψάνη Dioscor. papillaris, wild Sondhen kraut / Rein kõl / Milchen. Foliis integris & laciniosis. C. B. nat. Ger. & Tab.

Parietinis, ruderibus, aruorum & hortorum marginibus frequentem tradit esse Schvvenckfeldius: quod & ego obseruaui.

Efficax est in sanandis papillis exulceratis, vnde & nomen Papillaris sortita esse videtur. Resiccat, abstergit, & digerit. Papillas exulceratas imposita sanat.

HIERACIVM CAPITVLIS CARDVI benedicti, maximum Buglossum echioides quibusdam.

MVltifidâ *radice* nititur, crassitudine digitali, albâ, lac amarum fundente: *caulis* bicubitalis radicis crassitiẽ æquat, striatus, rubens, densissimis spinis acutis, rigidis, sed facilè caulem relinquentibus horrens, succum itidem lacteum è vulnere fundens, ramis compluribus brachiatus: *folia* Buglossæ, sinuosa, longa, multò magis spinis minacibus horrida: *flores* Hieracii, crocantes, in pappum facessentes, è calyce, thorulis hispidis Descriptio.

pidis canaliculato. Nostram iconem meliùs pictam sculptor corrupit.

Hierac. echioides. Buglossum luteum. Tabern.Icon.& Hist. Hieracium Echioides, Buglossum luteum, habichkraut / Geel Ochsenzung genant.

Lobel.in Adu.Buglossum Echioides luteum, quod pluris faciunt mulierculæ Anglæ, quàm Buglossum Echioides luteum Hieracio cognatum.

Lingua bouina lutea.

An Hierac. Creticum C.Bauh. Casp.Bauh. Phyt. Bulgossũ 5.luteum: An Hieraciũ maius Creticum satiuum Gesn. *Frustra* quærit Frater, non est Hieraciũ Creticum satiuum Gesneri vt satis apparet ex historia Chondrillæ Creticæ semine crispo. Hieracium capitulis Cardui Benedicti maximum mihi prouenit Montbelgardi in horto E. C. Eodem anno quo sata planta caulem produxit, floruit Augusto, Septembri & Octobri: Annua est planta seipsam seminãs, floret Iunio & Iulio. *Tempus* Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri collegi semina matura fine mensis Augusti. Heidelbergę vidi in horto Electoris.

HIERACIVM ASPERVM MAIORI flore in agrorum limitibus.

Descriptio Satis crassæ *radices* multifidæ, compluribus fibris donatæ, colore ad buxeum inclinãte, lac fũdentes amaro sapore, verùm non insigni præditum: *caules* ex eadem radice multi surgunt, teretes, striati, rigidis pilis asperi, ramosi, lacteum succum manantes, cubitales, bicubitales & altiores: *folia* inferiora quidem duobus palmis interdum longiora, sesquiunciam lata, acuminata, primùm atrouirẽtia, pòst de coloris intentione nonnihil remittentia, hispida, acuminata, sinuata per margines, & aliquantulùm crispa: superiora verò alternatim caulibus adhærent, minora, acutiora, cæteroquin similia: sapor vtriusque subamarus: *flores* suis singuli pediculis modò longis, modò breuibus, posteriores prioribus, vt in Impia Plinii, altioribus insident, Tussilaginis floribus pares, lutei, foliola exteriora maiora, crenata, ex capitulo ex longis foliolis multis squammato, subaspero, quod delapsis floribus inferiore parte in ventrem canaliculatum turgescit, *semen* claudens lanugine obsitum. Cum Hieracio maximo capitulis Cardui benedicti multa communia habet hoc Hieracium, quod aliquando Cichoriũ asperum vel spinosum credideram. Figura nostra ex Fuchsianis non in omnibus placet pro nostro Hieracio aspero: folia non satis sinuata. *Cichorium luteum. Icon.*

Synonyma Cichorea flore luteo. Trago Cichorea (wegwart eidem in Histor. germ.) tertia & quarta flore luteo, foliis asperioribus spinulis horrentibus: radice longa luteum succum manante, qui in gummi quasi glutinosũ coagulatur, semine subluteo: ad Condrillam Dioscoridis referenda.

Intyb. silu. fl. luteo. Thalio in Harc. Intubus silu. seu Cichorium silu. flore luteo, passim fermè in tota Harcynia vulgare, duplex. Aliud foliis integris: quod rursus foliorum ratione subdiuiditur in quatuor species: Aliud diuisis.

Cichor. luteum Tab.Ic. Cichoreum luteum, Geel wegwart: Histor. Cichoreum luteum primum. Eidem in Hist. Cichoreum luteum secundum. Item Icõ. Hieracium Intybaceum asperum, Rauch wegwarten habichkraut. Hist. Hieracium nouum. *Tollata* descriptio & figura Cichorei 1. lutei respondere videtur cum nostro Hieracio, quod Fuchsius, cùm Tubingæ essemus vocabat Intubum luteum tertium. Quale sit Cichorium luteum 2. *Intubus luteus* quod non depingit, sed tantùm describit, asserere non possum. Si quis tamen duo hæc Cichoria lutea Tabernamontani, ad Hieracium de quo c. sequenti agemus, velit referre, id eius iudicio committimus. Hieracium eius Intybaceum asperum huc collocatum volumus.

Hyoseris Plinii Gerard. Cichorium luteum yellow Succorie / Hyoseris Plinio, Lobel. Hedypnois. Item Hieracium asperum, Scharpe haucke weede. Gerardus iconem Tab. habet Cichorii 1. lutei: verùm an intelligat nostrum Hieracium asperum maiori flore, vel sequens, lectoribus considerandum relinquo. Asperum eius idem est cum eo quod ex Tab. proponimus. *Gerardi icones*

C.Bauhin.Phyt. Cichorium 7. seu luteum pratense hirsutum. Cichorea lutea vel 3. Trago. *Cichorea lutea* Cichorium luteum Tabern. foliis varians, aliud integris, aliud diuisis: illius ratione foliorum quatuor species, qua de re Thalius. Item: Cichorium 8. siue luteum montanum angustifolium, hirsutie asperum, quod Intubum tertium Fuchsius fecit, Scariolam tertiam Cortusus, Hieracium Intybaceum asperum Tabern. *Non separo* adhuc Cichorium 7. & 8. Bauh. donec mihi constet aliqua certa differentia inter hæc duo: & an vnaquæque suam differentiam semper seruet, nolim tamen negare duas species, iudicent alii. *C.B. nõ*

Hieracium quoddam asperum vel spinosum mihi aliquando Cichorium luteum nominatum, prouenit passim in agrorum marginibus circa Montbelgardum, ac etiam in horto Ill. E. C. florens Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri mensibus. Frater C. Bauhinus misit Basileã nomine Scariolæ tertiæ Cortusi. Prouenit in Rossberg propè Maßmünster. In Ducatus Wirtembergici, monte Teck & Bol in agrorum limitibus. In Alsatiæ asperis collibus secus agros & vineas, apud Mediomatrices verò in montanis pratis vbertim gigni scribit Tragus. *Locus & tempus*

HIERACIVM RECTVM RIGIDVM, quibusdam Sabaudum.

Descriptio

AD cubitos duos assurgit, interdum procerius, *caulibus* rigidis, hirsutis, rubetibus, lacte prægnātibus, qui in summitate in aliquot surculos facessunt, quorum singuli singulos *flores* sustinent luteos Hieracii vulgaris, *folia* præ omnibus Hieracii, rigida, oblonga, rigidis denticulis sinuata, hirsuta, atrouirentia, alternatim posita: *radix* dura, longis fibris donata.

Synon.

Intybus.

Lob. Adu. Hieracium Sabaudum montanum. Obseru. Hieracium Sabaudum. Iconib. plant. Hieracium alterum grandius. Tubingæ cum essem præceptor meus Fuchsius faciebat Intybi speciem.

Militaris. Lactaris.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 18. siue angustifolium fruticosum. Hieracium Sabaudum Lobelio. Hoc Patauii latioribus & hirsutioribus foliis & caule reperitur, quod D. Guillandinus Erinum Matthioli esse asserebat, & apud Galenum Militarem, apud Plinium Lactaridem, dici.

Camer. hort. Hieracium alterum grandius Lobelii, rectum & fruticosum.

Hierac. mont. angustifol.

Tab. icon. & hist. Hieracium montanum angustifolium 1. **Berg habichkraut mit schmalen bletern.** Hieracium 15. Sabaudum dictum.

Gerard. Hieracium intybaceum **Endiues hauke weede.** Eccur proposita icone Tabern. mutat titulum Gerardus?

Locus & tempus.

Hieracium dictum Sabaudum quibusdam, in Sabaudia obseruaui. Montbelgardi abundat propè vites & in pratis, floret Iulio & Augusto, plantaui etiam in Horto Ill. E. C. Passim reperitur in montibus ad Rhenum & circa Heidelbergam & in **Ostwald**, sabulosis & petræis locis, potissimùm circa montanas arces **Starckenburg & Schönenburg** in Hareynia.

HIERACII SABAVDI varietas duplex.

Descriptio

ACcepimus à fratre C. Bauhino Lactaridis siue Erini Matthioli nomine plantam siccam accedentem ad Hieracium Sabaudum, si non idem: in foliis tamen discrimen, vel lusus: in caule cubitum excedente, folia, priora, alternatim disposita, vncias duas longa & pollice angustiora, oualia ferè, non crenata, qualia à Matthiolo pinguntur superiora, quosdam dentes habent, hirsuta sunt: flores similes Hieracio Sabaudo, lutei, in pappos euanescentes. Idem nobis misit cum hac inscriptione Plantam cuius etiam iconem damus, Lactaris & Militaris Plinii, Erini Matthioli species, Guillandino Patauii. Hæc sanè multùm variat si non diuersa planta in caulibus cubito altioribus hirsutis, folia alternatim quasi sita, auersâ potissimùm parte hirsuta, tres pollices longa, duos lata, in acumen desinentia, pulchras habent lacinias acutas, quæ in superioribus ramis breuia sunt & lata, in ramorum extremitatibus flores quales præcedenti.

Synoni.

An Erinus Matthiolo? Non est Erinus, teste Columna, quę à Matthiolo depingitur, mutila planta, sine floribus, quam nemo nisi ab eodem depictam vidit, præter ipsum, qui se manus lacte infecisse eâ extirpatâ asserit.

Matth. nimium explodatur.

Hieracii Sabaudi varietas 1. Erinus quibusdam Matt. dicta.

Hieracii Sabaudi varietas altera.

Sed certè folia ab ipso depicta Dioscoridis Erinum non referunt, verba quidem illius non percepit, nam folia incisa in superiore parte, foliorum scilicet intelligitur, nō caulis vt perperam fictè depinxit. Commentatoris inquit in Adu. Lobelius, impudentiusculū commentum licet deprehendere & ridere. Is namque quum sibi visam & lectam ad riuulos aquarum, adeò lacteo succo manantem, vt eo manus inficere posset: palam & audacter legitimum Erinum asseuerasset, nō verbis ausus fuit describere: sed pingendam curauit plausibili in vulgus Pharmacopœorum icone, quinis, necpluribus, erectis de cespite caulibus: Ocymi folio, bino, nonnihil crenato, per interualla donata, nullâ additâ prorsùm, quæ dubiam vel fidem, plantam fulciret, historiâ: cuius picturæ quum eum puduisset, postremò de vltimis Commentariorum interpolationibus curauit expungendam, nullam interea in huius misellæ sobreptitiam locum suffecit: ac ne verbulum quidem subdidit, quâ id de causa dempsisset.

Diosc. explicat.

Matth. carpitur.

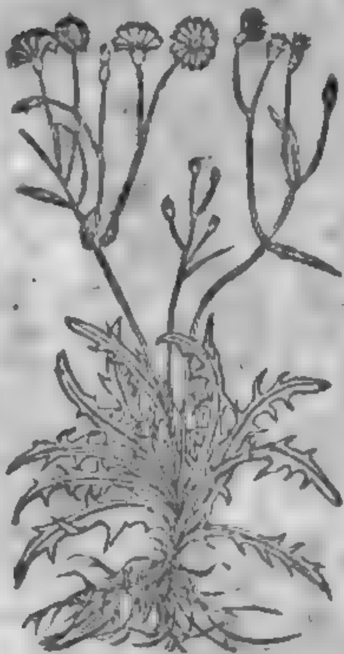
Lacu-

Lacuna Matthioli exhibet figuram falsam aitque vocari Erinum: barbarice Herbam lactis, & Lactariam, nonnullosque per Erinum Balsamitam maiorem intelligere.

Cast.Dur.Erinus, Basilicum aquaticum. H. Lugd.Erinus Matthioli. Sed & Lonic.figuram malam Matthioli habet lib.5.cap.341. vbi wasser Basilien / Erinos & Echinos Dioscoridis, Ocymum aquaticum vulgi, Lactor, Herba lactis, Militaris, & Anabula cognominatur.

C.Bauhin.Phyt.& apud Matth. fatetur se ignorare quid sit Erinus Matthioli, pro eo autem ipsi ostendebat Guillandinus Hieracium quod Sabaudi nomine Lobelius proposuit.

HIERACIVM MINVS PRÆMORSA radice, siue Fuchsii.

Descriptio

PEr terram spargit *folia* longa quædam, ad radicem partum laciniata, sic vt interdum laciniæ opposito situ respondeant, aliâs verò non item, idque ex breuioribus, vel longioribus interuallis, hilari virore splêdentia, sapore & succo lacteo cum eiusdem classis aliis cõueniens, si quibus donata pilis, ii rari sunt: inter hæc *caulis* erigitur modò vnus, modò plures, cubitales & sesquicubitales, nudi, striati, inanes, circa summum in alas aliquot diuisi: quarum singulæ singulos sustinent *flores* luteos foliosos, è calyce oblongo, modicè squammato, incano, lanuginoso. *Radix* fibrata, imâ parte præmorsâ nigricat, per cætera candicans, lacte turgida. Hæc sanè planta insigniter variat magnitudine & laciniarum diuersitate.

Varietas

Synon. *Tragus.* Fuchs.hist.Hieracium minus. Tragus nullam habet figuram sui Hieracii minoris, Morsus Diaboli appellati, eandem autem figuram, quam Fuchsius & Dodonæus habent, ponit cap.88. sub titulo Lagopi hasenstrauch, vnde transpositionis suspicio: inibi enim descriptio non videtur quadrare figuræ. *Lagopus*

Matth. Camerar. Sed & Matth.in Dioscor.eandem habet figuram, cui inscriptio est, Hieracium minus: interea pro suo more non describit. In com.Ital.& Lat. cum mag. fig. ceu & Epit. Camer. eandem quoque retinet, descriptionem quidem apponês, sed quæ non quadrat figuræ: folia enim non sũt asperiora quàm in Cichorio. Nec ea mutat in Hist.germ.Camerarius, sed descriptionem inibi diuersam addit, quæ non facit mentionem asperitatis foliorum. *Camer. not.*

Hæc eo an Hieracium minus præmorsâ radice benè fuerit notum Gesnero de hortis, dicenti: Pro Hieracio minori Matthiolus herbam Sõchis cognatam exhibet, quod ad vires parum interesse puto à Dente Leonis. *Sonchus Dens leonis*

A Lonicero pingitur sub titulo hasenköl/ vocatúrque in descriptione hasenlattich / Lactuca leporina, hasenstrauch / oder Settmelck/ Sõchus non aspera, Lactucella, Cicerbita, & *Laicteron* Gallorum. *Lact. leporina. Cicerbita.*

Lacuna nomine Hieracii minoris, quod quosdam Dentem Leonis vocare scribit, solam proponit figuram. Verùm Hieracium hoc non solet dici Dens Leonis sed è contra Dens Leonis quibusdam existimatur Hieracium minus. *Lacun.*

An Anguill.Lactuca leporina Apulei, *Cazzalepre*, & Hieracium minus Dioscoridis. Item postea. Hieracium minus. Romæ & in Hetruria *Cazzalepre*, quo in cibis & potissimùm in acetariis vtuntur. *Ab Cazzalepre Anguill.*

Lob.Aduers.[vbi & morsus Diaboli vocatur:] Obs. (vbi ipsi Lagopus & Lactuca Leporina Tragi videtur) & Ic.Pl. Hieracium minus præmorsa radice.

Tabern.Icon.Hieracium minus Dioscoridis: Hist.Hieracium secundum: & postea inter nomina, *ἱεράκιον ἕτερον καὶ ἱεράκιον μικρὸν* Dioscoridis, Accipitrina minor Herbariorum, Sithilesade & Sitheissade Africanorum, Hispanorum *Coyon de Galbo Hierua*, i.e. Herba testiculi galli, It. *Hieracio minore*, Angl. lytle hawke wede / Belg. hauicxcruyt / Germ. klein habichkraut. Item Icon.Hieracium nigrum, schwartz habichkraut. Hist.Hieracium tertium. Adhæc Icon. Hieraciũ minus, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich: Hist. Hieracium quartum. Tandem Icon. Hieracium aphacoides, habichkraut: Hist. Hieracium quintum, quod Aphacæ Theophrasti simile sit. *Accipitrina minor. Coyon de Galbo Hyerua. Testiculi galli. Hierac. Aphacoides. Icones 4. Tab.*

Camer.hort.Hieracium minus Matthioli, spõtanea herba: Gerard.lib.2.cap.32.proponit icones Tabern. sub his titulis, Hieracium minus Dioscor. Hieracium nigrum, Hieracium leporinum, Hieracium aphacoides. *Figura 4. Gerardo Hieracium minus. Hierac. nigrum. Leporinum Aphacoides.*

C.Bauh.Phyt. Hieracium 16.siue minus, Itẽ Hieracium 15. siue Chondrillæ folio minus, Hieracium Aphacoides Tabern. Apud Matthiol. Hieracium minus. *Picris Theoph. Amaraga Gaza.*

Hort. Lus.Hieracium minus præmorsâ radice, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich.

Hieracium præmorsâ radice inueni Geneuæ in pratis circa *Arue* fluuium, floret Iunio, Iulio & Augusto. Frequentissimè circa Basileam. In Ducatu Wittembergico, ad fontem Admirabilem floret Augusto, Septembri & Octobri. *Locus & Tempus.*

HIERACIVM MACROCAVLON IVNCEum siue minus primum Dodonæò.

EX *radice* crassâ, albâ, amarâ, succo lacteo prægnante, complures exeunt *caules* cubitales, interdum tricubitales circiter, angulosi, læues, atrouirentes, concaui, in ramos aliquot diuisi: *flores* singulis circulis insident singuli, Hedyphoidis, lutei, ex squarroso modicéque hirsuto capitulo emicantes, *semine* succedente russo, longo, ad tactum nonnihil aspero, cum papposo tomẽto: *folia* plæraque omnia ex radice statim orta per terram sparguntur, Sonchi laciniati, interdum plùs minúsue laciniata, in obtusum mucronem desinentia, tenera, hirsuta raris & longiusculis pilis, nonnihil amara. *Descriptio*

Dodon.gall.Hieracium minus primum inscripsit, dixitque appellari à nonnullis Intybum agreste, aut Lactucam minorem, Germ. klein habichkraut / Belg. Clein hauichscruyt.

Hort.Luſ. Hieracium montanum maius latifolium Groß bletterich hapichkraut.

Locus — Hercyniç ſummis montibus incola, inter Grießbach/ Antegaſt/ vnndt dem Nibelſtatter/ Sautbrunnen.

HIERACIVM LATIFOLIVM GLABRVM ex valle Grieſbachiana.

Deſcriptio — PRiorẽ hæc æmulatur, licèt *radix* minor ſit, & *folia* anguſtiora, & paulò bremoſa, inferiora etiam longiori prædita ſunt pediculo, cætera verò pediculo carẽt, caulem amplectẽtia, ad exortum anguſtiora quã prioris, tenera, mollia: *caules* ambit in quinque, ſex, aut ſeptem ſtaminula, quibus ſingulis *flos* inſidet vnicus, luteus, præcedentis floribus par, ſed paulò minor: tota planta amara eſt.

Hier. latifolium minus. — Tab. Icon. Hieracium montanum latifolium minus, klein Berg habichkraut mit breitten blettern: In hiſt. Hieracium 14. Hieracium latifolium montanum minus, Hieracium 7. ſiue latifolium glabrum.

Gerardo Hieracium montanum latifolium, Great leaued hauke weede.

Locus & Tempus. — Hieracium latifolium glabrum obſeruaui in valle Griſbachiana Maio florens, vt & Tabern. deſcriptionis author.

HIERACIVM LATIFOLIVM PRÆMORſa radice, caule ſingulari, Piloſellæ maiori affine.

Deſcriptio — SYlnas amat, *foliis* palmaribus, quibuſdam breuioribus, aliis longioribus, vix vnciã latis, quædam dẽtata in margine, breuiſſimis pilis, & quibuſdam cõſpicuis donata, aliis manifeſtis, quædam in acumen deſinunt: *caulis* dodrantalis ac etiam cubitalis, vnicus ramus, nullis ramis diuiſus, ſine foliis, multos in ſummo cacumine cõgeſtos *flores* luteos ſuſtinens, ad inſtar Pulmonariæ Gallicæ, qui tandem in floccos abeũt, ad ſingulas diuiſiones foliolum tenue anguſtum. *Radix* fibrata & præmorſa.

Hoc noſtrum Hieracium videtur habere multa communia cum Intybo ἀφυλλόκαυλῳ Thalii in Hercinia de quo paulò pòſt.

Hieracii ſpeciem nunc deſcriptam, accepi Baſileã à Fratre in ſiluis inuentam, qui Hieracium latifolium præmorsã radice nominabat. Habui etiam ab Vldaricho Cholio Argentinã ex plantis D.Agerii.

PILOSELLA MAIOR QVIBVSDAM, ALIIS Pulmonaria flore luteo.

Deſcriptio — HVic *radix* geniculata, rubra, fibratáque, lac manans ſapore amarum: à qua *caulis* ſurgit lacte ſimiliter prægnans cum foliis, cubitalis, tenuis, hirſutus, in cuius alis ſũmitatem verſus ortis, *flores* inſident lutei, Hieracii, qui in pappos marcidi faceſſunt: *Folia* à radice ſtatim exoriuntur, ſinuoſa, ſupernè virentia & hirſuta, infernè denſiore lanugine caneſcentia, maculis pulchris interdum notata, ſapore amaro & nitroſo, pediculis ſubrubentibus, villoſis, lõgis quibuſdam, aliis breuioribus.

Synonyma. Auricula muris maior. Solidago Sarracenica — Inſcribitur hæc à Trago (qui non meminit macularum) Auricula muris maior, Groß Meüßor: & quibuſdam Germanis dicitur heidniſch wundkraut / hoc eſt, Solidago Sarracenica.

Pingitur à Lonicero Pulmonaria, quæ à quibuſdam Gallica dicitur ſub inſcriptione, Groß Meüßhor / Auricula muris, μυὸς ὦτα, Piloſellæ vulgi, ſed deſcriptio non ſatisfacit.

Lob.Adu.Obſ.& Icon.Pl.Pulmonaria Gallorum flore Hieracii, Auricula muris maior Tragi.

Geſn. in cat. Hyoſeris Plinii, hodie fortaſſis Auricula muris: De hort. Pulmonaria Gallica, Lactucarum generi cognata: Scopa fortè illa regia Plinii ramis oblongis: Et forſan eadem Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata. Robert.Conſt.in Amat.Pulmonaria.

Tabern. Icon. Pulmonaria Gallica ſiue aurea. Hiſt.Pulmonaria Gallica mas. Is non meminit foliorum maculatorum.

C.Bauh.Phyt.Pulmonaria 1. ſiue Gallorum folio piloſiſſimo, Hieracii flore: Theophraſti lib.7.cap.7.& Plinii lib 21.cap.15. nonnullorũ Corchorus.

Naſcitur Alſine, ſiue Auricula muris maior Tragi in vmbroſis nemoribus, nonnunquam etiã ex antiquis muris in perpetua vmbra ſitis prorumpit: Iunio menſe appetente caulem emittit

foliis destitutum. Pilosella Tragi quæ quibusdam Pulmonaria Gallica dicitur, aliis Hepatica, quam Auriculæ muris nomine Lonicer' satis benè pinxit, Monspelii crescit in muris & siccis locis, florens mense Aprili. Geneuæ vidi virentē in radice montis Saleuæ Februarii principio. Basileæ floret Iulio cum pulchris maculis in foliis.

Temper. Galenus (inquit Tragus) lib. 6. hanc stirpem describit, atque illam frigidæ & humidæ naturæ esse, ideoque cōmodè sacris ignibus adhiberi posse.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species magis laciniata.

Descriptio. PRoximè dictæ est hæc à *radice* similis: *folia* autem maiora, latiora, longiora, & profundiùs laciniata, in angulos profundos acuminatos ad pediculi finē dissecta, stellam mediam repræsentantia, quorū quædam rotunca, quædam acuminata, pilosa, lanoginosa: *caulis* cubitalis vnicus, vnico folio in media sui parte, magis laciniato præditus, in alas aliquot diuisus, ad quarum exortum, foliolum admodum exiguum, acuminatum, angustumque exoritur: flos in fine Iunii apparet, in Iulio explicatur ac perficitur, luteus, plenus, in pappū abeuns: Tota planta lacte madet.

Tabern. Hist & Icon. Buch weiblein, Pulmonaria gallica fœmina.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 2. siue latifolia laciniata.

Locus. In siluis densis & opacis Fagorum non adeò frequenter occurrit.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ laciniatæ species minor.

Descriptio. RAdix huic crassa adeò, multis crassiusculis fibris donata, vt non nisi lacerata euelli possit: *folia* ex pluribus ceu capitibus vncias septem lōga, quædam breuiora: quædam parùm aut vix laciniata, eaque minora, maiora autem profundè laciniata, parte supernà vix hirsuta, in auersa pili manifesti in costis vel neruis: *foliis* inferioribus pediculi longi, superioribus per caulem multò breuiores: *caules* ipsi dodrantales, infernâ parte rubentes, rotūdi, cauli, hirsuti, in paucos ramos diuisi: quorum extremis *flores* insident singulares, satis magni, lutei & papposi. Nec in radice, nec in foliis saporem vllum insignem animaduertimus.

Locus & tempus. In muro pontis Clareuallæ vrbis, nec alibi me obseruasse recordor. Flores & semina decidunt Augusti principio.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species angustifolia.

Descriptio. PRæcedentibus nititur *radice* magis curtâ & longioribus fibris donatâ; *folio* donatur, lōgo vt prior, sed angustiori, piloso, lanuginoso, latè dissecto, nec profundè laciniato, non duntaxat à radice orto, sed & caulem ad summum vsque amplexo, in summitate ad alarum exortum integro, non laciniato. *Caulis* & *flos* prioribus respondent.

Pulmonaria gallica tenuifolia. Tabern. Histor. & Icon. Buch Föllnit schmalen Blettern. Pulmonaria Gallica tenuifolia.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 3. siue oblōgo, angustoque folio.

PILOSELLA SIVE PVLMONARIA lutea angustiori folio valdè pilosa duplex.

Descriptio. PIlosellę maiori siue pulmonariæ luteæ similis, cuius tamen *folia* acuminata sunt, longis pilis valdè hirsuta, non tantùm à radice statim orta, sed etiam per caules pedales hirsutos: *flores* lutei, singuli vel bini, ac etiam terni, maiores quam in vulgari, qui nondum pallescentes, foliis obuestiūtur, quæ caui longique pili

pili ornant, & tandem in pappos euanescunt: *radices* torosæ, nigræ, in fibras crassiusculas desinentes.

Alia similis. Huic similis si non lusus cui folia per caules breuia & lata: folia longis pilis hirsuta, inferiora verò breuiores habere videntur pediculos: prior in icone notatur litera A. Altera verò litera B.

Locus. Pilosella alpina nostra florebat mense Iunio in monte *Saleue* prope Geneuam, vnde mihi allata quæ notatur B. Altera quæ A insignitur, reperta à nobis in peregrinatione Rhætica prope *wesen* in muris, quam Gesn. Pilosellæ speciem faciebat. Similem habemus ex plantis siccis Agerianis Argentinæ datis cum flore vnico.

APHACA OLVS VETERIBVS.

Cap. VII.

Aphaca olus Theoph. APhacam olus, non legumen, appellat Theophrast. lib. 7. cap. 7. propter foliorum similitudinem: ea enim foliis Intubo quodammodò proximis cōditur. Inter Cichoracea autē c. 11. Aphacam vocat ingustabilem, & amaram, quæ festinanter floret: sed flos celeriter senescit, atque lanugine pappo dicta marcescit: tum alius iterū prouenit, atque iterum alius: idque tota hyeme, veréque toto vsque ad Aestatem factitatur: flos Melini speciem gerit. Alia tamen est Aphaca inter legumina, vt suo loco patet. *Theoph. not.* *Mirari* subit Theophrastum, cur Aphacam amaram & quidem ingustabilem scribat, & tamen inter olera recenseat. Plinius Aphacem vocat: Aequinoctio, inquit, nascens Aphace, subinde alio marcescente flore emittit alium, totáque hyeme, totóque Vere vsque in Aestatem.

Aequiuoca. Quænam porrò sit hæc Aphaca Veterum assertu difficile fuerit. Fuchsius & post eum Matthiol. Amat. Cæsalp. Thalius, C. Bauh. Schvvēkf. & alii, Dentem Leonis esse concludunt. Nos hanc Hedypnoidem siue Dentem Leonis Fuchsii inscribimus.

Hedypnois siue dens Leonis Fuchsii. An Hieracium minus siue Cichorium luteum. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti Lobelio, an Hieracium minus multis, aliis Cichorium luteum?

Senecio hirsutus grauiter olens. Aphacæ Theophrasti, non quidem legumini, sed herbæ (inquit Dodon.) conuenit Erigeri siue Senecionis species, Cichorium fœtidum à plærisque [à nobis Senetio hirsutus grauiter olens] appellata.

HEDYPNOIS SIVE DENS LEONIS Fuchsii.

Descriptio. E *radice* digiti ferè minimi aliquando crassitudine, lac è plaga fundente, surgunt nudi & inanes *pediculi*, palmares & plusquam dodrantales, aliquando hirsuti lanugine facilè cedente, quibus insident singulis singuli *flores* pulchri, patuli, lutei, maiores quàm Hieracii, cuius floribus similes sunt: exterioribus foliis pronā parte ex fusco rubescentibus, calyce glabro, multifido, extra quem quatuor aut quinque folia viridantia reflexa: *flores* in pappos abeunt, calyce dehiscēte & circa pediculum reflexo, nudam florum sedem porosa pellicula caluitium senile imitante, obductum.

Synonyma. Hermol. in Dioscor. coroll. 663. Cichorium folio latiore; Edypnoida, & Leonis Dens vulgari voce dicta. Cordo, & Corn. in Diosc. Hieracium paruum: de quo hic ait. Et hoc Hieracium prio-ri non adeò dissimile, ex Lactucæ aut potiùs Intybi generibus est, ideóque ab Autoribus per se præteritum, & sub illis comprehensum. Nostri Klein habichkraut dicunt. Alii Rörkraut. Quāquam sint qui Hedypnoida Plinii, ista Germanicā appellatione accipiant. Et sanè videtur eadem herba esse. Apud illum (Cordum) annotatum est esse Hedypnoidem Fuchsii.

Generosus Dominus Hermānus Comes à Neuenare, tam splendidā stirpe natus, non erubuit rei Medicæ dare operam, sed summo studio (vt cætera omnia) herbarum cognitionem est sectatus: id quod Annotationes eius doctissimæ testantur, quas suo secundo Tomo Herbarii adiecit Brunfelsius. Ibidem herbā, quam cōmuni vocabulo & recepto Dentem leonis vocant, eā putat esse, quæ à Dioscoride Lagopus in quarto herbarum hist. libro nominatur. *Dens leonis Lagopus Diosc.*

Sunt, qui Cichorium & Dentem leonis pro eadem accipiant herbā, inquit Brunfelsius. *Cichorium non est.*

Tragus Hedypnoidem hanc pingit, & describit Hieracii maioris titulo, dicens. Generosus Comes de Neuenare putauit hanc plātam ad Lagopoda (Dioscoridis) referri posse. Ego tamen affirmo Lagopoda non esse appellandam. Quin constanter pronuncio esse Dioscoridis lib. 4. ἱεράκιον τὸ μέγα, Sonchiten, Lactucam erraticam, & Sitheliam: Apulei cap. 30. θριδακίνην ἀγρίαν, Aspidelon, vel Aspidejon, Picridem, Iobonson, Lactucam siluaticam, Officinarum & vulgi Dentem Leonis, Rostrum porcinum, & Apostematicam (vt Comiti iam commemorato placet) dici: Germanos etiam, ceu & Hieracium minus, propter Solem Sonnenwirbel Heliotropium,) temporis ratione Mertzenblumen (Florem Martii,) ob colorem Otterblumen, seu Eierblumen (florem vtiellinū dixeris,) & quia rasis capitib. similia sunt scaporum cacumina pfaffenblatt/ Münchkopff (Caput Monachi,) & à foliorum forma, lewen zan, (Dentem leonis) & wisen lattich (Lactucam pratensem,) seu weg lattich (Lactucam viarum,) quòd forma & lacteo succo ad siluaticas Lactucas pertinere videatur, vocare solere: posse & commodè Augenwurtzel (Ocularium radicem) dici &c. *Comes de Neuenare not. Lagopus non est. Rostrum porcinum Apostematica Heliotropiū. Flos Martii. Flos vitellinus. Caput Monachi Lactuca pratensis Lactuca viarum Ocularia radix.*

Matth. in suis comm. Hist. germ. & Epit. cum addit. Camerarii, Dens Leonis, de quo ait. Quæ Theophrasti lib. 7. cap. 11. dè plantarum historia Aphaca vocatur, inter Cichorii genera esse reponendam nemo est qui ambigat. Huic per omnia in vniuersum respondet, quæ nonnullis Dēs Leonis, aliis Dens caninus, quibusdam Caput Monachi, aliquib⁹ Rostrum porcinum, plerisque verò Ambubeia vocatur. Tametsi Plinio Cichor. ipsum propriè Ambugia vel Ambubeia dicitur. *Aphaca Theoph. Dens caninus Ambubeia.*

Lonicerus huius figuram habet lib. 5. cap. 71. sub titulo habichs kraut / vnnd pfaffenrörlin / dicitque vocari Hieracium minus, officinis etiam Altaraxacon, Græcis Hedypnoim.

Altaraxacon. Intyb. erraticum.

Fuchsius, inquit Anguillara, à quo Hedypnois (Plinio etiam Hedipnois dicitur eò quòd suauiter dormire faciat, vel quòd eius flos præter alias Serides suauiter admodum spiret:) siue Dens leonis inscribitur, Intybi erratici speciem alteram facit.

Intybũ silu. Troximos Pauli.

Fuchsius cùm apud eum essem vocabat Intybum siluestre latifolium, Hedypnoim maiorem Plinii, Aphacam Theophrasti, τρώξιμον Pauli & Dionysii Vticensis de re rustica.

Amat. in Diosc. lib. 2. enarr. 126. Secunda species Cichorii agrestis.

Condrilla Vrinaria. Pissenlict Gallorum. Lectiminga

Dodon. gall. Condrilla altera.

Lobel. in Adu. Vulgi Dens Leonis, siue Vrinaria. Vrinaria herba, pissenlict Gallis pueris dicta, quasi Lectiminga: aluum namque supprimendo, obstructionesque reserando Meseraicarum, plus lotii derigat in vesicam, quam quantùm pueruli retinendo sint, præsertim inter dormiendum, eóque tunc imprudentes & inuiti stragula permingunt. Siquidem mulierculæ mendicæ & pueruli rustici in pratis, propè tumulos aggerulosue Talparũ terra semiobruta (veluti Endiuiæ cótingit) germina, eoq; suauiora minusq; amara, candidiora effossa, in acetariis vorant, auriusculis induntur. In Obs. Dens Leonis vulgi, Taraxacon, Corona & caput Monachi, Chondrilla Galeni Anguillaræ, Chondrilla altera Dodonæi: Idem antea quoque vocabat Condrillam alteram Dioscoridis, Dentem leonis Dodonæi radice longà non rotunda. In Icon. Plant. Dens leonis vulgi, siue Vrinaria.

Corona Monacho.

Herba Diaboli. Solsequium luteum.

Gesn. hort. Hieracium minus, Hedypnois altera Plinii. In cat. pl. Hieracium alterum quod & minus, teuffels kraut [Herba Diaboli] Gael sonnenwirbel (Solsequium luteum,) Intybum syluestre.

Aphaca Cæsalp.

Huius Cæsalpinus meminit, quando ait. Aphaca, cui innumera vulgò traduntur nomina, quæ lubens prætereo passim iuxta semitas, & circa oppida nascitur: &c.

Seris agrestis.

Cronemb. de compos. medic. Seris altera agrestis, Plinii Hedypnois & eiusdem vt Theophr. Apha, Vulgò Dens Leonis. Lac. in Diosc. Dens leonis, Rostrum porcinum, Officinis Taraxacon. Turn. Intubus silu. altera, Theophr. Aphaca, Plinio Hedipnois.

Hedypnois Dalech.

H. Lugd. Hedypnois Dalechampii.

Flos canis.

Tabern. Icon. & hist. Dens Leonis, Rostrum porcinum; pfaffen blatt / sawrüssel / hundsblum, Flos canum.

C. Bauhini.

C. Bauh. phyt. Dens Leonis latiore folio: Item Dens Leonis angustiore folio. Habetur maior & minor. Quum Hedypnois foliis mirabiliter ludat & Cæsalpinus tantùm dicat reperiri angustioris folii: ego duas Dentes Leonis non facio: sed varietatem existimo.

Hedypnois siue Dens Leonis Fuchsij, vocatur germ. pfaffen rorlin / Korkraut / pfaffenblatt / pippaw, münchkopff. Belg. papenkruyt / houtrooßen & schorftbloemen Cauker bloemen, Gallicè *Dent de chien, ou de Lion: ou pissenlict.* Italicè *Gruani, Radice, Girasole. Dent di cane & Piscia al letto.* Pataui *Pisso di can.* Hisp. Dente de Lion. Angl. Den de Lion, aut priestes crotone. Boh. Plossta.

Locus & tempus.

Hedypnoin Plinij siue dentem Leonis vidi Monspelij, Lugduni florentem toto anno, Patauij Februario, vbi copiosè crudam in acetariis edunt, Geneuæ florentem Februarij principio & Octobri, Basileæ Maio, Iunio, Iulio, Augusto, & Octobri inter portam stein & Eschen. Bisantij vocant *des Pepes*: Quædam Saga in Burgundia vocabat *Crantulet*, & fascinata asserebat esum fascinum tollere. Montelgardi frequens etiam in Horto E. C. sponte proueniens, florens Aprili. Cæterùm prouenit in hortis, in campis, propè sepes, & in ruinosis ædificiorum muris, quinetiam in vineis, pratis & viridarijs.

Vires. Apostemata. Aqua destillata. Dosis. Collyria. Succus. Herba. Pustulæ.

In apostematibus ac ardentibus febribus nihil sanè vtilius ac efficaciùs vsurpari meo quidem (inquit Tragus) iudicio potest aqua huius (Dentis Leonis) destillata, si ea singulis vicibus mensura trium aut quatuor cochlearium bibatur: hoc enim remedio punctorij lateris dolores mitigantur, somnus accersitur, tussis aufertur vnà cum inflammatione: optima collyria aduersùs maculas oculorum ex aqua eius destillata fiunt, quanquam succus idem possit, sed & vehementiùs & efficaciùs oculorum caliginem discutit: herba viridis extrinsecus imposita (quod & de linteolis in aqua madefactis intelligendum est) omnem inflammationem nigrarum & adurentium pustularum sedat, siue illæ pedibus, mammis aut genitalibus oriantur: quin & inflammationi membrorum medetur aqua destillata, linteolis in ea madefactis ac impositis. Postremò solent & mulierculæ facies suas hac aqua abluere, vt maculas exterant, purúmq; & immaculatum vultum consequantur.

Faciei. Vires ex Matthiolo. Dysenteriæ. Ictericis.

Adstringit, roborat, atque abstergit, authore Matthiolo; magis quàm vtrumque Cichorium. Cocta, stomachum dissolutum adstringit, cruda verò aluum sistit: Eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta. Succus potus prodest, quibus genitura effluit: in aceto decocta, vrinæ tormina discutit. Vniuersæ plantæ decoctum potum Ictericiam tollit.

HEDIPNOIS MONSPESSVLANA, siue Dens leonis Monspess.

Descriptio.

Ex *radice* crassiuscula *caulis* surgit palmaris, culturà etiam cubitalis & bicubitalis, crassiusculus, concauus, paullò supra radicem in ramos tres, quatuor, aut quinque diuisus; quorum vnusquisque, *florem* gerit vnicum magnũ, odoratum, Hedypnoidis nostratis flori similem, calyce multò crassiore, pulchiore, piloso, è foliis multis compacto. floris folia extrinsecus rubescunt, cæteroqui lutea: tandem is in pappos euanescit.

Plant. Icon. Condrilla prior Dioscor. Verrucaria

caria Condrilla. Item post. Chondrilla altera Diosc. Monspeliensium Dens leonis Asphodeli vel Leucacanthæ bulbulis.

H. Lugd. Quatuor figuræ vnius (istius Hedypn. Monspell.) plantæ pro diuersis & distinctis herbis exhibitæ apud historiam habentur.

C.Bauhin.Phyt. Dens 13. Leonis Monspeliensis, Cichorium Constant. Matthiol. Chondrilla altera Dioscor. Lob. Item Chondrilla 9. Verrucaria altera, Chondrilla prior Dioscor. Lobel. & Clus. Eandem plātam duobus locis tradit Frater. C.Bau. Quærit Lob. in Adu. Monspeliensium Dens Leonis, Asphodeli, vel Leucacanthæ bulbillis oblongis, an Condrilla altera Dioscoridis? Item An Condrilla altera Dioscoridis? demonstrare videtur minus conuenire Condrillæ alteri Dioscor. lectores locum perpendant: Huius, addit, facilis prouentus in Hetruriæ, Galloprouinciæ, & Narbonæ marginibus satorum Matth. taxatur & pratorum. Vires quas dicemus alibi opportunius, latuêre nostrum Commentatorem, qui hunc Dentem Leonis nouitatis & peregrinitatis titulo iactat Constantinopolitanum Cichorium, cùm tamen Senæ illius patriæ, inque Hetruriæ, Liguriæ, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis non parum copiosum istud proueniat. Neque enim si flores sunt huic duplò fermè maiores magisque pallentes, quàm communis, propterea putandū sit fœliciùs prouenire aut frequentiùs Cōstantinopoli, quàm Massiliæ, aut Monspelii vnde scimus tum Commentatori, tum aliis non paucis Scriptoribus hodiernis missas & obtrusas pleraque plantas pro Aphricis, Syriacis, & Constantinopolitanis. Sic res cadit pigris & ambitiosis ingeniis, quos res nondum visæ oblectant, vt pueros pictura capiant & decipiant. An putarat peritos illicò istud Cichorium admiraturos, quia Cōstantinopolitanum erat & a Cæsareo Oratore missum? An non pudet tantum rei herbariæ scrutatorem nondum nosse Cichorium patrium, & plus credere oratori occupato muneribus aulicis, quàm exercitato ad discendas varias species Seridis. Clus. hisp. Condrilla prior, hist. post. Condrilla prior Dioscoridis legitima, nonnullis Terua di S.Guyterra Hispanis *Terua di S.Gutterra* nuncupata, quo nomine & Phyllum ab illis vocatur.

Locus & tempus. Prouenit Monspelii in pratis, nec non etiam in locis siccis in ipsis muris vrbis, florens mense Aprili & Maio, & Autumno vt Septembri. Habui in horto Geneuæ, vbi totam hiemem pertulit. Inuenit eam Clusius Salmaticensi agro locis incultis, & multis aliis Hispaniæ Augusto florés, vel etiam seriùs.

HIERACIVM MONTANVM LACINIATO folio lanuginoso Clusio.

EX *radice* obliquâ & rugosâ, minimique digiti crassitudine, multis etiam fibris donatâ, aliquot extuberant capita, vnde sena aut plura enascuntur *folia*, vnius, duarum & trium vnciarū longitudine, semunciam lata, crassiore neruo per mediam longitudinem excurrente, mollia, breui incanâque lanugine prædita, infimâ parte valdè laciniata & angustiora, supernâ verò latiora, sed dentata duntaxat, candido succo turgentia: è quorum medio, bini aut terni emergunt *cauliculi*, palmares, enodes, foris læues, intus concaui: sustinentes *flores* luteos, floribus Hieracii 5. alpini hirsuto folio similes, quibus tamen color paulò saturatior, *semen* maturum tenue, longiusculum, nigrū pappo inuolutum à vento abripitur.

Descriptio. Clus. Pann. Hieracium 7. montanum laciniato folio. hist. post Hieracium 8. foliò Hedypnoidis: Hieracium mōtanum laciniato folio.

Tab. Icon. & hist. Hieracium montanum angustifolium foliis Cichoraceis. Berg habichkraut mit schmalen wegwarten bletern. Hieracium 17.

C.Bauh.Phyt. Hieracium 13. laciniato, lanuginoso folio, quod valdè conuenire tradit cum Hieracio Lobelii foliis & floribus Dentis Leonis bulbosi. Sed Lobelius pingit suum differenti admodum radice & valdè hirsutum, cum profundis laciniis vel segmentis. Gerard. Hieracium 7. Clusii, haucke weede.

Crescit in leytenberg, florétque Iunio, Hieracium montanum laciniato folio Clusii. Prouenit in altis Lotharingiæ montibus inter Espinal & Fonteneus, Tabern.

HIERACIVM NARBONENSE ROTVNdifolium caule aphyllo, & Hieracium caule Aphyllo hirsutum.

ILlud Monspelio, ex rupibus illi vicinis euulsū habuimus. Quod statim à radice alatis pediculis longiusculis *folia* fundit octona aut dena, plùs minùs, rotundis, in ambitu exacutis, sed innoxiis apiculis, veluti aculeis, donata, læuia, sapore manifesto destituta: E quorum sinu *cauliculi* iuncei bini exeunt, palmā vix lōgiores, nudi, quales in Dēte Leonis vulgi dicto, quorum summa *florem* sustinet luteum, minorem quàm dictæ plantę, sed in elegantem pappum pallidulum fatiscentes, qui multiplex singulos flocculos, sed Lactucæ pedicellos, sustinet: *semen* exiguum, longum, sed Lactucæ minus, subruffum, striatum. Saporem nullum manifestum animaduertimus. Descriptio.

Hoc autem *radice* nititur fibras multas demittente, foris fuscâ, intus albâ, quæ aliquando singularis, aliquando iuxta terram in plura capita dirimitur, tandem in vnam radicem coëuntia: per terram sparguntur *folia* semunciam lata, sinuato, obtuso mucrone, hirsuta, *coliculi* pedales, sesquipedales & cubitales, tenues, striati, nō ramosi, hirsuti, inanes: *flos* Dentis Leonis ex hirsuto calyce.

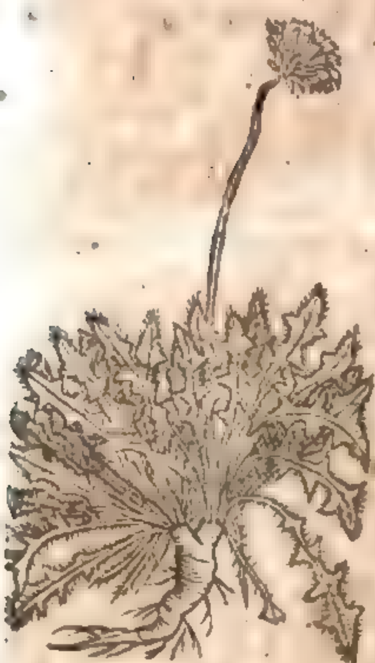

C.B. Phyt. Hieracium 12. siue foliis Cichoraceis flore magno.

Locus & tempus. Geneuæ prouenit passim in pratis florens Maio, Montbelgardi copiosè maximū quoque, floret Iunio & Iulio.

HIERACIVM PARVVM HIRTVM caule aphyllo, crispum vbi siccatum.

Descriptio. Simplicem pedali altitudine *caulem* tollit, tactu asperum, & singularem, cuius cacumini *flos* impositus vnicus Hieracii quod Cichoreum syluestre luteum appellant, in pappos euanescens: *folia* ex *radice* gracili complura per terram sparsa, dēsa rigidaq; lanugine spinulas quodāmod. imitata, hirta & incana, sescunciam aut vncias duas longa, satis lata, diuisione Erucæ purpureę nobis dictę, siccata crispa videntur, *radix* crassa.

Locus. A multis annis habemus Monspelii collectum idem quoque attulit gener Cherlerus, & D.Iac. Mieg: diu durantem existimo plantam.

HIERACIVM MONTANVM 6. Clusio angustifolium.

Descrip. Radix, ita describente Clusio, digiti crassitudinem interdum æquat, longa, nigricans, tenuibus fibris prædita, summâ parte in plura nonnunquam capita exuberans, quæ summâ tellure sena aut plura oblonga *folia*, semunciam ferè lata, & nonnihil incana proferunt: è singulis radicis capitibus, prodeunt inter folia, singulares *cauliculi*, duri, nudi, dodrantales aut palmares tantùm, vnicum *florem* sustinentes, è multis oblongis extremo incisis foliis, luteoque colore prædiris, constātem: quo defluente, *semen* oblongiusculum cum pappo leui auræ flatu excutitur. Aliud eius genus inuenitur, cuius folia nonnihil in lateribus laciniata sunt, fermè instar foliorum Leucoii marini, minùs incana: flos aureo colore magis rutilat, alioqui per omnia simile. Vtriusque planta lacteo succo plena, & amariusculo gustu est.

Clus. Pann. & hist. post. Hieracium montanum 6. Tab. Icon. & histor. Hieracium montanum 2. **Berg habich kraut mit schmalen bletteren.** Hieracium 16. Gerard. Hieracium 6. Clusii, **hawke weede**.

Synon. C.Bauh. Phyt. Hieracium 20. folio oblongo nō dissecto. Huius & altera species, foliis nonnihil laciniatis, minusque incanis habetur. Cam. hort. Hieracium Pannonicum 6. montanum.

Locus. Tempus. In omnibus illis montibus à Calenberg Danubio imminenti ad Alpes excurrentibus nascitur Hieracium hoc sextum Clusij. Floret Maio. Crescit in montibus Alsatię non longè ab arce montana **kōnig stein**/quà itur **feldberg**, Tabern.

CICHORIVM BVLBOSVM.

Descriptio. VT rarum ita pulchrū est Cichorij genus, innumeris *fibris* tenuibus longè lateq; perreptās, quibus appensi bulbi, Auellanæ circiter magnitudine, Alabastritis marmoris candore, solidi; *folia* sescunciam aut vncias duas longa, semunciā latiora, leuiter sinuata, glabra, in obtusum mucronem desinentia, crassiuscula, rubescentia: inter hæc surgunt *cauliculi* palmares hirsuti; quorum fastigijs *flores* insident Hieracij, lutei, in pappum euanescentes: hæc

Hæc planta amara est & lacteum succum habet.

Histor. Lugd. Cichorium strumosum Miconii: A foliorum forma vocatur Cichorium, strumosum verò ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, *Porcellanes* vocant, quasi dicas strumosam.

Condrilla pusilla bulbosa.

Lobel. in Adu. & Icon. Plant. Condrilla pusilla marina lutea bulbosa, an Dioscor. radice rotundà orbiculatâ Strongyle? & an Theophr. Cichorium, Perdiciónue.

C. Bauh. Phyt. Chondrilla 10. siue bulbosa marina. Cichorium bulbosum Dalechamp. hist. Lugdunensi. Item Chondrilla 11. siue Cichoriû strumosum Myconii, multùm similitudinis habês cum prædicta, folio minùs per ambitum serrato. Hoc videtur Cast. Dur. Hæmorrhoidalis nomine velle exprimere.

An Hæmorrhoidalis Cast. Dur.

Locus & tempus

Per arenam serpit, floret mense Aprili prope montem Seti ad mare. Bulbuli Monspelio a Genero Cherlero allati & Montbelgardi in horto Ill. E. C. sati pulchrè quidem folia genuerût, intiguiter repentes: in maritimis alioqui & Iuncetis, vnde maximo labore euulsit [cùm inter radices Iuncorum penitus ferè delitescant] obseruauit.

Vires Struma

Radicem istam globosam ad strumas curandas multùm côferre se experimêto didicisse Myconius apud Historiam Lugdunensem asserit.

Radix

Quinque aut sex integræ cum melle sumptæ multis diebus continuis mirum in modum prosunt.

Aqua stillatitia Conditum

Eadem præstat aqua earum stillatitia, vel decoctum, sed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare, vti dictum, hanc plantam Myconius Cichoriû strumosum à forma & effectu nuncupauit. Radices, quas scrophulis mederi ait Cæsalpinus, sumuntur ex melle vel cum farina Triticea in placentis, vt vinum vetus superbibatur ieiuno ventriculo mane & vesperi: nam elicit sudores, & strumas in collo discutit.

Placenta.

PILOSELLA MAIORI FLORE, SIVE vulgaris repens.

Descriptio

PAssim secus vias obuia Pilosella haud facilè quenquam lateat, humi decumbens & repentibus *surculis* hirsutis, amarum lac fundentibus, nouam sobolem per demissas fibras subinde propagans: *folia* pilis obsita murinis auribus similia, suprà virentia, infrà incana, sapore exsiccante: *flores* Dentis leonis minores, lutei, Matthiol. aurei, extimis foris purpurascentibus, calyce hirsuto, fusco, qui maturescentes in papposam lanuginem euolant. *Radices* numerosæ, tenues, sed humi pertinaciter hærentes.

Synonyma

Huius notissimæ herbæ non meminisse nec nomen vllum ei indidisse Veteres aiunt Herbarii, quam Recentiores Pilosellam appellant à copiosis pilis, quibus tum cauliculi, tum folia vestiuntur.

Pilosella Etymon.

Intybus minimum

Minima quædam Intybi species hæc est, inquit Cordus, quod ex floris formâ, colore, & lacteo foliorum liquore facilè colligitur, similiter ab omnibus (vt Dioscorid.) Auricula muris vocata, etiam Germanis quibusdam & Italis Pilosella.

Apollinaris error

Nomina Meußhor & Nagelkraut sunt quidê Pilosellæ, quam picturâ exhibet Apollinaris: verùm vires, quas adscribit, sunt vtriusque Anagallidis: caueant igitur Lectores, ne cum Apollinari has duas plantas confundant.

Auricula muris Brunfels. not.

Brunfels. Tom. 3. Rhaps. 45. & in quarto p. 271. Auricula muris. Sed Auricula muris (teste Hieron. Brunsch.) non est Latinorum Pilosella: quâuis tamen Tragus hanc lib. 2. cap. 93. describat & depingat sub nomine Auriculæ muris minoris.

Dorsth. not.

Sed & Theod. Dorsth. iconem Pilosellæ proponit hac inscriptione. Auricula muris, μυὸς ὦτα, Pilosella.

An Fuchs. hist. cap. 6. de hoc loquitur cùm ait. Auriculam muris pro Anagallide qui depictam ostendunt Herbarii, errant. Vt & qui Pilosellam alio nomine Auriculam muris appellari tradunt.

Pilosella

Cast. Dur. Cæsalp. Camer. in Epit. [cui in hist. Matthiol. germ. Pilosella minor.] & Matth. in suis comm. *Pilosella*.

Lapsus multorum.

Quidam, inquit Lacuna, existimant, Pilosellâ esse Holostium, sed non est: est enim Holostium legitimum incognitum: existimo speciem esse alicuius Graminis. Matthiolus idem statuit, & postea in post. Comm. cum ann. C. Bauh. sibi ipsimet contradicit, ô labilem viri memoriam!

Lonic. not.

Lonic. lib. 5. cap. 75. figuram bonam Pilosellæ maioris Fuchsii habet, titulo Klein Meußohr / Nagelkraut / & præterea aliam paruam quæ nô placet, nec etiam descriptio.

H. Lugd. Pilosella maior Matthioli.

Tabern. in hist. Pilosellam primam: in Icon. Pilosellam & Auriculam muris cognominauit? C. Bauhin. Phyt. Pilosella 1. siue maior repens hirsuta. Thalio, Pilosella media, Auricula muris vulgi. H. Lus. Pilosella vulgaris, Auricula muris.

Nomina linguarum.

Pilosella maiori flore, siue repens vulgaris vocatur Germ. Meußöhrlin / Nagelkraut. Gall. *Pilosella, Oreille de rat ou souris.* It. *Pelosina, Auricula di topo.* Belg. Nagel cruyt / Muysoor. Gallo-Belg. *Peluette & Veluette.* Hisp. *Pilosella* Boh. Chlupaćek. Sclauon. Musch Czermony a muduy. Hung. Egêr fil.

Locus & tempus.

Nascitur extenuato & arido solo, in collibus & incultis locis, & agrorum herbidis limitibus. Maio & Iunio mensibus potissimùm floret.

Vires ex Matthiolo & aliis

Amarum lac secta planta mittit: id quod extenuantis atque abstergentis indicium est facultatis, inquit Matthiolus. Tota Pilosellæ planta vehementer adstringit, glutinat, cohibet, refrigerat, siccat: quapropter huius rei non ignari pastores maximè cauent, ne ouium greges in illis pascuis immorentur, vbi huiusce plurimùm gignitur: quandoquidem depascentes oues tantâ alui adstrictione alliciuntur, vt inde facilè emoriantur.

Gregi noxia.

Dysenteria

Hinc didicerunt Medici, eam mederi dysentericis, & vteri profluuiis: quin & ex vino austero potam vulnera glutinare, tam scilicet exteriùs, quam interiùs, illatam, cœliacisque magno esse auxilio, & biliosis vomitionibus: cruentis item

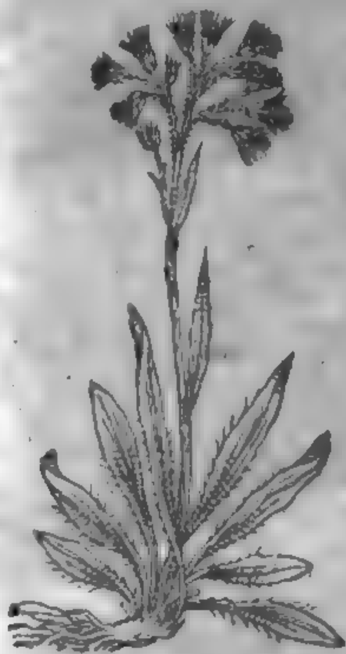
Vulnera

spuris, enterocelis, & omnibus in vniuersum fra- ctu̇ris opem ferre, sed præcipuè caluariæ. Non de- sunt etiam è recentioribus qui eam maximè com- mendent ad ramicem, vuluæ relaxationem garga- rizatu, ad iocinoris & splenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lie- nis tumores, quòd viscera hæc roboret. Additur quoque vtiliter in potionibus intrinsecorum vul- nerum, & in vulnerarijs emplastris, atque vnguen- tis: foliorum succus non solùm recentia vulnera glutinat, sed vlcera quoque contumacia, phagæ- denásque sanat: & præs. rtim oris, & pudendorum. Succus decoctumque aciem ferri vel chalybis sæ- pe mersam indurat.

Fractura. Morbus regius. Foliorum succus. Vlcera. Pudenda.

Huic autem non absimilis, sed multò major Camerario alia Pilosella maior cauliculis non ra- mosis flore magno, quam etiam describit Frater.

PILOSELLA MINOR FOLIO angustiore, minùs piloso, repens.

INsigniter re- pit & hæc: *fo- lijs* per terram sparsis, angu- stioribus mino- ribus, tam infrà quà suprà gla- bris, si raros quosdam pilos in aduerso fo- lio sitos exci- pias, quorum inferiora sub- rotunda, supe- riora longiora: *caules* procerio- res, interdum cubitò altiores, non sine folijs, in aliquot pedi- culos circa fa- stigium diuari- cati, vbi *flores* duo, tres, quatuor, lutei vt alte- rius sed minores.

Lactucella. Camer. hort. Lactucella Sylu. repens, ambigens inter Hieracium & Sylu Lactucam amara. C. Bau. Phyt. Lactuca 14. Lactucella Syluestris Ca- mer. Item Pilosella 2. siue maior repens glabra: Auricula muris minor Tragi, secunda. Pilosella maior Camerarij. An Horto Lus. Pilosella ma- jor altera, Groß Meußörlin.

Passim in syluis prouenit, florens mense Maio & Iunio.

PILOSELLA MINORI FLORE Hirsutior & elatior non repens.

Descriptio. Fibrosa est huic *radix*, turgens lacteo succo acri & amaricante, reptatu fibrarum non se propa- gans, nec humi procumbens, sed Hieraciorum more, nonnunquam ad bicubitalem altitudinem excrescit in plures *caules* modicè hirsutos, inter- dum hirsutissimos, maximè verò parte inferiore, cui *folia* quædam adnata admodùm augusta, vn- cialia, quadrantalia & palmaria: latiora verò sunt & paulò longiora nonnunquam quæ à radice sta- tim oriuntur, sapore subdulci, nullâ excellente ad- strictione, quæ lac manant sicut & caules, qui

propè summum cacumen in ali- quot surculos quadrantales & sextantales di- uiduntur, hique rursum plures breues hirsutos pedicellos pro- munt, quorum singulis singuli insident *flosculi*, Hieracij alsor- ius, lutei, pleni, calyce ambiti striato, lanu- gine nigra ob- sito.

Synon. C. Bauh. phyt. Pilosella 3. siue maior erecta, quam si quis ad Hieracia referre malit, non cum eo contenderit. Taber. inquit, videtur eam voluisse exprimere in Hist. & Icon. nomine Pilosellæ maioris alterius. Imò nobis non videtur voluisse, sed expressit. Ve- rum quidem est, quod ea meliùs pingi potuisset. An Hort. Lus. pilosella maior altera Groß Mauß ohrlein.

C. Bauh. not.

Locus. Pilosella hæc prouenit in muris circa Mont- belgardum. Basileæ collegit Frater in syluis, Pata- uio etiam attulit.

AVRICVLA MVRIS HISPANICA, alijs Hieracium Pannonicum flore saturatè croceo.

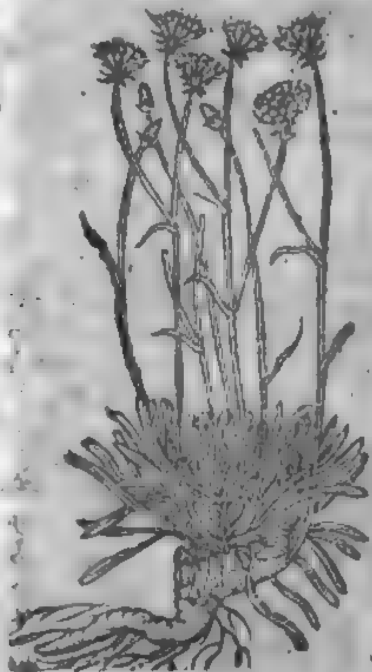

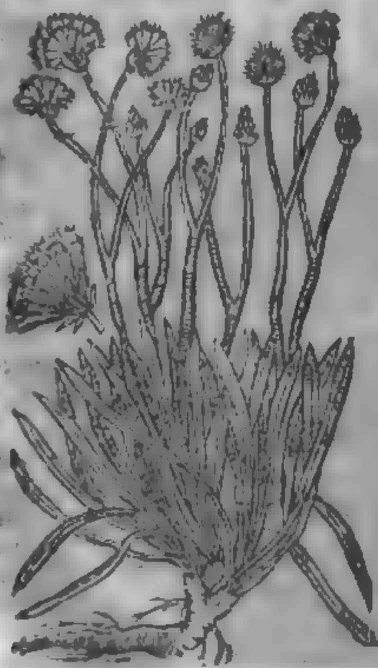
Locus. VIdim⁹ an- no 1608. in horto Stutgar- diano Ill. Prin- cipis, & horto Fontis admira- bilis, plantam à nobis hactenus nullibi obser- uatam, quæ sa- nè speciosa no- bis videtur è ge- nere pulmona- riæ Gallorum, quæ quibusdam pilosella dici- tur. Hanc autem vocant Auricu- lam muris. Ei *radix* est fibrosa purpurascens a- mara, manans succo lacteo, ex se emittit climata instar pilosellæ maioris Fuchsij & Consolidæ mediæ, quæ radicu- las albas in terram defigunt, ac ea ratione pluri- mùm se multiplicat & expandit: *Folia* ei primò vncias duas longa, postea palmo longiora, po- tissimùm quæ ex caule prodeunt, ea similitu- dinem quandam habent cum quadam Sca- biosa syluatica, maiora latitudine vncias duas excedunt, quædam habent in margi- ne veluti denticulos longis spatijs dis- positos,

Pulmonaria Pilosella. Auricula muris. Radix.

positos, nonnihil sunt aspera, potissimùm superiore parte, inferiore autem neruosa, vtrinque copiosi pili: *Caules* ei cubitales & sesquicubitales, qui horrent pilis nigris longis, per caulem tria folia, inferiora maiora, superiora minora, & in iis denticuli maiores, à principio caulium maiorum oriuntur minores palmares vel pedales, sicuti etiam inter folia caulium, quæ rara: ramuli singulares: in extremitatibus copiosa *capitula florum* ex breuibus pediculis prædictæ Pulmonariæ similibus: calyces siue foliola hirsuta pilis nigris: mense Maio, in medio solus flos, qualis prædictæ herbæ vel Hieraciorum se expandit: Colore insigni quasi Arantiorum non benè maturorum, in medio apices plurimi lutei bifidi: folia floris in circuitu, qualia Calthæ, denticulata, siue crenata: Vbi flos vnicus euanuit in fine Maii multi simul florent, & veluti vmbellam exhibent: odor paruus ferè Hedypnoidis siue Dentis Leonis: Excidunt flores remanentibus calycibus, in quibus pili & semina, tenuia, longiuscula fusca, semina matura vidi Iunio.

CHONDRILLA FOLIO NON DISSECTO, caule nudo & foliato.

Descriptio. Radice firmatur longâ, crassa, lacteo succo turgente, in capita aliquot diuisâ, *folia* emittente multa, palmaria & longiora, semúciã, plùs minùs lata, Plantaginis tenuifoliæ foliis similia, acuminata, glabra, crassa, Chondryllę cæruleæ instar, eiusdem penè coloris: *caules* frequẽtes iuncei, dodrantales siue pedales, glabri, fũgosi, foliis plærũque nudi, nõnunquam foliati, in binos ramos vt plurimùm diducuntur, quorũ singulis *flos* insidet vnus, magnus, luteus, in *pappos* euanescens, quibus *semina* adhærent tenuia, longa, striata, & rufa, per maturitatem parũ mihi constat cuius coloris, ex sicca hanc potissimùm descripsi.

Condrillæ speciem aliquando seui, herbam à me inuentam florẽtẽ Iunio circa Curiam Rhætorum ad Rhenum. Valerandus Dourez hanc eandem aliquando mihi dedit pro Chondrilla ex Syria allata. Locus & tempus.

SENECIO SIVE ERIGERON VETERIBVS.

CAP. VIII.

Senecio tametsi non fundat Lacteum succum, tamen inter Lactarias stirpes eum recensere placuit, propterea quòd semen non illius vt earundem in auras euanescat. Cúmque sit vulgatissima herba, nihilominus diligentiùs eius historiam prosecutus est Dioscorides, quàm vel Balsami, Cinnamomi, vel Garyophyllorum. Descriptio igitur Senecionis, apud eum sic se habet.

Senecio, qui Latinis aliter inter Dioscoridis notha Herbulum, aliis Erechthites dicitur, *cauliculo* est cubitali, subrubicundo, *foliolis* crebris & Erucæ modo per extremitates diuisis, sed minoribus multò: *floribus* in luteum vergentibus, qui quidem citò dehiscunt ac deflorescentes in pappos abeunt. Atque inde etiam Erigerontis nomen Senecio apud Græcos inuenit quòd Vere flores capillorum ritu canescant. *Radix* est superuacua. Nascitur porro maximè in maceriis & circum oppida. Herbulum: Erechthites. Erucæ folio.

Erigeron à Græcis quæ à nostris (inquit Plin. in cod. vet.) Senecio vocatur, herba est Trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis: nascitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Greci dederunt, quia Vere canescit. Caput eius numerosâ diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuisuras exeunte. Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alii Erucæ foliis esse dixerunt, alii roboris minoribus multò. Nec defuere qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarunt. ἠριγέρων Theophr. inter olera & Intubacea numeratur 7. hist. 7. diutiùs florens, inter hyberna prorumpens post Aphacam. Erigeron Plinio. Trixaginis specie. Acanthis Callimacho. Folii varietas. Genus aliud.

Cæterùm, Senecionis nomine sequentes donauimus plantas. Primò quidem Senecionem vulgarem, quem Erygeronem verum siue Senecionem credimus. Senetionem alterum hirsutum, viscidum, maiorem, odoratum. Senetionem folio non laciniato. Senetionem siue Erigeronem cæruleum, aliis Conyzam cæruleam. *De his mox ordine agemus hoc libro:* Senetio maior, inquit Tragus, verè appellari potest flos S. Iacobi & pro illo vsurpari tutò potest. Hic flos à nobis Iacobæa inscribitur lib. 25. De Senetione marino siue Iacobæa marina agemus libro iam dicto. Senetionis nomen tribui Carduo benedicto apparebit ex Trago lib. 26. c. de Carduo benedicto. Recentiores, teste Cordo, Sisymbrium Cardamine, siue Nasturtium aquaticũ, maximo errore Senetionem vocant, vt videre est lib. 28. Synonyma. Senetio vulgaris siue Erigeron. Senetio hirsutus grauiter olens. Senetio folio non laciniato. Senetio caruleus. Iacobæa. Iacobæa marina. Carduus benedictus. Sisymbrium cardamine siue Nasturtium aquaticum.

SENETIO VVLGARIS SIVE ERIGERON.

Fibrosâ partimque lignosâ *radice* nititur Senecio, tenui, albâ, subpurpureàue, sapore oleraceo, ex quâ attolluntur *caules* terni, quini, & plures, teretes, striati, hirsuti, brachiati, & concaui, *foliis* donati vncialibus & longioribus, pediculo

viduis, hirsutis & veluti circumrosis, alterno positu nascentibus: *flores* in ramulorum fastigijs plures simul iuncti, pediculis breuibus lanuginosis appensi, tanquam staminum luteorum complexus, qui in *pappos* celerrimè fatiscentes cum ventis feruntur, *hi se autem* ambiunt inuolucra calycum instar, striata, basi squammulis atro mucronatis compacta.

Synon.

Brunfels. Tom. 2. in Diosc. lib. 4. p. 124. Erigeron siue Senecion herba quâ hodiè in acetarijs vtuntur: alias Herba petrella.

Petrella. Verbena fœmina. Trag. error.

C. Bauh. apud Matth. & in Phyt. Senecio minor: Verbena fœmina Brunfels.

Trago dicitur Senecio, Senecio 1. vulgaris. Is malè, meo quidem iudicio, Erigeron Dioscoridis & Aphacam Theophrasti ad vnum genus refert & omnia ea de Senecione intelligit quæ Theophrastus de Aphaca prodidit. Nam & ipse Theophrast. Erigeri expressè meminit. Quod verò Simonem Ianuensem Carduum benedictum Erigerum appellantem manifestè errasse scribat, sicut & illos, qui Nasturtium hoc nomine vocent, à veritate minimè alienum est.

Simonis Ianuensis error.

An Carduncellus Io. Agricolæ?

An Io. Agricolæ Ammonio in Nicol. Alexand. in suis paralipomenis Carduncellum, quod vulgus Omnium mensium florem, Germ. Aller Monat blumlin vocare tradit.

Synon.

Dodon. gall. Erigeron secundum, Senecio minor (& hoc titulo etiam a Castore inscribitur.) Lat. in fol. Erigerum minus: Erigeri species altera seu minor. Lob. in Adu. & Icon. plant. Gesnero de hort. Tabern. Ic. & Hist. Thalio & hort. Lus. Senecio siue Erigeron. Camer. hort. Senecio vulgaris. Apud Eustachium. Roeslin Senetionis figura malè adaptatur capiti de Cataputia. Ponitur à Georg. Pict. in annot. in Æmil. Macrum cap. 47. de Senetione figura Nasturtij aquatici non benè & præter Æmilij sententiam. Senecio Matth. Lac. Fusch. (cui omnes notæ Dioscoridis respondere videntur:) Turn. Corn. in Diosc. H. Lugd. Camer. ad Hist. germ. & Epit. Matth. & Cæsalpino.

Eustach. Roess. not. Georg. Pict. error.

Senecio.

Senecio vulgaris siue Erigeron vocatur Græcè ἠριγέρων. Germ. Creützwurtz / Grindkraut. Belg. Cruyscruit, Grimkcruyt. Gall. *Senecon* aut *Seneçon*. It. *Spelliciosa*, *Cardoncell*. Patau. *Verzolo*, alibi *Salazzon*. Hisp. *Bon Varon*, *Cardo morto*, & *yerua cana*. Ang. Grounsell. Boh. Primetne fornuy. Hung. Aggo fiu / Konto fiu. Nomencl. Pannonico. Ἠριγέρων quidem quasi vernus senex, quòd flores capillorum ritu vere canescant & in lanuginem abeant: vnde Latinis Senetio.

Erigerum vnde dictū.

Locus & Temper.

Nascitur maximè in maceriis, parietibus, & circum oppida. Montbelgardi passim spontè prouenit in hortis, veluti in horto E. C. tota hieme & Æstate viret. Florentem vidi Vere & Autumno Monspelij. Basileæ in hortis & alibi Octobri & Maio, Geneuæ Nouembri & Ianuario. In monte Rosberg propè Masmunster florentem Octobri, Patauij Ianuario & Februario.

Vires ex Diosc. Testium & sedis inflāmationes. Vulnera. Diosc. textus corruptus. Ex Plinio Contr.

Folia cum floribus, authore Dioscoride; refrigerandi vim habent: proindéque illita cum vini modico aut etiam per sese folia, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris cùm reliquis medentur vulneribus, tum ijs quæ neruis inflicta sunt. Illiti quoque pappi per se cum cum aceto, idem præstant: verùm recentes epoti strangulant. Totus [vet. hac postrema periodo caret:] autem caulis si ex aqua coctus cum musto potui detur, stomachi dolores à bile contractos persanat. Erigeronem, inquit Plinius, si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangátque eâ dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem cum postea non doliturum. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur. Cætera quæ habet ex Dioscoride mutuatus est.

Ex Galeno.

Galenus contentus dixisse Senecionem vim mixtam, refrigerantem, simúlque moderatè discutientem habere, reliqua velut in herba nota omittit. Cùm autem herba euidenter sit amara, vt siccet, abstergat, aperiátque necesse est, quare nil mirum fuerit teste Matthiolo, si fœminæ Epoto foliorum succo, aut totius plantæ decocto, remorantes menses sibi prouocent, ab aniculis edoctæ. Senecionem herbam suppurationem accelerare prodidit Fontanus: Cæsalpinus folia recipi in acetaria.

Menses. Suppuratio. acetaria.

SENECIO HIRSVTVS, VISCIDVS, maior, odoratus.

Descriptio.

PErinde vt Senecio vulgaris, *radice* nititur fibrosâ: *folijs* donatus similibus similitérque incisis, sed lanugine vndique obsitis, idéoque nonnihil incanis, insuper tactu viscidis, mollioribus & fœtidis: *caulis* erectior, procerior, hirsutus, quemadmodū & florum luteorū in pappos abiturorū calyculi striati. Planta nonnihil sapore aromatico; figura alioquin hic posita minùs placet.

Matricaria sylu. An Senecio maior Trag.?

Trago lib. 1. cap. 50. Matricaria syluestris, Matricariæ siluestre genus. An eidem dicto libro c. 96. Senecio secunda maior?

Senecio maior Erigerum, Cichoraceum, Intybum. Cichorium fœtidum.

Dodon. Gallico Senecio maior: at in fol. Erigerum tertium, in Cichoraceorum ac intubaceorū familiam reponendum, fœtens nonnihil, vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adeptum est: sed quod cum Aphace herbæ Theophrasti conuenire videtur.

Erigeron tomentosum Senecio fœtidum.

Lob. in Obs. & Icō. Plant. amborum meminit, pingens Erigerum 3. Dodonæi hoc titulo; Erigeron tomentosum. Primum verò siue maius Dodonæi, in Icon. Erigerum tomentosum alterum.

Cæsalp. Senetionis species altior, & in omnibus maior. Gesn. hort. Senetio fœtidus.

Iacobæa Pann. 2. Clusij.

Clus. Pannon. Iacobæa Pannonica 2. mollior, Hist. post. Iacobæa Pannonica prima, quibusdam Senecio fœtidus dictus, sine icone.

Arthemisia. Matricaria lutea. Sideritis 3. Plinij. H. Lugd. notatur.

Taber. Hist. inter nomina Arthemisiæ 1. generis; Geeler wetterig / & wilder Merthram / Matricaria lutea, & Matricaria siluestris.

H. Lugd. l. 5. cap. 18. Senetio fœtidus Dalechampij, quibusdam Arthemisia fœtida, Sideritis quarta Plinii nonnullorum. Lectorum erit considerare an hic Senetio fœtidus non sit idem cum Senecionis

necionis specie Dodonæi, cuius figuram hoc eodé capite 18. Histor. Lugdunensis ponit, quasi esset diuersa planta, annon etiam Erigeron tomentosum Lobelii.

Senecio incanus pinguis. C. Bauhin. Phyt. Senecio 2. siue incanus pinguis, Erigeron 1. Dod. gall. Erigeron alterum tomentosum Lob. icon.

Locus & tempus. Crescit Iacobæa Pannonica 1. Clusii in Pannonia & Austriæ cæduis siluis. Floret Iunio & semine deciduo quotannis sponte renascitur, variis in locis obseruaui, & habeo in Horto Ill. E. C. semine maturo Augusto & Septembri. Fuchsius præceptor meus cùm apud illum essem vocabat Arthemisiam monoclonon Germanicam.

Vsus Matricariæ siluestris Tragi ligna in siluis cæduis ex ordine composita incenduntur, vt ignis calore terra sationi frugum idonea reddatur.

SENETIO FOLIO NON LACINIATO.

Descriptio Herba est cubitali altitudine, *radicibus* tenuibus, candidis, lignosis, dulcibus: *caule* aliquantisper piloso, rotundo, cauo, medulla lanuginosa farcto: in quo *folia* sunt exigua, pilosa, in ambitu serrata, crassa, aliquantulùm viridia, infernè rubescentia, quæ quandoque colore vinoso manus inficiunt: In caulis summitate *flores* sunt lutei, in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plátę aqueus est, vt vulgaris Senetionis. Nascitur in quercetis, locisque non admodum siccis, sed humidis interdum & in pratis.

SENETIO SIVE ERIGERON CÆRVLEVS, aliis Conyza cærulea.

Descript. Senecio hic subinde magnitudine, fœlicius aut infœlicius solum nactus, variat, alias sesquipalmaris, aliàs plusquam dodrantalis: *radicibus* fibrosis, albicantibus, gustu nonnihil aromaticis: ex quibus *caules* surgunt multi, tenues, striati, rubentes, hirsuti, ramosi, medulla alba pleni: *folia* integra, nec vsquam dissecta crenatáue, lanuginosa, inferiora quidé vncias ferè duas longa, semunciam lata: superiora vt breuiora ita angustiora, vtraque sapore acri & aromatico: *capitula* quàm in Senecione vulgari longè crassiora, canaliculata, tomentosa, nonnihil rubentia: *florum* foliola dilutiore purpura tincta sunt, medium obtinente papposo tomento exalbido in luteum vergente.

Tinctorius flos alter Tragi Trago lib. 1 cap. 49. Tinctorius flos alter (in Histor. germ. das ander schwarten blumen geschlecht Scharten Germ. dicta,) Tinctorii floris genus alterum, primo (Asteri attico purpureo) haud absimile, sed per omnia magis extenuatum, & nigricantius, flore lanuginoso, instar florú Hieraciorum in auras euanescente.

Verum Erigeron & Senecio Theophr. Dod. Dodon. gall Erigeró 3. Gall. tierce espece, de Senesson, verum Erigeron & Senecio Theophrasti. Lat. in fol. Erigerum 4. cito quoque canescens cauliculis tenuib. dodrantalibus, parum hirsutis, ex obscuriore rubore subnigricantibus: foliis angustis, paucis, mollibúsque: flosculis in ramulis eminentibus, pallidè luteis, citissimè ac non modò eodem die, sed sæpe intra horæ spatiú in papposam lanuginem abeuntibus. Gesn. in fine Hist. Cordi Conyzoides cærulea, heydnisch wundtkraut, (ἀκρογέρων dixeris) Dentellaria quorundam. *Conyzoides cærulea Gesn. Dentellaria.* Eidem de hort. Dentellaria nostra, Conyzoides quædam herba.

Tab. not. Tabern. Icon. Conyza cærulæa: Histor. Blaw Dürrwurtz. Cur Tabern. non ampliùs Conyzam appellat?

Quum essem Tubingæ Fuchsius vocabat Conyzam minorem.

Conyza cærulea. C. Bauhin. Phyt. Conyza 14. siue cærulea.

Locus & Tempus. Flos tinctorius alter Tragi in tractu Rheni in quibusdam pratis, Iuniperorúmque nonnullis colliculis ac montibus prouenit: Iulio & Augusto mensibus colligitur, postéaque venundatur, qui tinctoribus tantùm in vsu est. Erigerum 4. Dod. lat. siue 3. gall. in vliginosis ericetis, quandoque in siluis macro & sterili solo nascitur. Senecio siue Erigeron cæruleus, siue Conyza cærulea etiam multis in locis prouenit, circa Montbelgardum.

ASTER EX VETERIBVS.

Cap. IX.

Aster Atticus Diosc. Ἀστὴρ ἀττικὸς (qui apud Dioscoridem ab aliquibus inter notha Asteriscon, ab aliis Bubonion, à nonnullis Hyophthalmon, à Dacis Rathybida, à Romanis Inguinalis herba vocatur) est virgultum lignosum (ῥαβδίον ξυλῶδες, virga lignosa ῥαβδία ξυλώδη vet. caulis lignosus Marcell. *florem* habens in cacumine purpureum, aut luteum [πορφυροῦν ἢ μήλινον] Anthemidis capituli modo thuisuris incisum per ambitum (σχιζόμενον, vndique περισχιδῆ vet. Quidam περὶ χίον συλλαμβάνον) Foliolis stellæ modo radiatis. *Diosc. hic illum streatur.* Quæ verò caulem circundant *folia*, oblonga sunt ac hirsuta (vet. aliqui tota sequenti periodo carent vsque ad Prodest, ἀρμόζει.) Exæstuanti stomacho, oculorum & inguinum inflāmationibus, sedique procidux illitu auxiliatur. Aiunt & id quod in

flore purpurascit ex aqua potum, angina laborantibus, ac plerisq; comitialib⁹ opitulari. Prodest verò flos recens ac etiam dum humidus, inguinum inflammationi adhibitus. Si verò aridus sinistra laborantis manu decerpatur, & inguini adalligetur, dolore liberat. Posteriorum Græcorum reliqui addunt: Nasci inter petras, locisque asperis, ac stellares huius radios noctu splendere &c. quæ cùm superstitiosi aliquid contineant, nec in antiquissimis optimisque inueniantur, vt minimè Discoridea, reiicimus.

Aster, inquit Plinius, ab aliquibus Bubonium appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinā sinistra manu decerpi iubent, & & iuxta cinctum alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Sic Plin. lib. 26. cap. 5. euarians aliquatenùs a Dioscoride, qui de serpentibus & coxendicis dolore nihil habet: sicut Plinius, de oculorum inflammatione, anginis, & comitiali morbo nihil tradit.

Diosc. Sarac. lectio.

Πορφυρῶν autem ἢ μήλινον legunt Serapio, Oribasius, Ruellius, Cornarius, & Anguillara. At Cordus, Marcellus, & Matthiolus, loco disiunctiuæ particulæ, ἢ, copulatiuā, ἢ, reponunt. Existimant enim idē genus Asteris hic describi, quòd floris foliola, quę quidem capitulū ipsum ambiūt, habeat purpurea, medium verò capitulum luteum. At Sarrac. & rectè nostro iudicio duo Asteris genera floris colore distincta depingi existimat, quorum vnum illa eadem floris foliola habeat purpurea, alterum lutea: nam in vtroque genere quod medium floris locum tenet, citra controuersiam melinum seu luteum visitur.

Inguinalis herba.

Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura, & forma, quibus stellæ modo radiatur cognominem stellis, vulgarem alioquin & in sepibus nascentem herbam fecerunt. Vsus deinde medicorumque cætus vtilem inguinibus cognitam in græcis Bubonion, in Latinis Inguinalem. Atticus autem Aster, quòd ibi frequentior quàm alibi prouenire creditus sit, appellatur. Huophtalmum etiam quidam vocauerunt hanc plantam, quasi Suis oculum, quòd totus eius flos animalis illius oculum referre videatur.

Bubonion. Huophtalmus.

Stellaria nomē æquiuocum. Carduus stellatus.

Asterem Atticum Herbarios hodie partim Aspergulam vocare, Germ. verò Sternkraut/ autor est Cornarius. Nunc, quod monendum videtur, Asterias siue Stellaria nomen est multis plantis commune. Hoc enim nomine donantur Bubonium, Coronopus, Alchymilla, Cardui genus Theophrasti, Myacantha (Carduus nostras stellatus siue Calcitrapa, de qua lib. 26.) Perdiciis quoque alterum genus à Plinio Astericum quasi stellare nominatum. Præter has omnes sua est Monspeliensibus Asterias siue stellaria, quæ à nobis inscribitur Rubia parua cæruleo flore, de qua lib. 36. H. n. g.

Æquiuoc.

Asterem Atticum esse censet Virgilianum Amellum Matthiolus, [de eo dubitat meritò Gesnerus, cùm adhuc sub iudice lis sit, aliis affirmantibus, aliis verò negantibus,] de quo ille ita Georg. 4.

Est etiam flos in pratis cui nomen Amello
Fecēre Agricolæ, facilis quærentibus herba:
Namque vno ingentem tollit de cespite syluam
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.

Præter nostros Asteres, quorum magnam conquisiuimus varietatem, quosque mox ordine recensebimus, plantæ aliæ occurrunt non paucæ, quibus Asteris nomen ab aliis inditum.

Conyza marina Dalech.

Conyza enim marina Dalechampii appellatur à Lobelio Obs. & Ic. Plant. & Hist. Lugd. Aster conyzoides Gesneri.

Conyza media.

Sic quoque Conyza media à Lobel. Obseru. & Schvvencfeldio Aster Atticus luteus nominatur.

Apud Cord. in Hist pl. lib. 2. cap. 62. pro Astere Attico, & sub eius titulo malè apposita figura Chamæli aurei quorundam.

Chamæmelum aureū quorundā. Chamæmelū eranthemū.

Apud Tragum Chamæmelū eranthemum nominatur Aster atticus flore medio luteo.

Crithmum tertium Matthioli Lobelius in Obs. Asterem Atticum marinum cognominat.

Sed & Tripolium, Turpetum Serapionis cognominatum, à Tabern. apud Vvirsung. Aster marinus nuncupatur.

Pes leonis. Eryngium.

Est Aster Hermol. Barb. lib. 4. coroll. 734. vulgò Stella dictus, hunc H. n. g. lib. 17. Pedem leonis & Alchimillam vocamus.

Aspergula Dodonæi, siue Hepatica Stellaris, multis vulgò censetur Aster Atticus. De hac dicemus lib. 36.

Alibium.

Asterem Atticum vel etiam Asteriscum Arabum interpretes, & Pandectarum author Matthæus Syluaticus cum Eryngio confundunt: alij Alibium etiam vocant.

Herbam Paris.

Theoph. Golius in Onom. Asterem atticum ab aliis Vuam lupinam vocari tradit. Sed Vuam lupinam siue Herbam Paris non esse Asterem Atticum est manifestum. Asterem quidam dicunt, sed non Atticum multi.

Marrubiū. Spondilium. Imperatoria.

Considerandum an Asterion Pausaniæ possit esse Marrubium album, inquit Tragus. Idem Tragus Asterij nomen Cannabi etiam tribuit.

Spondilium inter Spurias voces, Corn. Dodon. & Gesnero testibus, Asterium cognominatur.

Astericum (Imperatoria) non est Meu, inquit Brunfelf. Tom. 2. p. 18. in Corollarijs. De Imperatoria lib. 17. H. n. g.

Parietariam à nonnullis Astericum vocari patebit lib. 23. cap. de Parietaria.

Hermolaus est testis Coroll. 680. Capita Papaueris Asteriscos Græcis appellari. Vide lib. 30. caput de Papauere.

ASTER ATTICVS PVRPVREO & albo flore.

Descriptio

Aster Atticus qui creditur, *caules* habet cubitales & sesquicubitales, tenues, teretes, duros, hirsutos, subrubentes, *foliis* amictos oblōgis, acuminatis, asperis & pilosis, interdum crenis paucis incisis, sapore subaromatico & subamaro ac siccante: *caules* circa fastigiū in fur-

in surculos diuiduntur quibus *flores* insident amœni, radiato Bellidis maioris positu, sed colore violaceo (Dod. cæruleo purpureo,) aut albo, disco medio fuluo, in pappos facessente: *radix* tenuis transuersa iacet, a qua multæ demittuntur fibræ, sapore amaro nonnihil aromatico & calfaciente, quidam aiunt nonnihil Caryophylli resipiente: *semen* paruum sublongum, Intybo non multùm dissimile. De hoc autem ait Tragus. Flos tinctorius primus, tinctoribus Spirensibus Schartenkraut dicitur.

Hunc Florem tinctorum 1. vocat Tragus, & Chamæmelum tertium, & tinctoribus Spirensibus Schartenkraut/ dici tradit.

Matthiol. Lac. Castori, Fracast. Camer. ad Epitom. Matthiol. Schvvenckf. Lonic. Cordo. Dodon. gall. & Lat. Guilland. Euch. Rœslin. & aliis passim Aster Atticus. Fuchs. Aster Atticus purpureus. Gesn. de hort. Aster Atticus Fuchsii. Bened. Aret. Aster Atticus Fuchsii flore puniceo. Camer. hort. Aster Atticus flore cæruleo: ad H. Germ. Matthiol. Aster Atticus 1. Bubonium, Inguinalis. Lacunæ Asteris Attici 2. species. Thal. Aster Atticus cæruleus. H. Lugd. Aster Atticus Matthioli. Wirsung. Sternkraut, Aster. *Aster Att. Fuchsii. Inguinalis*

Clusio Aster Italorum & Fuchsii: Is autem iconem habet quam Lobel. Obs. & Icon. plant. ponit nomine Asteris Italorum. *Aster purpureus*

C. Bauh. Phyt. Aster 3. (1. apud Matth.) siue cæruleus (flore cæruleo, Camer. hort.) vulgaris duplicis differentiæ, qui enim maturiùs floret, minùs altè assurgit, quàm qui seriùs: deinde habetur latifolius & angustifolius. Item: Aster 4. siue montanus luteus. *Vna planta.*

Nomina linguarũ Aster Atticus vocatur græcè Ἀστὴρ Ἀττικὸς, βουβώνιον, ἀστέριον, nonnullis Inguinalis, Asteriõ, Asteriscon. G. Megerkraut / Schartenkraut / Bruchkraut / & Sternkraut / wagstrow. Belg. Sterrecruyt. Gall. *Petite Espargoutte*, seu *petit Muguet*. H. *Bob.ss*, & *Estralia-da*.

Locus & tempus Nascitur asperis, incultis, collibus & conuallibus variis in locis, florens Augusto: semine maturo Octobri.

ASTER ATTICVS MONSPELIENSIS purpureus angustioribus foliis.

Descriptio Cognatus est Asteri Attico Fuchsii, *caulibus* rectis, cubitalib⁹, teretibus, hirsutis: per quos *folia* crebra, glabra, neruosa, Linariæ foliis magnitudine & formâ respondentia: *flores* in frequentibus pediculis, aliis palmaribus, aliis vncialibus vmbellam mentiuntur, Asteris Fuchsiani similes, paulò tamen minores, violaceis in ambitu foliis, disco luteo, qui in pappos resoluũtur. C.B. Phyt. Aster 14. siue Tripolii (Tripolii flore etiam dicit Lobel. in icon.) variegato flore.

Asteris Attici Fuchsii species angustioribus foliis florens apud mare Monspelii à me visa mense Septembri. *Locus & tempus.*

ASTER ATTICVS LVTEVS, supinus, spinosus.

Descriptio Aster hic supinus, est *cauliculis* multis ab vna *radice* prodeũtibus donatus, humi magnâ ex parte diffusis, striatis & hirsutis: *folia* numerosis, superiori pænè similibus, sed paulò viridioribus: singuli rami durum & foliosum sustinent cauliculum, in quo *flos* luteus circinatæ rotũditatis, Buphthalmi aut Chrisanthemi æmulus: quo euanescente, calyculi in adeò dura & lignosa capitula euadunt, vt vngue vix frangi possint, atque *semen*, quod in iis continetur & firmiter inhæret, eximi.

Clus. Hisp. Aster Atticus supinus siue secũdus: Hist. post. Aster 2. supinus. Dod. de purg. in append. tibi eadem icon quæ apud Clusium, Aster Atticus flore luteo: Eandem habet iconem Lat. in fol. pro Astere Attico supino siue 4. Lob. Obs. & Hist. Lugd. [cui & Aster humi iacens,] Aster Atticus supinus Clusii. C. Bauhin. Phyt. Aster 2. siue luteus supinus. Camer. hort. Aster Atticus repens Clusii. *Aster Att. sup. Clus.* *Aster Att. fl. luteo Dodonæi.*

In Germaniæ, Italiæ, Galliæ, & Bohemiæ asperis & incultis reperitur locis, in syluis, in collibus, nec non etiam in pratis: florens Iunio, Iulio & Augusto.

Aster auriconus glaber latifolius folio non rigido.

Non penitùs omni pilo caret, verùm tam breuẽ tàmque rarum, tam per folia, quàm per caulem habet, vt visus vix capiat: adnascuntur autem alternatim *folia*, caulem pinnis complexa, vnciã circiter lata, tres longa, nonnihil in ambitu sinuata: ex quorum vniuscuiusque sinu palmaris circiter emicat *pediculus*, *florem* plerumque vnicum, aliquando binos sustinens, aureo intenso colore micantem, magnum, Tragopogonis lutei æmulum, disco luteo, denso extrinsecus agmine obuallatum foliorum viridantium, læuium, acuminatorum, tantæ longitudinis vt ipsum florem interdum superent. Collegit in campestribus & squallidis quibusdam prope Lupi montem Cherlerus Gener meus.

ASTER PVRPVREVS MONTANVS.

Asteri montano purpureo *radix* satis crassa, longa, nigricans, fibrata, in plura diducitur capita, ac se propagat: ex quorum singulis

Descriptio

emergit *cauliculus* vnus palmaris, rariùs dodrantalis, interdum etiam cubitalis, hirsutus, paucis *foliis* vestitus, in summo *florem* gestans, maiorè quàm vulgaris purpurei Asteris, cæterà similem, foliolis cæruleis purpureisue luteum veluti oculū stellatim ambientibus, quem in pappis appensum *semen* sequitur: folia circa radicem multa, pilosa, vnciam vnam, duas, aut tres longa, semunciam lata, per extremum rotunda. Autore Camerario interdum globuli tumentes villosi prope radicem adnascuntur foliolis, estque omninò minor vulgari Astere.

Synon. Camer. apud Matth. Germ. Aster Atticus minor, hirsutâ vesicula quæ adnasci solet, Klein Sternkraut: In epit. eiusdem, Aster Atticus cæruleus Alpinus.

Clus. Pann. Aster Atticus quintus: hist. post. septimus, Austriacus quintus, Aster Alpinus cæruleo flore, siue septimus.

Descr. Clus. C. Bauh. phyt. Aster 13. siue montanus cæruleus magno flore. H. Lugd. Aster purpureus montan.

Locus & tempus. Oritur herbosis Austriacarum Alpium iugis. Floret Iulio. In hortos translata sub finem Maii & Iunio floruit Clusio, subsequens deinde hiems abstulit & corrupit: ex earum enim stirpium est genere, quæ cultura vix mitescere volunt. Aster purpureus montanus Dalechampii in sabulosis, aridis, & perflatis montium tumulis ac cliuis gignitur.

ASTER MONTANVS FLORE luteo magno hirsutus, quibusdam Oculus Christi.

Descriptio

Geniculatim veluti incedit obliquè acta *radix*, nigricans, crassiuscula & capitata, fibras satis longas & numerosas demittens, ex pluribus disparatis capitibus subinde in vnum coëuntibus conflata: *caules* complures ex supina radice pedales & maiores surgunt, nonnunquam palmares tantùm, pilis obsiti: *foliis* vestiti superius raris, frequentibus verò terram proximè, tomentosis, albidis, vncias tres vel quatuor longis, semū. latis, ex principio angusto valdè viroso: *flores* in ramulorum extremis eminent singulares, magni, aureis in ambitu comantes foliis, disco concolori, foliis flori circumiectis albidis, euanescentes in *pappos*.

Synon. Lobel. Icon. plant. Aster montanus hirsutus. Tabern. Icon. & hist. iconem habet ex Lobelio nonnihil mutatam pro Astere montano luteo fœmina, Berg Sternkraut weiblein. Hist. Lugd. Aster luteus, Oculus Christi minor. Item Aster Atticus Penę. Nostra icon facta est sicuti & descriptio ad siccam plantam, in qua flores minùs patuli, quos expansos esse oportebat: fortè Lobeliana facta ad plantam diligentiùs siccatam.

An Conyza maior altera Thalio. Casp. Bauhin. Phyt. Aster 11. siue luteus montanus hirsutus: An Conyza maior altera Thalio? Item: Aster 12. siue luteus montanus hirsutus alter. Idem fortè cum præcedenti.

Aster luteus, siue Oculus Christi minor Hist. Lugdunensis in sabulosis tumulis & aridis nascitur quà Lugduno itur Viennam. Asteris Attici genus flore luteo magno, hirsutum reperi inter Nemausum & Auenionem prope tres insignes & antiquos pontes du Gah.

ASTER ANGVSTIFOLIVS luteus.

Descriptio Pulchrum est Asteris genus, *caule* gracili, rigidulo, *foliis* æquabili graminea angustiâ palmaribus aut minoribus, acuminatis, neruosis, & maxima ex parte glabris, viridibus, sine pediculis vllis, densè stipato: cuius surculis singuli impositi *flores* maiusculi, lutei, Calthæ vel potiùs Conyzæ mediæ Monspeliensium, cui congener videtur, aut Britannicæ Lugdunensium, calyce squammato ex viridi incano, hirsuto.

Clusio in Pannon. est Aster angustifolius quartus, qui pingit & describit.

C. Bauhin. Phyt. Aster 7. siue luteus angustifolius.

In vmbrosis montium vrbi Viennæ vicinorū pratis, in ipsis etiam collibus herbosis, atque in insula ad Danubium sita, paulò supra Eberstorf arcem Imperatoriam, primo cum semisse ab vrbe Vienna miliari, copiosè crescit. Floret paulò seriùs posteriore.

ASTER

ASTERI MONTANO HIRSVTO MAGNO flore, siue Oculo Christi similis si non idem, siue Conyza tertia Clusii.

Descriptio.

EST nobis planta ex Agerianis stirpibus siccis prædictæ à nobis descriptæ plurimùm accedens, si non eadem, sed fortè varias ratione loci: *folia* priora sunt pede longiora, ex angusto longo pediculo vix vnciam lata, figurâ Scorzoneræ foliis accedentia, albicantia, villosa, potissimùm infernâ parte, tactu læui: *folia* verò per caulem breuiora, & breuioribus pediculis, candidiora: *flores* similes, quibus orbis ex foliolis luteis, in medio apices ex tomento emicantes, exteriùs calycis squammæ siue foliola albicātia: flores tres in nostra planta, vnus maior. Ex proportione partis quam habemus, videtur hæc planta cubitalis. Icon autem eadem quæ Conizę Austriacæ Clusii: vtrique bene conueniens.

Floret Iunio: ac in locis siccis & aridis, herbiferis tamen nascitur: Clusius.

C.Bauh.Phyt. dicitur Conyza 6. siue Pannonica.

ASTER TERTIVS PANNONICVS CLVSII luteus folio hirsuto Salicis.

Descrip.

CAulibus est villosis teretibus, dodrāte altioribus, per quos alternatim nascuntur *folia*, nullis subnixa pediculis, Salignâ circumscriptione, venosa, pilis obsita, semúcia latiora: nonnunquam angustiora, vnciam vnam aut tres longa, leuiter in acumé desinentia: *flos* summo insidet cauli, Calthæ par, luteis per ambitum foliis, concoloribus in vmbilici æquorum fibris, calyce est hirsuto, viridante, folioso. Resiccatis floribus, inquit Clusius semen exiguum in capitulis remanet, quod maturum cum pappo à vento discutitur: *radix* fibrosa admodum.

Clusio Pannon. Aster Pannonicus tertius: In post. Hist. Aster lanuginoso folio siue quintus. C.Bauhin. Phyt. Aster 6. siue luteus hirsuto Salicis folio: quandoquidem autem suspicamur Camerarium apud Matth. in Hist. Germ. hunc quoque depingere sub titulo Ein ander Sternkraut mit gelben blumen: Alius Aster flore luteo: Et in Epit. eiusdem, pro Astere luteo flore, aliorum Conyzæ species: nos assumpsimus iconem Camerarii: verùm ne quis fallatur lubet eius descriptionem addere quæ eiusmodi est. Caules profert mediocres per quædam interualla radicis repentis & se propagantis ab inferiore parte demissis fibris rectis, quæ aliquantulùm odoratæ sunt, sapore aromatico modicè ad Cinnamomi saporem accedente, subacri. In summis caulibus duos vel tres ramulos habet, quibus flores lutei disco in medio apicibus conferto insident, qui tandem in pappos abeunt. Folia per caules alterna hirsuta nullo pediculo duab. quasi alis eosdem amplectuntur. Nascitur in saltibus.

Aster luteus hirsuto Salicis folio C.B.

Aster luteo flore Camerarii. Icon. Desc. Camer.

ASTERI MONTANO PVRPVREO SIMILIS vel Globulariæ.

Descriptio.

TOta pulchella est planta ex Ageri stirpibus siccis: *radice* nigrâ, crassâ, pro proportione pusillę herbæ, cuius *cauliculus* quatuor vnciarum foliis alternis vestitus latiusculis, vnciam & semis longis, inferioribus ex longioribus pediculis quibusdam vncialibus, aliis duobus & semis culmo paulò latioribus, in obtusam extremitatem desinentibus: *flos* summo cauli insidet vnicus, staminib. multis glomeratus, similis Globulariæ quæ Aphyllantes dicitur: *folia* accedunt ad folia Asteris montani purpurei, sed angustiora & delicatiora, nec ita hirsuta videntur, lectores rem poterunt diligentiùs perpēdere si eis similis occurrat planta.

BRITANNICA CONYZOIDES, QVIBVSdam Aster Pannonicus Clusio.

Descriptio.

BRitannicam Dioscorid. voluit non nemo doctus, Conyis & Asteribus cognatam plantā, cubitalem, *radice* obliquâ, repente, fibrosâ, acri, cum aliqua aromaticitate, *caule* incano villoso, in alas aliquot circa summum diducto: *foliis* maximis quidem sesquipalmum longis, duas uncias latis aut amplioribus, reliquis palmum circiter longis aut breuioribus, semunciam latis: vtrisque longa, densa, canāque lanugine subtus pubescentibus, sapore amaro præditis, citra vllam adstrictionem quantùm possum animaduertere: *flore* Helenii sed minore multò, luteo disco in *pappos* auolante.

Pluk. Icon. Britannica Gesnero & Lugdun. & icon Lobeliana non placet, nec etiam Dalechampii, ceu nec descriptio quæ est in Hist. Lugd. lib. 9. cap. 57. ea enim potius facta est ad descriptionem Dioscoridis quàm ad ipsam plantam, quod facilè agnoscet, cui nota fuerit planta quam tradit Dalechampius, nec non in ea agnoscimus adstrictionem: ac displicet tribui huic Britannicæ nouas vires non expertas ab ipso Dalechampio, sed ex persuasione vana. Considerandum an hæc tradatur à Clusio Pannon. nomine Asteris Pannonici primi, & in post. H. l. 4. c. 7. Asteris 3. Austriaci 1.

An Aster montanus prægrandi flore Heluetii. Lobelii?

Tabern. Icon. & Hist. Aster montanus luteus maior, Berg Sternkraut Mannlein. Descriptio illius desumpta, vt ipse fatetur, ex Lobel. interea mutata icon, pro more consueto, licèt non demonstret vbi viderit plantam, nec notam aut visam censemus: Cæterùm Britannicam Conyzoidem fortè pingit Icon. & hist. pro Conyza, quæ non displicet pro hac, quamuis aliam plantam intelligat, nempe mediam siue tertiam de qua paulo post agemus.

Tab. not.

C. Bauh. phyt. Aster. 10. vel luteus magno flore.

Locus. Lobelius hanc magna copia nasci tradit Lugduni ad mœnia & intra pomœria peninsulæ herbidis amœnæ, quam alluunt & discriminant duo flumina: hinc Rhodanus ab Oriente, illinc Arar (quæ vulgò Sone dicitur) ab Occidente: & vocant vernaculè *Ayne*.

Tempus. Nos obseruauimus prouenientem Lugduni à Ayno florentem Octobri. Montbelgardi etiam nobis visa non longè à S. Susanna pago & alibi, florens Augusto.

BACCHARIS VETERIBVS.

CAP. X.

Baccharis Diosc. Baccharis, vt eam describit Dioscorides, herba est fruticosa (θαμνώδης, quæ vox in vulg. exempl. deest.) odorata & coronaria (στεφανωματική vet. quidã,) cuius *folia* aspera magnitudine inter violam & Verbascum (ἴου καὶ φλόμου, Ald. ἀμπέλου) media: *caulis* angulosus, altitudine cubitali, propagines adnatas habens (παραφυάδας, Matth. suspicatur legendum παραφυλλάδας) flores purpurei sunt, subalbicantes, odorati, (Cat. addit λεπτά) radices Veratro [Elleboro] nigro similes, quibus odor (vet. quidam addit ὀσμὴ ἡ) est cinnamomo proximus. Solum amat asperum minimèque humidum. Radix in aqua decocta conuulsis, ruptis, euersis, seu ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, tussi veteri (Vet. addit, κεφαλαλγίαις) ac vrinæ difficili auxiliatur. Menses quoque pellit, & contra serpentium morsus vtiliter ex vino propinatur. Subdita vnica è tenellis radicibus partus extrahit. Decoctum verò puerperis insidentibus vtile. Vtiliter quoque in diapasmata [diapasmata sunt res in puluillum detritæ vt commodè inspergi possint] inseritur, quippe quæ magnam habeat odoris gratiam. Folia vt pote quæ astringant (τὰ δὲ φύλλα στυπτικά. Sic Aegineta Baccharis folia astringendi vi prædita agnoscit: at radici vim obstructiones aperiendi, mensesque & vrinas ciendi tribuit:) capitis doloribus adhibita prosunt, itemque aurium inflammationi, ægilopis incipientibus, & mammis à partu inflammatis atque etiam erysipelatis. Cæterùm & ipse odor somnum gignit.

Plinius præter ea quæ à Diosc. mutuatus est dicit ad vnguenta olim commendatam fuisse, quosdam errore crasso Baccar rusticum Nardum appellasse, cùm alia sit herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocauerint. Quosdam etiam Perpensam vocasse.

Baccharis Hipp. Galenus in Simplicibus Baccharim præteriit. Sed in glossis Hippocraticis βάκχαρις λειμὼν μύρον exponit. Vsurpat Hipp. lib. de natura muliebri, καὶ φύλλοισι βακχάρεως ἐλαίῳ λευκῷ, inquit.

Baccharis Pauli. Paulus ex Dioscoride transcripsit, Baccharim esse herbam odoratam, similem Cinamomo, Coronariam, acrem. Cuius radix decocta ab obturatione liberet, & vrinas ac menses moueat: folia verò adstringendo fluxionibus prosint.

Baccharis Virgilii. Virgilius etiam nouit Baccharem, non solùm vt Coronariam, sed etiam vt ἀποτρόπαιον fascinationis nimia laude. Sic enim habet in Melibœo,

> *aut si vltra placitum laudarit, Baccare frontem*
> *Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.*

Benedicti herba. Baccharis ignota est Officinis, sed herbariorum vulgus, Benedicten kraut, id est herba Benedicti, siue Benedictam vocat: aliqui etiam Handschuch, hoc est, Chirothecas nostræ dominæ (est hæc Caryophyllata de qua lib. 17.) appellant.

[Benedicta.] Anguill. existimat caput de Bacchari, spurium esse, & ideò eximendum ex Dioscoride, Græcis enim nullam esse herbam sub nomine Baccharis, ac caput de Bacchare in Dioscoride idem esse cū capite de Asaro: transpositum tamen, corruptum, diuulsum ab aliquo sciolo, qui huic rei attendere debebat. Quod ad Baccharem attinet Latinorum, nihil se certi scribere posse: cùm Virgilius nihil de eius forma dixerit, Plinius autem describens Combretum dixerit simile esse Bacchari: vnde patet Baccharim eius differre ab ea quæ Diosc. Baccharis habetur.

Contrà sic Lobel. & Pen. in Adu. Licentius abutuntur Lectoris patientia, qui istud caput è Dioscoride quasi spurium expūctum volunt &c. Labes hæc profecta è fragmentis Crateuæ, vbi Baccharis Dioscoridis Asarum vocatur & describitur. Quod quidem nos monet, sedulam appellationum perpensionem neutiquam negligendam esse accuratis viris, veri fidis venatoribus.

[Baccharis] æquiuoca. Monspelij quę Baccharis vulgò creditur est nobis Conyza maior Matthioli. Ex Ruellio non potest intelligi, quam plantam lib. 3. cap. 37. pro Bacchari herba fruticosa intelligat per D. Mariæ Chirothecas, existimamus tamen eãdem esse cum sequenti. Eorum opinionem, qui Baccharim dicebant Digitalem purpuream refellit odor putidiusculus. Caryophillatam nonnulli suspicantur esse Baccharem Dioscoridis, verùm descriptio non conuenit plantæ. Baccharim Libani à Rauvvolfio traditam non probat Clusius, de ea agemus post Gnaphalia. Baccharim Germanicam ac crispã, Ocymum minus, siue Basilicam vocat Tragus. Baccharim Dioscoridis affirmaret Maioranam siluestrem ni stultæ temeritatis argui se posse vereretur Tragus. Si Matthioli Baccharis est verbasci species vt Aduersaria volunt pag. 145. perpendendum an possit esse Blattaria purpurea. Baccharim Lonicerus, & Brassauolus ipsum secutus, eam plantam magno errore esse putarūt, quam quidam Sclaream appellant, & nos Gallitrichum inscripsimus. Alteram Orualæ speciam [Gallitrichum siluestrem]]. Baccha-

sim esse non placet Dodonæo. Baccharis, ut testatur Turnerus in Herb. Angl. par. 1. pag. 74. dicitur Officinis Pulmonaria, quam ad Buglossum accedere scribimus H.n.g.lib.33. Violam marronalem Fuchsii albam, purpuream, puniceámque (Leucoium) aliqui Baccharin esse putant. H.n.g.lib.21. Baccharis etiam dicitur Asarum, quamuis appellatio Baccharis Asaro minimè cõueniat.

Pulmonaria ad Buglossum accedens. Leucoium. Asarum.

CONYZA MEDIA MONSPELIENSIS, quibusdam Asteris Attici genus folio glabro rigido.

Descriptio.

Conyzæ mediæ nomine innotuit Monspeliensibus herba, *caule* pedali & plusquamcubitali, striato, glabro, duro: *foliis* alternatim positis amicto, iisque duris, rigidis, neruosis glabris, pediculo destitutis, semunciam lata aut paullò latiora, tres vncias plùs minùs longa, acuminata, leuiter in ambitu crenata: *flores* Chrysanthemi, conspicuæ magnitudinis, lutei, è capitulo squarroso, succedente cum *seminibus* papposa lanugine: atque hi quidem, non secundum caules & ramos nascuntur, sed Asterum modo singuli singulorum surculorum extremis insidunt: *radix* subest longa, fibrata. Icon nostra facta nobis absentibus non placet, erat pingenda ex planta virente, vti imperaueramus, sed picta ex sicca.

Aster Attic. Pann. Clusii Saligni fol. Existimamus hanc à Clusio traditam in Pannon. pro Astere Attico Pannonico secundo, & in post.hist.pro Astere quarto, seu Austriaco secundo, Astere Pann. salignis foliis quarto.

An Tinctorius flos 3. Tragi? An Trago Tinctorii floris tertium genus, das dritt Schartenblumen geschlecht.

An Gesn.in fine Hist. Cordi pag.116. Tinctorius flos luteus Tragi & *perufquesis* flore luteo?

Bellis lutea Oculus Christi. H.Lugd. Asteris lutei genus aliud, pratis vbísque locis gaudens, quorundam sententiâ Bellis lutea, aliis oculus Christi vocatus.

An Cæsalp. Asteris Attici altera species in ruderibus ramosa, altior: capitulis ac floribus minoribus luteis?

An C.Bauh.Phyt. Aster 5. siue montanus luteus Salicis glabro folio: Aster montanus Lobel. Icon.p.350.

Florentem reperi Iulio inter *Vaniancourt* & *Dampierre* locis satis siccis ad sepes tamen. Plantaui Montbelgardi in Horto Ill.E.C.reperi etiã inter Montbelgardum & iuxta vites montis *la Chiau*, semine maturo Iulii fine. Obseruauimus etiam florentem inter Colmariam & Polweiller florentem Iunio. Frater Casp. Bauhinus misit collectam Basiliensibus montibus, nomine Asteris Conyzoidis Gesneri.

CONYZÆ MEDIÆ MONSPEL. affinis multiflora.

Conyza Matthioli Valerandi.

Est nobis inter nostras plantas siccas vna cui manu Valerãdi Dourez ascriptum est Conyza Matthioli: Hæc similis est Conyzæ mediæ Mõspel. dictæ: *folia* glabra rigida: verùm per caulem admodum crebra, breuiora & in extremis minùs lata denique sunt, sublonga, *flores* lutei quamplurimi veluti vmbellam repræsentantes, minores, duodecim supputaui, existimamus *caulem* fuisse cubito altiorem, satis autem crassus est: Sunt nobis similes plantæ non recordamur vnde, minores & cum paucioribus floribus.

CONYZÆ SPECIES FOLIIS virgæ aureæ.

Locus.

Est nobis Conyza quędam collecta anno 1595. Iunio mense, Spiræ in horto Cl. & insignis Iurisconf. D. Tengenagel Assessoris Cameræ Imperialis Spirensis stirpium seduli indagatoris, ea non parum differt à cæteris plantis quæ Asteres vel Conyzæ denominantur, *folia* enim per caules alternatim disposita, ferè similia Virgæ aureæ vulgaris foliis, quatuor vel quinque vncias longa, ex angusto pediculo longo dilatantur ad vnciam vnam, dein paulatim tendunt in acumen, eo modo quo Virga aurea, in iis pilos non animaduertimus, folia in superioribus partibus breuiora & angustiora: sunt ex principio lato: *Caules* rotundi, cubitales & sesquicubitales, in aliquot ramos diuisi, in quorum longis partibus supremis *capitula* magnitudinis circiter Chamæmeli lutei vulgò dicti, quæ cinguntur corona paruorum foliorum luteorum, vt cæteræ Conyzæ & Asteres, qualis

Descriptio.

sit disfit non recordor: calix constat ex foliolis sine squammis cinereis vel albicantibus. Tiguri cùm essem anno 1561. apud Gesnerum obseruaui eam, ea ei dicebatur Conyzæ species, eandem reperi inter plantas siccas Valerandi Doutez cũ hac inscriptione: Conyza media quædam.

CONIZA MEDIA MATTH. FLORE magno luteo, humidis locis proueniens.

Descriptio. Conyza media ad cubitum vnum aut alterum excrescit, interdum altiùs, *caule* tereti, lanugine incana obducto, lento: *foliis* crebris nullo ordine accrescentibus, aliis vtrinque caulem amplectentibus, acuminatis, rugosis, albicantibus, villosis: *flores* summis extremis insident, Buphthalmi, circinata foliorum luteorum serie disci medii orbitam concolorem radiatim ambiente, odore nullo excellente: *radix* subest caulem crassitie æquans, obliquè ferè acta, paucula fibris donata.

Synonyma. Trago, qui eam describit lib. 1. cap. 54. vocatur Conyza maior seu mas.

Calamintha 3. Fuchs. Fuchs. hist. Calaminthæ tertium genus. An Anguill. epist. p. 230. Conyza tertia? Matth. hanc depingit in priorib. comm. in Diosc. lib. 3. cap. 119. In post. cum mag. fig. Lat. & Ital. cap. 130. sub titulo Conyza media (vt & Lacuna, & Dodon.) sed non describit: in Hist. Germ. Camer. & Epit. eam exhibet pro Conyza 3. Mittel dürwurtz.

Lonic. lib. 5. cap. 100. Calamintha tertia, Grele Muntz. Item cap. 127. Conyza media Mittel dürwurtz. Frustra duas figuras & duas historias vnius plantæ diuersis locis ponit.

Conyza vulg. Gesn. Gesn. de hort. Conyzæ species tertia aquatica.

Lob. & Penæ Adu. vt & Obseru. Conyza media, Dioscoridis lineamentis affabrè congruens.

Clusio Pann. p. 526. Conyza tertia vulgaris frequentissima per Pannonias locis riguis, ab omnibus tertia Dioscoridis aut media appellata, quæ duplex est maior & minor.

An Conyza duplex Thalio. An Thalio Conyza aquatica duplicis differentiæ: alterius speciei folia sunt integra & latiora, alterius paulò strictiora & profundiùs in ambitu serrata.

C. Bauh. phyt. Conyza 4. siue maior vulgaris, Conyza maior Tragi sine icone, Conyza Matth. & Baccharis Monspeliensium. Item Conyza 5. siue media, Asteris flore luteo, vel 3. Dioscoridis: Cunilæ tertium genus apud Plinium lib. 20. cap. 16. quæ Cunilago: plura habet genera Cunilæ, vt, satiuam quæ Satureia est hortensis: Cunilam montanam, quæ Satureia syluestris: Cunilam gallinaceam, quæ origanum Heracleoticum: & denique Cunilaginem quæ Conyza est. Matthiolus qui Conyzam maiorem Tragi separat à Conyza Matthioli & Bacchari Monspeliensium Lobelii.

Nomina singularum. Conyza media Matth. flore magno luteo, humidis locis proueniens, Germ. vulgò dicitur Dürwurtz aut Bonberwurtz. Fuchs. Gelb Muntz. Gall. *Calament aquatic.* Hisp. [illegible] *rosa.* Boh. [illegible].

Locus. Conyzæ duo genera in locis humectis ac graminosis, cuiusmodi sunt margines fluuiorum, paludibus Sole exiccatis, humidioribus pratis, & ad nonnullas sepes nascuntur. Frequentissima in omnibus regionibus quas peragrauit Clusius locis riguis. Basileæ, Lugduni, Monspelii, Geneuæ & Montbelgardi obseruauimus.

Vires Tab. mar. superstitio. Eius facultates Clusio non sunt compertæ. Vires à Diosc. Conyzæ attributas huic tribuit Tabern. atque alii: verùm quum satis appareat eis non benè notas has plantas & tribus diuersis plantis indiscriminatim ascribere vires nos eas omittimus, ne cuiquam illudamus. Solent hanc Aniculæ in die Assumptionis Mariæ, vt vulgò vocant, colligere, suisque seminibus, & quas vocant Verbenis adiungere, ac consecrare, aduersus Diaboli præstigias, tempestatumque iniurias, sibi persuadentes iis locis tonitrua, grandinésque minimè nocere posse, in quibus Conyza semetur. Sed relictis his superstitionibus, ad alia Conyzæ genera transeamus.

CONIZÆ MEDIÆ MINOR SPECIES flore vix radiato.

Descriptio. Conyza media altera, *radice* ferè est vnica, palmari aut sesquipalmari, aliàs paucissimis fibris donata, aliàs plurimis, nunc recta, nunc capreolorum ritu tortili, lignosa, alba, insipida. *Caules* erigit plures, subrubentes, Conyzæ mediæ prioris breuiores, sesquipalmares & dodrantales, teretes, subhirsutos, & Gnaphalii vulgatissimi ritu circa fastigium ramosos, hoc est, vt soboles matrem superent. *Folia* ex interuallis alternatim oriuntur, quàm in dicta Conyza minora, Senecionis cœrulei ferè paria, vndulata ac crispa, odore remissiore, sapore ingrato: *flores* minores quàm in Media prima Conyza. Nostra non parum placet, ita sculptam emimus. An Trago Conyza fœmina Theophrasti? Inquit Gesn. apud Cordum in Hist. lib. 2. cap. 143. Conyza Tragi, quam hîc exhibeo, vt cum Cordi Conyzis conferatur, videtur Conyza minor Matthioli. An igitur Conyza Matthioli minor? Hanc frater C. Bauhinus sibi persuadet esse Conyzam Lobelii, quod facilè concedo.

Matth.

Matth. ... Matth. ponit figuram sine descriptione parum artificiosam. Lacuna figuram habet Matthioli Conyzæ minoris nomine. Lonic. Conyza minor seu fœmina, Klein durrwurtz.

A Dodon. gall. Conyza minor tantùm describitur, ac ab eo existimatur Conyza fœmina Theophrasti. Eadem in fol. lat. pingitur pro Conyza minima, & describitur pro Conyza tertia vel minore, Theophrast. fœmina: aliis Panion, vel Libanotis, vt inter nothas appellationes reperitur.

Conyza minima ... Lob. Lobel. & Pena Adu. Conyza minima siue Pulicaria. Obs. pag. 187. Conyza minima, minimè omnium glutinosa: perperam Conyza minor Matthioli. Psyllium Cordi. In Hist. lib. 2. c. 119. Ego existimo errore Typographi ibi positam, nec hanc intellexisse Cordum vt putat Lobel. Pl. Icon. Conyza minima.

Camer. ad Matth. Germ. sine icone: Parua Conyza Norimbergæ proueniens locis humidis secus vias, depicta à Lobelio & Dodonæo.

H. Lugd. p. 1044. Conyza minor Matthioli. Item p. 1045. Conyza minima Lobelii. Hæc describitur, illa non, vna verò planta. Clus. Pann. & Hist. post. Conyzæ mediæ minor species, vel Conyza tertia vulgaris minor. An Thalio Conyza minima. Tabern. Icon. & Hist. Conyza minor, Klein durrwurtz. C. Bauh. Conyza 7. siue minor flore globoso.

Locus & tempus. Conyzæ mediæ minor species flore minùs radiato Montbelgardi abundat locis humidis, florens Iulio & Augusto ante pontem è regione horti mei. Frater Casparus Bauhinus obseruauit Basileæ frequentissimam, & Monspelii vocari Herbam S. Rochi. Vbiuis Galliæ, Germaniæ & Angliæ locis lacustribus & humentibus aruis multa. In Benardgreyen ara & fossis altero à Londino lapide fruticat Lobel.

CONYZIS AFFINIS HERBA VVLNERARIA, siue Solidago Saracenica tertia Trago, hirsuta.

Descriptio Dvm Lugduni medicinam faceremus German⁹ quidam dedit nobis plantã iam sunt quadraginta anni quam nos adhuc integram habemus, is autem eam curauerat deferendam ex locis supra Spiram Germaniæ vrbem celebrem, vt commendatã ad vlcera tibiarum: in ea sicca obseruauimus, *caulem* teretem villosum *folia* rotundis pinnis amplecti, nullis nixa pediculis, acuminata, vnciam aut palmum longa, latitudine vnciali aut semunciã angustiora, non multùm dissimilia à foliis Conyzæ veræ maioris, nonnihil hirsuta: summum caulis fastigium in plures abit *pediculos*, quorum singuli *florem* gestant aureum in pappos degenerantem, calyce imbricato. Hæc ex sicca.

CONYZA MAIOR MATTHIOLI Baccharis quibusdam.

Ex *radicibus* multis sparsis non altè depactis lignosis, fragilibus odoratis, amaris, & acribus, surgunt ad cubitos tres aut quatuor alti, *caules*, stipati, atropurpurei, canâ lanugine hirsuti, supra mediũ in multos ramos erectos diuisi: *folia* Verbasci nigri, minora, leuiter crenata, odorata, sapore acri & nõnihil amaro: *flores* cõferti, grauiter olentes, lutei, papposi, è calyculis squarrosis, mollibus, viridi rubróque versicolorib⁹. An Arctium siue Arcturus Dioscoridis Cæsalpino? *Descriptio*

Cordus ni multùm fallor hanc describit lib. 2. hist. cap. 145. nomine Conyzæ Helenitidis, vbi Gesnerus figuram apposuit, cui hunc adscripsit titulum, Conyza Helenitis: Eadem aut simillima videtur Matthioli Conyza maior. *Conyza Helenitis Cordo*

Hanc Matthiolus l. 3. cap. 119. in Dioscor. pingit, traditque in Hetruria passim prouenire ac vocari vulgò Pulicariam. Hanc eandem fortè aliter pingit lib. 3. c. 44. ex sicca planta pro Bacchari Dioscoridis Romã à Lacuna missa. In Hist. post. Italic. cap. 130. eandem pingit pro Conyza maiore, & l. 3. c. 46. eandem Baccharis nomine iterum pingit: Anguillaram exagitans, qui putarit Baccharis caput superfluum apud Dioscoridem. Idem Epit. cum addit. Camer. Conyza. Græcis κονύζα, Italis Coniza seu Pulicaria: Germ. Geelmuntz. Hisp. *Attadegua*: Gallis *herbe aux Puces*. Item Hist. Germ. lib. 3. cap. 97. Grosse Durwurtz Conyza maior seu mas. Item libro 3. cap. 43. Baccharis. *Matthiolus* nec Conyzam maiorem valdè vulgarem, nec suam Baccharim describit: idque suo more, ego suspicor Baccharim eius non differre ab eiusdem Conyza maiore, nisi figurâ, quæ non placet: displicet in epit. addi nomen Geel muntz, diuersæ plantæ, non magis conueniẽs quàm alia nominatnec ea planta placet pro Conyza maiore, nec pro Bacchari, figuræ etiam non accident. Cùm Mõspelii essem vocabatur hæc planta à Monspeliensis Baccharis, & olim Tubingæ per præceptorem meum Fuchsium, Conyza maior. *Conyza maior Matth. Pulicaria Ital. Baccharis Dioscor. Matth. Matthiolus censura.*

Lacuna l. 3. cap. 47. quamuis Baccharim siccam miserit Matthiolo, ab eo tamen resũpsit figurã: & exhibet Baccharis nomine: ac iterum postea eandem cum Matthiolo pro Conyza maiore depingit. *Lacuna taxatur.*

Hanc, ait Gesnerus de hortis, Baccharim Mõ-

spelii existimata falsò ab Aretio. Esse enim Conyzis cognatam herbam, vocatque Conyzam maiorem.

Synon. Planta nostra à Lob. in Adu. ... aut potius ... nominatur. In Obs. Baccharis Monspel. Aduers. 245. perperàm Conyza maior Matth. & Dodonæo Conyza helenitis Cordi. In Icon. Plant. p. 574. Baccharis Monspeliensium.

Dodon. gall. Conyza maior Theophr. mas, Pulicaria & Cunilago. Germ. dürrwurtz & donnerwurtz. Lat. in fol. Conyza altera, ab aliis pro prima specie iudicata.

Lonic. Conyza maior seu mas Groß dürrwurtz.

Incensaria Cæsalp. Cæsalp. vulgò Incensaria, quorundam Baccharis, aliorum Libanotis sterilis apud Theoph. Mas Conyza Plinii.

Camer. hort. Baccharis Monsp. Conyza maior Matth. frequens ad Danubium circa Ratisbonam.

H. Lugd. not. Lugd. p. 917. Baccharis Monspeliensium, Conyza maior Matthiolo. Item p. 1044. Conyza maior Matthioli Eadem figura bis posita.

Cast. lapsus Castor. Dur. p. 144. Coniza, κόνυζα. Ital. *Conyza & Pulicaria*, Germ. Heelmüntz, Conyza maior. Figura non placet, nec etiam nomen Germanicum quod conuenit tertiæ eius Conyzæ.

Thalio Conyza Helenitis Cordi.

Hort. Lus. Baccharis Monspeliensium, Conyza maior Matthioli.

Matth. not. Quæ à Matthiolo Conyzæ maioris nomine exhibetur, minime teste Clusio Conyza esse potest, sed ad Dioscoridis Baccharim accedere videtur: eam satis ineptè Salmanticenses Helenii faciebant, cum nullis cum Helenio notis conueniat.

Baccharis Tabern. Tab. not. Tabern. Icon. Baccharis Groß dürrwurtz quibusdam. Histor. Baccharis, quam Lonicerus describit, cuiusque Matth. meminit. Iconem habet Matthioli in qua summitas non respondet Conyzæ maiori, suspicamur fictitiam.

Gerard. Angl. Baccharis Monspeliensiũ plowmans Spiknard.

C. Bauh. Phyt. Conyza 4. siue maior vulgaris: Conyza maior Trago, Baccharis Monspeliensium. Conyza maior Tragi est alia à Bacchari Monspeliensium.

C. B. not. Locus & tempus Nascitur spontè plerisque cæduis montanis syluis: muris, secus vias, & eiusmodi locis, quemadmodum obseruaui Florentiæ in Castello: circa Tubingam, Monspelii [florentem mense Septembri:] Basileæ [mense Octobri adhuc florentem:] Geneuæ, Lugduni, & Montbelgardi virentem totâ hieme, etiam mensis Februarii principio, ac Florentem Iulio & Augusto.

Vires. Radicem ex vino decoctam propinabant quædam vetulæ ad profligandam scabiem, in quem vsum & nonnulli Monachi ex eius radice & foliis vnguentum parabant: Clusius.

CONYZA HELENITIS MELLITA incana Lobelii.

Descriptio. CAulem emittit sesquipedalem, tomentosum, incanum, ex *radice* fibrosa, Baccharis vulgaris non absimili; *folia* oblonga, Digitalis foliis affinia, inferiùs exalbida, seu cinericea, superiùs purpurouirentia, foliorum Rhapontici instar: *flores* lutei, Conyzæ alterius similes, multò maiores quàm Senecionis,

mellis virginei odore, sapore acriusculo, Lobel.

Synon. C. Bauh. phyt. Conyza octaua siue Helenitis mellita incana Lobelio Iconum pag. 347.

Nascitur in syluis quibusdam Artesiæ, vnde propter raritatem in hortos aliquos translata.

CONYZA HELENITIS pilosa Lobelii

Descriptio. PRoximè ad Conyzam helenitem mellitam incanam accedit, *foliis, radice*, & *floribus*. In eo verò potissimùm differunt, quòd & *caules* & *folia* admodum aspera & pilosa sunt: Lob.

Synonyma. C. Bauhin. Phyt. Conyza 10. siue alpina pilosissima.

Pilosa alpina. Hæc adeò pilosa est, vt quibusdam Pilosa alpina dicatur.

CONYZA VETERIBVS.

CAP. XI.

ALiquot Conyzæ speciebus traditis, superest vt ad ea eius genera veniamus, quæ ad Veterum Conyzas magis accedere videntur. Præmittemus tamen prius eorundem de iis sententias.

Præstat enim exiguam circumlustrare Conyzam.

Conyza, inquit Theophr. alia quidẽ mas est, alia verò fœmina: fœmina quidẽ tenuiore folio est, & constrictiore, & in totũ minor. Mas autem maius & pinguius, habens præterea verò florem splendidiorem. Fructifera verò ambo. In vniuersumque serò floret, circa arcturum aut post arcturum germinat: Grauis autem odor maris: Fœminæ verò acrior (sc. odor) Quam ob rem contra venenata vtilis. Et hæc Theophrastus, ex quibus sua mutuatus est *Plinius*.

Conyza apud Dioscoridem quædam parua vocatur, odore præstantior: maior altera, quæ fruti-

Oleæ folia. Maior. Flos. Radices. Contra venenata. Culices, pulices.

frutice altior eſt, foliiſque latioribus atque graueolens. Vtriuſque *folia* Oleæ ſimilia, at hirſuta & pinguia. Et maioris quidem Conyzæ *caulis* in binûm cubitorum altitudinem aſſurgit, minoris verò pedem æquat. *Flos* ſqualidus (vel friabilis Sarrac.) eſt, lutei coloris, & ſubamarus, ac in pappos abit: *radices* autem ſuperuacuæ. Frutex cum foliis ſubſtratu ſuffitúque venenatas beſtias fugat, culices abigit, ac pulices quoque necat. Folia vtiliter imponuntur ſerpentium morſibus, tuberculis atque vulneribus. Flores etiam ac folia ad menſes partúſque pellendos in vino bibuntur: itémque contra ſtranguriam, tormina, morbúmque regium. Eadem ex aceto pota, comitiales adiuuant. Quin & decoctum inſeſſu vuluæ vitiis medetur, menſéſque purgat. Subditus autem ſuccus abortum infert. Sed & herba ex oleo peruncta, contra rigores eſt efficax. Tenuior verò, etiam capitis dolores impoſita ſanat: (nonnulli cod. carent ſequentibus ad capitis vſq; calcem.) Eſt & tertium Conyzæ genus, caule craſſiore mollioréque, foliis mediæ inter maioré & minorem amplitudinis. Minimè autem pinguis ea eſt, at odore longè grauior, atque adeò iniucundior ſimul & inefficacior. Locis aquoſis prouenit.

Rigores. Dolores capitis. Conyza tertia.

Temperamentum.

Galenus tria quoque vt Dioſcorides, Conyzę genera aſſignat. Conyzam maiorem, minorem & mediam. Maior & minor, inquit, ſimilis ſunt tum temperaturæ, tum facultatis, guſtui amaræ & acres. Eſt & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, vtriſque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertiæ ſunt ordinis excalfaciendo & exſiccando.

Duo, inquit Schol. Græcus, ſunt Conyzæ genera: alia quidem agreſtis: alia verò vrbana mitiſue. Verùm agreſtis acrior eſt ſatiua. Cæterùm inter nothas Dioſcoridis appellationes vocatur Conyza magna, aliis Cynozemarites, aliis Danais, aliis Tanachion, aliis Phycos, aliis Iſchys, aliis Dinoſmos. Prophetis Brephoctonos, aliis Anubias, aliis Hedemias. Aegyptiis Ceti, Romanis Intybum, aut Militaris mina, aut Delliarium, aut Febrifuga. Aliis Phragmoſa, aliis Muſterum, aliis Piſſa. De altera Conyza, alii Conyzam paruam vocant, alii Panion, alii Libanotida. Prophetis eſt Coronos.

Æquiuoca

Poſterior ætas circa Conyzarum à Veteribus traditarum notitiam nonnihil laborat. Præter alias enim Conyzę plantas, tradunt quandam aquaticam maximá ſerratifóliam Geſnerus, Thalius, Camer. & Hort. Luſitanus, quam Virgæ Aureæ ſiue Solidagini Sarracenicæ anguſtifoliæ affinem facimus, eſt Lingua auis Dalechampii.

Virga aurea ſiue ſolidagini Sarracenica anguſtifolia affine.

An Conyzæ annumerandum ſit Aliſma Alpinum, Caltha Alpina Geſneri [Aliſma Matthioli ſiue Plantago Alpina,] dubitat Harcynia Saxonothuringica Thalii.

Aliſma Matth. ſiue Plantago Alpina.

An Senetio alius ſiue hirſutus eſt Conyza fœtida Hippocratis de qua Geſnerus hort. ſub vocabulo Cotula, Thal ſub titulo, Erigeron fœtidum ſeu maius.

An Senetio alius ſiue hirſutus?

Senetionem cæruleum Fuchſius cùm apud illum eſſem vocabat Conyzam minorem: Conyzoidem cæruleam ſiue Conyzam muralem Geſnerus.

Senetio cæruleus.

Conyza Hippocratis aliquorū, eſt quibuſdam Ambroſia, teſte Geſnero de hortis.

Ambroſia quibuſdam. Alypum Monſp. ſiue Herba terribilis.

Conyza tertia quorundam, Alypum montis Ceti Lobelii, quam Herbam terribilem Narbonenſem Hiſt. Lugd. Hippogloſſum Valenticum Cluſius, Ptarmicā quidam cognominant, eſt Alypum Monſpelii ſiue Herba terribilis.

Atriplex fœtida.

Vulgò Connina videretur Conyza tertia apud Dioſc. Cæſalpino, quam Atriplicem fœtidam inſcripſimus.

Origanum.

Confundit Plinius cum Origanō & Cunila Conyzam, diuerſas naturâ plantas.

Thymbra.

Conyza non eſt Thymbra ſicut perperam ſentit Iacob. Manlius, teſtibus Io. Agric. & Eur. Cordo.

Perſicaria.

Perſicariæ duæ ſpecies ſunt, vt opinatur Tragus in differt. apud Brunfelſ. tom. 3. p. 277. Conyza Dioſcoridis.

Pſyllium.

Oliuer. de Serres in ſuo Theſ. agr. l. 6. c. 15. confundit Conyzam cum Pſyllio.

Ruta ſylu.

Errat Auerr. dum Harmel Offic. Rutam ſyluestrem vocatam Conyzam Hippocr. appellat.

Cicuta.

Conyza dicitur Euſtachio Rœſlin. de Cicuta, de qua Hiſt. n. g. lib. 27.

CONYZA MAIOR MONSPELIENSIS odorata.

Deſcriptio

CONYZA maior *caule* fruticat ſeſqu cubitali & bicubitali, multiplici, lignoſo, rigido, hirſuto, & tactu glutinoſo, Cluſio, obſoleti coloris, in multos ramos brachiato: *folia* germinatione primâ inordinata, alternatim caulem amplectētia, tres vncias longitudine æquat, non totá vnciam lata, obiter ſerrata, adulta vix vnciam vnā longa, mollia, piloſa & glutine quodam lento viſcida, ex viridi pallentia Cluſio: *flores* ſecundum extremos ramos ſpicatim frequentes exiliunt lutei, Cluſio rotundi. Senetioni ferè ſimiles, in pappos euaneſcentes, *ſemine* paruo, cineraceo: *Radix* ſubeſt craſſa fibroſa. Tota planta grauiter odorata eſt.

Icon.

Figura ex Fuchſianis non eſt integra & meliùs poſſet depingi, deſunt flores & ſerraturæ in foliis.

Synon. Conyza minor Camer. Camer. ... ...

Hanc appellat Camer. in horto Conyzā maiorem: ad Matthiol. Germ. Conyza minor ſiue fœmina, quam alii tradunt prò Conyza maiore odore grato, quam deſcribit Pena, quæ videtur à Cluſio tradita & Rauvvolfio. In Epit. Conyza minor. *Ego* ſeparo Rauvvolfii quia illi potuit eſſe nota Monſpeſſulana: quamuis in figura quędam reſpondeant figuræ Penæ & Lobelii in Aduerſ.

Conyza maior Dod. Conyza maior vera Lob. An Conyza ... Anguill. Conyza magna Penæ Lugd.

Dod. Lat. in fol. Conyza maior.

Lobel. & Pena Aduerſ. Conyza maior vera, Dioſcoridis lineamentis affabrè congruens. Ic. Pl. Conyza maior vera. Figura Lobelii non omnibus abſoluta.

An Anguill. epiſt. p. 230. Conyza ſecunda?

H. Lugd. Conyza magna Penæ. Hæc figura vt

iam dictum non in omnibus placet. Cum Conyza magna Penæ eandem tradit esse Conyzam Syriæ C.Bauh.in animadu. in hist. Lugd. quam propterea notat. Nos cum H.Lugd.diuersas agnoscimus.Nec Conyza magna Penæ spinas habet.

C.B. not. Clus.Hisp.& Hist.post.Conyza maior, cuius radicem Plinius à quibusdam Libanotim appellari tradit. Hanc Gaza Pulicariam vertit, propter eã fortè quam illi Dioscorides in enecandis pulicibus tribuit facultatem: nam alia est Pulicaria dicta ob seminis cum pulicibus similitudinem. Hispani quidem yerua pulgera, nimirum ob similes quas dixi vires, vocant.

Castor. not. Figura quam habet Castor p.144.pro Conyza minore nullo modo est minoris Conyzæ veræ, imò à multis existimatur maior vti à Matthiolo.

C.B.Phyt.Conyza 1.siue mas Theophrasti, maior Dioscoridis.

Locus. Radix, autore Clusio, viuax est, multis annis perstans, quotannis nouos pluresque caules proferens. Supra Olysiponem frequentissima ad collium Trago flumini imminentium radices, Murciano item Valentinóque regno, atque etiam Narbonensi agro iuxta vineas & vinearum margines. Aliquando in Belgica fictilibus sata prouenit, & egregiè flores protulit. Solo maritimo, vt testatur Dodonæus, & austrino cælo gaudet, & circa Adriatici sinus littora, & circa Romã & Florentiã reperitur. In Narbõensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias, ac vinearum margines. Conyzam maiorem Monspelii dictam florentem vidi mense Septembri. Passim prouenit Monspelii, Florentiæ etiam vidi in arce & circa arcem. Montbelgardi prouenit mihi in Horto Ill.E.C.& aliquot annis durauit.

Tempus.

CONYZA MINOR VERA.

Descriptio. TAm hæc maiorem refert, vt qui illam norit, & hanc quoque oblatam norit, odore simili, sed vegetiore; ea minor est præcedenti, cubitũ ferè alta, vtplurimùm recta, quod in altera non temerè videas, ramosa. *Folia* multò tenuiora, angustiora, breuiora, subhirsuta, viscida: *flores* iidem, eodemque spicato ordine, sed minores, numerosiores.

An Conyza 1.Anguil. An Anguill.epit.210. Conyza prima, in Apuleia, Pecanale, & aliis locis Pulicaria.

Clus.Hisp.& Hist.post. Conyza 2.seu minor, Conyza fœmina Theophr. quam Gaza Pulicariam vertit, Hanc Clusius non depingit. Gesn. hort.in append.Conyza vera minor.

Conyza minor Clusii. Dod.Lat in fol. Conyza præter maiorem mediam & minimam alia minor, iis etiam odoratior, sine icone.

Lobel.Aduers.& Icon. plant. Conyza minor vera.

H.Lugd.Conyza minor vera, Penæ.

C.Bauh.phyt.Conyza 2.siue fœmina Theophr. minor Dioscoridis. Floret autem cum maiore sub Autumnum videlicet, & subinde semen profert, obseruauimus spontè Monspelii (vbi etiam Clusius) copiosè prouenientem, & florentem mense Septembri: reperi in Italia inter Saleur & Montem gilbi mense Aprili, vt & Basileæ florentem mense Septembri.

CONYZA SYRIÆ QVIBVSDAM.

Descriptio. PLures ex eadem radice profert cauliculos, circiter pedem aut paulò ampliùs altos, quorum nonnulli sunt surrecti, plurima verò pars humi procumbit, nouasque fibras agens, subinde alios cauliculos producit: longiuscula habet oleæ *folia*, pinguia, subhirsuta, satis grauis odoris, cui tamen suauitas quædam admixta sit: alioqui *floribus* & cæteris notis à Maiore non valdè dissimilis.

Species minoris Conyz. A Diosc. Rauvvolff. Rauvvolff.Itin. pag.54.Species minoris Bhasrmuthel [1.Conyzæ] Diosc. Latinis & Græcis dicta Conyza: hanc inter Icones parte 4. eodem titulo pingit.

H.Lugd. append.p.10. Conyza Syriæ, cuius plantæ authoris non meminit. Historia, immeritò sanè.

Clus. Hist.post. Conyza minor Rauvvolfii, fortè maioris genus.

C.B. not. Conyzam Syriacam C.Bauhin. in annot. in Hist. Lugd. non paruo errore eandem statuit cũ Conyza magna Penæ.

Locus. Circa Tripolim Syriæ obseruauit descriptionis autor Rauvvolff. suum Conyzæ minoris genus.

CONYZA MONTANA MYCONI, folio Hyssopi vulgaris, villoso.

Descriptio. RAdix est lignosa, solidà, intus candicante, foris nigrescente, minimi digiti crassitudine, gustu aliquantùm adstringente, exsuccà, non minùs, quàm suberis cortex. Ex hac *Holones* multi prodeunt, teretes, villosi, solidi, dodrantales: in quibus *folia* tenuia, Hyssopi vulgaris, sed glutinosa Ledi modo, odore graui & viroso, & bituminum quid olente. In summo cauliculorum sunt *flosculi* Soncho similes, luteoli, in pappos abeuntes. Gustu subamara est cum leui acrimonia, caput tentans.

Myco-

(d)escriptionis ratio

Myconus peritus Medicus & rei herbariæ studiosus, plantam hîc pictam à foliorum florúmque forma, odore & sapore Conyzæ speciem esse iudicauit, & à natalibus montanā cognominauit. Nascitur enim in saxosis, præruptis & montosis, præsertim inter saxorum rimas, florens Augusto maximè. Cæterùm, hæc planta fortè in Hispania perquirenda, vnde Myconus alias plantas misit Dalechampio.

C.Bauh. Phyt. Conyza 11. siue montana glutinosis pilosis foliis.

CONYZA CAPITE NVTANTE.

Descriptio.

Caules habet plures cubitales, hirsutos, qui in varios ramulos finduntur, quorum singulis appositum *folium* vnum, longum, satis latum, rariùs serratum, pilosum, Conyzis nonnihil simile, ramuli ad florem vsque robusti, recti, que, per extrema in ceruicē rigidulam cōtorquētur, *florem* nutabundum terrámque versus inclinatum sustinentes, ex multis seu squammis compositum, quarum medium obsident multi apices lutei, eo ferè modo dispositi, quo in Verbesinis florem ambiunt quędam longiuscula folia viridantia stellæ in morem radiata. *Radices* fibrosæ, Hellebori nigri similes. Hanc Basileæ inueni ante multos annos. Thalius in montibus apricis Soli Meridionali & Orientali obiectis.

Hydropiper aliud Dal. H. Lugd. Cannabina capitulis nutantibus Casp. Bauh.

H.Lugd.p.1040. Hydropiper aliud Dalechampii.

C.Bauhin.Phyt.p.641. Cannabina similis capitulis nutantibus, quam nobis ostendit frater Iohan. Bauhinus, Verbesinæ similem cum capitulis nutantibus nominans. An fortè Hydropiper alterum Dalechampii, Lugd.

CONYZA MARINA.

Descriptio.

Prolixas sub terra agit *radices* non sine fibris in tuberosum veluti bulbum tandem desinentes. *Caules* statim cōplusculi, dodrantales circiter, emergunt, hirsuti, *foliis* amicti frequentibus duarum triúmue vnciarum longitudine, vix calmum latis, rigidis, neruo vnico per longum donatis: caulis superiùs diuisus *flores* gestat Conyzæ maioris, luteos, in pappum euanescentes.

Conyza marina Lugd. Aster Chonyzoides Gesn.

H. Lugd.p.1366. Conyza marina. Lob Obs. & Ic. Plāt. Aster Conizoydes Gesneri. Rauwolff. Itiner. Chondrylla Diosc. altera.

C.Bauh.Phyt. pag.226. Chondrilla 12. bulbosa angustifolia maior.

Gener Cherlerus in Gallia Narbonensi copiosè obseruauit & collegit in campestribus illis iuxta Montem Lupi. In Anglia, Belgio, & agro Louaniensi iuxta Academiæ pomœria. Iuxta Alepum in aruis repertitur.

CONYZÆ MARINÆ AFFINIS CHONdrylla alia Rauvvolfii.

Descriptio.

Conyzę marinæ similis planè est *radice* & *floribus*, *foliis* tamen latiora, pilosioraque sunt, magisque cinerea sunt, perinde vt Holostii Monspeliensis. Rauvvolff.

Synonyma

Chondrylla Diosc. genus Rauvvolff.

Rauvvolff. Hodæporici p. 117. Chondrylla alia. Hanc pingit parte 4. in Icon. numero 17. pro Chondryllæ Dioscoridis genere alio. H. Lugd. app.p.27. Chondryllæ aliud genus Dioscoridis. C.Bauh.Phyt. p.227. Chondrylla 13. bulbosa angustifolia minor.

Chond. bulbosa Casp. Bauh.

Locus.

Lapidosis agris circa Alepum nascitur Chondryllæ Dioscoridis genus aliud Rauvvolfii.

CONYZA ALPINA.

Ramis frequentibus fruticat, sesquicubitali rigido *caule*: folia alternata ferè, pediculis vncialibus & sesquiuncialibus hærentia, ex rotundo

Descriptio

nonnihil oblóga, vncias circiter ternas lata, paulo lógiora, modicè in acumen desinentia, profundè in ambitu serrata, subtus incanâ lanugine pubescentia, suprà virentia: *flores* ramulorum extremis crebri inhærent, lutei, Chrysanthemi similes, in pappos euanescentes.

Clus. Pannon. p. 576. Iacobæa latifolia altera: & in Histor. post. lib. 4. p. 23. Iacobæa Pannonica quarta, siue icone.

An Gesnero in descriptione Montis fracti, Conyzæ alpinæ genus sesquicubiti aut amplius proceritate, corymbis florum luteis, fibris radicum albis pluribus & confertis, subamaris, quod à pecore non attingitur, pastoribus Boni vocatum, aliquibus Goldfrut?

C. Bauh. phyt. Iacobæa 7. siue foliis rotundis, serratis.

Locus

Hanc cum Gesn. in peregrinatione nostra obseruauimus in monte prope Wesen, non longè à lacu Tigurino, florentem mense Iulio.

IACOBÆA PANNONICA FOLIO non laciniato.

Descriptio

Terna, aut quaterna, aut plura habet *folia*, latiuscula, in ambitu leuiter dentata, *caulem* cubitalé plerumque, angulosum, gracilem, per quem inordinata sparsa sunt *folia*, infimis paulò minora, at in supremo angustiora, lata basi ipsum amplectentia: in summo caule quaterni aut quini, tanquam in vmbella nascuntur *flores*, Iacobææ vulgaris floribus non multùm absimiles, antè quàm explicentur ex atro rubescentes, sed vbi aperti sunt auri fulgore splendentes, quos in ambitu stipant quindena aut plura foliola per extremum incisa, supernè phœnicea, subtus verò quodammodò rubentia: ii flores maturi in pappum abeunt, cui inuolutum est *semen* nigricans, oblongiusculum, vulgaris Iacobææ semini non dispar: *radix* non valdè magna, nigricans, tenuibus fibris candicantibus donata, sub Autumnū noua denuò folia latiora, ad veteris caulis sedem singulis annis producit. Tota planta mollicula, & quadam lanugine obsita conspicitur: amaricantis est saporis.

Clus. Pannon. p. 575. Iacobæa secunda, p. 574. Iacobæa Pannon. folio non laciniato: Hist. post. lib. 4. p. 22. Iacobæa Pannon. 2.

C. Bauh. Phyt. Iacobæa 8. siue foliis nonnihil dentatis. *H. Lugd. not.*

Iacobæa Pann. 2. Clusii nascitur apud Nemethuuyuuar Ill. Balthasaris de Batthyan, aliisque Pannoniæ & Austriæ inferioris montosis & cæduis siluis. Floret Iunii initio, & sub eiusdem extremum finem, semen maturum est. Locus.

IACOBÆA MARINA SIVE cineraria.

Descriptio

Vulgus cósimilis Iacobææ cognominem hanc reddidit, natalisque locus maritimus differentiā adiunxit: prima *folia* Quernis similia, rarioribus fissuris minusque altis incisa; quæ postmodum ad costam vsque profundiùs diuiduntur, digitali ferè intercapedine segmenta laciniata intercedente, crassiuscula, inferiùs cinereo molli tomento vnà cum pediculo obsita, superiùs atrouirentia, nitida, & nonnulla quoque lanugine fortuita obiter respersa, sapore prædita parum grato: flores multi coaceruati Iacobææ, Melini, in pappos tandem abeunt. Lob. Adu. & Ic. Pl. Cineraria, Iacobæa marina, Chrysanthemum marinum, & Artemisia marina Neotericorum. Tabern. Icon. & Hist. Iacobæa marina, Cineraria, S. Jacobs blum. Dodon. Lat. in fol. Iacobea 5. Cineraria vulgò dicta, à subalbido cinereum quorundam colore, quem refert Cinerariæ nomen, quæ à nonnullis Erigeron marinum dicitur. C. Bauh. Phyt. Iacobæa 1. siue marina. Erucam cineream Lugdunensis bis pingit bisque describit p. 651. & p. 1583. quæ sanè eadem cum præcedenti. *H. Lugd. not.*

Hanc plantam olim vidi in horto di S. Saluatore ad Burgo di S. Catharina. Vidi etiam in horto Nicolai Ferrariensis & à Innnocenti:

Ægyptii, autore Alpino, Artemisiā albā (quæ illi Achaouam, Cineraria, & Iacobæa marina vocatur,) ad multa vtuntur, quippe decoctum ex foliis paratum ad renum vesicæque calculos pollere aiunt, nec non ad sanandas viscerum antiquas obstructiones, frigiditatem, strangulationem, sterilitatem, inflationem, atque ad menses interceptos reuocandos, in insessionibus.

IACO-

IACOBÆA VVLGARIS.

Descriptio

LÆtius solum nacta trium cubitorum altitudinem assequitur, *caule* recto, rubente, striato: *folia* alternatim posita, Senecionis maiora, leui adstrictione prædita: *flores* plures iuncti, Senecionis, maiores, lutei, vmbilico concolori in pappos tandem abeuntes: *radix* alba, fibrosa. Duas figuras ex Fuchsianis ponimus non vt specie differentes, sed tantùm variantes.

Synonyma. *Senecio maior. Herba S. Iacobi. Flos S. Iacobi. Herba Iacobæa. Iacobæa Senetio. Artemisia polyclonos. Flos Iacobæus.* Differentia

Iacobæa vulgaris dicitur Senetio maior, Matthiol. Castor. Lugd. Camer. apud Matthiol. in Hist. & Epit. Herba S. Iacobi, Fuchs. Cæsalpin. Flos S. Iacobi, Brunf. Trago. Lonic. Herba Iacobæa, Tab. Iacobæa, Dod. gall. & fol. Iacobæa, Senetio, Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Artemisia polyclonos, seu Flos Iacobæus, Thal. Iacobæa vulgaris, Clusio & C. Bauh. apud. Matthiol. & Phyt. vbi ei quarta est. Differentias habet, inquit, in foliis: alterius sunt instar Erucæ laciniata: alterius ad Raphani folia accedunt, sed minùs hirsuta.

Nomina linguarum

Iacobæá vulgarem Germ. vocant S. Jacobs blumen: quibusdam S. Johans blumen/ & groß creütz blumen. Belg. Sint Jacobs cruyt aut bloemen: Gallis, *Herbe ou fleur de S. Iaques.* It. *Cardumello maggior.*

Locus & Tempus.

In Pannoniis, Austria, viciniśque regionibus nascitur frequentissima, Iacobæa vulgaris Clusii. Iacobæa abundat passim Montbelgardi florens adhuc Septembri & Octobri: Monspelii obseruaui cum flore mense Aprili & Maio: Basileæ quà itur Moutets Octobri, ab fluuium Birse intra vrbem & quà itur Brentzack/ & versus Gödelinguen prope Molendinum. Geneuæ frequens est.

Vires

Flos S. Iacobi non solùm eandem formam, sed easdem cum Senecione vires & facultates obtinet, vt pro illo iure vsurpari possit, inprimis autem vulneribus, inflammationibus, & fistulis medetur, Tragus.

IACOBÆA LATIFOLIA.

IAcobæa latifolia caulem habet tricubitalem, teretem, rubentem, medulla albâ farctum, in ramos alterius instar diuisum, quorũ extremis *flores* insident, magni, lutei, stellati, ceu vulgaræ, & tandem in papposum tomentum euanescentes: at *folia* plurimùm differũt, dodrantem ferè longa; duabus vnciis latiora, serrata; glabra, mollia, profundè circa principium secta; reliquâ & vltimâ laciniâ ad Bugulæ folium accedente: verùm enimuerò, quæ per ramos conspiciuntur paullo magis sunt laciniata, Artemisiæ ferè diuisurâ. Radix obliqua, multis fibris capillata: suspicor annuam herbam. Descriptio

In Sundcouia florentem Augusto obseruaui ad ripam fluuioli.

IACOBÆA PANNONICA LATIFOLIA.

CVbitali interdum excrescit *caule*, firmo, striato, quem ambiunt *folia* lata, rugosa, mucronata, per oras serrata, viridia, latiore basi, & veluti appendicibus quibusdam prædita: infimâ parte quà caulem amplectũtur; ingrati & nõnihil acris saporis: quæ verò à radice germinant, rotundiora sunt & maiora, sed nullos appendices habent, perinde tamen serrata atque superiora: summus caulis diuiditur in aliquot ramulos, qui *flores* omninò luteos sustinent, Iacobæę vulgari similes, multò tamẽ maiores, & ad Buphthalmi amplitudinem accedentes, maturitate in pappum euanescentes: *semen* obseruare non licuit: *radix* satis crassa & candicans, subinde fibras, vulgaris Iacobææ instar, in latera expandit. Descrip.

Clusio Pann. p. 574. Iacobæa latifolia Pannonica tertia.

C. Bauhin. Phyt. Iacobæa 6. siue latifolia flore Buphthalmi.

Locus & tempus. Prouenit in Austriacis Stiriacisque Alpibus: Floret Iunio & Iulio, in hortos translata etiam Maio.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Iudenbergense Iacobeæ affine.

Descriptio. MVlta habet secundum radicem longiuscula *folia*, Absinthio vmbellifero, quod infrà describetur, similia, crassa, pollicari longitudine, in lacinias aliquot diuisa, viridia (in nouellis tamen quædam canicies conspicitur) amari saporis: *caules* aliquot palmares, rarioribus & tenuib^9 dissectis foliis ornatos, striatos, in quib^9 veluti vmbellæ denûm aut duodenûm luteorum *florum*, Iacobeæ vulgaris floribus non multùm absimilium, & eiusdem odoris: *radix* crassiuscula est, multisque candicantibus fibris capillata.

Clus. Pann. p. 565. Chrysanthemum Iudenbergense, siue [vt in post. Hist.] alpinum 1. Ad Chrysanthemi genera referendum, aut Iacobæis adnumerandum.

C. Bauh. phyt. p. 225. Chrysanthemum 2. siue alpinum foliis laciniatis: Hoc attulit D.D. Theodorus Collado Nemausanus nunc Medicus ex Heluericis alpibus.

Locus. Chrysanthemum alpinum 1. Clusii prouenit in Iudenburg, Spital, & aliis quibusdam Stiriæ iugis, cum Leucanthemo mox describendo: eodem tempore florens.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Erscherianum Iacobææ affine.

Descriptio. NVmerosa proximè radicem nascuntur *folia*. Abrotoni maris foliis respondentia, dilutiore viriditate nitentia, & odore, si terantur, haud ingrato, sapore verò amaricante & minimè grato: ex his *caules* exeunt pedales, minoribus foliis onusti, in aliquot interdum ramulos diuisi, qui singulos aut geminos sustinent *flores* Chamæmelo vulgari maiores, inodoros, omninò flauos, hoc est, medium orbem luteum cingentibus etiam luteis foliis, satis latis: *radix* fibrosa & nigricans est, pluresque à latere spargit ramos.

C. Bauh. phyt. Chrysanthemum 3. siue alpinum foliis Abrotani multifidis.

Locus & Tempus. Inuenitur, inquit Clusius, in Erscher, Snealben, Veitzalben, & cellis aliis Alpium Stiriæ iugis. Floret Augusto. Inibi etiam inuenitur Chrysanthemum Alpinum Snebergense, Clusio 3. [C. Bauhin. 4.] Alpinum dictum.

TRAGOPOGON SIVE BARBA hirci Veteribus.

Cap. XII.

Tragopog. Coma. TRagopogonis seu Tetrapogonis, quem alii Comen vocant, inquit Dioscorides, *caulis* breuis est, *folia* habens Croco similia, *radicem* lôgam, dulcem (supinam addit Hermol.) In summo caule calix est magnus [ὄπὶ δ' τῷ καυλῷ κάλυξ μέγας] & eius summa parte erumpit semen nigrum (σπέρμα μέλαν) à quo etiam nomen accepit. Est autem herba, quæ in cibi vsum venit. Et ita Marcellus, Hermol. Cornar. Matthiolus.

Hirci barbæ, inquit Theophrastus, radix longa & dulcis, folia Croco similia, nisi quòd longiora sunt: caulis breuis, super quem calix amplior, & è summo vertice pappus canus grandior, à quo scilicet Tragopogonis nomen accepit: [non igitur à semine nigro vt sibi falsò nonnulli imaginantur.]

Scandix Plinii. Cæterum, Tragopogon [Hirci barba] & Scádix à Plinio vocatur, nisi, quod suspicatur Hermol. deprauata lectio sit: is aliàs descriptionem Dioscoridis mutuatus.

Acetarium quidam olus hanc esse falsò volunt, quam vulgò Barbam petræ & in Gallia Cispadana Barbulam hircinam vocent: habetur & quæ Gerontopogonon, id est, Senis siue presbyteri barba dicitur, Tragopogoni fere tota similis, nisi quòd lacte manat & radice amara est, non dulci: à Nicandro Geros Pogon fortasse nuncupata. Tragopogona vocari, & in Trago pisce partem sub gula eius nigricantem Athenæus autor est. Tragopogona, Galenus inter simplicia non recenset, inquit Cornarius. Et officinæ ostendunt falsam pro vera Hirci barba herbam. Tragopogon à Galeno cognominata est planta, quæ Ledum seu Ladanum dicitur; & barba hircina Arabibus, vt Auicennæ & Serapioni, teste Trago libro 1. cap. 95. inquit Gesnerus. Amatus quantùm videt Matthiolus, eam plantam Tragopogona putat, quæ Fuchsio Apios dicitur. De hac nos H. n. g. lib. 17. egimus sub titulo Chamæbalanus.

TRAGOPOGON FLORE luteo, purpureo, ac puniceo.

IN pratis obuius Trogapogon *radice* lacte turgente dulci, minimi digiti crassitudine, longa: *caulis* cubitalis, foliis ab imo ad summum vestitus, ferè porraceis, carinatis, caulem

Descript. lem amplectētibus: ex quorum sinu rami pronascuntur: quorum summis insident *flores* magni, denso foliorum radiatorum agmine stipati, lutei: qui in pappos abeunt, *semine* appenso. Ab hoc non multùm differt atropurpureus, & puniceus, siue spontaneus cultus. Quælibet plantæ ferè pars vulnerata lac fundit album, emanãs, mox in luteum facessens, viscidum, quod radici rectæ, digitali vel maiori crassitudine, teneræ copiosum & dulce cùm sit, culinis expetitur: *caules* inanes ramosi, foliis multis stipantur Porraceis, quæ interdum valdè lata interdum tenuissima: *flores* foliis octo virentibus longis & acuminatis obuallati, trib' vnciis, superantes, qui colore sunt vel atropurpureo vel puniceo: qui postea in pappos abeunt: quibus adhæret *semen* duas vncias longum, teres, striatũ, asperum, per maturitatem extremam nigricans.

Synonyma *Sassefrica.* Τραγοπώγων, Hirci barbulā, Hetruria vulgò appellat Sassefrica, flore aureo: Nesciuerim [inquit Matthiol. in prior. comm.] qua ratione ductus negarit Hermolaus hanc Theophr. & Dioscor. legitimã Hirci barbulam esse, cùm illa pulchrè huius notis respondeat. *Sed* Matthiolus iniuriam facit Hermolao, qui de Barba Capræ Fuchsii scribit. *Hermol. reprob. Hirci barbula.*

Camer. hort. Barba hirci flore luteo & purpureo.

C. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Tragopogon 1. siue pratense luteum. Itẽ Tragopogon 2. siue ceruleum.

Anguill. epist. 7. scribit Tragopogonem, i. e. Barbam hirci, in Tuscana dici Sassefricam & Barbam di prete: Parauii Herbam lissam. Cord. Hist. Hirci barba. *Barba di prete Herba lissa*

Hieron. Brunsch. magno errore Hypocistida in hac herba nasci putauit, Ledum fortè intelligens, quod à Galeno Tragopogon nominari, iam supra ostendimus. *Hieronim. Brunsch. error.*

Tragopogonis & Gerontopogonis H. Lugd. tres ponit figuras, sufficerent duæ ac etiam vna, si nostra Fuchsiana placuisset, secundam non curassemus putandam: non existimarim à Tragopogone distinguendam Sassificam Italorum.

Tragopogon alterum (inquit C. Bauh. in animaduers. in Hist.) & Gerontopogon p. 1079. In omnibus conueniunt, præterquam in radicis sapore, qui in illa amariusculus, in hac dulcis statuitur. Sed idcirco duabus figuris non erat opus.

Dodon. Lat. in fol. Tragopogon vt Fuchs. Lonic. & Cæsalp.) Item: Tragopogon cum pappo: *figura superflua.* *Dod. not.*

Nomina linguarũ. Tragopogon flore luteo purpureo, ac puniceo vocatur Græcis, τραγοπώγων & κόμη. Item & τραγοπώγων Hirci barba, Coma. Germ. Bocksbart/ Gauchsbrot. Belg. Boxbaert/ Josephs bloeme. Gall. *Barbe de Bouc.* Montbelg. *de la barbe au Loup.* It. *Barba de Becco.* Hisp. *Barba cabruna & Barba de cabron.* Angl. Bockes bearde. Boh. Kozy brada. Pueri, ait Tragus, qui radice tenera adhuc velci solent, sicut & alias herbas, præsertim Oxalida deuorare consueuerunt, Gauchbrot/ quasi Coccycis panem, ob dulcedinem radicis vocãt, quæ si Apitiis perspecta foret, nunquam non acetariis suis illam præ ceteris herbis & radicibus insererent. *Panis Cuculi.*

Locus & tempus. Tragopogonem luteum obseruaui Monspelii cum flore Aprili & Maio & Augusto in pratis, Geneuæ virẽtem in horto meo mẽnse Ianuario, cum flore Maio in pratis, etiã Iunio. Lugduni copiosum in pratis: Parauii vidi mense Februario, & Montbelgardi abundat in pratis florens Maio. Notandum omnes flores ad Orientem cõuerti. Tragopogonon purpureum passim prouenit mense Aprili & Maio.

Vires *Facultas Condrillæ.* Barba capri tenella à Belgis holitoribus acetariis miscetur, ac faculcatib' Condrillis adstipulatur, lancinationibus æstuantibus, iecori, stomacho, renibus & thoraci auxilio est. Estur Barbula hirci prior Matthioli, hyeme frequenter in acetariis, glutinat recentia vulnera, si foliorum succus vel eius stillatitia aqua spleniis & attritis linteolis superponatur: radix excalefacit, ac etiam primo ordine humectat: alterius radicis lacteus succus adstringit, cohibet, firmat, & modicè abstergit, esui tamen inidonea est. Radix cruda aut cocta esa, vel ius bibitum, vrinæ stillicidio medetur, calculũ expellit. Pectoris vitiis succurrit: tussi sc. respirationi difficili, tabidis, & pleurisi, ceu & succus eius, & aqua distillata. Sed & vulneribus vtiliter adhibentur, & lac eius, quæ breui temporis spatio ad cicatricem perducunt. Aquam ex herba & radice distillata Maio mense, remedium esse præsentissimum aduersus apostemata & dolores laterum legitur apud Tragum. Plura qui volet, legat Tab. *Vulnera. Vrinæ stillicidium. Pleuritis. Apostemata.*

TRAGOPOGON FOLIO LACINIATO flore pallido, & Monspeliense flore luteo.

Descriptio. Tragopogoni *radix* similis tenera lactiflua, *folia* priora tenuia, longa, quędam non laciniata, alia lacinias paruas habent, vbi primò prouenit ex semine deciduo & locis sicciorihus cultis: in qua *caules* plures nascuntur cubitales, amplexu foliorũm liberi, quæ tamen satis tum per ramos frequentia, triplò quadruplóue vulgari Tragopogonis foliis latiora, in crebras profundas lacinias dissecta, quæ aliquid commune habent cum Dente Leonis: *flos* luteus pallens

qualis vulgari: at *semen* ad Scorzoneræ semina propiùs accedit.

Fabio Columnæ de plant. nouis p.21. & 22. Tragopogó laciniatis folijs. Anguill. epist. p.103. Acorum Theophrast. & *Herba di Venere.* C.Bauh. phyt. & apud Matth. Tragopogó 3. siue laciniatú primis folijs penitus gramineis, integris nec laciniatis.

Locus & tempus. In horto Ill.C.Witt. floret Maio, semen maturat Iunio & Iulio, quo tempore perit, nec vltra annum durat, semine deciduo quotannis se propagans. Basileæ, Patauii, & Bononiæ etiam obseruauimus.

TRAGOPOGON FOLIO GRAMINEO flore albo & luteo cum tantilla purpura.

P

Descriptio. Folijs est minoribus, Caryophyllorum florum syluestrium foliis similibus, angustis & acutis: *radix* aliis Tragopogis similis capite capillato: *caules* tenues rotúdi, in quorum supremitatibus capitula cyano similia: ex quibus vbi aperiuntur prodeunt *flosculi* albi, aliis similes nisi longiores & acutiores, similes Belli maiori [Ioanis blümen:] prouenit incultis locis humidis: floret Iunio & Iulio.

C.Bauh. phyt. p.536. Tragopogon 5. gramineo folio, radice villosa.

TRAGOPOGON HISPANICVS SIVE Escorzonera aut Scorzonora.

Descriptio. PEdali longitudine est *radix*, crassitudine pollicari, lacte dulcissimo, non sine aliqua adstrictione, prægans, *caulis* sesquicubitalis, multis alis concauus, inanis, lanugine quadam rasili obsitus: quà eàdem inferiùs pubescunt *folia*, latiore basi caulem amplectentia, longa, Tragopogonis, sesquiunciam lata vel angustiora, in perquam longum angustissimum mucronem desinentia: *flores* insident extremis ramulis singuli, Tragopogonis, lutei, ex calycib⁹ squamatim compactilibus, læuibus: *semen* Tragopogonis papposum.

Matth. in poster. comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Scorzoneræ Hispanicæ ac Bohemicę meminit, easque pingit ac Tragopogonis cógeneres facit, *Scorzonera Hispanica & Bohemica Matth.* atque Hispanis Scurzonetam siue Scorzoneram, quòd à vipera demorsis, quam ii Scurzo vocant, præsentaneo remedio auxilietur, Viperinam esse. Is non putat esse quemquam qui de ea ante ipsum scripserit: inuentam esse primùm in Catalonia Hispaniæ à quodam seruo Aphro: qui propinato radicis succo incolumes seruabat quotquot demorsi fuerant: primùm misisse siccam Ioh. Odoricum Melchiorium Trid. Reginæ medicum, paulò pòst viridem ex Hispaniis allatam: Non multo pòst tempore copiosam quoque in Bohemia nasci compertum esse: &c. Non deesse autem, qui in Hispania hanc plantam Chondryllam esse censeant: sed horum sententiæ non esse subscribendum. *Chondrilla non est.*

Gesnero de hortis Tragopogon peregrinus vel Hispanicus dici posse videtur illa herba quæ Hispanis Escorzonera, hoc est, Serpentaria dicitur, quæque depicta est in fine iconum stirpium Fuchsii edit. Antuerpiensi. Tragopogonis autem genus esse monuit Coudenbergius. In Tarracónensi Hispania [nunc vocant Cataloniam] Herba Mauri cuiusdam industriâ cognita est quam vocant Escorzonetam. Existimant eandem esse quà olim Prolomeus liberatus sit, vt Cardanus lib.6. de rerum variet. prodidit, qui Escorzoneram vocat. *Tragopogon peregrinus vel Hispanicus.*

Lobel. Icon. Plant. p.551. & Obs. p.298. Scorsonera, Viperaria.

Cæsalp. p.518. Scorzonerà de qua Nicolaus Monardes Hisp. quam multi existimant apud Dioscoridem Condryllam esse, sed magis videtur ad Tragopogoni genus reducenda.

Camer. hort. Scorzonera floribus simplicibus & plenis in multis locis Germaniæ, à qua Hispanica non alia ratione quàm soli & Climatis ratione videtur differre. Aliquot huius differentias Pannoniæ & Austriæ peculiares recenset Clusius.

Thal. Scorzonera tennifolia lutea, de quo stirpis genere varia varii hactenus statuerunt. Ná initiò planta Hispanica nonnullis dici cæpit, deinde Scorzoneræ nomen ei accessit: plurimis in Germaniæ locis reperitur. Differentias verò foliorum ratione & florum etiam euidentes obtinet, ita vt altera sit latifolia, altera angustifolia. Est

quam

etiam altera subdulci, altera amarâ radice, quã antidotaria vi magis præditam esse existimo.

C. B. not. Hæc eadem verba Thalii pro suis recitat C. Bauh. Phyt. qui præterea malè separare videtur suam Scorzoneram 1. siue latifoliam sinuatam, seu Matthioli Hispanicam, ab eiusdem Boëmica, seu sua latifolia secunda. Matthiolus siquidem has non distinguit. Non malè quidem C. Bauh. Scorzoneram Serpentariã quoque, quòd contra venena serpentum efficax habeatur, cognominari posse diceret, sed id ipsi non donandũ quod Scorzoneram & Serpentariam eandem statuat. Serpentariæ nomen de pluribus dicitur plantis. Tragopogis porrò adnumerandas esse eas plantas, quas vulgò Scorzoneras vocant, nemo est, vt arbitratur Clusius, qui dubitet. In eo *Tragopogi & Scorzonera differentia* solùm differre videntur quòd illorum radix minimè sit viuax, contrà quàm Scorzoneræ.

Locus. Tabern. Icon. & hist. Scorzonera Hisp. Viperaria. Item Scorzonera Germanica. *Miror* tantam similitudinem picturæ Scorzoneræ Hisp. cum Scorzonera Germ. 1. si diuersarũ plantarum. Oritur montosis locis, præcipuè humectis. Maius Scorzoneræ genus duntaxat in Hamburgensi monte Pannoniæ inuenit Clusius, quodã loco admodum herboso, & arboribus circumsepto. Bohemicam nasci scribit Matth. in monte quodã siluoso, vliginosóque, nõ lõgè à Poggebrot. Scorsonera latifolia siue Hispanica ex semine mihi feliciter Montbelgardi prouenit in Horto Ill. E. C. vbi caulem & semina pertulit, perit interdum tamen, plantæ non ferunt caulem ante tertium annũm: eam etiam habui Lugduni & Geneuæ in hortis meis, primo anno non ferebat caulem: Lugduni florebat Maio, Geneuæ Iunio. Patauii obseruaui mẽse Martio in horto D. Cortusii: Spiræ vidi florentem Iunio in cultissimo horto Clarissimi viri D. Tengnadel Assessoris.

Vires. Tota planta magni est vsus ad magnos morbos depellendos. Namque præsentaneo remedio aduersus viperarum cæterorúmque venenatorum morsus ictúsue, ac pestiferos morbos quoscunque, tam è foliis, quàm è radice succus desumitur, præbetúrque potandus: Vtilis reposita *Dolor capitis* conseruæ modo ad vertigines & capitis dolores, ali- *Comitiales* quoties ℥ß. in hebdomade sumpta. Comitialibus item ingruente insultu mirè affectis subuenit. Cardiacis item datur & vertiginosis. Enimuero commanducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatémque conciliat. Quin etiam la- *Oculi.* cteus radicis succus oculorum aciem acuit.

Tanta eius vis, inquit Manardus, aduersus Scorzonem; vt si eius succo tangatur, torpeat confestim: si iniiciatur in os, pereat: manibus eo succo illitis contrectatur serpens prædictus sine periculo: non enim mordet, atque adeò torpescit, vt semimortuus videatur: qui fuerit ictus, si comedat de eius radice, aut succum foliorum bibat, confestim sanatur, si inflatus iam fuerit, desidet tumor: sedantur dolores, & deliquia: si præsumatur antequam momorderit, non superueniunt praua symptomata: bibitur eius succus clarificatus, vel per se vel cum aliis roborantibus cor, aut veneno resistentibus, non solũ ad Scorzonis ictum sed & ad Viperę, aliorúmque serpẽ- *Febres pestilentes.* tium: datur eius aqua distillata ad febres pestilẽtes & malignas: prouocat enim sudorem mirificè, vbi natura hunc motum tentat: confert ad melãcholias, tristitias & deliquia: miscetur quoque epithematibus cordi conferentibus: radices conditæ per multos dies assumptæ, & aqua prædicta obstructiones Hepatis & Lienis tollunt: menstruasque purgationes moliuntur.

An porro similibus facultatibus prædicæ sint Scorzonerę Pannonicæ quibus celebrem illam & adeò decantatam Hispanicam pollere aiunt, neminem adhuc periculum fecisse arbitratur.

TRAGOPOGONIS SPECIES, SIVE SCORsonera humilis latifolia.

Descriptio. Latiora breuioráque habet *folia*, quã Scorzonera maior Pannonica 1. Clusii, Bupleuro latifolio, siue Elaphobosco Mõpelliano non valdè dissimilia, crassiora tamen & duriora, quinque neruis, seu venis per longitudinem excurrentibus, distincta, cærulei quodãmodò viridi permixti coloris, gustu verò aliquantulùm amaro & feruido: *caulis* inter hæc assurgit gracilis, pedalis altitudinis, striatus, raris foliis septus, cui insidet *flos* superiori similis, luteus, magnus: quo marcido nascitur in calycibus *semen* oblõgum, asperum, Tragopogo simile, sed minus, in villosâ materiâ albâ latens: *radix* pollicaris est crassitudinis, interdum maior, longa, nigro, rugosóque cortice tecta, intus alba, quæ confracta lacteo succo manat, successu temporis flauescente, superiore parte, hirsutâ veluti cæsarie donata est, & in plura capita plerumque exuberat, ex quibus folia prodeunt.

C. Bauh. Phyt. Scorzonera 3. siue latifolia neruosa, Clusio humilis latifolia.

Hanc Clus. in monte Badensibus thermis imminente, vicinisque aliis locis, obseruauit in Austria.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE SCORzonera humilis angustifolia.

Descriptio. Firmatur hæc crassâ *radice* longâ, nigro, denso, rugoso cortice prædita, lacteo succo plenâ, quæ nõnunquam superiore parte in plura capita, quemadmodum præcedens, exuberat, crassitudine minimi digiti (nouellarum plãtarum instar) villosâ: ex quibus [illegible]

...ducuntur *folia* Tragopogo similia, firmiora tamen, breuiora, & eiusdem, cum præcedentis foliis coloris: inter ea excrescit humilis, palmum vix excedens *caulis*, aliquot breuibus foliolis septus, cauus, *florem* in summo fastigio ferens flauum, alteri ferè similem: *semen* deinde in longioribus caliculis, Scorsoneræ Hispanicæ semini par, minus tamen, quod maturitate, leuissimo auræ flatu excutitur, & eius arbitrio fertur.

C.Bauh. phyt. Scorzonera 4. siue angustifolia prima.

Locus & Tempus. Hæc & sequens florent Aprili & Maio: semen interdum Maio, aut sub Iunii initium maturescit.

Meminit etiam Clusius Scorzoneræ humilis fibrosa radice quæ illi 4. C.Bauhino verò quinta dicitur.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE Scorsonera maior angustifolia subcæruleo flore.

Descriptio. FRequentia huic sunt *folia*, longa, Tragopogi foliis minora & angustiora, inter quæ cubitalis assurgit *caulis*, cauus quidem ille, sed firmus, durus, viridis, aliquot oblongis foliis septus, & supremâ parte in binos aut plures ramulos diuisus, ferentes in lógioribus calycibus *florem* Scorsoneræ Angustifoliæ floribus non dissimilem, nisi quòd paulò minor sit, & coloris ex cæruleo purpurascentis, iucundi odoris, pastillorum è benzoino confectorum nidorem quodammodo æmulantis, sed fugacis admodum: sena deinde, octona, aut plura in singulis calycibus *semina*, Scorsoneræ seminum æmula, quæ matura, cum suo pappo à vento excutiuntur: *radix* singularis, minimi digiti crassitudinem æquat, denique, foris nigricante, & rugoso cortice obducta, supremâ parte hirsuta, & villosa, quæ vulnerata, succum exstillat initio lacteum, deinde fuluescentem, gustu primum gummoso, postea aliquantulem acri: viuax est, vt reliquarum radices, vetustate crassior euadens, & superiore parte in plura capita subinde extuberans.

Clus. Pannon. p.639. Scorsonera Pannonica 5. Hist. post. lib. 5. p.159. Scorsonera angustifolia elatior pannon. 4. Scorsonera maior angustifolia cæruleo flore.

C.Bauh. Phyt. p.538. Scorzonera 6. siue angustifolia subcærulea.

TRAGOPOGON SPICATVS tenuifolius

TRagopogon spicatus Histor. Lugdunensis,

radice, foliis, caule geniculato, similis est reliquis Tragopogi generibus, nisi gracilior *caulis* est, *radix* tenuis, *folium* angustius, *flos* autem luteus maximè discrepat, & qui spicatim coaceruatus sit. Descriptio.

C.Bauhin. phyt. pag. 546. Tragopogum 4. siue spicatum luteum.

VIRGA AVREA VVLGARIS latifolia.

Descriptio. GEniculatum huius incedit *radix*, obliquè per terram acta: fusca, frequentes dimittens fibras albicantes, sapore aromatico: *caules* recti & rigidi, duos aut tres circiter cubitos alti, striati, subhirsuti, medulla fungosa farcti: *folia* tum à radice, tum in caule, & hæc quidem alternatim, longis pediculis appensa, interdum nullis aut perquàm breuibus donata, quorum quæ ima sunt, palmum ferè lata existunt, duos circiter longa, superiora minora, atrouirentia, vtraque hirsuta & per ambitum serrata: *flores*, tum in summo caule tum pediculis peculiaribus ex foliorum alis exortis, frequentes insident, Doriæ vocatæ floribus similes, lutei, magnam partem stamine, in pappos euanescentes.

Virgam auream vulgarem latifoliam multi Solidaginem Sarracenicam, heydnisch wundkraut, appellant. An autem hæc vera sit Solidago Sarracenica asserere non vult Matthiolus. Is in post. comm. Ital. & Lat. cum magn. fig. quam vulgò Virgam auream vocant Herbam Iudaicam & Paganam cognominat, atque eius flores non esse similes Camomillæ, vt Fuchsius in suo herbario pinxerit. Negat præterea esse vllo modo Sideritin primam. Non existimo ego Matthiolum nouisse discrimen inter Solidaginem Sarracenicam & Virgam auream: reprehendit figuram Fuchsii, quum tamen planta quam pingit, ei nota non sit: præterea eius figura, quod folia attinet minùs probanda videtur: meritò dixit se nolle Matthiol.

nolle asserere, an sit vera Solidago Sarracenica.

Virga aurea, inquit Gesn. de hortis, vulgò ab Italis dicta, nominatur à Fuchsio Solidago Sarracenica (latifolia, vt ab ipso nobis præsentibus appellabatur:) Verùm præceptori Fuchsio hac in parte assentiri non possum, quum hæ duæ plantæ non parum differant. *Fuchs. not.*

Hist. Lugd. p.1272. Virga aurea Matthioli. Itē: Virga aurea Dodonæi. Duæ figuræ eiusdem plantæ.

C. Bauh. Phyt. Virga aurea 2. siue angustifolia. Hæc sæpè sine crenis vel saltem minùs cōspicuis, aliquando folia circum minutissimè serrata: foliis oblongis, aliquando subrotundis.

Nomina Virgæ aureæ hæc planta nomen inde accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant. Belg. Gulde rode. Gall. *Verge d'or.* Sunt qui Leucographin Plinii autumant. Solidago & Consolida ab aliis à viribus denominatur.

Locus & tempus Copiosè prouenientem vidi Geneuæ. Basileæ cùm eisem obseruaui copiosè florentem Octobri in monte Moutets, & in monte prope Brentzach, mense etiam Augusto florentem in monte propè Leurach.

VIRGA AVREA SIVE SOLIDAGO SARracenica latifolia serrata.

Descriptio Triplò latiora huic quàm iam dictæ *folia*, longiora, cæteroqui similia; perinde vt *caules* ramique: at verò *flores* lutei, papposi non secūdum ramulos spicati, sed summis extremísque vmbellam quodammodò effigiantes hærent.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. p.1271. Consolida Sarracenica maior: item p.1275. Virga aurea altera Lobelii. Duas figuras vnius stirpis existimo duobus diuersis capitibus descriptas.

Differ. C. Bauh. Casp. Bauhin. Phyt. Virga aurea 3. siue latifolia serrata: Reperi in monte Rosberg propè Maßmünster florentem Octobri: Frater Casp. Bauh. in Basileensi monte Wündenstein.

VIRGA AVREA ANGVSTIFOLIA SERrata, siue Solidago Sarracenica.

Virgam auream angustifoliam hanc voco, ad alterius differentiam quæ foliis latiorib' prædita est: quarum vtraque à Virga aurea vulgari diuersa est. Hæc itaque, de qua nobis sermo, bicubitalis & tricubitalis est, *caulibus* striatis, glabris: ex quibus alternatim *folia* nascuntur palmum & sesquipalmum longa, vnciam vnam aut duas lata, similia ferè foliis Salicis auriculatæ, Doriæ instar per ambitum crenata, sed tenuiora, glabra, non hirsuta vt in vulgari, sapore quodam aromatico prædita, calidiusculo: *flores* non secundum caulem, vt in Virga aurea vulgari, sed extremis surculis vt in Doria, vt vmbellam quodammodò mentiantur, lutei, foliis longiusculis, ternis vel quaternis constantes, staminibus in pappos resoluendis mediū obtinentibus. *Descriptio*

Trago, Dodon. & Fuchsio, Herba fortis, quibusdam Herba fortis, quibusdam etiam Cartafilago & Filago, cùm, inquit Fuchsius Cartaphylax dicēdum esset cuius nec descriptio isti conuenit. *Herba fortis. Herba fortis.*

C. Bauhin. Phyt. est Virga aurea 4. siue angustifolia serrata cuius aliam adhuc speciem esse asserit longioribus foliis. *Virga aurea angustifolia serrata. C. Bauh.*

H. Lugd. p.1270. Consolida siue Solidago Sarracenica a coniungendis vulnerum labris à Sarracenis & Turcis ita dicta: Herba fortis Gall. Consoulde & Consolide Sarrazine. Duas figuras habet, vni titulus Solidago Sarracenica Fuchsii, alteri Solidago Sarracenica Lobelii. *Herba fortis. H. Lugd. not.*

A me collecta est in monte Rosberg prope Masmunster, & plantata in Horto Ill. E. C. florens Septembri, ac etiam Octobri.

VIRGÆ AVREÆ SIVE SOLIDAGINI angustifoliæ affinis Lingua auis Dalechampii.

Lingua maior duorum aut trium est cubitorū, *caule* striato, cauo, per quē ex longis interuallis alternata *folia* Solidaginis Sarracenicæ non multùm absimilia, sine pediculis adnata, palmum aut sesquipalmum longa, semunciam circiter lata: in ambitu serrata, in acutū mucronē desinentia, & subtus veluti tomento obsita: supremus caulis in surculos crebros diducitur, atque hi rursum in pediculos, in quibus *flores* lutei Solidaginis Sarracenicæ. *Descriptio*

Lingua maior H Lugd. Conyza max. serratifol. Cam.

H.Lugd.p.1037.Lingua maior.Camerario inter icones Harcyniarum stirpium fol.3. Conyza maxima serratifolia.

An Lob.Icon.Plant.p.347. Conyza Helenitis foliis laciniatis? Gesn.hort. Conyzę aquaticæ species. Thal.Conyza aquatica maxima serratifolia. C.Bauh.phyt. Conyza 12.siue palustris serratifolia.

Locus & Tempor.

Non placet à Dalechampio reponi inter Ranunculi genera cū quibus nihil commune habet. Ante triginta annos plantæ caulem cum foliis non floridum reposui,vbi collegerim non recordor. Siccam etiam habui à Richnero.

ALISMA SIVE DAMASONIVM Veteribus.

Alcea. Acyron. Lyron.

A'λισμα, quod alii A'λκέαν,alii Δαμασώνιον,alii A'κυρον, alii λύρον vocant, teste Dioscoride, folia habet ἀρνογλώσσῳ similia, angustiora tamen & ad terram deflexa: Caulis est cubito altior,habēs capitula thyrsi specie,(quidam θυρσοειδῆ,)flores sunt tenues, albi, subpallidi, radices μικραὶ ἑλλεβόρῳ, tenues, odoratæ, acres, subpingues: Amat locos aquosos. Radix drachmæ vnius aut duarum pondere pota cum vino, commoda est his qui Leporem marinum vorarunt, & quos Rana rubeta momordit, & qui Opium hauserint. Item ad torsiones [στρόφους] & dysenteriam, tum per se, tum cum pari Dauco pota. Conuenit etiam conuulsis & ad vteri affectiones. At ipsa herba aluum sistit, & fœtus reducit,& imposita tumores (οἰδήματα) mitigat.

Meminit & Plinius lib.25.cap.10.Alismatis & quidem duplicis:alterius laciniosis angustis foliis, alterius maioribus foliis,vtriusque in syluis, cætera quæ habet sunt Dioscoridea. Eius in calculo expellendo vires se casu expertum esse tradit Galenus, in dysenteria autem minime.

Aequiuoca

De Alismate siue Damosonio, magna inter Auctores controuersia: aliis Plantaginem: aliis Calceolum Mariæ; aliis Digitalem: aliis Mentham græcam: aliis Auriculam vrsi,aliis Primulam veris, aliis Bifolium maius & minus: aliis Plantaginem aquaticam: aliis Saponariam:aliis Lilium conuallium: aliis Halymum: aliis Elleborinen: aliis Costum hortensem, aliis Alisma Monspeliensium,siue Doriam de qua iam: aliis aliam plantam statuentibus.

ALISMA MONSPELIENSIVM siue Doria.

Descriptio

Obliquè fertur *radix*, crassitudine digitali,alba,multas longas ab inferiore parte fibras dimittens, concaua,vbi in *caulem* excreuit,sapore aromatico & amaro, caulis trium aut quatuor cubitorum est altitudine, rectus, simplex, concauus: cui alternatim sine pediculo *folia* adnascuntur, Lepidii foliis accedentia, non neruosa vt sunt Plantaginis aquaticæ, quibus etiam sunt longiora, acuta,crenata,pinguia,priora folia habent aliquid simile cum plantagine aquatica, non tamen sunt ita lata,nec neruos secundum longitudinem habent, cum pediculis sunt cubitalia. Sunt sapore Angelicæ aromatico, sed remissiore, amaro: caulis fastigium in aliquot diuiditur surculos,qui *flores* sustinent Iacobææ luteos,sed minùs foliosos,in pappos abeuntes. Sculptor noster malè pro serraturis veluti pilos in icone nostra demonstrat.

Synonyma.

Gesn. hort. p. 286. Virga aurea, fortè Panaces Chironium cui Lapathi folium tribuitur, nisi id potiùs Doria circa Monspelium dicta sit.

An Lobel. & Pena Aduers.p. 124. Norbonensium Dorea quasi aurea, quam perperam Doriā vocant: neutiquam Doriæ duci triremiū,quasi exoticæ huius repertæ laudem verè asserūt herbarii quidam. An Theophr.Panax Chironium & Plinii Pharnaceum. Figura Aduers. non placet. Lobel.Obl.p.258.Ic.plant p.297.Herba Doria.Item Icon.plant.p.277. Herba Doria Narbonensis.

Camer hort. Doreæ herba vtraque maior & minor ad Consolidam auream accedens.

H.Lugd.p.1273.Dorea siue Herba aurea Narbonensium Penæ, vulgò *L'herbe Dorée*.Item Limonium aliud.

C.Bauh.phyt. Virga aurea 1. siue maior, vel Doria, id est,aurea.

Locus & Tempus.

Alisma siue Damasonium quod quidam Monspel.diiudicant, habeo in in horto Ill.E.C.viuaci radice quod floret Iulio & Augusto, semen maturum Septembri; Vidi etiam Monspelii Maio florentem ad fluuii ripam propè Castelneuf: vt & Patauii: Tiguri florentem Iunio in horto D.Gesneri qui Doriam appellabat. Ferrariæ in horto monasterii S.Dominici.

TRIPOLIVM MAIVS ET MINVS

Descriptio.

Tripolium vocāt hodie quidam herbam maritimam,cubitalem & sesquicubitalem, *radice* fibrosa hęrentem: *folia* ad Limonii maioris folia accedunt, strictiora, lōgitudine ferè paria, neruis rectis Plantagineis donata, glabra, nullo ordine per ramos crescentia: *caulis* fastigium ramosum *flores* gerit surculorum extremis hærentes, purpureos cæruleosue,qui in pappos euanescunt. Tripolium, [ait Diosc.] folia habet Isatis, attamen

men crassiora: caulem palmarem & superna parte diuisum. Ejus flos ter die colorem mutare perhibetur,[Id fieri posse, inquiunt Lobel. & Pen.in Adu. lubet credere, cùm videamus è naturæ officina multò mirabiliora euenire:] ita vt manè candidus, meridie purpureus, vesperi puniceus aspiciatur. Radix est alba, odorata, calidi gustus.

Reperio (Matth. verba sunt) in historia Tripolii non parum hallucinatum esse Plinium libro 21. cap. vbi turpiter Tripolium cũ polio herba confundit, adeò vt asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolii floribus tradidere tum Dioscorides, tum Antiquorum reliqui. *Plin. hallucinatur.*

...., inquit Dodon. gall. vocatur Latinè Tripolium, Arabicè Serapioni capite 330. Turbith, sed non est Turbith Mesue aut Auicennæ, quidam vocant *Camomille bleue*, vel *Marguerite bleue*, quæ tamen nomina non conueniunt. Fabulosum est [ait etiam quod à Dioscor. adscribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari: & manè album, meridie purpureum, vesperi φοινικοῦν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cùm flores omnes, non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi subpurpurei sunt: perfecti patentésque, quales scripsimus: deficientes papporum candidam ostentant lanuginem. *Non est Turbith* *Diosc. fabulosus.*

Camer.hort. Tripolium à Lobelio depictum. C.Bauh.Phyt. Tripoliu m 1.siue maius. Item Tripolium 2.siue minus. Nascitur,inquit Dioscor. apud Dodonæũ,Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgii quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retróque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat. Æstiuis mensibus flores facit. Scatent hâc, teste Lobelio, Narbonica & Anglica littora & fluminum crepidines, quas refluxus & maris æstus inundant, vbi fermè nulla alia herba comparet. Frequens in littore Veneto.

Temperā. Tripolii radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarũ pondere per aluum aquam ducere refert: itémque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca, siue venenis resistentia medicamenta. *Aquam & vrinam ducit.*

Cæterùm Tripolium, Turbith Serapionis, radix aluum non ciet decocto & succo pota ait Lobelius. Sed ego eum non intelligo, Si Tripolium quod exhibet, aluum non cit non erit Dioscor. Tripolium quod ... *Lob. redarguitur*

EVPATORIVM ADVLTERINVM.
CAP. XIII.

Descriptio Aquatum ripas accolit adulterinum Eupatorium, insigni proceritate duûm, trium, aut plurium cubitorum altitudine glicens, *caule* recto, tereti, tomentoso & in viridi purpurante, medullâ albâ pleno, gratum & aromaticum odorem, cùm inciditur, spirante, multis alis concauo: *folia* per interualla disponũtur, sed ex eodem ceu genicula plura exeunt in vnum pediculum coëuntia, veluti in Cannabe, cuius foliis similia sunt satis, oblonga, acuminata, per ambitum serrata, pilosa, sapore amaro: *flores* in muscariis glomerati, meris ferè staminulis constantes, ex albo purpurascunt, in pappos tandem facessentes. *Radix* subest fibrosa, alba, non absimili cum foliis gustu.

Trago Herba S. Kunigundis dicitur, quam Officinæ hactenus pro Eupatorio non sine errore vsurparunt. *Herba S. Kunigundis.*

Dodon.Gal.Pseudohepatorium mas, *Eupatoire bastard masle*: in officinis non sine magno errore pro Eupatorio vsurpatum: Doctis recentioribus Eupatorium aquaticum, aut adulterinum, Belg. Coning hunnecruyt/herts claueren & Boelsenocruyt manneken. Dod. lat. in fol. Vulgare siue adulterinum Hepatorium vulgi, Eupatorium nonnullorum, Eupatorium adulterinum Fuchsii, Cannabina plerorúmque à similitudine foliorum Cannabis, Terzola Baptistæ Sardi existimata. *Pseudohepator.* *Eupator. aquat.* *Cannabina multis Terzola Sardo*

Lobel.Aduers. pag.227. Aquatica Cannabina Eupatorium dicta mas, quod permulti Pharmacopœi, Belgæ præsertim, Eupatorium Auicennæ foliis Cannabinis præditum vocitant. Obseru. pag.284.& 285.Cannabina aquatica planta, Eupatorium dicta, Officinis Galliæ Eupatorium cannabinum. Officinis Belgii perperam Eupatorium Græcorum. Icon.Plant.p.528. Cannabina aquatica, siue Eupatorium mas. *Cannab. aquatica.* *Eupat. cannabinum*

Amato in Dioscor. lib.3. enarr. 163. Cannabis silu.& non, vt multi reentur, Eupatorium. Item lib.4.enarr.44.Eupatorium Auicennæ, quod ait falsò Ruellium apud Dioscoridem Hydropiper esse credere. *Cannabis silu. amato. Ruell. err.*

Meritò Cord.in Dioscor. lib.2.cap.191. Ruellium à veritate aberrasse scribit, quòd falsò vocitatum Eupatorium Hydropiper esse iudicet. Adolph. Occo in pharm. Eupatorium Auicennæ

(ita quoque vocat Rob. Constant. apud Amat.) Kunigundis herba & Origanum aquaticum. Castor. Durant. p.177. Eupatorium vulgare & Auicennæ, iis in fine herbarii aliam habet figuram quæ meliùs placet. Anguill. epist. 14. Eupatorium Auicennæ non verum.

Eupat. Auic. Matth. Matth. in prior. comm. Lat. Eupatorium Auicennæ inscribit: Euchar. Roeslin. Eupatorium. Harchio in Ono. pag. 38. Eupatorium Auicennæ, foliis Cannabinis. Monach. in Mes. dist. 6. cens. 189. Pseudo seu Adulterinum Eupatorium.

Eupat. Arabum. Fusch. hist. Eupatorium adulterinum, *Eupatoire des Arabes*. De compos. medic. Eupatorium alterum, Eupatorium Auicennæ, quod pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet: sed eo vtendum vbi Seplasiarii Auicennæ medicamenta construunt. Cæsalp. Eupatorium vulgò, Thalio pag. 85. Pseudohepatorium mas, seu Hepatorium Auicennæ quorundam: Camer. hort. Eupatorium Auicennæ siue aquaticum.

Pseudohepat. mas. Eupator. Auic. non videtur esse. H. Lugd. p. 1053. Eupatorium vulgare, quod vero Dioscoridis Eupatorio ferè omnes substituunt, non rei ignoratione, sed maiorum virium obseruatione, & experientia ducti, quas etiam ipsa aspectu insignis planta, foliorum amaritudine & odoris præstantia, satis præ se fert. Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerunt, veriùs Pseudoeupatorium dicendum.

C. Bauh. phyt. Eupatorium 1. (2. apud Matth.) siue cannabinum. Tabern. Herba S. Kunigundis, Schvv. Eupatorium adulterinum, Origanum palustre, Cannabina aquatica: Circa scrobium, riuulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliisque vliginosis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: Amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omninò postulat. Iulio & Augusto floret ac viget: radix restibilis est; sed caules foliáque hyeme intercidunt. Obseruaui variis in locis, vt Lugduni, Geneuæ, Monspelij, Basileæ, & Montbelgardi.

Vires & Temper. Herba viribus insignis; quamuis ab Antiquis silentio fuerit prætermissa. Amaricantis quidem est gustûs, odoris non minùs tamen suauis, quàm Agrimonia odorata, cui viribus proximè accedit, ac nonnullis in affectibus excellentior est. Obesæ nimis naris erant, teste Lobelio, qui fœtêre eam dictitabant. Radicũ minorum seu fibrarum eius incisarum pugillus in vino decoctus, colatus & potus, Gesnero per horam pòst, aluum semel mouit, postea verò vomitum duodecies ferè cum magno labore: ita vt Ellebori albi instar purget, sed longè faciliùs & tutiùs, profuit sanè plurimùm, magnâ pituitæ copiâ euacuata. Gustu vehementer amara est, inquit Fuchsius, vt calidam & siccam esse in secundo ordine aut in medio tertii non sit dubium. Haud dubiè hæc herba abstergit, expurgatque, & quæ in venis est crassitiem incidit: Potest obstructiones iecoris & lienis aliarumque partium corporis soluere. Hic frutex, præsertim in flore, vulnera & vlcera sanandi vires obtinet. Argentinæ, autore Trago, in pecoribus tantùm curandis vsurpatur. Certum est vino decoctam herbam aut aquam destillatam vitiis internorum membrorum vtilissimam: Suffitu herbæ siccatę venenata animalia fugantur. Aiunt ceruos telis læsos remedia ex hac herba petere. Pseudo-Eupatorium, vt apud Matthiol. & H. Lugd. legitur, calido siccoque est temperamento: calfacit, tenuat, abstergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contusis succus exprimitur, & insolatus cogitur in pastillos, quorum frequens in medicamentis vsus. *Sum.* Confert maximè eiusdem decoctum, aut epotus succus iocineris doloribus & *Decoctum.* aliis eiusdem affectibus ab obstructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis obstructionibus vexatis. *Hydrops.* Datur quoque succus ad ventriculi apostemata à frigiditate nata, quibus etiam prodest herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, præsertim pituitosis, febribus ab obstructione prouenientibus. *Febres diuturnæ. Menses.* Idem vrinas & menses pellit: scabiem pruritúmque sanat cum fumaria decoctum ex caprino seuo: sed succus validior est, qui potus elephantiasi incipienti medetur. *Elephantiasis.* Flores illiti vulnera recentia & vlcera sanant. *Vulnera. Vlcera.* Datur idem vtiliter pecoribus tussientibus & anhelosis equis, quorum etiã dolores finit. *Pectus.* Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus intestinorum vermes necat. Idem recens expressus illinitur commodè ex aceto & sale aduersus scabiem. Addi scribitur à Schvvenckfeldio balneis ad vteri affectus, & lixiuiis aduersus inueteratos capitis dolores.

FINIS LIBRI VIGESIMI QVARTI.

Appendix ad cap.2.libr.xxiii.

ALCEA TENVIFOLIA CRISPA.

Descriptio

A Vulgari Alcæa in eo potiſſimùm differt, quòd *folium* habeat tenuiſſimè in creberrimas lacinias tenues, criſpas diuiſũ, alioqui folio alterius Alceæ par. *Flos* purpureus magnus, conuenit cum orbiculata *ſeminum* ſubſequentium placenta. An ſolius naturæ luſus: & an ex eodem ſemine proueniat præcedens & hæc conſiderandum?

Synon. *Malua Querna Dens leonis*

Lonic. Malua querna, Dens Leoniis, Felryſſ/ Lowenʒan. Ryſſ in Dioſc. Alcea altera, ſegmentis profundioribus laciniata. Camer. hort. & Hort. Luſit. Alcea tenuifolia folio criſpo.

An Cæſalp. Alcea quædam parua in ſyluis, quam ad Cannabin ſylueſtrem reduci poſſe putat? An Cordo in Sylu.obſ. Alcea tenuiſſimis foliis?

C. B. not.

C. Bauh. phyt. Alcea tenuifolia Camerario: Has ego non duas ſtatuo ſpecies, ſed tantùm vnam.

Schvv. reprehen.

Schvv. Malua ſylu. ſeu Querna, Dens Leonis, Augen pappeln/fälryſſ. Eodem cum priori loco natali, ſolummodò differens quòd ſub Quercubus naſcatur. Schvv. prauè iudicat, aliud diſcrimen in deſcriptione oſtendi.

Locus & Tempus.

Collectam eundo Beffordiam Montbelgardo, plantaui in horto Ill. E. C. obſeruaui etiam circa S. Coſmum in Suntgouia: Frequens etiam in Harcinia ſylua & apud Rhenum.

ALCEA VILLOSA.

Deſcriptio

A Lceæ villoſæ nomen dedit denſus ille villus rigidiuſculus & aſper quo tota planta horret. *Rami* palmares aut dodrantales, teretes, hirti, multi, ex *radice* ſimplice, gracili, palmari, ſtatim exoriſtur. *Folia* parua, plerumque profundè in tres lacinias ſerratas diſſecta, lanuginoſa. *Flores* tã ex foliorum ſinu quàm in ramorum extremis, modii inter Maluæ ſylueſtris repentis & erectæ flores, purpuraſcentes, è quinque foliis compoſiti, è calyce magno quem componit duplex foliorum acuminatorum aſperorum piloſorumque agmen, in quo ſuccedit orbiculata *ſeminum* nigricantium placenta.

Synon. *Alcea hirſuta*

Hiſt. Lugd. Alcea villoſa. C. Bauh. Phyt. Alcea 9. ſiue hirſuta.

Locus.

Valerandus Douręz à quo primùm habui plãtam vocabat Alceam montanam. Data mihi Argentinæ ab Agerio 1593. vbi audio in vicinia prouenire. Copioſam obſeruauit & collegit Gener I. Henr. Cherlerus in vineis circa Monſpelium, ſiccioribus præſertim & in collem ſubſqualidum elatis.

ALCEA PANNONICA CAMERARIO.

Deſcriptio.

A Lcea Pannonica cuius ſemen communicauit Cluſius, minutius vulgari, planta ipſa *foliis* primùm exit nullam diuiſuram habentibus, rotundis, crenatis, poſtea in *caulem* aſſurgens magis laciniata profert. Hæc Camerarius.

An Alceæ genus tertium Cluſio?

Huius figuram non inuenio apud Camerarium, nec in poſtr. Hiſt. Cluſius meminit. C. Bauh. Phyt. Alcea 4. ſiue Pannonica.

ALCEA AMPLISSIMO FOLIO laciniato.

Deſcriptio.

M Iſit nobis frater C. Bauhinus Alceam pulchram *folio* ampliſſimo manus expanſæ ferè magnitudine, in magnas partes diuiſo, glabro, in pediculis tamen pili aliqui tenuiores quàm in vulgari, ſi benè iudicamus ex ſicca, *flos* etiam quem miſit ſeparatũ, ſi eiuſdem plantæ eſt, quod nobis perſuademus, pediculo eſt tenuiore quàm in vulgari, ac longiore vnciarum trium, folia floris qualia vulgari: calycis foliola minora, & minùs hirſuta.

MALVÆ INDICÆ FORTE genus.

Locus.

E X prima nauigatione in Iauam à Batauis allatus eſt Cluſio [Exot. lib. 2. cap. 15. decimus octauus] fructus ſubrotundæ in plano formæ, vncialis ferè, nigro aut ſubfuſco & læui cortice tectus, in quinque partes diuiſo, ſub quo latebat cartilaginoſus alius cortex, inæqualis & aſper, ex-

Deſcriptio

tuberans eâ parte quâ superior cortex diuisus, continens in singulis loculis turnescentibus quaterna aut quina grana Alceæ Ægyptiæ granorum magnitudine, lõgiora tamen, & infimâ parte quâ cortici adhæserant angustiora, nucleum exalbidâ tunicâ tectum intus verò subuiridem, continentia, nullò manifesto sapore præditum. An Maluæ aliquod genus? nucleus certè manducatus, lentum & viscosum quidpiam præbebat.

ALCÆA SOLISEQVA MVLTIS Veneta.

Descriptio

CAndidissimam sed tenuem, fibratam agit *radicē*: *caulibus* dodrante altioribus, teretibus, asperis & hirsutis: cuiusmodi sunt & pediculi: quibus appenduntur *folia* Alceæ vulgaris æmula, in tria segmenta sinuata subdiuisa, superiùs attonuentia, inferiùs remissiùs colorata, sed magis pilosa, gustu viscido & lento: *flores* quàm Alceæ vulgaris minores, sed peregrina elegantiâ acceptiores, ex luteo herbidi, vnguibus purpurantibus, quorum medium occupat cuneolus apicibus croceis & coccineis stipatus, quibus circummicitur vtriculus membraneus hirsutus, striatus, quinis thorulis à medio sursum versum radiatus.

Synon. *Alcea Vesicaria* *Alcea Veneta* *Malua Veneta* *Alcea peregrina* *Hypecoum Matth.* *Lonic. notatur* *Herba Hungarica*

C. Bauh. Phyt. Alcea 8. siue vesicaria.

Conabantur nonnulli Trago persuadere Maluam seu Alceam Venetam eam esse stirpem quæ Diosc. Androsæmos dicitur, sed errant. Existimat is eam congenerem esse vel Altheæ vel Alceæ.

Gesn. hort. Malua Veneta: Alcea peregrina. Hypecoum Matthioli, Maluæ & Alceæ species. Item in append. Alcea Bononiensis Volmari.

Cord. Obs. sylu. Alceæ species.

Lonic. stirpium ignarus, duas habet figuras, & descriptiones vnius plantæ, Harum prior est Malua Venetiana, Venediger oder Wetter rößlin. Et Herba Hungarica. Unger kraut.

Nostra quoque figura quæ erat iam sculpta non placet. *Icon.*

Quamuis quidam hanc Italicam & Venetam dicant, tamen nusquam meminimus, aiunt Lob. & Pena in Adu. in Italia, nedum Venetiis, nisi hortis vidisse. Admodum rudis est Commentator, qui Rutæ folia huic esse contendit: imponit dum huic vires Opii asserit. *Matth. not.* Lobel. Obs. & Ic. Plant. Alcea peregrina Solisequa. Alcea vesicaria Dodonæo, perperam Hypecoũ Matth. Alcea Veneta Tragi. *Error emendandus*

Matth. in Dioscor. Hypecoum. Græc. ὑπήκοον. Ital. *Hypecoo*.

Camer. ad Matth. Hypecoon Matthioli, alii Alceam Venetam vel peregrinam Solisequam nominant. Sunt qui Gallicè vocent, *La gloire du Monde*, & Germanicè Latterrößlin. *Gloria mundi* Hort. Lus. Alcea peregrina. Veneta Solisequa sata in horto Ill. C. Vvirt. Montbelg. quotannis prouenit: dudum annotaui non mihi placere pro Hypecoo: habebam etiam Geneuæ in horto: floret Iunio, semen maturat Iulio. *Locus.*

Appendix ad cap. III. lib. XXIII.

Synon.

Marcell. Althæa Malua: siluestris. Brunsch. Althæa & Malua Hispanica. Camer. hort. Thal. Clus. Hort. Lusit. Althæa vulgaris. Lob. & Pena Adu. Ic. Plant. Gesn hort. Althæa & Ibiscus. Trag. Germ. Ibiscus & Maluæ genus. Gesn. hort. Maluæ agrestis genus. Cæsalp. Malua siluestris prima, & Bismalua. Cordo in Diosc. Althæa, syluestris Maluæ genus. Et Hist. Althæa, seu Malua palustris. H. Lugd. Althæa Matthioli. C. Bauh. Phyt. Althæa 1. seu Diosc. & Plinii, floribus candidis aut ex albido dilutè purpurascentibus.

Cæterum notissima hæc est Althææ titulo passim autoribus, & omni Chirurgorum vulgo, ex vnguento maximè quod de Althæa appellatur. *Notissima*

Debuerat autem nostrâ ætate in maiore nominis & vsus honore Althæa esse: Nec Maro quondam pecoris sui greges viridi compellere Hibisco, ex quo tam honestam Garcia illi appellationem fecerat: vt sola hæc inter omnes naturæ plantas à toto Medicinæ vsu indicaretur: Siquidem nihil Althæa Græcis aliud est, quàm si à medendo Medicam simpliciter dicas: Quibus ἄλθος in Medicina pharmacum remediumque: & ἀλθαίνειν verbum mederi est: sic enim nominata est διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς autore Dioscoride, id est, quòd inter primas sit vtilis, & plurimis polleat remediis. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα aliquid sæpè appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Hibiscum dici testatur his verbis: Althææ h. e. Hibisci folia, vel radices, aut eius caulem tenerum decoctum, vt vinum ex molli fiat fortè, in dolium mitti asserunt. Nominatus tamen etiam Ibiscus, teste Diosc. seu Ebiscus & Euiscus ἴβισκος & ἐβίσκος. Item Malauiscus, nomine ex Malua & Ibisco composito: Officinis Bismalua, seu Vismalua, quasi Malua viscida, & ab excellentia effectus à quibusdam Aristalthæa [ἀριστάλθαια] inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία [Malua siluestris:] Est enim, vt ait Dioscorides, in siluestrium Maluarum genere. Dicitur tandem quoque Dendromalache & Anadendromalache [δενδρομαλάχη καὶ ἀναδενδρομαλάχη] à Galeno, seu arborea siue arborescens Malua. Quidam olus Iudaicum appellant.

Hibiscum Maronis *Althæa vnde* *Ibiscus Ebiscus Euiscus Malauiscus* *Bismalua* *Aristalthæa* *Dendromalache* *Anadendromalache* *Olus Iudaicum*

Præter Althæam Bismaluā dictam, nobis hæ quoque sunt cognitæ. Althæa profundè serrato siue dentato folio. Althæa flore grandi Alceæ

Thurin-

Thuringiaca Camerarij. Althæa arborescens. Althææ species quibusdam arborea altera, vel Bryoniæ folio. Althæa Sida dicta quibusdam. Althæa flore luteo, quibusdam Abutilon. Appellatur etiam Abutilon Indicum à C. Bauh. Althæa. Sed & Maluam arboream nonnulli Althæam vocant. Sic quoque Lobelius & Pena in Adu. Maluam roseam Althæam faciunt. Maluam crispam, Althæam crispam & maiorem appellat Olling. apud Gesn. hort. Plurimi, inquit Braslau. decepti sunt, Alceam cum Altæa confundentes. Althæa Lobel. Clusij mihi videtur Alcea pentaphylli folio, siue Cannabis silu. Cortusi. Althæa demum dicitur de Ocimoide inter supposititia Dioscoridis apud Cornarium de qua historiæ nostræ generalis lib. 29.

Althæa flore. Alcea. Arborescens. Brionia folio. Sida. Abutilon. Abutilon Indicum. Malua arborea. Malua rosea. Alcea. Alcea pentaphylli folio. Ocimoides.

Appendix ad C. IX. LIB. XXIII.

DE RHA SIVE RHAPONTICO Veterum sententiæ.

Rha. Diosc. Locus.

Pâ, quod alij Pῆον vocant [alij ῥίον, Romani ρᾶ ποντικόν, inter spuria Diosc.] Nascitur in locis supra Bosphorum, vnde etiam adfertur, radix nigra, Centaurio magno similis, minor tamen & rubicundior [ἐρυθρότερα] quantùm leuis. Optimum est quod teredines non sensit, viscosúmque gustu, cum remissa adstrictione (ἀτονεστέρα στύψις) & quod commansum pallidum est, & Crocum quodammodò colore refert. Potum facit ad inflationes, stomachi debilitatem, omnis generis dolorem, conuulsa, splenicos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicæ & Thoracis vitia, præcordiorum distentiones, vteri affectiones, coxendicum morbum, sanguinis sputa, anhelationes, singultus, dysenterias, cæliacas affectiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus. Datur ad singulas affectiones similiter vt Agaricum eodem pondere, & cum iisdem liquoribus, non febrientibus cum vino mulso: febrientibus cum aqua mulsa: tabidis cum passo: splenicis cum aceto mulso: stomachicis ita vt est manditur ac deuoratur, nullo insuper liquore absorpto. Tollit etiam lurida & impetigines cum aceto illitum. Et inflammationes omnes diuturnas diffundit cum aqua illitum ac impositum. Summa verò ipsius vis est adstringere cum aliquantula caliditate.

Delectus. Vires. Exhibendi ratio.

Rhacoma (ita enim vocat Plinius) affertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. Radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulò, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad Crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationésque sedat, vulnera sanat, epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra Cacoethe & sanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & Cœliacis, si febri carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta, conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur, siue intus, siue extrà, purulentis excreationibus: item hepaticis, spleneticis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria, orthopnœas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potus trita, aut decoctum eius. Lychenas quoque ex aceto imposita purgat: Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones.

Rhacoma Plinio. Radix Costo similis. Vires.

In Rheo (teste Galeno de Antid.) quoque fraus committitur. Nam quibus in locis nascitur, simulatque euulsum est, ipsum elixant, quò succum remittat, ac tam succum vt syncerum & aquæ impermistum, quam Rheum exiccatum, vt non elixum ad nos posteà mittunt. Quamobrem scientia opus est verum ab adulterino secernendi, quam facillimè consequuntur, qui suæ spontis Rheum aliquando viderint. Nam elixi pars quæ sub aspectum venit, densa per totum & compacta non est, sed rarior: & gustu tentatum saporem adstringentem, vel nullum vel obscurum remittit. Cùm tamen si adulteratum non sit, vehementer adstringat. Citò tamen & ipsum foraminosũ efficitur. Rheum [ait porrò Gal. simpl. 8.] quidam Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem: habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio: & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quin etiã aëreæ cuiusdã substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tũ leuitas: verùm [adde minimè] & opera: ob id enim (Add. licet adstringens tamen) non tantùm conuulsis, sed & ruptis & orthopnoæç prodest: Sic quoque liuentia & lichenas sanat illitum cum aceto. Porrò quod adstrictionis opera haud instrenua sũt, hinc discernere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aëreum, imò eò quòd deducat in altum valentioris effectus causa existit.

Rheum Galeno Adulterium. Facultates ex Galeno.

Meminit Rhapõtici Paul. Ægineta diuersis in locis. Et primò quidem de cruditatibus & vomitu in mulieribus prægnantibus, vbi dicit, bibant Ponticam radicem, quæ vernacula lingua Rha vocatur. Idem eodem lib. cap. 45. Si magis subducere volumus, de Rheo parum ammiscemus. Item lib. 7. in antid. ex corallio podagrica, & paulò pòst in Antidoto podagrica Agapeti, dicit, Rhei barbarici. Et tandem l. 7. sub litera ρ. Rheon alii Rha vocant, compositum est ex terrea frigida, & tenuium partium aërea substantia, calidáque ac leniter acri. Vnde conuulsa & rupta, & recta ceruice spirationes iuuat. Item liuida, discutiendo. At astringendo, sanguinis sputationibus, & cœliacis & disenteriacis prodest. Vtraque verò facultate, hepaticis.

Rhaponticum Ægineta. Pontica Radix. Rha. Rheon. Rheum Barbar. Substantia.

Nunc Mesuem de Rhapontico scribentem audiamus. Rhabarbarum etiam clemens, inquit, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maximè expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potiùs quàm primo, substãtia duplici constas, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda, altera aërea, & ignea (à qua rarum efficitur) superficiaria, quæ suam terream, essentiam adurendo amarum effecit, & purgatorium, & obstructa liberans. Has autem substantias macerando separamus. Vt calida & purgatrix in humorem transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem verò pituitámque illa vacuat, præcipuè à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus malè natos sanat, ictericum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypochondrio,

Temperamentum. Mundatur. Euacuat bilem & pituitam.

Hæmorrhag. sistit.

tum punctorium. Hæc verò Hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit: ex casu quoque contusa, rupta, fracta, interna, & externa sanat, si eius drachma vna cum Mumiæ granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno & dimidio, & vino austero bibatur. Oleum quoque eius contusis & contractis musculis, vtiliter illinitur: singultum item & Dysenteriam sanat, præcipuè assum, & cum succo plantaginis & pauco vino austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum, generis nomine appellatum, tertium Turchicum, omnium ignobilissimum: Vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans: si vetum, tamen graue, si fractum ex ruso & glauco, alternat: si mansum vel aliquo liquore solutum, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum verò etiam siccatum, sed iam exanimatum, & vi purgatrice tota, aut propè tota, priuatum, venale ad nos transmittunt. Hoc autem est densum, valenter adstringens, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. Innoxium est Rhabarbarum, omni tempore tutò datur, omni est ætati salubre, atque adeò pueris & prægnantibus. Efficacius autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim Caprini: aqua quoque Intybi, & Apij vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idque omninò cum Spica Nardi actionem eius in primis iuuante, expressúmque. Quod si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi puri & odori modicum macerando admisceatur, expressúmque eius tum sumatur, & cùm detersione ac purgatione opus est. Quod si post purgationem viscera adstringendo roborare volumus puluis eius triti datur: si adstrictio maior expetitur assum datur: si maxima vstum. Rhabarbarum legitimum & integrum aliquandiu teri coquíque viribus integris potest, rariori autem & laxiori vehemens contritio virtutem resoluit. Datur expressum à sesquidrachma ad drach. tres. Tritū verò à drachma vna ad drach. 4. Annos tres aut quattuor integrū incorruptúmque seruatur, si cera sola, vel cera cum terebinthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut Psyllio aut Milio mergatur. Scalig. exerc. 104. par. 8. Raued toti Ponto, atque vniuersæ Europæ aduenam, Rha temerè vocant isti Græculatores. Rhacoma verò cùm eorum quidam appellasset ostentator, non potui quin excuteret risum. Item exerc. 181. Malaca regnum est: cuius in agro Campæ longè optimè Raued oritur: quod ipsi vocant Calama. Hoc idem cum Rha Pontico existimare extremæ dementiæ est.

Rhabarb. Indicum. Rha Barbarum Rha Turchicum. Rha barbarum macerant indigenæ. Pueris & prægnantibus tutum. Spica Nardi Ad obstructiones. Vsus. Datur. Conseruatio Raued. Rha. Rhacoma. Calama.

Appendix ad Caput IX. Libri XXIII.

Liquet ex Fuchsio posterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex esse Rha, seu Rheum Ponticum, & Barbarum. De Rhabarbaro postea: Nunc de Pontico, quod Veteribus (vt Dioscoridi) ῥᾶ, ἢ ῥῆον (vt etiam Galeno) dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥῆον ποντικὸν (Rheum ponticum) appellatur. Vsus est iisdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perinde atque Actuarius, ῥίζαν ποντικὴν (Radicem ponticam) vocans: Plin. Rhacoma: Celsus radicem Ponticam. Hoc Rha Veterum purgandi facultate destitutum fuit. Siquidem nemo veterum Græcorum aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis, quæ illi inesset, meminerunt. Nullam verò fuisse purgandi facultatem in Rhapontico, Diosc. omnium maximè ostendit, qui disertis verbis in Rhapontico supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem asserit. Porrò nullam prorsus habuisse Rha Veterum purgandi facultatem, ex eius quoque succedaneo conspicuum euadit. Pro eo namque (vt apud Galen. legitur) Centaurio Veteres vtebantur. Apud neminem autem Veterum legitur Centaurio purgatoriam inesse facultatem. Denique non habere purgatoriam facultatem Nicolaus etiam Myrepsus, qui pro eo non solùm Centaurio maiore, sed & Symphiti radice vtendum esse docet, satis confirmat. His omnibus accedit, quod Rhaponticum illud, quod D. Gerardus Caroli Quinti Imperatoris apud Solymmannum Turcarum Imperatorem Orator, propriis manibus in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachmarum pondus datum aluum haud mouere, sed pectus adstringere. Hæc Fuchsius, quem talia non experientiâ edoctum, sed autoritate, ductum narrare credimus, siquidem vt mox dicemus, tres drachmas purgare experti sumus.

Rheū Ponticum. Radix Pontica. Rhacoma. Rha Veteribus destituebatur purgandi facultate. Adstringēdi summa. Centaurii succedaneum. Symphiti succedaneū Fuchsius.

Qui volet, inquit Bellon. Obs. habere Rhaponticum, Constantinopoli Rhabarbarum expetat: discrimen non norunt: eodem enim quo Rhabarbarum nomine vocant, eligit radices longas & nigras, externè & internè Centaurio similes, manifestum est satis magnam esse differentiam inter Rhaponticum & Rhabarbarum. Hæc ille, qui an idem nobiscum intelligat Rhaponticum asserere veremur, plura videant lectores, ex eius verbis quæ c. de Rhabarbaro citatur.

Rhabarb. Constantinopolitanum Bellon.

Rhaponticum Antiquorum (ita namque inscribit Lob.) Rha è Ponti flumine, Rha Dioscorideum, nunc postremò cognitum, à Rhabarbaro diuersum, Sequinus Martinellus, fratri Alberto ad Angeli Symbolum Venetias misit, quod Medici nulla reclamante notâ Theriacis addiderunt, & ad cæteros affectus incisum deduxerunt: præsertim Lugduni in Gallia Dalechampius: neutiquam purgabat, sed astringebat. Sit & Pharmacopœi nonnulli, vt Valerandus Dourez, huius non semel fecerūt & viderūt periculum factum: sed vt dixi Fusch. (quem Lob. sequitur) autoritatibus, non accurata rerum obseruatione nititur. Sæpiùs in officina Valerandi præscripsi ad Dysenteriam, & alios affectus, purgabat, sed lenitùs quàm Rhabarbarum, vt expertus sum exhibitus drachmis tribus. Cùm essem protector Theriacæ eiusdem Valerandi, imposita fuit pro Rha Pontico. Purgatio non videtur impedire quò minùs sit Rha Ponticum. Dioscorides ait δύναμις δὲ ἐμψύχει τοῦ ἀγαρικοῦ μετὰ ἐλαφροῦ τινός.

Rhaponticum Antiquorum Rha Dioscorideum. Lobel. [illegible]tatur.

Hoc Rhaponticum vidi Veronæ apud Io. Bellicorum insignem pharmacopœum anno 1563. non differebat ab eo quod antè videram apud Gesnerum & Fuchsium. Hic sanè Pharmocopœus multa habebat pulchra Theriaces specimina. An meritò reprehendantur Mattheolus ab Aduersariis, annotatum de Rhabarbaro: videant lectores, & considerent an de nostro, hoc Rhapontico loquantur Fuchsius, Mattheolus, Dodonæus, Brassauolus & Syluius.

Locus

Quod verò Dioscorides remissam esse adstrictionem Rhapontici; Galenus autem vehementer adstringere non adulteratum dicit: Quomodo hic nodus sit soluendus non video, nisi dicamus

Contrarietas Diosc. & Gal.

dicamus Dioscoridem respicere genus astringentium, Galenum autem habere rationem eius quod adulteratum, ac cum eo conferre non adulteratum, quod si conferatur cum adulterato animaduertetur vehementer adstringere, interea non respicere genus adstringentium, nec cum omni adstringente conferre: vel fortè in Dioscoridis codice deprauatam quis dicat lectionem: dicit enim in fine capitis summam eius vim esse astringere: Meluæus aliter ac Galenus, dicit illud quod maceratum & exanimatum valenter adstringere & croci colore non inficere.

Rhabarb. & Rha Ponticum diuersum.

Appendix ad Caput X. *Libri* XXIII.

Rhabarbarum inquit, Syluius in Mesuem, à Rhapõtico Veterum diuersa res est, priscis incognita. Hoc ex tiguis ad Rha fluuium supra Pontum [vnde Rha Ponticum Græcis & Latinis, & Radix Pontica Celso dicitur] & Bosphorum Septentrionali tractu affertur: parum purgatorium experientiâ Posteriorum, licèt inuentu sit rarissimum, & hodie propè ignotum: obscuratum opinor à Rhabarbaro seu Indico, quod ex India Meridionali in totam propè Europam quæstu maximo conuehitur, odoratum, grauitate insigni commendabile, astringens, amarum, cholagogum magis, colore cùm manditur planè croceo. Quod siue idem sit genere cum Pontico, siue omninò diuersum, aliis disquirendum relinquo, quibus plus est otii & facultatis: cùm præsertim etiam celebres hodie Medici in ea controuersia sibi non constent, & nunc idem, nunc diuersum affirment. Manardus namque in Epistolis nunc idem, nunc diuersum censet. Mesues & Serapio suo Rhabarbaro tribuunt omnia, quæ Dioscor. & Gal. Rheo. Mihi satis fuerit admonêre, in locum Pontici iam propè desiti Indicum viribus proximum, & vbique copiosum potiùs esse sufficiendum: tantò tamen parciùs quantò efficaciùs, &c.

Rhabarbarum.
Manardus taxatur.
Rha Indicum pro Pontico sufficiendum.
Rhabarbarum.

Eadem ferè tradit Tagaultius quæ Syluius, Rhabarbarum, inquit, seu Rheon barbaricũ vulgare, & quo hodie passim ad subducendam aluũ nobilium præsertim & delicatorum, Medici vtũtur: radix est preciocissima, & ad multiplices medelarum vsus proficiens: Pœnis & Arabicæ familiæ Scriptoribus, & passim nunc in Officinis Raued Sceni & Rheubarbarum vocatur. Verùm ætate P. Æginetæ qui longè post Dioscoridem, Galenum, & Plinium vixit, Rheon barbaricum appellari cœpit, quòd ex Barbarorum regionibus deportaretur. Ideoque *Raued Sceni* Arabes dixerunt, quòd ex Scenitarũ agro deportaretur. Vnde Græca posteritas Rheõ Sceniticum vocauit quòd apud Scenitas Arabes legatur. Quare & Arabicum iure dici posset. Auerrois Cordubens. Rheõ hoc barbaricum inter cætera purgantia medicamina ponit præcellentissimum. Quem secutus Mesue, vbi medica pharmaca solutoria quæ benedicta vocat recenset, eius honorificam mentionem facit. Non idem esse putatur multis Veterum Rhaponticum & vulgare nostrum Rheubarbarum. Hoc enim 1. Ex meridionalibus regionibus ad nos defertur, non autem ab Aquilonaribus vt Veterum Rhabarbarum. 2. Nigrum non est, sed potiùs flauum, neque vllam; cum Costo nigro similitudinem habet, vt Rhachoma Plinii. 3. Vehementem habet odorem. 4. Quò grauius eò melius, Mesuæ, & nostris Seplasiariis omnibus ac Medicis. 5. Plurimùm valet purgando. 6. Tempore Pauli Æginetæ [qui inter Veteres non connumeratur] cœpit innotescere mundo, medicis qui antè illum fuerunt planè incognitum.

Raued Sceni.
Rheon Barbaricon.
Rheon Sceniticum.
Rha Arabicum.
Rhaponticum & Rhab. differunt.
Tempore Pauli cœpit innotescere Rhabarb.
Rhabarb. Veteribus incognitum.

Rheum hoc, Rha Recentiorum Fuchsio appellare placuit, quia Veteribus Græcis Dioscoridi, Galeno, & Theophrasto, atque inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam incognitum fuit: Recentioribus autem Græcis, Paulo nimirum, Actuario, & Nicolao, quibus simpliciter *ῥῆον* appellatur, celebratum. Eius duo faciunt fastigia. Vnum *ῥῆον βαρβαρικὸν*, hoc est, Rheum barbaricum, quòd ex Barbaria vocata deportetur, illis dicitur. Alterum *ῥῆον ἰνδικὸν*, hoc est, Rheum Indicum, propterea quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est Stephanus de vrbibus Persidis, affertur, vnde Sceniticum etiam à quibusdam nominatur. Vtriusque Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. *Mesue* tria facit Rhei genera, vnum Indicum quod Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Alterum Barbarum generis nomine vocat. Tertium Turcicum omnium ignauissimum. Id quo hodie passim ad subducendam nobilium & delicatorum aluum medici vtuntur ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte, quæ Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideoque rectè Barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis, quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tunetum, Carolus Imperator expugnasset, milites eius magnam copiam secum in Germaniam attulerunt. Regio itaque vnde asportatur, satis indicat à Veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potiùs flauum: vehementer quoque odoratum est, ac graue, & quò grauius est eò melius. Plinii deniq; &c. Mercatores, addit, ex Alepo & Syria, aiunt Rhaponticum non differre à Rhabarbaro: sed eandem esse radicem: Rhaponticum plantam esse iuuenem, ideò nullo præditam odore, nec ita efficaciter propterea purgare, vt faciunt aliæ radices, quæ ad veram peruenere perfectionem: ac vbi vnũ colligitur ibid. & aliud.

Rheum barbaricum duplex.
Rheum Indicum.
Scenitæ populi in Persia.
Rhei genera apud Mes. Rheum Indicum. Raued Sceni. Rheum barbarum. Rheum Turcicum.
Rhabarbarum ex Tunisi allatum.
Rhaponticũ & Rhab. idem.

Rheon Veterum & Recentiorum Rhabarbarum diuersa esse etiam statuit Manardus in Epist. Rheon, inquit, scribunt Plinius & Dioscorides radicem esse absque odore, Costo nigro similem: cùm id quod in vsu est cum Costo nigro nullam similitudinem gerat, magnumque longè odorem nec insuauem iactet. Præterea Rheon barbarum à nostris vocatum ex Meridionalibus regionibus ad nos affertur, non Aquilonaribus, vbi Bosphorus, Rha fluuius, & Stagna Mæotica &c.

Contrariam verò sententiam amplectitur Anguil. Quod ad me attinet, ait, credo verũ Rhabarbarum non esse plantam diuersam à Rheupontico: quandoquidem videantur multæ plantæ, quæ iuuenes differentes radices habent ab iis quæ ad perfectionem peruenêre, id quod existimo in hac planta fieri, ac id quantò magis videmus nec figurâ, nec substantiâ, nec colore diuersam Rhapontici radicem à Rhabarbari. *Quod* Rhabarbarum purget & non Rhaponticum euenire potest ratione imperfectionis, vt iam dictum de radice. *Quod* odorem non habeat, in causa est iuuentus, vt apparet in verâ Aristolochia longa, quæ odoratissima est, dum autem iuuenis est, nullum planè odorem habet. Eadem ætas efficit vt gustu non sit amara, non arida, non densa: sed rara & leuis: inueniuntur enim multæ radices, quibus idem euenit. Id expertus sum in radicibus, quibus vescimur, ita vt in eadem specie, iuuenis multùm à matura differret, qui ignorasset, existimasset aliud esse. Huius etiam opinionis

Rhaponticum quare non purget. Refutat Anguillara rationes qui Rhabarbarum diuersum statuũt à Rha Pontico.

fuit Mesues Rhaponticum & Rhabarbarum eandem esse rem, cùm Rhaponticum vocat Rhauet Turcicum, dicens, debilius reliquis omnibus prænominatis. Itaque si Mesues existimat Rhaponticum esse Rauet Turcicum, & iungat cum Rhabarbaro: erit iuxta meam opinionem Rheubarbarum, sed imperfectum comparatione facta cum reliquis Rhabarbaris. Quandoquidem si fuissent species differentes, duo fecisset capita, non sub vno complexus fuisset. Sed cùm sciret eandem speciem non distinxisset, nisi bonitate minore. *Quod* ad eos attinet qui dicunt nasci circa fluuium Rha, dico falsum esse, quandoquidem iis in locis non nascitur Rheubarbarum: sed Lapathi species, quæ ibi abundat, quæ ad nos adfertur, cùm autem nescio quid simile habeat cum Rhabarbaro, vocatur eius radix Rhabarbarum monachorum & Rheon, vt etiam affirmat Iohannes Tzetze Hesiodi commentator, quem deinde nostri sequuti sunt. Si verum esset ibi nasci, maior eius copia Constantinopoli videretur, quàm videatur: vbi minus quàm alio in loco videtur. *Clima* posse efficere, cur Rheuponticum, hoc est Rhabarbarum non soluat, & inodorum sit, credi posset, cùm multa sint nobis exempla, vt in Persea, quæ ex Persia vbi venenata est in Ægyptum translata, sub eo climate venenum amittit, ac [illegible] cibus idoneus. Galenus loquens de vino dicit vitem Pergamo translatam ad vnum stadium qualitatem manifestè mutare. *His igitur de caussis non dicemus Rhaponticum plantam diuersam esse a Rheubarbaro. Sed hoc illo perfectius & maturius esse:* Quæ Anguillaræ sententia nobis non parum arridet.

Lapathi species. *Rhabarb. Monachorũ*

Locus

Sequentia, quæ ex Bellonio, Garcia & Acosta subscribentur, natales maximè concernunt. Maxima igitur pars Rhabarbari, vt scribit Bellon. quod in Europam defertur, emitur in Halepo, vbi interdum simul 12. cameli onusti Rhabarbaro conspiciuntur, id deferentes ex Asamia vbi diligenter colitur: neminem reperimus qui plantam viderit Rhabarbari, cuius vires copiosè descripsit Mesues, qui non meminit Rhapontici, quod existimauêre Græci: ipse qui morabatur Damasci aut Halepi dicit suo seculo Rhabarbarum delatum fuisse ex India & Seni, id est Asamia aut Assyria, & tertiò ex Barbaria, quartò ex Turchia: dicit præterea indigenas macerasse &c. fieri potest vt Mesues tempore id fecerint: nunc autem quum magnum videant ex Rhabarbaro emolumentum, tanta diligentia excolunt, vt abundet: cùm essemus Halepi venundabant decem libras pro duodecim ducatis: &c. vt verum fateamur Rhaponticum valdè simile est Rhabarbaro, non tamen idem dicimus, manifestum tamen vtriusque facultates valdè similes. Mirum quod scribit Bellonius, plantam neminem vidisse & coli in Mesopotamia semine satam. Annon quodlibet semen terre commissum radicem proferens, plantam quoque producit?

Nemo plantam vidit.

Omne id Rhabarbarum addit Garcias, quod in Indiam, Persiam, & Europam importatur, in Chinarum regione nascitur: vnde per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde & Alexandriã, & tandem Venetias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod nauigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Persæ Ormuz aduehunt, quod minùs teredinem & cariem sentit: Nam Rhabarbarum sub mensem Maium in Indiæ maritima illatum nisi antè Septembrem absumatur, planè inutile est, & in mare abiiciendum: corrumpitur enim vt pleraque alia aromata hibernis illis mensibus (ii nostro auctori sunt alio quodam loco Iunius, Iulius, Augustus) interea aliud præstantius & recentius ex Ormuz importatur, cuius vsus. In montanis verò hieme adseruati alia est ratio, putredini enim non est adeò obnoxium. Eam ob causam qui illud in India conseruare volet, in Disnager aut Balagate perferri curet. Referunt genus quoddam nasci in certa Tartariæ vrbe nomine Samarcandar: sed quod improbum sit, nec nisi iumentorum purgationibus vtile. Nullum autem est Rhabarbaricum, aut Indicum: sed solummodò Chinense, quod Rauam Chini Persæ appellant, Mauritani tamen plerique solummodò *Rauam*. Aliquando in Couchin intellexi Rhabarbarum ab indigenis interdum decoqui aut destillari, & eius decocto aut stillatitiâ aquâ sese purgare, eamque esse causam cur interdum tam facilè teredinem sentiat & corrumpatur. Sed cùm neminem audiuerim, qui, an hæc ita sese haberent, se vidisse diceret, affirmare non ausim.

Vnde Rhabarbarum defferatur.

Tempus.

Nullum [illegible] Rhabarbarũ aut Indicum sed Chinense.

Rhabarbarum, pergit Acosta, in interiora Chinarum regione duntaxat prouenit, vnde in vrbem Cantam [illius Prouinciæ portum & emporium, vbi Lusitani habitant] exportatur & inde nauibus in Indiam aduehitur. Aliâ item viâ ex eadem Prouincia camelis deferunt per Tartariam, quod non adeò cariosum &c. Quod verò nonnulli scribunt eius regionis incolas Rhabarbarum macerare &c. fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quòd nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori [vt faciliùs a corruptione liberent] aquam tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis aut filo traiiciant vt exsiccentur, & nonnulla foramina piperis tenuissimè triti polline & cera obturent: deinde probè siccatum in Psyllii semine adseruent. Hæc mihi retulit Mercator Canarinus.

Reubarbarum mittit China, regio vltra Calechut: montes Singui ciuitatis, & Prouinciæ Succhur magno Cham subiecti. Sed in Chorazami regione Persidis inprimis mira est eius copia, id eâ coniecturâ se adsequutum scribit Ludouicus Romanus nauig. quòd senæ Rheubarbari libræ nostro more pondo vnciarum duodecim singulo aureo veniebant.

Plurimùm purgat Rhabarbarum, vt testis est apud Fuchsium, Actuarius, flauæ bilis impetus, potissimùm Indicum, potenter domat, ideóque verè cholagogum existit. Quare Mesues sententiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc planè innoxium esse, ac tutò tum pueris, tum pregnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & idipsum tum Græci posteriores, tum alii Medici testantur, humores in venis biliosos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quia vtique agitationem grauidis periculosam semper, viris autem interdum molestam esse abundè constat. Non igitur rectè faciunt nostri temporis Medici, cùm imbecillioribus & grauidis idipsum exhibent. Nam & ipse noui Medicum cui non satis feliciter cessit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Atque tum magis purgando lædere solet, quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Mesue etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & astringens, adeoque roborans, & purgandi vires nonnihil frangens in Rheo remanent, necesse est vt tum validiùs pur-

Vires & vsus
Bilem purgat.
Mesues [illegible]

Grauidis non [illegible]

[illegible]

Pregnantibus [illegible] re dare [illegible]

get, quàm si integrum exhiberetur. Præstaret itaque imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret; adstrictio scilicet minorum ipsa. Hinc est, quod Auerrhoes Rheum barbarum aliis purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrænans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus tamen & pueris præstat Cassiam & Mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraque omnem noxam aluum subducere possunt, quàm Rhabarbarum. Si enim omni caret vitio & noxa, vt Mesue & Iuniores Medici affirmant, cur in eius sumptione infrænantia, aut vt ipsi loquũtur corrigẽtia, illi esse adiicienda docent: nempe spicam, mastichen, Cinnamomum, & Iuncum odoratum.

Mesues sibi contrarius

Cæterùm quum purgandi facultate præditum sit Rheum Recentiorum: reprehensione non vacat, quod illud hodie plerique dysenteria laborantibus exhibent. Erroris autem occasio nulla alia fuit, nisi κακοζηλία, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent Veteres, tum Græcos, tum etiam Arabes, in dysenteria crebro fuisse vsos Rheo Pontico, voluerunt & ipsi Rhabarbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocant Rheum Ponticum radice pro Veterum Rheo vsi fuissent: omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendemus, legitimum sit succedaneum. Nam vt Veteres suum Rheum in dysenteria & vulneribus sanãdis esse efficax experti sunt, ita etiam Centaurii radix, quam Officinæ Rhaponticum nominant, miram in iis malis vim obtinet.

Rheum recentiorum nõ dandum dysentericis

Porrò Rheum hoc Recentiorum datur ex lactis sero vel decocto Intybi satiui latifolii. Maceratur quoque in iisdem liquoribus, aut in stillatio Intybi iam dicti liquore, idque æstate potissimùm: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnius cum dimidia [si trita eius substantia assa addit Aug. Ferr.] Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quæ satis multa est quãtitas. Dilutum seu infusum vnius, duarum, vel trium, aut quattuor [si purgans aliud addatur] drachmarum pondere sumitur. Hoc castigatione non eget, vt Aug. Ferrerius de verâ M.M. de castig. prauit. Med. docet, sed Spica Nardi, Schoenantho, Cinamomo, vigorari creditur.

Dosis in subst.

Improbat idem præterea & meritò præsertim in dysenteria torrefactum Rhabarbarum. Quam enim morbus requirit, naturalem & efficacem habet adstrictionem, & exsiccationem vi purgatrici coniunctam. Praetereà in torrendo, si modum excesseris, non solùm remittes medicamentum, verùm etiam purgatoriâ facultate penitùs destitues. Cùmque porrò modum attigeris, vix efficies, quin medicamentum vstione acrimoniam [propter quam & tenuitatem in alui fluxu Veteres purgantia non adhibebant, quòd & intestina roderent, & humorum materiam ad locum affectum traherent] acquirat, præsertim in partibus exterioribus, internis vix ignem sentientibus.

Rhabarb. torref. non probatur

Rhabarbari vsum in prægnantibus cum Mesueo probo consideratis considerandis, vt qui multas fœliciter sine vllo damno purgarim: infusionem præfero substantiæ, quò enim citiùs sine violentia medicamentum purgans euacuat eò mihi gratiùs, ideò Præceptorem Rondeletium secutus, non laudo correctionem purgantium per adstringentia.

Non approbo eorum morem qui in dysenteria à principio astringentia exhibent, ii augent morbum dum per ea retinent educenda, nempe acres malignos & putridos humores: quò natura vergit eò ducere oportet, si per conuenientia fiat loca: si igitur statim à principio educantur, conuenientibus purgantibus subleuantur citò, & posteà tutò astringentibus vti licet. Inter medicamenta purgantia magni facio Rhabarb. multiplici experientia edoctus, nolim tamen asserere an torrere Rhabarb. sit calidius tosturâ reddere.

Quia autem Rheum calidum & siccum hepatis calidioris mors est, nisi refrigerantibus temperetur: Ideò illius extractum quod Spagyrici cum aqua vitæ parant calorem noui caloris accessione adaugentes, non magni facio. Si quid laudandum in eo, est quod in pilulis possit commodè exhiberi, & fortè etiam meliùs conseruari & circumferri.

Appendix ad caput vltimum lib. XXIV.

VERBESINA, SIVE CANABINA AQUATICA, flore minùs pulchro, elatior ac magis frequens.

Descriptio

VErbesina altera elatior, & crebrior priore, amplior etiam, extra aquas nasci solita, *caules* plerumque cubito maiores tollit, rariùs minores, rubentes, hirsutos, solidos: *folia* ad articulos bina aduersa, tripartita, Cannabinorum vel potiùs Pseudoeupatorii æmula, profundè serrata, pilosa, subinde per ramos quoque nullo modo laciniata: cæterû in ex foliorum sinu prosiliunt ramuli, quorum extremis *flores* insident lutei, multi, squamosis striatis purpurantibus in ambitu, pulchritudine multùm sequenti cedentes. *Semen* longum, latum, in duos stilos asperos desinit, qui vestibus adhærent: totum verò florem obuallant folia, iis quæ in summis conspiciuntur ramulis suppares, radiatim disposita: *radices* fibrosæ, inutiles.

Trago Verbena 3. siue supina dicitur, Verbenàque supina Dioscoridis esse ab illo statuitur licèt, vt ipsemet fatetur, Verbena supina Dioscoridis ipsi perspecta ac cognita non sit. Nec placet ipsum adscribere nomenclationes spurias Verbenæ supinæ Dioscoridis, siquidem ea non sit.

Verbena supina Trago

Dodon. gall. p. 46. Pseudohepatorium fœminæ Gall. *Eupatoire femelle bastard*, Belg. Boelkens cruyt wyffen, Eupatorium Auicennæ existimatur, ideóque à quibusdam Eupator Auicennæ appellatum. Lat. in fol. Hepatorium aquatile, ad Hepatorium vulgare & adulterinum referendum, quod & Terzola dicitur, qua de causa etiam Terzola aquatica dici potest. Descriptio à Dodonæo posita sicuti & figura videntur demonstrare Verbesinam de qua agimus, id tamen asserere non ausim: in postremis nomen Belgicum huic non amplius tribuit, sed Eupatorio Officinarum.

Pseudohepat. fœmina. Eupat. Auic. Terzola aquat. Dod. ust.

Thalio Pseudo-Hepatorium alterum seu fœmina. H. Lugd. pag. 1039. Hydropiper, Pseudoeupatorium fœmina Dodonæi [Gall.] Chrysanthemum aquaticum quorundam. C. Bauh. Phyt. p. 641. Cannabina aquatica 2. siue folio tripartito diuiso. Verbena supina vel 3. Trago. Pseudohepatorium Dod. Huius folia communiter in tres partes, aliquando quinque, sex diuiduntur.

Hydropiper. Cannab. aquat. fol. tripartito

Bidens Cæsalp. Cæsalp. lib. 12. cap. 17. Quædam in aquis ferè nascens, Eupatorio breuior, ramosa: foliis tripartitò diuisis, capitulis in cacuminibus paucis, stellatis, flore luteo: seminibus valdè compressis, oblongis, in duos aculeos desinentibus, vnde Bidens vocetur.

Eupat. Conyzoides. Coniza aquat. C. Schvveackf. Eupatorium Conyzoides primum Conyza aquatica maxima serratifolia, Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium stellato & odoro flore, Lobelio. *Nobis* non vna planta sed tres distinctę. Prima quidem Verbesina præsens est: altera, Lingua auis maior Dalechampii: tertia, Verbesina pulchriore flore luteo. Schvvenckf. confundit omnia.

Locus & tempus. Locis humidis, palustribus & fossis prouenit circa oppida & pagos. Hepatorium aquatile Dodonæi, in riguis gignitur, quæ rarò & non nisi siccissimis ac feruentissimis temporibus, aquis carent, prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos: quod altius crescit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis stipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, sed & in Germania, ac Bohemia reperitur: nec destituuntur eo humida Britanniæ loca. Plurima æstatis parte floret ac viget, seménque perficit.

Vires. Venen. Vlcera. Verbenaca supina serpentes, aliáque venenosa animalia pellit, veluti & Coniza. Potest etiam depascentibus, ac longè latéque serpentibus vlceribus adhiberi, autore Trago. Terzola aquatica Dodonæi amara herba est, proinde calida & sicca, vsum tamen in medicina habere ignoratur, nisi sternutamenta ciet.

Sternutamenta ciet.

VERBESINA PVLCHRIORE FLORE luteo.

Descriptio.

Verbesina pulchriore flore mihi dicta, fibris radicatur multis, albis, tum ab imo caule, tum ab eius geniculis demissis, sapore aromatico: caules cubitales, & maiores, aliàs minores; teretes, subhirsuti, & nonnihil subinde rubentes: folia ad nodos bina aduersa, quatuor aut quinque vncias longa, vnam lata, acuta, serrata tantummodò, non in lacinias diuisa, superficie vtrinque læui, sapore acriusculo: ex foliorum alis duo ramuli diuersi exeunt, quorum alter altero minor esse solet. Flores multò pulchriores quàm in Verbesina elatiore, quorum extima folia ex luteo viridantia striis nigricantibus picta, his proxima aureo fulgore nitent, magna, in orbem acta: medium occupant alternatim remissi flosculi luteoli quinquepartiti, apiculos nigros exserentes, squammulæque striatæ, extimis quidem similes sed suppares: *semen* oblongum, compressum, fuscum, breuissimis ceu aristis aspernusculis capiti adnatis ad vestes adhæret.

Verbesina [aliàs Forbesina] Italis dicta, videtur Gesn. horr. in append. planta floribus Indicis vulgò dictis cognata.

Forbesin. & Cannab. fœmina. Lob. Adu. pag. 227. Fœmina Canabina Septentrionalium stellato & odoro flore. Icon. plant. 529. Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium stellato & odorato flore. *Miror* in figura Lobelium flores pulchrè radiatos non demonstrare, quasi non norit discrimen inter Cannabinam minus specioso flore, & eam quæ pulchriorem habet florem. Folia nonnihil respondent ei de qua hoc capite agitur.

H. Lugd. lapsus. Hist. Lugd. lib. 9. cap. 27. videtur pingere pro Hydropipere altero Dalechampii: quanquam non placeant figuræ: conuenit nomen Chrysanthemi aquatici, non tamen figura Dodonæi sub titulo Hydropiperis Pseudo-eupatorii fœminæ Dodonæi: licèt quædam respondeant, non tamen omnia.

Bidens folio non dissecto. Cæsalp. lib. 12. c. 17. Bidens folio non dissecto.

Virga aurea aquat. Stellaria aquat. Consol. aquat. Taber. Icon. & Hist. Eupatorium Cannabinum Chrysanthemum wasserwundkraut / Kunigundkraut weible, wasser sternkraut / Geel feberkraut Belg. Boelkens cruyt wyffen. Eupatorium canabinum fœmina, Virga aurea aquatica, Stellaria aquatica, Consolida aquatica; Vercellensi. Italicè Terzola, quia vtilis ad tertianas. Non est Terzola Baptistæ Sardi, cui flos cæruleus, ideò vocamus Terzollam luteam, hoc est; Tertionariam luteam. Tabern. tribuit huic plantæ nomina Belgica, de quibus sibi non constat Dodon.

C. Bauh. phyt. Cannabina aquatica 3. siue folio non diuiso.

Eupat. conyzoides. Schvvenckfeld. Eupatorium Conyzoides secundum, Eupatorii Cannabini 2. species, Hydropiper 2. Lugd:

Locus & tempus. Semper obseruaui in aquosis locis, vbi aqua fluit vel residet, vt in ditione Pfirtensi, propè *Haut monstier*. Montbelgardi circa vrbem florens Augusto. In Lacunis & fossarum stagnantibus aquis quà itur Oetlingen propè Basileam reperitur. Borealibus magis & ipsis in vdis aut mediis riuulis cunctanter fluentibus viuit. In Anglia vbique vdorum præsertim Londini & Auxonæ; Lobel.

Vulneribus, intrò sumpta præsertim; plurimùm confert, & eadem superior potis est: Tribuit, huic Lobelius facultates Pseudoeupatorii vulgaris: siue Eupatorii Officinarum, ne Lectores fallantur prius inuestigent quàm vtantur, de qua Canabina hic loquantur, an de ea quæ pulchrum florem habet, an de ea quæ minus pulchrum, & quæ elatior est.

TOMI SECVNDI FINIS.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM QVÆ IN SECVNDO VNIVERSALIS HISTORIÆ PLANTARVM TOMO CONTINENTVR

INDEX.

A

B

Brassica

C

D

E

F

G

H

M

T

